

A

A¹, *a*, s.m. **1.** Prima literă a alfabetului limbii române. ♦ Expr. *De la a la z = de la început până la sfârșit; totul, în întregime.* **2.** Sunet notat cu această literă (vocală deschisă nerotunjită medială). [Pl. și: (1, n.) *a-uri*]

A² interj. (De obicei repetat) Exclamație care exprimă: surprindere, admirație, entuziasm; plăcere, satisfacție; necaz, supărare; regret; indignare, reamintirea bruscă a unui lucru omis; ah. — Onomatopee.

A³ prep. **1.** (Precedă infinitivul scurt ca formă-tip a verbului) *A lucra.* **2.** (Exprimă un raport de comparație sau de asemănare) *Miroase a pământ.* ♦ În semn de... *Fluieră a pagubă.* **3.** (Întră în compunerea unor adverbe, locuțiuni adverbiale și prepoziționale și a unor substantive și adjective în care este inclus *tot*) *De-a dreapta, atoatevăzător, atotputernic.* — Lat. **ad.**

A⁴ prep. (Formează numerale distributive). De câte... *3 saci a 80 de kg.* — Din fr. **à.**

A⁵ Element de compunere care indică absența, excluderea etc. *Amoral, anhidru.* [Var.: **an-**] — Din fr. **a-**.

AALENIÂN, -Ă, aalenieni, -e, s.n., adj. **1.** S.n. Jurasicul mediu caracterizat prin cinci zone cu amoniți și lamelibranchiatul *Trigonia navis.* **2.** Adj. Care aparține aalenianului (**1**), privitor la aalenian. [Pr.: *a-a-le-ni-an*] — Din fr. **aalénien**.

ABÁ¹ interj. (Înv.) (În propoziții interogative) Cuvânt care exprimă mirarea sau trage atenția cuiva când i se vorbește. — Onomatopee.

ABÁ², (**2**) *abale*, s.f. **1.** Țesătură groasă de lână, de obicei albă, din care se confecționează haine țărănești; dimie, pănură. **2.** Sort de aba (**1**). — Din tc. **aba.**

ABÁC, *abace*, s.n. **1.** Instrument de calcul alcătuit dintr-un cadru cu vergele pe care se pot deplasa bile (colorate). **2.** Tabel sau diagramă care permite rezolvarea imediată a unor calcule. — Din fr. **abaque**, lat. **abacus.**

ABÁCĂ, *abace*, s.f. (Arhit.) Partea superioară a capitelului unei coloane care face legătura cu arhitrava. — Din fr. **abaque**, lat. **abacus.**

ABAGÉR, *abageri*, s.m. (Reg.) Abagiu. — Din **abagerie¹.**

ABAGERIE¹, *abagerii*, s.f. Atelier sau industrie de (haine de) aba². — **Abagiu** + suf. **-arie.**

ABAGERIE² s.f. Meseria de abagiu. — **Abager** + suf. **-ie.**

ABAGIU, *abagii*, s.m. Persoană care se ocupă cu fabricarea sau cu vânzarea abalei²; abager. — Din tc. **abağy.**

ABAJÜR, *abajururi*, s.n. Dispozitiv fixat în jurul unei lămpi destinat să dirijeze lumina într-o anumită direcție. [Pl. și: *abajure*] — Din fr. **abat-jour.**

ABANDÓN, *abandonuri*, s.n. **1.** Părăsire împotriva regulilor morale și a obligațiilor materiale a copiilor, a familiei etc. **2.** Părăsire a unui bun sau renunțare la un drept. **3.** Renunțare la continuarea participării într-o probă sportivă. — Din fr. **abandon.**

ABANDONĂ, *abandonez*, vb. I. **1.** Tranz. A părăsi pe cineva (lăsându-l fără sprijin sau ajutor); a renunța la ceva. ♦ Refl. Fig. A se lăsa cuprins, în mod exagerat, de un sentiment, de o emoție, de anumite preocupări. **2.** Tranz. și intrans. A renunța la continuarea participării la o întrecere sportivă. — Din fr. **abandonner.**

ABANDONĂRE, *abandonări*, s.f. Acțiunea de a *abandona*; părăsire. — V. **abandona.**

ABANDONĂT, -Ă, abandonati, -te, adj. Care a fost părăsit. ♦ Spec. (Despre copii nou-născuți) Care a fost părăsit de către mamă. — V. **abandona.**

ABANÓS, *abanoși*, s.m. Lemnul din specii de copaci exotici, greu, tare, foarte durabil, de culoare neagră, folosit pentru fabricarea unor mobile de lux, a instrumentelor muzicale de suflat etc. (*Dyospyros*). ♦ *Păr de abanos = păr negru-lucios.* — Din tc. **abanoz.**

ABATĂJ, abataje, s.n. **1.** Operație de tăiere sau de extragere a unui minereu sau a unei roci dintr-un zăcămint; *p. ext.* loc unde se execută această operație. **2.** Operație de doborâre a arborilor (în exploatarea forestiere). **3.** Tăiere, sacrificare a vitelor la abator. ♦ Ansamblu de operații făcute în abator de la introducerea

animalelor în sala de tăiere până la tranșarea cărnii. **4.** Operație de înclinare a unei nave mici în vederea reparării, curățării etc. — Din fr. **abattage.**

ABÁTE¹, *abați*, s.m. **1.** Titlu dat superiorului unei abații; persoană care are acest titlu. **2.** Titlu onorific acordat unor preoți catolici; persoană care poartă acest titlu. — Din it. **ab(b)ate.**

ABÁTE², *abát*, vb. III. **1.** Tranz., refl. și intrans. A (se) îndepărta (de la o direcție inițială, *fig.* de la o normă fixată, de la o linie de conduită etc.). ♦ Refl. și tranz. A se opri sau a face să se oprească în treacăt undeva sau la cineva (părăsind drumul inițial). **2.** Refl. (Despre fenomene ale naturii, calamități, nenorociri) A se produce în mod violent. **3.** Refl. și intrans. A trece cuiva ceva prin minte, a-i veni o idee, o toană, un capriciu; a i se năzări. **4.** Tranz. A întrista, a deprima, a mâhni, a descuraja. *Vestea l-a abătut.* **5.** Tranz. A doborî la pământ. — Lat. **abbattere**, (**4, 5**) din fr. **abattre.**

ABÁTERE, abateri, s.f. **1.** Acțiunea de a (*se*) *abate²* și rezultatul ei. ♦ Încălcare a unei dispoziții cu caracter administrativ sau disciplinar. **2.** Diferență dintre valoarea efectivă sau valoarea-limită admisă a unei mărimi și valoarea ei nominală. ♦ (Tehn.) Diferența dintre dimensiunea reală și cea proiectată a unei piese. — V. **abate².**

ABATÉSĂ, *abatese*, s.f. Călugăriță care conduce o abație. — Din it. **abbadessa.** Cf. lat. **abbatissa.**

ABATÍZĂ, abatize, s.f. (Mil.) Dispozitiv de apărare făcut din copaci tăiați și culcați cu vârful spre inamic sau din crăci înfipte în pământ. — Din fr. **abattis.**

ABATÓR, abatoare, s.n. Loc special amenajat unde se sacrifică animalele în vederea obținerii cărnii, sub control sanitar-veterinar. — Din fr. **abattoir.**

ABATÍE, abații, s.f. Mănăstire catolică cu statut special (împreună cu averea, domeniile ei), condusă de un abate¹ sau o abatesă și care depinde de un episcop sau direct de papă². — Din it. **ab(b)azia.**

ABAZÍE, abazii, s.f. (Med.) Tulburare nervoasă manifestată prin necoordonarea mișcărilor în mers, datorată disfuncției aparatului vestibular. — Din fr. **abasis.**

ABÁTÚT, -Ă, abātuți, -te, adj. Care este descurajat; trist, deprimat. — V. **abate².**

ABC s.n. **1.** Enumerarea primelor litere ale alfabetului. **2.** Fig. Început al unei arte, al unei științe. [Cit.: *abecé*] — Din fr. **abece.**

ABCÉS, abcese, s.n. Acumulare de puroi, bine delimitată de țesuturile din jur printr-o membrană de țesut conjunctiv. — Din fr. **abcès.**

ABDÍCĂ, abdic, vb. I. Intrans. A renunța la tron. ♦ Fig. A renunța la ceva, a ceda (în fața greutăților). — Din fr. **abdiquer**, lat. **abdicare.**

ABDÍCĂRE, abdicări, s.f. Acțiunea de a *abdică*. — V. **abdică.**

ABDOMÉN, abdomene, s.n. **1.** Parte a corpului, între torace și centura pelviană, în care se găsește stomacul, ficatul, pancreasul, splina, rinichii și intestinele; pânțec, burtă, foale. **2.** (Biol.) Partea posterioară a corpului la artropode. — Din fr., lat. **abdomen.**

ABDOMINÁL, -Ă, abdominali, -e, adj. Care aparține abdomenului, privitor la abdomen; ventral. ♦ *Cavitate abdominală =* cavitate cuprinsă între pereții abdomenului (**1**). — Din fr. **abdominal.**

ABDOMINALGÍE, abdominalgii, s.f. (Med.) Durere abdominală. — Din fr. **abdominalgie.**

ABDUCTÓR, -OÁRE, abductori, -oare, adj. (Despre mușchi) Care a suferit o abducție. — Din fr. **abducteur.**

ABDUCȚIE, abducții, s.f. Mișcare prin care se îndepărtează un membru sau un segment al acestuia de axul median al corpului. — Din fr. **abduction.**

ABECEDĂR, abecedare, s.n. Manual elementar pentru învățarea scrisului și a cititului; azbucovărnă, bucovărnă. ♦ Fig. Carte care cuprinde noțiunile de bază dintr-un anumit domeniu. — Din lat. **abecedarius**, fr. **abécédaire.**

ABERĂNT, -Ă, aberanți, -te, adj. Care se abate de la tipul normal sau corect, care constituie o aberație (**1**), absurd. — Din fr. **aberrant**, lat. **aberrans, -ntis.**

ABERATÍV, -Ă, *aberativ*, -e, adj. (Rar) Care este departe de adevăr, care ține de aberație (1). — Din fr. **aberratif**.

ABERÁȚIE, *aberații*, s.f. 1. Abateră de la ceea ce este normal sau corect. 2. Defecțiune a unui sistem optic, care duce la obținerea unor imagini neclare, deformate etc. ⇨ *Aberație vizuală* = astigmatism. *Aberația luminii* = variația aparentă a poziției unui astru pe cer datorită mișcării Pământului în jurul Soarelui, în jurul axei proprii, și faptului că lumina se propagă cu viteză finită. 3. Ceea ce este inadmisibil, absurd; absurditate, ineptie, prostie. — Din fr. **aberration**, lat. **aberratio**.

ABEROSCÓP, *aberoscoape*, s.n. Instrument care servește la observarea defecțiunii de distorsiune pe care îl prezintă un ochi anormal. — Din fr. **aberrroscope**.

ABHORÁ, *abhoréz*, vb. I. Tranz. (Livr.) A avea ură, dezgust, aversiune față de cineva sau de ceva. — Din fr. **abhorrer**, lat. **abhorrere**.

ABIÁ adv. 1. (Modal) Cu greu, cu greutate; anevoie. 2. (Cantitativ, intensiv) Foarte puțin, aproape deloc. 3. (Temporal) De foarte puțină vreme; de îndată ce, numai ce; chiar atunci, tocmai. 4. Cel puțin; măcar, barem. — Lat. **ad vix**.

ABIENTÍN s.n. Substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad, care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă și în alcool. [Pr.: -bi-en-] — Din fr. **abiéntin**.

ABIETACÉE, *abietacee*, s.f. Pinacee. [Pr.: -bi-e-] — Din fr. **abietacée**.

ABIETINÉE, *abietinee*, s.f. Pinacee. [Pr.: -bi-e-] — Din fr. **abietinée**.

ABÍL, -Ă, *abili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care este îndemânat, iscusit, priceput, dibaci. ♦ Șmecher, descurcăreț. — Din fr. **habile**, lat. **habilis**.

ABILITÁ, *abilitéz*, vb. I. Tranz. 1. A califica o persoană în urma unui examen pentru un post universitar; a atesta. 2. A imputernici. — Din fr. **habilitér**, lat. **habilitare**.

ABILITÁRE, *abilitări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *abilita* și rezultatul ei. — V. **abilita**.

ABILITÁTE, *abilități*, s.f. (La sg.) Îndemânare, iscusință, pricepere, dibăcie. ♦ (La pl.) Deprinderi, obiceiuri, șmecherii, șiretlicuri. — Din fr. **habilité**, lat. **habilitas**, -atis.

ABIÖGÉN, -Ă, *abiogen*, -e, adj. (Biol.; despre medii) Care este lipsit de viață; (despre procese) care are loc, care se petrece fără participarea materiei vii. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **abiogène**.

ABIÖGENÉZA s.f. Concepție după care originea materiei vii trebuie căutată în materia fără viață. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **abiogénese**.

ABIÖLOGÍE s.f. Disciplină care are ca obiect studierea elementelor anorganice. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **abiologie**.

ABIÖTICI, -Ă, *abiotici*, -ce, adj. Lipsit de viață, incompatibil cu viața [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **abiotique**.

ABIÖTROFÍE, s.f. Scădere a vitalității unui organism sau a unui organ din cauza unor defecte ereditare de dezvoltare sau a lipsei factorilor nutritivi, fapt care determină slăbirea capacității de adaptare-apărare. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **abiotrophie**.

ABIÖZÁ s.f. 1. Stare lipsită de viață. 2. Procedu de conservare a produselor alimentare de natură animală și vegetală, bazat pe distrugerea totală a microorganismelor existente în produs prin term-, foto-, chimiosterilizare sau prin iradiere ionizante. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **abiose**.

ABÍS, *abisuri*, s.n. (Adesea fig.) Prăpastie adâncă; genune, hâu¹. — Din fr. **abysse**, lat. **abyssus**.

ABISÁL, -Ă, *abisali*, -e, adj. 1. De abis. ♦ Care se află sau care trăiește la mari adâncimi în mări sau în oceane. *Regiune abisală*. *Animal abisal*. 2. Care se referă la subconștient, al subconștientului. — Din fr. **abyssal**.

ABITÁȚIE s.f. (Jur.) Drept de folosință a unei case de locuit care este proprietatea altuia. — Din fr. [droit d']**habitation**.

ABITÍR adv. (Fam. și pop.; numai la comparativ) Mai mult, mai bine, mai tare (decât...). — Din tc. **beter** „mai rău”.

ABJÉCT, -Ă, *abjecți*, -te, adj. Care comite fapte reprobabile; ticălos. ♦ Care inspiră repulsie, dispreț; josnic, netrebnic, mizerabil. *Comportament abject*. — Din fr. **abject**, lat. **abjectus**.

ABJÉCTIE, *abjecții*, s.f. Faptă, atitudine abjectă; ticăloșie, josnicie. — Din fr. **abjection**, lat. **abjectio**.

ABJÜDECÁ, *abjüdec*, vb. I. Tranz. A anula, a suspenda un titlu, un drept etc., printr-o hotărâre judecătorească. — Din lat. **abjudicare**.

ABJÜDECÁRE, *abjüdecări*, s.f. Acțiunea de a *abjudeca* și rezultatul ei. — V. **abjudeca**.

ABJÜRÁ, *abjúr*, vb. I. Tranz. A renega public o credință religioasă, o doctrină, o părere etc. — Din fr. **abjurer**, lat. **abjurare**.

ABJÜRÁRE, *abjürări*, s.f. Acțiunea de a *abjura* și rezultatul ei. — V. **abjura**.

ABLACTÁRE s.f. Ablactație. — Cf. lat. **ablactare**.

ABLACTÁȚIE s.f. 1. Trece treptat și progresiv de la alimentația exclusiv lactată a sugarului la o alimentație diversificată; ab lactare. 2. Opriră a secreției lactate la femeile la care alăptarea este contraindicată sau inutilă. — Din germ. **Ablaktation**.

ABLÁTÍV, *ablative*, s.n. Caz al declinării în unele limbi, care exprimă despărțirea de un loc, punctul de plecare, instrumentul, cauza sau altă circumstanță. ⇨ *Ablativ absolut* = construcție sintactică specifică limbii latine, alcătuită dintr-un

substantiv (sau un pronume) și un participiu la cazul ablativ, având rol de propoziție circumstanțială. — Din fr. **ablatif**, lat. **ablativus**.

ABLÁȚIE, *ablații*, s.f. 1. Transportare (prin acțiunea vântului, a apelor sau a ghețurilor) a materialului rezultat în urma dezagregării solului sau a rocilor. 2. Îndepărtare chirurgicală a unui organ, a unui membru al corpului omenesc, a unei tumori etc. 3. Fenomen fizic prin care un corp care străbate atmosfera cu mare viteză pierde din substanță, devenind incandescent prin frecarea cu aerul. [Pr.: -ți-u-] — Var.: **ablățiune** s.f.] — Din fr. **ablation**, lat. **ablatio**, -onis.

ABLÁȚIÜNE s.f. v. **ablație**.

ÁBLAUT, *ablauturi*, s.n. (Lingv.) Apofonie. — Din germ. **Ablaut**.

ABLEFÁRIE, *ablefării*, s.f. Malformație congenitală caracterizată prin absența parțială sau totală a pleoapelor. — Din fr. **ablépharie**.

ABLEGÁT, *ablegați*, s.m. Trimis extraordinar al papei. — Din fr. **ablégat**.

ABLEPSIE, *ablepsii*, s.f. (Med.) Cecitate. — Din fr. **ablépsie**.

ABLUȚIÜNE, *abluțiuni*, s.f. Spălare rituală a corpului prescrisă de unele religii pentru purificare. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **ablution**, lat. **ablutio**, -onis.

ABNEGÁ, *abnég*, vb. I. (Rar) Tranz. A tăgădui, a nega, a renunța la cineva sau ceva. — Din lat. **abnegare**.

ABNEGÁRE s.f. (Rar) Abnegație. — V. **abnega**.

ABNEGÁȚIE s.f. Devotament (dus până la sacrificiu); abnegare. ♦ Renunțare; sacrificiu voluntar. — Din fr. **abnégation**.

ABNÖRM, -Ă, *abnormi*, -e, adj. (Rar) Anormal, neobișnuit. — Din germ. **abnorm**.

ABNÖRMITÁTE, *abnormități*, s.f. (Rar) Anomalie; enormitate; lucru, fapt neobișnuit. — Din germ. **Abnormität**.

ABÖLÍ, *abolesc*, vb. IV. Tranz. A desființa o instituție, o stare sau anumite uzanțe; a anula în mod legal și oficial o lege, o hotărâre etc. — Din fr. **abolir**, lat. **abolere**.

ABÖLÍRE, *aboliri*, s.f. Acțiunea de a *aboli* și rezultatul ei; abolițiune. — V. **aboli**.

ABÖLIȚIÖNÍSM s.n. Mișcare politică apărută la sfârșitul sec. XVIII, care urmărea desființarea sclaviei negrilor din SUA, Franța, Marea Britanie; *p. gener.* mișcare politică, socială care susține desființarea sclaviei. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **abolitionnisme**.

ABÖLIȚIÖNÍST, -Ă, *abolitioniști*, -ste, s.m. și f. Adept al aboliționismului. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **abolitionniste**.

ABÖLIȚIÜNE, *abolițiuni*, s.f. (Înv.) Abolire. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **abolition**, lat. **abolitio**, -onis.

ABÖLLA s.f. Manta militară la romani. — Cuv. lat.

ABÖMINÁBIL, -Ă, *abominabili*, -e, adj. Înfiorător, groaznic; dezgustător, urât. — Din fr. **abominable**, lat. **abominabilis**.

ABÖNÁ, *abonez*, vb. I. Tranz. și refl. (Cu determinări introduse prin prep. „la”) A(-și) face un abonament. ♦ Refl. Fig. (Fam.) A veni în mod regulat undeva, a fi un obișnuit al casei. — Din fr. **abonner**.

ABÖNAMÉNT, *abonamente*, s.n. Convenție prin care, în schimbul unei sume, o persoană obține, pe o anumită perioadă, dreptul de a folosi anumite servicii publice, de a asista la spectacole, de a călători cu mijloace publice de transport, de a primi o revistă, un ziar etc.; (concr.) înscris care atestă această convenție; sumă plătită pentru obținerea acestui drept. — Din fr. **abonnement**.

ABÖNÁRE, *abonări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *abona*. — V. **abona**.

ABÖNÁT, -Ă, *abonați*, -te, s.m. și f., adj. (Persoană) care beneficiază de un abonament. ♦ Fig. (Fam.) (Persoană) care vine în mod regulat undeva. — V. **abona**.

ABÖRDÁ, *abordéz*, vb. I. 1. Intranz. (Despre navă) A acosta la țarm. ♦ A se alipi de o altă navă, bord la bord (pentru a o ataca). 2. Tranz. A începe studierea unei probleme, a trata o problemă, a începe o discuție. ♦ A se apropia de cineva pentru a-i vorbi. — Din fr. **aborder**.

ABÖRDÁBIL, -Ă, *abordabili*, -e, adj. Care poate fi abordat; *p. ext.* accesibil. — Din fr. **abordable**.

ABÖRDÁJE, *abordaje*, s.n. 1. Asalt, atac al unei nave (de către o altă navă). 2. Cionnire accidentală între nave ori între o navă și un obstacol. — Din fr. **abordage**.

ABÖRDÁRE, *abordări*, s.f. Acțiunea de a *aborda*. — V. **aborda**.

ABÖRIGÉN, -Ă, *aborigeni*, -e, adj., s.m. și f. (Livr.) Băștinaș, autohton, indigen. — Din fr. **aborigène**.

ABÖRTÍV, -Ă, *abortivi*, -e, adj., s.n. (Biol.) 1. Adj. Care se produce înainte de vreme, prematur; care nu a evoluat în întregime. *Fetus abortiv*. *Boală abortivă*. 2. Adj., s.n. (Substanță sau mijloc) care provoacă avortul. — Din fr. **abortif**, lat. **abortivus**.

ABRACADÁBRA interj. Cuvânt cabalistic căruia i se atribuia puterea magică de a realiza un lucru supranatural. — Din fr. și it. **abracadabra**.

ABRACADABRÁNT, -Ă, *abracadabranți*, -te, adj. Cu totul neobișnuit; ciudat, bizar; încălțit. — Din fr. **abracadabrant**.

ABRÁȘ, -Ă, *abrași*, -e, adj. (Pop.) 1. (Despre cai) Năraș; (despre oameni) rău, violent. 2. (Despre acțiunile omului) Fără niciun rezultat; neizbutit, nereușit. ♦ Expr. *A ieși abraș* = a nu izbuti. [Var.: **iabráș**, -ă adj.] — Din tc. **abraș**.

ABRAZÁRE, *abrazări*, s.f. (Rar) Abraziune (2). — Cf. fr. **abrasion**.

ABRAZIUNE, *abraziuni*, s.f. 1. Proces de eroziune a fărmurilor din cauza valorilor mărimi. 2. Roadere a unui corp ca urmare a frecării lui de alt corp abraziv sau mai dur; abrazare. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **abrasion**.

ABRAZIV, *-Ă, abrazivi*, -e, adj., s.n. (Corp, material dur) care are proprietatea de a roade prin frecare. — Din fr. **abrasif**.

ABRAZOR, *abrazoare*, s.n. Unealtă alcătuită dintr-un material abraziv (natural sau artificial), folosită la prelucrarea prin aşchiere. — Cf. a b r a z i u n e.

ABREVIĂ, *abreviez*, vb. I. Tranz. A prescurta (în scris sau în vorbire) un cuvânt, un titlu etc.; a nota ceva printr-un simbol, printr-o siglă. [Pr.: -vi-a] — Din lat., it. **abbreviare**.

ABREVIAT, *-Ă, abreviați*, -te, adj. (Despre cuvinte, titluri etc.) Care a fost prescurtat. [Pr.: -vi-at] — V. **abrevia**.

ABREVIATIV, *-Ă, abreviativ*, -e, adj. (Rar) Care indică o prescurtare, care abreviază. [Pr.: -vi-a-] — Din fr. **abréviatif**.

ABREVIATOR, *abreviatori*, s.m. (Rar) 1. Funcționar al cancelariei papale. 2. Persoană care prelucraze strângând sau face rezumatul scrierilor unui autor. [Pr.: -vi-a-] — Din fr. **abréviateur**.

ABREVIĂȚIE, *abreviații*, s.f. (Înv.) Abreviere. [Pr.: -vi-a-. — Var.: **abreviațiune** s.f.] — Din lat. **abbreviatio**, -onis, fr. **abréviation**.

ABREVIĂȚIUNE s.f. v. **abreviație**.

ABREVIÉRE, *abrevieri*, s.f. Acțiunea de a *abrevia* și rezultatul ei; (concr.) cuvânt, titlu etc. prescurtat; prescurtare, abreviație; simbol. [Pr.: -vi-e-] — V. **abrevia**.

ABROGĂ, *abrog*, vb. I. Tranz. A anula o lege, o dispoziție oficială. — Din lat. **abrogare**, fr. **abroger**.

ABROGĂRE, *abrogări*, s.f. Acțiunea de a *abroga*. — V. **abroga**.

ABROGĂT, *-Ă, abrogați*, -te, adj. (Despre acte, dispoziții etc.) Anulat. — V. **abroga**.

ABROGĂȚIE, *abrogații*, s.f. (Înv.) Anulare, suprimare a unei legi, a unui act normativ. — Din lat. **abrogatio**, fr. **abrogation**.

ABRUDEĂN, *-Ă, abrudeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Abrud. 2. Adj. Care aparține Abrudului sau abrudenilor, referitor la Abrud ori la abrudeni. — **Abrud** (n.pr.) + suf. -ean.

ABRUDEĂNCĂ, *abrudence*, s.f. 1. Femeie originară sau locuitoare din orașul Abrud. 2. (Art.) Numele unui dans popular ardelenesc cu mișcare moderată; melodie după care se execută acest dans. — **Abrudean** + suf. -că.

ABRŪPT, *-Ă, abrupti*, -te, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Porțiune de teren) cu pantă foarte înclinată. 2. Adj. Fig. (Despre stil) Fără legătură, inegal. 3. (Despre un organ) Târâtor, repent. — Din fr. **abrupt**, lat. **abruptus**.

ABRUTIZĂ, *abrutizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierdă înșușirile morale, specific umane; a deveni sau a face să devină insensibil, asemănător cu un animal, cu o brută; a (se) îndobitoci, a (se) dezumaniza. — Din fr. **abrutir**.

ABRUTIZĂNT, *-Ă, abrutizanți*, -te, adj. Care abrutizează. — Din fr. **abrutissant**.

ABRUTIZĂRE, *abrutizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *abrutiza*. — V. **abrutiza**.

ABRUTIZĂT, *-Ă, abrutizați*, -te, adj. (Care a devenit) insensibil, care și-a pierdut înșușirile morale, specific umane; insensibil, brutal. — V. **abrutiza**.

ABSCISĂ, *abscise*, s.f. Simbol care indică lungimea și sensul segmentului cuprins între un punct fix al unui drept și un punct dat de pe dreaptă. ♦ Una dintre coordonatele carteziene, care servește la stabilirea poziției unui punct în plan sau în spațiu. — Din fr. **abscisse**, lat. **abscissa** [linea].

ABSCIZIE, *abscizii*, s.f. (Med.) Tăiere a unei părți sau a unui organ al corpului. [Pr.: -zi-e-. — Var. **absciziune** s.f.] — Din fr. **abscission**.

ABSCIZIUNE s.f. v. **abscizie**.

ABSCONS, *-Ă, absconși*, -se, adj. Greu de înțeles; ascuns, tainic; (voit) obscur. — Din fr. **abscons**, lat. **absconsus**.

ABSENT, *-Ă, absenți*, -te, adj. 1. Care nu e de față, care lipsește. 2. Fig. Care nu este atent la ce se petrece în jurul lui; distrat. — Din fr. **absent**, lat. **absens**, -ntis.

ABSENTĂ, *absentez*, vb. I. Intrans. (Despre persoane) A lipsi dintr-un loc (unde ar fi trebuit să se găsească), a nu fi de față. — Din fr. (s*)**absenter**, lat. **absentare**.

ABSENTEISM s.n. 1. Absență îndelungată a deținătorului unei proprietăți funciare, pe care o exploatează printr-un intermediar. 2. *Absenteism parlamentar* = practică folosită mai ales de deputații aflați în opoziție, constând în neparticiparea la sesiunile parlamentului, cu scopul de a întârzia sau de a împiedica adoptarea unor legi. — Din fr. **absentéisme**.

ABSENTEIST, *-Ă, absenteiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care practică absenteismul. — Din fr. **absentéiste**.

ABSENȚĂ, *absențe*, s.f. 1. Lipsă a unei ființe sau a unui obiect din locul unde ar fi trebuit să se afle. ♦ (Concr.) Semn cu care se notează această lipsă. 2. Pierdere bruscă și de scurtă durată a cunoștinței, întâlnită în epilepsie. 3. Fig. Neatenție, indiferență a cuiva. — Din fr. **absence**, lat. **absentia**.

ABSIDĂL, *-Ă* adj. v. **absidal**.

ABSIDĂ, *abside*, s.f. Nișă semicirculară sau polygonală care închidea nava centrală a unei bazilici romane. ♦ Încăpere semicirculară destinată altarului în bisericile creștine. — Din fr. **abside**, lat. **absida**.

ABSIDIAL, *-Ă, absidiali*, -e, adj. Care ține de absidă; privitor la absidă. [Pr.: -di-a] — Var.: **absidal**, -ă adj.] — Din fr. **absidal**.

ABSIDIOLĂ, *absidiolă*, s.f. 1. Mică absidă laterală la unele bazilici romane. 2. Mică absidă lângă altar la bisericile creștine. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **absidiol**.

ABSINT, (2) *absinturi*, s.n. 1. Băutură alcoolică tare, de culoare verde, cu gust amar, preparată cu uleiuri eterice de pelin, anason și alte plante aromatice. 2. Porție de absint (1). — Din fr. **absinthe**.

ABSOLŪT, *-Ă, absoluți*, -te, adj., s.n., adv. I. 1. Adj. Care este independent de orice condiții și relații, care nu este supus nici unei restricții, care nu are limite; necondiționat, perfect, desăvârșit. ♦ *Monarhie absolută* = formă de guvernământ în care puterea legislativă, puterea executivă și cea judecătorească se află în mâinile monarhului; monarhie în care suveranul are puteri nelimitate. 2. S.n. Principiu veșnic, imuabil, infinit, care, după unele concepții filozofice, ar sta la baza universului. ♦ (Fil.) *Spirit absolut*, *idee absolută* sau *absolut* = factor de bază al universului, identificat cu divinitatea. 3. Adj. (Despre fenomene social-economice, în legătură cu noțiuni de creștere sau de scădere cantitativă) Considerat în raport cu sine însuși și nu în comparație cu alte fenomene asemănătoare; care se află pe treapta cea mai de sus. ♦ *Adevăr absolut* = adevăr care nu poate fi dezmințit. 4. Adj. (Mat.; despre mărimi) A cărei valoare nu depinde de condițiile în care a fost măsurat sau de sistemul la care este raportat. ♦ *Valoare absolută* = valoarea aritmetică a rădăcinii pătratului unei mărimi. 5. Adj. (Lingv.; în sintagma *Verb absolut* = verb tranzitiv care are complementul neexprimat, dar subînțeles. II. Adv. (Servește la formarea superlativului) Cu totul, cu desăvârșire; exact, întocmai, perfect. *Argumentare absolut justă*. ♦ (Întărind un pronume sau un adverb negativ) *N-a venit absolut nimeni*. — Din lat. **absolutus**, fr. **absolu**.

ABSOLUTISM s.n. Regim politic propriu monarhiei absolute; putere absolută a unui monarh. ♦ *Absolutism lăminat* = regim politic apărut în sec. XVIII și caracterizat prin receptivitatea suveranilor la progres. — Din fr. **absolutisme**.

ABSOLUTIST, *-Ă, absolutiști*, -ste, adj. Care aparține absolutismului, privitor la absolutism, bazat pe absolutism. — Din fr. **absolutiste**.

ABSOLUTIZĂ, *absolutizez*, vb. I. Tranz. A atribui în mod eronat unui fapt sau unei idei o valoare absolută prin ignorarea caracterului relativ, condiționat, limitat de celelalte laturi sau însușiri ale faptului sau ideii respective; a considera în mod greșit o latură a unui lucru ca o entitate de sine stătătoare, rupând-o de ansamblul căreia îi aparține. — **Absolut** + suf. -iza.

ABSOLUTIZĂRE, *absolutizări*, s.f. Acțiunea de a *absolutiza* și rezultatul ei. — V. **absolutiza**.

ABSOLUTORIU, *-IE, absolutorii*, adj., s.n. 1. Adj. (Jur.) Care absolvă, care iartă o vină, un delict, o greșeală. 2. S.n. (Înv.) Certificat de absolvire a unei școli superioare. — Din lat. **absolutorius**, (2) germ. **Absolutorium**.

ABSOLUȚIUNE, *absoluțiuni*, s.f. 1. Iertare de pedeapsă a unui acuzat când fapta imputată nu este prevăzută de lege sau când săvârșirea ei a fost justificată. 2. Iertare a păcatelor, dată de obicei de papă². [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **absolution**, lat. **absolutio**, -onis.

ABSOLVĒNT, *-Ă, absolvenți*, -te, s.m. și f. Persoană care a terminat un ciclu sau o formă de învățământ. — Din germ. **Absolvent**, lat. **absolvens**, -ntis.

ABSOLVĒNȚĂ, *absolvește*, s.f. Terminare a unui ciclu sau a unei forme de învățământ; absolvire. — Din **absolvent**.

ABSOLVĪ, *absolv*, vb. IV. Tranz. 1. A termina un an școlar, un ciclu sau o formă de învățământ. 2. A scuti pe cineva de pedeapsă; a ierta. — Din germ. **absolvieren**, lat. **absolvere**.

ABSOLVIRE, *absolviri*, s.f. Acțiunea de a *absolvi* și rezultatul ei; absolvență. — V. **absolvî**.

ABSORBĂNT, *-Ă, absorbanți*, -te, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Substanță) care absoarbe lichide sau vapori. ♦ (Substanță) care reține o parte din particulele sau din energia radiată de o sursă. 2. Adj. Fig. Care interesează, care captivează; către care se îndreaptă toate preocupările cuiva. — Din fr. **absorbant**.

ABSORBĂ, *absorb*, vb. IV. Tranz. 1. A suga, a înghiți, a încorpora o substanță etc. ♦ A reține o parte din particulele sau din energia radiantă care cade pe un corp. 2. Fig. A preocupa în mod intens; a captiva. — Din fr. **absorber** (după *sorbii*).

ABSORBIRE, *absorbiri*, s.f. Acțiunea de a *absorbi* și rezultatul ei. — V. **absorbi**.

ABSORBÎT, *-Ă, absorbiți*, -te, adj. 1. Supt, înghițit; încorporat. 2. Fig. Preocupat, captivat. — V. **absorbi**.

ABSORBITOR, *-OARE, absorbitori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care absoarbe. 2. S.n. Dispozitiv folosit pentru recoltarea prin absorbție a probelor de aer în scop analitic. — **Absorbi** + suf. -tor.

ABSORBȚIE, *absorbții*, s.f. 1. Fenomen fizic prin care un corp lichid sau solid încorporează prin difuzie din afară o substanță oarecare. ♦ Micșorare sau anulare a intensității unei radiații care trece printr-un corp. ♦ Fenomen optic caracteristic lentilelor ochelarilor de vedere de a reține, filtra etc. razele de lumină care dăunează ochiului. 2. Proces de pătrundere a apei, a substanțelor minerale și organice, precum și a gazelor în celulele organismului. ♦ *Absorbție intestinală* = pătrunderea în sânge și în limfă a produșilor rezultați din digestia alimentelor. 3. Încrucșare repetată a unei rase perfecționate cu una ameliorată în scopul îmbunătățirii radicale a acesteia. [Var.: **absorbțiune** s.f.] — Din fr. **absorption**, lat. **absorptio**, -onis.

ABSORBȚIUNE s.f. v. **absorbție**.

ABSTENȚIONISM s.n. Abținere demonstrativă de la exercitarea dreptului de vot; doctrină care susține această atitudine. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **abstentionisme**.

ABSTENȚIONIST, -**Ă**, *abstentioniști*, -*ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține abstentionismului, privitor la abstentionism. 2. S.m. și f. Adept al abstentionismului. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **abstentioniste**.

ABSTENȚIUNE, *abstentioni*, s.f. (Rar) Abstinență. [Pr.: -fi-u-] — Din fr. **abstention**.

ABSTINENT, -**Ă**, *abstinenți*, -*te*, s.m. și f. Persoană care își impune restricții de la mâncare, băutură, satisfacerea unor necesități fiziologice etc. — Din fr. **abstinent**, lat. **abstinens**, -*ntis*.

ABSTINENȚĂ, *abstinențe*, s.f. 1. Faptul de a-și impune restricții de la mâncare, băutură, satisfacerea unor necesități fiziologice etc.; abstinențe. 2. (Ec. pol.; în sintagma *Teoria abstinenței* = teorie prin care capitalul și acumularea lui rezultă din abținerea proprietarilor de la consumul personal exagerat. — Din fr. **abstinenta**, lat. **abstinentia**.

ABSTRACT, -**Ă**, *abstracti*, -*te*, adj., s.n. 1. Adj. Care este gândit în mod separat de înfățișarea materială, de exemplele particulare, de ansamblul concret (senzorial) din care face parte; care este detașat de obiecte, de fenomene sau de relațiile în care există în realitate. ♦ Loc. adv. În *abstract* = pe bază de deducții logice, teoretice, fără legătură cu datele sau cu faptele concrete. 2. S.n. Moment al procesului cunoașterii care constă în desprinderea mintală a determinărilor fundamentale, generale ale obiectului studiat. ♦ *Artă abstractă* = arta care nu caută să reprezinte elementele realității obiective; artă nonfigurativă, abstracționism. 3. Adj. Conceput în mod prea general, prea teoretic; *p. ext.* greu de înțeles din cauza lipsei de ilustrații concrete. 4. S.n., adj. (Cuvânt) care are sens abstract (1). ♦ *Abstract verbal* = substantiv care provine dintr-un verb și exprimă acțiunea verbului respectiv. — Din lat. **abstractus**, germ. **abstrakt**, fr. **abstrait**.

ABSTRACTIZĂ, *abstractizare*, vb. I. Tranz. și intrans. A efectua o abstractizare. — **Abstract** + suf. -*iza*.

ABSTRACTIZANT, -**Ă**, *abstractizanți*, -*te*, adj. Care abstractizează. — **Abstractiza** + suf. -*ant*.

ABSTRACTIZARE, *abstractizări*, s.f. Operație a gândirii prin care se separă ceea ce nu este separat sau separabil în realitate, de considerare a unui lucru independent de legăturile lui, a unei substanțe independent de atributele ei sau invers; abstracție. ♦ Trece de la concret la abstract. — V. **abstractiza**.

ABSTRACȚIE, *abstracții*, s.f. Abstractizare; (concr.) lucru abstract. ♦ Expr. *A face abstracție de...* = a nu lua în considerare; a ignora. [Var.: **abstracțiune** s.f.] — Din fr. **abstraction**, lat. **abstractio**, -*onis*.

ABSTRACȚIONISM s.n. 1. Tendință care acordă abstracțiilor aceeași valoare cu aceea a realităților concrete. 2. Artă abstractă. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **abstractionisme**.

ABSTRACȚIONIST, -**Ă**, *abstracționiști*, -*ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține abstracționismului, referitor la abstracționism. 2. S.m. și f. Adept al abstracționismului. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **abstractioniste**.

ABSTRACȚIUNE s.f. v. **abstracție**.

ABSTRĂGE, *abstrág*, vb. III. Tranz. A desprinde o însușire independent de obiectul sau de obiectele cărora le aparține; a judeca izolat, în afara unui context. — Din fr. **abstraire** (după *trage*).

ABSTRĂGERE, *abstrageri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *abstrage* și rezultatul ei. — V. **abstrage**.

ABSTRŪS, -**Ă**, *abstruși*, -*se*, adj. (Livr.) Neclar, confuz, încurcat. — Din fr. **abstrus**.

ABSŪRD, -**Ă**, *absurzi*, -*de*, adj., s.n. 1. Adj. Care contrazice gândirea logică, care nesocotește legile naturii și ale societății, contrar bunului-simț; ilogic. ♦ Loc. adv. *Prin absurd* = admitând un raționament fals, o situație aproape imposibilă. ♦ *Reducere la absurd* = metodă de demonstrare a unui adevăr, arătând că punctul de vedere contrar este fals. 2. S.n. Ceea ce este absurd (1). — Din fr. **absurde**, lat. **absurdus**.

ABSURDITĂȚE, *absurdități*, s.f. Caracterul a ceea ce este absurd (1); lucru, idee, concepție absurdă; prostie, ineptie. — Din fr. **absurdité**, lat. **absurditas**, -*atis*.

ABȚIBILD, *abțibilduri*, s.n. 1. Imagine în culori imprimată pe un strat subțire de colodiu, care se aplică pe o suprafață netedă, umezindu-se și dezlipindu-se de pe hârtia pe care a fost lipit. 2. Fig. (La pl.) Nimicuri, fapte mărunte; mici șmecherii. — Din germ. **Abziehbild**.

ABȚIGUI, *abțiguiesc*, vb. IV. (Fam.) 1. Refl. A se îmbăta. 2. Tranz. A da (cuiva) o bătaie (ușoară). ♦ Fig. A face (cuiva) un rău. 3. Tranz. A modifica date, un text etc. pentru a corespunde mai bine scopului urmărit; *p. ext.* a falsifica. — Et. nec.

ABȚIGUIRE, *abțiguiri*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a (se) *abțigui*. — V. **abțigui**.

ABȚIGUIȚ, -**Ă**, *abțiguți*, -*te*, adj. (Fam.) 1. Beat. 2. Modificat; *p. ext.* falsificat. — V. **abțigui**.

ABȚINERE, *abțineri*, vb. III. Refl. A se stăpâni, a se reține, a se înfrâna (de la...). ♦ A nu se pronunța, a nu-și exprima părerea sau votul; a se ține departe de o activitate. — Din fr. (s')**abstenir** (după *ține*).

ABȚINERE, *abțineri*, s.f. Acțiunea de a se *abține* și rezultatul ei. — V. **abține**.

ABŪLIC, -**Ă**, *abulici*, -*ce*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de abulie. — Din fr. **aboulique**.

ABULIE, *abulii*, s.f. Boală psihică caracterizată prin lipsa mai mult sau mai puțin pronunțată a voinței; nehotărâre, inerție. — Din fr. **aboulie**.

ABUNDĂ, pers. 3 *abundă*, vb. I. Intrans. 1. A fi, a se găsi din belșug, în mare cantitate; a prisosi. 2. A avea, a conține; a folosi din belșug. — Din fr. **abonder**, lat. **abundare**.

ABUNDENT, -**Ă**, *abundenți*, -*te*, adj. Care este în cantitate mare, care abundă; bogat, îmbelșugat. — Din fr. **abondant**, lat. **abundans**, -*ntis*.

ABUNDENȚĂ s.f. Cantitate mare, belșug, bogăție, prisos. ♦ Loc. adv. *Din abundență* = mult, în cantitate mare. — Din fr. **abondance**, lat. **abundantia**.

ĂBUR, *aburi*, s.m. 1. Vaporii de apă. 2. Ceată rară. 3. (Rar) Adiere. 4. Fig. Sufflare ușoară (a vântului), boare. — Cf. alb. a vull.

ĂBURCĂ, *aburc*, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) urca, a (se) sui cățărându-se, a (se) cățăra; a (se) ridica de jos, de la pământ. — Et. nec. Cf. urca.

ĂBUREĂLĂ, *abureli*, s.f. 1. Aburi condensăți în picături foarte fine care se depun pe obiecte. 2. Exalație, miros. 3. Fig. (Rar) Adiere. — **Aburi** + suf. -*eală*.

ĂBURÍ, *aburesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu picături fine provenite din condensarea aburilor (1). 2. Intrans. A scoate, a produce aburi (1). 3. Refl. Fig. (Rar) A se aprinde, a se înroși, a se îmbujora (la față). 4. Tranz. Fig. A atinge ușor (ca o suflare). ♦ Intrans. (Rar; despre vânt) A adia. — Din **abur**.

ĂBURÍRE, *aburiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *aburi* și rezultatul ei. ♦ Expunere a unor materiale textile, lemnoase etc. sau produse finite la acțiunea aburilor (1) în vederea ameliorării unor însușiri, a ușurării prelucrării lor ulterioare etc. — V. **aburi**.

ĂBURÍT, -**Ă**, *aburiți*, -*te*, adj. Acoperit cu aburi (1); care scoate aburi, din care ies aburi. ♦ Fig. Aprins la față; îmbujorat; înroșit; infierbântat (de supărare). — V. **aburi**.

ĂBURÓS, -**OĂSĂ**, *aburoși*, -*oase*, adj. (Rar) Acoperit cu aburi (1); din care ies aburi; ca aburii. — **Abur** + suf. -*os*.

ĂBŪZ, *abuzuri*, s.n. 1. Încălcarea a legalității; (concr.) faptă ilegală. ♦ *Abuz de putere* = delict săvârșit de cineva prin depășirea atribuțiilor sale. *Abuz de încredere* = înșelăciune care constă din însușirea ilegală, înstrăinarea sau refuzul de restituire a unui obiect incredințat spre păstrare sau spre utilizare. *Abuz de drept* = delict care constă în exercitarea unui drept cu nesocotirea scopului său social-economic. 2. Întrebuințare fără măsură a unui lucru; exces. ♦ Loc. adv. *Prin abuz* = abuziv, exagerat. 3. (Rar) Eroare care constă din exagerarea unui fapt, a unei păreri etc. — Din fr. **abus**, lat. **abusus**.

ĂBŪZĂ, *abuzez*, vb. I. Intrans. 1. A uza de ceva în mod exagerat; a face abuz (1). 2. A comite ilegalități, nedreptăți, profitând de o situație, de un titlu sau de putere. — Din fr. **abuser**.

ĂBŪZÍV, -**Ă**, *abuzivi*, -*e*, adj. 1. Exagerat, excesiv. 2. (Despre acțiunile omului) Arbitrar, ilegal; (despre oameni) care comite un abuz (1), care abuzează de puterea sa. — Din fr. **abusif**, lat. **abusivus**.

AC, *acc*, s.n. 1. Mică ustensilă de oțel, subțire, ascuțită și lustruită, prevăzută cu un orificiu prin care se trece un fir, care servește la cusut. ♦ Expr. *A avea* (sau a *găsi*) *ac de cojocul cuiva* = a avea mijloace de a înfrâna sau de a pedepsi pe cineva. *A călca* (sau a *umbla*) *ca pe ace* = a merge încet, cu grijă. *A scăpa ca prin urechile acului* = a scăpa cu mare greutate. *Nici cât un vârf de ac* = extrem de mic, foarte puțin, aproape deloc. *A căuta acul în carul cu fân* = a se apuca de o muncă zadarnică. 2. (Cu determinări) Nume dat unor obiecte asemănătoare cu un ac (1), având diverse întrebuințări. *Ac cu gămălie*. *Ac de siguranță*. *Ac de păr*. ♦ *Ac de mașină* = ac pentru mașina de cusut. *Ace de gheață* = cristale de gheață, subțiri și ascuțite, care se formează iarna. 3. Piesă sub formă de ac (1) la unele instrumente de măsură sau în medicină. *Ac magnetic*. *Acul busolei*. *Acul de seringă*. ♦ **Macaz**. 4. (Biol.) Organ de apărare și de atac al unor animale, în formă de ghimpe sau de vârf ascuțit. ♦ Organ în formă de ac (1) sau de ghimpe care acoperă pielea unor animale, folosit pentru apărare. *Acele ariciului*. 5. Frunză îngustă, ascuțită, caracteristică coniferelor. 6. Compuse: *acul-doamnei* = plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe și cu fructe terminate cu un cioc lung (*Scandix pecten veneris*); *ac-de-mare* = pește marin, lung și ascuțit, în formă de andrea, acoperit cu plăci osoase (*Syngnathus rubescens*). — Lat. **acus**.

ACÁCIA s.f. v. **acacie**.

ACÁCIE, *acacii*, s.f. Nume dat arborilor sau arbuștilor tropicali din familia leguminoaselor, cu flori albe sau galbene, cultivați ca plante ornamentale, pentru industria parfumurilor și pentru extragerea gumei arabice (*Acacia*). [Var.: **acácia** s.f.] — Din lat., fr. **acacia**.

ACADEĂ, *acadele*, s.f. Bomboană preparată din zahăr topit. — Din tk. **akede**.

ACADEMIC, -**Ă**, *academici*, -*ce*, adj. 1. Care ține de academie, privitor la academie. ♦ *Titlu academic* = diplomă obținută într-o școală de grad universitar.

♦ (Substantivat, m.; inv.) Membru al Academiei Române. 2. Distins, solemn; de o corectitudine exagerată; convențional. ♦ *Știl academic* = manieră în artă în care subiectul este tratat în genul studiilor de școală de artă academică (1); stil sobru, corect, științific, convențional și rece. — Din fr. **académique**, lat. **academicus**.

ACADEMICIÁN, -**Ă**, *academicieni*, -*e*, s.m. și f. Membru (de onoare sau titular) al unei academii. [Pr.: -ci-an] — Din fr. **académicien**.

ACADEMIE, *academie*, s.f. 1. Societate de învățați, de literați, de artiști etc. creată pentru dezvoltarea științelor și a artelor; înaltă instituție culturală care reunește pe cei mai de seamă savanți și artiști. 2. Școală de învățământ superior. [Acc. și: (după lat.) *académie*] — Din fr. **académie**, lat. **academia**.

ACADEMISM s.n. 1. Atitudine estetică promovând imitația necondiționată a creațiilor artei antice și ale Renașterii. ♦ Trăsătură caracteristică oricărei arte care cultivă un ideal de frumusețe canonică, convențională, manieristă. 2. Fel de a se comporta academic (2), rigid, rece. — Din fr. **académisme**.

ACADIÁN, -*Ă*, *acadieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. A doua perioadă a cambrianului. 2. Adj. Care aparține acadianului (1), privitor la acadian. [Pr.: -*di-an*] — Din fr. **acadien**.

ACAJÚ, (1) *acaju*, s.m., adj. invar., s.n. 1. S.m. Arbore din regiunea tropicală a Americii, al cărui lemn, de culoare roșiatică, este întrebuințat la confecționarea mobilelor de lux; mahon (*Swietenia mahagoni*). ♦ Lemnul acestui arbore. 2. Adj. invar. De culoare maro-roșcat, ca a lemnului de acaju (1). 3. S.n. Culoare acaju (2). — Din fr. **acajou**.

ACALMIE s.f. Ptolire sau încetare temporară a mișcării vântului sau valurilor. ♦ Fig. Răstimp de liniște în cadrul sau după o perioadă frământată. — Din fr. **acalmie**.

ACANÁ adv. v. **hacana**.

ACÁNT s.m. v. **acantă**.

ACANTACÉE, *acantacee* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate răspândite mai ales în regiunile calde, cu frunze opuse, flori dispuse în raceme și fructe capsule, al cărui tip este *acanta*; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **acanthacées**.

ACÁNTĂ, *acante*, s.f. 1. Nume dat mai multor specii de plante erbacee decorative din familia acantaceelor, ale căror frunze mari, penate, uneori spinoase, și rădăcini sunt folosite în medicină (*Acanthus*). 2. Ornament arhitectonic caracteristic capitulelor corintice și compozite, care imită frunzele de acantă (1). [Var.: **acánt** s.m.] — Din fr. **acante**, lat. **acanthus**.

ACANTOCEFÁL, *acantocéfali*, s.m. (La pl.) Clasă de viermi paraziți nematelinți, cu o trompă retractilă înconjurată de cărlige de apărare; (și la sg.) vierme din această clasă (*Acanthocephala*). — Din fr. **acanthocéphale**.

ACANTÓZĂ, *acantoze*, s.f. Boală de piele caracterizată prin prezența unor pete pigmentate, îngroșate pe diferite părți ale corpului. — Din fr. **acanthose**.

ACAPARÁ, *acaparare*, vb. I. Tranz. A cumpăra toate mărfurile sau o anumită categorie de mărfuri de pe piață (pentru speculă); a pune stăpânire (în mod silnic, necinstit) pe... ♦ P. ext. A-și însuși totul pentru sine în dauna altora. — Din fr. **accaparer**.

ACAPARÁRE, *acaparări*, s.f. Acțiunea de a *acapara*. — V. **acapara**.

ACAPARATÓR, -*OÁRE*, *acaparatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care acaparează. — **Acapara** + suf. -*tor*.

A CAPPÉLLA loc. adj., loc. adv. (Despre muzică sau despre o formație corală) Fără acompaniament instrumental. — Loc. it.

ACÁR, *acari*, s.m. Muncitor feroviar care manipulează dispozitivele de acționare a acelor de macaz și asigură întreținerea acestora; macagiu. — **Ac** + suf. -*ar*.

ACARÉT, *acareturi*, s.n. 1. Construcție auxiliară care ține de o gospodărie. 2. (La pl.) Unelte de gospodărie, mai ales agricole. — Din tc. **akaret**.

ACARIÁN, *acarieni*, s.m. (La pl.) Arahnide mici, cu capul, toracele și abdomenul de obicei nediferențiate, unele dintre ele fiind purtătoare de germenii ai unor maladii grave; (și la sg.) exemplar din acest ordin. [Pr.: -*ri-an*] — Din fr. **acarien**.

ACARICÍD, *acaricide*, s.n., adj. (Substanță) care omoară acarienii. — Din fr. **acaricide**.

ACARINÁTĂ, *acarinat*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări alergătoare cu sternul lipsit de carenă și cu aripi reduse; (și la sg.) pasăre care face parte din această clasă; ratite. — Din lat. **acarinatus**.

ACARIÓZĂ, *acarioze*, s.f. Nume dat unor boli de piele contagioase, parazitare (la oameni și la animale), provocate de acarieni. [Pr.: -*ri-o*] — Din fr. **acariose**.

ACÁRNIȚĂ, *acarițe*, s.f. (Reg.) Acăriță. — **Ac** + suf. -*arniță*.

ACÁSĂ adv. În sau spre casa în care locuiești; *fig.* la locul natal, în sau către patrie. ♦ *Cei de-acasă* = rudele apropiate, familia; *p. ext.* conaționalii. ♦ Expr. *Așa* (sau *acum*) *mai vii de-acasă* = acum înțeleg sau admit ce spui. — **A**³ + **casă**.

ACATAFAZÍE, *acatafazii*, s.f. Tulburare psihică constând în imposibilitatea respectării ordinii corecte a cuvintelor în vorbire. — Din fr. **acataphasie**.

ACATAGRAFÍE, *acatagrafii*, s.f. Tulburare psihică manifestată prin imposibilitatea respectării ordinii corecte a cuvintelor în scris. — Din fr. **acatagraphie**.

ACATALÉCTIC, *acatalectice*, adj. (În metrica greco-latină, în sintagma) *Vers acatalectic* (și substantivat, n.) = vers căruia nu-i lipsește nicio silabă. — Din fr. **acatalectique**.

ACATALEPSÍE, *acatalepsii*, s.f. 1. Stare de spirit caracteristică unei persoane sceptice, care nu se mai străduiește să caute soluții. 2. Nesiguranță în punerea unui diagnostic la un bolnav. — Din fr. **acatalepsie**.

ACATÍST, *acatiste*, s.n. 1. Imn și slujbă bisericească ortodoxă în cinstea Fecioarei Maria sau a unor sfinți. 2. Listă de nume dată preotului spre a se ruga

pentru persoanele înscrise pe ea. ♦ Expr. *A da acatiste* (sau *un acatist*) = a cere preotului să rostească anumite rugăciuni pentru îndeplinirea unei dorințe. [Acc. și: *acatísti*] — Din sl. **akatištŭ**.

ACÁT, *acați*, s.m. (Reg.) Salcâm. [Var.: **acățiu** s.m.] — Din magh. **akác**.

ACĂȚIU s. m. v. **acaț**.

ACAUSTOBIOLÍT, *acaustobiolite*, s.n. Rocă sedimentară de origine organică, necombustibilă. [Pr.: -*ca-us-to-bi-o*] — Din fr. **acaustobiolite**.

ACAUSTOBIOLÍTIC, -*Ă*, *acaustobiolitici*, -ce, adj. (Geol.) Referitor la acaustobiolit. [Pr.: -*ca-us-to-bi-o*] — Din fr. **acaustobiolitique**.

ACĂRÍȚĂ, *acărițe*, s.f. (Pop.) Cutiuță în care se păstrează ace, ață și alte mărnușuri necesare la cusut; acarniță. — **Ac** + suf. -*ăriță*.

ACĂTÁREA adj. invar. v. **acătării**.

ACĂTÁRII adj. invar. (Pop. și fam.; de obicei la comparații) 1. (Despre lucruri) Care posedă calități corespunzătoare scopului sau destinației; bun, frumos, de seamă. 2. (Despre oameni) De treabă, cumsecade, vrednic, cu calități deosebite. [Var.: **acătárea** adj. invar.] — Et. nec.

ACĂTÁ vb. I v. **agăta**.

ACĂTÁRE s. f. v. **agățare**.

ACĂTÁT, -*Ă* adj. v. **agățat**.

ACĂTÁRÁ vb. I v. **cătára**.

ACĂTÁTÓR, -*OÁRE* adj. v. **agățător**.

ACCÉDE, *accéd*, vb. III. (Livr.) Intrans. A avea acces (1), a ajunge la ceva, undeva. — Din fr. **accéder**.

ACCÉDERE s.f. Faptul de a *accede*. — V. **accede**.

ACCELERÁ, *accelerez*, vb. I. Tranz. 1. A iuți, a grăbi o mișcare, o acțiune; a urgenta, a zori. 2. A mări viteza. — Din fr. **accélérer**, lat. **accelerare**.

ACCELERÁNDÓ adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Din ce în ce mai repede. — Cuv. it.

ACCELERÁRE, *accelerări*, s.f. Acțiunea de a *accelera* și rezultatul ei; iuțire, grăbire, urgentare, zorie. — V. **accelera**.

ACCELERÁT, -*Ă*, *accelerați*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Care este iuțit, grăbit; care are o frecvență mai mare decât cea normală. *Ritm accelerat. Respirație accelerată*. 2. S.n. Tren cu viteză mai mare decât a personalului (și care nu oprește în toate găurile). — V. **accelera**.

ACCELERATÓR, -*OÁRE*, *acceleratori*, -oare, adj., s.n., s.m. 1. Adj. Care accelerează. 2. S.n. Mecanism care permite accelerarea turajilor unui motor; pedală care comandă acest mecanism. ♦ Instalație pentru accelerarea microparticulelor. 3. S.m., adj. (Substanță) care se adaugă unor materiale pentru a mări viteza unor reacții chimice sau a unor procese fizico-chimice. — Din fr. **accélérateur**.

ACCELERÁȚIE, *accelerații*, s.f. Creșterea a vitezei unui corp mobil în raport cu unitatea de timp. ♦ *Accelerație gravitațională* = accelerația pe care o au corpurile în cădere liberă. [Var.: **accelerațiune** s.f.] — Din fr. **accélération**, lat. **acceleratio**, -*onis*.

ACCELERÁȚIUNE s.f. v. **accelerație**.

ACCELEROGRAF, *accelerografe*, s.n. Accelerometru care înregistrează accelerațiile. — Din fr. **accélérographe**.

ACCELEROMÉTRU, *accelerometre*, s.n. 1. Aparat cu care se măsoară accelerațiile, îndeosebi la vehiculele aeriene. 2. Transductor electromecanic de măsurat structurile vibrante. — Din fr. **accéléromètre**.

ACCÉNT, *accente*, s.n. 1. Pronunțare mai intensă, pe un ton mai înalt etc. a unei silabe dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-un grup sintactic. ♦ Semn grafic pus de obicei deasupra unei vocale pentru a marca această pronunțare sau altă particularitate de pronunțare. *Accent ascuțit. Accent circumflex. Accent grav*. ♦ Expr. *A pune accentul* (pe ceva) = a scoate în relief, a da atenție deosebită (unei probleme). 2. Fel particular de pronunțare specific unui grai, unei limbi sau unei stări afective. 3. Scoatere în relief a unui sunet muzical prin amplificarea sonorității sau prin prelungirea duratei lui. — Din fr. **accent**, lat. **accentus**.

ACCENTUÁ, *accentuez*, vb. I. 1. Tranz. A marca prin accent (1). ♦ Fig. A sublinia, a întări, a pune în evidență, a reliefa. 2. Refl. Fig. A se intensifica. [Pr.: -*tu-a*] — Din fr. **accentuer**.

ACCENTUÁRE, *accentuări*, s.f. Acțiunea de a (se) *accentua*. [Pr.: -*tu-a*] — V. **accentua**.

ACCENTUÁT, -*Ă*, *accentuați*, -te, adj., adv. 1. Adj. (Despre vocale, silabe, cuvinte) Care poartă accentul, care este scos în relief. 2. Adj. Fig. Intensificat. 3. Adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Puternic, forțat. [Pr.: -*tu-at*] — V. **accentua**.

ACCÉPT s.n. Consimțământ scris pe o poliță, prin care o persoană, desemnată de emitentul poliței, se obligă să achite beneficiarului, la scadență, suma de bani din poliță. ♦ Încuviințare, aprobare. — Din germ. **Akzept**, lat. **acceptus**.

ACCÉPTÁ, *accépt*, vb. I. Tranz. A fi de acord cu...; a primi, a consimți să...; a admite, a aproba, a încuviința. ♦ A suporta, a tolera. — Din fr. **accepter**, lat. **acceptare**.

ACCEPTÁBIL, -*Ă*, *acceptabili*, -e, adj. Care poate fi acceptat; satisfăcător. — Din fr. **acceptable**, lat. **acceptabilis**.

ACCEPTĂRE, *acceptări*, s.f. Acțiunea de a *accepta* și rezultatul ei. ♦ Conșimțământ al întreprinderii cumpărătoare pentru achitarea unei cereri de plată emise de întreprinderea furnizoare. ♦ Semnătură de aprobare pusă pe o poliță prin care semnatul se obligă să plătească la scadență suma din poliță respectivă; *accept*. ♦ Manifestare a voinței de a dobândi un anumit drept ori de a primi o succesiune sau o ofertă de încheiere a unui contract. — V. **accepta**.

ACCEPTOR, **-OĂRE**, *acceptori*, *-oare*, adj., s.m. (Fiz.) (Atom de natură străină) care poate primi un electron suplimentar, determinând apariția unui gol pozitiv în masa unui semiconductor. — Din fr. **accepteur**.

ACCÉPTIE, *acceptții*, s.f. Înțeles, sens, valoare a unui cuvânt, a unui afix etc. [Var.: **acceptiune** s.f.] — Din fr. **acceptio**, lat. **acceptio**, **-onis**.

ACCÉPTIUNE s.f. v. **acceptie**.

ACCÉS, (1) *accesuri*, (2) *accese*, s.n. 1. Posibilitate de a pătrunde, drept de a ajunge până într-un loc sau până la o persoană; *p. ext.* intrare. ♦ *Cale (sau drum, șosea) de acces* = drum care face legătura cu o șosea importantă, cu o localitate etc. *Rampă de acces* = porțiune de drum în pantă care permite urcarea vehiculelor pe o șosea mai înaltă, pe un pod etc. ♦ Expr. *A (nu) avea acces* = a (nu) avea permisiunea să meargă undeva, a (nu) avea voie să pătrundă undeva. 2. Ansamblu de tulburări clinice ale organismului care se manifestă brusc, în stare de sănătate aparentă și care se repetă de obicei la intervale variate. ♦ Izbucnire violentă (și trecătoare) a unei stări sufletești. — Din fr. **accès**, lat. **accessus**.

ACCESĂ, *accesez*, vb. I. Tranz. (Inform.) A apela date sau informații; a face funcțional; a intra într-o rețea, într-un program etc. — Din engl. **access**.

ACCESIBIL, **-Ă**, *accessibili*, *-e*, adj. La care se poate ajunge ușor; care este la îndemâna cuiva; care poate fi ușor procurat; care se poate înțelege ușor. — Din fr. **accessible**, lat. **accessibilis**.

ACCESIBILITATE s.f. Înșușirea de a fi accesibil. — Din fr. **accessibilité**, lat. **accessibilitas**, **-atis**.

ACCESIUNE, *accesuni*, s.f. Mod de dobândire a proprietății rezultând din alipirea naturală sau prin intervenția omului a unui bun la un alt bun mai important, aparținând altei persoane. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. **accession**.

ACCESORIU, **-IE**, *accesorii*, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Obiect, piesă, dispozitiv) care constituie un element secundar, anex, incidental, complementar. 2. Adj. (Despre drepturi, cereri etc.) Secundar în raport cu alt drept sau altă cerere, dar legat de acestea și supunându-se ca atare unor condiții de fond și de procedură comune. — Din fr. **accessoire**, lat. **accessorius**.

ACCIDENT, (1, 2, 3, 4, 6) *accidente*, s.n., s. (accidenți), s.m. 1. S.n. Eveniment fortuit, imprevizibil, care interzice mersul normal al lucrurilor (provocând avarii, răni, mutilări sau chiar moartea). ♦ Fapt întâmplător, banal, care aduce nenorocire. 2. S.n. (Fil.) Înșușire trecătoare, neesențială a unui lucru. 3. S.n. (Geogr.) Neregularitate a solului. 4. S.n. (Lingv.; în sintagma *Accident fonetic*) = modificare întâmplătoare a unui sunet, fără caracter de lege. 5. S.m. (Muz.) Alterație. ♦ Semn care indică această modificare a intonației unei note. 6. S.n. (Med.) Fenomen neașteptat care survine în cursul unei boli. — Din fr. **accident**, lat. **accidens**, **-ntis**.

ACCIDENTĂ, *accidentez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) răni într-un accident. — Din **accident**.

ACCIDENTĂL, **-Ă**, *accidentali*, *-e*, adj. Întâmplător; incidental. ♦ Secundar, neesențial. — Din fr. **accidentel**.

ACCIDENTĂRE, *accidentări*, s.f. Faptul de a (se) *accidenta*. — V. **accidenta**. **ACCIDENTĂT**, **-Ă**, *accidentăți*, *-te*, adj. 1. (Adesea substantivat) (Persoană) care a fost victima unui accident. 2. (Despre un teren, un drum etc.) Care prezintă neregularități. — V. **accidenta**. Cf. fr. **accidenté**.

ACCIDENTĂȚĂ, *accidențe* s.f. Lucrare tipografică de tip special care folosește în mod variat literele, liniile și ornamentele în scopul realizării unor efecte de reclamă. — Din germ. **Akzidenz**.

ACCIZ s.n. v. **acciză**.

ACCIZĂ, *accizez*, vb. I. Tranz. A aplica accize la mărfuri, bunuri de consum etc. — De la **acciză**.

ACCIZĂRE, *accizări*, s.f. Acțiunea de a *acciza*. — V. **acciza**.

ACCIZĂ, *accize*, s.n. 1. Impozit indirect care se percepe în unele țări asupra unor obiecte de consum. 2. (Înv.) Taxă de consumație, de barieră și vamală. [Var.: **acciz** s.n.] — Din fr. **accise**.

ACEFĂL, **-Ă**, *acefali*, *-e*, adj. (Zool.; despre unele animale inferioare) Fără cap. — Din fr. **acéphale**.

ACEFĂLIE s.f. 1. (Zool.) Lipsă a capului, specifică unor animale inferioare. 2. (Med.) Monstruoasă congenitală (incompatibilă cu viața) care constă în lipsa capului la făt. — Din fr. **acéphalie**.

ACÉL, **ACEĂ**, *acei*, *acele*, adj. pron. dem. (antepus) (Arată că ființa, lucrul etc. desemnate de substantivul pe care îl determină se află mai departe, în spațiu sau timp, de vorbitor) *Acel om. Acea casă*. [Gen.-dat. sg.: *acelui*, *acelei*, gen.-dat. pl.: *acelor*] — Lat. ***ecce-illu**, **ecce-illa**.

ACÉL², **ACEĂ** pron. dem. v. **acela**¹.

ACÉLA, **ACÉEA**, *aceia*, *acelea*, pron. dem., adj. pron. dem. (postpus) 1. Pron. m. și f. (postpus) (Indică pe cineva sau ceva relativ depărtat de vorbitor) *Cine e acela?* ♦ Loc. adj. (Reg.) *Ca acela* sau *ca aceea* = puternic; însemnat; extraordinar. ♦ Loc. adv. *De aceea* = pentru acest (sau acel) motiv, din această cauză.

Drept aceea = prin urmare; deci. (În) *afară de (sau pe lângă) aceea* = în plus. 2. Adj. pron. dem. (postpus) *Acel*, *acea*. *Casa aceea*. [Gen.-dat. sg.: *aceluia*, *aceleia*, gen.-dat. pl.: *acelora*. — Var.: (înv.) **acél**, **aceá** pron. dem.] — Lat. ***ecce-illu**, **ecce-illa**.

ACÉLAȘI, **ACÉEAȘI**, *aceiași*, *aceleași*, pron. dem., adj. pron. dem. (Care este) tot acela, chiar acela; (care este) tot la fel ca mai înainte. [Gen.-dat. sg.: *aceluiași*, *aceleiași*, gen.-dat. pl.: *acelorași*] — **Acela**¹ + și.

ACERĂ vb. I v. **acira**.

ACERACÉE, *aceracee* s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu frunze opuse, cu flori grupate în inflorescențe și cu fructe disamare, folosite în industria lemnului sau ca plante decorative; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **acéracée**.

ACERATÉRIU s.m. Mamifer fosil neozoic, strămoș al rinocerului, caracterizat prin absența cornului. [Var.: **acerathérium** s.m.] — Cuv. lat.

ACERATHÉRIUM s.m. v. **acerateriu**.

ÁCERĂ, *acere*, s.f. (Reg.) Acvilă, păjură; vultur. — Lat. **aquila**.

ACÉRB, **-Ă**, *acerbi*, *-e*, adj. Necruțător, înverșunat, aspru; agresiv, caustic, sarcastic. — Din fr. **acerbe**, lat. **acerbus**.

ACÉST, **ACEĂSTĂ**, *acești*, *aceste*, adj. pron. dem. (antepus) 1. (Arată că ființa, lucrul etc. desemnate de substantivul pe care îl determină se află aproape, în spațiu sau timp, de vorbitor) *Acest deal. Această casă*. 2. (În legătură cu substantive care arată momentul, răstimpul, epoca în care se petrece o acțiune) Care este în curs; curent, prezent (sau dintr-un viitor apropiat). *Anul acesta*. [Gen.-dat. sg.: *acestui*, *acestei*, gen.-dat. pl.: *acestor*] — Lat. ***ecce-istu**, **ecce-ista**.

ACÉSTA, **ACEĂSTA**, *aceștia*, *acestea*, pron. dem., adj. pron. dem. (postpus) 1. Pron. m. și f. postpus. (Indică pe cineva sau ceva relativ apropiat de subiectul vorbitor). *Ce e aceasta?* ♦ Loc. adv. *Pentru aceasta* = din această cauză, de aceea. (În) *afară de (sau pe lângă) aceasta* = în plus. *Cu toate acestea* = totuși. 2. Adj. dem. (postpus) (Arată că ființa, lucrul etc. desemnate de substantivul pe care îl determină se află aproape, în spațiu sau timp, de vorbitor) *Dealul acesta. Casa aceasta*. [Gen.-dat. sg.: *aceștia*, *aceștea*, gen.-dat. pl.: *aceștora*] — Lat. ***ecce-istu**, **ecce-ista**.

ACETALDEHÍDĂ, *acetaldehyde*, s.f. (Chim.) Aldehidă acetică. — Din fr. **acétaldéhyde**.

ACETAMÍDĂ, *acetamide*, s.f. (Chim.) Amidă a acidului acetic. — Din fr. **acétamide**.

ACETÁT, *acetați*, s.m. 1. Sare a acidului acetic, folosită în industria chimică și farmaceutică. 2. Ester al acidului acetic, întrebuințat în tehnică în special ca dizolvant. ♦ *Acetat de celuloză* = acetat folosit la fabricarea unor materiale plastice. *Acetat de vinil* = acetat care servește la fabricarea unor fibre textile artificiale (a poliacetatului de vinil, a unor copolimeri). — Din fr. **acétate**.

ACETAZOLAMÍDĂ, *acetazolamide*, s.f. Medicament cu efecte diuretice, folosit în cazurile de insuficiență cardiacă, de ciroză hepatică etc. — Din fr. **acétazolamyde**.

ACÉTIC, **-Ă**, *acetici*, *-ce*, adj. (În sintagmele) *Acid acetic* = acid organic obținut sintetic sau prin oxidarea alcoolului etilic, care se prezintă ca un lichid incolor, cu miros înțepător și este folosit în industria coloranților, farmaceutică, în alimentație etc. *Fermentație acetică* = fermentație care transformă alcoolul etilic în acid acetic, folosită la fabricarea oțetului. *Aldehidă acetică* = lichid incolor cu miros înțepător, folosit la prepararea acidului acetic, a acetatului de etil, în industria chimică de sinteză etc.; acetaldehidă. — Din fr. **acétique**.

ACETIFICĂ, *acetific*, vb. I. Tranz. A transforma alcoolul etilic în acid acetic. — După fr. **acétifier**.

ACETIFICĂRE s.f. Acțiunea de a *acetifica*. — V. **acetifica**.

ACETÍL, *acetili*, s.m. Radical organic monovalent, derivat de la acidul acetic. — Din fr. **acétyle**.

ACETILACÉTIC adj. (Chim.; în sintagma *Acid acetilacetic* = acid instabil care se descompune în acetona și bioxid de carbon. — Din fr. **acétylacétique**.

ACETILĂRE, *acetilări*, s.f. Proces chimic de introducere a radicalului acetil în molecula unui compus organic. — Din **acetil**.

ACETILÉNĂ s.f. Gaz incolor, cu miros de usturoi, otrăvitor în cantități mai mari, având numeroase folosiri în industrie, la iluminat și la sudura oxiacetică. — Din fr. **acétylène**.

ACETILÉNIC, **-Ă**, *acetilenici*, *-ce*, adj. Derivat din acetilenă. — Din fr. **acétylénique**.

ACETILSALICÍLIC adj. (În sintagma *Acid acetilsalicilic* = medicament folosit în stările gripale pentru proprietățile sale febrifuge și analgezice; aspirină. — Din fr. **acétylsalicylique**.

ACETILURĂ, *acetiluri*, s.f. Derivat al hidrocarburilor acetilenice. — Din fr. **acétylure**.

ACETOBUTIRÁT, *acetobutirați*, s.m. (În sintagma *Acetobutirat de celuloză* = ester mixt al celulozei, folosit la fabricarea fibrelor de celuloză, a lacurilor, a emailurilor etc. — Din fr. **acétobutyrate**.

ACETOFĂN s.n. Folie transparentă folosită ca suport pentru desenele animate. — Din fr. **acétophane**.

ACETOFENONĂ, *acetofenone*, s.f. Cetonă mixtă cu miros plăcut, solubilă în alcool și în eter, folosită în industria farmaceutică și a parfumurilor. — Din fr. **acétophénone**.

ACETONĂ s.f. Lichid incolor, volatil, inflamabil, folosit ca solvent în industrie. — Din fr. **acétone**.

ACETONEMIE s.f. Prezență anormală a acetonei în sânge, mai ales la bolnavii de diabet. — Din fr. **acétonémie**.

ACETONURIE s.f. Prezență a acetonei în urină, întâlnită în diabet, în stările de inanție etc. — Din fr. **acétonurie**.

ACHENĂ, *achene*, s.f. Tip de fruct indehiscent, a cărui sămânță, acoperită cu un înveliș tare, nu e sudată de acest înveliș. — Din fr. **akène**.

ACHEULEEAN, *-Ă, acheuleeni*, -e, adj., s.n. (Care face parte din) ultimul subetaj al paleoliticului inferior. [Pr.: a-șö-] — Din fr. **acheuléen**.

ACHESĂ, *achiesez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A accepta condițiile dintr-o acțiune juridică. ♦ A renunța la atacarea unei hotărâri judecătorești. [Pr.: -chi-e-] — Din fr. **acquiescer**.

ACHISĂRE, *achiesări*, s.f. (Livr.) 1. Recunoașterea de către un acuzat a pretențiilor dintr-o acțiune de justiție. 2. Renunțare la atacarea unei hotărâri a justiției. [Pr.: -chi-e-] — V. **achiesă**.

ACHILIE, *achilii*, s.f. Absență sau diminuare a secrețiilor digestive sau a unor componente lor (acidul clorhidric, pepsina etc.), întâlnită în cancerul gastric și în anemia pernicioasă. — Din fr. **achylie**.

ACHINEZIE s.f. Imposibilitate de a executa mișcări; imobilitate și rigiditate a mușchilor, fără ca bolnavul să fie paralizat. — Din fr. **akinésie**.

ACHINGIU, *achingii*, s.m. (În Evul Mediu, în Imperiul Otoman) Călăreț turc care trăia din prada de război. [Var.: **echingiu** s.m.] — Din tc. **akinçi**.

ACHITĂ, *achit*, vb. I. 1. Tranz. A declara printr-o hotărâre judecătorească că persoana trimisă în judecată penală este nevinovată. 2. Tranz. și refl. A(-și) plăti, a(-și) îndeplini o obligație materială sau morală. ♦ Expr. (Refl.) *A se achita de ceva* = a duce la bun sfârșit o obligație. 3. Tranz. (Arg.) A omori, a ucide. — Din fr. **acquitter**.

ACHITĂRE, *achitări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *achita* și rezultatul ei. — V. **achita**.

ACHITĂT, *-Ă, achitați*, -te, adj. 1. Care a fost declarat nevinovat prin hotărâre judecătorească. 2. Plătit. — V. **achita**.

ACHIU¹, *achii*, s.m. (Bot.; inv.) Țelină¹. — Cf. lat. *apium*.

ACHIU², *achiuri*, s.n. (Înv.) 1. Bilă de încercare la jocul de biliard, care urmează să stabilească persoana care începe partida. 2. Tac². — Din fr. **acquit**.

ACHIZITIV, *-Ă, achizitivi*, -e, adj. Referitor la o achiziție. — Din fr. **acquisitif**.

ACHIZITÖR, *-OĂRE, achizitori*, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu procurarea de produse sau de materiale. — **Achizi**[ție] + suf. *-tor*.

ACHIZITIE, *achiziții*, s.f. 1. Formă de comerț care constă în procurarea de produse (agroalimentare) sau de materiale (pe calea unor contracte speciale); achiziționare. 2. Procurare de obiecte rare. ♦ Expr. *A face o achiziție* = a procura, în condiții avantajoase, ceva de preț, un lucru rar. ♦ (Concr.) Bun obținut prin achiziție (1). — Din fr. **acquisition**, lat. **acquisitio**, **-onis**.

ACHIZIȚIONĂ, *achiziționez*, vb. I. Tranz. A procura produse (agroalimentare) sau materiale. ♦ A procura obiecte rare. [Pr.: -ți-o-] — **Achiziție** + suf. *-ona*.

ACHIZIȚIONĂRE, *achiziționări*, s.f. Acțiunea de a *achiziționa* și rezultatul ei; achiziție (1). [Pr.: -ți-o-] — V. **achiziționa**.

ACI adv. v. **aici**.

ACIA adv. v. **aici**.

ACIANOPSIE s.f. Defect de vedere care constă în incapacitatea de a distinge culoarea albastră. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **acyanopsie**.

ACÍCLIC, *-Ă, aciclici*, -ce, adj. 1. (Despre flori) Ale cărei organe sunt așezate în spirală. 2. (Despre substanțe chimice) Care nu conține atomi legați în ciclul în molecula sa. — Din fr. **acyclique**.

ACÍCUL, *aciculi*, s.m. 1. Spin mic, subțire și drept care se găsește la unele plante. 2. Fir de păr de forma unui ghimpe la unele specii de viermi. — Din fr. **acicule**.

ACICULĂR, *-Ă, aciculari*, -e, adj. În formă de ac. — Din fr. **aculaire**.

ACID, *-Ă, acizi*, -de, s.m., adj. 1. S.m. Substanță chimică cu gust acru și miros înțepător, care înroșește hârtia albastră de turnesol și care, în combinație cu o bază, formează o sare. 2. Adj. (Adesea fig.) Care are proprietățile unui acid (1), cu gust acru, înțepător. — Din fr. **acide**, lat. **acidus**.

ACIDAMINĂ, *acidamine*, s.f. Produs obținut prin transformarea treptată a albuminoidelor alimentare. — Din fr. **acidamine**.

ACIDIFICĂ, *acidific*, vb. I. Tranz. și refl. A (*se*) transforma în acid. — După fr. **acidifier**.

ACIDIFICĂRE, *acidificări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *acidifica*. — V. **acidifica**.

ACIDIFICĂT, *-Ă, acidificați*, -te, adj. Transformat în acid. — V. **acidifica**.

ACIDIMETRIE, *acidimetrii*, s.f. Metodă volumetrică de determinare a concentrației unui acid prin neutralizare cu o bază. — Din fr. **acidimétrie**.

ACIDIMÉTRU, *acidimetre*, s.n. Aparat pentru măsurarea concentrației de ioni de hidrogen a unei soluții. — Din fr. **acidimètre**.

ACIDITĂTE s.f. Grad de concentrație de ioni de hidrogen sau cantitatea totală de acid dintr-o soluție. ♦ Proprietatea de a fi acid. ♦ *Aciditate gastrică* = gradul de

aciditate a sucului gastric, conferit de prezența acidului clorhidric, clorului, pepsinei și acidului lactic. — Din fr. **acidité**, lat. **aciditas**, **-atis**.

ACIDOFIL, *-Ă, acidofili*, -e, adj. (În sintagmele) *Plante acidofile* = plante care se pot dezvolta pe soluri cu aciditate mare. *Lapte acidofil* = produs lactat dietetic, de culoare albă-gălbui, preparat din lapte de vacă sterilizat, cu un anumit conținut de bacterii și fermentat. — Din fr. **acidophile**.

ACIDOREZISTENȚĂ s.f. Proprietate a unor bacterii colorate cu anilină de a rezista la acțiunea decolorantă a acizilor. — **Acid** + **rezistență**.

ACIDÓZĂ s.f. Creștere a acidității și reducere a rezervei alcaline din sânge, din cauza unor tulburări funcționale în organism. — Din fr. **acidose**.

ACIDULĂ, *acidulez*, vb. I. Tranz. A adăuga o cantitate de acid; a da unei soluții proprietățile unui acid; a acri ușor. — Din fr. **aciduler**.

ACIDULĂRE, *acidulări*, s.f. Acțiunea de a *acidula*. — V. **acidula**.

ACIDULĂT, *-Ă, acidulați*, -te, adj. Amestecat cu un acid; ușor acrit. — V. **acidula**.

ACIL, *acili*, s.m. Radical monovalent al unui acid organic. — Din fr. **acil**.

ACILĂ, *acilez*, vb. I. Tranz. A introduce, pe cale chimică, un radical acil în molecula unui compus organic în scopul obținerii de cetone, esteri și amide. — Din fr. **aciler**.

ACILEA adv. v. **aici**.

ACIN, *acine*, s.n. Mică dilatație, în formă de boabă de strugure, a capătului terminal al unei glande sau al unei bronhiole. — Din fr. **acinus**.

ACINÓS, *-OĂSĂ, acinoși*, -oase, adj. Care prezintă acine; care are forma unor boabe de strugure. — Din fr. **acineux**.

ACIOAIE s.f. (Pop.) Nume dat unor metale sau aliaje; obiect făcut dintr-un astfel de metal sau aliaj. [Pr.: -ci-oa-] — Cf. it. *acciaio* „oțel”.

ACIOĂLĂ, *acioale*, s.f. (Rar) Adăpost, locuință, casă. — Din **aciola** (derivat regresiv).

ACIOLĂ, *aciolez*, vb. I. Refl. (Rar) A se aciuia. — Cf. a *ciua*.

ACIPENSERICULTURĂ s.f. Ramură a pisciculturii care se ocupă cu cultura sturionilor. — **Acipenserid** + **cultură**.

ACIPENSERID, *acipenserizi*, s.m. (Zool.) Sturion. — Cf. lat. *acipenser*.

ACIRĂ, *acir*, vb. I. Intrans. (Reg.) 1. A avea nădejde la..., a aștepta să..., a ține spre... 2. A fi în așteptare; a pândi. [Var.: **acera** vb. I] — Et. nec.

ACIUĂ, *aciuze*, vb. I. Refl. (Pop.) A-și găsi refugiu, a se stabili (vremelnic), a se pune la adăpost undeva sau pe lângă cineva; a se pripăși, a se opoși, a se aciola, a se agesti. ♦ Tranz. A da adăpost. [Pr.: -ciu-a-] — Var.: **aciui** vb. I, **aciui** vb. IV] — Lat. ***accubiare**.

ACIUĂRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a (*se*) *aciuia* și rezultatul ei. [Pr.: -ciu-a-] — V. **aciuia**.

ACIUĂȘ, *aciușe*, s.n. (Rar) Adăpost, refugiu. [Pr.: -ciu-aș-] — **Aciuia** + suf. *-aș*.

ACIUĂT, *-Ă, aciuiați*, -te, adj. (Pop.) Pripășit. [Pr.: -ciu-at] — V. **aciuia**.

ACIUÎ vb. IV v. **aciuia**.

ACIUĂ vb. I v. **aciuia**.

ACLAMĂ, *aclăm*, vb. I. Tranz. A saluta, a aproba, a-și manifesta entuziasmul prin aclamații; a ovaționa. — Din fr. **acclamer**, lat. **acclamare**.

ACLAMĂRE, *aclamări*, s.f. Acțiunea de a *aclama* și rezultatul ei; aclamație, ovație. — V. **aclama**.

ACLAMĂȚIE, *aclamații*, s.f. (Mai ales la pl.) Urale, aplauze prin care o mulțime își manifestă entuziasmul sau aprobarea pentru cineva sau ceva; ovație, aclamare. — Din fr. **acclamation**, lat. **acclamatio**.

ACLIMATĂ, *aclimatez*, vb. I. Tranz. și refl. (Înv.) A (*se*) aclimatiza. — Din fr. **acclimater**.

ACLIMATĂRE s.f. (Înv.) Acclimatizare. — V. **aclimata**.

ACLIMATIZĂ, *aclimatizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Despre animale sau plante) A (*se*) adapta, a (*se*) acomoda la un nou climat. ♦ Refl. Fig. (Despre oameni) A se deprinde, a se obișnui cu noi condiții de viață; a (*se*) acclimata. — Din germ. **akklimatisieren**.

ACLIMATIZĂRE, *aclimatizări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *aclimatiza* și rezultatul ei; acclimatizare. — V. **aclimatiza**.

ACLIMATIZĂT, *-Ă, aclimatizați*, -te, adj. Care este adaptat la un mediu nou. — V. **aclimatiza**.

ACLINIC, *-Ă, aclinici*, -ce, adj. (Despre o regiune) Lipsit de câmp magnetic. — Din fr. **acclinique**.

ACNEE s.f. Boală de piele caracterizată prin apariția, mai ales pe față, a unor coșuri, puncte negre etc., care adesea supurează. ♦ *Acnee juvenilă* = acnee frecventă mai ales la pubertate. — Din fr. **acné**.

ACNEIFÖRM, *-Ă, acneiformi*, -e, adj. (Med.) Care are aspect de acnee; ca o acnee. [Pr.: -ne-i-] — Din fr. **acnéiforme**.

ACÓACE adv. (Reg.) Încoace. — Lat. **ecum**-***hacce**.

ACOLĂDĂ, *acolade*, s.f. 1. Semn grafic în formă de arc, orizontal sau vertical, prin care se arată că mai multe cuvinte, formule, portative muzicale etc. sunt legate între ele. 2. Ceremonial medieval de învestire a unui cavaler, constând dintr-o îmbrățișare și o atingere cu latul spadai. — Din fr. **acolade**.

ACÓLEA adv. (Pop.) Pe aici, prin apropiere, nu departe de aici. [Acc. și: *acoleă*] — Cf. a c o l o.

ACOLIE s.f. Absență sau diminuare notabilă a secreției biliare. — Din fr. **acholie**.

ACOLISĂ, *acolisesc*, vb. IV. Refl. (Înv.) 1. A se lega, a se agăța de cineva, a se ține de capul cuiva cu dușmănie. 2. A nu lăsa din stăpânire ceea ce a cucerit odată. — Din ngr. *ekállissa* (aor. lui *kollō* „a (se) lipi”).

ACOLIT, -**Ă**, *acoliți*, -te, sm., s.f. 1. S.m. și f. Persoană care urmează, care ajută pe cineva (într-o acțiune, într-un domeniu de activitate); persoană care urmează îndeaproape ideile cuiva. ♦ Pârtaș, complice la o uelțire (criminală). 2. S.m. Slujitor de rang inferior din clerul catolic, având atribuții legate de cult. — Din fr. **acolyte**.

ACOLO adv. În acel loc (relativ) îndepărtat (de cel care vorbește); în alt loc. ♦ (Precedat de diferite prepoziții, cu sensul determinat de acestea) *Pe acolo* = cam în locul acela. *De (sau dintr-) acolo* = din partea aceea, din locul acela. *Într-acolo* = spre acel loc, spre direcția aceea. *De (pe) acolo* = cam din acel loc. *Până acolo*... = până la situația..., la împrejurarea (care depășește limita îngăduită)... ♦ Expr. (Reg.) (*Pân'pe-acolo* = peste măsură, din cale-afară (de greu, mare, frumos etc.). *Ce ai acolo?* = ce ai la tine (sau în mână etc.)? *Ce faci acolo?* = cu ce te ocupi (chiar în momentul de față)? *Fugi de-acolo!* = da de unde! nici gând! imposibil! *Ce am eu de-acolo?* = ce mă privește, ce avantaj am din asta? [Acc. și: *acolo*] — Lat. **eccum**-[i]loc.

ACOMERCIAL, -**Ă**, *acomerciali*, -e, adj. (Despre atitudini, manifestări) Care este lipsit de spirit comercial. [Pr.: -*ci-al*] — A⁵ + **comercial**.

ACOMODĂ, *acomodez*, vb. I. Refl. A se deprinde cu noi condiții de viață, de muncă etc.; a se obișnui, a se adapta (2). ♦ A se împăca, a se învoi. — Din fr. **accomoder**, lat. **accommodare**.

ACOMODABIL, -**Ă**, *acomodabili*, -e, adj. Care se acomodează cu ușurință, cu care te poți deprinde ușor. — Din fr. **acommodable**.

ACOMODĂRE, *acomodări*, s.f. Acțiunea de a se acomoda. ♦ *Acomodarea cristalinului* (sau *acomodare vizuală*) = modificarea curburii cristalinului, care permite ochiului să vadă clar obiectele aflate la diferite distanțe de el. — V. **acomoda**.

ACOMPANIĂ, *acompaniez*, vb. I. Tranz. 1. A susține o melodie printr-un accompianment muzical (vocal sau instrumental); a ține isonul. 2. A întovărăși, a însoți pe cineva. [Pr.: -*ni-a*] — Din fr. **accompagner**.

ACOMPANIAMENT, *acompaniamente*, s.n. 1. Însoțire a unei melodii cu altă melodie potrivită. 2. Parte muzicală, instrumentală sau orchestrală, care însoțește și susține un solist sau un ansamblu coral. [Pr.: -*ni-a*] — Din fr. **accompagnement**.

ACOMPANIATOR, -**OĂRE**, *acompaniatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care accompianază (1) pe cineva. [Pr.: -*ni-a*] — Din fr. **accompagnateur**.

ACONDROPLAZIE s.f. Boală congenitală caracterizată prin oprirea creșterii oaselor membrului inferioare. — Din fr. **achondroplasie**.

ACONIT, *aconiți*, s.m. (Bot.) Omag. — Din fr. **aconit**.

ACONITINĂ, *aconitine*, s.f. Substanță alcaloidă extrasă din omag care provoacă inhibiția centrilor nervoși ai aparatului respirator, circulator și vasomotor. — Din fr. **aconitine**.

ACONT, *aconturi*, s.n. Parte dintr-o sumă de bani plătită sau încasată înainte, la o cumpărare sau la încheierea unei tranzacții, ca garanție; avans, acontare, arvună; p. ext. parte din salariu. [Var.: **acónto** s.n.] — Din it. **aconto**, fr. **acompte**.

ACONTĂ, *acontez*, vb. I. Tranz. A plăti un acont; a arvuni. — Din **acont**.

ACONTĂRE, *acontări*, s.f. Acțiunea de a *aconta* și rezultatul ei; acont. — V. **aconta**.

ACÓNTO s.n. v. **acont**.

ACOPERĂMÂNT, *acoperăminte*, s.n. Ceea ce servește la acoperit; (spec.) acoperiș. [Var.: **acoperemânt** s.n.] — **Acoperi** + suf. -*ământ* (după *coperământ*).

ACOPEREMÂNT s.n. v. **acoperământ**.

ACOPERI, *acopâr*, vb. IV. 1. Tranz. A pune ceva peste un obiect sau peste o ființă cu scopul de a ascunde sau de a proteja. ♦ Expr. (Refl.) *A se acoperi de glorie* = a săvârși fapte mari de arme, a fi foarte viteaz. 2. Tranz. A pune peste un obiect deschis ceva care să-l închidă, să-l astupe. ♦ A pune acoperiș unei clădiri. 3. Tranz. A aplica un strat de material pe suprafața unui obiect pentru a-l proteja, a-l face mai rezistent la uzură etc. 4. Tranz. (Mil.) A apăra, a proteja. *A acoperi retragerea trupelor*. ♦ Refl. A se pune la adăpost prin măsuri și acte justificative. 5. Tranz. A ascunde, a tănuți. 6. Tranz. A depăși în intensitate un zgomot, o melodie etc.; a înăbuși. 7. Refl. și tranz. A corespunde perfect, a satisface. ♦ Expr. (Tranz.) *A acoperi cheltuielile* = a se achita de datoriile făcute. 8. Tranz. (Sport; franțuzism) A străbate o distanță. ♦ Expr. *A acoperi terenul* = a fi permanent prezent pe terenul de joc. [Prez. ind. pers. 3: *acóperă*, conj. pers. 3: *acóperé*] — Lat. **acco(o)perire**.

ACOPERIRE, *acoperiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *acoperi* și rezultatul ei. 1. Pune-re, așezare a unui obiect deasupra altuia pentru a-l înveli, a-l ascunde, a-l apăra etc. 2. Operație de aplicare a unui strat protector pe un obiect prin depunere, pulverizare, placare etc. 3. (Mil.) Accident de teren, pădure sau localitate care împiedică observarea inamicului. ♦ Măsură specială de protecție care asigură anumite acțiuni (de concentrare sau manevră) ale trupelor. ♦ Expr. *A avea acoperire* = a fi acoperit pentru o acțiune săvârșită conform unor indicații precise. 4. (Fin.) Posibilitatea de a face față unei obligații, unei plăți, unei cheltuieli, de a

lichida un deficit etc. *Acoperirea acestei sume se face eșalonat*. ♦ (Concr.) Fond care asigură această posibilitate. ♦ *Acoperire în aur* = stoc de aur și de alte active pe baza cărora băncile de emisiune asigură convertibilitatea bancnotelor. — V. **acoperi**.

ACOPERIȘ, *acoperișuri*, s.n. Partea de deasupra care acoperă și protejează o clădire de intemperii; acoperământ. — **Acoperi** + suf. -*iș*.

ACOPERIT, -**Ă**, *acoperiți*, -te, adj. Care are acoperiș, care are capac etc.

♦ Tănuț, ascuns. ♦ (Despre cer) Înnoțat. — V. **acoperi**.

ACOPERITÓR, -**OĂRE**, *acoperitori*, -oare, adj., s.f. 1. Adj. Care acoperă; care garantează. 2. S.f. Obiect cu care se acoperă ceva sau cineva. — **Acoperi** + suf. -*tor*.

ACÓRD, *acorduri*, s.n. 1. Înțelegere, învoială, convenție etc. între două sau mai multe părți în vederea încheierii, modificării sau desființării unui act juridic. ♦ *Acord-cadru* = înțelegere între parteneri sociali, care servește ca model înțelegărilor ulterioare mai detaliate. ♦ Concordanță, potrivire (în păreri, atitudini etc.). ♦ Aprobare, acceptare. ♦ Expr. *A fi de acord să...* = a se învoi (la ceva); a aproba. *A fi de acord* (cu cineva) = a avea aceeași părere (cu cineva). *De acord!* = bine! ne-am înțeles! (Pleonastic) *De comun acord* = în perfectă înțelegere. 2. (În sintagmele) *Plată (sau salariu) în acord* = (sistem de remunerare a muncii normale) în raport cu rezultatele obținute. *Acord progresiv* = plata muncii în proporție crescândă, în raport cu depășirea normei. *Muncă în acord* = muncă normală retribuită în raport cu îndeplinirea normei. ♦ (Concr.) Sumă dată sau primită ca plată pentru munca prestată în acord. 3. (Gram.) Concordanță (în persoană, număr, gen sau caz) a formei cuvintelor între care există raporturi sintactice. 4. (Fiz.) Egalitate a frecvențelor de oscilație a două sau mai multe aparate, sisteme fizice etc.; sintonie. 5. (Muz.) Sonoritate rezultată din reunirea a cel puțin trei sunete, formând o armonie. — Din fr. **accord**, it. **accordo**.

ACORDĂ, (1, 2) *acórd*, (3) *acordez*, vb. I. Tranz. 1. A da (cu îngăduință, cu grijă, cu atenție, cu bunăvoință); a oferi; a atribui. 2. A stabili acordul gramatical. 3. A regla frecvența unui aparat, a unui sistem fizic etc. astfel încât să fie egală cu frecvența altui aparat, sistem fizic etc. ♦ A aduce sunetele unui instrument muzical la înălțimea corectă. — Din fr. **accorder**.

ACORDĂJ, *acordaje*, s.n. Acordare a unui instrument muzical. — Din fr. **accordage**.

ACORDĂNT, -**Ă**, *acordanți*, -te, s.m. și f. (Rar) Persoană care execută lucrări în acord. — Din germ. **Akkordant**.

ACORDĂRE, *acordări*, s.f. Acțiunea de a *acorda*. ♦ Punere a coardelor unui instrument muzical în situația de a reda corect tonalitatea specifică a instrumentului. — V. **acorda**.

ACORDĂT, -**Ă**, *acordați*, -te, adj. 1. (Despre unele părți ale propoziției) Pus în același caz, număr, gen sau persoană ca și cuvântul de care este legat printr-un raport de determinare. 2. (Despre instrumente muzicale) Care are tonurile în consonanță. 3. Dat, atribuit; îngăduit, asigurat. — V. **acorda**.

ACORDEÓN, *acordeoane*, s.n. Instrument muzical portabil cu burduf, claviatură și butoane, ale cărui sunete se produc prin vibrația unor ancie metalice. [Pr.: -*de-on*] — Din fr. **accordéon**, germ. **Akkordeon**.

ACORDEONÍST, -**Ă**, *acordeoniști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă la acordeon. [Pr.: -*de-o*] — Din fr. **accordeoniste**, germ. **Akkordeonist**.

ACÓRDIC, -**Ă**, *acordici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. (Despre sunete muzicale) Care intră în componența acordului. 2. S.f. Disciplină care studiază diferențele acorduri muzicale. — **Acord** + suf. -*ic*.

ACORDÓR¹, *acordoare*, s.n. Unealtă care servește la acordarea unor instrumente muzicale, în special a pianului. — Din fr. **accordoir**.

ACORDÓR², *acordori*, s.m. Persoană care se ocupă cu acordarea și repararea unor instrumente muzicale. — Din fr. **accordeur**.

ACORIE s.f. Anomalie congenitală care constă în absența pupilei. — Din fr. **acorie**.

ACOSTĂ, *acostez*, vb. I. 1. Intrans. A apropia o navă de o altă navă, de țarm, de chei etc. 2. Tranz. Fig. A opri pe cineva din drum și a i se adresa (în mod supărător); a agăța. — Din fr. **accoster**.

ACOSTAMÉNT, *acostamente*, s.n. Fâșie laterală din platforma unei șosele, de obicei nepavată, situată la marginea părții carosabile. — După fr. **accotement**.

ACOSTĂRE, *acostări*, s.f. Acțiunea de a *acosta* și rezultatul ei. — V. **acosta**.

ACOTILEDÓN, -**Ă**, *acotiledoni*, -e, adj. (Înv.) Acotiledonat. — Din fr. **acotyledone**.

ACOTILEDONÁT, -**Ă**, *acotiledonați*, -te, adj., s.f. 1. Adj. (Despre plante) Fără cotiledoane; acotiledon. 2. S.f. (La pl.) Clasă de vegetale care se înmulțesc prin spori; (și la sg.) plantă care face parte din această clasă. — Din fr. **acotylédoné**.

ĂCŪA TOFÁNA s.f. Otravă celebră în Italia în sec. XVI-XVII. [Pr.: *aciă-*] — Loc. it.

ACQUIS s.n. (În sintagma) *Acquis comunitar* = ansamblu de măsuri convenite între Uniunea Europeană și fiecare țară candidată la aderare, care are ca scop stabilirea unei consultații speciale pentru ca acestea să adopte, cu costuri minime, corpul de reguli și legi după care se administrează Uniunea Europeană. [Pr.: *aki*] — Din fr. **acquis**.

ACRANIÁT, *acraniate*, s.n. (La pl.) Subincregătură de animale primitive lipsite de craniu; (și la sg.) animal care face parte din această subincregătură. [Pr.: -ni-at] — Din fr. **acraniate**.

ACREALĂ, *acrelă*, s.f. 1. Proprietatea de a fi acru; gust acru, înțepător; acrime. 2. (Concr.) Mâncare, băutură cu gust acru. 3. Fig. Stare de spirit sau atitudine ursuză, supărăcioasă. — **Acri** + suf. *-eală*.

ACREDITĂ, *acreditez*, vb. I. Tranz. 1. A numi un reprezentant diplomatic permanent (ambasador, ministru plenipotențiar) într-o țară străină. ♦ A împuternici o persoană într-o anumită calitate. 2. (Fin.) A crea, a deschide, a pune la dispoziția cuiva un acreditiv. 3. (Rar) A face ca ceva să apară, să devină credibil. — Din fr. **acrediter**.

ACREDITĂNT, *-Ă, acreditanți, -te*, adj. (Rar) Care acreditează. — **Acredita** + suf. *-ant*.

ACREDITĂRE, *acreditări*, s.f. Acțiunea de a acredita. ♦ *Scrisori de acreditare* = documente prin care se atestă împuternicirea unui reprezentant diplomatic. — V. **acredita**.

ACREDITĂT, *-Ă, acreditați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Împuternicit ca reprezentant diplomatic al unui stat pe lângă guvernul unui stat străin. — V. **acredita**.

ACREDITIV, *acreditiv*, s.n. 1. Modalitate de decontare prin care o bancă își asumă responsabilitate de a plăti, din ordinul cumpărătorului, în favoarea vânzătorului de mărfuri sau servicii, o anumită sumă, cu condiția ca vânzătorul să prezinte documentele prevăzute, care atestă livrarea mărfurilor sau prestarea serviciilor promise. 2. Document financiar de decontare prin intermediul băncii sau al unei case de economii. — Din fr. **accréditif**, germ. **Akkreditiv**.

ACRESCĂMÂNT, *acrescăminte*, s.n. Creștere a dreptului unei persoane la o succesiune, ca urmare a înlăturării de la această succesiune a altor persoane ori a renunțării lor la drepturile izvorâte din lege ori din testament. — După fr. **accroissement**.

ACRESCĂNT, *-Ă, acrescenți, -te*, adj. (Despre părțile unei plante) Care crește și după fecundare. — Din fr. **acrescent**.

ACRÍ, *acresc*, vb. IV. Tranz. și refl. 1. A face să devină sau a deveni (mai) acru; a (se) înăcri. ♦ Refl. A se mura (1). ♦ Refl. (Despre alimente) A se altera, a se strica. 2. Fig. A face să devină sau a deveni ursuz, supărăcios, urăcios. ♦ Expr. (Refl.) *A i se acrí (cuiva) cu (sau de) ceva (sau de cineva)* = a se plictisi, a se sătura de ceva (sau de cineva). — Din **acru**².

ACRIBIE s.f. (Livr.) Exactitate, corectitudine în cercetarea științifică; *p. gener.* seriozitate, conștiințiozitate. — Din fr. **acribie**.

ACRIBOLOGIE s.f. Precizie în folosirea cuvintelor; corectitudine în respectarea proprietății termenilor; alegere riguroasă a cuvintelor. ♦ Studiu al preciziei maxime în cercetarea științifică. — Din fr. **acribologie**.

ACRIDINĂ, *acridine*, s.f. Combinație organică, incoloră, care se găsește în gudroanele cărbunilor de pământ și care este folosită la prepararea unor coloranți în industria farmaceutică etc. — Din fr. **acridine**.

ACRILÁT, *acrițați*, s.m. Material plastic sintetic folosit în stomatologie pentru confecționarea protezelor, a diverselor aparate și suporturi dentare etc. — Din fr. **acrylate**.

ACRÍLIC, *-Ă, acrilici, -ce*, adj. 1. (Chim.; în sintagma) *Acid acrilic* = lichid nesaturat, incolor cu miros înțepător, solubil în apă, obținut prin oxidarea acroleinei și folosit la fabricarea unor materiale sintetice. 2. (Despre produse industriale) Care este obținut cu ajutorul derivaților acidului acrilic (1). *Fibră acrilică*. — Din fr. **acrylique**.

ACRÍME s.f. (Rar) 1. Acreală. ♦ Gust acru. 2. Fig. Răutate, dușmănie; supărare, amărăciune. — **Acrú**² + suf. *-ime*.

ACRIMONIE s.f. (Livr.) Atitudine plină de ironie usturătoare; sarcasm. — Din fr. **acrimonie**.

ACRIMONIÓS, *-OÁSĂ, acrimonióși, -oase*, adj. (Livr.) Care denotă acrimonie, plin de ironie; sarcastic. *Limbaj acrimonios*. [Pr.: -ni-os] — Din fr. **acrimonieux**.

ACRINIE s.f. Lipsă de secreție sau de excreție a unei glande. — Din fr. **acrinie**.

ACRÍRE, *acríri*, s.f. Acțiunea de a (se) acrí. ♦ *Acrírea vinului* = boală a vinului, provocată de bacterii acetice, care oțetesc vinul. — V. **acrí**.

ACRÍȘ s.n. (Reg.) Zer înăcrit, jintși etc. întrebuințate la acrírea mâncării. — **Acrú**² + suf. *-iș*.

ACRÍȘÓR, *-OĂRĂ, acríșóri, -oare*, adj. Diminutiv al lui **acru**². — **Acrú**² + suf. *-ișor*.

ACRÍT, *-Ă, acríți, -te*, adj. 1. Care a devenit sau a fost făcut (mai) **acru**². ♦ Fig. (Despre oameni) Morocănos, ursuz, dificil. 2. (Despre alimente) Alterat, stricat. — V. **acrí**.

ACRITURĂ, *acrituri*, s.f. Aliment acru; (în special) murătură. ♦ Epitet dat unei persoane ursuz, morocănoase, rele. — **Acri** + suf. *-tură*.

ACRÍU, *-ÍE, acríi*, adj. (Rar) Cam **acru**²; acríșor, acruț. — **Acrú**² + suf. *-iu*.

ACROBÁT, *-Ă, acrobăți, -te*, s.m. și f. Gimnast care execută exerciții de echilibristică. ♦ Fig. Persoană inconsecventă în comportare, în idei etc.; persoană care caută să epateze, să iasă din comun. — Din fr. **acrobate**.

ACROBÁTIC, *-Ă, acrobatici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Ca) de acrobăți, privitor la acrobăți sau la acrobație. 2. S.f. Arta de a face acrobății, arta acrobatului; acrobație (2). — Din fr. **acrobatique**.

ACROBAȚIE, (1) *acrobății*, s.f. 1. Exercițiu dificil de echilibristică, de gimnastică etc. ♦ Fig. (La pl.) Eforturi neobișnuite pentru a ieși dintr-o situație grea, dintr-o încurcătură. 2. Arta sau profesia acrobatului. — Din fr. **acrobate**.

ACROCEFÁL, *-Ă, acrocefali, -e*, adj. Cu craniul ascuțit, conic, cu creștetul țuguit. — Din fr. **acrocephale**.

ACROCEFALÍE s.f. Malformație a craniului, constând în aspectul ascuțit, conic al cutiei craniene; oxicefalie. — Din fr. **acrocephalie**.

ACROCIANÓZĂ s.f. Sindrom caracterizat prin răcirea și prin aspectul vânăt-albăstrui și umed al mâinilor și uneori al picioarelor, din cauza unor tulburări de circulație. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **acrocyanoze**.

ACROFOBIE s.f. Teamă patologică de locuri înalte. — Din fr. **acrophobie**.

ACROLEÍNĂ, *acroleine*, s.f. Aldehidă nesaturată, care se obține prin distilarea glicerinei cu acid sulfuric și care se prezintă ca un lichid cu miros înecăcios, lacrimogen. [Pr.: -le-i-] — Din fr. **acroléine**.

ACROLÍT, *acrolite*, s.n. Statuie ale cărei extremități sunt executate din piatră sau din marmură, iar corpul din alte materiale. — Din fr. **acrolithe**.

ACROMANIE s.f. (Rar) Grad extrem de nebulie. — Din fr. **acromanie**.

ACROMÁT, *-Ă, acromați, -te*, adj., s.m. (Obiectiv fotografic) căruia i-a fost corectată sau înlăturată aberația cromatică. — Din germ. **Achromat**, fr. **achromat**.

ACROMÁTIC, *-Ă, acromatici, -ce*, adj. (Despre lentile sau despre un sistem de lentile) Care nu descompune raza de lumină în culorile ei componente, care nu prezintă aberație cromatică. — Din fr. **achromatique**.

ACROMATÍSM s.n. Proprietate a unei lentile sau a unui sistem de lentile de a fi acromatice. — Din fr. **Achromatisme**.

ACROMATIZĂ, *acromatizez*, vb. I. Tranz. A corecta sau a înlătura aberația cromatică. — Din fr. **achromatiser**.

ACROMATIZĂRE, *acromatizări*, s.f. Acțiunea de a acromatiza și rezultatul ei. — V. **acromatiza**.

ACROMATOPSÍE s.f. Defect de vedere care constă în incapacitatea de a distinge culorile. — Din fr. **achromatopsie**.

ACROMEGALÍE s.f. Boală endocrină care se manifestă prin dezvoltarea exagerată a capului și a membrilor. — Din fr. **acromégalie**.

ACROMICRIE s.f. Stare patologică manifestată prin oprire din creștere a capului și a membrilor, din cauza unui dereglaj hormonal al hipofizei. — Din fr. **acromicrie**.

ACROMÍE s.f. Decolorare congenitală a pielii, ca urmare a dispariției pigmentului melanic. — Din fr. **achromie**.

ACROMIÓN, *acromioane*, s.n. Apofiză a omoplatului care se articulează cu clavicula. [Pr.: -mi-on] — Din fr. **acromion**.

ACRÓNIC, *-Ă, acronici, -ce*, adj. Fără legătură cu timpul; atemporal. — Din fr. **acronique**.

ACRONÍM, *acronime*, s.n. Cuvânt format din prima sau primele litere ale cuvintelor dintr-o sintagmă, dintr-o expresie, dintr-un titlu etc. — Din fr. **acronyme**.

ACROPARESTEZÍE s.f. Tulburare de sensibilitate manifestată la extremitățile corpului. — Din fr. **acroparesthésie**.

ACRÓPOLĂ, *acropole*, s.f. Citadelă în orașele din vechea Grecie, așezată pe o înălțime și adăpostind principalele edificii publice. — Din fr. **acropole**.

ACROSPÓR, *acrospori*, s.m. Spor dezvoltat la extremitatea unei celule de reproducere, caracteristic ciupercilor. — Din fr. **acrospore**.

ACROSTÍH, *acrostihuri*, s.n. Poezie sau strofă în care literele inițiale ale versurilor, citite vertical, alcătuiesc un cuvânt (nume propriu, dedicație etc.) sau o propoziție. — Din ngr. **akrostichon**, fr. **acrostiche**.

ACROSTÓL, *acrostoluri*, s.n. Parte înaltă a extremităților unei corăbii. ♦ (La pl.) Ornamente, sculpturi de la prora unei nave. — Din fr. **acrostole**.

ACROȘĂ, *acroșez*, vb. I. Tranz. 1. A atârna, a agăța, a prinde. 2. (Sport) A opri, a intercepta mingea în aer. ♦ A opri, a intercepta pucul la hochei. — Din fr. **acrocher**.

ACROȘĂJ, *acroșaje*, s.n. 1. Acroșare. 2. (Sport) Oprise, interceptare a mingii sau a pucului. — V. **acroșă**.

ACROȘĂRE, *acroșări*, s. f. Acțiunea de a **acroșă** și rezultatul ei; **acroșaj** (1). — V. **acroșă**.

ACROTÉRĂ, *acrotere*, s.f. Mic piedestal așezat în vârful sau la extremitățile unui fronton pentru a susține vase, statuete sau alte ornamente; *p. ext.* statuie, vas sau ornament așezat pe acest piedestal. — Din fr. **acrotère**.

ÁCRU¹, *acri*, s.m. Unitate de măsură pentru suprafețe de teren cu valori variabile (în jur de 4 000 m²). — Din fr. **acre**.

ÁCRU², *-Ă, acrí, -e*, adj., s.n. 1. Adj. Care are gustul caracteristic al oțetului, al lămâii etc.; care provoacă o reacție gustativă astringentă. 2. S.n., adj. (Gust) ca al oțetului, al lămâii etc. 3. Adj. Fig. Morocănos, ursuz, supărăcios; răutăcios; supărat, măhnit. — Lat. **acrus**.

ACRÚT, *-Ă, acríți, -e*, adj. (Rar) Acríșor. — **Acrú**² + suf. *-uț*.

ACT, *acte*, s.n. **1.** Document eliberat, emis etc. de o autoritate prin care se atestă un fapt, o obligație, identitatea cuiva etc.; înscris¹. ♦ *Act de acuzare* = concluzie scrisă întocmită de organele judiciare spre a dovedi vinovăția cuiva. **2.** Manifestare a activității umane; acțiune, fapt, fapt. ♦ Expr. *A lua act (de ceva)* = a declara în mod formal că a luat cunoștință (de ceva); a afla. *A face act de prezență* = a apărea undeva pentru scurt timp, din datorie sau din politețe. *A face un act de dreptate* = a recunoaște meritele și drepturile unei persoane nedreptățite. ♦ Rezultat al unei activități conștiente sau instinctive individuale care are un scop sau tinde către realizarea unui scop. **3.** Diviziune principală a unei opere dramatice reprezentând o etapă în desfășurarea acțiunii. — Din lat. **actum**, fr. **acte**.

ACTA s.n. pl. Colecție de documente, registre, condiții privitoare la o anumită instituție, persoană sau problemă. — Cuv. lat.

ACTANT, *actanți*, s.m. (Lingv.) Protagonist, autor al acțiunii (într-o narațiune, într-o propoziție); participă la acțiunea exprimată de verb. — Din fr. **actant**.

ACTH s.n. (Farm.) Hormon al anterohipofizei, care stimulează funcția cortexului suprarenal. [cit: *acetehas*] — Abr. din engl. A[dreno]C[ortico]T[rofic]H[suprenal].

ACTINIC, -**Ă**, *actinici*, -*ce*, adj. (Despre radiații) Capabil să producă reacții (foto) chimice. — Din fr. **actinique**.

ACTINID, *actinide*, s.n. (La pl.) Grup de 14 elemente chimice din sistemul periodic al lui Mendeleev, situate după actiniu, având proprietăți asemănătoare cu ale acestuia. — Din fr. **actinides**, germ. **Aktiniden**.

ACTINIE, *actinii*, s.f. Animal de mare din încrengătura celenterelor, fixat pe stânci, variat colorat, cu aspect de floare și cu orificiul bucal înconjurat de tentacule; anemonă-de-mare, dedițel-de-mare (*Actinia*). — Din fr. **actinie**.

ACTINIU s.n. Element chimic radioactiv descoperit în minereurile din care s-a extras radiul. — Din fr. **actinium**.

ACTINOGRĂF, *actinografe*, s.n. Actinometru înregistrator. — Din fr. **actinographe**.

ACTINOGRAFIE s.f. Procedeu de pregătire în tipografie a unui clișeu, folosind un negativ obținut cu raze X. ♦ Imagine obținută cu un clișeu astfel pregătit. — Din fr. **actinographie**.

ACTINOMETRIC, -**Ă**, *actinometrici*, -*ce*, adj. Referitor la actinometrie. — Din fr. **actinométrique**.

ACTINOMETRIE s.f. Capitol al fizicii care se ocupă cu măsurarea și studiul radiațiilor electromagnetice (solare, terestre, atmosferice). — Din fr. **actinométrie**.

ACTINOMETRU, *actinometre*, s.n. Aparat care servește la măsurarea intensității radiațiilor electromagnetice din atmosferă. — Din fr. **actinometre**.

ACTINOMICET, *actinomicete*, s.n. (La pl.) Grup de microorganisme foarte răspândite în natură, înrudite cu ciupercile inferioare, dintre care unele sunt patogene pentru om și pentru animale, iar altele produc antibiotice; (și la sg.) exemplar din aceste microorganisme. — Din fr. **actinomycètes**.

ACTINOMICOZĂ s.f. **1.** Boală infecțioasă (la oameni și la animale) provocată de anumite ciuperci și bacterii, care se manifestă prin apariția unor abcese cronice. **2.** (În sintagma *Actinomicoza cartofului*) = boală a cartofului provocată de bacteria *Actinomyces scabies*; râia cartofului. — Din fr. **actinomycoze**.

ACTINOMORF, -**Ă**, *actinomorfi*, -*e*, adj. (Despre flori) Cu simetrie radială. — Din fr. **actinomorphe**.

ACTINON s.n. Izotop al radonului obținut prin dezintegrarea actinului. — Din fr. **actinon**.

ACTINOPTERIGIÁN, *actinopterigieni*, s. m. (La pl.) Subclasă de pești fosili, osoși, apărută din mezozoic, din care face parte majoritatea peștilor actuali; (și la sg.) exemplar din această subclasă. [Pr.: -*gi-an*] — Din fr. **actinoptérygien**.

ACTINÓT s.m. Silicat natural hidratat de calciu, magneziu și fier din grupa amfibolilor, frecvent în siturile cristaline. — Din fr. **actinote**.

ACTINOTERAPIE s.f. Tratat medical în care se folosesc radiații luminoase, ultraviolete sau infraroșii, aplicat în special în rahitism. — Din fr. **actinothérapie**.

ACTÍV, -**Ă**, *activi*, -*e*, adj., s.n. **I.** Adj. **1.** Care participă (în mod efectiv) la o acțiune; harnic, vrednic. ♦ *Metodă activă* = metodă de predare care stimulează activitatea personală a elevilor. *Populație activă* = totalitatea persoanelor angajate într-o activitate profesională. ♦ (Mil.) Care este în serviciu efectiv. **2.** (Despre corpuri sau substanțe) Care realizează (intens) un anumit fenomen, un anumit efect etc. ♦ (Chim.) *Corp activ* = corp care intră ușor în reacție. **3.** (Despre diațea verbală) Care exprimă faptul că subiectul săvârșește acțiunea. ♦ (Despre vocabular) Care este folosit în mod frecvent în vorbire. **4.** (Despre operații economice, balanțe, bugete etc.) Care are venituri sau resurse mai mari decât cheltuielile; (despre conturi) care se deschide pentru ținerea evidenței unui element concret dintr-un patrimoniu și care face parte din activul bilanțului. **II.** S.n. **1.** Totalitatea bunurilor aparținând unei persoane fizice sau juridice. **2.** (Cont.) Resursă controlată de către întreprindere, ca rezultat al unor evenimente trecute și de la care se așteaptă să genereze beneficii economice viitoare pentru întreprindere. **3.** (În expr.) *A avea ceva la activul său* = a fi autorul unei acțiuni (grave). *A pune ceva la activul cuiva* = a pune o acțiune (gravă) pe seama cuiva. **4.** (În expr.) Totalitatea persoanelor grupate care activa intens în domeniul vieții politice și obștești. — Din fr. **actif**, lat. **activus**, (II și) rus. **aktiv**.

ACTIVĂ, *activez*, vb. **I.** **1.** Intrans. A desfășura o activitate susținută. **2.** Tranz. A intensifica, a stimula o activitate, un proces etc. **3.** Refl. A intra în cadrele active ale armatei. — Din fr. **activer**.

ACTIVĂNT, -**Ă**, *activanți*, -*te*, adj., s.m. **1.** Adj., s.m. Activator. **2.** S.m. Reactiv anorganic folosit în flotația minereurilor. — Din fr. **activant**.

ACTIVĂRE, *activări*, s.f. Acțiunea de a (se) activa. ♦ Operație prin care se obține creșterea reactivității unei substanțe. — V. **activa**.

ACTIVĂTOR, -**OĂRE**, *activători*, -*oare*, adj., s.n. (Substanță) care realizează o activare; activant. — **Activa** + suf. -*tor*.

ACTIVÍST, -**Ă**, *activiști*, -*ste*, s.m. și f. (În expr. din uz) Membru al unei organizații de partid sau de masă, care se consacră (exclusiv) muncii în acea organizație. ♦ *Activist cultural* = activist care lucrează în domeniul vieții culturale. — Din rus. **aktivist**.

ACTIVITĂTE, *activități*, s.f. **1.** Ansamblu de acte fizice, intelectuale și morale făcute în scopul obținerii unui anumit rezultat; folosire sistematică a forțelor proprii într-un anumit domeniu, participare activă și conștientă la ceva; muncă, ocupație, îndeluncție, lucru. ♦ Sânguină, hârmicie. **2.** (În sintagma *Activitate solară*) = totalitatea fenomenelor care se produc în păturile exterioare ale suprafeței Soarelui și care pot influența suprafața terestră. **3.** (Fiz.) Numărul de particule emise pe secundă de o sursă radioactivă. — Din fr. **activité**, lat. **activitas**, -**atis**.

ACTIVIZĂ, *activez*, vb. **I.** Tranz. A stimula pe cineva să lucreze mai intens. ♦ A grăbi desfășurarea unui proces, a unui fenomen etc. — **Activ** + suf. -*iza*.

ACTIVIZĂRE, *activizări*, s.f. Acțiunea de a activa. — V. **activiza**.

ACTIVIZĂTOR, -**OĂRE**, *activizatori*, -*oare*, adj. Care activează. — **Activiza** + suf. -*tor*.

ACTOR, *actori*, s.m. Artist care interpretează roluri în piese de teatru, în filme etc. [Var.: (inv.) **actor** s.m.] — Din fr. **acteur**, lat. **actor**.

ACTORĂȘ, *actorași*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *actor*. — **Actor** + suf. -*aș*.

ACTORICESC, -**EĂSCĂ**, *actoricești*, adj. Care ține de actori, privitor la actori. — **Actor** + suf. -*icesc*.

ACTORIE s.f. Profesia de actor. — **Actor** + suf. -*ie*.

ACTORITĂ, *actorițe*, s. f. (Inv.) Actriță. — **Actor** + suf. -*ită*.

ACTRITĂ, *actrițe*, s.f. Artistă care interpretează roluri în piese de teatru, în filme etc.; actriță. — Din fr. **actrice**.

ACTUAL, -**Ă**, *actuali*, -*e*, adj. (Adesea adverbial) Care există sau se petrece în prezent, în momentul de față. ♦ Care are importanță pentru vremea de față; de acum. ♦ De actualitate, la ordinea zilei. ♦ Real. [Pr.: -*tu-al*] — Din fr. **actuel**, lat. **actualis**.

ACTUALISM s.n. Principiu metodologic de cercetare a istoriei Pământului, bazat pe compararea fenomenelor geologice din trecut cu cele actuale. [Pr.: -*tu-a*] — Din fr. **actualisme**.

ACTUALITATE, *actualități*, s.f. Ceea ce este actual; eveniment, întâmplare curentă, timpul de față, prezent². ♦ Loc. adj. *De actualitate* = care se petrece sau interesează în clipa de față, care corespunde prezentului. ♦ Ceea ce este actual; (la pl.) evenimente curente, la ordinea zilei. [Pr.: -*tu-a*] — Din fr. **actualité**.

ACTUALIZĂ, *actualizez*, vb. **I.** Tranz. A face să fie actual, a (re)duce în prezent; a face să corespundă gusturilor, cerințelor prezentului; *p. ext.* a reînvia ceva. [Pr.: -*tu-a*] — Din fr. **actualiser**.

ACTUALIZĂRE, *actualizări*, s.f. Acțiunea de a actualiza. [Pr.: -*tu-a*] — V. **actualiza**.

ACTUALMENTE adv. În momentul de față, în prezent; acum. [Pr.: -*tu-al*] — Din fr. **actuellement**.

ACTUAR, *actuari*, s.m. **1.** Specialist în calcule statistice privitoare la asigurări și, în general, la probleme financiare. **2.** Scrib care redacta procesele-verbale la romani. [Pr.: -*tu-ar*] — Din fr. **actuaire**, lat. **actuarius**.

ACTUARIAT s.n. Totalitatea operațiilor și normelor pe baza cărora, folosind teoria probabilităților și statistica matematică, se efectuează calcule financiare (privitoare mai ales la asigurări). [Pr.: -*tu-a-ri-at*] — Din fr. **actuariat**.

ACȚIÓNEZ, *acționez*, vb. **I.** **1.** Intrans. A întreprinde o acțiune, o faptă etc. ♦ Expr. (Tranz.) *A acționa (pe cineva) în justiție (sau în judecată)* = a intenta un proces, a da în judecată. ♦ A exercita o influență asupra cuiva sau a ceva; a avea efect. **2.** Tranz. (Mec.) A pune în mișcare, a face să funcționeze. ♦ A realiza prin comenzi un anumit regim de funcționare a unui sistem tehnic. [Pr.: -*ți-o*] — Din fr. **actionner**.

ACȚIONĂR, -**Ă**, *acționari*, -*e*, s.m. și f. Persoană care posedă acțiuni (II). [Pr.: -*ți-o*] — Din fr. **actionnaire**.

ACȚIONĂRE, *acționări*, s.f. Faptul de a acționa. [Pr.: -*ți-o*] — V. **acționa**.

ACȚIÓNE, *acțiuni*, s.f. **1.** Desfășurare a unei activități; faptă întreprinsă (pentru atingerea unui scop). ♦ *Om de acțiune* = om întreprinzător, energetic, care acționează repede. ♦ Expr. *A pune în acțiune* = a pune în mișcare. *A trece la acțiune* = a întreprinde ceva. ♦ (Uneori determinat de „armată”) Operație militară. ♦ (Gram.) Ceea ce exprimă verbul (o stare, o mișcare, un proces etc.). **2.** Desfășurare a întâmplărilor într-o operă literară; fabulație, subiect, intrigă. **3.** Efect, exercitare a unei influențe asupra unui obiect, a unui fenomen. *Acțiunea substanțelor otrăvitoare asupra organismului*. **4.** (Jur.) Proces; (concr.) act prin care se cere deschiderea unui proces. **II.** Hârtie de valoare care reprezintă o parte

anumită, fixă și dinainte stabilită, a capitalului unei societăți și care dă deținătorului dreptul să primească dividende. [Pr.: -*ți-u-*] — Din fr. **action**, lat. **actio**, -**onis**.

ACÚ adv. v. **acum**.

ACUARELĂ, *acuarele*, s.f. **1.** Tehnică picturală în care sunt întrebuințate culori diluate cu apă. **2.** Vopsea solidă care se întrebuințează în acuarelă (1). **3.** Pictură executată în acuarelă (1). [Pr.: -*cua-*] — Din fr. **aquarelle**.

ACUARELÍST, -**Ă**, *acuarelísti*, -*ste*, s.m. și f. Pictor specializat în acuarelă (3). [Pr.: -*cua-*] — Din fr. **aquarelliste**.

ACUFUNDĂ vb. I v. **cuftunda**.

ACUITĂTE s.f. **1.** Capacitate a organelor de simț de a percepe excitații oricât de slabe și de a diferenția excitații foarte asemănătoare între ele; ascuțime, agerime. ♦ Loc. adv. *Cu acuitate* = cu necesitate, în mod imperios. **2.** Grad de înălțime pe care îl poate atinge o voce sau un instrument muzical. [Pr.: -*cu-i-*] — Din fr. **acuité**.

ACULEAT, -**Ă**, *aculeați*, -*te*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre insecte) Care are ac. **2.** S.f. (La pl.) Grup de insecte himenoptere care au ovipozitorul terminat cu un ac; (și la sg.) insectă care face parte din acest grup. [Pr.: -*le-at*] — Din lat. **aculeatus**, fr. **aculéate**.

ACULEIFÓRM, -**Ă**, *aculeiformi*, -*e*, adj. De forma unui ac. [Pr.: -*le-i-*] — Din fr. **aculéiforme**.

ACULEÓL, *aculeoli*, s.m. Ac mic al unor plante; ghimpe, spin¹. [Pr.: -*le-ol*] — Din fr. **aculéole**.

ACULÉU, *aculei*, s.m. Ghimpe, spin¹. — Din lat. **aculeus**.

ACULTURĂȚIE s.f. Preluare de către o comunitate a unor elemente de cultură materială și spirituală sau a întregii culturi a altei comunități aflate pe o treaptă superioară de dezvoltare. — Din fr. **aculturation**.

ACÚM adv. **1.** În prezent, în momentul de față; actualmente. ♦ Expr. *Acu-i acu* = a sosit clipa hotărâtoare. ♦ În împrejurările actuale. **2.** Îndată, imediat, numaidecât, acuși, acușica, amuși. **3.** Înainte cu... *Acum doi ani*. [Var.: **acú**, **acúma** adv.] — Lat. **ecum modo**.

ACÚMA adv. v. **acum**.

ACUMBÉT, -**Ă**, *acumbéți*, -*te*, adj. (Despre părți ale plantelor) Culcat. — După lat. **accumbens**, -**ntis**.

ACUMETRÍE s.f. Metodă de examinare medicală care constă în măsurarea acuității auditive cu ajutorul acumetrului. — Din fr. **acumétrie**.

ACUMÉTRU, *acumetre*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se măsoară acuitatea auditivă. — Din fr. **acumètre**.

ACUMINÁT, -**Ă**, *acuminați*, -*te*, adj. (Despre frunze, fructe etc.) Care se termină printr-un vârf lung și ascuțit. — Din fr. **acuminé**, lat. **acuminatus**.

ACUMULĂ, *acumulez*, vb. I. Tranz. A aduna, a strânge, a concentra, a imagina. — Din fr. **accumuler**, lat. **accumulare**.

ACUMULĂRE, *acumulări*, s.f. **1.** Acțiunea de a *acumula* și rezultatul ei. **2.** (Ec. pol.) Proces de creștere la nivel micro și macroeconomic pe baza adăugării de resurse. **3.** (Geogr.; urmat de determinări) Proces de depunere a materialului transportat de ape, vânturi, ghețari etc. **4.** (Geol.) Proces de asociere naturală a mineralelor utile în scoarța Pământului, sub formă de filon, strat, lentilă, cub. — V. **acumula**.

ACUMULÁT, -**Ă**, *acumulăți*, -*te*, adj. Care este strâns, adunat (în timp). — V. **acumula**.

ACUMULATÍV, -**Ă**, *acumulativi*, -*e*, adj. (Rar) Care acumulează. — Din fr. **accumulatif**.

ACUMULATÓR, (1) *acumulatori*, s.m., (2) *acumuloare*, s.n. **1.** S.m. Aparat sau rezervor care înmagazinează energie electrică. **2.** S.n. Dispozitiv care înmagazinează energie electrică sub formă chimică în vederea restituirii acesteia. *Acumulatorul unui automobil*. — Din fr. **accumulateur**.

ACUPLĂ, *acuplez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A cupla. — Din fr. **accoupler**.

ACUPLĂJ, *acupleaje*, s.n. (Tehn.) Cuplaj. — Din fr. **accouplage**.

ACUPLĂRE s.f. Acțiunea de a *cupla*. — V. **cupla**.

ACUPRESÚRĂ s.f. (Med.) Metodă de tratament care constă în presarea sau masarea unor puncte ale tegumentului cu activitate biologică deosebită; presupunțură. — Din fr. **acupressure**.

ACUPUNCTÓR, *acupunctori*, s.m. Specialist în acupunctură. — Din fr. **acupuncteur**.

ACUPUNCTURĂ s.f. Metodă terapeutică originară din China, bazată pe acțiune reflexă, care constă în înțeparea pielii, în anumite puncte ale corpului, cu ace metalice fine. — Din fr. **acupuncture**.

ACURÁT, -**Ă**, *acurați*, -*te*, adj. Îngrijit, lucrat cu îngrijire. — Din it. **accurato**.

ACURATÉȚE s.f. v. **acuratețe**.

ACURATÉȚE s.f. Grijă deosebită, atenție mare, exactitate în executarea unui lucru. [Var.: **acuratéță** s.f.] — Din it. **accuratezza**.

ACÚSTIC, -**Ă**, *acustici*, -*ce*, adj., s.f. **I.** Adj. Care emite, transmite sau recepționează sunete, care aparține acusticii (II **1**), privitor la acustică. ♦ *Nervi acustici* = a opta pereche de nervi cranieni. *Tub acustic* = tub lung care servește la transmiterea vocii pe nave, în puțuri miniere etc. *Cornet acustic* = dispozitiv cu ajutorul căruia se recepționează sunete și se înlesnește perceperea lor. **II.** S.f. **1.** Parte a fizicii care se ocupă cu studiul producerii, propagării și recepționării sunetelor. ♦ *Acustică arhitecturală* = ramură a acusticii care studiază fenomenele

legate de propagarea undelor acustice în încăperi. **2.** Calitatea de a înlesni o (bună) audiere. — Din fr. **acoustique**.

ACUSTICIÁN, -**Ă**, *acusticieni*, -*e*, s.m. și f. Specialist în acustică (II). [Pr.: -*ci-an*] — Din fr. **acousticien**.

ACUSTOMÁT, *acustomat*, s.n. Dispozitiv adaptor electronic la un magnetofon pentru pornirea și oprirea automată a aparatului, care asigură înregistrarea numai atunci când se vorbește. — Din germ. **Akustomat**.

ACÚȘA adv. v. **acuși**.

ACÚȘI adv. (Pop.) Îndată, imediat. ♦ Expr. *Acuși... acuși...* = când... când...

♦ (Rar) Înainte cu... [Var.: **acușa** adv.] — **Acu** + **și**.

ACUȘÍCA adv. (Pop.) Acuși. — **Acuși** + suf. -*ica*.

ACUȘÓR, *acușoare*, s.n. Diminutiv al lui *ac*. — **Ac** + suf. -*ușor*.

ACÚT, -**Ă**, *acuți*, -*te*, adj. **1.** Ascuit, pătrunzător. ♦ (Despre dureri; adesea fig.) Intens, violent. **2.** (Despre boli) Cu evoluție rapidă, cu caracter de criză. **3.** (Muz.; despre sunete) Înalt, ascuit², subțire. — Din lat. **acutus**, it. **acuto**.

ACUTIZĂ, pers. **3 acutizează**, vb. I. Refl. (Adesea fig.) A deveni acut. — Din it. **acutizzare**.

ACUZĂ, *acuz*, vb. I. Tranz. **1.** A învinui, a învinováti; a imputa. **2.** A arăta, a vădi, a manifesta o reacție. — Din fr. **accuser**, lat. **accusare**.

ACUZĂRE, *acuzări*, s.f. Acțiunea de a *acuză* și rezultatul ei; învinuire, învinovárire, acuzație, acuză. ♦ (Concr.) Parte care acuză la un proces. — V. **acuză**.

ACUZÁT, -**Ă**, *acuzăți*, -*te*, s.m. și f. Persoană învinovată de ceva, contra căreia s-a introdus o acțiune în justiție; inculpat, părat. — V. **acuză**.

ACUZATÍV, *acuzative*, s.n. Caz gramatical care are ca funcțiune specifică exprimarea complementului direct și a unor atribute. ♦ *Acuzativ cu infinitiv* = construcție sintactică specifică anumitor limbi, echivalentă cu o propoziție completivă directă, în care subiectul este la acuzativ, iar predicatul la infinitiv. — Din fr. **accusatif**, lat. **accusativus**.

ACUZĂTOR, -**OĂRE**, *acuzatori*, -*oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care acuză, care învinuiește. ♦ *Acuzator public* = persoană însărcinată în împrejurări excepționale cu urmărirea, trimiterea în judecată și susținerea învinuirii în fața instanței în anumite cauze penale. — Din fr. **accusateur**.

ACUZĂȚIE, *acuzății*, s.f. Acuzare, învinuire, învinovárire. — Din fr. **accusation**, lat. **accusatio**.

ACÚZĂ, *acuze*, s.f. Acuzare. — Din **acuză** (derivat regresiv).

ACVACULTURĂ s.f. Maricultură. — Din fr. **aquaculture**.

ACVDÁG s.n. Soluție de grafit coloidal folosită ca strat conductor pe suprafața interioară a părții tronconice a tuburilor catodice. — Din germ. **Acvadag**.

ACVAFÓRTE, (2) *acvaforte*, s.f. **1.** Procedeu de gravură care constă în corodarea unei plăci de cupru (pe care în prealabil s-a trasat un desen) cu ajutorul acidului azotic. **2.** (Concr.) Gravură obținută prin acvaforte (1). — Din it. **acquaforte**.

ACVAFORTÍST, -**Ă**, *acvafortiști*, -*ste*, s.m. și f. (Rar la f.) Gravor în acvaforte (1). — Din it. **acquafortista**, fr. **acquafortiste**.

ACVAMARÍN s.n. Varietate limpede de beril de culoare albastru-deschis sau verzuie, folosită ca piatră prețioasă. — Din it. **acquamarina**.

ACVANAUÍT, -**Ă**, *acvanauți*, -*te*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în scufundări făcute cu scopul de a cerceta mediul marin. [Pr.: -*na-ut*] — Din fr. **aquanaut**.

ACVANAÚTIC, -**Ă**, *acvanautici*, -*ce*, adj. De acvanaut. [Pr.: -*na-u-*] — Din fr. **aquanautique**.

ACVAPLÁN s.n. Planșă de lemn, remorcată de o ambarcație cu motor, căreia sportivul, ținându-se de o coardă fixată dinaintea planșei, îi imprimă diferite moduri de alunecare pe apă. — Din fr. **acquareplane**.

ACVAPLANĂRE s.f. Derapaj al unui automobil care se deplasează cu viteză mare, provocat de existența unei pelicule de apă între șosea și pneuri. — Cf. fr. *acquareplane*.

ACVARÍST, -**Ă**, *acvariști*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu creșterea viețuitoarelor în acvariu. — **Acvariu** + suf. -*ist*. Cf. germ. **Aquarist**.

ACVARÍSTICĂ s.f. Creșterea peștilor în acvariu. — Din germ. **Aquaristik**.

ACVÁRIU, *acvarii*, s.n. **1.** Vas sau bazin de sticlă sau de ciment cu apă, în care se țin plante sau animale acvatice vii în condiții asemănătoare cu cele din natură.

♦ Sală sau clădire care adăpostește astfel de bazine, în scopuri științifice sau pentru a fi prezentate publicului. **2.** Instituție științifică specializată în studiul animalelor acvatice. — Din lat. **aquarium**, it. **aquario**.

ACVÁTIC, -**Ă**, *acvatici*, -*ce*, adj. **1.** De apă, care trăiește în apă. **2.** Format din apă. ♦ *Mediu acvatic* = apă ca mediu de viață. — Din lat. **aquaticus**, fr. **aquatique**.

ACVATÍNA s.f. v. **acvatintă**.

ACVATÍNTA, (2) *acvatinte*, s.f. **1.** Procedeu de gravură cu acid azotic, care imită desenul în tuș. **2.** Gravură obținută prin acvatintă (1). **3.** Procedeu de tipar de artă pentru imagini în semitonuri, în care forma de cupru se pregătește prin gravare manuală și corozivitate chimică. [Var.: **acvatintă** s.f.] — Din it. **acquatinta**.

ACVATÍNTĂ s.f. v. **acvatintă**.

ACVATIPÍE s.f. Procedeu de tipar de artă care imită pictura în acuarelă. — Din fr. **acquatypie**.

ACVATUBULĂR, -Ă, *acvatubulari*, -e, adj. (Despre cazane de aburi) În care apa circulă prin țevi, încălzite la exterior de agentul de încălzire. — Din fr. **acquatubulaire**.

ACVIFÉR, -Ă, *acviferi*, -e, adj. Care conține apă. *Strat acvifer*. — Din fr. **aquifère**.

ACVILĂ, *acvile*, s.f. 1. Gen de păsări răpitoare de zi, mari, din familia acvilidelor, cu ciocul drept la bază și înconvoiat la vârf, colțul gurii ajungând sub ochi, cu gheare puternice și cu aripi lungi și ascuțite; pajură, aceră (*Aquila*). 2. Stea-mă reprezentând o acvilă (1); pajură. — Din lat. **aquila**, it. **aquila**.

ACVILIDĂ, *acvilide*, s.f. (La pl.) Familie de păsări răpitoare, având ca tip principal acvila (1); (și la sg.) pasăre care face parte din această familie. — Din fr. **aquilidés**.

ACVILIN, -Ă, *acviline*, adj. (În sintagmele) *Nas acvilin* = nas corioat (ca ciocul acvilei 1). *Privire acvilină* = privire aspră, pătrunzătoare, tăioasă (caracteristică acvilelor 1). — Din lat. **aquilinus**, fr. **aquilin**.

ACVILON s.n. Vânt de miazănoapte; crivăț. — Din fr. **aquilon**, lat. **aquilo**, -onis.

ACVITANIÂN, -Ă, *acvitanieni*, -e, s. n., adj. (Geol.) 1. S. n. Ultimul etaj al oligocenului, considerat și primul etaj al miocenului. 2. Adj. Care se referă la vârsta și la formațiile acvitanianului (1), care aparține acvitanianului. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **aquitaniens**.

ADACTILIE s.f. Malformație congenitală care constă în absența tuturor degetelor. — Din fr. **adactylie**.

ADAGIETTO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Mai puțin lent decât adagio. — Din it. **adagietto**.

ADAGIO adv., s.n. 1. Adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În tempo lent, rar. 2. S.n. (Parte dintr-o) compoziție muzicală care se cântă într-un tempo lent. ♦ Prima parte lentă, executată de doi soliști, într-un balet clasic („pas de deux”). — Din it. **adagio**.

ADAGIU, *adagii*, s.n. Maximă, sentință, aforism. — Din lat. **adagium**, fr. **adage**.

ADAMANT, *adamante*, s.n. (Pop.) Diamant (1). — Din sl. **adamantŭ**.

ADAMANTIN, -Ă, *adamantini*, -e, adj. (Despre luciul mineralelor) Diamantin. — Din lat. **adamantinus**, fr. **adamantin**.

ADAMANTINĂ s.f. (Anat.) Smălț dentar. — Din fr., engl. **adamantine**.

ADAMĂSCĂ s.f. (Înv.) Damasc. — Din rus. **adamaska**, lat. (a)**damascus**, -a, -um „din Damasc”.

ADAMISM s.n. Doctrina adamitilor. — Din fr. **adamisme**.

ADAMIT, -Ă, *adamiti*, -te, s.m. și f. Membru al unei secte gnostice din primele secole ale creștinismului, ai cărei adepți, sub cuvânt că au recăștigat puritatea originară, umblau în pielea goală. — Din fr. **adamite**.

ADAMSITĂ s.f. Gaz de luptă lacrimogen, care provoacă și strănutul. — Din fr. **adamsite**.

ADĂOGE vb. III v. **adauga**.

ADĂOS, *adaosuri*, s.n. Ceea ce se adaugă la ceva; supliment, completare. ♦ (Reg.; în expr.) *A porni într-adaos* = a rămâne însărcinată. [Var.: **adăus** s.n.] — V. **adaoge**.

ADAPTĂ, *adaptez*, vb. I. 1. Tranz. A transforma pentru a corespunde anumitor cerințe; a face potrivit pentru întrebuițare în anumite împrejurări; a face să se potrivească. 2. Tranz. și refl. (Biol.) A (se) transforma prin adaptare (2). 3. Refl. și tranz. A (se) acomoda, a (se) deprinde, a (se) obișnui. — Din fr. **adapter**, lat. **adaptare**.

ADAPTABIL, -Ă, *adaptabili*, -e, adj. Care se poate adapta sau acomoda (ușor); acomodabil. — Din fr. **adaptable**.

ADAPTABILITATE s.f. Însușirea de a fi adaptabil. — **Adaptabil** + suf. -itate.

ADAPTARE, *adaptări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) adapta și rezultatul ei; (concr.) lucru modificat, ajustat; adaptație. 2. (Biol.) Proces de modificare a organismelor vii, în urma căruia rezultă o corelare a structurii morfologice și a funcțiilor fiziologice ale viețuitoarelor în raport cu mediul înconjurător. 3. (În sintagma) *Adaptare literară* = dramatizare, ecranizare etc. a unui text literar, în vederea reprezentării lui pe scenă, la radio, într-un film. — V. **adapta**.

ADAPTĂT, -Ă, *adaptăți*, -te, adj. 1. Care a fost transformat pentru a corespunde anumitor cerințe sau pentru a fi întrebuințat în anumite împrejurări; care a devenit apt pentru ceva. 2. (Despre organisme) Care a suferit un proces de adaptare (2). 3. (Despre textele literare) Căruia i s-au adus modificări în vederea reprezentării lui pe scenă, a utilizării ca scenariu de film etc. — V. **adapta**.

ADAPTĂȚIE, *adaptății*, s.f. (Înv.) Adaptare (1). — Din fr. **adaptation**.

ADAPTIV, -Ă, *adaptivi*, -e, adj. (Rare) Care se poate adapta. — **Adapta** + suf. -iv.

ADAPTŌR, *adaptatoare*, s.n. Dispozitiv intermediar de conexiune directă între două (sau mai multe) sisteme (subsisteme) cu caracteristici diferite. — Din fr. **adapteur**.

ADĂUS s.n. v. **adaos**.

ADĂLMĂȘ s.n. v. **aldămaș**.

ADĂOGĂ vb. I v. **adauga**.

ADĂOGĂRE s.f. v. **adaugare**.

ADĂOGI vb. IV v. **adauga**.

ADĂOGIRE s.f. v. **adaugare**.

ADĂPĂ, *adăp*, vb. I. Tranz. A da apă de băut unui animal. ♦ Refl. (Despre animale) A bea apă. [Prez. ind. și: *adăp*] — Lat. **adaquare**.

ADĂPĂRE s.f. Acțiunea de a (se) apăna. — V. **adăpa**.

ADĂPĂT s.n. Faptul de a (se) apăna. — V. **adăpa**.

ADĂPĂTOĂRE, *adăpători*, s.f. Loc unde se adapă animalele; jgheab sau instalație de apă. — **Adăpa** + suf. -ătoare.

ADĂPŌST, *adăposturi*, s.n. Loc ferit; construcție făcută ca să apere de intemperii, de primejdii etc.; p. gener. orice loc unde se adaptește cineva. ♦ (Mil.) Construcție specială pentru protecția împotriva mijloacelor de distrugere a inamicului. *Adăpost antiaerian*. ♦ Ocrotire, găzduire. *A da cuiva adăpost*. ♦ Expr. *A fi (sau a se pune) la adăpost de...* = a (se) adaptești; fig. a preveni un neajuns. — Lat. **ad appos(it)um** sau **ad depos(it)um**.

ADĂPOSTI, *adăpostesc*, vb. IV. Tranz. A pune, a ține la adăpost. ♦ Refl. A se așeza, a se ascunde într-un loc ferit; a-și găsi refugiu, a se pripiși. — Din **adăpost**.

ADĂPOSTIRE s.f. Acțiunea de a (se) adaptești și rezultatul ei. — V. **adăposti**.

ADĂSTĂ, *adăst*, vb. I. Tranz. (Înv. și reg.) A aștepta. [Prez. ind. și: *adăst*] — Lat. **ad-astare**.

ADĂSTĂRE s.f. (Înv. și reg.) Faptul de a *adăsta*. — V. **adăsta**.

ADĂUGĂ, *adăug*, vb. I. 1. Tranz. A mai pune peste..., a da în plus; a face să sporească. ♦ A spune sau a scrie ceva în continuare sau în completare. 2. Refl. și tranz. A (se) alătura, a (se) alipi, a (se) reuni. [Pr.: -dă-u-. — Var.: **adăogă** vb. I, **adăoge** vb. III, **adăogii**, **adăugii** vb. IV] — Lat. ***adaugere**.

ADĂUGĂRE, *adăugări*, s.f. Acțiunea de a (se) *adăuga*. [Pr.: -dă-u-. — Var.: **adăogăre**, **adăogire**, **adăugire** s.f.] — V. **adăuga**.

ADĂUGI vb. IV v. **adauga**.

ADĂUGIRE s.f. v. **adaugare**.

ADĂUGIT, -Ă, *adăugiți*, -te, adj. (În sintagma) *Ediție adăugită* = ediție care a fost completată cu material nou. [Pr.: -dă-u-] — V. **adăugi**.

ADĂNC, -Ă, (I) *adânci*, adj., (II) *adâncuri*, s.n. I. Adj. 1. (Despre ape, cavități sau lucruri concave) Al cărui fund se află la o distanță (relativ) mare de marginea de sus, de suprafață; adâncit, afund, adâncat, adâncos. ♦ Expr. *(A ajunge, a trăi etc.) până la adânci bătrânețe* = (a trăi) până la o vârstă înaintată. ♦ (Adverbial; fig.) Profund. *A privi adânc*. 2. (Adesea adverbial) Care se află sau se întinde departe (în interior sau în linie orizontală). *Rădăcină adâncă*. ♦ Greu de străbătut; compact, des; întins, vast. *Pădure adâncă*. ♦ (Adesea adverbial) Care vine sau pare că vine din interior. *Suspîn adânc*. ♦ Fig. (Despre senzații, sentimente etc.) Puternic, profund, intens. 3. (Despre plecaciuni, saluturi etc.; adesea adverbial) Făcut prin înclinarea mare a corpului. 4. (Despre voce, ton, timbru; adesea adverbial) Grav, jos, profund. 5. Fig. (Adesea adverbial) Care ține de esența, de fondul lucrurilor; temeinic, profund, serios. 6. Fig. Desăvârșit, deplin, total. *O liniște adâncă*. II. S.n. 1. Parte adâncă, adâncime (considerată vertical); loc situat departe (spre interior), străfund. ♦ Expr. *Din adâncul sufletului* (sau *al inimii, al ființei*) = din tot sufletul, foarte mult. ♦ Prăpastie, abis. 2. (La pl.) Depărtare mare; spațiu întins; p. ext. loc ascuns, așezat departe. — Lat. **aduncus**.

ADĂNCĂ vb. I v. **adânci**.

ADĂNCĂT, -Ă, *adâncăți*, -te, adj. (Rare) Adânc. — V. **adâncă**.

ADĂNCĂTŪRĂ s.f. v. **adâncitură**.

ADĂNCI, *adâncesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) face mai adânc, a (se) săpa în adâncime. 2. Refl. A pătrunde în adâncime, a înainta spre interior; a se face nevăzut. *S-a adâncit în pădure*. ♦ Fig. A se cufunda (în...), a fi absorbit (de...). 3. Tranz. Fig. A cerceta, a studia, a analiza în profunzime, a aprofunda. *A adânci o problemă*. 4. Refl. Fig. A se intensifica. [Var.: **adâncă** vb. I] — Din **adânc**.

ADĂNCIME, *adâncimi*, s.f. 1. Faptul sau însușirea de a fi adânc; distanță de la suprafața sau de la gura unei adâncituri sau ape până în fundul ei; (concr.) parte adâncă, adânciță; adânc; afunzime. 2. (Concr.) Loc ascuns, depărtat; afund, afundătură, afundis. 3. Fig. Tărie, forță, profunzime, intensitate. *Sentiment de mare adâncime*. — **Adânc** + suf. -ime.

ADĂNCIRE, *adânciri*, s.f. Acțiunea de a (se) *adânci*. — V. **adânci**.

ADĂNCIT, -Ă, *adânciți*, -te, adj. Adânc. — V. **adânci**.

ADĂNCITŌR, *adâncitoare*, s.n. Sculă așchietoare pentru prelucrarea suprafețelor conice, cilindrice, profilate ale găurilor. — **Adânci** + suf. -tor.

ADĂNCITŪRĂ, *adâncituri*, s.f. Parte adâncită, scobită a unei suprafețe; scufundătură. [Var.: **adâncătŭră** s.f.] — **Adânci** + suf. -tură.

ADĂNCŌS, -OĂSĂ, *adâncŃși*, -oase, adj. (Rare) Adânc. — **Adânc** + suf. -os.

ADDĒNDA s.n. pl. Ceea ce se adaugă la sfârșitul unei lucrări. ♦ *Addenda corrigē* = addenda prin care se și corectează unele greșeli dintr-o lucrare. — Cuv. lat.

ADĒCĂ adv. v. **adică**.

ADECUĂT, -Ă adj. v. **adecvat**.

ADECVĂ, *adecvez*, vb. IV. Tranz. și refl. A face să devină sau a fi adecvat. — Din **adecvat** (derivat regresiv).

ADECVĂRE, *adecvări*, s.f. Acțiunea de a (se) *adecva*. — V. **adecva**.

ADECVÁT, -Ă, adevați, -te, adj. Potrivit, corespunzător, nimerit. ♦ (Fil.; despre idei, cunoștințe etc.) Care corespunde fidel obiectului. [Var.: **adecuát, -ă** adj.] — Din fr. **adéquat**, lat. **adaequatus**.

ADEMENEALĂ, ademeneli, s.f. (Pop.) Ademenire. — **Ademeni** + suf. **-eală**.
ADEMENI, ademenesc, vb. IV. Tranz. A atrage, a ispiți, a momi, a tenta pe cineva, de obicei cu vorbe înșelătoare; a înșela pe cineva. ♦ (Rar) A seduce o femeie. [Var.: (reg.) **adimeni** vb. IV] — Cf. magh. **adomány**.

ADEMENIRE, ademeniri, s.f. Acțiunea de a **ademeni** și rezultatul ei; ademeneală; (concr.) faptă sau vorbă prin care se ademenește. [Var.: (reg.) **adimenire** s.f.] — V. **ademeni**.

ADEMENIT, -Ă, ademeniți, -te, adj. Care este atras, ispitit, momit, sedus. [Var.: (reg.) **adimenit, -ă** adj.] — V. **ademeni**.

ADEMENITĂTOR, -OARE, ademenitori, -oare, adj., adv. Care ademenește; amăgitor, seducător, ispititor. [Var.: (reg.) **adimenitător, -oare** adj.] — **Ademeni** + suf. **-tor**.

ADEMPȚIUNE s.f. Luare în posesiune sau acceptare a unui beneficiu. [Pr.: **-ți-u-**] — Din fr. **ademption**, lat. **ademptio, -onis**.

ADENITĂ, adenite, s.f. Inflamație acută sau cronică a ganglionilor limfatici. — Din fr. **adénite**.

ADENOCARCINOM, adenocarcinoame, s.n. Tumoare malignă cu punct de plecare într-o glandă. — Din fr. **adénocarcinome**.

ADENOFIBROM, adenofibroame, s.n. Tumoare glandulară benignă. — Din fr. **adénofibrome**.

ADENOHIPOFIZĂ, adenohipofize, s.f. (Anat.) Hipofiză. — Din fr. **adénohypophyse**.

ADENOID, -Ă, adenoizi, -de, adj. Care aparține țesutului glandular, privitor la acest țesut. — Din fr. **adénoïde**.

ADENOIDITĂ, adenoïdite, s.f. Afecțiune frecventă mai ales la copii (putând apărea excepțional și la adulți), provocată de o infecție microbială sau virotică a țesutului glandular din regiunea nazo-faringiană. [Pr.: **-no-i-**] — Din fr. **adénoïdite**.

ADENOM, adenome, s.n. Tumoare glandulară benignă, constituită din celule epiteliale. — Din fr. **adénome**.

ADENOPATIE s.f. Nume dat bolilor glandelor sau ale ganglionilor limfatici, care se manifestă prin creșterea în volum și inflamarea acestora. — Din fr. **adéno-pathie**.

ADENOTOMIE s.f. Îndepărtare pe cale chirurgicală a unui adenom. — Din fr. **adénotomie**.

ADEPT, -Ă, adepți, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care aderă la convingerile cuiva; partizan al unei idei, teorii, doctrine etc. — Din fr. **adepite**.

ADERĂ, adér, vb. I. Intrans. (Cu determinări introduse prin prep. „la”) **1.** A deveni adeptul unui partid, al unei mișcări, al unei ideologii, al unei acțiuni, cunoscându-i și împărțându-i principiile. **2.** A se ține strâns lipit de ceva. **3.** (Despre state) A deveni parte la un tratat. — Din fr. **adhérer, lat. adhaerere**.

ADERĂRI, aderări, s.f. Acțiunea de a **aderă** și rezultatul ei. — V. **adera**.

ADERENȚ, -Ă, aderenți, -te, adj., s.m. și f. I. Adj., s.m. și f. (Persoană sau colectivitate) care aderă la un partid, la o mișcare, la o asociație etc. **2.** Adj. Care este, care se ține strâns lipit de ceva. — Din fr. **adhérent, lat. adhaerens, -ntis**.

ADERENȚĂ, aderențe, s.f. I. (Med.) Țesut fibros care se dezvoltă în special în cavitățile seroase, în urma unei infecții sau intervenții chirurgicale, unind organe care în mod normal sunt separate; bridă. **2.** (Tehn.) Forță care menține alăturate două corpuri aflate în contact. *Aderența dintre roțile unui vehicul și șosea.* ♦ Fenomen de legătură între beton și oțel în construcțiile de beton armat. **3.** Aderare, solidarizare conștientă la ceva. — Din fr. **adhérence**.

ADERMİNĂ s.f. Vitamina B₆. — Din fr. **adérmine**.

ADÉS adv. v. adesea.

ADĚSE adv. v. adesea.

ADĚSEA adv. De multe ori, în repetate rânduri; adeseori, des. [Var.: **adés, adése** adv.] — **A³ + des²**.

ADĚSEORI adv. Adesea. [Pr.: **-se-orî**] — **Adese + ori**.

ADEVĂR, adevăruri, s.n. I. Concordanță între cunoștințele noastre și realitatea obiectivă; oglindire fidelă a realității obiective în gândire; ceea ce corespunde realității, ceea ce există sau s-a întâmplat în realitate. ♦ *Adevăr obiectiv* = conținutul obiectiv al reprezentărilor omului, care corespunde realității, lumii obiective, independent de subiectul cunoscător. *Adevăr relativ* = reflectare justă, însă aproximativă, limitată a realității. ♦ Loc. adv. *Într-adevăr* sau *în adevăr* = corespunzător realității, în realitate, de fapt. ♦ Conștiința absolută a autenticității și valabilității conținutului credinței religioase; realitatea spirituală ca subiect al revelației și obiect al credinței. **2.** Justețe, exactitate. — Lat. **ad + de + verum**.

ADEVĂRĂ vb. I v. adevéri.

ADEVĂRĂT, -Ă, adevărați, -te, adj. I. (Adesea adverbial) Conform cu adevărul. ♦ De care nu se poate îndoi nimeni; netăgăduit, incontestabil, real. ♦ Loc. adv. *Cu adevărat* = într-adevăr. **2.** (În opoziție cu *fales*) Veritabil, autentic. **3.** (Adesea adverbial; în opoziție cu *greșit*) Drept, just, corect. **4.** Sincer. — V. **adevára**.

ADEVERI, adevăresc, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) confirma, a (se) susține, a (se) întări justețea, exactitatea unui fapt sau a unei afirmații. ♦ A (se) dovedi ca adevărat. [Var.: (reg.) **adevără vb. I**] — Din **adevăr**.

ADEVERINȚĂ, adeveriște, s.f. Dovadă scrisă de recunoaștere a unui fapt, a unui drept. — **Adeveri** + suf. **-ință**.

ADEVERIRE, adeveri, s.f. Faptul de a (se) **adeveri**. — V. **adeveri**.

ADEVERITĂTOR, -OĂRE, adeveritori, -oare, adj. Care adevărește. — **Adeveri** + suf. **-tor**.

ADEZIUNE, adeziuni, s.f. I. Aderare, atașare (la ceva), solidarizare conștientă (cu ceva). ♦ Expr. *A-și da adeziunea (la ceva)* = a adera (1). **2.** (Fiz.) atracție între două suprafețe aflate în contact foarte strâns, determinată de forțele intermoleculare care acționează la distanțe relativ mici. [Pr.: **-zi-u-**] — Din fr. **adhésion, lat. adhaesio, -onis**.

ADEZIV, -Ă, adezivi, -e, adj., s.m. I. Adj. (Despre materiale) Care stă strâns lipit de ceva, care aderă. *Țesut adeziv*. **2.** S.m. Produs chimic care permite lipirea a două suprafețe din același material sau din materiale diferite. — Din fr. **adhésif**.

ADEZIVITATE s.f. Însușirea de a fi adeziv. — Din fr. **adhésivité**.

AD-HOC adv. Anume pentru acest scop, de circumstanță. ♦ (Adjectival; în expr.) *Divan (sau adunare) ad-hoc* = fiecare dintre cele două adunări speciale care s-au întrunit în 1857 (la Iași și la București) și au cerut unirea Țărilor Române. — Din lat. **ad hoc**.

ADIĂ, pers. 3 adie, vb. I. I. Intrans. (Despre vânt) A sufla lin, ușor; (rar) a aburi; (despre miroz) a veni în unde ușoare. **2.** Intrans. Fig. A cânta cu glas stins; a murmura. **3.** Tranz. (Reg.) A mângâia; a atinge ușor. **4.** Intrans. A clătina, a mișca ușor. [Pr.: **-di-a**] — Lat. ***adiliare**.

ADIABATĂ, adiabate, s.f. Curbă care reprezintă grafic o transformare adiabatică. [Pr.: **-di-a-**] — Din fr. **adiabate**.

ADIABATIC, -Ă, adiabatici, -ce, adj. (Despre fenomene fizico-chimice) Produs în interiorul unui sistem închis, fără a ceda sau a primi căldură din exterior. [Pr.: **-di-a-**] — Din fr. **adiabatique**.

ADIACENT, -Ă, adiacenți, -te, adj. Alăturat, contiguu. ♦ *Unghiuri adiacente* = unghiuri care au același vârf, o latură comună și se află de o parte și de cealaltă a laturii comune. [Pr.: **-di-a-**] — Din fr. **adjacent, lat. adjacens, -ntis**.

ADIATĂ s.f. v. diată.

ADIATOR, adiatoare, s.n. Aparat simplu pentru efectuarea operațiilor de adunare și de scădere. [Pr.: **-di-a-**] — Din fr. **adiateur**.

ADICĂ adv. I. Și anume, cu alte cuvinte, va să zică; adicălea, adicăteala. **2.** La urma urmei, în definitiv; mai bine zis. ♦ Expr. (Substantivat) *La (o) adică* sau (reg.) *la dică* = a) la drept vorbind; ca să spun adevărul; b) în momentul hotărâtor, la nevoie. Var.: (reg.) **adecă, dică** adv.] — Et. nec.

ADICĂLEA adv. (Pop.) Adică. — **Adică + le + a**.

ADICĂTELE adv. v. adicăteala.

ADICĂTELEA adv. (Pop.) Adică. [Var.: **adicăte** adv.] — **Adică + te + le + a**.

ADIDAS®, adidași, s.m. Tip de încălțăminte comodă de sport. — Din n.pr. **Adi Das**(ler).

ADIÈRE, adieri, s.f. Suflare lină (de vânt); abur, abureală. [Pr.: **-di-e-**] — V. **adia**.

ADIMENI vb. IV v. ademeni.

ADIMENIRE s.f. v. ademenire.

ADIMENIT, -Ă adj. v. ademenit.

ADIMENITĂTOR, -OĂRE adj. v. ademenitor.

ADINAMIE s.f. Scădere accentuată a forței musculare, care apare în cursul unor boli grave. — Din fr. **adynamic**.

ADINEĂORI adv. Cu puțin înainte, de curând. [Var.: **adineauri** adv.] — Lat. **ad + de + in + illa + hora**.

ADINEĂURI adv. v. adineaoari.

AD-ÎNTERIM adj. invar. Care ține locul titularului, care este provizoriu; interimar. *Ministru ad-interim*. [Scris și: *ad interim*] — Loc. lat.

ADIO interj. Rămas bun (pentru totdeauna), rămâi cu bine. ♦ (Substantivat) *Un trist adio*. ♦ Expr. *A-și lua adio de la ceva* = a socoti ceva ca pierdut pentru totdeauna. ♦ (Ir.) S-a terminat cu..., s-a sfârșit cu... — Din it. **addio, fr. adieu**.

ADIPIC, -Ă, adipici, -ce, adj. (În sintagma) *Acid adipic* = acid bibazic saturat, folosit ca materie primă pentru fabricarea unor fibre sintetice poliamidice. — Din fr. **adipique**.

ADIPÓS, -OĂSĂ, adipoși, -oase, adj. Care prezintă caracteristicile grăsimii, de grăsimе; gras. ♦ *Celulă adiposă* = celulă de grăsimе. *Țesut adipos* = țesut conjunctiv format din celule pline cu grăsimе. — Din fr. **adipeux**.

ADIPOZITATE s.f. Îngrămădire (patologică) de grăsimе într-un țesut celular subcutanat. — Din fr. **adiposité**.

ADIPSIE s.f. Lipsă parțială sau totală a senzației de sete. — Din fr. **adipsie**.

ADITIV, -Ă, aditivi, -e, adj., s.m. I. Adj. (Mat.) Referitor la operația de adunare. **2.** S.m. Substanță care se adaugă unui produs pentru a-i ameliora proprietățile sau pentru a obține noi calități. [Pl. și: (n.) *aditive*] — Din fr. **additif**.

ADITIVITATE s.f. Proprietate a unei mării, a unei constante, a unei funcții etc. de a fi aditivă. — **Aditiv** + suf. **-itate**.

ADIȚIE s.f. I. (Chim.) Adăugare. ♦ *Reacție de adiție* = reacție chimică prin care se introduc atomi sau molecule într-o moleculă cu caracter nesaturat. **2.** (Fiziol.; în sintagma) *Adiție latentă* = apariție a unei reacții fiziologice într-un organism în

urma mai multor excitații succesive; sumație. **3.** (Mat.) Adunare. — Din fr. **addition**, lat. **additio**.

ADIȚIONĂ, *adiționez*, vb. I. Tranz. A aduna, a adăuga. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **additionner**.

ADIȚIONAL, -Ă, *adiționali*, -e, adj. Care se adaugă sau care trebuie adăugat. *Taxe adiționale. Act adițional.* ♦ *Convorbire adițională* (și substantivat, f.) = convorbire telefonică suplimentară în raport cu numărul de convorbiri incluse în prețul fix al abonamentului. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **additionnel**.

ADIȚIONĂRE, *adiționări*, s.f. Acțiunea de a *adiționa* și rezultatul ei; adunare, adăugare. [Pr.: -ți-o-] — V. **adiționa**.

ADIȚIONĂT, -Ă, *adiționați*, -te, adj. Adunat, adăugat. [Pr.: -ți-o-] — V. **adiționa**.

ADJECTIV, *adjective*, s.n. Parte de vorbire flexibilă care arată o însușire a unui obiect sau a unei ființe și determină numele acestora, acordându-se cu ele în gen, număr și caz. — Din fr. **adjectif**, lat. **adjectivum**.

ADJECTIVĂ, *adjectivez*, vb. I. Refl. și tranz. (Gram.); rar) A (se) adjectiviza. — Din **adjectiv**.

ADJECTIVĂL, -Ă, *adjectivali*, -e, adj. Care este exprimat printr-un adjectiv. *Atribut adjectival.* ♦ *Articol adjectival* = articol hotărât, cu forme speciale, care însoțește un adjectiv determinant al unui substantiv articulat sau al unui nume propriu. ♦ Care are funcția de adjectiv. *Locuțiune adjectivală.* — Din fr. **adjectival**.

ADJECTIVĂRE, *adjectivări*, s.f. (Rar) Adjectivizare. — V. **adjectiva**.

ADJECTIVĂT, -Ă, *adjectivați*, -te, adj. (Rar) Adjectivizat. — V. **adjectiva**.

ADJECTIVIZĂ, *adjectivizez*, vb. I. Refl. și tranz. (Gram.) A (se) transforma în adjectiv; a (se) adjectiva. — **Adjectiv** + suf. -iza.

ADJECTIVIZĂRE, *adjectivizări*, s.f. Faptul de a (se) adjectiviza; adjectivare. — V. **adjectiviza**.

ADJECTIVIZĂT, -Ă, *adjectivizați*, -te, adj. Transformat în adjectiv; adjectivat. — V. **adjectiviza**.

ADJONCTIUNE, *adjoncțiuni*, s.f. Unire; adăugare. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **adjonction**.

ADJUDECĂ, *adjudec*, vb. I. Tranz. A atribui (prin hotărâre judecătorească) un bun scos la licitație persoanei care oferă prețul cel mai mare. — Din lat. **adjudicare**.

ADJUDECĂRE, *adjudecări*, s.f. Acțiunea de a *adjudecă*. — V. **adjudecă**.

ADJUDECĂTĂR, -Ă, *adjudecături*, -e, s.m. și f. Persoană căreia i se adjudecă un bun la o licitație publică. — Cf. fr. **adjudicataire**.

ADJUDECĂȚIE, *adjudecății*, s.f. Act prin care se adjudecă un obiect, o antrepriză etc. la o licitație publică. — Din fr. **adjudecation**, lat. **adjudicatio**.

ADJUDECĂTOR, -OĂRE, *adjudecători*, -oare, s.m. și f. Persoană care face adjudecarea la o licitație publică. — Din fr. **adjudicateur**.

ADJUNCT, -Ă, *adjuncti*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care face parte din conducerea unei instituții, a unei întreprinderi sau a unui serviciu din cuprinsul acestora, având funcția imediat subordonată titularului. — Din germ. **Adjunkt**, lat. **adjunctus**.

ADJURĂȚIE, *adjurații*, s.f. (Livr.) Formulă a exorcismului care începe cu cuvintele „adjuro te”. ♦ Rugămintă insistentă, implorare. — Din lat. **adjuratio**, fr. **adjuration**.

ADJUTĂNT, -Ă, *adjutanți*, s.m. **1.** Ofițer atașat unui comandant sau unui șef militar într-o unitate militară, îndeplinind atribuții similare unui secretar; ofițer care face parte dintr-un stat-major; aghiotant. **2.** (Leșit din uz) Grad pentru personalul aviatic corespunzător plutonierului; persoană având acest grad. ♦ Cel mai mare grad de subofițer; persoană având acest grad. — Din fr. **adjudant**.

ADJUVĂNT, -Ă, *adjuvanți*, -te, adj., s.m. (Substanță) care activează acțiunea unui medicament. [Pl. și (n.) *adjuvante*] — Din fr. **adjuvant**, germ. **Adjuvant**.

AD LÍBITUM loc. adj., loc. adv. După voie, după faptă, după plac; oricum. — Loc. lat.

AD LÍTTERAM loc. adj., loc. adv. Cuvânt cu cuvânt, literă cu literă; întocmai, literal, textual. — Loc. lat.

ADMINISTRĂ, *administrez*, vb. I. Tranz. **1.** A conduce, a cârmui; a gospodări o întreprindere, o instituție etc. **2.** A da unui bolnav un medicament. ♦ (Ir.) A trage o bătaie. **3.** (Jur.; în sintagma) *A administra o probă* = a folosi un mijloc de probă într-un proces. — Din fr. **administrer**, lat. **administrare**.

ADMINISTRĂRE, *administrări*, s.f. Acțiunea de a *administra*. — V. **administra**.

ADMINISTRĂT, -Ă, *administrați*, -te, s.m. și f. (Rar) Persoană care se află sub conducerea cuiva. — V. **administra**.

ADMINISTRATIV, -Ă, *administrativi*, -e, adj. Care aparține administrației, privitor la administrație. ♦ Care emană de la un organ de administrație. ♦ *Pe cale administrativă* = prin organele administrației de stat. — Din fr. **administratif**, lat. **administrativus**.

ADMINISTRĂTOR, -OĂRE, *administratori*, -oare, s.m. și f. Persoană care administrează, care conduce o administrație sau un serviciu de administrație. ♦ Persoană care conduce un serviciu în administrația statului. — Din fr. **administrateur**, lat. **administrator**.

ADMINISTRAȚIE, *administrații*, s.f. **1.** Totalitatea organelor administrative ale unui stat; secție a unei instituții însărcinată cu administrarea acelei instituții.

♦ *Administrație de stat* = totalitatea instituțiilor care asigură funcționarea statului. *Consiliu de administrație* = organ colegial însărcinat cu administrarea unei întreprinderi sau a unei instituții. *Administrație locală* = consiliul municipal, orașenesc sau comunal, împreună cu primarul și (sau) prefectul. *Administrație militară* = parte a armatei care se ocupă cu organizarea, întreținerea, completarea și mobilizarea forțelor armate; conducere politică și administrativă a unui stat, a unei regiuni etc. (ocupate), exercitată de militarii ocupanți. — Din (1) fr. **administration**, lat. **administratio**, (2) rus. **администрация**.

ADMIRĂ, *admîr*, vb. I. Tranz. A privi ceva sau pe cineva cu un sentiment de încântare, de stimă etc. — Din fr. **admirer**, lat. **admirari**.

ADMIRĂBIL, -Ă, *admirabili*, -e, adj. Vrednic de a fi admirat; minunat, încântător, excelent. — Din lat. **admirabilis**, fr. **admirable**.

ADMIRĂRE s.f. (Înv.) Admirație. — V. **admira**.

ADMIRATIV, -Ă, *admirativi*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care exprimă, care arată admirație. — Din fr. **admiratif**, lat. **admirativus**.

ADMIRĂTOR, -OĂRE, *admiratori*, -oare, s.m. și f. Persoană care admiră pe cineva sau ceva. — Din fr. **admirateur**, lat. **admirator**.

ADMIRĂȚIE, *admirații*, s.f. Sentiment de încântare, de stimă, de apreciere etc. față de cineva sau de ceva; admirare. — Din fr. **admiration**, lat. **admirationis**.

ADMISIBIL, -Ă, *admisibili*, -e, adj. Care poate fi admis; acceptabil. — Din fr. **admissible**.

ADMISIBILITĂTE s.f. (Rar) Posibilitatea de a fi admis, calitatea a ceea ce este admisibil. — Din fr. **admissibilité**.

ADMÍSIE, *admisii*, s.f. **1.** Intrare dirijată a unui fluid într-o mașină care transformă o formă de energie în altă formă de energie. **2.** Fază a ciclului de funcționare a unor mașini, efectuată în timpul intrării agentului motor în mașină. [Var.: *admișiune* s.f.] — Din fr. **admission**, lat. **admissio**, -onis.

ADMISIUNE s.f. v. **admisie**.

ADMITĂNȚĂ, *admitanțe*, s.f. Mărire caracteristică unui circuit de curent electric alternativ, egală cu inversul impedenței. — Din fr. **admittance**.

ADMÍTĚ, *admit*, vb. III. Tranz. A primi ca bun, a considera ca adevărat; a fi (provizoriu) de acord cu ceva; a îngădui, a permite. ♦ A da curs favorabil unei cereri. ♦ A primi un solicitator, a accepta un candidat. — Din fr. **admettre**, lat. **admittere**.

ADMÍTĚRE, *admiteri*, s.f. Acțiunea de a *admitere*. ♦ *Examen de admitere* = examen de acceptare a unui candidat într-o instituție de învățământ. — V. **admitere**.

ADMONEȘTE, *admonestez*, vb. I. Tranz. A mostra cu severitate (în calitate oficială); a dojeni aspru (pe un subaltern). — Din fr. **admonester**.

ADMONEȘTĂRE, *admonestări*, s.f. Acțiunea de a *admonesta* și rezultatul ei; (concr.) act, adresă oficială care conține o mustrare adresată cuiva; admonestație, admonițiune (2). — V. **admonesta**.

ADMONEȘTĂȚIE, *admonestații*, s.f. (Înv.) Admonestare. — Din fr. **admonestation**.

ADMONITÍV, -Ă, *admonitivi*, -e, adj. (Livr.) Care admonestează, care cenzurează. — Din fr. **admonitif**.

ADMONIȚIUNE, *admonițiuni*, s.f. **1.** Cercetare făcută de judecător. **2.** (Rar) Admonestare. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **admonition**, lat. **admonitio**, -onis.

ADN s.n. Denumire prescurtată a acidului dezoxiribonucleic. [Pr.: *aden.*] — Din fr. **A.D.N.**

ADNĂT, -Ă, *adnați*, -te, adj. (Bot.; despre părți ale plantei) Crescut pe ceva, care se adaugă. — Din lat. **adnatus**, fr. **adné**.

ADNOTĂ, *adnotez*, vb. I. Tranz. A face însemnări pe marginea unui text, care să explice, să întregescă textul respectiv. — Din lat. **adnotare**, **annotare**.

ADNOTĂRE, *adnotări*, s.f. Acțiunea de a *adnota* și rezultatul ei; (concr.) însemnare, notă care explică, întregeste un text; adnotație. — V. **adnota**.

ADNOTĂT, -Ă, *adnotați*, -te, adj. (Despre un text) Cu explicații, cu adnotări marginale. — V. **adnota**.

ADNOTĂTOR, -OĂRE, *adnotatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care adnotează un text. — **Adnota** + suf. -tor. Cf. lat. **adnotator**, **annotator**, fr. **annotateur**.

ADNOTĂȚIE, *adnotații*, s.f. (Rar) Adnotare. — Din lat. **adnotatio**, **annotatio**.

ADOGMĂȚIC, -Ă, *adogmatici*, -e, adj., s.m. și f. (Adept) al dogmatismului. — Din fr. **adogmatique**.

ADOGMATÍSM s.n. Sistem de gândire care este împotriva dogmelor. ♦ Sistem religios care nu admite dogmele. — Din fr. **adogmatisme**.

ADOLESCENȚ, -Ă, *adolescenți*, -te, s.m. și f. Persoană care este la vârsta adolescenței. — Din fr. **adolescent**, lat. **adolescens**, -ntis.

ADOLESCENȚÍN, -Ă, *adolescentini*, -e, adj. De adolescent, specific adolescentului. — **Adolescent** + suf. -in.

ADOLESCENȚÍSM s.n. (Rar) Stare, manifestare de adolescent. — **Adolescent** + suf. -ism.

ADOLESCENȚĂ s.f. Perioadă a vieții omului cuprinsă între vârsta pubertății și cea adultă, în care are loc maturizarea treptată a funcțiilor fizice și psihice ale organismului. — Din fr. **adolescence**, lat. **adolescencia**.

ADÓNIC, *adonice*, adj. (În sintagma) *Vers adonic* = vers format dintr-un dactil și un spondeu sau un troheu, folosit în versificația greacă și latină. — Din fr. **adonique**.

ADÓNIS, *adoniși*, s.m. **1.** Nume care se dă (după un personaj legendar din Antichitate) unui tânăr foarte frumos. **2.** Fluture cu aripile de culoare albastră-deschis. — Din fr. **adonis**.

ADOPTĂ, *adopt*, vb. I. Tranz. **1.** A înfia un copil. **2.** A-și însuși felul de a vedea sau de a se comporta al cuiva, a accepta o părere, o metodă etc. **3.** A accepta ceva în urma unui vot. — Din fr. **adopter**, lat. **adoptare**.

ADOPTĂRE, *adoptări*, s.f. Acțiunea de a *adoptă*. ♦ *Adoptarea legilor* = votare a proiectelor de legi de către organele legislative. — V. **adoptă**.

ADOPTATÓR, **-OĂRE**, *adoptatori, -oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care adoptă un copil. — **Adopta** + suf. *-tor*.

ADOPTÍV, **-Ă**, *adoptivi, -e*, adj. (Despre copii) Primit în familie cu drepturi și obligații de copil propriu; (despre părinți) care a adoptat un copil. — Din fr. **adoptif**, lat. **adoptivus**.

ADOPTÍE, *adoptii*, s.f. Faptul de a adopta (**1**); infiere. [Var.: **adoptiune** s.f.] — Din fr. **adoption**, lat. **adoptio, -onis**.

ADOPTÍUNE s.f. v. **adoptie**.

ADORĂ, *ador*, vb. I. Tranz. **1.** A iubi cu pasiune, a avea un cult pentru cineva sau ceva. **2.** A slăvi (o divinitate); a venera, a diviniza, a cinsti. — Din fr. **adorer**, lat. **adorare**.

ADORĂBIL, **-Ă**, *adorabili, -e*, adj. Plin de farmec; fermecător, încântător, minunat. — Din fr. **adorable**, lat. **adorabilis**.

ADORĂRE s.f. **1.** Faptul de a *adoră*; adorație. **2.** Slăvire (a unei divinități); venerare, cinstire, divinizare. — V. **adora**.

ADORÁT, **-Ă**, *adorări, -e*, adj. (Adesea substantivat) Extrem de iubit. ♦ (Despre o divinitate) Slăvit, cinstit, venerat. — V. **adora**.

ADORATÓR, **-OĂRE**, *adoratori, -oare*, s.m. și f. Persoană care adoră pe cineva sau ceva. — Din fr. **adorateur**, lat. **adorator**.

ADORĂȚIE s.f. Adorare. — Din fr. **adoration**, lat. **adoratio**.

ADORMÍ, *adorm*, vb. IV. I. Intrans. și tranz. A trece sau a aduce pe cineva la starea de somn. **2.** Intrans. Fig. (În limbajul bisericesc) A muri. **3.** Tranz. A alina, a potoli. *Cântând și-a mai adormit foamea*. — Lat. **addormire**.

ADORMÍRE s.f. Faptul de a *adormi*. ♦ Fig. (În limbajul bisericesc) Moarte. — V. **adormi**.

ADORMÍT, **-Ă**, *adormiți, -te*, adj. Care adoarme, cuprins de somn. ♦ Somnoros. ♦ Fig. Lipsit de vioiciune, greoi în mișcare, moale. ♦ Fig. (În limbajul bisericesc; adesea substantivat) Mort. — V. **adormi**.

ADORMITÓR, **-OĂRE**, *adormitori, -oare*, adj. Care adoarme, care provoacă somn. ♦ Fig. Plictisitor, anost, obositor. — **Adormi** + suf. *-tor*.

ADORMITÉLE s.f. pl. (Bot.) **1.** Dedței. **2.** Zorele. **3.** (Reg.) Volbură. — De la **adormi**.

ADPRÉS, *adpreși*, adj. (Bot.; despre perișori) Alipit de tulpină. — Din lat. **adpressus**.

ADRAGĂNT s.n. Gumă vegetală secretată de un arbust spinos, folosită în farmacie. — Din fr. **adragant**.

AD REM loc. adv. La obiect. — Loc. lat.

ADRENALÍNĂ s.f. Hormon produs de glandele suprarenale sau fabricat pe cale sintetică utilizat ca medicament datorită proprietăților vasoconstrictoare și stimulatoare ale mușchilor cardiaci; epinefrină. — Din fr. **adrénaline**.

ADRENÉRGIC, **-Ă**, *adrenérgici, -ce*, adj. Care provoacă secreția de adrenalină. ♦ *Nervi adrenérgici* = nervi simpatici a căror terminație eliberează adrenalina. — Din fr. **adrénérģique**.

ADRENOCRÓM s.n. Produs de oxidare a adrenalinei, de culoare cărămizie, cu acțiune hemostatică și tonifiantă asupra pereților vaselor sangvine. — Din fr. **adrénochrome**.

ADRESĂ, *adresez*, vb. I. Refl. și tranz. **1.** A (se) îndrepta (cu) vorba către cineva. **2.** A (se) îndrepta către o persoană, o instituție etc. (cu) o invitație, o cerere etc.; a face apel la... ♦ Tranz. A scrie adresa pe o scrisoare, pe un pachet etc. — Din fr. **adresser**.

ADRESĂNT, **-Ă**, *adresați, -te*, s.m. și f. (Înv.) Persoană căreia îi este adresată o scrisoare, un colet etc.; destinatar. — Din germ. **Adressant**.

ADRÉSĂ, *adrese*, s.f. **1.** Indicație (pe scrisori, pe colete etc.) cuprinzând numele și domiciliul destinatarului. ♦ Date care indică domiciliul unei persoane. ♦ Expr. (*A spune, a vorbi* etc. ceva) *la adresa cuiva* = (a spune, a vorbi etc. ceva) cu privire la cineva. *A greși adresa* = a) a nimeri în alt loc sau la altă persoană decât cea indicată; b) (fam.) a avea o părere greșită despre cineva sau ceva, a se înșela asupra cuiva. **2.** Comunicare oficială făcută în scris de o organizație, o instituție etc. **3.** (Inform.) Expresie (numerică) pentru localizarea informației în memorie (**3**). — Din fr. **adresse**.

ADSORBĂNT, *adsorbanti*, s.m. Corp pe suprafața căruia se fixează o substanță prin absorbție. — Din fr. **adsorbant**.

ADSORBÁT, *adsorbați*, s.m. Substanță fixată prin absorbție pe suprafața unui corp. — Din fr. **adsorbant**.

ADSORBÍ, *adsorb*, vb. IV. **1.** Refl. (Despre substanțe) A se produce o adsorbție. **2.** Tranz. A fixa pe suprafață. — Din fr. **adsorber** (după *sorbi*).

ADSORBȚIE s.f. Fixare și acumulare a moleculelor unui gaz sau ale unui lichid pe suprafața unui corp solid. — Din fr. **adsorption**.

ADSTRÁT, *adstraturi*, s.n. (Lingv.) Totalitatea elementelor străine care se adaugă unui idiom după constituirea lui. — Din fr. **adstrat**.

ADUCĂTÓR, **-OĂRE**, *aducători, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană, lucru etc.) care aduce. — **Aduce** + suf. *-ător*.

ADUCE, *aduc*, vb. III. **1.** Tranz. A lua cu sine un lucru și a veni cu el undeva sau la cineva (pentru a-l preda). ♦ Expr. *Ce vânt te-aduce?* se spune cuiva care a venit pe neașteptate. **2.** Tranz. A apropia ceva de sine sau de o parte a trupului său. ♦ A da unui lucru o anumită mișcare sau direcție. ♦ Expr. *A o aduce bine (din condei)* = a vorbi sau a scrie cu dibăcie; a se dovedi abil, diplomat într-o anumită împrejurare. *A aduce vorba de (sau despre) ceva* = a îndrepta discuția asupra unui obiect, a pomeni despre... **3.** Tranz. A produce, a procura, a pricinui, a cauza. **4.** Tranz. A face să ajungă într-o anumită situație, stare. **5.** Intrans. A semăna întrucâtva cu cineva sau cu ceva. **6.** Tranz. și refl. (În loc. vb.) *A (-și) aduce aminte* = a (-și) aminti. — Lat. **adducere**.

ADUCERE, *aduceri*, s.f. Acțiunea de a *aduce*. ♦ *Aducere-aminte* = amintire. — V. **aduce**.

ADÚCT s.n. Amestec cristalin în care o substanță este înglobată în rețeaua cristalină a altei substanțe. — Din fr. **adducte**.

ADUCTÓR, *aductori*, adj. (În sintagma) *Mușchi aductor* = mușchi² care apropie un membru de planul de simetrie al corpului sau două organe unul de celălalt. — Din fr. **adducteur**, lat. **adductor**.

ADUCȚIE, *aducții*, s.f. **1.** Construcție hidrotehnică destinată transportării unui fluid de la punctul de captare până la cel de folosire. **2.** Mișcare efectuată de un mușchi aductor. [Var.: **aducțiune** s.f.] — Din fr. **adduction**, lat. **adductio, -onis**.

ADUCȚÍUNE s.f. v. **aducție**.

ADULĂ, *adulez*, vb. I. Tranz. A lingeși, a flata pe cineva (în chip servil). — Din fr. **aduler**, lat. **adulari**.

ADULĂRE, *adulări*, s.f. Faptul de a *adula*; lingeșire, flatare (servilă), adulație. — V. **adula**.

ADULATÓR, **-OĂRE**, *adulatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care adulează; lingeșitor. — Din fr. **adulateur**, lat. **adulator**.

ADULĂȚIE, *adulații*, s.f. Adulare. — Din fr. **adulation**, lat. **adulatio**.

ADULMECĂ, *adulmec*, vb. I. Tranz. și intrans. (Despre animale) A simți sau a descoperi, cu ajutorul mirosului, prezența unui animal, a omului, a hranei etc. ♦ Fig. (Despre oameni) A căuta să afle; a da de urmă, a descoperi. [Var.: (reg.) **adurmeacă** vb. I] — Et. nec.

ADULMECĂTÓR, **-OĂRE**, *adulmecători, -oare*, adj. (Rar) Care adulmecă; (despre câini) cu miros fin. — **Adulmece** + suf. *-ător*.

ADÚLT, **-Ă**, *adulți, -te*, adj., s.m. și f. (Organism) care și-a terminat creșterea și a ajuns în stadiul de a se reproduce; (persoană) aflată în perioada de la 17–18 ani până la 50 de ani. — Din fr. **adulte**, lat. **adultus**.

ADULTÉR, **-Ă**, *adulteri, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre soți) Care a încălcat fidelitatea conjugală. **2.** S.n. Infrațiune care constă în încălcarea fidelității conjugale de către unul dintre soți. — Din fr. **adultère**, lat. **adulterium**.

ADULTERĂRE, *adulterări*, s.f. (Livr.) Falsificare, denaturare. — După fr. **adulteration**, engl. **adulteration**.

ADULTERIN, **-Ă**, *adulterini, -e*, adj. (Adesea substantivat) Născut dintr-un adulter. — Din fr. **adultérin**, lat. **adulterinus**.

ADUMBRI, *adumbresc*, vb. IV. **1.** Tranz. A face, a ține umbră (**I 1**); a umbri. **2.** Refl. A se așeza, a se adăposti la umbră. — Lat. **adumbrare** (după *umbri*).

ADUNĂ, *adun*, vb. I. **1.** Tranz. A strânge la un loc ceea ce se află răspândit, împrăștiat, risipit; a ridica de pe jos. **2.** Tranz. A aduna din toate părțile; a strânge, a concentra. **3.** Tranz. A culege (alegând de ici și de colo). **4.** Tranz. A pune deoparte bani sau alte bunuri materiale; a agonisi. **5.** Tranz. (Mat.) A totaliza mai multe numere într-unul singur. **6.** Tranz. și refl. A (se) strânge la un loc, formând un grup. ♦ Expr. (Tranz.) *Parcă a tunat și i-a adunat*, se zice despre oameni foarte deosebiți unii de alții strănși la un loc. ♦ A (se) îngământă, a (se) ghemui. — Lat. **adunare**.

ADUNĂRE, *adunări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *aduna* și rezultatul ei. **2.** Una dintre cele patru operații aritmetice, care constă în totalizarea mai multor numere într-unul singur. **3.** Întrunire a mai multor persoane în scopul discutării unor probleme de interes general; grup format din aceste persoane. ♦ *Adunare constituantă* = adunare alcătuită din reprezentanți aleși în vederea votării sau modificării unei constituții. *Adunare legislativă* = organ reprezentativ al statului, competent a se pronunța prin vot asupra proiectelor de legi. *Adunare națională* = a) organ suprem al puterii de stat în unele țări; b) organ de stat cu funcții legislative sau consultative. *Adunare generală* = adunare cu participare generală a membrilor în anumite organizații, întreprinderi etc. **4.** Concentrare a unor ființe într-un singur loc. **5.** (Articulat, cu valoare de interjecție) Semnal dat pentru strângerea într-o formație ordonată a unei trupe sau a unui grup organizat. **6.** Culegere, colecție (de texte). **7.** (Înv. și reg.) Petrecere. — V. **aduna**.

ADUNĂT, -Ă, *adunați*, -te, adj., s.f. 1. Adj. Strâns² (la un loc). ♦ Spec. (Despre așezări rurale) Cu case așezate una lângă alta, în strânsă apropiere. 2. S.f. art. (Reg.) Una dintre figurile jocului călușarilor. — V. **aduna**.

ADUNĂTOR, -OĂRE, *adunători*, -oare, adj., s.m. și f., s.n. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care adună; p. ext. strângător, econom. 2. S.n. Mașină pentru recoltarea cerealelor și a fânului. — **Aduna** + suf. -*ător*.

ADUNĂTURĂ, *adunături*, s.f. 1. Grup format prin adunarea la un loc a unor obiecte dispartate; grămadă nesistemată. 2. (Peior.) Grămadă de oameni adunați din întâmplare, gloată, strânsură. — **Aduna** + suf. -*ătură*.

ADURMECĂ vb. I v. **adulmeca**.

ADŪS, -Ă, *aduși*, -se, adj. Aplecat, încovoait. — V. **aduce**.

AD VALÖREM loc. adv. (De obicei despre calcularea taxelor vamale) După valoare. — Loc. lat.

ADVĒCTIE, *advectii*, s.f. Mișcare a aerului dintr-o zonă în direcție orizontală sau aproape orizontală. — Din fr. **advection**.

ADVĒNT, *adventuri*, s.n. Perioadă de patru săptămâni înainte de Crăciun la catolici. — Din fr. **avent**, lat. **adventus**.

ADVĒNTICE s.f. Foiță externă care învește arterele. — Din fr. **adventice**.

ADVĒNTISM s.n. Numele unei doctrine religioase practicate de o sectă creștină care predică „a doua venire” apropiată a lui Hristos. — Din engl. **adventism**, germ. **Adventismus**.

ADVĒNTIST, -Ă, *adventiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține adventismului, privitor la adventism. 2. S.m. și f. Adept al adventismului. — Din engl. **adventist**, fr. **adventiste**.

ADVĒNTIV, -Ă, *adventivi*, -e, adj. 1. (Bot.; despre plante) Originar din alte țări sau continente și care s-a răspândit fără a fi cultivat. 2. (Despre țesuturi, organe) Care se dezvoltă în alte locuri decât cele obișnuite, normale etc. ♦ *Rădăcină adventivă* = rădăcină care se dezvoltă pe diferite părți ale plantei. *Mugure adventiv* = mugure care se dezvoltă din țesuturi. 3. (Geol.; despre cratere) Care are altă deschizătură decât craterul principal. — Din fr. **adventif**.

ADVĒRB, *adverbe*, s.n. Parte de vorbire, în general neflexibilă, care determină sensul unui verb, al unui adjectiv sau al altui adverb, arătând locul, timpul, modul, cauza sau scopul. — Din fr. **adverbe**, lat. **adverbium**.

ADVERBIĂL, -Ă, *adverbiali*, -e, adj. (Despre cuvinte sau construcții gramaticale) Care are valoare de adverb. [Pr.: -*bi-al*] — Din fr. **adverbial**, lat. **adverbialis**.

ADVERBIALIZĂ, *adverbializez*, vb. I. Refl. și tranz. (Gram.) A (se) transforma în adverb. [Pr.: -*bi-a-*] — Din fr. **adverbialiser**.

ADVERBIALIZĂRE, *adverbializări*, s.f. Faptul de a (se) *adverbializa*. [Pr.: -*bi-a-*] — V. **adverbializa**.

ADVERBIALIZĂT, -Ă, *adverbializați*, -te, adj. Transformat în adverb. [Pr.: -*bi-a-*] — V. **adverbializa**.

ADVĒRS, -Ă, *adverși*, -se, adj. Așezat în față, opus; fig. potrivnic, ostil, dușmănos. ♦ *Parte adversă* = adversar într-un proces, într-o afacere etc. ♦ Fig. Potrivnic. — Din fr. **adverse**, lat. **adversus**.

ADVERSĂR, -Ă, *adversari*, -e, s.m. și f. Persoană care face concurență, care luptă împotriva alteia sau împotriva unei concepții, a unei idei; rival, potrivnic. ♦ (Sport) Partener de întrecere. — Din fr. **adversaire**, lat. **adversarius**.

ADVERSATIV, -Ă, *adversativi*, -e, adj. Care exprimă o opoziție. ♦ *Propoziție adversativă* = propoziție care exprimă o opoziție față de coordonata ei. *Conjunție adversativă* = conjuncție care introduce o propoziție adversativă. — Din fr. **adversatif**, lat. **adversativus**.

ADVERSITĂTE, *adversități*, s.f. Împrejurare potrivnică cu care cineva are de luptat; dificultate. — Din fr. **adversité**, lat. **adversitas**, -atis.

ADVERTISING s.n. Totalitatea procedeeilor prin care un mesaj (un produs, un serviciu, o idee etc.) este promovată către public; publicitate. [Pr.: *advertâizing*] — Din engl. **advertising**.

ADVOCĂT, -Ă s.m. și f. v. **avocat**.

ADVOCATŪRĂ s.f. v. **avocatură**.

ADVÓN, *advioane*, s.n. Tindă dinăuntru a unei biserici creștine. [Pl. și: *advonuri*] — Cf. *amvon*.

AĒD, *aezi*, s.m. Poet epic recitator și cântăreț în Grecia antică. — Din fr. **aède**.

ĂER¹ s.n. 1. Amestec de gaze care alcătuiesc straturile inferioare ale atmosferei și care este absolut necesar vietăților aerobe. ♦ *Aer lichid* = lichid obținut prin răcirea aerului până sub temperatura de -183°C la presiune normală și folosit pentru separarea elementelor sale componente. *Aer comprimat* = aer la presiuni mai mari decât presiunea atmosferică, obținut cu compresoarele. *Aer condiționat* = sistem de ventilație a aerului din încăperi în scopul păstrării proprietăților fizice normale ale acestuia. ♦ Loc. adv. *La (sau în) aer (liber)* = într-un loc neacoperit, afară. ♦ Expr. *A lua aer* = a ieși din casă pentru a respira aer curat. 2. Văzduh, atmosferă. ♦ Expr. *A fi (sau a se simți) ceva în aer* = a exista semne că se pregătește ceva (în ascuns). *A fi (sau a rămâne) în aer* = a se afla într-o situație critică, a nu avea nicio perspectivă. 3. Înfațișare, aspect, expresie. ♦ Expr. *A avea aerul că...* (sau *să...*) = a da impresia că... *A-și da (sau a-și lua) aere* = a lua o atitudine de

superioritate; a se îngâmfa, a se făli. [Pl.: (în expr.) *aere*] — Lat. **aer**, **aeris** (și cu înțelesurile fr. *air*).

ĂER², *aere*, s.n. (Bis.) 1. Bucată de stofă sau de pânză, de obicei pictată sau țeșută cu imaginea lui Hristos mort, cu care se acoperă vasele liturgice. 2. Epitaf (2). — Din ngr. **aër**.

AERĂ, *aerez*, vb. I. Tranz. 1. A introduce aer¹ (1) în masa unui lichid, a unui material granulos sau care este în formă de pastă fluidă. 2. A răci cerealele dintr-un siloz prin introducerea de aer¹ (1) sub presiune sau prin vânturare cu lopeți. — Din fr. **aérer**.

AERĂJ s.n. Primenire și distribuie a aerului¹ (1) într-o mină, într-o sală de spectacole etc. — Din fr. **aérage**.

AERĂRE, *aerări*, s.f. Acțiunea de a *aera*. — V. **aera**.

AERĂT, -Ă, *aerați*, -te, adj. 1. (Despre lichide, materiale granuloase etc.) Tratat prin introducerea de aer¹ (1). 2. (Despre cereale) Răcit prin introducerea de aer¹ (1) sub presiune sau prin vânturare cu lopeți. 3. (Livr.) (Despre texte) Care are o structură simplă; clar, limpede. 4. (Despre pagini scrise) Cu literele și rândurile spațiate; cu mult spațiu alb. — V. **aera**.

AERATÓR, *aeratoare*, s.n. Afănător. [Pr.: *a-e-*] — Din fr. **aérateur**.

AERĂȚIE, *aerății*, s.f. Ventilație și răcire a cerealelor aflate într-un siloz cu ajutorul aerului¹ (1). — Din fr. **aération**.

AERĂN, -Ă, *aerieni*, -e, adj. 1. Care se află în aer¹ (2), care se întâmplă, se produce în aer¹. 2. Care se referă la aviație. ♦ *Linie aeriană* = traseu aeronautic și mijloacele materiale aferente. *Alarmă aeriană* = semnal prin care, în timp de război, se anunță apropierea avioanelor inamice. 3. Fig. Transparent, diafan, gingaș, vaporos; aeros. [Pr.: -*ri-an*] — Din fr. **aérien**.

AERIFĒR, -Ă, *aeriferi*, -e, adj. Care poartă, care conduce aerul¹. — Din fr. **aérifère**.

AERIFÓRM, -Ă, *aeriformi*, -e, adj. Care are aspectul sau proprietățile fizice ale aerului¹. — Din fr. **aériforme**.

AERISEĂLĂ, *aeriseli*, s.f. (Rar) Aerisire. — **Aerisi** + suf. -*éală*.

AERISÍ, *aerisesc*, vb. IV. Tranz. A lăsa să pătrundă aer¹ (1) proaspăt într-o încăpere; a expune un obiect (de îmbrăcăminte) la aer¹. ♦ Refl. A ieși afară pentru a respira aer¹ proaspăt; a se răcori. — Din ngr. **aériso** (aer. lui *aerizo*).

AERISÍRE, *aerisiri*, s.f. Acțiunea de a *aerisi* și rezultatul ei; aerisală. — V. **aerisi**.

AERLÍFT s.n. Metodă mecanizată de extracție a lichidelor din subsol, bazată pe aducerea lor la suprafață cu ajutorul aerului comprimat. — **Aer**¹ + **lift**.

AERO- Element de compunere însemnând „aer¹”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **aéro-**.

AEROAMBULĂNTĂ, *aeroambulanțe*, s.f. Avion utilat pentru transportul (și primul ajutor) al bolnavilor, al accidentaților, al răniților etc. — **Aero-** + **ambulanță**.

AERÓB, -Ă, *aerobi*, -e, adj. (Despre microorganisme) Care nu poate trăi fără oxigen; aerobiotic. — După fr. **aérobie**.

AERÓBIC, -Ă, *aerobici*, -ce, adj., s.n. (Gimnastică, antrenament etc.) care se execută prin mișcări rapide, pe fond muzical. — Din fr. **aérobique**.

AERÓBIÓTIC, -Ă, *aerobiotici*, -ce, adj. Aerob. [Pr.: -*bi-o-*] — Din fr. **aérobiotique**.

AERÓBIÓZĂ s.f. Formă de viață a unor organisme care consumă oxigenul molecular liber din aer¹. [Pr.: -*bi-o-*] — Din fr. **aérobiose**.

AERÓBŪZ, *aerobuze*, s.n. Avion de pasageri de foarte mare capacitate, pentru curse dese pe distanțe medii. — Din fr. **aérobuz**.

AEROCARTOFILÍE s.f. Ramură a cartofiliei care se ocupă de ștampilele poștei aeriene. — **Aero-** + **cartofilie**.

AEROCARTOGRĂF, *aerocartografe*, s.n. Aparat automat pentru întocmirea hărților și a planurilor topografice după fotograme aeriene. — Din fr. **aérocartographe**.

AEROCARTOGRAFÍE s.f. Tehnică de întocmire a hărților și a planurilor topografice cu ajutorul aerocartografului. — Din fr. **aérocartographie**.

AEROCĒLŪB, *aerocluburi*, s.n. Organizație sportivă în care sunt încadrați membri care practică sau simpatizează sporturile aeronautice. — Din fr. **aéro-club**.

AEROCOLÍE s.f. Acumulare de gaze în intestinul gros, care dă senzația de balonare a abdomenului. — Din fr. **aérocolie**.

AEROCÓSMIC, -Ă, *aerocosmici*, -ce, adj. Aerospațial. — **Aero-** + **cosmic**.

AERODINĂM, *aerodinamuri*, s.n. Tren automotor cu formă aerodinamică. — Din **aerodinamic** (derivat regresiv).

AERODINĂMIC, -Ă, *aerodinamici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul mișcării aerului¹ și, în general, al gazelor, precum și cu studiul mișcării corpurilor într-un mediu gazos. 2. Adj. Referitor la aerodinamică (1). ♦ (Despre vehicule) Care este astfel construit încât să întâmpine, în deplasare, o rezistență minimă din partea aerului¹. — Din fr. **aérodynamique**.

AERODINAMICITĂTE s.f. Caracter aerodinamic. — **Aerodinamic** + suf. -*itate*.

AERODÍNĂ, *aerodine*, s.f. Vehicul aerian mai greu decât aerul¹. — Din fr. **aérodynne**.

- AERODRÓM**, *aerodromuri*, s.n. Teren special amenajat pentru decolarea, aterizarea și staționarea avioanelor, cuprinzând și instalațiile, asistența tehnică etc. necesare activității de zbor. — Din fr. **aérodrome**.
- AERODUCT**, *aeroducte*, s.n. Conductă specială pentru introducerea aerului în încăperi, în instalații, subsoluri etc. — Din engl. **air duct**.
- AEROELASTICITATE** s.f. Ramură a fizicii care studiază comportarea sistemelor elastice solide sub acțiunea forțelor aerodinamice. — Din fr. **aéroélasticité**.
- AEROFAGIE** s.f. Act reflex caracterizat prin înghițirea, odată cu saliva sau cu alimentele ingerate, a unei cantități mari de aer¹ (ducând la tulburări organice). — Din fr. **aérophagie**.
- AEROFĂR**, *aerofaruri*, s.n. Dispozitiv optic de semnalizare la mare distanță, care servește ca punct de reper pentru avioane în zbor. — Din fr. **aérophare**.
- AEROFILATÉLIC**, -Ă, *aerofilatelici*, -ce, adj. Referitor la aerofilatelia, de aerofilatelia. — Din fr. **aérophilatélique**.
- AEROFILATELIE** s.f. Ramură a filateliei care se ocupă de mărcile pentru poșta aeriană. — Din fr. **aérophilatélie**.
- AEROFOBIE** s.f. Fobie față de curenții de aer¹. — Din fr. **aérophobie**.
- AEROFŌR**, *aerofoare*, s.n. Aparat care furnizează aerul¹ necesar scafandrilor în timpul șederii lor sub apă. — Din fr. **aérophore**.
- AEROFOTOGRAFIC**, -Ă, *aerofotografici*, -ce, adj. Referitor la aerofotografie, de aerofotografie. — Din fr. **aérophotographique**.
- AEROFOTOGRAFIE**, *aerofotografii*, s.f. Tehnică a fotografierii unei zone, a unui obiectiv etc. de la bordul unui avion; fotografie obținută cu ajutorul acestei tehnici. — Din fr. **aérophotographie**.
- AEROFOTOGRAMĂ**, *aerofotograme*, s.f. Fotogramă aeriană. — Din fr. **aérophotogramme**.
- AEROFOTOGRAMMETRIE** s.f. Metodă a fotogrammetriei care măsoară, determină metric și reprezintă, grafic și fotografic, porțiuni din suprafața terestră. — Din fr. **aérophotogrammétrie**.
- AEROGĂRĂ**, *aerogări*, s.f. Ansamblu de clădiri într-un aeroport care adăpostește serviciile de exploatare pentru traficul aerian. — Din fr. **aérogare**.
- AEROGÉN**, -Ă, *aerogeni*, -e, adj. (Biol.) Care este produs prin intermediul aerului¹ (1). — Din fr. **aérogène**.
- AEROGENERATOR**, *aerogeneratoare*, s.n. Instalație folosită la transformarea forței eoliene în energie electrică. — Din engl. **aerogenerator**.
- AEROGEOLOGIE** s.f. Ansamblu de informații geologice culese din avion. [Pr.: -ge-o-] — Din germ. **Aerogeologie**.
- AEROGLIȘOR**, *aeroglisoare*, s.n. Vehicul care se deplasează prin alunecare pe o pernă de aer¹. — Din fr. **aéroglisneur**.
- AEROGRAF**, *aerografe*, s.n. Pulverizator cu care se acoperă cu straturi de vopsea uniforme suprafețe mari ale unor desene, zugrăveli etc. — Din fr. **aérographe**.
- AEROGRAFIE** s.f. Disciplină care se ocupă cu studierea aerului¹ și a proprietăților lui. — Din fr. **aérographie**.
- AEROGRAMĂ**, *aerogramme*, s.f. 1. Comunicare transmisă prin telegrafie fără fir. 2. Scrisoare pentru poșta aeriană; imprimat special pentru o astfel de scrisoare. — Din fr. **aérogramme**.
- AEROIŌN**, *aeroioni*, s.m. (Fiz.) Ion atmosferic (eliberat prin descărcări electrice, evaporarea apei etc.). — Din fr. **aéroion**.
- AERIONIZATOR**, *aerionizatoare*, s.n. Aparat pentru concentrarea aeroionilor negativi într-o încăpere în scopul obținerii unui aer asemănător celui natural. [Pr.: -i-o-] — Din fr. **aéroionisateur**.
- AERIONOTERAPIE**, *aerionoterapii*, s.f. (Med.) Tratament cu aeroioni. [Pr.: -i-o-] — **Aeroion + terapie**.
- AEROLIT**, *aerolite*, s.n. Corp (meteorit, pulbere) care cade pe Pământ din spațiul interplanetar. — Din fr. **aérolithe**.
- AEROLŌG**, -Ă, *aerologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în aerologie. — Din fr. **aérologue**.
- AEROLŌGIC**, -Ă, *aerologici*, -ce, adj. Referitor la aerologie, de aerologie. — Din fr. **aérologique**.
- AEROLOGIE** s.f. Ramură a meteorologiei care se ocupă cu studiul proprietăților atmosferei. — Din fr. **aérologie**.
- AEROMECANICĂ** s.f. Ramură a mecanicii care studiază mișcarea și echilibrul gazelor; mecanica gazelor. — Din fr. **aéromécanique**.
- AEROMETRIE** s.f. Ramură a fizicii care studiază proprietățile fizice ale aerului¹ și ale gazelor și măsoară efectele lor mecanice. — Din fr. **aérométrie**.
- AEROMETRU**, *aerometre*, s.n. Instrument care servește la măsurarea sau la determinarea densității aerului¹. — Din fr. **aéromètre**.
- AEROMOBIL**, -Ă, *aeromobili*, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Despre corpuri) Care se mișcă în aer¹. 2. S.n. Corp solid care se poate menține și mișca în aer¹. — Din fr. **aéromobile**.
- AEROMODÉL**, *aeromodele*, s.n. Machetă de avion sau de planor. — Din fr. **aéromodèle**.
- AEROMODELISM** s.n. Sport aviatic care constă în proiectarea, construirea și lansarea de aeromodele. — Din fr. **aéromodélisme**.
- AEROMODELÍST**, -Ă, *aeromodeliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu aeromodelismul. — **Aeromodel + suf. -ist**.
- AEROMOTOR**, *aeromotoare*, s.n. Motor eolian. — Din fr. **aéromoteur**.
- AERONAŪT**, -Ă, *aeronauți*, -te, s.m. și f. Persoană care conduce un vehicul aerian. — Din fr. **aéronaute**.
- AERONAŪTIC**, -Ă, *aeronautici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu construirea aeronavelor și cu problemele navigației aeriene. 2. Adj. Care aparține aeronauticii (1), privitor la aeronautică. [Pr.: -na-u-] — Din fr. **aéronautique**.
- AERONAVĂL**, -Ă, *aeronavali*, -e, adj. Care aparține aviației și marinei, privitor la aviație și la marină. — Din fr. **aéronaval**.
- AERONĂVĂ**, *aeronave*, s.f. Vehicul aerian care se menține și se deplasează în aer¹; aerovehicul. — Din **aero- + navă** (după fr. *aéronef*).
- AEROPLĂN**, *aeroplane*, s.n. Avion. — Din fr. **aéroplane**.
- AEROPLANCTŌN** s.n. Plancton care trăiește în atmosferă. — Din germ. **Aeroplankton**.
- AEROPŌRT**, *aeroporturi*, s.n. Ansamblu constituit din terenul, clădirile și instalațiile necesare decolării, aterizării, manevrării, adăpostirii și întreținerii avioanelor. — Din fr. **aéroport**.
- AEROPORTŪĂR**, -Ă, *aeroportuări*, -e, adj. Referitor la aeroport. [Pr.: -tu-ar] — Din fr. **aéroportuaire**.
- AEROPOȘTAL**, -Ă, *aeropoștali*, -e, adj. Care aparține poștei aeriene, privitor la această poștă. *Serviciu aeropoștal*. — Din fr. **aéropostal** (după *poștă*).
- AEROPURTĂT**, -Ă, *aeropurtați*, -te, adj. Care se transportă cu aeronavele. — **Aero- + purtat** (după fr. *aéroporté*).
- AEROREACTŌR**, *aeroreactoare*, s.n. Reactor la care jetul de gaze propulsate este aerul atmosferic precomprimat. [Pr.: -re-ac-] — Din fr. **aéroréacteur**.
- AERŌS**, -ŌĂSĂ, *aeroși*, -oase, adj. (Înv.) Aerian (3). — **Aer¹ + suf. -os**.
- AEROSCŌP**, *aeroscopae*, s.n. Aparat cu care se colectează praful din aer¹ pentru a putea fi examinat la microscop. — Din fr. **aéroscope**.
- AEROSŌL**, *aerosoli*, s.m. (Mai ales la pl.) Sistem prin care se realizează împrăștierea mecanică în aer¹ sau într-un gaz a unor particule solide sau lichide și care este folosit în medicină în tratamentul unor boli, în agricultură la combaterea dăunătorilor etc. — Din fr. **aérosol**.
- AEROSOLOTERAPIE** s.f. Procedeu terapeutic prin care medicamentele sunt introduse, sub formă de aerosoli, pe căile respiratorii cu ajutorul unor pulverizatoare speciale. — **Aerosol + terapie**.
- AEROSPĂTIAL**, -Ă, *aerospătiali*, -e, adj. Referitor la navigația în spațiul aerian terestru și cosmic; aerocosmic. [Pr.: -fi-al] — Din fr. **aérospatial**.
- AEROSTĂT**, *aerostate*, s.n. Aeronavă umplută cu un gaz mai ușor decât aerul¹. — Din fr. **aérostât**.
- AEROSTĂTIC**, -Ă, *aerostatici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul echilibrului aerului¹ și, în general, al gazelor, precum și cu construirea și dirijarea aerostatelor. 2. Adj. Care aparține aerostaticii (1) sau aerostatelor, privitor la aerostatică sau la aerostate. — Din fr. **aérostatique**.
- AEROSTĂȚIE**, (2) *aerostății*, s.f. 1. Ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul construcției și al zborului aerostatelor. 2. Stație de vehicule aeriene. — Din fr. **aérostation**.
- AEROTAXĂȚIE** s.f. Metodă pentru determinarea speciilor de arbori, a înălțimii, a diametrului coroanei etc. prin observare directă sau prin intermediul fotografiilor aeriene. — **Aero- + taxăție**.
- AEROTÉHNICĂ** s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul și cu construcția aeronavelor. — Din fr. **aérotechnique**.
- AEROTERAPIE** s.f. Metodă de tratament a unor boli cu ajutorul aerului¹ (de munte). — Din fr. **aérothérapie**.
- AEROTERMĂ**, *aeroterme*, s.f. Aparat electric de încălzire cu aer cald. — Din fr. **aérotherme**.
- AEROTOPOGRAF**, *aerotopografe*, s.n. Aparat fotogrammetric folosit pentru executarea hărților și a planurilor topografice. — Din fr. **aérotopographe**.
- AEROTOPOGRAFIE** s.f. Tehnică a măsurătorilor terestre cu ajutorul fotografiilor aeriene. — Din engl. **aerotopography**.
- AEROTRANSPORT**, *aerotransporturi*, s.n. Transport executat cu ajutorul avioanelor; transport aerian. — Din fr. **aérotransport**.
- AEROVEHÍCUL**, *aerovehicule*, s.n. Aeronavă. — **Aero- + vehicul**.
- AEROZINĂ** s.f. Carburant lichid pentru motoarele rachetelor. — Din fr. **aérozine**.
- AFĂBIL**, -Ă, *afabili*, -e, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Binevoitor, cordial. — Din lat. **affabilis**, fr. **affable**.
- AFABILITATE** s.f. Însușirea de a fi afabil; cordialitate. — Din fr. **affabilité**, lat. **affabilitas**, -atis.
- AFABULĂȚIE** s.f. 1. Ansamblul întâmplărilor care constituie intriga unei opere literare epice sau dramatice; fabulație. 2. Morala unei fabule. — Din fr. **affabulation**, lat. **affabulatio**.
- AFÁCERE**, *afaceri*, s.f. 1. Activitate legală din domeniul agricol, industrial, comerț, financiar etc. desfășurată în scopul obținerii de profit. 2. (Fam.) Întreprindere cu rezultat favorabil. 3. Acțiune (importantă), îndeletnicire, ocupație. ♠ *Afaceri*

interne (sau externe) = treburi obiștuite privind problemele interne (sau externe) ale unei țări. — A³ + **facere** (după fr. *affaire*).

AFACERISM s.n. Utilizare în tranzacții comerciale, financiare, industriale de interes personal a poziției sociale, profesionale sau politice a cuiva. — **Afacere** + suf. *-ism*.

AFACERIST, -Ă, *afaceriști*, -ste, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu afacerile. — **Afacere** + suf. *-ist*.

AFAGIE s.f. Incapacitate de a înghiți. — Din fr. **aphagie**.

AFĂRĂ adv. Dincolo de limitele unui spațiu închis sau apropiat; în exterior. ♦ Loc. conj. *Afară numai dacă nu...* = numai cu condiția ca..., afară de cazul când... ♦ Loc. prep. (*În afară de...* = fără a mai socoti și... *Afară de...* = cu excepția a...; *fără a mai socoti și...* ♦ Expr. *A da afară* = a scoate (cu forța) de undeva; a elimina, a exclude; a concedia dintr-un post. *Afară din cale sau din cale-afară* = peste măsură, neobișnuit de... ♦ (Cu valoare de interjecție) Ieși! pleacă! du-te! — Lat. **ad foras**.

AFĂZIC, -Ă, *afazici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. De afazie, privitor la afazie. 2. S.m. și f. Persoană care suferă de afazie. — Din fr. **aphasique**.

AFĂZIE, *afazii*, s.f. Pierdere totală sau parțială a facultății de a vorbi și de a înțelege limbajul articulat. — Din fr. **aphasie**.

AFĂNĂ, *afănez*, vb. I. Tranz. A face ca un material granular să fie mai rar, mai puțin compact, a-i mări volumul prin săpare, fărâmițare etc. — Din lat. ***affanare**. **AFĂNĂRE**, *afănări*, s.f. Acțiunea de a *afăna*. ♦ *Afănarea solului* = lucrare agricolă executată asupra pământului, la suprafață, pentru a favoriza aerisirea, pătrunderea apei, distrugerea buruienilor. — V. **afăna**.

AFĂNĂT, -Ă, *afănați*, -te, adj. (Despre pământ, zăpadă etc.) Care este mai puțin compact; înfoiat (2). — V. **afăna**.

AFĂNĂTOR, *afănătoare*, s.n. Mașină de lucru folosită în tănătorie pentru afănarea amestecului de formare; aerator. — **Afăna** + suf. *-ător*.

AFEBRIL, -Ă, *afebrili*, -e, adj. (Med.) Care nu are sau nu face febră. — Din fr. **afébrile**.

AFÉCT, *afecte*, s.n. 1. Reacție emoțională, cu o desfășurare puternică și relativ de scurtă durată. 2. Denumirea generică pentru stările sau reacțiile afective. — Din germ. **Affekt**, lat. **affectus**.

AFFECTĂ¹, *afectez*, vb. I. Tranz. A destina (o sumă de bani, o cantitate de materiale etc.) unui anumit scop. — Din fr. **effectuer**.

AFFECTĂ², *afectez*, vb. I. Tranz. 1. A măhni, a întrista. 2. A simula o anumită stare sufletească. ♦ Intrans. și refl. A se comporta altfel decât este în realitate, a-și da aere; a se scufosii. 3. A prejudicia, a leza. — Din fr. **affected**.

AFFECTĂRE¹, *afectări*, s.f. Acțiunea de a *afecta*¹. — V. **afecta**¹.

AFFECTĂRE², *afectări*, s.f. Faptul de a (*se*) *afecta*². — V. **afecta**².

AFFECTĂT, -Ă, *afectăți*, -te, adj. 1. Măhnit, întristat. 2. (Despre oameni și unele manifestări ale lor; adesea adverbial) Care se arată altfel decât este în realitate, pentru a face o impresie favorabilă; prefăcut, nenatural, prețios, nefiresc. — V. **afecta**².

AFFECTIV, -Ă, *afectivi*, -e, adj. Care aparține afectivității, privitor la sentimente; emotiv. ♦ Care denotă afecțiune; sentimental, sensibil. — Din fr. **affectif**, lat. **affectivus**.

AFFECTIVITĂTE s.f. 1. Totalitatea proceselor afective. 2. Comportare emotivă; sensibilitate. — Din fr. **affektivité**.

AFFECTUOS, -OASĂ, *afectuoși*, -oase, adj. Care manifestă simpatie, prietenie pentru cei din jur; prietenos. ♦ Tandru, dragăstos. [Pr.: *-tu-os*] — Din fr. **affectueux**, lat. **affectuosus**.

AFFECTIUNE, (2) *afecțiuni*, s.f. 1. Simpatie, prietenie, dragoste față de cineva. 2. Boală, stare patologică a unui organ. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **affection**, lat. **affectio**, -onis.

AFÉLIU s.n. Punctul cel mai depărtat de Soare de pe orbita unei planete, a unei comete etc. — Din fr. **aphélie**.

AFEMEIĂT, *afemeiați*, adj., s.m. (Bărbat) care umblă după femei, căruia îi place să facă curte femeilor; muieratic. [Pr.: *-me-iat*] — **Femeie** + suf. *-at* (după fr. *efféminé*).

AFERĂT, -Ă, *aferați*, -te, adj. Care este sau care pare că are multe treburi, că este foarte ocupat. — Din fr. **affairé**.

AFERENT, -Ă, *aferenți*, -te, adj. 1. Care este în legătură cu ceva, care depinde de ceva sau decurge din ceva. 2. (Jur.) Care se cuvine sau revine cuiva. 3. (Anat.; în sintagma) *Vase aferente* = vase care se varsă în altele sau pătrund într-un organ. *Nervi aferenți* = nervi care transmit excitațiile periferice centrilor nervoși. — Din fr. **afférent**.

AFERENTĂȚIE s.f. Transmitere a excitației de la neuronii receptori periferici la neuronii centrali. — Din fr. **afférentation**.

AFERÉZĂ, *afereze*, s.f. Cădere a unui sunet sau a unui grup de sunete de la începutul unui cuvânt. — Din fr. **aphérese**, lat. **aphaeresis**.

AFERIM interj. (Înv.) Foarte bine, bravo! — Din tc. **afirim**.

AFÉT, *afeturi*, s.n. Suport pe care se fixează țeava unui tun. — După fr. **affût**, germ. **Laffette**.

AFGÂN, -Ă, *afgani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Afganistanului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține

Afganistanului sau afganilor (1), privitor la Afganistan sau la afgani. ♦ *Limba afgană* (și substantivat, f.) = limbă din grupul limbilor iraniene vorbită de afgani (1). 3. S.m. Unitate monetară din Afganistan. [Scris și: *afghan*] — Din fr. **afghan**.

AFID s.n. v. **afidă**.

AFIDĂ, *afide*, s.f. (La pl.) Subordin de insecte homoptere cuprinzând păduchii de plante mici, cu forme aripate și nearipate (*Aphidinea*); (și la sg.) insectă care face parte din acest subordin. [Var.: **afid** s.n.] — Din fr. **afide**.

AFIEROSI, *afierosesc*, vb. IV. (Înv.) 1. Tranz. A risipi o avere, un bun etc. 2. Refl. A se dedica, a se consacra. [Pr.: *-fi-e-*] — Din ngr. **afieroso** (aor. lui *afierôs*).

AFIF adj. invar. (Reg.) Care nu are nici un ban; lefter. — Din tc. **hafif** „ușor, sprinten”.

AFILIA, *afiliez*, vb. I. Refl. (Despre organizații, instituții etc.) A se alătura altei organizații, instituții etc., stabilind raporturi de subordonare sau de colaborare. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **affilier**.

AFILIAT, -Ă, *afiliați*, -te, adj. (Adesea substantivat) Alăturat, subordonat unei organizații, unei instituții, unei societăți. [Pr.: *-li-at*] — V. **afilia**.

AFILIAȚIE, *afiliații*, s.f. Afiliere. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **affiliation**.

AFILIERE, *afilieri*, s.f. Acțiunea de a *se afilia*; afiliație. [Pr.: *-li-e-*] — V. **afilia**.

AFIN¹, *afini*, s.m. Arbust scund, foarte ramificat, cu frunze oval-alungite, cu flori de culoare roz-deschis și cu fructe comestibile, răspândit în regiunile de munte (*Vaccinium myrtillus*). — Et. nec.

AFIN², -Ă, *afini*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană aflată în raport juridic de afinitați, înstrăinată etc., stabilită în spirit. — Din lat. **affinis**.

AFINĂ, *afinez*, vb. I. Tranz. 1. A separa de impurități o masă metalică. 2. A subția firele de lână, de bumbac etc. — Din fr. **affiner**, it. **affinare**.

AFINĂJ, *afinaje*, s.n. Afinare. — Din fr. **affinage**.

AFINĂNT, *afinanți*, s.m. Substanță care se adaugă materiilor prime din care se fabrică sticla, pentru a se realiza afinarea (3). — **Afina** + suf. *-ant*.

AFINĂRE, *afinări*, s.f. Acțiunea de a *afina*; afinaj. 1. Proces de îndepărtare a impurităților dintr-un metal sau dintr-un aliaj. ♦ Perioadă din procesul de elaborare a oțelului, în care se produce oxidarea elementelor însoțitoare și se îndepărtează oxizii rezultată. 2. Operație de purificare a zahărului brut, premergătoare decolorării și rafinării. 3. Eliminarea completă a gazelor produse în topitura de sticlă pentru a se realiza omogenizarea acesteia. — V. **afina**.

AFINĂTĂ, *afinate*, s.f. Băutură alcoolică preparată din afine. — **Afină** + suf. *-ată* (după *vișinată*).

AFINĂ, *afine*, s.f. Fructul comestibil al afinului¹, o bacă în formă de boboacă neagră-albăstrui, brumată, cu gust acrișor. — Din **afin**¹.

AFINÉT, *afineturi*, s.n. (Rar) Afiniș. — **Afin**¹ + suf. *-et*.

AFINIȘ, *afinișuri*, s.n. Loc pe care cresc afini¹; afinet. — **Afin**¹ + suf. *-iș*.

AFINITĂTE, *afinități*, s.f. 1. Potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorită asemănării spirituale. 2. (Chim.) Proprietate a două substanțe de a se combina. 3. Proprietate a unui material textil de a se vopsi cu un anumit colorant. 4. (Jur.) Legătură de rudenie creată prin căsătorie între unul dintre soți și rudele celui alt soț. — Din fr. **afinité**, lat. **affinitas**, -atis.

AFINÓR, *afinori*, s.m. Muncitor care lucrează la afinare. — Din fr. **affineur**.

AFIÓN s.n. 1. Suc cu proprietăți narcotice, extras de obicei din macul de grădiniță. 2. Plantă din care se extrage acest suc. [Pr.: *-fi-on*] — Din ngr. **afióni**, tc. **afyon**.

AFIPT, *afipte*, s.n. (Înv.) Afiș. — Din **afige** (ieșit din uz „a afișa” < lat., după *infipit*).

AFIRMĂ, *afirm*, vb. I. 1. Tranz. A susține (cu tărie), a declara (în mod ferm). 2. Refl. A se remarca, a se manifesta în chip deosebit. — Din fr. **affirmer**, lat. **affirmare**.

AFIRMĂRE, *afirmări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *afirma* și rezultatul ei. — V. **afirma**.

AFIRMATIV, -Ă, *afirmativi*, -e, adj. (Despre un enunț) Care are un caracter de afirmare, un sens pozitiv; (despre o judecată) care conține o afirmație. ♦ Expr. *În caz afirmativ* = dacă se va întâmpla așa; în cazul când împrejurările sunt favorabile. — Din fr. **affirmatif**, lat. **affirmativus**.

AFIRMĂȚIE, *afirmații*, s.f. Declarație, susținere a unei păreri (exprimată cu tărie). ♦ (La pl.) Vorbe care exprimă o afirmare. — Din fr. **affirmatio**, lat. **affirmatio**.

AFIȘ, *afișe*, s.n. Înștiințare, de obicei imprimată, expusă public, prin care se anunță ceva, prin care se dau informații în legătură cu viața politică și culturală; afișt. ♦ Gen de artă grafică cu funcție mobilizatoare, de informare, de reclamă, de instructaj etc. — Din fr. **affiche**.

AFIȘAJ, *afișez*, vb. I. Tranz. 1. A expune, a lipi un afiș. 2. Fig. A manifesta în mod ostentativ o anumită atitudine, a face paradă de... ♦ Refl. (Fam.) A apărea (în societate) în tovarășia cuiva (în mod ostentativ). — Din fr. **afficher**.

AFIȘAJ, *afișaje*, s.n. 1. Faptul de a afișa; lipire de afișe. 2. *Afișaj optic* = afișor (2). — Din fr. **affichage**.

AFIȘARE, *afișări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *afișa*. — V. **afișa**.

AFIȘIER, *afișiere*, s.n. Vitrină, panou sau construcție specială pe care se lipesc sau se fixează diferite anunțuri. [Pr.: *-și-er*] — **Afiș** + suf. *-ier*.

AFIȘOR, -OĂRE, *afișori*, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care se ocupă cu lipirea afișelor. 2. S.n. (Electron.) Dispozitiv pe a cărui suprafață apar caractere alfanumerice comandate electric; afișaj optic. — Din fr. **afficheur**.

AFIX, *afixe*, s.n. **1.** (Gram.) Nume generic pentru prefixe, sufixe și infixe. **2.** (Mat.) Punct care reprezintă un număr complex într-un sistem de coordonate carteziane. — Din fr. *affixe*, lat. *affixus*.

AFLĂL, *-Ă*, *aflăli*, *-e*, adj. (Gram.) Cu afix. — Din fr. *affixal*.

AFLĂ, *aflu*, vb. I. **1.** Tranz. și intranz. A lua cunoștință despre ceva; a căpăta informații, vești, noutăți despre ceva; a auzi o veste, o noutate etc. **2.** Tranz. A găsi, a descoperi (căutând sau întâmplător). **3.** Refl. A fi, a se găsi într-un loc, într-o poziție, într-o împrejurare oarecare; a fi, a exista în realitate. ♦ Expr. (Fam.) *A se afla în treabă* = a se amesteca, a interveni într-o discuție sau într-o acțiune numai de formă, fără a aduce vreo contribuție. *Să nu se afle (ca) să...* = (să) nu cumva să... *Cum nu se (mai) află* = care iese din comun; extraordinar. (Pop.) *Nu se (sau unde se) află!* = nu-i adevărat! **4.** Tranz. (Pop.) A descoperi, a inventa, a scormi. — Lat. *afflare* „a sufla spre ceva, a atinge cu respirația”.

AFLĂRE s.f. Acțiunea de a (se) afla și rezultatul ei. — V. *afla*.

AFLĂTOR, *-OARE*, *aflători*, *-oare*, adj. (Rar) Care (se) află, (se) găsește.

♦ (Substantivat; inv.) Inventator. — *Afla* + suf. *-ător*.

AFLICTIV, *-Ă*, *aflictivi*, *-e*, adj. (Jur.; despre pedepse) Care lovește direct pe criminal (pe corp, în viață etc.). — Din fr. *afflictif*.

AFLICȚIUNE, *aflictiuni*, s.f. **1.** Durere mare. **2.** Pedepsă directă. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *affliction*.

AFLORIMÉNT, *aflorimente*, s.n. Loc unde apar la suprafața Pământului rocile sau mineralele, din cauza eroziunii sau a decopertării lor artificiale; deschidere geologică. — După fr. *afloriment*.

AFLUÉNT, *afluénți*, s.m. Nume dat unei ape curgătoare secundare, considerată în raport cu apa curgătoare mai mare în care se varsă. [Pr.: *-flu-ent-*] — Din fr. *affluent*, lat. *affluens*, *-ntis*.

AFLUENȚĂ s.f. Multime de oameni care se îndreaptă spre același punct; aflus, îmbulzeală, năvală. ♦ Cantitate mare; abundență, belșug de produse. [Pr.: *-flu-en-*] — Din fr. *affluence*, lat. *affluentia*.

AFLUÍ, *afluiesc*, vb. IV. Intranz. (Despre lichide) A curge într-o direcție unică. ♦ (Despre sânge) A se aduna în cantitate mai mare într-un punct al corpului. **2.** A se deplasa în aceeași direcție. ♦ A se îmbulzi. — Din fr. *affluer*, lat. *affluere*.

AFLUIRE, *afluiri*, s.f. Faptul de a *aflu*. — V. *aflu*.

AFLUX, *afluxuri*, s.n. **1.** Afluență. **2.** Îngrămădire a unui lichid (mai ales a sângelui) într-un punct al corpului. — Din fr. *afflux*, lat. *affluxus*.

AFOCAL, *-Ă*, *afocali*, *-e*, adj. (Despre sisteme optice) Care este format din două (grupuri de) lentile, așezate astfel încât focarul-imagini al uneia să coincidă cu focarul-obiect al celeilalte. — Din fr. *afocal*.

AFON, *-Ă*, *afoni*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** (Persoană) care suferă de afonie. ♦ (Persoană) care nu poate cânta corect, care nu are voce. **2.** (Lingv.; la f.) (Consoană) surdă. — Din fr. *aphone*.

AFONIE s.f. Imposibilitatea de a vorbi ca urmare a lezării laringelui sau a nervilor acestuia. — Din fr. *aphonie*.

A FONIZĂRE s.f. (Lingv.) Asurzire (a unui sunet). — Din *afon*.

AFORISM, *aforisme*, s.n. Cugutare enunțată într-o formă concisă, memorabilă; maximă, sentință, adagiu. — Din fr. *aphorisme*, lat. *aphorismus*.

AFORISTIC, *-Ă*, *aforistici*, *-ce*, adj. De aforism; în formă de aforism. ♦ Care conține aforisme, alcătuit din aforisme. — Din fr. *aphoristique*.

A FORTIÓRI loc. adv., loc. adj. Mod de argumentare prin care ceea ce este demonstrat pentru un caz se extinde la alt caz, care, fiind o subclasă a primului, prezintă tot atâtea sau mai multe trăsături. [Pr.: *-ți-o-*] — Loc. lat.

AFRETĂ, *afretez*, vb. I. Tranz. A închiria o navă pentru transportul de mărfuri; a navlosi. — Din fr. *affréter*.

AFRETĂRE, *afretări*, s.f. Acțiunea de a *afreta*; navlosire. — V. *afreta*.

AFRICÁN, *-Ă*, *africani*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația băștinașă a Africii. **2.** Adj. Care aparține Africii sau africanilor (**1**), privitor la Africa sau la africani. — *Africa* (n. pr.) + suf. *-an*. Cf. lat. *africanus*, it. *africano*, fr. *africain*.

AFRICANÍST, *-Ă*, *africaniști*, *-ste*, s.m. și f. Africanolog. — Din fr. *africaniste*.

AFRICANÍSTICĂ s.f. Africanologie. — Din germ. *Afrikanistik*.

AFRICANITĂTE s.f. **1.** Caracter specific (culturii) popoarelor africane. **2.** Lumea, civilizația africană. — Din fr. *africanité*.

AFRICANOLÓG, *-Ă*, *africanologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist(ă) în africanologie. — Din n. pr. *Africa*.

AFRICANOLOGÍE s.f. Disciplină care are ca obiect studiul Africii. — Din n. pr. *Africa*.

AFRICÁT, *-Ă*, *africați*, *-te*, adj., s.f. (Consoană) cu caracter complex, a cărei articulație începe cu o ocluziune și se termină printr-o constricție; semiocluzivă. — Din fr. [consonne] *affriquée*, germ. *Affrikate*.

AFRIKÁNDER, *afrikánderi*, s.m. Bur. [Pr.: *africander*] — Din engl. *Afrikaner*.

AFRIKAANS s.n. Dialect al limbii olandeze vorbit de urmașii burilor în Republica Africa de Sud. [Pr.: *africáns*] — Din engl. *Afrikaans*, fr. *afrikaans*.

AFRO adj. invar., adv. (Cu părul capului) foarte încrețit. — Din fr. *afro*, engl. *Afro*.

AFRO-AMERICÁN, *-Ă*, *afro-americiani*, *-e*, s.m., adj. Denumire dată în SUA nord-americanilor de origine africană. — Din engl. amer. *Afro-american*.

AFRO-AMERICÁNCĂ, *afro-americană*, s.f. Denumire dată în SUA nord-americanilor de origine africană. — *Afro-american* + suf. *-că*.

AFRO-ASIÁTIC, *-Ă*, *afro-asiatici*, *-ce*, adj. Care este comun (din punct de vedere politic) Africii și Asiei, privitor la Asia și la Africa. [Pr.: *-si-a-*] — Din fr. *afro-asiatique*.

AFRODIZIÁC, *-Ă*, *afrodiziaci*, *-ce*, adj., s.n. (Substanță) care stimulează impulsurile sexuale. [Pr.: *-zi-ac*] — Din fr. *aphrodisiaque*.

AFRÓNT, *afronturi*, s.n. Insultă, jignire, ofensă adusă cuiva în public. — Din fr. *affront*.

AFRONTĂ, *afrontez*, vb. I. Tranz. A înfrunta. [Prez. ind. și: *afrânt*. — Var.: *afrânt* vb. I.] — Din fr. *affronter* (după *înfrunta*).

AFRONTĂRE s.f. (Med.) Apropiere a marginilor unei plăgi pentru o bună cicatrizare a acesteia. [Var.: *afruntăre* s.f.] — Cf. *afrunța*.

AFRUNTĂ vb. I v. *afronta*.

AFRUNTĂRE s.f. v. *afronta*.

AFȚĂ, *afte*, s.f. Bășicuță plină cu lichid opalescent care apare pe mucoasa gurii sau a faringelui și care, prin spargere, lasă în loc o mică ulceratie. — Din fr. *aphte*, lat. *aphtae*.

AFTERSHAVE s.n. Lichie parfumată folosită după bărbierit. [Pr.: *afțărșevî*] — Din engl. *after-shave*.

AFTOÍD, *-Ă*, *aftoizi*, *-de*, adj. (Med.) Cu aspect de aftă, ca o aftă. — Din fr. *aphte*.

AFTÓR s.m. v. *actor*.

AFTÓS, *-OĂȘĂ*, *aftoși*, *-oase* adj. Care este caracterizat prin prezența aftelor. ♦ *Febră aftoasă* = boală contagioasă specifică vitelor cornute, dar transmisibilă și omului, care se manifestă prin stare febrilă și prin erupții (afte) localizate pe mucoasa bucală și uneori pe diverse regiuni cutanate. — Din fr. *aphteuse*.

AFUM s.n. (Rar) Miros caracteristic al afumăturilor. — Din *afuma* (derivat regresiv).

AFUMĂ, *afum*, vb. I. **1.** Tranz. A expune un aliment la fum, cu scopul de a-l conserva. **2.** Tranz. A umple cu fum un spațiu închis pentru a distruge sau a alunga viețile dăunătoare. ♦ Intranz. A scoate fum. *Soba afumă*. **3.** Tranz. și refl. A (se) acoperi cu un strat de fum; a (se) înnegri de fum. ♦ Tranz. (Tehn.) A da sticlei o culoare fumurie în procesul de fabricație. **4.** Refl. (Despre mâncăruri) A căpăta gust neplăcut de fum (când începe să se ardă). **5.** Refl. Fig. (Fam.) A se îmbăta ușor; a se ameți. — Lat. *afumare* (= *adfumare*).

AFUMĂRE, *afumări*, s.f. Acțiunea de a (se) afuma. — V. *afuma*.

AFUMĂT, *-Ă*, *afumați*, *-te*, adj. **1.** (Despre alimente) Care a fost expus la fum în scopul conservării. **2.** Înnegrit de fum. **3.** (Despre mâncăruri) Cu gust neplăcut de fum. **4.** Fig. (Fam.) Amețit, turmentat; beat. — V. *afuma*.

AFUMĂTOR, *-OARE*, (**1, 2, 3, 4**) *afumători*, s.f., (**5**) *afumători*, *-oare*, adj. **1.** S.f. Instalație rudimentară sau cameră specială pentru afumarea cărnii, a prunelor etc. **2.** S.f. Utilaj (meccanic) pentru producerea fumului fără flacără în vederea liniștirii familiei de albine când se lucrează în stup. **3.** S.f. Afumătorie. **4.** S.f. (Inv.) Vas în care se ard mirodenii. **5.** Adj. (Rar) Care afumă. [Var.: *afumător* s.n.] — *Afuma* + suf. *-ătoare*.

AFUMĂTORÍE, *afumătorii*, s.f. Instalație specială pentru afumarea cărnii sau a peștelui; afumătoare (**3**). — *Afumător* + suf. *-ie*.

AFUMĂTŪRĂ, *afumături*, s.f. Produs alimentar conservat cu ajutorul fumului; p. ext. carne afumată. — *Afuma* + suf. *-ătură*.

AFUND, *-Ă*, *afunzi*, *-de*, adj., adv. (Rar) **1.** Adj. Adânc. ♦ (Substantivat, n.) Adâncime (**2**). **2.** Adv. La o distanță (relativ) mare în adâncime; departe; adânc. ♦ Expr. *A (se) da afund* = a (se) cufunda într-o apă. (Reg.) *A dormi afund* = a dormi profund, adânc. — *A³ + fund*.

AFUNDĂ, *afund*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A intra sau a face să intre într-un lichid sau într-o materie moale; a (se) cufunda, a (se) adânci, a (se) scufunda. **2.** Refl. A pătrunde adânc; fig. a se pierde în depărtări, a dispărea. ♦ Fig. A se cufunda într-o acțiune. — Lat. *affundare* (< *ad + fundum*).

AFUNDĂRE, *afundări*, s.f. Acțiunea de a (se) *afunda*; cufundare. — V. *afunda*.

AFUNDĂT, *-Ă*, *afundați*, *-te*, adj. **1.** Care a intrat adânc într-un lichid sau într-o materie moale, care e acoperit bine de un lichid sau de o materie moale. **2.** (Rar) Foarte depărtat, abia zărit. — V. *afunda*.

AFUNDĂTŪRĂ, *afundături*, s.f. (Rar) Adâncime (**2**). — *Afunda* + suf. *-ătură*.

AFUNDĂȘ, *afundășuri*, s.n. (Rar) Adâncime (**2**). — *Afund* + suf. *-iș*.

AFUNZÍME, *afunzimi*, s.f. (Rar) Adâncime (**1**). — *Afund* + suf. *-ime*.

AFURCĂ, *afurc*, vb. I. Tranz. A ancora o navă cu ajutorul a două ancore, având lanțurile cu lungime egală și fixate într-un punct cu o cheie. — Din it. *afforcare*.

AFURCĂRE, *afurcări*, s.f. Acțiunea de a *afurca* și rezultatul ei. — V. *afurca*.

AFURCĂ, *afurci*, s.f. Ansamblu de manevre și de cabluri folosite la afurcarea unei nave. — Din *afurca* (derivat regresiv).

AFURISÁNIE s.f. v. *afurisenie*.

AFURISÉNIE, *afurisenii*, s.f. (Bis.) Anatomă. ♦ Loc. adv. (Fam.) (*Nici*) *măcar de-afurisenie* = câtăși de puțin; defel. [Var.: *afurisánie* s.f.] — *Afurisi* + suf. *-enie* (după sl. *zaklin*, *-anie*).

AFURISÍ, *afurisesc*, vb. IV. Tranz. (Bis.) A arunca anatema asupra cuiva; a anatemiza. ♦ Refl. A se jura. — Din sl. *aforisati*.

AFURISÍT, -Ă, *afurisiți*, -te, s.m. și f., adj. (Om) rău, ticălos, blestemat. ♦ (Fam.) (Copil) strengar, poznaș. — V. **afurisi**.

AFUZALÍ s. m. Soi de viță-de-vie originar din Asia Mică, cu ciorchini grei până la 2 kg și boabe mari, de culoare galbenă-verzuie și miez cărnos. — Din n. pr. tc. Afuz-Ali.

AGÁ s.f. v. **agă**.

AGABARÍTIC, -Ă, *agabaritici*, -ce, adj. Care depășește un gabarit standard. — A⁵- + **gabaritic**.

AGALACTÍE s.f. Absență a secreției lactate la femeia care a născut. ♦ *Agalactie contagioasă* = boală epizootică a oilor și a caprelor provocată de un microb, care are drept consecință lipsa laptelui la animalele bolnave; răsflug alb. — Din fr. **agalactie**.

AGÁLE adv. Fără grabă; domol. — Din ngr. **agalia**.

AGÁPÁ, *agape*, s.f. 1. Ospăț cu caracter intim, prietenesc; masă colegială. 2. Masă comună frățească la vechii creștini. — Din fr., lat. **agape**.

AGÁR-AGÁR s.n. Substanță gelatinoasă extrasă din unele alge marine, care se întrebunțează în medicină, în bacteriologie, în industria alimentară, textilă etc.; geloză. — Din fr. **agar-agar**, germ. **Agar-Agar**.

AGAREÁN, *agareni*, s.m. (Înv.) Păgân, turc sau tătar; mahomedan. [Var.: **agarineán** s.m.] — Din sl. **agareáninŭ**.

AGARICACÉE, *agaricacee*, s.f. (La pl.) Familie de ciuperci cu picior și pălărie prevăzută la partea inferioară cu numeroase lamele; (și) la sg. ciupercă din această familie. — Din fr. **agaricacée**.

AGARINEÁN s.m. v. **agarean**.

AGASÁ, *agasez*, vb. I. Tranz. A irita, a enerva, a plictisi cu insistențele; a exaspera. — Din fr. **agacer**.

AGASÁNT, -Ă, *agasanți*, -te, adj. Enervant; iritant. — Din fr. **agaçant**.

AGASÁRE, *agasaki*, s.f. Acțiunea de a *agasa* și rezultatul ei. — V. **agasa**.

AGASÁT, -Ă, *agasați*, -te, adj. (Despre oameni) Iritat, enervat. — V. **agasa**.

AGÁT, *agate*, s.n. 1. Varietate cristalină de silice, cu benzi divers colorate, folosită ca piatră semiprețioasă. 2. (În forma *agată*) Literă cu corpul de 5,16 puncte tipografice. [Var.: **agátá** s.f.] — Din fr. **agate**.

AGÁTÁ s.f. v. **agat**.

AGATÁRȘI s.m. pl. Populație scitică, amintită de Herodot ca locuind în sec. VI î.H. în regiunea cucerului mijlociu la Mureșului. — Din lat. **Agathyrsi**, fr. **Agathyrses**.

AGÁVÁ, *agave*, s.f. Nume dat mai multor plante ornamentale, cu frunze lungi până la 2 m, late și groase, cu spini pe margini, originare din America (*Agave*); din fibrele frunzelor uneia dintre specii (*Agave americana*) se fac frângerii și diferite țesături. — Din fr. **agave**.

AGÁ, *agi*, s.m. (Înv.) 1. Ofițer (comandant) din armata otomană. 2. Titlu dat comandantului pedestrelor însărcinați cu paza orașului de reședință, iar ulterior șefului agiei. 3. Persoană care avea titlul de agă (1, 2). [Var.: **agá** (pl. *agale*) s.f.] — Din tc. **agá**.

AGÂNÁUL s.n. (Înv.) Un fel de horă jucată de bărbați; melodie după care se execută această horă. — Et. nec.

AGÁRLÁC, *agárlácuri*, s.n. (Înv.) Calabalác. — Din tc. **agárlák** „greutate”.

AGÁTÁ, *agát*, vb. I. 1. Tranz. A atârna, a suspenda ceva de un cârlig, de un cui etc.; a spânzura. ♦ A prinde fără voie o țesătură într-un obiect ascuțit, care o găurește sau o rupe. ♦ Refl. (Despre țesături) A se rupe, prinzându-se într-un obiect ascuțit. ♦ (Fam.) A acosta o persoană (de sex opus). 2. Refl. A se apuca, a se prinde de ceva sau de cineva; fig. a se crampona. [Var.: **acátá** vb. I] — Lat. ***accaptiare** (< *captiare* „a prinde”).

AGÁTÁRE s.f. Acțiunea de a (se) *agáta*. [Var.: **acátáre** s.f.] — V. **agáta**.

AGÁTÁT, -Ă, *agátáti*, -te, adj. 1. Atârnat, spânzurat², suspendat. 2. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Prins fără voie într-un obiect ascuțit care găurește, deșiră, rupe o țesătură. ♦ Rupt, găurit prin prindere într-un obiect ascuțit. [Var.: **acátát**, -ă adj.] — V. **agáta**.

AGÁTÁTÓR, -OÁRE, *agátátóri*, -oare, adj., s.f. I. Adj. Care (se) agață. *Plante agátátóare*. II. 1. S.f. Șiret sau lăntșor cusut la o haină spre a o putea atârna în cui; atârnatóare. 2. (La pl.) Grup de păsări având la fiecare picior câte două degete dispuse înainte și câte două înapoi, care le permit să se agațe cu ușurință de copaci (și la sg., f.); pasăre care face parte din acest grup. [Var.: **acátátór**, -oáre adj.] — **Agáta** + suf. -átor.

AGEAMÍU, -IE, *ageamii*, adj., s.m. și f. (Fam.) Începător, novice, profan; (om) nepriceput. — Din tc. **acemi**.

AGÉNDÁ, *agende*, s.f. 1. Carnet în care se notează lucrările ce urmează a fi executate la anumite date. 2. Ordine de zi. — Din fr., lat. **agenda**.

AGENEZÍE s.f. 1. Dezvoltare insuficientă sau nedezvoltare a unui organ sau a unui țesut în perioada embrionară. 2. Incapacitate de a procrea; sterilitate. — Din fr. **agénésie**.

AGÉNT, -Ă, *agenți*, -te, s.m. și f. 1. S.m. și f. Reprezentant (oficial) al unei instituții, al unei organizații, al unui stat etc., care îndeplinește anumite însărcinări. *Agent diplomatic*. *Agent de transmisiuni*. *Agent provocator*. *Agent secret*. 2. S.m. Factor activ care provoacă diferite fenomene fizice, chimice etc. *Agenți atmosferici*. ♦ *Agenți geografici* = factori fizici sau biologici care, prin acțiunea

lor, produc transformări continue în învelișul geografic. *Agent corosiv* v. *corosiv*. 3. S.m. (Biol.; în sintagma) *Agent patogen* = microorganism capabil să pătrundă și să se înmulțească într-un organism animal sau vegetal, provocând manifestări patologice. 4. S.m. (Lingv.; în sintagma) *Nume de agent* = substantiv sau adjectiv care indică pe autorul acțiunii unui verb. [Var.: (înv.) **aghént** s.m.] — Din fr. **agent**, lat. **agens**, -ntis, rus. **aghent**.

AGENTŪRÁ, *agenturi*, s.f. 1. Casă de comerț condusă de un agent (1); totalitate a afacerilor efectuate de o astfel de casă; agenție. 2. Grupare din interiorul unui stat, unui partid etc., aflată în slujba unor forțe străine. — Din germ. **Agentur**.

AGENTÍE, *agenții*, s.f. 1. Reprezentantă, filială sau sucursală a unei întreprinderi sau instituții situate în alt punct decât acela în care se află sediul principal.

2. (În sintagma) *Agenție telegrafică* (sau *de presă*) = instituție care culege informații din toate domeniile de activitate, furnizându-le presei sau televiziunii.

3. Reprezentantă diplomatică; misiune condusă de un agent diplomatic. ♦ *Agenție economică* = reprezentantă a unei țări într-o țară străină, care efectuează operații economice internaționale. 2. (În sintagma) *Agenție de bilete* = birou unde se vând cu anticipație bilete pentru spectacole, concerte etc. *Agenție de voiaj* = birou unde se vând cu anticipație bilete de călătorie (pentru distanțe mai lungi). [Var.: (înv.) **aghenție** s.f.] — Din it. **agenzia**.

ÁGER, -Ă, *ageri*, -e, adj. 1. lute în mișcări; sprinten. 2. Isteț, deștept. ♦ (Despre ochi sau privire) Vioi, pătrunzător, scrutător. 3. (Înv.; despre obiecte) Tăios, ascuțit. — Lat. **agilis**.

AGERÍ, *ageresc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A face pe cineva ager la minte. — Din **ager**.

AGERÍME s.f. Calitatea de a fi ager. — **Ager** + suf. -ime.

AGÉST, *agesturi*, s.n. (Reg.) Îngrămădire de bușteni, crengi etc. aduse de ape la cotul unui râu; loc la cotul unui râu unde se îngrămădesc bușteni, crengi etc. aduse de ape. [Var.: **agestru** (pl. *agestre*) s.n.] — Lat. **aggestum** „întăritură, fortificație”.

AGESTÍ, *agestesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A stăvilii o apă curgătoare, îngrămădind bușteni, crengi etc. la o cotitură a ei. 2. Refl. (Despre bușteni, crengi etc.) A se îngrămădi la cotitura unui râu, formând un fel de stăvilur. ♦ Fig. (Despre oameni) A se pripăși, a se acua. — Din **agest**.

AGÉSTRU¹, *agestre*, s.n. Con de dejecție. — Din fr. **agestre**.

AGÉSTRU² s.n. v. **agest**.

AGFACOLÓR adj. (În sintagma) *Procedeu agfácolor* = procedeu de obținere a imaginii colorate prin suprapunerea a trei straturi fotosensibile la culorile primare sau la cele fundamentale, utilizat în fotografie și în cinematografie. — Din germ. **Agfakolor**.

AGHEASMATÁR, *agheasmatare*, s.n. 1. Vas liturgic (de metal) în care se ține agheasma. 2. Clădire vecină cu o biserică, destinată sfințirii agheasmei. 3. Carte care cuprinde rugăciunile ce se rostesc la stropirea cu agheasmă. — Din ngr. **aghiasmatárion**.

AGHEASMÁ s.f. (În religia creștină) 1. Apă sfințită. ♦ *Agheasma mare* = slujba pentru sfințirea apei la Bobotează. *Agheasma mică* = slujba săvârșită de mai multe ori pe an, în diferite locuri. 2. Slujbă religioasă pentru sfințirea apei. [Var.: **aiasmá** s.f.] — Din sl. **agiazma**.

AGHÉNT s.m. v. **agent**.

AGHENTÍE s.f. v. **agenție**.

AGHESMUÍ, *aghesmuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A stropi cu agheasmă. 2. Tranz. și refl. Fig. (Fam.) A (se) îmbăta. 3. Tranz. Fig. (Reg.) A bate pe cineva. — **Agheasmă** + suf. -ui.

AGHESMUÍRE, *aghesmuiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *aghesmu*. [Pr.: -mu-i-] — V. **aghesmu**.

AGHESMUÍ, -Ă, *aghesmuíți*, -te, adj. 1. Stropit cu agheasmă. 2. Fig. (Fam.) Beat. — V. **aghesmu**.

AGHIÓS, *aghioase*, s.n. (Înv.) Numele unei cântări liturgice care începe cu cuvintele „aghios, aghios” (sfinte, sfinte). ♦ Expr. *A trage (la) aghioase* = a) a cânta monoton și târăgănat; b) a dormi; a sfărâși. [Pr.: -ghi-os] — Din ngr. **ághios**.

AGHIOTÁNT, *aghiotanți*, s.m. Ofițer atașat unui comandant sau unui șef militar într-o unitate militară, îndeplinind atribuții similare unui secretar; adjutant. — Cf. rus. a *diutant*.

AGHIŪTÁ s.m. (Fam. și glumet) Drac. [Pr.: -ghi-u-] — Cf. ngr. **ághios** „sfânt”.

AGÍE, *agii*, s.f. Organ administrativ din sec. XVIII–XIX în Țara Românească și în Moldova, însărcinat cu menținerea ordinii publice în capitală; totalitatea funcționarilor din această instituție. — **Agă** + suf. -ie.

AGÍL, -Ă, *agili*, -e, adj. Care se mișcă ușor și repede; suplu, vioi, sprinten. ♦ Îndemănatic, dibaci. — Din fr. **agile**, lat. **agilis**.

AGILITÁTE s.f. Ușurință în mișcări; suplete, sprinteneală, vioiciune. ♦ Îndemănare. — Din fr. **agilité**, lat. **agilitas**, -atis.

AGÍO, *agiouri*, s.n. Diferență cu care prețul (cursul) unui semn monetar sau al unei hârtii de valoare depășește valoarea nominală a acesteia. ♦ Supraprofit rezultat din speculații cu semne monetare sau hârtii de valoare. [Pr.: -gi-o] — Din it. **aggio**, fr. **agio**.

A GIÓRNO loc. adv., loc. adv. Ca ziua. *Luminat a giorno*. — Loc. it.

AGIOTĂ, *agiotez*, vb. I. Intrans. A face speculă cu valoarea sau cu marfa al cărei preț este variabil. [Pr.: -gio-] — Din fr. **agioter**.

AGIOTĂJ, *agiotaje*, s.n. Speculă cu semne monetare sau cu hârtii de valoare în vederea obținerii unui câștig. [Pr.: -gio-] — Din fr. **agiotage**.

AGITĂ, *agit*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) mișca repede încoace și încolo; a (se) clătina, a (se) zgudui; a (se) frământa. ♦ Tranz. A amesteca două sau mai multe substanțe prin clătinarea lor (într-un vas). 2. Refl. (Fam.) A se manifesta prin mișcări grăbite și dezordonate, sub impulsul unei enervări. 3. Tranz. și refl. Fig. A (se) frământa, a (se) zbuciuma. 4. Tranz. Fig. A ridica masele (la revoltă), a ața, a răzvrăti. — Din fr. **agiter**, lat. **agitare**.

AGITĂRE, *agitări*, s.f. Acțiunea de a (se) *agita*. — V. **agita**.

AGITĂT, -Ă, *agitați*, -te, adj. (Despre oameni și animale) Care se mișcă încoace și încolo; care se agită. ♦ Fig. Tulburat, neastâmpărat, neliniștit. ♦ Fig. (Despre un interval de timp, o viață etc.) Bogat în evenimente; frământat, tumultuos. — V. **agita**.

AGITĂTOR, -OARE, *agitatori*, -oare, s.m. și f., s.n. I. S.m. și f. Persoană care face agitație (politică) în vederea unei acțiuni. ♦ Mijloc prin care se realizează agitația (3). II. S.n. I. (Chim.) Dispozitiv sau aparat care servește la omogenizarea unui amestec de substanțe. 2. Organ de mașină montat în rezervoarele mașinilor de stropit, de prăfuit, de împrăștiat îngrășăminte, de semănat etc. — Din fr. **agitateur**, (I) și rus. **aghitator**.

AGITĂTORIC, -Ă, *agitoric*, -ce, adj. Care servește sau se referă la agitație (3). — **Agitator** + suf. -ic (după rus. *agitorskii*, germ. *agitorisch*).

AGITĂȚIE, *agitații*, s.f. 1. Faptul de a se agita; mișcare intensă încoace și încolo efectuată de oameni, de vehicule etc. 2. Stare de neliniște excesivă, de tulburare, de tensiune nervoasă (manifestată prin mișcări grăbite și dezordonate). 3. (Și în sintagma *agitație politică*) Mijloc de înrăurire a conștiinței publice folosit de un partid în scopuri imediate, prin mass-media, întruniri etc. [Var.: (inv.) **agitațiune** s.f.] — Din fr. **agitation**, lat. **agitatio**, -onis, (3) rus. **aghitaiia**.

AGITĂȚIUNE s.f. v. **agitație**.

AGLICĂ, *aglice*, s.f. Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu frunze penate, cu flori albe sau rozalbe, parfumate, dispuse în inflorescențe (*Filipendula vulgaris*). — Din bg. **aglika**, sb. **jaglika**.

AGLOMERĂ, *aglomer*, vb. I. 1. Refl. A se strânge la un loc în număr mare; a se îngrămădi, a se înghesui. ♦ (Despre un loc) A deveni suprapopulat. 2. Tranz. (Despre unele substanțe) A uni între ele granulele, firele sau fășiile care compun un material. 3. Tranz. A încerca pe cineva cu prea multe treburi. — Din fr. **agglomérer**, lat. **agglomerare**.

AGLOMERANT, *aglomeranți*, s.m. Substanță care are proprietatea de a uni între ele granulele, firele sau fășiile care compun un material; liant. — Din fr. **agglomérant** (influențat semantic de *liant*).

AGLOMERARE, *aglomerări*, s.f. Acțiunea de a (se) *aglomera* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Grup compact (și numeros). — V. **aglomera**.

AGLOMERĂT, -Ă, *aglomerat*, -te, adj., s.n. I. Adj. Îngrămădit, înghesuit². ♦ (Despre un loc, un spațiu) Plin de oameni, de vehicule etc.; suprapopulat, ticsit. 2. Adj., s.n. (Material) Obținut prin aglomerare. 3. S.n. Rocă formată prin acumularea de materiale provenite din explozii vulcanice. — V. **aglomera**.

AGLOMERĂȚIE, *aglomerății*, s.f. Îngrămădire de oameni; îmbulzeală, înghesuială, aglomerare. ♦ Așezare omenească. — Din fr. **agglomération**.

AGLOSIE s.f. Malformație congenitală care constă în lipsa limbii. — Din fr. **aglossie**.

AGLUTINĂ, *aglutinez*, vb. I. Refl. (Despre particulele unor materiale) A se lipi unele de altele prin adeziune. ♦ (Despre bacterii, hematii etc.) A se lipi și a se precipita sub acțiunea unor substanțe. ♦ (Despre elemente ale vorbirii) A se lipi unul de altul, formând un singur cuvânt. — Din fr. **agglutiner**, lat. **agglutinare**.

AGLUTINĂNT, -Ă, *aglutinați*, -te, adj., s.m., s.n. I. Adj. Care unește, lipește, care aglomerează prin alipire, care servește la aglutinare. ♦ *Limbă aglutinantă* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă prin alipirea unor afixe la rădăcina cuvântului. II. 1. S.m. Anticorp în organismul animal care are proprietatea de a coagula bacteriile pătrunse în organism. 2. S.n. Substanță vâscoasă preparată din amidon, dextrină, gumă și albumină, care se adaugă în pasta de imprimat pentru a păstra desenul pe țesătură. — Din fr. **agglutinant**, lat. **agglutinans**, -ntis.

AGLUTINĂRE, *aglutinări*, s.f. Acțiunea de a se *aglutina*; alipire. — V. **aglutina**.

AGLUTINĂT, -Ă, *aglutinați*, -te, adj. (Despre materiale) Ale cărui particule sunt lipite unele de altele prin adeziune. — V. **aglutina**.

AGLUTINĂȘ s.f. Substanță specifică de tipul anticorpilor, care apare în serul sângelui în urma administrării de vaccinuri. — Din fr. **agglutinine**.

AGLUTINOGEN s.m. Substanță de natură proteică, care, introdusă în organism, stimulează producerea aglutininei. — Din fr. **agglutinogène**.

AGNĂT, -Ă, *agnați*, -te, s.m. și f. (Jur.) Rudă în linie paternă. — Din fr. **agnat**, lat. **agnatus**.

AGNĂTĂ, *agnate*, s.f. (La pl.) Clasă de vertebrate acvatice lipsite de maxilarul inferior; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. — Din fr. **agnathe**.

AGNAȚIUNE s.f. Legătură de rudenie civilă în raport cu înrudirea naturală. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **agnation**, lat. **agnatio**, -onis.

AGNET, *agnețe*, s.n. (Bis.) Bucată de prescură din care se taie anafura pentru împărtașanie. — Din sl. **agnici**.

AGNOMEN, *agnomene*, s.n. Supranume, poreclă purtată de romani în urma unor fapte deosebite. — Din lat. **agnomen**.

AGNOSTIC, -Ă, *agnostic*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține agnosticismului, privitor la agnosticism. 2. S.m. și f. Adept al agnosticismului. — Din fr. **agnostique**.

AGNOSTICISM s.n. (Fil.) Punct de vedere potrivit căruia gândirea umană este incapabilă să ofere suficiente argumente raționale pentru a justifica existența sau neexistența lui Dumnezeu. — Din fr. **agnosticisme**.

AGNOZIE s.f. Pierdere sau tulburare a funcțiilor intelectuale de recunoaștere a celor văzute, auzite, pipăite. — Din fr. **agnosie**.

AGÓGICĂ s.f. Teorie care se ocupă cu schimbările mișcării ritmice, determinate de expresivitate, în timpul executării unei piese muzicale. — Din it. **agogica**.

AGONAL, -Ă, *agonal*, -e, adj. Referitor la agonale. — Din it. **agonale**.

AGONALE s.f. pl. Intrerci atletice la vechii greci. ♦ (La romani) Serbări în cinstea zeului Ianus. — Din lat. **agonalia**.

AGONĂ s.f. Linie de pe suprafața Pământului ale cărei puncte nu prezintă declinație magnetică. — Din fr. **agone**.

AGONIC, -Ă, *agonici*, -ce, adj. Referitor la agonie; care este în agonie. — Cf. germ. **agonisch**.

AGONIE, *agonii*, s.f. Stare a organismului care precedă moartea. ♦ Loc. adj. *În agonie* = pe moarte; muribund. ♦ Fig. Neliniște puternică, zbucium, zbatere. — Din fr. **agonie**, lat. **agonia**.

AGONISEALĂ, *agoniseli*, s.f. (Pop.) Ceea ce agonisește cineva; economii; agonisită. ♦ Câștig (dobândit prin muncă). — **Agonis** + suf. -eală.

AGONISI, *agonisesc*, vb. IV. Tranz. A dobândi, a câștiga prin muncă. ♦ A strânge, a pune deoparte; a economisi. — Din ngr. **agonizome** (aor. *agonisthika*) „a lupta”.

AGONISIRE s.f. Acțiunea de a *agonisi*. — V. **agonisi**.

AGONISITĂ, *agonisite*, s.f. (Pop.) Agoniseală. — V. **agonisi**.

AGONIZĂ, *agonizez*, vb. I. Intrans. A fi în stare de agonie. — Din fr. **agoniser**, lat. **agonisari**.

AGONIZĂNT, -Ă, *agonizanți*, -te, adj. Care agonizează; muribund. — Din fr. **agonisant**.

AGORĂ s.f. 1. Piață publică în orașele Greciei antice unde se aflau principalele instituții și unde se țineau adunările publice; *p. ext.* adunare a poporului care se ținea în această piață. 2. (În forma *agoră*) Spațiu public. [Var.: **agoră** (pl. *agore*) s.f.] — Din fr. **agora**.

AGORAFOBIE, *agorafobii*, s.f. Teamă patologică, obsesivă și nemotivată de spațiile largi, de locurile deschise, de piețe etc. — Din fr. **agoraphobie**.

AGORĂ s.f. v. **agora**.

AGRAFĂ, *agrafe*, s.f. 1. Nume dat unor obiecte care servesc să prindă sau să fixeze o haină, părul, hârtii etc. ♦ Piesă de metal cu care se leagă blocurile de piatră, se fixează zidăria etc. 2. Mică piesă metalică cu care se prind și se mențin unite buzele unei plăgi până la cicatrizare; copcă¹ (3). 3. Ornaмент în formă de consolă la capătul unui arc. — Din fr. **agrafe**.

AGRAFIE s.f. Pierdere sau tulburare a funcțiunii de exprimare a gândurilor prin scris. — Din fr. **agraphie**.

AGRAMĂT, -Ă, *agramați*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care face greșeli elementare de limbă; *p. ext.* ignorant, incult. 2. Adj. Care conține greșeli elementare de gramatică și de ortografie. — Din lat. **agrammatos**.

AGRAMATISM s.n. 1. Necunoaștere a scrierii și a vorbirii corecte; lipsă totală de învățătură; *p. ext.* incultură, ignoranță. 2. (Med.) Incapacitate de exprimare gramaticală corectă. — Din germ. **Agrammatismus**, fr. **agrammatisme**.

AGRANULOCITÓZĂ s.f. Sindrom hematologic caracterizat prin lipsa granuloocitelor din sânge din cauza unor agenți medicamentoși sau fizici. — Din fr. **agranulocytose**.

AGRĂR, -Ă, *agrari*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la proprietatea funciară și la problemele legate de această proprietate, care se sprijină în special pe agricultură; agrarian, agricol (3). *Țară agrară*. 2. S.m. și f. Adept al agrarianismului. — Din fr. **agraire**, lat. **agrarius**.

AGRARIAN, -Ă, *agrarieni*, -e, adj. (Rar) Agrar. [Pr.: -ri-an] — Din fr. **agrarien**.

AGRARIANISM s.n. Tendință de a menține agricultura ca principală ramură a economiei; teorie economică opusă industrialismului, care acordă prioritate dezvoltării agriculturii. [Pr.: -ri-a-] — **Agrarian** + suf. -ism.

AGRAVĂ, *agravez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) face mai grav, a (se) înrăutăți. — Din fr. **aggraver**, lat. **aggravare**.

AGRAVĂNT, -Ă, *agravanți*, -te, adj. Care agravează, care înrăutățește. ♦ *Circumstanțe agravante* = împrejurări care contribuie la mărirea vinii unui acuzat. — Din fr. **aggravant**, lat. **aggravans**, -ntis.

AGRAVĂRE, *agravări*, s.f. Faptul de a (se) *agrava*; înrăutățire. — V. **agrava**.

AGRAÍ, *agrăiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A adresa cuiva vorba. — **A**³ + **grái** (după germ. *ansprechen*, *anreden*).

AGREĂ, *agreed*, vb. I. Tranz. A vedea cu ochi buni, cu simpatie pe cineva. ♦ A da consimțământul, a accepta un reprezentant diplomatic. [Pr.: -gre-a] — Din fr. *agréer*.

AGREABIL, -Ă, *agreabili*, -e, adj. Plăcut, distractiv. ♦ (Despre oameni) Simpatice. [Pr.: -gre-a] — Din fr. *agréable*.

AGREEMENT s.n. Acord oficial. [Pr.: *ăgriment*] — Din engl. *agreement*.

AGREGĂ, pers. 3 *agregă*, vb. I. Refl. (Despre elemente) A se uni (într-un tot); a se alipi. — Din fr. *agréger*, lat. *aggregare*.

AGREGĂRE, *agregări*, s.f. Faptul de a se *agrega*; agregare. ♦ *Stare de agregare (a corpurilor)* = fiecare dintre stările de consistență și rezistență diferite sub care se pot prezenta substanțele. — V. *agrega*.

AGREGAT¹, *agregate*, s.n. 1. Grup de mașini care lucrează împreună pentru realizarea unei anumite operații tehnice. 2. Material mineral sau organic, alcătuit din granule, fibre sau făși, care intră în compoziția betoanelor, mortarelor sau a altor materiale aglomerate cu un liant. ♦ *Agregat mineral* = conșterere de minerale în diferite formații naturale. — Din rus. *agregat*, (2) fr. *agrégat*.

AGREGAT², *agregați*, s.n. (leșit din uz, în sintagma) *Profesor agregat* = profesor universitar care funcționează pe lângă o catedră condusă de alt profesor. — Din fr. *agrégé*.

AGREGĂȚIE s.f. Agregare. — Din fr. *agrégation*, lat. *aggregatio*.

AGREMENT s.n. 1. Plăcere, distracție. 2. Acord al unui stat cu privire la o persoană propusă ca reprezentant diplomatic al altui stat. — Din fr. *agrément*.

AGREMENTĂ, *agrementez*, vb. I. Tranz. A da culoare, relief, a înfrumuseța (prin adăugarea unei podoabe); a împodobi. — Din fr. *agrémenter*.

AGREMENTĂRE, *agrementări*, s.f. Acțiunea de a *agrementa*. — V. *agrementa*.

AGRESIUNE, *agresiuni*, s.f. Atac împotriva unei persoane sau a unui stat. ♦ *Agresiune armată* = atac armat săvârșit împotriva unui stat. [Pr.: -si-u] — Din fr. *agression*, lat. *aggressio*, -onis.

AGRESIV, -Ă, *agresivi*, -e, adj. Care atacă (fără provocare); *fig.* care caută prilejul de ceartă; provocator. ♦ (Despre substanțe) Care atacă chimic corpurile cu care ajunge în contact. — Din fr. *agressif*.

AGRESIVITĂȚE, *agresivități*, s.f. Înșușirea de a fi agresiv, constituind uneori un simptom patologic. ♦ Înșușire a unor agenți patogeni de a ataca organismul animal sau vegetal. — Din fr. *agressivité*.

AGRESOR, -OĂRE, *agresori*, -oare, s.m. și f., adj. (Persoană fizică sau stat) care organizează sau săvârșește o agresiune. — Din fr. *agresseur*, lat. *aggressor*.

AGRÊST, -Ă, *agresti*, -ste, adj. (Livr.) Câmpenesc, rustic. ♦ Grosolan. — Din lat. *agrestis*, fr. *agreste*.

AGRÍCOL, -Ă, *agricoli*, -e, adj. 1. Care ține de agricultură, care se referă la agricultură; folosit în agricultură. ♦ *An agricol* = perioadă de timp cuprinsă între începutul muncilor agricole de toamnă, care privesc recolta anului următor, și strângerea recoltei din acel an. 2. (Despre oameni) Care se ocupă cu agricultura. 3. (Despre o regiune, o țară) Care își sprijină economia în special pe agricultură; agrar. — Din fr. *agricole*.

AGRICULTOR, -OĂRE, *agricultori*, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu agricultura. — Din fr. *agriculteur*, lat. *agricultor*.

AGRICULTURĂ, *agriculturi*, s.f. Ramură a producției materiale care are ca obiect cultura plantelor și creșterea animalelor; cultivare a pământului; totalitatea lucrărilor și a metodelor întreprinse în acest scop. ♦ *Agricultură intensivă* = sistem de agricultură care asigură producții mari pe unitatea de suprafață. *Agricultură extensivă* = sistem de agricultură în care creșterea producției se bazează pe extinderea suprafețelor cultivate. *Agricultură biologică (ecologică, organică)* = agricultură care nu utilizează îngrășăminte chimice și pesticide. *Agricultură de subsistență* = activitate agricolă care nu acoperă nevoile de hrană ale familiei agricultorului. — Din fr. *agriculture*, lat. *agricultura*.

AGRIMENSOR, *agrimensori*, s.m. Specialist în agrimensură. — Din it. *agrimensore*, lat. *agrimensor*.

AGRIMENSURĂ s.f. Tehnica măsurătorilor topografice și cadastrale simple ale terenurilor agricole. — Din it., lat. *agrimensura*.

AGRIOTIMIE, *agriotimii*, s.f. Tendință patologică de a comite acte de nebunie furioasă. [Pr.: -grí-o] — Din fr. *agriothymie*.

AGRIPNIE, *agripnii*, s.f. Insomnie. — Din fr. *agrypnie*.

AGRÎȘ, *agriși*, s.m. Arbust cu ramuri spinoase, cu frunze lobate și cu fructe comestibile, care crește spontan în regiunile de munte (*Ribes uva-crispa*). [Acc. și: *ăgrîși*] — Din magh. *egres*.

AGRÎȘĂ, *agrișe*, s.f. Fructul agrișului, în formă de boabă verzuie, roșie sau galbenă, cu gust dulce-acrișor și cu multe semințe. [Acc. și: *ăgrîșiă*] — Din *agriș*.

AGRO- Element de compunere însemnând „agricol”, „agricultură”, care servește la formarea unor substantive sau adjective. — Din fr. *agro*.

AGROALIMENTĂR, -Ă, *agroalimentari*, -e, adj. Referitor la produse alimentare provenite din agricultură. [Pr.: -gro-a-] — **Agro** + **alimentar**.

AGROBIOLÓG, -ÓGA, *agrobiologi*, -oge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în agrobiologie. [Pr.: -bi-o] — Din **agrobiologie** (derivat regresiv). Cf. rus. *agrobiolog*.

AGROBIOLÓGIC, -Ă, *agrobiologici*, -ce, adj. De agrobiologie, privitor la agrobiologie. [Pr.: -bi-o] — **Agro** + **biologic**.

AGROBIOLOGÍE s.f. Știință care studiază acțiunea legilor biologice generale asupra culturii plantelor și a creșterii animalelor, constituind, totodată, baza teoretică a științelor agronomice. [Pr.: -bi-o] — Din germ. **Agrobiologie**, rus. **agrobiologhiia**.

AGROCENÓZĂ, *agrocenoze*, s.f. (Biol.) Zonă agricolă. — Din fr. **agrocénose**. **AGROCHÍMIC**, -Ă, *agrochimici*, -ce, adj. Privitor la agrochimie, care aparține agrochimiei. — Din fr. **agrochimique**.

AGROCHÍMIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul circuitului substanțelor nutritive în mediul de creștere și de dezvoltare a plantelor agricole, în vederea stabilirii măsurilor de sporire a producției și de îmbunătățire a calității produselor. — Din fr. **agrochimie**.

AGROCHÍMIST, -Ă, *agrochimisti*, -ste, s.m. și f. Specialist în agrochimie. — **Agro** + **chimist**.

AGROGEOLÓG, -ÓGĂ, *agroveologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în agrobiologie; pedolog. [Pr.: -ge-o] — **Agro** + **geolog**.

AGROGEOLÓGIC, -Ă, *agroveologici*, -ce, adj. Referitor la agrobiologie, de agrobiologie. [Pr.: -ge-o] — Din fr. **agrogéologique**.

AGROGEOLOGÍE s.f. Știință agricolă care se ocupă cu studiul rocilor pe care s-au format soluri arabile; vechea denumire a pedologiei¹. [Pr.: -ge-o] — Din fr. **agrogéologie**.

AGROINDUSTRIÁL, -Ă, *agroindustriali*, -e, adj. Referitor la producția agricolă industrializată. — **Agro** + **industrial** (după fr. *agroindustriel*).

AGROLOGÍE s.f. Știință agricolă care se ocupă cu studiul solului ca rezultat al acțiunii factorilor naturali și cu influența pe care o are solul asupra plantelor; vechea denumire a agrotehnicii. — Din fr. **agrologie**.

AGROMETEOROLÓG, -Ă, *agrometeorologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în agrometeorologie. [Pr.: -te-o] — **Agro** + **meteorolog**.

AGROMETEOROLÓGIC, -Ă, *agrometeorologici*, -ce, adj. De agrometeorologie. [Pr.: -te-o] — **Agro** + **meteorologic**.

AGROMETEOROLOGÍE s.f. Știință care se ocupă cu cercetarea condițiilor meteorologice sub aspectul influenței acestora asupra producției agricole. [Pr.: -te-o] — **Agro** + **meteorologie**.

AGROMÍNIM s.n. (leșit din uz) Totalitatea lucrărilor agronomice minime, fixate pentru a fi aplicate în mod obligatoriu, în scopul creșterii producției agricole. — Din rus. **agrominimum**.

AGRONÓM, -Ă, *agronomi*, -e, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în agronomie. — Din fr. **agronome**.

AGRONÓMIC, -Ă, *agronomici*, -ce, adj. Care ține de agronomie, privitor la agronomie. — Din fr. **agronomique**.

AGRONOMÍE s.f. Complex de științe care cuprind totalitatea cunoștințelor teoretice și practice referitoare la producția agricolă. — Din fr. **agronomie**.

AGROSÍLVIC, -Ă, *agrosilvici*, -ce, adj. Privitor la agricultură și la silvicultură, care ține de agricultură și de silvicultură. — **Agro** + **silvic**.

AGROTÉHNIC, -Ă, *agrotehnici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Știință care se ocupă cu relațiile dintre factorii de vegetație, sol și plantele cultivate. ♦ Totalitatea procedurilor tehnice de cultivare a unei plante agricole. 2. Adj. Care aparține agrotehnicii (1), care se referă la agrotehnică. — Din (1) rus. **agrotehnika**, (2) **agro** + **tehnic** (după rus. *agrotehniceskii*).

AGROTEHNICIÁN, -Ă, *agrotehnicieni*, -e, s.m. și f. Specialist în agrotehnică (1). [Pr.: -ci-an] — **Agro** + **tehnician** (după rus. *agrotehnik*).

AGROTÉRÁSĂ, *agrotetase*, s.f. Formă de relief cu aspect de treaptă, amenajată pe versanți pentru culturi agricole (vie, pomi fructiferi etc.) sau rezultată în urma arăturii repetate pe laturi dispuse în lungul curbelor de nivel. — **Agro** + **terasă**.

AGROTURÍSM s.n. Formă de turism în care cazarea și masa sunt asigurate în gospodării țărănești. — **Agro** + **turism**.

AGROZOOTÉHNIC, -Ă, *agrozootehnici*, -ce, s.f., adj. 1. S. f. Agrozootehnie. 2. Adj. Care ține de agrozootehnie, privitor la agrozootehnie. — Din (1) rus. **agrozootehnika**, (2) **agro** + **zootehnic** (după rus. *agrozootehniceskii*).

AGROZOOTÉHNICIÁN, -Ă, *agrozootehnicieni*, -e, s.m. și f. Specialist în agrozootehnie. [Pr.: -ci-an] — **Agro** + **zootehnician**.

AGROZOOTÉHNIÉ s.f. Tehnica cultivării plantelor furajere și a creșterii animalelor domestice; agrozootehnică (1). — **Agro** + **zootehnie**.

AGÚD, *aguzi*, s. m. (Reg.) Dud. — Din *agudă*.

AGÚDĂ, *agude*, s.f. (Reg.) Dudă. — Din sl. *agoda*.

AGURIDĂ, *aguride*, s.f. Strugure înainte de coacere, cu gust foarte acru. — Din ngr. *agurida*.

AGURÍJOĂRĂ, *agurijoare*, s.f. Plantă erbacee decorativă, cu flori mari galbene, albe, portocalii, roz sau roșii, care se deschid numai la soare (*Portulaca grandiflora*). — **Aguridă** + suf. -ioară.

AH interj. A². — Onomatopoe.

AHÁ interj. Exclamație care exprimă mulțumirea cuiva că s-a lămurit sau că a găsit răspunsul la o întrebare care îl frământa.

AHEEĂN, -Ă, *aheeni*, -e, adj. Care aparține aheilor, privitor la ahei. — Din fr. **achéen**.

AHÉI s.m. pl. 1. Populație indo-europeană stabilită la începutul milen. II î.H. în Pelopones, unde a întemeiat puternice centre de civilizație. ♦ Una dintre cele patru ramuri ale vechilor greci. 2. Denumire generală a vechilor triburi grecești la Homer. — Cf. n.pr. A h a i a.

AHÓ interj. 1. Strigăt cu care se încetinește sau se oprește mersul boilor (înjugați). 2. Strigăt cu care începe plugușorul. 3. Strigăt prin care căutăm să oprim pe cineva de a face ceva. — Onomatopee.

AHÓTNIC, -Ă, *ahotnici*, -ce, adj. (Reg.; adesea substantivat) Dornic, lacom, pasionat pentru cineva sau ceva. — Din rus. *ohotnik*.

AHT, *ahuri*, s.n. (Reg.) 1. Oftat, suspin. 2. Durere, suferință, chin, jale. — Din ngr. *áhti* „dorință arzătoare”.

AHTIÁ, *ahitez*, vb. I. Refl. (Rar) 1. A dori din tot sufletul ceva; a râvni, a jindui. 2. A se lăcomi (la ceva). [Pr.: -i-a] — Din **aht**.

AHTIÁT¹ s.n. (Rar) Ahtiere. [Pr.: -ti-at] — V. **ahtia**.

AHTIÁT², -Ă, *ahțiați*, -te, adj. Stăpânit de o dorință puternică de a obține ceva, lacom. [Pr.: -ti-at] — V. **ahtia**.

AHTIÉRE, *ahțieri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a se *ahtia* și rezultatul ei; ahtiat¹. [Pr.: -ti-e-] — V. **ahtia**.

AI¹ interj. Exclamație care exprimă: durere; spaimă; uimire; amenințare. — Onomatopee.

AI² interj. (Fam.) Exclamație cu sens interogativ. *Te faci că nu înțelegi, ai?* — Onomatopee.

AI³ interj. v. **hai**.

AI⁴, *ai*, s.m. (Reg.) Usturoi. ♦ *Ai sălbatic* = numele a trei plante erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lunguiețe și cu flori galbene (*Allium ochroleucum*), roz (*Allium paniculatum*), albe-verzui sau roșietice (*Allium oleraceum*). *Aiul șarpelui* = plantă erbacee din familia liliaceelor, cu tulpina în formă de spirală și cu flori roșii-purpurii dispuse în umbele, folosită în alimentație (*Allium scorodoprasum*). — Lat. **ailium**.

AI⁵ s.m. Mic mamifer arboricol cu mișcări lente din America de Sud și Madagascar (*Danbontonia madagascarensis*). — Din fr. **ai**.

AIÁSMÁ s.f. v. **agheasmă**.

AIÉCE adv. v. **aici**.

AIÉCEA adv. v. **aici**.

AIÉCI adv. 1. În acest loc, în aceste locuri (relativ) apropiate de vorbitor. ♦ Expr. (Fam.) *Până aici!* = destul! *ajunge!* *Pe-aici și-e drumul!* = șterge-o! pleacă! a plecat! a șters-o! *A se duce pe-aici încolo* = a pleca, a o șterge; a pleca fără urmă, a dispărea. 2. În acest moment, acum. ♦ Expr. *Aici i-aici* sau *aci-i aci* = acum e momentul hotărâtor. ♦ (Corelativ) Acum... acum..., când... când..., ba... ba... 3. (În expr.) *Cât pe-aci* = aproape să... gata-gata să..., mai că... [Var.: **aci**, **acia**, **acilea**, **aice**, **aicea** adv.] — Lat. **ad-hicce**.

AIDA interj. v. **haide**.

AIDE interj. v. **haide**.

AIDE-MÉMOIRE, *aide-mémoire-uri*, s.n. 1. Îndreptar cuprinzând esențialul cunoștințelor dintr-un domeniu care trebuie memorate cu prioritate. 2. Schiță (scrisă) prezentând elementele esențiale ale unei discuții sau ale unei înțelegeri care urmează să aibă loc. 3. Notă înmănată personal de un agent diplomatic celeilalte părți în cursul unor convorbiri care rezumă problema discutată. [Pr.: *edmemoár*] — Din fr. **aide-mémoire**.

AÍDOMA adv. 1. La fel, ca și; identic. 2. (Rar) Aievea, într-adevăr. — A³ + sl. **vidomú** „vizibil”.

AIEPTÁ, *aiépt*, vb. I. Refl. (Reg.) A-și lua avânt. ♦ Tranz. A arunca, a rezezi cu putere. — Lat. **adjectare**.

AIÉST, **AIÁSTÁ**, *aiesti*, *aieste*, adj. pron. dem. (Reg.; când urmează după substantiv are forma *aiesta*, *aiasta*) Acest. [Gen.-dat. sg.: *aiestui*, *aiestei*, gen.-dat. pl.: *aiestor*; (când are forma *aiesta*, *aiasta*) gen.-dat. sg.: *aiestuia*, *aiesteia*, gen.-dat. pl.: *aiestora*. — Var.: **aiést** adj. dem.] — Lat. **ad + istum**.

AIÉSTA, **AIÁSTA**, *aiestia*, *aiestea*, pron. dem., adj. pron. dem. (Reg.) Acesta. [Gen.-dat. sg.: *aiestuiá*, *aiesteiá*, gen.-dat. pl.: *aiestora*. — Var.: **aiesta** pron. dem., adj. pron. dem.] — V. **aieést**.

AIÉVE adv. v. **aievea**.

AIÉVEA adv., adj. I. Adv. 1. În realitate. ♦ Cu adevărat, într-adevăr. 2. Lămurit; clar, lîmpede. 3. (Înv.) În văzul tuturor, pe față; deschis. II. Adj. Real; palpabil, concret. [Var.: **aiéve** adv.] — Din sl. **javě**, bg. **java**.

AIRBAG[®], *airbaguri*, s.n. Dispozitiv de siguranță la autoturisme constând într-o pernă dintr-un material subțire și rezistent încastrată în volan și care, în cazul unui impact, se umflă instantaneu, protejând persoanele din mașină. [Pr.: *érbeg*] — Din engl. **airbag**.

AIRBUS[®], *airbusuri*, s.n. Tip de avion mare de pasageri construit de un consorțiu internațional. [Pr.: engl. *érbas*, fr. *érbüs*] — Din fr., engl. **airbus**.

AIÓR, *aiori*, s.m. Plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori galbene dispuse în umbele (*Euphorbia esula*). — **AI**⁴ + suf. -ior.

ÁISBERG, *aisberguri*, s.n. Bloc (mare) de gheață desprins din calotele glaciale polare, care plutește pe oceane spre zona caldă, influențând clima regiunilor învecinate și stingherind navigația; gheață² plutitor. — Din engl., fr. **iceberg**.

ÁISFIELD, *aisfielduri*, s.n. Câmp de gheață. — Din fr. **ice-field**, engl. **ice field**.

ÁIŠT adj. dem. v. **aieést**.

ÁIŠTA pron. dem., adj. dem. v. **aieesta**.

AIŠÓR, *aișori*, s.m. (Bot.) 1. Plantă erbacee din familia liliaceelor cu frunze plane, roșietice și cu flori galbene-aurii (*Allium ammoophilum*). 2. Usturoiță. 3. Ghiocel. [Pr.: *a-i-*] — **AI**⁴ + suf. -ișor.

AIURÁ, (1, 2) *aiurez*, (3) *aiuresc*, vb. I. 1. Intrans. A fi în stare de delir; a delira. ♦ A vorbi fără sens, a spune lucruri absurde, a debita absurdități. 2. Intrans. (Rar) A se pierde în visări. 3. Tranz. (În forma *aiuri*) A amăgi, a amăgi cu vorbe și promisiuni; a zăpăci. — [Var.: **aiuri** vb. IV] — Din **aiure(a)**.

AIURÁRE, *aiurări*, s.f. Faptul de a *aiura*. [Var.: **aiurire** s.f.] — V. **aiura**.

AIURÉ adv. v. **aiurea**.

AIURÉA adv., adj. I. Adv. În alt loc, în altă parte; undeva, altundeva. ♦ *Într-aiurea* = fără țință; la întâmplare. ♦ Expr. *A vorbi aiurea* = a vorbi fără rost, a bâgăui. ♦ (Cu valoare de interj., fam.) *Aiurea!* *N-ai dreptate*. 2. Adj. (Fam.) Zăpăcit, aiurit, cu capu-n nori. [Var.: **aiure** adv.] — Lat. **aliubi + re + a**.

AIURÉÁLÁ, *aiureli*, s.f. 1. Delir. 2. (Fam.) Vorbire lipsită de sens; absurditate. 3. (Fam.) Zăpăceală, tulburare, dezordine. — **Aiuri** + suf. -eală.

AIURÍ vb. IV v. **aiura**.

AIURÍRE s.f. v. **aiurare**.

AIURÍT, -Ă, *aiuriți*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care are comportări anormale; (om) zăpăcit, trăsnet, zăncăc. 2. Adj. (Despre manifestările oamenilor; adesea adverbial) Care este anormal. — Din fr. **ahuri** (apropiat prin etimologie populară de *aiurea*).

AJŪN, *ajunuri*, s.n. 1. Zi sau, p. ext., perioadă de timp care precede un eveniment. ♦ Loc. adv. *În ajun = a)* cu o zi (sau cu o seară) înainte; **b)** puțin timp înainte, foarte aproape (de)... 2. Faptul de a ajuna (1); (negru). ♦ Zi în care se ajunează (1). — Din **ajuna** (derivat regresiv).

AJUNÁ, *ajunez*, vb. I. Intrans. 1. (În practice religioase) A nu mânca nimic, a ține post complet. 2. Fig. A răbda de foame. — Lat. ***adjunare**.

AJUNGE, *ajung*, vb. III. I. 1. Intrans. A se afla într-un loc după parcurgerea unui drum, a atinge capătul unui drum; a sosi. ♦ Expr. *A ajunge departe* = a dobândi succese, a reuși. *A ajunge la mal* = a răzbi prin greutăți și a atinge scopul dorit. *A (sau a-i) ajunge (cuiva) cuțitul la os* = a ajunge la capătul puterii; a fi într-o situație desperată. ♦ Intrans. și tranz. A atinge (o limită în timp), a apuca (o anumită vreme). 2. Tranz. A întâlni, venind din urmă, o ființă sau un vehicul în mișcare; a prinde din urmă. ♦ Expr. *A-l ajunge pe cineva zilele* = a îmbătăni. ♦ Fig. A egala pe cineva. 3. Tranz. A nimeri, a lovi pe cineva sau ceva. ♦ Fig. (Despre un neajuns) A da peste... ♦ Fig. (Despre o stare sufletească sau fizică) A cuprinde, a răzbi.

4. Intrans. A se întinde până la...; a atinge. ♦ A reuși să atingă ceva situat sus sau departe. ♦ Expr. *A nu-i ajunge (cuiva nici) cu prăjina la nas*, se zice despre un om înfumurat. 5. Intrans. (Despre prețuri; p. ext. despre mărfuri) A atinge un anumit nivel. II. 1. Refl. A se întâlni, a se împreuna, a se uni. ♦ Fig. A se înțelege, a se învoi. 2. Intrans. A realiza, a împlini. *A ajunge la un rezultat*. ♦ Intrans. și tranz. A fi în situația de a... 3. Intrans. A deveni. ♦ Expr. *A ajunge rău* = a decădea. *A ajunge bine* = a dobândi succese; a reuși, a izbuti. *A ajunge pe mâinile cuiva* = a fi la discreția cuiva. ♦ Intrans. și refl. (Peior.) A parveni. III. Intrans. și refl. A fi în cantitate suficientă. ♦ Expr. (Tranz.) *A-l ajunge (pe cineva) mîntea (sau capul)* = a se pricepe, a ști ce e de făcut. — Lat. **adjuungere** „a uni, a lipi”.

AJUNGERE s.f. (Rar) Faptul de a (se) *ajunge*. — V. **ajunge**.

AJUNȘ¹ s.n. 1. (În loc. adv.) *De ajuns* = destul. 2. (Pop.; în sintagma) *Bun ajuns(ul)* = bine ai venit! bun sosit! — V. **ajunge**.

AJUNȘ², -Ă, *ajunși*, -se, adj., s.f. art. I. Adj. 1. Care s-a îmbogățit, a parveni. 2. (Reg.; în expr.) *Ajuns de (sau la) cap* = deștept, isteț. II. S.f. art. (Rar, în sintagma) *Bun ajuns!* = bun sosit! bine ai venit! — V. **ajunge**.

AJUR, *ajururi*, s.n. 1. Broderie pe o țesătură obținută prin scoaterea firelor din urzeală sau din bătătură. 2. Tricou cu găurele obținute în timpul tricotării. 3. (Arhit.) Ornament perforat care permite pătrunderea luminii. — Din fr. **ajour**.

AJURÁ, *ajurez*, vb. I. Tranz. A face ajur. — Din fr. **ajourer**.

AJURÁRE, *ajurări*, s.f. Acțiunea de a *ajura*. — V. **ajura**.

AJURÁT, -Ă, *ajurați*, -te, adj. Care are ajur, împodobit cu ajur. — V. **ajura**.

AJUSTÁ, *ajustez*, vb. I. Tranz. A adapta, a potrivi o piesă la un ansamblu, un obiect de îmbrăcăminte pe corp etc. — Din fr. **ajuster**.

AJUSTÁBIL, -Ă, *ajustabili*, -e, adj. Care poate fi ajustat. — **Ajusta** + suf. -bil. **AJUSTÁJ** s.n. (Tehn.) Relație între dimensiunile a două piese care se asamblează prin întrepătrundere. — Din fr. **ajustage**.

AJUSTÁRE, *ajustări*, s.f. Acțiunea de a *ajusta*. — V. **ajusta**.

AJUSTÓR, -OÁRE, *ajustori*, -oare, s.m. și f. Muncitor calificat care execută operații de ajustare. — Din fr. **ajusteur**.

AJUTÁ, *ajút*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) da ajutor, sprijin. ♦ Expr. (Tranz.) *A-l ajuta (pe cineva) puterea (sau capul, mîntea etc.)* = a avea capacitatea fizică sau intelectuală de a face un anumit lucru. (Absol.) *Doamne-ajută = a)* formulă de invocare a divinității folosită la începutul unei acțiuni; **b)** (substantivat) situație favorabilă în evoluția unei acțiuni, în starea cuiva; spor, mers bun al treburilor; **c)** (substantivat; ir.) lovitură, bătaie. ♦ Loc. adj. (*Mai*) *de Doamne-ajută* = (mai) de seamă, (mai) bun, de oarecare valoare. ♦ Refl. A se servi de cineva sau de ceva ca ajutor. 2. Intrans. A fi de folos, a servi, a sluji. — Lat. **adjutare**.

AJUTĂJ, *ajutaje*, s.n. (Tehn.) Tub scurt, executat astfel încât curgerea fluidelor să se producă în fiecare secțiune la presiunile sau la vitezele dorite; duză (1). — Din fr. **ajoutage**.

AJUTĂRE, *ajutări*, s.f. Acțiunea de a (se) ajuta și rezultatul ei. — V. **ajuta**.

AJUTĂTOR, **-OĂRE**, *ajutători*, *-oare*, adj. Care ajută; auxiliar. — **Ajuta** + suf. *-ător*.

AJUTOR, **-OĂRE**, *ajutori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care ajută pe alta într-o activitate oarecare (secondându-o și subordonându-i-se). 2. S.n. Sprijin, participare la efortul cuiva; îndrumare (în împrejurări dificile); asistență acordată cuiva; ajutorință. ♦ Expr. *A fi de (sau a veni, a sta în) ajutor* (cuiva) = a fi de folos (cuiva), a-l sprijini. ♦ Drept bănesc acordat salariaților în cazul pierderii temporare a capacității de muncă. ♦ Sprijin bănesc. ♦ (Cu valoare de interjecție) Strigăt al celor care se află în primejdie. — Lat. **adjutor**, **adjutorium**.

AJUTORĂ, *ajutorez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) ajuta, a (se) sprijini (din punct de vedere material). [Var.: **ajutori** vb. IV] — Din **ajutor**.

AJUTORĂRE, *ajutorări*, s.f. Acțiunea de a (se) ajuta și rezultatul ei. — V. **ajutor**.

AJUTORĂRI vb. IV v. **ajutora**.

AJUTORINȚĂ, *ajutorințe*, s.f. (Înv.) 1. Ajutor (2). 2. Numele unui impozit din sec. XVIII din Țara Românească și din Moldova. — **Ajutori** + suf. *-ință*.

AKÂN, *akâni*, s.m. Poet, recitator și cântăreț popular la kazahi, kirghizi etc. — Din rus. **akân**.

AKKADIAN, **-Ă**, *akkadieni*, *-e*, s-m- și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană de origine semitică din Antichitate care a aparținut populației Akkadului. 2. Adj. Care a aparținut Akkadului sau akkadienilor (1), privitor la Akkad sau la akkadieni. ♦ Substantivat, f. Cea mai veche limbă semitică de largă circulație, scrisă cu caractere cuneiforme. [Pr.: *acadiân*] — Din fr. **akkadien**.

ALA, **A**, *ai*, *ale*, art. 1. (Articol posesiv sau genitival, înaintea pronumelui posesiv sau a substantivului în genitiv posesiv, când cuvântul care precedă nu are articol enclitic) *Carte a elevului*. 2. (Înaintea numeralelor ordinale, începând cu „al doilea”) *Clasa a zecea*. — Lat. **illum**, **illam**.

ALA, *alae*, s.f. Unitate romană de cavalerie (formată din trupe auxiliare). [Pl. pr.: *alae*. — Var.: **ălă** s.f.] — Din lat. **alae**.

ALA-BĂLA interj. 1. (În expr.) *Ce mai ala-bala? = a)* ce se mai petrece?; *b)* ce rost are atâta discuție (inutilă)? 2. (În formule recitative din jocurile copiilor) *Ala-bala portocala*. — Formație onomatopeică.

ALABANDINĂ s.f. Sulfură naturală de mangan, compactă, negricioasă, cu luciu metalic. — Din fr. **alabandine**.

ALABĂSTRU s.n. Varietate de ghips cu aspect de marmură albă străbătută de vine transparente, întrebuințată la fabricarea unor obiecte ornamentale. — Din it. **alabastro**, lat. **alabastrum**.

ALĂC s.n. Specie de grâu foarte rezistentă, cu un singur bob în spiculeț, care se cultivă în regiunile muntoase (*Triticum monococcum*). — Cf. magh. *alაკორ*.

ALAGEĂ, *alagele*, s.f. 1. (Înv.) Stofă vărgată, țesută din fire de in și de mătase. 2. (Reg.; în expr.) *A-și căpăta alageaua sau a păți o alagea* = a se păcăli. — Din tc. **alaca**.

ALĂI, *alaiuri*, s.n. Mulțime de oameni care însoțește o ceremonie, o persoană de seamă etc.; paradă, pompă. ♦ Loc. adv. *Cu (sau în) alai* = cu solemnitate, cu fast. ♦ Mulțime de oameni care se ia după cineva; *p. ext.* gălăgie provocată de această mulțime. ♦ (Înv.) Sută care întovărășea sau întâmpina un domnitor. — Din tc. **alayı**.

ALĂIT s.n. Mineral rar de culoare roșie, care se găsește în Asia Centrală. — Et. nec.

ALĂLIE, *alalii*, s.f. (Med.) Incapacitate de a vorbi sau de a pronunța unele sunete; logoplegie. — Din fr. **alalie**.

ALĂLTĂIERI adv. În ziua care precede ziua de ieri. ♦ *De ieri, de alaltăieri* = de puțin timp, de curând. *Mai alaltăieri* = zilele trecute. — **Alaltă** (= *aialtă*) + **ieri**.

ALĂLTĂSEARĂ adv. În seara zilei de alaltăieri. ♦ *Mai alaltăseară* = (într-una din) serile trecute. — **Alaltă** (= *aialtă*) + **seară**.

ALAMÂN, *alamane*, s.n. Unealtă de pescuit alcătuită dintr-un sac central și mai multe fășii de plasă cu care se încercuiesc și se adună bancurile de pești marini. — Et. nec.

ALAMÂN, **-Ă**, *alamani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Numele unor triburi germanice care au trăit (în sec. III-VI) în regiunea Rinului; (și la sg.) persoană care făcea parte din aceste triburi. 2. Adj. Care aparține alamanilor (1), privitor la alamani. [Var.: **alemân**, **-ă** s.m. și f., adj.] — Din germ. **Alemanne**, fr. **Alamans**.

ALĂMĂ, (2, 3) *ălămuri*, s.f. 1. Aliaj de cupru și zinc, galben-auriu, maleabil, ductil, ușor de prelucrat, cu numeroase și variate întrebuințări în industrie. 2. (La pl.) Obiecte de alamă (1); alămărie². 3. (La pl.) Instrumente muzicale de suflat din alamă (1). — Cf. it. *l a m a*, „placă de metal”.

ALAMBIC, *alambicuri*, s.n. Aparat metalic pentru distilarea lichidelor. — Din fr. **alambic**.

ALAMBICĂ, *alambichez*, vb. I. Tranz. A distila cu ajutorul alambicului. ♦ Fig. A face prea subtil, greu de înțeles, excesiv de rafinat, complicat. — Din fr. **alambiquer**.

ALAMBICĂRE, *alambicări*, s.f. Acțiunea de a *alambica* și rezultatul ei. — V. **alambica**.

ALAMBICĂT, **-Ă**, *alambicați* *-te*, adj. Prea rafinat, excesiv de subtil, greu de înțeles, complicat. — V. **alambica**.

ALÂN, **-Ă**, *alani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Triburi de origine sarmată, care locuiau în sec. II și I î.H. în regiunea Mării Negre și în nordul Caucazului și care, împinși de huni, au ajuns în sec. V, împreună cu vandalii, până în Spania și Africa; (și la sg.) persoană care făcea parte din aceste triburi. 2. Adj. Care aparține alaniilor (1), referitor la alani. — Din lat. **alani**.

ALANDĂLA adv. (Fam.) La întâmplare, în dezordine, fără nici o noimă; pe dos. [Var.: **halandăla** adv.] — Din ngr. **alla and'alla** „unul în locul altuia”.

ALANINĂ, *alanine*, s.f. Aminoacid produs prin hidroliza proteinelor naturale. — Din fr. **alanine**.

ALANTOIDĂ, *alantoide*, s.f. Una dintre anexele embrionare la animalele vivipare și ovipare. ♦ (La pl.) Animale vertebrate care au această anexă embrionară. — Din fr. **alantoïde**.

ALARMĂ, *alarmez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) neliniști, a (se) îngrijora. ♦ Tranz. A pune în stare de alertă, de pregătiri, a da alarma (la apropierea unei primejdii). — Din fr. **alarmer**.

ALARMĂNT, **-Ă**, *alarmanți*, *-te*, adj. Care alarmează; neliniștitor, îngrijorător. — Din fr. **alarmant**.

ALARMĂRE, *alarmări*, s.f. Acțiunea de a (se) alarma și rezultatul ei. — V. **alarma**.

ALARMĂT, **-Ă**, *alarmati*, *-te*, adj. Care a devenit neliniștit, îngrijorat; alertat. — V. **alarma**.

ALĂRMĂ, *alarme*, s.f. 1. Anunțarea a unei primejdii sau calamități care amenință populația; semnal prin care se anunță asemenea primejdii. 2. Neliniște, teamă, spaimă de care este cuprins cineva la apropierea unei primejdii. — Din fr. **alarmer**.

ALARMÎȘT, **-Ă**, *alarmiști*, *-ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f., adj. (Persoană) care împrăștie intenționat știri alarmante, adesea inventate; (persoană) care se alarmează ușor; sperios, timorat, panicard, înfricoșat. 2. Adj. (Despre vorbe, știri etc.) Care provoacă panică, care îngrozește. — Din fr. **alarmiste**.

ALAŪN s.n. 1. Sulfat dublu al unui metal trivalent și al unui metal monovalent. 2. P. restr. Sulfat dublu de aluminiu și potasiu; piatră-acră. — Din germ. **Alaun**.

ĂLĂ s.f. v. **ala**.

ALĂMĂR, *ălămari*, s.m. Meseriaș care lucrează obiecte de alamă (1). ♦ Negustor de alămuri. — **Alamă** + suf. *-ar*.

ALĂMĂRIE¹, *ălămării*, s.f. Fabrică, atelier sau prăvălie de obiecte de alamă (1). — **Ălămar** + suf. *-ie*.

ALĂMĂRIE² s.f. (Cu sens colectiv.) Obiecte de alamă; alămuri. — **Alamă** + suf. *-ărie*.

ALĂMĂIE s.f. v. **lămăie**.

ALĂMĂIOARĂ, *ălămăioare*, s.f. (Reg.) Gutuie. [Pr.: *-mă-ioa-*] — **Ălămăie** + suf. *-ioară*.

ALĂMÎ, *ălămesc*, vb. IV. Tranz. A acoperi sau a sufla un obiect cu un strat de alamă (1). — Din **alamă**.

ALĂMÎRE s.f. Acțiunea de a *ălămi*. — V. **ălămi**.

ALĂMÎT, **-Ă**, *ălămiți*, *-te*, adj. Acoperit sau suflat cu alamă (1). — V. **ălămi**.

ALĂMIŪ, **-IE**, *ălămiu*, adj. (Rar) De culoarea alamei (1). — **Alamă** + suf. *-iu*.

ALĂPTĂ, *ălăptez*, vb. I. Tranz. A hrăni puic cu laptele propriu, secretat de glandele mamare; a da să sugă; a apлека. — **A**³ + **lapte** (după fr. *allaiter*).

ALĂPTĂRE, *ălăptări*, s.f. Acțiunea de a *ălăpta*. — V. **ălăpta**.

ALĂȘIDĂ s.f. v. **alesidă**.

ALĂTURĂ, *ălătur*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) așeza alături, a (se) apropia mult; a (se) alipi. ♦ Tranz. A adăuga, a anexa. ♦ Tranz. Fig. A compara, a confrunta. ♦ Refl. A adera la o cauză, la o mișcare etc. [Var.: **ălătură** vb. I] — Din **ălături**.

ALĂTURĂRE, *ălăturări*, s.f. Acțiunea de a (se) *ălătura* și rezultatul ei. — V. **ălătura**.

ALĂTURĂT, **-Ă**, *ălăturați*, *-te*, adj. Care se află alături, care se află anexat. — V. **ălătura**.

ALĂTUREA adv. v. **ălături**.

ALĂTURI adv. 1. (Local) Lângă cineva sau ceva, la dreapta sau la stânga cuiva sau a ceva. ♦ Loc. adj. *De alături* = vecin, învecinat. ♦ Expr. (Fam.) *A nimeri (sau a fi, a merge, a călca) alătura cu drumul* = a greși (în comportare, în păreri etc.). ♦ În alt punct decât cel vizat (dar foarte aproape de acesta). 2. (Modal) Unul lângă altul, unul împreună cu altul (sau cu alții). ♦ Loc. prep. *Ălături de...* (sau, rar, *cu...*) = pe același plan, pe lângă. ♦ Expr. *A fi alături de cineva* = a fi solidar cu cineva. [Var.: (pop. și fam.) **ălătura** adv.] — **A**³ + **lature**.

ALĂŪTĂ s.f. v. **lăută**.

ALB, **-Ă**, *albi*, *-e*, adj., s.m., s.n., s.f. 1. Adj. 1. Care are culoarea zăpezii, a laptelui; (despre culori) ca zăpada, ca laptele. ♦ *Carne albă* = carne de pasăre sau de pește. *Hârtie (sau coală) albă* = hârtie care nu a fost scrisă. *Rând alb* = spațiu nescris între două rânduri scrise. *Armă albă* = armă cu lamă de oțel. *Rasă albă* = grup de popoare cu pielea deschisă la culoare. ♦ Expr. *Alb la față* = palid. *Ba e albă, ba e neagră*, se zice despre spusele cuiva care se contrazice. *Nici albă, nici neagră* = a) nici așa, nici așa; b) fără multă vorbă; deodată. ♦ (Despre oameni, adesea substantivat) Care aparține rasei albe. ♦ Cărunt. ♦ Expr. *A scoate (cuiva) peri albi* = a necăji mereu (pe cineva), a agasa (pe cineva) până la exasperare.

2. Incolor, transparent. 3. Fig. Limpede, luminos. ♦ *Nopti albe* = nopți luminoase, obișnuite în perioada solstiului de vară în regiunile situate între paralelele de 50° și 65° nord și sud, în care nu se produce întunecare completă din cauză că Soarele nu coboară suficient sub orizont. *Noapte albă* = noapte petrecută fără somn. (Rar) *Zile albe* = viață tihnită, fericită. (În basme) *Lumea albă* = lumea reală. *Mogie albă* = capacitate a unor persoane de a săvârși fapte neobișnuite, în aparență miraculoase, care însă pot fi explicate științific; (livr.) teurgie. ♦ (Pop.; substantivat, f. art.) Zorii zilei. 4. Fig. Nevinovat, curat, pur, candid. 5. (Despre versuri) Fără rimă. II. S.m. Denumire dată, după Revoluția Franceză, contrarevoluționarilor și conservatorilor. III. S.n. 1. Culoare obținută prin suprapunerea tuturor componentelor spectrului luminii zilei; culoarea descrisă mai sus. ♦ Expr. *Negru pe alb* = asigurare că cele spuse sunt adevărate, sigure, scrise. *A semna în alb* = a iscăli un act înainte de a fi completat; *fig.* a acorda cuiva încredere deplină. 2. Obiect, substanță etc. de culoare albă (I 1). ♦ (Pop.) *Albul ochiului* = sclerotică. *Alb de plumb* = carbonat bazic de plumb folosit în industria vopselelor; ceruză. *Alb de zinc* = oxid de zinc (folosit în vopseterie); țincvais. *Alb de titan* = bioxid de titan. IV. S.m. Denumire generică dată unor rase de porcine de culoare albă (I 1), crescute pentru producția de carne. *Alb de Banat*. *Alb ucrainean de stepă*. V. I. S.f. pl. art. Nume dat pieselor albe (I 1) la unele jocuri distractive sau de noroc. ♦ *Alb-neagra* = (tip de) joc de noroc. — Lat. *albus*.

ALBĂDĂ, *albade*, s.f. (Livr.) Alboradă. — Din sp. *albada*.

ALBAIULIAN, -*Ă*, *albaiulieni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Alba Iulia. 2. Adj. Care aparține municipiului Alba Iulia sau albaiulienilor (I), privitor la Alba Iulia ori la albaiulieni. — *Alba Iulia* (n.pr.) + suf. -*ean*.

ALBAIULIANCĂ, *albaiulience*, s.f. 1. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Alba Iulia. — *Albaiulian* + suf. -*că*.

ALBANÉZ, -*Ă*, *albanezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Albaniei; arbănez. 2. Adj. Care aparține Albaniei sau albanezilor (I), privitor la Albania sau la albanezi; arvanit. ♦ (Substantivat, f.) Limba albaneză. — Din fr. *albanais*, it. *albanese*.

ALBANISTICĂ s.f. Studiu al limbii, culturii și civilizației albaneze. — Din germ. *Albanistik*.

ALBASPÎNĂ s.f. (Bot.) Păducel. — Din lat. *alba spina*, it. *albaspina*.

ALBĂSTRU, -*Ă*, *albaștri*, -*stre*, adj., s.n. 1. Adj. Care are culoarea cerului senin. ♦ Fig. Melancolic, trist, sumbru. ♦ Expr. *Înimă-albastră* = a) suflet trist, p. ext. tristețe, jale; b) necaz, mânie, furie. *Cu (sau de) sânge albastru* = de neam mare, ales; nobil. (Fam.) *E (cam) albastru* = e (cam) rău, (cam) neplăcut, situația e (cam) dificilă. 2. S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată între verde și indigo; culoarea descrisă mai sus; albăstreală, albăstrime. ♦ *Albastru de metilen* = colorant albastru (I) folosit în vopseterie, în lucrări de biologie și în medicină. *Albastru de Prusia* (sau *de Berlin*) = ferocianură de fier folosită ca pigment albastru (I). ♦ Compuse: *albastru-azuriu* = albastru (I) cu nuanțe azurii; *albastru-deschis* = albastru (I) mai puțin intens. — Lat. *albaster* (*albus*).

ALBATRÓS, *albatroși*, s.m. Pasăre marină, asemănătoare cu pescărușul, dar mult mai mare decât acesta, de culoare albă, cu aripile lungi, înguste și negre la vârf (*Diomedea exulans*). — Din fr. *albatros*.

ALBĂSTREALĂ, *albăstreli*, s.f. 1. Albastru, albăstrime. 2. Substanță de culoare albăstră-indigo, care are proprietatea de a descompune culoarea galbenă și care se folosește în gospodărie și în industrie pentru accentuarea albului unor obiecte. — *Albăstri* + suf. -*eală*.

ALBĂSTRÉL, -*EA*, -*ÎCĂ*, *albăstreli*, -*ele*, adj., s.f. 1. Adj. Diminutiv al lui albastru. 2. S.f. Plantă erbacee cu flori albastre; albăstriță (*Centaurea cyanus*). — *Albastru* + suf. -*el*.

ALBĂSTRÍ, *albăstresc*, vb. IV. 1. Tranz. A da unui obiect o culoare (mai) albăstră; a clăti rufele în apă amestecată cu albăstreală. 2. Intrans. și refl. Fig. A căpăta, a avea sau a răspândi o lucire albăstră. — Din *albastru*.

ALBĂSTRÍME, (2) *albăstrimi*, s.f. 1. Calitatea de a fi albastru; culoare albăstră. 2. Întindere de culoare albăstră; spațiu albastru. 3. (Înv., peior.) Termen cu care țărani numeau uneori pe cei îmbrăcați orășenește; p. ext. ciocoime. — *Albastru* + suf. -*ime*.

ALBĂSTRÍOR, -*OARĂ*, *albăstriori*, -*oare*, adj. Diminutiv al lui albastru; albastru-deschis. [Pr.: -*tri-or*] — *Albastru* + suf. -*ior*.

ALBĂSTRÍRE, *albăstriri*, s.f. Acțiunea de a (se) albăstri. ♦ Tratament chimic prin care piesele de oțel se acoperă cu un strat (albastru) de oxid de fier, care le protejează împotriva coroziunii. — V. *albăstri*.

ALBĂSTRÍȚI, -*Ă*, *albăstriți*, -*te*, adj. 1. Care a devenit (mai) albastru. 2. Care este clătit în apă cu albăstreală; (reg.) similit. — V. *albăstri*.

ALBĂSTRÍȚĂ, *albăstrițe*, s.f. (Bot.) Albăstrea. — *Albastră* + suf. -*iță*.

ALBĂSTRÍU, -*ÎE*, *albăstriu*, adj. Care bate în albastru; albăstriu. ♦ (Substantivat, n.) Culoare care bate în albastru. — *Albastru* + suf. -*iu*.

ALBĂSTRÍUL, -*ŪIE*, *albăstriu*, adj. Albăstriu. — *Albastru* + suf. -*ui*.

ALBEĂLĂ, (2) *albeli*, s.f. (Pop.) 1. Faptul de a (se) albi. 2. (La pl.) Cosmetice de culoare albă. — *Albi* + suf. -*eală*.

ALBEĂTĂ s.f. 1. Calitatea de a fi alb; culoare albă; (rar) albime. 2. Leucum; (impr.) cataractă (2). [Var.: *albéte* s.f.] — *Alb* + suf. -*eață*.

ALBÉDO s.n. Mărire care indică fracțiunea din energia luminoasă incidentă radiată în mod difuz de un corp. — Din fr. *albédo*.

ALBÉI s.m. Specie de iarbă albicioasă, cu fire tari și cu spic ramificat. — *Alb* + suf. -*ei*.

ALBESCENȚĂ s.f. (Rar) Starea a ceea ce este alb; albiciune. — Din fr. *albescence*.

ALBÊȚ, -*EĂȚĂ*, *albeți*, -*e*, adj., s.n. (Reg.) 1. Adj. Albineț. 2. S.n. Album. — *Alb* + suf. -*ef*.

ALBÊȚE s.f. v. *albeață*.

ALBGARDÍST, -*Ă*, *albgardiști*, -*ste*, s.m. și f. Combatant împotriva bolșevismului în timpul războiului civil din Rusia (1918—1920). — *Alb* + *gardist* (după rus. *belogvardeet*).

ALBÍ, *albesc*, vb. IV. 1. Refl., intrans. și tranz. A deveni sau a face să devină (mai) alb. ♦ A trata produsele textile cu agenți oxidanți sau reducători pentru a le face mai albe, distrugând pigmentii naturali. ♦ A colora ușor în albastru un produs textil pentru a obține un efect de alb intens. ♦ A decolora, parțial sau total, un anumit produs. ♦ Intrans. A încărungi; p. ext. a îmbătrâni. 2. Intrans. A ieși în evidență, a se contura (din cauza culorii albe). ♦ Fig. A străluci. — Din *alb*.

ALBIÂN, -*Ă*, *albieni*, -*e*, adj., s. n. 1. S.n. Ultimul etaj al cretacului inferior, caracterizat prin gresii, marne și calcare, cu o bogată faună de amoniți și belemniti. 2. Adj. Care se referă la vârsta și la formațiile albianului (I). [Pr.: -*bi-an*] — Din fr. *albien*.

ALBICIÓS, -*OĂSĂ*, *albicioși*, -*oase*, adj. Care bate în alb; (rar) albiu, albiu, alburu. — *Alb* + suf. -*icios*.

ALBICIUNEA s.f. (Fam.) Albeață. — *Alb* + suf. -*iciune*.

ĂLBIE, *albi*, s.f. 1. Vas lunguieț făcut din lemn cioplit sau din doage asamblate; covată, copaie. ♦ Expr. *A face (pe cineva) albie de porci (sau de câini)* = a insulta (pe cineva) cu vorbe grele, a batjocori rău (pe cineva). 2. Porțiune a unei văi acoperită permanent sau temporar cu apă; matcă. — Lat. *alvea*.

ALBIGÉNS, -*Ă*, *albigensi*, -*e*, s.m. și f., adj. (Adept) al unei secte din sudul Franței, reprimată sângeros de papalitate (sec. XII și începutul sec. XIII), a cărei doctrină îmbina elemente creștine și dualiste. [Var.: *albigenz*, -*ă* s.m. și f., adj.] — Din lat. [civitas] *Albigensium*, germ. *Albigenser*. Cf. fr. *albigeois*.

ALBIGÉNȚA, -*Ă*, s.m. și f., adj. v. *albigens*.

ALBIÍ, pers. 3 *albieste*, vb. IV. Refl. (Rar) A lua forma unei albi. — Din *albie*. **ALBILIȚĂ**, *albițițe*, s.f. Fluture alb cu vârful aripilor anterioare negre, a cărei larvă dăunătoare se hrănește cu frunze de varză; fluture-de-varză, fluture-alb (*Pieris brassicae*). — *Alb* + suf. -*iliță*.

ALBÍME, *albimi*, s.f. (Rar) Albeață (I). — *Alb* + suf. -*ime*.

ALBINĂR, *albinari*, s.m. 1. (Pop.) Apicultor. 2. (Ornit.) Prigorie. — *Albină* + suf. -*ar*.

ALBINĂ, *albina*, s.f. 1. Insectă din familia apidelor, cu aparatul bucal adaptat pentru supt și lins, iar cu picioarele posterioare pentru strângerea polenului, cu abdomenul prevăzut cu un ac veninos și care trăiește în familii, producând miere și ceară; muscă (*Apis mellifera*). 2. Plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori violacee, dispuse în spic, asemănătoare cu o albină (I) (*Ophrys cornuta*). — Lat. *alvina* „stup”.

ALBINĂREL, *albinărei*, s.m. Pasăre migratoare cu pene viu și pestril colorate, care se hrănește cu insecte, în special cu albine și viespi; prigorie, furnicar, albinar (*Merops apister*). — *Albinar* + suf. -*el*.

ALBINĂRIE, *albinării*, s.f. (Rar) Stupină (I). — *Albină* + suf. -*ărie*.

ALBINĂRÍT s.n. 1. Apicultură. 2. (În Evul Mediu, în Țara Românească) Dare reprezentând a zecea parte din mierea și ceara produse. — *Albină* + suf. -*ărit*.

ALBINÉT, -*EĂȚĂ*, *albineți*, -*e*, adj., s.m. 1. Adj. (Reg.) Blond, albeț. 2. S.m. (Pop.) Numele unei varietăți de grâu din Banat. — *Alb* + suf. -*ineț*.

ALBINIOĂRĂ, *albinioare*, s.f. (Rar) Albină. — *Albină* + suf. -*ioară*.

ALBINÍSM s.n. Anomalie congenitală care constă în lipsa totală sau parțială de pigment în celulele inferioare ale pielii, manifestată prin culoarea albicioasă a pielii și a părului și uneori prin culoarea roșiatică a irisului. ♦ Insuficiență de materie colorante la plante, manifestată prin decolorarea totală sau parțială a frunzelor. — Din fr. *albinisme*.

ALBINÍȚĂ, *albințe*, s.f. Diminutiv al lui *albină*; albinioară, albinușă, albinuță. — *Albină* + suf. -*iță*.

ALBINÓS, -*OĂSĂ*, *albinosi*, -*oase*, s.m. și f., adj. (Persoană sau animal) atins de albinism. — Din fr. *albinos*.

ALBINÚȘĂ, *albinușe*, s.f. (Rar) Albină. — *Albină* + suf. -*ușă*.

ALBINÚȚĂ, *albinuțe*, s.f. Albină. — *Albină* + suf. -*uță*.

ALBIOĂRĂ, *albioare*, s.f. Albiuță. [Pr.: -*bi-oa*] — *Albie* + suf. -*ioară*.

ALBÍOR, -*OARĂ*, *albiori*, -*oare*, adj. Albișor. [Pr.: -*bi-or*] — *Alb* + suf. -*ior*.

ALBÍRE, *albiri*, s.f. Acțiunea de a (se) albi. — V. *albi*.

ALBÍȘOR, -*OARĂ*, *albișori*, -*oare*, adj., s.m. și f. I. Adj. Diminutiv al lui *alb*; albior. II. S.m. și f. (Iht.) Oblet. III. S.m. 1. Nume dat unor bureți comestibili. 2. (Pop.; la pl.) Bani de argint. IV. S.f. I. Albitură (2). 2. Varietate de viță-de-vie cu struguri albi. — *Alb* + suf. -*isor*.

ALBÍT s.n. Mineral lăptos, verzui, roșiatic, cu luciu sidefiu sau sticlos, folosit în industria ceramicii. — Din fr. *albite*.

ALBÍT?, -*Ă*, *albiți*, -*te*, adj. 1. Făcut sau devenit (mai) alb (I); înalbit? 2. (Despre părul oamenilor, p. ext. despre oameni) Cărunț. — V. *albi*.

ALBITÓR, -OÁRE, *albitori*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor care lucrează într-o albitorie. — **Albi** + suf. *-tor*.

ALBITORIE, *albitorii*, s.f. Secție într-o întreprindere textilă în care se albesc produse prin distrugerea pigmentilor naturali ai fibrelor. — **Albitor** + suf. *-ie*.

ALBITURĂ, *albituri*, s.f. 1. (La pl.) Totalitatea rufelor (de pat, de corp etc.); lenjerie. 2. Nume generic dat exemplarelor mici de plătică, babușcă etc.; albișoară. 3. (Reg.) Nume dat rădăcinilor de pătrunjel și de păstârnac. 4. (Tipogr.) Mici piese de plumb care servesc la completarea spațiului alb dintre litere, cuvinte sau rânduri; *p. ext.* spațiu alb între rânduri. — **Alb** + suf. *-itură*.

ALBITĂ, *albițe*, s.f. 1. (Iht.) Obieț. 2. Nume dat mai multor plante erbacee cu flori galbene (*Alyssum*). — **Alb** + suf. *-iță*.

ALBÍU, -ÍE, *albiu*, adj. (Rar) Albicios. — **Alb** + suf. *-iu*.

ALBIUȚĂ, *albiuțe*, s.f. Diminutiv al lui *albie*; albișoară. [Pr.: *-bi-u-*] — **Albie** + suf. *-uță*.

ALBOÁRE s.f. (Rar) Lucire, licărire albă. — Lat. **albor, -oris**.

ALBORADĂ, *alborade*, s.f. Compoziție muzicală instrumentală; inspirată din poeziile populare din Peninsula Iberică și care se execută în zori; albadă. — Din sp. *alborada*.

ALBŪI, -ŪIE, *albu*, adj. (Reg) Albicios. — **Alb** + suf. *-ui*.

ALBULÉȚ, *albulete*, s.n. (Reg) Alburn. — **Alb** + suf. *-uleț*.

ALBŪM, albume, s.n. 1. Caiet cu foile dintr-o hârtie specială, în care se păstrează fotografii, ilustrate, mărci poștale etc. ♦ Caiet în care se scriu versuri, citate sau în care se schițează desene. 2. Colecție de fotografii, de ilustrații, de schițe etc. reunite într-un volum, după o temă unitară. *Album de artă*. 3. (Muz.) Disc sau CD cu muzică pe care sunt înregistrate mai multe piese, de obicei ale aceluiași interpret sau ale aceleiași formații. [Pl. și: *albumuri*] — Din fr., lat. **album**.

ALBUMEĂLĂ, *albu*, s.f. (Bot.) Floare-de-colț. — Cf. a 1 b.

ALBUMÉN s.n. Țesut vegetal din semințele unor plante, în care se depozitează substanțele nutritive de rezervă și care servește embrionului ca hrană în timpul germinăției. — Din fr., lat. **albumen**, „albuz”.

ALBUMINĂ, *albumine*, s.f. Substanță organică din grupul proteinelor, solubilă în apă, coagulabilă prin încălzire și precipitabilă la acțiunea acizilor anorganici, care intră în compoziția albușului de ou, a sângelui și a altor lichide organice. — Din fr. **albumine**.

ALBUMINOID, -Ă, *albuminoizi, -de*, adj., s.n. 1. Adj. De felul albuminei. 2. S.n. Proteină insolubilă care se găsește în țesuturile de natură cartilajinoasă. — Din fr. **albuminoide**.

ALBUMINOMÉTRU, *albuminometre*, s.n. Aparat cu care se poate determina cantitatea de albumină dintr-un lichid organic. — După fr. **albuminimètre**.

ALBUMINÓS, -OASĂ, *albuminoși, -oase*, adj. Care conține albumină. — Din fr. **albumineux**.

ALBUMINURIE s.f. Prezența albuminei în urină (indicând, de obicei, o boală a rinichilor, insuficiență cardiacă etc.). — Din fr. **albuminurie**.

ALBUMIȚĂ, *albu*, s.f. (Bot.) Floare-de-colț. — Cf. a 1 b.

ALBUMOZĂ s.f. Derivat necoagulabil al albuminei. — Din fr. **albumose**.

ALBURĪ, pers. 3 *albu*, vb. IV. Intranz. A răspândi o lumină albicioasă, a se zări ca ceva alb. — Din **alboare**.

ALBURIU, -ÍE, *alburii*, adj., s.n. 1. Adj. De culoare albicioasă. 2. S.n. Culoare alburie (1). — **Alboare** + suf. *-iu*.

ALBURN, *alburnuri*, s.n. Totalitatea straturilor tinere situate între scoarța și inima trunchiului unui copac, prin care trec apa și sărurile minerale; albeț, albuț. — Din it. **alburno**, lat. **alburnum**.

ALBŪȘ, albușuri, s.n. 1. Substanță albă-transparentă, vâscoasă, compusă în cea mai mare parte din albumină, care înconjură gălbenușul oului de păsări, reptile, pești etc. 2. (Rar) Sclerotică. — **Alb** + suf. *-uș*.

ALBŪȚ, -Ă, *albuți, -e*, adj. (Rar) Diminutiv al lui *alb*. — **Alb** + suf. *-uț*.

ALCÁDE s.m. v. **alcalde**.

ALCÁIC, -Ă, *alcaici, -ce*, adj. (În sintagmele) *Vers alcaic* = vers antic format din cinci picioare, cu cezura după al doilea picior. *Strofă alcaică* = strofă compusă din patru versuri: două alcaice, unul iambic și unul coriambic. [Pr.: *-ca-ic*] — Din fr. **alcaïque**.

ALCÁLDE, alcalzi, s.m. Magistrat municipal în Spania; primar în Spania. [Var.: **alcáde** s.m.] — Din sp. **alcalde**.

ALCALICELULÓZĂ s.f. Derivat alcalin al celulozei folosit la fabricarea mătăsii artificiale prin procedeul viscozei. — Din fr. **alcalicellulose**.

ALCALIMETRIE s.f. Capitol al chimiei care se ocupă cu determinarea concentrației unei baze; procedeul de analiză chimică întrebunțat în acest scop. — Din fr. **alcalimétrie**.

ALCALIMÉTRU, *alcalimetre*, s.n. Instrument cu ajutorul căruia se determină gradul de concentrație al alcaliilor. — Din fr. **alcalimètre**.

ALCALÍN, -Ă, *alcalini, -e*, adj. (Despre substanțe chimice) Care are în soluție o reacție bazică, albăstrind hârtia roșie de turnesol și neutralizând acizii; bazic. ♦ *Metal alcalin* = metal din grupul metalelor monovalente. *Medicament alcalin* = medicament folosit în tratamentul acidității gastrice. — Din fr. **alcalin**.

ALCALINITÁTE s.f. Calitate a unei substanțe de a fi alcalină; grad de saturație cu alcalii a unei soluții. — Din fr. **alcalinité**.

ALCALINIZÁ, *alcalinizez, vb.* I. Tranz. A da unei substanțe proprietăți alcaline. — Din fr. **alcaliniser**.

ALCALINIZÁRE, alcalinizári, s.f. Acțiunea de a *alcaliniza*. — V. **alcaliniza**. **ALCALÍNO-PĂMÁNTÓS, alcalino-pământoase**, adj. (În sintagma) *Metal alcalino-pământos* = fiecare dintre metalele care aparțin grupei a II-a din sistemul periodic al elementelor. — **Alcalin** + **pământos** (după fr. *alcalino-terreux*).

ALCÁLIU, alcalii, s.n. Hidroxid al unor metale alcaline și al ionului amoniu. — Din fr. **alcali**.

ALCALOÍD, alcaloizi, s.m. Substanță bazică azotată de origine vegetală sau obținută sintetic, toxică, folosită în doze mici ca medicament. — Din fr. **alcaloïde**.

ALCALÓZÁ s.f. Creștere anormală a rezervei alcaline din sânge cauzată de unele tulburări funcționale. — Din fr. **alcalose**.

ALCÁN, alcani, s.m. Denumire generică dată hidrocarburilor aciclice saturate; hidrocarbură parafinică, parafină. — Din fr. **alcane**.

ALCARÁZAS, alcarazasuri, s.n. (Rar) Vas poros de pământ în care se produce răcirea lichidului pe care-l conține, datorită evaporării prin pereții lui. — Din fr. **alcarazas**.

ALCAZÁR, alcazare, s.n. Palat fortificat, foarte ornamentat, de origine maură, construit în Evul Mediu în principalele orașe spaniole. — Din fr., sp. **alcazar**.

ALCÁTUÍ¹, *alcătui*, vb. IV. Tranz. 1. A face, a construi, a înjgheba, a întocmi; a compune, a concepe. ♦ Refl. A lua ființă, a se forma. 2. A forma împreună; a constitui. ♦ Refl. A fi format, a consta din... 3. (Pop.) A strânge, a aduna; a aranja. — Din magh. **alkotni**.

ALCÁTUÍ², *alcătui*, vb. IV. Refl. (Reg.) A cădea la învoială; a se înțelege, a se învoi. — Din magh. **alkudni**.

ALCÁTUIÁLÁ, alcătuieli, s.f. Alcătuire; (concr.) ceea ce este alcătuit, înjghebat. [Pr.: *-tu-ia-*] — **Alcătui¹** + suf. *-eală*.

ALCÁTUIRE, alcătuirii, s.f. Acțiunea de a (se) *alcătui¹* și rezultatul ei; întocmire, compunere, constituire, alcătuială. ♦ Compoziție, structură. — V. **alcătui¹**.

ALCÁTUITÓR, -OÁRE, alcătuito, *-oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care intră în compoziția unui lucru; constitutiv. 2. S.m. și f. Persoană care alcătuieste ceva. [Pr.: *-tu-i-*] — **Alcătui¹** + suf. *-tor*.

ALCHÉNÁ, alchene, s.f. Nume dat unor hidrocarburi aciclice nesaturate. — Din fr. **alkène**, germ. **Alkene**.

ALCHIDÁL s.m. Rășină sintetică poliesterică folosită la prepararea unor lacuri și vopsele. — Din germ. **Alkidal**.

ALCHÍL, alchili, s.m. (Chim.) Radical organic monovalent obținut dintr-o alchenă și o hidrocarbură aromatică sau parafinică. — Din fr. **alkyle**.

ALCHILÁRE s.f. (Chim.) Introducere a unui alchil în molecula unui compus organic. — După fr. **alkylation**.

ALCHÍMIC, -Ă, alchimici, -ce, adj. Referitor la alchimie, de alchimie. — Din fr. **alchimique**.

ALCHIMÍE s.f. Formă de studiere empirică, experimentală a naturii, îmbinată cu elemente de astrologie și misticism, care urmărește transformarea metalelor comune în aur, crearea unui „elixir al vieții”, descoperirea „pietrei filosofale” etc. — Din fr. **alchimie**, lat. **alchemia**.

ALCHIMÍST, alchimiști, s.m. Persoană care practica alchimia. [Var.: **alhimist** s.m.] — Din fr. **alchimiste**.

ALCHÍNÁ, alchine, s.f. (Chim.) Hidrocarbură aciclică nesaturată, cu o triplă legătură. — Din germ. **Alkine**.

ALCOÓL, (1) alcooli, s.m., (2, 3) *alcooli*, s.n. 1. Derivat obținut prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi cu un oxidril. 2. Lichid incolor, inflamabil, cu miros și gust specific, obținut prin fermentarea zaharurilor din cereale, fructe etc. sau pe cale sintetică și folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant, combustibil, dizolvant etc.; etanol, alcool etilic, spirit. ♦ *Alcool denaturat* = alcool brut sau rafinat căruia i s-au adăugat denaturanți pentru a-l face impropriu consumului alimentar, dar care este folosit în industrie sau drept combustibil menajer. *Alcool rafinat* = alcool brut din care au fost îndepărtate impuritățile prin rectificare. *Alcool sanitar* = alcool colorat cu albastru de metil și denaturat cu salicilat de metil, întrebunțat ca dezinfectant extern. *Alcool solidificat* = polimer al acetaldehidului, insolubil în apă, greu solubil în alcool și eter, întrebunțat drept combustibil solid. 3. Băutură alcoolică. — Din fr. **alcool**.

ALCOOLÁT s.m. Derivat al alcoolului, obținut prin înlocuirea hidrogenului din grupa hidroxil cu un metal. — Din fr. **alcoolate**.

ALCOOLEMÍE, s.f. Prezență temporară a alcoolului (2, 3) în sânge; procent de alcool prezent în sânge. — Din fr. **alcoolemie**.

ALCOÓLIC, -Ă, alcoolici, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care conține alcool. 2. S.m. și f. Persoană care consumă în mod abuziv băuturi alcoolice; bețiv. — Din fr. **alcoolique**.

ALCOOLÍSM s.n. Abuz permanent de băuturi alcoolice; stare patologică determinată de consumul excesiv de alcool; intoxicație alcoolică cronică; etilism. — Din fr. **alcoolisme**.

ALCOOLIZĂ, *alcoolizez*, vb. I. 1. Refl. A consuma în mod excesiv și permanent băuturi alcoolice; a deveni alcoolic (2). 2. Tranz. A mări concentrația de alcool dintr-o soluție. — Din fr. **alcooliser**.

ALCOOLIZARE s.f. Acțiunea de a se alcooliza și rezultatul ei. — V. **alcooliza**.
ALCOOLIZĂT, *-Ă, alcoolizați, -te, adj.* (Despre lichide) În care s-a introdus alcool. — V. **alcooliza**. Cf. fr. *alcoolisé*.

ALCOOLMETRIE s.f. Totalitatea procedurilor folosite pentru determinarea concentrației unei soluții alcoolice. — După fr. **alcoolemétrie**.

ALCOOLMÉTRU, *alcoolemètre*, s.n. Instrument care servește la măsurarea concentrației de alcool a unei soluții. — **Alcool + metru** (după fr. *alcoolemètre*).

ALCOOLSCÓP, *alcoolscoape*, s.n. Instrument pentru determinarea alcoolemiei. — Din **alcool** (după *bronhoscop, stetoscop* etc.).

ALCÓV, *alcovuri*, s.n. Loc mai ridicat decât podeaua sau feridă într-o cameră de dormit, unde se așază patul; p. ext. pat. ♦ Dormitor al unei femei. [Var.: (inv.) **alcóvă** s.f.] — Din fr. **alcôve**.

ALCÓVĂ s.f. v. **alcov**.

ALCOXID, *alcoxizi*, s.m. (Chim.) Alcoolat. — Din fr. **alcoxid**.

ALDÁN, *aldani*, s.m. (Reg.) Căneapă de toamnă care produce sămânță (*Cannabis sativa*). [Var.: **haldán** s.m.] — Et. nec.

ALDĂMĂȘ, *aldămașuri*, s.n. Băutură (și gustare) oferită de cineva după încheierea unei tranzacții. [Var.: **adălmăș** s.n.] — Din magh. **aldomás**.

ÁLDE adj. pron. invar. (Pop. și fam.) 1. Oameni ca...; specimene de felul..., de tagma... ♦ Lucruri, întâmplări de felul... 2. Cei din familie, din jurul cuiva; al lui... 3. (Precedând un nume propriu, un nume de rudenie etc.) *Alde Ion*. — **Al + de**⁴.

ALDEHIDĂ, *aldehyde*, s.f. Substanță organică obținută prin oxidarea moderată a unor alcooli, folosită în industria farmaceutică. ♦ *Aldehidă formică* = formaldehidă. *Aldehidă benzoică* = benzaldehidă. — Din fr. **aldéhyde**.

ALDÍN, *-Ă, aldine*, adj. s.f. (Caracter tipografic sau literar tipografic) care are conținut mai gros decât al literelor obișnuite; gras. — Din it. **aldino**.

ALDÓL, *aldoli*, s.m. (Chim.) Aldehidă-alcool obținută prin polimerizarea unei aldehide. — Din fr. **aldol**.

ALDOSTERÓN s.m. Hormon cu structură steroidă, asemănătoare corticosteronului, extras din glanda suprarenală. — Din fr. **aldostérone**.

ALDÓZĂ, *aldoze*, s.f. (Chim.) Monozaharidă având în moleculă gruparea carbonil caracteristică aldehidelor. — Din fr. **aldose**.

ALEÁN, *aleanuri*, s.n. 1. (Pop.) Suferință, durere sufletească (din cauza unei dorințe neîmplinite). 2. Sentiment de duioșie; melancolie, dor. 3. Dușmănie, vrăjmășie, pică. — Din magh. **ellen** „contra”.

ALEATOR, *-OĂRE* adj. v. **aleatoriu**.

ALEATORIC, *-Ă, aleatorici, -ce*, adj. (Livr.; despre fenomene) Care se produce întâmplător, care este legat de hazard; stocastic. ♦ (Muz.) Care se bazează pe improvizație; care lasă execuția la inspirația interpretului. [Pr.: *-le-a-*] — **Aleator**[iu] + suf. *-ic*.

ALEATORISM s.n. Caracter aleatoric. [Pr.: *-le-a-*] — Din fr. **aléatorisme**.

ALEATORIU, *-IE, aleatorii*, adj. Care depinde de o împrejurare viitoare și nesigură; întâmplător. *Venituri aleatorii*. [Pr.: *-le-a-*. — Var.: **aleator**, *-oăre* adj.] — Din fr. **aléatoire**, lat. **aleatorius**.

ALEBÁRDĂ s.f. v. **halebárdă**.

ALEBARDIÉR s.m. v. **halebardier**.

ALÉE, *alei*, s.f. Drum într-un parc, într-o grădină etc. așternut cu nisip sau cu prund și mărginit de arbori sau de flori. ♦ Stradă plantată cu arbori; stradă îngustă și scurtă; stradă, intrare. ♦ Spațiu de circulație mărginit pe ambele părți de elemente arhitecturale. [Pr.: *-le-e-*] — Din fr. **allée**.

ALEGÁ, *alég*, vb. I. Refl. (Înv. și pop.) A insista pe lângă cineva, a se lega, a se ține de capul cuiva. — Lat. **alligare**.

ALEGÁ², *aleghez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A invoca ceva în sprijinul unei idei sau ca justificare a unei acțiuni. — Din fr. **alléguer**, lat. **allegare**.

ALEGÁȚIE, *alegații*, s.f. (Jur.) Faptul de a *alega²*; invocare a unei teorii, a unei păreri în sprijinul unei afirmații făcute sau pentru a justifica ceva. [Var.: (inv.) **alegațiune** s.f.] — Din fr. **allegation**, lat. **allegatio**, *-onis*.

ALEGATIUNE s.f. v. **alegație**.

ALEGĂTOR, *-OĂRE, alegători, -oare*, s.m. și f. Persoană care are drept de vot, care votează. — **Alege** + suf. *-ător*.

ALÉGE, *alég*, vb. III. 1. Tranz. A prefera ceva sau pe cineva; a-și fixa preferințele asupra unui fapt sau asupra unei persoane; a decide. 2. Tranz. A desemna pe cineva prin vot; a vota. 3. Tranz. (Pop.) A deosebi dintre alții, a recunoaște dintre mai mulți; a distinge. 4. Tranz. și refl. A (se) împărți formând mai multe grupe. ♦ Expr. (Tranz.) *A alege cărare* = a despărți părul în două cu pieptenele. ♦ Refl. impers. (Reg.) A apărea clar, limpede. 5. Tranz. A curăța prin selecție. ♦ Fig. A înțelege clar spusele cuiva. 6. Refl. A rămâne cu ceva de pe urma unei acțiuni, a unei împrejurări etc. 7. Refl. A ajunge într-o anumită situație (rea). ♦ Expr. *A se alege praf și pulbere* sau *a se alege praful de cineva* (sau *de ceva*) = a se distruge complet, a nu mai rămâne nimic (din ceva). [Perf. s. *alesei*, part. *ales*] — Lat. **allegere**.

ALÉGERE, *alegeri*, s.f. 1. Acțiunea de a (*se*) *alege* și rezultatul ei. ♦ Loc. adv. *Fără alegere* = la nimereală, la întâmplare. *La alegere* = după voia, după placul

cuiva. 2. (Mai ales la pl.) Desemnarea prin vot a membrilor organelor reprezentative ale statului, ale unor organizații etc. — V. **alege**.

ALEGÓRIC, *-Ă, alegorici, -ce*, adj. Caracteristic alegoriei, care reprezintă o alegorie; exprimat în pildă. ♦ *Car alegoric* = vehicul amenajat cu o platformă, pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se defilează în anumite zile de sărbătoare. — Din fr. **allégorique**, lat. **allegoricus**.

ALEGORIE, *alegorii*, s.f. 1. Procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete. 2. Operă literară sau plastică folosind această formă de expresie (fabulă, parabolă etc.). — Din fr. **allégorie**, lat. **allegoria**.

ALEGORISM s.n. Faptul de a explica în alegorii, de a exprima în imagini; abuz de alegorii. — Din fr. **allégorisme**.

ALEGORIZĂ, *alegorizez*, vb. I. Tranz. A înfățișa ceva prin alegorii. — Din fr. **allégoriser**.

ALEGORIZĂNT, *-Ă, alegorizanți, -te*, adj. Care alegorizează. — **Alegoriza** + suf. *-ant*.

ALEGORIZARE, *alegorizări*, s.f. Faptul de a *alegoriza*. — V. **alegoriza**.

ALEGORIZĂT, *-Ă, alegorizați, -te, adj.* Cu alegorii. — V. **alegoriza**.

ALEGRÉȚE s.f. (Livr.) Vioiciune, sprinteneală (a tonului, a exprimării). — Din fr. **allégresse**.

ALEGRU, *-Ă, alegri, -e*, adj. (Livr.; despre o melodie) Vioi, sprinten. — Din fr. **allègre**.

ALEI interj. v. **alelei**.

ALELĂ, *alele*, s.f. (Biol.) Genă de un anumit tip de pe același cromozom. — Din fr. **allèle**.

ALELÉI interj. (Pop.) Exclamație (precedând o invocație) care exprimă mânia, amenințarea, părerea de rău sau entuziasmul. [Var.: **aléi** interj.] — Et. nec.

ALELOPATIE s.f. (Biol.) Influență (inhibitoare) exercitată de unele plante superioare asupra plantelor din vecinătate prin intermediul unor substanțe chimice. — Din fr. **alléopathie**, germ. **Alleopathie**.

ALELÚIA interj. Exclamație care apare ca un refren de laudă în cântări bisericesti. ♦ Expr. (Fam.) *A-i cânta* (cuiva) *aleluia* = a lua parte la înmormântarea cuiva, a înmormânta pe cineva. ♦ (Fam.) S-a sfârșit! s-a terminat! amin! [Var.: **alilúia** interj.] — Din sl. **aleluja**.

ALEM s.n. Steag cu însemnele Imperiului otoman (primit de domnii români la învestitura lor). — Din tc. **alem**.

ALEMÁN, *-Ă*, s.m. și f., adj. v. **alaman**.

ALEMÁNDĂ, *alemände*, s.f. Vechi dans de origine populară germană, la început cu caracter vesel, vioi, ulterior, moderat, grav, în doi timpi; melodie după care se execută acest dans. [Scriș și: **allemandă**] — Din fr. **allemande**.

ALEMÁNIC, *-Ă, alemanici, -e*, s.m. și f., adj. Alaman. — Din fr. **alémanique**.

ALENĂ, *alene*, s.f. Aer cald care iese din plămâni în timpul expirației. — Din fr. **haléine**.

ALENÉ adv. Într-un ritm încet, fără grabă. — **A³ + lene**.

ALERGÁ, *alérg*, vb. I. Intrans. 1. A merge repede; a gonii; a fugi. 2. A fugi după cineva sau ceva pentru a-l ajunge, a-l prinde. ♦ Tranz. A fugări pe cineva. 3. A se grăbi într-o direcție sau către un scop. ♦ A recurge la cineva ca la o sursă de ajutor, de asistență. ♦ A umbla după treburi. 4. A umbla de colo până colo, fără o țintă precisă. ♦ Tranz. (Pop.) A cutreiera, a străbate un loc. 5. A participa la probele alergării în cadrul unei competiții sportive. — Lat. ***allargare** (< *largus*).

ALERGÁRE, *alergári*, s.f. Acțiunea de a *alerga*; alergătură. ♦ (Mai ales la pl.) Probă atletică de fugă pe anumite distanțe. ♦ Cursă de cai. — V. **alerga**.

ALERGĂTOR, *-OĂRE, alergători, -oare*, adj., s.m., s.f. I. Adj. Care alergă. ♦ *Piatră alergătoare* (și substantivat, f.) = piatra de moară care se învârteste spre a măcina boabele. *Păsări alergătoare* (și substantivat, f.) = păsări din țările calde, având picioare lungi, cu care alergă foarte repede. II. S.m. și f. I. Atlet care concurează la probe de alergări. 2. (Rar) Curier (însărcinat cu transmiterea unui mesaj). 3. Cal de curse. III. S.f. I. Dispozitiv pe care se pun moșoare cu fire pentru a se face urzeala la războaiele de țesut țărănești. 2. (Înv.) Parc vast, împrejmuit, în care erau ținute anumite animale și în care se organizau vânători. — **Alerga** + suf. *-ător*.

ALERGĂTÚRĂ, *alergături*, s.f. Alergare. ♦ Expr. *O alergătură de cal* = măsură aproximativă (nu prea mare) de distanță. ♦ Deplasare continuă pentru îndeplinirea unor treburi; du-te-vino. ♦ Expr. *Cal de alergătură* = cal sau, fig., om întrebuițat la toate corvezile. — **Alerga** + suf. *-ătură*.

ALERGÉN, *-Ă, alergeni, -e*, adj., s.n. (Substanță de natură proteică) care provoacă o alergie. — Din fr. **allergène**.

ALÉRGIC, *-Ă, alergici, -ce*, adj. De alergie, specific alergiei, referitor la alergie. ♦ (Substantivat) Persoană care manifestă o alergie. — Din fr. **allergique**.

ALERGÍE, *alergii*, s.f. (Med.) Mod special de a reacționa al organismului sub acțiunea unor microbi sau a unor substanțe străine introduse pe căi variate (digestivă, respiratorie, injectii etc.). — Din fr. **allergie**.

ALERGOLÓG, *-Ă, alergologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în alergologie. — Din **alergologie** (derivat regresiv).

ALERGOLÓGIC, *-Ă, alergologici, -ce*, adj. Referitor la alergologie, de alergologie. — Din fr. **allergologique**.

ALERGOLOGIE s.f. Parte a medicinei care se ocupă cu procesele și cu bolile de natură alergică. — Din fr. **allergologie**.

ALÉRT, -Ă, alerti, -te, adj. Sprinten, vioi; iute, prompt. — Din fr. **alerte**.

ALERTĂ, alertez, vb. I. Tranz. și refl. A (se) alarma. — Din fr. **alerter**.

ALERTĂRE, alertări, s.f. Acțiunea de a (se) alerta. — V. **alerta**.

ALERTĂT, -Ă, alertați, -te, adj. Alarmat. — V. **alerta**.

ALÉRTĂ, alerte, s.f. (Adesea fig.) Alarmă. ♦ Semnal convențional internațional prin care se atrage atenția oamenilor de știință asupra producerii sau iminenței producerii unor fenomene cerești ale căror evoluții și consecințe geografice trebuie urmărite. — Din fr. **alerte**.

ALERTÉȚE s.f. (Rar) Viociune, agerime; elan, avânt. — Din it. **all'ertezza**.

ALÉS¹ s. n. Faptul de a (se) alege. ♦ Loc. adj. *Pe ales(e)* = deosebit, special. ♦ Loc. adv. *Pe ales(e)* sau *într-ales* = la liberă alegere, după plac. [Formă gramaticală: (în loc.) *alse*] — V. **alege**.

ALÉS², -EASĂ, aleși, -se, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Deosebit dintre alții sau dintr-un tot. 2. (Adesea substantivat) Desemnat prin vot. 3. Deosebit, distins, remarcabil; scump, rar. ♦ Loc. adv. *Mai ales* = în special, îndeosebi. 4. (Despre țesături) Lucrat cu flori sau cu modele. II. S.m. și f. (Art.) Persoană iubită (cu care se căsătorește cineva). — V. **alege**.

ALESĂTURĂ, alesături, s.f. Procedeu de ornamentare a țesăturilor populare românești prin separarea și îmbinarea cu mâna, după un model, a firelor de urzeală și de băteală. ♦ Motiv decorativ colorat, realizat în arta populară românească prin procedeul descris mai sus. — **Ales²** + suf. *-ătură*.

ALESIDĂ, alside, s.f. (Inv.) Lăntșor întrebunțat la ceasornice de buzunar, ca podoabă femeiască în jurul gâtului etc. [Var.: **alásidă** s.f.] — Din ngr. **alísida**.

ALESTĂNCĂ s.f. (Reg.) Numele unei țesături de bumbac. [Var.: **halastăncă** s.f.] — Din rus. **holstinka**.

ALÉU interj. v. **aoaleu**.

ALEURIT, aleurite, s.n. Rocă sedimentară detritică, neconsolidată, formată din fragmente de minerale și de roci cu dimensiunile foarte mici. ♦ Frațiune din sedimente cu aceeași granulație. — Din fr. **aleurite**.

ALEURITIC, -Ă, aleuritic, -ce, adj. Care se referă la aleurite, care aparține aleuritelor. — Din fr. **aleuritique**.

ALEUROLÍT s.n. Rocă sedimentară aleuritică, compactă. — Din fr. **aleurolite**.

ALEUROMÉTRU, aleurometre, s.n. Aparat pentru determinarea calității glutenului din făinurile de cereale. — Din fr. **aleuromètre**.

ALEURONĂT s.n. Produs alimentar bogat în proteine, obținut din gluten, din care se fac preparate culinare dietetice pentru bolnavii de diabet. — Din fr. **aleuronate**.

ALEURONĂ s.f. Substanță proteică aflată în celulele stratului aleuronic din fructe, din semințe de cereale sau de leguminoase. — Din fr. **aleurone**.

ALEURONIC, aleuronic, adj. (În sintagma *Strat aleuronic* = strat din celule bogate în proteine, care se găsește sub învelișul bobului de cereale. — Din fr. **aleuronique**.

ALEVÍN, alevini, s.m. Larvă de pește, pui de pește. — Din fr. **alevin**.

ALEVINAJ s.n. (Rar) Îngrijire și hrănire a puietului de pește. — Din fr. **alevinage**.

ALEXANDRÍN, -Ă, alexandrini, -e, adj. Care ține de civilizația elenistică din Alexandria; *p. ext.* care ține de epoca elenistică. ♦ *Vers alexandrin* (și substantivat, m.) = vers iambic de 12 silabe (cu cezură după silaba a șasea). *Poezie alexandrină* = poezie de tip rafinat, erudit, adesea ezoteric, caracteristică epocii elenistice. — Din fr. **alexandrin**, lat. **alexandrinus**.

ALEXANDRINISM s.n. I. Ansamblu de manifestări ale civilizației elenistice, semigrecești, semiegiptene, cu centrul în orașul Alexandria (sec. III î.H. – III d.H.). 2. Caracterul operei poezilor alexandrini; *p. ext.* caracterul rafinat, erudit, subtil, ezoteric al artei și filosofiei în perioadele sale de declin. — Din fr. **alexandrinisme**.

ALEXANDRÍT, alexandrite, s.n. (Min.) Crisoberil. — Din germ. **Aleksandrit**, fr. **alexandrite**.

ALEXĂNDRINEÁN, -Ă, alexândrineni, -e, s.m., adj. I. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Alexandria. 2. Adj. Care aparține municipiului Alexandria sau alexândrinenilor (I), privitor la Alexandria ori la alexândrineni. — **Alexandria** (n. pr.) + suf. *-ean*.

ALEXĂNDRINEÁNCĂ, alexândrinence, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Alexandria. — **Alexândrinean** + suf. *-că*.

ALEXIE s.f. Incapacitate de a citi, cecitate verbală provocată de unele leziuni în centrul nervoși. — Din fr. **alexie**.

ALEXINĂ, alexine, s.f. Specie de anticorp aflată în serul sangvin. — Din fr. **alexine**.

ALEZĂ, alezez, vb. I. Tranz. A prelucra interiorul unei piese cilindrice, dându-i diametrul cerut. ♦ A calibra exact dimensiunile unui orificiu dintr-o piesă mecanică. — Din fr. **alésar**.

ALEZĂJ, alezaje, s.n. 1. Suprafață interioară, cilindrică sau conică, a unei piese. 2. Diametrul interior al cilindrului unui motor. — Din fr. **alésage**.

ALEZĂRE, alezări, s.f. Acțiunea de a aleza. — V. **aleza**.

ALÉZĂ, aleze, s.f. Bucată de material impermeabil pusă pe o saltea ca să o protejeze. — Din fr. **alèze**.

ALEZIE s.f. Incapacitate de a citi litere, cifre sau note muzicale. — Din fr. **alésie**.

ALEZÓR, alezoare, s.n. Unealtă așchietoare de formă cilindrică sau conică utilizată la alezare. — Din fr. **alésoir**.

ALFA¹, alfa, s.m. 1. Numele primei litere a alfabetului grecesc, corespunzătoare sunetului „a”. ♦ Expr. *De la alfa la omega* = de la început până la sfârșit. (*A fi*) *alfa și omega* = (a fi) începutul și sfârșitul, (a fi) atotcunoscător, (a fi) factorul esențial. 2. (Fiz.) *Particula alfa* = particula alcătuită din doi protoni și doi neutroni, emisă de unele substanțe radioactive. *Radiație alfa* = radiație constituită din particule alfa. — Din ngr. **álfa**.

ALFA² s.m. Plantă graminee originară din Algeria, din care se fac coarde, fibre etc. (*Stipa tenacissima*). ♦ *Hârtie alfa* = hârtie de calitate superioară, fabricată din frunzele acestei plante. — Din fr. **alfa**.

ALFABÉT, alfabete, s.n. Totalitatea literelor, așezate într-o ordine convențională, reprezentând sunetele de bază ale unei limbi. ♦ *Alfabet fonetic* = alfabet care asociază fiecărei litere un cuvânt de circulație a cărui inițială o constituie litera respectivă, în scopul evitării erorilor la transmisiile telefonice și radiotelefonice. *Alfabetul Morse* = alfabet folosit în telegrafie, în care literele sunt reprezentate prin linii și puncte. — Din fr. **alphabet**, lat. **alphabetum**.

ALFABETĂR, alfabetaire, s.n. Set de litere și silabe folosit ca material didactic pentru formarea cuvintelor. — **Alfabet** + suf. *-ar*.

ALFABÉTIC, -Ă, alfabetic, -ce, adj. Așezat în ordinea alfabetului. — Din fr. **alphabétique**.

ALFABETIZĂ, alfabetez, vb. I. Tranz. A învăța pe un analfabet să scrie și să citească. — **Alfabet** + suf. *-iza*.

ALFABETIZĂRE s.f. Acțiunea de a *alfabetiza*; instruire a analfabeților; combatere a analfabetismului. — V. **alfabetiza**.

ALFANUMÉRIC, -Ă, alfanumeric, -ce, adj. (Tehn.; despre indicații) Care este exprimat prin intermediul literelor și al cifrelor. — Din fr. **alphanumérique**.

ALFATRÓN, alfatroane, s.n. Vacuummetru care se bazează pe efectul ionizant al radiației alfa emise de o sursă etalonată. — Din fr. **alphatrone**.

ÁLGĂ, alge, s.f. (La pl.) Plante inferioare caracterizate prin prezența clorofilei și răspândite în ape dulci, sărate și pe uscat; (și la sg.) plantă din acest grup. — Din fr. **algue**, lat. **alga**.

ALGEBRĂ s.f. 1. Teorie a operațiilor privind numerele reale (pozitive ori negative) sau complexe și rezolvarea ecuațiilor prin substituția prin litere a valorilor numerice și a formulei generale de calcul numeric particular. ♦ Manual școlar care studiază aceste operații. 2. (În sintagma *Algebra logicii* = parte a logicii matematice care cuprinde calculul propozițiilor, claselor și al relațiilor. — Din fr. **algèbre**, lat. **algebra**.

ALGÉBRIC, -Ă, algebric, -ce, adj. De algebră (I), privitor la algebră. — Din fr. **algébrique**.

ALGEBRÍST, -Ă, algebrísti, -ste, s.m. și f. Specialist în algebră. — Din fr. **algébriste**.

ALGERIÁN, -Ă, algerieni, -e, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Algeriei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Algeriei sau algerienilor (I), privitor la Algeria sau la algerieni. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **algérien**.

ALGERIÁNCĂ, algerience, s.f. Femeie care face parte din populația Algeriei. [Pr.: *-ri-an*] — **Algerian** + suf. *-că*.

ALGEZIE, algezii, s.f. (Med.) Capacitatea de a simți durerea. ♦ (Med.) Durere. — Din germ. **Algesiel**.

ALGID, -Ă, algizi, -de, adj. (Despre o boală) Care este însoțit de senzația de frig. — Din fr. **algide**.

ALGIDITÁTE s.f. Simptom al unei boli caracterizat prin răcirea treptată a corpului. — Din fr. **algidité**.

ALGIE s.f. Durere apărută spontan sau în urma excitării patologice a nervilor senzitivii. — Din fr. **algie**.

ALGINĂ s.f. Substanță mucilaginoasă extrasă din anumite alge marine și folosită pentru apretare în industria pielăriei. — Din fr. **algine**.

ALGOFOBIE, algofobii, s.f. (Med.) Teamă patologică de durere. — Din fr. **algophobia**.

ALGOGÉN, -Ă, algogeni, -e, adj. Care este produs de o excitație puternică și care atacă terminațiile nervoase. — Din fr. **algogène**.

ALGÓL s.n. (Inform.) Limbaj simbolic folosit în programarea automată orientat în probleme de calcul științific. — Din engl., fr. **algot**.

ALGOLÓG, -Ă, algologi, -ge, s.m. și f. Specialist în algologie. — Din fr. **algologie**.

ALGOLÓGIC, -Ă, algologici, -ce, adj. Referitor la algologie, de algologie. — Din fr. **algologique**.

ALGOLOGIE s.f. Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul algelor. — Din fr. **algologie**.

ALGOMANIE s.f. (Livr.) Căutare a unei plăceri în durere. — Din fr. **algomanie**.

ALGONKIÁN, -Ă, *algonkieni*, -e, s. n., adj. **1.** S.n. Eră geologică căreia îi aparțin formațiunile dintre arhaic și paleozoic și care conține urme de organisme și de cărbuni. **2.** Adj. Care se referă la vârsta sau la formațiile algonkianului (**1**). [Pr.: -ki-an] — Din fr. **algonkien**.

ALGONKIN, -Ă, *algonkini*, -e, adj., s.m. și f. **1.** S.m. și f. Persoană aparținând unei populații amerindiene care trăiește îndeosebi în rezervațiile din Statele Unite ale Americii și Canadei. **2.** Adj. Care aparține algonkinilor (**1**), privitor la algonkini. ♦ (Substantivat, f.) Limba algonkină. — Din fr. **algonquin**.

ALGORÍTM, *algoritmi*, s.m. Ansamblu de simboluri folosite în matematică și în logică, permițând găsirea în mod mecanic (prin calcul) a unor rezultate. ♦ P. gener. Succesiune de operații necesare în rezolvarea unei probleme oarecare. [Pl. și: (n.) *algoritme*] — Din fr. **algorithme**.

ALGORÍTMIC, -Ă, *algoritmici*, -ce, adj. Care se bazează pe algoritmi. ♦ *Logică algoritmică* = logică care utilizează notații algoritmice. — Din fr. **algorithmique**.

ALGRAFÍE s.f. Procedeu de executare a formelor de imprimare pe plăci de aluminiu, folosit pentru tiparul plan. — Din fr. **algraphie**.

ALHIMÍST s.m. v. **alchimist**.

ALIÁ, *aliez*, vb. **1.** **1.** Refl. A încheia un tratat de alianță. ♦ A se înțelege cu cineva, a se coaliza în vederea unei acțiuni comune. **2.** Tranz. A topi laolaltă anumite metale sau anumite metale cu metaloizi pentru a obține un aliaj. [Pr.: -li-a] — Din fr. **allier**.

ALIÁJ, *aliaje*, s.n. Produs metalic obținut prin topirea laolaltă a anumitor metale sau a unor metale cu metaloizi. [Pr.: -li-aj] — Din fr. **alliage**.

ALIÁNȚĂ, *alianțe*, s.f. **1.** Înțelegere politică de durată între două sau mai multe state, stipulată în acorduri sau tratate, prin care hotărăsc să-și acorde asistență politică și militară reciprocă. ♦ Legătură, înțelegere între două sau mai multe grupuri, în vederea realizării unui obiectiv comun. **2.** (În sintagma *Rudă prin alianță*) = persoană devenită, prin căsătorie, rudă cu rudele soției sau ale soțului. ♦ (Reg.) Inel de logodnă. [Pr.: -li-an-] — Din fr. **alliance**.

ALIAS adv. Zis și..., pe nume și... [Pr.: -li-as] — Cuv. lat.

ALIÁT, -Ă, *aliați*, -te, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Unit, întovărășit cu cineva printr-o alianță în vederea unei acțiuni comune; (despre un stat) care a încheiat un tratat de alianță. **2.** S.m. și f. Persoană, clasă, partid, stat etc. care se unește cu cineva în vederea unei acțiuni comune. **3.** Adj. (Despre metale) Căruia i s-a adăugat o anumită cantitate din unul sau mai multe elemente pentru a forma un aliaj. [Pr.: -li-at] — V. **alia**.

ALIBÍ, *alibiuri*, s.n. **1.** Dovadă de nevinovăție rezultată din constatarea că, la data săvârșirii infracțiunii, cel învinuit se afla în altă parte decât la locul săvârșirii ei. **2.** Mijloc de apărare care aduce în sprijin un alibi (**1**). **3.** Fig. Pretext, scuză, justificare. ♦ Expr. *A (nu) avea (nici)un alibi* = a (nu) deține (nici) o probă, a (nu) avea (nici) o motivare. — Din fr. **alibi**.

ALÍC s.n. v. **alică**.

ALICÁNTE s.n. Soi de viță-de-vie cu struguri roșietici de mărime mijlocie și boabe sferice uniforme. ♦ P. ext. Vin produs din soiul de viță-de-vie descris mai sus. — Din fr. **alicante**.

ALÍCĂ, *alice*, s.f. **1.** (Mai ales la pl.) Fiecare dintre proiectilele sferice de plumb cu care sunt încărcate unele cartușe de vânătoare. **2.** Fiecare dintre granulele de oțel sau de fontă folosite pentru curățarea prin împrosăcare a suprafeței pieselor sau în foraj. **3.** Bucățele de piatră sau de cărămidă care se pun în tencuială pentru a întări sau pentru a astupa un gol. [Var.: **alic** s.n., **alice**, (reg.) **halice** s.f.] — Din ngr. **halikí** „pietrică”.

ALICĂRIE s.f. Material de construcție constituit din spărturi de cărămidă sau din piatră naturală, folosit ca umplutură. — **Alic** + suf. *-arie*.

ALÍCE s.f. v. **alică**.

ALICÍ, (**1**) *alicesc*, (**2**) pers. *3 aliceste*, vb. **IV. 1.** Tranz. (Rar) A răni cu alice (**1**). **2.** Refl. (Reg.) A se vedea, a apărea mai distinct dintre alte lucruri. — Din **alică**.

ALICNEALĂ s.f. v. **lihneală**.

ALICOTĂ, *alicate*, adj. (Mat.; în sintagma) *Parte alicotă* = parte care se cuprinde exact, de un anumită număr de ori, într-o cantitate dată. — Din fr. **aliquote**.

ALICUÁNȚĂ, *aliquante*, adj. (Mat.; în sintagma) *Parte alicuantă* = parte care nu se cuprinde exact, de un anumit număr de ori, într-o anumită cantitate dată. — Din fr. **aliquante**.

ALIDADĂ, *alidade*, s.f. Dispozitiv atașat la diferite aparate topografice, care servește la măsurarea unghiurilor. — Din fr. **alidade**, lat. **alidada**.

ALIENÁ, *alienez*, vb. **I. 1.** Tranz. (Jur.) A transmite cuiva un drept sau un lucru prin vânzare, cesiune etc.; a instrăina. **2.** Refl. (Livr.) A înnebuni. ♦ A deveni ostil societății, factorilor de civilizație; a se simți izolat în societatea modernă. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **aliéner**, lat. **alienare**.

ALIENÁBIL, -Ă, *alienabili*, -e, adj. (Jur.; despre un drept, un lucru) Care poate fi instrăinat. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **alienable**.

ALIENABILITÁTE s.f. (Jur.) Însușirea de a fi alienabil. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **alienabilité**.

ALIENÁRE, *alienări*, s.f. **1.** (Jur.) Acțiunea de a *aliena*; instrăinare a unui bun. **2.** (Fil.) Neputința individului față de societate și față de el însuși, depersonalizarea

sa în organizațiile mari și birocratice; instrăinare. **3.** (Med.; în sintagma *Alienare mintală*) = nebulie. [Pr.: -li-e-] — V. **aliena**.

ALIENÁT, -Ă, *alienați*, -te, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o boală mintală; nebun, dement. **2.** Adj. Instrăinat. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **aliéné**, lat. **alienatus**.

ALIENÁȚIE s.f. (Livr.) Termen generic pentru orice boală mintală; nebulie, demență. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **aliénation**, lat. **alienatio** [mentis].

ALIENÍST, -Ă, *alieniști*, -ste, s.m. și f. Medic specialist în boli mintale. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **aliéniste**.

ALIFÁTIC, -Ă, *alifatici*, -ce, adj. (Despre substanțe chimice organice) Care este format din atomi de carbon legați între ei în formă de lanț liber la ambele capete. — Din germ. **aliphatisch**.

ALIFÍE, *alifii*, s.f. Preparat farmaceutic de uz extern, compus din substanțe medicamentoase încorporate într-o masă onctuoasă și folosit în medicină și în cosmetică. — Din ngr. **alifi** „unsoare”.

ALIFÍOS, -OÁSĂ, *alifioși*, -oase, adj. Ca alifia. [Pr.: -fi-os] — **Alife** + suf. *-os*.

ALIENATOR, *aligatori*, s.m. Gen de crocodil cu botul lat, care trăiește în fluviile Americii (*Alligator mississippiensis*) sau ale Chinei (*Alligator sinensis*), a căror piele este folosită în marochinării. — Din fr. **alligator**.

ALIGNÍ vb. **IV** v. **lihni**.

ALIGOTÉ s.n. Soi de viță-de-vie originar din Franța, cu boabe mici, rotunde, de culoare albă-verzuie și miez zemos. ♦ P. ext. Vin produs din soiul de viță-de-vie descris mai sus. — Din fr. **aligoté**.

ALILÚIA interj. v. **aleluia**.

ALIMBÁ, *alimbez*, vb. **I.** Tranz. A descărca pe alte vase o parte din încărcătura unei nave, pentru a o putea face să navigheze în ape de mică adâncime. — Cf. **limb**.

ALIMBÁRE, *alimbări*, s.f. Faptul de a *alimba*. — V. **alimba**.

ALIMÉNT, *alimente*, s.n. Produs în stare naturală sau prelucrat care servește ca hrană. — Din fr. **aliment**, lat. **alimentum**.

ALIMENTÁ, *alimentez*, vb. **I. 1.** Tranz. și refl. A consuma sau a da să consume alimente; a (se) hrăni. **2.** Tranz. și refl. A (se) aproviziona. **3.** Tranz. A furniza materiale, energie, utilaje etc. unor instalații, întreprinderi etc. pentru asigurarea funcționării sau activității acestora. — Din fr. **alimenter**.

ALIMENTÁR, -Ă, *alimentari*, -e, adj. De alimente, privitor la alimente. ♦ *Industria alimentară* = industrie care transformă materiile prime de origine animală și vegetală în produse necesare hranei. ♦ *Pensie alimentară* = sprijin material acordat periodic de către o persoană alteia, în temeiul unei obligații stabilite prin lege sau prin hotărâre judecătorească; pensie de întreținere. ♦ (Substantivat, f.) Magazin în care se vând alimente. — Din fr. **alimentaire**, lat. **alimentarius**.

ALIMENTÁRE, *alimentări*, s.f. Acțiunea de a (se) *alimenta* și rezultatul ei; hrănire, alimentație, nutriție. — V. **alimenta**.

ALIMENTATÓR, *alimentatoare*, s.n. Dispozitiv care alimentează o mașină, o instalație etc. cu combustibil sau cu materie primă. — Din fr. **alimentateur**.

ALIMENTÁȚIE, *alimentații*, s.f. Alimentare, nutrimen. ♦ *Alimentație publică* = rețea de întreprinderi comerciale pentru servirea populației cu mâncăruri și băuturi. ♦ Introducere în organism a substanțelor nutritive. — Din fr. **alimentation**.

ALÍN adv. (Rar) Domol, liniștit, calm, încet, lin. — Din **alina** (derivat regresiv).

ALINÁ, *alin*, vb. **I.** Tranz. și refl. A (se) potoli, a (se) ușura, a (se) micșora (în intensitate), a (se) domoli; a (se) liniști. [Var.: (rar) **alini** vb. **IV**] — Lat. ***alleanare**.

ALINÁRE, *alinări*, s.f. Acțiunea de a (se) *alina* și rezultatul ei. — V. **alina**.

ALINÁTÓR, -OÁRE, *alinători*, -oare, adj. Care alină. — **Alina** + suf. *-ător*.

ALINÁTÚRÁ, *alinături*, s.f. (Rar) Loc pe parcursul unui râu unde apa este liniștită. — **Alina** + suf. *-ătură*.

ALINEÁT, *alineate*, s.n. Rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii; fragment de text care începe cu un asemenea rând. ♦ Pasaj în articolele de legi. [Pr.: -ne-at. — Var.: **aliniát** s.n.] — După fr. **alinéa**.

ALINÍ vb. **IV** v. **alina**.

ALINÁ, *aliniez*, vb. **I. 1.** Tranz. și refl. A (se) așeza în linie dreaptă. ♦ Tranz. A îndrepta traseul unei străzi. ♦ Tranz. A așeza un grup de construcții după o linie dinainte stabilită. **2.** Refl. (Despre țări) A se asocia într-o grupare pe baza unui tratat. **3.** Tranz. A ajusta elementele componente ale unui sistem pentru a-i asigura o bună funcționare. [Pr.: -ni-a] — **A³** + **linie** (după fr. *aligner*).

ALINIÁMENT, *aliniamente*, s.n. **1.** Linie dreaptă determinată pe un teren prin poziția mai multor puncte sau obiecte; p. ext. poziția mai multor puncte sau obiecte de-a lungul unei linii drepte. ♦ *Aliniament de teren* = linie de teren marcată prin jaloane, țărșuri etc. **2.** Porțiune dreaptă din traseul unei căi de comunicație cuprinsă între două curbe consecutive. **3.** (Mil.) Fășie de teren care, datorită condițiilor naturale, prezintă o importanță tactică, operativă sau strategică pentru acțiunile de luptă ce se desfășoară în raionul respectiv. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. **alignement**.

ALINIÁT¹ s.n. v. **alineat**.

ALINIÁT², -Ă, *aliniati*, -te, adj. **1.** Care este așezat în linie dreaptă. **2.** (Despre țări) Care aparține unei grupări constituite pe baza unui tratat. [Pr.: -ni-at] — V. **alinia**. Cf. fr. a l i g n é.

ALINIÉRE, *alinieri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *alinia* și rezultatul ei. ♦ (Mil.; articulat, cu valoare de interjecție) Aliniați-vă! [Pr.: -ni-e-] — V. **alinia**.

ALÍNT, *alinturi*, s.n. (Poetic) **1.** Alintare. **2.** (Rar) Mișcare grațioasă, legănare ușoară. ♦ Răsfăț, răzgâială. — Din **alinta** (derivat regresiv).

ALINTĂ, *alint*, vb. I. **1.** Tranz. A dezmierdă, a mângâia. **2.** Tranz. și refl. A (*se*) răsfăța, a (*se*) răzgâia. — Lat. ***allentare** (< *lentus* „moale, flexibil”).

ALINTĂRE, *alintări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *alinta* și rezultatul ei; dezmierdare, mângâiere, alintătură; alint; răsfăț, răzgâială. — V. **alinta**.

ALINTĂT, -Ă, *alintați*, -te, adj. Care este răsfățat, răzgâiat. — V. **alinta**.

ALINTĂTOR, -OĂRE, *alintători*, -oare, adj. Care alintă. — **Alinta** + suf. -ător.

ALINTĂTŪRĂ, *alintături*, s.f. Alintare. ♦ (Concr.) Copil alintat. — **Alinta** + suf. -ătură.

ALIŌR, *aliori*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante care conțin în tulpină și în frunze un suc lăptos, otrăvitor; laptele-cămilui, laptele-cucului (*Euphorbia*). [Pr.: -li-or] — Lat. **aureolus** (< *aurum* „aur”).

ALİOTMÁN n.pr. (Înv) Turcime. [Pr.: -li-ot] — Din tc. **Ali Osman** „dinastia lui Osman”.

ALIPÍ, *alipesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (*se*) lipi, a (*se*) alătura, a (*se*) atășa. — A³ + lipi.

ALIPÍRE, *alipiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *alipi* și rezultatul ei. — V. **alipi**.

ALIPÍT, -Ă, *alipiți*, -te, adj. Care este lipit, alăturat. — V. **alipi**.

ALISMATACÉE, *alismatacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante acvatice, monocotiledonate, cu frunzele bazale dispuse în rozetă, cu canale aerifere în tulpini și în frunze; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — După fr. **alismacées**.

ALİŞVERİŞ, *alışverişuri*, s.n. (Fam.) Vânzare, negoț, afaceri (reușite). — Din tc. **alışveriş**.

ALITERATÍV, -Ă, *aliterativi*, -e, adj. (Rar) Cu aliterații. — Din fr. **allitératif**.

ALITERĂȚIE, *aliterății*, s.f. **1.** Procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași sunet sau a unui grup de sunete în cuvinte care se succed. **2.** (Med.) Repetare a unor sunete sau silabe în stări de puternică excitație psihică. — Din fr. **allitération**.

ALIVÁNCĂ, *alivenci*, s.f. (Reg.) **1.** Turtă făcută din mălai amestecat cu lapte bătut și cu brânză și coaptă în cuptor cu unt sau cu smântână. **2.** (La pl.) Numele unei hore; melodie după care se execută această horă. — Et. nec.

ALIVÁNTA interj. (Înv.) **1.** Exclamație (glumeață) rostită când cade cineva. ♦ (Adverbial, în expr.) *A da* (sau *a cădea*, *a veni* etc.) *alivanta* = a da (sau a cădea etc.) peste cap. **2.** Pleacă! șterge-o! — Probabil ngr. **alla vanda** („într-o parte, la o parte”).

ALIZARÍNĂ s.f. Substanță roșie extrasă în trecut din rădăcina roabei, azi obținută prin sinteză. — Din fr. **alizarine**.

ALIZÉU, *alizee*, s.n. Vânt regulat care bat în tot timpul anului în regiunile tropicale, cu direcție constantă, de la nord-est spre sud-vest (în emisfera nordică) și de la sud-est spre nord-vest (în emisfera sudică). — Din fr. **alizé**.

ALLA BRÉVE loc. adv. (Indică modul de executare al unei lucrări muzicale scrise în patru timpuri) În doi timpuri. — Loc. it.

ALLARGÁNDO adv. (Indică modul de executare al unei lucrări muzicale) Într-un tempo rar. — Cuv. it.

ALLEGRÉTTO adv., s.n. **1.** Adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Într-un tempo vioi (dar mai moderat decât allegro); repejor. ♦ Loc. adv. *Allegro assai* = foarte alert. *Allegro ma non troppo* = într-un ritm nu foarte alert. **2.** S.n. (Parte dintr-o) compoziție muzicală executată în acest tempo. — Cuv. it.

ALLÉGRO adv., s.n. **1.** Adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) În tempo vioi; repede. **2.** S.n. (Parte dintr-o) compoziție muzicală executată în acest tempo. — Cuv. it.

ALMAGÉSTE n.pr. pl. Culegere de observații astronomice, făcută pentru prima dată de Ptolemeu. — Din fr. **almageste**.

ALL RIGHT loc. adv., interj. Bine! în regulă! [Pr.: *olráit*] — Cuv. engl.

ALL SEGNO loc. adv. Indicație prin care se cere trecerea directă la locul unde se află semnul. — Loc. it.

ÁLMA MÁTER s.f. Universitate. — Loc. lat.

ALMANÁH, *almanahuri*, s.n. **1.** Calendar care cuprinde date de popularizare din diferite domenii. ♦ Publicație anuală, în formă de volum, care cuprinde un calendar și un bogat material beletristic sau de altă natură, precum și diverse note informative cu caracter enciclopedic. **2.** Publicație periodică de literatură, pentru un anumit domeniu de activitate. — Din fr. **almanach**, lat. **almanachus**.

ALMANDÍN s.n. Aluminosilicat de fier din grupa granatelor, de culoare roșie-brună, frecvent în siturile cristaline și în aluviuni, folosit uneori ca abraziv sau ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **almandine**.

ALMÁR, *almare*, s.n. (Reg.) Dulap în care se păstrează alimente, vase sau haine. — Din magh. **almárium**.

ALMÉE, *almee*, s.f. Dansatoare egipteană care își însoțește dansul cu cântece (improvizate). — Din fr. **almée**.

ALMÍNTERE adv. v. **altminteri**.

ALMÍNTERE adv. v. **altminteri**.

ALŌ, (2) *alouri*, interj., s.n. **1.** Interj. Exclamație convențională prin care se cheamă sau se răspunde la telefon. ♦ Exclamație de chemare. **2.** S.n. Apel telefonic. [Acc. și: (1) *álo*] — Din fr. **allô**.

ALOBROG, -Ă, *alobrogi*, -ge, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparține unei populații celtice din sud-estul Franței de azi, supusă de Cezar în timpul campaniei din Galia. **2.** Adj. Care aparține alobrogilor (**1**), privitor la alobrogi. — Din fr. **Allobroges**.

ALOCÁ, *alóc*, vb. I. Tranz. A destina, a acorda pentru un anumit scop mijloace bănești sau materiale. — Din **alocație**.

ALOCÁBIL, -Ă, *alocabili*, -e, adj. Care poate fi alocat. — **Aloca** + suf. -bil.

ALOCÁRE, *alocări*, s.f. Acțiunea de a *aloca*; alocație. — V. **aloca**.

ALOCÁȚIE, *alocații*, s.f. Alocare; (concr.) sumă de bani, cantitate de bunuri care se alocă. ♦ Indemnizație acordată de stat, în anumite condiții, unei persoane; ajutor în bani. — Din fr. **allocation**.

ALOCROMÁTIC, -Ă, *alocromatici*, -ce, adj. Care prezintă alocromatism. — Din germ. **alochromatisch**.

ALOCROMATÍSM s.n. Proprietate a cristalelor de a prezenta culori diferite în funcție de natura substanțelor colorate pe care le conțin. — Din fr. **alochromatisme**.

ALÓCUREA adv. v. **alocuri**.

ALÓCURI adv. (Adesea precedat de prep. „pe”) În unele locuri, pe ici pe colo. [Var.: **alócurea** adv.] — A² + **locuri**.

ALOCUȚIUNE, *alocuțiuni*, s.f. Scurtă cuvântare ocazională. [Pr.: -fi-u-] — Din fr. **allocution**, lat. **allocutio**, -onis.

ALODIÁL, -Ă, *alodiali*, -e, adj. Care aparține alodiului care se referă la alodiu. ♦ **Pământ alodial** = proprietate seniorială în Evul Mediu. [Pr.: -di-al] — Din fr. **alodial**.

ALŌDIU, *alodii*, s.n. (În Evul Mediu, în Apusul și Centrul Europei) Proprietate funciară liberă, scutită de orice sarcini de vasalitate. — Din lat. **allodium**.

ALŌE, *aloe*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante exotice decorative, din familia liliaceelor, cu flori mari, galbene sau roșii, dispuse în spice, și cu frunze cărnoase care conțin un suc folosit în farmacie (*Aloe*). ♦ Substanță solidă cu miros plăcut și cu gust amar, extrasă din frunzele unor specii de aloe și folosită în farmacie; sabur. [Pr.: -lo-e] — Din fr. **aloès**, lat. **aloe**.

ALOFŌN, *alofone*, s.n. (Fon.) Variantă pozițională a unui fonem. — Din fr. **allophone**.

ALOGÁM, -Ă, *alogami*, -e, s.f., adj. **1.** S.f. Plantă a cărei fecundare se face cu polen provenit de la altă plantă din aceeași specie. **2.** Adj. Referitor la alogamie, în legătură cu alogamia. — Din fr. **alogame**.

ALOGAMÍE s.f. Fecundare a unei plante cu polen provenit de la alte plante din aceeași specie. — Din fr. **alogamie**.

ALŌGÉN, -Ă, *alogeni*, -e, adj. Care se deosebește prin natură și origine de mediul în care se află; alogenic. ♦ (Despre populații) De origine străină, venit din altă parte. — Din fr. **allogène**.

ALŌGENÉTIC, -Ă, *alogenetici*, -ce, adj. Alogen. — Din fr. **allogénétique**.

ALŌGÍC, -Ă, *alogici*, -ce, adj. Care este lipsit de logică. — Din fr. **alogique**.

ALŌGÍSM s.n. Curent în filosofie care preconiza negarea gândirii logice ca mijloc științific de cunoaștere autentică, susținut de sceptici, mistici și fideiști. — Din germ. **Allogismus**.

ALŌHTŌN, -Ă, *alohтони*, -e, adj. (Despre roci) Care, sub influența mișcărilor scoarței Pământului, a suferit deplasări față de locul inițial de formare. — Din fr. **alochtone**.

ALŌMŌRF, *alomorfe*, s.n. (Fon.) Variantă a aceluiași morfem. — Din germ. **Allomorph**.

ALŌNJĂ, *alonje*, s.f. **1.** Piesă mobilă sau demontabilă care servește la prelungirea unor obiecte. **2.** (Sport) Mișcare de întindere rapidă a brațelor. ♦ Lungime a brațelor unui sportiv angajat într-o luptă directă cu un adversar. — Din fr. **allonge**.

ALŌPÁT, -Ă, *alopați*, -te, s.m. și f. Medic specialist în alopatie; adept al alopatiei. — Din fr. **allopathe**.

ALŌPÁTIC, -Ă, *alopatichi*, -ce, adj. Care aparține alopatiei, care se referă la alopatie. — Din fr. **allopathique**.

ALOPATÍE s.f. Tratament medical constând în administrarea unor medicamente în doze care, la omul sănătos, ar declanșa efecte contrare simptomelor caracteristice bolii care trebuie tratată. — Din fr. **allopathie**.

ALŌPECÍE s.f. Cădere temporară a părului în urma unei boli de piele, a unei boli infecțioase etc. — Din fr. **alopécie**.

ALŌTRŌPIC, -Ă, *alotropici*, -ce, adj. De alotropie, care aparține alotropiei, privitor la alotropie. — Din fr. **allotropique**.

ALŌTROPIÉ s.f. Proprietate a unui element chimic de a exista în două sau în mai multe forme care diferă între ele prin proprietăți fizice. — Din fr. **allotropie**.

ALŌXÁN s.n. Substanță derivată prin oxidare din acidul uric, cu acțiune distructivă asupra celulelor pancreatice secretoare de insulină; provoacă diabetul experimental. — Din engl. **aloxan**.

ALŌZŌM, *alozomi*, s.m. Cromozom care are un rol esențial în determinarea sexului; cromozom sexual. — Din fr. **alosome**.

ALPACĂ¹, *alpacale*, s.f. 1. Animal rumegător cu lână fină, lungă și subțire, care trăiește în America de Sud (*Lama pacos*). 2. Stofă fină fabricată din lâna acestui animal. — Din fr. **alpaga**, **alpaca**.

ALPACĂ², (2) *alpacale*, s.f. 1. Aliaj inoxidabil de nichel, cupru și zinc, folosit la fabricarea tacămurilor, instrumentelor medicale etc. 2. Obiect fabricat din alpaca (1). — Din germ. **Alpaka**.

AL PARI loc. adv. (Despre un titlu financiar care se vinde sau se cumpără) La valoarea nominală. — Loc. it.

ALPENȘTUC, *alpenștoci*, s.n. Baston lung, cu vârf metalic ascuțit, folosit în alpinism; baston de munte, piolet. — Din germ. **Alpenstock**, fr. **alpenstock**.

ALPESTRU, *-Ă, alpeștri, -stre*, adj. Alpin; de mare altitudine. — Din fr. **alpestre**.

ALPİN, *-Ă, alipini, -e*, adj. Care aparține sau care este caracteristic munților Alpi sau, *p. ext.*, regiunilor muntoase înalte; alpestru. — Din fr. **alpin**, lat. **alpinus**.

ALPINISM s.n. Ramură sportivă care cuprinde ascensiunile în munți, în special escaladarea părților greu accesibile ale acestora. — Din fr. **alpinisme**.

ALPINIST, *-Ă, alpinisti, -ste*, s.m. și f. Persoană care practică alpinismul. — Din fr. **alpiniste**.

ALSACIÂN, *-Ă, alsacieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din regiunea Alsacia. 2. Adj. Care aparține Alsaciei sau alsacienilor (1), privitor la Alsacia ori la alsacieni. ♦ (Substantivat, f.) Dialect germanic vorbit în Alsacia. 3. (În sintagma) *Lup alsacian* = rasă de câini de pază de talie mare, originară din Franța. [Pr.: *al-za-ci-an*] — Din fr. **alsacien**.

ALT, **ALTĂ**, *alți, alte, adj.* (Arată că ființa sau lucrul al cărui nume îl determină nu este aceeași sau același cu ființa sau lucrul despre care a fost vorba, care este de față sau este cel obișnuit) *Alt om. Alt obiect.* ♦ Expr. (Pop.) *Câte alte = multe.* [Gen. - dat. sg.: *altui, altei*, gen. - dat. pl.: *altor*] — Lat. **alt**[(e)**rum**].

ALTĂIC, *-Ă, altaici, -ce*, adj. Din Altai, caracteristic munților Altai. [Pr.: *-ta-ic*] — Din fr. **altaïque**.

ALTĂR, *altare*, s.n. 1. Parte a bisericii, despărțită de naos prin catapeteasmă, în care se oficiază liturgia. ♦ Masă de cult, simbol al lui Hristos, pe care se oficiază liturgia, în Biserica creștină. 2. Ridicătură din piatră, pământ sau lemn pe care, în Antichitate, se aduceau jertfe zeilor. 3. (În expr.) *Pe altarul patriei* = (sacrificându-se, făcând totul) pentru patria sa. 4. (Tehn.) Perete de material refractar situat în spatele unui focar pentru a dirija flacăra. — Lat. **altarium**.

ALTĂDATĂ adv. Într-un moment nedeterminat din trecut sau din viitor; odată, cândva, altcândva. — **Altă + dată**.

ALTCAREVĂ pron. nehot. (Reg.) Altceeva. [Acc. și: *altcareva*] — **Alt + careva**.

ALTCĂNDVĂ adv. (Rar) Altădată (în trecut sau în viitor). [Acc. și: *altcândva*] — **Alt + cândva**.

ALTCEVĂ pron. nehot. Alt lucru, un lucru diferit. [Acc. și: *altceva*] — **Alt + ceva**.

ALTCINEVĂ pron. nehot. Altă persoană; altceeva. [Acc. și: *altcineva*] — **Alt + cineva**.

ALTCŪM adv. Altfel. [Acc. și: *altcum*] — **Alt + cum**.

ALTCUMVĂ adv. Altfel. [Acc. și: *altcumva*] — **Alt + cumva**.

ALTEORI adv. În alte rânduri, în alte împrejurări; *p. ext.* altădată (în trecut sau în viitor). [Acc. și: *alteori*. — Pr.: *-te-ori*] — **Alte + ori**.

ALTERĂ, *alterez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A suferi sau a face să suferă transformări sub acțiunea mediului extern; a (se) descompune, a (se) strica. ♦ Tranz. *Căldura alterează alimentele*. 2. Tranz. A denatura, a falsifica, a se transforma. 3. Refl. (Fon.; despre sunete) A se schimba, a se transforma. 4. Tranz. (Muz.) A ridica sau a coborî un sunet, un acord etc. cu un semiton sau două (cu ajutorul diezilor, bemolilor etc.). — Din fr. **altérer**, lat. **alterare**.

ALTERABIL, *-Ă, alterabili, -e*, adj. (Despre alimente, produse etc.) Care se alterează (1) ușor. — După fr. **altérable**.

ALTERABILITATE s.f. Înșușirea a ceea ce este alterabil. — Din fr. **altérabilité**.

ALTERĂRE, *alterări*, s.f. Acțiunea de a (se) altera și rezultatul ei. — V. **altera**.

ALTERĂT, *-Ă, alterați, -te*, adj. 1. (Despre materii organice) Descompus, stricat. 2. Denaturat, falsificat. 3. (Fon.; despre sunete) Schimbat, modificat. 4. (Muz.; despre sunete sau acorduri) Ridicat sau coborât cu un semiton sau două. — V. **altera**.

ALTERĂȚIE, *alterații*, s.f. Procedu prin care se modifică, cu ajutorul unor semne convenționale, înălțimea sunetelor; *p. ext.* semn pus înaintea unei note muzicale, care indică modificarea înălțimii unui sunet; accident. — Din fr. **altération**.

ALTERCĂȚIE, *altercații*, s.f. Schimb violent de cuvinte între două sau mai multe persoane. — Din fr. **altercation**, lat. **altercatio, -onis**.

ALTER ÉGO loc. s.m. Al doilea eu; persoană care se aseamănă întru totul cu alta, încât i se poate substitui. ♦ Om de încredere, prieten nedespărțit. — Loc. lat.

ALTERITATE, *alterități*, s.f. (Fil.) Faptul de a fi o altă persoană. — Din fr. **altérité**.

ALTERN, *-Ă, alterni, -e*, adj. (În sintagmele) *Unghiuri alterne (interne sau externe)* = fiecare dintre cele două perechi de unghiuri formate de o parte și de alta a două drepte tăiate de o secantă. *Frunze (sau flori) alterne* = frunze (sau flori) așezate de o parte și de alta a tulpinii sau a ramurilor, la niveluri diferite. *Sistem*

altern = sistem de agricultură bazat pe alternarea culturilor. — Din fr. **alterne**, lat. **alternus**.

ALTERNĂ, *alternez*, vb. I. Intrans. și tranz. 1. A reveni sau a face să revină succesiv, a lua pe rând unul locul altuia, a se succeda sau a face să se succedă la intervale aproximativ egale. 2. Intrans. (Despre sunete) A se schimba prin alternanțe (2). — Din fr. **alterner**, lat. **alternare**.

ALTERNĂNT, *-Ă, alternanți, -te*, adj. Care alternează. — Din fr. **alternant**, lat. **alternans, -ntis**.

ALTERNĂNȚĂ, *alternanțe*, s.f. 1. Înșușirea de a alterna; revenire succesivă. 2. Schimbare regulată a unui sunet din temă prin altul, în flexiune sau în familia lexicală. — Din fr. **alternance**.

ALTERNĂRE, *alternări*, s.f. Acțiunea de a alterna și rezultatul ei. — V. **alterna**.

ALTERNATIV, *-Ă, alternativ, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care alternează. ♦ *Curent (electric) alternativ* = curent electric care își schimbă sensul și intensitatea la perioade regulate. — Din fr. **alternatif**.

ALTERNATIVĂ, *alternative*, s.f. 1. Posibilitate de a alege între două soluții, între două situații etc. care se exclud. 2. Relație între două judecăți în care, dacă o judecată e adevărată, cealaltă e neapărat falsă. — Din fr. **alternative**.

ALTERNATÖR, *alternatoare*, s.n. Generator electric care produce tensiuni și curenți alternativi. — Din fr. **alternateur**.

ALTĚȚĂ, *altȚe*, s.f. (Adesea folosit ca formulă de adresare) Titlu dat principilor și prințeselor dintr-o casă domnitoare; persoană care poartă acest titlu. — Din it. **altezza**, fr. **altesse**.

ALTĚL adv. 1. În alt chip; altcum, altcumva, altminteri. ♦ Loc. adj. *Altfel de = de altă natură, de alt soi.* ♦ *De altfel = însă; cu toate acestea.* 2. Dacă nu..., în caz contrar. — **Alt + fel**.

ALTHORN, *althornuri*, s.n. Instrument de suflat de alamă, specie de corn, folosit mai ales în fanfară. [Pl. și: (m)*althorni*] — Din germ. **Althorn**.

ALTIGRAF, *altigrafe*, s.n. Altimetru care înregistrează în timpul zborului înălțimile atinse de avion. — Din fr. **altigraphe**.

ALTIMÉTRIC, *-Ă, altimetrice, -ce*, adj. De altimetric. — Din fr. **altimétrique**.

ALTIMÉTRIE s.f. Ramură a topografiei care se ocupă cu stabilirea altitudinilor de pe suprafața terestră față de o suprafață de referință (nivelul mării) în vederea reprezentării reliefului pe hartă. — Din fr. **altimétrie**.

ALTIMÉTRU, *altimetre*, s.n. Instrument cu care se măsoară altitudinea față de un nivel de referință. — Din fr. **altimètre**.

ALTIST, *-Ă, altişti, -ste*, s.m. și f. Persoană care are voce de alto. ♦ Instrumentist care cântă la violă. — Din germ. **Altist**, fr. **altiste**.

ALTITELEMÉTRU, *altitelemetre*, s.n. Instrument cu care se măsoară altitudinea unui punct inaccesibil. — Din fr. **altitélémètre**.

ALTITUDINAL, *-Ă, altitudinali, -e*, adj. (Aflat) la altitudine. — Din fr. **altitudinal**.

ALTITUDINE, *altitudini*, s.f. Înălțime a unui punct de pe suprafața Pământului, considerată în raport cu nivelul mării sau față de un alt punct de pe suprafața terestră. — Din lat. **altitudo, -inis**, fr. **altitude**.

ALTÎȚĂ, *altȚe*, s.f. Porțiune ornamentată prin alesătură sau prin cusătură în partea de sus a mâncărilor iilor. — Cf. sb. **l a t i c a**.

ALTÎNCOTRĂ adv. (Rar, în expr.) *A nu avea (sau face) altîncotro* = a nu putea să facă altfel. [Acc. și: *altîncotro*] — **Alt + încotro**.

ALTMÎNTEREA adv. v. **altminteri**.

ALTMÎNTERI adv. 1. În alt chip; altfel. 2. De nu..., dacă nu..., în caz contrar. 3. De altfel. [Var.: **almîntere, almintrele, altmînterea, altmîntrele, altmîntrelea** adv.] — Lat. **alteramente**.

ALTMÎNTERELE adv. v. **altminteri**.

ALTMÎNTERELEA adv. v. **altminteri**.

ÁLTO s.m., adj., invar. 1. Voce (de femeie sau de copil) cu timbru grav, situată ca registru între sopran și tenor. 2. S.m., adj. invar. (Instrument de suflat) a cărui scară corespunde vocii de mai sus. 3. S.m. Violă¹. — Din it., fr. **alto**.

ALTOCŪMULUS s.m. Formație de nori situată la altitudinea medie de 6 000 m, cu aspect de pățuri de culoare albă sau cenușie, constituite din picături mici de apă. — Din fr. **altocumulus**.

ALTOGRAVŪRĂ, *altogravuri*, s.f. Reproducere după originale de artă prin folosirea clișeurilor metalice gravate de mână sau pe bază de acvaforte. — Din fr. **altogravure**.

ALTOI¹, *altoaie*, s.n. Ramură mică detașată dintr-o plantă-mamă, folosind la altoire. ♦ Plantă altoită. ♦ Plantă cultivată pentru a servi la altoire. [Pl. și: *altoiri*] — Din magh. **oltvány**.

ALTOI², *altoiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A introduce o ramură a unei plante în țesutul alteia, stabilind astfel un contact între țesuturile lor generatoare pentru a da plantei altoite însușirile altoiului. 2. (Fam.) A bate, a lovi, a plesni pe cineva. [Var.: (reg.) **hultui** vb. IV.] — Din magh. **oltáni**.

ALTOIALĂ, *altoieli*, s.f. (Rar) Altoire. [Pr.: *-to-ia*] — **Altoi**² + suf. *-eală*.

ALTOÍRE, *altoiri*, s.f. Acțiunea de a altoi²; altoi¹, altoială. — V. **altoi**².

ALTOIŢ¹ s.n. Faptul de a altoi². — V. **altoi**².

ALTOIŢ², *-Ă, altoiți, -te*, adj. Care a fost supus altoirii. — V. **altoi**².

ALTORELIÉF, *altorelifuri*, s.n. Lucrare de sculptură în relief față de un fond de care ține sau pe care a fost aplicată. [Pr.: -li-ef] — Din it. **alto rilievo** (după relief).

ALTOSTRÁTUS s.m. Formație de nori situată la o altitudine medie de 6 000 m, care se prezintă ca un strat dens și uniform, de culoare cenușie sau albăstrui, cu aspect fibros sau ușor striat. — Din fr. **altostratus**.

ALTRUÍSM s.n. Atitudine morală sau dispoziție sufletească a celui care acționează dezinteresat în favoarea altora; doctrină morală care preconizează o asemenea atitudine. — Din fr. **altruisme**.

ALTRUÍST, -Ă, *altruísti*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) călăuzită de altruism. — Din fr. **altruiste**.

ÁLTUL, **ÁLTA**, *álții*, *altele*, pron. nehot. **1.** (Ține locul unui nume de ființă sau de lucru care nu este aceeași sau același cu altă ființă sau cu alt lucru despre care s-a vorbit, care este de față sau care este cel obișnuit) *Să răspundă áltul*. ♦ Expr. *Unuia (și) áltuia* = oricui. *Unii (și) álții* = mulți. *Unul ca áltul* = la fel, deopotrivă, egal. *Unul mai... decât áltul* = fiecare la fel de... *Unul după áltul* = succesiv. ♦ (Cu formă feminină și sens neutru) Poveste, întâmplare. ♦ Expr. *Álta (acum)!* exprimă dezaprobarea față de o propunere sau o veste neașteptată. *Unul una, áltul alta* = fiecare câte ceva. *Una (și) álta* = de toate. *Nici una, nici álta* = cu orice preț; fără a se gândi prea mult. *Până una-alta* = deocamdată. *Ba din una, ba din álta sau din una-n álta* = din vorbă-n vorbă. *Nu de álta* = nu din alt motiv. **2.** (În alternanță cu „unul”, „una”) Celălalt, al doilea. [Gen.-dat. sg.: *áltuia*, *áltiea*, gen.-dat. pl.: *áltora*] — Lat. **alter**.

ALTUNDEVÁ adv. În alt loc, în altă parte; aiurea. [Acc. și: *áltunde*] — **Alt** + **unde**.

ALUÁT, *aluaturi*, s.n. **1.** Pastă obținută din făină amestecată cu apă, grăsime etc., din care se prepară pâine, prăjituri etc.; cocă. **2.** Bucătică de aluat (**1**) folosită ca plămădeală. **3.** Prăjitură făcută din aluat (**1**). [Pr.: -lu-at] — Lat. **allevatum** (= *allevatus* „ridicat, înălțat”).

ALUMINÁ s.f. Oxid de aluminiu (obținut pe cale industrială). — Din fr. **alumine**.

ALUMINIFÉR, -Ă, *aluminiferi*, -e, adj. (Despre terenuri, roci etc.) Care conține alumina. — Din fr. **aluminifère**.

ALUMÍNIU s.n. Metal ușor, ductil și maleabil, de culoare argintie, folosit pe scară întinsă în industrie și în tehnică. [Var.: **aluminium** s.n.] — Din fr. **aluminium**.

ALUMÍNÍUM s.n. v. **aluminium**.

ALUMINIZÁ, *aluminizez*, vb. I. Tranz. A acoperi suprafața unui metal cu un strat protector de aluminiu; (tehn.) a caloriga. — **Aluminiu** + suf. -iza.

ALUMINIZÁRE s.f. Acoperire a suprafeței unui obiect cu un strat protector de aluminiu. — Din **aluminium**.

ALUMINIZÁT, -Ă, *aluminizați*, -te, adj. (Despre metale) Care a fost acoperit cu un strat protector de aluminiu. — V. **aluminiza**.

ALUMINÓS, -OÁSĂ, *aluminosi*, -oase, adj. (Despre substanțe) Care conține compuși de aluminiu. ♦ (Despre materiale) Care conține aluminiu. — Din fr. **alumineux**.

ALUMINOTERMÍE s.f. Producere de temperaturi înalte prin reacția dintre pulberea de aluminiu și un oxid metalic (reacție utilizată la sudarea oțelului în bombele incendiare). — Din fr. **aluminothermie**.

ALUMNÁT, *aluminate*, s.n. Denumire dată în Germania și în Statele Unite ale Americii internatului școlar. — Din germ. **Alumnat**, fr. **alumnat**.

ALUMOSILICÁT, *alumosilicați*, s.m. Sare naturală a acizilor siliciici, în a cărei structură cristalină o parte din ionii de siliciu sunt înlocuiți cu cei de aluminiu. — Din fr. **alumosilicate**.

ALŪN, *aluni*, s.m. Arbust cu frunze rotunde, păroase pe dos, cu flori monoice, cele masculine sub formă de amentii, și cu fructe comestibile (*Corylus avellana*). — Din **alună**.

ALUNÁR, *alunari*, s.m. **I.** Vânăzător de alune. **II. 1.** Pasăre de munte cu penele cafenii stropite cu alb, care se hrănește cu alune, ghindă, semințe și insecte; găiță de munte, nucar (**1**) (*Nucifraga caryocatactes*). **2.** (Zool.) Pârș. — **Alună** + suf. -ar.

ALUNÁȘ, *alunași*, s.m. (Rare) Diminutiv al lui *alun*. — **Alun** + suf. -aș.

ALŪNÁ, *alune*, s.f. Fructul alunului, de formă sferică sau ovoidală, cu un mic cioc, având la bază un înveliș verde în formă de degetar. ♦ *Alună de pământ* (sau *americană*) = plantă anuală din familia leguminoaselor, originară din America de Sud, cu flori galbene, cultivată pentru semințele sale comestibile și uleiul extras din acestea; fructul acestei plante, care se formează în pământ (de unde vine și numele) și care conține substanțe grase și substanțe proteice; arahidă (*Arachis hypogaea*). — Lat. ***abellona** (= *abellana* [nux]).

ALUNEÁ, -ÍCĂ, *alunele*, s.f. **I. 1.** Aluniță (**1**). ♦ (Reg.) Pistruț. **2.** (În forma *alune*) Numele unui dans popular; melodia după care se execută acest dans. **II.** (Bot.; la pl.) **1.** Plantă erbacee cu flori albe, cu tuberculele și frunzele comestibile (*Carum bulbocastanum*). **2.** Baraboi (**1**). **3.** Coadă-șoricelului. — **Alun** + suf. -ea. — **Alunică**: cu schimbare de suf.

ALUNEÁSCA s.f. art. Numele unui dans popular; melodia după care se execută acest dans. — **Alună** + suf. -easca.

ALUNECÁ, *alúnece*, vb. I. Intrans. **1.** A-și pierde echilibrul (și a cădea) călcând pe o suprafață lucioasă. **2.** A se mișca lin, fără a întâmpina vreo rezistență; (despre două corpuri aflate în contact) a se deplasa unul față de celălalt tangențial, fără a se rostogoli; a se strecura ușor. **3.** Fig. A se abate, a se lăsa ispitit; a greși. — **A³** + **luneca**.

ALUNECÁRE, *alunecări*, s.f. Acțiunea de a *aluneca*; alunecătură, alunecus (**2**). — V. **aluneca**.

ALUNECÁTÓR, -OÁRE, *alunecători*, -oare, adj. Care alunecă. ♦ (Substantivat, n.) Piesă mobilă, la unele mașini și aparate, care se deplasează prin alunecare. — **Aluneca** + suf. -ător.

ALUNECÁTŪRĂ, *alunecături*, s.f. Alunecare. — **Aluneca** + suf. -ătură.

ALUNECÓS, -OÁSĂ, *alunecoși*, -oase, adj. Pe care se alunecă ușor. ♦ Care alunecă ușor. — **Aluneca** + suf. -os.

ALUNECŪȘ, (**1**) *alunecușuri*, s.n. **1.** Loc alunecos. ♦ Ghețuș. **2.** (Rare) Alunecare. — **Aluneca** + suf. -uș.

ALUNĒL, *alunei*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *alun*. **2.** (Art.) Numele unui dans popular; melodia după care se execută acest dans. **3.** Aluniță (**2**). — **Alun** + suf. -el.

ALUNĒT, *aluneturi*, s.n. Aluniș. — **Alun** + suf. -et.

ALUNGÁ, *alung*, vb. I. Tranz. **1.** (Adesea fig.) A sili pe cineva să părăsească un loc; a gonii, a izgoni. **2.** A se lua, a alerga după...; a fugări, a urmări. — Lat. ***allogare** (< *longus*).

ALUNGÁRE, *alungări*, s.f. Acțiunea de a *alunga*; izgonire. — V. **alunga**.

ALUNGĂTOR, -OÁRE, *alungători*, -oare, adj. (Rare) Care alungă. — **Alunga** + suf. -ător.

ALUNGĪ, *alungesc*, vb. IV. **1.** Refl. A se mări în lungime, a se lungi, a se întinde (subțindu-se). ♦ A se subția. **2.** Tranz. A prelungi, a întinde. — După fr. **allonger**.

ALUNGĪRE, *alungiri*, s.f. Acțiunea de a *alungi* și rezultatul ei; prelungire. — V. **alungi**.

ALUNGĪT, -Ă, *alungiți*, -te, adj. Care are (sau ia) formă lunguiată; prelung. — **A³** + **lungit** (după fr. *allongé*).

ALUNICĂ, *alunele*, s.f. (Rare) Aluniță. — **Alună** + suf. -ică.

ALUNĪȘ, *alunișuri*, s.n. Păduri, deși de aluni; alunet. — **Alun** + suf. -iș.

ALUNĪT s.m. Sulfat natural hidratat de aluminiu și potasiu, alb-gălbui, sticlos, pământos, utilizat la prepararea unor vopsele, medicamente etc. — Din fr. **alunite**.

ALUNĪȚĂ, *alunițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *alună*; alunea, alunică. **2.** Mică excrescență pigmentată pe piele. — **Alună** + suf. -iță.

ALUNĪU, -IE, *alunii*, adj. (Rare) De culoarea alunei. — **Alună** + suf. -iu.

ALUNIZÁ, *alunizez*, vb. I. Intrans. (Rare) A aseleniza. — După fr. **alunir**.

ALUNIZÁRE, *alunizări*, s.f. (Rare) Acțiunea de a *aluniza*; aselenizare. — V. **aluniza**.

ALURÁ, *aluri*, s.f. **1.** Fel de a se mișca; mers, umblet; înfățișare, ținută. **2.** Mod de deplasare a unui animal. **3.** Ritm în care se desfășoară o acțiune individuală sau colectivă în întrecerile sportive. **4.** Mod în care se desfășoară un eveniment, o întâmplare etc. [Pr.: *alură*] — Din fr. **allure**.

ALUVIÁL, -Ă, *aluviali*, -e, adj. Format din aluviuni; aluvionar. [Pr.: -vi-al] — Din fr. **aluvial**.

ALUVIONÁR, -Ă, *aluvionari*, -e, adj. Aluvial. [Pr.: -vi-o-] — Din fr. **aluvionnaire**.

ALUVIONÁRE s.f. **1.** Formare de aluviuni. **2.** Mod de concentrare a minereurilor și a cărbunilor prin depunerea materialelor granulare aduse de un curent de apă într-un jgheab orizontal, în ordinea greutateii lor specifice. [Pr.: -vi-o-] — După fr. **aluvionnement**.

ALŪVIU s.n. (Geol.) Holocen. — Din lat. **alluvium**.

ALUVIŪNE, *aluviumi*, s.f. Material format din bolovani, măr, nisip și pietriș, adus de apele curgătoare și depus pe fundul albiei, pe luncă sau la vărsare. [Pr.: -vi-u-] — Din fr. **alluvion**, lat. **alluvio**, -onis.

ALŪZIE, *aluzii*, s.f. Cuvânt, expresie, frază prin care se face o referire la o persoană, la o situație, la o idee, fără a o exprima direct. ♦ Expr. *A face aluzie la cineva* (sau *la ceva*) = a vorbi pe departe despre cineva (sau ceva); a viza. [Var.: (inv.) **aluziune** s.f.] — Din fr. **allusion**, lat. **allusio**, -onis.

ALUZIŪNE s.f. v. **aluzie**.

ALUZÍV, -Ă, *aluzivi*, -e, adj. Cu aluzii. — Din fr. **allusif**.

ALVANÍT, -Ă s.m. și f., adj. v. **arvanit**.

ALVEOLÁR, -Ă, *alveolari*, -e, adj. **1.** Care aparține alveolelor dentare, referitor la alveole. ♦ *Consoană alveolară* (și substantivat, f.) = consoană articulată cu limba la nivelul alveolelor dinților de sus. **2.** Care are alveole (**2**). [Pr.: -ve-o-] — Din fr. **alveolaire**.

ALVEOLÁRE, *alveolări*, s.f. (Geol.) Formare a alveolelor eoliene. [Pr.: -ve-o-] — De la **alveolă**.

ALVEOLĂ, *alveole*, s.f. **1.** Fiecare dintre cavitățile sferice de dimensiuni mici, situate în oasele maxilarelor, în care sunt înfipti dinții. **2.** Fiecare dintre cavitățile sferice de dimensiuni microscopice situate la extremitatea unei bronhiole. **3.** Celulă a fagurelui. **4.** (În sintagma *Alveolă eolină* = mică excavație în rocile regiunilor de deșert, rezultată din acțiunea vântului. [Pr.: -ve-o-] — Din fr. **alvéole**.

ALVEOLITÁ s.f. Inflamație acută sau cronică a alveolelor (**1**). [Pr.: -ve-o-] — Din fr. **alvéolite**.

ALVIȚĂR, *alvițari*, s.m. Fabricant sau negustor de alviță. [Var.: **halvițăr** s.m.] — Alviță + suf. *-ar*.

ALVIȚĂ, *alvițe*, s.f. Produs alimentar zaharos, obținut din caramel, miere, nucă, migdale, esențe aromatice și amidon sau albuș de ou. [Var.: (rar) **halviță** s.f.] — [H]alva + suf. *-iță*.

ALZHEIMER n.pr. (Și în sintagma *maladia (lui) Alzheimer*) Afecțiune neurologică cu evoluție progresivă, caracterizată prin atrofiere cerebrală și alterare ireversibilă a intelectului, ajungând până la demență senilă. [Pr.: *alț-hai-măr*] — Din n.pr. **Alzheimer**.

AMĂ interj. Zău că..., zău așa. — Din tc. **ama** „însă”, ngr. **amâ**.

AMĂBIL, *-Ă, amabili*, *-e*, adj. Prietenos, binevoitor; politicos. — Din fr. **aimable**, lat. **amabilis**.

AMĂBILE adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) În mod grațios, plăcut. — Cuv. it.

AMABILITATE, (2) *amabilități*, s.f. 1. Înșușirea de a fi amabil; atitudine amabilă; politețe, gentilețe. 2. Faptă, vorbă amabilă; compliment (1). — Din fr. **amabilité**, lat. **amabilitas**, *-atis*.

AMALGĂM, *amalgame*, s.n. 1. Aliaj de mercur cu alt metal. 2. Fig. Amestec de elemente disparate; talmăș-balmeș. [Pl.: și *amalgamuri*] — Din fr. **amalgame**, lat. **amalgama**.

AMALGAMĂ, *amalgamez*, vb. I. Tranz. (Rar) 1. A alia mercurul cu un metal; a prepara un amalgam (1). 2. Fig. A amesteca la un loc elemente disparate, eterogene. ♦ (Lingv.) A amesteca sensuri diferite. — Din fr. **amalgamer**.

AMALGAMĂRE, *amalgamări*, s.f. Acțiunea de a *amalgama*. ♦ Procedeu de extragere a aurului și argintului din minereuri cu ajutorul mercurului. — V. **amalgama**.

AMALGAMĂT, *-Ă, amalgamați*, *-te*, adj. (Rar) Amestecat (în mod eterogen). — V. **amalgama**.

AMĂN interj., s.n. 1. Interj. (Înv.) Îndurare! iertare! 2. S.n. (În expr.) *A fi (sau a ajunge) la aman* = a fi (sau a ajunge) la mare strămoare. *A lăsa* (pe cineva) *la aman* = a părăsi (pe cineva) când are nevoie de ajutor. — Din tc. **aman**.

AMÂNDEA interj. (Reg.) Dă năvală! fuga! — Din tc. **amade** „gata, pregătit”.

AMANDINĂ, *amandine*, s.f. 1. Prăjitură preparată din ciocolată și cremă (de migdale). 2. Bomboană în formă de migdală, umplută cu cremă de ciocolată și dată prin cacao. — Din fr. **amandine**.

AMANET, *amanete*, s.n. Garanție depusă în contul unei datorii sau al executării unei lucrări; bun care se depune drept garanție; gaj, zalog². ♦ (Înv.) Ostatic. [Pl. și: *amaneturi*] — Din tc. **emanet**, ngr. **amanati**.

AMANETĂ, *amanetez*, vb. I. Tranz. A pune ceva ca amanet. — Din **amanet**.

AMANETĂRE, *amanetări*, s.f. Acțiunea de a *amaneta*. — V. **amaneta**.

AMĂNT, *-Ă, amanti*, *-te*, s.m. și f. Persoană care întreține relații de dragoste cu o persoană de alt sex, fără a fi căsătorit cu aceasta; iubit², ibovnic. — Din fr. **amant**, lat. **amans**, *-ntis*.

AMĂR, *-Ă, amari*, *-e*, adj., *amaruri*, s.n. I. Adj. 1. (Despre alimente, băuturi etc.) Care are gustul fierii, pelinului, chininei; (despre gust) ca al fierii, pelinului, chininei. 2. Fig. Chinuitor, dureros; trist, necăjit. ♦ Expr. *Pâine amară* = mijloace de existență câștigate cu multă trudă. *A face (cuiva) zile amare* = a face (cuiva) necazuri. ♦ (Adverbial) Strașnic, cumplit. 3. Fig. Răutăcios. II. S.n. I. Jale, tristețe; suferință, chin, necaz. ♦ Expr. *A-și înghiți amarul* = a suferi în tăcere. *A-și vărsa amarul* = a face deștăinuirii, a-și spune durerea, suferința. ♦ (Cu valoare de interjecție) Vai! 2. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Multime, grămadă. *Amar de vreme*. — Lat. **amarus**.

AMARĂ, *amarez*, vb. I. Tranz. 1. A lega o ambarcațiune cu un cablu de țărnam sau de o altă navă. 2. A fixa un obiect pe o ambarcațiune astfel încât acesta să nu se deplaseze din cauza balansului ambarcației. — Din fr. **amarrer**.

AMARĂJ s.n. Amarare. — Din fr. **amarriage**.

AMARANTACÉE, *amarantacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee cu frunze întregi, alterne sau opuse, cu flori unisexuate sau hermafrodite, grupate în inflorescențe; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **amarantacée**.

AMARĂRE, *amarări*, s.f. Acțiunea de a *amară*; amaraj. — V. **amara**.

AMARĂ, *amare*, s.f. Funic, cablu cu care se leagă o ambarcație de țărnam sau de o altă navă. — Din fr. **amarre**.

AMARILIDACÉE, *amarilidacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee monocotiledonate, de obicei cu bulb și cu ovar inferior; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **amaryllidacée**.

AMĂRNIC, *-Ă, amarnici*, *-ce*, adj. 1. De neîndurat, grozav, cumplit, crunt. ♦ (Adverbial) Foarte tare, foarte mult, intens. 2. (Fig.) Înimos, curajos. — **Amar** + suf. *-nic*.

AMATÓR, *-OĂRE, amatori*, *-oare*, s.m. și f., adj. 1. (Persoană) căreia îi place ceva, care are predilecție sau pasiune pentru ceva; (persoană) care este dispusă să cumpere ceva. 2. (Persoană) care se ocupă cu o meserie, cu o artă, cu o disciplină, fără a o exercita ca profesionist; diletant. — Din fr. **amateur**, lat. **amator**.

AMATORISM s.n. Practicare, ca amator, a unui sport, a unei arte etc.; diletantism. — **Amator** + suf. *-ism*. Cf. fr. *amateurisme*.

AMAURÓZĂ s.f. Diminuare sau pierdere a vederii din cauza lezării retinei, a căilor nervoase optice sau centrilor cerebrali ai vederii. [Pr.: *-ma-u-*] — Din fr. **amaurose**.

AMAZOANĂ, *amazoane*, s.f. 1. (Mitol.) Femeie aparținând unui trib războinic legendar, din care erau excluși bărbații. 2. (P. anal.) Femeie care practică cu predilecție călăria. — Din fr. **amazone**.

AMAZONIT s.n. Varietate verde sau albastruie de feldspat microclin, folosită ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **amazonite**.

AMĂGEALĂ, *amăgeli*, s.f. Amăgire. [Pl. și: (reg.) *amăgele*] — **Amăgi** + suf. *-eală*.

AMĂGÍ, *amăgesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) înșela. ♦ Tranz. A ispiți, a ademni, a atrage (prin promisiuni mincinoase). — Lat. ***amaggiare**.

AMĂGIRE, *amăgiri*, s.f. Faptul de a (se) *amăgi*; amăgeală; ceea ce amăgește. — V. **amăgi**.

AMĂGÍT, *-Ă, amăgiți*, *-te*, adj. Înșelat (II 1), prost (2). — V. **amăgi**.

AMĂGÍTÓR, *-OARE, amăgitori*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) Care amăgește; înșelător. — **Amăgi** + suf. *-itor*.

AMĂNÚNT, *-Ă, amănunți*, *-te*, s.n., adj. 1. S.n. Element secundar, neesențial al unui obiect, al unui fenomen sau al unui eveniment, detaliu; (rar) amănunțime. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu amănuntul* = cu bucată, în detaliu, în cantități mici. *Comerț cu amănuntul*. ♦ Loc. adv. (Cu) *de-amănuntul* sau *până în cele mai mici amănunte sau în amănunt*, *în toate amănunțele* = până în cele mai mici detalii; minuțios. 2. Adj. (Înv.) Amănunțit². [Var.: (reg.) **amărúnt** s.n.] — A³ + **mănunt** „mărunt”.

AMĂNÚNTÍ, *amănunțesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) 1. A fărâmița, a mărunți. 2. A da amănunte. — Din **amănunt**.

AMĂNÚNTÍME, *amănunțimi*, s.f. (Rar) Detaliu, amănunt. — **Amănunt** + suf. *-ime*.

AMĂNÚNTÍRE, *amănunțiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *amănunți*. — V. **amănunți**.

AMĂNÚNTÍT¹ s.n. (Rar) Faptul de a *amănunți*. — V. **amănunți**.

AMĂNÚNTÍT², *-Ă, amănunțiți*, *-te*, adj. Care cuprinde multe amănunte; detaliat; (înv.) amănunt. ♦ (Adverbial) În amănunt. — V. **amănunți**.

AMĂRĂCIÚNE, *amărăciuni*, s.f. 1. Măhnire, tristețe; amărăre. 2. (Rar) Amărăreală (1). — **Amar** + suf. *-ăciune*.

AMĂRĂLÚȚĂ, *amărăluțe*, s.f. Mică plantă erbacee cu frunzele ascuțite și cu flori mici, galbene-aurii, care conțin un suc amar cu proprietăți tonice (*Cicendia filiformis*). — **Amăreală** + suf. *-uță*.

AMĂRĂȚĂCIÚNE, *amărățaciuni*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina înaltă și cu flori galbene (*Senecio sarracenicus*). — **Amărât** + suf. *-ăciune*.

AMĂRĂRE, *amărări*, s.f. (Rar) Faptul de a (se) *amări*; amărăciune. — V. **amări**.

AMĂRĂT, *-Ă, amărăți*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Om) măhnit, necăjit, supărat; chinuit, trist. ♦ (Om) prăpădit, nenorocit; sărac. ♦ (Despre obiecte) Ponosit, uzat, sărăcăcios. — V. **amări**.

AMĂRĂEALĂ, *amăreli*, s.f. 1. (Proprietatea de a avea un) gust amar; (rar) amărăciune. ♦ *Amăreala merelor și a perelor* = boală a fructelor de măr și păr, manifestată a unor pete în dreptul cărora carnea fructului respectiv capătă un gust amar. 2. Mică plantă erbacee cu flori albastre, roșii sau (rar) albe, dispuse în raceme, și cu fructe capsule, folosită pentru proprietățile sale expectorante, împotriva afecțiunilor pulmonare (*Polygala vulgaris*); șopârliță. — **Amări** + suf. *-eală*.

AMĂRÍU, *-ÍE, amării*, adj. (Rar) Amăriu. — **Amar** + suf. *-iu*.

AMĂRÍ, *amărăsc*, vb. IV. Refl. și tranz. 1. A căpăta sau a face să capete gust amar. 2. Fig. A (se) întrista, a (se) supăra, a (se) măhni. — Lat. ***amarire**.

AMĂRÚI, *-ÚIE, amărui*, adj. Cu gust ușor amar; amăriu. — **Amar** + suf. *-ui*.

AMĂRÚNT s.n. v. **amănunt**.

AMĂRÚNTÉLUL s.n. art. (Reg.; în loc. adv.) *De-amărúntelul* = cu minuțiozitate, cu atenție, în amănunt. — **Amărúnt** + suf. *-el*.

AMĂRÚȚĂ, *amăruțe*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, frunzele acoperite cu peri aspri și flori galbene, dispuse în capitule (*Pieris hieracioides*). — **Amar** + suf. *-uță*.

AMĂNĂ, *amân*, vb. I. Tranz. 1. A trece la îndeplinirea unei acțiuni într-un moment ulterior celui stabilit inițial. 2. A purta cu vorba pe cineva. — A³ + **mâne** (= *mâine*).

AMĂNĂR s.n. v. **amnar**.

AMĂNĂRE, *amănări*, s.f. Acțiunea de a *amăna* și rezultatul ei. ♦ Loc. adv. *Fără amănare* = îndată. (Înv.) *Cu amănare* = în timp. — V. **amăna**.

AMĂNĂT¹ s.n. Faptul de a *amăna*. — V. **amăna**.

AMĂNĂT², *-Ă, amănați*, *-te*, adj., adv. 1. Adj. Care a fost sau va fi îndeplinit la un moment ulterior celui stabilit inițial. 2. Adv. (Înv. și reg.) Târziu, după mult timp. — V. **amăna**.

AMĂNDÓI, *-DÓUĂ* num. col. Și unul și altul; ambii. [Gen.-dat. (când precedă substantivul) *amânduror* și (când îl urmează sau îi ține locul) *amândurora*] — Lat. ***amindoi** (< **ambi + dui*).

AMBALĂ, *ambalez*, vb. I. 1. Tranz. A împacheta ceva într-un material protector, în vederea ușurării manipulării lui și a transportului. 2. Tranz. A face ca viteza unui

motor să devină mai mare decât viteza lui nominală. **3.** Refl. (Despre cai) A începe să fugă tare (fără a putea fi oprit). **4.** Refl. Fig. A se lăsa purtat de mânie, de entuziasm, a se avânta într-o discuție aprinsă; a se antrena, a se aprinde. — Din fr. **emballer**.

AMBALÁJ, *ambalaje*, s.n. Ambalare; (concr.) material sau obiect în care se împachetează ceva. — Din fr. **emballage**.

AMBALÁRE, *ambalări*, s.f. Acțiunea de a (se) ambala; (în special) împachetare. — V. **ambala**.

AMBÁR s.n. v. **hambar**.

AMBARCADÉR, *ambarcadere*, s.n. Punte care înaintază în mare până la înălțimea unui vapor și de unde se îmbarcă mărfurile și călătorii. — Din fr. **embarcadère**.

AMBARCĂȚIE s.f. v. **ambarcațiune**.

AMBARCĂȚIUNE, *ambarcațiuni*, s.f. Vas plutitor de dimensiuni mici, cu vâsle, cu vele sau cu motor. [Pr.: -ți-u-. — Var.: **ambarcătjie** s.f.] — Din fr. **embarcation**.

AMBARDĂ, pers. 3 *ambardează*, vb. I. Intrans. (Despre nave) A face ambardee. — Din fr. **embardeer**.

AMBARDEE, *ambardee*, s.f. Îndepărtare bruscă și involuntară a unei nave din drumul urmat din cauza curenților marini sau a vântului. — Din fr. **embardeé**.

AMBASĂDĂ, *ambasade*, s.f. Reprezentanță diplomatică pe lângă guvernul unei țări străine, condusă de un ambasador. ♦ Clădire în care își are sediul această reprezentanță. — Din fr. **ambassade**.

AMBASADOR, **-OÁRE**, *ambasadori*, **-oare**, s.m. și f. Reprezentant diplomatic cu rangul cel mai înalt. ♦ Persoană trimisă cu o misiune specială pe lângă un stat sau un for internațional. — Din fr. **ambassadeur**.

AMBETÁ, *ambetez*, vb. I. Tranz. și refl. (Înv.) A (se) plictisi. — Din fr. **embêter**. **AMBETÁNT**, **-Ă**, *ambetanți*, **-te**, adj. (Înv) Plicticos, plictisitor. — Din fr. **embêtant**.

AMBIÁNT, **-Ă**, *ambianți*, **-te**, adj. Care se găsește în jur, în apropiere, înconjurător. [Pr.: -bi-ant] — Din fr. **ambiant**.

AMBIÁNTĂ, *ambianțe*, s.f. Mediu material, social sau moral în care trăiește cineva sau în care se află ceva; climat (2). [Pr.: -bi-an-] — Din fr. **ambiance**.

AMBIDEXTRIE s.f. Capacitate de a se folosi cu aceeași ușurință de ambele mâini. — Din fr. **ambidextrie**.

AMBIDEXTRU, **-Ă**, *ambidextru*, **-e**, adj., s.m. și f. (Persoană) care se folosește cu aceeași îndemânare de ambele mâini. — Din fr. **ambidextre**.

AMBIELÁJ, *ambielaje*, s.n. Ansamblu alcătuit din biebele arborelui cotit al unui motor. [Pr.: -bi-e-] — Din fr. **embellage**.

AMBIÉNT, *ambienturi*, s.n. Ambianță. [Pr.: -bi-ent. — Pl. și: *ambiente*] — Din fr. **ambiant**.

AMBIENTÁL, **-Ă**, *ambientali*, **-e**, adj. Ambient. [Pr.: -bi-en-] — Din fr. **ambiantal**.

AMBIGÉN, **-Ă**, *ambigeni*, **-e**, adj. (Gram.; rar, în sintagmele) *Genul ambigen* (și substantivat, n.) = genul neutru. *Substantiv ambigen* = substantiv neutru. — Din lat. **ambigenus** „corcit”.

AMBIGUITÁTE, (2) *ambiguități*, s.f. **1.** Lipsă de precizie, de claritate. **2.** (Concr.) Expresie, afirmație lipsită de precizie, echivocă; amfibolie. [Pr.: -gu-i-] — Din fr. **ambiguïté**, lat. **ambiguitas**, **-atis**.

AMBIGUIZÁ, *ambiguizez*, vb. I. Tranz. A face să devină ambiguu. [Pr.: -gu-i-] — **Ambiguu** + suf. **-iza**.

AMBIGUIZÁRE, *ambiguizări*, s.f. Faptul de a *ambiguiza*. [Pr.: -gu-i-] — V. **ambiguiza**.

AMBIGUIZÁT, **-Ă**, *ambiguizați*, **-te**, adj. Care a devenit ambiguu. [Pr.: -gu-i-] — V. **ambiguiza**.

AMBIGUU, **-UĂ**, *ambigui*, **-ue**, adj. (Despre cuvinte, enunțuri etc.) Echivoc, neclar. [Pr.: -gu-u] — Din lat. **ambiguus**.

ÁMBII, **-BELE** num. col. Amândoi. — Din it. **ambe**, lat. **ambo**, **-ae**.

AMBIOFONIE s.f. Metodă de modificare a acusticii unei săli prin mijloace electroacustice pentru crearea ambianței sonore adecvate unui anumit gen de program. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **ambiophonie**.

AMBITUS s.n. Întindere a unei melodii, de la sunetul ei cel mai grav până la cel mai înalt. — Din fr. **ambitus**.

AMBIȚIE, *ambiiți*, s.f. Dorință arzătoare de a realiza ceva; dorință de glorie, de onoruri, de parvenire. ♦ Expr. *A pune pe cineva (sau a se pune) la ambiție* = a (se) ambiționa. [Var.: (înv.) **ambitiune** s.f.] — Din fr. **ambition**, lat. **ambitio**, **-onis**.

AMBIȚIONÁ, *ambitionez*, vb. I. Refl. A avea ambiție. ♦ Tranz. A stimula ambiția cuiva. ♦ Refl. A se încapățâna. ♦ (Înv.) A răvni. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **ambitionner**.

AMBIȚIÓS, **-OÁSĂ**, *ambiițioși*, **-oase**, adj., s.m. și f. (Om) plin de ambiție; determinat de ambiție. [Pr.: -ți-os] — Din fr. **ambitieux**, lat. **ambitiosus**.

AMBIȚIÚNE s.f. v. **ambiție**.

AMBIVALÉNT, **-Ă**, *ambivalenți*, **-te**, adj. Cu ambivalență. — Din fr. **ambivalent**.

AMBIVALÉNTĂ, *ambivalențe*, s.f. Existență concomitentă a două aspecte diferite. — Din fr. **ambivalence**.

AMBLIÓP, **-OÁPĂ**, *ampliopi*, **-oape**, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de ambliopie. [Pr.: -bli-op] — Din fr. **amblyope**.

AMBLIOPÍE s.f. Slăbire a vederii determinată de leziuni ale mediilor transparente ale globilor oculari, de unele excese sau de bătrânețe. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **amblyopie**.

AMBLIPÓD, *ambliopode*, s.n. Mamifer erbivor fosil cu picioarele terminate cu cinci degete scurte, având copite la vârf. — Din fr. **amblypodes**.

AMBLIOSTÓMA s.f. v. **ambliostomă**.

AMBLISTÓMÁ, *amblistome*, s.f. Gen de amfibian cu corpul lung de 15–25 cm, de culoare cărămizie cu pete mari deschise, răspândit în America de Nord (*Amblystoma*). [Var.: **ambliostóma** s.f.] — Din fr. **amblystome**.

AMBRANŞAMÉNT, *ambransamente*, s.n. Ramificație secundară a unei linii ferate, a unei conducte de canalizare etc. — Din fr. **embranchement**.

AMBRÁSÁ, *ambrase*, s.f. (Rar) Cordon care servește pentru a ține strâns mijlocul unei perdele sau al unei draperii. — Din fr. **embrasse**.

AMBRAZÚRÁ, *ambrazuri*, s.f. **1.** (Mil.) Deschizătură în pereții unei fortificații, prin care se execută trageri cu tunul, cu mitraliera etc. **2.** (Arhit.) Deschizătură lăsată în zid, în vederea montării unei uși sau a unei ferestre. — Din fr. **embrasure**.

ÁMBRÁ s.f. Substanță ceroasă, brună-cenușie, cu miros de mosc, formată în instinctul unei specii de șalot și care se folosește în parfumerie; chihlimbar cenușiu. ♦ *Ámbrá galbenă* = chihlimbar. — Din fr. **ambre**.

AMBREIÁ, *ambreiez*, vb. I. Tranz. A realiza cuplarea a două mecanisme cu ajutorul ambreiajului. [Pr.: -bre-ia] — Din fr. **embrayer**.

AMBREIÁJ, *ambreiaje*, s.n. Dispozitiv prin care se leagă solidar, pe un timp anumit, două mecanisme, permițând cuplarea sau decuplarea în timpul funcționării. [Pr.: -bre-iaj] — Din fr. **embrayage**.

AMBREIÁRE s.f. v. **ambreiere**.

AMBREIÉRE, *ambreieri*, s.f. Acțiunea de a *ambreia*. [Var.: **ambreiere** s.f.] — V. **ambreia**.

AMBROZIÁC, **-Ă**, *ambroziazi*, **-ce**, adj. (Livr.) Cu parfum de ambrozie; *p. ext.* minunat. [Pr.: -zi-ac] — Din fr. **ambrosiaque**.

AMBRÓZIE s.f. (În mitologia greacă) Hrană aromată a zeilor, despre care se credea că dă nemurire și tinerețe veșnică; *p. ext.* băutură minunată. — Din fr. **ambrosie**, lat. **ambrosia**.

AMBULACRÁR, **-Ă**, *ambulacrari*, **-e**, adj. Care aparține unui ambulacru, care se referă la ambulacru. — Din fr. **ambulacraire**.

AMBULÁCRU, *ambulacre*, s.n. Organ în formă de tub subțire, terminat de obicei cu o ventuză, caracteristic echinodermelor și servind la locomoție, respirație și pipăit. — Din fr. **ambulacre**.

AMBULÁNT, **-Ă**, *ambulanți*, **-te**, adj. Care se deplasează dintr-un loc în altul, care nu are un loc fix. — Din fr. **ambulant**, lat. **ambulans**, **-ntis**.

AMBULÁNTĂ, *ambulanțe*, s.f. **1.** Vehicul special amenajat pentru transportul la spital al celor accidentați sau grav bolnavi; salvare. **2.** Unitate sanitară mobilă, în spatele frontului, care dă răniților primele ajutoare. — Din fr. **ambulance**.

AMBULATORÍU, **-IE**, *ambulatorii*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre tratamente medicale) Care nu necesită spitalizare. **2.** S.n. Instituție medico-sanitară în care se acordă bolnavilor asistență medicală, fără ca aceștia să fie internați în spital. — Din fr. **ambulatorie**, lat. **ambulatorius**.

AMBUSCÁDÁ, *ambuscade*, s.f. **1.** Acțiune de luptă în care inamicul este atacat prin surprindere. **2.** Loc amenajat și ocupat de o subunitate militară, în scopul executării unui atac prin surprindere asupra dușmanului. — Din fr. **ambuscade**.

AMBUSCÁT, *ambuscați*, adj., s.m. (Frantuzism) (Soldat) dispensat de obligațiile grele ale serviciului militar; (militar) scutit prin diverse aranjamente de a lupta pe front. — Din fr. **embusqué**.

AMBUŞURÁ, *ambușuri*, s.f. Porțiune a buzelor pe care se aplică muștiucul unui instrument de suflat. — Din fr. **embouchure**.

AMBUTEIÁ, *ambuteiez*, vb. I. Tranz. A bloca cu vehicule, nave etc. căi rutiere sau de navigație. [Pr.: -te-ia] — Din fr. **embouteiller**.

AMBUTEIÁJ, *ambuteiaje*, s.n. **1.** Îmbuteiere. **2.** Blocare într-un port sau într-un bazin a unor nave din cauza îngrămădirii lor într-un spațiu mic, a aglomerării, a dificultăților de manevrare provocate de aglomerare etc. ♦ Blocare a circulației rutiere, din cauza îngrămădirii (în dezordine a) unor vehicule. [Pr.: -te-iaj] — Din fr. **embouteillage**.

AMBUTEIÁT, **-Ă**, *ambuteiați*, **-te**, adj. (Despre căi de circulație) Blocat cu vehicule. [Pr.: -te-iat] — V. **ambuteia**.

AMBUTEIÉRE, *ambuteieri*, s. f. Ambuteiaj. [Pr.: -te-ie-] — V. **ambuteia**.

AMBUSCÁR, *ambuscări*, vb. I. Tranz. A prelucra prin deformare plastică, la cald sau la rece, un semifabricat din tablă pentru a obține capace, cutii, farfurii etc. — Cf. fr. **emboutir**.

AMBUSCÁRE s.f. Acțiunea de a *ambuscări*. — V. **ambuscări**.

AMELIORÁ, *ameliozez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) îmbunătăți, a (se) îndrepta, a (se) perfecționa. **2.** Tranz. A supune ameliorării (2) un animal sau o plantă. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **améliorer**.

AMELIORÁBIL, **-Ă**, *ameliorabili*, **-e**, adj. (Rar) Care poate fi ameliorat. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **améliorable**.

AMELIORĂNT, -Ă, amelioranți, -te, adj. Care ameliorează; ameliorator. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **améliorant**.

AMELIORĂRE, ameliorări, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *ameliora* și rezultatul ei; îmbunătățire, îndreptare, ameliorație. 2. Proces de creare a noi rase de animale și a noi soiuri de plante de cultură sau de îmbunătățire a celor existente. [Pr.: -li-o-] — V. **ameliora**.

AMELIORATIV, -Ă, ameliorativi, -e, adj. (Livr.) Care ameliorează. *O influență ameliorativă*. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **amélioratif**.

AMELIORĂTOR, -OĂRE, amelioratori, -oare, adj. (Rar) Ameliorant. [Pr.: -li-o-] — **Ameliora** + suf. **-tor**.

AMELIORĂȚIE, ameliorații, s.f. 1. Ameliorare. 2. (La pl.) Îmbunătățiri funciare. [Pr.: -li-o-] — Var.: **ameliorațiune** s.f.] — Din fr. **amélioration**.

AMELIORAȚIUNE s.f. v. **ameliorație**.

AMENAJĂ, amenajează, vb. I. Tranz. 1. A aranja, a organiza în vederea unei anumite utilizări. 2. A realiza o amenajare (2). — Din fr. **aménager**.

AMENAJABIL, -Ă, amenajabili, -e, adj. Care se poate amenaja. — Din fr. **aménageable**.

AMENAJAMÉNT, amenajamente, s.n. 1. Sistem de măsuri pentru organizarea exploatarea forestiere, cuprinzând refacerea, ameliorarea, mărirea fondului forestier, protecția și exploatarea lui rațională. 2. Sistem de măsuri privind organizarea, folosirea și îmbunătățirea unei pășuni pentru o anumită perioadă de timp. — Din fr. **aménagement**.

AMENAJĂRE, amenajări, s.f. 1. Acțiunea de a *amenaja* și rezultatul ei. 2. Ansamblu de lucrări prin care elementele unui sistem tehnic sunt dispuse și utilizate astfel încât sistemul să corespundă cât mai bine scopului pentru care a fost realizat. ⇨ *Amenajare hidraulică* = amenajare pentru prevenirea acțiunilor dăunătoare ale unui curs de apă și pentru valorificarea resurselor lui potențiale. — V. **amenaja**.

AMENDĂ, amendez, vb. I. Tranz. A aplica cuiva o amendă. — Din **amendă**. **AMENDĂ², amendez**, vb. I. Tranz. 1. A îmbunătăți, a modifica prin amendamente (1) un text, mai ales o lege; a emenda. 2. A îmbunătăți unele însușiri ale soluțiilor prin incorporarea unor amendamente (2). — Din fr. **amender**.

AMENDĂBIL, -Ă, amendabili, -e, adj. Care se poate amenda². ⇨ Modificat prin amendamente. — Din fr. **amendable**.

AMENDAMÉNT, amendamente, s.n. 1. Îmbunătățire, modificare adusă unui proiect de act normativ sau de tratat. 2. Operație de îmbunătățire a proprietăților fizice ale solului cultivat, în vederea obținerii unor recolte sporite. ⇨ Substanță care se incorporează în sol pentru a schimba unele însușiri nefavorabile ale acestuia, în vederea îmbunătățirii condițiilor de nutriție a plantelor. — Din fr. **amendament**.

AMENDĂRE¹, amendări, s.f. Acțiunea de a *amenda¹*; aplicare a unei amenzi. — V. **amenda¹**.

AMENDĂRE², amendări, s.f. Acțiunea de a *amenda²*. — V. **amenda²**.

AMÉNDĂ, amenzi, s.f. Sancțiune care constă în plata unei sume de bani. — Din fr. **amende**.

AMENINȚĂ, amenință, vb. I. Tranz. 1. A arăta intenția de a face rău cuiva (pentru a-l intimida sau pentru a obține ceva de la el). 2. A face un gest de amenințare. 3. A constitui o primejdie pentru cineva sau ceva. 4. A fi gata să..., a fi pe punctul de a... 5. (Rar) A anunța, a vesti, a preveni ceva rău, primejdios. — Lat. ***amminaciare** (< *minaciare*, „amenințări”).

AMENINȚĂRE, amenințări, s.f. Acțiunea de a *amenința* și rezultatul ei. ⇨ Primejdie, pericol. ⇨ (Jur.) Infracțiune care constă în alarmarea unei persoane, prin manifestarea intenției de a săvârși, față de ea sau față de o rudă apropiată, o infracțiune sau o faptă păgubitoare. — V. **amenința**.

AMENINȚĂTOR, -OĂRE, amenințatori, -oare, adj. (Adesea adverbial) Care amenință, care sperie, care îngrozește. — **Amenința** + suf. **-ător**.

AMENITĂTE s.f. (Livr.) Aitudine binevoitoare, amabilitate, politețe. — După fr. **aménité**, lat. **amoénitas, -atis**.

AMENORÉE s.f. Absență fiziologică a ciclului menstrual, în timpul sarcinii, al alăptării, sau patologică, pricinuită de o insuficiență ovariană sau hipofizară. — Din fr. **aménorrhée**.

AMÉNT, ameni, s.m. Inflorescență a unor arbori sau arbuști, formată din flori foarte mici unisexuate, înșirate de-a lungul unui ax și care atârnă ca un ciucure; mățisor, măț. — Din it. **amento**, lat. **amentum**.

AMENTACÉE, amentacee, s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase cu amenți; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **amentacée**.

AMERICĂN, -Ă, americani, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Statelor Unite ale Americii sau (mai rar) a unui alt stat al Americii. 2. Adj. Care aparține Statelor Unite ale Americii sau (mai rar) altui stat al Americii ori americanilor (1), privitor la Statele Unite ale Americii ori (mai rar) la alt stat din America ori la americani. — **America** (n. pr.) + suf. **-an**. Cf. it. **americano**, fr. **américain**.

AMERICĂNCĂ, americance, s.f. Femeie care face parte din populația Statelor Unite ale Americii sau (mai rar) a unui alt stat din America. — **American** + suf. **-că**.

AMERICANISM, americanisme, s.n. 1. Fel de a fi, expresie etc. proprie americanilor (1). 2. Tendință de a imita comportarea americanilor (1). — Din fr. **américanisme**.

AMERICANIST, -Ă, americanisti, -ste, s.m. și f. 1. Specialist în americanistică. 2. Adept al americanismului (2). — Din fr. **américaniste**.

AMERICANÍSTICĂ s.f. Studiul limbilor, al culturilor și al civilizațiilor americane. — Din germ. **Amerikanistik**.

AMERICANIZĂ, americanizez, vb. I. Refl. și tranz. A (se) transforma în american (1). ⇨ Refl. A se comporta ca americanii (1). — Din fr. **américaniser**.

AMERICANIZĂRE, americanizări, s.f. Faptul de a (se) *americaniza*. — V. **americaniza**.

AMERICĂ, (2) americi, s.f. 1. Nume dat în trecut unei pânze de bumbac de calitate inferioară. 2. Sortiment de americă (1). — Din n. pr. **America**.

AMERICĂNEȘC, -EĂSCĂ, americănești, adj. (Fam.) Ca în America, din America. — **American** + suf. **-esc**.

AMERICĂNEȘTE adv. (Fam.) În felul americanilor (1). — **American** + suf. **-ește**.

AMERICIU s.n. Element chimic radioactiv sintetic, care se prezintă ca un metal alb-argintiu, din familia elementelor transuranice. [Var.: **americium** s.n.] — Din fr. **americium**.

AMERICIUM s.n. v. **americium**.

AMERINDIÁN, -Ă, amerindieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m și f. (La pl.) Populații băștinașe din America, de rasă mongoloidă, numite și piei roșii sau indieni²; (și la sg.) persoană care aparține uneia dintre aceste populații. 2. Adj. Care aparține amerindienilor (1), privitor la amerindieni; indian². ⇨ (Substantivat, f.) Limbă aparținând diverselor populații indigene din America. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **amérindien**.

AMERIZĂ, amerez, vb. I. Intrans. A executa o amerizare. — Cf. fr. **amerrir**.

AMERIZĂJ, amerizaje, s.n. (Rar) Amerizare. — Din fr. **amerrissage**.

AMERIZĂRE, amerizări, s.f. Acțiunea de a *ameriza*; evoluție a unui hidroavion prin care acesta coboară și alunecă pe suprafața unei ape până la oprire; amerizaj. ⇨ Oprire pe apă a unei nave cosmice. — V. **ameriza**.

AMERIZÓR, amerizoare, s.n. Dispozitiv al unui hidroavion care permite manevrarea în timpul decolării și amerizării. — **Ameriza** + suf. **-or**.

AMÉSTEC, amestecuri, s.n. 1. Reunire de lucruri diverse; complex format din elemente diferite; amestecătură (1), combinație, mixtură. ⇨ (Chim.) Produs obținut din două sau mai multe substanțe care își păstrează proprietățile caracteristice. 2. Amestecătură (2). 3. Intervenție într-o afacere; participare (necerută sau forțată) la treburile sau relațiile altora; ingerință. ⇨ Expr. *A (nu) avea (vreun) amestec* = a (nu) avea (vreun) rol într-o afacere, a (nu) avea (vreu) legătură cu cineva sau ceva. — Din **amesteca** (derivat regresiv).

AMESTECĂ, amestec, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) face un amestec (1). ⇨ Tranz. A provoca dezordine, a incurca diverse lucruri între ele. 2. Refl. (Despre grupuri de ființe deosebite) A se întrepătrunde; a se pierde, a dispărea în... 3. Refl. A interveni (nepoftit) într-o acțiune, într-o discuție etc. — Lat. ***ammixtare**.

AMESTECĂRE, amestecări, s.f. Acțiunea de a (se) *amesteca*. — V. **amesteca**.

AMESTECĂT, -Ă, amestecați, -te, adj. Compus din elemente diferite; împestrițat, pestriț, eterogen. — V. **amesteca**.

AMESTECĂTOR, amestecătoare, s.n. Aparat sau mașină care servește la amestecarea unor substanțe în scopul omogenizării lor. — **Amesteca** + suf. **-ător**.

AMESTECĂTURĂ, amestecături, s.f. 1. Produs al amestecării; amestec (1). 2. Îngrămădire întâmplătoare de lucruri sau de ființe; formație lipsită de unitate; amestec (2). — **Amesteca** + suf. **-ătură**.

AMETABOLĂ, ametabole, adj. f. (Despre insecte) Care se dezvoltă fără metamorfoză. — Din fr. **amétable**.

AMETÍST, ametiste, s.n. Varietate violetă de cuarț, folosită ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **améthyste**, lat. **amethystus**.

AMETRÓP, -Ă, ametropi, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de ametropie. — Din fr. **amétrope**.

AMETROPÍE s.f. Tulburare a vederii provocată de un viciu de refracție în mediile transparente ale ochiului. — Din fr. **amétropie**.

AMEȚEĂLĂ, amețeli, s.f. Stare în care omul își pierde echilibrul din cauza unor tulburări circulatorii, vestibulare etc. — **Ameți** + suf. **-eală**.

AMEȚI, amețesc, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A fi cuprins sau a aduce în stare de amețelă; *fig.* a (se) zăpăci (2). 2. Refl. și tranz. A (se) îmbăta (ușor). — Probabil lat. ***ammattire** (< *mattus*, „beat”).

AMEȚÍT, -Ă, amețiiți, -te, adj. 1. Cuprins de amețelă; *fig.* zăpăcit. 2. Beat. — V. **ameți**.

AMEȚÍTÓR, -OĂRE, amețitori, -oare, adj. Care provoacă amețelă. — **Ameți** + suf. **-itor**.

AMFETAMÍNĂ s.f. (Farm.) Benzedrină. — Din fr. **amphétamine**.

AMFIARTRÓZĂ s.f. Articulație care permite mișcări limitate; articulație semi-mobilă. [Pr.: *-fi-ar-*] — Din fr. **amphiarthrose**.

AMFIBIÁN, amfibieni, s.m. (Zool.) Batracian. [Pr.: *-bi-an*] — Din fr. **amphibien**.

AMFÍBIU, -IE, amfibii, adj., s.n. I. Adj. 1. (Despre ființe) Care poate trăi și în apă și pe uscat sau care are o fază de dezvoltare în apă și una pe uscat. 2. Fig. Care are o natură sau un aspect dublu. II. S.n., adj. (Avion, automobil sau tanc) care este

special construit, spre a putea fi utilizat atât pe uscat, cât și pe apă. — Din fr. **amphibie**.

AMFIBÓL, *amfiboli*, s.m. Mineral cristalizat sau grup de minerale constituite din silicați hidratați de magneziu, fier, aluminiu, calciu sau sodiu, foarte răspândite în rocile eruptive și în șisturile cristaline. — Din fr. **amphibole**.

AMFIBOLÍE s.f. (Livr.) Ambiguitate (2). — Din fr. **amphibolie**.

AMFIBOLÓGIC, *-Ă, amfibolígici, -ce*, adj. (Livr.) Echivoc, ambiguu, obscur. — Din fr. **amphibologique**.

AMFIBOLOGÍE, *amfibologii*, s.f. Construcție defectuoasă de stil, de limbă etc. care poate da naștere la echivoc; ambiguitate, amfibolie. — Din fr. **amphibologie**, lat. **amphibologia**.

AMFIBRÁH, *amfibrahi*, s.m. Unitate ritmică formată, în metrica antică, dintr-o silabă lungă precedată și urmată de două silabe scurte. ♦ Unitate ritmică alcătuită, în metrica modernă, dintr-o silabă accentuată precedată și urmată de două silabe neaccentuate. — Din fr. **amphibrache**, lat. **amphibrachus**.

AMFIBRÁHIC, *-Ă, amfibrahici, -ce*, adj. (Despre ritm) Care este obținut din amfibrahi. — Din fr. **amphibrachique**.

AMFICTION, *amficioni*, s.m. (În Grecia antică) Membru al unei amficionii. [Pr.: *-fi-on*] — Din fr. **amphictyon**.

AMFICTIONÍE s.f. (În Grecia antică) Uniune de triburi sau asociație de orașe-state, grupate în jurul unui sanctuar comun. [Acc. și: *amficionie*. — Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **amphictyonie**.

AMFIDRÓMIC, *amfidromice*, adj. (În sintagma) *Punct amfidromic* = nivelul maxim al marelor. — Din fr. **amphidromique**.

AMFIGONÍE s.f. Înmulțire sexuată în care gameții uniți provin de la indivizi deosebiți. — Din fr. **amphigonie**.

AMFIGÚRIC, *-Ă, amfigurici, -ce*, adj. (Livr; despre scriere, vorbire, stil) Obscur, neînțelgibil. — Din fr. **amphigourique**.

AMFIMÁCRU, *amfimacri*, s.n. Unitate ritmică formată din trei silabe, dintre care prima și ultima sunt lungi, iar cea din mijloc scurtă. — Din fr. **amphimacre**.

AMFIMIXÍE s.f. Tip de înmulțire în care zigotul se formează după unirea gameților de sex contrar. — Din fr. **amphimixie**.

AMFINEURIÁN, *amfineurieni*, s.m. (La pl.) Clasă de moluște marine, din regiunile de coastă, cu caractere primitive (*Amphineura*); (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Pr.: *-ne-u-ri-an*] — Cf. fr. **amphineure**.

AMFIÓX, *amfiocși*, s.m. Acraniat cu corpul transparent, lung de 3–7 cm, cu scheletul de susținere format numai din notocordă (*Branchiostoma lanceolatum*). [Pr.: *-fi-ox*] — Din fr. **amphioxus**.

AMFIPÓD, *amfipode*, s.n. (La pl.) Clasă de crustacee care se caracterizează prin faptul că au două feluri de picioare, unele servindu-le la sărit și altele la înnot; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. — Din fr. **amphipode**.

AMFIPROSTÍL, *amfiprostiluri*, s.n. Templu care are un portic pe fațada anterioară și unul pe cea posterioară. — Din fr. **amphiprostyle**.

AMFITEÁTRU, *amfiteatre*, s.n. 1. (În arhitectura greco-romană) Edificiu destinat jocurilor publice, de formă circulară sau ovală, de obicei neacoperit, având la mijloc o arenă înconjurată de trepte (gradene) și tribune pentru public. ♦ Loc. adj. și adv. În *amfiteatru* = (în plan) înclinat, în trepte. 2. Sală de cursuri, de spectacole etc. cu locurile așezate în trepte sau pe un plan înclinat. 3. Configurație a unor terenuri muntoase sau deluroase în etaje circulare. — Din fr. **amphithéâtre**, lat. **amphitheatrum**.

AMFITÉRIU, *amfiterii*, s.m. Mamifer jurasic din care se presupune că au luat naștere marsupialele și mamiferele placentare. — Din fr. **amphithérium**.

AMFIRIÓNE, *-OANĂ, amfirioni*, s.n. Stăpânul unei case în raport cu oaspeții săi; gazdă. [Pr.: *-tri-on*] — Din fr. **amphitryon**.

AMFORĂ, *amfore*, s.f. Vas mare de formă ovală sau sferică, cu două toarte, în care, în Antichitate, se păstra și se transporta vinul, untdelemnul, grânele etc. — Din fr. **amphore**, lat. **amphora**.

AMFOTÉR, *-Ă, amfoteri, -e*, adj. (Despre unele substanțe) Care are proprietatea de a reacționa ca un acid în prezența unei baze și ca o bază în prezența unui acid. — Din fr. **amphotère**.

AMFOTONÍE s.f. Stare de hiperactivitate a sistemului nervos simpatic și a celui parasimpatic. — Din fr. **amphotonie**.

AMHÁR, *-Ă, amhari, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Etiopiei. ♦ (Substantivat, f.) Limba amhară, din familia de limbi hamito-semitice. 2. Adj. Care aparține amharilor (1), privitor la amhari. — Din n.pr. **Amhara**.

AMIÁBIL, *-Ă, amiabili, -e*, adj. Înțelegător, prietenos; binevoitor. ♦ (Adverbial) Prieteneste ♦ (Despre litigii, conflicte etc.) Rezolvat prin negociere, pe cale diplomatică. *Pe cale amiabilă*. [Pr.: *-mi-a-*] — Din fr. **amiable**.

AMIÁNT s.n. (Rar) Varietate de azbest, cu numeroase utilizări în tehnică. [Pr.: *-mi-ant*. — Var. **amiánt** s.f.] — Din fr. **amiante**.

AMIÁNTĂ s.f. v. **amiant**.

AMIÁZ s.n. v. **amiază**.

AMIÁZĂ, *amieză*, s.f. 1. Mijlocul zilei, momentul înălțării maxime a Soarelui deasupra orizontului (corespunzător aproximativ orei 12). ♦ Loc. adj. *De amiază* = de prânz, de la ora prânzului. ♦ Expr. *Ziuă(-n) amiază mare* = în plină zi, în toila zilei. 2. (Concr.) Zenit. 3. (Reg.) Masă principală care se ia aproximativ la

jumătatea zilei; prânz. 4. (Înv.) Miazăzi, sud. [Var.: **amiáz, amiez** s.n., **amiázi, amiázăzi** s.f.] — Din **amiázăzi** (< lat. *ad mediam diem*).

AMIÁZĂZI s.f. v. **amiază**.

AMIÁZI s.f. v. **amiază**.

AMIBĂ, *amibe*, s.f. Animal protozoar (microscopic), cu corpul lipsit de membrană, format dintr-o masă de protoplasmă, cu unul sau mai multe nuclee și care se mișcă cu ajutorul pseudopodelor (*Amoeba*). — Din fr. **amibe**.

AMÍC, *-Ă, amici, -ce*, s.m. și f. Prieten. — Din lat. **amicus**, it. **amico**.

AMICÁL, *-Ă, amicali, -e*, adj., s.n. 1. Adj. Prietenos; prietenesc. ♦ (Adverbial) Prieteneste. 2. S.n. Întâlnire sportivă care se desfășoară în afara unui campionat. — Din fr. **amical**, lat. **amicalis**.

AMICÍȚIE, *amiciții*, s.f. Prietenie. — Din lat. **amicitia**, it. **amicizia**.

AMIDÁZĂ, *amidaze*, s.f. Enzimă care desface legătura dintre carbon și azot din diferite substanțe, fixând elementele apei. — Din fr. **amidase**.

AMÍDĂ, *amide*, s.f. Compus organic obținut prin înlocuirea unui atom de hidrogen al amoniacului cu radicalul unui acid. — Din fr. **amide**.

AMIDÍNĂ, *amidine*, s.f. Substanță organică pe bază de amidă, folosită în medicamentatie. — Din fr. **amidine**.

AMIDÓL s.n. Substanță folosită ca dezvoltator în fotografie. — Din fr. **amidol**.

AMIDÓN s.n. Substanță organică ce se găsește în semințele, fructele și tuberculele plantelor și care se folosește în industria alimentară, chimică etc. — Din fr. **amidon**.

AMIDOPİRÍNĂ s.f. Medicament obținut din antipirină, cu acțiune febrifugă și analgezică și care, folosit în mod abuziv, duce la leucemie; piramidon. — Din fr. **amidopyrine**.

AMIDŪRĂ, *amiduri*, s.f. Compus chimic obținut din amoniac prin substituția unui atom de hidrogen cu un metal. — Din fr. **amidure**.

AMIELÍNÍC, *-Ă, amielinici, -ce*, adj. Care este lipsit de mielină. [Pr.: *-mi-e-*] — Cf. fr. *améline*.

AMIEZ s.n. v. **amiază**.

AMIEZÍTĂ s.f. Îmbrăcăminte rutieră permanentă, confecționată din beton asfaltic cu filer de var stins. [Pr.: *-mi-e-*] — Din fr. **amiésite**.

AMIGDÁLĂ, *amigdale*, s.f. (Anat.) Ficcare dintre cele două glande de natură limfatică, situate de o parte și de alta a omușorului. — Din fr. **amygdale**.

AMIGDALECTOMÍE, *amigdalectomie*, s.f. Îndepărtare a amigdalelor pe cale chirurgicală. — Din fr. **amigdalectomie**.

AMIGDALIÁN, *-Ă, amigdalieni, -e*, adj. (Anat.) Care ține de amigdale, referitor la amigdale. [Pr.: *-li-an*] — Din fr. **amygdalien**.

AMIGDALÍTĂ, *amigdalite*, s.f. Boală manifestată prin inflamarea (acută sau cronică) a amigdalelor. — Din fr. **amygdalite**.

AMIGDALOÍD, *-Ă, amigdaloiți, -de*, adj. În formă de migdală. — Din fr. **amygdaloïde**.

AMÍL, *amili*, s.m. Radical organic monovalent, provenit din pentan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. — Din fr. **amyle**.

AMILACÉU, *-CÉE, amilacei, -cee*, adj. Care conține sau care este constituit din amidon. — Din fr. **amylacé**.

AMILÁZĂ, *amilaze*, s.f. Substanță produsă de pancreas, care (în timpul digestiei) transformă amidonul în maltoză și glucoză. — Din fr. **amylase**.

AMÍLIC adj. (În sintagma) *Alcool amilic* = alcool aciclic saturat, derivat din pentan; pentanol. — Din fr. **amylique**.

AMILODEXTRÍNĂ s.f. Polizaharidă obținută prin hidroliza parțială a amidonului. — Din fr. **amyloDEXTRINE**.

AMILOGRÁF, *amilografe*, s.n. Aparat care măsoară și înregistrează consistența gelului de amidon dintr-o făină pentru a determina capacitatea de panificație a acesteia. — Din fr. **amylographe**.

AMILOGRÁMĂ, *amilograme*, s.f. (Tehn.) Diagramă înregistrată la amilograf. — Din fr. **amylogramme**.

AMILOIDÓZĂ s.f. Fenomen patologic care constă în formarea și depozitarea în anumite organe a unei substanțe proteice amorfe. [Pr.: *-lo-i-*] — Din fr. **amyloïdose**.

AMILOPECTÍNĂ, *amilopectine*, s.f. Component al amidonului care constituie învelișul exterior și insolubilul al granulelor de amidon. — Din fr. **amylopectine**.

AMILOZĂ, *amiloze*, s.f. Constituent solubil al amidonului. — Din fr. **amylose**.

AMIMÍE s.f. Stare patologică constând în incapacitatea de exprimare a stărilor afective prin mimică. — Din fr. **amimie**.

AMÍN interj., s.n. 1. Interj. (În texte religioase sau în practica Bisericii creștine, folosit ca formulă de încheiere a rugăciunilor) Adevărat! așa să fie! ♦ Fam. Adu! s-a terminat! 2. S.n. (Pop.; în expr.) *Cât(u-i) aminul sau până* (ori *nici*) *la amin* = niciodată, nicicum. — Din sl. **aminŭ**.

AMINÁRE s.f. Reacție prin care se introduce gruparea amino într-un compus organic. — Cf. fr. *amination*.

AMINĂ, *amine*, s.f. Compus organic derivat al amoniacului. — Din fr. **amine**.

AMINÓ s.n. (Chim.) Grupare funcțională monovalentă rezultată prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula amoniacului. — Din fr. **amino**.

AMINOACÍD, *aminoacizi*, s.m. Substanță specifică materiei vii, care se caracterizează prin prezența în aceeași moleculă a unei funcții acide și a unei

funcții bazeice și care intră în compoziția proteinelor. [Pr.: -no-a-] — Din fr. **aminoacide**.

AMINOACIDEMIE, *aminoacidemii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a aminoacizilor în sânge; cantitate de aminoacizi prezentă în sânge. [Pr.: -no-a-] — Din fr. **aminoacidémie**.

AMINOACIDURIE, *aminoacidurii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a aminoacizilor în urină; cantitate de aminoacizi prezentă în urină. [Pr.: -no-a-] — Din fr. **aminoacidurie**.

AMINOALCOOL, *aminoalcooli*, s.m. (Chim.) Compus organic care conține amină și alcool. [Pr.: -no-al-] — Din fr. **aminoalcool**.

AMINOENZÉN s.m. (Chim.) Anilină. — Din fr. **aminobenzène**.

AMINOENZÓIC adj. (Chim.; în sintagma *Acid aminobenzoic* = pulbere cristalină incoloră, solubilă în apă și alcool, utilizată în chimie ca reactiv de determinare a cuprului, mercurului, plumbului etc. și ai cărei derivați sunt folosiți în farmacie, parfumerie; acid antranilic. [Pr.: -zo-ic] — Din fr. **aminobenzóique**.

AMINOPLÁST, *aminoplaste*, s.n. Rășină sintetică obținută prin reacții de policondensare între formaldehidă și compuși cu gruparea amino. — Din fr. **aminoplaste**.

AMINOZAHÁR, *aminozaharuri*, s.n. Derivat cu amină al zaharurilor, care intră în compoziția unor substanțe naturale importante. — **Amino** + **zahar(uri)** (după fr. *amino-sucre*, germ. *Amino-zucker*).

AMÍNTE adv. (În expr. *A(-și) aduce aminte* = a(-și) aminti. *A lua aminte* = a ține seamă de ceva, a nu trece cu vederea. *A lua aminte la ceva* = a fi atent la ceva, a observa cu atenție ceva. *A-i fi* (cuiva) *aminte* (de ceva) = a dori (să facă ceva), a avea chef (de ceva). — **A**³ + **minte**.

AMINTÍ, *amintesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A-i reveni în minte un fapt, un lucru din trecut. 2. Tranz. A face pe cineva să-și aducă aminte de ceva. 3. Tranz. A pomeni, a menționa ceva sau pe cineva. — Din **aminte**.

AMINTÍRE, *amintiri*, s.f. I. Faptul de a(-și) aminti. ♦ Loc. adv. *În amintirea cuiva* (sau *a ceva*) = ca semn că cineva (sau ceva) n-a fost dat uitării. II. 1. Imagine păstrată în memorie, lucru amintit. 2. Obiect (dăruit) care amintește de cineva sau de ceva; suvenir. 3. (La pl.) Gen literar, asemănător cu memoriile, în care scriitorul descrie fapte din propria viață. — V. **aminti**.

AMINTITÓR, **-OÁRE**, *amintitori*, *-oare*, adj. (Rar) Care amintește. — **Aminti** + suf. *-tor*.

AMIOTROFÍE s.f. Atrofie a unui grup de mușchi, frecventă în unele boli ale sistemului nervos, în boli articulare, musculare etc. [Pr.: -mi-o-] — Din fr. **amiotrophie**.

AMIRÁL, *amirali*, s.m. I. Cel mai mare grad în marina militară, corespunzător gradului de general-colonel din armata terestră; persoană care poartă acest grad. II. Fluture de zi, mare, foarte frumos colorat, ale cărui larve trăiesc pe urzici (*Vanessa atalanta*). — Din fr. **amiral**.

AMIRALITÁTE, *amiralități*, s.f. Comandament suprem al marinei militare; local, clădire în care își are sediul acest comandament. — **Amiral** + suf. *-itate* (după fr. *amirauté*, it. *ammiralità*).

AMIROSÍ vb. IV v. **mirosi**.

AMITÓZÁ s.f. Diviziune directă a celulelor prin strangulare, înmugurire etc., fără apariția cromozomilor; sciziparitate. — Din fr. **amitose**.

AMNÁR, *amnare*, s.n. 1. Bucată de oțel cu care se lovește cremenea spre a scoate scântei în vederea aprinderii fitului sau iascăi. 2. (Reg.) Fiecare dintre stâlpii de lemn care se pun la colțurile unei construcții țărănești, pentru a sprijini acoperișul. 3. (Reg.) Mâner de lemn cu ajutorul căruia se învârtă și se fixează sulul la războiul de țesut. 4. (Reg.) Dispozitiv cu ajutorul căruia se ridică sau se coboară fierul lat al plugului. [Var.: (reg.) **amânár** s.n.] — **A**³ + **mânar**[e] (< lat. *manuale*).

AMNÁRÚŞ, *amnârúşe*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *amnar*. — **Amnar** + suf. *-uş*.

AMNÉZIC, **-Ă**, *amnezici*, *-e*, adj., s.m. și f., s.n. I. Adj., s.m. și f. (Persoană) care a fost atinsă de amnezie. 2. Adj., s.n. (Substanță) care provoacă amnezie. — Din fr. **amnésique**.

AMNEZIE, *amnezii*, s.f. Pierdere totală sau parțială a memoriei. — Din fr. **amnésie**.

AMNÍÓS, *amniosuri*, s.n. Membrană care învește până la naștere fetusul la mamifere, la păsări și la reptile. [Pr.: -ni-os] — Din fr. **amnios**.

AMNÍOT, **-Ă**, *amnioți*, *-te*, adj., s.f. I. Adj. Care are amnios și alantoidă. 2. S.f. (La pl.) Grup de vertebrate al căror embrion are amnios și alantoidă; (și la sg.) animal care face parte din acest grup. [Pr.: -ni-ot] — Din fr. **amniote**.

AMNÍÓTIC adj. (În sintagma *Lichid amniotic* = lichid care se află în amnios și apără embrionul, eliminându-se înainte de naștere. [Pr.: -ni-o-] — Din fr. **amniotique**.

AMNISTIA, *amnistiez*, vb. I. Tranz. A acorda amnistie unui infractor; a scoate un delict de sub sancțiunile legii. [Pr.: -ti-a] — Din fr. **amnistier**.

AMNISTÍABIL, **-Ă**, *amnistibili*, *-e*, adj. Care poate fi amnistiat. [Pr.: -ti-a] — Din fr. **amnistiable**.

AMNISTIE, *amnistii*, s.f. Act al puterii de stat prin care se înlătură răspunderea penală pentru o infracțiune săvârșită. — Din fr. **amnistie**.

AMNISTÍERE, *amnistieri*, s.f. Acțiunea de a *amnistia* și rezultatul ei. [Pr.: -ti-e-] — V. **amnistia**.

AMÓC, *amocuri*, s.n. Boală mintală tropicală, care se datorează abuzului de stupefianți și care se manifestă prin atitudini periculoase, cu impulsuri spre omucidere. ♦ Furie. — Din fr. **amok**.

AMOFÓS s.n. Îngrășământ chimic constituit din azot și anhidridă fosforică. — Din fr. **amophos**.

AMONÍAC s.n. Gaz incolor, cu miros înțepător, înecăcios, obținut din combinarea hidrogenului cu azotul, folosit la fabricarea acidului azotic, a îngrășămintelor azotoase, a explozivelor etc. [Pr.: -ni-ac] — Din fr. **ammoniaque**.

AMONÍACÁL, **-Ă**, *amoniacali*, *-e*, adj. Care conține amoniac. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. **ammoniacal**.

AMONÍÁT, *amoniāti*, s.m. Combinație a amoniacului cu un oxid metallic. [Pr.: -ni-at] — Din fr. **ammoniate**.

AMONIFICÁRE s.f. Descompunere a proteinelor din materia organică a solului sub acțiunea microorganismelor, având ca rezultat formarea amoniacului. — Din **amoniac**.

AMONÍT, *amoniți*, s.m. (La pl.) Ordin de moluște cefalopode fosile, cu cochilia în formă de spirală împărțită în mai multe compartimente, care au trăit în paleozoic; (și la sg.) moluscă aparținând acestui ordin. — Din fr. **ammonite**.

AMÓNÍU s.n. Metal alcalin care se găsește numai în compuși. — Din fr. **ammonium**.

AMONÍURIE s.f. Eliminare patologică a amoniacului prin urină. [Pr.: -ni-u-] — Din fr. **ammonurie**.

AMÓNTE s.n. (În loc. adv.) *În amonte* = în susul apei, către izvor. — Din it. **amonte**.

AMÓR, *amoruri*, s.n. Iubire, dragoste. ♦ *Amor propriu* = prețuire (uneori exagerată) pentru propria persoană, sentiment al demnității provenit din conștiința propriei valori a cuiva. ♦ (Concr.) Iubit² (2). — Din lat. **amor**, it. **amore**.

AMORÁL, **-Ă**, *amoralii*, *-e*, adj. Care nu are noțiunea moralității, indiferent față de morală. — Din fr. **amoral**.

AMORALÍSM s.n. Doctrină care contestă existența fundamentelor obiective ale moralei și, pe acest temel, normele și principiile ei. — Din fr. **amoralisme**.

AMORALÍST, **-Ă**, *amoralisti*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Rar) (Adept) al amoralismului. — Din fr. **amoraliste**.

AMORALITÁTE s.f. Atitudinea omului amoral. — Din fr. **amoralité**.

AMORÁŞ, *amoraşi*, s.m. Diminutiv al lui *amor*; reprezentare, în artele plastice, a zeului amorului ca un copil gol cu aripi. — **Amor** + suf. *-aş*.

AMORÉZ, *amorezi*, s.m. (Înv.) Adorator, îndrăgostit, iubit² (2). ♦ *Prim-amorez* = actor care interpretează pe scenă rolul tânărului îndrăgostit. — Din **amoreză**.

AMOREZÁ, *amorezez*, vb. I. Refl. (Înv.) A se îndrăgosti de cineva; a se înamora. — Din **amorez**.

AMOREZÁT, **-Ă**, *amorezați*, *-te*, adj. (Înv.) Îndrăgostit. — V. **amoreza**.

AMOREZÁ, *amoreze*, s.f. (Înv.) Iubit² (2). — După fr. **amoureuse**.

AMÓRE, **-Ă**, *amorfi*, *-e*, adj. I. (Despre substanțe) Care nu prezintă o structură cristalină, regulată; *p. ext.* fără formă precisă. 2. Fig. Care nu este organizat, structurat etc. — Din fr. **amorphe**.

AMORÓS, **-OÁSÁ**, *amorosi*, *-oase*, adj. Plin de iubire, de dragoste. ♦ Privitor la dragoste, de dragoste. — **Amor** + suf. *-os* (după fr. *amoureux*).

AMORÓSO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu gingășie, cu multă căldură. [Pr.: *amorozo*] — Cuv. it.

AMORSÁ, *amorsez*, vb. I. Tranz. A pregăti și a provoca un fenomen (explozie, reacție chimică etc.) printr-o acțiune exterioară. — Din fr. **amorcer**.

AMORSÁRE, *amorsări*, s.f. Acțiunea de a *amorsa* și rezultatul ei. — V. **amorsa**.

AMORSÁ, *amorse*, s.f. I. Dispozitiv pentru aprinderea unei încărcături de exploziv. 2. (În sintagma) *Amorsa drumului* = porțiune din traseul unui drum la intrarea în oraș, care are de obicei o lățime mai mare decât restul traseului. 3. Nadă, momeală (la pescuit). — Din fr. **amorcer**.

AMORTÍBIL, **-Ă**, *amortibili*, *-e*, adj. Amortizabil. — **Amorti**[za] + suf. *-bil*.

AMORTISMÉNT, *amortismente*, s.n. Stingere treptată a unei datorii, a unei rente etc. — Din fr. **amortissement**.

AMORTIZÁ, *amortizez*, vb. I. Tranz. I. A împiedica propagarea unui zgomot, a unui șoc. ♦ A scădea progresiv, în timp, amplitudinea unei mărimi caracteristice pentru un fenomen de undulație. 2. A stinge treptat creditele pe termen lung prin plăți succesive sau prin răscumpărarea creanțelor. ♦ A recupera o investiție. — Cf. fr. **amortir**.

AMORTIZÁBIL, **-Ă**, *amortizabili*, *-e*, adj. Care se poate amortiza. — Din fr. **amortissable**.

AMORTIZÁRE, *amortizări*, s.f. Acțiunea de a *amortiza* și rezultatul ei. — V. **amortiza**.

AMORTIZÓR, *amortizoare*, s.n. Dispozitiv care servește la amortizarea unui șoc, a unui zgomot sau a unui fenomen de oscilație la un sistem tehnic. — Din fr. **amortisseur**.

AMORȚEALĂ, *amorțeli*, s.f. Stare de insensibilitate trecătoare a corpului sau a unei părți a corpului; amorțire. — **Amorți** + suf. *-eală*.

AMORȚII, *amorțesc*, vb. IV. Intrans. (Despre ființe, despre corpul sau despre o parte a corpului lor) A pierde temporar capacitatea de a reacționa la excitarea din afară, a deveni insensibil. ♦ (Despre unele animale) A intra în perioada de hibernare. ♦ Fig. A-și pierde vigoarea, a slăbi în intensitate. — Lat. **ammortire* (= *admortire*).

AMORȚIRE, *amorțiri*, s.f. Faptul de a amorți; amorțea; fig. indiferență, inerție. — V. **amorți**.

AMORȚIT, *-Ă*, *amorțiti*, *-te*, adj. Care a devenit insensibil. — V. **amorți**.

AMOVIBIL, *-Ă*, *amovibili*, *-e*, adj. 1. (Despre funcționari) Care poate fi mutat, revocat, concediat. 2. (Despre obiecte, piese, organe de mașini etc.) Care poate fi separat de restul ansamblului fără ca acesta să se defecteze. — Din fr. **amovible**.

AMOVIBILITATE s.f. Faptul de a fi amovibil. — Din fr. **amovibilité**.

AMPATAMENT, *ampatante*, s.n. Distanța dintre axele osiilor extreme ale unui vehicul. — Din fr. **empattement**.

AMPELIDACEE, *ampelidacee*, s.f. Familie de plante dicotiledonate având ca tip vița-de-vie. — Din fr. **ampélidacée**.

AMPELOGRAF, *-Ă*, *ampelografi*, *-e*, s.m. și f. Specialist în ampelografie. — Din fr. **ampélographe**.

AMPELOGRAFIC, *-Ă*, *ampelografici*, *-ce*, adj. De ampelografie. — Din fr. **ampélographique**.

AMPELOGRAFIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul morfologic, fiziologic și de producție a soiurilor de vița-de-vie. — Din fr. **ampélographie**.

AMPENAJ, *ampenaje*, s.n. Dispozitiv al unui avion dispus în spatele fuzelajului, care servește la stabilitatea, la echilibrul sau la schimbarea direcției avionului respectiv. — Din fr. **empennage**.

AMPÉR, *amperi*, s.m. Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric. ♦ Compus: *amper-oră* = unitate de măsură pentru sarcina electrică egală cu cantitatea de electricitate transportată de un curent electric cu intensitatea de un amper printr-un conductor în timp de o oră, egală cu 3 600 coulombi. — Din fr. **ampère**.

AMPERAJ, *amperaje*, s.n. Denumire improprie pentru intensitatea curentului electric, exprimată în amperi. — Din fr. **ampérage**.

AMPERMÉTRU, *ampermetre*, s.n. Instrument de măsură a intensității curentului electric, gradat în amperi. — Din fr. **ampèremètre**.

AMPERORMÉTRU, *amperormetre*, s.n. Instrument de măsură a sarcinii electrice care trece printr-un circuit electric de curent continuu. — După fr. **ampèreheuremètre**.

AMPÉR-SPİRĂ, *amperi-spiră*, s.m. (Înv.) Unitate de măsură pentru tensiunea magnetomotoare și pentru solenație. [Pl. și: (f) *amper-spire*] — **Amper** + **spiră**.

AMPICILINĂ s.f. (Farm.) Antibiotic cu spectru larg de acțiune. — Din engl. **ampicillin**.

AMPLASĂ, *amplasez*, vb. I. Tranz. A așeza, a fixa o mașină, o instalație etc. pe un anumit loc. — Din **amplasament** (derivat regresiv).

AMPLASAMENT, *amplasamente*, s.n. Loc de așezare a unei instalații, a unui dispozitiv, a unei construcții. — Din fr. **emplacement**.

AMPLASĂRE, *amplasări*, s.f. Faptul de a *amplasa*. — V. **amplasa**.

AMPECTIV, *-Ă*, *ampectivi*, *-e*, adj. (Bot.; despre părți ale plantei) Care îmbrățișează complet alte organe. — Din fr. **amplectif**.

AMPLEXICĂUL, *-Ă*, *amplexicauli*, *-e*, adj. (Bot.; despre frunze) Care îmbrățișează tulpina. — Din fr. **amplexicaule**.

AMPLEXIFLOR, *-Ă*, *amplexiflora*, *-e*, adj. (Bot.) Care îmbrățișează floarea. — Din fr. **amplexiflore**.

AMPLEXIUNE, *amplexiuni*, s.f. (Rar) Îmbrățișare, cuprindere; tratare sumară. [Pr.: *-xi-u-*] — Cf. lat. *amplexio*, *-onis*.

AMPLIFICĂ, *amplific*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a căpăta amploare, a (se) mări, a (se) lărgi, a (se) dezvolta (din punct de vedere cantitativ, intensiv etc.). — Din lat. **amplificare**, fr. **amplifier**.

AMPLIFICĂRE, *amplificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *amplifica*; mărire, dezvoltare. — V. **amplifica**.

AMPLIFICĂTOR, *-OARE*, *amplificatori*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care are proprietatea de a amplifica o anumită mărime. 2. S.n. Aparat sau mașină electrică ce mărește valorile caracteristice ale unui fenomen cu ajutorul energiei luate de la o sursă separată. ♦ *Amplificator de antenă* = amplificator montat în imediata apropiere a unei antene pentru asigurarea unei recepții îmbunătățite a posturilor locale sau pentru recepția posturilor îndepărtate. *Amplificator de putere* = aparat electronic de amplificare a semnalului furnizat de preamplificator. *Amplificator stereofonic* = ansamblu constituit din două sau mai multe amplificatoare, folosit pentru transmisia stereofonică a sunetului. — Din fr. **amplificateur**.

AMPLITUDINE, *amplitudinii*, s.f. Depărtarea maximă dintre pozițiile extreme ale unui corp care oscilează. ♦ (Mat.) Mărimea unui arc. ♦ Fig. Întindere, amploare. — Din lat. **amplitudo**, *-inis*, fr. **amplitude**.

AMPLOAIAT, *-Ă* s.m. și f. v. **amplaiat**.

AMPLŌARE s.f. Însușirea de a fi amplu. — Din fr. **ampleur**.

AMPLOIAT, *-Ă*, *amplaiati*, *-te*, s.m. și f. (Înv.) Funcționar. [Pr.: *-plo-iat*. — Var.: **amplaiat**, *-ă* s.m. și f.] — Din fr. **employé**.

ĂMPLU, *-Ă*, *ampli*, *-e*, adj. Mare, larg, dezvoltat (din punct de vedere cantitativ, intensiv etc.). — Din fr. **ample**, lat. **amplus**.

AMPOLOZITATE, *ampolozități*, s.f. (Italianism) Emfază. — Din it. **ampollosità**.

AMPRENTĂ, *amprente*, s.f. Imagine, urmă întipărită prin presare pe o suprafață (plastică). ♦ *Amprente digitale* = urme lăsate de degete pe o suprafață și care servesc la identificarea autorului unei infracțiuni. *Amprentă vocală* = ansamblu al particularităților vocale specifice unui individ. ♦ Fig. Urmă lăsată de o idee, de o stare psihică etc. — Din fr. **empreinte**.

AMPRENTOLOGIE s.f. Studiul amprentelor digitale. — Din fr. **empreintologie**.

AMPRIZĂ, *amprize*, s.f. Lățime a fâșiei de teren pe care urmează să se construiască o șosea, o cale ferată, un dig etc. — Din fr. **emprise**.

ĂMPULĂ, *ampule*, s.f. 1. Organ de mers la echinoderme. 2. Dilatare a unor vase, canale etc. (vase lactifere, vase urinare). 3. Fiolă, flacon. 4. (Rar) Globul de sticlă al unui bec. — Din fr. **ampoule**.

AMPUTĂ, *amputez*, vb. I. Tranz. A tăia pe cale chirurgicală (sau a pierde accidental) un membru al corpului sau un segment de membru. ♦ Fig. A elimina o parte dintr-o operă, dintr-un discurs etc. — Din fr. **amputer**, lat. **amputare**.

AMPUTĂRE, *amputări*, s.f. Acțiunea de a *amputa*; amputație. — V. **amputa**.

AMPUTĂȚIE, *amputații*, s.f. Amputare. — Din fr. **amputation**, lat. **amputatio**, *-onis*.

AMŪ adv. (Pop.) Acum. — Lat. **ad-modo**.

AMULETĂ, *amulette*, s.f. Mic obiect căruia vechi superstiții îi atribuie puterea magică de a aduce noroc; talisman. — Din fr. **amulette**.

AMŪRG, *amurguri*, s.n. Semiîntineric care se lasă după apusul Soarelui și ține până la venirea nopții; înserare, crepuscul, amurgit. ♦ Loc. adv. *În amurg* = când se lasă seara. ♦ Fig. Bătrânețe, sfârșitul vieții. — A³ + **murg** „amurg”.

AMURGI, pers. 3 *amurgește*, vb. IV. Intrans. A se însera (1), a se întuneca. — Din **amurg**.

AMURGÎT s.n. (Pop.) Amurg. — V. **amurgii**.

AMUȘ, *amușe*, s.n. (Reg.) Groapă cu apă și var în care tăbăcarul pune pieile pentru argăsit. — Et. nec.

AMUȘI¹ adv. (Reg.) Acum (2). — **Amu** + **și**.

AMUȘP, *amușesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A curăța părul de pe pieile scoase din amuș. — Din **amuș**.

AMUȚI, *amuțesc*, vb. IV. Intrans. A pierde facultatea de a vorbi; a deveni mut. ♦ Fig. A înceta de a vorbi; a tăcea, a se potoli, a se liniști, a înceta. — Lat. ***ammutire** (< *mutus*, „mut”).

AMUȚIRE, *amuțiri*, s.f. 1. Faptul de a *amuți*; pierderea facultății de a vorbi. ♦ Fig. Încetarea oricărui zgomot. 2. Fenomen fonetic care constă în pronunțarea din ce în ce mai puțin perceptibilă, până la dispariția totală, a unui sunet. — V. **amuți**.

AMUZĂ, *amuz*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) distra, a (se) înveseli. — Din fr. **amuser**.

AMUZAMENT, *amuzamente*, s.n. Distracție, divertisment; înveselire, recreare. — Din fr. **amusament**.

AMUZĂNT, *-Ă*, *amuzanți*, *-te*, adj. Distractiv, vesel, nostim. — Din fr. **amusant**.

AMUZIE s.f. Pierdere sau tulburare a funcțiilor de înțelegere, elaborare și exprimare muzicală (vocală sau instrumentală). ♦ (Rar) Ignoranță în ceea ce privește muzica. — Din lat. **amusia**.

AMVÓN, *amvoane*, s.n. Construcție (ca un balcon) într-o biserică, de unde se predică sau se citește Evanghelia. — Din sl. **amvönŭ**.

AN¹ adv. (Pop.) Anul trecut, acum un an. ♦ Fig. (Precedat de „mai”) Acum câțiva ani. — Lat. **anno**.

AN², *ani*, s.m. 1. Perioadă de timp care corespunde unei revoluții a Pământului în jurul Soarelui și care cuprinde 12 luni. ♦ *Anul Nou* = ziua de 1 ianuarie (în care se serbează începutul unui an). ♦ Loc. adv. *În anul...* = în cursul anului... *La anul* = în cursul anului viitor. *Acum un an* (sau *doi ani* etc.) = cu un an (sau cu doi ani etc.) în urmă. *De ani și ani* = de mulți ani, de multă vreme. *An de* (sau *cu*) *an* = în fiecare an, mereu. *Cu anii* = ani întregi, ani îndelungați. *La* (sau *într-un an o dată*) = o singură dată într-un an; rar. 2. (Astron.; în sintagma) *An-lumină* = unitate de lungime pentru măsurarea distanțelor mari, egală cu distanța străbătută de lumină într-un an. 3. Stadiu de studiu în unele forme de învățământ. ♦ (Urmat de determinări) *Anii de studenție*. *Anii de ucenicie*. 4. Măsură a vârstei unei ființe sau a vechimii unui lucru. *Copil de cinci ani*. 5. (La pl.) Epocă din viață; vreme. *Anii copilăriei*. — Lat. **annus**.

AN³-v. **a⁵**-.

ANĂ, *anale*, s.f. Frânghie de care sunt suspendate cârligele carmacelor. ♦ Frânghie cu plute care se agată de marginea superioară a mrejelor și a altor plase pescărești. — Et. nec.

ANABAPTISM s.n. Mișcare creștină sectară apărută în sec. XVI, exigentă în privința purității credinței, a libertății față de puterea politică și a egalității frățești, practicând rebotezarea adulților. — Din fr. **anabaptisme**.

ANAPABTIST, **-Ă**, *anapabtiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al anabaptismului. **2.** Adj. Care aparține anabaptismului, privitor la anabaptism. — Din fr. **anabaptiste**.

ANABÁTIC, **-Ă**, *anabatici, -ce*, adj. (Med.) Care crește, care se mărește. — Din fr. **anabatique**.

ANABIÓZĂ s.f. Reducere a activităților vitale la unele organisme în condiții neprielnice de viață. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **anabiose**.

ANABOLÍSM s.n. Fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia; asimilație. — Din fr. **anabolisme**.

ANACÁRD, *anacarde*, s.n. Fructul anacardierului. ♦ Anacardier. — Din fr. **anacarde**.

ANACARDIÉR, *anacardieri*, s.m. Arbust tropical din al cărui fruct comestibil se extrage o substanță folosită la lustruirea mobilelor. [Pr.: *-di-er*] — Din fr. **anacardier**.

ANACICLIC, **-Ă**, *anaciclici, -ce*, adj. (Despre versuri) Care prezintă totdeauna un sens, fie că le citim de la început, fie că le citim de la sfârșit. — Din fr. **anacyclique**.

ANACIDITÁTE s.f. (Fiziol.) Lipsă a acidității gastrice. — Din fr. **acidité**, engl. **acidity**.

ANACLORHIDRÍE s.f. Absență a acidului clorhidric din sucul gastric, întâlnită în unele forme de anemie, în cancerul gastric etc. — Din fr. **anachlorhidrie**.

ANACOLÚT, *anacoluturi*, s.n. Discontinuitate sau ruptură logico-sintactică în interiorul unei propoziții sau al unei fraze. [Pl. și: *anacolute*]. — Din fr. **anacoluthe**, lat. **anacoluthon**.

ANACÓNDA, *anaconde*, s.f. Șarpe semiacvatic neveninos din America Centrală și de Sud, lung de 7 m, care se hrănește cu păsări și cu mamifere (*Eunectes murinus*). — Din fr. **anaconda**.

ANACREÓNTIC, **-Ă**, *anacreontici, -ce*, adj. **1.** Care este compus în maniera poeziei erotice de curte a poetului grec antic Anacreon. **2.** (În sintagma) *Vers anacreontic* = vers cu structura metrică des întâlnită în poeziile atribuite lui Anacreon. [Pr.: *-cre-on-*] — Din fr. **anacréontique**.

ANACRÓNIC, **-Ă**, *anacronici, -ce*, adj. Care conține un anacronism; anacronistic. — Din fr. **anachronique**.

ANACRONÍSM, *anacronisme*, s.n. Eroare în fixarea datei unor evenimente (istorice). ♦ Fapt, obicei sau opinie perimată. — Din fr. **anachronisme**.

ANACRONÍSTIC, **-Ă**, *anacronistici, -ce*, adj. (Rar) Anacronic. — **ANACRONÍC** + suf. *-istic* (după *caracteristic*).

ANACRÚZĂ, *anacruze*, s.f. **1.** Notă sau grup de note care formează o măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale. **2.** Prima silabă neaccentuată a unui vers. — Din fr. **anacrouse**.

ANACRÚZIC, **-Ă**, *anacruzici, -ce*, adj. (Muz.) Cu anacruză (1), bazat pe anacruză (1). — **Anacruză** + suf. *-ic*.

ANACUZIE, *anacuzii*, s.f. (Med.) Surditate totală. — Din fr. **anacousie**.

ANADIPLÓZĂ, *anadiploze*, s.f. Figură retorică prin care se începe o frază cu cuvântul sau cu cuvintele de la sfârșitul frazei precedente; repetiție. — Din fr. **anadiplouse**.

ANADIPSIE s.f. Sete exagerată. — Din fr. **anadipsie**.

ANAERÓB, **-Ă**, *anaerobi, -e*, adj. (Despre organisme) Care este capabil să trăiască într-un mediu lipsit de oxigen; anaerobitic. — Din fr. **anaérobie**.

ANAEROBIÓTIC, **-Ă**, *anaerobiotici, -ce*, adj. Anaerob. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **anaérobique**.

ANAEROBIÓZĂ s.f. Formă de viață a unor microorganisme anaerobe; anoxibioză. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **anaérobiose**.

ANAFÁZĂ s.f. Fază din timpul mitozei sau meiozei în care cromozomii perechi părăsesc placa ecuatorială a nucleului. — Din fr. **anaphase**.

ANAFILÁCTIC, **-Ă**, *anafilactici, -ce*, adj. Cu caracter de anafilaxie, bazat pe anafilaxie. ♦ *Șoc anafilactic* = reacție violentă a organismului provocată de injectarea sau înghițirea unei anumite substanțe. — Din fr. **anaphylactique**.

ANAFILAXÍE s.f. (Med.) Sensibilitate crescută a organismului mamiferelor față de administrarea repetată de substanțe străine. — Din fr. **anaphylaxie**.

ANAFÓR, *anafoare*, s.n. (Reg.) Vârtej format de apă în lungul țărmurilor. — Din ngr. **anafori**.

ANAFORÁ, *anaforale*, s.f. (În Moldova și în Țara Românească, în sec. XVIII–XIX) **1.** Raport scris adresat domnitorului (de către un mare dregător). **2.** Proclamație a domnitorului. — Din ngr. **anafora**.

ANAFORÁ¹, *anafore*, s.f. Procedu stilistic care constă în repetarea aceluiași cuvânt la începutul mai multor fraze, părți de frază, versuri pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii. [Acc. și *anaforă*] — Din fr. **anaphore**, lat. **anaphora**.

ANÁFORĂ² s.f. v. **anafură**.

ANAFORÉZĂ, *anaforeze*, s.f. Deplasare a particulelor dintr-o soluție coloidală spre anod sau acțiunea unui câmp electric. — Din fr. **anaphorèse**.

ANAFÓRIC, **-Ă**, *anaforici, -ce*, adj. Care reia o noțiune, o idee exprimată anterior, în vederea accentuării ei. — Din fr. **anaphorique**.

ANAFORNITĂ, *anafornițe*, s.f. Vas plat din metal pe care se oferă credincioșilor anafura. — **Anafură**² + suf. *-niță*.

ANAFRODIZIÁC, **-Ă**, *anafrodiziaci, -ce*, adj., s.n., s.m. și f. **1.** Adj., s.n. (Substanță) care face să înceteze dorințele sexuale. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu are dorințe sexuale, ale cărei organe sexuale sunt atinse de atonie. [Pr.: *-zi-ac*] — Din fr. **anaphrodisiaque**.

ANAFRODIZÍE s.f. Lipsă a dorințelor sexuale. — Din fr. **anaphrodisie**.

ANÁFURÁ s.f. Bucățele de prescură, de pâine care se împart credincioșilor ortodocși la sfârșitul liturghiei. [Var.: **anaforă**, **náfurá** s.f.] — Din sl. (**a**)**nafora**.

ANAGENÉZĂ s.f. Regenerare a țesuturilor vii distruse accidental. — Din fr. **anagenèse**.

ANAGLÍFĂ, *anaglife*, s.f. **1.** Obiect ornamentat cu relief scund, realizat prin cizelură. **2.** Procedu pe baza căruia se obține imaginea în relief a unui obiect fotografiat. — Din fr. **anaglyphe**.

ANAGLÍPTIC, **-Ă**, *anagliptici, -ce*, adj. Imprimat în relief pentru a putea fi urmărit cu degetele de către orbi. — Din fr. **anaglyptique**.

ANAGNÓST, *anagnosti*, s.m. Sclav însărcinat să facă lectură în timpul mesei sau al băii stăpânilor, să copieze manuscrise etc. în Roma antică. — Din fr. **anagnoste**.

ANAGÓGIC, **-Ă**, *anagogici, -ce*, adj. Care ține de anagogie. — Din fr. **anagogique**.

ANAGOGÍE s.f. Interpretare a Bibliei care se ridică de la sensul literar al textului la cel mistic. — Din fr. **anagogie**.

ANAGRAMÁ, *anagramez*, vb. **1.** Tranz. A schimba ordinea literelor unui cuvânt pentru a obține alt cuvânt; a transcrie sub formă de anagramă; a anagramatiza. — Din **anagramă**.

ANAGRAMÁRE, *anagramări*, s.f. Acțiunea de a **anagrama**. — **V. anagrama**.

ANAGRAMÁTIC, **-Ă**, *anagramatici, -ce*, adj. Care formează o anagramă. — Din fr. **anagrammatique**.

ANAGRAMATIZÁ, *anagramatizez*, vb. **1.** Tranz. (Rar) A anagrama. — Cf. a **anagramă**.

ANAGRÁMĂ, *anagramă*, s.f. Schimbare a ordinii literelor unui cuvânt sau a propozițiilor unei fraze pentru a obține un alt cuvânt sau o altă frază; antimetabolă. ♦ Cuvânt obținut prin această schimbare. ♦ Joc distractiv care folosește acest procedeu. — Din fr. **anagramme**.

ANAHORÉT, **-Ă**, *anahoreți, -te*, s.m. și f. Pustnic. — Din fr. **anachorete**, lat. **anachoreta**.

ANAHORÉTIC, **-Ă**, *anahoretici, -ce*, adj. (Rar) De anahoret; *fig.* modest, săracăcios. — Din fr. **anachorétique**.

ANÁL, **-Ă**, *anali, -e*, adj. Care se referă la anus, din regiunea anusului. — Din fr. **anal**.

ANALCÍD s.n. Insecticid puternic, întrebuințat mai ales pentru distrugerea păduchilor, a ploșnițelor, a puricilor și a țânțarilor; hexaclorociclohexan. — Denumire comercială.

ANÁLE s.f. pl. **1.** Scriere istorică în care sunt înregistrate an cu an întâmplările importante din viața unui popor, a unui oraș, a unei familii; *p. ext.* istorie a unui popor. **2.** Publicație științifică anuală. — Din fr., lat. **annales**.

ANALÉCTE s.f. pl. Fragmente alese și reunite din operele unuia sau ale mai multor scriitori; crestomație. ♦ Titlul unor antologii savante. — Din fr. **analectes**, lat. **analecta**.

ANALEPSÍE s.f. Revenire a forțelor după o boală; înzdrăvenire, împuternicire. — Din fr. **analepsie**.

ANALÉPTIC, **-Ă**, *analeptici, -ce*, s.n., adj. (Medicament) cu acțiune stimulatorie asupra sistemului nervos central, în special asupra centrilor nervoși respiratori și circulatori. — Din fr. **analeptique**.

ANALFABÉT, **-Ă**, *analfabeți, -te*, s.m. și f., adj. (Persoană) care nu știe să scrie și să citească; neștiutor de carte. ♦ *Fig.* Ignorant; incult. — Din fr. **analphabète**.

ANALFABETÍSM s.n. Neștiință de carte. — Din fr. **analphabétisme**.

ANALGEZÍANT, **-Ă**, *analgezianți, -te*, adj. (Rar) Analgezic. [Pr.: *-zi-ant*] — Din fr. **analésiant**.

ANALGÉZIC, **-Ă**, *analgezici, -ce*, adj., s.n. (Medicament) care calmează sau înlătură temporar durerea. — Din fr. **analgésique**.

ANALGEZÍE s.f. Pierdere a sensibilității la durere. — Din fr. **analgésie**.

ANALGEZÍNÁ, *analgezine*, s.f. Medicament care înlătură (temporar) durerea. — Din fr. **analgésine**.

ANALÍST¹, *analisti*, s.m. Autor de anale. — Din fr. **annaliste**.

ANALÍST², **-Ă**, *analisti, -ste*, s.m. și f. **1.** Specialist în analiza matematică, informatică, financiară etc. **2.** Psihanalist. **3.** Persoană care dovedește o aptitudine deosebită în cunoașterea, în analiza și în descrierea sufletului omenesc. **4.** (Și în sintagma *analist politic*) Persoană specializată în comentarea (și interpretarea) evenimentelor politice. — Din fr. **analyste**.

ANALÍTIC, **-Ă**, *analitici, -ce*, adj. Care se bazează pe analiză, care procedează prin analiză. ♦ *Chimie analitică* = ramură a chimiei care se ocupă cu cercetarea elementelor și a combinațiilor lor. *Spirit analitic* = capacitate mintală de a disocia

părțile componente ale unui întreg; persoană care are această capacitate. *Limbă analitică* = limbă care exprimă raporturile gramaticale prin cuvinte izolate. ♦ (Mat., Fiz.) Care folosește calculul algebric și infinitezimal. *Geometrie analitică*. — Din fr. **analytique**, lat. **analyticus**.

ANALITISM s.n. Faptul, însușirea de a fi analitic. — **Analitic** + suf. *-ism*.
ANALIZĂ, *analizez*, vb. I. Tranz. **1.** A cerceta un întreg, un fenomen etc., examinând fiecare element în parte. ♦ A examina un text din diferite puncte de vedere. **2.** (Chim.) A identifica compoziția unei substanțe. — Din fr. **analyser**.

ANALIZĂBIL, *-Ă, analizabili, -e*, adj. Care poate fi analizat. — Din fr. **analysable**.

ANALIZĂRE, *analizări*, s.f. Acțiunea de a analiza și rezultatul ei. — V. **analiza**.

ANALIZĂTOR, *analizatoare*, s.n. **1.** Instrument care servește la determinări analitice. **2.** Aparat al organismului animal (format dintr-un organ de simț, din nervi și din celule ale creierului) care culege, transmite, analizează și sintetizează senzațiile. *Analizatorul optic*. — **Analiza** + suf. *-tor*.

ANALIZĂ, *analizez*, s.f. **1.** Metodă științifică de cercetare care se bazează pe studiul sistematic al fiecărui element în parte; examinare amănunțită a unei probleme. ♦ Expr. *În ultimă analiză* = în concluzie. **2.** (Chim.) Identificare, determinare a compoziției unei substanțe prin descompunerea ei în elementele constitutive. **3.** (În sintagma) *Analiză matematică* = ramură a matematicii care studiază funcțiile, limitele, derivatele și aplicațiile lor. — Din fr. **analyse**.

ANALIZĂTOR, *analizatoare*, s.n. Instrument sau aparat cu ajutorul căruia se realizează o analiză. ♦ *Analizor electronic* = aparat electronic pentru analiza armonică experimentală a semnalelor electronice. *Analizor de spectru* = aparat pentru observarea sau înregistrarea unui semnal. — Din fr. **analyseur**.

ANALOG¹, *analoguri*, s.n. Pupitură înalt, mobil, pe care se pun cărțile de cult spre a fi citite la oficierea slujbei în Biserica ortodoxă. [Var.: **analoghion** s.n.] — Din ngr. **analoghion**.

ANALOG², *-OĂGĂ, analogi, -oage*, adj. Care prezintă o analogie; asemănător; corespondent. [Adj. f. și: **analogă** s.f.] — Din fr. **analogue**, lat. **analogus**.

ANALOGHION s.n. v. **analog¹**.

ANALOGIC, *-Ă, analogici, -ce*, adj. **1.** Întemeiat pe analogie, produs prin analogie. ♦ *Modificare analogică* = schimbare a unui element din limbă sub influența unui alt element asemănător. **2.** (Electron.; despre semnale) A cărui valoare poate fi reprezentată printr-o funcție continuă în timp, putând lua o infinitate de valori cuprinse în domeniul său de variație. **3.** (Electron.; despre aparate, dispozitive, instrumente și sisteme) Care generează, măsoară, prelucrează și stochează semnale analogice (1). — Din fr. **analogique**, lat. **analogicus**.

ANALOGIE, *analogii*, s.f. Asemănare (parțială) între două sau mai multe noțiuni, obiecte, situații, fenomene etc. ♦ (Lingv.) Fenomen care constă în modificarea formei sau uneori a sensului unui cuvânt sub influența altuia dintre formele sale sau sub influența altui cuvânt. — Din fr. **analogie**, lat. **analogia**.

ANALOGISM s.n. Analogie. — Din fr. **analogisme**.

ANAMNÉZĂ s.f. **1.** Reamintire a ideilor pe care sufletul le-ar fi contemplat într-o existență anterioară. **2.** Totalitate a datelor pe care medicul le obține interogând bolnavul cu privire la apariția și evoluția bolii de care suferă, la antecedentele ei etc. — Din fr. **anamnese**.

ANAMNIOTĂ, *anamniote*, s.f. (La pl.) Grup de vertebrate al căror embrion nu are amnios și alantoidă; (și la sg.) vertebrat din acest grup. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **anamniotes**.

ANAMORFOZĂT, *-Ă, anamorfozați, -te*, adj. Deformat față de aspectul obișnuit. — Din fr. **anamorphosé**.

ANAMORFĂZĂ, *anamorfoze*, s.f. **1.** Imagine deformată, grotescă (dată de o oglindă curbă). **2.** Tip de metamorfoză în care larva are un număr mai mic de segmente față de adult. **3.** (Cin.) Procedeu optic folosit pentru comprimarea imaginii, astfel încât să se poată înregistra pe pelicula cinematografică normală o imagine corespunzătoare ecranului la care. — Din fr. **anamorphose**.

ANANÁS, *ananași*, s.m. **1.** Plantă erbacee perenă cultivată în zonele tropicale, cu frunze lungi și tulpină scurtă, care poartă în vârf o inflorescență simplă ca un spic (*Ananas sativus*). **2.** Fructul comestibil al acestei plante, cărnos, cu gust dulce-acrișor și foarte aromat. — Din fr. **ananas**.

ANĂNGHIE s.f. Situație dificilă, grea, în care se află cineva. — Din ngr. **anánki** „nevoie”.

ANĂPĂDA adv. v. **anapoda**.

ANAPÉST, *anapești*, s.m. Picior metric compus din trei silabe: în metrica antică, două silabe scurte urmate de una lungă; în metrica modernă, două silabe neaccentuate urmate de una accentuată. — Din fr. **anapeste**, lat. **anapaestus**.

ANAPÉSTIC, *-Ă, anapestici, -ce*, adj. Care folosește anapestul. — Din fr. **anapestique**, lat. **anapaesticus**.

ANAPLÁSTIC, *-Ă, anaplastici, -ce*, adj. Care este în legătură cu anaplastia. — Din fr. **anaplastique**.

ANAPLÁSTIE, *anaplastii*, s.f. Operație chirurgicală făcută cu scopul de a reda forma normală unei părți mutilate a corpului. — Din fr. **anaplastie**.

ANÁPODA adv. Pe dos, de-a-ndoaselea; altfel, în altă direcție decât trebuie. [Var.: (reg.) **anápáda** adv.] — Din ngr. **anápoda**.

ANAPTÍXĂ, *anaptixe*, s.f. Apariție accidentală a unei vocale între două consoane. — Din fr. **anaptyxe**.

ANÁRHIC, *-Ă, anarhici, -ce*, adj. Care se referă la anarhie, care este propriu anarhiei; care duce la anarhie; care dovedește indisciplină. ♦ Care nu (mai) este organizat, care și-a pierdut organizarea, funcționarea normală; dezorganizat, haotic. — Din fr. **anarchique**.

ANARHÍE s.f. Stare de dezorganizare, de dezordine, de haos într-o țară, într-o instituție etc.; indisciplină, nesupunere a individului față de o colectivitate organizată. — Din fr. **anarchie**.

ANARHÍSM s.n. Mișcare ideologică apărută în sec. XIX, susținând suprimarea autorității guvernamentale, doar cooperarea voluntară fiind admisă. ♦ Atitudine a anarhistului. — Din fr. **anarchisme**, rus. **anarhizm**, germ. **Anarchismus**.

ANARHÍST, *-Ă, anarhiști, -ste*, s.m. și f. Adept al anarhismului. ♦ (Adjectival) Caracteristic anarhismului. — Din fr. **anarchiste**, rus. **anarhist**, germ. **Anarchist**. **ANARHOSINDICALÍSM** s.n. Tendință în mișcarea sindicală, revendicând exercitarea controlului direct al muncitorilor asupra gestiunii economice. — Din fr. **anarcho-syndicalisme**, rus. **anarhosindikalizm**.

ANARHOSINDICALÍST, *-Ă, anarhosindicaliști, -ste*, s.m. și f. Adept al anarhosindicalismului. — Din rus. **anarhosindikalist**.

ANARTRÍE s.f. Incapacitate patologică de a articula cuvintele. — Din fr. **anarthrie**.

ANÁRȚI s.m. pl. Populație celtică din Antichitate, care a trăit în sec. III-I î.H. în nord-vestul Daciei. — Din lat. **Anarti**.

ANASÁRCĂ s.f. Infiltrație generalizată de lichid seros în țesutul conjunctiv subcutanat, care apare în unele boli de inimă, de rinichi, de ficat etc.; anasarhie. — Din fr. **anasarque**, germ. **Anasarka**.

ANASARHÍE s.f. Anasarcă. — Din germ. **Anasarkie**.

ANASÁNA loc. adv. Cu *anasána* = cu forța. — Din tc. **anasim**.

ANASÓN s.m. Plantă erbacee aromatică cu flori mici și albe, cultivată pentru uleiul eteric și substanțele grase care se extrag din semințe, cu diverse întrebuințări în industria alimentară și cea farmaceutică (*Pimpinella anisum*). ♦ Băutură alcoolică preparată din fructele acestei plante. [Var.: **anisón** s.m.] — Din tc. **anason**.

ANASTÁLTIC, *-Ă, anastaltici, -ce*, adj., s.n. (Medicament) cu acțiune astringentă puternică. — Din fr. **anastaltique**.

ANASTÁTIC, *-Ă, anastatici, -ce*, adj. Care reproduce o tipăritură prin imprimare sau gravare cu ajutorul anumitor procedee chimice. — Din fr. **anastatique**.

ANASTIGMÁT, *-Ă, anastigmați, -te*, adj. (Rar) Anastigmatic. — Din fr. **anastigmaté**.

ANASTIGMÁTIC, *-Ă, anastigmatici, -ce*, adj. (Despre un sistem de lentile) La care s-au corectat ori s-au înlăturat efectele astigmatismului; anastigmat. — Din fr. **anastigmatique**.

ANASTIGMATÍSM s.n. Proprietate a unui sistem optic de a fi lipsit de astigmatism. — Din fr. **anastigmatisme**.

ANASTOMÓTIC, *-Ă, anastomotici, -ce*, adj. Care ține de anastomoză. — Din fr. **anastomotique**.

ANASTOMOZĂ, *anastomozez*, vb. I. Tranz. A stabili o legătură prin anastomoză. — Din fr. **anastomoser**.

ANASTOMOZĂT, *-Ă, anastomozați, -te*, adj. (Bot.; despre nervuri) Ramificat și iarăși unit. ♦ Care a fost unit prin anastomoză. — V. **anastomoza**.

ANASTOMÓZĂ, *anastomoze*, s.f. Comunicație naturală sau artificială (chirurgicală) între două vase sanguine, între două segmente ale tubului digestiv etc.; p. ext. trecere a fibrelor nervoase de la un nerv la altul. — Din fr. **anastomose**.

ANASTRÓFĂ, *anastrofe*, s.f. Procedeu stilistic constând în răsturnarea ordinii obișnuite a cuvintelor în frază. — Din fr. **anastrophe**, germ. **Anastrophe**.

ANATÉMĂ, *anateme*, s.f. Excludere din sânul Bisericii sub acuzația de erezie; afurisenie. — Din ngr. **anáthema**.

ANATEMIZĂ, *anatemizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A exclude din sânul Bisericii; a afurisi. — **Anatemă** + suf. *-iza*.

ANATEMIZĂRE, *anatemizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *anatemiza*. — V. **anatemiza**.

ANATOCÍSM, *anaticisme*, s.n. Capitalizare a dobânzii unei sume date cu împrumut; dobândă la dobândă. — Din fr. **anatocisme**.

ANATÓMIC, *-Ă, anatomici, -ce*, adj. De anatomie, privitor la anatomie. — Din fr. **anatomique**, lat. **anatomicus**.

ANATOMÍE s.f. Știință care studiază structura organismului uman, animal sau vegetal și raporturile dintre diferitele organe constitutive, bazându-se în primul rând pe disecție. ♦ Structură a unui organ sau a unei ființe. ♦ Conformație a unui corp. — Din fr. **anatomie**, lat. **anatomia**.

ANATOMÍST, *-Ă, anatomiciști, -ste*, s.m. și f. Specialist în anatomie. — Din fr. **anatomiste**.

ANATOMOPATÓLOG, *-Ă, anatomopatologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în patologia organelor (1). — Din **anatomopatologic** (derivat regresiv).

ANATOMOPATOLÓGIC, -Ă, *anatomopatologic*, -ce, adj. Care se referă la modificările patologice de structură ale organismului. — Din fr. **anatomo-pathologique**.

ANATOXINĂ, *anatoxine*, s.f. Toxină neutralizată prin acțiunea căldurii și a unor antiseptice, stimulând producerea de anticorpi, folosită la vaccinarea atitoxică specifică (difterică, tetanică). — Din fr. **anatoxine**.

ANCABLURĂ, *ancabluri*, s.f. Unitate de măsură pentru lungime egală a a zecea parte dintr-o milă marină. — Din fr. **encablure**.

ANCADRAMÉNT, *ancadramente*, s.n. Chenar decorativ în relief care înconjoară o ușă, o fereastră etc. — Din fr. **encadrement**.

ANCASTRAMÉNT, *ancastramente*, s.n. Locaș în zidăria unui chei sau a unui pereu pentru fixarea unei pasarele, a unei schele etc. — Din fr. **encastrement**.

ANCEPS s.n. Semn care marchează cantitatea unei silabe. — Din lat. **anceps**.

ANCESTRĂL, -Ă, *ancestrali*, -e, adj. Ereditar, strămoșesc. — Din fr. **ancestral**.

ANCHETĂ, *anchetez*, vb. I. Tranz. A supune unei cercetări amănunțite; a face o anchetă. — Din **anchetă**.

ANCHETĂRE s.f. Acțiunea de a *ancheta*. — V. **ancheta**.

ANCHETATĂTOR, -OĂRE, *anchetatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face o anchetă. — **Ancheta** + suf. -tor.

ANCHETĂ, *anchete*, s.f. 1. Cercetare ordonată sau făcută de un organ de stat pentru strângerea dovezilor privitoare la o faptă ilegală și stabilirea răspunderii. 2. Cercetare efectuată pe bază de chestionare a unor fenomene sociale, lingvistice etc.; p. ext. gen publicistic în care se prezintă rezultatele unor asemenea cercetări. — Din fr. **enquête**.

ANCHILOSTÔM, *anchilostomi*, s.m. Vierme intestinal care perforază vasele de sânge din intestin (*Anchilostoma duodenale*). — Din fr. **ankylostome**.

ANCHILOSTOMIĂZĂ, *anchilostomiaze*, s.f. Boală parazitară, întâlnită în special în zonele calde și în regiunile miinere, provocată de viermele anchilostom, caracterizată prin inflamarea mucoasei intestinale și prin pierderea hemoglobinei. [Pr.: -mi-a-] — Din fr. **ankylostomiase**.

ANCHILOZĂ, *anchilozez*, vb. I. Tranz. și refl. A produce sau a căpăta o anchiloză. ♦ Refl. Fig. A deveni sclav al rutinei, căpătând deprinderi de lucru mecanice. — Din fr. **ankyloser**.

ANCHILOZĂRE, *anchilozări*, s.f. Faptul de a (*se*) *anchiloză*. — V. **anchiloză**.

ANCHILOZĂT, -Ă, *anchilozăți, -te*, adj. (Adesea fig.) Care suferă de anchiloză. — V. **anchiloză**.

ANCHILÓZĂ, *anchiloză*, s.f. Suprimare parțială sau totală a mișcărilor într-o articulație; întepeneire a unei articulații. — Din fr. **ankylose**.

ÂNCIE, *ancii*, s.f. Mică lamă elastică (de metal, de lemn sau de trestie) fixată în mușchiul unui instrument de suflat pentru a produce sunete sau pentru a le intensifica. — Din it. **ancia**.

ANCILĂR, -Ă, *ancilari, -e*, adj. (Livr.) Referitor la slugi; p. ext. subordonat; umil. — Din fr. **ancillaire**.

ANCLANȘĂ, *anclanșez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A angrena un mecanism în vederea declanșării; a transmite o mișcare unei piese. ♦ A închide un circuit electric într-un releu printr-un dispozitiv (electro)mecanic. — Din fr. **enclencher**.

ANCLANȘĂRE, s.f. Acțiunea de a *anclanșa* și rezultatul ei. — V. **anclanșa**.

ANCLANȘĂT, -Ă, *anclanșați, -te*, adj. (Despre mecanisme) Angrenat în vederea declanșării. — V. **anclanșa**.

ANCLĂVĂ s.f. v. **enclavă**.

ANCOLĂ, *ancolez*, vb. I. Tranz. (Rar) A înclăia (2). — Din fr. **encoller**.

ANCOLĂRE, *ancolări*, s.f. (Rar) Înclăiere. — V. **ancola**.

ANCOMBRAMÉNT, *ancombramente*, s.n. Spațiu necesar pentru montarea, așezarea etc. a unui utilaj, a unui obiect etc. — Din fr. **encombrement**.

ANCORĂ, *ancorez*, vb. I. Tranz. 1. A fixa o navă sau un corp plutitor de fundul apei cu ajutorul unei ancore; p. ext. a se opri, a ajunge (definitiv) undeva. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (*se*) fixa. 2. A lega un sistem tehnic de un alt sistem tehnic sau de pământ (pentru a împiedica deplasarea sau răsturnarea lui). — Din **ancoră**.

ANCORĂJ, *ancoraje*, s.n. 1. Ancorare. 2. Loc unde se ancorează. 3. Ansamblu de piese care servește la ancorare. ♦ Sistem de cabluri, sfori etc. prin care se fixează un stâlp, o construcție înaltă etc. — **Ancoră** + suf. -aj (după fr. *ancrage*, it. *ancoraggio*).

ANCORĂRE, *ancorări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *ancora*; ancoraj (1). — V. **ancora**.

ANCORATĂTOR, *ancoratoare*, s.n. Dispozitiv folosit la navele cu vele pentru coborârea ancorei (1). — **Ancora** + suf. -tor.

ÂNCORĂ, *ancore*, s.f. 1. Piesă grea de metal cu brațele ca niște gheare, care se coboară cu un lanț, o frânghie sau o parâmă de pe o navă în fundul apei, unde se agață pentru a ține nava în loc. ♦ Expr. *A arunca ancora* = a ancora; a se opri. *A ridica ancora* = a pleca în călătorie (cu o navă). 2. Bară (de metal) în formă de T sau de X care împiedică un zid să se dărâmă. ♦ Cablu care fixează stâlpi, coșuri înalte de fabrică. — Din it., lat. **ancora**.

ANCORÔT, *ancorote*, s.n. Ancoră (1) mică folosită la manevrarea ambarcațiunilor ușoare. — Din it. **ancorotto**.

ANCÔȘĂ s.f. 1. (Cin.) Decupare făcută pe marginea peliculei cinematografice pentru a declanșa anumite operații în procesul de dezvoltare. 2. (Elt.) Canal făcut

într-o piesă metalică pentru a introduce în el conductorii electrici ai unei înfășurări. — Din fr. **encoche**.

ANCRASĂ, pers. 3 *ancrasează*, vb. I. Tranz. și refl. (Despre o piesă într-un mecanism, despre un mecanism) A se acoperi de impurități (zgură, ulei, rugină etc.), care împiedică buna funcționare. — Din fr. **encrasser**.

ANCRASĂRE, *ancrasări*, s.f. Depunere de praf și de reziduuri pe anumite piese ale unui sistem tehnic, care împiedică funcționarea lor normală. — V. **ancrasă**.

ANDABĂT, *andabați*, s.m. Gladiador a cărui cască nu avea deschizătură pentru ochi, fiind astfel obligat să lupte orbește, spre hazul spectatorilor. — Din fr. **andabate**, lat. **andabata**.

ANDALŪZ, -Ă, *andaluzi, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Andaluzia. 2. Adj. Care aparține Andaluziei sau andaluzilor (1), privitor la Andaluzia ori la andaluzi. — Din fr. **andalou, -se**.

ANDALUZÍT s.n. Silicat natural de aluminiu cristalizat, de culoare cenușie, roz sau brună, folosit în industria ceramicii. — Din fr. **andalusite**.

ANDANTE adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu o mișcare lentă, liniștită. ♦ (Substantivat, n.) (Parte dintr-o) compoziție muzicală concepută în această mișcare. — Cuv. it.

ANDANTÎNO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu o mișcare puțin mai repede decât andante. — Cuv. it.

ANDEZÍN s.n. Mineral alcătuit din silicat de sodiu și de calciu, care face parte din familia plagioclazilor. — Din fr. **andésine**.

ANDEZÍT, *andezite*, s.n. Rocă vulcanică de culoare închisă, folosită ca piatră de pavaj și de construcție. — Din fr. **andésite**.

ANDEZÍTIC, -Ă, *andezitici, -ce*, adj. Referitor la andezit, de andezit. — Din fr. **andésitique**.

ANDIN, -Ă, *andini, -e*, adj. Care aparține munților Anzi, care se referă la munții Anzi. — Din fr. **andin**.

ANDÍVĂ, *andive*, s.f. Plantă erbacee din ale cărei frunze albe, cărnoase, comestibile se pregătesc salate; cicoare de grădină (*Cichorium endivia*). — Din fr. **endive**.

ANDOCĂ vb. I v. **îndoca**.

ANDOSĂ, *andosez*, vb. I. Tranz. A indica, pe versoul unui cec, al unei polițe etc., numele persoanei împuternicite să încaseze contravaloarea sumei înscrise pe față instrumentului respectiv de plată. — Din fr. **endosser**.

ANDOSĂNT, -Ă, *andosanți, -te*, s.m. și f. Persoană care andosează (un cec, o poliță etc.). — Din fr. **endossant**.

ANDOSĂRE, *andosări*, s.f. Acțiunea de a *andosă*. — V. **andosă**.

ANDOSĂT, -Ă, *andosăți, -te*, adj. (Despre cecuri, polițe) Care poartă (pe verso) numele persoanei împuternicite să încaseze contravaloarea. — V. **andosă**.

ANDREĂ, *andrele*, s.f. Ac lung și gros pentru tricotalul manual; ac mare pentru cusut saci, saltele etc. [Var.: (reg.) **undrea** s.f.] — Et. nec.

ANDROCÉU, *androcee*, s.n. Totalitatea staminelor unei flori. — Din fr. **androcée**.

ANDROFOBIE s.f. Aversie față de bărbați. — Din fr. **androphobie**.

ANDROGÉN, -Ă, *androgeni, -e*, adj. Care se referă la caracterele sexuale masculine, care provoacă în organism modificări cu caracter masculinizat. — Din fr. **androgène**.

ANDROGÍN, -Ă, *androgini, -e*, adj., s.m., s.f. 1. Adj., s.m. (Bot.) (Floare) care are atât androceu, cât și gineceu. 2. (Zool.) Adj., s.m. Hermafrodit. 3. S.m. și f. Ființă fabuloasă din mitologia greacă, jumătate femeie, jumătate bărbat. — Din fr. **androgyné**.

ANDROGINIE s.f. 1. Anomalie congenitală care constă în prezența caracterelor sexuale secundare masculine la o persoană de sex feminin. 2. (Zool.) Hermafroditism. — Din fr. **androgynie**.

ANDROÍD, *androizi*, s.m. Robot¹ cu aspect uman. — Din fr. **androïde**.

ANDROLÓGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază fiziologia și patologia organelor sexuale masculine. — Din fr. **andrologie**.

ANDROMEDIDĂ, *andromedide*, s.f. Ploaie periodică de meteoriți, care se produce pe la mijlocul lunii noiembrie din direcția constelației Andromeda. — Din fr. **andromérides**.

ANDROPÁUZĂ, *andropauze*, s.f. (Fiziol.) Perioadă de involuție a funcției testiculare, însoțită de tulburări neurovegetative. [Pr.: -pa-u-] — Din fr. **andropause** (după *pauză*).

ANDROSTERÓN s.m. Hormon sexual masculin prezent în urină, care are o activitate mai slabă decât a testosteronului. [Var.: **androsterónă** s.f.] — Din fr. **androstérone**.

ANDROSTERÓNĂ s.f. v. **androsteron**.

ÂNDRUC, *andrucuri*, s.n. Tipar de probă. — Din germ. **Andruck**.

ANEANTIZĂ, *aneantizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A distruge total, a reduce la nimic. [Pr.: -ne-an-] — După fr. **anéantir**.

ANEANTIZĂRE, *aneantizări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *aneantiza* și rezultatul ei. [Pr.: -ne-an-] — V. **aneantiza**.

ANEANTIZĂT, -Ă, *aneantizați, -te*, adj. (Livr.) Care a fost distrus în întregime, care a fost redus la nimic. [Pr.: -ne-an-] — V. **aneantiza**.

ANECDOTĂ, *anecdote*, s.f. Scurtă povestire hazlie sau picantă cu final neașteptat. — Din fr. **anecdote**.

ANECDOTIC, *-Ă, anecdotici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Cu caracter de anecdotă. 2. S.f. Ansamblu al evenimentelor relatate într-o povestire, film etc. *p. ext.* intrigă, scenariu. — Din fr. **anecdote**.

ANECDOTIST, *-Ă, anecdotiști, -ste*, s.m. și f. (Rar) Autor sau povestitor de anecdote. — **Anecdota** + suf. *-ist*.

ANECOID, *-Ă, anecoizi, -de*, adj. (Despre încăperi, spații etc.) Lipsit de ecou. — Din fr. **anéchoïde**.

ANELID, *anelide*, s.n. (La pl.) Încrângătură de viermi cu corpul cilindric, segmentat în numeroase inele (*Anellides*); (și la sg.) vierme care face parte din această încrângătură. — Din fr. **annelide**.

ANEMIĂ, *anemie*, vb. 1. Refl. și tranz. A ajunge sau a face să ajungă în stare de slăbiciune din cauza anemiei. [Pr.: *-mi-a*] — Din fr. (s')**anémier**.

ANEMIAT, *-Ă, anemiați, -te*, adj. Slăbit din cauza anemiei, bolnav de anemie. [Pr.: *-mi-at*] — V. **anemia**.

ANEMIC, *-Ă, anemici, -ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de anemie. 2. Adj. Fig. Fără vlagă, slab; fără valoare. — Din fr. **anémique**.

ANEMIE, *anemii*, s.f. Boală determinată de scăderea cantitativă sau calitativă a globulelor roșii și a hemoglobinei din sânge. — Din fr. **anémie**.

ANEMIÉRE, *anemiéri*, s.f. Faptul de a (*se*) *anemia*. — V. **anemia**.

ANEMOCÓR, *-Ă, anemocóri, -e*, s.f., adj. (Plantă) care are fructe sau seminte adaptate pentru a fi răspândite de vânt. — Din fr. **anémochore**.

ANEMOCÓRD, *anemocorduri*, s.n. Armoniu cu corzi. — Din fr. **anémocorde**.

ANEMOFIL, *-Ă, anemofili, -e*, s.f., adj. (Plantă) ale cărei flori se polenizează prin intermediul vântului. — Din fr. **anémophile**.

ANEMOFILIE s.f. Polenizare făcută prin intermediul vântului. — Din fr. **anémophilie**.

ANEMOGRÁF, *anemografe*, s.n. Anemometru care înscrie datele înregistrate. — Din fr. **anémographe**.

ANEMOGRAFÍE s.f. Disciplina care se ocupă cu studierea vânturilor. — Din fr. **anémographie**.

ANEMOGRÁMĂ, *anemogramme*, s.f. Diagramă de înregistrare a unui anemograf. — Din fr. **anémogramme**.

ANEMOMÉTRIC, *-Ă, anemometrici, -ce*, adj. Care aparține anemometriei, privitor la anemometrie. — Din fr. **anémométrique**.

ANEMOMETRÍE s.f. Știință a măsurării vitezei gazelor în conducte, a aerului în atmosferă, a unui avion în aer. — Din fr. **anémométrie**.

ANEMOMÉTRU, *anemometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea vitezei curenților slabi de aer. — Din fr. **anémomètre**.

ANEMÓNĂ, *anemone*, s.f. 1. (La pl.) Gen de plante erbacee cu flori mari de diferite culori, care înfloresc de obicei primăvara (*Anemone*); (și la sg.) plantă care aparține acestui gen. 2. (Zool.) *Anemonă-de-mare* = actinie. — Din fr. **anémone**, lat. *anemona*.

ANEMOSCÓP, *anemoscoape*, s.n. Instrument care indică direcția vântului; giruetă. — Din fr. **anémoscope**.

ANEMOSTÁT, *anemostate*, s.n. Aparat folosit pentru difuzarea aerului cald dintr-o instalație de încălzire centrală în încăperi. — Din fr. **anémostat**.

ANEMOTRÓP, *anemotroape*, s.n. Motor eolian. — Din fr. **anémotrope**.

ANENCEFALÍE s.f. Monstruoasă incompatibilă cu viața, constând în absența congenitală a creierului. — Din fr. **anencéphalie**.

ENERGÍE s.f. 1. Lipsă de reacție a organismului la antigeni. 2. Energie termică corespunzătoare unui sistem fizic aflat în echilibru termodinamic cu mediul înconjurător și care nu poate fi transformată în lucru mecanic. — Din fr. **nergie**.

ANEROID, *aneroide*, adj. (În sintagma *Barometru aneroid* (și substantivat, n.) = barometru metalic de măsurare a presiunii atmosferice. — Din fr. **anéroïde**.

ANESTEZIÁ, *anesteziez*, vb. 1. Tranz. A provoca, cu ajutorul unui anestezic, o stare de insensibilitate a organismului sau a unei părți a corpului. [Pr.: *-zi-a*] — Din fr. **anesthésier**.

ANESTEZIÁNT, *-Ă, anestezianți, -te*, adj., s.n. (Rar) Anestezic. [Pr.: *-zi-ant*] — Din fr. **anesthésiant**.

ANESTÉZIC, *-Ă, anestezici, -ce*, adj., s.n. (Substanță) care provoacă o anestezie; anesteziant. — Din fr. **anesthésique**.

ANESTEZÍE s.f. Procedeu medical (realizat prin agenți fizici sau chimici) de diminuare sau de suprimare a sensibilității la dureri. — Din fr. **anesthésie**.

ANESTEZIÉRE, *anestezieri*, s.f. Acțiunea de a *anestezia*. [Pr.: *-zi-e-*] — V. **anestezia**.

ANESTEZIMÉTRU, *anestezimetre*, s.n. (Med.) Aparat care măsoară cantitatea de anestezic inhalat. — Din fr. **anesthésimètre**.

ANESTEZIOLÓG, *-Ă, anesteziologi, -ge*, s.m. și f. (Rar) Anestezist. [Pr.: *-zi-o-*] — Din **anestezologie** (derivat regresiv).

ANESTEZIOLOGÍE s.f. Disciplina medicală care se ocupă cu anestezia. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **anesthésiologie**.

ANESTEZÍST, *-Ă, anestezisti, -ste*, s.m. și f. Medic specialist în practica anesteziei. — Din fr. **anesthésiste**.

ANEUPLÓID, *-Ă, aneuploizi, -de*, adj. (Biol.: despre organisme) Care are un număr de cromozomi diferit față de cel normal. [Pr.: *-ne-u-plo-id*] — Din fr. **aneuploïde**, engl. **aneuploid**.

ANEUPLÓIDIE, *aneuploidii*, s.f. (Biol.) Stare a unui organism aneuploid. [Pr.: *-ne-u-plo-i-*] — Din engl. **aneuploidy**.

ANEURÍE s.f. Slăbire a funcțiilor nervoase; aneuroză. [Pr.: *-ne-u-*] — Din fr. **aneurie**.

ANEURÍNĂ, *aneurine*, s.f. Vitamina B₁. [Pr.: *-ne-u-*] — Din fr. **aneurine**.

ANEURÓZĂ s.f. Aneurie. [Pr.: *-ne-u-*] — Din fr. **aneurose**.

ANEVOIE adv. Cu greu, cu greutate, abia. ♦ (Adjectival, rar) Anevoios. *Drum anevoie*. — **A**³ + **nevoie**.

ANEVOÍNTĂ, *anevoințe*, s.f. (Înv.) Dificultate, greutate. — **Anevoie** + suf. *-ință*. **ANEVOIÓS**, *-OÁSĂ, anevoioși, -oase*, adj. (Adesea adverbial) Greu, obositor. — **Anevoie** + suf. *-os*.

ANERÍSM, *anevrisme*, s.n. Dilatare patologică a pereților unui vas sangvin. — Din fr. **anévrisme**.

ANERISMÁL, *-Ă, anevrismali, -e*, adj. Care se referă la anevrism. — Din fr. **anévrismal**.

ANERISMÁTIC, *-Ă, anevrismatici, -ce*, adj. Care se aseamănă cu un anevrism. — Din fr. **anévrismatic**.

ANÉX, *-Ă, anexei, -xe*, adj. Atașat unui lucru (principal); alăturat. — Din fr. **annexe**.

ANEXÁ, *anexez*, vb. 1. Tranz. A alipi, a alătura, a adăuga, a atașa la ceva. ♦ (Cu privire la un stat, un teritoriu) A încorpora prin violență, a face un act de anexiune. — Din fr. **annexer**.

ANEXÁRE, *anexári*, s.f. Acțiunea de a *anexa*; anexiune. — V. **anexa**.

ANEXÁT, *-Ă, anexați, -te*, adj. Alăturat, alipit, adăugat la ceva. ♦ (Despre teritorii) Încorporat prin violență. — V. **anexa**.

ANEXÁ, *anexe*, s.f. 1. Ceea ce este alăturat sau alipit, ca element secundar sau dependent, pe lângă altceva mai important; material suplimentar care dezvoltă sau lămurește un text. 2. (Anat.) Țesut, formațiune sau organ legat structural de alte organe în cadrul unei funcții comune. ♦ *Anexe embrionare* = formațiuni temporare ale embrionului, la reptile, păsări și mamifere, având rol de protecție și de asigurare a nutriției, respirației și excreției. — Din fr. **annexe**.

ANEXIONISM s.n. Politică de anexiune. [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **annexionisme**.

ANEXIONIST, *-Ă, anexioniști, -ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al anexionismului. 2. Adj. Care duce o politică de anexiune, care susține anexionismul, specific anexionismului. [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **annexioniste**.

ANEXÍTĂ, *anexite*, s.f. Boală constând din inflamația trompelor uterine și a ovarelor, din cauza unei infecții; salpingoovariită. — Din fr. **annexite**.

ANEXIÚNE, *anexiuni*, s.f. Alipire cu forța de către un stat a unui teritoriu aparținând altui stat. [Pr.: *-xi-u-*] — Din fr. **annexion**, lat. **annexio**, **-onis**.

ANFILÁDĂ, *anfilade*, s.f. Șir de camere, de clădiri, de portice sau de colonade care se succedă în linie dreaptă. ♦ *Tragere de anfiladă* = tragere în ținte înșirate perpendicular sau oblic față de frontul de tragere. — Din fr. **enfilade**.

ANGAJÁ, *angajez*, vb. 1. 1. Tranz. și refl. A lua pe cineva sau a intra în slujbă; a (se) încadra într-un loc de muncă; a (se) tocmi. ♦ Tranz. A primi să efectueze o lucrare, o însărcinare specială etc. în condiții determinate. *A angaja o lucrare de arhitectură*. ♦ Tranz. A lua cu chirie un vehicul. 2. Refl. A se obliga la ceva, a-și lua un angajament. ♦ Tranz. și refl. A atrage după sine o obligație. *Articolul nu angajează revista*. 3. Tranz. și refl. A (se) antrena într-o acțiune; a apuca sau a face să apuce într-o anumită direcție. ♦ Refl. A o lua pe un anumit drum. ♦ Tranz. (Mil.) A începe o acțiune etc. *Trupele au angajat lupta*. 4. Tranz. (La hochei sau la baschet) A pune pucul sau mingea în joc. — Din fr. **engager**.

ANGAJAMÉNT, *angajamente*, s.n. 1. Promisiune de a realiza ceva. 2. Angajare a cuiva într-un loc de muncă; (concr.) contract prin care o persoană își pune serviciile sale la dispoziția unei alte persoane sau a unei instituții și care prevede condițiile de angajare. 3. (La hochei sau la baschet) Punere a pucului sau a mingii în joc. — Din fr. **engagement**.

ANGAJÁNT, *-Ă, angajanți, -te*, adj. Care implică, atrage pe cineva într-o acțiune. — **Angaja** + suf. *-ant* (după fr. *engageant*).

ANGAJÁRE, *angajări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *angaja*. — V. **angaja**.

ANGAJÁT, *-Ă, angajați, -te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f., adj. (Persoană) încadrată într-un loc de muncă. ♦ (Militar) care servește pe baza unui angajament voluntar. 2. Adj. Care servește conștient o cauză. — V. **angaja**.

ANGARÁ, *angarale*, s.f. 1. (În Evul Mediu, în Moldova și în Țara Românească) Nume generic dat obligațiilor în muncă impuse țăranimii. 2. (Fam.; mai ales la pl.) Dificultate, greutate de ordin material, necaz, belea. [Var.: **angarie**, **angărie** s.f.] — Din ngr. **angaria**.

ANGARÍE s.f. v. **angara**.

ANGĂRIE s.f. v. **angara**.

ANGÉITĂ, *angeite*, s.f. Inflamație a vaselor sangvine. — Din fr. **angéite**.

ANGÉLIC, *-Ă, angelici, -ce*, adj. (Ca) de înger; îngeresc (1). — Din fr. **angélique**, lat. **angelicus**.

ANGELÍCĂ s.f. 1. Plantă erbacee aromatică, cu frunze mari și cu flori albe-verzui, a cărei rădăcină se folosește în industria farmaceutică; angelină (*Angelica*

archangelica). 2. Băutură alcoolică preparată din această plantă. [Var.: **anghelică** s.f.] — Din ngr. **anghélika**.

ANGELINĂ s.f. (Bot.) Angelică. — Din **anghelică** (cu schimbarea de suf.).

ANGELOLATRIE s.f. Erezie care constă în adorarea îngerilor. — Din fr. **angéolâtrie**.

ANGELOLĂTRU, -Ă, *angelolatri*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care practică angelolatria. — Din fr. **angéolâtre**.

ANGELOLOGIE s.f. Parte a dogmaticii care tratează despre îngerii. — Din fr. **angéologie**.

ANGELUS s.n. Rugăciune catolică în amintirea încarnării lui Isus Hristos. — Cuv. lat.

ANGHELICĂ s.f. v. **anghelică**.

ÂNGHEMAHT, *anghemahurti*, s.n. Mâncare cu carne (de pui sau de miel) gătită în sos alb de lămâie. [Acc. și: *anghemáht*] — Din germ. **Eingemachte**.

ANGHILĂ, *anghile*, s.f. Pește teleostean migrator cu corpul în formă de șarpe (*Anguilla anguilla*). — Din lat. **anguilla**.

ANGHINARE, *anghinare*, s.f. Plantă erbacee medicinală cu tulpină subțire și dreaptă, cu frunze mari, crestate, de culoare verde-albicioasă pe dos, cu flori roșii-violeace învelite în solzi cărnoși comestibili (*Cynara scolymus*). — Din ngr. **ankinára**.

ANGHINĂ s.f. v. **anghină**.

ANGINĂ, *angine*, s.f. 1. Inflamație a faringelui și a amigdalelor care împiedică înghițirea și respirația. 2. (În sintagma *Angină pectorală*) = boală care se caracterizează prin dureri în regiunea inimii și prin accese de asfixie și care se datorează unor alterări funcționale sau anatomice ale arterelor coronare; angor. [Var.: (pop.) **anghină** s.f.] — Din fr. **angine**, lat. **angina**.

ANGIOCOLITĂ s.f. Inflamație a căilor biliare, întâlnită în febra tifoidă, calculoza biliară etc. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiocholite**.

ANGIOFLUOROGRAFIE, *angiofluorografii*, s.f. (Med.) Studiu radioscopic sau radiografic al vaselor sangvine cu ajutorul fluorului. [Pr.: -gi-o-flu-o-] — Din fr. **angiofluorographie**.

ANGIOGENIE s.f. Formarea și dezvoltarea vaselor de sânge. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiogénie**.

ANGIOGRAFIC, -Ă, *angiografici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la angiografie, de angiografie. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiographique**.

ANGIOGRAFIE s.f. Studiu radioscopic sau radiografic al vaselor sangvine după introducerea unor substanțe radiopace. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiographie**.

ANGIOLÓGIC, -Ă, *angiologici*, -ce, adj. Referitor la angiologie, de angiologie. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiologique**.

ANGIOLOGIE s.f. Parte a anatomiei care studiază vasele sangvine și limfatice. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiologie**.

ANGIOM, *angioame*, s.n. Tumoare benignă a vaselor sangvine sau limfatice. [Pr.: -gi-om] — Din fr. **angiome**.

ANGIOPATIE, *angiopatii*, s.f. Denumire dată oricărei boli a vaselor sangvine. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiopathie**.

ANGIOSPASM, *angiospasm*, s.n. Contractie spastică a unui vas sangvin, în special a unei artere. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiospasm**.

ANGIOSPERM, -Ă, *angiospermi*, -e, adj., s.f. 1. Adj. (Despre plante) Care are semințele închise în fructe. 2. S.f. (La pl.) Încrângătură de plante cu flori, cu semințe închise în fructe, răspândite pe tot globul pământesc; (și la sg.) plantă care face parte din această încrângătură. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiosperme**.

ANGLAISE, *anglaise*, s.f. Dans popular de origine engleză, care se execută în grup, într-o mișcare foarte vie, dansatorii schimbându-și neconcentrând locul prin repetarea aceleiași figuri; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *âgléz*] — Din fr. **anglaise**.

ÂNGLI s.m. pl. Populație germanică care, în sec. V, a cucerit estul Insulelor Britanice, dând numele ei acestui teritoriu. — Din fr. **Angles**.

ANGLICĂN, -Ă, *anglicani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al anglicanismului. 2. Adj. Care aparține anglicanismului, care se referă la anglicanism. — Din fr. **anglican**.

ANGLICANISM s.n. Religie de stat a Angliei, cu caracter reformat (o formă de protestantism). — Din fr. **anglicanisme**.

ANGLICISM, *anglicisme*, s.n. Expresie specifică limbii engleze; cuvânt de origine engleză împrumutat, fără necesitate, de o altă limbă și neintegrat în aceasta. — Din fr. **anglicisme**.

ANGLICIST, -Ă, *anglicisti*, -ste, s.m. și f. (Inv.) Anglist. — Din fr. **angliciste**.

ANGLICIZĂ, *anglicizez*, vb. I. Tranz. A da un aer, un accent englezesc. — Din fr. **angliciser**.

ANGLICIZĂRE, *anglicizări*, s.f. Acțiunea de a **angliciza**. — V. **angliciza**.

ANGLIE s.f. (Inv. și pop.) Numele unei stoffe de calitate inferioară. — Cf. sb. *anglija*.

ANGLIST, -Ă, *angliști*, -ste, s.m. și f. Specialist în anglistică; (inv.) anglicist. — Din fr. **angliste**.

ANGLISTICĂ s.f. Studiul limbii, culturii și al civilizației engleze. — Din engl. **Anglistics**.

ANGLO- Element de compunere însemnând „englez”, care servește la formarea unor substantive. — Din fr., engl. **anglo-**.

ÂNGLO-AMERICANISM, *anglo-americanisme*, s.n. Cuvânt, expresie, construcție propriei limbii vorbite în SUA. — **Anglo- + americanism**.

ANGLOFÍL, -Ă, *anglofilii*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care aprobă, admiră, iubește tot ce este englezesc sau vine de la englezi. — Din fr. **anglophile**.

ANGLOFILIE s.f. Afectiune pentru englezi și pentru tot ce este englezesc. — Din fr. **anglophilie**.

ANGLOFÓB, -Ă, *anglofobi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) stăpânită de anglofobie. — Din fr. **anglophobe**.

ANGLOFOBIE s.f. Ură, dușmănie față de englezi și față de obiceiurile lor. — Din fr. **anglophobie**.

ANGLOMÁN, -Ă, *anglomani*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care are o admirație exagerată față de englezi și față de obiceiurile lor; anglofil. — Din fr. **anglomane**.

ANGLOMANIE s.f. Admirație exagerată pentru englezi și mai ales pentru obiceiurile lor. — Din fr. **anglomanie**.

ÂNGLO-NORMÁND, *anglo-normanzi*, -de, adj. 1. Care reunește elemente engleze și normande. 2. Care aparține culturii franceze (normande) din Anglia după cucerirea normandă (1066). ♦ (Substantivat, f.) Dialectul francez vechi vorbit pe cele două coaste ale Mării Măneții între 1066 și sfârșitul sec. XIV.

ÂNGLO-SAXÓN, -Ă, *anglo-saxoni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populații germanice care au ocupat Insulele Britanice în sec. V-VI; (și la sg.) persoană care face parte din una dintre aceste populații; p. ext. locuitor de origine englezilor din Commonwealth sau din SUA. 2. Adj. Care aparține anglo-saxonilor (I). ♦ (Substantivat, f.) Limbă germanică vorbită de anglo-saxoni în sec. VIII-XII; engleza veche. — Din fr. **anglo-saxon**.

ANGOASĂ, *angoasez*, vb. I. Tranz. A neliniști (profund). — Din fr. **angoisser**. **ANGOASĂNT**, -Ă, *angoasanti*, -te, adj. (Profund) neliniștit. — Din fr. **angoissant**.

ANGOASĂRE, *angoasări*, s.f. Faptul de a **angoasa**. — V. **angoasa**.

ANGOASĂT, -Ă, *angoasați*, -te, adj. Care este (profund) neliniștit. — V. **angoasa**.

ANGOASĂ, *angoase*, s.f. Neliniște, tulburare, îngrijorare, adesea patologică. — Din fr. **angoisse**.

ÂNGOBĂ s.f. v. **engobă**.

ANGOLÉZ, -Ă, *angolezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Angolei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Angolei sau angolezilor (I), referitor la Angola sau la angolezi. — Din fr. **angolais**, -e.

ÂNGOR s.f. (Și în sintagma *angor pectoris*) Angină pectorală. — Din fr., lat. **angor**.

ÂNGÓRA s.f. Nume dat unor rase de animale (capră, iepure, pisică) cu păr lung și mătășos; p. ext. părul prelucrat al acestor specii de animale. — Din n. pr. **Angora**. Cf. fr. a n g o r a.

ANGRENĂ, *angrenez*, vb. I. 1. Refl. (Despre dinții unei roți) A intra între dinții altei roți (spre a transmite o mișcare de rotație). 2. Tranz. și refl. Fig. A antrena sau a fi antrenat într-o acțiune. — Din fr. **engrener**.

ANGRENĂD, *angrenaje*, s.n. Sistem de roți dințate care se îmbucă una într-alta (cu scopul de a-și transmite mișcarea). — Din fr. **engrenage**.

ANGRENĂRE, *angrenări*, s.f. Acțiunea de a (se) **angrena**. — V. **angrena**.

ANGRENĂT, -Ă, *angrenați*, -te, adj. (Despre roți dințate) Care se îmbucă una într-alta (transmițându-și mișcarea). — V. **angrena**.

ANGRÓ, adj. invar., adv., (2) *angrouri*, s.n. 1. Adj. invar., adv. În cantitate mare; cu ridicata, cu toptanul. 2. S.n. Magazin, depozit care vinde marfă angro. [Scriș și: *engros*] — Din fr. **engros**.

ANGROSÍST, -Ă, *angrosiști*, -ste, s.m. și f., adj. (Persoană, întreprindere) care face comerț angro. — **Angro** + suf. -ist.

ÂNGSTRÖM, *ångströmi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru lungimi de undă egală cu a zecea milioana parte dintr-un milimetru. — Din fr. **angström**.

ANGULĂR, -Ă, *angulari*, -e, adj. (Livr.) Unghiular. — Din fr. **angulaire**, lat. **angularis**.

ANHIDRIDĂ, *anhidride*, s.f. 1. Substanță anorganică care, reacționând cu apa, formează un acid. 2. Substanță organică rezultată de obicei din eliminarea unei molecule de apă din două grupări carboxil. ♦ *Anhidridă carbonică* = bioxid de carbon. *Anhidridă acetică* = lichid incolor cu miros înțepător, întrebuințat la fabricarea coloranților, a medicamentelor, a acetatului de celuloză etc. *Anhidridă sulfuroasă* = bioxid de sulf. — Din fr. **anhydride**.

ANHIDRÍT, *anhidriți*, s.m. Sulfat natural de calciu, rombic, incolor, alb sau ușor colorat, sticleos, utilizat în industria materialelor de construcție, la confecționarea unor obiecte de artă etc. [Pl. și: (n.) *anhidrite*] — Din fr. **anhydrite**.

ANHIDRIZĂ s.f. Stare patologică, congenitală sau dobândită, caracterizată prin reducerea sau suprimarea secreției sudorale. — Din fr. **anhydrose**.

ANHIDRU, -Ă, *anhidri*, -e, adj. (Despre unele săruri) Din care a fost îndepărtată apa; lipsit de apă. — Din fr. **anhydre**.

ANICÓNIC, -Ă, *aniconici*, -ce, adj. (Despre unele religii) Fără icoane. — **An³ + ionic**.

ANIHILĂ, *anihilez*, vb. I. Tranz. A înlătura, a anula efectul unui lucru, acțiunea cuiva sau a ceva. — Din fr. **annihiler**, lat. **annihilare**.

ANIHLĂRE, *anihlări*, s.f. Acțiunea de a *anihila*. — V. **anihila**.
ANIHLĂTOR, **-OĂRE**, *anihlători*, *-oare*, adj. Care anihilează. — **Anihila** + suf. *-tor*.

ANILINĂ s.f. Substanță chimică ce se prezintă ca un lichid uleios, obținută prin distilarea indigoului sau, industrial, prin reducerea nitrobenzenului, și utilizată în industria coloranților, a medicamentelor etc.; aminobenzen, fenilamină. — Din fr. **aniline**, germ. **Anilin**.

ANILISM s.n. Intoxicație cu anilină. — Din fr. **anilisme**.

ANIMĂ, *anim*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face mai activ sau mai expresiv, a da sau a căpăta mai multă viață; a (se) însufleți. [Prez. ind. și: *animez*] — Din fr. **animer**, lat. **animare**.

ANIMAL, **-Ă**, *animali*, *-e*, s.n., adj. **1.** S.n. Ființă organizată, uni- sau pluricelulară, înzestrată cu facultatea de a simți și de a se mișca; *p. restr.* vietate, jivină, dobitoc. **2.** S.n. Om brutal, grosolan, josnic, care se poartă ca un animal (**1**). **3.** Adj. De animal (**1**), propriu animalelor. *Căldură animală*. ♦ De natură organică. *Cărbune animal*. — Din fr. **animal**, lat. **animalis**.

ANIMALCUL, *animalculi*, s.m. (Biol., inv.) Spermatozoid. [Var.: **animalicul** s.m.] — Din fr. **animalcule**.

ANIMALCULIST, *animalculiști*, s.m. Biolog preformist (sec. XVII–XVIII) care credea că în spermatozoid se află, miniaturizat, viitorul organism. — Din fr. **animalculiste**.

ANIMALIC, **-Ă**, *animalici*, *-ce*, adj. De animal, specific animalelor. ♦ Exclusiv fiziologic; *p. ext.* (despre atitudine, comportarea oamenilor) ca de animal, brutal, bestial, josnic. — **Animal** + suf. *-ic*. Cf. germ. *animalisch*.

ANIMALÍCUL ș.m. v. **animalcul**.

ANIMALIÉR, **-Ă**, *animalieri*, *-e*, adj. **1.** Care se referă la animale, de animal. **2.** (Despre opere de artă) Care reprezintă animale; (despre plasticieni) care înfățișează animale în operele lor. [Pr.: *-li-er*] — Din fr. **animalier**.

ANIMALITĂTE s.f. Stare, atitudine, comportare ca de animal (**1**); lipsă de simțire, de omenie. — Din fr. **animalité**.

ANIMALIZĂ, *animalizez*, vb. I. Tranz. și refl. A deveni sau a face să devină animal (**2**); a (se) degrada, a decădea, a (se) abrutiza. — Din fr. **animaliser**.

ANIMALIZĂRE s.f. (Rar) Tratament aplicat fibrelor textile celulozice pentru a le conferi afinitate față de coloranții specifici fibrelor animale cu care se amestecă. — Din **animal**.

ANIMĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *anima* și rezultatul ei. — V. **anima**.

ANIMĂT, **-Ă**, *animați*, *-te*, adj. Însuflețit, plin de animație; viu. ♦ *Desen animat* = film de animație. — V. **anima**.

ANIMĂTO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu însuflețire, cu vioiciune. — Cuv. it.

ANIMĂTOR, **-OĂRE**, *animatori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care însuflețește, care stimulează o activitate, o acțiune, un spectacol, un program de radio sau de televiziune. ♦ (Numai s.f.) Femeie de moravuri ușoare care însoțește pe un bărbat într-un local de consum. — Din fr. **animateur**.

ANIMĂȚIE s.f. Mișcare continuă și zgomotoasă (de ființe, vehicule etc.); însuflețire. ♦ *Film de animație* = film constituit dintr-o suită de desene a căror proiecție succesivă dă impresia mișcării. — Din fr. **animation**, lat. **animatio**, **-onis**.

ANIMISM s.n. Credință potrivit căreia orice în univers, și universal însuși, are un suflet sau este o ființă vie. — Din fr. **animisme**.

ANIMIST, **-Ă**, *animiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de animism, care se referă la animism. **2.** S.m. și f. Adept al animismului. — Din fr. **animiste**.

ANIMOZITĂTE, *animozități*, s.f. Atitudine ostilă față de cineva; neînțelegere între două persoane. — Din fr. **animosité**, lat. **animositas**, **-atis**.

ANÍN s.m. v. **arin**.

ANINĂ, *anin*, vb. I. **1.** Tranz. (Pop.) A agăța (**1**). **2.** Refl. Fig. (Rar) A se lega de cineva, a nu-i da pace; a căuta pricină (cuiva). — Lat. ***anninare** (< *ad* + **ninna* „leagăn”).

ANINĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *anina*. — V. **anina**.

ANINĂTOĂRE, *aninători*, s.f. **1.** (Pop.) Agățătoare, gaică. **2.** (Rar) Loc îngust în munți (stâncoși), unde se prinde vântul. — **Anina** + suf. *-ătoare*.

ANINIȘ s.n. v. **ariniș**.

ANINIȘTE s.f. v. **ariniște**.

ANIŌN, *aniōni*, s.m. (Chim.) Ion cu sarcină electrică negativă, care este atras de anod. [Pr.: *-i-on*] — Din fr. **anion**.

ANIONACTIV, **-Ă**, *anionactivi*, *-e*, adj. (Chim.) **1.** Care se bazează pe acțiunea, pe influența anionilor. **2.** (În sintagma) *Rășină anionactivă* = anionit. [Pr.: *-i-on-*] — **Anion** + **activ**.

ANIONIT, *anioniți*, s.m. Substanță schimbătoare de ioni, de obicei rășină naturală sau sintetică, care reține anionii dintr-o soluție; rășină anionactivă. [Pr.: *-i-o-*] — Din fr. **anionite**.

ANISÉT s.n. Băutură preparată din anason. — Din fr. **anisette**.

ANISÓL s.m. (Chim.) Eter metilic al fenolului. — Din fr. **anisole**.

ANISÓN s.m. v. **anason**.

ANISTÓRIC, **-Ă**, *anistorici*, *-ce*, adj. Care este situat în afara realităților concret-istorice. — **An**³ + **istoric**.

ANISTORÍSM s.n. Înlocuire a studiului concret istoric al realității sociale prin speculații abstracte. — **Anistor**[ic] + suf. *-ism*.

ANIȘÓR, *anișori*, s.m. Diminutiv al lui *an*². — **An**² + suf. *-ișor*.

ANIVERSĂ, *aniversez*, vb. I. Tranz. A sărbători împlinirea unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment. — Din **aniversar** (derivat regresiv).

ANIVERSĂR, **-Ă**, *aniversari*, *-e*, adj. Care amintește de un eveniment petrecut la aceeași dată cu unul sau mai mulți ani în urmă. — Din fr. **anniversaire**, lat. **anniversarius**.

ANIVERSĂRĂ s.f. v. **aniversare**.

ANIVERSĂRE, *aniversări*, s.f. Faptul de a *aniversa*; zi în care se aniversează un eveniment. [Var.: **aniversără** s.f.] — Din [zi] **aniversară** (prin confuzie cu infinitivele lungi în *-are*).

ANIZOCITÓZĂ s.f. Tulburare care apare în anemiile grave, caracterizată prin inegalitate în dimensiuni a globulelor roșii. — Din fr. **anisocytose**.

ANIZOGAMÍE s.f. (Biol.) Heterogamie. — Din fr. **anisogamie**.

ANIZOMETROPÍE s.f. Inegalitate a puterii vizuale a celor doi ochi. — Din fr. **anisometropie**.

ANIZOTRÓP, **-Ă**, *anizotropi*, *-e*, adj. (Despre un corp) Care nu are aceleași proprietăți fizice în toate direcțiile; care prezintă direcții privilegiate. — Din fr. **anisotrope**.

ANIZOTROPÍE s.f. Însușire a unui corp de a fi anizotrop. — Din fr. **anisotropie**.

ANLUMINŪRĂ, *anluminuri*, s.f. Pictură de manuscris medieval. — Din fr. **enluminure**.

ANÓD, *anodi*, s.m. Electrode pozitivă a unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc. — Din fr. **anode**.

ANÓDIC, **-Ă**, *anodici*, *-ce*, adj. Care ține de anod, care provine de la anod. — Din fr. **anodique**.

ANODÍN, **-Ă**, *anodini*, *-e*, adj. Fără importanță sau valoare; fără urmări. — Din fr. **anodin**.

ANODÓNTĂ, *anodont*, s.f. (Zool.) Scoică de lac. — Din fr. **anodonte**.

ANOFÉL, *anofeli*, adj. (În sintagma) *Tânțar anofel* = gen de tânțari caracterizați prin poziția lor oblică în timpul repausului și ale căror femele înțepă oamenii și animalele; unele specii propagă malariala (*Anopheles maculipennis*). — Din fr. **anophèle**.

ANOFÉLOGÉN, **-Ă**, *anofelogeni*, *-e*, adj. (Despre terenuri, bălți etc.) Care constituie un focar de dezvoltare a tânțarilor anofeli. — Din fr. **anophelogène**.

ANOFTALMÍE s.f. Lipsă congenitală sau accidentală a unui ochi sau a ambilor ochi. ♦ *Anoftalmie ciclopică* = monstruoasă congenitală caracterizată prin unirea ochilor și a orbitelor, rudimentar dezvoltate. — Din fr. **anophthalmie**.

ANOMÁL, **-Ă**, *anomali*, *-e*, adj. (Livr.) Care prezintă o anomalie, referitor la o anomalie. — Din fr. **anomal**.

ANOMALÍE, *anomalii*, s.f. Ceea ce se abate de la normal, de la regula obișnuită; *p. ext.* ceea ce constituie un defect. — Din fr. **anomalie**.

ANOMÍE s.f. Absența normelor sau valorilor sociale la nivelul individului ori al societății; dezordine, dezorganizare; *p. ext.* haos. — Din fr. **anomie**.

ANONÍM, **-Ă**, *anonimi*, *-e*, adj., s.m., s.f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) cu nume necunoscut, (persoană) care-și tăinuiește numele. **2.** Adj. (Despre un text, o operă) Al cărui autor nu este cunoscut. ♦ *Societate anonimă pe acțiuni* v. **societate**. **3.** S.f. Scrieroare nesemnată. **4.** Adj. Fig. Care rămâne neștiut, necunoscut; fără personalitate — Din fr. **anonyme**, lat. **anonymus**.

ANONIMÁT s.n. Situația celui anonim (**1**). — Din fr. **anonymat**.

ANORÉCTIC, **-Ă**, *anorectici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de anorexie. — Din fr. **anorectique**.

ANOREXÍE s.f. Lipsă a poftei de mâncare întâlnită în multe boli febrile, digestive, cronice etc.; inapetență. ♦ *Anorexie mintală* = repulsie față de alimente, însoțită de pierderea totală a poftei de mâncare. — Din fr. **anorexie**.

ANORGÁNIC, **-Ă**, *anorganici*, *-ce*, adj. (Despre corpuri) În compoziția căruiă intră numai substanțe din regnul mineral. ♦ *Chimie anorganică* = disciplină care se ocupă cu studiul proprietăților chimice ale corpurilor minerale; chimie neorganică. — Din fr. **anorganique**.

ANORHIDÍE s.f. Lipsă congenitală, accidentală sau prin extirpare chirurgicală a testiculelor. — Din fr. **anorchidie**.

ANORMÁL, **-Ă**, *anormali*, *-e*, adj. Care se abate de la normal; contrar regulilor, normelor obișnuite. ♦ (Despre ființe) Cu infirmități fizice sau psihice. — Din fr. **anormal**, lat. **anormalis**.

ANORMALITĂTE s.f. Faptul sau însușirea de a fi anormal; situație anormală. — **Anormal** + suf. *-itate*.

ANORÍTÍT, *anoritite*, s.n. Feldspat plagioclaz cu calciu, cu aspect cenușiu, sticlos, întâlnit în rocile eruptive bazice și în unele șisturi cristaline. — Din germ. **Anorthit**.

ANOSMÍE s.f. (Med.) Diminuare sau lipsă a simțului mirosului. — Din fr. **anosmie**.

ANÓST, **-Ă**, *anoști*, *-ste*, adj. Plicticos, searbăd, fad, monoton, uniform. [Acc. și: *ánosť*] — Din ngr. **ánostos**.

ANOSTEĂLĂ, *anosteli*, s.f. 1. (Rar) Plictiseală. 2. (Rar) Persoană plicticoasă. — **Anosti** + suf. *-eală*.

ANOSTI, *anostesc*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) plictisi. — Din **anost**.

ANOSTIE s.f. (Rar) Lipsă de gust, plictiseală. — **Anosti** + suf. *-ie*.

ANOTIMP, *anotimpuri*, s.n. Fiecare dintre cele patru diviziuni ale anului, care prezintă caractere specifice de climă și de lumină. — **An**² + **timp** (după germ. *Jahreszeit*).

ANOVARIE s.f. (Med.) Lisă sau atrofie a ovarelor. — Din fr. **anovarie**.

ANOXEMIE s.f. Lipsă a unei bune oxigenări a sângelui. — Din fr. **anoxémie**.

ANOXIBIOZĂ s.f. (Biol.) Anaerobioză. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **anoxibiose**.

ANOXIE s.f. Tulburare patologică provocată de scăderea, sub valorile normale, a oxigenului din țesuturile organismului, de diminuarea circulației sangvine etc. — Din fr. **anoxie**.

ANROBĂRE s.f. Amestecare a unui material granular cu un liant. — Cf. fr. **enrober**.

ANROCĂMĂNT, *anrocamente*, s.n. Îngrămădire de bolovani, de piatră, de beton etc., care formează platforme de întărire, diguri etc. — Din fr. **enrochement** (după *rocă*).

ANSĂMBLU, (1, 3, 4) *ansambluri*, (2) *ansambe*, s.n. 1. Tot unitar rezultat din unirea unor elemente (de același gen); totalitate. ♠ Loc. adj. *De ansamblu* = general, unitar. ♠ Loc. adv. *În ansamblu* = în esență, în general, în linii mari. 2. (Tehn.) Totalitatea pieselor, utilajelor etc. care acționează ca o unitate funcțională bine definită. 3. Colectiv de artiști. 4. Compoziție muzicală scrisă pentru un ansamblu (2). [Pl. și: (2) *ansamblu*] — Din fr. **ensemble**.

ÂNSĂ, *anse*, s.f. 1. Toartă curbată în formă de arc la un vas, la un coș etc. 2. Formațiune anatomică în formă de buclă sau inel. 3. Fir de platină terminat cu un laț, care servește la înșămânțări de germeni în diferite medii de cultură. 4. (Tehn.) Conductor de cupru folosit ca vârf pentru lipit la pistolul¹ (3) electric. — Din fr. **anse**.

ANSERIFORMĂ, *anseriforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări inotătoare, cu gâtul lung, cu picioarele scurte, având trei degete unite printr-o membrană; (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Din fr. **anseriforme**.

ANSILĂJ, *ansilaje*, s.n. Operație de conservare a nutrețurilor verzi prin murare. — Din fr. **ensilage**.

ANȘOĂ, (1) *anșoa*, s.m., (2) *s.n.*, (3) *anșoauri*, s.n. 1. S.m. Pește mic care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic. 2. S.n. Pastă preparată din carnea acestui pește, care se servește ca aperitiv. 3. S.n. Sortiment de anșoa (2). — Din fr. **anchois**.

ANTABLĂMĂNT, *antablamente*, s.n. Element de arhitectură așezat deasupra zidurilor de fațadă sau a coloanelor unei construcții, care susține acoperișul. — Din fr. **antablement**.

ANTAGONIC, *-Ă*, *antagonici*, *-ce*, adj. Antagonist. ♠ (Fil.) *Contradicție antagonică* = contradicție care constituie conținutul procesului de dezvoltare și care nu se rezolvă decât prin distrugerea elementului vechi în favoarea celui nou. — Din fr. **antagonique**.

ANTAGONISM, *antagonisme*, s.n. Formă a contradicției dintre grupuri și clase cu interese fundamentale opuse; *p. gener.* contradicție de neîmpăcat. — Din fr. **antagonisme**, rus. **antagonizm**.

ANTAGONIST, *-Ă*, *antagoniști*, *-ste*, adj. Care se află în opoziție; antagonic. ♠ *Contradicție antagonistă* = contradicție antagonică. — Din fr. **antagoniste**, lat. **antagonista**.

ANTĂL, *antale*, s.n. (Rar) Butoi mare de stejar (mai ales pentru vin și rachiu). — Din ucr. **antal**.

ANTĂLGIC, *-Ă*, *antalgici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament, substanță etc.) care calmează durerea. — Din fr. **antalgique**.

ANTANACLĂZĂ, *antanaclaze*, s.f. Repetiție a unui cuvânt folosit succesiv cu alte sensuri, din motive stilistice. — Din fr. **antanaclase**.

ANTANAGOGĂ, *antanaogge*, s.f. Răspuns la o acuzație; contraargument. — Din fr. **antanaogge**.

ANTĂNTĂ, *antante*, s.f. Denumire dată unor alianțe politice și militare între state. — Din fr. **entente**.

ĂNTAPEX, *antapexuri*, s.n. Punctul diametral opus apexului. — Din germ. **Antapex**.

ANTĂRCTIC, *-Ă*, *antarctici*, *-ce*, adj. Situat la Polul Sud sau în această regiune; care are caracter propriu acestei regiuni. — Din fr. **antarctique**, lat. **antarcticus**.

ĂNTĂ, *ante*, s.f. Element de construcție decorativ și de întărire situat la colțurile unui edificiu. — Din fr. **ante**.

ANTE- Element de compunere însemnând „înainte”, „în față”, „anterior”, care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. — Din lat. **ante**.

ANTEBĂLIC, *-Ă*, *antebelici*, *-ce*, adj. Dinaintea unui război. — Cf. lat. **bellicus**.

ANTEBRĂȚ, *antebrațe*, s.n. Parte a membrului superior al corpului omenesec, de la articulația cotului la cea a pumnului, cuprinzând oasele cubitus și radius. — **Ante-** + **braț** (după fr. *avant-bras*).

ANTECĂLCUL, *antecalcul*, s.n. Antecalculație. — **Ante-** + **calcul**.

ANTECALCULĂ, *antecalculez*, vb. I. Tranz. A calcula dinainte. — Din **ante-** + **calcul**.

ANTECALCULĂRE, *antecalculări*, s.f. Acțiunea de a *antecalcula*. — **V. antecalcula**.

ANTECALCULĂT, *-Ă*, *antecalculați*, *-te*, adj. Care a fost calculat dinainte. — **V. antecalculare**.

ANTECALCULĂȚIE, *antecalculați*, s.f. Calculare a prețului de cost, făcută înainte de producerea unei mărfi sau de începerea unei lucrări; antecalcul. — **Ante-** + **calculație**.

ANTECEDENT, *-Ă*, *antecedenți*, *-te*, s.n., adj. 1. S.n. Fapt, întâmplare anterioară unei anumite date sau stări. ♠ *Antecedent penal* = fapt penal existent în trecutul inculpatului și de care instanța judecătorească ține seama la stabilirea pedepsei. ♠ (La pl.) Simptome (personale sau ereditare) care preced o boală și care trebuie să fie cunoscute de medic în vederea stabilirii diagnosticului și a tratamentului. 2. Adj. Care se află înainte, care s-a întâmplat înainte. 3. S.n. (Log.) Primul termen al unei judecăți ipotetice, introdus prin conjuncția „dacă”; *p. gener.* tot ceea ce poate constitui punctul de plecare al unei demonstrații. — Din fr. **antécédent**, lat. **antecedens**, *-ntis*.

ANTECEDENȚĂ, *antecedente*, s.f. 1. Faptul de a fi antecedent; anterioritate. 2. Fenomen prin care un rău își păstrează traseul cursului său, indiferent de deformările provocate de fenomenele tehnice. 3. (Rar) Precădere, preferință. — Din fr. **antécédence**.

ANTECESOR, *-OĂRE*, *antecesori*, *-oare*, s.m. și f. Predecesor, premergător. — Din it. **antecessore**, lat. **antecessor**, *-oris*.

ANTECLIZĂ, *anteclize*, s.f. (Geol.) Platformă caracterizată printr-o ridicare a fundamentului cristalin, care provoacă o boltire a învelișului de roci sedimentare. — Din fr. **antéclise**.

ANTEDATĂ, *antedatez*, vb. I. Tranz. A pune pe un act, pe o scrisoare etc. o dată anterioară celei reale. — **Ante-** + **data** (după fr. *antidater*).

ANTEDATĂ, *antedate*, s.f. Dată anterioară celei considerate ca prezentă sau anterioară unei date reale. — **Ante-** + **dată** (după fr. *antidate*).

ANTEDEVIZ, *antedevize*, s.n. Evaluare scrisă prealabilă a costului unei construcții proiectate. — **Ante-** + **deviz**.

ANTEDILUVIÂN, *-Ă*, *antediluvieni*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Timp) care a precedat glaciația cuaternară. 2. Adj. Fig. Foarte vechi, străvechi; învechit, perimat. [Pr.: *-vi-an*] — Din fr. **antediluvien**.

ANTEFIX, *antefixe*, s.n. Ornament (de pământ ars) așezat la marginea inferioară a acoperișului, pe cornișa unui edificiu. — Din fr. **antéfixe**.

ANTEGĂRDĂ, *antegărzi*, s.f. (Rar) Avangardă. — **Ante-** + **gardă** (după it. *antiguardia*).

ANTEMĂSURĂTOĂRE, *antemăsurători*, s.f. Evaluare cantitativă referitoare la o lucrare sau la o operație, făcută (în scris) înaintea executării ei. — **Ante-** + **măsurătoare** (după fr. *avant-mètre*).

ANTEMERIDIÂN, *-Ă*, *antemeridiani*, *-e*, adj. De dinainte de amiază, de dimineață. [Pr.: *-di-an* — Abr.: *a.m.*] — Din lat. **antemeridianus**.

ANTENĂT, *antenate*, s.n. (La pl.) Subîncręgătură care cuprinde animale cu antene; (și la sg.) animal din această subîncręgătură. — Din engl. **antennata**.

ANTENATĂL, *-Ă*, *antenatali*, *-e*, adj. (Rar) Prenatal. — Din engl. **antennatal**.

ANTENĂ, *antene*, s.f. 1. Apendice situat pe capul artropodelor, care servește ca organ de simț. 2. Dispozitiv format din conductoare filiforme și stâlpi de susținere sau din suprafețe conductoare, prin care se radiază direct în spațiu ori se captează direct din spațiu unde electromagnetice. ♠ *Antenă colectivă* sau *de bloc* = antenă (combinată) cu echipament electronic adecvat pentru asigurarea recepției radio sau de televiziune la mai mulți abonați asociați. *Antenă de cameră* = antenă de recepție situată în interiorul încăperii în care se află radioul sau televizorul. *Antenă încorporată* = antenă inclusă în caseta radioului. 3. Bară lungă și mobilă prinsă transversal de catarg, spre a ține o parte din pânzele unei corăbii. 4. (Fam.; adesea la pl.) Sursă de informații. — Din fr. **antenne**, lat. **antenna**.

ANTENUȚIĂL, *-Ă*, *antenuțiali*, *-e*, adj. Anterior nunții. [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. **anténuptial**.

ANTEPENULTIM, *-Ă*, *antepenultimi*, *-e*, adj. Care se află înainte de penultimul. — Din fr. **antépénultième**, lat. **antepaenultimus**.

ANTEPÓRT, *anteporturi*, s.n. Zonă la intrarea într-un port, înconjurată parțial de diguri de apărare și destinată staționării temporare a navelor; avanport. — **Ante-** + **port**.

ANTEPROGRAMĂT, *-Ă*, *anteprogramați*, *-te*, adj. Care este programat dinainte. — **Ante-** + **programa**.

ANTEPROIECT, *anteproiecte*, s.n. Schiță sumară a unui proiect, care cuprinde numai elementele esențiale și caracteristice ale unei lucrări. [Pr.: *-pro-iect*] — **Ante-** + **proiect** (după fr. *avant-projet*).

ANTEPŪNE, *antepūni*, vb. III. Tranz. A pune înainte. — **Ante-** + **pune** (după fr. *antéposer*).

ANTEPŪNERE, *antepūneri*, s.f. Acțiunea de a *antepune* și rezultatul ei. — **V. antepune**.

ANTEPŪS, *-Ă*, *antepūși*, *-se*, adj. Care a fost pus înainte. — **V. antepune**.

ANTERĂ, *antere*, s.f. Mică umflătură în vârful staminelor, în care se află polenul. — Din fr. **anthère**.

ANTEREU s.n. v. **anteriu**.

ANTERIDIE, *anteridii*, s.f. Organ de înmulțire a unor plante (alge, mușchi ș.a.), în care iau naștere celulele sexuale masculine; gametangiu bărbătesc. — Din fr. **antheridie**.

ANTERIOR, **-OARĂ**, *anteriori*, *-oare*, adj. (Adesea adverbial) **1.** Care precedă o anumită dată; precedent. **2.** Care este așezat în partea de dinainte. **3.** (Despre sunete) Articulat în partea dinainte a cavității bucale. [Pr.: *-ri-or*] — Din fr. **antérieur**, lat. **anterior**.

ANTERIORITATE s.f. Înșurirea de a fi anterior. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **antériorité**.

ANTERIU, *anterie*, s.n. Haină lungă purtată de preoții ortodocși; sutană. ♦ Haină lungă pe care o purtau în trecut boierii români și lăutarii. [Var.: **antereu** s.n.] — Din tc. **anteri**.

ANTEROPOSTERIOR, **-OARĂ**, *anteroposteriori*, *-oare*, adj. Care are direcția din față către spate. [Pr.: *-ri-or*] — Din fr. **antéropostérieur**.

ANTEROZOID, *anterozoizi*, s.m. Celulă sexuală masculină a unor plante formată în anteridie. — Din fr. **antérozoïde**.

ANTESOCLU, *antesocluri*, s.n. (Arhit.) Bază ieșită în afara soclului unei clădiri. — Din fr. **antésocle**.

ANTESTEPĂ, *antestepe*, s.f. Silvestepă. — **Ante-** + **stepă**.

ANTÉT, *anteturi*, *-e*, s.n. Indicație tipărită în partea de sus a unei foi de hârtie sau a unui plic, cuprinzând numele, adresa etc. unei instituții sau unei persoane. [Pl. și: *antete*] — Din fr. **en-tête**.

ANTETITLU, *antetitluri*, s.n. Text care apare înaintea titlului propriu-zis al unei lucrări, cuprinzând numele instituției sub ale cărei auspicii apare cartea, numărul seriei, numele colecției etc. — **Ante-** + **titlu**.

ANTETRÉN, *antetrenuri*, s.n. Vehicul pe două roți, care se cuplează, în vederea transportului, cu un tun, cu o bucătărie de campanie sau cu un cheson. — **Ante-** + **tren** (după fr. *avant-train*).

ANTETRUPIȚĂ, *antetrupeți*, s.f. Piesă la plugurile perfecționate, cu ajutorul căreia se răstoarnă brazdele. — **Ante-** + **trupiță**.

ANTEVORBITOR, **-OARE**, *antevorbitori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care a vorbit, într-o adunare publică, înaintea altor persoane. — **Ante-** + **vorbitor** (după germ. *Vorredner*).

ANTI- Element de compunere însemnând „împotriva”, „în contra”, „opus”, care servește la formarea unor substantive și adjective. — Din fr. **anti-**.

ANTIACADÉMIC, **-Ă**, *antiacademici*, *-ce*, adj. Care respinge principiile academice (2). [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **antiacadémique**.

ANTIACCIDENT adj. invar. (Despre sisteme complexe de caracteristici tehnice) Care preîntâmpină accidentele. [Pr.: *-ti-ac-*] — **Anti-** + **accident**.

ANTIACID, **-Ă**, *antiacizi*, *-de*, adj. **1.** (Despre medicamente) Care neutralizează aciditatea gastrică. **2.** (Despre materiale) Rezistent la acțiunea acizilor. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **antiacide**.

ANTIAERIAN, **-Ă**, *antiaerieni*, *-e*, adj., s.f. **1.** Adj. Destinat să lupte sau să apere împotriva atacurilor aviației. **2.** S. f. Artilerie antiaeriană. [Pr.: *-ti-a-e-ri-ari*] — Din fr. **anti aérien**.

ANTIALCOOLIC, **-Ă**, *antialcoolici*, *-ce*, adj. Care combate alcoolismul; care este împotriva excesului de alcool, care nu consumă alcool. [Pr.: *-ti-al-*] — Din fr. **antialcoolique**.

ANTIALCOOLISM s.n. Atitudine împotriva alcoolismului; măsuri luate împotriva alcoolismului. [Pr.: *-ti-al-*] — Din fr. **antialcoolisme**.

ANTIALÉRGIC, **-Ă**, *antialergici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care previne sau suprimă alergii. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **anti allergique**.

ANTIANTICORP, *antianticorpi*, s.m. (Biol.) Substanță formată în organism după injectarea de anticorpi și care neutralizează acțiunea acestora. [Pr.: *-ti-an-*] — Din fr. **anti anticorps**.

ANTIAPOPLECTIC, **-Ă**, *antiapoplectici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care se utilizează împotriva apoplexiei. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **antiapoplectique**.

ANTIARISTOCRATIC, **-Ă**, *antiaristocratici*, *-ce*, adj. (Despre atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva aristocratismului sau a aristocrației. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **anti aristocratique**.

ANTIARTĂ s.f. **1.** Producție care nu respectă principiile artei (academice). **2.** Producție antiartistică. [Pr.: *-ti-art-*] — Din fr., engl. **anti-art**.

ANTIARTISTIC, **-Ă**, *antiartistici*, *-ce*, adj. (Despre opere, creații) Care nu respectă principiile artistice consacrate; lipsit de valoare artistică. [Pr.: *-ti-art-*] — **Anti-** + **artistic**.

ANTIARTRITIC, **-Ă**, *antiartritici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament, tratament etc.) care împiedică sau previne artrita. [Pr.: *-ti-art-*] — Din fr. **antiarthritique**.

ANTIASTMATIC, **-Ă**, *antiastmatici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) folosit împotriva astmei. [Pr.: *-ti-ast-*] — Din fr. **antiastmatique**.

ANTIATÓM, *antiatomi*, s.m. Atom constituit dintr-un antinucleu, în jurul căruia se află pozitroni. [Pr.: *-ti-a-*] — **Anti-** + **atom**.

ANTIATÓMIC, **-Ă**, *antiatomici*, *-ce*, adj. Care este împotriva războiului și a armelor atomice. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **antiatomique**.

ANTIBACTERIAN, **-Ă**, *antibacterieni*, *-e*, adj. Care combate acțiunea bacteriilor. [Pr.: *-ri-ar*] — **Anti-** + **bacterian** (după engl. *antibacterial*).

ANTIBIOGRĂMĂ, *antibiogramme*, s.f. Determinare, prin diverse procedee de laborator, a gradului de sensibilitate a unui microb la antibiotice. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **antibiogramme**.

ANTIBIOTERAPIE s.f. Tratament cu antibiotice. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **antibiothérapie**.

ANTIBIÓTIC, **-Ă**, *antibiotici*, *-ce*, s.n., adj. **1.** S.n. Substanță organică solubilă, produsă de unele microorganisme animale și vegetale, care are capacitatea de a distruge anumiți microbi sau de a le opri dezvoltarea, fapt pentru care se utilizează în tratamentul bolilor infecțioase. **2.** Adj. Care ține de un antibiotic (**1**), care se face cu antibiotice. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **antibiotique**.

ANTIBIÓZĂ, *antibioze*, s.f. Inhibare a înmulțirii unui microorganism prin asociere de germeni antagoniști. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **antibiose**.

ANTIBRONȘITIC, **-Ă**, *antibronșitici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) împotriva bronșitei. — **Anti-** + **bronșitic**.

ANTIBURGHÉZ, **-Ă**, *antiburgezhi*, *-e*, adj. (Despre atitudini, manifestări) Care este împotriva burgheziei. — **Anti-** + **burghez**.

ÁNTIC, **-Ă**, *antici*, *-ce*, adj., s.m. și f. **I.** Adj. **1.** Care a existat în trecutul îndepărtat sau datează de atunci. ♦ Care aparține popoarelor din Antichitate sau este caracteristic diferitelor aspecte ale culturii sau ale civilizației lor. **2.** În genul creațiilor din Antichitate. *Stil antic*. **II.** S.m. și f. Persoană aparținând popoarelor din Antichitate. **III.** S.f. (Înv.) Obiect de artă din Antichitate. [Acc. și: *antic*] — Din fr. *antique*, lat. *antiquus*.

ANTICALOFÍL, **-Ă**, *anticalofili*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre stil) Care denotă anticalofilie; caracterizat prin anticalofilie. **2.** S.m. și f. Adept al anticalofiliei. — **Anti-** + **calofil**.

ANTICALOFILÍE s.f. Respingere, negare a calofiliei; atitudine împotriva calofiliei. — **Anti-** + **calofilie**.

ANTICĂMERĂ, *anticamere*, s.f. Cameră de așteptare situată la intrarea într-un birou, într-un cabinet al unei persoane cu funcție importantă etc. ♦ Expr. *A face anticameră* = a aștepta (mult) până a fi primit în audiență sau la o consultație (medicală, juridică etc.). — Din it. **anticamera**. Cf. fr. *antichambre*.

ANTICANCERÓS, **-OASĂ**, *anticanceroși*, *-oase*, adj. Care combate cancerul, care luptă împotriva cancerului. — După fr. **anticancéreux**.

ANTICANÓNIC, **-Ă**, *anticanonici*, *-ce*, adj. Împotriva canoanelor. — **Anti-** + **canonic**.

ANTICAPITALÍST, **-Ă**, *anticapitaliști*, *-ste*, adj. Împotriva capitalismului sau a capitaliștilor. — Din fr. **anti-capitaliste**.

ANTICÁR¹ adj. invar. Antitanc. — **Anti-** + **car** [de luptă] (după fr. *anticar*).

ANTICÁR², *anticari*, s.m. Persoană care se ocupă cu achiziționarea și cu vânzarea de cărți vechi. ♦ (Înv.) Colecționar de obiecte antice; *p. ext.* arheolog. — Din fr. **antiquaire**, lat. **antiquarius**.

ANTICARIÁT, *anticariate*, s.n. **1.** Unitate comercială care achiziționează și vinde cărți vechi sau obiecte vechi de artă; anticărie. **2.** Magazin în care se vând cărți vechi. [Pr.: *-ri-ari*] — Din **anticar**² (după germ. *Antiquariat*).

ANTICATALÍZĂ, *anticatalize*, s.f. Încetinire a vitezei sau oprire a unei reacții chimice din cauza unor substanțe cu acțiune inhibitoare; cataliză negativă. — Din fr. **anticatalyse**.

ANTICATARÁL, **-Ă**, *anticatarali*, *-e*, adj., s.n. (Medicament) care combate sau care previne catarul. — Din fr. **anticatharral**.

ANTICATÓD, *anticatozi*, s.m. Placă metalică în interiorul unui tub de raze X care, lovită de razele catodice, emite izvor de raze X. — Din fr. **anticathode**.

ANTICÁRBUNÓS, **-OASĂ**, *anticárbunoși*, *-oase*, adj. (Despre seruri și vaccinuri) Folosit pentru prevenirea și combaterea antraxului. — **Anti-** + **cárbunos**.

ANTICÁRÉSC, **-EÁSCĂ**, *anticărești*, adj. De anticar². — **Anticar**² + suf. *-esc*.

ANTICĂRIE, *anticării*, s.f. (Înv.) Anticariat. — **Anticar**² + suf. *-ie*.

ANTICÉNTRE, *anticentre*, s.n. Loc de pe suprafața Pământului diametral opus epicentrului unui cutremur. — **Anti-** + **centru**.

ANTICHÍMIC, **-Ă**, *antichimici*, *-ce*, adj. Destinat protecției împotriva războiului și armelor chimice. — **Anti-** + **chimic**.

ANTICHITÁTE, (2) *antichități*, s.f. **1.** Epocă a civilizației vechi, în special a celei greco-romane; vechime. **2.** (Mai ales la pl.) Obiect antic, monument vechi, rămășiță istorică. [Var.: (înv.) **antichitate** s.f.] — Din fr. **antiquité**, lat. **antiquitas**, **-atis**.

ANTICICLÓN, *anticicloane*, s.n. Centru de presiune atmosferică mai înaltă decât în regiunile învecinate. — Din fr. **anticyclone**.

ANTICICLONÁL, **-Ă**, *anticiclonali*, *-e*, adj. (Rar) Anticiclonic. — Din fr. **anticyclonal**.

ANTICICLÓNIC, **-Ă**, *anticiclonici*, *-ce*, adj. (Met.) Referitor la anticiclon, cu caracter de anticiclon; (rar) anticiclonal. — Din fr. **anticyclonique**.

ANTICINEMATOGRAFIC, **-Ă**, *anticinematografici*, *-ce*, adj. Care nu corespunde principiilor artei cinematografice. — **Anti-** + **cinematografic**.

ANTICIPĂ, *anticipez*, vb. I. Intrans. și tranz. A face sau a spune ceva înainte de o anumită dată (fixată) sau înaintea timpului convenit. [Prez. ind. și: *anticip*] — Din fr. *anticiper*, lat. *anticipare*.

ANTICIPARE, *anticipări*, s.f. 1. Acțiunea de a *anticipa*; anticipație. 2. Pronunțare anticipată a unui sunet dintr-o silabă următoare. — V. *anticipa*.

ANTICIPAT, -Ă, *anticipați*, -te, adj. (Adesea adverbial) Realizat înainte de termenul sau de momentul convenit. — V. *anticipa*.

ANTICIPATIV, -Ă, *anticipativi*, -e, adj. Care anticipează; anticipator. — Din fr. *anticipatif*.

ANTICIPATOR, -OĂRE, *anticipatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care face anticipări. — Din fr. *anticipateur*.

ANTICIPĂȚIE, *anticipații*, s.f. Anticipare. ♦ *Literatură de anticipație* = literatură având ca temă imaginarea științifico-fantastică a viitorului. ♦ Loc. adv. *Cu anticipație* = înainte de termenul fixat. [Var.: (inv.) *anticipațiune* s.f.] — Din fr. *anticipation*, lat. *anticipatio*, -onis.

ANTICIPĂȚIUNE s.f. v. *anticipație*.

ANTICITĂȚE s.f. v. *antichitate*.

ANTICIVILIZĂTOR, -OĂRE, *anticivilizatori*, -oare, adj. Care luptă împotriva civilizației, a progresului. — **Anti-** + **civilizator**.

ANTICLERICAL, -Ă, *anticlericali*, -e, adj. Care este împotriva clerului, care aparține anticlericalismului, privitor la anticlericalism. — Din fr. *anticlérical*.

ANTICLERICALISM s.n. 1. Atitudine ostilă implicării clericilor în viața social-politică sau publică. 2. Respingere a ierarhiei clericale sau a poziției dominante a clerului în cadrul unei confesiuni sau secte. — Din fr. *anticléricalisme*.

ANTICLINĂL, *anticlinale*, s.n. Parte a unei cute geologice ridicate în formă de boltă. — Din fr. *anticlinal*.

ANTICLÓR s.n. Substanță care fixează clorul, formând compuși netoxici. — Din fr. *antichlore*.

ANTICOAGULĂNT, -Ă, *anticoagulanți*, -te, adj., s.n. (Medicament) care împiedică coagularea sângelui. [Pr.: -co-a- — Pl. și: (m.) *anticoagulanți*] — Din fr. *anticoagulant*.

ANTICOLESTERÓL s.n. Substanță care reduce colesterolul din sânge. — **Anti-** + **colesterol**.

ANTICOLONIALISM s.n. Mișcare politică îndreptată împotriva colonialismului. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. *anticolonialisme*.

ANTICOLONIALIST, -Ă, *anticolonialiști*, -ste, adj. Care luptă împotriva colonialismului. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. *anticolonialiste*.

ANTICOMERCIAL, -Ă, *anticomerciali*, -e, adj. Care contrazice cerințele comerțului. — **Anti-** + **comercial**.

ANTICOMUNISM s.n. Teorie sau atitudine (politică) care combate comunismul. — Din fr. *anticommunisme*.

ANTICOMUNIST, -Ă, *anticomuniști*, -ste, adj. Împotriva comunismului. — Din fr. *anticommuniste*.

ANTICONCEPȚIONAL, -Ă, *anticoncepționali*, -e, adj., s.n. (Substanță, mijloc, procedeu) care împiedică fecundația; contraceptiv. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. *anticonceptionnel*.

ANTICONFORMISM s.n. Respingere a conformismului; nonconformism. — **Anti-** + **conformism**.

ANTICONFORMIST, -Ă, *anticonformiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care se opune conformismului; nonconformist. — **Anti-** + **conformist**.

ANTICONGELĂNT, -Ă, *anticongelanți*, -te, adj., s.m. (Substanță) care face să scadă temperatura de congelare a unui lichid. — **Anti-** + **congelant**.

ANTICONSITUȚIONAL, -Ă, *anticonsituționali*, -e, adj. Care încalcă prevederile constituției. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. *anticonstitutionnel*.

ANTICONSULSIV, -Ă, *anticonsulsivi*, -e, adj., s.n. (Medicament) care calmează convulsiile. — Din fr. *anticonsulsif*.

ANTICOROZIV, -Ă, *anticorozivi*, -e, adj., s.n. (Substanță) care împiedică corozia. [Scris și: *anticorosiv*] — **Anti-** + **coroziv**.

ANTICÓRP, *anticorpi*, s.m. Substanță care se formează în organism spre a neutraliza o infecție. — Din fr. *anticorps*.

ANTICORUPȚIE adj. invar. Împotriva corupției. — **Anti-** + **corupție**.

ANTICREȘȚIN, -Ă, *anticreștini*, -e, adj. Împotriva creștinismului. — **Anti-** + **creștin**.

ANTICRÉZĂ s.f. v. *antihereză*.

ANTICRIPTOGĂMIC, -Ă, *anticriptogamici*, -ce, adj., s.n. (Produs chimic) folosit împotriva bolilor provocate de ciuperci. — Din fr. *anticryptogamique*.

ANTICRIST s.m. v. *antihrist*.

ANTICRISTIANISM s.n. (Rar) Atitudine potrivnică creștinismului. [Pr.: -ti-a-] — Din fr. *antichristianisme*.

ANTICRITICĂ, *anticritici*, s.f. (Rar) Critică a unei critici. — Din germ. *Antikritik*.

ANTICRIZĂ adj. invar. Împotriva crizei. — **Anti-** + **criză**.

ANTICULTURAL, -Ă, *anticulturali*, -e, adj. (Despre atitudini, manifestări) Care este împotriva culturii. — **Anti-** + **cultural**.

ANTICVĂ s. f. v. *antievă*.

ANTICVĂ, *antievă*, s.f. Tip de litere de tipar asemănătoare cu cele folosite la inscripțiile de pe monumentele din Roma antică. [Var.: *antievă* s.f.] — Din lat. *antiqua*.

ANTIDFLAGRĂNT, -Ă, *antideflaganți*, -te, adj. (Despre utilaje electrice) Care poate fi folosit fără pericol în spații în care se găsesse materiale explozive. — Din fr. *antidéflagrant*.

ANTIDEMOCRĂȚIC, -Ă, *antidemocratice*, -ce, adj. Care este împotriva democrației. — Din fr. *antidémocratique*.

ANTIDEPRESIV, -Ă, *antidepresivi*, -e, adj., s.n. (Medicament) care înlătură depresia (II). — **Anti-** + **depresiv**.

ANTIDERAPĂNT, -Ă, *antiderapanți*, -te, adj. Care împiedică deraparea vehiculelor. *Cauciuc antiderapant*. — Din fr. *antidérapant*.

ANTIDETONĂNT, *antidetonante*, s.n. Substanță chimică care se adaugă la un amestec carburant spre a-i micșora detonația. [Pl. și: (m.) *antidetonanți*] — Din fr. *antidétonant*.

ANTIDETONĂNTĂ s.f. Proprietate a benzinei de a fi rezistentă la detonație. — **Anti-** + **detonanță**.

ANTIDIABÉTIC, -Ă, *antidiabetici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) care este administrat în tratamentul diabetului. [Pr.: -di-a-] — Din fr. *antidiabétique*.

ANTIDIFTERIC, -Ă, *antidifterici*, -ce, adj. Care combate difteria. — Din fr. *antidiphérique*.

ANTIDINĂSTIC, -Ă, *antidinastici*, -ce, adj. Care este împotriva dinastiei. — Din fr. *antidynastique*.

ANTIDIURÉTIC, -Ă, *antidiuretici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) care diminuează diureza. [Pr.: -di-u-] — Din fr. *antidiurétique*.

ANTIDOGMĂȚIC, -Ă, *antidogmatici*, -ce, adj. Care respinge dogmatismul. — **Anti-** + **dogmatic** (după fr. *antidogmatique*).

ANTIDOGMATISM s.n. Atitudine antidogmatică. — Din fr. *antidogmatisme*.

ANTIDOPĂNT adj. invar. 1. (Despre teste) Care depistează dopajul. 2. (Despre măsuri, atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva dopajului. — Din engl. *antidoping*.

ANTIDÓT, *antidoturi*, s.n. Substanță care neutralizează acțiunea unei otrăvi, a unui virus etc. din organism; contraotrăv. ♦ Fig. Remediu, leac. — Din fr. *antidote*, lat. *antidotum*.

ANTIDRÓG adj. invar. (Despre măsuri, atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva drogurilor. — Din fr. *antidrogue*.

ANTIDUMPING adj. invar. Împotriva unui dumping străin. [Pr.: *antidumping*] — Din fr. *antidumping*.

ANTIELECTRÓN, *antielectroni*, s.m. Pozitron. [Pr.: -ti-e-] — **Anti-** + **electron**.

ANTIEMÉTIC, -Ă, *antiemetici*, -ce, adj., s.n. Antivomitiv. [Pr.: -ti-e-] — Din fr. *antiémétique*.

ANTIENZIMĂ, *antienzime*, s.f. Anticorp, agent sau enzimă cu acțiune neutralizantă asupra unei enzime. [Pr.: -ti-e-] — Din fr. *antienzyme*.

ANTIÉPIDÉMIC, -Ă, *antiepidemici*, -ce, adj. Care luptă sau este folosit împotriva epidemiilor. [Pr.: -ti-e-] — **Anti-** + **epidemic**.

ANTIESTÉTIC, -Ă, *antiestetici*, -ce, adj. Care este împotriva esteticii. [Pr.: -ti-es-] — Din fr. *antiesthétique*.

ANTIFADING adj. invar. (Despre instalații de radiocomunicații) Care are proprietatea de a reduce fenomenele de fading. [Pr.: *antiféding*] — Din fr. *antifading*.

ANTIFASCISM s.n. Mișcare politică îndreptată împotriva fascismului. ♦ Atitudine antifascistă. — Din it. *antifascismo*, germ. *Antifascismus*.

ANTIFASCIST, -Ă, *antifasciști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva fascismului. — Din fr. *antifasciste*.

ANTIFEBRIL, -Ă, *antifebrili*, -e, adj., s.n. Antipiretic, febrifug. — Din fr. *antifébrile*.

ANTIFEBRÍNĂ, *antifebrine*, s.f. Nume generic dat medicamentelor febrifuge și analgezice. — Din fr. *antifébrine*.

ANTIFERMÉNT, *antifermenți*, s.m. Agent capabil să prevină sau să oprească fermentarea. — Din fr. *antiferment*.

ANTIFEUDÁL, -Ă, *antifeudali*, -e, adj. (Despre atitudini, manifestări) Care este împotriva feudalismului sau a feudalilor. [Pr.: -fe-u-] — Din fr. *antiféodal*.

ANTIFILISTINISM s.n. Atitudine opusă filistinismului. — **Anti-** + **filistinism**.

ANTIFILOSÓFIC, -Ă, *antifilosofici*, -ce, adj. Împotriva filosofiei; care este nepotrivit cu filosofia. [Var.: *antifilozófic*, -ă adj.] — Din fr. *antiphilosophique*.

ANTIFILOZÓFIC, -Ă adj. v. *antifilosofic*.

ANTIFÓN¹, *antifoane*, s.n. Cântare religioasă de strană care implică repetarea alternativă de către două coruri sau două voci a unei idei muzicale. — Din sl. *antifonŭ*.

ANTIFÓN², *antifoane*, s.n. Dop mic care se introduce în urechi pentru a le apăra de zgomotele intense. — Din fr. *antiphone*.

ANTIFONĂR, *antifonare*, s.n. Carte care cuprinde antifoane¹. — Din ngr. *antifonári*.

ANTIFÓNIC¹, -Ă, *antifonici*, -ce, adj. (Despre cântecul unui solist și al unui cor sau despre două părți dintr-un cor) Care se execută alternativ. — Din fr. *antiphonique*.

ANTIFÓNIC², -Ă, *antifonici*, -ce, adj. (Despre materiale) Care atenuază zgomotul; antizgomot. — **Anti-** + **fonic**.

ANTIFONIE s.f. Cânt în care alternează două coruri sau un cor și un solist. — Din fr. *antiphonie*.

ANTIFORMÁNT, *antiformanți*, s.m. (Fon.) Zonă de minimă energie, situată între doi formați apropiați. — Din fr. **antiformant**.

ANTIFRĂZĂ, *antifrază*, s.f. Figură retorică prin care o locuțiune, o frază etc. se întrebunțează cu înțelegeră contră celui obișnuit. — Din fr. **antiphrase**.

ANTIFRICȚIUNE s.f. (În sintagma) *Aliaj antifricțiune* = aliaj cu coeficient de frecare mic, folosit la căptușirea cuzinetelor. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **antifriction**.

ANTIFURT adj. invar., s.n. (Dispozitiv) care avertizează în cazul pătrunderii unei persoane în spațiul supravegheat sau care face mai dificil furtul. — **Anti-** + **furt** (după fr. *antivol*).

ANTIGĚL s.n. Substanță anticongelantă care se adaugă apei de răcire a unui motor cu ardere internă. — Din fr. **antigel**.

ANTIGĚN, *antigeni*, s.m. Substanță de natură proteică, determinând, la introducerea în organism, apariția unui anticorp. — Din fr. **antigène**.

ANTIGĚNIC, *-Ă*, *antigenici*, *-ce*, adj. Referitor la antigeni. — Din fr. **antigénique**.

ANTIGLONȚ adj. invar. (Despre veste, geamuri etc.) Care protejează, apără împotriva gloanțelor. — **Anti-** + **glonț**.

ANTIGRĚNDINĂ adj. invar. Care protejează împotriva grindinei. — **Anti-** + **grindină**.

ANTIGRIPĂL, *-Ă*, *antigripali*, *-e*, adj., s.n. (Medicament) care previne sau combate gripa. — Din fr. **antigrippal**.

ANTIGRIZUTÓS, *-OĂSĂ*, *antigrizutoși*, *-oase*, adj. (Despre aparate, mașini și transformatoare electrice) Care este prevăzută cu dispozitive speciale de protecție ce îi asigură folosirea, fără pericol de explozie, în minele de cărbuni cu emanații de grizu. — Din fr. **antigrisouteux**.

ANTIGUÁN, *-Ă*, *antiguani*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Antigua-Barbuda sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține statului Antigua-Barbuda sau antiguaniilor (**1**), referitor la Antigua-Barbuda ori la antiguani. — Din engl. **Antiguan**.

ANTIGVERNAMENTĂL, *-Ă*, *antiguvernamentali*, *-e*, adj. Care este împotriva guvernului. — Din fr. **antigouvernemental**.

ANTIHALÓ, *antihalouri*, s.n. Peliculă de lac sau de gelatină colorată care acoperă un film sau o placă fotografică, împiedicând producerea efectului halo. — Din fr. **antihalo**.

ANTIHELMIŢIC, *-Ă*, *antihelmintici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care se folosește pentru combaterea viermilor intestinali. — Din fr. **antihelminthique**.

ANTIHEMORĂGIC, *-Ă*, *antihemoragici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care oprește sau corectează hemoragiile; hemostatic. — Din fr. **antihémorragique**.

ANTIHEMOROIDĂL, *-Ă*, *antihemoroidali*, *-e*, adj., s.n. (Ceai, supozitor etc.) care este administrat în tratamentul hemoroizilor. [Pr.: *-ro-i-*] — **Anti-** + **hemoroid**.

ANTIHIŢAMĚNIC, *-Ă*, *antihistaminici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care se folosește împotriva alergiei. — Din fr. **antihistaminique**.

ANTIHTLERĚST, *-Ă*, *antihitlerști*, *-ste*, adj. Împotriva hitlerismului. — **Anti-** + **hitlerist**.

ANTIHOLĚRIC, *-Ă*, *antiholerici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care combate sau previne holera. — Din fr. **anticholérique**.

ANTIORMÓN, *antihormoni*, s.m. Substanță specifică de apărare aflată în serul sanguin și produsă de organism în cazul unui tratament îndelungat cu hormoni. — Din fr. **anti-hormone**.

ANTIHREZĂ, *antihreze*, s.f. Contract prin care se dă în folosință creditorului un bun imobil care aparține debitorului. [Var.: *anticreză* s.f.] — Din fr. **antichrèse**.

ANTIHRIŢT, *antihriști*, s.m. (În creștinism) Personaj escatologic, personificare (incarnare) a Satanei, care se va opune, la sfârșitul lumii, venirii lui Ius Hristos; p. ext. om nelegiuit, pervers, vicios. [Var.: *anticrist* s.m.] — Din sl. **antihrištŭ**.

ANTIIMPERIALĚSM s.n. Mișcare socială împotriva imperialismului. [Pr.: *-ri-a-*] — **Anti-** + **imperialism**.

ANTIIMPERIALĚST, *-Ă*, *antiimperialiști*, *-ste*, adj. Care este împotriva imperialismului, potrivit ideilor imperialismului. [Pr.: *-ri-a-*] — **Anti-** + **imperialist** (după rus. *antiimperialisticeski*).

ANTIINFECTĚOS, *-OĂSĂ*, *antiinfecțioși*, *-oase*, adj. Care este împotriva infecțiilor, care combate infecțiile. [Pr.: *-ți-os-*] — Din fr. **antinfectieux**.

ANTIINFLAMĂTOR, *-OĂRE*, *antiinflamatori*, *-oare*, adj., s.n. (Medicament, substanță) care împiedică inflamațiile. — Din fr. **anti-inflammatoire**.

ANTIINFLAȚIONĚST, *-Ă*, *antiinflaționiști*, *-ste*, adj. Care previne și combate inflația. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **anti-inflationniste**.

ANTIINTELLECTUALĚSM s.n. Concepție care neagă valoarea cunoașterii științifice a adevărului cu ajutorul rațiunii. [Pr.: *-tu-a-*] — Din rus. **antiintelektualizm**.

ANTIINTELLECTUALĚST, *-Ă*, *antiintelectualiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la antiintelektualism. **2.** S.m. și f. Adept al antiintelektualismului. [Pr.: *-tu-a-*] — **Anti-** + **intelektualist**.

ANTIISTORĚSM s.n. Concepție care respinge sau ignorează principiul istoric în analiza proceselor sau fenomenelor. — **Anti-** + **istorism**.

ANTIJUNIMĚSM s.n. Atitudine antijunimistă. — **Anti-** + **junimism**.

ANTIJUNIMĚST, *-Ă*, *antijunimiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva junimismului, contrar junimismului. — **Anti-** + **junimist**.

ANTILITERĂTURĂ s.f. Creație literară care nu respectă principiile estetice general acceptate. ♦ Creație literară fără valoare artistică. — **Anti-** + **literatură** (după fr. *antilitérature*).

ANTILOGĂRĚTM, *antilogaritmi*, s.m. Numărul al cărui logaritm este egal cu numărul dat. — Din fr. **antilogarithme**.

ANTIOLOGĚ, *antilogii*, s.f. Contradicție între două idei sau între două expresii. — Din fr. **antilogie**.

ANTILÓPĂ, *antilope*, s.f. **1.** Nume dat mai multor rumegătoare, cu trupul suplu, cu picioarele lungi și subțiri, care trăiesc prin țările calde. **2.** Pielea tăbăcită a antilopei (**1**) sau material care imită această piele. — Din fr. **antilope**.

ANTILUĚȚIC, *-Ă*, *antiluetic*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) împotriva sifilisului; antisifilitic. [Pr.: *-lu-e-*] — **Anti-** + **luetic**.

ANTIMĂFIA adj. invar. Care luptă împotriva mafiei. — **Anti-** + **mafia**.

ANTIMAGNĚȚIC, *-Ă*, *antimagnetici*, *-ce*, adj. Care este insensibil la câmpuri magnetice. — Din fr. **antimagnétique**.

ANTIMALĂRIC, *-Ă*, *antimalarici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) împotriva malariei; antipaludic. — **Anti-** + **malaric**.

ANTIMĂRĚȘT, *-Ă*, *antimarxiști*, *-ste*, adj. Îndreptat împotriva marxismului. — **Anti-** + **marxist** (după rus. *antimarksistskii*).

ANTIMĂȚĚRIE s.f. Denumire dată unei substanțe ipotetice constituite din antiparticule, care prin aspect și prin însușiri seamănă cu substanța corpurilor din jur, dar, în situația în care ar intra în contact cu materia propriu-zisă, ambele s-ar anihila spontan, degajând o mare cantitate de energie. — **Anti-** + **mățerie** (după fr. *antimatière*).

ANTIMĂLURIC, *-Ă*, *antimălurici*, *-ce*, adj., s.n. (Substanță) folosită pentru combaterea mălurii cerealelor. — **Anti-** + **mălură** + suf. *-ic*.

ANTIMĂLURĚRE s.f. Operația de apărare a cerealelor cu ajutorul substanțelor antimălurice. — **Anti-** + **mălurire**.

ANTIȚĚFĚȚIC, *-Ă*, *antifetici*, *-ce*, adj., s.n. (Substanță, remediu etc.) întrebuințat(ă) împotriva mirosurilor urâte. — Din fr. **antiméphitique**.

ANTIMEMÓRII s.f. pl. Lucrare literară cu caracter evocator care nu respectă procedeele consacrate ale genului memorialistic. — Din fr. **antimémoires**.

ANTIMETĂBOLĂ, *antimetabole*, s.f. (Rar) Anagramă. — Din fr. **antimétable**.

ANTIMILITARĚSM s.n. Atitudine opusă spiritului militarist. — Din fr. **antimilitarisme**.

ANTIMILITARĚȘT, *-Ă*, *antimilitariști*, *-ste*, adj. Care este împotriva militarismului. — Din fr. **antimilitariste**.

ANTIMITÓȚIC, *-Ă*, *antimitotici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) utilizat în tratamentul unor forme de cancer. — Din fr. **antimitotique**.

ANTIMONĂRHIC, *-Ă*, *antimonarhici*, *-ce*, adj. Care este împotriva monarhiei; antimonarhist. — Din fr. **antimonarchique**.

ANTIMONARHĚȘT, *-Ă*, *antimonarhiști*, *-ste*, adj. Antimonarhist. — Din fr. **antimonarchiste**.

ANTIMONĚĂT, *antimoniați*, s.m. Sare a acidului antimonic. [Pr.: *-ni-at*] — Din fr. **antimoniate**.

ANTIMÓNIC, *antimonic*, adj. (În sintagma) *Acid antimonic* = acid al antimoniului. — Din fr. **antimonique**.

ANTIMONĚT s.m. Stibină. — Din fr. **antimonite**.

ANTIMÓNĚU s.n. Metaloid de culoare albă-cenușie folosit în industrie; stibiu. — Din fr. **antimoine**, lat. **antimonium**.

ANTIMONOPOLĚȘT, *-Ă*, *antimonopoliști*, *-ste*, adj. Care este împotriva monopolismului. — Din engl. **antimonopolist**.

ANTIMUNCĚTOREȘC, *-EĂSCĂ*, *antimuncitorești*, adj. Îndreptat împotriva muncitorilor. — **Anti-** + **muncitoresc**.

ANTIŢĂȚIONAL, *-Ă*, *antiŢăționali*, *-e*, adj. Îndreptat împotriva intereselor proprii națiunii. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **antinational**.

ANTINEFRĚȚIC, *-Ă*, *antinefretici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) împotriva colicilor renale. — Din fr. **antinéphritique**.

ANTINEURĚNO s.m. (Fiz.) Antiparticulă a neutrinoului. [Pr.: *-ne-u-*] — Din engl., fr. **antineutrino**.

ANTINEURÓN, *antineutroni*, s.m. (Fiz.) Antiparticulă a neutronului. [Pr.: *-ne-u-*] — Din fr. **antineutron**.

ANTINEVRĂLGIC[®], *-Ă*, *antinevralgici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care calmează nevralgiile. — Din fr. **antivralgique**.

ANTINICOTĚNIC, *-Ă*, *antinicotinici*, *-ce*, adj., s.n. (Substanță) care combate sau atenuază efectele nicotinei. — Din fr. **anticotinique**.

ANTINÓMIC, *-Ă*, *antinomici*, *-ce*, adj. Care se referă la antinomie, care formează o antinomie. — Din fr. **antinomique**.

ANTINOMĚ, *antinomii*, s.f. Contradicție între două principii, poziții, concluzii sau legi aparent la fel de juste sau necesare. — Din fr. **antinomie**, lat. **antinomia**.

ANTINUCLEĂR, *-Ă*, *antinucleari*, *-e*, adj. Care este împotriva armelor nucleare. [Pr.: *-cle-ar*] — Din fr. **antinuclear**, engl. **antinuclear**.

ANTINUCLĚU, *antinuclee*, s.n. Nucleu atomic alcătuit din antiprotoni și antineutroni. — **Anti-** + **nucleu**.

ANTIOXIDĂNT, -Ă, *antioxidanți, -te*, adj., s.m. (Substanță) care împiedică sau întârzie acțiunea de oxidare; antioxidgen. [Pr.: -ti-o-. — Pl. și: (n.) *antioxidante*] — Din fr. *antioxydant*.

ANTIOXIGEN s.n. Antioxidant. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. *antioxygène*.

ANTIPALUDIC, -Ă, *antipaludici, -ce*, adj., s.n. Antimalaric. — Din fr. *antipaludique*.

ANTIPĂPĂ, *antipapi*, s.m. Papă nerecunoscut de Biserica catolică, a căruia alegere nu a fost canonică. — Din fr. *antipape*.

ANTIPAPISM s.n. Stare a Bisericii catolice în perioada în care este condusă de un antipapă. — Din fr. *antipapisme*.

ANTIPARALĂL, -Ă, *antiparaleli, -e*, adj. (Despre doi vectori) Care sunt paraleli și cu sensuri opuse. — Din fr. *antiparallèle*.

ANTIPARAZIT, -Ă, *antiparaziți, -te*, adj. (Despre dispozitive, antene) Care combate sau reduce perturbațiile electromagnetice. — Din fr. *antiparasite*.

ANTIPARAZITAR, -Ă, *antiparazitari, -e*, adj., s.n. (Substanță) care previne sau combate paraziții animalii sau vegetali. — Din fr. *antiparasitaire*.

ANTIPARLAMENTĂR, -Ă, *antiparlamentari, -e*, adj. Care este împotriva uzului parlamentar. — **Anti-** + **parlamentar**. Cf. fr. *antiparlamentaire*.

ANTIPARTÍCULĂ, *antiparticule*, s.f. Particulă elementară având aceeași masă și aceeași viață medie cu o altă particulă elementară, de care diferă însă prin semnul sarcinii electrice și prin alte proprietăți. — Din fr. *antiparticule*.

ANTIPARTINIC, -Ă, *antipartinici, -ce*, adj. Îndreptat împotriva concepțiilor, principiilor și metodelor partidului din care face parte. — **Anti-** + **partinic** (după rus. *antipartiinii*).

ANTIPÁTIC, -Ă, *antipatici, -ce*, adj. Care inspiră antipatie; respingător, nesuferit. — Din fr. *antipathique*.

ANTIPATIE, *antipatii*, s.f. Sentiment de neplăcere, de aversiune față de cineva; resentiment. — Din fr. *antipathie*, lat. *antipathia*.

ANTIPATIZĂ, *antipatizez*, vb. I. Tranz. A manifesta antipatie față de cineva. — **Antipati[e]** + suf. *-iza*.

ANTIPATRIOTIC, -Ă, *antipatriotici, -ce*, adj. Îndreptat împotriva patriei; lipsit de patriotism. [Pr.: -tri-o-] — Din fr. *antipatriotique*.

ANTIPERISTĂLTIC, -Ă, *antiperistaltici, -ce*, adj. (Despre mișcări ale tubului digestiv) Care contractă stomacul și intestinele în sens invers celui normal. — Din fr. *antipéristaltique*.

ANTIPERISTĂLTISM s.n. Activitate a tubului digestiv care constă în contracții inverse sensului normal (de la intestinul gros spre stomac). — Din fr. *antipéristaltisme*.

ANTIPERSONÁL adj. invar. (Despre arme) Care are destinația de a scoate inamicul în afara luptei. *Mină antipersonal*. — Din fr., engl. *antipersonnel*.

ANTIPIESĂ, *antipiese*, s.f. Piesă de teatru care nu respectă procedeele dramatice consacrate și care ilustrează o nouă estetică; (rar) antiteatru. ♦ Piesă fără valoare artistică. — Din fr. *antipièce*.

ANTIPIRÉTIC, -Ă, *antipiretici, -ce*, adj., s.n. (Substanță) care combate febra; febrifug, antifebril. — Din fr. *antipyrétique*.

ANTIPIRINĂ, *antipirine*, s.f. Medicament folosit împotriva febrei; fezonă. — Din fr. *antipyrine*.

ANTIPÓD, -Ă, *antipozi, -de*, s.m., s.f. 1. S.m. Loc sau punct de pe suprafața Pământului diametral opus altuia; *fig.* lucru, fapt, idee etc. în totală opoziție cu alt lucru, fapt, idee etc. 2. S.f. (Bot.; la pl.) Celule situate în partea inferioară a sacului embrionar al angiospermelor, care participă la fecundare și la dezvoltarea embrionului. — Din fr. *antipode*.

ANTIPODĂL, -Ă, *antipodali, -e*, adj. (Rar) Care se găsește la antipozi. — Din fr. *antipodal*.

ANTIPÓDIC, -Ă, *antipodici, -ce*, adj. Diametral opus. — **Antipod** + suf. *-ic*.

ANTIPOEM, antipoeme, s.n. Poem modern care nu respectă procedeele lirice și care ilustrează o nouă estetică. ♦ Poem fără valoare artistică. — **Anti-** + **poem**.

ANTIPOÉTIC, -Ă, *antipoetici, -ce*, adj. Contrar poeziei. — Din fr. *antipoétique*.

ANTIPOEZIE, antipoezii, s.f. Poezie modernă care nu respectă estetica liricii și care ilustrează o nouă estetică. ♦ Poezie fără valoare artistică. — **Anti-** + **poezie**.

ANTIPÓLIO adj. invar., s.n. Antipoliomielitic. [Pr.: -li-o-] — Abr. de la **antipoliomielitic**.

ANTIPOLIOMIELÍTIC, -Ă, *antipoliomielitici, -ce*, adj., s.n. (Vaccin) care este folosit împotriva poliomielitei. [Pr.: -li-o-mi-e-] — Din fr. **antipoliomyélitique**.

ANTIPOLÍTIC, -Ă, *antipolitici, -ce*, adj. Contra politici. — Din fr. **antipolitique**.

ANTIPOLUĂNT, -Ă, *antipoluauți, -te*, adj., s.m. (Procedeu, substanță, bacterie) care este folosit împotriva poluării. [Pr.: -lu-ant] — **Anti-** + **poluant**.

ANTIPOLUĂRE, antipoluări, s.f. Acțiunea de a combate poluarea. [Pr.: -lu-a-] — **Anti-** + **poluare**.

ANTIPOLULĂR, -Ă, *antipopolulari, -e*, adj. Îndreptat împotriva poporului. — **Anti-** + **popular**.

ANTIPÓRNO adj. invar. (Despre măsuri, atitudini, manifestări) Care este împotriva pornografiei. — **Anti-** + **porno**[grafie].

ANTIPROGRESIST, -Ă, *antiprogresisti, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva progresului; conservator². — **Anti-** + **progresist**.

ANTIPROTÓN, antiprotoni, s.m. (Fiz.) Antiparticulă a protonului. — Din fr. **antiproton**.

ANTIPRURIGINÓS, -OĂSĂ, *antipruriginosi, -oase*, adj., s.n. (Medicament, tratament) folosit în cazuri de prurigo. — Din fr. **antiprurigineux**.

ANTIPSORIÁZIS adj. invar., s.n. (Medicament, tratament) folosit pentru combaterea psoriazisului. — **Anti-** + **psoriazis**.

ANTIPUBLICITĂR, -Ă, *antipublicitari, -e*, adj. Care combate publicitatea. — **Anti-** + **publicitar**.

ANTIPUTRÍD, -Ă, *antiputrizi, -de*, adj., s.n. (Medicament) care combate putrefacția. — Din fr. **antiputride**.

ANTIRÁBIC, -Ă, *antirabici, -ce*, adj. Vaccin, tratament care combate turbarea. — Din fr. **antirabique**.

ANTIRACHÉTĂ adj. invar., s.f. (Rachetă) care distruge o rachetă înainte ca aceasta să-și atingă ținta. — **Anti-** + **rachetă** (după engl. *antimissile*).

ANTIRÁDAR adj. invar., s.n. (Sistem) care perturbă funcționarea radarului. ♦ Care detectează prezența radarului. [Acc. și: *antirădar*] — Din fr. **antiradar**.

ANTIRAHÍTIC, -Ă, *antirahitici, -ce*, adj. Care preîntâmpină și combate rahitismul. — Din fr. **antirachitique**.

ANTIRÁZBOINIC, -Ă, *antirăzboinici, -ce*, adj. Împotriva războiului. — **Anti-** + **războinic**.

ANTIREALÍSM s.n. Negare a realității obiective, a existenței sale, a legilor ei etc. [Pr.: -re-a-] — Din fr. **antiréalisme**.

ANTIREALÍST, -Ă, *antirealiști, -ste*, adj. Îndreptat împotriva realismului sau realității. [Pr.: -re-a-] — Din fr. **antiréaliste**.

ANTIRECLĂMĂ, antireclame, s.f. Reclamă rău făcută, care are rezultat contrar celui urmărit. — **Anti-** + **reclamă**.

ANTIREGALÍST, -Ă, *antiregaliști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se opune regalității. — **Anti-** + **regalist**.

ANTIRELIGÍOS, -OĂSĂ, *antireligioși, -oase*, adj. Care este împotriva religiei. [Pr.: -gi-os] — Din fr. **antireligieux**.

ANTIREPUBLICÁN, -Ă, *antirepublicani, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care se opune ideilor republicane. — Din fr. **antirépublicain**.

ANTIRETROVIRÁL, -Ă, *antiretrovirali, -e*, adj. Care acționează împotriva retrovirusului. — Din fr. **antirétroviral**.

ANTIREUMÁTIC, -Ă, *antireumatici, -ce*, adj., s.n. Antireumatismal. [Pr.: -re-u-] — **Anti-** + **reumatic**.

ANTIREUMATISMÁL, -Ă, *antireumatismali, -e*, adj., s.n. (Medicament) împotriva reumatismului; antireumatic. [Pr.: -re-u-] — Cf. fr. **antirhumatismal**.

ANTIREVOLUȚIONĂR, -Ă, *antirevoluționari, -e*, adj. Contrar revoluției; contrarevoluționar. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **antirévolutionnaire**.

ANTIREZONÁNT, -Ă, *antirezonanți, -te*, adj. (Fiz.) Care se află în stare de antirezonanță. — Din fr. **antirésonnant**, engl. **antiresonant**.

ANTIREZONÁNȚĂ, antirezonanțe, s.f. (Fiz.) Stare de vibrație opusă rezonanței. — Din fr. **antirésonance**, engl. **antiresonance**.

ANTIROMÁN, antiromane, s.n. Roman modern care nu respectă estetica consacrată a romanului și care ilustrează o nouă estetică. ♦ Roman fără valoare artistică. — Din fr. **antioroman**.

ANTISCHÉTING, antischetinguri, s.n. Dispozitiv de reglaj la pick-up-urile moderne pentru compensarea forței centripete. [Scris și: *antiskating*] — Din engl. **antiskating**.

ANTISCLAVAGÍST, -Ă, *antisclavagiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se opune sclavagismului. — Din fr. **antisclavagiste**.

ANTISCORBÚTIC, -Ă, *antiscorbutici, -ce*, adj., s.n. (Medicament) împotriva scorbutului. — Din fr. **antiscorbutique**.

ANTISEÍSMIC, -Ă, *antiseismici, -ce*, adj. Care este rezistent la cutremur (1). — **Anti-** + **seismic**.

ANTISEMÍT, -Ă, *antiseimiți, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care admite sau practică antisemitismul. — Din fr. **antisémite**.

ANTISEMITISM s.n. Atitudine (politică, socială etc.) ostilă față de evrei. — Din fr. **antisémitisme**.

ANTISEPSIE s.f. Ansamblu de măsuri antiseptice. — Din fr. **antiseptie**.

ANTISEPTIC, -Ă, *antiseptici, -ce*, adj., s.n. (Medicament) care previne ori înlătură infecțiile microbiene sau care împiedică putrefacția. — Din fr. **antiseptique**.

ANTISÉR, antiseruri, s.n. Ser sangvin care conține anticorpi produși prin inocularea prealabilă a unui antigen. — Din fr. **antisérum**.

ANTISIFILÍTIC, -Ă, *antisifilitici, -ce*, adj., s.n. Antiluetic. — Din fr. **antisiphilitique**.

ANTISOCIÁL, -Ă, *antisociali, -e*, adj. Care se abate de la regulile de bună convingere în societate, care este dăunător societății. [Pr.: -ci-al] — Din fr. **antisocial**.

ANTISOLĂR, -Ă, *antisolari, -e*, adj. Care apără împotriva soarelui. — Din fr. **antisolaire**.

ANTISPAZMÓDIC, -Ă, *antispasmodici, -ce*, adj., s.n. (Medicament) care combate spasmele; antispastic, spasmolitic. — Din fr. **antispasmodique**.

ANTISPÁST, antispasturi, s.n. Picior de vers (antic) alcătuit din patru silabe: două silabe lungi între două silabe scurte. — Din fr. **antispaste**, lat. **antispastus**.

ANTISPÁSTIC, -Ă, *antispastici, -ce*, adj., s.n. Antispasmodic, spasmolitic. — Din fr. **antispastique**.

ANTISPORTÍV, -Ă, *antisportivi*, -e, adj. Care este contrar sportului sau spiritului sportiv. — Din fr. **antisportif**.

ANTISPUMÁNT, *antispuanți*, s.m. Substanță care distruge spumele, folosită în industria petrolieră și în cea alimentară. — **Anti-** + **spumant**.

ANTISTATÁL, -Ă, *antistatali*, -e, adj. Îndreptat împotriva intereselor statului. — **Anti-** + **statal**.

ANTISTÁTIC, -Ă, *antistatici*, -ce, adj., s.n. 1. (Substanță) care împiedică electrizarea materialelor plastice, a fibrelor chimice și a cauciucurilor. 2. (Substanță) care neutralizează discurile¹ (4) din punct de vedere electric. — Din fr. **antistatique**.

ANTISTATIZÁRE, *antistatizări*, s.f. 1. Acțiunea de a împiedica electrizarea materialelor. 2. Acțiunea de a neutraliza discurile¹ (4) din punct de vedere electric. — De la **antistatic**.

ANTISTRÉS adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. Care nu provoacă stres, care protejează împotriva stresului. 2. Adj. invar. Care combate stresul. 3. S.n. (Geol.) Acțiune opusă stresului, în cadrul metamorfismului, care are ca rezultat formarea unor minerale noi. — **Anti-** + **stres**.

ANTISTRÓFĂ, *antistrofe*, s.f. 1. A doua parte în triada strofă-antistrofă-epodă a unei poezii lirice cântate de cor în teatrul antic grec. 2. Repetare a cuvintelor în ordine inversă în vers, în frază. — Din fr. **antistrophe**.

ANTISUBMARÍN adj. invar. Destinat să lupte sau să apere împotriva submarinelor. — **Anti-** + **submarin** (după fr. *anti-sous-marin*).

ANTISUDORÍFIC, -Ă, *antisudorifici*, -ce, adj., s.n. Antitranspirant. — **Anti-** + **sudorific**.

ANTIȘOC adj. invar. (Despre materiale sau dispozitive) Care amortizează șocurile. — Din fr. **antichoc**.

ANTIȘTIŢINFÍC, -Ă, *antiștiințifici*, -ce, adj. Îndreptat împotriva teoriilor științifice și progresului. — **Anti-** + **științific** (după fr. *anti-scientifique*).

ANTITABÁC adj. invar. (Rar) Antitabagic. — Din fr. **antitabac**.

ANTITABÁGIC, -Ă, *antitabagici*, -ce, adj. Care este (folosit) împotriva tutunului și a fumatului; (rar) antitabac. — **Anti-** + **tabagic**.

ANTITÁNC adj. invar. Destinat să lupte sau să apere împotriva tancurilor; anticar¹. *Armă antitanc*. — Din fr. **antitank**.

ANTITEÁTRU s.n. (Rar) Antipiesă. — Din fr. **antithéâtre**.

ANTITÉHNIC, -Ă, *antitehnici*, -ce, adj. 1. (Despre atitudini) Care este împotriva tehnicii. 2. (Despre oameni) Care nu se pricepe la tehnică, care nu are talent tehnic; atehnic. — **Anti-** + **tehnic**.

ANTITÉRMIC, -Ă, *antitermici*, -ce, adj., s.n. Febrifug. — Din fr. **antithermique**.

ANTITÉRO adj. invar. Care este special antrenat pentru lupta împotriva terorștilor. — Abr. de la **antiterorist**.

ANTITERORÍST, -Ă, *antiteroriști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. s.m. și f. (Persoană) care luptă împotriva terorismului. 2. Adj. Care ține de lupta împotriva terorismului, care se referă la lupta împotriva terorismului. — **Anti-** + **terorist**.

ANTITETÁNIC, -Ă, *antitetanici*, -ce, adj. Care combate sau previne tetanosul; antitetanos. — Din fr. **antitetanique**.

ANTITETÁNOS adj. invar. Antitetanic. — **Anti-** + **tetanos**.

ANTITÉTIC, -Ă, *antitettici*, -ce, adj. Care conține o antiteză; care folosește antiteze. — Din fr. **antithétique**.

ANTITÉZĂ, *antiteze*, s.f. 1. Opoziție dialectică între două fenomene, idei, judecăți etc. ♦ Figură de stil bazată pe opoziția dintre două idei, fenomene, situații, personaje, expresii etc., care se evidențiază reciproc. 2. (Fil.) Momentul al doilea al triadei teză-antiteză-sinteză, care neagă teza. — Din fr. **antithèse**.

ANTITÍFIC, -Ă, *antitifici*, -ce, adj., s.n. (Medicament, vaccin) care se folosește împotriva febrei tifoide. — Din fr. **antityphique**.

ANTITIROIDÍAN, -Ă, *antitiroidieni*, -e, adj., s.n. (Medicament) care combate hipertiroidia. [Pr.: -ro-i-] — Din fr. **antithyroïdien**.

ANTITÓN s.n. Emulsie constituită din ulei de in, gumă arabică și acid fosforic, folosită în tipografie pentru combaterea fenomenului de tonare. — **Anti** + **ton**.

ANTITÓXIC, -Ă, *antitoxici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) care distruge otrăvurile, care anihilează efectele lor. — Din fr. **antitoxique**.

ANTITOXÍNĂ, *antitoxine*, s.f. Substanță produsă de organism, capabilă să neutralizeze acțiunea toxinelor microbiene. — Din fr. **antitoxine**.

ANTITRANSPIRÁNT, -Ă, *antitranspiranți*, -te, adj., s.n. (Substanță) care împiedică transpirația; antisudorific. — De la **transpira**.

ANTITRINITÁR, -Ă, *antitrinitari*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Privitor la antitrinitarism. 2. S.m. și f. Adept al antitrinitarismului. — Din fr. **antitrinitaire**.

ANTITRINITÁRISM s.n. Doctrină religioasă care neagă dogma creștină a unității dintre Dumnezeu, Isus Hristos și Sfântul Duh. — Din fr. **antitrinitairisme**.

ANTITRÚST adj. invar. Care este (folosit) împotriva trusturilor (1). — Din engl. **antitrust**.

ANTITUBERCULÓS, -OÁȘĂ, *antituberculoși*, -oase, adj., s. n. (Medicament) care combate tuberculoza. — Din fr. **antituberculeux**.

ANTITUSÍV, -Ă, *antitusivi*, -e, adj., s.n. (Medicament) care calmează tusea. — Din fr. **antitussif**.

ANTIUMÁN, -Ă, *antiumani*, -e, adj. Care este lipsit de omenie; care este îndreptat împotriva omului. [Pr.: -ti-u-] — **Anti-** + **uman**.

ANTIUMANÍSM s.n. Orientare în filosofie, în artă etc., care neagă posibilitatea de desăvârșire a ființei umane, precum și demnitatea, valoarea ei. [Pr.: -ti-u-] — **Anti-** + **umanism**.

ANTIUMANITÁR, -Ă, *antiumanitari*, -e, adj. Care este împotriva sentimentelor omeniești, dușman al drepturilor și libertăților omului. [Pr.: -ti-u-] — **Anti-** + **umanitar**.

ANTIUNIONÍST, -Ă, *antiumioniști*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva unirii, a uniunii a două țări; *spec.* (persoană) care era împotriva unirii Principatelor Române. [Pr.: -ti-u-ni-o-] — **Anti-** + **unionist**.

ANTIUNIVÉRS s.n. Univers ipotetic alcătuit din antimaterie. — **Anti-** + **univers** (după fr. *anti-univers*).

ANTIVARIÓLIC, -Ă, *antivariolici*, -ce, adj., s.n. (Vaccin, ser) care combate variola. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **antivariolique**.

ANTIVEDÉTA, *antivedete*, s.f. Artist, sportiv a cărui comportare denotă anti-vedetism. — **Anti-** + **vedetă**.

ANTIVEDETÍSM s.n. Atitudine a unui artist, a unui sportiv opusă vedetismului. — **Anti-** + **vedetism**.

ANTIVENERÍC, -Ă, *antivenerici*, -ce, adj., s. n. (Medicament) care combate bolile venerice. — **Anti-** + **veneric**.

ANTIVENÍN s.n. (Biol.) Anticorp care neutralizează acțiunea toxică a veninului. — **Anti-** + **venin**.

ANTIVENINÓS, -OÁȘĂ, *antiveninoși*, -oase, adj. Care neutralizează veninul (1). — **Anti-** + **veninos** (după fr. *antivenéreux*).

ANTIVIBRÁTOR, -OÁRE, *antivibratori*, -oare, adj. (Despre un sistem tehnic) Care se opune transmiterii vibrațiilor de o anumită frecvență. — **Anti-** + **vibrator**.

ANTIVIRÁL, -Ă, *antivirali*, -e, adj., s.n. (Medicament) care combate virusii. — Din fr., engl. **antiviral**.

ANTIVÍRUS, (1) *antivirusuri*, s.n., (2) *antivirusi*, s.m. 1. S.n. Substanță care împiedică dezvoltarea virusilor. 2. S.m. (Inform.) Program care protejează preventiv stocurile de informație din calculator, detectează virusarea și asigură tratamentul. [Pl. și; (1, m.) *antivirusi*] — Din fr. **antivirus**.

ANTIVITAMÍNA, *antivitamine*, s.f. (Farm.) Substanță cu structură chimică analoagă cu a vitaminei corespunzătoare. — Din fr. **antivitamine**.

ANTIVOMITÍV, -Ă, *antivomitivi*, -e, adj., s.n. (Medicament) împotriva vărsăturilor. — **Anti-** + **vomitiv**.

ANTIZGÓMOT adj. invar. (Rar) Antifonic². — **Anti-** + **zgomot**.

ANTIZÍMIC, -Ă, *antizimici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) care împiedică fermentațiile. — Din fr. **antizymique**.

ANTOCIÁN, *antocieni*, s.m. Pigment din sucii plantelor care dă florilor, fructelor și frunzelor culoarea roșie, albastră sau violetă. [Pr.: -ci-an] — Din fr. **antocian**.

ANTOFÍTĂ, *antofite*, s.f. (La pl.) Denumire dată plantelor cu flori; (și la sg.) plantă din acest grup; spermatofită. — Din fr. **anthophytes**.

ANTOFITÓZĂ, *antofitoze*, s.f. Boală a plantelor provocată de unele plante parazite sau semiparazite cu flori. — Din fr. **anthophytose**.

ANTOLOGÁ, *antologhez*, vb. I. Tranz. A include într-o antologie. — De la **antologie**.

ANTOLOGÁBIL, -Ă, *antologabili*, -e, adj. Care merită să fie inclus într-o antologie; *p. ext.* care este demn de reținut. — **Antologa** + suf. *-bil*.

ANTOLOGÁRE, *antologări*, s.f. Acțiunea de a antologa și rezultatul ei. — V. **antologa**.

ANTOLOGÁT, -Ă, *antologăți*, -te, adj. Care a fost inclus într-o antologie. — V. **antologa**.

ANTOLÓGIC, -Ă, *antologici*, -ce, adj. De antologie, reprezentativ, indicat să facă parte dintr-o antologie. — Din fr. **anthologique**.

ANTOLOGÍE, *antologii*, s.f. Culegere de lucrări reprezentative, alese dintr-unul sau din mai mulți autori; florilegiu, crestomație. — Din fr. **anthologie**.

ANTONÍCĂ, *antonici*, s.f. Plantă erbacee cu flori albe și fructe aromatice care crește în pădurile de munte (*Chaerophyllum aromaticum*). — **Anton** (n. pr.) + suf. *-ică*.

ANTONÍM, *antonime*, s.n. Cuvânt care, considerat în raport cu altul, are sens contrar. — Din fr. **antonyme**.

ANTONÍMIC, -Ă, *antonimici*, -ce, adj. Care se află în raport de antonimie, referitor la antonimie. — Din fr. **antonymique**.

ANTONIMÍE, *antonimii*, s.f. Raport între două antonime. — Din fr. **antonymie**.

ANTONOMÁJ s.n. Operație de strângere și de distrugere a gărgărițelor care trăiesc în florile de măr. — Din fr. **anthonomage**.

ANTONOMASÍE s.f. Antonomază. — Din ngr., it. **antonomasia**.

ANTONOMÁZĂ, *antonomaze*, s.f. Figură de stil care constă în folosirea unui nume propriu în locul unui nume comun sau a unui nume comun ori a unei prifiraze în locul unui nume propriu; antonomasie. — Din fr. **antonomase**.

ANTOZOÁR, *antozoare*, s.n. (La pl.) Clasă de celenterate marine care cuprinde polipi izolați sau grupați în colonii; coralier (*Anthozoa*); (și la sg.) animal din această clasă. [Pr.: -zo-ar] — Din fr. **anthozoaire**.

ANTRACÉN s.m. Substanță cristalizată de culoare albă-gălbuie, cu fluorescență albastră, care se prepară prin distilarea gudronului cărbunilor de pământ și servește îndeosebi la fabricarea unor corolanți. — Din fr. **anthracène**.

ANTRACHINONĂ, *antrachinone*, s.f. Substanță organică, derivată din antracen, alcătuită din cristale gălbui, care servește ca materie primă pentru unii coloranți. — Din fr. **anthraquinone**.

ANTRACÍT s.n. Cărbune de pământ de calitate superioară, bogat în carbon, sărac în substanțe volatile și apă, de culoare neagră lucioasă, foarte dens, bun combustibil. — Din fr. **anthracite**.

ANTRACNÓZĂ, *antracnoze*, s.f. Boală a unor plante provocată de ciuperci parazite și care formează peete circulare sau neregulate în special portocalii pe frunze. — Din fr. **anthracnose**.

ANTRACOTÉRIU, *antracoterii*, s.m. Gen de mamifer din care s-a dezvoltat porcul mistreț. — Din lat. **anthracoterium**.

ANTRACÓZĂ, *antracoze*, s.f. Boală profesională contractată în urma inhalării prafului de cărbune și infiltrării lui în plămâni. — Din fr. **anthracose**.

ANTRÁCT, *antracte*, s.n. Pauză între două acte sau între două părți ale unei reprezentații. ♦ Piesă instrumentală care se execută în această pauză. — Din fr. **entracte**.

ANTRANÍLIC, *antranilici*, adj. (În sintagma *Acid antranilic* = pulbere cristalină, incoloră, solubilă în apă și în alcool, întrebuințată în chimie ca reactiv de determinare a cuprului, mercurului, plumbului etc. și ai cărei derivați sunt folosiți în parfumerie; acid aminobenzoic. — Din fr. **antranilique**.

ANTRANÓL, *antranoli*, s.m. Alcool obținut prin reducerea antrachinonei, care se folosește în industria materiilor colorante. — Din fr. **anthranol**.

ÁNTRAX s.n. Boală infecțioasă, la animale, transmisibilă la oameni, manifestată mai ales prin leziuni viscerale; dalac, bubă-neagră, cărbune. — Din fr. **anthrax**.

ANTRÉN s.n. Înșuflețire, vioiciune, animație, bună dispoziție. — Din fr. **entrain**.

ANTRÉNÁ, *antrenez*, vb. I. 1. Tranz și refl. A (se) pregăti prin exerciții metodice (fizice, tactice, tehnice, psihologice și teoretice) pentru a obține cele mai bune rezultate într-o activitate (sportivă). 2. Tranz. și refl. A atrage sau a se lăsa atras într-o acțiune, într-o discuție etc.; a (se) înflăcăra. 3. Tranz. A atrage după sine, a pune în mișcare, a mișca un organ de mașină sau o mașină. ♦ A deplasa un material (solid, lichid sau gazos) cu ajutorul unui fluid în mișcare. — Din fr. **entraîner**.

ANTRÉNÁMENT, *antrenamente*, s.n. 1. Proces de instruire sistematică, fizică, psihică etc., în scopul obținerii unor performanțe (sportive). 2. Exercițiu metodic la care este supus un organ, un aparat sau întregul organism animal, în scopul obținerii unei producții superioare. — Din fr. **entraînement**.

ANTRÉNÁNT, *-Ă, antrenanți*, *-te*, adj. Care atrage, care stimulează (într-o activitate). ♦ Distractiv, amuzant. ♦ Plin de antren. — Din fr. **entraînant**.

ANTRÉNÁRE, *antrenări*, s.f. Acțiunea de a (se) antrena. — V. **antrena**.

ANTRÉNÓR, *-OÁRE, antrenori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană calificată care se ocupă cu antrenarea sportivilor. 2. S.n. Utilaj folosit pentru a antrena un organ de mașină sau o mașină. — Din fr. **entraîneur**.

ANTRÉPÓZIT, *antrepozite*, s.n. Clădire amenajată pentru depozitarea stocurilor de mărfuri sau de materiale. — Din fr. **entrepôt** (după *depozit*).

ANTRÉPRENÓR, *-OÁRE, antreprenori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care conduce o antrepriză. — Din fr. **entrepreneur**.

ANTRÉPRENORIAL, *-Ă, antreprenoriali*, *-e*, adj. Care aparține antreprenorului sau antreprizei. — Din fr. **antreprenorial**.

ANTRÉPRÍZÁ, *antreprize*, s.f. Întreprindere care execută lucrări industriale, comerciale, de construcții etc.; lucrarea propriu-zisă. ♦ Expr. *A da în antrepriză* = a da o lucrare spre executare unei întreprinderi sau unui antreprenor. *A lua în antrepriză* = a lua conducerea unei lucrări. — Din fr. **entreprise**.

ANTRÉSÓL, *antresoluri*, s.n. (Rar) Mezanin. — Din fr. **entresol**.

ANTRÉT s.n. v. **antreu**.

ANTRÉTOÁZÁ, *antretoaze*, s.f. 1. Fiecare dintre grinzile transversale care leagă grinzile principale ale unui pod. 2. Bară care servește la legarea a două piese dintr-un mecanism și la menținerea lor fixă la oarecare distanță. 3. Piesă metalică, cilindrică, goală în interior, folosită pentru consolidarea pereților unui cazan cu abur. — Din fr. **entretroise**.

ANTRÉTÉL, *antretele*, s.n. Diminutiv al lui **antreu**. — **Antret** + suf. *-el*.

ANTRÉU, *antreuri*, s.n. Prima încăpere (de dimensiuni mici) a unei locuințe, în care se intră venind de afară; vestibul. [Var.: **antrét** s.n.] — Din fr. **entrée**.

ANTRICÓT, *antricoate*, s.n. Carne de vacă, de oaie sau de porc provenită din regiunea intercostală; p. ext. friptură din această carne; cotlet. — Din fr. **entrecôte**.

ANTRÓPIC, *-Ă, antropici*, *-e*, adj. Antropogen. — Din fr. **anthropique**.

ANTROPO- Element de compuner care cu sensul de „referitor la om”, care servește la formarea unor adjective și substantive. — Din fr. **anthropo-**.

ANTROPOBIOLOGÍE s.f. Ramură a biologiei care studiază specia umană și maimuțele antropoide. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **anthropobiologie**.

ANTROPOCÉNTRIC, *-Ă, antropocentrici*, *-ce*, adj. Privitor la antropocentrism, care aparține antropocentrismului. — Din fr. **anthropocentrique**.

ANTROPOCÉNTRÍSM s.n. Concepție filosofică potrivit căreia omul este centrul și scopul universului. — Din fr. **anthropocentrisme**.

ANTROPOFÁG, *-Ă, antropofagi*, *-ge*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se hrănește cu carne de om; canibal. — Din fr. **anthropophage**, lat. **anthrophagous**.

ANTROPOFAGÍE s.f. Folosire a cărnii de om ca hrană; canibalism. — Din fr. **anthrophagie**.

ANTROPOFÓB, *-Ă, antropofobi*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care urăște oamenii, care are frică de oameni. — Din fr. **anthrophobe**.

ANTROPOFÓBÍE s.f. Atitudine de antropofob, ură, frică de oameni. — Din fr. **anthrophobie**.

ANTROPOGÉN, *-Ă, antropogeni*, *-e*, adj. Care este datorat acțiunii omului, cu urmări asupra reliefului, vegetației și climei; antropoc. *Fenomen antropogen*. — Din fr. **anthropogène**.

ANTROPOGÉNÉTIC, *-Ă, antropogenetici*, *-ce*, adj. De antropogeneză. — Din fr. **anthropogénétique**.

ANTROPOGÉNÉZÁ s.f. Procesul apariției și dezvoltării omului, a speciei umane; antropogenie. — Din fr. **anthropogénese**.

ANTROPOGÉNÍE s.f. Antropogeneză. — Din fr. **anthropogénie**.

ANTROPOGEOGRAFÍE s.f. Ramură a geografiei care se ocupă cu studiul populației și al așezărilor omenești; geografie umană, geografia populației. [Pr.: *-ge-o-*] — Din fr. **anthropogéographie**.

ANTROPOGRÁFIC, *-Ă, antropografici*, *-ce*, adj. De antropografie. — Din fr. **anthropographique**.

ANTROPOGRAFÍE s.f. Știința care studiază trăsăturile fizionomice specifice raselor și tipurilor umane. — Din fr. **anthropographie**.

ANTROPOÍD, *-Ă, antropoizi*, *-de*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre unele maimuțe) Care se aseamănă cu omul; antropomorf (I 1). 2. S.n. (La pl.) Grup de maimuțe superioare asemănătoare cu omul, lipsite de coadă; (și la sg.) maimuță din acest grup. — Din fr. **anthropoïde**.

ANTROPOLÁTRÍE s.f. Dragoste exagerată pentru oameni (reflex al unei erezii creștine). — Din ngr. **anthropolatria**.

ANTROPOLÓG, *-Ă, antropologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în antropologie. — Din fr. **anthropologue**.

ANTROPOLÓGIC, *-Ă, antropologici*, *-ce*, adj. Al antropologiei, privitor la antropologie. — Din fr. **anthropologique**.

ANTROPOLOGÍE s.f. Știință care studiază originea, evoluția și diversele tipuri fizice ale omului, în corelație cu condițiile naturale și social-culturale. — Din fr. **anthropologie**.

ANTROPOLOGÍSM s.n. (Fil.) Concepție materialistă care consideră omul în mod abstract și numai ca pe o ființă naturală, independent de condițiile social-istorice în care se dezvoltă. — Din fr. **anthropologisme**.

ANTROPOMÉTRIC, *-Ă, antropometrici*, *-ce*, adj. De antropometrie, privitor la antropometrie. — Din fr. **anthropométrique**.

ANTROPOMETRÍE s.f. Metodă de studiu constând în măsurarea diferitelor părți ale corpului omnesc și a raportului dintre acestea. — Din fr. **anthropométrie**.

ANTROPOMÓRF, *-Ă, antropomorfi*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. 1. Antropoid. ♦ (Substantivat, n. pl.) Grup de maimuțe asemănătoare cu omul. 2. Care aparține antropomorfismului, privitor la antropomorfism. II. Adj., s.n. (Obiect de artă sau reprezentare decorativă) care are formă de ființă omenească. — Din fr. **anthropomorphe**.

ANTROPOMÓRFÍSM s.n. Concepție care atribuie însușiri omenești unor lucruri, ființe sau procese din natură. ♦ Reprezentare a zeilor și a divinității sub înfățișare omenească. — Din fr. **anthropomorphisme**.

ANTROPOMÓRFÍST, *-Ă, antropomorfiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care admite antropomorfismul. — Din fr. **anthropomorphiste**.

ANTROPOMÓRFÍZÁ, *antropomorfizez*, vb. I. Tranz. A atribui unui lucru, unui fenomen, unei divinități etc. sentimente și însușiri umane. — Din fr. **anthropomorphiser**.

ANTROPONÍM, *antroponime*, s.n. 1. Nume de persoană (prenume, patronim sau poreclă); antroponim. 2. Toponim provenit dintr-un nume de persoană. — Din fr. **antroponyme**.

ANTROPONÍMIC, *-Ă, antroponimici*, *-ce*, adj., s.n. 1. Adj. Care se referă la antroponimie; antroponimic (1). 2. S.n. Nume de persoană (prenume, patronim sau poreclă); antroponimic. — Din fr. **anthroponymique**.

ANTROPONÍMÍE s.f. 1. Ramură a lingvisticii care studiază numele de persoană; antroponimic (2). 2. Totalitatea numelor de persoană dintr-o localitate, dintr-o regiune sau dintr-o limbă. — Din fr. **anthroponymie**.

ANTROPONOMÁSTIC, *-Ă, antroponomastici*, *-ce*, adj., s.f. (Înv.) 1. Adj. Antroponimic (1). 2. S.f. Antroponimie. — Din fr. **anthroponomastique**.

ANTROPOPITÉC, *antropopiteci*, s.m. Maimuță considerată precursorul omului. — Din fr. **anthropopithèque**.

ANTROPOZOFÍE s.f. Cale de cunoaștere a lumii și a omului care abordează și dimensiunile spirituale ale acestora. — Din fr. **anthroposophie**.

ANTÚM, *-Ă, antumi*, *-e*, adj. (Despre lucrări scrise) Publicat în timpul vieții autorului. — Cf. lat. *ante*.

ANTURĂJ, *anturaje*, s.n. Totalitatea persoanelor care constituie mediul social particular al cuiva, care înconjoară în mod obișnuit pe cineva; mediul, compania, societatea în care trăiește cineva. — Din fr. **entourage**.

ANTĂRT adv. (Reg.) Acum doi ani. [Acc. și: *ântărți*] — Lat. **anno tertio**.

ANUAL, **-Ă**, *anuali*, *-e*, adj. Care are loc o dată pe an; care durează un an; care corespunde unui an. *Raport anual. Plantă anuală. Plan anual*. [Pr.: *-nu-al*] — Din fr. **annuel**, lat. **annualis**.

ANUAR, *anulare*, s.n. Publicație periodică anuală care prezintă activitatea unei instituții, a unei întreprinderi etc. sau care conține studii științifice. [Pr.: *-nu-ar*] — Din fr. **annuaire**.

ANUITĂTE, *anuități*, s.f. Sumă de bani (incluzând o parte din capital și dobânda corespunzătoare) care se plătește periodic (de obicei anual) spre a rambursa un capital sau o datorie. ♦ *P. ext.* Sumă ce se plătește anual pentru o asigurare. [Pr.: *-nu-i-*] — Din fr. **annuité**.

ANULĂ, *anulez*, vb. I. Tranz. **1.** A declara nul, a desființa, a suprima sau a abroga un act, o dispoziție etc.; *p. gener.*: a desființa, a suprima, a declara nul; a șterge, a bara. **2.** A egala cu zero o expresie matematică. — Din fr. **annuler**, lat. **annulare**.

ANULĂBIL, **-Ă**, *anulabili*, *-e*, adj. Care se poate anula. — Din fr. **annulable**.

ANULABILITATE s.f. Posibilitate a unui act, a unui document etc. de a fi anulat. — Din fr. **annulabilité**.

ANULĂR, **-Ă**, *anulari*, *-e*, adj. (Rare) De forma unui inel, care se înfășează ca un inel. — Din fr. **annulaire**.

ANULĂRE, *anulări*, s.f. Acțiunea de a *anula*; anulație. — V. **anula**.

ANULĂT, **-Ă**, *anulați*, *-te*, adj. **1.** (Despre acte, dispoziții etc.) Care a fost declarat nul; abrogat. **2.** (Despre un text, o literă, o cifră etc.) Barat. — V. **anula**.

ANULĂȚIE, *anulații*, s.f. (Rare) Anulare. — Din fr. **annulation**.

ANUME adj. invar., adv. I. Adj. invar. Care se face, se spune etc. în mod special. *O vorbă anume*. II. Adv. **1.** Cu numele de... ♦ Lată care; adică. *În limba română sunt trei genuri, și anume: masculin, feminin și neutru*. **2.** Înadins, special; cu scopul. *A venit anume pentru mine*. **3.** În mod precis, exact. *Cât anume?* — A³ + **nume**.

ANUMÍT, **-Ă**, *anumiți*, *-te*, adj. **1.** Care a fost hotărât, precizat. *O anumită zi. O anumită casă*. ♦ Deosebit, special, aparte. *Se uita într-un anumit fel*. **2.** Unul, oarecare. *Anumiți oameni*. — **Anume** + suf. *-it* (după germ. *bestimmt*).

ANUNCIATOR, *anunțatoare*, s.n. Aparat care anunță modificări sau abateri în timpul funcționării unui sistem tehnic. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **annonciateur**.

ANUNȚ, *anunțuri*, s.n. Înștiințare (scrisă). — Din **anunța** (derivat regresiv).

ANUNȚĂ, *anunți*, vb. I. Tranz. A aduce la cunoștință; a vesti, a înconștința. ♦ A vesti sosirea cuiva (rostindu-i numele cu voce tare). — Din fr. **annoncer**, lat. **annuntiare**.

ANUNȚĂRE, *anunțări*, s.f. Acțiunea de a *anunța*. — V. **anunța**.

ANUNȚĂTOR, **-OĂRE**, *anunțători*, *-oare*, adj. (Rare) Care anunță, vestește sau prevestește ceva. — **Anunța** + suf. *-ător*.

ANURĂ, *anure*, s.f. (La pl.) Ordin de amfibieni lipsiți de coadă în stadiul de adult, cu membrele adaptate pentru salt; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din fr. **anures**.

ANURIE, *anurii*, s.f. Încetare patologică a urinării, întâlnită în bolile renale. — Din fr. **anurie**.

ĂNUS, *anusuri*, s.n. Orificiu terminal al intestinului gros, prin care sunt eliminate materiile fecale. — Din fr., lat. **anus**.

ANVELOPĂ, *anvelope*, s.f. I. Înveliș de protecție al camerei de aer a unei roți de vehicul, confecționat din cauciuc. ♦ Înveliș exterior al unei mingi de fotbal, de volei etc. **2.** Supracopertă. **3.** (Pict.) Atmosferă difuză care învăluie figurile dintr-un tablou. — Din fr. **enveloppe**.

ANVERGURĂ, *anverguri*, s.f. **1.** Desfășurare, întindere. ♦ Loc. adj. *De mare anvergură* = pe plan mare; vast, atocuprinzător. **2.** Distanță între extremitățile aripilor unui avion. ♦ Distanță între vârfulurile aripilor întinse la păsări, fluturi și lilici. — Din fr. **envergure**.

ANXIETĂTE s.f. Stare de neliniște, de așteptare încordată, însoțită de palpații, jenă în respirație etc., întâlnită în unele boli de nervi. [Pr.: *-xi-e-*] — Din fr. **anxiété**, lat. **anxietas**, **-atis**.

ANXIÓS, **-OĂȘĂ**, *anxioși*, *-oase*, adj. Neliniștit, îngrijorat, încordat. [Pr.: *-xi-os*] — Din fr. **anxieux**.

ANZERIFÖRMĂ, *anzeriforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări înotătoare, cu gâtul lung, cu picioarele scurte, având trei degete unite printr-o membrană; (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Din fr. **anseriforme**.

AOLEÓ interj. v. **aoleu**.

AOLÉU interj. Exclamație care exprimă durere, spaimă, dor, mirare. [Var.: **aléu**, **oleú**, **oleó**, **oleoé**, **oleú** interj.] — Onomatopee.

AOLÍCĂ interj. (Pop.) Diminutiv al lui *aoleu*. — **Aoleu** + suf. *-ică*.

AORÍST, *aoriste*, s.n. Timp verbal, în unele limbi vechi, care exprimă o acțiune trecută nedeterminată. — Din fr. **aoriste**, lat. **aoristus**.

AÓRTĂ, *aorte*, s.f. Cea mai mare arteră a corpului la vertebrate, care duce sângele oxigenat de la inimă în tot corpul. ♦ (Adjectival) *Artera aortă*. — Din fr. **aorte**.

AÓRTIC, **-Ă**, *aortici*, *-ce*, adj. Care aparține aortei, privitor la aortă. — Din fr. **aortique**.

AORTITĂ, *aortite*, s.f. Inflamație cronică a aortei. — Din fr. **aortite**.

APAGÓGIC, **-Ă**, *apagogici*, *-ce*, adj. (În sintagma) *Raționament* (ori *argument*) *apagogic* sau *demonstrație apagogică* = raționament sau demonstrație (ori argument) indirect(ă) prin reducere la absurd. — Din fr. **apagogique**.

APANĂJ, *apanaje*, s.n. **1.** Parte dintr-un domeniu feudal acordată fiilor din casele domnitoare și din marile familii nobile; proprietate sau venit acordat din averea țării membrilor unei familii domnitoare. **2.** Bun material sau spiritual care se atribuie cuiva sau este acaparat în mod exclusiv de cineva; *fig.* ceea ce este propriu unei persoane sau unui lucru. — Din fr. **apanage**.

APĂR, *apari*, s.m. (Rare) Cel care vindea apă (aducând-o cu sacua). — **Apă** + suf. *-ar*.

APARĂT, *aparate*, s.n. **1.** Sistem de piese care servește pentru o operație mecanică, tehnică, științifică etc. *Aparat de radio. Aparat telegrafic*. **2.** Sistem tehnic care transformă o formă de energie în alta. **3.** Ansamblu de organe anatomice care servesc la îndeplinirea unei funcțiuni fundamentale. *Aparat digestiv*. **4.** Totalitatea serviciilor (sau, *p. ext.*, a personalului) care asigură bunul mers al unei instituții sau al unui domeniu de activitate. *Aparat administrativ*. ♦ *Aparat de stat* = totalitatea organelor de stat care îndeplinesc funcțiile acestuia; totalitatea angajaților acestor organe. **5.** Ansamblul mijloacelor care servesc pentru un anumit scop. ♦ *Aparat științific* = totalitatea documentelor, izvoarelor, surselor de investigație științifică folosite de un cercetător. *Aparat critic* = totalitatea notelor și comentariilor care însoțesc o ediție critică. — Din lat. **apparatus**, fr. **appareil**, germ. **Apparat** (cu unele sensuri după fr. *appareil*).

APARĂȚĂJ, *aparataje*, s.n. Totalitate a aparatelor folosite într-un anumit domeniu de activitate. — **Aparat** + suf. *-aj* (după fr. *appareillage*).

APARĂȚCIC, *aparatacici*, s.m. Membru al conducerii unui partid sau al unui sindicat. ♦ Persoană care face carieră în cadrul unui partid politic pentru a ocupa posturi de conducere. — Din rus. **aparatačik**.

APARĂTURĂ, *aparaturi*, s.f. Totalitate a aparatelor care asigură funcționarea și controlul unei anumite instalații, mașini etc.; *p. ext.* aparataj. — Din germ. **Apparatur**.

APĂRE vb. III v. **apărea**.

APĂRĚNT, **-Ă**, *apărești*, *-te*, adj. **1.** Care este altfel decât pare la prima vedere, care este doar în aparență așa cum se arată. *Liniste apărentă*. ♦ (Adverbial) În aparență. **2.** (Franțuzism) Care apare cu claritate (privirii, minții). ♦ *Cărâmidă apărentă* = cărâmidă specială destinată zidirii unor fațade care nu se acoperă cu tencuială. — Din fr. **apparent**, lat. **apparens**, **-ntis**.

APĂRĚNȚĂ, *apărește*, s.f. Înfățișare exterioară (și adesea neconformă cu realitatea) a cuiva sau a ceva. ♦ Loc. adv. *În apărește* = după exterior, la prima vedere. ♦ Expr. *A salva apăreștele* = a reuși să dea unui lucru, unei situații etc. o înfățișare care să ascundă o realitate neplăcută. — Din fr. **apparence**, lat. **apparentia**.

APĂRĚȚIE, *apăreții*, s.f. **1.** Faptul de a apărea, de a se arăta privirii; ivire. ♦ Moment inițial al unui proces în curs de dezvoltare. **2.** Ieșire de sub tipar a unei cărți, a unui periodic etc.; publicare. — Din fr. **apparition**, lat. **apparitio**, **-onis**.

APARTAMENT, *apartamente*, s.n. Grup de încăperi într-o clădire, care formează o unitate și servește ca locuință. — Din fr. **appartement**.

APĂRTE adv. În mod separat, deosebit (de...). ♦ (În teatru, ca indicație pentru actori) Cu glas mai scăzut, ca și cum ar vorbi cu sine însuși. ♦ (Adjectival) Deosebit, special; anumit. *Trăsătură aparte*. — A³ + **parte** (după fr. *à part*).

APARTENENȚĂ, *apartenențe*, s.f. Faptul de a ține, de a fi legat de cineva sau de ceva; proprietatea de a fi un element constitutiv al unui ansamblu. — Din fr. **appartenance**.

APARTENANȚĂ, *apartenanți*, s.n. Scurt monolog rostit cu glas scăzut de un actor pe scenă, ca pentru sine. — Din fr. **aparté**.

APĂRTHEID s.n. Politică de segregare rasială practică până în anul 1991 de guvernul Republicii Sud-Africane. — Din engl. **apartheid**.

APĂRȚINE, *apărțin*, vb. III. Intrans. A ține, a depinde de cineva sau de ceva; a fi proprietatea cuiva. ♦ A face parte dintr-o anumită clasă, dintr-o anumită organizație etc. — Din fr. **appartenir** (după *ține*).

APĂRȚINERE s.f. (Rare) Acțiunea de a *apărține* și rezultatul ei. — V. **apărține**.

APĂȘ, *apași*, s.m. **1.** (La pl.) Numele unui trib de indieni din Texas; (și la sg.) indian din acest trib. **2.** (Rare) Derbedeu, haimana; hoț; bandit. — Din fr. **apache**.

APĂȚIC, **-Ă**, *apățici*, *-ce*, adj. Care este cuprins de apatie, care manifestă sau trădează apatie. — Din fr. **apathique**.

APĂȚIE s.f. Stare, adesea patologică, de indiferență față de propria persoană și față de lumea înconjurătoare. ♦ (În unele concepții filosofice și religioase) Ideal moral care constă în înăbușirea oricărei pasiuni. — Din fr. **apathie**, lat. **apatia**.

APĂȚIT s.n. Fosfat natural de calciu, sticloș, incolor sau variat colorat, utilizat la fabricarea îngrășămintelor minerale și la extragerea fosforului. — Din fr. **apatite**.

APĂȚID, **-Ă**, *apățizi*, *-de*, s.m. și f., adj. (Persoană) care nu are cetățenia niciunei stat. — Din fr. **apatride**.

APATRIDIE, *apatridii*, s.f. (Rare) Situație de apatrid. — Din fr. **apatridie**.

ĂPĂ, *ape*, s.f. **I**. Lichid incolor, fără gust și fără miros, compus din hidrogen al oxigenului, care formează unul dintre învelișurile Pământului. ◊ *Apă de Javel* v. *Javel*. *Apă neagră* = glaucom. ◊ Expr. *Apă de ploaie* = vorbe fără conținut, vorbe goale; (concr.) lucru fără valoare. *A bate apa în piua* = a vorbi mult și fără rost. *A fi (toți) o apă (și un pământ)* = a fi la fel. *A intra la apă = a)* (mai ales despre țesături) a-și micșora dimensiunile după ce a fost băgat în apă (**I 1**); **b)** (fam.) a ajunge într-o situație grea, neplăcută. (Fam.) *A băga (pe cineva) la apă* = a face (cuiva) un mare neajuns. *A nu avea (nici) după ce bea apă* = a fi extrem de sărac. **2.** Masă de apă (**I 1**) formând un râu, un lac, o mare etc. ◊ *Ape teritoriale* = porțiune a mării sau a oceanului situată de-a lungul coastelor unui stat, formând o parte integrantă a teritoriului acestuia. ◊ Loc. adv. *Ca pe apă* sau *ca apa* = în mod curgător, fluent; pe dinafară. *Știe lecția ca pe apă*. ◊ Expr. *A ști (sau a vedea) în ce ape se scaldă cineva* = a cunoaște gândurile, intențiile sau dispoziția cuiva. *A lăsa pe cineva în apele lui* = a nu deranja, a lăsa pe cineva în pace. *A nu fi în apele lui* = a fi abătut sau prost dispus. *A-i veni (cuiva) apa la moară* = a se schimba împrejurările în favoarea sa. *A-i lua (cuiva) apa de la moară* = a-i crea (cuiva) condiții nefavorabile; a face să nu mai poată spune nimic. ◊ (La pl.) Valuri, unde. **3.** Fig. (La pl.) Joc de culori făcut în lumină de unele obiecte lucioase. **II. 1.** (Urmat de determinări) Denumire dată unor preparate lichide industriale, farmaceutice, de parfumerie etc. *Apă de colonie*. ◊ *Apă grea* = combinație a oxigenului cu deuteriul, folosită în unele reactoare nucleare. *Apă oxigenată* v. *oxigenat*. (Pop.) *Apă tare* = acid azotic. *Apă de clor* = soluție care atacă aurul și platina și este folosită ca decolorant în industria textilă și a hârtiei. *Apă de var* = soluție cu proprietăți antiidiareice și antiacide. **2.** Fig. Denumire dată unor secreții apoase ale corpului (lacrimi, salivă, sudoare etc.). ◊ Expr. *A-i lăsa (cuiva) gura apă* (după ceva) = a dori (ceva) neșus de mult. *A fi (numai o) apă* = a fi foarte transpirat. — Lat. *acqua*.

APĂRĂ, *ăpăr*; vb. **I**. Tranz. **1.** A interveni în ajutorul cuiva sau a ceva pentru a-l susține împotriva unei acțiuni ostile. ◊ A păzi un teritoriu, un oraș etc.; a menține o poziție prin luptă. ◊ Refl. A se împotrivi unui atac, unei acțiuni ostile. **2.** A pune la adăpost de o primejdie, de frig etc.; a feri, a ocroti. **3.** A susține pe cineva sau ceva, respingând obiecțiile aduse; a pleda cauza cuiva înaintea justiției. ◊ Refl. A aduce în sprijinul său argumentele necesare spre a dovedi că este pe nedrept învinuit. — Lat. *apparere* „a pregăti, a dispune”.

APĂRĂIE s.f. Apărire. — **Apă** + suf. *-ărie*.

APĂRĂRE, *ăpărări*, s.f. Acțiunea de a (se) apăra. ◊ Loc. vb. *A lua apărea* = a apăra (pe cineva sau ceva). ◊ (Mil.) Una dintre formele principale de luptă, care urmărește oprirea ofensivei inamicului; totalitatea măsurilor luate în acest scop. ◊ (Concr.) Parte într-un proces care apăra cauza cuiva. ◊ (Concr.) Totalitatea jucătorilor dintr-o echipă sportivă care au rolul de a apăra sau proteja poarta proprie. — V. **apăra**.

APĂRĂTOR, **-OĂRE**, *ăpărători*, *-oare*, adj., s.m., s.f., s.n. **1.** Adj. Care apăra sau protejează. **2.** S.m. și f. Persoană care apăra sau sprijină ceva sau pe cineva. ◊ Persoană care apăra cauza cuiva în fața justiției. ◊ Fundaș. **3.** S.n., s.f. Nume dat unor obiecte sau dispozitive (tehnice) cu rol protector. — **Apăra** + suf. *-ător*.

APĂREĂ, *ăpăr*; vb. **II**. Intrans. **1.** A se arăta în fața cuiva, a deveni vizibil cuiva, a se ivi; a lua naștere. ◊ A se arăta (cuiva) sub o anumită înfățișare, a lua (pentru cineva) un anumit aspect. **2.** (Despre publicații) A ieși de sub tipar. [Var.: **apăre** vb. **III**] — Din lat. *apparere* (după *părea*).

APĂRIE s.f. Apă multă (de obicei vărsată sau căzută pe jos); apăraie. — **Apă** + suf. *-ărie*.

APĂSĂ, *apăs*, vb. **I**. Tranz. și intrans. A se lăsa cu toată greutatea asupra unui lucru, a exercita o presiune asupra unui corp; a presa. ◊ Intrans. Fig. A accentua, a sublinia în vorbire un cuvânt, o frază etc. **2.** Tranz. Fig. A asupri, a oprima; a face să sufere, a chinui, a copleși. — Lat. **appensare*.

APĂSĂRE, *apăsări*, s.f. Acțiunea de a apăsa și rezultatul ei. ◊ Stare a celui chinut, copleșit de suferință, de griji materiale sau morale. — V. **apăsa**.

APĂSĂT, **-Ă**, *apăsăți*, *-te*, adj. (Despre mers, pași etc.; adesea adverbial) Energic (și sacadat). ◊ Fig. (Despre modul de exprimare, vorbele etc. cuiva) Care este subliniat, marcat, arătând hotărâre, fermitate. ◊ (Adverbial) *Vorbește apăsat*. — V. **apăsa**.

APĂSĂTOR, **-OĂRE**, *apăsători*, *-oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care asuprește, oprimă; care copleșește, chinuiește. **2.** S.n. (Tehn.) Călcător (**III 1**). — **Apăsa** + suf. *-ător*.

APĂTÓS, **-OĂSĂ**, *apătoși*, *-oase*, adj. Care conține multă apă, care este îmbibată cu apă; apos. — Lat. **aquatosus* sau din **apă** (după *sănătos*, *secetos* etc.).

APEDŪCT, *apeducte*, s.n. Ansamblu de construcții și de instalații care servesc la transportarea apei de la locul de captare până la cel de folosire. — Din lat. *aqueeductus* (după **apă**).

APĒL, *apeluri*, s.n. **1.** Strigare a numelor unor persoane dintr-o colectivitate, spre a verifica prezența lor într-un anumit loc. **2.** Chemare scrisă sau orală adresată unei colectivități sau unei persoane. **3.** Cerere, rugăminte. ◊ Loc. vb. *A face apel la cineva (sau la ceva)* = a apela (**1**). **4.** Acțiune făcută la o instanță judecătorească superioară, spre a obține anularea unei sentințe date de o instanță inferioară. ◊ *Curte de apel* = instanță judecătorească, superioară tribunalului, care are competența de a judeca recursul cuiva împotriva sentinței tribunalului. **5.** Producere a

unui semnal sonor sau luminos prin care se marchează cererea de a stabili o legătură telefonică sau telegrafică. — Din fr. **appel**.

APĒLĂ, *apelez*, vb. **I**. Intrans. **1.** A se adresa cuiva cu o rugăminte, cu o cerere, a cere concursul cuiva. **2.** (Jur.) A introduce un apel (**4**). — Din fr. **appeler**.

APĒLĂNT, **-Ă**, *apelanți*, *-te*, s.m. și f. (Jur.) Persoană care a introdus un apel împotriva unei sentințe judecătorești. — Din fr. **appellant**.

APĒLATIV, **-Ă**, *apelativi*, *-e*, adj., s.n. Care se aplică unei clase, unei specii întregi; comun, general. ◊ (Substantivat, n.) Substantiv comun, nume. — Din fr. **appellatif**, lat. **appellativus**.

APĒLLA s.f. Nume dat adunării poporului din Sparta antică. — Cuv. gr.

APĒLPISĪE, *apelpisii*, s.f. (Înv.) Stare de deznădejde, de disperare sau de exasperare. — Din ngr. **apelpisia**.

APĒLPISĪT, **-Ă**, *apelpisiți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Înv.) (Om) deznădăjduit, disperat, exasperat, care nu se mai poate stăpâni. — Din **apelpisi** (înv. „a deznădăjdui” < ngr.).

APĒNDICE, *apendice*, s.n. **1.** (În forma accentuată *apendice*) Mică prelungire a tubului intestinal, în partea de jos a cecului². **2.** Parte secundară a unui obiect, care se prezintă ca o prelungire sau ca o completare a acestuia. **3.** Adaos, anexă, supliment la o publicație. **4.** (Fon.) Element fonic suplimentar care însoțește articulația unui sunet. [Acc. și: *apendice*] — Din fr. **appendice**, lat. **appendix**, **-icis**.

APĒNDICECTOMĪE, *apendicectomii*, s.f. Îndepărtare a apendicelui (**1**) pe cale chirurgicală. — Din fr. **apendicectomie**.

APĒNDICĪTĂ, *apendicite*, s.f. Boală care constă în inflamarea acută sau cronică a apendicelui (**1**) și care se manifestă de obicei prin crize dureroase. — Din fr. **apendicite**.

APĒNDICŪL, *apendicule*, s.n. Apendice mic. — Din fr. **apendicule**.

APĒNDICŪLĂR, **-Ă**, *apendiculari*, *-e*, adj. Care formează un apendice, în formă de apendice. — Din fr. **apendiculaire**.

APĒPSĪE, *apepsii*, s.f. Întârziere a procesului de digestie, din cauza secreției gastrice insuficiente. — Din fr. **apepsie**.

APĒRCEPTĪV, **-Ă**, *aperceptivi*, *-e*, adj. Care se referă la apercepție, care constituie o apercepție. — Din fr. **aperceptif**.

APĒRCEPĪE s.f. Proces mental care constă în integrarea percepțiilor în experiența individuală anterioară. — Din fr. **aperception**.

APĒRIODĪC, **-Ă**, *aperiodici*, *-ce*, adj. Care nu variază periodic (în timp). [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **apériodique**.

APĒRITĪV, *aperitive*, s.n. **1.** Gustare care se ia înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare). **2.** Băutură alcoolică consumată înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare). — Din fr. **apéritif**, lat. **aperitivus**.

APĒRTOMĒTRU, *apertometre*, s.n. (Fot.) Instrument pentru măsurarea unghiului. — Din fr. **apertometre**, engl. **apertometer**.

APĒTĂL, **-Ă**, *apetali*, *-e*, adj. (Despre flori, p. ext. despre plante) Care este lipsit de petale. ◊ (Substantivat, f. pl.) Grup de plante dicotiledonate cu florile fără petale. — Din fr. **apétale**.

APĒTENŢĂ s.f. (Livr.) Tendință a cuiva către ceea ce îi poate satisface nevoile, înclinațiile etc. naturale. — Din fr. **appétence**.

APĒTISĂNT, **-Ă**, *apetisanți*, *-te*, adj. Care trezește, stimulează pofta de mâncare; p. ext. care atrage, îmbie, ispitește. — Din fr. **appétissant**.

APĒTĪT, *apétituri*, s.n. Poftă de mâncare; p. ext. dorință nestăpănită de a face ceva. — Din fr. **appétit**.

ĂPEX, *apexuri*, s.n. **1.** (Astron.) Punct de pe bolta cerească spre care se deplasează în aparență sistemul nostru solar. **2.** Capăt, extremitate (ascuțită) a unui obiect. — Din fr., lat. **apex**.

APĒCĂL, **-Ă**, *apicali*, *-e*, adj. **1.** (Anat., Med.) Care este situat la vârful, la extremitatea unui organ. **2.** (Despre consoane) Articulat prin apropierea vârfului limbii de dinți, de alveole, de bolta palatului. — Din fr. **apical**.

APĒCOL, **-Ă**, *apicoli*, *-e*, adj. Care se obține de la albine; care aparține apiculturii, privitor la apicultură. — Din fr. **apicole**.

APĒCULTŌR, **-OĂRE**, *apicultori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu apicultura; albinar, prîsăcar, stupar. — Din fr. **apiculteur**.

APĒCULTŪRĂ s.f. (Știință care se ocupă cu) creșterea și îngrijirea rațională a albinelor, în scopul folosirii produselor lor; albinărit, prîsăcăr, stupărit. — Din fr. **apiculture**.

APĒIDĂ, *apide*, s.f. (La pl.) Familie de insecte himenoptere care cuprinde albinele și bondarii; (și la sg.) insectă care aparține acestei familii. — Din fr. **apidé**.

APĒIŌL s.n. (Farm.) Ulei extras din semințele de pătrunjel și care servește la declanșarea menstruației și ca febrifug. [Pr.: *-pi-ol*] — Din fr. **apiol**.

APĒRĒTĪC, **-Ă**, *apirétics*, *-ce*, adj. Care are temperatura corpului în limite normale; care nu este însoțit de febră; afebril. — Din fr. **apyrétique**.

APĒREXĪE s.f. Lipsă a febrei în cazul unei boli. — Din fr. **apyrexie**.

APĒTERĂPIC, **-Ă**, *apiterapici*, *-ce*, adj. De apiterapie. — **Apiterap**[ic] + suf. *-ic*.

APITERAPIE, *apiterapii*, s.f. Tratatament cu produse apicole. — **Api**[col] + **terapie**.

APLANĂ, *aplanez*, vb. I. Tranz. A face să dispară o neînțelegere, un conflict etc. — Din fr. **aplanir**.

APLANĂRE s.f. Acțiunea de a *aplană* și rezultatul ei. — V. **aplană**.

APLATIZĂ, *aplatizez*, vb. I. Tranz. A face plat, a turti prin presare. — După fr. **aplatir**.

APLATIZĂRE, *aplatizări*, s.f. Faptul de a *aplatiza*. — V. **aplatiza**.

APLATIZĂT, -**Ă**, *aplatizați*, -te, adj. Plat, turtit prin presare. — V. **aplatiza**.

APLAUDĂ, *aplaud*, vb. I. Intrans. A bate din palme în semn de mulțumire, de aprobare, de admirație. ♦ Tranz. A-și exprima mulțumirea, aprobarea, admirația față de cineva sau ceva prin aplauze. [Pr.: -pla-u-] — Din fr. **applaudir**, lat. **applaudere**.

APLAUDĂC, *aplaudaci*, s.m. (Fam.; peior.) 1. Persoană care aplaudă în special pe cei ce dețin puterea. 2. Persoană conformistă, obedientă. — **Aplauda** + suf. -ac.

APLAUDĂRE, *aplaudări*, s.f. Acțiunea de a *aplauda*; (rar, la pl.) aplauze. [Pr.: -pla-u-] — V. **aplauda**.

APLAUZE s.n. pl. Bătăi repetate din palme în semn de mulțumire, de aprobare, de admirație; aplaudări. [Pr.: -pla-u-] — Din lat. **applausus**, it. **applauso**.

APLĂZIC, -**Ă**, *aplazici*, -ce, adj. (Med.; despre țesuturi, organe) Care prezintă aplazie. — Din fr. **aplasique**.

APLAZIE s.f. Lipsă de dezvoltare a unui țesut sau a unui organ. — Din fr. **aplasie**.

APLECĂ, *aplec*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A face să-și schimbe sau a-și schimbe poziția (verticală) prin îndoire spre pământ; a (se) îndoi, a (se) înclina, a (se) pleca; fig. a (se) supune. 2. Tranz. (Pop.) A alăpta. 3. Refl. Fig. A simți atracție, vocație pentru ceva, a înclina către ceva; a se preocupa de cineva sau de ceva. 4. Refl. (În expr.) *A i se apleca* = a căpăta o indigestie; a-i veni greață. — Lat. **applicare**.

APLECĂRE, *aplecări*, s.f. Acțiunea de a (se) *apleca* și rezultatul ei. ♦ Fig. Pre-dispoziție, înclinație pentru ceva. — V. **apleca**.

APLECĂT, -**Ă**, *aplecați*, -te, adj. Care și-a schimbat poziția (verticală); îndoit, înclinat, plecat, adus. — V. **apleca**.

APLICĂ, *aplic*, vb. I. Tranz. 1. A pune un lucru pe (sau peste) altul pentru a le fixa, a le uni, a face din ele un corp comun. 2. A pune ceva în practică; a întrebuița, a folosi; a face, a administra. *A aplica un procedeu*. *A aplica un tratament*. ♦ Loc. vb. *A aplica (cuiva) o corecție* = a pedepsi cu bătaia (pe cineva). 3. A administra (un tratament medical). 4. A raporta un principiu general la un caz concret, particular. — Din fr. **appliquer**, lat. **applicare**.

APLICĂBIL, -**Ă**, *aplicabili*, -e, adj. Care se poate aplica. — Din fr. **applicable**. **APLICABILITATE** s.f. Posibilitatea de a fi pus în practică. — Din fr. **applicabilité**.

APLICĂRE, *aplicări*, s.f. Acțiunea de a *aplica* și rezultatul ei. — V. **aplica**.

APLICĂT, -**Ă**, *aplicați*, -te, adj. 1. (În sintagma) *Broderie aplicată* = motiv de broderie care se realizează prin fixarea și conturarea pe un material a unor bucăți din altă țesătură. 2. (Despre unele științe sau domenii de cercetare) Care își găsește o aplicație imediată. 3. (Franțuzism; despre oameni) Înzeștriat, talentat. — V. **aplica**.

APLICATIV, -**Ă**, *aplicativi*, -e, adj. (Despre unele științe, domenii sau metode de cercetare) Care își găsește o aplicație imediată, care este legat nemijlocit de viața practică. — Din fr. **applicatif**.

APLICATIVITATE s.f. (Rar) Caracter aplicativ. — După fr. **applicabilité**.

APLICĂȚIE, *aplicații*, s.f. 1. Faptul de a aplica (1). ♦ Ceea ce se aplică (1); p. ext. obiect, lucru care rezultă din aplicarea aceasta. 2. Faptul de a aplica (2), de a pune în practică. 3. Fig. Aptitudine, talent, înclinație. — Din fr. **application**.

APLICĂ, *aplice*, s.f. 1. Ornament în relief fixat pe suprafața unui obiect, a unui perete etc. 2. Corp de iluminat care se fixează pe perete. — Din fr. **applique**.

APLÍT s.n. Rocă eruptivă de culoare deschisă, cu aspect grăunțos fin. — Din fr. **aplite**, germ. **Aplit**.

APLÓMB s.n. 1. (Livr.) Siguranță absolută sau îndrăzneală (adesea nejustificată) manifestate în comportarea cuiva. 2. Poziție și direcție a membrului unor animale în raport cu pământul și cu planul median al corpului, care servește la alegerea animalelor în vederea selecției. — Din fr. **aplomb**.

APNÉE s.f. (Med.) Oprire temporară, voluntară sau involuntară, a respirației. — Din fr. **apnée**.

APOCALÍPS s.n. Parte din Noul Testament în care este înfățișat în chip alegoric sfârșitul lumii. ♦ *P. ext.* Scriere religioasă cuprinzând prorocii despre sfârșitul lumii. ♦ Sfârșitul lumii în religia creștină. [Var.: **apocalipsă** s.f.] — Din fr. **apocalypse**, lat. **apocalypsis**.

APOCALÍPSĂ s.f. v. **apocalips**.

APOCALÍPTIC, -**Ă**, *apocaliptici*, -ce, adj. Care aparține apocalipsului, specific apocalipsului; p. ext. care are aspectul unei catastrofe. — Din fr. **apocalyptique**.

APOCINACÉE, *apocinacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee sau lemnoase care secretă un suc lăptos; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **apocynacée**.

APOCÓPĂ, *apocope*, s.f. (Fenomen fonetic care constă în) dispariția unui sunet sau a unui grup de sunete de la sfârșitul unui cuvânt. — Din fr. **apocope**, lat. **apocopa**.

APOCRÍF, -**Ă**, *apocrifi*, -e, adj. (Despre scrieri) Care este atribuit altui autor decât celui adevărat; a cărui autenticitate este îndoielnică. ♦ (Substantivat, n.) Scriere religioasă nerecunoscută azi între cele canonice. — Din fr. **apocryphe**, lat. **apocryphus**.

APOCROMÁT, *apocromate*, s.n., adj. (Obiectiv fotografic) Care are corectată aberația cromatică pentru trei culori (roșu, galben, violet). — Din fr. **apochromat**.

APOCROMÁTIC, -**Ă**, *apocromatici*, -ce, adj. (Despre obiective fotografice) Apocromat. — Din fr. **apochromatique**.

APÓD, -**Ă**, *apodi*, -de, adj. (Despre unele animale) Lipsit de picioare. — Din fr. **apode**.

APODÍCTIC, -**Ă**, *apodictici*, -ce, adj. (Log.; despre judecăți, demonstrații etc.) Care exprimă raporturi și legături necesare între lucruri sau fenomene; care exclude posibilitatea unei opoziții. — Din fr. **apodictique**, lat. **apodicticus**.

APODÓZĂ, *apodoze*, s.f. (Lingv.) Partea a doua a unei perioade condiționale, care conține consecința primei părți. — Din fr. **apodose**.

APOÉTIC, -**Ă**, *apoetici*, -ce, adj. Care nu este poetic, care nu are valoare poetică. — Din **poetic**.

APOFÍZĂ, *apofize*, s.f. 1. Proeminență pe suprafața unui os. *Apofiza vertebrelor*. 2. Ramificație de formă tubulară sau cilindrică a filoanelor, zăcămintelor, corpurilor eruptive etc., care pătrunde în rocile înconjurătoare. 3. (Arhit.) Mulară concavă care marchează legătura dintre fusul unei coloane și baza ei. — Din fr. **apophyse**, lat. **apophysis**.

APOFONIE, *apofonii*, s.f. (Lingv.) Alternanță care există între vocalele din tema unui cuvânt. — Din fr. **apophonie**.

APOFTEGMÁTIC, -**Ă**, *apoftegmatici*, -ce, adj. (Livr.) Care reprezintă o apoftegmă. — Din fr. **apoftegmaticue**.

APOFTÉGMĂ, *apoftegme*, s.f. (Livr.) Maximă, sentință formulată de obicei de o personalitate celebră (din Antichitate). — Din fr. **apoftegme**.

APOGAMÍE s.f. Formare a embrionului vegetal dintr-o altă celulă decât oosfera. — Din fr. **apogamie**.

APOGÉE, *apogee*, s.n. 1. Punct culminant în dezvoltarea unui fenomen, a unei acțiuni etc. 2. Punctul cel mai depărtat de Pământ la care se află un astru pe orbita sa. — Din fr. **apogée**.

APOGIATŪRĂ, *apogiaturi*, s.f. Ornament melodic, simplu sau dublu, care precedă sunetul principal la interval de secundă și este scris cu litere mai mici. — Din it. **appoggiatura**.

APÓI adv. 1. După aceea, pe urmă. *A venit apoi la mine*. ♦ (Cu valoare de conjuncție) Atunci, în cazul acesta, dacă e așa, așa fiind. *Dacă e adevărat, apoi ai dreptate*. 2. (De obicei precedat de conjuncții; adesea cu valoare de conjuncție) Pe lângă asta, și încă, unde mai pui că; dar; altminteri. *Și-apoi era război pe vremea aceea*. [Var.: (pop.) **păi**, **poi** adv.] — Lat. **ad-post**.

APOLÍNIC, -**Ă**, *apolinici*, -ce, adj. (Despre artă și cultură) Care este orientat spre ordine, măsură și armonie, caracterizat printr-o contemplare senină, detașată; lucid, rațional. — Din germ. **apollinisch**.

APOLÍTIC, -**Ă**, *apolitici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care este în afara politicii, care nu se ocupă cu politica. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care susține sau practică apolitismul. — Din fr. **apolitique**, (2) și după rus. **apoliticini**.

APOLÍTISM s.n. Indiferență față de viața și activitatea politică. — Din fr. **apolitisme**, rus. **apolitizm**.

APÓLO, *apolo*, s.m. 1. Nume care se dă (după un personaj legendar din Antichitate) unui tânăr foarte frumos. 2. Numele unui fluture de zi. — Din fr. **Apollon**.

APOLOG, *apologuri*, s.n. Scurtă povestire (în versuri sau în proză) cu sens moralizator, prezentată în formă alegorică. V. *fabulă*. — Din fr. **apologue**, lat. **apologus**.

APOLOGÉT, *apologeți*, s.m. Susținător fervent (și adesea exagerat) al meritelor cuiva sau a ceva. — Din germ. **Apologet**.

APOLOGÉTIC, -**Ă**, *apologetici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care conține o apologie, care face de apologie. 2. S.f. Sistem (adesea neîntemeiat) de apărare sau de justificare a unei idei, doctrine etc. 3. S.f. Parte a teologiei care are ca scop apărarea religiei creștine prin argumente raționale și istorice. — Din fr. **apologétique**.

APOLOGÉTISM s.n. (Rar) Apologie. — **Apologet** + suf. -ism.

APOLOGÍE, *apologii*, s.f. 1. Elogiu, laudă ferventă (și adesea exagerată) adusă unei persoane, unei idei etc.; apărare (servilă și interesată) a cuiva sau a ceva. 2. Discurs, scriere care face apologia (1) cuiva sau a ceva. — Din fr. **apologie**, lat. **apologia**.

APOLOGÍZĂ, *apologizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face o apologie. — **Apologie** + suf. -iza.

APOMÉTRU, *apometre*, s.n. Contor pentru apă. — **Apă** + **metru**.

APONEVRÓTIC, -**Ă**, *aponevrotici*, -ce, adj. Care se referă la aponevroză, care aparține aponevrozei. — Din fr. **aponevrotique**.

APONEVRÓZĂ, *aponevroze*, s.f. (Anat.) Prolungire fibroasă lată care continuă sub mușchi. — Din fr. **aponevrose**.

APOPLÉCTIC, -Ă, *apoplectici*, -ce, adj. Propriu apoplexiei, de apoplexie. *Criză apoplectică*. ♦ (Adesea substantivat) Predispus la apoplexie. *Persoană apoplectică*. — Din fr. **apoplectique**.

APOPLEXIE, *apoplexii*, s.f. 1. Pierdere bruscă a cunoștinței și a sensibilității, cauzată de obicei de o hemoragie cerebrală; atac, damba, ictus apoplectic. 2. Concentrare bruscă de sânge într-un organ. — Din fr. **apoplexie**, lat. **apoplexia**.

APORÉTIC, -Ă, *aporetici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. (Livr.) Care are aspectul unei aporii, de aporie. 2. S.f. Modalitate de punere a problemelor dialecticii cunoașterii și acțiunii greu sau imposibil de rezolvat, în vederea descoperirii principiilor echilibrării lor. — Din fr. **aporétique**.

APORIE, *aporii*, s.f. Dificultate de ordin rațional greu sau imposibil de rezolvat. — Din ngr. **aporía**, fr. **aporie**.

APÓRT¹ interj. Strigăt cu care se îndeamnă un câine să aducă vânatul împrușcat sau un obiect aruncat. — Din fr. **apporte** (< *apporter*).

APÓRT², *aporturi*, s.n. Contribuție materială, intelectuală, morală etc. adusă de cineva într-o acțiune comună. — Din fr. **apport** (< *apporter*).

APORTĂ, pers. 3 *aportează*, vb. I. Tranz. (Despre câinii de vânatoare) A aduce vânatul împrușcat sau un obiect aruncat. — Din fr. **apporter**.

APÓS, -OASĂ, *apoși*, -oase, adj. 1. Care conține (prea multă) apă, bogat în apă. 2. Care seamănă cu apa. ♦ *Umoare aposă* = lichid transparent care se află între cornea și cristalinul ochiului. — Lat. **aquosus**.

APOSTASIE s.f. v. **apostazie**.

APOSTÁT, -Ă, *apostați*, -te, s.m. și f., adj. (Persoană) care a săvârșit o apostazie (1); *p. ext.* răzvrătit, rebel. — Din fr. **apostat**, lat. **apostata**.

APOSTAZIE, *apostazii*, s.f. 1. Renunțare publică la o anumită credință religioasă; renegare a unei doctrine sau concepții. 2. Revoltă, răzvrățire împotriva stăpânirii. [Var.: **apostasie** s.f.] — Din ngr. **apostasía**, fr. **apostasie**.

A POSTERIORI loc. adj., loc. adv. (Fil.) Bazat pe experiență, dobândit în urma experienței. [Pr.: -ri-o-] — Loc. lat.

APOSTERIORISM s.n. Concepție filosofică potrivit căreia toate cunoștințele se capătă prin experiența individuală. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **aposteriorisme**.

APOSTILĂ, *apostile*, s.f. Rezoluție scrisă pe o petiție, pe un raport etc.; *p. ext.* semnătură pusă pe un asemenea act. — Din fr. **apostille**.

APÓSTOL, (I) *apostoli*, s.m., (II) *apostole*, s.n. I. S.m. 1. (În religia creștină) Titlu purtat, în primul rând, de Isus Hristos. ♦ Nume dat fiecăruia dintre cei doisprezece discipoli ai lui Hristos. ♦ Misionar creștin de la începutul creștinismului. 2. Fig. Adept și propagator înflăcărat al unei idei, al unei doctrine etc. II. S.n. (Mai ales la sg.) Carte de ritual creștin, cuprinzând faptele atribuite apostolilor (I 1) și scrisorile lor adresate diferitelor persoane și comunități. — Din sl. **apostolŭ**.

APOSTOLÁT s.n. Misiunea de apostol (I), activitatea desfășurată de un apostol. — Din fr. **apostolat**, lat. **apostolatus**.

APOSTOLÉSC, -EASCĂ, *apostolești*, adj. (Rar) Apostolic. — **Apostol** + suf. -esc.

APOSTOLÉȘTE adv. (Fam.; în expr.) *A merge (sau a o lua, a pleca etc.) apostolește* = a merge (sau a pleca) pe jos; apostoliceste. — **Apostol** + suf. -ește.

APOSTÓLIC, -Ă, *apostolici*, -ce, adj. 1. Care aparține apostolilor (I 1), de apostoli; apostolesc. 2. Care aparține papei², privitor la papă²; pontifical. — Din fr. **aposto-lique**, lat. **apostolicus**.

APOSTOLICEȘTE adv. (Înv.; în expr.) *A merge (sau a o lua, a pleca etc.) apostolicește* = a merge apostolește, v. *apostolește*. — **Apostolic** + suf. -ește.

APOSTRÓF, *apostrofuri*, s.n. Semn ortografic în formă de virgulă, care marchează dispariția accidentală în rostire a unor sunete. [Var.: **apostrofă** s.f.] — Din fr. **apostrophe**, lat. **apostrophus**.

APOSTROFĂ, *apostrofes*, vb. I. Tranz. A adresa cuiva o mustrare (violentă), a mustra pe cineva (cu ton aspru). — Din fr. **apostropher**.

APOSTROFĂRE, *apostrofări*, s.f. Acțiunea de a *apostrofa* și rezultatul ei. — V. **apostrofa**.

APOSTRÓFĂ¹, *apostrofe*, s.f. 1. Imputare, mustrare adresată cuiva (pe un ton violent). 2. Figură retorică sau de stil prin care oratorul sau scriitorul, întrerupându-și brusc cursul expunerii, se adresează direct unei persoane sau unui lucru personificat. — Din fr. **apostrophe**, lat. **apostrophā**.

APOSTRÓFĂ² s.f. v. **apostrof**.

APOTÉCĂ, *apotece*, s.f. (Reg.) Farmacie (2). — Din germ. **Apotheke**.

APOTÉMĂ, *apoteme*, s.f. Segment de dreaptă care unește centrul unui poligon regulat cu mijlocul oricăreia dintre laturile sale. ♦ Dreaptă dusă din vârful unei piramide regulate pe mijlocul oricăreia dintre laturile bazei. — Din fr. **apothème**.

APOTEÓTIC, -Ă, *apoteotici*, -ce, adj. (Rar) De apoteoză, care constituie o apoteoză. [Pr.: -te-o-] — **Apote**[oză] + suf. -otic (după *hipnoză* — *hipnotic*).

APOTEÓZĂ, *apoteozes*, vb. I. Tranz. (În antichitatea greco-romană) A trece un erou sau un împărat în rândul zeilor. ♦ Fig. A aduce laude și onoruri excepționale, a ridica în slavă (pe cineva sau ceva). [Pr.: -te-o-] — Din fr. **apothéoser**.

APOTEÓZĂRE, *apoteozări*, s.f. Acțiunea de a *apoteoza*. [Pr.: -te-o-] — V. **apoteoza**.

APOTEÓZĂ, *apoteoze*, s.f. (În antichitatea greco-romană) Solemnitate, festivitate prin care un erou sau un împărat era zeificat. ♦ Fig. Onoruri extraordinare

aduse cuiva; preamărire, slăvire, gloriificare. [Pr.: -te-o-] — Din fr. **apothéose**, lat. **apotheosis**.

APOTROPÁIC, -Ă, *apotropici*, -ce, adj. Referitor la talismane, care țin de talismane. — Din fr. **apotropaïque**.

APOZITÍV, -Ă, *apozitivi*, -e, adj. (Gram.) Apozitional. — Din fr. **appositif**.

APOZÍȚIE, *apozitii*, s.f. 1. (Gram.) Atribut, de obicei substantiv, care se află pe același plan cu cuvântul determinat (de obicei în cazul nominativ). 2. (Med.) Depunere de celuloză în membrana celulei. — Din fr. **aposition**, lat. **appositio**, -onis.

APOZITIONÁL, -Ă, *apozitionali*, -e, adj. (Gram.) Cu valoare de apozitie; pozitiv. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **appositionnel**.

APASSIONÁTO adv. (Indică modul de executare a unei compoziții muzicale) Cu pasiune, plin de însuflețire. — Cuv. it.

APRÁXIAC, -Ă, *apraxici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de apraxie. — Din fr. **apraxique**.

APRAXIE, *apraxii*, s.f. (Med.) Lipsă de coordonare în mișcări cauzată de leziuni ale creierului. — Din fr. **apraxie**.

APRECIÁ, *apreciez*, vb. I. Tranz. 1. A determina prețul, valoarea unui bun; a evalua. ♦ A prețui pe cineva sau ceva (pentru calitățile sale); a aprețui. 2. A socoti, a considera (că)... [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **apprécier**.

APRECIABIL, -Ă, *apreciabili*, -e, adj. (Destul de) mare, (destul de) mult, (destul de) tare. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **appréciable**.

APRECIÁT, -Ă, *apreciați*, -te, adj. Care se bucură de prețuire, de stimă (pentru calitățile sale). [Pr.: -ci-at] — V. **aprecia**.

APRECIATÍV, -Ă, *apreciativi*, -e, adj. Care constituie sau conține o apreciere. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **appréciatif**.

APRECIATÓR, -OÁRE, *apreciatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care apreciază. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **appréciateur**.

APRECIÉRIE, *aprecieri*, s.f. Acțiunea de a *aprecia* și rezultatul ei. ♦ Expr. *A lăsa (ceva) la aprecierea cuiva* = a lăsa pe cineva să chibzuiească și să hotărască singur (într-o problemă). [Pr.: -ci-e-] — V. **aprecia**.

APREHENSÍUNE, *aprehensiuni*, s.f. Teamă vagă, frică nedeslușită (cauzată de eventualitatea apariției unui pericol). [Pr.: -si-u-] — Din fr. **appréhension**, lat. **apprehensio**, -onis.

APREHENSÍV, -Ă, *aprehensivi*, -e, adj. (Livr.) Care exprimă, trădează aprehensiune; care simte aprehensiune. — Din fr. **appréhensif**.

APRESCHÍ, *apreschiuri*, s.n. Gheață caldăuroasă de iarnă care se încălzește după schiat. — Din fr. **après-ski**.

APRÉT, *apreturi*, s.n. 1. Substanță cu care se tratează țesăturile sau fibrele textile pentru a le da asprime, rigiditate, luciul, pentru a le face impermeabile, neșifonabile etc.; scrobeală. 2. Substanță care se aplică pe suprafața pielii în timpul operației de finisare a tăbăcirii, în vederea formării unui strat de protecție și de lustru. 3. Faptul de a fi apretat. — Din fr. **apprêt**.

APRETĂ, *apretez*, vb. I. Tranz. A aplica un apret, a trata cu un apret; a scrobi. — Din fr. **apprêter**.

APRETÁRE, *apretări*, s.f. Acțiunea de a *apreta* și rezultatul ei; scrobire. — V. **apreta**.

APRETÁT, -Ă, *apretați*, -te, adj. (Despre țesături, fibre textile sau piei) Supus apretării, tratat cu apret; scrobite². — V. **apreta**.

APRETÓR, -OÁRE, *apretori*, -oare, s.m. și f. Muncitor calificat care se ocupă cu apretarea. — Din fr. **apprêteur**.

APRETÚRĂ, *apreturi*, s.f. 1. Apretare; *p. ext.* totalitatea operațiilor (fierbere, înălbire, călcat, apretare etc.) la care este supus un material textil în vederea finisării lui. 2. (Concr.) Întreprindere, local, instalație în care se efectuează apretura (1). — Din germ. **Appretur**, fr. **apprêture**.

APREȚÍU, *aprețuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A aprecia, a prețui (pentru calitățile sale). — Din lat. **apprētiare**, fr. **apprécier** (după *prețui*).

APREȚÍURE, *aprețuiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *aprețui*. — V. **aprețui**.

APRIÁT, -Ă, *apriați*, -te, adj. (Înv.; adesea adverbial) Limpede, clar, lămurit (ca înțeles); precis. [Pr.: -pri-at] — Et. nec.

APRIG, -Ă, *aprigi*, -ge, adj. 1. (Adesea adverbial) Iute, înfocat, nestăpănit. 2. (Adesea adverbial) Aspru², crunt, nemilos, înverșunat. 3. Lacom, hrăpăret. *Om aprig la câștig*. 4. Fig. (Înv.; despre un loc, un teritoriu etc.) Care este greu de parcurs, de urcat; care este plin de primejdii. — Et. nec.

APRÍL s.m. v. **aprilie**.

APRÍLIE s.m. A patra lună a anului; prier. [Var.: **april** s.m.] — Din sl. **aprilŭ**.

APRÎNDE, *aprinde*, vb. III. 1. Tranz. A face să ardă focul sau un material combustibil; a da foc unui obiect. ♦ Expr. *A-și aprinde paie în cap* = a-și crea singur o neplăcere; a o păți cu cineva, a nu putea scăpa de cineva. ♦ Refl. A începe să ardă, a lua foc. 2. Tranz. (Înv.) A face să ia foc o armă. 3. Refl. Fig. A izbucni, a se dezlănțui. 4. Tranz. și refl. A face sau a începe să lumineze. *A aprins lampa*. 5. Refl. Fig. (Despre oameni) A se inflăcăra, a se pasiona; a-și ieși din fire. ♦ A se înroși, a se îmbujora (la față). 6. Refl. (Despre fân, cereale, făină etc.) A se încinge¹; a se altera. — Lat. **apre**[he]ndere.

APRÎNDERE, *aprindeți*, s.f. 1. Acțiunea de a (*se*) *aprinde* și rezultatul ei. ♦ (Pop.) *Aprindere de plămâni* = congestie pulmonară. 2. Operație prin care începe

arderea unui material combustibil în camera de combustie a unui motor. — V. **aprinde**.

APRÎNS¹ s.n. Faptul de a (se) *aprinde*. — V. **aprinde**.

APRÎNS², -Ă, *aprînși*, -se, adj. **1.** (Despre foc) Care arde. **2.** (Despre o sursă de lumină) Care luminează. ♦ Fig. Strălucitor. *Ochi aprînși*. **3.** Încins², înfierbântat; ars. **4.** Fig. (Despre oameni și manifestările lor) Pasionat, înflăcărat. ♦ Îmbujorat, roșu (la față). ♦ (Despre culori) Puternic, violent; *p. ext.* (despre obiecte) de o culoare vie. **5.** (Despre fân, cereale etc.) Încins²; alterat. — V. **aprinde**.

APRINZĂTOARE s.f. v. **aprinzător**.

APRINZĂTOR, *aprinzătoare*, s.n. Dispozitiv care produce aprinderea unui combustibil, a fitilului unei încărcături explozive, reaprinderea unei lămpi de siguranță din mine etc. [Var.: **aprinzătoare** s.f.] — **Aprinde** + suf. -ător.

A PRIORI loc. adj., loc. adv. (Fil.) (În mod) aprioric. [Pr.: -pri-o-] — Loc. lat.

APRIORIC, -Ă, *apriorici*, -ce, adj. (Fil.) Anterior experienței, independent de experiență; bazat numai pe rațiune. [Pr.: -pri-o-] — Din germ. **apriorisch**.

APRIORISM s.n. Concepție opusă empirismului, care afirmă existența ideilor înăscute și caracterul independent de experiență al cunoașterii. [Pr.: -pri-o-] — Din germ. **Apriorismus**, fr. **apriorisme**.

APRIORITĂȚE s.f. Caracter aprioric. [Pr.: -pri-o-] — Din fr. **apriorité**.

APROAPE adv., s.m. art. **I.** Adv. **1.** La o distanță mică în spațiu de cineva sau de ceva; în preajmă, în vecinătate. *Gara este aproape*. ♦ Expr. *A cunoaște* (pe cineva) *de aproape* = a cunoaște (pe cineva) foarte bine. **2.** La un interval mic de timp (în viitor sau în trecut) față de prezent. *Vara este aproape*. ♦ *Aprapoae de...* = cu puțin timp înainte de... *Aprapoae de sfârșitul anului*. **3.** Cam, mai, aproximativ. *N-a mâncat aproape nimic*. ♦ Gata, mai-mai, cât pe ce. *Aprapoae să-l prindă*. **II.** S.m. art. Orice om (în raport cu altul, considerat apropiat); semen¹. *Aprapoaele nostru*. — Lat. **ad-prope**.

APROBA, *aprob*, vb. **I.** Tranz. A încuviința o acțiune, o părere, o propunere etc. a cuiva, a fi de aceeași părere cu cineva; a rezolva în mod favorabil cererea, propunerea etc. cuiva. — Din lat. **approbare**.

APROBĂRE, *aprobări*, s.f. Faptul de a *aproba*; (concr.) act prin care se aprobă ceva. — V. **aproba**.

APROBATIV, -Ă, *aprobativi*, -e, adj. Care exprimă o aprobare, care aprobă; aprobator. — Din fr. **approbatif**, lat. **approbativus**.

APROBATÓR, -OĂRE, *aprobatori*, -oare, adj. Aprobativ. — Din fr. **approbateur**, lat. **approbator**.

APRÓD, *aprozi*, s.m. **1.** Dregător al curții domnești în Moldova și Țara Românească, cu atribuții (administrative, fiscale, juridice) variate. **2.** Fecior de boier care slujea la curtea domnească. **3.** Slujbaş care păzea sălile și introducea publicul în unele instituții. — Din magh. **aprod** „paj, ucenic”.

APROFUNDĂ, *aprofundez*, vb. **I.** Tranz. A cerceta profund, în amănunt o problemă. — După fr. **approfondir**.

APROFUNDĂRE, *aprofundări*, s.f. Acțiunea de a *aprofunda*. — V. **aprofunda**.

APROFUNDĂȚ, -Ă, *aprofundăți*, -te, adj. Cercetat în amănunt; care reprezintă rezultatul unei cercetări profunde. — V. **aprofunda**.

APROPIĂ, *apropii*, vb. **I.** Refl. A se deplasa în spațiu (tot) mai aproape de ceva sau de cineva. ♦ Expr. *A nu te putea apropia de cineva* = a nu reuși să vorbești sau să te înțelegi cu cineva. *A nu te putea apropia de ceva* = a nu putea să obții, să cumperi ceva (din cauza scumpetei). ♦ Tranz. A duce, a aduce, a așeza mai aproape de ceva sau de cineva. **II.** Refl. A fi, a se afla aproape de un anumit interval de timp, de un moment anumit etc. *Se apropie noaptea*. ♦ A ajunge aproape de o anumită vârstă. **III.** Fig. **1.** Refl. A avea înșușiri sau trăsături asemănătoare, comune. **2.** Tranz. și refl. A-și face prieten pe cineva sau a se împrieteni cu cineva. [Pr.: -pi-a-] — Lat. **appropiare**.

APROPIĂȚ, -Ă, *apropiați*, -te, adj. **1.** Care se află aproape (în spațiu sau în timp) de ceva sau de cineva. **2.** Fig. Care se bucură de încrederea sau de prietenia (deosebită a) cuiva. [Pr.: -pi-at] — V. **aprofia**.

APROPIÉRE, *apropieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *aprofia* și rezultatul ei. ♦ Loc. adv. (Local) *În apropiere* = aproape, în vecinătate. *Prin apropiere* = undeva aproape. *Din apropiere* = de undeva de aproape. [Pr.: -pi-e-] — V. **aprofia**.

APROPÓ, (1) adv., (2) *apropouri*, s.n. **I.** Adv. Fiindcă a venit vorba (de asta); bine că mi-am dus aminte. **2.** S.n. Aluzie (adesea răutăcioasă) la adresa cuiva; propunere făcută cuiva pe ocolite. [Var.: **apropóu** s.n.] — Din fr. **à-propos**.

APROPÓU s.n. v. **apropo**.

APROPRIĂ, *apropriez*, vb. **I.** Tranz. **1.** A-și însuși un lucru (străin). **2.** A face ca un lucru să fie potrivit pentru un anumit scop. [Pr.: -pri-a] — Din fr. **approprier**, lat. **appropriare**.

APROPRIÉRE, *aproprieri*, s.f. Acțiunea de a *aprofia*. [Pr.: -pri-e-] — V. **aprofia**.

APROVĂ, pers. 3 *aprovă*, vb. **I.** Intrans. și refl. (Despre nave) A se inclina longitudinal cu pupa mai sus decât prora (din cauza încărcării neuniforme). — Din provă.

APROVĂRE, *aprovări*, s.f. Acțiunea de a (se) *aprova*. — V. **aprova**.

APROVIZIONĂ, *aprovizionez*, vb. **I.** Tranz. și refl. A(-și) asigura, a(-și) procura (pentru un timp oarecare) hrană, provizii, materiale etc. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **approvisionner**.

APROVIZIONĂRE, *aprovizionări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *aproviziona*. **2.** Serviciu dintr-o întreprindere care se ocupă cu aprovizionarea (1). [Pr.: -zi-o-] — V. **aproviziona**.

APROXIMĂ, *aproximez*, vb. **I.** Tranz. A stabili valoarea sau valorile apropiate de o anumită mărime (căutată). — Din lat. **approximare**.

APROXIMĂRE, *aproximări*, s.f. Faptul de a *aproxima*. — V. **aproxima**.

APROXIMATÍV, -Ă, *aproximativi*, -e, adj., adv. **1.** Adj. Care este aproape de o mărime dată, aproape adevărat. ♦ (Ir.) Vag, imprecis. *Are cunoștințe aproximative*. **2.** Adv. În jur de..., cam, aproape, vreo, circa. — Din fr. **approximatif**.

APROXIMĂȚIE, *aproximații*, s.f. Evaluare aproximativă a unei mărimi, a unei situații. ♦ Loc. adv. *Cu aproximație* = aproximativ. — Din fr. **approximation**, lat. **approximatio**.

APROZĂR, *aprozare*, s.n. (leșit din uz) Unitate comercială pentru produse agroalimentare. — **Appro**[vizionare] + **zar**[zavat].

APSIDĂL, -Ă, *apsidali*, -e, adj. (Astron.) Referitor la apsidă, de apsidă. — Din fr. **apsidal**.

APSIDĂ, *apside*, s.f. Fiecare dintre cele două puncte extreme ale axei mari a orbitei pe care un corp cereșc o descrie în jurul altuia. — Din fr. **apside**, lat. **apsida**.

APȘOĂRĂ, *apșoare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *apă*. — **Apă** + suf. -șoară.

APT, -Ă, *apți*, -te, adj. Care este potrivit, capabil, bun pentru..., sau să... — Din fr. **apte**, lat. **aptus**.

APTÉR, -Ă, *apteri*, -e, adj. (Despre unele insecte) Lipsit de aripi. — Din fr. **aptere**.

APTERIGÓTĂ, *apterigote*, s.f. (La pl.) Subclasă de insecte lipsite de aripi; (și la sg.) insectă din această subclasă. — Din fr. **apterygotes**.

APTITUDINĂL, -Ă, *aptitudinali*, -e, adj. Referitor la aptitudine, de aptitudine. — Din engl. **aptitudinal**.

APTITUDINE, *aptitudini*, s.f. Însușire psihică individuală care condiționează îndeplinirea în bune condiții a unei munci, a unei acțiuni; aplicație, înclinație, dar². — Din lat. **aptitudo**, -inis, fr. **aptitude**.

APȚIĂN, -Ă, *apțieni*, -e, s.n., adj. (Geol.) **1.** S.n. Ultimul etaj al cretacului inferior. **2.** Adj. Care aparține apțianului (1), privitor la apțian. [Pr.: -ți-an] — Din fr. **apțien**.

APUCĂ, *apuc*, vb. **I.** **1.** Tranz. A prinde, a lua, a înșfăca, a înhăța (cu mâna). ♦ A pune mâna (în grabă) pe ce are la îndemână; a lua, a-și însuși ceva la repezeală. ♦ Loc. adv. *Pe apucate* = în mod superficial, când și când, în grabă. ♦ Expr. (Intrans.) *(Care) pe unde apucă* = (care) pe unde nimereste. **2.** Refl. A se prinde, a se agăța, a se ține (cu mâinile) de ceva sau de cineva. **3.** Tranz. Fig. (Despre stări fizice sau sufletești) A-l cuprinde; a-l copleși. ♦ Expr. (Fam.) *Când te-apucă, mult te ține?* = n-ai de gând să mai isprăvești odată? *Ce te-a apucat?* = se zice (în semn de mirare sau de nemulțumire) când cineva comite (pe neașteptate) un act nepotrivit.

II. **1.** Tranz. A ajunge la timp pentru a găsi ceva sau pe cineva care este gata să plece. *Voia s-apuce trenul*. **2.** Tranz. A trăi atâta, încât să poată cunoaște pe cineva sau să fie martor la ceva. ♦ Intrans. A primi ceva prin tradiție; a moșteni una obicei, o deprindere etc. *Așa a apucat*. **3.** Tranz. și refl. A începe să facă ceva; a fi pe punctul de a face ceva; a întreprinde ceva. *Se apucă de lucru*. **III.** Tranz. și intrans. A se îndrepta, a se deplasa într-o anumită direcție. — Lat. **aucupare**.

APUCĂRE, *apucări*, s.f. Acțiunea de a (se) *apuca*. — V. **apuca**.

APUCĂȚ¹ s.n. Faptul de a (se) *apuca*. — V. **apuca**.

APUCĂȚ², -Ă, *apucați*, -te, adj. (În superstiții; adesea substantivat) (Om) chinuit de diavol; *p. ext.* (persoană) care se enervează repede, care se manifestă cu violență. ♦ (Pop.; despre copiii Bolnav de colici. — V. **apuca**.

APUCĂȚÓR, -OĂRE, *apucători*, -oare, adj., s.n. **1.** Adj. Care apucă, cu care se apucă. ♦ Fig. (Despre oameni) Lacom, hrăpăret. **2.** S.n. (Parte a unui) aparat cu care se apucă o greutate pentru a o ridica sau a o transporta. — **Apuca** + suf. -ător.

APUCĂȚURĂ, *apucături*, s.f. **1.** Prindere cu mâna. *Smuls dintr-o singură apucătură*. **2.** Fig. Deprindere, comportare (urâtă) a cuiva. — **Apuca** + suf. -ătură.

ĂPUD prep. Indică o citare preluată de la alt autor, nu din original; după. [Abr.: *ap.*] — Din lat. **apud**.

ĂPUL, *apuli*, s.m., adj. **1.** S.m. (La pl.) Trib dacic situat în centrul Transilvaniei; (și la sg.) persoană care făcea parte din acest trib. **2.** Adj. Care aparține apulilor (1), privitor la apuli. — Din lat. **Apulli**.

ĂPUNE, pers. 3 *ăpune*, vb. **III.** Intrans. (Despre aștri) A dispărea sub orizont; a asfinți, a scăpa. ♦ Fig. A-și pierde întreaga strălucire, putere, faimă etc., a dispărea pentru totdeauna. ♦ (Fam.; în expr.) *A(-i) apune steaua* (cuiva) = a-și pierde poziția, faima; a decădea. — Lat. **aponere**.

ĂPUNERE, *ăpuneri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *ăpune* și rezultatul ei. — V. **ăpune**.

ĂPUNȚĂ, pers. 3 *ăpunțază*, vb. **I.** Intrans. (Despre avioane) A ateriza pe puntea unui portavion. — Din **punte**.

ĂPUNȚĂJ, *ăpunțaje*, s.n. (Rar) Apunțare. — Din fr. **apontage**.

ĂPUNȚĂMĚNT, *ăpunțămĚnte*, s.n. Punte (de lemn) de-a lungul malului apei, servind la acostarea unei ambarcații. — Cf. fr. **apontement**.

ĂPUNȚĂRE, *ăpunțări*, s.f. Faptul de a *ăpunțare*; apunțare, apunțaj. — V. **ăpunta**.

ĂPUNȚĂZĂRE, *ăpunțări*, s.f. (Rar) Apunțare. — V. **ăpunta**.

APUPĂ, pers. 3 *apupá*, vb. I. Intrans. și refl. (Despre nave) A se înclina longitudinal cu prora mai sus decât pupa (datorită încărcării neuniforme). — Din **pupă**.

APUPĂRE, *apupări*, s.f. Acțiunea de a (se) *apupa*. — V. **apupa**.

APŪS¹, *apusuri*, s.n. 1. Trecere a unui astru sub orizont; priveliște oferită de Soare când apune. 2. Unul dintre cele patru puncte cardinale, opus răsăritului, vest; *p. ext.* loc pe orizont, regiune, țară situată spre acest punct cardinal, Occident, Vest. 3. Timp al zilei când apune Soarele; asfințit. 4. Fig. Declin, decădere, dispariție. — V. **apune**.

APŪS², *-Ă, apuși, -se*, adj. Dispărut pentru totdeauna. *Vremuri apuse*. — V. **apune**.

APUSEĂN, *-Ă, apuseni, -e*, adj. Care se află la apus; vestic. ♦ Spec. Care aparține Apusului Europei (sau Americii de Nord), caracteristic vieții de acolo; occidental. ♦ (Substantivat) Locuitor din apusul Europei (sau din America de Nord); occidental. — **Apus**¹ + suf. *-ean*.

AR, *ari*, s.m. Unitate de măsură pentru suprafețele de teren egală cu 100 m². — Din fr. **are**.

ARĂ, *ar*, vb. I. Tranz. A răsturna cu plugul brazde de pământ în vederea pregătirii solului pentru cultivare. — Lat. **arare**.

ARĂB, *-Ă, arabi, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația de bază a unor țări din Orientul Apropiat și din nordul Africii. 2. Adj. Care aparține țărilor arabe sau arabilor (1), privitor la țările arabe ori la arabi; arabic, arăbesc. ♦ *Cifra arabă* = fiecare dintre cifrele care aparțin celui mai răspândit dintre sistemele zecimale de numerație. *Cal arab* = cal de rasă pentru călărie și tracțiune ușoară originar din Arabia. ♦ (Substantivat, f.) Limba arabă. — Din fr. **arabe**, lat. **arabus**.

ARABABŪRĂ s.f. v. **harababură**.

ARABĚSC, *arabescuri*, s.n. 1. Ornamet specific decorației arabe, care constă din combinații de linii și de motive geometrice sau din combinații de motive reprezentând plante (stilizate). 2. Ornamet muzical; *p. ext.* scurtă compoziție muzicală cu caracter grațios și avântat. 3. Una dintre figurile baletului clasic (inspirată din dansul oriental). — Din fr. **arabesque**.

ARĂBIC, *-Ă, arabici, -ce*, adj. 1. Arab. 2. (În sintagma *Gumă arabică* = substanță vâscoasă obținută din lichidul secretat de unele specii de salcâm (sau pe cale sintetică) și folosită ca material de lipit pentru hârtie. — Din fr. **arabique**.

ARĂBIL, *-Ă, arabili, -e*, adj. (Despre pământ) Bun pentru arat și cultivat; arător. — Din fr. **arable**, lat. **arabilis**.

ARABIST, *-Ă, arabiști, -ste*, s.m. și f. Specialist în arabistică. — Din germ. **Arabist**.

ARABÍSTICĂ s.f. Disciplină care studiază limba, istoria, cultura etc. popoarelor arabe. — **Arabist** + suf. *-ică*.

ARABIZĂ, *arabizez, vb.* I. Tranz. A face (să devină) arab sau a da caracter (social-cultural) arab. — Din fr. **arabiser**.

ARABIZĂRE, *arabizări*, s.f. Acțiunea de a *arabiza* și rezultatul ei. — V. **arabiza**.

ARABIZĂT, *-Ă, arabizați, -te*, adj. Care a devenit arab sau care a căpătat un caracter social-cultural arab. — V. **arabiza**.

ARĂC, *araci*, s.m. Par lung care servește la susținerea viței-de-vie și a altor plante agățătoare. [Var.: **harăc**, **harăg** s.m.] — Din ngr. **harákí**.

ARACĂN s.m. v. **sărăcan**.

ARACÉT s.n. Pastă fluidă, acetat de polivinil, folosită ca adeziv. — Denumire comercială.

ARAGĂZ, (2) *aragazuri*, s.n. 1. Gaz lichefiat conținând 90% butan, păstrat sub presiune în butelii speciale și folosit drept combustibil pentru uz casnic. 2. Mașină de gătit sau reșou care folosește acest combustibil. ♦ *P. ext.* Mașină de gătit sau reșou care folosește curent electric. — **A. R.** [=Astra Română] + **gaz**.

ARAGONEZ, *-Ă, aragonezi, -e*, s.m., s.f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Aragon. 2. Adj. Care aparține Aragonului sau aragonezilor (1), privitor la Aragon ori la aragonezi. II. S.f. Dans popular din Aragon; melodie după care se execută acest dans. — Din fr. **aragonais**.

ARAGONIT s.n. Mineral alcătuit din carbonat de calciu cristalizat, conținut în perle și stratul de sidex din cochilia moluștelor, din care se fac obiecte ornamentale. — Din fr. **aragonite**.

ARAHIDĂ, *arahide*, s.f. Alună americană. — Din fr. **arachide**.

ARAHNIDĂ, *arahnide*, s.f. (La pl.) Clasă de animale din încrengătura artropodelor, cu corpul format dintr-un cefalotorace cu șase perechi de apendice și din abdomen; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. — Din fr. **arachnide**.

ARAHNOIDĂ, *arahnoide*, s.f. (Anat.) Membrana mijlocie care învește creierul și măduva spinării. — Din fr. **arachnoïde**.

ARAHNOIDITĂ, *arahnoïdite*, s.f. Boală care constă în inflamarea arahnoidei. [Pr.: *-no-i-*] — Din fr. **arachnoïdite**.

ARALIACÉE, *araliacee*, s.f. (La pl.) Familie de arbori și arbuști, rar de plante erbacee, cu frunze adânc lobate sau compuse, cu flori actinomorfice în umbelă și cu fruct bacă sau drupă; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **araliacée**.

ARĂMĂ, (2) *arămuri*, s.f. 1. Metal de culoare roșiatică, extrem de maleabil, de ductil și foarte bun conductor electric; cupru. ♦ Expr. *A-și da arama pe față* = a-și

arăta adevăratul caracter (nemairespectând conveniențele sociale, politicea). 2. Obiect făcut din aramă (1). — Lat. ***aramen** (= *aeramen*).

ARAMEAN, *-Ă* adj. v. **arameean**.

ARAMEEĂN, *-Ă, arameeni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populații semitice nomade care au trăit în Antichitate în Palestina, Siria și Mesopotamia; (și la sg.) persoană care aparține uneia dintre aceste populații. 2. Adj. Care aparține arameenilor (1), privitor la arameeni. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de arameeni (1); arameică. [Pr.: *-me-ean*. — Var. **arameán**, *-ă* adj.] — Din fr. **araméen**.

ARAMEIC, *-Ă, arameici, -ce*, adj. Care aparține limbilor semitice vorbite de arameeni (1), privitor la aceste limbi. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de arameeni (1); arameeană. [Pr.: *-me-ic*. — Var.: **aramaic**, *-ă* adj.] — Cf. **aramaean**.

ARANJĂ, *aranjez, vb.* I. 1. Tranz. A pune ceva în ordine, în rânduială. ♦ Refl. și tranz. A(-și) potrivi ținuta exterioară. ♦ A face ca ceva să funcționeze în bune condiții. ♦ A conveni cu cineva să facă într-un anumit fel. 2. Tranz. (Fam.) A face cuiva un rău. *Lasă că te aranjez eu!* 3. Refl. A-și face un rost în viață. 4. Tranz. A prelucra o bucată muzicală pentru instrumente sau voce. — Din fr. **arranger**.

ARANJAMÉNT, *aranjamente*, s.n. 1. Faptul de a aranja (într-un anumit fel); felul în care este aranjat ceva. 2. Acord, înțelegere, învoială. 3. Prelucrare a unei bucăți muzicale pentru instrumente sau voce. 4. (Mat.) Fiecare dintre grupele de obiecte luate dintr-un ansamblu și care se deosebesc între ele prin natura sau prin ordinea obiectelor. — Din fr. **arrangement**.

ARANJĂRE, *aranjări*, s.f. Acțiunea de a (se) *aranja*. — V. **aranja**.

ARANJĂT, *-Ă, aranjați, -te*, adj. 1. Pus în ordine, în rânduială. ♦ (Despre oameni) Cu ținuta exterioară îngrijită. 2. Care și-a făcut un rost în viață. — V. **aranja**.

ARANJÓR, *-OĂRE, aranjori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face un aranjament muzical. — Din fr. **arrangeur**.

ARĂP, *arapi*, s.m. (Pop.) 1. Persoană care face parte dintr-o populație africană negroidă; *p. gener.* om cu pielea și părul de culoare neagră. 2. Arab. [Var.: **harăp** s.m.] — Din bg. **arap**.

ARĂR adv. Arareori. — **A**³ + **rar**.

ARĂREORI adv. (Numai) din când în când; rar, rareori, arar. [Pr.: *-re-ori*] — **A**³ + **rare** + **ori**.

ARĂT¹ s.n. Acțiunea de a *ara*; arătură (1). — V. **ara**.

ARĂT², *-Ă, arăți, -te*, adj. (Despre pământ) Care a fost pregătit cu plugul pentru cultivare. — V. **ara**.

ARAUCĂN, *-Ă, araucani, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Grup de indieni din Chile și Argentina; (și la sg.) persoană aparținând acestui grup. 2. Adj. Care aparține araucanilor (1), privitor la araucani. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de araucani (1). [Pr.: *-rau-*] — Din fr. **araucan**.

ARAUCĂRIA s.f. Specie de conifer originar din America de Sud și Australia (*Araucaria angustifolia*). [Pr.: *-rau-*] — Din fr. **araucaria**.

ARĂBĚȘTE, *-EĂSCĂ, arăbești*, adj. Arab. — **Arab** + suf. *-esc*.

ARĂBĚȘTE adv. Ca arabii, în felul sau în limba arabilor. — **Arab** + suf. *-ește*.

ARĂBOĂICĂ, *arăboiace*, s.f. Femeie care face parte din populația țărilor arabe. — **Arab** + suf. *-oaică*.

ARĂCÍ, *arăcesc, vb.* IV. Tranz. A pune pe araci vițe-de-vie sau alte plante agățătoare. [Var.: **hărăcî**, **hărăgî** vb. IV] — Din ar. **araci**.

ARĂCÍT s.n. Faptul de a *arăci*. [Var.: **hărăcîc**, **hărăgîc** s.n.] — V. **arăci**.

ARĂDEĂN, *-Ă, arădeni, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Arad. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Arad ori arădenilor (1), referitor la municipiul sau județul Arad ori la arădeni. — **Arad** (n. pr.) + suf. *-ean*.

ARĂDEĂNCĂ, *arădence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Arad. — **Arădean** + suf. *-că*.

ARĂMĂR, *arămari*, s.m. Persoană care lucrează sau vinde obiecte de aramă. — **Aramă** + suf. *-ar*.

ARĂMĂRIE¹ s.f. Meseria arămarului. — **Arămar** + suf. *-ie*.

ARĂMĂRIE², *arămării*, s.f. 1. Fabrică, atelier, prăvălie de obiecte de aramă. 2. Obiecte de aramă. — **Aramă** + suf. *-ărie*.

ARĂMEĂSĂ, *arămese*, s.f. (Înv.) Măsură de capacitate (din aramă) egală cu o oca sau cu o jumătate de oca. — **Aramă** + suf. *-easă*.

ARĂMÍ, *arămesc, vb.* IV. Tranz. A acoperi un obiect de metal cu un strat de aramă; a cupra. — Din **aramă**.

ARĂMÍRE, *arămîri*, s.f. Acțiunea de a *arămi* și rezultatul ei; cuprare. — V. **arămi**.

ARĂMÍT, *-Ă, arămiți, -te*, adj. (Despre obiecte de metal) Acoperit cu un strat de aramă; cuprat. — V. **arămi**.

ARĂMÍU, *-ÍE, arămiu*, adj., s.n. 1. Adj. De culoare aramei. 2. S.n. Culoare arămie (1). — **Aramă** + suf. *-iu*.

ARĂPĚSC, *-EĂSCĂ, arăpești*, adj. (Pop.) Care aparține arapilor, privitor la arapi. — **Arap** + suf. *-esc*.

ARĂPÍLĂ, *arăpîlă*, s.m. (Pop.) Om cu pielea și părul de culoare neagră (ca de arap). — **Arap** + suf. *-ilă*.

ARĂPÍME s.f. (Pop.) Mulțime de arapi; totalitatea arapilor. — **Arap** + suf. *-ime*.

ARĂPOAICĂ, *arăpoaice*, s.f. (Pop.) Femeie care face parte dintr-o populație africană negroidă; *p. gener.* femeie cu pielea și părul de culoare neagră. — **Arap** + suf. *-oaică*.

ARĂRIEL s.m. 1. Plantă erbacee cu miros greu, cu frunzele verzi-albicioase acoperite cu un puf fin și cu flori roșii-închis, rar albe (*Cynoglossum officinale*). 2. (Rar) Limba-mielului (*Borago officinalis*). — Et. nec.

ARĂTĂ, *arăți*, vb. I. 1. Tranz. A expune ceva intenționat privirilor cuiva; a da la iveală, a lăsa să se vadă. ✧ Expr. (Refl.) *A se arăta doctorului* = a se duce să fie examinat de un medic. 2. Tranz. A indica (printr-un gest) persoana sau lucrul asupra căruia se atrage atenția. ✧ Expr. *A arăta (cuiva) ușa* = a da (pe cineva) afară dintr-un loc. *A arăta (pe cineva) cu degetul*: a acuza, a supune oprobriului public. ✧ A indica o măsură, o direcție etc. ✧ A indica ora, minutele și secunde. 3. Tranz. A da o explicație, a explica, a face o expunere (pentru a lămurii, a dovedi, a convinge). ✧ Expr. (Fam.) *Îți arăt eu ție!* se spune pentru a amenința pe cineva. 4. Tranz. și refl. A (se) manifesta, a (se) exterioriza (prin vorbe, gesturi, atitudini). ✧ Tranz. A da dovadă de...; a dovedi. ✧ Intrans. A părea (după înfățișare); a avea o anumită înfățișare. ✧ Refl. unipers. *Se arată a fi vreme bună*. 5. Refl. A apărea, a se ivi (pe neașteptate). — Lat. ***arrectare**.

ARĂTĂRE, *arătări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) arăta și rezultatul ei. 2. Halucinație, vedenie. ✧ (Concr.) Monstru; stafie, fantomă. ✧ Persoană foarte slabă. — V. **arăta**.

ARĂTĂTOR, *arătătoare*, s.n. 1. Indicator (de la instrumentele de măsurat) care arată greutatea, direcția, timpul etc. 2. Degetul al doilea de la mână (cu care se arată). ✧ (Adjectival) *Deget arătător*. — **Arăta** + suf. *-ător*.

ARĂTOR, **-OĂRE**, *arători*, *-oare*, adj. (Rar; despre pământ) Arabil. ✧ (Despre vite) Care se folosește la arat. — **Ara** + suf. *-ător*.

ARĂTÓS, **-OĂSĂ**, *arătoși*, *-oase*, adj. Care are o înfățișare frumoasă sau impunătoare. — **Arăta** + suf. *-os*.

ARĂTŪRĂ, *arături*, s.f. 1. Acțiunea de a ara; arat¹. 2. Pământ arat. — **Ara** + suf. *-ătură*.

ARBALĒȚĂ, *arbalet*, s.f. Armă de aruncat săgeți sau proiectile, asemănătoare cu un arc, folosită în trecut. — Din fr. **arbalète**.

ARBALETRIÉR, (1) *arbaletrieri*, s.m., (2) *arbaletriere*, s.n. 1. S.m. Ostaș care lupta cu arbaleta. 2. S.n. Parte a acoperișului care susține învelitoarea propriu-zisă. [Pr.: *-tri-er*] — Din fr. **arbalétrier**.

ARBĂNAȘ, *arbănași*, s.m. (Înv.) Albanez (1). — Din bg. **arbanaš**.
ARBITRĂ, *arbitrez*, vb. I. Tranz. 1. A soluționa un litigiu în calitate de arbitru. 2. A conduce desfășurarea unei competiții sportive. — Din fr. **arbitrer**.

ARBITRĂJ, *arbitraje*, s.n. 1. Soluționare a unui litigiu de către un arbitru (1). 2. Conducere de către un arbitru (2) a unei competiții sportive. — Din fr. **arbitrage**.

ARBITRĂL, **-Ă**, *arbitrali*, *-e*, adj. (Jur.) Hotărât de arbitru (1). *Sentință arbitrală*. ✧ Alcătuit din arbitri. *Comisie arbitrală*. — Din fr. **arbitral**.

ARBITRĂR, **-Ă**, *arbitrari*, *-e*, (1, 2) adj., (3) *arbitraruri*, s.n. 1. Adj. Care pornește dintr-o hotărâre luată după propria apreciere, fără a ține seamă de părerea altuia, de adevăr etc.; abuziv; samavolnic. 2. Adj. Care este făcut, ales etc. la întâmplare. 3. S.n. Faptă, acțiune, situație arbitrară (1, 2). — Din fr. **arbitraire**, lat. **arbitrarius**.

ARBĪTRU, *arbitri*, s.m. 1. Persoană, organizație, instanță aleasă sau desemnată pentru cercetarea și rezolvarea unui litigiu. 2. Persoană însărcinată să conducă desfășurarea unei competiții sportive. — Din fr. **arbitre**.

ARBĪU, *arbie*, s.n. Vergea cu care în trecut se curăța sau se încălzea pușca. — Din tc. **harbi**.

ARBOR s.m. v. **arbore**.
ARBORĂ, *arborez*, vb. I. Tranz. 1. A înălța un steag, un pavilion pe o clădire, pe catargul unei nave etc. 2. A monta catargele unei nave. 3. Fig. A se comporta sau a se îmbrăca cu ostentație. — Din fr. **arborer**.

ARBORĂDĂ, *arborade*, s.f. Ansamblu format din catargele și vergile unei nave. — Din **arbore**.

ARBORĂRE, *arborări*, s.f. Acțiunea de a *arbora*. — V. **arbora**.
ARBORĂȘ, *arborăși*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *arbore*. — **Arbore** + suf. *-aș*.

ARBORE, *arbori*, s.m. 1. Nume generic pentru orice plantă cu trunchi înalt și puternic, lemnos și cu mai multe ramuri cu frunze care formează o coroană; copac; *p. restr.* pom. ✧ Compuse: *arbore-de-cacao* = plantă lemnosă specifică zonei tropicale, cultivată pentru semințele ei comestibile (*Theobroma cacao*); *arbore-de-cafea* = plantă lemnosă din regiunile calde ale Americii Latine, Africii și Asiei, cultivată pentru semințele ei comestibile (*Coffea arabica*); *arbore-de-cauciuc* = plantă lemnosă originară din America de Sud, din scoarța căreia se extrage cauciucul natural (*Hevea brasiliensis*); *arbore-de-pâine* = plantă lemnosă cu tulpina înaltă și foarte groasă, al cărei fruct sferic, cu gust de pâine, se consumă fiert sau copt (*Artocarpus incisa*); *arborele-vieții* = a) arbore decorativ originar din Extremul Orient, înalt și foarte rămușor, cu frunze mici, solzoase; tuia (*Thuja orientalis*); b) fig. schemă reprezentând evoluția omului de-a lungul vieții sale. ✧ *Arbore genealogic* = reprezentare grafică (de obicei sub forma unui copac cu ramuri) înfățișând filiația și gradul de înrudire ale membrilor unei familii (aristocratice). 2. Organ de mașină care primește și transmite o mișcare prin rotația

în jurul axei sale. 3. (Mar.; în sintagma) *Arbore mic* = trinchet. 4. (Rar) Catarg. [Var.: **ărbor** s.m.] — Lat. **arbor**, **-is**.

ARBORESCENT, **-Ă**, *arborescenți*, *-te*, adj. Care are înfățișarea unui arbore (1); care este ramificat asemenea crengilor unui arbore. — Din fr. **arborescent**, lat. **arborescens**, **-ntis**.

ARBORESCENȚĂ, *arborescențe*, s.f. (Rar) Formă (ca) a unei plante arborescente. — Din fr. **arborescence**.

ARBORĒȚ, *arboreturi*, s.n. 1. Porțiune de pădure caracterizată printr-o vegetație omogenă, deosebită de restul pădurii din jur. 2. Partea superioară a catargului. — Din lat. **arboratum**.

ARBORICOL, **-Ă**, *arboricoli*, *-e*, adj. (Despre insecte, animale) Care trăiește pe arbori sau printre arbori. — Din fr. **arboricole**.

ARBORICULTŌR, **-OĂRE**, *arboricultori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu arboricultura. — Din fr. **arboriculteur**.

ARBORICULTŪRĂ s.f. Disciplină care studiază cultura arborilor și arbuștilor. — Din fr. **arboriculture**.

ARBŪȚ, *arbuști*, s.m. Plantă lemnoasă mai mică decât arborele, care se ramifică de la rădăcină în formă de tuță și nu formează o coroană distinctă. — Din fr. **arbuste**, lat. **arbutum**.

ARBŪZ s.m. v. **harbuz**.

ARBUZĂRIE s.f. v. **harbuzărie**.

ARC, *arcuri*, (2) *arce*, s.n. 1. Armă (primitivă) de aruncat săgeți, alcătuită dintr-o vargă flexibilă ușor încovoiată și o coardă prinsă de extremitățile vergii. ✧ P. anal. Ceea ce are forma unui arc (1). *Arcul sprâncenei*. 2. Porțiune dintr-o circumferință sau dintr-o linie curbă. *Arc de cerc*. ✧ (Element de construcție în formă arcuită). ✧ *Arc de triumf* = monument în formă de portic arcuit cu una sau mai multe arcade, ridicat în amintirea sau pentru sărbătorirea unui fapt însemnat. 3. Organ metalic elastic al unei mașini sau al unui mecanism, care are proprietatea de a reveni la forma inițială după ce a fost supus unei sollicitări. *Arc de automobil*. ✧ Expr. *Parc-ar fi pe arcuri*, se zice despre o persoană suplă, sprintenă. 4. (În sintagma) *Arc electric (sau voltaic)* = descărcare electrică foarte luminoasă care are loc între doi electrozi prin care circulă un curent de mare intensitate. 5. (Fiziol.; în sintagma) *Arc reflex* = ansamblul elementelor nervoase care asigură realizarea reflexelor. — Lat. **arcus**.

ARCĂCI, *arcaciuri*, s.n. 1. Îngrăditură sau despărțitură pentru separat oile. 2. Îngrăditură făcută de pescari în apă pentru prinderea și păstrarea peștelui în bălți iarna. — Et. nec.
ARCĂDĂ, *arcade*, s.f. 1. Element arhitectural format din unul sau din mai multe arce și din elementele care le susțin (coloane, stâlpi, ziduri). 2. Formație anatomică în formă arcuită; (în special) proeminență curbă la baza osului frontal, situată deasupra fiecărei orbite. — Din fr. **arcade**.

ARCĂN¹, *arcane*, s.n. 1. Laț pentru prinderea sau pentru prăpionirea animalelor, în special a vitelor. ✧ Expr. *A prinde cu arcanul* = (în trecut) a prinde (cu ajutorul arcanului) și a lua cu forța în armată; a arcăni; a arcăni; *p. gener.* a aduce, a lua cu forța. 2. (Art.) Dans popular românesc, asemănător cu sârba; melodie după care se execută acest dans. — Din tăt., ucr. **arkan**.

ARCĂN², *arcane*, s.n. (Livr.; mai ales la pl.) Taină, secret. ✧ Loc tainic, ascuns. — Din fr. **arcane**.

ARCĂȘ, *arcași*, s.m. 1. Oștean înarmat cu arc; persoană care trage cu arcul; săgetător. 2. (La sg.; art.) Constelație din emisfera australă, compusă din 146 de stele vizibile cu ochiul liber; Săgetătorul. — **Arc** + suf. *-aș*.
ARCĂȚ, **-Ă**, *arcați*, *-te*, adj. (Rar) Arcuit. — **Arc** + suf. *-at* (după fr. *arqué*).

ARCĂȚŪRĂ, *arcaturi*, s.f. Element arhitectural alcătuit dintr-o serie de arcade (mici). — Din fr. **arcature**.

ĂRCĂ, *arce*, s.f. (Rar) Corabie. ✧ *Arca lui Noe* = corabia miticului Noe; fig. îngrămădire eterogenă de oameni și de animale. — Din it., lat. **arca**.

ARCĂNĪ, *arcănesc*, vb. IV. Tranz. (În trecut) A prinde cu arcanul¹. — Din **arcan**¹.

ARCHEBŪZĂ, *archebuze*, s.f. Veche armă de foc, asemănătoare cu pușca. — Din fr. **arquebuse**.

ARCHEBUZIER, *arhebuzieri*, s.m. Soldat înarmat cu archebuză. [Pr.: *-zi-er*] — Din fr. **arquebusier**.

ARCOSŌLIUM s.n. Nișă funerară într-o catacombă. [Pr.: *-li-um*] — Din fr. **arcosolium**.

ARCŌZĂ s.f. Gresie foarte bogată în feldspați. — Din fr. **arkose**.

ĂRCȚIC, **-Ă**, *arctici*, *-ce*, adj. Care este situat în regiunea Polului Nord; care are caractere proprii acestei regiuni. — Din fr. **arctique**, lat. **arcticus**.

ARCŪI, *arculesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) îndoi în formă de arc; a (se) încovoia. ✧ Tranz. Fig. A bate; a pedepsi. — **Arc** + suf. *-ui*.

ARCŪIE, *arcuiri*, s.f. Faptul de a (se) arcui; încovoiere elastică a unei piese lungi; (concr.) formă arcuită. — V. **arcui**.

ARCŪIT, **-Ă**, *arcuiți*, *-te*, adj. Încovoiat în formă de arc; arcat, curbat. ✧ (Despre construcții) Prevăzut cu arcade. — V. **arcui**.

ARCŪITŪRĂ, *arcuituri*, s.f. Parte a unui obiect (încovoiat) în formă de arc. [Pr.: *-cu-i*] — **Arcui** + suf. *-tură*.

ARCULĒȚ, *arculețe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *arc*. — **Arc** + suf. *-uleț*.

ARCŪȘ, *arcușuri*, s.n. Vergea de lemn între capetele căreia se întind fire de păr de cal, care servește la producerea sunetelor unor instrumente cu coarde. — **Arc** + suf. *-uș*.

ARDE, *ard*, vb. III. **I.** Intrans. (Despre foc) A fi aprins. **II. 1.** Tranz. A da foc, a băga în foc. ♦ Expr. *A arde cu fierul roșu = a)* a face (unui animal) un semn cu un fier înroșit în foc; **b)** a înfiera; a stigmatiza (pe cineva). **2.** Tranz., refl. și intrans. A (se) consuma, a (se) distruge prin foc. ♦ Tranz. A strica o mâncare expunând-o prea mult la acțiunea focului. ♦ Refl. *S-a ars mâncarea*. ♦ Tranz. A distruge printr-o reacție chimică. **3.** Tranz. și intrans. A încinge, a încălzi (tare). ♦ Tranz. A expune acțiunii focului obiecte de lut, de ceramică etc. în procesul de fabricare, pentru a le îmbunătăți proprietățile. ♦ Tranz. A dezinfecă un instrument trecându-l prin flacără. ♦ Tranz. A cauteriza o rană. **III.** Intrans. **1.** A răspândi lumină; a luci, a străluci. *Lampa arde*. **2.** (Despre Soare) A răspândi căldură mare; a dogori; a fi fierbinte. ♦ Tranz. și refl. A (se) bronza, a (se) pălri (prea tare). **IV. 1.** Refl. și tranz. A suferi sau a face să suferă o durere vie, o arsură la atingerea cu focul sau cu un obiect foarte fierbinte; a (se) frige. ♦ Tranz. A produce o senzație asemănătoare cu o arsură. **2.** Tranz. Fig. A da o lovitură. *I-a ars o palmă*. ♦ (Fam.) A face ceva cu pasiune. *Îi arde o horă*. ♦ Tranz. și refl. (Fam.) A (se) păcăli, a (se) înșela. **3.** Intrans. A se înroși tare (din cauza unei stări emotive). ♦ A avea febră. ♦ Fig. A fi cuprins de un sentiment profund, puternic. ♦ Expr. *A-i arde (cuiva) de ceva = a simți o dorință (arzătoare); a avea dispoziția să...; a avea chef de... — Lat. ardere.*

ARDEI, *ardei*, s.m. Plantă erbacee cu flori albe și cu fructe bace verzi, roșii sau galbene, întrebuințate în alimentație (*Capsicum annuum*); *p. restr.* fructul acestei plante. *Ardei gras. Ardei iute*. — **Arde** + suf. *-ei*.

ARDEIA, *ardeiez*, vb. I. **1.** Tranz. A condimenta o mâncare cu ardei iute (sau cu piper, boia etc.). **2.** Refl. Fig. (Fam.; despre oameni) A se irita, a se supăra. — Din **ardei**.

ARDEIĂȘ, *ardeiași*, s.m. Diminutiv al lui *ardei*. — **Ardei** + suf. *-aș*.

ARDEIĂȚ, *ardeiați*, *-te*, adj. (Despre mâncăruri) În care s-a pus (mult) ardei (sau piper, boia etc.). — V. **ardeia**.

ARDELEAN, *-Ă, ardeleni*, *-e*, s.m., s.f., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din Ardeal; transilvănean. **2.** Adj. Care aparține Ardealului sau ardelenilor (**1**), privitor la Ardeal sau la ardeleni; transilvănean, ardelenesc. **3.** S.f. art. Numele unui dans popular din Ardeal; melodie după care se execută acest dans; ardelenească. — **Ardeal** (n.pr.) + suf. *-ean*.

ARDELEANCĂ, *ardelence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Ardeal; transilvăneancă. — **Ardelean** + suf. *-că*.

ARDELENESC, *-EĂSCĂ, ardelenești*, adj., s.f. art. **1.** Adj. Ardelean (**2**). **2.** S.f. art. Numele unui dans popular din Ardeal; melodie după care se execută acest dans; ardeleană. — **Ardelean** + suf. *-esc*.

ARDELENEȘTE adv. Ca ardeleni; ca în Ardeal. — **Ardelean** + suf. *-ește*.

ARDELENISM, *ardelenisme*, s.n. Cuvânt, expresie etc. caracteristice ardelenilor. — **Ardelean** + suf. *-ism*.

ARDENEZ, *-Ă, ardenezi*, *-e*, s.m., s.f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Ardeni. **2.** Adj. Care aparține regiunii Ardeni sau ardenezilor (**1**), referitor la Ardeni ori la ardenezi. **3.** S.m. Rasă de cai mari, puternici, de tracțiune. — Din fr. **ardennais**.

ARDENT, *-Ă, ardenti*, *-te*, adj. **1.** (Livr.) Înfocat, înflăcărat, aprins, pasionat. **2.** (Despre nave) Care, sub acțiunea vântului, se întoarce cu prora în direcția din care bate vântul. — Din fr. **ardent**.

ARDENTĂ s.f. (Livr.) Ardoare. — Din **ardent**.

ARDERE, *arderii*, s.f. **1.** Faptul de a (se) arde. **2.** (Chim.) Oxidare rapidă a unei substanțe, însoțită de dezvoltare de căldură (și lumină). **3.** (Biol.; la pl.) Proces de descompunere prin oxidare a substanțelor vii din organism. — V. **arde**.

ARDEZIE, *ardezii*, s.f. Gresie argilooasă sau argilă cu granule fine, care se poate desface ușor în foi subțiri, utilizate la acoperirea caselor, ca dale pentru pardoseli, în trecut la fabricarea tăblițelor pentru școlarii începători etc. — Din it. **ardesia**.

ARDOARE s.f. Înflăcărare, pasiune, avânt; răvnă, zel; ardență. — Din fr. **ardeur**, lat. **ardor**.

AREAL, *areale*, s.n. Arie specifică de răspândire a unei specii, a unei clase etc. de plante sau de animale. [Pr.: *-re-al*] — Din germ. **Areal**.

ARECI interj. v. **hareci**.

AREFLÉXIE s.f. (Med.) Absență a reflexelor. — Din fr. **aréflexie**.

ARÉIC, *-Ă, areici*, *-ce*, adj. (Geol.; despre regiuni, soluri) Lipsit de apă, uscat, arid. [Pr.: *-re-ic*] — Din fr. **arétique**.

ARÉNĂ, *arene*, s.f. **1.** Spațiu ștermut cu nisip, rumeguș etc. din mijlocul unui amfiteatru antic, unde se desfășurau reprezentațiile; *p. ext.* ansamblul construcțiilor care deserveau acest spațiu; partea centrală a unui circ modern. **2.** Teren de sport, împrejmuit cu tribune pentru spectatori. **3.** Fig. Sferă, domeniu, loc de desfășurare a unei activități. — Din fr. **arène**, lat. **arena**.

ARENDĂ, *arendez*, vb. I. Tranz. A da sau a lua în arendă. [Var.: (inv.) **arendui** vb. IV] — Din **arendă**.

ARENDĂRE, *arendări*, s.f. Acțiunea de a *arendă*. [Var.: (inv.) **arenduire** s.f.] — V. **arendă**.

ARENDĂȘ, *arendăși*, s.m. Persoană care ia în arendă un bun agricol. — **Arendă** + suf. *-aș*.

ARÉNDĂ, *arendé*, s.f. **1.** Cedare temporară a dreptului de exploatare a unor bunuri agricole, în schimbul unei plăți; folosire, exploatare a unui bun astfel cedat. **2.** Sumă plătită de arendaș proprietarului pentru arendarea unui bun. [Pl. și: *areni*] — Din rus., pol. **arendă**.

ARENDĂȘESC, *-EĂȘĂ, arendășești*, adj. De arendaș, care aparține arendașului. — **Arendaș** + suf. *-esc*.

ARENDĂȘI, *arendășesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A avea ocupația de arendaș. — Din **arendăș**.

ARENDĂȘIE, s.f. Ocupația arendașului. — **Arendaș** + suf. *-ie*.

ARENDĂȘIȚĂ, *arendășițe*, s.f. (Rar) Arendașoaică. — **Arendaș** + suf. *-iță*.

ARENDĂȘOAIICĂ, *arendășoaiice*, s.f. Nevastă de arendaș; femeie care ține în arendă un bun; arendașiță. — **Arendaș** + suf. *-oaiică*.

ARENDUI vb. IV v. **arendă**.

ARENDUIRE s.f. v. **arendare**.

AREOLĂR, *-Ă, areolari*, *-e*, adj. (Mat.) Care aparține ariei², privitor la arie². [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréolaire**.

AREOLĂ, *areole*, s.f. (Anat.) Suprafață de piele diferit colorată de aceea a tegumentelor din jur. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréole**.

AREOLOGIE s.f. (Lingv.) Studiu al distribuției ariilor dialectale pe un anumit teritoriu. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréologie**.

AREOMÉTRIC, *-Ă, areometrici*, *-ce*, adj. Referitor la areometrie, de areometrie. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréométrique**.

AREOMETRIE s.f. Parte a fizicii care studiază măsurarea densității lichidelor (cu areometrul). [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréométrie**.

AREOMÉTRU, *areometre*, s.n. Aparat care servește la determinarea densității unui lichid sau a concentrației unei soluții. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréomètre**.

AREOPĂG, *areopaguri*, s.n. Consiliu și tribunal suprem din Atena antică. ♦ Fig. (Livr.) Adunare de savanți, de artiști de mare valoare, de mare competență. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréopage**, lat. **areopagus**.

AREȘT, *aresturi*, s.n. **1.** Deținere sub pază legală a unei persoane. **2.** Loc unde sunt ținuți cei arestați. — Din germ. **Arrest**, it. **arresto**.

AREȘTĂ, *arestez*, vb. I. Tranz. A ține pe cineva sub pază legală în vederea unui proces sau a cercetărilor judiciare; a închide, a deține, a arestui. — Din **arest**.

AREȘTĂNT, *-Ă, areștați*, *-te*, s.m. și f. (Inv.) Arestat. — Din germ. **Arrestant**.

AREȘTĂRE, *arestări*, s.f. Acțiunea de a *arestă*; arestuire. — V. **arestă**.

AREȘTĂȚ, *-Ă, areștați*, *-te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în stare de arest (**1**). — V. **arestă**.

AREȘTUIRE, *arestuiesc*, vb. IV. Tranz. (Inv.) A aresta. — Cf. rus. *arestovat*.

AREȘTUI, *arestuiri*, s.f. (Inv.) Arestare. — V. **arestui**.

ARÉȚ s.n. (În sintagma) *Câine de areț* = câine de vânătoare dressat să se oprească atunci când simte sau zărește vânatul. — Din fr. **arrêtn**.

ARÉȚĂ, pers. **3 areță**, vb. I. Intrans. (Despre câine de vânătoare) A rămâne pe loc imediat ce zărește sau simte vânatul. — Din fr. **arrêter**.

ĂRFĂ s.f. v. **harpă**.

ARGĂT, *-Ă, argați*, *-te*, s.m. și f. (Rar la f.) Servitor, slugă angajată (în trecut) pentru muncile agricole, creșterea vitelor sau pentru muncile din gospodăria stăpânului. — Din bg. **argat**, ngr. **argátis**.

ARGĂSEALĂ, *argăseli*, s.f. **1.** Argăsire. **2.** (Concr.) Amestec de substanțe cu care se argăsesc pieile și blănurile. — **Argăsi** + suf. *-eală*.

ARGĂȘI, *argăsesc*, vb. IV. Tranz. A prelucra pieile și blănurile cu un amestec de substanțe, pentru a le face trainice, impermeabile, flexibile; a cruși, a încruși, a tăbăci. — Din ngr. **argasa** (aor. lui *argázo*).

ARGĂȘIRE, *argásiri*, s.f. Acțiunea de a *argăsi*; argăseală (**1**), tăbăcire. — V. **argăsi**.

ARGĂȘIT¹ s.n. Faptul de a *argăsi*. — V. **argăsi**.

ARGĂȘIT², *-Ă, argășiți*, *-te*, adj. (Despre piei, blănuri) Prelucrat pentru a deveni trainic și impermeabil; tăbăcit, (reg.) dubit, încrușit. — V. **argăsi**.

ARGĂȘITÓR, *-OĂRE, argășitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Muncitor) care argășește. — **Argăsi** + suf. *-tor*.

ARGĂȚEL, *argăței*, s. m. (Rar) Diminutiv al lui *argat*. — **Argat** + suf. *-el*.

ARGĂȚESC, *-EĂSCĂ, argățești*, adj. (Rar) De argat, specific argatului. — **Argat** + suf. *-esc*.

ARGĂȚI, *argățesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. (Rar) A munci ca argat. — Din **argat**.

ARGĂȚIE s.f. (Rar) Situația argatului; muncă de argat. — **Argat** + suf. *-ie*.

ARGĂȚIME s.f. Multime de argați; totalitatea argaților. — **Argat** + suf. *-ime*.

ARGEĂ, *argele*, s.f. (Pop.) **1.** Război de țesut. ♦ Nume dat celor două scânduri care unesc transversal extremitățile războiului de țesut. ♦ Fiecare dintre grinzile de lemn fixate de o parte și de alta a unei plute pentru a ține strânse lemnele care o compun. **2.** Construcție rudimentară de scânduri în care se așază, vara, războiul de țesut. **3.** Boltă ori acoperiș al unei clădiri. — Et. nec.

ARGENTÁN s.n. Varietate de alpaca², având culoarea argintului. — Din fr. **argentan**.

ARGENTIFÉR, *-Ă, argentiiferi*, *-e*, adj. Care conține (mult) argint; argintos. *Teren argentiifer*. — Din fr. **argentifère**.

ARGENTÍN s.n. Praf de staniu folosit în imprimarea textilă și la fabricarea hârtiei. — Din fr. **argentine**.

ARGENTINIÁN, -Ă, argentinieni, -e, s.m. și f. 1. S.m. și f., adj. Persoană care face parte din populația Argentinei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Argentinei sau argentinienilor (**1**), privitor la Argentina ori la argentinieni. [Pr.: -ni-an] — **Argentina** (n. pr.) + suf. **-ean**.

ARGENTÍT s.n. Mineriu de argint care cristalizează în sistemul cubic sau rombic, în cristale cenușii. — Din fr. **argentite**.

ARGENTOMÉTRU, argentometre, s.n. (Fiz.) Instrument pentru măsurarea conținutului de argint al unei soluții. — Din fr. **argentometre**.

ARGENTOTIPIE, argentotipii, s.f. Procedeu de multiplicare prin fotoreproducere. — Din fr. **argentotypie**.

ARGEȘEAN, -Ă, argeșeni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Argeș. **2.** Adj. Care aparține județului Argeș sau argeșenilor (**1**), referitor la județul Argeș ori la argeșeni. — **Argeș** (n. pr.) + suf. **-ean**.

ARGEȘEANCA, argeșene, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Argeș. — **Argeșean** + suf. **-că**.

ARGHEZIÁN, -Ă, arghezieni, -e, adj. De Argehi, al lui Argehi; în maniera lui Argehi. [Pr.: -zi-an] — **Argehi** (n.pr.) + suf. **-ian**.

ARGHIROFIL, -Ă, arghirofili, -e, s.m. și f., adj. (Livr.) (Om) care este lacom de bani. — Din ngr. **arghírofilos**.

ARGHIROFILIE s.f. (Livr.) Lăcomie de bani. — Din ngr. **arghírofilia**.

ARGILĂ, argile, s.f. Rocă sedimentară alcătuită dintr-un amestec de silicați și din fragmente de cuarț, mică etc., întrebunțată în olărie, la lucrări de construcție, în sculptură etc.; lut. — Din fr. **argile**, lat. **argilla**.

ARGILIFÉR, -Ă, argiliferi, -e, adj. Argilos. — Din fr. **argillifère**.

ARGILÍT s.n. Rocă rezultată din recristalizarea argilei. — Din fr. **argilite**.

ARGILÓS, -OÁSĂ, argilóși, -oase, adj. Care conține (multă) argilă; lutos. — Din fr. **argileux**, lat. **argillosus**.

ARGINAZĂ s.f. (Biol.) Enzimă solubilă conținută în cantitate mare în ficatul mamiferelor. — Din fr. **arginase**.

ARGININĂ s.f. (Biol.) Aminoacid care există în proteine și participă la sinteza ureii în ficat. — Din fr. **arginine**.

ARGINT, (1) s.n., (2) arginturi, s.n., (3) arginți, s.m. 1. S.n. (Adesea fig.) Metal prețios de culoare albă strălucitoare, maleabil și ductil, cu o mare conductibilitate electrică. ♦ *Nuntă de argint* = a douăzeci și cincea aniversare a căsătoriei cuiva; petrecere organizată cu acest prilej. ♦ *Compus*: (pop.) *argint-viu* = a) mercur; b) fig. om plin de energie, iute, vioi. **2.** S.n. Varietate sau obiect de argint (**1**). **3.** S.m. (Mai ales la pl.) Ban¹, para³. — Lat. **argentum**.

ARGINTĂ, argintez, vb. I. Tranz. A acoperi un obiect metalic cu un strat subțire de argint (**1**); a argintui. ♦ Fig. A face să aibă strălucirea argintului (**1**). [Var.: (inv.) **argintí** vb. IV] — Din **argint**.

ARGINTĂR, argintari, s.m. (Rar) Persoană care lucrează sau vinde obiecte de argint (**1**). — **Argint** + suf. **-ar**.

ARGINTĂRE, argintări, s.f. Acțiunea de a arginti. — V. **arginta**.

ARGINTĂT, -Ă, argintați, -te, adj. Acoperit cu un strat subțire de argint (**1**); argintuit. ♦ Fig. Cu lăcuie ca de argint (**1**). — V. **arginta**.

ARGINTĂRIE, argintării, s.f. 1. Obiecte de argint (**1**). **2.** Magazin în care se vând obiecte de argint. — **Argint** + suf. **-ărie**.

ARGINTÍ vb. IV v. **arginta**.

ARGINTIU, -IE, argintii, adj. (Adesea fig.) Care are culoarea și strălucirea argintului (**1**); argintos. ♦ Fig. (Despre sunete, voce etc.) Cristalin, limpede. — **Argint** + suf. **-iu**.

ARGINTÓS, -OÁSĂ, argintoși, -oase, adj. 1. Argentifer. **2.** (Inv.) Argintiu. — **Argint** + suf. **-os**.

ARGINTUÍ, argintuiesc, vb. IV. Tranz. (Rar) A arginti. — **Argint** + suf. **-ui**.

ARGINTUÍT, -Ă, argintuții, -te, adj. (Rar) Argintat. — V. **argintui**.

ARGINTÍCĂ, argințele, s.f. Arbust cu flori mari, albe și cu frunze verzi, licioare pe partea superioară și albe pe cea inferioară (*Dryas octopetala*). — **Argint** + suf. **-ică**.

ARGIRÍSM s.n. (Med.) Intoxicație cu săruri de argint; argiroză. — Din fr. **argyrisme**.

ARGIRÓZĂ s.f. (Med.) Argirism. — Din fr. **argyrose**.

ARGÓN s.n. Gaz rar, incolor și inodor, care se găsește în atmosferă și care servește la umplerea unor becuri electrice, a unor tuburi luminescente pentru reclame și la sudarea cu arc electric. — Din fr. **argon**.

ARGONAÚT, argonauți, s.m. 1. (Mitol.) Nume dat eroilor antici greci care au călătorit pe corabia Argo spre Colhida ca să aducă Lâna de aur. ♦ Fig. Navigator îndrăzneț. **2.** Specie de moluscă cefalopodă din apele tropicale (*Argonauta argo*). — Din fr. **argonaut**.

ARGÓTIC, -Ă, argotici, -ce, adj. Care aparține argoului, privitor la argou, de argou. — Din fr. **argotique**.

ARGÓU, argouri, s.n. Limbaj convențional, folosit mai ales de vagabonzi, răufăcători etc. pentru a nu fi înțeleși de restul societății. — Din fr. **argot**.

ARGUMENT, argumente, s.n. 1. Raționament, dovadă adusă în sprijinul unei afirmații. **2.** (Mat.) Variabila independentă a unei funcții. — Din fr. **argument**, lat. **argumentum**.

ARGUMENTĂ, argumentez, vb. I. Tranz. A susține, a întări, a dovedi, a demonstra ceva cu argumente. — Din fr. **argumenter**, lat. **argumentari**.

ARGUMENTĂRE, argumentări, s.f. Acțiunea de a argumenta și rezultatul ei; totalitatea argumentelor aduse în sprijinul unei afirmații; argumentație. — V. **argumenta**.

ARGUMENTĂȚIE, argumentații, s.f. Argumentare. [Var.: (inv.) **argumentațiune** s.f.] — Din fr. **argumentation**, lat. **argumentatio, -onis**.

ARGUMENTAȚIUNE s.f. v. **argumentație**.

ÁRGUS, arguși, s.m. Om cu privirea ageră, pătrunzătoare; om care păzește ceva cu mare grijă. — Din fr. **argus**.

ARGUȚIE s.f. (Livr.) Argumentare sofistică bazată pe fapte nesemnificative sau nesigure; subtilitate exagerată în argumentare. — Din fr. **argutie**, lat. **argutia**.

ARHÁIC, -Ă, arhaici, -ce, adj., s.n. 1. Adj. Care aparține sau este caracteristic unor vremuri extrem de îndepărtate din trecut. ♦ (Despre cuvinte, expresii, construcții etc.) Foarte vechi, ieșit de mult din uz. **2.** S.n. Cea mai veche eră geologică. ♦ (Adjectival) Care aparține arhaicului (**2**), privitor la arhaic. *Roci arhaice*. [Pr.: -ha-ic] — Din fr. **archaïque**.

ARHÁISM, arhaisme, s.n. Cuvânt, expresie, construcție etc. arhaică. — Din fr. **archaïsme**.

ARHAIÁTÉ s.f. (Rar) Stare arhaică. [Pr.: -ha-i] — **Arha**[ic] + **-itate**.

ARHAIZÁ, arhaizez, vb. I. Tranz. (Rar) A da aspect arhaic (stilului, limbii etc.). [Pr.: -ha-i] — Din **arhaic**.

ARHAIZÁNT, -Ă, arhaizánți, -te, adj. Cu aspect arhaic, care recurge la mijloace de exprimare de multă vreme ieșite din uz. *Stil arhaizant*. [Pr.: -ha-i] — Din fr. **archaïsant**.

ARHAIZÁRE, arhaizări, s.f. Acțiunea de a arhaiza și rezultatul ei. [Pr.: -ha-i] — V. **arhaiza**.

ARHÁNGHEL, arhangheli, s.m. (Bis.) Căpetenie a îngerilor (cu rol de mare vestitor al tainelor lui Dumnezeu). — Din sl. **arhangělŭ**.

ARHANGHELÉSC, -EÁSCĂ, arhanghelești, adj. De arhanghel. — **Arhanghel** + suf. **-esc**.

ARHEGÓN, arhegoane, s.n. (Bot.) Organ feminin de reproducere, caracteristic pentru mușchi, ferigi și gimnosperme. — Din fr. **archégone**.

ARHEOCHIMÍE s.f. Chimie specializată pentru arheologie. [Pr.: -he-o] — **Arheo**[logie] + **chimie**.

ARHEOGRÁF, -Ă, arheografi, -e, s.m. și f. Specialist în arheografie. [Pr.: -he-o] — Din **arheografie** (derivat regresiv).

ARHEOGRAFÍE s.f. Disciplină istorică care se ocupă cu publicarea textelor și a manuscriselor antice. [Pr.: -he-o] — Din fr. **archéographie**.

ARHEOLÓG, -Ă, arheologi, -ge, s.m. și f. Specialist în arheologie. [Pr.: -he-o] — Din fr. **archéologue**.

ARHEOLÓGIC, -Ă, arheologici, -ce, adj. Care aparține arheologiei, privitor la arheologie. [Pr.: -he-o] — Din fr. **archéologique**.

ARHEOLOGÍE s.f. Știință care studiază trecutul istoric al omenirii pe baza interpretării urmelor materiale păstrate. [Pr.: -he-o] — Din fr. **archéologie**.

ARHEOPTÉRIX, arheoptericsi, s.m. Pasăre fosilă care făcea trecerea de la reptile la păsări. [Pr.: -he-op-] — Din fr. **archéoptéryx**.

ARHEOZÓIC, -Ă, arheozoici, -ce, adj. 1. S.n. Perioadă geologică în care au apărut primele semne de viață. **2.** Adj. De arheozoic (**1**). [Pr.: -he-o-zo-ic] — Din fr. **archéozoïque**.

ARHETÍP, arhetipuri, s.n. Model, tip inițial după care se călăuzește cineva; (în special) manuscris original al unei opere. ♦ (Psih.) Structură profundă a psihicului, înăscută, care generează imagini simbolice și guvernează organizarea experienței umane. — Din fr. **archétype**, lat. **archetypum**.

ARHETIPÁL, -Ă, arhetipali, -e, adj. (Rar) Arhetipic. ♦ *Imagine arhetipală* = imagine simbolică generată de arhetip ca matrice (ex.: copilul, fecioara, înțeleptul, Buddha, Isus Hristos). — Din **arhetip**.

ARHETÍPIC, -Ă, arhetipici, -ce, adj. Care constituie un arhetip; (rar) arhetipal. — **Arhetip** + suf. **-ic**.

ARHI Element de compunere care servește la formarea unor substantive, cărora le dă sens de superioritate, și la formarea unor adjective, cărora le dă sens superlativ. — Din fr., lat. **archi-**.

ARHICUNOSCÚT, -Ă, arhicunoscuți, -te, adj. Foarte cunoscut. — **Arhi-** + **cunoscut**.

ARHIDIÁCON, arhidiaconi, s.m. Primul diacon de pe lângă un episcop; p. ext. titlu onorific care se dă diaconilor; protodiacon. [Pr.: -di-a] — Din sl. **arhidijakonŭ**.

ARHIDIECEZÁN, -Ă, arhidiecezani, -e, adj. Care ține de o arhidieceză, privitor la o arhidieceză. [Pr.: -di-e- Var.: **arhidiecezan, -ă adj**] — După fr. **archidiocésain**.

ARHIDIECÉZĂ, arhidieceze, s.f. Arhiepiscopie. [Pr.: -di-e- Var.: **arhidiecéză** s.f.] — Din lat. **archidioecesis**.

ARHIDIOCEZÁN, -Ă adj. v. arhidiecezan.

ARHIDIOCÉZĂ s.f. v. **arhidieceză**.

ARHIDUCÁL, -Ă, arhiducali, -e, adj. Care aparține arhiducelui, referitor la arhiduce. — Din fr. **archiducal**.

ARHIDUCĂT, *arhiducate*, s.n. Teritoriu care aparține unui arhiduce. — Din fr. *archiduché*, lat. *archiducatus*.

ARHIDUCE, *arhiduci*, s.m. Titlu dat prinților din casa domnitoare de Austria; bărbat care purta acest titlu. — Din fr. *archiduc*, lat. *archidux* (după *duce*).

ARHIDUCESĂ, *arhiducese*, s.f. 1. Titlu dat prințeselor din casa domnitoare de Austria; femeie care purta acest titlu. 2. Soție de arhiduce. — Din fr. *archiduchesse*, it. *archiduchessa*.

ARHIEPISCOPI, *arhiepiscopi*, s.m. Titlu onorific dat unui episcop care conduce o eparhie importantă; *p. ext.* mitropolit. [Pr.: *-hi-e-*] — Din sl. *arhiepiskopŭ*.

ARHIEPISCOPĂL, *-Ă*, *arhiepiscopali*, *-e*, adj. Care ține de un arhiepiscop sau de o arhiepiscopie, privitor la un arhiepiscop sau la o arhiepiscopie, dat de un arhiepiscop. [Pr.: *-hi-e-*] — Din lat. *archiepiscopalis*, fr. *archiepiscopal*.

ARHIEPISCOPĂT, *arhiepiscopate*, s.n. Arhiepiscopie. [Pr.: *-hi-e-*] — Din lat. *archiepiscopatus*, fr. *archiepiscopate*.

ARHIEPISCOPIE, *arhiepiscopii*, s.f. 1. Eparhie condusă de un arhiepiscop, arhidieceză, arhiepiscopat. 2. Funcție de arhiepiscop. 3. Reședință a unui arhiepiscop. [Pr.: *-hi-e-*] — Din sl. *arhiepiskopija*.

ARHIERĂRH, *arhierarhi*, s.m. Cel mai mare în rang dintre ierarhi. [Pr.: *-hi-e-*] — **Arhi-** + **ierarh**.

ARHIERESC, *-EĂSCĂ*, *arhieresti*, adj. Care ține de arhieriei, privitor la arhieriei. [Pr.: *-hi-e-*] — **Arhieriu** + suf. *-esc*.

ARHIEREU, *arhieriei*, s.m. Cea mai înaltă treaptă în ierarhia bisericească. ♦ Denumire generală pentru gradele superioare ale clerului ortodox (episcop, arhiepiscop, mitropolit); arhipăstor, ierarh. [Pr.: *-hi-e-*] — Din sl. *arhieriei*.

ARHIERIE, *arhierii*, s.f. 1. Rangul de arhieriu; arhipăstorie. 2. Eparhie condusă de un arhieriu. 3. Reședință a unui arhieriu. [Pr.: *-hi-e-*] — Din ngr. *arhieria*.

ARHIFONEM, *arhifoneme*, s.n. (Fon.) Unitate fonologică superioară fonemului, caracterizată prin îmbinarea unor trăsături distinctive provenind din mai multe foneme înrudite. — Din fr. *archiphonème*.

ARHILÓC, *arhilocuri*, adj. (În sintagma *Vers arhiloc* (și substantivat, n.) = vers antic format din șapte sau din trei picioare. — Din n. pr. **Arhiloc**.

ARHIMANDRIT, *arhimandriți*, s.m. Titlu dat starețului unei mănăstiri mari sau unor călugări ortodocși; persoană care are acest titlu. — Din fr. *arhimandrite*.

ARHIMILIONĂR, *-Ă*, *arhimilionari*, *-e*, s.m. și f. Persoană extrem de bogată. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. *archimillionnaire*.

ARHIPĂSTOR, *arhipăstori*, s.m. Arhieriu. — **Arhi-** + **păstor**.

ARHIPĂSTORIE s.f. 1. Rangul de arhipăstor; arhierie (1). 2. Timp cât cineva are rangul de arhipăstor. — **Arhipăstor** + suf. *-ie*.

ARHIPELĂG, *arhipelaguri*, s.n. Grup de insule dintr-o mare sau dintr-un ocean. — Din ngr. *arhipélagos*.

ARHIPLÍN, *-Ă*, *arhiplini*, *-e*, adj. Care este plin până la linia maximă posibilă. — **Arhi-** + **plin**.

ARHISTRATÉG, *arhistrategi*, s.m. Comandant suprem al armatei în Grecia antică. — Din fr. *archistratège*.

ARHITÉCT, *-Ă*, *arhitecti*, *-te*, s.m. și f. Specialist în arhitectură. — Din fr. *architecte*, lat. *architectus*.

ARHITECTÓNIC, *-Ă*, *arhitectonici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține arhitecturii, din domeniul arhitecturii; folosit în arhitectură; arhitectural. 2. S.f. (Adesea fig.) Îmbinare artistică a elementelor constitutive ale unei construcții. — Din fr. *architectonique*, lat. *architectonicus*.

ARHITECTONICÉȘTE adv. (Rar) După regulile arhitecturii. — **Arhitectonic** + suf. *-ește*.

ARHITECTURĂL, *-Ă*, *arhitecturali*, *-e*, adj. Arhitectonic. — Din fr. *architectural*.

ARHITECTURĂ s.f. Știința și arta de a proiecta și construi clădiri. ♦ Stilul, caracterul, planul unei (sau unor) clădiri. ♦ Felul în care este construit sau alcătuit ceva; *p. ext.* aspectul compozițional al unei opere artistice; structură. — Din fr. *architecture*, lat. *architectura*.

ARHITRĂVĂ, *arhitrave*, s.f. Element de construcție (caracteristic arhitecturii clasice) care constituie partea inferioară a antablamentului și care se sprijină pe capitelul coloanei sau pe zid; epistil. — Din fr. *architrave*.

ARHIVĂR, *arhivari*, s.m. Funcționar însărcinat cu păstrarea actelor sau documentelor unei arhive, cu clasarea documentelor și actelor dintr-o arhivă; condicar. — **Arhivă** + suf. *-ar*.

ARHIVĂ, *arhive*, s.f. 1. Totalitatea actelor sau documentelor unei instituții, unui oraș etc. care se referă la activitatea lor trecută. 2. Birou, cameră, instituție etc. unde se păstrează asemenea acte. — Din fr. *archives*.

ARHIVÍST, *-Ă*, *arhivist*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în arhivistică. — Din fr. *archiviste*.

ARHIVÍSTICĂ s.f. Știință care are ca obiect studiul și organizarea documentelor cu valoare istorică. — Din fr. *archivistique*.

ARHIVÓLTĂ, *arhivolte*, s.f. Detaliu de arhitectură, de regulă decorat cu muluri, așezat deasupra unei arcade la o ușă, la o fereastră, la un portal etc. — Din fr. *archivolte*.

ÁRHON s.m. sg. voc. (Înv.) Titlu de politețe cu care se adresa cineva unui boier. [Var.: *árhonda* s.m. sg.] — Din ngr. *árhon*, *árhondas*.

ÁRHONDA s.m. sg. voc. v. **arhon**.

ARHONDĂR, *arhondari*, s.m. Călugăr care are în grijă arhondariul și care primește oaspeții mănăstirii. — Din ngr. *arhondaris*.

ARHONDĂRIC, *arhondaricuri*, s.n. Clădire sau aripă a unei clădiri dintr-o mănăstire ortodoxă rezervată oaspeților; arhondărie. [Pl. și: *arhondarice*] — Din ngr. *arhondariki*.

ARHONDĂREĂȘĂ, *arhondărese*, s.f. Arhondăriță. — **Arhondar** + suf. *-easă*.

ARHONDĂRIE, *arhondării*, s.f. Arhondaric. — Din ngr. *arhondarion*.

ARHONDĂRIȚĂ, *arhondărițe*, s.f. Călugăriță care îngrijește de arhondaric și care primește oaspeții mănăstirii; arhondăreasă. — **Arhondar** + suf. *-iță*.

ARHONDOLOGIE s.f. Istorie a nobilimii; (concr.) arde cuprinzând repertoriul familiilor nobiliare dintr-o țară. [Var.: (înv.) *arhontologie* s.f.] — Din ngr. *arhondolôgion*.

ARHÓNTE, *arhonți*, s.m. (În Atena antică) Titlu dat magistraților supremi din conducerea republicii; persoană care avea acest titlu. — Din fr. *archonte*, lat. *archon*, *-ntis*.

ARHONTOLOGHIE s.f. v. **arhondologie**.

ARIÁN¹, *-Ă*, *ariani*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de arianism, privitor la arianism. *Erezie ariană*. 2. S.m. și f. Adept al arianismului. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. *arien*.

ARIÁN², *-Ă*, *arieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Denumire veche dată popoarelor indo-europene; denumire actuală pentru popoarele indo-iraniene; (și la sg.) persoană care aparține unuia dintre aceste popoare. ♦ Termen folosit de rasiști spre a denumi populațiile albe în general și pe strămoșii germanilor în special. 2. Adj. Care aparține arienilor² (1), privitor la arienii². [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **aryen**. **ARIANISM** s.n. Doctrină religioasă creștină întemeiată de preotul Arie, care nega identitatea de substanță dintre Hristos și Dumnezeu-Tatăl, declarată eretică de sinodul din Niceea. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. **arianisme**.

ARICEĂLĂ, *ariceli*, s.f. 1. Boală de piele la cai și la unele vite cornute, manifestată prin inflamarea pielii de la chișită. 2. Boală a viței-de-vie, constând în apariția unor umflături noduroase pe părțile lemnoase ale plantei. — **Arici**² + suf. *-eală*.

ARICI¹, *arici*, s.m. 1. Animal mamifer insectivor, cu botul ascuțit și corpul gros, acoperit cu țepi (*Erinaceus europaeus*). ♦ Compus: *arici-de-mare* = animal echinoderm marin cu corpul sferic, acoperit cu țepi; echinidă (*Echinus melo*). 2. Instrument cu care se îndepărtează crusta depusă pe pereții unor canale. 3. (Mil.) Element de baraj împotriva tancurilor sau infanteriei, alcătuit din pari sau grinzii metalice dispuse cruciș. — Lat. **ericius**.

ARICI², pers. 3 *aricește*, vb. IV. Refl. A se îmbolnăvi de ariceală. — Din **arici**¹.

ARICIOAICĂ, *aricioaice*, s.f. Femela ariciului¹. — **Arici**¹ + suf. *-oaică*.

ARÍD, *-Ă*, *arizi*, *-de*, adj. (Despre soluri, teritorii etc.) Uscat²; neroditor, sterp. ♦ Fig. *Text arid*. — Din fr. *aride*, lat. *aridus*.

ARIDICĂ vb. I v. **ridica**.

ARIDICĂT, *-Ă*, adj. v. **ridicat**.

ARIDITĂTE s.f. Faptul de a fi arid. — Din fr. *aridité*, lat. *ariditas*, *-atis*.

ÁRIE¹, *arii*, s.f. 1. Loc special amenajat unde se treieră cerealele; arman. 2. Suprafață de teren sau platformă pe care se așază cărmăzimea la uscat, se montează unele elemente de construcție, se prepară betonul etc. — Lat. **area**.

ÁRIE², *arii*, s.f. 1. (Mat.) Măsură a unei suprafețe (exprimată în valori numerice). *Aria cercului*. 2. (Suprafață, teritoriu considerat ca) zonă de răspândire a unui fenomen, a unui fapt de limbă, a unui grup de plante sau de animale etc. ♦ Fig. Întindere, suprafață. — Din lat. **area** (cu sensuri după fr. *aire*).

ÁRIE³, *arii*, s.f. Compoziție muzicală vocală (cu acompaniament de orchestră, de pian etc.) care face parte dintr-o operă, operetă etc. ♦ Compoziție muzicală instrumentală asemănătoare cu aceea definită mai sus. — Din it. **aria**.

ARIERÁT¹, *arierate* s.n. Obligație financiară neonorată la scadență din contracte, recunoscută de regulă și de debitorii. [Pr.: *-ri-e-*] — Din fr. **arriéré**.

ARIERÁT², *-Ă*, *arierați*, *-te*, adj., s.m. și f. (Individ) care este înapoiat mental, care este insuficient dezvoltat din punct de vedere psihic. [Pr.: *-ri-e-*] — Din fr. **arriéré**.

ARIERĂȚIE s.f. (Med.) Înapoiere mentală. [Pr.: *-ri-e-*] — Din fr. **arriération**.

ARIERBÉC, *arierbecuri*, s.n. Parte a unei pile de pod situată în aval, care este astfel construită încât să ușureze scurgerea apei și să împiedice formarea vârtejurilor. [Pr.: *-ri-er-*] — Din fr. **arriéré-bec**.

ARIERGĂRDĂ, *ariergărzi*, s.f. Unitate militară care se află în urma forțelor principale, pentru a le asigura securitatea. [Pr.: *-ri-er-*] — Din fr. **arriére-garde**.

ARIERPLÁN, *arierplanuri*, s.n. (Livr.) Linie de perspectivă situată la cea mai mare depărtare de privitor; ultimul plan. ♦ Loc. adj. și adv. *În arierplan* = a) într-o poziție inferioară; b) (fig.) în umbră. [Pr.: *-ri-er-*] — Din fr. **arriére-plan**.

ARIETĂ, *ariete*, s.f. Arie³ scurtă (și ușor de executat). [Pr.: *-ri-e-*] — Din it. **arietta**, fr. **ariette**.

ARÍL s.m. (Chim.) Radical organic monovalent rezultat dintr-o hidrocarbură aromatică prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. — Din fr. **aryle**.

ARIMĂ, *arimez*, vb. I. Tranz. A repartiza și a fixa încărcătura la bordul unei nave sau aeronave pentru a obține menținerea echilibrului normal al acestora. — Din fr. **arimer**.

ARIMÁJ, *arimaje*, s.n. Arimare. — Din fr. **arrimage**.
ARIMÁRE s.f. Acțiunea de a *arima*; arimaj. — V. **arima**.
ARÍN, *arini*, s.m. Nume dat mai multor specii de arbori cu frunze ovale, dințate și cu flori verzu-roșietice, grupate în amenți (*Alnus*). [Var.: **anin** s.m.] — Probabil lat. ***alninus** (< *alnus*).
ARINIȘ, *arinișuri*, s.n. Ariniște. [Var.: **aniniș** s.n.] — **Arin** + suf. *-iș*.
ARINIȘTE, *ariniști*, s.f. Pădure de arini; ariniș. [Acc. și: *ariniște*. — Var.: **aniniște** s.f.] — **Arin** + suf. *-iște*.
ARIOȘO s.n., adv. 1. S.n. Fragment dintr-o operă, dintr-o operetă etc. înrudit cu aria³ și cu recitativul. 2. Adv. (Indică modul de executare a unui fragment muzical) Cu gravitate, patetic. [Pr.: *-rio-zo*] — Din it. **arioso**.
ARIPÁT, *-Ă, aripați, -te*, adj. 1. Înariat. ♦ (Despre fructe și semințe) Prevăzut cu aripi (3). 2. (Rar; despre păsări) Împușcat în aripă. — V. **aripă**.
ÁRIPĂ, *aripi*, s.f. 1. Organ al păsărilor, al unor insecte și al unor mamifere, care servește la zbor. ♦ Expr. *A căpăta* (sau *a prinde*) *aripi* = a căpăta independență, curaj; a începe să se înflăcăreze, să se entuziasmeze. *A da* (cuiva) *aripi* = a face să capete curaj; a însufleți (pe cineva). *A tăia* (cuiva) *aripile* = a face (pe cineva) să-și piardă curajul, avântul; a descuraja. ♦ Fig. Ocrotire, protecție. 2. (Iht.) Înătoare. 3. Membrană a unor fructe și semințe care servește la răspândirea lor cu ajutorul vântului. 4. Nume dat unor obiecte, părți ale unor aparate etc. care au forma, funcțiunea sau poziția aripilor (1). *Aripa avionului*. *Aripa mașinii*. 5. Parte a unei construcții care se prezintă ca o prelungire laterală; fiecare dintre extremitățile unei construcții (în raport cu partea centrală). ♦ Fiecare dintre cele două ziduri de sprijin care pleacă de la portalul unui tunel și susțin taluzurile de la capete. 6. Capăt, margine, flanc al unei trupe (dispuse în ordine de bătaie). ♦ (În unele jocuri sportive) Fiecare dintre jucătorii plasați în marginea terenului de joc. 7. Fig. Frațiune cu o anumită orientare politică din cadrul unei organizații, al unui partid. [Acc. și: *aripă*] — Lat. **alapa**.
ARIPIOARĂ, *aripioare*, s.f. Diminutiv al lui *aripă*. ♦ (Iht.) Înătoare. ♦ Parte mobilă a unei aripi de avion, care servește pentru comandă și control. — **Aripă** + suf. *-ioară*.
ARISTOCRÁT, *-Ă, aristocrați, -te*, s.m. și f. Persoană care aparține aristocrației; *p. ext.* nobil. ♦ (Adjectival) Aristocratic. — Din fr. **aristocrate**.
ARISTOCRÁTIC, *-Ă, aristocratici, -ce*, adj. Care aparține aristocrației, propriu aristocrației; aristocrat. — Din fr. **aristocratique**.
ARISTOCRATÍSM s.n. Atitudine, concepție aristocratică. — **Aristocrat** + suf. *-ism*.
ARISTOCRATÍE, *aristocrații*, s.f. Pătură a unei clase sociale sau a unui grup social care se bucură de mari privilegii, datorate originii, bogăției și poziției sale sociale; (în Antichitate) clasă socială dominantă, formată din marii posesori de pământ și de sclavi; (în Evul Mediu) clasa socială dominantă a nobililor. — Din fr. **aristocratie**.
ARISTÓN, *aristoane*, s.n. Vechi aparat muzical care, acționat cu o manivelă, execută mecanic ariile înregistrate pe cilindri sau pe discuri. — Din fr. **ariston**.
ARISTOTELIÁN, *-Ă, aristotelieni, -e*, adj. Aristotelic. [Pr.: *-li-an*] — **Aristotel** + suf. *-ian* (după fr. *aristotélicien*).
ARISTOTÉLIC, *-Ă, aristotelici, -ce*, adj. Care aparține lui Aristotel, bazat pe ideile lui Aristotel; aristotelian. — Din fr. **aristotélique**.
ARISTOTELÍSM s.n. Termen generic desemnând gândirea filosofilor și școlilor filosofice, care s-au ocupat de studierea lucrărilor lui Aristotel, prelundu în întregime sau în parte tezele, metodele lui de gândire. — Din fr. **aristotélisme**.
ARITENOÍD s.n. (Anat.) Cartilaj mobil al laringelui care întinde coardele vocale. [Pr.: *-no-id*] — Din fr. **aryténoïde**.
ARITMÉTIC, *-Ă, aritmetici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Parte a matematicii care se ocupă cu proprietățile elementare ale numerelor raționale. ♦ Manual de aritmetică (1). 2. Adj. Care aparține aritmeticii (1), privitor la aritmetică. — Din fr. **arithmétique**, lat. **arithmeticus**.
ARÍTMIC, *-Ă, aritmici, -ce*, adj. Care este lipsit de ritm (regulat). — Din fr. **arithmique**.
ARITMÍE s.f. (Med.) Tulburare în activitatea inimii, care se manifestă prin inegalitatea numărului, ritmului și intensității contracțiilor mușchiului cardiac. — Din fr. **arythmie**.
ARITMOGRÁF, *aritmografe*, s.n. Aparat care efectuează și înregistrează mecanic operații aritmetice. — Din fr. **arithmographie**.
ARITMOGRÍF, *aritmografie*, s.n. Joc de cuvinte înscrise, la care literele cuvintelor căutate sunt reprezentate fiecare prin câte o cifră. — Din germ. **Aritmograph**.
ARITMOMÉTRU, *aritmometre*, s.n. Aparat folosit în geodezie, care efectuează (manual sau mecanic) operații aritmetice. — Din fr. **arithmomètre**.
ARIVÍSM s.n. Comportare de arivist, caracter specific arivistului. — Din fr. **arivisme**.
ARIVÍST, *-Ă, ariviști, -ste*, s.m. și f. Persoană care caută să parvină la o situație în societate prin mijloace necinstite. — Din fr. **ariviste**.
ARLECHÍN, (1) *arlechini*, s.m., (2, 3) *arlechine*, s.n. 1. S.m. Personaj comic din vechile farse (populare) italiene. 2. S.n. Culisă așezată în spatele fiecăruia dintre pereții laterali ai unei scene, pentru a permite micșorarea lățimii acesteia; fiecare

dintre extremitățile laterale, din față, ale unei scene. 3. S.n. Fiecare dintre reflectoarele din fața scenei. — Din fr. **arlequin**, it. **arlechino**.
ARLECHINÁDĂ, *arlechinade*, s.f. Farsă a arlechinului; comedie în care apare arlechinul. — Din fr. **arlequinade**.
ARM, *armuri*, s.n. (Reg.) Parte a piciorului de dinapoi al unui animal cuprinsă între crupă și gambă; (la om) coapsă, sold. — Lat. **armus**.
ARMĂ, *armez*, vb. I. Tranz. 1. A pune mecanismul unei arme (de foc) în poziția imediat precedentă descărcării ei. ♦ Tranz. și refl. (Pop.) A (se) înarma. 2. A dota cu armătură o piesă sau un element de construcție din beton pentru a le mări rezistența. ♦ A consolida o galerie de mină etc. prin montarea unei armături. 3. A lansa în serviciu o navă cu întreg utilajul necesar. — Din fr. **armer**, it. **armare**, lat. **armare**.
ARMÁDĂ, *armade*, s.f. (La spanioli) Flotă de mari proporții. — Din sp., fr. **armada**.
ARMAMÉNT, *armamente*, s.n. Totalitatea mijloacelor tehnice de luptă; arme. — Din fr. **armement**, lat. **armamentum**.
ARMÁN, *armane*, s.n. (Reg.) 1. Arie¹ (1). 2. Conac în care locuia administratorul unei ferme și unde se înmagazina recolta. 3. Ladă zincată în care se țin acoperite cu o pânză umedă foile de tutun înainte de a fi prelucrate la mașinile de tăiat. 4. Rotocol, cerc la suprafața unei ape. — Din tc. **harman**.
ARMÁR *armare*, s.n. (Reg.) Dulap în care se păstrează haine, vase sau alimente. — Lat. **armarium**.
ARMÁRE s.f. Acțiunea de a (se) *arma*. — V. **arma**.
ARMÁȘ, *armași*, s.m. 1. (În Evul Mediu) Dregător domnesc, care, în Moldova, era însărcinat cu paza temnițelor și îndeplinirea execuțiilor, iar în Țara Românească avea în grijă artileria oștirii și țiganiile domnești. 2. (În sintagma) *De-a armășul* = numele unui joc de copii în care un participant aplică celorlalți lovituri la palmă cu o batistă înnotată. — **Armă** + suf. *-aș*.
ARMÁT, *-Ă, armați, -te*, adj. 1. Înarmat. 2. (Despre conflicte) Însoțit de acțiuni militare, de ciocniri războinice. *Insurecție armată*. ♦ *Forță* (sau *putere*) *armată* = armată (1). 3. Prevăzut cu o armătură. *Beton armat*. — V. **arma**.
ARMATÁN s.n. Vânt fierbinte și uscat care suflă dinspre Sahara spre Oceanul Atlantic. — Din fr. **harmattan**.
ARMÁTĂ, *armate*, s.f. 1. Totalitatea forțelor militare ale unui stat; oaste, oștire, armie. ♦ Mare unitate militară, compusă din câteva corpuri și unități din diferite arme; *p. gener.* unitate militară. ♦ Serviciu militar; militarie, cătanie. 2. Fig. Colectivitate care acționează în vederea unui scop comun. *Armata păcii*. ♦ Mulțime, ceată, cãrd, șir. — Din it. **armata**.
ARMATÓR, *armatori*, s.m. 1. Persoană care armează o navă; proprietar al unei nave. 2. Muncitor specializat în montarea construcțiilor de susținere a galeriilor de mină. — Din fr. **armateur**, it. **armatore**.
ARMATŪRĂ, *armaturi*, s.f. (Muz.) Armură (4). — Din fr. **armature**, lat. **armatura**.
ÁRMĂ, *arme*, s.f. 1. Obiect, unealtă, aparat, mașină care servește în lupta împotriva inamicului, la vânat, în unele probe sportive etc. *A depune armele* = a) a se preda, a se declara învins; b) (fig.) a ceda. ♦ *Armă albă* = armă (1) destinată luptei cu corp sau la distanță (pumnal, cuțit etc.). *Armă de foc* = armă (1) care folosește pulberea explozivă la aruncarea unui proiectil (pușca, tunul etc.). *Armă de distrugere* (sau *de nimicire*) *în masă* = bombă atomică (sau chimică, biologică). ♦ Expr. *A fi* (sau *a se afla*) *sub armă* = a face serviciu militar. *A depune armele* = a) a se preda, a se declara învins; b) (fig.) a ceda. ♦ Parte dintr-o armată specializată și dotată pentru un anumit fel de luptă; serviciu militar specializat în acest sens. 2. (La pl.) Armament. 3. (În sintagma) *Armă ecologică* = nume generic dat metodelor și tehnicilor de război destinate modificării condițiilor normale ale mediului înconjurător al inamicului. 4. Fig. Mijloc de luptă (pe planul ideilor, al politicii etc.). ♦ Expr. *A bate* (pe cineva) *cu propriile arme* = a învinge (pe cineva) cu propriile argumente. 5. (La pl.) Ansamblul semnelor simbolice de pe o stemă, de pe un blazon etc.; (rar) armorii. — Lat. **arma**.
ARMÁSÁR, *armásari*, s.m. Cal mascul necastrat; *p. ext.* cal falcnic, mândru, iute. [Var.: (reg.) **harmásár** s.m.] — Lat. [equus] **admissarius**.
ARMÁSÁRÁȘ, *armásărași*, s.m. Diminutiv al lui *armásar*; armásăruș. — **Armásar** + suf. *-aș*.
ARMÁSÁRŪȘ, *armásăruși*, s.m. Armásăruș. — **Armásar** + suf. *-uș*.
ARMÁȘÉL *armășei*, s.m. Slujbaș al armăului. — **Armásar** + suf. *-el*.
ARMÁȘÍE s.f. Funcția de armaș. ♦ Instituție în fruntea căreia se afla armașul. — **Armaș** + suf. *-ie*.
ARMÁTŪRĂ, *armături*, s.f. 1. Totalitatea barelor metalice prinse între ele care întăresc o construcție (de beton armat). ♦ Construcție care susține o galerie subterană. 2. Totalitatea pieselor metalice ale unor instalații alcătuite din țevi sau conducte. 3. Totalitatea aparatelor și dispozitivelor de comandă, de control, de siguranță etc., montate la o instalație, la o mașină etc. ♦ Ansamblul conductoarelor unui condensator electric. ♦ Înveliș protector al unui cablu electric. 4. Carcasă metalică, rigidă pe care se încarcă treptat argila sau pastă de ipsos în modelarea unei sculpturi. 5. (Muz.) Armură (4). 6. (Biol.; în sintagma) *Armătură bucală* = totalitatea pieselor anatomice care alcătuiesc aparatul bucal al insectelor și crustaceelor. — Din fr. **armature**, lat. **armatura** (după *armă*).

ARMÂN, -Ă s.m. și f., adj. v. **român**.

ARMEÂN, -Ă, *armeni*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. (La pl.) Populație de limbă indo-europeană stabilită mai ales în regiunea dintre munții Caucaz și Taurus; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. ♦ Persoană care face parte din populația Republicii Armenia sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Armeniei sau armenilor (**1**), privitor la Armenia ori la armeni; armenesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba armeană. — Din sl. **armēniŭnŭ**.

ARMEÂNĂ, *armence*, s.f. Femeie care face parte din populația Armeniei. — **Armean** + suf. -ă.

ARMENESC, -EĂSCĂ, *armenești*, adj., s.f. art. **1.** Adj. Armean. **2.** S.f. art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — **Armean** + suf. -esc.

ARMENESTE adv. Ca armenii; în limba armeană. — **Armean** + suf. -este.

ĂRMIE, *armii*, s.f. (Înv.) Armată (**1**). — Din rus. **armia**.

ĂRMINDEN, *armindeni*, s.m. Nume popular al zilei de 1 Mai (ziua prorocului Eremia, considerată ca început al primăverii); sărbătoare populară de primăvară (întinută la 1 Mai). ♦ Pom sau ramură verde care se pune în ziua de 1 Mai la poarta, ușa sau ferestrele caselor. — Cf. sl. *Ieremiinŭ*, -dīnī „ziua [sfātu]lui Ieremia”.

ARMISTIIU, *armistiții*, s.n. Acord între state beligerante în vederea încetării temporare a operațiunilor militare. — Din fr. **armistice**.

ARMOARII s.f. pl. (Rar) Arme (**5**); blazon. — Din fr. **armoires**.

ARMONIC, -Ă, *armonici*, -ce, adj., s.f. **1.** Adj. Bazat pe principiile armoniei¹. **2.** S.f. (Fiz.) Vibrație care însoțește vibrația fundamentală de același tip și care se produce cu o frecvență egală cu un multiplu întreg al frecvenței vibrației fundamentale. — Din fr. **harmonique**, lat. **harmonicus**.

ARMONICĂ, *armonici*, s.f. Acordeon de dimensiuni mai reduse, acționat prin intermediul butoanelor; (reg.) armonie². ♦ Expr. *A (se) face armonică* = a (se) turti. ♦ *Armonică (de gură)* = muzicuță (de gură). — Din germ. [Zieh]**harmonika**, it. **armonica**.

ARMONIE¹, *armonii*, s.f. Potrivire desăvârșită a elementelor unui întreg. ♦ Bună înțelegere în relațiile dintre două persoane, două colectivități etc. ♦ Îmbinare melioasă a mai multor sunete (în muzică sau în poezie); *spec.* (Muz.) concordanță fonică între sunete. ♦ *Armonie imitativă* = efect stilistic obținut prin alăturarea unor cuvinte ale căror sunete imită sau sugerează un sunet din natură. *Armonie vocalică* = fenomen fonetic care constă în potrivirea de timbru a vocalelor din elementele alcătuitoare ale unui cuvânt. ♦ Parte a teoriei muzicale care studiază acordurile în compoziție. — Din fr. **harmonie**, lat. **harmonia**.

ARMONIE², *armonii*, s.f. (Reg.) Armonică. — Cf. armonică, armonie¹.

ARMONIÓS, -OĂȘĂ, *armonioși*, -oase, adj. Care are armonie¹, plin de armonie¹, ale cărui părți componente formează un tot bine încheat și echilibrat. [Pr.: -ni-ós] — Din fr. **harmonieux**.

ARMONIST, -Ă, *armoniști*, -ste, s.m. și f. (Rar) **1.** Persoană specializată în teoria armoniei¹. **2.** Persoană care cântă din armonică. — Din fr. **harmoniste**.

ARMONIU, *armonii*, s.n. Instrument muzical cu claviatură, asemănător cu orga, la care sunetele sunt produse de vibrarea unor lame metalice la presiunea aerului ieșit dintr-un burduf acționat cu pedale. — Din fr. **harmonium**, germ. **Harmonium**.

ARMONIZĂ, *armonizez*, vb. **1.** I. Tranz. și refl. A pune în armonie¹ sau a deveni armonios, a face să fie sau a fi în concordanță. **2.** Tranz. A compune acompaniamentul la o melodie conform legilor armoniei¹. — Din fr. **harmoniser**.

ARMONIZĂRE, *armonizări*, s.f. Acțiunea de a (se) armoniza. — V. armoniza.

ARMONOGRĂF, *armonografe*, s.n. Aparat mecanic cu ajutorul căruia se pot obține serii de curbe cu aspect grafic plăcut, armonios, inedit. [Scris și: *harmograf*] — Din fr. **harmonographe**.

ARMORIAL, -Ă, *armoriali*, -e, adj. (Rar) Referitor la blazon, la embleme. [Pr.: -ri-al] — Din fr. **armorial**.

ARMURĂ, *armuri*, s.f. **1.** Echipament metalic pentru protecția individuală a unui războinic din Antichitate și din Evul Mediu. **2.** Mod de împletire a firelor de urzeală cu firele de bătătură într-o țesătură. **3.** Îneliș protector al unui cablu electric. **4.** Totalitatea semnelor de alterație așezate la începutul unui portativ, care indică tonalitatea lucrării muzicale respective; armătură. — Din fr. **armure**.

ARMURĂRIE, *armurării*, s.f. (Rar) Loc unde se fabrică, se repară sau se vând arme (de foc). — Din fr. **armurerie**.

ARMURIER, *armurieri*, s.m. Persoană care fabrică, repară sau vinde arme (de foc). ♦ Persoană însărcinată în trecut cu păstrarea și cu întreținerea armamentului într-o unitate militară. [Pr.: -ri-er] — Din fr. **armurier**.

ARN s.n. Denumirea prescurtată a acidului ribonucleic. [Pr. *arené*] — Din fr. **A.R.N.**

ARNĂUȚ, *arnăuți*, s.m. **1.** Soldat mercenar (de origine albaneză) angajat în garda domnească din Țările Române; *p. ext.* servitor înarmat, angajat de boieri mai ales pentru paza personală. **2.** Specie de grâu de primăvară cu bobul mare și lunguieț, de culoare galbenă-deschis. ♦ (Adjectival) *Grâu arnăuț*. — Din tc. **arnavud**.

ARNĂUȚEL, *arnăuței*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *arnăuț*. [Pr.: -nă-u-] — **Arnăuț** + suf. -el.

ARNĂUȚESC, -EĂSCĂ, *arnăuțești*, adj., s.f. art. **1.** Adj. Care aparține arnăuților, privitor la arnăuți, specific arnăuților. **2.** S.f. art. Dans popular din Muntenia, jucat în trecut de arnăuți; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: -nă-u-] — **Arnăuț** + suf. -esc.

ARNĂUȚESTE adv. Ca arnăuții. [Pr.: -nă-u-] — **Arnăuț** + suf. -este.

ARNĂUȚIME s.f. Mulțime de arnăuți, totalitatea arnăuților. [Pr.: -nă-u-] — **Arnăuț** + suf. -ime.

ĂRNICĂ, *arnici*, s.f. Plantă erbacee medicinală, cu flori galbene-portocalii și fructe achene negricioase (*Arnica montana*). — Din lat., fr. **arnica**, germ. **Arnika**.

ĂRNICI, *arnicuri*, s.n. Fir de bumbac răscuț și colorat, întrebuințat la cusutul înfloriturilor pe cămăși, pe ștergere etc. — Cf. sb. *ja renica*.

AROGĂ, *aróg*, vb. **1.** Tranz. A-și atribui în mod abuziv o calitate, un drept. — Din fr. **s'arroger**, lat. **arrogare**.

AROGĂNT, -Ă, *arogați*, -te, adj. (Adesea substantivat) Care se poartă cu aroganță; care arată, trădează aroganță; înfumurat, impertinent. — Din fr. **arrogant**, lat. **arrogans**, -ntis.

AROGĂȚĂ s.f. Purtare obraznică și sfidătoare; atitudine de mândrie disprețuitoare; înfumurare, impertinență. — Din fr. **arrogance**, lat. **arrogantia**.

AROMĂ vb. **1.** v. **aromi**.

AROMĂȚ¹, *aromate*, s.n. (Rar) Mirodenie. — Din sl. **aromatŭ**, ngr. **ároma**, **arómato**. — Cf. fr. **aromate**.

AROMĂȚ², -Ă, *aromați*, -te, adj. Care are aromă, cu aromă; aromatic, binemisoritor, parfumat (**1**). — V. **aroma**.

AROMĂȚIC, -Ă, *aromățici*, -ce, adj. Care are sau răspândește aromă; care conține aromate¹; aromăȚ. ♦ (*Oțet aromatic*). ♦ (Despre substanțe chimice) Care are în moleculă un ciclu de 5—6 atomi cu o structură specifică. — Din fr. **aromatique**, lat. **aromaticus**.

AROMĂȚIZĂ, *aromatizez*, vb. **1.** Tranz. **1.** A da un miros sau un gust plăcut unei substanțe cu ajutorul aromateilor¹. **2.** A obține (prin diverse procedee chimice) o hidrocarbură aromatică. — Din fr. **aromatiser**, lat. **aromatizare**.

AROMĂȚIZĂRE, *aromatizări*, s.f. Faptul de a aromăȚiza. — V. **aromatiza**.

AROMĂ, *arome*, s.f. Emanație a unor substanțe plăcut mirositoare (și cu gust plăcut); miros tare și plăcut; mireasmă, parfum. ♦ Substanță care dă unui produs miros sau gust plăcut. — Din fr. **arôme**, lat. **aroma**.

AROMÂN, -Ă, *aromâni*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană care face parte dintr-o ramură a poporului român, care trăiește în sudul Peninsulei Balcanice (prin Epir și Macedonia). **2.** Adj. Care aparține aromânilor (**1**), privitor la aromâni; aromănesc. ♦ (Substantivat, f.) Idiomul aromânilor. [Var.: **armân**, -ă, s.m. și f., adj.] — Din **armân** (moștenit din lat. *romanus*), modificat după *român*.

AROMÂNĂ, *aromance*, s.f. Femeie care face parte din populația de limbă română ce trăiește în sudul Peninsulei Balcanice (prin Epir și Macedonia). — **Aromân** + suf. -că.

AROMĂNESC, -EĂSCĂ, *aromânești*, adj. Aromân (**2**). — **Aromân** + suf. -esc.

AROMĂNEȘTE adv. Ca aromâni; în idiomul aromân. — **Aromân** + suf. -este.

AROMEALĂ, *aromeli*, s.f. Stare de somnolență, de somn ușor. — **Arôme** + suf. -eală.

AROMI, *aromes*, vb. **IV**. **1.** Intrans. A fi cuprins de un somn ușor (și scurt); a ațipi. **2.** Tranz. A ameți cu un miros îmbătător. **3.** Tranz. (Rar) Fig. A potoli, a liniști. [Var.: (înv.) **aromă** vb. I] — Et. nec.

AROMIRE, *aromiri*, s.f. Acțiunea de a *aromi* și rezultatul ei. — V. **aromi**.

AROMIT, -Ă, *aromiți*, -te, adj. **1.** (Rar) Ațipit. **2.** Parfumat, înmiresmat, îmbătător. — V. **aromi**.

AROMITÓR, -OĂRE, *aromitori*, -oare, adj. **1.** Care răspândește un miros plăcut. **2.** Care îmbie la somn. — **Aromi** + suf. -tor.

ARONDĂ, *arondez*, vb. **1.** Tranz. **1.** A împărți o suprafață, un teritoriu în zone locale pentru o mai bună administrație. **2.** A repartiza cartiere sau populația unui cartier la un anumit centru de distribuție a unor produse, mărfuri etc. — Din fr. **arondir**.

ARONDĂRE, *arondări*, s.f. Acțiunea de a *aronda* și rezultatul ei. — V. **aronda**.

ARONDĂȚ, -Ă, *arondați*, -te, adj. **1.** Care a fost împărțit în zone pentru o mai bună administrare. **2.** Care a fost repartizat la un anumit centru de distribuție a unor produse, la o școală etc. — V. **aronda**.

ARONDISMENT, *arondismente*, s.n. Diviziune teritorial-administrativă în Franța, mai mică decât departamentul. — Din fr. **arrondissement**.

ARPAČĂȘ, (**2**) *arpacașuri*, s.n. **1.** Produs alimentară obținut prin decorticarea (și șlefuirea) boabelor de grâu, de orz sau de mei. **2.** Soi de arpacaș (**1**). — Din magh. **árpakása**.

ARPAĞIC s.n. Bulb mic de ceapă obținut din sămânță și care, răsădit, dă ceapa obișnuită. — Din tc. **arpack**, bg. **arpağic**.

ARPAGÓN s.m. v. **harpagon**.

ĂRPĂ s.f. v. **harpă**.

ĂRPĂGIU, *arpegii*, s.n. (Muz.) Executare succesivă a notelor unui acord; înălțime a treptelor principale dintr-o gamă. — Din it. **arpeggio**.

ARPEŢĂȚ s.n. **1.** (Metodă de) întocmire a unui plan topografic prin folosirea instrumentelor de măsurat lungimi. **2.** Tehnica măsurării pe teren a parcelelor cadastrale. **3.** Evaluare a unei suprafețe de teren. — Din fr. **arpentage**.

ARPEŢÓR, *arpenitori*, s.m. Specialist în arpență. — Din fr. **arpenteur**.

ARS, -Ă, *arși*, -se, adj. **1.** Distrus, mistuit de foc. ♦ (Substantivat) *Miroase a ars*. ♦ Care prezintă o arsură. ♦ Expr. *A sări (ca) ars* = a sări repede (de surprindere, de spaimă, de indignare). ♦ Carbonizat în parte sau integral; distrus sub acțiunea unui agent corosiv, a unui acid etc. *Măncare arsă. Stofă arsă*. ♦ Care a fost supus acțiunii focului (cu un scop anumit). *Cărămida arsă*. ♦ (Despre oameni) Care are

pielea înroșită, părliță sau bășicat de soare; (despre pielea oamenilor) înroșit, părliț sau bășicat de soare. ♦ Fript (cu aburi sau cu apă fierbinte). 2. (Adesea fig.) Uscat, părjolit (de soare, de secetă etc.). 3. Fig. (Despre inimă, suflet etc.) Zdrobit, distrus. — V. **arde**.

ARSĂTURĂ, *arsături*, s.f. Ardere. — **Ars** + suf. *-ătură*.

ARSÉN s.n. 1. Element chimic semimetalic, de culoare cenușie cu luciu argintiu, folosit în aliaje pentru măsurarea durității. ♦ *Trioxid de arsen* = pulbere cristalină de culoare albă, foarte toxică; șoricioaică. 2. Arsenic. — Din germ. **Arsen**.

ARSENĂL, *arsenale*, s.n. 1. Întreprindere sau clădire în care se repară (eventual se și fabrică și se depozitează) armament. 2. (Adesea fig.) Totalitatea mijloacelor de luptă. ♦ Fig. Totalitatea mijloacelor de care se servește cineva într-o acțiune, în exercitarea unei profesii etc. *Arsenalul cercetătorului*. — Din fr. **arsenal**.

ARSENIAT, *-Ă, arseniați, -te*, adj., s.n. 1. Adj. Care conține arsen. 2. S.n. Sare a acidului arsenic. [Pr.: *-ni-at*] — Din fr. **arséniate**.

ARSENIC s.n. Pulbere fină, albă, cu miros de usturoi, foarte toxică pentru om; arsen (2). ♦ (Adjectival) *Acid arsenic* = acid rezultat din combinarea arsenului (1) cu acid azotic. — Din fr. **arsenic**, lat. **arsenicum**.

ARSENICĂL, *-Ă, arsenicali, -e*, adj. De arsenic, care conține combinații de arsenic. — Din fr. **arsenic**.

ARSENIÓS, *-OĂSĂ, arsenioși, -oase*, adj. (În sintagmele) *Acid arsenios* = acid al arsenicului, stabil numai în soluții apoase. *Anhidridă arsenioasă* = arsenic (1). [Pr.: *-ni-os*] — Din fr. **arsénieux**.

ARSENIȚ, *arseniți*, s.m. Sare a acidului arsenios. — Din fr. **arsénite**.

ARSENIURĂ, *arseniuri*, s.f. Combinație a arsenicului cu un metal. [Pr.: *-ni-u*] — Din fr. **arséniure**.

ARSURĂ, *arsuri*, s.f. 1. Faptul de a arde; faptul de a produce o senzație dureroasă, usturătoare. 2. Rană produsă cuiva de foc, de căldură, de un agent chimic etc.; senzație usturătoare pricinuită de o boală, de sete etc. ♦ Parte a unui obiect atinsă sau stricată de acțiunea focului sau a unei substanțe corosive; stricăciune produsă pe un obiect de acțiunea focului sau a unei substanțe corosive. 3. Loc unde a ars o pădure. 4. Strat de oxid produs pe suprafața unei piese metalice în timpul laminării la cald, al forjării sau al tratamentului termic. 5. Necrozare a țesuturilor plantelor ca urmare a atacului unor bacterii. — Lat. **arsura**.

ARȘIC, *arșice*, s.n. 1. Os al articulației piciorului, deasupra copitelor, la vite; os al articulației genunchiului, la picioarele (de dinapoi ale) mieilor și caprelor, folosit la un joc de copii. 2. (La pl.) Numele unui joc de copii la care se folosesc arșice (1). [Var.: **arșică** s.f.] — Din tc. **aşık**.

ARȘICĂ s.f. v. **arșic**.

ARȘIN, *arșini*, s.m. Veche unitate de măsură pentru lungime, egală cu 0,711 m. — Din rus. **arşin**.

ARȘINIC, *arșinici*, s.m. Plantă erbacee ornamentală cu flori roșii, albe sau pestrițe (*Lychnis chalcedonica*). — Et. nec.

ARȘIȚĂ, *arșițe*, s.f. 1. Căldură mare și dogoritoare a soarelui; dogoare, zăduf, caniculă. 2. (Pop.; adesea fig.) Senzație de căldură (și de sete) pe care o are omul bolnav; p. gener. febră, temperatură. [Acc. și: *arșiță*] — Lat. [calor] ***arsicia** „care arde”.

ARTĂ, *arte*, s.f. 1. Activitate a omului care are drept scop producerea unui valori estetice și care folosește mijloace de exprimare cu caracter specific; totalitatea operelor (dint-o epocă, dintr-o țară etc.) care aparțin acestei activități. ♦ Loc. adj. *De artă* = artistic. ♦ *Operă de artă* = operă realizată prin activitate artistică creatoare. *Om de artă* = persoană care desăfoară o activitate artistică sau care studiază probleme de artă (1). *Artă decorativă* v. *decorativ*. *Artă plastică* v. *plastic*. *Arte frumoase* v. *frumos*. *Artă populară* = ansamblu de creații artistice (anonime) realizate de popor (literatură, muzică, obiecte de artă plastică etc.). *Arte liberale* = (în Evul Mediu) cele șapte discipline care constituiau învățământul școlastic. *Artă poetică* v. *poetic* (3). *Artă pentru artă* = formula exprimând teza autonomiei absolute a artei față de societate. ♦ Expr. (Fam.) *De amorul (dau de dragul) artei* = în mod dezinteresat. 2. Îndemânare deosebită într-o activitate; pricepere, măiestrie. ♦ În-deletnicie care cere multă îndemânare și anumite cunoștințe. — Din fr. **art**, lat. **ars**, -tis.

ARTEFĂCT, *artefacte*, s.n. 1. (Anat.) Falsă imagine care apare în preparatele histologice din cauza unor procedee greșite de fixare sau de colorare (pe lama microscopului). 2. Produs artificial sau accidental întâlnit în observarea și experimentarea unui fenomen natural. — Din fr. **artefact**.

ARTERĂ, *artere*, s.f. 1. Vas sanguin care asigură circulația sângelui de la inimă la diverse organe și țesuturi. 2. Cale importantă de comunicație și de transport. ♦ Conductă hidraulică principală de alimentare prin care se transportă apa spre locul de consum. ♦ Linie electrică de alimentare prin care se transportă energie spre locul de consum. — Din fr. **artère**.

ARTERIAL, *-Ă, arteriali, -e*, adj. Care aparține arterelor, privitor la artere, care circulă prin artere. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. **artériel**.

ARTERIECTOMIE s.f. (Med.) Taierea a unei artere. [Pr.: *-ri-ec-*] — Din fr. **artériectomie**.

ARTERIOGRAFIE s.f. (Med.) Radiografie a unei artere. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **artériographie**.

ARTERIOLĂ, *arteriole*, s.f. (Anat.) Ramificație subțire a unei artere. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **artériole**.

ARTERIOPATIE, *arteriopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile periferelor arteriale. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **artériopathie**.

ARTERIOSCLEROZĂ s.f. Boală caracterizată prin îngroșarea și sclerozarea periferelor arterelor. [Pr.: *-ri-os-*] — Din fr. **artériosclérose**.

ARTERIOTOMIE, *arteriotomii*, s.f. (Med.) Secționare pe cale chirurgicală a unei artere. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **artériotomie**.

ARTERITĂ, *arterite*, s.f. Boală care constă în inflamarea unei artere. — Din fr. **artérite**.

ARTEZIÂN, *-Ă, arteziene*, adj. (În sintagmele) *Izvor artezian* = izvor care țâșnește (cu presiune) din pământ. *Fântână arteziană* (și substantivat, f.) = fântână din care apa țâșnește în sus, realizată prin mijloace artificiale, cu scop decorativ. [Pr.: *-zi-an*] — Din fr. **artésien**.

ARTICOL, *articole*, s.n. 1. Expunere scrisă (de proporții mai reduse) cu caracter publicistic, pe o temă politică, economică, științifică etc. ♦ *Articol de fond* = articol care exprimă punctul de vedere al redacției unei publicații periodice în cele mai importante probleme ale actualității. *Articol-program* = articol care cuprinde concepția generală și programul de activitate al unei publicații periodice la începutul apariției sale. 2. Diviziune într-un document oficial, marcată de obicei printr-un număr de ordine sau printr-o literă. ♦ Diviziune într-un buget, într-un plan financiar etc., care conține denumirea sursei de venit sau a motivului de cheltuieți. ♦ (Jur.) Diviziune într-un act normativ. ♦ (Inform.) Unitate elementară de organizare a unui fișier. ♦ (Zool.) Segment component al unor organe. 3. Obiect care se vinde în comerț. 4. Parte de vorbire flexibilă care individualizează substantivul, adjectivul sau (mai rar) alte părți de vorbire și care marchează diverse funcții gramaticale ale cuvintelor pe care le însoțește. — Din fr. **article**, lat. **articulus**.

ARTICOLĂȘ, *articolașe*, s.n. Diminutiv (depreciativ) al lui *articol*. — **Articol** + suf. *-aș*.

ARTICULĂ, *articulez*, vb. I. 1. Tranz. A pronunța, a rosti un sunet, un cuvânt cu ajutorul organelor de vorbire. 2. Tranz. A pune, a adăuga articol unui substantiv sau unui echivalent al lui. 3. Refl. A se lega prin articulații. — Din fr. **articuler**, lat. **articulare**.

ARTICULĂR, *-Ă, articulari, -e*, adj. Privitor la articulațiile corpului, care se produce la articulațiile corpului. — Din fr. **articulaire**, lat. **articularis**.

ARTICULĂRE, *articulări*, s.f. Acțiunea de a (se) *articula*; (rar) articulație. — V. **articula**.

ARTICULĂȚ, *-Ă, articulați, -te*, adj. 1. (Despre sunete, cuvinte etc.) Pronunțat, rostit deslușit cu ajutorul organelor de vorbire. 2. (Despre substantive sau despre un echivalent al lor) Care are articol. 3. Cu articulații, format din articulații. — V. **articula**.

ARTICULATÓRIU, *-IE, articulatorii*, adj. Care privește articularea sunetelor, care determină articularea sunetelor. — Din fr. **articulatoire**.

ARTICULĂȚIE, *articulații*, s.f. 1. Legătură între două sau mai multe oase (prin intermediul ligamentelor); locul acestei legături; încheietură. ♦ Legătură mobilă a segmentelor unui animal artropod. ♦ Legătură între două sau mai multe corpuri solide, care permite rotația lor relativă în jurul uneia sau a două axe sau în jurul unui punct. 2. (Rare) Articulare. 3. Rostire clară și corectă a vocalelor și consoanelor în cântul vocal; p. ext. execuție clară și fără exactă în muzica instrumentală. — Din fr. **articulation**, lat. **articulatio, -onis**.

ARTIFICIAL, *-Ă, artificiali, -e*, adj. 1. Care imită un produs al naturii, care nu este natural; artificios; contrafăcut. 2. Nesincer, prefăcut, factice. 3. (Adesea adverbial) Care este făcut după criterii subiective, arbitrare. *Clasificare artificială*. [Pr.: *-ci-a*] — Din fr. **artificial**, lat. **artificialis**.

ARTIFICIALISM s.n. Caracter artificial al unui lucru, al unei manifestări etc. [Pr.: *-ci-a-*] — **Artificial** + suf. *-ism*.

ARTIFICIALITĂȚE s.f. Caracterul a ceea ce este artificial; lipsă de naturalitate; (rar) artificialitate. [Pr.: *-ci-a-*] — **Artificial** + suf. *-itate*.

ARTIFICIALIZĂ, *artificializez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rare) A face să fie sau a deveni artificial. [Pr.: *-ci-a-*] — **Artificial** + suf. *-iza*.

ARTIFICIALIZĂRE s.f. (Rare) Acțiunea de a (se) *artificializa*. [Pr.: *-ci-a-*] — V. **artificializa**.

ARTIFICIALMÊNTE adv. (Rare) În mod artificial. [Pr.: *-ci-al-*] — Din fr. **artificiallement**.

ARTIFICIER, *artificieri*, s.m. 1. (Mil.) Specialist care manipulează explozivele, munițiile etc. 2. Muncitor specializat în fabricarea artificierilor (2). 3. Muncitor specializat în producerea exploziilor în exploatarea miniere. [Pr.: *-ci-er*] — Din fr. **artificier**.

ARTIFICIOS, *-OĂSĂ, artificioși, -oase*, adj. (Rare) Artificial (1). [Pr.: *-ci-os*] — Din lat. **artificiosus**.

ARTIFICIOZITĂȚE s.f. (Rare) Artificialitate. [Pr.: *-ci-o-*] — **Artificios** + suf. *-itate*.

ARTIFICIU, *artificii*, s.n. 1. Procedeu (ingenios) folosit spre a împodobi sau a modifica realitatea; podoabă (inutilă). ♦ *Artificiu de calcul* = procedeu prin care se ajunge la rezolvarea unui calcul pe o cale mai scurtă și mai ingenioasă decât calea obișnuită. 2. (Mai ales la pl.) Amestec de substanțe chimice (colorate) și de

carburanți, folosit la semnalizări luminoase, în scop decorativ etc. ♦ Sărmă scurtă în vârful căreia se află amestecul de mai sus și care, aprins, arde cu o flăcără decorativă vie, aruncând mici scântei. — Din fr. **artifice**, lat. **artificium**.

ARTILÉRIE, *artilării*, s.f. Ansamblu de arme de foc (cu accesorii) care servesc la aruncarea de proiectile grele la distanță; parte a armatei care mântuiește acest material. — Din fr. **artillerie**, rus. **artiléria**.

ARTILÉRIȘT, *artilériști*, s.m. Militar dintr-o unitate de artilerie. — Din rus. **artillerist**, germ. **Artillerist**.

ARTIMÓN, *artimonuri*, s.n. Catarg de la pupa unei nave cu pânze care are mai mulți arbori. [Pl. și: *artimoane*] — Din fr. **artimon**.

ARTIODACTÍL, *-Ă, artiodactili*, -e, s.n., adj. **1.** S.n. (La pl.) Ordin de animale mamifere erbivore care au picioarele cu două degete dezvoltate și cu două degete mici; (și la sg.) animal din acest ordin. **2.** Adj. Care aparține artiodactilelor (**1**), specific artiodactilelor. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **artiodactyle**.

ARTÍST, *-Ă, artiști, -ste*, s.m. și f. Persoană de talent care lucrează în mod creator într-un domeniu al artei; *p. restr.* actor; *p. ext.* persoană care dă dovadă de talent în profesia pe care o exercită. ♦ (leşit din uz) *Artist al poporului* = titlu de supremă distincție acordat unui artist. — Din fr. **artiste**, lat. **artista**.

ARTÍSTIC, *-Ă, artistici, -ce*, adj. Care aparține artei, privitor la artă, din domeniul artei. ♦ (Adesea adverbial) Executat cu artă, cu talent. — Din fr. **artistique**.

ARTÍSTICÉȘTE adv. (Rar) Din punct de vedere artistic, în mod artistic. — **Artistic** + suf. *-ește*.

ARTIZÁN, *artizani*, s.m. Persoană care execută produse de artizanat, meșteșugar care lucrează cu artă. — Din fr. **artisan**.

ARTIZANÁL, *-Ă, artizanali, -e*, adj. Care aparține artizanilor sau artizanatului, privitor la artizani sau la artizanat. — Din fr. **artisanal**.

ARTIZANÁT, *artizanate*, s.n. Meșteșug practicat cu artă. ♦ *Produse de artizanat* = produse lucrate artistic de către meșteșugari. ♦ Local, magazin în care se vând produse de artizanat. — Din fr. **artisanat**.

ÁRTOS, *artose*, s.n. Pâine specială dusă la biserică în ajunul sărbătorilor religioase sau al altor evenimente, pentru a fi binecuvântată de preot, și care servește la împărțisanie. — Din ngr. **artos**.

ARTRALGÍE s.f. Durere localizată la articulații. — Din fr. **arthralgie**.

ARTRÍTĂ, *artrite*, s.f. Boală care se manifestă prin inflamarea articulațiilor în urma unei infecții microbiene sau a dereglării metabolismului. — Din fr. **arthrite**, lat. **arthritís**.

ARTRÍTIC, *-Ă, artritici, -ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este cauzat de artrită sau de artrism, care este caracteristic artritei sau artritisului. **2.** S.m. și f. Persoană care suferă de artrită sau de artrism. — Din fr. **arthritique**, lat. **arthriticus**.

ARTRITÍSM s.n. Predispoziție la unele boli articulare și de nutriție; *p. ext.* boală articulară sau de nutriție provocată de această predispoziție. — Din fr. **arthritisme**.

ARTROGRAFÍE, *artrografii*, s.f. (Med.) Radiografie a unei articulații. — Din fr. **arthrographie**.

ARTROLOGÍE s.f. Ramură a anatomiei care studiază articulațiile. — Din fr. **arthrologie**.

ARTROPATÍE, *artropatii*, s.f. Nume dat mai multor boli articulare, având cauze diverse. — Din fr. **arthropathie**.

ARTROPÓD, *artropode*, s.n. (La pl.) Încrângătură de animale nevertebrate, cu corpul format din inele articulate, cu membre perechi, simetrice și articulate, și cu schelet extern, chitinos; (și la sg.) animal făcând parte din această încrângătură. ♦ (Adjectival) *Animal artropod*. — Din fr. **arthropode**.

ARTRÓZĂ, *artroze*, s.f. Boală articulară cronică, neinflamatorie, de tip deformat. — Din fr. **arthrose**.

ARTRÓZIC, *-Ă, artrozici, -ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de artroză. — Din fr. **arthrosique**.

ARTĂG, *artaguri*, s.n. (Pop. și fam.) Pornire spre ceartă, chef de ceartă. [Var.: **hartág** s.n.] — Din magh. **harcag**.

ARTĂR, *artari*, s.m. Arbore cu lemnul alb și tare, rezistent, cu frunze opuse și fructe aripate, înrudit cu paltinul (*Acer platanoides*). — Et. nec.

ARTĂGÓS, *-OĂSĂ, artăgoși, -oase*, adj. (Pop. și fam.) Certăreț. [Var.: **hartăgós, -oasă, hărtăgós, -oasă** adj.] — **Artag** + suf. *-os*.

ARTĂRAȘ, *artărași*, s.m. Diminutiv al lui **artar**. — **Artar** + suf. *-aș*.

ARUNCĂ, *aruncă*, vb. **1.** Tranz. A face ca ceva (rar cineva) să ajungă la o distanță oarecare, imprimându-i o mișcare violentă; a zvărlî. ♦ Expr. *A arunca* (ceva) în aer = a distruge (ceva) cu ajutorul unui exploziv. *A(-și) arunca ochii* (sau o privire) = a privi repede, în treacă; a examina, a cerceta sumar. *A arunca o vorbă* (sau un cuvânt) = a spune ceva în treacă. ♦ A da cuiva ceva, azvărindu-i-l. ♦ A trânti ceva (în grabă); a face să cadă. ♦ Refl. A se repezi, a se năpusti; a se avânta, a sări; a se azvărli. **2.** Tranz. A împrăști sămânța pentru a semăna. **3.** Tranz. A îndepărta ceva rău, nefolositor; a lepăda. **4.** Tranz. A răspândi lumină, umbra etc. **5.** Tranz. Fig. A face ca cineva să ajungă într-o anumită situație (rea). ♦ Loc. vb. *A arunca în închisoare* = a închide, a întemnița. ♦ Expr. *A arunca* (pe cineva) *pe drumuri* = a da (pe cineva) afară dintr-un serviciu; a lipsi (pe cineva) de cele necesare traiului. **6.** Intrans. A da cu ceva în cineva. **7.** Refl. (Pop.; în expr.) *A se arunca în partea cuiva* = a semăna la chip sau la fire cu cineva (din familie). — Lat. **eruncare**.

ARUNCÁRE, *aruncări*, s.f. Acțiunea de a (se) aruncătură. ♦ Probă athletică de azvărliere a discului, sulitei, greutății etc. ♦ Procedu tehnic de azvărliere a mingii în jocurile sportive (baschet, fotbal etc.). — V. **arunca**.

ARUNCĂT, *-Ă, aruncați, -te*, adj. **1.** Care a fost trimis la o distanță oarecare, printr-o mișcare violentă. ♦ (Halte; despre stil) Care constă în ridicarea halterei până la piept, apoi în înălțarea ei prin întinderea brațelor în sus. ♦ (Substantivat, n.) *S-a calificat la aruncat în finală*. **2.** Care a fost îndepărtat, lepădat ca nefolositor. — V. **arunca**.

ARUNCĂTOR, *-OĂRE, aruncători, -oare*, s.m. și f., s.n., adj. **1.** S.m. și f., adj. (Atlet) specializat în aruncarea discului, sulitei, greutății etc. **2.** S.n. Armă de foc cu țeava neghîntuită, cu pereți subțiri, ușor transportabilă, cu care se aruncă mine; brand. ♦ *Aruncător de flăcări* = armă care servește la aruncarea unui lichid inflamabil (care ia foc în aer) asupra obiectivelor inamice mai apropiate. **3.** S.n. (În sintagma *Aruncător de spumă* = dispozitiv de stingere a incendiilor care produce dioxid de carbon încorporat într-o masă spumoasă. — **Arunca** + suf. *-ător*.

ARUNCĂTURĂ, *aruncături*, s.f. **1.** Aruncare. ♦ Expr. *Aruncătură de ochi* = fel de a se uita; căutătură, ochire. *Dintr-o aruncătură de ochi* = deodată; numaidecât, imediat. **2.** Distanță la care ajunge un obiect aruncat. ♦ Expr. *O aruncătură de băț* = (foarte) aproape. **3.** (Rar) Săritură. — **Arunca** + suf. *-ătură*.

ARVANÍT, *-Ă, arvaniți, -te*, s.m. și f., adj. (Înv.) Albanez. [Var.: **alvanit, -ă** s.m. și f., adj.] — Din ngr. **arvanitis**.

ARVONĂ s.f. v. **arvună**.

ARVONÍ vb. IV v. **arvuni**.

ARVUNĂ, *arvune*, s.f. (Pop.) Acont. [Var.: **arvónă** s.f.] — Din ngr. **arravónas**.

ARVUNÍ, *arvunesc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Tranz. A aconta. **2.** Refl. A se angaja, a se tocmi în slujba cuiva. [Var.: **arvoni** vb. IV] — Din **arvună**.

ARVUNÍRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) arvuni. — V. **arvuni**.

ARZ, *arzur*, s.n. (Înv.) Memoriu, reclamație, plângere adresată de către domni, boierii etc. români sultanului sau marelui vizir; arzmahzar. — Din tc. **arz**.

ARZĂTOR, *-OĂRE, arzători, -oare*, adj., s.m., s.n. **1.** Adj. **1.** Care arde, care dogorește; fierbinte; torid. **2.** Fig. Puternic, intens; deosebit (de mare, de important). *Document de arzătoare actualitate*. ♦ Care cere o soluție imediată, urgentă. *Problemă arzătoare*. **II.** S.m. Muncitor calificat care încinge cuptoarele în fabrici. **III.** S.n. Aparat care servește la amestecarea cu aer a combustibililor în scopul ardării. — **Arde** + suf. *-ător*.

ARZMAHZĂR, *arzmahzaruri*, s.n. (Înv.) Arz. — Din tc. **arzmahzar**.

AS, *ași*, s.m. **1.** Monedă romană de aramă sau de bronz, folosită ca unitate monetară. **2.** Carte de joc marcată cu un singur punct sau semn și care de obicei este considerată ca având cea mai mare valoare față de cărțile de aceeași culoare; birlic. **3.** Fig. Persoană care se distinge în mod cu totul deosebit într-un domeniu oarecare prin pricepere sau îndemănare. — Din fr. **as**, it. **asso**.

ASĂB, *asabi*, s.m. Soldat din armata Imperiului Otoman. — Et. nec.

ASĂLT, *asalturi*, s.n. **1.** Atac (militar) decisiv pentru cucerirea unui loc întărit, a unui obiectiv sau pentru a sparge rezistența inamicului. ♦ Loc. vb. *A da asalt* = a ataca; a năvăli. ♦ Expr. *A lua cu asalt* = a cuceri printr-un atac hotărâtor. ♦ Fig. Acțiune sau luptă hotărâată. *Asaltul împotriva analfabetismului*. **2.** Luptă, exercițiu, întrecere de floretă. — Din it. **assalto**.

ASALTĂ, *asaltez*, vb. **1.** Tranz. A ataca decisiv un loc întărit, un obiectiv pentru a-l cuceri. ♦ Fig. A copleși cu rugăminți, cu cereri etc. — Din it. **assaltare**.

ASALTĂRE, *asaltări*, s.f. Acțiunea de a *asalta*. — V. **asalta**.

ASAMBLĂ, *asamblez*, vb. **1.** Tranz. A reuni, a fixa, a îmbina două sau mai multe piese, mecanisme etc. ale unui sistem. — Din fr. **assembler**.

ASAMBLĂJ, *asamblaje*, s.n. Sistem format din două sau mai multe elemente tehnice îmbinate sau articulate. — Din fr. **assemblage**.

ASAMBLĂRE, *asamblări*, s.f. **1.** Acțiunea de a *asambla* și rezultatul ei. **2.** (Inform.) Traducere a unui program, scris în limbaj simbolic, într-o formă direct executabilă (în cod mașină) de către un calculator numeric. — V. **asambla**.

ASAMBLÓR, *(1) asamblori, s.m., (2) asambloare*, s.n. **1.** S.m. Muncitor care asamblează. **2.** S.n. (Inform.) Program special utilitar care asigură traducerea limbajului simbolic în limbajul calculatorului. — Din fr. **assembleur**.

ASANĂ, *asanez*, vb. **1.** Tranz. **1.** A înlătura surplusul de ape dintr-o regiune (cu scopuri economice, de salubritate sau estetice) prin lucrări hidrotehnice executate pe spații întinse. ♦ P. ext. A seca (o apă stătătoare). **2.** (Med.) A înlătura un focar de infecție (dentar, amigdalian, apendicular) prin tratament medicamentos sau intervenție chirurgicală. **3.** (Med.) A distruge agentul causal sau transmisiator al unei boli, înlătînd într-un teritoriu. **4.** Fig. A îmbunătăți, a redresa. — După fr. **assainir**, germ. **assainieren**.

ASANĂRE, *asanări*, s.f. Acțiunea de a *asana*. — V. **asana**.

ASANĂTOR, *-OĂRE, asanatori, -oare*, s.m. și f., adj. (Rar) (Persoană) care asanează. — **Asana** + suf. *-tor*.

ASARĂ adv. v. **aseară**.

ASASÍN, *-Ă, asasini, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană care omoară premeditat pe cineva; ucigaș. **2.** (La m. pl.) Sectă musulmană șită cu caracter secret care a acționat în sec. XI–XIII pe teritoriul actualelor state Iran, Siria și Liban. — Din fr. **assassin**.

ASASINĂ, *asasinez*, vb. **1.** Tranz. A omorî pe cineva cu premeditare. ♦ Fig. (Fam.) A plictisi, a enerva, a obosi pe cineva cu insistențele. — Din fr. **assassiner**.

ASASINĂRE, *asasinări*, s.f. Acțiunea de a *asasina*. — V. *asasina*.
ASASINĂT, *asasinate*, s.n. Omor premeditat. — Din fr. *assassinat*.
ASBĚST s.n. v. *azbest*.
ASCARĪD, *ascarizi*, s.m. (Zool.) Limbric. [Var.: *ascaridă* s.f.] — Din fr. *ascariide*, lat. *ascarida*.
ASCARĪDĂ s.f. v. *ascarid*.
ASCARIDIŌZĂ, *ascaridioze*, s.f. Boală parazitată, comună omului și animalelor, provocată de diferite specii de limbrici. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. *ascariidose*.
ASCĂ, *asce*, s.f. Celulă producătoare și purtătoare de spori interni, specifică unor ciuperci. — Din fr. *ascenue*.
ASCENDĒNT, *-Ă*, *ascendenți*, *-te*, adj., s.m. și f., s.n. **1.** Adj. Care urcă; suitor. ♦ *Linie ascendentă* = linie genealogică ce suie de la fiu la părinți, de la nepoți la bunici etc. ♦ Fig. Care se dezvoltă progresiv (de la inferior la superior, de la simplu la complex etc.); cu caracter progresiv. **2.** S.m. și f. Rudă în linie directă care face parte dintr-o generație anterioară. **3.** S.n. (Cu determinări introduse prin prep. „asupra”) Autoritate morală. **4.** S.n. (Astron.) Înălțare a unui astru deasupra orizontului. **5.** S.n. (Astron.) Parte a cerului aflată deasupra orizontului în momentul nașterii cuiva; semn zodiacal aflat deasupra orizontului estic, la naștere. — Din lat. *ascendens*, *-ntis*, fr. *ascendant*.
ASCENDĒNȚĂ, *ascendențe*, s.f. Linie ascendentă de rudenie; raport de rudenie; familie din care se trage cineva, origine a cuiva. — Din fr. *ascendance*.
ASCENSIONĂL, *-Ă*, *ascensionali*, *-e*, adj. Care tinde sau face să suie. *Mișcare ascensională*. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. *ascensionnel*.
ASCENSIUNE, *ascensiuni*, s.f. **1.** Mișcare de jos în sus a unui mobil. ♦ Ridicarea a unui lichid într-un tub capilar. **2.** Suire, urcare (pe un munte). ♦ Înălțare în atmosferă (cu balonul etc.). **3.** Fig. Dezvoltare, creștere, evoluție a cuiva (pe scară profesională, socială); avansare. [Pr.: *-si-u-*] — Din lat. *ascensio*, *-onis*, fr. *ascension*.
ASCENSŌR, *ascensoare*, s.n. Cabină sau platformă cu ajutorul căreia se transportă, pe linie verticală, mărfuri sau persoane (în clădirile cu mai multe etaje); lift. — Din fr. *ascenseur*.
ASCĒT, *-Ă*, *asceți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care practică asceza; pustnic, sihastru; fig. persoană care duce o viață austeră și retrasă. — Din fr. *ascète*.
ASCĒTIC, *-Ă*, *ascetici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține ascetului, ascetismului sau ascezei, privitor la ascet, ascetism sau asceză. **2.** S.f. Ramură a teologiei care se ocupă cu viața și operele unor asceți creștini; expunere științifică a ascetismului. — Din fr. *ascétique*.
ASCĒTISM s.n. **1.** Doctrină religioasă sau morală care preconizează asceza (**2**). **2.** Mod de viață caracterizat prin asceză; fig. viață austeră și retrasă pe care o duce cineva. — Din fr. *ascétisme*.
ASCĒZĂ s.f. **1.** Efortul unor călugări creștini, musulmani, budiști etc. de a atinge adevărata desăvârșire (morală), având ca mijloc ajutorător pocăința și mortificarea. **2.** P. ext. Mod de viață care exclude excesul sau compromisul. — Din fr. *ascèse*.
ASCHIMŌDIE, *aschimodii*, s.f. (Fam.) Persoană foarte urâtă (prin slăbiciune exagerată, statură mică etc.). — Cf. gr. *aschimosis* „urâțenie”.
ASCIDIE, *ascidii*, s.f. (La pl.) Clasă de animale marine inferioare, cu corpul în formă de sac; (și la sg.) animal din această clasă. — Din fr. *ascidie*.
ASCITĂ s.f. (Med.) Acumulare de lichid, de obicei seros, în peritoneu. — Din fr. *ascite*.
ASCĪTIC, *-Ă*, *ascitici*, *-ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține ascitei, care se referă la ascită. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care este bolnavă de ascită. — Din fr. *ascitique*.
ASCLEPIĂD, *asclepiade*, adj. (În sintagma *Vers asclepiad* (și substantivat, m.) = vers din metrică antică alcătuit dintr-un spondeu (sau troheu), doi (sau trei) coriambi și un iamb. [Pr.: *-pi-ad*] — Din fr. *asclépiade*, lat. *asclepiadeus*.
ASCOMICĒTĂ, *ascomicete*, s.f. Ciupercă din clasa saprofitelor, cu corpul vegetativ format de obicei din filamente, care se înmulțesc cu spori produși de o ască. — Din fr. *ascomycètes*.
ASCŌRBIC adj. m. (În sintagma *Acid ascorbic* = numele științific al vitaminei C. — Din fr. *ascorbique*.
ASCULTĂ, *ascult*, vb. I. **1.** Intrans. A-și încorda auzul pentru a percepe un sunet sau un zgomot, a se strădui să audă. ♦ (Med.) A ausculța. ♦ A auzi. **2.** Trans. și intrans. A fi atent la ceea ce se spune sau se cântă. ♦ Trans. A examina oral un elev. ♦ Trans. A audia un martor (într-un proces). **3.** Trans. A acorda importanță celor spuse de cineva, a lua în considerație; a împlini o dorință, o rugămintă. ♦ Trans. și intrans. A da urmare, a se conforma unui ordin, unui sfat etc.; a face întocmai cum vrea cineva. — Lat. *ascultare* (= *auscultare*).
ASCULTĂRE, *ascultări*, s.f. Acțiunea de a *asculta* și rezultatul ei. ♦ Expr. *A fi (sau a sta etc.) sub ascultarea cuiva* = a fi în slujba, sub autoritatea, sub stăpânirea cuiva. ♦ Făgăduință de deplină supunere față de Biserica făcută de monahi; ucenicie făcută de cel ce intră în monahism. — V. *ausulta*.
ASCULTĂTOR, *-OĂRE*, *ascultători*, *-oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ascultă (**3**); supus, docil. **2.** S.m. și f. Persoană care ascultă o povestire, un concert, o conferință etc. — *Auscita* + suf. *-ător*.

ASCUNDE, *ascund*, vb. III. Trans. și refl. A (se) așeza într-un loc în care să nu poată fi văzut și găsit. ♦ Trans. Fig. A face să nu fie cunoscut, știut, înțeles de alții; a tănuși. [Perf. s. *ascunsei*, part. *ascuns*] — Lat. *abscondere*.
ASCUNȘI s.n. Faptul de a (se) *ascunde*. ♦ *De-a ascunsul* sau *de-a (v-ați) ascunslea* = numele unui joc de copii în care toți jucătorii se ascund, afară de unul, care îi caută pe ceilalți. ♦ Loc. adv. *În sau pe (sub) ascuns* = tainic, pe furiș. — V. *ascunde*.
ASCUNȘI, *-Ă*, *ascunși*, *-se*, adj. **1.** Care nu este încă descoperit, valorificat sau folosit. *Resurse ascunse*. **2.** (Despre oameni) Care are obiceiul să-și ascundă gândurile sau faptele. ♦ (Despre faptele, gândurile, intențiile oamenilor) Care nu este dezvăluit nimănui. — V. *ascunde*.
ASCUNZĂTOR, *-OĂRE*, *ascunzători*, *-oare*, adj., s.f., s.n. **1.** Adj. Care ascunde. **2.** S.f. Loc în care se poate ascunde cineva sau ceva. **3.** S.n. (În sintagma) *Ascunzător de flăcări* = piesă care se montează la gura țevii unei arme de foc pentru a micșora vizibilitatea flăcării exploziei. — *Ascunde* + suf. *-ătoare*.
ASCUNZIȘ, *ascunzișuri*, s.n. **1.** Loc tainic, ferit de priviri. **2.** Fig. Taină, secret. ♦ Loc. adv. *Cu ascunzișuri* = fără sinceritate; tainic. — *Ascunde* + suf. *-iș*.
ASCUȚI, *ascuți*, vb. IV. **1.** Trans. A face mai tăioasă lama unei arme sau a unei unelte de tăiat. ♦ A face unui obiect vârf (înțepător). **2.** Trans. și refl. Fig. A (se) face mai ager, mai pătrunzător. ♦ A (se) intensifica, a (se) înțeți. — Probabil lat. **excotire* (< *cos*, *cotis* „gresie”).
ASCUȚIME s.f. **1.** Faptul de a fi ascuțit. **2.** Fig. Agerime (a minții), pătrundere, perspicacitate, acuitate. ♦ Loc. adv. *Cu ascuțime* = hotărât, ferm. — *Ascuți* + suf. *-ime*.
ASCUȚIRE, *ascuțiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *ascuți*. — V. *ascuți*.
ASCUȚIȘ, *ascuțisuri*, s.n. Taiș sau vârf ascuțit al unui obiect. — *Ascuți* + suf. *-iș*.
ASCUȚIT¹ s.n. Faptul de a *ascuți*. — V. *ascuți*.
ASCUȚIT², *-Ă*, *ascuțiți*, *-te*, adj. **1.** (Despre obiecte) Care este prevăzută cu taiș sau cu vârf; tăios. ♦ *Unghi ascuțit* = unghi mai mic de 90 de grade. **II.** Fig. **1.** Ager, pătrunzător, perspicace. *Minte ascuțită*. **2.** (Despre senzații, sentimente etc.) Intens, viu. ♦ (Despre conflicte, ciocniri etc.) Violent, înverșunat. **3.** (Despre vorbe, privire) Care străpunge; sfredelitor; aspru, tăios. **4.** (Despre sunete, glas, râs) Strident. — V. *ascuți*.
ASCUȚITOARE, *ascuțitori*, s.f. Unealtă (sau aparat, mașină) cu care se ascute obiecte tăioase, se face vârf la creioane etc. — *Ascuți* + suf. *-toare*.
ASCUȚITŌR, *ascuțitori*, s.m. Persoană specializată în ascuțitul uneltelor tăioase. — *Ascuți* + suf. *-tor*.
ASCUȚITŌRIE, *ascuțitorii*, s.f. Atelier sau secție a unei fabrici unde se ascute obiecte tăioase. — *Ascuțitor* + suf. *-ie*.
ASEĂRĂ adv. În seara zilei precedente. [Var.: (reg.) *asără* adv.] — **A**³ + *seară*.
ASECĂ, *asec*, vb. I. Trans. (Rar) A deseca; *spec.* a evacua apa din puțurile de mină în curs de săpare, din rocile sau substanțele minerale utile etc. — Din *seca* (după fr. *assécher*).
ASECĂRE, *asecări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *aseca*. — V. *aseca*.
ASEDIĂ, *asediaz*, vb. I. Trans. A supune unui asediu o cetate sau un loc întărit. [Pr.: *-di-a-*] — Din it. *assediare*.
ASEDIATOR, *-OĂRE*, *asediatori*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) (Armată, persoană) care asediază. [Pr.: *-di-a-*] — *Asechia* + suf. *-tor*.
ASEDIERE, *asedieri*, s.f. Acțiunea de a *asedia*. [Pr.: *-di-e-*] — V. *asedia*.
ASEDIU, *asedii*, s.n. Încercuire și atacare cu forțe armate a unui loc întărit, pentru a-l cuceri. ♦ *Stare de asediu* = regim instituit în unele state, în împrejurări considerate drept excepționale, care constă în suspendarea libertăților democratice și în acordarea unor drepturi speciale poliției, armatei etc. — Din it. *assedio*.
ASEISMIC, *-Ă*, *aseismici*, *-ce*, adj. (Despre zone geografice) Care este lipsit de cutremure. — Din fr. *aseismique*.
ASEISMICITĂȚE s.f. Absență a fenomenelor seismice într-o zonă geografică. — Din fr. *aseismicité*.
ASELENIZĂ, *aselenizez*, vb. I. Intrans. (Despre astronave, p. ext. despre astronauti) A lua contact cu suprafața Lunii, a se așeza pe Lună; a aluniza. — **A**³ + *Selene* (n. pr.) + suf. *-iza*.
ASELENIZĂRE, *aselenizări*, s.f. Faptul de a *aseleniza*; alunizare. — V. *aseleniza*.
ASEMĂNĂ, *asemăn*, vb. I. **1.** Refl. A avea însușiri, trăsături comune cu cineva sau cu ceva; a semăna². **2.** Trans. și refl. A (se) socoti la fel cu altul, a (se) așeza pe același plan; a (se) asemui. — Lat. *assimilare*.
ASEMĂNĂRE, *asemănări*, s.f. Faptul de a (se) *asemăna*; analogie, similitudine. ♦ Loc. adv. *După chipul și asemănarea cuiva* = întocmai, leit, la fel (cu cineva sau cu ceva). ♦ Loc. adv. și adj. *Fără asemănare* = extraordinar, incomparabil. ♦ (Mat.) Corespondență între punctele a două figuri în care raportul lungimilor segmentelor omoloage este constant. ♦ (Bis.) Postulat al antropologiei religioase exprimând starea de desăvârșire proprie primului om creat de Dumnezeu înainte de căderea în păcat și spre care tinde creștinul. — V. *asemăna*.
ASEMĂNĂT, *-Ă*, *asemănați*, *-te*, adj. (Înv.) Asemănător. ♦ (Adverbial) În conformitate cu..., conform cu..., — V. *asemăna*.
ASEMĂNĂTOR, *-OĂRE*, *asemănători*, *-oare*, adj. Care seamănă cu cineva sau cu ceva; similar, asemenea, analog, asemănat. — *Asemăna* + suf. *-ător*.

ASĂMENE adj. invar., adv. v. **asemenea**.
ASĂMENE adj. invar., adv. I. Adj. invar. 1. Asemănător; *spec.* (despre figuri geometrice) care au unghiurile corespunzătoare egale și laturile corespunzătoare proporționale. 2. Care este astfel (de...), atare, așa. *O asemenea problemă*. II. Adv. 1. Tot așa, în același fel, deopotrivă (de...), așașderea. 2. Pe lângă aceasta; încă, mai. [Var.: (reg.) **asămeni**, **asămene**, **asămine** adj. invar., adv.]. — Lat. **assimile**.
ASĂMENI adj. invar., adv. v. **asemenea**.
ASĂMINE adj. invar., adv. v. **asemenea**.
ASEMUÎ, *asemuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) asemăna. ♦ Tranz. A confunda. — **A³ + seamă** + suf. **-ui**.
ASEMUÎRE, *asemuiri*, s.f. Faptul de a (se) asemui. — V. **asemui**.
ASENTIMÉNT, *asentimente*, s.n. Consimțământ, aprobare, încuviințare dată cuiva pentru a face ceva. ♦ Expr. *A fi în asentimentul cuiva* = a proceda în conformitate cu dorința cuiva; a avea aprobarea cuiva într-o acțiune. — Din fr. **assentiment**.
ASEPSIE s.f. Metodă de sterilizare a instrumentelor chirurgicale, a locului unde se face operația etc. cu ajutorul căldurii, ultrasunetelor etc.; absență a microbilor în urma aplicării acestei metode. — Din fr. **asepsie**.
ASEPTIC, **-Ă**, *aseptici*, **-ce**, adj. Care este în stare de aepsie; sterilizat. — Din fr. **aseptique**.
ASEPTIZĂ, *aseptizez*, vb. I. Tranz. (Med.) A steriliza (1). — Din fr. **aseptiser**.
ASEPTIZĂRE, *aseptizări*, s.f. Acțiunea de a *aseptiza* și rezultatul ei. — V. **aseptiza**.
ASERTIV, **-Ă**, *asertivi*, **-e**, adj. Cu caracter de aserțiune; asertoric. — Din fr. **assertif**.
ASERTÓRIC, **-Ă**, *asertorici*, **-ce**, adj. (Fil.) Care exprimă un fapt real. *Judecăată asertorică*. — Din fr. **assertorique**.
ASERTIUNE, *asertiuni*, s.f. (Log.) Enunț, afirmativ sau negativ, care este dat ca adevărat; *p. gener.* afirmație. [Pr.: **-fi-u-**] — Din fr. **assertion**, lat. **assertio**, **-onis**.
ASERVÍ, *aservesc*, vb. IV. Tranz. A supune un grup social, un popor, o țară unor interese străine sau unei clase dominante; a subjugă, a înrobi. — Din fr. **asservir**.
ASERVÍRE s.f. Acțiunea de a *aservi* și rezultatul ei. — V. **aservi**.
ASESOR, **-OĂRE**, *asesori*, **-oare**, s.m. și f. (În Roma antică și Europa medievală) Persoană investită cu atribuții de judecător. ♦ *Asesor popular* = (leșit din uz) membru al completului de judecată, ales pe o perioadă determinată, cu rol consultativ în elaborarea unei hotărâri judecătorești. — Din lat. **assesor**, fr. **assesseur**.
ASEXUÁT, **-Ă**, *asexuați*, **-te**, adj. (Despre plante și animale) Care nu are caracter de apartenență la unul dintre sexe. ♦ *Reproducere asexuată* = reproducere prin spori sau prin diviziune. [Pr.: **-xu-at**] — Din fr. **asexué**.
ASEZONĂ, *asezonez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A pune ingrediente într-o mâncare. — Din fr. **assaisonner**.
ASEZONĂRE, *asezonări*, s.f. (Livr.) Faptul de a *asezona*. — V. **asezona**.
ASEZONÁT, **-Ă**, *asezonați*, **-te**, adj. (Livr.; despre mâncăruri) Cu ingrediente. — V. **asezona**.
ASFALT, (3) *asfalturi*, s.n. 1. Rocă sedimentară, brună-neagră, formată prin bituminizarea unor substanțe organice sau prin oxidarea și polimerizarea petrolului. 2. Amestec de bitum cu materiale minerale, întrebunțat mai ales la pavarea drumurilor. ♦ Drum, loc asfaltat. 3. Tip de asfalt (2). — Din fr. **asphalte**.
ASFALTĂ, *asfaltez*, vb. I. Tranz. A acoperi un drum, un teren etc. cu un strat de asfalt (2). — Din fr. **asphalter**, germ. **asphaltieren**.
ASFALTĂRE, *asfaltări*, s.f. Acțiunea de a *asfalta*. — V. **asfalta**.
ASFALTÁT, **-Ă**, *asfaltați*, **-te**, adj. Acoperit cu un strat de asfalt (2). — V. **asfalta**.
ASFÁLTIC, **-Ă**, *asfaltici*, **-ce**, adj. Care conține asfalt, care este impregnat sau acoperit cu asfalt. — Din fr. **asphaltique**.
ASFALTÓR, *asfaltori*, s.m. Muncitor specializat în lucrări de asfaltare. — Din fr. **asphalteur**.
ASFINȚI, pers. 3 *asfințește*, vb. IV. Intrans. (Despre aștri) A apune, a scăpața. ♦ Fig. A merge spre declin. — **A³ + sfânt**.
ASFINȚIRE s.f. Faptul de a *asfinți*; asfințit. — V. **asfinți**.
ASFINȚÍT, *asfințituri*, s.n. 1. Faptul de a *asfinți*; asfințire. ♦ Fig. Declin, decădere. 2. Timpul, momentul când apune Soarele. 3. Locul unde asfințește Soarele. — V. **asfinți**.
ASFIXIÁ, *asfixiez*, vb. I. Tranz. și refl. A provoca sau a suferi o asfixie; *p. ext.* a omorî sau a muri în urma unei asfixii. [Pr.: **-xi-a**] — Din fr. **asphyxier**.
ASFIXIÁNT, **-Ă**, *asfixianți*, **-te**, adj. Care provoacă asfixie; sufocant. [Pr.: **-xi-ant**] — Din fr. **asphyxiant**.
ASFIXIE, *asfixii*, s.f. Stare de sufocare datorită înecării, strangulării, gazelor toxice, ca simptom al unor boli etc. [Acc. și: *asfixie*] — Din fr. **asphyxie**.
ASFIXIÉRE, *asfixieri*, s.f. Faptul de a (se) *asfixia*. [Pr.: **-xi-e-**] — V. **asfixia**.
ASIÁT, **-Ă**, *asiați*, **-te**, s.m. și f. (Rar) Asiatic (1). [Pr.: **-si-a-**] — Din fr. **asiate**.
ASIÁTIC, **-Ă**, *asiatici*, **-ce**, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile Asiei sau care este originară din Asia. 2. Adj. Care aparține Asiei sau asiaticilor (1), privitor la Asia sau la asiatici. [Pr.: **-si-a-**] — Din fr. **asiatique**, lat. **asiaticus**.
ASIBILÁ, pers. 3 *asibilează*, vb. I. Tranz. și refl. (Fon.) A face să capete sau a căpața caracterele unei consoane africte. — Din fr. **assibiler**.

ASIBILÁRE s.f. Fenomen fonetic care constă în transformarea unei consoane occlusive în consoană africată (sub influența vocalei *e* sau *i* care urmează); asibilație. — V. **asibila**.
ASIBILÁȚIE, *asibilații*, s.f. (Fon.) Asibilare. — Din fr. **assibilation**.
ASIDUITÁTE s.f. Stăruință, silință, sărguință, perseverență, tenacitate manifestate în realizarea unui scop. [Pr.: **-du-i-**] — Din fr. **assiduité**, lat. **assiduitas**, **-atis**.
ASIDU, **-UĂ**, *asidui*, **-ue**, adj. Care manifestă, arată asiduitate; stăruitor, perseverent, tenace. [Pr.: **-du-u-**] — Din fr. **assidu**, lat. **assiduus**.
ASIÉTÁ, *asiete*, s.f. 1. Înclinare longitudinală a unei nave din cauza repartizării neuniforme a încărcăturii. 2. Mod de fixare a impozitelor datorate statului. [Pr.: **-si-e-**] — Din fr. **assiette**.
ASIGNÁRE s.f. (Rad.) Repartizare a frecvențelor de lucru pentru diferite stații de radiocomunicații. — După fr. **assignation**.
RADIOIGNÁT, *assignate*, s.n. Nume dat în trecut bancnotei în unele țări. — Din fr. **assignat**.
ASIGURÁ, *asigur*, vb. I. 1. Tranz. A oferi o garanție pentru înfăptuirea unui lucru; a face ca înfăptuirea să fie sigură; a pregăti ceva în mod sigur, durabil; a garanta. 2. Tranz. A da cuiva garanții asupra unui lucru; a încredința. ♦ Refl. A-și lua toate măsurile de precauție. 3. Tranz. și refl. A încheia un contract de asigurare a vieții, a unui bun. 4. Tranz. A realiza împiedicarea desfacerii sau deplasării elementelor asamblate ale unui sistem tehnic. — **A³ + sigur** (după fr. *assurer*).
ASIGURÁRE, *asigurări*, s.f. Acțiunea de a (se) *asigura* și rezultatul ei. 1. Punere în siguranță. 2. Încredințare, promisiune fermă. 3. (Jur.) Contract prin care o persoană este obligată să-l despăgubească pe cel asigurat, în schimbul unei sume de bani plătită periodic, în cazul riscului specificat (accident, incendiu etc.). ♦ *Asigurări sociale* = formă de ocrotire a populației, constând în acordarea de ajutoare materiale și asistență medicală. 4. Mod de alcătuire, de dimensionare sau de tratare a unui element de construcție sau a unei construcții pentru a preveni deplasările și degradările. — V. **asigura**.
ASIGURÁT, **-Ă**, *asigurați*, **-te**, s.m. și f., adj. (Persoană, instituție, bun etc.) care se asigură (3). — V. **asigura**.
ASIGURÁTOR, **-OĂRE**, *asigurători*, **-oare**, adj., s.m. și f. (Persoană, instituție etc.) care asigură (3). ♦ *Sechestrul asigurător* = sechestrul ordonat de justiție pentru garantarea intereselor și a drepturilor părților împincinate. — **Asigura** + suf. **-ător**.
ASIMÉTRIC, **-Ă**, *asimetrice*, **-ce**, adj. Lipsit de simetrie. — Din fr. **asymétrique**.
ASIMETRÍE, *asimetrii*, s.f. Lipsă de simetrie. — Din fr. **asymétrie**.
ASIMILÁ, *asimilez*, vb. I. 1. Tranz. (Fiziol.) A transforma materiile nutritive introduse în organism în substanțe proprii organismului. 2. Refl. și tranz. A se integra sau a face să se integreze în alt grup social sau național prin pierderea trăsăturilor caracteristice proprii (limbă, obiceiuri etc.). 3. Tranz. A considera egal, asemănător cu altă ființă, cu alt obiect, cu alt fenomen. 4. Tranz. A-și însuși cunoștințe, idei etc. 5. Tranz. și refl. (Fon.) A (se) transforma sub influența altui sunet, aflat în apropiere. 6. Tranz. A introduce în procesul de fabricație produse noi, o tehnologie nouă etc. 7. Tranz. și refl. (Psih.) A (se) integra într-un set de stimuli cunoscuți anterior. — Din fr. **assimiler**, lat. **assimilare**.
ASIMILÁBIL, **-Ă**, *asimilabili*, **-e**, adj. Care poate fi asimilat, care se asimilează (ușor). — Din fr. **assimilable**.
ASIMILÁRE, *asimilări*, s.f. Acțiunea de a (se) *asimila* și rezultatul ei. — V. **asimila**.
ASIMILÁTOR, **-OĂRE**, *asimilatori*, **-oare**, adj. Care asimilează. — **Asimila** + suf. **-tor**.
ASIMILÁȚIE, *asimilații*, s.f. 1. (Fiziol.) Fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia. 2. (În sintagma) *Asimilație clorofiliană* = proces fiziologic prin care plantele verzi sintetizează (cu ajutorul luminii absorbite de clorofilă) substanțele organice din bioxidul de carbon și din apă și eliberează oxigen. 3. (Fon.) Modificare a unui sunet sub influența altuia, aflat în apropiere. — Din fr. **assimilation**, lat. **assimilatio**, **-onis**.
ASIMPTOMÁTIC, **-Ă**, *asimptomatici*, **-ce**, adj. (Med.; despre boli) Care nu prezintă simptom clinic. — Din fr. **asymptomatique**.
ASIMPTÓTÁ, *asimptote*, s.f. (Mat.) Figură geometrică (dreaptă, plan, con etc.) care tinde să se confunde cu una dintre ramurile infinite ale unei curbe sau suprafețe. — Din fr. **asymptote**.
ASIMPTÓTIC, **-Ă**, *asimptotici*, **-ce**, adj. Care aparține asimptotei, privitor la asimptotă, ca o asimptotă. — Din fr. **asymptotique**.
ASIN, *asini*, s.m. (Rar) Măgar. — Lat. **asinus**.
ASINCRÓN, **-Ă**, *asincroni*, **-e**, adj. (Despre mașini electrice sau despre modul lor de funcționare) Care are turația motorului diferită de a câmpului magnetic al statorului. — Din fr. **asynchrone**.
ASINCRÓNIC, **-Ă**, *asincronici*, **-ce**, adj. (Despre mișcări, fenomene etc.) Care nu se suprapune în timp cu altă mișcare, cu alt fenomen etc. — Din fr. **asynchrone**.

ASINCRONISM, *asincronisme*, s.n. Lipsă de sincronism; caracter asincronic. — Din fr. *asynchronisme*.

ASINDET s.n. Figură de stil constând în suprimarea conjuncțiilor (copulative), pentru a da dinamism frazei. [Var.: *asindeton* s.n.] — Din lat. *asyndetus*, *asyndeton*, fr. *asyndète*.

ASÍNDETON s.n. v. *asindet*.

ASINERGIE s.f. (Med.) Tulburare a proceselor de coordonare a mișcărilor care stau la baza actelor complexe de mișcare. — Din fr. *asynergie*.

ASIRIÁN, -*Ă*, *asirieni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populație semitică care a trăit în statul Asiria; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. **2.** S.m. și f. (La pl.) Populație de limbă neosiriană din grupa limbilor semitice, care trăiește în Iraq, Iran, Siria și Transcaucazia; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. **3.** Adj. Care aparține Asiriei sau asirienilor (**1**, **2**). ♦ (Substantivat, f.) Limba asiriană. [Pr.: -*ri-an*] — Din fr. *assyrien*.

ASIRIOLÓG, -*Ă*, *asiriologi*, -e, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în asiriologie. [Pr.: -*ri-o*] — Din fr. *assyriologue*.

ASIRIOLOGÍE s.f. Disciplină care studiază istoria, cultura și limba din Asiria. [Pr.: -*ri-o*] — Din fr. *assyriologie*.

ASISTĂ, *asist*, vb. I. **1.** Intrans. A fi de față, a lua parte (la...). **2.** Tranz. A sta lângă cineva pentru a-l ajuta, pentru a-l apăra etc. — Din fr. *assister*.

ASISTENT, -*Ă*, *asistenți*, -te, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care asistă, care este de față la ceva. **2.** S.m. și f. Persoană care asistă pe cineva, care e de față pentru a da ajutor. ♦ Grad didactic în învățământul superior, inferior lectorului; persoană care are acest grad. — Din fr. *assistant*, lat. *assistens*, -ntis, germ. *Assistent*.

ASISTENȚĂ s.f. **1.** Totalitatea persoanelor care asistă la ceva (în special la o conferință sau la un spectacol). ♦ Prezență (într-un anumit loc). **2.** Sprijin, ajutor (medical, material etc.). ♦ *Asistență socială* = sprijinire materială a persoanelor care nu sunt apte de muncă și nu beneficiază de drepturile conferite în cadrul asigurărilor sociale. *Asistență medicală* = îngrijire a bolnavilor de către un personal calificat. *Asistență maritimă* = ajutor dat unei nave în pericol de către o altă navă. *Asistență juridică* = sprijin dat unei persoane pentru a-și susține drepturile în fața justiției. *Asistență mutuală* = înțelegere politico-militară între două sau mai multe state pentru apărarea comună împotriva unui atac armat. — Din fr. *assistance*.

ASISTÓLIC, -*Ă*, *asistolici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la astolie, de astolie. — Din fr. *asystolique*.

ASISTOLÍE s.f. (Med.) **1.** Slăbire a contracțiilor inimii. **2.** (Impr.) Insuficiență cardiacă totală. — Din fr. *asystolie*.

ASLO, (**2**) *ASLO-uri*, s.n. (Med.) **1.** Test pentru depistarea infecției produse de streptococul hemolitic, constând în evidențierea anticorpului ce neutralizează streptolizina. **2.** Tip de analiză efectuată cu o asemenea test. — Abr. din *Anti-streptolizina 0*.

ASIZĂ, *asize*, s.f. Fiecare dintre straturile horizontale de cărămidă, piatră etc. care alcătuiesc zidăria unei construcții. — Din fr. *assise*.

ASMATŪCHI s.m. v. *hasmatuchi*.

ASMĂȚŪI s.m. v. *hasmatuchi*.

ASMUȚĂ vb. I v. *asmuți*.

ASMUȚĂRE s.f. v. *asmuțire*.

ASMUȚI, *asmuți*, vb. I. **1.** Intrans. A îndemna (prin strigăte) un câine să urmărească, să atace pe cineva; a întărâta un câine. **2.** Fig. A stâmi, a instiga, a îndemna pe cineva la acțiuni violente, dușmănoase. [Var.: *asmuțat* vb. I] — Et. nec.

ASMUȚIRE, *asmuțiri*, s.f. Acțiunea de a *asmuți*. [Var.: *asmuțare* s.f.] — V. *asmuți*.

ASOCIĂ, *asociez*, vb. I. Refl. A se uni, a se grupa cu cineva pentru atingerea unui scop comun. ♦ Refl. și tranz. A lua parte sau a face să ia parte, împreună cu alții, la o acțiune, la o inițiativă etc. [Pr.: -*ci-a*] — Din fr. *associer*, lat. *associare*.

ASOCIÁL, -*Ă*, *asociali*, -e, adj. (Despre oameni) Care nu este adăptat vieții sociale; refractar la integrarea socială. [Pr.: -*ci-al*] — Din fr. *asocial*.

ASOCIÁT, -*Ă*, *asociați*, -te, s.m. și f., adj. (Persoană) care s-a unit cu alta (sau cu altele) pentru atingerea unui scop comun; (persoană) care face parte dintr-o asociație. [Pr.: -*ci-at*] — V. *asocia*.

ASOCIATÍV, -*Ă*, *asociativi*, -e, adj. **1.** Care aparține unei asociații (**4**), privitor la o asociație; (despre memorie) care evocă imagini prin asociație (**4**). **2.** (Despre unele operații matematice) Care duc la același rezultat independent de modul cum au fost grupate elementele unui grup ordonat. [Pr.: -*ci-a*] — Din fr. *associatif*.

ASOCIATIVITÁTE s.f. Proprietatea unei operații matematice de a fi asociativă (**2**). [Pr.: -*ci-a*] — Din fr. *associativité*.

ASOCIÁȚIE, *asociații*, s.f. **1.** Grupare de persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun contribuția financiară, cunoștințele sau aportul lor în muncă, pentru revitalizarea unor activități în interes comun, comunitar etc. **2.** Grup de plante format din mai multe specii caracteristice unui anumit mediu de viață. **3.** Grupare de molecule, de stele etc. cu însușiri comune. *Asociație moleculară*. **4.** Legătură între senzații, imagini, concepte, sentimente prin care unele atrag apariția celorlalte. [Pr.: -*ci-a*] — Din fr. *association*.

ASOCIAȚIONÍSM s.n. Concepție psihologică care consideră că procesele psihice superioare sunt rezultatul asocierii de fapte simple, în particular de senzații. [Pr.: -*ci-a-ți-o*] — Din fr. *associationnisme*.

ASOCIAȚIONÍST, -*Ă*, *asociaționiști*, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține asociaționismului, privitor la asociaționism. **2.** S.m. și f. Adept al asociaționismului. [Pr.: -*ci-a-ți-o*] — Din fr. *associationniste*.

ASOCIÉRE, *asocieri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *asocia* și rezultatul ei. [Pr.: -*ci-e*] — V. *asocia*.

ASOLAMÉNT, *asolamente*, s.n. Tehnică a împărțirii unui teren cultivabil în mai multe loturi (în raport cu numărul de plante care urmează a fi cultivate) și a repartizării prin rotație a fiecărei plante pe un lot anumit. — Din fr. *assolement*.

ASONÁNT, -*Ă*, *asonanți*, -te, adj. Care produce o asonanță. — Din fr. *assonnant*. **ASONÁNȚĂ**, *asonanțe*, s.f. Repetare a aceluiași vocale accentuate în cuvinte care se succed; (în prozodie) rimă imperfectă. — Din fr. *assonnance*.

ASORTÁ, *asortez*, vb. I. Tranz. A așeza laolaltă diverse lucruri pentru a forma un tot armonios. ♦ A aproviziona cu mărfuri variate. ♦ Refl. A se potrivi (ca nuanță, mărime etc.). — Din fr. *assortir*.

ASORTÁRE, *asortări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *asorta*. — V. *asorta*.

ASORTÁT, -*Ă*, *asortați*, -te, adj. Care se potrivește, care se armonizează (la culoare, mărime, calitate). ♦ Aprovizionat, înzestrat cu mărfuri variate. *Magazin asortat*. — V. *asorta*.

ASORTIMÉNT, *asortimente*, s.n. Totalitatea mărfurilor sau produselor de aceeași categorie, dar de diferite forme, calități etc. — Din fr. *assortiment*.

ASPARÁGUS, *asparaguși*, s.m. Plantă ornamentală, agățătoare, din familia liliaceelor, cultivată pentru frunzulițele ei foarte fine și decorative (*Asparagus silvestris*). — Din fr. *asparagus*.

ASPÉCT, *aspecte*, s.n. **1.** Fel de a se prezenta al unei ființe sau al unui lucru; înfățișare. ♦ Loc. prep. *Sub aspectul...* = din punctul de vedere al..., sub raportul...

2. Categorie gramaticală caracteristică anumitor limbi, care arată stadiul de realizare a acțiunii exprimate de verb. — Din fr. *aspect*, lat. *aspectus*.

ASPECTOMÁT, *aspectomate*, s.n. Diaproiector cu telecomandă. — Din germ. *Aspektomat*.

ASPECTUÓS, -*OÁSĂ*, *aspectuoși*, -oase, adj. Care are aspect (**1**) plăcut, prezentabil etc. [Pr.: -*tu-os*] — *Aspect* + suf. -*os*.

ASPERITÁTE, *asperități*, s.f. (Adesea fig.) Proprietatea de a fi aspru² (**1**); (concr.) parte aspră² a unei suprafețe. — Din fr. *aspérité*, lat. *asperitas*, -tatis.

ASPERSÁRE, *aspersări*, s.f. Stropire cu aspersorul. — După fr. *aspersion*.

ASPERSIÚNE s.f. Stropire a unei culturi agricole cu aspersorul. ♦ Ploaie artificială. [Pr.: -*si-u*] — Din fr. *aspersion*, lat. *aspersio*, -onis.

ASPERSÓR, *aspersoare*, s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se împrăștie apa adusă prin conducte, sub formă de picături imitând ploaia, asupra unei culturi agricole. — Din fr. *aspersoir*.

ASPIĆ, (**2**) *aspicuri*, s.n. **1.** Substanță gelatinoasă obținută din suc de oase și de carne, folosită la unele mâncăruri (ca garnitură). **2.** Sortiment de aspic (**1**). — Din fr. *aspic*.

ASPIDĂ, *aspide*, s.f. (Rar) Șarpe veninos. ♦ Fig. Femeie rea. — Din sl. *aspida*.

ASPIRÁ, *aspir*, vb. I. **1.** Tranz. A trage aerul în plămâni, a inspira; *p. ext.* a inspira odată cu aerul și alte corpuri sub formă de pulbere. ♦ (Despre o pompă) A trage în sus un lichid, un gaz, praful etc. **2.** Intrans. Fig. A năzui, a tinde către ceva. — Din fr. *aspirer*, lat. *aspirare*.

ASPIRÁNT, -*Ă*, *aspiranți*, -te, s.m. și f. Persoană care aspiră la ceva, care dorește să obțină ceva. ♦ Spec. (În trecut) Elev al unei școli de ofițeri de marină. ♦ Spec. (În trecut și, astăzi, în unele țări) Diplomat al unei facultăți care se pregătea, sub conducerea unui profesor, pentru a obține titlul de candidat în științe. — Din fr., rus. *aspirant*.

ASPIRANTŪRĂ s.f. (În trecut și, astăzi, în unele țări) Sistem de pregătire post-universitară și academică a viitorilor candidați în științe. — Din rus. *aspirantura*.

ASPIRÁRE, *aspirări*, s.f. Acțiunea de a *aspira* și rezultatul ei; aspirație. — V. *aspira*.

ASPIRÁT, -*Ă*, *aspirați*, -te, adj., s.f. (Sunet) pronunțat cu aspirație (**2**). — V. *aspira*.

ASPIRATÓR, -*OÁRE*, *aspiratori*, -oare, adj., s.n. **1.** Adj. Care aspiră (**1**). **2.** S.n. Aparat pentru aspirarea fumului, a prafului, a gazelor etc. — Din fr. *aspirateur*.

ASPIRÁȚIE, *aspirații*, s.f. **1.** Aspirare. ♦ Deplasare a unui fluid într-o conductă prin micșorarea presiunii aerului din ea. **2.** (Fon.) Zgomot produs prin frecarea aerului în trecerea lui prin laringe în cursul pronunțării unor sunete. **3.** (Med.) Pătrundere în căile aeriene a unor lichide (sânge, apă) sau vărsături care pot produce asfixie mecanică sau pneumonie de aspirație. **4.** Fig. Năzuință, dorință, râvnă. [Var.: (inv.) *aspirațiune* s.f.] — Din fr. *aspiration*.

ASPIRÁȚIÚNE s.f. v. *aspirație*.

ASPIRÍNĂ[®], *aspirine*, s.f. Acid acetilsalicilic, utilizat ca medicament febrifug și calmant. ♦ *Aspirină tamponată* = amestec de acid acetilsalicilic cu carbonat de calciu, pentru a evita iritarea mucoasei gastroduodenale, produsă de aspirina obișnuită. — Din fr. *aspirine*, germ. *Aspirin*.

ASPREÁLĂ, *aspreli*, s.f. (Rar) Asprime (**1**). — *Aspri* + suf. -*eală*.

ASPREȚE, *aspreți*, s.m. Pește cenușiu-brun, mic, acoperit cu solzi aspri și mărunți (*Romanichthys valsanicola*). — Din *aspru*².

ASPRÍ, *aspresc*, vb. IV. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni aspru²; a (*se*) înăspri. — Din *aspru*².

ASPRÍME, *asprimi*, s.f. **1.** Proprietatea de a fi aspru² (**I 1**); (rar) aspreală. **2.** Fig. Atitudine severă față de cineva; severitate, strășnicie. ♦ Vígoare, tărie, forță, putere mare. *Asprimea vântului*. — **Aspru**² + suf. *-ime*.

ASPRIU, *-IE*, *asprii*, adj. (Rar) Cam aspru² (**I**); (despre vin) cam înțepător la gust. — **Aspru**² + suf. *-iu*.

ÁSPRU¹, *aspri*, s.m. Monedă turcească de argint, cu circulație în Țările Române între sec. XV–XIX. — Din ngr. **áspron**.

ÁSPRU², *-Ă*, *aspri*, *-e*, adj. **I. 1.** Cu suprafața zgrunțuroasă, care dă (la pipăit) o senzație specifică, neplăcută. ♦ (Despre fire de păr) Tare și țepos. ♦ (Despre perii) Cu firele tari și țepoase. **2.** (Despre apă) Care conține (din abundență) săruri calcaroase. **3.** (Despre vin) Care are gust înțepător; acru. **II. Fig. 1.** (Adesea adverbial) Mare, intens, puternic, înverșunat. *Vânt aspru*. **2.** Care provoacă suferințe, greu de îndurat. *Aspră robie*. **3.** Lipsit de indulgență, sever, neînduplecat, necruțător. *Purtare aspră*. — Lat. **asper**.

ASTATÍNIU s.n. Element chimic radioactiv din grupul halogenilor. — După fr. **astatine**, germ. **Astatine**.

ÁSTÁZI adv. **1.** În ziua de față, în ziua în curs; azi. ♦ (Substantivat, m. inv.) Ziua care e în curs. *Acest astăzi va rămâne neuitat*. ♦ (În corelație cu „măine”) **a)** Zi cu zi, zi după zi; **b)** Când..., când. ♦ Expr. *De ieri până astăzi* = într-un timp neașteptat de scurt. *Ba astăzi, ba mâine*, exprimă ideea de amânare continuă. *Astăzi-măine* = în curând, zilele acestea. **2.** În epoca prezentă, în timpul sau în vremea de acum. — Lat. **ista die** (sau **astă + zi**).

ASTÁMPĂR s.n. Odihnă, liniște, tihnă, pace. ♦ *Fără astâmpăr = a)* loc. adv. neconțent, intruna; **b)** loc. adj. neastâmpărat. [Var.: (pop.) **stâmpăr** s.n.] — Din **astâmpăra** (derivat regresiv).

ASTÁMPĂRĂ, *astâmpăr*, vb. **I. Refl. și tranz. 1.** A (se) liniști, a (se) potoli, a (se) domoli, a (se) calma; a (se) cuminti. **2.** A scădea sau a face să scadă (în intensitate), a înceta sau a face să înceteze. [Var.: (pop.) **stâmpăra** vb.] — Lat. ***ex-temperare**.

ASTÁMPĂRĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *astâmpăra* și rezultatul ei. [Var.: (pop.) **stâmpărare** s.f.] — V. **astâmpăra**.

ASTÁMPĂRĂT, *-Ă*, *astâmpărați*, *-te*, adj. Domolit, liniștit, potolit; cuminte. [Var.: (pop.) **stâmpărat**, *-ă*, adj.] — V. **astâmpăra**.

ASTÉNIC, *-Ă*, *astenici*, *-ce*, adj., s.m. și f. **I. Adj.** Care aparține asteniei, privitor la astenie, de astenie. **2.** Adj., s.m. și f. (Om) care suferă de astenie. — Din fr. **asthénique**.

ASTÉNIÉ, *astenié*, s.f. (Med.) Stare de oboseală intensă și prelungită, însoțită de slăbiciune fizică, de scăderea capacității de lucru intelectual etc. — Din fr. **asthénie**.

ASTENIZĂ, *astenizez*, vb. **I. Refl. și tranz. A** (se) îmbolnăvi de astenie. — **Astenie** + suf. *-iza*.

ASTEREĂLĂ, *astereli*, s.f. Căptușeală de scânduri așezată pe un schelet de lemn, pentru a susține învelitoarea unui acoperiș, o boltă de beton în timpul turnării etc. — **Astări** (ieșit din uz, „a căptuși cu scânduri” < *astar*, inv., „pânză ordinară” < *tc.*) + suf. *-eală*.

ASTÉRIE, *asterii*, s.f. (Zool.) Stea-de-mare. — Din fr. **astérie**.

ASTERÍSC, *asteriscuri*, s.n. Semn grafic în formă de steluță, care se pune după un cuvânt pentru a indica trimiterea la o notă ori înaintea elementelor (lexicale) neatestate și reconstituite etc. — Din fr. **astérisque**, lat. **asteriscus**.

ASTEROÍD, *asteroizi*, s.m. Fiecare dintre micile planete ale sistemului solar, puțin strălucitoare, ale căror orbite sunt, în general, cuprinse între orbitele lui Marte și Jupiter. — Din fr. **astéroïde**.

ASTERONÍM, *asteronime*, s.n. Steluță, grup de steluțe sau litere urmate de steluțe care înlocuiesc într-o operă numele autorului sau al unui personaj. — Din fr. **astéronyme**.

ÁSTFEL adv. **1.** În modul acesta, în acest fel, într-un mod asemănător (cu...); așa. **2.** (Așa) încât; prin urmare; în consecință; așadar. ♦ Loc. adj. *Ástfel de = asemenea, atare*. — [Într-] **ast + fel**.

ASTIGMÁTIC, *-Ă*, *astigmatici*, *-ce*, adj., s.m. și f. **I. Adj.** (Despre o imagine) Care e deformată din cauza astigmatismului. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de astigmatism. — Din **astigmatism**.

ASTIGMATÍSM s.n. Abarație a unui sistem optic, care formează o imagine întinsă pentru un obiect. ♦ Defect al lentilelor sau al corneei și cristalinelor ochiului omenesc, care constă într-o abateră de la forma sferică, ele având razele de curbură diferite în două plane perpendiculare, ceea ce duce la deformarea imaginilor. — Din fr. **astigmatisme**.

ASTIGMOMÉTRU, *astigmometre*, s.n. (Med.) Aparat pentru măsurarea gradului de astigmatism. — Din fr. **astigmomètre**.

ASTM s.n. Boală care se manifestă prin greutate în evacuarea aerului din plămâni și prin nevoia imperioasă de aer. ♦ *Astm bronșic* = astem datorat spasmului mușchilor bronhiolilor, provocat de o stare alergică, o infecție pulmonară cronică, o iritație locală a aparatului respirator etc. ♦ *Astm cardiac* = astm provocat de o insuficiență cardiacă acută, ca urmare a acumulării de sânge în plămâni. [Var.: **ástmă** s.f.] — Din fr. **asthme**, lat. **asthma**.

ASTMÁTIC, *-Ă*, *astmatici*, *-ce*, adj., s.m. și f. **I. Adj.**, s.m. și f. (Persoană) care suferă de astm. **2.** Adj. Cauzat de astm. *Tuse astmatică*. — Din fr. **asthmatique**, lat. **asthmaticus**.

ÁSTRĂ s.f. v. **astm**.

ASTRAGĂL, *astragale*, s.n. **1.** Unul dintre cele două oase mai mari ale tarsului. **2.** Element decorativ de secțiune semicirculară, care separă fusul coloanei de capitel. — Din fr. **astragale**, lat. **astragalus**.

ASTRAHÁN, (2) *astrahamuri*, s.n. **1.** Pelicică cu părul mătășos și buclat, obținută de la mieii din rasa caracul. **2.** Haină confecționată din astrahan (**1**). — Din n. pr. **Astrahan**.

ASTRÁL, *-Ă*, *astrali*, *-e*, adj. Al astrilor, care vine de la aștri. — Din fr. **astral**, lat. **astralis**.

ASTRALÍT s.n. Exploziv detonant de siguranță, folosit în unele mine. [Var.: **astralită** s.f.] — Din fr. **astralite**.

ASTRALÍTĂ s.f. v. **astralit**.

ASTRĂGĂCI, *astrăgace*, s.n. Instrument de cizmărie folosit la întins talpa sau la întors cizmele pe față, după ce au fost cusute. — Cf. bg. *străgaci* „răzuitor”.

ASTRINGÉNT, *-Ă*, *astringenți*, *-te*, adj., s.n. **1. Adj.** (Despre substanțe) Care contractează țesuturile organismului. **2. S.n.** Substanță sau medicament folosit pentru combaterea secrețiilor organice exagerate. — Din fr. **astringent**, lat. **astringens**, *-ntis*.

ASTRINGÉNȚĂ s.f. Proprietate a unor substanțe de a fi astringente. — Din fr. **astringence**.

ASTROBIOLÓG, *-Ă*, *astrobiologi*, *-ge*, s.m. și f. Specialist în astrobiologie. [Pr.: *-bi-o-*] — Din **astrobiologie** (derivat regresiv).

ASTROBIOLOGÍE s.f. Știință care se ocupă cu studiul vieții din alte planete. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **astrobiologie**.

ASTROCLIMÁT, *astroclimate*, s.n. Totalitatea factorilor care contribuie la stabilirea unui loc adecvat pentru observații astronomice cu instrumente optice perfecționate. — Din fr. **astroclimat**.

ASTRODRÓM, *astrodromuri*, s.n. Cosmodrom. — Din fr. **astrodrome**.

ASTROFÍZICĂ s.f. Ramură a astronomiei care se ocupă cu studiul structurii și compoziției astrilor și a materiei interstelare, cu procesele care se petrec aici etc. — Din fr. **astrofizique**.

ASTROFIZICÍAN, *-Ă*, *astrofizicieni*, *-e*, s.m. și f. Specialist în astrofizică. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **astrophysicien**.

ASTROFOTOMETRÍE s.f. Ramură a astrofizicii practice care se ocupă cu măsurarea strălucirii corpurilor cerești. — Din fr. **astrophotométrie**.

ASTROGRÁF, *astrografe*, s.n. Lunetă astronomică fotografică, folosită la determinarea poziției astrilor. — Din fr. **astrographe**.

ASTROGRAFÍE s.f. Ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea stelelor. — Din fr. **astrographie**.

ASTROLÁB, *astrolabi*, s.m. **1.** Instrument folosit pentru măsurarea poziției astrilor și a înălțimii lor deasupra orizontului. **2.** Vechi instrument pentru măsurarea unghiurilor. — Din fr. **astrolabe**.

ASTROLATRÍE s.f. (În religiile antice) Închinare la aștri. — Din fr. **astrolâtrie**.

ASTROLÓG, *-Ă*, *astrologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană care practică astrologia; *p. ext.* astronom. — Din fr. **astrologue**, lat. **astrologus**.

ASTROLÓGIC, *-Ă*, *astrológici*, *-ce*, adj. Care aparține astrologiei, privitor la astrologie, de astrologie. — Din fr. **astrológique**, lat. **astrológicus**.

ASTROLOGÍE s.f. Artă de a descifra și de a prezice destinele pe baza studierii poziției și mișcării astrilor, a constelațiilor sau a unor fenomene cerești. — Din fr. **astrologie**, lat. **astrologia**.

ASTROMÉTRIC, *-Ă*, *astrometrici*, *-ce*, adj. Referitor la astrometrie, de astrometrie. — Din fr. **astrométrique**, engl. **astrometric**.

ASTROMETRÍE s.f. Ramură a astronomiei care se ocupă cu stabilirea poziției stelelor, cu determinarea coordonatelor geografice etc. — Din fr. **astrométrie**.

ASTRONÁUT, *-Ă*, *astronauți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care călătorește în spațiul cosmic cu o aeronavă; cosmonaut. — Din fr. **astronaute**.

ASTRONÁUTIC, *-Ă*, *astronautici*, *-ce*, adj., s.f. **1. Adj.** Referitor la astronautică (2), de astronautică. **2. S.f.** Disciplină care studiază mijloacele și posibilitățile de zbor în spațiul cosmic; cosmonautică. — Din fr. **astronautique**.

ASTRONÁVĂ, *astronave*, s.f. Navă destinată zborului în spațiul cosmic; cosmonavă, navă cosmică. — Din fr. **astronef** (după *navă*).

ASTRONÓM, *-Ă*, *astronomi*, *-e*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în astronomie. — Din fr. **astronome**, lat. **astronomus**.

ASTRONÓMIC, *-Ă*, *astronomici*, *-ce*, adj. Care aparține astronomiei, care se referă la astronomie. ♦ Fig. De proporții foarte mari. — Din fr. **astronomique**, lat. **astronomicus**.

ASTRONOMÍE s.f. Știință care se ocupă cu studiul astrilor, al sistemelor de aștri, al galaxiilor și al Universului. — Din fr. **astronomie**, lat. **astronomia**.

ASTROSCÓP, *astroscopae*, s.n. Telescop astronomic folosit pentru examinarea sumară a mișcării astrilor dintr-o anumită zonă. — Din fr. **astroscop**.

ÁSTRU, *aștri*, s.m. Corp situat pe bolta cerească (stea, planetă etc.). [Pl. și: (n.) *astre*] — Din fr. **astre**, lat. **astrum**.

ASTRUCĂ, *astrucă*, vb. I. (Inv. și reg.) 1. Tranz. A îngropa un mort; a înmormânta. 2. Tranz. și refl. A (se) acoperi, a (se) înveli. — Lat. ***astruicare** (= *astruere*).

ASTRUCĂRE, *astrucări*, s.f. (Inv. și reg.) Acțiunea de a (se) *astruca*. — V. *astruca*.

ASTUPĂ, *astup*, vb. I. Tranz. A închide, a acoperi, a înfunda o gaură, o deschizătură etc.; a face să nu se mai vadă (acoperind). ⇨ Expr. (Fam.) *A astupa găuri* = a reuși să realizeze unele lucruri strict necesare; a plăti (din) datorii. *A-și astupa urechile* = a nu voi să audă, să cunoască ceva. *A-i astupa cuiva ochii* = a nu lăsa pe cineva să vadă realitatea. ♦ A face să nu se mai audă ceva. ♦ A șterge, a face să dispară o urmă. — Lat. ***astuppare**.

ASTUPĂRE, *astupări*, s.f. Acțiunea de a *astupa*; *astupat*¹. — V. *astupa*.

ASTUPĂT¹ s.n. Astupare. — V. *astupa*.

ASTUPĂT², *-Ă, astupați, -te*, adj. I. (Despre găuri, deschizături etc.) Acoperit, închis complet. 2. (Pop.; despre oameni) Care suferă de constipație. — V. *astupa*.

ASTUPĂTOĂRE, *astupători*, s.f. Obiect cu care se astupă ceva. — *Astupa* + suf. *-ătoare*.

ASTUPŪȘ, *astupūșuri*, s.n. (Reg.) Dop (1). — *Astupa* + suf. *-uș*.

ASUDĂ, *asud*, vb. I. Intranz. 1. A secreta sudoare; a transpira, a năduși. ⇨ Expr. (lr.) *A asuda sub limbă*, se zice despre cei care se plâng că au muncit din greu, fără să fi făcut în realitate (mai) nimic. ♦ A se aburi. *Pereții asudă*. 2. Fig. A munci depunând mari eforturi; a osteni, a trudi. — Lat. **assudare**.

ASUDĂRE s.f. Acțiunea de a *asuda* și rezultatul ei. — V. *asuda*.

ASUDĂT, *-Ă, asudăți, -te*, adj. (Despre sudoare; transpirat, nădușit. — V. *asuda*.

ASUMĂ, *asum*, vb. I. Tranz. A lua ceva asupra sau pe seama sa; a se angaja să îndeplinească ceva. *A-și asuma o răspundere*. — Din fr. **assumer**, lat. **assumere**.

ASUMĂRE, *asumări*, s.f. Acțiunea de a *asuma* și rezultatul ei. — V. *asuma*.

ASÚPRA prep. (Construit cu genitivul) 1. (Local) Peste; deasupra. *Se apleacă asupra lui*. ⇨ Expr. *A avea (ceva) asupra sa* = a purta (ceva) cu sine. *A prinde (pe cineva) asupra faptului* = a surprinde (pe cineva) în momentul când comite ceva (rău). (Substantivat, reg.) *Cu asupra (de măsură)* = peste măsură. 2. (Local) Înspre, spre. *Își ațintește privirea asupra lui*. 3. În contra; împotriva. *Se repede asupra lui*. 4. Cu privire la...; despre. *Discuție asupra atomilor*. 5. (Temporal; reg.) În preajma...; aproape de...; către. *A sosit asupra nopții*. [Var.: (inv.) **asúpră** prep.] — Lat. **ad-supra**.

ASÚPRĂ prep. v. *asupra*.

ASUPREALĂ, *asupreali*, s.f. (Pop.) Asuprire. — **Asupri** + suf. *-eală*.

ASUPRI, *asupresc*, vb. IV. Tranz. A prigoni, a oprima, a împila; a exploata. ♦ (Impr.) A chinui. — Din **asupra**.

ASUPRIRE, *asupriri*, s.f. Acțiunea de a *asupri* și rezultatul ei; (pop.) *asupreală*. — V. *asupri*.

ASUPRÍT, *-Ă, asupriți, -te*, adj., s.m. și f. (Om) prigoni, oprimat, împilat; (impr.) (om) chinuit. — V. *asupri*.

ASUPRITÖR, *-OĂRE, asupritori, -oare*, s.m. și f. Persoană care asuprește. ♦ (Adjectival; despre oameni și acțiunile lor) Care asuprește. *Măsurî asupritoare*. — **Asupri** + suf. *-tor*.

ASURZÍ, *asurzesc*, vb. IV. Intranz. A deveni surd. ♦ Tranz. A face ca cineva să-și piardă (temporar) auzul; (prin exagerare, despre sunete puternice, zgomote etc.) a face ca cineva să nu mai audă sau să nu mai înțeleagă un anumit lucru. — Lat. ***assurdire**.

ASURZIRE s.f. Acțiunea de a *asurzi* și rezultatul ei. — V. *asurzi*.

ASURZITÖR, *-OĂRE, asurzitori, -oare*, adj. (Despre zgomote sau surse de zgomot) Care asurzeste; *p. ext.* extrem de intens, de puternic. — **Asurzi** + suf. *-tor*.

AȘ interj. Vorbă să fie! da de unde! nici gând!

AȘĂ adv., adj. invar. I. Adv. (Modal) 1. În felul acesta; astfel. ⇨ Loc. adj. *Așa-zis sau așa-numit* = pe nedrept sau convențional numit astfel; pretins, fals, aparent, impropriu. ⇨ Expr. *Așa o fi* = e posibil; poate. *Și așa* = în orice caz; oricum, tot. *Și așa, și așa* = și într-un fel, și într-altul. *Ori așa, ori așa* = sau într-un fel, sau într-altul. *Așa... așa* = după cum..., astfel. *Așa și așa* = nu prea bine; potrivit. *Azi așa, mâine așa* = continuând mereu în acest fel. *Nici așa, nici așa* = nici într-un fel, nici într-altul. ♦ (Concluziv) În concluzie. ⇨ Loc. conj. *Așa că* = deci. ⇨ Expr. *Așa-zicând* = pentru a spune astfel. 2. În același fel, în același mod. *Așa să faci și tu*. ⇨ Expr. *Și așa mai departe* = etcetera. 3. Chiar precum se spune; întocmai, exact. *Ai să faci așa?* ⇨ Expr. *Așa e?* sau *nu-i așa?* = am dreptate? (sau nu am?) *Așa?* sau *cum așa?* = adevărat să fie? *Așa?* sau *așa stă treaba?*! = va să zică astfel stau lucrurile?! *Așa, da!* = sunt de acord cu ceea ce spui (sau faci) acum. (Pop. și fam.) *Mai așa* = a) desigur, firește; b) nu prea tare. *Cam așa* = după cum zici, ai (măcar în parte) dreptate. 4. Atât de... *Te uiți așa de trist!* 5. (Cu sensul reieșind din context) a) La întâmplare, la nimereală, într-o doară. *Vorbește și el așa*. b) După bunul plac; oricum. *Am vrut să fac așa*. c) Dintr-odată, ca din senin; pe nesimțite, fără a-și da seama. *I-a venit așa un gând*. II. Adj. invar. (Precedă substantivul) Asemenea, atare...; care este atât de mare, de mult, de frumos etc. *Așa nuntă mai rar*. ⇨ Expr. *Mai așa* = nu prea bun sau frumos, mult etc.). — Lat. **eccum-sic**.

ĂȘADĂR adv. Prin urmare, va să zică; astfel. — **Așa** + **dar**.

ĂȘĂȘI adv. (Inv. și reg.) I. (Modal) Chiar, tocmai; chiar așa. ♦ Așa încât. 2. (Temporal) Îndată, numaidecât, imediat. — **Așa** + **și**.

ĂȘCHIA, *așchiez*, vb. I. Tranz. A rupe sau a tăia în așchii, în șuvițe sau în fășii; *spec.* a prelucra un obiect înlăturând (sub formă de așchii) surplusul de material. [Pr.: *-chi-a*] — Din **așchie**.

ĂȘCHIE, *așchii*, s.f. Bucată mică, subțire, care se desprinde sau sare dintr-un material prin cioplire, prin spargere etc. — Lat. **ascla** (= *astula* sau *assula*).

ĂȘCHIERE s.f. Acțiunea de a *așchia*. [Pr.: *-chi-e-*] — V. **așchia**.

ĂȘCHETÖR, *-OĂRE, așchetori, -oare*, adj., s.m. și f. (Muncitor) care așchiează. [Pr.: *-chi-e-*] — **Așchia** + suf. *-tor*.

ĂȘCHIOĂRĂ, *așchioare*, s.f. Așchiuță. [Pr.: *-chi-oa-*] — **Așchie** + suf. *-ioară*.

ĂȘCHIUȚĂ, *așchiuțe*, s.f. Diminutiv al lui *așchie*; așchioară. [Pr.: *-chi-u-*] — **Așchie** + suf. *-uță*.

ĂȘEZĂ, *așez*, vb. I. I. I. Refl. și tranz. A (se) pune pe ceva sau undeva pentru a ședea sau a face să șadă. ⇨ Expr. (Refl.) *A se așeza în pat* = a se întinde în pat; a se culca. *A se așeza la lucru* = a începe să facă o treabă. ♦ Refl. A poposi. ♦ Refl. (Despre păsări sau insecte) A se lăsa din zbor pe ceva pentru a se odihni. ♦ Refl. A se așterne formând un strat. ♦ Refl. (Despre lichide în fermentație) A se limpezi. ♦ Refl. Fig. A se potoli, a se liniști. 2. Refl. A se stabili într-o localitate, într-un loc.

II. 1. Tranz. și refl. A (se) pune într-o anumită ordine; a (se) rândui, a (se) aranja. 2. Intranz. (Pop.) A pune la cale; a proiecta, a plănui. III. Tranz. 1. (Rar) A înfișa un fapt într-o anumită lumină. 2. (Inv.) A dispune, a decreta, a hotărî; a institui, a statomnici, a fixa. IV. Tranz. A procura cuiiva o situație mai bună; a căpăta. ♦ A instala pe cineva într-o funcție. — Lat. ***asediare**.

ĂȘEZĂRE, *așezări*, s.f. I. Acțiunea de a (se) *așeza* și rezultatul ei. 2. Loc unde se află (stabilit) cineva sau ceva. ♦ Grup de locuințe, de construcții care alcătuiesc un mediu de viață umană. 3. (Rar) Mod de organizare (socială). — V. **așeza**.

ĂȘEZĂT, *-Ă, așezați, -te*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cumpătat, serios, cuminte, chibzuit. — V. **așeza**.

ĂȘEZĂMĂNT, *așezăminte*, s.n. Instituție creată pentru o activitate de folos obiectiv. ♦ **Ășezământ cultural (sau de cultură)** = instituție care duce o acțiune organizată de propagare a culturii. — **Așeza** + suf. *-(ă)mânt*.

ĂȘJDEREA adv. (Inv. și pop.) Tot așa, la fel; asemenea. [Var.: **ășjderi** adv.] — **Ași** (inv. = *asa*) + sl. [tako] **žde** + **re** + **a**.

ĂȘJDERI adv. v. **ășjderea**.

ĂȘTEPTĂ, *aștept*, vb. I. Tranz. 1. A sta undeva pentru a fi de față la ceva, pentru a vedea pe cineva etc.; a aștepta. ⇨ Loc. adv. *La sfântul-* (sau *la moș-*) *așteptă* = niciodată. 2. A avea răbdare, a da cuiva răgaz pentru a face ceva; a păsuși. ♦ (În construcții negative) A sta la îndoaială; a ezita; a zăbovi. 3. A lăsa să treacă timpul sperând să... sau că... ♦ Refl. A crede, a-și închipui; a prevedea; a conta (pe ceva). — Lat. ***astectare** (= *ad spectare*).

ĂȘTEPTĂRE, *așteptări*, s.f. Acțiunea de a (se) *aștepta* și rezultatul ei. ⇨ Loc. adj. și adv. *Peste (sau sub) așteptări* = neașteptat de bun (sau de slab). — V. **aștepta**.

ĂȘTEPTĂT s.n. Faptul de a *aștepta*. — V. **aștepta**.

ĂȘTERNE, *aștern*, vb. III. 1. Tranz. A întinde un covor, o pânză etc. pe o suprafață. ♦ Tranz. și refl. (Adesea fig.) A (se) împrăști, a (se) răspândi pe jos, încât să formeze un strat (care se nivelează). 2. Tranz. A pregăti (ce a întinde) așternutul sau, *p. ext.*, patul pentru culcare. ♦ A pregăti pe masă toate cele necesare pentru a mânca. 3. Tranz. A scrie, a compune. 4. Refl. și tranz. A (se) întinde (orizontal) pe jos, a (se) culca la pământ. ♦ Refl. Fig. A se apuca temeinic sau în tihnă de o treabă. ⇨ Expr. *A se așterne la drum* = a porni la drum lung. *A se așterne drumului* (sau *cămpului* etc.) = a fugi sau a merge foarte repede. 5. Tranz. A trăni, a culca pe cineva la pământ (prin-o lovitură). ⇨ Expr. (Inv.) *A așterne (pe cineva) la scară* = a întinde (pe cineva) pe jos pentru a-l bate. — Lat. **asternerer**.

ĂȘTERNERE s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *așterne*. — V. **așterne**.

ĂȘTERNÛT, *așternuturi*, s.n. Faptul de a (se) *așterne*; (concr.) totalitatea obiectelor cu care se pregătește patul (sau locul) pentru dormit; rufărie de pat; pat astfel pregătit. ⇨ Expr. *A cădea (sau a pica) la așternut* = (la ghicitul în cărți) a prevesti venirea cuiva (străin) în casă. ♦ (Concr.) Culcuș (pentru animale). ♦ (Tipogr.) Înelșii de materiale elastice cu care se acoperă cilindrul preselor de tipar. — V. **așterne**.

ĂTĂC, *atacuri*, s.n. I. Ofensivă a unor forțe armate care urmărește nimicirea sau prinderea inamicului și distrugerea unor obiective ale acestuia; (în special) moment culminant al acestei ofensive. ♦ (La sg. art.) Semnal de trompetă care anunță începerea atacului (1). 2. Agresiune împotriva unei persoane, unui stat etc. 3. Inițiativă într-un joc sportiv. ♦ Linia de înaintași a unei echipe de fotbal, handbal etc. 4. Acțiune violentă și susținută (prin manifestații, prin scris etc.) împotriva unei situații, unei teorii etc. sau împotriva celor care le susțin. ♦ Mijloc prin care se cere reexaminarea unei hotărâri judecătorești care nu satisface una dintre părți. 5. Apariție bruscă și puternică a unei boli. ⇨ *Atac de panică* = criză acută de angosă. ♦ (Pop.) Apoplexie. ♦ (Pop.) Tuberculoză pulmonară. 6. (Fon.) Mișcare articulatoare a coardelor vocale, care marchează începutul pronunțării unei vocale. — Din fr. **attaque**.

ĂTĂCĂ, *ătac*, vb. I. I. Tranz. (Mil.) A începe sau a duce un atac (1). 2. A comite o agresiune împotriva unei persoane, unui stat etc. 3. Intranz. A avea sau a lua inițiativa într-un joc sportiv. 4. Tranz. Fig. A duce o campanie violentă și susținută împotriva unei situații, unei teorii etc. sau împotriva celor care le susțin. ♦ A cere justiției să

reexamineze o hotărâre care nu satisface una dintre părți. **5.** Tranz. A vătăma; a roade; a arde; a distruge. ♦ Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi de tuberculoză pulmonară. ♦ Refl. (Arg.) A se enerva, a se irita, a se înfuria. **6.** Tranz. Fig. A începe să studieze o problemă. ♦ A începe executarea unei bucați muzicale. — Din fr. **attaquer**.

ATACĂBIL, -Ă, *atacabil*, -e, adj. Care poate fi atacat. — Din fr. **attaquable**.

ATACĂNT, -Ă, *atacanți*, -te, s.m. și f. Persoană care atacă. ♦ Jucător care face parte din linia de înaintași a unei echipe sportive. — Din fr. **attaquant**.

ATACĂRE, *atacări*, s.f. Acțiunea de a *ataca*. — V. **ataca**.

ATACĂT, -Ă, *atacați*, -te, adj., s.m. și f. (Pop.) (Om) fizic. — V. **ataca**.

ATACĂTOR, -OARE, *atacatori*, -oare, s.m. și f. (Rar) Persoană care atacă. — **Ataca** + suf. -*tor*.

ATAMĂN, *atamani*, s.m. **1.** Căpetenie de cazaci. **2.** Șef al unei echipe de pescari. — Din rus., ucr. **ataman**.

ATARĂXIC, *ataraxice*, s.n. Medicament cu puternică acțiune calmantă a sistemului nervos central. — Din fr. **ataraxique**.

ATARAXIE s.f. **1.** (Med.) Stare bolnăvicioasă de pasivitate a unui organ sau a unei funcțiuni. **2.** Concepție filosofică idealistă din Antichitate care susținea că omul trebuie să tindă spre o stare de perfectă liniște sufletească prin detașarea de frământările lumii. — Din fr. **ataraxie**.

ATĂRE, *atări*, adj. pron. (antepus) Astfel de...; asemenea. *O atare problemă*. ♦ Loc. conj. *Ca atare* = deci, în consecință. — Lat. **ecum-talem**.

ATAȘ, *atașe*, s.n. Anexă de metal prinsă lateral de o motocicletă cu care se transportă obiecte sau persoane. [Pl. și: *atașuri*] — Din fr. **attache** „legătură”.

ATAȘĂ, *atașez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) alătura (vremelnic) de ceva sau de cineva. **2.** Refl. Fig. A se lega sufletește de cineva sau de ceva. — Din fr. **attacher**.

ATAȘABIL, -Ă, *atașabili*, -e, adj. Care poate fi atașat; fig. sociabil. — **Atașa** + suf. -*bil*.

ATAȘĂMĂNT, *atașamente*, s.n. Acțiune (puternică și durabilă) față de cineva sau de ceva. — Din fr. **attachement**.

ATAȘĂRE, *atașări*, s.f. Acțiunea de a (se) *atașa*. — V. **atașa**.

ATAȘĂT, -Ă, *atașați*, -te, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Alăturat, alipit de ceva. **2.** Adj. (Fig.) Apropiat de cineva; devotat. **3.** S.m. Cel mai mic în grad dintre membrii unei reprezentanțe diplomatice. *Atașat cultural*. *Atașat militar*. — V. **atașa**. Cf. fr. **attaché**.

ATĂVIC, -Ă, *atavici*, -ce, adj. Transmis prin atavism. — Din fr. **atavique**.

ATAVISM, (2) *atavisme*, s.n. **1.** Apariție la un descendent animal sau vegetal a unor particularități (fizice sau psihice) proprii ascendenților îndepărtați și care nu s-au manifestat în generațiile intermediare. **2.** Particularitate proprie atavismului (1). — Din fr. **atavisme**.

ATĂXIC, -Ă, *ataxici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de ataxie. — Din fr. **ataxique**.

ATĂXIE s.f. (Med.) Tulburare a coordonării mișcărilor voluntare din cauza lezării unor căi nervoase și centri nervoși. — Din fr. **ataxie**.

ATĂRNĂ, *atârni*, vb. I. **1.** Intrans. A sta suspendat, a cădea liber în jos (fiind prins sau suspendat de ceva). **2.** Tranz. A agăța, a suspenda de un cârlig, de un cui etc., lăsând să cadă liber în jos. **3.** Refl. A se agăța de cineva sau de ceva. **II.** Intrans. **1.** A se apleca spre pământ sau o povară sau din lipsă de putere. *Crengile atârni de rod*. **2.** A avea o anumită greutate (relativ mare); a cântări (mult). **III.** Intrans. A depinde de cineva sau de ceva. — A³ + **târni**.

ATĂRNĂRE, *atârniări*, s.f. Acțiunea de a (se) *atârni* și rezultatul ei; dependență de cineva sau de ceva. — V. **atârni**.

ATĂRNĂT, -Ă, *atârnați*, -te, adj. Care atârni; (rar) aplecat spre pământ. — V. **atârni**.

ATĂRNĂTOĂRE, *atârniători*, s.f. **1.** Agățătoare (la haină). **2.** Plantă erbacee ornamentală cu flori mici roz-purpuri, așezate în fascicule (*Zebrina pendula*). — **Atârni** + suf. -*ătoare*.

ATĂT, **ATĂTA**, *atâți(a)*, *atâtea*, adv., pron. nehot., adj. pron. nehot. **I.** Adv. (Mai ales în forma *atât*) **1.** În asemenea măsură, așa de mult, de tare, de bine, de scump etc. ♦ Expr. *Atât... cât...* = în același grad, număr, preț etc. ca și. *Atât... cât și...* = și..., și...; nu numai..., ci (și)... *Tot atât* = același lucru, totuna, egal; indiferent. *Încă pe atât* = dublu. **2.** (Indică o gradăție; în expr.) *Cu atât mai bine* (sau *mai rău*) = e mai convenabil (sau mai dezavantajos). *Atât mi-a* (sau *ți-a* etc.) *fost*, se spune pentru a arăta ivirea iminentă a unei neplăceri, a unui pericol etc. *Atât (numai sau doar) că...* = numai că..., doar că..., cu singura deosebire că... *Cu cât...*, *cu atât* = pe măsură ce..., tot mai mult... *Atât...*, *atât...* = în măsura în care... **3.** Numai acest (singur) lucru, mai mult nu. *Eu atât îți spun*. **II.** Pron. nehot. (Mai ales în forma *atâtea*) **1.** (Înlocuiește un nume sau o propoziție, exprimând o măsură, o cantitate etc.) *Cum dai merele? — Atâtea!* ♦ Expr. *Nici atâtea* = și mai puțin. *Atâtea(-i) tot sau atâtea și nimic mai mult* = asta e! cu asta am încheiat! să nu aștepti mai mult! **2.** (Înlocuiește un singur sau ultim lucru care mai trebuie realizat) *Atâtea mai am de făcut*. **III.** Adj. pron. nehot. (Mai ales în forma *atâtea*) **1.** Care este așa de mult, de tare, de bine etc. *Atâtea lume*. ♦ Loc. adv. *De atâtea ori* = așa de des, adeseori. **2.** Care este numai acesta, care este ultimul. *Atâtea lucru pot să spun*. ♦ Expr. *Atâtea lucru* = lucru de nimic; motiv neînsemnat. [Gen.-dat.: *atător și atătora*] — Lat. **ecum-tantum**.

ATĂTICA adj. invar., adv. (Adesea substantivat) Care este foarte mic, o nimică toată. — **Atât** + suf. -*ica*.

ATEBRINĂ s.f. Medicament folosit în profilaxia și în tratamentul malariei. — Din fr. **atébrine**.

ATEHNIC, -Ă, *atehnici*, -ce, adj. (Despre oameni) Care nu are talent tehnic, care nu se pricepe la tehnică; antitehnic. — A⁵- + **tehnic**.

ATEISM s.n. Doctrină care se bazează pe negarea existenței lui Dumnezeu și a oricărei divinități. — Din fr. **athéisme**.

ATEIST, -Ă, *ateiști*, -ste, adj. (Rar) De ateu, referitor la ateism. — Din fr. **athéiste**.

ATELĂJ, *atelaje*, s.n. Ansamblu format din animalele de tracțiune și harnasamentul acestor animale; (impr.) animalele împreună cu vehiculul pe care îl trag (sau numai vehiculul). — Din fr. **attelage**.

ATELĂ, *atele*, s.f. Piesă (din lemn, carton sau metal) folosită pentru a imobiliza în mod provizoriu membrele fracturate. — Din fr. **attelle**.

ATELIER, *ateliers*, s.n. **1.** Local înzestrat cu unelte sau mașinile necesare, în care se desfășoară o muncă meșteșugărească sau industrială organizată. ♦ Parte dintr-o întreprindere industrială în care se execută aceeași operație sau același produs. ♦ Totalitatea muncitorilor care lucrează într-un atelier (1). **2.** Încăpere sau grup de încăperi în care își desfășoară activitatea un pictor sau un sculptor. ♦ Arhitectii, elevii sau studenții care lucrează sub îndrumarea aceluiași maestru într-un atelier (2). [Pr.: -*li-er*] — Din fr. **atelier**.

ATEMPORĂL, -Ă, *atemporal*, -e, adj. Care nu este legat de condiții determinate de timp, de un moment istoric dat. — Din fr. **atemporel**.

ATEMPORALITATE s.f. Considerare, interpretare a fenomenelor istorico-sociale etc. în afara cadrului concret istoric. — Din it. **atemporalità**.

ATENANȘĂ, *atenansă*, s.f. Corp secundar al unei case, folosit pentru bucătărie, spălătorie etc.; parte secundară a unei locuințe. — Din fr. **attenance**.

ATENÉU, *atenee*, s.n. Numele unei clădiri publice în care au loc manifestații culturale-artistice. — Din fr. **athénée**, lat. **Athenaeum**.

ATENIÂN, -Ă, *atenieni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Atena. **2.** Adj. Care aparține Atenei sau ateniilor (1), privitor la Atena ori la ateniieni. [Pr.: -*ni-an*] — Din fr. **athénien**.

ATĒNT, -Ă, *atenți*, -te, adj. **1.** Care urmărește concentrat un lucru, care are atenția (1) îndreptată spre cineva sau ceva. ♦ (Adesea adverbial) (Făcut) cu atenție. **2.** Amabil, binevoitor, politicos. — Din lat. **attentus**.

ATĒNTĂ, *atentez*, vb. I. Intrans. **1.** A face o tentativă criminală, a comite un atentat. **2.** Fig. (Urmădit de determinări introduse prin prep. „la”) A încălca, a nesocoti (un drept, un principiu etc.). — Din fr. **attenter**, lat. **attentare**.

ATĒNTĂT, *atentate*, s.n. (Jur.) Faptă îndreptată împotriva vieții, a integrității corporale, a drepturilor etc. unei persoane sau ale unei colectivități. — Din fr. **attentat**.

ATĒNTĂTOR, -OĂRE, *atentatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care comite un atentat. — **Atenta** + suf. -*tor*.

ATENȚIE, (3) *atenții*, s.f. **1.** Însușire care constă în orientarea și în concentrarea activității psihice într-o anumită direcție. **2.** Interes, grijă, preocupare specială a cuiva pentru ceva. ♦ Expr. *În atenția cuiva* = reclamând luarea-aminte specială a cuiva. *A da* (sau *a acorda*) *atenție* (unei probleme) = a considera ca important. ♦ (Cu valoare de interjecție) Ascultă! bagă de seamă! ia seama! **3.** Atitudine de bunăvoință, de amabilitate; gest, faptă amabilă. ♦ Loc. vb. *A da* (sau *a acorda*) *atenție* (unei persoane) = a fi amabil, curtenitor (cu cineva). ♦ (Concr.) Flori, obiecte etc. oferite cuiva în schimbul unor mici servicii; dar, cadou. [Var.: **atențiune** s.f.] — Din fr. **attention**, lat. **attentio** -*onis*.

ATENȚIONĂ, *atenționez*, vb. I. Tranz. **1.** A atrage atenția cuiva. **2.** (Fam.) A oferi cuiva un dar² (1). ♦ A oferi cuiva flori, obiecte etc. în schimbul unor mici servicii. [Pr.: -*ți-o*] — Din fr. **attentionsner**.

ATENȚIONĂRE, *atenționări*, s.f. Acțiunea de a *atenționa*. [Pr.: -*ți-o*] — V. **atenționa**.

ATENȚIONĂT, -Ă, *atenționați*, -te, adj. **1.** Căruia i s-a atras atenția. **2.** (Fam.) Care a primit un dar (în schimbul unui serviciu). [Pr.: -*ți-o*] — V. **atenționa**.

ATENȚIUNE s.f. v. **atenție**.

ATĒNUĂ, *atenuez*, vb. I. Tranz. A micșora intensitatea unui fenomen, importanța sau gravitatea unui fapt. ♦ Refl. *Durerea i s-a atenuat*. [Pr.: -*nu-a*] — Din fr. **atténuer**, lat. **attenuare**.

ATĒNUĂNT, -Ă, *atenuanți*, -te, adj. Care atenuază. ♦ *Circumstanțe atenuante* = împrejurări care contribuie la micșorarea vinii unui inculpat. [Pr.: -*nu-ant*] — Din fr. **atténuant**.

ATĒNUĂRE, *atenuări*, s.f. Acțiunea de a (se) *atenua* și rezultatul ei. [Pr.: -*nu-a*] — V. **atenua**.

ATĒNUĂT, -Ă, *atenuați*, -te, adj. Care este micșorat (în intensitate, importanță etc.). [Pr.: -*nu-at*] — V. **atenua**.

ATĒNUĂTOR, *atenuatoare*, s.n. Dispozitiv electric pasiv, destinat să realizeze reducerea nivelului unui semnal. [Pr.: -*nu-a*] — Din fr. **atténuateur**.

ATERINĂ, *aterine*, s.f. Peștișor marin de culoare argintie, aproape transparent (*Atherina machon pontica*). — Din ngr. **atherina**.

ATERIZĂ, *aterizez*, vb. I. Intrans. (Despre aeronave) A efectua toate operațiile necesare pentru a reveni și a se opri pe sol. ♦ Fig. (Despre oameni) A sosi, a apărea pe neașteptate undeva. — După fr. **atterrir**.

ATERIZĂJ, *aterizaje*, s.n. Aterizare. — Din fr. **atterrissage**.
ATERIZĂRE, *aterizări*, s. f. 1. Acțiunea de a *ateriza*; aterizaj. 2. (Sport) Atin-gere a solului ca fază finală a unui exercițiu în gimnastică, atletism etc. — V. **ateriza**.

ATERIZĂTOR, *aterizoare*, s.n. Dispozitiv al unui avion care servește la preluarea șocurilor în cursul aterizării. — Din fr. **atterrisseur**.

ATERMĂN, *-Ă, atermani, -e*, adj. (Fiz.) Care nu permite trecerea căldurii. *Mediu aterman*. — Din fr. **athermane**.

ATEROM s.n. (Med.) Infiltrare a pereților aortei și a unor artere cu o substanță grasă. V. *arterioscleroză*. — Din fr. **athérome**.

ATESTĂ, *atést*, vb. I. Tranz. A face dovada; a confirma un adevăr. ♦ A exista în scris. ♦ A confirma în grad pe un cercetător, pe un membru al corpului didactic universitar etc. — Din fr. **attester**, lat. **attestari**.

ATESTĂRE, *atestări*, s.f. Acțiunea de a *atesta* și rezultatul ei. — V. **atesta**.
ATESTĂT¹, *atestat*, s.n. Act prin care se atestă ceva (mai ales certificat sau diplomă de studii). — Din germ. **attestat**.

ATESTĂT², *-Ă, atestați, -te*, adj. (Despre fapte, situații etc.) Care este dovedit, confirmat. ♦ Care există în scris. ♦ (Despre cercetători, cadre didactice etc.) Care este confirmat în grad. — V. **atesta**.

ATÉU, *-ÉE, ateî, -ee*, s.m. și f. Adept al ateismului; persoană care neagă existența lui Dumnezeu și a oricărei divinități. — Din fr. **athée**, lat. **atheus**.

ĂTIC, *-Ă, atici, -ce*, adj., s.n. 1. Adj. Caracteristic Aticiei antice sau locuitorilor ei. ♦ *Dialect atic* = dialect grec vorbit în Atica, care stă la baza limbii grecești comune. ♦ *Frumusețe atică* = frumusețe perfectă. 2. S.n. Parte a unei construcții situată deasupra cornișei și menită să mascheze acoperișul. 3. S.n. Etaj scund situat imediat sub acoperiș. — Din fr. **attique**.

ATICISM s.n. Ceea ce caracterizează stilistic scrierile vechilor atenieni. ♦ Stil caracterizat prin măsură, eleganță și rafinement. — Din fr. **atticisme**, lat. **atticismus**.

ATINGĂTOR, *-OĂRE, atingători, -oare*, adj. (Înv.) 1. Care ține de..., care se referă la... 2. Fig. Jignitor, supărător. 3. Fig. Înduioșător, emoționant, impresionant. — **Atinge** + suf. *-ător*.

ĂTÎNGE, *ating*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A lua contact direct (dar superficial, ușor sau în treacăt) cu un lucru sau cu o suprafață. *A atins în zbor vârful copacilor*. 2. Tranz. A lovi, a izbi (ușor). *L-a atins pe umăr*. ♦ (Arg.) A trage cuiva o bătaie. ♦ Refl. și tranz. Fig. A aduce prejudicii, a provoca pagube; a vătăma, a leza. *S-a atins de instituția justiției*. ♦ Fig. A jigni, a insulta, a ofensa. ♦ Fig. A impresiona, a înduioșa, a mișca. 3. Refl. (Urmă de determinări introduse prin prep. „de”) A se apropia de ceva cu scopul de a trage un profit, a-și însuși ceva. *Nu s-a atins de bani*. 4. Tranz. A pomeni, a aminti, a vorbi despre un lucru în treacăt. ♦ Refl. (Înv.) A avea o legătură sau o înrudire cu ceva. 5. Tranz. A ajunge la o anumită distanță (în spațiu sau în timp) sau la o anumită limită. [Perf. s. *atinsei*, part. *atins*] — Lat. **attingere**.

ĂTÎNGERE, *atingeri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *atinge* și rezultatul ei. — V. **atinge**.

ĂTÎPIC, *-Ă, atipici, -ce*, adj. Care se abate de la caracteristicile obișnuite, de la tipul comun. — Din fr. **atypique**.

ĂTÎPIE, *atipii*, s.f. Însușirea de a fi deosebit de tipul obișnuit. — De la **atipic**.

ĂTÎTUDINE, *atitudini*, s.f. 1. Ținută sau poziție a corpului. 2. Fel de a fi sau de a se comporta (reprezentând adesea o anumită concepție); comportare. ♦ Expr. *A lua atitudine* = a-și manifesta poziția, a-și afirma (cu hotărâre) punctul de vedere. — Din it. **attitudine**, fr. **attitude**.

ĂTLĂNT, *atlanți*, s.m. 1. Statuie reprezentând un bărbat puternic, folosită ca element de susținere în locul unei coloane sau ca pilastru. 2. Locuitor legendar al Atlantidei. — Din fr. **atlante**.

ĂTLĂNTIC, *-Ă, atlantici, -ce*, adj. Care aparține Oceanului Atlantic sau țărilor din jurul lui, privitor la Oceanul Atlantic sau la țăările din jurul lui. *Coasta atlantică*. — Din fr. **atlantique**.

ĂTLĂS¹, *atlase*, s.n. I. (Anat.) Prima vertebră cervicală, care se articulează cu occipitalul și cu axișul. II. Colecție de hărți geografice, sistematizate după anumite criterii. ♦ Colecție de imagini, hărți, grafice etc., folosită ca material documentar ilustrativ într-un domeniu științific. *Atlas lingvistic*. ♦ (În sintagma) *Atlas cultural* = emisiune de radio sau televiziune care cuprinde noutăți culturale, informații culturale etc. [Pl. și: (II) *atlasure*] — Din fr. **atlas**.

ĂTLĂS² s.n. v. **atlas**.

ĂTLĂZ, (2) *atlazuri*, s.n. 1. Țesătură pentru căptușeli și fețe de plapumă, mai groasă decât satinul, lucioasă pe o singură față. 2. Sortiment dintr-o astfel de țesătură. [Var.: **atlas** s.n.] — Din tc. **atlas**.

ĂTLÉT, *-Ă, atleți, -te*, s.m. și f. Sportiv care practică atletismul. ♦ Persoană cu o constituție fizică robustă (și armonioasă). — Din fr. **athlète**, lat. **athleta**.

ĂTLÉTIC, *-Ă, atletici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. De atlet, de atletism; ca de atlet. 2. S.f. (În sintagma) *Atletică ușoară* = atletism. *Atletică grea* = sportul cu halterele. — Din fr. **athlétique**, lat. **athleticus**.

ĂTLETISM s.n. Ramură a sportului care cuprinde diverse probe de alergări și de marș, de sărituri și aruncări sau probe combinate, la care participă atleții. — Din fr. **athlétisme**.

ĂTMOȘFERĂ, (3) *atmosfera*, s.f. 1. Îveliș gazos care înconjoară Pământul; aer; spec. aer pe care îl respiră cineva. ♦ Fig. Mediul social înconjurător; ambianță. ♦ Fig. Stare de spirit care se creează în jurul cuiva sau a ceva. 2. Masă de gaze și de vapori aflată într-un spațiu în care au loc reacții chimice. 3. Unitate de măsură a presiunii gazelor. — Din fr. **atmosphère**.

ĂTMOȘFERIC, *-Ă, atmosferici, -ce*, adj. Care aparține atmosferei (1), privitor la atmosferă, din atmosferă. — Din fr. **atmosphérique**.

ĂTOATE - v. **atot-**.

ĂTOATEȘTIUTĂTOR, *-OĂRE* adj. v. **atotștiutor**.

ĂTOATEVĂZĂTOR, *-OĂRE* adj. v. **atotvăzător**.

ĂTĂL, *atoli*, s.m. Insulă în formă de inel, formată în mările calde din schelete de corali. — Din fr. **atoll**.

ĂTĂM, *atomi*, s.m. Particulă (formată din nucleu și electroni) din care sunt alcătuite toate substanțele (solide, lichide, gazoase), reprezentând cea mai mică parte a unui element chimic. ♦ (Fiz.; în compusul) *Atom-gram* = greutatea exprimată în grame a masei unui atom. — Din fr. **atome**, lat. **atomus**.

ĂTĂMIC, *-Ă, atomici, -ce*, adj. Care ține de atomi, privitor la atomi, specific atomilor. ♦ *Energie atomică* = energie nucleară. *Armă (sau bombă) atomică* = instrument de luptă a cărui putere e bazată pe energia nucleară. *Masă (sau greutate) atomică* = raportul dintre masa atomului unui element chimic și a 12-a parte din masa atomului de carbon. *Pilă atomică* = reactor nuclear. — Din fr. **atomique**.

ĂTĂMISM s.n. 1. Doctrină filosofică care explică diversitatea și schimbările lumii prin raportare la structura unor particule din ce în ce mai mici (atomi), acestea având solidaritate și formă. 2. Teoria științifică modernă a structurii și proprietăților atomilor. 3. Cercetare științifică sau concepție care reduce un ansamblu la elementele lui simple. — Din fr. **atomisme**.

ĂTĂMIST, *-Ă, atomiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține atomismului, care se referă la atomism. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană care admite, propagă, susține atomismul; spec. specialist în fizica atomică. — Din fr. **atomiste**.

ĂTĂMISTICĂ s.f. Fizică nucleară. — Din fr. **atomistique**.

ĂTĂMIZĂ, *atomizez*, vb. I. Tranz. A transforma un lichid în picături foarte fine. — Din fr. **atomiser**.

ĂTĂMIZĂRE s.f. Acțiunea de a *atomiza*. — V. **atomiza**.

ĂTĂMIZĂTOR, *atomizatoare*, s.n. Mic recipient (cilindric) pentru pulverizarea fină a unui lichid; atomizor. — **Atomiza** + suf. *-tor*.

ĂTĂMIZĂTOR, *atomizoare*, s.n. Atomizator. — Din fr. **atomiseur**.

ĂTĂMOELĂCTRIC, *-Ă, atomoelectrici, -ce*, adj. Care se bazează pe electricitatea produsă cu ajutorul energiei atomice. *Centrală atomoelectrică*. [Pr.: *-mo-e-*] — Din fr. **atomoélectrique**.

ĂTĂMOTERĂPIE, *atomoterapii*, s.f. (Med.; rar) Tratament cu izotopi radioactivi. — **Atom** + **terapie**.

ĂTĂN, *-Ă, atoni, -e*, adj. 1. (Despre țesuturi) Care suferă de tonie; atonic. 2. (Despre vocale, silabe, cuvinte) Care nu este accentuat. — Din fr. **atone**.

ĂTĂNĂL, *-Ă, atonali, -e*, adj. (Muz.) Care este compus după principiile atonalismului. — Din fr. **atonal**.

ĂTĂNALISM s.n. Mod de a crea o compoziție muzicală prin negarea legilor organizării armonice a sunetelor. — **Atonal**[itate] + suf. *-ism*.

ĂTĂNALITĂTE, *atonalități*, s.f. Lipsă de tonalitate; metodă de compoziție muzicală care neagă tonalitatea, armonia. — Din fr. **atonalité**.

ĂTĂNIC, *-Ă, atonici, -ce*, adj. Aton (1). — Din fr. **atonique**.

ĂTĂNIE s.f. Reducere a elasticității unui țesut, în special a mușchilor. ♦ Stare fizică ce se manifestă prin lipsă de putere. — Din fr. **atonie**.

ĂT- Element de compunere însemnând „pe deplin”, „complet”, „desăvârșit”, care servește la formarea unor adjective și a unor substantive. [Var.: **atoate-**] — **A**³ + **tot**.

ĂTĂTBIRUITĂTOR, *-OĂRE, atotbiruitoari, -oare*, adj. Care triumfă; triumfător. [Pr.: *-ru-i-*] — **Atot** + **biruitor**.

ĂTĂTCUNOSCĂTOR, *-OĂRE, atotcunoscători, -oare*, adj. Care cunoaște totul. — **Atot** + **cunoscător**.

ĂTĂTCUPRÎNZĂTOR, *-OĂRE, atotcuprînzători, -oare*, adj. Care cuprinde totul, care cuprinde aspecte, probleme foarte variate și numeroase dintr-un anumit domeniu etc. — **Atot** + **cuprînzător**.

ĂTĂTPUTERNIC, *-Ă, atotputernici, -ce*, adj., n.pr. m. 1. Adj. Cu putere nelimitată, care poate orice. 2. N.pr. m. art. Dumnezeu — **Atot** + **puternic** (după lat. *omnipotens*).

ĂTĂTPUTERNICIE s.f. Putere nelimitată, autoritate absolută. — **Atotpu-ternic** + suf. *-ie* (după lat. *omnipotentia*).

ĂTĂTPUTÎNȚĂ s.f. Atotputernicie. — **Atot** + **putînță**.

ĂTĂTȘTIINȚĂ s.f. Cunoaștere nelimitată. — **Atot** + **știință**.

ĂTĂTȘTIUTĂTOR, *-OĂRE, atotștiutatori, -oare*, adj. Care știe tot. [Pr.: *-ști-u-*. — Var.: **atoateștiutor, -oare** adj.] — **Atot** + **știutor** (după fr. *omniscient*).

ĂTĂTVĂZĂTOR, *-OĂRE, atotvăzători, -oare*, adj. Care vede și înțelege tot. [Var.: **atoatevăzător, -oare** adj.] — **Atot** + **văzător**.

ĂTĂTRACTIV, *-Ă, atractivi, -e*, adj. Atrăgător. — Din fr. **attractif**, lat. **attractivus**.
ĂTĂTRĂCȚIE, *atracții*, s.f. 1. Forță (gravitațională, electrică, magnetică etc.) care tinde să apropie corpurile între care se exercită. 2. Încălțare puternică pe care o

AUDITĂ, *auditez*, vb. I. Tranz. A efectua operația de audit. [Pr.: a-u-] — Din engl. **audit**.

AUDITIV, *-Ă, auditivi, -e*, adj. Care aparține auzului, privitor la auz. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auditif**, it. **auditivo**.

AUDITÓRI¹, *-OĂRE, auditori, -oare*, s.m. și f., adj. (Persoană) care ascultă un curs, o conferință, un concert; ascultător, auzitor. ♦ (Lingv.) Receptor. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auditeur**, lat. **auditor**.

AUDITÓRI², *-OĂRE, auditori, -oare*, s.m. și f. Persoană fizică sau juridică având responsabilitatea unui audit. — Din engl. **auditor**.

AUDITÓRIU, (2) *auditorii*, s.n. 1. Totalitatea auditorilor; asistență. 2. Sală de cursuri într-o școală (de grad superior). [Pr.: a-u-] — Din fr. **auditoire**, lat. **auditorium**.

AUDIȚIE, *audiții*, s.f. 1. Faptul de a audia muzică; manifestare muzicală de amploare mai redusă decât concertul. ♦ Loc. adj. și adv. *În primă audiție* = (care se execută) pentru prima dată în fața publicului. 2. Identificare a sunetelor prin simțul auditiv. 3. (Rad.) Recepționare de semnale audio. [Pr.: a-u-] — Din fr. **audition**, lat. **auditio, -onis**.

AUGMÉNT, *augmente*, s.n. Vocală adăugată (în unele limbi indo-europene) la începutul unei forme verbale pentru a marca indicativul trecut. [Pr.: aug-] — Din fr. **augment**, lat. **augmentum**.

AUGMENTĂ, *augmentez*, vb. I. Tranz. A mări, a spori ceva (prin adăugarea unor elemente de aceeași natură). [Pr.: aug-] — Din fr. **augmenter**, lat. **augmentare**.

AUGMENTĂRE s.f. Acțiunea de a *augmenta*. [Pr.: aug-] — V. **augmenta**.

AUGMENTATIV, *-Ă, augmentativi, -e*, adj., s.n. 1. (Afix) care servește la formarea unui cuvânt nou denumind un obiect de dimensiuni mai mari decât ale obiectului desemnat prin cuvântul de bază. 2. (Cuvânt) care este format cu un augmentativ (1). [Pr.: aug-] — Din fr. **augmentatif**.

AUGŪR, (1) *auguri*, s.m., (2) s.n. (În Antichitatea romană) 1. S.m. Preot care prevestea viitorul sau interpreta voiața zeilor după zborul și cântecul păsărilor ori după măruntăile animalelor sacrificate. 2. S.n. Prevestire făcută de auguri (1); auspiciu. ♦ Expr. *A fi de bun* (sau *de rău*) *augur* = a fi semn bun (sau rău), a însemna că există premise ca un lucru să (se) sfârșească în mod favorabil (sau nefavorabil). [Pr.: au-] — Din fr. **augure**.

AUGUST¹ s.m. A opta lună a anului; gustar. [Pr.: au-] — Din lat. **augustus**.

AUGŪST², *-Ă, auguști, -ste*, adj. (Ca epitet dat monarhilor și persoanelor din familiile domitoare) Preamărit, slăvit. ♦ Fig. Maiestuos, mareț, impunător. *Imagine augustă*. [Pr.: au-] — Din lat. **augustus**, fr. **auguste**.

AUI, pers. 3 *auiește*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A răsună prelung, a hăuli. [Var.: **hăui** vb. IV] — Formație onomatopeică.

AUIĂLĂ, *auieli*, s.f. (Pop.) Zgomot confuz, monoton și prelung. [Pr.: a-u-] — Var.: **hăuiălă** s.f.] — **Aui** + suf. *-eală*.

AUIȚ, *auituri*, s.n. Răsunet prelung, ecou; hău. [Pr.: a-u-] — Var.: **hăuiț** s.n.] — V. **auit**.

AUL, *aule*, s.n. Sat de munte în Crimeea, Caucaz și Asia Centrală. — Din rus. **aul**.

AULĂ, *aule*, s.f. 1. Sală mare într-o clădire publică, destinată festivităților, conferințelor etc. 2. (În Evul Mediu) Curte princiară. [Pr.: a-u-] — Din lat. **aula**.

AULÉU interj. v. **aoeul**.

AULIC, *-Ă, aulici, -ce*, adj. Care aparține curții unui suveran, privitor la curtea unui suveran. — Din lat. **aulicus**, fr. **aulique**.

AUR s.n. 1. Metal prețios, de culoare galbenă strălucitoare, foarte maleabil și ductil, folosit pentru a fabrica obiecte de podoaabă, de artă, monede (servind din această cauză și ca etalon al valorii) etc. ♦ Fig. Lucru valoros, prețios. ♦ *Aur alb* = apă folosită ca izvor de energie. *Aur negru* = cărbune de pământ sau (mai rar) țiței, considerate ca surse de energie. *Aur verde* = pădurea ca bogăție vegetală. ♦ Loc. adj. *De aur* = a) care are culoarea galbenă a aurului (1); b) valoros ca aurul (1); fig. (despre oameni) foarte bun, milos. ♦ Expr. *Epoacă de aur* = perioadă de înflorire și strălucire a vieții materiale și culturale. (Fam.) *A-i fi gura* (sau *a avea gura*) *de aur*, se zice despre cineva care prevede cuiva împlinirea unor lucruri favorabile. *Nuntă de aur* = aniversare a cincizeci de ani de la data celebrării unei căsătorii. ♦ Fig. Văpaie, strălucire ca a aurului (1). 2. Fir, ață făcută din aur (1) sau imitând aurul și folosită la cusut; p. ext. veșmânt țesut din asemenea fire. 3. Bani; avere, bogăție; fig. belșug. ♦ Expr. *A înota în aur* = a fi foarte bogat. — Lat. **aurum**.

AURAMINĂ, *auramine*, s.f. Colorant de culoare galbenă pe bază de cetonă, de clorură de amoniu și de zinc, folosit pentru vopsirea materialelor textile. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auramine**, germ. **Auramin**.

AURĂR, *aurări*, s.m. 1. Meșter care lucrează obiecte de aur (1). 2. Persoană care extrage aur (1) din mine, din nisipul râurilor. [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-ar*.

AURĂ s.f. 1. (Livr.; adesea fig.) Nimb, aureolă (1). 2. (Med.) Stare specifică premergătoare crizei de epilepsie. [Pr.: a-u-] — Din lat. **aura**.

AURĂRIE, *aurării*, s.f. 1. Obiecte de aur (1). 2. (Pop.) Mină de aur (1). [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-ărie*.

AURÉL, *-ÎCĂ, aurei, -ele*, adj. (Rare) Auriu. [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-el*.

AUREOLĂ, *aureolez*, vb. I. Tranz. 1. A înconjura cu o aureolă. 2. Fig. A încunună, a glorifica (pentru calitățile sale). [Pr.: a-u-re-o-] — Din fr. **auréoler**.

AUREOLĂRE, *aureolări*, s.f. Acțiunea de a *aureola* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-re-o-] — V. **aureola**.

AUREOLĂT, *-Ă, aureolați, -te*, adj. 1. Înconjurat de o aureolă. 2. Fig. Plin de glorie, de faimă. [Pr.: a-u-re-o-] — V. **aureola**. Cf. fr. **auréolé**.

AUREOLĂ, *aureole*, s.f. 1. Cerc luminos cu care pictorii înconjoară capetele unor personaje, mai ales ale sfinților; nimb, aură. ♦ Fig. Strălucire, glorie, faimă. 2. Zonă pe suprafața unui obiect, variat colorată, în care există o tranziție continuă de la o culoare la alta. ♦ Zonă mai puțin luminoasă din jurul unei flăcări, unui arc electric etc. 3. (Tel.) Fenomen de iluminare parazită, sub formă de inele concentrice care apar în jurul punctelor luminoase de pe ecranul tubului cinescop, datorită unor reflexii multiple. 4. Efect nedorit de zonă luminoasă pe mărcile poștale litografiate. [Pr.: a-u-re-o-] — Din fr. **auréole**, lat. [corona] **aureola**.

AUREOMICINĂ s.f. Substanță chimică de origine vegetală, care se prezintă sub formă de pulbere cristalină, gălbuie, cu gust amar, puțin solubilă în apă, folosită ca antibiotic. [Pr.: a-u-re-o-] — Din fr. **auréomycine**.

AURI, *auresc*, vb. IV. 1. Tranz. A acoperi un obiect cu un strat subțire de aur (1), a polei sau a sufla cu aur. ♦ Fig. A da o strălucire ca de aur (1), a face să pară de aur. 2. Refl. (În basme) A se prefăce în aur (1). [Pr.: a-u-] — Din **aur**.

AURICULĂ, *auricule*, s.n. Fiecare dintre cele două despărțituri de sus ale inimii; atriu. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auricule**, lat. **auricula**.

AURICULĂR, *-Ă, auriculari, -e*, adj. 1. Al urechii, privitor la ureche; care seamănă cu urechea. 2. Al auriculului, privitor la auricul. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auriculaire**.

AURICULĂ, *auricule*, s.f. (Anat.) Pavilionul urechii. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auricule**, lat. **auricula**.

AURIFÉR, *-Ă, auriferi, -e*, adj. (Despre terenuri, roci etc.) Care conține aur (1). [Pr.: a-u-] — Din fr. **aurifère**, lat. **aurifer**.

AURIGA s.m. (Rare) Conducătorul unui car de curse în întrecerile din Antichitate. — Din lat. **auriga**.

AURIRE, *auriri*, s.f. Acțiunea de a *auri* (1) și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **auri**.

AURIT, *-Ă, aurii, -te*, adj. (Adesea fig.) Acoperit cu un strat subțire de aur (1) sau imitând poleiala aurului. ♦ Expr. *Fie-ți* (sau *să-ți fie* etc.) *gura aurită!* = să se realizeze ceea ce spui! *A avea gura aurită*, se zice despre cineva care prevede cuiva realizarea unor lucruri favorabile. ♦ Cusut sau țesut cu fir de aur (1) sau auriu. [Pr.: a-u-] — V. **auri**.

AURIU, *-IE, aurii*, adj. (Adesea fig.) De culoarea aurului (1); aurel, auros. [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-iu*.

AUROLĂC, (1) s.n., (2) *aurolaci*, s.m. 1. S.n. Produs industrial de culoare aurie cu luciu metalic, folosit în pictură sau pentru lucrări de vopsitorie. 2. S.m. Persoană care are înhalază eterul din aurolac (1), pentru a se droga. [Pr.: a-u-] — **Aur(o)** + **lac**.

AURORĂ, *aurore*, s.f. 1. Interval de timp, înainte de răsăritul Soarelui, când există o lumină difuză în atmosferă; lumină roșie-portocalie produsă de Soare în acest interval de timp. ♦ *Auroră polară* (*boreală* sau *australă*) = lumină difuză, verde sau roșiatică, care apare ca un arc în timpul nopții pe bolta cerească, în regiunile polare. 2. Fig. Începutul unei epoci, al unei acțiuni etc. [Pr.: a-u-] — Din fr. **aurore**, lat. **aurora**.

AURÓS, *-OĂSĂ, auroși, -oase*, adj. (Rare) Auriu. [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-os*.

AUSCULTĂ, *auscult*, vb. I. Tranz. (Med.) A asculta cu urechea sau cu stetoscopul zgomotele inimii și ale plămânilor în vederea stabilirii unui diagnostic; a asculta. [Pr.: a-us-] — Din fr. **auscultar**, lat. **auscultare**.

AUSCULTĂRE, *auscultări*, s.f. Acțiunea de a *ausculta*; auscultație. [Pr.: a-us-] — V. **ausculta**.

AUSCULTĂȚIE, *auscultății*, s.f. Auscultare. [Pr.: a-us-] — Din fr. **auscultation**.

AUSLÄNDER, *ausländeri*, s.m. Străin, locuitor al altei țări. — Din germ. **Ausländer**.

AUSPICIU, *auspicii*, s.n. 1. (În Antichitatea romană) Prevestire făcută de auguri (1); augur (2). ♦ Expr. *Sub cele mai bune auspicii* = în împrejurări extrem de favorabile. 2. (În expr.) *Sub auspiciile cuiva* = sub patronajul, sub protecția cuiva. [Pr.: a-us-] — Din lat. **auspicium**, lat. **auspice**.

AUSTENITĂ s.f. Component al aliajelor de fier și carbon. [Pr.: a-us-] — Din fr. **austénite**.

AUSTER, *-Ă, austeri, -e*, adj. Sobru, cumpătat, sever. *Om auster. Viață austeră*. ♦ Lipsit de ornamente, de podoaabe. *Arhitectură austeră*. [Pr.: a-us-] — Din fr. **austère**, lat. **austerus**.

AUSTERITĂTE s.f. Înșușirea de a fi auster. [Pr.: a-us-] — Din fr. **austérité**, lat. **austeritas, -atis**.

AUSTRĂL, *-Ă, australi, -e*, adj. Care este spre (sau de la, dinspre) Polul Sud; sudic. [Pr.: a-us-] — Din fr. **austral**, lat. **australis**.

AUSTRALIĂN, *-Ă, australieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Australiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Australiei sau australienilor (1), privitor la Australia ori la australieni. [Pr.: a-us-tra-li-an] — **Australia** (n. pr.) + suf. *-an*. Cf. fr. **australien**.

AUSTRALIĂNCĂ, *australience*, s.f. Femeie care face parte din populația Australiei sau care este originară de acolo. [Pr.: a-us-tra-li-an] — **Australian** + suf. *-că*.

AUSTRALOÍD, -Ă, *australoiți*, -de, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație negroidă din Australia și Oceania; (și la sg.) persoană din această populație. 2. Adj. Care aparține australoizilor (1), privitor la australoizi. [Pr.: a-us-] — Din fr. **australoides**.

AUSTRALOPITÉC, *australopiteci*, s.m. Maimuță fosilă foarte apropiată de om, care a trăit în Africa de Sud-Est. [Pr.: a-us-] — Din fr. **australopitèque**.

AUSTRIÁC, -Ă, *austrieci*, -ce, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Austriei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Austriei sau austriecilor (1), privitor la Austria ori la austrieci. [Pr.: a-us-tri-ac] — Din it. **austriaco**, lat. **austriacus**.

AÚSTRO-UNGÁR, -Ă, *austro-ungari*, -e adj. Care aparținea sau se referea la Austro-Ungaria. — De la n.pr. **Austro-Ungaria**.

AÚSTRU s.n. Vânt secetos care bate în țara noastră din sud-vest. [Acc. și: *áustru*] — Lat. **auster**, -tri.

AUȘÉL, *aușei*, s.m. 1. Mică pasăre insectivoră cu penele măslinii pe spate, albicioase pe abdomen, cu o pată galbenă-roșcată pe cap (*Regulus regulus*). 2. Pasăre din familia pițigoiului, cu coada și aripile negre, spatele roșu-aprins, creștetul și gusa albe (*Aegithalus pendulinus*). [Pr.: a-u-] — **Auș** („moș”, dispărut din limbă, cuvânt moștenit din lat.) + suf. -el.

AUT, adv., (2) *auturi*, s.n. (Sport) 1. Adv. În afara terenului de joc. 2. S.n. Situație în care un jucător scoate mingea în afara terenului de joc; penalizare aplicată de arbitru jucătorului respectiv. — Din engl. **out** „afară”.

AUTÁRHIC, -Ă, *autarhici*, -ce, adj. Care are caracter de autarhie. *Stat autarhic*. [Pr.: a-u-] — Din it. **autarchico**.

AUTARHÍE, (2) *autarhii*, s.f. 1. Politică prin care se tinde spre crearea unei economii naționale închise, izolate de circuitul economic mondial. 2. Stat care practică autarhia (1); stare de autoizolare economică a unui stat. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autarchie**.

AUTÉNTIC, -Ă, *autentici*, -ce, adj. Care este conform cu adevărul, a cărui realitate nu poate fi pusă la îndoială; recunoscut ca propriu unui autor sau unei epoci. ♦ (Jur.) (Despre acte) Întocmit legal. [Pr.: a-u-] — Din fr. **authentique**, lat. **authenticus**.

AUTENTICITÁTE s.f. Faptul sau însușirea de a fi autentic. [Pr.: a-u-] — Din fr. **authenticité**.

AUTENTIFICÁ, *autentic*, vb. I. Tranz. A face ca un act să devină autentic; a legaliza. [Pr.: a-u-] — După fr. **authentifier**.

AUTENTIFICÁRE, *autentificări*, s.f. Acțiunea de a autentifica și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autentifica**.

AUTENTIFICÁT, -Ă, *autentificați*, -te, adj. (Despre acte) Întărit cu forme legale; legalizat. [Pr.: a-u-] — V. **autentifica**.

AUTÍSM s.n. Stare patologică manifestată prin ruperea legăturilor psihice cu lumea exterioară și intensă trăire a vieții interioare. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autisme**.

AUTÍST, -Ă, *autiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de autism. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autiste**.

AUTO¹- Element de compunere însemnând „de la sine”, „prin mijloace proprii”, care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auto-**.

AUTO²- Element de compunere însemnând „automobil”, „automat”, care servește la formarea unor substantive. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auto-**.

AUTO³ s.n., adj. invar. 1. S.n. (Fam.) Automobil. 2. Adj. invar. Care se efectuează cu ajutorul unui automobil, care privește automobilele. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auto**.

AUTOABROGÁRE, *autoabrogări*, s.f. (Jur.) Abrogare de la sine a unei legi la termenul fixat în prevederile ei. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **abrogare**.

AUTOACCIDENTÁ, *autoaccidentez*, vb. I. Refl. A se accidenta involuntar. [Pr.: a-u-to-ac-] — **Auto**¹- + **accidenta**.

AUTOACCIDENTÁRE, *autoaccidentări*, s.f. Faptul de a se autoaccidenta. [Pr.: a-u-to-ac-] — V. **autoaccidenta**.

AUTOACCIDENTÁT, -Ă, *autoaccidentați*, -te, adj. Care s-a accidentat singur, involuntar. [Pr.: a-u-to-ac-] — V. **autoaccidenta**.

AUTOACUZÁ, *autoacúz*, vb. I. Refl. A se acuza singur. [Pr.: a-u-to-a-] — Din fr. **autoaccuser**.

AUTOACUZÁRE, s.f. Faptul de a se autoacuză. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoacuză**.

AUTOACUZÁȚIE, *autoacuzății*, s.f. Autoacuzare. [Pr.: a-u-to-a-] — Din fr. **auto-accusation**.

AUTOADAPTÁ, *autoadaptez*, vb. I. Refl. A se adapta fără ajutorul cuiva. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **adapta**.

AUTOADMINISTRÁ, *autoadministrez*, vb. I. Refl. A se administra prin mijloace proprii. [Pr.: a-u-to-ad-] — **Auto**¹- + **administra**.

AUTOADMINISTRÁRE s.f. Faptul de a se autoadministra. [Pr.: a-u-to-ad-] — V. **autoadministra**.

AUTOAFIRMÁ, *autoafirm*, vb. I. Refl. A se afirma prin sine însuși. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **afirma**.

AUTOAFIRMÁRE, *autoafirmări*, s.f. Faptul de a se autoafirma. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoafirma**.

AUTOAMÁGÍ, *autoamăgesc*, vb. IV. Refl. A-și amăgi (intenționat) propria persoană. [Pr.: a-u-to-a-].

AUTOAMÁGÍRE, *autoamăgiri*, s.f. Faptul de a se autoamăgi. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoamăgi**.

AUTOAMFÍBIU, *autoamfibii*, s.n. Automobil (militar) care se poate deplasa atât pe uscat, cât și pe apă. [Pr.: a-u-to-am-fi-bi-u] — **Auto**²- + **amfibi**.

AUTOANALÍZÁ, *autoanalizez*, vb. I. Refl. A-și face autoanaliza. ♦ Spec. A se supune introspecției. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **analiza**.

AUTOANALÍZÁ, *autoanalizez*, s.f. Analiză a însușirilor, gândurilor și sentimentelor proprii. ♦ Spec. Introspecție. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **analiză**.

AUTOANTICÓRP, *autoanticorpi*, s.m. (Biol.) Anticorp produs de organism în cazuri patologice împotriva propriilor celule sau țesuturi. [Pr.: a-u-to-an-] — Din fr. **auto-anticorps**.

AUTOANTIGÉN, *autoantigene*, s.n. (Biol.) Antigen propriu organismului, care stimulează formarea de anticorpi împotriva sa în cursul unei boli autoimune. [Pr.: a-u-to-an-] — Din fr. **auto-antigène**.

AUTOAPĂRÁRE s.f. Apărare prin mijloace proprii. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **apărare** (după fr. *autodéfense*).

AUTOAPRECIÁ, *autoapreciez*, vb. I. Refl. A se aprecia singur; a se autoevalua. [Pr.: a-u-to-a-pre-ci-a-] — **Auto**¹- + **aprecia**.

AUTOAPRECIÉRE, *autoaprecieri*, s.f. Faptul de a se autoaprecia; autoevaluare. [Pr.: a-u-to-a-pre-ci-e-re] — V. **autoaprecia**.

AUTOAPRÍNDERE s.f. Aprimdere spontană a unui combustibil în anumite condiții de presiune și de temperatură. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **aprimdere**.

AUTOAPROVIZIONÁ, *autoaprovizionez*, vb. I. Refl. A se aproviziona prin posibilități proprii. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **aproviziona**.

AUTOAPROVIZIONÁRE, *autoaprovizionări*, s.f. Acțiunea de a se autoaproviziona și rezultatul ei. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoaproviziona**.

AUTOAPROVIZIONÁT s.n. Faptul de a se autoaproviziona. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoaproviziona**.

AUTOATELIÉR, *autoateliere*, s.n. Atelier instalat pe un automobil, folosit la depanări și reparații de vehicule. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**²- + **atelier**.

AUTOBALSÁM, *autobalsamuri*, s.n. Unguent pentru mașini. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **balsam**.

AUTOBASCULÁNTÁ, *autobasculante*, s.f. Autocamion prevăzut cu benă basculantă. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **basculantă**.

AUTOBÁZÁ, *autobaze*, s.f. Centru de exploatare, de reparare și de întreținere a unor autovehicule. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **bază**.

AUTOBETONIERÁ, *autobetoniere*, s.f. Autocamion prevăzut cu betonieră. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **betonieră**.

AUTOBIOGRÁFIC, -Ă, *autobiografici*, -ce, adj. Care redă o autobiografie, (cu caracter) de autobiografie. [Pr.: a-u-to-bi-o-] — Din fr. **autobiographique**.

AUTOBIOGRAFÍE, *autobiografii*, s.f. Expunere orală sau scrisă a vieții unei persoane făcută de ea însăși. ♦ Operă literară aparținând genului epic în care autorul își povestește viața. [Pr.: a-u-to-bi-o-] — Din fr. **autobiographie**.

AUTOBLINDÁT, *autoblindate*, s.n. Automobil blindat. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **blindat**.

AUTOBRÉC, *autobrecuri*, s.n. Automobil cu caroserie închisă care poate transporta în comun un număr redus de persoane. [Pr.: a-u-] — Din fr., engl. **autobreak**.

AUTOBÚS s.n. v. **autobuz**.

AUTOBÚZ, *autobuze*, s.n. Automobil cu caroseria închisă sau parțial decapotabilă, folosit la transportul în comun al unui număr mare de persoane. [Pr.: a-u-] — Var.: **autobús** s.n.] — Din fr. **autobus**.

AUTOCAMIÓN, *autocamioane*, s.n. Autovehicul mare cu caroserie deschisă prevăzut cu platformă sau cu benă, folosit pentru transporturi de materiale sau mărfuri. [Pr.: a-u-to-ca-mi-on] — **Auto**²- + **camion**.

AUTOCAMIONÉTÁ, *autocamionete*, s.f. Autocamion de dimensiuni mai mici, folosit pentru transporturi de materiale; camionetă. [Pr.: a-u-to-ca-mi-o-] — **Auto**²- + **camionetă**.

AUTOCÁR, *autocare*, s.n. Automobil cu grad sporit de confort, folosit de obicei pentru excursii sau transport pe distanțe mari. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autocar**.

AUTOCARACTERIZÁ, *autocaracterizez*, vb. I. Refl. A se caracteriza pe sine. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹- + **caracteriza**.

AUTOCARACTERIZÁRE, *autocaracterizări*, s.f. Faptul de a se autocaracteriza; (concr.) caracterizare a propriei persoane. [Pr.: a-u-] — V. **autocaracteriza**.

AUTOCARAVÁNÁ, *autocaravane*, s.f. 1. Autovehicul amenajat ca laborator, pentru proiecția filmelor etc. 2. Caravană de autovehicule. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **caravană**.

AUTOCATALÍZÁ, *autocatalizez*, s.f. Cataliză a unei reacții chimice produse chiar de elementele care iau parte la reacție. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autocatalyse**.

AUTOCEFÁL, -Ă, *autocefali*, -e, adj. Care se bucură de autocefalie. [Pr.: a-u] — Din fr. *autocéphale*.

AUTOCEFALIE s.f. Conducere de sine stătătoare a unei Biserici ortodoxe naționale. [Pr.: a-u] — Din fr. *autocéphalie*.

AUTOCISTERNĂ, *autocisterne*, s.f. Automobil prevăzut cu o cisternă (montată pe șasiu). [Pr.: a-u] — **Auto**² + **cisternă**.

AUTOCLAVĂ, *autoclave*, s.f. 1. Vas închis ermetic, folosit la sterilizări, la efectuarea reacțiilor chimice etc. sub presiune (și la temperaturi ridicate). 2. Capac care închide ermetic un recipient și se menține închis prin presiunea din recipient. [Pr.: a-u] — Din fr. *autoclave*.

AUTOCLAVIZĂT adj. (Despre beton) Fabricat în condiții de autoclavă. [Pr.: a-u] — De la *autoclavă*.

AUTOCOLĂNT, -Ă, *autocolanți*, -te, s.n., adj. (Ornament, literă, viniție etc.) care aderă, se lipește pe o suprafață fără a fi umezit. [Pr.: a-u] — Din fr. *autocolant*.

AUTOCOLOANĂ, *autocoloane*, s.f. (Rar) Coloană de automobile. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **coloană**.

AUTOCOMBINĂ, *autocombine*, s.f. Combină autopropulsată. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **combină**.

AUTOCONDUCERE s.f. Conducere a activității sociale, economice etc. de către colectivitatea respectivă însăși sau de către reprezentanții ei. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **conducere**.

AUTOCONSERVĂ, *autoconservă*, vb. I. Refl. A-și menține, a-și apăra propria viață. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **conserva**.

AUTOCONSERVARE s.f. Faptul de a se *autoconserva*. [Pr.: a-u] — V. **autoconserva**.

AUTOCONTROL s.n. Control exercitat asupra propriei persoane. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **control**.

AUTOCOPIATIV, -Ă, *autocopiativi*, -e, adj. (Despre hârtie etc.) Care permite imprimarea, prin apăsare, a mai multor foi în același timp. [Pr.: a-u-to-co-pi-a] — **Auto**¹ + **copiativ**.

AUTOCOR, -Ă, *autocori*, -e, s.m. și f., adj. (Plantă) care își împrăștie semintele prin deschiderea bruscă a fructelor. [Pr.: a-u] — Din germ. **Autochore**.

AUTOCRÁT, *autocrați*, s.m. (Adesea adjectival) Conducător al unui stat, cu puteri absolute; autocrator. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocrate**.

AUTOCRÁTIC, -Ă, *autocratice*, -ce, s.f., adj. Care are caracter de autocrație; care are puteri absolute. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocratique**.

AUTOCRATISM s.n. Concepție, comportare bazată pe autocrație (1). [Pr.: a-u] — **Autocrat** + suf. *-ism*.

AUTOCRĂTOR, *autocratori*, s.m. (Înv.) Autocrat. [Pr.: a-u] — Din ngr. **autokrator**.

AUTOCRATIE, (2) *autocrații*, s.f. 1. Formă de guvernare în care întreaga putere a statului e concentrată în mâna unei singure persoane; tiranie, absolutism. 2. Stat cu formă de guvernare autocratică. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocratie**.

AUTOCRÍTIC, -Ă, *autocritici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Analiză critică a activității și a comportării proprii. 2. Adj. Bazat pe autocritică; de autocritică. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **critic** (sensul 1 după rus. *samokritika*).

AUTOCUNOAȘTE, *autocunosc*, vb. III. Refl. A-și cunoaște propria persoană. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **cunoaște**.

AUTOCUNOAȘTERE, *autocunoașteri*, s.f. Faptul de a se *autocunoaște*. [Pr.: a-u] — V. **autocunoaște**.

AUTODAFÉ, *autodafewi*, s.n. 1. (În Spania și Portugalia) Sentință a Inchiziției în vederea condamnării sau achitării unei persoane acuzate de delict religioase. 2. Executarea, de către puterea civilă, a celor declarați eretici de către Inchiziție; ardere pe rug a unui eretic. ♦ Ardere publică a operelor socotite indezirabile în timpul Inchiziției sau al fascismului etc.; p. ext. ardere, nimicire prin foc. — Din fr. *autodafé*.

AUDECLANȘĂ, pers. 3 *autodeclanșează*, vb. I. Refl. A se declanșa automat. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **declanșa**.

AUDECLANȘARE, *autodeclanșări*, s.f. Acțiunea de a se *autodeclanșa*. [Pr.: a-u] — V. **autodeclanșa**.

AUDEDEFINÍ, *autodefinesc*, vb. IV. Refl. A se caracteriza singur. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **defini**.

AUDEDEFINIRE, *autodefiniri*, s.f. Faptul de a se *autodefini*. [Pr.: a-u] — V. **autodefini**.

AUDEDEMASCĂ, *autodemâsc*, vb. I. Refl. A se demasca singur. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **demasca**.

AUDEDEMASCĂRE, *autodemascări*, s.f. Faptul de a se *autodemasca*. [Pr.: a-u] — V. **autodemasca**.

AUDENUNȚĂ, *autodenunți*, vb. I. Refl. A se denunța singur. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **denunța**.

AUDENUNȚĂRE, *autodenunțări*, s.f. Acțiunea de a se *autodenunța*. [Pr.: a-u] — V. **autodenunța**.

AUDEPANĂRE, *autodepanări*, s.f. Reparare a unui autovehicul pe traseu; p. ext. autoatelier folosit pentru asemenea reparații. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **depanare**.

AUDEPĂȘÍ, *autodepășesc*, vb. IV. Refl. A-și depăși propriile realizări. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **depăși**.

AUDEPĂȘÍRE, *autodepășiri*, s.f. Faptul de a se *autodepăși*. [Pr.: a-u] — V. **autodepăși**.

AUDEDETERMINĂRE, *autodeterminări*, s.f. Principiu potrivit căruia o națiune are dreptul să-și aleagă singură statutul politic și calea de dezvoltare economică, socială și culturală; p. ext. ansamblu de măsuri care pun în practică acest principiu. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **determinare** (după fr. *autodétermination*, rus. *samoopredelenie*).

AUDEZAGREGĂBIL, -Ă, *autodezagregabili*, -e, adj. Care se dezagregă de la sine. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **dezagregabil**.

AUDEZVOLTĂRE, *autodezvoltări*, s.f. Creștere, dezvoltare prin sine, de la sine. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **dezvoltare**.

AUDIAGNOSTICĂ, *audiagnostice*, vb. I. Refl. A-și pune singur un diagnostic. [Pr.: a-u-to-di-a] — **Auto**¹ + **diagnostica**.

AUDIAGNOSTICĂRE, *audiagnosticiări*, s.f. Acțiunea de a se *audiagnostica*. [Pr.: a-u-to-di-a] — V. **audiagnostica**.

AUDIDICTĂRE, *audidictări*, s.f. Reproducerea în scris a unui text memorat. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **dictare**.

AUDIDIDĂCT, -Ă, *audididați*, -te, s.m. și f. Persoană care s-a instruit singură, în afara școlii și fără profesori. [Pr.: a-u] — Din fr. **autodidacte**.

AUDIDINĂ, *autodine*, s.f. Montaj special de radiorecepție în care același tub electronic servește ca detector și ca oscilator. [Pr.: a-u] — Din fr. **autodyne**.

AUDIDISCIPLINĂ s.f. Disciplină liber consimțită. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **disciplină**.

AUDISTRUGE, *autodistrug*, vb. III. Refl. A se distruge singur. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **distruge**.

AUDISTRUGERE s.f. Faptul de a se *autodistruge*. ♦ Spec. Proprietate pe care o au unele proiectile de a se distruge automat, în cazul când nu și-au atins ținta. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **distrugere** (după fr. *autodestruction*).

AUDIZOLVĂ, pers. 3 *autodizolvă*, vb. I. Refl. (Despre o organizație, o societate etc.) A se desființa prin hotărâre proprie, a-și înceta activitatea. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **dizolva**.

AUDIZOLVĂRE s.f. Faptul de a se *autodizolva*. [Pr.: a-u] — V. **autodizolva**.

AUDODOTĂ, *autodotez*, vb. I. Refl. A-și procura prin mijloace proprii cele necesare activității sau funcționării. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **dotă**.

AUDODOTĂRE, *autodotări*, s.f. Acțiunea de a se *autodota* și rezultatul ei. [Pr.: a-u] — V. **autodota**.

AUDOREZINĂ, *autodrezine*, s.f. Drezină autopropulsată. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **drezină**.

AUDORIC, *autodricuri*, s.n. Mașină mortuară. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **dric**.

AUDORÓM, *autodromuri*, s.n. Teren special amenajat pentru cursele de automobile și motocicletele sau exerciții de conducere auto-moto. [Pr.: a-u] — Din fr. **autodrome**.

AUDORÚM, *autodrumuri*, s.n. (Rar) Autostradă. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **drum** (după fr. *autoroute*).

AUDODUBĂ, *autodube*, s.f. Automobil prevăzut cu o dubă, folosit pentru transportul de materiale, produse alimentare, corespondență etc.; dubă. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **dubă**.

AUDODUMPER, *autodumpere*, s.n. Autocamion cu cupă (4) basculantă. [Pr.: a-u] — Din engl. **autodumper**, germ. **Auto-Dumper**.

AUTOECHILIBRĂRE, *autoechilibrări*, s.f. Echilibrare (la roțile de automobil). [Pr.: a-u-to] — **Auto**² + **echilibrare**.

AUTOEDUCĂ, *autoeducă*, vb. I. Refl. A se educa pe sine. [Pr.: a-u-to] — **Auto**¹ + **educa**.

AUTOEDUCĂRE, *autoeducări*, s.f. Acțiunea de a se *autoeduca* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-to] — V. **autoeduca**.

AUTOEDUCAȚIE s.f. Educație făcută de sine însuși. [Pr.: a-u-to] — **Auto**¹ + **educație**.

AUTOEOLOGIĂ, *autoeologie*, vb. I. Refl. A-și aduce singur elogii. [Pr.: a-u-to] — **Auto**¹ + **elogia**.

AUTOEOLOGIERE, *autoeologii*, s.f. Faptul de a se *autoelogia*. [Pr.: a-u-to] — V. **autoelogia**.

AUTOEVALUĂ, *autoevaluez*, vb. I. Refl. A se autoaprecia. [Pr.: a-u-to] — **Auto**¹ + **evalua**.

AUTOEXCAVATOR, *autoexcavatoare*, s.n. Excavator prevăzut cu motor propriu pentru propulsie. [Pr.: a-u-to] — **Auto**¹ + **excavator**.

AUTOEXCITAȚIE, *autoexcitații*, s.f. Excitație magnetică a unui generator electric, în care curentul de excitație este produs de el însuși. [Pr.: a-u-to] — Din fr. **autoexcitation**.

AUTOEXIGENȚĂ s.f. Exigență manifestată față de propria persoană. [Pr.: a-u-to] — **Auto**¹ + **exigență**.

AUTOFAGIE, *autofagii*, s.f. (Med.) Consumare a propriilor țesuturi de către un organism supus inanției. [Pr.: a-u-to] — Din fr. **autophagie**.

AUTOFECONDĂRE, *autofecundări*, s.f. (La unele plante și specii inferioare de animale) Fecundare rezultată în urma unirii a două elemente sexuale provenite de la unul și același individ. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + fecundare** (după fr. *autofécondation*).

AUTOFECONDĂȚIE, *autofecundații*, s.f. (Biol.) Autofecundare. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autofécondation**.

AUTOFINANȚĂ, *autofinanțez*, vb. I. Refl. A se finanța din fonduri proprii. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + finanța**.

AUTOFINANȚĂRE, *autofinanțări*, s.f. Faptul de a se autofinanța. [Pr.: a-u-] — V. **autofinanța**.

AUTOFLAGELĂ, *autoflagelez*, vb. I. Refl. (Adesea fig.) A se biciui singur, a se supune unor torturi fizice pentru răscumpărarea păcatelor. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + flagela**.

AUTOFLAGELĂRE, *autoflagelări*, s.f. (Adesea fig.) Acțiunea de a se autoflagela; autoflagelație. [Pr.: a-u-] — V. **autoflagela**.

AUTOFLAGELAȚIE, *autoflagelații*, s.f. (Adesea fig.) Autoflagelare. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + flagelație**.

AUTOFŌN, *-Ă, autofoni*, -e, adj. (Despre instrumente de tipul clopoțelului, gongului etc.) Care produce sunete exclusiv prin vibrarea componentelor sale elastice, fără ajutorul unei tensiuni speciale. [Pr.: a-u-] — Din engl. **autophone**.

AUTOFRĂNĂRE, *autofrănări*, s.f. Împiedicare a mișcării în sens invers celui normal, a anumitor elemente ale unui mecanism, folosind frecarea dintre suprafețele care vin în contact. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + frânăre**.

AUTOFURAJĂ, *autofurajeaz*, vb. I. Refl. (Despre întreprinderi agricole, gospodării țărănești) A se aproviziona cu furaje prin mijloace proprii. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + furaja**.

AUTOFURAJĂRE, *autofurajări*, s.f. Acțiunea de a se autofuraja și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autofuraja**.

AUTOFURGŌN, *autofurgoane*, s.n. Furgon autopropulsat. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + furgon**.

AUTOFURGONETĂ, *autofurgonete*, s.f. Furgonetă autopropulsată. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + furgoneta**.

AUTOGĂMĂ, *autogame*, s.f., adj. (Plantă) la care polenizarea se face direct (cu polen din staminele florii în care se află pistilul). [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogame**.

AUTOGĂMIE s.f. Reproducere (la plante) prin polenizare directă. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogamie**.

AUTOGĂRĂ, *autogări*, s.f. Gară pentru autobuze și autocamioane. [Pr.: a-u-] — **Auto²⁻ + gară**.

AUTOGĒNĂ, *autogene*, adj. f. (În sintagma *Sudură autogenă* = tip de sudură care folosește căldura produsă prin arderea acetilenei în oxigen. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogène**.

AUTOGENĒTIC, *-Ă, autogenetici*, -ce, adj. De autogeneză. [Pr.: a-u-] — Din germ. **autogenetisch**.

AUTOGENĒZĂ s.f. Teorie care absolutizează acțiunea factorilor ereditari în dezvoltarea individului și neagă rolul mediului ambiant. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogénèse**.

AUTOGESTIONĂR, *-Ă, autogestionari*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană, instituție etc.) care are gestiune proprie. [Pr.: a-u-to-ges-ti-o-] — **Auto¹⁻ + gestionar**.

AUTOGESTIONĂRE, *autogestionări*, s.f. Autogestiune. [Pr.: a-u-to-ges-ti-o-] — **Auto¹⁻ + gestionare**.

AUTOGESTIŪNE, *autogestiuni*, s.f. Gestiune sau administrație proprie; autogestiune. [Pr.: a-u-to-ges-ti-u-] — **Auto¹⁻ + gestiune**. Cf. fr. a u t o g e s t i o n .

AUTOGHIDĂT, *-Ă, autoghidați*, -te, adj. (Despre corpuri mobile) Care își dirijează singur mișcarea către țintă. [Pr.: a-u-] — După fr. **autoguidé**.

AUTOGĪR, *autogire*, s.n. Aeronavă prevăzută cu o elice de propulsie antrenată de un motor și cu o elice de susținere care se rotește liber. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogire**.

AUTOGŌL, *autogoluri*, s.n. (Sport) Gol în propria poartă. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogoal**.

AUTOGOSPODĂRI, *autogospodăresc*, vb. IV. Refl. A se gospodări (1) prin forțe și mijloace proprii. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + gospodări**.

AUTOGOSPODĂRIRE, *autogospodăriri*, s.f. Acțiunea de a se autogospodări și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autogospodări**.

AUTOGRĂF, *-Ă, autografi*, -e, adj., s.n. (Text, document, semnătură etc.) scris de mâna autorului. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autographe**.

AUTOGRAFIE s.f. Procedeu prin care se reproduce pe piatră litografică sau pe o hârtie specială un text, un desen etc. (autograf). ♦ (Concr.) Text, desen etc. astfel reproduș. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autographie**.

AUTOGREDĒDER, *autogredere*, s.n. Greder autopropulsat. [Pr.: a-u-] — **Auto²⁻ + greder**.

AUTOGREDFĂ, *autogrefe*, s.f. (Med.) Autoplastie. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogreffe**.

AUTOGUNOIERĂ, *autogunoiere*, s.f. Autovehicul pentru transportul gunoierului. [Pr.: a-u-] — **Auto²⁻ + gunoi** + suf. *-ieră*.

AUTOGVERNĂ, *autogvernez*, vb. I. Refl. (Despre state) A se conduce singur (fără amestec străin). [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + guvernă**.

AUTOGVERNĂRE, *autogvernări*, s.f. Faptul de a se autogverna. [Pr.: a-u-] — V. **autogverna**.

AUTOHĂLTĂ, *autohalte*, s.f. Halță pentru autobuze. [Pr.: a-u-] — **Auto²⁻ + halță**.

AUTOHEMOTERAPIĒ s.f. (Med.) Tratament utilizat în unele boli alergice, constând în injectarea intramusculară a unei cantități mici de sânge recoltat de la același individ. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autohémothérapie**.

AUTOHTŌN, *-Ă, autohtoni*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care s-a format și s-a dezvoltat pe teritoriul unde trăiește și în prezent, care este originar de aici; băștinaș, aborigin. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autochtone**.

AUTOHTONISM s.n. Ansamblu de trăsături autohtone; p. ext. exagerare a trăsăturilor specifice unei colectivități naționale. [Pr.: a-u-] — **Autohton** + suf. *-ism*.

AUTOHTONITĂȚE s.f. (Rar) Autohtonism. [Pr.: a-u-] — Din it. **autochtonità**.

AUTOHTONIZĂ, *autohtonizez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a căpăta caracter autohton. [Pr.: a-u-] — **Autohton** + suf. *-iza*.

AUTOHTONIZĂRE, *autohtonizări*, s.f. Acțiunea de a (se) autohtoniza și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autohtoniza**.

AUTOHTONIZĂT, *-Ă, autohtonizați*, -te, adj. Care a căpătat caracter autohton. [Pr.: a-u-] — V. **autohtoniza**.

AUTOIGNORĂ, *autoignori*, vb. I. Refl. A-și neglija, a nu lua în seamă propria persoană, propria existență. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + ignora**.

AUTOILUZIONĂ, *autoiluzionez*, vb. I. Refl. A-și face singur iluzii. [Pr.: a-u-to-i-lu-zi-o-] — **Auto¹⁻ + iluziona**.

AUTOILUZIONĂRE, *autoiluzionări*, s.f. Faptul de a se autoiluziona. [Pr.: a-u-to-i-lu-zi-o-] — V. **autoiluziona**.

AUTOIMPŪNERE, *autoimpuneri*, s.f. Contribuție bănească (prezentată ca) dată de bunăvoie pentru o lucrare de interes public. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + impunere** (după rus. *samooblojenie*).

AUTOIMŪN, *-Ă, autoimuni*, -e, adj. Care prezintă autoimunitate. ♦ *Boală autoimună* = boală în care leziunile și tulburările sunt consecința perturbării mecanismelor de imunitate. [Pr.: a-u-to-i-] — **Auto¹⁻ + imun**.

AUTOIMUNITĂȚE s.f. (Biol.) Proces patologic care constă în producerea de anticorpi îndreptați împotriva propriilor constituenți ai organismului. [Pr.: a-u-to-i-] — **Auto¹⁻ + imunitate** (după fr. *autoimmunitation*).

AUTOINDŪCȚIE, *autoinducții*, s.f. (Fiz.) Inducție electromagnetică proprie; selfinducție. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auto-induction**.

AUTOINSTRŪI, *autoinstruiesc*, vb. IV. Refl. A se instrui singur. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + instrui**.

AUTOINSTRŪIRE, *autoinstruiri*, s.f. Faptul de a se autoinstrui. [Pr.: a-u-] — V. **autoinstrui**.

AUTOINSTRŪIT, *-Ă, autoinstruiți*, -te, adj. Care s-a instruit singur. [Pr.: a-u-] — V. **autoinstrui**.

AUTOINTITULĂ, *autointitulez*, vb. I. Refl. A-și atribui (nejustificat) un nume, un titlu. [Pr.: a-u-to-in-] — **Auto¹⁻ + intitula**.

AUTOINTITULĂT, *-Ă, autointitulați*, -te, adj. Care își atribuie (nejustificat) un nume, un titlu. [Pr.: a-u-to-in-] — V. **autointitula**.

AUTOIRONĒIE, *autoironii*, s.f. Ironie la adresa propriei persoane. [Pr.: a-u-to-i-] — **Auto¹⁻ + ironie**.

AUTOIRONIZĂ, *autoironizez*, vb. I. Refl. A se supune autoironiei. [Pr.: a-u-to-i-] — **Auto¹⁻ + ironiza**.

AUTOĪNCĂRCĂTŌR, *autoîncărcătoare*, s.n. Vehicul cu echipament de încărcare, stivuire și descărcare a materialelor. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + încărcător**.

AUTOĪNCĂNTĂRE s.f. Automulțumire. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + încântare**.

AUTOĪNSĂMĂNTĂRE s.f. (Bot.) Însămânțare naturală a plantelor, mai ales din flora spontană, prin scuturarea semințelor. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + însămânțare**.

AUTOLABORĂTŌR, *autolaboratoare*, s.n. Laborator instalat într-un autovehicul. [Pr.: a-u-] — **Auto²⁻ + laborator**.

AUTOLIBRĂRIE, *autolibrării*, s.f. Librărie amenajată într-un autovehicul. [Pr.: a-u-] — **Auto²⁻ + librărie**.

AUTOLINIȘȚIRE s.f. Atitudine pasivă în urma unor succese, a unui stres etc. [Pr.: a-u-] — **Auto¹⁻ + liniștire**.

AUTOLĪZĂ, *autolizez*, s.f. (Biol.) Degradare a celulelor și a țesuturilor din plante și din animale sub acțiunea enzimelor proprii. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autolyse**.

AUTOMACARĂ, *automacarale*, s.f. Macara montată pe șasiul unui autocamion. [Pr.: a-u-] — **Auto²⁻ + macara**.

AUTOMAGAZĪN, *automagazine*, s.n. Magazin amenajat într-un autovehicul. [Pr.: a-u-] — **Auto²⁻ + magazin**.

AUTOMĂT, *-Ă, automați*, -te, adj., s.n. 1. Adj. (Despre aparate, mașini etc.) Care este acționat printr-un dispozitiv mecanic; (despre anumite operații; adesea adverbial) care se efectuează prin acțiunea unui dispozitiv mecanic. ♦ *Armă automată* (și substantivat, n.) = armă de foc la care armarea se face fără intervenția omului; p. restr. pistol-mitralieră. ♦ (Adesea adverbial) Care se face, se execută de la sine, fără participarea rațiunii sau a voinței. *Gest automat*. 2. S.n. Dispozitiv, aparat, mașină care execută o anumită operație fără intervenția directă a omului. ♦ *Automat de scară* = dispozitiv care asigură iluminarea temporizată a holurilor și

scărilor interioare din blocuri. ♦ Fig. Persoană fără voință, fără inițiativă, care face totul mecanic. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automate**.

AUTOMÁTIC, -Ă, *automatici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Adesea adverbial) De automat. 2. S.f. Ramură a științei care se ocupă cu studiul metodelor și al mijloacelor pentru efectuarea proceselor tehnice fără participarea directă a omului. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automatique**.

AUTOMÁTISM, (3) *automatism*, s.n. 1. Caracterul a ceea ce este automat; mișcare (ca) de automat. 2. (Fiziol., Psih.) Înlănțuire de reacții care se desfășoară fără controlul centrilor nervoși superiori. 3. Mișcare, gest stereotip la care nu participă conștiința. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automatisme**.

AUTOMÁTIST, -Ă, *automatiști, -ste*, s.m. și f. Specialist în automată. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automatiste**.

AUTOMATIZĂ, *automatizez*, vb. I. 1. Tranz. A înzestra cu utilaje automate. 2. Refl. (Despre acțiuni, gesturi, mișcări) A căpăta caracter de automatism (2). [Pr.: a-u-] — Din fr. **automatiser**.

AUTOMATIZĂRE, *automatizări*, s.f. Acțiunea de a (se) automatiza și rezultatul ei; folosire a automatelor în procesul de producție, înzestrare cu automate. [Pr.: a-u-] — V. **automatiza**.

AUTOMÁTURĂTOARE, *automăturători*, s.f. Autovehicul pentru măturatul străzilor. [Pr.: a-u-] — **Auto**² + **măturătoare**.

AUTOMEDICAȚIE s.f. Medicație stabilită de bolnav pentru sine. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automédication**.

AUTOMIȘCĂRE, *automișcări*, s.f. 1. Mișcare care își are cauza în însuși obiectul care se mișcă. 2. Stare de continuă mișcare și transformare a naturii și societății. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **mișcare**.

AUTOMOBÍL, -Ă, *automobili, -e*, s.n., adj. 1. S.n. Vehicul cu patru (rar trei, șase) roți pneumatice, mișcat de un motor cu explozie internă, cu aburi, cu electricitate sau aer comprimat; auto³. ♦ *Automobil-capcană* = automobil cu material exploziv la bord, folosit în atentate teroriste. 2. Adj. (Despre vehicule) Care se mișcă cu ajutorul unui motor propriu. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automobile**.

AUTOMOBILÍSM s.n. Sport practicat cu automobilul. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automobilisme**.

AUTOMOBILÍST, -Ă, *automobilisti, -ste*, s.m. și f. Persoană care practică automobilismul. ♦ Persoană care conduce un automobil. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automobiliste**.

AUTOMOBILÍSTIC, -Ă, *automobilistici, -ce*, adj. De automobilism. [Pr.: a-u-] — Din it. **automobilistico**.

AUTOMODEL, *automodele*, s.n. Autovehicul miniatural prevăzut cu sisteme de propulsie și de comandă. [Pr.: a-u-] — **Auto**² + **model**.

AUTOMODELÍSM s.n. Ramură sportivă care se ocupă cu construirea de automodele. [Pr.: a-u-] — **Automodel** + suf. *-ism*.

AUTOMODELÍST, -Ă, *automodeliști, -ste*, s.m. și f. Constructor de automodele. [Pr.: a-u-] — **Automodel**[ism] + suf. *-ist*.

AUTOMOTÓR, *automotoare*, s.n. Vehicul de cale ferată, prevăzut cu motor propriu și folosit pentru transportul rapid de călători. ♦ (Adjectival) *Tren automotor*. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automoteur**.

AUTOMULTUMÍRE s.f. Satisfacție de sine (nu întotdeauna justificată) la care ajunge cineva, adesea fără a aștepta aprecierile celorlalți; autoîncântare. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **mulțumire**.

AUTOMUTILĂ, *automutilez*, vb. I. Refl. A se mutila singur (de obicei pentru a se sustrage de la îndeplinirea unor obligații). [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **mutila**.

AUTOMUTILĂRE, *automutilări*, s.f. Acțiunea de a se automutila și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **automutila**.

AUTOMUTILÁT, -Ă, *automutilați, -te*, s.m. și f., adj. (Persoană) care s-a mutilat singură. [Pr.: a-u-] — V. **automutila**.

AUTONOM, -Ă, *autonomi, -e*, adj. Care se bucură de autonomie. ♦ Care este liber, care nu depinde de nimeni. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autonome**, lat. **autonomus**.

AUTONOMÍE s.f. 1. Condiție a indivizilor, colectivităților și instituțiilor care se bucură de o anumită independență în raport cu autoritatea exterioară sau centrală. 2. Drept al unor subdiviziuni teritoriale ale unui stat de a administra sau guvernarea prin organe proprii. 3. Distanță maximă până la care se poate deplasa un avion, o navă, un vehicul, fără a avea nevoie să se aprovizioneze cu combustibil. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autonomie**, lat. **autonomia**.

AUTONOMÍST, -Ă, *autonomiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care susține autonomia. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autonomiste**.

AUTONOMIZĂ, *autonomizez*, vb. I. Refl. A deveni autonom. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autonomiser**.

AUTONOMIZĂRE, *autonomizări*, s.f. Acțiunea de a se autonomiza și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autonomiza**.

AUTONOMIZÁT, -Ă, *autonomizați, -te*, adj. Care a devenit autonom. [Pr.: a-u-] — V. **autonomiza**.

AUTOOBSERVĂ, *autoobserv*, vb. I. Refl. A-și analiza propria persoană și viața (psihică). [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **observa**.

AUTOOBSERVĂRE, *autoobservări*, s.f. Faptul de a se autoobserva; autoobservație, introspecție. [Pr.: a-u-] — V. **autoobserva**.

AUTOOBSERVĂȚIE, *autoobservații*, s.f. Autoobservare. [Pr.: a-u-to-] — **Auto**¹ + **observație**.

AUTOPASTIȘĂ, *autopastișez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) copia propriile procedee artistice. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **pastișa**.

AUTOPASTIȘĂRE, *autopastișări*, s.f. Acțiunea de a se autopastișa și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autopastișa**.

AUTOPASTIȘĂ, *autopastișe*, s.f. Pastișa a propriilor creații. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **pastișa**.

AUTOPEFECȚIONĂ, *autoperefecționez*, vb. I. Refl. A se perfecționa prin eforturi proprii. [Pr.: a-u-to-per-fec-ți-o-] — **Auto**¹ + **perfecționa**.

AUTOPEFECȚIONĂRE, *autoperefecționări*, s.f. Acțiunea de a se autoperefecționa și rezultatul ei. [Pr.: a-u-to-per-fec-ți-o-] — V. **autoperefecționa**.

AUTOPERIE, *autoperii*, s.f. Autovehicul prevăzut cu perii, pentru curățatul străzilor. [Pr.: a-u-] — **Auto**² + **perie**.

AUTOPERSIFLĂ, *autopersiflez*, vb. I. Refl. A se supune propriei persiflări. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **persifla**.

AUTOPERSIFLĂRE, *autopersiflări*, s.f. Faptul de a se autopersifla. [Pr.: a-u-] — V. **autopersifla**.

AUTOPILOT, *autopiloți*, s.m. Pilot automat. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autopilote**, germ. **Autopilot**.

AUTOPLASTÍE, *autoplastii*, s.f. Intervenție chirurgicală cu scopul refacerii unei regiunii distruse a corpului cu ajutorul unei grefe² luate de la același individ. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autoplastie**.

AUTOPOLENIZĂRE, *autopolenizări*, s.f. (Bot.) Polenizare a florilor cu propriul lor polen; autofecundare, autofecundație, cleistogamie. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **polenizare**.

AUTOPÓMPĂ, *autopompe*, s.f. Pompă (de incendiu) montată pe un autocamion și acționată de motorul acestuia. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autopompe**.

AUTOPORNÍRE s.f. Reluare automată a funcționării normale a unui motor asincron. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **pornire**.

AUTOPORTRÉT, *autoportrete*, s.n. Reprezentare a propriei persoane în pictură, sculptură, desen sau literatură. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **portret**.

AUTOPROCLAMĂ, *autoprocлям*, vb. I. Refl. A se proclama singur. [Pr.: au-] — **Auto**¹ + **proclama**.

AUTOPROPULSĂ, pers. 3 *autopropulsează*, vb. I. Refl. A se mișca prin propria forță. [Pr.: au-] — **Auto**¹ + **propulsa**.

AUTOPROPULSÁT, -Ă, *autopropulsați, -te*, adj. Care se deplasează prin dezvoltarea unei surse proprii de energie. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **propulsat**. Cf. fr. **autopropulsé**.

AUTOPROPULSIE, *autopropulsii*, s.f. Propulsie a unui vehicul realizată cu mijloace proprii. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autopropulsion**.

AUTOPROPULSÓR, *autopropulsoare*, adj., s.n. (Dispozitiv) care asigură autopropulsia. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autopropulseur**.

AUTOPROTEJĂ, *autoprotejez*, vb. I. Refl. A se proteja prin mijloace proprii. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹ + **proteja**.

AUTOPROTEJĂRE, *autoprotejări*, s.f. Acțiunea de a se autoproteja. [Pr.: a-u-] — V. **autoproteja**.

AUTOPROTEJÁT, -Ă, *autoprotejați, -te*, adj. Care s-a protejat prin mijloace proprii. [Pr.: a-u-] — V. **autoproteja**.

AUTOPSÍA, *autopsiez*, vb. I. Tranz. A face autopsie. [Pr.: a-u-top-si-a] — Din fr. **autopsie**.

AUTOPSÍE, *autopsii*, s.f. Disecție a unui cadavru și examinare anatomică a organelor lui interne pentru a stabili cauza morții; necropsie. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autopsie**.

AUTOPSÍÉR, *autopsieri*, s.m. Specialist în autopsie. [Pr.: a-u-top-si-er] — **Autopsie** + suf. *-ar*.

AUTÓR, -OÁRE, *autori, -oare*, s.m. și f. 1. Persoană care creează o operă literară, artistică, științifică sau publicistică. 2. Persoană care face, produce sau comite ceva. ♦ Spec. Persoană care comite o infracțiune. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auteur**, lat. **actor**.

AUTORAPÍD, *autorapide*, s.n. Automotor cu viteză de tren rapid. [Pr.: a-u-] — **Auto**² + **rapid**.

AUTORĂȘ, *autorași*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *autor*. [Pr.: a-u-] — **Autor** + suf. *-aș*.

AUTORECLAMĂ, *autoreclame*, s.f. Reclamă a propriilor realizări. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autoclame**.

AUTOREFERÁT, *autoreferate*, s.n. Expunere (scurtă) făcută de cineva asupra unei lucrări proprii (mai ales în vederea susținerii tezei de doctorat). [Pr.: a-u-] — Din germ. **Autoreferat**.

AUTOREGLĂ, *autoreglez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) regla în mod automat. [Pr.: a-u-] — **Auto**² + **regla**.

AUTOREGLĂJ, *autoreglaje*, s.n. Autoreglare. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autoreglage**.

AUTOREGLĂRE, *autoreglări*, s.f. Acțiunea de a (se) autoregla; autoreglaj. [Pr.: a-u-] — V. **autoregla**.

AUTORELAXĂRE, *autorelaxări*, s.f. Relaxare normală, pe cale naturală, fără administrare de calmante. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **relaxare**.

AUTORITĂR, -Ă, *autoritari*, -e, adj. Care uezază de autoritatea sa, care vrea să-și impună voința. *Om autoritar*. ♦ Care impune supunere, care nu admite replică. *Atitudine autoritară*. [Pr.: a-u] — Din fr. **autoritaire**.

AUTORITARISM, *autoritarisme*, s.n. 1. Caracter, atitudine autoritară. 2. Sistem politic autoritar. [Pr.: a-u] — Din fr. **autoritarisme**.

AUTORITARIST, -Ă, *autoritariști*, -ste, adj. Care denotă autoritarism. [Pr.: a-u] — **Autoritar** + suf. -ist.

AUTORITATE, *autorități*, s.f. 1. Influență general acceptată a unei persoane, a unei organizații sau a unei instituții în diferite sfere ale vieții sociale. 2. (Jur.) Putere, drept de a emite dispoziții, de a impune ascultare. 3. Organ al puterii de stat competent să ia măsuri și să emită dispoziții cu caracter obligatoriu. ♦ Reprezentant al unui asemenea organ al puterii de stat. 4. Prestigiu de care se bucură cineva sau ceva. ♦ Persoană care se impune prin cunoștințele sale, prin prestigiul său. [Pr.: a-u] — Din fr. **autorité**, lat. **actoritas**, -atis.

AUTORIZĂ, *autorizez*, vb. I. Tranz. 1. A împuternici pe cineva pentru exercitarea unui drept sau pentru săvârșirea unui act. ♦ A da cuiva dreptul de a face, de a spune etc. ceva. 2. A încuviința printr-un act al administrației de stat înființarea, ca persoană juridică, a unei organizații obștești. [Pr.: a-u] — Din fr. **autoriser**.

AUTORIZĂRE, *autorizări*, s.f. Faptul de a autoriza. [Pr.: a-u] — V. **autoriza**.

AUTORIZĂT, -Ă, *autorizați*, -te, adj. Împuternicit cu o autoritate (publică); împuternicit să facă, să spună etc. ceva. ♦ Făcut de o persoană care are o autorizație. [Pr.: a-u] — V. **autoriza**.

AUTORIZĂȚIE, *autorizații*, s.f. Permisivie, împuternicire (oficială) de a face ceva. ♦ (Concr.) Document eliberat în acest scop. [Pr.: a-u] — Din fr. **autorisation**.

AUTORUTIER, -Ă, *autorutieri*, -e, adj. Relativ la transportul auto. [Pr.: a-u-tu-ti-er] — Din fr. **autoroutier**.

AUTOSALVĂRE, *autosalvări*, s.f. Autosanitară. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **salvare**.

AUTOSANITARĂ, *autosanitare*, s.f. Automobil special echipat care transportă bolnavii, răniții etc.; autosalvare. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **sanitară**.

AUTOSCĂRĂ, *autoscări*, s.f. Autovehicul prevăzut cu o scară pentru înălțimi mari. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **scară**.

AUTOSCRÉPER, *autoscrepere*, s.n. Autovehicul prevăzut cu un screper. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **screper**.

AUTOSELECTOR, *autoselectoare*, s.n. Incubator pentru clocirea icrelor. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **selector**.

AUTOSERVÍ, *autoservesc*, vb. IV. Refl. A se servi singur (într-un magazin, într-un restaurant special amenajat). [Pr.: a-u] — Din **autoservire** (derivat regresiv).

AUTOSÉRVICE, *autoservice-uri*, s.n. Service pentru autovehicule. [Pr.: a-u-to-ser-vis] — Din engl. **auto-service**.

AUTOSERVÍRE, *autoserviri*, s.f. 1. Acțiunea de a se servi singur; sistem de desfăcere a mărfurilor în magazine speciale sau a mâncării și a băuturii în restaurante, în care clientul se servește singur. 2. Magazin sau local de alimentație publică în care se practică acest sistem. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **servire**. Cf. engl. **self-service**.

AUTOSIFÓN, *autosifoane*, s.n. Recipient metalic pentru prepararea sifonului la domiciliu. [Pr.: a-u] — Din fr. **autosiphon**.

AUTOSPECIÁLĂ, *autospeciale*, s.f. Autovehicul cu caroseria adaptată unor transporturi, operații sau servicii speciale. [Pr.: a-u-to-spe-ci-a] — **Auto**² + **special**. Cf. it. **autospeciale**.

AUTOSPÓRT, *autosporturi*, s.n. Autoturism cu motor puternic, care poate realiza viteze mari, folosit în întrecerile sportive. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **sport**.

AUTOSTĂȚIE, *autostații*, s.f. Stație de autobuze. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **stație**.

AUTOSTIVUITÓR, *autostivuitoare*, s.n. Mașină de stivuit. [Pr.: a-u-to-sti-vu-i] — **Auto**² + **stivuitor**.

AUTOSTÓP, *autostopuri*, s.n. 1. Instalație de semnalizare luminoasă așezată la întreținerea străzilor pentru dirijarea circulației. ♦ Instalație de oprire automată a unui vehicul feroviar când linia nu este liberă. 2. Procedeu prin care un pieton oprește un automobil pentru a parcurge cu el o anumită distanță. [Pr.: a-u] — Din fr. **auto-stop**.

AUTOSTOPÍST, -Ă, *autostopiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care face autostopul (2). [Pr.: a-u] — **Autostop** + suf. -ist (după fr. *auto-stoppeur*).

AUTOSTRÁDĂ, *autostrăzi*, s.f. Șosea modernă de mare capacitate, ale cărei senzori de circulație, despărțite printr-un gard sau o fașie îngustă de teren, au mai multe benzi, permițând viteze mari de rulare. [Pr.: a-u] — Din fr. **autostrade**, it. **autostrada**.

AUTOSTROPITOÁRE, *autostropitori*, s.f. Autovehicul pentru stropitul (și spălătul) străzilor. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **stropitoare**.

AUTOSUGÉSTIE, *autosugestii*, s.f. Influențare, spontană sau intenționată, a propriului psihic prin idei sau imagini mentale. [Pr.: a-u] — Din fr. **autosuggestion**.

AUTOSUGESTIONĂ, *autosugestionez*, vb. I. Refl. A se sugestiona. [Pr.: a-u-to-su-ges-ti-o] — **Auto**¹ + **sugestiona**.

AUTOSUPRAVEGHEĂ, *autosupraveghez*, vb. I. Refl. A se autocontrola. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **supraveghea**.

AUTOȘAȘÍU, *autoșasiuri*, s.n. 1. Șasiu pentru autovehicule. 2. Șasiu lipsit de caroserie. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **șasiu**.

AUȚOȘENILĂ, *auțoșenile*, s.f. Autovehicul de transport echipat cu șenile. [Pr.: a-u] — Din fr. **autochenille**.

AUȚOȘENILÉTĂ, *auțoșenilete*, s.f. Autovehicul de transport echipat cu două șenile în spate și cu roți în față. [Pr.: a-u] — Cf. **auțoșenilă**.

AUTOTAXĂRE s.f. Compostare, de către călători, a biletelor de călătorie în vehicule de transport în comun. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **taxare**.

AUTOTÉLIC, -Ă, *autotelici*, -ce, adj. (Fil.) Care conține în el însuși scopul său; cu finalitate lăuntrică. [Pr.: a-u] — Din fr. **autotélique**.

AUTOTÍPIÉ, (2) *autotipii*, s.f. 1. Procedeu de executare a unui clișeu zincografic într-o singură culoare, care redă nuanțele de umbră și de lumină prin descompunerea imaginii în puncte sau în linii. 2. Clișeu obținut prin autotipie (1). [Pr.: a-u] — Din fr. **autotypie**.

AUTOTOMÍE s.f. Pierdere reflexă și spontană, la unele animale, a cozi, cleștilor etc., care ulterior se pot regenera. [Pr.: a-u] — Din fr. **autotomie**.

AUTOTOXINĂ, *autotoxine*, s.f. Toxină rezultată din metabolismul propriu cu efect nociv asupra organismului. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **toxină**.

AUTOTRÁCTOR, *autotractoare*, s.n. Autovehicul de tracțiune de mare putere, montat pe roți de cauciuc, de metal sau pe șenile și de care este legată de obicei o remorcă. [Pr.: a-u] — Din fr. **autotracteur**.

AUTOTRACȚÍUNE s.f. Tracțiune realizată cu motor propriu cu ardere internă. [Pr.: a-u-to-trac-ti-u] — **Auto**² + **tracțiune**.

AUTOTRÁILER, *autotrailere*, s.n. Autovehicul pentru transportul pieselor grele. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **trailer**.

AUTOTRÁNSFORMÁTOR, *autotransformatoare*, s.n. Transformator electric cu o singură înfășurare (cu o tensiune de intrare și una de ieșire). [Pr.: a-u] — Din fr. **autotransformateur**.

AUTOTRÁNSPÓRT, *autotransporturi*, s.n. Transport cu autovehicule. [Pr.: a-u] — Din rus. **avtotransport**.

AUTOTRÁNSPÓRTÓR, *autotransportoare*, s.n. Autovehicul militar blindat pentru transportul de trupe. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **transportor**.

AUTOTRÉN, *autotrenuri*, s.n. Autovehicul cu una sau mai multe remorci. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **tren**.

AUTOTRENÍST, *autotreniști*, s.m. Șofer de autotren. [Pr.: a-u] — **Autotren** + suf. -ist.

AUTOTRÓF, -Ă, *autotrofi*, -e, adj. (Despre organisme vegetale) Care este capabil să sintetizeze independent substanțe organice din cele anorganice. [Pr.: a-u] — Din fr. **autotrophe**.

AUTOTRÓFÍE s.f. Mod de hrănire specific organismelor autotrofe. [Pr.: a-u] — Din fr. **autotrophie**.

AUTOTÚN, *autotunuri*, s.n. 1. Tun de calibru mare tractat de un autovehicul. 2. Autovehicul de luptă echipat cu o piesă de artilerie. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **tun** (după fr. *autocanon*).

AUTOTURÍSM, *autoturisme*, s.n. Automobil cu caroserie închisă sau deschisă, cu care se transportă un număr redus de persoane; turism. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **turism**.

AUTOTÚRN, *autoturnuri*, s.n. Autovehicul prevăzut cu o platformă care se poate înălța și roți, folosit la lucrările de instalații și de întrețineri electrice aeriene. [Pr.: a-u] — **Auto**² + **turn**.

AUTOUTÍLĂ, *autoutilez*, vb. I. Refl. A se utiliza cu mijloace proprii. [Pr.: a-u-to-u] — **Auto**¹ + **utilă**.

AUTOUTÍLĂRE, *autoutilări*, s.f. Acțiunea de a se autoutila. [Pr.: a-u-to-u] — V. **autoutila**.

AUTOUTÍLÁT, -Ă, *aututilați*, -te, adj. Care s-a utilat cu mijloace proprii. [Pr.: a-u-to-u] — V. **autoutila**.

AUTOUTÍLÍTĂRĂ, *autoutilitare*, s.f. Autovehicul pentru transportul unor cantități mici de mărfuri. [Pr.: a-u-to-u] — **Auto**² + **utilitar**.

AUTOVACCÍN, *autovaccinuri*, s.n. Vaccin obținut din germeni izolați de la bolnavul respectiv. [Pr.: a-u] — Din fr. **autovaccin**.

AUTOVACCINĂ, *autovaccinez*, vb. I. 1. Tranz. A supune autovaccinării. 2. Refl. A se vaccina singur. [Pr.: a-u] — Din fr. **autovacciner**.

AUTOVACCINĂRE, *autovaccinări*, s.f. Acțiunea de a (se) autovaccina. [Pr.: a-u] — **Auto**¹ + **vaccinare**.

AUTOVACCINÁT, -Ă, *autovaccinați*, -te, adj. 1. Care a fost vaccinat cu auto-vaccin. 2. Care s-a vaccinat singur. [Pr.: a-u] — V. **autovaccina**.

AUTOVEHÍCUL, *autovehicule*, s.n. Vehicul terestru, autopropulsat, suspendat pe roți, șenile sau țalpi de alunecare, care servește la transportul oamenilor sau al bunurilor. [Pr.: a-u] — Din fr. **autovéhicule**.

AUTOZÓM, *autozomi*, s.m. (Biol.) Cromozom din celulele somatice. [Pr.: a-u] — Din fr. **autosome**.

AUTUMNĂL, -Ă, *autummal*, -e, adj. De toamnă, tomnatic. — Din lat. **autumnalis**, fr. **automnal**.

ai, a, am, ați, au, (III 2) aș, ai, ar; am, ați, ar; prez. conj. pers. 2 sg. ai și (reg.) aibi, pers. 3 aibă] — Lat. *asere*.

AVÉN s.n. v. **avenă**.

AVENĂ, *avene*, s.f. Prăpastie circulară formată în roci calcaroase, în care se scurg adesea apele de suprafață. [Var.: **avén** s.n.] — Din fr. **aven**.

AVENTURĂ, *aventurez*, vb. I. Refl. A întreprinde o acțiune riscantă, primejdioasă; a se expune riscului. — Din fr. **aventurer**.

AVENTURĂ, *aventuri*, s.f. 1. Acțiune îndrăzneță și riscantă; întreprindere dubioasă, necinstită. 2. Legătură amoroasă întâmplătoare (și trecătoare). — Din fr. **aventure**.

AVENTURIÉR, *-Ă, aventurieri*, -e, s.m. și f. Persoană căreia îi plac aventurile. [Pr.: *-ri-er*] — Din fr. **aventurier**.

AVENTURÍN s.n. (Geol.) Varietate de cuarț galben, roșu sau brun, ce conține numeroase foițe de mică care reflectă puternic lumina. — Din fr. **aventurin**.

AVENTURISM s.n. (Rar) Spirit de aventură. ♦ Înclinație de a acționa în mod pripit, de a lua decizii riscante. — Din fr. **aventurisme**.

AVENTURIST, *-Ă, aventuristi*, -ste, adj. Privitor la aventură, care ține de aventură, înclinat spre aventură. — **Aventură** + suf. *-ist*.

AVENTURÓS, *-OĂSĂ, aventuroși, -oase*, adj. Cu multe aventuri; care constituie o aventură; (despre oameni) căruia îi plac acțiunile îndrăznețe și riscante. — Din fr. **aventureux**.

AVÉRE, *averi*, s.f. Totalitatea bunurilor care se află în posesia cuiva; avut, averte. ♦ Sumă foarte mare de bani. — V. **avea**.

AVÉRS s.n. (În opoziție cu *revers*) Fața unei monede sau a unei medalii, înfățișând chipul emițătorului, stema țării etc. — Din fr. **avers**.

AVÉRSĂ, *averse*, s.f. Ploaie torențială de scurtă durată. — Din fr. **averse**.

AVERSIUNE, *aversiuni*, s.f. Sentiment de deznădejde sau de antipatie profundă față de cineva ori de ceva. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. **aversion**, lat. **aversio**, **-onis**.

AVERTISMÉNT, *avertimente*, s.n. 1. Înștiințare prealabilă, prevenire, semnal (asupra unui risc sau a unei primejdii). 2. Sancțiune administrativă aplicată unui angajat pentru o abatere disciplinară. ♦ Expr. *A da cuiva un avertisment* = a atrage atenția cuiva să nu repete o greșală. ♦ Sancțiune prin care arbitrul atrage atenția unui sportiv pentru o abatere de la prevederile regulamentare ale jocului. — Din fr. **avertissement**.

AVERTIZĂ, *avertizez*, vb. I. Tranz. A atrage cuiva atenția, a preveni pe cineva (asupra consecințelor unei acțiuni). — După fr. **avertir**.

AVERTIZĂRE, *avertizări*, s.f. Acțiunea de a avertiza. — V. **avertiza**.

AVERTIZĂT, *-Ă, avertizați, -te*, adj. Care a primit un avertisment; somat. — V. **avertiza**.

AVERTIZÓR, *avertizoare*, s.n. Aparat de semnalizare optică sau acustică, folosit în scopul prevenirii accidentelor, avariilor etc. — Din fr. **avertisseur**.

AVIAR, *-Ă, aviari*, -e, adj. Referitor la păsări. *Gripă aviară*. [Pr.: *-vi-ar*] — Din fr. **aviaire**, lat. **aviarius**.

AVIASÁN s.n. Organizația aviației sanitare din România. [Pr.: *-vi-a-*] — **Avia**[ție] + **san**[itară].

AVIÁTIC, *-Ă, aviatici, -ce*, adj. De aviație, privitor la aviație. [Pr.: *-vi-a-*] — Din germ. **aviatisch**.

AVIATOR, *-OÁRE, aviatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care pilotează un avion sau care face parte din echipajul unui avion (ori al altei aeronave mai grele decât aerul). [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **aviateur**.

AVIÁTIE, *aviatii*, s.f. 1. Zbor cu ajutorul aeronavelor mai grele decât aerul; tehnica acestui zbor. ♦ Ramură a aeronauticii care se ocupă cu construcția și funcționarea acestor aeronave. 2. Totalitatea avioanelor de care dispune o țară, o societate comercială etc. ♦ *Aviație sanitară* = formație sanitară dotată cu avioane în vederea acordării asistenței medicale de urgență; aviasan. *Aviație militară* = forța militară aeriană; diviziune a armatei care cuprinde această forță. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **aviation**.

AVICOL, *-Ă, avicoli, -e*, adj. Care aparține aviculturii, care se referă la avicultură. — Din fr. **avicole**.

AVICULTÓR, *-OÁRE, avicultori, -oare*, s.m. și f. Specialist în avicultură. — Din fr. **aviculteur**.

AVICULTURĂ s.f. 1. Creșterea păsărilor. 2. Știință care studiază tehnologiile de creștere și ameliorare a speciilor și raselor de păsări în scopuri economice. — Din fr. **aviculture**.

AVÍD, *-Ă, avizi, -de*, adj. Stăpânit de dorințe puternice, cuprins de interes, de pasiune (pentru lucruri folositoare). ♦ (Peior.) Cuprins de poftă necumpătată, de lăcomie; lacom. — Din fr. **avidé**, lat. **avidus**.

AVIDITÁTE s.f. Inșușirea de a fi avid. ♦ (Peior.) Lăcomie. — Din fr. **avidité**, lat. **aviditas**, **-atis**.

AVIOFÓN, *aviofoane*, s.n. Tub acustic folosit de membrii echipajului unui avion pentru a comunica în timpul zborului. [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. **aviophone**.

AVIÓN, *avioane*, s.n. Aeronavă mai grea decât aerul, susținută de aripi și propulsată de motoare; aeroplan. [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. **avion**.

AVIONÉTĂ, *avionete, s.f.* Avion mic (pentru turism, sport, școală etc.). [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. **avionette**.

AVITAMINÓZĂ, *avitaminoze*, s.f. Boală provocată de lipsa îndelungată a vitaminelor din alimentație. — Din fr. **avitaminose**.

AVIVÁ, *avivez*, vb. I. Tranz. A da o nuanță mai vie culorii țesăturilor sau pieilor prin tratarea lor cu anumite substanțe. — Din fr. **aviver**.

AVIVÁRE, *avivări*, s.f. Acțiunea de a *aviva*. — V. **aviva**.

AVÍZ, *avize*, s.n. 1. Înștiințare (publică) scrisă cu caracter oficial. ♦ Expr. (Glumeț) *Aviz amatorilor*; se spune pentru a atrage atenția cuiva care pare să aibă un interes în problema în discuție. 2. Părere, apreciere competentă emisă de cineva (din afară) asupra unei probleme aflate în dezbateri; rezoluție a unei autorități competente. — Din fr. **avis**.

AVIZÁ, *avizez*, vb. I. 1. Tranz. A înștiința (printr-un aviz); a face cuiva o comunicare oficială. ♦ A atrage cuiva atenția în legătură cu o problemă. 2. Intranz. A-și exprima părerea autorizată într-o chestiune în care a fost solicitat. — Din fr. **aviser**.

AVIZÁRE, *avizări*, s.f. Faptul de a *aviza*. — V. **aviza**.

AVIZÁT, *-Ă, avizați, -te*, adj. (Despre oameni) Care dă dovadă de pregătire, competență (într-un anumit domeniu). — Din fr. **avisé**.

AVIZIÉR, *aviziere*, s.n. Afșișier. [Pr.: *-zi-er*] — **Aviz** + suf. *-ier*.

AVIZÓ, *avizouri*, s.n. Vas de război de tonaj mic și cu viteză mare. — Din fr. **avis**.

AVOCÁDO, *avocado*, s.m., s.n. 1. S.m. Arbore tropical din familia lauraceelor, originar din emisfera vestică. 2. S.n. Fruct al avocadoului (1), de culoare verde-gălbui, foarte parfumat, cu greutate variabilă. — Din engl. **avocado**.

AVOCÁT, *-Ă, avocați, -te*, s.m. și f. Persoană care, pe baza calificării și a profesiei sale, are calitatea, de a acorda asistență juridică. ♦ Expr. *A se face (sau a fi) avocatul cuiva* = a lua insistent apărarea cuiva. [Var.: (rar) **advocat**, **-ă** s.m. și f.] — Din fr. **avocat**, lat. **advocatus**.

AVOCATÓRĂ s.f. Profesia de avocat. [Var.: (rar) **advocatură** s.f.] — Din germ. **Advokatur**.

AVOCAȚIÁL, *-Ă, avocațiali, -e*, adj. (Rar) Avocațesc. [Pr.: *-fi-al*] — **Avocát**[esc] + suf. *-ial*.

AVOCĂȚÉL, *avocăței*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *avocat*. — **Avocat** + suf. *-el*.

AVOCĂȚÉSC, *-EÁSCĂ, avocățesti*, adj. De avocat, specific avocatului. — **Avocat** + suf. *-esc*.

AVÓRT, *avorturi*, s.n. Întrerupere accidentală sau provocată a sarcinii, înainte ca fătul să fie viabil. — Din **avorta** (derivat regresiv).

AVÓRTÁ, *avortez*, vb. I. Intranz. A suferi sau a-și provoca un avort. — Din fr. **avorter**.

AVÓRTÓN, *avortoni*, s.m. Făt născut înainte de termen; *p. ext.* om degenerat, cu mari deficiențe. ♦ Fig. Operă (literară, artistică) ratată. — Din fr. **avorton**.

AVRÁM, *avrami*, s.m. (Reg.) Varietate de prun. — Din **avram** (derivat regresiv).

AVRÁMÁ, *avrave*, s.f. (Reg.) Varietate de prune. — Din ngr. **avrámilo**.

AVRÁMEÁSÁ, *avrámese*, s.f. (Bot.; reg.) Veninăriță. [Var.: **avrámescă** s.f.] — Cf. bg., rus. *avran*.

AVRÁMEÁSCÁ s.f. v. **avrámeseá**.

AVUÁBIL, *-Ă, avuabili, -e*, adj. (Livr.) Care poate fi măturisut. [Pr.: *-vu-a-*] — Din fr. **avouable**.

AVÚT, *-Ă, (1) avuți, -te*, adj., (2) *avuturi*, s.n. 1. Adj. Care are o stare materială foarte bună; bogat. 2. S.n. *Avere*. — V. **avea**.

AVUȚIE, *avuții*, s.f. *Avere*. ♦ *Avuție națională* = totalitatea valorilor materiale și spirituale de care dispune o țară. — **Avut** + suf. *-ie*.

AX¹, *axuri*, s.n. 1. (Tehn.) Organ de mașină de formă cilindrică (din oțel) care susține elementele în mișcare de rotație; osie. 2. (Anat.) (În sintagma) *Ax cerebros-pinal* = complex morfofuncțional reprezentat de creier și de măduva spinării. [Var.: **áxá s.f.**] — Din fr. **axe**, lat. **axis**.

AX² s.n. v. **axá¹**.

AXÁ, *axez*, vb. I. 1. Tranz. A centra, a echilibra două sau mai multe piese cilindrice. 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) orienta, a (se) desfășura într-un anumit sens, a (se) concentra în jurul a ceva. — Din fr. **axer**.

AXÁRE, *axări*, s.f. Acțiunea de a (se) *axa*. — V. **axa**.

ÁXÁ¹, *axe*, s.f. Dreaptă care se consideră a fi orientată într-un anumit sens. ♦ Dreaptă (sau obiect în formă de dreaptă) care ocupă o anumită poziție într-un sistem tehnic. ♦ Dreaptă imaginară în jurul căreia se face mișcarea de rotație a unui corp în jurul lui însuși. ♦ *Axa lumii* = prelungire a drepte care unește poli Pământului până la intersecția cu sfera cerească. [Var.: **ax s.n.**] — Din fr. **axe**.

ÁXÁ² s.f. v. **ax¹**.

AXIÁL, *-Ă, axiali, -e*, adj. Care se referă la o axă, care se află pe o axă, în raport cu o axă. [Pr.: *-xi-al*] — Din fr. **axial**.

AXILÁR, *-Ă, axilari, -e*, adj. Care se află la axilă. — Din fr. **axillaire**.

AXILÁ, *axile*, s.f. 1. (Anat.) Subsuoară. 2. Loc unde se împreună ramura cu trunchiul unei plante sau o frunză cu ramura. [Acc. și: *áxilá*] — Din fr. **axile**.

AXIOLÓGIC, *-Ă, axiologici, -ce*, adj. Care aparține axiologiei, privitor la axiologie. [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **axiologique**.

AXIOLOGIE s.f. Studiul filosofic sau teoria valorilor (etice, religioase, estetice). [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **axiologie**.

AXIOMÁTIC, *-Ă, (1) axiomatici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care se întemeiază pe o axiomă; care are caracter de axiomă. 2. S.f. Disciplină care studiază înlănțuirea corectă a axiomei. [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **axiomatique**.

AXIOMATIZĂ, *axiomatizez*, vb. I. Tranz. A reduce la un ansamblu de axiome. [Pr.: -xi-o-] — Din fr. **axiomatiser**.

AXIOMATIZĂRE, *axiomatizări*, s.f. Acțiunea de a *axiomatiza*. [Pr.: -xi-o-] — V. **axiomatiza**.

AXIOMĂ, *axiome*, s.f. 1. Adevăr fundamental admis fără demonstrație, fiind evident prin el însuși. 2. (Mat.; Log.) Propoziție luată drept punct de plecare sau considerată fundamentală într-un domeniu și pentru care nu se cere demonstrație. [Pr.: -xi-o-] — Din fr. **axiome**.

AXIOMÉTRU, *axiometre*, s.n. (Nav.) Dispozitiv care indică poziția cârmei față de axa longitudinală a navei. [Pr.: -xi-o-] — Din fr. **axiometre**.

AXIŌN, *axioane*, s.n. Imn de slavă (în Biserica ortodoxă). [Pr.: -xi-on] — Din ngr. **axiōn[esti]**.

AXIS s.n. A doua vertebră cervicală, care se articulează cu atlasul¹. — Din lat. **axis**, fr. **axis**.

AXOLŌT, *axoloți*, s.m. Larvă a unei specii de amblistomă, care se reproduce în stadiul larvar. — Din fr. **axolot**.

AXŌN, *axoni*, s.m. (Anat.) Prelungire a neuronului. — Din fr. **axone**.

AXONOMÉTRIC, **-Ă**, *axonometrici*, *-ce*, adj. Care aparține axonometriei, privitor la axonometric. — Din fr. **axonométrique**.

AXONOMETRIE, (2) *axonometrii*, s.f. 1. Metodă de reprezentare a obiectelor spațiale pe un plan, astfel ca imaginea obținută să dea impresia realității. 2. Reprezentare obținută prin această metodă. — Din fr. **axonométrie**.

AYATOLLĂH, *ayatollahi*, s.m. Șef religios la musulmanii șiiți. [Pr.: a-ia- — Scris și: *ayatolah*] — Din fr. **ayatollah**.

AZALÉE, *azalee*, s.f. Nume dat mai multor arbuști ornamentali exotici cu flori roșii, roz sau albe (*Azalea*). — Din fr. **azalée**.

AZBÉST s.n. Minereu fibros de culoare albă sau verzuie, care nu arde, folosit în industrie, ca material izolan. [Acc. și: *ăzbest*. — Var.: **asbést** s.n.] — Din fr. **asbeste**.

AZBESTŌZĂ s.f. (Med.) Boală pulmonară profesională provocată de inhalarea particulelor de azbest. — Din fr. **asbestose**.

AZBOCIMENT s.n. Material de construcție obținut dintr-un amestec de ciment cu fibre de azbest. [Acc. și: *azbociment*] — **Azb[est]** + **ciment**.

AZBŪCHE s.f. Termen folosit în trecut pentru a denumi alfabetul chirilic. ♦ Expr. *A fi la azbuche* = a fi abia la începutul învățării. ♦ Fig. Învățătură. — Din sl. **azŭ** „a” + **buki** „b”.

AZBUCŌAVNĂ, *azbucoavne*, s.f. (Înv.) Abecedar. — Din sl. **azbŭkovino**.

AZEOTRŌP, **-Ă**, *azeotropi*, *-e*, adj. Care prezintă azeotropism; azeotropic. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. **azéotrope**.

AZEOTRŌPIC, **-Ă**, *azeotropici*, *-ce*, adj. Azeotrop. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. **azéotrope**.

AZEOTRŌPIE s.f. Azeotropism. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. **azéotropie**.

AZEOTRŌPISM s.n. Proprietate a unui amestec de lichide de a da prin fierbere vapori cu aceeași compoziție ca a amestecului lichid din care provin; azeotropie. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. **azéotropisme**.

AZÉR, **-Ă**, *azeri*, *-e*, s.m. și f., adj. Azerbaidjan. — Din fr. **Azéri**, *-e*.

AZERBAIDJÂN, **-Ă**, *azerbaidjeni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Azerbaidjanului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Azerbaidjanului sau azerbaidjenilor (1), privitor la Azerbaidjan ori la azerbaidjeni. ♦ (Substantivă, f.) Limbă din familia altaică, ramura turcică, vorbită de azerbaidjeni. — Din n.pr. **Azerbaidjan**.

AZI adv. 1. În ziua de față, în ziua care e în curs; astăzi. ♦ *Azi-noapte* = în noaptea care tocmai a trecut. *Azi-dimineață* = în dimineața zilei în curs. *Azi după-amiază* = în după-amiază ori după-masa zilei în curs. ♦ (Substantivat, m. invar.) Ziua care e în curs. ♦ (În corelație cu „măine”) a) Zi cu zi, zi după zi; b) Când..., când. ♦ Expr. *De ieri până azi* = într-un timp neașteptat de scurt. *Ba azi, ba mâine*, exprimă ideea de amânare continuă. *Azi-măine* = în curând, zilele acestea; astăzi-măine. *A trăi de azi pe mâine* = a trăi necăjit, strămtorat, în sărăcie. (Rar) *Cu azi, cu mâine* = încet-încet. 2. În epoca prezentă, în timpul sau în vremea de acum. — Lat. **hac die**.

AZIL, *aziluri*, s.n. 1. Loc unde cineva găsește ocrotire, adăpost, refugiu. ♦ *Drept de azil* = drept de a se stabili pe teritoriul altei țări, de care se bucură în virtutea legii un refugiat politic. 2. Instituție de asistență socială pentru întreținerea bătrânilor, infirmilor, copiilor orfani etc. — Din fr. **asile**, lat. **asylum**.

AZILĂNT, **-Ă**, *azilanți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care a cerut azil, fiind luată în evidența unui stat înainte de a obține statutul de refugiat. — Din germ. **Azilant**. Cf. fr. a silé.

AZIMĂ, *azime*, s.f. Pâine nedospită (consumată de mozaici la Paști și, de asemenea, folosită de catolici și de Biserica armeană la împărțășanie). — Din ngr. **ázima**.

AZIMŌIĂRĂ, *azimioare*, s.f. Diminutiv al lui *azimă*. — **Azimă** + suf. *-ioară*. **AZIMŪT** s.n. Unghi format de planul meridianului unui loc cu planul vertical care trece prin locul respectiv și printr-un punct dat. — Din fr. **azimut**.

AZIMUTĂL, **-Ă**, *azimutali*, *-e*, adj. Care se referă la azimut. — Din fr. **azimutal**.

AZŌIC, **-Ă**, *azoici*, *-ce*, adj. (Biol.; despre mediu) Care este lipsit de viață animală. [Pr.: -zo-ic] — Din fr. **azoïque**.

AZONĂL, **-Ă**, *azonali*, *-e*, adj. (Geogr.) Care nu corespunde unei zone. *Sol azonal*. *Vegetație azonală*. — Din fr. **azonal**.

AZOOSPERMIE s.f. Absența spermatozoizilor din spermă, care determină sterilitatea. — Din fr. **azoospermie**.

AZŌT s.n. Corp gazos simplu, incolor, inodor și insipid, parte componentă a aerului și element esențial al țesuturilor vegetale și animale; nitrogen. — Din fr. **azote**.

AZŌTĂT¹, *azotați*, s.m. Sare a acidului azotic; nitrat. — Din fr. **azotate**.

AZŌTĂT², **-Ă**, *azotați*, *-te*, adj. Care are în compoziția sa azot. — Din fr. **azoté**.

AZOTEMIE s.f. 1. Cantitate (normală) de azot care există în sânge (sub formă de uree, acid uric etc.). 2. (Med.) Creștere anormală a cantității de uree din sânge. — Din fr. **azotémie**.

AZŌTIC, **-Ă**, *azotici*, *-ce*, adj. (În sintagma) *Acid azotic* = acid oxigenat al azotului, lichid incolor, coroziv, oxidant puternic; acid nitric, (pop.) apă-tare. — Din fr. **azotique**.

AZŌTIT, *azotiți*, s.m. Sare a acidului azotos; nitrit. [Var.: **azotită** s.f.] — Din fr. **azotite**.

AZŌTITĂ s.f. v. **azotit**.

AZOTOBACTÉR subst. v. **azobacterie**.

AZOTOBACTÉRIE, *azobacterii*, s.f. Bacterie aerobă care fixează în sol azotul atmosferic, transformându-l în azot organic. [Var.: **azobactér** subst.] — Din fr. **azotobacter**.

AZŌTOS, **-ŌĂSĂ**, *azotoși*, *-oase*, adj. (În sintagma) *Acid azotos* = acid oxigenat al azotului, cu caracter oxidant și reducător; acid nitros. — Din fr. **azoteux**.

AZŌTURĂ, *azoturi*, s.f. Combinație chimică rezultată din amoniac; nitură. — Din fr. **azoture**.

AZŌTURIE s.f. (Med.) Eliminare excesivă prin urină a compușilor azotați (uree, acid uric, creatinină). — Din fr. **azoturie**.

AZTÉC, **-Ă**, *azteci*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o uniune de triburi amerindiene care au trăit în regiunea centrală a statului Mexic. 2. Adj. Care aparține aztecilor (1), privitor la azteci. — Din fr. **Aztèque**.

AZŪR s.n. Culoare albastră-deschis; *p. ext.* albastrul cerului. — Din fr. **azur**, lat. **azzurum**.

AZURĂ, *azurez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A albăstri ușor produsele textile albe. — Din fr. **azurer**.

AZURĂRE s.f. (Tehn.) Acțiunea de a *azura*. — V. **azura**.

AZURĂT, **-Ă**, *azurați*, *-te*, adj. Care a fost ușor albăstrit. — V. **azura**.

AZURÍT s.n. Carbonat natural bazic de cupru, de culoare albastră, folosit ca piatră de ornament, la fabricarea unor vopsele albastre și a unor fungicide. — Din fr. **azurite**.

AZURÍU, **-ÍE**, *azurii*, adj., s.n. 1. Adj. Albastru-deschis; bleu. 2. S.n. Culoare azurie (1). — **Azur** + suf. *-iu*.

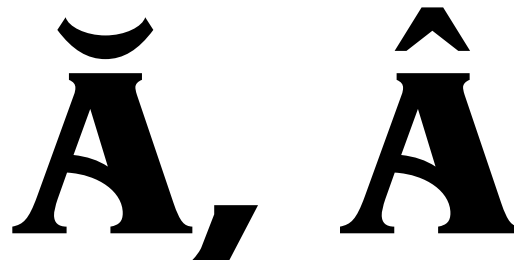
AZVĂRLÍ, *azvârl*, vb. IV. 1. Tranz. A arunca ceva (departe) printr-o mișcare rapidă și violentă. ♦ A da la o parte, a înlătura (un lucru nefolositor sau vătămător). 2. Intrans. A arunca cu ceva asupra cuiva. ♦ (Mai ales despre cai) A izbi cu picioarele, a fi nărăvaș. 3. Refl. A se repezi, a se năpusti, a se avânta, a se arunca. — Contaminare între a**runca** și **azvârl**.

AZVĂRLÍRE, *azvârliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *azvârl*. — V. **azvârl**.

AZVĂRLÍTĂ, *azvârlite*, s.f. (Pop.) Azvârlitură. ♦ *De-a azvârlita* = numele unui joc de copii care constă în aruncarea cât mai departe a unei pietre, a unui băț etc. ♦ Loc. vb. *A da de-a azvârlita* = a azvârl; a rostogoli (azvârlind). — V. **azvârl**.

AZVĂRLITŌR, **-ŌARE**, *azvârlitori*, *-oare*, adj. Care azvârle. ♦ (Substantivat, f.) Partea în contrapantă a unor jilipuri pe care lemnele purtate de apă sunt aruncate în grămadă. — **Azvârl** + suf. *-tor*.

AZVĂRLITURĂ, *azvârlituri*, s.f. Faptul de a azvârl; distanță până la care ajunge un obiect aruncat de cineva; aruncătură; azvârlită. ♦ Expr. *O azvârlitură de băț* = o distanță (foarte) mică. — **Azvârl** + suf. *-tură*.

Ă, ă, s.m. **1.** A doua literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (vocală medială, cu deschidere mijlocie, nerotunjită). [Pl. și: (1, n.) *ă-uri*].

ĂL, A, ăi, ale, adj. pron. dem. (Reg.) Cel, cea. *Ăl om*. [Gen.-dat. sg.: *ălui, ălei*; gen.-dat. pl.: *ălor*] — Lat. **illum, illa**.

ĂLA, ĂIA, ăia, alea, pron. dem., adj. pron. dem. (Pop. și fam.) Acela, aceea. *A venit ăla. Lucrul ăla*. ✧ Expr. *Ălă aia* = ciudățenie, monstru. *Toate alea* = tot ce trebuie. [Gen.-dat. sg.: *ăluia, ăleia*; gen.-dat. pl.: *ălora*] — Lat. **illum, illa**.

ĂLĂLALT pron. dem., adj. pron. dem. v. **ălălalt**.

ĂLĂLALT, ĂIALALTĂ, ăialalți, alelalte, pron. dem., adj. pron. dem. (Pop. și fam.) Celălalt. *A vorbit ălălalt. Partea aialaltă*. [Gen.-dat. sg.: *ăluilalt, ăleilalte*; gen.-dat. pl.: *ălorlalți, ălorlalte*. — Var.: **ălalalt, ălalt, ăilaltă** pron. dem., adj. pron. dem.] — **Ăl(a) + alalt (= ălalalt)**.

ĂLLALT, ĂILALTĂ pron. dem., adj. pron. dem. v. **ălălalt**.

ĂRA interj. v. **ăra**.

ĂST, ĂSTĂ, ăști, aste, adj. pron. dem. (antepus) (Pop. și fam.) Acest, această. ✧ Loc. adv. *(De) ăstă dată* = acum. *Ăstă-noapte* (sau *iarnă, primăvară* etc.) = în noaptea (sau iarna etc.) imediat precedentă. [Gen.-dat. sg.: *ăstui, astei* și *ăstei*; gen.-dat. pl.: *ăstor*]. — Lat. **istum, ista**.

ĂSTA, ĂSTA, ăștia, astea, pron. dem., adj. dem. (postpus) (Pop. și fam.) Aceasta, aceasta. ✧ Loc. adv. *Pentru asta* = de aceea. ✧ Loc. adv. *Cu toate astea* = totuși. [Gen.-dat. sg.: *ăstuia, ăsteia* și *asteia*; gen.-dat. pl.: *ăstora*] — Lat. **istum, ista**.

ĂSTĂLALT, ĂSTĂLALTĂ, ăștialalți, astelalte, pron. dem., adj. pron. dem. (Pop. și fam.) Acesta (din doi) care este în apropierea noastră, cel mai aproape de noi. *A venit ăstălalt. Partea ăstălaltă*. [Gen.-dat. sg.: *ăstuilalt, ăsteilalte* și *asteilalte*; gen.-dat. pl.: *ăstorlalți, ăstorlalte*] — **Ăst + alalt (= ălalalt)**.

Â, â, s.m. **1.** A treia literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (vocală medială, închisă, nerotunjită). [Pl. și: (1, n.) *â-uri*].

B

B, b, s.m. **1.** A patra literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (consoană oclusivă bilabială sonoră). [Pl. și: (1, n.) *b-uri*]

BA adv. **1.** (Exprimă opoziția față de ideea din propoziția negativă sau interogativ-negativă anterioară, de obicei cu reluarea verbului) *N-am timp acum de tine! — Ba ai! Nu mi-ai văzut ochelarii? — Ba i-am văzut pe birou.* ⇨ (Întărind pe nu) *Mă duc la meci. — Ba n-ai să te duci!* ⇨ (Întărind pe da prin care se răspunde la o propoziție interogativ-negativă sau se rectifică ideea din propoziția negativă anterioară) *N-ai bani(?) — Ba da, am.* ⇨ Expr. *A nu zice (sau spune) nici da, nici ba = a nu se pronunța într-o problemă; a se abține.* ♦ (Reg.; în expr.) *Ca mai ba sau nici (cam) mai ba!* = nici vorbă! nici pomeneală! ♦ (Pop.) Nu. *Fost-ai azi la sapă? — Ba!* ♦ (Cu slăbirea ideii de opoziție, în expr.) *Ba bine că nu = evident că da, se-ștelege. Ba (nu) zău! = a)* (ir.) haida de! să fim serioși!; **b)** să fim drepti! **2.** (Următ de și, chiar sau încă) Mai mult, în plus, pe deasupra. *Cine bea fără măsură își bea banii, mîntea, ba și sănătatea.* **3.** (În corelație cu el însuși, având rol de conjuncție disjunctivă) Sau... sau; când... când; acum... acum; aci... aci. — Din bg., sb., pol., ucr. **ba.**

BABĂ, babale, s.f. Piesă cilindrică, de fontă sau oțel, fixată pe puntea navelor sau pe cheiuri, de care se leagă paramele la acostare. — Din tc. **baba.**

BABÁC s.m. v. **babac.**

BABÁCÁ, babaci, s.m. (Inv. și reg.) Tată. ⇨ Expr. *Trai, neneaco, cu (sau pe) banii babachii*, se spune despre cineva care duce o viață fără griji cu banii tatălui său sau, p. ext., cu banii altuia. ♦ (Fam.; la pl.) Părinți. [Var.: **băbácă, babác** s.m.] — Din ngr. **babákas.**

BABALÁC, babaláci, s.m. **1.** (Fam. și depr.) Om bătrân și neputincios; om îmbătrânit înainte de vreme. **2.** Stâlپ gros de lemn care străbate ca o axă verticală centrul morii de vânt pentru ca acesta să poată fi învîrtită în bătaia vîntului. — Din tc. **babalc.**

BABÁN, -Ă, babani, -e, adj. (Fam.) Mare, de dimensiuni apreciabile, dolofan. *A prins o știucă babană.* — Et. nec.

BABARÓS, babarose, s.n. (Arg.) Zar¹. — Et. nec.

BABÁU s.m. v. **baubau.**

BABÁUA s.f. v. **baubau.**

BĂBĂ, babe, s.f. **1.** Femeie în vîrstă înaintată; femeie trecut de tinerete; băbătie, babetă¹. ♦ Spec. Femeie bătrână care vindecă bolile prin mijloace empirice, prin vrăji, prin descăntece etc. ⇨ *Zilele babei* (sau *babelor*) ori *babele* = primele nouă sau douăsprezece zile ale lunii martie, în care vremea este adesea foarte schimbătoare. ♦ (Fam. și glumeț) Soție. ♦ (În sintagmele) (*De-a*) *baba-oarba* = joc de copii în care unul dintre ei, legat la ochi, încearcă să-i prindă pe ceilalți. *De-a baba-gaia* = joc de copii în care unul dintre ei, care face pe cloșca, își apără „puii” înșirați, în linie, în spatele lui, împotriva altuia care face pe „gaia”; de-a puia-gaia.

II. 1. Bărnă pe care se sprijină un acoperiș sau un planșeu de lemn. **2.** Parte a unei copci¹ (**1**) în formă de toartă (numită și *femeiușcă*), în care se prinde o alta, în formă de cărlig (numită *moș*). **3.** (Iht.) Zglăvoacă (**1**). **4.** (Reg.) Ciupercă roșie, comestibilă, care crește pe crengi uscate și putrede. — Din bg., sb., ucr. **baba.**

BABÉTĂ¹, babete, s.f. (Fam.) Femeie bătrână, babă (**1**). — **Babă** + suf. -*etă*.

BABÉTĂ² s.f. v. **bavetă.**

BABÉTE, babeți, s.n. (Iht.) Zglăvoacă (**1**) (*Cottus gobio*). — Et. nec.

BABEURRE s.n. Derivat acidulat din lapte, lipsit de grăsimi, folosit în alimentația sugarului. [Pr.: *babör*] — Cuv. fr.

BABILONIÁN, -Ă, babilonieni, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populație semitică care a trăit în Babilon, în milen. II-I î.H.; (și la sg.) persoană care a aparținut acestei populații. **2.** Adj. Babilonic. *Cultura babiloniană.* — **Babilon** (n.pr.) + suf. -*ian*.

BABILÓNIC, -Ă, babilonici, -ce, adj. Care se referă la Babilon, din vremea Babilonului; babilonian. ⇨ *Robia babilonică* = perioada exilului evreilor în Babilon. — Din lat. **babylonicus.**

BABILONIE, babilonii, s.f. **1.** Vorbire sau scriere încalcită, confuză. **2.** Învălmășeală mare, dezordine. [Var.: **vavilonie** s.f.] — **Babilon** (n.pr.) + suf. -*ie*.

BĂBÎȚĂ¹, babețe, s.f. **1.** (Ornit.). Pelican. **2.** Numele a două specii de ciuperci, cu pălăria foarte tare, care cresc pe copaci și din care se prepară iasca (*Polyporus fomentarius, Polyporus ignarius*). — Din bg., sb. **babica.**

BĂBÎȚĂ², babețe, s.f. (Pop.; mai ales la pl.) Diaree a sugarilor. — Din bg. **babici.**

BABÓI, baboi, s.m. (Iht.) **1.** Denumire generică dată peștilor de apă dulce. **2.** (Reg.) Biban. — Din bg. **baboj.**

BABOIÁȘ, baboiăși, s.m. Diminutiv al lui *baboi*. [Pr.: -*bo-iaș*] — **Baboi** + suf. -*aș*. **BABÓRD, baborduri**, s.n. Partea stîngă a unei nave. ♦ Marginea din stînga a fuzelajului unei nave aeriene. — Din fr. **bâbord.**

BABÓRNITĂ, babornițe, s.f. Babă urată și rea; cotoroață. ♦ Vrăjitoare. [Var.: (reg.) **băbórnitá** s.f.] — Contaminare între **babă** și **bahornită**.

BABOȘĂ, baboșe, s.f. (Ornit.; reg.) Pelican. — Cf. **babăiță¹**.

BABUÍN, babuini, s.m. Maimuță cinocefală mare, cu buze proeminente. — Din fr. **babouin.**

BABUȘCĂ, babuște, s.f. Pește de apă dulce, lung de 25–30 cm, argintiu pe spate, alb pe abdomen și cu înătoarele roșii; ocheană, bălos (**2**) (*Rutilus rutilus*). — Din bg. **babuška.**

BABUVÍSM s.n. Doctrină politică din timpul Revoluției Franceze, creată de Babeuf, care preconiza egalitatea politică și economică. — Din fr. **babouvisme.**

BABYSCHÍ, babyschiuri, s.n. Schi pentru copiii mici. [Pr.: *bebi-*] — **Baby** + **schii**.

BABYSCHILÍFT, babyschilifturi, s.n. Schilift pentru copiii mici. [Pr.: *bebi-*] — Din engl. **babyschilift.**

BABYSITTER, babysitteri, -e, s.m. și f. Persoană remunerată, care îngrijește un copil. [Pr.: *bebisítár*] — Din engl. **babysitter.**

BAC¹, bacuri, s.n. **1.** Ambarcațiune cu fundul și capetele plate, folosită pentru traversarea râurilor sau lacurilor de la un mal la altul sau pentru serviciile auxiliare ale unei nave; brudină, pod umblător. **2.** (Sport) Platformă sau ambarcațiune cu vâsle, fixată pe apă pentru antrenamentul canotorilor, caiacistilor și canoistilor. **3.** (Tehn.) Recipient, vas cu diverse utilizări industriale. — Din fr. **bac.**

BAC², bacuri, s.n. Element al sculelor și dispozitivelor de strângere (menghine, mandrine etc.) cu care se prind piesele în vederea prelucrării lor. — Din germ. **Backe.**

BACÁL s.m. v. **băcan²**.

BACALAUREÁT, -Ă, bacalaureați, -te, s.n., s.m. și f., **1.** S.n. Examen de absolvire a liceului. ♦ Titlu obținut în urma acestui examen. **2.** S.m. și f. Persoană care a promovat examenul de bacalaurat (**1**). [Pr.: -*la-u-re-at*] — Din fr. **baccalauréat.**

BACANÁLĂ, bacanale, s.f. (La pl.) Sărbători nocturne la romani, cu dansuri, jocuri și petreceri licențioase închinată lui Bacchus, zeul vinului. ♦ Fig. (Și la sg.) Petrecere zgomotoasă și destrăbălată. — Din fr. **bacchanale**, lat. **Bacchanalia.**

BACANTĂ, bacante, s.f. (La romani) Preteasă a zeului Bacchus; menadă. ♦ Fiecare dintre însoțitoarele zeului Bacchus. ♦ Fig. Femeie destrăbălată. — Din fr. **bachchante.**

BACARÁ¹, (2) bacarale, s.f. **1.** Cristal (**1**) de calitate superioară. **2.** Obiect fabricat din acest cristal. — Din fr. **baccarat.**

BACARÁ², (2) bacarale, s.f. **1.** Joc de cărți în care nouarii au valoare, iar decarii, numiți *bacara*, sunt egali cu zero; maca. **2.** Partidă de bacara² (**1**). — Din fr. **baccara.**

BACÁ, bace, s.f. Fruct cu pericarp cărnos, cu pielită subțire și cu miezul zemos, în care se află semințele. — Din it., lat. **bacca.**

BACÁUL s.n. art. (Pop.; în expr.) *A-și găsi bacăul* (cu cineva) = a da de bucluc (cu cineva), a o păți. — Cf. magh. **b a k ó „călău”**.

BACCEÁ, baccele, s.f. (Depr.) Bătrân ramolit, cu idei învechite. — Et. nec.

BACCELÍ, *baccesc*, vb. IV. Refl. 1. A îmbătrâni, a se ramoli, a deveni baccea. 2. (Fam.) A se îngrișa, a se lăbărta. — Din **baccea**.

BACCÉLÍT, **-Ă**, *bacceliți*, *-te*, adj. (Fam.; despre oameni și despre obrazul lor) Îmbătrânit. ♦ Gras, lăbărțat. — V. **bacceli**.

BACHELÍTĂ s.f. Rășină sintetică obținută prin condensarea fenolului cu aldehidă formică, utilizată ca material electroizolant și la fabricarea unor obiecte de uz casnic sau industrial. — Din fr. **bakélite**.

BACI, *baci*, s.m. 1. Cioban care conduce o stână. 2. Persoană care câștigă și aruncă prima la jocul de arșice. — Et. nec.

BACIFÉR, **-Ă**, *baciferi*, *-e*, adj. (Despre plante) Care are ca fruct o bacă. — Din fr. **baccifère**.

BACIFÓRM, **-Ă**, *baciformi*, *-e*, adj. În formă de bacă. — Din fr. **bacciforme**.

BACIL, *bacili*, s.m. Bacterie patogenă în formă de bastonaș. — Din fr. **bacille**, lat. **bacillus**.

BACILÁR, **-Ă**, *bacilari*, *-e*, adj. Care este produs de bacili; în formă de bacil; referitor la bacili. — Din fr. **bacillaire**.

BACILEMIE s.f. (Med.) Infecție generalizată ca urmare a pătrunderii bacililor în vasele de sânge. — Din fr. **bacilémie**.

BACILIFÓRM, **-Ă**, *baciliformi*, *-e*, adj. Care are forma unui bacil. — Din fr. **bacilliforme**.

BACILÓZĂ, *baciloze*, s.f. Boală provocată de bacili; *spec.* tuberculoză (pulmonară). — Din fr. **bacillose**.

BACKGROUND, *backgrounduri*, s.n. 1. Fundal. 2. Fond orchestral al unei partituri solistice, mai ales în jazz. 3. Tehnică de filmare la care o proiecție devine fundal. [Pr.: *bécgرائند*] — Din engl. **background**.

BACKHAND, *backhanduri*, s.n. Partea din afară a rachetei de tenis ținute corect în mână; *p.ext.* lovitură executată cu această parte a rachetei; rever. [Pr.: *béchend*]. — Din engl. **backhand**.

BACLAVÁ, *baclavale*, s.f. Prăjitură preparată din foi de plăcintă, nuci sau migdale și miere ori sirop de zahăr. — Din tc. **baklava**.

BACON s.n. Preparat din carne de porc, obținut prin sărare și afumare. [Pr.: *béicăn*]. — Cuv. engl.

BACȘIȘ, *bacșisuri*, s.n. Sumă de bani dată, peste plata cuvenită, pentru un serviciu personal. — Din tc. **bahşiş**.

BACTERIÁN, **-Ă**, *bacterieni*, *-e*, adj. De bacterii, privitor la bacterii, produs de bacterii. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **bactérien**.

BACTERICÍD, **-Ă**, *bactericizi*, *-de*, adj., s.n. (Preparat, substanță) care distruge bacteriile. — Din fr. **bactéricide**.

BACTERIE, *bacterii*, s.f. Organism microscopic unicelular, de natură vegetală. — Din fr. **bactérie**.

BACTERIOFÁG, *bacteriofagi*, s.m. Organism microscopic care distruge bacteriile. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériophage**.

BACTERIOFAGIE s.f. Distrugere a bacteriilor de către bacteriofagi. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériophage**.

BACTERIOLÓG, **-Ă**, *bacteriologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în bacteriologie. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériologue**.

BACTERIOLÓGIC, **-Ă**, *bacteriologici*, *-ce*, adj. Care se referă la bacterii sau la bacteriologie. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériologique**.

BACTERIOLOGÍE s.f. Ramură a microbiologiei care studiază bacteriile. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériologie**.

BACTERIOSTÁTIC, **-Ă**, *bacteriostatici*, *-ce*, adj., s.n. (Substanță, agent) care oprește dezvoltarea bacteriilor. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériostatique**.

BACTERIOZĂ, *bacterioze*, s.f. Nume generic dat bolilor produse de bacterii la om, animale sau plante. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériose**.

BADANÁ s.f. v. **bidinea**.

BÁDE s.m. (Pop.) 1. Termen politicos de adresare către un bărbat mai în vârstă (de la țară). 2. Termen mângâietor folosit de femeile de la țară pentru bărbatul iubit. [Art.: *badea*] — Et. nec.

BADIÁN, *badiani*, s.m. Arbust din China și Japonia, cu frunze, flori, tulpină și fructe plăcut mirositoare, folosite la fabricarea lichiorurilor, în medicină etc. (*Illicium anisatum*); *p.restr.* fructul acestui arbust. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **badiane**.

BADIJONÁ, *badijonez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A unge o parte bolnavă a corpului cu o soluție medicamentoasă. ♦ Tranz. A unge trunchiul unui arbore cu o soluție specială pentru a distruge insectele și ouăle lor. 2. Tranz. A unge suprafața unei șosele asfaltate cu o soluție impermeabilă. — Din fr. **badigeonner**.

BADIJONÁJ, *badijonafe*, s.n. Badijonare. — Din fr. **badigeonnage**.

BADIJONÁRE, *badijonaři*, s.f. Acțiunea de a (se) *badijona* și rezultatul ei; badijonaș. — V. **badijona**.

BADINERIE s.f. (Muz.) Mișcare cu caracter dansat în suitele franceze și sonatele germane din sec. XVIII. — Din fr. **badinerie**.

BADMINTON s.n. Joc sportiv asemănător cu tenisul, în care mingea cu pene nu trebuie să atingă solul. [Pr.: *bédminton*] — Din engl., fr. **badminton**.

BAEDEKER s.n. (Inv.) Ghid turistic. [Pr.: *bédecăr*] — Cuv. germ.

BÁFTÁ, *bafta*, s.f. (Fam.) Noroc, șansă. — Din țig. **baht**. Cf. tc. *b a h t*.

BAGÁ s.f. Material obținut din carapacea broaștelor țestoase, utilizat pentru fabricarea de piepteni, brățări, tabachere etc. — Din tc. **bağa**.

BAGÁJ, *bagaje*, s.n. 1. Totalitatea lucrurilor care se iau într-o călătorie. ♦ Expr. *A-și face bagajele* = a se pregăti de plecare; *p.ext.* a pleca. 2. Fig. (Urmat de determinări) Cantitatea de cunoștințe de care dispune cineva. — Din fr. **bagage**.

BAGAJÍST, *bagajisti* s.m. (Fam.) Persoană care cară bagaje. — **Bagaj** + suf. *-ist*.

BAGATÉL, s.n. v. **bagatelă**.

BAGATÉLĂ, *bagatele*, s.f. 1. Lucru de mică importanță; obiect de mică valoare, neînsemnat; fleac. 2. Piesă muzicală instrumentală scurtă, de obicei pentru pian. [Var.: **bagatél** s.n.] — Din it. **bagattella**, fr. **bagatelle**.

BAGATELIZÁ, *bagatelizez*, vb. I. Tranz. A diminua importanța unui lucru, a unui fapt, a unei idei etc. — **Bagatel** + suf. *-iza*.

BAGATELIZÁRE s.f. Acțiunea de a *bagatelizeza* și rezultatul ei. — V. **bagatelizeza**.

BAGDADÍE, *bagdadii*, s.f. (Reg.) Plafon, tavan. — Din tc. **bağdadî**.

BAGEÁ, *bagele*, s.f. (Reg.) Bageacă. — Din tc. **bağa**. Cf. bg. *badja*.

BAGEÁC, *bageacuri*, s.n. (Reg.) Deschizătură în formă de ferestruică în acoperișul caselor țărănești, al unei șuri etc., prin care pătrunde lumina și care servește uneori drept horn; lucarnă, bagea, fumar, hogeac. [Var.: **bageác** s.f.] — Contaminare între **bagea** și **ogea**.

BAGEÁCÁ s.f. v. **bageac**.

BAGHÉTÁ, *baghete*, s.f. 1. Bastonaș subțire de lemn, os, metal etc. cu care dirijorii conduc orchestra sau corul; *fig.* măiestria dirijorului. ♦ Expr. *Sub bagheta* = sub conducerea dirijorului. ♦ Bețșor de lovit instrumentele muzicale de percuție. ♦ Vergeaua de lemn a arcușului. 2. (Și în sintagma *bagheta magică*) Nuielușă vrăjită cu care se fac minuni în povești; bețșorul scamatorilor. 3. Vergea de sticlă, de lemn etc. cu diverse întrebuințări tehnice. 4. Ajur sau dungă ornamentală la ciopari. — Din fr. **baguette**.

BÁHIC, **-Ă**, *bahici*, *-e*, adj. Care se referă la zeul Bachus, închinat lui Bachus. ♦ De băutură, de chef. ♦ *Cântec bahic* = cântec de petrecere, cântec de pahar. — Din fr. **bachique**, lat. **bacchicus**.

BÁHNÁ, *bahne*, s.f. (Reg.) Loc mlăștinos, acoperit cu iarbă sau cu stuf; smârc. — Din ucr. **bahno**.

BAHÓRNIȚÁ, *bahornițe*, s.f. (Reg.) Baborniță — Din sb. **bahornica**.

BAL, *baiuri*, s.n. (Reg.) Necaz, încurcătură, supărare, belea, bucluc. ♦ Expr. *Nu-i (niciun) bai (că...)* sau *de asta nu (mi)-i bai* = nu face nimic, nu este nicio pagubă. — Din magh. **balj**.

BALADÉRÁ, *baiahere*, s.f. Dansatoare indiană. [Pr.: *ba-ia-*] — Din fr. **bayadère**.

BALIÁN, (1) *baiani*, s.m., (2) *baiane*, s.n. 1. S.m. Cântăreț rus sau ucrainean de balade. 2. S.n. Armonică de mână, cu butoni în loc de clape, folosită de baiani (1). [Pr.: *ba-ian*] — Din rus. **baian**.

BAIBARÁC, *baibarace*, s.n. (Reg.) Haină scurtă până la brâu, purtată odinioară la țară. — Din ucr. **baibarak**.

BÁIDER, *baidere*, s.n. (Reg.) Fular de bumbac sau de lână colorată. — Din germ. **Beider**.

BAIDERÁȘ, *baiderașe*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *baider*. — **Baider** + suf. *-aș*.

BÁIER¹, *bâi*, s.f. I. 1. Scăldat, îmbăiere. 2. Cadă, vas special de îmbăiat; feredeu. ♦ Apă de îmbăiat. ♦ Expr. *Baie de sânge* = vărsare mare de sânge, măcel. ♦ Clădire cu instalații speciale de îmbăiere; *p.restr.* încăperea special amenajată pentru îmbăiere 3. (Urmat de determinări) Expunerea a corpului (gol), în scop igienic sau curativ, la acțiunea vaporilor de apă, a soarelui, a aerului etc. 4. Recipient în care se pune un lichid, o soluție chimică etc. în vederea unor operații tehnice; *p.ext.* lichidul, soluția chimică etc. în care se fac asemenea operații. II. (La pl.) Stațiune balneară. [Pr.: *ba-ie*] — Lat. **bannea** (= *balnea*). Cf. sl. *b a n j a*.

BÁIEȚ², *bâi*, s.f. (Reg.) Mină¹ (din care se extrag minerale). [Pr.: *ba-ie*] — Din magh. **bánya**.

BÁIER s.n. v. **baieră**.

BÁIERÁ, *bâieri*, s.f. Cureauă, sfoară, ață etc. cusută sau prinsă de un obiect spre a putea fi transportat, atârnat, strâns etc. ♦ Expr. *A strânge bâierile punții* = a face economii, a deveni econom. *A avea nouă bâieri la punție* = a fi zgârcit. *A i (se) rupe bâierile inimii* = a simți (sau a produce cuiva) o mare durere sufletească. *A-și dezlega bâierile inimii* = a se destăina. *A ofta* (sau *a striga*, *a râde*) *din bâierile inimii* = a ofta (sau a striga, a râde) foarte tare, foarte puternic. [Pr.: *ba-ie-*. — Pl. și: *baieri*. — Var.: (pop.) **bâier** s.n.] — Din lat. **balulus**, **balula**.

BAIONÉȚÁ, *baionete*, s.f. Armă albă de împuns, în formă de sabie scurtă, care se poate fixa la țevă puștii militare. ♦ *Atac* (sau *asalt*) *la baionetă* = luptă corp la corp. *Îmbinare în baionetă* = îmbinare demontabilă între două piese (prin introducerea uneia în cealaltă), urmată de deplasarea sau rotirea lor relativă. [Pr.: *ba-io-*] — Din fr. **baïonnette**.

BAIRÁC, *bairace*, s.n. (Inv.) 1. Steag de mătase foarte lat. 2. Unitate militară (de voluntari) care servea sub același drapel. [Pr.: *ba-i-*. — Pl. și: *baicuri*] — Din tc. **bayrak**.

BAIRÁM, *bairamuri*, s.n. 1. Numele a două mari sărbători religioase musulmane. 2. (Fam.) Petrecere, chef mare. — Din tc. **bayram**.

BAIT s.m. v. **byte**.

BAIȚ, (2) *baițuri*, s.n. 1. Colorant folosit în tâmplărie, în industria textilă, în tăbăcărie etc. 2. Sort de baiț (1). — Din germ. **Beize**.

BAJOAIÉR, *bajoiere*, s.n. Perete lateral la o ecluză. [Pr.: -joa-ier] — Din fr. **bajoyer**.

BAL¹, *baluri*, s.n. Petrecere (publică) cu dans, organizată seara sau noaptea. — Din fr. **bal**.

BAL², *baluri*, s.n. (Înv.) Balot. — Din fr. **ballo**.

BALABÁN, *balabani*, s.m. 1. (Înv.) Specie de șoim mic. 2. (Reg.) Chefal. — Din tc. **balaban**.

BALABŪSTĂ, *balabuste*, s.f. (Fam.) Evreică măritată. ♦ (Glumeț) Nevastă, soție. ♦ (Fam., depr.) Femeie grasă și diformă. — Din idiş **balabuste**.

BALĂDĂ, *balade*, s.f. 1. Povestire în versuri care relatează o acțiune eroică, o legendă, o întâmplare istorică etc. 2. Compoziție muzicală cu caracter epic. — Din fr. **ballade**.

BALADEȘC, *-Ă*, *baladești*, adj. De baladă; (rar) baladier. — **Baladă** + suf. *-esc*.

BALADIÉR, *-Ă*, *baladieri*, *-e*, adj. (Rar) Baladesc. [Pr.: *-di-er*] — **Baladă** + suf. *-ier*.

BALADÓR, *baladoare*, s.n. Piesă de angrenaj al unei cutii de viteză, compus din una sau mai multe roți dințate cu posibilități de deplasare axială, în scopul modificării raportului de transmisie. — Din fr. **baladeur**.

BALAFÓN, *balafone*, s.n. Instrument muzical african de percuție, format din lame de lemn acordate diatonic. — Din fr. **balafon**.

BALALÁICĂ, *balalaici*, s.f. Instrument muzical popular rusesc cu trei coarde și cutie de rezonanță triunghiulară. — Din rus. **balalaika**.

BALAMÁ, *balamale*, s.f. Mic dispozitiv metalic format din două piese articulate, utilizat pentru a lega un panou care se rotește în jurul unei muchii de un cadru, de o ușă, de o fereastră etc.; șarnieră, fâțână. ♦ Fig. (Fam.; la pl.) Încheieturi, articulații ale corpului. ♦ Expr. *A-i (sau a i se) slăbi ori a i se muia* (cuiva) sau *a nu-l (mai) ajuta* (ori ține) pe cineva *balamalele* = a(-și) pierde vigoarea (din cauza bătrâneții, a oboselii, a friicii). *A-i tremura* (cuiva) *balamalele* = a se teme. — Din tc. **bağlama**.

BALAMÚC, *balamucuri*, s.n. Ospiciu. ♦ Fig. Gălăgie, dezordine mare. — Din n. pr. **Malamuc**.

BALÁNG, interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetul unui clopot (mare); bang, dang. [Var.: **balánga** interj.] — Onomatopee.

BALÁNGA interj. v. **balang**.

BALÁNGĂ, *bălângi*, s.f. (Pop.) Clopot care se atarnă la gâtul vitelor și al oilor; talangă; sunetul produs de un astfel de clopot. — Din **balang**.

BALÁNS, *balansuri*, s.n. 1. Mișcare de pendulare; legănare, balansare. 2. (În sintagmele) *Balans al culorilor* = reglare a semnalelor video ale unui sistem de televiziune în culori, pentru obținerea reproducerii fidele a culorilor. *Balans stereofonic* = reglaj al unui sistem stereofonic pentru a egaliza nivelele sonore ale canalelor. — Din **balansa** (derivat regresiv).

BALÁNSĂ, *balansez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) mișca când într-o parte, când într-alta; a (se) legăna, a (se) hâțâna, a pendula. 2. Tranz. A echilibra părțile unei balanțe (2), ale unui cont etc. — Din fr. **balancer**.

BALÁNSĂRE, *balansări*, s.f. Acțiunea de a (se) *balansa*; legănare, balans, pendulare — V. **balansa**.

BALÁNSĂT, *-Ă*, *balansăți*, *-te*, adj. 1. Legănat² (1). 2. (Tehn.; despre dispozitive) Care este astfel reglat încât nu depășește limitele de balans (1). — V. **balansa**.

BALANSIÉR, *balansiere*, s.n. 1. Element al unui mecanism care poate transmite o mișcare oscilatorie de la o extremitate la alta; balansor. *Balansier de ceasornic*. 2. Bară lungă și subțire utilizată de acrobații pe sarmă pentru a-și menține echilibrul. 3. Organ de echilibru pentru zbor la insectele diptere, în formă de măciucă, situat pe metatarace. [Pr.: *-si-er*. — Var.: (înv., 2) **balanțier** s.n.] — Din fr. **balancier**.

BALANSÍNĂ, *balansine*, s.f. Parămă de metal sau de câneplă care susține vergile încrucișate ale catargului unei nave cu pânze sau stâlpii bigelor de încărcare montate pe nave. — Din fr. **balancine**.

BALANSOÁR, *balansoare*, s.n. Fotoliu care se balansează (1) pe două tălpi arcuite. — Din fr. **balancoire**.

BALANSÓR, *balansoare*, s.n. Balansier (1). — **Balansa** + suf. *-or*.

BALÁNTĂ, *balanțe*, s.f. 1. Instrument pentru măsurarea greutateii corpurilor prin echilibrarea lor cu greutatea etalonate. ♦ *Balanță romană* = cântar cu o singură greutate etalonată, care se deplasează pe brațul lung al pârghiei inegale de al cărei punct fix este atârnat un talger pentru obiectele de cântărit. ♦ Expr. *A pune în balanță* = a compara două lucruri sau fapte, atitudini, idei diferite. 2. N.pr. f. art. Numele unei constelații din emisfera australă. ♦ Unul dintre semnele zodiacului (reprezentat printr-o balanță). 3. (Fin.) Comparație, raport între mai mulți indicatori care trebuie echilibrați; (concr.) tabel, situație care conține o asemenea operație etc. ♦ *Balanță de verificare* = situație contabilă întocmită, de regulă, la sfârșitul lunii, prin centralizarea datelor înregistrate în conturi, în scopul verificării exactității operațiilor contabile. *Balanță comercială* (a unei țări) = raportul dintre valoarea exportului și cea a importului. — Din fr. **balance**.

BALANTIÉR s.n. v. **balansier**.

BALAOÁCHEȘ, *-Ă*, *balaoacheși*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Glumeț sau ir.) (Om) negricios, oacheș. 2. S.m. și f. (Depr.) Epitet dat unui țigan. — **Bălai** + oacheș.

BALÁST, *balasturi*, s.n. 1. Încărcătură de apă sau de nisip care asigură stabilitatea navelor; lest, savură. ♦ Compartiment etanș al unui submarin care se umple cu apă pentru a asigura scufundarea acestuia. ♦ Fig. Ceea ce este împovărat, nefolositor. 2. Pietriș folosit ca așternut pe care se montează traversele de cale ferată; amestec de pietriș și de nisip întrebunțat la prepararea betonului, la pietruirea șoselelor etc. — Din fr. **ballast**.

BALASTĂ, *balastez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu balast (2) o șosea, un teren etc. — Din fr. **ballaster**.

BALASTĂRE, *balastări*, s.f. Acțiunea de a *balasta* și rezultatul ei. — V. **balasta**.

BALASTIÉRĂ, *balastiere*, s.f. Carieră de nisip sau de pietriș. [Pr.: *-ti-e-*] — Din fr. **ballastière**.

BALASTÓR, *balastoare*, s.n. Mașină folosită pentru balastarea liniilor de cale ferată. — **Balasta** + suf. *-or*.

BALÁȘ, *balășuri*, s.n. (Înv.) Varietate de rubin. — Din it. **balascio**.

BALÁUR, *balauri*, s.m. (În basme) Monstru care întrușchiază râul, imaginat ca un șarpe uriaș cu mai multe capete, adesea înaripat; dragon². ♦ (Art.) Denumirea populară a constelației Dragonului. [Pr.: *-la-ur*] — Cf. alb. bollë „șarpe”, sb. blavor.

BĂLĂ, *bale*, s.f. (Pop.) Monstru, dihanie, fiară groaznică. — Et. nec.

BALCANIADĂ, *balcaniade*, s.f. Competiție sportivă care are loc la intervale regulate, cu participarea sportivilor din țările balcanice. [Pr.: *-ni-a-*] — **Balcani** (n. pr.) + suf. *-iadă*.

BALCÁNIC, *-Ă*, *balcanici*, *-ce*, adj. Din (sau privitor la) Munții Balcani sau Peninsula Balcanică. ♦ (Sport) *Jocuri balcanice* = balcaniadă. — Din fr. **balkanique**.

BALCANÍSM, *balcanisme*, s.n. 1. (Adesea depr.) Complex de trăsături ale modului de viață, ale mentalității și culturii balcanice. 2. Cuvânt sau construcție sintactică specifică unei limbi balcanice. — **Balcani** (n. pr.) + suf. *-ism*.

BALCANÍȘT, *-Ă*, *balcaniști*, *-ste*, s.m. și f. Balcanolog. — Din germ. **Balkanist**.

BALCANÍSTICĂ s.f. Ansamblu de studii și cercetări referitoare la istoria, cultura și limbile popoarelor balcanice. — **Balcani** (n. pr.) + suf. *-istică* (după *lingvistică, folclorică* etc.).

BALCANOLÓG, *-Ă*, *balcanologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în balcanistică; balcanist. — **Balcani** (n. pr.) + suf. *-olog* (după *filolog, sociolog* etc.).

BALCANOLOGÍE s.f. Balcanistică. — Din fr. **balkanologie**.

BALCÁZ, *-Ă*, *balcăzi*, *-e*, adj. (Reg.) Urât, hâd, diform, slut, pocit. — Et. nec.

BALCÓN, *balcoane*, s.n. 1. Platformă cu balustradă pe peretele exterior al unei clădiri, comunicând cu interiorul printr-una sau mai multe uși. 2. Parte a unei săli de spectacol, de conferințe etc. așezată deasupra parterului. — Din fr. **balcon**.

BALCONÁȘ, *balconășe*, s.n. Diminutiv al lui **balcon**. — **Balcon** + suf. *-aș*.

BALDACHÍN, *baldachine*, s.n. 1. Acoperământ decorativ, împodobit cu perdele, așezat deasupra unui tron, a unui pat, a unui amvon, a unui catafalc etc.; *p. ext.* lucrare de arhitectură cu această înfățișare. 2. Acoperământ de pânză care se purta deasupra unui demnitar laic sau al bisericii la anumite procesiuni. [Pl. și: *baldachinuri*. — Var.: (înv.) **baldahín** s.n.] — Din fr. **baldachin**.

BALDAHÍN s.n. v. **baldachin**.

BÁLE s.f. pl. Salivă (groasă, spumoasă) care se prelinge din gură. ♦ Expr. (Fam.) *A-i curge* (cuiva) *balele după ceva* = a dori mult ceva ♦ Materie mucoasă care acoperă corpul peștilor. ♦ Materie vâscoasă lăsată de melci în urma lor. — Cf. lat. *baba.

BÁLEGĂ, *balegi*, s.f. (Adesea fig.) Excrement de animale mari; bălgar. [Var.: **bálígă** s.f.] — Cf. sb. *balega*, alb. *balgë*.

BALÉIAJ, *baleiaje*, s.n. Evacuare forțată a gazelor de ardere din cilindrul unui motor cu combustie internă. [Pr.: *-le-iaj*] — Din fr. **balayage**.

BALÉNĂ, *balene*, s.f. 1. Gen de mamifere acvatice din ordinul cetaceelor, lungi de 10–20 m, cu lame cornoase lungi în loc de dinți (*Balaena*); (înv.) chit³. ♦ (Fam.) Epitet pentru o persoană foarte grasă. 2. Lamelă flexibilă fabricată din lamele cornoase de balenă (1) sau din material plastic, care se utilizează la fabricarea corsetelor, umbrelor, la fixarea gulerelor etc. — Din fr. **balene**, lat. *balaena*.

BALENIÉRĂ, *baleniere*, s.f. Ambarcațiune echipată pentru vânătoarea de balene. ♦ Ambarcațiune ușoară și rapidă (cu motor), care servește la transportul persoanelor de pe navele mari pe țarm. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **balenière**.

BALÉRCĂ, *balerci*, s.f. (Reg.) Butoiaș. ♦ Conținutul unui butoiaș. — Din ucr. **barylka**.

BALERCÚȚĂ, *balercuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *balercă*. — **Balercă** + suf. *-uță*.

BALÉRÍN, *-Ă*, *balerini*, *-e*, s.m. și f. Persoană care practică baletul (1); (înv.) baletist. — Din fr. **ballerin**, it. **ballerino**.

BALÉȚ, *balete*, s.n. 1. Dans artistic figurativ executat după o compoziție muzicală. ♦ *Corp de balet v. corp*. ♦ Spectacol format din asemenea dansuri. ♦ Compoziție muzicală scrisă pentru asemenea dansuri. 2. Ansamblu, trupă de balerini și balerine. — Din fr. **ballet**, it. **balloetto**.

BALETÍST, *-Ă*, *baletști*, *-ste*, s.m. și f. (Înv.) Balerin(ă). — **Balet** + suf. *-ist*.

BALÍC, -Ă, *balici*, -ce, s.m. și f. (Arg.) Student în primul an; boboc. — Din țig. *balih* „purceluș”.

BĂLIE, *balii*, s.f. (Reg.) Vas mare, circular, făcut din doage, pentru spălatură rufelor. — Din ucr. *balija*.

BĂLIGĂ s.f. v. *balegă*.

BALIMÉZ, *balimezuri*, s.n. (Înv.) Bombardă. — Din tc. *balyemez*.

BALISTĂ, *baliste*, s.f. Mașină de război folosită în Antichitate pentru lansarea de sulțe și proiectile. — Din lat. *ballista*, it. *balista*, fr. *baliste*.

BALÍSTIC, -Ă, *balistici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Privitor la balistică (2). ♦ *Curbă balistică* = traiectorie de proiectil. *Pendul balistic* = pendul de măsurare a vitezei proiectilelor. 2. S.f. Ramură a mecanicii teoretice care se ocupă cu studiul mișcării corpurilor grele (proiectile, rachete, sateliți) în unghiuri gravitaționale și în vid. — Din fr. *balistique*, it. *balistica*.

BALISTICIAN, *balisticieni*, s.m. Specialist în balistică. [Pr.: -ci-an] — Din fr. *balisticien*.

BALIVÉRNĂ, *baliverne*, s.f. Vorbă lipsită de importanță sau născocită; palavră, vorbă de clacă. — Din fr. *baliverne*.

BALIZĂ, *balizez*, vb. I. Tranz. A fixa o baliză, a marca prin balize diverse puncte pe un teren sau pe suprafața unei ape. — Din fr. *baliser*.

BALIZĂJ, *balizaje*, s.n. Semnalizare prin balize; balizare. ♦ Semnalizare radioelectrică a pozițiilor și traseelor necesare navigației aeriene sau maritime. — Din fr. *balisage*.

BALIZĂRE, *balizări*, s.f. Acțiunea de a baliza; balizaj. — V. *baliza*.

BALIZĂ, *balize*, s.f. Semnal instalat pe apă sau pe uscat pentru a marca zone navigabile, locuri de aterizare, piste de concurs etc. — Din fr. *balise*.

BALIZÓR, *balizori*, s.m. Persoană care instalează sau supraveghează balize. — Din fr. *baliseur*.

BĂLMOȘ s.n. (Reg.) Mâncare ciobănească făcută din caș dulce de oaie, fiert în lapte (sau în unt) cu puțin mălai. [Var.: *bălmuş* s.n.] — Cf. magh. *bálmos*.

BĂLMUȘ s.n. v. *balmoș*.

BALNEĂR, -Ă, *balneari*, -e, adj. De băi¹ (II); privitor la băile curative. *Cură balneară*. [Pr.: -ne-ar] — Din fr. *balnéaire*, lat. *balnearius*.

BALNEO- Element de compunere însemnând „balnear”, care servește la formarea de adjective. [Pr.: -ne-o-] — Din fr. *balnéo*-, lat. *balneum*.

BALNEOCLIMATÉRIC, -Ă, *balneoclimaterici*, -ce, adj. (Rar) Balneoclimatic. [Pr.: -ne-o-] — *Balneo*- + *climateric*.

BALNEOCLIMÁTIC, -Ă, *balneoclimatici*, -ce, adj. Balnear și climateric. [Pr.: -ne-o-] — *Balneo*- + *climatic*.

BALNEOLÓG, -Ă, *balneologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specializat în balneologie. [Pr.: -ne-o-] — Din *balneologie* (derivat regresiv).

BALNEOLÓGIC, -Ă, *balneologici*, -ce, adj. De balneologie, privitor la balneologie. [Pr.: -ne-o-] — Din fr. *balnéologique*.

BALNEOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază acțiunea profilactică și curativă a apelor termale sau minerale și a nămolurilor. [Pr.: -ne-o-] — Din fr. *balnéologie*.

BALNEOTERAPIE s.f. Tratament medical constând în folosirea acțiunii factorilor climaterici, a apelor termale sau reci, a nămolurilor etc. [Pr.: -ne-o-] — Din fr. *balnéothérapie*.

BALÓN, *baloane*, s.n. 1. Aerostat construit dintr-o învelitoare impermeabilă umplută cu un gaz mai ușor decât aerul, de care se atașează o nacelă. ♦ Expr. (Fam.) *A lua (pe cineva) în balon* = a-și bate joc, a ironiza (pe cineva). ♦ Jucărie de cauciuc foarte subțire, mai ales în formă de sferă, umplută cu aer sau cu un gaz ușor. ♦ (Sport) Minge. 2. (În sintagma) *Balon de săpun* = bășică formată din clăbuc de săpun; *fig.* vorbă goală, amăgitoare. 3. Vas sferic de sticlă, folosit în anumite operații chimice de laborator. ♦ (În sintagma) *Balon de oxigen* = rezervor de oxigen prevăzut cu un tub de aspirație, întrebuințat la reanimarea unui bolnav. 4. Balonzaid (2). — Din fr. *ballon*.

BALONĂ, *balonez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) umfla, a (se) rotunji ca un balon. ♦ A i se umfla sau a face să i se umfle cuiva abdomenul din cauza gazelor de fermentație din intestine. — Din fr. *ballonner*.

BALONĂRE, *balonări*, s.f. Faptul de a (se) *balona*. ♦ (Med.) Meteorism. — V. *balona*.

BALONĂȘ, *balonașe*, s.n. Diminutiv al lui *balon*. — *Balon* + suf. -aș.

BALONĂT, -Ă, *balonați*, -te, adj. Care este umflat (ca un balon). ♦ (Despre abdomen) Umflat de gazele acumulate în intestine; (despre oameni) cu abdomenul umflat. — V. *balona*. Cf. fr. *ballonné*.

BALONÉT, *balonete*, s.n. 1. Compartiment din interiorul unui dirijabil, umplut cu un gaz mai ușor decât aerul. 2. Dispozitiv de plutire al aripilor unui hidroavion. — Din fr. *ballonnet*.

BALONZĂID, *balonzaide*, s.n. 1. Țesătură de bumbac sau de mătase impermeabilă. 2. Haină de ploaie confecționată dintr-o astfel de pânză; balon (4). [Acc. și: *balonzaid*. — Var.: *balonzăide* s.n.] — Din germ. *Ballonseide*.

BALONZĂIDE s.n. v. *balonzaid*.

BALÓT, *baloturi*, s.n. Pachet mare de mărfuri sau de diferite obiecte; (spec.) pachet de bumbac, de lână etc.; legătură mare de haine, de rufe etc.; bal². ♦ *Oțel-balot* = bandă

de oțel utilizată la confecționarea cercurilor de butoaie, la ambalaje etc. [Pl. și: (m.) *balotii*] — Din fr. *ballot*.

BALOTĂ, *balotez*, vb. I. Tranz. A strânge în baloturi. — Din *balot*.

BALOTĂJ, *balotaje*, s.n. Situație creată la o alegere când niciun candidat nu întrunește majoritatea de voturi cerută de lege. — Din fr. *ballottage*.

BALOTĂRE s.f. Acțiunea de a *balota*; (rar) balotat. — V. *balota*.

BALOTĂT s.n. (Rar) Balotare. — V. *balota*.

BĂLSA s.m. Arbore tropical din America, din al cărui lemn ușor și tare se confecționează plute, ambarcațiuni sportive etc. — Din fr. *balsa*. Cf. sp. *balisa*.

BALSĂM, *balsamuri*, s.n. 1. Esență puternic parfumată extrasă din rășini sau din alte substanțe vegetale, folosită în medicină, pictură, parfumerie etc. ♦ Fig. Miros foarte plăcut. 2. Fig. Alinare, mângâiere, consolare. — Din it. *balsamo*, lat. *balsamum*.

BALSĂMIC, -Ă, *balsamici*, -ce, adj. De balsam (1), ca de balsam. ♦ Care are însușirile balsamului (1), care conține un balsam. — Din fr. *balsamique*.

BALSĂMINĂ, *balsamine*, s.f. Plantă erbacee anuală, cu flori albe-roșietice, cu frunze lanceolate și cu fructe în formă de capsulă, care se deschid brusc când sunt atinse; canale (*Impatiens balsamina*). — Din fr. *balsamine*.

BALTĂC s.n. v. *baltag*.

BALTĂG, *baltag*, s.n. Topor cu coadă lungă, folosit și ca armă. ♦ Fig. Lovitură aplicată cu acest topor. [Pl. și: *baltaguri*. — Var.: (reg.) *baltăc* s.n.] — Cf. tc. *balta*.

BĂLTĂ, *bălti*, s.f. 1. Întindere de apă stătătoare, de obicei nu prea adâncă, având o vegetație și o faună acvatică specifică; zonă de luncă inundabilă, cu locuri în care stagnează apa; p. ext. lac. ♦ Expr. *A rămâne* (sau *a sta, a zăcea*) *băltă* = a fi lăsat în părăsire; a sta pe loc, a stagna. *A lăsa băltă* (ceva) = a lăsa (ceva) în părăsire, a nu se mai interesa (de ceva). *A da cu băta în băltă* = a face un gest, a spune o vorbă care stârnește prin caracterul ei nedelicat sau insolit. 2. Apă de ploaie adunată într-o adâncitură; groapă cu apă sau mocirlă; (prin exagerare) cantitate mare de lichid vărsat pe jos; băltoacă. — Din sl. *blato*. Cf. alb. *baltë*.

BĂLTIC, -Ă, *baltici*, -ce, adj. Care aparține Mării Baltice sau regiunilor învecinate. — Din fr. *baltique*. Cf. fr. *balte*.

BALUSTRĂDĂ, *balustrade*, s.f. Element de construcție folosit pentru a mărgini o scară, un balcon etc. ♦ Apărătoare dispusă la marginea unei punți de navă, a unei pasarele etc. pentru siguranța călătorilor. — Din fr. *balustrade*.

BALUSTRĂ s.f. v. *balustru*.

BALUSTRU, *baluștri*, s.m. 1. Fiecare dintre stâlpii de balustradă sau de parmaclăc. 2. Compas special, folosit pentru trasarea cercurilor foarte mici. [Var.: *balustră* s.f.] — Din fr. *balustre*.

BALZACIAN, -Ă, *balzacieni*, -e, adj. De Balzac, al lui Balzac; în maniera lui Balzac. [Pr.: -ci-an] — *Balzac* (n. pr.) + suf. -ian.

BALZACIANISM s.n. Ceea ce este specific operei balzaciene; tendință de a prelua și cultiva teme, motive etc. balzaciene. [Pr.: -ci-a-] — *Balzacian* + suf. -ism.

BĂMĂ, *bame*, s.f. Plantă leguminoasă cu fructe păroase de culoare verde, comestibile (*Hibiscus esculentus*); p. restr. fructul acestei plante. — Din tc. *bamyá*, *bamye*. Cf. bg. *bamja*.

BĂMBUS, *bambuși*, s.m. Nume generic pentru plantele exotice lemnoase cu tulpină dreaptă, goală pe dinăuntru (*Bambusa*). ♦ P. restr. Tulpina acestor plante, utilizată ca lemn de construcție, vargă de pescuit etc. — Din germ. *Bambus*, fr. *bambou*.

BAN¹, *bani*, s.m. 1. Unitate monetară egală cu a sută parte dintr-un leu; p. ext. monedă măruntă, de mică valoare. ♦ Expr. *A nu face* (sau *a nu plăti*) *un ban* (*chior*) sau *doi bani* = a nu valora nimic, a nu avea nicio valoare. *A trăi* (pe lângă cineva) *ca banul cel bun* = a fi foarte prețuit (de cineva). *A lua* (ceva) *(de sau drept) bani buni* = a crede că un lucru este adevărat. 2. (La pl.) Avere în numerar; parale. ♦ Expr. *A fi doldora* (sau *plin*) *de bani* = a fi foarte bogat. *A avea bani* (*strânși*) *la ciorap* sau *a strânge bani la ciorap* = a avea sau a face economii, a avea sau a strânge o sumă de bani; a fi zgârcit. *Fecior* (sau *băiat*) *de bani gata* = fiu de oameni avari care irosește banii primiți sau moștenii de la părinți. — Et. nec.

BAN², *bani*, s.m. 1. (În Evul Mediu, în Țara Românească) Titlu purtat de dregătorul delegat de domn la guvernarea Olteniei; (și în forma *mare ban*) primul demnitar în ierarhia dregătorilor. ♦ (În Moldova) Dregător domnesc. 2. Persoană care deține acest titlu. 3. Guvernator al unei regiuni de graniță în regatul Ungariei. — Cf. magh. *bán*, sb. *ban*.

BANĂL, -Ă, *banali*, -e, adj., s.n. (Lucru, fenomen) lipsit de originalitate; obișnuit, comun. — Din fr. *banal*.

BANALITĂTE, (2) *banalități*, s.f. 1. Caracterul a ceea ce este banal; fel de a fi comun și lipsit de originalitate. 2. (Concr.) Lucru banal, vorbă banală, idee banală. — Din fr. *banalité*.

BANALIZĂRE, *banalizez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină banal. — Din fr. *banaliser*.

BANALIZĂRE, s.f. Faptul de a (se) *banaliza*. — V. *banaliza*.

BANĂN, *banani*, s.m. Bananier (1). — Din *banană* (derivat regresiv).

BANĂNĂ, *banane*, s.f. 1. Fruct de banan, având culoare galbenă, formă lunguiață, miez făinos, zaharos și aromat. 2. Piesă de contact electric formată dintr-un mic cilindru metalic învelit pe jumătate în ebonită, care se montează la capătul unei conducte de curent. — Din fr. *banane*.

BANANIÉR, (1) *bananieri*, s.m., (2) *bananiere*, s.n., *bananieri*, e, adj. I. S.m. Plantă tropicală arborescentă cu frunze foarte mari și fructe comestibile; banan (*Musa paradisiaca*). 2. S.n. Navă care servește la transportul bananelor. 3. Adj. (Despre țări, state) Producător de banane (1); (fig.) cu organizare socială primitivă [Pr.: -ni-er] — Din fr. **bananier**.

BANÁT, *banate*, s.n. I. Provincie sau ținut administrat de un ban². 2. Dregătoria de ban². — **Ban**² + suf. -at. Cf. lat. med. *b a n a t u s*.

BANATÍT s.n. Rocă eruptivă cu structură granitică, existentă în Banat și în Munții Apuseni, utilizată ca material de construcție. — Din fr. **banatite**. Cf. n. pr. *B a n a t*.

BÁNÁ, *bane*, s.f. Bucată de lemn, de plută etc., folosită de pescari pentru a marca locul unde au pus carmecele. — Et. nec.

BANC¹, *bancuri*, s.n. I. I. Ridicătură de depuneri de nisip, de pietriș sau de nămol, formată pe fundul mărilor sau în albia apelor curgătoare, care ajunge uneori până la suprafața apei. 2. Grup mare de scoici sau de pești, de obicei de aceeași specie, vârstă și mărime. II. 1. Masă sau platformă pe care se montează dispozitive, utilaje, instalații etc. *Banc de tâmplărie*. *Banc de ceasornicar*. ♦ *Banc de probă* = instalație pentru controlul calităților tehnice ale unor motoare. 2. Bancetă pe care stă persoana care trage la rame într-o ambarcațiune mică. — Din fr. **banc**.

BANC², *bancuri*, s.n. I. Numele unui joc de cărți. 2. (Fam.) Scurtă anecdotă glumească; p. ext. minciună. — Din germ. **Bank**.

BÁNCAIZÁN, *bancaizâne*, s.n. I. Scoabă de fier cu care se fixează în perete un dulap, o bibliotecă etc. 2. Unealtă de fier la bancul¹ tâmplarului, care servește ca opritor al scândurilor date la rindea. — Din germ. **Bankseisen**.

BANCĂR, -Ă, *bancari*, -e, adj. Care aparține băncii² (1), privitor la bancă². — Din it. **bancario**, fr. **bancaire**.

BĂNCĂ¹, *bănci*, s.f. Scaun lung și îngust pentru două sau mai multe persoane. ♦ Expr. *Banca ministerială* = locurile din parlament rezervate membrilor guvernului. *Banca acuzațiilor* = locurile dintr-o sală de tribunal pe care stau acuzații. *Banca apărării* = locurile dintr-o sală de tribunal destinate avocaților care apără pe acuzați. ♦ Scaun, de obicei cu pupitrul în față, pentru școlari. ♦ Loc. adv. (*De*) *pe băncile școlii* = (de) la școală, din (sau în) timpul petrecut în școală. ♦ Expr. *A sta (sau a rămâne) în banca sa* = a rămâne la locul său, a sta pasiv față de orice inițiativă, a fi docil. — Din fr. **banc**.

BĂNCĂ², *bănci*, s.f. I. Instituție financiară care are ca activitate principală atragerea de depozite și împrumutarea unor sume în scopul acordării de credite și efectuării de plasamente. ♦ (Med.) *Bancă de organe* = laborator în care se asigură prezervarea în condiții riguroase a unor tesuturi, a sângelui sau a unor organe în vederea transplantării lor. (Inför.) *Bancă de date sau bancă de informații* = totalitatea datelor organizate în scopul optimizării procesului de căutare și modificare a lor sau a relațiilor dintre ele, independent de o anumită aplicație. 2. (La unele jocuri de cărți) Sumă pe care bancherul (2) o ține în față lui pentru a plăti câștigurile celorlalți jucători. ♦ Expr. *A sări (sau a face să sară) banca (în aer)* = a câștiga un pot egal cu întreaga sumă pusă de bancher (2) în joc. — Din it. **banca**, fr. **banque**.

BANCHÉR, *bancheri*, s.m. I. Proprietar sau mare acționar al unei bănci². 2. (La unele jocuri de cărți) Persoană care conduce jocul și dispune de o sumă suficientă de bani pentru a acoperi mizele celorlalți jucători. — Din fr. **banquier**, it. **banchiere**.

BANCHÉT, *banchete*, s.n. Masă festivă dată în cinstea unei persoane sau a unui eveniment; festin. — Din fr. **banquet**.

BANCHÉTĂ, *banchete*, s.f. I. Bancă¹ mică (capitonată) fără spetează; bancă¹ sau canapea montată în vehicule. 2. Porțiune orizontală, în formă de treaptă, amenajată în lungul unui terasament. 3. (În echitație) Obstacol natural format dintr-o movilă acoperită cu iarbă. — Din fr. **banquette**.

BANCHIZĂ, *banchize*, s.f. Întindere de gheață formată în mările polare. — Din fr. **banquise**.

BANCNOTĂ, *banknote*, s.f. Semn bănesc oficial sub formă de hârtie de valoare a purtător, emisă de o bancă² (1) și care îndeplinește funcția de mijloc de plată; ban de hârtie. — Din germ. **Banknote**, fr. **bank-note**.

BÁNCO s.n. (La jocul de bacar; în expr.) *A face banco* = a susține singur miza jocului împotriva băncii² (2). — Din it. fr. **banco**.

BANCOMÁT, *bancomate*, s.n. Automat bancar care eliberează numerar pe baza cardului. — Din germ. **Bankomat**.

BANCRUTĂ, *banкруtez*, vb. I. Intrans. (Rar.) A da faliment. — Din germ. **bankrottieren**.

BANCRUTĂR, *banкруtari*, s.m. (Rar) Persoană care a suferit o bancrută. — **Bancrută** + suf. -ar (după fr. *banqueroutier*).

BANCRUTĂ, *banкруte*, s.f. Situație de insolvență a unei firme (întreprinderi); faliment al unei firme inovată de agravarea situației creditorilor săi; crah. — Din fr. **banqueroute**.

BANDAJ, *bandaje*, s.n. I. Fâșie de pânză sau de tifon utilizată la fixarea și protejarea unui pansament sau la imobilizarea unei părți bolnave a corpului. ♦ Aparat special pentru a susține o hernie. ♦ Fâșie de pânză cu care boxerii își înfășoară pumnii pe sub mânuși. 2. Coroană inelară de oțel sau de cauciuc care se montează pe janta unei roți de vehicul pentru a o feri de degradare. ♦ Îmbrăcăminte în forma unei benzi înfășurate pe o țevă, pe o vargă de metal etc. — Din fr. **bandage**.

BANDAJĂ, *bandajez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) aplica un bandaj (1). — Din **bandaj**.

BANDAJĂRE, *bandajări*, s.f. Acțiunea de a (se) bandaja. — V. **bandaja**.

BĂNDĂ¹, *bande*, s.f. I. Grup de răufăcători care acționează sub conducerea unui șef. ♦ (Glumet) Grup de prieteni. 2. (Înv.) Ceată de soldați aflați sub aceeași bandieră. 3. Trupă de muzicanți, fanfară, taraf de lăutari. — Din fr. **bande**, germ. **Bande**.

BĂNDĂ², *benzi*, s.f. I. Fâșie de material textil, de cauciuc etc. cu care se înfășoară, se leagă sau se întărește ceva; bantă (1). ♦ Fâșie cu care se împodobește, de obicei pe margini, un articol de îmbrăcăminte. 2. (În sintagmele) *Bandă de magnetofon* = fâșie magnetizată pe care se imprimă și de pe care se pot reproduce sunete cu ajutorul magnetofonului. *Bandă rulantă* (sau *de transport* ori *continuuă*) = fâșie continuă care servește la deplasarea obiectelor fabricate sau în curs de fabricație; conveier (1). *Lucru pe (sau la) bandă (rulantă)* = sistem de lucru constând din operații executate succesiv de un șir de lucrători asupra unui obiect aflat pe o bandă rulantă care trece prin fața fiecăruia dintre ei. *Bandă de imagini* = peliculă cinematografică. *Bandă de circulație* = fâșie lungă delimitată din partea carosabilă a unui drum, rezervată circulației în același sens a vehiculelor. *Bandă de rulment* = partea de cauciuc din anvelopa unei roți de autovehicul care vine în contact cu pământul. *Bandă etalon* = bandă magnetică cu înregistrări speciale pentru reglarea sau verificarea parametrilor unui magnetofon sau magnetoscop. *Bandă de frecvențe* = interval din șirul frecvențelor, caracterizat prin anumite proprietăți comune din punctul de vedere al utilizării lor în telecomunicații și telemecanică. *Bandă X* = bandă de frecvențe cuprinse în domeniul microundelor. 3. Margine elastică a mesei de biliard. ♦ Margine a terenului de popice. 4. Șină care leagă cele două țevi ale unei arme de vânătoare. 5. Grup de frecvențe vecine sau apropiate ale unei radiații electromagnetice sau sonore. 6. (Inform., în sintagma) *Bandă perforată* = bandă de hârtie sau de material plastic utilizată pentru introducerea sau extragerea datelor dintr-un sistem de calcul. — Din fr. **bande**.

BANDERILĂ, *banderile*, s.f. (Livr.) Sulți mică prevăzută cu un steguleț, pe care toreadorii o înfig în grumazul taurului ca să-l ațâțe. — Din fr. **banderille**.

BANDEROLĂ, *banderole*, s.f. I. Fâșie de hârtie petrecută în jurul unui pachet sau al unei cărți pentru a împiedica desfacerea ei. 2. Brasardă. 3. Steguleț care servește ca semn distinctiv (prins în vârful unei lănci, al unui catarg etc.). — Din fr. **banderole**.

BANDIERĂ, *bandiere*, s.f. I. (Înv.) Steag al unei armate, al unei unități militare; drapel, standard. 2. (Rar) Steag al unei corporații, al unei societăți, *spec.* al unei corăbii. [Pr.: -di-e] — Din it. **bandiera**.

BANDIT, *bandiți*, s.m. Persoană care face parte dintr-o bandă¹ de răufăcători; tâlhar, răufăcător, gangster. — Din fr. **bandit**, it. **bandito**.

BANDITESC, -EASCĂ, *banditești*, adj. Tălhăresc. — **Bandit** + suf. -esc.

BANDITĂȘTE adv. Ca bandiții; tâlhărește. [Pr.: -li-e] — **Bandit** + suf. -ește.

BANDITISM, (2) *banditisme*, s.n. I. Atitudine, comportare de bandit; tâlhărie. 2. Faptă de bandit. — Din fr. **banditisme**.

BANDOTECĂ, *bandoteci*, s.f. Colecție de benzi de magnetofon. ♦ Dulap, cameră în care se păstrează această colecție. — Din germ. **Bandotek**.

BANDULĂ, *bandule*, s.f. Pară de lemn îngreuiată cu plumb, fixată de o frânghie, care ajută la aruncarea parămelor grele de legare a navei la acostare. — Et. nec.

BANDULIÉRĂ, *banduliere*, s.f. Bandă de piele, de pânză etc. pusă de-a curmezișul corpului pentru a susține sabia, pușca etc. ♦ Loc. adv. *În bandulieră* = purtat de-a curmezișul spatelui sau al pieptului. [Pr.: -li-e] — Din fr. **bandoulière**.

BANDURĂR, *bandurari*, s.m. (Rar) Bandurist. — **Bandură**² + suf. -ar.

BANDURĂ¹, *bandure*, s.f. (Reg.) Cărpă de pânză groasă și aspră. ♦ Epitet pentru o femeie destrăbălată, cu purtări urâte. — Et. nec.

BANDURĂ², *banduri*, s.f. (Rar) Instrument muzical popular ucrainean cu o tastieră (2) scurtă și cu 8 până la 24 de coarde. — Din ucr. **bandura**.

BANDURIST, -Ă, *banduriști*, -ste, s.m. și f. (Rar la f.) Cântăreț din bandură²; bandurar. — **Bandură** + suf. -ist.

BANG interj., s.n. I. (Adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul unui clopot sau alt sunet metalic; dang, balang. 2. S.n. Sunetul astfel produs. — Onomatopoe.

BĂNGĂT, *bangăte*, s.n. (Rar) Dangăt. — **Bang** + suf. -ăt.

BANG SÓNIC s.n. (Fiz.) Zgomot puternic produs în momentul când un corp în mișcare depășește viteza sunetului. — Din engl. **sonic bang**.

BANIÉRĂ, *baniere*, s.f. (Înv.) Drapel militar feudal. ♦ Unitate militară feudală. [Pr.: -ni-e] — Din fr. **baninière**.

BANIȚĂ, *banite*, s.f. Veche unitate de măsură de capacitate pentru cereale, a cărei valoare a variat (în provinciile românești) în jurul a 21–34 l; dublă (1) ♦ Vas special (făcut din doage) care are această capacitate. — Din bg. **banica**.

BANJÓ, *banjouri*, s.n. Instrument muzical asemănător cu mandolina, cu cinci până la nouă coarde și cu cutia de rezonanță rotundă, acoperită cu o membrană. — Din fr. **banjo**.

BANKING s.n. (Englezism) (Fin.) Activitate bancară. [Pr.: *bénching*] — Cuv. engl.

BANNER, *banner*, s.n. Bucată mare de pânză sau de material plastic, așezată pe o clădire sau deasupra unei străzi importante, pe care se află un slogan, o reclamă, un desen etc. [Pr.: *bénâr*] — Din engl. **banner**.

BĂNTĂ, *benți*, s.f. 1. Bandă² (1) ♦ Fâșie de pânză cusută pe marginea gulerului și a mânecilor cămășii. 2. (Inv.; la pl.) Cătuse, obezi. [Pl. și: *bente*] — Din rus. **bant(a)**.

BANTOID, -*Ă*, *bantoiți*, -*de*, adj. Referitor la un idiom asemănător limbii bantu. — Din engl. **Bantoid**.

BĂNTU s.m. și f., adj. invar. 1. S.m. Persoană care face parte din populația africană negroidă, de o mare diversitate antropologică din Africa Ecuatorială și Meridională. 2. Adj. invar. Referitor la bantu (1) sau la limbile vorbite de această populație. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de această populație. [Acc. și: *bantui*] — Din fr. **Bantou**.

BANTUSTĂN, *bantustane*, s.n. Regiune, teritoriu etc. rezervat negrilor, în perioada regimului de apartheid din Republica Africa de Sud. — Din engl. **bantustan**.

BANTUSTANIZĂRE, *bantustanizări*, s.f. Politică promovată în Republica Africa de Sud prin care se urmărea izolarea negrilor în bantustane. — De la **bantustan**.

BAOBĂB, *baobabi*, s.m. Arbore din Africa tropicală, cu tulpina ajungând până la un diametru de 22 m, cu ramuri foarte mari și cu fructe lunguiețe (*Adansonia digitata*). [Var.: **boabáb** s.m.] — Din fr. **baobab**.

BAPTISM s.n. Ansamblu de grupări creștine protestante, care practică botezul la vârsta adultă și consideră Biblia ca autoritate supremă. — Din fr. **baptisme**.

BAPTIST, -*Ă*, *baptiști*, -*ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al baptismului. 2. Adj. Care aparține baptismului, privitor la baptism. — Din fr. **baptiste**.

BAPTISTERIU, *baptisterii*, s.n. Capelă pe lângă o biserică catolică pentru oficierea botezurilor; bazin folosit la botezul prin scufundare. — Din lat. **baptisterium**.

BAR¹, *bari*, s.m. Unitate de măsură tolerată a presiunii egală cu presiunea exercitată de o megadina pe o suprafață de 1 cm². — Din fr. **bar**.

BAR², *baruri*, s.n. (La unele jocuri de copii) Spațiu, loc de odihnă și de refugiu dinaintea stabil de jucători (la „ulii și porumbeii”, „leapsa” etc.). — Et. nec.

BAR³, *baruri*, s.n. 1. Local public în care consumatorii stau de obicei în picioare sau pe scaune înalte în fața unei tejele; *p. restr.* tejelea la care se servesc băuturi. ♦ Dulap sau compartiment într-un dulap, în care se păstrează sticlele cu băuturi alcoolice (fine). 2. Local de noapte cu program muzical-distractiv; cabaret. — Din fr. **bar**.

BARĂ, *barez*, vb. I. Tranz. 1. A opri, a împiedica trecerea, circulația, intrarea etc. 2. A trage o linie peste un text scris, pentru a-l anula; a anula. — Din fr. **barrer**.

BARABOI, *baraboi*, s.m. 1. Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu flori albe, cu rădăcină comestibilă în formă de bulb; alunele. (*Chaerophyllum bulbosum*).

2. Dans popular românesc asemănător cu hora; melodie după care se execută acest dans. — Din bg. **baraboj**, magh. **barabolya**.

BARABULĂ, *barabule*, s.f. (Reg.) Cartof. — Din ucr. **barabolja**.

BARABULIȘTE, *barabuliști*, s.f. (Reg.) Ogor cultivat cu cartofi. — **Barabulă** + suf. -*iște*.

BARABUȘCĂ, *barabuste*, s.f. (Reg.) Cartof. — **Baraboi** + suf. -*ușcă*.

BARACAMÉNT, *baracamente*, s.n. (Rar) Ansamblu de barăci. — Din fr. **baraquement**, it. **baracamento**.

BARĂCĂ, *barăci*, s.f. Construcție provizorie de scânduri, panouri, folosită ca locuință, magazie, prăvălie etc. [Pl. și: *bărăci*. — Var.: (reg.) **barătcă** s.f.] — Din fr. **baraque**.

BARAGLĂDINĂ, *baragladine*, s.f. (Depr.) Țigan. — Et. nec.

BARĂJ, *baraje*, s.n. 1. Construcție hidrotehnică, așezată transversal în albia unui curs de apă, pentru ridicarea nivelului apei în amonte și crearea unui lac de acumulare; stăvilor, zăgaz. 2. (Mil.) Lucrare de fortificație făcută pentru a opri înaintarea inamicului. ♦ *Baraj (de artilerie)* = tir de artilerie pentru oprirea înaintării inamicului. *Foc de baraj* = tragere care acoperă cu o ploaie de proiectile o suprafață de teren, pentru a deveni astfel inaccesibilă inamicului. ♦ Ceea ce constituie o piedică (în drum). 3. Întrecere suplimentară între mai mulți concurenți sau între mai multe echipe aflate la egalitate, pentru a se putea departaja într-un clasament oficial. 4. (În sintagma *Baraj psihic* = simptom al schizofreniei care constă în oprirea bruscă și nemotivată a unui act (4)). — Din fr. **barrage**.

BARAJIST, *barajști*, s.m. Persoană care supraveghează și asigură întreținerea unei instalații de captare a apei. — Din fr. **barragiste**.

BARĂT, -*Ă*, *barați*, -*te*, adj. 1. (Despre un drum, o intrare) Care este închis, a cărui trecere este împiedicată sau interzisă. 2. (Despre un text, o cifră, o literă etc.) Peste care s-a tras o linie; anulat. — V. **bara**. Cf. fr. **barre**.

BARĂTĂ, *barate*, s.f. Aparat folosit pentru omogenizarea unor grăsimi vegetale în procesul de producție. — Din fr. **baratte**.

BARĂTCĂ s.f. v. **baracă**.

BARĂ, *bare*, s.f. 1. Bucată lungă de lemn sau de metal cu întrebuințări în construcție, în tehnică. 2. Stâlp de poartă la unele jocuri sportive. ♦ *Bară (fixă)* = aparat de gimnastică format dintr-o vergea groasă de metal montată între doi stâlpi. 3. Loc pe care îl ocupă avocații într-o sală de judecată în timpul pledoariei. 4. Linie verticală sau orizontală care separă părțile dintr-un text. ♦ (Muz.) Linie verticală care separă măsurile pe portativ. 5. Prag de nisip situat sub apă, de obicei la gura unui fluviu. 6. Val de mare care urcă odată cu fluxul de la gura unui fluviu spre amonte. — Din fr. **barre**.

BARBACĂNĂ, *barbacane*, s.f. 1. Deschizătură mică lăsată din loc în loc într-un zid de sprijin pentru scurgerea apelor infiltrate. 2. Deschizătură înaltă și îngustă pentru aerisire și lumină, în zidul unui turn, al unui coridor, folosită în arhitectura medievală. — Din fr. **barbacane**.

BARBĂR, -*Ă*, *barbari*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. (Nume dat, în Antichitate, de greci și de romani celor) care aparțineau altor popoare. 2. (La m. pl.) (Nume generic dat popoarelor) care au migrat la începutul Evului Mediu în Europa; (și la sg.) persoană care făcea parte dintr-un asemenea popor. 3. Fig. (Persoană) necivilizată, cu purtări grosolane. ♦ (Persoană) cu atitudine și comportare inumană, crudă, sălbatică. ♦ (Adverbial) În mod crud, sălbatic, grosolan. — Din fr. **barbare**, lat. **barbarus**.

BARBĂRIE, (2) *barbarii*, s.f. 1. Stare primitivă de dezvoltare social-culturală. 2. Concepție, atitudine, comportare care dovedesc lipsă de respect, dispreț sau ură față de cultură și de civilizație; (concr.) faptă care rezultă dintr-o asemenea concepție; cruzime, sălbăcie. — Din fr. **barbarie**, lat. **barbaria**.

BARBARISM, *barbarisme*, s.n. Cuvânt împrumutat dintr-o limbă străină fără a fi necesar (și neasimilat); cuvânt de jargon. — Din fr. **barbarisme**, lat. **barbarismus**.

BĂRBĂ, *bărbi*, s.f. 1. Păr care crește la bărbați pe bărbie și pe obraji. ♦ **LOC** adv. În *barbă* = pe ascuns, numai pentru sine. ♦ Expr. (Fam.) *A se trage de barbă* (cu cineva) = a fi foarte intim cu cineva, a se bate pe burta (cu cineva). (Arg.) *A pune (sau a trage) bărbi* = a minți, a înșira verzi și uscate. ♦ Compose: *barba-caprei* = denumire dată mai multor specii de plante erbacee perene, cu frunze lungi și înguste și cu flori galbene (*Tragopogon*); *barba-împăratului* = plantă erbacee cu flori de diferite culori, care se cultivă ca plantă de ornament și a cărei rădăcină are proprietăți purgative; norea (*Mirabilis jalapa*); *barba-lupului* = plantă erbacee cu flori galbene (*Crispis biennis*); *barba-ursului* = coada-calului. 2. Bărbie. 3. Smoc de păr pe care îl au unele animale sub bot. 4. Țeapă de la spicele cerealelor. — Lat. **barba**.

BARBÉT, *barbeți*, s.m. Prepelicar cu păr lănos și creț, dresat pentru vânatoarea de baltă. — Din fr. **barbet**.

BARBÉTĂ, *barbete*, s.f. 1. Smoc de barbă (1) lăsat să crească pe părțile laterale ale feței. 2. Parămă scurtă care servește la legarea unei ambarcațiuni de o navă sau de chei. — Din it. **barbetta**.

BARBIÂN, -*Ă*, *barbieni*, -*e*, adj. De Ion Barbu, al lui Ion Barbu; în maniera lui Ion Barbu. [Pr.: -*bi-an*] — **Barbu** (n. pr.) + suf. -*ian*.

BARBIȘĂ, *barbișe*, s.f. (Rar) Barbișon. — Din fr. **barbiche**.

BARBIȘON, *barbișoane*, s.n. Barbă (1) scurtă și ascuțită lăsată să crească numai pe vârful bărbiei; cioc² (3), țacălie, barbișă. — Din fr. **barbichon**.

BARBITURIC, -*Ă*, *barbiturici*, -*ce*, adj. s.n. 1. Adj. (În sintagma *Acid barbituric* = substanță sintetică rezultată prin condensarea ureei, care stă la baza multor medicamente sedative, hipnotice, anesteziice etc. 2. S.n. (La pl.) Clasă de medicamente cu acțiune calmantă, sedativă, anticonvulsivă, anesteziică. — Din fr. **barbiturique**.

BARBITURISM s.n. Totalitatea tulburărilor care apar în intoxicațiile acute sau cronice cu barbiturice. — Din fr. **barbiturisme**.

BARBOTĂ, *barbotaje*, s.n. (Tehn.) Ungere automată a unei mașini prin împingerea lubrifiantului pe suprafețele de uns. — Din fr. **barbotage**.

BARBOTĂRE, *barbotări*, s.f. (Chim., Fiz.) Trecere forțată a unui gaz printr-un lichid. — Cf. fr. **barboter**.

BARBŪN, *barbuni*, s.m. Pește de mare, de culoare roșiatică, cu înotoare galbene, cu două mustați sub falca inferioară, și carnea foarte gustoasă (*Mullus barbatus*). — Din ngr. **barbuni**.

BARBŪT s.n. Joc de noroc cu zaruri. — Din tc. **barbut**.

BARBŪTĂ, *barbute*, s.f. Veche monedă de la începutul sec. XIX, cu valoare de 2 lei (vechi) și 10 parale. — Et. nec.

BARCAGIU, *barcagii*, s.m. Persoană care (are meseria de a) conduce o barcă; luntraș. — **Barcă** + suf. -*agiu*.

BARCĂNĂ, *barcane*, s.f. Dună de nisip în formă de potcoavă sau de semilună, cu convexitatea orientată perpendicular pe direcția vântului. — Din fr. **barkhane**.

BARCAROLĂ, *barcarole*, s.f. Cântec al gondolierilor venețieni; compoziție muzicală cu caracter liric și mișcare ritmică, imitând unduirea valurilor sau ceațena vâslelor. — Din it. **barcarola**, fr. **barcarolle**.

BARCĂZ, *barcazuri*, s.n. Ambarcațiune pescărească de lemn cu o capacitate de 10-100 de tone, care poate naviga cu pânze sau cu motor. — Din rus. **barkas**.

BĂRCĂ, *bărți*, s.f. Ambarcațiune de dimensiuni mici, cu vâsle, cu pânze sau cu motor. — Din it. **barca**.

BARCHÉT s.n. v. **barhet**.

BARD, *barzi*, s.m. (La vechii celți) Poet-muzician care compunea și recita cântece războinice și religioase. ♦ P. gener. Poet. — Din fr. **barde**, lat. **bardus**.

BĂRDĂ, *bărzi*, s.f. Secure cu tăișul lat și cu coada scurtă, folosită mai ales la cioplitul lemnului și, în trecut, ca armă de luptă. ♦ Expr. *A da (sau a zvărli) cu bardă în lună ori a da cu bardă în Dumnezeu* = a fi nesocotit. *Cioplit (numai) din bardă* (sau cu *bardă*) = (cioplit) grosolan. — Din magh. **bárd**.

BARDŌU s.m. Hibrid obținut prin încrucișarea dintre armăsar și măgăriță (*Equus hinnus*). — Din fr. **bardot**.

BAREJ s.n. v. **bariș**.

BĂREM¹ adv. Măcar, cel puțin, (reg.) batăr. [Var.: (reg.) **băremi**, **bărim** adv.] — Din bg., sb. **barem**.

BARÉM², *bareme*, s.n. 1. Tabel în care sunt prezentate valorile unor elemente sau date în funcție de alte elemente ori date variabile. 2. (Sport) Normă pentru calificarea într-o competiție. [Pl. și: **baremuri**] — Din fr. **barème**.

BĂREMI adv. v. **barem¹**.

BARÉTĂ¹, *barète* s.f. 1. Bentiță îngustă de piele cu care se încheie un pantof. 2. Bucată îngustă de metal fixată transversal pe un obiect tot de metal (tabacheră, decorație etc.). 3. Panglică de decorație; semn distinctiv al unei decorații care reproduce desenul panglicii și se poartă în locul decorației. — Din fr. **barrette**.

BARÉTĂ², *barète*, s.f. (Rar) Bonetă de postav sau de catifea, în trei sau patru colțuri, purtată de preoții catolici și, în trecut, de unii soldați din Occident. — Din fr. **barrette**.

BARHÉT, (2) *barheturi*, s.n. 1. Țesătură de bumbac (cu desene), flanelată pe una din fețe. 2. Sortiment dintr-o astfel de țesătură. [Acc. și: *barhet*. — Var.: **barchét** s.n.] — Din germ. **Barcht**.

BĂRIC, -Ă, *barici*, -ce, adj. Care se referă la presiunea atmosferică, care ține de presiunea atmosferică. ♦ *Sistem baric* = formă de repartitie a presiunii atmosferice, care poate fi pozitivă sau negativă. — Din fr. **barique**.

BARICADĂ, *baricadez*, vb. I. Tranz. A închide printr-o baricadă o intrare, o ieșire, un drum etc.; a bloca. ♦ Refl. A se pune la adăpost (după o baricadă). — Din fr. **baricader**.

BARICADĂRE, *baricadări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *baricada* și rezultatul ei. — V. **baricada**.

BARICĂDĂ, *baricade*, s.f. Întârziere amenajată dintr-o aglomerare de materiale diferite (vehicule, arbori, saci cu nisip, bolovani etc.) pentru întreruperea circulației sau pentru apărare, de obicei în timpul luptelor de stradă. ♦ Expr. *A fi de cealaltă parte a baricadei* = a fi în tabăra opusă. *A muri pe baricade* = a muri luptând pentru o idee. *A fi pe baricadă* = a fi la datorie, a fi combativ. — Din fr. **baricade**.

BARICĒTRU, *baricentre*, s.n. 1. (Fiz.) Centru de greutate. 2. Punctul de întâlnire a medianelor unui triunghi. — Din fr. **barycentre**.

BĂRIE, *barii*, s.f. Unitate de măsură pentru presiune, egală cu presiunea unei forțe de o dină pe un centimetru pătrat. — Din fr. **barye**.

BARIERĂ, *bariere*, s.f. 1. Bară mobilă cu care se oprește temporar trecerea peste o șosea, peste o linie ferată etc.; *p. ext.* loc unde se întreține o șosea cu o linie ferată. ♦ Fig. Obstacol, piedică în calea realizării unui lucru, a unei acțiuni. ♦ *Barieră socială* = (Sociologie) situație care face dificil sau chiar imposibil accesul într-o grupare socială superioară ierarhic. *Barieră luminoasă* = fascicul luminos folosit pentru comanda unui fotonuleu, în scopul semnalizării prezenței corpurilor străine într-o anumită zonă. 2. Punct de intrare în oraș, unde se încasau în trecut taxele pentru mărfa aduse spre vânzare; *p. ext.* periferie. [Pr.: -ri-e-]. — Din fr. **barrière**.

BARIL, *barili*, s.m. Unitate de măsură pentru capacitate, egală cu circa 160 de litri, folosită, în special, în SUA și în Marea Britanie. — Din fr. **baril**.

BĂRIM adv. v. **barem¹**.

BARIMETRIE s.f. Determinare aproximativă a greutateii animalelor vii pe bază de măsurători. — Din fr. **barymtrie**.

BARISFĂRĂ s.f. Nucleul Pământului, cu raza de 3500 km și densitatea foarte mare, format din material foarte greu (nichel, fier, cobalt); nife, centrosferă. — Din fr. **barysphère**.

BARIȘ, *barișe*, s.n. 1. Broboadă de lână foarte subțire și ușoară. ♦ Expr. (Reg.) *A-și da barișul pe ceață* = a se face de răs, a pierde rușinea, a încălca regulile bunicii-cuviințe. 2. Stofă de lână foarte subțire și fină. [Var.: (reg.) **barěj**, **bariz** s.n.] — Din fr. **barège**.

BARITĂ, *barite*, s.f. Hidrat de bariu. — Din fr. **baryte**.

BARITINĂ, *baritine*, s.f. Sulfat natural de bariu. — Din fr. **barytine**.

BARITON, (1) s.n., (2) *baritoni*, s.m., (3) *baritoane*, s.n. 1. S.n. Registru al vocii bărbătești, intermediar între tenor și bas. 2. S.m. (În forma accentuată *bariton*) Cântăreț a cărui voce se plasează în acest registru. 3. S.n. Instrument de suflat, din alamă cu registru corespunzător acestei voci (2). [Acc. și: *bariton*] — Din it. **baritono**, fr. **baryton**.

BĂRIU s.n. Element chimic din grupa metalelor alcalino-pământoase, de culoare albă-argintie, ai cărui compuși se folosesc la fabricarea vopselelor, a sticlei și în pirotehnie. — Din fr. **baryum**.

BARIZ s.n. v. **bariș**.

BĂRĪĂ, *barje*, s.f. 1. Ambarcațiune (de mare tonaj) cu fundul plat, fără propulsie proprie, remorcată de altă navă. 2. Barcă cu velă pătrată, pentru pescuitul pe râuri. — Din fr. **barge**.

BĂRMAN, *barmani*, s.m. Persoană care servește la bar³. ♦ Proprietar al unui bar³. — Din fr., engl. **barman**.

BĂRMANIȚĂ, *barmanițe*, s.f. Femeie care servește la bar³. — **Barman** + suf. -iță.

BAROĂNĂ, *baroane*, s.f. Baroneasă. — Din **baron**. Cf. fr. *baronne*.

BARÓC, -Ă, *baroci*, -ce, adj., s. n. (Stil artistic specific sec. XVI–XVIII) care este caracterizat prin gustul pentru colosal și grandios, prin neregularitate și exces de ornamente complicate. ♦ Adj. (Despre construcții, mobilă, sculptură, pictură

etc.) Care este realizat în acest stil. ♦ (Stil literar) caracterizat printr-o mare libertate și fantezie de exprimare. — Din fr. **baroque**.

BAROGRĂF, *barografe*, s.n. Barometru care înregistrează în mod automat curba înălțimilor atinse de un avion. — Din fr. **barographe**.

BAROGRĂMĂ, *barogramme*, s.f. Curbă înregistrată de barograf. — Din fr. **barogramme**.

BAROMÉTRIC, -Ă, *barométrici*, -ce, adj. Al barometrului, de barometru. — Din fr. **barométrique**.

BAROMÉTRU, *barometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea presiunii atmosferice. — Din fr. **baromètre**.

BARÓN, *baroni*, s.m. (În Apusul și Centrul Europei) Titlu nobiliar în ierarhia feudală, superior cavalerului și inferior vicontelui; persoană care are acest titlu. — Din fr. **baron**.

BARONEĂSĂ, *baronese*, s.f. (În societatea medievală din Apusul și Centrul Europei) Femeie care posedă o baronie; soție sau fiică de baron; baroană. — **Baron** + suf. -easă.

BARONÉT, *baroneți*, s.m. Titlu nobiliar ereditar în Anglia al membrilor unui ordin de cavaleri; persoană care are acest titlu. — Din fr. **baronnet**.

BARONIE, *baronii*, s.f. (Rar) Titlu de baron; domeniul unui baron. — Din fr. **baronnie**.

BARÓS, *baroase*, s.n. Ciocan foarte mare și foarte greu utilizat la lucrările de fierărie, în minerit etc. [Pl. și: *barosuri*] — Din fig. **baros**.

BAROSÂN, -Ă, *barosani*, -e, adj. (Fam.) Mare (și greu). ♦ Fig. (Substantivat, arg.) Persoană influentă, bogată. — **Baros** + suf. -an.

BAROSCÓP, *baroscoape*, s.n. Aparat în formă de balanță, cu ajutorul căruia se demonstrează existența presiunii atmosferice și principiul lui Arhimede pentru gaze. — Din fr. **baroscope**.

BARÓU, *barouri*, s.n. Organizație profesională a avocaților. — Din fr. **barreau**.

BARȘÓN, *barșoane*, s.n. (Reg.) Catifea (roșie). — Din magh. **baršony**.

BĂRTIȚĂ, *bartițe*, s.f. (Reg.) Pojghiță de mușcagă care se formează pe borș sau pe zeama de varză acră. — Et. nec.

BĂRZĂ, *berze*, s.f. Pasăre migratoare din ordinul ciconiiformelor, cu ciocul roșu, gâtul și picioarele lungi și cu penele, de obicei, albe, afară de vârfurile aripilor, care sunt negre: cocostărc (*Ciconia ciconia*). — Cf. alb. *bar dh e*.

BAS, (1) s.n., (2) *bași*, s.m., (3) *basuri*, s.n. 1. S.n. Registru cel mai jos al vocii bărbătești; sunetul cel mai grav al unui acord muzical. 2. S.m. Cântăreț a cărui voce se plasează în acest registru; basist. 3. S.n. Instrument care deține în orchestră un rol analog cu acela al basului (2) într-un cor. — Din it. **baso**, fr. **basse**.

BASAMÁC, (2) *basamace*, s.n. 1. Rachiu (colorat) de calitate inferioară. 2. Sort de basamac (1). — Cf. tc., sb. *basamak* „grad”.

BASARABEÁN, -Ă, *basarabeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din regiunea istorică Basarabia. 2. Adj. Care aparține Basarabiei sau basarabenilor (1), privitor la Basarabia ori la basarabeni. — **Basarabia** (n.pr.) + suf. -ean.

BASARABEANCĂ, *basarabence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din regiunea istorică Basarabia. — **Basarabean** + suf. -că.

BASC¹, *bascuri* s.n. Parte a unei jachete (sau fuste) care, pornind din talie, acoperă șoldurile. — Din fr. **basque**.

BASC², *bascuri*, s.n. Beretă cu marginile îndoite înăuntru. [Var.: **băscă** (pl. *băști*) s.f.] — Din fr. [beret] **basque**.

BASC³ s.n. v. **băscă**.

BASC⁴, -Ă, *basci*, -ce, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Țara Bascilor, regiune situată în Pirinei, în Franța și Spania. 2. Adj. Care aparține sau este caracteristic bascilor (1), privitor la basci. ♦ (Substantivat, f.) Limba izolată neindo-europeană, vorbită de basci. — Din fr. **basque**.

BĂSCĂ s.f. v. **basce²**.

BĂSCHET, (1) s.n., (2) *bascheți*, s.m. 1. S.n. Baschetbal. 2. S.m. (Mai ales la pl.) Ghete de baschetbal. — Din fr. **basket**.

BĂSCHETBAL s.n. Joc sportiv disputat între două echipe de câte cinci jucători, care marchează punctele făcând să treacă mingea prin coșul de sfoară împletită fixat de un panou înalt pe terenul echipei adverse; baschet. — Din engl., fr. **basketball**.

BĂSCHETBALÍST, -Ă, *baschetbaliști*, -ste, s.m. și f. Sportiv care practică baschetbalul. — **Baschetbal** + suf. -ist.

BASCULĂ, *basculez*, vb. I. Intrans. (Despre un corp) A se roti parțial în jurul unei axe orizontale care nu trece prin centrul de greutate; a se balansa. — Din fr. **basculer**.

BASCULĂNT, -Ă, *basculanți*, -te, adj., s.f. 1. Adj. Care basculează sau care poate bascula; care se balansează ♦ *Autocamion* (sau *camion*, *vagon*) *basculant* = autocamion (sau camion, vagon) a cărui platformă se ridică pentru a descărca materialele transportate. 2. S.f. Platformă (cu obloane) sau vagon care se poate ridica și înclina într-o parte pentru a descărca, prin răsturnare, materialele transportate. — Din fr. **basculant**.

BASCULĂRE, *basculări*, s.f. Acțiunea de a *bascula*. — V. **bascula**.

BASCULĂTOR, *basculatoare*, s.n. Dispozitiv folosit la descărcarea prin basculare a vagoanelor, a autocamioanelor etc.; culbutor (1). — **Bascula** + suf. -tor (după fr. *basculeur*).

BASCULĂ, *bascule*, s.f. 1. Aparat care permite cântărirea corpurilor grele cu ajutorul unor greutateți (de o sută de ori) mai mici. 2. Scândură sau părghie mobilă așezată în cumpănă pe un suport. 3. Partea metalică a armelor de vânătoare cu țevi mobile. — Din fr. *bascule*.

BASEBALL s.n. Joc sportiv național nord-american, asemănător cu oina. [Pr.: *béisbol*] — Din engl. *basse-ball*.

BASEDOW s.n. Boală endocrină care se manifestă prin creșterea în volum a glandei tiroide, exoftalmie, tulburări cardio-vasculare, scădere ponderală, insomnie etc.; boala lui Basedow. [Pr.: *ba-ze-*. — Acc. și: *basedów*. — Scris și: *Bazedov*] — Din fr. (*maladie de*) *Basedow*.

BASEDOWIAN, *-Ă*, *basedowieni*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care prezintă caracteristicile bolii lui Basedow. — Din fr. *basédowien*.

BASÉT, *baseti*, s.m. Câine de vânătoare cu corpul lunguiet, cu labelle scurte, cu urechile lungi și cu pete roșietice sau negre pe corp. — Din fr. *basset*.

BASIC s.n. (Inform.) Limbaj simbolic ușor accesibil, universal. [Pr.: *béisic*] — Din engl. *basic*.

BASIC-ENGLISH s.n. Formă simplificată a limbii engleze, având la bază circa 850 de cuvinte și un minimum de reguli gramaticale, creată cu scopul de a servi ca limbă internațională. [Pr.: *béisic-ingles*] — Cuv. engl.

BASIDIE, *basidii*, s.f. Organ special al unor ciuperci pe care se formează spori. — Din germ. *Basidie*, Cf. fr. *baside*.

BASIDIOMICETĂ, *basidiomicete*, s.f. (La pl.) Clasă de ciuperci saprofite sau parazite la care spori se formează la exterior, pe basidii; (și la sg.) ciupercă făcând parte din această clasă. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. *basidiomycète*.

BASIDIOSPÓR, *basidiospori*, s.m. Spor produs de basidii. — Din fr. *basidiospore*.

BASÍST, *basisti*, s.m. 1. Bas (2). 2. Muzicant care cântă la contrabas sau la un instrument cu timbru de bas (1). — Din fr. *basiste*.

BASM, *basme*, s.n. 1. Narațiune (populară) cu elemente fantastice supranaturale, care simbolizează forțele binelui și ale răului în lupta pentru și împotriva fericirii omului. ✦ Expr. (Fam.) *A se face de basm* = a se face de răs. 2. Născocire, minciună, scormitură. — Din sl. *basni*.

BASMĂ, *basmale*, s.f. Bucată de pânză sau de mătase (colorată), folosită de femei pentru a-și acoperi capul. ✦ Expr. *A scoate* (pe cineva) *basma curată* = a scoate (pe cineva) nevinovat. *A ieși* (sau *a scăpa*) *basma curată* = a scăpa cu bine dintr-o încurcătură. [Var.: (inv.) *băsmă* s.f.] — Din tc. *basma*.

BASMANGIU, *basmangii*, s.m. (Inv.) Fabricant sau negustor de basmale. — Din tc. *basmaci*.

BĂSNĂ, *basne*, s.f. (Inv.) Povestire, relată mincinoasă, scormită, falsă; băsnire. — Din sb. *basna*. Cf. bg. *basnea*.

BASORELIÉF, *basoreliéfuri*, s.n. Lucrare de sculptură cu figuri scoase în relief pe un fond cu care fac corp comun. [Pr.: *-li-ef*. — Var.: (inv.) *basoreliév*, (neobișnuit) *basrelief* s.n.] — Din it. *basorilievo*, fr. *bas-relief*.

BASORELIÉV s.n. v. *basoreliéf*.

BASRELIÉF s.n. v. *basoreliéf*.

BĂSTA adv. (Fam.) Ajunge! destul! gata! (*Și*) *cu asta, basta!* — Din it. *basta*. **BASTÁRD**, *-Ă*, *bastarzi*, *-de*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Copil nelegitim; bitang. 2. S.m. și f. Plantă sau animal rezultat din încrucișarea a două specii deosebite; corcitură. 3. Adj. Batard. *Sciere bastardă*. — Din it. *bastardo*.

BASTÁRN, *-Ă*, *bastarni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană aparținând unei populații de origine germanică, stabilită la est de munții Carpați (sec. II î.H.) și asimilată mai târziu de geto-daci. 2. Adj. Care aparține bastarnilor (1), privitor la bastarni. — Din lat. *Bastarnae*.

BASTIMÉNT, *bastimente*, s.n. Navă (de război) de dimensiuni mari. — Din it. *bastimento*.

BASTINGÁJ, *bastingaje*, s.n. Totalitatea chesoanelor, dulapurilor sau rastelelor în care se păstrează efectele echipajului pe o navă. — Din fr. *bastingage*.

BASTIÓN, *bastioane*, s.n. (Adesea fig.) Fortificație cilindrică sau poligonală, construită de obicei la colțurile unei fortărețe. [Pr.: *-ti-on*] — Din fr. *bastion*.

BASTÓN, *bastoane*, s.n. Bucată de lemn lungă (cam de un metru) și subțire, de obicei curbată la un capăt, care se poate ține în mână și are diverse utilizări. ✦ *Baston de mareșal* = un fel de baston scurt, purtat de un mareșal. ✦ Lovitură dată cu această bucată de lemn. — Din it. *bastone*.

BASTONÁDĂ, *bastonade*, s.f. (Livr.) Mulțime de lovituri date cuiva cu bastonul; ciomăgeală. — Din fr. *bastonnade*.

BASTONÁȘ, *bastonașe*, s.n. Diminutiv al lui *baston*. — *Baston* + suf. *-aș*.

BAȘ¹ (Inv.) Element de compunere având sensul de „principal, cu gradul cel mai înalt”, izolat din cuvinte turcești care denumeau funcții sau ranguri (*baș-aga*, *baș-caimacam* etc.) și folosit uneori la formarea de substantive. — Din tc. *baș*.

BAȘ² adv. (Reg.) Chiar, tocmai. — Din sb. *baš*.

BAȘ³, *bași*, s.m. (Inv.) 1. Căpetenie. 2. Staroste al unei bresle de meseriași sau de negustori. — Din tc. *baș*.

BAȘ-AGÁ, *baș-agle*, s.m. Comandant al unui detașament din armata otomană. — Din tc. *başağa*.

BAȘ-BOIÉR, *baș-boieri*, s.m. (Inv.) Cel mai de seamă boier al țării; *p. ext.* boier mare. — *Baș¹* + *boier*.

BAȘ-BULUCBÁȘ, *baș-bulucbași*, s.m. Căpetenia bulucbașilor. — Din tc. *başbölükbaşı*.

BAȘBUZÚC, *başbuzuci*, s.m. Ostaș voluntar, fără soldă, din trupele otomane neregulate, care trăia din jaf. ✦ Persoană apucătoare, violentă și grosolană, care încalcă regulile de conviețuire socială. — Din tc. *başibozuk*, „trupe neregulate”.

BĂȘCA adv., prep. (Pop. și fam.) 1. Adv. Despărțit, deosebit, separat; în chip deosebit, în alt mod. 2. Prep. (În) afară de..., exceptând, nepunând la socoteală... — Din tc. *baška*.

BAȘ-CAIMACÁM, *baș-caimacami*, s.m. Întâiul caimacam, șeful caimacacilor. — Din tc. *baş kaymakam*.

BĂȘCÁJ, *băști*, s.f. 1. (Inv. și reg.) Beci. 2. (Inv.) Ridicătură de pământ întărită care protejea o fortificație; redută. [Var.: *băstă* s.f.] — Din pol. *baszta*.

BĂȘCHIE, *başchi*, s.f. Ciocan cu vârful prevăzut cu un șanț în formă de v, folosit pentru bătărea cercurilor metalice ale butoaielor. — Din bg. *bashkija*.

BAȘ-CIOHODÁR, *baș-ciohodari*, s.m. (Inv.) Întâiul ciohodar. — Din tc. *baş çuhadar*.

BĂȘKÍR, *-Ă*, *başkiri*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Başkiria sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Başkiria sau başkiriilor (1), privitor la Republica Başkiria ori la başkiri. ✦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de başkiri. — Din rus. *başkir*. Cf. fr. *bachkir*.

BAȘOÁLDÁ, *başoalde*, s.f. (Arg.) Femeie neglijentă, greoaie, grasă; femeie destrăbălată, ușuratică. — Et. nec.

BĂȘTÁ s.f. v. *bașcă*.

BĂȘTINÁ s.f. (În loc. adj. și adv.) *De băștină* = originar, autohton; din moștrămoși. — Din bg., sb. *baština*.

BATÁJ, *bataje*, s.n. (Text.) Operație constând în lovirea repetată cu bătoarea² (2) a masei de material fibros desfăcut în prealabil în procesul filării. — Din fr. *batage*.

BATÁL¹, *batali*, s.m. Berbec castrat în vederea îmbunătățirii calității cărnii și a lăunii. — Cf. tc. *battal* „netrebnic”.

BATÁL², *batale*, s.n. Groapă de depozitare a țițeiului, a noroiului rezultat prin săpare sau a diverselor reziduuri de fabricație din industria petrolului. — Et. nec.

BATALIÓN, *batalioane*, s.n. Unitate militară formată din mai multe companii. ✦ (Mai ales la pl.) Mulțime de ființe (organizate, încolonate). [Pr.: *-li-on*] — Din pol. *batalion*, rus. *batalion*. Cf. it. *battaglione*, fr. *bataillon*.

BATÁNT, *-Ă*, *batanți*, *-te*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre uși, ferestre, capace etc.) Care se închide singur, printr-o mișcare de du-te-vino în jurul unei axe verticale situate la una dintre margini. 2. S.n. Panou mobil la o poartă sau la o ușă. — Din fr. *batant*.

BATÁRD, *-Ă*, *atarzi*, *-de*, adj. (Despre scriere) Care este intermediar între scrierea rondă și cea cursivă; (despre penițe) care are forma potrivită spre a servi la acest fel de scriere; bastard. ✦ (Substantivat, f.) Literă din această scriere. — Din fr. *batard*.

BATÁRDÓU, *batardouri*, s.n. Dig, baraj (provizoriu) așezat în amonte de diverse lucrări de fundații, reparații de poduri etc. spre a secăra terenul pe care se fac aceste lucrări; *p. ext.* spațiul astfel delimitat. — Din fr. *batardeau*.

BATÁT, *-Ă*, *bataiți*, *-te*, s.m. și f. 1. S.m. Plantă perenă din țările calde, cu tulpina lungă, târătoare, cu frunze mari, cu flori albe sau roz, cultivată pentru tuberculele sale comestibile bogate în amidon, vitamine și zahăr, cartof dulce (*Ipomoea batatas*). 2. S.f. (P. restr.) Tuberculel acestei plante. — Din rus. *batat*. Cf. sp., port., it. *bataia*.

BATÁV, *-Ă*, *batavi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație germanică ce locuia, în Antichitate, pe teritoriul Olandei de astăzi; (și la sg.) persoană care a aparținut acestei populații. 2. Adj. Care aparține batavilor (1), referitor la batavi. — Din fr. *Batave*.

BÁTÁ, *bete*, s.f. 1. (La pl.) Cingătoare îngustă și lungă, țesută din lână de diferite culori. 2. (Reg.) Betelie. — Lat. **bitta* (= *vitta* „legătură”).

BÁTÁR adv. (Reg.) Cel puțin, măcar, barem! ✦ (Cu valoare de conjuncție, urmat de „că”). Cu toate că, deși. [Var.: *bátár* adv.] — Din magh. *bátor*.

BÁTČÁ¹, *batce*, s.f. (Reg.) Nicovală mică pe care coșul își ascute coasa, bătând-o cu ciocanul. — Et. nec.

BÁTČÁ², *batce*, s.f. (Reg.) Un fel de capcană folosită la prinderea rozătoarelor mici. — Et. nec.

BÁTČÁ³, *batce*, s.f. 1. Pește mic, asemănător cu plătica, verde-albăstrui pe spate și argintiu pe abdomen (*Blicca björkna*). 2. (Reg.) Pelican, babiță. — Din ukr. *babka* (refăcut după *bate*).

BĂTE, *bat*, vb. III. I. 1. Tranz. și refl. A (se) lovi, a (se) izbi repetat și violent (cu palma, cu pumnul, cu bățul, cu biciul etc.). *A bate peste obraji*, *peste gură*, *peste picioare*. *A bate la palmă*, *la tâlpi*, *la spate*. *A bate în cap*. ✦ Expr. (Tranz.) *Bătat în cap* = prost, nebun, țicnit. (Refl.) *A se bate cu pumnii în piept* = a se mândri, a se fuduli; a face caz de ceva. ✦ Tranz. A atinge, a lovi ușor cu palma umărului, mâna sau spatele cuiva spre a-i atrage atenția, a-l reconforta sau a-i arăta bunăvoință; a lovi în același fel o parte a corpului unui animal spre a-l liniști sau a-l mângâia. ✦ Expr. *A bate pe cineva la cap* sau *a bate capul cuiva* = a cicăli, a plictisi pe cineva cu vorba. (Refl. recipr.; fam.) *A se bate pe burtă cu cineva* = a fi într-o intimitate familiară cu cineva. *A bate palma* (sau, arg., *laba*) *cu cineva* = a da mâna

cu cineva; *p. ext.* a încheia cu cineva o tranzacție, dând mâna cu el în semn de învoială. **2.** Tranz. A învinge un adversar într-un joc, la un concurs (sportiv); a birui un dușman în luptă, în război. ◊ Expr. *A bate un record (sportiv)* = a depăși un record (sportiv). ◊ Refl. A se lupta, a se război. ◊ Loc. vb. (Refl. recipr.) *A se bate în duel* = a se duela. ◊ Expr. (Refl. recipr.) *A se bate cap în cap* = a fi în opoziție, în contradicție, a nu se potrivi. *Se bate ziua cu noaptea* = se luminează de ziua sau amurgeste. **3.** Tranz. A lovi, a izbi repetat (cu un instrument potrivit) un obiect, un material etc. în diverse scopuri. *Gospodina bate covoarele. Bate fierul până-i cald.* ◊ Loc. vb. (Fam.) *A bate la mașină* = a dactilografia. *A bate la ochi* = a frapa (1). ◊ Expr. *A bate bani* = a fabrica monede de metal. *A bate monedă* = a) a fabrica monede de metal; b) a insista asupra erorii cuiva, în defavoarea lui. *A bate toba* = a spune peste tot un secret (intim) incredințat de cineva. *A bate o carte* = a juca o carte de joc. *A bate tactul (sau măsura)* = a lovi (ușor) un obiect cu mâna sau a imita lovirea lui în ritmul unei bucăți muzicale sau al unui vers. *A bate mult drum (sau multă cale)* = a parcurge o distanță lungă. *A bate podurile* = a vagabonda. *A bate (pasul) pe loc* = a nu realiza nici un progres într-o acțiune, a nu înainta într-o problemă. *A bate câmpii* = a spune cu totul altceva decât ceea ce se discută, a divaga, a vorbi aiurea. ◊ A fixa un obiect țintuindu-l de ceva. *A bătut tablourile pe pereți. Bătuse capacul lăzii în cuie.* ◊ A freca învărtind și lovind de pereții unui vas. *Batem albușurile până fac spumă. Bate untul în puțin.* ◊ A freca, a apăsa producând bășici, răni sau bătăături. *Mă bate un pantof.* ◊ (La războiul de țesut) A presa cu spată firele din băteală. **II.** Intranș. **1.** A izbi în ceva făcând zgomot; a ciocăni (la poartă, la ușă, la fereastră). *Valurile bat în zidul cetății. Cine bate oare la fereastră mea?* ◊ Expr. *A bate la ușa cuiva* = a veni la cineva spre a-i cere un ajutor material. *A bate din picioare* = a tropăi. *A bate din (sau în) palme* = a aplauda. *A bate din gură degeaba (sau în vânt)* = a vorbi în zadar, a trăncăni. **2.** A face o mișcare (relativ regulată). ◊ Expr. *A bate din aripi* = (despre păsări) a face mișcarea de zbor lovind aerul cu aripile. *A bate mătânii* = a îngenuchea și a atinge fruntea cu pământul de mai multe ori la rând, în semn de pocăință sau de cucernicie. ◊ (Despre organe sau părți ale corpului omenesc) A avea pulsații ritmice; a palpa, a zvăcni. *Îi bate inima de frică. Îmi bat tâmplile.* ◊ Refl. *Mi se bate ochiul drept.* ◊ (Despre un motor sau un organ de motor) A funcționa dereglat, scoțând zgomote anormale. **3.** (Despre arme de foc) A trage, a trimite proiectilul până la o anumită distanță, până într-un anumit punct. *O pușcă veche care nu mai bătea decât la 100 de pași.* ◊ (Inv.) A bombarda. ◊ (Reg.; despre câini) A lătra. ◊ Intranș. și tranz. (Despre aștri) A atinge (ceva) cu razele. *Puneți pâlăria, să nu te bată soarele la cap.* ◊ (Despre ape) A se izbi (de maluri etc.). **4.** A face aluzie critică la ceva. *Bate în ciocoi.* ◊ Expr. *A-și bate joc de cineva (sau de ceva)* = a) a lua în derădere pe cineva; b) a necinsti, a viola o fată, o femeie. **5.** (Despre vânt) A sufla. **6.** (Despre ploaie, grindină, brumă) A cădea (lovind) peste semănături, livezi etc. **7.** (În expr.) *A bate în retragere* = a) a se retrage din luptă; b) a retragea cele spuse mai înainte. **8.** (Despre culori) A se apropia de..., a avea o nuanță de... *Bate în albastru.* **III.** Intranș. și tranz. A emite zgomote ritmice care indică ceva. ◊ (Inv.; despre telegraf) A emite tăcânitul prin care se transmite mesajele telegrafice. ◊ Expr. (Tranz.) *A bate o telegramă (sau o depeșă)* = a da, a transmite o telegramă. ◊ (Despre un clopot, un ceasornic, despre toacă etc.) A emite sunete ritmice cu o anumită semnificație. — Lat. *batt(u)ere*.

BĂTERE, *bateri*, s.f. Acțiunea de a (se) bate; bătut! — V. *bate*.

BATERIE, *baterii*, s.f. 1. Subunitate de artilerie compusă din patru, șase sau opt tunuri, cu mijloacele de tracțiune, utilajul și personalul necesar. **2.** Grup de aparate, de dispozitive sau de piese identice asociate în vederea executării unei operații. ◊ *Baterie electrică* = reunire a mai multor butelii de Leyda sau a mai multor elemente voltace spre a produce electricitate. *Baterie solară* = sursă de energie formată dintr-un grup de generatoare fotoelectrice cu semiconductori, care transformă energia radiației solare în energie electrică. **3.** Ansamblul instrumentelor de percuție (într-o orchestră). **4.** Vas cu gheață în care se află sticle cu băutură. ◊ P. ext. Un litru de vin și o sticlă de sifon luate împreună. — Din fr. *batterie*.

BATERIST, *bateriști*, s.m. Persoană care asigură acompaniamentul ritmic la instrumente de percuție. — *Baterie* + suf. *-ist*.

BATIĂLĂ adj. (În sintagma) *Regiune (sau zonă) batială* = regiune în mări și oceane cuprinsă între adâncimea de 200 și 2 500 m. [Pr.: -ti-a-] — Din fr. *bathyalie*.

BATIC, *baticuri*, s.n. 1. Țesătură subțire imprimată în culori. **2.** Basma (subțire și) colorată. — Din fr. *batik*.

BATIMETRIE s.f. Ramură a hidrometriei care se ocupă cu măsurarea adâncimii apelor în mări, lacuri și râuri. — Din fr. *bathymétrie*.

BATIMÉTRU, *batimetre*, s.n. Aparat care măsoară adâncimea apelor din mări, lacuri, râuri etc. — Din fr. *bathymètre*.

BATÎR, *batire*, s.n. Fir de bumbac răscuit ușor, puțin mai gros decât ața de cusut, întrebuințat la înșălăt. — Et. nec.

BATISCĂF, *batiscafuri*, s.n. Aparat de explorare a marilor adâncimi submarine care se poate deplasa prin mijloace proprii. — Din fr. *bathyscaphe*.

BATISFÉRĂ, *batisfere*, s.f. Cabină în formă de sferă în care cercetătorii pot coborî până la mari adâncimi submarine, păstrând legătura prin cablu cu navamamă. — Din fr. *bathysphère*.

BATIST, (2) *batisturi*, s.n. 1. Țesătură din fire foarte subțiri de bumbac sau de in. **2.** Sortiment de batist (1). — Din fr. *batiste*.

BATISTĂ, *batiste*, s.f. Bucată pătrată de pânză întrebuințată la șters nasul, fața, mâinile etc. — Din fr. *batiste*.

BATIŪ, *batiuri*, s.n. Construcție de oțel sau de fontă pe care se montează mecanismele unui sistem tehnic stabil și prin intermediul căreia acesta se poate fixa pe o fundație, pe un teren etc. — Din fr. *bâti*.

BĂTÎR adv. v. *batâr*.

BATJOCORĂ s.f. v. *batjocură*.

BATJOCORĂ, *batjocoresc*, vb. IV. Tranz. A face pe cineva sau ceva de răs, de rușine, de ocară; *p. ext.* a umili, a înjosi. ◊ A necinsti o femeie. [Var.: (reg.) *batjocuri* vb. IV] — Din *batjocură*.

BATJOCORIRE, *batjocoriri*, s.f. Faptul de a *batjocuri*. — V. *batjocuri*.

BATJOCORITÓR, -OĂRE, *batjocoritóri*, -oare, adj. Care batjocorește. — *Batjocori* + suf. *-tor*.

BATJOCURĂ, *batjocuri*, s.f. Luare în răs, bătaie de joc; vorbă, faptă, lucru de răs, de ocară, de insultă. ◊ Expr. *A fi (sau a ajunge, a se face) de batjocură* = a fi (sau a ajunge, a se face) de răs, a deveni ridicol. [Var.: *batjocoră* s.f.] — Refăcut din *batjocuri* (pl. lui *batjoc* inv. „bătaie de joc” <*bate* + *joc*).

BATJOCURĂ vb. IV v. *batjocuri*.

BATÓC s.n. v. *batog*.

BATÓG, *batoguri*, s.n. Spinare de morun sau de nisetur, sărată și afumată; *p. gener.* carne de pește sărată și afumată. [Var.: *batóc* s.n.] — Din sb. *batok*, rus. *batog*.

BATÓJÍT, -Ă, *batojiți*, -te, adj. (Reg.) Fără putere; stors, istovit (de bătrânețe). — Cf. rus. *batojít*.

BATOLÍT, *batoliți*, s.m. Rocă în formă de masiv învârcinată în adâncul scoarței Pământului. — Din fr. *batolite*.

BATÓN, *batoane*, s.n. Bucată (de vanilie, de ciocolată, de ceară etc.) lunguiată sau în formă de bastonaș. — Din fr. *bâton*.

BATÓZĂR, *batozari*, s.m. (Rar) Muncitor care asigură funcționarea batozei. — *Batoză* + suf. *-ar*.

BATÓZĂ, *batoze*, s.f. Mașină agricolă care desface boabele din spice, din pâstăi, din stuleți și le separă de celălalte părți ale plantei; mașină de treiater, treiaterătoare. — Din fr. *batteuse*.

BATRACIÁN, *batracieni*, s.m. (La pl.) Clasă de vertebrate care cuprinde animalele amfibii; (și la sg.) animal care face parte din această clasă; amfibian. [Pr.: -ci-an] — Din fr. *batracien*.

BAU interj. Cuvânt cu care se sperie, de obicei în glumă, copiii. — Onomatopee.

BAUBĂU s.m. Personaj imaginar cu care se sperie copiii mici. [Var.: *babău* s.m., *babăua* s.f.] — Din *bau* (repetat).

BAUXÍTĂ, *bauxite*, s.f. Oxid de aluminiu care se găsește în natură ca minereu de diferite culori. [Pr.: *ba-u*] — Din fr. *bauxite*.

BAVAREZ, -Ă, *bavarezi*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Bavaria. **2.** Adj. Care aparține Bavariei sau bavarezilor (1), privitor la Bavaria sau la bavarezi. — *Bavaria* [ia] (n.pr.) + suf. *-ez*.

BAVÉTĂ, *bavete*, s.f. Bărbiță (1). [Var.: *babétă* s.f.] — Din fr. *bavette*.

BAVETÍCĂ, *bavețele*, s.f. Diminutiv al lui *bavetă*; bărbiță (1). — *Bavetă* + suf. *-ică*.

BAVŪRĂ, *bavuri*, s.f. (Tehn.) Material rămas peste profilul normal pe suprafața pieselor prelucrate sau turnate. — Din fr. *bavure*.

BAX, *baxuri*, s.n. Cutie de diferite dimensiuni, în care se ambalează cutii mai mici cu produse de același fel; conținutul unei asemenea cutii. — Din engl. *box*.

BAZĂ, *bazez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) sprijini, a (se) întemeia pe ceva. ◊ Refl. A avea încredere în sprijinul cuiva, a se lăsa în nădejdea cuiva; a se bizui. — Din fr. *baser*.

BAZACÓNIE, *bazaconii*, s.f. Lucru bizar, de mirare, de necrezut. ◊ (Fam.) Năzbâtie, poznă, ștregărie. — Din sl. *bezŭ-zakonije*.

BAZĂLT, (2) *bazalturi*, s.n. 1. Rocă vulcanică de culoare închisă, întrebuințată la construcții și la pavaje. **2.** Varietate de bazalt (1). — Din fr. *basalte*, lat. *basaltes*.

BAZĂLTIC, -Ă, *bazaltici*, -ce, adj. Care conține bazalt, de bazalt. — Din fr. *basaltique*.

BAZĂÓCHI, -OĂCHE, *bazaochi*, -oache, adj. (Reg.) 1. Sașiu. 2. Nebunatic, ștregar, poznăș. — Cf. ucr. *bezokij*.

BAZĂR, *bazaruri*, s.n. Loc în aer liber sau magazin în care se vând tot felul de obiecte, mai ales mărțișuri. — Din fr. *bazar*.

BĂZĂ, *baze*, s.f. **1.** 1. Parte care susține un corp, o clădire sau un element de construcție; temelie, temelie. ◊ Latură a unui triunghi sau a unui poligon ori față a unui poliedru (care se reprezintă de obicei în poziție orizontală). ◊ Dreaptă care servește ca linie de pornire pentru construirea unei serii de triunghiuri topografice.

2. Fig. Ceea ce formează temelul a ceva, elementul fundamental, esențial. ◊ Loc. adj. *De bază* = fundamental, esențial. *Fără bază* = neîntemeiat, inconsistent. ◊ Loc. adv. *Pe (sau în) bază...* sau *pe bază de...* = în conformitate cu..., pe principiul... ◊ Expr. *A avea (ceva) la bază* = a se întemeia pe ceva (sigur). *A pune bazele a ceva* = a întemeia, a funda. ◊ Elementul principal al unei substanțe chimice sau farmaceutice. **3.** (De obicei urmat de determinarea „economică”) Totalitatea relațiilor de producție într-o etapă determinată a dezvoltării sociale. **4.** Loc de concentrare a unor rezerve de oameni, de materiale etc., care servește ca punct de plecare pentru

o anumită activitate. *Basă de aprovizionare. Basă de recepție. Basă de atac.*
 ✧ *Basă aeriană* = aeroport militar. *Basă navală* = port militar. *Basă sportivă* = complex de instalații sportive. **5.** (În sintagma *Basă craniului* = partea craniului care închide cutia craniară înspre ceafă. **II.** Substanță chimică alcătuită dintr-un atom metallic legat cu unul sau mai mulți hidroxili, care albăstrește hârtia roșie de tumesol, are gust leșetic și, în combinație cu un acid, formează o sare. **III. 1.** Distanță între difuzoarele (externe) ale unui sistem de redare stereofonică. **2.** (Electron.) Electrod corespunzător zonei cuprinse între cele două joncțiuni ale unui tranzistor. **3.** (Electron.; în sintagma *Basă de timp* = unitate funcțională a unor aparate electronice, care generează impulsuri la intervale de timp precise. — Din fr. *base*, (f 3) rus. [ekonomiceskaia] *baza*.

BĂZIC, -Ă, *bazici*, -ce, adj. (Despre substanțe) Care are proprietățile unei baze (II). — Din fr. *basique*.

BĂZILÉU, *bazilei*, s.m. **1.** Titlu purtat de regi în Grecia homerică; persoană care avea acest titlu. **2.** Tilu purtat de cel de-al doilea arhonte, care păstra între atribuțiile sale religioase vechea funcție sacră a regilor; persoană care avea acest titlu. **3.** Titlu oficial al regilor persani până la cucerirea arabă; persoană care avea acest titlu. **4.** Conducător al unei entități politice barbare. **5.** Titlu purtat de împărații bizantini începând cu sec. VII d.H.; persoană care avea acest titlu. — Din fr. *basileus*.

BĂZILICĂL, -Ă, *bazilicali*, -le, adj. Care aparține unei bazilici, care se referă la o bazilică. — Din fr. *basilical*.

BĂZILICALE s.f. pl. v. *vasilicale*.

BĂZILICĂ, *bazilici*, s.f. **1.** Biserică romano-catolică medievală, în formă de dreptunghi, împărțită în interior în trei părți prin șiruri de coloane; (azi) nume dat unei biserici sau unei catedrale impunătoare. **2.** (La romani) Edificiu public cu interiorul împărțit, prin șiruri de coloane, în trei sau în cinci părți. — Din fr. *basilique*, lat. *basilica*.

BĂZIN, *bazine*, s.n. **1.** Rezervor deschis, de mari dimensiuni, construit din metal, din piatră, din ciment etc. ✧ Rezervor de apă amenajat pentru inot sau pentru sporturile care se practică în apă. **2.** (Și în sintagma *bazin hidrografic*) Regiune din care un râu, un fluviu, un lac sau o mare își adună apele. ✧ Regiune delimitată de albiile tuturor afluenților unui râu sau ai unui fluviu. ✧ *Bazin portuar* = parte a unui port, special amenajată pentru staționarea vaselor (în vederea încărcării și descărcării lor). ✧ Regiune geografică bogată în zăcăminte de minerale, în special de cărbuni. **3.** (Anat.) Cavitate situată în partea inferioară a abdomenului și constituită din oasele iliace; pelvis. — Din fr. *basin*.

BĂZINĂȘ, *bazinașe*, s.n. Diminutiv al lui *bazin*. — *Bazin* + suf. -aș.

BĂZINÊT, *bazinete*, s.n. (Anat.) Segment al canalului excretor al rinichiului, în regiunea hilului. — Din fr. *basinet*.

BĂZON, *bazoane*, s.n. Bucată de stofă, de piele sau de pânză, aplicată peurul² pantalonilor, al izmenelor sau al chiloților, pentru a-i cărpi sau pentru a-i întări. — Et. nec.

BĂZONĂ, *bazonez*, vb. I. Tranz. A pune un bazon, a cărpi cu bazoane. — Din *bazon*.

BĂZONĂT, -Ă, *bazonați*, -te, adj. Care este cărpi cu bazoane. — V. *bazona*.

BĂZOOKA, *bazooka*, s.f. Aruncător de grenade antitanc. [Pr.: *bazūca*] — Cuv. engl.

BĂ interj. (Arg.) Măi. — Et. nec.

BĂBĂCĂ s.m. v. *babacă*.

BĂBĂICĂ, *băbăici*, s.f. (Reg.) Vâslă¹. [Var.: *bobăică* s.f.] — Din ucr. *babajka*.

BĂBĂCĂȚĂ, *băbăcuți*, s.m. (Înv. și reg.) Diminutiv al lui *babacă*. — *Babacă* + suf. -uță.

BĂBĂLUC s.m. (Reg.; în loc. adj. și adv.) Din *băbăluc* = (care datează) din moși-strămoși, din timpuri străvechi. — Din sb. *babaluk*.

BĂBĂREĂSĂ, *băbărese*, s.f. (Reg.) Babă (care descântă sau ghicește). — Cf. *babă*.

BĂBĂTIE, *băbății*, s.f. (Reg.) Babă. ✧ Nevastă (bătrână). — Cf. *babă*.

BĂBÊSC, -EĂSCĂ, *băbești*, adj., s.f. **1.** Adj. (Peior.) După felul, obiceiurile sau portul babelor. ✧ Expr. *Vorbe (sau fleacuri) băbești* = vorbe cărora nu trebuie să li se dea importanță. *Leacuri băbești* = mijloace empirice cu care se încearcă vindecarea unor boli. *Socoteală băbească* = socoteală făcută în mod simplist, empiric; fig. judecată greșită, îngustă. **2.** S.f. Soi românesc de viță-de-vie, cu struguri rămurși și boabe rotunde, de culoare neagră-albăstrui, din care se produc vinuri roșii. — *Babă* + suf. -esc.

BĂBÊȘTE adv. Ca babele. ✧ Expr. *A socoti (sau a face socoteli, a o lua) băbește* = a face calcule în mod simplist, empiric. — *Babă* + suf. -ește.

BĂBŌI, *băboi*, s.m. (Depr.) Augmentativ al lui *babă*. — *Babă* + suf. -oi.

BĂBŌRNIȚĂ s.f. v. *babornită*.

BĂBŌȘCĂ, *băbuști*, s.f. **1.** Băbuță. **2.** Nume dat păsărilor cântătoare îmbătrânite, în special sticletelui și scatiului. — Cf. rus. *babuška*.

BĂBŪȚĂ, *băbuțe*, s.f. Diminutiv al lui *babă* (I); băbușcă. — *Babă* + suf. -uță.

BĂCĂN¹, *băcâni*, s.m. Negustor care vinde cu amănuntul diverse produse alimentare. [Var.: (reg.) *bacăl* s.m.] — Din tc. *bakkal*.

BĂCĂN² s.n. **1.** Lemn de culoare roșiatică al unui arbore exotic (*Haematoxylon campechianum*). **2.** Colorant roșu, obținut, prin fierbere, din băcan¹ (I). — Din tc. *bakam*.

BĂCĂLIE¹, *băcălii*, s.f. (Înv.) Soția băcanului; negustoreasă. — Cf. *băcan*¹, *băcânie*.

BĂCĂLIE² s.f. v. *băcânie*.

BĂCĂN, *băcânesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A vopsi cu băcan² (2). — Din *băcan*².

BĂCĂNIE, *băcâni*, s.f. **1.** Prăvălie în care se vând diferite produse alimentare. **2.** (La sg.) Ocupația băcanului¹. **3.** (Înv.; la pl.) Mirosedii, condimente, ingrediente. [Var.: (reg.) *băcălie* s.f.] — *Băcan*¹ + suf. -ie.

BĂCĂNIOARĂ, *băcânioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *băcânie* (2). [Pr.: *-ni-oa-*] — *Băcânie* + suf. -ioară.

BĂCĂNITĂ, *băcănițe*, s.f. (Rar) Nevasta băcanului¹. — *Băcan*¹ + suf. -iță.

BĂCĂUÁN, -Ă, *băcăuani*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Bacău. **2.** Adj. Care aparține municipiului sau județului Bacău ori băcăuanilor (I), referitor la municipiul sau județul Bacău ori la băcăuani. [Pr.: *-că-uan*] — *Bacău* (n.pr.) + suf. -an.

BĂCĂUÁNCĂ, *băcăuance*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Bacău. [Pr.: *-că-uan-*] *Băcăuan* + suf. -că.

BĂCÍT s.n. **1.** Ocupația baciului. **2.** Partea din produsele stâinii care se dădea în trecut baciului drept remunerație. — *Baci* + suf. -it.

BĂCÍTĂ, *băcițe*, s.f. Femeie care conduce o stână; soția baciului. — *Baci* + suf. -iță.

BĂCIUÍ, *băciuiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) **1.** A prepara brânzeturii. **2.** Fig. A întârzi mult într-un loc (izolat, singuratic). — *Baci* + suf. -ui.

BĂCIUIȚĂ, *băciuițe*, s.f. (Reg.) Față de pernă folosită ca desagă. [Pr.: *-cu-ia-*] — Et. nec.

BĂDĂDĂÍ, *bădădăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A umbla fără rost, de colo-colo. [Var.: *băbăduí* vb. IV] — Probabil formație onomatopEICă.

BĂDĂDŪÍ vb. IV v. *bădădăi*.

BĂDĂRÁN, -Ă, *bădărâni*, -e, s.m. și f., adj. (Persoană) nepoliticoasă, cu apucături grosolane; mitocan, moic. — Cf. magh. *bada r*.

BĂDĂRÁNCĂ, *bădărânce*, s.f. Femeie nepoliticoasă, cu apucături grosolane; mitocancă. — *Bădărân* + suf. -că.

BĂDĂRÁNÍE, *bădărânie*, s.f. Atitudine, faptă sau vorbă de bădărân; mitocănie, grosolănie, moicjcie. — *Bădărân* + suf. -ie.

BĂDĂRÁNÓŠ, -OĂŠĂ, *bădărânoși*, -oase, adj. (Rar) De bădărân, grosolan; care arată bădărânie. — *Bădărân* + suf. -os.

BĂDÍC s.m. v. *bădică*.

BĂDÍCĂ, *bădici*, s.m. (Pop.; mai ales la voc.) Bădiță. [Var.: *bădic* s.m.] — *Bade* + suf. -ică.

BĂDÍCŪȚĂ, *bădicuți*, s.m. (Pop.; mai ales la voc.) Diminutiv al lui *bădică*. — *Bădică* + suf. -uță.

BĂDÍE s.m. (Pop.; mai ales la voc.) Bădiță. — *Bade* + suf. -ie.

BĂDÍȘŌR, *bădișori*, s.m. (Pop.) Bădiță. — *Bade* + suf. -ișor.

BĂDÍȚĂ s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *bade*; bădie, bădică, bădișor, bădișel. [Var.: *biță* s.m.] — *Bade* + suf. -iță.

BĂDÍȚÉL, *bădițe*, s.m. (Pop.) Bădiță. — *Bădiță* + suf. -el.

BĂDÍȚÍCĂ s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *bădiță*. — *Bădiță* + suf. -ică.

BĂGĂ, *bag*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A face să intre sau a intra undeva; a (se) introduce, a (se) vâri, a intra². ✧ Expr. (Tranz.) *A băga ceva în gură* = a mânca. *A băga (pe cineva) sub masă* = a) a face (pe cineva) să cadă sub masă din cauză că i s-a dat prea mult de băut; b) a învinge (pe cineva) într-o încercare, într-o discuție; a înfunda. *A (-și) băga nasul (în ceva sau undeva, în toate, unde nu-i fierbe oala)* = a se amesteca în treburi care nu-l privesc, a interveni inoportun într-o discuție. *A băga (ceva) în (sau la) cap* = a ține minte un lucru. *A băga (cuiva ceva) în (sau la) cap* = a) a face (pe cineva) să înțeleagă o problemă, o teorie etc.; b) a face (pe cineva) să creadă un lucru (curios), să fie obsedat de ceva. *A (-și) băga mințile în cap* = a se cuminti, a reveni la o comportare conformă cu interesele sale. *A băga (cuiva) frica* (sau *a băga pe cineva în sperieți* (sau *în răcori*) = a speria rău (pe cineva). *A băga (pe cineva) în boală* (sau *în boale*) = a înspăimânta (pe cineva). *A băga (pe cineva) în draci* = a necăji, a întârzi (pe cineva). (Fam.) *A băga pe cineva în vitează* = a face (pe cineva) să lucreze repede, fără răgaz. (Refl.) *A se băga în suflitul (sau în ochii, sub pielea) cuiva* = a se face cu insistență observat de cineva spre a-i câștiga încrederea, a nu slăbi pe cineva cu dovezi de simpatie, de dragoste (interesată) etc. (Tranz.) *A băga de viu în mormânt* = a pricinui moartea din cauza unor mari supărări. *A o băga pe mâncă* = a fi prins cu minciuna, a nu mai ști cum să îndrepte o greșeală, a o sfecti. *A băga zăzanie* (sau *vrajbă, intrigă*) (între oameni) = a învrăjbi, a produce discordie. (Arg.) *A băga un fițil (sau fițile împotriva cuiva)* = a calomnia (pe cineva). **2.** Tranz. și refl. A (se) plasa în ceva sau undeva; a (se) angaja. *Își bagă toți banii în cărți de specialitate*. *S-a bagat slujbă la primărie*. *S-a bagat slugă*. ✧ Expr. (Tranz.) *A băga (pe cineva) în pâine* = a da (cuiva) o slujbă. (Arg.) *A băga (pe cineva) în fabrica de pumni* = a lua la bătaie (pe cineva). (Fam.) *A băga actele (de căsătorie)* = a depune actele cerute pentru căsătorie. **3.** (În expr.) (Tranz.) *A băga seama* (la ceva) = a fi atent, a observa. *A băga în seamă* (ceva sau pe cineva) = a da atenție (la ceva sau cuiva), a fi curtenitor (cu cineva). *A băga de seamă* = a avea grijă (de ceva), a fi atent (la ceva). (Refl.) *A se băga de seamă* = a se observa, a se remarca (ceva). — Et. nec.

BĂGĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *Băgare* și rezultatul ei. ♦ *Băgare de seamă* = grijă, atenție (deosebită). — V. *băga*.

BĂGĂCIÓS, -OÁSĂ, *băgăcioși, -oase*, adj. (Fam.) Băgăreț. — **Băga** + suf. -*acios*.

BĂGĂRET, -EĂȚĂ, *băgăreți, -e*, adj. (Fam.) Care se amestecă insistent în toate; băgăcios, înfigăreț. — **Băga** + suf. -*ăret*.

BĂGĂTOR, -OĂRE, *băgători, -oare*, adj. (Mai ales ir.; în sintagma) *Băgător de seamă* = care nu face decât să observe fără a acționa; care nu are un rol precis într-o treabă. — **Băga** + suf. -*ător*.

BĂHNIT, -Ă, *băhniți, -te*, adj. (Reg.; despre apă) Stătut, clocit. — **Bahnă** + suf. -*it*.
BĂHNÓS, -OÁSĂ, *băhnoși, -oase*, adj. (Reg.) Mlăștinos, mocirlos. — **Bahnă** + suf. -*os*.

BĂI¹, *băiesc*, vb. IV. Refl. (RAR) A face baie¹. — Din *baie¹*.

BĂI², *băiesc*, vb. IV. Intranz. (Reg.) A lucra într-o mină (de aur). — Din *baie²*.

BĂIĂȘ, *băieși*, s.m. Bărbat care servește într-o baie¹ publică. — **Baie** + suf. -*ăș*.

BĂIAT, băieți, s.m. 1. Copil de sex bărbătesc. ♦ (Reg.; la pl.) Copii (indiferent de sex). 2. Persoană de sex bărbătesc ieșită nu demult din vârsta copilăriei; p. ext. adolescent, flacău. ♦ (Cu nuanță afectivă, despre băbrați mai în vârstă) *Bun băiat!* 3. Fiu, fecior (al cuiva). 4. (RAR) Servitor, slugă. *Băiat la vite*. ♦ *Băiat de prăvălie* = adolescent care învață negoțul, lucrând într-un magazin; p. ext. vânzător comercial. [Var.: (reg.) *băiet* s.m.] — Et. nec.

BĂIATA, băiete, s.f. (Reg.) Fată; fetiță. — Din *băiat*.

BĂIEȘ, *băieși*, s.m. Lucrător într-o mină (de aur); miner. — **Baie²** + suf. -*ăș*.

BĂIEȘIME s.f. (Reg.) Totalitatea băieșilor; mulțime de băieși. — **Băieș** + suf. -*ime*.

BĂIEȘIȚĂ¹, *băieșițe*, s.f. Femeie care servește la o baie¹ publică — **Băiaș** + suf. -*iță*.

BĂIEȘIȚĂ², *băieșițe*, s.f. (Reg.) 1. Soție de băieș. 2. Femeie care lucrează într-o mină. — **Băieș** + suf. -*iță*.

BĂIET s.m. v. **băiat**.

BĂIETĂN, băietani, s.m. Băiat mai mare. — **Băiat** + suf. -*an*.

BĂIETĂNĂȘ, băietănași, s.m. Diminutiv al lui *băietan*. [Var.: *băitănăș* s.m.] — **Băietan** + suf. -*ăș*.

BĂIETĂNDRU, băietandri, s.m. Băiat măricel. — **Băiat** + suf. -*andru*.

BĂIETĂȘ, băiețași, s.m. Băiețel. — **Băiat** + suf. -*ăș*.

BĂIETĚL, băieței, s.m. 1. Diminutiv al lui *băiat*; băiețaș. 2. Plantă erbacee cu frunze păroase și flori albastre grupate, care crește prin fânețe și pășuni (*Veronica spicata*). — **Băiat** + suf. -*el*.

BĂIETĚSC, -EĂSCĂ, băiețești, adj. De băiat, specific băieților. — **Băiat** + suf. -*esc*.

BĂIETĚȘTE adv. Ca băieții. — **Băiat** + suf. -*ește*.

BĂIETÎ, băiețesc, vb. IV. Refl. (RAR; despre fete) A se comporta băiețesc. — Din *băiat*.

BĂIETÎCĂ s.m. (Reg.; la voc.) Diminutiv al lui *băiat*. — **Băiat** + suf. -*ică*.

BĂIETÎME s.f. (RAR) Mulțime de băieți. — **Băiat** + suf. -*ime*.

BĂIETŎI, băiețoi, s.m. (Depr. sau glumeț) Augmentativ al lui *băiat*. ♦ Fată cu apucături de băiat. — **Băiat** + suf. -*oi*.

BĂIMĂREĂN, -Ă, băimăreni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locutor din municipiul Baia Mare. 2. Adj. Care aparține municipiului Baia Mare sau băimărenilor (1), referitor la municipiul Baia Mare ori la băimăreni. — **Baia Mare** (n. pr.) + suf. -*ean*.

BĂIMĂREĂNCĂ, băimărence, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Baia Mare. — **Băimăren** + suf. -*că*.

BĂITĂNĂȘ s.m. v. **băietănaș**.

BĂIȚĂ, băițe, s.f. Diminutiv al lui *baie¹*. — **Baie¹** + suf. -*iță*.

BĂITUȚI, băițuțesc, vb. IV. Tranz. A acoperi suprafața unui corp cu baiț. — **Baiț** + suf. -*uț*.

BĂITUȚI s.n. Acțiunea de a *băițuți*. — V. *băițui*.

BĂJENĂR, băjenari, s.m. Persoană care își părăsea vremelnice casa, ținutul sau țara din cauza invaziilor, a persecuțiilor sau a asupririi. [Var.: *bejănăr, bejenăr* s.m.] — **Băjeni** + suf. -*ăr*.

BĂJENĂRI, băjenăresc, vb. IV. Intranz. (Înv.) A băjeni. [Var.: *bejănări* vb. IV] — Din *băjenar*.

BĂJENĂRIE s.f. (Înv.) Băjenie. [Var.: *bejănărie, bejenerie* s.f.] — **Băjenar** + suf. -*ie*.

BĂJENĂRIȚ s.n. (Înv.) Băjenie. [Var.: *bejănăriț* s.n.] — V. *băjenări*.

BĂJENĚ, băjenesc, vb. IV. Refl. și intranz. (Înv.) A-și părăsi vremelnice casa, ținutul sau țara din cauza invaziilor, a persecuțiilor sau a asupririi; a băjenări. [Var.: *bejăni, bejeni* vb. IV] — Din *băjenie* (derivat regresiv).

BĂJĚNIE, băjenii, s.f. (Înv.) Fugă (vremelnică) a populației din cauza invaziilor, a persecuțiilor sau a asupririi; p. ext. timpul petrecut în această situație; băjenărie, băjenărit. [Var.: *bejănie, bejenie* s.f.] — Din sl. *bězanije*.

BĂL, -Ă, băli, -e, adj. (Reg.) 1. (Despre oameni sau părul lor) Blond. 2. (Despre animale) Alb pe tot corpul sau numai pe bot. — Din sl. *bĕlŭ „alb”*.

BĂLĂI, -ĂIE, bălai, -ate, adj. 1. (Despre oameni sau părul lor) Blond. 2. (Despre animale) Plăvan. ♦ (Substantivat, f.) Nume care se dă vacilor sau iepelilor albe.

♦ Expr. (Fam.) *A înțărca bălaia* = s-a isprăvit cu posibilitatea de a profita de slăbiciunea sau de munca altuia, s-a terminat cu foloasele ușor obținute. (Pop.) *A intrat bălaia în sat* = s-a luminat de ziua. — **Băl** + suf. -*ai*.

BĂLĂN, -Ă, bălani, -e, adj. (Pop.) 1. (Despre oameni sau părul lor) Blond. ♦ (Substantivat, m.; ir.) Dracul. 2. (Despre animale) Plăvan. ♦ (Substantivat) Nume care se dă unor animale domestice cu părul alb. — **Băl** + suf. -*an*.

BĂLĂBĂNEĂLĂ, bălăbăneli, s.f. Mers nesigur, mișcare înceată, legănată sau împieticită. — **Bălăbăni** + suf. -*eală*.

BĂLĂBĂNI, bălăbănesc, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) deplasa într-o parte și într-alta, adesea cu mișcări legănate, șovăitoare; a (se) bălăngăni, a (se) bălăngăi, a bălălăi, a se bănănăi. 2. Refl. Fig. (Fam.) A se trudi, a se lupta cu cineva sau cu ceva; a se certa, a se ciorovăi. — Et. nec. sau formație onomatopiceă.

BĂLĂBĂNIT¹ s.n. Faptul de a (se) *bălăbăni*. — V. *bălăbăni*.

BĂLĂBĂNIT², -Ă, bălăbăniți, -te, adj. (Despre mers, pași) Legănat; șovăitor. — V. *bălăbăni*.

BĂLĂCĂREĂLĂ, bălăcăreli, s.f. (Fam.) Ceartă cu proferare de injurii, scandal. **BĂLĂCĂRI, bălăcăresc**, vb. IV. 1. Refl. și intranz. (RAR) A (se) bălăci. 2. Refl. recipr. și tranz. Fig. (Fam.) A (se) certa, a (se) batjocori, spunând (sau spunându-și) cuvinte injurioase. — Cf. sb. *balakati*.

BĂLĂCĂRIE, bălăcării, s.f. (Înv.) Vorbă injurioasă, trivială. — **Bălăcări** + suf. -*ie*.

BĂLĂCĂREĂLĂ, bălăceli, s.f. Joacă, zbuguiolă prin apă (la scâldat). — **Bălăci** + suf. -*eală*.

BĂLĂCĚI, bălăcesc, vb. IV. Refl. și intranz. A (se) juca, a se zbugui în apă (la scâldat); a (se) bălăcări (1), bleotocări (1). — Din bg. *balakam*.

BĂLĂCĚRE, bălăcări, s.f. Acțiunea de a (se) *bălăci*; bălăcit. — V. *bălăci*.

BĂLĂCĚT s.n. Bălăcire. — V. *bălăci*.

BĂLĂIEĚL, -IĂ, -ICĂ, bălăieți, -ele, adj. (RAR) Bălăior. — **Bălai** + suf. -*el*.

BĂLĂIŎR, -OĂRĂ, bălăiori, -oare, adj. Diminutiv al lui *bălai*; bălăiel, bălănel, bălanuț, bălăuc, băluț. — **Bălai** + suf. -*ior*.

BĂLĂLĂI, bălălăiesc, vb. IV. Intranz. (RAR) A se bălăbăni (1). — Formație onomatopiceă.

BĂLĂLĂU adj. (Reg.) Care se bălăbănește (1). ♦ (Substantivat, m.) Om moale, prost, neghiob. — **Bălălăi** + suf. -*ău*.

BĂLĂNEL, -EĂ, bălănei, -ele, adj. (RAR) Bălăior. — **Bălan** + suf. -*el*.

BĂLĂNGĂI, bălăngăiesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) bălăbăni (1). — **Balang** + suf. -*ăi*.

BĂLĂNGĂIT s.n. (Reg.) Faptul de a (se) *bălăngăi*. — V. *bălăngăi*.

BĂLĂNGĂNI, bălăngănesc, vb. IV. 1. Intranz. (Despre clopote, bălângi; la pers. 3) A suna (tare). 2. Refl. și tranz. A (se) bălăbăni (1). — **Balang** + suf. -*ăni*. **BĂLĂNGĂNIT** s.n. Faptul de a (se) *bălăngăni*; sunetul clopotului (de la biserică). — V. *bălăngăni*.

BĂLĂNGĂNITŎR, -OĂRE, bălăngănitŎri, -oare, adj. (RAR; despre clopote) Care bălăngănește. — **Bălăngăni** + suf. -*tor*.

BĂLĂNĂȚ, -Ă, bălanuți, -e, adj. (RAR) Bălăior. — **Bălan** + suf. -*uț*.

BĂLĂRIE, bălării, s.f. 1. Buruienă care crește pe locuri necultivate. 2. Loc năpădit de buruieni. — Et. nec.

BĂLĂȘTIOĂGĂ, bălăștioage, s.f. (Reg.) Băltoacă. — Et. nec.

BĂLĂȚUC, -Ă, bălăuci, -e, adj. (Reg.) Bălăior. — **Bălai** + suf. -*uc*.

BĂLBISĂ, bălbise, s.f. Plantă erbacee cu tulpina acoperită de peri aspri, cu flori roșii sau (rar) albe (*Stachys silvatica*). — Et. nec.

BĂLEGĂ, pers. 3 bălegă, vb. I. Refl. A-și elimina, a-și depune baliga. [Var.: *băligă* vb. I] — Din *băligă*.

BĂLEGĂR, (I) s.n., (II) *bălegari*, s.m. I. S.n. 1. Bălegă. 2. Amestec de bălegă și paie, folosit ca îngrășământ sau combustibil. II. S.m. Gândac negru care trăiește mai mult în bălegă (*Geotrupes stercorarius*). [Var.: *băligăr* s.n., s.m.] — **Bălegă** + suf. -*ăr*.

BĂLIGĂ vb. I v. *bălega*.

BĂLIGĂR s.n., s.m. v. *bălegar*.

BĂLIȚĂ, bălițe, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *balie*. [Pr.: *-li-u-*] — **Balie** + suf. -*uță*.

BĂLMĂJEĂLĂ, bălmăjeli, s.f. (Fam.) Faptul de a *bălmăji*. — **Bălmăji** + suf. -*eală*.

BĂLMĂJĚI, bălmăjesc, vb. IV. Tranz. 1. A amesteca, a încurca mai multe lucruri. ♦ A zăpăci, a ameți pe cineva cu vorba. 2. A vorbi incurcat, îngâinat sau fără rost. [Var.: *bălmoji, bolmoji* vb. IV] — Din *balmos*.

BĂLMOJĚI vb. IV v. *bălmăji*.

BĂLŎS, -OĂSĂ, băloși, -oase, adj., s.m. 1. Adj. Căruia îi curg balele, cu bale. ♦ (Despre vin, zeamă de varză etc.) Care s-a îngroșat (ca balele). 2. S.m. (lht.; reg.) Babușcă — **Bale** + suf. -*os*.

BĂLŎȘĚL, bălășei, s.m. Ciupercă necomestibilă cu pălăria galbenă-roșatică și cu miros neplăcut (*Russula foetens*). — **Bălos** + suf. -*el*.

BĂLŎȘĚC, bălășesc, vb. IV. Refl. (Despre vin, zeamă de varză etc.) A deveni bălos. — Din *bălos*.

BĂLŎȘIRE, bălășiri, s.f. Faptul de a se *băloși*. ♦ Boală a unor vinuri care se tulbură, devin vâscoase și se întind (ca uleiul). — V. *băloși*.

BĂLOȘIT, -Ă, *băloșiți*, -te, adj. (Despre vin, zeamă de varză etc.) Care a devenit bălos, vâscos. — V. **băloși**.

BĂLSĂMĂ, *bălsămez*, vb. I. Tranz. (Rar) A îmbălsăma. [Var.: **bălsăm** vb. IV] — Din. **balsam**.

BĂLSĂMAT, -Ă, *bălsămați*, -te, adj. (Rar) Îmbălsămat. [Var.: **bălsămit**, -ă adj.] — V. **bălsăma**.

BĂLSĂMI vb. IV v. **bălsăma**.

BĂLSĂMIT, -Ă adj. v. **bălsămat**.

BĂLTĂC, *băltace*, s.n. (Reg.) Băltoacă. — **Baltă** + suf. -ac.

BĂLTĂCEL s.n. v. **băltăgel**.

BĂLTĂGĂL, *băltăgele*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *baltag*. [Var.: **băltăcel** s.n.] — **Baltag** + suf. -el.

BĂLTĂREȚ, -EĂȚĂ, *băltăreți*, -e, adj. De baltă; p. ext. din regiunea bălților. ♦ (Substantivat, n. sg. art.) Numele unui vânt calduț, umed, care bate dinspre miazăzi. — **Baltă** + suf. -ăreț.

BĂLTĂU, *băltaie*, s.n. (Reg.) Băltoi. — **Baltă** + suf. -ău.

BĂLTĂ, pers. 3 *băltește*, vb. IV. Refl. (Rar.; despre apă) A stagna într-un loc, a forma o baltă. — Din **baltă**.

BĂLTICĂ, -Ă, *bălticele*, s.f. Bălțiță. — **Baltă** + suf. -ea. — **Bălticică**: cu schimbare de suf.

BĂLTÎȘ, *băltișuri*, s.n. (Rar) Teren băltoș. — **Baltă** + suf. -iș.

BĂLTÎȚĂ, *băltițe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *baltă*. — **Baltă** + suf. -iță.

BĂLTĂCĂ, *băltăce*, s.f. Baltă mică, murdară și mocirloasă; bălțăoagă, băltaț; adunătură sau scursură de apă de ploaie prin gropile drumurilor; bulhac. ♦ Cantitate mare de lichid vărsat pe jos; baltă. [Var.: **băltăogă** s.f.] — **Baltă** + suf. -oaică.

BĂLTĂOGĂ s.f. v. **băltăoacă**.

BĂLTĂOI, *băltăoie*, s.n. (Rar) Baltă (mare); băltău. — **Baltă** + suf. -oi.

BĂLTŌS, -OĂSĂ, *băltŌși*, -oase, adj. Plin de bălți; p. ext. mlăștinos, mocirlos. — **Baltă** + suf. -os.

BĂLTĂ, *băltez*, vb. I. Tranz. (Fam.) A vopsi în culori stridente (și nearmonizate); a țărca. — Din **băltat** (derivat regresiv).

BĂLTĂT, -Ă, *băltăți*, -te, adj. (Despre animale) Care are părul sau penelă de culori diferite; cu dungă sau cu pete de altă culoare. ♦ (Despre haine, stofe, tablouri etc.) Cu multe culori țipătoare; colorat fără gust. ♦ (Ir.) Îmbrăcat fără gust; îmbrăcat în haine orășenești. — Lat. **balteatus**.

BĂLTĂTURĂ, *băltături*, s.f. (Pop.) Pată de culoare deschisă la animalele bălțate. ♦ Obiect colorat țipător, cu culori multe și neasortate, încărcat. — **Băltat** + suf. -ură.

BĂLŪSCĂ, *băluște*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante erbacee cu flori albe (*Ornithogalum*). — **Băl** + suf. -ușcă.

BĂLŪȚ, -Ă, *băluți*, -e, adj. (Reg.) Bălăior. — **Băl** + suf. -uț.

BĂLVĂN, *bălvani*, s.m. (Pop.) 1. Butuc mare de lemn. 2. Bărnă. 3. Trunchi de arbore, curățat de ramuri pentru a fi tăiat la joagă. [Var.: **bulvăn** s.m.] — Din sb. **balvan**.

BĂNĂT, (3) *bănături*, s.n. (Reg.) 1. Stare de durere sufletească, de jale, de tristețe, de părere de rău. 2. Supărare, necaz, ciudă. ♦ Expr. *A nu-i fi cuiva cu bănat* = (ca formulă de politețe) a nu lua în nume de rău rugămintea sau întrebarea cuiva. 3. Învinuire, reproș, imputare. — Din magh. **bánat**.

BĂNĂNĂI, *bănăniș*, vb. IV. Intrans. A se bălăbăni. [Prez. ind. și: *bănăni*] — Formație onomatopeică.

BĂNĂRIT, *bănărituri*, s.n. (Reg.) Bănet. — **Ban**¹ + suf. -ărit.

BĂNĂTEĂN, -Ă, *bănăteni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Banat. 2. Adj. Care aparține Banatului sau bănătenilor (1), privitor la Banat ori la bănăteni; bănătenesc. — **Banat** (n. pr.) + suf. -ean.

BĂNĂTEĂNCĂ, *bănătence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Banat. — **Bănătean** + suf. -că.

BĂNĂTENESC, -EĂSCĂ, *bănătește*, adj. Bănătean. — **Bănătean** + suf. -esc.

BĂNĂTENESTE adv. Ca în Banat, ca bănăteni. ♦ În graiul bănătean. — **Bănătean** + suf. -ește.

BĂNCUȚĂ¹, *băncuțe*, s.f. Diminutiv al lui *bancă*¹. — **Bancă**¹ + suf. -uță.

BĂNCUȚĂ², *băncuțe*, s.f. Monedă mică de argint din trecut, în valoare de 50 de bani; firfiric. ♦ (Inv. și reg.) Monedă de mică valoare (10–20 de creițari). ♦ (La pl.) Bani, parale. — Din germ. **Bankozettel**.

BĂNDURICĂ, *bândurici*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *bandură*¹. — **Bandură**¹ + suf. -ică.

BĂNEASCA s.f. art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — Cf. **ban**².

BĂNEȘC¹, -EĂSCĂ, *bănești*, adj. De bani¹; în bani¹; relativ la bani¹. — **Ban**¹ + suf. -esc.

BĂNEȘC², -EĂSCĂ, *bănești*, adj. De ban²; al băniei. — **Ban**² + suf. -esc.

BĂNEȘTE adv. În privința banilor¹. — **Ban**¹ + suf. -ește.

BĂNĂT s.n. Bani¹ mulți; avere mare în bani¹; bănărit. — **Ban**¹ + suf. -et.

BĂNI, *bănesc*, vb. IV. 1. Tranz. A investi pe cineva cu titlul de ban². 2. Intrans. A exercita funcția de ban². — Din **ban**².

BĂNICĂ, *bănici*, s.f. Plantă erbacee cu flori albastre, rar albe, dispuse în capitule globuloase, care crește în regiunea alpină și subalpină (*Phyteuma orbiculare*). — Et. nec.

BĂNICER, *băniceri*, s.m. 1. Meseriaș care face coșuri sau banițe din coajă de tei. 2. Cel care măsoară cereale cu banița. 3. Băncioară. — **Baniță** + suf. -ar.

BĂNCIOĂRĂ, *băncioare*, s.f. Diminutiv al lui *baniță*; bănicer (3). — **Baniță** + suf. -ioară.

BĂNIE, *băni*, s.f. 1. Funcția sau rangul de ban². 2. Reședința banului². — **Ban**² + suf. -ie.

BĂNIȘOR¹, *bănișori*, s.m. Diminutiv al lui *ban*¹. — **Ban**¹ + suf. -ișor.

BĂNIȘOR², *bănișori*, s.m. Boier subaltern al banului². — **Ban**² + suf. -ișor.

BĂNŌS, -OĂSĂ, *bănoși*, -oase, adj. 1. (Despre ocupații) Care aduce câștig mare; productiv, lucrativ. 2. (Reg.; despre oameni) Bogat, avut. — **Ban**¹ + suf. -os.

BĂNUI, *bănuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A presupune; a presimți; a întrevădea o anumită situație, o anumită soluție etc. 2. Tranz. A considera pe cineva drept autor al unei fapte (rele); a suspecta. 3. Intrans. (Reg.) A se supăra pe cineva; a-i face muștrări. 4. Intrans. (Reg.) A regreta, a se căi. — Din magh. **bánni**.

BĂNUIALĂ, *bănuială*, s.f. 1. Presupunere, presimțire, supoziție. 2. Atitudine de neîncredere față de cineva sau de ceva, presupunere că cineva are o vină sau o intenție rea; suspiciune. — **Bănu** + suf. -eală.

BĂNUIRE, *bănuiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a bănu

 și rezultatul ei; bănuială. — V. **bănu**.

BĂNUIT, -Ă, *bănuți*, -te, adj. 1. (Adesea substantivat) Care este presupus vinovat; suspect. ♦ (Substantivat) Persoană presupusă a fi săvârșit o infracțiune, fără a exista însă dovezi îndestulătoare pentru a putea fi pusă sub învinuire. 2. (Reg.) Supărat, mâhnit. — V. **bănu**.

BĂNUITŌR, -OĂRE, *bănuitori*, -oare, adj. Care bănuiește; care este înclinat (în mod exagerat) spre bănuială. ♦ Gelos. [Pr.: -nu-i-] — **Bănu** + suf. -tor.

BĂNUȚ, *bănuți*, s.m. 1. Diminutiv al lui *ban*¹; monedă de valoare sau de dimensiune mică. ♦ (La pl.) Bani mulți. 2. Germele oului (fecundat). 3. Plantă erbacee cu flori mici și rotunde, frumos colorate, dispuse în capitule; pălăuță, bănuț (*Bellis perennis*). — **Ban**¹ + suf. -uț.

BĂNUȚEL, *bănuțe*, s.m. (Bot.) Bănuț (3). — **Bănuț** + suf. -el.

BĂRĂT, *bărați*, s.m. (Inv.) Călugăr sau preot catolic. — Din magh. **barát**.

BĂRĂGAN, *bărăganuri*, s.n. Șes întins, prezentând caractere de stepă. — Et. nec.

BĂRĂNI, *bărănesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A stăru

 i, a insista. — Et. nec.

BĂRĂȚIE, *bărății*, s.f. (Inv. și reg.) Biserică sau mănăstire catolică. — **Bărat** + suf. -ie.

BĂRBĂT, -Ă, *bărbați*, -te, s.m., adj. I. S.m. 1. Persoană adultă de sex masculin. ♦ Om în toată firea. 2. Soț. II. Adj. (Rar) Curajos; voinic; harnic, activ. — Lat. **barbatus**.

BĂRBĂCŪȚ s.m. v. **berbecuț**.

BĂRBĂRIE s.f. (Rar) Barbă mare, stufoasă. ♦ Fig. Bătrân bărbos. — **Barbă** + suf. -ărie.

BĂRBĂTESC, -EĂSCĂ, *bărbătești*, adj. 1. Caracteristic bărbaților, de bărbat. 2. Care exprimă bărbăție; plin de energie, de curaj, de hotărâre; viril. — **Bărbat** + suf. -esc.

BĂRBĂTEȘTE adv. 1. Ca bărbații. 2. Cu bărbăție. ♦ În mod matur. — **Bărbat** + suf. -ește.

BĂRBĂTŌS, -OĂSĂ, *bărbătoși*, -oase, adj. Care are aspect viril, care are însușiri morale de bărbat (1). — **Bărbat** + suf. -os.

BĂRBĂTUȘ, *bărbătuși*, s.m. Masculul al unor animale. — **Bărbat** + suf. -uș.

BĂRBĂȚEL, *bărbăței*, s.m. Diminutiv al lui *bărbat* (1 2). — **Bărbat** + suf. -el.

BĂRBĂȚIE s.f. 1. Faptul de a fi bărbat; vârsta de maturitate a bărbatului. 2. Virilitate. ♦ Fig. Organul genital masculin. — **Bărbat** + suf. -ie.

BĂRBĂȚOI, *bărbățoi*, s.m. (Depr. sau glumet) Augmentativ al lui *bărbat* (1). ♦ Femeie cu apucături de bărbat (1). — **Bărbat** + suf. -oi.

BĂRBĂNȚĂ, *bărbănțe*, s.f. (Reg.) Vas de lemn făcut din doage, în care se păstrează mai ales lapte și brânzeturi. [Var.: **berbință** s.f.] — Din magh. **berbence**.

BĂRBIE, *bărbii*, s.f. 1. Parte a feței formată de proeminența maxilarului inferior; barbă. ♦ *Bărbie dublă* = gusa de păr bărbie la persoanele grase. 2. Parte cărnosă care atârnă sub falca de jos la unele animale. ♦ (La pl.) Cele două lame roșii, cămoase, care atârnă de o parte și de alta sub ciocul găinilor. 3. Dispozitiv de lemn aplicat la baza vioarei, pe care se sprijină bărbia (1) violonistului. — **Barbă** + suf. -ie.

BĂRBIER, *bărbieri*, s.m. Frizer. ♦ Fig. (Fam.) Om mincinos, lăudăros. [Pr.: -bi-er] — Din ngr. **barbēris**.

BĂRBIERĂLĂ, *bărbiereli*, s.f. 1. Faptul de a (se) bărbierii. 2. Fig. Lăudăroșenie, muncină. [Pr.: -bi-e-] — **Bărbieri** + suf. -eală.

BĂRBIERESC, -EĂSCĂ, *bărbieresti*, adj. (Rar) De bărbier, privitor la bărbier. [Pr.: -bi-e-] — **Bărbier** + suf. -esc.

BĂRBIERIE, *bărbieresc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) rade. 2. Refl. Fig. A se lăuda cu lucruri neadevărate; a minți. [Pr.: -bi-e-] — Din **bărbier**.

BĂRBIERIE, (2) *bărbierii*, s.f. (Rar) 1. Meseria de bărbier. 2. Frizerie. [Pr.: -bi-e-] — **Bărbier** + suf. -ie.

BĂRBIERIT s.n. Acțiunea de a (*se*) bărbieri. [Pr.: -bi-e-] — V. **bărbieri**.

BĂRBIERITĂ, *bărbierite*, s.f. (Rar). Frizeriță. [Pr.: -bi-e-] — **Bărbier** + suf. -iță.

BĂRBOARĂ, *bărbioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *bărbie*; bărbuțu. [Pr.: -bi-ua-] — **Bărbie** + suf. -ioară.

BĂRBOARĂ, *bărbioare*, s.f. Plantă erbacee cu flori galbene, care devin mai târziu albe (*Allysum minimum*). — **Barbă** + suf. -ioară.

BĂRBÎȚĂ, *bărbite*, s.f. 1. Șervețel de pânză sau de mușama care se leagă la gâtul copiilor mici când mănâncă; baveță, bavețică. 2. (Rar) Bărbuț. — **Barbă** + suf. -iță.

BĂRBUȚĂ, *bărbuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *bărbie*; bărbioară. [Pr.: -bi-u-] — **Bărbie** + suf. -uță.

BĂRBŌI, *bărbœie*, s.n. (Fam.) Augmentativ al lui *barbă*. — **Barbă** + suf. -oi.

BĂRBŌS, -**OĂSĂ**, *bărbœsi*, -*oase*, adj., s.f. 1. Adj. (Adesea substantivat, m.) Cu barbă (lungă și deasă); care nu s-a bărbierit mai multe zile. 2. S.f. Plantă erbacee cu frunze păroase, cu flori dispuse în spice cilindrice, pătate cu roșu, verde sau violet (*Andropogon ischaemum*). — **Barbă** + suf. -os.

BĂRBŪNC s.n. 1. (Înv. și reg.) Numele unui dans (ostășesc) care, în trecut, se executa cu prilejul recrutării; melodie după care se executa acest dans. 2. (Înv.) Înrolare în armată; recrutare. — Din germ. **Werbung**.

BĂRBUȘOARĂ, *bărbușoare*, s.f. 1. (Rar) Bărbuț. 2. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene plăcut mirositoare; micșandră-sălbatică (*Erysimum repandum*). ♦ Compus: *bărbușoară-de-munte* = plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze bazale dispuse în rozetă, cu flori mici, albe sau gălbui; tunicea (*Arabis turrita*). 3. (Reg.) Crușătea (*Barbarea vulgaris*). — **Barbă** + suf. -ușoară.

BĂRBŪȚĂ, *bărbuțe*, s.f. Diminutiv al lui *barbă*; bărbîță (2), bărbușoară (1). — **Barbă** + suf. -uță.

BĂRCŪȚĂ, *bărcuțe*, s.f. Diminutiv al lui *barcă*. — **Barcă** + suf. -uță.

BĂRDĂC, (1) *bărdace*, s.n., (2) *bărdaci*, s.m. (Reg.) 1. S.n. Donicioară cu o capacitate de circa o oca. 2. S.m. Varietate indigenă de prun. — Din tc. **bardák**.

BĂRDĂCĂ, *bărdace*, s.f. 1. Ulicică smălțuită de pământ (cu toartă). 2. Varietate indigenă de prune, lungueție și puțin strangulată spre coadă. — Din **bărdac**.

BĂRDĂȘ, *bărdăși*, s.m. (Reg.) Lemnar, tâmplar. — **Bărdă** + suf. -aș.

BĂRDĂCŪȚĂ, *bărdăcuțe*, s.f. Diminutiv al lui *bărdacă* (1). — **Bărdacă** + suf. -uță.

BĂRDÎȚĂ, *bărdițe*, s.f. Diminutiv al lui *bărdă*. — **Bărdă** + suf. -iță.

BĂRDŪI, *bărdue*, vb. IV. Tranz. (Rar) A ciopli cu barda. — **Bărdă** + suf. -ui.

BĂRDŪIRE s.f. (Rar) Acțiunea de a *bărdăui*. — V. **bărdăui**.

BĂRNĂCI, -**CE**, *bărnăci*, -*ce*, adj. (Reg.; despre culoarea feței și a ochilor; p. ext. despre oameni) Negricios, oacheș. — Din magh. **barnás**.

BĂRZĂUN, *bărzăuni*, s.m. (Entom.) 1. Bondar. 2. Gărgăun. — Formație onomatopoeică.

BĂRZŌI, *bărzœi*, s.m. (Rar) Bărbătușul berzei. — **Barză** + suf. -oi.

BĂSMĂ s.f. v. **basma**.

BĂSMĂLŪȚĂ, *băsmăluțe*, s.f. Diminutiv al lui *basma*. — **Basma** + suf. -uță.

BĂSNĂR, *băsnari*, s.m. (Înv.) Persoană care scoarnțește basne, povestiri minci-noase, relații false. — **Basnă** + suf. -ar.

BĂSNĂ, *băsnesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A scorni basne, povestiri minci-noase, relații false. — Din **basnă**.

BĂSNIRE, *băsniri*, s.f. (Înv.) Basnă. — V. **băsnii**.

BĂȘCALĪE s.f. (Fam.; în expr.) A lua (pe cineva) în *bășcălie* sau a face *bășcălie* (de cineva), a face de *bășcălie* (pe cineva) = a-și bate joc (de cineva), a face de răs pe cineva. — Et. nec.

BĂȘCALĪŌS, -**OĂSĂ**, *bășcălioși*, -*oase*, adj. (Fam.; despre oameni) Care își bate joc de cineva sau ia în răs pe cineva; (despre manifestări ale oamenilor) care denoță luarea în răs a cuiva sau a ceva. [Pr.: -li-os] — **Bășcălie** + suf. -os.

BĂȘI, *bășesc*, vb. IV. Refl. și intrans. A elimina gaze intestinale prin anus. — Lat. **vissire**.

BĂȘICĂ, *bășic*, vb. I. Tranz. și refl. A produce sau a face bășici; a (se) umple de bășici. [Var.: (reg.) **beșică** vb. I] — Din **bășică**.

BĂȘICĂRE, *bășicări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) bășica. [Var.: (reg.) **beșicăre** s.f.] — V. **bășica**.

BĂȘICĂȚ, -**Ă**, *bășicați*, -*te*, adj. Cu bășici, plin de bășici. [Var.: (reg.) **beșicat**, -*ă* adj.] — V. **bășica**.

BĂȘICĂ, *bășici*, s.f. 1. Sac membranos din corpul oamenilor și al animalelor, în care se strâng unele secreții ale organismului; vezică. *Bășica fierii*. ♦ Spec. Sac membranos din corpul unui porc sau al altui animal, uscat și întebuțat ca pungă, burduf etc. ♦ Organ intern, plin cu aer, care ajută peștii la plutire. 2. Umflătură a pielii conținând o materie lichidă (seroasă). 3. Umflătură mică, plină cu aer, care se face la suprafața lichidelor (în timpul ferberii), a aluatului (în urma dospirii) etc. 4. Obiect (de sticlă) în formă sferică. ♦ (Arg.) Minge (de fotbal). [Var.: (reg.) **beșică** s.f.] — Lat. ***bessica** (= *vesicca*).

BĂȘICOS, -**OĂSĂ**, *bășicoși*, -*oase*, adj., s.f. 1. Adj. Cu bășici (2). 2. S.f. Arbust ornamental din familia leguminoaselor, înalt de 2-3 m, cu frunze compuse, flori galbene și cu fructe păstăi (*Colutea arborecens*). [Var.: **beșicós**, -*oásă* adj., s.f.] — **Bășică** + suf. -os.

BĂȘICŪȚĂ, *bășicuțe*, s.f. Diminutiv al lui *bășică*. [Var.: (reg.) **beșicŭță** s.f.] — **Bășică** + suf. -uță.

BĂȘINĂ, *bășini*, s.f. I. (Pop.) gaz intestinal eliminat prin anus; pârț, flatulație. II. (Bot.; reg.) 1. Compus: *bășina-porcului* = specie de ciupercă (*Lycoperdon gemmatum*); *bășina-calului* (sau *-lupului*, *-vulpilor*) = specie de ciupercă necomestibilă (*Globaria gigantea*). 2. Bășicoasă. 3. Traista-ciobanului. [Var.: (reg.) **beșină** s.f.] — Lat. ***vissina**.

BĂȘTINAȘ, -**Ă**, *băștinași*, -*e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află din moși-strămoși pe pământul pe care locuiește; autohton, indigen, aborigin. — **Băștină** + suf. -aș.

BĂȚAIE, *bățai*, s.f. I. 1. Lovitură repetată dată de cineva cuiva cu mână sau cu un obiect. 2. (Sport) Izbire a pământului cu piciorul înainte de desprinderea de pe sol, la o săritură. ♦ Loc. vb. *A (se) lua la bătaie* = a (se) bate. ♦ Expr. *A stinge* (sau *a snopi*, *a zvânta* etc.) *în bătaie* (sau *în bătăi* pe cineva) = a bate (pe cineva) foarte rău. (Fam.) *A da bătaie* = a zori, a grăbi. *Bătaie de cap* = frământare a minții; p. ext. trudă, osteneală. *Bătaie de joc* = batjocură; p. ext. faptă urâtă, incalificabilă. 3. (Înv.) Luptă, bătălie. ♦ Bombardament cu artileria. 4. (În expr.) *A pune (ceva) la bătaie* = a) a oferi (ceva) spre a fi cheltuit sau consumat; b) a risca (ceva). 5. (În expr. și loc. adv.) (*A cântări*) *cu bătaie* = (a cântări) cu puțin peste greutatea exactă. II. 1. Lovire, izbire (repetată) a unui obiect de altul. ♦ *Bătaie de aripă* (sau *de aripă*) = fâlfăit. ♦ Lovitură a vatalei la războiul de țesut ♦ (Concr.) Băteală. ♦ Stărnire a peștelui sau a vântului. 2. Lovitură dată într-un obiect (cu mână, cu ciocanul etc.). ♦ Fiecare dintre zvâcnirile inimii sau ale pulsului. 3. Zgomot (ritmic) produs de motor sau de un mecanism în funcție. 4. Distanță până la care poate ajunge un proiectil, o săgeată etc.; felul cum trimite o armă proiectilul; traectoria unui proiectil; p. ext. distanță până la care poate ajunge vederea cuiva; rază vizuală. 5. (În legătură cu anumite fenomene ale naturii, a căror denumire determină sensul cuvântului) a) Suflare a vântului; adiere. b) Cădere a ploii, a grindinii etc. c) Dogoreală, arșiță. d) Lumină. 6. (Reg.) Lătrat (scurt și ritmic) al câinilor. 7. Boiste. ♦ Epocă în care se împerechează cocoșii-de-munte. [Pr.: -ta-ie] — Lat. **butt(u)alia**.

BĂȚAIAȘ, *bățaiăși*, s.m. (Rar) Hăitaș. [Pr.: -tă-iaș] — **Bătaie** + suf. -aș.

BĂȚAIOȘ, -**OĂSĂ**, *bățaiosi*, -*oase*, adj. Căruia îi place să se bată (I); care își sustine ideile cu violență; agresiv. [Pr.: -tă-ios] — **Bătaie** + suf. -os.

BĂȚAÎȚĂ, *bățaițe*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *bătaie*. — **Bătaie** + suf. -iță.

BĂȚĂLIE, *bățalii*, s.f. Luptă între armate, între grupuri, cete armate etc.; bătaie. ♦ Fig. Eforturi comune făcute în vederea îndeplinirii unei acțiuni importante (și urgente). — Din ngr. **batălia**. Cf. it. *bataglia*.

BĂȚĂTOR¹, *bățătoare*, s.n. 1. Băț, lopătică (impletită) în formă de palmă etc., cu care se bat covoare, perne etc. pentru a le curăța de praful. 2. Suport folosit pentru bătuțul covoarelor, cuverturilor etc. 3. Băț subtire, în capăt cu o rotiță de lemn cu găurele, cu care se bate laptele prins sau smântâna în putinei, ca să se aleagă untul; mătcă, brighidău. 4. Parte a meliței pe care se așază transversal inul sau cânepa, spre a fi melițată. 5. Scândură mică, dreptunghiulară, care servește la tasarea pământului semănat din grădina. — Lat. **butt(u)atorium**.

BĂȚĂTOR², -**OARE**, *bățători*, -*oare*, adj., s.f. I. Adj. (În expr.) *Bățător la ochi* = care atrage atenția în mod flagrant; izbitor. II. S.f. I. Lopătică cu care se bate pânza (când se înalbește) sau (când se spală); mai². 2. Mașină care bate smocurile de bumbac pentru destrămarea fibrelor. — **Bate** + suf. -ător.

BĂȚĂTORI, *bățătore*, vb. IV. I. Tranz. A tasa un teren; a bătui. 2. Refl. A face bățături (2). [Var.: **bățător** vb. IV] — Din **bățătură**.

BĂȚĂTORIT¹ s.n. Faptul de a (*se*) bățători. — V. **bățători**.

BĂȚĂTORIT², -**Ă**, *bățătoriți*, -*te*, adj. I. (Despre terenuri) Care a devenit tare și neted; bătut², bătucit, tasat. 2. (Despre palme sau mâini) Cu bățături (2). — V. **bățători**.

BĂȚĂTORNIȚĂ, *bățătornițe*, s.f. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene-deschis, dispuse în capitule (*Senecio crucifolius*). — **Bățător** + suf. -niță.

BĂȚĂTURĂ, *bățături*, s.f. I. Teren bățătorit (în fața casei); p. ext. ogradă, curte (la casele țărănești). 2. Îngroșare a pielii palmelor sau tălpilor. ♦ Expr. (Fam.) *A călca* (pe cineva) *pe bățătură* = a supăra, a enerva, a atinge (pe cineva) unde îl doare mai tare. 3. Băteală. — Lat. **buttatura**.

BĂȚĂTURI vb. IV v. **bățători**.

BĂȚĂUȘ, -**Ă**, *bățauși*, -*e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care caută motiv sau prilej de bătaie, căreia îi place să se bată. ♦ Scandalagiu. — **Bate** + suf. -uș.

BĂȚĂLĂ, *bățeli*, s.f. Firele care se introduc cu ajutorul suveicii prin rostul firelor de urzeală pentru a forma țesătura; bățătură (3), bătaie. — **Bate** + suf. -eală.

BĂȚĂLIȘTE, *bățeliști*, s.f. (Reg.) I. Loc cu pământ bățătorit (de vite); loc în care stau de obicei animalele (sălbatiche). 2. Loc de întâlnire, de adunare. — **Bate** + suf. -eliște.

BĂȚĂRIŌR, -**OĂRĂ**, *bățărœori*, -*oare*, adj. Diminutiv al lui *bătrân*; cam bătrân. [Pr.: -tră-iŋor — Var.: **bătrânœor**, -*oară* adj.] — **Bătrân** + suf. -ior.

BĂȚRĂN, -**Ă**, *bătrâni*, -*e*, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Care trăiește de mulți ani, care este înaintat în vârstă. ♦ *Fată bătrână* = fată rămasă nemăritată după vremea măritușului. ♦ (Despre fața sau înfățișarea cuiva) Care și-a pierdut frăgezimea, care trădează bătrânețe. 2. Care există de mult timp, de demult. II. S.m. și f. I. Persoană în vârstă înaintată. ♦ Loc. adj. și adv. *Din bătrâni* = din vremea veche, din

BĂTLĂNĂȘ, bătlănași, s.m. Pașare din ordinul picioroangelor, mai mică decât bătlanul, cu gâtul și cu ciocul lung și cu penele roșcate și negre (*Ardea minuta*). — **Bătlan** + suf. -aș.

BĂȚ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită o mișcare rapidă și nervoasă (într-o parte și în alta). [Var.: **băța** interj.] — Onomatopee.

BĂȚA interj. v. **băț**.

BĂȚĂL, bățai, vb. IV. Intrans., tranz. și refl. A tremura, a mișca nervos și repede din mâini, din picioare sau din cap; a da repede din coadă. — **Băț** + suf. -ăi.

BĂȚĂIĂLĂ, bățaieli, s.f. Tremur nervos al mâinilor, al picioarelor, al capului sau (la animale) al cozii. [Pr.: -*ță-ia-*] — **Bățai** + suf. -eală.

BĂȚĂIT, bățaituri, s.n. Faptul de a (*se*) **bățai**. — V. **bățai**.

BĂZ interj. (Cu „z” prelungit) Cuvânt care imită sunetul produs în zbor de unele insecte. — Onomatopee.

BĂZĂ, băze, s.f. Joc de copii în care partenerii lovesc pe la spate, pe rând, cu palma în palma așezată la subsuoara brațului opus a celui care se pune „băzz” și care trebuie să ghicească cine l-a lovit, în timp ce partenerii de joc strigă „băzzz!”. — **Băz** + suf. -ă.

BĂZĂI, băzai, vb. IV. 1. Intrans. (Despre insectele care zboară) A produce în zbor sunete caracteristice; a zumzăi, a zăzâi, a zumbăi. 2. Intrans. (Mai ales despre copii; fam.) A plânge, a scânci. 3. Tranz. (Fam.) A săcăi, a cicăli; a bârfi. — **Băz** + suf. -ăi.

BĂZĂIĂLĂ, băzâieli, s.f. Faptul de a **băzâi**; zgomot produs de insectele care zboară; băzâit, băzâitură. [Pr.: -*ză-ia-*] — **Băzâi** + suf. -eală.

BĂZĂIT s.n. Băzâială. — V. **băzâi**.

BĂZĂITÓR, -OÁRE, (1) băzăitori, -oare, adj., (2) **băzăitori**, s.f. 1. Adj. Care băzâie. 2. S.f. (Rare) Jucărie de copii care produce zgomote asemănătoare unui băzâit; sfărâitoare, zbrâmăitoare. [Pr.: -*ză-i-*] — **Băzâi** + suf. -tor.

BĂZĂITŪRĂ, băzăituri, s.f. (Rare) Băzâială. [Pr.: -*ză-i-*] — **Băzâi** + suf. -tură.

BĂZDĂC, băzdăcuri, s.n. (Fam.) Toamnă, capriciu, hachiță. ♦ Expr. *A-i sări* (cuiva) *băzdăcut* = a se supăra. — Et. nec.

BĂZDĂGANIE, băzdăganii, s.f. (Pop.) Namilă, dihanie, monstru; arătare, ciudățenie, drăcie. — Din sl. **bezdyhaninŭ**.

BĂZÓI¹, băzoie, s.n. (Pop.) Coarda cu timbrul cel mai jos a unor instrumente muzicale. — **Băz** + suf. -oi.

BĂZÓI², băzoi, s.m. Viespe. — Formație onomatopeică.

BBC n.pr. n. Compania publică de radio și televiziune din Marea Britanie. [Pr.: *bibis]*. — Abr. din engl. **B**[ritish] **B**[roadcasting] **C**[orporation].

BCA s.n. Material de construcție (folosit pentru lucrări de zidărie și de hidroizolații). Pr.: *becău* — Abr. din **B**[eton] **C**[elular] **A**[utoclavizat].

BCG[®] s.n. Vaccin împotriva tuberculozei. [Pr.: *becge*] — Abr. din bacile **B**[ilice] de **C**[almette] și **G**[uérin].

BD, BD-uri, s.n. Bandă desenată. [Pr.: *bede*] — Din fr. **B.D.**

BEA, beau, vb. II. 1. Tranz. (Adesea fig.) A înghiți un lichid. ♦ Expr. *A bea paharul până-n fund* = a îndura un necaz, o durere până la capăt. 2. Intrans. Spec. A consuma băuturi alcoolice. ♦ Expr. (Fam.) *A bea în sănătatea* (sau *în cinstea, pentru succesul*) *cuiva* = a sărbători pe cineva, consumând băuturi alcoolice în cinstea (și pe socoteala) lui. 3. Tranz. A cheltui, a risipi bani, avere etc. pe băutură. ♦ Expr. *A-și bea și cămașa* = a cheltui totul pe băutură. *A-și bea (și) mințile* = a bea până la inconștiență sau până la nebulie. 4. Tranz. (Pop.; în expr.) *A bea tutun* = a fuma. — Lat. **bibere**.

BEAT¹ adj. invar. 1. Care aparține beatnicilor, specific beatnicilor. 2. Care aparține unui stil distinct în rockul modern (și în jazz). [Pr.: *bîr*] — Cuv. engl.

BEAT², -Ă, beți, -te, adj. Care este în stare de ebrietate; aghesmuit, afumat, amețit, băut², cherchelit, făcut², matosit, ♦ Fig. Copleșit, amețit, tulburat de o stare sufletească foarte plăcută. *Beat de fericire*. — Lat. **bibitus**.

BEATIFICĂ, beatific, vb. I. Tranz. (La catolici) A trece o persoană decedată în categoria fericitorilor bisericii, aflați pe o treaptă inferioară sfinților. [Pr.: *be-a*] — Din lat. **beatificare**. Cf. fr. **béatifier**.

BEATIFICĂRE, beatificări, s.f. Faptul de a **beatifica**. [Pr.: *be-a*] — V. **beatifica**.

BEATITŪDINE s.f. 1. Stare ideală de înțelepciune la Aristotel, stoici, Spinoza etc. 2. (În patologia mintală contemporană) Euforie permanentă, însoțită de indiferență față de împrejurările exterioare. 3. Stare de fericire deplină. [Pr.: *be-a*] — Din lat. **beatitudo, -inis**. Cf. fr. **béatitude**.

BEATNIC, beatnici, s.m. Intellectual (american) care practică o filosofie contestată și are o ținută neingrijită; *p. gener.* tânăr (din Occident) cu plete și ținută neingrijită. [Pr.: *bî-*] — Din engl. **beatnic**.

BEAUJOLAIS s.n. Vin roșu sec din estul Franței, care este consumat de obicei la câteva luni după ce a fost produs. [Pr.: *bojolé*] — Din n.pr. **Beaujolais**.

BÉBE s.m. Copil în primele luni sau în primii ani de viață. [Acc. și: *bebé.*] — Din fr. **bébé**.

BEBELUȘ, bebeluși, s.m. Copil în primele luni de viață. — **Bebe** + suf. -ăluș.

BÉBI s.m. Bebe. — Din engl. **baby**.

BEC¹, becuri, s.n. 1. Balon din sticlă vidat sau umplut cu un gaz inert, având în interior un filament care devine incandescent când este străbătut de curent electric; *p. ext.* lampă electrică. ♦ Expr. (Fam.) *A fi* (sau *a cădea*) *pe bec* = a fi sau a ajunge într-o situație fără ieșire; a i se înfunda, a o păți. 2. Sita unei lămpi de gaz. 3.

Orificiu prin care țâșnește un lichid vaporizat, un jet de gaz sau de amestec de gaze sub presiune, spre a putea fi aprinse. — Din fr. **bec** [de gaz].

BEC², beci, s.m. (Sport, rar) Fundaș la jocul de fotbal. — Din engl. **back**.

BECĂR, becari, s.m. Semn grafic pe portativ care, anulând un bemoal sau un diez anterior, indică revenirea la tonul natural al unei note muzicale. — Din fr. **bécarre**.

BECĂȚĂ, becațe, s.f. (Rare) Numele mai multor păsări călătoare cu ciocul lung, cu carnea gustoasă, care trăiesc în regiuni mlăștinoase; becațină (*Capella*). — Din ngr. **becátsa**. Cf. fr. **béca** sse.

BECĂȚINĂ, becaține, s.f. (Rare) Becăță. — Din fr. **béca** s sine (după *becăță*).

BECÉR, beceri, s.m. Vechi dregător domnesc însărcinat cu supravegherea bucătăriei domnești; *p. ext.* bucătar domnesc. — **Beci** + suf. -ar.

BECERÍE, becerii, s.f. (Înv.) Bucătărie domnească. — **Becer** + suf. -ie.

BECHER, becheri, s.m. (Fam.) Burlac, holtei¹. — Din tc. **bekár**.

BECHERĂȘ, becherași, s.m. (Fam.) Diminutiv al lui *becher*. — **Becer** + suf. -aș.

BECHÍE, bechii, s.f. 1. Dispozitiv auxiliar de sprijin la avion, format dintr-un suport cu patină sau cu roată și având diverse amplasări. 2. Piesă de metal care poate ieși dintr-o ambarcațiune cu motor ce navighează în ape puțin adânci. — Din fr. **béquille** [de queue].

BÉCHIU s.n. (Reg., în expr.) *A nu ști* (sau *a nu zice*, *a nu pomeni*, *a nu pricepe nici*) *ce* = a nu ști (sau a nu zice, a nu pomeni, a nu pricepe) nimic, niciun cuvânt, nicio boabă. — Et. nec.

BECI, beciuri, s.n. 1. Pivniță. 2. Închisoare (în subsolul unei clădiri). — Et. nec. **BECÍSNIC, -Ă, becsnici, -ce**, adj., s.m. și f. (Pop.) 1. (Om) vrednic de compătimire, lipsit de personalitate, de inteligență și de energie; ticăci². 2. (Om) debil, slabănog, nepunțios, bolnăvicios. [Var.: **bicsinic, -ă** adj., s.m. și f.] — Din sl. **bečistnikŭ**.

BECISNICIE, becsnicii, s.f. (Pop.) 1. Faptă de becsnic. 2. Starea omului becsnic. [Var.: **bicisnicie** s.f.] — **Becisnic** + suf. -ie.

BEDREĂG, bedreaguri, s.n. (Reg.) Butuc, scaun sau banc de lucru pentru lemнар, rotar, cizmar. — Et. nec.

BEDŪIN, -Ă, beduini, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație arabă nomadă și seminomadă de crescători de vite sau cămile din Peninsula Arabia și din Africa de Nord. 2. Adj. Care aparține beduinilor (1), privitor la beduini. — Din fr. **bédouin**.

BEE interj. Behehe. — Onomatopee.

BEEHTOVENIAN, -Ă, beethovenieni, -e, adj. De Beethoven, al lui Beethoven; în maniera lui Beethoven. [Pr.: *be-to-ve-ni-an*] — **Beethoven** (n. pr.) + suf. -ian.

BEGLERBĚG s.m. v. **beilerbei**.

BEGLERBĚI s.m. v. **beilerbei**.

BEGÓNIE, begonii, s.f. Gen de plante ornamentale, cultivate pentru flori și pentru frunzele lor decorative (*Begonia*). — Din fr. **bégonia**.

BEHAVIORÍSM, -Ă, behaviorienii, -e, adj. Curent psihologic centrat pe studiul comportamentului, al relației exterioare stimul-răspuns; comportamentism. [Pr.: *bihei-vi-o*] — Din engl. **behaviorism**, fr. **béhaviorisme**.

BEHÁI, behăi, vb. IV. Intrans. (Despre capre și oi; la pers. 3) A scoate strigătul caracteristic speciei; a mehăi. ♦ Tranz. și intrans. Fig. (Despre oameni) A cânta urât, narmonios. — **Bee(h)** + suf. -ăi.

BEHÁIT s.n. Faptul de a *behăi*; sunete caracteristice scoase de oi, miei, capre; mehăit, behăitură. — V. **behăi**.

BEHÁITÓR, -OÁRE, behăitori, -oare, adj. (Rare) Care behăie. [Pr.: -*hă-i-*] — **Behăi** + suf. -tor.

BEHÁITŪRĂ, behăituri, s.f. Strigăt specific al caprelor, al oilor și al mieilor; behăit. [Pr.: -*hă-i-*] — **Behăi** + suf. -tură.

BEHEHÉ interj. Cuvânt care imită strigătul oilor sau al caprelor; bee, mehehe. [Var.: *bée* interj.] — Onomatopee.

BEI, bei, s.m. Guvernator al unui oraș sau al unei provincii din fostul Imperiu Otoman. ♦ Titlu dat de turcii domnilor Țărilor Române; *p. ext.* priinț oriental. — Din tc. **bey**.

BEILERBĚI, beilerbei, s.m. Guvernator general al unei provincii din Imperiul Otoman. [Var.: **beglerbĚg, beglerbĚi** s.m.] — Din tc. **beylerbeyi**.

BEILÍC, beilicuri, s.n. (Înv.) 1. Casă în care erau găzduiți beii și alți trimiși oficiali ai Porții Otomane în Țările Române. 2. Vânzare forțată de oi în Țările Române făcută în favoarea sultanului la prețuri fixe de turci; dijma (în oi). 3. Muncă efectuată gratuit în folosul unui bei sau al feodalilor autohtoni. — Din tc. **beylik**.

BEIZADEÁ, beizadele, s.f. (Înv.) Fiu de domn; principe. — Din tc. **beyzade**.

BEJ adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. Cafeniū foarte deschis. 2. S.n. Culoare bej (1). — Din fr. **beige**.

BEJÁNIE s.f. v. **băjenie**.

BEJÁNÁR s.m. v. **băjenar**.

BEJÁNÁRI vb. IV v. **băjenări**.

BEJÁNÁRIE s.f. v. **băjenărie**.

BEJÁNÁRIT s.n. v. **băjenărit**.

BEJÁNÍ vb. IV v. **băjeni**.

BEJENÁR s.m. v. **băjenar**.

BEJENERÍE s.f. v. **băjenărie**.

BEJENÍ vb. IV **băjeni**.

BEJĚNIE s.f. v. **băjenie**.

- BEL**, *beli* s.m. Unitate de măsură pentru intensitatea sunetelor. — Din fr. **bel**.
- BELADONĂ**, *beladone*, s.f. (Bot.) Mătrăgună. ♦ Medicament făcut din frunzele și rădăcinile acestei plante. — Din fr. **belladone**.
- BELALIU**, **-IE**, *belalii*, adj. (Reg.) **1.** Dificil, greu. **2.** Mofturos, năzuros, capricios. — Din tc. **belali**.
- BELARUS**, **-Ă**, *belaruși*, *-se*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Belarus sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Republicii Belarus sau belarușilor (**1**), privitor la Republica Belarus ori la belaruși. ♦ (Substantivat, f.) Limba belarusă. [Var.: **bielorús**, **-ă** adj.] — Din rus. **belorus**.
- BELCANTO** s.n. Stil italianesc de interpretare în muzica vocală, caracterizat prin puritatea liniei melodice. — Din it. **bel-canto**.
- BELCIÚG**, *belciuge*, s.n. **1.** Verigă de metal care servește la fixarea unui lacăt, a unui lanț etc. ♦ Expr. *A pune (sau a atârna* cuiva) *belciugul în nas* = a pune stăpânire (pe cineva), a avea (pe cineva) în mână. (Fam.) *A (nu) fi câștigat la belciuge* = a (nu) fi considerat o persoană căreia i se poate cere orice fel de serviciu. **2.** Meandru al unui râu care în perioadele de secetă rămâne izolat de albia acestuia. — Din sl. **bělčugŭ**.
- BELCIUGĂT**, **-Ă**, *belciugați*, *-te*, adj. (Pop.; despre coarnele animalelor) Încărligat, încovoiat (în formă de spirală). — **Belgiu** + suf. *-at*.
- BÉLDIE**, *beldii*, s.f. (Reg.) **1.** Prăjină lungă și subțire; par lung. **2.** Cotor, tulpină la unele plante erbacee. — Et. nec.
- BÉLDIȚĂ**, *beldițe*, s.f. Pește mic, asemănător cu oblețul, cu spinarea albastră-verzuie, având pe părțile laterale câte două linii paralele întrerupte (*Alburnoides bipunctatus*). — Et. nec.
- BELEĂ**, *belele*, s.f. (Fam.) Întâmplare neprevăzută care aduce necaz; pacoste, bucluc. ♦ Expr. *A da de belea* = a avea o supărare, un necaz. ♦ Ființă care provoacă numai neplăceri, necazuri, încurcături. — Din tc. **belá**.
- BELE-ÁRTE** s.f. pl. (Livr.) Arte frumoase. — Din it. **belle arte**.
- BELEMNIT**, *belemnii*, s.m. Gen de moluscă fosilă din clasa cefalopodelor. — Din fr. **bélemnite**.
- BELETRÍSTIC**, **-Ă**, *beletristici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține literaturii artistice, privitor la literatura artistică. **2.** S.f. Literatură artistică. — Din germ. **beletristisch**, **Belletristik**.
- BÉLFER**, *belferi*, s.m. (Fam.) **1.** Învățător; profesor. **2.** Om care se lăfăiește în lux și bogăție. — Din idiș. **Belfer** (= germ. *Beihelfer*).
- BELGI** s.m. pl. Uniune de triburi celtice populând, în Antichitate, teritoriul dintre Sena și Rin, supuse de romani în sec. I î.H. — Din fr. **Belges**.
- BELGIÁN**, **-Ă**, *belgieni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Belgiei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Belgiei sau belgienilor (**1**), privitor la Belgia sau la belgieni. [Pr.: *-gi-an*] — **Belgia** (n. pr.) + suf. *-ean*.
- BELGIÁNCĂ**, *belgience*, s.f. Femeie care face parte din populația de bază a Belgiei sau care este originară de acolo. — **Belgian** + suf. *-că*.
- BELGRÁDEÁN**, **-Ă**, *belgrădeni*, *-e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din Belgrad. **2.** Adj. Care aparține orașului Belgrad sau belgrădenilor (**1**), referitor la Belgrad ori la belgrădeni. — **Belgrad** (n.pr.) + suf. *-ean*.
- BELGRÁDEÁNCĂ**, *belgrădence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Belgrad. — **Belgrădean** + suf. *-că*.
- BELÍ**, *belisc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Tranz. A jupui. **2.** Tranz. și refl. A (se) juli. **3.** Tranz. (În expr.) *A(-și) beli ochii* = a deschide ochii mari; a privi cu mirare, prosteste. ♦ Refl. *Ce te belești așa la mine?* — Din sl. **běliti**.
- BELICÍST**, **-Ă**, *beliciști*, *-ste*, adj. (Rar) De război, războinic. — Din fr. **belliciste**.
- BELICÓS**, **-OÁSĂ**, *belicoși*, *-oase*, adj. Care are o atitudine războinică, bătaioasă, agresivă; amenințător. — Din lat. **bellicosus**.
- BELIGERÁNT**, **-Ă**, *beligeranți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care se află în stare de război. *Armata beligerante*. — Din fr. **belligérant**, lat. **belligerans**, **-ntis**.
- BELIGERÁNTĂ** s.f. Situația în care se află un beligerant; stare de război. — Din fr. **belligérance**.
- BELINOGRÁF**, *belinografe*, s.n. Aparat de transmis imaginele la distanță pe cale electromagnetică. — Din fr. **belinographe**.
- BELINOGRÁMĂ**, *belinograme*, s.f. Imagine transmisă prin belinograf. — Din fr. **belinogramme**.
- BELÍT**, **-Ă**, *beliți*, *-te*, adj. (Pop.) Jupuit²; fig. jigărit, prăpădit. ♦ (Despre ochi) Bulbucat, exoftalmic. — V. **beli**.
- BELÍTĂ** s.f. Exploziv de siguranță folosit în minele de cărbuni. — Din fr. **bellite**.
- BELÓTĂ** s.f. Numele unui joc de cărți care se joacă pe puncte, cu 32 de cărți, între doi, trei sau patru jucători. — Din fr. **belote**.
- BELȘIȚĂ**, *belșițe*, s.f. Plantă erbacee ornamentală, cu frunze mari, verzui sau purpurii și cu flori mari roșii, galbene sau peștrițe; cană¹ (*Cana indica*). — Et. nec.
- BELȘÚG**, *belșuguri*, s.n. Cantitate îndestulătoare de bunuri (necesare traiului); abundență, bogăție, îmbelșugare. ♦ Loc. adv. *Din belșug* = în cantitate mare, din plin. [Var.: (reg.) **bielșug**, **bilșug** s.n.] — Din magh. **bőség**.
- BELTEĂ** s.f. v. **peltea**.
- BELVEDÉRE**, *belvederi*, s.f. Construcție așezată pe un loc ridicat, de unde se poate privi departe; p. ext. loc, terasă, platformă de unde se poate admira o priveliște. — Din fr. **belvédère**.
- BELZÉBÚT** n.pr. m. (Livr.) Unul dintre numele date diavolului; p. restr. căpetenie a diavolilor. — Cf. fr. **Belzébuth**.
- BÉMBERG** s.n. (Înv.) Țesătură de mătase artificială, folosită pentru lenjerie. — Din fr. **bemberg**.
- BEMÓL**, *bemoli*, s.m. Semn grafic muzical (asemănător cu litera „b”), care coboară cu un semiton înălțimea sunetului respectiv. — Din fr. **bémol**, it. **bemolle**.
- BEMOLIZĂ**, *bemolizez*, vb. I. Tranz. A marca cu bemol o notă sau un șir de note. — Din fr. **bémoliser**.
- BÉNĂ**, *bene*, s.f. **1.** Parte a autocamionului în care se încarcă materialele. **2.** Cupă metalică la macarale, elevator etc. — Din fr. **benne**.
- BENCHÉT**, *benchete*, s.n. (Pop.) Petrecere mare, chef, zaiafet. — Din ucr. **benket**.
- BENCHETUÍ**, *benchetuiesc*, vb. IV. Intrans. (Fam.) A chefuli. — **Benchet** + suf. *-ui*.
- BENCHETUÍÁLĂ**, *benchetuiei*, s.f. (Fam.) Petrecere, chef. [Pr.: *-tu-ia*] — **Benchetui** + suf. *-eală*.
- BENCHI** s.n. v. **zbenghi**.
- BENDÍȚĂ** s.f. v. **bențiță**.
- BÉNDIX**, *bendixuri*, s.n. Mecanism, la automobile, avioane etc., care permite angrenarea pinionului demarorului cu coroana dințată de pe volantul motorului. — Din fr. **ben-dix**.
- BENEDICTÍN**, **-Ă**, *benedictini*, *-e*, s.m., s.f., adj. **1.** S.m. Ordin religios întemeiat de Benedict de Nursia în sec. VI, căruia îi aparțin mai multe congregații. **2.** S.m. și f. Călugăr care face parte din acest ordin. **3.** Adj. Care aparține benedictinilor (**2**), privitor la benedictini. ♦ Fig. Laborios, harnic, muncitor. **4.** S.f. Lichior fin, de culoare galbenă, cu gust dulce (preparat la început de benedictini). — Din fr. **bénédictin**.
- BENEDICTIÚNE**, *benedictiuni*, s.f. (Bis.; livr.) Binecuvântare. [Pr.: *-fi-u-*] — Din lat. **benedictio**, **-onis**, fr. **bénédiction**.
- BENÉFIC**, **-Ă**, *benefici*, *-ce*, adj. Favorabil, binefăcător. — Din fr. **benéfique**.
- BENEFICIÁ**, *beneficiez*, vb. I. Intrans. A trage folos; a profita, a avea un câștig de pe urma cuiva sau din ceva. [Pr.: *-ci-a*] — Din fr. **beneficier**.
- BENEFICIÁR**, **-Ă**, *beneficiari*, *-e*, s.m. și f. **1.** Persoană (fizică sau juridică) căreia, în temeiul unui contract, i se predau anumite produse sau lucrări, ori i se prestează anumite servicii. **2.** Persoană care beneficiază de ceva. [Pr.: *-ci-ar*] — Din fr. **beneficiaire**, lat. **beneficiarius**.
- BENEFICIÉRE**, *beneficieri*, s.f. Faptul de a beneficia. [Pr.: *-ci-e-*] — V. **beneficia**.
- BENEFICIÚ**, *beneficii*, s.n. Câștig, profit sau folos pe care-l are cineva (de pe urma unei situații, activități etc.); profit financiar al unei întreprinderi, reprezentând diferența dintre veniturile realizate și cheltuielile ocazionate de acestea. ♦ Expr. *Sub beneficiu de inventar* = în mod provizoriu, sub rezerva controlului ulterior. — Din fr. **benéfice**, lat. **beneficium**.
- BENEVÓL**, **-Ă**, *benevoli*, *-e*, adj. Făcut de bunăvoie; facultativ. — Din fr. **benévole**, lat. **benevolus**.
- BÉNGA** s.m. (Fam.; în expr.) *A-l lua bengă* (pe cineva) = a-l lua dracul, a o păți; a muri. — Din țig. **benga**.
- BENGÁL**, *bengale*, adj. (În sintagma) *Foc bengal* = foc de artificii. — Din fr. [feu de] **Bengale**.
- BENGALÉZ**, **-Ă**, *bengalezi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populație indoeuropeană care populează regiunile de pe malurile cursului inferior al Gangelui și al Brahmaputrei; (și la sg.) persoană care face parte din acest popor. **2.** Adj. Care aparține bengalezilor (**1**), privitor la bengalezi. — **Bengal** + suf. *-ez*.
- BENGÁLI**, *bengali*, s.m., adj. invar. (Rar) **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Bengal. **2.** Adj. invar. Care aparține Bengalului sau bengalezilor (**1**). (Substantivat, f.) Limba bengali. **3.** S.m. Nume dat mai multor păsări înrudite cu vrabia, cu penajul colorat în albastru ori cafeniu, originare din India. [Acc. și: *bengali*] — Din fr. **bengali**.
- BENGHI** s.n. v. **zbenghi**.
- BENÍGN**, **-Ă**, *benigni*, *-e*, adj. (Despre boli) Care nu prezintă gravitate; ușor. — Din lat. **benignus**, fr. **benin**, **-igne**.
- BENIGNITÁTE** s.f. Stare ușoară a unei boli. — Din fr. **bénignité**.
- BENINÉZ**, **-Ă**, *beninezi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Benin sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține statului Benin sau beninezilor (**1**), privitor la statul Benin ori la beninezi. — **Benin** (n.pr.) + suf. *-ez*.
- BENÍŠ** s.n. v. **biniș**.
- BENJÁMIN**, *benjamini*, s.m. (Livr.) Cel mai mic copil al unei familii; cel mai tânăr membru al unui grup. — Din fr. **benjamin**.
- BENOĂR**, *benoare*, s.n. (Înv.) Lojă situată la nivelul parterului. — Din fr. **baignoire**.

BENTÍȚĂ, bentîțe, s.f. Diminutiv al lui *bantă*. [Var.: **bendîță** s.f.] — **Bantă** + suf. *-iță*.

BENTÓNIC, -Ă, bentonici, -ce, adj. Care trăiește pe fundul apelor. — Din fr. **benthonique**.

BENTONÍT s.n. Rocă sedimentară argiloasă de culoare cenușie sau galbenă-verzuie, caracterizată printr-o mare capacitate de absorbție a apei, utilizată ca decolorant sau dezodorizant. [Var.: **bentonită** s.f.] — Din fr. **bentonite**.

BENTONÍTĂ s.f. v. **bentonit**.

BÉNTOS s.n. Totalitatea organismelor care trăiesc pe fundul apelor. — Din fr. **benthos**.

BENZEDRÍNĂ s.f. (Farm.) Excitant cerebral care înlătură temporar somnul și foamea; amfetamină. — Din engl. **benzedrine**.

BENZÉN s.m. Hidrocarbură lichidă, incoloră, insolubilă în apă, extrasă din gudroanele cărbunilor de pământ sau din petrol, care se folosește ca decolorant, ca materie primă la fabricarea unor compuși organici etc. — Din fr. **benzène**.

BENZÉNIC, -Ă, benzenici, -ce, adj. (Despre corpuri sau grupuri moleculare) În a căror compoziție intră benzenul; care aparține familiei benzenului. — Din fr. **benzénique**.

BENZINĂ, benzine, s.f. Lichid incolor, ușor inflamabil, cu miros caracteristic, produs petrolier sau de sinteză, folosit mai ales drept combustibil pentru motoarele de automobil, sau ca solvent etc. — Din fr. **benzine**.

BENZIPIRÉN s.n. Substanță extrasă din gudron, folosită în oncologie. — Din engl. **benzpiren**.

BENZOÁT, benzoați, s.m. Sare sau ester al acidului benzoic. [Pr.: *-zo-at*] — Din fr. **benzoate**.

BENZÓE s.f. Produs natural, vegetal, solid, care conține rășini, acid benzoic și un ulei volatil și care este folosit în dermatologie și în parfumerie; smirnă. — Din fr. **benzoé**.

BENZÓIC, -Ă adj. (În sintagma *Acid benzoic* = substanță cristalină, albă, extrasă din rășini naturale sau fabricată sintetic și folosită în industria coloranților, a medicamentelor etc. [Pr.: *-zo-ic*] — Din fr. **benzoïque**.

BENZOLÍSM s.n. Totalitatea tulburărilor care apar în intoxicația (profesională) cu benzen. — Din fr. **benzolisme**.

BENZONAFTÓL, benzonaftoli, s.m. Benzoat de naftol, folosit ca medicament antibiotic în infecțiile intestinale. — Din fr. **benzonaphтол**.

BENZOPÍRINĂ s.f. Substanță gudronată care se găsește în fumul de țigară. — Din fr. **benzopirine**.

BENZOPURPURÍNĂ s.f. Substanță colorantă care constituie unul dintre cei mai importanți coloranți roșii pentru bumbac. — Din fr. **benzopurpurine**.

BERĂR, berari, s.m. Specialist în fabricarea berii¹. ♦ Negustor care ține o berărie. — **Bere**¹ + suf. *-ar*.

BERĂRIE, berării, s.f. Local în care se bea bere¹; braserie; p. ext. restaurant. ♦ (Rar) Fabrică de bere¹. — **Bere**¹ + suf. *-arie*.

BERBĂNT, berbantți, s.m. (Înv. și fam.) Bărbat afemeiat, crai. — Din ngr. **berbántis**.

BERBANTLÁC, berbantlácuri, s.n. (Înv. și fam.) Purtare, faptă de berbant. — **Berbant** + suf. *-lác*.

BERBÉC, berbeci, s.m. **I**. Masculul oii. **2**. N. pr. Constelație din emisfera boreală. ♦ Unul dintre cele douăsprezece semne ale zodiacului. **II**. **1**. Mașină de război folosită în trecut la spargerea zidurilor și a porților unei cetăți asediate. **2**. Greutate mare, acționată mecanic sau manual, care, prin cădere, servește la baterea pilonilor, la spargerea bucăților mari de fontă etc. [Var.: **berbéce** s.m.] — Lat. **berbex, -ecis** (= *vervex*).

BERBECĂR, berbecari, s.m. (Rar) Păstor de berbeci (**I**). — **Berbec** + suf. *-ar*.

BERBECÁT, -Ă, berbecați, -te, adj. (Rar; despre capul unui animal) Cu fruntea bombată ca a berbecului (**I**); (despre botul sau fruntea unui animal) cu profil convex. — **Berbec** + suf. *-at*.

BERBECĂRIE, berbecării, s.f. Țarc, îngreditură unde se țin berbecii (**I**) despărțiți de oi. — **Berbec** + suf. *-arie*.

BERBÉCE s.m. v. **berbec**.

BERBECÉL, berbeceli, s.m. **1**. (Zool.) Berbecuț. **2**. (Ornit.) Sfrâncioc mare. — **Berbec** + suf. *-el*.

BERBECÍ, berbecesc, vb. **IV**. Tranz. (Rar) A izbi, a lovi puternic. — Din **berbec**.

BERBECÚT, berbecuți, s.m. Diminutiv al lui *berbec* (**I**); berbecel. [Var.: **bărbăcúț** s.m.] — **Berbec** + suf. *-uț*.

BERBELEÁCUL s.n. art. (În loc. adv.) *De-a berbeleacul* = de-a rostogolul, peste cap. — Cf. **berbec**.

BERBÉR, -Ă, berberi, -e, s.m. și f., adj. **1**. S.m. și f. (La pl.) Populație hamito-semitică din nordul Africii; (și la sg.) persoană care aparține acestei populații. **2**. Adj. Care aparține berberilor (**1**), privitor la berberi. ♦ (Substantivat, f.) Limba berberă. — Din fr. **berbère**.

BERBINTĂ s.f. v. **bărbântă**.

BERC¹, bercuri, s.n. (Reg.) Dumbrevă, pădurice. — Din magh. **berék**.

BERC², BEÁRCĂ, berci, -ce, adj. **1**. (Despre animale) Cu coada scurtă sau scurtată; fără coadă. **2**. (Despre căciuli; la f.) Fără vârful, fără țugui, teșit. — Et. nec. **BERCEUSE, berceuse**, s.f. (Rar) Piesă instrumentală care are la bază un cântec de leagăn. [Pr.: *bersöz*] — Cuv. fr.

BÉRE¹, (**2**) *beri*, s.f. **1**. Băutură alcoolică slabă, obținută prin fermentarea unei infuzii rezultate din fierberea în apă a malțului și a florilor de hamei. **2**. Varietate sau porție de bere (**1**). **3**. (Eliptic) Țap, halbă, sticlă de bere¹ (**1**). — Din germ. **Bier** (influențat de *beré*²).

BÉRE² s.f. Faptul de a *bea*. — V. **bea**.

BERECHÉT, (1, 2) berecheturi, s.n., (**3, 4**) *berecheți*, s.m. (Reg.) **1**. S.n. Belșug, abundență. ♦ (Adverbial; sens curent) Din belșug, din abundență. **2**. S.n. Noroc, prosperitate (neașteptată). **3**. S.m. (Ir.) Om care aduce belșug, noroc. **4**. S.m. Om șiret, mincinos, șmecher, care înșală pe alții, haimana. — Din tc. **bereket**.

BEREGÁTÁ, beregate, s.f. (Pop.) Laringe; p. ext. gâtje. — Cf. sb. *berikat*.

BERÉT s.n. v. **beretă**.

BERETÁ, berete, s.f. Șapcă marinărească fără cozoroc; p. ext. bască. [Var.: (rar) **berét** s.n.] — Din fr. **beret**.

BERGAMÓT, -Ă adj. v. **pergamut**.

BERGAMÚT, -Ă adj. v. **pergamut**.

BÉRI-BÉRI s.n. Boală din Extremul Orient datorată lipsei vitaminei B₁ din organism. — Din fr. **beribéri**.

BERIL, (2) beriluri, s.n. **1**. Piatră prețioasă de diverse culori, reprezentând un silicat natural de beriliu și aluminiu. **2**. Varietate de beril (**1**). — Din fr. **béryl**, lat. **beryllus**.

BERILIU s.n. Element chimic, metal alb, ductil și maleabil, foarte dur, folosit la aliaje și ca dezoxidant; gluciniu. — Din fr. **beryllium**.

BERJÉRÁ, berjere, s.f. Fotoliu adânc și larg, având un spătar înalt cu rezemătoare laterale pentru cap. — Din fr. **bergère**.

BERLÍNÁ, berline, s.f. (Înv.) **1**. Trăsură mare, închisă, asemănătoare cupeului, cu două banchete așezate față în față. **2**. Autoturism cu două sau patru portiere și cu patru geamuri laterale. — Din fr. **berline**, it. **berlina**.

BERLINÉZ, -Ă, berlinezi, -e, adj., s.m. și f. **1**. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Berlin. **2**. Adj. Care aparține Berlinului sau berlinezilor (**1**), privitor la Berlin sau la berlinezi. — **Berlin** (n.pr.) + suf. *-ez*.

BERMÚDÁ, bermude, s.f. Tip de pantaloni scurți până la genunchi. — Din engl. **bermuda** [shorts], fr. **bermuda**.

BERNARDÍN¹, bernardini, s.m. Căine mare, cu părul lung, de culoare albă cu pete roșcate, originar din Elveția, dressat pentru găsirea persoanelor rătăcite în munți; saint-bernard. — Din germ. **Bernhardiner**.

BERNARDÍN², -Ă, bernardini, -e, s.m. și f. Călugar sau călugăriță catolică din ordinul care poartă numele Sf. Bernard. — Din fr. **bernardin**.

BÉRNÁ s.f. (În sintagma) *Pavilion* (sau *drapel*) în *berná* = pavilion, drapel național coborât pe jumătate în semn de doliu. — Din fr. **berne**.

BERNEVÉCI s.m. pl. (Reg.) Pantaloni țărănești largi, făcuți din stofă groasă. [Var.: **bernevici, bernivici** s.m. pl.] — Din bg. **bernevici**.

BERNEVÍCI s.m. pl. v. **bernevici**.

BERNIVÍCI s.m. pl. v. **bernevici**.

BERNSTEINIÁN, -Ă, bernsteinieni, -e, adj., s.m. și f. **1**. Adj., s.m. și f. (Adept) al bernsteinismului; bernsteinist. **2**. Care se referă la bernsteinism, la Eduard Bernstein sau la bernsteinieni (**1**). [Pr.: *-ștai-ni-an*] — Din **Bernstein** (n.pr.) + suf. *-ian*.

BERNSTEINIŚM s.n. Curent în social-democrația internațională, apărut la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX în Germania, care a încercat să interpreteze, de pe poziții eclectice și în spirit reformist, tezele fundamentale ale filosofiei și economiei politice marxiste. [Pr.: *-ștai-]* — **Bernstein** (n.pr.) + suf. *-ism*.

BERNSTEINIŚT, -Ă, bernsteinisti, -e, adj., s.m. și f. Bernsteinian (**1**). [Pr.: *-ștai-]* — **Bernstein** + suf. *-ist*.

BESACTEÁ, besactele, s.f. (Înv.) Cutioară (de lemn) frumos ornamentată, în care se păstrau bijuterii, obiecte de cusut, tutun etc. [Var.: (reg.) **besectă** s.f.] — Din ngr. **bestasta**.

BÉSCHIE, beschii, s.f. Fierăstrău format dintr-o pânză lată, prevăzut cu două mâner pentru a putea fi acționat de două persoane. [Var.: **béschie** s.f.] — Cf. bg. *bičkija*.

BESECTEÁ s.f. v. **besactea**.

BESSI s.m. pl. **1**. Nume dat de romani tribului trac așezat în Antichitate între munții Rodopi și cursul superior al râului Marița. **2**. Numele pecenegilor în izvoarele scrise latine. — Cuv. lat.

BESTIAL, -Ă, bestiali, -e, adj. De bestie, ca de bestie; de o cruzime feroce; animalic, sălbatic, feros. [Pr.: *-ti-al*] — Din fr. **bestial**, lat. **bestialis**.

BESTIALITÁTE, bestialități, s.f. Cruzime feroce, faptă bestială. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **bestialité**.

BESTIÁR¹, bestiare, s.n. (Livr.) Antologie medievală de fabule sau de povestiri alogice cu animale. [Pr.: *-ti-ar*] — Din fr. **bestiaire**.

BESTIÁR², bestiari, s.m. (Livr.) Gladiator. — Din fr. **bestiaire**, lat. **bestiarius**.

BÉSTIE, bestii, s.f. Fiară. ♦ Fig. Om crud, feroce. — Din it, lat. **bestia**.

BESTSELLER, *bestselleruri*, s.n. 1. Lucrare (literară) care deține recordul la vânzare. 2. Autor popular al unei lucrări (beletristice) de mare succes. 3. Articol sau produs foarte căutat la un moment dat. [Pr.: *bestselâr*] — Din engl. **bestseller**.

BÊȘCHIE s.f. v. *veschie*.

BEȘICĂ vb. I v. *bășica*.

BEȘICĂRE s.f. v. *bășicare*.

BEȘICĂT, -Ă adj. v. *bășicat*.

BEȘICĂ ȘI s.f. v. *bășică*.

BEȘICÓS, -OĂȘĂ adj., s.f. v. *bășicos*.

BEȘICŪTĂ s.f. v. *bășicuță*.

BEȘLEĂGĂ, *beșlegi*, s.m. (Înv.) Căpitan de beșlii. ♦ Fig. Om bătrân, ramolit, prost. [Var.: *beșli-agă* s.m.] — Din tc. *beșli ağası*.

BEȘLI-AGĂ s.m. v. *beșleagă*.

BEȘLÍC, *beșlici*, s.m. (Înv.) Monedă turcească de cinci parale, care a circulat și în Țara Românească. — Din tc. *beşlik*.

BEȘLIŪ, *beșlii*, s.m. (Înv.) Soldat (turc) de cavalerie, care făcea serviciul de curier domnesc sau de jandarm. ♦ (La pl.) Corp de cavalerie alcătuit din astfel de soldați. — Din tc. *beşli*.

BEȘTELÉALĂ, *beșteleli*, s.f. (Fam.) Faptul de a *beșteli*. — **Beșteli** + suf. *-eală*. **BEȘTELÍ**, *beștelesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A face pe cineva de ocară, a certa pe cineva folosind ocări, insulte. — Et. nec.

BÊTA, *beta*, s.m. 1. A doua literă a alfabetului grecesc, corespunzând sunetului b. 2. (Fiz.; în sintagmele) Particulă beta = electron negativ sau pozitiv emis de unele substanțe radioactive. *Radiație beta* = radiație constituită din particule beta. — Din fr. *bêta*.

BETATRÓN, *betatroane*, s.n. (Fiz.) Aparat de accelerare a electronilor. — Din fr. *bêatron*.

BETEAG, -Ă, *betegi*, -ge, adj., s.m. și f. (Pop.) 1. (Om) infirm, schilod. 2. (Om) bolnav. — Din magh. *beteg*.

BETEALĂ s.f. (Adesea fig.) 1. Fir lung de metal auriu sau argintiu. ♦ Spec. Podoabă făcută din asemenea fire (pentru mirese). 2. (Bot.) Orzoaică-de-baltă (*Vallisneria spiralis*). [Var.: *peteală* s.f.] — Din ngr. *petálio*.

BETEGEALĂ, *betegeli*, s.f. (Pop.) Infirmitate. [Var.: *betejală* s.f.] — **Betegi** + suf. *-eală*.

BETEĞÍ, *betegesc*, vb. IV (Reg.) 1. Tranz. și refl. A provoca cuiva o infirmitate sau a rămâne infirm. ♦ Refl. Spec. A face o hernie. 2. Refl. A se îmbolnăvi. [Var.: *betejí* vb. IV] — Din *beteg*.

BETEĞÍE, *betegii*, s.f. (Reg.) Infirmitate. — **Beteag** + suf. *-ie*.

BETEJEALĂ s.f. v. *betegală*.

BETEJÍ vb. IV v. *betegi*.

BETÉL, (1) *beteli*, s.m., (2) s.n. 1. S.m. Piper agățator originar din India și Indonezia (*Piper melamiris*). 2. S.n. Amestec obținut din frunze de tabac și de betel (1). — Din fr. *bétel*.

BETELÍE, *betelii*, s.f. Fâșie îngustă, cusută în partea de sus a pantalonilor, a fustei etc.; tivitură făcută în același loc (ca să se treacă prin ea un șiret etc.); bată; p. ext. margine tivită la gâtul sau la mâncile cămășii sau ale iei. — Din *bată*.

BETEȘUG, *betesuguri*, s.n. 1. (Pop.) Infirmitate, invaliditate. ♦ Fig. Defect moral; cursur. ♦ Fig. Defecțiune. 2. (Reg.) Boală. — Din magh. *betegség*.

BETÓN, (2) *betoane*, s.n. 1. Amestec de pietriș, nisip, ciment (sau asfalt, var hidraulic etc.) și apă, care se transformă prin uscare într-o masă foarte rezistentă și se folosește în construcții. ♦ *Beton armat* = amestecul descris mai sus, turnat peste o armătură de verzele metalice. *Beton vibrat* = beton de ciment a cărui compactitate este sporită după turnarea în cofraje prin imprimarea unor oscilații rapide cu ajutorul unor aparate speciale. 2. Varietate de beton (1). 3. (Sport) Sistem de apărare folosit în unele jocuri sportive (mai ales în fotbal), constând în utilizarea supranumerică a jucătorilor în linia defensivă. [Pl. și: *betonuri*] — Din fr. *béton*.

BETONÁ, *betonez*, vb. I. Intrans. și tranz. A turna betonul moale în cofrajele unei construcții, în săpăturile de fundații etc. — Din fr. *bétonner*. **BETONÁRE**, *betonări*, s.f. Acțiunea de a *betona*. — V. *betona*.

BETONIÉR, *betonieri*, s.m. (Rare) Betonist. [Pr.: *-ni-er*] — **Beton** suf. *-ier*.

BETONIÉRĂ, *betoniere*, s.f. Mașină pentru fabricarea betonului. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. *bétonnière*.

BETONÍST, -Ă, *betoniști*, -ste, s.m. și f. Muncitor, tehnician sau inginer specializat în lucrări de beton; betonier. — **Beton** + suf. *-ist*.

BETULACÉE, *betulacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu flori unisexuate grupate în amenții, care se polenizează prin intermediul vântului; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. *bétulacée*.

BETÎE, *beții*, s.f. 1. Stare de intoxicație în care se află omul care a consumat alcool; stare de ebrietate. ♦ Consumare regulată de alcool în mari cantități; alcoolism, etilism. 2. Petrecere la care se bea foarte mult alcool; chef. 3. (În sintagmele) *Beție rece* (sau *albă* ori *cu stupefianți*) = stare de amețală, de hiperexcitație sau de halucinație provocată de introducerea stupefianților în organism; toxicomanie. *Beția adâncurilor* = stare de euforie provocată de creșterea azotului din sânge la persoane care coboară la mari adâncimi în mări sau oceane. 4. Fig. Stare sufletească de tulburare, de uitare de sine. ♦ *Beție de cuvinte* = înșirare bombastică de cuvinte, stil umflat. — **Beat** + suf. *-ie*.

BETIGĂȘ, *bețigășe*, s.n. Bețigășor. — Din *bat*.

BETIȘÓR, *bețisoare*, s.n. Diminutiv al lui *băț*; bețigăș. — *Băț* + suf. *-ișor*.

BETÍV, -Ă, *bețivi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care are viciul beției (1); (om) alcoolic, bătutor. — Cf. lat. **bibitivus*.

BETIVÁN, -Ă, *bețivani*, -e, adj., s.m. și f. Augmentativ al lui *bețiv*. — **Bețiv** + suf. *-an*.

BEUTÚRĂ s.f. v. *băutură*.

BEZ adv., prep. (Înv.; astăzi glumeț) Afară de..., lăsând la o parte...; fără. — Din sl. *bezŭ*.

BEZEĂ, *bezele*, s.f. 1. (Fam.) Sărutare simbolică trimisă cuiva cu vârful degetelor. 2. Prăjitură făcută din albuș de ou bătut cu zahăr. — Din fr. *baiser*.

BEZMÉTEC, -Ă adj. v. *bezmetic*.

BEZMÉTIC, -Ă, *bezmetici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) Fără rost, fără căpătâi; p. ext. zăpăcit, năuc, bezmeticit, dezmetic. [Var.: *bezmétec*, -ă adj.] — Din ucr. *bezmatak*, [stuf] fără matcă".

BEZMETICÍ, *bezmeticesc*, vb. IV. Intrans. (Rare) A umbla ca un bezmetic. — Din *bezmetic*.

BEZMETICÍT, -Ă, *bezmeticiți*, -te, adj. (Rare) Bezmetic. — **Bezmetic** + suf. *-it*.

BÉZŪNĂ, *bezne*, s.f. (Adesea fig.) Întuneric mare, de nepătruns. — Din sl. *bezdnŭna*.

BI- Element de compunere însemnând „de două ori”, „dublu”, care servește la formarea de adjective și substantive. — Din fr. *bi-*.

BIACID, *biacizi*, adj. (În sintagma) *Acid biacid* = acid bibazic. [Pr.: *bi-a-*] — Din fr. *biacide*.

BIANUÁL, -Ă, *bianuali*, -e, adj. Care se produce, care apare de două ori pe an. ♦ (Despre plante) Care poate da două recolte pe an. [Pr.: *bi-a-nu-ál*] — **Bi-** + *anual*. Cf. fr. *bisannuel*.

BIATLÓN, *biatloane*, s.n. Probă sportivă care constă din parcurgerea a 20 km pe schiuri și tragerea la țintă a 20 de focuri în diverse puncte situate de-a lungul traseului. [Pr.: *bi-a-*] — Din rus. *biatlon*.

BIATLONÍST, -Ă, *biatloniști*, -ste, s.m. și f. Persoană care practică biatlonul. [Pr.: *bi-a-*] — **Biatlon** + suf. *-ist*.

BIATÓMIC, -Ă, *biatomici*, -ce, adj. (Despre o substanță) A cărei moleculă este formată din doi atomi. [Pr.: *bi-a-*] — Din fr. *biatomique*.

BIBÁN, *bibani*, s.m. Pește răpitor de apă dulce, cu laturile corpului acoperite cu dungi negre transversale, cu carnea albă, gustoasă; baboi, costraș (*Perca fluviatilis*). — Din bg. *biban*.

BIBÁZIC, -Ă, *bibazici*, -e, adj. (În sintagma) *Acid bibazic* = acid care conține într-o moleculă doi atomi de hidrogen, care pot fi înlocuiți printr-un metal; acid biacid. — Din fr. *bibasique*.

BIBELÓU, *bibelouri*, s.n. Mic obiect decorativ. — Din fr. *bibelo*.

BÍBER, (1) *biberi*, s.m. 1. (Zool.) Castor. 2. Blănă de castor. — Din germ. *Biber*.

BIBERÉT, *bibereti*, s.m. 1. Blăniță de culoare maro-roșcat imitând blana de biber, obținută prin sacrificarea mieilor carnat de câteva luni. 2. Pluș de culoare gri sau maro, din lână sau din fibre sintetice, cu tușeu moale, folosit pentru gulere, căcuili etc. — Din germ. *Biberet*.

BIBERÓN, *biberoane*, s.n. Sticlășă prevăzută cu un vârf de cauciuc în formă de sfârc, care servește la alăptarea artificială a sugariilor. ♦ (Impr.) Vârful de cauciuc în formă de mamelon al unui biberon. — Din fr. *biberon*.

BIBÍ s.m. (Înv.) Termen de mângâiere pentru cineva drag, iubit. — Din fr. *bibi*.

BIBÍC¹, *bibici*, s.m. (Ornit.) Nagăț. — Din magh. *bibic*.

BIBÍC², -Ă, *bibici*, -ce, s.m. și f. (Înv. și fam.) Termen de dezmiardare adresat unei persoane iubite; bibiloi. — Cf. *bibi*.

BIBÍL, *bibiluri*, s.n. Dantelă lucrată cu acul sau cusătură cu colțișori (aplicată la guler, la mâneci sau la poalele cămășii) — Din ngr. *bibila*.

BIBÍLÍCĂ, *bibilici*, s.f. 1. Pasăre domestică de mărimea unei găini, cu pene negre-cenușii împestrițate cu alb și cu o proeminență cornoasă pe frunte (*Numida meleagris*). 2. Plantă erbacee cu flori pestrice (*Fritillaria meleagris*) — Cf. bg., sb. *biba*.

BIBÍLÓI, *bibilo*, s.m. 1. Masculul bibilicii (1). 2. Fig. (Fam.) Bibic². — **Bibil**[ic] suf. *-oi*.

BÍBLIC, -Ă, *biblici*, -ce, adj. Care aparține Bibliei, privitor la Biblie; din timpul Bibliei, asemănător cu Biblia. ♦ Străvechi. — Din fr. *biblique*.

BÍBLIE, *biblii*, s.f. Carte sacră a mozaismului și a creștinismului, alcătuită din Vechiul Testament și Noul Testament, acesta din urmă fiind recunoscut numai de creștini. ♦ Fig. Carte voluminoasă. ♦ Fig. Carte fundamentală a unei literaturi, a unei științe. — Din lat. *biblia*.

BIBLIÓBÚZ, *bibliobuze*, s.n. Automobil amenajat cu o bibliotecă ambulantă. [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. *bibliobus*.

BIBLIÓFÁG, -Ă, *bibliofagi*, -ge, adj., s.m. și f. (Insectă) care se hrănește cu celuloza din hârtie, [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. *bibliophage*.

BIBLIÓFÍL, -Ă, *bibliofili*, -e, s.m. și f. Iubitor și colecționar de cărți rare și prețioase. ♦ (Adjectival) *Ediție bibliofilă* = carte rară, frumoasă, prețioasă, editată în condiții grafice deosebite; ediție de lux. [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. *bibliophile*.

BIBLIOFILIE s.f. 1. Pasiunea de a cunoaște, de a evalua și de a colecționa cărți rare și prețioase. 2. Ramură a bibliologiei care se ocupă cu studiul cărților rare și al valorii lor artistice. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliophilie**.

BIBLIOFILISTIC, -Ă, *bibliofilistici*, -ce, adj., adv. 1. Adj. (Rare) De bibliofil. 2. Adv. Ca bibliofilii. [Pr.: -bli-o-] — **Bibliofil** + suf. -istic.

BIBLIOFILM, *bibliofilme*, s.n. Copie a unui text (prețios), executată pe film fotografic. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliofilm**.

BIBLIOFÓB, -Ă, *bibliofobi*, -e, s.m. și f. (Rare) Dușman al cărților. [Pr.: -bli-o-] — Din germ. **Bibliophobe**, engl. **bibliophob**.

BIBLIOFÓBIE s.f. (Rare) Ură față de cărți [Pr.: -bli-o-] — Din germ. **Bibliophobie**, engl. **bibliophobia**.

BIBLIOGRÁF, *bibliografi*, s.m. Specialist în bibliografie (3). [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliographe**.

BIBLIOGRÁFIC, -Ă, *bibliografici*, -ce, adj. Care aparține bibliografiei, privitor la bibliografie. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliographique**.

BIBLIOGRAFIE, *bibliografii*, s.f. 1. Descriere de specialitate a lucrărilor unui autor sau a lucrărilor referitoare la o anumită problemă. 2. Cartea care cuprinde o bibliografie (1). 3. Ramură a bibliologiei care se ocupă cu descrierea, aprecierea, sistematizarea și răspândirea publicațiilor. 4. Material informativ asupra unei probleme. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliographie**.

BIBLIOLÓG, -Ă, *bibliologi*, -ge, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în bibliologie. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliologue**.

BIBLIOLÓGIC, -Ă, *bibliologici*, -ce, adj. Care aparține bibliologiei, privitor la bibliologie. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliologique**.

BIBLIOLOGÍE s.f. Știință care se ocupă cu studiul cărții, cuprinzând istoria, tehnica alcătuirii și răspândirea cărții. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliologie**.

BIBLIOMÁN, -Ă, *bibliomani*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care are pasiune excesivă pentru cărți, pentru raritatea, legătura, edițiile lor etc. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliomane**.

BIBLIOMANÍE, *bibliomanii*, s.f. (Rare) Pasiune exagerată pentru cărți. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliomanie**.

BIBLIORÁFT, *bibliorafuri*, s.n. Clasă de carton în formă de carte pentru păstrarea corespondenței, a actelor etc. [Pr.: -bli-o-] — **Biblio**[tecă] + **raft**.

BIBLIOTECÁR, -Ă, *bibliotecari*, -e, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu administrarea unei biblioteci. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliothécaire**.

BIBLIOTÉCÁ, *biblioteci*, s.f. 1. Dulap sau mobilă specială cu rafturi pentru păstrarea cărților. 2. Încăpere, sală în care se păstrează și se citesc cărțile. 3. Colecție de cărți, periodice, foi volante, imprimate etc. ♦ Instituție de cultură care colecționează cărți, periodice etc. spre a le pune în măr și organizația dispoziția cititorilor. 4. Colecția de cărți (tipărite de o editură), care prezintă un caracter unitar din punct de vedere grafic și tematic. 5. (Inform.) Colecție centralizată de programe sau componente ale acestora, stocată și organizată în scopul facilitării activității de programare. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliothèque**, lat. **bibliotheca**.

BIBLIOTECÓNOMIC, -Ă, *biblioteconomi*, -ce, adj. Care aparține biblioteconomiei, privitor la biblioteconomie. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliothéconomique**.

BIBLIOTECÓNOMIE s.f. Ramură a bibliologiei care studiază formarea, administrarea și organizarea bibliotecilor. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliothéconomie**.

BIBLIOTÉHNICÁ s.f. Tehnica producerii materiale a unei cărți. [Pr.: -bli-o-] — După fr. **bibliotechnie**.

BICAMERÁL, -Ă, *bicamerali*, -e, adj. (Despre un organ legislativ) Care este alcătuit din două adunări reprezentative, denumite, în unele state, camere. — Din fr. **bicaméral**.

BICARBONÁT, *bicarbonați*, s.m. Sare a acidului carbonic, în care un atom de hidrogen a fost înlocuit printr-un metal. ♦ *Bicarbonat (de sodiu)* = sare în formă de pulbere albă, folosită în farmacie și în bucătărie. — Din fr. **bicarbonate**.

BICARPELÁR, -Ă, *bicarpelari*, -e, adj. (Bot.; despre gineceu) Format din două carpele. — Din fr. **bicarpelaire**.

BICEFÁL, -Ă, *bicefali*, -e, adj. (Despre un animal) Cu două capete. — Din fr. **bicéphale**.

BICENTENÁR, -Ă, *bicentenari*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care durează de două secole, care a împlinit două sute de ani. 2. S.n. Împlinire a două secole de la un eveniment (important); a doua sută aniversare a unui eveniment. — Din fr. **bicentenaire**.

BÍCEPS, *biceps*, s.m. Mușchi cu extremitatea superioară despărțită în două ligamente; (în special) mușchiul dintre umăr și cot, care face să se îndoiească antebrațul. — Din fr., lat. **biceps**.

BICHIRÍ, *bichiresc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A face, a drege un lucru pe îndelete, migăind. — Et. nec.

BICI, *bice*, s.n. (Adesea fig.) Obiect alcătuit dintr-o curea sau o împletitură de curele, mai rar de cânepă, legată de un băț, cu care se lovesc sau se îndeamnă animalele la mers. ♦ Lovitură dată cu obiectul descris mai sus. — Din sl. **bič**.

BICICLETÁ, *biciclete*, s.f. Vehicul cu două roți, pus în mișcare prin două pedale acționate cu picioarele și folosit, de obicei, pentru transportul unei singure persoane. ♦ (Rare) *Bicicletă-tandem* = bicicletă pentru două persoane, fiecare acționând câte o pereche de pedale. — Din fr. **bicyclette**.

BICÍCLIC, -Ă, *biciclici*, -ce, adj. Cu două cicluri. — **Bi-** + **ciclic**.

BICICLÍST, -Ă, *bicicliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care umblă pe bicicletă; ciclist (1). — Din fr. **bicycliste**.

BICÍCLU, *bicicle*, s.n. Velociped cu două roți inegale, dintre care prima este roata motoare. — Din fr. **bicycle**.

BICÍSNIC, -Ă, *bicisnici*, -e, s.m. și f. v. **becisnic**.

BICISNICÍE s.f. v. **becisnicie**.

BICIUI, *biciuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) lovi cu biciul. ♦ Tranz. A lovi cu ceva (subțire ca biciul), producând usturime; a flagela; a cravașa. 2. Tranz. Fig. A critica, a satiriza fără milă. [Prez. ind. și: *biciui*] — **Bici** + suf. -ui.

BICIUIÁLÁ, *biciueli*, s.f. Biciuire. [Pr.: -ciu-ia-] — **Biciui** + suf. -ealá.

BICIUIRE, *biciuiri*, s.f. Acțiunea de a (se) biciui și rezultatul ei; biciuia. [Pr.: -ciu-i-] — V. **biciui**.

BICIUITÓR, -OÁRE, *biciuitori*, -oare, adj. (Adesea fig.) Care biciuiește; usturător. [Pr.: -ciu-i-] — **Biciui** + suf. -tor.

BICIUȘCÁ, *biciuști*, s.f. 1. Cravașă. 2. Bici scurt și subțire. — **Bici** + suf. -ușcă.

BICIUȘÓR, *biciușoare*, s.n. (Rare) Diminutiv al lui *bici*. — **Bici** + suf. -ușor.

BICOLÓR, -Ă, *bicolori*, -e, adj. Care are două culori. — Din fr. **bicolore**.

BICONCÁV, -Ă, *biconcavi*, -e, adj. Care are două fețe concave opuse. — Din fr. **biconcave**.

BICONVÉX, -Ă, *biconvecși*, -xe, adj. Care are două fețe convexe opuse. — Din fr. **biconvexe**.

BICÓRN, *bicornuri*, s.n. Pălărie bărbătească (de uniformă) cu două colțuri. — Din fr. **bicorn**.

BICROMÁT, *bicromați*, s.m. Sare obținută prin tratarea cu acid a cromatului unui metal. ♦ *Bicromat de potasiu* = sare cristalizată, portocalie, folosită ca oxidant și colorant. — Din fr. **bichromate**.

BICUSPÍD, -Ă, *bicuspidi*, -de, adj. (Despre unele formații anatomice) Cu două vărfuri. — Din fr. **bicuspid**.

BIDÉU, *bideuri*, s.n. Vas pentru toaleta intimă. — Din fr. **bidet**.

BIDIBÍU s.m. v. **bidiviu**.

BIDIDÍU s.m. v. **bidiviu**.

BIDINEÁ, *bidinele*, s.f. Pensulă mare, de obicei rotundă (cu coadă lungă), folosită pentru vărut. [Var.: (reg.) *badaná* s.f.] — Din tc. **badana**.

BIDIVÍU, *bidivii*, s.m. Cal tânăr, iute și frumos folosit de obicei la călărit. [Var.: (reg.) *bidibiu*, *bididiu* s.m.] — Din tc. **bedeví**.

BIDÓN, *bidoane*, s.n. Vas din tablă, material plastic etc. folosit pentru păstrarea sau transportul lichidelor. ♦ Ploscă de tablă simplă sau emailată (îmbrăcată în postav sau piele), utilizată pentru păstrarea apei sau a altor băuturi. — Din fr. **bidon**.

BIDONVÍLLE, *bidonville-uri*, s.n. Cartier sărăcăcios cu locuințe improvizate, la periferia marilor orașe. [Scriș și: *bidonvil*. — Pr.: -vil] — Din fr. **bidonville**.

BIE, *bieuri*, s.n. Linie, direcție oblică. ♦ Loc. adj. și adv. *În bie* = oblic. ♦ (Concr.) Fășie de material textil tăiată oblic, utilizată în croitorie. [Pr.: *bie*] — Din fr. **biais**.

BIEF, *biefuri*, s.n. Porțiune de canal sau de râu cuprinsă între două ecluze sau baraje. — Din fr. **bief**.

BIÉLÁ, *biele*, s.f. Organ de mașină în formă de bară articulată, care transformă mișcarea rectilinie în mișcare de rotație și invers. [Pr.: *bi-e*] — Din fr. **bielle**.

BIELÉTÁ, *bielete*, s. f. Bielă de dimensiuni mai mici, folosită la anumite motoare sau mașini. [Pr.: *bi-e*] — Din fr. **bielette**.

BIELORÚS, -Ă, *bielorusi*, -e, s.m. și f. v. **belarus**.

BIELȘÚG s.n. v. **belșug**.

BIENÁL, -Ă, *bienali*, -e, adj., s.f. 1. Adj. Care durează doi ani ♦ (Despre plante) Care dă recolte la doi ani după semănare. 2. Adj., s.f. (Întrunire, consfătuire etc.) care are loc o dată la doi ani. [Pr.: *bi-e*] — Din fr. **biennal**, lat. **biennalis**.

BIET, *biată*, *bieți*, -te, adj. 1. (Precedă nume de ființe) Vrednic de milă, de plâns; sărman. ♦ (Despre morți) Regretat. 2. Vrednic de dispreț; fără însemnătate, fără valoare. — Cf. sl. *běditi*.

BIFÁ, *bifez*, vb. I. Tranz. A pune bife. — Din fr. **biffer**.

BIFÁRE, *bifări*, s.f. Acțiunea de a *bifa*. — V. **bifa**.

BIFAZAT, -Ă, *bifazați*, -te, adj. (Elt.) Difazat; bifazic. — Din fr. **biphase**.

BIFÁZIC, -Ă, *bifazici*, -ce, adj. Bifazat. — Cf. *bifazat*.

BIFÁ, *bife*, s.f. Mic semn (în formă de „v”) la anumite cifre sau cuvinte dintr-un registru, dintr-o listă etc. spre a ști că au fost verificate, controlate. — De la **bifa**.

BIFÍD, -Ă, *bifizi*, -de, adj. (Anat.; despre vase de sânge, canale etc.) Care are extremitatea despărțită în două. — Din fr. **bifide**, lat. **bifidus**.

BIFILÁR, -Ă, *bifilari*, -e, adj. (Tehn.; despre cabluri electrice) Format din doi conductori separați. — Din engl. **biphilar**, fr. **bifilaire**.

BIFLÓR, -Ă, *biflori*, -e, adj. (Bot.; despre plante) Cu două flori. — Din fr. **biphlor**.

BIFOCÁL, -Ă, *bifocali*, -e, adj. (Despre lentile) Cu două distanțe focale diferite; (despre ochelari) cu lentile bifocale. — Din fr. **bifocal**.

BIFOLIÁT, -Ă, *bifoliați*, -te, adj. Care are două foliole. [Pr.: -li-ar] — **Bi-** + **foliat**.

BIFÓR, -Ă, *bifori*, -e, adj. (În stilul gotic; despre ferestre, uși etc.) Împărțit în două printr-o colonetă, fiecare despărțitură fiind terminată cu un arc. — Et. nec.

BÍFTEC, *biftecuri*, s.n. Mușchi de vită fript la grătar sau în tigaie. — Din fr. **bifteck**.

BIFURCĂ, pers. 3 *bifurcă*, vb. I. Refl. A se despărți în două ramuri, în două direcții, în două sensuri. — Din fr. **bifurquer**.

BIFURCĂRE, *bifurcări*, s.f. Faptul de a se *bifurca*; (concr.) loc unde se bifurcă ceva; bifurcație. — V. **bifurca**.

BIFURCĂȚIE, *bifurcații*, s.f. Bifurcare. — Din fr. **bifurcation**.

BIG, *biguri*, s.n. Unitate comercială complexă. — Din inițialele **B**[ăcănie] + **I**[ndustrial] + **G**[ospodina].

BIGĂM, -Ă, *bigami*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care se face vinovată de bigamie. — Din fr. **bigame**, lat. **bigamus**.

BIGAMIE, *bigamii*, s.f. (Jur.) Infracțiune care constă în încheierea de către o persoană căsătorită a unei noi căsătorii. — Din fr. **bigamie**.

BÎGĂ, *bigi*, s.f. Macara cu un braț oscilant, articulată la partea inferioară și comandată prin cabluri, folosită în construcții și la bordul navelor. — Din fr. **bigue**.

BIGBAND, *bigbanduri*, s.n. Orchestră de jazz compusă din 15–20 de instrumentiști. [Pr.: *bigbënd*. — Scris și: *big-band*] — Cuv. engl.

BIG BANG s.n. (Astron.) Marea explozie (ipotețică) aflată la originea expansiunii universului. [Pr.: *bang*] — Din engl. **big bang** [theory].

BÎGI-BÎGI s.n. (Înv.) Pastă gelatinoasă comestibilă (roșie), dulce, amestecată cu miez de nucă, asemănătoare cu rahatul. — Cf. tc. *cici bici*.

BIGOT, -Ă, *bigoti*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care urmează cu mare severitate toate preceptele rituale ale unei religii; (om) habotnic; bisericos. — Din fr. **bigot**.

BIGOTERIE, *bigoterii*, s.f. (Livr.) Bigotism. — Din fr. **bigoterie**.

BIGOTISM, (2) *bigotisme*, s.n. 1. Fanatism religios; atitudine, comportare de bigot; bigoterie, habotnicie. 2. Faptă de bigotism (1) — Din fr. **bigotisme**.

BIGUDIU, *bigudiuri*, s.n. Tub mic din metal, material plastic etc., folosit pentru ondularea părului. — Din fr. **bigoudi**.

BIHINDISÎ vb. IV v. **bindisi**.

BIHOREĂN, -Ă, *bihoreni*, -e, s.m. adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Bihor. 2. Adj. Care aparține județului Bihor sau bihorenilor (1), referitor la județul Bihor ori la bihoreni (1). — **Bihor** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BIHORENCĂ, *bihorence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Bihor. — **Bihorean** + suf. *-că*.

BIHUNCĂ, *bihunci*, s.f. (Reg.) Trăsură ușoară pe patru roți, trasă de obicei de un singur cal. — Din ucr. **bihunky**.

BIJŌI, *bijoaie*, s.n. (Reg.) Șipot; izvor. — Probabil formație onomatopeică.

BIJUTERIE, *bijuterii*, s.f. Obiect de podoabă făcut din metal nobil (și pietre prețioase); giuvaer. ♦ Magazin specializat în confecționarea și vânzarea giuvaerurilor. — Din fr. **bijouterie**.

BIJUTIÉR, *bijutieri*, s.m. Persoană care face sau vinde bijuterii; giuvaerگیر. [Pr.: *-i-er*] — Din fr. **bijoutier**.

BIKER, *bikeri*, s.m. 1. Persoană care conduce o bicicletă sau o motocicletă. 2. Membru al unui grup de motocicliști. [Pr.: *băicăr*] — Cuv. engl.

BIKINI, *bikini*, s.m. Costum feminin de baie, format dintr-un slip și dintr-un sutien de dimensiuni reduse. — Din engl. **Bikini**, fr. **bikini**.

BILABIAL, -Ă, *bilabiali*, -e, adj., s.f. (Sunet) la articularea căruia participă amândouă buzele. [Pr.: *-bi-al*] — Din fr. **bilabial**.

BILABIAT, -Ă, *bilabiati*, -te, adj. (Despre corola sau caliciul unei flori, *p. ext.* despre flori) Format din două labii. [Pr.: *-bi-at*] — Din fr. **bilabié**.

BILANT, *bilanțuri*, s.n. Inventar al activului și pasivului unei întreprinderi sau al unei activități financiare pentru o anumită perioadă de timp. ♦ Fig. Rezultatul sintetic al unei activități desfășurate într-o perioadă dată. — Din germ. **Bilanz**. Cf. it. *bilancio*.

BILANȚIÉR, -Ă, *bilanțieri*, -e, adj., s.n. 1. Adj. De bilanț. 2. S.n. Registru în care sunt înscrise bilanțuri. [Pr.: *-ți-er*] — **Bilanț** + suf. *-ier*.

BILATERAL, -Ă, *bilaterali*, -e, adj. 1. Care are două părți (sau două laturi) opuse, simetrice. 2. Care privește în același timp două laturi sau două aspecte (fundamentale) ale unui întreg. 3. (Despre date, contracte, convenții) Care este încheiat între două persoane. — Din fr. **bilatéral**.

BILATERALISM s.n. Metodă de politică comercială internațională, care constă în acordul dintre două țări în privința bunurilor și serviciilor pe care le schimbă între ele. — **Bilateral** + suf. *-ism*.

BILĂ¹, *bile*, s.f. (Anat.) Fiere. — Din fr. **bile**, lat. **bilis**.

BILĂ², *bile*, s.f. Sferă (de mici dimensiuni) fabricată din diferite materiale și folosită în diverse scopuri (ca rulmenți, la unele jocuri de copii, la jocul de popice, ca modalitate de vot etc.) ♦ *Bilă albă* = expresie a votului pozitiv. *Bilă neagră* = expresie a votului negativ. (La notarea răspunsurilor studenților; în trecut) *Bilă albă* = calificativ între „foarte bine” și „bine”. *Bilă roșie* = calificativ între „bine” și „suficient”. *Bilă neagră* = calificativ „insuficient”. — Din fr. **bilie**.

BILĂ³, *bile*, s.f. Trunchi (subțire), mai ales de brad, folosit în construcții, la schele. — Din bg. **biló**.

BILDUNGSROMÁN, *bildungsromane*, s.n. Roman care prezintă procesul de formare a unui caracter (2). — Din germ. **Bildungsroman**.

BILDUNGSROMANÉSC, -Ă, *bildungsromanesti*, adj. (Rare) De bildungsroman. — **Bildungsroman** + suf. *-esc*.

BILÉT, *bilete*, s.n. 1. Scrisoare de câteva rânduri. 2. Bucată mică de hârtie sau de carton imprimat care dă dreptul la intrarea (și ocuparea unui loc) într-o sală de

spectacol, într-o arenă sportivă etc. ♦ *Bilet de bancă* = hârtie de valoare emisă de o bancă, prin care aceasta se obligă să plătească deținătorului, la prezentare, suma înscrisă pe hârtie. *Bilet de ordin* = hârtie prin care o persoană se obligă să plătească altei persoane o anumită sumă de bani la cererea acesteia din urmă; cambie. — Din fr. **billet**. Cf. it. **biglietto**.

BILÉTĂ, *bilete*, s.f. (Tehn.) Taglă. — Din fr. **billette**.

BILEȚEL, *bilețele*, s.n. Diminutiv al lui *bilet*. — **Bilet** + suf. *-el*.

BILIÁR, -Ă, *biliari*, -e, adj. Care se referă la bilă¹, care formează bila¹. [Pr.: *-li-ar*] — Din fr. **biliaire**.

BILIÁRD, *biliarde*, s.n. Joc în care o serie de bile² sunt deplasate pe o masă specială prin lovirea uneia dintre ele cu tacul². ♦ Masă pe care se practică acest joc. [Pr.: *-li-ard*] — Din it. **billardo**, rus. **billiard**. Cf. fr. **billard**.

BILIARGIÚ, *biliargii*, s.m. (Rare) Jucător (pasionat) de biliard. [Pr.: *-li-ar*] — **Biliard** + suf. *-giu*.

BILÍNGV, -Ă, *bilingvi*, -e, adj. 1. Care utilizează în mod curent și la fel de bine două limbi. 2. Scris în două limbi. — Din fr. **bilingue**, lat. **bilinguis**.

BILINGVISM s.n. Fenomen de utilizare curentă de către aceeași persoană a două limbi diferite. — Din fr. **bilinguisme**.

BILIŌN, *bilioane*, s.n. Număr egal cu o mie de miliarde sau (în unele țări) cu un miliard. [Pr.: *-li-on*] — Din fr. **billion**.

BILIŌS, -OÁSA, *bilioși*, -oase, adj. (Rare) Care suferă de un exces de secreție biliară; care are la bază o secreție biliară excesivă. ♦ *Temperament bilios* = temperament irascibil. [Pr.: *-li-os*] — Din fr. **bilieux**, lat. **biliosus**.

BILIRUBINĂ s.f. Pigment biliar, derivat al hemoglobinei, prezent în sânge, în bilă¹ și în calculii biliari. — Din fr. **bilirubine**.

BILIVERDINĂ s.f. Pigment de culoare verde, derivat prin oxidare din hemoglobină. — Din fr. **biliverdine**.

BILOBÁT, -Ă, *bilobați*, -te, adj. (Bot.) Alcătuit din doi lobi. — Din fr. **bilobé**.

BILȘÚG s.n. v. **beșug**.

BILUNÁR, -Ă, *bilunari*, -e, adj. Care se face, se produce sau apare de două ori pe lună; bimensual. — **Bi-** + **lunar** (după fr. *bimensuel*).

BIMÁN, -Ă, *bimani*, -e, adj. (Rare) Cu două mâini. — Din fr. **bimane**.

BIMBAȘĂ, *bimbași*, s.m. (Înv.) Comandant peste 1 000 de soldați în armata turcă. ♦ (Astăzi fam. în expr.) *A trăi ca (un) bimbașă* = a trăi în beșug. [Var.: *bimpașă* s.m.] — Din tc. **binbaşı**.

BIMENSÚAL, -Ă, *bimensuali*, -e, adj. (Despre publicații) Care apare o dată la două luni. [Pr.: *-su-al*] — Din fr. **bimensuel**.

BIMETÁL, *bimetale*, s.n. 1. Produs tehnic realizat prin unirea a două metale. 2. Organ sensibil alcătuit din două rigle de metale diferite sudate, care, prin deformări datorate dilatației termice, pot acționa un mecanism. — Din fr. **bimétal**.

BIMETÁLIC, -Ă, *bimetalici*, -ce, adj. 1. Alcătuit din două metale diferite. 2. (Despre un sistem monetar) Bazat pe bimetalism; bimetalist. — Din fr. **bimétallique**.

BIMETÁLISM s.n. Sistem monetar bazat pe valoarea a două metale-etalon, aur și argint. — Din fr. **bimétallisme**.

BIMETÁLÍST, -Ă, *bimetalisti*, -ste, adj. Bimetalic (2). — Din fr. **bimétalliste**.

BIMILENÁR, -Ă, *bimilenari*, -e, adj. Care durează sau are o vechime de (circa) două mii de ani. — Din fr. **bimillénaire**.

BIMILÉNIU, *bimilenii*, s.n. (Rare) Perioadă de două mii de ani. — **Bi-** + **mileniu**.

BIMOLECULÁR, -Ă, *bimoleculari*, -e, adj. (Fiz., Chim.) Cu două molecule. — Din fr. **bimoléculaire**.

BIMOTÓR, -OÁRE, *bimotori*, -oare, adj., s.n. (Avion) cu două motoare. — Din fr. **bimoteur**.

BÍMPAȘĂ s.m. v. **bimbașă**.

BINÁ, *binale*, s.f. Clădire în construcție sau în reparație. ♦ (Înv.) Clădire, construcție (de dimensiuni mari) — Din tc. **biná**.

BINAGIÚ, *binagii*, s.m. (Rare) Antreprenor de construcții. — **Bina** + suf. *-giu*.

BINÁR, -Ă, *binari*, -e, adj. 1. Compus din două unități, din două elemente; care se divide în câte două elemente. 2. (Despre plante) Cu organele dispuse perechi.

3. (Mat.) A cărui bază este numărul doi. ♦ *Relație binară* = relație care are loc între doi termeni. — Din fr. **binnaire**, lat. **binarius**.

BINARITÁTE s.f. (Mat.) Însușirea de a se diviza în două unități sau elemente. — **Binár** + suf. *-itate*.

BÍNDER s.n. Strat de beton asfaltic folosit ca legătură între fundația unui drum și stratul de uzură, ca fundație la trotuarele de asfalt etc. — Din germ. **Binder**.

BINDISI, *bindisesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A-i păsa, a se sinchisi de ceva. [Var.: (înv.) **bihindisî** vb. IV] — Din ngr. **behgandizo**.

BINE adv., s.n. I. Adv. 1. În mod prielnic, în mod favorabil, avantajos, util. ♦ Expr. *A(-i) prinde* (cuiva) *bine* (un lucru, o învățătură, o întâmplare) = a-i fi de folos, a-i fi prielnic. *A(-i) veni cuiva bine* (*să.*) = a(-i) veni cuiva la îndemână; a fi avantajat de o situație prielnică. ♦ (În formule de salut) *Bine ai* (sau *ați*) *venit* (*sănătos, sănătoși*)! *Fii* (sau *fiți*) *bine venit* (*veniți*)! *Bine te-am* (sau *v-am*) *găsit* (*sănătos, sănătoși*)! ♦ (Referitor la sănătate) *A se simți bine*. *A(-i) face* (cuiva) *bine* (măncarea, băutura, plimbarea etc.). *A dormi* (sau *a se odihni* etc.) *bine*. (*Ce*), *nu îți-e bine?* = a) (ce), nu ești sănătos! te simți rău?; b) (ce), ești nebun? nu ești în toate mințile? 2. În concordanță cu regulile eticii sociale, în mod cuviincios, cum se cere,

cuminte. *Să te porți bine cu orice.* ♦ Expr. (Fam. și ir.) *Bine ți-a făcut!* = așa trebuia, așa se cuvenea să-ți faci (pentru purtarea ta urâtă, condamabilă)! ♦ În concordanță cu regulile sau canoanele esteticii; agreabil, frumos, minunat. *Cântă și dansează bine.* *Cu rochia asta îți stă bine* ♦ (Adjectival; despre oameni) Armonios dezvoltat, plăcut la vedere. ♦ În concordanță cu adevărul, cu corectitudinea; clar, precis, exact. *Vezi bine că așa stau lucrurile. Să știi bine că mor, și nu mă las până nu-mi aflu dreptatea!* ♦ *De-a binelea* = de-adevărat, cu adevărat. ♦ (Având valoarea unei afirmații) *Bine, am să procedez cum vrei tu!* ♦ Expr. (*Că bine zici* = (că) zici așa cum trebuie. *Ei bine...* = după cum spuneam... ♦ Cu grijă, cu atenție. *Uită-te bine și învață.* **3.** Deplin, în întregime, complet. *E cherchelit bine.* ♦ (La comparativ) Mult. *A fost plecat doi ani și mai bine.* ♦ Mult și prielnic. *A plouat bine.* *A mâncat și a băut bine.* ♦ Compose: *bine-crescut* = care a primit o bună educație, cu maniere frumoase, cuviincios; *bine-cunoscut* = celebru; *bine-venit* = care vine la momentul potrivit, agreat, oportun; a cărui sosire face plăcere. **II.** S.n. **1.** Ceea ce este util, favorabil, prielnic, ceea ce aduce un folos cuiva. ♦ *Om de bine* = om care acționează în folosul, în sprijinul celor din jurul său, care ajută pe cei din jurul său. ♦ Expr. *A face* (cuiva un mare) *bine* sau *a face* (cuiva) *bine* (cu ceva) = a ajuta (pe cineva) la nevoie. *Să-ți* (sau *să vă*) *fie de bine!* = **a**) să-ți (sau să vă) fie de (sau cu) folos; **b**) (ir.) în spune cuiva care a procedat (greșit) împotriva sfaturilor primite. *A vorbi* (pe cineva) *de bine* = a lăuda (pe cineva). **2.** Ceea ce corespunde cu morală, ceea ce este recomandabil din punct de vedere etic. ♦ Expr. *A lua* (pe cineva) *cu binele* = a proceda cu blândețe, cu înțelegere, cu bunăvoință față de cineva supărat, irascibil sau îndărățit. **3.** (Fil.; art.) Obiectul moralei ca știință. — Lat. *bene* (sensul **II 3**, calc după gr. *agathós*, germ. *das Gut*).

BINECUVÂNTĂ, *binecuvântez*, vb. I. Tranz. **1.** (Despre Dumnezeu) A revărsa grația divină; a blagoslovi. ♦ (Despre preoți) A rosti o anumită formulă rituală, însoțită de un gest, menită a atrage protecția divină asupra unei persoane sau a unui lucru; a blagoslovi. ♦ P. anal. A dori prosperitate și fericire cuiva (invocând adesea numele lui Dumnezeu). **2.** A lăuda, a slăvi pe Dumnezeu. ♦ P. anal. A lăuda, a preamări pe cineva în semn de recunoștință. [Prez. ind. și: (rar) *binecuvânt*] — **Bine** + **cuvânta** (după sl. *blagosloviti*).

BINECUVÂNTĂRE, *binecuvântări*, s.f. Acțiunea, formula sau gestul de a binecuvânta; benedictiune, blagosloviere, blagoslovenie. ♦ Expr. *A (sau a-și) da binecuvântarea* = a fi de acord (cu ceva); a aproba. — V. **binecuvânta**.

BINECUVÂNTĂT, *-Ă*, *binecuvântați*, *-te*, adj. **1.** Care a primit binecuvântarea cuiva; blagoslovit. ♦ Fig. Înzestrat, talentat, dotat. **2.** (Despre lucruri). Care are o acțiune binefăcătoare. **3.** (Despre cauze, motive etc.) Bine întemeiat, îndreptățit, justificat, legitim. — V. **binecuvânta**.

BINEDISPUNE, *binedispun*, vb. III. Tranz. și refl. A face să se simtă sau a se simți bine. — **Bine** + **dispune**.

BINEFĂCERE, *binefaceri*, s.f. (Adesea fig.) Faptă bună, ajutor dat cuiva. — **Bine** + **facere** (după lat. *benefacere*).

BINEFĂCĂTOR, *-OARE*, *binefăcători*, *-oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care face bine, care folosește. **2.** S.m. și f. Persoană care face bine altora. — **Bine** + **făcător** (după fr. *bienfaiteur* și *bienfaisant*).

BINEÎNTELÉS adv. Desigur, firește. — **Bine** + **înțeles** (după fr. *bien entendu*). **BINEMERITĂ**, *binemeriti*, vb. I. Intrans. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de la”) A câștiga dreptul la recunoștința cuiva, la o răsplătă etc. — **Bine** + **merita**.

BINEMERITĂT, *-Ă*, *binemeritați*, *-te*, adj. Care este meritat cu prisosință. — V. **binemerita**.

BINEȚE s.f. pl. (Pop.; în expr.) *A(-și) da binețe* = a (se) saluta. — Din **bine** ați [venit].

BINEVOI, *binevoiesc*, vb. IV. Tranz. A avea o dispoziție, o atitudine favorabilă față de o cerere, de o plângere etc.; a catadixi, a cabulipsi. — **Bine** + **voi**.

BINEVOITÖR, *-OARE*, *binevoitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Om) care are sau arată bunăvoință; amabil. ♦ (Om) amabil, prietenos. [Pr.: *-vo-i-*] — **Binevoi** + suf. *-tor*.

BINIȘ, *binisuri*, s.n. (Înv.) Haină boierească lungă de ceremonie, cu mânecile largi și despicate, strânsă pe bust și largă în poale, căptușită cu blană și devenită cu timpul îmbrăcăminte a vechilor lăutari. [Var.: (înv. și reg.) *beniș* s.n.] — Din tc. *binis*.

BINIȘLÍU, *binislii*, s.m. (Înv.) Persoană care purta binis; *p. ext.* curtean. — Din tc. *binisli*.

BINIȘÖR adv. Diminutiv al lui *bine*. ♦ Cu băgare de seamă; fără grabă, cu calm. ♦ Expr. *Șezi binisör!* = fii cuminte! astâmpără-te! ♦ Cu blândețe, prietenos. ♦ Expr. (Substantivat) *A lua pe cineva sau a o lua* cu *binisörul* = (a proceda) cu blândețe, cu răbdare, cu tact. — **Bine** + suf. *-șör*.

BINOCLU, *binocuri*, s.n. Instrument optic alcătuit din două mici lunete terestre, folosit pentru a privi de (la mare) distanță. — Din fr. **binocle**.

BINOCULAR, *-Ă*, *binoculari*, *-e*, adj. Prevăzut cu două ochi. ♦ Care poate fi văzut cu amândoi ochii. — Din fr. **binoculaire**.

BINÖM, *binioane*, s.n. Expresie algebrică constituită din suma sau diferența a doi termeni (monoame). — Din fr. **binôme**.

BINTĂ, *binte*, s.f. (Mar.) Baba. — Din it. **binda**.

BIO- Element de compunere cu sensul „referitor la) viață”, care servește la formarea de substantive și adjective. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bio-**

BIOACUMULĂRE, *bioacumulări*, s.f. Proces de acumulare în sol a substanțelor organice în urma descompunerii resturilor vegetale și animale, care contribuie la fertilizarea pământului. [Pr.: *bi-o-a-*] — **Bio-** + **acumulare**.

BIOACŪSTIC, *-Ă*, *bioacustici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Domeniu interdisciplinar care se ocupă cu studiul producerii, structurii și funcției semnalelor acustice la organismele vii. **2.** Adj. De bioacustică (**1**). [Pr.: *bi-o-a-*] — Din germ. **Bioakustik**, engl. **bioacustics**.

BIOAMPLIFICĂTOR, *bioamplificatoare*, s.n. (Med.) Aparat electronic folosit pentru amplificarea biopotențialelor musculare. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioamplificateur**.

BIOASTRONĂUTIC, *-Ă*, *bioastronautici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a biologiei care studiază condițiile vieții în cosmos. **2.** Adj. De bioastronautică (**1**). [Pr.: *bi-o-as-tro-na-u-*] — Din germ. **Bioastronautik**, fr. **bioastronautique**.

BIOBIBLIOGRĂFIC, *-Ă*, *biobibliografici*, *-ce*, adj. Care aparține biobibliografiei, privitor la biobibliografie. [Pr.: *bi-o-bi-bli-o-*] — **Bio-** + **bibliografic**.

BIOBIBLIOGRAFIE, *biobibliografii*, s.f. Biografia unui autor împreună cu titlurile lucrărilor lui și ale celor privitoare la viața și la activitatea lui. [Pr.: *bi-o-bi-bli-o-*] — Din fr. **biobibliographie**.

BIOCATALIZĂTOR, *biocatalizatori*, s.m. Substanță care provoacă sau grăbește procesele biologice în organismele vii. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio-** + **catalizator** (după fr. *biocatalyseur*).

BIOCENOTIC, *-Ă*, *biocenotici*, *-ce*, adj. (Biol.) De biocenoză. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biocénotique**.

BIOCENÓZĂ s.f. (Biol.) Comunitate de organisme vegetale și animale care conviețuiesc într-un anumit mediu sau sector din biosferă. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biocénose**.

BIOCHEMIC, *-Ă*, *biochimici*, *-ce*, adj. Care aparține biochimiei, care privește biochimia. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biochimique**.

BIOCHEMIE s.f. Știință care studiază compoziția și procesele chimice ale materiei vii; chimie biologică. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biochimie**.

BIOCHEMIȘT, *-Ă*, *biochimisti*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în biochimie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biochimiste**.

BIOCIBERNÉTIC, *-Ă*, *biocibernetici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Domeniu interdisciplinar fundamentat pe transferul de principii teoretice și metodologice între cibernetică și biologie. **2.** Adj. De biocibernetică (**1**). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biocybernetique**.

BIOCINÉTIC, *-Ă*, *biocinetici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Studiul mișcării organismelor vii. **2.** Adj. De biocinetică (**1**). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biocynétique**.

BIOLIMÁTIC, *-Ă*, *bioclimatici*, *-ce*, adj. De bioclimatologie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioclimatique**.

BIOLIMATOLÓG, *bioclimatologi*, s.m. Specialist în bioclimatologie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioclimatologue**.

BIOLIMATOLOGIE s.f. Știință care studiază influența climatei asupra organismelor vii. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioclimatologie**.

BIOCOMBUSTIBIL, *biocombustibili*, s.m. Combustibil obținut din materii prime vegetale. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio-** + **combustibil**.

BIOCOMPATIBIL, *-Ă*, *biocompatibili*, *-e*, adj. Compatibil cu materia vie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biocompatible**.

BIOCOMPLEX, *biocomplexe*, s.n. Ansamblu de specii de organisme vegetale și animale instalate într-o navă spațială pentru cercetări în cosmos sau pentru asigurarea unui sistem ecologic la bordul acesteia. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio-** + **complex**.

BIOCONȘTIINȚĂ, *biocônștiințe*, s.f. Formă de conștiință atribuită animalelor, mai ales celor superioare. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio-** + **conștiință**.

BIOCROM s.n. Pigment de natură vegetală sau animală. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biochrome**.

BIOCURÉNT, *biocurenți*, s.m. Activitate electrică prezentă în țesuturile și organele animalelor. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio-** + **curent**.

BIODEGRADĂBIL, *-Ă*, *biodegradabili*, *-e*, adj. (Despre materiale, produse chimice etc.) Care poate fi degradat de factori biologici. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biodegradable**, engl. **biodegradable**.

BIODETECTÖR, *biodectectoare*, s.n. (Biol.) Organ de simț al organismelor vii. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio-** + **detector**.

BIODETERIORĂRE, *biodeteriorări*, s.f. Degradare sub acțiunea factorilor biologici. [Pr.: *bi-o-de-te-ri-o-*] — **Bio-** + **deteriorare**.

BIODINĂMIC, *-Ă*, *biodinamici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a biologiei care studiază procesele vitale active, în mișcare, care se petrec în organisme. **2.** Adj. De biodinamică (**1**). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biodynamique**.

BIODIVERSITĂTE s.f. Existența, la nivelul globului terestru, a unei multitudini de ecosisteme cu caractere distincte. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biodiversité**.

BIOELÉCTRIC, *-Ă*, *bioelectrici*, *-ce*, adj. De bioelectricitate. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **bioelectric**.

BIOELECTRICITĂTE s.f. Curent electric produs de către organismele vii. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **bioelectricity**.

BIOELEMENT, *bioelemente*, s.n. Element chimic din compoziția celulelor vii. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioélément**.

BIOENERGÉTIC, *-Ă*, *bioenergetici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a biofizicii care studiază sursele energetice și transformările de energie la nivelul materiei vii.

2. Adj. De bioenergetică (1). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioénergétique**, engl. **bioenergetics**.

BIOENERGIE, *bioenergii*, s.f. Energie produsă prin activitatea fiziologică a organismelor vii. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **bioenergy**.

BIOFILTRU, *biofiltre*, s.n. Instalație pentru curățarea apei poluate a canalelor cu ajutorul bacteriilor aerobe. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biofiltre**.

BIOFIZIC, -**Ă**, *biofizici*, -*ce*, adj., s.f. 1. S.f. Știință care studiază fenomenele și procesele fizice și fizico-chimice care se desfășoară în organismele vii, precum și influența factorilor fizici asupra acestora. 2. Adj. De biofizică (1). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biophysique**, rus. **biofizika**.

BIOFIZICIÂN, -**Ă**, *biofizicieni*, -*e*, s.m. și f. Specialist în biofizică. [Pr.: *bi-o-fi-zi-ci-an*] — Din fr. **biophysicien**.

BIOFOTÓN, *biofotoni*, s.m. Radiație luminoasă emisă de unele substanțe aflate în organismele vii. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **biophoton**.

BIOGAZ s.n. Amestec de gaze conținând în cea mai mare parte metan, rezultat din descompunerea unor compuși organici de către organisme anaerobe, folosit drept combustibil; biometan. [Pr.: *bi-o-*] — Din germ. **Biogas**.

BIOGÉN, -**Ă**, *biogeni*, -*e*, adj. (Despre roci) Care rezultă din țesuturi vii. ♦ (Despre elemente chimice) Care a contribuit la apariția vieții pe Pământ. ♦ (Substantivat, n.) Îngrășământ agricol obținut din culturi de bacterii bogate în azot. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biogène**.

BIOGENERATOR, *biogeneratori*, s.m. Generator (III 1) de biogaz. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio** + **generator**.

BIOGENÉTIC, -**Ă**, *biogenetici*, -*ce*, adj. Care se referă la biogeneza, care aparține biogenezei. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biogénétique**.

BIOGENÉZĂ s.f. Teorie care susține că orice ființă provine numai din altă ființă (care i-a dat naștere). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biogénèse**.

BIOGEOCHIMIC, -**Ă**, *biogeochimici*, -*ce*, adj. De biogeochimie. [Pr.: *bi-o-ge-o-*] — Din fr. **biogéochimique**.

BIOGEOCHIMIE s.f. Ramură a geochimiei care studiază compoziția chimică a biosferei. [Pr.: *bi-o-ge-o-*] — Din fr. **biogéochimie**.

BIOGEOGRÁF, *biogeografi*, s.m. Specialist în biogeografie. [Pr.: *bi-o-ge-o-*] — Din fr. **biogéographe**.

BIOGEOGRÁFIC, -**Ă**, *biogeografici*, -*ce*, adj. De biogeografie. [Pr.: *bi-o-ge-o-*] — Din fr. **biogéographique**.

BIOGEOGRAFIE s.f. Știință care studiază răspândirea pe glob a plantelor și animalelor, în strânsă corelație cu factorii de mediu și cu evoluția în timp a lumii vii. [Pr.: *bi-o-ge-o-*] — Din fr. **biogéographie**.

BIOGRAF, -**Ă**, *biografi*, -*e*, s.m. și f. Autor de biografii. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biographe**.

BIOGRAFIC, -**Ă**, *biografici*, -*ce*, adj. Privitor la biografie, care aparține unei biografii. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biographique**.

BIOGRAFIE s.f. Expunere (scrisă și comentată) a vieții unei persoane. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biographie**.

BIOINGINER, -**Ă**, *bioingineri*, -*e*, s.m. și f. Specialist în bioinginerie. [Pr.: *bi-o-*] — Din **bioinginerie** (după engl. *bioengineer*).

BIOINGINERIE s.f. 1. Știință care se ocupă cu studiul proceselor de bioconversie, elaborând metode și tehnici de aplicare a acestora pe scară industrială. 2. Inginerie genetică. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio** + **inginerie** (după engl. *bioengineering*).

BIOLOG, -**Ă**, *biologi*, -*ge*, s.m. și f. (Rar) Specialist în biologie. [Pr.: *bi-o-*] — Din germ. **Biolog**, it. **biologo**.

BIOLOGIC, -**Ă**, *biologici*, -*ce*, adj. 1. Care aparține biologiei, care se referă la biologie. ♦ *Chimie biologică* = biochimie. 2. Care se prepară dintr-o materie vie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biologique**.

BIOLOGIE s.f. Știință care studiază manifestările vieții din punct de vedere anatomic, fiziologic, zoologic etc. ♦ Știința organismelor vii, animale și vegetale. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biologie**.

BIOLOGÍSM s.n. Doctrină care consideră fenomenele fizice, psihice și sociale drept manifestări biologice. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biologisme**.

BIOLOGIZANT, -**Ă**, *biologizanți*, -*te*, adj. Care extinde principiile teoretice și metodologice ale biologiei în alte domenii. [Pr.: *bi-o-*] — Din **biologie**.

BIOOLUMINESCÉNT, -**Ă**, *bioluminescenți*, -*te*, adj. (Despre organisme) Care produce lumină prin oxidări interne. [Pr.: *bi-o-*. — Var.: **bioluminescént**, -**ă** adj.] — Din fr., engl. **bioluminescent**.

BIOOLUMINESCENȚĂ s.f. Lumină rece produsă de organisme vii (licurici, pești abisali, ciuperci) sau de microorganisme, prin oxidarea unei substanțe proprii (luciferina). [Pr.: *bi-o-*. — Var.: **bioluminescénță** s.f.] — Din fr., engl. **bioluminescence**.

BIOOLUMINESCÉNT, -**Ă**, adj. v. **bioluminescent**.

BIOOLUMINESCENȚĂ s.f. v. **bioluminescénță**.

BIOMÁSĂ s.f. Masa totală a micro- și macroorganismelor vegetale și animale, care trăiesc pe o anumită unitate de suprafață sau într-un anumit volum de aer ori de apă. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **biomass**, fr. **biomasse**.

BIOMATEMÁTIC, -**Ă**, *biomatematici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Domeniu interdisciplinar fundamentat pe transferul de principii teoretice și metodologice între

biologie și matematică. 2. Adj. De biomatematică (1). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biomathématique**, engl. **biomathematics**.

BIOMATEMATICIÂN, -**Ă**, *biomatematicieni*, -*e*, s.m. și f. Specialist în biomatematică. [Pr.: *bi-o-ma-te-ma-ti-ci-an*] — Din fr. **biomathématicien**.

BIOMECÁNICĂ s.f. Știință care studiază, pe baza mecanicii generale, structura, evoluția și funcțiunile aparatului motor al animalelor și al omului. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biomécanique**.

BIOMEDICAL, -**Ă**, *biomedicali*, -*e*, adj. De biomedicină. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biomédical**, engl. **biomedical**.

BIOMEDICÍNĂ s.f. Domeniu interdisciplinar fundamentat pe transferul de principii teoretice și metodologice între biologie și medicină. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **biomedicine**.

BIOMETÁN s.n. Biogaz. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio** + **metan**.

BIOMETEOROLÓG, -**Ă**, *biometeorologi*, -*ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în biometeorologie. [Pr.: *bi-o-me-te-o-*] — Din fr. **biométéorologue**.

BIOMETEOROLÓGIC, -**Ă**, *biometeorologici*, -*ce*, adj. De biometeorologie. [Pr.: *bi-o-me-te-o-*] — Din fr. **biométéorologique**.

BIOMETEOROLOGIE s.f. Ramură a meteorologiei care studiază influența proceselor fizice și chimice din atmosferă, acțiunea climii și a vremii asupra omului, animalelor și plantelor. [Pr.: *bi-o-me-te-o-*] — Din fr. **biométéorologie**, engl. **biometeorology**.

BIOMETRIE s.f. Cercetare a organismelor și organelor prin măsurare. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biométrie**.

BIOMICROSCOPIE s.f. 1. Examinare a țesuturilor vii cu ajutorul microscopului „in vivo” și „in vitro”. 2. Examinare a unor structuri oculare cu un microscop coreean binocular. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biomicroscopie**.

BIÓNIC, -**Ă**, *bionici*, -*ce*, adj., s.f. 1. S.f. Disciplină care se ocupă cu studiul proceselor biologice și al structurii organismelor vii. ♦ (În sintagma) *Bionică informațională* = ramură a bionicii care studiază mecanismele de recepție, stocare, prelucrare și transmitere a informației la sistemele biologice în vederea transpunerii lor în tehnica informațională. 2. Adj. De bionică (1). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bionique**.

BIONIȘT, -**Ă**, *bioniști*, -*ste*, s.m. și f. Specialist în bionică. [Pr.: *bi-o-*] — **Bionică** + suf. *-ist*.

BIOPLÁSMĂ s.f. (Biol.) Substanță organică vie aflată în constituția organismului oricărei viețuitoare. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioplasme**.

BIOPOLÍTICĂ s.f. Ansamblu de măsuri rasiste bazate pe biosociologie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biopolitique**.

BIOPOTENȚIÁL, *biopotențiale*, s.n. (Biol.) Diferență de potențial (II 1) datorată concentrației diferite de ioni existente în interiorul și în afara celulei (1). [Pr.: *bi-o-po-ten-ți-al*] — Din engl. **biopotential**.

BIÓPSIC, -**Ă**, *biopsici*, -*ce*, adj. (Med.) (Care ține) de biopsie. [Pr.: *bi-o-*] — **Biopsie** + suf. *-ic*.

BIÓPSIE, *biopsii*, s.f. Extragere, pe cale chirurgicală sau prin punctie aspiratorie, a unui fragment de țesut viu pentru a fi studiat la microscop, în vederea stabilirii diagnosticului. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biopsie**.

BIORÍTM, *biortmuri*, s.n. Ritm al proceselor biologice, cu durată diferită de la un proces la altul. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **biorythm**.

BIORITMOGRÁMĂ, *biortmogramă*, s.f. (Biol.) Grafic al evoluției biortmului. [Pr.: *bi-o-*] — De la **biortm** (după *diagramă*, *cardiogramă*).

BIORITMOLOGIE s.f. Studiu al biortmului. [Pr.: *bi-o-*] — De la **biortm**.

BIOSATELÍT, *biosateliti*, s.m. Satelit cu viețuitoare la bord. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl., fr. **biosatellite**.

BIOSFERĂ s.f. Înveliș al Pământului format din organisme vii, de pe uscat, din apă, aer, sol. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biosphère**.

BIOSINTÉZĂ, *biosinteze*, s.f. (Biol.) Sinteza unui compus chimic *in vivo* sau *in vitro* de către celulele vii. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biosynthèse**, engl. **biosynthesis**.

BIOSISTÉM, *biosisteme*, s.n. (Biol.) Grup de indivizi din specii diferite care conviețuiesc. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biosystème**.

BIOSOCIOLÓGIC, -**Ă**, *biosociologici*, -*ce*, adj. De biosociologie. [Pr.: *bi-o-so-ci-o-*] — Din fr. **biosociologique**.

BIOSOCIOLOGIE s.f. Teorie potrivit căreia factorul biologic, redus la noțiunea de rasă, este determinant în dezvoltarea socială. [Pr.: *bi-o-so-ci-o-*] — Din fr. **biosociologie**.

BIOSPEOLÓG, -**Ă**, *biospeologi*, -*ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în biospeologie. [Pr.: *bi-o-spe-o-*] — Din **biospeologie** (derivat regresiv).

BIOSPEOLÓGIC, -**Ă**, *biospeologici*, -*ce*, adj. De biospeologie. [Pr.: *bi-o-spe-o-*] — **Biospeologie** + suf. *-ic*.

BIOSPEOLOGIE s.f. Știință care studiază formele de viață din mediul cavernicol. [Pr.: *bi-o-spe-o-*] — **Bio** + **speologie**. Cf. fr. **biospéléologie**.

BIOSTATÍSTIC, -**Ă**, *biostatistici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a medicinei care studiază cu metode statistice fenomenele biologice și demografice; statistică medicală. 2. Adj. De biostatistică (1). [Pr.: *bi-o-*] — Din germ. **Biostatistik**, engl. **biostatistics**.

BIOSTAZIE s.f. (Geol.) Fază de stabilitate în evoluția reliefului datorată absenței eroziunii, în condițiile existenței unei păături permanente de vegetație. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biostasie**.

BIOSTIMULĂ, *biostimulez*, vb. I. Tranz. A stimula creșterea și rezistența organismului prin biostimulatori. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biostimuler**.

BIOSTIMULĂRE, *biostimulări*, s.f. Acțiunea de a *biostimula*. [Pr.: *bi-o-*] — V. **biostimula**.

BIOSTIMULATOR, **-OĂRE**, *biostimulatori*, *-oare*, adj., s.m. (Substanță) care stimulează asimilația și dezvoltarea, sporind imunitatea organismului; biostimulent. [Pr.: *bi-o-*] — Var.: **biostimulătoriu**, *-ie* adj.] — Din fr. **biostimulateur**.

BIOSTIMULATORIU, **-IE** adj. v. **biostimulator**.

BIOSTIMULÉNT, **-Ă**, *biostimulenți*, *-te*, adj., s.m. Biostimulator. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biostimulant**.

BIÓT, *bioți*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură tolerată pentru intensitatea curentului electric, egală cu 10 amperi. [Pr.: *bi-or*] — Din fr. **biot**.

BIOTÉHNIC, **-Ă**, *biotehnici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Bionică. 2. Adj. De biotehnică (1). [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **biotechnics**.

BIOTELEMÉTRIC, **-Ă**, *biotelemetrici*, *-ce*, adj. De biotelemetrie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotélémetrique**.

BIOTELEMÉTRIE s.f. Ramură a biologiei moderne care studiază organismele vii de la distanță cu ajutorul unor instrumente adecvate. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotélémetrie**, engl. **biotelemetry**.

BIOTERAPIE s.f. Tratare a unor afecțiuni cu produse provenite de la alte organisme. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biothérapie**.

BIÓTIC, **-Ă**, *biotici*, *-ce*, adj. Referitor la viață, de viață. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotique**.

BIOTÍNĂ s.f. Vitamina H. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotine**.

BIOTÍP, *biotipuri*, s.n. (Biol.) Grup de plante sau animale cu structură genetică identică. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr., engl. **biotype**.

BIOTIPOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază biotipurile. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotypologie**, engl. **biotypology**.

BIOTÍT, *biotite*, s.n. Mică de culoare neagră, brună sau verde. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotite**.

BIOTÓP, *biotopuri*, s.n. (Biol.) Mediu de viață cu caracteristici ecologice relativ omogene pe care se dezvoltă o biocenoză; habitat. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **biotope**.

BIOXÍD, *bioxizi*, s.m. Oxid care conține doi atomi de oxigen. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioxyde**.

BIP, *biruri*, s.n. 1. Semnal sonor de avertizare emis de un aparat de comunicații. 2. (Fam.) Semnal scurt dat cuiva prin sunarea la telefon fără a aștepta să se răspundă. — Din engl. **beep**.

BIPARTÍD, **-Ă**, *bipartide*, adj. (În sintagma) *Sistem bipartid* = sistem de organizare politică în care, la putere, se succed două partide. — **Bi** + **partid**.

BIPARTÍT, **-Ă**, *bipartiți*, *-te*, adj. Care are sau implică două părți. ♦ (Despre o înțelegere) La care participă două state, două partide. — Din fr. **biparti**, lat. **bipartitus**.

BIPARTÍȚIE, *bipartiții*, s.f. (Bot.) Diviziune în două părți. *Bipartiție a celulelor*. — Din fr. **bipartition**, lat. **bipartitionis**.

BIPÉD, **-Ă**, *bipezi*, *-de*, adj. (Adesea substantivat) Care are (sau umblă în) două picioare. — Din fr. **bipède**, lat. **bipes**, **-edis**.

BIPLÁN, *biplane*, s.n. Avion cu două rânduri de aripi, dispune una deasupra celeilalte. — Din fr. **biplan**.

BIPOLÁR, **-Ă**, *bipolari*, *-e*, adj. Care are doi poli. ♦ (Despre mașini electrice) Care are doi poli magnetici. — Din fr. **bipolaire**.

BIPOLARITÁTE s.f. Starea unui corp bipolar. — Din fr. **bipolarité**.

BÍR, *biruri*, s.n. (În Evul Mediu, în Țara Românească și Moldova) 1. Dare percepută în bani de către domnie de la țărani și meșteșugari; *p. gener.* (pop.) impozit. ♦ Expr. *A da bir cu fugiții* = a dispărea, a fugi (în mod laș) dintr-un loc. 2. (Înv.) Tribut. — Din magh. **bér**.

BIRÁU, *birai*, s.m. (Înv. și reg.) Primar rural. — Din magh. **biró**.

BIREACTÓR, *bireactoare*, adj., s.n. (Avion) cu două reactoare. [Pr.: *-re-ac-*] — Din fr. **biréacteur**.

BIREFRINGÉNT, **-Ă**, *birefringenți*, *-te*, adj. (Despre un cristal sau alte medii optice) Care prezintă fenomenul birefringenței. — Din fr. **birefringent**.

BIREFRINGÉNȚĂ, *birefringențe*, s.f. Dublarea prin refracție a unei raze de lumină la pătrunderea în anumite medii. ♦ Însușirea unor cristale de a dubla razele de lumină. — Din fr. **birefringence**.

BIREMĂ, *bireme*, s.f. Vas de război cu două rânduri de vâsle suprapuse, folosit în Antichitate. — Din fr. **birème**, lat. **birēmis**.

BIRJÁR, *birjari*, s.m. Vizitiu (și proprietar) al unei birje; droșcar, muscal². — **Birjă** + suf. *-ar*.

BIRJĂ, *birje*, s.f. Trăsură de piață; droșcă. — Din rus. **birja**.

BIRJÁRÉSC, **-EASCĂ**, *birjărăști*, adj. 1. Care aparține birjarului, de birjar. 2. Fig. (Despre fapte, cuvinte) Grosolan, necivilizat, vulgar. — **Birjar** + suf. *-esc*.

BIRJÁRÉȘTE adv. Ca birjarii, în felul birjarilor; *fig.* necivilizat, trivial. — **Birjar** + suf. *-ește*.

BIRJĂRIE, *birjării*, s.f. Ocupația birjarului. — **Birjar** + suf. *-ie*.

BIRLÍC, (1) *birlici*, s.m. (2) *birlicuri*, s.n. 1. S.m. As (1). 2. S.n. Spetează verticală la zmeul cu care se joacă copiii. — Din tc. **birlik**.

BIRMÁN, **-Ă**, *birmani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Birmaniei (astăzi Uniunea Myanmar) sau care este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Birmaniei sau birmanilor (1), referitor la Birmania ori la birmani. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de birmani (1). — Din n.pr. **Birmania** (derivat regresiv).

BÍRNIC, **-Ă**, *birnici*, *-ce*, s.m. și f. (Înv.) Persoană care era supusă la bir; *p. gener.* contribuabil. — **Bir** + suf. *-nic*.

BIROCRÁT, **-Ă**, *birocrăți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care practică birocrăția. — Din fr. **bureaucrate**.

BIROCRÁTIC, **-Ă**, *birocratici*, *-ce*, adj. Care caracterizează birocratismul sau pe birocrăți; funcționăresc. — Din fr. **bureaucratique**.

BIROCRÁTÍSM s.n. Tendință de rezolvare strict administrativă a problemelor publice, de rupere de realitate; preocupare excesivă pentru latura formală a problemelor. — **Birocrat** + suf. *-ism*. Cf. rus. **biurokratizm**, fr. **bureaucratisme**.

BIROCRATIZÁ, *birocratizez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) transforma în birocrat; a (se) trata în mod birocratic. — Din fr. **bureaucratiser**.

BIROCRÁTIZARE s.f. Faptul de a deveni birocratic, de a se afla sub influența birocrăției. — V. **birocratiza**.

BIROCRATIZÁT, **-Ă**, *birocratizați*, *-te*, adj. Care s-a transformat într-un birocrat; care a căpătat caracter birocratic. — V. **birocratiza**.

BIROCRATÍE, *birocrății*, s.f. 1. Putere excesivă a administrației. 2. Muncă rutinieră, formală. — Din fr. **bureaucratie**.

BIRÓTICĂ s.f. Ansamblu de tehnici informatice (calculator, xerox, telefon, telefax etc.) folosite în activitățile administrative, de secretariat etc. — Din fr. **bureautique**.

BIRÓU, *birouri*, s.n. 1. Masă de scris (cu sertare și compartimente pentru hârtii, acte etc.). 2. Local, parte dintr-un local sau încăpere în care lucrează o persoană sau un serviciu. ♦ Expr. *(A lucra, a rezolva etc.) din birou* = (a lucra, a rezolva etc.) fără a cunoaște realitățile, birocratic. ♦ Grup de persoane alese de o organizație sau de o adunare constituită ca să-i organizeze lucrările și să asigure buna lor desfășurare. — Din fr. **bureau**, rus. **biuro**.

BÍRT, *birțuri*, s.n. Restaurant (mic și modest). *Birt economic*. ♦ (Înv.) Han². — Din sb. **birt**.

BIRTAȘ, *birțași*, s.m. (Înv.) Proprietar al unui birt. — **Birt** + suf. *-aș*.

BIRTÁȘÍȚĂ, *birțășite*, s.f. (Înv.) Soția birțășului; femeie care ține un birt. — **Birtaș** + suf. *-iță*.

BIRUI, *biruiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A învinge, a înfrânge, a bate (un dușman, un adversar etc.). ♦ Fig. (A-și) înfrâna, a(-și) stăpâni un sentiment, o pasiune etc.

♦ Fig. A fi stăpânit, copleșit de un sentiment, de o emoție etc. 2. (Pop., mai ales în construcții negative) A fi în stare, a putea, a ajunge (să...). [Prez. ind. și: *birui*] — Din magh. **birni**.

BIRUÍNTĂ, *biruințe*, s.f. Victorie, izbândă. — **Birui** + suf. *-ință*.

BIRUIRE, *biruiri*, s.f. Acțiunea de a *birui* și rezultatul ei; biruință. — V. **birui**.

BIRUIȚ, **-Ă**, *biruiți*, *-te*, adj. Bătut în luptă, întrecut într-o competiție, învins, înfrânt. ♦ Fig. Stăpânit de un sentiment puternic, de o patimă etc. — V. **birui**.

BIRUITÓR, **-OĂRE**, *biruitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care a învins. [Pr.: *-ru-i-*] — **Birui** + suf. *-tor*.

BIS, (1) adj. invar., (2) *bisuri*, s.n. 1. Adj. invar. (Precedat de un număr) A doua oară; repetat. *Numărul 3 bis*. ♦ (Cu valoare de interjecție) Exclamație prin care spectatorii solicită repetarea unei părți dintr-un program artistic. 2. S.n. Număr (II 2) prezentat la cererea publicului a doua oară sau ca supliment de program. — Din fr., lat. **bis**.

BISĂ, *bisez*, vb. I. Tranz. 1. A repeta o parte a programului artistic la cererea publicului. 2. A cere din sală să se execute încă o dată o parte dintr-un program artistic. — Din fr. **bisser**.

BISANUÁL, **-Ă**, *bisanuali*, *-e*, adj. (Livr.) 1. Bienal. 2. (despre plante) Care înflorește și face fruct în al doilea an. — Din fr. **bisannuel**.

BISÁRE, *bisări*, s.f. Faptul de *bisa*. — V. **bisa**.

BISÁPTĂMÁNÁL, **-Ă**, *bisăptămânali*, *-e*, adj. Care apare de două ori pe săptămână. ♦ (Substantivat, n.) Publicație care are două apariții săptămânale. — **Bi** + **săptămână**.

BISCUÍT, *biscuiți*, s.m. 1. Produs alimentar bine deshidratat prin coacerea unui aluat de prăjitură, tăiat în diferite forme (cerucule, pătrățele, litere etc.). 2. Semi-fabricat din ceramică neglazurată, ars numai o dată și folosit la fabricarea faianței sau a porțelanului. 3. Porțelan supus la două arderi succesive, a cărui structură imită marmura. — Din fr. **biscuit**.

BISÉCT, *biseceți*, adj. (În sintagma) *An bisect* = an calendaristic de 366 de zile (în care luna februarie are 29 de zile); an bisextil. — Din fr. **bissexe**, lat. **bissextus**.

BISECTÓR, **-OĂRE**, *bisectoare*, s.f., adj. 1. S.f. Dreaptă care împarte un unghi în două părți egale. 2. Adj. (În sintagma) *Plan bisector* = plan care împarte un diedru în două diedre egale. — Din fr. **bissecteur**.

BISECULÁR, **-Ă**, *biseculari*, *-e*, adj. (Rar) Cu vechime de două secole. — Din fr. **biseculaire**.

BISÉRICĂ, *biserici*, s.f. 1. Clădire destinată celebrării unui cult creștin. ♦ Expr. *A lua calea bisericii* = a deveni evlavios, pios. *A (nu) fi ușă de biserică* = a (nu) respecta morala religioasă, a (nu)-și îngădui abateri de la morala religioasă, a (nu)

duce o viață pioasă; *p. ext.* a (nu) fi cinstit, a (nu) fi corect. *A nu fi dus (de multe ori) la biserică* = a nu da importanță conveniențelor sociale; a nu se sfii să spună cuiva în față lucruri neplăcute. **2.** Instituția creștinismului în ansamblu. **3.** Comunitate întemeiată de Isus Hristos, alcătuită din totalitatea celor care cred în acesta; semn al comunității oamenilor cu Dumnezeu. ♦ Ansamblul credințioșilor reușiți într-o comuniune creștină locală. *Biserica ortodoxă* — Lat. *basilica*.

BISERICÉSC, **-EĂSCĂ**, *bisericești*, adj. Care aparține bisericii, privitor la biserică; ecleziastic. — **Biserică** + suf. *-esc*.

BISERICÉȘTE adv. (Rare) Ca la biserică. — **Biserică** + suf. *-ește*.

BISERICÓS, **-OĂSĂ**, *bisericoși*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Persoană) care respectă dogmele bisericii. — **Biserică** + suf. *-os*.

BISERICÚȚĂ, *bisericeuțe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *biserică*. **2.** Fig. Cerc îngust de oameni uniți prin dorința de a-și rezolva interesele personale în dauna colectivității din care fac parte. — **Biserică** + suf. *-uță*.

BISEXTIL, **-Ă**, *bisextili*, *-e*, adj. (Rare, în sintagma) *An bisextil* = an bisect. — Din fr. *bisextil*, lat. *bisextilis*.

BISEXUÁL, **-Ă**, *bisexual*, *-e*, adj. (Despre plante și animale) Care are organele de reproducere ale ambelor sexe; hermafrodit, bisexual, androgin. [Pr.: *-xu-al*] — Din fr. *bisexual*.

BISEXUALITĂTE s.f. Existența simultană la același individ a organelor de reproducere ale ambelor sexe; hermafroditism, androginită. [Pr.: *-xu-a-*] — Din fr. *bisexualité*.

BISEXUÁT, **-Ă**, *bisexualiți*, *-te*, adj. (Despre plante și animale) Care are organele de reproducere ale ambelor sexe; androgin, bisexual, hermafrodit. [Pr.: *-xu-at*] — Din fr. *bisexualité*.

BISILÁBIC, **-Ă**, *bisilabici*, *-ce*, adj. Compus din două silabe. — **Bi-** + **silabic**.

BISIMÉTRIC, **-Ă**, *bisimetrici*, *-ce*, adj. Cu două planuri de simetrie. — Din fr. *bisymétrique*.

BÍSMUT s.n. Element chimic, metal alb cu reflexe roșietice, ale cărui săruri au întrebuințări în medicină. — Din fr. *bismuth*.

BISMUTÍNĂ s.f. Sulfură de bismut naturală. — Din fr. *bismuthine*.

BÍSTRITĂ, **-Ă**, *bistriți*, *-e*, adj. (Reg., în sintagmele) *Prune bistrite* = prune brumării. *Prun bistriți* = prun care rodește prune brumării. — Et. nec.

BISTRITĚĂN, **-Ă**, *bistrițeni*, *-e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Bistrița sau în județul Bistrița-Năsăud. **2.** Adj. Care aparține municipiului Bistrița sau județului Bistrița-Năsăud ori bistrițenilor (**1**), privitor la municipiul Bistrița ori la județul Bistrița-Năsăud sau la bistrițeni. — **Bistrița** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BISTRITĚĂNCĂ, *bistrițence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Bistrița sau din județul Bistrița-Năsăud. — **Bistrițean** + suf. *-că*.

BISTRÓ s.n. v. **bistrou**.

BISTRÓU, *bistrouri*, s.n. Mic restaurant. [Var.: **bistró** s.n.] — Din fr. *bistro*.

BISTURIU, *bisturie*, s.n. Instrument chirurgical în formă de cuțitaș, care servește la incizii. — Din fr. *bistouri*.

BISÚLC, **-Ă**, *bisulci*, *-ce*, adj. (Despre animale) Care are copite despicate. — Din fr. *bisulque*, lat. *bisulcus*.

BISULFÁT, *bisulfati*, s.m. (Impr.) Sare a acidului sulfuric în care un atom de hidrogen e înlocuit cu un atom de metal; sulfat acid. — Din fr. *bisulfate*.

BISULFÍT, *bisulfiti*, s.m. (Impr.) Sare a acidului sulfuric în care un atom de hidrogen e înlocuit cu un atom de metal; sulfat acid. — Din fr. *bisulfite*.

BÍȘNIȚĂR, *bîșnițari*, s.m. (Fam.) Persoană care face bîșniță; gheșefar. — **Bîșniță** + suf. *-ar*.

BÍȘNIȚĂ, *bîșnițe*, s.f. (Fam.) Afacere necinstită, măruntă; găinărie²; gheșeft. — Din engl. *business*.

BIT, *biți*, s.m. **1.** Cifră în sistemul de numerație binară. **2.** Unitate de măsură a cantității de informație. — Din engl., fr. *bit*.

BITÁNG, **-Ă**, *bitangi*, *-ge*, s.m. și f. (Reg.; adesea adjectival) Copil nelegitim; bastard. — Din magh. *bitang*.

BÍTTER, (**2**) *bitteruri*, s.n. **1.** Lichior amar, consumat ca aperitiv. **2.** Sort, porție de bitter (**1**). [Pr.: *bităr*] — Din germ. *Bitter*. Cf. fr. *bitter*.

BÍTUM, *bitumuri*, s.n. Produs solid, plastic, de culoare neagră, obținut din reziduuri de petrol sau prin distilarea hulei, folosit la prepararea asfaltului, la fabricarea lacurilor etc. — Din fr. *bitume*.

BITUMÁ, *bitumez*, vb. **1.** Tranz. **1.** A amesteca cu bitum un material granular. **2.** A face bitumajul unei șosele. ♦ A umple cu o substanță bituminoasă locurile dintre pavele sau dale de beton ale unei șosele. — Din fr. *bitumer*.

BITUMÁJ s.n. Așternere de bitum și criblură pe suprafața unei șosele. — Din fr. *bitumage*.

BITUMÁRE, *bitumări*, s.f. Acțiunea de a bituma. — V. **bituma**.

BITÚMEN, *bitumene*, s.n. Substanță organică formată dintr-un amestec de hidrocarburi naturale rezultat din transformarea în oxigen a resturilor de organisme depuse pe fundul bazinelor saline sărate. — Din germ. *Bitumen*, lat. *bitumen*.

BITUMINIZÁRE, *bituminizări*, s.f. Proces de formare a unor hidrocarburi prin transformarea lentă, în lipsa oxigenului, a nămolurilor bogate în resturi de organisme. — Cf. fr. *bituminisation*.

BITUMINÓS, **-OĂSĂ**, *bituminoși*, *-oase*, adj. Care este de natura bitumenului; care conține bitum sau bitumen. — După fr. *bitumineux*, lat. *bituminosus*.

BÍȚĂ s.m. v. **bădiță**.

BIUNIVÓC, **-Ă**, *biunivoci*, *-ce*, adj. Care are corespondență unică în ambele sensuri. ♦ *Corespondență biunivocă* = corespondență între elementele a două mulțimi, dată de o funcție bijectivă. [Pr.: *bi-u-*] — Din fr. **biunivoque**.

BIURÉȚĂ, *biurete*, s.f. Tub de sticlă gradat, de diverse forme, folosit la analizele chimice. — Din fr. *urette*.

BÍV adj. invar. (Înv.; urmat de un titlu, de o funcție) Fost. — Din sl. *bivŭ*.

BIVÁLENT, **-Ă**, *bivalenți*, *-te*, adj. **1.** Care are două roluri, două funcții. **2.** (Chim.) Care are valența doi. — Din fr. **bivalent**.

BIVÁLV, **-Ă**, *bivalvi*, *-e*, adj. **1.** (Despre animale) Cu corpul acoperit de două valve. **2.** (Bot.; despre capsule) Compus din două părți. — Din fr. **bivalve**.

BÍVOL, *bivoli*, s.m. Animal rumegător asemănător cu boul, cu păr negru sau alb, aspru și rar, cu coarne inelate întoarse spre spate (*Bos bubalus*). ♦ Epitet dat unui om gras, mătăhălos, nesimțit. — Din sl. *byvoli*.

BIVOLÁR, *bivolari*, s.m. (Rare) Păzitor al unei cirezi de bivoli. — **Bivol** + suf. *-ar*.

BÍVOLITĂ, *bivolite*, s.f. Femela bivolului. ♦ Epitet dat unei femei grase, dizgrațioasă, nesimțite. — Din bg. *bivolica*.

BIVUÁC, *bivucuri*, s.n. **1.** Staționare temporară a trupelor în afara localităților sau a taberelor; porțiune de teren pe care se face această staționare. **2.** (Rare) Adăpost al alpinștilor sau al turștilor (mai ales în timpul nopții). [Pr.: *-vu-ac*] — Din fr. **bivouac**.

BIVUACĂ, *bivuachez*, vb. **I.** Intranz. (Despre unități militare) A staționa în fața localităților, în corturi sau sub cerul liber. [Pr.: *-vu-a-*] — Din fr. **bivouaquer**.

BIZÁM, *bizami*, s.m. Mamifer rozător, originar din America de Nord, lung de circa 30 cm, care trăiește în preajma apelor și a cărui blană, de culoare castaniu-roșcat, este folosită în blănărie (*Ondatra zibethica*). ♦ Blana acestui animal. — Din germ. **Bisam**.

BIZANTÍN, **-Ă**, *bizantini*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Bizanț sau din Imperiul Bizantin. **2.** Adj. Care aparține Bizanțului sau Imperiului Bizantin ori bizantinilor (**1**), privitor la Bizanț sau la Imperiul Bizantin sau la bizantini. — Din fr. **byzantin**, lat. *byzantinus*.

BIZANTINÍSM, *bizantinisme*, s.n. Mod de a acționa în viața publică și particulară prin intrigi, prin subtilități inutile sau frivole. — Din fr. **byzantinisme**.

BIZANTINÍST, **-Ă**, *bizantiniști*, *-ste*, s.m. și f. (Rare) Bizantinolog. — Din fr. **byzantiniste**.

BIZANTINÍSTICĂ s.f. (Rare) Bizantinologie. — Din germ. **Byzantinistik**.

BIZANTINOLÓG, **-Ă**, *bizantinologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în bizantinologie; bizantinist. — Din **bizantinologie** (derivat regresiv).

BIZANTINOLOGÍE s.f. Disciplină care studiază istoria, literatura, muzica, limba (medeo-greacă) și arta bizantină; bizantinistică. — Din fr. **byzantinologie**.

BIZÁR, **-Ă**, *bizari*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Ciudat, straniu. — Din fr. **bizarre**.

BIZARERÍE, *bizarerii*, s.f. Ciudățenie, extravagantă. — Din fr. **bizarerie**.

BIZÉȚ, *bizețuri*, s.n. Garnitură ornamentală de piele la încălțăminte. [Pl. și: *bizețe*] — Din germ. **Besätze** (sg. *Besatz*).

BÍZÓN, *bizoni*, s.m. **1.** Animal rumegător sălbatic din familia bovinelor, cu fruntea mare, bombată, cu coarne scurte, cu umeri mai ridicați decât crupa, cu o coamă deasă, care trăiește astăzi în rezervații naturale în SUA și Canada (*Bison bison*). **2.** Pielea tăbăcită a acestui animal; piele de vițel tăbăcită care imită pielea bizonului (**1**). — Din fr., lat. **bison**.

BIZOTĂ, *bizotez*, vb. **I.** Tranz. A șlefui oblic muchiile unei oglinzi, ale unei pietre prețioase etc. — Din fr. **biseauter**.

BIZOTÁRE s.f. Acțiunea de a bizota și rezultatul ei. — V. **bizota**.

BIZUÍ, *bizui*, vb. **IV.** Refl. **1.** A se încere, a se întemeia, a se baza. **2.** (Pop.) A îndrăzni, a cuteza, a se încumeta să... — Din magh. **bizni**.

BIZUÍRE s.f. Faptul de a se bizui. — V. **bizui**.

BIZUNÍE s.f. v. **vizunie**.

BLA-BLA interj. Cuvânt care indică vorbăria multă și fără rost. — Din fr. **bla-bla**.

BLACHÉU, *blacheuri*, s.n. Bucată (semiovală) de tablă care se aplică pe vârful și pe tocul încălțăminteii pentru a le proteja. [Var.: **plachéu** s.n.] — Et. nec.

BLAGIÁN, **-Ă**, *blagieni*, *-e*, adj. De Blaga, al lui Blaga; în maniera lui Blaga. [Pr.: *-gi-an*] — **Blaga** (n. pr.) + suf. *-ian*.

BLAGOSLOVÉNIÉ, *blagoslovenii*, s.f. (Înv.) Blagoslovire. — Din sl. **blagoslovenije**.

BLAGOSLOVÍ, *blagoslovesc*, vb. **IV.** Tranz. (Înv. și fam.; adesea fig.) A binecuvânta. — Din sl. **blagosloviti**.

BLAGOSLOVÍRE, *blagosloviri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *blagoslovi*; binecuvântare, blagoslovenie. — V. **blagoslovi**.

BLAGOSLOVÍT, **-Ă**, *blagosloviți*, *-te*, adj. (Înv.) Binecuvântat. — V. **blagoslovi**.

BLAGOVEȘTÉNIÉ n.pr. f. (Pop.) Buna Vestire. — Din sl. **blagovestenje**.

BLAJÍN, **-Ă**, *blajini*, *-e*, adj. (Adesea fig.) Blând, omenos, pașnic. ♦ (Despre fizionomia, firea, manifestările oamenilor) Care exprimă bunățate, blândete. ♦ (Substantiv, m. pl. art.; mitol. pop.) Fiiște blânde și evlavioase care trăiesc departe de lume, pe apa Sâmbetei. — Din sl. **blazěnu**.

BLAJINĂTĂTE s.f. (Rare) Însușirea de a fi blajin. — **Blajin** + suf. *-ătate*.

BLAM, *blamuri*, s.n. Dezaprobare, condamnare publică a unei atitudini; exprimare a unei astfel de dezaprobări. — Din fr. **blâme**.

BLAMĂ, *blamez*, vb. I. Tranz. A exprima public dezaprobarea față de o atitudine, un act, un gest etc. considerate reprobabile; a condamna. ♦ A vorbi de rău, a defăima. — Din fr. **blâmer**.

BLAMĂBIL, -Ă, *blamabili*, -e, adj. Care merită să fie blamat; reprobabil. — Din fr. **blâmable**.

BLAMĂRE, *blamări*, s.f. Acțiunea de a *blama*. — V. **blama**.

BLAMĂT, -Ă, *blamați*, -te, adj. I. Care a fost dezaprobat în mod public. 2. Defăimat. — V. **blama**.

BLĂNĂ, (I 2, II) *blăni*, (I 3), *blănuri*, s.f. I. Părul sau lâna care acoperă pielea unor animale. 2. Piele de animal cu păr cu tot, prelucrată. 3. Haină îmblănită; haină confecționată din blană (I 1). II. (Pop.) Scântură groasă. [Pl. și: (I 2) *blănuri*] — Din bg. **blana**.

BLANC¹ s.n. 1. Piele de bovine sau de porcine, tăbăcită vegetal, folosită în marochinării. 2. Fâșie de material sensibil adăugată la capetele bobinelor de film sau de bandă magnetice pentru a le proteja. — Din germ. **Blank**.

BLANC², *blancuri*, s.n. Spațiu alb care desparte două cuvinte tipărite. — Din fr. **blanc**.

BLANCHETĂ, *blanchete*, s.f. Imprimat, formular pentru telegrame, polițe etc. — Din germ. **Blankett**.

BLANȘARE s.f. Operație de sterilizare, prin opărire, a alimentelor folosite în industria conservelor. — Cf. fr. **blanchir**.

BLANȘIR, *blanșiruri*, s.n. Deșeu sub formă de fâșii de piele, rezultat în urma blanșirurii. — Cf. **blanșiruire**.

BLANȘIRUIRE s.f. Curățare a părții cornoase a pieilor tăbăcite, îndepărtând, prin răzuire, un strat foarte subțire de piele. — Cf. fr. **blanchir**, germ. **blanschieren**.

BLASFEMATOR, -OĂRE, *blasfematori*, -oare, adj., s.m. și f. (Livr.) (Persoană) care defăimează (cele sfinte). — Din fr. **blasphématoire**.

BLASFEMIE s.f. Defăimare a celor sfinte, a religiei, a divinității; hulă. — Din lat. **blasphemia**.

BLASTOMER, *blastomere*, s.n. (Biol.) Celulă formată în urma diviziunii primare a zigotului. — Din fr. **blastomère**.

BLASTULĂ, *blastule*, s.f. Stadiu embrionar la metazoare, de formă globulară, cu celulele dispuse într-un singur strat și cu o cavitate în interior. — Din fr. **blastule**.

BLAT¹, *blaturi*, s.n. Foaie din aluat special preparată pentru tort. — Din germ. **Blatt**.

BLAT² s.n. (Arg.; în expr.) *A călători (sau a merge) pe blat sau a face blatul*, se spune despre cineva care călătorește fără bilet sau abonament într-un mijloc de transport. — Et. nec.

BLAU s.n. (Rare; în expr.) *A face blau* = a lipsi de la lucru a doua zi după o sărbătoare. — Din germ. **blau** [Montag].

BLAZĂ, *blazez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină plictisit, dezagustat, indiferent. — Din fr. **blaser**.

BLAZĂRE s.f. Faptul de a (*se*) *blaza*. — V. **blaza**.

BLAZĂT, -Ă, *blazați*, -te, adj. Dezgustat, incapabil de emoții și de sentimente, indiferent. — V. **blaza**.

BLĂZĂ s.f. Parte a unei instalații de distilare în formă de recipient în care se introduce amestecul de distilat. — Din germ. **Blase**.

BLAZER, *blazere*, s.n. Jachetă (bărbătească) din stofă, catifea etc. (cu buzunare aplicate). [Pr.: *bléizár*] — Din engl., fr. **blazer**.

BLAZÓN, *blazoane*, s.n. Ansamblu de semne convenționale care constituie emblema unui stat, a unei provincii, a unui oraș, a unei familii nobile, a unei bresle etc.; armaorii. — Din fr. **blason**.

BLĂJEAN, -Ă, *blăjeni*, -e, s.m., adj. I. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Blaj. 2. Adj. Care aparține Blajului sau blăjenilor (I), privitor la Blaj ori la blăjeni. — **Blaj** (n.pr.) + suf. -*ean*.

BLĂJEANCĂ, *blăjence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Blaj. — **Blăjean** + suf. -*că*.

BLĂNĂR, *blănari*, s.m. Meseriaș care confecționează îmbrăcăminte din blană; comerciant de blănuri. — **Blană** + suf. -*ar*.

BLĂNĂREASĂ, *blănărese*, s.f. Femeie care confecționează îmbrăcăminte din blană; comerciant de blănuri. ♦ Soția blănăruului. — **Blănăr** + suf. -*eașă*.

BLĂNĂRIE¹, (2), *blănării*, s.f. I. Meseria blănăruului. 2. Atelier în care se confecționează îmbrăcăminte din blană. ♦ Magazin de blănuri. — **Blănăr** + suf. -*ie*.

BLĂNĂRIE², *blănării*, s.f. (Colectiv) Sortiment sau obiecte de îmbrăcăminte de blană. — **Blană** + suf. -*ărie*.

BLĂNȚĂ, *blănițe*, s.f. Diminutiv al lui *blană* (I). — **Blană** + suf. -*iță*.

BLĂNÓS, -OĂSĂ, *blănósi*, -oase, adj. (Rare; despre animale sau haine) Cu blană bogată. — **Blană** + suf. -*os*.

BLĂNUÎ, *blănuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A îmblăni. — **Blană** + suf. -*ui*.

BLÂND, -Ă, *blânzi*, -de, adj., s.f. I. Adj. I. Bun, blajin; (despre fapte, sentimente) care exprimă bunățate. ♦ (Despre animale) Care nu face rău sau nu fuge de

om; care nu se sperie. 2. Fig. (Despre timp, natură etc.) Care nu este aspru, care nu este excesiv, care este plăcut. II. S.f. (Pop.) Urticarie. — Lat. **blandus**.

BLÂNDÊTE s.f. Înșușirea omului blând; purtare, vorbă de om blând. — **Blând** + suf. -*ețe*.

BLEAH s.n. v. **bleau**².

BLEÂNDĂ¹, *blende*, s.f. (Pop.) Sperietoare de păsări. ♦ Epitet pentru o persoană fără energie, molăie, bleagă. — Et. nec.

BLEÂNDĂ², *blende*, s.f. (Reg.) Lovitură, îmbrânceană, brânci. ♦ Tiflă. — Et. nec.

BLEAȘC interj. (Rare) Cuvânt care imită zgomotul umbletului prin băltoace. — Onomatopee.

BLEAȘCĂ adv. (Reg.) Leocărcă. — Cf. **bleașc**, **fleașcă**.

BLEAU¹ interj. (Reg.; în expr.) *A nu zice nici bleau* = a tăcea din gură, a nu (mai) scoate o vorbă. — Et. nec.

BLEAU², *bleauri*, s.n. (Reg.) Tablă de fier care îmbracă osia carului. [Var.: **bleah**, **bleav** s.n.] — Din ucr. **bljacha**, germ. **Blech**.

BLEAV s.n. v. **bleau**².

BLEFARITĂ, *blefarite*, s.f. Inflamație a pleoapelor. — Din fr. **bléfarite**.

BLEG, **BLEĂGĂ**, *blegi*, -ge, adj. I. (Despre animale) Cu urechi care atârnă în jos; clăpăug, blegit; (despre urechile animalelor) care atârnă în jos; (despre oameni) cu urechile îndepărtate de cap; (despre urechile oamenilor) îndepărtate de cap (și atârând în jos). 2. Lipsit de energie, de voință (și prost). — Cf. sb. **bleka**.

BLEGÎ, *blegesc*, vb. IV. Refl. I. (Despre urechi) A se face bleg (I). 2. (Despre oameni) A deveni bleg (2); a se bleojdi². — Din **bleg**.

BLEGÎT, -Ă, *blegiți*, -te, adj. Bleg (I). — V. **blegi**.

BLÉNDĂ, *blende*, s.f. I. Sulfură naturală de zinc de culoare gălbuie, principal minereu de zinc. 2. (Cin.) Suprafață metalizată folosită pentru reflectarea și difuziunea luminii. — Din germ. **Blende**, fr. **blende**.

BLÉNORÁGIC, -Ă, *blenoragici*, -ce, adj. Care ține de blenoragie, privitor la blenoragie. — Din fr. **blennorrhagique**.

BLÉNORÁGIE, *blenoragii*, s.f. Boală venerică contagioasă, manifestată prin mâncărime, senzație de usturime, scurgeri purulente etc.; gonoree. — Din fr. **blennorrhagie**.

BLEOJDÍ¹, *bleojdesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg. și fam.) A (-și) holba (ochii); a (se) zgâi. — Et. nec.

BLEOJDÍ², *bleojdesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) I. Tranz. A lăsa să atârne în jos; a pleoști. 2. Refl. A se blegi (2). — Et. nec.

BLEOJDÍRE¹, *bleojdiri*, s.f. (Reg. și fam.) Faptul de a (*se*) *bleojdi*¹. — V. **bleojdi**¹.

BLEOJDÍRE², *bleojdiri*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (*se*) *bleojdi*². — V. **bleojdi**².

BLEOJDÍT¹, -Ă, *bleojdiți*, -te, adj. (Reg. și fam.; despre ochi) Holbat; zgâit. — V. **bleojdi**¹.

BLEOJDÍT², -Ă, *bleojdiți*, -te, adj. (Pop. și fam.; despre urechi) Lăsat în jos; bleg, blegit, pleoștit. — V. **bleojdi**².

BLEOT, **BLEOÁTĂ**, *bleoți*, *bleoate*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Prost, nătâng. — Din germ. **blöd**.

BLEOTOCĂREÁLĂ, *bleotocăreli*, s.f. (Reg.) Faptul de a *bleotocări*. — **Bleotocări** + suf. -*eală*.

BLEOTOCĂRI, *bleotocăresc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) I. A se bălăci. 2. A flecări. — Et. nec.

BLESTÉM, *blesteme*, s.n. Invocare a urgiei divinității împotriva cuiva; nenorocire a cuiva pusă pe seama furiei divine. ♦ (În basme și legende) Vrajă căzută asupra cuiva sau a ceva. [Acc. și: *bléstem*] — Din **blestema** (derivat regresiv).

BLESTEMĂ, *bléstem*, vb. I. Tranz. A rosti un blestem. ♦ Intrans. A înjura, a ocări, a huli. [Prez. ind. acc. și: *blestém*] — Lat. pop. **blastimare** (= *blasphemare*).

BLESTEMĂT, -Ă, *blestemați*, -te, adj. I. Lovit, ajuns de blestem. ♦ Rău, neprielnic, dușmănos. 2. (Adesea substantivat) (Om) ticălos. — V. **blestema**.

BLESTEMĂȚIE, *blestemății*, s.f. (Pop.) Purtare, fapt de om blestemat. ♦ Depravare. — **Blestemat** + suf. -*ie*.

BLEȘTÍ, *bleștesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) I. A răsufla (greu), a-și trage (cu greu) răsuflarea. 2. A îngăima, a vorbi (greu). ♦ Tranz. și refl. A (se) moleși, a (se) înmuia, a slăbi; a (se) pleoști. 3. A vorbi mult; a flecări, a trăncăni. — Cf. sl. **blešteni**, sb. **blešteni**.

BLEU, (2) *bleu-uri*, adj. invar., s.n. I. Adj. invar. Albastru-deschis; azuriu. 2. S.n. Culoare bleu (1). [Pr.: *bló*] — Din fr. **bleu**.

BLEUMARÍN adj. invar., s.n. I. Adj. invar. Albastru-închis. 2. S.n. Culoare bleumarín (1). [Pr.: *bló-*] — Din fr. **bleu marine**.

BLID, *blide*, s.n. (Pop.) I. Vas adânc de lut, de lemn sau de tinichea din bucătăria țărănească; strachină. ♦ Expr. *A mânca dintr-un blid cu cineva* = a fi în mare întimitate cu cineva. *Pe (sau pentru) un blid de linte* = pentru o răsplătă neînsemnată (primită ca preț al unei josiicii). 2. (La pl.) Vase de bucătărie. — Din sl. **blidú**.

BLIDÁR, (1, 2) *blidari*, s.m. (3) *blidare*, s.n. I. S.m. (Pop.) Meșteșugar care face blide. 2. S.m. Fig. Lingău, linge-blide, lingă-talere. 3. S.n. (Pop.) Raft, dulap cu rafturi pe care se păstrează blidele. — **Blid** + suf. -*ar*.

BLIMP s.n. (Cin.) Carcasă insonoră în care se introduce aparatul de filmat, în cazul filmărilor cu priză directă de sunet. — Din engl. **blimp**.

BLINDĂ, *blindez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu un blindaj. — Din fr. **blinder**.

BLINDĂJ, *blindaje*, s.n. 1. Înveliș protector de plăci metalice groase al unui vas de război, al unui tanc etc. ♦ Înveliș metalic al proiectilelor de pușcă și de pistol. 2. Înveliș metalic de izolare a câmpului electromagnetic al unui organ de celelalte organe dintr-un aparat electric. — Din fr. **blindage**.

BLINDĂRE, *blindări*, s.f. Acțiunea de a *blinda*. — V. **blinda**.

BLINDĂT, -**Ă**, *blindați*, -te, adj. Prevăzut cu un blindaj. ♦ (Substantivat, n.) Vehicul de luptă prevăzut cu un blindaj (1). ♦ (Despre unități militare) Care dispune de mijloace de luptă prevăzute cu blindaje (1). — V. **blinda**.

BLINIE, *blinii*, s.f. (Rar) Măncare națională rusească, făcută dintr-un aluat de clăite, așezat în straturi și având diferite umpluturi. — Din rus. **blin**.

BLISTER, *blistere*, s.n. Carcasă de plastic transparent, lipită de carton, în care se prezintă unele mărfuri (medicamente etc.). — Din engl. **blister**.

BLIȚ, *blițuri*, s.n. Sursă de lumină proprie, intensă și de scurtă durată, cu care este prevăzut un aparat fotografic și care se aprinde simultan cu deschiderea obturatorului. ♦ *Bliț secundar* = bliț comandat pe cale optică de lumina blițului principal, asigurându-se o sincronizare perfectă. [Scris și: *blitz*] — Cuv. germ.

BLOC, *blocuri*, s.n. 1. Bucată mare dintr-o materie solidă și grea, masă solidă dintr-o singură bucată. 2. Grămadă de obiecte (de același fel) alcătuită din unitate. ♦ *Bloc de desen* = teanc de foi de hârtie de desenat, prinse în coperti (de carton) și păstrate între două cartoane protectoare. ♦ Loc. adv. *În bloc* = împreună, laolaltă. 3. Clădire mare cu multe etaje; blochaus. ♦ *Bloc-turn* = bloc cu etaje dispuse în formă de turn. 4. Alianță, convenție, uniune (între state, partide, grupări etc.) pentru realizarea unor scopuri comune. 5. (În sintagma) *Bloc motor* = organ de motor în care se află cilindrii și pistoanele. 6. (Med.; în sintagmele) *Bloc cardiac* = tulburare a ritmului inimii, datorată blocării influxului nervos care străbate mușchii cardiaci. *Bloc operator* = ansamblul încăperilor și echipamentelor necesare intervențiilor chirurgicale. — Din fr. **bloc**, (3) germ. **Block**[haus].

BLOCĂ, *blochez*, vb. I. Tranz. 1. A supune unei blocade. 2. A închide o arteră de circulație; a împiedica circulația vehiculelor sau a persoanelor. 3. Tranz. și refl. A nu mai funcționa sau a face să nu mai funcționeze (fixându-se sau imobilizându-se) într-o poziție dată. 4. A interzice (temporar) folosirea unor produse, a unor fonduri etc. ♦ A interzice (temporar) ocuparea unui post vacant. 5. (Sport) A efectua un blocaj (2). — Din fr. **blocquer**.

BLOCĂDĂ, *blocade*, s.f. Sistem de măsuri diplomatice, militare, economice prin care se urmărește izolarea unui stat pentru a-l constrânge să accepte condițiile prime de statele care au luat aceste măsuri; blocaj, blocare. — Din germ. **Blockade**.

BLOCĂJ, *blocaje*, s.n. I. (Rar) Blocare, blocadă. 2. Tactică de oprire a unei acțiuni adverse sau de apărare strânsă în unele întreceri sportive. 3. (Tehn.) Fundație din piatră, bolovani de rău etc., la unele șosele și la căi ferate. ♦ Dig rudimentar format din îngrămădirea de pietre, bolovani, cărămizi etc. 4. (Med.) Oprise bruscă a desfășurării unui proces sau a funcției unui organ. *Blocaj renal*. — Din fr. **blocage**.

BLOCĂRE, *blocări*, s.f. Acțiunea de a (se) *bloca* și rezultatul ei; blocaj, blocadă. — V. **bloca**.

BLÓCHAUS, *blochausuri*, s.n. (Rar) Bloc (3). — Din germ. **Blockhaus**.

BLOCNÓTES, *blocnotesuri*, s.n. Carnet pentru însemnări curente; notes. [Acc. și: *blocnotés*] — Din fr. **bloc-notes**.

BLOCSTART, *blocstarturi*, s.n. (Sport) Dispozitiv care servește alergătorilor pentru luarea startului în cursele de viteză. — După engl. **starting-block**.

BLODOGORÍ, *blodogoresc*, vb. IV. Intranz. (Rar) A vorbi neînțeles (într-o limbă străină), neclar. — Din sl. **blagodariti**.

BLOND, -**Ă**, *blonzi*, -de, adj. (Despre păr) De culoare deschisă, gălbui, galben, bălai, codalb. ♦ (Despre oameni) Care are păr de culoare deschisă; bălai, blondin. ♦ (Substantivat) Persoană cu păr și cu ten de culoare deschisă; bălan. ♦ *Bere blondă* = bere de culoare deschisă, gălbuie. — Din fr. **blond**.

BLÓNDĂ, *blonde*, s.f. (Înv.) Dantelă albă, ușoară, de mătase. — Din fr. **blonde**.

BLÓNDIN, -**Ă**, *blondini*, -e, adj., s.m. și f. Blond. — Din fr. **blondin**.

BLONZÍ, *blonzesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Fam.) A(-și) decolora părul până la blond. — Din blond.

BLUEJEANS s.m. pl. Pantaloni din bumbac albastru, rezistent, cu cusăturile întărite cu tighete și ținte. [Pr.: engl. *bluginz*, rom. *blúgins*. — Scris și: *blue-jeans*] — Din engl. **blue-jeans**.

BLUES, *bluesuri*, s.n. Gen muzical care a influențat jazz-ul și majoritatea genurilor derivate din rock; *p. ext.* (împr.) dans lent. [Pr.: *bluz*] — Din engl. **blues**.

BLUFF, *bluffuri*, s.n. Atitudine neînțeleasă prin care se urmărește intimidarea cuiva. [Pr.: *blaf*] — Din engl. **bluff**.

BLUGI s.m. pl. Bluejeans. — Abr. din **blujins** (pr. rom. a lui *bluejeans*).

BLUM, *blumuri*, s.n. Semifabricat de oțel laminat la cald, în formă de bară, cu secțiune în general pătrată. — Din fr. **bloom**.

BLÚMING, *bluminguri*, s.n. Laminor folosit pentru obținerea blumurilor. — Din engl. **blooming**.

BLUZĂ, pers. 3 *bluzează*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni bluzat. — Din **bluzat** (derivat regresiv).

BLUZĂT, -**Ă**, *bluzați*, -te, adj. (Despre corsajul unei rochii) Făcut mai lung și mai larg și lăsat să atârne puțin peste cingătoare. — **Bluză** + suf. -at.

BLUZĂ, *bluze*, s.f. Îmbrăcăminte pentru partea superioară a corpului, asemănătoare cu o cămașă bărbătească. — Din fr. **blouse**.

BLUZÍTĂ, *bluzițe*, s.f. Bluzuliță. — **Bluză** + suf. -iță.

BLUZÓN, *bluzoane*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte (de sport), larg și comod, pentru partea superioară a corpului. — Din fr. **blouson**.

BLUZULÍȚĂ, *bluzulițe*, s.f. Diminutiv al lui *bluză*; bluziță. — **Bluză** + suf. -uliță.

BÓA, *boa*, s.m. 1. Șarpe tropical, carnivor și neveninos, lung de câțiva metri, care-și ucide prada înainte de a o înghiți încolăcindu-se în jurul ei și sufocând-o (*Boa constrictor*). 2. Fâșie lungă de blană sau de pene, purtată altădată de femei în jurul gâtului. — Din fr., lat. **boa**.

BOABÁB s.m. v. **baobab**.

BOÁBĂ, *boabe*, s.f. 1. (Specie de) fruct cărnos (și sferic) cu sămăburele sau sămăburii în mijloc; bacă. 2. Bob¹ (1). ♦ Expr. *A nu ști* (sau *a nu pricepe*, *a nu zice*) (*nicio*) *hoabă* = a nu ști (sau a nu pricepe, zice) nimic. — Cf. sb. b o b a.

BOÁCĂ s.f. (În expr.) *A nu ști* (sau *a nu pricepe*) (*nicio*) *boacă* = a nu ști (sau a nu pricepe) nimic. — Et. nec.

BOÁCĂN, -**Ă**, *boacăni*, -e, adj., s.f. 1. Adj. (Fam.; despre acte și acțiuni ale omului) Care are caracter de mare gafă, de mare nerozie, care este din cale-afară de prostesc. 2. S.f. (În expr.) *A făcut* una *boacănă* sau *a făcut-o boacănă* = a făcut ceva din cale-afară de nepotrivit, de prostesc. — Et. nec.

BOAIÓU, *boaiouri*, s.n. Bandaj al roții unei biciclete (de curse), format dintr-o cameră de cauciu cu pereții subțiri, îmbrăcată într-o anvelopă. [Pr.: *boa-iou*] — Cf. fr. *boya*.

BOAITĂ, *boaitē*, s.f. (Pop.) Viță (slabă). ♦ Termen de batjocură pentru oameni. — Cf. magh. *bojt* „vite comute”.

BOALĂ, *boli*, s.f. 1. (La om și la animale) Modificare organică sau funcțională a echilibrului normal al organismului; proces patologic care afectează organismul; maladie, afecțiune, beteșug. ♦ *Boala somnului* = boală infecțioasă gravă transmisibilă prin înțepătura muștei țețe. *Boala papagalilor* = psitacoză. ♦ (Pop.) *Boala copiilor* = epilepsie. *Boală lungă* (sau *mare*) = febră tifoidă. *Boală seacă* = tuberculoză pulmonară. *Boală de zahăr* = diabet. ♦ Expr. *A băga pe cineva în (toate) boalele* = a supăra, a irita, a enerva pe cineva, a face pe cineva să sufere din punct de vedere moral, a-l face să se simtă prost. ♦ (La plante, la vin etc.) Modificare organică, patologică sau biochimică. 2. Epitet dat vitelor (sau altor animale) slabe, leneșe, nărvășe. 3. (Fam.) Capriciu, pasiune pentru ceva (sau cineva). ♦ Expr. *A avea boală pe cineva* = a avea ciudă, necaz, pică, invidie pe cineva. [Pl. și: *boale*] — Din sl. **boli**.

BOÁLTĂ s.f. v. **boltă**.

BOÁMBĂ, *boambe*, s.f. 1. (Reg.) Bob¹ (1), boabă (2). 2. Obiect de formă sferică. — Et. nec.

BOÁNCĂ, *boance*, s.f. (Reg.) 1. Copac gros și găunos. 2. Desiș de brad înalt. 3. (Bot.) Crăiță. — Et. nec.

BOÁR s.n. v. **bouar**.

BOARD, *boarduri*, s.n. Conducere, comitet, comisie. [Pr.: *bord*] — Din engl. **board**.

BOÁRE s.f. 1. Adiere plăcută de vânt. 2. Miros plăcut, mireasmă, parfum. — Lat. **bores**.

BOÁRFĂ, *boarfe*, s.f. (Fam.) Îmbrăcăminte veche, uzată, zdrențuită. ♦ P. ext. (Mai ales la pl.) Obiecte de uz personal, cu deosebire lenjeria, îmbrăcămintea și încălțăminta. ♦ Epitet dat unei femei ușoare. — Et. nec.

BOÁRTĂ, *boarțe*, s.f. Pește de apă dulce, lung de câțiva centimetri, care își depune icrele între valvele unor moluște (*Rhodeus sericeus*). — Et. nec.

BOÁTĂ, *boatțe*, s.f. (Reg. și fam.) Poznă, năzbâtie, borboată. — Din **borboată**.

BOB¹, (1) *boabe*, s.n., (2) *robi*, s.m. 1. S.n. Sămânță de cereale sau de legume care fac fructe păstăi; grăunte, boabă (2). ♦ Loc. adv. *Bob cu bob* = cu grijă și răbdare; amănunțit. *Din bob în bob* = amănunțit. *Bob numărat* = întocmai, exact. ♦ Expr. *A da* (sau *a ghici*) *în robi* = a căuta tainele viitorului după cum se așază bobii aruncați de ghicitor. ♦ Orice pătărică de materie friabilă care seamănă cu un grăunte. *Bob de nisip*. 2. S.m. Plantă leguminoasă cu flori albe sautrandafirii, cu păstai mari și cu semințe ovale, turtite (*Vicia faba*); mazărice (1). ♦ P. restr. Sămânța acestei plante. [Pl. și: (1, m.) *robi*] — Din sl. **bobū**.

BOB², *boburi*, s.n. Sanie sportivă de metal, cu un rând suplimentar de tălpi în față, care, dirijate (cu ajutorul unui volan sau în alt mod), servesc la cotit. ♦ Sport practicat cu acest fel de sanie; bobsleigh. — Din engl., fr. **bob**[sleigh].

BOB³, *boburi*, s.n. Instalație pentru ridicarea materialelor de construcție. — Et. nec.

BOBÁICĂ s.f. v. **băbaică**.

BOBÁRNĂC, *bobárnace*, s.n. Lovitură dată peste nas, peste ureche etc. prin destinderea degetului arătător sau mijlociu după ce a fost încordat pe degetul mare. ♦ Fig. Aluzie răutăcioasă, înțepătură la adresa cuiva. — Et. nec.

BOBÉR, *boberi*, s.m. Sportiv care practică bobsleigh. — **Bob²** + suf. -er.

BOBÍ, *bobesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A nimeri, a brodi. — Din **bob¹**.

BOBINĂ, *bobinez*, vb. I. Tranz. A înfășura, a încolăci, a învârti un fir, un cablu etc. (în jurul unui mosor, al unei bobine). — Din fr. **bobiner**.

BOBINĂJ, *bobinaje*, s.n. 1. Bobinare. 2. (Concr.) Totalitatea bobinelor dintr-o mașină sau dintr-un aparat (electric). — Din fr. **bobinage**.

BOBINĂRE, *bobinari*, s.f. Acțiunea de a bobina; bobinaj (1). — V. **bobina**.

BOBINĂTOR, **-OARE**, *bobinatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care are profesia de a construi și a repara bobine de mașini electrice. — **Bobina** + suf. *-tor* (după fr. *bobineur*).

BOBINĂ, *bobine*, s.f. Mosor de diverse forme, pe care se înfășoară ață, sârmă, cablu electric etc.; *p. ext.* mosorul împreună cu spirele înfășurate pe el. ♦ Spec. Ansamblu de spire format prin înfășurarea în serie a unui sau a mai multor conductoare electrice. — Din fr. **bobine**.

BOBÍȚĂ, *bobțe*, s.f. Diminutiv al lui *boabă*. ♦ Cerculeț imprimat sau desenat. — **Boabă** + suf. *-iță*. Cf. sb. *bobica*.

BOBLÉTIC, **-Ă**, *bobletici*, *-ce*, adj. (Reg.) Prost, bleg, nătărău. — Din ngr. **apolitiktikós**.

BOBLÉT, **-EĂȚĂ**, *bobleți*, *-e*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Prost, bleg, nătărău. — Cf. **bobletic**.

BOBÓC, *boboci*, s.m. 1. Caliciul nedeschis al unei flori; floare care începe să se deschidă. 2. Pui de găscă sau de rață. ♦ Expr. *A paște* (sau *a păzi*) *boboci* = a-și pierde vremea degeaba. *A da* (*mânca*) *la boboci* = a vomita. ♦ Fig. Începător într-un domeniu; om lipsit de experiență; ageamiu; *p. restr.* recrut; student în primul an. — Din ngr. **bubúki**.

BOBOCEL, *boboci*, s.m. Diminutiv al lui *boboc*. — **Boboc** + suf. *-el*.

BOBÓRNIC, *bobornici*, s.m. Plantă erbacee cu tulpina înaltă, groasă, cu frunze carnoase și cu flori albastre (*Veronica beccabunga*). — Et. nec.

BOBOȘIT, *bobosiți*, adj. (Reg.; despre ochi) Holbat, bulbucat. — Din **bob**¹.

BOBÓT, *bobote*, s.n. 1. (Înv. și reg.; precedat de „în”, „din”) Întâmplare. ♦ Expr. *A vorbi* (sau *a umbla*, *a merge*, *a face* ceva) *în bobote* (sau *în bobot*) = a vorbi (sau a umbla, a merge, a face ceva) fără rost, la întâmplare, fără socoteală, într-aiurea. 2. (Reg.) Acces (de furie, de mânie). [Var.: **bóbótá** s.f.] — Din bg., sb. **bobot**.

BOBOTĂIE, *bobotăi*, s.f. (Reg.) Vălvătaie. — **Bobot** + suf. *-aie* sau contaminare între **bobot** și [vălvă]taie.

BÓBOTĂ s.f. v. **bobot**.

BOBOTEĂZĂ n.pr. f. Sărbătoare în cultul ortodox și romano-catolic al botezului lui Isus Hristos, care se prăznuiește la 6 ianuarie; Iordan. ♦ *Gerul Bobotezei* = ger mare (ca la început de ianuarie). — Probabil din **apă** + **botează** (<*boteza*).

BOBOTÍ, *bobotesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre foc) A arde cu vălvătaie și trosnituri. ♦ Refl. Fig. A se înfură. — Cf. **bobotaie**.

BÓBSLEIGH, *bobsleigh-urí*, s.n. Sport practicant cu bobul²; bob². [Pr.: *bóbslei*] — Din engl., fr. **bobsleigh**.

BOBULÉȚ, *bobulețe*, s.n. Diminutiv al lui *bob*¹. — **Bob**¹ + suf. *-uleț*.

ZOC interj., s.n. 1. Interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de lovituri repetate ale ciocanului, ale toporului etc. 2. S.n. Zgomot produs astfel. — Onomatopee.

BOCÁL s.n. v. **pocal**.

BOCÁNC, *bocanci*, s.m. Gheată din piele rezistentă, cu talpă groasă. — Din magh. **bakancs**.

BOCAPÓRT, *bocaporti*, s.m. Deschidere în puntea unei nave, prin care se introduc mărfurile în magazine. — Din it. **boccaporto**.

BOCÁNEALĂ, *bocăneli*, s.f. Bocănit. — **Bocâni** + suf. *-eală*.

BOCÁNI, *bocănesc*, vb. IV. Intrans. A lovi în repetate rânduri cu un obiect tare în ceva; a ciocâni. — **Boc** + suf. *-âni*.

BOCÂNÍT s.n. Acțiunea de a *bocâni* și rezultatul ei; zgomot produs prin lovirea cu un obiect tare în ceva; bocăneală, bocănitură. — V. **bocâni**.

BOCÁNTURĂ, *bocănturi*, s.f. Bocănit. — **Bocâni** + suf. *-tură*.

BOCCEÁ, *bocețe*, s.f. 1. Pachet cu diverse obiecte casnice mărunte puse într-o pânză, ale cărei capete se leagă crucei; boccealăc. 2. (Înv. și reg.) Șal mare pe care îl purtau femeile pe spate. — Din tc. **bohça**.

BOCCEAGÍU s.m. v. **bocegiu**.

BOCCEALÁC, *bocealăcúri*, s.n. (Înv.) Boccea; (în special) pachet cu haine și rufe pe care murea la dăruia mirelui. — Din tc. **bohçalik**.

BOCCEGIÚ, *bocegiú*, s.m. (Înv.) Negustor ambuland de măruntșuri (pânză, ace, ață); tolbaș, coropcar, marchitant. [Var.: **boceagiú** s.m.] — Din tc. **bohçaci**.

BOCCELŪȚĂ, *boceleuțe*, s.f. Diminutiv al lui *bocea*. — **Bocea** + suf. *-uță*.

BOCCÍU, **-IE**, *boccii*, adj. (Pop. și fam.; despre oameni) Care are trăsături grosolane, urâte. ♦ *Nas bocciiu* = nas urât. ♦ Fig. (Substantivat; rar) Bădăran. — Din tc. **bohçu** „tăciălos”.

BOCEÁLĂ, *boceli*, s.f. (Fam.) Zăcutul de a (*se*) *boci*. — **Boci** + suf. *-eală*.

BÓCET, *bocete*, s.n. 1. Plânz zbcucimat, însoțit de vaiete, strigăte, tânguiri; jaleț, vaiet. 2. Specie de poezie populară, rituală, care însoțește manifestările funerare; cântare de mort. — **Boci** + suf. *-et*.

BOCÍ, *bocesc*, vb. IV. Intrans. și refl. A plânge tare (cu vaiete și strigăte). ♦ Tranz. A recita bocete (2). — Din **boace** (înv. și reg. „voce” <lat.).

BOCÍRE, *bociri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *boci*. — V. **boci**.

BOCÍT s.n. Faptul de a (*se*) *boci*. — V. **boci**.

BOCITÓR, **-OĂRE**, *bocitori*, *-oare*, adj., s.f. 1. Adj. Care bocește. 2. S.f. Femeie care plânge la înmormântarea cuiva. — **Boci** + suf. *-tor*.

BOCLÚC s.n. v. **bucluc**.

BÓCNĂ adv. (Pop. și fam.; în expr.) *A fi* (sau *a se face*, *a îngheța*) *bocnă* = a îngheța tare. — Et. nec.

BÓCȘĂ, *boceș*, s.f. 1. (Reg.) Instalație rudimentară pentru distilarea uscată a lemnului în vederea obținerii mangalului; *p. ext.* cărbunărie. 2. Grămadă de mineuri bogate în sulf, folosite pentru oxidarea minereurilor. — Din magh. **boksa**.

BODAPRÓSTE interj. v. **bogdaproste**.

BODÁRLÁU, *bodárlái*, s.m. (Ornit.) Cufundar. ♦ Compus: *bodárláu-cu-fierăstrău* = pasăre de baltă înrudită cu rața, având zimții laterali ai ciocului asemănători cu dinții de fierăstrău (*Mergus merganser*). — Et. nec.

BODĚGĂ, *bodegi*, s.f. Local mic în care se consumă aperitive și băuturi (alcoolice). — Din germ. **Bodega**.

BÓDICEC, *bodicecúri*, s.n. Atac reglementar cu umărul, cu pieptul sau cu șoldul asupra adversarului aflat în mișcare, la jocul de hochei. — Din engl. **bodycheck**.

BODICECĂ, pers. 3 *bodicechează*, vb. I. Tranz. (Rar) A practica bodicecul, la hochei. — Din **bodicec**.

BODIGÁRD s.m. v. **bodyguard**.

BODIGÁNEALĂ, *bodogânei*, s.f. Vorbire înecată, neclară, care redă de obicei un protest reținut sau o nemulțumire stăpănită. — **Bodogáni** + suf. *-eală*.

BODOGĂNI, *bodogănesc*, vb. IV. Tranz. A bombăni supărat, spunând ceva nedeslușit. ♦ Intrans. A bombăni de ciudă sau de supărare. — Et. nec.

BODOGĂNÍRE, *bodogániri*, s.f. Acțiunea de a *bodogăni*. — V. **bodogáni**.

BODOGĂNÍT, *bodogánituri*, s.n. Faptul de a *bodogăni*. — V. **bodogáni**.

BODÓNI s.n. Caracter de literă cu contrast mare între liniile de bază și liniile secundare, cu piciorușele subțiri și scurte. — Din germ. **Bodoni**.

BÓDY, *body-urí*, s.n. Tricou din jersey elastic care se mulează pe corp, încheindu-se între picioare. — Din engl. **body**.

BÓDYBUILDING s.n. Complex de exerciții pentru menținerea corpului într-o formă bună. [Pr.: *body building*] — Din engl. **body-building**.

BÓDYGUARD, *bodyguardi*, s.m. Gardă de corp; *p. ext.* paznic. [Pr.: *bódiguard*, *bádigard*.] — Var. **hodigárd** s.m.] — Din engl. **body-guard**.

BOĚM¹, **-Ă**, *boemi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Boemiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Boemiei sau boemilor (1), privitor la Boemia ori la boemi. — Din n. pr. **Boemia** (derivat regresiv).

BOĚM², **-Ă**, *boemi*, *-e*, s.m., s.f., adj. 1. S.m. și f. Persoană nonconformistă (de obicei artist sau scriitor) care duce o viață dezordonată. 2. Adj. Care corespunde firii sau felului de viață caracteristic boemilor² (1). 3. S.f. Mediu în care trăiesc boemi² (1); viață dusă de boemi² (plină de privațiuni, dezordonată). — Din fr. **bohème**.

BOGASIER, *bogasieri*, s.m. (Înv.) Negustor de articole de manufactură, în special de pânzeturi fine pentru căpșuși de haine. [Pr.: *-si-er*] — **Bogasiu** + suf. *-ar*.

BOGASIERESC, **-EÁSCĂ**, *bogasieresti*, adj. (Înv.) De bogasier, caracteristic bogasierului. [Pr.: *-si-e-*] — **Bogasier** + suf. *-esc*.

BOGASIERÍE, *bogasierii*, s.f. (Înv.) 1. Ocupația, negoțul bogasierului. 2. Marfă de bogasier; *p. ext.* prăvălie unde își exercită profesia bogasierii. [Pr.: *-si-e-*] — **Bogasier** + suf. *-ie*.

BOGASÍU, *bogasiuri*, s.n. (Înv.) Stofă sau pânză fină importată din Orient și întrebuințată mai ales pentru căpșuși. — Din tc. **bogasi**.

BOGÁT, **-Ă**, *bogați*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Om) care dispune de multe mijloace materiale, care are mulți bani; (om) avut. 2. Adj. Care se află, care conține ceva în cantitate mare. *Fructele sunt bogate în vitamine*. ♦ (Despre flori) Învolt. ♦ Mănos, roditor. 3. Adj. (Despre lucruri) Scump, de mare valoare; fastuos, luxos. — Din sl. **bogatŭ**.

BOGATÁR, *bogatári*, s.m. Personaj masculin cu însușiri ideale din folclorul rus. — Din rus. **bogatár**.

BOGATÁN, **-Ă**, *bogatáni*, *-e*, s.m. și f. (Depr.) Bogăț (rural). — **Bogat** + suf. *-an*.

BOGATÁȘ, **-Ă**, *bogatași*, *-e*, s.m. și f. Om bogat (1). — **Bogat** + suf. *-aș*.

BOGÁȚIE, *bogății*, s.f. 1. Cantitate mare de bunuri materiale; *p. gener.* cantitate mare de ceva. 2. Situația omului bogat (1). 3. Resurse naturale. *Petrolul este o bogăție națională*. 4. Abundență și varietate de valori spirituale. *Bogăție de idei*. *Bogăție de cuvinte*. — **Bogat** + suf. *-ie*.

BODAPRÓSTE interj. (Adesea substantivat) 1. Cuvânt de mulțumire adresat celui care dă ceva de pomană. ♦ Loc. adj. *De bogdaproste* = de pomană. ♦ Expr. *Ca un pui de bogdaproste* = (despre copii) nenorocit, prăpădit. (Fam.) *A umple de bogdaproste* = a ocări (2). 2. Cuvânt prin care se exprimă ușurarea de a fi scăpat de o nenorocire, de o grijă etc. [Var.: **bodapróste** interj.] — Din bg. **bog da prosti**.

BOGHĚT, **-Ă**, *bogheți*, *-te*, adj. (Reg.) 1. (Despre găini) Cu un smoc de pene pe cap; moțat. 2. Fig. Frumos și mare. *Ochi bogheți*. [Adj, f. și: *boghětã*] — Et. nec.

BOGHÍU, *boghiuri*, s.n. Cuplu de patru roți pe care este articulată șasiul locomotivelor și al vagoanelor de cale ferată și care le permite luarea curbelor. — După fr. **boogie, boggie**.

BOGLÁR, *boglari*, s.m. Plantă erbacee otrăvitoare, cu flori mici, galbene, care crește în locuri mocirloase (*Ranunculus sceleratus*). — Din magh. **boglar**.

BOGOMÍL, *bogomili*, s.m. Adept al bogomilismului. — Din n.pr. **Bogomil**.

BOGOMÍLIC, -Ă, *bogomilici*, -ce, adj. Care ține de bogomilism, privitor la bogomilism. — **Bogomil** (n.pr.) + suf. -ic.

BOGOMILÍSM s.n. Doctrină apărută în sec. X în Bulgaria și răspândită în Asia Mică și Peninsula Balcanică, potrivit căreia Dumnezeu (forța binelui) a creat lumea spirituală nevăzută și suflul omului, iar Satan (forța răului) a creat lumea vizibilă și stăpânește corpul omului. — **Bogomil** (n.pr.) + suf. -ism.

BOI¹, *boiesc*, vb. IV. 1. Tranz. (Reg.) A vopsi. 2. Refl. (Peior.; despre femei) A se farda, a se sulimeni. 3. Tranz. (Reg., fam.) A înșela, a păcăli. — Din **boia** (derivat regresiv).

BOI², *boiuri*, s.n. (Pop.) Trup, statură, înfățișare, fizionomie. — Din tc. **boy**.

BOIÁ, (1) *boiele*, s.f. 1. (Reg.) Vopsea. ♦ (Peior.) Fard. 2. Condiment de culoare roșie, obținut din pisarea ardeului iute uscat; paprică. — Din tc. **boya**.

BOIÁLÁ, *boieli*, s.f. (Reg.) Vopsire. ♦ (Peior.) Fard. — **Boi**¹ + suf. -eală.

BOIANGERIE, (2) *boiangerii*, s.f. 1. Meseria boiangiului. 2. Prăvălie sau atelier în care se exercită această meserie; vopsitorie. — **Boiangiu** + suf. -ărie.

BOIANGÍU, *boiangii*, s.m. (Înv.) Vopsitor de textile. — Din tc. **boyacı**.

BOICÓT, *boicoturi*, s.n. Sistare organizată (totală sau parțială) a relațiilor cu o persoană, cu o organizație sau cu un stat în semn de protest față de anumite acțiuni ale sale. — Din **boicota** (derivat regresiv).

BOICOTÁ, *boicotez*, vb. I. Tranz. A exercita un boicot. — Din fr. **boycotter**.

BOICOTÁRE, *boicotări*, s.f. Acțiunea de a boicota. — V. **boicota**.

BOIÉR, *boieri*, s.m. 1. (În Evul Mediu, în Țările Române) Stăpân de moșii, beneficiind de anumite privilegii; persoană din aristocrația feudală; nobil. ♦ (Fam.) Persoană cu atitudini, obiceiuri sau pretenții de aristocrat. 2. (Înv.) Titlu de politețe (echivalând cu „domnule”), adresat persoanelor înstărite, celor cu funcții administrative etc. — Din sl. **boljarinŭ** (pl. *boljare*).

BOIEREÁȘÁ, *boierese*, s.f. (Rar) Boieroaică. — **Boier** + suf. -easă.

BOIERÉSC, -EÁSCÁ, *boieresti*, adj. s.n. 1. Adj. Care aparține boierilor, privitor la boieri. ♦ Care imită deprinderile boierilor. 2. S.n. (În Evul Mediu, în Moldova) Obligație a țăranilor dependenți de a munci în schimbul unui lot de pământ care le era dat în folosință; (în Țara Românească) clacă. — **Boier** + suf. -esc.

BOIERÉȘTE adv. Ca boierii. — **Boier** + suf. -ește.

BOIERÍ, *boieresc*, vb. IV. 1. Tranz. (Înv.) A conferi cuiva titlul de boier, a da cuiva o boierie. 2. Refl. (Fam.) A trăi, a se comporta ca un boier, a avea pretenții de boier. — Din **boier**.

BOIERÍE, *boierii*, s.f. Calitate, situație de boier; rang, titlu de boier, funcție în statul medieval deținută de un boier. ♦ (Fam.) Atitudine, trai, maniere, comportare de boier. — **Boier** + suf. -ie.

BOIERÍME s.f. Clasa stăpânilor feudali din Țările Române. — **Boier** + suf. -ime.

BOIERINÁȘ s.m. v. **boiernaș**.

BOIERÍȚÁ, *boierite*, s.f. (Înv. și reg.) Boieroaică. — **Boier** + suf. -iță.

BOIERNÁȘ, *boiernași*, s.m. Boier de rang mai mic, care ocupa dregătorii inferioare. [Var.: **boierinás** s.m.] — **Boierin** (înv. „boier” <sl.) + suf. -ăș.

BOIEROÁICÁ, *boieroaice*, s.f. Soție de boier; mare proprietară de pământ; moșiereasă, boiereasă, boierită. ♦ Soție de demnitar, de mare negustor, de industriaș etc. — **Boier** + suf. -oaică.

BOIERÓS, -OÁȘÁ, *boieroși*, -oase, adj. Cu gesturi, cu obiceiuri de boier; p. ext. mofuros, pretențios. — **Boier** + suf. -os.

BOILER, *boilere*, s.m. Cazan special de încălzire automată a apei, folosit la instalațiile de apă caldă curentă. — Din germ. **Boiler**.

BOÍRE, *boiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) **boi**¹; boit, vopsire; (fam.) fardare, sulimenire. — V. **boi**¹.

BOÍȘTE, *boiști*, s.f. Depunerea și fecundarea icrelor; perioada de rut a peștilor, bătaia peștelui; (concr.) locul unde se face fecundarea. — Din bg. **boište**, sb. **bojište**.

BOIȘTEÁN, *boișteni*, s.m. Pește de 8–12 cm cu spinarea și părțile laterale de culoare verde-închis, cu pete și puncte întunecate, alb pe burtă, care trăiește în apele din zona de munte și de coline (*Phoxinus phoxinus*). [Pr.: *bo-iș*] — **Boiște** + suf. -ean.

BOÍT¹ s.n. (Fam.) Boire. — V. **boi**¹.

BOÍT², -Ă, *boiți*, -te, adj. (Reg.) Vopsit²; (fam.) fardat. — V. **boi**¹.

BOITÁR, *boitari*, s.m. (Reg.) Ajutor de păstor (de porci). — Din magh. **bojtár**. **BOJDÉUCÁ**, *bojdeuci*, s.f. (Reg.) Casă țărănească mică, sărăcăcioasă. [Pr.: -deu] — Cf. b u j d á.

BOJÓC, *bojoci*, s.m. (Pop.) Plămân (mai ales de animale). ♦ Expr. (Fam.) *E numai bojoci* = e foarte slab, dar foarte activ și plin de pasiune și entuziasm. [Var.: (reg.) **bojóg** s.m.] — Et. nec.

BOJÓG s.m. v. **bojoc**.

BOJOGÁR, *bojogari*, s.m. (Rar) Borfaș. — **Bojog** + suf. -ar.

BOKMÁL s.n. Limbă literară norvegiană modernă. [Pr.: *búcmal*] — Din norv. **bokmål**.

BOL, *boluri*, s.n. 1. Cocoloș. ♦ *Bol alimentar* = cocoloș rezultat din mestecarea alimentelor cu salivă în cavitatea bucală. 2. Vas de formă emisferică, fără picior. — Din fr. **bol**.

BOLÁRD, *bolarzi*, s.m. Stâlp scurt de metal sau de beton, cu cap în formă de ciupercă, montat pe chei pentru legarea parâmelor navelor acostate. — Din fr. **bollard**.

BOLÁND, -Ă, *bolânzi*, -de, adj. (Reg.) Nebun, smintit; nerod, prost. [Var.: **bolând**, -ă adj.] — Din magh. **bolond**.

BOLBOROSEÁLÁ, *bolboroseli*, s.f. Bolborosire. — **Bolborosi** + suf. -eală.

BOLBOROSÍ, *bolborosesc*, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A vorbi nedeslușit. ♦ A vorbi într-o limbă străină (pe care ascultătorii nu o înțeleg). 2. Intrans. (Despre lichide) A gălgâi, a scoate un zgomot asemănător cu cel al apei care fierbe. ♦ (Pop.) A chiorâi. — Formație onomatopeică.

BOLBOROSÍRE, *bolborosiri*, s.f. Faptul de a *bolborosi*; zgomot făcut de ceva care bolborosește; bolboroseală, bolborosit. — V. **bolborosi**.

BOLBOROSÍT s.n. Bolborosire. — V. **bolborosi**.

BOLBOȘÁ, *bolboșez*, vb. I. Tranz. (Pop.) A-și holba ochii. — Et. nec.

BOLBOȘÁT, -Ă, *bolboșați*, -te, adj. (Pop.; despre ochi) Umflat, bulbucaț, holbat. — V. **bolboșa**.

BÓLBURÁ s.f. v. **volbură**.

BOLD¹, *bolduri*, s.n. (Reg.) 1. Ac cu măciulie, ac cu gămălie. ♦ Vârf ascuțit. ♦ Cui de metal cu măciulie ornamentală. 2. Băț ascuțit cu care se îndeamnă vitele. ♦ Împunsătură, înepătură (dată cu acest băț). 3. (Înv.) Imbold. 4. (Reg.) Element de construcție în arhitectura populară, în formă de stâlp sculptat, cu vârf ascuțit. — Din sl. **boldi** „ghimpe”.

BOLD² adj. invar. Aldin. *Literă bold*. — Din engl. **bold**.

BOLDÉI, *boldei*, s.m. (Pop.) Câine de talie mică, cu picioarele scurte. — **Bold** + suf. -ei.

BOLDÉICÁ, *boldeici*, s.f. (Pop.) Cățea de boldei. — **Boldei** + suf. -că.

BOLDÍC, *boldesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A îmboldi. 2. A căska, a holba, a zgâi ochii. ♦ Refl. A privi cu încordare. — Din **bold**.

BOLDÍȘ adv. (Reg.) Chiorăș, cu coada ochiului. — **Boldi** + suf. -iș.

BOLDÍȘÓR, *boldișoare*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui **bold**. — **Bold** + suf. -ișor.

BOLDÍT, -Ă, *boldiți*, -te, adj. (Reg.; despre ochi sau privire) Căscat, holbat, zgâit. — V. **boldi**.

BOLEÁZNÁ, *bolezne*, s.f. (Pop.) Bolesniță. — Din sl. **boleznŭ**.

BOLERÓ, *bolerouri*, s.n. 1. (Astăzi în forma *boleroú*) Haină femeiească scurtă până deasupra taliei, ca un ilic. 2. Numele unui dans spaniol, care se dansează cu acompaniament de chitară și castaniete; melodie după care se execută acest dans. [Var.: (1) *boleroú* s.n.] — Din fr. **boléro**, sp. **bolero**.

BOLERÓU s.n. v. **bolero**.

BOLÉȘNIȚÁ, *boleșnițe*, s.f. (Pop.) Boală molipsitoare (nu prea gravă). ♦ Epidemie, epizootie, molimă, boala, boliște. — Din bg. **bolešnica**.

BÓLFÁ, *bolfe*, s.f. (Pop.) Nodul, umflătură produsă, de obicei sub piele, de o lovitură sau de o boală. — Cf. uc. b o l f a.

BOLÍ, *bolesc*, vb. IV. Intrans. (Pop. și fam.) A zăcea bolnav, a fi bolnav timp îndelungat. — Din sl. **bolěti**.

BOLÍD, *bolizi*, s.m. Meteorit de dimensiuni relativ mari, care cade pe Pământ cu viteză mare; stea căzătoare foarte strălucitoare. ♦ Fig. Vehicul, automobil de mare viteză. — Din fr. **bolide**.

BOLINDÉT s.n. v. **colindet**.

BÓLIȘTE, *boliști*, (Reg.) Bolesniță. — **Boală** + suf. -iște.

BOLIVÁR, *bolivari*, s.m. Unitate bănească în Venezuela. [Acc. și: *bolívar* s.m.] — Din sp. **bolívar**.

BOLIVIÁN, -Ă, *bolivieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Boliviei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Boliviei sau bolivienilor (1), referitor la Bolivia sau la bolivieni. [Pr.: -vi-an] — **Bolivia** (n. pr.) + suf. -an.

BOLMOJÍ vb. IV v. **bălmăji**.

BOLNÁV, -Ă, *bolnavi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o boală; (om) suferind, beteg. [Acc. și: (reg.) *bolnav*] — Din bg. **bolnav**.

BOLNÁVI, *bolnăvesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi. — Din **bolnav**.

BOLNÁVICIÓS, -OÁȘÁ, *bolnăvicioși*, -oase, adj. 1. Care se îmbolnăvește ușor; gubav. ♦ (Ca) de bolnav. 2. Fig. Care este atras irezistibil spre viciu, spre lucruri anormale sau exagerate. — **Bolnav** + suf. -icios.

BOLNÁVIÓR, -OÁRÁ, *bolnăviori*, -oare, adj. (Fam.) Diminutiv al lui *bolnav*. — **Bolnav** + suf. -ior.

BOLNIȚÁ, *bolnițe*, s.f. (Înv.) Spital, infirmerie pe lângă o mănăstire sau pe lângă un așezământ de binefacere. ♦ Loc unde se izolau și se îngrijeau vitele bolnave. — Din sl. **bolnica**.

BOLOBÓC s.n. v. **poloboc**.

BOLOBOCÉL s.n. v. **polobocel**.

BOLOMÉTRIC, -Ă, *bolometrice*, -ce, adj. De bolometru; obținut cu ajutorul bolometrului. — Din fr. **bolométrique**.

BOLOMÉTRU, *bolometre*, s.n. Instrument pentru determinarea intensității radiației termice prin măsurarea încălzirii unui element sensibil expus radiației. — Din fr. **bolomètre**.

BOLOVÁN, *bolovani*, s.m. Piatră (voluminoasă și grea) rotunjită prin rostogolirea ei de ape; pietroi. ♦ Bucată mare de pământ sau dintr-o materie solidă oarecare. *Bolovan de sare*. — Din bg. **balvan**.

BOLOVĂNEL, *bolovănei*, s.m. 1. (Rar) Diminutiv al lui *bolovan*. 2. (Art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — **Bolovan** + suf. *-el*.

BOLOVĂNI, *bolovănesc*, vb. IV. Refl. (Rar, despre nori) A se îngămădi ca niște bolovani. ♦ Tranz. (În expr.) *A bolovăni ochii* = a holba, a căsca ochii. — Din **bolovan**.

BOLOVĂNIȘ, *bolovănișuri*, s.n. Teren pietros, plin de bolovani. — **Bolovan** + suf. *-iș*.

BOLOVĂNIT, *-Ă*, *bolovăniți*, *-te*, adj. Bolovănos. — V. **bolovan**.

BOLOVĂNÓS, *-OĂȘĂ*, *bolovănoși*, *-oase*, adj. Cu mulți bolovani; bolovănit. ♦ Fig. *Stil bolovănos*. *Vorbire bolovănoasă*. — **Bolovan** + suf. *-os*.

BOLȘEVÍC, *-Ă*, *bolșevici*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al bolșevismului. 2. Adj. Care aparține bolșevismului sau bolșevicilor (1), care se referă la bolșevism sau la bolșevici; propriu, caracteristic bolșevicilor sau bolșevismului. — Din rus. **bol'shevik**, fr. **bolchevik**.

BOLȘEVÍSM s.n. Curent de gândire politică apărut în Rusia la începutul sec. XX în cadrul facțiunii de stânga a Partidului Social Democrat al Muncitorilor. — Din rus. **bol'shevizm**, fr. **bolchevisme**.

BOLTĂȘ, *boltași*, s.m. (Reg.) Proprietar al unei prăvălii. — **Boltă** + suf. *-aș*.

BOLTĂ, *bolți*, s.f. 1. Zidărie sau construcție cu partea superioară arcuită în formă de semicerc sau numai bombată în sus. ♦ Încăpere, gang sau galerie subterană cu tavanul arcuit. ♦ Construcție de lemn sau de vergele de fier în formă de arc, care servește de sprijin plantelor agățătoare. ♦ Arc de verdeață format de ramurile unite ale copacilor. ♦ (În sintagma) *Boltă cerească* sau *bolta cerului* = *cer²* (1). 2. (În sintagma) *Boltă craniană* = partea superioară a cutiei osoase craniene. *Boltă palatină* = palat¹, cerul-gurii. 3. (Reg.) Prăvălie, dugheană. [Var.: (reg.) **boaltă** s.f.] — Din sb. **bolta**, magh. **bolt**.

BOLTÍ, *boltesc*, vb. IV. Tranz. A da (unei construcții) formă de boltă (1). ♦ Refl. A se deschide în formă de boltă (1). — Din **boltă**.

BOLTIȘOARĂ, *bolțișoare*, s.f. Diminutiv al lui *boltă*; *spec. boltă mică* dintre grinzile de metal sau de beton armat ale unui planșeu. — **Boltă** + suf. *-ișoară*.

BOLTÍT, *-Ă*, *bolțiți*, *-te*, adj. Care are formă de boltă (1) sau de arc; bombat. — V. **bolti**.

BOLTITURĂ, *boltituri*, s.f. Parte arcuită a unei bolte. — **Bolt** + suf. *-tură*.

BOLTITĂ, *bolțițe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *boltă*. — **Boltă** + suf. *-iță*.

BOLȚ, *bolțuri*, s.n. Piesă de legătură între un piston și o bielă. — Din germ. **Bolzen**.

BOLȚĂR, *bolțari*, s.m. Bucată de piatră sau de beton special fasonată pentru construirea bolților. — **Boltă** + suf. *-ar*.

BOLÚND, *-Ă* adj. v. **bolând**.

BOMBĂ, *bombez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a lua o formă arcuită convexă. — Din fr. **bomber**.

BOMBĂJ, *bombaje*, s.n. 1. Deformare a unei plăci constând în convexitatea uneia dintre fețe. 2. Deformare a capacelor de tablă la unele cutii sau borcane de conserve cu conținut alterat. — **Bomba** + suf. *-aj*.

BOMBAMÉNT s.n. Parte bombată a unui drum pavat sau asfaltat, realizată pentru a asigura scurgerea apei. — Din fr. **bombement**.

BOMBARDĂ, *bombardez*, vb. I. Tranz. 1. A supune un obiectiv unui tir de artilerie, de aviație sau de rachete. 2. A proiecta particule elementare (neutroni, protoni etc.) asupra unui corp. — Din fr. **bombarder**.

BOMBARDAMÉNT, *bombardamente*, s.n. Bombardare. — Din fr. **bombardement**, it. **bombardamento**.

BOMBARDĂRE, *bombardări*, s.f. Acțiunea de a *bombarda*; bombardament. — V. **bombarda**.

BOMBÁRDĂ, *bombarde*, s.f. Mașină de război cu care, în Evul Mediu, se aruncau bolovani sau alte proiectile grele asupra fortificațiilor. ♦ Tun de calibru mare; balimez. — Din fr. **bombarde**.

BOMBARDIÉR, (1) *bombardiere*, s.n. (2) *bombardieri*, s.m. 1. S.m. Avion de bombardament. 2. S.m. Militar care face parte din echipajul unui avion de bombardament. [Pr.: *-di-er*] — Din fr. **bombardier**.

BOMBARDÓN, *bombardoane*, s.n. Instrument muzical de suflat, din alamă, în forma unei mari trompete cu piston, cu timbru și cu registrul foarte grave. — Din fr. **bombardon**.

BOMBÁRE, *bombări*, s.f. Acțiunea de a (se) *bomba*. — V. **bomba**.

BOMBÁSTIC, *-Ă*, *bombastici*, *-ce*, adj. (Despre vorbe, stil etc.; adesea adverbial) Emfatic, pretențios. — Din germ. **bombastisch**.

BOMBÁT, *-Ă*, *bombați*, *-te*, adj. De formă convexă; boltit. — V. **bomba**.

BÓMBĂ, *bombe*, s.f. 1. Proiectil cu încărcătură explozivă, incendiară etc., care se aruncă din avion; (rar) proiectil de tun. ♦ *Bombă atomică* (sau *nucleară*) = bombă bazată pe energia nucleară, cu o putere de distrugere extraordinară. 2. (În sintagma) *Bombă vulcanică* = bucată de lavă aruncată în aer din crater și rotunjită prin învârtirea în atmosferă. 3. (În sintagma) *Bombă calorimetrică* = vas rezistent de metal întrebunțat pentru determinarea căldurii de ardere a unei substanțe. 4. Fig.

(Sport) Lovitură de minge trasă puternic spre poartă. 5. Fig. (Arg.) Știre senzațională. 6. Fig. (Arg.) Speluncă. — Din fr. **bombe**.

BOMBĂNEÁLA, *bombăneli*, s.f. Faptul de a *bombăni*; vorbe spuse de cel care bombănește; bombănire. — **Bombăni** + suf. *-eală*.

BOMBĂNÍ, *bombân*, vb. IV. Intrans. 1. A vorbi pentru sine, încet și fără a articula răspicat sunetele. ♦ Tranz. A săcăi pe cineva, arătându-i nemulțumirea prin vorbe spuse parcă pentru sine. 2. (Despre copiii mici) A produce sunete nearticulate. — Formație onomatopeică.

BOMBĂNÍRE, *bombâniri*, s.f. Faptul de a *bombăni*; bombănit, bombăneală. — V. **bombăni**.

BOMBĂNÍT s.n. Bombănire. — V. **bombăni**.

BOMBÉU, *bombeuri*, s.n. Vârful (întărit) al încălțăminte. — Din fr. **bombé**.

BOMBÍTĂ, *bombițe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *bombă*. — **Bombă** + suf. *-iță*.

BOMBÓANĂ, *bomboane*, s.f. Mîc produs de cofetărie fabricat din sirop de zahăr aromatizat, ciocolată etc., având culoare, gust și formă foarte variate. — Din fr. **bombon**.

BOMBONERÍE, *bombonerie*, s.f. Magazin în care se vînd bomboane. — Din fr. **bombonerie**.

BOMBONÍERĂ, *bomboniere*, s.f. Vas mic sau cutie în care se păstrează bomboane. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **bombonnière**.

BOMFÁIER, *bomfaiere*, s.n. Fierăstrău de mână pentru tăiat metale. [Acc. și: *bomfaier*] — Din engl. **bonfire**.

BOMPRES, *bomprese*, s.n. Catargul din vârful prorei unui vas cu pânze, de care se leagă mai multe vele. — Din it. **bompresso**.

BON, *bonuri*, s.n. 1. Bilet provizoriu care conferă deținătorului său dreptul de a primi sau de a beneficia de ceva. ♦ Notă de plată pe baza căreia se achită mărfuri sau servicii. 2. Hârtie de valoare emisă de stat sau de o instituție financiară recunoscută de stat. ♦ *Bon de tezaur* = obligație emisă de stat pentru sumele împrumutate pe termen scurt și pentru care statul plătește dobândă. — Din fr. **bon**.

BONAPARTÍSM s.n. 1. Sistem de guvernare în care puterea a fost deținută de dinastia fondată de Napoleon Bonaparte. 2. Atașament față de bonapartism (1) sau față de conducerea lui Napoleon Bonaparte. — Din fr. **bonapartisme**.

BONAPARTÍST, *-Ă*, *bonapartiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține bonapartismului, referitor la bonapartism. 2. S.m. și f. Adept al bonapartismului. — Din fr. **bonapartiste**.

BÓNĂ, *bone*, s.f. Ingrijitoare angajată într-o familie pentru a crește copiii (și a-i învăța o limbă străină). — Din fr. **bonne**, germ. **Bonne**.

BÓNCA interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de bătaia ciocanului. — Onomatopee.

BONCÁI, pers. 3 *boncăiește*, vb. IV. Refl. și intrans. (Rar) A boncălui. [Prez. ind. pers. 3 și: *boncăie*] — Cf. sb. *bukati*.

BONCÁLUÍ, pers. 3 *boncăluiește*, vb. IV. Refl. și intrans. (Despre cerbi și alte erbivore mari) A scoate strigăte specifice rasei în perioada de rut; a boncăi. — Et. nec.

BONCÁLUÍT s.n. Faptul de a *boncălui*; răget, strigăt specific scos de cerbi și de alte erbivore în perioada de rut. ♦ Fig. Sunet prelung emis de unele instrumente de suflat. — V. **boncălui**.

BONCÁNÍT, *boncânituri*, s.n. 1. Mugetul cerbului în perioada de împerechere. 2. Perioada de împerechere la cerbi. — Din **boncăni** „a rage”.

BOND, *bonduri*, s.n. Salt al avionului la o aterizare incorectă. — Din fr. **bond**.

BONDÁR, *bondari*, s.m. Nume dat unor insecte himenoptere mari înrudite cu albina; bărzăun (*Bombus*); (pop.) nume care se dă oricărei insecte mari care bâzăie. — Formație onomatopeică.

BONDÁRÁȘ, *bondárași*, s.m. Diminutiv al lui *bondar*. — **Bondar** + suf. *-aș*.

BONDÓC, *-OÁCĂ*, *bondoci*, *-oace*, adj. (Despre oameni; fig. despre obiecte) Scurt și îndesat, mic și gros. — Cf. tc. *bunduk*.

BONDOCÉL, *-EÁ*, *bondocei*, *-ele*, adj. Diminutiv al lui *bondoc*. — **Bondoc** + suf. *-el*.

BONÉTĂ, *bonete*, s.f. 1. Acoperământ de cap confecționat din pânză sau din stofă, fără boruri sauazoroc, purtat de femei, de copii, de bucătări, medici, laboranți, militari etc. 2. (În sintagma) *Boneta frigiană* = scufie de pâslă cu vârful îndoit înainte, purtată în Antichitate de sclavii eliberați și devenită în timpul Revoluției Franceze (1789-1794) simbol al libertății. — Din fr. **bonnet**.

BONÉTICĂ, *bonețele*, s.f. Diminutiv al lui *boneta* (1). — **Boneta** + suf. *-ică*.

BONGÓÁSE s.f. pl. (Reg.) Istorie, povești hazlii. — Et. nec.

BONGÓS, *bongosuri*, s.n. Instrument de percuție de formă conică sau cilindrică. — Din sp. **bongos**.

BONÍER, *boniere*, s.n. Carnet de bonuri (1). [Pr.: *-ni-er*] — **Bon** + suf. *-ier*.

BONIFÍCĂ, *bonific*, vb. I. Tranz. A scădea dintr-o factură o sumă oarecare (ca despăgubire pentru lipsa la o marfă, pentru o pierdere sau o deteriorare întâmplătoare). ♦ A face rabat. — După fr. **bonifier**.

BONIFICÁRE, *bonificări*, s.f. Acțiunea de a *bonifica*; (concr.) sumă de bani care compensează o daună sau reprezintă o reducere; bonificație. — V. **bonifica**.

BONIFICÁȚIE, *bonificații*, s.f. Bonificare. ♦ Avantaj acordat primilor clasificați într-o cursă ciclistă pe etape, care constă în scăderea unor secunde sau minute din timpul realizat de aceștia în etapa respectivă. — Din fr. **bonification**.

BONITĂRE, *bonitări*, s.f. Determinare a valorii economice a unui ban pe baza unor criterii stabilite. ♦ Aprecieri complexă a unui animal în vederea selecției. — Cf. bonitate.

BONITĂTE, *bonități*, s.f. 1. Capacitate de plată și de credit; solvabilitate, solventă. 2. Capacitate a unei ape, a unui teren etc. de a fi bine exploatare. — Din germ. **Bonität**.

BONJŪR interj., (2) *bonjuri*, s.m., (3) *bonjururi*, s.n. 1. Interj. Cuvânt de salut pentru orice moment al zilei, echivalent cu *ună ziua*. 2. S.m. (Inv.) Bonjurist. 3. S.n. (Inv.) Haină la modă la mijlocul sec. XIX. — Din fr. **bonjour**.

BONJURISM s.n. Ansamblul concepțiilor și manifestărilor caracteristice bonjuriștilor. — **Bonjur** + suf. *-ism*.

BONJURIST, *bonjuriști*, s.m. Nume dat după 1830–1840 tinerilor români progresiști care studiaseră în Franța. — **Bonjur** + suf. *-ist*.

BONÓM, *bonomi*, s.m. (Livr.) Om blând, îngăduitor și credul, cu gusturi și purtări simple. — Din fr. **bonhomme**.

BONOMIE s.f. Înșușire, caracter de bonom. — Din fr. **bonhomie**.

BONSŌAR interj. Cuvânt de salut echivalent cu *ună seara*. [Scris și: *bon soir*] — Din fr. **bonsoir**.

BONT, **BOĂNTĂ**, *bonți*, *boante*, adj. Fără vârf, cu vârful rețezat, tocit, rupt. ♦ (Despre degete, mâini, picioare etc.) Scurt și gros. — Et. nec.

BONTI, *bontesc*, vb. IV. Tranz. A teși muchia unui obiect, dându-i o formă cilindră. — Din **bont**.

BONTIRE, *bontiri*, s.f. Acțiunea de a *bonti* și rezultatul ei. — V. **bonti**.

BONTÓN s.n. Cod de maniere elegante al inaltei societăți. — Din fr. **bon ton**.

BÓNUS, *bonusuri*, s.n. 1. Gratificație. 2. Avantaj acordat unui client fidel de către o rețea de comunicații, de către un magazin etc. — Din engl. **bonus**.

BONZ, *bonzi*, s.m. Preot sau călugăr vază. ♦ (lr.) Personaj de vază, pretențios, dintr-un partid sau o organizație social-democrată. — Din fr. **bonze**.

BOOGIE, *boogie-uri*, s.n. *Boogie-woogie*. [Pr.: *búghi*] — Cuv. engl.

BOOGIE-WOOGIE, *boogie-woogie-uri*, s.n. Dans de origine nord-americană, asemănător cu blues-ul; melodie după care se dansează acest dans. [Pr.: *búghi-úghi*] — Cuv. engl.

BOOM, *boomuri*, s.n. Denumire dată perioadei de avânt economic, caracterizată prin creșterea producției, a profiturilor, scăderea șomajului etc. [Pr.: *bum*] — Din engl. **boom**.

BOR¹ s.n. Element chimic, semimetal negru-cenușiu, cristalin. — Din fr. **bor**.

BOR², *boruri*, s.n. Margine circulară (răsfântă) care înconjoară calota pălăriei. — Din fr. **bord**.

BÓRA s.m. invar. Vânt puternic, uscat și rece, care bate iarna dinspre munte spre mare, mai ales pe coastele de nord-est ale Mării Adriatice și ale Mării Negre. — Din it., fr. **borra**.

BORÁCI, *borace*, s.n. Unealtă portabilă, acționată manual, pentru găurit piesele metalice mari, greu transportabile. — Cf. germ. **Bohrer**.

BORAGINACÉE, *boraginacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, cu tulpinile și frunzele acoperite cu peri, cu flori constituite în inflorescențe și cu fructele formate din patru nucule cu câte o sămânță; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **borraginacée**.

BORANGÍC, *borangicuri*, s.n. 1. Fir depănă de pe goșoșile viermilor de mătase. 2. Țesătură făcută în industria casnică din acest fir. ♦ (La pl.) Diferite feluri de țesături de borangic (1). [Var.: **burangíc** s.n.] — Din te. **bürüncük**.

BORÁT, *borăți*, s.m. Sare a acidului boric. — Din fr. **borate**.

BÓRAX s.n. Borat de sodiu. — Din fr. **borax**.

BORÁT, **-Ă**, *borăți*, *-te*, adj. (Fam.) Dezgustător, scârbos, hidos. — V. **borí**.

BORÁTÚRÁ, *boráturi*, s.f. (Pop.) Ceea ce se vomită. ♦ (Fam.) Epitet injurios dat cuiva. — **Borí** + suf. *-túră*.

BORCÁN, *borcane*, s.n. Vas (cilindric) de sticlă, folosit pentru păstrarea conservelor, a preparatelor farmaceutice etc. — Din bg. **burkan**.

BORCĂNAȘ, *borcănașe*, s.n. Diminutiv al lui *borcan*. — **Borcan** + suf. *-aș*.

BORCĂNÁT, **-Ă**, *borcănați*, *-te*, adj. Mare, gros, umflat (ca un borcan). — **Borcan** + suf. *-at*.

BORCEÁG, (1) s.m., (2) *borceaguri*, s.n. 1. S.m. Numele a două plante: a) mazărice; b) plantă erbacee agățătoare, cu florile de culoare albă-gălbui sau purpurie și cu fructe în formă de păstăi păroase (*Vicia pannonica*). 2. S.n. Amestec de mazărice sau de mazăre furajeră cu o cereală păioasă, folosit ca nutreț. — Din bg. **borčák**.

BORD, *borduri*, s.n. Fiecare dintre părțile laterale ale punții unei ambarcațiuni (mari). ♦ *Jurnal de bord* = registru în care se consemnează toate evenimentele importante petrecute în cursul călătoriei unei ambarcațiuni sau a unui avion. ♦ Loc. adv. *Pe (sau la) bord* = în ambarcațiune; *p. anal.* în avion. ♦ Expr. *A arunca peste bord* = a renunța la ceva ca nefiind de folos. — Din fr. **bord**.

BORDÁJ, *bordaje*, s.n. Înveliș exterior, metalic sau lemnos, al scheletului unei ambarcațiuni. — Din fr. **bordage**.

BORDEAUX, (2) *bordeaux-uri*, s.n. 1. Soi de viță-de-vie originar din regiunea franceză Bordeaux. 2. Vin roșu făcut din acest soi de struguri. [Pr.: *bordó*] — Din fr. **Bordeaux**.

BORDÉI, *bordeie*, s.n. 1. Încăpere săpată (pe jumătate) în pământ și acoperită cu pământ, paie sau stof. 2. P. ext. Locuință mică, rudimentară, sărăcăcioasă. — Et. nec.

BORDEIÁȘ, *bordeiașe*, s.n. Diminutiv al lui *bordei*. — **Bordei** + suf. *-aș*.

BORDÉL, *bordereluri*, s.n. Casă în care se practică prostituția; lupanar. — Din fr. **borderel**, it. **borderello**.

BORDERÓU, *borderouri*, s.n. Listă sau tablou în care se înscriu conturi, mărfuri, valori sau acte. — Din fr. **borderaux**.

BORDÓ adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. Roșu-închis. 2. S.n. Culoare bordo (1). — Din fr. **bordeaux**.

BORDURÁ, *bordurez*, vb. I. Tranz. A face operația de răsfrângere a marginilor unui obiect prin tragere și întindere. — Din **bordură**.

BORDURÁRE, *bordurări*, s.f. Acțiunea de a *bordura* și rezultatul ei. — V. **bordura**.

BORDURÁ, *borduri*, s.f. 1. Fâșie, panglică sau cusătură aplicată ca podoabă pe marginea unui obiect textil. 2. Zonă care înconjoară marginea unui obiect, cu o structură diferită de a acestuia; *spec.* zonă de la marginea dinspre partea carosabilă a trotuarului sau a refugiuilor. *Bordura de flori a unei peluze*. — Din fr. **bordure**.

BORÉAL, **-Ă**, *boreali*, *-e*, adj. Din emisfera nordică; septentrional. [Pr.: *-re-al*] — Din fr. **boréal**, lat. **borealis**.

BORÉASÁ, *borese*, s.f. (Reg.) Nevastă. — Din **boiereasă**.

BORFÁȘ, *borfași*, s.m. Hoț de rufe, de haine, de lucruri mărunte; găinar, bojogar. — **Boarfă** + suf. *-aș*.

BORFÁȘIE, *borfășii*, s.f. (Rar) 1. Îndeletnicirea borfășului. 2. Furt de lucruri mărunte. — **Borfaș** + suf. *-ie*.

BORHÓT, *borhoturi*, s.n. Totalitatea resturilor provenite din distilarea materiei prime (fructe, cereale) în industria alcoolului, a berii etc. și folosite ca hrană pentru animale. ♦ (Rar; la pl.) Mațe, măruntaie de porc, de miel etc. necurățate. — Et. nec.

BÓRIC adj. (În sintagma *Acid boric* = acid al borului¹, care se prezintă ca o pulbere albă, cristalină, fără miros, solubilă în apă, folosit ca antiseptic slab, la emailaj, în tăbăcărie etc. — Din fr. **borique**.

BORICÁT, **-Ă**, *boricați*, *-te*, adj. Preparat cu acid boric. ♦ *Apă boricată* = apă în care s-a dizolvat acid boric. *Vaselină boricată* = vaselină preparată cu acid boric. — Din fr. **boriqué**.

BORÍ, *borăsc*, vb. IV. Intrans. și tranz. (Pop.) A vomita. — Et. nec.

BORMAȘÍNÁ, *bormașini*, s.f. Mașină de găurit metale, piatră etc. cu ajutorul unui burghiu rotitor. [Acc. și: *bormașină*] — Din germ. **Bohrmaschine**.

BORNÁ, *bornez*, vb. I. Tranz. A pune borne (1). — Din fr. **borner**.

BORNÁJ, *bornaje*, s.n. Borne. — Din fr. **bornage**.

BORNÁRE, *bornări*, s.f. Acțiunea de a *borna* și rezultatul ei; bornaj. — V. **borna**.

BORNÁT, **-Ă**, *bornați*, *-te*, adj. Cu borne. — V. **borna**.

BÓRNÁ, *borne*, s.f. 1. Stâlp fixat pe marginea unui drum pentru indicarea kilometrajului, a distanței până la localitățile de pe șosea etc. ♦ Stâlp implantat la distanțe regulate în marginea unui drum carosabil. 2. Piesă de contact montată la capătul unui conductor electric. — Din fr. **borne**.

BOROÁNÁ, *boroane*, s.f. (Reg.) Grapă. — Din ucr. **borona**.

BOROBOÁŢÁ, *boroboate*, s.f. (Fam.) Poznă, neghiobie, faptă necugetată. — Et. nec.

BORONÍ, *boronesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A grăpa. — Din **boroană**.

BORONÍT s.n. (Reg.) Acțiunea de a *boroni*; grăpat. — V. **boroni**.

BORSÉTÁ, *borsete*, s.f. Geantă mică bărbătească (pentru acte, documente etc.). — Din it. **borsetta**.

BORSŢ, (2) *borșuri*, s.n. 1. Zeamă acră preparată din țărâțe de grâu, de secară sau de sfeclă de zahăr fermentate în apă. 2. P. ext. ciorbă preparată cu această zeamă. ♦ Expr. *A-i sufla (cuiva) în borș* sau *a sufla în borșul cuiva* = a se amesteca (neînțrebat) în treburile cuiva. (Fam.) *A mânca borș* = a minți. *A-i da (cuiva) borș* = a-i țâșni cuiva sângele din nas. *A se face borș* = a se înfuria. ♦ (Arg.) Sânge. — Din rus., ucr. **borșci**.

BORSÍ, pers. 3 *borșește*, vb. IV. Refl. A se acri (ca borșul), a fermenta. ♦ (Despre mâncăruri, fructe etc.) A se strica (înăcrindu-se). — Din **borș**.

BORSÍȘÓR s.m. Plantă erbacee perenă cu frunze cărnoase și flori roz, răspândită pe stâncile calcaroase (*Sempervivum schlehani*). — **Borș** + suf. *-ișor*.

BORSÍT, **-Ă**, *borșiți*, *-te*, adj. Care s-a stricat (făcându-se acru ca borșul). — V. **borși**.

BORT s.n. Diamant brut cu structură fibroasă și cu luciu, întrebuințat ca abraziv. — Din fr. **bort**.

BÓRTÁ, *borte*, s.f. (Reg.) 1. Scobitură, adâncitură într-un corp, într-un material sau în pământ; gaură, groapă. 2. Scorbură. 3. Vizuină. — Din ucr. **bort**.

BORTELI, *bortelisc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A găuri. — Contaminare între **bortál** și **sředeli**.

BORTELÍT, **-Ă**, *borteliți*, *-te*, adj. (Reg.) Găurit². — V. **borteli**.

BORTÍ, *bortesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A găuri. — Din ucr. **bortyty**.

BORTÍT, **-Ă**, *bortíți*, *-te*, adj. (Reg.) Găurit². ♦ **Borturos**. — V. **bortí**.

BORT, *borțuri*, s.n. (Reg.) Pântecelii femeii gravide. — Et. nec.

BORTÓS, **-OÁSÁ**, *borțoși*, *-oase*, adj. (Pop. și fam.; adesea substantivat) Cu burtă mare. ♦ (La f.) Gravidă. — **Borț** + suf. *-os*.

BORÚRĂ, *boruri*, s.f. Compus al borului¹ cu metalele. — Din fr. **borure**.
BÓRVIZ s.n. Apă minerală. — Din magh. **borviz**.
BÓRZĂ, *borze*, s.f. Gândac mare, negru, care trăiește în locuri umede și elimină la atingere o secreție rău mirositoare (*Blaps mortisaga*). — Formație onomatopeică. **BOS** s.m. v. **boss**.
BÓSA, *bose*, s.f. 1. (Anat.) Proeminență pe suprafața unui os. ♦ Tumeformație datorată unei colecții subcutanate de sânge; cucui. 2. (Franțuzism) Aptitudine. — Din fr. **bosse**.
BOSCÁR, *boscari*, s.m. (Reg.) Scamator. — **Bosco** (n. pr.) + suf. *-ar*.
BOSCÁRIE, *boscării*, s.f. (Reg.) Scamatorie. ♦ Fig. Înșelătorie, pungășie. — **Boscar** + suf. *-ie*.
BOSCHET, *boschete*, s.n. Grup de arbuști plantați pentru înfrumusețarea unui parc, a unei grădini etc. — Din fr. **bosquet**.
BOSCHETÁR, *boschetari*, s.m. (Fam.) Persoană fără domiciliu, fără resurse, care trăiește prin parcuri, în guri de canal, sub poduri etc. ♦ Om decăzut, vicios. — **Boschet** + suf. *-ar*.
BOSCORODEÁLÁ, *boscorodeli*, s.f. Faptul de a *boscorodi*; vorbe spuse de cel care boscorodește. — **Boscorodi** + suf. *-eală*.
BOSCORODÍ, *boscorodesc*, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A vorbi (singur) spunând vorbe neînțelese. 2. Tranz. A face cuiva întruna observații; a mostra mereu pe cineva. 3. Tranz. (Pop.) A descânta, a vrăji. — Cf. ucr. *božkorođity*.
BOSNIÁC, *-Á, bosniáci*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Bosniei și Herțegovinei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Bosniei și Herțegovinei sau bosniaciilor (1), privitor la Bosnia și Herțegovina ori la bosniaci. [Pr.: *-ni-ac*] — Din fr. **bosniaque**.
BOSS s.m. Supraveghetor peste muncitorii dintr-o întreprindere în SUA; *p. ext.* (fam.) șef. [Var.: **bos** (pl. *boși*)] — Cuv. engl.
BÓSSA-NÓVA, *bossa-nove*, s.f. Dans modern în ritm de rumbă, de origine braziliană; melodie după care se execută acest dans. — Din port. **bossa-nova**.
BOSTÁN, *bostani*, s.m. (Reg.) 1. Dovleac. ♦ Fig. (Ir.) Cap (al omului). 2. Pepene verde. — Din tc., sb. **bostan**.
BOSTÁNÁ, *bostane*, s.f. (Reg.) Pepenarie. — Din **bostan**.
BOSTANGÍU, *bostangii*, s.m. Soldat din garda sultanului care avea grijă și de grădinile seraiului. — Din tc. **bostancı**.
BOSTÁNÁR, *bostánari*, s.m. (Reg.) Cultivator sau negustor de pepeni; păzitor al unei pepenării. — **Bostan** + suf. *-ar*.
BOSTÁNÁRIE, *bostánării*, s.f. (Reg.) 1. Pepenarie. 2. Loc unde se vând pepeni. — **Bostan** + suf. *-ărie*.
BOSTÁNÉL, *bostánei*, s.m. (Reg.) 1. Diminutiv al lui *bostan*. 2. Dovlecel. — **Bostan** + suf. *-el*.
BOSTÁNOÁSÁ, *bostánoase*, s.f. (Bot.) Cucurbitacee. — **Bostan** + suf. *-oasă*.
BÓSTON¹, *bostonuri*, s.n. 1. Dans lent, asemănător valsului; melodie după care se execută acest dans. 2. Numele unui joc de cărți. [Acc. și: *bostón*] — Din fr. **boston**.
BÓSTON² s.n. Presă manuală pentru imprimarea cărților de vizită, a ferparurilor, a afișelor de format redus. — Din germ. **Boston**[presse].
BOSUIÓC s.n. v. **busuioc**.
BOSUMFLÁ, *bosumfla*, vb. I. Refl. (Fam.) A-și manifesta supărarea încruntându-se și strângând buzele; a se îmbufna. — Et. nec.
BOSUMFLÁRE, *bosumflări*, s.f. (Fam.) Faptul de a *se bosumfla*; îmbufnare. — V. **bosumfla**.
BOSUMFLÁT, *-Á, bosumflați*, *-te*, adj. Care-și strânge buzele și se încruntă de supărare; îmbufnat, botos; *p. ext.* supărat, ursuz. — V. **bosumfla**.
BOȘ, *boașe*, s.n. (Pop.) Testicul. — Lat. **bursa**.
BOȘÁR, *boșari*, s.m. (Rar) Pepene cu coaja verde și miezul galben. — Et. nec.
BOȘIMÁN, *-Á, boșimani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație băștinașă negridă din sudul Africii; (și la sg.) persoană care aparține acestei populații. 2. Adj. Care aparține boșimanilor (1), privitor la boșimani. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de boșimani. — Din fr. **boschiman**.
BOȘORÓG, *-OÁGÁ, boșorogi*, *-oage*, adj., s.m. și f. (Pop.) (Persoană) care suferă de hernie. ♦ Fig. (Om) bătrân, ramolit. — Cf. **boș**.
BOȘOROGÉÁLÁ, *boșorogeli*, s.f. (Pop.) Hernie. ♦ Fig. Starea omului bătrân și ramolit. — **Boșorogi** + suf. *-eală*.
BOȘOROGÍ, *boșorogesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi de hernie. ♦ Fig. A se ramoli (de bătrânețe). — Din **boșorog**.
BÓSTINÁ, *boștine*, s.f. (Reg.) 1. Ceea ce rămâne din fagure după ce s-au scos mierea și ceara. 2. Tescovină. [Var.: **hoștina** s.f.] — Din sl. **voština**.
BOT, *boturi*, s.n. 1. Partea anterioară a capului unor mamifere, cuprinzând gura (și nasul). ♦ Expr. *A bea la botul calului* = a bea încă un pahar, în picioare, la plecare; a bea ceva la repezeală. *A fi (sau a pune pe cineva) cu botul pe labe* = a fi redus (sau a reduce pe cineva) la tăcere, a fi pus (sau a pune) la punct. *A se șterge (sau a se linge) pe bot (de sau, reg., despre ceva)* = a fi nevoit să renunțe (la ceva). *A se întâlni (cu cineva) bot în bot* = a se întâlni (cu cineva) pe neașteptate, față în față. (Fam.) *A-și băga botul (peste tot sau unde nu-i fierbe oala)* = a se amesteca în toate, și unde trebuie, și unde nu trebuie. (Fam.) *A se pupa bot în bot cu cineva* = a trăi în mare prietenie cu cineva. *A da (cuiva) peste bot* = a dojeni pe cineva, a-l

pune la respect. *A face bot* = a se supăra, a se bosumfla. 2. Fig. Partea ascuțită sau lunguiață a unui obiect; vârf. 3. *Botul cizmei*. Partea din față a unui vehicul cu tracțiune mecanică. *Botul automobilului*. *Botul locomotivei*. — Et. nec.
BOTÁNIC, *-Á, botanici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Știință care se ocupă cu studiul structurii și dezvoltării plantelor, al originii și evoluției lor etc. 2. Adj. Care aparține botanicii (1), care se referă la botanică. ♦ *Grădina botanică* = grădină în care sunt prezentate colecții de plante vii, cultivate în condiții naturale sau de seră. — Din fr. **botanique**.
BOTÁNIST, *-Á, botaniști*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în botanică (1). — Din fr. **botaniste**.
BÓTÁ¹, *bote*, s.f. 1. Vas din doage de lemn înalt ca o cofă și înfundat la amândouă capetele, cu o mică deschidere pe capacul de deasupra, care servește pentru transportarea apei sau pentru păstrarea băuturilor alcoolice. 2. (Reg.) Doniță. — Et. nec.
BÓTÁ², *bote*, s.f. (Reg.) Bătă. — Din magh. **bot**.
BÓTCA, *botce*, s.f. (Reg.) Celulă specială de fagure în care se dezvoltă matca. — Et. nec.
BOTEÍ, *boteie*, s.n. (Reg.) Cărd, ciopor (de oi, de cerbi etc.). — Et. nec.
BOTEZ, *botezuri*, s.n. 1. Ritual creștin de primire a cuiva printre credințioșii bisericii, însoțit de atribuirea unui prenume; *p. ext.* petrecere care are loc cu acest prilej; cumerție. ♦ Expr. (Mil.) *Botezul focului* = prima participare activă la o luptă. 2. Apă folosită pentru săvârșirea botezului (1). 3. Stropire cu agheasmă a credincioșilor și a caselor lor de către preot, cu prilejul unui slujbe sau sărbători bisericești. 4. (Mar.) Ceremonial de lansare la apă a unei nave noi. — Din **boteza** (derivat regresiv).
BOTEZÁ, *botez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) supune botezului (1). 2. Tranz. A stropi cu agheasmă pe credincioși și casele lor. ♦ Fig. (Fam.) A uda, a stropi. ♦ A dilua cu apă; a falsifica. 3. Tranz. A avea calitatea de naș sau de nașă la botezul (1) cuiva. 4. Tranz. A pune cuiva sau la ceva un nume (de bațjocură); a supranumi; a porecli. — Lat. **baptizare** (= *baptizare*).
BOTEZÁT, *-Á, botezați*, *-te*, adj. 1. Care a primit botezul (1), devenind creștin. 2. (Fam.; despre lapte, băuturi etc.) Care este diluat cu apă; falsificat, subțiat. — V. **boteza**.
BOTFÓR, *botfóri*, s.m. (Reg.) Cizmă cu tureci tari și încrețite la gleznă. [Acc. și: *botfór*] — Din rus. **botfort**.
BOTGRÓS, *botgroși*, s.m. Pasăre mică, sedentară, cu penele roșietice pe piept și brune pe restul corpului, cu ciocul conic, gros și tare; cireșar (*Coccothraustes coccothraustes*). — **Bot** + **gros**.
BOTÍNÁ, *botine*, s.f. (Reg.) Gheată (de damă sau de copil) încheiată cu butoni sau cu elastic. ♦ Cizmuliță. — Din fr. **botine**.
BOTIȘÓR, *botișoare*, s.n. Diminutiv al lui *bot*. — **Bot** + suf. *-ișor*.
BOTNIȚÁ, *botnițe*, s.f. Apărătoare care se leagă la botul unor animale pentru ca să nu poată mușca, păste sau suga. — **Bot** + suf. *-niță*.
BOTÓS, *-OÁSÁ, botoși*, *-oase*, adj. (Despre oameni) 1. Cu gura mare, în formă de bot (1). 2. Fig. Bosumflat, supărat. 3. Fig. (Fam.) obraznic, arrogant. — **Bot** + suf. *-os*.
BOTOȘÁNEÁN, *-Á, botoșăneni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Botoșani. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Botoșani ori botoșănenilor (1), referitor la municipiul sau județul Botoșani ori la botoșăneni. — **Botoșani** (n. pr.) + suf. *-ean*.
BOTOȘÁNEÁNCÁ, *botoșănenice*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Botoșani. — **Botoșănean** + suf. *-că*.
BOTOȘÉL, *botoșei*, s.m. Papucele. — **Botoși** + suf. *-el*.
BOTÓȘI s.f. pl. (Reg.) Încălțăminte asemănătoare opincilor. — Din magh. **botos**.
BOTRÍDIE, *botridii*, s.f. Organ special de fixare, în formă de paletă, franj, fantă, specific unor viermi paraziți. — Din fr. **bothridies**.
BOTRIOCEFÁL, *botriocefali*, s.m. Vierme intestinal din clasa cestodelor în formă de panglică, având o lungime de 8–12 m și prevăzut cu două botridii, care trăiește parazit în intestinul subțire al omului și al unor animale (*Diphyllobothrium latum*). [Pr.: *-tri-o-*] — Din fr. **bothriocephale**.
BOTRIOCEFÁLÓZÁ, *botriocefaloze*, s.f. Boală provocată prin consumul cărnii de pește infestate de botriocefal, caracterizată prin anemie și tulburări digestive. [Pr.: *-tri-o-*] — Din fr. **bothriocephalose**.
BOTRIOMICÓZÁ, *botriomicoze*, s.f. Pseudotumoră a tegumentelor, sub forma unui granulum provocat de specii parazite, rară la om, frecventă la animale. [Pr.: *-tri-o-*] — Din fr. **bothriomycoze**.
BOTRÓȘ, *botroși*, s.m. Pasăre cântătoare cu ciocul foarte scurt, cu pene de culoare roșie-închis pe piept, negre pe cap, cenușii pe spate și albe la coadă (*Pyrrhula vulgaris*). — **Bot** + **roș**.
BOTULÍNÍC, *-Á, botulinici*, *-ce*, adj. (În sintagma) *Bacil botulinic* = bacil care se găsește în sol, în carnea sau fructele conservate și în nutrețul înșolozat. — Din fr. **botulinique**.
BOTULÍSM s.n. Toxiinfecție alimentară provocată de toxina bacilului botulinic. — Din fr. **botulisme**.
BOT¹, *boturi*, s.n. Cocoloș. — Et. nec.

BOȚ², *boțuri*, s.n. Bucată de parămă sau de lanț care servește la manevrarea lanțurilor unei ancore. — Din rus. **boț**.

BOȚI, *boțesc*, vb. IV. Tranz. și refl. 1. A (se) mototoli. 2. Fig. A (se) zbârci, a (se) încreți (la față). — Din **boț**¹.

BOȚIȘÓR, *boțisoare*, s.n. Diminutiv al lui *boț*¹. — **Boț** + suf. *-ișor*.

BOȚIȚ, *-Ă, boțiiți*, *-te, adj.* 1. Mototolit. 2. Zbârcit, încrețit (la față). — V. **boți**.

BOȚITURĂ, *boțituri*, s.f. Cută, încrețitură (la un lucru boțit). — **Boți** + suf. *-tură*.

BOȚMAN, *boțmani*, s.m. Șef de echipaj pe o navă; cel mai mare în grad dintre marinarii de la bordul unei nave de comerț; nostrom. — Din rus. **boțman**.

BOU, *boi*, s.m. 1. Taur castrat, folosit ca animal de tracțiune și mai ales pentru carne (*Bos taurus*). ♦ *Bou sur* = bour. ♦ Expr. *A nu-i fi* (cuiva) *toți boii acasă* = a fi rău dispus. *S-a dus bou și s-a întors vacă*, se spune despre cineva care n-a reușit să învețe nimic, care nu s-a lămurit. *A scoate* (pe cineva) *din boii lui* = a nerva (pe cineva). ♦ Epitet injurios la adresa unui bărbat. 2. Compuse: *bou-de-mare* = pește marin mic, de culoare cafenie sau cenușie-închis, cu capul gros și lătareș și cu ochii așezați în partea superioară a capului (*Uranoscopus scaber*); *bou-de-baltă* = a) nume dat la două specii de broască, una având pe pântecul pete roșii (*Bombinator igneus*), iar cealaltă pete galbene; buhai-de-baltă (*Bombinator pachypus*); b) pasăre de baltă cu ciocul lung și ascuțit, galben-verzuie pe spate, cu capul negru și cu gâtul alb; buhai-de-baltă (*Botaurus stellaris*); c) (și în forma *bou-de-apă*) gândac mare de apă de culoare neagră, cu picioarele acoperite de peri deși și lungi și adaptate la înot (*Hydrophilus piceus*); *bou-de-noapte* = bufniță; *boul-lui-Dumnezeu* sau *boul-Domnului* = a) rădașcă; b) (și în forma *boul-popii*) buburuză. — Lat. **bovus** (= *bos, bovis*).

BOUĂR, *bouari*, s.m. Păstor de boi. [Var.: **boăr** s.m.] — Lat. **bo(v)arius**.

BOULEĂN, *bouleni*, s.m. Diminutiv al lui *bou*; boușor, bouț. — **Bou** + suf. *-ulean*.

BOUR, *bouri*, s.m. 1. Taur sălbatic, care trăia odinioară și în țara noastră, socotit strămoșul direct al vitelor mari cornute; bou sur (*Bos primigenius*). 2. Vechea stemă a Moldovei, reprezentând un cap de bour (1). 3. (Înv.) Fier (înroșit) cu care se însemnau vitele, pietrele de hotar, răufăcătorii etc. — Lat. **bulbalus**.

BOUREĂN, *-Ă, boureni*, *-e, adj.* Bouresc. — **Bour** + suf. *-ean*.

BOURÉL, *-EĂ, bourei*, *-ele, s.m., adj.* 1. S.m. Diminutiv al lui *bou* (1). 2. Adj. Cu coarne ca ale bourului (1); bourean. 3. S.m. Melc (1). — **Bour** + suf. *-el*.

BOURÉSC, *-EĂSCĂ, bouresți*, adj. (Despre coarnele melcului) (Ca) de bou (1); bourean, bourel. — **Bour** + suf. *-esc*.

BOUROĂICĂ, *bouroaice*, s.f. (Rar) Femela bourului. — **Bour** + suf. *-oaică*.

BOURÉE s.n. 1. Vechi dans popular francez, cu ritm vioi, devenit dans de curte. ♦ Melodie după care se execută acest dans. 2. Un fel de fagot. [Pr.: *buré*] — Cuv. fr.

BOUȘÓR, *boușori*, s.m. Boulean. — **Bou** + suf. *-ușor*.

BOÚȚ, *bouți*, s.m. Boulean. — **Bou** + suf. *-uț*.

BOVARÍSM s.n. Tendință prezentă la unele persoane care, nemulțumite de realitatea propriei lor condiții, își construiesc o personalitate fictivă, corespunzătoare aspirațiilor lor. — Din fr. **bovarysme**.

BOVÍD s.n. v. **bovidee**.

BOVIDÉU, *bovidee*, s.n. (La pl.) Familie de mamifere rumegătoare artiodactile, cu coarne persistente; (și la sg.) animal care face parte din această familie. [Var.: **bovid** s.n.] — Din fr. **bovidé**.

BOVÍN, *-Ă, bovini*, *-e, adj.* s.f. 1. Adj. De bou; din familia sau din speța bouului. 2. S.f. (La pl.) Subfamilie din familia rumegătoarelor, având ca tip bou; (și la sg.) animal care face parte din această subfamilie. — Din fr. **bovin**, lat. **bovinus**.

BOVINDÓU, *bovindouri*, s.n. Construcție ieșită în afara fațadei unei clădiri, ca un balconș închis, prevăzută cu una sau cu mai multe ferestre. — Din engl. **bow-window**.

BOWLING s.n. 1. Variantă a jocului de popice. 2. Loc, teren amenajat pentru bowling (1) și alte jocuri mecanice. [Pr.: *báiling*] — Din engl. **bowling**[alley].

BOX¹, (2) *boxuri*, s.n. 1. Sport în care doi adversari luptă între ei, pe ring, după anumite reguli, cu pumnii îmbrăcați în mănuși speciale; pugilistică, pugilism, pugilat. 2. Armă albă, alcătuită dintr-o placă de metal cu găuri pentru degete, zîmțată în exterior, cu care se atacă fiindă pumnul strâns. — Din fr. **boxe**.

BOX² s.n. Piele de bovine prelucrată, din care se confecționează fețe de încălțăminte și diverse obiecte de marochinărie. — Din fr. **box**[-caif].

BOXĂ, *boxez*, vb. I. Intranz. A practica boxul¹, a lupta după regulile boxului¹. ♦ Tranz. (Fam.) A lovi cu pumnii ca la box¹. — Din fr. **boxer**.

BÓXĂ, *boxe*, s.f. 1. Despărțitură, compartiment de dimensiuni reduse în interiorul unui local, al unei încăperi, al unei case (pentru servicii auxiliare, depozitare etc.). ♦ Despărțitură într-un grajd, făcută pentru un singur animal. 2. Compartiment mic, despărțit de sala principală a unui restaurant; separeu. 3. Parte din sala unui tribunal, unde stau acuzații în cursul unui proces. 4. Compartiment amenajat la malul unei ape, care servește la parcare ambarcațiunilor cu motor. ♦ Ladă care servește la încărcarea și la descărcarea animalelor (de) pe o navă. 5. Incintă acustică. — Din fr. **box**.

BOXÉR¹, *boxeri*, s.m. Sportiv care practică boxul¹; pugilist. — Din fr. **boxeur**.

BÓXER², *boxeri*, s.m. Câine de pază înrudit cu dogul și cu buldogul, cu pielea de pe cap cutată. — Din fr., engl. **boxer**.

BÓX-OFFICE s.n. Cota de succes a unui spectacol, a unui artist etc., calculată în funcție de încasările obținute. [Pron.: *-ofis*] — Cuv. engl.

BOY, *boy*, s.m. 1. Servitor indigen în colonii. 2. Băiat angajat într-un hotel pentru diverse servicii. — Cuv. engl.

BÓZ, *boji*, s.m. Plantă erbacee cu miros neplăcut, cu flori albe și cu fructe negre; bozie (*Sambucus ebulus*). — Cf. ucr. *boz*, bg. *báze*, magh. *bodz* a.

BOZAFÉR, *-Ă, bozaferi*, *-e, adj.* (Înv.) Cenușiu. — Din tc. **bozaver**.

BÓZIE, *bozii*, s.f. Boz. — **Boz** + suf. *-ie*.

BRAC¹, *braci*, s.m. Câine de vânatoare cu părul scurt și cu urechile mari și blegi; prepelicar. — Din fr. **braque**.

BRAC², *bracuri*, s.n. Rest, rămășiță bună de aruncat, nefolositoare; sfărâmatură, bucată. ♦ Loc. adj. *De brac* = care nu este bun de nimic; de neîntrebunțat. *Cal de brac*. ♦ Spece. Deșeu rezultat în cursul fabricării hârtiei. — Din rus. **brak**.

BRACĂ, *brachez*, vb. I. Tranz. A îndrepta către un anumit punct sau într-o anumită direcție. — Din fr. **braquer**.

BRACÁRE s.f. Rotire a părții mobile a unor sisteme tehnice pentru a fi aduse sau orientate într-o anumită poziție ori direcție. — După fr. **braquage**.

BRACONAR, *braconez*, vb. I. Intranz. A vâna sau a pescui ilegal. — Din fr. **braconer**.

BRACONÁJ, *braconaje*, s.n. Faptul de a bracona. ♦ Infraacțiune care constă în practicarea ilegală a vânătorii sau a pescuitului. — Din fr. **braconnage**.

BRACONIER, *braconieri*, s.m. Persoană care braconază. [Pr.: *-ni-er*] — Din fr. **braconnier**.

BRACTÉE, *bractee*, s.f. Frunzișoară erbacee sau membranoasă, verde sau divers colorată, care se află la baza florilor. — Din fr. **bractée**, lat. **bractea**.

BRACTÉAL, *-Ă, bracteali*, *-e, adj.* (Bot.) De bractee. [Pr.: *-te-al*] — Din fr. **bractéal**.

BRACTEÓLĂ, *bracteole*, s.f. Bractee mică. [Pr.: *-te-o*] — Din fr. **bractéole**.

BRAD, *brazi*, s.m. 1. Arbore din familia pinaceelor care crește în zona muntoasă, înalt până la 50 m, cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de ace de culoare verde-închis, persistente, cu florile și semințele în conuri (*Abies alba*); *p. gener.* nume dat coniferelor. ♦ *Apă de brad* = a) amestec de apă și ulei extras din frunze de pin, folosit pentru parfumarea încăperilor sau a apei de baie; b) băutură alcoolică aromată cu esență din semințe de ienupăr. ♦ Compuse: *bradul-ciunei* = varietate de ienupăr cu fructe mici (*Juniperus intermedia*); *brad-negru* sau *brad-roșu* = molid. ♦ Lemnul arborelui descris mai sus. ♦ **Brad** (1) tăiat și împodobit cu globuri, jucării, bomboane etc. cu prilejul Crăciunului sau al Anului Nou; pom de Crăciun. ♦ Vârf sau crengă de brad (1) cu care se împodobesc carul și porțile mirilor la nuntă. 2. (Art.) Numele unei hore care se joacă, în ajunul nunții, la casa miresei; melodie după care se execută această horă. — Cf. alb. *bradh, bredh.

BRADFORD s.n. Sistem englezesc de clasificare a lănuurilor, după calitate, în cifre care reprezintă numărul de sculuri obținute dintr-o livră de lână. [Pr.: *brédford*] — Cuv. engl.

BRADIARTRIE s.f. (Med.) Articulare foarte lentă, sacadată și monotonă a cuvintelor, întâlnită în leziuni extrapiramidale. [Pr.: *-di-ar-*] — Din fr. **bradyarthrie**.

BRADICÁRDIC, *-Ă, bradicardici*, *-ce, adj.* (Med.) De bradicardie. — Din fr. **bradycardique**.

BRADICARDÍE s.f. Rărire normală sau patologică (sub 60 de pulsații) a ritmului cardiac. — Din fr. **bradycardie**.

BRADICHINEZÍE s.f. 1. (Psih.) Încetinire generală a ritmului activității motrice. 2. (Med.) Bradichinezie (1) a astronautilor în timpul zborului cosmic datorată imponderabilității. [Scriș și: *bradikinezie*] — Din fr. **bradykinésie**.

BRADIFAZÍE s.f. Faptul de a vorbi cu o încetineală anormală. — Din fr. **bradyphasie**.

BRADILALÍE s.f. Încetinire anormală a ritmului vorbirii. — Din fr. **bradylalie**.

BRADIDEPSÍE s.f. Digestie încetată. — Din fr. **bradydypsie**.

BRADIPSÍHÍE s.f. Ritm lent de desfășurare a proceselor psihice. — Din fr. **bradypsychie**.

BRADT s.n. Semifabricat obținut prin tocarea fină a cărnii proaspete de vită, folosit la fabricarea salamurilor. [Pr.: *brat*] — Cuv. engl.

BRAGAGERÍE, *bragagerii*, s.f. (Înv.) Loc unde se prepară sau se vinde bragă. — **Bragagiu** + suf. *-ărie*.

BRAGAGÍU, *bragagii*, s.m. (Înv.) Persoană care face sau vinde bragă. — **Bragă** + suf. *-agi*.

BRĂGĂ, (2) *brăgi*, s.f. 1. Băutură răcoritoare cu gust acrișor și miros specific, preparată din făină de mei, de porumb sau de secară fiartă și fermentată, sau din bucățele de pâine fermentate în apă. ♦ Expr. (Fam.) *Ieftin ca braga* = foarte ieftin. 2. Porție de bragă (1). — Din rus. **braga**.

BRĂGHINĂ s.f. Soi autohton de viță-de-vie, cu boabe rare, roșii, care se coc devreme. — Et. nec.

BRĂHĂ s.f. 1. Orz măcinat, întrebunțat la fabricarea berii. 2. Reziduu rămas după fabricarea rachiului. — Din ucr. **braha**.

BRAHIÁL, -*Ă*, *brahiali*, -e, adj. Care aparține brațelor, privitor la brațe. *Mușchi brahiali*. [Pr.: -hi-al] — Din fr. **brachial**, lat. **brachialis**.

BRAHICEFÁL, -*Ă*, *brahicefali*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. Craniu cu diametrele longitudinal și transversal aproape egale. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care are un brahicefal (1). — Din fr. **brachycéphale**.

BRAHICEFALÍE s.f. Însușirea de a fi brahicefal. — Din fr. **brachycéphalie**.

BRAHILOGÍE s.f. Tip de elipsă care constă în evitarea repetării unui element al frazei exprimat anterior. — După fr. **brachyologie**.

BRAHIOPÓD, *brahiopode*, s.n. (La pl.) Clasă de nevertebrate marine cu cochilie bivalvă și cu două brațe pe laturile gurii (*Brachiopoda*); (și la sg.) animal din această clasă. [Pr.: -hi-o] — Din fr. **brachyopode**.

BRÁHMA n.pr. f. Rasă de găini grele (3,5–5,5 kg), originară din Asia, crescută în special pentru producția de carne. — Din n. pr. **Brahma**[putra].

BRAHMÁN, -*Ă*, *brahmani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. Membru al castei sacerdotale, considerată cea mai înaltă dintre cele patru caste indiene; preot al lui Brahma. 2. Adj. Brahmanic. — Din fr. **brahmane**.

BRAHMÁNÍC, -*Ă*, *brahmanici*, -ce, adj. De brahmani (1), privitor la brahmani sau la brahmanism; brahman (2). — Din fr. **brahmanique**.

BRAHMANÍSM s.n. Religie antică indiană întemeiată pe Vede, al cărei zeu suprem era Brahma. — Din fr. **brahmanisme**.

BRAIN DRAIN s.n. Emigrare în masă a savanților europeni în SUA și Canada. ♦ P. gener. Fenomen de atragere a specialiștilor din țările în curs de dezvoltare în cele industrializate. ♦ Export de inteligență. [Pr.: *bréindreîn*] — Cuv. engl.

BRAINSTORMING s.n. Tehnică pentru stimularea în grup a gândirii creatoare a indivizilor, bazată pe emiterea liberă de idei pentru rezolvarea unei probleme. [Pr.: *bréinstorming*] — Cuv. engl.

BRAÍȘVÁNT s.n. Blană mătăsoasă de calitate superioară obținută prin sacrificarea mielului înainte de naștere. — Din germ. **Breitschwanz**.

BRÁMĂ, *brame*, s.f. Semifabricat obținut prin laminarea lingourilor de oțel, cu secțiunea dreptunghiulară sau pătrată, cu muchii rotunjite și cu suprafața striată sau punctată. — Din fr. **brame**.

BRÁMBURA adv. (Fam.) Fără rost, fără căpătâi; de-a valma, în dezordine. — Et. nec.

BRAMBUREÁLĂ, *brambureli*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a (*se*) *bramburi*; dezordine, debandadă; bramburire. — **Bramburi** + suf. -eală.

BRAMBURÍ, *bramburesc*, vb. IV. (Fam.) 1. Tranz. A pune în dezordine, de-a valma, a incurca. 2. Refl. A umbra fără rost, de colo-colo. — Din **brambura**.

BRAMBURÍRE s.f. (Fam.) Acțiunea de a (*se*) *bramburi*. — V. **bramburi**.

BRAMBURÍT, -*Ă*, *bramburiți*, -te, adj. (Fam.) 1. (Despre oameni) Zăpăcit. 2. (Despre obiecte) Care se află în dezordine. — V. **bramburi**.

BRANCÁRDĂ, *brancarde*, s.f. Targă pentru transportat răniții sau bolnavii, formată de obicei dintr-o pânză întinsă, fixată de două bare de lemn sau de metal. — Din fr. **brancard**.

BRANCARDÍER, -*Ă*, *brancardieri*, -e, s.m. și f. Persoană care poartă brancarda; ostaș care ridică și transportă răniții cu brancarda, pe câmpul de luptă. [Pr.: -di-er] — Din fr. **brancardier**.

BRANCHÍPUS s.m. Crustaceu inferior din ordinul *brachiopodelor*, cu corpul gol, transparent, cu picioarele late, întâlnit în bălțile temporare (*Branchiopus stagnalis*). [Pr.: *branhí-*] — Din lat. **branchipus**.

BRANCIÓG, *brancioguri*, s.n. (Reg.) Pământ calcaros, pietros, cu fertilitate slabă sau mijlocie. — Et. nec.

BRAND¹, *branduri*, s.n. (Mil.) Aruncător de mine; p. ext. proiectil de aruncător de mine. — Din n. pr. **Brandt**.

BRAND², *branduri*, s.n. Marcă de produs a unei firme renumite. [Pr.: *brand*] — Cuv. engl.

BRANDENBÚRG, *brandenburguri*, s.n. Șnur sau găitan care se coase în rânduri paralele, ca podoabă, pe pieptul unor haine (în dreptul butonierelor). — Din fr. **brandenbourg**.

BRANDY, (2) *brandy-uri*, s.n. 1. Coniac. 2. Sort sau porție de brandy (1). [Pr.: *brándi*] — Cuv. engl.

BRANHIÁL, -*Ă*, *branhiali*, -e, adj. (Biol.) De branhie. [Pr.: -hi-al] — Din fr. **branchial**.

BRÁNHIE, *branhii*, s.f. Organ de respirație, extern sau intern, prezent la majoritatea animalelor acvatice (pești, raci etc.). — Din fr. **branchie**, lat. **branchia**.

BRANHIOPÓD, *brachiopode*, s.n. (La pl.) Ordin de crustacee de apă dulce, cu corpul segmentat și cu apendice toracice prevăzute cu o excrescență, care servește la respirație (*Brachiopoda*); (și la sg.) animal din acest ordin. [Pr.: -hi-o] — Din fr. **brachiopode**.

BRANHIOZÁUR, *branhiozauri*, s.m. Gen de amfibieni din carboniferul superior, asemănător cu salamandra, care trăia în mlaștini. [Pr.: -hi-o] — Din germ. **Branchiosaurus**.

BRÁNIȘTE, *braniști*, s.f. 1. Pădure rară sau parte de pădure cu arbori bătrâni în care este interzisă tăierea lemnului; p. gener. pădure. 2. (Înv.) Moșie domnească folosită ca pășune și fâneață. — Din bg. **branište**.

BRANȘĂ, *branșez*, vb. I. Tranz. A face un branșament sau un racord electric. — Din fr. **brancher**.

BRANȘAMÉNT, *branșamente*, s.n. Legătură între o conductă principală a unei rețele de distribuție (de energie electrică, de apă, de gaze etc.) și una secundară, care servește la alimentarea unui consumator. — Din fr. **branchement**.

BRÁNȘĂ, *branșe*, s.f. Ramură, specialitate, domeniu de activitate (în meserii, negoț etc.). ♦ Loc. adj. *De branșă* = de meserie; specialist. — Din fr. **branche**.

BRANȚ, *branțuri*, s.n. Bucată de piele, de carton sau de plută care se aplică în interiorul încălțăminteii, peste talpa propriu-zisă. — Cf. germ. **Brandshohle**.

BRAS s.n. Stil de înot, în care înotătorul, în poziție ventrală, execută simultan cu mâinile și cu picioarele mișcări largi, simetrice, sub nivelul apei. — Din fr. **brasse**.

BRASÁJ s.n. 1. Amestecare cu aer a vaporilor sau a picăturilor unui combustibil lichid înainte de introducerea lui în cilindrul motorului. 2. Amestecare a făinii de malț cu apă caldă pentru a se obține mustul de bere. — Din fr. **brassage**.

BRASÁRDĂ, *brasarde*, s.f. 1. Fâșie de pânză sau de stofă care se trece în jurul brațului indicând calitatea unei persoane sau în semn de doliu; banderolă. 2. Parte a armurii care protejează brațul. — Din fr. **brasard**.

BRASERÍE, *braserii*, s.f. Local în care se servesc preparate culinare, specialități de patiserie și de cofetărie, băuturi alcoolice (fine) și răcoritoare, cafea etc.

♦ **Brărie**. — Din fr. **brasserie**.

BRASIERĂ, *brasiere*, s.f. Obiect de lenjerie de copil sau de femeie, fără mâneci, care acoperă pieptul. [Pr.: -si-e] — Din fr. **brassière**.

BRASÍȘT, -*Ă*, *brasști*, -ste, s.m. și f. Înnotător sportiv specialist în stilul bras. — **Bras** + suf. -ist.

BRASÓÁVĂ, *brasoave*, s.f. (Fam.) Minciună, palavră. — Din n.pr. **Brașov**.

BRAȘOVEÁN, -*Ă*, *brășoveni*, -e, adj., s.m. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Brașov. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Brașov ori brașovenilor (1), referitor la municipiul sau județul Brașov ori la brașoveni. 3. S.m. (Înv.) Negustor care vindea mărfuri din Brașov. — **Brașov** (n. pr.) + suf. -ean.

BRAȘOVEÁNCĂ, *brășovențe*, s.f. 1. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Brașov. 2. Ladă de zestre. 3. Căruță sau trăsură mare cu covilțir. — **Brașovean** + suf. -că.

BRAȘOVÉNIE, *brășovenii*, s.f. (Înv.) Marfă de Brașov; prăvălie unde se vindea astfel de marfă. — **Brașovean** + suf. -ie.

BRAȚ, *brațe*, s.n. 1. Segment al membrului superior cuprins între cot și umăr; partea de la umăr până la încheietura mâinii; p. ext. membrul superior al corpului omenesc. ♦ Loc. adv. *În brațe* = cu brațele petrecute în jurul corpului cuiva (spre a-l strânge la piept sau spre a-l purta pe sus). (*Braț*) *la braț* (sau *de braț*) = cu brațul trecut pe sub brațul altuia. ♦ Expr. *A da* (sau *a oferi*, *a lua* cuiva) *brațul* = a trece brațul sub brațul cuiva spre a-l conduce sau a fi condus. *A duce* (pe cineva) *de* (sau *la*) *braț* = a sprijini pe cineva, ducându-l de braț. (*A primi* sau *a aștepta* etc. pe cineva) *cu brațele deschise* = (a primi sau a aștepta etc. pe cineva) cu mare plăcere. *A lua* (pe cineva sau ceva) *în brațe* = a apăra, a susține, a lăuda (pe cineva sau ceva). *A fi brațul* (drept al) *cuiva* = a fi omul de încredere al cuiva. *A ajunge* (sau *a aduce*, *a arunca pe cineva*) *în brațele cuiva* = a ajunge (sau a lăsa pe cineva) la discreția cuiva. 2. Cantitate care se poate cuprinde și care servește la prelucrarea unei sarcini sau la transmiterea unei mișcări. 5. Pară legată la capătul unei vergi și care servește la manevrarea laterală a acesteia. 6. Distanța de la un punct fix la linia de acțiune a unei forțe. 7. Ramificație a cursului principal al unei avar curgătoare. ♦ *Braț mort* = ramificație părăsită a unei ape, alimentată numai la revărsări. — Lat. **brachium**.

BRAȚETĂ s.f. (Fam.; în expr.) *A merge cu cineva* (sau *a lua pe cineva*) *la brațetă* = a merge cu cineva (sau a lua pe cineva) de braț. — Din it. [a] **bracetto** (modificat după *braț*).

BRAUNÍT s.n. Oxid de mangan cu luciu semimetalic, constituind un important minereu de mangan. — Din fr. **braunite**.

BRÁV, -*Ă*, *bravi*, -e, adj., s.m. 1. Adj. Viteaz, curajos, îndrăzneț. 2. S.m. (Rar) Asasin, tâlhar (aflat de obicei în slujba unui potentat) care teroriza și omora pentru bani; spadasin plătit. — Din fr. **brave**, it. **bravo**.

BRÁVÁ¹, *bravez*, vb. I. Tranz. A înfrunța bărbătește, vitejește (o primejdie). ♦ A se expune în mod inutil unei primejdii. — Din fr. **braver**.

BRÁVÁ² interj. v. **bravo**.

BRÁVÁDĂ, *bravade*, s.f. Acțiune sau vorbă prin care bravezi pe cineva sau ceva; cutezanță, sfidare. — Din fr. **bravade**.

BRÁVÍSSIMO interj. (Fam. și ir.) Exclamație care exprimă o aprobare, o laudă, o apreciere superlativă; excelent, foarte bine, extraordinar. — Din it. **bravissimo**.

BRÁVO interj. Exclamație de aprobare (totală), de laudă sau de apreciere (însoțită de aplauze); foarte bine, excelent, minunat. [Var.: (pop.) **bráva**, (înv.) **brávos** interj.] — Din fr., it. **bravo**.

BRÁVOS interj. v. **bravo**.

BRÁVÚRÁ, (2) *bravuri*, s.f. 1. Vitejie, curaj, îndrăzneală, bărbăție. 2. Faptă vitejească, curajoasă; eroism. — Din fr. **bravoure**.

BRĂZDĂ, *brazde*, s.f. 1. Fâșie îngustă de pământ, tăiată și răsturnată cu plugul; urmă rămasă în pământ după plug; brăzdătură. ♦ Loc. adj. *Din (sau de) brazdă* = (despre vite de jug) din dreapta. ♦ Expr. *A da sau a aduce (pe cineva) pe (sau la) brazdă* = a îndrepta pe cineva; a-l face să se acomodeze. *A se da pe brazdă* = a se îndrepta; a se deprinde cu o nouă situație, a se acomoda. 2. Bucată de pământ înierbată, de formă paralelipipedică, desprinsă de pe terenurile acoperite cu iarbă, care servește la omararea parcurilor, la protejarea taluzurilor etc. ♦ *Brazdă de udare* = element provizoriu al sistemului de irigație, prin care apa este adusă la rădăcina plantelor. 3. Rând de iarbă, de grâu etc. cosit; polog¹. 4. Strat de legume sau de flori; răzor¹. 5. Urmă, dără, părtie. ♦ Crestătură. 6. Fig. Zbărcitură, cută a feței; rid. — Din sl. *brazda*.

BRAZILIAN, -Ă, *brazilieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Braziliei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Braziliei sau brazilienilor (1), referitor la Brazilia ori la brazilieni. [Pr.: -li-an] — **Brazilia** (n.pr.) + suf. -an.

BRAZILIANCĂ, *brazilience*, s.f. Femeie care face parte din populația Braziliei sau care este originară de acolo. [Pr.: -li-an] — **Brazilian** + suf. -că.

BRAZURĂ, *brazuri*, s.f. Lipitură făcută cu un aliaj al cărui punct de topire este mai înalt de 400°C. — Din fr. *brasure*.

BRĂBIN, *brăbini*, s.m. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene (*Bunias orientalis*). — Et nec.

BRĂCINĂR, *brăcinare*, s.n. (Pop.) 1. Șiret, sfoară sau curea cu care se strâng în jurul mijlocului izmenele, țătari etc.; brănț. 2. Vergea de oțel care leagă cornele plugului, pentru a le întări. — **Brăcină** (reg. „cingătoare” <lat.) + suf. -ar.

BRĂCUI, *brăcuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A alege brăcurile²; a da deoparte ceea ce este nefolosit. ♦ A lăsa numai brăcurile², alegând tot ce a fost mai bun; p. ext. a răvăși, a deteriora. — **Brac**² + suf. -ui.

BRĂCUIRE, *brăcuiuri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a brăcui. — V. **brăcui**.

BRĂCUIȚĂ, -Ă, *brăcuiți*, -te, adj. (Reg.) Care a devenit brac²; din care a rămas brăcurile². — V. **brăcui**.

BRĂDĂȚEL, *brădățele*, s.n. (Reg.) Brădet mic, tânăr. — **Brădet** + suf. -el.

BRĂDEȚ, *brădețuri*, s.n. Pădure de brazi; brădiș. — **Brad** + suf. -eț.

BRĂDIOARĂ, *brădioare*, s.f. (Ornit.) Ieruncă. [Pr.: -di-oa] — **Brad** + suf. -ioară.

BRĂDIȘ, *brădișuri*, s.n. 1. Brădet. 2. Numele unor plante erbacee acvatice cu tulpina lungă, subțire și foarte ramificată și cu frunzele în formă de ace (*Ceratophyllum* și *Myriophyllum*). ♦ Porțiune dintr-o apă acoperită cu această plantă. — **Brad** + suf. -iș.

BRĂDIȘOR, *brădișori*, s.m. 1. Brăduț. 2. Nume dat unor specii de plante erbacee perene, cu tulpina culcată, acoperită cu frunze mici, aciculare, la subsuoara cărora se găsește sporangi cu spori, răspândite în pădurile montane; pedicuță. — **Brad** + suf. -ișor.

BRĂDUL, *brădui*, s.m. (Reg.) Brăduț. — **Brad** + suf. -ui.

BRĂDULEȚ, *brăduleți*, s.m. 1. Brăduț. 2. Nume dat unui motiv de broderie care imită frunzele de brad (1). — **Brad** + suf. -uleț.

BRĂDUȚ, *brăduți*, s.m. Diminutiv al lui *brad*; brădișor, brăduleț, brădui. — **Brad** + suf. -uț.

BRĂHNI, pers. 3 *brăhnește*, vb. IV. Intrans. (Despre căpriori și căprioare) A scoate un sunet răgușit și sacadat când se simte în pericol. — Din ucr. *brehnyty*.

BRĂHNIT s.n. Faptul de a *brăhni*; sunetul pe care îl scot căpriorii și căprioarele când simt că sunt în pericol. — V. **brăhni**.

BRĂILEAN, -Ă, *brăileni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Brăila. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Brăila ori brăilenilor (1), referitor la municipiul sau județul Brăila ori la brăileni. [Pr.: bră-i] — **Brăila** + suf. -ean.

BRĂILEANCĂ, *brăilience*, s.f. 1. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Brăila. 2. (Art.) Dans popular românesc asemănător cu hora, răspândit în zona Brăilei; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: bră-i] — **Brăilean** + suf. -că.

BRĂNUȚ, *brănuțesc*, vb. IV. Tranz. A impregna cu grăsimi topite pielea tăbăcite, pentru a le face mai elastice, mai suplă, mai rezistente și impermeabile în vederea utilizării lor în scopuri tehnice. — Et. nec.

BRĂȚĂRĂ, *brățări*, s.f. 1. Podoabă în formă de verigă, făcută din metal prețios sau din alt material și purtată de femei la încheietura mâinii sau pe braț; brățea. 2. Manșetă brodată la mânecile cămășilor țărănești. 3. (Tehn.) Piesă de metal alcătuită din una sau mai multe bucăți, care se strânge în jurul altor piese pentru a le asambla. ♦ Cerc de metal care servește la fixarea pe zid a tuburilor, a burlanelor sau a cablurilor. 4. (Arhit.) Inel de metal care strânge o coloană; ornament ieșit în relief cu asemenea formă. — Lat. **brachiale**.

BRĂȚEA, *brățele*, s.f. (Reg.) Brățară (1). — Refăcut din pl. **brățale** (ieșit din uz <*brățar*). —

BRĂȚIȘOR, *brățișoare*, s.n. Diminutiv al lui *brăț*. — **Brăț** + suf. -ișor.

BRĂZDĂ, *brăzdez*, vb. I. Tranz., absol. și refl. 1. Tranz. și absol. A trage brazde (1) cu plugul; a brăzdui. 2. Tranz. și absol. (Despre roți, corăbii etc.) A lăsa urmă, dără. 3. Tranz. și refl. Fig. (Despre fața omului) A (se) zbărca, a (se) cuta,

a (se) rida. 4. Tranz. Fig. (Despre ape curgătoare, forme de relief etc.) A străbate dintr-o parte în alta, de la un capăt la altul o regiune, o țară. — Din **brăzdă**.

BRĂZDĂR, *brăzdare*, s.n. 1. Parte componentă a plugului, care taie brazda (1) în plin orizontal. 2. Parte constitutivă la mașinile de semănat, care introduce semințele în pământ. — **Brăzdă** + suf. -ar.

BRĂZDĂȚĂ, -Ă, *brăzdați*, -te, adj. 1. Acoperit sau străbătut de brazde (1). 2. Fig. (Despre fața omului) Cu cute, cu zbărcituri; zbărcit, ridat, cutat. — V. **brăzda**.

BRĂZDĂȚURĂ, *brăzdațuri*, s.f. (Rar) Brăzdă (1). — **Brăzdă** + suf. -ătură.

BRĂZDUÎ, *brăzduiesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A brăzda (1). — **Brăzdă** + suf. -ui.

BRĂZDUIRE, *brăzduiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a brăzdui și rezultatul ei. — V. **brăzdui**.

BRĂGLĂ, *brăgle*, s.f. Parte mobilă la războiul de țesut, care susține spata. — Et. nec.

BRĂNĂCI, *brănace*, s.n. (Reg.) Cingătoare. — **Brână** + suf. -aci.

BRĂNĂ s.f. v. **brâu**.

BRĂNCĂ¹, (3, 4) *brânți*, s.f. 1. Boală contagioasă, specifică porcilor, caracterizată prin lișta poței de mâncare și prin apariția unor pete violacee. 2. (Pop.) Erizipel. 3. Plantă erbacee fără frunze, cu flori verzui sau alburii grupate în formă de spic, folosită în medicina veterinară (*Salicornia herbacea*). ♦ Compose: *brânca-porcului* = a) plantă erbacee cu tulpina și frunzele acoperite cu peri moi (*Scrophularia scopoli*); b) cinsteț; *brânca-ursului* = a) crucea-pământului; b) brădișor (2). 4. Ciupercă cu pălăria întinsă și răsfântă, prevăzută cu peri aspri (*Stereum hirsutum*). — Et. nec.

BRĂNCĂ², *brânți*, s.f. 1. (Reg.; în limba literară numai în loc. și expr.) Mână (1). ♦ Loc. adv. *Pe (sau în) brânți* = pe mâini și pe picioare, de-a bușilea, târându-se. ♦ Expr. *A merge (sau a se târi) pe brânți* = a merge (sau a se târi) pe mâini și pe picioare, de-a bușilea. *A cădea în (sau pe) brânți* = a cădea istovit (de oboseală). *A munci (sau a da, a lucra) pe (sau în) brânți* = a munci până la istovire. 2. (Pop.; în forma brânți) Impunsătură, ghiont, izbitură. ♦ Expr. *A-i da inima brânți* = a simți un imbold pentru (a face) ceva. 3. (Reg.) Partea de jos a picioarelor animalelor; labă. [Pl. și: (2, n.) *brânțiuri*. — Var.: **brânți** s.m.] — Lat. **branca**.

BRĂNCĂȚI, *brăncesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. (Reg.) A (se) îmbrânți. — Din **brânță**².

BRĂNCĂ² s.m. v. **brânță**².

BRĂNCUȘIAN, -Ă, *brăncușieni*, -e, adj. De Brăncuși, al lui Brăncuși; în maniera lui Brăncuși. [Pr.: -și-an] — **Brăncuși** (n.pr.) + suf. -ian.

BRĂNCUȚĂ, *brăncuțe*, s.f. 1. Plantă erbacee cu tulpina păroasă și cu flori galbene (*Sisymbrium officinale*). 2. Plantă erbacee cu flori mici, galbene, folosită în medicină (*Nasturtium palustre*). — **Brâncă**¹ + suf. -uță.

BRĂNDUȘĂ, *brândușe*, s.f. 1. Plantă erbacee cu flori violet în formă de palmie, care înfloarește primăvara timpuriu (*Crocus heuffelianus*). 2. (În sintagma) *Brândușă galbenă* = plantă erbacee perenă cu florile galbene-aurii, ocrotită de lege (*Crocus moesiacus*). 3. Plantă veninoasă din familia liliaceelor, cu frunze mari alungite și cu flori roșietice sau liliacii, care înfloarește toamna și care este folosită în medicină (*Colchicum autumnale*); floarea-brumei. — Cf. bg. b r e n d u š k a, sb. b r n d u š a.

BRĂNDUȘĂ, -ICĂ, *brândușele*, s.f. Diminutiv al lui *brândușă*; brândușiță. — **Brândușă** + suf. -ea. — **Brândușică**, cu schimbare de suf.

BRĂNDUȘIȚĂ, *brândușițe*, s.f. (Rar) Brândușea. — **Brândușă** + suf. -iță.

BRĂNĂȚ, *brănățe*, s.n. 1. (Pop.) Cingătoare (îngustă și lungă) cu care se încing femeile peste catrință. 2. Brăncinar. [Var.: **brănăț** s.n.] — **Brâu** + suf. -eț.

BRĂNIȘOR, *brănișoare*, s.n. (Reg.) Brăuleț (1). — **Brână** + suf. -ișor.

BRĂNZĂR, *brânzari*, s.m. Persoană care prepară sau vinde brânză. — **Brânză** + suf. -ar.

BRĂNZĂ, s.f., (2) *brânzeturi*, s.n. 1. S.f. Produs alimentară obținut prin coagularea și prelucrarea laptelui. ♦ Expr. (Fam.) *A nu fi nicio brânză* (de cineva) = a nu fi bun de nimic. (Fam.) *A nu face nicio brânză* = a nu realiza nimic; a nu fi bun de nimic. (Pop.) (*Ducă-se sau du-te* etc.) *opt cu-a brânzei* sau *opt (și) cu-a brânzei nouă*, se zice când scapi (sau dorești să scapi) de o persoană supărătoare. 2. S.n. Sortiment de brânză (1), de cașcaval etc. — Et. nec.

BRĂNZĂREASĂ, *brânzare*, s.f. (Pop.) Femeie care face sau vinde brânză; nevastă de brânzar. — **Brânzar** + suf. -easă.

BRĂNZĂRIE, (1) *brânzării*, s.f. (Pop.) 1. Loc în care se prepară brânza (la stână); prăvălie în care se vinde brânză. 2. (Rar) Cantitate mare de brânză. — **Brânză** + suf. -ărie.

BRĂNZI, pers. 3 *brânzește*, vb. IV. Refl. (Despre lapte) A se face brânză, a căpăta aspectul brânzei (stricându-se); a se corăși. — Din **brânză**.

BRĂNZIȚĂ, -Ă, *brânziți*, -te, adj. (Despre lapte) Care s-a făcut brânză, a căpătat aspectul brânzei (stricându-se). — V. **brânzi**.

BRĂNZĂOICĂ, *brânzoaice*, s.f. 1. Plăcintă cu brânză făcută din aluat dospit. 2. Mîc calup de brânză proaspătă de vaci. — **Brânză** + suf. -oaică.

BRĂNZOS, -OASĂ, *brânzoși*, -oase, adj. Cu multă brânză ♦ Care are aspect de brânză, ca brânza. — **Brânză** + suf. -os.

BRĂU, (I) *brăie*, (II) *brăuri* s.n. I. 1. Cingătoare lată de lână, de piele, de mătase etc. pe care o poartă țaranii. ♦ Fâșie de țesătură (de lână), de blană etc. pe care o poartă în jurul mijlocului (sub îmbrăcăminte) unii oameni suferinzi. ♦ Cingătoare

lată pe care o poartă preoții ca semn al unui grad ierarhic sau în timpul slujbei. 2. Parte a corpului omenească pe care o învinge brăul (I 1); mijloc. 3. Ornament care înconjoară ușile, ferestrele, fațadele etc. unei case. 4. Șir, lanț (muntoș, deluros etc.). II. (Cor.) Brăuleț (2). [Var.: (pop.) **brână** s.f.] — Cf. alb. bres, brezi.

BRĂULEȚ, *brăulețe*, s.n. 1. Diminutiv al lui **brău**; brăușor, brănișor. 2. Numele mai multor dansuri populare; melodie după care se execută aceste dansuri; brău (II). [Pr.: *bră-u-*] — **Brău** + suf. *-uleț*.

BRĂUȘOR, *brăușoare*, s.n. Brăuleț (I). [Pr.: *bră-u-*] — **Brău** + suf. *-ușor*.

BRE interj. 1. (Fam.) Cuvânt cu care atragem atenția cuiva că ne adresăm lui. 2. (De obicei repetat) Cuvânt care exprimă mirare. — Din tc. **bre**.

BREĂBĂN, *brebeni*, s.m. (Bot.; reg.) 1. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori roșii reunite în raceme și cu rizom acoperit cu solzi (*Dentaria glandulosa*). 2. Brebenel. 3. Nume dat mai multor specii de anemone. — Et. nec.

BREAKFAST, *breakfasturi*, s.n. Micul dejun. [Pr.: *brékfast*] — Cuv. engl.

BREĂSLĂ, *bresele*, s.f. 1. (În Evul Mediu) Asociație de meșteșugari de aceeași branșă, creată pentru apărarea intereselor comune; organizație închisă a meșterilor. 2. Nume dat organizațiilor profesionale formate din muncitori și patroni în timpul dicatoriei regale (1938–1940); corporație. 3. Meserie; *p. ext.* profesie. 4. (Înv.) Trupă de soldați recrutată din breslași (I) și din diferite categorii ale burgheziei. — Din sl. **bratstvo**.

BREAZ, *-Ă, breji, breze*, adj. 1. (Despre animale) Cu o pată albă în frunte sau cu o dungă albă pe bot. ♦ Expr. *A cunoaște* (pe cineva) *ca pe un cal breaz* = a cunoaște foarte bine (pe cineva). 2. Fig. (Ir.; despre oameni) Deștept, isteț, grozav. — Din bg. **breaz**.

BREĂZA s.f. art. (În sintagma) *Ca la breaza* = dans popular românesc răspândit în zona subcarpatică munteană și în Sudul Ardealului, cu ritm sincopat; melodie după care se execută acest dans. — Din n. pr. **Breaza**.

BREB, *brebi*, s.m. Animal rozător înrudit cu castorul, care trăia odinioară și în țara noastră (*Castor fiber*). — Din sl. **bebrŭ**.

BREBENEĂ, *brebenele*, s.f. (Bot.; reg.) Brebenel. — **Breabăn** + suf. *-ea*.

BREBENEL, *brebenei*, s.m. Numele mai multor specii de plante erbacee, cu flori purpurii, trandafirii, albe sau gălbui, care înfloresc primăvara (*Corydalis*); breabăn (2), brebenea. — **Breabăn** + suf. *-el*.

BREBENOC, *brebenoci*, s.m. (Bot.; reg.) Saschiu. — Din ucr. **bervinok**.

BREC¹, *brecuri*, s.n. Trăsură ușoară cu patru roți, de obicei neacoperită, cu capra înaltă, având două bănci așezate față în față în lungul sau în latul trăsorii. — Din fr., engl. **break**.

BREC², (I) *brecuri*, s.n. 1. Comandă dată de către arbitrul unui meci de box atunci când loviturile nu sunt regulamentare și la care boxerii sunt obligați să facă câte un pas înapoi pentru a se distanța unul de altul. 2. Punct obținut de un jucător de tenis împotriva adversarului său atunci când acesta are serviciul. — Din engl. **break**.

BRĂCIE, *breții*, s.f. Rocă în alcătuirea căreia intră fragmente de roci colțuroase de dimensiuni mari și ciment de natură sedimentară sau eruptivă. — Din germ. **Brëccie**.

BRĂGMĂ, *breyme*, s.f. Punct de întâlnire a oaselor parietale cu osul frontal, ocupat la nou-născut de fontanela anterioară. — Din fr. **brégma**.

BREI, *brei*, s.m. (Bot.) 1. Mică plantă erbacee cu frunze opuse, flori verzui și fructul capsulă, răspândită în pădurile umbroase (*Mercurialis perennis*). 2. Trepă-dătoare. — Din bg. **brei**.

BRELĂN, *brelanuri*, s.n. (La anumite jocuri de cărți) Grup de trei cărți de aceeași valoare și de culori diferite. — Din fr. **brélan**.

BRELOC, *brelocuri*, s.n. Mică podoabă sau amuleta care se poartă atârnată la gât, la ceas sau la brățară; mică piesă de care se prind cheile. — Din fr. **breloque**.

BRĂMZĂ, *bremze*, s.f. Plan înclinat cu dispozitiv de frânare pe care circulă vagonetele de mină. — Din germ. **Bremse**.

BRESLĂȘ, *breslași*, s.m. 1. Membru al unei bresle (I). 2. (Înv. și reg.) Meseriaș; *p. ext.* slujbaş. 3. (Înv.) Soldat care făcea parte dintr-o breslă (4). — **Breslă** + suf. *-aș*.

BRĂȘĂ, *breșe*, s.f. 1. Culoare în barajele sau în obstacolele construite de inamic, în scopul trecerii trupelor. ♦ Spărtură în zidul unei fortificații; străpungeră făcută în dispozitivul de luptă al inamicului. 2. Spărtură într-un gard, într-un zid, într-o îndiguire etc. — Din fr. **brèche**.

BRETEĂ, *bretele*, s.f. 1. (La pl.) Obiect de îmbrăcăminte (bărbătească) confecționat din două fâșii de elastic, pânză, piele etc. care se trec peste umeri, prinzându-se în față și în spate de pantaloni pentru a-i susține. 2. Fâșie de pânză, mătase, panglică etc. cu care sunt prevăzute unele obiecte de îmbrăcăminte spre a le susține pe umeri. — Refăcut din pl. **bretele** (<fr. *brételles*).

BRETĂLĂ, *bretele*, s.f. Sistem de ramificație de cale ferată așezat între două linii paralele, constituit din două linii diagonale încrucișate, care permite trecerea trenului de pe o linie pe alta în ambele sensuri. — Din fr. **bretele**.

BRETĂȘĂ, *brețese*, s.f. (Înv.) 1. Lucrare de fortificație medievală care întărea altă fortificație. 2. Armătură mobilă a coifului care apăra nasul. — Din fr. **brețesse**.

BRETÓN¹, *bretoane*, s.n. Păr lăsat pe frunte și retezat în linie dreaptă. — Din fr. [à la] **bretonne**.

BRETÓN², *-Ă, bretoni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Persoană originară sau locuitor din peninsula Bretagne (Franța), făcând parte dintr-o populație descendentă a vechilor celți. 2. Adj. Care aparține bretonilor² (1), privitor la bretoni².

♦ (Substantivat, f.) S.f. Limbă celtică vorbită de bretoni² (1). — Din fr. **breton**. **BREȚVĂ**, *breve*, s.f. (Livr.) Scrisoare papală, mai puțin solemnă decât bula. — Din it. **breve**.

BREVET, *brevete*, s.n. Document oficial acordat de o autoritate (de stat) prin care se conferă unei persoane o distincție, o calitate în virtutea căreia are anumite drepturi speciale. *Brevet de pilot*. ♦ *Brevet de invenție* = titlu oficial de protecție pentru o invenție (a unui produs, procedeu sau metodă), care conferă titularului său un drept exclusiv de exploatare, pe durata de valabilitate a acestuia; patentă. — Din fr. **brevet**.

BREVETĂ, *brevetez*, vb. I. Tranz. A recunoaște o invenție printr-un brevet; a patenta. — Din fr. **breveter**.

BREVETĂRE, *brevetări*, s.f. Faptul de a *breveta*. — V. **breveta**.

BREVETĂT, *-Ă, brevetati*, *-te*, adj. (Despre invenții) care a fost recunoscut printr-un brevet; patentat (1). — V. **breveta**.

BREVIAR, *breviare*, s.n. 1. Lucrare în care sunt expuse sumar noțiuni, date etc. dintr-un anumit domeniu. 2. Sumar, cuprins. 3. Carte care cuprinde slujbele și rugăciunile pe care preoții și călugării catolici trebuie să le facă sau să le rostească la anumite ore din zi. [Pr.: *-vi-ar*] — Din fr. **bréviaire**, lat. **brevarium**.

BREVILIN, *-Ă, brevilini*, *-e*, s.m. și f., adj. (Tip constituțional uman) caracterizat prin trunchi și membre scurte și groase. — Din fr. **brévilligne**.

BREVILOCVĚNT, *-Ă, brevilocvenți*, *-te*, adj. (Livr.) Scurt în expunere. — Din it. **brevilocuente**.

BREVILOCVĚNTĂ s.f. (Livr.) Însușirea de a fi brevilocvent. — Din it. **brevilocuenza**.

BREZĂ, *brezez*, vb. I. (Reg.) Tranz. 1. A murdări, a păta. 2. A astupa cu lut spărturile din pereți înainte de a-i văru. — Din **breaz**.

BREZĂIE, *brezăi*, s.f. 1. Joc cu caracter de pantomimă, asemănător cu capra sau cu țurca, aparținând teatrului folcloric, întâlnit mai ales în Muntenia. 2. Personaj mascat, cu cap de animal sau de pasăre, îmbrăcat cu zeghe, împodobit cu panglici și petice colorate. — Et. nec.

BREZĂTURĂ, *brezături*, s.f. (Rar) 1. Pată albă pe fruntea vitelor. 2. Pată pe pereții caselor, formată de lutul cu care se astupă crăpăturile înainte de văruit. — **Breza** + suf. *-ătură*.

BRIĂ, *briez*, vb. I. Intrans. (Franțuzism) A se face remarcat prin calități excepționale (mai ales inteligență); a străluci, a se deosebi. [Pr.: *bri-a*] — Din fr. **briller**.

BRIĂNT, *-Ă, brianți*, *-te*, adj. Strălucitor, scilpitor; strălucit. [Pr.: *bri-ant*] — Din fr. **brillant**.

BRIANTINĂ s.f. Produs cosmetic gras, lichid sau de consistența unei paste, care servește pentru a da strălucire părului. [Pr.: *bri-an-*. — Var.: **brilantină** s.f.] — Din fr. **brillantine**.

BRIANȚĂ s.f. (Franțuzism) Strălucire. [Pr.: *bri-an-*] — Din fr. **brilliance**.

BRIBÓI, *briboi*, s.m. (Reg.) Plantă erbacee cu tulpina păroasă și cu flori purpurii (*Geranium silvaticum*). — Et. nec.

BRIC¹, *bricuri*, s.n. Navă cu două catarge, cu pânze pătrate și bompres, uneori și cu motor, folosită în trecut în scopuri militare și comerciale. — Din fr. **bric**.

BRIC² adj. invar., s.n. (Franțuzism) 1. Adj. invar. Cărămiziu. 2. S.n. Culoare bric (1). — Din fr. **brïque**.

BRIC-Ă-BRĂC s.n. (Franțuzism) Magazin de vechituri; vechituri, lucruri fără valoare, uzate și demodate. [Scriș și: *bricabrac*] — Din fr. **bric-à-brac**.

BRICEĂG, *bricege*, s.n. Cuțitaș de buzunar cu una sau mai multe lame, care se închid intrând între plăsele; brișcă¹. — Din tc. **biçak** (influențat de *brici*).

BRICHETĂ, *brichetez*, vb. I. Tranz. A face brichete² prin aglomerarea sau presarea materialelor mărunte sau pulverulente. — Din fr. **briqueter**.

BRICHETAJ s.n. Brichetare. — Din fr. **briquetage**.

BRICHETĂRE, *brichetări*, s.f. Acțiunea de a *bricheta*; brichetaj. — V. **bricheta**.

BRICHÉTĂ¹, *brichete*, s.f. Mic aparat (de buzunar) pentru aprins (țigările). — Din fr. **briquet**.

BRICHÉTĂ², *brichete*, s.f. 1. Produs obținut prin brichetarea materialului mărunț sau pulverulent, în forme geometrice regulate (paralelipipedice, ovoidale etc.), în vederea transportului, a folosirii sau a prelucrării lui ulterioare. 2. (În sintagma) *Brichetă furajeră* = furaj combinat, în stare presată, folosit pentru hrana cabalinelor, bovinelor și ovinelor. — Din fr. **briquette**.

BRIČI, *brice*, s.n. Instrument de bărbierit, cu lamă de oțel și cu mâner. [Pl. și: *briciuri*] — Din sl. **briči**.

BRICOLĂ, *bricolez*, vb. I. Tranz. A face mici reparații, lucrări de amenajare într-o gospodărie. ♦ A repara provizoriu. — Din fr. **bricolier**.

BRICOLĂJ, *bricolaje*, s.n. 1. Reparație provizorie; rețuș. 2. Treburi mărunte. — Din fr. **bricolage**.

BRICOLĂ, *bricole*, s.f. Mașină de război asemănătoare cu balista, folosită mai ales în Evul Mediu. — Din fr. **bricole**, it. **briccola**.

BRIDĂ, *bride*, s.f. 1. Gaică prin care se petrece cordonul sau cu care se încheie o copcă. 2. Piesă metalică în formă de „U”, care face legătura între arcuri și osii. ♦ Piesă metalică în forma unei coroane circulare, care se aplică pe tuburi, pentru îmbinarea lor. 3. (Med.) Aderență (1). — Din fr. *bride*.

BRIDGE, (2) *bridge-uri*, s.n. 1. Numele unui joc de cărți. 2. Partidă de bridge (1). [Pr.: *brîg*] — Din fr., engl. *bridge*.

BRIDGIST, *-Ă*, *bridgiști*, *-ste*, s.m. și f. Jucător de bridge. [Pr.: *brigist*] — **Bridge** + suf. *-ist*.

BRIE¹, *brii*, s.f. Plantă erbacee aromatică cu frunze ascuțite, cu flori albe și cu fructe aproape cilindrice (*Meum athamanticum*). — Et nec.

BRIE² s.n. Sortiment de brânză franțuzească. [Pr.: *bri*] — Cuv. fr.

BRIEFING, *briefinguri*, s.n. Scurtă întrunire în care se dau informații sau instrucțiuni, se prezintă un raport etc. [Pr.: *brifing*] — Cuv. engl.

BRIGADĂ, *brigăzi*, s.f. 1. Unitate militară superioară regimentului și inferioară diviziei. 2. Formație (stabilă) de lucru, compusă din muncitori organizați adesea pe echipe și pe schimburi sau pe faze de operație, în vederea îndeplinirii unei sarcini de producție. 3. (În sintagma) *Brigadă silvică* = subunitate silvică formată din unul sau din mai multe cantoane și condusă de un brigadier silvic. 4. (leşit din uz; în sintagma) *Brigadă artistică* = colectiv în cadrul mișcării artistice de amatori, care prezenta programe artistice (scurte) inspirate din viața colectivului din care făcea parte. — Din fr. *brigade*, rus. *brigada*.

BRIGADIÉR, *-Ă*, *brigadieri*, *-e*, s.m. și f. 1. Persoană care face parte dintr-o brigadă (2). 2. Tehnician din administrația pădurilor, care conduce o brigadă silvică. 3. (Înv.) General de brigadă (1). ♦ Caporal de artilerie sau de cavalerie. [Pr.: *-di-er*] — Din fr. *brigadier*.

BRIGAND, *briganzi*, s.m. (Franțuzism) Tâlhăru de drumul mare. — Din fr. *brigand*.

BRIGANDĂJ, *brigandaje*, s.n. (Franțuzism) Tâlhărie la drumul mare. — Din fr. *brigandage*.

BRIGANTINĂ, *brigantine*, s.f. Navă cu pânze de dimensiuni mici, cu două catarge. ♦ Pânză de corabie de formă trapezoidală, fixată de catargul acestei nave. — Din fr. *brigantin(e)*.

BRIGHIDAU, *brighidaie*, s.n. (Reg.) Bătător¹ (2). — Cf. magh. *fergetyü* „roată”. **BRILĂNTEL**, *brilănte*, s.n. Diminutiv al lui *briliant*. — **Briliant** + suf. *-el*.

BRILIANT, *brilante*, s.n. 1. Diamant șlefuit în dublă piramidă cu numeroase fațete pentru accentuarea reflexului luminii, folosit ca piatră prețioasă, montat în bijuterii. 2. Numele celui mai mic corp de literă tipografică. [Pr.: *-li-ant*] — Din fr. *brillant*, rus. *bril'ant*.

BRILANTIN, *-Ă*, *brilantini*, *-e*, adj. (Înv.) Care strălucește ca briliantul (1). [Pr.: *-li-an-*] — Din *briliant*.

BRILANTINĂ s.f. v. *briantină*.

BRIO s.n. (În loc. adv.) *Cu brio* = a) cu multă însuflețire, vioi; b) în mod remarcabil, strălucit, excepțional. — Din it., fr. *brío*.

BRIOLĂ, *briole*, s.f. Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu flori roșietice, răspândită în regiunea alpină (*Ligusticum mutellina*). [Pr.: *bri-ol-*] — Et. nec.

BRIOFITĂ, *briofite*, s.f. (La pl.) Încrângătură de plante cu corpul redus la un tal sau diferențiat în tulpini și frunze cu structură foarte simplă, răspândite de obicei în locuri umede; (și la sg.) plantă care face parte din această încrângătură. [Pr.: *bri-o-*] — Din fr. *bryophyte*.

BRIOȘĂ, *brișe*, s.f. Produs de patiserie, preparat prin coacerea în forme mici, rotunde și ondule, a unui aluat de cozonac. [Pr.: *bri-o-*] — Din fr. *brioche*.

BRIZOAR, *brizoare*, s.n. (La pl.) Clasă de nevertebrate mici, marine sau de apă dulce, care trăiesc fixate pe fundul apei sau pe obiecte din apă, alcătuind colonii cu aspect de mușchi (*Bryozoa*); (și la sg.) animal din această clasă [Pr.: *bri-o-zo-ar*] — Din fr. *bryozoaire*.

BRIPTĂ, *bripte*, s.f. (Reg.) Cuțit sau briceag primitiv, cu mâner de lemn. ♦ Expr. *A lua* (pe cineva) *la briptă* = a bate (pe cineva). — Din sb. *brítva*, ucr. *brytva*.

BRISTOL s.n. Hârtie albă, groasă, de calitate foarte bună, din care se fac coperțile de cărți și cărțile de vizită; *p. ext.* carte de vizită. — Din fr. *bristol*.

BRÎȘCĂR, *brîșcari*, s.m. Fabricant, negustor sau proprietar de brîști; vizituu la o brîșcă². — **Brîșcă**² + suf. *-ar*.

BRÎȘCĂ¹, *brîște*, s.f. (Reg.) Briceag. [Pl. și: *brîști*] — Din magh. *bicska* (influențat de *brici* și *briceag*).

BRÎȘCĂ², *brîști*, s.f. Trăsucică ușoară, neacoperită, cu două roți, trasă de obicei de un singur cal; cabrioletă, sareta. — Din rus. *brîșka*.

BRÎȘCULIȚĂ, *brîșculițe*, s.f. Diminutiv al lui *brîșcă*²; brîșcuță². — **Brîșcă**² + suf. *-uliță*.

BRÎȘCUTĂ¹, *brîșcuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *brîșcă*¹. — **Brîșcă**¹ + suf. *-uță*.

BRÎȘCUTĂ², *brîșcuțe*, s.f. Brîșculiță. — **Brîșcă**² + suf. *-uță*.

BRITĂN, *britani*, s.m. (La pl.) Triburi celtice, constituind până la cucerirea anglo-saxonă (sec. V-VI) populația Britaniei; (și la sg.) persoană care făcea parte din aceste triburi. — Din lat. *Britanni*.

BRITĂNIC, *-Ă*, *britanici*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Marii Britanii; *p. restr.* englez. 2. Adj. Care aparține Marii Britanii sau britanicilor (1), privitor la Marea Britanie ori la britanici; *p. restr.* englez. — Din fr. *britannique*.

BRIZĂNT, *-Ă*, *brizanți*, *-te*, adj., s.m. 1. Adj. (Despre explozive) A cărui combustie este atât de rapidă, încât suflul gazelor produse poate distrage corpurile înconjurătoare; (despre bombe) care conține un astfel de exploziv. 2. S.m. Val care se sparge cu putere, producând spumă și care semnaleză adâncimea redusă a apei sau prezența unui banc de nisip ori de pietriș. — Din fr. *brisant*.

BRIZĂNȚĂ s.f. Proprietate a unui exploziv de a fi brizant. — Din fr. *brisançe*.

BRIZĂ, *brize*, s.f. Vânt ușor care suflă regulat la țărmul mării, în timpul zilei de la mare spre uscat, iar în timpul nopții de la uscat spre mare; *p. ext.* adiere, boare. — Din fr. *brise*.

BRIZBÎZ, *brizbizuri*, s.n. Perdeluță (transparentă) care acoperă numai partea de jos a ferestrei. ♦ (La pl.) Volănașe, panglicuțe, dantele și alte artificii vestimentare femeiești. [Pl. și: *brizbize*] — Din fr. *brise-brise*.

BRIZURĂ, *brizuri*, s.f. Sfărâmatură (a unui obiect, a unui aliment). — Din fr. *brisure*.

BROAJBĂ, *broajbe*, s.f. (Bot.; reg.) Nap. — Din sb. *broskva* „gulie”.

BROASCĂ, *broaște*, s.f. I. Nume dat mai multor animale amfibii din clasa batracienilor, fără coadă, cu picioarele dinapoi mai lungi, adaptate pentru sărit, cu gura largă și ochii bulbucați. ♦ *Broască răioasă* = gen de broaște cu pielea acoperită de negi, din care, în caz de primejdie, se elimină un lichid iritant. ♦ Expr. *Ochi de broască* = ochi bulbucați. ♦ Compus: *broască-țeastoasă* = nume dat mai multor specii de reptile cu corpul închis într-o carapace osoasă, dintre care unele trăiesc pe uscat (*Testudo graeca* și *hermanni*), iar altele în apă (*Emys orbicularis*). II. I. Compus: *broasca-apei* = plantă erbacee acvatică cu frunze lucioase, confundate în apă, și cu flori verzui (*Potamogeton lucens*). 2. Plantă arborescentă exotică cu flori mari, galbene și cu frunze groase, cultivată ca plantă de ornament (*Opuntia ficus indica*). III. Mecanism montat la o ușă, la un sertar etc., pentru a le încuia cu ajutorul unei chei. — Lat. **broasca*.

BROATEC, *broateci*, s.m. Animal amfibiu înrudit cu broasca, de culoare verde, cu pernțe văsoase la vârfulu degetelor; buratic, brotac, brotan (*Hyla arborea*). — Lat. *brotachus*.

BROBOADĂ, *broboade*, s.f. Basma mare și groasă (de lână), purtată de femei pe cap sau pe umeri. — Cf. bg. *po d b r a d k a*.

BROBOANĂ, *broboane*, s.f. 1. Picătură mare (de sudoare). 2. (Pop.) Bubuliță, zgrăbunță. — Cf. bg. *br a b o n k a*.

BROBONĂ vb. I v. *broboni*.

BROBONÍ, *brobonesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu broboane. [Var.: *brobonă* vb. I] — Din *broboană*.

BROCĂRT, (2) *brocarturi*, s.n. 1. Țesătură de mătase de calitate superioară, înflorată sau ornamentată cu fire de aur ori de argint; frenghie. 2. Sortiment dintr-o astfel de țesătură. [Var.: *brocăt* s.n.] — Din fr. *brocart*.

BROCĂT s.n. v. *brocart*.

BROCCOLI s.m. Varietate de conopidă, cu inflorescență mai laxă, de culoare verde. — Din it. *broccoli*.

BRODĂ, *brodez*, vb. I. Tranz. A coase o broderie pe un material textil. ♦ Fig. A dezvolta o întâmplare, o povestire, adăugând detalii imaginare; a născoci. — Din fr. *broder*.

BRODĂRE, *brodări*, s.f. Acțiunea de a broda. — V. *broda*.

BRODĂT¹ s.n. Faptul de a broda. — V. *broda*.

BRODĂT², *-Ă*, *brodați*, *-te*, adj. (Despre materiale textile) Împodobit cu broderii. — V. *broda*.

BRODEĂLĂ, *brodeli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a o brodi, de a o nimeri; nimereală. ♦ Loc. adv. *La brodeală* = la nimereală, la întâmplare; întâmplător. — **Brodi** + suf. *-eală*.

BRODERIE, *broderii*, s.f. Cusătură în relief (reprezentând flori sau alte ornamente), executată pe un material textil. ♦ P. gener. Ornamentație fină. ♦ Notă muzicală de ornament folosită într-o compoziție (depărtată de nota muzicală de bază cu un ton sau cu un semiton). — Din fr. *broderie*.

BRODEZĂ, *brodeze*, s.f. Femeie specializată în coaserea broderiilor. — Din fr. *brodeuse*.

BRODÍ, *brodesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) I. Tranz. (Adesea ir.) A sfârși cu bine un lucru, a (o) nimeri (adesea din întâmplare). ♦ Loc. adv. *Pe brodité* = la întâmplare, la nimereală. 2. Refl. A se găsi din întâmplare (undeva); a se nimeri, a se potrive. — Din sl. *broditi*.

BROKER, *brokeri*, s.m. Persoană fizică sau juridică autorizată, care se ocupă, în numele clienților, cu tranzacționarea valorilor mobiliare, a unor mărfuri și servicii, în schimbul unui comision. [Pr.: *-căr*] — Cuv. engl.

BROM s.n. Element chimic lichid, metaloid de culoare roșie-închis, toxic, cu miros neplăcut, pătrunzător, întrebuințat în industria chimică, farmaceutică etc. — Din fr. *brome*.

BROMÁT, *bromați*, s.m. Sare a acidului bromic. — Din fr. *bromate*.

BROMHÍDRIC adj. (În sintagma) *Acid bromhidric* = gaz incolor rezultat din combinarea bromului cu hidrogenul. — Din fr. *bromhydrique*.

BROMHÍDRÓZĂ s.f. Transpirație abundentă și urât mirositoare. — Din engl. *bromhydrose*.

BRÓMIC adj. (În sintagma) *Acid bromic* = acid oxigenat al bromului, lichid incolor cu proprietăți oxidante. — Din fr. *bromique*.

BROMÍSM s.n. Intoxicație cu brom sau cu săruri de brom. — Din fr. **bromisme**.
BROMOCÉT s.n. Dezinfectant puternic pentru piele, instrumente chirurgicale etc. — **Brom**[ură de] **cet**[rimoniu].

BROMOFÓRM s.n. Lichid incolor, volatil, dulceag, preparat pe bază de brom și folosit pentru calmarea tusei, a spasmelor și a convulsiilor. — Din fr. **bromoforme**.

BROMURÁRE s.f. Reacție chimică prin care se introduc atomi de brom în molecula unui compus organic. — Din **brom**.

BROMURÁ, *bromuri*, s.f. Sare a acidului bromhidric. — Din fr. **bromure**.

BRONHIÁL, -**Á**, *bronhiali*, -e, adj. Care ține de bronhii, privitor la bronhii; bronhic. [Pr.: -*hi-al*] — Din fr. **bronchial**.

BRÓNHC, -**Á**, *bronhici*, -ce, adj. Bronhial. — Din fr. **bronchique**.

BRÓNHCIE, *bronhii*, s.f. Fiecare dintre cele două ramificații ale traheii prin care aerul ajunge în plămâni. — Din fr. **bronche**, lat. **bronchia**.

BRONHIÓLÁ, *bronhiole*, s.f. Fiecare dintre ramificațiile bronhiilor care pătrund în profunzimea plămânilor. [Pr.: -*hi-o-*] — Din fr. **bronchiole**.

BRONHOFONIE s.f. Rezonanță puternică a vocii și a respirației la bolnavii de pneumonie, bronșită, astmă etc. — Din fr. **bronchophonie**.

BRONHOGRÁFIE s.f. Radiografie a bronhiilor cu ajutorul unei substanțe de contrast. — Din fr. **bronchographie**.

BRONHOPNEUMONIE, *bronhopneumonii*, s.f. Boală care constă în inflamarea bronhiilor, a bronhiolilor și a plămânilor. [Pr.: -*pne-u-*] — Din fr. **bronchopneumonie**.

BRONHORÉE s.f. Secreție și expectorație abundente, frecvente în astmul bronșic, în bronșita cronică și în alte afecțiuni respiratorii. — Din fr. **bronchorrhée**.

BRONHOSCÓP, *bronhoscoape*, s.n. Instrument medical care servește la efectuarea unei bronhoscopii. — Din fr. **bronchoscope**.

BRONHOSCOPIE, *bronhoscopii*, s.f. Metodă de examinare vizuală a bronhiilor cu ajutorul bronhoscopului. — Din fr. **bronchoscopie**.

BRONHOSPÁSM, *bronhospasme*, s.n. Contractie, spasm al bronhiilor, provocat de tuse, efort etc. — Din fr. **bronchospasme**.

BRONHOTOMIE, *bronhotomii*, s.f. Intervenție chirurgicală care constă în secționarea unei bronhii. — Din fr. **bronchotomie**.

BRONȘECTÁZIE, *bronșectazii*, s.f. Dilatare a bronhiilor, ca urmare a afectării acestora, a plămânilor sau a pleurei. — Din fr. **bronchectasie**.

BRONȘÍTÁ, *bronșite*, s.f. Afecțiune a căilor respiratorii care constă în inflamarea mucoasei bronhiilor și care se manifestă prin tuse. — Din fr. **bronchite**.

BRONȘÍTIC, -**Á**, *bronșitici*, -ce, adj. Care aparține bronșitei, privitor la bronșită; care suferă de bronșită. — Din fr. **bronchitique**.

BRONTOZÁUR, *brontozauri*, s.m. Gen de reptile uriașe din ordinul dinozaurienilor, cu capul mic, cu gâtul foarte lung, cu picioarele scurte, cilindrice, terminate cu câte cinci degete, care a trăit în era secundară (*Brontosaurus*). — Din germ. **Brontosaurus**, fr. **brontosaurus**.

BRONZ, *bronzuri*, s.n. Aliaj de cupru cu staniu, aluminiu, plumb etc., mai dur și mai rezistent decât cuprul, având numeroase întrebuințări tehnice. ◊ *Epoca de bronz* (sau *de bronzului*) = epocă din istoria societății umane care cuprinde, în general, milen. III-II î.H. și se caracterizează prin descoperirea metalelor și a bronzului, diversificarea tipurilor de unelte și adâncirea diferențierilor sociale. ◊ Expr. *Caracter de bronz* = caracter ferm, neclintit. ◊ Obiect de artă făcut din aliajul definit mai sus. ◊ Pigment metalic de culoare galbenă, cu care se vopșește un obiect. ◊ Culoare arămie a pielii în urma expunerii la soare sau la vânt. — Din fr. **bronce**.

BRONZÁ, *bronzes*, vb. I 1. Tranz. A acoperi un obiect cu un strat de bronz sau de vopșea de bronz. 2. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni arămiu, negru la piele, datorită soarelui; a (se) înnegri, a (se) părli. — Din fr. **bronzer**.

BRONZÁJ, *bronzaje*, s.n. (Rare) Bronzare. — Din fr. **bronzage**.

BRONZÁRE, *bronzări*, s.f. Faptul de a (se) bronză. — V. **bronză**.

BRONZÁT, -**Á**, *bronzăți*, -te, adj. 1. (Despre obiecte) Acoperit cu un strat de bronz sau de vopșea de bronz. 2. (Despre oameni) Cu pielea înnegrită de soare; părliț. — V. **bronză**. Cf. fr. *bronzé*.

BRONZÍT s.n. Varietate de piroxen și oxid de fier, având culoarea brună-gălbuie, asemănătoare cu a bronzului. — Din fr. **bronzit**.

BROSCÁRITÁ, *broscație*, s.f. Denumire dată mai multor specii de plante erbacee acvatice cu flori hermafrodite, albe-verzii, dispuse în spice; notătoare (*Potamogeton natans*). — **Broscă** + suf. -*ăriță*.

BROSCÁREȘC, -**EÁSCÁ**, *broscărești*, adj. (Rare) Al broștelor (1), de broște; (rare) broștesc. — **Broscă** + suf. -*ăresc*.

BROSCÁRIE, *broscării*, s.f. Loc sau apă (stățătoare) cu multe broște; mulțime de broște. — **Broscă** + suf. -*arie*.

BROSCÁRITÁ, *broscăreț*, s.f. Plantă erbacee acvatice cu flori verzi; iarba-șarpelui, limba-apei (*Triglochin palustris*). — **Broscă** + suf. -*ăriță*.

BROSCÓI, *broscoi*, s.m. 1. Augmentativ al lui *broscă* (1). 2. Masculul broștei (1). 3. (Glumeț) Epitet dat unui copil mic. — **Broscă** + suf. -*oi*.

BROSCŪȚÁ, *broscuți*, s.m. (Rare) Pui (mascul) de broască (1). — Din **broscuță** (derivat regresiv).

BROSCŪȚÁ, *broscuțe*, s.f. Diminutiv al lui *broscă* (1). — **Broscă** + suf. -*uță*.

BROȘÁ, *broșez*, vb. I. Tranz. 1. A lega împreună colile sau foile unei broșuri, ale unei cărți, ale unui caiet etc. (punându-le într-o copertă moale). 2. A prelucra prin așchiere cu o broșă o piesă de metal, găurind-o sau șantund-o. — Din fr. **brocher**.

BROȘÁRE, *broșări*, s.f. Acțiunea de a broșa; broșat¹, legat¹. — V. **broșa**.

BROȘÁT s.n. Broșare. — V. **broșa**.

BROȘÁT², -**Á**, *broșăți*, -te, adj. (Despre broșuri, cărți, caiete etc.) Cu colile sau foile așezate și legate împreună (într-o copertă moale). — V. **broșa**.

BROȘÁ, *broșe*, s.f. 1. Bijuterie feminină prevăzută cu un ac, care se poartă prinsă de rochie, de haină etc. 2. Unealtă de așchiere cu tășuri multiple, folosită la prelucrarea suprafeței (interioare sau exterioare) a unor piese metalice. — Din fr. **broche**.

BROȘTÉSC, -**EÁSCÁ**, *broștești*, adj. (Rare) Broscăresc. — **Broscă** + suf. -*esc*.

BROȘŪRÁ, *broșuri*, s.f. Lucrare tipărită sub formă de carte, care cuprinde un număr redus de foi; filadă. ◊ (Înv.) Fasciculă. — Din fr. **brochure**.

BROȘURICÁ, *broșurele*, s.f. Diminutiv al lui *broșură*. [Pl. și: *broșurici*] — **Broșură** + suf. -*ică*.

BROTÁC, *brotaci*, s.m. (Zool.) Broatec. — Probabil refăcut din **brotăcel** (după modelul lui *gândăc* — *gândăcel* etc.).

BROTÁN, *brotani*, s.m. (Reg.) Broatec. — **Brot**[ac] + suf. -*an*.

BROTÁCÉL, *brotăcei*, s.m. 1. Diminutiv al lui *brotac*; răcănel. 2. (Omit.; rar) Florinte. — **Brotac** + suf. -*el*.

BROWNING, *browninguri*, s.n. Revolver cu încărcător automat. [Pr.: *bráuning*] — Cuv. engl.

BRR interj. **I**. Exclamație pe care o scoate cel căruia îi este frig; bruh. **2**. Exclamație care exprimă spaima. **3**. Exclamație care exprimă dezgustul sau greața. **II**. Exclamație cu care oile sunt îndemnate la mers. **III**. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetul tobei. — Onomatopoe.

BRUCELÓZÁ, *bruceloză*, s.f. Boală infecto-contagioasă a animalelor, transmisibilă la om prin alimentele provenite de la animalele bolnave și care se manifestă prin febră mare, transpirație, mărirea splinei etc. — Din fr. **brucellose**.

BRUCÍNÁ s.f. Alcaloid foarte toxic, extras din nuca vomică, cu proprietăți și utilizări în medicină și în farmacie. — Din fr. **brucine**.

BRŪDINÁ, *brudine*, s.f. (Reg.) Bac¹ (1). ◊ Taxă pentru trecerea apei pe un bac¹. Din sb. **bródina**.

BRŪDIU, -**IE**, *brudii*, adj. (Reg.) Tânăr, nevărstnic; *p. ext.* fără judecată; brudnic. [Acc. și: *brudiu*, -*ie*] — Et. nec.

BRŪDNIC, -**Á**, *brudnici*, -ce, adj. (Reg.) Brudiu. — **Brud**[iu] + suf. -*nic*.

BRUF, *brufuri*, s.n. (Reg.) Tencială aruncată pe perete cu mistria (și neîntinsă). — Et. nec.

BRUFŪÍ, *brufuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Reg.) A pune cu mistria pe perete un strat de bruf. 2. Fig. (Fam.) A brusca pe cineva. [Var.: **brufului** vb. IV] — **Bruf** + suf. -*ui*.

BRUFŪIÁLÁ, *brufuieli*, s.f. (Reg. și fam.) Faptul de a *brufui*. ◊ Bătaie dată cuiva. [Pr.: -*tu-ia-*. — Var.: **brufuluiálá** s.f.] — **Brufui** + suf. -*eală*.

BRUFŪTŪIRE, *brufuiri*, s.f. (Reg. și fam.) Acțiunea de a *brufui*. — V. **brufui**.
BRUFŪTULŪÍ vb. IV v. **brufui**.

BRUFŪTULŪIÁLÁ s.f. v. **brufui**.

BRUH interj. **Brr** (1). — Onomatopoe.

BRŪIÁ, *bruiex*, vb. I. Tranz. A perturba recepția unor semnale electromagnetice, a unei emisuni radiofonice. [Pr.: *bru-ia*] — Din fr. **brouiller**.

BRŪIÁJ s.n. Faptul de a bruiă. [Pr.: *bru-iaj*] — Din fr. **brouillage**.

BRŪIÁT, -**Á**, *bruiăți*, -te, adj. (Despre posturi de radioemisie) Perturbat prin zgomote. [Pr.: *bru-iat*] — V. **bruiă**.

BRŪIÉRE s.f. Acțiunea de a *bruiă*. [Pr.: *bru-ie-*] — V. **bruiă**.

BRŪIÓN, *bruiioane*, s.n. (Livr.) Ciornă, concept. [Pr.: *bru-ion*] — Din fr. **bruilion**.

BRUM s.n. Perturbație care poate să apară într-un sistem de transmisie audio, manifestându-se ca un zgomot de frecvență joasă, suprapus semnalului util. — Din germ. **Brummen**.

BRUMÁ, pers. 3 *brumează*, vb. I. (Rare) **I**. Intrans. A cădea brumă (1). **2**. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu brumă (1) sau cu ceva care seamănă cu bruma. — Din **brumă**.

BRUMÁR¹ s.m. (Pop.) Noiembrie. — **Brumă** + suf. -*ar*.

BRUMÁR² s.m. A doua lună (22 octombrie – 21 noiembrie) din calendarul republican francez (folosit în anii 1793–1806). — Din fr. **brumaire**.

BRUMÁT, -**Á**, *brumați*, -te, adj. 1. (Adesea fig.) Acoperit de brumă (1). **2**. (Rare) Brumăriu (1). **3**. (Despre fructe, *p. ext.* despre plante) Acoperit cu un strat de brumă (3). — V. **bruma**.

BRUMÁTIC, -**Á**, *brumatici*, -ce, adj. (Rare) Cu brumă; *p. ext.* frigos, geros. — **Brumă** + suf. -*atic*.

BRŪMÁ, *brume*, s.f. 1. Cristale fine de zăpadă care se formează noaptea (în anotimpurile de tranziție) prin înghețarea vaporilor de apă din atmosferă și care se depun pe plante, pe sol, pe obiecte. **2**. (Pop.) Chiciură. **3**. Strat fin, alburiu, care acoperă unele fructe (sau plante). **4**. Fig. Cantitate mică de... — Lat. **bruma**.

BRUMĂREA, *brumărele*, s.f. Numele a două plante erbacee ornamentale cu flori diferite și viu colorate și cu miros plăcut (*Phlox paniculata* și *drummondii*). — **Brumă** + suf. *-ărea*.

BRUMĂREL s.m. (Pop.) Octombrie; *p. ext.* sfârșitul lunii septembrie, luna octombrie și începutul lui noiembrie. — **Brumar**¹ + suf. *-el*.

BRUMĂRIȚĂ, *brumărite*, s.f. Numele a două specii de păsări sedentare, una de mărimea mierlei, cu gușa albă cu pete brune (*Prunella collaris*), cealaltă mai mică, cu gușa sură (*Prunella modularis*). — **Brumă** + suf. *-ăriță*.

BRUMĂRIU, -IE, *brumării*, adj. 1. De culoarea brumei (1), alb-cenușiu, brumat (2). 2. (În sintagmele *Prune brumării* = soi de prune acoperite cu brumă (3). *Oaie brumărie* = varietate de oaie cu lâna pestriță, albă și neagră. ♦ Care aparține acestor oi sau pielicelelor acestor oi. *Căciulă brumărie*. — **Brumă** + suf. *-ăriu*.

BRUMÓS, -OĂSĂ, *brumoși, -oase*, adj. (Livr.) Cețos, neguros. — Din fr. *brumeux*, lat. *brumosus*.

BRUN, -Ă, bruni, -e, adj., s.n. 1. Adj. Cafeniu-închis. 2. S.n. Culoare brună (1). 3. (Despre oameni) Care are pielea negricioasă și părul negru; brunet, oacheș. — Din fr. *brun*.

BRUNĂ, brunez, vb. I. Tranz. A acoperi pe cale chimică o piesă de oțel sau de cupru cu un strat de oxizi de culoare brună pentru a o feri de coroziune. — Din fr. *brunir*.

BRUNĂJ s.n. Brunare. ♦ (Concr.) Strat protector de oxizi care acoperă unele piese metalice în urma brunării. — **Bruna** + suf. *-aj*.

BRUNĂRE s.f. Acțiunea de a *bruna* și rezultatul ei; brunaj. — V. *bruna*.

BRUNĂT, -Ă, brunați, -te, adj. (Despre piese de oțel sau de cupru) Acoperit prin brunare cu un strat protector de oxizi de culoare închisă. — V. *bruna*.

BRUNCH, brunch-uri, s.n. Masă luată între micul dejun și prânz. [Pr.: *branc*] — Cuv. engl.

BRUNEL, (2) bruneluri, s.n. (Înv.) 1. Stofă de lână de culoare închisă, din care se confecționează încălțăminte. 2. Sortiment de brunel (1). — Din germ. *Brunelle*.

BRUNET, -Ă, bruneti, -te, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care are pielea (feței) de culoare negricioasă și părul negru; brun, oacheș. — Din fr. *brunet*. **BRUSC, -Ă, brusci, -e**, adj. (Adesea adverbial) Care se produce, se petrece pe neașteptate, subit, dintr-odată. — Din fr. *brusque*.

BRUSCĂ, bruschez, vb. I. Tranz. 1. A trata pe cineva cu asprime, fără menajamente; a rezezi; a brufui. ♦ A se purta violent cu cineva. 2. A grăbi, a forța desfășurarea unui proces, a unui eveniment. — Din fr. *brusquer*.

BRUSCĂRE s.f. Acțiunea de a *brusca* și rezultatul ei. — V. *brusca*.

BRUSCĂȚE s.f. Purtare sau atitudine aspră, grosolană, lipsită de menajamente față de cineva. — Din it. *bruschezza*.

BRUSTĂN, brustani, s.m. Plantă erbacee din familia compozeelor, cu flori galbene dispuse în capitule la vârful tulpinii și cu miros caracteristic plăcut (*Telekia speciosa*). — Cf. *brusture*.

BRŪSTUR s.m. v. *brusture*.

BRŪSTURE, brusturi, s.m. Numele mai multor plante erbacee cu frunze foarte mari și late, cu flori purpurii sau violet, dispuse în inflorescențe sferice și țepoase, folosite pentru proprietățile lor medicinale; lipan² (*Lappa*). [Var.: *brŭstur* s.m.] — Et. nec.

BRUT, -Ă, bruți, -te, adj. 1. (Despre materiale, obiecte etc.) Care se găsește în stare naturală, încă neprelucrat; care nu a fost încă transformat în produs finit. 2. (Despre greutatea mărfurilor) Care este socotit împreună cu ambalajul, vasul etc. în care se află; din care nu s-a scăzut daraua. 3. (Despre un venit) Care a fost socotit împreună cu cheltuielile, impozitele etc. aferente. — Din lat. *brutus*, fr. *brut*.

BRUTĂL, -Ă, brutali, -e, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Lipsit de delicatete, aspru, dur, violent; grosolan, necioplit. ♦ Care este direct, fără menajamente. *O sinceritate brutală*. — Din fr. *brutal*.

BRUTĂLITATE, brutalități, s.f. Fire, purtare, vorbă sau faptă brutală. — Din fr. *brutalité*.

BRUTALIZĂ, brutalizez, vb. I. Tranz. A trata pe cineva cu brutalitate; a maltrata. — Din fr. *brutaliser*.

BRUTALIZĂRE, brutalizări, s.f. Acțiunea de a *brutaliza*. — V. *brutaliza*.

BRUTĂR, brutari, s.m. Persoană care fabrică sau vinde pâine; jîmlbar. — **Brut** (reg. „pâine neagră”) + suf. *-ar*.

BRUTĂ, brute, s.f. Om foarte brutal. — Din fr. *brute*.

BRUTĂREASĂ, brutărese, s.f. Femeie care fabrică sau vinde pâine; soția brutarului; jîmlăreasă. — **Brutar** + suf. *-easă*.

BRUTĂRIE, (2) brutării, s.f. 1. Meseria de brutar. 2. Clădire în care se fabrică sau se vinde pâine; jîmlărie. — **Brutar** + suf. *-ie*.

BRŪTO adv. În total, fără a scădea daraua (dintr-o greutate), cheltuielile, impozitele etc. (dintr-un venit). — Din germ. *brutto*, it. *brutto*.

BUBALINĂ, bubaline, s.f. (La pl.) Vite cornute înrudite cu taurinele, cu capul mare, cu coarnele în formă de semilună, cu pielea groasă și cu părul negru; (și la sg.) animal care face parte din această specie. — Din fr. *bubaline*.

BUBĂȚ, bubaturi, s.n. (Pop.) Variolă. — Contaminare între *bubă* și [vârs]at.

BUBĂ, bube, s.f. 1. Nume generic dat umflăturilor cu caracter purulent ale țesutului celular de sub piele. ♦ Expr. *A umbla cu cineva ca cu o bubă coaptă* = a menaja pe cineva. (Fam.) *S-a spart buba* = s-a dat totul pe față; s-a dezvăluit totul.

♦ Compuse: (pop.) *bubă-neagră* = dalac; *bube-dulci* = bubulițe dese, de natură infecțioasă, care apar în special la copii, în jurul gurii, pe cap etc.; *buba-mânzului* = gurmă. ♦ (Pop.) Rană. 2. Fig. (Fam.) Punct slab, parte delicată, dificilă a unei probleme. ♦ Defect, defecțiune (a unui sistem tehnic). — Cf. ucr. *b u b a*.

BUBERIC, buherici, s.m. Plantă erbacee cu rizom noduros, cu frunze dințate și cu flori brune sau verzi-măslinii (*Scrophularia nodosa*). — Cf. bg. *bubrek* „rinichi”.

BUBIȚĂ, bubițe, s.f. Bubuliță. — **Bubă** + suf. *-iță*.

BUBOI, buboaie, s.n. Augmentativ al lui *bubă*; abces, furuncul. — **Bubă** + suf. *-oi*.

BUBÓN, buboaie, s.n. Inflamație a ganglionilor limfatici din regiunea inghinală, axilară etc., caracteristică ciumei, scarlatinei, bolilor venerice. — Din fr. *bubon*.

BUBÓNIC, -Ă, bubonici, -ce, adj. (În sintagma *Ciumă* (sau *pestă*) *bubonică* = ciumă (sau pestă) care se manifestă prin buboaie. — Din fr. *bubonique*.

BUBÓS, -OĂSĂ, buboși, -oase, adj. 1. Cu bube, plin de bube; buburos. 2. (Despre plante, fructe) Plin de umflături, de noduri, de creștături, de excrescențe. — **Bubă** + suf. *-os*.

BUBUI, pers. 3 búbuie, vb. IV. Intrans. (Despre tunete; *p. ext.* despre arme de foc sau alte surse de zgomot) A produce un zgomot înfundat și puternic, adesea repetat (prin ecou) la intervale scurte. — Formație onomatopoeică.

BUBUIRE, bubuiri, s.f. (Rar) Bubuit. — V. *bubui*.

BUBUIȚ s.m. Faptul de a *bubui*; zgomot înfundat și puternic produs de tunet, de arme de foc, de explozii etc.; bubuire, bubuitură. — V. *bubui*.

BUBUITOR, -OĂRE, bubuitori, -oare, adj. Care bubuie. [Pr.: *-bu-i*] — **Bubui** + suf. *-tor*.

BUBUITURĂ, bubuituri, s.f. Bubuit. [Pr.: *-bu-i*] — **Bubui** + suf. *-tură*.

BUBULIȚĂ, bublițe, s.f. Diminutiv al lui *bubă*; bubiță. — **Bubă** + suf. *-uliță*.

BUBURÓS, -OĂSĂ, buburoși, -oase, adj. Bubos (1). — **Bubă** + suf. *-uros*.

BUBURUZĂ, buburuze, s.f. Insectă mică de formă semisferică, cu elitrele roșii pătate cu șapte puncte negre; mămăruță, măriuță (1), boul-lui-Dumnezeu, boul-Domnului, boul-popii, paparugă (*Coccinella septempunctata*). — Et. nec.

BUC¹ s.m. (Reg.; în loc. adv.) *Într-un buc* = imediat, într-o clipă, foarte repede. — Et. nec.

BUC², s.n. (2) *buci*, s.m., (Reg.) 1. S.n. Pleavă rămasă după vânturarea semitelor de cânepă sau de in, după măcinarea boabelor de porumb etc. 2. S.m. (La pl.) Scame rămase de la melitarea și pieptănarea inului și a cânepii. — Cf. alb. *byk*.

BUCĂL, -Ă, bucali, -e, adj. Care ține de gură, privitor la gură, care se face cu gura, se ia pe gură, oral (1). ♦ Loc. adv. *Pe cale bucală* = (despre administrarea medicamentelor) pe gură, oral. — Din fr. *buccal*.

BUCĂȚĂ, (I) bucăți, (II) bucate, s.f. I. 1. Parte tăiată, ruptă, desfiată dintr-un corp solid, dintr-un întreg; fragment, dărab. ♦ (Determinat prin „de drum”, „de cale” sau presupunând această determinare) Distanță, porțiune. ♦ (Determinat prin „de vreme”, „de timp” sau presupunând această determinare) Interval, perioadă. ♦ (În limbajul comercial și în cel industrial) Exemplar, piesă, parte unitară dintr-un ansamblu, dintr-o mulțime de obiecte de același fel. ♦ Expr. *A vinde* (sau *a cumpăra*) *cu bucată* = a vinde (sau a cumpăra) cu amănuntul, în detaliu. *A plăti cu bucată* (sau, rar *bucată*) = a plăti munca după numărul de piese executate; a plăti în acord. *A face ceva din bucăți* = a confecționa, a încropi ceva din părți sau piese care provin din ansambluri diferite. *Om dintr-o bucată* = om integru. 2. Operă (sau fragment unitar) literară sau muzicală de dimensiuni relativ reduse. II. (La pl.) (Feluri de) mâncare. ♦ Expr. *A face (cuiva) bucată* = a face (cuiva) cu intenție un lucru neplăcut, un rău, a-i provoca o încurcătură. ♦ (Pop.) (Recoltă de) grâne, cereale. — Lat. *buccata*.

BUCĂ, buci, s.f. (Pop.) 1. Fesă. 2. Obraz (1). — Lat. *bucca* „gură”.

BUCĂLĂI, -ĂIE, bucălai, -aie, adj. Bucălat. — Cf. *b u c ă*.

BUCĂLĂIE, bucălăi, s.f., adj. (Oaie, capră, cățea) cu lâna albă și cu botul și extremitățile membrilor negre sau castaniu-închis. — **Bucă** + *laie*.

BUCĂLAT, -Ă, bucălați, -te, adj. (Care are obrazul) grășuț, durdulu, bucălai, bucăliu, busnat. — Cf. *b u c ă*.

BUCĂLĂIU, -IE, bucălii, adj. (Rar) Bucălat. — Contaminare între *bucălat* și *grășuliu, durdulu*.

BUCĂȚĂR, bucățari, s.m. Bărbat care are meseria de a găti mâncare. — **Bucată** + suf. *-ar*.

BUCĂȚĂREASĂ, bucățărese, s.f. Femeie care are meseria de a găti mâncare. — **Bucătar** + suf. *-easă*.

BUCĂȚĂRIE, bucățării, s.f. 1. Cameră (sau clădire) în care se gătește mâncarea; cuhnie; *p. ext.* totalitatea obiectelor, a mijloacelor care servesc la găteala mâncării. ♦ *Bucățărie de campanie* = vehicul prevăzut cu aparatul necesar preparării hranei calde pentru trupele aflate în deplasare. ♦ Fig. (Fam.) Totalitatea accesoriilor sau acțiunilor care servesc la susținerea unei demonstrații, la efectuarea unei lucrări după ce s-a stabilit ideea de bază. 2. Faptul de a pregăti mâncare; mod specific de a prepara mâncarea. — **Bucătar** + suf. *-ie*.

BUCĂȚĂRIOĂRĂ, bucățarioare, s.f. Diminutiv al lui *bucățărie* (1). [Pr.: *-ri-oa-*] — **Bucățărie** + suf. *-ioară*.

BUCĂȚĂRĂ, bucățuri, s.f. (Pop.) Îmbucătură. — Cf. *îmbucătură*.

BUCĂȚEA, bucățele, s.f. Bucățică. — **Bucată** + suf. *-ea*.

BUCĂȚEL, *bucăței*, s.m. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele inferioare răscute în formă de sul și cu flori roșietice sau violacee (*Agrostis canina*). — Din **bucătea** (prin substituire de suf.).

BUCĂȚELI, *bucătelesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A îmbucătăți. — Din **bucățele** (pl. lui *bucățică*).

BUCĂȚI, *bucățesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A îmbucătăți. — Din **bucată**.

BUCĂȚICĂ, *bucățele*, s.f. Diminutiv al lui *bucată*; *bucățea*. ◇ Expr. *Bucățică ruptă* (sau *tăiată*) sau *ruptă bucățică*, se spune despre o persoană care seamănă perfect cu unul din membrii familiei sale. ◆ Ceea ce servește (în cantitate mică) de mâncare. ◇ Expr. *A-și da (sau a-și lua) bucățica de la gură* = a da din puținel său, a fi foarte darnic sau altruist. *A-i lua (cuiva) bucățica din (sau de la) gură* = a lipsi (pe cineva) până și de strictul necesar traiului. — **Bucată** + suf. *-ică*.

BUCCINATOR, *buccinatori*, s.m. Mușchi facial cu ajutorul căruia poate fi expulzat, cu putere, aerul din plămâni. — Din fr. **buccinateur**.

BUCEĂ, *bucele*, s.f. 1. Mânson de metal montat între două piese; bucsă. ◆ Căptușeală de fontă din interiorul unui butuc de roată (de car, de camion etc.). 2. Scobitură într-o piesă de lemn, în care se îmbucă proeminența altei piese. — Lat. **bucella** „guriță”.

BUCELĂ, *bucelez*, vb. I. Tranz. (Rar) A monta o bucea, a căpțuși cu o bucea. — Din **bucea**.

BUCELĂRE, *bucelări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a bucela. — V. **bucela**.

BUCENTĂUR, *bucențauri*, s.m. Ființă fabuloasă, jumătate om, jumătate taur. [Pr.: *-ta-ur*] — Din fr. **bucenanteur**.

BUCHE, *buchi*, s.f. A doua literă din alfabetul chirilic; *p. gener.* literă; (de obicei la pl.) alfabet; cunoștințe elementare de scris și citit. ◇ Expr. *Bucea cărții* = exact ca în carte; în chip mecanic. *A fi (tot) la buchi* = a fi (tot) începător (la învățatură). *A nu ști buche* = a nu ști nimic (la învățatură). — Din sl. **buky**.

BUCHÉR, *bucheri*, s.m. 1. Persoană care învață ceva pe dinafară, fără a pricepe ce învață. 2. (Înv.) Persoană care se află cu învățătura abia la alfabet, care este începător la învățatură. — **Buche** + suf. *-ar*.

BUCHERĂLĂ s.f. (Fam.) Faptul de a silabisii (un text); *p. ext.* faptul de a învăța ceva pe de rost, în chip mecanic. — **Bucheri** + suf. *-eală*.

BUCHEREȘTE adv. (Rar) În felul bucherilor, ca bucherii. — **Bucher** + suf. *-ește*.

BUCHERÎ, *bucherisi*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A silabisii (un text). — Din **bucher**.

BUCHERIE s.f. (Rar și fam.) Învățătura elementară de scris și citit. — **Bucher** + suf. *-ie*.

BUCHET, *buchete*, s.n. 1. Mânunchi de flori aranjate (și legate) împreună. ◆ *p. gener.* Grup de obiecte de același fel puse împreună; grup de compuneri (literare, muzicale) publicate sau executate laolaltă. 2. Aromă (specifică) a vinurilor de calitate superioară. 3. Mică plantă erbacee cu flori violete-deschis sau albastru-purpuri (*Geranium pusillum*). — Din fr. **bouquet**.

BUCHETIÉRĂ, *buchetiére*, s.f. (Înv.) Florăreasă. [Pr.: *-ti-e-*] — Din fr. **bouquetière**.

BUCHETĚL, *buchetele*, s.n. Diminutiv al lui *buchet* (1). — **Buchet** + suf. *-el*.

BUCHINIȘT, *buchiniști*, s.m. (Livr.) Anticar? — Din fr. **bouquiniste**.

BUCHIRISÍ, *buchirisesc*, vb. IV. Tranz. și intranz. (Rar) A buchisi (2). — **Bucher** + suf. *-isi*.

BUCHISÁ vb. I v. **buchisi**.

BUCHISEĂLĂ, *buchiseli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (*se*) buchisi. — **Buchisi** + suf. *-eală*.

BUCHISÍ, *buchisesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) 1. Tranz., intranz. și refl. A face un lucru cu mare caznă și migală, fără spor. 2. Tranz. și intranz. A citi sau a învăța ceva cu efort și cu migală; a buchirisi. 3. Tranz. Fig. A bate pe cineva (dându-i pumni, ghionți). [Var.: **buchisá** vb. I] — Cf. **buche**.

BUCIARDĂ, *buciardez*, vb. I. Tranz. A prelucra cu buciarda piatra de construcție. — Din fr. **boucharde**.

BUCIARDĂRE s.f. Acțiunea de a buciarda. — V. **buciarda**.

BUCIARDÁT, *-Ă, buciardăți, -te*, adj. (Despre piatra de construcție) Prelucrat cu buciarda. — V. **buciarda**.

BUCIARDĂ, *buciarde*, s.f. Ciocan prevăzut pe fețele de izbire cu dinți sau caneluri, folosit pentru a imprima, prin lovire, puncte sau linii regulate pe fața pietrelor de construcție. — Din fr. **boucharde**.

BUCIN s.n. v. **bucium**¹.

BUCIUC, *buciucri*, s.n. (Înv.) Steag turcesc sau tătăresc, alcătuit dintr-o jumătate de coadă albă de cal fixată de o prăjină. — Din tc. **buçuk**.

BUCIUM¹, *buciume*, s.n. Instrument muzical de suflat în forma unui tub trononic foarte lung, făcut din coajă de tei, din lemn sau din metal și folosit în special de ciobani pentru chemări și semnale. [Var.: **búcin** s.n.] — Lat. **bucium**.

BUCIUM², *buciume*, s.n. (Pop.) 1. Trunchi sau buștean (de arbore); *spec.* butuc de viță-de-vie. 2. Butuc (al roții carului). — Et. nec.

BUCIUMĂ, *buciuma*, vb. I. Intranz. A sufla, a cânta, a da semnale din bucium¹. ◆ Tranz. Fig. A anunța, a vesti ceva. — Lat. **bucinare**.

BUCIUMĂRE, *buciumări*, s.f. Acțiunea de a buciuma și rezultatele ei. — V. **buciuma**.

BUCIUMĂȘ, *-Ă, buciumași, -e*, s.m. și f. Persoană care buciumă. — **Bucium**¹ + suf. *-aș*.

BUCIUMĂTOR, *-OĂRE, buciumători, -oare*, adj. (Rar) Care buciumă. — **Buciuma** + suf. *-ător*.

BUCLĂ, *bucle*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) răscui părul în bucle; a (*se*) cârlionța; a (*se*) ondula. 2. Tranz. A face o buclă firului de țesut pentru a forma un ochi de tricocat. — Din fr. **boucler**.

BUCLĂJ, *bucleje*, s.n. Totalitatea buclelor de pe pielea unui miel. ◆ Forma, mărimea și structura buclelor unei pielicele de miel. — Din fr. **bouclage**.

BUCLĂRE, *bucłări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) bucla. — V. **bucla**.

BUCLĂT, *-Ă, buclați, -te*, adj. (Despre păr) Cu bucle; cârlionțat, ondulat. — V. **bucla**. Cf. fr. **bouclé**.

BUCLĂ, *bucle*, s.f. I. 1. Șuviță de păr răscuită în spirală; zulf, cârlionț. 2. Porțiune de fir textil, răscuită în timpul tricotării, în formă de buclă (I I). II. 1. Curbă dintr-un drum în serpentină. ◆ Cot al unui curs de apă. 2. Piesă metalică pe care se fixează, prin îndoire, capătul unui cablu. 3. (Inform.) Secvență a instrucțiunilor unui program, repetabilă în execuție până la îndeplinirea condiției cerute. ◇ *Bucłă digitală* = aparat electronic folosit pentru redarea infinite a unei secvențe sonore înregistrate. — Din fr. **boucle**.

BUCLÉ, *bucleuri*, s.n., adj. invar. 1. S.n. Țesătură de bumbac, de lână, de fibră sintetică etc., cu aspect buclat; sortiment dintr-o astfel de țesătură. 2. Adj. invar. (Despre fibre și țesături) Cu firul creț sau cu noduri. 3. S.n. Fir creț. — Din fr. **bouclé**.

BUCLŪC, *bucłucuri*, s.n. 1. (Pop. și fam.) Situație neplăcută, încurcată, în care se află cineva; belea, încurcătură, necaz. ◆ Ceartă, discordie. 2. (Reg.; la pl.) Obiecte (neînsemnate, fără mare valoare) pe care le posedă cineva, care formează bagajul lui. [Var.: (reg.) **bucłuc** s.n.] — Din tc. **bokluk**.

BUCLUCĂȘ, *-Ă, buclucași, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care provoacă, creează buclucuri (1), care caută ceartă cu orice preț. — **Bucłuc** + suf. *-aș*.

BUCLĂVNĂ, *bucloavne*, s.f. (Înv.) Abecedă (cu caractere chirilice); *p. gener.* carte veche tipărită cu litere chirilice. — Din sl. **azúbukovino**.

BUCOLIC, *-Ă, bucolici, -ce*, adj., s.f. I. Adj. De păstor, păstoresc, pastoral; *p. ext.* de la țară, cămpenesc, rustic, idilic. 2. S.f. Mic poem pastoral; eglögă, idilă. — Din fr. **bucolique**, lat. **bucolica**.

BUCOLÍSM s.n. Caracter bucolic. — **Bucol**[ic] + suf. *-ism*.

BUCOVINÉAN, *-Ă, bucovineni, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Bucovina. 2. Adj. Care aparține Bucovinei sau bucovinenilor (1), privitor la Bucovina ori la bucovineni. — **Bucovina** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BUCOVINÉANCĂ, *bucovinec*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Bucovina. — **Bucovinean** + suf. *-că*.

BUCRĂNIU, *bucranii*, s.n. (Arhit.) Motiv ornamental reprezentând un cap de bou împodobit cu ghirlande de flori, panglici etc. — Din fr. **bucrane**.

BUCSÁU s.m. Arbust ornamental din familia leguminoaselor, cu ramuri lungi, verzi-albastrii, cu frunze simple și cu flori mari, galbene, plăcut mirositoare (*Spartium junceum*). — Cf. lat. **buxus**.

BÚCSÁ, *bucșe*, s.f. Bucea (1). — Din ucr. **buksa**.

BUCȘÍ, *bucșesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A îndesa, a umple până la refuz. 2. A-l podidi (sângele). — Et. nec.

BUCURĂ, *búcur*, vb. I. Refl. 1. A simți bucurie, a fi cuprins de bucurie; (înv.) a se îmbucura. ◆ Tranz. A produce cuiva o bucurie, o satisfacție. 2. A dispune de..., a avea la îndemână. ◆ A fi foarte căutat, a provoca interes. 3. (Peior.) A râvni la...; a încerca să profite de... — Cf. alb. **bukur**.

BUCUREȘTEÁN, *-Ă, bucureșteni, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul București. 2. Adj. Care aparține municipiului București sau bucureștenilor (1), referitor la București ori la bucureșteni. — **București** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BUCUREȘTEÁNCĂ, *bucureștenec*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul București. — **Bucureștean** + suf. *-că*.

BUCURÍE, *bucurii*, s.f. 1. Sentiment de mulțumire vie, de satisfacție suflătoare. ◇ Loc. adv. *Cu bucurie* sau *cu toată bucuria* = (foarte) bucurios. 2. (Concr.) Ceea ce bucură (1) pe cineva. — **Bucura** + suf. *-ie*.

BUCURÓS, *-OASĂ, bucueroși, -oase*, adj. 1. Care este cuprins de bucurie, care reflectă bucuria; *p. ext.* vesel. ◇ Expr. *A fi mai bucueros să...* (sau *când... dacă...*) = a prefera să... 2. (Adesea adverbial) Care face ceva cu plăcere, din toată inima. ◆ (Adverbial, reg.; ca termen de politețe) Cu plăcere! mă rog! — **Bucura** + suf. *-os*.

BUCVÁRIU, *bucvarii*, s.n. (Înv.) Bucovărnă. — Din sl. **bukvarii**.

BUDĂ, *budez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A ține la distanță, a-și exprima nemulțumirea (față de cineva) printr-o atitudine indiferentă sau morocănoasă. — Din fr. **bouder**.

BUDALĂ s.m. (Înv.) Om prost, nătărău. — Din tc. **budala**.

BUDÁNĂ, *budane*, s.f. (Reg.) Butoi cu capacitate mare; zăcătoare (II I). — **Budăi** + suf. *-ană*.

BÚDÁ, *bude*, s.f. (Reg.) 1. Construcție de lemn, în pădure, în care locuiesc tăietorii de arbori. 2. Prăvălioară. 3. Closet (rudimentar). [Pl. și: *buzi*] — Din rus., pol., ung. **buda**.

BUDĂI, *budăie*, s.n. (Reg.) 1. Vas din doage, de forma unui trunchi de con, în care se păstrează laptele, se duc bucatele la câmp, se țin băuturi etc. 2. Trunchi scobit, întrebuințat ca ghizd la fântână. — Din magh. **bödön**.

BUDGET s.n. v. **buget¹**.

BUDGETĂR, -Ă adj. v. **bugetar**.

BUDIHĂCE, *budihace*, s.f. (Reg.) Monstru, pocitanie. — Et. nec.

BUDINCĂ, *budinci*, s.f. 1. Preparat culinar făcut din făină (sau paste făinoase), orez, ouă, lapte etc., adesea îndulcit, și copt în cuptor. 2. Mâncare făcută din legume (taiate mărunț), brânză etc. coapte în cuptor. — Din fr. **pudding, pouding**, engl. **pudding**.

BUDISM s.n. Religie apărută în India în sec. VI-V î.H., a cărei întemeiere este atribuită lui Buddha și care predică mântuirea prin ieșirea din samsara și posibilitatea de a ajunge la nirvana prin efort propriu. — Din fr. **bouddhisme**.

BUDIST, -Ă, *budiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține budismului, privitor la budism. 2. S.m. și f. Adept al budismului. — Din fr. **bouddhiste**.

BUDOĂR, *budoare*, s.n. Cameră intimă a unei femei. — Din fr. **budoir**.

BUF¹ interj. Cuvânt care imită zgomotul înfundat produs de căderea unui obiect tare, de o lovitură sau de o explozie. — Onomatopee.

BUF² s.n. Numele unei figuri la jocul de arșice. — Et. nec.

BUF³, -Ă, *bufi*, -e, adj. (Despre comedii) Cu un caracter comic exagerat. ♦ (Despre opere muzicale) Care este compus în genul liric ușor. ♦ (Despre actori sau cântăreți) Care s-a specializat în interpretarea unor roluri comice de comedie sau de operă muzicală *bufă³*; (despre roluri) specific comediei sau operei muzicale *bufe³*. — Din fr. **bouffe**.

BUFĂNT, -Ă, *bufanți*, -te, adj. (Despre îmbrăcăminte sau despre părți ale ei) Înfoiat, larg, cu bufă. — Din fr. **bouffant**.

BUFĂ, *bufe*, s.f. (Rar) Cută îndoită, fald la un obiect de îmbrăcăminte. — Cf. it. **buffa**.

BUFET, *bufete*, s.n. 1. Dulap de sufragerie sau de bucătărie în care se țin vesela, tacămurile etc. 2. Local mic sau loc special amenajat unde se servesc mâncăruri (reci), băuturi etc. 3. Mâncare (rece) și băutură servite la un bufet (2). — Din fr. **buffet**.

BUFETIER, -Ă, *bufetieri*, -e, s.m. și f. Persoană care conduce un bufet (2) sau servește la un bufet. [Pr.: -i-er] — Din fr. **buffetier**.

BUFÉU, *bufeuri*, s.n. Senzație de căldură intensă întâlnită în disfuncții vegetative, în special în cursul menopauzei. ♦ Aer care iese pe gură. ♦ Mișcare bruscă și trecătoare, acces, răbufnire. — Din fr. **bouffée**.

BUFLÉI, *buflei*, s.m. (Fam. și glumeț) Copil sau pui de animal gras, dolofan. — Et. nec.

BUFNĂ, *bufne*, s.f. (Ornit.; rar) Bufniță. [Var.: **búhnă** s.f.] — Formație onomatopeică.

BUFNEĂLĂ, *bufneli*, s.f. (Rar) Bufnitură. — **Bufni** + suf. -*ea*lă.

BUFNET, *bufnete*, s.n. Bufnitură. — **Bufni** + suf. -*et*.

BUFNÎ, *bufnesc*, vb. IV. 1. Intranz. A produce un zgomot înfundat (prin cădere, izbire, explozie etc.). 2. Intranz. (În expr.) *A bufni în (sau de) răs (ori plâns)* sau (tranz.) *a-l bufni răsul (ori plânsul)* = a începe să râdă (sau să plângă) brusc, zgomotos, fără să se poată stăpâni. 3. Intranz. A bombăni supărat, rău dispus. 4. Tranz. A izbi cu putere. 5. Intranz. A da buzna, a se năpusti; a izbucni. — **Buf¹** + suf. -*ni*.

BUFNIRE, *bufniri*, s.f. Acțiunea de a *bufni* și rezultatul ei. — V. **bufni**.

BUFNÎT s.n. Bufnitură. — V. **bufni**.

BUFNITURĂ, *bufnituri*, s.f. Faptul de a *bufni*; zgomot înfundat produs de o cădere, izbire, explozie etc.; bufnît, bufnet, bufneală. — **Bufni** + suf. -*tură*.

BUFNIȚĂ, *bufnițe*, s.f. Cea mai mare pasăre răpitoare de noapte, având penajul de culoare brună-ruginie cu dungi negre și galbene, cap mare și ochi galbeni-portocalii mari, apropiați unul de altul, cu smocuri lungi de pene la urechi; bou-de-noapte, buhă, bufnă (*Bubo bubo*). — **Bufnă** + suf. -*iță*.

BUFÓN, -Ă, *bufoni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Personaj comic (pitic sau cocoșat), care întreține o atmosferă de veselie la curțile suveranilor sau ale seniorilor; măscărici, neban. ♦ Personaj comic într-o piesă de teatru. ♦ (Peior.) Persoană care face pe alții să râdă prin glume, gesturi caraghioase etc., care este obiect de batjocură într-o societate. 2. Adj. (Rar) Comic, caraghios, grotesc. — Din fr. **bouffon**.

BUFONĂ, *bufonez*, vb. I. Intranz. A spune sau a face bufonerii. — Din fr. **bouffonner**.

BUFONĂDĂ, *bufonade*, s.f. (Rar) Bufonerie. — Din it. **buffonata**.

BUFONERIE, *bufonerii*, s.f. Vorbă, glumă, gest de un comic grotesc; bufonadă. — Din fr. **bouffonerie**.

BUFT, *bufturi*, s.n. (Reg.) Pântece, burtă (de animal sau de om). — Et. nec.

BUFTEA, *buftea*, s.m. și f. (Fam. și glumeț) Om sau copil gras. — **Buf¹** + suf. -*ea*.

BUGED, -Ă, *bugezi*, -de, adj. (Reg.; despre obrazul oamenilor) Buhăit, umflat, puhav. [Var.: **búget**, -ă adj.] — Lat. ***buccidus** (<*bucca*).

BUGET¹, *bugete*, s.n. Evidența veniturilor și repartizarea lor pe categorii de cheltuieli dintr-o anumită perioadă (de obicei un an) ale unui stat, organizații, familii etc. [Var.: (rar) **bugét** s.n.] — Din fr. **budget**.

BUGET², *ă* adj. v. **buged**.

BUGETĂR, -Ă, *bugetari*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține bugetului¹, privitor la buget¹, prevăzut în buget¹, de buget¹. ♦ *Instituție bugetară* = instituție ale cărei cheltuieli sunt acoperite în întregime sau parțial de la buget¹. *An (sau exercițiu) bugetar* = perioadă de timp (de un an) pentru care se întocmește și se execută bugetul¹ unui stat. 2. S.m. și f. Persoană dintr-o instituție bugetară. [Var.: (rar) **budgetăr**, -ă adj.] — Din fr. **budgetaire**.

BUGETIVÓR, -Ă, *bugetivóri*, -e, adj. (Peior.) Care trăiește în mod parazitant din bugetul¹ statului. — Din fr. **budgetivore**.

BÚGLĂ, *bugle*, s.f. Trompetă din piele care emite un sunet mai moale și mai plăcut decât cel emis de corn. ♦ (La pl.) Nume generic dat instrumentelor de suflat de alamă. — Din fr., engl. **bugle**.

BUH s.n. (Pop. și fam.; în expr.) *A-i merge (sau a i se duce cuiva) buhul* = a ajunge să fie foarte cunoscut (pentru faptele sale, de obicei reprobabile); a se spune despre cineva că... — Et. nec.

BUHAI, (I) *buhai*, s.m. (II) *buhaiuri*, s.n. I. S.m. 1. (Zool.; reg.) Taur. 2. Compus: *buhai-de-baltă* = bou-de-baltă. 3. Plantă erbacee cu două sau trei frunze mari, ovale și flori verzi-gălbui dispuse într-un spic (*Listera ovata*). II. S.n. Instrument muzical popular dintr-o putinică cu fundul de piele, prin care trece un smoc de păr de cal care se trage cu degetele umezite, producând astfel un sunet asemănător cu mugetul unui taur. [Pl. și: (II) *buhaie*] — Din ucr. **buhaj**.

BŪHAV, -Ă adj. v. **puhav**.

BŪHĂ, *buhe*, s.f. 1. (Ornit.) Bufniță. 2. (Entom.; în compusele) *Buha-semănăturilor* = fluture mic de noapte, de culoare cenușie, care dăunează semănăturilor (*Agrotis segetum*); *buha-verzei* = fluture nocturn de culoare cenușie, ale cărui larve distrug varza, conopida, sfecla etc. (*Mamestra brassicae*). — Formație onomatopeică.

BUHĂI¹, *buhăiesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se umfla la față (de boală, de băutură, de somn etc.); a se puhăvi. — Din **buhav**.

BUHĂI², *buhăi*, vb. IV. Intranz. (Reg.) 1. A țipa, a urla; a plânge cu glas tare. 2. (Fam.) A tuși. [Prez. ind. și: *buhăiesc*] — Din **buhai**.

BUHĂIĂLĂ¹, *buhăieli*, s.f. (Pop.) Faptul de a *se buhăi¹*. — **Buhăi¹** + suf. -*ea*lă.

BUHĂIĂLĂ², *buhăieli*, s.f. (Reg.) Faptul de a *buhăi²*. — **Buhăi²** + suf. -*ea*lă.

BUHĂIȚ, -Ă, *buhăiți*, -te, adj. (Pop.; despre oameni, despre fața lor etc.) Umflat (de boală, de băutură, de somn etc.); puhav, buhos (2), buged. — V. **buhăi¹**.

BŪHNĂ s.f. v. **bufnă**.

BUHÓS, -OĂSĂ, *buhoși*, -oase, adj. (Pop.) 1. Ciufulit, zbârlit; cu părul zbârlit (ca bufnița). 2. (Rar) Buhăit. — **Buhă** + suf. -*os*.

BUHŪR, (2) *buhururi*, s.n. (Înv.) 1. Stofă fină. 2. Sortiment dintr-o astfel de stofă. — Din tc. **buhur**.

BUHURDĂR, *buhurdaruri*, s.n. (Înv.) Vas (de metal) folosit la afumat cu miresme. — Din tc. **buhurdar**.

BUHUȘĂN, -Ă, *buhușeni*, -e, s.m., adj. 1. Persoană originară sau locuitor din orașul Buhuși. 2. Adj. Care aparține orașului Buhuși sau buhușenilor (1), privitor la orașul Buhuși ori la buhușeni. — **Buhuși** (n.pr) + suf. -*ean*.

BUHUȘĂNCĂ, *buhușence*, s.f. Femeieoriginară sau locuitoare din orașul Buhuși. — **Buhușean** + suf. -*că*.

BUI, *buie*, vb. IV. Intranz. (Reg.) A da năvală, a năvăli, a se inghesui. — Cf. sb. *bujați*.

BUIÁC, -Ă, *buieci*, -ce, adj. (Reg.) 1. Care trăiește bine, răsfațat. 2. Zburdalnic, nebanatic; nechibzuit. — Din sl. **bujakŭ**.

BUIANDRŪG, *buiandrugi*, s.m. Element de construcție alcătuit dintr-o grindă de beton armat, de zidărie, de metal sau de lemn, așezată deasupra unei porți, a unei uși, a unei ferestre etc. pentru a susține porțiunea de zidărie de deasupra acestora. — Et. nec.

BUICI vb. IV. v. **buieci**.

BUIECI, *buiecesc*, vb. IV. Intranz. (Reg.; despre plante și vite) A se dezvolta, a crește peste măsură (în dauna rodului). [Pr.: *bu-ie-*. — Var.: **buieci** vb. IV] — Din **buiac**.

BUIESTRĂȘ, *buiestrași*, adj., s.m. (Cal) care merge în buiestru (1); buiestru (2). — **Buiestru** + suf. -*aș*.

BUIÉSTRU, -IĂSTRĂ, *buiestri*, -stre, s.m., s.n., adj. 1. S.n. Mers al calului sau al altor animale în timpul căruia pașii se fac cu picioarele din aceeași parte. 2. Adj., s.m. Buiestraș. 3. Adj. Nărvaș; neastămpărat, zburdalnic. — Et. nec.

BUIMĂC, -Ă, *buimăci*, -ce, adj. Amețit (de somn, de beție, de frică etc.); zăpăcit, năuc; buimăcit, buimatic. — Et. nec.

BUIMĂȚIC, -Ă, *buimățici*, -ce, adj. (Rar) Buimac. — **Buim[ac]** + suf. -*atic*.

BUIMĂCEĂLĂ, *buimăceli*, s.f. Buimăcire. — **Buimăci** + suf. -*ea*lă.

BUIMĂCĂI, *buimăcesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină buimac. — Din **buimac**.

BUIMĂCĂIRE, *buimăciri*, s.f. Faptul de a (se) *buimăci*; buimăceală. — V. **buiimăci**.

BUIMĂCĂȚI, -Ă, *buimăcăți*, -te, adj. Buimac. — V. **buiimăci**.

BUIURDISI, *buiurdisesc*, vb. IV. Tranz. (Inv.) A transmite oficial un ordin, o cerere, o plângere etc. unei autorități inferioare; a întări printr-un decret. [Pr.: *bu-iar-*] — Din *buiurdium* (inv. „decret” < tc.).

BÚJDA, *bujde*, s.f. (Reg.) Cocioabă. — Et. nec.

BÚJDÍ, *bujdesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. (Reg.) A țâșni, a năvăli. — Cf. magh. *buzdólni*.

BÚJENIȚĂ, *bujenite*, s.f. (Reg.) Carne afumată. — Din ucr. *buženycja*.

BÚJIE, *bujii*, s.f. Piesă prevăzută cu doi electrozi între care se produce scânteia electrică necesară aprinderii amestecului carburant din motoarele cu explozie. — Din fr. *bougie*.

BÚJÓR, *bujori*, s.m. **1.** Nume dat unor plante erbacee, dintre care una (numită și *bujor de grădină*) are flori mari, roșii, roz sau albe, iar alta (numită și *bujor de câmp*) are flori roșii ca sângele (*Paeonia*). ♦ *Bujor românesc* = specie de bujor ocrotită de lege, cu tulpina înaltă de 50–80 cm și cu flori mari sângerii (*Paeonia peregrina*, var. *romantica*). ♦ Fig. Roșeață naturală a obrajilor. **2.** Compus: *bujor-de-munte* = smirdar. — Din bg. *božur*.

BÚJORĂȘ, *bujorași*, s.m. Bujorel (**1**). — *Bujor* + suf. *-aș*.

BÚJOREL, *bujorei*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *bujor*; bujoraș. **2.** Mică plantă erbacee cu frunze lunguete și ovale și cu flori mari, purpurii; gemănăriță (*Orchis paphionacea*). — *Bujor* + suf. *-el*.

BÚLĂ, *bule*, s.f. **1.** Bășică de aer sau de gaz aflată în masa unui lichid sau a unui solid. **2.** Sferă, glob (mic) de metal, de sticlă etc. **3.** (În Antichitate și în Evul Mediu) Pecete de aur, de argint sau de plumb, care se atașa unui act pentru a-l autentifica; *p. ext.* act care purta o astfel de pecete. ♦ *Bulă papală* = act oficial emis de papă. **4.** (Med.) Colecție circumscrisă de serozitate întâlnită la nivelul pielii; flictenă. **5.** (Inform.; în sintagma) *Bulă magnetică* = mic domeniu magnetizat al cărui creare și mișcare pe un suport permite realizarea unei memorii de mare capacitate. — Din fr. *bulle*, lat. *bulla*.

BULB, *bulbi*, s.m. **1.** Tulpină (subterană) metamorfozată a unor plante, cu axul în formă de disc, de care sunt prinse frunze în formă de tunici sau solzi suprapuși (în care se depun substanțe de rezervă), cu un înveliș membranos uscat. **2.** (Anat.) Dilatație ovală sau circulară a unui vas, conduct ori a unei formații anatomice compacte. ♦ *Bulb pilos* = partea terminală, umflată, a rădăcinii firului de păr. *Bulb rahidian* = segment inferior al creierului, în forma unei umflături, situat între măduva spinării și protuberanța creierului. *Bulbii ochilor* = globii ochilor. *Bulb aortic* = dilatație a arterei aorte situată la ieșirea din inimă, existentă la pești și la batracieni. **3.** Obiect, umflătură etc. care are forma unui bulb (**1**). — Din fr. *bulbe*, lat. *bulbus*.

BULBĂR, *-Ă, bulbari*, *-e*, adj. **1.** (Bot.) Referitor la bulb (**1**). **2.** (Anat.) Referitor la bulbul rahidian. — Din fr. *bulbaire*.

BULBIFÉR, *-Ă, bulbiferi*, *-e*, adj. (Bot.) Care produce bulbi (**1**). — Din fr. *bulbifère*.

BULBIFÓRM, *-Ă, bulbiformi*, *-e*, adj. Care este în formă de bulb (**1**). — Din fr. *bulbiforme*.

BULBÍL, *bulbili*, s.m. Lăstar mic cu frunzișoare ca niște solzi cărnosi, care se formează pe tulpină sau lângă rădăcina unor plante. — Din fr. *bulbille*.

BULBOĂCĂ, *bulboace*, s.f. (Reg.) Văltoare. — Cf. bulbu c.

BULBOANĂ, *bulboane*, s.f. Adâncitură într-un râu, unde apa formează un vârtej; vâltoare, bulboacă. — Cf. bulbu c.

BULBÓS, *-OĂSĂ, bulboși, -oase*, adj. (Bot.) **1.** Care are bulb (**1**). **2.** De forma unui bulb (**1**). — *Bulb* + suf. *-os*.

BULBUC, *bulbuci*, s.m. **I. 1.** Bășică de apă, de săpun, de spumă, de aluat (când dospește) etc. **2.** Corp sferic (ca o bășică). **II. 1.** Plantă erbacee toxică din familia ranunculaceelor, cu flori mari globuloase de culoare galbenă, cu vinișoare verzi pe dinafară, răspândită în regiunile de munte și ocrotită de lege (*Trollius europeaeus*). **2.** (La pl.) Plantă erbacee din familia campanulaceelor, viguroasă și înaltă până la un metru, cu flori mari, albastre, care crește prin păduri (*Campanula trachelium*). — Formație onomatopeică.

BULBUCĂ, *bulbuc*, vb. **I. 1.** Refl. și tranz. A face ochii mari, a-i deschide tare (de mirare, uimire, spaimă etc.); a (se) holba. **2.** Intrans. și refl. (Despre apă, la pers.) A face bulbuci, a (se) bulbuci. — Cf. bulbu c.

BULBUCĂȚ, *-Ă, bulbucați, -te*, adj. leșit în afară, formând o proeminență, umflat. ♦ (Despre ochi) Larg deschis, holbat. — V. *bulbuca*.

BULBUCĂȚURĂ, *bulbucături*, s.f. Proeminență rotunjită, protuberanță. — *Bulbuca* + suf. *-ătură*.

BULBUCĂLĂ, *bulbuceli*, s.f. Faptul de a (se) bulbuci; zgomot produs de apă, când face bulbuci (**I 1**). ♦ (Concr.) Mulțime de bulbuci (**I 1**). — *Bulbuci* + suf. *-eală*.

BULBUCÍ, pers. **3** *bulbucește*, vb. IV. Intrans. și refl. (Despre apă) A face bulbuci (**I 1**); a (se) bulbuca (**2**). — Din *bulbuca*.

BÚLCĂ, *bulci*, s.f. (Reg.) Franzelă; chiflă. — Din ucr. *bulka*.

BÚLDOG, *buldogi*, s.m. Rasă de câini cu trupul îndesat, cu cap mare, bot turtit, falca de jos proeminentă și cu labe scurte și groase; mops. [Acc. și: *buldóg*] — Din fr. *bouledogue*.

BULDÓZER, *buldozere*, s.n. **1.** Mașină alcătuită dintr-un tractor pe șenile, prevăzută în față cu o lamă puternică, folosită pentru săparea și nivelarea terenurilor,

pentru transportarea pe distanțe mici a pământului, deszăpezirea șoselelor etc. **2.** Presă orizontală de matrișat și de îndoit la cald. — Din engl., fr. *bulldozer*, rus. *bul'dozer*.

BULDOZERÍST, *-Ă, buldozeriști, -ste*, adj., s.m. (Muncitor calificat) care conduce un buldozer (**1**). — *Buldozer* + suf. *-ist*.

BULEÁNDRĂ, *bulendre*, s.f. (Pop. și fam.) Haină veche, ruptă, ponosită; fleandură. ♦ (La pl.) Lucruri vechi și fără valoare. ♦ Fig. Termen injurios pentru o femeie imorală. — Et. nec.

BULÉT, *buleți*, s.m. Denumire dată articulației gleznei calului, situată între chișită și osul fluierului. — Din fr. *boulet*.

BULETÍN, *buletine*, s.n. **1.** (Urmat de determinări) Scurt comunicat, raport, anunț sau notă oficială care conține informații de actualitate și de interes public. *Buletin de știri. Buletin meteorologic.* ♦ Adevărîță eliberată de o autoritate pentru a atesta ceva. *Buletin de analize medicale.* ♦ Nume dat unei publicații periodice cu scurte dări de seamă, studii și informații de specialitate etc. **2.** (Adesea cu determinarea „de identitate”) Act oficial care atestă identitatea unei persoane. **3.** (În sintagma) *Buletin de vot* = imprimat cuprinzând numele candidaților și siglele partidelor, folosit în exercitarea dreptului la vot. — Din fr. *bulletin*.

BULEVÁRD, *bulevarde*, s.n. Arteră urbană de mare circulație, de obicei plantată pe margini cu arbori. — Din fr. *boulevard*.

BULEVARDIÉR, *-Ă, boulevardieri, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. De boulevard. ♦ Fig. (Despre opere dramatice) Superficial, ușor, amuzant, de mică valoare. **2.** S.m. și f. (Fam.) Boulevardist. [Pr.: *-di-er*] — Din fr. *boulevardier*.

BULEVARDÍSM s.n. Atitudine boulevardieră. — *Bulevard* + suf. *-ism*.

BULEVARDÍST, *-Ă, boulevardisti, -ste*, s.m. și f. (Fam.) Om plimbăreț, care bate toată ziua bulevardele; derbedeu, haimana; boulevardier (**2**). — *Bulevard* + suf. *-ist*.

BULFÉU, *bulfete*, s.n. Fiecare dintre cele două specii care leagă partea de sus a jugului de policioară. — Din magh. *béfla*.

BULGÁR, *-Ă, bulgari, -e*, s.m. adj. **1.** S.m. (La pl.) Populație turcică, așezată la sfârșitul sec. VII în regiunea de Nord-Est a Bulgariei de astăzi, unde, în sec. VII–IX, a fost asimilată de slavi; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. **2.** S.m. Persoană care face parte din populația Bulgariei sau este originară de acolo. **3.** Adj. Care aparține Bulgariei sau bulgarilor (**1**), privitor la Bulgaria ori la bulgari; bulgăresc. ♦ (Substantivat, f.) Limba bulgară. — Din sl. *blǫgarinŭ*.

BÚLGÁR, *bulgári*, s.m. Bucată compactă dintr-o materie solidă oarecare, mai ales de pământ; grunz. [Var.: *búlgăre* s.m.] — Et. nec.

BULGÁRĂȘ, *bulgărași*, s.m. Diminutiv al lui *bulgăr*. — *Bulgăr* + suf. *-aș*.

BÚLGÁRE s.m. v. *búlgăr*.

BULGÁREȘC, *-EÁSCĂ, bulgărești*, adj. Bulgar (**3**). — *Bulgar* + suf. *-esc*.

BULGÁREȘTE adv. Ca bulgarii (**2**); în limba bulgară. — *Bulgar* + suf. *-ește*.

BULGÁRÍ, *bulgăresc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) **1.** A arunca cu bulgări în cineva. **2.** A acoperi cu lut scheletul de nuiele împletite al unui grajd, al unei colibe etc. — Din *bulgăr*.

BULGÁRIE, *bulgării*, s.f. (Reg.) Grădină sau teren cultivat cu zarzavat. — *Bulgar* + suf. *-ie*.

BULGÁROÁICĂ, *bulgároaice*, s.f. Femeie care face parte din populația Bulgariei sau este originară de acolo. — *Bulgar* + suf. *-oaică*.

BULGÁRÓS, *-OÁSĂ, bulgároși, -oase*, adj. (Rar) Plin cu bulgări. — *Bulgar* + suf. *-os*.

BULGŪR s.n. (Reg.) Grâu măcinat mare, rășnit sau pisat; croupe de grâu.

♦ Măncare gătită din acest grâu. — Din tc. *bulgar*.

BULHÁC, *bulhace*, s.n. (Reg.) Băltoacă. — Et. nec.

BULIBĂȘĂ, *bulibași*, s.m. Conducător al unei cete de țigani. — Din *bulucbașa*.

BULICHÉR, *bulichere*, s.n. (Reg.) Cuțit mare și lung; cuțit stricat, care nu taie. — Cf. magh. *b u g y l i „briceag”*.

BULÍMIC, *-Ă, bulimici, -ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de bulimie. — Din fr. *boulimique*.

BULIMÍE s.f. Stare patologică manifestată prin foame excesivă, continuă. — Din fr. *boulimie*.

BULÍN s.n. v. *bulină*.

BULÍNĂ, *buline*, s.f. **1.** Capsulă în care se pune un medicament sub formă de praf; cașetă; *p. ext.* praful medicamentos împreună cu capsula lui. **2.** Petec rotund de hârtie dată pe o parte cu gumă arabică, cu care se lipește plicuri, dosare etc. **3.** Desen rotund imprimat pe țesături. [Var.: *bulín* s.n.] — Din ngr. *bulini*.

BULÍNĂȚ, *buline*, s.f. Parămă pentru manevrarea pânzelor inferioare ale unei nave cu pânze. — Din fr. *bouline*.

BULIÓN, (**1, 2**) *bulionuri*, (**3**) *bulioane*, s.n. **1.** Pastă conservată de pătlăgele roșii. **2.** (Rar) Supă de carne servită fără zarzavat sau paste făinoase. **3.** Mediu lichid obținut din carne sau din vegetale și folosit pentru culturile de micro-organisme. [Pr.: *-li-on*] — Din fr. *bouillon*, rus. *bul'on*.

BULL-FINCH, *bull-finch-uri*, s.n. Obstacol la alergările de cai, care constă dintr-un zid cu niuele deasupra sau dintr-un zid de o anumită înălțime. [Pr.: *búlfinc*] — Din engl., fr. *bull-finch*.

BULÓN, *buloane*, s.n. Tijă cilindrică, cu sau fără cap, prevăzută cu filet la unul sau la ambele capete și care servește la asamblarea a două piese. — Din fr. *boulon*.

BULONĂ, *bulonez*, vb. I. Tranz. A îmbina două piese, două organe de mașini etc. cu ajutorul unor buloane. — Din fr. **boulonner**.

BULONAJ, *bulonaje*, s.n. Bulonare. — Din fr. **boulonnage**.

BULONĂRE s.f. Acțiunea de a *bulona*. — V. **bulona**.

BULONAT, -Ă, *bulonați*, -te, adj. Cu buloane. — V. **bulona**.

BULÚC, *bulucuri*, s.n. 1. Număr mare de oameni strănsi la un loc; droaie, gloată.

♦ (Adverbal) În masă, în rânduri străne, cu grămada; unul peste altul, înghesuindu-se; repede, iute. 2. (În Evul Mediu, în Moldova și în Țara Românească) Unitate militară tactică având aproximativ efectivul unei companii; bulucbășie; *p. ext.* ceată de oameni înarmați. — Din tc. **bölük**.

BULUCBĂȘĂ, *bulucbași*, s.m. Comandant de buluc (2). — Din tc. **bölük başı**.

BULUCBĂȘIE, *bulucbășii*, s.f. (Înv.) Buluc (2). — **Bulucbașă** + suf. *-ie*.

BULUCEĂLĂ s.f. Faptul de a se *buluci*. — V. **buluci**.

BULUCI, *bulucesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se îmbulzi (1), a se îngământi. — Din **buluc**.

BULUGHINĂ, *bulughine*, s.f. (Reg.) Cartof. — Et. nec.

BULUMĂCI, *bulumaci*, s.m. Stâlp de susținere sau grindă de lemn care se întrebunțează la case, la porți, la spalier de vii etc. — Et. nec.

BULVÁN s.m. v. **bălván**.

BULVERSĂ, *bulversze*, vb. I. Intrans. A răsturna cu totul, a întoarce pe dos, a pune în dezordine; a modifica, a reinnoi, perturbând. ♦ Fig. A zăpăci, a tulbura, a dezorienta. — Din fr. **bouleverser**.

BULVERSĂRE, *bulversări*, s.f. Acțiunea de a *bulversa*. — V. **bulversa**.

BULVERSÁT, -Ă, *bulversăți*, -te, adj. 1. (Despre lucruri) Care se află în dezordine. 2. Fig. (Despre oameni) Zăpăcit, năucit; dezorientat. — V. **bulversa**.

BULZ, *bulzi*, s.m. 1. (Pop.) Cocoloș. ♦ Cocoloș de mămăligă caldă în care s-a pus brânză de oaie sau urdă. 2. (Tehn.) Ansamblu de piese de chereștea obținute prin debitarea unui buștean și așezate astfel încât să reconstituie trunchiul. [Pl. și: (n.) *bulzuri*] — Cf. alb, b u l e z.

BULZIȘ adv. (Reg.) Înghesuit unul lângă altul. — **Bulz** + suf. *-iș*.

BULZIȘOR, *bulzișori*, s.m. Diminutiv al lui *bulz*. — **Bulz** + suf. *-ișor*.

BUM interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o detunătură de armă, de o lovitură înfundată sau de o cădere. — Onomatopee.

BUMĂȘCĂ, *bumăști*, s.f. (Înv.) Bancoată (rusească). — Din rus. **bumajka**.

BUMB, *bumbi*, s.m. 1. Nasture. 2. Mic ornament arhitectural de formă sferică. 3. Dispozitiv cu care se leagă coarda la unele instrumente cu coarde. — Cf. magh. g o m b.

BUMBÁC, (1) s.m., (2, 4) s.n., (3) *bumbacuri*, s.n. 1. S.m. Plantă textilă din familia malvaceelor, de origine tropicală și subtropicală, cu flori galbene sau roșietice și cu fructele capsule, care conțin numeroase semințe acoperite cu peri pufoși (*Gossypium*). 2. S.n. Fibră textilă obținută, prin egrenare, de pe semințele bumbacului (1). ♦ (Pop.) Vată. ♦ Expr. *A avea bumbac în urechi* = a nu auzi bine. ♦ Fir răscuit de bumbac (2), întrebunțat la țesut sau la cusut. ♦ Țesătură din fire de bumbac (2). ♦ *Bumbac mercerizat* = fir sau țesătură de bumbac (2) tratat cu diverse soluții spre a căpăta luci. 3. Sortiment de bumbac (2). 4. S.n. (În sintagma *Bumbac colodiu* = substanță explozivă pe bază de nitroceluloză. — Din. sb. **bumbak**, bg. **bubak**.

BUMBARĂ s.f. v. **cumbara**.

BUMBAȘIR s.m. v. **mumbașir**.

BUMBĂCĂR, *bumbăcari*, s.m. (Rar) Lucrător care se ocupă cu scărmanatul și torsul firelor de bumbac (2); negustor de țesături de bumbac. — **Bumbac** + suf. *-ar*.

BUMBĂCĂRIȚĂ, *bumbăcarițe*, s.f. Numele mai multor specii de plante erbacee cu flori brune-roșietice sau verzi-negricioase, cu fructul acoperit de peri mătăsoși, asemănători bumbacului (1) (*Eriophorum*); lânărică. — **Bumbac** + suf. *-arițe*.

BUMBĂCĂREASĂ, *bumbăcărese*, s.f. (Rar) Lucrătoare care se ocupă cu scărmanatul și torsul firelor de bumbac. — **Bumbăcar** + suf. *-easă*.

BUMBĂCĂRIE¹, *bumbăcării*, s.f. 1. Întreprindere textilă sau secție dintr-o întreprindere textilă în care se prelucurează bumbacul (2). 2. Produse confecționate din bumbac (2); cantitate mare de țesături de bumbac. 3. Teren plantat cu bumbac (1). — **Bumbac** + suf. *-ărie*.

BUMBĂCĂRIE² s.f. Meseria bumbăcarului. — **Bumbăcar** + suf. *-ie*.

BUMBĂCĂLĂ, *bumbăceli*, s.f. (Reg.) Bumbăcit. ♦ Fig. (Fam.) Bătaie zdravănă. — **Bumbăci** + suf. *-eală*.

BUMBĂCĂL S.N. Ață de bumbac mercerizat (întrebunțată pentru broderie). — **Bumbac** + suf. *-el*.

BUMBĂCÍ, *bumbăcesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A vătui¹. ♦ Fig. (Fam.) A bate zdravăn pe cineva. — Din **bumbac**.

BUMBĂCÍT s.n. (Reg.) Faptul de a *bumbăci*; vătuire, bumbăceală. — V. **bumbăci**.

BUMBEN adv. (Reg.; în expr.) *A dormi bumben* = a dormi adânc. *A rămâne bumben* = a rămâne nemieșcat, țepăn. — Et. nec.

BUMBURÉZ, *bumburezi*, s.m. (Reg.) 1. Grăunte; bob de mazăre, de fasole etc. 2. Plantă erbacee cu spice de culoare brun-închis; bumbuşor (II 2) (*Schoenus nigricans*). — Cf. b u m b, b u b u r u z á.

BUMBUȘOR, *bumbuşori*, s.m. I. (Pop.) Năsturaș. II. (Bot.; reg.) 1. Bănuț (2) (*Bellis perennis*). 2. (Bot.) Bumburez (2). — **Bumb** + suf. *-uşor*.

BUMERANG, *bumeranguri*, s.n. Armă de lemn îndoit în formă de unghi obtuz, folosită de populația băștinașă a Australiei, care, aruncată, revine la locul de aruncare dacă n-a atins ținta. — Din fr. **bumerang**.

BUN, -Ă, (I-VIII) *buni*, -e, adj., s.m. și f., (IX) *bunuri*, s.n., (X) adv. I. Adj. Care prezintă calitățile necesare prin natura, funcția, destinația sa. 1. Care face în mod obișnuit bine altora, care se poartă bine cu alții; binevoitor. ♦ Expr. *Bun la inimă* = milostiv. *Bun, rău* = oricum ar fi. (Substantivat) *Bun și rău* = toată lumea (fără deosebire), oricine. ♦ Îndatoritor, amabil. ♦ Expr. *Fii bun!* = te rog! ai bunătatea! 2. Care se achită de obligațiile morale și sociale; corect, cuvințios; frumos, milos. ♦ Loc. adv. (Substantivat) *Cu buna* = cu vorbe bune; de bunăvoie. ♦ Expr. *Sfat bun* = îndemnul înțelept, util, folositor. *A fi* (sau *a ajunge*, *a încăpea* etc.) *în* (sau *pe*) *mâini bune* = a fi sau a ajunge la o persoană de încredere. *A pune o vorbă bună* sau *un cuvânt bun* (pentru cineva) = a interveni pentru cineva, a susține pe cineva. ♦ Compuse: *bun-simț* = decentă; *bună purtare* = comportare conformă normelor morale și educației; *certificat de bună-purtare* = a) (ieșit din uz) certificat în care se atestă purtarea corectă a cuiva într-un serviciu, în școală etc.; b) fig. recomandate orală sau laudă adusă cuiva; *bună-cuviință* = politețe. 3. (Despre copii) Cuminte, ascultător, îndatoritor; care are grijă de părinți. 4. Caracteristic omului mulțumit, vesel, bine dispus. ♦ Expr. *A fi în toane bune* = a fi vesel, bine dispus.

II. Adj. 1. Care face sau prinde bine; plăcut, satisfăcător, agreabil. ♦ Expr. *A i-o face bună* sau *a-i face* (cuiva) *una bună* = a-i provoca cuiva o supărare. *Una bună* = o întâmplare deosebită, spirituală, o nostimădă. *A o păți bună* = a avea necaz. (Ir.) *Bună treabă!* = frumos! halal! n-am ce zice! *Na-ți-o bună!* = asta-mi mai lipsea! asta-i acum! *Na-ți-o bună că ți-am dres-o* (sau *frânt-o*), se spune atunci când ai dat de o situație dificilă sau inoportună. 2. (Despre mâncăruri și băuturi) Gustos, apetisant, ales. ♦ Expr. *Poamă bună*, se spune despre un om de nimic, neserios, despre un derbedeu sau despre o femeie imorală. ♦ Compus: *bun-gust* = simț estetic, rafinement. 3. Bogat, abundent, îmbelșugat. 4. (Despre miros) Frumos, plăcut, agreabil. 5. Liniștit, tihnit, fără griji; fericit. *Viață bună*. ♦ (În formule de salut sau de urare) *Bună dimineața!* *Bună ziua!* *Bună seara!* *Noapte bună!* ♦ Compus: (Bot.) *bună-dimineața* = zorea. III. Adj. 1. Potrivit, apt pentru un anumit scop; *p. ext.* care-și îndeplinește bine menirea. ♦ Expr. (Adesea substantivat) *Bun de țipar* (sau *de imprimat*) = aprobare dată de autor, de editură, de redacție sau de alți beneficiari pe țiparul de corectură sau de probă, după care începe imprimarea tirajului. *Bun pentru...* = valabil pentru... 2. (Despre organele corpului sau despre funcțiunile lor) Care funcționează bine. ♦ Expr. *Bun de gură* = limbut. *Bun de mână* = îndemănatic, abil. 3. (Despre îmbrăcăminte și încălțăminte) Care nu este uzat; *p. ext.* nou, de sărbătoare. 4. De calitate superioară; *p. ext.* de preț, scump, nou. ♦ Veritabil, autentic; pur. ♦ Expr. *A o lua de bună* = a crede cele spuse; a lua (ceva) în serios. *A o ține* (una și) *bună* = a susține un lucru cu încăpăținare. *A ști una și bună* = a se încăpățâna în susținerea unui punct de vedere. 5. (Despre bani) Care are putere de circulație. IV. Adj. Înzeștrant, talentat, priceput; *p. ext.* dibaci, abil, iscusit. V. Adj. 1. Folositor, util; avantajos, rentabil. ♦ Expr. *La ce bun?* = la ce folosește? ♦ (Despre timp, fenomene atmosferice etc.) Favorabil, prielnic; frumos. 2. (În basme și superstiții) Prevestitor de bine. ♦ Expr. *A nu-i fi* (*de-)* *buna cuiva* = a(-i) prevesti ceva neplăcut, rău. VI. Adj. 1. Zdrăvăn, puternic, strânsic. ♦ Considerabil, mare. ♦ Loc. adv. *În bună parte* = în măsură importantă. *O bună bucată* sau *o bucată bună* (*de timp, de loc* etc.) = o parte însemnată (de timp, de loc. etc.). 2. Întreg, plin; deplin; *p. ext.* mai mult decât..., și mai bine. ♦ Compuse: *bună-credință* s.f. = a) obligație de comportare corectă pe care părțile trebuie s-o respecte la încheierea și la executarea contractelor sau, în cazul statelor, a tratatelor; b) convingere a unei persoane că acționează în temeiul unui drept și conform cu legea sau cu ceea ce se cuvine; sinceritate, onestitate; (loc. adj.) *de bună-credință* = sincer, cinstit. 3. (În expr.) *Într-o bună zi* (sau *dimineață*) = cândva, odată; pe neașteptate. VII. Adj. (Despre legături de rudenie) De sânge, adevărat. *Tată bun*. ♦ *Vâr bun* sau *vară bună* = vâr primar sau vară primară. ♦ (Despre prieteni, vecini etc.) Apropiat; devotat. ♦ Nobil, ales. VIII. S.m. și f. (Înv. și pop.) Bunic, bunică. IX. S.n. 1. Ceea ce este util sau necesar societății sau individului pentru a-i asigura existența, bunăstarea, bogăția. ♦ Obiect sau valoare care are importanță în circulația economică. 2. (Mai ales la pl.) Tot ce posedă cineva; avut, proprietate, avere; bogăție, avuție. ♦ *Bunuri de consum* = bunuri materiale destinate consumului personal sau social; obiecte de consum. 3. Element al patrimoniului unei persoane, care poate consta dintr-un lucru (*bun corporal*) sau dintr-un drept (*bun necorporal*). ♦ *Bune oficii* = intervenție a unui stat pentru determinarea altor state în vederea rezolvării pe cale pașnică, prin tratative a diferendelor dintre acestea. 4. Calitate, virtute. 5. (Rar) Rezultat, rod, folos. 6. (La pl.) (Ec.) *Bunuri economice* = mărfuri și servicii care satisfac nevoile și care există în cantități limitate. X. Adv. (Exprimă o aprobare) Bine, da, așa. — Lat. **bonus**.

BUNA VESTIRE n.pr. f. Numele sărbătorii creștine (25 martie) închinată vestirii nașterii lui Isus Hristos; blagovestie. — **Bună** + **vestire** (după sl. *blagovštenije*).

BUNA s.f. (Înv.) Varietate de cauciuc sintetic. — Din germ. **Buna** (denumire comercială).

BUNA VESTIRE n.pr. f. Numele sărbătorii creștine (25 martie) închinată vestirii nașterii lui Isus Hristos; blagovestie. — **Bună** + **vestire** (după sl. *blagovštenije*).

BUNĂOARĂ adv. De exemplu, de pildă, cum ar fi, să zicem. [Var.: **bunioară** adv.] — **Bună + oară**.

BUNĂSTĂRE s.f. Situație materială bună, prosperă; prosperitate. [Gen. -dat.: *bunăstării*] — **Bună + stare** (după germ. *Wohlstand*).

BUNĂTATE, (**I 3, II**) *bunății*, s.f. **1.** Înșușirea de a fi bun, înclinarea de a face bine; *p. ext.* îndurare, milă, blândețe; bunețe. **2.** Bunăvoință, amabilitate. ♦ Expr. *Ai bunătațe* (sau *bunătătea*) ori *fă bunătațe (să...)* = te rog, fii bun (să...).

3. Faptă bună, binefacere. **4.** Gust bun, plăcut. **II.** (Concr.) **1.** (La pl.) Mâncare sau băutură (foarte) bună. **2.** (Mai ales la pl.) Lucru de calitate (foarte) bună. **3.** (La pl.) Averi, bogății. — Lat. **bonitas, -atis**.

BUNĂVOIE s.f. (În loc adv.) De bunăvoie sau de bunăvoia mea (sau ta etc.) = nesilit de nimeni, din inițiativă proprie; de la sine, singur. — **Bună + voie**.

BUNĂVOINȚĂ s.f. **1.** Purtare sau atitudine binevoitoare față de cineva; îngăduință. **2.** Tragere de inimă; răvnă, zel, sărg. [Gen. -dat.: *bunăvoinei*] — **Bună + voință** (după lat. *benevolentia*).

BŪNCĂR, *buncăre*, s.n. **1.** Construcție alcătuită dintr-un recipient de oțel, de beton etc. și un schelet de susținere, destinată depozitării temporare a unor materiale granulare. **2.** Cutie metalică destinată depozitării pieselor la mașinile-unelte în vederea prelucrării lor. **3.** Compartiment amenajat pe nave pentru depozitarea combustibilului (cărbuni). **4.** Mic adăpost blindat; cazemată. — Din germ. **Bunker**.

BUNCEĂG, *bunceaguri*, s.n. (Reg.) **1.** Îngrămădire de trunchiuri căzute, crengi uscate și ierbărie. **2.** Covor de mușchi. — Cf. sb. *bunca*.

BUND, *bunduri*, s.n. (Livr.) Asociație, confrerie; confederație (în Germania și Elveția). — Din germ. **Bund**.

BŪNDĂ, *bunde*, s.f. (Pop.) **1.** Haină lungă și largă de postav, îmblănită, purtată de bărbați; burcă¹; blană mare făcută din piei de oaie, întrebuițată de țărani ca îmbrăcăminte de iarnă. **2.** Pieptar (I). — Din magh. **bunda**.

BUNDIȚĂ, *bundițe*, s.f. **1.** (Pop.) Diminutiv al lui *bundă*. **2.** (Bot.; în compusul *Bundița-vântului* = plantă erbacee cu flori violete-purpuri, care crește prin fânețe, pe câmpuri, pe dealuri (*Pholomis pungens*)). — **Bundă + suf.** -iță.

BUNĒL, *bunei*, s.m. (Fam.) Bunic. — **Bun + suf.** -el.

BUNĒTE, *buneți*, s.f. (Reg.) Bunătate. — **Bun + suf.** -ețe.

BUNGALŌW, *bungalow-uri*, s.n. Locuință din lemn sau din împletitură de restie, fără etaj, înconjurată de verande și de vegetație. ♦ Casă de vacanță, din materiale ușoare, construită în locuri pitorești. [Pr.: *bungaloū*] — Din engl. **bungalow**.

BUNGĒT, *bugeturi*, s.n. (Reg.) Pădure sau porțiune de pădure deasă și întunecoasă; desiș. [Acc. și: *buget*] — Cf. alb. *bunk*.

BUNGHINĒ, *bunghinesc*, vb. IV. Intrans. (Fam.) A migăli. — Et. nec.

BUNIC, *bunici*, s.m. **1.** Tatăl tatălui sau al mamei; bun (VIII), bunel, băb. **2.** (La pl.) Părinții părinților; *p. ext.* strămoși. **3.** (Reg.) Termen cu care se adresează cineva unui om bătrân. — **Bun + suf.** -ic.

BUNICĂ, *bunici*, s.f. **1.** Mama tatălui sau a mamei; mamaie, mamă-mare, buniță, bună (VIII), băță, iacă². ♦ Expr. (*Pe*) *când era bunica fată (mare)* = demult. **2.** (Fam.) Termen cu care se adresează cineva unei femei bătrâne. — **Bună + suf.** -ică.

BUNICĒL, *îcĂ*, *bunicei*, -ele, adj. Bunișor. — **Bun + suf.** -icel.

BUNICŪȚĂ, *bunicuțe*, s.f. Diminutiv al lui *bunică*. — **Bunică + suf.** -uță.

BUNIOĂRĂ adv. v. **bunăoară**.

BUNISŌR, *-oĂRĂ*, *bunișori*, -oare, adj. Diminutiv al lui *bun*; bunuț, bunichel. — **Bun + suf.** -ișor.

BUNIȚĂ, *bunițe*, s.f. (Pop.) Bunică. — **Bună + suf.** -iță.

BUNT, *bunturi*, s.n. (Înv. și reg.) Conspirație; răscoală. — Din pol., rus. **bunt**.

BUNTĂȘ, *buntași*, s.m. (Înv. și reg.) Conspirator, rebel. — **Bunt + suf.** -aș.

BUNŪȚ, *-Ă*, *bunuți*, -e, adj. (Fam.) Bunișor. ♦ Expr. *bun-bunuț* = foarte bun. — **Bun + suf.** -uț.

BUR, *-Ă*, *burī*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populație în Africa de Sud constituită din urmașii coloniștilor europeni, în special olandezi, stabiliți aici în sec. XVII; (la sg.) persoană care face parte din această populație. **2.** Adj. Care aparține burilor (I), privitor la burī. — Din engl. **Boer**, germ. **Bur**.

BURĂ¹, pers. **3 burează**, vb. I. Intrans. A ploua mărunț și des; a burnița, a țărâi. — Din *bură*.

BURĂ², *burez*, vb. I. Tranz. **1.** A astupa cu un material de buraj (argilă, nisip etc.) spațiul gol, neocupat de explozie, dintr-o gaură de mină sau dintr-o sondă de minare. **2.** A îndesa balastul sub traversele unei linii de cale ferată. — Din fr. **bourrer**.

BURĂCĂ, *burăci*, s.f. (Reg.) Negură groasă, deasă. — Cf. *bură*.

BURĂJ s.n. Burare. — Din fr. **bourrage**.

BURANGĒC s.n. v. **burgangic**.

BURĂRE, *burări*, s.f. Acțiunea de a *bură*²; buraj. ♦ *Burarea căii* = îndesare manuală sau cu mijloace mecanizate a balastului sub traversele unei linii de cale ferată. — V. **bură**².

BURĂȚ, *burate*, s.n. Aparat format dintr-o sită centrifugă, folosit pentru cernerea făinii de cereale. — Din fr. **burat**.

BURĂȚEC s.m. v. **buratic**.

BURĂȚIC, *burățici*, s.m. (Reg.) Broatec. [Var.: **burățec** s.m.] — Contaminare între *bură* și *broatec*.

BURĂ s.f. Ploaie mărunță și deasă (însoțită de ceață); burniță, burnițeală, buroaică. — Cf. sb. *bură*.

BURĂBĂ, *burbe*, s.f. Rămășiță sau drojdie rezultată după limpezirea mustului, constituită din pielețe, bobite sfărâmate, codițe etc. — Din fr. **bourbe**.

BURCĂ¹, *burci*, s.f. (Reg.) Bundă (I). — Din ucr. **burka**.

BURCĂ², *burci*, s.f. (Reg.) Turtă din mălai care se coace pe vatră, în spuză. — Et. nec.

BURCUȘOĂRĂ, *burcușoare*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *burcă*¹. — **Burcă**¹ + suf. -ușoară.

BURDĂC, *burdace*, s.n. (Reg.) Urcior cu gura strâmtă și cu dop. — Et. nec. Cf. *bărdac*.

BURDIHĂN s.n. v. **burduhan**.

BURDŪF, *burdufuri*, s.n. **1.** Sac făcut din piele netăbăcită, uneori din stomacul unui animal (capră, oaie, bivol), în care se păstrează sau se transportă brânză, făină, apă etc. ♦ Expr. *Burduf de carte* = foarte învâțat; tobă de carte. *A lega* (pe cineva) *burduf* = a lega (pe cineva) foarte strâns, încât să nu se poată mișca; a lega fedeleș, a lega cobză. (Reg.) *A da pe cineva în burduful dracului* = a nu se mai interesa de cineva. *A se face burduf* (de *mâncare*) = a mânca foarte mult, a se ghiftui. **2.** Sac făcut din stomacul vitelor sau din piele de miel ori de ied, în care se înmagazinează aerul la cimpoi, la armonică etc. **3.** Îneltoare de piele pentru picioare la trăsurile descoperite. ♦ *Bocanci cu burduf* = bocanci cu limba netăiată, prinsă de restul încălțăminte; bocanci făcuți dintr-o singură bucată. **4.** Îneltoare elastică de piele, pânză etc. a spațiului de comunicație dintre două vagoane de călători. ♦ Garnitură de piele sau de cauciuc prin care se leagă două conducte dintr-un motor. **5.** Bășică (I) uscată, care, pe vremuri, se întrebuița în loc de geam. **6.** (Reg.) Burduhan. **7.** (Reg.) Copcă în gheață. [Var.: **burdŭv**, **burdŭh**, **burdŭș** s.n.] — Et. nec.

BURDŪH s.n. v. **burduf**.

BURDUHĂN, *burduhane*, s.n. (Pop. și fam.) Stomacul animalelor rumegătoare; burduf (6); *p. ext.* burtă (1); bărdan. [Var.: **burdihán** s.n.] — **Burduh** + suf. -an.

BURDUHANŌS, *-OĂSĂ*, *burduhănoși*, -oase, adj. (Pop.: adesea substantivat) Burtos. — **Burduhan** + suf. -os.

BURDUHŌS, *-OĂSĂ*, *burduhoși*, -oase, adj. (Pop.) Burtos. — **Burduh** + suf. -os.

BURDŪȘ s.n. v. **burduf**.

BURDUȘĂLĂ, *burdușeli*, s.f. (Rar) Faptul de a (se) burduși. — **Burduși** + suf. -eală.

BURDUȘĒL, *burdușele*, s.n. Burduf (I) mic. — **Burduș** + suf. -el.

BURDUȘĒ, *burdușesc*, vb. IV. (Fam.) **1.** Tranz. A umple ceva ca pe un burduf (I); a îndesa, a ticși. ♦ Refl. (Rar; despre ape) A se umfla. **2.** Refl. (Despre tenuală sau varul de pe pereți, despre placajul unei mobile etc.) A se scoroji, a se coșcovi. **3.** Tranz. Fig. (Fam.) A bate zdravăn pe cineva. — Din **burduș**.

BURDUȘĒRE, *burdușiri*, s.f. (Fam.) **1.** Acțiunea de a *burduși*. **2.** Deformare accidentală a unui perete de tablă, cu formarea unei convexități. — V. **burduși**.

BURDUȘĒȚ, *-Ă*, *burdușii*, -te, adj. (Fam.) **1.** Îndesat, ticșit. **2.** Scorojit, coșcovit. — V. **burduși**.

BURDŪV s.n. v. **burduf**.

BURELĒȚ s.m. v. **burlet**.

BURĒȚ s.n. **1.** Fir de mătase naturală, gros și neregulat, obținut prin macerarea specială a unor gogoși. **2.** Țesătură de mătase fabricată din acest fir; *p. ext.* țesătură de bumbac cu fir gros, noduros și poros. — Din fr. **bourrette**.

BURĒȚE, *bureți*, s.m. **1.** (Bot.) Nume generic dat unor ciuperci; spongie. ♦ Expr. (Fam.) *Doar n-am mâncat bureți* = doar n-am înnebunit! **2.** (În sintagma *Burete-de-mare* = (la pl.) încrengătură de nevertebrate marine, fixate de stânci, cu formă variată și cu scheletul constituit din spicule și bastonașe silicioase sau calcaroase (*Spongiaria*); (și la sg.) animal din această încrengătură; spongiar. ♦ Scheletul poros al acestui animal (sau obiect similar fabricat din cauciuc, material plastic), care, datorită proprietății de a absorbi lichidele, se întrebuițează la ștersul tablei de scris, la spălat etc. — Lat. ***boletis** sau refăcut din *bureți* (pl. lui **buret(u)* < lat. *boletus*).

BUREȚĒRĂ, *buretiere*, s.f. Cutiută care conține un burete (ud). — **Burete** + suf. -ieră.

BUREȚŌS, *-OĂSĂ*, *buretoși*, -oase, adj. Care are proprietatea de a suge lichidele, care seamănă cu structura buretelui-de-mare; spongios. — **Burete** + suf. -os.

BURĒZĂ, *bureze*, s.f. Mașină de lucru folosită pentru îndesarea balastului sub traverse (burarea căii). — Din fr. **bourreuse**.

BURG, *burguri*, s.n. Castel medieval; cetate, așezare fortificată, cu caracter militar sau administrativ; oraș medieval; *p. ext.* oraș vechi. — Din fr. **bourg**.

BURGHĒZ, *-Ă*, *burghezi*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Creat de burghezie, referitor la burghezii, propriu acesteia, purtând caracterul ei; care face parte din burghezie. ♦ *Burghezo-democratic* = (despre o mișcare, un regim politic, o revoluție) care urmărește lichidarea completă a relațiilor feudale. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din burghezie; ♦ *Mic-burghез* = a) persoană care face parte din mica

burghezic; **b)** *fig.* persoană cu vederi înguste; filistin. **3.** (În orânduirea feudală) Orașean, târgoveț. [Pl. și: *burgheji*] — Din it. *borghese*.

BURGHEZÍ, *burghezesc*, vb. IV. Refl. (RAR) A se îmburghezi. — Din *burghez*.

BURGHEZÍE, *burghezii*, s.f. 1. Categorie legată preponderent de economia urbană care deține capitalul și pârghiile de decizie în societate. ♦ (În Evul Mediu; cu sens colectiv) Locuitorii de la orașe; populația orașelor, târgoveți; orașenime. **2.** (În sintagma *Mica burghezic* = parte a burgheziei (1) formată din micii producători, micii comercianți, funcționari etc. — Din it. *borghesia*.

BURGHEZÍME s.f. (RAR) Burghezic; mulțime de burghezi. — *Burghez* + suf. *-ime*.

BURGHÍÁS, *burghiási*, s.m. (Entom.) Firezar. [Pr.: *-ghi-aș*. — Var.: (reg.) *burghiés* s.m.] — *Burghiu* + suf. *-aș*.

BURGHÍERE s.f. Operație de executare a unei găuri cu ajutorul burghiului. — Din *burghiu*.

BURGHÍÉS s.m. v. *burghiás*.

BURGHÍU, *burghie*, s.n. Unealtă ascuțită de oțel în formă de spirală, care, prin mișcări de înșurubare, servește la găurirea cilindrică a materialelor; șfredel. ♦ *Burghiu de foraj* = unealtă de foraj în formă de bară, cu capătul ca o elice, care se adaptează la perforatorul mecanic. — Din tc. *burgu*, bg., sb. *burgija*.

BURGRÁV, *burgravi*, s.m. (În Germania, în Evul Mediu) Titlu dat conducătorului unui burg; persoană care purta acest titlu. — Din fr. *burgrave*.

BURGÚND, *-Á,* *burgunzi*, *-de*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Burgundia. **2.** Adj. Care aparține Burgundiei sau burgunzilor (1), privitor la Burgundia ori la burgunzi. — De la *Burgundia* (n. pr.).

BURHÁL, *burhaie*, s.n. (RAR) **1.** Ceață (rară) care se ridică după ploaie. **2.** Ploaie deasă și rece de toamnă. — Contaminare între *burá* și *buhai* („ceață, burá”, puțin folosit).

BURÍC, *burice*, s.n. **1.** Orificiu abdominal prin care trece cordonul ombilical la fetus; cicatrice rămasă în mijlocul abdomenului după căderea cordonului ombilical; ombilic. ♦ *Fig.* Mijloc, centru. ♦ Expr. *Buricul pământului* = centrul pământului. *A se crede* (sau *a se socoti*) *buricul pământului* = a se crede (sau a se socoti) cel mai important dintre toți. ♦ Cordonul ombilical prin care fetusul primește hrană din corpul mamei. **2.** (În sintagma *Buricul degetului* = vârful degetului. **3.** Compus: *buricul-apei* = plantă erbacee cu flori mici, albe sau roșietice, dispuse în umbelă (*Hydrocotyle vulgaris*). — Lat. **umbilicus* (= *umbilicus*), prin deglutinare; un — *buric*.

BURÍU, *burie*, s.n. (Înv. și reg.) Butoiaș cu capacitate de peste 100 l, în care, în gospodăriile țărănești, se păstrează de obicei țuica sau oțetul. — Din bg. *burija*.

BURJÚI, *burjui*, s.m. (Înv.) Burghez. — Din rus. *burjui*.

BURLÁC, *burlaci*, s.m. (Adesea adjectival) Bărbat necăsătorit; celibatar, holtei¹, becher. — Din rus. ucr. *burlak*.

BURLÁN, *burlane*, s.n. Tub de tinichea, de fontă etc. prin care se scurge apa de la jgheaburile acoperișului. ♦ Jgheab prin care se scurge apa dintr-un izvor, dintr-o cișmea etc. ♦ Tub cilindric de tinichea sau de olane, prin care trece fumul din sobă în coș; urlói. ♦ Tub de beton, de fontă etc. din care se fac canale, utilaje pentru exploatarea minieră etc. — Cf. tc. b o r u.

BURLÁCI, *burlăcesc*, vb. IV. Intrans. (RAR) A duce viață de burlac; holtei². — Din *burlac*.

BURLÁCÍE s.f. Viață de burlac; holteie. — *Burlac* + suf. *-ie*.

BURLÁU, *burlău*, s.m. (RAR) Muscă artificială întrebunțată ca nadă de către pescari. — Et. nec.

BURLÉSC, *-Ă,* *burlești*, adj., s.f. **1.** Adj. De un comic excesiv, grotesc, extravagant și adesea vulgar. ♦ *Teatru burlesc* = tip de teatru comic, caracterizat prin caricaturizare și parodiere. **2.** S.f. Compoziție muzicală de mici proporții, cu un pronunțat caracter umoristic. — Din fr. *burlesque*, it. *burlesco*.

BURLÉT, *burleți*, s.m. **1.** (Anat.; în forma *burelet*) Formațiune fibrocartilaginoasă de completare a suprafețelor articulare. **2.** Șnur gros din bumbac, din cauciu, din material sintetic, din hârtie gudronată sau din lame metalice, care se pune la ușă sau la ferestre pentru a împiedica pătrunderea frigului. [Var.: *burelet* s.m.] — Din fr. *bourrelet*.

BURNITÁ, pers. **3.** *burnițează*, vb. I. Intrans. A burá¹. — Din *burniță*.

BURNIȚÁ, *burnițe*, s.f. Ploaie măruntă și deasă, adesea însoțită de ceață; burá. — Din *burá*.

BURNITÉALÁ, *burnițeli*, s.f. (RAR) Burá. — *Burniță* + suf. *-ealá*.

BURNITÓS, *-OÁSÁ,* *burnițoși*, *-oase*, adj. (RAR) Cu burniță; ploios. — *Burniță* + suf. *-os*.

BURNÚZ, *burnuzuri*, s.n. **1.** Manta de lână cu glugă, pe care o poartă arabii. **2.** (Reg.) Scurteică pe care o poartă țărăncile. — Din tc. *burnuz*.

BUROÁICÁ, *buoroaică*, s.f. (RAR) Burá. — *Burá* + suf. *-oaică*.

BÚRSÁ¹, *burse*, s.f. Alocație bănească (lunară) acordată de stat, de o instituție etc. unui elev sau unui student, pentru a-și acoperi cheltuielile de întreținere în timpul studiilor ori unor cercetători, cadre didactice etc. pentru specializare sau perfecționare; întreținere gratuită acordată de stat, de o instituție etc. unui elev sau unui student; stipendiu. — Din fr. *bourse*.

BÚRSÁ², *burse*, s.f. Piață publică organizată și specializată unde se tranzacționează valori mobiliare, anumite mărfuri și valute. ♦ *Bursă de valori* = piață

specializată în operații de vânzare-cumpărare a valorilor mobiliare. ♦ Expr. *A juca la bursă* = a cumpăra și a revinde efecte de bursă², cu scopul de a realiza un venit de pe urma urcării sau scăderii prețului lor. ♦ *Bursă neagră* = comerț clandestin. *Bursa muncii* = instituție care înregistrează cererile de lucru și mijloacele angajării. — Din fr. *bourse*.

BURSÍCULÁ, *burscule*, s.f. Organ în formă de pungă. — Din fr. *boursicule*, cf. fr. *burscopic*.

BURSÍER¹, *-Á,* *bursieri*, *-e*, s.m. și f. Elev sau student care beneficiază de o bursă¹. [Pr.: *-si-er*] — Din fr. *boursier*.

BURSÍER², *-Á,* *bursieri*, *-e*, adj. Care ține de bursă², privitor la bursă. [Pr.: *-si-er*] — Din fr. *boursier*.

BURSÚC, *burcuci*, s.m. Mamifer carnivor cu trupul greoi, acoperit cu peri lungi și aspri de culoare cenușie, cu două dungi negre, cu picioare scurte, cu capul lunguieț, având un fel de rât asemănător cu al porcului; viezure. ♦ *Fig.* Om sau copil mic, îndesat și greoi. ♦ Om retras, izolat, ursuz. — Din tc. *barsuk*.

BURSUCÁ, *bursuc*, vb. I Refl. (Reg.) A se burzului. — Din *bursuc*.

BURSÚCÁ, *bursece*, s.f. Plantă erbacee mică, cu flori violette-închis, așezate în formă de spic la vârful tulpinii și fructe capsule (*Bartsia alpina*). — Din *bursuc*.

BURSUCÉL, *bursecei*, s.m. Diminutiv al lui *bursuc*. ♦ *Fig.* Pui de animal mic și gras. — *Bursuc* + suf. *-el*.

BURSUFLURÁ, *burసుfluri*, s.f. Umflătură pe suprafața unei piese ceramice, datorată gazelor generate de o ardere rapidă. — Din fr. *boursoufflure*.

BÚRTÁ, *burți*, s.f. **1.** (Pop.) Abdomen, pântece. ♦ *Ciorbă de burta* = ciorbă făcută din stomac de vacă. ♦ Expr. (Fam.) *A sta cu burta la soare* = a sta degeaba. (lr.) *Burtă de popă*, se spune despre cineva care mănâncă și bea mult. **2.** *Fig.* Partea bombată, mai ridicată sau mai ieșită în afară, a unor obiecte. — Et. nec.

BURTÁ-VÉRDE, *burta-verde*, s.m. și f. **1.** (lr.) Burghez; negustor. ♦ Om insensibil la valorile culturale; filistin; om leșez, comod, indolent. **2.** (Înv.) Șorț sau brâu verde purtat altădată de negustori. — *Burtá* + *verde*.

BURTÁVERZÍME s.f. (Depr.) Burghezic; negustorisme. — *Burtáverde* + suf. *-ime*.

BURTEA s.m. Poreclă dată unui om gras. [Voc.: *burteio*] — *Burtá* + suf. *-ea*.

BURȚICÁ, *burțici*, s.f. Burtică. — *Burtá* + suf. *-icá*.

BURȚICÁCÁ, *burțicele*, s.f. Diminutiv al lui *burta*; burtică. — *Burtá* + suf. *-icá*.

BURȚICÓS, *-OÁSÁ,* *burțicoși*, *-oase*, adj. (RAR) Burtos (1). — *Burtică* + suf. *-os*.

BURȚIERÁ, *burțiere*, s.f. Corset care strânge abdomenul și șoldurile, centură. [Pr.: *-ți-e-*] — *Burtá* + suf. *-ierá* (după fr. *ventrière*).

BURTÓS, *-OÁSÁ,* *burtoși*, *-oase*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care are burta mare; pântecos, burduhănos, burduhos, burticos. **2.** (Despre un vas, *p. ext.* despre alte obiecte) Bombat, pântecos. — *Burtá* + suf. *-os*.

BURUIÁN s.n. v. *buruiană*.

BURUIÁNÁ, *buruieni*, s.f. Nume generic pentru diverse plante erbacee necultivate. ♦ *Buruiană de leac* = plantă medicinală. ♦ Nume dat unor plante necultivate comestibile. [Pl. și: *buruiene*. — Var.: *buruián* s.n.] — Din bg., sb. *burjan*.

BURUIENÍŠ, *buruienișuri*, s.n. Buruieni multe; *p. ext.* loc năpădit de buruieni. — *Buruiană* + suf. *-iș*.

BURUIENÓS, *-OÁSÁ,* *buruienoși*, *-oase*, adj. (Despre un loc) Năpădit de buruieni; unde cresc multe buruieni. ♦ *Fig.* (Despre stil, vorbire) Stufos, încălțit; neîngrijit, vulgar. — *Buruiană* + suf. *-os*.

BURUIENÚTÁ, *buruienuțe*, s.f. (RAR) Diminutiv al lui *buruiană*. — *Buruiană* + suf. *-uță*.

BURUNDÉZ, *-Á,* *burundezi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Burundi sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține statului Burundi sau burundeților (1), privitor la Burundi ori la burundezi. — *Burundi* (n. pr.) + suf. *-ez*.

BURZULÚI, *burzuluiesc*, vb. IV. Refl. **1.** A se mânia brusc; a se răsti (la cineva); a se burсуca. ♦ *Fig.* (Despre vreme) A se schimba în rău. ♦ Refl. și tranz. fact. (Înv.) A (se) răzscula, a (se) răzvrăti. **2.** (Despre păr) A se zăbri. ♦ Expr. (Tranz.; fam.) *A-și burzului creasta* = a se grozăvi, a se îngâmfă. — Din magh. *borzolni*.

BURZULUIÁLÁ, *burzuluieli*, s.f. Faptul de a (se) burzului; răzvrătire. ♦ Supărare, enervare, mânie. ♦ (Înv.) Răscoală. — *Burzului* + suf. *-ealá*.

BURZULÚIT, *-Á,* *burzuluiți*, *-te*, adj. **1.** Mânios, supărat, enervat. ♦ (Înv.) Revoltat, răsculat. **2.** (Despre păr) Zăbriit. — V. *burzului*.

BÚSC, *buscuri*, s.n. Prag construit în camera unei porți batante de ecluză, pe care se sprijină poarta, atunci când este închisă. — Din fr. *bousque*.

BUSCULÁ, *busculez*, vb. I. Refl. A se înghesu; a se învâlmăși. — Din fr. *bousculer*.

BUSCULÁDÁ, *busculade*, s.f. Înghesuială, învâlmășeală. — Din fr. *bousculade*.

BÚSHEL, *busheli*, s.m. Unitate de măsură engleză pentru volum, egală cu 36 de litri, folosită în Marea Britanie și SUA. [Pr.: *bu-șel*] — Cuv. engl.

BUSINESS, *businessuri*, s.n. **1.** Afacere. **2.** Ocupație, muncă. [Pr.: *bíznis*] — Din engl. *business*.

BUSINESSMAN, *businessmeni*, s.m. Om de afaceri. [Pr.: *biznismen*] — Din engl. **businessman**.

BUSNÁT, -Ă, *busnați*, -te, adj. (Reg.) Bucălat. — Et. nec.

BUSOLĂ, *busole*, s.f. Instrument alcătuit dintr-un cadran și un ac magnetic mobil care, lăsat liber, se așază pe direcția nord-sud. ♦ Expr. *A-și pierde busola* = a se zăpăci; a-și pierde dreapta judecată, simțul măsurii. ♦ Fig. Călăuză, conducător. — Din fr. **boussole**.

BUST¹, *busturi*, s.n. 1. Partea superioară a corpului omenesc. 2. Sculptură sau (impr.) pictură care reprezintă partea superioară a corpului omenesc. — Din fr. **buste**.

BUST² s.n. Dispozitiv pentru măsurarea de scurtă durată a puterii motorului la avioane în vederea înlesnirii decolării. — Din engl. **bust**.

BŪSTA adv. v. **buzna**.

BUSTROFEDÓN s.n. Fel de scriere foarte veche în care rândurile mergeau fără discontinuități de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga. — Din fr. **boustrophédon**.

BUSUIOC, -OĂCĂ, *busuioci*, -oace, s.m., s.n., adj. I. S.m., s.n. 1. S.m. Plantă erbacee de grădină din familia labiatelor, cu tulpina păroasă, cu flori mici, albe sau trandafirii, cu miros plăcut (*Ocimum basilicum*). ♦ Compuse: *busuioc-roșu* = plantă erbacee ornamentală, cu flori mici, roșii, dispuse în spice (*Amaranthus caudatus*); *busuioc-sălbatic* = plantă erbacee cu tulpina păroasă și flori violete (*Prunella vulgaris*). 2. S.n. (Reg.) Numele unui dans popular asemănător cu hora; melodie după care se execută acest dans. II. Adj. (Despre fructe, vin) Cu aromă de busuioc (I 1). ♦ *Pere busuioc* = soi de pere răspândit mai mult în Moldova, ovale, galbene-verzui și roșii-aprins pe partea înșorită. ♦ (Substantivat, f.) Varietate de viță-de-vie; strugure produs de această viță. [Var.: **bosuioc** s.n.] — Din bg. **bosilek**, sb. **bošiljak**.

BUȘ, (1) *buși*, s.m. (2) *bușuri*, s.n. 1. S.m. (Pop.) Pumn. ♦ (În expr.) *În patru buși* = în patru labe. *De-a bușilea* = pe brânci. 2. S.n. (Înv.) Lovitură puternică dată cu pumnii. [Formă gramaticală: (în expr.) *bușilea*] — Din **buși²**.

BUȘEALĂ, *bușeli*, s.f. Lovitură înfundată (cu pumnul); izbitură, bușitură. — **Buși²** + suf. *-eală*.

BUȘEU, *bușeuri*, s.n. Prăjitură cu nuci, cremă, frișcă sau ciocolată. — Din fr. **bouchée**.

BUȘI, *bușesc*, vb. IV. Tranz. și intranz. A lovi (cu pumnul), a izbi. ♦ Tranz. A împinge pe cineva cu putere; a îmbrânci, a trânti. — Din bg. **buša**, sb. **bušiti**.

BUȘITURĂ, *bușituri*, s.f. Bușeală. — **Buși²** + suf. *-tură*.

BUȘMACHIU, *bușmachii*, s.m. (Înv. și reg.) Pantof de casă; papuc¹. — Din rus., ucr. **bašmak**.

BUȘON, *bușoane*, s.n. 1. Dop din plută, cauciuc, lemn etc. prevăzut cu ghivent. 2. Piesă cilindrică de porțelan, care face parte din dispozitivul de siguranță al unui circuit electric. — Din fr. **bouchon**.

BUȘTEÂN, *bușteni*, s.m. Trunchi de copac tăiat și curățat de crengi; partea trunchiului unui copac rămasă în pământ după tăiere; buștihan. ♦ Expr. (Adverbial) *A dormi buștean* = a dormi adânc. *A (se) lămurii buștean* = a lăsa (sau a rămâne) nedumerit în urma unei explicații neclare. — Et. nec.

BUȘTIHÂN, *buștihani*, s.m. (Reg.) Buștean. — Et. nec.

BUȘUMĂ, *bușumez*, vb. I. Tranz. (RAR) A freca un cal cu un șomoig de paie. — Et. nec.

BUT¹ s.n. (Reg.; în loc. prep.) *În butul* (cuiva) = în ciuda, în pofida (cuiva). — Et. nec.

BUT², *buturi*, s.n. Bucată (mare) de carne; coapsa de dinapoi a animalelor rumegătoare, a căror carne servește ca aliment. — Din tc. **but**.

BUT³, *buturi*, s.n. Fiecare dintre stâlpii porții în jocul de rugbi. ♦ (RAR) Poartă la jocul de fotbal. — Din fr. **but**.

BUTÁC, -Ă, *butaci*, -ce, adj. (RAR; despre unele animale) Cu coarne scurte și groase. — Cf. magh. *buta*.

BUTÁDÁ, *butade*, s.f. Vorbă de spirit; ironie. — Din fr. **boutade**.

BUTADIENĂ, *butadiene*, s.f. Substanță chimică din clasa hidrocarburilor nesaturate, care se prezintă ca un gaz incolor, insolubil în apă și care se utilizează la prepararea cauciucurilor sintetice, a lacurilor etc. [Pr.: *-di-e-*] — Din fr. **butadiène**.

BUTAFÓR, *butafori*, s.m. Decorator specializat în butaforie. — Din **butaforie** (derivat regresiv).

BUTAFÓRIC, -Ă, *butaforici*, -ce, adj. Referitor la butaforie. — Cf. rus. *butaforiskii*.

BUTAFORÍE, *butaforii*, s.f. Ansamblu de obiecte (sculpturi, vase, copaci etc.) confecționate din paste maleabile, din hârtie și clei, folosite la realizarea decorurilor și a recuzitei de teatru, în cinematografie etc. — Din rus. **butaforia**.

BUTÁLCĂ, *butálci*, s.f. (Pop.) Unealtă de lemn constituită dintr-o bară cilindrică subțire cu două plăci fixate în cruce la unul dintre capete, folosită la fărâmițarea cheagului de lapte în vederea formării cașului și a eliminării zerului. — Et. nec.

BUTÁN, *butani*, s.m. Hidrocarbură saturată, cu patru atomi de carbon în moleculă, care se găsește în gazele de sondă și de cracare sau se obține pe cale industrială. — Din fr. **butane**.

BUTANÓL, *butanoli*, s.m. Substanță chimică folosită ca dizolvant pentru lacuri și intermediar în sinteze organice; alcool butilic. — Din fr. **butanol**.

BUTANÓNĂ, *butanone*, s.f. (Chim.) Lichid inflamabil cu miros de acetonă, utilizat în industria chimică și farmaceutică; metilacetona, metilflicetonă. — Din fr. **butanone**.

BUTÁR, *butari*, s.m. (Înv. și reg.) Dogar de buți; persoană care are în seama ei buțile cu vin dintr-o pivniță. — **Bute** + suf. *-ar*.

BUTÁRGĂ s.f. (RAR) Icre de chefal preparate (și conservate prin presare, sărare sau uscarea la soare ori prin afumare). — Din fr. **boutargue**.

BUTAȘ, *butași*, s.m. Porțiune de lăstar, de rădăcină sau de frunză, detașată de planta-mamă care, în condiții favorabile, produce rădăcini, formând o nouă plantă. — Din magh. **bujtás**.

BUTĂȘI, *butășesc*, vb. IV. Tranz. A înmulți o plantă prin butași înrădăcinați. — Din **butași**.

BUTĂȘIRE, *butășiri*, s.f. Acțiunea de a butăși; butășit¹. — V. **butăși**.

BUTĂȘIT¹ s.n. Butășire. — V. **butăși**.

BUTĂȘIT², -Ă, *butășii*, -te, adj. (Despre plante) Care este înmulțit prin butași. — V. **butăși**.

BŪTCĂ, *butci*, s.f. (Înv.) Căleașcă. — Din ucr. **budka**.

BŪTE, *buți*, s.f. 1. Butoi. ♦ Conținutul unui butoi. 2. Rezervorul de benzină al lămpii de siguranță întrebuințate în mine. 3. Fiecare dintre stâlpii principali de susținere a eșafodului unui tunel în construcție. 4. (Reg.) Butucul roții. [Var.: (reg.) *butie* s.f.] — Lat. **buttis**.

BUTÉLCĂ, *butelci*, s.f. (Reg.) Butelie (2). ♦ Damigeană mică cu gâtul strâmt făcut din pământ ars și folosită pentru păstrarea apei, a vinului etc. — Din ucr. **butelka**.

BUTELCŪTĂ, *butelcuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *butelcă*. — **Butelcă** + suf. *-uță*.

BŪTELIE, *butelii*, s.f. 1. Vas de sticlă, de material plastic sau de metal, de diferite forme, folosit pentru depozitarea și transportarea unor materiale fluide, granulare sau pulverulente. ♦ *Butelie de Leyda* = condensator electric în formă de cilindru sau de con, alcătuit dintr-o butelie de sticlă cuprinsă între două armături metalice. ♦ Recipient metalic destinat să conțină un gaz sub presiune sau lichiefiat. *Butelie de aragaz*. 2. Sticlă pentru păstrat sau pentru transportat lichide; butelcă. — Din fr. **bouteille**.

BUTÉLNIC, *butelnice*, s.n. (RAR) Burghiu mic întrebuințat de dulgheri, rotari etc. la executarea găurilor cu diametrul până la 30 mm. — **Bute** + suf. *-elnic*.

BUTĒNĂ, *butene*, s.f. Substanță chimică obținută prin cracarea produselor petroliere; butilenă. — Din fr. **boutène**.

BUTERÓLĂ, *buterole*, s.f. Instrument folosit la operațiile de nituire pentru formarea capului bombat; căpuitor. — Din fr. **bouterolle**.

BUTÍC, *buticuri*, s.n. Magazin mic și luxos, cu mărfuri, în general de serie mică. [Var.: *butică* s.f.] — Din fr. **boutique**.

BUTÍCĂ s.f. v. **butic**.

BŪTIE s.f. v. **bute**.

BUTILÉNĂ, *butilene*, s.f. Butenă. — Din fr. **boutilène**.

BŪTILIC, -Ă, *butilici*, -ce, adj. (Despre substanțe) Care conține în moleculă un radical obținut prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula butanului. ♦ *Alcool butilic* = butanol. — Din fr. **butylique**.

BUTIRÁT, *butirați*, s.m. Sare sau ester al acidului butiric, cu miros de flori sau de fructe, întrebuințat în parfumerie, în industria alimentară. — Din fr. **butyrate**.

BŪTIRIC adj. (În sintagma) *Acid butiric* = acid organic care se găsește în grăsimile animale, mai ales în unt, întrebuințat la prepararea unor esteri, a celulozei etc. — Din fr. **butyrique**.

BUTIRÍNĂ s.f. Ester al acidului butiric cu glicerina; lichid uleios, incolor cu gust amar, unul dintre principalii componenți ai grăsimilor. — Din fr. **butyrine**.

BUTIROMÉTRU, *butirometre*, s.n. Instrument în formă de tub gradat pentru determinarea procentului de unt sau de grăsime din lapte. — Din fr. **butyromètre**.

BŪTÍSĂ, *butise*, s.f. Pavea sau bloc de piatră, mai lungă decât pavele obișnuite, folosită la încheierea pavajelor sau a zidăriei și la obținerea alternanței regulate a rosturilor. — Din fr. **boutisse**.

BUTNĂR, *butnari*, s.m. (Reg.) Dogar. — Din germ. **Büttner**.

BUTNĂRIE, (2) *butnării*, s.f. (Reg.) 1. Meșteșugul butnarului; dogărie¹. 2. Atelierul butnarului. — **Butnar** + suf. *-ie*.

BUTOÁRCĂ, *butorci*, s.f. (Reg.) Butură (3). — Et. nec.

BŪTÓI, *butoie*, s.n. 1. Vas de lemn făcut din doage, mai larg la mijloc decât la capete, folosit pentru păstrarea lichidelor, a murăturilor etc.; bute. ♦ Expr. *Butoi fără fund* = se spune despre cei care beau fără măsură. *A vorbi ca din butoi* = a avea vocea răgușită. ♦ Conținutul unui astfel de vas. 2. Partea cilindrică a revolvere, în care se introduc cartușele. — **Bute** + suf. *-oi*.

BUTOIÁȘ, *butoiașe*, s.n. Diminutiv al lui *butoi*; balercă. [Pr.: *-to-iaș*] — **Butoi** + suf. *-aș*.

BŪTÓN, (1) *butoane*, s.n., (2) *butoni*, s.m. 1. S.n. Piesă mică, în formă de disc, care, prin apăsare sau învârtire, asigură un contact electric sau o acțiune mecanică. ♦ Fus legat cu un capăt de corpul unei piese care efectuează o mișcare circulară, situat excentric față de axa de rotație a acesteia. 2. S.m. Un fel de nasture mobil din

metal, sîdef sau alte materiale cu care se încheie gulerule, manșetele etc. ♦ Capsă (1). — Din fr. **bouton**.

BUTONĂ, *butonez*, vb. I. Tranz. A apăsa tastele unei mașini de scris, ale unui calculator, telefon etc. — De la **buton**.

BUTONĂRE¹, *butonări*, s.f. Acțiunea de a *butona*. — V. **bútona**.

BUTONĂRE² s.f. Procedeu de apretare a țesăturilor de lână, prin care fibrele sunt aglomerate sub formă de bobite pe una dintre suprafețe, în scopul obținerii unui anumit aspect. — Din **buton**.

BUTONIÉRĂ, *butoniere*, s.f. Tăietură mică într-o stofă, într-o pânză etc., ale cărei margini sunt bine întărite (și în care se încheie un nasture); *p. ext.* parte a reverului cu o astfel de tăietură, unde se înfige o floare, o insiğă etc. [Pr.: -ni-e-] — Din fr. **boutonnière**.

BUTŪC, *butuci*, s.m. 1. Bucată dintr-un trunchi de copac tăiat și curățat de crengi; butură. ♦ Bucată groasă de lemn de foc; buștean, buturugă. ♦ Expr. (Adverbial) *A lega* (pe cineva) *butuc* = a lega (pe cineva) astfel încât să nu se mai poată mișca; a lega cobză, a lega fedeleș. *A dormi butuc* = a dormi adânc. ♦ Bucată groasă de lemn pe care se taie lemnele de foc; trunchi de lemn pe care se taie carnea la măcelărie; trunchi care servea călăului pentru decapitarea condamnaților. 2. Fig. Om prost și necioplit. 3. Partea de jos, mai groasă, a tulpinii viței-de-vie (de la pământ până la punctul de ramificație). 4. Partea centrală a unui corp rotativ, care se montează pe un arbore și în care sunt înfipte spițe (la roți), pale (la elice) etc. *Butucul roții*. 5. Bucată groasă de lemn, prevăzută cu găuri, în care se prindeau în trecut picioarele, mâinile sau gâtul areștaților și prizonierilor. 6. Partea superioară a jugului. 7. Talpa sau scaunul războiului de țesut. — Et. nec.

BUTUCĂȘ, *butucaș*, s.m. (RAR) Butucel. — **Butuc** + suf. -aș.

BUTUCĂNÓS, *-OĂSĂ*, *butucănoși*, *-oase*, adj. Gros, grosolan, necioplit; butucos. — **Butuc** + suf. -ănos.

BUTUCĚL, *butucei*, s.m. Diminutiv al lui *butuc*; butucaș. — **Butuc** + suf. -el.

BUTUCĚ, *butucesc*, vb. IV. Tranz. A băga picioarele, mâinile sau gâtul unui arestat sau ale unui prizonier într-un butuc (5). — Din **butuc**.

BUTUCÓS, *-OĂSĂ*, *butucoși*, *-oase*, adj. (RAR) Butucănos. — **Butuc** + suf. -os.

BŪTUR s.m. v. **butură**.

BŪTURĂ, *buturi*, s.f. (Reg.) 1. Butuc (1); buturugă. 2. Bucată de lemn cu noduri și cu alte defecte, care se despică și se prelucurează și este considerată ca sortiment inferior al lemnului de foc; ciot. 3. Trunchi scorburos; butoarcă. [Var.: **bŭtur**, **bŭture** s.m.] — Cf. *butuc*.

BŪTURE s.m. v. **butură**.

BUTURŪGĂ, *buturugi*, s.f. Bucată noduroasă sau scorburoasă dintr-un trunchi de copac; butuc, butură. ♦ Bucată groasă de lemn de foc; buștean. — Cf. *butură* și *tumurug*.

BUTURUGŪĂ, *buturuguțe*, s.f. (RAR) Diminutiv al lui *buturugă*. — **Buturugă** + suf. -uță.

BUVĂBIL, *-Ă*, *buvabili*, *-e*, adj. Băubil. — Din fr. **buvable**.

BUZĂINĂ, *buzaine*, s.f. (Reg.) Magazie sau șopron într-o curte țărănească, în care se păstrează butoaie, cazane și alte vase de gospodărie. — Et. nec.

BUZĂT, *-Ă*, *buzăți*, *-te*, adj. 1. Cu buze mari și groase. 2. Fig. Păcălit, înșelat. — **Buză** + suf. -at.

BŪZĂ, *buze*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două părți carnoase care mărginesc gura și acoperă dinții. ♦ *Buză de iepure* = anomalie congenitală care constă în faptul că buza este ușor despicată (ca la iepure). ♦ Expr. (Fam.) *A rămâne cu buzele umflate* = a rămâne înșelat, dezamăgit în așteptările sale. *A-și mușca buzele* (de nezac sau de părere de rău) = a regreta foarte tare, a se căi. *A sufla* (sau *a bate*) *în* (sau *din*) *buze* = a rămâne păgubaș; a fluiera a pagubă. *A se șterge* (sau *a se linge*) *pe buze* = a fi silit să renunțe la ceva. *A-i crăpa* (sau *a-i plesni*, *a-i scăpăra*, *a-i arde* *cuiva*) *buza* (de sau după ceva) = a avea mare nevoie (de ceva). *A-și linge buzele* (după ceva) = a pofti, a râvni (ceva). *A lăsa* (sau *a pune*) *buza* (în jos) = (mai ales despre copii) a fi gata să izbucnească în plâns. ♦ Margine a unei răni pricinuite de o

tăietură adâncă. 2. Margine a unor obiecte, a unor vase. *Buza străchunii*. ♦ Expr. (RAR) *Plin (până în) buză* = foarte plin, plin ochi. 3. Culme a unui deal, a unui pisc; margine a unui șanț, a unei păduri etc. 4. Ascuțiș al unor instrumente de tăiat; tăiș. 5. (În sintagma) *Buză de bandaj* = partea proeminentă a bandajului montat pe roțile autovehiculelor de cale ferată, care servește la menținerea și la conducerea vehiculului respectiv pe șină. — Cf. alb. *buzë*.

BUZĂŢĚL, *-ICĂ*, *buzăței*, *-ele*, adj. (RAR) Diminutiv al lui *buzat*. — **Buzat** + suf. -el.

BUZĂU adv. (RAR, în expr.) *A sta buzău* = a sta bosumflat, îmbufnat. — **Buză** + suf. -ău.

BUZDUGĂN, *buzdugane*, s.n. 1. Măciucă sau ghioagă de fier (cu măciulia ținută), folosită în trecut ca armă de luptă sau ca semn al puterii domnești. 2. Plantă acvatică cu frunze plutitoare, cu flori verzi-alburii și cu fructe în formă de măciucă; capul-ariciului, șovar (*Spartanium ramosum*). — Din tc. **bozdoğan**.

BUZDUGĂNĚ, *buzdugănesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.; rar) A lovi, a bate, a ucide cu *buzduganul*. — Din **buzdugan**.

BŪZER, *buzere*, s.f. Aparat electric care produce un sunet intermitent caracteristic și care este folosit în telefonie. — Din engl. **buzzer**.

BUZĚȘOĂRĂ, *buzișoare*, s.f. (RAR) Diminutiv al lui *buză* (1). — **Buză** + suf. -ișoară.

BŪZNA adv. (În expr.) *A da* (sau *a intra*) *buzna* = a năvăli (undeva) pe neașteptate, a se repezi să intre sau să iasă. [Var.: **bŭsta** adv.] — Cf. magh. *buzsma*.

BUZNĚ, *buznesc*, vb. IV. Intrans. (RAR) a da buzna; a ataca fără veste; a năvăli. — Din [a da] **buzna**.

BUZŌI, *buzoie*, s.n. Augmentativ al lui *buză* (1). — **Buză** + suf. -oi.

BUZŌIĂN, *-Ă*, *buzoieni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Buzău. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Buzău ori buzoineilor (1), referitor la municipiul ori județul Buzău sau la buzoieni. [Pr.: -zo-ian] — **Buzău** (n. pr.) + suf. -an.

BUZŌIĂNCĂ, *buzoience*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Buzău. [Pr.: -zo-ian-] — **Buzoian** + suf. -că.

BUZŌNĂR, *buzunare*, s.n. Un fel de pungă interioară cusută la haine, în care se țin lucruri mărunte. ♦ Loc. adj. *De buzunar* = care se poartă în buzunar; *p. ext.* de format sau de proporții mici; de valoare redusă. *Ediție de buzunar*. ♦ Expr. *A fi (tot) cu mâna în buzunar* = a fi darnic; a fi chelțuitor, a fi obligat să cheltuiască mereu. *Bani de buzunar* = sumă de bani pentru cheltuieli mărunte. *A da din buzunar* = a plăti din banii proprii o pagubă (de care nu ești răspunzător). *A avea* (sau *a băga*) *în buzunar* (pe cineva) = a avea pe cineva în puterea sa. *A avea* (ceva) *în buzunar* = a fi sigur de mai înainte că va dispune de ceva. [Var.: (reg.) **pozunăr** s.n.] — Din ngr. **buzunára**.

BUZŌNĂRĂȘ, *buzunărășe*, s.n. Diminutiv al lui *buzunar*; buzunărel. — **Buzunar** + suf. -aș.

BUZŌNĂREALĂ, *buzunăreli*, s.f. Acțiunea de a *buzunări*. — **Buzunări** + suf. -eală.

BUZŌNĂRĚL, *buzunărele*, s.n. Buzunărăș. — **Buzunar** + suf. -el.

BUZŌNĂRĚ, *buzunăresc*, vb. IV. Tranz. A fura cuiva ceva din buzunar; a umbla prin buzunarele cuiva pentru a căuta ceva. — Din **buzunar**.

BYPASS, *bypassuri*, s.n. 1. Conductă care dublează, pe o anumită porțiune, o conductă principală, înlocuind-o temporar în vederea unor lucrări de revizie sau de reparație. 2. (Med.) Derivație practică pe o arteră obstruată (în special artera coronariană) printr-o grefă din venă sau arteră. [Pr.: *baipas*] — Din engl. **bypass**.

BYRONIĂN, *-Ă*, *byronieni*, *-e*, adj. De Byron, al lui Byron; în maniera lui Byron. [Pr.: *bai-ro-ni-an*] — **Byron** (n. pr.) + suf. -ian.

BYŢĚ, *byți*, s.m. 1. (Muz.) Octet. 2. (Inform.) Unitate de informație care reprezintă o succesiune de opt biți și care constituie cea mai mică unitate de memorie adresabilă. [Pr.: *baît*] — Din engl. **byte**.

C

C, c, s.m. **1.** A cincea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (semioclusivă prepalatală surdă în grupurile *ce, ci*, oclusivă palatală surdă în grupurile *che, chi* și oclusivă velară surdă în celelalte poziții). [Pl. și: (**1**, n.) *c-uri*].

CA¹ adv., prep., interj. **A.** Adv. **1.** La fel ca. *Îi vorbesc lui ca ei.* **2.** Aproape, cam, aproximativ. ♦ Expr. *Ca mâine(-poimâine)* = în curând. *Ca ieri(-alaltăieri)* = de puțin timp. **3.** Cu privire la..., în ce privește... *Ca formă, lucrarea este bine prezentată.* **4.** (Explicativ sau enumerativ) Cum, precum, așa, bunăoară, de exemplu. *Animale sălbatice, ca: râși, urși, vulpi.* **B.** Prep. **1.** (Se compară două sau mai multe lucruri, ființe, situații) **1.** La fel cu, cum (e), precum (e), după cum (e). *O carte ca cea din raft.* ♦ Expr. *Ieri ca (și) astăzi* = totdeauna. *Ca (și) cum* = parcă. ♦ Cât. *Înalt ca bradul.* **2.** Decât. *E mult mai frumos ca acesta.* **3.** (Se compară o noțiune cu ea însăși) În felul..., cum e obiceiul, cum se știe. *Tinerii, ca tinerii, se zbuguesc.* ♦ Expr. *Toate ca toate, dar...* = toate le înțeleg, dar... ♦ Treacă-meargă, fie. *Ziua, ca ziua, trece vremea mai repede.* **4.** În calitate de..., fiind... *El înainte, ca ghid, iar noi după el, ca vizitatori.* ♦ În loc de..., drept... *Se poate socoti ca răsplată.* ♦ Expr. (Fam.) *Ca ce?* = pentru ce? cu ce scop? **C.** Interj. (Reg.) Ia! ei! *Ca dă-te mai încoace și mai spune o dată.* — Lat. **quam**.

CA² conj. (Urmat, cu sau fără intercalări, de „să”) Introduce subordonate cu predicatul la conjunctiv. — Lat. **qu(i)a**.

CABALĂ, (**2**) *cabale*, s.f. **1.** Tradiție religioasă ebraică, bazată pe interpretarea ezoterică și simbolică a Vechiului Testament; știința ocultă de a comunica cu lumea exterioară. **2.** Fig. Uneltire, intrigă. — Din fr. **cabale**, germ. **Kabale**.

CABALIN, **-Ă**, *cabalini*, -e, s.f., adj. **1.** S.f. (La pl.) Familie de animale domestice din care face parte calul; (și la sg.) animal din această familie. **2.** Adj. Care aparține cailor, privitor la cai; cavalin. *Rasă cabalină.* — Din lat. **caballinus**.

CABALIST, **-Ă**, *cabalisti*, -ste, s.m. și f. Persoană inițiată în cabală (**1**). — Din fr. **cabaliste**, germ. **Kabalist**.

CABALISTIC, **-Ă**, *cabalistici*, -ce, adj. Magic, misterios, tainic. ♦ Obscur. — Din fr. **cabalistic**.

CABANĂ, *cabane*, s.f. Casă (la munte) construită, de obicei, din lemn, care servește pentru adăpostirea turiștilor și a vânătorilor. — Din fr. **cabane**.

CABANIÉR, **-Ă**, *cabanieri*, -e, s.m. și f. Persoană care asigură paza și administrarea unei cabane. [Pr.: -ni-er] — **Cabană** + suf. -ier.

CABÂNȚĂ, *cabanițe*, s.f. (Înv.) Manta scumpă, bogat împodobită, purtată de domn (la înscăunare) sau de boieri la solemnități. — Din bg., sb. **kabanica**.

CABANÓS, *cabanoși*, s.m. Cărnăcior subțire, uscat, semiafumat, preparat din carne de viț și de porc. [Acc. și: *cabános*] — Din pol. **kabános**.

CABARÉT, *cabarete*, s.n. Local de petrecere, cu băuturi, dans, program de divertisment etc.; bar³ (**2**). — Din fr. **cabaret**.

CABĂZ, *cabazi*, s.m. (Înv. și reg.) Om poznaș, glumeț. — Din tc. [hok]**kabaz**.

CABAZLĂC, *cabazlăcuri*, s.n. (Înv. și reg.) Păcăleală, poznaș, glumă. — Din tc. [hok]**kabazhik**.

CABERNÉT, (**2**) *cabernet-uri*, s.n. **1.** Soi de viță-de-vie cu struguri mici de culoare neagră-albăstrui, cultivat pentru producerea vinurilor roșii de calitate superioară. **2.** Vin roșu, superior, produs din acest soi de viță-de-vie. [Pr.: -ber-ne] — Din fr. **cabernet**.

CABESTÁN, *cabestane*, s.n. Troliu cu ax vertical pe care se înfășoară cablul de tracțiune, folosit la deplasarea sarcinilor și a vehiculelor pe distanțe relativ scurte. — Din fr. **cabestan**.

CABINĂ, *cabine*, s.f. Încăpere mică, amenajată într-o clădire, într-un vehicul, pe plajă etc., cu destinații speciale. *Cabină telefonică. Cabină de proiecție.* — Din fr. **cabine**.

CABINÉT, *cabinete*, s.n. **1.** Încăpere dintr-o locuință sau dintr-o instituție, folosită pentru exercitarea unei profesii. ♦ Biroul unei persoane cu muncă de răspundere. *Cabinetul ministrului* ♦ Șef (sau director) de cabinet = funcționar însărcinat cu pregătirea lucrărilor unui conducător de mare instituție. *Lucrări de*

cabinet = lucrări auxiliare, de secretariat. (În unele țări) *Cabinet de instrucție* = serviciu de cercetări judiciare, condus de un judecător de instrucție. ♦ Încăpere în care sunt expuse obiecte de muzeu, de studiu etc. *Cabinet de numismatică*. **2.** Secție sau serviciu în întreprinderi, în instituții de învățământ etc., destinate unor studii și consultații de specialitate. *Cabinet tehnic*. **3.** (În unele țări) Consiliu de miniștri sau guvern. **II.** Mobilă de dimensiuni mici, cu sertare, destinată păstrării obiectelor de preț. — Din fr. **cabinet**.

CABINIÉR, **-Ă**, *cabinieri*, -e, s.m. și f. Persoană care are în grijă o cabină la teatru, la operă etc. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **cabinier**.

CABLĂ, *cablez*, vb. **I.** Tranz. **1.** A confecționa un cablu prin răsucirea sau împletirea firelor în mănunchiuri și unirea acestora între ele. **2.** A așeza, a instala cabluri de telecomunicații. ♦ A face legătura (unei case, unei instituții etc.) cu un cablu de telecomunicații. — Din fr. **câbler**.

CABLĂJ s.n. **1.** Mod de răsucire sau de împletire a firelor pentru a forma un cablu. **2.** Totalitatea cablurilor și a firelor izolate care constituie conexiunile unei instalații sau ale unui aparat de telecomunicații. ♦ (Electron.) *Cablaj (de) imprimat* = cablaj prefabricat în care conexiunile dintre piesele componente ale unui aparat electronic sunt realizate sub formă de benzi conductoare înguste, pe un suport izolant; circuit imprimat. — Din fr. **cablage**.

CABLĂRE, *cablări*, s.f. Acțiunea de a cabla și rezultatul ei. — V. **cabla**.

CABLĂT, **-Ă**, *cablați*, -te, adj. (Despre case, instituții etc.) Care este conectat la o rețea electrică, telefonică etc. — V. **cabla**.

CABLIÉR, *cabliere*, s.n. Navă care transportă și instalează cablurile submarine. [Pr.: -li-er] — Din fr. **câblrier**.

CABLOGRĂMĂ, *cablograme*, s.f. Comunicare transmisă prin cablu submarin. — Din fr. **câblogramme**.

CABLÖR, *cablori*, s.m. Muncitor care cablează — Din fr. **câbleur**.

CĂBLU, *cabluri*, s.n. **1.** Mănunchi de fire textile sau metalice răsucite, folosit la tracțiuni sau la ridicat greutăți. **2.** Conductă electrică formată din mai multe fire izolate (acoperite cu un înveliș vegetal sau metalic). **3.** Unitate de măsură pentru distanțe, egală cu a zecea parte dintr-o milă marină, adică cu 185,2 m; ancabluură. — Din fr. **câble**.

CABOȘÓN, *caboșoane*, s.n. **1.** Piatră prețioasă sau semiprețioasă fără fațete, fixată într-o montură de metal. **2.** (Arhit.) Ornament mic de piatră încrustat într-o fațadă. — Din fr. **cabochon**.

CABOTĂJ, *cabotaje*, s.n. Navigație comercială de-a lungul coastei; transport naval de mărfuri între porturi apropiate. — Din fr. **cabotage**.

CABOTIÉR, *cabotiere*, s.n. Navă de tonaj mic sau mijlociu, care navighează între porturile de pe coastă. [Pr.: -ti-er] — Din fr. **cabotier**.

CABOTÍN, **-Ă**, *cabotini*, -e, s.m. și f. **1.** Actor mediocre care urmărește succese ușoare prin mijloace facile; p. ext. persoană care încearcă să se remarcă printr-o comportare teatrală. **2.** (În trecut, în Franța) Actor ambulant. — Din fr. **cabotin**.

CABOTINĂJ s.n. Cabotinism. — Din fr. **cabotinage**.

CABOTINÉSC, **-EĂSCĂ**, *cabotinești*, adj. De cabotin. — **Cabotin** + suf. -esc.

CABOTINÍSM s.n. Atitudine, gest, apucătură de cabotin (**2**); cabotinaj. — **Cabotin** + suf. -ism.

CABRĂ, *cabrez*, vb. **I.** Intrans. **1.** (Despre unele patrupede, mai ales despre cai) A se ridica pe picioarele dinapoi. **2.** A se încorda; a se ridica. **3.** (Despre avioane) A se ridica cu partea din față pentru a urca mai repede. — Din fr. **cabrer**.

CABRĂJ, *cabraje*, s.n. **1.** Cabrare. **2.** Mărire bruscă a pantei de urcare de către un avion. — Din fr. **cabrage**.

CABRĂRE, *cabrări*, s.f. Acțiunea de a cabra și rezultatul ei; ridicare a unui cal pe picioarele dinapoi; cabraj. — V. **cabra**.

CABRIÓLĂ, *cabriole*, s.f. Salt al calului prin care acesta se întoarce pe loc. [Pr.: -bri-o-] — Din fr. **cabriole**.

CABRIOLETĂ, *cabriolete*, s.f. Trăsurică ușoară, cu două roți, trasă de obicei de un singur cal; brișcă², șaretă. [Pr.: *-bri-o-*. — Var.: **gabriolétă** s.f.] — Din fr. **cabriolet**.

CĂBULĂ, *cabule*, s.f. (Rar) Superstiție de jucător (de cărți). — Din tc. **kabul**.
CĂBULIPSĂ, *cabulipsesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A catadicsi. — Din ngr. **kabüleisa**.

CĂCA s.m. (În limbajul copiilor) **1.** Excrement. **2.** Lucru murdar, respingător. ♦ (Adjectival) *Prețuri caca*. — Din fr. **caca**.

CACADĂR, *cadadări*, s.m. (Bot.; reg.) Măceș. — Et. nec.
CACĂO s.f. Sămânța arborelui de cacao, folosită (sub formă de produs pulverulent) în alimentație, mai ales la fabricarea ciocolatei și a unor băuturi hrăitoare. ♦ *Unt (sau ulei) de cacao* = substanță grasă, de culoare albă-gălbui, extrasă din pulberea de cacao și folosită la fabricarea ciocolatei, în industria farmaceutică, în cosmetică etc. ♦ *P. ext.* Băutură preparată cu pulbere de cacao. [Pr.: *-ca-o*] — Din fr. **cacao**.

CACAOTIER, *cacaotieri*, s.m. Arbore de cacao (*Theobroma cacao*). [Pr.: *-ca-o-ti-er*] — Din fr. **cacaotier**.

CACEALMĂ, *cacealmale*, s.f. (La jocul de cărți) Inducere în eroare a adversarului, dându-i impresia că ai cărți mai bune decât ale lui. ♦ P. gener. Păcăleală, înșelăciune. — Din tc. **kaçirma**.

CĂCIUR, *-Ă, caciuri*, -e, s.m., adj. (Miel) cu blănă de culoare neagră pe trunchi și brumărie pe bot, urechi, labe și coadă. [Var.: **căciur** s.m., adj.] — Et. nec.

CACOFONIC, *-Ă, cacofonici*, -ce, adj. Care produce o cacofonie; lipsit de armonie. — Din fr. **cacophonique**.

CACOFONIE, *cacofonii*, s.f. Asociație neplăcută de sunete; cacofonism. ♦ (Muz.) Suprapunere de sunete discordante; lipsă de armonie. — Din fr. **cacophonie**.

CACOFONISM, *cacophonisme*, s.n. (Rar) Cacofonie. — **Cacofonie** + suf. *-ism*.
CACOGENEZĂ, *cacogeneze*, s.f. (Med.) Dezvoltare anormală a unui organ. — Din fr. **cacogenèse**.

CACOGRAFIE, *cacografii*, s.f. (Rar) Ortografiere greșită. — Din fr. **cacographie**.

CACOLOGIE, *cacologii*, s.f. (Rar) Construcție, locuțiune greșită. — Din fr. **cacologie**.

CACOM, (1) *acomii*, s.m., (2) *acomuri*, s.n. (Înv. și reg.) **1.** S.m. (Zool.) Hermină. **2.** S.n. Blană de hermină. — Din tc. **kakum**.

CACOSMIE s.f. (Med.) Afecțiune constând în perceperea exagerată a mirosurilor urâte. — Din fr. **caocosmie**.

CACTACEE, *actacee*, s.f. (Rar) Cactee. — Din fr. **actacee**.

CACTÉE, *actee*, s.f. (La pl.) Familie de plante exotice, adaptate la uscăciune prin tulpinile cămoase, pline cu suc apos sau lăptos, și prin frunzele reduse sub formă de spini; (și la sg.) plantă din această familie; cactacee. — Din fr. **actée**.

CĂCTUS, *actuși*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante din familia cacteelor, cultivate ca plante ornamentale. — Din fr. **cactus**.

CADASTRĂ, *cadastrez*, vb. I. Tranz. (Rar) A efectua lucrări de cadastru; a înscrie în cadastru. — Din fr. **cadastre**.

CADASTRAL, *-Ă, cadastrali*, -e, adj. Care ține de cadastru, privitor la cadastru. — Din fr. **cadastral**.

CADASTRĂRE, *cadastăriri*, sf. (Rar) Acțiunea de a cadastra. — V. **cadastra**.

CADĂSTRU, (2) *cadastre*, s.n. **1.** Totalitatea lucrărilor tehnice pentru stabilirea precisă a suprafețelor funciare, cu toate caracteristicile lor; *p. ext.* serviciu care efectuează aceste lucrări. **2.** (Și în sintagma *registru de cadastru*) Registru oficial în care sunt trecute datele de identificare a proprietăților funciare pe un anumit teritoriu. **3.** Ramură a geodeziei care se ocupă cu lucrările de cadastru (1). — Din fr. **cadastre**.

CADAVÉRIC, *-Ă, cadaverici*, -ce, adj. De cadavru; ca de cadavru. — Din fr. **cadavérique**.

CADĂVRU, *cadavre*, s.n. Corpul unui om sau al unui animal mort; hoit, stârv, leș¹. ♦ Expr. *Cadavru viu* (sau, fam., *ambulant*) = om foarte slab și palid. *A călca* (sau *a trece*) *peste cadavre* = a fi lipsit de orice scrupule în atingerea unui scop. — Din fr. **cadavre**.

CĂDĂ, *căzi*, s.f. **1.** Vas mare pentru îmbăiat; baie¹, vană (1). **2.** Recipient mare, deschis, din lemn, din metal, din beton etc., în care se introduc lichidele folosite în diverse operații tehnologice. **3.** Vas mare din doage, întrebunțat la prepararea vinului, a rachiiului etc.; zăcătoare. — Din sl. **kadi**.

CADĂNĂ, *cadâne*, s.f. Sclavă în haremurile turcești; *p. ext.* soție (a unui turc). — Din tc. **kadın**.

CADENȚĂ, *cadențez*, vb. I. Tranz. (Rar) A imprima cadență sau ritm unei fraze, unei bucăți muzicale, unei mișcări etc.; a ritma. — Din fr. **cadencer**.

CADENȚĂRE, *cadențării*, s.f. (Rar) Acțiunea de a cadența. — V. **cadența**.

CADENȚĂT, *-Ă, cadențați*, -te, adj. (Adesea adverbial) Executat în cadență, în tact; ritmat. — V. **cadența**.

CADENȚĂ, *cadențe*, s.f. **1.** Mișcare ritmică și uniformă; ritm. ♦ Loc. adv. *În cadență* = cu mișcări repetate la intervale egale. ♦ Numărul de lovituri pe care o armă de foc le trage într-o unitate de timp. ♦ (Fiz.) Frecvență; viteză de repetare a unui fenomen. **2.** Succesiune ritmică a unor unități poetice (cuvinte, silabe), care produc

un efect auditiv armonios. ♦ Succesiune de armonii care formează sfârșitul unei compoziții muzicale. **3.** Pasaj mai mare de virtuozitate solistică dintr-un concert instrumental, interpretat fără acompaniament. — Din fr. **cadence**, it. **cadenza**.

CADENȚMETRU, *cadențmetre*, s.n. (Fiz.) Instrument pentru măsurarea radioactivității. — Din germ. **Kadenzmeter**.

CADÉT, *cadeți*, s.m. (Înv.) **1.** Tânăr (fiu de nobil sau de ofițer) care se pregătea pentru cariera armelor. **2.** Elev al unei școli militare. **3.** Membru al unui partid din Rusia țaristă. — Din fr. **cadet**, (3) rus. **kadet**.

CADIASCHÉR, *cadiascheri*, s.m. Înalt demnitar militar turc, cu atribuții de judecător. [Pr.: *-di-as-*] — Din tc. **kadiasker**.

CADIU, *cadii*, s.m. Judecător musulman. — Din tc. **kadı**.

CADMIĂ, *cadmiez*, vb. I. Tranz. A acoperi suprafața unui obiect metalic cu un strat subțire de cadmiu în scopul protejării împotriva eroziunii. [Pr.: *-mi-a*] — Din **cadmiu**.

CADMIE, *cadmii*, s.f. Depunere de oxid de zinc impur pe pereții cuptoarelor în care se fabrică zincul. — Din fr. **cadmie**.

CADMIERE, *cadmierii*, s.f. Acțiunea de a *cadmia* și rezultatul ei. [Pr.: *-mi-e-*] — V. **cadmia**.

CADMIFER, *-Ă, cadmiferii*, -e, adj. (Despre roci) Care conține cadmiu. — Din fr. **cadmifère**.

CĂDMIU s.n. Metal moale, alb-argintiu, asemănător cu zincul, folosit, sub formă de aliaje, în medicină, în tehnică etc. — Din fr. **cadmium**.

CADOU, *cadouri*, s.n. Ceea ce se primește sau se oferă în dar. — Din fr. **cadeau**.

CADRĂ, pers. **3** *cadrează*, vb. I. Intrans. A se potrivi, a corespunde (întocmai) cu ceva sau într-o anumită împrejurare. — Din fr. **cadrer**.

CADRĂJ, *cadraje*, s.n. **1.** Delimitare a spațiului lui cuprins de obiectivul unei camere de luat vederi sau al unui aparat de filmat. **2.** Operație de așezare a culorilor care urmează să fie imprimate pe o țesătură. — Din fr. **cadrage**.

CADRĂN, *cadrane*, s.n. **1.** Suprafață (de obicei circulară) prevăzută cu anumite diviziuni, pe care se urmăresc indicațiile acului unui instrument de măsură, al unui ceasornic etc. ♦ *Cadran solar* = ceas solar. **2.** Arc (sau sector) care reprezintă un sfert de cerc. — Din fr. **cadran**.

CĂDRĂ s.f. v. **cadru**.

CADRİL, *cadriluri*, s.n. Dans de origine franceză, cu mișcare lentă, în cursul căruia partenerii se schimbă între ei; melodia după care se execută acest dans. — Din fr. **quadrille**.

CADRILĂJ, *cadrilaje*, s.n. (Tehn.) Caroiaj. — Din fr. **quadrillage**.

CADRILĂT, *-Ă, cadrițați*, -te, adj. (Despre țesături, haine etc.) Cu carouri (de culori diferite). — Din fr. **quadrillé**.

CADRIST, *-Ă, cadriști*, -ste, s.m. și f. (Fam.; astăzi rar) Funcționar din serviciul de cadre al unei instituții sau întreprinderi. — **Cadre** + suf. *-ist*.

CĂDRU, *cadre*, s.n. **I.** **1.** Ramă în care se fixează un tablou, o fotografie etc. ♦ *P. ext.* Tablou, fotografie etc. înramate. ♦ Fig. Persoană foarte frumoasă. **2.** Per-vaz al unei uși sau al unei ferestre. ♦ Deschizătură în zid ocupată de o ușă sau de o fereastră. ♦ Desen care mărginește un text, o hartă, o fotografie etc. ♦ Porțiune a unei mărci poștale pe care este executat desenul. **3.** Fig. Mediu, ambianță. ♦ Spațiu în limitele căruia este cuprinsă o imagine pe o peliculă cinematografică. **4.** Fig. Limitele unei probleme, ale unui subiect, ale unei acțiuni etc.; *p. ext.* cuprinsul dintre aceste limite. **5.** Schelet alcătuit din bare de lemn, de metal sau din grinzii de beton armat, care se întrebuințează la construcții; suport pentru diferite aparate. ♦ Schelet pe care sunt înfășurate conducte (electrice, radiofonice etc.) izolate. **II. 1.** (La pl.) Personalul unei instituții, al unei întreprinderi etc. *Cadru didactic*. **2.** Personalul de conducere dintr-o întreprindere, instituție etc. ♦ Ansamblul elementelor de conducere și de comandă (ofițeri și subofițeri) din subunitățile și unitățile militare. ♦ (Rar; la sg.) Persoană din efectivul unei întreprinderi sau instituții, dintr-o organizație etc. **2.** (Ieșit din uz; la pl.) Subdiviziune în administrația internă a unei instituții, întreprinderi etc. care se ocupa cu angajarea personalului (II 1), cu evidența lui etc.; serviciu personal. [Var.: (I 1) **cădră** s.f.] — Din fr. **cadre**, (II) rus. **kadri**.

CADUC, *-Ă, caduci*, -ce, adj. Lipsit de trăinicie; șubred, pieritor. ♦ (Despre frunze, flori etc.) Care cade înainte de vreme sau în fiecare an. ♦ (Despre acte cu valoare juridică) Care nu (mai) are putere legală. — Din fr. **caduc**, lat. **caducus**.

CADUCÉU, *caducee*, s.n. Sceptrul lui Hermes, reprezentat printr-un baston cu două aripioare în vârf, pe care se încolăcesc doi șerpi, care, în Antichitatea greco-romană, simboliza înțelegerea și comerțul. — Din lat. **caduceum**, fr. **caducée**.

CADUCITATE s.f. Faptul sau însușirea de a fi caduc. ♦ Ineficacitatea unui act juridic ca urmare a survenirii unui eveniment ulterior încheierii lui. — Din fr. **caducité**.

CĂFĂS, *cafășuri*, s.n. (Înv.) **1.** Încăpere deschisă în catul de sus al unei case sau într-un turn, din care se poate privi nestingherit în afară; foisor. **2.** Balcon unde cântă corul într-o biserică. ♦ Balcon din care familia domnitorului asculta slujba religioasă. **3.** Grilaj de vergele de lemn care se întretaie ca o leasă. — Din ngr. **kafási**.

CAFEĂ, (2) *cafele*, s.f. **1.** Sămânța arborelui de cafea folosită (de obicei sub formă de pulbere) în alimentație. **2.** Băutură preparată din cafea (1) prăjită și rășnită sau dintr-un surrogat. ♦ *Cafea espresso* = cafea concentrată, preparată într-un aparat

special. *Cafea filtru* = cafea preparată cu ajutorul filtrului. — Din tc. **kahve**, ngr. **kafes**, fr. **café**.

CAFÉ-BĂR, *café-baruri*, s.n. Local în care se servesc cafele și băuturi alcoolice. — **Café**[nea] + **bar**.

CAFÉ-CONCERT s.n. Muzică instrumentală de largă accesibilitate (executată într-un restaurant). [Pr. și: -conser] — Din fr. **café-concert**.

CAFÉ-FRAPPE, *café-frappé-uri*, s.f. Cafea (2) rece cu înghețată, frișcă (și alcool). [Pr.: -pe] — Cuv. fr.

CAFEGÍ-BAȘĂ, *cafégi-bașa*, s.m. Boier de rang inferior, mai mare peste cafegiii curții domnești, însărcinat să aducă domnului cafeaua la ceremonii. — Din tc. **kahveci bași**.

CAFEGIOAICĂ, *cafégioaice*, s.f. 1. (Înv.) Proprietară a unei cafenele sau a unui magazin de cafea; soția unui cafegiu (1). 2. (Fam.) Femeie care consumă multă cafea (2). — **Cafegiu** + suf. -*oaică*.

CAFEGIU, *cafégi*, s.m. 1. (Înv.) Proprietar al unei cafenele sau al unui magazin de cafea; cel care prepara sau vindea cafele. 2. (Înv.) Slujitor la curtea domnească însărcinat cu prepararea și servirea cafelelor. 3. (Fam.) Bărbat care consumă multă cafea (2). — Din tc. **kahveci**.

CAFENĂ s.f. v. **cofeină**.

CAFENISM s.n. Totalitatea tulburărilor care apar în urma abuzului de cafea manifestate prin insomnie, cefalee, aritmie cardiacă etc. — Din fr. **caféisme**.

CAFELÍ, *cafelesc*, vb. IV. Refl. (Fam.; rar) A bea cafea (stând la taifas). — Din **cafea**.

CAFELUȚĂ, *cafeluțe*, s.f. 1. (Fam.) Diminutiv al lui *cafea* (2) 2. (La pl.) Numele a două varietăți de plante erbacee din familia leguminoaselor: a) plantă cu tulpina cilindrică ramificată, cu flori albe sau albastrii, cultivată pentru nutreț (*Lupinus albus*); b) plantă ornamentală cu flori mari, albe, cu pete albastre, dispuse în formă de spic (*Lupinus varius*). — **Cafea** + suf. -*eluță*.

CAFENEA, *cafenele*, s.f. Local public în care se consumă cafea sau, p. ext., ceai, băuturi alcoolice, prăjituri etc. ♦ Loc. adj. *De cafenea* = fără valoare, nesperios. *Vorbe de cafenea*. [Var.: (reg.) **cafineă** s.f.] — Din tc. **kahvehane**, ngr. **kafenés**.

CAFENELUȚĂ, *cafeneluțe*, s.f. (Rare) Diminutiv al lui *cafea*. — **Cafeana** + suf. -*eluță*.

CAFENIU, -**IE**, *cafenii*, adj. De culoarea cafelei prajite. — **Cafea** + suf. -*iu* (după **castaniu**, **gâlbenu** etc.).

CAFER, *caferi*, s.m. Bivol negru din Africa. — Din germ. **Kaffer**.

CAFETIERĂ, *cafétiere*, s.f. Aparat pentru preparat și pentru turnat cafeaua; vas pentru păstrarea cafelei. ♦ Serviciu de cafea. [Pr.: -ti-e-] — Din fr. **cafétiere**.

CAFINEĂ s.f. v. **cafeana**.

CAFRI, *cafri*, s.m. (La pl.) Veche denumire a populațiilor de limba bantu din sud-estul Africii; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. — Din fr. **Cafres**.

CAFTI, *cafturi*, s.n. (Fam.) Bătaie. — Din **cafti**.

CAFTAN, *caftane*, s.n. (Înv.) Manta orientală, albă, lungă și largă, împodobită cu fire de aur sau de mătase, pe care o purtau domni și boierii români. ♦ Expr. *A îmbrăca (cu sau în) caftan* = a (se) ridica la rangul de domn sau de boier. ♦ Simbol al rangului de domn sau de boier. — Din tc. **kafthan**.

CAFTI, *caftesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A lovi, a bate. — Din țig. **cafti**.

CAGULĂ, *cagule*, s.f. 1. Mantie cu glugă purtată de călugări. ♦ Tip de glugă care acoperă tot capul (cu deschizături numai în dreptul ochilor). 2. Parte de cauciu a unei măști de gaze. — Din fr. **cajoule**.

CAHLĂ, *cahle*, s.f. 1. Placă de teracotă sau de faianță folosită la construcția sobelor. 2. (Reg.) Coșul sobei sau deschizătura prin care iese fumul în tinda caselor țărănești. — Din ucr. **kahlja**.

CAIĂ, *caiele*, s.f. Cui de oțel moale folosit pentru prinderea potcoavelor la animale. [Pr.: -ca-ia] — Cf. tc. **k a y a r** „potcoavă cu colți”.

CAIAC, *caiaice*, s.n. 1. Ambarcațiune de sport ascuțită la ambele capete, cu suprafața de alunecare netedă sau în clinuri și care este condusă cu una sau două padele. 2. Sport nautic care se practică cu caiacul (1). 3. Ambarcațiune mică, cu înveliș din piele de focă, folosită de eschimoși. [Pr.: -ca-iac] — Din fr. **kayak**.

CAIACIST, -**Ă**, *caiaciști*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care practică caiacul (2). [Pr.: -ca-ia-] — **Caiac** + suf. -*ist*.

CAIAFĂ, *caiafe*, s.f. Persoană făcătoare de bani, ipocrită. ♦ Expr. *A trimite (sau a purta, a duce) de la Ana la Caiafa* (numele unor preoți iudei) = a trimite (un solicitator) dintr-un loc într-altul (purându-l cu vorba). [Pr.: -ca-ia-] — Din n. pr. **Caiafa**.

CAIC, *caice*, s.n. 1. Ambarcațiune îngustă, cu vele, cu două catarge, cu pupa și prora ascuțite, mai înalte decât restul bordajului. 2. Luntre ușoară, lungă și îngustă, încovoiată la capete, folosită în Orient. — Din tc. **kayik**.

CAICĂU, *caicui*, s.m. Conducător de caic. [Pr.: -ca-ic-] — Din tc. **kayıkçı**.

CAICEL, *caicele*, s.n. Diminutiv al lui *caic*. [Pr.: -ca-i-] — **Caic** + suf. -*el*.

CAID, *caizi*, s.m. Titlu purtat în trecut de guvernatorul unei provincii sau al unui oraș din statele musulmane ale Africii de Nord, care avea și funcții judecătorești; persoană care purta acest titlu. — Din fr. **caïd**.

CAID, *caiduri*, s.n. (Înv.) Registru, dosar; arhivă. — Din tc. **kayit**.

CAIER, *caiere*, s.n. Mănuși de lână, de in, de cânepă sau de borangic, care se pune pe furcă pentru a fi tors manual. [Pr.: -ca-ier] — Lat. ***cauiulus**.

CAIÉT, *caiete*, s.n. 1. Fascicul de foi de hârtie legate sau broșate împreună, folosit la scris, la desenat etc. ♦ *Caiet de sarcini* = document care cuprinde condițiile tehnice și de calitate, termenele, obligațiile și garanțiile privitoare la executarea și recepția unei lucrări, a unei mărfi. *Caiet-program* = program (de spectacol) sub formă de caiet (1). *Caiet-catalog* = catalog de expoziție sub formă de caiet (1). 2. Publicație periodică cuprinzând diverse studii, note, informații (dintr-un anumit domeniu de activitate). [Pr.: -ca-ier] — După fr. **cahier**. Cf. pol. **kaj et**.

CAIETEL, *caiete*, s.n. Diminutiv al lui *caiet* (1). [Pr.: -ca-ie-] — **Caiet** + suf. -*el*.

CAIMĂC, *caimacuri*, s.n. 1. Pojghiță de grăsime care apare pe suprafața laptelui fierț. ♦ Expr. *A lua caimacul* = a-și însuși partea cea mai bună. 2. Spuma care se formează la suprafața cafelei în urma fierberii. 3. (Rare) Strat (ars) al tutunului din ciubuc, format în jurul și deasupra cărbunelui. — Din tc. **kaymak**.

CAIMACĂM, *caimacami*, s.m. 1. (În Imperiul Otoman) Loțiitor al unor demnitari. ♦ Compus: *caimacam-aga* = loțiitor al marelui vizir. 2. Loțiitor al domnului, însărcinat cu administrarea Moldovei și Țării Românești până la instalarea pe tron a noului domn. 3. Loțiitor al banului Craiovei, începând din 1761. [Var.: **caimacăm s.m.**] — Din tc. **kaymakam**.

CAIMACĂM s.m. v. **caimacăm**.

CAIMÁN, *caimani*, s.m. Specie de crocodil din America de Sud care are pe partea ventrală plăci osoase mobile. — Din fr. **caïman**.

CAIMĂN, *caimani*, s.m. (Reg.) Persoană care însoțește în pădure pe muncitori sau pe plutași, pentru a le pregăti mâncarea, a le păzi și curăța coliba etc. — Et. nec.

CAINIC, -**Ă**, *cainici*, -*ce*, adj. (Înv.) Vrednic de plâns; nenorocit. — **Căi** + suf. -*nic*.

CAINOZOIC, -**Ă**, *cainozoici*, -*ce*, s.n., adj. 1. S.n. (Geol.) Neozoic (1). 2. Adj. Care se referă la cainozoic (1), care aparține cainozoicului. [Pr.: -ca-i-no-zo-ic] — Din fr. **caénozoïque**, engl. **cainozoic**.

CAIS, *cași*, s.m. Arbore fructifer din familia rozaceelor, cu flori albe cu nuanțe roz, care apar înaintea frunzelor, cultivat pentru fructele sale (*Armeniaca vulgaris*). — Din **caisă** (derivat regresiv).

CAISĂ, *caise*, s.f. Fructul caisului, de culoare galbenă-portocalie, gustos și parfumat. — Din ngr. **kaisî** (pl. **kaisia**).

CAL, *cai*, s.m. 1. Animal domestic erbivor, cu copita nedespăcată, folosit la călărie și la tracțiune (*Equus caballus*); p. restr. armăsar castrat. *Calul de dar nu se caută la dinți (sau în gură)* = lucrurile primite în dar se iau așa cum sunt, fără să se mai țină seama de defecte. ♦ Expr. *A fi (sau a ajunge) cal de poștă* = a fi întrebuințat la toate; a alerga mult. *Cal de bătaie* = a) persoană hărțuită, muncită de toți; b) problemă de care se ocupă multă lume și care revine mereu pe primul plan. *A face (sau a ajunge) din cal măgar* = a face să ajungă (sau a ajunge) într-o situație mai rea de cum a fost. *A visa (sau a vedea, a spune) cai verzi (pe pereți)* = a-și închipui (sau a spune) lucruri imposibile, de necrezut. *La Paștele cailor* = niciodată. *O alergătură (sau o fugă) de cal* = o distanță (destul de) mică. *Calul dracului* = femeie bătrână și rea; vrăjitoare. ♦ Compus: *cal-putere* = unitate de măsură pentru putere, egală cu 75 de kilogrammetri-forță pe secundă. 2. Nume dat unor aparate sau piese asemănătoare cu un cal (1); a) aparat de gimnastică; b) piesă la jocul de șah de forma unui cap de cal (1). 3. Compuse: (Entom.) *calul-dracului (sau calul-popii, cal-turțit, cal-de-apă)* = libelulă; (Iht.) *cal-de-mare* = mic pește marin cu capul asemănător cu cel al calului; căluț de mare, hipocamp (2). (*Hippocampus hippocampus*). — Lat. **caballus**.

CALĂ, *calez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) imobiliza intenționat un organ sau o piesă de mașină înainte ca acestea să intre în funcțiune. 2. Tranz. A fixa orizontal, cu ajutorul nivelei, suportul unui aparat topografic de vizare. — Din fr. **caler**.

CALABALĂC, *calabalăcuri*, s.n. (Fam.) Obiecte felurite (în dezordine); p. ext. bagaje cu care călătorește sau se mută cineva; catrafuse, agârlăc. — Din tc. **kalabalk**.

CALABRÉZ, -**Ă**, *calabrezi*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Calabria. 2. Adj. Care aparține Calabriei sau calabrezilor (1), privitor la Calabria ori la calabrezi. — Din it. **calabrese**, fr. **calabrais**.

CALABRIAN, -**Ă**, *calabrienti*, -*e*, s.n., adj. 1. S.n. Primul etaj al cuternarului, caracterizat prin scăderea temperaturii apelor și începutul fenomenului de polaritate normală. 2. Adj. Care se referă la calabrian (1). — Din fr. **calabrien**.

CALACĂN s.n. v. **calaican**.

CALAFĂT s.n. Amestec din călți sau cărpe destrămate, îmbibate cu catran, cu care se etanșează bărcile și punțile navelor. — Din tc. **kalafat**.

CALAICĂN s.n. Denumire populară dată sulfatului de fier, de culoare verde când este cristalizat, solubil în apă, folosit ca dezinfectant, colorant, în tăbăcărie și împotriva dăunătorilor în agricultură. [Var.: **calacăn, călacăn s.n.**] — Din ngr. **kalakánthi**.

CALĂJ, *calaje*, s.n. 1. Imobilizare a unui organ de mașină. 2. Așezare la orizontală a suportului unui aparat topografic de vizare. 3. Mod de așezare a aripilor sau a ampenajului față de fuzelajul unui avion. 4. Adâncime la care se cufundă în apă o navă. 5. Postament de grinzii de pe o cală (2), pe care se fixează navele în timpul construcției sau reparațiilor. — Din fr. **calage**.

CALAMANDRÓS s.n. (Reg.) Neregulă, neorânduală, harababură. — Et. nec.

CALAMĂR, *calamari*, s.m. (La pl.) Gen de cefalopode comestibile, cu corpul alungit, cu înțotoarele triunghiulare și cu gura înconjurată de opt brațe și două tentacule (*Loligo*); (și la sg.) animal din acest gen. [Var.: **calmăr s.m.**] — Din fr. **calmar**.

CALAMBÚR, *calambururi*, s.n. Joc de cuvinte bazat pe echivocul rezultat din asemănarea formală a unor cuvinte deosebite ca sens. — Din fr. **calembour**.

CALAMBURGÍU, *-IE*, *calamburgii*, s.m. și f. (Fam.) Autor de calambururi; (rar) calamburist. — **Calambur** + suf. *-giu*.

CALAMBURÍST, *-Ă*, *calamburisti*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Calamburgiu. — Din fr. **calambouriste**.

CALAMÍNĂ, *calamine*, s.f. Reziuu de cărbune provenit din arderea combustibilului într-un motor cu ardere internă, care se depune pe pereți, pe bujii etc., provocând perturbații în funcționarea acestuia. — Din fr. **calamine**.

CALAMITĂ, pers. 3 *calamitează*, vb. I. Tranz. A devasta, a distruge. — De la **calamitate**.

CALAMITÁT, *-Ă*, *calamitați*, *-te*, adj. Care a suferit o calamitate. — V. **calamita**.

CALAMITÁTE, *calamități*, s.f. Nenorocire mare, dezastru provocat de obicei de un fenomen natural, care lovește o colectivitate. ♦ Flagel. — Din fr. **calamité**, lat. **calamitas**, *-atis*.

CALANDRÁ, *calandrez*, vb. I. Tranz. A trece un material printr-un calandru în vederea subțierii, aplatizării, netezirii, imprimării unor desene etc.; a presa cu calandrul. — Din fr. **calandrer**.

CALANDRÁRE, *calandrări*, s.f. Acțiunea de a *calandra* și rezultatul ei. — V. **calandra**.

CALANDRÁT, *-Ă*, *calandrați*, *-te*, adj. Care este supus calandrării. — V. **calandra**.

CALANDRÓR, *-OÁRE*, *calandróri*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor care lucrează la calandru. — Din fr. **calandreur**.

CALÁNDRU, *calandre*, s.n. 1. Mașină alcătuită din mai mulți cilindri, printre care se trece un material (hârtie, țesături etc.) pentru a-l subția, netezi, imprima. 2. (Tipogr.) Presă pentru imprimarea în relief pe carton special a matritelor de stereotipie. — Din fr. **calandre**.

CALÁO s.m. Pasăre din Asia și Africa, al cărei cioc are un apendice încovoiat (*Buceros rhinoceros*). [Pr.: *-la-o*] — Din fr. **calao**.

CALAPÁR s.m. (Bot.; reg.) Calomfir. — Din sb. **kaloper**.

CALAPÓD, *calapoad*, s.n. Piesă de lemn în formaabei piciorului, folosită la confecționarea încălțămintei sau pentru a menține forma acesteia; formă de lemn pe care se întind căciulele sau pălăriile. ♦ P. gener. Tipar, formă, model. ♦ Expr. *Pe același calapod* = la fel, asemănător, identic. — Din ngr. **kalapódi**.

CALÁRE, *calări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *cala*. — V. **cala**.

CALATÍDU, *calatidii*, s.n. (Bot.) Inflorescență cu axul lățit, pe care sunt fixate florile sesile. [Pr.: *-di-u*] — Din lat. **calathidium**.

CÁLĂ¹, *cale*, s.f. 1. Încăpere sub puntea inferioară a unei nave, destinată încălzirii acesteia; hambar (3). 2. Instalație portuară pentru construcția sau reparația navelor. 3. Piesă prismatică din lemn sau din metal care se așază în fața roții unui vehicul pentru a-l immobiliza. 4. Piesă metalică de mare precizie folosită la verificarea dispozitivelor de măsurare. — Din fr. **cale**.

CÁLĂ², *cale*, s.f. Plantă erbacee decorativă de origine tropicală, cu frunze mari în formă de săgeată, una dintre frunze, de culoare albă, răsucită în formă de cornet, în jurul inflorescenței propriu-zise (*Calla aethiopia*). — Din germ. **Kalla**, lat. **calla**.

CALC, *calcuri*, s.n. 1. (În sintagma *Hârtie de calc* = hârtie translucidă obținută prin măcinarea fină a pastei de hârtie, folosită la executarea desenelor în tuș, pentru a fi apoi copiate pe hârtie heliografică (ozalid)). 2. Copia pe hârtie de calc a unui desen; decal (1). 3. Fenomen lingvistic care constă în atribuirea de sensuri noi, după model străin, unor cuvinte existente în limbă ori în formarea unor cuvinte sau expresii noi prin traducerea elementelor componente ale unor cuvinte străine; decal (2). — Din fr. **calque**.

CALCÁN¹, *calcani*, s.m. Pește de mare cu corpul rombic, turtit lateral și asimetric, având ambii ochi pe partea stângă și solzi lungi, tari pe burtă și pe spate; pește-de-mare (*Scophthalmus maeoticus*). — Din tc. **kalkan** [batgî].

CALCÁN², *calcane*, s.n. 1. Perete exterior din spate (fără deschideri) al unei case (destinat să fie acoperit de zidul asemănător al clădirii vecine). 2. (Inv.) Scut, pavăză. — Din tc. **kalkan**.

CALCANÉU, *calcaneu*, s.n. Unul dintre cele două oase care formează călcăiul. — Din fr. **calcaneum**, lat. **calcaneum**.

CALCANTÍT s.n. Sulfat natural hidratat de cupru, albastru, sticlou, solubil în apă, folosit în agricultură, vopsitorie și imprimărie; piatră-vânăță. — Din fr. **calcantite**.

CÁLCAR, *calcare*, s.n. Rocă sedimentară sau biogenă alcătuită din carbonat de calciu, de culoare albă, cenușie, gălbui sau neagră, utilizată ca material de construcție; piatră-de-var. [Acc. și: *calcăr*] — Din lat. **calcarius**, fr. **calcaire**.

CALCARÓS, *-OÁSĂ*, *calcaroși*, *-oase*, adj. Care conține calcar. — **Calcar** + suf. *-os*.

CALCAVÁRĂ, *calcavuri*, s.f. (Glumet) Bătaie; palmă; p. ext. dojană. — Et. nec.

CÁLCE¹, *căci*, s.f. (În sintagma *Calcea calului* = plantă erbacee perenă, toxică, cu frunze groase și licioare, în forma copitei de cal, și cu flori mari, galbene-aurii (*Caltha palustris*). — Lat. **calx**, **calcis**.

CÁLCE² s.f. 1. Oxid de calciu. 2. Material refractar obținut prin calcinarea carbonatului de calciu natural. — Din lat. **calx**, **calcis**.

CALCEDÓNIE s.f. Varietate (colorată sau translucidă) de cuarț, folosită ca piatră semiprețioasă, la confecționarea unor obiecte de artă, ca abraziv etc. — Din fr. **calcédoine**, lat. **chalcedonius**.

CALCÉMIE, *calcemii*, s.f. (Fiziol.) Concentrație a calciului în sânge; cantitate de calciu prezentă în sânge. — Din fr. **calcémie**.

CALCHIÁ, *calchiez*, vb. I. Tranz. 1. A reproduce un desen sau o schiță cu ajutorul hârtiei de calc. 2. A forma cuvinte sau expresii noi ori a adăuga un sens nou unui cuvânt printr-un calc (3). [Pr.: *-chi-a*] — Din fr. **calquer**.

CALCHIERE, *calchieri*, s.f. Acțiunea de a *calchia* și rezultatul ei. [Pr.: *-chi-e-*] — V. **calchia**.

CÁLCIC, *-Ă*, *calcici*, *-ce*, adj. (Geol.) De calciu. *Depozit calcic*. — Din fr. **calcique**.

CÁLCICOL, *-Ă*, *calcolici*, *-e*, adj. (Bot.; despre plante) Care crește pe un sol bogat în calcar; calcifil. — Din fr. **calcicole**.

CALCIFÉR, *-Ă*, *calciferi*, *-e*, adj. (Despre roci) Care conține calciu. — Din fr. **calcifère**.

CALCIFERÓL s.n. Denumirea științifică a vitaminei D₂. — Din fr. **calciférol**.

CALCIFÍÁ vb. I v. **calcifica**.

CALCIFÍÁT, *-Ă* adj. v. **calcificat**.

CALCIFICÁ, pers. 3 *calcifică*, vb. I. Refl. 1. (Despre țesuturi, oase, leziuni pulmonare etc.) A se întări prin depunerea sărurilor de calciu. 2. (Despre substanțe) A se îmbogăți în carbonat de calciu. [Var.: (rar) **calcifiá** vb. I] — După fr. **calcifier**.

CALCIFICÁRE, *calcificări*, s.f. Acțiunea de a *se calcifica*. [Var.: **calcifiere** s.f.] — V. **calcifica**.

CALCIFICÁT, *-Ă*, *calcificați*, *-te*, adj. (Despre țesuturi, oase, tendoane etc.) Întărit prin depunere de săruri de calciu. [Var.: **calcifiát**, *-ă* adj.] — V. **calcifica**.

CALCIFIERE s.f. v. **calcificare**.

CALCIFÍL, *-Ă*, *calcifili*, *-e*, adj. (Despre plante) Calcicol. — Din fr. **calciphile**.

CALCIFÚG, *-Ă*, *calcifugi*, *-ge*, adj. (Bot.; despre plante) Care nu suportă solul calcaros. — Din fr. **calcifuge**.

CALCIMÉTRU, *calcimetre*, s.n. Aparat de laborator cu care se determină dioxidul de carbon din sol. — Din fr. **calcimètre**.

CALCINÁ, *calcinez*, vb. I. Tranz. A transforma o substanță chimică în alta prin încălzirea ei la o temperatură înaltă în scopul eliminării apei, al înlăturării unor compuși volatili, al oxidării etc. — Din fr. **calciner**.

CALCINÁRE, *calcinari*, s.f. Acțiunea de a *calcina*; calcinație. — V. **calcina**.

CALCINÁT, *-Ă*, *calcinați*, *-te*, adj. Care a fost supus unui proces de calcinare. — V. **calcina**.

CALCINATÓR¹, *calcinatoare*, s.n. Aparat folosit pentru recuperarea căldurii gazelor de ardere din cuptoarele rotative de ciment. — Din fr. **calcinateur**.

CALCINATÓR², *-OÁRE*, *calcinatori*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor care lucrează la calcinare. — **Calcina** + suf. *-tor*.

CALCINÁȚIE, *calcinații*, s.f. Calcinare. — Din fr. **calcination**.

CALCÍNÁ s.f. Pulbere galbenă obținută din cositor și plumb, folosită la prepararea unor emailuri și ca abraziv. — Din fr. **calcin**.

CALCINÓZÁ s.f. Boală caracterizată prin depunerea unor cantități mari de săruri de calciu în țesuturi, mușchi, pereții vaselor sangvine etc. — Din fr. **calcinos**.

CÁLCIO-VÉCCHIO s.n. Gen de tencuială ornamentală cu suprafață zgrunțuroasă, dând zidurilor un aspect arhaic. — Cuv. it.

CALCIPENÍE, *calcipenii*, s.f. (Med.) Scădere a concentrației de calciu în organism. — Din fr. **calcipénie**.

CALCIPEXÍE, *calcipexii*, s.f. (Med.) Fixare a calciului în țesuturi. — Din fr. **calcipexie**.

CALCÍT s.n. Carbonat de calciu natural, cristalizat, divers colorat, care alcătuiește calcarul, marmura etc. — Din fr. **calcite**.

CÁLCIU s.n. 1. Element chimic metalic, alb-argintiu, moale, foarte răspândit în natură sub formă de combinații. 2. Sare a calciului (1), întrebuințată ca medicament în anumite cazuri de decalcifiere a organismului. — Din fr. **calcium**.

CALCIURÍE, *calciurii*, s.f. (Med.) Prezență anormală a calciului în urină; cantitate de calciu prezentă anormal în urină. [Pr.: *-ci-u-*]. — Din fr. **calciurie**.

CALCOCLORÓZÁ s.f. Fenomen de îngălbenire a frunzelor unei plante din cauza lipsei de fier asimilabil în solurile bogate în calciu. — Din fr. **calcochlorose**.

CALCOGRÁF, *calcografi*, s.m. Muncitor specialist în calcografie. — Din fr. **chalcographe**.

CALCOGRAFÍÁ, *calcografiez*, vb. I. Tranz. A reproduce prin calcografiere. [Pr.: *-fi-a*]. — Din fr. **chalcographier**.

CALCOGRAFÍÁT, *-Ă*, *calcografiati*, *-e*, adj. Care a fost calcografiat. [Pr.: *-fi-at*]. — V. **calcografia**.

CALCOGRÁFIC, *-Ă*, *calcografici*, *-ce*, adj. De calcografie. — Din fr. **chalcographique**.

CALCOGRAFÍE s.f. 1. Cel mai vechi procedeu de tipărire cu forme pe a căror suprafață netedă este gravată imaginea propriu-zisă; tipar adânc. 2. Metodă

microscopică de studiu a unei secțiuni lustruite a mineralelor metalifere opace cu ajutorul luminii reflectate. — Din fr. **chalcographie**.

CALCOGRAFIÉRE, *calcografieri*, s.f. Acțiunea de a *calcografia* și rezultatul ei. [Pr.: -fi-e-]. — V. **calcografia**.

CALCOPIRITĂ s.f. Sulfură naturală de cupru și fier cristalizată, metalică, compactă, galbenă-verzuie. — Din fr. **chalcopyrite**.

CALCOTIPIE, (2) *calcotipii*, s.f. (Poligr.) 1. Procedeu grafic de reproducere de artă a unui desen, asemănător cu acvaforte. 2. Stampă obținută prin acest procedeu. — Din fr. **calcotypie**.

CALCOZINĂ s.f. Sulfură naturală de cupru. — Din fr. **chalcosine**.

CĂLCUL, (I) *calcule*, s.n., (II) *calculi*, s.m. I. S.n. 1. Ansamblu de operații matematice făcute cu scopul de a găsi fie valorile unor mărimi sau expresii, fie o anumită expresie matematică; socoteală. ✦ (Mat.) *Calcul grafic* = rezolvare a unor probleme cu ajutorul unor construcții geometrice. 2. Ansamblu de operații logice, de reguli și procedee de efectuare a acestora, prin care se deduc teoremele unui domeniu al științei. ✦ *Calcul logic* = calcul analog celui matematic, efectuat asupra enunțurilor transpuse în formă simbolică. 3. Plan, combinație, proiect, apreciere, socoteală. II. S.m. (Med.) Concrețiune de forma unei pietricele, rezultată prin precipitarea sărurilor organice sau anorganice, care se formează în anumite organe interne; piatră. — Din fr. **calcul**, lat. **calculus**.

CALCULĂ, *calculez*, vb. I. Tranz. A face un calcul (I), a socoti; a aprecia. ✦ A elabora planuri, proiecte etc. — Din fr. **calculer**, lat. **calcularē**.

CALCULĂBIL, -Ă, *calculabili*, -e, adj. Care poate fi calculat. — Din fr. **calculable**.

CALCULĂRE, *calculări*, s.f. Acțiunea de a *calcula*; calculație, socotire. — V. **calcula**.

CALCULĂT, -Ă, *calculați*, -te, adj. (Despre persoane) Chibzuit, socotit; preocupat de interesul personal. — V. **calcula**.

CALCULATOR, -OĂRE, *calculatori*, -oare, s.n., s.m. și f. I. S.n. Tabel care cuprinde rezultatele unor calcule, folosit pentru simplificarea operațiilor; carte, broșură care cuprinde asemenea tabele. 2. S.n. (Și în sintagma *calculator electronic*) Ansamblu de sisteme mecanice, electromagnetice și electronice programabil pentru prelucrarea datelor; ordinator, computer. ✦ *Calculator de buzunar* = calculator de dimensiuni foarte mici, destinat publicului larg pentru efectuarea unei game de probleme matematice limitate; (impr.) minicalculator. ✦ 3. S.m. și f. Persoană specializată în calcule, mai ales economice. — Din fr. **calculateur**, lat. **calculator**.

CALCULĂȚIE, *calculații*, s.f. Ansamblu de calcule pentru determinarea unor indicatori; calculare. — Din lat. **calculatio**.

CALCULÓS, -OĂSĂ, *calculoși*, -oase, adj. (Med.) Care are calculi, care este bolnav de calculoză. — Din fr. **calculoux**.

CALCULÓZĂ, *calculoze*, s.f. Boală care constă în formarea unor calculi într-un organ intern; litiază. — Din fr. **calculose**.

CALD, -Ă, *calzi*, -de, adj. 1. Care posedă căldură; a cărui temperatură este superioară (fără a fi fierbinte) celei a mediului ambiant sau a corpului omenes; care dă senzația de căldură. ✦ Expr. *Nu-i ține nici de cald, nici de rece sau nu-i e nici cald, nici rece* = nu-l interesează, îi este indiferent. *Nici caldă, nici rece* = așa și așa, nici așa, nici așa. (Substantivat) *Mă ia cu cald* = sunt cuprins de fierbințeală, am febră. ✦ Fierbinte, încins. ✦ (Despre pâine) Proaspăt. ✦ (Despre îmbrăcăminte) Călduros, gros. 2. (Despre zone, regiuni, țări etc.) Cu temperatură constant ridicată în tot cursul anului. ✦ 3. Fig. Aprins, înfocat, pătimaș; prietenos, afectuos. *Cuvinte calde*. *Privire caldă*. ✦ 4. Fig. (Despre vești, știri, informații etc.) De ultimă oră, recent. — Lat. **caldus** (= calidus).

CALDARĂM, *caldarâmuri*, s.n. Pavaj din bolovani, cuburi etc. de piatră sau (în trecut) din bucăți de lemn așezate pe un pat de nisip; *p. ext.* drum pavat sau asfaltat. — Din tc. **kaldırım**.

CALDARĂMGÎU, *caldarâmgii*, s.m. (Înv.) Muncitor care se ocupa cu executarea caldarâmurilor. — Din tc. **kaldırıcı**.

CALDEEAN, -Ă, *caldeeni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Caldeea antică. 2. Adj. Care aparține Caldeei sau caldeenilor (I), referitor la Caldeea ori la caldeeni. [Pr.: -de-ean. — Var.: **chaldeean**, -ă s.m. și f.] — Din fr. **chaldeen**.

CALDEIRĂ s.f. (Geol.) 1. Vechi crater vulcanic de mari dimensiuni. 2. Circ (3). — Din fr., port. **caldeira**.

CĂLE, *căi*, s.f. I. 1. Fâșie de teren special amenajată pentru circulația oamenilor, a vehiculelor și a animalelor; drum. ✦ *Calea-Lactee* (n.pr. f.) = brâu luminos care se vede noaptea de la un capăt al altul al bolții cerești; Calea-Laptelui, Calea-Robilor. ✦ Loc. adv. *Din cale-afară sau afară din cale* = peste măsură, neobișnuit, foarte. ✦ Expr. *A fi (sau a sta, a se pune) în calea cuiva sau a-i sta cuiva în cale* = a se afla (sau a ieși) înaintea cuiva, împiedicându-l (să înainteze, să facă un lucru etc.); a împiedica pe cineva într-o acțiune, a i se împotrivi. *A ieși (sau a se duce) în calea cuiva* = a întâmpina pe cineva. *A găsi (sau a afla, a crede, a socoti etc.) cu cale* = a socoti că este nimerit. *Calea-vaalea* = treacă-neargă, așa și așa, fie. *Ce mai calea-vaalea* = ce mai încoale și încoace, pe scurt, în concluzie. *A pune la cale* = a pregăti ceva, a aranja; a sfătui, a îndruma; a pedepsi pe cineva. *A fi pe cale de a...* (sau *să...*) = a fi aproape să..., pe punctul să..., gata de a... ✦ *Cale ferată* = mijloc de transport

terestru, destinată circulației vehiculelor prin rulare pe șine sau pe cabluri. ✦ (Art.; urmat de determinări care indică numele) Nume dat unor străzi lungi și largi. ✦ *Căile respiratorii* = aparatul respirator. 2. (Înv.) Arteră de pătrundere într-un oraș, făcând legătura cu o șosea importantă. 3. Element al unui sistem tehnic pe care se deplasează un aparat sau o mașină. 4. Succesiune de linii și centrale intermediare prin care se realizează legătura telefonică sau telegrafică între două localități. 5. Călătorie. *Dor de cale*. ✦ Expr. *A face (sau a apuca) calea întoarsă* = a se întoarce din drum. *Cale bună!* formulă de urare la plecarea cuiva; drum bun! 6. Distanță, depărtare. *A mers cale de două ceasuri*. 7. (Med.) Ansamblu de organe cavitate și formațiuni tubulare ce permit deplasarea unor materii organice sau a aerului. *Cale digestivă*. *Cale respiratorie*. II. Fig. Direcție luată de o dezvoltare, de o acțiune, de o mișcare; linie.

✦ Metodă, mijloc, modalitate, procedeu. ✦ (Jur.) *Cale de atac* = mijloc prin care partea nemulțumită de hotărârea unui organ de jurisdicție sesizează organul competent în vederea anulării hotărârii și rejudicării litigiului. ✦ Loc. adv. *Pe cale...* = pe linie..., prin intermediul... *Pe cale administrativă*. — Lat. **callis**.

CALEĂSCĂ s.f. v. **caleașcă**.

CALEĂSCĂ, *calești*, s.f. (Înv.) Trăsură elegantă, pe arcuri foarte flexibile. [Var.: (înv.) **calească** s.f.] — Din rus. **koleaska**.

CALEDONIÂN, -Ă, *caledonieni*, -e, adj. 1. Care se referă la Caledonia, care aparține Caledoniilor. 2. (În sintagma *Orogeneza caledoniană*) = totalitatea mișcărilor de cutare a scoarței terestre petrecute în timpuri străvechi și care au dat naștere munților din Scoția, Scandinavia etc. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. **caledonienne**.

CALEFĂCȚIE s.f. (Fiz.) Vaporizare intensă la suprafața unui lichid aflat lângă un corp solid încins, care le împiedică contactul direct. — Din fr. **caléfaction**.

CALEIDOSCÓP, *caleidoscoape*, s.n. Dispozitiv optic cilindric alcătuit din oglinzi, cu ajutorul cărora se produc imagini simetrice multiple ale unor piese mici, colorate, plasate în interior. ✦ Rubrică într-o publicație periodică, emisiune la radio sau la televiziune etc. cu o tematică extrem de variată. — Din fr. **kaléidoscope**.

CALEIDOSCÓPIC, -Ă, *caleidoscopici*, -ce, adj. (Despre imagini; adesea fig.) Ca de caleidoscop. — **Caleidoscop** + suf. -ic.

CALÉM, *calemuri*, s.n. (Înv.) Administrație publică; cancelarie. — Din tc. **kalem**.

CALEMBÉC s.m. (Înv.) Specie de arbore exotic, cu lemn negru, plăcut mirositor. — Din tc. **kalemбек**.

CALEMCHERIU s.n. (Înv.) Stofă fină din care se făceau anterie și turbane. — Din tc. **kalemkârî**.

CALEMGÎU, *calemgii*, s.m. (Înv.) Funcționar de cancelarie; copist. — Din tc. **kalemci**.

CALENDĂR, *calendare*, s.n. 1. Sistem de împărțire a timpului în ani, luni și zile, bazat pe fenomene astronomice periodice. 2. Indicator sistematic (în formă de carte, agendă sau tablou) al succesiunii lunilor și zilelor unui an. ✦ Expr. *A face (cuiva) capul calendar* = a zăpăci (pe cineva), spunându-i foarte multe lucruri. *A se uita ca mâța (sau ca pisica)-n calendar* = a privi (la ceva) fără a pricepe nimic. 3. Publicație anuală, foarte răspândită în trecut, cuprinzând cronologia zilelor anului și diverse materiale cu caracter informativ, beletristic, științific etc. [Var.: (pop.) **căлиндăr** s.n.] — Din lat. **calendarium**.

CALENDARÍSTIC, -Ă, *calendaristici*, -ce, adj. Privitor la calendar, după calendar. ✦ *An calendaristic* = an de 365 de zile, socotit de la 1 ianuarie la 31 decembrie. *Plan de muncă calendaristic* = plan de muncă alcătuit pe zile și săptămâni. — **Calendar** + suf. -istic.

CALÉNDE s.f. pl. Numele primei zile a fiecărei luni la romani; zi întâi. ✦ Expr. *La calendele grecești* = niciodată (grecii neavând „calende”). — Din lat. **calendae**, fr. **calendes**.

CALENDRÓI s.m. v. **calindroi**.

CALÉVRI s.m. pl. (Înv.) Pantofi groși, rezistenți. — Din bg. **kalevra**.

CALFATĂ, *calfătez*, vb. I. Tranz. (Rar) A călăfățui. — Din fr. **calfater**.

CALFATĂRE, *calfatări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *calfata*. — V. **calfata**.

CĂLFĂ, *calfe*, s.f. Lucrător care, după o perioadă de ucenicie, lucra un timp la patronul său. — Din tc. **kalfa**.

CALIBRĂ, *calibrez*, vb. I. Tranz. 1. A prelucra mecanic un obiect, spre a obține forma și dimensiunile prescrise. 2. A sorta, după mărime sau masă, semințe, cereale, fructe, puieți de pom etc. 3. A restrânge albia variabilă a unui râu prin lucrări hidrotehnice. — Din fr. **calibrer**.

CALIBRĂJ, *calibreje*, s.n. Calibrare. — Din fr. **calibrage**.

CALIBRĂRE, *calibrări*, s.f. Acțiunea de a *calibra*; calibrăj. — V. **calibra**.

CALIBRÓR, -OĂRE, *calibróri*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. (Despre instrumente, mașini) Care calibrează. 2. S.n. Instrument pentru măsurarea diametrelor țevilor. 3. S.n. Aparat sau mașină pentru sortarea fructelor după mărime. — Din fr. **calibreur**.

CALIBRU, *calibre*, s.n. 1. Diametrul interior al țevii unei guri de foc. 2. Instrument de precizie cu care se verifică dimensiunile pieselor fabricate. 3. Fig. Mărime, proporție, calitate; (fam.) fel, soi, specie. — Din fr. **calibre**.

CALÍC, -Ă, *calici*, -ce, adj. (Adesea substantivat) 1. Lipsit de mijloace materiale elementare; foarte sărac. ✦ (Înv.) Care cerșește; cerșetor. 2. Zgărcit, avar¹. 3. (Înv. și reg.) Atins de o infirmitate vizibilă (olog, ciung etc.). — Din ucr. **kalika**.

CALICÉNIE s.f. (Rar) Calicie. — **Calic** + suf. -enie.

CALICÉSC, -EĂSCĂ, *calicești*, adj. (Rar) De calic, propriu calcului. — **Calic** + suf. *-esc*.

CALICÉȘTE adv. Ca un calic. — **Calic** + suf. *-ește*.

CALICI, *calicesc*, vb. IV. **1.** Intranz., refl. și tranz. A deveni sau a face să devină calic (1); a sărăci. ♦ Intrans. (Înv.) A cerși. **2.** Refl. A se zgărci². **3.** Tranz. și refl. (Înv. și reg.) A (se) ologi, a (se) schilodi. — Din **calic**.

CALICIE s.f. 1. Sărăcie (extremă); calicenie. **2.** Zgărcenie, avariție. — **Calic** + suf. *-ie*.

CALICIFORM, -Ă, *caliciformi*, -e, adj. (Rar) În formă de calicium. — Din fr. **caliciforme**.

CALICIME s.f. Termen de dispreț pentru o colectivitate de oameni săraci; sărăcime. — **Calic** + suf. *-ime*.

CALICIRE s.f. Faptul de a (se) *calici*; sărăcire. — V. **calici**.

CALICIU, *calicii*, s.n. **1.** (Bot.) Învelișul extern al florilor, alcătuit din sepalare libere sau unite. **2.** Vas liturgic de forma unei cupe; potir (2). **3.** (Anat.) Zonă a rinichiului prin care urina se scurge în bazinet. — Din fr. **calice**, lat. **calyx**, -cis.

CALICO s.n. Pânză care imită pielea, folosită în legătoria de cărți. — Din engl. **calico**, fr. **calicot**.

CALIF, *califi*, s.m. Titlu purtat de monarhii din unele state musulmane, care dețineau puterea politică și religioasă, fiind considerat locțiitor al profetului Mahomed pe Pământ; persoană având acest titlu. — Din fr. **calife**.

CALIFAT, *califate*, s.n. **1.** (În Orientul Mijlociu, nordul Africii și Peninsula Iberică) Formă de stat feudal-teocratic instituită de arabi pe teritoriile stăpânite de ei. **2.** Rangul de calif. **3.** Durata guvernării unui calif. — Din fr. **califat**.

CALIFICĂ, *calific*, vb. I. **1.** Refl. și tranz. A dobândi sau a face să dobândească un nivel adecvat de pregătire prin însușirea unor cunoștințe și deprinderi de specialitate. **2.** Refl. A obține (în urma rezultatelor favorabile) dreptul de a participa la o etapă superioară într-o competiție sau într-o probă sportivă, culturală etc. **3.** Tranz. A atribui unei ființe sau unui lucru o anumită calitate; a caracteriza; a numi. — Din fr. **qualifier**, lat. **qualificare**.

CALIFICABIL, -Ă, *calificabili*, -e, adj. Care poate fi calificat. — **Califica** + suf. *-bil*. Cf. fr. **qualifiable**.

CALIFICĂRE, *calificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *califica* și rezultatul ei; pregătire într-un anumit domeniu de activitate profesională (atestată de obicei printr-un act oficial); calificare. ♦ Etapă eliminatorie într-un concurs sau într-o competiție sportivă, pentru selectarea concurenților. — V. **califica**.

CALIFICĂT, -Ă, *calificați*, -te, adj. Care are sau care cere pregătire specială într-un anumit domeniu de activitate. ♦ (Despre infracțiuni) Săvârșit în împrejurări speciale, bine precizate. — V. **califica**.

CALIFICATIV, -Ă, *calificativi*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. Care califică (3). **2.** S.n. Termen prin care este caracterizată o persoană sau un lucru. ♦ (În unele țări). Sistem de notare în învățământ; fiecare dintre indicațiile „exceptional”, „foarte bine”, „bine”, „suficient” și „insuficient” cuprinse în acest sistem. — Din fr. **qualificatif**.

CALIFICĂȚIE, *calificații*, s.f. (Înv.) Calificare. — Din fr. **qualification**, lat. **qualificatio**.

CALIFÓRNIU s.n. Element chimic radioactiv obținut pe cale artificială. — Din engl., fr. **californium**.

CALIGRAF, -Ă, *caligraf*, -e, s.m. și f. (Rar) Persoană care are scrisul frumos. ♦ Persoană care se ocupa în trecut cu copierea artistică de cărți și manuscrise. — Din fr. **calligraphe**.

CALIGRAFIĂ, *caligrafie*, vb. I. Tranz. A scrie frumos, ordonat, citeț. [Pr.: *-fi-a*] — Din fr. **calligraphier**.

CALIGRAFIC, -Ă, *caligrafici*, -ce, adj. De caligraf; (despre scris) frumos, ordonat, citeț. — Din fr. **calligraphique**.

CALIGRAFIE s.f. Arta și deprinderea de a scrie frumos. ♦ Scriere frumoasă. ♦ Fel de scriere al cuiva. — Din ngr. **calligraphia**, fr. **calligraphie**.

CALIGRAMĂ, *caligrame*, s.f. Mod special de dispunere a versurilor, care are ca scop reprezentarea grafică a simbolurilor sau sugestiilor dintr-o poezie. — Din fr. **caligramme**.

CALIMÉRA s.f. art. (Fam.; în expr.) *A se schimba calimera* = a se schimba situația. *A (se) strica calimera* = a (se) strica prietenia. *A întoarce (sau a schimba) calimera* = a-și schimba atitudinea față de cineva. — Din ngr. **kaliméra**.

CALÍN, -Ă, *calini*, -e, adj. (Rar; despre oameni) Căruia îi place să alinte sau să fie alintat; (despre manifestările oamenilor) dezmiertător, dragăstos. ♦ Măgălițor, lingusitor; ipocrit. — Din fr. **calin**.

CALINDRÓI, *calindroi*, s.m. (Reg.) Ștregar. [Var.: **calendroi** s.m.] — Et. nec.

CALINERIE s.f. (Rar) Dezmiertare, alintare, alint. — Din fr. **calinerie**.

CALÍPSO, *calypsouri*, s.n. Dans modern în doi timpi, originar din Trinidad. [Scris și: *calypso*] — Din engl. **calypso**.

CALISTENIE s.f. (Rar) Program de exerciții fizice pentru copii sau, *p. ext.*, de întreținere executate rapid în ritmul muzicii. — Din fr. **calisthénie**.

CALITÁTE, *calități*, s.f. **1.** Totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte lucruri. **2.** Însușire (bună sau rea), fel de a fi (bun sau rău); *p. restr.* caracteristică pozitivă, însușire

bună. ♦ Loc. adj. *De calitate* = de calitate bună, de valoare. **3.** Poziție, situație, titlu care conferă un drept. ♦ Loc. conj. *În calitate de...* = cu dreptul de..., fiind... **4.** (La jocul de șah) Diferență de valoare între un turn și un nebul sau un cal. — Din fr. **qualité**, lat. **qualitas**, -atis.

CALITATIV, -Ă, *calitativi*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care ține de calitate (**1**), de natura lucrurilor; privitor la calitate. ♦ *Analiză calitativă* = determinarea naturii chimice a unei substanțe; identificarea componentelor unei substanțe. — Din fr. **qualitatif**, lat. **qualitativus**.

CALL-GIRL, *call-girl*, s.f. (Englezism) Femeie de moravuri ușoare; prostituată. [Pr.: *cól-gărl*] — Cuv. engl.

CALM, -Ă, *calmi*, -e, adj., s.n. **I.** Adj. **1.** (Despre natură) Care se află în stare de liniște deplină. ♦ (Despre procese) Care se desfășoară liniștit. **2.** (Despre oameni, despre manifestările și stările lor sufletești) Care se stăpânește; stăpânit, cumpănit, liniștit; *p. ext.* potolit, domol, așezat, flegmatic, imperturbabil. **II.** S.n. **1.** Stare de liniște deplină a atmosferei. ♦ *Calm ecuatorial* = zonă situată între limitele ecuatoriale ale alizeelor, cu presiune atmosferică scăzută, temperaturi constante și precipitații zilnice sub formă de averse. *Calm tropical* = zonă cu presiune atmosferică ridicată, aflată în partea centrală a brăurilor anticiclonice subtropicale. *Calm plat* = stare a mării în care aceasta nu are undulații. **2.** Stăpânire de sine, sânge rece, tact. ♦ Pace sufletească. — Din fr. **calme**.

CALMĂ, *calmez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) liniști, a (se) potoli. — Din fr. **calmer**.

CALMĂNT, -Ă, *calmanți*, -te, adj., s.n. (Medicament, tratament etc.) care calmează durerile; sedativ. — Din fr. **calmant**.

CALMĂR s.m. v. **calamar**.

CALMĂRE s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *calma* și rezultatul ei. **2.** Operație de liniștire a „fierberii” oțelului la turnare în lingotiere sau în forme prin adăugarea unor elemente dezoxidante. — V. **calma**.

CALMĂT, -Ă, *calmați*, -te, adj. (Despre oameni) Care s-a liniștit, relaxat, destins. — V. **calma**.

CALMÚC, -Ă, s.m. și f., adj. v. **kalmác**.

CALMUCÉSC, -EĂSCĂ, *calmucești*, adj. (Rar) Calmuc (2). — **Calmuc** + suf. *-esc*.

CALOFÍL, -Ă, *calofili*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre stil) Care denotă calofilie, caracterizat prin calofilie; calofilic. **2.** S.m. și f. Adept al calofiliei. — Din fr. **calophile**.

CALOFÍLIC, -Ă, *calofilici*, -ce, adj. (Rar) Calofil (1). — **Calofil** + suf. *-ic*.

CALOFILÍE s.f. Tendință de a da expresiei literare o atenție deosebită sau excesivă; expresie (extrem sau excesiv de) cizelată într-o operă literară; calofilism. — **Calofil** + suf. *-ie*.

CALOFILÍSM s.n. (Rar) Calofilie. — **Calofil** + suf. *-ism*.

CALOIÁN s.m. Obiect de ritual folcloric în forma unui om de lut împodobit cu flori, care, în timp de secetă, se îngropa sau se arunca în apă ca să invoce ploaie. [Pr.: *-lo-ian*] — Cf. sl. **kalenŭ**.

CALOMÉL s.n. Clorură de mercur sub forma unei pulberi albe, fine, insolubile în apă, fără gust, fără miros, având acțiune purgativă și vermifugă; clorură mercuroasă. — Din fr. **calomel**.

CALOMFÍR *calomfiri*, s.m. Plantă erbacee perenă, aromatică, cu tulpina catifelată, frunzele ovale compuse și florile galbene; calapăr (*Chrysanthemum balsamita*). — Din bg. **kalofer**.

CALOMNIA, *calomniez*, vb. I. Tranz. A vorbi pe cineva de rău pe nedrept, a spune lucruri neadevărate despre cineva, a discreditat pe cineva; a defăima, a bârbi, a cleveti, a huli, a ponegri. [Pr.: *-ni-a*] — Din fr. **calomnier**, lat. **calumniari**.

CALOMNIATOR, -OĂRE, *calomniatori*, -oare, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care calomniază; defăimător, hulitor, detractor. **2.** Adj. Calomnios. [Pr.: *-ni-a*] — Din fr. **calomniateur**, lat. **calumniator**.

CALOMNÍE, *calomnii*, s.f. Afirmație mincinoasă și tendențioasă făcută cu scopul de a discreditat onoarea sau reputația cuiva; defăimare, clevetire. — Din fr. **calomnie**, lat. **calumnia**.

CALOMNÍERE, *calomnieri*, s.f. Faptul de a *calomnia*; defăimare, hulire, ponegrire. [Pr.: *-ni-e*] — V. **calomnia**.

CALOMNÍOS, -OĂSĂ, *calomnioși*, -oase, adj. Care cuprinde o calomnie; defăimător, clevetitor, calomniator (2). [Pr.: *-ni-os*] — Din fr. **calomnieux**, lat. **calumniosus**.

CALONÉȚ, *caloneți*, s.m. (Reg.) Unealtă manuală în formă de scândurică netedă și subțire, folosită la împletitul plaselor pescărești. — Et. nec.

CALORIC, -Ă, *calorici*, -ce, adj. De căldură, referitor la căldură. — Din fr. **calorique**.

CALORICITÁTE, *caloricități*, s.f. (Biol.) Proprietate a corpurilor de a genera și păstra căldură. — Din fr. **caloricité**.

CALORÍE, *calorii*, s.f. Unitate de măsură pentru energia termică egală cu cantitatea de căldură necesară pentru a ridica temperatura unui gram de apă distilată de la 19,5° la 20,5°C; unitate de măsură care indică valoarea energetică a unui aliment. ♦ (Fiz.) *Calorie mare* = kilocalorie. — Din fr. **calorie**.

CALORIFÉR, -Ă, *caloriferi*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Instalație de încălzire centrală (cu aburi, apă caldă sau aer cald) a unei clădiri; *p. restr.* radiator al unei astfel de instalații. 2. Adj. (Înv.) Care transportă căldură. — Din fr. *calorifère*.

CALORIFERIST, *caloriferiști*, s.m. Muncitor care repară și întreține calorifere. — *Calorifer* + suf. *-ist*.

CALORIFIC, -Ă, *calorifici*, -ce, adj. Care produce sau transportă căldură. ♦ *Putere calorifică* = căldură degajată prin arderea completă a unității de masă sau de volum dintr-un combustibil. — Din fr. *calorifique*, lat. *calorificus*.

CALORIFUG, -Ă, *calorifugi*, -ge, adj., s.n. (Material) rău conducător de căldură; termoizolant. — Din fr. *calorifuge*.

CALORIGÉN, -Ă, *calorigeni*, -e, adj. (Despre sisteme fizico-chimice) Care produce căldură. — Din fr. *calorigène*.

CALORIMÉTRIC, -Ă, *calorimetrice*, -ce, adj. Care aparține calorimetriei, privitor la calorimetrie. — Din fr. *calorimétrique*.

CALORIMÉTRIE s.f. Domeniu al fizicii care se ocupă cu metodele de măsurare a căldurii. — Din fr. *calorimétrie*.

CALORIMÉTRU, *calorimetre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea cantităților de căldură produse sau absorbite de corpuri. — Din fr. *calorimètre*.

CALORIZĂ, *calorizez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A alumina. — Din fr. *caloriser*.

CALORIZĂTOR, *calorizatoare*, s.n. Schimbător de căldură folosit la încălzirea lichidului de difuzie în fabricile de zahăr. — Din fr. *calorisateur*.

CALÓS, -OĂSĂ, *caloși*, -oase, adj. (Anat.) Care are îngroșări, întărituri. ♦ *Corp calos* = fascicul de fibre nervoase care unește emisferile cerebrale. — Din fr. *callosum*, lat. *callosus*.

CALOSOMĂ, *calosome*, s.f. Insectă coleopteră carnivora de culoare verzuie sau negricioasă (*Calosoma sycophanta*). — Din *Calosoma* [sycophanta], denumirea științifică a insectei.

CALOTĂ, *calote*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două părți obținute prin tăierea unei sfere cu un plan. 2. Boltă a cărei suprafață interioară are, în secțiune, forma unui semicerc. 3. Piesă metalică de forma unei calote (1), care protejează sau etanșează o parte a unei mașini sau instalații. 4. Partea de deasupra a unei pălării, care acoperă capul și este mărginită de boruri. ♦ Tichie care acoperă creștetul capului. 5. (În sintagma) *Calotă craniană* = partea superioară a cutiei craniene. 6. (În sintagma) *Calotă glaciară* = masă enormă de gheață care ocupă unele porțiuni de uscat în regiunile polare. — Din fr. *calotte*.

CALÓZĂ s.f. (Biol.) Substanță care se depune pe plăcile capilarelor sau pe membranele vaselor liberiene, formând calusul (2). — Din fr. *callose*.

CALOZITĂTE, *calozități*, s.f. Întărire și îngroșare a pielii. — Din fr. *callosité*.

CALP, -Ă, *calpi*, -e, adj. (Înv.; despre monede) Fals, falsificat. — Din tc. *kalp*.

CALPÁC, *calpace*, s.n. (Înv.) Căciulă mare sferică sau cilindrică, de piele neagră, tivită cu blană scumpă, pe care o purtau domnul și boierii mari (mai târziu și negustorii străini). ♦ Căciulă purtată la unele uniforme militare. — Din tc. *kalpak*.

CALPUZÁN, -Ă, *calpuzani*, s.m. și f. (Înv.) Falsificator de bani. ♦ Fig. Om rău, ticălos. — Din tc. *kalpazan*.

CALTABOȘ, *caltaboși*, s.m. Cârnat făcut din măruntaie de porc amestecate cu orez și cu ingrediente. [Var.: *cartabós* s.m.] — Et. nec.

CALȚĂVÉTĂ, *calțavete*, s.f. (Înv. și reg.) Jartieră. — Din ngr. *kaltsodéta*.

CALŪP, *calupuri*, s.n. (Pop.) 1. Calapod, tipar în cărămidarie, olărit, cizmărie etc. 2. Bucată (de săpun, de brânză etc.) de forma tiparului în care a fost turnată. 3. Bucată (paralelipipedică) de piatră, beton sau lemn, care servește la executarea unor pavaje. — Din tc. *kalp*.

CÁLUS, *calusuri*, s.n. 1. Țesut osos nou care sudează fragmentele unui os fracturat. ♦ *Calus vicios* = osificare defectuoasă a unei fracturi. 2. Țesut vegetal care se formează pe rănilor diferitelor organe ale plantei, cicatrizându-le. — Din fr. *calus*.

CALUSĂRE, *calusări*, s.f. (Biol.) Formare a calusului. — De la *calus*.

CALVADÓS s.n. Rachiul distilat din cidru. — Din fr. *calvados*.

CALVÁR, *calvaruri*, s.n. Chin, suferință, durere îndelungată; încercare grea. — Din fr. *calvaire*, lat. *calvarium*.

CALVÍN, -Ă, *calvini*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține calvinismului, privitor la calvinism; calvinesc, calvinist. 2. S.m. și f. Adept al calvinismului; calvinist. — Din n. pr. *Calvin*.

CALVINÉSC, -EĂSCĂ, *calvinești*, adj. (Înv.) Calvin (1). — *Calvin* + suf. *-esc*. **CALVINÍSM** s.n. 1. Teologia lui J. Calvin și a discipolilor săi. 2. Învățătura și practicile desprinse din lucrările lui J. Calvin, caracteristice Bisericii reformate și celei prezbiteriene. — Din fr. *calvinisme*.

CALVINÍST, -Ă, *calviniști*, -ste, adj., s.m. și f. (Înv.) Calvin. — Din fr. *calviniste*.

CALVINIZĂ, *calvinizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face să treacă sau a trece la calvinism. — *Calvin* + suf. *-iza*.

CALVINIZĂRE s.f. (Rar) Faptul de a (se) calviniza. — V. *calviniza*.

CALVIȚIE, *calviții*, s.f. (Livr.) Chelie (1), pleșuvie — Din fr. *calvitie*, lat. *calvities*.

CAM adv. 1. Aproximativ, aproape. *Cam pe vremea aceea trăia bunicul*. ♦ Oarecum, intrucâtva. *Căsătoria s-a făcut cam pe ascuns*. 2. Destul de...; prea. *Vremea cam rece*. *Haina e cam lungă*. — Din *camai* (inv. „și mai” < lat.).

CAMAIÉU, (2) *camaiéuri*, s.n. 1. (Pict.) Grisaj. 2. Gravură (în lemn) realizată pe tonurile aceleiași culori. — Din fr. *camaiéu*.

CAMARÁD, -Ă, *camarazi*, -de, s.m. și f. Tovarăș de arme, de clasă, de studii; coleg; *p. ext.* prieten. — Din fr. *camarade*.

CAMARADERÉSC, -EĂSCĂ, *camaraderéști*, adj. De camarad, privitor la camarad; *p. ext.* prietenesc. — *Camarader[ie]* + suf. *-esc*.

CAMARADERÉȘTE adv. În felul camarazilor, colegial; *p. ext.* prietenește, loial. — *Camarader[ie]* + suf. *-ește*.

CAMARADERIE, *camaraderii*, s.f. Legătură prietenească; colegialitate — Din fr. *camaraderie*.

CAMARILĂ, *camarile*, s.f. Grup de favoriți ai unui suveran, care influențează politica statului în interes personal. — Din fr. *camarilla*.

CAMARÓT, *camarofi*, s.m. (Mar.) Ospătar pe o navă. — Din sp. *camarotero*.

CĂMĂ, *came*, s.f. Proeminență pe fața unui obiect cilindric care determină deplasarea altui obiect. — Din fr. *came*.

CĂMÂNĂ, *camene*, s.f. Odgon la partea inferioară a năvoadelor sau a altor unelte de pescuit de care se leagă greutăți de plumb. — Din sl. *kamenī* „piatră”.

CĂMĂTĂ, *camete*, s.f. Dobândă (excesivă) încasată de cămătar pentru sumele date cu împrumut. — Din sl. *kamata*.

CAMBIAL, -Ă, *cambiali*, -e, adj. Privitor la cambie, de cambie. [Pr.: *-bi-al*] — Din it. *cambiale*, fr. *cambial*.

CĂMBIE, *cambii*, s.f. (Fin.) Efect de comerț, reprezentând un titlu de credit pe termen scurt, prin care emitentul, în calitate de debitor, se obligă să plătească necondiționat sau să dispună plata unei sume de bani creditorului, ca titular sau la ordinul acestuia, la o anumită dată ori la prezentarea înscrisului. — Din it. *cambio*.

CĂMBIU s.n. Țesut vegetal situat între țesutul lemnos și cel liberian de sub scoarță, care asigură creșterea secundară în grosime a tulpinii și a rădăcinii. [Var.: *cămbium* s.n.] — Din germ. *Kambium*, fr. *cambium*.

CĂMBIUM s.n. v. *cambiu*.

CAMBODGIÁN, -Ă, *cambodgieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Cambodgiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Cambodgiei sau cambodgienilor (1), privitor la Cambodgia ori la cambodgieni. [Pr.: *-gi-an*] — Din fr. *Cambodgien*.

CAMBRĂ, *cambrez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) curba, a (se) îndoi în formă de arc; a (se) arcuri. — Din fr. *cambrer*.

CAMBRĂRE, *cambrări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cambra* și rezultatul ei. — V. *cambra*.

CAMBRÁT, -Ă, *cambrați*, -te, adj. Îndoit, încovoiat, arcuit. — V. *cambra*.

CAMBRÉ, *cambreuri*, s.n. Exercițiu gimnastic (de balet), lent, cu flexiuni înăinate, înapoi și laterale ale corpului. — Din fr. *cambré*.

CAMBRIÁN, -Ă, *camabrieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Prima perioadă a erei paleozoice (în care au apărut trilobiții și graptoliții). 2. Adj. Care se referă la cambrian (1). [Pr.: *-bri-an*] — Din fr. *cambrien*.

CAMBRIURĂ, *cambruări*, s.f. (Rar) Arcuitură, îndoitură. — Din fr. *cambrure*.

CĂMBULĂ, *cambule*, s.f. Pește marin cu corpul asimetric, foarte turtit, cu amândoi ochii pe aceeași parte și solzii cu țepi între ei (*Pleuronectes flesus*). [Acc. și *cambulă*] — Cf. rus., bg. *kambala*.

CAMBÚZĂ, *cambuze*, s.f. Magazie de provizii pe o navă, amplasată de obicei sub punte. — Din fr. *cambose*.

CAMBUZIER, *cambuzieri*, s.m. 1. Persoană care se ocupă cu administrarea cambuzei pe o navă. 2. Chelner pe vapor. [Pr.: *-zi-er*] — Din fr. *cambusier*.

CAMÉE, *camee*, s.f. 1. Piatră dură (cu multe strate divers colorate) sculptată în relief cu o figură sau cu un motiv decorativ, folosită ca podoaabă. 2. Sculptură monocromă imitând o camee (1). — Din fr. *camée*.

CAMELEÓN, *cameleoni*, s.m. 1. Reptil arboricol și insectivor din regiunile tropicale, cu gheare ca un clește, care o ajută să se prindă de copaci, și cu proprietatea de a-și schimba culoarea corpului potrivit mediului înconjurător sau în funcție de poziție (*Chamaeleo vulgaris*). 2. Fig. Persoană care-și schimbă purtarea și convingerile după împrejurări și interese. [Pr.: *-le-on*] — Din fr. *caméléon*.

CAMELEONÍC, -Ă, *cameleonici*, -ce, adj. (Livr.) Care își schimbă culoarea. ♦ (Despre oameni) Versatil. [Pr.: *-le-o*] — *Camelion* + suf. *-ic*.

CAMELEONÍSM s.n. 1. Proprietate a unor reptile de a-și schimba culoarea corpului după mediul înconjurător. 2. Fig. Schimbare a purtării și a convingerilor cuiva în funcție de împrejurări și interese. [Pr.: *-le-o*] — *Camelion* + suf. *-ism*.

CAMELÍD, *camelide*, s.n. (La pl.) Familie de erbivore rumegătoare cuprinzând cămila, dromaderul și lama; (și la sg.) animal din această familie. — Din fr. *camélidé*.

CAMÉLIE, *camelii*, s.f. Plantă ornamentală originară din China și din Japonia, cu frunze todeauna verzi și cu flori mari, albe, sau roșii (*Camelia japonica*) — Din fr. *camélia*.

CAMELINĂ, *camelina*, s.f. Plantă din familia cruciferelor cu tulpina dreaptă, cu flori galbene și cu fructe mici, folosită în industrie pentru semințele ei bogate în ulei, mai ales la fabricarea săpunului (*Camelina sativa*). — Din fr. *caméline*.

CAMELOTĂ, *camelote*, s.f. (Rar) Lucru de cărpaci; marfă proastă — Din fr. *camelote*.

CAMEMBÉRT, (2) *camembert-uri*, s.n. 1. Brânză fermentată, moale, grasă, preparată din lapte de vacă. 2. Sortiment, porție de camembert (1). [Pr.: *camambér*] — Din fr. *camembert*.

CAMERÁL, -*Ă*, *camerali*, -*e*, adj. 1. (Despre sistemul legislativ al unor state) Care se bazează pe una sau pe două camere legiuitoare. ♦ Care aparține fiecărei camere dintr-un organ legislativ. ♦ Care aparține camerei reprezentative, privitor la camera reprezentativă. 2. (Muz.) De cameră. — **Camēră** + suf. *-al*.

CAMERALÍSM s.n. Doctrină cu caracter economic, financiar, administrativ etc., apărută în Germania în sec. XVII. — Din germ. **Kammeralismus**.

CAMERAMÁN, *cameramani*, s.m. Operatorul de cameră sau de televiziune care manevrează camera de luat vederi. [Var.: **camermán** s.m.] — Din fr., engl. **cameraman**.

CAMERĂ, *camere*, s.f. I.1. Încăpere într-o clădire; odaie. ♦ *Camēră mobilată* = cameră care se închiriază cu mobila proprietarului. *Camēră de lucru* = birou într-o casă particulară. *Muzică de cameră* = muzică interpretată de formații instrumentale sau vocale restrânse. 2. Nume dat unor încăperi cu destinație specială: *camēră obscură* = a) încăpere neluminată în care se execută dezvoltarea, fixarea și alte operații fotografice; b) dispozitiv cu ajutorul căruia se obține pe un ecran (sau pe un clișeu) imaginea răsturnată a unui obiect; *camēră de comandă* = încăpere specială în care se efectuează în mod automat controlul și conducerea funcționării unei centrale sau stații electrice; *camēră frigorifică* (sau *refrigerentă*) = încăpere izolată termic, în care se menține o temperatură mai joasă decât a mediului ambiant. 3. Spațiu în care se produce un proces tehnic; incintă care face parte integrantă dintr-un aparat, dintr-un instrument etc. sau care reprezintă aparatul, instrumentul însuși: *camēră de combustie* = spațiu în care arde un combustibil într-un cazan cu aburi sau într-un motor cu ardere internă în vederea folosirii energiei gazelor rezultate; *camēră cartușului* = partea dinapoi a țevii armelor de foc, unde se introduce cartușul și unde se produce explozia pulberii; *camēră de luat vederi* = aparat cu ajutorul căruia se obțin imaginile succesive ale obiectelor în mișcare pe pelicula cinematografică; *camēră de sunet* = aparat folosit pentru înregistrarea sunetelor pe o peliculă fotosensibilă în cinematografie; *camēră de transpunere* = aparat pentru înregistrarea optică a sunetelor pe film în cinematografie; *camēră de televiziune* sau *camēră videocaptoare* = aparat electronic cu ajutorul căruia se realizează captarea imaginii și transformarea ei în semnale video. 4. Tub de cauciuc unit la capete, care se umflă cu aer și care se așază înăuntrul anvelopei, pe roata unor vehicule; balon de cauciuc situat înăuntrul mingii de sport, care se umflă cu aer; *p. ext.* recipient cu pereți extensibili în care se introduce aer sub presiune. II. (Zool.; în sintagmele) *Camēră paleală* sau *camēră mantalei* = spațiu cuprins între pereții mantalei și corpul moluștei. III. (Jur.; urmat de determinări) Parte componentă a organului legislativ din unele țări. *Camēră deputaților*. — Din it. **camera**, (pentru unele sensuri și) engl. **camera**, fr. **caméra**.

CAMERIÉR, *camerieri*, s.m. (Ieșit din uz) Om de serviciu care avea grijă de camera de culcare și de îmbrăcămintea stăpânului; fecior, valet. [Pr.: *-ri-er*] — Din fr. **camérier**.

CAMERÍST, *cameristi*, s.m. (Ieșit din uz) Om de serviciu care îngrijea camerele dintr-o instituție; odăiaș. — Din **cameristă** (derivat regresiv).

CAMERÍSTĂ, *cameriste*, s.f. 1. (Înv.) Femeie care se afla în serviciul personal al unei doamne. 2. Femeie de serviciu care face curățenie în camerele unui hotel, motel etc. — Din fr. **camériste**.

CAMERMÁN s.m. v. **cameraman**.

CAMERTÓN, *camertonuri*, s.n. Instrument format dintr-un tub sonor, care, prin suflare, emite nota „la” (sau din patru tuburi corespunzătoare altor sunete, „sol”, „la”, „re”, „mi”), folosit la acordarea instrumentelor muzicale. — Din germ. **Kammerton**.

CAMERUNÉZ, -*Ă*, *camerunezi*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Camerunului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Camerunului sau camerunezilor (1), privitor la Camerun ori la camerunezi. — Din fr. **Camerounais**.

CĂMFOR s.n. Substanță organică, incoloră, volatilă, cu miros caracteristic și cu gust amar, extrasă din frunzele unui arbore exotic (*Cinnamomum camphora*) sau fabricată pe cale sintetică și utilizată (sub formă de ulei camforat) în medicină ca stimulent al centrilor nervoși vasomotori și al aparatului respirator și la fabricarea celuloidului. — Din ngr. **kámfora**.

CAMFORÁT, -*Ă*, *camforați*, -*te*, adj. Care conține camfor. — **Camfor** + suf. *-at*. Cf. it. **canforato**.

CAMFÓRCĂ, *camforci*, s.f. (Reg.) Suport metalic mobil sau mică sobă portativă pe care se așază un vas cu mâncare sau un instrument pentru a fi încălzite. — Din rus. **kamforka**.

CĂMGARN s.n. Stofă de calitate superioară, din fire netede de lână, cu o țesătură specială. — Din germ. **Kammgarn**.

CAMILÁFCĂ, *camilafce*, s.f. Potcap acoperit cu un văl, de obicei negru, care atârnă pe spate, purtat de prelații și călugării ortodocși la anumite ocazii. — Din sl. **kamilavka**.

CAMIÓN, *camioane*, s.n. Autocamion. ♦ Vehicul rutier cu tracțiune animală, prevăzut cu o platformă și folosit pentru transport. [Pr.: *-mi-on*] — Din fr. **camion**.

CAMIONAGÍU, *camionagii*, s.m. Persoană care transportă mărfuri și obiecte cu ajutorul unui camion; camionar. [Pr.: *-mi-o-*] — **Camion** + suf. *-agiu*.

CAMIONÁJ s.n. 1. Transport de mărfuri efectuat cu camioane, camionete etc. 2. Serviciu sau întreprindere de transport cu camioane. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **camionnage**.

CAMIONÁR, *camionari*, s.m. (Ruri) Camionagiu. [Pr.: *-mi-o-*] — **Camion** + suf. *-ar*.

CAMIONÉTĂ, *camionete*, s.f. Autocamion de dimensiuni reduse; autocamionetă. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **camionnette**.

CAMIZÓL, *camizole*, s.n. (Înv.) Haină de casă scurtă, cu mâneci, pe care o purtau femeile. — Din fr. **camisole**.

CAMOHÁS s.n. (Înv.) Stofă de mătase orientală. — Din ngr. **kamuhás**.

CAMÓRRA s.f. Mafia din sudul Italiei. — Cuv. it.

CAMPĂ, *campez*, vb. I. Intranz. (Rar; despre militari sau turiști) A sta un timp în corturi. — Din fr. **camper**.

CAMPADÚRĂ, *campaduri*, s.f. (Rar) Deschizătură în acoperișul unei case țărănești, prin care iese fumul. — Et. nec.

CAMPAMÉNT, *campamente*, s.n. (Înv.) Instalare temporară a unei unități militare sau, *p. ext.*, a unui grup de turiști, de vânzători etc. pe un câmp, în corturi; tabără (1); (concr.) locul unde are loc instalarea; obiectele necesare instalării — Din fr. **campement**.

CAMPANÉLĂ, *campanele*, s.f. (Înv.) Clopoțel. — Din it. **campanella**, fr. **campanelle**.

CAMPANIÁN¹, -*Ă*, *campanieni*, -*e*, s.n., adj. 1. S.n. Al treilea subetaj al senianului. 2. Adj. Care aparține campanianului (1), referitor la campanian. — Din fr. **campanien**.

CAMPANIÁN², -*Ă*, *campanieni*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din regiunea Campania (sudul Italiei). 2. Adj. Care aparține regiunii Campania sau campanienilor (1), referitor la Campania ori la campanieni. — **Campania** (n.pr.) + suf. *-ean*.

CAMPANIE, *campanii*, s.f. 1. Totalitatea operațiilor strategice armate, pe câmpul de luptă, într-o anumită perioadă de timp. ♦ Loc. adj. *De campanie* = destinat să fie folosit pe front. *Pat de campanie* = pat care se poate strânge pentru a nu cupoa loc în timpul zilei sau pentru a fi mai ușor transportat. 2. Acțiune organizată după un anumit plan, în vederea realizării unor obiective politice, sociale etc., într-o anumită perioadă de timp; *p. ext.* timpul cât durează această acțiune. *Campanie electorală*. *Campanie agricolă*. ♦ *Campanie de presă* = mobilizare a opiniei publice prin articole publicate în presă, în favoarea sau împotriva unei situații, unei cauze, unei persoane etc. — Din fr. **campagne**, rus. **kampaniia**.

CAMPANILĂ, *campanile*, s.f. 1. Clopotniță în formă de turn înalt, construită lângă o biserică sau chiar deasupra ei (caracteristică arhitecturii italiene din sec. XI–XVI). 2. Turnulet situat în partea superioară a unui edificiu, în care se află un clopot, un orologiu etc. — Din it. **campanile**.

CAMPANULACÉE, *campanulacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee din regiunile temperate și subtropicale, caracterizate prin frunze alterne simple și flori hermaphrodite, albastre-violeace sau albe, de forma unui clopoțel; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **campanulacée**.

CAMPANÚLĂ, *campanule*, s.f. (Bot.) Clopoțel (2). — Din fr. **campanule**.

CAMPING, *campinguri*, s.n. Suprafață de teren (la șes, deal sau munte) pe care sunt instalate corturi sau baracamente pentru turiști. ♦ Faptul de a trăi în aer liber, sub cort. [Pr.: *chémping*] — Din engl., fr. **camping**.

CAMPIÓN, -*OANĂ*, *campioni*, -*oane*, s.m. și f. 1. Persoană, echipă etc. care cucerește primul loc într-o competiție sportivă (națională, internațională, mondială, olimpică). 2. Fig. Luptător, apărător de frunte al unei cauze, al unei idei. [Pr.: *-pi-on*] — Din it. **campione**.

CAMPIONÁT, *campionate*, s.n. 1. Competiție oficială organizată pe o probă sau pe o ramură de sport, pentru desemnarea celui mai bun sportiv sau a celei mai bune echipe. 2. Situația, calitatea de campion. [Pr.: *-pi-o-*] — Din it. **campionato**.

CAMPOS s.n. pl. Nume dat savanei din platourile braziliene. [Pr.: *câmpus*] — Cuv. port.

CĂMPUS, *campusuri*, s.n. Complex universitar cuprinzând construcții și dotări pentru învățământ, cercetare, locuit, agrement etc. — Din engl. **campus**.

CAMUFLĂ, *camufltez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A (se) ascunde vederii inamicului. ♦ Tranz. A acoperi, a ascunde o sursă de lumină, pentru ca razele să nu străbată afară în timpul nopții. 2. Fig. A (se) ascunde, a (se) deghiza, a (se) masca. — Din fr. **camoufler**.

CAMUFLĂJ, *camuflaje*, s.n. Camuflare; (concr.) material întrebuințat pentru a camufla. — Din fr. **camouflage**.

CAMUFLĂRE, *camuflări*, s.f. Acțiunea de a (se) *camufla*; camuflaj. — V. **camufla**.

CAMUFLÁT, -*Ă*, *camuflați*, -*te*, adj. Ascuns vederii inamicului. ♦ (Despre o sursă de lumină) Acoperit (ca să nu străbată razele în timpul nopții). ♦ Fig. Deghizat, mascat. — V. **camufla**.

CANĂ, *canele*, s.f. Cep de lemn sau de metal, fixat într-un vas, prevăzut la capătul liber cu un robinet, care servește la scoaterea lichidului dintr-un vas. [Var.: **caneă** s.f.] — Refăcut din **canele** (pl. lui *canelă*, rar „caneă” < ngr. *kanella*, bg. *kanela*).

CANABICULTOR, *cannabinicultori*, s.m. Cultivator de cânepă indiană. — **Canabi[s]** + [agri]cultor.

CANABINACÉE, *cannabinacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, având ca tip cânepă; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **cannabinacée**.

CANĀBIS s.n. 1. (Livr.) Cânepă indiană (*Cannabis indica*). 2. Stupefiant extras din canabis (1). — Din fr., engl. **cannabi**.

CANADIĀN, *-Ă, canadieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Canadei sau este originară de acolo. 2. Care aparține Canadei sau canadienilor (1), privitor la Canada ori la canadieni. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **canadien**.

CANADIĀNĂ, *canadiene*, s.f. Haină scurtă (cu glugă), confecționată dintr-o țesătură deasă, de obicei impermeabilă; viндіac. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **canadienne**.

CANADIĀNCĂ, *canadience*, s.f. Femeie care face parte din populația Canadei sau este originară de acolo. [Pr.: *-di-an-*] — **Canadian** + suf. *-că*.

CANĀF, *canafuri*, s.n. (Rar) Ciucure. [Pl. și: (m.) *canafi*] — Din magh. **kanaf**.

CANĀFĂS s.n. Pânză rară din fire de cânepă, foarte apretată, care se folosește la confecționarea hainelor, ca întăritură la piepfi, la gulere și, în legătorie, la cusutul cotoarelor de cărți. — Din germ. **Kanevas**.

CANĀL, *canale*, s.n. 1. Albie artificială sau amenajată care leagă între ele două fluvii, un râu cu un lac etc. și care servește la navigație, la irigații sau la construcții hidrotehnice. ♦ Curs de apă îndiguit și drenat cu scopul de a-l face navigabil, de a preveni inundațiile etc. ♦ Cale de circulație pe apă (ținând loc de stradă) în orașele așezate la mare sau pe fluvii. ♦ Porțiune de mare situată între două țări apropiate. 2. Conductă (construită din beton, tuburi îmbinate, șanțuri sau rigole) destinată să transporte lichide, în diferite scopuri. 3. Formațiune organică în formă de tub, vas sau cale de comunicație în organismele animale sau vegetale (prin care circulă substanțele nutritive, secreții etc.). [Pl. și: (1) *canaluri*] — Din fr. **canal**, lat. **canalis**.

CANALAGĪU, *canalagii*, s.m. Muncitor care lucrează la instalarea și la întreținerea canalizării. — **Canal** + suf. *-agi*.

CANĀLE s.f. pl. Plantă erbacee anuală, ornamentală, originară din India, cu frunze lanceolate, dințate și cu flori albe, roșii sau pestrițe (*Impatiens balsamina*). — Et. nec.

CANALĪCUL, *canalicule*, s.n. Nume dat canalelor mici din țesuturile organismelor. — Din fr. **canalicule**.

CANALICULĂR, *-Ă, canaliculari*, -e, adj. Referitor la canalicul, de forma unui canalicul, cu canalicule. — Din fr. **canalicule**.

CANĀLIE, *canalii*, s.f. Persoană care săvârșește o faptă josnică; mișel, ticălos, netrebnic. — Din it. **canaglia**.

CANALIZĂ, *canalizes*, vb. I. Tranz. 1. A îndrepta cursul unei ape pe un canal (1). ♦ Fig. A dirija o acțiune într-un anumit sens. 2. A dota o localitate, un teren, un sistem tehnic etc. cu canale de scurgere. — Din fr. **canaliser**.

CANALIZĂBIL, *-Ă, canalizabili*, -e, adj. Care poate fi canalizat. — Din fr. **canalisable**.

CANALIZĂRE, *canalizări*, s.f. Acțiunea de a *canaliza* și rezultatul ei. ♦ Ansamblul lucrărilor tehnice executate pentru colectarea, epurarea și evacuarea apelor uzate dintr-o localitate, clădire etc.; canalizație. — V. **canaliza**.

CANALIZĂT, *-Ă, canalizați*, -te, adj. 1. (Despre cursul unei ape) Îndreptat pe un canal (1). 2. (Despre o localitate sau o cale de comunicație) Prevăzut cu canale (2). — V. **canaliza**.

CANALIZĂTOR, *-OĂRE, canalizatori*, -oare, adj. (Adesea fig.) Care canalizează. — Din fr. **canalisateur**.

CANALIZĂȚIE, *canalizații*, s.f. 1. Instalație aeriană, subterană sau submarină care transportă sau distribuie energie electrică. *Canalizație electrică*. 2. Canalizare. — Din fr. **canalisation**.

CANAPEĂ, *canapele*, s.f. Mobilă (cu spătar și cu brațe, uneori capitonată) pe care se stă și se poate dormi. — Din ngr. **kanapés**. Cf. fr. *canapé*, germ. *Kanapee*.

CANAPELŪȚĂ, *canapelețe*, s.f. Diminutiv al lui *canapea*. — **Canapea** + suf. *-eluță*.

CANĀR, *canari*, s.m. Mică pasăre cântătoare din familia fringilide, cu pene galbene (*Serinus canaria*). — Din fr. **canari**.

CANARĂ, *canarale*, s.f. 1. (Rar) Stâncă (în mare). 2. (Reg.) Pășune grasă (unde pasc oile). — Din bg. **kanara**.

CANARISĪ, *canarisesc*, vb. IV. 1. Refl. (Despre nave) A se înclina transversal din cauza unei spărături sau a repartiției neuniforme a încărcăturii. 2. Tranz. A înclina transversal o navă mică pentru a-i curăța sau repara carena. — Et. nec.

CANARISĪRE, *canarisiri*, s.f. (Mar.) Acțiunea de a (*se*) *canarisi*. — V. **canarisi**.

CANARISĪT, *-Ă, canarisiti*, -te, adj. (Despre nave) Înclinat transversal din cauza unei spărături, a repartiției neuniforme a încărcăturii sau în vederea curățării ori a reparației. — V. **canarisi**.

CANĀSTĂ, *canaste*, s.f. Joc de cărți care constă în realizarea de serii de câte șapte cărți de aceeași valoare. — Din fr. **canasta**.

CANĀT, (1) *canate*, (2, 3) *canaturi*, s.n. 1. Fiecare dintre cele două părți ale unei piei de animal tăiate în jumătate, de-a lungul spinării. 2. Fiecare dintre părțile mobile din care este alcătuită o ușă, o poartă, o fereastră etc. 3. Toc², pervaz de ușă. — Din tc. **kanat**.

CANĀVĂ, *canavale*, s.f. Țesătură rară din fire groase de bumbac, cu ochiuri în formă de pătrățele regulate, folosită pentru broderii. — Din bg. **kanava**. Cf. fr. *canavas*.

CANĀVĂȚĂ s.f. (Înv.) Pânză groasă (de cânepă). [Var.: **cănavăț** s.n.] — Din ngr. **kannaváto**, bg. **kanavața**.

CĀNĀ¹, *cane*, s.f. (Bot.) Belșiță. — Din fr. **canne**.

CĀNĀ², *câni*, s.f. 1. Vas cu toartă care servește pentru a bea sau a scoate lichide dintr-un vas mai mare. ♦ Conținutul unui astfel de vas. 2. Vas de formă cilindrică în care se depune banda de bumbac, de în sau de cânepă, la cardele și laminoarele din filaturi. — Din bg. **kana**, germ. **Kanne**.

CANĀNĂ¹, *cancanuri*, s.n. Vorbă răutăcioasă răspândită pe seama cuiva; bărfală. — Din fr. **cancan**.

CANĀNĂ², *cancanuri*, s.n. Numele unui dans de cabaret răspândit în Franța, mai ales în a doua jumătate a sec. XIX, executat numai de femei; melodie după care se execută acest dans; french-cancon. — Din fr. **cancon**.

CANCANIĒR, *-Ă, cancanieri*, -e, adj. (Rar) Bârfitor. [Pr.: *-ni-er*] — Din fr. **cancanier**.

CANĀLĂR, *cancelari*, s.m. 1. Șeful guvernului în Germania, între anii 1871–1945. ♦ *Cancelar federal* = șeful guvernului în Austria și în Germania. 2. Șeful cancelariei și al arhivei regale sau imperiale în Evul Mediu. ♦ Șeful cancelariei unei reprezentanțe diplomatice sau al unui consulat. — Din lat. **cancelarius**.

CANCELARIĀT, *cancelariate*, s.n. Funcția de cancelar; clădirea unde își exercită acesta atribuțiile. [Pr.: *-ri-at*] — **Cancelar** + suf. *-iat*. Cf. germ. *Kanzellariat*.

CANCELĂRIE, *cancelarii*, s.f. 1. Birou sau secție a unei instituții (publice) destinată lucrărilor administrative. 2. Aparatul administrativ auxiliar al cancelarilor, al unor șefi de stat. — După it. **canceleria**.

CANCELLING s.n. (Mar.) Clauză înscrisă într-un contract de transport potrivit căreia se poate rezilia contractul dacă vasul nu s-a prezentat în portul de încărcare la termenul convenit [Pr.: *chënsaling*] — Cuv. engl.

CĀNCER, *cancere*, s.n. 1. Termen general care înglobează toate formele de tumori maligne ce se caracterizează printr-o creștere rapidă și atipică, cu tendința de invadare a țesuturilor vecine; neoplasm, (pop.) rac. 2. Boală a plantelor provocată de unele ciuperci și bacterii parazite. 3. (În sintagmele) *Tropical Cancerului* = Tropical Racului. *Zodia Cancerului* = zodia Racului. 4. (Fig.) Flagel. — Din fr., lat. **cancer**.

CANCERIFĒRM, *-Ă, canceriformi*, -e, adj. Care are forma unui cancer. — Din fr. **cancériforme**.

CANCERIGĒN, *-Ă, cancerigeni*, -e, adj., s.n. (Substanță sau factor) care poate provoca apariția cancerului. — Din fr. **cancérigène**.

CANCERIZĂ, pers. 3 sg. *cancreizează*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) transforma în cancer. — Din fr. **canceriser**.

CANCERIZĂRE, *cancreizări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *cancreiza* și rezultatul ei. — V. **cancreiza**.

CANCERIZĂT, *-Ă, cancreizați*, -te, adj. (Despre țesuturi, organe etc.) Afectat de cancer. — V. **cancreiza**.

CANCEROFĒBĪE, *cancrefobii*, s.f. (Med.) Teamă morbidă de cancer. — Din fr. **cancérophobie**.

CANCEROGENĒZĂ, *cancreogeneze*, s.f. (Med.) Carcinogeneză. — **Cancer** + **geneză**.

CANCEROLĒG, *-Ă, cancreologi*, -ge, s.m. și f. (Med.) Oncolog. — Cf. fr. **cancérologiste**.

CANCEROLĒGIC, *-Ă, cancrelogici*, -ce, adj. (Med.) Oncologic. — Din fr. **cancérolgique**.

CANCEROLOGĪE s.f. (Med.) Oncologie. — Din fr. **cancérologie**.

CANCERŒS, *-OĂȘĂ, cancreoși*, -oase, adj., s.m. și f. 1. Adj. De cancer, privitor la cancer. 2. S.m. și f. Persoană bolnavă de cancer. — Din fr. **cancreux**, it. **cancreoso**.

CANCI adv. (Arg.) (Absolut) deloc, nimic. — Din țig. **kanč**.

CANCIŒC, *caneciuri*, s.n. 1. Unealtă în formă de lingură mare de metal cu coadă de lemn, folosită de zidari pentru așezarea mortarului pe rândurile de cărămizi ale unui zid în lucru. 2. Vas pentru luarea probelor de produse petroliere, din rezervoare sau din instalații. [Var.: **caneciog** s.n.] — Din magh. **kančsô**.

CANCIŒG s.n. v. **canecioc**.

CANCIONEIRO s.n. Culegere de poezii lirice portugheze din sec. XII–XIV. [Pr.: *can-siu-năi-ru*] — Cuv. port.

CANCIONERO s.n. Culegere de poezii lirice spaniole din sec. XV. [Pr.: *canšionero*] — Cuv. sp.

CĀNDEL s.n., adj. invar. 1. S.n. Zahăr în formă de cristale mari, obținut prin cristalizarea lentă a zahărului din siropuri saturate, cu puritate mare. 2. Adj. invar. Care se referă la candel (1). *Zahăr candel*. — Din germ. **Kandel**[zucker].

CANDELĂBRU, *candelabre*, s.n. Suport cu mai multe brațe (bogată ornamentat), pentru lumânări sau becuri electrice; policandru. — Din fr. **candélabre**, lat. **candelabrum**.

CÂNDELĂ, *candle*, s.f. 1. Lampă mică cu ulei, care se pune la icoane sau la morminte sau care servea, în trecut, la iluminat. 2. Unitate de măsură pentru calcularea intensității luminoase. 3. Stâlp rotund de lemn, folosit pentru susținerea centelului unei bolți de tunel. — Din sl. *kandilo*, ngr. *kandila*, (2) fr. *candela*.

CÂNDELĂȚĂ, *candelita*, s.f. (Mar.) Nod care servește la prinderea unui obiect. — *Candelă* + suf. *-iță*.

CANDID, *-Ă*, *candizi*, *-de*, adj. Plin de candoare; curat, nevinovat, pur, neprihănit. [Acc. și: *cândid*] — Din fr. *candidate*, lat. *candidus*.

CÂNDIDA¹ s.f. Gen de ciuperci microscopice care formează miceli și produc diverse infecții, meningită etc. (*Candida*). — Din lat. *Candida*, denumirea științifică a ciupercii.

CANDIDĂ², *candidez*, vb. I. Intrans. 1. A fi propus sau a se prezenta spre a fi votat în alegeri. 2. A se prezenta la un concurs pentru a obține un post, o funcție, un titlu etc. — Din *candidate* și *candidatură* (derivat regresiv). Cf. germ. *kandidieren*.

CANDIDĂȚĂ, *-Ă*, *candidați*, *-te*, s.m. și f. Persoană care candidează. — Din fr. *candidate*, lat. *candidatus*.

CANDIDATURĂ, *candidaturi*, s.f. Faptul de a candida²; starea, calitatea de candidat. — Din fr. *candidature*.

CANDIDOZĂ s.f. (Med.) Infecție a mucoaselor și a pielii provocată de ciuperci din genul *Candida*. — Din fr. *candidose*.

CANDOĂRE, *candori*, s.f. Curățenie morală; nevinovăție. — Din fr. *candeur*, lat. *candor*, *-oris*.

CANDRIU, *-ÎE*, *candrii*, adj. (Fam.: adesea substantivat). 1. Țicnit, smintit, într-o ureche. 2. Amețit de băutura; beat. — Din țig. k a n d „ureche”.

CANEĂ s.f. v. *cana*.

CANELĂ, *canelez*, vb. I. Tranz. A realiza caneluri pe suprafața interioară sau exterioară a unei piese, a unei coloane etc. — Din fr. *caneller*.

CANELĂȚĂ, *-Ă*, *canelăți*, *-te*, adj. Cu caneluri. — Din fr. *cannelé*.

CANELURĂ, *caneluri*, s.f. 1. Șanț ornamental săpat de-a lungul fusului unei coloane, al unui pilastru etc.; șanț pe suprafața pieselor unor mașini, servind la asamblarea cu alte piese; nut (1). 2. Fiecare dintre adânciturile longitudinale ale trunchiului unui arbore. — Din fr. *canellure*.

CANETĂ, *canete*, s.f. Țeavă pe care se înfășoară firul de bătătură. — Din fr. *canette*.

CANEVĂS, *canavasuri*, s.n. (Înv.) 1. Schiță sau linii generale ale unui desen. 2. Rețea de meridiene și de paralele trasate în vederea alcătuirii unei hărți. — Din fr. *canevas*.

CÂNGE, *cângi*, s.f. Prăjină lungă de lemn, având un vârf metallic cu unul sau două cârlige, utilizată la acostarea navelor mici sau la prinderea unui obiect de la distanță. ♦ Gheară ascuțită și întoarsă a păsărilor răpitoare. — Din tc. *kanca*.

CANGRENĂ, pers. 3. *cangrenează*, vb. I. Refl. (Despre țesuturile unui organism animal) A suferi o cangrenă, a se distruge, a putrezi. [Var.: *gangrenă* vb. I] — Din fr. *gangrener*, it. *cancerare*.

CANGRENĂRE, *cangrenări*, s.f. Faptul de a se cangrena. [Var.: *gangrenăre* s.f.] — V. *cangrena*.

CANGRENĂȚĂ, *-Ă*, *cangrenați*, *-te*, adj. Atins de cangrenă. [Var.: *gangrenat*, *-ă* adj.] — V. *cangrena*.

CANGRENĂ, *cangrene*, s.f. Necroză combinată cu putrefacție a unor țesuturi sau organe. [Var.: *gangrenă* s.f.] — Din fr. *gangrène*, lat. *gangraena*, it. *cancrena*.

CANGRENÓS, *-OĂSĂ*, *cangrenoși*, *-oase*, adj. Cu aspect de cangrenă, ca o cangrenă, de natură cangrenei. [Var.: *gangrenós*, *-oasă* adj.] — Din fr. *gangreneux*.

CANGUR, *canguri*, s.m. Mamifer erbivor din Australia, cu coadă lungă și cu picioarele anterioare scurte, a cărei femelă are sub pânțele o pungă unde își ține puii mici (*Macropus gigantus*). — Din fr. *kangourou*.

CANIBĂL, *-Ă*, *canibali*, *-e*, s.m. și f. Antropofag. ♦ Fig. Om crud, sălbatic, feroce. — Din fr. *canibale*.

CANIBĂLIC, *-Ă*, *canibalici*, *-ce*, adj. De canibal. — *Canibal* + suf. *-ic*.

CANIBĂLISM s.n. Antropofagie. ♦ Fig. Cruzime, sălbăcie, ferocitate. — Din fr. *canibalisme*.

CANICULAR, *-Ă*, *caniculari*, *-e*, adj. Privitor la caniculă, de caniculă; arzător, dogoritor, torid. — Din fr. *caniculaire*, lat. *canicularis*.

CANICULĂȚĂ, *-Ă*, *caniculați*, *-te*, adj. (Bot.; despre organe) Care are șanțuri semicirculare. — Cf. fr. *canellé*.

CANICULĂ, *canicule*, s.f. 1. Căldură dogoritoare specifică zilelor calde de vară; arșiță, zăpușeală, năduf. 2. Perioadă în care steaua Sirius răsare și apune odată cu Soarele (22 iulie — 23 august). — Din fr. *canicule*, lat. *canicula*.

CANICULTURĂ s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea și dresajul câinilor în scopul folosirii lor pentru pază, vânatoare, transporturi etc. — Din fr. *caniculture*.

CANID, *canide*, s.n. (La pl.) Familie de mamifere carnivore digitigrade, cu gheare neretractile și cu patru degete la picioarele dinainte și cinci la cele din spate, din care fac parte lupul, vulpea, șacalul etc.; (și la sg.) animal din această familie. — Din fr. *canidés*.

CANIN, *-Ă*, *canini*, *-e*, adj., s.m. 1. Adj. De câine, privitor la câine; câinesc. *Rasă canină*. 2. S.m. Fiecare dintre dinții lungi și ascuțiți, așezați între dinții incisivi și premolari, foarte dezvoltăți la animalele carnivore. — Din fr. *canin*, lat. *caninus*.

CANIŌN, *canioane*, s.n. Vale adâncă și îngustă, cu pereți abrupti și cu fundul îngust, prin care râurile curg vijelios, formând vârtejuri. [Pr.: *-ni-on*] — Din fr. *cañon*, germ. *Cañon*.

CANIŌTĂ, *caniote*, s.f. Coșuleț sau farfurie în care se strâng banii de la unele câștiguri (de obicei de la jocurile de cărți), cu scopul de a acoperi unele cheltuieli; sumă strânsă în acest scop. — Din fr. *cagnotte*.

CANISĂ, *canise*, s.f. Crescătorie de căini. — Din fr. *canice*.

CANISTRĂ, *canistre*, s.f. Recipient de tablă, de material plastic etc., de formă paralelipipedică, cu închidere ermetică, servind la transportul benzinei, al laptelui etc. — Din germ. *Kanister*.

CANIȘ, *caniși*, s.m. Rasă de căini cu părul creț. — Din fr. *caniche*.

CANIȘTE s.f. Albire totală sau parțială a părului. — Din fr. *canitie*, lat. *canities*.

CANNELŌNI s.m. pl. Paste făinoase (pentru supă). — Din it. *cannelloni*.

CANOÉ, *canoe*, s.f. 1. Ambarcațiune sportivă ușoară, fără cârmă, cu prora și pupa ascuțite și înălțate, condusă cu ajutorul pagaielelor stând în genunchi. ♦ Sport nautic care se practică cu canoe (1). 2. Ambarcațiune ușoară folosită în trecut de amerindienii din regiunea Marilor Lacuri. — Din fr. *canoë*.

CANOİȘȚĂ, *-Ă*, *canoiști*, *-ste*, s.m. și f. Sportiv care practică sportul cu canoe. — *Canoe* + suf. *-ist*. Cf. fr. *canoéiste*.

CANŌN, *canoane*, s.n. 1. Regulă, normă bisericească; tipic¹. ♦ Normă, regula de conduită. ♦ Ansamblul cântărilor sfinte acceptate de Biserică. 2. Pedeapsă dată de Biserică la călcarea unui canon (1). ♦ Fig. Suferință, chin. 3. Carte așezată pe altar, care cuprinde anumite rugăciuni ale liturghiei. 4. Regulă fixă care face parte dintr-un ansamblu de procedee artistice specifice unei epoci; *p. ext.* regulă rigidă, formalistă. 5. Compoziție muzicală pentru două sau mai multe voci, care repetă la intervale fixe aceeași melodie. ♦ Cântare bisericească; *p. ext.* cântec; glas. 6. Literă de tipar, având corpul de 36 de puncte tipografice, cu care se tipăreau în trecut cărțile canonic. — Din sl. *kanonŭ*. Cf. fr. *c a n o n*, germ. *K a n o n*.

CANONĂDĂ, *canonade*, s.f. Tragere a unui mare număr de proiectile cu multe guri de foc de artilerie într-un timp relativ scurt. — Din fr. *canonnade*.

CANONĂRH, *canonarhi*, s.m. Monah însărcinat cu orânduirea slujbei la strană în mănăstirile și catedralele ortodoxe. — Din ngr. *kanonărhis*.

CANONĂLĂ, *canoneli*, s.f. (Pop.) Cază, truda, chin — *Canon* + suf. *-eală*.

CANONÍ, *canonesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Pop.) A (se) chinui. — Din *canon*.

CANONIAL, *-Ă*, *canoniali*, adj. (Rar) Canonic². [Pr.: *-ni-al*] — Din fr. *canonial*.

CANŌNIC¹, *canonici*, s.m. (În Biserica catolică) Membru al unui colegiu de preoți însărcinat cu celebrarea slujbelor solemne și având funcția de conducere în dieceză. [Acc. și: *canonic*] — Din lat. *canonicus*.

CANŌNIC², *-Ă*, *canonici*, *-ce*, adj. În conformitate cu canoanele, privitor la canoane; canonic. ♦ *Drept canonic* = corp de legi ce reglementează organizarea ca societate a anumitor Biserici. ♦ *Recunoscut de biserică*. — Din fr. *canonique*, lat. *canonicus*.

CANONICĂȚĂ s.n. Demnitatea de canonic¹. — Din fr. *canonicat*, germ. *Kanonikat*.

CANONICITĂȚE s.f. Înșușirea de a fi canonic². — Din fr. *canonicité*.

CANONIERĂ, *canoniere*, s.f. Navă mică de război, folosită la patrulare, escortare, servicii de pază etc. a coastelor și a fluviilor. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. *canonnière*.

CANONIZĂ, *canonizez*, vb. I. Tranz. A trece o persoană decedată în rândul sfinților. — Din fr. *canoniser*, lat. *canonizare*.

CANONIZĂRE, *canonizări*, s.f. Faptul de a *canoniza*. — V. *canoniza*.

CANOTĂ, *canotez*, vb. I. Intrans. (Sport) A văli. — Din fr. *canoater*.

CANOTĂJ s.n. Nume dat sporturilor nautice care se practică în ambarcațiuni puse în mișcare cu ajutorul vâslelor. ♦ *Canotaj academic* = ramură a sporturilor nautice care se practică pe schifuri și pe giguri¹. — Din fr. *canotage*.

CANOTIER, *-Ă*, *canotieri*, *-e*, s.m. și f. (Rar) Canoter. [Pr.: *-ti-er*] — Din fr. *canotier*.

CANOTIERĂ, *canotiere*, s.f. Pălărie tare de paie, cu fundul și borurile drepte. [Pr.: *-ti-e-*] — Din fr. [chapeau] *canotier*.

CANOTŌR, *-OĂRE*, *canotŏri*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care practică canotajul; canotier. — Din fr. *canoater*.

CANT, *canturi*, s.n. 1. Față îngustă a unui obiect plat de formă paralelipipedică; muchie, latură a unor obiecte. 2. Parte a coperții de carton care depășește dimensiunile filelor unei cărți legate. 3. Margine, muchie a suprafeței de alunecare a schiurilor. — Din germ. *Kante*.

CANTĂBIL, *-Ă*, *cantabili*, *-e*, adj. Care (se) poate cânta; melodios. — Din lat. *cantabilis*, it. *cantabile*.

CANTĂBILE adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Clar, expresiv; melodios. — Cuv. it.

CANTABILITĂȚE s.f. Înșușire a unei piese muzicale sau a unei teme dintr-o compoziție vocală sau instrumentală de a avea o linie melodică expresivă. ♦ Calitate a versurilor de a fi muzicale; muzicalitate. — *Cantabil* + suf. *-itate*. Cf. it. *cantabilità*.

CANTĂBRU, *-Ă*, *cantabri*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o veche populație din Spania, supusă de romani după o îndelungată

rezistență. **2.** Adj. Care aparține cantabrilor (1), privitor la cantabri. — Din fr. **cantabres**.

CANTALÚP, cantalupi, s.m. Varietate de pepene galben, cu fructul turtit și cu coaja groasă, brăzdată în felii, și cu miezul aromat. — Din fr. **cantaloup**.

CANTÁNDO adv. (Muz.) Cantabile. — Cuv. it.

CANTARAGÍU, cantaragii, s.m. Funcționar la vamă, la gară etc. care cântărește bagajele sau mărfurile. — Din tc. **kantarca**.

CANTARIDĂ, cantaride, s.f. Insectă din ordinul coleopterelor, verde-aurie, cu miros caracteristic, care atacă frasinul și liliacul și este folosită în industria farmaceutică; gândacul-frasinului, cățelul-frasinului (*Lytta vesicatoria*). — Din fr. **cantharide**, lat. **cantharis**, -idis.

CANTARIDINĂ s.f. (Farm.) Substanță toxică extrasă din cantaridă. — Din fr. **cantharidine**.

CANTARIDISM s.n. (Med.) Intoxicație cu cantaridină. — Din engl. **cantharidism**.

CANTATĂ, cantate, s.f. Compoziție muzicală cu caracter solemn sau liric, pentru soliști și orchestră, cu sau fără cor. ♦ (În compusul) *Cantată-oratoriu* = compoziție vocal-instrumentală pe un libret cu temă dramatică. — Din it. **cantata**.

CANTAUTÓR, -OĂRE, cantautori, -oare, s.m. și f. Cântăreț care își compune singur muzica și textele. [Pr.: -a-u-] — Din it. **cantautore**.

CANTILÉNĂ, cantilene, s.f. 1. (În Evul Mediu) Cântec liric sau epic. **2.** Melodie gravă, sentimentală, cu caracter cantabil. — Din it. **cantilena**, fr. **cantilène**.

CANTINĂ, cantine, s.f. Local unde se servește masa pentru personalul unor instituții (muncitori, studenți etc.) sau pentru persoane defavorizate. ♦ (Ieșit din uz) Încăpere în interiorul unei unități militare, unde se puteau cumpăra diferite alimente și obiecte. — Din fr. **cantine**.

CANTINIÉR, -Ă, cantinieri, -e, s.m. și f. Persoană care conduce o cantină. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **cantinier**.

CANTITÁTE, cantități, s.f. 1. Cățime, număr, mărime. ♦ Expr. (Fam.) *Cantitate neglijabilă* = lucru (sau persoană) de mică importanță, de care poate să nu se țină seamă. **2.** Proprietate care poate fi reprezentată printr-un număr obținut dintr-o măsurare sau dintr-o numărare. **3.** Ansamblul determinărilor care exprimă gradul de dezvoltare a însușirilor unui obiect susceptibile de a fi măsurate și traduse numeric. **4.** Durata rostirii unui sunet sau a unei silabe. — Din fr. **quantité**, lat. **quantitas, -atis**.

CANTITATÍV, -Ă, cantitativi, -e, adj. Privitor la cantitate, de cantitate. — Din fr. **quantitatif**.

CÁNTO s.n. Muzică vocală; cânt, cântare. — Din it. **canto**.

CANTÓN, cantoane, s.n. 1. Clădire echipată cu utilajul necesar supravegherii și întreținerii unui sector de șosea sau cale ferată. **2.** Cea mai mică unitate în administrația pădurilor; locuința pădurarului. **3.** Unitate teritorial-administrativă în Franța și Canada. **4.** Fiecare dintre statele care compun Confederația Elvețiană. — Din fr. **canton**.

CANTONÁ, cantonez, vb. I. Intranz. și refl. **1.** A (se) instala pentru un timp oarecare într-un cantonament. **2.** A rămâne pe loc. **3.** Refl. (Fig.) A se limita. — Din fr. **cantonner**.

CANTONÁL, -Ă, cantonali, -e, adj. Care aparține cantoanelor (3), privitor la cantoane. *Alegeri cantonale*. — Din fr. **cantonali**.

CANTONAMÉNT, cantonamente, s.n. 1. Instalare temporară a unor unități militare într-o localitate în afara căzării; loc unde sunt instalați cei cantonați. **2.** Loc de cazare special amenajat și perioada de timp în care o echipă sau un lot de sportivi se pregătesc în comun (în vederea participării la o competiție de employare). — Din fr. **cantonnement**.

CANTONIÉR, -Ă, cantonieri, -e, s.m. și f. Persoană care are sarcina de a supraveghea și întreține o anumită porțiune de șosea sau de cale ferată. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **cantonier**.

CANTONIERITÁ, cantonierite, s.f. (Rar) Cantonieră; soția cantonierului. [Pr.: -ni-e] — **Cantonier** + suf. -iță.

CÁNTOR, cantori, s.m. (Reg.) Cântăreț de biserică; psalt, dascăl (3). — Din lat. **cantor**, germ. **Kantor**.

CANTÓRÁ, cantore, s.f. (Înv. și reg.) Birou, cancelarie. — Din rus. **kontora**.

CANTÓNÁ, cantone, s.f. 1. Poezie lirică italiană medievală, de origine provençală, consacrată iubirii cavalereste. **2.** Cântec pe mai multe voci din epoca Renașterii, care a pregătit apariția fugii¹. — Din it. **canzone**.

CANTÓNÉTÁ, canzonețe, s.f. 1. Cântec popular italian, de origine napolitană; p. ext. cântec scurt. **2.** Poezie lirică italiană, formată din versuri scurte. — Din it. **canzonetta**.

CANTONIÉR, canzoniere, s.n. Veche culegere italiană de poezii lirice de dragoste. *Canzonierul lui Petrarca*. — Din it. **canzoniere**.

CANŪLÁ, canule, s.f. Tub de sticlă sau de ebonită, întrebuințat în medicină în diferite operații chirurgicale sau pentru spălături interne. — Din fr. **canule**, lat. **cannula**.

CÁNURÁ, canuri, s.f. Fir scurt de lână rămas după dărcit, folosit (ca băătură) pentru țesături mai groase. — Lat. **cannula**.

CAOLÍN s.n. Rocă argiloasă de culoare albă cu nuanță gălbuie-verzuie, insolubilă în apă, alcătuită din caolin, întrebuințată în industria ceramicii, a hârtiei, a

sticlei, în medicină etc. ♦ (Med.) Pudră absorbantă, întrebuințată ca emolient. — Din fr. **kaolin**.

CAOLINÍT s.n. Silicat de aluminiu hidratat care intră în compoziția caolinului, de culoare albă, mată, uneori ușor colorat. — Din fr. **kaolinite**.

CAOLINIZÁRE, caolinizări, s.f. Proces geologic prin care caolinul înlocuiește unele minerale preexistente. — După fr., engl. **kaolinisation**.

CAOLINÓS, -OÁSÁ, caolinoși, -oase, adj. Cu (aspect de) caolin. — **Caolin** + suf. -os.

CÁOS s.n. v. **haos**.

CAP¹, (I, III) capete, s.n., (II) capi, s.m. I. S.n. 1. Extremitatea superioară a corpului omenească sau cea anterioară a animalelor, alcătuită din cutia craniană și legată de trunchi prin gât. ♦ Loc. adv. *Din cap până-n picioare* = de sus până jos, în întregime, cu desăvârșire. *Cu noaptea-n cap* = dis-de-dimineață. (*Până*) *peste cap* = extrem de..., exagerat de... *Cu un cap mai sus* = (cu mult) mai sus, mai deștept, mai reușit, mai bine. *Cu capul plecat* = rușinat, umilit, învins. *Pe după cap* = pe după gât, la ceafă. Loc. adj. (Fam.) *Bătut (sau căzut) în cap* = tâmpit, prost. ♦ Expr. *A se da peste cap* = a face tumbe; a depune eforturi deosebite pentru a realiza ceva, a face imposibilul. *A da* (pe cineva) *peste cap* = a trânti (pe cineva) la pământ; a da jos dintr-o situație, a doborâ, a învinge. *A da peste cap* (paharul, băutura etc.) = a înghiți dintr-odată conținutul unui pahar, al unei căni etc. *A da* (ceva) *peste cap* = a) a schimba cu totul ordinea lucrurilor, a ideilor, a unui program stabilit etc.; b) a lucra repede, superficial, de mântuială. *A scoate capul în lume* = a ieși în omenie, în societate. *A nu-și (mai) vedea capul de...* sau *a nu ști unde-i stă* sau *unde-i este capul* = a nu ști ce să mai facă, a fi coleștit de... *A-și pierde capul* = a se zăpăci. *A nu mai avea unde să-și pună capul* = a ajunge fără adăpost, pe drumuri, sărac. *A da din cap* = a clătina capul (în semn de aprobare, de refuz etc.). *A da* (cuiva) *la cap* = a lovi; a omorâ; a ataca cu violență pe cineva; a distruge (cu vorba sau cu scrisul). *A umbla cu capul în traistă* = a fi distrat, neatent. *A se da cu capul de toți pereții* (sau de pereți) = a fi cuprins de disperare sau de necaz, a regreta o greșeală făcută. *A-și lua* (sau a *apuca*) *humea în cap* = a pleca departe, părăsindu-și casa, locul de origine și răcând prin lume. *A-și pleca capul* = a se simți rușinat, umilit; a se declara învins, a se supune. *Vai* (sau *haram*) *de capul lui* = vai de el. *A cădea* (sau a *veni, a se sparge* etc.) *pe* (sau *de, în*) *capul cuiva* (o situație neplăcută, un necaz etc.) = a veni asupra cuiva tot felul de neplăceri și necazuri, a-l lovi o nenorocire. *A cădea pe capul cuiva* = a sosi pe neașteptate la cineva (creându-i neplăceri, deranj). *A sta* (sau a *șede*, a *se ține*) *de capul cuiva* sau a *se pune pe capul cuiva* = a stăruir fără încetare pe lângă cineva. *A șede* (sau a *sta*) *pe capul cuiva* = a sta pe lângă sau la cineva (creându-i neplăceri, plitindindu-l etc.).

A se duce de pe capul cuiva = a lăsa pe cineva în pace. (Reg.) *A nu ști* (sau a *nu avea*) *ce-și face capului* = a nu mai ști ce să facă pentru a ieși dintr-o situație grea. ♦ *Cap de familie* = bărbatul care exercită puterea maritală și părintească; p. gener. orice persoană care asigură mijloacele necesare traiului unei familii și o reprezintă juridic. ♦ *Cap de expresie* = portret în care artistul face un studiu amănunțit al expresiei unui sentiment pe trăsăturile chipului omenească. ♦ (La fotbal) Lovire a mingii cu capul ♦ *Cap de bour* = nume sub care sunt cunoscute primele serii de mărci poștale românești, având pe ele capul unui bou. ♦ *Capete* = moneda pe care se află imprimat capul unei persoane. ♦ *Părul capului*. **2.** Căpătaș; căpătașul patului. **3.** Individ, ins. *Câte 5 lei de cap*. ♦ Expr. *Pe capete* = care mai de care, în număr foarte mare, pe întrecute. *Câte capete, atâtea păreri*, exprimă o mare divergență de opinii. **4.** Minte, gândire, judecată; memorie. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu cap* = (în mod) inteligent, deștept. *Fără cap* = (în mod) necugetat. Loc. adj. *Cu scaun la cap* = cu judecată dreaptă; cuminte. ♦ Expr. *A fi bun* (sau *ușor*) *la* (ori *de*) *cap* sau a *avea cap ușor* = a fi deștept. *A fi greu* (sau *tare*) *de cap* ori a *avea cap greu* = a pricepe cu greutate; a fi prost. *A nu(-i) intra* (cuiva) *în cap* = a nu putea pricepe (ceva). *A-i ieși* (cuiva ceva) *din cap* = a nu-i mai sta gândul la...; a uita. *A nu-i mai ieși* (cuiva ceva) *din cap* = a-l stăpâni mereu (aceiași gând). **5.** (Înv.) Viață. *A plăti sta capul la...* = a se gândi la... *A-și bate* (sau *a-și frământa, a-și sparge, a-și sfărâma* etc.) *capul* = a se gândi, a se strădui pentru a soluționa o problemă. *A-i deschide* (cuiva) *capul* = a face (pe cineva) să înțeleagă ceva, a lămurii (pe cineva). *A fi* (sau a *rămâne, a umbla* etc.) *de capul său* = a fi (sau a rămâne etc.) liber, independent, nesupravegheat. *A face* (ceva) *din* (sau *de*) *capul său* = a face (ceva) fără a se consulta cu altcineva. *A întoarce* (sau a *suci, a învârti*) *capul cuiva* = a face pe cineva să-și piardă dreapta judecată; a zăpăci; a face pe cineva să se îndrăgostească. *A nu avea cap să...* = a nu avea posibilitatea să..., a nu putea să... ♦ (Jur.) *Cap de acuzare* = motiv pe care se întemeiază acuzarea. **5.** (Înv.) Viață. *A plăti cu capul*. ♦ (Astăzi în expr.) *Odată cu capul* sau *în rușul capului* = cu niciun preț, niciodată.

A-și face de cap = a face ceva ce poate să-i primejduiască viața; a face nebunii. **6.** Compuse: a) (Entom.) *cap-de-mort* sau *capul-lui-Adam* = strigă; b) (Bot.) *cap-de-cocoș* = dulcișor; *capul-șarpei* = plantă erbacee acoperită cu peri aspri și cu flori roșii ca sângele, dispuse în spice simple (*Echium rubrum*); c) *capul-balaurului* = o parte a constelației balaurului. **II.** S.m. Căpetenie, șef, conducător. ♦ Inițiator. **III.** S.n. I. Vârful (al unui obiect). ♦ Extremitate proeminentă a unui dispozitiv, instrument etc. sau a unui element dintr-un sistem. ♦ Obiect, mecanism sau dispozitiv asemănător cu un cap¹ (I 1), folosit în diverse scopuri tehnice. **2.** Partea extremă cu care începe sau sfârșește ceva. ♦ *Cap de pod* = loc aflat pe teritoriul inamic, dincolo de un curs de apă, de un defileu etc.; p. ext. forțele armate care

ocupă acest loc cu scopul de a asigura trecerea grosului trupelor și a mijloacelor de luptă. ◆ Loc. adv. *Cap la* (sau *în cap*) = cu părțile extreme alăturate. ◆ Expr. *Cap de țară* = margine de țară; hotar. *Nu-i (un) cap de țară* = nu-i nimic grav, nimic nenorocire. *A sta* (sau *a ședea*, a se ridica) în *capul oaselor* = a se ridica stând în pat, a sta în șezut. 3. Partea de dinainte; început; frunte. În *capul coloanei*. ◆ *Cap de an* (sau de săptămână, de iarnă etc.) = începutul unui an (sau al unei săptămâni etc.). *Cap de coloană* = persoană sau grupul care stă în fruntea coloanei. *Cap de afiș* (sau *cap de listă*) = primul nume dintr-o listă de persoane afișate în ordinea valorii lor. ◆ Loc. adv. În *cap de noapte* sau în *capul nopții* = după ce s-a întunecat bine. Din (sau de la) *cap* = de la început; de la începutul rândului. Din *capul locului* = înainte de a începe ceva; de la început. ◆ Partea principală, mai aleasă (a ceva). ◆ Expr. *Capul mesei* = locul de onoare la masă. 4. Partea de jos sau dindărăt a unui lucru; capăt; (cu sens temporal) sfârșit. ◆ Expr. *A o scoate la cap* = a sfârși (cu bine). *A-i da de cap* = a rezolva; a învinge; a răzbi. În *cap* = (după numerele) exact, întocmai. 5. Bucăciică ruptă dintr-un obiect; p. ext. lucru de mică importanță. ◆ Expr. *Niciun cap de ață* = absolut nimic. *Până la un cap de ață* = tot. 6. (În sintagma) *Cap magnetic* = dispozitiv utilizat pentru înscrierea, citirea-prelucrarea sau ștergerea informației înscrise pe bandă, casetă, disc sau tambur magnetic. — Lat. **caput**, (II) după fr. **chef**.

CAP², **capuri**, s.n. Parte de uscat care înaintază în mare; promontoriu. — Din fr. **cap**.

CAPABIL, -Ă, **capabili**, -e, adj. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Care este în stare, care are posibilitatea de a săvârși ceva; apt pentru ceva. ◆ În zestrat, valoros, destoinic. — Din fr. **capable**, lat. **capabilis**.

CAPAC, **capace**, s.n. Piesă mobilă care se așază deasupra unui vas, a unei cutii, a unui cutăr etc. pentru a le închide sau a le acoperi ◆ *Friptură la capac* = friptură gătită, într-un vas acoperit. *Ouă la capac* = ochiuri prăjite. *Cașcaval la capac* = cașcaval prăjit în tigaie. ◆ Expr. *A pune capac cuiva* = a închide cuiva gura cu un răspuns potrivit. *A găsi capac la toate* = a da întotdeauna răspunsul potrivit. *Asta pune capac (la toate)* = asta e prea de tot. — Din tc. **kapak**.

CAPACIMÉTRU, **capacimetre**, s.n. Instrument cu care se măsoară capacitatea electrică. — Din fr. **capacimètre**.

CAPACITĂȚE, **capacități**, s.f. 1. Volum al unui recipient. 2. Însușirea de a fi încăpător; mărime care reprezintă cantitatea maximă de materie sau de energie pe care o poate acumula un corp, un sistem etc. ◆ *Măsurile de capacitate* = măsuri cu care se determină volumul lichidelor, al cerealelor etc. 3. Posibilitatea pe care o are un corp, un sistem etc. de a acumula o cantitate de materie sau de energie. 4. Posibilitatea de a lucra într-un domeniu, de a realiza ceva. ◆ Posibilitatea, însușirea morală sau intelectuală a cuiva: aptitudine. ◆ Persoană capabilă. 5. Însușirea de a face acte juridice valabile. — Din fr. **capacité**, lat. **capacitas**, -atis.

CAPACITIV, -Ă, **capacitivi**, -e, adj. (Tehn.) Referitor la un dispozitiv sau la un circuit electric; care se comportă ca un condensator electric. — Din engl. **capacitive**.

CAPAMĂ, **capamale**, s.f. (Înv.) Mâncare gătită din carne de miel (sau de pasăre) cu stafide. — Din tc. **kapama**.

CAPAN, **capanuri** s.n. (Înv.) Magazie care servea ca depozit (de alimente) pentru trupele turcești. — Din tc. **kapan**.

CAPANLIŪ, **capanlii**, s.m. (Înv.) Negustor turc care achiziționa alimente pentru aprovizionarea trupelor turcești. — Din tc. **kapanlı**.

CAPĂUCĂ, **capauce**, s.f. (Reg.) Femela copoiului. [Var.: **căpăucă** s.f.] — **Căpău** (= copoi) + suf. -că.

CĂPĂ, **cape**, s.f. 1. Pelerină scurtă de blană sau de stofă. ◆ Expr. *De capă și spadă* = (despre filme, despre literatură etc.) de aventuri cu multe dueli, înfruntări primejdioase etc. 2. Dispozitiv de protecție la mașini, fierăstraie etc. pentru a preîntâmpina accidentele. 3. (Mar.) Poziție dată unei nave pentru a putea naviga pe un timp nefavorabil. — Din fr. **cape**.

CĂPĂȚ, **capete**, s.n. 1. Partea extremă a unui lucru, a unei perioade, a unei situații sau a unei stări; margine, limită, sfârșit¹, istov. ◆ Loc. adj. *Fără (de) capăt* = fără sfârșit; îndelungat, întins. Loc. adv. *De la* (sau *din*) *capăt* = de la început. În *capăt* = a) în frunte; b) exact, deplin. *Până la capăt* = până la sfârșit; până la ultimele consecințe, în mod consecvent. ◆ Expr. *La capătul lumii* (sau *pământului*) = foarte departe. *A pune capăt* (unui lucru, unei situații) = a face să înceteze, a termina (cu bine), a rezolva. *A da de capăt* = a duce la bun sfârșit. *A o scoate la capăt cu ceva* = a ieși cu bine dintr-o situație neplăcută. *A o scoate la capăt cu cineva* = a se înțelege cu cineva. *Niciun capăt de ață* = absolut nimic. *Până la* (sau *într-un*) *capăt de ață* = absolut tot. 2. Fragment; rămășiță de... — Refăcut din pl. **capete** (<lat. **capita**).

CAPCANĂ, **capcane**, s.f. (Adesea fig.) Dispozitiv pentru prinderea unor animale; cursă². — Din tc. **kapkan**.

CAPELĂ, **capelez**, vb. I. Tranz. A lega o paramă de un catarg. — Din fr. **capeler**.

CAPELĂN, **capelani**, s.m. (În Biserica romano-catolică și Biserica anglicană) Preot neatașat unei parohii, slujitor la o capelă. — Din it. **cappellano**.

CAPELĂRE, **capelări**, s.f. (Mar.) Acțiunea de a *capela*; capelatură. — V. **capela**.

CAPELĂȚ, -Ă, **capelați**, -te, adj. (Mar.; despre parâme) Legat de un catarg. — V. **capela**.

CAPELATŪRĂ, **capelaturi**, s.f. (Mar.) Capelare. — **Capela** + suf. -tură.

CAPĂLĂ¹, **capele**, s.f. Șapcă de postav cu cozoroc moale, purtată de militari. — Din ngr. **kapello**, it. **cappello**.

CAPĂLĂ², **capele**, s.f. Biserică mică, izolată, fără parohie (într-un cimitir etc.); paraclis. ◆ (În bisericile catolice) Parte care adăpostește un altar secundar. — Din it. **cappella**.

CAPĂLĂ³, **capele**, s.f. Cor bisericesc. ◆ Orchestră de proporții reduse aflată în slujba unei biserici sau curți princiare. — Din it. **cappella**, germ. **Kapelle**.

CAPELĂNĂ, **capeline**, s.f. (Med.) Bonetă sau bandă circulară (elasică sau ghipsată) folosită pentru imobilizarea fracturilor, ancorarea aparatelor și protezelor chirurgicale etc. — Din fr. **capeline**.

CAPELMĂISTRU, **capelmaistri**, s.m. Dirijor al unei formații muzicale sau al unei orchestre mici; șef de fanfară militară. [Acc. și: *capelmaistru*] — Din germ. **Kapellmeister**.

CAPĂLŪȚĂ, **capeluțe**, s.f. Diminutiv al lui *capelă¹*. — **Capelă¹** + suf. -uță.

CĂPER, **caperi**, s.m. Arbust spinos care crește în regiunile mediteraneene, cu flori mari albe sau roșietice (*Capparis spinosa*). — Din it. **cappero**.

CĂPERĂ, **capere**, s.f. Boboc al caperului, folosit drept condiment. — Din **caper**.

CĂPEȘ, -Ă, **capeși**, -e, adj. (RAR) Energic, hotărât; încăpățânat. — **Cap¹** + suf. -eș.

CĂPIA, **capia**, s.m. Ardei (roșu) lung. ◆ (Adjectival) *Ardei capia*. — Din bg. **kapis**.

CAPICHEAIE s.f. v. **capucehaia**.

CĂPIE s.f. Boală a ovinelor, bovinelor și caprinelor (provocată de localizarea teniei în creier) care se manifestă prin amețeli, convulsii și mișcări repezi și dezordonate; enuroză, căpială. ◆ Animal care suferă de această boală. — Cf. sl. **kapija**.

CAPILĂR, -Ă, **capilari**, -e, adj. 1. Subțire, fin, îngust. ◆ *Vase capilare* (și substantivat, n. pl.) = conducte microscopice sanguine sau limfatice, prin care se fac schimburile dintre sânge și țesuturi. 2. Care aparține capilarității, privitor la capilaritate. ◆ *Tub capilar* = tub îngust în care se manifestă fenomenele de capilaritate. — Din fr. **capillaire**, lat. **capillaris**.

CAPILARITĂȚE s.f. Ansamblul de fenomene care se produc în tuburile capilare la suprafața unui lichid și care determină ascensiunea acestuia, formarea meniscurilor concave sau convexe etc. — Din fr. **capillarité**.

CAPILARITĂ, **capilarite**, s.f. (Med.) Inflamație a vaselor capilare. — Din fr. **capilarité**.

CAPILAROSCOPİE s.f. Studiul (sub microscop) al circulației capilare. — Din fr. **capillaroscopie**.

CAPİȘON, **capişoane**, s.n. Glugă cu unul sau două colțuri, care atârnă pe spate și care se poate ridica pentru a proteja capul de intemperii. — Din fr. **capuchon**.

CĂPIȘTE, **capîști**, s.f. (Înv.) Templu sau altar dedicat zeităților antice; p. ext. biserică de rit neortodox. — Din sl. **kapîšte**.

CAPITAL¹, (1) **capitaluri**, s.n. 1. (Ec. pol.) Totalitatea bunurilor economice deținute de o persoană sau de un grup de persoane, care sunt utilizate în scopul producerii de bunuri și servicii destinate vânzării și obținerii de profit. 2. (În sintagma) *Capital uman* = competența salariaților, comportamentul și abilitatea intelectuală. *Capital de cunoștințe* = suma cunoștințelor pe care le posedă cineva; experiență. — Din fr. **capital**, germ. **Kapital**.

CAPITAL², -Ă, **capitali**, -e, adj. 1. De primă importanță, de frunte; fundamental, esențial. ◆ *Reparație capitală* = refacere a părților esențiale ale unei clădiri, ale unei mașini etc. ◆ Expr. *A (o) lua de capital* = a acorda o importanță exagerată unui fapt, unei afirmații etc. 2. (Despre caractere tipografice; adesea substantivat, f.) De dimensiuni mai mari decât litera obișnuită și cu o formă, de obicei, diferită; (despre litere) majuscul, verzal. 3. (În expr.) *Pedeapsă capitală* = pedeapsă cu moartea. — Din fr. **capital**.

CAPITALĂL, **capitale**, s.f. 1. Oraș de reședință în care își au sediul organele supreme ale puterii de stat. 2. Oraș în care își au sediul organele de conducere ale unei unități administrative teritoriale. [Var.: (înv.) **capitalie** s.f.] — Din fr. **capitale**.

CAPITALBAND s.n. (RAR) Șiret colorat cu o margine îngroșată, cu care se întărește cotorul unei cărți sau al unui registru. — Din germ. **Kapitalband**.

CAPITALIE s.f. v. **capitală**.

CAPITALISM s.n. Sistem social-economic și politic-ideologic bazat pe proprietatea privată, piața liberă și libertatea de acțiune. — Din fr. **capitalisme**.

CAPITALIȘT, -Ă, **capitaliști**, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține capitalismului sau care are trăsăturile capitalismului, privitor la capitalism. 2. S.m. și f. Persoană posesoare de capital¹ pe care-l investește. — Din fr. **capitaliste**.

CAPITALIZĂ, **capitalizez**, vb. I. Tranz. A acumula capital¹ în vederea obținerii unui profit ulterior. ◆ (Impr.) A aduna bani, a strânge avere. — Din fr. **capitaliser**.

CAPITALIZĂBIL, -Ă, **capitalizabili**, -e, adj. Care poate fi capitalizat. — Din fr. **capitalisable**.

CAPITALIZĂRE, **capitalizări**, s.f. Acțiunea de a *capitaliza*. — V. **capitaliza**.

CAPITALIZĂȚ, -Ă, **capitalizați**, -te, adj. (Despre bunuri materiale) Transformat în capital¹. — V. **capitaliza**.

CAPITĂT, -Ă, *capitați*, -te, adj. (Bot.; despre organe) Care se termină cu un fel de măciucă. — Din fr. **capité**.

CAPITĂȚIE, *capitații*, s.f. Impozit direct, perceput în Evul Mediu, sub formă de cote fixe, pe cap de contribuabil. — Din fr. **capitation**, lat. **capitatio**.

CAPITĂLĂȘ s.n. (Rar) Diminutiv al lui *capital*¹ (3). — **Capital**¹ + suf. -aș.

CAPITĂLĂȚĂ, *capitaluțe*, s.f. Literă de tipar majusculă cu aceleași dimensiuni cu literele obișnuite din corpul respectiv. — [Literă] **capitală** + suf. -uță.

CAPITĚL, *capiteluri*, s.n. Partea superioară, mai groasă (și ornamentată), a unei coloane sau a unui pilastru, care face legătura între fusul coloanei și arhitravă. — Din it. **capitello**, lat. **capitellum**.

CAPITOL, *capitole*, s.n. Fiecare dintre diviziunile mai mari ale unei lucrări științifice, literare, ale unei legi etc. [Var.: (înv.) **capitul** s.n.] — Din it. **capitolo**, lat. **capitulum**.

CAPITOLIN, -Ă, *capitolini*, -e, adj. Care aparține Capitoliului, privitor la Capitoliu. — Din fr. **capitolin**, lat. **capitolinus**.

CAPITONĂ, *capitonez*, vb. I. Tranz. 1. A căpătuși scheletul unei mobile cu lână, călți, iarbă de mare, material plastic etc. înainte de a fi tapițată; a tapisa. 2. A căpătuși un perete sau o ușă cu un strat de material izolator împotriva zgomotului. — Din fr. **capitonner**.

CAPITONĂJ, *capitonaje*, s.n. Capitonare. — Din fr. **capitonage**.

CAPITONĂRE, *capitonări*, s.f. Acțiunea de a *capitona*; capitonaj. — V. **capitona**.

CAPITONĂT, -Ă, *capitonati*, -te, adj. 1. (Despre mobile) Tapițat. 2. (Despre uși, pereți) Prevăzut cu un strat de material izolator, care împiedică pătrunderea zgomotului. — V. **capitona**.

CAPITÓS, -OASĂ, *capitoși*, -oase, adj. (Înv.; despre băuturi alcoolice) Care ametește. — Din fr. **capiteux**.

CAPĪTUL¹, *capituli*, s.m. 1. Corpul canonicilor unei catedrale catolice. ♦ Adu-nare a canonicilor. ♦ Adu-nare de călugări sau de alți clerici catolici. 2. Loc în care se țin asemenea adunări. — Din it. **capitolo**.

CAPĪTUL², *capitule*, s.n. Inflorescență cu axul principal scurt și dilatat la vârf, purtând numeroase flori apropiate unele de altele. — Din fr. **capitule**, lat. **capitulum**.

CAPĪTUL³ s.n. v. **capitol**.

CAPITULĂ, *capitulez*, vb. I. Intrans. (Despre o armată, p. ext. despre un stat) A înceta ostilitățile și a depune armele. ♦ Fig. (Despre oameni) A da înapoi în fața piedicilor sau a greutăților; a nu mai continua o acțiune, o discuție; a ceda. — Din fr. **capituler**, lat. **capitulare**.

CAPITULĂNT, -Ă, *capitulanti*, -te, s.m. și f. (Rar) Persoană care capitulează; capitular. — Din rus. **kapituliant**.

CAPITULĂRD, -Ă, *capitulardi*, -de, adj. (Rar) Capitulant. — Din fr. **capitulard**.

CAPITULĂRE, *capitulări*, s.f. Acțiunea de a *capitula* și rezultatul ei. — V. **capitula**.

CAPITULĂRII s.n. pl. Acte legislative emantate de la regi, divizate în capitole. — Din fr. **capitulaires**.

CAPITULĂȚIE, *capitulații*, s.f. Convenție prin care un stat stabilește un regim de privilegii pentru cetățenii străini aflați pe teritoriul său. [Var.: (înv.) **capitulațiune** s.f.] — Din fr. **capitulation**.

CAPITULAȚIUNE s.f. v. **capitulație**.

CĂPIU, -IE, *capii*, adj. (Despre ovine, bovine, caprine) Atins de capie. ♦ Fig. (Despre oameni) Năuc, zăpăcit. — Din **capie**.

CAPINTÓRTURĂ, *capintorturi*, s.f. Mică pasăre migratoare, din familia picide, de culoare cenușie-brună, cu pete mai închise, care își răsușește capul, pentru a-și intimida dușmanul; succitoare (*Jynx torquilla*). — **Cap**¹ + **întort** „întors” + suf. -ură.

CAPLAMĂ s.f. Mod de prindere a scândurilor la un perete exterior, la un acoperiș etc., astfel încât fiecare scândură să o acopere pe precedentă pe o lățime de 2 cm. — Din tc. **kaplama**.

CAPNOMANȚIE s.f. (Rar) Arta de a ghici după fum. — Din fr. **capnomancie**.

CAPÓC s.n. Fibră vegetală asemănătoare cu lâna, dar cu o rezistență redusă, obținută din fructul unui arbore exotic (*Ceiba pentandra*) și folosită la umplerea saltelelor, plâpumiilor, la confecționarea centurilor de salvare etc. — Din fr. **kapok**, **capoc**, engl. **kapok**.

CAPODÓPERĂ, *capodopere*, s.f. Operă artistică de valoare excepțională. — Din it. **capo d'opera**.

CAPÓN, *capoane*, s.n. Suport mic situat în afara bordajului unei nave, care susține ancora, când lanțul acesteia este folosit pentru legarea navei de o geamandură. — Din fr. **capon**.

CAPONĂ, *caponez*, vb. I. Tranz. A prinde ancora de capon. — Din fr. **caponner**.

CAPONĂRE s.f. Acțiunea de a *capona* și rezultatul ei. — V. **capona**.

CAPONIÉRĂ, *caponiere*, s.f. Tunel de legătură în lucrările de fortificație. [Pr.: -ni-e-] — Din fr. **caponnière**.

CAPORÁL, *caporali*, s.m. Grad militar care urmează gradului de fruntaș; militar care are acest grad; căprar². — Din fr. **caporal**.

CAPORALÍSM s.n. (Rar) Regim politic în care predomină influența militarilor. — Din fr. **caporalisme**.

CAPÓT¹ adj. (Înv.; în limbajul jucătorilor de cărți; în expr.) *A face* (pe cineva) *capot* = a nu lăsa (pe cineva) să facă o levată la joc de cărți; p. ext. a câștiga un mare avantaj asupra cuiva, a-l da gata. — Din fr. **capot**.

CAPÓT², *capoate*, s.n. 1. Îmbrăcăminte femeiască de casă, de obicei lungă până la călcăie; halat. 2. Îneltoare de pânză care acoperă diferite instrumente și aparate pe puntea unei nave. — Din fr. **capot**, **capote**.

CAPÓT³, *capoate*, s.n. (Înv.) Manta boierească sau militară. — Din tc. **kapot**.

CAPOTĂ, *capotez*, vb. I. Intrans. (Despre autovehicule) A se răsturna, dându-se peste cap prin ridicarea părții din spate; (despre avioane) a se prăbuși, intrând cu botul în pământ. — Din fr. **capoter**.

CAPOTĂJ, *capotaje*, s.n. Accident suferit de un autovehicul sau de un avion care capotează. — Din fr. **capotage**.

CAPOTĂRE s.f. Acțiunea de a *capota* și rezultatul ei. — V. **capota**.

CAPOTĂ, *capote*, s.f. 1. Îmbrăcăminte din tablă sau din alt material cu care se acoperă un sistem tehnic în vederea protejării lui. 2. Acoperiș pliabil al unui autovehicul. — Din fr. **capote**.

CAPOTĚL, *capotele*, s.n. Diminutiv al lui *capot*². — **Capot**² + suf. -el.

CAPPUCCINO, *cappuccino*, s.n. Cafea cu spumă de lapte. — Din it., fr. **cappuccino**.

CĂPRĂ, *capre*, s.f. I. 1. Gen de mamifere rumegătoare paricopitate, cu părul lung, cu coarne, mai mari și diferențiate la masculi (*Capra*); animal care face parte din acest gen; p. restr. femela acestui animal. ♦ *Capră de stâncă* = capră sălbatică, cu blana roșcată și cu coarnele în formă de spadă (*Capra ibex*). *Capră domestică* = animal domestic rumegător, crescut pentru producția de lapte (*Capra hircus*). ♦ Expr. *A împăca și capra, și varza* = a mulțumi și pe unul, și pe altul; a împăca două interese opuse. *Capră răioasă*, se zice despre un om înfumurat. ♦ Pielea animalelor descrise mai sus. ♦ Compus: *capră-neagră* sau *capră-de-munte* = capră sălbatică, cu blana brună-neagră, cu coarne scurte și curbate la vârf și cu două dungii albe pe partea anterioară a capului, care trăiește în regiunile alpine (*Rupicapra rupicapra*).

2. Joc popular românesc, care face parte din obiceiurile practicate de Anul Nou și care constă din executarea unor figuri comice de către un personaj mascat cu cap de capră (I I) care bate ritmic din fâlcii; p. ext. personaj mascat astfel; turca. 3. (Art.) Numele unui joc de copii, în care un jucător stă aplecat cu mâinile sprijinite pe genunchi, iar ceilalți sar peste el. II. Suport de lemn cu patru picioare, încruciate două câte două, pe care se pun lemnele pentru a fi tăiate cu fierăstrăul. 2. Sistem de lemne încruciate care servește la susținerea schelelor de lucru, a unor platforme etc. 3. Scaun (sau ladă) amenajată în partea dinainte a trăsuirii sau a căruței etc., pe care stă vizitiul. 4. Aparat de gimnastică pentru sărituri, format dintr-un suport capitonat montat pe patru picioare, cu înălțimea reglabilă. 5. Arșic de miel. — Lat. **capra**.

CAPRICCIÓSO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu schimbări neașteptate de ritm, de nuanțe etc. [Pr.: *ca-pri-ci-ó-so*] — Uv. it.

CAPRICIÓSO, -OASĂ, *capricioși*, -oase, adj. Cu manifestări inegale și neașteptate, cu toane; inconsecvent, schimbător. ♦ (Despre lucruri) Neobișnuit, ciudat. *Formele capricioase ale unui turn*. [Pr.: -ci-os. — Var.: (înv.) **caprițios**, -oasă adj.] — Din fr. **capricieux**, it. **capriccioso**.

CAPRĪCIU, *capricii*, s.n. 1. Dorință trecătoare, adesea extravagantă, manifestată cu încăpățănare; gust schimbător, neașteptat; toană¹, farafastăcuri (2), bâzdăc. 2. Compoziție muzicală instrumentală de formă liberă, cu caracter de improvizație, cu treceri neașteptate de la o stare emoțională la alta. [Var.: (înv.) **capriț** s.n.] — Din fr. **caprice**, **capriccio**, it. **capriccio**.

CAPRICÓRN n.pr. n. Numele unei constelații zodiacale din emisfera australă. ♦ *Tropical Capricornului* = paralela de 23° 27' latitudine sudică. ♦ Unul dintre semnele zodiacului (reprezentat printr-un țap). — Din fr. **capricorne**, lat. **capricornus**.

CAPRIFÓI, *caprifoi*, s.m. Arbust cu flori albe, gălbui sau roșietice, parfumat, cultivat ca plantă ornamentală (*Lonicera caprifolium*). — Din lat. **caprifolium**.

CAPRIFOLIACÉE, *caprifoliacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate gamopetale, având ca tip caprifoiul; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: -li-a-] — Din fr. **caprifoliacée**.

CAPRĪN, -Ă, *caprini*, -e, s.f., adj. I. S.f. (La pl.) Subdiviziune a familiei rumegătoarelor, care are ca tip capra; (și la sg.) animal care aparține acestei subdiviziuni. 2. Adj. Care aparține caprinelor (I), privitor la caprine. — Din fr. **caprin**, lat. **caprinus**.

CAPRĪȚ s.n. v. **capriciu**.

CAPRĪȚIÓSO, -OASĂ adj. v. **capricios**.

CAPROLACTĂMĂ s.f. Substanță organică folosită ca materie primă pentru fabricarea fibrelor sintetice poliamidice. — Din fr. **caprolactame**.

CAPRÓN s.n. Fibră textilă sintetică, cu rezistență și elasticitate foarte mare, obținută prin policondensarea caprolactamei. — Din rus. **kapron**.

CAPROȚINĂ, *caproține*, s.f. Gen fosil de lamelibranchiate cretacice, cu cochilia groasă și cu valve inegal dezvoltate. — Et. nec.

CAPSĂ, *capsez*, vb. I. Tranz. 1. A prinde ceva cu ajutorul unor capsă. 2. A echipa, a prevedea cu o capsă. — Din **capsă**.

CAPSĂRE, *capsări*, s.f. Acțiunea de a *capsa*. — V. **capsa**.

CAPSĂT¹ s.n. Faptul de a *capsa*. — V. **capsa**.
CAPSĂT², -Ă, *capsați*, -te, adj. Prins în capse, cu capse. — V. **capsa**.
CAPSATOR, *capsatoare*, s.n. Dispozitiv de birou folosit pentru prinderea foilor de hârtie cu ajutorul capselor. — **Capsa** + suf. -tor.
CĂPSĂ, *capse*, s.f. 1. Mică piesă metalică utilizată la prinderea laolaltă a unor hârții, la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte etc.; buton (2). 2. Mic căpacel sau tub metalic umplut cu o materie explozivă, folosit la cartușele armelor de foc, la provocarea unei explozii în mine etc. ⇨ Expr. (Fam.) *A fi cu capsă pusă* = a fi gata de ceartă, pus pe ceartă, nervos. 3. Capsulă (4). 4. (Elt.) Rondelă metalică izolată de soclul becului, care face legătura cu unul dintre capetele filamentului. — Din lat. **capsa**, germ. **Kapsel**.
CAPSOMĂN, -Ă, *capsomani*, -e, s.m. și f. (Fam.) Persoană încăpățânată; om prost. — Cf. alb. k a p s.
CAPSULĂ, *capsulez*, vb. I. Tranz. 1. A închide ermetic o sticlă cu ajutorul unei capsule. 2. A închide sau a acoperi anumite părți aflate sub tensiune dintr-un utilaj. — Din fr. **capsule**.
CAPSULĂR, -Ă, *capsulari*, -e, adj. În forma unei capsule. — Din fr. **capsulaire**.
CAPSULĂRE s.f. Acțiunea de a *capsula* și rezultatul ei. — V. **capsula**.
CAPSULĂT, -Ă, *capsulați*, -te, adj. Care este închis într-o capsulă. — V. **capsula**.
CAPSULĂ, *capsule*, s.f. 1. Tip de fruct uscat, dehiscent, uneori divizat în mai multe loji și având numeroase semințe; măciucă (3), măciulie (2). 2. Înveliș al unor organe și organisme inferioare. *Capsulă bacteriană*. 3. Mic înveliș solubil, din amidon, gelatină sau cherațină, al unor medicamente pulverulente cu gust nepăcut, pentru a putea fi înghițite mai ușor. 4. Vas fabricat dintr-un material rezistent la căldură, în care se încălzesc, în laborator, diverse substanțe; capsă (3). 5. Mic cilindru metalic care conține bioxid de carbon sub presiune, servind la prepararea unei băuturi gazoase în sifoane speciale. 6. Cutie cu capac care se deformează sub acțiunea variațiilor presiunii atmosferice (constituind partea sensibilă a unor barometre). 7. (În sintagma) *Capsulă telefonică* = cutiuță care conține (într-un aparat telefonic) un microfon sau un receptor. 8. Capac de tablă subțire, utilizat la închiderea sticlelor de bere, de apă minerală etc. 9. (În sintagma) *Capsulă cosmică* = compartiment etanșat al navei spațiale capabil să se desprindă de restul vehiculului și să coboare pe suprafața unui astru. — Din fr. **capsule**, lat. **capsula**.
CAPSULIFÉR, -Ă, *capsuliferi*, -e, adj. (Bot.; despre plante) Cu fructul în formă de capsulă. — Din fr. **capsulifère**.
CAPTĂ, *captez*, vb. I. Tranz. A aduna, a colecta lichide sau gaze într-un tub, într-un rezervor, într-un bazin etc. ⇨ A intercepta, a izbuti să audă ceva. ⇨ Fig. A atrage, a captiva pe cineva; a încerca să obțină, să câștige ceva printr-un anumit mijloc. — Din fr. **capter**, lat. **captare**.
CAPTABIL, -Ă, *captabili*, -e, adj. Care poate fi captat. — **Capta** + suf. -bil.
CAPTALĂN, *captalani*, s.m. Plantă erbacee cu frunze mari și late și cu flori purpurii (*Petasites officinalis*); p. restr. frunzele acestei plante, folosite ca acoperiș la stupii primitivi de albine. [Var.: **căptălân** s.m.] — Din magh. **káptalan**.
CAPTĂRE, *captări*, s.f. Acțiunea de a *capta*; captație. ⇨ *Captare a sunetului* = ansamblu de operații care asigură transformarea informațiilor sonore în semnale electrice. ⇨ Ansamblul amenajărilor, construcțiilor și instalațiilor necesare pentru operația de colectare a unui fluid. — V. **capta**.
CAPTĂT, -Ă, *captați*, -te, adj. (Despre lichide, gaze) Adunat, colectat într-un rezervor, într-un bazin etc. — V. **capta**.
CAPTATOR, *captatoare*, s.n. 1. Dispozitiv care servește la captare. ⇨ *Captator solar* = dispozitiv care permite conversia energiei solare în energie termică sau electrică. 2. Dispozitiv montat la extremitatea unui troleu, pentru a realiza un contact alunecător cu firul aerian de contact. — **Capta** + suf. -tor.
CAPTATIO BENEVOLENTIAE loc. s.f. Captarea bunăvoinței cuiva în scopul obținerii unor avantaje. [Pr.: -și-o benevolentie] — Loc. lat.
CAPTĂȚIE, *captații*, s.f. (Rare) Captare. ⇨ (Jur.) Încercare de a câștiga bunăvoința unei persoane pentru a o determina să facă anumite liberalități testamentare. — Din fr. **captation**, lat. **captatio**.
CAPTIV, -Ă, *captivi*, -e, adj. Prins și lipsit de libertate; prizonier; prins² (1). ⇨ *Balon captiv* = balon legat prin cabluri de sol. — Din fr. **captif**, lat. **captivus**.
CAPTIVĂ, *captivez*, vb. I. Tranz. 1. A atrage, a ferma, a cuceri (pe cineva). 2. A precupa în mod intens; a absorbi. — Din fr. **captiver**.
CAPTIVĂNT, -Ă, *captivanți*, -te, adj. Care captivează. — Din fr. **captivant**.
CAPTIVĂRE s.f. Faptul de a *captiva*. — V. **captiva**.
CAPTIVĂȚI, -Ă, *captivați*, -te, adj. Cucerit, fermecat, subjugat. — V. **captiva**.
CAPTIVITĂȚE s.f. Faptul de a fi captiv; starea în care se află un om captiv; prizonierat. — Din fr. **captivité**, lat. **captivitas**, -atis.
CAPTÖR, *captoare*, s.n. Aparat electric sau electromagnetice care servește la transformarea semnalelor acustice sau optice în semnale electrice. — Din fr. **capteur**.
CAPTURĂ, *capturez*, vb. I. Tranz. A prinde militari inamici și a-i lua prizonieri; a pune mâna pe bunuri materiale sau arme aparținând inamicului. ⇨ A prinde un răufăcător. ⇨ A prinde (cu ajutorul capcanelor) un animal sălbatic. — Din fr. **capturer**.
CAPTURĂRE, *capturări*, s.f. Acțiunea de a *captura*. — V. **captura**.

CAPTURĂ, *capturi*, s.f. 1. Totalitatea bunurilor materiale capturate de la inamic. 2. (Rare) Capturare. — Din fr. **capture**, lat. **captura**.
CAPUCHEAȚIA s.f. Reprezentant sau agent diplomatic al domnilor români la Poarta Otomană. [Var.: **capuchehăie**, **capicheahăie** s.f.] — Din tc. **kapikâhaya**.
CAPUCHEAȚIE s.f. v. **capuchehaia**.
CAPUCÍN, -Ă, *capucini*, -e, adj., s.m. și f. (Călugăr) care face parte dintr-o ramură a Ordinului franciscan. — Din it. **cappuccino**.
CAPUDĂN s.m. (Înv.; în sintagma) *Capudan-pașa* = comandant al flotei turcești. — Din tc. **kapudan** (lit. *kaptan*).
CAPUGIŪ, *capugii*, s.m. (Înv.) Trimis al sultanului în Țările Române, împuternicit în special cu schimbarea domnilor. — Din tc. **kapucu** (lit. *kapici*).
CAPUȚIN s.n. v. **capuținer**.
CAPUȚINER, *capuținere*, s.n. (Înv.) Cafea cu lapte. [Var.: **capuțin** s.n.] — Din germ. **Kapužiner**.
CAPVERDIĂN, -Ă, *capverdieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Capul Verde sau este originară de acolo. 2. Care aparține statului Capul Verde sau capverdienilor (1), referitor la statul Capul Verde sau la capverdieni. — Din engl. **Capverdian**.
CAR¹, *cari*, s.m. Nume dat mai multor specii de insecte mici dăunătoare, din ordinul coleopterelor, cu corp păros și picioare scurte, care trăiesc în lemn și se hrănesc cu acesta. — Lat. **carius** (= *caries*).
CAR², *care*, s.n. 1. Vehicul terestru încăpător, cu patru roți, cu tracțiune animală, folosit la țară pentru transport. ⇨ *Car funebru* (sau *funerar*, *mortuar*) = dric. *Car blindat* (sau *de asalt*) = tanc. (Înv. și pop.) *Car de foc* = tren. ⇨ Expr. *Nici în car, nici în căruță*, se spune despre cineva nehotărât, care nu știe ce vrea. *A pus carul înaintea boiler*; se zice despre un om neîndemânic, care face lucrurile pe dos. ⇨ Compuse: *Carul-Mare* = constelație alcătuită din șapte stele așezate în formă de car² (1); *Ursa-Mare*; *Carul-Mic* = constelație formată din șapte stele (printre care și Steaua Polară) așezate în chip asemănător cu cele din carul-mare; *Ursa-Mică*. ⇨ (În Antichitate) Vehicul cu două roți, tras de doi sau patru cai, folosit în lupte, la jocuri și la ceremonii. 2. Cantitate de material care se poate încărcă într-un car² (1). *Un car de lemne*. ⇨ Fig. Multime, grămadă. *Un car de ani*. ⇨ Loc. adv. *Cu carul* = din belșug. 3. (Reg.) Parte a fierăstrăului mecanic alcătuită din două bărne puse pe roțițe, pe care se așază bușteanul pentru a-l tăia. — Lat. **carrus** (cu unele sensuri după fr. *char*).
CAR³, *caruri*, s.n. Piesă cilindrică mobilă pe care se fixează hârția la mașina de scris, făcând posibilă (prin deplasare) scrierea succesivă a literelor și a rândurilor. — După engl. [typewriter] **carriage**, fr. **chariot**.
CARAB, *carabi*, s.m. Coleopter cu corpul alungit și picioare lungi, distrugătoare de (larve de) insecte (*Carabus auratus*). — Din fr. **carabe**.
CARABĂN, *carabani*, s.m. (Entom.; reg.) Nasicorn. — Cf. alb. *karabishte*.
CARABĂ, *carabe*, s.f. 1. (Reg.) Fluier primitiv făcut de copiii dintr-o țevă de soc, din cotorul frunzei de dovleac, din pană de găscă etc. 2. Tubul cimpoiului asemănător cu fluierul, la care se execută melodia. 3. (Arg.) Palmă (2). — Din sb. **karabe**.
CARABĂȚ, *carabeți*, s.m. (Reg.) Larvă avatică a unor insecte. [Var.: **carabéte** s.m.] — Et. nec.
CARABETE s.m. v. **carabăt**.
CARABIDĂ, *carabide*, s.f. (La pl.) Familie de insecte coleoptere alergătoare, care se hrănesc cu omizi, viermi etc.; (și la sg.) insectă care face parte din această familie. — Din fr. **carabide**.
CARABINĂ, *carabine*, s.f. 1. Pușcă cu țeava ghintuită și scurtă. 2. Cârlig închis cu un arc, fixat printr-un inel la capătul unui lanț, al unei curele etc. și folosit pentru a prinde de el diferite obiecte. 3. Cârlig pentru cablu fixat cu un dispozitiv care permite rotirea ușoară a cablului. — Din fr. **carabine**.
CARABINIÉR, *carabinieri*, s.m. 1. (Înv.) Soldat înarmat cu o carabină (1). 2. (În Italia) Membru al jandarmeriei. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **carabinier**.
CARABINIÉRĂ, *carabiniere*, s.f. Carabină (2). — Din germ. **Karabiner** (haken).
CARABUȘCĂ, *carabuși*, s.f. (Reg.) Cutioară confecționată din coajă de copac, în care se păstrează tutunul. — Din rus. **korobocika**.
CARACAȘCURI s.n. pl. (Reg.) Obiecte mărunte, fără valoare. — Et. nec.
CARACĂȚIȚĂ, *caracățite*, s.f. Animal marin din încrengătura moluștelor, cu corp oval și cu opt brațe puternice prevăzute cu ventuze. (*Octopus vulgaris*). ⇨ Fig. Persoană lacomă, apucătoare, hrăpăreță. — Din rus. **karakatița**.
CARACHIŪL s.m., s.n. v. **caracul**.
CARACTÉR, *caractere*, s.n. 1. Ansamblul însușirilor fundamentale psihice-morale ale unei persoane, care se manifestă în modul de comportare, în ideile și în acțiunile sale. ⇨ Personalitate morală fermă. ⇨ Însușire morală care se manifestă prin perseverență, voință fermă și corectitudine. *Om de caractere*. 2. Individualitate care prezintă trăsături psihice complexe, zugrăvită într-o operă literară. ⇨ *Comedie de caractere* = comedie în care intriga ia naștere din conflictul dintre caracterele contradictorii ale personajelor. *Dans de caractere* = formă prelucrată pentru scenă a dansurilor populare. 3. Trăsătură distinctivă care constituie specificul unui lucru, al unui fenomen etc. ⇨ Însușire, particularitate a unui organism. *Caractere moștenite* (sau *ereditare*) și *caractere dobândite* (sau *neereditare*). 4. Caracteristică a unui

ansamblu de litere, cifre, accente și semne de tipar din aceeași familie și de același corp. — Din fr. **caractère**, lat. **character**.

CARACTERIAL, -Ă, *characteriali*, -e, adj. (Livr.) Referitor la caracter, al caracterului. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **caractériel**.

CARACTERÍSTIC, -Ă, *characteristici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Însușire specifică predominantă, proprie unei ființe, unui lucru, unui fenomen etc. și care diferențiază o ființă de alta, un lucru de altul. 2. Adj. Care constituie trăsătura distinctivă a unei ființe, a unui lucru sau a unui fenomen. 3. S.f. Partea întregă a unui logaritm. 4. S.f. Parametru sau dată tehnică utilizată pentru aprecierea comportării în exploatarea a unui sistem tehnic sau a unui material. 5. S.f. Curbă care reprezintă modul cum variază o proprietate a unui sistem sau a unui dispozitiv în funcție de o anumită variabilă. — Din fr. **caractéristique**.

CARACTERIZĂ, *caracterizez*, vb. 1. Tranz. 1. A constitui caracteristica cuiva sau a ceva. *Îl caracterizează modestia*. 2. A descrie, a înfățișa, a face să reiasă trăsăturile caracteristice ale unei persoane, ale unui lucru sau ale unui fenomen. — Din fr. **caractériser**.

CARACTERIZABIL, -Ă, *caracterizabili*, -e, adj. Care poate fi caracterizat. — **Caracteriza** + suf. -bil.

CARACTERIZANT, -Ă, *caracterizanti*, -te, adj. Caracterizator; caracteristic. — Din fr. **caractérisant**.

CARACTERIZARE, *caracterizări*, s.f. Acțiunea de a *caracteriza* și rezultatul ei; indicare a notei caracteristice a unei ființe, a unui lucru sau a unui fenomen. — V. **caracteriza**.

CARACTERIZATOR, -OĂRE, *caracterizatori*, -oare, adj. Care caracterizează; specific; caracterizant. — **Caracteriza** + suf. -tor.

CARACTEROGRAFĂ, *caracterografe*, s.n. Aparat electronic care permite vizualizarea pe ecranul unui tub catodic a caracteristicilor dispozitivelor semiconductoare. — Din engl. **characterographie**.

CARACTEROLOGIC, -Ă, *caracterologici*, -ce, adj. Care se referă la caracter; care se referă la caracterologie. — Din fr. **caractérologique**.

CARACTEROLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul psihologic al caracterului. — Din fr. **caractérologie**.

CARACTRÓN, *caractroane*, s.n. (Electron.) Tub catodic utilizat în afișarea rapidă a literelor sau cifrelor pe ecranul său. — Din fr., engl. **caractron**.

CARACUDĂ, *caracude*, s.f. 1. Pește de baltă, cu corpul turtit lateral, lung de 20-35 cm (*Carassius carassius*). 2. Nume generic dat peștilor mici; pește-țigănesc. ♦ Fig. Om fără valoare, fără însemnătate (într-un partid, într-o adunare). — Din bg. **karakuda**.

CARACŪL, (1) s.m., (2) *caraculuri*, s.n. 1. S.m. Numele unei rase de oi ai căror miei au blana buclată, asemănătoare cu astrahanul. 2. S.n. Blăniță de miel aparținând acestei rase, din care se fac căciuli, paltoane etc. [Var.: **carachiul** s.m., s.n.] — Din fr. **caracul**.

CARADRIIFORMĂ, *caradriiforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări comestibile, cu ciocul și picioarele lungi (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Cf. fr. **caradriidé**.

CARĂFĂ, *carafe*, s.f. Sticlă cu gâtul lung și cu partea de jos bombată. ♦ Conținutul unei astfel de sticle. [Var.: **garăfă** s.f.] — Din ngr. **karáfa**, fr. **carafe**, it. **caraffa**.

CARAGANĂ, *caragane*, s.f. Arbust ornamental din familia leguminoaselor, originar din Asia, cu frunze compuse și cu flori mari, galbene-aurii (*Caragana arborescens*). — Din fr. **caragan**.

CARAGĂȚĂ, *caragațe*, s.f. (Ornit.) Coțofană. ♦ Fig. (Fam.) Femeie vorbăreată. ♦ Expr. (Fam.) *A face caragațe* = a face glume (pe socoteala cuiva); a umbla cu păcăleli. [Var.: **garagăț** s.f.] — Din ngr. **karakáxa**.

CARAGHIÓS, -OĂSĂ, *caraghioși*, -oase, adj. (Adesea substantivat) Care provoacă râsul, ridicol, comic; care nu merită să fie luat în serios. — Din tc. **karagöz**.

CARAGHIOSLĂC, *caraghioslăcuri*, s.n. Faptă, gest sau lucru neserios, care stărnește râsul; comicărie. — Din tc. **karagözlük**.

CARAGIALESC, -EĂSCĂ, *caragialești*, adj. De Caragiale, al lui Caragiale; în maniera lui Caragiale; caragialian. — **Caragiale** (n. pr.) + suf. -esc.

CARAGIALIÂN, -Ă, *caragialieni*, -e, adj. Caragialesc. [Pr.: -li-an] — **Caragiale** (n. pr.) + suf. -ian.

CARAIB, -Ă, *caraiibi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Amerindian care trăiește în Antilele Mici, Brazilia, Venezuela, Guyana etc. 2. Adj. Care aparține amerindienilor (1), referitor la amerindieni. [Var.: **carib** s.m.] — Din fr. **Caraiibes**.

CARAMBÓL, *caramboluri*, s.n. (La jocul de biliard) Lovire cu bila proprie a celorlalte două bile (prin care se marchează un punct pentru jucător); punct înscris în acest fel. ♦ Fig. (Fam.) Încurcătură, zăpăceală; ciocnire. — Din fr. **carambole**.

CARAMBOLĂJ, *carambolaje*, s.f. Faptul de a face carambol. — Din fr. **carambolage**.

CARAMEĂ s.f. v. **caramelă**.

CARAMÉL, *carameluri*, s.n., adj. invar. 1. S.n. Produs de culoare brună-roșcată solubil în apă, obținut prin încălzirea și deshidratarea zahărului și folosit în cofetărie, la colorarea unor băuturi sau a unor alimente și la prepararea plăcilor fotografice. 2. Adj. invar. Care se referă la caramel (1). *Cremă caramel*. — Din fr. **caramel**, germ. **Karamel**.

CARAMÉLĂ, *caramele*, s.f. Bomboană făcută din caramel amestecat cu diferite substanțe colorante și aromatice. [Var.: **caraméa** s.f.] — Din fr. **caramel**, germ. **Karamella**, it. **caramella**.

CARAMELIZĂ, *caramelizez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) transforma prin încălzire în caramel. ♦ Tranz. A amesteca apă sau alt lichid cu caramel. — Din fr. **caraméliser**.

CARAMELIZĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *carameliza* și rezultatul ei; spec. proces de descompunere, prin încălzire, a caramelurilor. — V. **carameliza**.

CARANSEBEȘEAN, -Ă, *caransebeseni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Caransebeș. 2. Adj. Care aparține Caransebeșului sau caransebeșenilor (1), privitor la Caransebeș ori la caransebeșeni. — **Caransebeș** (n.pr.) + suf. -ean.

CARANSEBEȘEANCĂ, *caransebesence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Caransebeș. — **Caransebeșean** + suf. -că.

CARANTINĂ s.f. 1. Punct sanitar pentru cercetarea și izolarea persoanelor, vaselor sau mărfurilor venite dintr-o regiune bătută de o epidemie. ♦ Izolare preventivă a unei persoane sau a unei colectivități care a fost în contact cu un bolnav contagios sau care vine dintr-o regiune unde există o epidemie. ♦ *Carantină fitosanitară* = complex de măsuri cu caracter preventiv, luate pentru a se opri pătrunderea bolilor sau a dăunătorilor plantelor sau a unor buruieni din alte țări și pentru a se limita răspândirea acestora. ♦ Restricție aplicată în vederea combaterii bolilor contagioase ale animalelor. 2. Fig. Izolare. — Din rus. **karantin**.

CARAPĂCE, *carapace*, s.f. Îneșș osos, cornos sau calcaros care protejează corpul unor animale. — Din fr. **carapace**.

CARÁS, *carashi*, s.m. Pește de baltă din familia crapilor, de culoare argintie sau galbuie, cu capul scurt și cu solzii mari (*Carassius auratus gibelio*). — Din rus. **karas'**.

CARÁT, *carate*, s.n. 1. Indice pentru conținutul în aur al aliajelor acestuia, exprimat prin numărul părților de aur din 24 de părți de aliaj. 2. Unitate de măsură pentru masa pietrelor prețioase, egală cu 0,2 grame. [Var.: **carátă** s.f.] — Din fr. **carat**.

CARÁTĂ s.f. v. **carat**.

CARULĂȘ, *caraulași*, s.m. (Reg.) Caraulă (2). [Pr.: -a-u-] — **Caraulă** + suf. -aș.

CARULĂ, *carauale*, s.f. 1. Pază, gardă, strajă. 2. Om care face de pază; santinelă, caraulaș. — Din bg. **karaul**, ngr. **karaúli**.

CARAVANĂ, *caravane*, s.f. 1. Grup de oameni și de animale de povară (de obicei cămile), care străbat împreună un pustiu. ♦ Convoi de vehicule cu călători, care parcurg împreună același drum. ♦ Grup de vehicule sau de persoane care călătoresc împreună în scopuri culturale, sanitare, turistice etc. *Caravană sanitară*. *Caravană cinematografică*. 2. (Reg.) Căruța sau car mare pentru transport. — Din fr. **caravane**.

CARAVANI s.m. pl. (Înv.) Pantaloni largi în talie și strâmți de la genunchi în jos, strănși la glezne cu nasturi sau cu copci. — Din bg. **karavani**.

CARAVANIÉR, *caravanieri*, s.m. Conducător al animalelor de povară într-o caravană. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **caravanier**.

CARAVANSERAI, *caravanseraiuri*, s.n. (În Orient) Han mare unde poposesc caravanele. — Din fr. **caravansérial**.

CARAVĂ, *carave*, s.f. Unealtă de pescuit de forma unei capcane deschise, care se instalează în lacurile litorale și în bălți pentru prinderea plăcii și a șalaului. — Et. nec.

CARAVÉLĂ, *caravele*, s.f. Corabie cu pânze, rapidă, folosită în trecut (de spanioli și de portughezi) pentru călătorii lungi. — Din it. **caravella**, fr. **caravelle**.

CARÁMB, *carâmbi*, s.m. 1. Partea superioară a cizmei care îmbracă gamba piciorului până aproape de genunchi. 2. Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai loitrei, în care intră spetezele carului. 3. Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai scării, în care intră fusceii. — Lat. ***calamulus** (<*calamus* „trestie, arc, prăjină”).

CARÁTĂȘ s.m. v. **caretaș**.

CARÁTĂ s.f. v. **caretă**.

CARBAMÁT, *carbamați*, s.m. (Chim.) Sare a acidului carbamic; uretan. — Din fr. **carbamat**.

CARBÁMIC adj. (Chim.; în sintagma *Acid carbamic* = acid instabil, cunoscut sub formă de săruri sau de ester. — Din fr. **carbamique**.

CARBÉNĂ, *carbene*, s.f. Compus organic care se găsește în asfalturi; amestec de substanțe de culoare neagră, casante, cu aspect de huiilă, care, în cantitate de peste 1%, degradează calitățile bitumului. — Din fr. **carbènes**.

CARBÍD s.n. Substanță solidă, formată din calciu și carbon, folosită mai ales la fabricarea acelinenei; carbură de calciu. — Din fr. **carbide**.

CARBINÓL, *carbinoli*, s.m. Denumire veche a alcoolului metilic. — Din fr. **carbinol**.

CARBOÁNȚĂ, *carboanțe*, s.f. Carboavă. — Din rus. **karbovanet**.

CARBOÁVĂ, *carboave*, s.f. Veche monedă rusească de argint sau bacnotă de hârtie, egală în valoare cu o rublă (care a circulat și în Țările Române); carboanță. — Din rus. **karbovet**.

CARBODIAMIDĂ s.f. (Chim.) Uree. [Pr.: -dia-] — Din fr. **carbodiamide**.
CARBOGAZÓS, -OÁSĂ, carbogazoși, -oase, adj. (În sintagma) *Apă carbogazoasă* = apă minerală care conține o cantitate de dioxid de carbon dizolvat; apă gazoasă. — **Carbo(n) + gazos**.

CARBOGÉN s.n. Amestec de dioxid de carbon în oxigen, utilizat mai ales în tratamentul asfiziilor. — Din fr. **carbogène**.

CARBOHEMOGLOBINĂ s.f. Compus instabil care se formează în sânge, în proporție foarte mică, din dioxid de carbon și hemoglobină. — Din fr. **carbohéoglobine**.

CARBOHIDRÁT, carbohidrați, s.m. (Chim.) Hidrocarbonat. — Din engl. **carbohydrate**.

CARBOÍD, carboide, s.f. (Chim.) Nume dat unor compuși organici din asfaturile naturale, din reziduurile de la cracare etc. — Din fr. **carboides**.

CARBÓLIC adj. (În sintagma) *Acid carbolic* = fenol. — Din fr. **carbolicque**.

CARBOLINEUM s.n. Lichid de culoare brună obținut prin distilarea cărbunelui de pământ și folosit la impregnarea lemnului și ca fungicid. — Din fr. **carbolineum**.

CARBOLÓY s.n. Aliaj cu duritate mare, obținut din carbură de wolfram în liant de cobalt. — Cuv. engl.

CARBOMÉTRU, carbometre, s.n. Aparat pentru detectarea dioxidului de carbon. — Din fr. **carbomètre**.

CARBÓN s.n. Element chimic, foarte răspândit în natură, component de bază al tuturor substanțelor organice, care se găsește în cărbuni, în petrol, în gaze etc., iar în stare elementară în diamant, în grafit și în cărbunele negru. ♦ *Carbon 14* = izotop radioactiv al carbonului, care ia naștere în atmosferă și care servește la stabilirea vârstei vestigiilor materiale. (*Hârtie-carbon* = hârtie subțire acoperită pe una dintre fețe cu o substanță chimică de culoare închisă, folosită în dactilografie, cartografie etc. la efectuarea de copii; indigo, plombagină. — Din fr. **carbone**, lat. **carbo, -onis**.

CARBONÁDO s.n. Diamant impur, negru și foarte dur, folosit la utilajele pentru foraj. — Din fr. **carbonado**.

CARBONÁR, carbonari, s.m. Membru al unei societăți revoluționare secrete din Italia, care a luptat la începutul sec. XIX pentru unificarea și independența țării. — Din it. **carbonaro**.

CARBONÁT, carbonați, s.m. Nume dat sărurilor acidului carbonic. ♦ (Adjectival) Care conține carbon. — Din fr. **carbonate**.

CARBONATÁ, pers. 3 carbonatează, vb. I. Tranz. A transforma în carbonat. — Din fr. **carbonater**.

CARBONATÁRE s.f. Reacție chimică la care participă dioxidul de carbon și un hidroxid, din care rezultă un carbonat. — V. **carbonata**.

CARBÓNIC, -Ă, carbonici, -ce, adj. Care conține (mult) carbon. ♦ *Acid carbonic* = acid oxigenat al carbonului obținut prin dizolvarea dioxidului de carbon în apă; acid slab, stabil numai în soluții apoase diluate; (impr.) dioxid de carbon. — Din fr. **carbonique**.

CARBONIÉR, -Ă, carbonieri, -e, adj. Care se referă la cărbune. *Industrie carbonieră*. [Pr.: -ni-er] — Din **carbon** (după *petrolier*).

CARBONIFÉR, -Ă, carboniferi, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Despre roci, terenuri sau regiuni) Care conține zăcămintele de cărbuni. 2. Adj. Care se ocupă cu extracția și cu prelucrarea cărbunelui; privitor la cărbuni. 3. S.n. A cincea perioadă a erei paleozoice, în cursul căreia s-au format principalele zăcămintele de cărbuni. — Din fr. **carbonifère**.

CARBONIFICÁRE s.f. Proces de formare a cărbunilor naturali. — Din **carbon**.

CARBONÍL, carbonili, s.m. 1. Combinație a monoxidului de carbon cu unele metale grele. 2. (Chim.) Grupă funcțională bivalentă conținută în moleculele aldehydelor și cetonelor. — Din fr. **carbonyle**.

CARBONÍLIC, -Ă, carbonilici, -ce, adj. (Chim.); despre substanțe) Care conține în moleculă gruparea funcțională carbonil. ♦ *Compuși carbonilici* = denumire generică pentru aldehyde și cetone. — Din engl. **carbonylic**.

CARBONIZÁ, pers. 3 carbonizează, vb. I. Refl. (Despre cărbuni) A se descompune termic în lipsa oxigenului din aer sau în prezența unei cantități insuficiente de oxigen; (despre lemne) a se prefăce în cărbuni (prin ardere) în prezența unei cantități mici de aer; (despre alte materii organice) a se descompune (prin ardere). — Din fr. **carboniser**.

CARBONIZÁRE, carbonizări, s.f. Acțiunea de a se carboniza și rezultatul ei. — V. **carboniza**.

CARBORÚNDUM s.n. Carbură de siliciu, folosită ca material abraziv. — Din fr. **carborundum**.

CARBOXIHEMOGLOBINĂ s.f. Combinație stabilă între monoxidul de carbon și hemoglobină, care se formează în timpul intoxicației cu acest gaz. — Din fr. **carboxyhémoglobine**.

CARBOXÍL, carboxili, s.m. (Chim.) Grupare funcțională compusă constituită dintr-o grupă carbonil și o grupă hidroxil, caracteristică acizilor organici. — Din fr. **carboxyle**.

CARBOXILÁZĂ, carboxilaze, s.f. Enzimă care catalizează eliberarea dioxidului de carbon din unii acizi. — Din fr. **carboxylase**.

CARBURÁ, carburez, vb. I. Tranz. A introduce carbon în fier sau într-un aliaj feros în stare topită. — Din **carbură**.

CARBURÁNT, carburați, s.m. Combustibil lichid folosit la motoarele cu ardere internă. — Din fr. **carburant**.

CARBURÁRE, carburări, s.f. Acțiunea de a carbura și rezultatul ei. — V. **carbura**.

CARBURATÓR, carburatoare, s.n. Aparat al unui motor cu ardere internă și cu aprindere electrică, în care se formează amestecul carburant, în proporția dorită, prin difuzarea combustibilului într-un curent de aer. — Din fr. **carburateur**.

CARBURÁȚIE, carburații, s.f. Proces de amestecare a combustibilului lichid cu aerul în carburator sau direct în cilindrul unui motor (Diesel) cu ardere internă.

♦ *Cameră de carburație* = parte a carburatorului în care se face carburația. — Din fr. **carburation**.

CARBURÁ, carburi, s.f. Substanță rezultată din combinarea carbonului cu un metal sau cu unele metaloide. ♦ *Carbură de calciu* = carbid. *Carbură de siliciu* = carborundum. — Din fr. **carbure**.

CARCAFÚNG, carcafunguri, s.n. Parămă care se fixează pe marginea întinsă a unei vele și care servește la strângerea acesteia. — Cf. engl. **car g u e f o n d**.

CARCALÉTE s.n. Băutură preparată din vin, sirop și sifon. — Et. nec.

CARCÁN, carcane, s.n. Guler de fier cu care răufăcătorii erau legați la stălpul infamiei, în Franța. — Din fr. **carcan**.

CARCASĂ, carcace, s.f. 1. Îmbrăcăminte metalică exterioară a unui sistem tehnic, care susține anumite elemente ale acestuia și, eventual, îl protejează împotriva acțiunilor exterioare. 2. Totalitatea oaselor care alcătuiesc scheletul unui animal. 3. Scheletul unei mașini, al unei construcții etc. — Din fr. **carcasse**.

CÁRCERĂ, carcere, s.f. Încăpere mică și întunecoasă, folosită în trecut în închisori, cazărmi și în școli pentru detenția temporară a unei persoane pedepsite. — Din lat. **carcer**, it. **carcere**.

CARCINOGEN, -Ă, carcinogeni, -e, adj. (Med.) Cancerigen. — Din fr. **carcinogène**.

CARCINOGENÉZĂ, carcinogeneze, s.f. (Med.) Proces de formare a tumorilor canceroase; cancerogeneza. — Din fr. **carcinogénese**, engl. **carcinogenesis**.

CARCINOLÓGIC, -Ă, carcinologici, -ce, adj. (Med.) De carcinologie. — Din fr. **carcinologique**.

CARCINOLOGÍE s.f. Ramură a oncologiei care studiază carcinoamele. — Din fr. **carcinologie**.

CARCINÓM, carcinoame, s.n. Tumoare malignă constituită din celulele epiteliale; epiteliom. — Din fr. **carcinome**.

CARCINOMATÓZĂ, carcinomatoze, s.f. (Med.) Proces de extindere a carcinoamelor la mai multe organe; carcinoză. — Din fr. **carcinomatoses**.

CARCINOTRÓN, carcinotroane, s.n. Tub electronic cu vid înalt, folosit în domeniul frecvențelor foarte înalte. — Din fr. **carcinotron**.

CARCINÓZĂ, carcinoze, s.f. (Med.) Carcinomatoză. — Din fr. **carcinoze**.

CARD, carduri, s.n. Instrument de plată pe suport magnetic, emis de o bancă sau alte instituții financiare autorizate, prin care deținătorul poate efectua diferite tranzacții. — Din engl. **card**.

CARDÁ, cardez, vb. I. Tranz. A prelucra un material textil fibros la cardă; a scărmana, a dărăci. — Din fr. **carder**.

CARDAMÁ, cardamale, s.f. Plantă erbacee mică, cu tulpina târătoare, ramificată și cu flori mici, albe (*Nasturtium officinale*). — Din ngr. **kárdamon**.

CARDAMÓM s.m., s.n. 1. S.m. Plantă tropicală ale cărei semințe au gust piperat (*Elettaria cardamomum*). 2. S.n. Ulei cu miros plăcut extras din cardamom (1). — Din fr. **cardamome**.

CARDÁN, cardane, s.n. Sistem de suspensie sau de articulație, care permite mișcarea în toate sensurile. — Din fr. **cardan**.

CARDÁNIC, -Ă, cardanici, -ce, adj. 1. (Despre un sistem de suspensie) Care permite unui obiect suspendat să-și păstreze poziția orizontală. 2. (Despre un sistem de articulație a două piese ale unui mecanism) Care permite una dintre piese să-și păstreze poziția favorabilă transmiterii mișcării, indiferent de poziția celeilalte piese. ♦ *Ax cardanic* sau *axă cardanică* = arbore de transmisie (la automobile și la alte mașini) care leagă cutia de viteză cu arborele diferențialului. — **Cardan** + suf. -ic.

CARDÁRE, cardări, s.f. Acțiunea de a carda și rezultatul ei. — V. **carda**.

CARDÁT, -Ă, cardați, -te, adj. (Despre lână, bumbac etc.) Scărmanat, dărăcit. — V. **carda**.

CÁRDĂ, carde, s.f. Mașină folosită în filaturi pentru dărăcirea (și prelucrarea) mecanizată a unui material textil. — Din fr. **carde**.

CARDIÁC, -Ă, cardiaci, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține inimii, privitor la inimă. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de o boală de inimă. [Pr.: -di-ac] — Din fr. **cardiaque**, lat. **cardiacus**.

CARDIALGÍE s.f. Durere acută de stomac sau de inimă. [Pr.: -di-al-] — Din fr. **cardialgie**.

CÁRDIE, cardii, s.f. Orificiul superior al stomacului, situat la locul de unire dintre esofag și stomac. — Din fr. **cardia**.

CARDIECTAZÍE s.f. Dilatare a compartimentelor inimii. [Pr.: -di-ec-] — Din fr. **cardiectasie**.

CÁRDIGAN, *cardigane*, s.n. (Rar) Jachetă (bărbătească) tricotată, cu mâneci largi, încheiată cu nasturi în față. — Din fr., engl. **cardigan**.

CARDINAL, -*Ă*, *cardinali*, -e, adj., s.m. I. Adj. Principal, esențial, fundamental. ♦ *Punct cardinal* = fiecare dintre cele patru direcții principale ale orizontului, care ajută la determinarea poziției unui punct de pe glob. *Numeral cardinal* = numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, ființe etc. II. S.m. Titlu din ierarhia bisericii catolice, purtat de înalții prelați care alcătuiesc consiliul papei și dintre care se alege noul papă; persoană care poartă acest titlu. ♦ (Adjectival; în sintagma) *Roșu-cardinal* = roșu-purpuriu. — Din fr. **cardinal**, lat. **cardinalis**.

CARDINALĂT s.n. (Rar) Demnitatea de cardinal (II). — Din fr. **cardinalat**, lat. **cardinalatus**.

CARDIOACCELERĂTOR, *cardioacceleratori*, adj. (În sintagma) *Nerv cardioaccelerator* = nerv simpatic care are rolul de a accelera ritmul bătăilor inimii atunci când este excitat. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardioaccélérateur**.

CARDIOCÉL, *cardiocele*, s.n. (Med.) Hernie congenitală a inimii în abdomen. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiocele**.

CARDIOFOBIE, *cardiophobia*, s.f. (Med.) Teamă patologică de a se îmbolnăvi de inimă. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiophobie**.

CARDIOGRAF, *cardiografe*, s.n. Aparat care înregistrează grafic pulsațiile inimii. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiographie**.

CARDIOGRĂFIC, -*Ă*, *cardiografici*, -ce, adj. Referitor la cardiografie, care aparține cardiografiei. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiographique**.

CARDIOGRAFIE, *cardiografii*, s.f. Înregistrare a contracțiilor inimii cu ajutorul cardiografului. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiographie**.

CARDIOGRĂMĂ, *cardiogramme*, s.f. Curbă care reprezintă bătăile inimii înregistrate la cardiograf. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiogramme**.

CARDIOIDĂ, *cardioides*, s.f. Curbă descrisă de un punct al unui cerc care se rostogolește în exterior, și fără alunecare, pe un alt cerc imobil și de aceeași rază cu primul cerc. [Pr.: -di-o-] — Din germ. **Kardioid**.

CARDIOINHIBITĂTOR, *cardioinhibitori*, adj. (În sintagma) *Nerv cardioinhibitor* = ramură a nervului vag care are rolul de a rări bătăile inimii atunci când este excitat. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardioinhibiteur**.

CARDIOLÓG, -*Ă*, *cardiologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specialist în boli de inimă. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiologue**.

CARDIOLOGIE s.f. Ramură a medicinei interne care se ocupă cu studiul anatomiei, fiziologiei și patologiei inimii și al bolilor de inimă. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiologie**.

CARDIOMALACIE, *cardiomalacii*, s.f. (Med.) Distrofie a miocardului prin infiltrarea fibrei musculare cu grăsimi. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiomalacie**.

CARDIOMEGALIE, *cardiomegalii*, s.f. (Med.) Mărire exagerată a volumului inimii. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiomegalie**.

CARDIOMIOPATIE, *cardiomiopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru bolile miocardului. [Pr.: -di-o-mi-o-] — Din engl. **cardiomyopathy**.

CARDIOPATIE, *cardiopatii*, s.f. Boală de inimă. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiopathie**.

CARDIOPLASTIE, *cardioplastii*, s.f. Operație plastică asupra stomacului și esofagului pentru lărgirea cardiiei. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardioplastie**.

CARDIOPLEGIE, *cardioplegii*, s.f. (Med.) Paralizie a mușchilor inimii. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardioplegie**.

CARDIOSCLERĂZĂ, *cardioscleroze*, s.f. Scleroză a mușchiului cardiac care se manifestă prin insuficiență cardiacă, aritmie. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiosclérose**.

CARDIOSCÓP, *cardioscoape*, s.n. Aparat cu care se examinează contracțiile inimii. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardioscope**.

CARDIOSCOPIE, *cardioscopii*, s.f. Examinare a bătăilor inimii cu ajutorul cardioscopului. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardioscopie**.

CARDIOSPASM, *cardiospasm*, s.n. Spasm al inimii. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiospasm**.

CARDIOTOMIE, *cardiotomii*, s.f. (Med.) Intervenție chirurgicală pe inimă. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiotomie**.

CARDIOTÓNIC, -*Ă*, *cardiotonici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) care stimulează inima, întărindu-i forța de contracție și normalizându-i ritmul bătăilor. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiotonique**.

CARDIOTÓXIC, -*Ă*, *cardiotoxici*, -ce, adj. (Despre o substanță sau un agent) Care produce fenomene toxice la nivelul inimii. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardiotoxique**.

CARDIOVASCULĂR, -*Ă*, *cardiovasculari*, -e, adj. Privitor la legătura dintre inimă și vasele periferice și viscerale. ♦ *Sistem* (sau *aparat*) *cardiovascular* = aparat circulator. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **cardio-vasculaire**.

CARDITĂ, *cardite*, s.f. Inflamație a inimii. — Din fr. **cardite**.

CÁRDIUM s.n. Gen de moluște cu cochilia ovală, subțire, mult boltită (*Cardium*); molușcă din acest gen. [Pr.: -di-um] — Din lat. **Cardium**, denumirea științifică a moluștei.

CARDÓN s.m. Plantă erbacee legumicolă din familia compozeeleor, cultivată pentru petiulul frunzelor și nervura principală, care sunt comestibile (*Cynara cardunculus*). — Din fr. **cardon**.

CĂRE pron. interog.-rel. I. (Pronume relativ; are rol de conjuncție, ca element de legătură între propoziția regentă unde se află numele căruia îi ține locul și propoziția subordonată). 1. (Introduce propoziții atributive) *Cartea pe care trebuia să și-o aduc am pierdut-o*. ♦ (Introduce propoziții atributive circumstanțiale) **a)** (Cu nuanță finală) *Să ia călăuză din sat, care să le arate drumul*. **b)** (Cu nuanță condițională) *Ce holeră ar fi aceea care i-ar lăsa neatînși pe oamenii mei?* 2. (Cu valoare de pronume demonstrativ) *Cel ce, cine; acela..., ce...* ♦ (Cu sens neutru) *Ceea ce*. ♦ Loc. conj. *După care* = după aceea. *Care va* (sau *vra*) *să zică* = ceea ce înseamnă, prin urmare. 3. (Cu valoare de pronume nehotărât) **a)** *Fiecare*. *Le porunci să meargă care pe unde va putea*. ♦ Expr. *(Să) nu care cumva* = nu cumva să... *Nu care cumva...?* = (oare) nu cumva...? **b)** (În corelație cu sine însuși exprimă ideea de opoziție sau de distribuție) *Unul... altul..., acesta... acela..., parte... parte...* ♦ Expr. *Care (mai) de care* = unul mai mult (sau mai tare) decât altul, pe întrecute.

II. (Pronume interogativ, folosit pentru a afla despre cine sau despre ce este vorba ori în ce fel se prezintă o ființă sau un lucru) *Care n-a înțeles întrebarea?* ♦ (Introduce propoziții interogative indirecte) *L-a întrebat care îi place mai mult*. ♦ Expr. *Care alta?* = ce altceva? *Care pe care?* = care din doi e mai tare? ♦ (Cu valoare de adjectiv interogativ) *Care om nu ține la viața lui?* [Gen.-dat. sg. m. *căruia*, f. *căreia*, gen.-dat. pl. m. și f. *cărora*; (când are valoare de adjectiv interog.-rel.) gen.-dat. sg. m. *cărui*, f. *cărei*, gen.-dat. pl. m. și f. *cărora*. Nom. sg. m. și f. (inv.) *carele*; nom. pl. m. și f. și: *cari*] — Lat. **qualis**.

CARENĂ, *carenez*, vb. I. Tranz. 1. A repara carena unei nave. ♦ A așeza o navă pe o coastă pentru a o repara. 2. A echipa un vehicul cu carenaj. 3. A curăța carena unei nave de depuneri vegetale și animale și a o vopsi. — Din fr. **caréner**, lat. **carenare**.

CARENĂJ, *carenaje*, s.n. 1. Faptul de a carena. 2. Înveliș exterior profilat, din tablă, placaj sau mase plastice, destinat să reducă rezistența aero- și hidrodinamică a unui corp cu mișcare relativă față de un fluid. — Din fr. **carénage**.

CARENĂL, -*Ă*, *carenali*, -e, adj. Al carenei florilor. — Din fr. **carénal**.

CARENĂRE, *carenări*, s.f. (Rar) Carenaj. — V. **carena**.

CARENĂT, -*Ă*, *carenați*, -te, adj., s.f. I. Adj. În formă de carenă (1), de luntre. 2. S.f. pl. Grup de vertebrale ce cuprinde majoritatea ordinelor existente de păsări, având ca trăsătură principală sternul foarte bine dezvoltat, prevăzut cu o carenă (2). — Din fr. **caréné**.

CARENĂ, *carene*, s.f. I. Partea exterioară a corpului unei nave, care se găsește sub linia de plutire. 2. Proeminență prelungită a unor organe. *Carena sternului la păsări*. 3. (Bot.) Structură în corola leguminoaselor alcătuită din două petale inferioare care cresc unite. — Din fr. **carène**, it. **carena**.

CARENĂ, -*Ă*, *careni*, -te, adj. (Rar) Cu lipsuri. — De la **carență**.

CARENĂ, *carene*, s.f. Lipsă, deficiență; neglijență. — Din fr. **carence**, lat. **carentia**.

CARENĂL, -*Ă*, *carențiali*, -e, adj. (Rar) Care este produs de o carență. [Pr.: -fi-al] — Din fr. **carentiel**.

CAREȚ, *careți*, s.m. Broască țestoasă comestibilă din mările calde lungă de 60–80 cm, înolătoare, din a cărei carapace cornoasă se obține bagaua (*Eretmochelys imbricata*). — Din fr. **caret**.

CAREȚĂ, *caretași*, s.m. Persoană care face carete. [Var.: (reg.) **carătăș** s.m.] — **Careț** + suf. -aș.

CAREȚĂ, *carete*, s.f. Trăsură închisă, cu patru roți. [Var.: (reg.) **carătă** s.f.] — Din rus. **каре́та**.

CAREȚĂȘIE s.f. Ocupația, meseria caretașului. — **Caretaș** + suf. -ie.

CAREȚE, *careți*, s.m. Nume dat unor viermișori care se formează pe anumite alimente. — **Car**¹ + suf. -ete.

CAREŪ, *careuri*, s.n. 1. Mod de așezare în formă de pătrat a unor persoane sau obiecte. 2. Suprafață a terenului de fotbal, de tenis etc., marcată cu alb, care delimitează anumite zone în câmpul de joc și în cadrul căreia se aplică unele reguli speciale; p. ext. teren de sport. 3. Încăperă la bordul unei nave folosită ca sală de mese, de lectură și de recreere pentru ofițeri. 4. (La unele jocuri de cărți) Grup de patru cărți de aceeași valoare. — Din fr. **carré**.

CAREVĂL pron. nehot. Vreunul, oarecare, cineva. — **Care** + va.

CAREVĂL, -*Ă*, *carfalogici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la carfologie. — Din fr. **carphologie**.

CAREVĂL s.f. Agitație a degetelor unui bolnav care pare că vrea să pipăie obiecte mici. — Din fr. **carphologie**.

CARGABĂS, *cargabase*, s.n. (Mar.) Manevră curentă de strângere a unei vele. — Din fr. **cargue basse**.

CARGĂN, (2) *cargane*, s.n. 1. Fibră textilă proteică, obținută din cazeină. 2. Sortiment de corgan (1). — Et. nec.

CARGOBÓT, *cargoboturi*, s.n. Navă maritimă comercială destinată transportului de mărfuri la mare distanță; cargou. — Din fr. **cargo-boat**, engl. **cargoboat**.

CARGÓU, *cargouri*, s.n. Cargobot. — Din fr. **cargo**.

CARIÁ, pers. 3 *cariazá*, vb. I. Refl. (Despre dinți) A face carii, a se strica. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **carier**.

CARIÁT, -Ă, *cariați*, -te, adj. (Despre dinți) Ros, stricat, găurit de o carie. [Pr.: -ri-at] — V. **caria**.

CARIATIDĂ, *cariatide*, s.f. Statuie reprezentând o femeie în picioare, care susține, ca o coloană, cornișa unui acoperiș, o intrare etc. [Pr.: -ri-a] — Din fr. *cariatide*, lat. *caryatides*.

CARÍB s.m. v. **caraiib**.

CARÍC s.n. Totalitatea încărcăturii utile a unei nave comerciale. — Din it. **carico**.

CARICATURÁL, -Ă, *caricaturali*, -e, adj. De caricatură, privitor la caricatură. — Din fr. **caricatural**.

CARICATURĂ, *caricaturi*, s.f. 1. Reprezentare, mai ales cu mijloacele graficii, a unei persoane sau a unei situații prin exagerarea unor trăsături, îndeosebi negative, cu o intenție satirică sau umoristică. ♦ Înfațișare ridicolă a unei persoane sau a unui obiect; persoană sau obiect cu această înfațișare. 2. Imitație nereușită, care denaturează originalul. — Din fr. **caricature**.

CARICATURÍSM s.n. (Rar) Mod caricatural de prezentare a unei persoane, a unei situații etc. — **Caricatură** + suf. -ism.

CARICATURÍST, -Ă, *caricaturisti*, -ste, s.m. și f. Artist specializat în caricaturi (1). — Din fr. **caricaturiste**.

CARICATURÍSTIC, -Ă, *caricaturistici*, -ce, adj. 1. Care exagerază unele trăsături, îndeosebi negative, ale unei persoane, ale unei situații, cu intenție satirică sau umoristică. 2. Propriu caricaturii. — **Caricaturist** + suf. -ic.

CARICATURIZÁ, *caricaturizez*, vb. I. Tranz. A înfațișa pe cineva sau ceva printr-o caricatură. — **Caricatură** + suf. -iza. Cf. fr. *caricaturer*.

CARICATURIZÁRE, *caricaturizări*, s.f. Acțiunea de a *caricaturiza*. — V. **caricaturiza**.

CARIDĂ, *caride*, s.f. Animal marin asemănător cu racul, căutat pentru carnea lui gustoasă; crevetă (*Palaemon squilla*). — Din ngr. **gharidha**.

CARÍE, *carii*, s.f. 1. Leziune de natură microbiană sau chimică a dinților, a oaselor și care, prin evoluție, formează o cavitate. 2. Defect superficial al pieselor turnate, sub forma unor canale cu margini neregulate. — Din fr. **carie**, lat. **caries**.

CARÍERĂ¹, *carriere*, s.f. Exploatare minieră de suprafață, de unde se extrag diverse substanțe minerale, materiale de construcții etc. și unde toate lucrările se execută sub cerul liber. [Pr.: -ri-e] — Din fr. **carrière**.

CARÍERĂ², *carriere*, s.f. Profesie, ocupație; domeniu de activitate; timp cât cineva lucrează într-un anumit domeniu. ♦ Etapă, treaptă în ierarhia socială sau profesională. ♦ Poziție în societate, situație bună. [Pr.: -ri-e] — Din fr. **carrière**.

CARÍERE s.f. Acțiunea de a se *caria* și rezultatul ei. [Pr.: -ri-e] — V. **caria**.

CARIERÍSM s.n. Tendință de a parveni cu orice preț și prin orice mijloace. [Pr.: -ri-e] — **Carieră**² + suf. -ism. Cf. rus. *kar'erizm*.

CARIERÍST, -Ă, *carieristi*, -ste, adj. (Adesea substantivat) Care luptă pe orice cale pentru a parveni. [Pr.: -ri-e] — Din fr. **carriériste**.

CARILÓN, *carilonuri*, s.n. Instrument muzical la care se pot executa melodii cu ajutorul unor clopote sau al unor lame acordate la anumite tonuri. — Din fr. **carillon**.

CARIÓCA, *carioce*, s.f. 1. Dans popular din Brazilia, cu ritm moderat; melodie după care se execută acest dans. 2. Instrument popular de percucie folosit la acompanierea ritmică a dansului carioca (1). [Pr.: -ri-o] — Din sp., port. **carioca**.

CARIÓCĂ, *carioci*, s.f. Instrument de scris în formă de creion, având în interior o fășie de pâslă, îmbibată cu tuș de diferite culori. [Pr.: -ri-o] — Denumire comercială.

CARIOCHINÉZĂ s.f. Mod de înmulțire a celulelor plantelor și animalelor, caracterizat prin transformări în structura nucleului; mitoză. [Pr.: -ri-o] — Var.: **carciocinéză** s.f.] — Din fr. **kariokinéze**.

CARIOCINÉZĂ s.f. v. **carciocinéză**.

CARIOFILACÉE, *cariofilacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante angiosperme dicotiledonate, cu noduri pronunțate pe tulpină, cu frunze înguste, cu flori hermafrodite dispuse în inflorescențe și cu fructe capsule; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: -ri-o] — **caryophyllacée**.

CARIÓLĂ, *cariole*, s.f. (Rar) Trăsură ușoară cu două roți, cu suspensie pe arcuți, trasă de un cal. [Pr.: -ri-o] — Din fr. **carriole**, it. **carriola**.

CARIOLOGÍE s.f. Ramură a citologiei care studiază structura și funcțiile nucleului și ale celulei. [Pr.: -ri-o] — Din fr. **caryologie**.

CARIOMETRÍE s.f. Măsurare a diametrului nucleelor celulare cu ajutorul microscopului. [Pr.: -ri-o] — Din fr. **caryométrie**.

CARIÓPSĂ, *carioipse*, s.f. Tip de fruct uscat, indehiscent, cu pericarpul lipit de sămânța unică. [Pr.: -ri-op] — Din fr. **caryopse**.

CARITÁBIL, -Ă, *caritabili*, -e, adj. Care manifestă caritate; milos, generos. — Din fr. **charitable**.

CARITÁTE s.f. Atitudine miloasă, plină de generozitate față de cineva; filantropie. ♦ *Soră de caritate* = soră de ocrotire; infirmieră. — Din fr. **charité**, lat. **caritas**, -atis.

CARLÍNGĂ, *carlingi*, s.f. 1. Cabină pentru echipajul unui avion, în care stă pilotul și unde sunt instalate comenzile de zbor, aparatele de bord etc. 2. Grindă longitudinală din osatura unei nave, care servește la legarea diferitelor părți ale ei. — Din fr. **carlingue**.

CARMÁC, *carmaçe*, s.n. Unealtă pentru pescuit fără nadă, formată dintr-un șir de cârlige mari din oțel, așezate în apă la diferite adâncimi. — Din rus. **karmak**.

CARMAJÍN s.n. (Reg.) Piele vopsită în roșu-închis. [Var.: **carmazin** s.n.] — Din magh. **karmazsin**.

CARMANGERÍE, *carmanagerii*, s.f. 1. (Înv.) Măcelărie (1). 2. Restaurant în care se prepară și se servesc specialități din carne. — **Carmangiu** + suf. -erie.

CARMANGÍU, *carماغii*, s.m. Persoană care lucrează în carmanagerie. — Din tc. dial. **karmanci**.

CARMANIÓLĂ, (2) *carmaniole*, s.f. 1. Cântece și dans francez din timpul Revoluției Franceze din 1789–1794. 2. Vestă scurtă purtată în timpul Revoluției Franceze. — Din fr. **carmagnole**.

CARMAZÍN s.n. v. **carmajin**.

CARMELÍT, -Ă, *carmeliți*, -te, s.m. și f. Călugăr catolic care aparține unui ordin înființat în Spania în sec. XIII. — Din fr. **carmélite**.

CARMÍN s.n. Colorant roșu, de origine vegetală sau animală, folosit în cosmetică, în pictură etc.; cârmâz (2); p. ext. culoare roșie. — Din fr. **carmin**, lat. **carminium**.

CARMINÁTÍV, -Ă, *carminativi*, -e, adj., s.n. (Medicament) care calmează durerile abdominale și favorizează evacuarea gazelor intestinale. — Din fr. **carminatif**.

CARNABÁT s.n. Rasă de oi cu lâna semifină, de culoare roșcată-cafenie, originară din Bulgaria, a cărei carne nu are mirosul caracteristic. — Din bg. **karnabat**.

CARNÁJ, *carname*, s.n. Ucidere în masă; măcel, masacru. — Din fr. **carnage**.

CARNÁL, -Ă, *carnali*, -e, adj. De carne, privitor la carne; p. ext. trupesc. — Din lat. **carnalis**.

CARNALÍT s.n. Amestec natural de clorură de potasiu și de magneziu, folosit ca îngrășământ chimic. — Din fr. **carналиt**.

CARNASIÉR, -Ă, *carnasierti*, -e, adj., s.m., s.f. 1. Adj., s.m. (Animal) carnivor. 2. S.f. Fiecare dintre cele patru măsele mari și tăioase ale unor animale carnivore. [Pr.: -si-er] — Din fr. **carناسier**.

CARNÁT, *carname*, adj. (Despre regimuri alimentare) Cu carne. — Din **carne**.

CARNÁȚIE, *carnații*, s.f. Structura, consistența și coloritul pielii unei persoane. — Din fr. **carnation**.

CARNAVÁL, *carnavaluri*, s.n. Perioadă care precedă postul în unele țări, când au loc petreceri populare însoțite de deghizări, care alegorice, focuri de artificii etc. ♦ Petrecere populară din această perioadă — Din fr. **carnaval**.

CARNAVALÉSC, -ÉSCĂ, *carnavalești*, adj. (Rar) Care aparține carnavalului, privitor la carnaval. — Din fr. **carnavalesque**.

CARNAXÍ interj. (Înv.) Cuvânt care exprimă ciudă, supărare, spaimă. — Din tc. **karnaks**.

CÁRNE, (2) *cârnuri*, s.f. 1. Țesutul muscular al corpului omenesc și al animalelor împreună cu țesuturile moi la care aderă. ♦ *Carne de tun* = masă de militari trimiși pe front spre a lupta și care sunt expuși măcelului. *Carne vie* = carne de pe care s-a jupuit pielea. ♦ Expr. *A tăia* (sau *a da*, *a trage*) *în carne vie* = a) a tăia (sau a da, a trage) în plin, direct (în cineva); b) a încerca să curme un rău prin măsuri foarte drastice. *A fi rău* (sau *bun*) *de carne* = a se vindeca greu (sau ușor) la o rană. *În carne și oase* = în persoană, în realitate. *Carne din carnea cui* = descendent direct din cineva, rudă de sânge. *A-și pune* (sau *a-și băga*) *carnea în* (sau *la*) *saramură* = a face eforturi mari, a risca foarte mult în vederea realizării unui scop. *A pune* (sau *a prinde* etc.) *carne* = a se îngrășa. *A crește carnea pe cineva* = a simți o satisfacție, a fi bucurios. *A tremura carnea pe cineva* = a tremura de frică. 2. Țesutul muscular al animalelor și al păsărilor tăiate, folosit ca aliment. 3. Partea interioară a pielii, opusă feței acesteia. 4. (Bot.) Partea comestibilă a unor fructe și legume; pulpă. — Lat. **caro**, **carnis**.

CARNÉT, *carnete*, s.n. Caietele de buzunar, oneori cu date și cu rubrici tipărite, pentru diferite însemnări. ♦ Act, document în formă de caietele, care atestă apartenența posesorului la o organizație, asociație, partid etc. ♦ *Carnet de muncă* = carte de muncă, v. **carte**. — Din fr. **carne**.

CARNEȚÉL, *carnețele*, s.n. Diminutiv al lui **carne**. — **Carnet** + suf. -el.

CARNIÁN, -Ă, *carnieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Primul etaj al triasicului superior din regiunile alpine, caracterizat prin prezența unor cefalopode, lamelibranchiate etc. 2. Adj. Care se referă la carnian (1). [Pr.: -ni-an] — Din fr. **carnién**.

CARNIVÓR, -Ă, *carnivori*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care se hrănește cu carne. ♦ *Plante carnivore* = grup restrâns de plante care, pe lângă nutriția normală (asimilația clorofiliană), au însușirea de a se hrăni cu mici nevertebrate (insecte, viermi etc.). 2. S.n. (La pl.) Ordin din clasa mamiferelor care se hrănesc mai ales cu carne, având carnasiere și canini lungi și ascuțiți; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din fr. **carnivore**, lat. **carnivorus**.

CARNOTÍT s.n. Mineral de uraniu și vanadiu, puternic radioactiv. — Din fr. **carnotite**.

CARÓ s.n. Culoare la cărțile de joc, însemnată prin romburi roșii; tobă. — Din fr. **carreau**.

CAROIÁ, *caroiez*, vb. I. Tranz. A aplica un caroiaj pe o hartă topografică, pe un plan etc. [Pr.: -ro-ia] — Din fr. **carroyer**.

CAROIÁJ, *caroiaje*, s.n. (Top.) Rețea de pătrățele înscrisă pe un desen, pe o hartă etc. pentru a servi la reproducerea acestora la o altă scară. [Pr.: -ro-iaj] — Din fr. *carroyage*.

CAROLÁ, *carole*, s.f. Dans medieval francez executat în cerc sau în lanț. — Din fr. *carole*.

CAROLINGIÁN, -Ă, *carolingieni*, -e, adj. Care aparține dinastiei lui Carol cel Mare, privitor la această dinastie. [Pr.: -gi-an] — Din fr. *carolingien*.

CARONÁDÁ, *caronade*, s.f. (Mar.) Vechi tun naval scurt, făcut din fontă. — Din fr. *caronade*.

CAROSÁBIL, -Ă, *carosabili*, -e, adj., s.n. (Drum) care permite circulația vehiculelor rutiere; (parte a unui drum) care este rezervată circulației vehiculelor rutiere. — Din fr. *carrossable*.

CAROSERÍE, *caroserii*, s.f. Parte a unui vehicul terestru așezată deasupra osiilor și a roților, amenajată pentru transportul persoanelor, al mărfurilor sau pentru instalarea anumitor utilaje. — Din fr. *carrosserie*.

CAROSIÉR, -Ă, *carosieri*, -e, adj., s.m. (Rar) 1. Adj. (Despre cai) Cu mersul elegant, folosit pentru vehicule de lux. 2. S.m. Fabricant de caroserii. [Pr.: -si-er] — Din fr. *carrossier*.

CAROTÁ, *carotez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A înșela, a extorca. ♦ (La biliard) A juca astfel încât să rămână adversarul o lovitură dificilă. — Din fr. *carotter*.

CAROTÁJ, *carotaie*, s.n. Operație de determinare prin foraj a structurii și compoziției straturilor scoarței terestre, bazată pe analiza probelor carotelor (2) sau pe măsurarea mărimilor fizice caracteristice ale rocii străbătute. — Din fr. *carottage*.

CAROTÁ, *carote*, s.f. 1. Varietate de morcovi timpurii, cu rădăcini scurte globuloase, de culoare galbenă-roșiatică, foarte bogat în zaharuri. 2. Probă de rocă, de formă cilindrică, extrasă din gaura de sondă pentru cercetarea caracteristicilor terenului. 3. Corp de probă cilindric luat din betonul de fundație al unei șosele, în vederea verificării în laborator a proprietăților fizice și mecanice ale acesteia. 4. Fig. (Rar) Înșelătorie, șmecherie, trisare, sarlatanie. 5. (La jocul de biliard) Poziție dificilă lăsată adversarului care urmează să execute lovitura. — Din fr. *carotte*.

CAROTÉN s.n. Pigment roșu-portocaliu care se găsește în unele vegetale (morcov) și în unele produse animale (grăsimi, gălbenuș). [Var.: *carotină* s.f.] — Din fr. *carotène*, germ. *Karotin*.

CAROTENEMÍE s.f. v. *carotinemie*.

CAROTENOÍDÁ, *carotenoide*, s.f. Substanță colorantă naturală galbenă, portocalie sau roșie. [Pr.: -no-i-. — Var.: *carotinoíd* s.n., *carotinoídă* s.f.] — Din fr. *caroténoïde*.

CAROTÍDÁ, *carotide*, s.f. Fiecare dintre cele două artere principale, ramuri ale aortei, situate de o parte și de alta a gâtului, care transportă sângele de la inimă la cap; arteră cefalică. — Din fr. *carotide*.

CAROTIDIÁN, -Ă, *carotidieni*, -e, adj. (Anat.) Al carotidei. [Pr.: -di-an] — Din fr. *carotidien*.

CAROTIÉRÁ, *carotiere*, s.f. Utilaj de foraj folosit pentru tăierea și scoaterea la suprafață a carotelor (2) din gaura de sondă. [Pr.: -ti-e-] — Din fr. *carottier*.

CAROTÍNÁ s.f. v. *caroten*.

CAROTINEMÍE, *carotinemie*, s.f. (Fiziol.) Prezență a carotenului în sânge; cantitate de caroten prezentă în sânge. [Var.: *carotenemie* s.f.] — Din fr. *caroténémie*.

CAROTINOÍD s.n. v. *carotenoídă*.

CAROTINOÍDÁ s.f. v. *carotenoídă*.

CARÓU, *carouri*, s.n. (De obicei la pl.) Pătrățel imprimat pe (sau țesut în) unele stoffe, format din dungi de altă culoare decât fondul. — Din fr. *carreau*.

CARP¹ s.n. Grup de opt oase mici care alcătuiesc scheletul încheieturii mâinii, articulându-se cu oasele antebrațului și metacarpului. — Din fr. *carpe*, lat. *carpus*.

CARP², -Ă, *carpi*, -e, s.m. și f. (La pl.) Populație geto-dacică stabilită pe teritoriul românesc, la est de munții Carpați; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. — Din lat. *Carpes*.

CARPÁTIC, -Ă, *carpatici*, -e, adj. Din munții Carpați, al Carpaților, privitor la Carpați; carpatic. — Din fr. *karpatique*.

CARPÁTIN, -Ă, *carpatini*, -e, adj. Carpatic. — Din fr. *karpathin*.

CARPÉLÁ, *carpele*, s.f. Frunzișoară modificată situată în centrul unei flori, care poartă ovulele. — Din fr. *carpelle*.

CÁRPENE, *carpeni*, s.m. Arbore înalt, cu frunze ovale dințate și cu flori grupate în amenți, cu lemnul tare și alb, cu dungi argintii și adâncitură pe trunchi, întrebunțat la construcții și în rotărie; cărpinar (*Carpinus betulus*). — Lat. *carpinus*.

CARPÉTÁ, *carpete*, s.f. Covoraș. — Din fr. *carpette*.

CARPIÁN, -Ă, *carpieni*, -e, adj. Al carpului. [Pr.: -pi-an] — Din fr. *carpien*.

CARPICULTŪRÁ s.f. Ciprinicultură. — Din fr. *carpiculture*.

CARPOCÁPSÁ, *carpocapse*, s.f. Insectă care trăiește pe arborii fructiferi. — Din fr. *carpocapse*.

CARPOFÁG, -Ă, *carpofage*, -ge, adj. (Despre animale) Care se hrănește cu fructe. — Din fr. *carpophage*.

CARPOFÓR, *carpofori*, s.m. Peduncul care susține fructul. — Din fr. *carpophore*, germ. *Karpophor*.

CARPOLOGÍE s.f. Parte a botanicii care se ocupă cu studiul fructelor. — Din fr. *carpologie*.

CARST, *carsturi*, s.n. Eroziune și dizolvare a calcarelor, gipsurilor și sării, provocată de apele subterane sau de suprafață, urmată de crearea unor forme caracteristice; (concr.) formă de relief rezultată în urma acestei eroziuni. — Din germ. *Karst*.

CÁRSTIC, -Ă, *carstici*, -ce, adj. Care aparține carstului, privitor la carst, specific carstului. ♦ *Regiune carstică* = regiune cu carst foarte dezvoltat. — Din fr. *karstique*.

CART¹, *carturi*, s.n. 1. Serviciu de patru ore, executat permanent, pe schimburi, la bordul unei nave, de membrii echipajului. 2. A 32-a parte din roza vânturilor, adică 11^{1/4} grade. — Din fr. *quart*.

CART², *carturi*, s.n. Automobil de curse mic, cu caroseria și partea mecanică simplificate și viteza redusă; automobil de acest tip folosit de copii în unele jocuri sportive. [Scris și: *kart*] — Din engl., fr. *kart*.

CARTÁ, *cartez*, vb. I. Tranz. 1. A repartiza, a grupa scrisorile (la poștă) după adresele destinatarilor. 2. A transpune pe o hartă topografică anumite detalii ale terenului unei regiuni; a efectua o cartare (2). — Din *cartă*.

CARTABÓŠ s.m. v. *caltaboš*.

CARTAGINÉZ, -Ă, *cartaginezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația vechii Cartagine sau era originară de acolo; pun. 2. Adj. Care aparține Cartaginei sau cartaginezilor (1), privitor la Cartagina ori la cartaginezi; punic. — *Cartagina* (n. pr.) + suf. -ez. Cf. fr. *Carthaginois*.

CARTÁRE, *cartări*, s.f. 1. Acțiunea de a *carta* și rezultatul ei. 2. Urmărire pe teren și transpunere, prin semne și prin culori convenționale, pe hărți topografice, a răspândirii și a caracterelor diferitelor elemente din natură (roci, formațiuni geologice, ape, soluri, animale etc.). — V. *carta*.

CÁRTÁ, *carte*, s.f. 1. (În Evul Mediu) Act destinat a consemna unele privilegii și libertăți fundamentale ale unor clase sau pătri sociale și a servi drept constituție unui stat. 2. Manifest cuprinzând revendicările unei organizații politice, sociale, profesionale etc. 3. Act care stă la baza organizării și funcționării unei organizații internaționale. *Carta Organizației Națiunilor Unite*. — Din fr. *charte*, lat. *charta*.

CARTATÓR, -OÁRE, *cartatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care cartează (1) corespondența. — *Carta* + suf. -tor.

CÁRTE, *cărți*, s.f. I. 1. Scriere cu un anumit subiect, tipărită și legată sau broșată în volum. ♦ *Carte albastră* (sau *albă*, *neagră* etc.) = publicație oficială a unui guvern care conține documente justificative privitoare la o problemă politică.

♦ Expr. *A vorbi* (sau *a spune*) *ca la* (sau *ca din*) *carte* = a vorbi ca un om învățat; a vorbi așa cum trebuie; a face caz de erudiția sa, a fi pedant. *A se pune pe carte* = a se apuca serios de învățat. *Cum scrie la carte* = așa cum trebuie, cum se cere. *Om de carte* = persoană care citește, studiază mult; cărturar. ♦ Diviziune mai mare decât un capitol a unei scrieri de proporții mari. 2. Fig. Cunoștințe de scriere și de citire; învățătură, știință, cultură. *Ai carte, ai parte*. 3. Registru. II. 1. (Urmărit de determinări introduse prin prep. „de”) Carnet cu date personale, care atestă sau conferă unei persoane anumite drepturi. *Carte de membru*. ♦ *Carte de muncă* = document (în formă de cetele) care cuprinde date privitoare la activitatea unei persoane (vechime în muncă, locul de muncă) și care servește acesteia pentru anumite drepturi (pensie, retribuție, concediu etc.); carnet de muncă. 2. Bucată de carton, cu însemnări scrise sau tipărite, căreia i se dau diferite întrebunțări; pentru corespondență (*carte poștală*), ca permis de intrare la un concert, la o bibliotecă (*carte de intrare*) indicând numele (profesia, adresa etc.) unei persoane (*carte de viză*) etc. ♦ Fiecare dintre cele 52 sau 32 de cartoaane dreptunghiulare, diferențiate după culorile, semnele și figurile imprimate pe ele și întrebunțate la anumite jocuri de noroc. ♦ Expr. *A da cărțile pe față* = a-și arăta gândurile sau planurile, a spune adevărul. *A(-și) juca ultima carte* = a face o ultimă încercare (riscând) în vederea atingerii unui scop. *A juca cartea cea mare* = a depune toate eforturile și a se avânta în toate riscurile într-o confruntare (disperată) în scopul atingerii unui ideal. *A da în cărți* = a ghici viitorul cu ajutorul cărților de joc. III. (Înv. și pop.) 1. Scrisoare. 2. Ordin scris, emis de o autoritate. 3. Act scris, document; dovadă. ♦ *Carte de judecată* = hotărâre, sentință judecătorească. — Răfăcut din *cărți* (pl. lui **cartǎ* < lat. *charta*), prin analogie cu *parte-părți*; (II) din fr. *carte*.

CARTÉL, *carteluri*, s.n. 1. Uniune monopolistă în care mai multe întreprinderi din aceeași ramură de producție încheie o convenție, stabilind prețurile, condițiile de vânzare și de aprovizionare, termenele de plată, cantitatea de mărfuri ce urmează să o producă fiecare și își împart piețele de desfacere, în vederea limitării sau eliminării concurenței. 2. Coaliție între două sau mai multe partide, organizații etc. 3. (Înv.) Convenție scrisă între state, pentru schimbul sau răscumpărarea prizonierilor. — Din fr., engl. *cartel*.

CARTELÁ¹, *cartelez*, vb. I. Refl. (Despre întreprinderi, partide politice etc.) A se reuni, a intra într-un cartel. — Din *cartel*.

CARTELÁ², *cartelez*, vb. I. Tranz. A raționaliza un produs, pe bază de cartelă (1). — Din *cartelă*.

CARTELÁRE¹, *cartelări*, s.f. Acțiunea de a se *cartela¹*. — V. *cartela¹*.

CARTELÁRE², *cartelări*, s.f. Acțiunea de a *cartela²*. — V. *cartela²*.

CARTELĂT¹, -Ă, *cartelați*, -te, adj. Reunit într-un cartel. — V. **cartela**¹.
CARTELĂT², -Ă, *cartelați*, -te, adj. (Despre produse) Distribuit pe bază de cartelă (1), raționalizat. — V. **cartela**².

CARTELĂ, *cartele*, s.f. 1. Carnețel, bucată de hârtie sau de carton, cu bunuri detașabile, imprimare și numerotate, pe baza cărora se pot obține produse raționalizate sau se poate servi masa la o cantină. 2. Bandă de carton perforată care indică desenul unei țesături. 3. (Inform.; în sintagma) *Cartelă perforată* = suport de informație imprimat special, folosit în sistemele de prelucrare automată a datelor și reprezentat printr-un carton dreptunghiular de dimensiuni standardizate, pe care datele sunt trecute cu ajutorul unui cod de perforații. 4. (În sintagma) *Cartelă magnetică* = dreptunghi de material plastic, acoperit cu substanță magnetică, pe care poate fi înregistrată informația prin magnetizarea unor zone de suprafață într-un cod prestabilit. — Din it. **cartella**.

#**CARTELIZĂRE**, *cartelizări*, s.f. (Rar) Cartelare. — De la **cartelă**.

CĂRTER, *cartere*, s.n. Înveliș metalic care susține și protejează anumite elemente în mișcare ale unei mașini, putând servi și ca recipient pentru lubrifiantul necesar. — Din fr. **carter**.

CARTEZIAN, -Ă, *cartezieni*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține cartezianismului, privitor la cartezianism. 2. S.m. și f. Adept al cartezianismului. 3. Adj. (Mat.; în sintagma) *Coordonate carteziene* = coordonate raportate la un sistem de referință format din două sau trei axe rectangulare. [Pr.: -zi-an] — Din fr. **cartésien**.

CARTEZIANISM s.n. Doctrina filosofului francez Descartes și a adeptilor lui, caracterizată prin metodă, ordine, rigoare. [Pr.: -zi-a] — Din fr. **cartésianisme**.

CARTIÉR, *cartiere*, s.n. 1. Parte a unui oraș deosebită de celelalte prin caracteristici proprii (geografice, istorice etc.) și care formează o unitate organică. ♦ Locuitorii acestei părți a orașului. 2. Parte din comandamentul unei mari unități, compusă din personalul de deservire și din mijloacele de transmisiuni. ♦ *Marele cartier general* = (în timp de război) organul suprem de conducere a armatei în frunte cu comandantul său suprem. ♦ Loc (întărit) unde staționează trupele timp mai îndelungat în vederea efectuării de exerciții practice pe teren, cu efective mari de unități; tabără. 3. Fiecare dintre părțile laterale ale navei de la mijlocul ei spre pupă. [Pr.: -ti-er] — Din fr. **quartier**.

CARTILAGINOS, -OĂSĂ, *cartilaginosi*, -oase, adj. Format din cartilaje, cu cartilaje. — Din fr. **cartilagineux**, lat. **cartilaginosisus**.

CARTILĂGIU s.n. v. **cartilaj**.

CARTILĂJ, *cartilaje*, s.n. Tesut conjunctiv elastic și rezistent, cu rol de susținere care formează scheletul peștilor cartilaginosi și al embrionului la vertebrate și la om îndeplinind funcția mecanică de susținere; zgârci. [Var.: **cartilăgiu** s.n.] — Din fr. **cartilage**.

CĂRTING s.n. Cursă sportivă practică cu cartul². — Din engl., fr. **karting**.

CARTIRUI, *cartiruiesc*, vb. IV. Tranz. A încartirui. — Din rus. **kvartirovat'**.

CARTIRUIRE s.f. Acțiunea de a *cartirui* și rezultatul ei; încartiruire. — V. **cartirui**.

CARTISM s.n. Mișcare a muncitorilor englezi, desfășurată în decen. 4 și 5 ale sec. XIX, cu scopul de a obține satisfacerea unor revendicări economice și politice. — Din engl. **Chartism**, fr. **chartisme**.

CARTIST, -Ă, *cartiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al cartismului. 2. Adj. Care aparține cartismului, privitor la cartism. — Din engl. **chartist**.

CĂRTNIC, *cartnici*, s.m. Ofițer care face de cart¹ pe o navă. ♦ Grad de caporal în marina militară; marinar cu acest grad. — Din **cart**¹.

CARTOĂFĂ s.f. v. **cartof**.

CARTODIAGRĂMĂ, *cartodiagrame*, s.f. Cartogramă în care fenomenele sunt reprezentate cu ajutorul diagramelor. [Pr.: -di-a] — Din fr. **cartodiagramme**.

CARTODRÔM, *cartodromuri*, s.n. Teren amenajat pentru carting. — **Cart**² + [velo]drom.

CARTOF, *cartofi*, s.m. (Bot.) 1. Plantă erbacee din familia solanaceelor, cu flori albe sau violet și tulpini subterane terminate cu tuberculi de formă rotundă, ovală sau alungită, comestibili, bogăți în amidon (*Solanum tuberosum*); *p. restr.* tuberculul acestei plante, folosit în alimentație și ca furaj; barabulă, picocioc, picioacă, barabușcă, bulughină. ♦ *Zahăr de cartofi* = glucoză obținută din amidonul de cartofi (1). 2. (În sintagma) *Cartof-dulce* = batat. [Var.: (reg.) **cartoăfă**, **cartofă**, **cartoflă** s.f.] — Din germ. **Kartoffel**.

CARTOFĂ s.f. v. **cartof**.

CARTOFIOR, *cartofiori*, s.m. Diminutiv al lui *cartof*. — **Cartof** + suf. -ior.

CARTOFĂLĂ s.f. v. **cartof**.

CARTOFĂR, -Ă, *cartofori*, -e, s.m. și f. Persoană care are patima jocului de cărți. — Din ngr. **hartophoros** (influențat de *carte*).

CARTOGRAF, -Ă, *cartografi*, -e, s.m. și f. Specialist în cartografie. — Din fr. **cartographe**.

CARTOGRAFIA, *cartografie*, vb. I. Tranz. A executa hărți și planuri topografice. [Pr.: -fi-a] — Din **cartografie**.

CARTOGRAFIC, -Ă, *cartografic*, -ce, adj. Care aparține cartografiei, privitor la cartografie. — Din fr. **cartographique**.

CARTOGRAFIE s.f. Disciplină care studiază metodele și tehnica de întocmire și folosire a hărților și a planurilor topografice. — Din fr. **cartographie**.

CARTOGRAFIÈRE, *cartografierei*, s.f. Acțiunea de a *cartografia*. [Pr.: -fi-e] — V. **cartografia**.

CARTOGRAMĂ, *cartograme*, s.f. Reprezentare grafică pe o hartă a unor măriri referitoare la răspândirea, la gradul de intensitate etc. al unor fenomene statistice, prin hașuri, culori etc. — Din fr. **cartogramme**.

CARTOMANȚIE s.f. (Rar) Ghicitul în cărți. — Din it. **cartomanzia**.

CARTOMETRIE s.f. Ramură a cartografiei care studiază procedeele de măsurare pe hărți și planuri a distanțelor și a suprafețelor. — Din fr. **cartométric**.

CARTON¹, *cartoane*, s.n. 1. Hârtie groasă și compactă cu flexibilitate redusă.

♦ *Carton gudronat* (sau *asfaltat*) = carton impregnat cu gudron sau cu smoală. 2. Schiță inițială a unui tablou sau a diverselor lui detalii; studiu. *Cartoanele lui Leonardo da Vinci*. 3. Tub mic de hârtie groasă (cu rol de filtru), la capătul unor țigări, prin care se trage fumul. 4. Tăviță de carton¹ (1) pentru prăjituri, bomboane etc.; *p. ext.* conținutul ei. — Din fr. **carton**.

CARTON², (2) *cartoane*, s.n. 1. (Reg.) Pânză tare de cânepă, in, bumbac; creton. 2. Sortiment dintr-o astfel de pânză. — Din germ. (austriac) **Karton**.

CARTONĂ, *cartonez*, vb. I. Tranz. A lega o carte, un caiet etc. în scoarțe de carton¹ (1); a broșa. ♦ A asigura o hartă, o planșă etc. cu un suport protector de carton¹, sau, *p. ext.*, de pânză, de piele etc. — Din fr. **cartonner**.

CARTONĂJ, *cartonaje*, s.n. 1. Cartonare. 2. Obiect (cutie, mapă, ambalaj etc.) executat din carton¹ (1) sau din mucava. 3. Atelier unde se lucrează astfel de obiecte. — Din fr. **cartonnage**.

CARTONĂRE, *cartonări*, s.f. Acțiunea de a *cartona* și rezultatul ei; cartonaj, broșare. — V. **cartona**.

CARTONĂȘ, *cartonașe*, s.n. Diminutiv al lui *carton*¹ (1). — **Carton**¹ + suf. -aș.

CARTONĂȚI, -Ă, *cartonați*, -te, adj. (Despre o carte, un caiet etc.) Legat în scoarțe de carton¹ (1) sau, *p. ext.*, de pânză, de piele etc. — V. **cartona**.

CARTONIERĂ, *cartoniere*, s.f. (Rar) Cartotecă. [Pr.: -ni-e] — Din fr. **cartonnier**.

CARTOTECĂ, *cartoteci*, s.f. Totalitatea fișelor de evidență (privitoare la materialele sau la personalul dintr-o instituție), clasificate după anumite criterii; cartonieră. ♦ Cutie sau dulap în care se păstrează fișe clasate după anumite norme. — Din germ. **Kartothek**, rus. **kartoteka**.

CARTUȘ, *cartușe*, s.n. 1. Tub metalic sau de carton¹ prevăzut cu o capsă de amorsare, cu material exploziv și cu proiectil sau cu alicie, care servește ca muniție pentru armamentul portativ; patron¹. ♦ Bucată cilindrică de exploziv folosită la producerea exploziilor în găurile de mină. 2. Ornaș sculptat sau gravat (în formă de sul desfășurat parțial) pe care se scriu inscripții, monograme etc. 3. Textul încadrat în chenar pe o pagină imprimată; ornaș care încadrează un text tipărit. 4. Cutie paralelipipedică de carton¹ care conține un anumit număr de pachete de țigări. — Din fr. **cartouche**.

CARTUȘIERĂ, *cartușiere*, s.f. Geantă sau cutie mică de metal sau de piele, prinsă la centură, în care se țin cartușele (1); brâu (de piele, de pânză) cu locașuri tubulare, în care se introduc cartușele. [Pr.: -și-e] — Din fr. **cartouchière**.

CARURĂ, *caruri*, s.f. Formă a umerilor și a spatelui cuiva; *spec.* siluetă. ♦ Fig. Anvergură. [Pr.: *carură*] — Din fr. **carrière**.

CARUSÉL, *carusele*, s.n. 1. Călușel (2). 2. Fig. Mișcare, deplasare, circulație continuă și rapidă a unor mobile. — Din fr. **carrousel**.

CARVASARĂ, *carvasarale*, s.f. (Înv.) Local în care se aflau instalate birourile unei vămi; birou vamal. — Din tc. **kervansaray**.

CASĂ, *casez*, vb. I. Tranz. 1. A anula (în întregime sau parțial) o hotărâre judecătorească în urma admiterii recursului. 2. A efectua totalitatea operațiilor privind scoaterea definitivă din folosință și din inventar a unui mijloc fix a cărui folosire, reparare sau modernizare nu mai sunt rentabile; a lichida. 3. (Rar) A sparge. — Din fr. **casser**.

CASĂBIL, -Ă, *casabili*, -e, adj. 1. Casant. 2. (Despre o hotărâre judecătorească) Care poate fi casat (1). — Din fr. **casable**.

CASĂNT, -Ă, *casanți*, -te, adj. Care se sparge sau se sfărâmă ușor; fragil, casabil. — Din fr. **casant**.

CASĂP, *casapi*, s.m. (Reg.) Măcelar. ♦ Fig. Om crud. — Din tc. **kasap**.

CASĂRE, *casări*, s.f. Acțiunea de a *casa* și rezultatul ei. — V. **casa**.

CASĂȚĂ, *casate*, s.f. Specialitate de cofetărie formată din diverse feluri de înghețată, dispuse în straturi. — Din it. **casata**, fr. **casate**.

CASĂȚIE s.f. Organ judecătorec suprem, care are dreptul, în unele state, să caseze o sentință pronunțată de organele judecătorești de grad inferior. — Din fr. **cassation**.

CASĂ¹, *case*, s.f. 1. Clădire care servește drept locuință. ♦ Loc. adj. *De casă* = făcut în casă¹. ♦ Expr. *(A avea) o casă de copii* = (a avea) copii mulți. *A-i fi cuiva casa casă* și *masa masă* = a duce o viață ordonată, normală, liniștită. *A nu avea (nici) casă, nici (masă)* = a duce o viață neregulată, plină de griji, de frământări. ♦ (Reg.) Cameră, odaie. ♦ *Casă de veci* = mormânt. 2. Încăperea specială într-o clădire, având o anumită destinație. ♦ *Casa ascensorului* = spațiul în care se deplasează cabina unui ascensor. *Casa scării* = spațiul dintr-o clădire în care se găsește scara. 3. Cutie dreptunghiulară în care se păstrează literele, semnele etc. tipografice

de același caracter. 4. Gospodărie. 5. Totalitatea celor care locuiesc împreună (formând o familie); familie. ♦ Dinastie; neam. 6. Căsnicie, menaj. ♦ Expr. *A face* (sau *a duce*) *casă* (*bună*) *cu cineva* = a trăi cu cineva (în bună înțelegere), a se împăca bine. *A duce* *casă bună* *cu ceva* = a se împăca bine cu ceva. 7. (Urmat de determinări) Nume dat unor instituții, așezăminte, întreprinderi, firme comerciale etc. ♦ *Casă de economii* = instituție publică de credit care se ocupă cu strângerea disponibilităților bănești temporare ale populației, acordând pentru acestea mai ales dobândă. *Casă de ajutor reciproc* = asociație benevolă a unor angajați sau pensionari, creată pentru acordarea de împrumuturi și de ajutoare membrilor ei din fondurile obținute prin depunerile lor lunare. *Casă de filme* = instituție producătoare de filme cinematografice. *Casă de cultură* = instituție culturală în care au loc diverse manifestări culturale, educative etc. *Casă de nașteri* = instituție medico-sanitară, în care se acordă viitoarelor mame, la naștere, asistență calificată. *Casă de vegetație* = construcție specială, cu acoperiș și cu pereți de sticlă, folosită pentru experiențe de agrochimie, plantele fiind cultivate în vase de vegetație. ♦ *Specialitatea casei* = produs specific al unei întreprinderi, al unui gospodărie. 8. Boală a vinurilor, pe care aceasta o capătă când ajung în contact cu aerul și care se caracterizează prin tulburare și prin schimbarea culorii. — Lat. **casa**.

CĂSĂ², *case*, s.f. 1. Dulap sau lădiță de fier în care se țin bani, hârtii de valoare etc. *Casă de fier. Casă de bani*. 2. Masă, pupitrul sau biroul într-un magazin, unde se achită costul cumpărăturilor. ♦ Ghișeu sau încăpere într-o întreprindere sau într-o instituție, unde se fac încasările și plățile, unde se eliberează biletele de călătorie, de spectacol etc. ♦ Sumă de bani de care dispune la un moment dat casieria unei instituții sau a unei întreprinderi. ♦ *Plus* (sau *minus*) *de casă* = diferență în plus (sau în minus) rezultată la stabilirea încasărilor și plăților. *Registru de casă* = registru în care se trec sumele încasate și cele plătite. ♦ Expr. *A face casa* = a întocmi situația încasărilor și a plăților unei zile. — Din it. **cassa**, germ. **Kasse**.

CASĂNCĂ, *casăncă*, s.f. (Reg.) Broboadă împodobită pe margini cu flori brodate și cu franjuri. [Var.: **casăncă** s.f.] — Din rus. **kosânka**.

CASCADĂ, *cascade*, s.f. 1. Cădere naturală de apă pe cursul unui râu, provocată de o ruptură de pantă în profilul longitudinal al văii; cataractă. ♦ Expr. *Cascadă de răs* = răs zgomotos, sacadat și prelungit. 2. (Tehn.; în sintagma *Montaj în cascadă*) = model de legare a unor aparate sau mașini electrice astfel încât curentul de la intrarea unui element să fie egal cu cel de la ieșirea elementului anterior. — Din fr. **cascade**.

CASCADÓR, **-OÁRE**, *casadori*, *-oare*, s.m. și f. 1. Clovn, acrobat, acrobat etc. la care execută salturi primejdioase. 2. Actor de cinematograf care dublează ueroi protagonistul în secvențele periculoase. — Din fr. **casadeur**.

CASCADORICĚSC, **-EÁSCĂ**, *casadoricești*, adj. (Rar) De casador. — **Cascador** + suf. *-icesc*.

CASCADORIE, *casadorii*, s.f. 1. Săritură primejdioasă, situație dificilă realizată de casador. 2. Artă sau meserie a casadorului. — **Cascador** + suf. *-ie*.

CASCADORISM, *casadorisme*, s.n. (Rar) Faptă de casador. — **Cascador** + suf. *-ism*.

CASCĂ, *căști*, s.f. 1. Acoperământ pentru protecția capului confecționat din metal, din piele sau din cauciuc și folosit de militari, de unii sportivi și de unii muncitori. ♦ Dispozitiv metalic în atelierele de coafat, în forma unei căciuli, folosit la uscatul părului. 2. Acoperământ pentru cap din cauciuc sau din material plastic, folosit pentru a feri părul de apă; caschetă (2). 3. Dispozitiv alcătuit din unul sau din două receptoare fixate pe urechi, care servește la ascultarea transmisiunilor radiofonice, telefonice etc. — Din fr. **casque**.

CASCHÉTĂ, *caschete*, s.f. 1. Șapcă mare, rotundă, cu cozoroc, care face parte din echipamentul militarilor. 2. Cască (2). — Din fr. **casquette**.

CASERÓLĂ, *caserole*, s.f. 1. Capsulă de porțelan, cu coadă, folosită în laborator pentru topirea substanțelor văsoase și puțin volatile. 2. Cratiță adâncă cu coadă și cu fundul plat, folosită în bucătărie. — Din fr. **casserole**.

CASÉTĂ, *casete*, s.f. 1. Cutie în care se păstrează bani sau mici obiecte (prețioase) sau care protejează anumite elemente ale unui sistem tehnic. ♦ Cutie de lemn sau de metal cu un perete mobil, unde se introduce placa sau filmul pe care se fotografiază. 2. Cutie anexă a camerelor de luat vederi, în interiorul căreia se află pelicula cinematografică. 3. Despărțitură a unei case¹ tipografice. 4. Anunț cu chenar, folosit la tipărirea numerelor și adreselor, în anuare, cărți de telefon etc. 5. Indicație pusă, de obicei, la sfârșitul unei cărți și care cuprinde anumite date privitoare la lucrare (data culegerii, a tipăririi etc.). 6. Construcție standardizată compactă din material plastic, în care se află montată banda magnetică (subțire și îngustă). ♦ *Casetă video* = videocasetă. 7. (Med.) Partea metalică a punții protetice dentare. — Din it. **cassetta**, fr. **cassette**.

CASETOFÓN, *casetofofon*, s.n. Magnetofon (portabil) cu benzi magnetice introduse în casete. — Din **casetă** (după *magnetofon*, *microfon*, *gramofon* etc.).

CASETOTÉCĂ, *casetoteći*, s.f. Raft sau dulap special pentru depozitarea casetelor (de casetofon). — Din fr. **cassetothèque**.

CASH s.n. Numerar. *Banca nu are cash*. ♦ (Adjectival) *Plată cash. Bani cash*. ♦ (Adverbial) *Plătește cash*. [Pr. *ches*] — Din engl. **cash**.

CASIÉR, **-Ă**, *casieri*, *-e*, s.m. și f. Persoană care are în sarcina sa casa de bani, distribuția și încasarea banilor și păstrarea hârtiilor de valoare într-o întreprindere sau într-o instituție. [Pr.: *-si-er*] — Din it. **casiere**.

CASIERIE, *casierii*, s.f. Încăpere, serviciu, birou, ghișeu într-o întreprindere sau într-o instituție, unde se primesc, se păstrează și se distribuie banii. [Pr.: *-si-e-*] — **Casier** + suf. *-ie*.

CASIERIȚĂ, *casierițe*, s.f. Casieră. [Pr.: *-si-e-*] — **Casier** + suf. *-iță*.

CASIOPIEU s.n. (Chim.) Lutețiu. [Pr.: *-si-o-pe-iu*] — Din fr. **casiopeium**.

CASITERÍT s.n. Oxid de staniu natural, brun-negru, cu luciu adamantin, care se găsește în filonurile hidrotermale și în aluviuni. — Din fr. **casitérite**.

CASÍU, *casium*, s.n. Rigolă pavată, largă (care traversează o șosea în pantă), pentru a putea permite scurgerea apelor colectate de un șanț lateral. — Din fr. **casin**.

CASNIC, **-Ă**, *casnici*, *-ce*, adj., s.m., s.f. I. Adj. 1. Care ține de casă¹, de gospodărie. ♦ *Industrie casnică* = activitate industrială neevoluată, desfășurată în mod auxiliar în gospodărie cu unelte relativ simple, care are ca obiect obținerea unor produse destinate, de obicei, nevoilor proprii. 2. Care își petrece timpul liber acasă, în familie. II. 1. S.f. Femeie care se ocupă numai cu gospodăria; gospodină. 2. S.m. (Rar) Căsean. — **Casă¹** + suf. *-nic*.

CASOLÉȚĂ, *casolete*, s.f. 1. Vas metalic inoxidabil care servește la sterilizarea și la păstrarea sterilă a pansamentelor și a unor instrumente medicale. 2. (Franțuzism) Vas în care se ard mirodenii. — Din fr. **cassolette**.

CASSÓNE, *cassone*, s.n. Mobilă de forma unei lăzi, împodobită cu sculpturi în lemn sau cu picturi, folosită pentru păstrarea obiectelor de îmbrăcăminte. — Din it. **cassone**.

CAST, **-Ă**, *caști*, *-ste*, adj. Pur, nepătat, neprihănit; virtuos. — Din lat. **castus**.

CASTÁN, *castani*, s.m. 1. Arbore cu frunze simple, alungite și cu fructe comestibile (*Castanea sativa* sau *vesca*). 2. Arbore mare, cu frunze compuse, cu flori albe sau roșcate, dispuse în panicule, și cu fructe necomestibile (*Aesculus hippocastanum*). — Din **castană** (derivat regresiv).

CASTÁNĂ, *castane*, s.f. 1. Fructul castanului, (aproximativ) sferic, cu coaja tare, cafenie, bogat în amidon și în ulei, închis până la maturitate într-un înveliș verde, țepos. ♦ Expr. *A scoate castanele din foc cu mâna altuia* = a se folosi de altcineva într-o întreprindere primejdioasă, pentru interese personale. 2. Fiecare dintre micile formații cornoase aflate pe fața internă a picioarelor calului. — Din (1) ngr. **kástanon**, (2) **kastánia**.

CASTANIÉTĂ, *castaniete*, s.f. Instrument muzical de percuție (răspândit în Spania și în America Latină), format din două plăcuțe de lemn sau de fildeș, prinse ca valvele unei scoici, care sunt lovite ritmic una de alta și folosită la acompanierea dansului și a muzicii; geamparale (2). — Din fr. **castagnettes**.

CASTANIÚ, **-IE**, *castanii*, adj. (Despre păr) De culoarea castanei (1); (despre ochi) căprui. — **Castană** + suf. *-iu*.

CÁSTĂ, *caste*, s.f. (La hinduși, egipteni sau la alte popoare orientale) Grup social închis, endogamic, strict delimitat de celelalte prin origine comună, ocupații, privilegii; p. ext. grup social închis care își păstrează privilegiile. ♦ Expr. *Spirit de castă* = spirit îngust, exclusivist. — Din fr. **caste**.

CÁSTEL, *castele*, s.n. 1. Clădire mare, medievală, prevăzută cu turnuri și cu creneluri, înconjurată de ziduri și de șanțuri, care servea ca locuință seniorilor feudali; (astăzi) casă mare care imită arhitectura medievală. ♦ Expr. *Castele în Spania* = visuri irealizabile, planuri fantastice, iluzii deșerte. 2. (În sintagma) *Castel de apă* = construcție specială (în formă de turn) care servește ca rezervor de apă. 3. Fiecare dintre construcțiile situate deasupra punții superioare a unei nave. — Din lat. **castellum**. Cf. pol. **kasztel**, it. **castello**.

CÁSTELÁN, **-Ă**, *castelani*, *-e*, s.m. și f. Persoană care stăpânește un castel, care locuiește într-un castel sau care îl îngrijește și îl administrează. — Din lat. **castellanus**, it. **castellano**, pol. **kasztellan**.

CÁSTILLIÁN, **-Ă**, *castilieni*, *-e*, s.m. și f. adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Castilia. 2. Adj. Care aparține Castiliei sau castilienilor (1), care se referă la Castilia ori la castilieni. ♦ (Substantivat, f.) Dialect romanic vorbit de castilieni, devenit limba oficială a Spaniei; limba spaniolă. [Pr.: *-li-an*] — Din it. **castigliano**, fr. **Castillians**.

CÁSTING s.n. 1. Concurs sportiv în care participații au dreptul la un număr de aruncări la țință, cu lanseta, într-un timp limitat. 2. Selecție a actorilor pentru un film, spectacol, emisiune televizată. — Din engl. **casting**.

CÁSTITÁTE s.f. Înșușirea de a fi cast; virtute, feciorie¹, nevinovăție. — Din lat. **castitas**, *-atis*.

CÁSTOR, (1) *castori*, s.m., (2) s.n. 1. S.m. Mamifer roazător semiacvatic, lung de circa 85 cm, cu labelle din spate palmate și cu coadă lățită, care trăiește în colonii, clădindu-și cu măiestrie cuibul pe malul apelor; biber (*Castor canadensis*). 2. S.n. Blana castorului (1). ♦ Postav făcut din părul acestui animal. — Din fr., lat. **castor**.

CÁSTRĂ, *castrez*, vb. I. Tranz. A extirpa, terapeutic sau accidental, glandele sexuale, provocând sterilitatea; a emascula, a jugăni. — Din lat. **castrare**, fr. **castrer**.

CÁSTRÁRE, *castrări*, s.f. Acțiunea de a castra; castraj; emasculație, evirație, jugănire. ♦ *Castrare radiologică* = suprimeră funcțională a glandelor sexuale cu ajutorul razelor X. ♦ *Castrarea plantelor* = înlăturare a staminelor, a inflorescenței masculine sau a indivizilor masculi. — V. **castra**.

CÁSTRÁT, **-Ă**, *castrați*, *-te*, adj. (Despre masculi) Căruia i-au fost extirpate glandele genitale; (pop.) jugănit. — V. **castra**.

CASTRĂȚIE, castrații, s.f. Castrare. — Din fr. *castration*.
CASTRAVECIÓR, castravecióri, s.m. Diminutiv al lui *castravete*. — **Castravete** + suf. *-ior* sau refăcut din pl. **castravecióri** (< *castraveți*).

CASTRĂVETE, castraveți, s.m. 1. Plantă legumicolă cu tulpina agățătoare, acoperită cu peri aspri, cu frunze mari și cu flori galbene (*Cucumis sativus*); *p. restr.* fructul acestei plante, de formă alungită, de culoare verde, care se consumă crud, murat sau gătit. ✧ Expr. *A vinde castraveți la grădinar* = a da explicații într-o problemă cuiva mai bine informat decât cel ce vrea să-l lămurească. 2. (Zool. în compusul) *Castravete-de-mare* = holoturie. — Refăcut din **castraveți** (pl. lui *castraveț* < bg. *krastaveț, krastavița*).

CASTRÓN, castraone, s.n. Vas adânc în care se aduc la masă unele mâncăruri. — Cf. sãs. *Kastrol*, sb. *kastrola*, pol. *kastrol*.

CASTRONĂȘ, castraoneș, s.n. Diminutiv al lui *castron*; castronel. — **Castron** + suf. *-aș*.

CASTRONÉL, castronele, s.n. Castraoneș. — **Castron** + suf. *-el*.

CÁSTRU, castr, s.n. Lagăr, tabără romană întărită. — Din lat. *castra, -orum*.

CASÚNCĂ s.f. v. **casăncă**.

CAȘ, (1) cașuri, s.n. 1. Produs alimentar preparat din lapte încheag și stors de zer. 2. Substanță gălbuie-albicioasă care se formează în colțurile ciocului la puii de păsări. ✧ Expr. (It.) *E cu caș(ul) la gură sau încă nu i-a picat cașul de la gură*, se spune despre un tânăr neprinceput, lipsit de experiență (dar cu pretenții). [Pl. și: (m.) *cași*] — Lat. *caseus*.

CAȘĂ s.f. Stoff de lână cu tușeu moale, vopsită în culori deschise. — Cf. germ. *kaschieren*.

CAȘALÓT, cașaloți, s.m. Mamifer asemănător cu balena, care trăiește în mările calde, caracterizat prin dezvoltarea mare a capului și prin prezența dinților pe falca inferioară (*Physeter catodon*). ✧ *Ulei de cașalot* = amestec de ceruri fluide și solii de obținut din capul de cașalot și folosit în medicină, în cosmetică și în componența unor produse industriale; ulei de spermanțet, ceară de balenă, cetaceum. — Din fr. **cachalot**.

CAȘĂRE s.f. 1. Operația de aplicare pe țesături a unui strat de substanțe care conferă țesăturii respective un tușeu moale, ca de piele. 2. Cașurare. — Din **cașa**.

CAȘĂ s.f. Mâncare, asemănătoare cu pilaful, preparată din arpacaș sau din mei, cu multă grăsime. — Din rus. *kașa*.

CAȘCAVÁL, cașcavaluri, s.n. 1. Specie de brânză fină, tare, în formă de turte sau de roți, preparată din caș de lapte de oaie (mai rar de vacă). ✧ Expr. (Fam.) *A se întinde la cașcaval* = a avea pretenții exagerate. 2. (Mar.) Pană metalică folosită la fixarea arborelui gabier pe gabie. — Din tc. **kaşkaval**.

CAȘÉCTIC, -Ă, cașectici, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de cașexie. — Din fr. **cachectique**.

CAȘERÁ, cașerez, vb. I. Tranz. 1. (Tipogr.) A lipi un strat de hârtie, de celuloid etc. pe o coală de hârtie sau de carton pentru a-i da aspect mai frumos. 2. A fixa un strat de spumă poliuretanică între tricotel și căptușeala confecțiilor. — Cf. fr. *cacher*.

CAȘERÁT, -Ă, cașerați, -te, s.n., adj. 1. S.n. (Tipogr.) Lîpirea unui strat de hârtie, a unui celuloid etc. pe un carton pentru a-i da aspect mai frumos. 2. Adj. (Despre confecții) Cu un strat de spumă poliuretanică fixat între tricotel și căptușeala. — V. **cașera**.

CAȘÉTĂ, cașete, s.f. Cutie mică din substanță amilacee, în care se introduc, spre a fi înghițite, medicamente sub formă de pulbere; bulină (1). — Din fr. **cachet**.

CAȘÉU, cașeuri, s.n. (Cin.) Mască folosită în filmarea combinată, pentru a se acoperi partea din cadru care nu trebuie să apară. — V. **cașera**.

CAȘEXÍE s.f. Stare generală proastă a organismului, comună mai multor boli, care se manifestă prin tulburarea funcțiilor organismului, prin slăbire și anemie extremă, prin scăderea temperaturii corpului etc. — Din fr. **cachexie**, lat. **cachexia**.

CAȘMÍR, (2) cașmiruri, s.n. 1. Rasă de capre crescută în Cașmir și în Tibet pentru părul foarte fin și mătăsos. 2. Țesătură moale și fină confecționată din părul de cașmir (1). — Din fr. **cachemire**.

CAT, caturí, s.n. Etaj, nivel. ✧ *Catul de jos* = parterul. — Din tc. **kat**.

CATABOLÍSM s.n. Dezasimilație. — Din fr. **catabolisme**.

CATACLÁSTIC, -Ă, cataclastici, -ce, adj. (Despre minerale, roci etc.) Care este zdrobit sub acțiunea forțelor tectonice; (despre procese geologice) care provoacă o cataclază. — Din fr. **cataclastique**.

CATACLÁZĂ, cataclaze, s.f. Zdrobire totală sau parțială a minereurilor componente din roci sub acțiunea proceselor dinamice din scoarța pământului. — Din fr. **cataclase**, germ. **Kataklase**.

CATACLÍSM, cataclisme, s.n. Schimbare bruscă în caracterul și în condițiile naturii și ale vieții pe pământ, sub influența unor procese atmosferice, tectonice sau vulcanice nimicitoare. ✧ Fig. Răsturnare bruscă, distrugătoare, în viața socială. — Din fr. **cataclysm**, lat. **cataclysmos**.

CATACÓMBĂ, catacombe, s.f. Galerie subterană, naturală sau artificială, care servea primilor creștini drept refugiu, loc de cult și de înmormântare; *p. gener.* orice subterană în formă de coridor lung și îngust. — Din fr. **catcombe**, it. **catacomba**.

CATADICSÍ, catadicsesc, vb. IV. Tranz. (Fam.) A găsi de cuviință, a socoti de demnitatea sa (să facă ceva); a binevoi. — Din ngr. **katadéhome**.

CATADIÓPTRU, catadioptri, s.m. Ochi-de-pisică (pentru semnalizare la vehicule). [Pr.: -di-op-] — Din fr. **catadioptr**.

CATAFÁL.C, catafalcuri, s.n. Postament înalt pe care se așază sicriul unui mort sau, la comemorări, efigia unei persoane defuncte. — Din fr. **catafalque**, germ. **Katafalk**.

CATAFAZÍE, catafazii, s.f. (Med.) Tulburare a vorbirii, constând în repetarea mecanică a aceluiași fraze sau cuvinte. — Din fr. **cataphasie**.

CATAFORÉZĂ s.f. Deplasare spre catod a particulelor dintr-o soluție coloidală sub acțiunea câmpului electric. — Din fr. **cataphorèse**.

CATAGRAFÍA, catagrafiez, vb. I. Tranz. (Înv.) A înregistra; a inventaria. [Pr.: -fi-a] — Din ngr. **katagrafo**.

CATAGRAFÍE, catagrafii, s.f. (Înv.) 1. Inventar. 2. Recensământ. — Din ngr. **katagrafi**.

CATAHRÉZĂ, catahreze, s.f. Figură de stil care constă în transferarea înțelesului unui cuvânt asupra altui cuvânt cu înțeles apropiat. — Din fr. **catachèse**, lat. **catachresis**.

CATAHRÍS, catahrisuri, s.n. (Înv.) Abuz (1). — Din ngr. **katáhrisis**.

CATAÍF, cataifuri, s.n. Prăjitură preparată din două straturi de tăieți foarte fini, prăjiți și însropați, între care se pune un strat gros de frișcă. — Din tc. **katayif** (lit. **kadayif**), ngr. **kataifi**.

CATALÁN, -Ă, catalani, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Catalonia (Spania). 2. Adj. Care aparține Cataloniei sau catalanilor (1), privitor la Catalonia ori la catalani. ✧ (Substantivat, f.) Limbă romanică vorbită de catalani (1). — Din fr. **catalan.**

CATALÁZĂ s.f. (Chim.) Enzimă care catalizează descompunerea peroxidului de hidrogen în apă și oxigen. — Din fr. **catalase**.

CATALÉCTIC, catalectice, adj. (În metrica greco-latină; în sintagma) *Vers catalectic* = vers care se termină printr-un picior incomplet. — Din fr. **catalectique**.

CATALEPSÍE s.f. Stare patologică care apare în unele boli psihice și care se caracterizează printr-o rigiditate bruscă a mușchilor și printr-o tulburare a funcțiilor cerebrale. — Din fr. **cataplexie**, lat. **cataplexis**.

CATALÉPTIC, -Ă, cataleptici, -ce, adj. Privitor la catalepsie, de catalepsie; atins de catalepsie. — Din fr. cataleptique, lat. catalepticus.

CATALÍGE s.f. pl. Prăjini prevăzute cu suporturi pentru picioare, cu care se umblă la înălțime (în lucrurile norioase); picioroange. — Cf. bg. *katapjaga*.

CATALÍTC, -Ă, catalitici, -ce, adj. Care se produce prin cataliză, de cataliză. — Din fr. catalytique.

CATALIZÁ, catalizez, vb. I. Tranz. A produce o cataliză. — Din fr. **catalyser**.

CATALIZÁRE, catalizări, s.f. Acțiunea de a cataliza și rezultatul ei. — V. **cataliza**.

CATALIZATÓR, catalizatori, s.m. Substanță care grăbește sau încetinește o reacție chimică, fără ca ea însăși să fie modificată. — **Cataliza** + suf. *-tor* (după fr. *catalyseur*).

CATALÍZĂ, catalize, s.f. Acțiune prin care se grăbește sau se încetinește o reacție chimică, sub influența unor catalizatori. — Din fr. **catalyse**.

CATALÓG, cataloage, s.n. Listă, caiet, registru, sistem de fișe etc. care conține o înșirare metodică, după anumite criterii și cu anumite scopuri, de nume de ființe sau de obiecte, titluri de cărți etc. — Din fr. **catalogue**, lat. **catalogus**.

CATALOGÁ, cataloghez, vb. I. Tranz. A înregistra într-un catalog; *p. ext.* a înșira. ✧ (Depr.) A socoti, a considera pe cineva drept... — Din fr. **cataloguer**.

CATALOGÁRE, catalogări, s.f. Acțiunea de a cataloga și rezultatul ei. — V. **cataloga**.

CATALOGRAFÍE s.f. Tehnică a alcătuirii cataloagelor de bibliotecă sau de muzeu; ramură a biblioteconomiei care studiază principiile și metodele întocmirii cataloagelor de bibliotecă. — Din fr. **catalographie**.

CATALPÁ, catalpe, s.f. Arbore decorativ, originar din America de Nord, înalt până la 15 m, cu frunze mari, ovale și cu flori albe (*Catalpa bignonioides*). — Din fr. **catalpa**.

CATAMARÁN, catamarane, s.n. Ambarcațiune cu pânze alcătuită din două corpuri de plutire; pirogă cu două flotoare laterale. — Din fr. **catamaran**.

CATAMENÍÁL, -Ă, catameniali, -e, adj. (Med.) Care se produce în timpul sau imediat înaintea menstruației. [Pr.: -ni-al] — Din fr. **catamenial**.

CATAMNÉZĂ s.f. Urmărire a evoluției unei afecțiuni la un bolnav pe baza informațiilor date de acesta după ieșirea din spital. — Din fr. **catamnèse**.

CATAMORFÍSM, catamorfisme, s.n. (Geol.) Totalitatea proceselor care se produc în partea superioară a scoarței terestre. — Din engl. **catamorphisme**.

CATAPETEÁSMÁ, catapetesme, s.f. 1. Draperie brodată, în vechile temple ebraice, care separa „sfânta” (naosul) de „sfânta sfințelor” (sanctuarul). 2. Perete despărțitor (împodobit cu icoane) între altar și naos, în bisericile ortodoxe; iconostas. 3. Perdea brodată care închide ușile împărătești ale iconostasului. — Din ngr. **katapétasma**.

CATAPLÁSMÁ, cataplasme, s.f. Pastă medicinală, cu acțiune emolientă și revulsivă, care se aplică, drept remediu, pe partea bolnavă a corpului; *p. ext.* bucată de pânză, bandaj etc. pe care se întinde această pastă, pentru a fi aplicată pe corp. — Din fr. **cataplasme**, lat. **cataplasma**.

CATAPLEXIE s.f. (Med.) Încetare bruscă și de scurtă durată a oricărei mișcări (fără pierdere a conștiinței). — Din fr. **cataplexie**.

CATAPULTĂ, *catapultez*, vb. I. Tranz. A lansa ceva cu o catapultă; a lansa un avion prin catapultă. — Din fr. **catapulteur**.

CATAPULTĂ, *catapulte*, s.f. I. Mașină de război, folosită mai ales la atacul cetăților, care servea, în Antichitate și la începutul Evului Mediu, la aruncarea pietrelor sau a butoaielor cu substanțe inflamabile asupra inamicului. 2. Dispozitiv pentru lansarea unei aeronave care, la decolare, trebuie să atingă o viteză mare pe un spațiu redus. 3. Dispozitiv pentru aruncarea din avion a pilotului împreună cu scaunul sau cu cabina, în vederea parașutării lui în caz de pericol. — Din fr. **catapulte**, lat. **catapulta**.

CATĂRI, *cataruri*, s.n. Inflamație acută sau cronică a mucoasei unui organ, adesea însoțită de secreție abundentă. — Din fr. **catarrhe**, lat. **catarrhus**.

CATĂRI, *-Ă, catari*, -e, s.f. (Adept) al unei secte maniheiste din Europa Apuseană în sec. XI–XIV, care respingea ierarhia catolică, Sfintele Taine, existența purgatoriului și considera proprietatea privată ca un păcat. — Din fr. **catchare**. Cf. gr. **katharos**.

CATARACTĂ, *cataracte*, s.f. I. Cădere naturală de apă produsă pe o succesiune de terenuri abrupte mici; ansamblu de cascade mai mici; cascadă. II. Boală de ochi, care constă în opacifierea cristalinului și care poate duce la orbire totală sau parțială. — Din fr. **cataracte**, lat. **cataracta**.

CATĂRAL, *-Ă, catarali*, -e, adj. Care este în legătură cu catarul, care se referă la catar, de catar. — Din fr. **catarrhal**.

CATĂRAMĂ, *catarame*, s.f. Piesă din metal, os, material plastic etc., cu care se încheie o cingătoare, o curea etc. sau care este folosită ca obiect decorativ la confecții. ♦ Loc. adj. și adv. (Fam.) *La cataramă* = zdravăn, strașnic. ♦ Expr. *Prietenii la cataramă* = prieteni foarte buni. — Et. nec.

CATĂRG, *catarge*, s.n. I. Stâlp de lemn sau tub metallic care se montează vertical pe o navă pentru a susține pânzele sau antenele de telegrafice fără fir; arbore. 2. Construcție de metal care înlocuiește turnul de extracție în industria petrolieră. — Din ngr. **katárti**.

CATĂRIN, *catarini*, s.m. (Zool.) Catarinian. — Din engl. **catarrhine**.

CATARINIÂN, *catarinieni*, s.m. (La pl.) Grup de maimuțe superioare, cu nările apropiate și coada de obicei scurtă; (și la sg.) maimuță din acest grup. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. **catarhinien**.

CATĂROI s.n. (Înv. și reg.) 1. Apoplexie, damba. 2. Guturai, gripă; gută. — Din ngr. **katároi**.

CATASTIF, *catastife*, s.n. (Înv. și fam.) Registru, condică. ♦ Expr. *A avea (pe cineva sau ceva însemnat sau scris) la catastif* sau *a trece (pe cineva sau ceva) la catastif* = a avea sau a ține evidența faptelor cuiva (spre a se răzbuna pe el). [Var.: **catastif** s.n.] — Din ngr. **katástifon**.

CATASTIF s.n. v. **catastif**.

CATASTROFĂL, *-Ă, catastrofali*, -e, adj. Care produce o catastrofă, care are proporții de catastrofă; dezastruos, catastrofic. — **Catastrofă** + suf. *-al*.

CATASTRÓFĂ, *catastrofe*, s.f. Eveniment tragic de mari proporții, cu urmări dezastruoase; dezastru, nenorocire, calamitate; tragedie. — Din fr. **catastrophe**, lat. **catastropha**.

CATASTRÓFIC, *-Ă, catastrofici*, -ce, adj. Catastrofal. — Din fr. **catastrophique**.

CATASTRÓFISM s.n. Teorie potrivit căreia toate schimbările din istoria pământului se datorează unor catastrofe periodice, urmate de noi acte de creație. — Din fr. **catastrophisme**.

CATATERMOMÉTRU, *catatermometre*, s.n. Instrument medical utilizat pentru măsurarea căldurii pierdute de corpul omenesc datorită curenților de aer și transpirației. — Din fr. **catathermometre**.

CATAVÁSIE, *catavasii*, s.f. (Primul) imn dintr-o cântare a unui canon despre coborârea lui Hristos în iad. — Din ngr. **katavasía**.

CATAVASIÉR, *catavasiere*, s.n. Carte de ritual bisericesc ortodox, care cuprinde catavasii sau, p. ext., rugăciunile și cântările vecerniei, utreniei, liturghiei etc. [Pr.: *-si-er*] — **Catavasie** + suf. *-ar*.

CATAZÓNĂ, *catazone*, s.f. Ansamblul șisturilor cristaline formate în condițiile celui mai intens metamorfism regional. — Din fr. **catazone**.

CATĂR, *catări*, s.m. Animal domestic, hibrid rezultat din împerecherea măgarului cu iapa sau a armăsarului cu măgărița (*Equus mullus*). ♦ Fig. Om încăpățânat. — Din tc. **katır**.

CATĂRCĂ, *catârce*, s.f. Femela cătărului. — **Catâr** + suf. *-că*.

CATCH s.n. Gen de lupte libere în care sunt permise aproape orice mijloace pentru înfrângerea adversarului. [Pr.: *chei*. — Var.: *catch-can* (pr.: *chechi-chén*) s.n.] — Cuv. engl.

CATEDRĂLĂ, *catedrale*, s.f. Biserică (mare) în care serviciul religios este oficiat, de obicei, de un (arhi)episcop. — Din fr. [église] **cathédrale**, lat. **cathedralis**.

CATEDRĂ, *catadre*, s.f. I. Pupitur sau masă specială, așezată de obicei pe o estradă, de la care vorbesc profesorii, oratorii etc. ♦ Expr. *A vorbi (ca) de la catedră* = a vorbi savant, livresc, afectat. 2. Post în învățământ; funcție de profesor. ♦ Unitate de bază dintr-o instituție de învățământ superior, în cadrul căreia se desfășoară activitatea didactică, metodică și de cercetare științifică în domeniul unei sau mai multor discipline. — Din lat. **cathedra**.

CATEGOREMÁTIC, *-Ă, categorematici*, -ce, adj. (Log.; despre termeni) Care are o semnificație prin el însuși. — Din fr. **catégorématique**.

CATEGOREMĂ, *categoreme*, s.f. (Log.) Noțiune universală, în sistemul lui Aristotel, care servește la stabilirea unor relații între lucruri. — Din fr. **catégorie**.

CATEGORIÁL, *-Ă, categoriali*, -e, adj. (Adesea adverbial) Referitor la categorii, care aparține unei categorii. [Pr.: *-ri-al*] — **Categorie** + suf. *-al*.

CATEGÓRIC, *-Ă, categorici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) Fără condiții sau alternative; precis, hotărât; necondiționat. ♦ Clar, limpede. ♦ *Judecată categorică* = judecată care afirmă sau neagă o relație sigură, necondiționată, între un obiect și o însușire a sa. — Din fr. **catégorique**, lat. **catégoricus**.

CATEGORÍE, *categori*, s.f. I. Noțiune fundamentală și de maximă generalitate care exprimă proprietățile și relațiile esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor realității. 2. Grup de ființe, de obiecte sau de fenomene de același fel sau asemănătoare între ele. 3. (Biol.; în sintagma) *Categorie sistematică* (sau *taxonomică*) = fiecare dintre marile grupe de plante sau de animale asemănătoare și înrudite (clase, ordine, familii etc.). 4. (Sport) Fiecare dintre grupele în care sunt împărțiți sportivii sau echipele după criteriul de greutate, vârstă, sex, clasificare sportivă sau grad de pregătire. ♦ *Categorie de greutate* = categorie de concurs sportiv stabilită în raport cu greutatea corporală a concurentului. — Din fr. **catégorie**, lat. **categoria**.

CATEGORISÍ, *categorisesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) I. A așeza ceva după categorii (3). 2. Fig. A califica, a caracteriza pe cineva; p. ext. a vorbi de rău pe cineva. [Var.: (Înv.) **catigorisí** vb. IV] — Din ngr. **katigórisa** (aor. lui *katigóri*).

CATEGORISÍRE, *categorisirii*, s.f. Acțiunea de a categorisi. — V. **categorisi**.

CATEHÉZĂ, *catezeze*, s.f. Lecție de catehism (1) sau, p. ext., de religie creștină. — Din ngr. **katihisis**, fr. **catéchèse**.

CATEHÍSM, *catehisme*, s.n. I. Expunere a principiilor religiei creștine, sub formă de întrebări și răspunsuri; catihis; carte care cuprinde această expunere. 2. Fig. Lucrare în care se expune riguros esența unei doctrine, a unei concepții. — Din ngr. **katéhismos**.

CATEHIZĂRE, *catehizez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A învăța pe cineva catehismul (1) sau, p. ext., dogmele religiei creștine; a catihisi. — Din ngr. **katihisa** (aor. lui *katihó*), fr. **catéchiser**.

CATEHIZĂRE s.f. (Înv.) Acțiunea de a catehiza. — V. **catehiza**.

CATEHÚMEN, *-Ă, catehumeni*, -e, s.m. și f. Persoană adultă pregătită pentru primirea botezului (în creștinismul primitiv). — Din fr. **catéchemène**.

CATENĂRĂ, *catenare*, adj. (În sintagma) *Suspensie catenară* = sistem de susținere a firului aerian de contact pentru tracțiunea electrică, prin care acesta este suspendat de un cablu purtător prin intermediul unor fire verticale sau înclinate. — Din fr. **catenaire**.

CATENĂ, *catene*, s.f. I. Șir de încrețituri ale scoarței pământului, formate sub influența unei presiuni laterale. 2. Lanț de atomi legați între ei prin valențe simple sau multiple. 3. (Înv.) Lanț (la ceas, la ochelari etc.). — Din lat. **catena**.

CATERÍNCĂ, *caterinci*, s.f. Flașnetă. — Din ucr. **katerynka**.

CÁTERING s.n. Distribuire a producției industriale sau centralizate a semipreparatorilor și a preparatelor culinare care, între perioada de producție și desfacere la consumator, sunt conservate prin frig. [Pr.: *kéitáring*] — Din engl. **catering**.

CATERISÍ, *caterisesc*, vb. IV. Tranz. A răspopi. — Din ngr. **kathíresa** (aor. lui *kathéro* „degradez”).

CATERPÍLAR, *caterpilare*, s.n. Tip de tractor puternic pe șenile, destinat, în special, pentru lucrările rutiere. — Din engl. **caterpillar** (tractor).

CATÉTĂ, *catete*, s.f. Fiecare dintre cele două laturi care alcătuiesc unghiul drept al unui triunghi dreptunghic. — Din fr. **catète**, lat. **catetus**.

CATETER, *catetere*, s.n. (Med.) Sondă cu care se execută cateterismul. — Din fr. **catéther**.

CATETERÍSM s.n. (Med.) Introducere a unui cateter într-un canal normal sau într-o cavitate a organismului în scopul stabilirii diagnosticului. — Din fr. **catétérisme**.

CATETERIZĂ, *cateterizez*, vb. I. Tranz. (Med.) A explora cu ajutorul cateterului. — Din fr. **catétériser**.

CATETOMÉTRU, *catetometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea cu precizie a diferențelor de înălțime. — Din fr. **catétoimètre**.

CÁTGUT, *catguturi*, s.n. Fir resorbabil preparat din intestinul unor animale (pisică, oaie) și întrebuințat în chirurgie, la cusături, drenaj etc. — Din fr. **catgut**.

CÁTHARSIS s.n. I. Purificare a spiritului cu ajutorul artei prin participare intensă la fenomenul artistic. 2. (În psihanaliză) Efect terapeutic obținut prin descărcarea unei trăiri refulate. [Scris și: *catarsis*. — Pr.: *-tar-*] — Din fr. **catarsis**.

CÁTHARTIC, *-Ă, cathartici*, -ce, adj. Purificator. [Scris și: *catartici*. — Pr.: *-tar-*] — Din fr. **cathartique**.

CATIFEÁ, (2) *catifele*, s.f. I. Țesătură de mătase, de lână, de bumbac etc. care prezintă pe față fire dese cu lungimea mai mică de un milimetru, perpendiculare pe suprafața țesăturii. 2. Sortiment de catifea (1). — Din tc. **kadife**, ngr. **katifés**.

CATIFELĂT, *-Ă, catifelati*, -te, adj. Care are aspectul și finețea plăcută la pipăit a catifelei. ♦ Fig. (Despre sunete sau voce) Care este plăcut, cald, mângâietor. — De la **catifea**.

CATIFELÍN, *-Ă, catifelini*, -e, adj. (Rar) Cu aspect de catifea. — Din **catifelat**.

CATIFELIU, -IE, *catifeliu*, adj. (Rar) (Ca) de catifea. — **Catifea** + suf. *-iu*.
CATIGORIE, catigorii, s.f. (Inv.) Clevetire, calomnie, defăimare. — Din ngr. **katigoria**.

CATIGORISÍ vb. IV v. **catigorisi**.

CATIHÉT, catiheți, s.m. Persoană care preda copiilor catehismul, dogmele religiei; profesor de religie. — Din ngr. **katihítis**.

CATIHÉTIC, -Ă, catihetici, -ce, adj. Care ținea de catiheți, de învățământul religios. — Din ngr. **katihítikós**.

CATIHÍS s.n. (Inv.) Catehism (1). — Din ngr. **katihisis**.

CATIHÍSÍ, catihises, vb. IV. Tranz. (Inv.) A catehiza. — Din ngr. **katihisa** (aor. lui *katihó*).

CATILINĂRĂ, catilinare, s.f. 1. (La pl.) Titlul celor patru discursuri ale lui Cicero împotriva lui Catilina. 2. Fig. Apostrofă vehementă la adresa cuiva. — Din fr. **catilinaire**.

CATIÓN, cationi, s.m. Ion încărcat cu sarcină electrică pozitivă, care este atras de catod. [Pr.: *-ti-on*] — Din fr. **cation**.

CATIÓNIC, -Ă, cationici, -ce, adj. (Chim.) De cation. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **cationique**.

CATOBLEPAS, catoblepași s.m. 1. Animal fabulos despre a cărui privire se credea că omoară pe cei asupra cărora era ațintită. 2. Specie de pește veninos. — Din fr. **catoblepas**.

CATÓD, catodi, s.m. 1. Electrode prin care iese curentul electric continuu de conducție dintr-o baie de electroliză, la polul negativ al sursei. 2. Electrode al unui tub electronic care emite electroni. — Din fr. **cathode**.

CATÓDIC, -Ă, catodici, -ce, adj. Care pornește de la catod; privitor la catod. ♦ *Lampă catodică* = lampă emițătoare de electroni. *Raze catodice* = radiație de electroni emiși de catodul unui tub de descărcare electrică, într-un gaz care se află la presiune foarte joasă. *Radiație catodică* = flux de electroni emiși de catodul unui tub de descărcare electrică vidat. — Din fr. **catodique**.

CATODOLUMINESCENȚĂ s.f. Luminescență prezentată de unele substanțe în urma bombardării cu electroni. [Var.: **catodoluminescénță**] — **Catod** + **luminescență**.

CATODOLUMINISCENȚĂ s.f. v. **catodoluminescență**.

CATOGENEZĂ, catogeneze, s.f. (Geol.) Proces de formare a rocilor sedimentare, ale căror particule s-au deplasat, în faza de depunere, sub acțiunea gravitației. — Din fr. **catogénese**.

CATÓLIC, -Ă, catolici, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține catolicismului, privitor la catolicism; papistășec. 2. S.m. și f. Adept al catolicismului; papistaș. ♦ Expr. *A fi mai catolic decât papa* = a fi exagerat (în ceea ce spune, crede sau face). — Din lat. **catholicus**, fr. **catholique**.

CATOLICISM s.n. Ansamblul credințelor, dogmelor, învățăturilor, instituțiilor, practicilor și tradițiilor proprii Bisericii Romei și a celor în comuniune cu aceasta. — Din fr. **catholicisme**.

CATOLICIZĂ, catolicizez, vb. I. Tranz. și refl. A face să treacă sau a trece la catolicism; a (se) papistași. — **Catolic** + suf. *-iza*.

CATOLICIZĂRE, catolicizări, s.f. Acțiunea de a (se) catoliciza. — V. **catoliciza**.

CATOLICIZĂT, -Ă, catolicizați, -te, adj. Care a trecut sau a fost făcut să treacă la catolicism. — V. **catoliciza**.

CATOMÉTRU, catometre, s.n. Aparat folosit pentru controlul mărimilor caracteristice ale tuburilor electronice. — Din fr. **catomètre**.

CATÓNIC, -Ă, cationici, -ce, adj. (Rar) Aspru, sever. — Din n. pr. **Cato**.

CATRAFŪSE s.f. pl. (Fam.) Obiecte casnice mărunte (și în dezordine); calabalac, boarfă. ♦ Expr. *A-și lua (sau a-și strânge) catrafusele* = a-și strânge lucrurile pregătindu-se de plecare; a pleca repede (și pe furis) dintr-un loc; *p. ext.* a o șterge, a-și lua tâlpășița. — Et. nec.

CATRALIÓN, catralioane, s.n. (Fam.) Un milion de trilioane. — Din fr. **quadrillion**.

CATRÁN, (2) catranuri, s.n. 1. Lichid vâscos de culoare închisă, obținut prin distilarea petrolului, a cărbunilor sau a lemnului; gudron. ♦ Expr. *A se face catran (de mânie sau de supărare)* = a se supăra foarte tare. 2. Sort de catran (1). 3. Fig. Supărare mare; venin. *Are catran la inimă*. 4. (Pop.; în expr.) *Catran de...* = foarte, extrem de... *Catran de scump*. — Din tc. **katran**.

CATRÉN, catrene, s.n. Strofă (sau poezie) formată din patru versuri. — Din fr. **quatrain**.

CATRINȚĂ, catrințe, s.f. Obiect de îmbrăcăminte din portul național al femeilor române, care servește ca fustă sau ca șorț și care constă dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă adesea împodobită cu alesiuri, cu paiete etc. — Din magh. **katrinca**.

CĂȚA interj. Cuvânt care imită strigătul coțofanei. — Onomatopee.

CAȚAVEICĂ, cațaveici, s.f. Haină țărănească scurtă (îmblănită), cu mâneci largi, purtată de femei; scurtică. — Din ukr. **kacavejka**.

CĂȚĂ¹, cațe, s.f. (Reg.) Băț lung cu cârlig la vârf, cu care ciobanii prind oile. — Cf. *a c a ț a*.

CĂȚĂ², cațe, s.f. (Fam.) Persoană rea și cicălitoare. — Cf. *a c a ț a*.

CĂUĂ s.f. (Reg.) Ființă imaginară, înspăimântătoare, cu care sunt speriați copiii. [Pr.: *-ca-uă*] — Cf. ukr. *k a v a*.

CAUC¹, cauce, s.n. 1. Potcap purtat de călugări. 2. Acoperământ de cap, înalt și rotund, făcut din păslă, pe care îl purtau în trecut boierii și, uneori, femeile. — Din tc. **kavuk**.

CAUC², cauce, s.n. (Inv. și reg.) Căuș. — Lat. **caucus**.

CAUCAZIAN, -Ă, caucazieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Denumire generică a popoarelor care locuiesc în Caucaz, făcând parte din trei mari familii de limbi: caucaziană propriu-zisă, indo-europeană și altaică; (și la sg.) persoană care face parte din populația unuia dintre aceste popoare. 2. Adj. Care aparține Caucazului sau caucazienilor (1), privitor la Caucaz sau la caucazieni. ♦ *Limbi caucaziene* = familie de limbi vorbite în Caucaz, din care fac parte georgiana, cecena etc. [Pr.: *ca-u-ca-zi-an*] — **Caucaz** (n. pr.) + suf. *-ian*. Cf. fr. *caucazien*.

CAUCIÚC, (2) cauciucuri, s.n. 1. Produs industrial, elastic și rezistent, fabricat din latexul unor arbori tropicali sau obținut pe cale sintetică, utilizat la confecționarea anvelopelor, a benzilor elastice, a tuburilor etc. 2. Anvelopă (pneumatică) care îmbracă roțile automobilelor, bicicletelor etc. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **caoutchouc**, rus. **kauciuk**.

CAUCIUCĂ, cauciucchez, vb. I. Tranz. A acoperi cu un strat de cauciuc sau a impregna cu cauciuc un obiect (mai ales o țesătură textilă). [Pr.: *ca-u-*] — Din **cauciuc**.

CAUCIUCĂRE, cauciucări, s.f. Acțiunea de a cauciuca și rezultatul ei. [Pr.: *ca-u-*] — V. **cauciuca**.

CAUCIUCĂT, -Ă, cauciucați, -te, adj. Acoperit sau impregnat cu cauciuc. [Pr.: *ca-u-*] — V. **cauciuca**.

CAUDĂL, -Ă, caudali, -e, adj. Din regiunea coziei, de la coadă. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **caudal**, it. **caudale**.

CAUDĂT, caudate, s.n. (La pl.) Ordin de amfibieni cu coadă (*Urodela, Caudata*); (și la sg.) animal din acest ordin; urodel. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **caudate**.

CAUDIFÉR, -Ă, caudiferi, -e, adj. (Rar) Care are coadă, care poartă coadă. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **caudifère**.

CAUDILLÍSM s.n. Conducere tiranică exercitată de un dictator, în țările de limbă spaniolă. — **Caudillo** + suf. *-ism*.

CAUDÍLLO, caudillo, s.m. Nume dat dictatorilor din țările de limbă spaniolă; persoană căreia i se dă acest nume. [Pr.: *ca-u-dí-llo*] — Cuv. sp.

CAUDÍNE adj. (În expr.) *A trece pe sub furcile caudine* = a impune învinsului condiții umilitoare; *fig.* a supune unei critici severe. [Pr.: *ca-u-*] — După fr. [fourches] **Caudines**, lat. [fauce] **Caudinae**.

CAULESCÉNT, -Ă, caulescenți, -te, adj. (Despre plante) Care are tulpină aeriană. [Pr.: *cau-*] — Din fr. **caulescent**.

CAULIFLORÍE, cauliflorii, s.f. (Bot.) Apariție a florilor direct pe tulpină, proprie unor arbori tropicali. [Pr.: *cau-*] — Din fr. **cauliflorie**.

CÁUPER, caupere, s.n. Instalație pentru preîncălzirea aerului din furnale prin arderea gazelor combustibile rezultate ca produs secundar la elaborarea fontei. [Pr.: *cau-*] — Din engl. **cauper**.

CAÚSTIC, -Ă, caustici, -ce, adj., s.f. 1. Adj. (Despre substanțe chimice) Care arde, distruge țesutul animal și vegetal. ♦ *Sodă caustică* = hidrat de sodiu cristalizat, cu multe întrebunțări în industrie. 2. Adj. Fig. Muscător, satiric. 3. S.f. (Fiz.) Pată luminoasă de forma unei suprafețe care înfășoară razele reflectate sau refractate într-un sistem optic, reprezentând imaginea deformată a unei surse de lumină. — Din it. **caustico**, lat. **causticus**.

CAUSTICITĂTE s.f. 1. Proprietate a unor substanțe de a fi caustice (1). 2. Fig. Tendința sau faptul de a fi caustic. [Pr.: *ca-us-*] — Din fr. **causticité**.

CAUSTICIZĂ, causticizez, vb. I. Tranz. (Chim.) A caustifica. [Pr.: *ca-us-*] — **Caustic** + suf. *-iza*.

CAUSTICIZĂRE, causticizări, s.f. Acțiunea de a causticiza; caustificare. [Pr.: *ca-us-*] — V. **causticiza**.

CAUSTICIZĂT, -Ă, causticizați, -te, adj. Caustificat. [Pr.: *ca-us-*] — V. **causticiza**.

CAUSTIFICĂ, caustific, vb. I. Tranz. A transforma carbonații alcalini în alcalii caustice; a causticiza. [Pr.: *ca-us-*] — Cf. fr. **caustification**.

CAUSTIFICĂRE, caustificări, s.f. Acțiunea de a caustifica; caustificare. [Pr.: *ca-us-*] — V. **caustifica**.

CAUSTIFICĂT, -Ă, caustificați, -te, adj. (Despre carbonați alcalini) Care a fost transformat în alcalii caustice; causticizat. [Pr.: *ca-us-*] — V. **caustifica**.

CAUSTOBIOLÍT, caustobiolite, s.n. Rocă sedimentară organogenă, solidă, lichidă sau gazoasă, utilizată drept combustibil, în industria chimică etc. [Pr.: *ca-us-to-bi-o-*] — Din germ. **Kaustobiolithe**.

CAUTÉR, cautere, s.n. Instrument chirurgical de metal, în formă de bastonaș, cu care se cauterizează. ♦ Agent chimic folosit pentru cauterizare. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **cautère**, lat. **cauterium**.

CAUTERIZĂ, cauterez, vb. I. Tranz. A arde cu cauterul sau cu o substanță caustică o rană, un țesut bolnav etc., pentru a dezinfecța sau pentru a vindeca. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **cautériser**, lat. **cauterizare**.

CAUTERIZĂRE, cauterizări, s.f. Acțiunea de a cauteriza. [Pr.: *ca-u-*] — V. **cauteriza**.

CAUȚIUNE, *cauțiuni*, s.f. 1. Sumă de bani depusă pentru garantarea executării de către debitor a unei obligații. 2. Sumă depusă pentru a obține eliberarea provizorie a unei persoane arestate și care garantează prezentarea acesteia la ancheta penală, la judecătoria și la executarea pedepsei; p. ext. garanție. [Pr.: *ca-u-ti-u-*] — Din fr. *caution*, lat. *cautio*, -onis.

CAUZĂ, *cauzez*, vb. I. Tranz. A fi cauza unei întâmplări; a pricinui, a produce. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. *causer*, it. *causare*.

CAUZĂL, -Ă, *cauzali*, -e, adj. Privitor la cauză, de cauză. ♦ *Propoziție causală* = propoziție subordonată care exprimă cauza pentru care se săvârșește acțiunea din propoziția regentă și care corespunde complementului circumstanțial de cauză. *Conjunție causală* = conjuncție care introduce o propoziție causală. [Pr.: *ca-u-*] — Din lat. *causalis*, fr. *causal*.

CAUZALGIE, *cauzalgii*, s.f. Senzație dureroasă de arsură, localizată, de obicei, la mâini sau la picioare, însoțită de tulburări circulatorii și datorată lezării nervilor simpatici din regiunile respective. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. *causalgie*.

CAUZALISM s.n. Concepție filosofică bazată pe cauzalitate. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. *causalisme*.

CAUZALIST, -Ă, *cauzaliști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al cauzalismului. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. *causaliste*.

CAUZALITATE s.f. Relație între două evenimente, constând în producerea, determinarea sau implicarea de către unul a celuilalt, primul fiind considerat cauză, al doilea efect. ♦ *Principiul cauzalității* = principiu potrivit căruia, în aceleași condiții, aceleași cauze produc aceleași efecte. 2. *Cauzalitate inelară* = feedback. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. *causalité*.

CAUZĂRE, *cauzări*, s.f. Faptul de a cauza. [Pr.: *ca-u-*] — V. *cauza*.

CAUZATIV, *cauzative*, adj. (În expr.) *Verb cauzativ* = verb factitiv, v. *factitiv*. [Pr.: *ca-u-*] — Din it. *causativo*, lat. *causativus*.

CAUZATĂTOR, -OĂRE, *cauzatori*, -oare, adj. Care cauzează ceva. [Pr.: *ca-u-*] — *Cauza* + suf. -tor.

CAUZĂ, *cauze*, s.f. 1. Fenomen sau complex de fenomene care precedă și, în condiții determinate, provoacă apariția altui fenomen, denumit efect, căruia îi servește ca punct de plecare; motiv. 2. Problemă socială care interesează o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută. *Cauza păcii*. ♦ *Expr. În cunoștință de cauză* = cunoscând bine chestiunile despre care este vorba. *A face cauză comună* (cu cineva) = a-și interesele (cu ale altuia). ♦ *Motiv, rațiune*. 3. (Jur.) Proces, pricină. ♦ *Expr. A avea câștig de cauză* = a i se da cuiva dreptate (într-o dispută etc.); a câștiga, a învinge. *A da (cuiva) câștig de cauză* = (despre un organ de jurisdicție) a se pronunța în favoarea uneia dintre părțile aflate în proces. *(A fi) în cauză* = (a fi) interesat, implicat într-o chestiune. *A pleda cauza cuiva* = a apăra interesele cuiva. [Pr.: *ca-u-*] — Din lat. *causa*, fr. *cause*.

CAV, -Ă, *cavi*, -e, adj. (Despre obiecte) Care are o cavitate. ♦ *Venă cavă* = denumire pentru cele două vene (inferioară și superioară) care transportă sângele la inimă. — Din fr. *cave*.

CAVĂF, *cavăfi*, s.m. (Înv.) Pantofar, cizmar; negustor de încălțăminte de calitate inferioară. — Din tc. *kavaf*.

CAVĂL, *cavale*, s.n. Fluier mare ciobănesc, făcut din lemn de paltin sau de alun. — Din tc. *kaval*.

CAVĂL², *cavaluri*, s.n. Șantuleț prin care trece apa între straturile de legume. — Et. nec.

CAVALCĂDĂ, *cavalcade*, s.f. Plimbare călare făcută în grup; goană, alergare (cu cai). ♦ Grup de persoane care fac împreună o plimbare călare. — Din fr. *cavalcade*.

CAVALÉR, *cavaleri*, s.m. 1. (În Roma antică) Membru al ordinului ecvestru, inferior ordinului senatorial. ♦ (În Evul Mediu, în Apusul și în Centrul Europei) Titlu nobiliar conferit, inițial pentru fapte de armă, de rege sau de un reprezentant al lui. 2. Titlu dat unei persoane dintr-un ordin cavaleresc, laic sau religios. 3. Titlu onorific conferit, în unele țări, posesorului anumitor decorații importante. 4. Persoană având titlul de cavalier (1 — 3). 5. Călăreț. 6. (Adesea adjectival) Om plin de abnegație, generos și nobil; om amabil, binevoitor, îndatoritor. 7. (Pop.) Tânăr necăsătorit, holtei, burlac. ♦ *Cavaler de onoare* = tânăr necăsătorit care însoțește pe miri la cununie. — Din fr. *kavaler*, it. *cavaliere*, fr. *cavalier*.

CAVALERESC, -EĂSCĂ, *cavaleresci*, adj. De cavalier; p. ext. franc, leal; sincer, deschis. — *Cavalier* + suf. -esc. Cf. it. *cavalleresco*, fr. *chevaleresque*.

CAVALERESȚE adv. În felul cavalerilor; sincer, deschis. — *Cavalier* + suf. -ește.

CAVALÉRIE¹, *cavalerii*, s.f. Parte a armatei care folosește calul ca mijloc de luptă și de transport al luptătorilor; grup de soldați care fac parte dintr-o astfel de unitate; cavalerie; călărimă. — Din rus. *kavaleriia*, germ. *Kavallerie*.

CAVALÉRIE², *cavalerii*, s.f. (Înv.) 1. Instituția (sau ordinul) cavalerilor. 2. Decorație, ordin în gradul de cavalier. — Din it. *cavalleria*.

CAVALERÍSM s.f. (Înv.) Cavalerie¹. — *Cavalier* + suf. -ism.

CAVALERÍSM s.n. Purtare, atitudine de cavalier (6); vitejie, lealitate, onestitate; amabilitate, bunăvoință. — *Cavalier* + suf. -ism.

CAVALERÍST, *cavaleriști*, s.m. Militar care face parte din cavalerie¹. — Din rus. *kavalerist*.

CAVALÉR, *cavalete*, s.n. 1. Postament pe care se așază ambarcațiunile la bordul unei nave sau pe uscat. 2. Suport de lemn care se fixează provizoriu pe cofrajul unui planșeu de beton și pe care se sprijină dreptarul cu care se face nivelarea planșeului după turnarea betonului. — Din it. *cavalletto*.

CAVALIÉR, *cavaliere*, s.n. 1. Terasă înaltă, construită într-o fortificație, pentru amplasarea tunurilor. 2. Cordon de pământ sau de alte materiale de-a lungul unui drum, format prin curățarea șanțurilor. [Pr.: -li-er] — Din fr. *cavalier*.

CAVALÍN, -Ă, *cavalini*, -e, adj. (RAR) De cal, al calului; cabalin. *Rasă cavalină*. — Din it. *cavallino*.

CAVÁS, *cavasi*, s.m. (Înv.) Agent de poliție; jandarm. — Din tc. *kavas*.

CAVATINĂ, *cavatine*, s.f. Piesă vocală lirică de mici proporții dintr-o operă; arie lirică de mici proporții. — Din it. *cavatina*.

CAVÉRNĂ, *caverne*, s.f. 1. Peșteră, grotă. 2. Cavitate patologică cauzată de o boală într-un țesut organic (mai ales la plămâni). — Din fr. *caverne*, lat. *caverna*.

CAVERNÍCOL, -Ă, *cavernicoli*, -e, adj. Specific peșterii, care ține de peșteră, care trăiește sau care crește în peșteră. — Din fr. *cavernicole*.

CAVERNÓGRĂMĂ, *cavernogramme*, s.f. Diagramă reprezentând variația diametrului unei găuri de sondă de-a lungul acesteia. — Din fr. *cavernogramme*.

CAVERNOMETRÍE s.f. Operație de măsurare și de înregistrare a diametrului unei găuri de sondă, de-a lungul acesteia. — Din fr. *cavernométrie*.

CAVERNÓS, -OĂSĂ, *cavernoși*, -oase, adj. 1. Care se referă la caverne (2). 2. Care are caverne (2). 3. Fig. (Despre voce, sunete) Care are timbrul gros, înfundat; înăbușit. — Din fr. *cavernoux*, lat. *cavernosus*.

CAVIÁR s.n. Icre negre preparate prin sărare. [Pr.: -vi-ar] — Din fr. *caviar*.

CAVICÓRN, *cavicorne*, s.n. Familie de erbivore rumegetoare care au cornele cavitare; (și la sg.) animal care face parte din această familie. — Din fr. *cavicorne*.

CAVÍLĂ, *cavile*, s.f. 1. Piesă din lemn de esență tare sau din oțel, în formă de ac, folosită la mătisarea parămelor. 2. Mâner așezat la extremitatea spițelor timonei. — Din it. *caviglia*.

CAVITÁR, -Ă, *cavitari*, -e, adj. 1. (Med.) Care este caracterizat prin prezența unei caverne, în general cu localizare la plămâni. 2. (Despre corpuri) Gol în interior. (2). — Din fr. *cavitaire*.

CAVITÁTE, *cavități*, s.f. Adâncitură, gaură într-un corp solid. ♦ *Cavitate rezonantă* = circuit oscilant pentru frecvențe foarte înalte, constituit dintr-o incintă cu pereți metalici în care se pot întreține oscilații electromagnetice sub formă de unde staționare. ♦ Spațiu în interiorul organismului sau al unui organ din corpul omului sau al animalelor, în care se află anumite organe. *Cavitate toracică*. — Din fr. *cavité*, lat. *cavitas*, -atis.

CAVITÁȚIE, *cavității*, s.f. Fenomen de producere, într-un curent de lichid, a unui vid parțial unde se formează bule de vapori sau de gaze care, aglomerându-se, determină vibrații și coroziune mecanică, prezentând pericol de distrugere pentru pereții conductei prin care circulă lichidul, pentru paletele turbinelor etc. — Din fr. *cavitation*.

CAVÓU, *cavouri*, s.n. Construcție funerară (într-un cimitir sau în alt loc de înmormântare) cu una sau mai multe cripte. — Din fr. *caveau*.

CAZ, *cazuri*, s.n. 1. Împrejurare, circumstanță, situație. ♦ *Caz de conștiință* = împrejurare în care cineva ezită între sentimentul datoriei și un interes propriu. ♦ *Expr. A admite cazul că...* = a presupune că... *A face caz de ceva* = a acorda prea multă importanță unui lucru. *A face caz de cineva* = a scoate în evidență în mod exagerat meritele cuiva. 2. Întâmplare, eveniment; accident. *Un caz banal*. 3. (Urmat de determinări) Îmbolnăvire, boală. *Două cazuri de scarlatină*. 4. (Gram.) Categorie specifică numelui, prin care se exprimă raporturile logice dintre nume și diverse părți ale propoziției; fiecare dintre formele flexionare prin care se exprimă diferitele funcțiuni sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului. — Din lat. *casus*, fr. *cas*.

CAZĂ, *cazez*, vb. I. Tranz. A instala pe cineva temporar într-o locuință. — Din fr. *casier*.

CAZÁC, *cazaci*, s.m. 1. Membru al unei colectivități (etnice rusești) formate din oameni liberi, mai ales din foști țărani fugiți de pe moșiile stăpânilor feudali ruși și poloni, care, în sec. XV și XVI, s-au așezat în regiunile de margine ale statelor rus și polono-lituanian, unde au format unități militare autonome. 2. (În Rusia, începând din sec. XVIII) Soldat dintr-o unitate de cavalerie recrutată de obicei dintre cazaci (1). — Din rus. *kazak*.

CAZÁCĂ, *cazace*, s.f. Bluză cu mâneci largi, lungă până mai jos de talie, încheiată la gât într-o parte. — Din fr. *casaque*.

CAZACÍNCĂ s.f. (Reg.) Dansul căzăcesc. — De la *cazac*.

CAZACÍOC, *cazaciocuri*, s.n. (Reg.) Dansul căzăcesc. — Din rus. *kazaciok*.

CAZACLÍU, *cazaclii*, s.m. (Înv.) Negustor cazac care făcea negoț cu vinuri, cu blănuri etc. între Ucraina și Moldova. — Din tc. *kazakli*.

CAZÁN, *cazane*, s.n. 1. Vas mare de metal, de formă cilindrică sau tronconică, deschis, care servește, în gospodărie sau în tehnică, la încălzit sau la fiert. 2. Rezervor metallic în care se poate introduce apă pentru a fi încălzită (și transformată în abur). ♦ *Cazan de abur* = instalație constituită dintr-un focar, dintr-un sistem fierbător, supraîncălzitor de abur etc., utilizată pentru producerea aburului necesar în centralele termoelectrice, în industria textilă etc. ♦ Instalație, folosită pentru vaporizarea sub presiune a lichidelor în vederea întrebunării vaporilor ca forță

motrice, la încălzirea caloriferelor etc. ♦ Instalație compusă dintr-un vas prin care trec o serie de tuburi, folosită la distilarea alcoolului. **3.** (Geogr.) Căldare (II). *Cazanele Dunării*. — Din tc. **kazan**.

CAZANGERIE, *cazangerii*, s.f. 1. Atelier de construit sau reparat cazane (1, 2), utilaje din tablă groasă de oțel, recipiente de presiune, cisterne etc. **2.** Meseria cazangiului. — **Cazangiu** + suf. *-arie*.

CAZANGIU, *cazangii*, s.m. 1. Meseriaș care construiește sau repară cazane (1, 2), care muncește într-o cazangerie (1). **2.** Muncitor care supraveghează și alimentează cazanele generatoare de forță motrice. — Din tc. **kazanci**.

CAZĂNIE, *cazaniei*, s.f. Predică prin care se explică un pasaj oarecare din Evanghelie. ♦ Carte religioasă care cuprinde predici sau povestiri în care se comentează texte evanghelice. — Din sl. **kazanije**.

CAZANIÉR, *-Ă, cazanieri*, -e, adj. Sedentar. — Din fr. **casanier**.

CAZĂRE, *cazări*, s.f. Acțiunea de a *caza* și rezultatul ei. — V. **caza**.

CAZARMAMENT s.n. Totalitatea efectelor de pat (saltea, pernă, pătură, cearșaf etc.) pe care le primește un militar sau *p. ext.*, un muncitor pe șantier. — Contaminare între **cazarmă** și **echipament**. Cf. fr. **casernement**.

CAZĂRMĂ, *cazărmi*, s.f. 1. Ansamblu de clădiri, construcții și instalații afectat militarilor. **2.** (În sintagma) *Cazarma echipajului* = compartiment situat sub puntea unei nave de luptă, destinat odihnei echipajului. — Din rus. **kazarma**.

CAZEIFICĂRE s.f. 1. Proces de precipitare a cazeinei din lapte; brânzire. **2.** (Med.) Formă de degenerescență necrotică a țesuturilor, produsă de bacilul tuberculozei. [Pr.: *-ze-i-*] — Cf. fr. **caséification**.

CAZEINĂT s.n. (În sintagma) *Cazeinat de sodiu* = produs obținut din lapte smântânit. [Pr.: *-ze-i-*]. — Din fr. **caséinate**.

CAZEINĂ s.f. Substanță proteică aflată în lapte și care, coagulându-se, formează partea componentă principală a brânzeturilor; cazeinogen. [Pr.: *-ze-i-*] — Din fr. **caséine**.

CAZEINOGEN s.n. Cazeină. [Pr.: *-ze-i-*] — Din fr. **caséinogène**.

CAZEMĂTĂ, *cazemate*, s.f. Lucrare de apărare, construită din lemn și pământ sau din beton armat, în care sunt instalate diferite mijloace de luptă împotriva artileriei și împotriva bombardamentelor aeriene; buncăr (4). ♦ Încăperi blindate pe nave, unde sunt instalate tunurile de calibrul mijlociu. — Din fr. **casemate**.

CAZIC, *cazici*, s.m. Țăruș de lemn (având la capăt un inel de oțel), care se introduce în pământ, pe malul unei ape (pentru legarea ambarcațiunilor). — Et. nec.

CAZIÉR, *caziere*, s.n. 1. Dulap cu mai multe compartimente sau sertare, în care se clasează acte, dosare etc. ♦ (Tipogr.) Dulăpior cu rafturi în care se păstrează literele. **2.** (Jur.; în sintagma) *Cazier judiciar* = fișă de evidență în care organele judiciare consemnează toate condamnățile penale ale unei persoane. ♦ Serviciu care ține evidența acestor fișe. [Pr.: *-zi-er*] — Din fr. **casier**.

CAZINÓ s.n. v. **cazinou**.

CAZINÓU, *cazinouri*, s.n. Local public cu restaurant, cu săli pentru jocuri (de noroc), de dans, de spectacole etc. [Var.: **cazinó** s.n.] — Din fr. **casino**.

CAZMĂ, *cazmale*, s.f. 1. Unealtă de săpat pământul, asemănătoare cu lopata, alcătuită dintr-o lamă metalică, ușor concavă, cu muchie ascuțită, fixată la o coadă dreaptă de lemn; hârleț. **2.** (Reg.) Târnăcop. **3.** Lovitură de cazma (1, 2). — Din tc. **kazma**.

CĂZNĂ, *cazne*, s.f. 1. Tortură, supliciu, chin. **2.** Asuprire, împilare, nedreptate. **3.** Străduință, osteneală, trudă. — Din sl. **kazni** „pedeapsă”.

CAZÓN, *-Ă, cazoni*, -e, adj. De cazarmă, propriu cazărmi; militaresc. ♦ (Peior.) Aspru, rigid; milităros. — Din rus. **kaziönni** „de stat, fiscal”.

CAZUÁL, *-Ă, cazuali*, -e, adj. 1. Care are un caracter întâmplător, care depinde de împrejurări; accidental. **2.** Care arată cazul gramatical. *Desinență cazuală*. [Pr.: *-zu-al*] — Din lat. **casualis**.

CAZUALÍSM s.n. Doctrină care atribuie întâmplării cauzele și succesiunea evenimentelor. [Pr.: *-zu-a-*] — Din fr. **casualisme**.

CAZUALITĂTE s.f. Calitate sau stare a ceea ce este cazual (1). [Pr.: *-zu-a-*] — **Cazual** + suf. *-itate*.

CAZUÁR, *cazuari*, s.m. Gen de păsări mari din Oceania, asemănătoare cu struțul, cu o creastă cornoasă pe frunte și cu pene negre întrebunțate ca podoabă (*Casuaris casuaris*). [Pr.: *-zu-ar*] — Din fr. **casoar**; it. **casuarior**.

CAZUÍSTIC, *-Ă, cauzistici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Bazat pe cauzistică (2), privitor la cauzistică. **2.** S.f. Parte a teologiei scolastice medievale care încearcă să rezolve cazurile de conștiință și să justifice unele practici morale printr-un sistem de norme etice abstracte și prin subtilități logice, devenite cu vremea pură sofistică; *p. ext.* argumentare subtilă, abilă, sofistică a unor teze false sau îndoielnice. — Din fr. **casuistique**.

CAZÚLCĂ, *cazulci*, s.f. Unealtă pentru pescuirea peștilor răpitori în timpul iernii sub gheață. — Et. nec.

CĂ conj. 1. Introduce propoziții subordonate: **a)** complementive; *Am spus că nu pot veni*; **b)** subiective; *Așa-i c-a venit și rândul meu?*; **c)** atributive; *Gândul că nu pot pleca mă chinuie*; **d)** (cazuale) căci, fiindcă. *Hai acasă că-i târziu*; **e)** (consecutive) încât, de. *E atât de slab, că-l bate vântul*; **f)** (concesive) deși, cu toate că, măcar că.

Și omul, că-i om, și nu poate să înțeleagă; **g)** (temporale) după ce, când. *Acum că ne-am odihnit, pot să-ți povestesc întâmplarea*. **2.** (Pop.) Și. *Să care bărbatul cu carul și femeia să împrăștie cu poala, că tot se isprăvește*. **3.** (În expr.) *Nici că = nu*. (Adversativ) *Numai că = dar, însă*. **4.** Într-adevăr, așa e. *Că bine zici d-ta*. **5.** De ce (nu)! cum (nu)! *Că nu mai vine odată*. **6.** Doar. *Da cum nu! Că nu mi-o feștieli eu obrazul!* ♦ (Cu sens restrictiv) *Nu că mă laud, dar așa este*. **7.** (În formarea unor loc.) *Cum că, după ce că, măcar că etc.* — Lat. **quod**.

CĂCĂ, *cac*, vb. I. (Pop.) **1.** Tranz. A defeca. **2.** Tranz. și refl. A (se) umple de excremente. ♦ Expr. *S-a căcat în scâldătoare* = se zice despre un om norocos. **3.** Tranz. A murdări. **4.** Tranz. Fig. A naște. — Lat. **caecare**.

CĂCĂRE, *căcări*, s.f. (Pop.) Defecare. — V. **căca**.

CĂCÁT, (1) *căcați*, s.m., (2) *căcaturi*, s.n. (Pop.) **1.** S.m. Excrement. ♦ *Căcat cu ochi* = om (mai ales copil) de nimic. ♦ Expr. *A mânca căcat* = a spune minciuni.

2. S.n. Lucru de nimic; fleacuri. — V. **căca**.

CĂCI conj. (Introduce propoziții explicative) Pentru că, deoarece, fiindcă. *Eu îi cinosc căci am trăit cu ei*. — **Că + ce**.

CĂCIULĂR, *căciulari*, s.m. **1.** Meseriaș care lucrează căciuli. **2.** Infanterist în vechea armată română care purta o căciulă împodobită cu o pană de curcan; dorobanț. — **Căciulă** + suf. *-ar*.

CĂCIULĂ, *căciuli*, s.f. **1.** Obiect confecționat din blană de oaie sau de alt animal și care servește la acoperirea capului. *Bună ziua, căciulă (că stăpânu-tău n-are gură)!* se spune, în bătaie de joc, unuia care nu salută. ♦ Expr. *A-și lua (sau a-și scoate) căciula (de pe cap)* = a-și descoperi capul în semn de salut sau respect. *La așa cap, așa căciulă* = cum e omul, așa e și purtarea lui. *A-i ieși (cuiva) părul prin căciulă* = **a)** a i se urî așteptând; **b)** a o duce greu; a sărări. *A fi (sau a se ști, a se simți) cu musca pe căciulă* = a se simți vinovat. (*Asta* sau *aia e*) *altă căciulă* = (aceasta e) altceva, altă socoteală. *A da cu căciula în câini* = a fi cu chef, a-și face de cap. (*Bun de*) *să dai cu căciula-n câini* = (despre mâncăruri, băuturi) foarte gustos. ♦ Fig. Persoană, individ. *Câte cinci lei de căciulă*. **2.** Obiect în formă de căciulă (1) (care servește ca acoperământ pentru coșuri, canale etc.). ♦ Partea superioară a ciupercii. — Cf. alb. **kësu** 1' ẽ.

CĂCIULEĂLĂ, *căciuleli*, s.f. Căciuliere. — **Căciuli** + suf. *-eală*.

CĂCIULÍ, *căciulesc*, vb. IV. Refl. A se ploconi în fața cuiva spre a obține ceva; a cere ceva în chip umil; a se pleca. — Din **căciulă**.

CĂCIULIE, *căciulii*, s.f. 1. Căpătâna de usturoi. **2.** Măciulie de mac. — **Căciulă** + suf. *-ie*.

CĂCIULIRE, *căciuliri*, s.f. Faptul de a *se căciuli*; căciuleală, ploconire. — V. **căciuli**.

CĂCIULÍȚĂ, *căciulițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui **căciulă** (1). **2.** Bonetă purtată de femei și de copii. — **Căciulă** + suf. *-iță*.

CĂCIULÓL, *căciuloaie*, s.n. Augmentativ al lui **căciulă**. — **Căciulă** + suf. *-oi*.

CĂCIUR, *-Ă*, s.m. și f., adj. v. **caciur**.

CĂDEÁ, *cad*, vb. II. I. Intranz. **1.** A se deplasa de sus în jos datorită greutateii, a se lăsa în jos; a pica. ♦ Fig. (Despre iarnă, ger, seară etc.) A se lăsa, a veni, a se apropia. ♦ (Despre ape de munte) A curge repede. **2.** (Despre dinți, păr, fulgi, frunze etc.) A se desprinde din locul unde era fixat. **3.** A se lăsa în jos continuând să fie prins; a atârna, a se pleca. **4.** A se răsturna, a se prăvăli; a se dărâma, a se surpa. ♦ Expr. *A cădea (bolnav) la pat* = a se îmbolnăvi. *A cădea în picioare* = a ieși cu abilitate dintr-o situație grea. ♦ (Determinat prin „în genunchi”, „cu rugămintă etc.) A se așeza în genunchi înaintea cuiva spre a-i cere iertare ori ajutor sau pentru a-i arăta supunere; a ruga pe cineva cu umilință sau cu stăruință. II. Intranz. Fig. **1.** A pieri, a muri (în luptă). **2.** (Despre orașe, poziții strategice etc.) A ajunge în mâna adversarului, a fi cucerit. **3.** A avea un succes, a nu reuși. *A căzut la examen*. **3.** (Despre guverne, legi etc.) A-și înceta existența, a nu mai fi în vigoare. **4.** A nimeri din întâmplare, pe neașteptate într-un loc sau într-o situație. ♦ Expr. *A-i cădea cuiva (cu) drag (sau la inimă)* = a stărni dragostea cuiva, a-i deveni drag. ♦ A se arunca, a se năpusti asupra cuiva. **5.** A intra în... (sau sub...), a fi cuprins de... *A căzut în extaz*. ♦ Expr. *A cădea pe gânduri* = a deveni îngândurat. *A-i cădea bine* = a-i plăcea, a-i prii. *A-i cădea rău* = a nu-i conveni, a nu-i plăcea. **6.** A se situa, a se afla. *Satul cade pe malul Dunării*. ♦ (La ghiocul în cărți) A se arăta, a se vedea, a reuși. **7.** (În expr.) *A cădea la învoială (sau de acord)* = a ajunge la o înțelegere. III. Refl. unipers. A reveni cuiva, a se cuveni. *Partea aceasta mi se cade mie*. ♦ A ședea bine; a se potrivi. — Lat. **cadere**.

CĂDELNIȚĂ, *cădelnițez*, vb. I. Intranz. A mișca (într-o parte și într-alta) cădelnița, afumând cu tămâie; a tămâia. ♦ Tranz. Fig. A aduce cuiva laude exagerate, lingușitoare. — Din **cădelniță**.

CĂDELNIȚĂ, *cădelnițe*, s.f. Vas ritual de metal atârnat de lântășoare, în care se arde tămâie. — Din sl. **kadilnica**.

CĂDENIE s.f. (Inv.) Cuviniță. — **Cădea** + suf. *-enie*.

CĂDERE, *căderi*, s.f. Faptul de a *cădea*. **1.** Deplasare, mișcare de sus în jos a unui lucru, coborâre spre pământ sub efectul gravitației. ♦ *Cădere de apă* = diferență de nivel între două puncte ale unui curs de apă; (concr.) masă de apă care cade de la o oarecare înălțime; cascade, cataractă. ♦ *Lăsare în jos a unui lucru care continuă să fie în parte susținut*. ♦ Deplasare a unui organ din poziția sa normală. *Căderea mușchilor*. ♦ Diferența dintre valorile pe care le ia o mărime în două puncte diferite. *Cădere de potențial*. ♦ (Med.; în sintagma) *Cădere de tensiune* = coborâre

a tensiunii arteriale sub limita normală. 2. Desprindere a unei părți componente dintr-un organism. *Căderea dinților*. 3. Răsturnare a unui corp; surpare. 4. Fig. Ocupare, cucerire. *Căderea Cartaginei*. 5. Fig. Insucces, nereușită. 6. Competență, drept. *Nu e în căderea lui să mă judece*. 7. Nereușită, eșec. — V. **cădea**.

CĂDÍ, *cădesc*, vb. IV. Intranz. (Rar) A cădelnița, a tămăia. — Din sl. **kaditi**.

CĂDIRE, *cădiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a cădi. — V. **cădi**.

CĂFTĂNEL, *căftănele*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *caftan*. — **Caftan** + suf. *-el*.

CĂFTĂNÍ, *căftănesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Înv.) A numi pe cineva domn sau a-l așeza într-un rang de boierie (ocazie cu care i se dăruia caftanul). 2. Fig. (Fam.) A bate, a lovi peste spate pe cineva. — Din **caftan**.

CĂFTĂNIE s.f. (Înv.) Privilegiul de a purta caftan. — **Caftan** + suf. *-ie*.

CĂÍ, *căiesc*, vb. IV. Refl. A-i părea cuiva rău, a regreta, a recunoaște că a greșit.

♦ Tranz. (Rar) A compătimi pe cineva; a căina. — Din sl. **kajati sen**.

CĂIERÉL, *căierele*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *caier*: [Pr.: *că-ie-*] — **Caier** + suf. *-el*.

CĂIMĂCĂMÍE, *căimăcămii*, s.f. Formă de guvernământ provizoriu instituită în timpul cât tronul rămănea vacant sau pe timpul absenței domnului; locotenentă domnească; *p. ext.* timpul cât dura această formă de guvernământ. — **Caimacam** + suf. *-ie*.

CĂINĂ, *căinez*, vb. I. Refl. A se tângui, a se văita, a se plânge. ♦ Tranz. A compătimi, a deplânge. [Var.: **căini** vb. IV] — Din sl. **kajanŭ** (part. lui *kajati sen*).

CĂINARE, *căinări*, s.f. Acțiunea de a (se) căina. — V. **căina**.

CĂINI vb. IV v. **căina**.

CĂINTĂ, *căințe*, s.f. 1. Regret, remușcare. 2. (Bis.) Durere a sufletului și repulșie față de păcatele săvârșite, împreună cu hotărârea de a nu mai păcătui în viitor. — **Căi** + suf. *-ință*.

CĂIȘÓR, *căișori*, s.m. 1. Diminutiv al lui *cal*. 2. (La pl.) Călușei (2). [Pr.: *că-i-*] — **Cal** + suf. *-ișor*.

CĂIȚĂ, *căițe*, s.f. 1. (Reg.) Bonetă, scufie, căciuliță. 2. (Pop.) Membrană care învește capul unor copii nou-născuți, tichie. ♦ Expr. *Născut cu căiță* (pe cap) = se spune despre un om norocos. 2. (Reg.) Placentă (1). — Din sb. **kaica**.

CĂLACÁN s.n. v. **calaican**.

CĂLĂRE adv. (Adesea adjectival) Încălecat pe cal, pe alt animal sau, *p. ext.*, pe un obiect. ♦ Expr. *De(-a) călare = a)* călărind, din fuga calului; *b)* fig. fără odihnă. *Nici călare, nici pe jos =* nici așa, nici așa. *A fi călare pe situație =* a domina o situație, a se simți tare, sigur într-o anumită împrejurare (greu). [Formă gramaticală: pl. (adjectival) *călări*] — Lat. **caballaris**, **-em**.

CĂLĂFĂTUÍ, *călăfătuiesc*, vb. IV. Tranz. A astupa cu calafat găurile dintre scândurile bordajelor sau ale punții unei nave în vederea etanșării. — **Calafat** + suf. *-ui*. Cf. ngr. *καλατίζω*.

CĂLĂFĂTUÍRE, *călăfătuiri*, s.f. Acțiunea de a călăfătuí și rezultatul ei. — V. **călăfătuí**.

CĂLĂMĂRĂ s.f. v. **călimară**.

CĂLĂRĂȘ, *călărăși*, s.m. 1. (La pl.; în Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Corp militar de slujitori auxiliari ai domniei; (și la sg.) membru al acestui corp militar. ♦ (Înv.) Ostaș de cavalerie. 2. Coardă de rod la vița de vie, scurtată la 4-6 muguri și plasată călare pe coarda de doi ani. — **Călăre** + suf. *-aș*.

CĂLĂRĂȘEÁN, **-Ă**, *călărășeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor al municipiului Călărăși. 2. Adj. Care aparține municipiului Călărăși sau călărășenilor (1), privitor la municipiul Călărăși ori la călărășeni. — **Călărăși** (n.pr.) + suf. *-ean*.

CĂLĂRĂȘEÁNCĂ, *călărășence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Călărăși. — **Călărășean** + suf. *-că*.

CĂLĂRÉSC, **-EÁSCĂ**, *călărăști*, adj. (Înv.) De călăreț; de cavalerie. *Oști călărăști*. — **Călăre** + suf. *-esc*.

CĂLĂRÉȘTE adv. (Rar) Călăre. — **Călăre** + suf. *-ește*.

CĂLĂRÉȚ, **-EÁȚĂ**, *călăreți*, *-e*, adj., s.m., s.f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care călărește, (sportiv) care practică călăria. ♦ (Înv.) Călărăș (1). 2. S.m. Denumire dată unor piese și instrumente: a) placă mică de metal care se prinde în partea superioară a unei fișe dintr-o cartotecă de bibliotecă sau de contabilitate; b) mică piesă de sârmă de forma literei U, care se așază răsturnată pe brațele unei balanțe pentru a obține echilibrul; c) mică piesă de sârmă înđoită în formă de U, care servește la închiderea unui circuit; d) bară scurtă de oțel și de beton, folosită ca armătură suplimentară în zona de reazem a unei grinzi de beton armat. — Lat. **caballarius**.

CĂLĂRÍ, *călărăsc*, vb. IV. Intranz. A merge călare. ♦ Tranz. A mâna calul stând călare pe el; a încăleca. — Din **călăre**.

CĂLĂRÍE s.f. Acțiunea de a călări; călărít. ♦ Arta de a călări. ♦ Ramură sportivă care constă în conducerea calului din poziția încălecat, în probe de alergare, sărituri, dressaj etc.; echitație. — **Călăre** + suf. *-ie*.

CĂLĂRÍME s.f. (Înv.) Oaste călare; cavalerie. — **Călăre** + suf. *-ime*.

CĂLĂRÍT s.n. Călărie. — V. **călări**.

CĂLĂTÓR, **-OÁRE**, *călători*, *-oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care călătorește, care se află în călătorie. 2. Adj. (Despre popoare) Nomad. 3. Adj. (Despre păsări) Care pleacă iarna în țări mai calde; migrator. 4. Adj. Fig. Care trece repede; trecător, nestatornic. — **Cale** + suf. *-ător*.

CĂLĂTÓRÍ, *călătoresc*, vb. IV. 1. Intranz. A face un drum spre un loc (mai) depărtat; a fi pe drum. ♦ A fi călător, a fi la drum. 2. Refl. Fig. (Reg.) A se sfărși; a muri. — Din **călător**.

CĂLĂTORÍE, *călătorii*, s.f. Acțiunea de a (se) călători; drum pe care îl face cineva într-un loc (mai) depărtat. ♦ Expr. (Ir.) *Călătorie sprăncenată* = urare care arată indiferența pentru plecarea cuiva. — **Călători** + suf. *-ie*.

CĂLĂTORÍT, **-Ă**, *călătoríți*, *-te*, adj. Care a călătorit mult, umblat; care a văzut multe locuri. — V. **călători**.

CĂLÁU, *călái*, s.m. Bărbat însărcinat cu executarea osândiților la moarte; gâde, hoher. ♦ Fig. Om crud, sângeros, care supune pe cineva la chinuri; tiran, ucigaș. — Din tig. **kalo** „negru”.

CĂLÁUZ s.m. v. **călăuză**.

CĂLÁUZÁ, *căláuze*, s.f. 1. Persoană care însoțește pe cineva spre a-i arăta drumul și spre a-i da indicațiile sau explicațiile necesare; gâde. 2. Persoană care îndrumază într-o acțiune, într-un domeniu de cercetare etc.; conducător, îndrumător. 3. Îndreptar, ghid. [Var.: **căláuț** s.m.] — Din tc. **kalavuz**, ngr. **kalauzís**.

CĂLÁUZÍ, *căláužesc*, vb. IV. Tranz. 1. A conduce pe cineva pe un drum. 2. A îndruma, a învăța, a povățui. ♦ Refl. A se orienta, a se conduce după... [Pr.: *-lă-u-*] — Din **căláuze**.

CĂLÁUZÍRE s.f. (Rar) Acțiunea de a călăuzi; îndrumare. [Pr.: *-lă-u-*] — V. **călăuzi**.

CĂLÁUZITÓR, **-OÁRE**, *călăuzitori*, *-oare*, adj. Care călăuzește, care îndrumază; îndrumător. [Pr.: *-lă-u-*] — **Călăuzi** + suf. *-tor*.

CĂLCĂ, *calc*, vb. I. I. 1. Intranz. A pune piciorul pe ceva sau undeva; a păși. ♦ Expr. *A călca din pod* (sau *de sus*) = a umbla tașoș; trufaș. *A călca în străchini* = a umbla neatat, a fi stângaci; a face gafe. *A călca pe urmele cuiva* = a avea apucăturile, comportarea cuiva. *A călca strămb* (sau *alături cu drumul*) = a fi necinstit, incorect, a se abate de la normele de conduită stabilite. *A călca cu stângul* = a porni prost la o acțiune; a nu izbuti. *A călca cu dreptul* = a începe ceva cu bine; a izbuti. ♦ A trece pășind peste ceva. 2. Tranz. (Pop.; despre bărbătușul păsărilor) A fecunda. 3. Intranz. A intra, a veni undeva, a se abate. 4. Tranz. A cutreiera, a străbate un drum, o regiune etc. 5. Tranz. Fig. A încălca pustiind și prădând. ♦ (Fam.) A veni fără veste undeva sau la cineva. II. Tranz. 1. A strivi, a zdrobi, a nimici cu picioarele. ♦ A bătătorii pământul, iarba, semănăturile printr-o călcare repetată cu picioarele. ♦ A tescui strugurii cu picioarele. ♦ Expr. *A călca apa* = a se menține la suprafața apei înotând în poziție verticală. ♦ Intranz. A înfrânge o pornire sau un sentiment. ♦ Expr. *A-și călca pe inimă* = a face ceva împotriva propriilor sale sentimente, împotriva propriei sale voințe. 2. A nu respecta o hotărâre, o lege, o obligație etc. III. Tranz. A netezi îmbrăcămintea sau rufăria cu fierul de călcat. — Lat. **calcare**.

CĂLCÁRE, *călcări*, s.f. Faptul de a călca. 1. Nerespectare, violare a unei legi, a unui ordin etc. 2. Abaterere, deviere de la un principiu. 3. Atac, năvălire (în scopul jefuirii). — V. **călca**.

CĂLCÁȚ s.n. Acțiunea de a călca (III). — V. **călca**.

CĂLCÁTÓR, **-OÁRE**, *călcători*, *-oare*, s.m., s.f., s.n. I. S.m. și f. 1. Meseriaș care calcă haine sau rufărie (într-un atelier de confecții, într-o spălătorie etc.). 2. (Rar) Persoană care calcă o lege, o dispoziție etc. ♦ Prădător, hoț. II. S.f. 1. Scândură pe care olarul frământă lutul cu picioarele. 2. Vas în care se calcă (II 1) strugurii. 3. Instalație specială la gardurile pescărești, care permite trecerea peștelui într-un singur sens sau circulația bărcilor în ambele sensuri fără ca peștele să iasă. III. S.n. I. Mecanism la mașinile de cusut, care apasă pe placa mașinii materialul ce se lucrează, pentru a putea fi fixat și deplasat mai ușor; apăsător, ceapraz. 2. Unealtă formată dintr-o lamă de oțel plană sau înđoită, cu creștături pe una sau pe ambele muchii, prevăzută cu mâner și folosită de lemnari la rostuirea dinților pânzelor de fierăstrău; ceapraz. 3. Pânză sau perniță pe care se calcă (III) haine, rufărie etc. — **Călca** + suf. *-ător*.

CĂLCÁTOREÁŚĂ, *călcătorese*, s.f. Femeie care are meseria de a călca (III) haine, rufărie etc. — **Călcător** + suf. *-easă*.

CĂLCÁTORÍE, *călcătorii*, s.f. Atelier unde se calcă (III) haine, rufărie etc. ♦ Spec. Secție sau atelier în care se calcă produsele textile realizate într-o fabrică de confecții. — **Călcător** + suf. *-ie*.

CĂLCÁȚURÁ, *călcături*, s.f. Fel de a merge ; pas, mers, umblat. — **Călca** + suf. *-ătură*.

CĂLCĂÍ, *călcăie*, s.n. 1. Partea posterioară a tălpii piciorului, formată din oasele astragal și calcaneu; talus; *p. ext.* parte a ciorapului sau a încălțămintei care acoperă această porțiune a piciorului. ♦ Expr. *A se afla* (sau *a fi*, *a trăi* etc.) *sub călcăi* = a se afla (sau a fi, a trăi) sub totala dominație a cuiva, a fi exploatat, subordonat, împilat. *A se învărti* (sau *a se întoarce*, *a sări*) *într-un călcăi* = a mișca repede, a fi iute la treabă; *fig.* a se bucura. *Fuge (sau merge) de-i pâraie* (sau *sfărăie*) *călcăiele* = fuge (sau merge) foarte repede. *A i se aprinde* (sau *a-i sfărăi*) *călcăiele* (după cineva) = a) a fi foarte îndrăgostit (de cineva), a se îndrăgosti subit; b) a fi zorit, nerăbdător. ♦ Lovitură dată cu călcăiul (1). ♦ Expr. *A da călcăie calului* = (despre călăreți) a lovi calul cu călcăiele, ca să pornească sau să meargă mai repede. ♦ *Călcăiul lui Ahile* = partea vulnerabilă, latura slabă a unei persoane sau a unui lucru. 2. Nume dat părții dinapoi (sau de jos) a unor obiecte. 3. Piesă mică de lemn, de formă prismatică, fixată de o grindă de lemn pentru a împiedica

alunecarea unui element de construcție care se rează pe grindă sau folosită ca piesă de rezistență într-o îmbinare. **4.** Dispozitiv cu care se împiedică filarea unui lanț sau a unei parâme. **5.** Strat format între săpun și leșile de glicerină la fabricarea săpunului. — Lat. *calcaneum*.

CĂLCĂIAS, *călcăiașe*, s.n. Diminutiv al lui *călcăi*. [Pr.: -că-iaș] — **Călcăi** + suf. -aș.

CĂLDĂRE, *căldări*, s.f. **I.** Vas mare tronconic sau cilindric, prevăzut cu o toartă la partea superioară, folosit pentru păstrarea și transportul materialelor lichide, pulverulente sau granulose; găleată. ◆ *Căldare de abur* = instalație (la locomotive, locomobile, vapoare etc.) cu ajutorul căreia se trece apa, sub acțiunea căldurii, din faza lichidă în vaporii cu o presiune mai mare decât cea atmosferică; cazan cu abur. *Căldare de rachiu* = alambic pentru distilarea rachiiului. ◆ Conținutul unei căldări (**I**). **II.** (Geogr.) Depresiune circulară cu versante prăpăstioase în zona munților înalți; scobitură în albiile apelor curgătoare, la baza unei cascade; cazan. ◆ *Căldare glaciară* = circ glaciar. — Lat. *caldaria*.

CĂLDĂRAR, *căldărari*, s.m. Meșteșugar care face sau repară căldări (**I**) și alte vase (de aramă). — **Căldare** + suf. -ar.

CĂLDĂRAȘI, *căldărași*, s.m. Muncitor care curăță de zgură oala de turnat oțel și montează pâlnia și dopul acesteia. — **Căldare** + suf. -aș.

CĂLDĂRAȘ, *căldărași*, s.m. (Ornit.) Botroș. — ***Cărdel** (inv. „sticlete” < lat. **cardillus*) + suf. -aș, prin etimologie populară.

CĂLDĂRĂRIE, *căldărării*, s.f. Atelier meșteșugăresc în care se confecționează sau se reparau odinioară căldări (**I**), cazane sau alte obiecte (de aramă). — **Căldare** + suf. -ărie.

CĂLDĂRĂROI, *căldărăoie*, s.n. Augmentativ al lui *căldare* (**I**). — **Căldare** + suf. -oi.

CĂLDĂRĂRUȘĂ, *căldărărușe*, s.f. **I.** Diminutiv al lui *căldare* (**I**). **2.** Plantă erbacee ornamentală cu tulpina simplă sau ramificată, păroasă, cu flori albastre, violette, roșii, mai rar albe (*Aquilegia vulgaris*). — **Căldare** + suf. -ușă.

CĂLDICEL, *-ICĂ, căldicee, -ele*, adj. Diminutiv al lui *cald*; căldișor, călduț. — **Cald** + suf. -icel.

CĂLDIȘOR, *-OARĂ, căldișori, -oare*, adj. Căldicel. — **Cald** + suf. -ișor.

CĂLDURĂ, *călduri*, s.f. **1.** Starea sau gradul de încălzire a unui corp; faptul că un corp posedă o anumită temperatură; senzație produsă de corpurile calde; temperatură ridicată. **2.** (Fiz.) Mărimă scalară prin care se exprimă transferul de energie între sistemele fizico-chimice sau între diferite părți ale aceluiași sistem în cadrul unei transformări în care nu se efectuează lucru mecanic; *p. ext.* parte a fizicii care studiază fenomenele termice. ◆ *Căldură specifică* = căldură necesară ridicării cu un grad Celsius a temperaturii unui gram dintr-un corp. ◆ *Căldură animală* = energie calorică rezultată în decursul metabolismului pe seama proceselor de oxidare a substanțelor nutritive. **3.** (La pl.) Timp călduros, atmosferă fierbinte; vreme toridă. **4.** (La pl.) Temperatură ridicată a corpului; febră. **5.** Fig. Ardoare, infocare, patimă. ◆ Afecțiune, amabilitate, prietenie. **6.** (La pl.) Perioadă din ciclul sexual în care animalul femeie manifestă dorința naturală de a se împerechea. — Lat. pop. *caldura*.

CĂLDURICĂ s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *căldură* (**1**). — **Căldură** + suf. -ică.

CĂLDURÓS, *-OĂȘĂ, călduroși, -oase*, adj. **1.** Care păstrează căldura. **2.** Fig. Insuflețit, plin de căldură (**5**). — **Căldură** + suf. -os.

CĂLDŪT, *-Ă, călduți, -e*, adj. Căldicel. — **Cald** + suf. -uț.

CĂLEAP, *călepe*, s.n. (Reg.) Rășchior mic; *p. ext.* scul. — Din tc. *keleb*.

CĂLÎ, *călesc*, vb. **IV**. **I**. **1.** Tranz. A mări duritatea și rezistența unui metal sau a unui aliaj prin răcire bruscă după o încălzire la temperatură înaltă; a oțelii. **2.** Tranz. și refl. Fig. A (se) întări, a (se) consolida, a (se) oțeli. **II.** Tranz. A prăji în grăsime un aliment, în special varza. — Din sl. *kaliti*.

CĂLIBIL, *-Ă, călibili, -e*, adj. (Despre metale) Care se poate căli (**I**). — **Căli** + suf. -bil.

CĂLIBILITĂTE s.f. Proprietate a unui metal de a putea fi călit (**I**). — **Călibil** + suf. -itate.

CĂLIFĂR, *călifari*, s.m. **1.** Numele a două specii de păsări migratoare acvatice, asemănătoare cu rațele și cu găștele: una cu pene albe, negre sau ruginii (*Tadorna tadorna*), cealaltă cu pene roșii-ruginii (*Tadorna ferruginea*). **2.** Specie de porumbel domestic. — Din bg. *kalefar*.

CĂLIMĂRĂ, *călimări*, s.f. Vas mic de sticlă, de metal, de material plastic etc., în care se ține cerneala. [Var.: (inv.) *călmără* s.f.] — Din ngr. *kalamări*.

CĂLIN, *călini*, s.m. Arbust sălbatic cu frunze lobate, opuse, cu flori albe și cu fructe roșii, zemoase, necomestibile, în formă de ciorchini (*Viburnum opulus*). — Din *călină* (derivat regresiv).

CĂLINĂ, *căline*, s.f. Fructul călinului, de culoare roșie și cu gust acrișor. — Din bg. *kalina*.

CĂLINDĂR s.n. v. *calendar*.

CĂLINESCIĂN, *-Ă, călinescieni, -e*, adj. De Călinescu, al lui Călinescu; în maniera lui Călinescu. [Pr.: -ci-an] — **Călinescu** (n. pr.) + suf. -ian.

CĂLINÉT, *călineturi*, s.n. (Rar) Crâng de călini. — **Călin** + suf. -et.

CĂLIRE, *căliri*, s.f. Acțiunea de a (se) căli. ◆ Tratament termic al oțelului, care constă în încălzirea piesei la o temperatură superioară punctului de transformare,

urmată de răcirea ei bruscă într-un mediu gazos, lichid sau granular, în vederea măririi durezzații, mai ales a stratului superficial. — V. *căli*.

CĂLIT s.n. Călire. — V. *căli*.

CĂLIT², *-Ă, căliți, -te*, adj. **I**. **1.** (Despre metale) Întărit prin călire. **2.** Fig. (Despre oameni) Întărit, rezistent; încercat. **II.** (Despre alimente) Prăjit în grăsime. — V. *căli*.

CĂLAU, *-IE, călai*, adj. (Reg.) **1.** (Despre lemne) Verde, neuscat. ◆ (Despre fructe) Necopt. **2.** Călduț. — Et. nec.

CĂLTŪN¹, *căltuni*, s.m. **1.** (Înv. și pop.) Încălțăminte de sărbătoare (asemănătoare cu cizmele); ciorap de lână. **2.** Compus: *căltunul-doamnei* = plantă erbacee din familia rozaceelor, înaltă de 10-15 cm, cu flori galbene cu vînișoare violet; cereșel (*Geum urbanum*). — Din ngr. *kalstóni* (după *incălța*).

CĂLTŪN² s.m. v. *colțun*.

CĂLTUNĂR, *căltunari*, s.m. (Reg.) Flăcău, bărbat care duce darurile miresei. — **Căltun** + suf. -ar.

CĂLTUNĂȘ¹, *căltunași*, s.m. **1.** Ciorap de lână albă în portul popular. **2.** (Mai ales la pl.) Numele a două plante: **a)** plantă decorativă cățăritoare, cu flori portocalii, având un fel de pinten; condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*); **b)** toporaș. — **Căltun** + suf. -aș.

CĂLTUNĂȘ² s.m. v. *colțunaș*.

CĂLTUNĂREASĂ, *căltunărese*, s.f. (Reg.) Femeie care duce darurile miresei. — **Căltunar** + suf. -easă.

CĂLŪGĂR, *călugări*, s.m. **I.** Bărbat care a făcut legământ să ducă o viață religioasă-ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească; monah. **II.** Instalație hidrotehnică cu ajutorul căreia se poate evacua apa din heleșteie, lacuri sau bazine artificiale în vederea prîmeririi ei. — Din sl. *kalugeru*.

CĂLUGĂRĂȘ, *călugărași*, s.m. Diminutiv al lui *călugăr* (**I**). — **Călugăr** + suf. -aș.

CĂLUGĂRESC, *-EĂSCĂ, călugărești*, adj. De călugăr (**I**); monahal. ◆ *Ghiveci călugăresc* = ghiveci fără carne, preparat cu ulei. — **Călugăr** + suf. -esc.

CĂLUGĂREȘTE adv. În felul călugărilor (**I**). — **Călugăr** + suf. -ește.

CĂLUGĂRI, *călugăresc*, vb. **IV.** Refl. și tranz. A (se) face călugăr (**I**). — Din *călugăr*.

CĂLUGĂRIE s.f. **1.** Viață de călugăr. **2.** Mănăstire. — **Călugăr** + suf. -ie.

CĂLUGĂRIȚĂ, *călugărițe*, s.f. **I.** Femeie care a făcut legământ să ducă o viață religioasă-ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească; monahie². **II.** Insectă carnivora mare, de culoare verde-cafenie, cu picioarele din față în formă de cange, care-i servește la prinderea prăzii (*Mantis religiosa*). — **Călugăr** + suf. -iță.

CĂLUȘ, *călușuri*, s.n. **1.** Bucată de lemn sau de metal care se pune între dinții dinainte ai unui animal, spre a-l forța să țină gura deschisă; mototol de cărpe care se introduce în gura unei persoane, pentru a o împiedica să strige. ◆ Expr. *A pune (cuiva) călușul în gură* = a împiedica (pe cineva) să vorbească. **2.** Bețișor care face parte din mecanismul de declanșare al capanelor de lemn. **3.** Mică piesă de lemn cu o formă specială, pe care se sprijină coardele întinse ale unui instrument muzical; scaun. **4.** Suport de lemn pe care pictorul își așază tabloul când lucrează; șevalet. **5.** Utilaj de foraj, pentru rotirea prăjiiilor, folosit în forajul prin percuție sau în cel manual. **6.** (De obicei art.) Numele unui dans popular cu figuri variate, jucat (în preajma Rusaliiilor) de un grup de flăcăi; melodie după care se execută acest dans; călușar (**1**), călușel (**4**). — **Cal** + suf. -uș.

CĂLUȘĂR, *călușari*, s.m. **1.** (La pl. art.) Căluș (**6**). **2.** (La pl.) Grup de dansatori care, în săptămîna Rusaliiilor, execută (la sate) jocul tradițional denumit călușul; (și la sg.) fiecare dintre flăcăii care joacă acest dans. — **Căluș** + suf. -ar.

CĂLUȘEL, *călușei*, s.m. **1.** Căluț (**1**). **2.** (La pl.) Instalație alcătuită din mai mulți căișori de lemn pe care încăleacă copiii și care se învârtesc în jurul unui ax, fiind suspenși de niște bărne transversale; carusel, căișori. **3.** Căluț (**3**). **4.** Căluș (**6**). — **Cal** + suf. -ușel.

CĂLŪȚ, *căluți*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *cal*; călușel (**1**). **2.** Compus: *căluț-de-mare* = pește teleostean marin cu corpul de 8-10 cm, lipsit de înotătoare codală și cu capul asemănător cu cel al calului; cal-de-mare (*Hippocampus hippocampus*). **3.** Nume dat mai multor insecte din familia lăcustelor; călușel (**3**). — **Cal** + suf. -uț.

CĂMĂRĂ, *cămări*, s.f. **1.** Încăperea mică în care se păstrează alimente. **2.** (Înv.) Cameră, odaie. ◆ *Cămară domnească* = (în Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova): **a)** totalitatea veniturilor domniei, provenite din vămi, ocne și impozite indirecte, deosebite de veniturile visteriei; **b)** (rar) monetărie. — Probabil lat. **camara* în loc de *cam(m)ara* „cameră”.

CĂMĂȘĂ, *cămăși*, s.f. **1.** Îmbrăcăminte (de pânză, mătase etc.) care se poartă pe piele, acoperind partea superioară a corpului. ◆ *Cămășă de noapte* = îmbrăcăminte de pânză, de mătase etc. (lungă), care se poartă ca veșmânt pentru dormit. *Cămășă de forță* = cămășă specială confecționată din pânză rezistentă, prevăzută cu cordoane, cu care se imobilizează temporar nebulii furioși, împiedicându-i să comită acțiuni violente, ireponsabile. ◆ Expr. *A rămâne în cămășă* = a rămâne sărac, a pierde tot. *A nu avea nici cămășă pe el* = a fi foarte sărac. *A lăsa* (pe cineva) *în cămășă sau a-i lua* (cuiva) *și cămășă de pe el* = a-i lua (cuiva) tot ce are, a-l lăsa sărac. *Își dă și cămășă de pe el*, se spune despre un om exagerat de milos și de darnic. *A nu-l mai încăpea cămășă* = a fi înfumurat; a-i merge cuiva foarte bine. *A nu avea* (sau *a nu ști*) *pe unde să scoți cămășă* = a fi în mare încurcătură, a nu ști cum să scapi. *Arde cămășă pe cineva* = este în mare zor; are mare nevoie de ceva.

2. Membrană, înveliș (subțire), căptușeală care îmbracă diferite obiecte, piese etc. ♦ (Pop.) Placintă (1). ♦ Îmbrăcămintă interioară a unui obiect, de obicei cilindric.

3. Compus: *cămașa-broaștei* = algă verde de apă dulce de forma unei rețele, alcătuită din celule lungi, cilindrice (*Hydrodictyon reticulatum*). [Var.: *cămășă* s.f.] — Lat. *camisia*.

CĂMĂRĂȘ, *cămărași*, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Slujbaş care avea în grijă odăile domnului, în special cămara domnească. ♦ (Înv.) Intendent la o mănăstire. — **Cămară** + suf. *-aș*.

CĂMĂRĂȘEL, *cămărașei*, s.m. (Înv.) Fecior de casă; camerier. — **Cămarăș** + suf. *-el*.

CĂMĂRĂȘIȚĂ, *cămărașițe*, s.f. 1. Soția cămărașului. 2. (Rar) Îngrijitoare a cămării; chelăriță, menajeră. — **Cămarăș** + suf. *-iță*.

CĂMĂRUIE, *cămarui*, s.f. Cămaruță. — **Cămară** + suf. *-uie*.

CĂMĂRUIȚĂ, *cămaruițe*, s.f. Diminutiv al lui *cămară*; cămaruie. — **Cămară** + suf. *-uță*.

CĂMĂȘUI, *cămășuiesc*, vb. IV. Tranz. A acoperi un element de construcție cu beton, metal etc. — **Cămașă** + suf. *-ui*.

CĂMĂȘUIALĂ, *cămășuială*, s.f. 1. Acțiunea de a *cămășui*; cămășuire. 2. Pojghiță, înveliș care acoperă unele materii, obiecte sau piese. ♦ Căptușeală interioară, subțire, de zidărie a unui tunel. ♦ *Cămășuiala piloților* = tub metalic folosit pentru confecționarea piloților² de beton. 3. Strat de piatră sau de balast dezagregat, care trebuie îndepărtat la deschiderea unei cariere sau a unei balastiere. [Pr.: *-șu-ia-*] — **Cămășui** + suf. *-eală*.

CĂMĂȘUICĂ, *cămășuică*, s.f. Cămășuță. — **Cămașă** + suf. *-uică*.

CĂMĂȘUIRE, *cămășuiri*, s.f. Acțiunea de a *cămășui* și rezultatul ei; cămășuială. — V. **cămășui**.

CĂMĂȘUIT, *-Ă*, *cămășuții*, *-te*, adj. (Despre elemente de construcție) Care a fost acoperit cu beton, metal etc. — V. **cămășui**.

CĂMĂȘUȚĂ, *cămășuțe*, s.f. Dominutiv al lui *cămașă* (1); cămășuică. — **Cămașă** + suf. *-uță*.

CĂMĂTĂR, *cămtări*, s.m. Persoană care dă împrumuturi bănești în schimbul unei camete. — **Camătă** + suf. *-ar*.

CĂMĂTĂREĂȘĂ, *cămtăreșă*, s.f. (Rar) Femeie care dă bani cu camătă, care ia în camătă. — **Cămtăr** + suf. *-easă*.

CĂMĂTĂRESC, *-EĂSCĂ*, *cămtărești*, adj. Care este propriu cămătarului, care se referă la camătă sau la cămătar; de camătă. ♦ *Capital cămătaresc* = capital bănesc folosit pentru a obține camătă. — **Cămtăr** + suf. *-esc*.

CĂMĂTĂREȘTE adv. În felul cămătarilor. — **Cămtăr** + suf. *-ește*.

CĂMĂTĂRIE, *cămtării*, s.f. Faptul de a da bani cu camătă; ocupația cămătarului. — **Cămtăr** + suf. *-ie*.

CĂMEȘĂ s.f. v. **cămașă**.

CĂMEȘOI, *cămeșoite*, s.n. Augmentativ al lui *cămașă* (1); cămașă lungă. — **Cămeșă** + suf. *-oi*.

CĂMILĂ, *cămile*, s.f. 1. Mamifer rumegător mare din Africa de Nord și din Asia, cu una (*dromader*) sau cu două cocoșe pe spate, folosit la cărat poveri (*Camelus bactrianus*). 2. (Mar.) Ponton din lemn pentru ridicarea navelor scufundate. — Din sl. *kamili*.

CĂMIN, (1, 2, 3, 6) *căminuri*, (4, 5) *cămine*, s.n. 1. Sobă joasă, zidită la perețele camerei, cu vatra larg deschisă. 2. Cuptor, vatră. 3. Coș pe unde iese fumul; horn. 4. Fig. Casă părintească; p. ext. familie. 5. Denumire dată unor instituții cu caracter social-cultural: *cămin de copii* = instituție cu regim de internat pentru copii preșcolari (3–6 ani), cu orar de zi sau săptămânal; *cămin studentesc* = așezământ universitar care asigură cazarea studenților, pe lângă acesta funcționând uneori și cantine; *cămin cultural* = instituție înființată în România la începutul decen. 3 al sec. XX în scopul propagării culturii la sate (5); *cămin școală* = cămin pentru copiii orfani, în care se află și școala; *cămin-spital* = cămin (de bătrâni) în care se acordă asistență medicală. 6. Încăperea mică subterană, zidită și acoperită cu capac de fontă, pe traseul unei conducte de alimentare cu apă a unui canal, construită pentru a permite accesul la conductă sau la canal. — Din sl. *kamina*.

CĂMINĂR, *căminari*, s.m. Slujitor însărcinat, în Evul Mediu, în Moldova și apoi în Țara Românească, cu perceperea unor dări (la început numai pe vânzarea cerii). — **Camână** (înv. „dare anuală asupra băutorilor alcoolice” <sl.) + suf. *-ar*.

CĂMINIȘT, *-Ă*, *căminiști*, *-ste*, s.m. și f. (Student) care locuiește într-un cămin (5). — **Cămin** + suf. *-ist*.

CĂNĂRĂȘ, *cănărași*, s.m. Diminutiv al lui *canar*; cănăruș. — **Canar** + suf. *-aș*.

CĂNĂRIȚĂ, *cănărițe*, s.f. Femela canarului. — **Canar** + suf. *-iță*.

CĂNĂRUIȚĂ, *cănăruți*, s.m. (Rar) Cănăraș. — **Canar** + suf. *-uță*.

CĂNĂȚUIE, *cănățui*, s.f. (Rar) Căniță. — **Căniță** + suf. *-uie*.

CĂNĂVĂȚ s.n. v. **canavață**.

CĂNEALĂ, *căneli*, s.f. (Pop.) Vopsea (neagră), mai ales pentru păr. — **Căni** + suf. *-eală*.

CĂNGUIȚ, *-Ă*, *cănguiți*, *-te*, adj. (Rar) În formă de cange, cu cange. — **Cange** + suf. *-uit*.

CĂNI, *cănesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A vopsi (în negru), mai ales părul. — Cf. tc. k in a „câneala”.

CĂNIRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a *căni*. — V. **căni**.

CĂNIȚĂ, *cănițe*, s.f. Diminutiv al lui *cană*². — **Cană** + suf. *-iță*.

CĂPĂUCĂ s.f. v. **capaucă**.

CĂPĂCĂL, *căpăcele*, s.n. Diminutiv al lui *capac*. — **Capac** + suf. *-el*.

CĂPĂSTRU, *căpestre*, s.n. Porțiune de harnașament, confecționată din frânghie sau din curea, care se pune pe capul calului, al măgarului etc. pentru a lega animalul respectiv la iesle sau pentru a-l duce undeva. — Lat. **capistrum**.

CĂPĂȚĂ, *căpăt*, vb. I. Tranz. 1. A obține un lucru solicitat, a primi (în dar sau de pomană). ♦ Loc. adj. *De căpătăt* = primit de pomană, obținut prin cerșeală. 2. A câștiga; a agonisi; a dobândi prin... — Lat. pop. **capitare**.

CĂPĂTĂȚ s.n. Faptul de a *căpăta* ceva de pomană. ♦ Expr. *A umbla* (sau *a se duce*, *a pleca etc.*) *după căpătăt* = a umbla să ceară de la alții cele necesare traiului. — V. **căpăta**.

CĂPĂȚĂI, *căpătaie*, s.n. 1. Parte a patului sau a oricărui alt obiect, pe care se pune capul; p. ext. pernă sau alt obiect pe care se pune capul. ♦ Loc. adj. și adv. *Fără căpătaie* = fără ocupație (bine definită), fără rost. ♦ Expr. *A sta la căpătaie* *cuiva* = a veghea lângă o persoană bolnavă. *A nu avea căpătaie* = a nu avea niciun rost în viață. (Înv.) *A face* (cuiva) *de căpătaie* = a căpătaui; a căsători (pe cineva). ♦ *Carte de căpătaie* = a) carte fundamentală într-o disciplină sau în literatură; b) carte preferată. 2. Nume dat mai multor obiecte de uz casnic, care servesc drept suport la ceva. 3. Capăt (1), sfârșit. ♦ Expr. *A scoate ceva la căpătaie* sau *a scoate la căpătaie* (cu ceva) = a termina ceva cu succes, a o scoate la capăt. *A da de căpătaie* = a da de capăt, a descurca. — Lat. **capitaneum**.

CĂPĂȚĂUI, *căpătuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A(-și) face un rost, o situație. ♦ (Fam.) A (se) căsători. — **Capăt** + suf. *-ui*.

CĂPĂȚĂUIALĂ, *căpătuială*, s.f. Faptul de a (se) *căpătaui*; p. ext. îmbogățire, parvenire; căpătuire; (concr.) rost, stare, avere. [Pr.: *-tu-ia-*] — **Căpătaui** + suf. *-eală*.

CĂPĂȚĂUIRE, *căpătuiri*, s.f. Căpătuială. ♦ (Fam.) Căsătorie. — V. **căpătaui**.

CĂPĂȚĂUIT, *-Ă*, *căpătuții*, *-te*, adj. Care și-a creat (prin mijloace necinstite) o situație, un rost; cu stare, așezat. ♦ (Fam.) Căsătorit. — V. **căpătaui**.

CĂPĂȚĂNĂ, *căpățâni*, s.f. 1. Cap de animal mort sau tăiat pentru consum. 2. Cap de om mort desprins de trup; craniu. ♦ (Ir.) Cap (mare) de om. 3. Parte bulbucată a unei plante, formată din tulpină sau din suprapunerea frunzelor. *Căpățână de varză*. 4. Nume dat unor obiecte de formă conică. *Căpățână de zahăr*. — Lat. pop. **capitina**.

CĂPĂȚĂNÓS, *-OĂSĂ*, *căpățânoși*, *-oase*, adj. 1. (Fam.) Cu capul mare. 2. Fig. Încăpățânat; greu de cap. — **Căpățână** + suf. *-os*.

CĂPĂU, *căpai*, s.m. (Reg.) Copoi (1). — Din magh. **kopó**.

CĂPĂCĂUIN, *căpăcăuni*, s.m. Ființă fabuloasă din mitologia populară românească, închipuită cu trup de om și cu cap de câine, uneori cu două capete și cu două guri, despre care se spune că mănca oameni. ♦ Om rău, crud, sălbatic. — **Cap**¹ + **câine** (după ngr. *kinokéfalos*).

CĂPENEĂG, *căpeneaguri*, s.n. (Înv.) Haină lungă și largă care acoperă tot corpul. [Var.: **chepeneag** s.n.] — Din magh. **köpenyeg**.

CĂPESTERIE s.f. v. **căpisterie**.

CĂPETENIE, *căpetenii*, s.f. Persoană care se află în fruntea unui grup; conducător, șef, comandant. ♦ Loc. adj. *De căpetenie* = de frunte, principal; fundamental. [Var.: (reg.) **căpitenie** s.f.] — **Cap**¹ + suf. *-enie*.

CĂPEȚEA, *căpețele*, s.f. Parte a frâului alcătuită din curelele care trec peste capul și botul calului și ale cărei capete inferioare sunt prinite de inelele zăbalei. [Var.: (reg.) **căpíteá** s.f.] — Refăcut din **căpețele** (pl. lui *căpețel*) + suf. *-ea*.

CĂPEȚEL, *căpețele*, s.n. 1. Bucătică mică (din ceva). 2. Colac rotund care se duce la biserică la slujbele pentru pomenirea morților. — Lat. **capitellum**.

CĂPIĂ, *căpiez*, vb. I. Intrans. 1. (Pop.; despre ovine și bovine) A se îmbolnăvi de cenuroză. 2. Fig. (Fam.) A se zăpăci, a innebuni. [Pr.: *-pi-a-*] — Din **capiu**.

CĂPIĂLĂ, *căpieli*, s.f. (Pop.) Cenuroză. [Pr.: *-pi-a-*] — **Căpia** + suf. *-eală*.

CĂPIĂȚI, *-Ă*, *căpiați*, *-te*, adj. 1. (Pop.; despre ovine și bovine) Atins de cenuroză. 2. Fig. (Fam.) Scrântit, țicnit, nebul. [Pr.: *-pi-at*] — V. **căpia**.

CĂPICIOĂRĂ, *căpicioare*, s.f. Diminutiv al lui *căpiță*. — **Căpiță** + suf. *-ioară*.

CĂPIÈRE, *căpieri*, s.f. (Pop.) Faptul de a *căpia*; cenuroză. [Pr.: *-pi-e-*] — V. **căpia**.

CĂPIȘTERE, *căpisteri*, s.f. (Reg.) Albie, covată mică în care se cerne făina sau mălaiul și se frământă aluatul. [Var.: **căpeșterie** s.f.] — Lat. **capisterium**.

CĂPITĂN, *căpitani*, s.m. 1. Grad de ofițer superior locotenentului și inferior maiorului; persoană care are acest grad. ♦ (Mar.) *Căpitan-locotenent* = grad corespunzător căpitanului din armata de uscat sau de aviație; ofițer care are acest grad. *Căpitan de rangul întâi* (sau *al doilea*, *al treilea*) = grad corespunzător colonelului (sau locotenent-colonelului, maiorului); ofițer care are acest grad. 2. (Urmat uneori de determinările „de vas”, „de șlep”, „de remorcher”) Comandant al unei nave militare, comerciale sau de pasageri. ♦ *Căpitan de port* = persoană însărcinată cu conducerea activității unui port sau a unui oficiu portuar. 3. (Înv.) Persoană care comanda o oștire sau o parte a ei; comandant. ♦ *Căpitan-pașa* = comandantul flotei turcești. ♦ *Căpetenie* (de haiduci, de hoți etc.). ♦ *Căpitan de poștă* = administrator al unei poște. 4. Sportiv desemnat să reprezinte și să conducă în timpul unei competiții echipa din care face parte. — Din it. **capitano**, rus. **kapitan**. Cf. magh. *k a p i t á n y*.

CĂPITĂLĂȘ, *căpitațelă*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *capital*¹ (3). — **Capital**¹ + suf. *-aș*.

CĂPITĂNAȘ, *căpitanăși*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *căpitan*. — **Căpitan** + suf. *-aș*.

CĂPITĂNEASĂ, *căpitanese*, s.f. Soție de căpitan (1). — **Căpitan** + suf. *-easă*.

CĂPITĂNIE, *căpitanii*, s.f. 1. (Urmad de determinarea „portului”) Autoritate administrativă și polițienească care dirijează activitatea unui port. ♦ Clădire în care este instalată administrația unui port. 2. (Înv.) Detașament condus de un căpitan. — **Căpitan** + suf. *-ie*.

CĂPITENIE s.f. v. **căpetenie**.

CĂPITĂ vb. I v. **căpiți**.

CĂPITĂ, *căpițe*, s.f. 1. Grămadă conică de fân, p. ext. de plante de nutreț sau de cereale. 2. (Rar) Căpățână (3). — Din bg. **kopica**.

CĂPITEĂ s.f. v. **căpeța**.

CĂPITȚI, *căpițesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A face căpițe. [Var.: (rar) **căpiță** vb. I] — Din **căpiță**.

CĂPÓS, **-OĂSĂ**, *căpoși*, *-oase*, adj. (Fam.) 1. Cu capul mare. 2. Deștept. 3. Fig. Încăpățânat. — **Cap** + suf. *-os*.

CĂPRĂR¹, *căprari*, s.m. (Rar) Păstor de capre. — Lat. **caprarius**.

CĂPRĂR², *căprari*, s.m. (Pop.) Caporal. — Din magh. **káprár** (**káplár**). Cf. bg. **kaprál**, rus. **kaprál**.

CĂPRĂRIE, *căprării*, s.f. 1. (Înv.) Mic detașament de soldați sub comanda unui căprăr². 2. (Fam.) Categorie, grup. — **Căprăr**² + suf. *-ie*.

CĂPRÉSC, **-EĂSCĂ**, *căprești*, adj. De capră, caracteristic caprei, care provine de la capră. — **Capră** + suf. *-esc*.

CĂPRIORĂ, *căprioare*, s.f. Femela căpriorului, fără coarne, mai mică decât aceasta. [Pr.: *-pri-o-*] — Lat. **capriola**.

CĂPRIÓR, *căpriori*, s.m. 1. Mamifer rumegător din familia cervidee, mai mic decât cerbul, cu blana roșcată-cafenie, picioare subțiri și agile, coarne mici, pline, cadeuce (*Capreolus capreolus*). 2. Fiecare dintre bămele încrușate care fac parte din scheletul acoperișului unei case. 3. Fiecare dintre lemnele care formează suportul pe care se așază scândurile patului, platforma zidarului etc. [Pr.: *-pri-or*] — Lat. **capriolus**.

CĂPRIORĂȘ, *căpriorași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *căprior* (1). [Pr.: *-pri-o-*] — **Căprior** + suf. *-aș*.

CĂPRIORÉALĂ, *căpriorieli*, s.f. (Rar) Totalitatea căpriorilor (II 1). [Pr.: *-pri-o-*] — **Căprior** (1) + suf. *-eală*.

CĂPRIORÍ, *căprioresc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A fixa căpriorii (II 1) la o construcție. [Pr.: *-pri-o-*] — Din **căprior**.

CĂPRIȘOARĂ, *căprioare*, s.f. (Rar) Căpriță. — **Capră** + suf. *-ișoară*.

CĂPRIȘÓR, *căprișori*, s.m. Numele a două plante erbacee, una cu flori galbui (*Cyperus flavescens*) și alta cu flori brune (*Cyperus fuscus*). — **Capră** + suf. *-ișor*.

CĂPRITĂ, *căprițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *capră* (1); căprișoară. 2. Plantă erbacee alburie, cu flori verzi (*Atriplex litoralis*). — **Capră** + suf. *-iță*.

CĂPRIU, **-IE**, *căprii*, adj. Căpriu. — **Capră** + suf. *-iu*.

CĂPRÚL, **-IE**, *căprii*, adj. (Despre ochi) De culoare cafenie-gălbuie; căpriu. — **Capră** + suf. *-ui*.

CĂPȘÓR, *căpșoare*, s.n. Diminutiv al lui *cap*¹ (I 1). — **Cap**¹ + suf. *-(u)șor*.

CĂPȘÚN, *căpșuni*, s.m. Plantă erbacee tărătoare din familia rozaceelor, cu frunze trifoliolate și cu flori mici albe, cultivată pentru fructele ei comestibile (*Fragaria moschata*). — Din **căpșună** (derivat regresiv).

CĂPȘUNĂ, *căpșuni*, s.f. Fruct fals al căpșunului, format din îngroșarea receptaculului floral în care sunt îngropate fructele propriu-zise, asemănătoare cu fraga, dar mai mare ca aceasta, de culoare roșie, cărnos, parfumat și gustos. [Pl. și: *căpșune*] — Probabil din **căpușă** (înv. „căpșună”) + suf. *-une* (<lat. *-onem*).

CĂPȘUNICĂ, *căpșunele*, s.f. 1. Diminutiv al lui *căpșună*. 2. Varietate de struguri nealtoți. 3. Vin rezultat din căpșunică (2). — **Căpșună** + suf. *-ică*.

CĂPTĂLĂN s.m. v. **captalan**.

CĂPTUȘÉALĂ, *căptușeli*, s.f. 1. Pânză sau stofă cu care se dublează, în interior, un obiect de îmbrăcăminte, pentru a-i da un aspect mai îngrijit și pentru a-l face mai călduros. ♦ Material aplicat în interiorul încălțăminte pentru ca aceasta să-și mențină forma. 2. Pânză sau stofă cu care se învelesc unele obiecte pentru a le feri de deteriorare. 3. Strat rezistent de lemn, de metal sau de cărămidă, cu care se acoperă un obiect pe dinăuntru sau pe dinafară (pentru a-l feri de degradare, pentru consolidare, izolare termică, acustică etc.). 4. Ramă de lemn care acoperă fețele interioare ale golului unei uși și de care sunt fixate canaturile ușii. — **Căptuși** + suf. *-eală*.

CĂPTUȘÍ, *căptușesc*, vb. IV. 1. Tranz. A executa sau a aplica o căptușeală la o haină, la încălțăminte etc. 2. Tranz. A acoperi un obiect, pe dinăuntru sau pe dinafară, cu un strat de protecție, de izolare etc.; a dota un sistem tehnic cu o căptușeală (3). 3. Tranz. A îndesa, a ticsi. 4. Tranz. (Fam.) A pune mâna pe...; a înșfăca. ♦ A bate (zdrăvăn). 5. Refl. (Fam.) A se alege cu ceva. — Din **căptuh** (înv. „căptușeală”) <germ.).

CĂPTUȘÍRE, *căptușiri*, s.f. Acțiunea de a (se) căptuși și rezultatul ei. — V. **căptuși**.

CĂPUÍ, *căpuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. (Înv. și reg.) A pune mâna pe cineva; a prinde, a încăpuí. 2. Refl. A obține, a-și procura; a încăpuí. — Din magh. **kapni**.

CĂPUÍRE¹, *căpuiri*, s.f. Acțiunea de a *căpuí* și rezultatul ei. — V. **căpuí**.

CĂPUÍRE², *căpuiri*, s.f. Operație prin care se turtește extremitatea liberă a corpului unui nit, pentru a forma al doilea cap¹. — Cf. cap¹.

CĂPUÍT, **-Ă**, *căpuíți*, *-te*, adj. (Înv. și reg.) Care are de toate, prevăzut cu tot ce-i trebuie; încăpuí. — V. **căpuí**.

CĂPUÍTÓR, *căpuitoare*, s.n. Unealtă de fierărie cu care se execută căpuirea²; buterolă. [Pr.: *-pu-i-*] — Cf. cap¹.

CĂPUȘ s.n. (Înv.) Cobuz. — Et. nec.

CĂPÚȘĂ, *căpușe*, s.f. I. 1. (La pl.) Gen de artropode parazite din clasa arahnidelor, care se înfig în pielea animalelor și a omului și se hrănesc cu sânge (*Ixodes*); (și la sg.) animal care face parte din acest gen. ♦ Expr. *Ce-i în gușă*, *și-n căpușă*, se zice despre un om sincer; care spune tot ce gândește. 2. (Fig.; în sintagma) *Firmă-căpușă* = firmă parazită pe lângă o instituție sau o întreprindere mai mare, care intermediază controale, afaceri etc. în scopul obținerii unor avantaje financiare directe sau rapide. II. 1. (Bot.) Ricin. 2. Mugur de viță, din care se dezvoltă coardele și rodul; ochi¹. — Cf. alb. **këpushë**.

CĂPÚTĂ, *căputez*, vb. I. Tranz. A pune căpute noi la o încălțăminte uzată; a încăputa. ♦ A înlocui, total sau parțial, la un ciopor uzat partea care acoperă laba piciorului; a încăputa. — Din **căpută**.

CĂPUTĂRE, *căputări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *căputa*. — V. **căputa**.

CĂPÚTĂ, *căpute*, s.f. 1. Parte a încălțăminte care acoperă partea superioară aabei piciorului; căputătură. 2. Partea de deasupra aabei piciorului, opusă tălpii. — Et. nec.

CĂPUTĂTÚRĂ, *căputături*, s.f. (Înv.) Căpută (1). — **Căputa** + suf. *-ătură*.

CĂRĂ, *car*, vb. I. 1. Tranz. A duce ceva dintr-un loc în altul; a transporta (în cantități mari). ♦ Expr. *A căra apa cu ciurul* = a munci în gol, a se agita fără rezultat. *A căra cuiva (la) pumni* (sau *palme*, *gârbace* etc.) = a da cuiva multe lovituri cu pumnul (sau cu palma, cu biciul etc.), a bate zdrăvăn pe cineva. *A-l căra* (pe cineva) *păcatele* = a se lăsa dus, tără oarecum fără voie. 2. Refl. (Rar) A se duce dintr-un loc în altul. ♦ (Fam.) A pleca repede (și pe furis) de undeva; a se cărăbăni. — Lat. ***carrare**.

CĂRĂRE, *cărări*, s.f. 1. Drum îngust pe care se poate umbla numai cu piciorul; p. gener. drum. ♦ Loc. adv. *Pe toate cărările* = în tot locul, pretutindeni, la tot pasul. ♦ Expr. *A umbla pe două cărări* = a se clătina în mers; a fi beat. *A-i tăia* (sau *a-i inchide*) *cuiva cărarea* (sau *cărările*) = a opri pe cineva să facă sau să continue un drum. *A-și îndrepta cărările* = a apuca într-o direcție. *A-i scurta (cuiva) cărările* = a omorî (pe cineva) 2. Linie obținută prin despărțirea în două a părului de pe cap. — Lat. **carraria**.

CĂRĂT s.n. 1. Acțiunea de a (se) căra; transport de materiale (în cantitate mare). 2. Timpul când se cară fânul sau recolta. — V. **căra**.

CĂRĂBĂNÍ, *cărăbănesc*, vb. IV. 1. Refl. (Fam.) A pleca repede (și pe furis) de undeva; a se căra, a o șterge. 2. Tranz. (Reg.) A căra (1). ♦ Expr. *A cărăbăni cuiva (la) pumni* (sau *palme*, *ciomege* etc.) sau (intrans.) *a cărăbăni cu pumnii* (sau cu *palmele*, *cu ciomegele* etc.) = a da cuiva lovituri multe și îndesate cu pumnul (sau cu palma, cu ciomagul etc.), a bate tare pe cineva. — Probabil din expr. tc. **çek arabayi** (literal „trage-ți căruța”), influențată de a (se) căra.

CĂRĂBÚȘ, *cărăbuși*, s.m. Insectă coleopteră foarte dăunătoare, de culoare castanie, cu elitrele dure, care apare pe la începutul lunii mai și se hrănește cu frunzele arborilor (iar larva ei, cu rădăcinile unor plante); găinușă, gândac-de-mai (*Melolontha melolontha*). — **Carab**[aș] (rar folosit, „oaie cu botul negru” <tc.) + suf. *-uș*.

CĂRĂBÚȘÉL, *cărăbușei*, s.m. Insectă dăunătoare din ordinul coleopterelor, asemănătoare cu cărăbușul, dar mai mică și mai păroasă decât acesta (*Rhizotrogus solstitialis*). — **Cărăbuș** + suf. *-el*.

CĂRĂMÍDĂR, *cărămídari*, s.m. Persoană care fabrică sau vinde cărămizi. — **Cărămidă** + suf. *-ar*.

CĂRĂMÍDĂ, *cărămizi*, s.f. Material de construcție artificial, având forma unei piese prismatice, obținut dintr-un amestec de argilă, nisip și apă sau din alte materiale (beton, zgură de furnal etc.), uscat la soare sau ars în cuptor. ♦ *Cărămidă refractară* = cărămidă confecționată dintr-un material cu temperatură de topire foarte înaltă, folosită la zidirea focarelor cuptoarelor metalurgice. [Pl. și: *cărămide*] — Din ngr. **keramidi**.

CĂRĂMÍDĂRIÉ¹ s.f. Meșteșugul fabricării cărămizilor. — **Cărămidar** + suf. *-ie*.

CĂRĂMÍDĂRIÉ², *cărămídării*, s.f. Loc special amenajat (împreună cu instalațiile) pentru fabricarea cărămizilor; fabrică de cărămidă. — **Cărămidă** + suf. *-arie*.

CĂRĂMÍZÍ, *cărămizesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A deveni cărămiziu. — Din **cărămidă**.

CĂRĂMÍZÍU, **-ÍE**, *cărămizii*, adj. De culoarea cărămizii; roșiatic. — **Cărămídă** + suf. *-iu*.

CĂRĂRĂT, **-Ă**, *cărăriți*, *-te*, adj. (Rar) Cu multe cărări. — **Cărare** + suf. *-at*.

CĂRĂRĂICĂ, *cărăriuci*, s.f. Cărăriuc. — **Cărare** + suf. *-uică*.

CĂRĂRĂIÉ, *cărării*, s.f. Diminutiv al lui *cărare* (1); cărăriușă, cărăriucă. — **Cărare** + suf. *-uie*.

CĂRĂRUSĂ, *cărărușe*, s.f. Cărăruie. — **Cărăre** + suf. *-ușă*.
CĂRĂȘEL, (1) *cărășei*, s.m., (2) *cărășele*, s.n. 1. S.m. Diminutiv al lui *caras*. 2. S.n. Numele unui dans popular cu mișcări vioaie; melodie după care se execută acest dans. — **Caras** + suf. *-el*.
CĂRĂTOR, *cărători*, s.m. Persoană care cară ceva; *spec.* hamal. — **Căra** + suf. *-ător*.
CĂRĂTURĂ, *cărături*, s.f. Acțiunea de a căra; transport. ♦ (Concr.) Cantitate dintr-o povară, cât se poate căra o dată (cu căruța, cu carul etc.). — **Căra** + suf. *-ătură*.
CĂRĂUȘ, *cărăuși*, s.m. 1. Căruțaș. 2. (Art.) Numele unei stele mici din Carul-Mare, situată lângă a doua stea din protap. — **Căra** + suf. *-uș*.
CĂRĂUȘESTE adv. (Rar) În felul cărușilor (1). [Pr.: *-ră-u-*] — **Cărăuș** + suf. *-ește*.
CĂRĂUȘI, *cărăușesc*, vb. IV. Intrans. A face cărușie, a se ocupa cu cărușia. [Pr.: *-ră-u-*] — Din **cărăuș**.
CĂRĂUȘIE, *cărăușii*, s.f. Transport de mărfuri sau de persoane (în vehicule cu tracțiune animală), de obicei pe baza unui contract. ♦ Ocupația de căruș (1); cărușit, harabagie. [Pr.: *-ră-u-*] — **Cărăuș** + suf. *-ie*.
CĂRĂUȘIT s.n. Cărușie. [Pr.: *-ră-u-*] — V. **cărăuși**.
CĂRBUNĂR, *cărbunari*, s.m. 1. Muncitor care lucrează la producerea cărbunelui de lemn. 2. Persoană care vinde cărbuni. — **Cărbune** + suf. *-ar*.
CĂRBUNĂȘ, *cărbunăși*, s.m. Diminutiv al lui *cărbune*. — **Cărbune** + suf. *-aș*.
CĂRBUNĂRIE, *cărbunării*, s.f. Loc sau cuptor unde se fac cărbuni de lemn; boacă (1) ♦ Magazine de cărbuni. — **Cărbune** + suf. *-ărie*.
CĂRBUNE, *cărbuni*, s.m. 1. Rocă sedimentară combustibilă amorfă, de culoare gălbuie, brună până la neagră, friabilă, rezultată prin acumularea materiei vegetale și îmbogățirea lentă în carbon a acesteia, folosită drept combustibil și ca materie primă în industria chimică, în metalurgie etc. ♦ *Cărbune brun* = cărbune de culoare brună-închis, compact, sticlos, casant. *Cărbune activ* = cărbune cu structură poroasă și cu mare capacitate de reținere prin adsorbție a gazelor, a vaporilor etc. *Cărbune animal* = material obținut prin calcinarea oaselor animale și folosit ca adsorbant pentru gaze și pentru substanțe colorante, ca dezinfectant stomacal, adsorbant intestinal etc. *Cărbune alb* = denumire dată cursurilor de apă cu căderi utilizabile pentru producerea de energie. 2. Bucată de lemn arsă parțial de foc; tăciune; *p. ext.* bucată de jar. ♦ *Cărbune de lemn* = produs principal obținut la arderea incompletă a lemnului sau ca produs secundar la distilarea uscată a lemnului, folosit la fabricarea cărbunelui activ, în siderurgie, drept combustibil etc.; mangal. ♦ Expr. *A se face cărbune* = (despre alimente) a se arde. *A sta (ca) pe cărbuni (aprinși)* = a fi foarte nerăbdător. 3. Creion negru obținut dintr-un lemn de esență foarte moale, carbonizat, folosit la desen, crochiuri, schițe etc.; lucrare realizată cu acest fel de creion. **II. 1.** (Med.) Antrax. 2. (Zool.; în sintagma) *Cărbune enfiematos* = boală infecțioasă acută a rumegătoarelor, în special a bovinelor, provocată de bacteria *Clostridium chauvoei* și care se manifestă prin apariția în mușchi a unor tumori infiltrate cu gaze. 3. (La plante) Tăciune. 4. (Bot.; reg.; la pl.) Plantă erbacee cu frunze ovale la bază, lanceolate mai sus și flori negre-violeace (*Phyteuma spiciforma*); spinuță (1). — Lat. **carbo**, **-onis**.
CĂRBUNÓS, **-OĂSĂ**, *cărbunoși*, *-oase*, adj. (Despre roci sedimentare sau cristaline) Care conține pulbere de cărbune (1 1). — **Cărbune** + suf. *-os*.
CĂRDĂȘIE s.f. v. **cărdășie**.
CĂRINDĂR s.m. (Pop.) Ianuarie. — Lat. **calendaris**.
CĂRMĂCĂUȚ, *cărmăcuțe*, s.n. Cărlig mic pentru prins cegă. — **Carmac** + suf. *-uț*.
CĂRNĂRIE s.f. Cantitate mare de carne. — **Carne** + suf. *-ărie*.
CĂRNICĂ s.f. (Rar) Cărniță. — **Carne** + suf. *-ică*.
CĂRNIȘOARĂ s.f. Cărnițe. — **Carne** + suf. *-ișoară*.
CĂRNIȚĂ, *cărnițe*, s.f. Diminutiv al lui *carne*; cămiciță, cărnișoară. — **Carne** + suf. *-iță*.
CĂRNÓS, **-OĂSĂ**, *cărnoși*, *-oase*, adj. 1. Care are multă carne; musculos. 2. (Despre fructe, frunze, tulpini) Cu mult miez. — Lat. **carnosus**.
CĂRNOSÍ, *cărnoșesc*, vb. IV. Tranz. A îndepărta resturile de carne de pe dosul unei piei, înainte de tăbăcire. [Var.: **cărnoși** vb. IV] — Din **cărnos**.
CĂRNOSÍRE, *cărnoșiri*, s.f. Acțiunea de a *cărnoși* și rezultatul ei. — V. **cărnoși**.
CĂRPĂNÓS, **-OĂSĂ**, *cărpănoși*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Depr.) Zgârcit, avar. — Et. nec.
CĂRPĂNOȘIE s.f. (Depr.) Zgârcenie, avariție; meschinărie. — **Cărpănos** + suf. *-ie*.
CĂRPINĂR, *cărpinari*, s.m. (Reg.) Carpen. — Din **carpen**.
CĂRPINĂȘ, *cărpinași*, s.m. Diminutiv al lui *carpen*. — **Carpen** + suf. *-aș*.
CĂRPINÉT, *cărpineturi*, s.n. Cărpiniș. — **Carpen** + suf. *-et*.
CĂRPINIȘ, *cărpinișuri*, s.n. Pădurice sau deșeu de carpeni; cărpinet. — **Carpen** + suf. *-iș*.
CĂRPINIȚĂ, *cărpinițe*, s.f. Arbore scund cu scoarță netedă, cenușie, cu frunze ovale, mici, dințate și cu flori în amentii (*Carpinus orientalis*). — **Carpen** + suf. *-iță*.
CĂRTICEĂ, **-ICĂ**, *cărticele*, s.f. 1. Diminutiv al lui *carte*; cărtișoară, cărtulie. 2. Pachețel cu foite de țigară. — **Carte** + suf. *-ea*. **Cărticică**: cu schimbare de suf.

CĂRTURĂR, *cărturari*, s.m. Învățat, erudit; savant. — Din ngr. **hartularios**.
CĂRTURĂREĂSĂ, *cărturărese*, s.f. Femeie care se îndeletnicește cu ghicitul în cărți. — **Cărturar** + suf. *-easă*.
CĂRTURĂREȘC, **-EĂSCĂ**, *cărturărești*, adj. De cărturar. — **Cărturar** + suf. *-esc*.
CĂRTURĂREȘTE adv. (Rar) Ca un cărturar, în felul cărturarilor. — **Cărturar** + suf. *-ește*.
CĂRTURĂRIE s.f. (Rar) Învățătură, erudiție. — **Cărturar** + suf. *-ie*.
CĂRTIȘOARĂ, *cărtișoare*, s.f. (Rar) Cărticea (1). — **Carte** + suf. *-ișoară*.
CĂRTOI, *cărtoaie*, s.n. (Fam.) Augmentativ al lui *carte*. — **Carte** + suf. *-oi*.
CĂRTULIE, *cărțului*, s.f. Cărticea (1). — **Carte** + suf. *-ulie*.
CĂRUCEÁN, *cărucene*, s.n. (Rar) Căruț (1). — **Căruț** + suf. *-ean*.
CĂRUCĒR, *căruceri*, s.m. (Reg.) Căruțaș. — **Căruță** + suf. *-ar*.
CĂRUCIOARĂ, *cărucioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *căruță*. — **Căruță** + suf. *-ioară*.
CĂRUCIÓR, *cărucioare*, s.n. 1. Trăsurică în care sunt purtați copiii mici; căruț (3). 2. Vehicul de dimensiuni reduse, cu roți de rulare, care se poate deplasa pe linii ferate, pe cabluri sau pe drumuri obișnuite și care este folosit la transporturi de sarcini relativ mici pe distanțe scurte; căruț (2). 3. Subansamblu al unei mașini-unelte, al unei mașini de lucru sau al unui utilaj, folosit pentru deplasarea uneltei, a obiectului de prelucrat etc. — **Căruț** + suf. *-ior*.
CĂRUNT, **-Ă**, *cărunți*, adj. (Despre păr, barbă, mustață) Care a început să albească; alb, albit. ♦ (Despre oameni) Care are fire de păr alb. — Lat. **canutus**.
CĂRUNȚE s.f. Faptul de a fi cărunț, cărunțeală, cărunție; *p. ext.* bătrânețe. — **Cărunț** + suf. *-ețe*.
CĂRUNȚĂ vb. I v. **cărunți**.
CĂRUNȚEALĂ s.f. Cărunțețe. — **Cărunți** + suf. *-eală*.
CĂRUNȚI, *cărunțesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A încărunți. [Var.: **căruntă** vb. I] — Din **cărunt**.
CĂRUNȚIE s.f. (Rar) Cărunțețe. — **Cărunț** + suf. *-ie*.
CĂRUNȚIT, **-Ă**, *cărunțiti*, *-te*, adj. (Înv.) Încărunțit. — V. **cărunți**.
CĂRUȚ, *căruțuri*, s.n. 1. Diminutiv al lui *car*; cărucăan. 2. Cărucior (2). 3. Cărucior (1). 4. Parte mobilă a unor mașini, care se mișcă pe roțițe sau lunecă pe glisiere, îndeplinind diferite funcții. — **Car** + suf. *-uț*.
CĂRUȚĂȘ, *căruțași*, s.m. Persoană care transportă cu căruța marfă sau persoane; căruț, harabagiu, cărucer. — **Căruță** + suf. *-aș*.
CĂRUȚĂ, *căruțe*, s.f. 1. Vehicul de forma carului, dar mai mic și mai ușor decât acesta, cu tracțiune animală, mai ales cu cai. ♦ Expr. *A se lăsa de căruță* = a renunța la un lucru sau la o treabă începută. *A rămâne de căruță* = a rămâne în urmă; a pierde ocazia. 2. Cantitate de fân, de lemne etc. cât se poate încărcă într-o căruță (1). — Din **car**.
CĂRUTĂRIE s.f. (Rar) Meșteșugul de a face căruțe. 2. Atelier în care se făceau căruțe. 3. (Colectiv) Unelte de căruțaș. — **Căruță** + suf. *-ărie*.
CĂRVUNĂR, *cărvunari*, s.m. (La pl.) Nume dat, prin asociație cu carbonarii italieni, elementelor progresiste care au inițiat, la începutul sec. XIX, în Țara Românească și în Moldova, o mișcare reformatoare, reprezentând interesele boierilor liberali și ale negustorilor; (și la sg.) membru al acestei mișcări. — Cf. it. carbonaro.
CĂSĂPI, *căsăpesc*, vb. IV. Tranz. (Adesea fig.) A tăia în bucăți, a măcelări, a ciopârți. — Din **casap**.
CĂSĂPIE, *căsăpii*, s.f. (Reg.) Măcelărie. — **Casap** + suf. *-ie*.
CĂSĂPIRE s.f. Acțiunea de a *căsăpi*; măcelărie, ciopârțire. — V. **căsăpi**.
CĂSĂTORĒSC, **-EĂSCĂ**, *căsătorești*, adj. (Rar) De căsătorie, privitor la căsătorie. — **Căsător** (înv. „soț” < *casă*¹ + suf. *-ător*) + suf. *-esc*.
CĂSĂTORÍ, *căsătoresc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) uni prin căsătorie cu cineva. — Din **căsător** (înv. „soț” < *casă*¹ + suf. *-ător*).
CĂSĂTORÍE, *căsătorii*, s.f. Uniune legală, liber consimțită între un bărbat și o femeie pentru întemeierea unei familii. ♦ Trai comun între soți, viață conjugală; căsnicie. — **Căsător** (înv. „soț” < *casă*¹ + suf. *-ător*) + suf. *-ie*.
CĂSĂTORÍȚ, **-Ă**, *căsătoriti*, *-te*, adj. (Despre bărbați) Însurat; (despre femei) măritată. — V. **căsătorii**.
CĂSCĂ, *casă*, vb. I. 1. Tranz. A deschide gura pentru a vorbi, pentru a striga, pentru a mânca etc. ♦ Expr. *A căsca gura* = a privi cu interes, cu mirare sau curiozitate naivă; *p. ext.* a umbla fără nicio treabă, a pierde vremea. *A căsca ochii* = a deschide ochii tare, mai ales de mirare; a se holba, a se zgâi; *p. ext.* a băga de seamă, a fi atent. ♦ Compus: *casă-gură* s.m. = gură-cască. 2. Intrans. A deschide gura mare printr-o mișcare de inspirație adâncă, urmată de o expirație prelungită, ca semn de oboseală, plictisală sau somn. 3. Refl. (Despre obiecte) A se deschide (puțin); a se crăpa. — Lat. **cascare*.
CĂSCĂRE s.f. Căscăt¹ (2). — V. **căsca**.
CĂSCĂT¹, *căscături*, s.n. 1. Faptul de a (se) *căsca* (2). 2. Act reflex motor determinat de oboseala centrilor nervoși; căscătură (1), căscare. — V. **căsca**.
CĂSCĂT², **-Ă**, *căscăți*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care stă (cu gura deschisă) privind neatent; *p. ext.* neatent, bleg. ♦ Expr. *A rămâne* (sau *a sta, a privi* etc.) *cu gura căscată* = a fi mirat, buimăcit sau înșelat în așteptările sale;

a se ului. 2. Adj. (Despre ochi) Holbat. 3. Adj. Care prezintă o deschizătură sau o crăpătură. — *V. căsca.*

CĂSCĂTURĂ, *căscături*, s.f. (Pop.) 1. Căscat¹ (2). 2. Deschizătură, crăpătură. — *Căsca* + suf. *-ătură*.

CĂSCĂUND, *-Ă, căscăunzi*, *-de*, s.m și f., adj. (Pop.) (Persoană) care își pierde vremea în zadar; (persoană) care dă dovadă de neglijență, de dezinteres; gură-cască, nătăflet, zăpăcit. — Lat. ***cascabundus**.

CĂSCIOARĂ, *căscioare*, s.f. Căsuță. — *Căsuță* + suf. *-ioară*.

CĂSEÂN, *căseni*, s.m. (Pop.) Fiecare dintre persoanele care locuiesc împreună într-o casă, fiind legate între ele prin interese comune (de familie). — *Casă¹* + suf. *-ean*.

CĂSIȘOARĂ, *cășișoare*, s.f. (Rar) Căsuță. — *Casă¹* + suf. *-ișoară*.

CĂSNICESC, *-EASCĂ, căsnicești*, adj. (Rar) Care ține de căsnicie, privitor la căsnicie. — *Căsnic* + suf. *-esc*.

CĂSNICIE, *căsnicii*, s.f. Trai în comun al soților, viață conjugală; căsătorie. — *Căsnic* + suf. *-ie*.

CĂSOAIE, *căsoaie*, s.f. 1. Augmentativ al lui *casă¹* (1). ♦ Baracă (de lemn) unde se adăpostesc muncitorii care lucrează la câmp sau la pădure. 2. Cămară în care se țin, la țară, lucruri de gospodărie. 3. Element de construcție în formă de cutie (fără funduri sau cu un singur fund), confecționat din grinzi de lemn sau de beton prefabricat, care se umple cu piatră, cu pământ etc. și care se aşază în albie sau pe malul unei ape în scopul executării unui baraj, a unui dig etc. [Var.: **căsoi** s.n.] — *Casă¹* + suf. *-oaie*.

CĂSOI s.n. v. *căsoaie*.

CĂSULIE, *căsulii*, s.f. (Rar) Căsuță. — *Casă¹* + suf. *-ulie*.

CĂSĂLIE, *căsuțe*, s.f. Diminutiv al lui *casă¹* (1); căscioară, cășișoară, căsulie. ♦ *Căsuță postală* = ghișeu sau compartiment special unde se repartizează și se păstrează, la poșta, scrisorile pe care le ridică personal adresantul. ♦ (Inform.) *Căsuță postală electronică* = zonă din memorie sau de pe un dispozitiv de stocare, unde este plasată poșta electronică. 2. Compartiment dintr-o cutie de litere tipografice, în care se păstrează un singur fel de literă. ♦ *Căsuță tipografică* = spațiu destinat colofonului. 3. (La pl.) Spațiile dintre dinții spatei, prin care trec firele de urzeală la războaiele de țesut — *Casă¹* + suf. *-uță*.

CĂSĂI vb. IV v. *hășai*.

CĂȘĂRIE, *cășării*, s.f. Clădire sau parte a stânei unde se prepară cașul, brânza sau cașcavalul; *p. ext.* stână. — *Caș* + suf. *-ărie*.

CĂȘUNĂ, *cășunez*, vb. I. 1. Intranz. A-i veni cuiwa o idee sau o poftă ciudată. 2. Intranz. A manifesta în mod persistent un sentiment de antipatie sau de dragoste față de cineva sau de ceva. 3. Intranz. A se năpusti asupra cuiwa. 4. Tranz. (Pop.) A cauza, a pricinui. *A cășuna o supărare*. — Lat. ***occasionare**.

CĂȘUȚ, *cășuți*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *caș*. — *Caș* + suf. *-uț*.

CĂȚĂ vb. I v. *căuta*.

CĂȚANĂ, *cățane*, s.f. 1. (Înv.) Soldat, ostaș în armata Austro-Ungariei. 2. P. gener. (Pop.) Soldat, ostaș. ♦ Loc. adv. *În (sau la) cățane* = în armată. — Din magh. **katona**.

CĂȚĂRE¹, *cățări*, s.f. Piesă metalică de formă prismatică, montată pe partea de sus a țevii unei guri de foc și care, împreună cu înălțătorul, formează dispozitivul de ochire al armei. — *V. căta*.

CĂȚĂRE² s.f. v. *căutare*.

CĂȚĂNESC, *-EASCĂ, cățânești*, adj. (Reg.) Soldătesc, ostășesc. — *Cățană* + suf. *-esc*.

CĂȚĂNÊȘTE adv. (Reg.) Soldătește, ostășește. — *Cățană* + suf. *-ește*.

CĂȚĂNĂ, *cățâneț*, vb. IV. (Reg.) 1. Intranz. A face serviciul militar. 2. Tranz. A lua în armată, a încorpora, a înrola. ♦ Refl. A intra în armată, a se face cățană. — Din **cătană**.

CĂȚĂNIE s.f. (Reg.) Stagiul, serviciu militar; militarie. — *Cățană* + suf. *-ie*.

CĂȚĂNIME, *cățănimi*, s.f. (Reg.) Mulțime de cățane. — *Cățană* + suf. *-ime*.

CĂȚĂNIOARĂ, *cățănioare*, s.f. (Reg.) Cățăniță. — *Cățană* + suf. *-ioară*.

CĂȚĂNIȚĂ, *cățănițe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *cățană*; cățănioară, cățănuiță. — *Cățană* + suf. *-iță*.

CĂȚĂNUIȚĂ, *cățănuțe*, s.f. (Reg.) Cățăniță. — *Cățană* + suf. *-uță*.

CĂȚĂRĂMUIȚĂ, *cățărămuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *cataramă*. — **Catarămă** + suf. *-uță*.

CĂȚĂȚURĂ s.f. v. **căutătură**.

CĂȚINĂ, *cățini*, s.f. Numele a două specii de arbuști spinoși: a) *cățină roșie* = arbust cu frunze mici în formă de solzi, cu flori roz sau albe și cu fructe roșii, cultivat ca gard viu; tamariscă (*Tamarix ramosissima*); b) *cățină albă* = arbust cu frunze înguste, lanceolate, argintii, cu flori mici cafenii și cu fructe galbene-portocalii (*Hippophaë rhamnoides*). — Lat. **catena**.

CĂȚINEL adv. Încetinel, lin, domol; tiptil. ♦ Expr. (Rar) *Nel-căținel* = încet-încet. [Var.: **căținel** adv.] — Lat. ***cautelinus** „cu precauție” (<*cautela* „prevedere”).

CĂȚINIȘ, *căținișuri*, s.n. Desiș, mulțime de cătini. — *Cățină* + suf. *-iș*.

CĂȚRE prep. v. **către**.

CĂȚRĂNEALĂ, *cătrăneli*, s.f. Cătrănire. — **Cătrâni** + suf. *-eală*.

CĂȚRĂNĂ, *cătrănesc*, vb. IV. 1. Tranz. A acoperi, a îmbiba un stâlp, un zid, o traversă etc. cu catran, cu scopul de a le proteja. 2. Refl. și tranz. Fig. A (se) supăra

tare, a (se) amări, a (se) necăji. 3. Tranz. Fig. A otrăvi (1), a învenina. — Din **catran**.

CĂȚRĂNIRE, *cătrăniri*, s.f. Acțiunea de a (se) cătrâni și rezultatul ei; cătrănitură, cătrănit¹, cătrăneală. — *V. cătrâni*.

CĂȚRĂNIT¹ s.n. (Rar) Cătrănire. — *V. cătrâni*.

CĂȚRĂNIT², *-Ă, cătrăniți*, *-te*, adj. 1. De culoare închisă; tuciuriu, negru.

2. Fig. Amărat, supărat, necăjit. 3. Fig. Otrăvit, înveninat. — *V. cătrâni*.

CĂȚRĂNITURĂ, *cătrănituri*, s.f. Cătrănire. — **Cătrâni** + suf. *-tură*.

CĂȚRE prep. 1. (Cu sens local) Spre, înspre, la. *Către casă*. ♦ (Precedat de prep. „de”) Dinspre, de la... ♦ (Pop.) Aproape de..., pe lângă. 2. (Cu sens temporal) Pe la..., cam la... *Către seară*. 3. Față de... ♦ (Înv.) Împotriva, în contra. 4. (Precedat de prep. „de”) De. *Ajutorul dat de către prietenii lui*. 5. (Cu sens final; înv.) Cu scopul... pentru... [Var.: (reg.) **cătră** prep.] — Lat. **contra**.

CĂȚŪN, *cățune*, s.n. 1. Grup de așezări țărănești care nu constituie o unitate administrativă, cu un număr de locuitori mai mic decât al unui sat. 2. (Reg.) Pădurice, hățiș, desiș. [Pl. și: *cățunuri*] — Cf. alb., sb. *ka tu n*.

CĂȚŪR, *cățuri*, s.m. (Reg.) Arbore tânăr. — Et. nec.

CĂȚUȘĂ, *cățușe*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două inele metalice, legate între ele printr-un lanț, cu care se leagă uneori mâinile (și picioarele) areștaților. 2. Plantă erbacee meliferă, cu flori albastre-violacee și cu miros greu (*Ballota nigra*). [Pl. și: *cățuși*] — ***Cătă** (< lat. *catta* „pisică”) + suf. *-ușă*.

CĂȚUȘNICĂ s.f. (Reg.) Plantă erbacee meliferă, cu miros aromatic, cu flori albe sau roșietice, cu proprietăți tonice, excitante (*Nepeta cataria*). — **Cățușă** + suf. *-nică*.

CĂȚĂI, *cățai*, vb. IV. Intranz. (Rar) A flecări. — **Cață** + suf. *-ăi*.

CĂȚĂRĂ, *cățăr*, vb. I. Refl. A se sui, agățându-se pe un loc înalt (și abrupt); a aburca. ♦ (Despre plante) A se prinde, a se fixa (cu cărcei) de ramuri, de ziduri etc. [Var.: (reg.) **acățără** vb. I] — Cf. a cățea.

CĂȚĂRĂTOR, *-OARE, cățărători*, *-oare*, adj., s.m și f. (Persoană) care se cățăre. — **Cățără** + suf. *-ător*.

CĂȚELE, *cățele*, s.f. 1. Femela căinelui. 2. Epitet dat unei femei rele sau depravate. ♦ Expr. (Rar) *Cățea de vreme* = vreme rea, cumplită. 3. Fig. (Arg.) Mitrălieră. — Lat. **catella**.

CĂȚEL, *căței*, s.m. I. 1. Pui de căine; *p. ext.* pui de animal sălbatic (asemănător cu cămele). ♦ Expr. (Fam.) *Cu cățel, cu puțel* = cu întreaga familie și cu tot avutul; cu tot ce are. 2. Fig. Om lingușitor și fără scrupule. 3. Compose: (Zool.) *cățelul-pământului* = orbeș; *cățel-de-mare* = corosbină; *cățel-de-frasin* sau *cățelul-frasinului* = cantaridă. II. Fiecare dintre părțile care compun căpățana de usturoi. — Lat. **catellus**.

CĂȚELĂN, *cățelani*, s.m. Cățelandru. — **Cățel** + suf. *-an*.

CĂȚELĂNDRU, *cățelandri*, s.m. Cățel (I 1) mai mare; *p. ext.* pui mai mare al unor animale sălbatice (asemănătoare cu cămele); cățelan. — **Cățel** + suf. *-andru*.

CĂȚELI, pers. 3 *cățelește*, vb. IV. Refl. I. (Pop.) despre cățele, lupoaice, vulpi) A se împerechea. 2. (Reg.: despre răni și bube) A se lăța, a se întinde. — Probabil lat. **catullire** (influențat de *cățel, cățea*).

CĂȚELUȘ, *cățeluși*, s.m. Diminutiv al lui *cățel* (I 1). — **Cățel** + suf. *-uș*.

CĂȚELUȘĂ, *cățelușe*, s.f. Diminutiv al lui *cățea* (I). — **Cățea** + suf. *-ușă*.

CĂȚIE s.f. v. *cățuie*.

CĂȚIŪ, *cățui*, s.f. Vas de metal sau de pământ în care se ard mirodanii. [Var.: (reg.) **căție** s.f.] — Cf. ngr. *ka t d z i*, „lopățică pentru jăratoc”.

CĂŪLĂ, *căule*, s.f. (Reg.) Plută mică, întrebuințată ca pod umblător. — Et. nec.

CĂUȘ, *căușe*, s.n. 1. Vas de lemn în formă de cupă sau de lingură mare, folosit pentru a lua apă, făină, grăunțe etc.; cauc; *p. ext.* nume dat unor unelte care au această formă. ♦ Expr. *A face mâna căuș* = a da mâinii forma unui recipient, apropiind degetele și adâncind palma. ♦ Cantitatea de apă, făină, grăunțe etc. care intră într-un căuș (1). 2. Lingură mare de lemn cu care se toarnă vinul din pritoacă în cadă. 3. Lingură de formă specială folosită la prepararea brânzeturilor, cu care se scoate, se aşază și se amestecă coagulul. 4. Lingură de tablă sau de lemn cu ajutorul căreia se scoate apa din barcă. 5. Piesă din tablă folosită pentru legarea cablului de foraj de un ax sau a două cabluri între ele. 6. Cancioc. 7. (Mar.) Bazin mic într-un port, pentru ambarcațiuni. — Lat. ***cau** (< *cauus*) + suf. *-uș*.

CĂUȘEL, *căușele*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *căuș*. [Pr.: *că-u*] — **Căuș** + suf. *-el*.

CĂUTĂ, *căut*, vb. I. 1. Tranz. 1. A încerca să găsească pe cineva sau ceva; a umbra după... ♦ Expr. *A căuta cuiwa ceartă (sau pricină) cu lumânarea* = a provoca ceartă cu orice preț. *N-ai ce căuta (unde)* = nu există motiv, este interzis să vii sau să te afli undeva. *A căuta (pe cineva sau ceva) cu ochii* = a încerca să descopere (pe cineva sau ceva) într-un grup, într-o mulțime etc. *A căuta cu gândul* = a se sili să-și aducă aminte. *A căuta privirile cuiwa* = a încerca să întâlnească privirile cuiwa. ♦ Intranz. A cerceta, a scotoci, a cotrobăi. ♦ A se deplasa undeva pentru a găsi pe cineva; a se interesa undeva de prezența cuiwa. 2. A încerca să obțină ceva, a urmări ceva. ♦ Refl. (Despre mărfuri) A avea căutare, a se cere. II. 1. Intranz. A se interesa, a se ocupa de... ♦ Expr. *A-și căuta de treabă (sau de treburi, de nevoi, de cale, de drum)* = a se preocupa numai de propriile treburi, a-și vedea de treabă.

2. Intranz. și tranz. A purta de grijă (unui bolnav), a se îngriji de... ♦ Refl. *Se caută la doctor*. ♦ A băga de seamă, a fi atent. 3. Tranz. A-și da silința, a se strădui să...

4. Tranz. impers. A trebui, a se cuveni. **III. 1.** Intrans. A se uita, a privi, a urmări cu ochii. ✨ Expr. (Fam.) *A-i căuta (cuiva) în coarne = a răsfăța (pe cineva)*. ✨ Fig. A fi îndreptat, orientat spre...; (despre ființe) a se îndrepta spre... **2.** Tranz. A cerceta, a examina. **3.** Intrans. A avea sau a da aspectul sau înfățișarea de... **4.** Intrans. și tranz. Fig. A lua în considerație, a se lua după... *Nu căuta că-s mic. 5.* Intrans. (În superstiții) A cerceta poziția stelelor, a bobilor etc. pentru a prezice viitorul. [Pr.: -că-/-u-. — Var.: (pop.) **cătă** vb. I] — Lat. *cautare.

CĂUTĂRE, *căutări*, s.f. Acțiunea de a (se) căuta. **1.** Cercetare făcută cu scopul de a găsi ceva. **2.** Îngrijire; p. restr: tratament sau îngrijire medicală. **3.** (Înv.) Administrare a unui bun material. **4.** (Înv.) Inspecție, examinare. **5.** Osteneală; năzuință. **6.** Privire; căutătură. **7.** Preț bun, trecere. ✨ Expr. *A avea căutare =* (despre oameni) a se bucura de considerație; (despre mărfuri) a fi solicitat. [Pr.: -că-/-u-. — Var.: (pop.) **cătăre** s.f.] — V. **căuta**.

CĂUTĂT¹ s.n. Căutare. [Pr.: -că-/-u-] — V. **căuta**.

CĂUTĂT², -Ă, *căuțați, -te, adj.* (Despre stil, vorbire, gesturi etc.) Ales cu grijă exagerată; afectat, pedant. [Pr.: -că-/-u-] — V. **căuta**.

CĂUTĂTOR, -OĂRE, *căutători, -oare*, s.m. și f. Persoană care caută, cercetează, umblă sau descoperă un lucru (ascuns). [Pr.: -că-/-u-] — **Căuta** + suf. -ător.

CĂUTĂTURĂ, *căutături*, s.f. Felul cum privește cineva, expresie a ochilor; p. ext. expresie a feței, înfățișare, mină. [Pr.: -că-/-u-. — Var.: (pop.) **căutătură** s.f.] — **Căuta** + suf. -ătură.

CĂUZĂȘ, *căuzași*, s.m. (Înv.) Partizan al unei cauze (secrete); conspirator, revoluționar. ✨ (În Țara Românească) Participat la Revoluția de la 1848. [Pr.: -că-/-u-] — **Cauză** + suf. -ăș.

CĂUZĂȘESC, -EASCĂ, *căuzășești*, adj. (Înv.) Al căuzașului, privitor la căuzaș. [Pr.: -că-/-u-] — **Căuzaș** + suf. -esc.

CĂVĂLĂȘ, *căvălășe*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *caval¹*. — **Caval¹** + suf. -ăș.

CĂZĂCĂȘC, -EASCĂ, *căzăcești*, adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține cazacilor, privitor la cazaci. **2.** S.f. art. Numele unui dans național ucrainean, cu ritm moderat la început, apoi din ce în ce mai accelerat; melodie după care se execută acest dans; cazacioc, cazacincă. — **Cazac** + suf. -esc.

CĂZĂCĂȘTE adv. Ca un cazac, în felul cazacilor. — **Cazac** + suf. -ește.

CĂZĂCIME s.f. Totalitatea cazacilor; mulțime de cazaci. — **Cazac** + suf. -ime.

CĂZĂNĂRIE, *căzănării*, s.f. (Înv.) Loc unde se afla instalat un cazan pentru distilat rachiu; instalație pentru distilat rachiu. — **Cazan** + suf. -ărie.

CĂZĂNEL, *căzânele*, s.n. Diminutiv al lui *cazan*. — **Cazan** + suf. -el.

CĂZĂTOR, -OĂRE, *căzători, -oare*, adj. Care cade. — **Cădea** + suf. -ător.

CĂZĂTURĂ, *căzături*, s.f. **1.** Faptul de a cădea. **2.** Deșeu. **3.** (Depr.) Om sau animal bătrân și neputincios; om degradat moralicește. **4.** (Pop.) Porțiune dintr-o pădure bătrână, cu copacii doborâți de vânt. — **Cădea** + suf. -ătură.

CĂZMĂLĂUȚĂ, *căzmăluțe*, s.f. Diminutiv al lui *cazma*. — **Cazma** + suf. -ăluță.

CĂZNI, *căznesc*, vb. IV. **1.** Refl. A se strădui din greu, a depune multă trudă. **2.** Tranz. A tortura, a chinui. — Din **caznă**.

CĂZNIȚI, -Ă, *căzniți, -te*, adj. **1.** Muncit, împilat, asuprit, torturat. **2.** Făcut cu mult efort (și fără prea mare succes). — V. **căzni**.

CĂZŪȚ, *căzuți*, adj. (Despre ochi) Înfundat în cap. — V. **cădea**.

CĂINE, *căini*, s.m. **1.** Animal mamifer carnivor, domesticit, folosit pentru pază, vânatoare etc. (*Canis familiaris*). ✨ Expr. (Ir.) *A trăi (sau a se înțelege, a se iubi etc.) ca căinele cu pisica sau a se mânca ca câinii*, se spune despre două sau mai multe persoane care nu se înțeleg deloc, nu se pot suferi, se dușmănesc și se ceartă întruna. *A tăia frunză la căini =* a trândăvi; a nu avea nicio ocupație. *A trăi ca căinele la stână =* a trăi bine. *Nu e nici căine, nici ogar =* nu are o trăsătură distinctivă, o situație clară. *Nu-i numai un căine scurt de coadă =* mai e și altceva sau altceva de felul celui cu care avem de-a face. *Viață de căine =* viață grea, plină de lipsuri. (Ir.) *Umblă câinii cu covrigi (sau colaci) în coadă =* e mare belșug. ✨ Epitet dat unui om rău, hain. **2.** Compuse: (pop.) *Căinele-Mare =* numele unei constelații boreale (din care face parte și Sirius); *Căinele-Mic =* numele unei constelații boreale, situată între Hidra și Orion; *căine-de-mare =* rochin de talie mică, de culoare albastră-cenușie, cu câte un spin la aripioarele dorsale (*Acanthias vulgaris*); *căinele-babei =* larva unor fluturi de noapte, sub formă de vierme mare și pârșos, cu un cârlig chitinos la unul dintre capete. [Var.: (reg.) **câne** s.m.] — Lat. **canis**.

CĂINEȘC, -EASCĂ, *căinești*, adj. **1.** Care aparține câinilor, privitor la câini. ✨ (Pop.) *Dinte căinesc =* canin. **2.** Fig. (Despre atitudinea, manifestările cuiva) Rău, dușmănos, hain; (despre vreme, situații, împrejurări) vrăjmas omului, greu de suportat; aspru, căinos. — **Căine** + suf. -esc.

CĂINEȘTE adv. **1.** Ca un căine. ✨ Fig. Cu dușmănie, cu răutate. **2.** Fig. În condiții foarte grele, cu mari lipsuri. *Trăiește căinește.* ✨ Expr. *Căine-căinește =* cu multă greutate, cu chiu cu vai. — **Căine** + suf. -ește.

CĂINIȚIE s.f. Atitudine sau faptă plină de răutate, de cruzime; căinoșenie. — **Căine** + suf. -ie.

CĂINÓS, -OĂȘĂ, *căinoși, -oase*, adj. (Despre oameni și despre manifestările lor) Rău, hain. ✨ (Despre vreme) Vrăjmas omului, greu de suportat; aspru, căinesc. — **Căine** + suf. -os.

CĂINOȘENIE s.f. Căinie. — **Căinos** + suf. -enie.

CĂLȚI s.m. pl. Fire scurte rămase în urma trecerii fuiorului de cănepă sau de în printre dinții daracului, din care se țese pânză de saci și de saltele, se fac funii etc. — Din sl. **klūkū** (pl. *klūci*).

CĂLȚIȘORI s.m. pl. Diminutiv al lui *călți*. — **Călți** + suf. -ișor.

CĂLTÓS, -OĂȘĂ, *călțoși, -oase*, adj. (Cu fire) ca niște călți. — **Călți** + suf. -os.

CÂMP, *câmpuri*, s.n. (**1.** astăzi mai ales în expr.) *câmpii*, s.m. **1.** Întindere vastă de pământ fără accidente însemnate de teren; șes, câmpie; spec. întindere de pământ cultivată, semănată; totalitatea ogoarelor din jurul unei comune. ✨ *Munca câmpului =* lucrarea pământului. *Artilerie de câmp =* artilerie dotată cu tunuri și obuziere care pot fi deplasate numai pe teren puțin accidentat. ✨ Loc. adv. *În plin câmp sau în câmp deschis =* sub cerul liber; fără adăpost. ✨ Expr. *A o lua peste câmp =* a merge de-a dreptul, părăsind drumul. *A-și lua (sau a apuca) câmpii =* a pleca orbește, fără a ști încotro (de desperare, de durere, de mânie); a ajunge la desperare. ✨ Întindere de pământ în afara unei localități (unde nu mai sunt case).

✨ *Câmp de gheață =* masă întinsă și neîntreruptă de gheață care acoperă o suprafață (în regiunile polare). **2.** Loc, spațiu, porțiune de teren în limitele cărora se desfășoară a anumite activitate. ✨ *Câmp de luptă =* porțiune de teren pe care se duc acțiuni de luptă cu inamicul terestru. *Câmp de tragere =* teren amenajat pentru executarea exercițiilor de tragere. *Câmp de activitate sau (rar) câmpul muncii =* domeniu de activitate, limitele între care se desfășoară o activitate. *Câmp vizual =* porțiune de spațiu care poate fi cuprinsă cu privirea. **3.** (Fiz.) Regiune din spațiu în care fiecare punct i se asociază o mărime fizică determinată; mărime care caracterizează o asemenea regiune. *Câmp sonor.* ✨ Regiune din spațiu în care se pot exercita acțiuni de forță asupra corpurilor. ✨ *Câmp electric =* regiune a spațiului caracterizată prin faptul că, în oricare punct al ei s-ar găsi un mic corp încărcat cu electricitate, acesta ar fi supus acțiunii unei forțe care nu s-ar exercita dacă corpul nu ar fi încărcat astfel. *Câmp magnetic =* regiune a spațiului caracterizată prin faptul că, în oricare punct al ei s-ar găsi un mic magnet, acesta ar fi supus unor forțe de aceeași natură ca celea care se exercită între doi magneți vecini. **4.** Formă a materiei prin intermediul căreia are loc interacțiunea dintre particule. *Câmp eletromagnetic.* **5.** (Med.) Fașie de pânză sterilă care delimitează plaga operativă. ✨ *Câmp operator =* porțiune de piele special pregătită pentru o intervenție chirurgicală. **6.** Fondul unui tablou, al unei gravuri, al unei podoabe etc. **7.** Mulțime de valori ale uneia sau mai multor mărimi (matematice, fizice etc.) variabile. **8.** (Fil.) *Câmp ideologic =* ansamblul metodelor, conceptelor și ideilor delimitate istoric în interiorul cărora se elaborează o doctrină, o știință, o creație culturală etc. **9.** (Inform.) Cea mai mică unitate dintr-un sistem bază de date care poate fi accesată. — Lat. **campus**.

CÂMPEAN, -Ă, *câmpeni, -e*, s.m., adj. **1.** S.m. Locuitor de la câmp (**1**), de la șes sau p. ext., de la țară. **2.** Adj. (Rar) Câmpenesc. — **Câmp** + suf. -ean.

CÂMPEANCĂ, *câmpence*, s.f. Femeie care locuiește la câmp (**1**), la șes sau p. ext., la țară. — **Câmpean** + suf. -că.

CÂMPENESC, -EASCĂ, *câmpenești*, adj. De (la) câmp (**1**) sau de (la) țară, specific câmpului sau vieții de la țară; câmpean, câmpesc. — **Câmpean** + suf. -esc.

CÂMPESC, -EASCĂ, *câmpești*, adj. (Înv.) Câmpenesc. — **Câmp** + suf. -esc.

CÂMPIE, *câmpii*, s.f. Întindere vastă de pământ fără accidente însemnate de teren; șes, câmp. — **Câmp** + suf. -ie.

CÂMPULUNGEAN, -Ă, *câmpulungeni, -e*, s.m, adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Câmpulung. **2.** Adj. Care aparține municipiului Câmpulung sau câmpulungenilor (**1**), care se referă la Câmpulung ori la câmpulungeni. — **Câmpulung** (n.pr.) + suf. -ean.

CÂMPULUNGEANCĂ, *câmpulungence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Câmpulung. — **Câmpulungen** + suf. -că.

CÂMPUȘOR, *câmpușoare*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *câmp*. — **Câmp** + suf. -ușor.

CÂND adv., conj. **I.** Adv. (În propoziții interrogative) În ce moment? în care perioadă de timp? *Când a sosit?* ✨ Expr. *Când și când sau din când în când =* câteodată, uneori. *Când..., când... =* câteodată..., altă dată...; ba..., ba...; uneori..., alteori... **II.** Conj. **1.** (Introduce o propoziție temporală) **a)** În momentul sau în vreme în care... *Când a văzut-o, s-a bucurat.* **b)** După ce. *Când i-a pierdut din ochi, s-a ridicat.* **c)** Înainte de (a)... până (a) nu... *Parada începuse când a sosit.* **d)** Deși; în vreme ce. *Când altul s-ar bucura, tu ești nepăsător.* **e)** Și (deodată). *Au ajuns, când, ce să vezi?* **2.** (Introduce o propoziție atributivă în legătură cu noțiuni de timp) (În) care. *Acum e timpul când vin copiii.* ✨ Expr. *A (nu) avea când să... =* a (nu) avea timpul material necesar să... **3.** (Introduce o propoziție cauzală cu nuanță temporală) Fiindcă, deoarece, odată ce. *Când știa că trebuie să plece nu mai putea dormi.* **4.** (Introduce o propoziție condițională) Dacă, de. *Ce să spui când nu ai nimic de spus?* ✨ Expr. *Ca și când =* parcă. **5.** (Introduce o propoziție completivă directă) Spune-mi când să vin. — Lat. **quando**.

CÂNDVĂ adv. Într-un moment (nehotărât) din trecut sau din viitor; odată, altădată. — **Când** + va.

CÂNE s.m. v. **căine**.

CÂNEPĂR, *cânepari*, s.m. Pasăre cântătoare cu pene roșii pe cap, pe gât și pe laturile pieptului, cafenii pe spate și albe pe abdomen (*Carduelis camabina*). — **Cânepă** + suf. -ar.

CÂNEPĂ, *cânepi*, s.f. 1. Plantă erbacee anuală cu tulpina înaltă și dreaptă, cu frunze alterne dințate pe margini, cu flori mici, verzi, cultivată ca plantă textilă pentru fibrele care se scot din tulpină și pentru uleiul care se extrage din semințe (*Cannabis sativa*). ♦ *Cânepă indiană* = varietate de cânepă cultivată îndeosebi în anumite regiuni din India, Iran, Africa de Nord și cele două Americi, din care se extrag stupefiante (*Cannabis indica*). ♦ Compus: cânepa-codrului = cânepioară (2). 2. Fibre textile extrase din tulpina de cânepă (1). — Lat. ***canapa** (= *cannabis*).

CÂNEPĂRIE, (2) *cânepării*, s.f. 1. Cânepă multă strânsă la un loc. 2. (Rar) Cânepiște. — **Cânepă** + suf. -*arie*.

CÂNEPIOARĂ, *cânepioare*, s.f. 1. Diminutiv al lui cânepă. 2. Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu frunze lobate și cu flori roșietice; cânepa-codrului (*Eupatorium cannabinum*). — **Cânepă** + suf. -*ioară*.

CÂNEPIȘTE, *cânepiști*, s.f. Teren cultivat cu cânepă; cânepărie. — **Cânepă** + suf. -*iște*.

CÂNEPIU, -*IE*, *cânepii*, adj. Care are înfățișarea fuiorului de cânepă; de culoarea seminței de cânepă, cenușiu-închis. — **Cânepă** + suf. -*iu*.

CÂNER, *câneri*, s.m. (Reg.) Om rău, hain, câinos. — **Câne** + suf. -*ar*.

CÂNTI, *cânturi*, s.n. 1. Cântare, cântec; chiripit de păsări. 2. Poezie (însoțită uneori de melodie). 3. Parte, diviziune a unei epoei sau a unui poem epic. — Din **cânta** (derivat regresiv).

CÂNTA, *cânt*, vb. I. 1. Intrans. și tranz. A emite vocal sau instrumental un șir de sunete care se succed (sau se suprapun) în structuri muzicale. ♦ Expr. *Joacă cum îi cântă* = face întocmai cum îi poruncește altul. ♦ (Despre păsări, insecte etc.) A scoate sunete caracteristice speciei. 2. Intrans. și tranz. A scrie versuri în cinstea cuiva sau a ceva, a elogia (în versuri) pe cineva sau ceva; a descrie, a povesti ceva în versuri. 3. Tranz. (Fam.) A îndruga, a înșira vorbe goale. — Lat. **cantare**.

CÂNTĂR, *cântare*, s.n. 1. Nume dat mai multor instrumente care servesc la stabilirea greutății unui obiect sau a unei ființe, de obicei a unei mărfi. ♦ Expr. *A trage la cântar* = a) a cântări (mult), a avea greutate (mare); b) a avea importanță. ♦ Cântărire. *Înșală la cântar*. 2. Unitate pentru măsurarea greutăților folosită în trecut, a cărei valoare a variat în timp și pe regiuni. — Din tc. **kantar**.

CÂNTĂRE, (II) *cântări*, s.f. I. Acțiunea de a cânta și rezultatul ei. II. 1. Cântec (de laudă, bisericesc etc.); muzică. ♦ Sunet caracteristic (plăcut) scos de diverse păsări și insecte. 2. Compoziție literară cu caracter laudativ. — V. **cânta**.

CÂNTĂT s.n. Faptul de a cânta. ♦ Sunet caracteristic (plăcut) scos de unele păsări și insecte. ♦ Expr. *La (sau pe la, spre) cântatul cocoșilor* = (pe) la miezul nopții sau în zorii zilei. — V. **cânta**.

CÂNTĂREALĂ s.f. (Rar) Cântărire. — **Cântări** + suf. -*eală*.

CÂNTĂREȚ, -*EĂȚĂ*, *cântăreți*, -*e*, s.m. și f. 1. Persoană care cântă; spec. care are profesiunea de a cânta. ♦ Persoană care execută cântările și citirile în serviciile religioase. 2. Poet (care laudă în versurile sale pe cineva sau ceva). — **Cânta** + suf. -*ăreț*.

CÂNTĂRI, *cântăresc*, vb. IV. 1. Tranz. A determina greutatea sau masa unui corp cu ajutorul cântarului, al balanței, al basculei. 2. Tranz. Fig. A aprecia, a judeca; a cumpăni, a chibzui. 3. Intrans. A avea o anumită greutate. ♦ Fig. A valora, a pretui. *Aprecierea lui cântărește mult*. — Din **cântar**.

CÂNTĂRIRE, *cântăriri*, s.f. Acțiunea de a cântări; cântăreală. — V. **cântări**.

CÂNTĂRIȚĂ s.n. Faptul de a cântări. — V. **cântări**.

CÂNTĂRIȚĂ? -*Ă*, *cântăriți*, -*te*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cumpănit, chibzuit, socotit. — V. **cântări**.

CÂNTĂTOR, -*OĂRE*, *cântători*, -*oare*, adj., s.m. 1. Adj. (Despre oameni) Care cântă, care are voce; (despre păsări) care scoate sunete plăcute, melodioase. 2. S.m. (Înv.) Cântăreț (1) (de profesie). 3. S.m. (Înv.) Cântăreț (2). 4. S.m. (Pop.) Cocoș. ♦ (În expr.) *(Pe) la cântători* = în zorii zilei. — **Cânta** + suf. -*ător*.

CÂNTEC, *cântece*, s.n. 1. Nume generic dat pieselor vocale sau instrumentale cu text, p. ext. și celor instrumentale; cântare, cânt. ♦ Sunete melodioase emise de unele păsări; zumzetul unor insecte. ♦ *Cântecul lebedei* = ultima manifestare de succes dintr-o carieră (artistică). *Cântecul planetelor* = muzica sferelor. 2. Compoziție literară în versuri, adesea însoțită de melodie. ♦ *Cântec bătrânesc* = baladă populară veche. *Cântec de dor* = poezie populară cu caracter elegiac. *Cântec de lume* = poezie lirică cu caracter erotic. *Cântec de mase* = cântec cu conținut patriotic, revoluționar, care are un caracter mobilizator și exprimă năzuințe de libertate, de pace etc. *Cântec de leagăn* = cântec liric cu care sunt adormiți copiii mici. ♦ Expr. *Vorba (sau povestea) cântecului* = cum se zice; vorba ceea. *Așa-i cântecul* = asta e situația. *A fi cu cântec sau a-și avea cântecul său* = (despre lucruri, întâmplări, atitudini etc.) a avea istoria, tălcul său (complicat, plin de aspecte dubioase, neclare). [Var.: (reg.) **cântic** s.n.] — Lat. **canticum**.

CÂNTECEL, *cântecele*, s.n. Diminutiv al lui cântec. ♦ *Cântecel comic* = monolog comic, satiric (în care alternează părțile recitate cu cele cântate). [Var.: (reg.) **cânticel** s.n.] — **Cântec** + suf. -*el*.

CÂNTIC s.n. v. **cântec**.

CÂNTICEL s.n. v. **cântecele**.

CÂR interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul caracteristic scos de unele păsări (ciori, găini etc.); strigăt cu care se alungă unele păsări. ♦ Expr. (Adverbial sau substantivat) *Câr-mâr* = (cu) ceartă, (cu) tocmeală. *Că-i câr*, *că-i*

mâr; se zice când cineva se încurcă în explicații neconvingătoare, contradictorii, mincinoase. — Onomatopee.

CĂRĂ s.f. (Pop.; în expr.) *A se ține de căra cuiva* = a stăruie pe lângă cineva, a depune insistențe pentru a determina pe cineva să facă un lucru. *A fi în căra cu cineva* = a fi în ceartă, în dușmănie cu cineva. — Din **cărăi** (derivat regresiv).

CĂRĂI, *cărăi*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre unele păsări; la pers. 3) A scoate sunete caracteristice, neplăcute, scurte și guturale. 2. Intrans. Fig. (Peior.) A vorbi cu un ton ascuțit și strident, care trădează ostilitate. 3. Tranz. Fig. (Fam.) A cicăli, a bate la cap pe cineva. ♦ Refl. recipr. A se certa. *Toată ziua se cărăie*. — **Câr** + suf. -*ăi*.

CĂRĂIĂLĂ, *cărăieli*, s.f. Faptul de a (se) cărăi. 1. Sunet caracteristic, neplăcut, scurt și gutural, produs de unele păsări; cărăit. 2. Fig. (Fam.) Cărtire; ceartă. [Pr.: -*ră-ia*] — **Cărâi** + suf. -*eală*.

CĂRĂIE, *cărăie*, s.f. (Rar) Dără, dungă (de sudoare). — Et. nec.

CĂRĂIT s.n. Faptul de a cărăi; cărăială (1). — V. **cărâi**.

CĂRĂIT? -*Ă*, *cărăiți*, -*te*, adj. (Despre sunete, glas etc.; peior.) Ascuit, strident (care trădează ostilitate). — V. **cărâi**.

CĂRĂITĂTOR, -*OĂRE*, *cărăitori*, -*oare*, adj., s.f. 1. Adj. Care cărăie. 2. S.f. Scârțâitoare cu care se alungă păsările. [Pr.: -*ră-i*] — **Cărâi** + suf. -*tor*.

CĂRC interj. (Pop. și fam.; în expr.) *A nu (mai) zice (sau spune) (nici) cărc* = a nu (mai) spune nicio vorbă, a tăcea chitic. — Formație onomatopeică.

CĂRCĂ s.f. (În loc. adv.) *În cărcă* = în spate, în spinare. — Din sb. [nositni -*na*] **krke**.

CĂRCĂIAC, *cărcăieci*, s.m. (Zool.; pop.) Scolopendră. [Pr.: -*că-iac*. — Pl. și: *cărcăiaci*] — Din tc. **kurkayak**.

CĂRCĂLI, *cărcălesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Refl. și tranz. A (se) frige numai pe deasupra (un aliment); a (se) perpelii. 2. Tranz. A murdări. — Cf. sb. *krkaljiti*.

CĂRCĂLIȚĂ, -*Ă*, *cărcăliți*, -*te*, adj. (Pop.; despre alimente) Fript numai pe deasupra; părpălit. — V. **cărcăli**.

CĂRCĂI, pers. 3 *cărcăie*, vb. IV. Intrans. (Despre unele păsări) A scoate sunete (neplăcute) caracteristice speciei. — Formație onomatopeică.

CĂRCĒIE, *cărcēie*, s.f. Piesă de lemn sau de fier la car, cu care se leagă tânjala de proțap (când se înjugă patru boi). — Et. nec.

CĂRCĒL, *cărcēi*, s.m. 1. (Med.) Contractie bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. *krč*.

CĂRCIMĂ s.f. v. **cărciumă**.

CĂRCIMĂREASĂ s.f. v. **cărciumăreasă**.

CĂRCIMĂRIȚĂ s.f. v. **cărciumăriță**.

CĂRCIOBĂR s.m. v. **cărciogar**.

CĂRCIOC s.n. v. **cărciog**.

CĂRCIOCĂR s.m. v. **cărciogar**.

CĂRCIOG, *cărcioguri*, s.n. (Reg.) Tertip, șiretlic. [Var.: **cărcioe** s.n.] — Din uc. **krucoik**.

CĂRCIOGĂR, *cărciogari*, s.m. (Reg.) Om căruia îi place cearta, procesele, care găsește obiecție la orice; om cărcotaș. [Var.: **cărcioacă**, **cărcioacă**, **corciogăr** s.m.] — **Cărciog** + suf. -*ar*.

CĂRCIOGĂRESC, -*EĂSCĂ*, *cărciogărești*, adj. (Reg.) Care ține de cărciogar, al cărciogarului, specific cărciogarului. — **Cărciogar** + suf. -*esc*.

CĂRCIUMĂR, *cărciumari*, s.m. Proprietar al unei cărciumi. [Var.: **crășmăr**, (reg.) **crăcimăr** s.m.] — **Cărciumă** + suf. -*ar*.

CĂRCIUMĂ, *cărciumi*, s.f. Local unde se consumă băutura alcoolică (și mîncăruri); birt. [Var.: **crășmă**, (reg.) **cărcimă** s.f.] — Din sl. **kručima**.

CĂRCIUMĂREASĂ, *cărciumăresc*, s.f. 1. Femeie care are în proprietate o cărciumă; nevastă de cărciumar; cărciumăriță. 2. Plantă erbacee ornamentală cu frunze opuse, ovale, cu flori mari, divers colorate (*Zinnia elegans*). [Var.: **crășmăreasă**, (reg.) **cărcimăreasă** s.f.] — **Cărciumar** + suf. -*eașă*.

CĂRCIUMĂRI, *cărciumăresc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A avea în proprietate o cărciumă, a vinde sau a servi într-o cărciumă; p. gener. a face negoț ilicit, nepermis cu ceva. — Din **cărciumar**.

CĂRCIUMĂRIȚĂ s.n. 1. (Pop.) Faptul de a cărciumări; ocupația cărciumarului sau a cărciumărescilor. 2. Impozit care era perceput în trecut pe cărciumi. — V. **cărciumări**.

CĂRCIUMĂRIȚĂ, *cărciumărițe*, s.f. Cărciumăreasă (1). [Var.: **crășmăriță**, (reg.) **cărcimăriță** s.f.] — **Cărciumar** + suf. -*țiță*.

CĂRCIUMIOARĂ, *cărciumioare*, s.f. Diminutiv al lui cărciumă. — **Cărciumă** + suf. -*ioară*.

CĂRCNIȚĂ vb. IV v. **crăeni**.

CĂRCOTĂȘ, -*Ă*, *cărcotași*, -*e*, adj., s.m. și f. (Pop. și fam.) (Om) care caută mereu ceartă, care e vesnic nemulțumit; gălcevițor, cărtitor. — **Cărcotă** + suf. -*ăș*.

CĂRCOTĂ, *cărcote*, s.f. (Pop. și fam.) Neînțelegere, ceartă, gălceavă. ♦ Loc. vb. *A intra (sau a se băga) în cărcotă* (cu cineva) = a se certa (cu cineva). — Cf. sb. *krkotja* „lipsă de mlădiere, inflexibilitate”.

CĂRCOTĂȘ, *cărcotesc*, vb. IV. Intrans. și refl. recipr. (Pop.) A se certa, a se sfădi mereu. ♦ Intrans. A-și arăta nemulțumirea; a cărti. — Din **cărcotăș**.

CĂRCSERDĂR, *cărcserdari*, s.m. (Înv.) Căpitan de jandarmerie (turcă); comandantul unei potere. — Din tc. **kirserdari**.

CÂRD, *cârduri*, s.n. 1. Grup mare de animale sau de păsări, de pești de același fel, care se află împreună. 2. (De obicei peior.) Ceață numeroasă de oameni. ✧ Expr. *A se pune* (sau *a intra*) *în cârd cu cineva* = a se asocia, a se întovărăși cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile). 3. (Fam.) Multime, șir (de ani, de zile). ✧ Loc. adv. *De (la) un cârd de vreme* = de un timp încoace. *Un cârd de ani* = foarte mulți ani. — Din sb. **krd**.

CÂRDĂȘIE, *cârdășii*, s.f. Întovărășire cu scopuri condamnabile. [Var.: **cârdășie** s.f.] — **Cardaș** (înv. „tovarăș” <tc.) + suf. *-ie*.

CÂRDISÖR, *cârdișoare*, s.n. Diminutiv al lui *cârd*. — **Cârd** + suf. *-ișor*.
CÂRJALIU, *cârjalii*, s.m. (Înv.) Hoț, tâlhar (care făcea parte dintr-o bandă). — Din tc. **kirgali**.

CÂRJANCĂ, *cârjance*, s.f. (Pop.) Plătică (mică). — Et. nec.
CÂRJĂ, *cârje*, s.f. 1. Obiect din lemn cu partea superioară bifurcată și prevăzută cu o bară transversală, folosit de infirmi pentru susținere. 2. Baston (încovoiat în partea superioară) *spec*. baston care servea ca simbol al puterii sau care servește ca simbol al unei demnități. 3. (Anat.; în sintagma) *Cârja aortei* = porțiunea curbată pe care o prezintă artera, după ieșirea din inimă. — Din sl. **kryži** „cruce”.

CÂRLĂN, *cârlani*, s.m. 1. Miel sau ied după înțarcare până la vârsta de circa un an. 2. Mânz sau cal tânăr, până la vârsta de trei ani. — Et. nec.

CÂRLĂNĂR, *cârlănari*, s.m. Cioban care păzește și duce la păscut cârlanii dintr-o turmă. — **Cârlan** + suf. *-ar*.

CÂRLĂNĂȘ, *cârlănăși*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *cârlan*. — **Cârlan** + suf. *-aș*.

CÂRLIG, *cârlige*, s.n. 1. Piesă de metal cu un capăt îndoit, de care se atarnă, se prinde etc. un obiect. ✧ Loc. vb. *A se face cârlig* = a se strâmba; a se ghemui. 2. Prăjină cu un capăt (metalic) încovoiat, care servește la scoaterea găleții cu apă din fântână. 3. Partea metalică a undiței, de forma unui ac îndoit, în care se prinde peștele. 4. Încuetoare la o ușă, la o poartă etc., în formă de bară metalică subțire sau de cui lung, încovoiat la un capăt, care se prinde într-un beciug, într-un ochi de metal etc. 5. Andrea. 6. Mic dispozitiv cu care se prind rufe pe frânghie. 7. (Rar) Mlădiță sau cârcel de viță-de-vie. — Cf. bg. k a r l i k.

CÂRLIGAȘ, *cârligaș*, s.n. Cârligel. — **Cârlig** + suf. *-aș*.

CÂRLIGEL, *cârligele*, s.n. Diminutiv al lui *cârlig*; cârligaș. — **Cârlig** + suf. *-el*.

CÂRLIGIOARĂ, *cârligioare*, s.f. (Bot.; reg.) Iarbă-roșie (*Bidens cernuus*). — **Cârlig** + suf. *-ioară*

CÂRLIŢŢĂ, *cârlionți*, s.m. Şuviță de păr răscuită în spirală; buclă, zulf. [Pr.: *-li-onț*] — Et. nec.

CÂRLIŢŢĂ, *cârlionțez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face cârlionți, inele. [Pr.: *-li-on-ț*] — Din **cârlionț**.

CÂRLIŢŢĂ, *-Ă*, *cârlionțați*, *-te*, adj. (Despre păr) Cu cârlionți; buclat; (despre oameni) care are părul buclat. [Pr.: *-li-on-ț*] — V. **cârlionța**.

CÂRMĂCI, *cârmaci*, s.m. 1. Persoană, sportiv care manevrează cârma unei ambarcațiuni, a unei nave. 2. Fig. Cărmuitor, conducător. — Din bg. **kârmač**.

CÂRMĂ, *cârme*, s.f. 1. Piesă mobilă care servește la menținerea sau la schimbarea direcției de mers a unei ambarcațiuni, a unei nave sau a unui aparat de zbor. 2. Fig. Conducere, cărmuire, guvernare. — Din sl. **krŭma**.

CÂRMĂZ s.m., s.n. 1. S.m. Plantă erbacee cu flori mici albe-roz, cu fructe în formă de boboțe mici roșii sau negre, întrebuințate drept colorant (*Phytolacca decandra*). 2. S.n. Materie colorată roșie, extrasă din fructele de cărmăz (1) sau din gogosile unei insecte originare din Mexic; carmin. — Din tc. **kirmez**.

CÂRMĂZIU, *-IE*, *cârmăzii*, adj. (Pop.) Roșu-viu; stacojiu. — **Cârmăz** + suf. *-iu*.

CÂRMEĂLĂ, *cârmeli*, s.f. (Pop.) Întorsătură, cotitură, schimbare (în desfășurarea unei operații, a unei acțiuni). ✧ Fig. Schimbare survenită în atitudinea sau comportarea cuiva. — **Cârmi** + suf. *-eală*.

CÂRMÎ, *cârmesc*, vb. IV. Intranz. 1. A manevra cârma unei ambarcațiuni, a unei nave, schimbând direcția de mers; *p. gener.* a o coti, a o lua în altă parte. 2. Fig. (Rar) A se abate de la cele spuse, de la cele hotărâte. — Din sl. **krŭmiti**.

CÂRMIRE, *cârmiri*, s.f. Acțiunea de a cârmi. — V. **cârmi**.

CÂRMUI, *cârmuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) conduce, a (se) guvernă, a (se) administra. 2. Tranz. (Rar) A conduce cu ajutorul cârmei. — **Cârmă** + suf. *-ui*.

CÂRMUIRE, *cârmuirii*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) cârmi. 2. Organ de conducere; guvern, stăpânire. — V. **cârmi**.

CÂRMUITÖR, *-OĂRE*, *cârmuitori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care conduce, administrează o instituție, care guvernează un stat etc. [Pr.: *-mu-i-*] — **Cârmui** + suf. *-tor*.

CÂRN, *-Ă*, *cârni*, *-e*, adj. 1. (Despre nas, rar despre bot) Mic, scurt și cu vârful ridicat puțin în sus. ✧ (Despre oameni, rar despre animale; adesea substantivat) Care are nasul sau botul cârn (1). 2. Fig. (Despre obiecte) Cu vârful strâmbat, îndoit în sus; *p. ext.* strâmb. — Din sl. **krŭniŭ**.

CÂRNĂT, *cârnați*, s.m. Produs alimentar preparat din carne tocată și condimentat, introdus în intestine de porc, de oaie sau într-un înveliș din material sintetic. ✧ Fig. (Fam.) Șir lung. *Un cârnăt de oameni*. [Var.: (pop.) **cârnat** s.m.] — Lat. ***carnacius**.

CÂRNĂȚ s.m. v. **cârnăt**.

CÂRNĂCIÖR, *cârnăciori*, s.m. Diminutiv al lui *cârnăt*. — **Cârnăt** + suf. *-ior*.
CÂRNĂȚĂR, *cârnățari*, s.m. Persoană care prepară sau vinde cârnați și alte mezeluri. — **Cârnăt** + suf. *-ar*.

CÂRNĂȚĂREASĂ, *cârnățărese*, s.f. Femeie care prepară sau vinde cârnați și alte mezeluri; nevastă de cârnățar. — **Cârnățar** + suf. *-easă*.

CÂRNĂȚĂRIE, (2) *cârnățării*, s.f. 1. (Cu sens colectiv) Cârnați mulți și de diverse sortimente. 2. Magazin de cârnați și de alte mezeluri. — **Cârnăt** + suf. *-ărie*.

CÂRNELEĂGĂ, *cârnelagi*, s.f. (În religia ortodoxă, de obicei la pl.) Săptămâna antepenultima din dulcele Crăciunului, în timpul căreia credincioșii pot mânca de dulce miercurea și vinerea. — Lat. **carnem ligat**.

CÂRNÎ, *cârnesc*, vb. IV. 1. Tranz., intranz. și refl. (Pop.) A (se) îndrepta în altă direcție: a (se) întoarce. ✧ Expr. (Tranz.) *Îți cârnește nasul din loc* = miroase extrem de urât. *A-și cârni nasul sau (intranz.) a cârni din nas* = a se arăta nemulțumit (strâmbând din nas); a strâmba din nas. ✧ Fig. A reveni asupra celor spuse, hotărâte, a nu mai face ce a spus, ce a hotărât. 2. Tranz. A tăia, a rupe vârful lăstarilor tineri ai unor plante pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. — Din **cârn**.

CÂRNIRE, *cârniri*, s.f. Acțiunea de a (se) cârni. — V. **cârni**.

CÂRNIT, *cârnituri*, s.n. Faptul de a (se) cârni. — V. **cârni**.

CÂRNITURĂ, *cârnituri*, s.f. (Pop.) Cotitură (a unui drum). — **Cârni** + suf. *-tură*.

CÂRNOSI¹, *cârnosesc*, vb. IV. Tranz. A sfâșia pe cineva sau o bucată de carne. — Et. nec. Cf. c ă r n o s.

CÂRNOSI² vb. IV v. **cârnoși**.

CÂRNŪ, *-Ă*, *cârnuți*, *-e*, adj. (Rar) Diminutiv al lui *cârn*. — **Cârn** + suf. *-uț*.

CÂRPĂCI, *cârpaci*, s.m. Meseriaș care peticește, care repară încălțăminte, haine etc. ✧ Meseriaș sau, *p. gener.* persoană care lucrează prost. — Din bg. **kârpač**.

CÂRPĂ, *cârpe*, s.f. Bucată de pânză sau de stofă (veche), folosită de obicei în gospodărie (la ștergerea prafului, a vaselor etc.), ca materie primă în industria hârtiei etc. ✧ Scutec. ✧ Fig. Om fără personalitate, care face întotdeauna orice i se spune. — Din bg. **kârpa**, sb. **krpa**.

CÂRPĂCEALĂ, *cârpăceli*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *cârpăci* și rezultatul ei. — **Cârpaci** + suf. *-eală*.

CÂRPĂCĂ, *cârpăcesc*, vb. IV. Tranz. A cârpi, a petici; *p. gener.* a lucra prost, a face lucruri de proastă calitate. — Din **cârpaci**.

CÂRPĂCIE s.f. (Înv.) Meseria cârpaciului. — **Cârpăci** + suf. *-ie*.

CÂRPĂCITÖR, *-OĂRE*, *cârpăcitori*, *-oare*, adj. (Rar) Care cârpăcește. — **Cârpaci** + suf. *-tor*.

CÂRPĂTÖR, *cârpătoare*, s.n. (Pop.) Bucată de lemn rotundă, pătrată sau dreptunghiulară, pe care se răstoarnă mămăliga sau pe care se taie carnea, ceapa etc.; fund. ✧ Scândură sau masă (pătrată) pe care se întinde aluatul. — Lat. **cooperitorium**.

CÂRPEĂLĂ, *cârpei*, s.f. Faptul de a *cârpi* (ceva sau pe cineva); (în special) reparație sumară sau prost executată; cârpitură. — **Cârpi** + suf. *-eală*.

CÂRPÎ, *cârpesc*, vb. IV. Tranz. 1. A petici, a repara, a coase un obiect rupt sau descusut. ✧ Expr. *Cu ochii cârpiți de somn* = neputând ține ochii deschiși din cauza somnului. 2. A repara un obiect spart sau crăpat. 3. Fig. A pălmu pe cineva. 4. Fig. A născoci, a inventa la repezeală o motivație, o explicație, un pretext (nu prea convingător). — Din sl. **krupiti**.

CÂRPÎRE, *cârpiri*, s.f. Acțiunea de a *cârpi* și rezultatul ei; *cârpit*. — V. **cârpi**.

CÂRPÎT s.n. Cârpire. — V. **cârpi**.

CÂRPÎTURĂ, *cârpituri*, s.f. Reparație sumară sau prost executată; *p. restr.* petic.

✧ (Concr.) Obiect de îmbrăcăminte vechi, rupt (și peticit). — **Cârpi** + suf. *-tură*.

CÂRPULÎȚĂ, *cârpulițe*, s.f. Cârpășoară. — **Cârpă** + suf. *-uliță*.

CÂRPUȘOARĂ, *cârpșoare*, s.f. Diminutiv al lui *cârpă*. — **Cârpă** + suf. *-ușoară*.

CÂRSTEL s.m. v. **cristei**.

CÂRTEĂLĂ, *cârteți*, s.f. (Pop.) Faptul de a *cârți*; protest, murmur (de nemulțumire); critică. — **Cârți** + suf. *-eală*.

CÂRTÎ, *cârtesc*, vb. IV. Intranz. (Pop.) A-și exprima (mereu) nemulțumirea prin murmur sau critici (făcute de obicei în absența celui în cauză); a se plânge, a protesta (mereu). — Et. nec.

CÂRTÎRE, *cârtiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *cârți*. — V. **cârți**.

CÂRTITÖR, *-OĂRE*, *cârtitori*, *-oare*, adj. (Pop.) Care cârtește, care se arată mereu nemulțumit, care bombăne neconținut. — **Cârți** + suf. *-tor*.

CÂRTIȚĂ, *cârțițe*, s.f. Mic mamifer insectivor, cu ochi mici acoperiți de o membrană, cu blană neagră, cu labelle anterioare adaptate la săpat, care trăiește în galerii subterane; sobol (*Talpa europaea*). — Din bg. **kărtica**, sb. **krtica**.

CĂȘ¹ interj. v. **hăș**.

CĂȘ², *-Ă*, *căș*, *-e*, adj., adv. 1. Adj. (Reg.) Care este lipsit de unul sau de mai multe degete; ciung. 2. Adj. și adv. (Fam.) (Care este) strâmb. — Din **căși** (pl. lui **căș* <bg. *kus* „scurt”).

CĂȘIȚĂ, *cășițe*, s.f. Insectă dipteră ale cărei larve se dezvoltă în brânză alterată (*Piophilha casei*); larva acestei insecte. — Et. nec.

CĂȘLÉGI s.f. pl. Interval de timp între două posturi ortodoxe, în care creștinii pot mânca de dulce. — Lat. **caseum ligat**.

CĂȘTI, *cășturi*, s.n. (Inv.) Sumă de bani plătită cuiva la date fixe și care reprezintă de obicei o rată din аренда unei moșii. — Din **tc. kışt**.

CĂȘTIG, *căștiguri*, s.n. Ceea ce câștigă cineva. ♦ Expr. *A fi în câștig* = a avea un avantaj (față de cineva). — Din **căștiga** (derivat regresiv).

CĂȘTIGĂ, *căștig*, vb. I. 1. Tranz. A obține bani sau alte bunuri materiale (prin muncă, prin speculații, prin exploatare, la jocuri de noroc etc.); *p. ext.* a dobândi, a obține experiență, cunoștințe etc. ♦ A recupera timpul (pierdut). 2. Tranz. A atrage de partea sa; a cuceri. *Căștigase simpatia tuturor*. 3. Tranz. A obține, a cuceri victoria (într-o competiție sportivă, într-un proces etc.). 4. Intrans. A deveni mai bogat în..., a-și spori conținutul, calitatea, greutatea. — Lat. **castigare**.

CĂȘTIGĂRE s.f. Acțiunea de a câștiga. — V. **căștiga**.

CĂȘTIGĂRE, *-Ă, căștigați, -te*, adj. 1. Care a fost obținut de cineva. 2. (Despre oameni) Care s-a ales cu un folos (din ceva), care și-a îmbogățit cunoștințele, experiența. — V. **căștiga**.

CĂȘTIGĂTOR, *-OĂRE, căștigători, -oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut un câștig material, o superioritate asupra altora într-o întrecere (în muncă, în sport etc.). ♦ (Animal, îndeosebi cal) victorios într-o întrecere sportivă. 2. Adj. Care asigură câștigul, care dă dreptul la câștig sau dovedește acest drept. — **Căștiga** + suf. *-ător*.

CĂȚ, *-Ă, conș.*, prep., adv., (IV) *căți, -te*, pron. (V) *cături*, s.n. I. Conș. 1. (Introduce propoziții temporale) În timpul în care..., atăta timp, până când... *Se poartă frumos cu mine cât știe că-i sunt de folos*. ♦ Expr. (Reg.) *Cât ce...* = îndată ce... *Cât ai bate din (sau în) palme sau cât te-ai șterge (sau frecă) la ochi, cât ai scăpăra din(tr-un) amnar* = foarte repede, într-o clipă, imediat. *Numai cât = doar*. 2. (Introduce propoziții modale sau atributive) În măsura, în gradul în care... *Venea că putea mai repede*. ♦ Expr. (Adesea în corelație cu „atăt”) *Cu cât = pe măsură ce...* *Pe (sau după) cât = după cum..., precum, în măsura în care... Cât se poate (de...) sau (eliptic) cât de... sau cât mai... = foarte. A striga (sau a țipa etc.) cât îl ia (sau ține) gura = a striga, cât poate de tare*. 3. (Inv. și pop.; introduce propoziții consecutive) Încât, de, că. *Gemea cât îți era mai mare mila*. 4. (Introduce propoziții concesive) Deși, cu toate că, oricât. *Cât era de reținut, tot mai izbucea uneori*. 5. (Introduce propoziții complementiv directe) *Am plătit cât nu face*. 6. (Introduce propoziții adversative) Ci, mai ales. *Nu era atât de strâmt, cât incomod*. 7. (În corelație cu sine însuși; introduce propoziții copulative eliptice) Când..., când..., și... și... II. Prep. (Folosii în comparații) *Ca, precum, asemenea cu...* *Copacul era înalt cât casa*. ♦ Expr. *Cât despre...* (sau *pentru...*) = în ce privește..., cu privire la..., relativ la... III. Adv. 1. (În propoziții independente exclamative sau interogative) În ce măsură, în ce grad; în ce durată (mare) de timp. *Cât de bine a cântat! Cât l-am așteptat!* 2. (Corelativ, în expr.) *Atât..., cât...* = în același grad, număr, în aceeași măsură etc. ca și... *Atât..., cât și...* = și..., și; nu numai..., ci (și). *Cu cât..., cu atât = pe măsură ce..., tot mai mult...* 3. (În expr.) *Cât colo = departe. Cât de colo = de departe, de la mare distanță; imediat, de la prima vedere; în mod clar*. (Pop.) *Cât colea = aproape. Cât de cât = măcar, puțin de tot; (în construcții negative) neloc. Cât (e) lumea (și pământul) = totdeauna; (în construcții negative) niciodată*. IV. Pron. 1. Pron. interog. (Cu) ce preț? În ce număr? în ce cantitate? ce durată de timp? cât costă? ♦ Expr. *Cât e ceasul?* = ce oră este (acum)? *În câte (ale lunii) e (azi)?* = la ce dată calendaristică ne aflăm (azi)? *Pe cât te prinzi?* = pe ce pui pariuri? 2. Pron. nehot. (Adesea cu valoare de adj. nehot.) Tot ce, toate care; (la pl.) cei care. *Cât a fost s-a terminat. Căți au venit. Câtă vreme a trecut!* ♦ Expr. *Câtă frunză, câtă iarbă* sau *câtă frunză și iarbă*, se spune despre o cantitate foarte mare, despre o mulțime nenumerată. *Câte-n lună și-n soare* sau *câte-n lună și-n stele, câte și mai câte* = de toate, de tot soiul, tot felul de lucruri, tot ce se poate închipui. *Câtă mai = mare, coșcoaga*. V. S.n. (Mat.) Număr rezultat dintr-o împărțire, rezultatul unei împărțiri; raport care există între două numere sau două mărimi. — Lat. **quantus** (contaminat cu lat. **quotus și cata**).

CĂTE adv. 1. (Formează numerale colective) *Câte trele*. 2. (Formează numerale distributive) *Două câte două*. ♦ Expr. *Una câte una sau unul câte unul = rând pe rând, una după alta sau unul după altul. Câte una (strașnică) = ceva neobișnuit, grozav etc.* — Lat. **cata** (modificat după pl. f. al lui *căt*).

CĂTEA pron. interog., adj. interog. f. v. **câtelea**.

CĂTELEA, *CĂTA* pron. interog., adj. interog. (Precedat de art. „al”, „a”, se întrebunțează în propoziții interogative pentru a afla locul pe care îl ocupă cineva sau ceva într-o ierarhie, într-o serie de ființe sau de lucruri de același fel) *Al cătelea a reușit? A căta casă?* [Var.: **cătea** pron. interog., adj. interog. f.] — **Câte + le + a**.

CĂTEODĂTĂ adv. Din timp în timp, când și când, uneori. — **Câte + o + dată**.

CĂȚEȘI-Element de compunere înseamând „toți (ori toate) împreună”, care servește la formarea unor numerale colective: *căteștrei, căteștrele; căteșpatru* etc. — **Câte + și**.

CĂȚIME, *cățimi*, s.f. (Rar) Ceea ce se poate măsura sau număra; număr, mărime, volum, cantitate. — **Cât** + suf. *-ime*.

CĂȚINÉL adv. v. **căținel**.

CĂȚUȘI adv. (În expr.) *Cățuși de puțin = oricât de puțin, cât de cât; (în construcții negative) absolut deloc, defel.* — **Căt(u) + și**.

CĂȚVĂ, **CĂȚĂVĂ**, *cățiva, căteva*, pron. nehot., adj. nehot. Un număr mic, o cantitate sau o parte mică (dintr-un număr, o cantitate sau o parte mai mare). ♦ (Adverbial) Puțin timp, nu prea multă vreme. — **Căt** + **va (= vrea)**.

CĂȚ interj. (Reg.) Strigăt cu care se gonește pisica. — Onomatopee. Cf. germ. **Katze**.

CD, *CD-uri*, s.n. Tip de disc optic, capabil să stocheze cantități mari de date. ♦ **CD-audio** = disc audio-numeric cu diametrul de 12 cm adoptat de marile case de discuri, pentru a înlocui discul de vinil. [Pr.: *sidi*]. — Abr. din engl. **C[ompact] D[isc]**.

CD-PLAYER, *CD-playere*, s.n. Suport pe care informația este stocată digital și care se citește cu ajutorul laserului. [Pr.: *sidiplēār*]. — Abr. din engl. **C[ompact] D[isc] Player**.

CD-RÔM, *CD-ROM-uri*, s.n. Dispozitiv care poate citi informațiile de pe un CD. [Pr.: *sidirom*]. — Abr. din engl. **C[ompact] D[isc] R[ead] O[nly] M[emory]**.

CD-WRITER, *CD-writere*, s.n. Piesă de echipament folosită pentru scrierea informației pe CD-uri. [Pr.: *sidiwritār*]. — Abr. din engl. **C[ompact] D[isc] Writer**.

CE pron. invar. I. (Interogativ, uneori cu valoare exclamativă) 1. (Exprimă o întrebare) *Ce ai?* ♦ (Fam.: ca răspuns la o chemare) Pofim? ♦ (Cu valoare de interjecție) Cum adică?! Se poate?! *Nu l-am găsit! — Ce?* ♦ (Adjectival) Care? ce fel de...? 2. Pentru care motiv? din care cauză? *Ce te miri?* ♦ Expr. (În formule de răspuns) *De ce nu?* = a) cum să nu, desigur; b) se poate, e posibil. *De ce, de nece*, se spune cuiva pentru a încheia discuția când nu vrei să-i răspunzi la întrebare. ♦ (Cu valoare de conjuncție) *Nu văd de ce te superi*. ♦ (Pop.; cu valoare de conjuncție cauzală) Pentru că, fiindcă, deoarece. 3. (Interogativ-exclamativ, indică surpriza, indignarea, neîncrederea etc.) Cum adică? Nu cumva? *Ce! Vrei să spui că n-ai fost?* II. (Adverbial) Cât (de tare, de mult), cum. *Ce-aș mai râde să te văd păcălit*. ♦ Expr. *Te miri ce = nimica toată, puțin. Cât pe ce = aproape, gata-gata. Din ce în ce = cu cât trece timpul, tot mai mult. (Pop.) Numai ce = (deodată) iată că... pe neașteptate*. ♦ (Dând nuanță de superlativ adjectivului sau adverbului pe care-l precedă) Cât de...! III. (Cu valoare de conjuncție) Care lucru anume. *Nu mai știa ce să facă de bucurie*. ♦ Expr. *A ști (sau a afla) ce și cum (e) = a fi bine informat despre ceva*. IV. (Relativ) 1. Care. ♦ Expr. *Pe zi ce trece (sau merge) de ce trece (sau merge) = pe măsură ce trece timpul, tot mai mult*. 2. (În legătură cu „a fi”, „a găsi”, cu sens explicativ) *Fiiună ticăloasă ce ești!* ♦ Expr. *N-ai (sau n-aveți) pentru ce (sau de ce)*, formulă de politețe prin care se răspunde cuiva care mulțumește. *A (nu) avea de ce... = a (nu) exista motiv întemeiat pentru...* 3. Ceea ce. *Ați aflat ce s-a întâmplat?* ♦ Expr. *Ce-i drept = într-adevăr, de fapt*. V. (Nehotărât) 1. Un lucru oarecare, nu știu ce, nu știu cât; ceva. ♦ (Substantivat; precedat de „un”) *Un ce anume*. ♦ Expr. *Cu mare ce =* cu mare greutate; greu, anevoie. 2. (Cu repetarea verbului din propoziția principală) *A stat ce-a stat*. 3. Orice, oricât. *Zică cine ce va vrea*. — Lat. **quid**.

CEA interj. Strigăt cu care se mână bobi spre dreapta. ♦ (Substantivat) Partea dreaptă; dreapta. [Var.: (reg.) **ceăla** interj.] — Onomatopee.

CEABĂRE s.f. v. **cebare**.

CEAC, *ceacuri*, s.n. Prăjină lungă, prevăzută la un capăt cu cârlig, folosită pentru prinderea și manevrarea butucilor pe apă. — Et. nec.

CEACĂU, *ceacăie*, s.n. (Reg.) Un fel de chipiu milităresc, înalt și tare, pe care îl purtau odinioară membrii unor unități militare. — Din magh. **csákó**.

CEACĂR, *-Ă, ceacări, -e*, adj. (Despre ochii unei ființe) 1. Care prezintă anomalia de a nu fi de aceeași culoare, care au culori diferite; (despre ființe) cu ochi de culori diferite; cu lumina ochiului înconjurată de o cercă albicioasă. 2. Care suferă de strabism; sașiu, zbanghiu. — Din **tc. çakır** „albastru cu ape cenușii”.

CEACLIE, *ceaclii*, s.f. (Reg.) Patină² (1). — Cf. **ce a glă**.

CEAC-PĂC adv. (Fam.) Așa și așa, nici prea bine, nici prea rău. [Var.: **ceat-păt** adv.] — Din **tc. çatpat** „din când în când; pe ici pe colo”.

CEACȘIRI s.m. pl. (Inv.) Pantaloni turcești largi. — Din **tc. çakır**.

CEADIRIU, *-IE, ceadirii*, adj. (Inv.) Verde ca paiul grâului necopt. — Din **tc. çadırı**.

CEAFĂ, *cefe*, s.f. 1. Partea de dinapoi a gâtului sau, *p. ext.*, a capului. ♦ Expr. *Când mi-oi (sau țî-oi etc.) vedea ceafa =* niciodată. *A face ceafă =* a se îngrișa. *Gros în (ori la) ceafă* sau *ceafa groasă =* gras; fig. bogat; influent. ♦ Regiunea cervicală. 2. Specialitate de carne de porc din regiunea cefei (1), afumată sau sărată. — Cf. alb. *çafë*.

CEAGLĂ, *ceagle*, s.f. (Reg.) Târnăcop pentru spart gheața. — Din magh. **cságlya**.

CEAHLĂU, *ceahlăi*, s.m. (Ornit.; reg.) Vultur bărbos (*Gypaetus barbatus*). — Din magh. **csaholó**.

CEAI, (1) s.m., (2, 3, 4) *ceaiuri*, s.n. 1. S.m. Arbust exotic cultivat pentru frunzele lui care, uscate, sunt folosite pentru prepararea unei băuturi cu efect excitant (*Thea sinensis*); *p. rest.* frunzele (uscate ale) acestui arbust. 2. S.n. (De obicei urmat de determinări care arată felul) Băutură obținută prin macerarea, infuzia sau decoacția frunzelor de ceai (1) sau a unor plante medicinale. 3. S.m. Timpul, masa (de dimineață) la care se bea ceaiul (2). 4. S.n. Reuniune între prieteni, în cursul după-amiezii, la care se servește ceai (2) sau diferite gustări și se dansează. — Din rus. **чай**.

CEAINĂRIE, *ceainării*, s.f. Local în care se servește ceai (2). — **Ceaină** (inv. „ceainărie” <rus.) + suf. -ărie.

CEĂINIC, *ceăinice*, s.n. Vas special în care se fierbe apa pentru ceai (2) sau în care se opărește ceaiul (1). — Din rus. **ceainik**.

CEĂIR, *ceăiruri*, s.n. (Inv. și reg.) Loc de pășune (împrejmuit); *p. ext.* câmpie nelucrată în apropierea unei ape. [Var.: **ciér** s.n.] — Din tc. **çair**.

CEĂLA interj. v. **cea**.

CEALMĂ, *cealmăle*, s.f. (Înv.) Turban. — Din tc. **çalma**.

CEALMAGIU, *cealmăgiu*, s.m. (Înv.) Bărbat care purta cealma; *p. restr.* turc. — **Cealma** + suf. -giu.

CEAM, *ceamuri*, s.n. Navă fluvială remorcată care are magazii cu deschideri de dimensiuni mari și care este folosită mai ales pentru transportul pietrei sau nisipului. — Din tc. **çam**.

CEAMBŪRI, *ceambururi*, s.n. (Înv.) Detașament (tătăresc) trimis (sau plecat) să prade. ♦ Expr. (Pop.) *A bate ceamburul* = a umbla fără rost, a bate drumurile; a pierde vremea, a sta degeaba. — Din ucr. **çambul**.

CEAMŪR s.n. (Reg.) Material de construcție constituit din lut frământat cu paie tocate (și cu unele substanțe minerale), întrebuințat la tencuirea sau la construirea caselor țărănești, a cuptoarelor etc. — Din tc. **çamur**.

CEANĂC, *ceanace*, s.n. (Reg.) Strachină mare (de lut sau de lemn). — Din tc. **çanak**.

CEANGĂU, *ceangău*, s.m. (La pl.) Nume dat populației de grai românesc și maghiar, cu religie catolică, emigrată de-a lungul timpului din sud-estul Transilvaniei în Moldova (mai ales în județul Bacău); (și la sg.) persoană care face parte din această populație. — Din magh. **csángó**.

CEAPĂ, *cepe*, s.f. 1. Plantă erbacee legumicolă, biennială, din familia liliaceelor, comestibilă, cu miros puternic, specific, cu tulpina aeriană dreaptă, cilindrică și verde și cu cea subterană în formă de bulb, cu frunze cilindrice și cu flori albe numeroase, dispuse în inflorescențe dese (*Allium cepa*). ♦ *Ceapă de apă* = ceapă care se cultivă prin răsăd și se recoltează în același an în care s-a semănat. *Ceapă de sământă* = arpagic. ♦ Bulbul cepei (1), cu miros specific și cu conținut bogat de vitamine, folosit în alimentație; *p. gener.* orice bulb al unei plante. ♦ Expr. *Nu face (sau nu valorează nici cât) o ceapă degerată*, se spune despre cineva (sau despre ceva) fără nicio valoare. 2. Compus: *ceapa-ciorii* = numele a trei plante erbacee bulboase din familia liliaceelor, una cu flori galbene (*Gagea pratensis*), alta cu flori albastre (*Muscari comosum*), iar a treia cu flori albe-verzui sau violete (*Muscari tenuiflorum*). — Lat. **caepa**.

CEAPĂCĂ, *cepci*, s.f. (Rar) Chipiu (polonez), șapcă. [Pl. și: *ceapce*] — Din pol. **czapka**.

CEAPCĂN, *ceapcâni*, s.m. (Reg.; adesea adjectival) Om rău, șiret, rafinat. — Din tc. **çapkin**.

CEAPRĂZ, *ceaprazuri*, s.n. 1. Șiret, panglică sau ciucure de mătase sau de fir, cu care se împodobesc hainele (militare), draperiile, tapițeriile etc. 2. Poziția alternativă a dinților de ferestrău într-o parte și în alta, în afara planului pânzei, pentru a face mai ușoară tăierea materialului. 3. Călcător (III 1, 2). — Din tc. **çapraz**.

CEAPRĂZĂR, *ceaprazari*, s.m. Fabricant sau negustor de ceaprazuri (1) sau, *p. ext.*, de chipie și de alte obiecte de uniformă (militară). — **Ceapraz** + suf. -ar.

CEAPRĂZĂRIE¹ s.f. Meseria de ceaprazar. — **Ceaprazar** + suf. -ie.

CEAPRĂZĂRIE², *ceaprazării*, s.f. 1. Prăvălie în care se vând ceaprazuri (1) sau, *p. ext.*, chipie sau alte obiecte de uniformă (militară). 2. Diferite feluri de ceaprazuri (1). — **Ceapraz** + suf. -ărie.

CEAPRĂZUI, *ceaprazuiesc*, vb. IV. Tranz. A încovoia dinții fierăstrăului (1) pentru a realiza ceaprazul (2). — **Ceapraz** + suf. -ui.

CEAPRĂZUIRE, *ceaprazuiri*, s.f. Acțiunea de a ceaprazui și rezultatul ei. — V. **ceaprazui**.

CEAPRĂZUIȚ, -ă, *ceaprazuiți*, -te, adj. Care a fost supus operației de ceaprazuire. — V. **ceaprazui**.

CEĂPSĂ, *cepse*, s.f. (Reg.) Mică bonetă sau scufiță de pânză albă, bogat împodobită cu ornamente colorate, țesute sau cusute. [Var.: **ceăptă** s.f.] — Din magh. **csăpsza**, sb. **čepac**.

CEĂPTĂ s.f. v. **ceapsă**.

CEĂRĂ, (2) *ceruri*, s.f. 1. Produs natural (de origine animală, vegetală sau minerală) sau sintetic, plastic, insolubil în apă, care se înmoaie și se topește la temperaturi destul de joase și care are numeroase utilizări în industria farmaceutică, electronică, a hârtiei, cosmetice etc. ♦ *Ceară de albine* = ceară de culoare gălbuie, cu miros plăcut, caracteristic, produsă de albine, care se recoltează prin topirea fagurilor. *Ceară de balenă* = spermanțet, ulei de cașalot. *Ceară de parchet* = amestec de ceară sintetică cu parafină, cerezină, ceară vegetală și cu alte substanțe, care formează pe parchet o peliculă lucioasă, protectoare. *Ceară roșie* = amestec de colofoniu, șelac, ulei de terebentină și culori minerale, care, datorită proprietăților lui plastice la încălzire, este folosit la sigilarea scrisorilor, pachetelor, la închiderea ermetică a flacoanelor etc. *Ceară montană* = ceară minerală obținută din cărbunii brunii prin extracție cu solvenți. *Ceară vegetală* = strat care acoperă suprafața plantelor, mai ales a fructelor. 2. Sort de ceară (1). 3. (Geol.; în sintagma) *Ceară de pământ* = ozocherită. 3. (Fiziol.) Cerumen. — Lat. **cera**.

CEĂRCĂN, *cearcâne*, s.n. 1. Cerc vântat în jurul ochilor la un om obosit sau bolnav. 2. Cerc de vapori, vizibil uneori în jurul soarelui sau al lunii; halo. — Refăcut din ***cearcene** (pl. lui **cearcen* < lat. *circinus*).

CEARCEĂF s.n. v. **cearșaf**.

CEARDĂC s.n. v. **cerdac**.

CEĂRDAȘ, *ceardașuri*, s.n. Dans național maghiar, alcătuit din două părți: una lentă, iar a doua din ce în ce mai rapidă; melodie după care se execută acest dans. — Din magh. **csárdás**.

CEARȘAF, *cearșafuri*, s.n. 1. Obiect de rufărie pentru pat, confecționat din pânză, care se așterne peste saltea sau cu care se îmbracă plapuma. 2. (Înv.) Pânză de turban; șal. [Var.: **cearceaf** s.n.] — Din tc. **çarșaf**.

CEĂRTĂ, *certuri*, s.f. 1. Schimb de cuvinte aspre între două sau mai multe persoane; sfadă, gâlceavă. 2. (Rar) Neînțelegere, dușmănie, ură. — Din **certa** (derivat regresiv).

CEAS, *ceasuri*, s.n. 1. Interval de timp egal cu 60 de minute; oră. ♦ Loc. adv. *Cu ceasurile* = timp îndelungat, mult. *La tot ceasul* = întruna, mereu. ♦ Expr. *Cu un ceas mai devreme (sau mai curând)* = cât mai repede cu putință, până nu e prea târziu. *În ceasul al doisprezecelea* = în ultimul moment. ♦ Spațiu, distanță care se poate parcurge în timp de o oră. *Acest sat e la 3 ceasuri de București*. ♦ Expr. *A face un ceas bun până...* = a avea nevoie de o oră întreagă (sau de mai bine de o oră) până... ♦ Fiecare dintre cele 24 de părți în care este împărțită o zi și care sunt marcate pe cadranul și cu acele unui ceasornic; *p. ext.* bătaie a ceasornicului, când acele cadranului ajung la unul dintre punctele principale ale cadranului. 2. Moment, clipă; timp, vreme. ♦ Timpul dinaintea sau din cursul unui eveniment. ♦ Expr. *Ceas bun (sau rău)* = (în superstiții) moment considerat ca norocos (sau nenorocos). (*Să fie) într-un ceas bun!* formulă prin care se urează cuiva succes când întreprinde ceva. (Pop.) *A se da de ceasul morții* = a se agita; a se frământa, a se zbugiuma. 3. Aparat care servește la determinarea și măsurarea timpului în limitele unei zile; ceasornic. ♦ *Ceas electronic* = ceas a cărui funcționare se bazează pe folosirea circuitelor integrate specializate. *Ceas digital* = ceas (electronic) la care ora este indicată prin cifre afișate pe un ecran. *Ceas vorbitor* = a) ceas electronic la care ora este anunțată verbal; b) magnetofon pentru redarea înregistrărilor de semnal orar și a unor informații vorbite asociate, folosit pentru anunțarea orei exacte în rețeaua telefonică. *Ceas solar* = suprafață mărginită de numere, având în centru o tijă a cărei umbră indică cu aproximație orele zilei; cadran solar. ♦ Expr. *A merge ca ceasul* = (despre mașini, aparate etc.) a funcționa perfect. ♦ Aparat în formă de ceas (3), ale cărui limbi înregistrează mișcarea, viteza, consumul; contor.

4. Slujbă religioasă săvârșită la anumite ore din zi. — Din sl. **časŭ**.

CEASLĂ s.f. v. **șasla**.

CEASLÓV, *ceasloave*, s.n. Carte bisericească cuprinzând anumite rugăciuni și cântări pentru diferite ceasuri (4) ale zilei și care servea cândva și ca abecedar. [Var.: **ceaslov** s.n.] — Din sl. **časlovlŭ**.

CEASOFICĂRE, *ceasoficări*, s.f. Creare a unei rețele de ceasuri publice a căror funcționare este asigurată prin transmiterea unor impulsuri electrice de la un centru de control. — Din **ceas** (după *radioficare*).

CEASÓRNIC, *ceasornice*, s.n. 1. Ceas (3). ♦ *Ceasornic de pontaj* = ceasornic special pus la poarta de intrare într-o uzină, întreprindere etc., care imprimă pe fișele individuale momentul intrării și ieșirii muncitorilor. 2. (Bot.) Plantă agățătoare cu flori albe, trandafirii și albăstrii (*Passiflora coerulea*). — Din bg., sb. **časovnik** (modificat după *ornic*).

CEASORNICĂR, *ceasornicari*, s.m. 1. Persoană care repară sau vinde ceasuri (3). 2. Insectă dăunătoare, mică de 4–5 mm, care face galerii în lemnul construcțiilor și al mobilor și produce zgomote asemănătoare cu tic-tacul ceasului (*Anobium pertinax*). — **Ceasornic** + suf. -ar.

CEASORNICĂRIE¹ s.f. Meseria de ceasornicar (1). — **Ceasornicar** + suf. -ie.

CEASORNICĂRIE², *ceasornicării*, s.f. Atelier, prăvălie unde se repară sau se vând ceasornice (1). — **Ceasornic** + suf. -ărie.

CEASOSLÓV s.n. v. **ceaslov**.

CEĂȘĂ, *cești*, s.f. 1. Vas mic de porțelan, de faianță etc., cu gura largă, de obicei rotundă (și cu toartă), servind la băut. 2. Cantitate care intră într-o ceășcă (1); conținutul unei cești (1). — Din rus. **ceaška**.

CEĂȘNIC, *ceășnici*, s.m. (În Evul Mediu, în Moldova) Paharnic. — Din sl. **ceašnikŭ**.

CEATĂL s.n. Porțiune de uscat, în formă de triunghi, care provoacă difluența fluvială. — Et. nec.

CEĂȚĂ, *cete*, s.f. 1. Grup (neorganizat) de oameni, adunați de obicei în vederea unui scop comun. ♦ (Urmă de determinări) Grămadă de animale (de același fel). 2. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Grup de organizare specială, militară și fiscală, alcătuit din subalternii de la sate ai dregătorilor domnești; pâlci (2), stol (2); trupă înarmată și organizată. — Din sl. **četa**.

CEATLĂU, *ceatlăie*, s.n. (Reg.) Bucată de lemn cu care se răsucește funia sau lanțul trecut peste o sarcină (de fân, de lemne etc.) spre a o strânge. ♦ Prăjină adăugată la inima căruței spre a înhăma încă un cal. ♦ Băț gros; băță, ciomag. [Var.: **cetlău** s.n.] — Din magh. **csatló**.

CEAT-PĂT adv. v. **ceac-pac**.

CEĂȚĂ, *cețuri*, s.f. 1. Particule de apă rezultate din vaporizarea apei de pe pământ, aflate în suspensie în atmosferă, la suprafața solului, și care îngreunează vizibilitatea; negură, păclă. 2. (Impr.) Aburi condensați pe o sticlă, pe o suprafață netedă. — Lat. *caecia* (< *caecus* „orb”).

CEAŪN, *ceaune*, s.n. Vas de tuci, de formă emisferică, cu două toarte unite printr-un mâner, folosit pentru fierberea mămăligii sau a altor mâncăruri. ♦ Conținutul unui asemenea vas; cantitatea care încapă într-un asemenea vas. [Pl. și: *ceaunuri*] — Din tăt. *ca(h)un*, ucr. *ca(v)un*.

CEAUNĂȘ, *ceaunașe*, s.n. Diminutiv al lui *ceaun*. [Pr.: *cea-u-*] — **Ceaun** + suf. *-aș*.

CEAŪȘ, *ceauiși*, s.m. 1. Funcționar inferior la turci, care îndeplinea funcția de ușier, de curier sau de aprod (1) al curții. 2. Nume dat, în Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova, unor funcționari publici: a) șef al unei cete de slujitori; b) căpetenie de surugii; c) căpetenia vânătorilor domnești; d) aprod (3). 3. (Inv.) Om de serviciu la sinagogă. — Din tc. **çavuş**.

CEAUȘÉL, *ceauișei*, s.m. (Inv.) Diminutiv al lui *ceauiș*. [Pr.: *cea-u-*] — **Ceauiș** + suf. *-el*.

CEBĂRE, *cebări*, s.f. Plantă erbacee cu flori care la început sunt verzi, iar mai târziu roșietice (*Sanguisorba minor*). [Var.: *ceabăre* s.f.] — Cf. magh. *csaba* baire.

CEBOCEFĂL, *-Ă*, *cebocefali*, *-e*, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care prezintă cebocefalie. — Din fr. **cébocephale**.

CEBOCEFALIE, *cebocefalii*, s.f. (Med.) Malformație congenitală caracterizată prin nas turtit și ochi foarte apropiați. — Din fr. **cébocephalie**.

CEC¹, *cecuri*, s.n. Document nominal sau la purtător, prin care posesorul unui cont curent sau de decontare, ori o altă persoană împuternicită, dispune plata unei sume de bani din disponibilul aflat în contul titularului. — Din engl. **check**, fr. **chèque**.

CEC², *cecuri*, s.n. Prima parte a intestinului gros, de forma unei pungi, cuprinsă între intestinul subțire și colon. [Var.: *cecum* s.n.] — Din fr. **caecum**, lat. [intestinum] **caecum**.

CECĂL, *-Ă*, *cecali*, *-e*, adj. Care aparține cecului², privitor la cec². — Din fr. **caecal**.

CECÉN, *-Ă*, *cecenii*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Ceceniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Ceceniei sau cecenilor (1), privitor la Cecenia ori la ceceni. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de ceceni. — Din **Cecenia** (n.pr.).

CECIDIE s.f. Excreșcență pe diferite organe ale plantelor, provocată de unii paraziți (bacterii, ciuperci sau insecte); gală². — Din fr. **écidie**.

CECITĂȚE s.f. Absență a vederii datorită unor leziuni ale mediilor transparente oculare, ale retinei, ale căilor nervoase sau ale centrilor vederii; aplepsie, orbire. ♦ *Cecitate psihică* = pierdere a capacității de recunoaștere a obiectelor cu ajutorul văzului. *Cecitate verbală* = pierdere a capacității de a citi sau de a înțelege sensul limbajului scris; alexie. *Cecitate nocturnă* = hemeralopie. — Din fr. **écité**, lat. **caecitas**, *-atis*.

CECMEGEĂ, *cecmegele*, s.f. (Inv.) Sertar la tejghea, unde se țineau banii. — Din tc. **çekmece**.

CECOGRAF, *cecografe*, s.n. Instrument de care se servesc orbiile pentru a scrie. — Din fr. **cécographe**.

CECOGRAFIE s.f. Metodă specială prin care orbiile sunt învățați să scrie. — Din fr. **cécographie**.

CECUM s.n. v. **cec**².

CEDĂ, *cedez*, vb. I. 1. Tranz. A renunța (gratuit sau prin vânzare) la posesiunea asupra unui bun. ♦ (Despre persoane) A transmite un drept de creață unei alte persoane. 2. Intrans. A da cuiva dreptate într-o discuție, a nu se mai împotrivi; a se supune; a renunța. ♦ (Sport) A se recunoaște învins (renunțând la luptă); a fi învins. 3. Intrans. (Despre boli) A scădea din intensitate, a se ameliora. 4. Intrans. (Despre lucruri) A nu rezista unei presiuni; a se încovoia; a se deforma; a se rupe. — Din fr. **céder**.

CEDĂRE, *cedări*, s.f. Acțiunea de a *ceda* și rezultatul ei. — V. **ceda**.

CEDÉNT, *cedenți*, s.m. Creditor care transmite, printr-un contract de cesiune, dreptul său de creață unei alte persoane. — Din lat. **cedens**, *-ntis*.

CÉDRU, *cedri*, s.m. Numele mai multor specii de arbori din familia pinaceelor, cu lemnul tare, cu ramurile orizontale (*Cedrus*). ♦ Lemnul acestor arbori, de culoare brună-gălbuie, rezistent, uleios, cu miros puternic, folosit în construcțiile navale, la fabricarea mobilelor, în sculptură. — Din fr. **cédre**, lat. **cedrus**.

CEFALĂLGIC, *-Ă*, *cefalalgici*, *-ce*, adj. (Med.) De cefalalgie. — Din fr. **céphalalgique**.

CEFALĂLGIE, *cefalalgii*, s.f. Durere de cap. — Din fr. **céphalalgie**.

CEFALÉE, *cefalee*, s.f. Durere de cap difuză sau localizată, continuă sau intermitentă. — Din fr. **céphalée**.

CEFĂLIC, *-Ă*, *cefalici*, *-ce*, adj. Care aparține capului, care se referă la cap; al capului. ♦ *Arteră cefalică* = carotidă. — Din fr. **céphalique**, lat. **cephalicus**.

CEFĂLINĂ s.f. Substanță care conține acizi grași, acid fosforic, gliceroli și aminoalcooli și care se găsește în țesutul nervos cerebral și în gălbenușul de ou. — Din fr. **céphaline**.

CEFĂLITĂ, *cefalite*, s.f. Inflamație a creierului și a membranelor sale. — Din fr. **céphalite**.

CEFALOCORDĂȚ, *cefalocordate*, s.n. (La pl.) Încręgătură de animale marine cu scheletul corpului format din coarda dorsală; (și la sg.) animal din această încręgătură. — Din fr. **céphalocordate**.

CEFALOGRAF, *cefalografe*, s.n. Instrument pentru înregistrarea grafică a dimensiunilor capului, folosit în antropometrie. — Din fr. **céphalographe**.

CEFALOGRAFIE, *cefalografii*, s.f. 1. Descriere anatomică a capului. 2. Înregistrarea grafică a formei și a dimensiunilor capului. — Din fr. **céphalographie**.

CEFALOMÉTRIC, *-Ă*, *cefalometrici*, *-ce*, adj. (Med.) De cefalometrie. — Din fr. **céphalométrique**.

CEFALOMETRIE s.f. Măsurare a dimensiunilor capului. — Din fr. **céphalométrie**.

CEFALOMÉTRU, *cefalometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea capului. — Din fr. **céphalomètre**.

CEFALOPÓD, *cefalopode*, s.n. (La pl.) Clasă de moluște marine cu structură superioară, având în jurul gurii brațe tentaculare, prevăzute cu ventuze; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Var.: **cefalopódă** s.f.] — Din fr. **céphalopode**.

CEFALOPÓDĂ s.f. v. **cefalopod**.

CEFALORAHIDIÁN, *-Ă*, *cefalorahidieni*, *-e*, adj. Care se referă la cap și la coloana vertebrală, care aparține acestora. *Regiunea cefalorahidiană*. ♦ *Lichid cefalorahidian* = lichid incolor care se găsește în ventriculii cerebrale și în canalul rahidian, având rol mecanic și de protecție. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **céphalorahidien**.

CEFALOSCÓPIC, *-Ă*, *cefaloscopici*, *-ce*, adj. În legătură cu cefalosopia, care aparține cefaloscopiei. — Din fr. **céphaloscopique**.

CEFALOSCOPIE s.f. Examinare a capului. — Din fr. **céphaloscopie**.

CEFALOTOMIE, *cefalotomie*, s.f. (Med.) Craniotomie. — Din fr. **céphalotomie**.

CEFALOTORÁȚE, *cefalotorace*, s.n. Segment al corpului, la arahnide și la crustacee, format prin unirea capului cu toracele. — Din fr. **céphalothorax**, it. **cefalotorace**.

CEFĂR, *cefare*, s.n. 1. Partea superioară a jugului, de forma unei bare de lemn cu două curburi, care se așază pe ceafă unor animale de tracțiune. 2. Bucată de pânză care se prinde la ceafă de chipui, pentru a apăra ceafă de arșița soarelui; curea care se prinde la ceafă. — **Ceafă** + suf. *-ar*.

CEFEÍDĂ, *cefeide*, s.f. Stea cu strălucire variabilă. — Din fr. **céphéide**.

CEFERÍȘT, *-Ă*, *ceferiști*, *-ste*, s.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană care se află în serviciul Căilor Ferate Române. [Var.: **cheferist**, *-ă* s.m. și f.] — Din inițialele C.F.R. (= *Căile Ferate Române*) + suf. *-ist*.

CÉGĂ, *cegi*, s.f. Pește de apă dulce cu botul lung și ascuțit, având o serie de discuri osoase pe spate și pe laturi (*Acipenser ruthenus*). — Din sb. **čega**.

CEH, *-Ă*, *cehi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Cehiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Cehiei sau cehilor (1), privitor la Cehia ori la chehi; chehes. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de chehi (1), făcând parte din ramura apuseană a limbilor slave. — Din ceh. **čech**. Cf. sl. *čeh* ũ.

CEHĂÍ vb. IV v. **cihăi**.

CEHÉSC, *-EASCĂ*, *cehești*, adj. (Rar) Ceh (2). — **Ceh** + suf. *-esc*.

CEHÉȘTE adv. În felul sau în limba cehilor (1). — **Ceh** + suf. *-ește*.

CEHOAICĂ, *cehoalice*, s.f. Femeie care face parte din populația Cehiei sau este originară de acolo. — **Ceh** + suf. *-oaică*.

CEHOSLOVÁC, *-Ă*, *cehoslovaci*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația fostei Cehoslovacii. 2. Adj. Care aparține fostei Cehoslovacii sau cehoslovacilor (1), privitor la Cehoslovacia ori la cehoslovaci. — Din **Cehoslovacia** (derivat regresiv). Cf. fr. *tchécoslovaque*.

CÉHO-SLOVÁC, *-Ă*, *ceho-slovaci*, *-ce*, adj. Care aparține deopotrivă Cehiei și Slovaciei, referitor la Cehia și la Slovacia în aceeași măsură. — **Ceh** + **slovac**.

CEHOVIÁN, *-Ă*, *cehovieni*, *-e*, adj. De Cehov, al lui Cehov; în maniera lui Cehov. [Pr.: *-vi-an*] — **Cehov** (n. pr.) + suf. *-ian*.

CEL, **CEA**, *cei*, *cele*, adj. pron. dem. (antepus), art. adj., pron. dem. I. Adj. pron. dem. (antepus) (Pop.) (Arată că ființa sau lucrul desemnate de substantivul pe care îl determină se află mai departe, în spațiu sau în timp, de vorbitor) *la în brațe cea căldare*. ♦ Expr. *Cea (sau ceea) lume* = lumea cealaltă; celălalt tărâm. II. Art. adj. 1. (Precedă un adjectiv care determină un substantiv articulat sau un substantiv nume de persoană, nearticulat) *Fruntea ta cea lată*. *Ștefan cel Mare*. 2. (Precedă un numeral ordinal sau cardinal) *Cele trei fete*. *Cel de-al treilea copac*. 3. (Urmat de „mai” formează superlativul relativ) *Cel mai bun*. ♦ (În loc. adv.) *Cel mult = a)* maximum; *b)* în cazul cel mai favorabil, în cazul extrem. *Cel puțin = a)* minimum; *b)* măcar, barem. 4. (Substantivează adjectivul pe care îl precedă) *Cel bogat*. III. Pron. dem. 1. (Indică pe cineva sau ceva relativ depărtat, în spațiu sau timp, de vorbitor) *Cel de dincolo*. ♦ (Loc. subst.) *Cel de sus = Dumnezeu*. (Pop.) *Cel de pe comoară* (sau *cu coarne*) = dracul. (Întră în formarea unui pronume relativ compus) 2. *Cel ce = care*. [Gen.-dat. sg. *celui*, *cele*, gen.-dat. pl. *celor*] — Din **acel**, **acea** (cu afezarea lui *a* prin fonetică sintactică).

CÉLA, **CÉEA**, *ceia*, *celea*, pron. dem., adj. pron. dem. (postpus). 1. Pron. dem. (Pop.) (Indică o ființă sau un lucru mai depărtat, în spațiu sau în timp, de subiectul vorbitor) *Acela*. ♦ Expr. *Toate cele(a) = totul, toate*. *Multe cele(a) = multe și*

diverse. *Alte cele(a)* = altceva; alte lucruri. *Ba ceea..., ba ceea...* = ba una..., ba alta... ♦ (Intră în formarea unui pronume relativ compus) *Ceea ce* = ce. **2.** Adj. pron. dem. (postpus) (Pop.) Acela. *Omul cea. Femeia ceea.* [Gen.-dat. sg. *celuia, ceea*, gen.-dat. pl. *celora*] — Din **acela, aceea** (cu afereza lui *a*).

CELAFÍBRĂ, celafibre, s.f. Fibră textilă artificială din categoria fibrelor celulozei, puțin higroscopică, permeabilă pentru radiațiile ultraviolete și ușor inflamabilă. — Din fr. **celafibre**.

CĒLALALT, CĒEALALTĂ pron. dem. v. **celălalt**.

CĒLALT pron. dem. m. v. **celălalt**.

CELAPĒRM s.n. Fibră obținută pe cale chimică din celuloza de bumbac, cu aceleași proprietăți ca celofibra, dar cu un țușeu deosebit. — Din fr. **celaperm**.

CELĂR, celare, s.n. (Pop.) Mică încăpere în locuințele țărănești, pentru păstrarea alimentelor și a obiectelor casnice. — Lat. **cellarium**.

CĒLĂLALT, CĒĂLALTĂ, ceialți, celalalte, pron. dem. **1.** Cel mai depărtat dintre amândoi, al doilea;ălălalt, aialaltă. ♦ (Adjectival) *Acolo, în partea cealaltă*. **2.** (La pl.) Toți cei care sunt de față sau care pot fi luați în considerație, afară de cel sau cei amintiți în mod special sau scoși din discuție. ♦ (Adjectival) *Ceialți oaspeți*. ♦ (Adjectival; ca determinant al unor cuvinte care exprimă o diviziune a timpului) *Imediat următor altuia. Luna cealaltă*. [Gen.-dat. sg. *celuilalt, celeilalte*, gen.-dat. pl. *celorlaltă, celorlalte*. — Var.: **cĒlalt, cĒealaltă** pron. dem., **cĒlalt, cĒlaltă** pron. dem.m.] — **Cel(a) + alalt (= ăllalt)**.

CELĂRĒL, celărele, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *celar*. — **Celar** + suf. *-el*.

CELEBRĂ, celebraz, vb. I. Tranz. **1.** A săvârși cu solemnitate un act de însemnătate publică sau privată, în special o căsătorie; a oficia. **2.** A sărbători (aducând elogiul) un eveniment însemnat, o persoană etc. — Din fr. **celebrer**, lat. **celebrare**. **CELEBRĂRE, celebrări**, s.f. Acțiunea de a *celebra*; celebrație. — V. **celebra**.

CELEBRĂTOR, -OARE, celebratori, -oare, s.m. și f. (Rar) Persoană care celebrează (2). — **Celebra** + suf. *-tor*.

CELEBRĂȚIE, celebrații, s.f. (Rar) Celebrare. — Din fr. **célebration**.

CELEBRITĂTE, (2) celebrități, s.f. **1.** Înșușirea de a fi celebru; reputație, faimă. **2.** Persoană care se bucură de mare renume și prestigiu. — Din fr. **célebrité**, lat. **celebritas, -atis**.

CELĒBRU, -Ă, celebri, -e, adj. Renumit, vestit, ilustru. — Din fr. **celebre**, lat. **celebris**.

CELEENTERĂ, celerenterate, s.n. (La pl.) Încrângătură de animale inferioare, de obicei marine, care au corpul cu pereții alcătuiți din două straturi de celule și cu o cavitate digestivă în interior; (și la sg.) animal care face parte din această încrângătură. ♦ (Adjectival) *Meduza și coralii sunt animale celerenterate*. — Din fr. **coelenteré**.

CELERIMĒTRU, celerimetre, s.n. (Rar) Tahimetru. — Din fr. **celerimetre**.

CELERITĂTE s.f. (Livr.) Iuțeață (1), repezițiune (1). — Din fr. **celerité**, lat. **celeritas, -atis**.

CELĒȘT, -Ă, celești, -ste, adj. (Livr.) Ceresc; fig. foarte frumos, minunat, divin. — Din fr. **celeste**, lat. **caelestis**.

CELĒȘTĂ, celeste, s.f. Instrument muzical de percuție cu claviatură, ale cărui sunete sunt produse prin lovirea unor plăci de metal. — Din fr. **cĒlesta**.

CELEȘTÎN, celeștini, s.m. Călugăr aparținând unui ordin catolic fondat în anul 1254. — Din fr. **célestin**.

CELEȘTÎNĂ s.f. Sulfat de stronțiu natural, sticlos-transparent, incolor sau ușor colorat, întrebunțat ca materie primă la prepararea sărurilor de stronțiu. — Din fr. **cĒlestine**.

CELĂC, -Ă, celiaci, -ce, adj. (Anat.) Al cavității abdominale. [Pr.: *-li-ac*] — Din fr. **coeliaque**.

CELĒBĂT s.n. Faptul de a fi celibatar, starea unei persoane necăsătorite. — Din fr. **cĒlibat**, lat. **caelibatus**.

CELĒBATĂR, -Ă, celibatari, -e, s.m. și f. Persoană (în special bărbat) necăsătorită. — Din fr. **cĒlibataire**.

CELĒOSCOPIĒ s.f. Metodă de examinare a interiorului cavității abdominale; peritoneoscopie. [Pr.: *-li-os*] — Din fr. **coelioscopie**.

CELĒIOTOMĒ, celiotomii, s.f. (Med.) Laparotomie. [Pr.: *-li-o*] — Din fr. **coeliotomie**.

CĒLLA s.f. Sală sau spațiu într-un templu grec sau roman, unde se află statuia zeului protector; naos (2). — Cuv. lat.

CĒLLALT pron. dem. m. v. **celălalt**.

CĒLLO s.n. Violoncel. — Cuv. it.

CELĒCHĒT s.n. Chit constituit dintr-un bitum moale și din var gros, cu adaos de fibre de celuloză, folosit la executarea izolațiilor hidrofuge. — **Cel[uloză] + chit**.

CELOFĂN s.n. Produs chimic obținut din soluție de viscoză sub formă de filme și de foi subțiri transparente, impermeabile, insolubile în apă și în alcool, folosit la ambalaje. — Din fr. **cellophane**.

CELOFANĂ, celofanez, vb. I. Tranz. (Rar) A îmbrăca în celofan. — Din **celofan**.

CELOFANĂRE, celofanări, s.f. (Rar) Acțiunea de a *celofana* și rezultatul ei. — V. **celofana**.

CELOFANĂT, -Ă, celofanați, -te, adj. (Rar) Care a fost îmbrăcat în celofan. — V. **celofana**.

CELOFÍBRĂ, celofibre, s.f. Fibră textilă artificială obținută din celuloză. — Din fr. **celofibre**.

CELOIDINĂ s.f. Soluție concentrată de piroxilină, inflamabilă, solubilă în alcool și în eter, folosită la secționarea fină a țesuturilor pentru examinarea lor microscopică. [Pr.: *-lo-i-*] — Din germ. **Keloidine**.

CELOLĂNĂ s.f. Fibră textilă artificială, fabricată din viscoză și folosită ca înlocuitor al lânii. — **Celo[fibră] + lână**.

CELŒM s.n. Cavitate în interiorul corpului animalelor metazoare. — Din fr. **coelome**.

CELOMĂT, celomate, s.n. Animal prevăzut cu celom. — Din fr. **coelomates**.

CELOMIC, -Ă, celomici, -ce, adj. (Anat.) Care aparține celomului, referitor la celom. — Din fr. **coelomique**.

CELOSTAT, celostate, s.n. Mecanism care urmărește mișcarea diurnă a unui astru, transmîndu-i imaginea cu ajutorul unei oglinzi, tot timpul în aceeași direcție. — Et. nec.

CELT, -Ă, celți, -te, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană făcând parte dintr-o veche populație europeană care a locuit în Galia (de unde s-a extins apoi și în alte regiuni); gal¹. **2.** Adj. Celtic. ♦ (Substantivat, f.) Limbă aparținând unei familii de limbi indo-europene vorbite, în Antichitate, de vechii gali și, astăzi, de bretoni, irlandezi, scoțieni, galezi. — Din fr. **celtes**.

CĒLTA s.f. Fibră scurtă celulozică de tip viscoză, în care este înglobată o mare cantitate de aer și din care se fabrică țesături pentru îmbrăcăminte călduroasă. — Et. nec.

CĒLTIC, -Ă, celtici, -ce, adj. Care aparține celților (1), privitor la celți; celt (2), galic². ♦ (Substantivat, f.) Celta. — Din fr. **celtique**.

CĒLTIU s.n. (Chim.) Hafniu. — Din fr. **celtium**.

CELUÎ, celuiesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) înșela, a (se) amăgi. ♦ Tranz. A ademeni, a momi. — Din magh. **csalmi**.

CELUĂLĂ, celuieli, s.f. (Reg.) Înșelare, amăgire. ♦ Ademeneire. [Pr.: *-lu-ia-*] — **Celui** + suf. *-eală*.

CELUĂT, -Ă, celuiți, -te, adj. (Reg.) Înșelat, amăgit. ♦ Ademinit, momit. — V. **celui**.

CELUITŒR, -OĂRE, celuitori, -oare, s.m. și f., adj. (Reg.) (Persoană) care înșală, amăgește, ademenește. [Pr.: *-lu-i-*] — **Celui** + suf. *-tor*.

CELULĂR, -Ă, celulari, -e, adj. **1.** Care aparține celelei (1), de natura celelei; alcătuit din celule. ♦ *Teorie celulară* = teorie după care celula (1) constituie elementul fundamental al organizării interne a plantelor și animalelor. **2.** (Jur.; în sintagma) *Regim celular* = regim special la care sunt supuși, pe anumite perioade, deținuții în închisori, prin izolare severă în celule (4) individuale. **3.** (În sintagma) *Telefonie celulară* = servicii de telefonie care folosește o rețea de comunicații de înaltă frecvență, bazată pe relee care controlează zone din teritorii sau raze a căror mărime variază de la un sistem de telefonie la altul. *Telefon celular* (și substantivat, n.) = aparat portabil, individual, de mici dimensiuni, care permite convorbiri la distanță, transmiterea de mesaje scrise, efectuarea de fotografii etc.; telefon mobil. — Din fr. **cellulaire**.

CELULĂ, cĒlule, s.f. **1.** Element constitutiv fundamental al organismelor vii, alcătuit din membrană, citoplasmă și nucleu, reprezentând cea mai simplă unitate anatomică. **2.** (În sintagma) *Celulă de partidă* = (în trecut) denumirea organizației de bază a partidului comunist. **3.** Fiecare dintre cavitățile hexagonale ale fagurilor de cerea, în care albinele depun mierea, cresc ouăle, puietul sau depozitează hrana; alveolă. **4.** Încăpere (strămtă) în închisori, unde sunt ținuți areștații sau condamnații. **5.** Ansamblu format din aripile (și fuzelajul) unui avion. **6.** Fiecare dintre compartimentele sau elementele identice, alăturate și cu aceeași funcție, ale unui dispozitiv sau ale unui sistem tehnic. *Celulă de siloz*. — Din fr. **cellule**, lat. **cellula**.

CELULĂTĂ s.f. Inflamație a țesutului celular subcutanat. — Din fr. **cellulite**.

CELULOÍD s.n. Materie solidă, incoloră, neori transparentă, lucioasă, flexibilă și plastică, ușor inflamabilă, obținută din nitroceluloză și camfor, folosită la fabricarea filmelor fotografice, a lacurilor și a unor obiecte uzuale. — Din fr. **celluloïd**.

CELULOZĂ, celuloze, s.f. Substanță organică din care sunt alcătuiți pereții celulari ai plantelor și care are o largă întrebuințare în industria hârtiei, a lacurilor, a fibrelor artificiale, a maselor plastice etc. — Din fr. **cellulose**.

CELULOZIC, -Ă, celulozici, -ce, adj. Care conține (sau este alcătuit din) celuloză. — Din fr. **cellulosique**.

CĒMBALO s.n. Clavecîn; clavicembal. — Cuv. it.

CEMĒNT, cementuri, s.n. **1.** Agent pulverulent care servește la cementarea oțelului. **2.** (Med.; în sintagma) *Cement dentar* = material folosit în obturația provizorie a cariilor și la fixarea unor proteze. — Din fr. **cĒment**.

CEMENTĂ, cementez, vb. I. Tranz. **1.** A trata termochimic oțelurile moi sau aliate, introducând carbon, crom, azot etc. în stratul lor superficial, pentru a obține un strat dur cu mare rezistență la uzură. **2.** (Med.) A obtura canalul unui dinte cu cement. **3.** (Med.) A fixa cu cement protezele pe dinți. [Var.: **cimentă** vb. I] — Din fr. **cĒmenter**.

CEMENTĂRE, *cementări*, s.f. Acțiunea de a *cementa*. [Var.: **cimentăre** vb. I] — V. **cementa**.

CEMENTĂT, -Ă, *cementați*, -te, adj. Care a suferit procesul de cementare. — V. **cementa**.

CEMENTĂȚIE, *cementații*, s.f. 1. (Chim.) Cementare. 2. Întărire și pierdere a elasticității suprafeței lemnului. 3. (Geol.; în sintagma *Zonă de cementație* = zonă din scoarța pământului în care se produce îmbogățirea în sulfuri secundare a unui zăcământ de sulfuri primare. — Din fr. **cémentation**.

CEMENTITĂ, *cementite*, s.f. Carbură de fier dură, care se găsește în fontă și în oțel. — Din fr. **cémentite**.

CEMENTÓS, -OĂSĂ, *cementosi*, -oase, adj. De natura cementului. — Din fr. **cémenteux**.

CENACLÍST, -Ă, *cenaclišti*, -ste, s.m. și f. (Rar) Membru al unui cenaclu. — **Cenaclu** + suf. -ist.

CENÁCLU, *cenachuri*, s.n. Grup de literați, de artiști etc. legați prin afinități estetice, temperamentale, care au aspirații, program estetic comun și, uneori, o publicație proprie; reünire periodică a unui asemenea grup. [Pl. și: *cenacle*] — Din fr. **cénacle**, lat. **cenaculum**.

CENESTÉZIC, -Ă, *cenestezici*, -ce, adj. (Psih.) De cenestezie. — Din fr. **cénesthésique**.

CENESTEZIE s.f. Impresie generală, nediferențiată, care rezultă din totalitatea senzațiilor primite de la organele interne, caracterizându-se printr-o dispoziție plăcută sau neplăcută; sensibilitate care reflectă propria existență fizică. — Din fr. **cénesthésie**.

CENOBÍT, *cenobiți*, s.m. Călugăr care trăiește într-o mănăstire. — Din fr. **cénobite**, lat. **coenobita**.

CENOBÍTIC, -Ă, *cenobitici*, -ce, adj. Al cenobiților, de cenobiți. — Din fr. **cénobitique**.

CENOBÍTISM s.n. Situație de cenobit; viață de cenobit. — Din fr. **cénobitisme**.

CENÓBIU, *cenobii*, s.n. (Biol.) Colonie imobilă de organisme unicelulare. — Din it. **cenobio**.

CENOGENÉTIC, -Ă, *cenogenetici*, -ce, adj. (Biol.; despre caractere) 1. Care dispăre în perioada adultă. 2. De origine recentă. — Din fr. **cénogénétique**.

CENOGENÉZĂ, *cenogeneze*, s.f. (Biol.) Apariție a unor caractere în cursul dezvoltării, datorită adaptării la condițiile de mediu. — Din fr. **cénoγένèse**.

CENOMANIÁN, -Ă, *cenomaniani*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Al doilea etaj al cretacului mediu, considerat și primul etaj al cretacului superior, caracterizat prin amoniți, lamelibranhiate, echinide etc. 2. Adj. Care aparține cenomanianului (1), care se referă la acesta. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **céno-manien**.

CENOTÁF, *cenotafe*, s.n. Monument funerar ridicat în amintirea unei persoane decedate ale cărei oseminte se găsesc în alt loc sau au dispărut. [Pl. și: *cenotafuri*] — Din fr. **cénotaphe**, lat. **cenotaphium**.

CENOTÍP, *cenotípuri*, s.n. (Biol.) Tip primitiv din care au derivat alte tipuri. — Din fr. **cénotype**.

CENOZÓIC s.n., adj. (Geol.) Neozoic. [Pr.: -zo-ic] — Din fr. **cénozoïque**.

CENS, *cenșuri*, s.n. 1. (În Roma antică) Recensământ al cetățenilor și al averii lor, efectuat din cinci în cinci ani, pentru a servi ca bază în recrutare, la fixarea impozitelor, la exercitarea drepturilor politice etc. ♦ Grupare a unor cetățeni sau a tuturor locuitorilor unei țări după diverse criterii. 2. (În societatea feudală) Rentă în bani sau în natură datorată seniorului de către posesorul pământului. 3. (În unele țări) Cățimea de impozit prevăzută de legile electorale necesară pentru acordarea dreptului de alegător. — Din lat. **cenſus**, fr. **cenſ**.

CENT, *cenți*, s.m. 1. Monedă divizionară în Statele Unite ale Americii și în Canada, egală cu o sutime de dolar. ♦ Monedă în Țările de Jos, valorând o sutime de florini. 2. (Muz.) Subdiviziune pentru măsurarea intervalurilor muzicale, egală cu o sutime dintr-un semiton. — Din engl., fr. **cent**.

CENTÁUR, *centauri*, s.m. 1. (În mitologia greacă) Ființă imaginară, cu trup de cal și cu bust omeneșc; hipocentaur. 2. (La sg. art.) Constelație din emisfera australă, din care face parte steaua cea mai apropiată de sistemul solar. [Pr.: -ta-ur] — Din lat. **centaurus**.

CENTÁURĂ s.f. v. **țintaură**.

CENTENÁR, -Ă, *centenari*, -e, s.n. Împlinire a o sută de ani de la un eveniment însemnat; celebrarea acestui eveniment. ♦ (Adjectival) Care datează de o sută (sau de mai multe sute) de ani. — Din lat. **centenarius**, fr. **centenaire**.

CENTEZIMÁL, -Ă, *centezimali*, -e, adj. Care reprezintă a suta parte dintr-un întreg. ♦ *Grad centezimal* = unghi egal cu a suta parte dintr-un unghi drept. *Minut centezimal* = a suta parte dintr-un grad centezimal. *Secundă centezimală* = a suta parte dintr-un minut. — Din fr. **centésimal**.

CENTI-Element de compunere care intră în denumirea submultiplilor unităților de măsură pentru a exprima a suta parte din întreg. — Din fr., it. **centi**-. Cf. lat. **centum**.

CENTÍÁR, *centiari*, s.m. Unitate subdivizionară de măsură pentru terenuri, egală cu a suta parte dintr-un ar. [Pr.: -ti-ar] — Din fr. **centiare**.

CENTIGRÁD, -Ă, *centigrade*, adj., s.n. 1. Adj. Care este împărțit într-o sută de grade. ♦ Care rezultă dintr-o asemenea împărțire, care se raportează la o scară de

o sută de grade. 2. S.n. Unitate subdivizionară egală cu a suta parte dintr-un grad. — Din fr. **centigrade**, it. **centigrado**.

CENTIGRÁM, *centigrame*, s.n. Măsură subdivizionară de greutate, care reprezintă a suta parte dintr-un gram. — Din fr. **centigramme**.

CENTÍL s.n. v. **centilă**.

CENTÍLĂ, *centile*, s.f. A suta parte dintr-o mulțime de date clasate într-o anumită ordine statistică. [Var.: **centil** s.n.] — Din fr. **centile**.

CENTÍLÍTRU, *centilitri*, s.m. Măsură subdivizionară de capacitate, care reprezintă a suta parte dintr-un litru. — Din fr. **centilitre**.

CENTÍMÁ, *centime*, s.f. Valoare bănească care reprezintă a suta parte dintr-un franc, dintr-un leu vechi etc. ♦ Expr. (Fam.) *Nicio centimă* = niciun ban. — Din fr. **centime**.

CENTIMÉTRU, (1) *centimetri*, s.m., (2) *centimetre*, s.n. 1. S.m. Măsură subdivizionară de lungime, care reprezintă a suta parte dintr-un metru. 2. S.n. Panglică îngustă de mușama, de metal etc., lungă de un metru sau mai mult, cu diviziuni zecimale, care servește la măsurat în croitorie, în magazine textile etc. — Din fr. **centimètre**.

CENTIRÓN, *centiroane*, s.n. Centură (militară). — Din fr. **ceinturon**.

CENTRÁ, *centrez*, vb. I. 1. Tranz. A fixa o piesă de prelucrat într-o mașină-unealtă, astfel încât axa de rotație a suprafeții supuse prelucrării să coincidă cu axa de rotație a sculei sau a axului principal al mașinii. 2. Tranz. Fig. A orienta o activitate spre un anumit obiectiv, a grupa elemente disparate în jurul unui nucleu. 3. Tranz. A aduce în poziții corecte două sau mai multe mașini care funcționează cuplate. 4. Intrans. și tranz. (La fotbal, polo, handbal, rugby etc.) A trimite sau a trece mingea de la marginea terenului spre mijlocul lui; *spec.* (la fotbal) a trimite mingea din marginea terenului în careul de la poartă. — Din fr. **centrer**.

CENTRAFRIICÁN, -Ă, *centrafricani*, -e, adj. Care este situat în centrul Africii. ♦ Care aparține Republicii Centrafricane, care se referă la Republica Centrafrică. — Din fr. **centrafricain**.

CENTRÁJ, *centraje*, s.n. Centrare. — Din fr. **centrage**.

CENTRÁL, -Ă, *centrali*, -e, adj., s.f. I. Adj. 1. Care se află (aproximativ) în centru, în mijloc; care provine dintr-un centru. 2. Fig. Care ocupă o poziție principală, care constituie un nucleu în jurul căruia se grupează elementele secundare. ♦ Care se conduce sau se dirijează de la un centru. II. S.f. 1. Instituție, unitate economică care coordonează și controlează activitatea și buna desfășurare a muncii într-o anumită ramură de activitate. ♦ (Și în sintagma *centrală industrială*) = (ieșit din uz) unitate industrială caracteristică sistemului economic centralizat, care reunește întreprinderi cu profil similar, institute de cercetare și proiectare și care coordona întreaga lor activitate. 2. Instalație sau ansamblu de instalații tehnice în care se produce, în mod centralizat, energie, se efectuează o anumită operație tehnologică centralizată etc. 3. Stație unde se efectuează punerea în legătură a posturilor unei rețele de electrocomunicații. — Din fr. **central**, lat. **centralis**.

CENTRALÍSM s.n. 1. Sistem politic sau de decizie a unei autorități centrale. 2. Tendință de centralizare. — Din fr. **centralisme**. Cf. rus. **цeнтpaлизм**.

CENTRALÍST¹, -Ă, *centraliști*, -ste, adj. Potrivit centralismului, care aparține centralismului, privitor la centralism. — Din fr. **centraliste**.

CENTRALÍST², -Ă, *centraliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care lucrează într-o centrală (telefonică). — **Centrală** + suf. -ist.

CENTRALIZÁ, *centralizez*, vb. I. Tranz. 1. A uni, a concentra într-un singur tot elemente preexistente. 2. A face să depindă de o singură conducere. 3. A înscrie date într-un centralizator (2). — Din fr. **centraliser**.

CENTRALIZÁRE, *centralizări*, s.f. Acțiunea de a *centraliza* și rezultatul ei; centralizație; *spec.* proces de unire a mai multor unități economice (mai mici) în mari unități economice. ♦ *Centralizarea capitalului* = formarea unor capitaluri mai mari prin unirea unor capitaluri mai mici. — V. **centraliza**.

CENTRALIZÁT, -Ă, *centralizați*, -te, adj. Care a fost supus centralizării. — V. **centraliza**.

CENTRALIZATÓR, -OÁRE, *centralizatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care centralizează. 2. S.n. Document în care se centralizează date. — Din fr. **centralisateur**.

CENTRALIZÁȚIE, *centralizații*, s.f. (Ínv.) Centralizare. — Din fr. **centralisation**.

CENTRÁRE, *centrări*, s.f. Acțiunea de a *centra*; centrăj. — V. **centra**.

CENTRÁT, -Ă, *centrați*, -te, adj. Care este orientat, îndreptat, fixat în (sau pe) centru. — V. **centra**.

CENTRIFÚG, -Ă, *centrifugi*, -ge, adj., s.f. 1. Adj. Care tinde să se depărteze de centru; centrifugal. ♦ *Forță centrifugă* = forță care acționează asupra unui corp aflat în mișcare de rotație, tinzând să-l depărteze de axa de rotație. *Mișcare centrifugă* = mișcare a unui corp care se depărtează de centrul lui de rotație. *Pompă centrifugă* = aparat bazat pe efectul forței centrifuge și folosit la pomparea apei. 2. S.f. Aparat pentru separarea componentelor cu densități diferite dintr-un amestec lichid eterogen cu ajutorul forței centrifuge. — Din fr. **centrifuge**.

CENTRIFUGÁ, pers. 3 *centrifughează*, vb. I. Tranz. A efectua o mișcare centrifugă. — Din **centrifug**. Cf. fr. **centrifuger**.

CENTRIFUGÁL, -Ă, *centrifugali*, -e, adj. (Ínv.) Care tinde să se depărteze de centru; centrifug (1). — Din germ. **zentrifugal**.

CENTRIFUGĂRE, *centrifugări*, s.f. Acțiunea de a *centrifuga*; operație de separare prin sedimentare sau prin filtrare, sub acțiunea forței centrifuge, a componentelor cu densități diferite dintr-un lichid eterogen. — V. **centrifuga**.

CENTRIOL, *centrioli*, s.m. (Biol.) Particulă componentă a centrosomului. [Pr.: -tri-ol] — Din fr. **centriole**.

CENTRIPÉT, -Ă, *centripeți*, -te, adj. Care tinde să se apropie de centru; centripetal. ♦ *Forță centripetă* = forță egală și opusă celei centrifuge, care menține un corp rotitor pe traiectoria circulară. — Din fr. **centripète**.

CENTRIPETĂL, -Ă, *centripetali*, -e, adj. (Înv.) Centripet. — Din germ. **zentripetal**.

CENTRISM s.n. Curent politic conciliatorist, din interiorul partidelor social-democrate ale Internaționalei a II-a. — Din rus. **центризм** (refăcut după *centru*).

CENTRIST, -Ă, *centriști*, -ste, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. Adept, partizan al centrismului. 2. Adj. Care aparține centrismului, privitor la centrism. — Din fr. **centriste**, rus. **центрист** (refăcut după *centru*).

CENTROMÉR, *centromere*, s.n. (Biol.) Regiune din cromozom unde se inserează bratele cromatidelor. — Din fr. **centromère**.

CENTROPLĂSMĂ, *centroplasmă*, s.f. (Biol.) Matricea fundamentală a cromozomului. — Din fr. **centroplasmă**.

CENTROSFÉRĂ s.f. I. Partea centrală a globului pământesc, cu raza de 3 500 km și densitatea foarte mare, care se consideră a fi alcătuită din nichel și fier; nife. 2. (Biol.) Regiune care înconjoară centriolul și are rol activ în diviziunea celulară. — Din fr. **centrosphère**.

CENTROSPERMĂ, *centrospeme*, s.f. (La pl.) Grup mare de plante, cu ovarul superior, cu semințe localizate pe o formație din centrul fructului și cu embrionul curbat, înelat sau spiralat; (și la sg.) plantă din acest grup. — Din fr. **centrospérmes**.

CENTROZÓM, *centrozomi*, s.m. Constituent citoplasmatic situat lângă nucleu, servind la reproducerea indirectă a celulei. — Din fr. **centrosome**.

CĒTRU, (I 1, 2, 3, 4, II 1, 3) *centre*, s.n., (I 5, II 2) *centri*, s.m. I. 1. S.n. (Mat.) Punct în raport cu care punctele unei figuri se asociază în perechi simetrice. *Centru unui dreptunghi*. ♦ Punct în raport cu care toate punctele unei figuri sunt la aceeași distanță. *Centru unui cerc*. ♦ Fig. (În loc.) *În centrul atenției, preocupărilor* etc.) = pe primul plan, la loc de frunte. 2. S.n. (În sintagma) *Centru de rotație* = punct în jurul căruia alt punct sau un corp pot efectua o mișcare de rotație. 3. S.n. Punctul de aplicație al rezultantei unui sistem de forțe. *Centru de greutate*. 4. S.n. Punct central al unei întinderi, al unui spațiu. ♦ Spec. Punct marcat la mijlocul unui teren de joc (fotbal, handbal etc.), de unde începe partida sau de unde se repune mingea în acțiune, după înscrierea unui gol. 5. S.m. Jucător aflat în centrul liniei de atac sau de apărare la anumite jocuri sportive. II. 1. S.n. Punct în care sunt localizate anumite funcții sau acte. *Centru reflexelor*. 2. S.m. (În sintagma) *Centru nervos* = grup de celule nervoase aflate în encefal, în bulb sau în măduvă, la care vin excitațiile periferice și de la care pornesc excitațiile centrale. 3. S.n. Loc (localitate sau parte dintr-o localitate) unde este concentrată o activitate (industrială, comercială, administrativă, culturală). ♦ *Centru universitar* = localitate în care există instituții de învățământ superior. *Centru de documentare* = bibliotecă, secție într-o bibliotecă sau într-o instituție, care are ca sarcină principală furnizarea de material documentar. ♦ Instituție conducătoare; putere administrativă centrală. 4. S.n. sg. Poziție politică de mijloc între dreapta și stânga. ♦ *Centru-dreapta* = poziție politică de mijloc cu tendințe de dreapta. *Centru-stânga* = poziție politică de mijloc cu tendințe de stânga. ♦ Loc. adj. *De centru* = care se situează pe o poziție intermediară, între două opinii extreme. *Partid politic de centru*. — Din fr. **centre**, lat. **centrum**.

CENTRUIRE s.f. Operație de prelucrare a găurilor de centrare la o piesă, în vederea prelucrării ei ulterioare la o mașină-unealtă. — Din **centru**.

CĒNTUM adj. (Lingv.; în sintagma) *Limbă centum* = limbă indo-europeană care a păstrat în evoluția ei sunetele velare *g* și *k* nealterate înaintea vocalelor *e* și *i*. — Cf. lat. *c e n t u m*, „o sută”.

CENTUMVIRI, *centumviri*, s.m. Membru al unui colegiu de judecatori format dintr-o sută de magistrați care judecau afacerile civile în vechea Romă. ♦ Magistrat dintr-un municipiu sau dintr-o colonie romană. — Din lat., fr. **centumvir**.

CENTUMVIRĂL, -Ă, *centumvirali*, -e, adj. (Rar) Care se referă, care emană de la centumviri. — Din lat. **centumviralis**, fr. **centumviral**.

CENTUMVIRĂT s.n. Demnitatea de centumvir. — Din fr. **centumvirat**.

CĒNTÚPLU, -Ă, *centupli*, -e, adj. (Rar) Însutit. — Din fr. **centuple**, lat. **centuplex**.

CĒNTŪRĂ, *centuri*, s.f. I. Curea (lată) de piele, de pânză etc. cu care se încinge talia; cordon, cingătoare. ♦ Expr. *Până la centură* = (de la umeri) până la talie. ♦ *Centură de campion* = centură, panglică lată etc. cu care se încinge mijlocul câștigătorului unui campionat la box sau la lupte. *Centură de gimnastică* = cingătoare lată, folosită pentru a susține corpul la unele exerciții de gimnastică. *Centură ortopedică* = dispozitiv folosit în unele afecțiuni ale sistemului osos, pentru menținerea corpului în poziție corectă. *Centură de salvare* = echipament individual, de forma unui cordon lat, a unui pieptar etc., făcut din plăci de plută învelite în pânză, care servește la menținerea unui naufragiat la suprafața apei; colac de salvare. *Centură de siguranță* = echipament individual de protecție folosit de

muncitorii care lucrează pe stâlpi la înălțime, constituit dintr-o cingătoare lată și o frânghie de susținere. ♦ (Mil.) Curea lată de piele (rar de pânză) care se pune în jurul taliei și de care se agață sabia, baioneta sau tocul pistolului; centiron. ♦ Fâșie lată de pânză, de elastic, de material plastic etc. cu care se încinge abdomenul pentru a-l susține sau pentru a-l menține în poziție corectă. 2. (Anat.) Ansamblu osos prin care extremitățile se leagă de trunchi. ♦ *Centură pelviană* = centură formată din oasele coxale și care leagă membrele inferioare de trunchi. *Centură scapulară* = centură formată din clavicule și omoplați și care leagă membrele superioare de trunchi. 3. (Sport) Linie orizontală, imaginară, la nivelul ombilicului, care marchează limita sub care loviturile la box sunt nepermise de regulament. ♦ (La lupte) Procedeu tehnic de prindere a mijlocului adversarului cu mâinile. 4. (Astron.; în sintagma) *Centură de radiație* = fiecare dintre zonele din jurul Pământului în care radiația corpusculară ionizantă este atât de intensă, încât prezintă nocivitate pentru cosmonauți. 5. (În sintagma) *Centură de fortificații* = linie de lucrări de apărare din beton armat și metal, construită în jurul unei localități. 6. Grindă orizontală reze-mată pe toată lungimea ei pe zidurile unei clădiri, în vederea realizării legăturii dintre ziduri. 7. (Constr.) Brâu de beton pe care se fixează planșul clădirilor. 8. Fâșie continuă de tablă de oțel care formează bordajul unei nave. — Din fr. **ceinture**.

CENTURIĂT, -Ă, *centuriați*, -te, adj. (Rar) De centurie, al centuriei; repartizat pe centurii. [Pr.: -ri-at] — Din lat. **centuriatis**.

CĒNTŪRIE, *centurii*, s.f. I. Subdiviziune tactică în armata romană cuprinzând o sută de ostași; subîmpărțire a cetei în vechea organizare a armatei române. 2. (În Roma antică) Diviziune politică și administrativă formată dintr-o sută de cetățeni. — Din lat. **centuria**.

CĒNTŪRIÓN, *centurioni*, s.m. Ofițer care comanda o centurie în armata romană; sutăș. [Pr.: -ri-on] — Din lat. **centurio**, -onis.

CĒNŪR, *cenuri*, s.m. (Med.) Formă larvară a teniei care se dezvoltă parazitând în organism. — Din fr. **céneure**.

CĒNŪRŌZĂ, *cenuroze*, s.f. Boală parazitară, mai ales la oi, provocată de larva teniei și localizată la creier; capie, căpială, căpiere. — Din fr. **cenurose**.

CĒNŪȘĂR, (I) *cenusașare*, s.n., (II, III) *cenusași*, s.m. I. S.n. I. Cutie de metal așezată sub grătarul locomotivei sau al unei sobe de încălzit, al unui cuptor etc., în care cade cenușa rezultată din ardere. 2. Atelier sau secție dintr-o fabrică de tăbăcărie în care se execută operațiile premergătoare tăbăcirii. ♦ Bazin folosit în tăbăcărie, în care se pun pieile crude, cu o soluție de lapte de var, pentru a le curăța de păr. ♦ Soluție de lapte de var proaspăt sau alcalin, folosită pentru depilarea pieilor crude și îndepărtarea epidermei. 3. Urnă în care se păstrează cenușa unei persoane incinerate; urnă cinerară. II. S.m. (Înv. și ir.) Scriitor de cancelarie, copist (prost). III. S.m. Arbore ornamental originar din China, înalt, cu coroană ovală, cu frunze compuse și cu flori mici verzi-gălbui (*Ailanthus altissima*). — **Cenușă** + suf. -ar.

CĒNŪȘĂ, *cenuși*, s.f. I. Reziduu solid format din substanțe minerale sub formă de pulbere, care rămâne după arderea completă a unui corp. ♦ Expr. *A (se) preface în cenușă* = a (se) distruge în întregime (prin foc). *A nu avea nici cenușă în vatră* = a fi foarte sărac, a nu avea nimic. *A-i lua (sau a-i vinde) cuiva și cenușa din vatră* = a lăsa pe cineva sărac lipit, a-i lua cuiva tot. *A trage cenușa (sau spuza) pe turta sa* = a-și apăra cauza proprie. *A-și pune cenușa în cap* = a-și recunoaște vina sau greșeala. ♦ Rămășițele unui mort incinerat. 2. (În sintagma) *Cenușă vulcanică* = Lat. de elemente fine aruncate în atmosferă de un vulcan în erupție. — Lat. ***cinisia** (< *cinis*).

CĒNŪȘĂREĂȘĂ, *cenusașese*, s.f. Personaj din basme, închipuit ca o fată persecutată și chinută de mama vitregă; *fig.* fată persecutată în familie, care munceste peste puteri. — **Cenușar** + suf. -easă.

CĒNŪȘĂRĪT s.n. (Rar) Operație de tratare a pieilor cu lapte de var și cu leșie de cenușă, pentru a le curăța de păr. — **Cenușă** + suf. -ărit.

CĒNŪȘĒRNĪȚĂ, *cenușernițe*, s.f. (Pop.) Scrumieră. — **Cenușă** + suf. -erniță.

CĒNŪȘŪ, -ĪE, *cenușii*, s.n., adj. I. S.n. Culoare obținută prin suprapunerea în diferite proporții a culorilor alb și negru; sur, gri. 2. Adj. De culoarea cenușii; gri, bozafer. 3. Adj. Fig. Șters, lipsit de expresivitate. — **Cenușă** + suf. -iū.

CĒNŪZĂR, -Ă, *cenuzitari*, -e, adj. Care are la bază censul (3), întemeiat pe cens. ♦ *Sistem (electoral) cenuzitar* = sistem electoral în care recunoașterea dreptului de vot este în funcție de îndeplinirea de către alegători a anumitor condiții, în primul rând în funcție de avere. — Din fr. **cenzitaire**.

CĒNZOR, *cenzori*, s.m. I. (În unele state) Persoană aleasă de adunarea generală a unei societăți comerciale pentru a face verificarea conturilor prezentate de administrator. 2. Persoană care verifică gestiunea unei întreprinderi, a unei bănci etc. 3. Persoană însărcinată să asigure secretele de stat; persoană însărcinată cu cenzura (I). 4. (În Roma antică) Magistrat care avea misiunea de a face recensământul persoanelor și de a supraveghea moravurile publice. — Din fr. **enseur**, lat. **ensor**.

CĒNZURĂ, *cenzurez*, vb. I. Tranz. A aplica cenzura. ♦ Fig. A exercita un control asupra moravurilor. — Din fr. **enseurer**.

CĒNZURĂBIL, -Ă, *cenzurabili*, -e, adj. Care trebuie sau merită să fie cenzurat. — Din fr. **enseurable**.

CĒNZURĂRE, *cenzurări*, s.f. Acțiunea de a *cenzura*. — V. **cenzura**.

CĒNZURĂT, -Ă, *cenzurați*, -te, adj. Care a fost supus cenzurii. — V. **cenzura**.

CENZURĂ, *cenzuri*, s.f. 1. Control prealabil exercitat, în unele state, asupra conținutului publicațiilor, spectacolelor, emisiunilor de radioteleviziune și, în anumite condiții, asupra corespondenței și convorbirilor telefonice; organ care exercită acest control. 2. Demnitatea, funcția de cenzor în vechea Romă. — Din lat. **cenſura**, fr. **cenſure**.

CEP, *cepu*, s.n. 1. Dop de lemn, de formă tronconică, cu care se astupă gaura butoiului. ♦ Canea. ♦ Gaură de umplere sau de scurgere a lichidului dintr-un butoi care se închide cu un cep (1) sau cu o canea. ♦ Expr. *A da cep (unei buji, unui butoi etc.)* = a începe o bute, un butoi etc. plin cu vin (sau cu alt lichid), făcându-i o gaură. 2. Porțiune din tulpina unui portaltol, care se lasă deasupra altoiului până la dezvoltarea acestuia, cu scopul de a-l proteja. ♦ Nod din tulpina unui brad sau a unui molid, din care crește ramura. 3. Fusul arborelui de lemn al unei mori (ărănești de apă). 4. Proeminență prismatică sau cilindrică fasonată la capătul unei piese de lemn, cu care aceasta urmează a fi îmbucată în altă piesă. ♦ Capătul filetat în exterior al unei țevi, care servește la îmbinare prin înșurubare. — Lat. **cippus**.

CEPĂI, *cepăiesc*, vb. IV. Intranz. (Reg.) A pași, producând un zgomot ușor; a lipăi. — Cf. magh. *csapni*.

CEPĂIT, *cepăituri*, s.n. (Reg.) Faptul de a *cepăi*; zgomotul produs de încălțăminte în timpul mersului; lipăit. — V. **cepăi**.

CEPCHEN, *cepchene*, s.n. (Înv.) Haină boierească scurtă, cu mânecile despicate, care se purta pe umeri. — Din tc. **cepken**.

CEPELEĂG, -Ă, *cepelegi*, -ge, adj. (Reg.) Peltic. — Din ucr., rus. **šepeljavyj**.

CEPIȘOARĂ s.f. v. **cepușoară**.

CEPUȘOARĂ s.f. v. **cepușoară**.

CEPUȘ, *cepușesc*, vb. IV. Tranz. 1. A împreuna cu cepuri două bucăți de lemn. 2. A curățea un arbore de ramuri. — Cep + suf. -uș.

CEPUȘIRE, *cepușiri*, s.f. Cepuș. — V. **cepuș**.

CEPUȘIT s.n. Faptul de a *cepuși*; cepuire. — V. **cepuș**.

CEPUȘOARĂ, *cepușoare*, s.f. Diminutiv al lui *ceapă* (1). [Var.: **cepișoară**, **cepoșoară** s.f.] — **Ceapă** + suf. -ușoară.

CEPUȘOR, *cepușoare*, s.n. Diminutiv al lui *cep*. — Cep + suf. -ușor.

CER¹, *ceri*, s.m. Arbore mare din familia fagaceelor, înalt până la 30 m, înrudit cu stejarul, cu scoarța negricioasă, cu frunze pietroase, bogate și cu fructele ghinde, foarte căutate ca lemn de foc (*Quercus cerris*). ♦ Lemnul acestui arbore, folosit drept combustibil. — Lat. **carrus**.

CER², *ceruri*, s.n. 1. Spațiu cosmic nesfârșit în care se află aștrii; (mai ales) spațiu de deasupra orizontului unui observator (2), care are o formă aparent emisferică; boltă cerească, firmament. ♦ Expr. *Sub cerul liber* = în afara unei locuințe, afară. *Până-i cerul* = niciodată. *Ca cerul de pământ* sau *ca de la cer la pământ*, se spune despre o deosebire extrem de mare între două lucruri, două puncte de vedere, două situații etc. *A răscoli cerul și pământul* = a face tot posibilul (pentru a găsi un lucru pierdut). *A se ruga de cineva* cu *cerul* (și) cu *pământul* = a se ruga de cineva insistent. *A pică* (sau *a cădea*) din *cer* = a) a sosi pe neașteptate; b) a nu putea înțelege; a fi străin de ceea ce se întâmplă în jur. *Nu pică din cer* = nu vine de-a gata. *Parcă a picat* (sau *a căzut*) *cerul pe mine* (sau *pe el* etc.), exprimă supărarea, rușinea, uimirea cuiva în fața unei situații neașteptate (și neplăcute). *Nu s-o face gaură* (sau *bortă*) în *cer* = n-o să fie cine știe ce pagubă, n-o să se întâmple niciun rău. *A făgădui* (sau *a promite*) *cerul și pământul* = a promite lucruri nerealizabile. ♦ Compus: *cerul-gurii* = peretele superior al cavității bucale, bolta palatină; palat. 2. Aer, văzduh, atmosferă. ♦ *Păsările cerului* = păsările zburătoare. 3. Rai¹, eden, paradis. ♦ Expr. *A fi* (sau *a se crede*) *în al șaptelea cer* (sau *în al nouălea cer*) = a fi extrem de bucuros, de fericit, de mândru. ♦ Putere divină, divinitate, providență. — Lat. **caelum**.

CERAMBICID, *cerambicide*, s.n. (La pl.) Familie de insecte cu antene foarte lungi, cu corpul alungit și viu colorat (*Cerambycidae*); (și la sg.) insectă din această familie. — Din fr. **cerambycidé**.

CERAMIC, -Ă, (3) *ceramici*, -ce, adj. (2) *ceramici*, s.f. 1. S.f. Tehnica și arta prelucrării argilelor, pentru a se obține, prin omogenizarea amestecului plastic, modelarea, decorarea, smălțuirea, uscarea și arderea lui, diverse obiecte. 2. Obiect obținut prin această tehnică. ♦ Material din care se obțin astfel de obiecte. 3. Adj. (Despre obiecte sau materiale) Obținut prin tehnica ceramicii (1); referitor la ceramică, de ceramică. — Din fr. **ceramique**.

CERAMIST, -Ă, *ceramiști*, -ste, s.m. și f. Specialist în fabricarea obiectelor de ceramică sau în arta ceramicii. — Din fr. **ceramiste**.

CERARGIRIT s.n. Clorură de argint naturală, folosită ca minereu de argint. — Din fr. **céraryrite**.

CERAT, -Ă, *cerati*, -te, adj. (Despre materiale) Care este impregnat, acoperit cu un strat de ceră. ♦ *Hârtie cerată* = hârtie impregnată cu substanțe care o fac impermeabilă. *Tăblițe cerate* = tăblițe de lemn acoperite cu ceră, pe care vechii romani își făceau însemnări, socoteli. — **Ceară** + suf. -at (după fr. *ciré*).

CERATIT, *ceratiți*, s.m. Moluscă cefalopodă fosilă din era mezozoică. — Cf. ngr. *kéras* (gen. *kératos*), „corn”.

CERĂRIȚ s.n. Impozit pe producția de ceră. — **Ceară** + suf. -ăriț.

CERB, *cerbi*, s.m. Mamifer rumegător de pădure, de talie mare, zvelt, cu coarne bogat ramificate, cu coada scurtă (*Cervus elaphus*). ♦ *Cerb lopătar* = specie de

cerb cu coarnele lățite în formă de lopeți și cu corpul puternic (*Cervus dama*). — Lat. **ceruus**.

CERBĂRIE, *cerbării*, s.f. (Rar) Loc, teren unde sunt ținuti cerbii. — **Cerb** + suf. -ărie.

CÉRBER, (2) *cerberii*, s.m. 1. (În mitologia greacă) Animal fabulos imaginat ca un câine cu trei capete, care stătea la porțile infernului și păzea intrarea. 2. Fig. Paznic sever, exigent. — Din fr. **cerbère**, lat. **cerberus**.

CERBICE s.f. 1. (Pop.) Depozit de țesut gras care apare pe partea superioară a gâtului, la tauri și berbeci, odată cu maturitatea sexuală; parte a gâtului pe care se depune acest depozit; ceață, grumaz. ♦ Expr. *A fi tare de cerbice* = a fi dărz, neînduplecat. 2. Fig. Mândrie; împotrivire. — Lat. **ceruix**, -icis.

CERBICIE s.f. Tenacitate, dărzenie; încăpățănare. — **Cerbice** + suf. -ie.

CERBOAICĂ, *cerboaiice*, s.f. Femela cerbului; ciută. — **Cerb** + suf. -oaică.

CERBOAICĂ, *cerbici*, s.n. I. 1. Figură geometrică plană formată din mulțimea tuturor punctelor egal depărtate de un punct fix; circumferință; suprafață limitată de această figură. ♦ *Cerc polar* = fiecare dintre cele două linii închise pe globul pământului, paralele cu ecuatorul, situate la 66 grade și 33 de minute la nord sau la sud de el, care marchează limita dintre cele două zone temperate și cele două zone polare ale Pământului. *Cerc diurn* = cerc descris de aștri în mișcarea lor aparentă, zilnică, în jurul Pământului. 2. Figură, desen, linie sau mișcare în formă de cerc (I). ♦ Loc. adv. *În cerc* = circular. ♦ *Cerc vicios* = greșeală de logică constând în definirea sau demonstrarea unui lucru printr-un alt lucru care nu poate fi denumit sau demonstrat decât cu ajutorul primului. 3. Linie în formă de arc. 4. Fig. Sferă, întindere, cuprins, limită (de cunoștințe, de atribuții, de ocupații etc.) II. Nume dat unor obiecte de lemn, de metal etc. în formă de linie circulară. 1. Bandă subțire de metal sau de lemn care înconjoară un butoi cu doage pentru strângerea și consolidarea acestora. 2. Bandă subțire (de metal) cu care se consolidează un cufar, un geamantan etc. 3. Șină de fier fixată în jurul roților de lemn ale vehiculelor, care servește la consolidarea obezilor și ca piesă de uzură la rulare. 4. Obiect de lemn de formă circulară, pe care îl rulează copiii lovindu-l cu un bețișor. 5. (Înv.) Diademă. III. Disc gradat, folosit la unele instrumente de măsură pentru calcularea unghiurilor. *Cerc de busolă*. IV. Grup de oameni uniți prin interese comune ori prin legături de rudenie sau de prietenie. ♦ Grup de oameni uniți prin preocupări, convingeri, idei etc. comune, de obicei cu scop științific, artistic sau instructiv-educativ. ♦ *Cercuri muncitorești* = organizații politice muncitorești apărute la noi la sfârșitul sec. XIX. ♦ Lume; societate. — Lat. **circus** (cu unele sensuri după fr. *cercele*).

CERCĂ, *cerca*, vb. I. 1. Tranz. (Pop.) A cerceta, a examina; a iscodi. ♦ Intranz. A întreba, a se informa. 2. Tranz. și refl. (Pop.) A se strădui, a se sili; a căuta să... 3. Tranz. (Pop.) A proba, a căuta să vezi dacă ceva e bun, potrivit etc. 4. Tranz. (Înv. și reg.) A căuta. 5. Tranz. (Înv.) A supune la grele încercări. 6. Tranz. (Reg.) A vizita, a frecventa. 7. Intranz. (Pop.) A reveni; a da târcoale. 8. Tranz. unipers. (Pop.) A fi cuprins de o anumită stare sufletească, de o durere fizică etc. — Lat. **circare**.

CERCĂR, *cercari*, s.m. Larvă a gălbezii, care trăiește în apă și care devine adultă în organismul vitelor comute, unde pătrunde odată cu hrana. — Din fr. **cercaire**.

CERCĂRE, *cercări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *cerca* și rezultatul ei. 1. Cercetare, investigație. 2. Încercare, experiență. ♦ Probă. 3. Suferință, durere; nenorocire. — V. **cerca**.

CERCĂT, -Ă, *cercați*, -te, adj. (Pop.; despre oameni) 1. Încercat, trecut prin greutăți. 2. Experimentat, priceput. — V. **cerca**.

CERCĂNĂT, -Ă, *cercănați*, -te, adj. Încercănat. — **Cearcăn** + suf. -at.

CERCĂNEL, *cercănele*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *cearcăn*. — **Cearcăn** + suf. -el.

CERCĂTOR, -OĂRE, *cercători*, -oare, s.m. și f. (Înv.) Persoană care face o încercare, o probă, o experiență. — **Cerca** + suf. -ător.

CERCĂTURĂ, *cercăături*, s.f. (Înv.) Control exercitat de stăpânire asupra străngerii birurilor prin concesionari. — **Cerca** + suf. -ătură.

CERCÊL, *cercei*, s.m. Obiect de podoabă fixat sau atașat de ureche. — Lat. **circellus**.

CERCÊLĂT, -Ă, *cerceლაți*, -te, adj. Împodobit cu cercei. — **Cercel** + suf. -at.

CERCÊLŌI, *cercelei*, s.m. (Rar) Augmentativ al lui *cercel*. — **Cercel** + suf. -oi.

CERCÊLUȘ, *cerceluși*, s.m. I. Diminutiv al lui *cercel*. II. (Bot.) 1. Nume dat mai multor specii de plante decorative, cu frunze opuse regulate, cu flori roșii, galbene-verzui sau pestrice; fucsie (*Fuchsia*). 2. (La pl.) Lăcrămioare. — **Cercel** + suf. -uș.

CERCETĂ, *cercețez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) examina cu atenție; a (se) observa, a (se) controla. ♦ Tranz. A face cercetări (1); a studia, a consulta. ♦ Tranz. A căuta. 2. Tranz. A căuta să afle; a se informa; a iscodi. 3. Tranz. A întreba, a chestiona. ♦ (Jur.) A face o cercetare (2); a ancheta. 4. Tranz. (Mil.) A efectua o cercetare (3). 5. Tranz. (Pop.) A vizita. — Lat. **circitare**, „a da târcoale”.

CERCETĂRE, *cercetări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *cerca* și rezultatul ei. 2. Investigație originală în scopul dobândirii de noi cunoștințe științifice sau tehnologice. 3. (Jur.) Activitate desfășurată de organele de urmărire penală pentru strângerea și verificarea probelor cu privire la săvârșirea unei infracțiuni și pentru

descoperirea și prinderea infractorului. **4.** (Mil.) Acțiune de culegere și de studiere a datelor despre inamic, teren, populație etc. — **V. cerceta.**

CERCETĂȘ, -Ă, cercetași, -e, s.m. și f. 1. Persoană trimisă să cerceteze, să ia informații despre ceva; militar care execută o cercetare **(3)**. **2. S.m. și f.** Persoană care făcea parte din organizația cercetășiei. — **Cercetaș** + suf. **-aș**.

CERCETĂȚ, -Ă, cercetați, -te, adj. 1. Examinat cu atenție; observat, controlat. **2.** Studiat. **3.** Care a fost chestionat. **4.** (Jur.) Care este anchetat. — **V. cerceta.**

CERCETĂȘESC, -EĂSCĂ, cercetășești, adj. De cercetaș. — **Cercetaș** + suf. **-esc**.

CERCETĂȘIE s.f. Organizație cu caracter sportiv-educativ, care cuprindea tineretul din școlile secundare. — **Cercetaș** + suf. **-ie**.

CERCETĂTOR, -OARE, cercetători, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care cercetează. **2. S.m. și f.** Persoană care se ocupă cu cercetarea în domeniul științei sau al tehnicii; om de știință. ♦ *Cercetător științific* = funcție în cadrul institutelor de cercetare științifică, în laboratoare etc.; persoană care are această funcție. — **Cercetaș** + suf. **-ător**.

CERCEVEĂ, cercevele, s.f. Cadru în care este fixat geamul la o fereastră sau la o ușă; lemnăria (în formă de cruce) din mijlocul ferestrei, în care sunt montate geamurile. [Var.: *gergeveă, giurgiuveă* s.f.] — Din tc. **çerçeve**.

CERCHEZ, -Ă, cerchezi, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care aparține populației din Republica Autonomă Karaceaev-Cerkessă sau este originară de acolo. **2. Adj.** Care aparține Republicii Autonome Karaceaev-Cerkessă sau cerchezilor **(1)**, privitor la această republică ori la cerchezi; cerchezesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba cercheză. — Din tc. **Çerkez**.

CERCHEZESC, -EĂSCĂ, cerchezești, adj. (Rare) Cerchez. **(2)**. — **Cerchez** + suf. **-esc**.

CERCHIST, -Ă, cerchiști, -ste, adj., s.m. și f. (Membru) al Cercului literar de la Sibiu, format în jurul lui Lucian Blaga. — **Cerc** + suf. **-ist**.

CERCI s.m. pl. Pereche de formațiuni filamentoase terminale la unele insecte. — Din fr. **cerque**.

CERCOPITEC, cercopiteci, s.m. Maimuță africană de talie mijlocie, cu botul turtit și cu coada lungă (*Cercopithecus*). — Din fr. **cercothèque**.

CERCOPITECID, cercopiticide, s.n. (La pl.) Familie de maimuțe din care fac parte cercopitecul, pavianul și magotul; (și la sg.) maimuță din această familie. — Din fr. **cercothécidé**.

CERCOSPORIÓZĂ s.f. Boală a plantelor provocată de ciuperci, care se manifestă prin apariția, pe frunze, a unor pete circulare, brune sau albicioase. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **cercosporiose**.

CERCUI, cerčiuiesc, vb. IV. 1. Tranz. A lega, a strânge cu cercuri un vas de doage, o roată de car etc.; a freta. ♦ Fig. (De obicei în concurență cu *încercui*) A cuprinde ca într-un cerc; a înconjură. **2.** Tranz. Fig. A limita, a mărgini. **3.** Intrans. A se așeza în formă de cerc. — **Cerc** + suf. **-ui**.

CERCUIĂLĂ, cerčiueli, s.f. Cercuire. [Pr.: *-cu-ia-*] — **Cercui** + suf. **-eală**.

CERCUIRE, cercuri, s.f. Acțiunea de a cercui; cercuială. — **V. cercui.**

CERCUIȚ s.n. Faptul de a cercui. — **V. cercui.**

CERCUIȚOR, cercuritori, s.m. Persoană care face sau pune cercuri (la butoaie). [Pr.: *-cu-i-*] — **Cercui** + suf. **-tor**.

CERCULEȚ, cerculețe, s.n. 1. Diminutiv al lui *cerc*; cerçușor. **2.** (Mai ales la pl.) Fiecare dintre cutele (înguste, cusute) care se fac ca garnituri la rochiile, la bluze etc.; cerçușel. — **Cerc** + suf. **-uleț**.

CERCURÉL, cercurele, s.n. (Rare; mai ales la pl.) Cerculeț **(2)**. — **Cerc** + suf. **-el**.

CERCURȘOR, cerçușoare, s.n. (Rare) Cerculeț **(1)**. — **Cerc** + suf. **-ușor**.

CERDĂC, cerdace, s.n. 1. Mic pridvor, uneori închis cu geamlăc, situat pe una sau pe mai multe laturi ale unei clădiri; galerie deschisă, mărginită de stâlpi (la vechile case boieresti sau la mănăstiri); verandă, pridvor. ♦ (Impr.) Balcon. **2.** (Înv.) Clădire izolată, cu o singură încăpere, așezată pe o ridicătură de pământ sau pe stâlpi înalți, care permite o vedere generală asupra împrejurimilor. **3.** Acoperiș făcut deasupra unei fântâni sau a unei cruci. [Pl. și: *cerdacuri* — Var.: **ceardăc** s.n.] — Din tc. **çardak**.

CERDĂCEL, cerdăcele, s.n. (Rare) Cerdăcuț. — **Cerdac** + suf. **-el**.

CERDĂCUT, cerdăcuțe, s.n. (Rare) Diminutiv al lui *cerdac*; cerdăcel. — **Cerdac** + suf. **-uț**.

CÉRE, cer, vb. III. Tranz. 1. A se adresa cuiva pentru a obține ceva, pentru a-l convinge să-ți îndeplinească o dorință. ♦ Expr. *A cere voie să...* = a stăruii (pe lângă *cineva*), a ruga (pe *cineva*) pentru a obține permisiunea să... **2.** A face unei fete propuneri de căsătorie; a peți. **3.** A cerși. **4.** A pretinde ceva în baza unui drept; a reclama, a revendica. ♦ Expr. *A cere (cuiva) socoteală* (sau *cont*, înv., *seamă*) = a pretinde de la *cineva* lămuriri, satisfacție etc. (în urma unei jigniri, a unei fapte reproșabile etc.); a trage la răspundere (pe *cineva*). ♦ A pretinde. **5.** A impune; a face să fie necesar. **6.** A dori, a pofti; a voi. ♦ Refl. A avea căutare, a fi solicitat. — Lat. **quaerere**.

CEREALĂ, cereale, s.f. (La pl.) Grup de plante din familia gramineelor (grâu, porumb etc.), cu rădăcini fasciculate, tulpini neramificate și fructele cariopse, ale căror semințe servesc ca hrană omului sau animalelor și ca materie primă în industria alimentară; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. [Pr.: *-re-a-*] — Din fr. **céréale**.

CEREALICULTURĂ s.f. Ramură a agriculturii care studiază cultura cerealelor. [Pr.: *-re-a-*] — Din fr. **céréaliculture**.

CEREALIER, -Ă, cerealieri, -e, adj. Care produce cereale; de cereale. [Pr.: *-re-a-li-er-*] — Din fr. **céréaliér**.

CEREALIST, cerealiști, s.m. (Rare) Negustor de cereale. [Pr.: *-re-a-*] — Din fr. **céréaliste**.

CEREBÉL, cerebele, s.n. Parte a sistemului nervos central situată în regiunea posterioară și inferioară a emisferelor cerebrale, cu rol important în reglarea mișcărilor; creierul mic. [Pl. și: *cerebeluri*] — Din lat. **cerebellum**.

CEREBELĂR, -Ă, cerebelari, -e, adj. (Anat.) Cerebelos. — Din engl. **cerebellar**.

CEREBELÓS, -OĂSĂ, cerebeloși, -oase, adj. Al cerebelului, care se referă la cerebel. — Din fr. **cérébelleux**.

CEREBRĂL, -Ă, cerebrați, -e, adj. 1. Care aparține creierului, privitor la creier și la funcțiile lui. **2.** Intelectual, rațional, mintal. *Activitate cerebrală*. **3.** (Despre oameni; adesea substantivat) Care se conduce (uneori în mod exagerat) numai după criteriile rațiunii. — Din fr. **cérébral**.

CEREBRALISM s.n. (Livr.) Raționalism exacerbat. — Din engl. **cerebralism**.

CEREBRALITĂTE s.f. (Rare) Însușirea de a fi cerebral **(2, 3)**. — Din fr. **cérébralité**.

CEREBRATENIE, cerebrastenii, s.f. (Med.) Formă de astenie a creierului cauzată de traumatisme craniene și cerebrale. — **Cerebr[al]** + **astenie**.

CEREBROID, -Ă, cerebroizi, -de, adj. Care se aseamănă cu creierul. ♦ *Ganglioni cerebroizi* = ganglioni care la unele animale inferioare, ca insectele, au aceeași funcție ca sistemul nervos central la animalele superioare. — Din **cérebroïde**.

CEREBROMALACIE, cerebromalacii, s.f. (Med.) Ramolisment cerebral. — Din fr. **cérébromalacie**.

CEREBROSCLERÓZĂ, cerebroscloze, s.f. (Med.) Sclerozare a arterelor cerebrale. — Din fr. **cérébrosclosérose**.

CEREBROSPINAL, -Ă, cerebrospinali, -e, adj. Care aparține creierului și măduvei spinării, care are legătură cu creierul și cu măduva spinării. — Din fr. **cérebro-spinal**.

CEREBROZIDĂ, cerebrozide, s.f. Nume dat unor substanțe lipidice complexe prezente în țesutul nervos cu rol important în metabolismul neuronului. — Din fr. **cérebroside**.

CEREMONIAL, ceremoniale, s.n. Totalitatea regulilor sau a formulelor de etichetă după care se desfășoară o anumită ceremonie. ♦ (Adjectival; rar) Ceremonios. [Pr.: *-ni-al-* — Pl. și: *ceremonialuri*]. — Din fr. **cérémonial**, lat. **caerimonialis**.

CEREMONIE, ceremonii, s.f. Ansamblu de reguli, de forme exterioare, protocolare, obișnuite la solemnități; paradă, solemnitate, fast. ♦ *Maestru de ceremonie* (sau *de ceremonii*) = persoană însărcinată să dirijeze, după protocol, desfășurarea unei solemnități. ♦ Totalitatea formelor de politețe folosite în relațiile dintre membrii societății. ♦ Formă exterioară a unui cult (religios); slujbă. [Var.: (înv.) **țermonie** s.f.] — Din pol. **ceremonia**, fr. **cérémonie**, lat. **caerimonia**.

CEREMONIÓS, -OĂSĂ, ceremonioși, -oase, adj. Care se comportă sau se face cu politețe (exagerată); protocolar. [Pr.: *-ni-os-*] — Din fr. **cérémonieux**.

CERENTÉL, cerenței, s.m. (Bot.) Călțunul-doamnei. — Cf. lat. *cerinthe* „argintică”.

CÉRERE, cereri, s.f. Acțiunea de a (*se*) cere și rezultatul ei. **1.** Solicitare; rugămintă. **2.** Pretenție, exigență; revendicare. **3.** (Ec. pol.) Cantitate totală de bunuri materiale și servicii pe care cumpărătorii doresc și pot să le achiziționeze, la nivelul prețurilor existente pe piață, într-o anumită perioadă. ♦ *Cerere solvabilă* = (în economia de mărfuri) cerință de mărfuri și de servicii pentru care cumpărătorii dispun de mijloace de plată. ♦ Loc. adv. *La cerere* = când se cere, când se solicită. **4.** Sesizare adresată unui organ de jurisdicție sau unui alt organ de stat pentru valorificarea, recunoașterea sau apărarea unui drept. ♦ (Concr.) Petiție. **5.** (Tehn.; în sintagmele) *Cerere de oxigen* = cantitate de oxigen dizolvant, necesară pentru descompunerea substanțelor organice, prezentă în apă, și care indică gradul de poluare a apei. *Cerere maximă de putere* = valoare maximă a puterii care se cere unei centrale electrice, într-un interval de timp limitat. — **V. cere.**

CERÉSC, -EĂSCĂ, cerești, adj. 1. Care ține de bolta cerului², care se află pe cer², privitor la bolta cerului². **2.** (Rel.) Care vine din cer² **(3)**; dumnezeiesc, divin. **3.** Ca cerul² **(1)**. **4.** Fig. Fermecător, minunat. — **Cer**² + suf. **-esc**.

CERÉZINĂ, cerezine, s.f. Produs obținut prin rafinare din ozocerită sau din reziduuri de petrol, folosit în diverse industrii. — Din fr. **cérésine**.

CÉRGĂ, cergi, s.f. 1. Țesătură groasă (de lână), bogat ornamentată, care servește la învelitul sau care se așterne pe pat; țol, velință, scoarță. **2.** Adăpost din ramuri și cetină în care lucrează șindrilarii. — Din bg., sb. **cerga**. Cf. magh. *cserge*.

CERIFÉR, -Ă, ceriferi, -e, adj. (Despre glandele albinelor sau despre celulele vegetale) Care produce ceară. — După fr. **cérifère**.

CERIFICĂRE, cerificări, s.f. Impregnare cu ceară. — După fr. **cérification**.

CERIMETRÍE s.f. v. **cerometrie**.

CERINȚĂ, cerințe, s.f. Nevoie; pretenție; exigență. — **Cere** + suf. **-ință**.

CERIT s.n. Mineral care conține pământuri rare, în special oxid de ceriu. — Din fr. **cérite**.

CERITHIUM s.n. Gen de moluște gasteropode cu cochilia alungită, în spirală, cu striții. [Pr.: -ti-] — Cuv. lat.

CÉRIU s.n. Element chimic, metal moale, ductil și strălucitor, folosit, în aliaj cu lantan și fier, la fabricarea pietrelor de brichete, a gloanțelor și a proiectilelor. — Din fr. **cérium**.

CERNAVODEÁN, -Ă, *cernavodeni, -e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Cernavodă. **2.** Adj. Care aparține orașului Cernavodă sau cernavodeniilor (**1**), privitor la Cernavodă ori la cernavodeni. — **Cernavodă** (n.pr.) + suf. *-ean*.

CERNAVODEÁNCĂ, *cernavodence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Cernavodă. — **Cernavodean** + suf. *-că*.

CERNE, *cern*, vb. III. **1.** Tranz. (Adesea fig.) A trece un produs pulverulent prin sită sau prin ciur, pentru a alege sau pentru a separa granulele mai mici de cele mai mari sau pentru a înlătura corpurile străine. **2.** Tranz. Fig. A distinge. **3.** In tranz. unipers. Fig. A ploua mărunț, a bură. **4.** Tranz. Fig. A alege partea bună, valabilă (dintr-un studiu, dintr-o concepție etc.), eliminând restul; a discerne. — Lat. **cernere**.

CERNEĂLĂ¹, *cerneli*, s.f. (Pop.) Faptul de a cerni; vopsire în negru. — **Cerni** + suf. *-eală*.

CERNEĂLĂ², (**2**) *cerneluri*, s.f. **1.** Substanță lichidă sau vâscoasă, variat colorată, care conține uleiuri sicative, uleiuri polimerizate, albumine și coloranți și care servește la scris, la tipărit, la ștampilat, la gravat etc. **2.** Sortiment dintr-o astfel de substanță. **3.** (Reg.) Culoare neagră cu care se vopsec materiile textile și părul; negreală. — Din sl. **črŕnulo**.

CÉRNERE, *cerneri*, s.f. Acțiunea de a *cerne*; cernut¹. — V. **cerne**.

CERNÍ, *cernesc*, vb. IV. **1.** Tranz. (Pop.) A vopsi în negru (în semn de doliu); a înnegri. **2.** Refl. A se îmbrăca în haine negre, a-și vopsi hainele în negru, în semn de doliu; a purta doliu. **3.** Refl. Fig. A se măhni, a se întrista. — Din sl. **črŕniti**.

CERNÍRE, *cerniri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (*se*) *cerni*; cernit¹. — V. **cerni**.

CERNÍT¹ s.n. (Rar) Cernire. — V. **cerni**.

CERNÍT², -Ă, *cerniți, -te*, adj. **1.** (Pop.) De culoare neagră. ♦ (Despre haine) Negru, de doliu. **2.** (Despre oameni) Care poartă doliu. **3.** Fig. Măhnit, îndurerat, trist; posomorât, mohorât. — V. **cerni**.

CERNOZIÓM, *cernoziomuri*, s.n. Grup de soluri foarte fertile, de culoare închisă (neagră, castanie etc.), formate sub o vegetație ierboasă, în condițiile unei clime continentale. — Din rus. **cernoziom**.

CERNUȘCĂ, *cernuști*, s.f. Numele a două plante; **a)** negrușcă; **b)** negrilică. ♦ Sămânța acestor plante, folosită drept condiment. — Din ucr., rus. **černuška**.

CERNÚT¹ s.n. Cernere. — V. **cerne**.

CERNÚT², -Ă, *cernuți, -te*, adj. (Despre făină, mălai etc.) Care a fost trecut prin sită sau prin ciur. — V. **cerne**.

CEROGRAFÍE s.f. Procedeu de pregătire a unei forme de tipar înalt, prin gravarea manuală a imaginii într-un strat de ceară aplicat pe o placă de metal. — Din fr. **céographie**.

CEROMETRÍE, *cerometrii*, s.f. Metodă de analiză chimică cantitativă. [Var.: **cerimetrică** s.f.] — Din fr. **cérométrie**.

CEROPLÁSTICĂ s.f. Arta de a modela în ceară. — Din fr. **céropastique**.

CERÓS, -OĂSĂ, *cerosi, -oase*, adj. Plin de ceară; bogat în ceară; ca ceara. — **Ceară** + suf. *-os*.

CERȘETÓR, -OÁRE, *cerșetori, -oare*, s.m. și f. Persoană care cere de pomană. [Var.: **cerșitor, -oare** s.m. și f.] — **Cerși** + suf. *-tor*.

CERȘETORÉSC, -EÁSCĂ, *cerșetorești*, adj. (Rar) De cerșetor. — **Cerșetor** + suf. *-esc*.

CERȘETORÍ, *cerșetoresc*, vb. IV. Tranz. și in tranz. A cerși; a cere (ca un cerșetor). [Var.: **cerșitori** vb. IV] — Din **cerșetor**.

CERȘETORÍE, *cerșetorii*, s.f. Acțiunea de a *cerși*. [Var.: **cerșitorie** s.f.] — **Cerșetor** + suf. *-ie*.

CERȘETORÍME s.f. Mulțime de cerșetori. [Var.: **cerșitorime** s.f.] — **Cerșetor** + suf. *-ime*.

CERȘETORÍT s.n. (Rar) Cerșetorie. [Var.: **cerșitorít** s.n.] — V. **cerșetori**.

CERȘÍ, *cerșesc*, vb. IV. **1.** In tranz. și tranz. A cere de pomană; a cerșetori. **2.** In tranz. A cere ceva cu insistență (ca un cerșetor); *p. ext.* a se înjosi cerând ceva. — Din **cere**.

CERȘÍT s.n. Faptul de a *cerși*; cerșetorie. — V. **cerși**.

CERȘITÓR, -OÁRE s.m. și f. v. **cerșetor**.

CERȘITORÍ vb. IV v. **cerșetori**.

CERȘITORÍE s.f. v. **cerșetorie**.

CERȘITORÍME s.f. v. **cerșetorime**.

CERȘITORÍT s.n. v. **cerșetorit**.

CERT, -Ă, *cerți, -te*, adj. De care nu te poți îndoi; sigur, neîndoios. — Din lat. **certus**.

CERTÁ, *cert*, vb. I. **1.** Refl. recipr. A se lua la ceartă cu cineva, a discuta cu glas ridicat, cu aprindere; a se gălcevi, a se cirovăi, a se ciondăni. ♦ A rupe relațiile de prietenie, a se învrăjbi cu cineva, a se supăra. ♦ Expr. *A fi certat cu morala* = a se abate sistematic de la principiile de etică; a fi imoral. *A fi certat cu justiția* = a nesocoti legile în mod sistematic. **2.** Tranz. A mostra, a dojeni. **3.** Tranz. (Înv.) A pedepsi. — Lat. **certare**.

CERTÁRE, *certări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (*se*) *certa*; muștrare; sfadă. — V. **certa**.

CERTÁT, -Ă, *certați, -te*, adj. Care a rupt relațiile (de prietenie) cu cineva; supărat, învrăjbit. — V. **certa**.

CERTÁRÉT, -EÁTÁ, *certáreți, -e*, adj. (Adesea substantivat) Căruia îi place cearta, care caută ceartă; gălcevitor, arțăgos. — **Ceartă** + suf. *-áreț*.

CERTIFICÁ, *certific*, vb. I. Tranz. A dovedi, a confirma, a întări (printr-un act, printr-o semnătură) autenticitatea, exactitatea, valabilitatea unui fapt, a unui înscris etc. — Din fr. **certifier**, lat. **certificare**.

CERTIFICÁRE, *certificări*, s.f. Acțiunea de a *certifica*. — V. **certifica**.

CERTIFICÁTE, *certificate*, s.n. Act oficial prin care se confirmă exactitatea unui fapt, autenticitatea unui înscris sau în care se atestă o anumită calitate, în vederea valorificării unor drepturi; atestat. ♦ *Certificat de alegător* = (în unele state) act prin care se constată înscrierea unui cetățean în listele electorale și pe baza căruia acesta își exercită dreptul la vot. *Certificat prenatal* = act medical eliberat celor ce vor să se căsătorească, prin care se atestă că starea sănătății acestora este corespunzătoare pentru întemeierea unei familii. — Din fr. **certificat**, lat. **certificatum**.

CERTITUDÍNE, *certitudini*, s.f. Siguranță, încredere deplină (în ceva sau în cineva). — Din lat. **certitudo, -inis**.

CERUÍ, *ceruiesc*, vb. IV. Tranz. A acoperi ceva cu un strat de ceară; a unge, a freca, a lustrui cu ceară. ♦ A îmbiba cu ceară. — **Ceară** + suf. *-ui*.

CERUIÁLÁ, *ceruieli*, s.f. Faptul de a *cerui*; ceruire, ceruit. — **Cerui** + suf. *-eală*.

CERUIRE, *ceruiri*, s.f. Acțiunea de a *cerui*; ceruit. — V. **cerui**.

CERUIT, *ceruituri*, s.n. Ceruire. — V. **cerui**.

CERULÉU s.n. Substanță minerală albastră, obținută dintr-un amestec de acizi de cobalt și staniu. — Din fr. **ceruléum**.

CERUMEN s.n. Substanță ceroasă secretată de glandele canalului auditiv extern al urechii; ceară. — Din fr. **cerumen**, lat. **cerumen**.

CERUMINÓS, -OÁSÁ, *cerminoși, -oase*, adj. (Med.) De natura cerumenului. — Din fr. **cerumineux**.

CERÚT s.n. Faptul de a *cere* (**3**); cerșit, cerșetorie. — V. **cere**.

CERÚZÁ s.f. Carbonat natural de plumb, alb sau cenușiu, cu luciu adamantin, folosit mai ales la prepararea vopselelor; alb de plumb. — Din fr. **ceruse**, lat. **cerussa**.

CERUZÍT s.n. Carbonat natural de plumb, care se prezintă sub formă de cristale albe cu luciu diamantin. [Var.: **ceruzită** s.f.] — Din fr. **cerusite**.

CERUZÍTÁ s.f. v. **ceruzit**.

CERVÁNÁ, *ervane*, s.f. Numele a două specii de plante erbacee cu frunzele crestate pe margine, cu florile albe și cu fructele nucule (*Lycopus exaltatus* și *europaeus*) — Et. nec.

CERVICÁL, -Ă, *cervicali, -e*, adj. Care ține de partea dinapoi a gâtului; de la ceafă. — Din fr. **cervical**.

CERVICÍTÁ, *cervicite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a colului uterin sau a vezicii urinare. — Din fr. **cervicite**.

CERVICOTOMÍE, *cervicotomii*, s.f. (Med.) Incizie chirurgicală la nivelul colului uterin. — Din fr. **cervicotomie**.

CERVÍD, *cervide*, s.n. (La pl.) Familie de mamifere rumegătoare ai cărei masculi au coarne osoase, ramificate; (și la sg.) animal din această familie. — Din fr. **cervidé**.

CERVÍN, -Ă, *cervini, -e*, adj. (Rar) Asemănător cerbului. — Din fr. **cervin**.

CERVÍȘ, *cervișuri*, s.n. (Înv.) **1.** Grăsimе de vacă, topită, păstrată în bășici și folosită în alimentație. **2.** Carne conservată în seu topit. [Var.: **cirviș, cirviș** s.n.] — Din tc. **červiș**.

CÉRVIX s.n. Partea inferioară a uterului sau a vezicii urinare; col uterin sau vezical. — Din fr. **cérvix**.

CESCÚT, cescuțuri, s.n. (Reg.) Timp foarte scurt; clipă. — Din **ceas**.

CESIONÁ, *cesionez*, vb. I. Tranz. A transmite un drept de creanță unei alte persoane în temeiul unui contract de cesiune; a renunța de bunăvoie la un drept în avantajul cuiva. [Pr.: *-si-o-*] — Din **cesiune**.

CESIONÁR, -Ă, *cesionari, -e*, s.m. și f. Persoană care beneficiază de un contract de cesiune, căreia i se transferă de la altcineva un bun sau un drept. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **cessionnaire**.

CÉSIU s.n. Element chimic, metal alcalin monovalent, moale, alb, care se găsește în cantități foarte mici alături de potasiu și se folosește la fabricarea celulelor fotoelectrice. — Din fr. **césium**.

CESIÚNE, *cesiuni*, s.f. **1.** Transmitere de către o persoană altei persoane a unui drept de creanță cu titlu oneros în temeiul unui contract. ♦ (Concr.) Obiect, bun cesionat. **2.** Termen folosit în legislația internațională pentru transferul dreptului de suveranitate asupra unor teritorii. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. **cession**, lat. **cessio, -onis**.

CEST¹, *cesturi*, s.n. Mănușă de piele, armată cu plumb și cu fier, de care se serveau atleții din Antichitate în luptele pugilistice. ♦ (Rar) Pugilat. — Din fr. **ceste**, lat. **caestus**.

CEST², CEÁSTÁ, *cești, ceste*, adj. pron. dem. (Pop.) Acest. [Gen.-dat. sg. *cestui, cestei*, gen.-dat. pl. *cestor*] — Din **acest** (prin afereză).

CĒSTA, CEĀSTA, *ceștia, ceste*, pron. dem., adj. pron. dem. (Înv. și reg.) Acesta. [Gen.-dat. sg. *ceștiua, cesteia*, gen.-dat. pl. *cestora*] — Din **acesta** (prin afereză).

CĒSTĀLALT, CEĀSTĀLALTĀ, *ceștilalți, cestelalte*, pron. dem., adj. pron. dem. (Rar) Acesta care (din doi sau din două grupuri) este mai în apropierea noastră; ăstălalt. — **Cest + alalt** (inv. „celălalt”).

CESTŌD, cestode, s.n. (La pl.) Clasă de viermi platelminți în formă de panglică, paraziți intestinali; (și la sg.) vierme din această clasă. — Din fr. **cestode**.

CEŠULĒT, cesulețe, s.n. Diminutiv al lui *ceas*. — **Ceas + suf. -uleț**.

CEŠCULĪTĀ, ceșculițe, s.f. (Rar) Ceșcuță. — **Ceașcă + suf. -uliță**.

CEŠCŪTĀ, ceșcuțe, s.f. Diminutiv al lui *ceașcă*; ceșculiță. — **Ceașcă + suf. -uță**.

CETACĒU, cetacee, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere acvatice care cuprinde cele mai mari animale actuale, cu corpul de forma unui pește și cu membrele anterioare transformate în lopeți; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. — Din fr. **cétacé**.

CETACĒUM s.n. Grăsimă extrasă din cavitățile pericraniene ale unei specii de balene, utilizată în cosmetică și în farmacie; ulei de cașalot. — Din lat. **caetaceum**.

CETAŠ, cetași, s.m. (Înv.) Membru al unei cete; ortac. ♦ Căpitan (de haiduci); conducător al unui grup de lucrători, de dansatori etc. — **Ceată + suf. -aș**.

CETĀTE, cetăți, s.f. 1. Loc întărit printr-un sistem de fortificații; fortăreață. ♦ Oraș sau cartier al unui oraș care reprezintă o unitate cu caracteristici speciale. *Cetate universitară*. ♦ Nume dat cartierului mai vechi al unui oraș în care a existat o cetate (1). ♦ Totalitatea locuitorilor unui oraș (întărit). 2. (Înv.; în sintagma) *Cetate de scaun* = reședința permanentă a domnului în Țările Române; capitală. — Lat. **civitas, -atis**.

CETĀTEĀN, -Ā, cetățeni, -e, s.m. și f. Persoană aparținând unui stat, care se bucură de drepturi civile și politice și care are anumite obligații față de acel stat. ♦ (La vocativ) Termen oficial de adresare; cuvânt cu care ne adresăm unei persoane al cărei nume nu-l cunoaștem. — **Cetate + suf. -ean**.

CETĀTEĀNCĀ, cetățence, s.f. (Fam.) Cetățeană. — **Cetățean + suf. -că**.

CETĀTENĒSC, -eĀSCĀ, cetățenești, adj. De cetățean, al cetățenilor; civic; — **Cetățean + suf. -esc**.

CETĀTENĒȘTE adv. În felul cetățenilor, ca cetățenii. — **Cetățean + suf. -ește**.

CETĀTENĪE s.f. Condiția juridică de cetățean, situația de cetățean. — **Cetățean + suf. -ie**.

CETĀTĪUE, cetățui, s.f. Diminutiv al lui *cetate*; fortăreață; întăritură naturală. [Pr.: -tu-*ie*] — **Cetate + suf. -uie**.

CETĒNĀ, cetene, s.f. Substanță chimică obținută prin piroliza acetonei și care se prezintă sub formă de gaz cu miros înecăcios. — Din fr. **cétène**.

CETERĀ, ceter, vb. I. (Reg.) 1. Intranz. A cânta din ceteră, *p. ext.*, din alt instrument muzical sau din gură. 2. Tranz. Fig. A bate pe cineva la cap; a plictisi, a săcăi. — Din **ceteră**.

CETERĀŠ, ceterași, s.m. (Reg.) Persoană care cântă din ceteră; violonist, lăutar, scripcar. — **Ceteră + suf. -aș**.

CĒTERĀ, ceteri, s.f. (Reg.) Vioară. — Lat. **cithara (= cithara)**.

CETĒT, ceteți, s.m. (Înv.) Persoană care citește; cititor. — Din sl. **čičić**.

CETĪ vb, IV v. **citii**.

CĒTINĀ, cetini, s.f. 1. Ramură, creangă de brad; *p. ext.* brad. ♦ Nume dat speciilor de arbori și de tufe din clasa coniferelor. 2. Compus: *cetină-de-negri* = mic arbust rășinos ornamental din familia pinaceelor, totdeauna verde, cu tulpini culcate, foarte ramificate, cu frunze solzoase și cu flori dioice sau monoice (*Juniperus sabina*). [Pl. și: *cetine*] — Din bg., sb. **četina**.

CĒTINIŠ, cetinișuri, s.n. (Rar) Pădure tânără, desigur de conifere. — **Cetină + suf. -iș**.

CĒTINIŢĀ, cetinițe, s.f. (Rar) Cetioară. — **Cetină + suf. -iță**.

CĒTIOĀRĀ, cetioare, s.f. Diminutiv al lui *cetină*; cetiniță. [Pr.: -ti-*oa*] — **Cetină + suf. -ioară**.

CĒTĪRE s.f. v. **citire**.

CĒTĪT¹ s.n. v. **citit¹**.

CĒTĪT², -Ā, adj. v. **citit²**.

CĒTĪTŌR, -OĀRE, s.m. și f. v. **cititor**.

CĒTLĀU s.n. v. **ceatlău**.

CĒTLŪĪ, cetluesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A lega strâns, a lega fedeleș. 2. A bate. — Din magh. **csatolni**.

CĒTNIC, cetnici, s.m. 1. Participanți la lupta de partizani a popoarelor slave din Peninsula Balcanică în sec. XIX împotriva otomanilor. 2. Membru al unor organizații naționaliste din fosta Iugoslavie, care, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, au luptat alături de germani împotriva forțelor de eliberare națională. — Din sb. **četnići**.

CĒTOACIDŌZĀ s.f. Stare patologică caracterizată prin scăderea rezervei alcaline a sângelui, datorită acumulării de acetone, acid acetic etc. [Pr.: -to-*a*] — Din fr. **cetoacidose**.

CĒTOĒN, -Ā, cetogeni, -e, adj. (Despre alimente sau despre regimul de hrană) Care favorizează producerea de cetone în organism. — Din fr. **cétogène**.

CĒTOĒNĒZĀ, cetogeneze, s.f. (Biochim.) Formarea cetonei în organism. — Din fr. **cétogénese**.

CĒTŌNĀ, cetone, s.f. Nume generic dat unor compuși organici, care se obțin mai ales prin oxidarea alcoolilor secundari, a hidrocarburilor etc., folosiți în sinteza multor substanțe organice. — Din fr. **cétone**.

CĒTONEMĪE, cetonemie, s.f. (Fiziol.) Prezență a corpiilor cetonic în sânge; cantitate de corpi cetonici prezentă în sânge. — Din fr. **cétonémie**.

CĒTŌNIC, -Ā, cetonici, -ce, adj. De natura cetonei. ♦ *Corpi cetonici* = produși intermediari ai metabolismului lipidelor, rezultați prin oxidarea acizilor grași. — Din fr. **cétonique**.

CĒTONURĪE s.f. Eliminare prin urină a cetoneelor rezultate din arderea incompletă a grăsimilor în organism. — Din fr. **cétonurie**.

CĒTŌZĀ s.f. Monozaharid care conține cetonă. — Din fr. **cétose**.

CĒTŌŠ, -OĀŠĀ, cețoși, -oase, adj. Cu ceață, plin de ceață, întunecat de ceață. — **Ceață + suf. -os**.

CĒUCĀ, ceuci, s.f. (Zool.) Stăncuță. [Pl și: *ceuce*] — Din bg., sb. **čavka**.

CEUCŪTĀ, ceucețe, s.f. Diminutiv al lui *ceucă*. — **Ceucă + suf. -uță**.

CEVĀ pron. nehot., adj. nehot., adv. I. Pron. nehot. 1. Un lucru oarecare; oarece. ♦ Expr. *A fi* (sau *a ajunge* etc.) *ceva de speriat*, se spune despre cineva sau despre lucru, fapt etc. care iese din comun (în bine sau în rău), care provoacă uimire, spaimă etc. *Așa ceva* = un lucru ca acesta. *E ceva de el* (sau *de capul lui*) = are (unele) calități. 2. Un lucru (cât de) mic, o cantitate, o parte (cât de) neînsemnată, (cât de) puține. *Să fac și eu ceva cât stau aici*. 3. Lucru important, valoros, mult. II. Adj. nehot. 1. Oarecare, oarecât, câtva. 2. (Fam.) Foarte bun, foarte frumos. ♦ Expr. *Mai ceva* = mai de seamă, mai frumos, mai bun sau mai rău, mai urât etc. III. Adv. Întrucâtva, puțin, cât mai (sau cât de) puțin. ♦ (Repetat) Cât de cât, măcar, (foarte) puțin. — **Ce + va**.

CEVĀŠI pron. nehot. (Înv. și reg.) Ceva. — **Ceva + și**.

CEVĀŠILEA pron. nehot. (Pop.) Ceva. — **Cevași + le + a**.

CEVIĀNĀ, ceviane, s.f. Fiecare dintre cele trei drepte care unesc un punct oarecare cu vârfurile unui triunghi, punctul fiind coplanar cu triunghiul. [Pr.: -vi-*a*] — Din fr. **céviennne**.

CEZAR, cezari, s.m. Titlu dat împăraților romani; *p. gener.* împărat. [Acc. și: *cezār*] — Din lat. **caesar**.

CEZARIĀN, -Ā, cezarieni, -e, adj. Privitor la cezarii romani, care aparține epocii cezariilor romani. [Pr.: -ri-*an*] — Din fr. **Césarien**.

CEZARIĀNĀ, cezariene, s.f. (Și adjectival) Intervenție chirurgicală în regiunea abdominală, care constă în extragerea fătului viu prin deschiderea uterului, în cazuri de naștere dificilă; cezaroemie. [Pr.: -ri-*a*] — Din fr. **césarienne**.

CEZARIŠM s.n. Guvernare dictatorială militară instituită de Caius Iulius Cezar în Roma antică. ♦ Guvernământ despotice, sprijinit de armată. — Din fr. **Césarisme**. **CEZARO-CRĀIĒSC, -IĀSCĀ, cezaro-crăiești**, adj. (Înv.) Al Imperiului Austro-Ungar, privitor la acesta. [Var.: **chezaro-crăieșc, -iăscă** adj.] — După germ. **kaiserlich-königlich**.

CEZAROTŌMIĒ, cezaratomii, s.f. (Med.) Cezariană. — Din fr. **Césarotomie**.

CEZURĀ, cezuri, s.f. Pauză ritmică în mijlocul unui vers, care împarte versul în părți de obicei egale (emistihuri), pentru a ușura recitarea și a susține cadența. — Din lat. **caesura**, fr. **cesure**.

CHA-CHA-CHĀ, cha-cha-cha-uri, s.n. Dans modern cu ritm vioi, inspirat din folclorul afro-cubanez. [Pr.: *cea-cea-cea*] — Din sp. **cha-cha-cha**.

CHALDEĒĀN, -Ā, adj., s.m. și f. v. **caldeean**.

CHALLENGE s.n. Competiție sportivă periodică, dotată cu o cupă ce se transmite câștigătorului următor. [Pr.: *cēlēng*. — Var.: **șalānj** s.n.] — Din engl. **challenge**.

CHALLENGER, challengerī, s.m. Sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obținut dreptul de a-și disputa un titlu de campion în meci direct cu deținătorul titlului. [Pr.: *cēlēnger*. — Var.: **șalānger** s.m.] — Din engl., fr. **challenger**.

CHĀLŌN s.n. Substanță produsă de glandele cu secreție internă, care, circulând prin sânge, are acțiune inhibitorie asupra funcțiunii altor organe. [Pr.: *șā-*] — Cuv. fr. **CHAMOIS** s.n. Piele de căprioară, de cerb, de miel sau de oaie, tăbăcită printr-un procedeu special și folosită pentru unele confecții, pentru spălătul obiectelor metalice și ca filtru de benzină. [Pr.: *șamoa*] — Cuv. fr.

CHARDONNAY, (2) chardonnay-uri, s.n. 1. Soi de viță-de-vie, de origine franceză, cu struguri mici, cilindrici, cu boabe rotunde, albe-verzui, care produce vinuri dulci; *p. ext.* vin din acest soi de viță. 2. Varietate de vin chardonnay (1). [Pr.: *șardonē*] — Cuv. fr.

CHARISMĀTIC, -Ā, charismatici, -ce, adj. 1. Referitor la charismă (1); care se caracterizează prin charismă. ♦ *Putere charismatică* = capacitate de influențare, prestigiu de care se bucură cineva, în virtutea unor calități de excepție. 2. (Rel.) Care se caracterizează printr-o intensă viață religioasă. [Pr.: *ca-*] — Din fr. **charismatique**.

CHARĪSMĀ, charisme, s.f. 1. Influență asupra mulțimii datorată prestigiului, farmecului personal etc. 2. Ansamblu de date spirituale deosebite, coborâte prin Duhul Sfânt asupra comunităților sau indivizilor. [Pr.: *ca-*] — Din fr. **charisme**.

CHARLESTON, charlestonuri, s.n. Dans american de salon, cu mișcare rapidă; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *čārlston*] — Cuv. engl.

CHĀRTER, chartere, s.n. 1. Tip de contract de transport naval sau aerian deosebit de cursele regulate, organizat în funcție de necesități. 2. Avion sau navă care circulă conform unui charter (1). [Pr.: *čārtār*] — Din engl. **charter**.

CHARTREUSE, (2) chartreuse, s.n. 1. Lichior obținut prin macerarea în alcool etilic a unui amestec de plante, care apoi se distilează, se amestecă cu sirop de

zahăr, se îmbuteliază și se păstrează mai mult timp pentru desăvârșirea aromei.
2. Porție de chartreuse (1). [Pr.: *șartrôz*] — Cuv. fr.

CHASSÉ s.n. Pas mare de dans sau gimnastică cu un picior alunecând înainte. [Pr.: *șasé*] — Cuv. fr.

CHAT s.n. (Inform.) Program care permite conversațiile on-line cu transmitere (aproape) instantanee a mesajelor; *p. ext.* conversația propriu-zisă. [Pr.: *cet*] — Cuv. engl.

CHATEAUBRIÁND, *chateaubriand-uri*, s.n. Specialitate culinară, preparată din mușchi (gros) de vacă. [Pr.: *șă-to-bri-án*] — Cuv. fr.

CHEÁG, *cheaguri*, s.n. 1. Enzimă de coagulare a laptelui, secretată de mucoasa stomacală a rumegătoarelor tinere și a copilului; chimozină, lactoferment. 2. Una dintre cele patru despărțituri ale stomacului rumegătoarelor, din care se extrage cheagul (1). 3. (În sintagma) *Cheag sangvin* = masă gelatinoasă roșie care se formează prin închegarea sângelui; coagul. 4. Fig. Fond inițial al unei averi mari. ✧ Expr. *A prinde cheag* = a începe să se îmbogățească; a se îmbogăți. *A avea cheag* = a fi bogat. — Lat. **clagum* (= *coagulum*).

CHEBÁP, *chebapuri*, s.n. Friptură la frigare, pregătită cu mirodenii, specifică bucătăriei turcești. — Din tc. **kebap**.

CHEC, *checuri*, s.n. Prăjitură de origine englezească, preparată din aluat cu grăsimi, stafide, rahat etc. și coaptă în tăvi speciale. — Din engl. **cake**.

CHECHERITĂ s.f. v. **chicheriță**.

CHEDRU, *chedri*, s.m. (Bot.; inv. și pop.) Cedru. — Din sl. **kedrŭ**.

CHEESEBURGER, *cheeseburgeri*, s.m. Hamburger cu un strat de brânză topită pe deasupra. [Pr.: *cizburgăr*] — Cuv. engl.

CHEF, *chefuri*, s.n. 1. Petrecere zgomotoasă cu mâncare, băutură (și cântec). 2. Stare de (usoară) beție și de bună dispoziție a omului care a băut. 3. Bună dispoziție, voie bună, veselie; toane bune. 4. Voie, poftă, dorință. ✧ Dorință ciudată, neașteptată; capriciu, toamnă. 5. (Înv.) Tabiet. — Din tc. **keyf** (lit. **keyifi**).

CHEFÁL, *chefali*, s.m. Nume dat mai multor specii de pești marini, cu partea superioară a capului mare și turtită și cu o pată aurie pe opercul (*Mugil*). — Din ngr. **kéfalos**.

CHEFÁLUI, *chefăluiesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se ameți de băutură; a se îmbăta. — **Chef** + suf. *-ălu*.

CHEFERÍST, *-Ă* s.m. și f. v. **ceferist**.

CHEFIR, *chefiruri*, s.n. Produs lactat dietetic preparat din lapte integral sau smântânit, acidulat cu un ferment vegetal, care constituie o băutură gustoasă, cu valoare nutritivă și cu proprietăți terapeutice însemnate. — Din fr. **kéfir**, **képhir**.

CHEFLÍU, *-IE*, *cheflii*, adj., s.m. și f. (Om) căruia îi plac chefurile; *p. ext.* (om) cu chef, amețit de băutură; (om) vesel, bine dispus. — Din tc. **keyfli** (lit. **keyifli**).

CHEFNÍ, pers. 3 *chefnește*, vb. IV. Intrans. (Rar; despre câini) A lâtra scurt, repetat și agitat (urmărind vânatul, manifestându-și bucuria etc.); a țâhni. — Formație onomatopeică.

CHEFNÍT, *chefnituri*, s.n. (Rar) Faptul de a *chefni*; lâtrat scurt, repetat, agitat, țâhnit. — V. **chefni**.

CHEFÓS, *-OÁSĂ*, *chefoși*, *-oase*, adj. (Reg.) Vesel, cu chef. — **Chef** + suf. *-os*.

CHEFTEÁ s.f. v. **chifteá**.

CHEFUÍ, *chefeuiesc*, vb. IV. Intrans. A face un chef (1), a petrece zgomotos, cu băutură (și cu cântec); a benchetui. — **Chef** + suf. *-ui*.

CHEFULÉȚ, *chefulete*, s.n. (Fam.) Diminutiv al lui *chef*; chefușor. — **Chef** + suf. *-uleț*.

CHEFUȘÓR, *chefeșoare*, s.n. (Rar) Cheful. — **Chef** + suf. *-ușor*.

CHEHAÍÁ, *chehaiele*, s.f. 1. (Înv. și reg.) Șef al pădurarilor. 2. (Înv.) Slușbaș vama; șef de poștă. 3. (Înv.) Intendent al vizirului sau al unui pașă turc, însărcinat cu inspecția curții acestora. 4. (Înv.) Reprezentant al domnilor români pe lângă Poarta Otomană. [Var.: **cheháie**, **chiháie** s.f.] — Din tc. **kehaya**.

CHEHAIALÁC s.n. v. **chehailác**.

CHEHÁIE s.f. v. **chehaia**.

CHEHAILÁC s.n. (Înv.) Funcția, rangul de chehaia. [Var.: **cehailác** s.n.] — Din tc. **kehaylik**.

CHEI, *cheiuri*, s.n. 1. Construcție amenajată într-un port pentru acostarea, încărcarea și descărcarea vapoarelor, servind, totodată, la consolidarea malului și la apărarea acestuia de acțiunea apelor; *p. ext.* stradă de-a lungul și la marginea unei asemenea construcții. 2. Platformă construită în lungul unei linii de cale ferată, la înălțimea pardoselei vagoanelor, pentru a ușura încărcarea și descărcarea lor. [Var.: **cheu** s.n.] — Din bg. **kel**, fr. **quai**.

CHEIÁJ s.n. Staționare la chei (1) a unei nave. — **Chei** + suf. *-aj*.

CHÉIE, *chei*, s.f. 1. Obiect de metal care servește la înmuierea sau descuriera unei broaște sau a unui lacăt. ✧ Loc. adj. și adv. *La cheie* = (despre locuințe, uzine etc.) (care este) complet finisat, bun pentru a fi dat în folosință. ✧ Expr. *A ține (ceva sau pe cineva) sub cheie* = a ține (ceva sau pe cineva) încluiat. *Cheia și lacătul* = totul; începutul și sfârșitul. 2. Fig. Procedeu prin care se poate explica sau dezlega ceva; explicație, dezlegare, soluție. ✧ *Roman (sau povestire etc.) cu cheie* = roman (sau povestire etc.) care înfățișează, transparent, personaje sau fapte reale, de oarecare notorietate. *Cheie cu (sau de) cifru* = sistem după care se înlocuiesc literele și cifrele reale cu altele convenționale pentru ca textul să nu fie înțeles de alte persoane. *Poziție-cheie* = poziție strategică, economică etc. de importanță

deosebită. 3. Unealtă de metal cu care se strâng sau se desfac șuruburile sau piulițele. ✧ *Cheie franceză (sau universală)* = unealtă de metal reglabilă printr-un dispozitiv cilindric cu ghivent, astfel ca între fălcile ei să poată fi prins și răsucit orice tip de șurub sau de piuliță. ✧ Mic instrument de metal cu care se întoarce resortul ceasului sau al altor mecanisme; unealtă de metal sau de lemn cu care se întind coardele unor instrumente muzicale. 4. (Muz.) Semn convențional pus la începutul portativului, pentru a indica poziția unei note de o anumită înălțime, și, prin aceasta, a tuturor celorlalte note. *Cheia sol*. 5. (La pl.) Vale îngustă, lipsită de albie majoră, între doi pereți înalți și abrupti, acolo unde apa râului, întâlnind roci compacte, exercită o puternică eroziune în adâncime. *Cheile Turzii*. 6. (În sintagma) *Cheie de boltă* (sau de *arc*) = boltar, de obicei decorat, situat în punctul cel mai înalt al unei bolți sau al unui arc, având rolul de a încheia construcția și de a susține celelalte boltare; *fig.* element de bază care explică sau dezleagă o problemă; bază. — Lat. **clavis**.

CHEILITĂ, s.f. Inflamație a buzelor, apărută în eczeme, micoze, avitaminoze etc. [Pr.: *che-i*] — Din fr. **chéilite**.

CHEILOPLASTIE, *cheioplastii*, s.f. (Med.) Reconstituirea a buzei prin intervenție chirurgicală. [Pr.: *che-i*] — Din fr. **chéioplastie**.

CHEIROMEGALIE, *cheiromegalii*, s.f. (Med.) Hipertrofie a mâinii. [Pr.: *che-i*. — Var.: **chiromegalie** s.f.] — Din fr. **chéiromégalie**.

CHEIROPTÉR, *cheiroptere*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere cu aripi membranoase; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. [Pr.: *che-i* — Var.: **chiroptér**] — Din fr. **chéiroptere**.

CHEIȚĂ, *cheițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *cheie*. 2. (Pop.) Cusătură (colorată) în zigzag, cu care se încheie marginile la o cămașă țărănească. ✧ Mică întăritură cusută la capătul unei tăieturi făcute într-o stofă, pentru a împiedica destrămarea materialului. ✧ Cheitoare (1) subțire, făcută din ață. — **Cheie** + suf. *-iță*.

CHEL, **CHEALĂ**, *chei*, *chele*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care are cheie, căruia i-a căzut (tot) părul de pe cap; (despre cap) care nu are păr; pleșuv. — Din tc. **kel**.

CHELÁR, *chelari*, s.m. Persoană care deține cheile cămării sau pivniței și care administrează proviziile unei gospodării boierești. — Din sl. **kelarŭ**.

CHELÁLÁI, pers. 3 *chelălăie*, vb. IV. Intrans. (Despre câini, rar despre alte animale) A scoate sunete tânguitoare, ascuțite și repetate; a scheuna. — Formație onomatopeică.

CHELÁLÁIÁLÁ, *chelălăieli*, s.f. Sunet tânguitor și repetat scos de câini sau rar, de alte animale; chelălăit¹, scheunat, chelălăitură. [Pr.: *-lă-ia*] — **Chelălăi** + suf. *-eală*.

CHELÁLÁIȚĂ s.n. Chelălăială. — V. **chelălăi**.

CHELÁLÁIȚĂ², *-Ă*, *chelălăiți*, *-te*, adj. (Despre lâtrat) Tânguitor, ascuțit și repetat. — V. **chelălăi**.

CHELÁLÁITURĂ, *chelălăituri*, s.f. Chelălăială. [Pr.: *-lă-i*] — **Chelălăi** + suf. *-tură*.

CHELÁREASĂ, *chelărese*, s.f. Soția chelarului; femeie care îndeplinea funcția de chelar; chelăriță. — **Chelar** + suf. *-easă*.

CHELÁRIȚĂ, *chelărițe*, s.f. Chelăreasă. — **Chelar** + suf. *-iță*.

CHELBE s.f. (Pop.) Boală care constă în căderea părului de pe cap în arii rotunde, care pot fuziona; peladă; *p. gener.* chelie, calviție. — Et. nec.

CHELBOŚ, *-OASĂ*, *chelboși*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Pop.) (Om) care are chelbe; *p. gener.* (om) chel. — **Chelbe** + suf. *-os*.

CHELBOȘI, *chelboșesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A deveni chelbos; *p. gener.* a cheli. ✧ Expr. *Doar n-am chelboșit!* = doar n-am înnebunit! — Din **chelbos**.

CHELÉN s.n. Anestezic local pe bază de clorură de etil. — Din fr. **kéléne**.

CHELFÁNEALĂ, *chelfăneli*, s.f. (Pop. și fam.) Bătaie zdravănă dată cuiva sau primită de cineva. — **Chelfăni** + suf. *-eală*.

CHELFÁNÍ, *chelfănesc*, vb. IV. Trans. (Pop. și fam.) A bate tare pe cineva. — Et. nec.

CHELÍ, *chelesc*, vb. IV. Intrans. A deveni chel. — Din **chel**.

CHELICÉR, *chelicere*, s.n. Fiecare dintre cele două apendice ale animalelor arahnidice, care au rolul de a prinde pradă. — Din fr. **chelicère**.

CHELICERÁT, *-Ă*, *chelicerați*, *-te*, adj., s.f. 1. Adj. De chelicere. 2. S.f. (La pl.) Subîncręgătură de artropode care au chelicere; (și la sg.) animal din această subîncręgătură. — Din fr. **chelicérate**.

CHELÍE, *cheli*, s.f. 1. Cădere definitivă a părului de pe cap, provocată de diverse boli; calviție, pleșuvie. 2. Porțiune a capului de pe care a căzut părul. — **Chel** + suf. *-ie*.

CHELIFÉR, *cheliferi*, s.m. (Zool.) Scorpionul de cârți. — Din fr. **chélifère**.

CHELNÁ s.f. v. **chilná**.

CHELNÁR s.m. v. **chelner**.

CHELNÁRITĂ s.f. v. **chelneriță**.

CHELNÉR, *chelneri*, s.m. Bărbat care servește consumatorii într-un local; ospătar. [Var.: **chelnár** s.m.] — Din germ. **Kellner**.

CHELNÉRITĂ, *chelnerițe*, s.f. Femeie care servește consumatorii într-un local; ospătăriță. [Var.: **chelnárítá** s.f.] — **Chelner** + suf. *-iță*.

CHELOÏD, *cheloide*, s.n. Tumoare a pielii, cu aspect fibros, alungit, apărută de obicei pe locul unei cicatrice. — Din fr. **chéloïde**.

CHELONIÁN, chelonieni, s.m. (La pl.) Ordin de reptile al căror corp este închis într-o carapace osoasă; (și la sg.) reptilă care face parte din acest ordin. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **chelonien**.

CHELTUI, *cheltuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A da o sumă de bani pentru a cumpăra sau a plăti ceva, pentru a ajuta pe cineva etc.; (peior.) a risipi, a irosi banii pe ceva, cu cineva etc. 2. A consuma, a folosi energie, timp etc. [Prez. ind. și: *cheltui*] — Din magh. **költéni**.

CHELTUIALĂ, cheltuieli, s.f. Faptul de a *cheltui*; (concr.) bani cheltuiți. ♦ *Cheltuieli de judecată* = sumă de bani pe care partea care a pierdut un proces este obligată s-o plătească, pe baza unei hotărâri judecătorești, părți care a câștigat procesul. ♦ Expr. *Cu (sau pe) cheltuiala cuiva* = cu mijloace bănești oferite de altcineva. *Bani de cheltuială* = bani destinați cheltuielilor curente. *A se pune pe cheltuială* = a cheltui mult (și nerațional). *A băga (sau a pune pe cineva) la cheltuială* = a face (pe cineva) să cheltuiască bani mulți. (Fam.) *A da cuiva de cheltuială* = a bate pe cineva. ♦ Consum de mijloace materiale, de muncă, energie etc. pentru satisfacerea unor nevoi, a unor obligații etc. ♦ (În contabilitate; la pl.) Rubrică dintr-un registru în care se trec sumele cheltuite. [Pr.: -tu-ia] — **Cheltui** + suf. *-eală*.

CHELTUIRE s.f. Acțiunea de a *cheltui* și rezultatul ei. — V. **cheltui**.

CHELTUITOR, -OARE, cheltuitori, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care cheltuieste mult și fără rost; (om) risipitor. [Pr.: -tu-i-] — **Cheltui** + suf. *-tor*.

CHEMÁ, chem, vb. I. I. Tranz. 1. A striga, a comunica cuiva să vină aproape sau într-un anumit loc. 2. A pofti, a îndemna (în mod oficial) pe cineva să participe la o acțiune, la un fapt etc.; a solicita, a apela la... ♦ (Poetic) A evoca. 3. A ordona, a impune cuiva (în mod oficial) să se prezinte într-un anumit loc. ♦ Expr. *A chema la ordine* = a cere, a soma să respecte anumite reguli de disciplină, liniște etc. *A chema sub arme (sau sub drapel) = a)* a încorpora (un contingent); **b)** a mobiliza armata. II. Refl. (impers.) A avea numele..., a se numi; a însemna, a se zice, a se socoti. ♦ Expr. *Se cheamă că...* = însemnează că..., vrea să zică. — Lat. **clamare**.

CHEMÁRE, chemări, s.f. Acțiunea de a *chema* și rezultatul ei. 1. Expresie orală sau în scris a dorinței cuiva ca cineva să vină aproape sau într-un anumit loc. ♦ Strigăt, țipăt (care cheamă) ♦ (Concr.) Proclamație. 2. Îndemn de a participa la o acțiune, la un fapt. 3. Ordin, dispoziție (cu caracter oficial) de a se prezenta într-un anumit loc. 4. Fig. Înclinație, vocație. ♦ Misiune, menire. — V. **chemá**.

CHEMÁT, -Ă, chemați, -te, adj. Care posedă însușirile, mijloacele, vocația necesară pentru a face ceva. — V. **chemá**.

CHEMÁTÓR, -OÁRE, chemători, -oare, adj. Care cheamă. ♦ (Pop.; substantiv, m.) Persoană care invită pe cunoscuți la nuntă; vornicel. — **Chema** + suf. *-ător*.

CHEMBRICĂ, (2) chembrici, s.f. 1. Țesătură subțire de bumbac, vopsită într-o singură culoare și bine apretată. 2. Sortiment de chembrică (1). — Din engl. **cambric**.

CHEMIGRAFIE s.f. Tehnică a gravării clișeelelor tipografice pe cale chimică; chimitipie. — Din fr. **chémiographie**.

CHEMIN DE FER s.n. Joc de noroc asemănător cu bacaraua. [Pr.: *șmê dô fêr*] — Cuv. fr.

CHEMITIPIE s.f. (Poligr.) Chemigrafie. — Din fr. **chémitypie**.

CHEMOLUMINISCENȚĂ s.f. v. **chimoluminiscentă**.

CHEMOREZISTENȚĂ, chemorezistențe, s.f. (Med.) Chimiorezistență. — Din germ. **Chemoresistenz**.

CHEMOSINTEZĂ, chemosinteze, s.f. Fenomen prin care organismele vii folosesc, în sintezele organice, energia chimică rezultată prin oxidarea unor substanțe minerale; chimiosinteză. — Din germ. **Chemosynthese**.

CHEMOSORBȚIE s.f. Proces prin care o substanță se fixează la suprafața altăia prin absorbție, formând o combinație chimică cu absorbantul. — Din fr. **chémosorption**.

CHEMOTACTÍSM, chemotactisme, s.n. (Biol.) Deplasare a unui organism liber spre un excitant de natură chimică; chemotaxie, chimiotactism, chimiotaxie. — Din germ. **Chemotaktismus**.

CHEMOTAXIE, chemotaxii, s.f. (Biol.) Chemotactism. — Din germ. **Chemotaxis**.

CHEMOTERAPIE s.f. Chimioterapie. — Din germ. **Chemotherapie**.

CHEMOTROPÍSM, chemotropisme, s.n. (Bot.) Chimiotropism. — Din germ. **Chemotropismus**.

CHENÁF, chenafi, s.m. Plantă erbacee cu flori galbene, din tulpina căreia se extrag fibre textile (*Hibiscus cannabinus*). — Et. nec.

CHENÁR, chenare, s.n. Margine (lucrată, desenată, sculptată etc.) din jurul unui obiect, care servește de obicei ca ornament. *Chenarul covorului, al diplomei, al ferestrei*. — Din tc. **kenar**.

CHENÁRÁȘ, chenărășe, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *chenar*. — **Chenar** + suf. *-aș*.

CHENÁRUÍ, chenăriuesc, vb. IV. Tranz. (Rar) A încadra într-un chenar. — **Chenar** + suf. *-ui*.

CHENÁRUÍRE, chenăriuri, s.f. (Rar) Acțiunea de a *chenăriui* și rezultatul ei. — V. **chenáruui**.

CHENÁRUÍT, -Ă, chenăriuți, -te, adj. (Rar) Cu chenar. — V. **chenáruui**.

CHENOPODIACÉE, chenopodiacee, s.f. (La pl.) Familie de plante perene cu flori mici, de obicei verzui, dispuse în inflorescențe dese; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **chénopodiacée**.

CHENZINÁL, -Ă, chenzinali, -e, adj. Care are loc la fiecare chenzină. — **Chenzină** + suf. *-al*.

CHENZÍNĂ, chenzine, s.f. 1. Salariu pe care cineva îl primește la fiecare jumătate de lună. 2. Perioadă de timp care trece între o chenzină (1) și alta. — Din fr. **quinzaine**.

CHEOTOÁRE, cheotori, s.f. 1. Mic ochi de apă, de șiret, de stofă etc. la un obiect de îmbrăcăminte, prin care se petrece nasturele pentru a încheia obiectul. 2. Tăietura din partea stângă (sau dreaptă) a reverului unei haine (bărbătești); butonieră. 3. (Pop.) Loc unde se îmbină bărnele la colțurile caselor. [Pr.: *che-o-*. — Var.: **cheutoáre, chiotoáre** s.f.] — Lat. ***clautoria** (<**clautus* = *clavutus*).

CHEPÉL, chepecele, s.n. (Reg.) Unealtă de pescuit pește mărunț, formată dintr-o plasă prinsă pe un schelet de lemn și având forma unei linguri mari. [Var.: **chipecé** s.n.] — Et. nec.

CHEPENEÁG s.n. v. **căpeneag**.

CHEPÉNG, chepenguri, s.n. 1. Ușă sau capac orizontal sau ușor înclinat, cu care se închide intrarea într-o pivniță, într-o magazie de navă etc. 2. (Rar) Oblon la o fereastră, în a galantar sau la o ușă de prăvălie, care se poate ridica și lăsa vertical. — Din tc. **kepenk**.

CHÉRA s.f. art. (Înv.; urmat de un n. pr.) Cucoană, doamnă. — Din ngr. **kerá**.

CHERAPLÉȘ, cherapleși, s.m. (Reg.) Om prostănc. — Et. nec.

CHERATÍNĂ s.f. Proteină care intră în structura părului, epidermei, unghiilor, coanelor, copitelor etc. — Din fr. **kératine**.

CHERATINIZÁRE s.f. Infiltrare cu cheratină a unei mucoase sau a straturilor superficiale ale pielii. — Din **cheratiná**.

CHERATINIZÁT, -Ă, cheratinizați, -te, adj. Cu cheratină; infiltrat cu cheratină. — Din fr. **kératinisé**.

CHERATÍTÁ, cheratite, s.f. Inflamație acută sau cronică a corneei. — Din fr. **keratite**.

CHERATOCÓN, cheratocoane, s.n. (Med.) Deformare conică a corneei, însoțită de scăderea accentuată a vederii. — Din fr. **keratocone**.

CHERATOCONJUNCTIVÍTÁ, cheratoconjunctivite, s.f. (Med.) Inflamație simultană a corneei și a conjunctivei. — Din fr. **keratoconjunctivite**.

CHERATODERMÍE, cheratodermii, s.f. (Med.) Denumire generică pentru hiperplazii ale stratului cornos. — Din fr. **keratodermie**.

CHERATOLÍTIC, -Ă, cheratolitici, -ce, adj., s.n. (Med.) (Substanță) care se folosește ca decapant. — Din fr. **keratolytique**.

CHERATÓM, cheratoame, s.n. (Med.) Denumire generică pentru cheratodermii. — Din fr. **keratome**.

CHERATOMÉTRU, cheratometre, s.n. (Med.) Instrument pentru măsurarea curbării corneei. — Din fr. **keratomètre**.

CHERATOPLASTÍE, cheratoplastii, s.f. Operație care constă în înlocuirea unui fragment din corneea bolnavă cu un fragment de corneea normală. — Din fr. **keratoplastie**.

CHERATOSCÓP, cheratoscoape, s.n. (Med.) Astigmometru. — Din fr. **keratoscope**.

CHERATÓZÁ s.f. 1. Produs al hidrolizei cheratinelor folosit în tăbăcărie. 2. (Med.) Dezvoltare accentuată a stratului cornos al epidermei. — Din fr. **keratose**.

CHERATÍTÁ, cheratițe, s.f. (Înv.) Femeie cochetă (și afectată). — Din ngr. **keratsitsa**.

CHERCHELEÁLÁ, chercheleli, s.f. (Fam.) Faptul de a *se chercheli*; starea omului cherchelit. — **Chercheli** + suf. *-eală*.

CHERCHELÍ, cherchelesc, vb. IV. Refl. (Fam.) A se îmbăta (ușor); a se ameți. — Et. nec.

CHERCHELÍT, -Ă, chercheliți, -te, adj. (Fam.) Care s-a îmbătat (ușor); amețit. — V. **Chercheli**.

CHERCI, cherci, s.m. (Înv.) Nume comercial al scrumbiei sărate și conservate. — Din rus. **kercea**.

CHERÉM s.n. (Pop. și fam.; în expr.) (*A fi sau a se afla, a sta etc.*) *la cheremul cuiva* = (a fi sau a se afla, a sta etc.) la discreția, la bunul plac al cuiva. *A avea pe cineva la cheremul său* = a dispune de cineva după voie. — Din tc. **kerem** „favoare, bunăvoință”.

CHERESTÉÁ, cherestele, s.f. 1. (Cu sens colectiv) Material lemnos, cu cel puțin două fețe plane și paralele, rezultat din tăierea buștenilor la gater și folosit de obicei în construcție. 2. Fig. (Fam.) Construcție fizică solidă a unei persoane, structură osoasă. ♦ Expr. *N-are cherestea sau îi lipsește cherestea*, se spune despre o persoană nesimțită, nepunctuală. — Din tc. **kereste**.

CHERESTEGERIE, cherestegerii, s.f. (Rar) Depozit de cherestea; comerț cu cherestea. [Var.: **cherestigirie** s.f.] — **Cherestegiu** + suf. *-ărie*.

CHERESTEGÍU, cherestegii, s.m. Negustor de cherestea; persoană care se ocupă cu prelucrarea cherestelei. [Var.: **chiristigiu** s.m.] — Din tc. **keresteci**.

CHERESTIGIRIE s.f. v. **cherestegerie**.

CHERHANĂ, *cherhanale*, s.f. Construcție (și mică întreprindere) situată în imediata apropiere a unei ape și destinată primirii, sortării, preparării și depozitării temporare a peștelui prins în zona respectivă. — Din tc. **kerhane**.

CHERMÉZĂ, *chermeze*, s.f. Petrecere (în aer liber), cu muzică și dans. [Scris și: *chermesă*] — Din fr. **kermesse**.

CHÉRNĂR, *chernăre*, s.n. 1. (Tehn.) Punctator. 2. Vârf de centrare la o mașină-unealtă. — Din germ. **Kerner**.

CHÉRRY, (2) *cherry-uri*, s.n. 1. Cherry-brandy. 2. Sortiment sau porție de cherry (1). [Pr.: *céri*] — Cuv. engl.

CHÉRRY-BRANDY, (2) *cherry-brandy-uri*, s.n. 1. Băutură alcoolică preparată din cireșe. 2. Sortiment sau porție de cherry-brandy (1). [Pr.: *céribrendi*] — Cuv. engl.

CHERSÍN, *chersine*, s.n. (Reg.) Albie adâncă, largă și scurtă, folosită de obicei pentru a frământa aluatul de pâine. — Et. nec.

CHERVÁN, *chervane*, s.n. (Înv.) 1. Car mare pentru transportul mărfurilor și al persoanelor. 2. Șir lung de trăsuri sau de care. — Din tc. **kervan**.

CHES interj. (Înv.) Exclamație care se rostea ca un ordin sau ca un semnal pentru tăierea capului unui condamnat la moarte. ♦ Expr. *A face ches* = a tăia (capul cuiva). — Din tc. **kes!** „taie!”

CHESÁT s.n. (Înv.) Lipsă de vânzare într-o întreprindere comercială; criză comercială. — Din tc. **kesad**.

CHESEÁ s.f. v. **chisea**¹.

CHESON, *chesoane*, s.n. 1. Vehicul de artilerie, tras de cai, format dintr-o ladă de tablă închisă, împărțită în compartimente, folosit pentru transportul muniției. 2. Fiecare dintre despărțiturile cu pereți metalici care se fac la o navă, cu scopul de a evita pătrunderea masivă a apei în caz de avarie. ♦ Dulap pentru păstrarea efectelor pe bordul unei nave. 3. Construcție de beton, de oțel etc. de forma unei cutii, care servește la executarea fundațiilor sub apă sau în terenurile cu multă umiditate, precum și la repararea unei nave sub linia de plutire. — Din fr. **caisson**.

CHESONIÉR, *chesonieri*, s.m. Muncitor specializat în executarea lucrărilor la cheson (3). [Pr.: *-ni-er*] — **Cheson** + suf. *-ier*.

CHÉSTIE s.f. v. **chestiune**.

CHESTIONĂ, *chestionez*, vb. I. Tranz. A pune cuiva întrebări în legătură cu o anumită problemă. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **questionner**.

CHESTIONAR, *chestionare*, s.n. Listă de întrebări alcătuită cu scopul de a obține, pe baza răspunsurilor date, informații asupra unei persoane sau a unei probleme. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **questionnaire**.

CHESTIUNE, *chestiuni*, s.f. 1. Problemă, temă etc. care constituie obiectul unei discuții, preocupări etc. ♦ Expr. (*Lucrul, problema, persoana etc.*) în *chestiune* = (lucrul, problema etc.) despre care este vorba în discuția respectivă. ♦ Întrebare adresată unui elev, unui candidat etc. 2. (Fam.) Întâmplare, fapt divers. [Pr.: *-ti-u-*. — Var.: (fam.) **chésie** s.f.] — Din fr. **question**, lat. **quaestio**, **-onis**.

CHÉSTOR, *chestori*, s.m. 1. Grad în Poliția și Jandarmeria română de azi. 2. (În trecut) Șeful unei chesturi. 3. (În Roma antică) Persoană oficială, ajutor al consulului în chestiuni financiare și judecătorești. — Din lat. **quaestor**, fr. **questeur**.

CHESTURĂ, *chesturi*, s.f. (În trecut) Organ polițienesc, imediat superior unui comisariat. ♦ Local în care era instalat acest serviciu. — Din lat. **quaestura**, fr. **questure**.

CHEȘCHÉT, *cheșcheturi*, s.n. (Înv.) Supă de bulion cu griș. — Din tc. **keșkek**.

CHÉTA, *chete*, s.f. Acțiunea de a strânge prin contribuție voluntară o sumă de bani pentru un anumit scop. — Din fr. **quête**.

CHEU s.n. v. **chei**.

CHEUTOÁRE s.f. v. **cheotoare**.

CHEWING-GUM s.n. 1. Gumă de mestecat. 2. Lamă, pastilă de chewing-gum (1). [Pr.: *čúŋgam*]. — Cuv. engl.

CHEZÁȘ, *-Ă, chezași, -e*, s.m., s.f. 1. S.m. și f. (Pop.) Persoană care garantează cu averea sa pentru cineva sau ceva; garant; *p. ext.* persoană care își asumă răspunderea morală pentru cineva sau ceva. 2. S.m. (Rar) Fiecare dintre suporturile de lemn pe care se așază butoaiete cu vin în pivniță. — Din magh. **kezes**.

CHEZARO-CRĂIÉSC adj. v. **cezaro-crăiesc**.

CHEZĂȘIE, *chezășii*, s.f. (Adesea fig.) Faptul de a garanta pentru cineva din punct de vedere material sau moral; ceea ce constituie o garanție pentru cineva sau ceva. — **Chezaș** + suf. *-ie*.

CHEZĂȘUI, *chezășuiesc*, vb. IV. Tranz. (Adesea fig.) A garanta pentru cineva sau ceva; a constitui o garanție pentru înfăptuirea unui lucru. — **Chezaș** + suf. *-ui*.

CHEZĂȘUIRE, *chezășuiri*, s.f. Acțiunea de a *chezăși* și rezultatul ei; garantare. — V. **chezăși**.

CHIABŪR, *-Ă, chiaburi, -e*, s.m. și f., adj. (Țăran) Întărit, bogat. — Din tc. **kibär**.

CHIABURÁȘ, *chiaburași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *chiabur*. — **Chiabur** + suf. *-aș*.

CHIABURÉSC, *-EÁSCĂ, chiaburești*, adj. Care aparține chiaburilor, privitor la chiaburi, caracteristic chiaburilor. — **Chiabur** + suf. *-esc*.

CHIABURÍ, *chiaburesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A deveni chiabur; *p. gener.* a se îmbogăți. — Din **chiabur**.

CHIABURÍME s.f. Totalitatea chiaburilor, mulțime de chiaburi. — **Chiabur** + suf. *-ime*.

CHIABUROÁICĂ, *chiaburoaice*, s.f. Nevastă de chiabur; țărancă chiabură. — **Chiabur** + suf. *-oaică*.

CHIABURŌI, *chiaburoi*, s.m. Augmentativ al lui *chiabur*. — **Chiabur** + suf. *-oi*.

CHIAR, *-Ă, chiari, -e*, adv., adj. I. Adv. 1. Tocmai, întocmai, exact. *Pornește chiar acum*. ♦ Însuși, singur, nu altcineva sau altceva decât... *Era chiar copilul lui*.

2. Până și, încă și. *Chiar prin somn tot simțea*. ♦ Încă; deja. *Chiar de la început*. ♦ (Precedat de „nici”) Măcar. ♦ (Urmat de propoziție concesivă introdusă prin „dacă” sau „de”) Și în cazul. *Mă așez chiar dacă nu mă pofteste nimeni*. 3. În realitate, cu adevărat, într-adevăr. *Lată că chiar vine*. 4. (Înv.) În mod clar, lămurit.

II. Adj. (Înv.) Clar, curat, pur, limpede. — Lat. **clarus**.

CHIASM, *chiasme*, s.n. Figură de stil care constă în reluarea, în ordine inversă, a două cuvinte sau expresii. — Din fr. **chiasme**.

CHIASMÁTIC, *-Ă, chiasmatici, -ce*, adj. De chiasm. — Din fr. **chiasmatic**.

CHIASMĂ, *chiasme*, s.f. Formațiune nervoasă din interiorul craniului, rezultată din încrucișarea parțială a fibrelor nervilor optici. [Pr.: *chi-as-*] — Din fr. **chiasma**.

CHIBÍTĂCĂ, *chibitce*, s.f. (Rar) Trăsură ușoară (acoperită). — Din rus. **kibitka**.

CHIBÍȚ, *chibiți*, s.m. Persoană care asistă la un joc de cărți, la o partidă de șah, de table etc. fără a participa (dar adesea sfătuind cum să joace pe unul dintre jucători). [Acc. și: *chibiți*] — Din germ. **Kiebitz**.

CHIBITĂ, *chibițez*, vb. I. Intrans. A îndeplini rolul de chibiț pe lângă un jucător. — Din **chibiț**.

CHIBLĂ, *chible*, s.f. 1. Vas de oțel asemănător cu o găleată, cu care se ridică la suprafață materialul excavat dintr-un puț de mină. 2. Cutie de fontă în care se transportă zgura sau alte deșeurii într-o întreprindere siderurgică. — Din germ. **Kübel**, engl. **kibble**.

CHIBRÍT, *chibrituri*, s.n. Bețișor de lemn având la un capăt o gămălie din material ușor inflamabil, care se aprinde prin frecare, folosit pentru a face focul, a aprinde țigara etc.; *p. ext.* cutie care conține asemenea bețișoare. — Din tc. **kibrít**.

CHIBRITÉLNITĂ, *chibritelnițe*, s.f. (Rar) Suport de porțelan, de metal etc. în care se fixează o cutie de chibrituri. — **Chibrít** + suf. *-elniță*.

CHIBZ, *chibzuri*, s.n. (Înv.; în expr.) *A sta (sau a intra) în (sau la) chibz (sau chibzuri)* = a se gândi, a reflecta; a se frământa (cu gândul). — Din **chibzui** (derivat regresiv).

CHIBZŪÍ, *chibzuiesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. A reflecta asupra unei situații cumpănind toate eventualitățile; a se gândi, a medita. ♦ Refl. recipr. A se sfătui unul cu altul înainte de a lua o hotărâre. ♦ Tranz. A pune ceva la cale; a planui. — Din magh. **képezni** „a forma”. Cf. magh. *képezni* „a-și imagina”.

CHIBZUÁLĂ, *chibzuieli*, s.f. Faptul de a (se) chibzui. ♦ Loc. adv. și adj. *Cu chibzuială* = (în mod) chibzuit, bine gândit. *Fără chibzuială* = (în mod) necugetat. ♦ Loc. vb. *A sta la chibzuială* = a chibzui. [Pr.: *-zu-ia-*] — **Chibzui** + suf. *-eală*.

CHIBZUÍNTĂ s.f. Examinarea atentă a împrejurărilor, judecată cumpănită; însușire care caracterizează pe omul chibzuit. — **Chibzui** + suf. *-ință*.

CHIBZŪIRE s.f. Acțiunea de a (se) chibzui; judecată cumpănită, deliberare. — V. **chibzui**.

CHIBZŪÍT, *-Ă, chibzuiți, -te*, adj. Care judecă o situație cumpănind toate eventualitățile; socotit, cumpănit. — V. **chibzui**.

CHICĂ, *chici*, s.f. (Pop. și fam.) Părul de pe cap; *spec.* păr lăsat să crească lung pe ceafă sau pe spate; plete. ♦ Expr. *A face (cuiva) chica topor (sau măciucă)* sau *a face (cuiva) morișcă în chică* = a trage (pe cineva) de păr; *p. ext.* a bate zdravăn. ♦ Compus: *chica-voinicului* = plantă erbacee ornamentală, cu frunze despicate în lobi și cu flori albastre (*Nigella damascena*). — Din sl. **kyka**.

CHICHERITĂ, *chicherițe*, s.f. (Reg.) Insectă parazită care trăiește în blana oilor și le sugă sângele (*Melophagus ovinus*). [Var.: **chēcherită** s.f.] — Cf. bg. **kekerica**.

CHICHINEÁȚĂ, *chichinețe*, s.f. (Fam.) Casă sau cameră mică, sărăcăcioasă. — Et. nec.

CHICHION, *chichioane*, s.n. (Reg.) Întâmplare neplăcută; încurcătură, necaz, bucluc. [Pr.: *-chi-on*] — Din ngr. **kikéon**.

CHICHIRÉZ, *chichirezuri*, s.n. (Fam.) Haz; farmec. — Cf. *titirez*.

CHICHÍȚĂ, *chichițe*, s.f. 1. (Fam.) Șiretlic, vicleșug (prin care cineva încercă să scape dintr-o încurcătură); subterfugiu. ♦ Expr. *A căuta chichițe* = a încerca cu orice preț să găsească greșeli, cusururi. 2. Lădiță de sub capra unei trăsuri. ♦ (Reg.) Despărțitură mică, în formă de cutie, în interiorul unei lăzi. — Din **chichie** (puțin folosit, „chichit” <ngr.) + suf. *-iță*.

CHICINÉȚĂ, *chicinetete*, s.f. Încăpere anexă de dimensiuni reduse (în apartamentele mici din blocuri, care servește de obicei drept bucătărie). — Cf. engl. **kitchen**, „bucătărie”.

CHICIURĂ, *chiciuri*, s.f. Cristale de gheață care se depun iarna pe crengi, pe sârme etc.; promoroacă. — Din bg. **kičur**.

CHICLÁZ, *chiclazuri*, s.n. (Reg.) Sulfat feros. — Cf. magh. *kék k*, „vânăt”.

CHICOT, *chicote*, s.n. Râs înfundat cu izbucniri zgomotoase. — Din bg., sb. **kikot**.

CHICOTEALĂ, *chicoteli*, s.f. Faptul de a *chicoti*; izbucnire (zgomotoasă) de râs; chicotit. — **Chicoti** + suf. *-eală*.

CHICOTÍ, *chicotesc*, vb. IV. Intrans. A râde pe ascuns sau cu izbucniri (zgomotoase). — Din **chicot**.

CHICOTÍȚ, *chicotituri*, s.n. Chicoteală. — V. **chicoti**.

CHICULÍȚĂ, *chiculite*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *chică*; chicuță. — **Chică** + suf. *-uliță*.

CHICUTĂ, *chicuțe*, s.f. (Reg.) Chiculiță. — **Chică** + suf. *-uță*.

CHIETÍSM s.n. Doctrină ce preconiza contemplația mistică și nega importanța practicilor rituale și a faptelor bune în vederea mântuirii; *p. ext.* orice doctrină care recomandă dobândirea liniștii sufletești prin adoptarea unei atitudini pasive și contemplative față de lume. [Pr.: *chi-e-*. — Var.: **evietism** s.n.] — Din fr. **quietisme**.

CHIETÍST, *-Ă*, *chietști*, *-ste*, s. m. și f. Adept al chietismului. [Pr.: *chi-e-*. — Var.: **evietist**, *-ă* s.m. și f.]

CHÍFLĂ, *chifle*, s.f. Produs de panificație de formă rotundă sau ovală, preparat din făină de grâu. — Din germ. **Kipfler**.

CHIFTEĂ, *chiftele*, s.f. Preparat culinar de formă rotundă sau ovală făcut din carne tocată, ceapă, ouă, verdeturi și condimente, care se prăjește în grăsime. [Var.: **cheftă** s.f.] — Din tc. **köfte**.

CHIFTELÚȚĂ, *chifteluțe*, s.f. Diminutiv al lui *chiftea*. — **Chiftea** + suf. *-eluță*.

CHIFTÍ, pers. 3 *chiftește*, vb. IV. Intrans. (Despre lichide) A ieși la suprafață (din pământ) în urma unei apăsări (ușoare). ♦ (Despre obiecte îmbibate cu lichid) A elimina lichid în urma unei apăsări (ușoare); a musti. ♦ (Despre partea lichidă a unor alimente formate la foc) A ieși la suprafață. — Formate onomatopice.

CHIHÁIE s.f. v. **chehaia**.

CHIHÁI, *chihăiesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A plictisi pe cineva cu vorbe insistente. 2. Intrans. A tuși sec. — Formație onomatopiceă.

CHIHILBÁR s.n. v. **chihlimbar**.

CHIHILBÁRÍU, *-IE* adj. v. **chihlimbariu**.

CHIHILBÁR, (2) *chihlimbare*, s.n. 1. Rășină fosilă divers colorată (mai ales în nuanțe de galben), provenită din mai multe specii de pini și folosită la fabricarea unor obiecte de podoabă; ambră. 2. Obiect sau bucată de chihlimbar (1). [Var.: **chihlibár**, **chihlibár** s.n.] — Din tc. **kehlibar**.

CHIHILBÁRÍU, *-IE*, *chihlimbarii*, adj. De culoarea chihlimbarului; gălbui. [Var.: **chihlibarú**, *-ie*, **chihlimbarú**, *-ie* adj. — **Chihlimbar** + suf. *-iu*.

CHIL¹ s.n. (Fiziol.) Lichid lăptos, rezultat din digestia alimentelor în intestin, ce se absoarbe în mare parte prin vasele limfatice. — Din fr. **chyle**, lat. **chylus**.

CHIL², *chile*, s.n. (Fam.) Kilogram. [Var.: (reg.) **chilá** s.f.] — Din **kil**[ogram].

CHÍLĂ¹, *chile*, s.f. Veche măsură de capacitate pentru cereale, egală cu circa 680 de litri în Țara Românească și cu circa 430 de litri în Moldova. — Din tc. **kile**.

CHÍLĂ², *chile*, s.f. Element principal de rezistență al osaturii unei nave, dispus pe axa longitudinală a fundului navei. — Din fr. **quille**.

CHÍLĂ³ s.f. v. **chil**².

CHILÉR, *chilere*, s.n. (Reg.) Încăpere mică la casele țărănești, folosită drept cămară. 2. Încăpere mică și joasă aflată în dosul casei țărănești, folosită ca locuință. — Din tc. **kiler**.

CHILÍAN, *-Ă*, *chilieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Chile sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Chile sau chilienilor (1), privitor la statul Chile sau la chilieni. [Pr.: *ci-li-an*. — Var.: **chilián**, *-ă* s.m. și f., adj.] — **Chile** (n. pr.) + suf. *-ean*. Cf. fr. **chilien**.

CHILÍASM s.n. (Fil.) Credință într-o împărțire de o mie de ani a lui Hristos pe pământ. [Pr.: *li-asm*] — Din fr. **chiliasme**.

CHILÍE, *chilii*, s.f. Odață în interiorul unei mănăstiri, în care locuiește un călugăr sau o călugăriță; *p. ext.* (fam.) cameră mică de locuit; cămăruță. — Din sl. **kelija**.

CHILIFÉR, *-Ă*, *chiliferi*, *-e*, adj. Care aparține chilului¹, privitor la chil¹, prin care circulă chilul¹. *Vas chilifer*. — Din fr. **chylifère**.

CHILÍM, *chilimuri*, s.n. (Pop.) 1. Covor (turcesc) cu două fețe; scoartă înflorată. 2. Un fel de broderie făcută cu fire de lână sau de mătase pe etamină sau pe canava. — Din tc. **kilim**.

CHILIMBÁR s.n. v. **chihlimbar**.

CHILIMBÁRÍU, *-IE* adj. v. **chihlimbariu**.

CHILIMOÁȚĂ, *chilimoațe*, s.f. (Reg.) Aluat care nu s-a copt bine. — Cf. gálmoz.

CHILIMÓȚ s.n. v. **chilimoață**.

CHILÍNĂ s.f. v. **chilnă**.

CHILIOÁRĂ, *chilioare*, s.f. Diminutiv al lui *chilie*; chiluță. [Pr.: *li-oa-*] — **Chilie** + suf. *-(i)oaară*.

CHILIPÍR, *chilipiruri*, s.n. Afacere avantajoasă sau câștig neașteptat. ♦ (Concr.) Lucru foarte ieftin; marfă cumpărată la un preț foarte avantajos. — Din tc. **kelepir**.

CHILIPÍRGOÁICĂ, *chilipirgoaică*, s.f. (Peior.) Femeie care umblă după chilipiruri. — **Chilipirgiu** + suf. *-oaică*.

CHILIPÍRGIU, *chilipirgii*, s.m. (Peior.) Bărbat care umblă după chilipiruri. — Din tc. **kelepirci**.

CHILIUȚĂ, *chilute*, s.f. Chilioară. [Pr.: *li-u-*] — **Chilie** + suf. *-uță*.

CHÍLNĂ, *chilne*, s.f. (Pop.) 1. Lădița trăsorii sau a căruței, de sub capra vizitului. 2. Parte dinaintea sau dinapoiă coșului căruței. [Var.: **chilnă**, **chelnă** s.f.] — Din pol. **kielnia** [wozowa].

CHÍLÓM, (1) *chiloame*, s.n., (2) *chilomi*, s.m. (Înv.) 1. S.n. Măciucă. 2. S.m. Lovitură dată cu pumnul; pumn. — Din tc. **küllünk(gü)**.

CHÍLOMÁN, *chilomane*, s.n. (Pop.) Gălăgie mare (făcută de oameni care țipă, râd, petrec etc.); larmă, zarvă. — Et. nec.

CHÍLOPÓD, *chilopode*, s.n. (La pl.) Ordin de artropode cu multe picioare; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din engl. **chilopode**.

CHÍLÓȚ, *chiloți*, s.m. Obiect de lenjerie sau de sport, care acoperă corpul de la talie până mai sus de genunchi (pe sub pantaloni, rochie, fustă). — Din fr. **culotte**.

CHÍLOȚÁȘ, *chiloțași*, s.m. Chiloțel. — **Chilot** + suf. *-aș*.

CHÍLOȚÉL, *chiloței*, s.m. Diminutiv al lui *chilot*; chiloțaș. — **Chilot** + suf. *-el*.

CHÍLUG adv. (În expr.) *A tunde* (pe cineva) *chilug* = a tunde pe cineva până la piele. — Cf. **pilug**.

CHÍM, *chimuri*, s.n. Masă semilichidă rezultată din digestia gastrică a alimentelor. — Din fr. **chyme**.

CHÍMEN s.m. (Bot.) Chimion (1); *p. restr.* semințele acestei plante. — Din ngr. **kíminon**. Cf. bg. k i m e n.

CHÍMÉR s.n. v. **chimir**.

CHÍMIC, *-Ă*, *chimici*, *-ce*, adj. Care aparține chimiei, privitor la chimie. ♦ Care utilizează substanțe și metode din domeniul chimiei. *Curățătorie chimică*. ♦ *Creion chimic* = creion cu mină violetă, fabricată sintetic, a cărui urmă de pe hârtie se șterge greu. — Din fr. **chimique**.

CHÍMICÁLE s.f. pl. (Pop.) Nume generic dat produselor chimice (folosite în gospodărie). — Din germ. **Chemikalien**.

CHÍMÍE s.f. Știință care studiază compoziția, structura, proprietățile și transformările substanțelor. — Din fr. **chimie**, lat. **chimia**.

CHÍMILUMINISÉNTĂ s.f. v. **chimioluminescență**.

CHÍMIO- Element de compunere însemnând „chimic”, care servește la formarea unor adjective și substantive. — Din fr. **chimio-**.

CHÍMIOLUMINISÉNTĂ s.f. v. **chimioluminescență**.

CHÍMIOLUMINISÉNTĂ s.f. Luminescență produsă în timpul unei reacții chimice. [Var.: **chemoluminescență**, **chimioluminescență**, **chimioluminescență**, **chemoluminescență** s.f.] — Din fr. **chimioluminescence**.

CHÍMIÓN s.m. 1. Plantă erbacee umbeliferă cu frunze penate și cu flori mici, alb-liliacii, ale cărei semințe aromatice se folosesc în medicină, în bucătărie și la fabricarea lichiorurilor; chimen (*Carum carvi*). 2. Compus: *chimion-de-apă* (sau *-de-baltă*) = mărăraș. [Pr.: *-mi-on*] — Din tc. **kimyon**.

CHÍMIOPROFILAXÍE, *chimioprofilaxii*, s.f. Profilaxia bolilor infecțioase cu substanțe chimioterapice. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimioprophylaxie**.

CHÍMIOREZISTÉNTĂ, *chimiorezistențe*, s.f. (Biol.) Rezistență a germinilor microbieni sau a altor organisme parazitare la substanțe chimioterapice; chemorezistență. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiorésistance**.

CHÍMIOSINTÉZĂ, *chimosinteze*, s.f. (Biol.) Chemosintează. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimosynthese**.

CHÍMIOSTERILIZÁ, *chimiosteriliză*, vb. I. Tranz. A steriliza cu substanțe chimice. [Pr.: *-mi-o-*] — **Chimio-** + **steriliza**.

CHÍMIOSTERILIZÁRE s.f. Acțiunea de a *chimiosteriliza* și rezultatul ei. — V. **chimiosteriliza**.

CHÍMIOSTERILIZÁȚ, *-Ă*, *chimiosterilizați*, *-te*, adj. Care a fost sterilizat cu substanțe chimice. — V. **chimiosteriliza**.

CHÍMIOTACTÍSM s.n. (Biol.) Chemotactism. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimio-tactisme**.

CHÍMIOTAXÍE s.f. (Biol.) Chemotactism. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiotaxie**.

CHÍMIOTERÁPIC, *-Ă*, *chimioterapici*, *-ce*, adj. (Med.; despre substanțe de sinteză chimică) Cu acțiune toxică față de organisme parazitare, fără să fie toxică pentru organismul tratat. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiothérapique**.

CHÍMIOTERÁPIE s.f. Tratament al unor boli cu ajutorul substanțelor chimice; chemoterapie. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiothérapie**.

CHÍMIOTROPÍSM s.n. (Bot.) Creșterea unei plante în direcția sau contrar direcției din care acționează un excitant chimic; chemotropism. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiotropisme**.

CHÍMÍR, *chimire*, s.n. Brâu lat de piele, adesea ornamentat și prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă țărani; șerpar. ♦ Expr. *A pune la chimir* = a strânge bani; a fi zgârcit. *A avea la chimir* = a fi bogat. [Var.: (reg.) **chimír** s.n.] — Din tc. **kemer**.

CHÍMIRÁȘ, *chimirașe*, s.n. Diminutiv al lui *chimir*. — **Chimir** + suf. *-aș*.

CHÍMÍSM s.n. Totalitatea reacțiilor chimice din organism. ♦ *Chimism gastric* = analiză a acidității sucului gastric din organism. — Din fr. **chimisme**.

CHÍMÍST, *-Ă*, *chimști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu studiul chimiei, specialist în chimie. — Din fr. **chimiste**.

CHÍMIZÁ, *chimizez*, vb. I. Tranz. A folosi procedee chimice de prelucrare a materialelor în industrie și în agricultură, a prelucra prin procedee chimice. — După rus. **himizirovat'**. Cf. **chimie**.

CHÍMIZÁRE s.f. Faptul de a *chimiza*. — După rus. **himizătia**. Cf. **chimiza**.

CHIMOGRĂF, *chimografe*, s.n. Aparat folosit în fiziologie pentru înregistrarea grafică a mișcărilor unor organe. — Din fr. **kimographe**.

CHIMOGRĂFIE, *chimografii*, s.f. Înregistrare grafică a unor fenomene fiziologice cu ajutorul chimografului. — Din fr. **kimographie**.

CHIMOGRAMĂ, *chimoگرامe*, s.f. Diagramă a oscilațiilor înregistrate la chimograf. — Din fr. **kymogramme**.

CHIMONÓ, *chimonouri*, s.n. 1. Croială de haină femeiească, cu mâneca dintr-o singură bucată cu restul hainei. ♦ (Adjectival) *Bluză chimono*. 2. Îmbrăcăminte japoneză în formă de halat, cu mâneci foarte largi sau, *p. ext.*, haină femeiească de casă croită în acest fel. [Var.: **chimonóu** s.n.] — Din fr. **kimono**.

CHIMONÓU s.n. v. **chimono**.

CHIMOZÍNÁ s.f. (Biochim.) Cheag. — Din fr. **chymosine**.

CHIMVÁL, *chimvale*, s.n. 1. Vechi instrument muzical compus din două talere de aramă care erau lovite unul de altul; cimbal. 2. (Rar) Clopot. — Din sl. **kimvalŭ**.

CHIN, *chinuri*, s.n. Suferință fizică sau morală intensă; tortură, supliciu, calvar. — Din magh. **kin**.

CHINCHÍNÁ, *chinchine*, s.f. Arbore exotic din a cărui scoarță se extrage chinina (*Cinchona*). — Din fr. **quinquina**.

CHINDÍE, *chindii*, s.f. 1. (Pop.) Moment al zilei înainte de apusul soarelui. ♦ Loc de pe bolta cerească unde se află soarele pe inserat. 2. (Art.) Numele unui dans popular asemănător cu sârba; melodie după care se execută acest dans. — Din tc. **ikindi**.

CHINESTÉZIC, *-Ă, chinestezi, -ce*, adj. Care aparține chinesteziei, care se referă la chinestezie. — Din fr. **kinesthésique**.

CHINESTEZÍE s.f. Capacitatea de a percepe mișcarea diferitelor părți ale corpului. — Din fr. **kinesthésie**.

CHINEZÍ, *chinezi*, s.m. (Înv. și reg.) Primar. — Din sb. **knez**, magh. **kenéz**.

CHINEZÍ, *-Ă, chinezi, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Chinei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Chinei sau chinezilor² (1), privitor la China ori la chinezi²; chinezesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de chinezi² (1). [Pl. și: (m.) *chineji*] — **China** (n. pr.) + suf. *-ez*.

CHINEZĂRIE, *chinezării*, s.f. (Fam.) Obiect (de artă) chinezesc sau migălos lucrat. — **Chinez** + suf. *-ărie*.

CHINEZÉSC, *-EĂSCĂ, chinezesti*, adj. Chinez² (2). ♦ *Marele zid chinezesc* = a) uriaș zid de apărare ridicat la granițele Chinei începând din Antichitate; b) fig. stavilă, opreliște (pusă în calea influențelor inovatoare din afară). *Umbre chinezesti* = umbre (reprezentând diverse figuri) proiectate pe un perete, pe un ecran etc., prin combinarea poziției palmelor și a degetelor. — **Chinez**² + suf. *-esc*.

CHINEZÉȘTE adv. În felul chinezilor² (1); în limba chineză² (2). — **Chinez**² + suf. *-ește*.

CHINEZITERAPEÚT, *chineziterapeuți*, s.m. Specialist în chineziterapie. — Din fr. **kinésithérapeute**.

CHINEZITERAPÍE, *chineziterapii*, s.f. Terapeutică prin mișcare. — Din fr. **kinésithérapie**.

CHINEZOÁICĂ, *chinezoaice*, s.f. Femeie care face parte din populația Chinei sau este originară de acolo. — **Chinez**² + suf. *-oaică*.

CHÍNGĂ, *chingi*, s.f. 1. Bandă lată de piele, de lână sau de cânepă, cu care se fixează șaua pe cal. ♦ Expr. *A strânge (pe cineva) în chingi* = a constrânge, a lua din scurt (pe cineva). *A slăbi (pe cineva) din chingi* = a lăsa (pe cineva) mai liber. *A-l ține (pe cineva) chingile* = a fi, a se simți în putere, a fi în stare. 2. Cingătoare de piele sau de pânză. 3. Bară de lemn sau de metal care leagă părțile componente ale unui obiect, solidarizându-le și mărind rezistența obiectului. — Lat. ***clinga** (= *cingula*).

CHINGULÍŢĂ, *chingulițe*, s.f. Diminutiv al lui *chingă*; chinguță. — **Chingă** + suf. *-uliță*.

CHINGUŢĂ, *chinguțe*, s.f. Chinguliță. — **Chingă** + suf. *-uță*.

CHINIDÍNĂ, *chimidine*, s.f. Alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, folosit în unele afecțiuni cardiace. — Din fr. **quinidine**.

CHINÍNĂ, *chinine*, s.f. Alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, sub formă de substanță albă, cristalină, cu gust foarte amar, folosit ca medicament împotriva malariei și unor stări febrile; comprimat farmaceutic din această substanță. — Din fr. **quinine**.

CHINOLÍNĂ s.f. Substanță extrasă din gudronul de huilă, care stă la baza fabricării unor coloranți sintetici și a unor medicamente. — Din fr. **quinoline**, germ. **Chinolin**.

CHINÓLOGIC, *-Ă, chinologici, -ce*, adj. Care aparține chinologiei sau căinilor, privitor la chinologie sau la căini. — **Chinologie** + suf. *-ie*.

CHINOLOGÍE s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă de creșterea, îngrijirea și dresajul căinilor, precum și ameliorarea raselor lor. — Din engl. **Kynology**.

CHINÓNĂ s.f. Substanță organică constituind componentul de bază în sinteza unor materii colorante. — Din fr. **quinone**.

CHINONÍC, *chinonice*, s.n. Cântare bisericească liturgică executată în timp ce se împărtășește preotul care oficiază slujba. — Din ngr. **kinonikón** [troparion] „cântare” cântată în comun”.

CHINORÓS s.n. v. **chinoroz**.

CHINORÓZ s.n. Funingine foarte fină, folosită la fabricarea unor vopsele, a cernelei de tipar etc. [Var.: **chinorós** s.n.] — Din germ. **Kienruss**.

CHINOVÁR s.n. Sulfură roșie de mercur, folosită ca medicament și colorant. — Din bg. **kinovar**.

CHINOVIÁL, *-Ă, chinoviali, -e*, adj. Care aparține unei chinovii, care se referă la chinovie, de chinovie. [Pr.: *-vi-a!*] — **Chinovie** + suf. *-al*.

CHINOVÍE, *chinovii*, s.f. Mânăstire în care călugării își organizează viața în comun. [Acc. și: *chinovie*] — Din sl. **kinovija**.

CHINTÁL, *chintale*, s.n. Unitate de măsură pentru greutate, folosită mai ales pentru cereale, egală cu o sută de kilograme. — Din fr. **quintal**.

CHINTĂ s.f. v. **cvintă**.

CHINTESÉNTĂ s.f. 1. Esența cea mai pură și mai concentrată a unei substanțe, a unui lucru, a unei doctrine etc. 2. (În filosofia antică) Al cincilea și cel mai subtil element material al lumii, neschimbător, care intră în componența corpurilor cerești. [Var.: (înv.) **cvinteséntă** s.f.] — Din fr. **quintessence**.

CHINUÍ, *chinuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A produce sau a îndura suferințe fizice sau morale intense. ♦ Tranz. A necăji, a plictisi. 2. Refl. A se strădui, a face eforturi pentru a realiza ceva. [Prez. ind. și: *chinui*] — **Chin** + suf. *-ui*.

CHINUÍÁLÁ s.f. (Rar) Chinuire. [Pr.: *-nu-ia-*] — **Chinui** + suf. *-eală*.

CHINUÍRE s.f. Faptul de a (*se*) chinui; chinuială. — V. **chinui**.

CHINUÍT, *-Ă, chinuiți, -te*, adj. 1. Plin de chinuri, de suferințe. *Viață chinuită*. 2. (Despre o operă artistică, un text etc.) Care este făcut cu multă trudă (și nu prea reușit) — V. **chinui**.

CHINUITÓR, *-OÁRE, chinuitori, -oare*, adj. Care chinuiește. [Pr.: *-nu-i-*] — **Chinui** + suf. *-tor*.

CHIOCÉC, *chiocecuri*, s.n. (Înv.) Numele unui dans turcesc. — Din tc. **köcek**.

CHIOĹHÁN, *chiohamuri*, s.n. (Pop. și fam.) Petrecere, chef mare (și zgotos). [Var.: **chulhán** s.n.] — Din tc. **külhan**.

CHIOĹHÁNÓS, *-OÁSA, chioľhánoși, -oase*, adj., s.m. și f. (Reg.) (Om) ticălos, mișel. — **Chioľhan** + suf. *-os*.

CHIOĹB, **CHIOÁĹBA**, *chiombi, chioambe*, adj. (Reg.; adesea substantivat) 1. Prost, nesocotit. 2. Care nu vede bine. [Var.: **chiomp, chioámp** adj.] — Et. nec.

CHIOĹP, **CHIOÁĹPÁ** adj. v. **chiomb**.

CHIONDORÁŠ adv. (Pop. și fam.) Chiorăș, încruntat, posomorât. *Se uită chiondorăș*. [Var.: **chiondorăș** adv.] — [În] **chiondora** + suf. *-ăș*.

CHIONDORÉÁLÁ, *chiondoreli*, s.f. (Reg.) Privire încruntată, posomorâtă — [În] **chiondora** + suf. *-eală*.

CHIONDORÚŠ adv. v. **chiondorăș**.

CHIOR, **CHIOÁRĂ**, *chiori, chioare*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care vede numai cu un ochi; căruia îi lipsește un ochi. 2. (Reg.; adesea substantivat) Orb. 3. (Adesea substantivat) Care nu vede bine. 4. (Adesea substantivat) Sașiu. 5. Fig. (Despre surse de lumină) Care dă o lumină slabă, insuficientă; (despre lumină) slab. ♦ (Despre ferestre) Prin care lumina străbate cu greu, care este prea mic sau (în parte) acoperit. 6. (În expr.) *Apă chioară = a* (ir.) nume dat unor alimente lichide sau unor băuturi alcoolice prea diluate; b) vorbe lipsite de conținut. *A nu avea para chioară* sau (rar, substantivat) *a nu avea chioară în pungă* = a nu avea niciun ban. — Din tc. **kör**.

CHIORÁI, pers. 3 *chiorâte*, vb. IV. Intrans. (Pop.; despre intestine) A produce un zgomot caracteristic, datorită gazelor din interior. [Var.: **ghiorái** vb. IV] — Formație onomatopeică.

CHIORÁIÁLÁ, *chiorăieli*, s.f. (Pop.) Zgomot produs de mișcarea gazelor în intestine; chiorăit, chiorăitură. [Pr.: *-ră-ia-*. — Var.: **ghioráiálá** s.f.] — **Chiorái** + suf. *-eală*.

CHIORÁIT, *chiorăituri*, s.n. (Pop.) Chiorăială. [Var.: **ghiorăit** s.n.] — V. **chiorái**.

CHIORÁITÚRĂ, *chiorăituri*, s.f. (Pop.) Chiorăială. [Pr.: *-ră-i-*. — Var.: **ghiorăitúra** s.f.] — **Chiorái** + suf. *-túra*.

CHIORÁŠ, *-Ă, chiorăși, -e*, adv., adj. (Înv. și pop.) I. Adv. (În expr.) *A privi* (sau *a se uita*) *chiorăș = a* a privi sașiu; b) a se uita pe furis, încruntat, cu dușmănie, cu dispreț. *A da chiorăș prin ceva = a* se repezi fără a ține seama peste ce calcă. (Înv.) *A da chiorăș la* (sau *în*) *ceva = a* ținti. II. Adj. 1. Sașiu. 2. Fig. Încruntat, supărat, îmbufnat. — **Chiorái** + suf. *-ăș*.

CHIORÍ, *chiorăsc*, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă un ochi; *p. ext.* a-i slăbi sau a face să-i slăbească vederea cuiva sau să nu mai vadă (temporar). ♦ (Reg.) A orbi. ♦ Tranz. Fig. A încerca să înșele sau a înșela pe cineva (în legătură cu ceva care poate fi văzut). 2. Refl. (Fam.) A se uita foarte atent, cu curiozitate, făcând ochii mari; a se holba. 3. Intrans. Fig. (Despre surse de lumină) A da o lumină foarte slabă. — Din **chior**.

CHIOȘTEC¹, *chioștecuri*, s.n. (Înv.) 1. Piedică pusă la picioarele cailor. 2. Șiret la gulerul mantalei. [Pl. și: *chioștece*] — Din tc. **köstec**.

CHIOȘTEC² s.n. v. **chiștoc**.

CHIOȘC, *chioșcuri*, s.n. 1. Construcție ușoară (și mobilă) pe străzi, în parcuri, în grăi, unde se vând ziare, reviste, țigări, răcoritoare etc. 2. Construcție ușoară (de lemn) așezată în grădini particulare sau publice (ca adăpost la umbră, pentru odihnă etc.). — Din tc. **köşk**.

CHIOȘCĂR, *chioșcari*, s.m. (Fam.) Vânăzător într-un chioșc (1). — **Chioșc** + suf. *-ar*.

CHÍOT, *chiot*, s.n. Strigăt puternic, răsănător, prelung (care exprimă bucurie, reușită etc., care servește ca chemare, îndemn etc.). — Din **chiu**.

CHIOȚĂ, *chiotesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A scoate chiot; a chiui. ♦ (Rar) A răsună. *Valea chioțește*. [Pr.: *chi-o-*] — Din **chiot**.

CHIOȚOARE s.f. v. **cheotoare**.

CHIP, *chipuri*, s.n., adv. I. S.n. 1. Față, obraz, figură. *Un chip oval*. ♦ Expresie a feței; fizionomie. *Un chip trist*. 2. Înfățișarea sau aspectul unei ființe. *Avea chip omenesc*. ♦ Loc. adv. *În chip de...* = cu înfățișare de..., asemenea cu... ♦ Persoană; ființă. *A văzut acolo multe chipuri*. 3. Imagine, înfățișare a unei ființe sau a unui obiect, redată prin desen, pictură, sculptură etc. 4. (Rel.) Proprietate ontologică, fixând structura arhetipală imprimată omului la creație; imaginea în care se reflectă ființa personală a lui Dumnezeu. ♦ *Chip cioplît* = idol. II. S.n. 1. Fel, mod, gen. *Scrie într-un chip original*. ♦ Loc. adv. *Fel și chip de...* = tot felul de... ♦ Loc. adv. *(În sau cu) fel și chip* (sau *chipuri*) = în tot felul, în toate modalitățile posibile. 2. (Rar) Modalitate, posibilitate. ♦ Loc. adv. *Cu orice chip* = oricum. *În (sau cu) niciun chip* = nicicum. ♦ Expr. *Nu e chip să...* = nu se poate, imposibil să... *A nu avea (niciun) chip (să...)* = a nu avea posibilitatea, a nu putea (să...). (Pop.) *A afla chip (și cale)* = a găsi un mijloc eficace, o soluție. 3. (Reg.) Încercare (de a găsi o soluție) 4. (În expr.) *Cu chip să...* = ca să..., pentru ca să..., având intenția să... *Cu chip că...* = sub pretext că..., sub aparență că... III. Adv. (La pl. art.; fam.) Vorba vine, cică. ♦ La drept vorbind, nu-i vorbă; ba chiar. — Din magh. **kép**.

CHIPAROASĂ, *chiparoasă*, s.f. Plantă decorativă cu tulpina înaltă, terminată cu un mănunchi de flori albe-verzui sau roz, plăcut mirositoare; tuberoză (*Polyanthes tuberosa*). [Var.: **tiparoasă** s.f.] — Din **chiparos** (după fr. *tubéreuse*).

CHIPARÓS, *chiparosî*, s.m. Arbore rășinos conifer cu frunze persistente și cu lemn rezistent și parfumat, folosit în industrie (*Cupressus sempervirens*). — Din ngr. **kyparissî**.

CHIPCÉL s.n. v. **chepcel**.

CHÍPEȘ, **-Ă**, *chipeși*, *-e*, adj. Frumos, arătos, chipos. — Din magh. **képes** „capabil”.

CHÍPÍU, *chípie*, s.n. Șapcă (de uniformă) cu fundul rotund și tare și cu cozoroc. [Pl. și: *chípiuri*] — Din fr. **képi**.

CHÍPÓS, **-OĂȘĂ**, *chípoși*, *-oase*, adj. (Pop.) Chipeș. — **Chip** + suf. *-os*.

CHIPROVICÉNI s.m. pl. Nume dat unor meșteșugari bulgari stabiliți în a doua jumătate a sec. XVII în Țara Românească. — **Chiprovăt** (n. pr.) + suf. *-ean*.

CHIPS, *chipsuri*, s.n. Felie subțire și rotundă de cartof, prăjită în ulei și consumată rece. [Pr.: *cips*] — Cuv. engl.

CHIPUȘÓR, *chipușoare*, s.n. Diminutiv al lui *chip*. — **Chip** + suf. *-ușor*.

CHIR s.m. (Înv.; urmat de un n.pr. de persoană) Domn, jupân. [Scris și: *kir*] — Din ngr. **kír[jos]**.

CHIRALÉISA interj., s.f. (Pop.) 1. Interj. Formulă liturgică grecească cu sensul „Doamne miluiește” (rostită de cei care însoțesc pe preot când umblă cu botezul). 2. S.f. Litanie liturgică ortodoxă; ectenie. 3. S.f. (Reg.) Duh necurat. [Pr.: *-le-i-*] — Din ngr. **kírie eléison**.

CHIRĂÍ, *chirăi*, vb. IV. Intrans. (Pop. și fam.) 1. (Despre greieri; la pers. 3) A țărăi. ♦ (Despre unele păsări) A scoate sunete specifice speciei. 2. (Despre oameni) A striga, a țipa; a geme; a plânge. — Formație onomatopeică.

CHIRĂÍȚI, *chirăituri*, s.n. (Pop. și fam.) Faptul de a *chirăi*; zgomot, sunet, strigăt scos de cel care chirăie; chirăitură. — V. **chirăi**.

CHIRĂITURĂ, *chirăitură*, s.f. (Pop. și fam.) Chirăit. — **Chirăi** + suf. *-tură*.

CHIRCÍ, *chircesc*, vb. IV. Refl. 1. A se strange grămadă, a se face mic. 2. A nu se dezvolta suficient; a se pipernici. — Et. nec.

CHIRCÍTÍ, **-Ă**, *chirciți*, *-te*, adj. 1. Cu trupul strâns. 2. Care nu s-a dezvoltat suficient; pipernicit; sfrîjit. — V. **chirci**.

CHIRCITURĂ, *chircituri*, s.f. (Pop.) Ființă ori plantă insuficient dezvoltată, pipernicită, degenerată. — **Chirci** + suf. *-tură*.

CHIRFOSEALĂ, *chirfoseli*, s.f. (Reg.) Faptul de a chirfosî. ♦ Zăpăceală, hărmălaie. — **Chirfosî** + suf. *-eală*.

CHIRFOSÍ, *chirfosesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A murdări tăvăind prin ceva. — Et. nec.

CHIRIÁRH, *chiriarihi*, s.m. (Înv.) Arhiereu conducător al unei eparhii, mitropolii, patriarhii. [Pr.: *-ri-arh*] — Din ngr. **kiriárhos**.

CHIRIARHÍE, *chiriarihi*, s.f. (Înv.) Demnitatea de chiriarih; conducerea, autoritatea superioară a bisericii. [Pr.: *-ri-ar-*] — Din ngr. **kiriárhía**.

CHIRIÁSȘ, **-Ă**, *chiriási*, *-e*, s.m. și f. Persoană, instituție, organizație etc. care folosește o locuință, un sediu etc. în temeiul unui act de închiriere. [Pr.: *-ri-aș*] — **Chirie** + suf. *-aș*.

CHIRÍE, *chirie*, s.f. Sumă plătită de beneficiarul unui contract de închiriere în schimbul folosirii temporare a locuinței sau a unui lucru închiriat. ♦ Loc. adv. și adv. *Cu chirie* = (care este dat cuiva) pentru folosire temporară în schimbul unei plăți. — Din bg., sb. **kirija**.

CHIRIGHÍȚĂ, *chirighițe*, s.f. Gen de păsări călătoare care trăiesc pe lângă râuri și bălți și se hrănesc cu pește (*Chlidonias*). — Cf. *caragața*.

CHIRIGÍU, *chirigii*, s.m. 1. (Înv.) Persoană care transporta cu căruța, în schimbul unei plăți, oameni sau mărfuri; cărauș. 2. (Reg.) Chiriaș. — Din tc. **kiraci**.

CHIRÍLIC, **-Ă**, *chirilici*, *-ce*, adj. (În sintagmele) *Alfabet chirilic* = vechi alfabet slav, compus de Chiril în sec. IX și utilizat la noi (oficial) până în 1860, care a servit drept bază pentru alfabetele folosite de popoarele slave ortodoxe. *Literă chirilică* = literă din alfabetul chirilic. (Substantivat) *Serie cu chirilice*. ♦ (Despre texte, scrieri etc.) Care este scris cu litere chirilice. [Var.: **cirilic**, **-ă** adj.] — **Chiril** (n. pr.) + suf. *-ic*.

CHIRISTIGÍU s.m. v. **cherestegiu**.

CHIROGRAFĂR, **-Ă**, *chirografari*, *-e*, adj. (Jur.; și substantivat) (Creditor) care nu are garanții (ipotecă, privilegiu, gaj). — Din fr. **chirographaire**.

CHIROMÁNT, **-Ă**, *chiromanți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care practică chiromanția. — Din it. **chiromante**.

CHIROMÁNTIC, **-Ă**, *chiromantici*, *-ce*, adj. De chiromanție. — Din engl. **chiromantic**.

CHIROMANȚIE s.f. Procedeu prin care se poate ghici caracterul sau destinul cuiva pe baza interpretării liniilor din palmă. — Din it. **chiromanzia**, fr. **chiromancie**.

CHIROMEALÍE s.f. v. **cheiromegalie**.

CHIROPTÉR s.n. v. **cheiropter**.

CHIRPÍCI s.n. Material de construcție în formă de cărămidă, făcut dintr-un amestec de lut, paie și bălgar uscat la soare. — Din tc. **kerpiç**.

CHIRÚRG, *chirurgi*, s.m. Medic specialist în chirurgie. [Var.: (inv.) **hirúrg** s.m.] — Din lat. **chirurgus**, germ. **Chirurg**.

CHIRURGICÁL, **-Ă**, *chirurgicali*, *-e*, adj. Care aparține chirurgiei, care se referă la chirurgie, care se realizează cu ajutorul chirurgiei. [Var.: (inv.) **hirurgicál**, **-ă** adj.] — Din fr. **chirurgical**, lat. **chirurgicalis**.

CHIRURGÍE s.f. Ramură a medicinei care tratează bolile cu ajutorul operațiilor. ♦ *Mică chirurgie* = parte a chirurgiei consacrată intervențiilor chirurgicale mai ușoare, care nu impun spitalizare. *Chirurgie genetică* = transplant de gene. [Var.: (inv.) **hirurgie** s.f.] — Din fr. **chirurgie**, lat. **chirurgia**.

CHISEÁ, *chisele*, s.f. Vas mic de sticlă, de cristal sau de porțelan în care se ține dulceața. [Var.: **cheseá** s.f.] — Din tc. **käse**.

CHISEÁ², *chisele*, s.f. (Pop.) Pungă (de piele) în care se țin banii sau tututul. — Din tc. **kese**.

CHÍSELITĂ, *chiselite*, s.f. Fiertură de fructe sau de anumite legume (știr, lobodă etc.). ♦ Fig. Amestec din care nu se mai alege nimic; terci. ♦ Expr. *A face (pe cineva) chiselită* = a bate zdravăn. — Din bg., sb. **kiselica**.

CHISNOVÁT, **-Ă**, *chisnovați*, *-te*, adj., s.m. și f. (Reg.) (Om) poznaș, glumeț, comic. — Et. nec.

CHIST, *chisturi*, s.n. 1. Tumoare benignă de forma unei pungi închise, de obicei cu un conținut lichid sau semilichid. 2. Înveliș protector secretat de unele animale inferioare aflate în condiții de mediu nefavorabile. — Din fr. **kyste**.

CHISTECTOMÍE, *chistectomie*, s.f. (Med.) Extirpare chirurgicală a unui chist. — Din fr. **kystectomie**.

CHÍSTIC, **-Ă**, *chistici*, *-ce*, adj. De natura chistului, cu aspect de chist. — Din fr. **kystique**.

CHÍȘCÁR, *chișcari*, s.m. (Iht.; reg.) Țipar. — Cf. rus. **пи́ска** r.

CHÍȘCĂ, *chiște*, s.f. (Reg.) Caltaboș făcut din stomacul sau din intestinele porcului, umplute cu carne tocată și cu păsat. ♦ (Adverbial) Plin, îndesat până la refuz. — Din ucr. **kyška**.

CHÍȘIȚĂ, *chișițe*, s.f. Încheietură a piciorului, deasupra coptei, la animalele cu copte; mușul de păr de deasupra coptei. — Din bg. **kitčice**, sb. **kičica**.

CHÍȘLEÁG s.n. (Reg.) Lapte de vacă smântânit pus la prins (până se acrește); lapte prins, lapte acru. — Din ucr. **kysljak**.

CHÍȘTÓC, **-OÁCĂ**, *chiștoci*, *-oace*, s.n., s.m. și f. 1. S.n. Muc de țigară. 2. S.m. și f. Fig. Copil mic de statură și îndesat. [Pl. și: (1) *chiștocuri*. — Var.: **chistóc** s.n.] — Et. nec.

CHIT¹ adv. (Fam.; în expr.) *A fi chit* (cu cineva) = a nu mai datora nimic (cuiva); a nu mai avea de dat (cuiva) nicio socoteală. ♦ Loc. conj. *Chit că...* = chiar dacă..., indiferent dacă... — Din fr. **quitte**.

CHIT², (2) *chituri*, s.n. 1. Pastă formată dintr-un praf mineral și un lichid vâscos (ulei de in, glicerină etc.), care se întărește în contact cu aerul, folosită la fixarea gemurilor în cercevele, la astuparea găurilor în lemn sau în zid etc. 2. Sortiment de chit (1). — Din germ. **Kitt**.

CHIT³, *chiți*, s.m. (Zool.; inv.) Balenă. — Din sl. **kiti**.

CHITÁNTĂ, *chitanțe*, s.f. Act scris prin care se face dovada primirii unei sume de bani, a unor bunuri etc. — Din fr. **quittance**.

CHITANȚIÉR, *chitanțiere*, s.n. Carnet sau registru cu foi detașabile pentru întocmirea chitanțelor. [Pr.: *-ți-er*] — **Chitanță** + suf. *-ier*.

CHITÁRÁ, *chitare*, s.f. Instrument muzical cu coarde, care emite sunete prin ciupire sau lovire cu degetele. ♦ *Chitară electrică* = chitară ale cărei sunete sunt captate și amplificate. [Var.: **ghitará** s.f.] — Din it. **chitarra**.

CHITARÍST, **-Ă**, *chitaristi*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la chitară. [Var.: **ghitarist**, **-ă**, (inv.) **citarist**, **-ă** s.m. și f.] — **Chitară** + suf. *-ist*. Cf. it. **chitarrista**.

CHITĂ, *chite*, s.f. (Reg.) 1. Mănunchi de flori, de frunze etc. 2. Mănunchi format din douăsprezece fuioare de in sau de cânepă. — Din sb. **kita**, ucr. **kyta**.

CHITCĂIT, -Ă, *chitcăiți*, -te, adj. (Reg.; despre oameni) Mocăit, ticăit. — Et. nec.

CHITEĂLĂ¹ s.f. (Pop.) Chibzuială, judecată (dreaptă, cumpănită). — **Chiti**¹ + suf. -eală.

CHITEĂLĂ² s.f. (Reg.) Ochire, țintire; nimerire. — **Chiti**² + suf. -eală.

CHITĂ¹, *chitesc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Tranz., intrans. și refl. A socoti, a chibzui; a crede, a gândi. ♦ Tranz. A pune la cale; a plănuși. **2.** Tranz. A potrivea, a aranja, a rândui bine. — Din sb. **kititi**.

CHITĂ², *chitesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) **1.** A ținti (cu arma, cu piatra), a ochi; *p. ext.* a trage (cu o armă); a lovi, a nimeri (ținta). **2.** A arunca o privire; a alege din ochi. — Din sb. **hititi** (prin apropiere de *chiti*¹).

CHITĂ³, *chitici*, s.m. (Reg.) Nume generic pentru diferite varietăți de pește mărunt; pește neajuns la maturitate; peștișor. ♦ Expr. (Adverbial) *A tăcea chitic* = a nu spune nicio vorbă, a păstra tăcere completă. — Cf. *pitic*.

CHITĂ⁴ s.f. v. **tichie**.

CHITĂ⁵ s.f. Substanță organică asemănătoare cu celuloza, care formează partea scheletică din tegumentele insectelor. — Din fr. **chitine**.

CHITINIZĂT, -Ă, *chitinizați*, -te, adj. Din chitină; cu chitină. — Din **chitină**.

CHITINOS, -OĂȘĂ, *chitinosi*, -oase, adj. Care conține chitină, format din chitină. — Din fr. **chitineux**.

CHITĂ⁶, -Ă, *chitiți*, -te, adj. (Pop.; despre oameni) Chibzuit, socotit. — V. **chiti**¹.

CHITON, *chitoane*, s.n. Tunică purtată în Antichitate de greci direct pe piele, prinsă pe umărul stâng cu o fibulă și strânsă în talie cu un cordon. — Din fr. **chiton**.

CHITONĂ¹ s.n. (Reg.) Pistol obținut din pastă de gutui. — Cf. fr. *coignac*.

CHITONĂ², *chitonage*, s.n. (Rar) Unealtă cu vârf ascuțit, cu care se fac găuri în pământ pentru a înfișe aracii la vie sau pentru semănatul porumbului. — Et. nec.

CHITRĂ, *chitre*, s.f. Fructul comestibil al chitruului, cu aspectul unei lămâi mari. — Din ngr. *kitra* (pl. lui *kitron*).

CHITRU, *chitri*, s.m. **1.** Arbore exotic cu flori mari, albe și cu fructe comestibile (*Citrus medica*). **2.** (Impr.) Chitră. — Din **chitră**.

CHITU¹, *chituesc*, vb. IV. Tranz. A lipi, a fixa, a astupa, a netezi ceva cu chit². — **Chit**² + suf. -ui.

CHITU², *chitui*, s.f. Acțiunea de a *chitui*. — V. **chitui**.

CHITU³, -Ă, *chituiți*, -te, adj. Care este lipit, fixat, astupat cu chit². — V. **chitui**.

CHIT interj. Cuvânt care imită sunetele caracteristice ale șoarecilor. — Onomatopee.

CHITĂ¹, pers. *3 chităie*, vb. IV. Intrans. (Despre șoareci) A scoate sunete ascuțite, caracteristice speciei. [Var.: **chitcăi** vb. IV] — **Chit** + suf. -ăi.

CHITĂ² s.n. Faptul de a *chităi*; sunet ascuțit specific pe care îl scoate șoarecele. [Var.: **chitcăi** s.n.] — V. **chităi**.

CHITĂ³, *chitcani*, s.m. **1.** Animal insectivor asemănător cu șoarecele, brun-castaniu pe spate și mai deschis pe burtă, cu botul alungit, cu ochii mici și cu urechile ascuse în blană, care trăiește prin păduri, dumberăvi etc. în galerii superficiale (*Sorex araneus*). **2.** Nume dat mai multor specii de șoareci de diverse mărimi. — **Chitcăi** + suf. -an.

CHITĂ⁴ vb. IV v. **chităi**.

CHITĂ⁵ s.n. v. **chităit**.

CHITĂ⁶, *chitbușuri*, s.n. (Fam.) Fapt, detaliu lipsit de importanță; mărunt, fleac. ♦ Tertip, șmecherie de care uzează cineva pentru a obține ceva. — Et. nec.

CHITĂ⁷, -Ă, *chitbușari*, -e, s.m. și f. (Fam.) **1.** Persoană căreia îi place să uzeze de chitbușuri, de măruntășuri, care face mici șmecherii. **2.** Persoană care dă importanță fleacurilor; persoană care caută nod în papură. — **Chitbuș** + suf. -ar.

CHITĂ⁸, *chitbușărie*, s.f. v. **chitbușerie**.

CHITĂ⁹, *chitbușerie*, *chitbușerii*, s.f. (Rar) Faptă sau apucătură de chitbușar; acțiune plină de chitbușuri. [Var.: **chitbușărie** s.f.] — **Chitbușar** + suf. -ie.

CHITĂ¹⁰, *chitorani*, s.m. Șoarece mare de câmp, cu botul foarte ascuțit (*Sorex vulgaris*). — Cf. **chitcan**.

CHI¹ s.n. **1.** Strigăt de bucurie. **2.** (În expr.) *Chiu și vai* = suferință, durere; fig. sărăcie, mizerie. *Cu chiu*, *cu vai* sau *cu chiu și vai* = cu mare greutate, după multe eforturi. — Onomatopee.

CHI², *chiui*, vb. IV. Intrans. **1.** A scoate un strigăt ascuțit, puternic și prelung de bucurie, de veselie, de îndemn, de chemare etc.; a chioți, a hăuli. **2.** A spune strigături, a striga chiuături (**2**). [Pr.: *chi-u-*] — **Chiu** + suf. -ui.

CHI³, *chiuituri*, s.n. **1.** Strigăt ascuțit, puternic și prelung (de bucurie, de îndemn etc.); chiuitură (**1**), hăulire, hăulit. **2.** Chiuitură (**2**), strigătură. [Pr.: *chi-u-*] — V. **chiui**.

CHI⁴, *chiuită* s.f. (Reg.; în loc. adv.) *Cu chiuăta* = foarte mult, cu nemiluita, nenumărat. [Pr.: *chi-u-*] — V. **chiui**.

CHI⁵, *chiuituri*, s.f. **1.** Faptul de a chiuui; chiot, chiuuit (**1**). **2.** Versuri cu aluzii satirice sau glumețe, strigate în timpul executării dansurilor populare; strigătură, chiuuit (**2**). [Pr.: *chi-u-*] — **Chiuui** + suf. -tură.

CHIUL, *chiuluri*, s.n. (Fam.) Sustragere nemotivată de la îndeplinirea unei obligații, a unei datorii; *p. ext.* înșelătorie. ♦ Loc. vb. *A trage chiulul* = a) a chiuui;

b) a nu-și ține cuvântul dat. *A-i trage (cuiva) chiulul* = a păcăli, a înșela (pe cineva). — Din fr. [tiner au] **cul**.

CHIULĂ, *chiulafuri*, s.n. (Înv.) Un fel de căciulă turcească mare (în jurul căreia se înfășura turbanul). — Din tc. **külâh**.

CHIULANGIU, -IE, *chiulangii*, s.m. și f., adj. (Fam.) (Persoană) care în mod sistematic trage chiulul, înșală, se sustrage de la datorie. — **Chiul** + suf. -angiu. Cf. tc. **külâhçî**.

CHIULĂSĂ, *chiulase*, s.f. **1.** Piesă de metal care închide cilindrii unui motor cu ardere internă. **2.** Partea de dinapoi a țevii unei arme de foc (pe unde se încarcă arma). [Var.: **culasă** s.f.] — Din fr. **culasse**.

CHIULHÂN s.n. v. **chiolhan**.

CHIULI, *chiulesc*, vb. IV. Intrans. (Fam.) A se sustrage nemotivat de la îndeplinirea unei obligații, a unei datorii; a trage chiulul. — Din **chiul**.

CHIUP, *chiupuri*, s.n. (Reg.) Vas mare de lut ars, în formă de amforă, folosit pentru păstrarea untdelemnului, a murăturilor etc. — Din tc. **küp**.

CHIURASĂT s.n. v. **cuirasat**.

CHIURASĂ s.f. v. **cuirasă**.

CHIURASIER s.n. v. **cuirasier**.

CHIURETĂ, *chiuretez*, vb. I. Tranz. A curăța (și a îndepărta) cu chiureta suprafața unei mucoase (bolnave). — Din fr. **cureter**.

CHIURETĂJ, *chiuretaje*, s.n. Faptul de a chiureta; chiuretare. — Din fr. **curetage**.

CHIURETĂRE, *chiuretări*, s.f. Chiuretaj. — V. **chiureta**.

CHIURETĂ, *chiurete*, s.f. Instrument chirurgical de forma unei linguri, cu margini tăioase, folosit la chiuretaj. — Din fr. **curette**.

CHIURLUIT, -Ă, *chiurluiți*, -te, adj. (Reg.) Amețit (de băutură). — Et. nec.

CHIURETĂ, *chiurete*, s.f. Vas de porțelan, de faianță sau de metal smălțuit prevăzut cu o gură de scurgere, fixat în perete sub un robinet de apă și folosit la spălat. — Din fr. **cuvette**.

CHIVĂRĂ, *chivere*, s.f. Chipiu înalt, folosit în trecut de militarii anumitor arme.

♦ Coif confecționat din hârtie, folosit pentru a feri capul de soare, în jocul copiilor de-a soldații. [Var.: **chiveră** s.f.] — Din rus. **kiver**.

CHIVERĂ s.f. v. **chivără**.

CHIVERNISĂLĂ, *chiverniseli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (se) chivernisi; (concr.) ceea ce a chivernisit cineva. — **Chivernisi** + suf. -eală.

CHIVERNISĂ, *chivernisesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) **1.** Tranz. A administra, a conduce. **2.** Tranz. și refl. A face economii; a agonisi. **3.** Refl. și tranz. A ajunge sau a face să ajungă la o situație materială bună; a (se) căpătuși, a (se) pricopsi. **4.** Tranz. și refl. A (se) aproviziona; a (se) îndestula. — Din ngr. **chivernisa** (aor. lui **chiverno**).

CHIVERNISIRE s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a (se) chivernisi. — V. **chivernisi**.

CHIVERNISIT, -Ă, *chivernisiți*, -te, adj. (Pop. și fam.) Care are o situație materială bună; pricopsit, căpătuși; înstărit, îmbogățit. — V. **chivernisi**.

CHIVERNISITOR, *chivernisitori*, s.m. (Înv.) Administrator; conducător, cărmuitor. — **Chivernisi** + suf. -tor.

CHIVOT, *chivoturi*, s.n. Casetă de argint în formă de bisericuță așezată în altar, în care se păstrează sfânta împărtașanie. ♦ Ladă în care evreii mozaici țineau tablele legii. [Acc. și: **chivót**. — Pl. și: **chivote**] — Din sl. **chivotŭ**.

CHIVUȚĂ, *chivuțe*, s.f. (Fam.) Femeie (de obicei țigancă) care se ocupă cu spoiitul caselor cu bidineaua. — Din n.pr. **Chivuța**.

CHIX, *chixuri*, s.n. (Fam.) Nereușită, eșec (rușinos) într-o acțiune, într-o manifestare. ♦ Expr. *A da chix* = a nu reuși. — Din germ. **Kicks**.

CHORUS, *chirusuri*, s.n. (Jazz) Improvizație solistică legată de o temă principală. ♦ Improvizație colectivă, care urmează după improvizațiile soliștilor. [Pr.: *co-*] — Din fr., engl. **chorus**.

CHOU À LA CRÈME, *chou à la crème*, s.n. Prăjitură de formă rotundă, preparată din făină, unt și ouă, la care se adaugă lapte sau apă. — Loc. fr.

CHULO s.m. Toreador care luptă pe jos și are misiunea de a întârta taurul cu ajutorul unei pelerine roșii. [Pr.: *culo*] — Cuv. sp.

CI conj. **1.** (Adversativ; după o negație sau o propoziție negativă) (Ba) dimpotrivă. *Nu avea băieți, ci numai fete*. **2.** (Adversativ; inv. și pop.; după o propoziție afirmativă careia i se opune o afirmație contrară sau restrictivă). Cu toate acestea; totuși. ♦ (După o propoziție ipotetică sau condițională) Dar, însă. **3.** (Adversativ; reg.; adesea împreună cu un imperativ; arată nerăbdarea) Dar... **4.** (Consecutiv; rar) Prin urmare, deci. — Din ce.

CIACONĂ, *ciacone*, s.f. Vechi dans de origine spaniolă, cu o mișcare lentă; melodie după care se execută acest dans. — Din it. **ciaccona**.

CIÂN s.n. Gaz incolor, otrăvitor, cu miros de migdale amare; cianogen. [Pr.: *ci-an*] — Din fr. **cyan**. Cf. germ. *Z* y a n.

CIANAMIDĂ, *cianamide*, s.f. Substanță chimică cristalină, din care se obține melamina. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanamide**.

CIANAȚI, *cianați*, s.m. (Chim.) Derivat al acidului cianhidric. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanate**.

CIANHÍDRIC adj. (În sintagma *Acid cianhidric* = lichid incolor, volatil, foarte toxic, cu miros de migdale amare; acid prusic. [Pr.: *ci-an-*] — Din fr. **cyanhydrique**.

CIANHIDRINĂ, *cianhidrină*, s.f. Compus organic care conține în moleculă un hidroxil și un nitril, folosit la obținerea aminoacizilor și a unor materiale plastice. [Pr.: *ci-an-*] — Din fr. **cyanhydrine**.

CIANHIDRIZĂRE s.f. Tratare cu acid cianhidric a răsadurilor sau a puieților pentru a combate paraziții. [Pr.: *ci-an-*] — Din fr. **cyanhydriation**.

CIANINĂ s.f. (Fot.) Colorant folosit ca sensibilizator fotografic pentru radiațiile infraroșii. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanine**.

CIANIZĂRE s.f. Tratatment termochimic prin care se introduce carbon și azot la suprafața unei piese din oțel, pentru a se obține un strat superficial dur. [Pr.: *ci-a-*] — După fr. **cyanisation**.

CIANOFICÉE, *cianoficee*, s.f. (La pl.) Clasă de alge albastre, microscopice; (și la sg.) algă din această clasă. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanophycée**.

CIANOGEN s.n. (Chim.) Cian. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanogène**.

CIANOPSIE, *cianopsii*, s.f. (Med.) Perturbare a vederii manifestată prin perceperea obiectelor în culoarea albastră. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanopsie**.

CIANOTIC, **-Ă**, *cianotici*, **-ce**, adj. (Despre mucoase, piele) De culoare albastră-vineție; *p. ext.* (Despre oameni) predispus la cianoză; care prezintă cianoză. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanotique**.

CIANOTIPIE, *cianotipii*, s.f. Procedeu de reproducere prin copiere fotografică, utilizat în special pentru desenele tehnice al căror original a fost executat pe hârtie de calc, obținându-se o imagine negativă pe un fond albastru închis cu linii albe. [Pr.: *ci-a-*] — Din germ. **Zianotypie**.

CIANOZĂ, *cianoză*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină cianotic. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanoser**.

CIANOZĂT, **-Ă**, *cianozați*, **-te**, adj. Care a devenit de culoare albastră-vineție; *p. ext.* cianotic. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cianoza**.

CIANOZĂ s.f. (Med.) Colorație albastră-vineție a pielii și a mucoaselor din cauza unei insuficiențe oxigenări a sângelui. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanoose**.

CIANURĂ, *cianură*, vb. I. Tranz. A supune minereurile operației de cianurare. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanurer**.

CIANURĂRE, *cianurări*, s.f. Operație industrială de extragere a metalelor nobile din minereuri sărace cu ajutorul unei soluții de cianură de sodiu. [Pr.: *ci-a-*] — După fr. **cyanuration**.

CIANURĂ, *cianuri*, s.f. Sare a acidului cianhidric. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. **cyanure**.

CIAO interj. (Fam.) Termen de salut. [Pr.: *cai*] — Cuv. it.

CIĂȚIU, *ciații*, s.n. (Bot.) Inflorescență reprezentând o grupare de mai multe flori bărbătești fără înveliș, cu o singură floare femeiască. [Pr.: *ci-a-*] — Din lat. **ciatium**.

CIBERNÉTIC, **-Ă**, *ciberneticii*, **-ce**, s.f., adj. 1. S.f. Știință care are ca obiect studiul matematic al legăturilor, comenzilor și controlului în sistemele tehnice și în organismele vii din punctul de vedere al analogiilor lor formale. 2. Adj. Care aparține ciberneticii (1), privitor la cibernetică. — Din fr. **cybernétique**.

CIBERNETICIÁN, **-Ă**, *ciberneticieni*, **-e**, s.m. și f. Specialist în cibernetică. [Pr.: *ci-an*] — Din fr. **cyberneticien**.

CIBERNETIZĂ, *cibernetizez*, vb. I. Tranz. A dota cu echipament cibernetic. — Din fr. **cybernetiser**.

CIBERNETIZĂRE, *cibernetizări*, s.f. Acțiunea de a *cibernetiza* și rezultatul ei. — V. **cibernetiza**.

CIBERNETIZĂT, **-Ă**, *cibernetizați*, **-te**, adj. Care a fost dotat cu echipament cibernetic. — V. **cibernetiza**.

CICADĂ, *cadade*, s.f. Nume dat unor insecte cu corpul scurt și gros, cu capul mare terminat printr-o proeminență ascuțită. — Din lat. **Cicada**, denumirea științifică a insectei.

CICADÉE, *cadadee*, s.f. (La pl.) Familie de plante gimnosperme, cu tulpina fără nervuri și cu frunze foarte mari; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **cyadée**.

CICĂR, *icari*, s.m. Animal vertebrat acvatic inferior, asemănător cu un pește care trăiește ca parazit pe pielea unor pești (*Eudontomyzon danfordi*). — Et. nec.

CICATRICE, *cicatrice*, s.f. Urmă (formată din țesut conjunctiv) lăsată de o rană, de o tăietură etc. după vindecare. [Pl. și: *cicatrici*] — Din lat. **cicatrix**, **-icis**, fr. **cicatrice**.

CICATRICAL, **-Ă**, *cicatriciali*, **-e**, adj. (Rar) De cicatrice. [Pr.: *ci-al*] — Din fr. **cicatriciel**.

CICATRIZĂ, pers. 3 *cicatrizează*, vb. I. Refl. (Despre plăgi) A se vindeca, a se închide lăsând o cicatrice. — Din fr. **cicatriser**.

CICATRIZĂNT, **-Ă**, *cicatrizați*, **-te**, s.n., adj. (Medicament) care favorizează cicatrizarea unei răni. — Din fr. **cicatrissant**.

CICATRIZĂRE, *cicatrizară*, s.f. Faptul de a *se cicatriza*. — V. **cicatriza**.

CICATRIZĂT, **-Ă**, *cicatrizați*, **-te**, adj. (Despre răni) Vindecat, închis. — V. **cicatriza**.

CICĂ adv. (Pop. și fam.: cu valoare de verb unipersonal sau impersonal). 1. (Precedă o afirmație pusă pe socoteala altora) (Se) spune că... (lumea) zice că... după cum (se) crede. 2. (Indică un sentiment de mirare sau de îndoială) Dacă poate fi cu puțință! auzi! ♦ Nici mai mult, nici mai puțin. ♦ Mai mult decât atât. 3. (Povestitorul admite

ce se spune, dar e convins că nu este așa) Chipurile, vorba vine! vorbă să fie! — Din [se zi]ce că.

CICĂLEALĂ, *cicăleli*, s.f. Faptul de a cicăli; reproș repetat făcut cuiva pentru fapte mărunte; cicălire. — **Cicăli** + suf. **-eală**.

CICĂLI, *cicălesc*, vb. IV. Tranz. A certa mereu, a face cuiva reproșuri repetate pentru fapte mărunte. — Et. nec.

CICĂLIRE, *cicăliri*, s.f. Faptul de a *cicăli*; cicăleală. — V. **cicăli**.

CICĂLITÔR, **-OĂRE**, *cicălitori*, **-oare**, adj. Care cicălește. — **Cicăli** + suf. **-tor**.

CICERO¹ s.n. (Tipogr.) 1. Corp de literă de 12 puncte tipografice. 2. Albitură având baza un pătrat cu dimensiuni unui cicero¹ (1). — Din fr. **cicéro**.

CICERO² adj. invar., adv. (Care este) tuns scurt. — Din n. pr. **Cicero**.

CICERONE, *ciceroni*, s.m. Persoană special pregătită care conduce vizitatorii într-un muzeu, într-un oraș etc. — Din it. **cicerone**, fr. **cicérone**.

CICHIRGIU, *cichirgii*, s.m. (Înv.) Cofetar; cel care ducea tăvile cu dulceață la curtea domnească. — Din tc. **şeker-ci**.

CICISBĒU, *cicisbei*, s.m. (În trecut, în unele țări) Curtezan al unei femei măritate, care o însoțea pretutindeni. — Din it. **cicisbeo**.

CICLĂMĂ, *ciclame*, s.f. Plantă decorativă cu frunze în formă de rinichi, verzi pe o parte și purpurii pe alta, cu flori roșii sau albe (*Cyclamen europaeum*). [Pr. și: *si-*] — Din it. **ciclamino**. Cf. fr. **cyclamen**.

CICLAMÉN, adj. invar., s.n. 1. Adj. De culoarea ciclamei. 2. S.n. Culoarea ciclamen (1). [Pr.: *siclamen*] — Din fr. **cyclamen**.

CICLÁN, *ciclan*, s.m. Hidrocarbură ciclică saturată, prezentă în petrol. — Din fr. **cyclane**.

CICLĂRE, *ciclări*, s.f. (Rar) Integrare într-un ciclu de învățământ. — Din **ciclu**.

CICLIC, **-Ă**, *ciclici*, **-ce**, adj. 1. Care se desfășoară în cicluri sau aparține unui ciclu; periodic. ♦ (Despre lucrări muzicale, artistice) Care este alcătuit din mai multe părți independente. ♦ (Despre compușii chimici) Care are catenele în formă de ciclu (2). 2. (Bot.; despre flori) La care toate elementele sunt dispuse în verticil. — Din fr. **cyclique**.

CICLICITĂTE, *ciclicități*, s.f. Caracter ciclic. — **Ciclic** + suf. **-itate**.

CICLIȘM s.n. Sport practicat cu biciclete speciale pe velodrom sau pe șosea. — Din fr. **cyclisme**.

CICLIȘT, **-Ă**, *cicliști*, **-ste**, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Sportiv care practică ciclismul; persoană care umblă cu bicicleta; biciclist. 2. Adj. Care aparține ciclismului sau cicliștilor (1), privitor la ciclism sau la cicliști. — Din fr. **cycliste**.

CICLIZĂRE s.f. (În sintagma *Reacție de ciclizare* = reacție chimică prin care lanțul de atomi din molecula unui compus organic se închide și formează un ciclu. — După fr. [réaction de] **cyclisation**.

CICLOALCÁN s.m. (Chim.) Ciclan. [Pr.: *-clo-al-*] — Din fr. **cycloalcane**.

CICLOALCHĒNĂ, *cicloalchene*, s.f. (Chim.) Hidrocarbură ciclică nesaturată cu o dublă legătură în moleculă. [Pr.: *-clo-al-*] — Din fr. **cicloalkène**.

CICLOCEFĂL, **-Ă**, *ciclocefali*, **-e**, adj., s.m. și f. (Med.) (Individ) care prezintă ciclocefalie. — Din fr. **cyclocephale**.

CICLOCEFĂLIE, *ciclocefalii*, s.f. (Med.) Monstruoșitate constând în lipsa totală sau parțială a nasului și situarea ochilor, uniți, într-o singură orbită. — Din fr. **cyclocephalie**.

CICLOCROS, *ciclocrosuri*, s.n. Probă ciclistă de fond în care concurenții străbat un traseu variat, prevăzut cu diferite obstacole. — Din fr. **cyclo-cross**.

CICLODRÔM, *ciclodromuri*, s.n. Velodrom. — **Ciclo-** + [velo] **drom**.

CICLOHEXÁN s.m. Hidrocarbură ciclică saturată cu șase atomi în moleculă, care se extrage din petrol și este folosită ca solvent și ca materie primă în industria fibrelor sintetice. — Din fr. **cyclohexane**.

CICLOIDĂL, **-Ă**, *cicloidalii*, **-e**, adj. Care se referă la cicloidă, care aparține cicloidei. [Pr.: *-clo-i-*] — Din fr. **cycloidal**.

CICLOIDĂ, *cicloide*, s.f. Curbă plană descrisă de un punct dat al unui cerc care se rostogolește fără alunecare pe o dreaptă fixă. — Din fr. **cycloïde**.

CICLOMORFÔZĂ, *cicломорfoze*, s.f. (Biol.) Totalitatea modificărilor pe care le suferă un organism în cursul dezvoltării ontogenetice. — Din engl. **cyclomorphosis**.

CICLÓN, *cicloane*, s.n. 1. Furtună puternică, cu deplasarea aerului în vârtejuri, însoțită de ploii torențiale și de descărcări electrice, specifică regiunilor tropicale; uragan, taifun. ♦ Regiune a sistemului baric în care presiunea scade de la periferie spre centru, iar masele de aer au o mișcare convergentă pe orizontală și ascendentă pe verticală. 2. Aparat pentru separarea particulelor materiale dintr-un gaz prin efectul forței centrifuge. — Din fr. **cyclone**.

CICLONĂL, **-Ă**, *ciclonalii*, **-e**, adj. (Met.) Ciclonic. — Din fr. **cyclonal**.

CICLÓNIC, **-Ă**, *ciclonici*, **-ce**, adj. (Met.) Al ciclonului, de ciclon; ciclonal. — Din fr. **cyclonique**.

CICLÔP, *ciclopi*, s.m. 1. Figură mitică de uriaș antropofag, cu un singur ochi mare în mijlocul frunții. 2. Gen de animal crustaceu inferior de apă dulce, cu un singur ochi, situat pe cefalotorace (*Cyclops*). — Din fr. **cyclope**, lat. **cyclops**, **-opsis**.

CICLOPARAFINĂ s.f. (Chim.) Ciclan. — Din fr. **cycloparafine**.

CICLOPENTÁN s.m. Hidrocarbură ciclică saturată cu cinci atomi de carbon în moleculă, folosită ca materie primă în industria chimică. — Din fr. **cyclopentane**.

CICLÓPIC, -Ă, *ciclopici*, -ce, adj. De ciclop (1), care se referă la ciclop; *p. ext.* uriaș, gigantic. — **Ciclop** + suf. *-ic*.

CICLOPIE s.f. (Med.) Monstruoasă congenitală care constă în dezvoltarea unui singur glob ocular sau în fuzionarea celor două orbite. — Din fr. **cyclopie**.

CICLOPROPAN s.n. Gaz incolor inflamabil și exploziv, folosit ca anestezic general. — Din fr. **cyclopropane**.

CICLORĂMĂ, *ciclorame*, s.f. Fundal de scenă curbat, confecționat în general din pânză; orizont (3). — Din engl., fr. **cyclorama**.

CICLOSTOM, *ciclostomi*, s.m. (La pl.) Clasă de vertebrate acvatice inferioare, cu corpul asemănător cu al peștilor; (și la sg.) animal din această clasă. — Din fr. **cyclostome**.

CICLOTÍMIC, -Ă, *ciclotimici*, -ce, s.m. și f., adj. (Med.) (Bolnav) de ciclotimie. — Din fr. **cyclothymique**.

CICLOTIMIE, *ciclotimii*, s.f. Stare psihică morbidă în care depresia alternează cu buna dispoziție. — Din fr. **cyclothymie**.

CICLOTRON, *ciclotroane*, s.n. Accelerator folosit în fizica nucleară pentru a imprima energii foarte mari particulelor grele. — Din fr. **cyclotron**.

CICLOTURISM s.n. Ramură a turismului în care deplasarea se face cu bicicleta. — Din fr. **cyclotourisme**.

CICLOTURIST, -Ă, *cicloturiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care practică ciclourismul. — Din fr. **cyclotouriste**.

CICLOTURÍSTIC, -Ă, *cicloturistici*, -ce, adj. Care aparține ciclourismului, privitor la ciclourism. — **Cicloturist** + suf. *-ic*.

CICLÓZĂ, *cicloze*, s.f. (Biol.) Mișcare a protoplasmei în interiorul celulei. — Din fr. **cyclose**.

CICLU, *cicli*, s.n. 1. Succesiune de fenomene, stări, operații, manifestări etc. în evoluția unui proces repetabil, începând de la o anumită situație până când se revine la o situație identică sau asemănătoare cu cea inițială; totalitatea fenomenelor, faptelor, acțiunilor etc. legate între ele. ♦ *Ciclu anual* = perioadă de un an în care pământul face o rotație completă în jurul soarelui. *Ciclu solar* = perioadă de 28 de ani după expirarea căreia datele diferitelor zile ale anului cad în aceleași zile din săptămână. *Ciclu de conferințe* (sau *de lecții* etc.) = serie de conferințe (sau de lecții etc.) unite de o tematică generală comună. ♦ (Și în sintagma *ciclu menstrual*) Menstruație. ♦ Durata unui ciclu (1). ♦ Diagramă care reprezintă un ciclu (1). ♦ Grup de producții (literare, muzicale) care au o temă comună. 2. Lanț închis de atomi din molecula unei substanțe. 3. Totalitatea valorilor succesive ale unei mărimi periodice în cursul unei perioade date. 4. (Fiz.; ieșit din uz; în construcția *Cicli pe secundă* = herti. — Din fr. **cycle**, lat. **cyclus**.

CICO s.n. 1. Băutură răcoritoare. 2. (Eliptic) Sticlă, pahar etc. cu cico (1). — Cf. [trice] + **co** [la].

CICOARE¹, *cicori*, s.f. 1. Plantă erbacee cu flori albastre, trandafirii sau albe, cultivată pentru rădăcinile sale (*Cichorium intybus*). ♦ *Cicoare de grădină* = andivă. 2. Surogat de cafea preparat din rădăcina plantei descrise mai sus. — Lat. ***cichoria** (= *cichorium*).

CICOARE², *cicori*, s.f. Insectă galbenă-castanie, cu spinarea neagră, cu aripile străvezii și lungi, cu capul lat și cu ochii mari (*Cicada orni*). — Lat. ***cicala** (= *cicada*).

CICONIDĂ, *ciconiide*, s.f. (Ornit.) Ciconiiformă. — Din fr. **ciconiidés**.

CICONIFORMĂ, *ciconiforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări mari, cu gâtul și picioarele lungi, cu ciocul conic; (și la sg.) pasăre din acest ordin. [Pr.: -ni-i] — Cf. fr. **ciconiidés**.

CIDRU s.n. Băutură alcoolică obținută prin fermentarea sucului de mere (sau a altor fructe). — Din fr. **cidre**.

CIÉR s.n. v. **ceair**.

CIFLÍC, *ciflicuri*, s.n. (Înv.) Mică moșie sau fermă; conac (de moșie). — Din tc. **čiflik**, bg. **čiflik**.

CIFOSCOLIÓZĂ, *cifoscolioze*, s.f. (Med.) Curbare în sens anteroposterior și lateral a coloanei vertebrale. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **cyphoscoliose**.

CIFÓTIC, -Ă, *cifotici*, -ce, s.m. și f., adj. (Med.) (Bolnav) de cifoza. — După fr. **cypheux**.

CIFÓZĂ, *cifoze*, s.f. (Med.) Deformație a coloanei vertebrale care duce la o proeminență dorsală. — Din fr. **cyphose**.

CIFRĂ, *cifrez*, vb. I. 1. Refl. A se evalua (în cifre) la..., a atinge suma de... 2. Tranz. A transpune un text în cifru. — Din fr. **chiffrer** (refăcut după *cifrá*).

CIFRĂJ s.n. Cifrare. — Din fr. **chiffreage**.

CIFRĂRE s.f. Faptul de a *cifra*; cifraj. — V. **cifra**.

CIFRÁT, -Ă, *cifrați*, -te, adj. (Despre texte) Scris în cifru. — V. **cifra**.

CIFRĂ, *cifre*, s.f. 1. Simbol grafic (care reprezintă unul dintre numerele de la zero până la nouă) folosit pentru scrierea numerelor; (impr.) număr. 2. Volum, sumă, cantitate reprezentată prin cifre (1). ♦ Compus: *cifrá-record* = cea mai mare cifră la o anumită dată, într-un anumit moment. ♦ *Impozit pe cifra de afaceri* = impozit aplicat proporțional cu mărimea, cu valoarea afacerilor. *Cifrá de afaceri* = veniturile rezultate din livrările de bunuri, executarea de lucrări, prestările de servicii și alte venituri din exploatare. 3. Număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice a unei substanțe, a unui fenomen. *Cifrá de saponificare*. — Din it. **cifra**, lat. **cifra**. Cf. fr. **chiffre**.

CÍFRIC, -Ă, *cifrici*, -ce, adj. Exprimat în cifre; numeric. — **Cifrá** + suf. *-ic*.

CÍFRU, *cifruți*, s.n. 1. Sistem de semne convenționale cu care se transmit comunicări secrete. 2. Combinație de litere sau de cifre cu ajutorul căreia se pot deschide unele broaște sau lacăte cu închizătoare secretă. — Din fr. **chiffre** (refăcut după *cifrá*).

CÍGĂ, *cige*, s.f. 1. (Min.) Scriptete fix. 2. (Zool.) Cochilie de gasteropod. — Din magh. **csiga**.

CIHĂI, *cihăiesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A insista foarte mult pe lângă cineva pentru a face ceva, a plictisi pe cineva cu stăruințele. [Var.: **cehăi** vb. IV] — Cf. magh. **csaholni**.

CIL, *cili*, s.m. Prelungire protoplasmatică mobilă, în formă de fire subțiri, a unor bacterii, a unor infuzori, a unor alge și a unor celule animale, care servește de obicei la locomoție și la deplasarea secrețiilor în organism. — Din fr. **cil**.

CILIAN, -Ă s.m. și f., adj. v. **chilian**.

CILIAȚ, -Ă, *ciliari*, -e, adj. Care are formă de cili; privitor la cili. [Pr.: -li-ar] — Din fr. **ciliaire**.

CILIAȚ, -Ă, *ciliați*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Care are cili. 2. S.n. (Zool.) Infuzor¹. [Pr.: -li-at] — Din fr. **cilié**.

CILIBÍU, -ÍE, *cilibii*, adj. (Înv.) Fin, grațios, frumos; politicos, galant. — Din te. **čelebi**.

CILINDRĂ, *cilindrez*, vb. I. Tranz. A îndesa și a nivela un strat rutier cu ajutorul unui compresor. — Din fr. **cylander**.

CILINDRĂRE, *cilindrări*, s.f. Acțiunea de a *cilindra* și rezultatul ei. — V. **cilindra**.

CILINDRÉE, *cilindree*, s.f. 1. Volumul cilindrului unei mașini de forță cu piston, cuprins între cele două poziții opuse ale pistonului. 2. Cantitate de gaze introdusă în cilindrul unui motor cu ardere internă în timpul cursei de admisie. — Din fr. **cyindreé**.

CILINDRIC, -Ă, *cilindrici*, -ce, adj. Care are forma unui cilindru. — Din fr. **cyindrique**.

CILINDRICITĂȚE, *cilindricități*, s.f. (Tehn.) Proprietate a unei porțiuni din trunchiul unui arbore de a se apropia de forma cilindrică. — Din fr. **cyindricité**.

CILINDROÍD, -Ă, *cilindroizi*, -de, adj., s.n. (Corp) care are forma unui cilindru. — Din fr. **cyindroide**.

CILINDROÍD, *cilindroame*, s.n. (Med.) Tumoare benignă a țesuturilor epiteliale cu celule cilindroide. — Din fr. **cyindrom**.

CILÍNDRU, (1, 2, 3, 4) *cilindri*, s.m., (5) *cilindre*, s.n. 1. S.m. Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează paralel cu ea însăși, sprijinindu-se pe o curbă închisă, imobilă. 2. S.m. Corp geometric mărginit de un cilindru (1) și de două plane paralele. 3. S.m. Piesă cilindrică componentă a unor mașini, care se poate roti în jurul propriei sale axe; organ de mașină tubular în interiorul căruia se deplasează un piston (la motoare cu ardere internă, la mașini cu abur, la compresoare etc.). 4. S.m. (În sintagma *Cilindru central* = partea centrală a rădăcinilor și tulpinilor plantelor vasculare. 5. S.n. (Înv.) Joben. [Var.: (5) **čilindru** s.n.] — Din fr. **cyindre**, lat. **cyindrus**. — **čilindru** < germ. **Zylinder**.

CILINDRURIE s.f. (Med.) Prezența în urină a unor elemente microscopice formate din albumină, hematii, celule epiteliale etc., care caracterizează afecțiunile renale. — Din fr. **cyindrurie**.

CIMAZĂ, *cimaze*, s.f. (Arh.) Chenar ornamental de-a lungul unei fațade. — Din it. **cimasa**.

CIMĂ, *cime*, s.f. Tip de inflorescență în care axul principal poartă în vârf o singură floare. — Din fr. **cyme**.

CIMBÁL, *cimbale*, s.n. Chimval. — Din lat. **cymbalum**, fr. **cymbale**.

CIMBALÍST, -Ă, *cimbaliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care acompaniază la cimbal. — Din fr. **cymbaliste**.

CIMBÍSTRĂ, *cimbistre*, s.f. (Rar) Pensetă (pentru smuls părul). — Din te. **čimbištra**.

CIMBRÍȘÓR s.m. Plantă erbacee cu flori roșii-purpurii sau albe și cu frunze aromate, folosite în medicină pentru infuzie (*Thymus vulgaris*). — **Cimbru** + suf. *-ișor*.

CÍMBRU¹ s.m. Plantă erbacee cu flori liliacii sau albe punctate cu roșu, cu frunze înguste și ascuțite, aromate, folosite drept condiment (*Satureja hortensis*). — Cf. gr. **thymbra**.

CÍMBRU², *cimbri* s.m. Persoană care aparținea unui trib germanic stabilit în Antichitate la vărsarea Elbei și înfrânt de romani. — Din fr. **Cimbres**.

CIMÉN s.n. Lichid cu miros aromatic, care se găsește în uleiurile eterice izolate din diferite plante, din rășina coniferelor și din unele petroluri. — Din fr. **cymentène**.

CIMÉNTI, (2) *cimenturi*, s.n. 1. Material de construcție în formă de pulbere fină, obținut prin măcinarea clincherului și care, în contact cu apa, face priză și se întărește.

2. Sortiment de ciment (1). [Acc. și: *ciment*] — Din it. **cimento**, fr. **ciment**.

CIMENTĂ¹, *cimentez*, vb. I. Tranz. A lega, a consolida cu ciment. ♦ Tranz. și refl. Fig. A face să fie sau a deveni solid; a (se) consolida. — Din **ciment**. Cf. fr. **cimentier**.

CIMENTĂ² vb. I v. **cementa**.

CIMENTĂRE¹, *cimentări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cimenta*. — V. **cimenta**.

CIMENTĂRE² s.f. v. **cementare**.

CIMENTÍST, -Ă, cimentîști, -ste, s.m. și f. Muncitor într-o fabrică de ciment. — **Ciment** + suf. *-ist*.

CIMENTOMÉTRU, cimentometre, s.n. Aparat pentru determinarea modului de distribuire a cimentului în spațiul dintre coloana unei sonde și teren. — **Ciment** + **metru** (după *apometru, gazometru* etc.).

CIMERIÁN, -Ă, cimerieni, -e, s.m. și f., adj. (Persoană) care aparținea unei populații de origine tracă, migrată în Antichitate din nordul Mării Negre în Asia Mică. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **cimmérien**.

CIMILÍ, cimilesc, vb. IV. Intrans. (Reg.) A spune, a face sau a interpreta cimitirul. — Et. nec.

CIMILITŪRĂ, cimilituri, s.f. (Pop.) Ghicitoare. — **Cimili** + suf. *-tură*.

CIMIȘÍR, cimișiri, s.m. Arbust decorativ cu frunze ovale și persistente, cu flori galbene-verzui (*Buxus sempervirens*). — Din tc. **çimşir**.

CIMITÍR, cimitire, s.n. Loc (îngrădit) unde se îngroapă morții; țintirim. — Din ngr. **kimitírion, it. cimitero**.

CIMÓTIE, cimotoi, s.f. (Reg.) Rudă, neam. — Din magh. **csemete, csimota**.

CIMPANZÉU, cimpanzei, s.m. Specie de maimuță mare, antropomorfă, cu membrele anterioare lungi, cu blana și pielea feței neagră (*Pan troglodytes*). — Din fr. **chimpanzé**.

CIMPOÍ, cimpoaie, s.n. Instrument muzical popular, alcătuit dintr-un burduf de piele și din mai multe tuburi sonore prin care trece aerul din burduf. — Et. nec.

CIMPOIÁȘ, cimpoiași, s.m. Cimpoier. [Pr.: *-po-iaș*] — **Cimpoi** + suf. *-aș*.

CIMPOIÉR, cimpoieri, s.m. Persoană care cântă din cimpoi; cimpoiaș. [Pr.: *-po-ier*] — **Cimpoi** + suf. *-ar*.

CIN¹, cinuri, s.n. (Înv.) 1. (În Evul Mediu) Poziție socială înaltă. ♦ Stare socială. 2. Ordin preotesc sau călugăresc; tagmă. — Din sl. **cinŭ**.

CIN², cinuri, s.n. (Înv. și reg.) Luntre mică (pescărească). — Din sb. **čun**.

CINĂ, cinez, vb. I. Intrans. și tranz. A lua masa de seară. — Lat. **cenare**.

CINÁBRU, s.n. Sulfură naturală de mercur, de culoare roșie, folosită mai ales la prepararea vopselelor. — Din fr. **cinabre**.

CINĂ, cine, s.f. Masă de seară; mâncare pregătită pentru această masă. ♦ *Cina cea de taină* = masă luată de Isus Hristos împreună cu apostolii Săi în seara de dinaintea răstignirii. — Lat. **cena**.

CINÁTUÍ, cinătuiesc, vb. IV. Tranz. (Reg.; adesea fig.) A curăța păsări, pești etc. (de fulgi, de solzi etc.) și a-i tăia în bucăți, pentru a pregăti mâncarea. — Cf. magh. **c s i n á l t „pregătit”**.

CINCANTÍN, s.m. Varietate timpurie de porumb, cu tulpina scurtă și subțire și cu bobul mărunt de culoare portocalie. ♦ (Adjectival) *Porumb cincantin*. — Din it. **cincantino**.

CINCÁR, cincari, s.m., adj. (Reg.) (Cal) care are cinci ani. — **Cinci** + suf. *-ar*. **CINCÁRÉL, cincărei, s.m., adj. (Reg.)** Diminutiv al lui *cincar*. — **Cincar** + suf. *-el*.

CINCĤÍ, cinchesc, vb. IV. Refl. (Reg.) A se așeza la pământ sprijinindu-se pe unul sau pe amândoi genunchii, a sta pe vine, a se ghemui. — Et. nec.

CINCĤÍT, -Ă, cinchiți, -te, adj. (Reg.) Ghemuit (pe vine). — V. **cinchi**.

CINCI num. card. Număr situat în numărătoare între patru și șase și care se indică prin cifra 5 (sau V). ♦ (Adjectival) *Are cinci ani*. ♦ Compus: *cinci-degete* s.m. = plantă erbacee târătoare, cu frunzele formate din cinci foliole și cu flori galbene (*Potentilla reptans*). ♦ (Substantivat) *Au plecat trei și s-au întors cinci*. ♦ (În locul numeralului ordinal) *Etajul cinci*. ♦ (Întră în componența num. adverbial) *De cinci ori*. ♦ (Precedat de „câte”, intră în componența num. distributiv) *Aduce câte cinci mere*. ♦ (Substantivat) Semn grafic cu care se notează acest număr. — Lat. **cinque** (= *quinque*).

CINCÍLA s.f. v. **șinșilă**.

CÍNCILEA, CÍNCEA num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”: de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al patrulea și al șaselea. ♦ Expr. *A fi a cincea roată la car (sau la căruță)* = a se afla pe un plan cu totul secundar, a fi de prisos. — **Cinci** + **le** + **a**.

CÍNCÍME, cincimi, s.f. A cincea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. — **Cinci** + suf. *-ime*.

CINCÍNÁL, -Ă, cincinali, -e, adj. Care se întinde pe o perioadă de cinci ani. ♦ (Substantivat, n.) Plan (economic) întocmit pe o perioadă de cinci ani. — Din fr. **quinquennal, lat. quinquennalis** (după *cinci*).

CÍNCISPRECE num. card. v. **cincisprezece**.

CÍNCISPRECELEA, CÍNCISPRECEA, num. ord. v. cincisprezecelea.

CÍNCISPREZECE num. card. Număr situat în numărătoare între paisprezece și șaisprezece. ♦ (Adjectival) *Cincisprezece zile*. ♦ (Substantivat) *Cincisprezece au sosit*. ♦ (În locul numeralului ordinal) *Capitolul cincisprezece*. ♦ (Întră în componența num. adverbial) *De cincisprezece ori*. ♦ (Precedat de „câte”, intră în componența num. distributiv) *Pleacă câte cincisprezece*. ♦ (Substantivat) Semn grafic cu care se notează acest număr. [Var.: (reg.) **cinsprezece, cincisprece, cinsprece** num. card.] — **Cinci** + **spre** + **zece**.

CÍNCISPREZECELEA, CÍNCISPREZECEA num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”; de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al paisprezecelea și al șaisprezecelea. [Var.: **cinsprezecelea, cinsprezecea, (reg.) cincisprecelea, cincisprecea, cinsprecelea, cinsprecea** num. ord.] — **Cincisprezece** + **le** + **a**.

CÍNCISPREZECÍME, cincisprezecimi, s.f. A cincisprezecea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. — **Cincisprezece** + suf. *-ime*.

CÍNCISŪTELEA, CÍNCISŪTEA, num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”, de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al patru sute nouăzeci și nouălea și al cinci sute unulea. — **Cinci sute** + **le** + **a**.

CÍNCIZÉCI num. card. Număr situat în numărătoare între patruzece și nouă și cincizeci și unu. ♦ (Adjectival) *Acum cincizeci de ani*. ♦ (Substantivat) *Au muncit cincizeci*. ♦ (În locul numeralului ordinal) *Pagina cincizeci*. ♦ (Întră în componența num. adverbial) *De cincizeci de ori*. ♦ (Precedat de „câte”, intră în componența num. distributiv) *Vin câte cincizeci*. ♦ (Substantivat) Semn grafic cu care se notează acest număr. [Var.: **cinzéci** num. card.] — **Cinci** + **zece**.

CÍNCIZÉCILEA, CÍNCIZÉCEA, num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”; de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al patruzece și nouălea și al cincizeci și unulea. [Var.: **cinzécelea, cinzécea** num. ord.] — **Cincizeci** + **le** + **a**.

CÍNCIZECÍME, cincizecimi, s.f. 1. A cincizecea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. 2. Evenimentul și sărbătoarea Pogorării Duhului Sfânt, la 50 de zile după Învierea lui Hristos, peste apostolii și cei dintâi ucenici creștini, marcând nașterea Bisericii. 3. Una dintre cele trei mari sărbători la evrei, socotită drept ziua când Dumnezeu i-a dat lui Moise Legea. — **Cincizeci** + suf. *-ime*.

CÍNE pron. 1. (Interogativ; ține locul unui substantiv care denumește o persoană sau un animal ori al unui pronume, așteptat ca răspuns la întrebare) *Cine a venit?* ♦ Expr. *Cine (mai) știe!* = nu știu, nu cunosc problema. ♦ Ce fel (de om). *Tu nu știi cine-i mama*. 2. (Relativ) Cel ce, acela care. *Bine-a zis cine-a zis...* ♦ Expr. *Are (sau n-are) cine ori este (sau nu este) cine* = (nu) există om care, (nu) se găsește persoană care... 3. (Nehotărât) Fiecare, oricine, oricare. *Zică cine ce va vrea*. [Gen.-dat.: *cui*] — Lat. ***quene** (= *quem*).

CINEAMĂTOR, -OĂRE, cineamatori, -oare, s.m. și f. Cineast amator. [Pr.: *-ne-a*] — **Cine[ast]** + **amator**.

CINEAMĂTORÍSM s.n. Activitate a cineamatorilor. [Pr.: *-ne-a*] — **Cineamator** + suf. *-ism*.

CINEANIMĂTÍE s.f. Cinematografie de animație. [Pr.: *-ne-a*] — **Cine[matografie]** + **animatie**.

CINEÁST, -Ă, cinești, -ste, s.m. și f. Specialist în tehnica sau în arta cinematografică, persoană care realizează filme. [Pr.: *-ne-ast*] — Din fr. **cinéaste**.

CINECENÁCLU, cinecenacuri, s.n. Atelier de creație al cineștilor amatori. — **Cine[ast]** + **cenacu**.

CINECLŪB, cinecluburi, s.n. Asociație a cineștilor neprofesioniști, al cărei scop este formarea culturii cinematografice a membrilor ei. — Din fr. **ciné-club**.

CINECLUBÍȘT, -Ă, cineclubiști, -ste, s.m. și f. Membru al unui cineclub. — **Cineclub** + suf. *-ist*.

CINEFÍL, -Ă, cinefilii, -e, s.m. și f. Persoană amatoare de filme care frecventează mult spectacolele cinematografice. ♦ (Adjectival) *Public cinefil*. — Din fr. **cinéphile**.

CINEFÍLÍE, cinefilii, s.f. Pasiune pentru filme de cinema. — Din fr. **cinéphilie**. **CINEGÉTIC, -Ă, cinegetic, -ce, adj., s.f. 1.** Adj. De vânătoare, privitor la vânătoare; vânătoresc. 2. S.f. Arta vânătorii. — Din fr. **cynégétique**.

CINÉL' interj. (Adesea repetat) Formulă cu care încep unele ghicitori. — Cf. **cimili**.

CINÉL², cinele, s.n. (Muz.) Cimbă. — Din it. **cinelli**.

CINEMÁ s.n. Cinematograf. — Din fr. **cinéma**.

CINEMASCÓP, s.n. Procedeu de proiecție a filmelor cinematografice pe un ecran lat, care mărește în mod apreciazabil câmpul vizual al spectatorului; film realizat prin acest procedeu. — Din fr. **cinemascope**.

CINEMATÉCÁ, cinemateci, s.f. 1. Arhivă în care se păstrează filmele cinematografice. 2. Cinematograf în care sunt proiectate filme reprezentative din istoria cinematografiei. — Din fr. **cinémathèque**.

CINEMÁTIC, -Ă, cinematici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul mișcării corpurilor, independent de masele lor și de cauzele care produc mișcarea. 2. Adj. Care aparține cinematicii (1), privitor la cinematică. — Din fr. **cinématique**.

CINEMATOGRÁF, cinematografe, s.n. 1. Sală de spectacole destinat proiectării filmelor cinematografice în fața publicului spectator; cinema. 2. Cinematografie. — Din fr. **cinématographe**.

CINEMATOGRAFÍÁ, cinematografiez, vb. I. Tranz. A filma. [Pr.: *-fi-a*] — Din fr. **cinématographier**.

CINEMATOGRÁFIC, -Ă, cinematografici, -ce, adj. Care ține de cinematograf, privitor la cinematograf sau la cinematografie. — Din fr. **cinématographique**.

CINEMATOGRAFÍE, cinematografii, s.f. Tehnica și arta înregistrării fotografice a unor scene, a unor peisaje etc. pe un film special și a reproducerii lor prin proiectare luminoasă pe un ecran, astfel încât să dea iluzia unui spectacol viu; industrie producătoare de filme; cinematograf. — Din fr. **cinématographie**.

CINEMATOGRAFÍERE s.f. Acțiunea de a *cinematografia* și rezultatul ei; filmare. [Pr.: *-fi-e*] — V. **cinematografia**.

CINERADIOGRÁFÍE, cineradiografii, s.f. Tehnică radiografică permițând efectuarea de imagini în mișcare. [Pr.: *-di-o*] — **Cine[matografie]** + **radiografie**.

CINERÁMA s.f. Procedeu de filmare pe trei pelicule și de proiectare sincronizată a imaginilor astfel obținute cu ajutorul a trei aparate de proiectie pe un ecran semicircular. — Din fr. **cinérama**.

CINERĂRĂ, *cinerare*, adj. (În sintagma) *Urnă cinerară* = urnă în care se păstrează cenușa morților; cenușar. — Din fr. **cinéraire**, lat. **cinerarius**.

CINERÁRIA s.f. Plantă decorativă cu frunze mari și cu flori de diferite culori, grupate în buchete (*Cineraria hybrida*). [Pr.: -ri-a] — Din lat. **cineraria**. Cf. fr. cinéraire.

CINERÍT s.n. Cenușă vulcanică consolidată folosită în industria cimentului. — Din fr. **cinérite**.

CINEROMÁN, *cineromane*, s.n. Roman¹ scris în vederea transpunerii lui cinematografice. — Din fr. **cinéroman**.

CINESCÓP, *cinescoape*, s.n. Tub catodic folosit pentru redarea imaginilor de televiziune. — Din fr. **cinéscope**.

CINÉTIC, -**Ă**, *cinetici*, -*ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care ține de mișcare, privitor la mișcare. ♦ *Energie cinetică* = energie dezvoltată de un corp în mișcare, egală cu jumătatea produsului dintre masa corpului și pătratul vitezei lui. 2. S.f. Ramură a mecanicii care studiază legile fenomenelor fizice bazate pe mișcarea materiei. 3. S.f. (În sintagma) *Cinetică chimică* = ramură a chimiei fizice care studiază evoluția reacțiilor chimice și influența factorilor fizico-chimici asupra desfășurării acestor reacții. — Din fr. **cinétique**.

CINEVÁ pron. nehot. Un om oarecare (dintre mai mulți), o persoană cu care n-o cunoaștem (sau care nu trebuie sau nu vrem să fie numită); oarecine, careva, cinevași. ♦ (Fam.; purtând accentul în frază) Un om de valoare, de seamă. [Gen.-dat.: *cuiva*] — **Cine** + **va**.

CINEVÁȘI pron. nehot. (Înv.) Cineva. [Var.: (pop.) **cineváșilea** pron. nehot.] — **Cineva** + **și**.

CINEVÁȘILEA pron. nehot. v. **cinevași**.

CINE-VERITÉ s.n. (Cin.) Gen de cinematografie care acordă mare importanță improvizației și își propune să surprindă realitatea în toată spontaneitatea ei. [Pr.: *sineverité*] — Cuv. fr.

CINGĂTOÁRE, *cingători*, s.f. Fâșie de pânză, de mătase, de piele etc. care servește cuiva la încins mijlocul. — [În] **cinge** + suf. -*ătoare*.

CÍNIC, -**Ă**, *cinici*, -*ce*, adj. 1. (Despre oameni: adesea substantivat) Care manifestă o atitudine condamnabilă, sfidând regulile moralei, normele de conviețuire socială și de bună-cuviință; (despre manifestări ale oamenilor) care trădează, exprimă asemenea atitudini. 2. (În sintagmele) *Filosofie cinică* = doctrină filosofică din Grecia antică, care nu recunoaște normele sociale existente și preconiza o viață simplă și reîntoarcerea la natură. *Filosof cinic* (și substantivat) = adept al filosofiei cinice. — Din fr. **cynique**, lat. **cynicus**.

CÍNSM, *cinisme*, s.n. Atitudinea omului cinic (1), faptă de om cinic. — Din fr. **cynisme**, lat. **cynismus**.

CINOCEFÁL, *cinocéfali*, s.m. Specie de maimuță care trăiește în Africa și care se caracterizează prin botul prelung, ca al unui câine, și prin coada lungă. — Din fr. **cynocéphale**, lat. **cynocephalus**.

CINÓVNIC, *cinovnici*, s.m. (Înv.) Funcționar de stat (de rang inferior). — Din rus. **činovník**.

CINQUECENTÍST, *cinquecentiști*, s.m. (Livr.) Scriitor sau creator de artă din cinquecento. [Pr.: -cúe-] — Din it. **cinquecentista**.

CINQUECÉNTO s.n. Denumire dată artei și culturii italiene din sec. XVI. [Pr.: -cúe-] — Cuv. it.

CÍNSPRECE num. card. v. **cincisprezece**.

CÍNSPRECELEA, **CÍNSPRECEA** num. ord. v. **cincisprezecelea**.

CÍNSPREZECE num. card. v. **cincisprezece**.

CÍNSPREZECELEA, **CÍNSPREZECEA** num. ord. v. **cincisprezecelea**.

CÍNSTE s.f. I. 1. Onestitate, probitate, corectitudine. ♦ Expr. *Pe cinstea mea!* spune cineva pentru a întări și garanta autenticitatea unei afirmații făcute. 2. Virtute, fidelitate, castitate. II. 1. Respect, stimă, considerație, prețuire. ♦ Loc. adv. *Cu cinste* = în mod onorabil, după merit. ♦ Expr. *A da cinstea pe rușine* = a se face de rușine, a se compromite. 2. Onoare, favoare. ♦ Loc. adv. *În cinstea* (cuiva sau a ceva) = pentru a onora (pe cineva sau ceva), spre lauda sau premărirea (cuiva sau a ceva). ♦ Expr. *A-i face cinste* (cuiva) = a servi cuiva spre laudă, a-i face onoare. 3. Ceremonial, paradă, fast. III. (Concr.; pop.) 1. Dar, cadou, ploc. ♦ Loc. adj. *Pe cinste* = care este foarte bun, foarte frumos; grozav, strașnic. 2. Ospăț, ospățare (în care predomină băutura). ♦ Expr. *A face cinste* = a oferi cuiva de băut (și de mâncat) într-un local, plăindu-i consumația; a trata, a cinști. ♦ Băutură alcoolică. — Din sl. **čísti**.

CÍNSTÉȚ, *cinsteți*, s.m. Plantă erbacee cu tulpina înaltă și cleioasă și cu flori galbene punctate cu brun; brânca-porcului (*Salvia glutinosa*). — Din ucr. **čystec**.

CÍNSTÍ, *cinsteșc*, vb. IV. Tranz. 1. A respecta, a onora, a prețui pe cineva sau ceva; a da cuiva cinstea cuvenită. 2. (Pop.) A face cuiva un dar, un cadou; a da cuiva un bacșis, 3. (Fam.) A ospăta, a trata (cu băutură); a plăti consumația cuiva. ♦ A închina, a bea în onoare cuiva sau a ceva. ♦ Refl. A bea o băutură alcoolică. *Ne-am cinstit cu o țuică*. — Din sl. **čístiti**.

CÍNSTÍRE, *cinștiri*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *cinști* și rezultatul ei; considerație, respect. 2. (Înv.) Demnitate înaltă ocupată de cineva. — V. **cinști**.

CÍNSTÍT, -**Ă**, *cinștíți*, -*te*, adj. 1. (Adesea adverbial) Care este de bună-credință; onest, corect; care nu înșală. 2. Virtuoz, fidel, cast. 3. (Înv.) Vrednic de respect; stimat, onorat. — V. **cinști**.

CÍNTEZ, *cintezi*, s.m. Cintezoii. [Acc. și: *cintéz*] — Din **cinteză** (derivat regresiv).

CÍNTEZĂ, *cinteze*, s.f. Mică pasăre cântătoare cu ciocul conic, scurt și tare, cu penajul cenușiu-albăstrui sau brun-roșcat, având pe aripă o dungă albă (*Fringilla coelebs*). [Acc. și: *cinteză*. — Var.: (reg.) **cínțiță** s.f.] — Et. nec.

CÍNTEZÓI, *cintezoii*, s.m. Bărbătușul cintezei; cinteț. [Var.: (reg.) **cínțițoi** s.m.] — **Cintez** + suf. -*oi*.

CÍNTIRÍM s.n. v. **țintirim**.

CÍNTIȚĂ s.f. v. **cinteză**.

CÍNTIȚÓI s.m. v. **cintezoii**.

CÍNTRU, *cintr*, s.n. Partea concavă a unei bolți sau a unui arc; cofraj sau construcție provizorie folosită ca tipar și element de susținere a unui arc sau a unei bolți. — Din fr. **cintr**.

CÍNZEÁCĂ, *cinzeci*, s.f. Unitate de măsură de capacitate (pentru băuturi) egală cu aproximativ 0,16 litri. ♦ Sticlută care are această capacitate și în care se servește o băutură alcoolică; conținutul unei astfel de sticlute. — Din **cinzeci**.

CÍNZÉCI num. card. v. **cincizeci**.

CÍNZÉCILEA, **CÍNZÉCEA** num. ord. v. **cincizecilea**.

CIOÁCĂ, *ciocae*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două console horizontale ale războiului de țesut, fixate pe stâlpii din mijloc și pe care se sprijină vatale. 2. (Arg.) Balivernă. ♦ Expr. (Fam.) *A se ține de ciocae* = a se ține de glume, de șmecherii. — Et. nec.

CIOÁCLĂ, *ciocle*, s.f. (Reg.) Sanie mică (folosită mai ales pentru căratul lemnelor din pădure); încărcătură care incăpe pe o astfel de sanie. — Din magh. **csáklya** „prăjină cu vârf încărligat”.

CIOÁNCĂ, *ciocance*, s.f. (Reg.) Lulea cu coadă scurtă. — Et. nec.

CIOÁNDĂ s.f. (Reg.) Ceartă ușoară; ciondăneală. — Din **ciondâni** (derivat regresiv).

CIOÁRĂ, *ciori*, s.f. 1. Nume dat mai multor specii de păsări din familia corbului, cu penajul negru sau cenușiu, cu cioc conic și puternic (*Corvus*). ♦ *Cioară pucioasă* = dumbrăveancă (*Coracias garrulus*). ♦ Expr. *Cât* (sau *ca*) *ciocara în par* = foarte puțin, sporadic. (Fam.) *Cum* (sau *ce*) *ciorile?* = (exprimă nemulțumire) cum (sau ce) naiba? cum (sau ce) dracul? 2. Epitet dat unui om brunet, oacheș. — Cf. alb. **sorrë**.

CIOÁRECI s.m. pl. 1. Pantaloni fărănești strânsi pe picior, din pânură sau din dimie, adesea împodobiiți cu găitane. 2. (Reg.) Ciorapi de dimie. — Et. nec.

CIOÁRSĂ, *ciorse*, s.f. (Înv. și reg.) Unealtă cu tăișul uzat. ♦ Obiect de îmbrăcăminte uzat. [Var.: **gioársă** s.f.] — Cf. ucr. **cersati** „a zgăria”.

CIOÁTĂ s.f. v. **ciot**.

CIOÁTCA s.f. v. **ciotcă**.

CIOB, *cioburi*, s.n. Bucată, fragment dintr-un obiect de sticlă, de faianță, de lut etc. spart; hârb. — Cf. tc. **çöp**.

CIOBÁCĂ, *ciobace*, s.f. (Reg.) Luntre pescărească rudimentară, de obicei scobită dintr-un trunchi de copac. — Din ucr. **čobak**.

CIOBÁN, *ciobani*, s.m. 1. Persoană care paște, păzește și îngrijește oile; păstor, păcurar. ♦ Proprietar de oi; baci. 2. Compus: *Ciobanul-cu-Oile* = numele unei constelații din emisfera boreală; lira. — Din tc. **čoban**.

CIOBÁNÁȘ, *ciobănași*, s.m. Diminutiv al lui *cioban*; ciobănel. — **Cioban** + suf. -*aș*.

CIOBÁNÉL, *ciobănei*, s.m. Ciobănaș. — **Cioban** + suf. -*el*.

CIOBÁNÉSC, -**EÁSCĂ**, *ciobănești*, adj. Care aparține ciobanului, privitor la cioban, specific ciobanului. ♦ *Câine ciobănesc* = nume dat unor rase de câini mari și puternici, folosiți de obicei pentru paza turmelor și a stăni. — **Cioban** + suf. -*esc*.

CIOBÁNÉȘTE adv. Ca ciobanii; fig. necioplît, grosolan. — **Cioban** + suf. -*este*.

CIOBÁNÍ, *ciobănesc*, vb. IV. Intrans. A fi cioban, a sluji ca cioban. ♦ Refl. A se face cioban. — Din **cioban**.

CIOBÁNÍE s.f. Ocupația ciobanului; situația de cioban; ciobănit. — **Cioban** + suf. -*ie*.

CIOBÁNÍT s.n. Ciobănie. — V. **ciobăni**.

CIOBÁNÍȚĂ, *ciobănițe*, s.f. Femeie care paște, păzește și îngrijește oile; soție de cioban; păstorită, păcurărită. — **Cioban** + suf. -*iță*.

CIOBÍ, *ciobesc*, vb. IV. Tranz. A știrbi, a sparge în parte sau a crăpa un obiect casant. — Din **ciob**.

CIOBÍRE, *ciobiri*, s.f. Acțiunea de a *ciobi* și rezultatul ei. — V. **ciobi**.

CIOBÍȚ, -**Ă**, *ciobíți*, -*te*, adj. Știrbit, spart în parte, crăpat. — V. **ciobi**.

CIOBÓATĂ s.f. v. **ciubotă**.

CIOBOTÁR s.m. v. **ciubotar**.

CIOBÓTĂ s.f. v. **ciubotă**.

CIOBOTÁRÉSC, -**EÁSCĂ** adj. v. **ciubotăresc**.

CIOBOTÁRÍE¹ s.f. v. **ciubotărie**¹.

CIOBOTÁRÍE² s.f. v. **ciubotărie**².

CIOBOTÍCĂ s.f. v. **ciubotică**.

CIOBULÊȚ, *ciobulețe*, s.n. Diminutiv al lui *ciob*. — **Ciob** + suf. *-uleț*.
CIOC¹ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită zgomotul produs de lovitură (repetate) într-un obiect sau într-un material dur. — Onomatopee.

CIOC², *ciocuri*, s.n. 1. Partea anterioară, terminală, lunguiață și cornoasă a capului păsărilor, care înlocuiește sistemul dentar; plisc, clonț. ♦ Cantitatea de lichid sau de hrană care încapă o dată în cioc (1). ♦ Fig. Gură a omului. 2. Parte sau prelungire ascuțită a unor obiecte; capăt, vârf (ascuțit). 3. Barbișon, țcălăie. ♦ Expr. (Arg.) *A pune ciocuri* = a minți sau a deforma realitatea. 4. Compuse: *ciocul-berzei* = plantă erbacee cu frunzele păroase, adânc crestate și cu flori violet-purpuriu (*Geranium pratense*); *ciocul-cucoarei* = mică plantă erbacee cu tulpina păroasă întinsă pe pământ, cu frunze compuse, flori roșii, roz sau albe și fructe lungi, asemănătoare cu un cioc (*Erodium cicutarium*); *cioc-întors* = pasăre călătoare cu penaj alb pătat cu negru, cu ciocul lung, subțire și ușor arcuit în sus, cu picioarele înalte (*Recurvirostra avosetta*); *cioc-de-papagal* = formație osoasă în zona marginală a vertebrelor. — Cf. alb. *çok*, rom. *cioc*¹.

CIOCĂN¹, *ciocane*, s.n. 1. Unealtă manuală de lovire, de forme și dimensiuni variate, formată dintr-un corp de metal, de lemn, de cauciuc dur etc. ♦ Expr. *A fi între ciocan și nicovală* = a fi într-o situație critică (din care nu există posibilitate de ieșire). *A sta ciocan pe (sau de) capul cuiva* = a insista pe lângă cineva; a-l plictisi cu insistențele. 2. Nume dat unor obiecte sau instrumente asemănătoare ca formă cu ciocanul (1). ♦ Unealtă folosită la lipirea cu cositor a unor metale. ♦ Spec. (Sport) Bilă de metal prinsă de o coardă de sârmă terminată cu un mâner folosită în probele de aruncat; *p. ext.* probă sportivă de atletism practică cu această bilă. ♦ Spec. Fiecare dintre cele două bețișoare ale țambalului, ale xilofonului etc. ♦ Spec. Fiecare dintre fuzele vârtelnei. 3. Unul dintre cele trei oscioare care alcătuiesc urechea medie. 4. (În sintagma *Ciocan de foc* = bombardament de artilerie intens și de scurtă durată. — Din sl. *čekanŭ*.

CIOCĂN², *ciocane*, s.n. Păhărel în formă de sticlă, cu gâtul strâmt și lung, din care se bea o băutură alcoolică. ♦ Conținutul unui asemenea păhărel. — Din bg. *čokan*, sb. *čokanj*.

CIOCĂN³, *ciocani*, s.m. (Reg.) Știulete de porumb (curățat sau nu de boabe); ciocălău. — Din sb. *čokan*.

CIOCĂLĂU, *ciocălăi*, s.m. (Reg.) Ciocan³. — Din magh. *csukló*.

CIOCĂNĂR, *ciocănari*, s.m. 1. Muncitor dintr-o echipă de nituit cu mâna; muncitor calificat care lucrează cu un ciocan¹. 2. (Depr.) Muncitor necalificat. — **Ciocan**¹ + suf. *-ar*.

CIOCĂNAȘ¹, (1) *ciocănașe*, s.n., (2) *ciocănași*, s.m. 1. S.n. Ciocănel. 2. S.m. Muncitor care sparge cu ciocanul¹ sarea în ocne. — **Ciocan**¹ + suf. *-aș*.

CIOCĂNAȘ², *ciocănașe*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *ciocan*². — **Ciocan**² + suf. *-aș*.

CIOCĂNEL, *ciocănele*, s.n. Diminutiv al lui *ciocan*¹; *spec.* ciocan¹ mic cu care se lovește coardele țambalului, xilofonului, toba, toaca etc.; ciocănaș¹. — **Ciocan**¹ + suf. *-el*.

CIOCĂNI, *ciocănesc*, vb. IV. 1. Intranz. A bate repetat (cu degetul sau cu un obiect) într-un corp tare; *spec.* a bate cu degetul (îndoit) în ușă, în fereastră (pentru a solicita intrarea, pentru a atrage atenția etc.). ♦ Tranz. A lovi ușor cu degetele în toracele sau în abdomenul unui pacient, pentru a cerceta starea unor organe interne. ♦ Tranz. și refl. recipr. (Fam.) A (se) bate (ușor). 2. Intranz. A lucra ceva lovind cu ciocanul¹; *p. ext.* a face, a lucra unele lucruri (mărunte). 3. Tranz. Fig. A bate la cap; a cicăli, a pisa. [Prez. ind. și: *ciocăni*] — Din *ciocăni*¹.

CIOCĂNIRE, *ciocăniri*, s.f. Acțiunea de a *ciocăni*. — V. **ciocăni**.

CIOCĂNIT, *ciocănituri*, s.n. Faptul de a *ciocăni*; zgomot produs de lovitură repetată într-un corp tare; *ciocănitură*. — V. **ciocăni**.

CIOCĂNITOARE, *ciocănitore*, s.f. Nume dat mai multor specii de păsări agățătoare de pădure cu aripile scurte, cu cioc conic, puternic, care ciocănesc coaja copacilor, distrugând insectele dăunătoare și larvele lor; ghionoaie. [Pl. și: *ciocănitore*] — **Ciocăni** + suf. *-toare*.

CIOCĂNITURĂ, *ciocănituri*, s.f. Ciocănit. — **Ciocăni** + suf. *-tură*.

CIOCĂRLĂN, *ciocărlani*, s.m. 1. Pasăre de culoare brună-cenușie, cu un moț în vârful capului (*Galerida cristata*). 2. Bărbătușul ciocărliei. — Cf. *cioc*².

CIOCĂRLIE, *ciocărlii*, s.f. 1. Pasăre cântătoare mică, cu penele pestrice, care zboară vertical la mare înălțime (*Alauda arvensis*). 2. (Art.) Numele unui celebru cântec popular care imită tritul ciocărliei (1). — Cf. *ciocărlan*.

CIOCĂRTI, *ciocărtesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A ciopârți (1). 2. A ciopli (1). — Cf. *ciopârți*.

CIOCHIE, *ciochii*, s.f. Unealtă de dogărie care servește la fixarea cercurilor pe butoaie. [Acc. și: *ciochie*] — Din magh. *csákiya*.

CIOCHINĂR, *ciochinare*, s.m. Mânunchi de curelușe scurte, având la capete ochiuri sau inele, de care vânătorii ădărnă păsările vânaute. — **Ciochină** + suf. *-ar*.

CIOCHINĂ, *ciochine*, s.f. Partea din spate a șeii, de care se poate lega traista, desagii etc. — Cf. tc. *çikim*, „raniță, traistă”.

CIOCLĂJ, *ciocleji*, s.m. (Reg.) Partea de jos a tulpinii porumbului, rămasă la nivelul pământului după ce restul tulpinii a fost tăiat la recoltare. — Et. nec.

CIOCLOVINĂ, *cioclovine*, s.f. (Pop.) Termen de dispreț dat unui om arrogant, parvenit. — Cf. *ciocoi*¹.

CIÓCLU, *ciocli*, s.m. Persoană care transportă morții la groapă. — Cf. bg. *çokla*.

CIOCĂNĂ, *ciocănesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A bate la cap; a cicăli; a pisălogi. ♦ Refl. recipr. A se certa. — Cf. *ciocni*.

CIOCNEALĂ, *ciocneli*, s.f. Ciocnire; ciocnet. — **Ciocni** + suf. *-eală*.

CIOCNET, *ciocnete*, s.n. Zgomot produs de lovirea a două obiecte tari. — **Ciocni** + suf. *-et*.

CIOCNI, *ciocnesc*, vb. IV. 1. Refl. (recipr.) intranz. și tranz. A (se) lovi, a (se) izbi (unul) de altul (făcând zgomot). ♦ Tranz. A lovi ouăle roșii unul de altul cu unul dintre capete, conform tradiției legate de Paște. ♦ Tranz. (Despre pui) A sparge coaja oului în care s-a dezvoltat, pentru a ieși din el. ♦ Tranz. A lovi ușor unul de altul paharele de băutură, în semn de urare. 2. Tranz. A lovi un obiect fragil, producându-i o crăpătură, o plesnitură; a face să crape, să plesnească. 3. Refl. recipr. Fig. (Despre interese, idei etc.) A fi sau a veni în contradicție. 4. Refl. recipr. Fig. (Despre armate adverse; rar, despre oameni) A se încăiera, a se bate. — Cf. bg. *çukna*, ucr. *koknuti*.

CIOCNI, *ciocniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *ciocni*. 1. Lovire (însoțită de zgomot) între două obiecte tari; ciocnitură. 2. Fig. Luptă între interese sau idei diferite. 3. Fig. Bătălie, luptă între două armate sau două grupuri adverse de oameni. — V. **ciocni**.

CIOCNIȚ¹ s.n. Faptul de a (se) *ciocni*. — V. **ciocni**.

CIOCNIȚ², *-Ă*, *ciocniți*, *-te*, adj. 1. Crăpat, plesnit. 2. Fig. (Ir.) Țicnit. — V. **ciocni**.

CIOCNIȚURĂ, *ciocnituri*, s.f. 1. Ciocnire (1). 2. Crăpătură, fisură produsă într-un obiect (în urma lovirii lui cu altul). — **Ciocni** + suf. *-tură*.

CIOCOAICĂ, *ciocoaice*, s.f. Termen de dispreț pentru o femeie parvenită (de la sate); soție de *ciocoi*¹; *p. ext.* boieroaică. — **Ciocoi**¹ + suf. *-oaică*.

CIOCOFLĂNDURĂ, *ciocoflënduri*, s.f. (Peior. și ir.) Ciocoi¹. [Pl. și: *ciocoflëndure*] — **Ciocoi**¹ + **fleandură**.

CIOCOI¹, *ciocoi*, s.m. 1. Termen de dispreț pentru un parvenit (mai ales la sate) din rândurile arendașilor, vătafilor etc.; *ciocofleandură*; *p. ext.* boier. 2. (Înv.) Fecior în casă, servitor angajat la un boier. — Et. nec.

CIOCOI², *ciocoiesc*, vb. IV. Refl. 1. A deveni *ciocoi*¹ (1), a-și însuși apucături de *ciocoi*¹; *p. ext.* a se boieri. 2. Fig. (Rar) A fi slugarnic, a se linguși. — Din **ciocoi**¹.

CIOCOIAȘ, *ciocoiashi*, s.m. Diminutiv al lui *ciocoi*¹. [Pr.: *-co-iaș*] — **Ciocoi**¹ + suf. *-aș*.

CIOCOIESC, *ciocoiesti*, adj. Care ține de *ciocoi*¹, privitor la *ciocoi*¹, specific *ciocoiilor*¹. [Pr.: *-co-iesc*] — **Ciocoi**¹ + suf. *-esc*.

CIOCOIME s.f. Mulțime de *ciocoi*¹; totalitatea *ciocoiilor*¹. — **Ciocoi**¹ + suf. *-ime*.

CIOCOISM, *ciocoiisme*, s.n. 1. Situație de *ciocoi*¹; purtare, apucătură de *ciocoi*¹; *p. ext.* parvenitism. 2. Fig. Slugărnice, lipsă de demnitate. — **Ciocoi**¹ + suf. *-ism*.

CIOCOLADĂ s.f. v. **ciocolată**.

CIOCOLATĂ, *ciocolate*, s.f. 1. Preparat comestibil făcut dintr-un amestec solidificat de pulbere de cacao și de zahăr (cu adaos de ingrediente). ♦ Baton, bucată din acest preparat. 2. Băutură preparată din praf de ciocolată (1) sau de cacao dizolvat în lapte sau în apă. [Var.: **șocolată**, **ciocoladă** s.f.] — Din it. **ciocolata**. Cf. fr. *chocolat*, germ. *Schokolade*.

CIOCOLATIÉR, *ciocolatieri*, s.m. Muncitor într-o fabrică de ciocolată. [Pr.: *-ti-er*] — După fr. **chocolatier**.

CIOCOLATIŪ, *-îe*, *ciocolatii*, adj. (Fam.) De culoarea ciocolatei. — **Ciocolată** + suf. *-iu*.

CIOCULÊȚ, *cioculețe*, s.n. Diminutiv al lui *cioc*². — **Cioc**² + suf. *-uleț*.

CIOFLINGĂR, *cioflingari*, s.m. (Pop. și fam.) Om de nimic, secătură, vagabond. ♦ Epitet ironic pe care țărani îl dădeau celor care umblau îmbrăcați în haine orășenești. — Cf. germ. *Schuhflieger*, „cârpaci”.

CIOHODĂR, *cihodari*, s.m. Slujbaș la curtea domnească din Țara Românească și Moldova având obligația să îngrijească de încălzimintea domnului sau îndeplinind funcția de lacheu al acestuia. — Din tc. **çuhadar**.

CIOLĂC, *-Ă*, *ciolaci*, *-ce*, adj. (Reg.; despre mâini, picioare; *p. ext.* despre oameni) Ciung; schilod; paralizat. — Din tc. **çolak**.

CIOLĂN, *ciolane*, s.n. 1. Os (mare) de animal (țâit, cu sau fără carne pe el) sau (fam.) os de om. ♦ Expr. *A da (cuiva) un ciolan de ros* = a da (cuiva) posibilitatea de a obține avantaje sau profituri materiale. *A umbla după ciolan* = a umbla după profituri materiale. *A scăpa ciolanul din mână* = a pierde o situație avantajoasă.

2. (Fam.) Membru al corpului; (la pl.) schelet al corpului. ♦ Expr. *A i se muia (cuiva) ciolanele* = a-i slăbi puterile, a se moleși. *A-i trece (cuiva) ciolan prin ciolan* = a fi foarte obosit. *A-i rupe (sau a-i frânge, a-i muia cuiva) ciolanele* = a bate tare (pe cineva). *A-i putezi (cuiva) ciolanele* = a fi mort (de mai multă vreme). *A-i rămâne ciolanele (pe) undeva* = a muri departe de casă, prin locuri străine.

3. (Reg.) Obadă (a roții de car). — Din sl. **članŭ**.

CIOLĂNAȘ, *ciolănașe*, s.n. Diminutiv al lui *ciolan*; ciolănel. — **Ciolan** + suf. *-aș*.

CIOLĂNEL, *ciolănele*, s.n. Ciolănaș. — **Ciolan** + suf. *-el*.

CIOLĂNÓS, -OASĂ, *ciolănoși, -oase*, adj. (Fam.) Cu oase mari, ieșite în relief; osos. — **Ciolan** + suf. *-os*.

CIOLPÁN, *ciolpani*, s.m. (Pop.) Trunchi de arbore fără crengi (și uscat), rămas în pământ; arbore rupt de vânt; arbore bătrân. — Et. nec.

CIOLTĂR, *cioltare*, s.n. (Înv. și pop.) Pătură (de postav), de obicei înflorată sau împodobită cu diferite cusături, care se pune sub șa. — Din tc. **çultari**.

CIOMĂG, *ciomege*, s.n. Băț mare și gros, adesea cu măciulie sau întărit cu fier la unul din capete; băta. ♦ Lovitură, bătaie dată cuiva cu un astfel de băț. — Din tc. **çomak**.

CIOMĂGAR, *ciomăgari*, s.m. (Fam.) Ciomăgaș. — **Ciomag** + suf. *-ar*.
CIOMĂGAȘ, *ciomăgași*, s.m. (Rar) Om înclinat spre ceartă și bătaie; bătauș, ciomăgar. — **Ciomag** + suf. *-aș*.

CIOMĂGEALĂ, *ciomăgeli*, s.f. (Fam.) Bătaie cu ciomagul; *p. gener.* bătaie zdrăvănă. — **Ciomăgi** + suf. *-eală*.

CIOMĂGEL, *ciomăgele*, s.n. Diminutiv al lui *ciomag*. — **Ciomag** + suf. *-el*.

CIOMĂGI, *ciomăgesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. (Fam.) A (se) bate cu ciomagul; *p. gener.* a (se) bate zdrăvăn. — Din **ciomag**.

CIONDĂNEALĂ, *ciondăneli*, s.f. (Fam.) Ceartă ușoară; dispută trecătoare; cioandă, cirovăială. — **Ciondăni** + suf. *-eală*.

CIONDĂNI, *ciondănesc*, vb. IV. Refl. recipr. (Fam.) A se certa cu cineva pentru nimicuri fără a-și spune vorbe grele, a se împunge cu vorba; a se cirovăii. ♦ Tranz. A certa pe cineva în mod repetat sau insistent. — Cf. sâs. *schänden*.

CIONT, **CIOANTĂ** adj. v. **ciunt**.

CIONTĂ vb. I v. **ciunți**.

CIONTI vb. IV v. **ciunți**.

CIOPĂTĂ, *ciopăți*, s.f. (Reg.) Bucată de carne tăiată din trupul unui om sau al unui animal. — Din magh. **csapat** „grămadă, ceată”.

CIOPĂRTI vb. IV v. **ciopârți**.

CIOPĂRTEALĂ, *ciopărteali*, s.f. Ciopărțire. — **Ciopărți** + suf. *-eală*.

CIOPĂRȚI, *ciopărțesc*, vb. IV. Tranz. 1. A tăia în bucăți (și la întâmplare) o ființă sau o parte a trupului ei; a ciocărți. 2. A tăia un obiect în mod neregulat sau la întâmplare; a ciopli neîndemânic. [Var.: (înv. și pop.) **ciopărți** vb. IV] — Din **ciopa(r)ți** (modificat după *parte*).

CIOPĂRȚIRE, *ciopărțiri*, s.f. Acțiunea de a **ciopărți**; ciopărțea. — V. **ciopărți**.

CIOPLEALĂ, *ciopleli*, s.f. (Rar) Cioplire. — **Ciopl** + suf. *-eală*.

CIOPLI, *cioplesc*, vb. IV. I. Tranz. A desprinde, prin lovituri aplicate cu un instrument ascuțit, așchii dintr-o bucată de lemn, de piatră etc., pentru a da materialului o formă oarecare; a ciocărți. ♦ Spec. A sculpta. 2. Tranz. Fig. A aduce îmbunătățiri (stilistice, de exprimare etc.) unei lucrări (literare, științifice etc.); a cizela. 3. Refl. Fig. (Despre oameni) A căpăta deprinderi civilizate, a deveni politicos; a se cultiva, a se cizela. — Din bg. **çoplja**, sb. **çopljiti**.

CIOPLIRE, *ciopliri*, s.f. Acțiunea de a (se) **ciopli**; ciopleală. — V. **ciopl**.

CIOPLIT s.n. Faptul de a (se) **ciopli**. — V. **ciopl**.

CIOPLITŌR, **-OĂRE**, *cioplitōri, -oare*, s.m. și f., s.n. I. S.m. și f. Persoană care cioplește, care se ocupă cu cioplitul. 2. S.n. Rindea cu talpa curbă; *p. ext.* cuțitoaie. 3. S.n. Unealtă cu care potocovarul curăță copita calului. — **Ciopl** + suf. *-tor*.

CIOPLITŪRĂ, *cioplituri*, s.f. I. Faptul de a ciopli. 2. Lucru, obiect cioplit, rezultat prin cioplire. 3. (De obicei cu sens colectiv) Surcea, așchie căzută prin cioplire. — **Ciopl** + suf. *-tură*.

CIOPŌR, *ciopoare*, s.n. I. Grup de animale de același fel (și de aceeași vârstă). 2. Grup, ceată, mulțime de oameni. — Din magh. **çoport**.

CIORĂP, *ciorapi*, s.m. I. Obiect de îmbrăcăminte care acoperă piciorul, confecționat din fire de bumbac, de lână, de mătase sau din fire sintetice. ♦ Compus: *ciorap-chilot* sau *ciorap-pantalon* = ciorap lung, continuat cu chilot; dres³ (1). ♦ Expr. *A strânge bani la ciorap* = a aduna bani, a face economii. 2. Tub izolant cu care se îmbracă capetele bobinelor electrice. — Din tc. **çorab**.

CIORĂPĂRIE, (2) *ciorăpării*, s.f. I. Grămadă, mulțime, sortimente de ciorapi. 2. Magazin sau secție într-un magazin unde se vând ciorapi. — **Ciorap** + suf. *-ărie*.

CIORBAGIU¹, *ciorbagii*, s.m. I. Ofițer de ieniceri; comandant al unui regiment de ieniceri. 2. (Înv.) Primar rural (turec). — Din tc. **çorback**.

CIORBAGIU², *ciorbagii*, s.m. Persoană căreia îi place mult ciorba. — **Ciorbă** + suf. *-ăgiu*.

CIORBĂ, *ciorbe*, s.f. Fel de mâncare care constă dintr-o zeamă (acrită) preparată cu legume, adesea și cu carne. ♦ Expr. *A se amesteca în ciorba cuiva* (sau *a altuia*) = a se amesteca (nedoriti) în afacerile, în treburile altuia. *A pune* (sau *a băga* etc.) *pe toți într-o ciorbă* = a considera și a trata la fel mai mulți oameni, fără a ține seamă de valoarea, situația etc. lor deosebită. — Din tc. **çorba**.

CIORCHINĂ s.f. v. **ciorchine**.

CIORCHINE, *ciorchini*, s.m. Tip de inflorescență caracterizat prin dezvoltarea unui ax principal, de-a lungul căruia se înșiră numeroase ramificații cu flori; racem, grapă; grupare de fructe așezate în mod corespunzător cu inflorescența descrisă mai sus; *spec.* strugure. [Var.: **ciorchină** s.f.] — Et. nec.

CIORDEALĂ, *ciordeli*, s.f. (Fam.) Faptul de a **ciordi**; șterpeleală, ciordit. — **Ciordi** + suf. *-eală*.

CIORDI, *ciordesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A fura (lucruri mărunte); a șterpeli. — Din țig. **cior** (part. *ciordiom*).

CIORDIT s.n. (Fam.) Faptul de a **ciordi**; ciordeală, șterpeleală. — V. **ciordi**.

CIORMOIĂC, *ciormoiagi*, s.m. Plantă erbacee cu flori albe-roșietice (*Melampyrum cristatum*). [Pr.: *-mo-iag*] — Cf. magh. *csormolya*.

CIORNĂ, *ciorne*, s.f. Lucrare scrisă provizoriu, în primă redactare; concept, bruion. — Din rus. **ciornii** „negru”.

CIOROĂICĂ, *cioroaice*, s.f. 1. Cioară. 2. Epitet dat unei femei brunete, oacheșe. — **Cioroi** + suf. *-oaică*.

CIORŌI, *cioroi*, s.m. 1. Bărbătușul ciorii. 2. Epitet dat unui om brunet, oacheș; cioară. 3. Nume dat mai multor plante erbacee cu flori galbene dispuse în capitule și cu fructe achene (*Inula*). — **Cioară** + suf. *-oi*.

CIOROPINĂ, *cioropine*, s.f. (Peior.) Țigan. — Cf. **cioroi**.

CIOROVĂI, *cirovăiesc*, vb. IV. Refl. recipr. (Fam.) A se certa cu cineva pentru nimicuri și fără a-și spune cuvinte grele; a se ciondăni. — Et. nec.

CIOROVĂIALĂ, *cirovăieli*, s.f. (Fam.) Ceartă ușoară (pentru nimicuri); ciorovăire, ciondăneală. [Pr.: *-vă-ia*] — **Ciorovăii** + suf. *-eală*.

CIOROVĂIRE, *cirovăiri*, s.f. (Rar) Ciorovăială. — V. **cirovăii**.

CIORPĂC, *ciorpăce*, s.n. Unealtă de pescuit făcută dintr-un săculeț de plasă cu coadă și folosită de obicei la scoaterea din apă a peștelui prins cu alte unelte; minciog. — Din rus. **çerpak**.

CIORTAN, *ciortani*, s.m. Crap de 1–2 kilograme. — Din tc. **çortan**.

CIORTĂNAȘ, *ciortănași*, s.m. Diminutiv al lui *ciortan*; crap mai mic de un kilogram. — **Ciortan** + suf. *-aș*.

CIOSMĂLI vb. IV v. **ciosmol**.

CIOSMOL, *ciosmolesc*, vb. IV. Refl. (Reg.; despre oameni) A se frământa, a se zvârcoli (în aserut). ♦ A se codi, a ezita să facă ceva. [Var.: **ciosmăli** vb. IV] — Et. nec.

CIOT, *cioturi*, s.n. 1. (În forma **ciotă**) Parte rămasă dintr-un copac după ce restul a fost tăiat sau rupt. ♦ Nod proeminent într-un trunchi, într-o ramură, într-o scândură etc. 2. Parte rămasă dintr-un picior, dintr-un braț sau (la animale) din coadă, după ce restul a fost tăiat, rupt. ♦ Parte mică rămasă dintr-un obiect (de formă lungă). *Un ciot de creion*. [Var.: (pop.) **ciotă** s.f., (rar) **ciotur** s.n.] — Et. nec.

CIŌTCĂ, *ciotci*, s.f. (Reg.) 1. Grămadă, mulțime de ființe adunate laolaltă. 2. Buturagă, ciot, rădăcină de copac. [Var.: **ciotcă** s.f.] — Cf. magh. *csutka*.

CIOTORŌS, **-OĂSĂ** adj. v. **cioturos**.

CIŌTUR s.n. v. **ciot**.

CIOTURŌS, **-OĂSĂ**, *cioturoși, -oase*, adj. (Despre copaci, lemne, obiecte de lemn etc.) Cu multe cioturi sau noduri; noduros. ♦ Fig. (Despre mâini, picioare, degete etc.) Cu oasele proeminente (care fac impresia unor crengi sau rădăcini uscate). [Var.: **ciotorŌs**, **-oăsă** adj.] — **Ciot** + suf. *-os*.

CIŌVEI, *cioveie*, s.n. (Reg.) Obiect casnic (vechi și fără valoare). — Et. nec.

CIŌVICĂ, *ciovici*, s.f. 1. Pasăre cu pene măslinii, albe sau gălbui pe gușă, cu coada ca de rândunică, care trăiește prin lagunele de lângă mare (*Glareola pratincola*). 2. (Reg.) Nagă. [Var.: **ciovică** s.f.] — Formație onomatopeică.

CIŌVLICĂ s.f. v. **ciovică**.

CIŌVĂRTĂ, *ciovărte*, s.f. Sfert dintr-un animal tăiat; *p. ext.* bucată mare de carne tăiată din trupul unui animal; halcă. — Din bg. **çetvart**.

CIP, *çipuri*, s.n. (Electron.) Bucată mică de material semiconductor care suportă unul sau mai multe circuite integrate. — Din engl. **chip**.

CIP-CIRIP interj. Cuvânt care imită sunetele caracteristice ale păsărelelor. — Onomatopee.

CIPERACÉE, *çiperacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee cu rizom, cu tulpină în trei muchii, cu flori mici și fructe achene; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **çyperacée**.

CIPIC, *çipici*, s.m. 1. Papuc de lână împletit sau de stofă. 2. (Înv.) Gheată (fină); pantof. [Var.: (reg.) **ciupic** s.m.] — Din bg. **çepik**.

CIPILICĂ, *çipilici*, s.f. (Fam.) Căciulită, basc mic care se poartă pe creștetul capului. — Et. nec.

CIPOLIN s.n. 1. Marmură albă care conține mică sau alte minerale colorate, în straturi ce traversează roca. 2. Motiv decorativ oriental pentru porțelanuri, compus din frunze, fructe și flori. — Din it. **çipollino**.

CIPRINID, *çiprinide*, s.n. (La pl.) Familie de pești de apă dulce, având ca tip principal crapul; (și la sg.) pește din această familie. — După fr. **çyprinidė**.

CIPRINICULTŪRĂ s.f. Ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea crapului; carpicultură. — Din fr. **çypriniculture**.

CIPRIŌT, **-Ă**, *çipriŌte, -te*, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Ciprului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Ciprului sau cipriŌților (1), privitor la Cipru ori la cipriŌți. [Pr.: *-pri-Ōt*] — Din fr. **çyprĭote**.

CIR s.n. (Reg.) Zeamă (îngroșată) scoasă din mămăliga care fierbe, înainte de a fi mestecată (și care se mănâncă separat); terci. — Din ucr. **çyr**.

CIRĂC, *çiraci*, s.m. 1. Elev, discipol, ucenic. 2. (Depr.) Persoană care își însușește în mod mecanic vederile, părerile etc. cuiva. 3. (Înv.) Om de încredere al cuiva. — Din tc. **çirak**.

CIRC, *circuri*, s.n. 1. Spectacol care cuprinde numere de gimnastică, de acrobație, dresură de animale, momente comice bufete etc.; ansamblu artistic care organizează astfel de spectacole. 2. Construcție de formă rotundă, cu locurile pentru spectatori așezate în amfiteatru și având la mijloc o arenă circulară, unde au loc spectacole de circ (1). ♦ Incintă neacoperită, în formă de amfiteatru, unde se celebră jocurile publice la romani. 3. Depresiune circulară (cu aspect de amfiteatru) formată prin acțiunea de eroziune a unui ghețar, de obicei în regiunile muntoase înalte; căldare. *Circ lunar* = crater lunar. — Din fr. *cirque*, lat. *circus*.

CÍRCA adv. Cam, aproximativ. — Din lat. *circa*.

CIRCADIÁN adj. (Med.); în sintagma *Ritm circadian* = bioritm caracterizat printr-o alternanță de 24 de ore. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. *circadien*.

CIRCĂR, *circari*, s.m. Artist de circ. — **Circ** + suf. *-ar*.

CÍRCĂ, *circi*, s.f. (Fam.) Circumscripție (de poliție, financiară etc.). — Abr. din **circumscripție**.

CIRCUMFERINȚĂ s.f. v. **circumferință**.

CIRCUNFLĂX adj. v. **circumflex**.

CIRCORĂMĂ s.f. Procedeu de filmare și de proiecție cinematografică pe un mare ecran circular și într-o sală rotundă. — După rus. **тёркорамa**.

CIRCUÍT, *circuite*, s.n. 1. Ansamblu de fire și dispozitive bune conducătoare de electricitate care, împreună cu sursa curentului, formează un traseu închis pentru trecerea unui curent. ♦ (Electron.; în sintagma *Circuit imprimat* = circuit prefabricat în care conductoarele de legătură și unele componente sunt realizate sub formă de benzi înguste sau suprafețe conductoare pe un suport izolat; (impr.) cablaj imprimat. ♦ Sistem de conducte sau de medii prin care pot circula particule materiale. 2. Totalitatea tranzacțiilor reale și monetare care au loc între agenții economici din cadrul unei economii naționale. ♦ Mișcare a mărfurilor. ♦ Proces de transformare și de prelucrare a materiei prime în produse finite. 3. Distanță care trebuie parcursă pe un traseu mai mult sau mai puțin circular, stabilit dinainte, pentru o probă sportivă; drum, distanță parcursă de cineva sau de ceva (pe un itinerar prestabilit și cu întoarcerea la punctul de plecare). ♦ *Circuitul apei în natură* = proces complex prin care apa trece succesiv prin stadiile de evaporare, de nori, de precipitații, de formare a apelor de suprafață și subterane. — Din fr. **circuit**, lat. **circuitus**.

CIRCULĂ, *circul*, vb. I. Intrans. 1. A fi în mișcare, a se deplasa; a umbra. ♦ (Despre vehicule) A se deplasa regulat, organizat (pe un traseu anumit și la anumite ore). 2. (Despre lichide, gaze) A fi în mișcare neîntreruptă (revenind mereu la punctul de plecare). 3. (Despre idei, stiri, zvonuri etc.) A se transmite de la unul la altul, a se răspândi. 4. A folosi în mod curent; a avea valoare. *Moneda aceasta nu mai circulă*. — Din fr. **circuler**, lat. **circulari**.

CIRCULĂBIL, *-Ă*, *circulabili*, *-e* adj. 1. (Despre căi de comunicație) Pe care se circulă sau se poate circula. 2. (Despre vehicule) Care poate circula. — **Circula** + suf. *-bil*.

CIRCULĂNT, *-Ă*, *circulanți*, *-te*, adj. Care circulă; pus, aflat în circulație. ♦ *Capitalul circulant* = parte a capitalului productiv (materii prime și auxiliare, combustibil etc.) a cărei valoare se transmite în întregime asupra mărfurilor produse (în decursul fiecărui proces de producție). — Din fr. **circulant**.

CIRCULĂR, *-Ă*, *circulari*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. În formă de cerc; care descrie un cerc. ♦ *Fierăstrău circular* (și substantivat, n.) = fierăstrău mecanic cu pânza în forma unui disc dințat, care taie în vîrtindu-se în jurul propriului ax. ♦ (Adverbial) De jur-împrejur. 2. Adj., s.f. (Dispoziție, directivă, ordin de serviciu) care a fost trimis în scris de un organ administrativ unei organizații sau unor angajați aflați în subordinea sa. — Din fr. **circulaire**.

CIRCULATOR, *-OĂRE*, *circulatori*, *-oare*, adj. Care aparține circulației sîngelui, privitor la circulația sîngelui. ♦ *Aparat* (sau *sistem*) *circulator* = ansamblu anatomic format din inimă, vene, artere și capilare, care asigură circulația sîngelui în organism. [Var.: **circulatoriu**, *-ie* adj.] — Din fr. **circuloire**, lat. **circulatorius**.

CIRCULATORIU, *-IE* adj. v. **circulator**.

CIRCULĂȚIE, *circulații*, s.f. Faptul de a circula. 1. Mișcare, deplasare, de obicei pe o cale de comunicație. ♦ Spec. Deplasare a sevei în plante sau a citoplasmei în interiorul celulelor. 2. Mișcare, curgere a unui lichid, a unui gaz, a unui curent etc. în interiorul unui circuit sau al unei conducte. 3. Transmitere, schimb de bunuri, de mărfuri (prin intermediul banilor), transformare a mărfurilor în bani și a banilor în mărfuri. ♦ Loc. adj. *De mare circulație* = foarte răspândit. ♦ Expr. *A fi în circulație* = a fi folosit, a avea valoare. *A pune* (sau *a introduce*, *a da*) *în circulație* = a face să intre în uz, să se răspândească, să funcționeze. (Fam.) *A scoate* (pe cineva) *din circulație* = a obosi peste măsură (pe cineva), a extenua. — Din fr. **circulation**, lat. **circulatio**, *-onis*.

CIRCUMCÍDE, *circumcid*, vb. III. Tranz. A face cuiva o circumcizie. — Din lat. **circumcidere**.

CIRCUMCÍZIE, *circumcizii*, s.f. Ritual religios la unele popoare orientale care constă în suprimarea prepuțului înainte de căsătorie, la pubertate sau imediat după naștere. [Var.: **circumciziune** s.f.] — Din lat. **circumcisio**.

CIRCUMCIZIUNE s.f. v. **circumcizie**.

CIRCUMDÚCȚIE, *circumducții*, s.f. (Med.) Mișcare circulară a membrilor sau a globilor oculari. — Din fr. **circumduction**.

CIRCUMFERINȚĂ, *circumferințe*, s.f. 1. Curbă plană închisă, ale cărei puncte sunt egal depărtate de un punct fix, numit centru; cerc; lungimea unui cerc. 2. Linie împrejmuitoare a unui corp, a unui loc în formă (relativ) rotundă; lungime a conturului unui corp. [Var.: **circumferință** s.f.] — Din lat. **circumferentia**, fr. **circumference**.

CIRCUMFLĂX, *-Ă*, *circumflexi*, *-xe*, adj. 1. (În sintagma *Accent circumflex* = semn ortografic în formă de unghi cu vârful în sus sau de tildă, care se pune deasupra unei vocale pentru a arăta că aceasta trebuie rostită lung sau, în ortografia română, pentru a nota sunetul *i(ă)*). 2. (Anat.; despre artere, vene, nervi) Care are un traiect răsucit. 3. (Bot.; despre plante) Cu ramurile curbate în jos. [Var.: **circunflăx**, *-ă* adj.] — Din lat. **circumflexus**, fr. **circumflexe**.

CIRCUMLOCÚȚIE, *circumlocuții*, s.f. (Rar) Perifrază. — Din lat. **circumlocutio**, fr. **circumlocution**.

CIRCUMLUNĂR, *-Ă*, *circumlunari*, *-e*, adj. Care se află sau se petrece în jurul Lunii; circumselenar. — Din fr. **circumlunaire**, engl. **circumlunar**.

CIRCUMORĂL, *-Ă*, *circumorali*, *-e*, adj. (Anat.) Care este situat în jurul gurii. — Din fr. **circumoral**.

CIRCUMORBITĂL, *-Ă*, *circumorbitali*, *-e*, adj. (Astron.) Care se află sau se petrece pe o orbită. — Din fr. **circumorbital**.

CIRCUMPOLĂR, *-Ă*, *circumpolari*, *-e*, adj. Care se află în jurul sau în vecinătatea polilor. — Din fr. **circumpolaire**.

CIRCUMSCRÍE, *circumscrisu*, vb. III. Tranz. 1. A delimita o problemă, un lucru etc., a restrânge la un anumit cadru. 2. A trasa un cerc care să treacă prin toate vîrfurile unui poligon; a construi un poligon cu toate laturile tangente la un cerc. — Din lat. **circumscribere** (după *serie*).

CIRCUMSCRÍERE, *circumscrieri*, s.f. Acțiunea de a *circumscrie* și rezultatul ei. — V. **circumscrie**.

CIRCUMSCRÍPTIE, *circumscrispții*, s.f. Subdiviziune a unei unități administrative-teritoriale, stabilită în vederea alegerilor pentru organele reprezentative ale statului sau în vederea desfășurării unei activități de stat; circă. — Din lat. **circumscriptio**, fr. **circumscription**.

CIRCUMSCRÍS, *-Ă*, *circumscrisi*, *-se*, adj. (Despre poligoane) Cu toate laturile tangente la un cerc dat; (despre cercuri) a cărui circumferință trece prin toate vîrfurile unui poligon. — V. **circumscrie**.

CIRCUMSELENĂR, *-Ă*, *circumselenari*, *-e*, adj. Circumlunar. — **Circum**[terestru] + **selenar**.

CIRCUMSOLĂR, *-Ă*, *circumsolari*, *-e*, adj. Care se află sau se petrece în jurul Soarelui. — **Circum**[terestru] + **solar**.

CIRCUMSPÉCT, *-Ă*, *circumspecți*, *-te*, adj. Care vorbește și acționează cu prudență, cu rezervă; care trădează, exprimă prudență; precaut, prudent, rezervat. — Din lat. **circumspectus**, fr. **circospect**.

CIRCUMSPÉCȚIE s.f. Prudență, precauție, rezervă. — Din lat. **circumspectio**, fr. **circospection**.

CIRCUMSTĂNȚĂ, *circumstanțe*, s.f. Împrejurare (particulară) care însoțește o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen; (la pl.) totalitatea unor condiții date. ♦ Loc. adj. și adv. *De* (sau *pentru*) *circumstanță* = (care se face, are loc) într-o anumită împrejurare, fără a fi valabil în mod obiectiv și general. ♦ (Jur.; la pl.) Împrejurări privitoare la infracțiunea comisă sau la persoana infractorului, în măsură să determine mărirea sau micșorarea pedepsei. *Circumstanțe atenuante*. — Din lat. **circumstantia**, fr. **circonstance**.

CIRCUMSTANȚIĂL, *-Ă*, *circumstanțiale*, adj. (În sintagmele) *Complement circumstanțial* = complement care arată în ce împrejurări se petrece o acțiune sau cum se prezintă o însușire sau o acțiune. *Propoziție circumstanțială* = propoziție secundară care îndeplinește în frază rolul complementului circumstanțial din propoziție. [Pr.: *-și-a!*] — Din fr. **circonstanciel**.

CIRCUMTERÉSTRU, *-Ă*, *circumterestri*, *-stre*, adj. Care se află în jurul Pământului, care înconjoară Pământul. — Din fr. **circumterrestre**.

CIRCUMVOLÚT, *-Ă*, *circumvoluți*, *-te*, adj. Cu circumvoluții. — Din fr. **circumvolut**.

CIRCUMVOLÚȚIE s.f. v. **circumvoluțiune**.

CIRCUMVOLUȚIUNE, *circumvoluțiuni*, s.f. 1. Fiecare dintre cutele (alungite și sinuoase) de pe suprafața exterioară a creierului, mărginite de șanțuri. 2. (Rar) Ocol circular sau în spirală în jurul unui punct sau al unui ax central. [Var.: **circumvoluție** s.f.] — Din fr. **circumvolution**.

CIREĂDĂ, *cirezi*, s.f. Grup numeros de animale cornute mari; ciurdă. — Din sl. **črěda**.

CIREĂȘĂ, *cireși*, s.f. Fructul cireșului, mic, sferic, cărnos, de culoare roșie sau galbenă, cu gust dulce sau amar. [Pl. și: *cireșe*] — Lat. **ceresia** (= *cerasea*).

CIRENÁIC, *-Ă*, *cirenaiici*, *-ce*, adj., s.m. 1. Adj. (În sintagma) *Școala cirenaiică* = curent filozofic din Grecia antică ce preconiza cultivarea plăcerilor drept scop al vieții. 2. S.m. Adept al școlii cirenaiice. [Pr.: *-na-ic*] — Din fr. **cyrénaïque**.

CIRÉȘ, *cireși*, s.m. Pom fructifer cu frunze ovale alungite, cu flori albe, cultivat pentru fructele sale (*Prunus avium*). — Lat. ***ceresius** (= *cerasus*).

CIREȘĂR, (2) *cireșari*, s.m. 1. (Pop.) Luna iunie. 2. (Ornit.) Botgros. — **Cireășă** + suf. *-ar*.

CIREȘIU, *-ÍE*, *cireșii*, adj. (Rar) Care are culoarea cireșei. — **Cireășă** + suf. *-iu*.

CIREZĂR, *cirezari*, s.m. (Pop.) Negustor sau proprietar de cirezi de vite. — Cireadă + suf. -ar.

CIRILIC, -Ă adj. v. **chirilic**.

CIRIP interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetele caracteristice ale păsărelelor. ♦ (*De-a*) *cirip-cirip* = joc de copii la care jucătorii se apucă unui pe alții de dosul palmei, ciupindu-se de piele și repetând „cirip-cirip”. — Onomatopee.

CIRIPEALĂ, *ciripeli*, s.f. Ciripire; sunete caracteristice scoase de unele păsărele. — **Ciripi** + suf. -eală.

CIRIPÍ, *ciripesc*, vb. IV. Intrans. (Despre unele păsărele; la pers. 3) A scoate sunete caracteristice. ♦ Fig. (Despre femei) A vorbi cu voce subțire și melodioasă. ♦ Tranz. (Arg.) A vorbi, a spune ceva; a face destăinuiri, a divulga ceva. — Din **cirip**.

CIRIPIE, *ciripii*, s.f. (Reg.) Sfoară muiată în vopsea (roșie), pe care o întinde dulgherul pentru a trage linii drepte pe scânduri, pe bărne etc. ♦ Expr. (*A merge sau a se duce, a trage*) *ca pe ciripie* = (a merge sau a se duce, a trage) drept, în linie dreaptă. — Din tc. **čirpi**.

CIRIPIRE, *ciripiri*, s.f. Acțiunea de a *ciripi*. — V. **ciripi**.

CIRIPÍT s.n. Faptul de a *ciripi*; sunete caracteristice pe care le scot unele păsărele. — V. **ciripi**.

CIRIPITÓR, -OARE, *ciripitori*, -oare, adj. Care ciripește; ciripiu. — **Ciripi** + suf. -tor.

CIRIPÍU, -IE, *ciripii*, adj. (Rar) Ciripitor. — **Ciripi** + suf. -iu.

CIRIȘ s.n. (Reg.) Cocă sau altă substanță (subțire) de lipit. — Din tc. **čiriš**.

CIRITĚL, *ciritei*, s.m. (Reg.) Tufiș de copăcei; (la pl.) copăcei care formează un desiș (în pădure). — Et. nec.

CIRIVÍŠ s.n. v. **cerviș**.

CIROCUMULUS s.m. Tip de nori în forma unui strat alb, situați între 6 000 și 7 500 de metri altitudine. — Din fr. **cirro-cumulus**.

CIROSTRÁTUS s.m. Tip de nori denși cu aspect lăptos, alcătuiți din cristale de gheață, situați între 6 000 și 7 500 de metri altitudine. — Din fr. **cirro-stratus**.

CIRÓTIC, -Ă, *ciroțici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține cirozei, privitor la ciroză. 2. S.m. și f., adj. (Om) care este bolnav de ciroză. — Din fr. **cirrhotique**.

CIROZĂ, *ciroze*, s.f. Inflamație cronică degenerativă manifestată prin atrofierea țesutului parenchimatous al unui organ și înlocuirea lui cu țesut conjunctiv fibros, ducând la pierderea capacității funcționale a organului respectiv. ♦ *Ciroză hepatică* = boală cronică a ficatului, caracterizată prin înmulțirea anormală a țesutului conjunctiv și prin distrugerea treptată a celulelor hepatice. — Din fr. **cirrhose**.

CÍRTĂ, *cirte*, s.f. (Pop.) Lucru foarte mic, neînsemnat. ♦ Interval de timp foarte scurt; clipă. — Din sl. **črŭta**.

CIRTOMETRIE, *cirtometrii*, s.f. (Med.) Măsurare a perimetrului toracic. — Din fr. **cyrtométrie**.

CIRTOMÉTRU, *cirtometre*, s.n. (Med.) Instrument pentru măsurarea perimetrului toracic. — Din fr. **cyrtomètre**.

CÍRUS s.m. Tip de nori rarefiați și izolați, de culoare albă strălucitoare, alcătuiți din cristale de gheață, situați la circa 10 000 de metri altitudine. — Din fr. **cirrus**.

CIRVÍŠ s.n. v. **cerviș**.

CISALPÍN, -Ă, *cisalpini*, -e, adj. Care, din punctul de vedere al Romei, se află în nordul Italiei și dincoace de Alpi. *Galia cisalpină*. — Din lat. **cisalpinus**, it. **cisalpino**, fr. **cisalpin**.

CÍSLĂ, *cisle*, s.f. (În Evul Mediu) 1. Cotă-parte de bir care revenea unei persoane sau unei congregații dintr-o sumă plătită în comun; repartizare a dărilor fixată de obștea satului, proporțional cu avera fiecăruia. 2. Întrunire, sfat (sătesc), adunat de obicei pentru stabilirea cislei (1). — Din sl. **čislo** „număr”.

CÍSLUI, *cisluiesc*, vb. IV. (Înv. și reg.) 1. Intrans. A se sfătui, a discuta; a pune la cale. 2. Tranz. A acuza, a învinovăți. — **Cislă** + suf. -ui.

CISOÍDĂ, *cisoide*, s.f. (Geom.) Curbă plană cu un punct de întoarcere, a cărei ecuație este de gradul trei. [Pr.: -so-i-] — Din fr. **cissoïde**.

CISTALGÍE, *cistalgii*, s.f. (Med.) Tulburare funcțională dureroasă a vezicii urinare. — Din fr. **cystalgie**.

CISTECTOMÍE, *cistectomii*, s.f. (Med.) Extirpare totală sau parțială a vezicii urinare. — Din fr. **cystectomie**.

CISTERCIAN, -Ă, *cistercieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Călugăr care aparține unei congregații benedictine fondate în Franța. 2. Adj. Care aparține cistercienilor (1), privitor la cistercieni. [Pr.: -ci-an] — Din fr. **cistercien**.

CISTÉRNĂ, *cisterne*, s.f. 1. Rezervor (cilindric, de metal) pus pe cadrul cu roți al unui vehicul și servind la transportarea unor lichide; vehicul prevăzut cu un astfel de rezervor; autocisternă. 2. Rezervor (cilindric) în care sunt depozitate lichide, în scopul folosirii lor ulterioare. — Din lat. **cisterna**, it. **cisterna**.

CÍSTIC, -Ă, *cistici*, -ce, adj. Care aparține vezicii urinare sau vezicii biliare, privitor la vezica urinară sau la vezica biliară. — Din fr. **cystique**.

CISTICÉRC, *cisticerci*, s.m. Larvă a teniei, având aspectul unei vezicule de mărimea bobului de mazăre, care se fixează în țesuturile mamiferelor, producând cisticercioza. — Din fr. **cysticerque**.

CISTICERCÓZĂ s.f. Boală parazitară la animale și la oameni, produsă de localizarea în organism a cisticercilor; mazărice. — Din fr. **cysticercose**.

CISTICÍTĂ, *cisticite*, s.f. (Med.) Inflamație a canalului cistic. — Din fr. **cysticite**.

CISTITĂ, *cistite*, s.f. Boală caracterizată prin inflamația vezicii urinare în urma unei infecții. — Din fr. **cystite**.

CISTOCÉL, *cistocele*, s.n. (Med.) Hernie a vezicii urinare. — Din fr. **cystocèle**.

CISTOGRAFÍE, *cistografii*, s.f. Radiografie a vezicii urinare. — Din fr. **cystographie**.

CISTOPATÍE, *cistopatii*, s.f. (Med.) Denumirea generică pentru afecțiunile vezicii urinare. — Din fr. **cystopathie**.

CISTOPLEGÍE, *cistoplegii*, s.f. (Med.) Paralizie a vezicii urinare. — Din fr. **cystoplégie**.

CISTOSARCÓM, *cistosarcoame*, s.n. (Med.) Sarcom al vezicii urinare. — Din fr. **cystosarcome**.

CISTOSCÓP, *cistoscoape*, s.n. Instrument format dintr-un tub metalic prevăzut la unul dintre capete cu un bec electric, iar la celălalt cu un dispozitiv optic, folosit la cistoscopie. — Din fr. **cystoscope**.

CISTOSCÓPIC, -Ă, *cistoscopici*, -ce, adj. (Med.) De cistoscopie. — Din fr. **cystoscopique**.

CISTOSCOPÍE, *cistoscopii*, s.f. (Med.) Examinare a vezicii urinare cu ajutorul cistoscopului. — Din fr. **cystoscopie**.

CISTOTOMÍE s.f. (Med.) Deschidere operatorie de scurtă durată a vezicii urinare. — Din fr. **cystotomie**.

CIȘMEĂ, *cișmele*, s.f. Instalație (exteroară) prevăzută cu o pompă sau cu un robinet, prin care este adusă pe conductă apa necesară gospodăriei. ♦ Expr. *A curge ca dintr-o cișmea* = a curge mult și continuu. — Din tc. **češme**.

CIȘMEGIU, *cișmegii*, s.m. Slujbaş însărcinat în trecut cu supravegherea rețelei de cișmele în București. — **Cișmea** + suf. -giu.

CIT, (2) *cituri*, s.n. (Înv. și reg.) 1. Material textil de calitate inferioară, înflorat și apreat, fabricat din bumbac. 2. Sortiment de cit (1). — Din tc. **čit**.

CITĂ, *citez*, vb. I. Tranz. 1. A menționa, a indica, a numi pe cineva sau ceva (pentru a face cunoscut, pentru a confirma etc. ceva); a reaminti o faptă, o întâmplare care trebuie să servească de exemplu. 2. A reproduce întocmai ceea ce a spus sau a scris cineva; a da un citat. 3. A chema pe cineva în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală, la un anumit termen, în calitate de parte într-un proces, de martor sau de informator. — Din fr. **citer**, lat. **citare**.

CITĂBIL, -Ă, *citabili*, -e, adj. Care poate fi citat, vrednic de menționat. — Din fr. **citabile**.

CITADELĂ, *citadele*, s.f. (Adesea fig.) 1. Mică fortăreață situată în incinta unei cetăți, a unui oraș, care servea ca rezistență și ca ultim refugiu al celor asediați. ♦ P. gener. Oraș (întărit). 2. Fortăreață, castel, cetate ridicată în afara zidurilor unui oraș, care servea ca post avansat pentru apărarea acestuia. — Din fr. **citadelle**, it. **citadella**.

CITADÍN, -Ă, *citadini*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Orășenesc. 2. S.m. și f. Orășean. — Din fr. **citadin**, it. **citadino**.

CITADINIZĂ, *citadinizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) urbaniza. — **Citadin** + suf. -iza.

CITADINIZĂRE, *citadinizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *citadiniza* și rezultatul ei, urbanizare. — V. **citadiniza**.

CITADINIZĂT, -Ă, *citadinizați*, -te, adj. (Rar) Urbanizat. — V. **citadiniza**.

CITĂNIE, *citării*, s.f. (Înv. și pop.) Citit, lectură (din cărțile bisericești înaintea credincioșilor). — Din sl. **čitenije**, **četanije**.

CITĂRE, *citări*, s.f. 1. Acțiunea de a *cita* și rezultatul ei. ♦ *Semnele citării* = ghilimele. 2. Citație (1). — V. **cita**.

CITAREĂ s.f. (Înv.) Stofă fină cu dungi, din care se făceau arteriele. [Var.: **citarie** s.f.] — Din tc. **čitäre**.

CITARIE s.f. v. **citarea**.

CITARIST, -Ă s.m. și f. v. **chitarist**.

CITĂT, *cite*, s.n. Fragment dintr-o lucrare scrisă, reproduș întocmai și de obicei cu indicarea exactă a izvorului, în scopul de a întări și a ilustra o idee sau o argumentare; citație. — Din germ. **Zitat** (refăcut după *cita*).

CITĂT?, -Ă, *citați*, -e, adj. 1. Care a fost menționat, indicat, numit (pentru a face cunoscut); (despre fapte, întâmplări etc.) reamintit pentru a servi drept exemplu. 2. (Despre persoane) Chemat în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală, la un anumit termen, în calitate de martor într-un proces, de informator etc. — V. **cita**.

CITATOMANÍE s.f. Mania de a cita (2) cu orice prilej. — **Citat** + **manie**.

CITĂȚIE, *citații*, s.f. 1. Invitație oficială scrisă, prin care o persoană este chemată să se înfățișeze la o anumită dată înaintea unei instanțe judecătorești sau a unei autorități; citare; p. ext. (concr.) hârtie oficială care cuprinde această invitație. 2. (Înv.) Citat. [Var.: (înv.) **citațiune** s.f.] — Din fr. **citation**, lat. **citatio**, -onis.

CITAȚIUNE s.f. v. **citație**.

CITĚT, -EĂȚĂ, *citeți*, -e, adj. (Despre scrisul de mână, texte manuscrise) Care se poate citi ușor; deșlășit, lizibil. — **Citi** + suf. -eț.

CITĚ, *citesc*, vb. IV. Tranz. 1. A parcurge un text (pronunțând cuvintele sau nu) pentru a lua cunoștință de cele scrise. ♦ A rosti un text cu voce tare pentru a comunica cuiva conținutul lui. ♦ A descifra o partitură muzicală, urmărind cu ochii

sunetele reprezentate și valorile lor (și a le reproduce cu vocea sau cu un instrument). ♦ A interpreta indicațiile topografice ale unei hărți sau ale unui plan și a reconstitui după ele conformația terenului. ♦ A înregistra, a desluși indicațiile date de un contor, de un barometru, de un indicator etc. 2. Fig. A descoperi, a sesiza gândul, sentimentele ascunse etc. ale cuiva din atitudinea sau din expresia figurii sale. 3. A învăța, a studia (parcurgând scrieri, izvoare etc.). ♦ A se instrui, a se cultiva. 4. (În expr.) *A citi în stele* = a prezice cuiva viitorul după poziția stelelor. *A citi* (cuiva) *în palmă* = a prezice cuiva viitorul și caracterul, examinându-i liniile din palmă. [Var.: (pop.) *ceți* vb. IV] — Din sl. *čitati, čisti*.

CITIRE, *citiri*, s.f. Acțiunea de a *citi*. 1. Lectură. ♦ *Carte de citire* = manual de limbă română pentru clasele primare. 2. Descifrare, interpretare. [Var.: (pop.) *cefire* s.f.] — V. *čiti*.

CITIT¹ s.n. Citire. ♦ *Scris-citit* = noțiuni elementare de scriere și citire (predate în primele clase elementare). [Var.: (pop.) *ceft* s.n.] — V. *čiti*.

CITIT², -Ă, *cititi, -te*, adj. (Despre oameni) Instruit, învățat; erudit. [Var.: (pop.) *ceft, -ă* adj.] — V. *čiti*.

CITITÓR, -OÁRE, *cititori, -oare*, s.m. și f. 1. (Adesea adjectival) Persoană care citește. 2. (În sintagma) *Cititor în stele* = astrolog. 3. (Inform.; în sintagma) *Cititor de cartele* = periferic al unui calculator care permite operația de citire; lector. [Var.: (pop.) *ceftór, -oare* s.m. și f.] — *Citi* + suf. *-tor*.

CITIOBIOLOGIC, -Ă, *citobiologici, -ce*, adj. De citobiologie. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. *cytobiologique*.

CITIOBIOLOGÍE s.f. Biologie celulară. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. *cytobiologie*.

CITIOBLÁST, *citoblaste*, s.n. (Biol.) Nucleul unei celule. — Din fr. *cytoblaste*.

CITIOCHÍMIC, -Ă, *citochimici, -ce*, adj. De citochimie. — Din fr. *cytochimie*.

CITIOCHÍMÍE s.f. Studiul constituției chimice a celulelor și al proceselor biochimice din ele. — Din fr. *cytochimie*.

CITIOCHÍMÍSM s.n. Totalitatea proceselor biochimice din celule. — Din fr. *cytochimisme*.

CITOCINÉZĂ, *citocineze*, s.f. (Biol.) Proces de separare a celor două celule provenite dintr-o celulă-mamă. — Din fr. *cytokinése*.

CITOCRÓM, *citocromi*, s.m. (Biol.) Proteină complexă având un rol determinant în realizarea respirației celulare. — Din fr. *cytochrome*.

CITOCROMÍE s.f. Procedu rapid de tipar în patru culori suprapuse, la care forma parțială de negru servește la redarea efectelor de tonuri închise. — Din fr. *cytochromie*.

CITODIAGNÓSTIC, *citodiagnostice*, s.n. (Med.) Diagnosticare bazată pe examinarea microscopică a celulelor extrase din organisme; citoscopie. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. *cytodiagnostique*.

CITOFAGÍE s.f. (Biol.) Înglobare a unei celule sau porțiuni de celulă de către altă celulă. — Din engl. *cytophagy*.

CITOFIZIOLÓGIC, -Ă, *citofiziologici, -ce*, adj. De citofiziologie. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. *cytophysiologie*.

CITOFIZIOLÓGÍE, *citofiziologii*, s.f. Ramură a fiziologiei care studiază funcțiile celulei vii. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. *cytophysiologie*.

CITOGAMÍE, *citogamii*, s.f. (Biol.) Fuzionare a gameților în cadrul fecundației. — Din engl. *cytogamy*.

CITOGENÉTIC, -Ă, *citogenetici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a geneticii care studiază raporturile existente între caracterele ereditare, structura și comportamentul cromozomilor, precum și consecințele medicale și evolutive ale anomaliilor cromozomiale. 2. Adj. Al citogeneticii (1), de citogenetică. — Din fr. *cytogénétique*.

CITOGENETICIÁN, -Ă, *citogeneticieni, -e*, s.m. și f. Specialist în citogenetică (1). [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. *cytogénéticien*.

CITOGENÉZĂ, *citogeneze*, s.f. (Biol.) Proces de formare a celulei. — Din fr. *cytogenése*.

CITOLÁ, *citole*, s.f. Instrument medieval cu coarde de forma migdalei și cu gâtul scurt. — Din fr. *citole*.

CITOLÍTIC, -Ă, *citolitici, -ce*, adj., s.n. (Biol.) (Ser) care distruge celulele. — Din fr. *cytolitique*.

CITOLÍZĂ s.f. (Biol.) Proces de distrugere a integrității celulei. — Din fr. *cytolyse*.

CITOLÓG, -Ă, *citologi, -ge*, s.m. și f. Specialist în citologie. — Din *citologie* (derivat regresiv).

CITOLÓGIC, -Ă, *citologici, -ce*, adj. De citologie; al citologiei. — Din fr. *cytologique*.

CITOLOGÍE s.f. Ramură a biologiei care studiază structura, dezvoltarea și funcțiile celulelor. — Din fr. *cytologie*.

CITOMORFÓZĂ, *citomorfoze*, s.f. (Biol.) Modificare a formei și structurii celulelor în timpul vieții lor; totalitatea acestor modificări. — Din engl. *cytomorphosis*.

CITOPATOLÓGÍE s.f. Ramură a patologiei care studiază modificările din interiorul celulei. — Din fr. *cytopathologie*.

CITOPLASMÁTIC, -Ă, *citoplasmatici, -ce*, adj. Citoplasmic. — Din fr. *cytoplasmatique*, engl. *cytoplasmatic*.

CITOPLÁSMĂ s.f. Element constitutiv fundamental al unei celule animale sau vegetale, format îndeosebi din albumină asociată cu alte substanțe organice. — Din fr. *cytoplasme*.

CITOPLÁSMIC, -Ă, *citoplasmici, -ce*, adj. De natura citoplasmic, al citoplasmic; citoplasmatic. — Din fr. *cytoplasmique*, engl. *cytoplasmic*.

CITOPOIÉZĂ s.f. (Biol.) Proces de formare și dezvoltare a celulei. — Din fr. *cytopoiesé*.

CITOSCOPIÉ, *citoscopii*, s.f. (Med.) Citodiagnostic. — Din fr. *cytoscopie*.

CITOSTÁTIC, *citostatic*, s.n. Medicament sau alt agent fizic care oprește sau împiedică înmulțirea celulelor și care este folosit în tratamentul cancerului. ♦ (Adjectival) *Substanțe citostatice*. — Din fr. *cytostatique*.

CITÓXIC, -Ă, *citoxici, -ce*, s.f. (Despre substanțe) Care are efect toxic asupra celulelor. — Din fr. *cytotoxique*.

CITOTOXÍNĂ, *citotoxine*, s.f. Substanță citotoxică. — Din fr. *cytotoxine*.

CITRÁT, *citrați*, s.m. Sare a acidului citric. — Din fr. *citrate*.

CITRÍC, -Ă, *citrici, -ce*, adj. (În sintagma) *Acid citric* = acid organic care se găsește mai ales în sucul de lămâie. *Plante citrice* = familie de arbori și de arbuști fructiferi, având ca tip principal lămâiul. *Fructe citrice* (și substantivat, f.) = nume generic pentru fructele plantelor citrice (lămâi, portocale, mandarine etc.). ♦ Care conține acid citric. — Din fr. *citrique*.

CITRÍN s.n. Varietate de cuarț de culoare galben. — Din fr. *citrine*.

CITRO s.n. 1. Băutură răcoritoare pe bază de citrice. 2. (Eliptic) Sticlă, pahar etc. cu citro (1). — Din *citrice*.

CITRONADĂ, *citronade*, s.f. Băutură răcoritoare preparată din suc (sau coajă) de lămâie, zahăr și apă (sau sifon). — Din fr. *citronnade*.

CIUBÁR, *ciubere*, s.n. Vas mare făcut din doage de lemn și prevăzut cu toate, având diferite utilizări. [Acc. și: *ciubăr*] — Din bg. *čebăr*.

CIUBÁRÁȘ, *ciubărășe*, s.n. Diminutiv al lui *ciubăr*. — *Ciubăr* + suf. *-aș*.

CIUBÉICĂ, *ciubeici*, s.f. (Reg.) Lulea (de calitate proastă). — *Ciub*[uc] + suf. *-eică*.

CIUBOTÁR, *ciubotari*, s.m. (Reg.) Cizmar. [Var.: *ciobotár* s.m.] — *Ciubotă* + suf. *-ar*.

CIUBÓTĂ, *ciubote*, s.f. 1. (Reg.) Cizmă; gheată. ♦ Expr. *Prost ca o ciubotă* = foarte prost. ♦ Fig. Om prost. 2. Taxă pentru uzura ciubotelor, percepută în trecut de slujitorii domnești de la împărăția, când erau obligați să se deplaseze acasă la aceștia. [Var.: *ciobótă, cioboată* s.f.] — Din ucr. *čoboty*.

CIUBOTĂRÉSC, -EÁSCĂ, *ciubotărești*, adj. (Reg.) Cizmăresc. [Var.: *ciobotăresc, -ească* adj.] — *Ciubotar* + suf. *-esc*.

CIUBOTĂRÍE¹ s.f. (Reg.) Meseria ciubotarului; cizmărie¹. [Var.: *ciobotărie* s.f.] — *Ciubotar* + suf. *-ie*.

CIUBOTĂRÍE², *ciubotării*, s.f. (Reg.) Atelierul ciubotarului; cizmărie². [Var.: *ciobotărie* s.f.] — *Ciubotă* + suf. *-ărie*.

CIUBOȚICĂ, *ciuboțe*, s.f. 1. (Reg.) Cizmuliță sau gheată de damă. 2. Compuse: *ciuboțica-cucului* = plantă erbacee cu frunze ovale dispuse în rozete și păroase pe partea inferioară, cu flori galbene și cu fructul o capsulă (*Primula officinalis*); *ciuboțica-ursului* = plantă erbacee cu frunze lobate și cu flori purpurii (*Cortusa mathioli*). [Var.: *ciuboțică* s.f.] — *Ciubotă* + suf. *-ică*.

CIUBÚC, (1, 2) *ciubuce*, (3) *ciubucuri*, s.n. 1. Pipă (orientală) cu țeava lungă. ♦ Țeavă de lulea. 2. Ornament în relief care marchează marginile unui perete, ale tavanului, ferestrei etc. 3. Fig. (Fam.) Avantaj sau câștig ilicit. — Din tc. *čubuk*.

CIUBUCÁR, (1) *ciubucare*, s.n., (2) *ciubucari*, s.m. 1. S.n. (Pop.) Unealtă de zidărie cu care se fac ciubucele (2). 2. S.m. Fig. (Fam.) Persoană care umblă după ciubucuri (3). — *Ciubuc* + suf. *-ar*.

CIUBUCĂRÍE, *ciubucării*, s.f. (Rar; cu sens colectiv) Totalitatea ciubucelor (2) care decorează o construcție, un zid etc. — *Ciubuc* + suf. *-ărie*.

CIUBUCCÍU, *ciubuccii*, s.m. Slujitor care avea însărcinarea să umple și să aprindă ciubucul (1) domnului sau al boierilor. — Din tc. *čubukçu*.

CIUCIULÉTE, (1) *ciuciuleți*, s.m. 1. Ciupercă comestibilă cu pălăria zbârcită, gălbui sau brună-roșcată, cu piciorul cilindric, alb și gol în interior (*Morchella esculenta*). 2. (Adverbial, în expr.) *A (se) face* (sau *a fi ud*) *ciuciulete* = a (se) uda (sau a fi ud) până la piele. — Cf. *ciuciuli*.

CIUCIULÍ, *ciuciulesc*, vb. IV. Refl. A se strânge, a se ghemui (pentru a nu fi văzut); a se chirci. — Cf. magh. *cšűcsülni* „a seada turcește”.

CIUCIULÍT, -Ă, *ciuciuliți, -te*, adj. Strâns, ghemuit, chircit (ca să nu fie văzut). — V. *ciuciuli*.

CIUCÍUR, *ciuciure*, s.n. (Rar) Uluc, jgheab pe care curge apa la un izvor, la o fântână. — Probabil formație onomatopeică.

CIUCÍURE, *ciuciuri*, s.m. Plantă erbacee acoperită cu peri moi, cu flori violetă sau albastre (*Campanula glomerata*). — Et. nec.

CIUCUR s.m. v. *ciucure*.

CIUCURÁȘ, *ciucurași*, s.m. 1. Diminutiv al lui *ciucure*; ciucurel. 2. Plantă erbacee cu flori roz sau albe, dispuse în mici capitule (*Adenostyles alliariae*). — *Ciucure* + suf. *-aș*.

CIUCURÁT, -Ă, *ciucurați, -te*, adj. (Rar) Împodobit, încărcat cu ciucuri. — *Ciucure* + suf. *-at*.

CIUCURE, *ciucuri*, s.m. 1. Ornament făcut dintr-o împletitură sau dintr-un mănunchi de fire, cu care se împodobesc marginile unui covor, ale unei draperii, unui obiect de îmbrăcăminte etc. ♦ Loc. adj. și adv. (*Plin ciucure (de... sau cu...)*) = (încărcat) până la refuz (de... sau cu...). 2. (Rar) Țurțur de gheață. ♦ (La pl.; urmat de determinări) Ornamente de cristal sau de sticlă care atarnă de marginile candelabrelor sau ale lămpilor. [Var.: **ciucur** s.m.] — Cf. lat. *cicculum* (= *ciccum* „ciorchine”).

CIUCURÉL, *ciucurei*, s.m. Ciucuraș (1). — **Ciucure** + suf. *-el*.

CIUCUȘOARĂ, *ciucușoare*, s.f. Nume dat mai multor plante erbacee cu tulpina și cu frunzele acoperite de peri, cu flori albe sau galbene (*Alyssum*). — Et. nec.

CIUDÁT, *-Ă, ciudați, -te*, adj. Care iese din comun, care șochează (prin aspect, manifestări, evoluție etc.); curios, straniu, bizar; ciudoz (2). — Din bg. **čudat** „minunat”.

CIUDĂ, *ciude*, s.f. Sentiment de părere de rău, de invidie amestecată cu supărare sau de invidie amestecată cu dușmănie. ♦ Loc. adv. și prep. *În ciuda cuiva* = cu intenția de a supăra pe cineva, în necazul, în pofida cuiva; înfruntând împotrivirea cuiva sau a ceva. ♦ Loc. conj. *În ciuda faptului că...* = cu toate că..., deși. ♦ Expr. *A face (cuiva) în ciudă* = a necăji intenționat (pe cineva). — Din sl. **čudo** „minune”.

CIUDĂȚENIE, *ciudățenii*, s.f. 1. Aspect, caracter ciudat, bizar, curios al unui lucru, al unei atitudini, al unui fenomen etc. 2. (Concr.) Lucru, ființă, întâmplare etc. ciudată. — **Ciudat** + suf. *-enie*.

CIUDÍ, *ciudesc*, vb. IV. Refl. 1. (Reg.) A fi cuprins de ciudă; a se încui. 2. (Înv.) A se mira, a se minuna. 3. (Înv.) A se frământa (sufletește), a se zbuciuma; a fi neliniștit. — Din sl. **čuditi sen**.

CIUDÍT, *-Ă, ciudiți, -te*, adj. (Înv.) Neliniștit, frământat (sufletește). — V. **ciudi**.

CIUDÓS, *-OĂȘĂ, ciudoși, -oase*, adj. 1. Plin de ciudă; înciudat. 2. (Înv.) Ciudat. — **Ciudă** + suf. *-os*.

CIUF, (1) *ciufuri* s.n., (2), (3) *ciufi*, s.m. 1. S.n. Smoc de păr zbârlit (căzut pe frunte). 2. S.m. Nume dat în glumă oamenilor, mai rar animalelor, cu părul ciufuit sau, *p. ext.*, cu aspect neîngrijit. 3. S.m. Numele mai multor păsări răpitoare de noapte din familia bufnițelor, cu două smocuri de pene deasupra ochilor; ciuhurez. — Et. nec.

CIUFULEĂLĂ, *ciufuleli*, s.f. Faptul de a ciufuli. — **Ciufuli** + suf. *-eală*.

CIUFULÍ, *ciufulesc*, vb. IV. Tranz. A zbârli părul sau barba cuiva. ♦ A trage de păr pe cineva; *p. ext.* a bate pe cineva (trăgându-l de păr). — Din **ciuf**.

CIUFULÍRE, *ciufuliri*, s.f. Acțiunea de a ciufuli. — V. **ciufuli**.

CIUFULÍT, *-Ă, ciufuliți, -te*, adj. (Despre păr, pene etc.) Care este în dezordine, zbârlit. ♦ (Despre cap, *p. ext.* despre oameni sau animale) Care are părul în dezordine, zbârlit. — V. **ciufuli**.

CIUFÚT, *-Ă, ciufuți, -te*, adj., s.m. și f. (Înv.) 1. (Om) zgârcit, avar. 2. (Om) cu toane, prost dispus. — Din tc. **čifit**.

CIUGULEĂLĂ, *ciuguleli*, s.f. Faptul de a ciuguli; (concr.) ceea ce se ciugulește. — **Ciuguli** + suf. *-eală*.

CIUGULÍ, *ciugulesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Despre păsări) A ciupi de ici și de colo cu ciocul lucruri de mâncare; a mânca apucând hrana cu ciocul. 2. (Fam.; despre oameni) A mânca dintr-un aliment, luând numai câte puțin, de ici și de colo. — Et. nec.

CIUHURÉZ, *ciuhurezi*, s.m. Ciuf (3); hururez. — Contaminare între **ciuf** și **huhurez**.

CIUÍN, *ciuini*, s.m. Plantă erbacee cu flori albe sau roz, a cărei rădăcină se folosește în industria textilă, farmaceutică și alimentară: odagaci, săpunel, săpunăriță (*Saponaria officinalis*). — Din tc. **čöven**.

CIUL, *-Ă, ciuli, -e*, adj. (Reg.; despre animale) Care are urechile anormal de mici; care care urechile sfâșiate, rupte; căruia îi lipsește o ureche sau ambele urechi, un corn sau ambele coarne. — Et. nec.

CIULAMÁ, *ciulamale*, s.f. Mâncare (de pasăre, ciuperci etc.) cu sos alb și gros de făină. ♦ Expr. (Fam.) *A face (pe cineva) ciulama* = a bate, a zdrobi (pe cineva). — Din tc. **čullama**.

CIULEÁNDRA s.f. art. Numele unui dans popular din Muntenia, cu ritm progresiv accelerat; melodie după care se execută acest dans. — Et. nec.

CIULÉI, *ciulei*, s.m. Mică plantă erbacee cu frunze înguste și țepoase, cu tulpina foarte ramificată și acoperită cu peri (*Ceratocapsus arenarius*). — Et. nec.

CIULÍ, *ciulesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Despre animale) A ridica urechile ținându-le drept în sus (pentru a-și încorda auzul). 2. Fig. (Despre oameni) A-și încorda auzul pentru a desluși un zgomot, a asculta cu atenția încordată. — Cf. sb. **čuljiti**.

CIULÍN, *ciulini*, s.m. Plantă erbacee cu tulpina și frunzele spinoase, cu flori roșii, care crește pe locuri necultivate; scaiete (*Carduus nutans*). — Cf. rus. **čilim**.

CIUMĂȘ, *-Ă, ciumași, -e*, adj. (Înv.) Contagios, molipsitor. — **Ciumă** + suf. *-aș*.

CIUMÁT, *-Ă, ciumați, -te*, adj., s.m. și f. (Adesea fig.) (Om) contaminat sau bolnav de ciumă. — **Ciumă** + suf. *-at*.

CIUMÁ, *ciume*, s.f. 1. Boală infecțioasă și epidemică foarte gravă, caracterizată prin febră mare, diaree, delir, tumefacții ale ganglionilor etc.; pestă. 2. Fig. Persoană foarte urâtă (și foarte rea). 3. Fig. Mizerie, năpastă, nenorocire mare. ♦ *Ciumă brună* = nazism; fascism. 4. Compus: *ciuma-apelor* = plantă erbacee acvatică cu

tulpina lungă, subțire, ramificată, care se fixează prin rădăcini pe fundul apelor (*Elodea canadensis*). — Lat. **cyma** „umflătură”.

CIUMĂFÁI s.n. v. **ciumăfaie**.

CIUMĂFÁIE, *ciumăfái*, s.f. Plantă erbacee medicinală foarte toxică, cu flori albe și cu semințe negre închise într-o capsulă cu țepi moi; laur (*Datura stramonium*). [Var.: **ciumăfái** s.n.] — Cf. magh. *c s u d a f a*.

CIUMĂREÁ, *ciumărele*, s.f. Plantă erbacee medicinală cu frunze alterne și cu flori liliachii grupate în ciorchini (*Galega officinalis*). — Cf. *c i u m á*.

CIUMÍZÁ, *ciumize*, s.f. Plantă graminee furajeră cu frunze late și cu inflorescența un panicul (*Setaria italica-maxima*). — Et. nec.

CIUMÓS, *-OĂȘĂ, ciumoși, -oase*, adj. (Rar) Care aduce ciumă; *p. ext.* molipsitor, contagios. — **Ciumă** + suf. *-os*.

CIUMP, *ciumpi*, s.m. (Reg.) Bucată rămasă din ceva căruia i s-a tăiat, i s-a rețezat vârfurile. — Et. nec.

CIUMPÉI, *ciumpeie*, s.n. Unealtă de dogărie cu care se prelucrează cercurile de lemn. — **Ciump** + suf. *-ei*.

CIUNG, *-Ă, ciungi, -ge*, adj. 1. (Despre mâini) Care a fost rețezat; (despre oameni; adesea substantivat) care are o mână rețezată; ciunt. 2. (Despre copaci) Cu crengile rupte sau tăiate. — Cf. it. *c i o n c o*.

CIUNGÍ, *ciungesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și pop.) 1. A rețeza cuiva mâinile. 2. A curăța sau a dezgoli un copac de crengi. — Din **ciung**.

CIUNÍSM s.n. Curent latinist extremist în lingvistica și filologia românească legat de numele lui Aron Pumnul, care preconiza supunerea neologismelor romanice aceluiași transformări fonetice suferite de cuvintele moștenite din latină; pumnism. — Din terminația lexicalizată **-ciune** + suf. *-ism*.

CIUNÍST, *-Ă, ciuniști, -ste*, s.m. și f. Adept al ciunismului; pumnist. ♦ (Adjectival) *Curent ciunist*. — De la **ciunism**, cu schimbarea sufixului.

CIUNT, *-Ă, ciunți, -te*, adj. (Adesea substantivat) 1. Ciung (1). ♦ (Rar; despre păr) Care a fost tuns scurt. 2. (Reg.; despre animale) Care are o parte a corpului (urechile, coada, coarnele) rețezată, ruptă. [Var.: **ciont**, **ciointă** adj.] — Contaminare între **ciot** și **ciung**.

CIUNTI, *ciuntesc*, vb. IV. Tranz. 1. A tăia, a amputa o parte a corpului; a mutila. ♦ Fig. A tăia unul sau mai multe pasaje dintr-o lucrare, dintr-un articol etc. (făcându-le de neînțeles). 2. A rupe părți, crengi, frunze etc. din arbori, din plante etc. [Var.: (reg.) **ciointă** vb. I, **ciointi** vb. IV] — Din **ciunt**.

CIUNȚIRE s.f. Acțiunea de a ciunți; ciuntitură. — V. **ciunți**.

CIUNȚITURÁ, *ciunțituri*, s.f. Ciunțire; (concr.) partea rămasă dintr-un membru, dintr-un copac etc. ciunțit. — **Ciunți** + suf. *-tură*.

CIUPEALÁ, *ciupeli*, s.f. Faptul de a ciupi. ♦ Fig. (Fam.) Înșușire (repetată) a unor mici sume de bani, a unor obiecte mărunte etc.; furt mărunț, furtașag. — **Ciupi** + suf. *-eală*.

CIUPÉRCÁ, *ciuperci*, s.f. 1. (La pl.) Încręgătură de plante inferioare, lipsite de clorofilă, care trăiesc ca parazite sau ca saprofite și se răspândesc prin spori; (și la sg.) plantă din această încręgătură, de obicei în formă de pălărie cămoasă cu picior. ♦ Expr. *Doar n-am mâncat ciuperci!* = doar n-am înnebunit! *Pagubă-n ciuperci!* = nu e nimic, puțin îmi pasă! 2. Obiect de lemn în formă de ciupercă (1), pe care se întinde ciorapul când se cărește. ♦ (Ir.) Pălărie veche, adesea mototolită și turtită. 3. (În sintagma) *Ciuperca șinei* = partea superioară și îngroșată a unei șine de cale ferată, pe care rulează roțile vehiculelor. — Din bg. **čepurka**, sb. **pečurka**.

CIUPÉCÁRIE, (2) *ciupercării*, s.f. 1. Cultură de ciuperci. 2. Încăpere amenajată pentru ciupercărie (1). — **Ciupercă** + suf. *-ărie*.

CIUPI, *ciupesc*, vb. IV. 1. Tranz. A apuca cu vârful degetelor sau cu unghiile pielea sau carnea cuiva, strângându-o și producând durere; a pișca. ♦ Refl. *Se ciupește singur*. ♦ A apuca, a mușca ori a înțepa cu ciocul sau cu gura. ♦ Fig. A face aluzii înțepătoare; a necăji, a tachina. 2. Tranz. A apuca câte puțin din ceva cu ciocul sau cu gura pentru a mânca, a ciuguli; (despre oameni) a rupe cu mâna bucățică cu bucățică din ceva (și a mânca). 3. Tranz. A rupe vârful lăstarilor viței-de-vie sau vârful tulpinii altor plante pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. 4. Tranz. Fig. (Fam.) A-și însuși (în mod repetat) mici sume de bani, obiecte mărunte etc. ♦ A smulge, a afla de la cineva mici informații, secrete mărunte (pentru a le furniza altcuiva). 5. Refl. Fig. (Fam.) A se amei de băutură; a se chercheli. — Cf. bg. **čupja**, sb. **čupati**.

CIUPÍC s.m. v. **ciopic**.

CIUPÍT¹ s.n. Acțiunea de a ciupi. — V. **ciupi**.

CIUPÍT², *-Ă, ciupiți, -te*, adj. Care are ciupituri; pișcat. ♦ Expr. (Despre oameni) *Ciupiți de vărsat* sau *cu obrazul ciupit* = cu urme vizibile de variolă pe obraz. — V. **ciupi**.

CIUPITÓR, *ciupitoare*, s.n. Utilaj pentru luat probe de pământ din fundul sau din pereții unei găuri de sondă. — **Ciupi** + suf. *-tor*.

CIUPITURÁ, *ciupituri*, s.f. 1. Pișcătură, înțepătură; (concr.) semn, urmă rămasă pe piele în urma unei pișcături; *spec.* fiecare dintre micile cicatrice rămase după variolă. 2. (Rar) Bucățică ruptă sau ciupită din ceva. — **Ciupi** + suf. *-tură*.

CIUR, *ciururi*, s.n. 1. Unealtă de cernut materiale pulverulente sau granulare, confecționată dintr-o rețea deasă de sârmă sau dintr-o bucată de tablă ori de piele perforată, fixată pe o ramă. ♦ Expr. *A vedea ca prin ciur* = a vedea neclar. *A trece (sau a da, a cerne) prin ciur și prin dărmon* = a) a cerceta, a examina în amănunt,

cu atenție; **b)** *a cleveți, a bărfi* pe cineva (scoțându-i la iveală cât mai multe defecte); **c)** (mai ales cu verbul la participiu) a trece prin multe încercări, experiențe, a căpăta multă experiență. *A căra* (sau *a duce*) *apă cu ciurur* = a face o muncă zadarnică, a lucra fără spor; a nu face nici o treabă. ♦ Cantitate de material câtă încapă într-un ciur (1). ♦ Utilaj folosit la sortarea pe dimensiuni a unor materiale granulare, confecționat din bare metalice, sârmă împletită sau tablă perforată. 2. Ramă în formă de cerc pe care se întinde materialul ce se brodează. 3. Una dintre cele patru despărțituri ale stomacului animalelor rumegătoare. — Lat. *cibrum* (= *cribum*).

CIURĂR, *ciurari*, s.m. Persoană care face sau vinde ciururi (1). — **Ciur** + suf. -ar.

CIURDĂR, *ciurdari*, s.m. (Reg.) Văcar. — **Ciurdă** + suf. -ar.

CIURDĂ, *ciurde*, s.f. (Reg.) 1. Cireadă. ♦ Turmă de animale necornute. 2. (Fam.) Mulțime de oameni, de copii etc.; ceață, cârd. — Din magh. **csorda**.

CIUREC, *ciurecuri*, s.n. (Înv.) Plăcintă cu brânză. [Pl. și: *ciurechi*]. — Din tc. **cörek**.

CIURECĂR, *ciurecari*, s.m. (Înv.) Plăcintar care făcea ciurecuri. — **Ciurec** + suf. -ar.

CIUREL, *ciurele*, s.n. Diminutiv al lui *ciur*. — **Ciur** + suf. -el.

CIURLĂN, *ciurlani*, s.m. Plantă cu tulpina foarte ramificată, cu frunze alterne, lungi, subțiri și terminate cu un spin, specifică regiunilor de stepă (*Salsola ruthenica*). — Et. nec.

CIUROI, *ciuroaie*, s.n. Izvor care curge pe un soc ori jgheab îngust. — Probabil din **ciurui**¹.

CIURUC, *ciurucuri*, s.n. Lucru fără valoare, rămășiță bună de aruncat, rest care nu mai e bun de nimic. ♦ Fig. (Depr.) Om care nu e bun de nimic, vrednic de dispreț. — Din tc. **çürük**.

CIURUI¹, *ciuruiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) găuri în mai multe locuri. 2. Tranz. A trece prin ciur, a cerne sau a sorta cu ciurul. — **Ciur** + suf. -ui.

CIURUI², pers. 3 *ciuruie*, vb. IV. Intrans. (Despre apă sau alte lichide) A curge șiroind și producând un zgomot caracteristic. — Formație onomatopeică.

CIURUIALĂ, *ciuruială*, s.f. Faptul de a *ciurui*¹; (concr.) corpuri străine care se separă de rest după *ciuruire*¹. — **Ciurui**¹ + suf. -eală.

CIURUIRE¹, *ciuruiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *ciurui*¹ și rezultatul ei. — V. **ciurui**¹.

CIURUIRE², *ciuruiri*, s.f. Acțiunea de a *ciurui*² și rezultatul ei. — V. **ciurui**².

CIUȘ interj. Strigăt cu care cineva îndeamnă măgarul la drum sau cu care îl oprește din mers. — Onomatopee.

CIUȘCĂ, *ciuște*, s.f. (Pop.) Ardei iute. — Din bg. **çuşka**.

CIUT, -Ă, *ciuți*, -te, adj. (Despre animalele cornute) Care este fără coarne, cu coarnele tăiate sau căzute. [Var.: (reg.) **șuț**, -ă adj.] — Cf. alb. *shu t*.

CIUTĂ, *ciute*, s.f. Femeia cerbului; cerboaică. ♦ Epitet dat unei fete sau femei tinere suple, cu mișcări vioaie și pline de eleganță. — Cf. alb. *shut ë*.

CIUTURĂ, *ciuturi*, s.f. Găleată sau vas făcut din doage sau dintr-un trunchi scobit, care servește la scos apa din fântână. ♦ Expr. (*Plouă de*) *toarnă cu ciutura* = plouă foarte tare; plouă cu găleată. ♦ Cantitate (de apă) care încapă în obiectul descris mai sus. — Lat. **cytola*.

CIUTUREĂ, *ciuturele*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *ciutură*. — **Ciutură** + suf. -ea.

CIUVAȘ, -Ă, *ciuvași*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Autonome Ciuvașia sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Autonome Ciuvașia sau ciuvașilor (1), privitor la Republica Autonomă Ciuvașia ori la ciuvași. ♦ (Substantivat, f.) Limbă altaică din ramura turcică, vorbită de ciuvași (1). — Din rus. **çuvași**.

CÍVIC, -Ă, *cívici*, -ce, adj. Care aparține cetățenilor, privitor la cetățeni; cetățenesc. — Din fr. **cívique**, lat. **civicus**.

CIVIL, -Ă, *cívili*, -e, adj. Care se referă la cetățenii unui stat sau la raporturile juridice ale acestora între ei (cu excepția militarilor și a reprezentanților Bisericii), precum și la raporturile acestora cu organele și cu organizațiile statului. ♦ *Drepturi civile* = drepturi de care se bucură o persoană (fizică sau juridică), reglementate și recunoscute de stat. *Drept civil* = totalitatea normelor care reglementează relațiile sociale (convertite în raporturi juridice) existente între persoanele fizice sau juridice dintr-un stat. *Cod civil* = culegere unitară de norme juridice care reglementează raporturile de drept civil. *Stare civilă* = situația unei persoane așa cum rezultă din actele sale privitoare la naștere, căsătorie, deces. *Ofițer al stării civile* = salariat al unei primării însărcinat cu încheierea actelor de stare civilă. *Căsătorie civilă* = căsătorie oficiată de ofițerul stării civile în conformitate cu prevederile legale. *Parte civilă* = persoană care, într-un proces penal, formulează pretenții de despăgubiri pentru daunele suferite prin săvârșirea infracțiunii. *Război civil* = conflict armat între două grupuri adverse din aceeași țară, cu scopul de a prelua puterea. ♦ (Substantivat) Persoană îmbrăcată în haine obișnuite (și nu în haine militare sau preoțesti); cetățean al unui stat, cu excepția militarilor și preoților. [Var.: (înv. și pop.) **țivil**, -ă adj.] — Din fr. **civil**, lat. **civilis**.

CIVILIE s.f. (Înv. și pop.) Viață, stare, condiție de om civil, de cetățean care nu este nici militar, nici preot. [Var.: **țivilie** s.f.] — **Civil** + suf. -ie.

CIVILIST, *civilisti*, s.m. (Rar) Specialist în studiul dreptului civil. — Din fr. **civiliste**.

CIVILIZĂ, *civilizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni civilizat. — Din fr. **civiliser**.

CIVILIZĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *civiliza* — V. **civiliza**.

CIVILIZĂT, -Ă, *civilizați*, -te, adj. 1. Care are o cultură și o tehnică înaintată, care a ajuns la un nivel superior de civilizație, la un standard de viață ridicat. 2. Care este manierat, politicos. — V. **civiliza**. Cf. fr. **civilisé**.

CIVILIZĂTOR, -OĂRE, *civilizatori*, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care civilizează, care răspândește civilizația. — Din fr. **civilisateur**.

CIVILIZĂȚIE, *civilizații*, s.f. Nivel de dezvoltare materială și spirituală a societății dintr-o epocă dată, a unui popor, a unui stat etc.; cultură (materială sau spirituală); p. ext. nivel înalt de dezvoltare a unei societăți. — Din fr. **civilisation**.

CIVISĂ s.n. Atitudine, zel, devotament de care dă dovadă un bun cetățean. — Din fr. **civisme**.

CIVIT, -Ă, *civiți*, -te, adj. (Pop.) Albastru-închis; vânat. — Din tc. **çivit**.

CIZELĂ, *cizelez*, vb. I. 1. Tranz. A prelucra, a finisa sau a ornamenta cu dalta, cu ciocanul etc. diferite obiecte (de metal) pentru a le da forma sau aspectul dorit. 2. Tranz. Fig. A aduce îmbunătățiri (de stil, de exprimare) unei lucrări (literare, științifice); a ciopli. 3. Tranz. și refl. Fig. A face să capete sau a căpăta deprinderi civilizate, cultură etc. — Din fr. **ciseler**.

CIZELĂRE, *cizelări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cizela* și rezultatul ei. — V. **cizela**.

CIZELĂT, -Ă, *cizelați*, -te, adj. 1. (Despre obiecte metalice) Prelucrat, finisat, ornamentat cu dalta, cu ciocanul etc. 2. Fig. (Despre opere literare, științifice) Care a fost îmbunătățit (din punct de vedere al stilului, al exprimării). 3. Fig. Care și-a însușit deprinderi civilizate, cultură etc. — V. **cizela**.

CIZELURĂ, *cizeluri*, s.f. (Rar) Ornament, înfloritură migăloasă și artistică realizată prin cizelare. — Din fr. **ciselure**.

CIZMAR, *cizmari*, s.m. Meseriaș care confecționează și repară încălțăminte; pantofar, ciubotar. — **Cizmă** + suf. -ar.

CIZMĂ, *cizme*, s.f. Încălțăminte de piele, de cauciuc, de material plastic etc. cu carămbul înalt până spre (sau peste) genunchi; ciubotă. ♦ Expr. *Prost ca o cizmă* = foarte prost. — Din magh. **csizma**.

CIZMĂREĂȘĂ, *cizmărese*, s.f. (Rar) Soția cizmarului. — **Cizmar** + suf. -easă.

CIZMĂRĂȘC, -EĂȘCĂ, *cizmărești*, adj. Care servește sau aparține cizmarului; de cizmărie; ciubotăresc. — **Cizmar** + suf. -esc.

CIZMĂRIE¹ s.f. Meseria, meșteșugul cizmarului; ciubotărie¹. — **Cizmar** + suf. -ie.

CIZMĂRIE², *cizmării*, s.f. Atelierul cizmarului; ciubotărie². — **Cizmă** + suf. -arie.

CIZMULIȚĂ, *cizmulite*, s.f. Diminutiv al lui *cizmă*. — **Cizmă** + suf. -uliță.

CLĂC¹ interj. Cuvânt care imită un zgomot sec, scurt. — Onomatopee. Cf. fr. *clac*.

CLAC², *clacuri*, s.n. Pălărie cu calota înaltă, cilindrică, ce poate fi turtită și purtată sub braț. — Din fr. **claque**.

CLACĂ, *clachez*, vb. I. Intrans. (Despre sportivi) A suferi o întindere sau o ruptură de tendon ori de ligament la picioare, în urma unui efort. ♦ *P. ext.* A ceda din punct de vedere nervos. — Din fr. **claqueur**.

CLACĂJ, *clacaje*, s.n. Faptul de a claca; întindere, ruptură sau leziune a tendoanelor ori a ligamentelor de la picioare, apărute în urma unui efort fizic. — Din fr. **claqueage**.

CLACĂRE, *clacări*, s.f. Acțiunea de a *claca*. — V. **claca**.

CLĂCĂ, *clăci*, s.f. 1. Muncă prestată de țărani șerbi și liberi, fără pământ, în beneficiul stăpânilor de moșie. ♦ Expr. *Lucru de clacă* = lucru făcut fără trageră de inimă, de mântuială, prost. 2. Muncă colectivă benevolă prestată de țărani pentru a se ajuta unii pe alții și care adesea este însoțită ori urmată de o mică petrecere, de glume, povestiri etc. ♦ Expr. *Vorbă de clacă* = vorbă inutilă sau neserioasă; flecăreală. — Din bg. **tlaka**.

CLACHETĂ, *clachete*, s.f. Dispozitiv de semnalare, cu un braț mobil, folosit în filmările sincronice, care indică locul ocupat de scena respectivă în ansamblul filmului. — Din fr. **claquette**.

CLADĂ, *clăzi*, s.f. (Reg.) Grămadă, morman. — Din bg., sb. **klada**.

CLADOCÉR, *cladocere*, s.n. (La pl.) Ordin de crustacee mici, cu corpul cuprins într-o carapace și cu antene ramificate, adaptate la înot; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din fr. **cladocère**.

CLĂIE, *clăi*, s.f. Grămadă mare de fân, de snopi de cereale etc., de obicei în formă conică. ♦ Fig. Mulțime, îngrămădire dezordonată (de lucruri sau de ființe). ♦ Expr. *Clăie peste grămadă* = unul peste altul, în dezordine, la întâmplare. — Din bg., sb. **kladnja**.

CLAMĂ, *clamez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A se manifesta, a se exprima în termeni violenți sau cu strigăte, a chema cu voce tare. — Din fr. **clamer**.

CLAMĂRE, *clamări*, s.f. (Livr.) Faptul de a *clama*. — V. **clama**.

CLĂMĂ, *clame*, s.f. Piesă de metal de diferite forme și mărimi, care se folosește pentru prins două sau mai multe foi volante, buclele de păr la femei etc. — Din germ. **Klammer**.

CLAMÓARE s.f. (Livr.) Strigát de protest, de nemulțumire, de ajutor. — Din lat. **clamor**, -is, fr. **clameur**.

CLAMORÓS, -OÁSÁ, *clamoroși, -oase*, adj. (Livr.) Zgomotos; răsunător; deznădăjduit. — Din it. **clamoso**.

CLAMP interj. Cuvânt care imită zgomotul rezultat prin lovirea a două obiecte, la închiderea violentă a unei uși, a unui capac etc. — Onomatopee.

CLÁMPÁ, *clampe*, s.f. (Reg.) Clanță. ♦ Limbă de metal care se reazămă pe clempuș pentru a închide ușa. [Var.: **cleámpá** s.f.] — Din **clămpăni** (derivat regresiv).

CLAN, *clanuri*, s.n. 1. Comunitate gentilică caracteristică comunei primitive, formată din oameni legați prin relații de rudenie și de limbă. 2. (Peior.) Clică. — Din fr. **clan**.

CLANARÉT s.n. v. **clarinet**.

CLANC interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea a două obiecte, mai ales de închiderea violentă a unei uși, a unui capac etc. — Onomatopee.

CLÁNCÁT, *clăncăie*, s.n. (Rar) Clăncăit. — Din **clanc**.

CLANDESTIN, -Ă, *clandestini, -e*, adj. Care are un caracter secret, care este făcut în ascuns (fiind oprit de lege). — Din fr. **clandestin**, lat. **clandestinus**.

CLANDESTINITÁTE s.f. Caracterul a ceea ce este clandestin. — Din fr. **clandestinité**.

CLANȚ, (1) interj., (2) *clanțuri*, s.n. 1. Interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul produs de clanța uși, de izbirea fălcilor sau a dinților, de făcăniul foarfecelor, de închiderea cu zgomot a unui capac etc. 2. S.n. Cioc; *p. ext.* (glumeț și peior.) gură. ♦ Expr. (Ínv.) *A ține clanț* = a putea face față într-o dispută verbală, într-o controversă cu cineva. — Onomatopee.

CLÁNȚÁ, *clanțe*, s.f. 1. Mâner metalic montat la broasca ușii sau a porții, care, prin apăsare, face să funcționeze mecanismul de închidere și de deschidere al acestora; clampă. 2. Fig. (Peior. și fam.) Gură. ♦ Expr. *a(-i) da cu clanța* = a vorbi mult, întruna (și despre lucruri mărunte). *Rău* (sau *bun*) *de clanța*, se spune despre un om care vorbește mult (și inutil) sau despre un om certăreț. *A se lua* (cu cineva) *la clanța* = a se certa (cu cineva). *Ține-ți clanța!* sau *tacă-ți clanța!* = nu mai vorbi! taci! — Cf. **clanț**.

CLAP interj. Cuvânt care imită zgomotul produs prin închiderea bruscă a unui capac, a unei curse de prins animale etc. [Var.: **clapc** interj.] — Onomatopee.

CLÁPÁ, *clape*, s.f. 1. Fiecare dintre dispozitivele instrumentelor muzicale de suflat, care servesc la închiderea sau la deschiderea unor orificii prin care trece curentul de aer ce produce sunetele; fiecare dintre elementele mobile ale claviaturii unui pian, unei orgi etc. care, prin apăsarea cu degetele, declanșează mecanismul de producere a sunetelor. ♦ Mic fîsc în mecanismul mașinilor de scris și al unor mașini de calculat, fixat la capătul unei părghii articulate și care, prin apăsare, face să se imprime litera sau cifra însemnată pe el. ♦ Orice parte terminală a unui sistem tehnic de acționare care, prin manevre (cu mâna), efectuează o anumită operație. 2. Placă articulată care servește la închiderea sau la deschiderea unui orificiu. 3. Bucată de stofă care acoperă deschizătura buzunarului unei haine. ♦ Fiecare dintre cele două bucăți de stofă sau de blană mobile, atașate lateral la unele căciuli, pentru a proteja urechile contra frigului. 4. (Rar) Capac. ♦ Expr. (Fam.) *A trage (cuiva) clapa* = a înșela, a păcăli (pe cineva). — Din germ. **Klappe**.

CLAPC interj. v. **clap**.

CLÁPČÁ, *clápci*, s.f. (Pop.) Cursă, capcană. — Din bg. **klapka**.

CLÁPĚTÁ, *clapete*, s.f. Clapă mică; *spec.* clapă care intră în construcția unui robinet. — Din fr. **clapet**.

CLAPÓN, *claponi*, s.m. Cocos castrat. — Din pol. **kaplon**.

CLAPONÁȘ, *claponășii*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui **clapon**. — **Clapon** + suf. -*ăș*.

CLAR, -Ă, *clari, -e*, adj. 1. (Despre imagini vizuale) Care se distinge bine, deslușit; vizibil; (despre ape) limpede; (despre surse de lumină) care împrăștie o lumină strălucitoare. ♦ (Substantivat, n.) *Clar de lună* = lumină strălucitoare de lună. ♦ Care este lipsit de impurități. 2. (Despre sunete sau voce) Care răsună distinct, precis. 3. (Despre gânduri, idei, cuvinte etc.) Ușor de înțeles; evident, lămurit. ♦ (Despre facultăți intelectuale) Care pătrunde ușor, care înțelege bine lucrurile; (despre oameni) care se exprimă limpede. — Din lat. **clarus**, fr. **clair**.

CLARIFICÁ, *clarific*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni (mai) clar, (mai) ușor de înțeles; a (se) lămuri, a (se) desluși. — Din lat. **clarificare**, fr. **clarifier**.

CLARIFICÁRE, *clarificări*, s.f. Acțiunea de a (se) clarifica. — V. **clarifica**.

CLARIFICATÓR, -OÁRE, *clarificatori, -oare*, adj. Care clarifică, limpezeste, lămurește. — **Clarifica** + suf. -*tor*

CLARINÉT, *clarinete*, s.n. Instrument muzical de suflat, făcut din lemn, în formă de tub lărgit la un capăt și prevăzut cu găuri laterale care se pot închide și deschide cu ajutorul unor clape. [Var.: (reg.) **clanarét** s.n., **clarinétá** s.f.] — Din fr. **clarinette**, germ. **Klarinette**.

CLARINÉTÁ s.f. v. **clarinet**.

CLARINETÍST, -Ă, *clarinetiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la clarinet. — Din fr. **clarinetiste**, germ. **Klarinetist**.

CLARÍSÍM, -Ă, *clarisimi, -e*, adj. (Livr.) Care este foarte clar. — Din lat. **clarissimus**.

CLARITÁTE s.f. 1. Calitatea unor obiecte de a fi clare (1); limpezime, transparență. 2. Calitate a sunetelor sau a vocii de a răsună distinct, precis. 3. Calitate a gândirii, a exprimării, a stilului de a fi clare, deslușite, lămurite. ♦ Loc. adv. *Cu claritate* = cu precizie; clar, limpede, lămurit. — Din lat. **claritas**, -atis, fr. **clarté**.

CLAROBSCÚR, (2) *clarobscururi*, s.n. 1. Procedeu grafic și pictural de distribuire gradată a luminii și a umbrelor în vederea redării volumelor prin efecte de contrast puternice. 2. Gravură în lemn realizată în mai multe nuanțe ale aceleiași culori. — După fr. **clair-obscur**.

CLARVÁZÁTÓR, -OÁRE, *clarvázători, -oare*, adj. (Despre oameni) Care vede desăfurarea în viitor a unei situații mai clar, mai limpede decât alții; (despre acțiuni) care dovedește perspicacitate, clarviziune. — **Clar** + **vázător** (după fr. *clarvoyant*).

CLARVIZIÚNE s.f. Înșușirea de a înțelege și de a prevedea desăfurarea unei fenomen; previziune. [Pr.: -*zi-u-*] — **Clar** + **viziune** (după fr. *clairvoyance*).

CLAS s.n. v. **clasă**.

CLASÁ, *clasez*, vb. I. Tranz. 1. A aranja, a împărți, a rândui ceva (după) o caracteristică distinctivă pe clase sau pe categorii. ♦ A face o triere; a tria. ♦ Refl. A obține un anumit loc într-un clasament. 2. A înceta un proces penal când se constată că există o cauză legală care împiedică pornirea sau continuarea lui. ♦ A scoate din uz (cu forme legale) un material care nu mai poate fi folosit din cauza degradării, a învechirii. — Din fr. **classer**.

CLASÁBÍL, -Ă, *clasabili, -e*, adj. Care poate fi clasat. — Din fr. **classable**.

CLASÁMĚNT, clasamente, s.n. Ordinea valorică în care sunt grupați, potrivit rezultatelor obținute, participanții la o competiție; tabel care conține această ordine. — Din fr. **classement**.

CLASÁRE, clasări, s.f. Acțiunea de a (se) clasa. — V. **clasa**.

CLASÁ, *clase*, s.f. 1. Grup (mare) de obiecte, de elemente, de ființe, de fenomene cu însușiri comune care satisfac un criteriu. 2. (De obicei cu determinarea „socială”) Ansamblu de persoane grupate după criterii economice, istorice și sociologice. ♦ Loc. adj. *De clasă* = care se referă la o clasă socială sau la raporturile reciproce dintre clase; propriu, caracteristic unei clase sociale. 3. Fiecare dintre diviziunile fundamentale ale regnului animal sau vegetal, mai mică decât încrengătura și mai mare decât ordinul. 4. Colectiv de elevi, de obicei de aceeași vârstă și cu aceeași pregătire, care învață împreună în cursul unui an școlar după aceeași programă de învățământ. ♦ Unite organizatoric într-un institut de artă care cuprinde toți elevii unui profesor, indiferent în ce an de studii se află. ♦ Sală în care se țin cursurile pentru asemenea grupuri de elevi. ♦ (Franțuzism) *Timpul* în care se ține o lecție; oră de curs. 5. Fiecare dintre grupele de câte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. *Clasa miilor*. 6. Categorie (după confort și tarif) a vagoanelor, compartimentelor, cabinelor etc. pentru călătoria cu trenul, cu tramvaiul, cu vaporul. 7. Categorie, grad, rang, stabilitate valoric. 8. (În expr.) *De (mare) clasă* sau *(de) clasă întâi* = de calitate superioară, de prima calitate, de (mare) valoare. [Var.: (Ínv.) **clas** s.n.] — Din fr. **classe**, germ. **Klasse**.

CLASÉM, claseme, s.n. (Lingv.) Ansamblu al trăsăturilor semantice minimale ale unei unități lexicale. — Din fr. **classeme**.

CLÁSÍC, -Ă, *clasic, -ce*, adj. 1. (Despre opere literare, științifice, artistice) Care servește ca model de perfecțiune, care poate fi luat drept model; *p. ext.* care este scris după canoanele obișnuite, tradiționale. ♦ (Despre scriitori, artiști, oameni de știință etc.; adesea substantivat) De mare valoare, a cărui operă își păstrează importanța de-a lungul veacurilor, rămâne în patrimoniul cultural-științific al unui popor sau al lumii. 2. Care concentrează caracteristicile (bune sau rele ale) unui lucru, ale unei acțiuni, ale unei situații etc.; tipic, caracteristic; care este folosit în mod curent. *Procedeu tehnic clasic*. 3. Care aparține clasicismului, privitor la clasicism. — Din fr. **classique**, lat. **classicus**.

CLÁSÍCÍSM s.n. 1. Ansamblu de trăsături proprii culturii antice greco-latine din cel mai înalt stadiu de dezvoltare a ei, caracterizată prin armonie, puritate, sobrietate etc. 2. Curent în arta și literatura europeană, apărut în sec. XVII în Franța, caracterizat prin imitarea modelelor antice greco-latine, prin interesul pentru aspectul moral, prin urmărirea unui ideal, prin disciplinarea imaginației și a sensibilității, prin ordine, echilibru și claritate. 3. Perioadă din istoria culturii universale sau naționale ale cărei creații reprezintă un maximum de realizare artistică pentru etapa respectivă. — Din fr. **classicisme**.

CLÁSÍCÍST, -Ă, *clasicisti, -te*, s.m. și f. Persoană care studiază limbile și cultura clasică (greco-latină). — **Clasic** + suf. -*ist*.

CLÁSÍCITÁTE s.f. (Livr.) Înșușirea de a fi clasic; *p. ext.* clasicism. — Din germ. **Klassizität**.

CLÁSÍCIZÁ, *clasicizez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a dobândi caracter clasic. — **Clasic** + suf. -*iza*.

CLÁSÍCIZÁNT, -Ă, *clasicizánți, -te*, adj. Cu caracter voit clasic; care tinde să imite formele clasice. — Din **clasic**.

CLÁSÍCIZÁRE, clasicizări, s.f. Acțiunea de a (se) clasiciza. — V. **clasiciza**.

CLÁSÍCIZÁT, -Ă, *clasicizăți, -te*, adj. Care a devenit clasic. — V. **clasiciza**.

CLÁSÍFICÁ, clasific, vb. I. Tranz. A împărți sistematic, a repartiza pe clase sau într-o anumită ordine. ♦ Refl. și tranz. A ocupa sau a stabili cuiva un anumit loc la un examen, la un concurs etc. pe baza notelor, calificativelor, rezultatelor obținute. — După fr. **classifier**.

CLASIFICĂRE, *clasificări*, s.f. Acțiunea de a (se) clasifica și rezultatul ei; distribuție, repartizare sistematică pe clase sau într-o anumită ordine; clasificare. — V. **clasifica**.

CLASIFICATOR, **-OĂRE**, *clasificatori*, *-oare*, s.m. și f., s.n., adj. I. S.m. și f. Persoană care clasifică. 2. S.n. Carte, îndrumător, indicator în care se clasifică ceva. 3. Adj. Care clasifică, care servește la clasificare. — Din fr. **classificateur**.

CLASIFICĂȚIE, *clasificații*, s.f. (Rar) Clasificare. — Din fr. **classification**.
CLASĂR, *clasoare*, s.n. Obiect (mapă, album, cutie, dulap etc.) special confecționat pentru păstrarea diferitelor lucruri clasate. — Din fr. **classeur**.

CLĂSTIC, **-Ă**, *clastici*, *-ce*, adj. (Despe roci, formațiuni sedimentare) Format din fragmente de minerale și de roci provenite în urma proceselor de dezagregare, de alterare și de acumulare a materialului unor roci preexistente sau din scheletele unor organisme; detritic. — Din fr. **clastique**.

CLĂSTOCĂRST, *clastocarsturi*, s.n. (Geol.) Forme de relief rezultate în urma unui complex de fenomene dezvoltate pe roci cu o solubilitate redusă. — Din rus. **кlastokarst**.

CLASTOMANIE, *clastomanii*, s.f. (Med.) Înclinație morbidă de a distruge sistematic toate obiectele întâlnite. — Din fr. **clastomanie**.

CLAUDICĂȚIE, *claudicații*, s.f. (Med.; rar) Șchiopătare. ♦ (Med.) Tulburare trecătoare a funcției unor organe. [Pr.: *cla-u-*] — Din lat. **claudicatio**, fr. **claudication**.

CLĂUN s.m. v. **clovn**.
CLAUSTRĂ, *claustruz*, vb. I. Refl. și tranz. (Livr.) A (se) închide într-o mânăstire sau a (se) izola într-un loc retras. [Pr.: *cla-us-*] — Din fr. **claustrer**.

CLAUSTRĂL, **-Ă**, *claustrali*, *-e*, adj. (Livr.) Mânăstiresc, monahal; ca de mânăstire. [Pr.: *cla-us-*] — Din fr. **claustral**, lat. **claustralis**.

CLAUSTRĂRI, *claustrări*, s.f. Faptul de a (se) claustra. [Pr.: *cla-us-*]. — V. **claustra**.

CLAUSTROFOBIE, *claustrrofobii*, s.f. (Med.) Teamă patologică de spații închise. [Pr.: *cla-us-*] — Din fr. **claustrophobie**.

CLĂUZĂ, *clauze*, s.f. Prevedere cuprinsă într-un act juridic (tratat, contract). [Pr.: *cla-u-*] — Din fr. **clause**.

CLAUZULĂ, *clauzule*, s.f. Fiecare dintre silabele accentuate de la sfârșitul unui vers care, prin dispunerea lor armonioasă împreună cu silabele neaccentuate, creează un ritm expresiv. ♦ Cuvintele finale ale unei fraze în proză, ale unei strofe sau ale unui vers, dispuse astfel încât să producă un efect expresiv. [Pr.: *cla-u-*] — Din lat. **clausula**.

CLAVECIN, *clavecine*, s.n. Vechi instrument muzical cu una sau mai multe claviaturi și cu coarde, asemănător cu pianul, ale cărui sunete sunt produse prin ciupirea coardelor cu o pană; clavecimbă, cembalo. — Din fr. **clavecin**.

CLAVECINIST, **-Ă**, *claveciniști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la clavecin. — Din fr. **claveciniste**.

CLAVIATURĂ, *claviaturi*, s.f. I. Totalitatea clapelor pianului, orgii, sintetizatorului, acordeonului, mașinii de scris etc. 2. Totalitatea butoanelor de comandă care pun în funcțiune un mecanism, o mașină etc. [Pr.: *-vi-a-*] — Din germ. **klaviatur**.

CLAVICEMBALO s.n. v. **clavicimbal**.
CLAVICIMBAL, *clavicimbaluri*, s.n. (Înv.) Clavecin. [Var.: **clavicembalo** s.n.] — Din lat. **clavicymbalum**, it. **clavicembalo**.

CLAVICORD, *clavicorduri*, s.n. Instrument muzical cu claviatură și coarde, strămoș al pianului. — Din fr. **clavicorde**, lat. **clavicordium**.

CLAVICULAR, **-Ă**, *claviculari*, *-e* adj. Care aparține claviculei, privitor la claviculă. — Din lat. **clavicularius**, fr. **claviculaire**.

CLAVICULĂ, *clavicule*, s.f. Fiecare dintre cele două oase anterioare ale centurii scapulare care (la mamifere) se articulează cu sternul și cu omoplatul. — Din lat. **clavicula**, fr. **clavicule**.

CLAVIR, *clavire*, s.n. (Înv.) Pian. [Pl. și: *claviruri*] — Din germ. **Klavier**.

CLAVIRĂȘ, *clavirașe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *clavir*: — **Clavir** + suf. *-aș*.
CLĂVUS, *clavusuri*, s.n. (Med.) Bătătură. — Din fr., lat. **clavus**.

CLAXÓN, *claxoane*, s.n. Dispozitiv de semnalizare sonoră, cu membrană sau lamă vibratorie, acționat electric și folosit la autovehicule. — Din fr. **klaxon**.

CLAXONĂ, *claxonez*, vb. I. Intrans. A semnaliza cu claxonul. — Din fr. **klaxonner**.

CLAXONĂRE, *claxonări*, s.f. Acțiunea de a claxona. — V. **claxona**.
CLAXONĂT s.n. Claxonare. — V. **claxona**.

CLĂBUC, *clăbuci*, s.m. I. Spumă făcută de săpunul amestecat cu apă. ♦ Spumă formată la suprafața unor lichide când sunt agitate, fierb sau fermentează. 2. Salivă spumoasă, albicioasă (și cu bășici). ♦ Expr. *A face clăbuci la gură* = a vorbi mult și cu furie. 3. Sudoare spumoasă pe care o fac animalele, mai ales caii, din pricina efortului și a căldurii. 4. (Rar, la pl.) Rotocoale de fum sau de aburi. — Din bg. **klabuk**, sb. **klobuk**.

CLĂBUCÍ, *clăbucesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) acoperi cu clăbuci. ♦ Intrans. (Despre lichide) A face clăbuci. — Din **clăbuc**.

CLĂCĂȘ, *clăcași*, s.m. I. Țăran obligat să facă clacă (1) pe pământul stăpânului. ♦ (Adjectival) *Țăran clăcaș*. 2. (Pop.) Persoană care ia parte la o clacă (2). — **Clacă** + suf. *-aș*.

CLĂCĂȘESC, **-EASCĂ**, *clăcășești*, adj. Care aparține clăcașilor (1), privitor la clăcași, de clăcași. — **Clăcaș** + suf. *-esc*.

CLĂCĂȘÍ, *clăcășesc*, vb. IV. Intrans. A presta clacă (1); a clăcui. — Din **clăcaș**.
CLĂCUI, *clăcuiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A clăcași. — **Clacă** + suf. *-ui*.

CLĂCUȘOĂRĂ, *clăcușoare*, s.f. Diminutiv al lui *clacă* (2); (glumet) faptă nepotrivită (a unui grup de oameni); pozna. — **Clacă** + suf. *-ușoară*.

CLĂDĂRIE, *clădării*, s.f. (Pop.) Clădărie. — **Cladă** + suf. *-ărie*.

CLĂDĂRIE, *clădării*, s.f. (Pop.) Grămadă mare de lucruri dispartate, puse la întâmplare unele peste altele; clădăraie. — **Cladă** + suf. *-ărie*.

CLĂDÍ, *clădesc*, vb. IV. Tranz. I. A face, a ridica o construcție, o clădire (2); a zidi, a construi. 2. A așeza lucruri (de același fel) în mod sistematic, unul peste altul, alcătuint o grămadă. — Din sl. **kladon**, **klasti**.

CLĂDÍRE, *clădiri*, s.f. I. Acțiunea de a clădi. 2. (Concr.) Construcție la suprafață, constituită din fundație, pereți, acoperiș etc., cu încăperi care servesc la adăpostirea oamenilor, animalelor, materialelor etc. — V. **clădi**.

CLĂDÍT s.n. Faptul de a clădi. — V. **clădi**.
CLĂDÍTÓR, **-OĂRE**, *clăditori*, *-oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care clădește; p. ext. întemeietor. — **Clădi** + suf. *-tor*.

CLĂÍ, *clăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A face clăi. — Din **clai**.

CLĂÍT s.n. (Reg.) Acțiunea de a clăi. — V. **clăi**.
CLĂÍȚĂ, *clăițe*, s.f. Diminutiv al lui *clai*. — **Clai** + suf. *-iț*.

CLĂMPĂÍ, *clămpăiesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. A clămpăni. — **Clamp** + suf. *-ăi*.

CLĂMPĂNEĂLĂ, *clămpăneli*, s.f. Clămpănit. — **Clămpăni** + suf. *-eală*.

CLĂMPĂNÍ, *clămpănesc*, vb. IV. I. Intrans. și tranz. A produce un zgomot specific prin lovirea a două obiecte (dure), prin închiderea violentă a unei uși, a unui capac, de papuci în mers etc.; a clăpăi, a clămpăi. 2. Intrans. Fig. A vorbi vrute și nevrute; a flecări. — **Clamp** + suf. *-ăni*.

CLĂMPĂNÍRE s.f. Acțiunea de a clămpăni. — V. **clămpăni**.

CLĂMPĂNÍT s.n. Faptul de a clămpăni; zgomot produs prin lovirea a două obiecte (dure), prin închiderea violentă a unei uși, a unui capac, de papuci în mers etc.; clămpănitură. — V. **clămpăni**.

CLĂMPĂNITURĂ, *clămpănituri*, s.f. Clămpănit. — **Clămpăni** + suf. *-tură*.

CLĂMPUȘ s.n. v. **clempuș**.
CLĂNCĂÍ, pers. 3 *clăncăie*, vb. IV. Intrans. (Pop.; despre două obiecte) A produce un zgomot caracteristic în urma lovirii lor. — **Clanc** + suf. *-ăi*.

CLĂNCĂÍT s.n. (Pop.) Faptul de a clăncăi; zgomot produs de lovirea a două obiecte; clancăt. — V. **clăncăi**.

CLĂNȚĂÍ, *clănțăiesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A clănțâni. [Prez. ind. și: *clănțâi*] — **Clanț** + suf. *-ăi*.

CLĂNȚĂNEĂLĂ, *clănțăneli*, s.f. Clănțânit. — **Clănțâni** + suf. *-eală*.

CLĂNȚĂNÍ, *clănțănesc*, vb. IV. Intrans. I. (Despre dinți) A se ciocni unul de altul cu zgomot și în mod ritmic (de frig, de frică etc.); (despre fălcile animalelor) a trosni (la vederea sau la devorarea prăzii). 2. A produce un zgomot caracteristic prin lovirea ritmică a unor obiecte de metal sau de sticlă. ♦ A apăsa repetat, cu violență și cu zgomot de clanță unei uși. 3. Fig. (Peior.) A vorbi mult; a flecări. ♦ Refl. recipr. A se certa (ușor), a se ciorovăi. [Prez. ind. și: *clănțân*. — Var.: (pop.) **clențâni**, **clențeni** vb. IV] — **Clanț** + suf. *-ăni*.

CLĂNȚĂNÍRE, *clănțâniri*, s.f. Acțiunea de a clănțâni și rezultatul ei. — V. **clănțâni**.

CLĂNȚĂNÍT s.n. Faptul de a clănțâni; zgomot produs prin ciocnirea ritmică a dinților, a unor obiecte de metal etc.; clănțăneală, clănțănitură. — V. **clănțâni**.

CLĂNȚĂNITURĂ, *clănțănituri*, s.f. Clănțânit. — **Clănțâni** + suf. *-tură*.

CLĂNȚĂU, *clănțai*, s.m. Om care vorbește mult (și adesea pe un ton impulsiv, agresiv). ♦ (Peior.) Avocat. — **Clanță** + suf. *-ăi*.

CLĂPĂR, *clăpari*, s.m. Încălțăminte pentru schi, înaltă până deasupra gleznei, închisă în față cu clape. — **Clapă** + suf. *-ar*.

CLĂPĂÍ, *clăpăiesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A clămpăni. ♦ Tranz. Fig. (Despre oameni) A vorbi repede (și neclar). — **Clap** + suf. *-ăi*.

CLĂPĂÍUG, **-Ă**, *clăpăugi*, *-ge*, adj. I. (Despre urechile oamenilor și ale animalelor) Mare și atârând în jos; pleoștit; (despre oameni și animale) care are asemenea urechi. 2. Fig. (Despre oameni) Prostănac; bleg. — Din ukr. **klapo-uchyj**.
CLĂPĂÍUGÍ, *clăpăugesc*, vb. IV. Refl. (Despre urechile oamenilor și ale animalelor) A atârna în jos (din cauza mărimei lor); a se pleoști. [Pr.: *-pă-u-*]. — Din **clăpăug**.

CLĂȚĂRÍ, *clățăresc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A clăți (1). — Cf. sb. **klataritis**.

CLĂȚÍ, *clătesc*, vb. IV. I. Tranz. A curăța rufe, vase etc., spălându-le ușor cu apă, a limpezi într-o ultimă apă curată; a clățiri. ♦ Refl. A se spăla ușor pe mâini, în gură etc. II. (Înv. și pop.) I. Tranz. A clățina (1). ♦ Refl. (Despre apă, valuri) A se pune în mișcare; a se izbi (de un obstacol). 2. Tranz. și refl. A (se) zgudui, a (se) cutremura; a (se) zdruncina. 3. Tranz. și refl. A (se) clățina. (3). ♦ Expr. (Înv. și pop.) *A nu (se) clăti un fir de păr din capul cuiva* = a nu (se) primejdi cu nimic viața cuiva. — Din sl. **klattiti**.

CLĂȚINĂ, *clătín*, vb. I. I. Tranz., refl. și intrans. A (se) mișca (puțin, lin) într-o parte și într-alta; a (se) legăna; a (se) agita (ușor). ♦ Expr. (Tranz.) *A clătina capul* (sau, intrans., *din cap*) = a-și mișca capul într-o parte și în alta în semn de mirare, de îndoială, de descurajare etc. 2. Refl. A șovăi în mers, în mișcare; a se împletici

(din cauza slăbiciunii, a beției etc.). ♦ Fig. A fi într-o situație critică, nesigură. 3. Tranz. și refl. A (se) mișca din loc; a (se) urni, a (se) clinti, a (se) clăti. — Din **clăti**.

CLĂTINĂRE, *clătînări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *clătina*; clătinat. — V. **clătina**.

CLĂTINĂT, s.n. Clătina. — V. **clătina**.

CLĂTINĂTURĂ, *clătînături*, s.f. Mișcare (ușoară) într-o parte și într-alta. ♦ Mișcare, deplasare șovăitoare. — **Clătina** + suf. *-ătură*.

CLĂTIRE, *clătiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *clăti*; limpezire; clătire¹. — V. **clăti**.

CLĂTIT¹, s.n. Clătire. — V. **clăti**.

CLĂTIT², -Ă, *clătiti*, -te, adj., s.f. I. Adj. (Despre rufe, vase etc.) Care a fost spălat ușor sau limpezit cu apă. II. S.f. Foaie de aluat subțire prăjită în grăsime, unsă cu dulceață, marmeladă, brânză sau legume și apoi rulată. — V. **clăti**.

CLEAMPĂ s.f. v. **clampă**.

CLEAN, *cleni*, s.m. Pește răpitor de apă dulce din familia ciprinidelor, cu botul rotunjit, cu corpul gros, aproape cilindric, acoperit cu solzi mari, tiviji cu negru (*Leuciscus cephalus*). — Din bg. **kljan**.

CLEARING s.n. Sistem de decontare (între state) prin intermediul băncilor, prin compensarea reciprocă a creanțelor și datorțiilor, în scopul echilibrării schimburilor comerciale. [Pr.: *cliring*] — Din engl. **clearing**.

CLEFĂI, *cléfai*, vb. IV. 1. Tranz. și intranz. A mânca urât și cu zgomot; a plescăi, a clefeti. 2. Intranz. A deschide și a închide gura plescând. ♦ Fig. A vorbi repede, nedeslușit, articulând prost cuvintele. 3. Intranz. A produce un zgomot caracteristic umblând prin noroi. — Formație onomatopeică.

CLEFĂIT, *cléfăituri*, s.n. Faptul de a *cléfai*; zgomot produs de cel care clefăie. — V. **cléfai**.

CLEFETI, *cleretesc*, vb. IV. Intranz. (Rar) A clefăi. — Cf. c l e f ă i.

CLEI, *cleiuri*, s.n. 1. Substanță vâscoasă asemănătoare cu gelatina, extrasă din oase, din pește, din unele plante sau obținută pe cale sintetică, cu ajutorul căreia se pot lipi între ele diverse obiecte sau părți de obiecte. ♦ Expr. (Fam.) *A fi clei = a)* a nu ști absolut nimic (atunci când este ascultat la școală, la un examen etc.); *b)* a fi foarte beat. 2. Suc gros care se scurge din scoarța unor arbori și care se solidifică în contact cu aerul. — Din sl. **klej**.

CLEIONAJ s.n. Rețea de niuele împletite între pari înfipti în pământ, cu care se consolidează o coastă de deal, o răpă, un taluz etc. [Pr.: *cle-io-*] — Din fr. **clayonnage**.

CLEIÓS, -OĂSĂ, *cleioși*, -oase, adj. 1. Lipicios, vâscos (ca cleiul). ♦ (Despre ouă) Fiert puțin, astfel încât gălbenușul să rămână moale, iar albușul să se coaguleze. ♦ Fig. (Fam.) Care nu știe absolut nimic (când este ascultat la școală, la un examen etc.). 2. (Despre pământ) Clisos. [Pr.: *cle-ios*] — **Clei** + suf. *-os*.

CLEISTOGAM, -Ă, *cleistogami*, -e, adj. (Bot.; despre flori) Care prezintă cleistogamie. [Pr.: *cle-is-*] — Din fr. **cléistogamme**.

CLEISTOGAMIE s.f. (Bot.) Autopolenizare. [Pr.: *cle-is-*] — Din fr. **cléistogamie**.

CLEMATITĂ, *clematite*, s.f. (Bot.) Clocoțel (*Clematis integrifolia*). — Din fr. **clématite**.

CLÉMĂ, *cleme*, s.f. Dispozitiv cu ajutorul căruia se asamblează laolaltă două sau mai multe piese sau elemente, astfel încât această îmbinare să reziste la solicitări mari. — Din germ. **Klemme**.

CLEMÉNT, -Ă, *clemenți*, -te, adj. Indulgent, iertător, îndurător; blând, bun. — Din fr. **clément**, lat. **clomens**, -ntis.

CLEMÉNTĂ, *clemențe*, s.f. Indulgență, iertare, îndurare; bunătate (a unui superior față de inferiorii săi). — Din lat. **clémentia**, fr. **clémence**.

CLEMPUȘ, *clempușuri*, s.n. Piesă metalică în formă de cârlig, pe care se sprijină clanța când se închide ușa. [Var.: **clămpuș** s.n.] — **Clempă** + suf. *-uș*.

CLEMPUȘÓR, *clempușoare*, s.n. Diminutiv al lui *clempuș*. [Var.: **clămpușóR** s.n.] — **Clempuș** + suf. *-or*.

CLENCI, *clenciuri*, s.n. (Pop. și fam.) 1. Creangă ale cărei rămurele formează un fel de cârlig. ♦ Ramificație a coarnelor cerbului. 2. Fig. Pricină, motiv (de ceartă). ♦ Sens ascuns; tâlc, dedesubt. — Din bg. **klinče**.

CLENȚĂNI vb. IV v. **clănțăni**.

CLENȚENI vb. IV v. **clănțeni**.

CLEPSIDRĂ, *clepsidre*, s.f. Instrument pentru măsurarea timpului după cantitatea de apă sau de nisip scursă, printr-un orificiu. [Var.: (înv.) **clepsidru** s.n.] — Din fr. **clepsydre**, lat. **clepsydra**.

CLEPSIDRU s.n. v. **clepsidra**.

CLEPTOFOBIE, *cleptofobii*, s.f. (Med.) Teamă patologică de a nu fi victimă unui furt sau de a nu comite un furt. — Din fr. **cleptophobia**.

CLEPTOMÁN, -Ă, *cleptomani*, -e, s.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de cleptomanie. — Din fr. **cleptomane**.

CLEPTOMANIE, s.f. Impuls patologic de a fura obiecte fără urmărirea vreunui profit. — Din fr. **cleptomanie**.

CLER s.n. Totalitatea preoților unei biserici, ai unei eparhii, ai unei țări etc.; preoțime. — Din lat. **clerus**.

CLÉRIC, *clerici*, s.m. Membru al clerului. — Din lat. **clericus**.

CLERICAL, -Ă, *clericali*, -e, adj. Care aparține clericilor sau clericalismului, privitor la clerici sau la clericalism. — Din fr. **clérical**, lat. **clericalis**.

CLERICALISM s.n. Atitudine a celor care susțin intervenția clerului în viața politică, socială și culturală a unei țări. — Din fr. **cléricalisme**.

CLERICIST, -Ă, *clericisti*, -ste, adj. (Rar) Clerical. — **Cleric** + suf. *-ist*.

CLEȘTĂR¹ s.n. (Poetic) Cristal. — Din magh. **kristály**.

CLEȘTĂR², *cleștare*, s.n. Unealtă folosită la tragerea cercurilor pe vasele de lemn făcute din doage. — **Clește** + suf. *-ar*.

CLEȘTE, *clești*, s.m. 1. Unealtă alcătuită din două părghii articulate cu un bolt, care servește la apucarea, întorcerea, tragerea etc. unei piese. ♦ Expr. *A-i scoate cuiva vorba (din gură) cu cleștele* = a depune mari insistențe pentru a face pe cineva să vorbească. ♦ Unealtă de forma unui clește (1), folosită în diverse operații. *Clește pentru cărbuni*. 2. Fiecare dintre cele două apendice anterioare, în formă de clește (1), ale unor crustacee. [Pl. și: (n.) *clește*] — Din sl. **klěšta**.

CLEȘTIȘÓR, *cleștișóri*, s.m. Diminutiv al lui *clește*. [Pl. și: (n.) *cleștișoare*] — **Clește** + suf. *-ișor*.

CLEȘTIȚĂ, *cleștițe*, s.f. Unealtă de tipografie cu care se scot literele căzute între rânduri. — **Clește** + suf. *-iță*.

CLÉVETĂ, *clavete*, s.f. (Înv.) Clevetire, calomnie. — Din sl. **kljeveta**.

CLEVETEALĂ, *claveteli*, s.f. (Pop. și fam.) Bărfeală, calomnie. — **Cleveti** + suf. *-eală*.

CLEVETI, *clavetesc*, vb. IV. Tranz. (Pop. și fam.) A calomnia, a ponegri, a bărfi, a defăima. — Din sl. **kljevati**.

CLEVETIRE, *clavetiri*, s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a *claveti* și rezultatul ei; defăimare, calomniere, ponegrire. — V. **claveti**.

CLEVETITÓR, -OĂRE, *clavetitori*, -oare, s.m. și f., adj. (Persoană) care clevetește. — **Cleveti** + suf. *-tor*.

CLIC interj. Cuvânt care imită un zgomot sec, scurt. — Onomatopee. Cf. fr. **clac**.

CLICĂ, *clichez*, vb. I. Tranz. A selecta o opțiune pe ecranul calculatorului, apăsând pe mouse; a clicăi. — Din engl. **click**, fr. **cliquer**.

CLICĂ, *clici*, s.f. Grup de oameni întovărășiți în vederea unui scop reprobabil; clan, bandă, șleahță. — Din fr. **clique**.

CLICĂI, *clicăi*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A clică. — **Clica** + suf. *-ăi*.

CLICHÉT, *clicheți*, s.m. Organ de mașină în formă de bară scurtă articulată la un capăt, iar cu celălalt capăt astfel profilat încât să împiedice rotirea într-un anumit sens a unei roți dințate. [Pl. și: (n.) *clichete*] — Din fr. **cliquet**.

CLIENT, -Ă, *clienți*, -te, subst. 1. S.m. și f. Persoană care cumpără (regulat) de la un magazin, consumă ceva într-un local public etc., considerată în raport cu persoana sau întreprinderea de la care cumpără sau consumă; mușteriu. 2. S.m. și f. Persoană care se adresează unui avocat pentru a-și apăra interesele, unui medic pentru a-și îngrijii sănătatea etc., considerată în raport cu aceștia. 3. S.m. (În Roma antică) Plebeu fără drepturi depline, dependent de un patrician și protejat de acesta. [Pr.: *cli-ent*] — Din fr. **client**, lat. **cliens**, -ntis.

CLIENTELĂR, -Ă, *clientelari*, -e, adj. 1. Care este bazat pe clientelism, pe favoritism sau pe urmărirea intereselor personale. 2. (În Antichitatea romană) Care aparține clienților unui patrician roman. ♦ *Relații* (sau *raporturi* etc.) *clientelare* = relații existente între Imperiul Roman și populațiile străine, prin care acestea din urmă, fără a fi incluse în imperiu, recunoșteau autoritatea Romei în schimbul protecției de care se bucurau din partea ei. [Pr.: *cli-en-*] — Din **client**.

CLIENTELĂ, *clientele*, s.f. 1. Totalitatea clienților, mulțime de clienți. 2. (În Antichitatea romană) Totalitatea clienților unui patrician roman. [Pr.: *cli-en-*] — Din fr. **clientèle**, lat. **clientela**.

CLIENTELISM s.n. 1. Complex de relații între persoane unite din interes sau care încearcă să obțină favoritisme. 2. Politică bazată pe astfel de relații. [Pr.: *cli-en-*] — Din it. **clientelismo**.

CLIMACTÉRIU s.n. Perioadă a vieții corespunzătoare încetării fiziologice a funcției sexuale, în care au loc modificări hormonale, somatice și psihice. [Pr.: *-ri-u*] — Din germ. **Klimakterium**.

CLIMÁT, *climate*, s.n. 1. Climă (1). 2. Fig. Atmosferă socială, politică, morală; ambianță. — Din fr. **climat**.

CLIMATÉRIC, -Ă, *climaterici*, -ce, adj. Care aparține climei, privitor la climă; cu climă potrivită pentru odihnă sau pentru tratarea unor boli; climatic. *Condiții climaterice*. *Stațiune climaterică*. — Din fr. **climaterique**.

CLIMÁTIC, -Ă, *climatici*, -ce, adj. Climateric. — Din fr. **climatique**.

CLIMATISM s.n. Totalitatea condițiilor de igienă, terapeutice, urbanistice, sociale etc. pe care trebuie să le îndeplinească localitățile climaterice. — Din fr. **climatisme**.

CLIMATIZĂ, *climatizez*, vb. I. Tranz. A asigura climatizarea. — Din fr. **climatiser**.

CLIMATIZĂRE, *climatizări*, s.f. Operație prin care aerul dintr-o încăpere este menținut la o anumită temperatură, umiditate, puritate etc. — V. **climatiza**. Cf. fr. **climatisation**.

CLIMATIZĂT, -Ă, *climatizați*, -te, adj. Care a suferit operația de climatizare. — V. **climatiza**.

CLIMATIZĂTÓR, *climatizatoare*, s.n. Climatizor. — **Climatiza** + suf. *-tor*.

CLIMATIZÓR, *climatizoare*, s.n. Aparat pentru efectuarea climatizării; climatizator. — Din fr. **climatiseur**.

CLIMATOGRĂFIC, -Ă, *climatografici*, -ce, adj. De climatografie. — Din fr. **climatographique**.

CLIMATOGRAFIE, *climatografii*, s.f. Descriere a climatelor. — Din fr. climatographie.

CLIMATOGRAMĂ, *climatograme*, s.f. Reprezentare grafică a principalelor date meteorologice pentru o regiune. — Din **climat**. Cf. fr. climatogramme.

CLIMATOLOG, *-Ă, climatologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în climatologie. — Din fr. **climatologue**.

CLIMATOLOGIC, *-Ă, climatologici*, -ce, adj. Care aparține climatologiei, privitor la climatologie. — Din fr. **climatologique**.

CLIMATOLOGIE s.f. Știința care studiază clima de pe glob și importanța ei pentru viața organică. — Din fr. **climatologie**.

CLIMATOPATOLOGIE s.f. Studiul acțiunii patologice a climatului asupra organismului. — Din fr. **climatopathologie**.

CLIMATOTERĂPIC, *-Ă, climatoterapici*, -ce, adj. De climatoterapie. — Din fr. **climatotherapique**.

CLIMATOTERAPIE s.f. Folosire în scop terapeutic a efectelor factorilor climatici asupra organismului. — Din fr. **climatotherapie**.

CLÍMAX, *climaxuri*, s.n. 1. Fază finală a unei succesiuni ecologice, caracterizată prin o relativă stabilitate a biocenozelor și corespondența acestora cu clima și cu solul. 2. Figură de stil care constă în desfășurarea ascendentă a ideilor, acțiunii etc. dintr-o operă. — Din fr. **climax**.

CLÍMĂ, *clime*, s.f. 1. Totalitatea fenomenelor meteorologice (temperatură, vânturi, precipitații atmosferice) care caracterizează starea medie multianuală a unui loc; climat. 2. Regiune considerată sub raportul climatei (1) specifice. — Din lat. **clima**, -atis, germ. **Klima**.

CLIMOSTÁT, *climostate*, s.n. Instrument-sondă așezat în exteriorul unei clădiri și care măsoară efectul termic al factorilor climatici în vederea reglării automate a temperaturii din interiorul clădirii. — Din fr. **climostat**.

CLIN, *clini*, s.m. 1. Bucată (triunghiulară, trapezoidală etc.) de pânză sau de stofă, folosită ca piesă componentă ori ca adaos pentru a lărgi unele confecții. ♦ Expr. *A nu avea nici în clin, nici în mănecă* (cu cineva) = a nu avea nimic comun, niciun amestec, nicio legătură (cu cineva). 2. Petic de pământ sau de pădure în formă de triunghi sau de formă îngustă. [Pl. și: (n.) *clinuri*] — Din sl. **klinŭ**.

CLÍNĂ, *cline*, s.f. (Pop.) Suprafață sau coastă înclinată; pantă. — Din it. **china** (după *înclina*).

CLINC interj. v. **cling**.

CLÍNCHER s.n. Produs obținut la fabricarea cimentului prin încălzirea materiei prime până aproape de temperatura de vitrifiere și prin transformarea ei într-o masă compactă și dură. — Din germ. **Klinker**, fr. **clinker**.

CLÍNCHET, *clinchete*, s.n. Sunet produs de clopoței sau de zurgălăi. ♦ Zgomot produs de vibrarea sau de ciocnirea unor obiecte de metal sau de sticlă. — **Clinc** + suf. *-et*.

CLÍNCI, *clinciuri*, s.n. Înceștare reciprocă a partenerilor la box. [Var.: **clincing** s.n.] — Din engl. **clinch**.

CLINCING s.n. v. **clinci**.

CLING interj. Cuvânt care imită sunetul clopoțeilor sau al zurgălăilor. ♦ Cuvânt care imită zgomotul produs de vibrarea sau de ciocnirea unor obiecte de metal sau de sticlă. [Var.: **clinc** interj.] — Onomatopee.

CLINGHERÍT s.n. Metal preparat dintr-un amestec de azbest, cauciuc și un liant mineral, folosit la fabricarea unor garnituri etanșe și rezistente la temperaturi și la presiuni înalte. — Din germ. **Klingerit**.

CLÍNÍC, *-Ă, clinici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Așezământ spitalicesc sau secție într-un spital în care viitorii medici își fac practica la patul bolnavilor, sub îndrumarea profesorilor. 2. S.f. Disciplină medicală al cărei studiu se bazează pe observarea directă a bolnavilor; totalitatea cunoștințelor teoretice și practice obținute prin observarea directă a bolnavilor. 3. Adj. Care aparține unei clinici (1), care se face într-o clinică, specific unei clinici. — Din fr. **clinique**.

CLINICIÁN, *-Ă, clinicieni*, -e, s.m. și f. Medic care lucrează într-o clinică. ♦ (Adjectival) *Medic clinician*. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **clinicien**.

CLINOGRÁF, *clinografe*, s.n. Instrument pentru măsurarea înclinării pe verticală sau pe orizontală a unui strat de teren. — Din fr. **clinographe**.

CLINOMÉTRU, *clinometre*, s.n. Instrument care măsoară unghiul de înclinare al straturilor geologice sau al suprafeței Pământului cu un plan orizontal. — Din fr. **clinomètre**.

CLINOTERĂPIC, *-Ă, clinoterapici*, -ce, adj. De clinoterapie. — Din fr. **clinothérapique**.

CLINOTERAPIE s.f. (Med.) Tratatament medical prin repaus la pat. — Din fr. **clinothérapie**.

CLINT, *clinturi*, s.n. (Rar) Clintire; mișcare. — Din **clinti** (derivat regresiv).

CLINTÍ, *clintesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) mișca puțin din loc; a (se) urni, a (se) deplasa. 2. Tranz. Fig. (De obicei în construcții negative) A determina pe cineva să renunțe la (sau să se abată de la) convingerile sau hotărârile sale. — Et. nec.

CLIP, *clipuri*, s.n. Succesiune de secvențe video, realizată pentru a promova un cântec, un politician, un produs etc. — Din engl. **clip**.

CLÍPĂ, *clipe*, s.f. Interval de timp foarte scurt; clipită. ♦ Loc. adv. *Într-o* (sau, rar, *în*) *clipă* = numaidecât, îndată, imediat. *În câteva clipe* = foarte repede. *În clipa*

aceea = chiar atunci, chiar în momentul de care este vorba. *Din clipă în clipă* sau *dintr-o clipă în alta* = dintr-un moment într-altul; îndată; foarte curând. (Cu valoare de interjecție) *O clipă!* exclamație prin care se cere cuiva să aibă puțină îngăduință, să aștepte, să se oprească puțin. — Din **clipi** (derivat regresiv).

CLÍPEALĂ, *clipeli*, s.f. Clipire. ♦ Loc. adv. *Într-o clipeală (de ochi)* = imediat, numaidecât. *În aceeași clipeală* = chiar în acel moment. — **Clipi** + suf. *-eală*.

CLÍPER, *clipere*, s.n. Navă rapidă cu pânze, de mari dimensiuni, cu cel puțin trei catarge și cu puntea superioară mult ridicată la proră și la pupă. — Din fr., engl. **clipper**, germ. **Klipper**.

CLÍPI, *clipes*, vb. IV. Intrans. 1. A apropia și a depărta în mod ritmic (și reflex) pleoapele una de alta. ♦ Expr. *Cât ai clipi (din ochi)* = numaidecât, imediat. 2. Fig. (De obicei despre surse de lumină) A clipi, a licări, a scânteia. — Din sl. **klepati**.

CLÍPÍRE, *clipiri*, s.f. Acțiunea de a clipi; clipeală. — V. **clipi**.

CLÍPÍȘ adv. (Rar) Într-un moment, într-o clipă, repede. — **Clipi** + suf. *-iș*.

CLÍPÍT s.n. Faptul de a clipi. — V. **clipi**.

CLÍPÍTĂ, *clipite*, s.f. Clipă. ♦ Loc. adv. *Într-o clipită* = numaidecât, îndată, imediat. — V. **clipi**.

CLÍPOCEÁLĂ¹, *clipoceli*, s.f. Faptul de a clipeci¹; zgomot ușor făcut de o apă curgătoare; susur, murmur, clipocire¹, clipocit. — **Clipoci**¹ + suf. *-eală*.

CLÍPOCEÁLĂ², *clipoceli*, s.f. (Reg.) Faptul de a clipeci²; moțaială, piroteală, ațipire, dormitare; somnolență, clipocire². — **Clipoci**² + suf. *-eală*.

CLÍPOCÍ¹, pers. 3 *clipoceste*, vb. IV. Intrans. (Despre ape curgătoare) A face un zgomot ușor; a susura, a murmura. [Var.: (reg.) **clipoti** vb. IV] — Formație onomatopeică.

CLÍPOCÍ², *clipocesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre oameni) A clipi des pentru a îndepărta somnul; p. ext. a moțai de somn. ♦ P. gener. A clipi (1). — Cf. bg. *klipa* „pleoapă”.

CLÍPOCÍRE¹, *clipociri*, s.f. Clipeceală¹. — V. **clipoci**¹.

CLÍPOCÍRE², *clipociri*, s.f. (Reg.) Clipeceală². — V. **clipoci**².

CLÍPOCÍT s.n. Clipeceală¹. [Var.: (reg.) **clipoti** s.n.] — V. **clipoci**¹.

CLÍPOTÍ vb. IV v. **clipoci**¹.

CLÍPOTÍT s.n. v. **clipocit**.

CLÍPS, *clipsuri*, s.n. 1. Obiect de podoabă (agrafă, broșă, cercel) care se prinde cu un fel de clapă sau cu un ac cu arc. 2. Piesă formată din două elemente, care se assemblează și se desface cu ușurință. — Din germ. **Klips**.

CLÍRING s.n. v. **clearing**.

CLÍRONÓM, *-OÁMĂ, clironomi*, -oame, s.m. și f. (Înv.) Moștenitor (al unui bun, al unui drept). — Din ngr. **klironómos**.

CLÍRONOMÍE, *clironomii*, s.f. (Înv.) (Drept de) moștenire (a unui bun). — Din ngr. **klironomia**.

CLÍRONOMISÍ, *clironomíesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A moșteni (un bun, un moștenitor). — Din ngr. **klironomíso** (viit. lui *klironomó*).

CLÍSĂ, *clise*, s.f. 1. Pământ argilos care în amestec cu apa formează o pastă cleioasă; p. gener. argilă. 2. (Reg.) Pâine nedospită sau necoaptă bine; aliment cleios, fără gust. 3. (Reg.) (Bucată de) slănină. — Din bg. **klisa**.

CLÍSMĂ, *clisme*, s.f. Introducere a unui lichid în intestinul gros, pe cale rectală, pentru evacuarea forțată a materiilor fecale, de obicei în cazurile de constipație; clistir. — Din ngr. **klísma**, germ. **Klysm**.

CLÍSÓS, *-OÁSĂ, clisoși*, -oase, adj. Vâscos, lipicios, cleios; p. gener. argilos. — **Clisă** + suf. *-os*.

CLÍSTÍR, *clístire*, s.n. (Pop.) 1. Irigator. 2. Clismă. — Din ngr. **klístír**.

CLÍȘĂ, *clișez*, vb. I. Tranz. (Rar) A executa un clișeu (1) în vederea reproducerii lui tipografice. — Din fr. **clicher**.

CLÍȘÁRE, *clișări*, s.f. (Rar) Faptul de a clișa. — V. **clișa**.

CLÍȘÉIZĂ, *clișéizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) transforma în șablon. [Pr.: *-șe-i-*] — **Clíșeu** + suf. *-iza*.

CLÍȘÉIZÁRE, *clișéizări*, s.f. (Rar) Șablonizare. [Pr.: *-șe-i-*] — V. **clișeiza**.

CLÍȘÉZÁT, *-Ă, clișéizați*, -te, adj. (Rar) Șablonizat. [Pr.: *-și-i-*] — V. **clișeiza**.

CLÍȘÉU, *clișe*, s.n. 1. Imagine fotografică negativă (pe peliculă de film sau pe sticlă) obținută în camera obscură și după care se face reproducerea fotografică; p. ext. placă sau film fotografic impresionat, dezvoltat și fixat. 2. (Tipogr.) Planșă de metal, de lemn etc. pe care s-a reproduș sau s-a gravat o imagine, spre a fi imprimată. 3. Fig. Formulă stilistică, expresie etc. banalizată din cauza repetării excesive; șablon. — Din fr. **cliché**.

CLÍTORIS, *clitorisuri*, s.n. Mic organ erectil prezent la femei, situat deasupra meatusului urinar. — Din fr. **clitoris**.

CLÍVĂ, pers. 3 *clivează*, vb. I. Intrans. (Despre minerale, roci, cristale) A se desface în plăci sau în lame cu suprafețe plane. — Din fr. **cliver**.

CLÍVÁJ, *clivaje*, s.n. Proprietate a unor substanțe cristalizate de a se desface după fețe plane, în urma unei acțiuni mecanice. — Din fr. **clivage**.

CLÍVÁRE, *clivări*, s.f. Acțiunea de a cliva și rezultatul ei; clivaj. — V. **cliva**.

CLOACÁL, *-Ă, cloacali*, -e, adj. (Zool.) De cloacă. *Orificiu cloacal*. — **Cloacă** + suf. *-al*.

CLOÁCĂ, *cloace*, s.f. 1. Canal subteran în care se adună murdăriile dintr-un oraș. 2. (Adesea fig.) Băltoacă murdară și rău mirositoare; loc infect, plin de murdărie. 3. Cavitate a corpului batracienilor, reptilelor și păsărilor, în care se

deschid tubul digestiv, conductele genitale și urinare. — Din lat. **cloaca**, fr. **cloaque**.

CLOÁMBĂ, *cloambe*, s.f. (Reg.) Creangă, ramură. — Et. nec.

CLOÁNTĂ, *cloanțe*, s.f. 1. (Pop.) Babă urâtă, fără dinți, rea. 2. (Fam., peior.) Gură (considerată ca organ al vorbirii). — Cf. **clonț**.

CLOÁSMĂ s.f. (Med.) Simptom caracterizat prin apariția pe față a unor pete galbene-maronii (în sarcină, anemii, hepatită etc.). [Pr.: *clo-as-*] — Din fr. **chloasme**.

CLOCEALĂ, *cloceli*, s.f. Acțiunea de a (se) **cloci**. — **Cloci** + suf. *-eală*.

CLOC, *cloces*, vb. IV. 1. Tranz. și intrans. (Despre păsări) A sta pe ouă pentru a scoate din ele pui. ♦ Expr. (Tranz.) *A cloci o boală* = a fi pe cale de a se îmbolnăvi. 2. Tranz. Fig. A pune ceva la cale; a plănuși, a urzi (de obicei ceva reproabil). ♦ A se gândi în tăcere și insistent la ceva. 3. Intrans. Fig. A sta inactiv; a leneși, a trădăvi. 4. Refl. (Despre lichide, alimente stătute) A căpăta un miros urât și un gust prost; *p. ext.* a se strica, a se altera. — Din bg. **klóci**.

CLOCIRE s.f. Clocit¹. — V. **cloci**.

CLOCIT¹ s.n. Faptul de a (se) **cloci**. — V. **cloci**.

CLOCIT², *-Ă, clociți, -te*, adj. (Despre lichide, alimente) Care a căpătat un miros urât și un gust prost (în urma șederii îndelungate); stătut. — V. **cloci**.

CLOCITOARE, (1) *clocitoare*, adj., (2) *clocitori*, s.f. 1. Adj. (Despre păsări) Care clocește, bună de cloce. 2. S.f. Instalație pentru cloclitul artificial al ouălor sau al icrelor. — **Cloci** + suf. *-toare*.

CLÓCOT, *clocote*, s.n. 1. Mișcare zgomotoasă pe care o face un lichid când fierbe. ♦ P. gener. Mișcare zgomotoasă produsă de o masă de lichid. 2. Fig. Zbucium, agitație (zgomotoasă), frământare (sufletească, socială). [Var.: (pop.) **cólcot** s.n.] — Din sl. **klókotŭ**.

CLOCOTĂ, *clocotes*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre lichide) A fierbe cu clocețe. ♦ (Despre ape, râuri, șuvoaie) A se agita puternic și zgomotos. 2. Fig. (Despre oameni sau despre sentimente, pasiunile, gândurile lor) A ajunge la un înalt grad de intensitate; a fi gata să se dezlănțuie. 3. Fig. A răsună cu putere; a vui. [Var.: (inv.) **colcoti** vb. IV] — Din sl. **klókotati**.

CLOCOTĂCI, *clocotici*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante semiparazite, cu frunzele dințate și cu flori mici, de obicei galbene (*Rhinanthus*). — Cf. sb. **klókocika**.

CLOCOTIRE, *clocotiri*, s.f. Acțiunea de a **clocoti**. — V. **clocoti**.

CLOCOTIȘ¹, *clocotiși*, s.m. Arbust înalt, cu numeroase ramificații, cu frunze compuse, cu flori albe, grupate în inflorescențe scurte (*Staphylea pinnata*). — **Clocot**[ici] + suf. *-iș*.

CLOCOTIȘ², *clocotișuri*, s.n. (Rar) Clocot (1). ♦ Val de apă. — **Clocot** + suf. *-iș*.

CLOCOTIT, *-Ă, clocotiți, -te*, adj. (Despre lichide sau materii lichificate) Care fierbe sau a fiert în clocețe (1); *p. ext.* foarte cald, fierbinte. — V. **clocoti**.

CLOCOTITÓR, *-OÁRE, clocotitori, -oare*, adj. 1. (Despre lichide sau materii lichificate) Care clocețește; fierbinte. ♦ (Despre mase de apă) Agitat și zgomotos. 2. Fig. (Despre sentimente, pasiuni, gânduri) Aprins, gata să se dezlănțuie. 3. Fig. Răsunător, zgomotos. — **Clocoti** + suf. *-tor*.

CLOCOTEL, *clocoței*, s.m. Plantă erbacee cu flori mari, albastre (*Clematis integrifolia*). — Cf. **clocot**.

CLOISSONNÉ s.n. 1. Tehnică de lucrare a emailului, care constă în turnarea acestuia în mici despărțituri sau compartimente metalice, în funcție de motivul decorativ. 2. Obiect astfel realizat. [Pr.: *cloazoné*] — Cuv. fr.

CLON s.n. v. **clonă**.

CLONĂ, *clonez*, vb. I. Tranz. (Biol.) A izola din clon indivizi care vor deveni cap de linie pentru noi generații. — Din engl. **clone**.

CLONĂJ, *clonaje*, s.n. Clonare. — Din fr., engl. **clonage**.

CLONĂRE, *clonări*, s.f. Acțiunea de a **clona** și rezultatul ei. — V. **clona**.

CLONĂT, *-Ă, clonați, -te*, adj. Care a fost selectat din clonă pentru a forma o nouă generație. — V. **clona**.

CLONĂ, *clone*, s.f. (Biol.) Totalitatea indivizilor rezultați pe cale asexuată dintr-un ascendent unic, având același patrimoniul genetic. [Var.: **clon** s.n.] — Din engl. **clone**.

CLONC, (1) interj., (2) *cloncuri*, s.n. 1. Interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită strigătele cloștii, ciorii, corbului etc. 2. S.n. Unealtă pescărească din lemn pentru lovit apă, cu ajutorul căreia se produc zgomote care gonesc peștii spre plase sau cârlige. [Var.: **clónca** interj.] — Onomatopee.

CLÓNCA interj. v. **clonc**.

CLONCÁN, *cloncáni*, s.m. 1. (Inv. și reg.) Nume dat mai multor păsări (corbi, ulii, vulturi) care scot strigăte specifice asemănătoare. 2. Epitet depreciativ dat în trecut unor oameni de vază, unor funcționari superiori, unor fruntași politici. — **Clonc** + suf. *-an*.

CLONCĂI, pers. 3 *cloncăiește*, vb. IV. Intrans. A cloncâni. [Prez. ind. pers. 3 și: *cloncâie*] — **Clonc** + suf. *-ăi*.

CLONCĂNI, pers. 3 *cloncânește*, vb. IV. Intrans. (Despre unele păsări, mai ales despre cloști) A scoate strigăte caracteristice speciei; a cloncâi. [Prez. ind. pers. 3 și: *cloncâne*] — **Clonc** + suf. *-âni*.

CLONCĂNIRE, *cloncâniri*, s.f. Acțiunea de a **cloncâni**; strigăt caracteristic scos de unele păsări, mai ales de cloști. — V. **cloncâni**.

CLONCĂNÍT s.n. Faptul de a **cloncâni**; strigăt caracteristic scos de unele păsări, mai ales de cloști. — V. **cloncâni**.

CLONDIRE, *clondire*, s.n. Vas de sticlă cu gâtul scurt și strâmt, în care se păstrează băuturi. — Din bg. **krondir**.

CLONDIRĂȘ, *clondirașe*, s.n. Diminutiv al lui **clondir**. — **Clondir** + suf. *-aș*. **CLONȚ**, *clonțuri*, s.n. (Pop.) Cioc; plisc. ♦ Fig. Bărbie. ♦ Fig. (Fam., peior.) Gură (considerată ca organ al vorbirii). — Cf. bg. **klj u n e c**.

CLONTÓS, *-OÁSĂ, clonțoși, -oase*, adj. (Pop.; despre păsări) Care are ciocul, pliscul mare. ♦ Fig. (Fam.; despre oameni) Certăret, arțagos. — **Clonț** + suf. *-os*.

CLOP, *clopuri*, s.n. (Reg.) Pălărie; *spec.* (sens curent) pălărie țărănească din fetru de culoare neagră, cu calota semisferică și borurile înguste. — Din magh. **kalap**.

CLÓPOT, *clopote*, s.n. 1. Obiect metalic în formă de pară, deschis în partea de jos și prevăzut în interior cu o limbă mobilă, care, lovindu-se de pereții obiectului, produce sunete caracteristice. ♦ Expr. (Fam.) *A trage clopotele* = a) a curta o femeie; b) a divulga un secret. ♦ Sunet de clopot (1). 2. Piesă în formă de clopot (1), cu diverse întrebuințări (în industrie). ♦ *Clopot scufundător* = cameră de lucru, construită din metal sau din beton armat, alimentată cu aer comprimat, care permite executarea unor lucrări sub apă. ♦ Capac de sticlă de forma unui clopot (1), care se folosește pentru a feri alimentele sau alte obiecte de praf, în laboratoare etc. — Din sl. **klopotŭ**.

CLOPOTĂR, *clopotari*, s.m. 1. Persoană care trage clopotele (1) la biserică. 2. Persoană specializată în fabricarea clopotelor (1). — **Clopot** + suf. *-ar*.

CLOPÓTNITĂ, *clopotnițe*, s.f. Turn de biserică sau construcție în formă de turn (situată lângă biserică), în care sunt instalate clopotele (1). — **Clopot** + suf. *-niță*.

CLOPOTÉL, *clopoței*, s.m. 1. Diminutiv al lui **clopot**; *spec.* clopot mic (cu mâner) care se agită cu mâna (pentru a indica recreațiile la școală, pentru a chema pe cineva sau a anunța ceva etc.) sau care se agață de gâtul unor animale. 2. (La pl.) Nume dat mai multor plante erbacee cu flori mari, albastre, albe sau roz, în formă de clopot (1) (*Campanula*). — **Clopot** + suf. *-el*.

CLOPOTÍ, *clopoțesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A trage clopotul (1); a suna din clopotel (1). — Din **clopot**.

CLOR s.n. Element chimic gazos de culoare galbenă-verzuie, cu miros înțepător, sufocant, toxic, cu proprietăți decolorante și dezinfectante, care se folosește în industrie. — Din fr. **chlore**.

CLORÁL s.n. Substanță chimică lichidă, uleioasă, iritantă, folosită în farmacie ca antiseptic, calmant și hipnotic. — Din fr. **chloral**.

CLORAMFENICÓL s.n. Antibiotic puternic, folosit în tratamentul bolilor infecțioase; cloromicetină. — Din fr. **chloramphénicol**.

CLORAMÍNĂ s.f. Compus organic cu puternice proprietăți oxidante și efect antiseptic. — Din fr. **chloramine**.

CLORÁT, *clorați*, s.m. Sare a acidului cloric, cu proprietăți oxidante și explozive. — Din fr. **chlorate**, germ. **Chlorat**.

CLORETÓNĂ s.f. Alcool folosit ca hipnotic și anestezic. — Din fr. **chlorénone**, germ. **Chloreton**.

CLORHIDRÁT, *clorhidrați*, s.m. Sare care conține în moleculă acid clorhidric. — Din fr. **chlorhydrate**.

CLORHÍDRIC adj. (În sintagma) *Acid clorhidric* = gaz incolor cu miros înțepător, rezultat din combinarea clorului cu hidrogenul sau prin acțiunea acidului sulfuric asupra sării de bucătărie, cu numeroase întrebuințări în industria chimică. — Din fr. **chlorhydrique**.

CLÓRIC adj. (În sintagma) *Acid cloric* = acid oxigenat al clorului, folosit ca oxidant. — Din fr. **chlorique**.

CLORINÁRE, *clorinări*, s.f. (Med.) Clorizare. — De la **clor**.

CLORÍT, *cloriți*, s.m. Mineral de culoare verde, constituit din silicat natural hidratat de magneziu și fier, aluminiu, nichel, crom. — Din fr. **chlorite**.

CLORITÓS, *-OÁSĂ, cloritoși, -oase*, adj. (Despre roci) Cu clorit. — **Clorit** + suf. *-os*.

CLORIZÁRE s.f. Procedu de dezinfectare a apei prin tratarea ei cu clor. — După fr. **chlorisation**.

CLORMETÁN s.n. (Chim.) Gaz incolor, inflamabil, folosit ca agent frigorific, dizolvant, anestezic local etc. — Din fr. **chlorméthane**.

CLOROFICÉE, *cloroficee*, s.f. (La pl.) Clasă de alge verzi, de obicei acvatice, care conțin clorofilă; (și la sg.) algă din această clasă. — Din fr. **chlorophycée**.

CLOROFÍLĂ s.f. Pigment care se găsește în părțile verzi ale plantelor și care joacă un rol fundamental în fotosinteză. — Din fr. **chlorophylle**.

CLOROFILIAN, *-Ă, clorofilieni, -ne*, adj. 1. (Bot.) Care aparține clorofilei, care se referă la clorofilă, care se datorează clorofilei. 2. (În sintagma) *Asimilație clorofiliană* = proces fiziologic de asimilație a substanțelor nutritive, care produce în frunzele plantelor verzi, în prezența clorofilei și sub influența luminii solare, și care constă din combinarea apei, venită din pământ prin rădăcini, cu dioxidul de carbon din aer; fotosinteză. [Pr.: *-li-an*] — Din fr. **chlorophyllien**.

CLOROFÓRM s.n. Compus organic al clorului, lichid incolor, volatil, cu miros caracteristic, întrebuințat în medicină ca narcotic, anestezic etc. — Din fr. **chloroforme**.

CLOROFORMISM s.n. (Med.) Intoxicație cu cloroform. — Din fr. **chloroformisme**.

CLOROFORMIZĂ, *cloroformizez*, vb. I. Tranz. A anestezia, a adormi un bolnav cu ajutorul cloroformului în vederea unei intervenții chirurgicale. — **Cloroform** + suf. *-iza*.

CLOROFORMIZĂRE, *cloroformizări*, s.f. Acțiunea de a cloroformiza și rezultatul ei. — V. **cloroformiza**.

CLOROMICETINĂ s.f. (Farm.) Cloramfenicol. — Din fr. **chloromycétine**.

CLOROPENIE s.f. (Med.) Hipocloremie. — Din fr. **chloropénie**.

CLOROPICRINĂ s.f. 1. Substanță toxică de luptă cu efect sufocant și lacrimogen. 2. Lichid toxic cu miros înțepător folosit pentru deratizare. — Din fr. **chloropicrine**.

CLOROLĂST, *cloroplaste*, s.n. Corpuscul de culoare verde, cu clorofilă, care se găsește în citoplasma plantelor și în care se produce asimilația clorofiliană. — Din fr. **chloroplaste**.

CLOROPREN s.n. (Chim.) Lichid incolor care prin polimerizare trece în cauciu sintetic. — Din fr. **chloroprène**, germ. **Chloropren**.

CLOROSÓDIC, *-Ă, clorosodici, -ce*, adj. Cu clor și sodiu; obținut pe baza tratării chimice a sării. — **Clor**[os] + **sodic**.

CLORÓTIC, *-Ă, clorotici, -ce*, adj., s.m. și f. (Om) bolnav de cloroză; *p. ext.* (om) palid, anemic, bolnăvicios, fără vigoare, firav. — Din fr. **chlorotique**.

CLORÓZĂ, *cloroze*, s.f. 1. Formă de anemie caracterizată prin micșorarea considerabilă a cantității de hemoglobină din sânge și printr-o colorație galbenă-verzuie a pielii. 2. Boala a plantelor care se manifestă prin îngălbenirea frunzelor și a mugurilor, ca urmare a pierderii clorofiliei. — Din fr. **chlorose**.

CLORURĂ, *clorurez*, vb. I. Tranz. A efectua o clorurare. — Din fr. **chlorurer**.

CLORURĂRE s.f. Reacție chimică prin care se introduce unul sau mai mulți atomi de clor în molecula unui compus organic. — V. **clorura**.

CLORURĂT, *-Ă, clorurați, -te*, adj. (Despre substanțe) Supus acțiunii de clorurare. — V. **clorura**.

CLORURĂȚIE, *clorurații*, s.f. Clorurare. — Din fr. **chloruration**.

CLORURĂ, *cloruri*, s.f. Sare a acidului clorhidric; combinație a clorului cu un element chimic sau cu o substanță organică. ♦ *Clorură de sodiu* = sare de bucătărie. *Clorură mercurică* = sublimat corosiv. *Clorură mercuroasă* = calomel. *Clorură de var* = substanță obținută prin introducerea de clor în varul stins și întrebuințată ca decolorant și dezinfecant. *Clorură de vinil* = compus organic gazos obținut prin clorurarea etilenei. *Clorură de polivinil* = produs macromolecular obținut prin polimerizarea clorurii de vinil, folosit ca material de construcție, la fabricarea pieii artificiale etc.; policlorură de vinil. — Din fr. **chlorure**.

CLORURIE, *clorurii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a clorului în urină; cantitate de clor prezentă în urină. — Din fr. **chlorurie**.

CLOSEȚ, *closețe*, s.n. Instalație igienică servind la satisfacerea nevoilor fiziologice de evacuare a urinei și a materiilor fecale; latrină, privată, umblătoare, budă. — Din engl., fr. [water] **closet**. Cf. germ. **Klosett**.

CLOȘ, *cloșuri*, s.n. S.n. Croială largă, în formă de clopot, cu falduri ori evazată, cu firele țesăturii așezate oblic. ♦ (Adjectival) *Rochie cloș*. — Din fr. **cloche**.

CLOȘĂT, *-Ă, cloșăți, -te*, adj. (Despre fuste) Croit cu falduri, evazat, cu firele țesăturii așezate oblic; cloș; — Cf. fr. **clocher**.

CLÓȘCĂ, *cloști*, s.f. 1. Găină (sau, *p. gener.*, pasăre) care clocește sau care a scos pui de curând. ♦ *Cloșcă artificială* = incubator. ♦ Expr. *Fură cloșca de pe ouă sau fură ouăle de sub cloșcă*, se zice despre un hoț foarte abil. (Adverbial) *A ședeă* (sau *a sta*) *cloșcă* = a sta nemișcat sau inactiv. 2. Compus: *Cloșca-cu-Pui* = numele unei constelații din emisfera boreală; Pleiadele, Găinușa, Păstorul-cu-Oile. — Din bg. **kločka**.

CLOȚ, *cloțuri*, s.n. Spărtură, fragment dintr-o cărămidă (mai ales de la demolări). — Cf. germ. **Klotz**.

CLOȚĂN, *cloțane*, s.n. (Înv.) (Vârf, colț de) stâncă. — Cf. **colț**.

CLOU, *clou-uri*, s.n. Punct de atracție, de interes al unui spectacol, al unei acțiuni etc. [Pr.: *clu*] — Din fr. **clou**.

CLOVN, *clowni*, s.m. (Înv.) Artist comic de circ. [Var.: **clăun** s.m.] — Din fr., engl. **clown**.

CLOVNERIE, *clownerii*, s.f. Vorbe, glume, gesturi (ca) de clovn; comicărie, bufonerie. — Din fr. **clownerie**.

CLOVNESC, *-EASCĂ, clovnești*, adj. De clovn. — **Clovn** + suf. *-esc*.

CLUB, *cluburi*, s.n. Asociație menită să creeze membrilor săi condiții favorabile pentru desfășurarea unei anumite activități (cultural-educative, sportive etc.) în timpul liber; local care servește acestei asociații. — Din fr., engl. **club**.

CLÚBMEN, *clubmeni*, s.m. (Rar) Membru al unui club. — Din fr., engl. **clubman**.

CLUCÉR, *cluceri*, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Dregător care se ocupa cu aprovizionarea Curții domnești. — Din sl. **kliučari**.

CLUCEREĂSĂ, *clucereșe*, s.f. (Înv.) Soția clucerului. — **Clucer** + suf. *-easă*.

CLUJEAN, *-Ă, clujeni, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Cluj-Napoca sau din județul Cluj. 2. Adj. Care aparține municipiului Cluj-Napoca sau județului Cluj ori clujenilor (1), privitor la municipiul Cluj-Napoca sau la județul Cluj ori la clujeni. — **Cluj** (n. pr.) + suf. *-ean*.

CLUJEANCĂ, *clujence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Cluj-Napoca sau județul Cluj. — **Clujean** + suf. *-că*.

CLUPĂ, *clupez*, vb. I. Tranz. A măsura diametrele arborilor cu clupa (1). — Cf. germ. **Kluppieren**.

CLUPĂRE, *clupări*, s.f. Acțiunea de a clupa. — V. **clupa**.

CLUPĂJ, *clupaje*, s.n. Clupare. — **Clupă** + suf. *-aj*.

CLŪPĂ, *clupe*, s.f. 1. Instrument în formă de compas, care servește la măsurarea diametrului trunchiurilor de arbori; compas forestier. 2. Unealtă manuală formată dintr-un cadru închis și din brațe de acționare, în interiorul căreia se prind bacurile de filetat. — Din germ. **Kluppe**.

CNEAGHINĂ, *cneaghine*, s.f. (Înv.) Soție sau fiică de cneaz sau de țar. — Din rus., ucr. **kneaghina**.

CNEAZ, *cneji*, s.m. Conducător al unui cneaz. ♦ Prinț rus. [Pl. și: *cnezii*] — Din rus. **kneaz**, ucr. **knjaz**.

CNEMIDĂ, *cnemide*, s.f. Un fel de jambiere metalice folosite în Antichitate de soldații greci. — Din fr. **cnémide**.

CNEZĂT, *cnezate*, s.n. 1. Formă de organizare politică de tip statal (la români și la slavi) în Evul Mediu bazată pe autoritatea cneazului. 2. Teritoriul de sub jurisdicția unui cneaz. — **Cneaz** + suf. *-at*.

CNIDOBĹAST, *cnidoblaste*, s.n. (Zool.) Celulă urzicătoare în ectodermul unor celenterate. — Din fr. **cnidoblaste**.

CNUT, *cnuturi*, s.n. Bici făcut dintr-o curea de piele sau dintr-o funie, uneori cu multe sfârcuri prevăzute cu alice de plumb în vârf; nagaică. — Din rus. **knut**.

CO-v. **con**!-

COABITĂ, *coabitez*, vb. I. Intrans. (Jur.) A locui, a trăi împreună (în aceeași casă) cu cineva; a conviețui. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **cohabiter**, lat. **cohabitare**.

COABITĂNT, *-Ă, coabitantți, -te*, adj., s.m. și f. (Jur.) (Persoană) care locuiește împreună cu alții în aceeași casă. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **cohabitant**.

COABITĂRE, *coabitări*, s.f. (Jur.) Faptul de a coabita; conviețuire. [Pr.: *co-a-*] — V. **coabita**.

COABITĂȚIE s.f. (Jur.) Coabitare. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **cohabitation**.

COACĂZ, *coacăzi*, s.m. Arbust cu frunze formate din cinci lobi, cu flori galbene-verzui dispuse în ciorchini, cultivat pentru fructele sale comestibile (*Ribes rubrum*). — Din **coacăz** (derivat regresiv).

COACĂZĂ, *coacăze*, s.f. Fructul comestibil al coacăzului, în formă de boboțe roșii, cu gust acrișor, dispuse în ciorchini; pomușoară. — Cf. alb. **k o k ě z ě**.

COACE, *coc*, vb. III. 1. Tranz. A supune un aliment la acțiunea căldurii în cuptor pentru a deveni bun de mâncat. ♦ Expr. *A-i coace* (cuiva) *turta* sau *a i-o coace* = a încerca să-i facă rău (cuiva); a-i întinde (cuiva) o cursă. ♦ Refl. (Despre alimente) A deveni bun de mâncat prin acțiunea căldurii din cuptor. 2. Refl. (Despre fructe, semințe) A ajunge la maturitate sub acțiunea căldurii soarelui; a deveni bun de mâncat; (despre plante) a ajunge să aibă sămânța formată, maturizată. ♦ Tranz. (Despre soare sau căldură) A face ca fructele, plantele etc. să ajungă la maturitate, să fie bune de mâncat, să dea sămânță. ♦ Fig. (Despre oameni) A ajunge la maturitate, a se forma (din punct de vedere intelectual, al felului de a fi etc.); a se maturiza. 3. Refl. Fig. (Despre ființe) A se încinge, a se înabuși de căldură. 4. Tranz. Fig. A pune ceva la cale cu intenții răuvoitoare; a urzi. 5. Intrans. (Despre buze și inflamații, *p. ext.* despre părți ale corpului) A face puroi. — Lat. pop. **coacere** (= *coquere*).

COACERE s.f. Acțiunea de a (*se*) *coace*. — V. **coace**.

COACERVĂT, *coacervate*, s.n. (La pl.) Forme de viață microscopice considerate ca făcând trecerea între substanțele organice și primele organisme; (și la sg.) individ din aceste forme microscopice. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **coacervat**.

COACERVĂȚIE s.f. (Chim.; Fiz.) Stare instabilă a unei soluții coloidale între starea de dizolvare și cea de precipitare. [Pr.: *co-a-*] — Din engl. **coacervation**.

COACTIONĂR, *-Ă, coactionari, -e*, s.m. și f. Persoană care posedă acțiuni (II) împreună cu altcineva. [Pr.: *co-ac-ți-o-*] — **Co**- + **actionar**.

COACUZĂT, *-Ă, coacuzăți, -te*, s.m. și f. Persoană acuzată împreună cu alta (sau cu altele) în același proces, considerată în raport cu aceasta (sau cu acestea). [Pr.: *co-a-*] — După fr. **coaccusé**.

COADĂ, *cozi*, s.f. 1. Apendice terminal al părții posterioare a corpului animalelor vertebrate; smoc de păr sau de pene care acoperă acest apendice sau care crește în prelungirea lui. ♦ Expr. *A da din coadă* = (despre oameni; fam.) a se lingeși pe lângă cineva; a se bucura. *A-și vâri* (sau *băga*) *coada* (în ceva) = a se amesteca în chestiuni care nu-l privesc. *Își vâri* (sau *și-a vârat*, *își bagă*, *și-a băgat* etc.) *dracul coada* (în ceva), se spune când într-o situație se ivesc neînțelegeri sau complicații (neasteptate). *A călca* (pe cineva) *pe coadă* = a jigni, a supăra (pe cineva). *A pune coada pe* (sau *la*) *spinare* = a pleca (pe furis), a o șterge (lăsând lucrurile nerezolvate). *Cu coada între picioare* = (despre oameni) umilit, rușinat; fără a fi reușit. (Pop.) *A-și face coada colac* = a se sustrage de la ceva. *A trage mâța* (sau *pe dracul*) *de coadă* = a o duce greu din punct de vedere material, a face cu greu față nevoilor minime de trai. (*Get-beget*) *coada vacii* = neaoș; vechi, băstinaș;

de origine rurală. (Fam.) *A prinde prepeleța* (sau *purceaua*) de *coadă* = a se îmbăta. ♦ Partea dindărăt, mai îngustă, a corpului unor animale (a peștelui, a șarpeului, a racului etc.). **2.** Păr (de pe capul femeilor) crescut lung și apoi împletit; costiță. **3.** Parte a unei plante care leagă fructul, frunza sau floarea de tulpină sau de creangă. *V. penduncul*. **4.** Partea dinapoi (prelungită sau care se târăște pe jos) a unor obiecte de îmbrăcăminte (mai ales a celor purtate de femei); trenă. ♦ Expr. *A se ține de coada cuiva* sau *a se ține* (sau *a umbla*) *coadă după cineva* = a fi nedespărțit de cineva, a se ține cu insistență și pretutindeni de cineva. ♦ Prelungire luminoasă a cometelor. ♦ Fâșie foarte îngustă din cărpe (inmodate) sau din hârtie care se atarnă de partea de jos a unui zmeu spre a-i menține echilibrul în aer. **5.** Parte a unui instrument sau a unui obiect de care se apucă cu mâna; mâner. ♦ Expr. *A lua (sau a apuca ceva) de coadă* = a se apuca de treabă, a începe (ceva). *A-și vedea de coada măturii* (sau *țigăii*) = a se ocupa (numai) de treburile gospodărești. *Coadă de topor* = persoană care servește drept unealtă în mâna dușmanului. **6.** Partea terminală a unui lucru sau, *p. gener.*, a unui fenomen, a unei perioade de timp etc.; bucată de la capătul unui lucru; sfârșit, extremitate. ♦ Loc. adv. *La (sau în) coadă* = pe cel din urmă loc sau printre ultimii (într-o întrecere, la școală etc.). *De la coadă* = de la sfârșit spre început. ♦ Expr. *A nu avea nici cap, nici coadă* = a nu avea niciun plan, nicio ordine; a fi fără înțeles, confuz. ♦ *Coada ochiului* = marginea, unghiul extern al ochiului. ♦ Partea unde se îngustează un lac, un iaz etc.; loc pe unde se scurge apa dintr-un râu în heleșteu. **7.** Șir (lung) de oameni care își așteaptă rândul la ceva, undeva. ♦ Expr. *A face coadă* = a sta într-un șir (lung) de oameni, așteptând să-și vină rândul la ceva, undeva. **8.** Compuse: *coada-calului* = **a**) nume dat mai multor plante erbacee caracterizate prin două tipuri de tulpini: una fertilă și alta sterilă; barba-ursului (*Equisetum*); **b**) plantă erbacee acvatică cu frunze liniare și cu flori mici, verzui (*Hippuris vulgaris*); *coada-cocoșului* = nume dat mai multor specii de plante erbacee cu flori albe, întrebuintate în medicina populară (*Polygonatum*); *coada-mielului* = **a**) plantă erbacee cu frunze licioare și cu flori violete (*Verbascum phoeniceum*); **b**) mică plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pământ, cu flori de culoare albastru-deschis cu vinișoare mai întunecate (*Veronica prostrata*); *coada-măței* = plantă erbacee cu flori mici, roz (*Leonurus marrubiastrum*); *coada-măței-de-baltă* = nume dat mai multor specii de mușchi de culoare alb-gălbui, care cresc prin locurile umede și contribuie la formarea turbei (*Sphagnum*); *coada-racului* = plantă erbacee cu flori mari de culoare galbenă (*Potentilla anserina*); *coada-soricelului* = plantă erbacee medicinală cu frunze penate, păroase, cu flori albe sau trandafirii (*Achillea millefolium*); *coada-vacii* = **a**) plantă erbacee țepoasă, înaltă, cu frunze lanceolate și cu flori albe, dispuse în spice (*Echium altissimum*); **b**) plantă erbacee cu flori violete sau roșietice (*Salvia silvestris*); *coada-vulpii* = plantă erbacee cu frunze licioase pe partea inferioară, cu flori verzi dispuse în formă de spic, folosită ca furaj (*Alopecurus pratensis*); *coada-zmeului* = plantă veninoasă cu tulpina târătoare și cu fructele în forma unor boboțe roșii, care crește prin mlaștini (*Calla palustris*); *coada-rândunicii* = numele a doi fluturi mari, frumoși colorați, care au câte o prelungire în partea posterioară a aripilor (*Papilio machaon* și *podalirius*). [Pl. și: (2) *coade*] — Lat. *coada* (= *cauda*).

COAFĂ, *coafez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) pieptăna cu îngrijire, a(-și) aranja, a(-și) ondula părul (la coafor). — Din fr. *coiffer*.

COAFĂRE s.f. Acțiunea de a (se) coafa. — V. *coafa*.

COAFĂT¹ s.n. Faptul de a (se) coafa. — V. *coafa*.

COAFĂT², **-Ă**, *coafați*, *-te*, adj. (Despre oameni) Care are părul pieptănat cu grijă, ondulat; (despre păr) care este pieptănat cu grijă, ondulat. — V. *coafa*.

COAFĂZĂ, *coafze*, s.f. Femeie care are meseria de a coafa. — Din fr. *coiffeuse*.

COAFĂR, *coafori*, s.m. Bărbat care are meseria de a coafa. — Din fr. *coiffeur*. **COAFĂRĂ**, *coafuri*, s.f. Fel în care este aranjat sau ondulat părul de pe cap (mai ales la femei). — Din fr. *coiffure*.

COĂGUL, *coaguli*, s.m. Masă de substanță coloidală încheată; cheag. [Pr.: *co-a-*] — Din lat., fr. *coagulum*.

COAGULĂ, *coagulez*, vb. I. Refl. (Despre lichide și substanțe coloidale) A se închea. ♦ Tranz. A face să se închege. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. *coaguler*, lat. *coagulare*.

COAGULABIL, **-Ă**, *coagulabili*, *-e*, adj. Care se poate coagula. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. *coagulable*.

COAGULĂNT, **-Ă**, *coagulanți*, *-te*, adj., s.m. (Agent fizic sau chimic) care poate produce coagularea unui sistem coloidal. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. *coagulant*.

COAGULĂRE, *coagulări*, s.f. Acțiunea de a (se) coagula; încheare. [Pr.: *co-a-*] — V. *coagula*.

COAGULĂT, **-Ă**, *coagulați*, *-te*, adj. (Despre lichide și substanțe coloidale) Încheat. [Pr.: *co-a-*] — V. *coagula*.

COAGULOGRAMĂ, *coagulogramme*, s.f. (Med.) Test care permite diagnosticarea unei coagulopatii; (concr.) buletin care cuprinde rezultatul unui astfel de test. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. *coagulogramme*.

COAGULOPATIE, *coagulopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru sindroamele hemoragice datorate tulburărilor de coagulare a sângelui. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. *coagulopathie*.

COAJĂ, *coji*, s.f. **1.** Țesut protector extern, format din celule mari, al rădăcinilor, tulpinilor și ramurilor unor plante (lemnoase); scoarță. ♦ Înveliș exterior al

fructelor, al semințelor etc. **2.** Înveliș, tare și calcaros, al oului. **3.** (Înv.) Înveliș, tare și calcaros, al unor moluște sau al unor crustacee. **4.** Partea exterioară, mai tare, a unor alimente coapte, fripte, dospite etc. ♦ Bucăciică uscată rămasă din pâine, mămăligă etc. **5.** Crusta unei răni care începe să se cicatrizeze. **6.** Stratul exterior, tare și răcit, al globului pământesc. **7.** Strat exterior, superficial, care acoperă un obiect, o piesă (metalică) etc. — Din sl. *koža*.

COALĂ, *coli*, s.f. Foaie dreptunghiulară de hârtie (albă sau colorată), de celofan, de carton etc. ♦ (Și în sintagma *coală de tipar*) Unitate de măsură pentru volumul unei cărți, unui articol etc., egală cu 16 pagini tipărite. ♦ (Și în sintagma *coală editorială*) Unitate de măsură a producției editoriale, care, pe lângă coala de autor, cuprinde și adaosurile editurii. *Coală de autor* = unitate de măsură editorială egală cu 40 000 de semne tipografice, inclusiv spațiile dintre ele, sau cu 3 000 cm² de desen. ♦ Totalitatea mărcilor sau timbrelor tipărite pe aceeași foaie dreptunghiulară de hârtie și nedesprișe unele de altele. [Pl. și: *coale*] — Din ngr. *kólla*.

COALESCENT, **-Ă**, *coalescenți*, *-te*, adj. (Chim.) Care prezintă coalescență. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. *coalescent*.

COALESCENȚĂ s.f. (Chim.) Fenomen coloidal de reunire a picăturilor dintr-o emulsie sau a granulelor dintr-o suspensie. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. *coalescence*.

COALITIE, *coalitii*, s.f. Alianță între state, partide sau grupări politice, persoane etc., încheiată în vederea unei acțiuni comune. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. *coalition*.

COALIZĂ, *coalizez*, vb. I. Refl. recipr. (Despre state, grupări politice, persoane etc.) A se uni, a se alia împotriva unui dușman comun sau în scopul unei acțiuni comune; a forma o coalitție. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. *coaliser*.

COALIZĂRE, *coalizări*, s.f. Acțiunea de a se coaliza și rezultatul ei. [Pr.: *co-a-*] — V. *coaliza*.

COAMĂ, *coame*, s.f. **1.** Păr lung (și stufoș) care crește pe grumazul sau de-a lungul spinării unor animale. ♦ Păr lăsat să crească (excesiv de) lung pe capul unei persoane, mai ales al unui bărbat. ♦ Fig. Frunziș des din vârful coroanei arborilor. **2.** Culoare prelungită de deal sau de munte; creastă. **3.** Partea de deasupra a unui zid. ♦ Linie de intersecție (orizontală sau oblică) a două versante de acoperiș. — Lat. *coma*.

COANĂ s.f. v. *cucoană*.

COAPSĂ, *coapse*, s.f. (La oameni) Segment al piciorului cuprins între șold și genunchi. ♦ (La animale) Partea superioară a membrilor posterioare, cuprinsă între cruță și gambă. — Lat. *coxa*.

COAPTĂȚIE, *coaptații*, s.f. **1.** (Biol.) Stare de interacțiune a organelor unui corp viu. **2.** (Med.) Manevră chirurgicală sau ortopedică de a pune la loc fragmentele oaselor fracturate sau oasele luxate. [Pr.: *co-ap-*] — Din fr. *coaptation*.

COARBĂ, *coarbe*, s.f. Unealtă de găurit, formată dintr-o tijă cotită de metal prevăzută la un capăt cu un dispozitiv de prindere a burghiului, iar la celălalt cu un buton de apăsare. — Din ukr. *korba*.

COĂRDĂ¹, *coarde*, s.f. **1.** Fir elastic confecționat din metal, din intestine de animale etc., care întins pe anumite instrumente muzicale, produce, prin vibrare, sunete; strună. ♦ Expr. (Fam.) *A atinge* (pe cineva) *la coarda sensibilă* (sau *sensitoare*) = a se adresa cuiva punând accentul pe un fapt la care acesta este mai sensibil; a lăuda, a măguli pe cineva. *A întinde coarda până se rupe* (sau *plesnește*) sau *a întinde prea tare coarda* = a împinge până la extrem o situație, a depăși limitele îngăduite într-o situație dată. ♦ (La pl.) (Grup de) instrumente muzicale cu strune. ♦ *Coardă vocală* = fiecare dintre formațiunile ligamentoase simetrice care aparțin laringelui și prin vibrarea cărora se produc sunete. *Coardă dorsală* = schelet intern situat în partea dorsală la cefalocordate. **2.** Fir împletit de sfoară, păr etc. care ține întinse capetele unui arc. **3.** (Mat.) Segment de dreaptă care unește două puncte ale unei curbe sau extremitățile unui arc de cerc. **4.** Sfoară care leagă brațele fierăstrăului și care, prin răsucire cu o pană, întinde pânza metalică a uneltei. **5.** (La pl.) Cele trei rânduri de frânghii întinse pe laturile ringului de box pentru a împiedica pe boxeri să iasă sau să cadă de pe ring. **6.** Frânghie sau sfoară mai groasă de care se servesc gimnaștii pentru a executa diverse exerciții; frânghie cu care se joacă copiii, sărind ritmic peste ea; frânghie folosită de alpinști în ascensiuni. **7.** Ramură (tânără și elastică) a butucului viței-de-vie. ♦ Fiecare dintre vițele sau nodulele unei împletituri. **8.** (Pop.) Vână, nerv, mușchi, tendon, ligament (care se închează la anumite mișcări). **9.** Șuviță consistentă desprinsă dintr-o masă de sirop de zahăr care a fiert prea mult și este prea tare legat. **10.** (Pop.) Bărnă sau grindă mare și groasă care susține tavanul casei (și de care se atarnă diferite lucruri). [Pl. și: *corzi*] — Lat. *chorda* (cu unele sensuri după fr. *corde*).

COĂRDĂ², *coarde*, s.f. (Reg.) Spadă, sabie. [Var.: *coartă* s.f.] — Cf. magh. *kard*.

COĂRNĂ, *coarne*, s.f. **1.** Fructul comestibil, roșu și acrișor, al cornului. **2.** (La sg.) Varietate de struguri de masă, cu boaba mare, lunguiată, neagră sau galbenă-verzuie și cu coaja tare. — Lat. *corna* (pl., devenit sg. f., al lui *cornum*).

COĂRTĂ s.f. v. *coardă²*.

COARTICULAȚIE s.f. (Fon.) Articulație concomitentă a unor sunete succesive. [Pr.: *co-ar-*] — Din fr. *coarticulation*.

COĂSĂ, *coase*, s.f. **1.** Unealtă agricolă compusă dintr-o lamă metalică cu vârful curbat fixată pe o coadă lungă, folosită la cosit. **2.** Acțiunea de a cosi; perioada în care se cosește. ♦ Recoltă de plante erbacee cosite. — Din sl. *kosa*.

COĂSE, *cos*, vb. III. Tranz. **1.** A fixa, a prinde între ele părțile unei haine sau un petic, un nasture etc. la o haină, trecând prin ele un fir de ață cu ajutorul unui ac. ◊ Expr. *A coase petic de petic* = a fi zgârcit. **2.** A broda. **3.** (Med.) A uni (cu un fir de mătase, de intestin preparat anum. etc. și cu un ac special) marginile unei plăgi. — Lat. pop. *cosere* (= *consuere*).

COASIGURĂRE, *coasigurări*, s.f. Asigurare simultană a mai multor persoane în limita sumei depuse în prealabil. [Pr.: *co-a-*] — După fr. *coassurance*.

COASOCIĂT, *-Ă, coasociați, -te*, s.m. și f. Fiecare dintre membrii unei asociații, în raport cu ceilalți asociați. [Pr.: *co-a-so-ci-at*] — După fr. *coassocié*.

COASTĂ, *coaste*, s.f. **1.** Fiecare dintre oasele-perechi lungi, înguste și arcuite, articulate în spate de coloana vertebrală, iar în față de stern, care alcătuiesc toracele animalelor vertebrate. ◊ Expr. *(E) slab de-i poți număra coastele sau îi numeri coastele de slab ce e* = (e) foarte slab. *A i se lipi* (cuiva) *coastele de foame* sau *a i se lipi coastele de pântece*, *a avea costele lipite* = a fi foarte flămând, a fi mort de foame. **2.** Partea laterală a corpului omenesc, de la umeri până la coapse; partea analoagă a corpului animalelor. ◊ Expr. *A avea pe cineva în coaste* = a se simți stingherit în acțiuni de prezență permanentă (și indiscretă) a cuiva. *A pune* (cuiva) *sula în coastă* = a obliga (pe cineva) să facă (fără întârziere) un lucru neplăcut (și greu). ◊ Latură. ◊ Loc. adv. *Pe o coastă* = pe o parte, într-o dungă. ◊ Fiecare dintre grinzile care formează osatura transversală, de rezistență, a bordajului unei nave. **3.** Pantă abruptă. **4.** Mal, țărm (al unei mări). **5.** (Înv.) Flanc al unei armate. — Lat. *costa*.

COAUTOR, *-OĂRE, coautori, -oare*, s.m. și f. **1.** Persoană care a scris o lucrare, a făcut o invenție etc. împreună cu alta sau cu altele, considerată în raport cu aceasta sau cu acestea. **2.** Persoană care a comis o infracțiune împreună cu alta sau cu altele, considerată în raport cu aceasta sau cu acestea. [Pr.: *co-a-u-*] — Din fr. *coauteur*.

COAXIAL, *-Ă, coaxiali, -e*, adj. Care are aceeași axă cu un alt corp. [Pr.: *co-ax-i-al*] — Din fr. *coaxial*.

COBĂI, *cobai*, s.m. Mic mamifer rozător, folosit în medicină pentru experiențe de laborator (*Cavia porcellus*). ◊ P. gener. Orice animal care servește pentru experiențe de laborator; fig. subiect de experimentare. — Din fr. *cobaye*.

COBĂIE, *cobăi*, s.f. (Reg.) Găină; (la pl.) păsări de curte, orătănii. — *Cobe* + suf. *-aie*.

COBALT s.n. Element chimic metalic foarte dur, alb-argintiu, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale, în radioterapie etc., iar sărurile sale la colorarea în albastru a obiectelor de sticlă, de porțelan etc. ◊ Vas, obiect de sticlă, de porțelan etc. colorat cu săruri de cobalt. [Acc. și: *cobalt*] — Din fr. *cobalt*, germ. *Kobalt*.

COBALTĂ, *cobaltez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu un strat de cobalt suprafața unui obiect metalic. — Din *cobalt*.

COBALTĂRE s.f. Acțiunea de a cobalta și rezultatul ei. — V. *cobalta*.

COBALTĂT, *-Ă, cobaltați, -te*, adj. Care a fost acoperit cu un strat de cobalt. — V. *cobalta*.

COBALTINĂ s.f. Minereu de cobalt și arsen, de culoare cenușie-roz, cu un pronunțat luciu metalic. — Din fr. *cobaltine*.

COBĂIT, *-Ă, cobăiți, -te*, adj. (Reg.; despre oameni) Care nu este bun de nimic; mocăit, ticăit. — Cf. *c o b e*.

COBALĂ s.f. v. *cobilă*.

COBE, *cobe*, s.f. **1.** Boală a găinilor care se manifestă prin apariția unei excrescențe cartilagineoasă sub limbă; tăfnă. ◊ Găină care suferă de această boală. **2.** (În superstiții) Pasăre care, prin strigătul sau prin cântul său, ar preveni o nenorocire. ◊ P. gener. Ființă sau lucru care ar preveni, ar aduce o nenorocire; piază rea; *p. ext.* ființă antipatică, nesuferită. — Din sl. *kobī* „geniu, augur”, bg. *koba* „semn rău”.

COBEALĂ, *cobeli*, s.f. Faptul de a *cobi*. — *Cobi* + suf. *-eală*.

COBELIGERĂNT, *-Ă, cobeligeranți, -te*, adj., s.m. și f. (Stat, armată etc.) care se află în război alături de un aliat contra unui inamic comun. — Din fr. *cobelligérant*.

COBÎ, *cobesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. (În superstiții) A preveni ceva rău. — Din bg. *kobja*, sb. *kobiti*.

COBILĂ, *cobile*, s.f. **1.** Suport alcătuit din două lemne împreunate, care servește la transportarea plugului pe drum. **2.** Saun pe care rotarul așază roțile când montează spițele sau obezile. [Var.: *cobală* s.f.] — Din sl. *kobyła*.

COBILIȚĂ, *cobilițe*, s.f. Piesă de lemn curbat, purtată pe umeri și care servește la transportarea găleților, a cofelor, a coșurilor etc. ◊ Compus: *Cobilțița-Ciobanului* = numele popular al constelației Lebedei. — Din bg., sb. *kobilica*.

COBITOR, *-OĂRE, cobitori, -oare*, adj. (În superstiții) Care cobește. — *Cobi* + suf. *-tor*.

COBLIZĂN, *coblizani*, s.m. (Reg. și peior.) Băiat (sau om tânăr) înalt; solid; lungan, vâjgan, gălgan. [Var.: *goblizân* s.m.] — Et. nec.

COBOL s.n. (Inform.) Limbaj simbolic folosit în programarea automată, orientat pe probleme de gestiune economică. — Din engl., fr. *cobol*.

COBORĂRE, *coborări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *cobori*; coborâș. ◊ (Concr.) Loc pe unde se coboară. [Var.: *pogorâre* s.f.] — V. *cobori*.

COBORĂȘ, *coborâșuri*, s.n. Coborâre; (concr.) drum sau loc care coboară (în pantă); povâniș. [Var.: *pogorâș* s.n.] — *Cobori* + suf. *-âș*.

COBORĂT¹ s.n. Faptul de a *cobori*. — V. *cobori*.

COBORĂT², *-Ă, coborâți, -te*, adj. **1.** Care a fost dat jos de pe o înălțime sau dintr-un vehicul. **2.** (Despre mercurul termometrului) Care nu s-a înălțat, indicând temperatură scăzută. ◊ (Despre temperatură) Scăzut. **3.** (Despre glas) Puțin intens; scăzut. — V. *cobori*.

COBORĂTOR, *-OĂRE, coborători, -oare*, adj. **1.** Care coboară. ◊ Înclinat. **2.** (Adesea substantivat) Care se trage din...; descendent, urmaș (al lui...). — *Cobori* + suf. *-tor*.

COBORÎ, *coborî*; vb. IV. **1.** Intrans., refl. și tranz. A (se) da jos dintr-un loc ridicat sau dintr-un vehicul. ◊ Expr. (Tranz.) *A coborî ochii* (sau *privirea*) = a privi în jos, în pământ (de rușine, de timiditate etc.). ◊ A (se) deplasa în jos, pe o pantă, pe un loc înclinat. ◊ Intrans. A zbura spre pământ, a veni în jos din înălțime. ◊ Intrans. (Despre Soare, Lună) A apune. ◊ Fig. (Pop.) A renunța la domnie, la tron; a abdică. **2.** Intrans. Fig. (Despre întuneric, noapte, ceață etc.) A se lăsa, a cădea; a sosi. **3.** Intrans. (Despre coloana de mercur a termometrului, *p. ext.* despre termometru, temperatură etc.) A scădea (indicând răcirea timpului, atenuarea sau dispariția febrei etc.). **4.** Tranz. A schimba înălțimea glasului, trecând în a registru mai profund; a vorbi, a cânta cu glas mai puțin intens, mai scăzut. **5.** Intrans. și refl. A-și avea originea, a se trage din... **6.** Refl. Fig. A se înjosi. [Var.: *pogorî* vb. IV] — Cf. *pogori*.

COBRĂ, *cobre*, s.f. Șarpe veninos care trăiește în Africa și în sudul Asiei, caracterizat printr-un gât foarte lățit, cu pete negre mărginite cu alb, semănând cu niște ochelari; șarpe-cu-ochelari (*Naja naja*). — Din fr. *cobra*.

COBŪR, *coburi*, s.m. (Pop.) Toc de piele atârnat de șa, pentru pistol și hrana călărețului. — Din tc. *kubur*, ucr., bg. *kobur*.

COBŪZ, *cobuze*, s.n. **1.** Specie de fluiet sau de caval. **2.** Instrument muzical cu coarde asemănător cu lăuta. — Din tc. *kopuz*, (înv.) *kobuz*.

COBZAR, *cobzari*, s.m. **1.** Lăutar care cântă din *cobză*. **2.** (Entom.; reg.) Scripcar (2). — *Cobză* + suf. *-ar*.

COBZĂ, *cozbe*, s.f. Instrument muzical cu coarde, asemănător lăutei, având cutia de rezonanță foarte bombată, folosit mai ales la acompaniament (prin ciupirea coardelor). ◊ Expr. (Fam.; adverbial) *A lega* (pe cineva) *cobză* = a lega (pe cineva) strâns (de mâini și de picioare). — Din ucr., rus., pol. *kobza*.

COBZIȘOĂRĂ, *cobzișoare*, s.f. Diminutiv al lui *cobză*. — *Cobză* + suf. *-ișoară*.

COC¹, *coci*, s.m. Bacterie sferică, izolată sau grupată împreună cu altele în formă de lanț, de ciorchine etc. — Din fr. *coccus*.

COC², *cocuri*, s.n. Pieptănătură femeiască cu părul strâns sau împletit și răscuit la ceață sau în creștetul capului; conci. — Din fr. *coque* [de *cheveux*].

COCĂ¹, *coca*, s.m. Arbust exotic înalt de 2-3 m, din ale cărui frunze se extrage cocaina (*Erythroxylon coca*). — Din fr., engl. *coca*.

COCĂ², *coca*, s.f. Coca-cola. — Din fr., engl. *coca*.

COCĂ-COLĂ[®], (2) *coca-cola*, s.f. **1.** Băutură răcoritoare carbogazoasă care conține zahăr caramel și substanțe vegetale obținute din frunzele de cola (din care s-a extras substanța toxică). **2.** Porție de coca-cola (1). — Din fr. *coca-cola*.

COCAINĂ s.f. (Farm.) Alcaloid extras din frunzele de coca, folosit ca anestezic local și ca stupefiant. — Din fr. *cocaïne*.

COCAINISM s.n. (Med.) Intoxicație acută cu cocaină. [Pr.: *-ca-i-*] — Din fr. *cocainisme*.

COCAINOMĂN, *-Ă, cocainomani, -e*, s.m. și f. Persoană care folosește sistematic cocaina ca stupefiant. [Pr.: *-ca-i-*] — Din fr. *cocainomane*.

COCAINOMANIE s.f. Obișnuință morbidă de a folosi cocaina ca stupefiant; viciul cocainomanului. [Pr.: *-ca-i-*] — Din fr. *cocainomanie*.

COCĂRDĂ, *cocarde*, s.f. **1.** Semn distinctiv (de obicei în culorile naționale) purtat de către militari la chipiu sau de către civili la piept în anumite împrejurări solene. ◊ Emblemă care reprezintă un partid, un curent etc. **2.** Floare artificială pe care o poartă la piept nuntașii. — Din fr. *cocarde*.

COCĂ¹ s.f. Aluat (pentru produse de panificație, de patiserie). ◊ Expr. (Fam.) *A se face cocă* = a se îmbăta foarte tare. ◊ Pastă cleioasă făcută din făină amestecată cu apă și întrebunțată la lipit (hârtie); pap. — Et. nec.

COCĂ² *coci*, s.f. **1.** Structură a fuzelajului unui avion, formată numai din pereți periferici. **2.** Ansamblu format din scheletul unei nave și din învelișul ei exterior. — Din fr. *coque*.

COCĂ³ s.f. (În graiul copiilor sau ca termen dezmiardător cu care ne adresăm lor) Copil mic. — Creație infantilă. Cf. sb. *koka*, it. *cucco*.

COCĂTOR, *-OĂRE, cocători, -oare*, s.m. și f. Persoană care prepară aluatul și supraveghează coptul într-o fabrică de pâine. — *Coace* + suf. *-ător*.

COCĂRJĂ, *cocărjez*, vb. I. Refl. A se îndoi (de spate); a se gărbovi. [Var.: *cocărji* vb. IV] — Probabil din *cărjă* (sub influența lui *cocoșă, încovoia*).

COCĂRJĂT, *-Ă, cocărjați, -te*, adj. **1.** (Despre oameni) Îndoit, adus de spate; gărbovit. **2.** (Despre nas sau cioc) Coroaiat, încovoaiat. [Var.: *cocărjit, -ă* adj.] — V. *cocărja*.

COCĂRJÎ vb. IV v. *cocărja*.

COCĂRJÎT, *-Ă* adj. v. *cocărjat*.

COCĂRLĂ, *cocărle*, s.f. Mică ciupercă comestibilă, cu pâlieră galbenă-roșcată, cu gust și cu miros de usturoi (*Marasmius scorodonius*). — Et. nec.

COCCIDĂ, *coccide*, s.f. (Zool.; la pl.) Gen de protozoare parazite care trăiesc în celulele epiteliale ale unor animale; (și la sg.) protozoar aparținând acestui gen. — Din fr. *coccidie*.

COCIGIAN, *-Ă, coccigieni*, -e, adj. (Anat.) De coccis, al coccisului. *Regiune coccigiană*. [Pr.: -gi-an] — Din fr. *coccygien*.

CŌCCIS, *coccisuri*, s.n. Os mic, triunghiular, de la extremitatea inferioară a sacrumului; noadă. — Din fr. *coccyx*.

COCÉAN, *coceni*, s.m. 1. Tulpina unor plante cultivate, mai ales a porumbului, folosită ca nutreț. 2. Știulete de porumb desfăcut de boabe, folosit adesea drept combustibil. 3. Mijlocul (tare al) unor fructe sau legume; cotor. — Din bg. *kočan*, sb. *kočanj*.

COCĤET, *-Ă, cocheți*, -te, adj. 1. (Despre oameni) Care caută să placă (unei persoane de sex opus) mai ales printr-o îmbrăcăminte îngrijită, elegantă, printr-o comportare atrăgătoare; (despre manifestările oamenilor) care exprimă, trădează cochetărie. 2. Care are un aspect plăcut, îngrijit. *Interior cochet*. — Din fr. *coquet*.

COCĤETĂ, *cochetez*, vb. I. Intranz. A căuta să placă, să atragă atenția, interesul, simpatia unei persoane (de sex opus) printr-o comportare atrăgătoare; a schimba cu cineva vorbe curtenitoare. — Din fr. *coqueter*.

COCĤETĂRIE, *cochetării*, s.f. Purtare, atitudine, mod de a se îmbrăca (atrăgător) prin care o persoană caută să placă (altei persoane de sex opus). — Din fr. *coquetterie*.

COCĤILĂ s.f. v. *cochilie*.

COCĤILIE, *cochilii*, s.f. 1. Înelșii calcaros sau silicios al unor moluște, foraminifere etc. 2. Tipar metalic folosit la turnarea diferitelor piese de mașini, a lingurilor etc. [Var.: *cochilă* s.f.] — Din fr. *coquille*.

COCĤINCHINA s.f. Rasă de găini originară din China, cu penaj bogat, crescută pentru producția mare de carne; găina din rasa Cochinchina (1). — Din engl. *Cochinchina*.

COCIE, *cocii*, s.f. (Înv. și reg.) Trăsură (ușoară). ♦ Cărută. [Acc. și: *cocié*] — Din sb. *kočija*, magh. *kocsi*.

COCINĂ, *cocini*, s.f. Adăpost sau cotet pentru porci. ♦ Camera, locuință foarte murdară și neîngrijită. — Din bg., sb. *kočina*.

COCIOABĂ, *cocioabe*, s.f. Casă mică, sărăcăcioasă, dărăpănată. — Et. nec.

COCIŌC, *cocioace*, s.n. 1. Nămol vegetal amestecat cu bucăți de rădăcini de stuf și de papură (care formează mici insule plutitoare). 2. Baltă mică, izolată, în regiunea inundabilă a unei ape curgătoare, care nu-și poate împropăta apa. [Pl. și: *cociocuri*] — Et. nec.

COCIŌRBĂ s.f. v. *cociorvă*.

COCIŌRVĂ, *cociorve*, s.f. Lopată mică de lemn în formă de triunghi sau de semicerc, cu coadă lungă, pentru scos jarul sau cenușa din cuptorul țărănesc de copt pâine. [Var.: *cociorbă* s.f.] — Din rus. *kocerga*, ucr. *kocerha*.

CŌCKER, *cockeri*, s.m. Rasă de câini de vânatoare, de talie mijlocie, cu părul lung și cu urechile mari, lăstate în jos; câine care face parte din această rasă. [Pr.: *cŏcăr*] — Din engl. [wood]cocker, fr. *cocker*.

CŌCKTAIL, *cocktailuri*, s.n. 1. Amestec de băuturi alcoolice cu ingrediente. 2. Recepție de proporții mai modeste. [Pr.: *cŏcteil*.] — Var.: *cocteil*] — Din engl., fr. *cocktail*.

COCLĂURI s.n. pl. Locuri neumbrate sau puțin umbrate, pustii, îndepărtate; locuri prăpăstioase. [Pr.: *-cla-uri*] — Et. nec.

COCLEALĂ, *cocleli*, s.f. 1. Strat de carbonat de cupru, de culoare verde, toxic, care se formează pe suprafața obiectelor de aramă. 2. Gust specific neplăcut al mâncărilor ținute în vase de aramă nespoite. ♦ Senzație neplăcută în gură, ca de aramă coclăită. — *Cocli* + suf. *-eală*.

COCLETE s.m. v. *cocelet*.

COCLEȚ, *cocelețe*, s.n. (Pop.) Element al războiului de țesut prin care se trec firele de urzeală. [Var.: *cocléte* (pl. *coceleți*) s.m.] — Et. nec.

COCLĪ, pers. 3 *cocelește*, vb. IV. 1. Refl. și intranz. (Despre obiecte de aramă) A se acoperi cu un strat de cocleală (1). ♦ (Despre alte obiecte metalice) A se oxida. 2. Refl. (Despre mâncăruri) A căpăta sau a avea cocleală (2). — Cf. bg. *kočljasvam*.

COCLIRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *cocli*. — V. *cocli*.

COCLĪT, *-Ă, cocliți*, -te, adj. (Despre obiecte de aramă) Acoperit cu cocleală (1). ♦ (Despre obiecte metalice) Oxidat. 2. (Despre mâncăruri) Care a căpătat gust de cocleală (2). ♦ (Despre gură) Cu o senzație neplăcută, amară, ca de aramă coclăită. ♦ (Despre gust) Specific coclelii; amar. — V. *cocli*.

COCOANĂ s.f. v. *cucoană*.

COCOARĂ s.f. v. *cocor*.

COCOĂȘĂ, *cocoășe*, s.f. 1. Deformație patologică a trunchiului unui om, care constă într-o curbură (posteroară, anterioară sau laterală) a coloanei vertebrale, a coastelor sau a sternului; gheb¹. 2. Protuberanță naturală de pe spinarea unor animale (cămilă, zebu), formată din rezerve de grăsime. — Cf. g o g o a ș a.

COCOLĪ, *cocolesc*, vb. IV. Tranz. (Pop. și fam.) 1. A îmbrăca cu multe haine groase; a înfolii. 2. A îngriji pe cineva în mod exagerat. ♦ Refl. A se complăcea în alintări; a se alinta. — Et. nec.

COCOLĪT, *-Ă, cocoliți*, -te, adj. (Pop. și fam.) 1. Îmbrăcat cu haine (prea) groase; înfolit. 2. Care se bucură de îngrijiri exagerate. — V. *cocli*.

COCOLŌȘ, *cocoloașe*, s.n. Bucată dintr-o substanță căreia i s-a dat o formă aproape sferică; bulgăre, bo¹, ghemotoc. ♦ Bulgăre mic și compact de făină, de mălai etc. rămas întărit (și nefiert) într-o mâncare care nu a fost bine amestecată. [Pl. și: (m.) *cocoloși*] — Formație onomatopeică.

COCOLOȘEALĂ, *cocoloșeli*, s.f. Cocoloșire. — *Cocoloși* + suf. *-eală*.

COCOLOȘĪ, *cocoloșesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (*se*) face cocoloș, a (*se*) mototoli. 2. Tranz. A trece cu vederea sau a ascunde lipsurile, greșelile, faptele reprobabile ale cuiva. 3. Tranz. A răsfăța, a răzgăia. 4. Refl. și tranz. A (*se*) înfolii. — Din *cocoloș*.

COCOLOȘIRE, *cocoloșiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *cocoloși*; cocoloșeală. — V. *cocoloși*.

COCŌN¹, *coconi*, s.m. 1. (Pop.) Termen de politețe care denumește un bărbat; domn. 2. (Înv. și pop.) Fiu, fecior (aparținând unor părinți din clasele sociale înalte). 3. (Înv. și reg.) Copil mic, abia născut; prunc. [Var.: *cucŏn* s.m., *cŏnul* s.m. art.] — Et. nec.

COCŌN², *coconi*, s.m. Înelșii protector făcut din fire foarte subțiri, pe care le secretează larvele sau pupele unor insecte; *spec. gogoasă*. ♦ Înelșii protector făcut dintr-o substanță gelatinoasă care se solidifică și cu care își înfășoară ouăle unele animale nevertebrate. — Din fr. *cocon*.

COCŌNĂR, *coconari*, s.m. 1. Arbore conifer ornamental cu coroana în formă de umbrelă, care crește în regiunea mediteraneană (*Pinus pinea*). 2. (La pl.) Semințele comestibile, de formă ovală și cu gust de alune, ale coconarului (1). — Din ngr. *kukunari*.

COCŌNĂȘ, *coconăși*, s.m. (Înv. și pop.) Diminutiv al lui *cocŏn¹*. [Var.: *cucŏnăș*, *conăș* s.m.] — *Cocon¹* + suf. *-aș*.

COCŌNĖT s.n. v. *cuconet*.

COCŌNĪ vb. IV v. *cuconi*.

COCŌNĪȚĂ s.f. v. *cuconișcă*.

COCŌR, *cocori*, s.m. Pasăre migratoare cu ciocul ascuțit, cu gâtul și picioarele lungi, cu penele cenușii, cu o pată roșie pe cap (*Grus grus*). [Var.: *cucŏr* s.m., *cocoără*, *cucoără* s.f.] — Et. nec.

CŌCŌS s.m. (În sintagmele) *Nucă de cocos* = fructul cocotierului, al cărui suc lăptos se întrebunțează ca hrană și a cărei coajă este folosită în industrie. *Lapte de cocos* = sucul lăptos al nucii de cocos. *Ulei de cocos* = substanță grasă obținută prin presarea miezului uscat al nucii de cocos. *Unt de cocos* = ulei de cocos supus rafinării și dezodorizării, folosit în alimentație. — Din germ. *Kokos*.

COCŌSTĂRC, *cocostărți*, s.m. (Ornit.) Barză. — Contaminare între *cocor* și *stărc*.

COCŌȘ, (I, III, IV) *cocoși*, s.m., (II) *cocoășe*, s.n. I. S.m. Masculul găinii; pasăre domestică mai mare decât găina, cu o creastă roșie dezvoltată, cu cioc ascuțit și cu penele de diferite culori (*Gallus bankiva domestica*). ♦ Expr. *Cântă cocoșul* (într-o casă), se spune pentru a arăta că într-o familie dată bărbatul are cuvântul hotărâtor. *Basm* (sau *poveste*) *cu cocoșul roșu* = povestire, întâmplare fără sfârșit sau neadevărată. ♦ (Pop.) Nume dat masculilor unor păsări. ♦ Compus: *cocoș-de-munte* sau *cocoș-sălbatic* = pasăre sălbatică de mărimea unui curcan, cu pene negre, pe piept verzi-albăstrui, cu ciocul puternic și puțin înconvoiat (*Tetrao urogallus*); *cocoș-de-mesteacăn* = pasăre sălbatică având coada în formă de liră, cu penajul masculului negru cu luciu metalic, iar al femelei brun-ruginiu cu pete transversale (*Lyrurus tetrix*). II. S.n. 1. Ciocănel percutor la armele de vânatoare. 2. Pârghie de comandă a supapei la ciocanele acționate cu aer comprimat sau cu aburi. III. S.m. 1. (Pop.) Partea centrală a miezului pepenului verde, mai dulce și lipsită de sămburi. 2. (Reg.; la pl.) Floricele (de mâncat). IV. S.m. Categorie în care sunt încadrați boxerii între 51 și 54 kg și luptătorii între 52 și 57 kg; boxer sau luptător care face parte din această categorie. [Var.: (reg.) *cucŏș* s.m. și n.] — Din sl. *kokoši* „găină”.

COCOȘĂ, *cocoșez*, vb. I. Refl. A se gheboșa; a se înconvoia, a se gârbovi. ♦ Tranz. A face să capete cocoșă; a face să se înconvoaie sub apăsarea unei greutăți. ♦ Expr. (Fam.) *A cocoșa* (pe cineva) în bătaie = a bate foarte tare (pe cineva). — Din *cocoșă*.

COCOȘĂR, *cocoșari*, s.m. Pasăre din genul sturzilor, cu pene sure pe spate și castanii pe restul corpului, care vine la noi toamna (*Turdus pilaris*). — Din bg. *kokošar*.

COCOȘĂT, *-Ă, cocoșăți*, -te, s.m. și f. (Persoană) care are cocoșă; ghebos. — V. *cocoșă*.

COCOȘĖL, *cocoșei*, s.m. 1. Diminutiv al lui *cocoș* (1). ♦ Compus: *cocoșel-de-câmp* = plantă erbacee cu flori roșii-cărămizii; ruscuta (*Adonis aestivalis*). 2. (Fam.) Monedă franceză de aur (în valoare de 20 de franci) pe care este gravat un cocoș (1); *p. gener.* monedă de aur. 3. (Reg.; la pl.) Floricele (de mâncat). — *Cocoș* + suf. *-el*.

COCOȘĖSC, *-EĂSCĂ, cocoșești*, adj. De cocoș (1), al cocoșului. — *Cocoș* + suf. *-esc*.

COCOȘEȘTE adv. În felul cocoșilor (1), ca cocoșii. [Var.: (reg.) *cucŏșește* adv.] — *Cocoș* + suf. *-ește*.

COCOȘNEĂȚĂ, *cocoșnețe*, s.f. (Ir.) Femeie cu pretenții, dar ridicolă prin purtări și îmbrăcăminte. — Contaminare între **cocoană** (sau **coconiță**) și **fășneată**.

COCOTĂ, *cocote*, s.f. Femeie de moravuri ușoare; prostituată. — Din fr. **cocotte**.

COCOTIÉR, *cocotieri*, s.m. Palmier, cu un buchet mare de frunze penate în vârful unei tulpini înalte, ale cărui fructe sunt nucile de cocos. (*Cocos nucifera*). [Pr.: -ti-er] — Din fr. **cocotier**.

COCOȚĂ, *cocot*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) urca pe ceva, a (se) așeza pe un loc mai ridicat. ♦ Fig. A promova într-un post sau la o situație nemeritată. [Prez. ind. și: *cocoțez*] — Et. nec.

COCS, *cocsuri*, s.n. Produs solid obținut din cărbunele de pământ, din reziduuri de petrol sau din gudroane prin încălzire la temperaturi înalte și întrebuițat ca materie primă sau combustibil în metalurgie, în industria chimică, în gospodărie etc. — Din germ. **Koks**.

COCSACĂZ s.m. v. **cocsagăz**.

COCSAGĂZ s.m. Plantă erbacee originară din Kazahstan, asemănătoare cu păpădia, cu rădăcina bogată în latex, din care se extrage cauciucul (*Taraxacum kok-saghyz*). [Var.: **cocsacáz** s.m.] — Din rus. **kok-sagáz**.

COCSĂRE, *cocsări*, s.f. Cracare termică aplicată reziduurilor petroliere. — De la **cocs**.

COCSERIE, *cocserii*, s.f. Ansamblul instalațiilor sau secție într-o întreprindere în care se fabrică cocsul. — **Cocs** + suf. *-erie* (după fr. *cokerie*).

COCSIFICĂ, *cocsific*, vb. I. Tranz. A transforma cărbunele de pământ sau reziduurile de petrol în cocs. — Din **cocs** (după fr. *cokéfier*).

COCSIFICABIL, *-Ă*, *cocsificabili*, *-e*, adj. (Despre cărbuni) Care se poate cocsifica. — **Cocsifica** + suf. *-bil*.

COCSIFICĂRE, *cocsificări*, s.f. Acțiunea de a *cocsifica*. — V. **cocsifica**.

COCSOCHIMIC, *-Ă*, *cocsochimici*, *-ce*, adj. Care aparține cocschimiei, privitor la cocschimie. — **Cocs** + **chimic**.

COCSOCHIMIE s.f. 1. Ramură a industriei care prelucurează cărbunele de pământ prin cocsificare. 2. Studiul prelucrării și transformării produșilor chimici obținuți din cărbuni prin cocsificare. — **Cocs** + **chimie**.

COCȚEL, s.n. v. **cocktail**.

COCTIUNE s.f. (Fam.) Fierbere a frunzelor, florilor etc. ale unor plante medicinale în scopul extragerii principiilor active pe care le conțin; medicament astfel obținut. — Din fr. **coction**.

COCUȚĂ, *cocuțe*, s.f. Diminutiv al lui *cocă*³; fetiță. — **Cocă**³ + suf. *-uță*.

COD¹ s.m. Pește marin din nordul Oceanului Atlantic, lung până la 1,5 m, cu trei aripioare dorsale (*Gadus morrhua*). — Din engl. **cod**.

COD², *coduri*, s.n. 1. Act normativ care cuprinde o culegere sistematică de reguli juridice privitoare la o anumită ramură a dreptului. *Cod penal*. *Codul muncii*. ♦ Ansamblu de reguli privind comportarea cuiva. 2. Sistem de semne sau de semnale convenționale care servește la transmiterea unui mesaj, a unei comunicări. ♦ *Cod poștal* = număr atribuit unei localități sau străzi. *Cod de culori* = sistem de notare prin culori a cifrelor care reprezintă parametrii principali ai rezistorilor și condensatoarelor. 3. (Biol.; în sintagma) *Cod genetic* = mecanism biochimic prin care se înregistrează, se conservă și se transmite informația ereditară. — Din fr. **code**.

CODA¹ s.f. Parte finală a unei compoziții muzicale. ♦ Spec. Grup de note muzicale care încheie tema unei fugi. [Var.: **codă** s.f.] — Din it. **codā**.

CODĂ², *codez*, vb. I. Tranz. A transforma un text scris în limbaj obișnuit în grupe de semne, de litere sau de cifre, potrivit echivalențelor stabilite într-un cod² (2). — Din fr. **codere**.

CODĂJ, *codaje*, s.n. Codare. — Din fr. **codage**.

CODĂLB, *-Ă*, *codalbi*, *-e*, adj., s.m. I. Adj. I. (Despre animale) Care are coada sau vârful cozii de culoare albă, iar restul de culoare mai închisă. 2. (Despre oameni) Cu părul blond; bălai. II. S.m. Pasăre răpitoare de zi de talie mare, cu coada albă (*Haliaeetus albicilla*). [Var.: (reg.) **codălb**, *-ă*, adj.] — **Coadă** + **alb**.

CODĂN, *-Ă*, *codani*, *-e*, s.f., adj. I. S.f. (Pop.) Fată tânără (cu cozi). 2. Adj. (Pop., rar; despre animale) Care are coadă (lungă și stufoasă). — **Coadă** + suf. *-an*.

CODĂRE, *codări*, s.f. Acțiunea de a *codă*²; codaj. — V. **codă**².

CODĂȘ, *-Ă*, *codăși*, *-e*, s.m. și f., adj. (Persoană, grup de persoane, instituție etc.) care a rămas în urmă, se află printre ultimii în muncă, la învățătură, într-o competiție sportivă etc. — **Coadă** + suf. *-aș*.

CODĂT, *-Ă*, *codăți*, *-te*, adj. I. (Despre animale) Care are coadă (lungă și stufoasă). 2. (Despre ochi) Prelung, migdalat. — **Coadă** + suf. *-at*.

CODĂ s.f. v. **codă**¹.

CODĂLBĚL, *-EĂ*, *codălbēi*, *-ele*, adj. (Reg.) Diminutiv al lui *codalb*. — **Codalb** + suf. *-el*.

CODĂLBĪ, *codălbesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.; în expr.) A o *codălb*i = a nu izbuti, a nu reuși; a o păți. — Din **codalb**.

CODĂLBÎȚĂ, *codălbîțe*, s.f. Pasăre cu penele multicolore, cu coada albă și neagră, care se hrănește cu insecte (*Lanius collurio*). — **Codalb** + suf. *-iță*.

CODĂNEĂ s.f. v. **codănică**.

CODĂNĚL, *codănei*, s.m. (Rar) Copil mic; băiețaș. — **Codan** + suf. *-el*.

CODĂNICĂ, *codănele*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *codană* (v. *codan*); codăniță. [Var.: **codăneă** s.f.] — **Codan** + suf. *-ică*.

CODĂNIȚĂ, *codănițe*, s.f. (Reg.) Codănică. — **Codan** + suf. *-iță*.

CODĂRLĂ, *codărlē*, s.f. I. (Pop.) Partea dinapoi, mobilă, a unui car sau a unei căruțe, în care se pune de obicei nutreț pentru animalele de tracțiune. 2. Fig. (Fam.) Partea de la coadă a unei cete, a unui stol de păsări etc. [Var.: (reg.) **codărlă** s.f.] — **Coadă** + suf. *-ărlă*.

CODEĂLĂ, *codeli*, s.f. (Pop.) Codire. — **Codi** + suf. *-eală*.

CODEÎNĂ s.f. Alcaloid extras din opiu utilizat ca analgezic și calmant al tusei. — Din fr. **codéine**.

CODEX s.n. v. **codice**.

CODI, *codesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A sta la îndoială, a șovăi, a ezita să facă ceva. ♦ A se da înapoi de la ceva, a se feri de ceva. — Din **coadă**.

CODICE, *codice*, s.n. 1. Reunire de table cerate, reprezentând cea mai veche formă de carte a romani. 2. Culegere (manuscrisă) de legi, de documente din Evul Mediu sau, p. ext., de orice texte vechi (medievale), de obicei cu conținut variat. [Var.: **codex**, *codexuri*, s.n.] — Din lat. **codex**, *-icis*.

CODICIL, *codicile*, s.n. Act întocmit în formă testamentară prin care se modifică sau se completează conținutul inițial al unui testament. — Din fr. **codicille**, lat. **codicillus**.

CODICOLOGIE s.f. Știință specială a istoriei care studiază manuscrisele din punctul de vedere al obiectului în sine și nu al textului. — Din fr. **codicologie**.

CODIFICĂ, *codific*, vb. I. Tranz. A sistematiza și a reuni într-un cod² norme juridice care se referă la o anumită ramură a dreptului. — După fr. **codifier**.

CODIFICĂRE, *codificări*, s.f. Acțiunea de a *codifica*. — V. **codifica**.

CODIFICĂTOR, *-OĂRE*, *codificatori*, *-oare*, adj. (RAR) Care codifică. — Din fr. **codificateur**.

CODINĂ, *codini*, s.f. (Pop.). 1. Lână de calitate inferioară, tunsă de pe capul, picioarele și coada oilor. 2. Grâu de calitate inferioară, amestecat cu multe corpuri străine. — **Coadă** + suf. *-ină*.

CODINÎT s.n. Tundere a lânii din jurul ugerului și de pe coada oii la fătare și în perioada alăptării. — De la **codină**.

CODIRE s.f. (Fam.) Acțiunea de a *se codi*; ezitare, șovăială, codeală. — V. **codi**.

CODIRĂTOR, *codirectori*, s.m. Persoană care conduce împreună cu alta (sau cu altele), în calitate de director, o întreprindere, o instituție, o publicație etc. — Din fr. **codirecteur**.

CODIRĂȘTE s.f. v. **codiriște**.

CODIRĂȘTE, *codiriști*, s.f. (Pop.) Coadă de bici. [Var.: **codirișcă** s.f.] — Contaminare între **coadă** și **toporiște**.

CODIRLĂ s.v. v. **codărlă**.

CODISM s.n. (În trecut) Curent ideologic care neagă rolul partidului comunist în instaurarea și exercitarea dictaturii proletarietului. — **Coadă** + suf. *-ism* (după rus. *hvoztizm*).

CODIȘT, *-Ă*, *codiști*, *-ste*, s.m. și f. (În trecut) Adept al codismului. — **Coadă** + suf. *-ist* (după rus. *hvoztist*).

CODIȚĂ, *codițe*, s.f. I. Diminutiv al lui *coadă*. ♦ Semn grafic care intră în alcătuirea unor litere. 2. Fig. Om lipsit de caracter și de personalitate, care servește ca unealtă cuiva; codoș (2). 3. (În legătură cu o știre, un zvon) Adaos, înfloritură, exagerare. — **Coadă** + suf. *-iță*.

CODOĂȘCĂ, *codoaște*, s.f. (Reg.) Femeie care mijlocește prostituția. — **Codoașă** + suf. *-că*.

CODOBĂTURĂ, *codobaturi*, s.f. Pasăre migratoare mică, cenușie, cu coada lungă, în vechină mișcare, care trăiește pe lângă ape; prundar, prundaș (*Motacilla alba*). — Lat. ***codobattula**.

CODOBĚLC, *codobelci*, s.m. Nume dat melcului în unele jocuri de copii. — Contaminare între **codoberc** (puțin folosit, „fără coadă” <*coadă* + *berc*) și **melc**.

CODOȘ, *-OĂȘĂ*, *codoși*, *-oașe*, s.m. și f. (Pop.) 1. Persoană care mijlocește prostituția; proxenet. 2. Codiță (2). — Din tc. **kodoș**.

CODOȘENIE, *codoșenii*, s.f. (Pop.) Faptul de a *codoși*; comportare de codoș. — **Codoș** + suf. *-enie*.

CODOȘI, *codošesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A face pe codoșul; a practica ocupația de codoș. — Din **codoș**.

CODOȘIE, (2) *codoșii*, s.f. (Pop.) 1. Ocupația codoșului; proxenetism. 2. Faptă de codoș. — **Codoș** + suf. *-ie*.

CODREĂN, *-Ă*, *codreni*, *-e*, adj., s.m. și f. (RAR) I. Adj. Care aparține codrului, privitor la codru; din codru; codresc. 2. S.m. și f. Pădurean. — **Codru** + suf. *-ean*.

CODREȘC, *-EĂȘCĂ*, *codrești*, adj. (RAR) Codrean. — **Codru** + suf. *-esc*.

CODROȘ, *codroși*, s.m. Gen de păsări migratoare mici, cântătoare, cu penajul cenușiu-roșiatic și cu coada lungă, roșie (*Phoenicurus*); pasăre din acest gen. — **Coadă** + **roșu**.

CODRUL, *codri*, s.m. 1. Pădure (mare, deasă, bătrână). ♦ Loc. adv. *Ca în codru* = nestingherit, fără să-i pese de nimeni și de nimic; foarte tare. 2. Bucată mare de pâne, de mămăligă etc. — Lat. ***quodrum** (= *quadrum*).

CODRULĚȚ, *codrulețe*, s.n. Diminutiv al lui *codru*; codruț. — **Codru** + suf. *-(u)leț*.

CODRŪȚ, *codruți*, s.m. Codruleț. — **Codru** + suf. *-uț*.

COECHEPIÉR, -Ă, *coechepieri*, -e, s.m. și f. Membru al unei echipe de muncă sau al unei echipe sportive, considerat în raport cu ceilalți membri ai echipei. [Pr.: -pi-er] — Din fr. **coéquipier**.

COEDUCAȚIE s.f. Educație a băieților la un loc cu fetele în școli mixte. — Din fr. **coéducation**.

COEFICIÉNT, *coeficienți*, s.m. **1.** Element constant într-o expresie matematică, care multiplică o mărime variabilă. **2.** Mărime care indică sau caracterizează o anumită proprietate a unui corp sau a unei substanțe și care este constantă pentru acel corp sau pentru acea substanță în condiții determinate. **3.** Mărime relativă care exprimă raportul dintre doi indicatori, arătând câte unități din indicatorul raportat revin la o unitate din indicatorul luat ca bază de raportare. [Pr.: -ci-ent] — Din fr. **coefficient**.

COENZIMĂ, *coenzime*, s.f. (Biochim.) Substanță produsă de celula vie, care contribuie la activarea enzimelor; cofermant. — Din fr. **coenzyme**.

COERCIBIL, -Ă, *coercibili*, -e, adj. (Despre gaze) Care poate fi comprimat și reținut într-un spațiu oarecare. — Din fr. **coercible**.

COERCITIV, -Ă, *coercitiv*, -e, adj. Care are puterea, dreptul de a constrânge. — Din fr. **coercitif**.

COERCITIE s.f. (Livr.) Constrângere. ♦ Măsură de constrângere folosită de organele statului pentru a determina o persoană să-și îndeplinească o obligație. — Din fr. **coercition**.

COERÉDE, *coerezi*, s.m. (Jur.) Persoană care moștenește împreună cu alții pe cineva, considerată în raport cu aceștia; comostenitor. — Din lat. **coheres, -edis**.

COERÉNT, -Ă, *coerenți*, -te, adj. **1.** Care se compune din elemente strâns legate (și armonizate) între ele; încheșat. **2.** Logic, ordonat, armonios. **3.** (Fiz.; despre unde) Care are aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp. [Var.: **coherent, -ă**, adj.] — Din fr. **cohérent**, lat. **cohaerens, -ntis**.

COERÉNTĂ, *coerențe*, s.f. **1.** Legătură strânsă (și armonioasă) între părțile sau elementele unui întreg. **2.** (Fiz.) Proprietatea mai multor unde de a avea aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp. [Var.: **coherență** s.f.] — Din lat. **coherentia**, fr. **cohérence**.

COEXISTĂ, *coexist*, vb. I. Intranz. A exista în același timp sau împreună cu altceva sau cu altceva. — Din fr. **coexister**.

COEXISTÉNT, -Ă, *coexistenți*, -te, adj. Care există în același timp sau împreună cu altceva sau cu altceva. — Din fr. **coexistant**.

COEXISTENȚĂ, *coexistențe*, s.f. Existență simultană a mai multor lucruri, ființe, fenomene. ♦ *Coexistență pașnică* = principiu de politică externă, însemnând existența în pace, împreună, a statelor cu ideologii diferite. — Din fr. **coexistence**.

COEZIUNE, *coeziuni*, s.f. **1.** Atracție care se exercită între moleculele corpurilor solide, lichide și gazoase. **2.** Fig. Legătură internă strânsă; unitate. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **cohésion**.

COFĂ, *cofe*, s.f. Vas de formă (relativ) cilindrică, confecționat din doage de brad, cu o toartă, în care se ține la țară apa de băut: doniță; *p. ext.* conținutul unui astfel de vas. ♦ Expr. (Fam.) *A pune (sau a băga pe cineva) în cofă* = a întrepe pe cineva (prin pricepere, prin viclenie); a înfunda. (Pop.) *A ploua (sau a turna) cu cofa* (sau ca *din cofă*) = a ploua foarte tare, torențial. — Cf. bg., sb. k o fa.

COFĂIEL, cofăiele, s.n. (Reg.) Cofită. [Pr.: -fă-iel] — **Cofei** + suf. -el.

COFĂIEȘ, cofăieșe, s.n. (Reg.) Cofită. [Pr.: -fă-ieș] — **Cofei** + suf. -aș.

COFÉL, cofeie, s.n. (Reg.) Cofă mai puțin înaltă și mai largă. — **Cofă** + suf. -ei.

COFEINĂ s.f. Alcaloid extras din boabe de cafea, din frunze de ceai, nucii de cola etc., utilizat în medicină ca tonic al sistemului nervos central, cardiac, în industria alimentară etc. [Var.: **cafeină** s.f.] — Din germ. **Koffein**.

COFERMÉNT, *cofermenți*, s.m. (Biochim.) Coenzimă — Din fr. **coferment**.

COFETĂR, cofetari, s.m. Persoană care face sau vinde produse de cofetărie. — **Cofet** (sg. inv. al lui *cofeturi*) + suf. -ar.

COFETĂREĂSĂ, cofetărese, s.f. Femeie care face sau vinde produse de cofetărie¹. — **Cofetar** + suf. -easă.

COFETĂRIE¹, cofetării, s.f. Local în care se fac, se consumă și se vând dulciuri (prăjituri, bomboane, înghețată etc.). — **Cofet** + (sg. inv. al lui *cofeturi*) + suf. -ărie.

COFETĂRIE² s.f. Meseria cofetarului. — **Cofetar** + suf. -ie.

COFÉTURI s.n. pl. Diverse sortimente de bomboane, de zaharicale etc. — Din ngr. *ko[n]feta*.

CÓFFEE-BREAK, *coffee-breakuri*, s.n. Pauză pentru cafea în timpul serviciului, al unei reuniuni științifice, politice etc. [Pr.: *cóffibre*] — Din engl. **coffee-break**.

COFINANȚĂ, cofinanțez, vb. I. Tranz. A finanța proiecte de investiții, împreună cu alți deținători de capital. — **Co-** + **finanța**.

COFINANȚARE, cofinanțări, s.f. Acțiunea de a *cofinanța* și rezultatul ei. — **V. cofinanța**.

COFIȚĂ, cofițe, s.f. Diminutiv al lui *cofă*; cofăiel, cofăieș. — **Cofă** + suf. -iță.

COFLEȘ, pers. 3. cofleșezte, vb. IV. Refl. (Pop.; despre fructe) A se muia, a se fleșcăi. — Lat. ***conflexire** „a încovoia”.

COFOCHIRURGIE s.f. (Med.) Chirurgie pentru înlăturarea surdității. — Din fr. **cophochirurgie**.

COFÓZĂ, cofoze, s.f. (Med.) Surditate totală uni- sau bilaterală; anacuzie. — Din fr. **cophose**.

COFRA, cofrez, vb. I. Tranz. A turna un material de construcție fluid într-un cofraj. — Din fr. **coffrer**.

COFRĂJ, cofraje, s.n. Tipar (de lemn sau de metal) în care se toarnă un material de construcție în stare fluidă pentru a se întări după forma dorită. — Din fr. **coffrage**.

COFRĂRE s.f. Acțiunea de a *cofra*. — **V. cofra**.

COFRÁT, -Ă, cofrați, -te, adj. (Despre materiale de construcție fluide) Care a fost turnat într-un cofraj. — **V. cofra**.

COFRÉT, cofrete, s.n. Firdă închisă cu o ușă metalică, în care sunt grupate siguranțele unei instalații de curent electric de putere relativ mică. — Din fr. **coffret**.

COGEÁMITE adj. invar. (Pop.) Foarte mare, foarte înalt; coșcoaga, coșcoageamite. [Var.: **cogémite, gogémite** adj. invar.] — Din sb. **kódzamiti**, bg. **kojjamiti**.

COGÉMITE adj. invar. **v. cogeamite**.

COGENERÁȚIONAL, -Ă, cogeneraționali, -e, adj. (Rar) Din aceeași generație. [Pr.: -fi-o-] — **Co** + **generație** + suf. -onal.

COGESTIUNE, cogestiuni, s.f. Sistem de conducere a unei întreprinderi în care salariații iau parte la luarea deciziilor prin reprezentanții lor. [Pr.: -ti-u-] — **Co** + **gestiune** (după fr. *cogestion*).

COGNITIV, -Ă, cognitivi, -e, adj. Referitor la capacitățile și mecanismele învățării și accederii la cunoștințe, la cunoaștere. — Din fr. **cognitif**.

COGNOSCIBIL, -Ă, cognoscibili, -e, adj. (Fil.) Care poate fi cunoscut. — Din lat. **cognoscibilis**.

COGNOSCIBILITÁTE s.f. (Fil.) Însușirea de a putea fi cunoscut. — Din fr. **cognoscibilité**.

COHÁLM, cohalmuri, s.n. (Reg.) Câmp; ogor. — Cf. magh. k ö h a l o m „deal pietros, stâncă, grămadă de pietre”.

COHERÉNT, -Ă adj. **v. coerent**.

COHERÉNTĂ s.f. **v. coerentă**.

COHÓRTĂ, cohorte, s.f. (La romani) Unitate de infanterie egală cu a zecea parte dintr-o legiune. ♦ Fig. Mulțime, ceată. — Din lat. **cohors, -tis**.

COI, coaie, s.n. (Pop.) Testicul. — Lat. **coelus**.

COIF, cofuri, s.n. Acoperământ de metal (rar, de piele) pentru protecția capului, purtat în trecut de unii ostași în timpul luptei. ♦ Caschetă de hârtie în formă de bicorn, cu care se joacă copiii, purtată (ocazional) pentru a proteja capul de soare. — Lat. **cofea**.

COINCÍDE, pers. 3 *coincide*, vb. III. Intranz. **1.** (Despre evenimente, fenomene etc.) A se petrece simultan, a se produce în același loc. **2.** A fi identic, a se potrivi întocmai. ♦ (Despre linii, figuri, suprafețe) A se suprapune perfect. [Pr.: *co-in-*] — Din fr. **coïncider**, it. **coincidere**.

COINCIDENT, -Ă, coincidenți, -te, adj. (Rar) Care coincide. [Pr.: *co-in-*] — Din fr. **coïncident**.

COINCIDENTĂ, coincidențe, s.f. Faptul de a coincide; potrivire (întâmplătoare) (a unor lucruri, evenimente, fapte etc.). [Pr.: *co-in-*] — Din fr. **coïncidence**.

COINCULPÁT, -Ă, coïnculpați, -te, s.m. și f. Inculpat împreună cu alții în aceeași infracțiune penală. [Pr.: *co-in-*] — Din fr. **coïnculpé**.

COINSTIGÁTOR, -OÁRE, coïnstigatori, -oare, s.m. și f. Instigator împreună cu alții la săvârșirea unei infracțiuni. [Pr.: *co-in-*] — **Co** + **instigator**.

COINTERESĂ, coïnteresez, vb. I. Tranz. A face ca cineva să fie interesat într-o acțiune comună împreună cu altul (sau cu alții); a suscita interesul cuiva pentru ceva (prin recompense materiale sau morale). [Pr.: *co-in-*] — Din **coïnteresat** (derivat regresiv). Cf. fr. *coïntéresser*.

COINTERESÁRE, coïnteresări, s.f. Acțiunea de a *coïnteresa* și rezultatul ei. [Pr.: *co-in-*] — **V. coïnteresa**.

COINTERESÁT, -Ă, coïnteresăți, -te, adj. Care este interesat împreună cu altul (sau cu alții) într-o acțiune comună (din care are ceva de câștigat). [Pr.: *co-in-*] — **V. coïnteresa**.

COIÓT, coioți, s.m. Carnivor din America de Nord, asemănător cu lupul și cu șacalul (*Canis latrans*). [Pr.: *co-iot*] — Din fr. **coyote**.

COÍȚ, coituri, s.n. Împreunare sexuală. — Din lat. **coitus**, fr. **coït**.

COJEÁLĂ, cojeli, s.f. Cojire; (concr.) ceea ce se desprinde prin cojire. — **Coji** + suf. -eală.

COJÍ, cojesc, vb. IV. **1.** Tranz. A curăța de coajă legume, fructe etc. **2.** Refl. (Despre răni cicatrizate, despre pielea arsă de soare) A se curăța de coji; a se descuama. **3.** Refl. (Despre pereți și despre tencuiala sau varul de pe ei) A se degrada (la suprafață) prin umflare, crăpare etc. din cauza condițiilor de mediu; a se coșcovi. — Din **coajă**.

COJÍRE, cojiri, s.f. Acțiunea de a (*se*) *coji*; cojeală. — **V. coji**.

COJÍȚ, -Ă, cojiți, -te, adj. **1.** (Despre legume, fructe etc.) Care a fost curățat de coajă. **2.** (Despre piele) De pe care s-au luat sau au căzut coji; descuamat. **3.** (Despre pereți și despre varul sau tencuiala de pe pereți) Degradat (la suprafață) prin umflare, crăpare etc. din cauza condițiilor de mediu; coșcovit, scorcițit. — **V. coji**.

COJITÓR, cojitoare, s.n. Instrument sau mașină cu care se execută descocierea trunchiurilor de arbori. — **Coji** + suf. -tor.

COJÍȚĂ, cojițe, s.f. Diminutiv al lui *coajă*. — **Coajă** + suf. -iță.

COJOĂCĂ s.f. v. **cojoc**.
COJOĂCĂ, *cojoaice*, s.f. (Ornit.; reg.) Scorțârel. — **Coajă** + suf. *-oaică*.
COJOC, *cojoace*, s.n. 1. Obiect de îmbrăcăminte confecționat din piele de oaie prelucrată cu mișe cu tot, care se poartă mai ales la țară ca palton (cu blana înăuntru). ⇨ Expr. *Iarnă cu șapte cojoace* = iarnă foarte grea. *A scutura* (cuiva) *cojocul* sau *a i se face* (cuiva) *pielea cojoc* = a bate sau a fi bătut (zdrăvăn). *A nu mai întreba* (pe cineva) *de ce-i e cojocul* = a lua (pe cineva) repede, a nu-l mai lăsa să se gândească. *A-și teme* (sau *a-și păzi*) *cocojul* = a fi precaut, a evita cu prudență riscurile. 2. Pătură de bumbac bine presată, obținută în filaturile de bumbac. [Var.: (reg.) **cojoacă** s.f.] — Din sl. **kožuhŭ**.
COJOCĂR, *cojocari*, s.m. Bărbat care lucrează sau vinde cojoace, căciuli etc. — **Cojoc** + suf. *-ar*.
COJOCĂREĂȘĂ, *cojocăreșe*, s.f. 1. Femeie care lucrează sau vinde cojoace, căciuli etc. 2. Nevastă de cojocar. — **Cojocar** + suf. *-easă*.
COJOCĂREȘC, *-EĂȘCĂ*, *cojocărești*, adj. Care aparține cojocarului sau cojocăriei, privitor la cojocar sau la cojocărie. — **Cojocar** + suf. *-esc*.
COJOCĂRIE¹ s.f. Meseria cojocarului. — **Cojocar** + suf. *-ie*.
COJOCĂRIE², *cojocării*, s.f. Atelier în care se confecționează sau se vând cojoace, căciuli etc. — **Cojoc** + suf. *-ărie*.
COJOCÊL, *cojocel*, s.n. Diminutiv al lui *cojoc*; **cojoc (1)** scurt, fără mâneci; pieptar, bundiță. — **Cojoc** + suf. *-el*.
COL, *coluri*, s.n. (Anat.) Parte mai îngustă, mai strămtă a unui organ sau a unui os. — Din fr. **col**.
COLA¹, *cola*, s.m. Arbore exotic, înalt de 10–15 m, cu fructe albe sau roșii de mărimea unei nuci, care conțin alcaloizi stimulanți (*Cola nitida*). — Din fr. **cola**, **kola**.
COLA², *cola*, s.f. Coca-cola. Din engl., fr. **cola**.
COLA³, *colez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. Tranz. și refl. A (se) combina, a (se) asorta. 2. Refl. A trăi în concubinaj. 3. Refl. (Despre îmbrăcăminte) A se lipi de corp. — Din fr. **coller**.
COLABORĂ, *colaborez*, vb. I. Intrans. 1. A participa alături de alții la realizarea unei acțiuni sau a unei opere care se efectuează în comun. 2. A publica o lucrare într-un periodic sau într-o culegere. — Din fr. **collaborer**.
COLABORĂRE, *colaborări*, s.f. Acțiunea de a *colabora* și rezultatul ei. ⇨ Loc. adv. În *colaborare* (cu...) = participând activ, printr-o contribuție efectivă, la o muncă în comun; împreună (cu...). — V. **colabora**.
COLABORĂTOR, *-OĂRE*, *colaboratori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care colaborează (la o acțiune, la o lucrare, la o publicație). — Din fr. **collaborateur**.
COLABORAȚIONISM s.n. Atitudine sau politică de trădare a intereselor proprii țării, specifică celor care au colaborat cu ocupanții străini. [Pr.: *-ți-o-*] — Din **colaboraționist**.
COLABORAȚIONIST, *-Ă*, *colaboraționisti*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Partizan) al colaboraționismului. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **colaborationniste**.
COLĂC, *colaci*, s.m. 1. Produs de panificație, de obicei în formă de inel, împletit din două sau din mai multe suluri de cocă. ⇨ *Colaci domnești* = daruri obligatorii trimise domniei de orașele din Țara Românească și din Moldova. ⇨ Expr. *A se face colac* = a se așeza, a se culca cu corpul încolăcit. *Colac peste pupăză* = se zice când la un necaz sau la o nenorocire se adaugă un alt necaz sau o altă nenorocire. *A umbra după* (sau *a aștepta*) *colaci calzi* = a umbra după (sau a aștepta) lucruri bune, plăcute și venite de-a gata. *A aștepta* (sau *a primi* pe cineva) *cu colaci calzi* = a face (cuiva) o primire bună. 2. Obiect de metal, de lemn, de cauciuc etc. de formă inelară. ⇨ *Colac de salvare* = inel de plută sau de cauciuc umflat cu aer, cu ajutorul căruia o persoană (naufragiată) se poate menține deasupra apei; centură de salvare. ⇨ Împrejmuire de piatră sau de lemn în jurul unei fântâni; ghizd. 3. Rotocol de fum (de țigară) — Din sl. **kolači**.
COLAGÊN s.n. (Biol.) Proteină care se găsește în țesutul conjunctiv, osos și cartilagin și care prin fierbere se transformă în gelatină. ⇨ (Adjectival) *Țesut collagen*. — Din fr. **collagène**.
COLAGENÓZĂ s.f. Boală caracterizată prin degenerescența fibrelor colagene, secundară unor reacții alergice. — Din fr. **collagénose**.
COLAGÓG, *-Ă*, *colagogi*, *-ge*, adj., s.n. (Med.) (Substanță) care favorizează evacuarea bilei în duoden. — Din fr. **cholagogue**.
COLĂJ, *colaje*, s.n. Procedu artistic care constă în compunerea unui tablou prin lipirea laolaltă a unor elemente eterogene; *p. ext.* tablou realizat prin acest procedeu. — Din fr. **collage**.
COLĂN, *colane*, s.n. 1. Salbă, șirag purtat la gât ca podoabă. ⇨ Colier cu decorații purtat la gât ca distincție. 2. Cingătoare împodobită, purtată îndeosebi de femei. — Din tc. **kolan**.
COLĂNT, *-Ă*, *colanți*, *-te*, adj., s.m. pl. 1. Adj. (Despre îmbrăcăminte) Strâns lipit de corp. 2. S.m. pl. Dres³ (1). — Din fr. **collant**.
COLAPS, *colapsuri*, s.n. Insuficiență circulatorie periferică, caracterizată prin pierderea oricărei forțe, scăderea bruscă a tensiunii arteriale, puls rapid și foarte slab, răcirea tegumentelor și a extremităților etc. [Acc. și: *colăps*] — Din lat. **collapsus**.

COLAPSOTERAPIE s.f. (Med.) Tratament al anumitor forme de tuberculoză, care constă în presarea unui plămân cu ajutorul pneumotoraxului terapeutic, cu scopul de a-l pune în repaus funcțional. — Din fr. **colapsothérapie**.
COLĂRE, *colări*, s.f. (Acțiunea) de a (*se*) *cola*². — V. **cola**².
COLĂRGOL s.n. (Farm.) Antiseptic preparat dintr-o soluție apoasă de argint coloidal, oxid de argint și substanțe albuminoide. — Din fr. **collargol**.
COLĂSTRĂ s.f.v. **coraslă**.
COLĂSTRU s.m. v. **coraslă**.
COLĂT, *-Ă*, *colăți*, *-te*, adj. 1. Care este combinat sau asortat. 2. Care trăiește în concubinaj. 3. (Despre îmbrăcăminte) Care este lipit de corp. — V. **cola**².
COLATERĂL, *-Ă*, *colaterală*, *-e*, adj. Lăaturalnic; secundar. ⇨ *Rudenie colaterală* = rudenie între frați și surori și între descendenții acestora. — Din fr. **collatéral**, lat. **collateralis**.
COLATITUDINE, *colatitudină*, s.f. (Astron.) Complementul latitudinii unui punct de pe sfera terestră sau cerească. — **Co-** + **latitudine** (după fr. *collatitude*).
COLAȚIONĂ, *colaționez*, vb. I. Tranz. A confrunta un text original cu copia sau cu reproducerea lui pentru a stabili exactitatea acestora sau spre a constata asemănările și deosebirile existente. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **colationner**.
COLAȚIONĂRE, *colaționări*, s.f. Acțiunea de a *colaționa* și rezultatul ei. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **colaționa**.
COLĂCĂR, *colăcari*, s.m. (Pop.) Fiecare dintre flăcăii care însoțesc (călare) alaiul nunții și care rostesc la masă orația de nuntă. [Var.: **colăcăr** s.m.] — **Colac** + suf. *-ar*.
COLĂCĂRI, *colăcăresc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A rosti orația de nuntă (în calitate de colăcar). — Din **colăcar**.
COLĂCĂRIE, *colăcării*, s.f. (Pop.) Orație de nuntă. — **Colăcar** + suf. *-ie*.
COLĂCÊL, *colăcei*, s.m. 1. Diminutiv al lui *colac*; colac mic care se împarte la nunți, la înmormântări etc. 2. (Bot.; reg.) Pelargonie. — **Colac** + suf. *-el*.
COLĂCÊR s.m. v. **colăcar**.
COLĂCÎ, *colăcesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A recomanda cuiva pe cineva pentru căsătorie; a peți. 2. A introduce undeva pe un străin (nepoftit) care se stabilește apoi acolo. 3. A sfătui pe cineva (să facă ceva rău). — Din **colac**.
COLĂREZ, *colărezi*, s.m. (Pop.) Bucățele de cocă¹ care se fierb în lapte sau în anumite mâncăruri; *p. ext.* mâncare (pentru copii) făcută din făină fiartă în lapte. — Et. nec.
COLB, (rar) *colburi*, s.n. (Reg.) Praf. ⇨ Expr. *A bate* (pe cineva) *să-i meargă* (sau *de-i merge*) *colbul* = a bate tare (pe cineva). — Et. nec.
COLBĂI, *colbăiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) prăfui. [Var.: **colbui** vb. IV] — **Colb** + suf. *-ăi*.
COLBĂIT, *-Ă*, *colbăiți*, *-te*, adj. (Reg.) Prăfuit. [Var.: **colbuit**, *-ă* adj.] — V. **colbăi**.
COLBĂRIE s.f. (Reg.) Prăfărie. — **Colb** + suf. *-ărie*.
COLBĂRIE s.f. (Reg.) Prăfărie. — **Colb** + suf. *-ărie*.
COLBUÎ vb. IV v. **colbăi**.
COLBUÎT, *-Ă* adj. v. **colbăit**.
COLBURĂȘ, *-OĂȘĂ*, *colbușoi*, *-oase*, adj. (Reg.) Prăfuit. — **Colb** + suf. *-uros*.
COLCĂI, pers. 3 *colcăie*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre oameni și animale) A umbra de colo până colo în număr mare; (despre locuri, obiecte) a fi plin de oameni sau de animale care umblă de colo până colo. 2. (Reg.) A clocoți; a vui. — Formație onomatopeică.
COLCĂIĂLĂ s.f. Faptul de a *colcăi*; zgomot făcut de cineva sau de ceva care colcăie. [Pr.: *-că-ia-*] — **Colcăi** + suf. *-eală*.
COLCĂCĂ, *colceacuri*, s.n. (Înv.) Gheață care se încheia cu copci. — [Var.: **colceag**, *colcegi*, s.m.] — Din tc. **kolçak**.
COLCĂCĂ s.m. v. **colceac**.
COLCOT s.n. v. **clacot**.
COLCOTĂ vb. IV v. **clacoti**.
COLCOTÓS, *-OĂȘĂ*, *colcotoși*, *-oase*, adj. (Rare) Clacotitor. — **Colcot** + suf. *-os*.
COLEĂ adv. (Pop.) 1. (Cu sens local) (Pe) aici (pe) aproape, în apropiere, alături. *Stă colea*. ⇨ Expr. *Ici (și) colea* sau *pe ici*, (*pe*) *colea* = pe alocuri. *De ici*, (*de*) *colea* = de aici (și) din altă parte, dintr-un loc în altul. *Colea și colea* = rar, puțin; pe ici pe colo. *Ba ici, ba colea* = în toate părțile, pretutindeni. *De colea până colea* = dintr-un loc într-altul, încoace și încolo. *Mai colea de...* = ceva mai departe de... 2. (Cu sens temporal) Atunci, în timpul când..., în momentul când... ⇨ Expr. *Când colea*, se spune pentru a pregăti pe ascultător că urmează ceva neașteptat. 3. (Cu sens modal) Cu adevărat, într-adevăr. *Căștișă colea, nu glumă*. ⇨ Expr. *Știi, colea* = zdrăvăn; de soi; așa cum trebuie; extraordinar. [Acc. și: *colăia*] — Din **colea**.
COLEĂȘĂ, *coleșe*, s.f. (Reg.) Mămăligă (moale). ⇨ Un fel de terci făcut din făină de grâu fiartă sau prăjită în unt sau în untură. — Din sb. **kuliješ**, bg. **kulijaša**.
COLECIST, *colecisturi*, s.n. (Anat.) Veziculă biliară. — Din fr. **cholécyste**.
COLECISTECTOMIE, *colecistectomie*, s.f. (Med.) Extirpare chirurgicală a veziculei biliare. — Din fr. **cholécystectomie**.
COLECISTITĂ, *colecistite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a vezicii biliare. — Din fr. **cholécystite**.

COLECISTOGRAFIE, *colecistografii*, s.f. Radiografie a vezicii biliare după introducerea în organism a unei substanțe de contrast. — Din fr. **cholécystographie**.

COLECISTOPATIE, *colecistopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru bolile căilor biliare. — Din fr. **cholécystopathie**.

COLECTĂ, *colectez*, vb. I. Tranz. 1. A aduna, a strânge la un loc lucruri, diferite materiale, bani etc. pentru un anumit scop. 2. (Înv.) A strânge în mod organizat de la producători diferite produse. 3. (Despre abcese sau răni) A face puroi; a coace. — Din fr. **collecter**.

COLECTĂRE, *colectări*, s.f. Acțiunea de a colecta. — V. **colecta**.

COLECTAZIE, *colectazii*, s.f. (Med.) Dilatare a colonului. — Din fr. **colectasie**.

COLECTĂ, *colecte*, s.f. Acțiunea de a aduna bani sau obiecte date prin contribuție benevolă (în scopul ajutorării cuiva sau pentru a realiza ceva). — Din fr. **collecte**.

COLECTIV, *-Ă, colectivi*, *-e*, adj., s.n., s.f. I. Adj. 1. Care rezultă din participarea, din activitatea mai multor persoane (sau lucruri). 2. Care aparține tuturor; comun, obștesc, social. 3. Care se referă la ideea de colectivitate. ♦ *Substantiv colectiv* = substantiv care denumește prin forma de singular o pluralitate de obiecte identice, considerate ca un întreg, ca o totalitate. *Suffix colectiv* = sufix care dă unui substantiv valoarea de substantiv colectiv. II. S.n. Echipă. *Colectiv de redacție*. *Colectiv de catedră*. ♦ P. gener. Grup (organizat) de persoane. III. S.f. (În trecut) Cooperativă Agricolă de Producție. — Din fr. **collectif**, lat. **collectivus**.

COLECTIVISM s.n. Doctrină și tip de organizare socială în care drepturile și interesele individului sunt subordonate celor ale unor colectivități sociale. — Din rus. **kollektivizm**, fr. **collectivisme**.

COLECTIVIST, *-Ă, colectiviști*, *-ste*, s.m. și f. I. Partizan al colectivismului. 2. (Înv.) Membru al unei Cooperative Agricole de Producție. ♦ (Adjectival) *Tăran colectivist*. — **Colectiv** + suf. *-ist*. Cf. fr. **collectiviste**.

COLECTIVITATE, *colectivități*, s.f. Grup de oameni care trăiesc și muncesc în comun, p. ext. societate. — Din fr. **collectivité**.

COLECTIVIZĂ, *colectivizez*, vb. I. Tranz. (În trecut). 1. A trece mijloacele de producție în proprietate colectivă, prin naționalizare, expropriere etc. 2. A uni principalele mijloace de producție ale țărâniei în cooperative; a cooperativiza. — Din fr. **collectiviser**.

COLECTIVIZĂRE, *colectivizări*, s.f. Acțiunea de a colectiviza și rezultatul ei. — V. **colectiviza**.

COLECTOMIE, *colectomii*, s.f. (Med.) Extirpare operatorie (totală) a intestinului gros. — Din fr. **colectomie**.

COLECTOR, *-OĂRE, colector*, *-oare*, adj., s.n., s.m. și f. I. Adj. (Despre vase, tuburi, bazine) în care se adună, se colectează gaze sau lichide. 2. S.n. Încăpere, recipient sau conductă pentru adunarea și conducerea lichidelor sau a gazelor în diferite sisteme tehnice. 3. S.n. Organ al rotorului unor mașini electrice, care schimbă legăturile dintre înfășurarea rotorului și circuitul exterior. 4. S.m. și f. Persoană care strânge sau achiziționează de la producători mărfuri, produse etc. — Din fr. **collecteur**.

COLECTURĂ, *colecturi*, s.f. Nume dat unor oficii de colectare a cărților (pentru aprovizionarea bibliotecilor). ♦ Agenție de vânzare a biletelor de loterie. — Din germ. **Kollektur**.

COLECȚIE, *colecții*, s.f. 1. Serie de obiecte de același fel sau de aceeași categorie, care, adunate și dispuse sistematic, reprezintă o valoare artistică, științifică, documentară etc. ♦ Culegere de opere literare sau științifice grupate după anumite criterii și apărute în cadrul unei edituri. 2. Puroi adunat în interiorul unui țesut bolnav, într-un organ sau într-o cavitate a organismului. [Var.: (înv.) **colecțiune** s.f.] — Din fr. **collection**, lat. **collectio**, **-onis**.

COLECȚIONĂ, *colecționez*, vb. I. Tranz. A aduna, a strânge obiecte de același fel pentru a face o colecție. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **collectionner**.

COLECȚIONĂR, *-Ă, colecționari*, *-e*, s.m. și f. Persoană care colecționează obiecte sau care are o colecție (1). [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **collectionneur**.

COLECȚIONĂRE, *colecționări*, s.f. Acțiunea de a colecționa. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **colecționa**.

COLECȚIONĂT, *-Ă, colecționați*, *-te*, adj. (Despre o serie de obiecte de același fel sau de aceeași categorie) Care face parte dintr-o colecție (1). [Pr.: *-ți-o-*] — V. **colecționa**.

COLECȚIUNE s.f. v. **colecție**.

COLEDOC, (1) *coledocuri*, s.n., adj. 1. S.n. Canal muscular, lung de aproape 8 cm, prin care se varsă bila în duoden. 2. Adj. Care se referă la coledoc (1). *Canal coledoc*. — Din fr. **cholédoque**, lat. **choledochus**.

COLEDOCITĂ, s.f. (Med.) Inflamație a canalului coledoc. — Din fr. **cholédocite**.

COLÉG, *-Ă, colégi*, *-ge*, s.m. și f. Persoană care învață, activează, muncește împreună cu altele într-un anumit loc, considerată în raport cu acestea. — Din fr. **collegue**.

COLEGATĂR, *-Ă, colegatari*, *-e*, s.m. și f. Fiecare dintre persoanele care moștenesc o avere lăsată prin testament, considerată în raport cu ceilalți moștenitori. — Din fr. **colégataire**.

COLEGIAL, *-Ă, colegiali*, *-e*, adj. De coleg; camaraderesc, tovărășesc. [Pr.: *-gi-a-*] — Din fr. **collégial**.

COLEGIALITATE s.f. 1. Atitudine, sentimente de (bun) coleg; camaraderesc. 2. Principiu potrivit căruia conducerea unor organe sau organizații este exercitată de mai multe persoane, care iau împreună hotărâri prin votul majorității. [Pr.: *-gi-a-*] — **Colegial** + suf. *-itate* (după germ. *Kollegialität*).

COLEGIAN, *colegieni*, s.m. (Înv.) Elev al unui colegiu (6). [Pr.: *-gi-an*] — Din fr. **collégien**.

COLEGIU, *colegii*, s.n. 1. Colectiv de judecători în cadrul organizării interne a instanței supreme din România sau cu atribuții speciale pe lângă unele organe de jurisdicție. 2. Organizație de liber-profioniști alcătuită cu scopul de a apăra interesele profesionale ale membrilor ei. 3. Reuniune de persoane egale în funcție. *Colegiu de cardinali*. ♦ *Colegiu de avocați* = colectiv al avocaților dintr-o unitate administrativ-teritorială. 4. (În sintagmele) *Colegiu editorial* = organ consultativ pe lângă conducerea unei edituri, format din specialiști. *Colegiu de redacție* (sau *redacțional*) = organ consultativ de pe lângă redactorul-șef al unei publicații. 5. (Înv.) Categorie electorală, în unele state, stabilită după avere sau ocupație. 6. Instituție de învățământ mediu sau superior, cu internat, în unele state. 7. (În Roma antică) Grup de persoane care aveau aceeași demnitate. — Din lat. **collegium**, fr. **collège**.

COLÉIRE s.f. Operație de îndepărtare a părului de pe pielea unor animale prin aplicarea unei substanțe depilatoare. — Et. nec.

COLEMBOLĂ, *colembole*, s.f. (La pl.) Ordin de insecte primitive, fără aripi (*Collembola*); (și la sg.) insectă din acest ordin. — Din fr. **collembole**.

COLEMIE s.f. Creștere a cantității de bilirubină sau a altor compuși ai bilei în sânge; trecere a bilei în sânge. — Din fr. **cholémie**.

COLENCİM s.n. Țesut de susținere din organele tinere, în curs de creștere, ale plantelor, format din celule vii, cu membranele celulozice puternic și inegal îngroșate. — Din fr. **collenchyme**.

COLEOPTER, *coleoptere*, s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu patru aripi dintre care cele două superioare (elitre), întărite, au rol de protecție pentru celelalte două, care sunt subțiri, membranoase și servesc la zbor; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin. [Pr.: *-le-o-*] — Din fr. **coléoptère**.

COLEOPTIL, *coleoptile*, s.n. Prima frunză, în formă de teacă, care învește mugurul embrionului la graminee. [Pr.: *-le-o-*] — Din fr. **coléoptile**.

COLEORIZĂ, *coleorize*, s.f. Organ membranos, în formă de sac sau de degetar, care acoperă radicaul embrionului la unele plante monocotiledonate. [Pr.: *-le-o-*] — Din fr. **coléorise**.

COLERÉTĂ, *colerete*, s.f. Guleră din țesătură fină sau din dantelă încrețit sau plisat. — Din fr. **colerette**.

COLERÉTIC, *-Ă, coleretici*, *-ce*, adj., s.n. (Substanță) care stimulează secreția biliară a ficatului. — Din fr. **coléretique**.

COLEREZĂ s.f. Proces de elaborare a bilei de către celulele hepatice. — Din fr. **cholérese**.

COLÉRIC, *-Ă, colerici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se înfurie ușor, care are izbucniri de mânie. — Din fr. **colérique**.

COLESTERINĂ s.f. Colesterol. — Din fr. **cholestérine**.

COLESTERÓL s.m. Substanță care se găsește, liberă sau combinată, în untura de pește, în bilă, sânge, țesut nervos, gălbenuș de ou și care reglementează permeabilitatea față de lichide a membranelor celulare; colesterină. — Din fr. **cholestérol**.

COLÉT¹, *colete*, s.n. Pachet relativ mic, expedit de obicei prin poștă. ♦ *Colet-capcană* = colet conținând o bombă. — Din fr. **colis** (după *pachet*).

COLÉT² s.n. (Bot.) Zonă de trecere între rădăcina și baza tulpinii. — Din fr. **collet**.

COLETĂRIE, *coletării*, s.f. Mărfuri expediate în cantități mici și în forme ușor de mănuit; colete. ♦ Expediere de colete; p. ext. serviciu ori mijloc special de transport pentru colete. — **Colet¹** + suf. *-arie*.

COLHÓZ, *colhozuri*, s.n. Formă de cooperativă agricolă de producție în fosta URSS. — Din rus. **kolhoz**.

COLHÓZNIC, *-Ă, colhoznici*, *-ce*, adj., s.m. și f. I. Adj. Care ține de colhoz, privitor la colhoz. 2. S.m. și f. (În trecut) Membru al unui colhoz. — (1) **Colhoz** + suf. *-nic* (după rus. *kolhoznii*), (2) din rus. **kolhoznik**.

COLIBACIL, *colibacili*, s.m. Bacterie prezentă, în mod normal, în intestinul gros la om și la animale, putând invadea, în stări patologice, și alte organe. — Din fr. **colibacille**.

COLIBACILÓZĂ, *colibaciloze*, s.f. Boală infecțioasă, provocată de tipuri patogene de colibacili, cu tendință de evoluție cronică. — Din fr. **colibacillose**.

COLIBĂȘ, *colibași*, s.m. I. (În Evul Mediu, în Țara Românească; la pl.) Categorie de țărani dependenți; (și la sg.) țăran din această categorie. 2. (Rar) Om care locuiește într-o colibă. — **Colibă** + suf. *-aș*.

COLIBĂ, *colibe*, s.f. Casă mică și săracăcioasă. ♦ Adăpost provizoriu pentru oameni și, uneori, pentru animale, făcut din bărne, din crengi etc. și acoperit cu paie, ramuri etc. — Din sl. **koliba**.

COLIBRI, *colibri*, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări foarte mici, cu cioc foarte subțire, dur, cu picioare scurte, cu pene viu colorate, răspândite în cele

doau Americi și care zboară foarte repede; pasăre-muscă (*Trochilus*). — Din fr. **colibri**.

CÓLIC, -Ă, *colici*, -ce, adj. Care se referă la colon. *Arteră colică*. — Cf. fr. **cólon**.

COLICĂ, *colici*, s.f. Durere abdominală intensă care survine în criză. *Colică nefritică*. *Colică biliară*. — Din fr. **colique**, lat. *colica*.

COLIE s.f. v. **coliliu**.

COLIER, *coliere*, s.n. 1. Șirag, salbă, colan de mărgelă, de pietre scumpe etc. care se poartă în jurul gâtului. ♦ Fig. Cerc, brâu. 2. Element de legătură, de obicei metalic, de forma unui inel sau a unei brățări, folosit pentru prinderea laolaltă a unor piese. [Pr.: -li-er-] — Din fr. **collier**.

COLIGĂRE, *coligări*, s.f. 1. (Log.) Acțiunea de a sintetiza mai multe observații. 2. (Chim.) Formarea unei legături covalente prin unirea a doi atomi sau radicali liberi. — Din it. **colligare** „a lega împreună”.

COLIGATIV, -Ă, *coligativi*, -e, adj. (Fiz.; despre proprietăți ale substanțelor) Care depinde numai de numărul și de natura moleculelor substanței. — Din fr. **colligatif**.

COLILIU, -IE, *colilii*, s.f., adj. 1. S.f. Numele mai multor specii de plante erbacee din familia graminelor, cu tulpini subțiri, înalte, cu frunze înguste, cu inflorescențe din forma unui inel sau a unei brățări, prevăzute în vârful semințelor cu perișori albi și pufoși; năgară (*Stipa*). ♦ Expr. *Alb-colilie* = (despre părul capului, p. ext., despre oameni) (cu părul) complet alb. (Pop.) *A-i fi* (cuiva) *calea în colilie* = a avea un drum frumos, plăcut. 2. Adj. Alb (ca colilia). [Var.: (pop.) **colie** s.f.] — Cf. sb. **k o v i l j e**.

COLIMĂ, *colimez*, vb. I. Intrans. (Fiz.) A transforma un fascicul de raze divergent sau convergent într-unul paralel. ♦ A determina, a viza o anumită direcție. — Din lat. **collimare**.

COLIMĂRE s.f. Acțiunea de a *colima* și rezultatul ei. — V. **colima**.

COLIMATOR, *colimatoare*, s.n. 1. Dispozitiv optic folosit pentru colimarea fasciculelor de raze. 2. Instrument optic pentru determinarea aproximativă a unei direcții. 3. (În expr.) *A lua* (pe cineva) *în colimator* = a urmări, a observa comportamentul cuiva; a persecuta (pe nedrept) pe cineva. [Pl. și: *colimatori*] — Din fr. **collimateur**.

COLIMĂȚIE s.f. (Fiz.) Reglare a instrumentelor optice în scopul realizării unei coincidențe între axa lor optică și cea de vizare. — Din fr. **collimation**, germ. **Kollimation**.

COLIN, *colini*, s.m. (Reg.) Cracă sau ramificație a tulpinii unui copac, crescută din rădăcină. — Et. nec.

COLINĂR, -Ă, *colinari*, -e, adj. Cu coline; caracteristic pentru coline, de coline. *Zonă colinară*. — **Colină** + suf. -ar.

COLINĂ¹, *coline*, s.f. Formă de relief mai mică decât dealul; colnic, delușor. — Din fr. **colline**.

COLINĂ², *coline*, s.f. Amină care face parte din complexul vitaminei B, utilizată în tratamentul hepatitelor. — Din fr. **choline**.

COLIND, *colinde*, s.n. 1. Faptul de a colinda; obiceiul de a colinda. 2. Vechi cântec popular românesc cântat de cete de copii, de flăcăi sau de adulți cu prilejul sărbătorilor de Crăciun și de Anul Nou; colindă. 3. Perindare din loc în loc, întreruptă de popasuri. — Din **colinda** (derivat regresiv).

COLINDĂ, *colind*, vb. I. Intrans. 1. A umbla în seara de Crăciun sau de Anul Nou, din casă în casă, cântând colinde. 2. A umbla de colo până colo, dintr-un loc în altul. ♦ Tranz. A străbate, a cutreiera, a bate un drum. — Din **colindă**.

COLINDĂRE, *colindări*, s.f. Acțiunea de a *colinda*. — V. **colinda**.

COLINDĂT s.n. Faptul de a *colinda*. 1. Mersul cu colindul (2). 2. Colind (3). — V. **colinda**.

COLINDĂ, *colinde*, s.f. Colind (2). — Din sl. **kolenda**.

COLINDĂTOR, -OĂRE, *colindători*, -oare, s.m. și f. Persoană care colindă (1), care cântă colinde (2). — **Colinda** + suf. -ător.

COLINDÊȚ, *colindețe*, s.n. (Pop.) Colăcel sau pânișoară care se dă în dar colindătorilor; p. gener. (la pl.) orice dar care se dă colindătorilor. ♦ Expr. *A umbla cu colindețe* = a umbla cu colindul. — **Colind** + suf. -eț.

COLINEĂR, -Ă adj. v. **coliniar**.

COLINÉRGIC, -Ă, *colinergici*, -ce, adj. Care se referă la o acțiune stimulantă, activată sau transmisă cu ajutorul colinei? — Din fr. **colinergique**.

COLINIAR, -Ă, *coliniari*, -e, adj. (Mat.: despre puncte) Situat pe aceeași dreaptă. [Pr.: -ni-ar. — Var.: **colinear**, -ă adj.] — **Co-** + **liniar**. Cf. fr. **collinéaire**, germ. **Kollinear**.

COLINARITĂȚE s.f. (Mat.) Calitatea mai multor puncte de a fi coliniare. [Pr.: -ni-a-] — Cf. it. **collinearità**.

COLIR s.n. Medicament folosit în tratamentul unor afecțiuni ale ochilor. — Din fr. **collyre**.

COLITĂ, *colite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a colonului⁴, manifestată prin dureri abdominale, alternanță de constipație și diaree. — Din fr. **colite**.

COLIȚĂ, *colite*, s.f. 1. Coală de carte sau de revistă, tipărită și fălțuită, înainte de a fi legată sau broșată; fasciculă. 2. Mică coală de hârtie pe care sunt tipărite una sau mai multe mărci poștale și pe care se găsește o inscripție indicând ocazia cu care s-a lansat emisiunea respectivă. — **Coală** + suf. -iță.

COLIVĂR, *colivari*, s.m. 1. Termen disprețuitor pentru oamenii care alegă pe la toate înmormântările și parastasele ca să mănânce colivă sau alte pomeni; *fig.* persoană care vrea să aibă totul de-a gata, pomanagiu. 2. Cel care poartă coliva la înmormântări. — **Colivă** + suf. -ar.

COLIVĂ, *colive*, s.f. (În practicle religioase ortodoxe) Grâu fiert amestecat cu zahăr și cu nuci pisate și ornat cu bomboane și zahăr pudră, care se împarte pentru pomenirea morților, la înmormântări și la parastase. — Din sl. **kolivo**.

COLIVIE, *colivii*, s.f. 1. Cușcă mică făcută din vergele de metal sau de lemn, în care sunt ținute păsările cântătoare sau decorative. 2. Construcție de metal acționată mecanic, care servește la transportarea persoanelor și materialelor în puțurile unei mine. — Din sl. **kulivija**.

COLIVIOARĂ, *colivioare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *colivă*. — **Colivă** + suf. -ioară.

COLIZIE s.f. v. **coliziune**.

COLIZIUNE, *coliziuni*, s.f. 1. Ciocnire violentă între două corpuri care se mișcă unul spre altul; izbire, lovire. 2. Ciocnire de forțe, tendințe, interese contrare în domeniul relațiilor omenești; conflict, ceartă, dispută. ♦ (Rar) Încăierare, bătaie, luptă. 3. (În sintagma *Coliziune omonimică* = fenomen lingvistic prin care două sau mai multe cuvinte diferite ajung omonime. [Pr.: -zi-u-. — Var.: (inv.) **colizie** s.f.] — Din fr. **collision**, lat. **collisio**, -onis.

COLLIGĂTUM s.n. Volum alcătuit din două sau mai multe lucrări diferite legate împreună. — Cuv. lat.

COLMATĂ, *colmatez*, vb. I. Tranz. A produce o colmatare. — Din fr. **colmater**.

COLMATĂJ, *colmataje*, s.n. Colmatare. — Din fr. **colmatage**.

COLMATĂRE, *colmatări*, s.f. 1. (Tehn.) Astupare a porilor unui material poros prin introducerea unei substanțe coloidale în masa lui. 2. Fenomen de depunere a materialului transportat de apele curgătoare, având ca rezultat ridicarea treptată a fundului unui bazin, a unei porțiuni dintr-o albie etc. 3. Depunere a particulelor de oxid de pe banda magnetică pe suprafața frontală a capetelor magnetice. — Cf. fr. **colmatage**.

COLNĂ, *colne*, s.f. (Reg.) Colibă sau casă (la vie). ♦ Construcție (primitivă) servind, într-o gospodărie țărănească, la păstrarea uneltelor sau la adăpostirea vitelor. — Din sb. **kolna**.

COLNĂC, *colnice*, s.n. 1. Colină¹. 2. Drum îngust care trece peste un deal sau printr-o pădure. 3. Loc mic, în pădure, lipsit de arbori; luminșiș. — Din bg., sb. **kolnik**.

COLNICEL, *colnicel*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *colnic*. — **Colnic** + suf. -el.

COLNIȚĂ¹, *colnițe*, s.f. (Reg.) Adăpost pentru oi sau pentru vite, construit din nuiele și acoperit cu paie; șură, șopron. — Din sb. **kolnica**.

COLNIȚĂ², *colnițe*, s.f. (Reg.) Deal mic, delușor. — **Colniță** (rar, <*colină* + suf. -iță), influențat de *colnic*.

CÓLO adv. (Cu sens local) Acolo. ♦ Expr. *De colo (până) colo* = dintr-un loc într-altul, de la un capăt la altul, încoace și încolo, peste tot. (*Pe*) *ici*, (*pe*) *colo* sau *colo și colo* = din loc în loc, pe alocurea, foarte rar. *Pe colo...*, *pe dincolo* = într-o parte..., într-alta. *Cât colo* = la oarecare depărtare. *Când colo* = (exprimând o surprindere) de fapt, în realitate. *A se cunoaște* (sau *a se vedea* etc.) *cât de colo* = a se cunoaște (sau a se vedea etc.) de departe, a fi foarte evident. *La te uită colo!* = (exprimând mirarea) i-auzi! de unde și până unde? [Acc. și: (pop.) **coló**] — Din **acolo**.

COLOANĂ, *coloane*, s.f. 1. Stâlp cilindric de marmură, piatră, lemn etc., destinat să susțină o parte dintr-un edificiu sau să-l ornamezeze, format din bază, fus și capitel. ♦ (Anat.) *Coloană vertebrală* = totalitate vertebrelor reunite cap la cap, formând axul de susținere a scheletului la animalele vertebrate; șira spinării. 2. (Fiz.) Masă de lichid conținută într-un tub sau care țâșnește cu putere dintr-o conductă sau dintr-un rezervor. *Coloană de mercur*. 3. Fiecare dintre secțiunile verticale în care se împarte o pagină tipărită de ziar, revistă etc. și care este despărțită de celelalte printr-o linie neagră verticală sau printr-un spațiu alb; p. ext. conținutul unei astfel de despărțituri. ♦ Expr. *A pune* (pe cineva) *pe două coloane* = a demonstra că cineva a plagiat, expunând, în coloane alăturate, textul plagiatului și originalul folosit de acesta. ♦ Rubrică într-un formular, registru etc. 4. Șir de cifre așezate unele sub altele într-un tabel, într-o matrice etc. pentru a putea fi adunate. 5. Nume dat mai multor aparate folosite în chimie și în industria chimică, alcătuite dintr-o manta cilindrică verticală de metal, de sticlă etc. care conține materiale adsorbante sau talere de formă specială, materiale filtrante etc. 6. Formație realizată prin dispunerea în adâncime a unităților militare în vederea deplasării lor. ♦ (Și în sintagma *coloană de marș*) Grup de oameni, de soldați, de vehicule etc. care se deplasează pe același itinerar în șiruri paralele. 7. (Cin.; în sintagma *Coloană sonoră* = ansamblu de sunete (cuvinte, muzică etc.) care însoțesc imaginile unui film; pistă sonoră. — Din fr. **colonne**.

COLOARE s.f. v. **culoare**.

COLOCATĂR, -Ă, *colocatari*, -e, s.m. și f. Persoană care locuiește în aceeași casă cu persoane străine de familia sa, în temeiul unui contract. — Din fr. **colocataire**.

COLOCĂZIE, *colocazii*, s.f. Plantă tropicală cu frunze foarte mari, cu rizomul bogat în feculă, cultivată la noi ca plantă ornamentală de interior (*Colocasia antiquorum*) — Din lat. **Colocasias** [antiquorum], denumirea științifică a plantei.

COLOCVIAL, -Ă, *colocviali*, -e, adj. De conversație (familiară). [Pr.: -vi-a] — Din engl. *colloquial*.

COLÓCVIU, *colocvii*, s.n. 1. Convorbire, discuție (pe o temă dată). ♦ Formă de control a cunoștințelor dobândite de studenți, care constă în discuții, lucrări de laborator, lucrări practice. 2. Simpozion. — Din lat. *colloquium*.

COLÓDIU s.n. Soluție obținută prin dizolvarea nitrocelulozei într-un amestec de eter și alcool și care, prin evaporare, lasă o peliculă aderență. — Din fr. *collodion*.

COLOFÓN, *colofoane*, s.n. (Livr.) Notă, însemnare finală a unei cărți, care reproduce sau completează cele spuse în titlu. — Din fr. *colophon*.

COLOFÓNIU s.n. Reziduu de culoare galbenă-roșcată obținut după îndepărtarea terebentinei din rășina de conifere, folosit în industria hârtiei, a lacurilor, a cauciucului etc.; sacáz. — Din ngr. *kolofónion*, germ. *Kolophonium*.

COLOGARÍTM, *cologaritmi*, s.m. Logaritmul inversului unui număr. — Din fr. *cologarithme*.

COLOGRAFÍE s.f. Procedu de tipărire la care cleișul imprimabil este preparat pe o placă de sticlă. — Din fr. *colographie*.

COLOÍD, -Ă, *coloizi*, -de, adj., s.m. 1. Adj. (Chim.; despre unele substanțe sau materii) Ale cărei particule se află în stare de dispersie și nu difuzează prin membrane. 2. S.m. Substanță cu proprietăți coloide (1), aflată în stare coloidă. — Din fr. *colloïde*.

COLOIDÁL, -Ă, *coloidal*, -e, adj. (Chim.) Care are aspectul și proprietățile unui coloid (2). ♦ *Stare coloidală* = stare de diviziune a materiei, în care particulele constitutive au dimensiuni cuprinse între aceea a moleculelor și aceea a suspensiilor. [Pr.: -lo-i] — Din fr. *colloïdal*.

COLOMBINĂ, *colombine*, s.f. Personaj feminin din comedia bufă italiană, care purta, ca și arlechinul, costum peștit. — Din it. *colombina*.

COLÓN¹, *coloni*, s.m. 1. (În Imperiul Roman și în Evul Mediu în Europa) Muncitor agricol care, inițial liber, muncea o bucată de pământ luată în arendă de la marii proprietari, mai târziu legat de pământ, era obligat să plătească dijma și să presteze corvezi. 2. (Înv.) Colonist. — Din fr. *colon*, lat. *colonus*.

COLÓN², *coloni*, s.m. Parte sau subdiviziune a unui vers, a unei strofe sau a unei perioade în metrica antică. — Din ngr. *kólón*.

COLÓN³, *coloni*, s.m. Unitate monetară în Costa Rica și El Salvador. — Din sp. *colono*.

COLÓN⁴, *colonuri*, s.n. Porțiune a intestinului gros cuprinsă între cec și rect. — Din fr. *côlon*, lat. *colon*.

COLONÁDĂ, *colonade*, s.f. Ansamblu de coloane dispuse într-unul sau mai multe șiruri, formând, în cadrul unui edificiu, un peron ori o galerie sau fiind constituit dintr-o unitate independentă cu rol decorativ. — Din fr. *colonnade*.

COLONÁT s.n. (În Imperiul Roman și în Evul Mediu în Europa) Sistem de relații sociale potrivit căruia marii proprietari acordau colonului¹ un lot de pământ în schimbul unei dijme. — Din lat. *colonus*, fr. *colonat*.

COLONCÍFRĂ, *coloncifre*, s.f. Cifra plasată în partea de sus sau de jos a paginii unei cărți, reviste etc., care indică numărul de ordine al paginii respective în volum. — Din rus. *kolontšifra* (refăcut după *cifrá*). Cf. germ. *K o l u m n e n z i f f e r*.

COLÓNEL¹, *colonei*, s.m. Cel mai mare grad de ofițer superior din armata României; pe scară ierarhică, urmează gradului de locotenent-colonel; persoană care poartă acest titlu. — Din fr. *colonel*.

COLÓNEL² s.n. Corp de literă de șapte puncte tipografice. — Din germ. *Kolonel*.

COLONÉLĂ, *colonele*, s.f. (Înv.; rar) Coloneleasă. — Din fr. *colonelle*.

COLONELEĂSĂ, *colonelese*, s.f. (Fam.) Soție de colonel¹; coloneală. — *Colonel*¹ + suf. -easă.

COLONÉTĂ, *colonete*, s.f. (Înv.) Diminutiv al lui *colonană* (1); colonană mică și zveltă, folosită mai ales în arhitectura romanică și în cea gotică (la galerii, porticuri. — Din fr. *colonnette*.

COLONIAL, -Ă, *coloniali*, -e, adj. Care ține de colonii¹ și de colonialism, privitor la colonii; aflat în colonii, provenind din colonii; în stare de colonie. ♦ *Putere colonială* = stat cu una sau mai multe colonii. *Politică colonială* = colonialism. *Război colonial* = război dus de un stat pentru cucerirea de colonii¹ (2) sau menținerea coloniilor cucerite anterior. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *colonial*.

COLONIALE s.f. pl. (Înv.) Articole alimentare de băcănie (ceai, cafea etc.) provenite din țări exotice (în trecut, adesea, din țări coloniale) sau, p. ext. produse în interiorul țării. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. [denrées] *coloniales*, germ. *Kolonial* [waren].

COLONIALÍSM s.n. Sistem de expansiune colonială. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. *colonialisme*.

COLONIALÍST, -Ă, *colonialisti*, -ste, adj. Care ține de colonialism sau de colonii¹ (2), privitor la colonialism sau la colonii¹. ♦ (Substantivat) Adept al colonialismului. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. *colonialiste*.

COLONIE¹, *colonii*, s.f. 1. (În Antichitate) Cetate sau oraș întemeiat, în scopuri comerciale sau strategice, de fenicieni, de greci sau de alte popoare pe teritorii străine. ♦ Oraș întemeiat de romani în ținuturile cucerite, având rol economic, administrativ și militar. 2. Teritoriu ocupat și administrat de o națiune străină și care este dependent de aceasta pe plan politic, economic, cultural etc. 3. Grup compact

de persoane (de aceeași origine) așezat într-o țară sau într-o regiune a unei țări și care provine din imigrare sau din strămutare. 4. Grup de copii trimiși la odihnă în stațiuni climaterice sau balneare; p. ext. loc unde este găzduit acest grup. 5. Grup de indivizi din aceeași specie, care trăiesc în comun. *Colonie de corali*. ♦ *Colonie microbiană* = grup de bacterii, rezultat din diviziunea succesivă a unuiu sau a câtorva germei. — Din fr. *colonie*, lat. *colonia*.

COLÓNIE², *colonii*, s.f. (Și în sintagma *apă de colonie*) Lichid parfumat, fabricat din alcool și diverse uleiuri vegetale, folosit în cosmetică. — Din fr. [eau de] *Cologne*.

COLONÍST, -Ă, *colonisti*, -ste, s.m. și f. Persoană care și-a părsit țara sau locul de origine și s-a stabilit într-o colonie¹. — Din germ. *Kolonist*.

COLONIZÁ, *colonizez*, vb. I. Tranz. 1. A transforma în colonie¹ un teritoriu sau o țară. 2. A popula o țară sau o regiune cucerită cu oameni aduși de pe alte teritorii sau din alte țări. 3. A popula regiuni (slab populate sau depopulate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni. — Din fr. *coloniser*.

COLONIZÁBIL, -Ă, *colonizabili*, -e, adj. Care poate fi colonizat. — Din fr. *colonisable*.

COLONIZÁRE, *colonizări*, s.f. Acțiunea de a coloniza. — V. *coloniza*.

COLONIZÁTOR, -OÁRE, *colonizatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Stat, populație etc.) care colonizează un teritoriu. — Din fr. *colonisateur*.

COLONLÍNIE, *colonlinii*, s.f. (Tipogr.) Linie care marchează începutul textului de sub colanțitul. — Din germ. *Kolumnelinie*.

COLONLÍTLU, *colanțitluri*, s.n. Indicație auxiliară care se tipărește deasupra textului curent al fiecărei pagini de carte și care cuprinde titlul lucrării sau al capitolului, numele autorului etc. — Cf. fr. *colonne-titre*.

COLOPATÍE, *colopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile colonului. — Din fr. *colopathie*.

COLÓR adj. invar. (Despre filme, fotografii etc.) Tehnicolor; colorat. — Din engl. *color*.

COLORÁ, *colorez*, vb. I. Tranz. 1. A da unui obiect o anumită culoare cu ajutorul unei vopsele; a vopsi. 2. Fig. A da o nuanță expresivă stilului, exprimării etc.; a nuanța, a reliefa. — Din fr. *colorer*, lat. *colorare*.

COLORÁBIL, -Ă, *colorabili*, -e, adj. Care poate fi colorat. — *Colora* + suf. -bil.

COLORÁNT, -Ă, *coloranți*, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care are proprietatea de a colora. 2. S.m. Substanță, de obicei organică, cu care se colorează diverse produse (fibre textile, piele, materiale plastice etc.). *Industria coloranților*. — Din fr. *colorant*.

COLORÁRE, *colorări*, s.f. Acțiunea de a colora; vopsire. — V. *colora*.

COLORÁT, -Ă, *colorați*, -te, adj. 1. Care are o anumită culoare (alta decât cea albă sau neagră); care are mai multe culori. 2. Fig. (Despre stilul, felul de exprimare al cuiva etc.) Bogat în nuanțări sau în imagini; viu, expresiv. — V. *colora*.

COLORATÚRĂ, *coloratur*, s.f. 1. Ornamentație virtuoasă a liniei melodice vocale (în operă). ♦ *Soprană de coloratură* = soprană cu un registru acut extins. 2. (Rar) Bogăție de culori; colorit. — Din it. *coloratura*.

COLORÁȚIE, *colorații*, s.f. (Rar) Colorit. — Din fr. *coloration*.

COLORIMÉTRIC, -Ă, *colorimetrici*, -ce, adj. De colorimetrie. — Din fr. *colorimétrique*.

COLORIMÉTRÍE s.f. 1. Determinare a concentrației unei soluții colorate. 2. Metodă de determinare a caracteristicilor unei culori. — Din fr. *colorimétrie*, germ. *Kolorimetrie*.

COLORIMÉTRU, *colorimetre*, s.n. Aparat optic întrebuințat la determinarea concentrației soluțiilor colorate. — Din fr. *colorimètre*.

COLORÍSM s.n. Tendință în pictură de a da o importanță deosebită culorilor. — Din germ. *Kolorismus*.

COLORÍST, -Ă, *coloriști*, -ste, s.m. și f. Pictor care se distinge printr-un simț deosebit al culorii. — Din fr. *coloriste*.

COLORÍSTIC, -Ă, *coloristici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. De culori, al culorilor. 2. S.f. Studiu al culorilor. — Din fr. *coloristique*.

COLORÍT, *colorituri*, s.n. 1. Totalitatea culorilor unui obiect; bogăție de culori. ♦ Efect de ansamblu al culorilor unui tablou. 2. Culoare. 3. Fig. Expresivitate, strălucire a stilului; bogăție de imagini. — Din fr. *coloris*, it. *colorito*.

COLÓȘ, *colosi*, s.m. 1. Statuie de o mărime extraordinară; p. ext. obiect de proporții foarte mari. 2. Om, animal de mărime și putere neobișnuite. [Pl. și: (n.) *colosuri*] — Din fr. *colosse*, lat. *colossus*.

COLÓȘÁL, -Ă, *colosali*, -e, adj. Care depășește cu mult mărimea obișnuită; imens, gigantic, uriaș, enorm. ♦ Care depășește cu mult un anumit nivel (de intensitate, calitate etc.). *Succes colosal*. — Din fr. *colossal*.

COLPÍTĂ, *colpite*, s.f. Inflamație a colului uterin. — Din fr. *colpite*.

COLPORAFÍE, *colporafii*, s.f. (Med.) Sutără chirurgicală a vaginului. — Din fr. *colporaphie*.

COLPORTÁ, *colportez*, vb. I. Tranz. A răspândi știri, zvonuri etc. (false). — Din fr. *colporter*.

COLPORTÁJ, *colportaje*, s.n. 1. Răspândire, distribuie (a cărților, a presei). ♦ *Carte de colportaj* = carte cu preț redus, ilustrată, tipărită în tiraje mari, tratând

sumar, la nivel de popularizare, teme foarte variate. 2. (Înv.) Comerț ambulant. — Din fr. *colportage*.

COLPORTÓR, -OÁRE, *colportori, -oare*, subst. 1. S.m. și f. Persoană care răspândește știri, zvonuri etc. (false). 2. S.m. (Înv.) Negustor ambulant. — Din fr. *colporteur*.

COLPOSCÓP, *colposcoape*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se face colposcopia. — Din fr. *colposcope*.

COLPOSCOPIE, *colposcopii*, s.f. Examen optic direct al vaginului și al colului uterin cu ajutorul colposcopului. — Din fr. *colposcopie*.

COL-ROULÉ, *col-roulé-strî*, s.n. Pulover cu guler înalt care se rulează. [Pr.: *col-rulé*] — Din fr. *col-roulé*.

COLT, *colturi*, s.n. Tip de revolver sau de pistol. — Din engl. *Colt*, fr. *colt*.

COLTUC, *coltuce*, s.n. 1. Fiecare dintre cele două capete ale unei pâini lungi. 2. (Reg.) Pemă mică servind drept căpătâi. ♦ Perniță (de ace). [Pl. și: *coltucuri*] — Din tc. *koltuk*.

COLTUCÉL, *coltucele*, s.n. Diminutiv al lui *coltuce*. — *Coltuc* + suf. *-el*.

COLȚ, (I, II 4) colțuri, s.n., **(II, III) colți**, s.m. I. S.n. 1. Punct în care se întâlnesc muchiile unui obiect sau laturile unei figuri. ♦ *Colțul gurii* = fiecare dintre cele două extremități laterale ale gurii, unde se întâlnesc buzele. ♦ Fiecare dintre unghiurile formate de două străzi care se întâlnesc; locul format de fiecare dintre aceste unghiuri. ♦ Expr. *Colț cu...* = în unghiul format de străzile... ♦ Margine, extremitate. ♦ *Colț de pâine* = colțuc (1); *p. gener.* orice bucată de pâine (tăiată de la o margine). 2. Rubrică rezervată, într-o publicație, unei specialități. ♦ Expr. *A da din colț în colț* = a recurge la tot felul de subterfugii pentru a ieși dintr-o încurcătură. *A pune (un copil) la colț* = a pedepsi un copil, așezându-l într-un ungher al camerei cu fața la perete. 3. Loc îndepărtat, retras, dosnic; refugiu, ascunziș. ♦ Expr. *În (sau din) toate colțurile* = în (sau din) toate părțile. II. S.m. 1. Dinte al animalelor (*p. ext.* și al oamenilor), în special caninul. ♦ Expr. *A-și arăta colții* = a manifesta o atitudine agresivă, aprigă. *A (se) lua la colți* = a (se) certa, a fi gata de încăierare. *A avea colți* (sau *un colț*) = a fi dărz; a fi obraznic. ♦ Fragment dintr-un dinte sau dintr-o măsea ruptă. 2. Fiecare dintre vârfuluri lungi și ascuțite ale greblei, furcii sau ale altor unelte asemănătoare. 3. Fiecare dintre ciulele de fier pe care le aplică cineva pe talpa încălțămintei de iarnă ca să nu alunecă pe gheață; țintă. 4. Vârf ascuțit și proeminent de stâncă, de gheață etc. 5. Vârful plantelor, în special al ierbilor, la începutul dezvoltării lor, când incolțesc. 6. Compus: *colții-babei* = plantă erbacee târătoare cu frunze penate, cu flori galbene și cu fructe țepoase (*Tribulus terrestris*). III. S.m. 1. Fiecare dintre tăieturile de formă aproximativ triunghiulară făcute pe marginea unei stufe; dantelă impletită în această formă. 2. Șuviță de păr ondulată trasă pe frunte sau pe tâmplă. — Din bg. *kolec*, sb. *kolac*.

COLȚĂN, *colțani*, s.m. (Rar) Colț mare de stâncă; loc inaccesibil. — *Colț* + suf. *-an*.

COLȚĂR, **(1, 2, 3, 4, 5) colțare**, s.n., **(6) colțari**, s.m. 1. S.n. Poliță așezată în colțul dintre doi pereți ai unei camere; dulăpior în formă de prismă triunghiulară, așezat într-un colț al camerei. 2. S.n. (Reg.) Sobă de cărămidă, cu coloane, instalată în colțul unei camere. 3. S.n. Piesă metalică sau din lemn, cu două aripi sau laturi așezate în unghi drept, utilizată la consolidarea și la protejarea unor îmbinări de colț. 4. S.n. Echer. 5. S.n. Calibrul folosit la controlul înălțimii literelor tipografice. ♦ Element tipografic ornamental de alamă sau de plumb, folosit la formarea colțului unui chenar. 6. S.m. Ramă metalică prevăzută cu cuie lungi și ascuțite, care se atașează la bocanci, cu ajutorul unor curele, pentru a împiedica alunecarea pe stânci, pe gheață, pe bușteni. — *Colț* + suf. *-ar*.

COLȚĂT, *-Ă, colțați, -te*, adj. Colțos. — *Colț* + suf. *-at*.

COLȚIȘÓR, **(1) colțișoare**, s.n., **(2) colțișori**, s.m. I. S.n. Diminutiv al lui *colț*; colțuleț. 2. S.m. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze alterne, cu flori albe sau rozetice, răspândită prin păduri umbrase (*Dentaria bulbifera*). — *Colț* + suf. *-ișor*.

COLȚÓS, **-OÁSĂ**, *colțosi, -oase*, adj. Cu colții ieșiți în afară; cu dinți mari. ♦ Fig. Bun de gură, arțăgos; obraznic, recalcitrant. — *Colț* + suf. *-os*.

COLȚULÉȚ, *colțulețe*, s.n. Colțișor. — *Colț* + suf. *-uleț*.

COLȚÚN, *colțuni*, s.m. 1. (Reg.) Ciorap. 2. Compus: *colțunul-popii* sau *colțunii-popii* = plantă erbacee mică, cu tulpina întinsă pe pământ, cu flori inodore, albastre sau violete, cu un pinte scurt și cu fructul o capsulă ascuțită (*Viola silvestris*). [Var.: **(1) căltún** s.m.] — Din ngr. *kaltsúni*.

COLȚUNĂȘ, *colțunași*, s.m. Preparat culinar făcut din aluat tăiat în pătrate mici, care se umplu cu carne, cu brânză, cu marmeladă etc. și apoi se fierb în apă. [Var.: *căltunăș* s.m.] — *Colțun* + suf. *-aș*.

COLȚURĂȚ, *-Ă, colțurați, -te*, adj. Colțuros. — *Colț* + suf. *-at*.

COLȚURÓS, **-OÁSĂ**, *colțuroși, -oase*, adj. 1. (Despre pietre, bolovani etc.) Care are unul sau mai multe colțuri; plin de colțuri. 2. Fig. (Despre fața oamenilor) Cu trăsături proeminente; osos. — *Colțuri* (pl. lui *colț*) + suf. *-os*.

COLUMBÁCĂ, *columbace*, adj. (În sintagma *Muscă columbacă* (și substantivat, f.) = insectă mică, dipteră, a cărei înțepătură veninoasă poate provoca moartea vitelor sau chiar a copiilor (*Simulium columbacense*). — Din sb. *Kolumbaci* (localitate în Serbia).

COLUMBĂR, *columbare*, s.n. Cameră funerară, prevăzută cu firdae destinate păstrării umelor cu cenușa morților. — Din lat., fr. *columbarium*.

COLUMBĂ, *columbe*, s.f. (Înv.) Porumbiță. — Din lat. *columba*.

COLUMBĂRIE, *columbării*, s.f. Crescătorie de porumbei. — *Columbă* + suf. *-ărie*.

COLUMBIÁN, *-Ă, columbieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Columbiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Columbiei sau columbienilor (1), care se referă la Columbia ori la columbieni. [Pr.: *-bi-an*] — *Columbia* (n. pr.) + suf. *-an*.

COLUMBIFÓRM, *-Ă, columbiformi, -e*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre păsări) Care se aseamănă cu porumbelul. 2. S.f. (La pl.) Ordin de păsări bune zburătoare, care își hrănesc puii, în primele zile, cu un fel de lapte secretat de mucoasa gúșii părinților; (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Din fr. *columbiforme*.

COLUMBÍT s.n. Mineral care conține niobiu. — Din fr. *columbite*.

COLUMBIU s.n. (Chim.; rar) Niobiu. — Din fr. *columbium*.

COLUMBOFÍL, *-Ă, columbofilii, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține porumbeilor, privitor la porumbei. 2. S.m. și f. Crescător de porumbei. — Din fr. *columbophile*.

COLUMBOFILÍE, *columbofilii*, s.f. Pasiune de a crește porumbei (voiajori). — Din fr. *columbophilie*.

COLUMBOGRĂMĂ, *columbogramme*, s.f. Mesaj dus la destinație de porumbei (voiajori). — *Columb[ă]* + [aero]gramă.

COLUMELĂ, *columelle*, s.f. 1. Axă a cochiliei melcilor. 2. (Rar) Coloană funerară mică. — Din fr. *columelle*.

COLUMNĂ, *columne*, s.f. Monument în formă de coloană izolată, ridicat (în Antichitate) spre a comemora un eveniment important. — Din lat. *columna*.

COLÚN, *coluni*, s.m. (Înv.) Măgar sălbatic. — Din sl. *koluní*.

COLORÍE, *colorii*, s.f. (Fiziol.) Prezența a pigmentilor biliari în urină; cantitate de pigmenti biliari prezentă în urină. — Din fr. *cholurie*.

COLUVIAL, *-Ă, coluviiali, -e*, adj. (Geol.) Referitor la coluviu; care formează un coluviu. [Pr.: *-vi-al*] — Din fr. *coluvial*.

COLUVIU s.n. Material detritic acumulat la baza pantelor și provenit din dezagregarea rocilor și din deplasarea fragmentelor lor pe versanții munților sub acțiunea gravitației. — Din fr. *coluvium*.

COLUZIÚNE, *coluziuni*, s.f. (Rar) Înțelegere secretă între două părți, două persoane etc. în defavoarea unei a treia. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. *collusion*, lat. *collusio, -onis*.

CÓMA s.f. (Fiz.) 1. Aberație a sistemelor optice, care constă în apariția unei imagini în formă de cometă. 2. Aberație a lentilelor electronice, caracterizată prin apariția unei estompări spre periferia imaginii. — Din fr. *coma*.

COMANÁC s.n. v. *comănac*¹.

COMANDĂ, *comând*, vb. I. Tranz. 1. (Mil.) A da un ordin sau un semnal pentru executarea unei mișcări, a unei așezări etc.; a avea comanda unei unități armate sau a unei subdiviziuni a armatei. ♦ A porunci, a ordona. 2. A da în lucru (un obiect, o lucrare etc.) la un meșteșugar. 3. A solicita mâncare sau băutură într-un local public. — Din fr. *commander*.

COMANDAMÉNT, *comandamente*, s.n. 1. Organ de conducere a unei (mari) unități sau a unei instituții militare. ♦ *Comandament suprem* = cel mai înalt organ de conducere a armatei unui stat sau a unui grup de state în timp de război. ♦ Loc unde este instalat acest organ de conducere. 2. Fig. Precept, poruncă, regulă, normă. 3. (Jur.) Act prin care începe executarea silită imobiliară a unui debitor. — Din fr. *commandement*.

COMANDANT, *comandanți*, s.m. Persoană care comandă o unitate militară, o navă, o garnizoană etc. ♦ *Comandant suprem* = a) funcție de comandant al forțelor armate ale unui stat, îndeplinită fie de ministrul forțelor armate, fie de către șeful statului; persoană care îndeplinește această funcție; b) funcție de comandant al forțelor armate ale unui grup de state aliate, mai ales în timp de război; persoană care îndeplinește această funcție. (Înv.) *Comandant al pieței* = ofițer care supraveghea desfășurarea activității într-o garnizoană. — Din fr. *commandant*.

COMANDARE s.f. Acțiunea de a comanda și rezultatul ei. — V. *comanda*.

COMANDÁT, *-Ă, comandați, -te*, adj. 1. (Despre mișcări, acțiuni) Executat printr-o comandă (3). 2. (Despre camerele unei locuințe) Care comunică între ele; (despre apartamente) cu camere care comunică între ele. — V. *comanda*.

COMANDATÚRĂ, *comandaturi*, s.f. Comandament al trupelor germane de ocupație. — Din germ. *Kommandatur*.

COMÁNDĂ, *comenzi*, s.f. 1. Acțiunea de a comanda; ordin de executare a unei mișcări, a unui exercițiu; poruncă. ♦ *Metodă de comandă* = metodă folosită de un conducător care ia decizii personale și le impune colaboratorilor fără a-i consulta. *Ton de comandă* = ton poruncitor. ♦ Expr. *La comandă = a)* la porunca, la cererea cuiva; *b)* la momentul dorit sau potrivit; intenționaț. *Plânge la comandă*. 2. Funcție de conducere a unei unități militare. ♦ Exercițiu a funcției de comandant. ♦ *Post de comandă* = loc unde stă comandantul trupelor și de unde transmite comanda operațiilor. 3. Operație manuală, semiautomată sau automată, prin care se pune în funcțiune, se reglează sau se oprește un sistem tehnic. ♦ *Post de comandă* = loc unde sunt concentrate organele și aparatele de acționare a unui sistem tehnic. ♦ (Concr.) Ansamblu de aparate a căror acțiune conduce un sistem tehnic. 4. Construcția cea mai înaltă de pe puntea superioară a unei nave, de unde se efectuează conducerea navei. ♦ Frânghie subțire folosită la înfășurarea capătului unei parâme. 5. Cerere

prin care o persoană, o întreprindere etc. solicită livrarea unui anumit produs, executarea unei lucrări sau prestarea unui serviciu. ♦ Loc. adj. *De comandă* = care este sau a fost executat după indicațiile date de client. — Din fr. **commande**.

COMANDÍR, *comandiri*, s.m. (Înv.) Comandant. — Din rus. **komandir**.

COMANDITĂ, *comanditez*, vb. I. Tranz. A participa bănește la o societate comercială sau industrială, cu răspundere față de creditorii pentru eventuale pierderi în limitele părții de capital social investit. — Din fr. **commanditer**.

COMANDITĂR, -Ă, *comanditari*, -e, s.m. și f. Persoană care comanditează sau, p. ext., finanțează. — Din fr. **commanditaire**.

COMANDITĂRE, *comanditari*, s.f. Acțiunea de a *comandita*. — V. **comandita**.

COMANDITĂT, -Ă, *comanditați*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană sau întreprindere) care se asociază la câștig și la pierdere cu comanditarul și răspunde nelimitat față de creditorii pentru capitalul societății. — V. **comandita**.

COMANDITĂ, *comandite*, s.f. Contract de asociație în care una dintre părți, comanditarul, răspunde solidar și cu întreaga sa avere pentru obligațiile societății față de creditorii, pe când cealaltă parte, comanditarul, nu răspunde decât în limitele capitalului social investit de el. ♦ *Societate în comandită* = societate alcătuită pe baza unui asemenea contract. — Din fr. **commandite**.

COMÁNDÓ, *comandouri*, s.n. Corp de trupe organizat și antrenat în mod special pentru acțiuni deosebite, executate independent. — Din fr. **commando**.

COMANDÓR, *comandori*, s.m. 1. Grad de ofițer superior din aviația și marina militară, corespunzător gradului de colonel din armata terestră; persoană care are acest grad. 2. Rang în ierarhia unor decorații militare și civile. — Din fr. **commandeur**.

COMÁNSȘ, -Ă, *comanși*, -e, s.m. și f. 1. S.m. și f. (La pl.) Amerindieni din America de Nord, care populau sudul Podișului Preriilor. 2. Adj. Care aparține comanșilor (1), care se referă la comanși. — Din fr. **comanchi**.

COMÁRNIC, *comarnice*, s.n. 1. Colibă mică în care locuiesc ciobanii la stână; umbrar pentru ciobani. 2. Adăpost la stână care servește la păstrarea și la uscarea cașului. 3. Poliță, scândură sau leasă de nuiete pe care se pune cașul la uscat. — Din bg. **komarnik**.

COMASÁ, *comasez*, vb. I. Tranz. A reuni, a strânge laolaltă loturi de teren, unități agricole, unități industriale, unități comerciale, instituții etc.; a concentra. — Din germ. **kommassieren**, lat. **comassare**.

COMASÁRE, *comasări*, s.f. Acțiunea de a *comasa*. — V. **comasa**.

COMÁT, -Ă, *comati*, -te, adj. (Rar) Care are coamă bogată, cu plete bogate; încomat. ♦ *Stea comată* = cometă. — Din **comă**. Cf. lat. *coma* t.u.s.

COMÁTI s.m. pl. Nume dat (de romani) dacilor de rând (care purtau plete și capul descoperit). — Din lat. **comati**.

COMATOGÉN, -Ă, *comatogeni*, -e, adj. (Med.) Care produce o stare de comă¹. *Factor comatogen*. — Din fr. **comatogène**.

COMATÓS, -OÁSĂ, *comatosi*, -oase, adj., s.m. și f. 1. Adj. De comă¹. *Stare comatoasă*. 2. Adj., s.m. și f. (Bolnav) care este în comă¹. — Din fr. **comateux**.

COMĂ¹, *come*, s.f. Pierdere totală, prelungită a cunoștinței, a sensibilității și motricității, asemănătoare somnului profund, provocată de o ruptură a vaselor creierului, de diabet, de uremie sau de alte boli. ♦ (Impr.) Agonie. ♦ (Arg., loc. adj. și adv.) *De comă* = extraordinar, nemaipomenit. — Din fr. **coma**.

CÓMĂ², *come*, s.f. 1. Cel mai mic interval muzical, greu perceptibil pentru auz; semn folosit pentru a indica în muzica instrumentală frazarea, iar în muzica vocală locurile unde se respiră. 2. (Reg.) Virgulă. — Din germ. **Komma**, fr. **comma**.

COMÁNÁC¹, *comănace*, s.n. 1. Acoperământ al capului, de formă cilindrică, fără boruri, confecționat din lână sau din păsă, purtat de călugări și de călugărițe. ♦ Expr. (Glumeț) *A-și pune capul sub comănac* = a se călugări. 2. Acoperământ al capului asemănător cu comănacul¹ (1) purtat în trecut de bărbați. ♦ Căciuliță de mătase sau de stofă scumpă, purtată în trecut de femei. [Var.: **comănác** s.n.] — Et. nec.

COMÁNÁC², *comănaci*, s.m. (Reg.) Creangă, ramură. — Et. nec.

COMÁNDÁRE s.f. v. **comândare**.

COMÁND, *cománduri*, s.n. (Înv.) 1. Masă de pomenire a unui mort; praznic; mâncare care se servește la o astfel de masă. 2. Bani, lucruri, vite etc. pe care și le păstrau oamenii pentru înmormântare și pentru praznic. — Din **comândă** (derivat regresiv).

COMÁNDÁ, *cománd*, vb. I. Tranz. (Înv.) A face comândul; a îngriji de cele necesare pentru comând. — Lat. **commandare** (= *commendare*).

COMÁNDÁRE, *comándări*, s.f. (Înv.) Praznic, ospăț la înmormântare, pomană. [Var.: **comándáre** s.f.] — V. **comândă**.

COMBÁINÁ s.f. v. **combina**.

COMBAINÉR, -Ă s.m. și f. v. **combiner**.

COMBAINÍST, -Ă, *combainiști*, -ste, sm. și f. Combiner. — **Combaină** + suf. -ist.

COMBATÁNT, -Ă, *combatați*, -te, adj. (Adesea substantivat) Care ia (sau este apt să ia) parte la lupte, care aparține unei unități militare de luptă. ♦ Fig. Care luptă activ, care militează pentru triumful unor idei. — Din fr. **combattant**.

COMBÁTE, *combát*, vb. III. 1. Tranz. A lupta împotriva unor atitudini, unor idei și împotriva persoanelor care le susțin. 2. Tranz. A lua măsurile de stăpînire a unui

flagel social, a unei boli etc. 3. Intrans. (Înv.) A lua parte la o luptă, a lupta. — Din fr. **combattre** (după *bate*).

COMBÁTERE, *combateri*, s.f. Acțiunea de a *combate*; luptă. — V. **combate**.

COMBÁTÍV, -Ă, *combativi*, -e, adj. Care susține cu dărzenie și cu perseverență o idee, un punct de vedere, o concepție. — Din fr. **combátif**.

COMBATIVITÁTE s.f. Înșușirea de a fi combativ. — Din fr. **combativité**.

CÓMBI s.n. Autoturism cu portbagajul plasat în interiorul mașinii, la spate. ♦ (Adjectival) *Trabant combi*. — Din germ. **Kombi**[wagen].

COMBINÁ, *combin*, vb. I. 1. Tranz. A îmbina, a potrivi lucruri diferite. ♦ (Fam.) A plănuși, a chibzui. 2. Tranz. și refl. A (se) uni (atomi, molecule sau radicali ai unor substanțe) printr-o reacție chimică, dând naștere unei substanțe compuse. — Din fr. **combiner**, lat. **combinare**.

COMBINÁBIL, -Ă, *combinabili*, -e, adj. Care se poate combina. — **Combina** + suf. -bil.

COMBINAGÍU, *combinagii*, s.m. (Peior.) Persoană care face tot felul de combinații (necinstite). — **Combina** + suf. -giu.

COMBINÁRIE, *combinări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *combina*; îmbinare, combinație. 2. (Mat.; la pl.) Totalitatea grupurilor care se pot alcătui cu un număr dat de elemente (alese dintr-un număr mai mare), astfel încât fiecare grup să conțină sau numai elemente diferite între ele, sau numai elemente identice. 3. Fenomen chimic de unire a doi sau a mai multor atomi, molecule sau radicali pentru a forma molecula unei noi substanțe, cu însușiri diferite de cele ale substanțelor de la care s-a pornit. — V. **combina**.

COMBINÁT¹, *combineate*, s.n. Mare complex productiv constituit din mai multe sectoare productive care se completează reciproc. ♦ *Combinat sportiv* = reunire a mai multor terenuri și săli de sport. — Din rus. **kombinat**, fr. **combinat**.

COMBINÁT², -Ă, *combinați*, -te, adj. Care este alcătuit din mai multe elemente diferite; care formează o combinație. ♦ Spec. (Chim.; despre substanțe) Compus. ♦ (Substantivat, f.) Probă sportivă complexă (de schi). — V. **combina**. Cf. fr. *combiné*.

COMBINÁTÍV, -Ă, *combinativi*, -e, adj. De combinare (1). — Din engl. **combinaive**.

COMBINATÓR, -OÁRE, *combinatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care combină, care determină o combinație. 2. S.n. Aparat care poate realiza combinații de asociație între mașini, aparate și instrumente electrice. — Din rus. **kombinator**, fr. **combineateur**.

COMBINATÓRIE, *combinatorii*, adj. (În sintagma) *Analiză combinatorie* = capitol din calculul probabilităților care studiază aranjamentele, permutările și combinatoriile. — Din fr. **combinatoire**.

COMBINÁȚIE, *combinații*, s.f. 1. Îmbinare, reunire, combinare. 2. (Fam.) Aranjament, plan; calcul. ♦ Expr. *A intra în combinație cu cineva* = a se asocia cu cineva. 3. Reacție chimică în cursul căreia doi atomi sau două molecule se unesc pentru a forma o nouă moleculă; (concr.) substanță obținută în urma unei astfel de reacții; (corp) compus. [Var.: **combinațiune** s.f.] — Din lat. **combinatio**, -onis.

COMBINAȚÍUNE s.f. v. **combinație**.

COMBINĂ, *combine*, s.f. Mașină de lucru complexă care îndeplinește simultan mai multe operații. ♦ *Combina agricolă* = mașină (autopropulsată) care execută simultan mai multe lucrări agricole. *Combina minieră* = mașină care efectuează operațiile de tăiere și de desprindere a rocilor și a minereurilor, precum și de evacuare a materialului de pe locul unde se lucrează. *Combina muzicală* = set de aparate (tuner, pick-up, casetofon, amplificatoare audio) de înregistrare-redare a sunetului; sistem audio. [Var.: **combaină** s.f.] — Din engl. **combine**. Cf. rus. *kombain*.

COMBINÉR, -Ă, *combineri*, -e, s.m. și f. Muncitor calificat care manevrează o combină. [Var.: **combainér**, -ă s.m. și f.] — **Combina** + suf. -ar. Cf. rus. *kombainér*.

COMBINEZÓN, *combinezoane*, s.n. 1. Obiect de lenjerie pentru femei, confecționat din pânză, mătase, nylon etc., care acoperă corpul, sub rochie, de la umerii până deasupra genunchilor; furou. 2. Îmbrăcăminte de protecție împotriva murdăririi în timpul lucrului, mai ales pentru muncitorii care execută lucrări de reparații. ♦ Salopetă. — Din fr. **combineaion**.

COMBINÓR, *combineoare*, s.n. Organ suplimentar al fiecărui selector dintr-o centrală telefonică automată, folosit pentru a produce schimbări succesive în constituția circuitelor. — **Combina** + suf. -or.

CÓMBO s.n. Formație orchestrală de jazz compusă din trei până la opt instrumentiști. — Cf. engl. *combinaty*.

COMBURÁNȚI, -Ă, *comburași*, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care produce combustie, care întreține arderea. 2. S.m. Gaz sau substanță care asigură arderea carburantului (în motorul-rachetă). — Din fr. **comburant**.

COMBUSTÍBIL, -Ă, *combustibili*, -e, adj., s.m. 1. Adj. (Despre materiale) Care are însușirea de a arde. 2. S.m. Materie, de obicei organică, care arde, dezvoltând căldură, și care este folosită ca izvor de energie în industrie și în economia casnică. ♦ *Combustibil convențional* = combustibil teoretic cu putere calorică de 7 000 kcal/kg, utilizat ca etalon pentru compararea diferiților combustibili reali. *Combustibil nuclear* = material fisionabil întrebuințat pentru a produce energie în reactoarele nucleare. — Din fr. **combustible**.

COMBUSTIBILITĂȚE s.f. Proprietate a unor corpuri de a arde în contact cu aerul. — Din fr. **combustibilité**.

COMBUSTIE, *combustii*, s.f. Ardere. — Din fr. **combustion**, lat. **combustio**.

COMEDIAN, -**Ă**, *comedieni*, -e, s.m. și f. (Rar) Actor sau actriță de comedie; comediant. ♦ Fig. Persoană care știe să se prefacă, care adoptă atitudini teatrale în viața de toate zilele. [Pr.: -di-an] — Din fr. **comédien**.

COMEDIANT, -**Ă**, *comedianți*, -te, s.m. și f. 1. (Inv.) Comedian. ♦ Actor sau actriță de circ, de bălci; saltimbanc. ♦ Actor sau actriță fără talent. 2. Fig. Persoană prefăcută, fățarnică, ipocrită; șarlatan. [Pr.: -di-ant] — Din germ. **Komödiant**, it. **comediante**.

COMEDIE¹, *comedii*, s.f. Operă dramatică al cărei subiect și deznodământ provoacă râsul și care ridiculizează relații sociale și etice, tipuri umane, năravuri etc. ♦ Fig. Prefăcătorie, ipocrizie, falsitate. — Din fr. **comédie**, lat. **comœdia**.

COMEDIE², *comedii*, s.f. 1. (Pop. și fam.) Întâmplare ciudată și hazlie; poznă, bazaconie. ♦ Lucru neașteptat, surprinzător; minune. 2. (Rar) Spectacol public cu numere de circ, panoramă, călușei etc. ♦ Mecanism, mașinărie. — Din te. **komedia**.

COMEDIOARĂ, *comedioare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *comedie*¹. [Pr.: -di-oa-] — **Comedie**¹ + suf. -ioară.

COMEDIOGRAF, *comediografi*, s.m. Autor de comedii¹. [Pr.: -di-o-] — Din it. **commediografo**, lat. **comœdiographus**.

COMEDÓN, *comedoane*, s.n. Mică formație cilindrică de substanțe sebacee cu extremitate neagră, care astupă uneori glandele sebacee ale feței. — Din fr. **comédon**.

COMEMORĂ, *comemorez*, vb. I. Tranz. A celebra solemn amintirea unei personalități sau a unui eveniment important. — Din fr. **commémorer**, lat. **commemorare**.

COMEMORABIL, -**Ă**, *comemorabili*, -e, adj. Care trebuie (sau poate) să fie comemorat; de comemorație. — Din fr. **commémorable**, lat. **commemorabilis**.

COMEMORĂRE, *comemorări*, s.f. Acțiunea de a comemora; ceremonie menită să evoce amintirea unei persoane sau a unui eveniment important; comemorație. — V. **comemora**.

COMEMORATIV, -**Ă**, *comemorativi*, -e, adj. Care evocă amintirea unui eveniment important, a unei personalități etc. — Din fr. **commémoratif**.

COMEMORĂȚIE, *comemorații*, s.f. (Rar) Comemorație. — Din fr. **commémoration**, lat. **commemoratio**.

COMENDUIRE, *comendui*, s.f. Organ militar care supraveghează îndeplinirea corectă a serviciului de gardă, păstrarea ordinii și a disciplinei într-o localitate, într-o unitate militară, într-o stație de cale ferată etc. ♦ Local în care își are sediul un asemenea organ militar. — Din **comendui** (ieșit din uz „a comanda” < *comendie* < pol. *komenda*).

COMENSALISM s.n. v. **comensualism**.

COMENSUALISM s.n. (Biol.) Formă specifică de relații între două plante sau două animale, în care unul folosește resturile de hrană ale celuilalt. [Pr.: -su-a-. — Var.: **comensalism** s.n.] — După germ. **Kommensalismus**, fr. **commensalisme**.

COMENSURABIL, -**Ă**, *comensurabili*, -e, adj. (Mat.; despre două sau mai multe mărimi) Care pot fi măsurate cu aceeași unitate de măsură, valorile amândurora fiind multipli întregi ai unității folosite. — Din fr. **commensurable**, lat. **commensurabilis**.

COMENSURABILITĂȚE s.f. Proprietatea a două mărimi de aceeași natură de a admite o a treia mărime ca măsură comună, care se cuprinde în primele de un număr întreg de ori. — Din fr. **commensurabilité**.

COMENTĂ, *comentez*, vb. I. Tranz. 1. A face observații asupra unei întâmplări, a unui eveniment etc.; a interpreta, a lămurii. 2. A analiza, a interpreta critic textul unei opere literare, istorice, un articol de lege etc. — Din fr. **commenter**, lat. **commentari**.

COMENTĂRE, *comentări*, s.f. Acțiunea de a comenta. — V. **comenta**.

COMENTĂRIU, *comentarii*, s.f. 1. Apreciere, comentare (în spirit critic) a unei probleme, a unui eveniment etc.; material publicistic prezentând o asemenea apreciere. 2. Explicare a unei opere literare, istorice etc., făcută adesea prin note marginale; interpretare. — Din fr. **commentaire**, lat. **commentarium**.

COMENTĂTOR, -**OĂRE**, *comentatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care interpretează o operă literară, istorică etc.; autor de comentarii. ♦ Persoană care comentează desfășurarea unui eveniment, a unei întreceri sportive etc. (la radio, televiziune). — Din fr. **commentateur**, lat. **commentator**, -oris.

COMERĂJ s.n. (Franțuzism) Flecăreală; bărfă. — Din fr. **comérage**.

COMERCIABIL, -**Ă**, *comercialibili*, -e, adj. Care îndeplinește condițiile pentru a fi comercializat (ușor); vandabil; de comercializat. [Pr.: -ci-a-] — Din it. **comerciabile**.

COMERCIAL, -**Ă**, *comerciali*, -e, adj. Care aparține comerțului, privitor la comerț; din comerț; negustoresc. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **commercial**, lat. **commercialis**.

COMERCIALISM s.n. Spirit comercial (exagerat). [Pr.: -ci-a-] — Din engl. **commercialism**.

COMERCIALIZĂ, *comercializez*, vb. I. Tranz. A pune o marfă, un bun etc. în comerț, a face să devină obiect de comerț. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **commercialiser**.

COMERCIALIZĂRE, *comercializări*, s.f. Acțiunea de a comercializa și rezultatul ei. [Pr.: -ci-a-] — V. **comercializa**.

COMERCIANT, -**Ă**, *comercianți*, -te, s.m. și f. Persoană fizică sau juridică specializată în efectuarea actelor de comerț. [Pr.: -ci-ant] — Din it. **commerciante**, fr. **commerçant**.

COMERT s.n. Schimb de produse prin cumpărarea și vânzarea lor; ramură a economiei în cadrul căreia se desfășoară circulația mărfurilor. — Din fr. **commerce**, lat. **commercium**.

COMESEÁN, -**Ă**, *comeseni*, -e, s.m. și f. Persoană care stă la masă împreună cu altcineva, care mănâncă la o masă comună; conviv. [Var.: **commeseán**, -ă s.m. și f.] — Co- + **mesean** (după fr. **commensal**).

COMESTIBIL, -**Ă**, *comestibili*, -e, adj. Care poate servi ca hrană; bun de mâncat. — Din fr. **comestible**, lat. **comestibilis**.

COMÉT s.n. v. **cometă**.

COMÉTĂ, *comete*, s.f. Corp ceresc alcătuit dintr-un nucleu luminos inconjurat de gaze și de pulberi, care, uneori, se prelungește sub forma unei cozi îndreptate în sens opus Soarelui din cauza presiunii luminii acestuia; stea cu coadă. [Var.: (inv.) **comét** s.n.] — Din fr. **comete**, lat. **cometa**.

CÓMIC, -**Ă**, *comici*, -ce, adj., s.m., s.n. 1. Adj. Care aparține comediei¹, de comedie, relativ la comedie. ♦ Care provoacă râsul; hazliu, ridicol. 2. S.m. Actor care interpretează roluri de comedie¹. 3. S.n. Categorie estetică în a cărei sferă intră actele, situațiile sau personajele din viață sau din artă care provoacă râsul; ceea ce constituie temeiul ridicolului; parte hazlie, element sau efect comic, notă ridicolă pe care o reprezintă ceva sau cineva. — Din fr. **comique**, lat. **comicus**.

COMICĂRIE, *comicării*, s.f. (Fam.) Faptă, situație care provoacă râsul; caraghiosluc. — **Comic** + suf. *arie*.

COMICITĂȚE s.f. (Rar) Caracter comic. — **Comic** + suf. -itate.

CÓMIC, *comicsuri*, s.n. Nume dat unor povestiri prezentate sub formă de desene seriale (publicate în reviste, broșuri etc.), însoțite de texte scurte. — Din engl. **comics**.

COMINATORIU, -**IE**, *cominatorii*, adj. (Despre o măsură luată de un organ de jurisdicție) Care constrânge o persoană la comiterea sau la abținerea de la săvârșirea unui fapt. ♦ *Daune cominatorii* = sumă de bani ce urmează a se plăti periodic de către o persoană până la achitarea obligației ce îi revine. — Din fr. **comminatoire**.

CÓMINĂ s.f. (Reg.) Tescovină. — Din sb. **komina**.

COMINTERNIST, -**Ă**, *cominterniști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al Cominternului. — **Comintern** (= Internaționala a III-a Comunistă) + suf. -ist.

COMINUTIV, -**Ă**, *cominutivi*, -e, adj. (Med.; despre fracturi) În fragmente mici. — Din fr. **comminutif**.

COMINUȚIE, *cominuții*, s.f. (Rar) Reducere, împărțire în bucăți mici. — Cf. lat. **comminuere**.

CÓMIS, *comiși*, s.m. Mare dregător în Moldova și în Țara Românească, în Evul Mediu, care avea în grija sa caii și grajdurile Curții domnești, precum și aprovizionarea cu furaje. — Din ngr. **kómis**.

COMISĂR, *comisari*, s.m. 1. Ofițer de poliție, șef al unui comisariat. 2. (În sintagma) *Comisar militar* = comandant al unui comisariat militar. 3. (În fosta URSS, până în anul 1946; în sintagma) *Comisar al poporului* = membru al guvernului sovietic. 4. Persoană investită de către o autoritate superioară cu împuterniciri speciale; mandat. — Din fr. **commissaire**, (3) rus. **komissar**.

COMISARIAT, *comisariate*, s.n. 1. (În vechea organizare administrativă a țării) Secție a poliției orașenești condusă de un comisar (1). ♦ Localul acestei secții. 2. (În sintagma) *Comisariat militar* = organ de conducere militară locală de pe lângă fiecare unitate administrativă, ale cărei funcții de bază sunt recrutarea și încorporarea celor supuși serviciului militar, precum și evidența situației militare a cetățenilor. ♦ Localul acestui organ. 3. (În fosta URSS, până în anul 1946; în sintagma) *Comisariat al poporului* = minister. [Pr.: -ri-at] — Din fr. **commissariat**, (3) rus. **komissariat**.

COMISERATIV, -**Ă**, *comiserativi*, -e, adj. (Rar) Compătimitor. [Pr. și: -ze-] — Din it. **comiserativo**.

COMISIE, *comisii*, s.f. 1. Colectiv având sarcina de a coordona sau de a sprijini o anumită activitate. 2. Organizație internațională sau organ al unei organizații internaționale. 3. (Inv.) Secție de poliție. [Var.: **comisiune** s.f.] — Din rus. **komissia**, fr. **commission**.

COMISIÓN, *comisioane*, s.n. 1. Însărcinare dată unei persoane de a procura sau de a transmite ceva; serviciu făcut cuiva în urma unei astfel de însărcinări. 2. (Jur.) Contract în baza căruia o persoană tratează afaceri comerciale în nume propriu, dar pe socoteala altei persoane, în schimbul unei remunerații (procentuale). ♦ Remunerație (procentuală) primită de o persoană, de o bancă etc. care a mijlocit o afacere comercială sau care a efectuat un serviciu. [Pr.: -si-on] — Din fr. **commission**.

COMISIÓNĂR, *comisionez*, vb. I. Tranz. A procura ceva prin mijlocirea unui comisionar. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **comissionner**.

COMISIÓNĂR, *comisionari*, s.m. 1. Persoană care tratează afaceri comerciale în numele său, dar pe socoteala altei persoane, în schimbul unei beneficiu. 2. Persoană care se ocupă cu transmiterea de scrisori, pachete etc. pe cale particulară. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **commissonnaire**.

COMISIUNE s.f. v. **comisie**.

COMISOĂIE, *comisoaie*, s.f. (Înv.) Soție de comis. — **Comis** + suf. *-oaie*.
COMISÓRIU, **-IE**, *comisorii*, adj. (Jur.) Care duce la rezilierea, anularea, desființarea unui contract. — Din fr. **comissoire**, lat. **commissorius**.

COMISURĂL, **-Ă**, *comisurali*, *-e*, adj. (Anat.) Al comisurii, de comisură. — Din fr. **comissural**.

COMISURĂ, *comisuri*, s.f. 1. Punct de unire a două formațiuni anatomice. *Comisura buzelor. Comisura pleoapelor*. 2. Fascicul de fibre nervoase care unește două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale sau ale altor segmente din sistemul nervos central. — Din fr. **comissure**, lat. **commissura**.

COMÍS-VOIAJÓR, *comis-voiajori*, s.m. Persoană care se ocupă cu mijlocirea vânzărilor de mărfuri, deplasându-se în diverse locuri în căutarea unor beneficiari. [Pr.: *-vo-ia-*] — Din fr. **commiss voyageur**.

COMIȘÉL, *comișei*, s.m. Ajutor de comis. — **Comis** + suf. *-el*.

COMITAGÍU, *comitagii*, s.m. Membru al unei organizații revoluționare bulgare care a luptat în trecut pentru eliberare. — Din tc. **komitaci**.

COMITĂT, *comitate*, s.n. Unitate administrativ-teritorială, în unele țări condusă de un comite² (sau conte); district. — Din germ. **Komitat**.

COMÍTE¹, *comit*, vb. III. Tranz. A face, a înfăptui, a săvârși (o greșeală, o faptă rea). — Din lat. **committere**.

COMÍTE², *comiți*, s.m. Conducător al unui comitat. — Din lat. **comes**, **-itis**.

COMITÉNT, **-Ă**, *comitenți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care încredințează cuiva un mandat prin care îl împuternicește să săvârșească anumite acte sub controlul său și după directivele sale. — Din it. **comittente**, lat. **comitens**, **-ntis**.

COMÍTERE, *comiteri*, s.f. Acțiunea de a comite¹. — V. **comite¹**.

COMITÉT, *comitete*, s.n. Organ de conducere colectivă a unor organizații politice, obștești etc. — Din rus. **komitet**, fr. **comité**.

COMIȚIÁL, **-Ă**, *comițiali*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la epilepsie, care aparține epilepsiei. *Criză comițială*. 2. S.m. și f. Bolnav de epilepsie. [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. **comitial**.

COMÍȚII s.f. pl. (În Roma antică, în perioada republicii) Aduări ale poporului cu atribuții politice, legislative, judecătorești și religioase. — Din lat. **comitia**, **-orum**.

COMIZERĂȚIE s.f. (Livr.) Milă, compătămire. — Din fr. **commissération**.

COMMÓDO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Într-un tempo liniștit, ușor. — Cuv. it.

COMOĂRĂ, *comori*, s.f. Mulțime de bani sau de obiecte de preț (păstrate sub lacăt, ascunse în pământ etc.). ♦ Avuție, avere, avut. ♦ Fig. Persoană extrem de iubită sau de prețuită. — Din sl. **komora**.

COMÓD, **-Ă**, *comozii*, *-de*, adj. 1. De care te poți folosi ușor și cu plăcere; lesnicios, plăcut, confortabil. ♦ Tihnit, liniștit. 2. (Peior.; despre oameni) Care nu vrea să facă eforturi; care nu înțelege să iasă din obiceiurile lui, din ritmul lui tihnit, obișnuit de viață; *p. ext.* leneș, indolent. — Din fr. **commode**, lat. **commodus**.

COMODÁT s.n. Împrumut făcut pentru a folosi în curentă. — Din fr. **commodé**, lat. **commodatus**.

COMÓDĂ, *comode*, s.f. Mobilă cu sertare mari, suprapuse, în care se păstrează lenjeria; scrin. — Din fr. **commode**.

COMODITĂȚE, *comodități*, s.f. 1. Înșușirea de a fi comod (1); confort. 2. (Peior.) Atitudinea unei persoane comode (2). — Din fr. **commodité**, lat. **commoditas**, **-atis**.

COMODÓR, *comodori*, s.m. Grad de ofițer superior căpitanului de vas și inferior contraamiralului, în marina engleză și americană; persoană care are acest grad. — Din fr., engl. **commodore**.

COMÓR s.n. Varietate de rasă de oi caracul, cu lână de culoare maro-roșcată. — Et. nec.

COMÓRNIC, *comornice*, s.n. (Înv.) Celar la stână. — Din pol. **komornik**.

COMOȘTENITÓR, **-OĂRE**, *comoștenitori*, *-oare*, s.m. și f. (Jur.) Persoană care moștenește împreună cu alții pe cineva, considerată în raport cu aceștia. — **Co-** + **moștenitor** (după fr. *cohéritier*).

COMÓȚIE, *comoții*, s.f. 1. Perturbare puternică, bruscă a stării unui organ determinată de o lovire sau de o cădere. ♦ *Comoție cerebrală* = tulburare consecutivă a unui traumatism crano-cerebral închis. 2. Fig. Emoție violentă. — Din fr. **commotion**.

COMPACITĂȚE s.f. Raportul dintre greutatea specifică aparentă a unui material granular sau poros și greutatea lui specifică reală; *p. gener.* însușirea de a fi compact. — Din fr. **compacté**.

COMPÁCȚ, **-Ă**, *compacti*, *-te*, adj. 1. Care se compune din particule strâns legate între ele; îndesat, dens. ♦ *Caractere compacte* = litere de tipar groase și negre; aldine. ♦ (Despre o mulțime, un grup de oameni etc.) Numeros și des. 2. Fig. (Despre noapte, întuneric etc.) În care nu străbate nicio rază de lumină; întunecos. — Din fr. **compact**, lat. **compactus**.

COMPACTĂ, *compactez*, vb. I. Tranz. 1. (Reg.) A lega cărți. 2. A îndesa cu ajutorul compactorului. — Din **compactor**.

COMPACTĂBIL, **-Ă** adj. v. **compactibil**.

COMPACTĂRE, *compactări*, s.f. 1. (Reg.) Faptul de a compacta. 2. Operație de îndesare a pământului, a materialelor cu ajutorul compactorului. — V. **compacta**.

COMPÁCȚ-DÍSC, *compact-discuri*, s.n. 1. Aparat de redare a înregistrărilor audio de pe discul numeric, cu diametrul de 12 cm. 2. Discul de pe care se redau aceste înregistrări; CD. — Din engl. **Compact Disk**.

COMPACTĂBIL, **-Ă**, *compactibili*, *-e*, adj. Care poate fi compactat. [Var.: **compactabil**, *-ă* adj.] — **Compact** + suf. *-ibil*.

COMPACTIBILITĂȚE s.f. Proprietatea de a putea fi compactat. — Din fr. **compactibilité**.

COMPACTITĂȚE, *compactități*, s.f. Înșușire de a fi compact; compacitate. — **Compact** + suf. *-itate* (după germ. *Kompaktheit*).

COMPACTIZĂRE, *compactizări*, s.f. Condesare. — Din **compact**.

COMPACTOMÉTRU, *compactometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea gradului de afănare a solului. — Din fr. **compactomètre**.

COMPACTÓR, (1) *compactori*, s.m., (2) *compactoare*, s.n. 1. S.m. (Reg.) Legător de cărți. 2. S.n. Utilaj folosit la îndesarea umpluturilor de pământ, a stratului de la suprafața unui teren ori a unei șosele etc. — Din fr. **compacteur**, lat. **compactor**.

COMPANIE¹, *companii*, s.f. 1. Tovărășie, însoțire. ♦ *Damă* (sau *doamnă*) de companie = persoană angajată să îngrijească de o persoană bătrână sau bolnavă sau ca să-i țină de urât. 2. Grup mic de persoane care-și petrec vremea împreună; societate. 3. Asociere de persoane fizice și juridice, constituite în societăți comerciale, în vederea efectuării de acte de comerț. — Din fr. **compagnie**.

COMPANIE², *companii*, s.f. Subunitate militară mai mare decât plutonul și mai mică decât batalionul. ♦ *Companie de onoare* = denumire a unei companii² care îndeplinește rolul de gardă de onoare. — Din fr. **compagnie**, it. **compagnia**.

COMPANIÓN, **-OĂNĂ**, *companioni*, *-oane*, s.m. și f. (Livr.). 1. Camarad, tovarăș. 2. Persoană care făcea parte dintr-o societate comercială, artistică etc. — Din fr. **compagnon**.

COMPARĂ, *compár*, vb. I. Tranz. A examina pentru a stabili asemănările și deosebirile; a confrunta. — Din fr. **comparer**, lat. **comparare**.

COMPARĂBIL, **-Ă**, *comparabili*, *-e*, adj. Care poate fi comparat. — Din fr. **comparable**, lat. **comparabilis**.

COMPARĂRE, *comparări*, s.f. Acțiunea de a compara. — V. **compara**.

COMPARÁT, **-Ă**, *comparați*, *-te*, adj. (Despre discipline științifice) Care studiază prin comparație, care folosește metoda comparației. *Gramatică comparată*. — V. **compara**.

COMPARATÍSM s.n. Metodă de cercetare (în literatură, muzică etc.) bazată pe identificarea și compararea motivelor (3) comune din culturile diferitelor țări. ♦ (Lingv.) Cercetare bazată pe metoda comparativ-istorică; comparativism. — Din fr. **comparatisme**.

COMPARATÍST, **-Ă**, *comparațiști*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în studiul unei discipline comparate. — Din fr. **comparatiste**.

COMPARATÍV, **-Ă**, *comparativi*, *-e*, adj. Care este bazat pe comparație, pe stabilirea de raporturi între diferite fenomene; care stabilește sau servește pentru comparație. ♦ *Grad comparativ* (și substantivat, n.) = unul dintre gradele de comparație ale adjectivelor și ale adverbelor, care exprimă superioritatea, inferioritatea sau egalitatea mai multor obiecte (sau acțiuni) cu aceeași însușire sau caracteristică ori a aceluiași obiect (sau a aceleiași acțiuni) în momente diferite. *Metodă comparativă* = metodă de cercetare în lingvistica istorică, care constă în reconstituirea faptelor de limbă din trecut, nescrise, prin compararea unor fapte corespunzătoare de mai târziu, din diferite limbi existente. — Din fr. **comparatif**, lat. **comparativus**.

COMPARATÍVÍSM s.n. (Lingv.) Comparativism. — Din germ. **Komparativismus**.

COMPARATÓR, *comparatoare*, s.n. Instrument de măsură format dintr-un șurub micrometric și două microscopae, care servește la măsurarea distanței dintre două puncte sau dintre două repere. — Din fr. **comparateur**.

COMPARĂȚIE, *comparații*, s.f. 1. Examinare a două sau a mai multor lucruri, ființe sau fenomene, făcută cu scopul de a se stabili asemănările și deosebirile dintre ele. ♦ *Grad de comparație* = formă pe care o ia adjectivul și unele categorii de adverbe pentru a arăta măsura mai mică sau mai mare în care un substantiv sau un verb posedă însușirea sau caracteristica exprimată de acel adjectiv sau adverb. *Termen de comparație* = cuvânt, expresie sau noțiune care servește pentru a compara ceva. ♦ Expr. *În comparație cu...* = comparativ, față de... *A nu suferi comparație* = a fi mai presus de orice alt obiect sau ființă cu care ar putea fi comparat. 2. Procedeu stilistic de asociere a doi termeni (obiecte, personaje, acțiuni), pe baza însușirilor comune, în vederea reliefării însușirilor primului termen. [Var.: (înv.) **comparațiune** s.f.] — Din lat. **comparatio**, **-onis**.

COMPARĂȚIUNE s.f. v. **comparație**.

COMPÁRS s.m. (Livr.) Personaj mut sau cu rol minor într-un spectacol; figurant. — Din fr. **comparsé**, it. **comparsa**.

COMPARTÍMENT, *compartimente*, s.n. 1. Despărțitură într-un vagon de cale ferată, într-o încăpere mai mare, într-un dulap, într-o cutie etc. ♦ Diviziune obținută prin împărțirea unei suprafețe plane. 2. Sferă, sector, domeniu (de activitate) într-o întreprindere, într-o instituție etc. — Din fr. **compartiment**.

COMPARTIMENTĂ, *compartimentez*, vb. I. Tranz. A împărți un spațiu în compartimente. — Din fr. **compartimenter**.

COMPARTIMENTĂJ, *compartimentaje*, s.n. (Rar) (Mod de) împărțire în compartimente. — Din fr. *compartimentage*.

COMPARTIMENTĂL, -Ă, *compartimentali*, -e, adj. Care ține de un compartiment, referitor la un compartiment. — Din fr. *compartimental*.

COMPARTIMENTĂRE, *compartimentări*, s.f. Faptul de a *compartimenta*. — V. *compartimenta*.

COMPARTIMENTĂT, -Ă, *compartimentați*, -te, adj. Împărțit în compartimente. — V. *compartimenta*.

COMPĂS, *compasuri*, s.n. 1. Instrument de măsură și de trasare a cercurilor sau a arcelor de cerc, format din două brațe articulate, prevăzute la capete cu un vârf și cu un dispozitiv de desenat (creion, trăgător, cretă etc.). 2. (Rar) Busolă. ♦ Expr. (Fam.) *A-și pierde compasul* = a se încurca, a se zăpăci. — Din fr. *compas*.

COMPASIUNE s.f. Milă, compătimire. [Pr.: -si-u-] — Din fr. *compassion*.

COMPATIBIL, -Ă, *compatibili*, -e, adj. Care se poate împăca cu altceva, care poate sta împreună sau poate exista simultan cu altceva; corespunzător, potrivit. ♦ (Despre o funcție, o profesie) Care poate fi exercitat simultan cu altceva. ♦ (Despre un sistem de ecuații) Care admite (aceleași) soluții. — Din fr. *compatible*.

COMPATIBILITATE s.f. 1. Faptul de a fi compatibil; însușirea a tot ce e compatibil; potrivire. 2. (Log.) Raport între două enunțuri care nu se exclud reciproc. 3. (Mat.) Proprietate a unui sistem de relații de a fi compatibil, părțile sale neexcluzându-se una pe cealaltă. 4. (Tel.; în sintagma) *Compatibilitate inversă* = retrocompatibilitate. — Din fr. *compatibilité*.

COMPATRIOT, -OĂTĂ, *compatrioți*, -oate, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu altă persoană din aceeași țară. [Pr.: -tri-ot] — Din fr. *compatriote*, lat. *compatriota*.

COMPĂREĂ, *compăr*, vb. II. Intrans. A apărea, a se prezenta sau a fi adus în fața unei instanțe judecătorești (ca inculpat sau ca martor). — Din fr. *comparaître* (după *părea*).

COMPĂTIMI, *compățimesc*, vb. IV. I. Tranz. A avea sau a manifesta părere de rău față de suferințele cuiva. 2. Intrans. (Înv.) A suferi împreună cu altcineva; a lua parte la suferința cuiva. — **Con**¹- + **pățimi** (după fr. *compatir*).

COMPĂTIMIRE, *compățimiri*, s.f. Acțiunea de a *compățimi* și rezultatul ei; părere de rău, milă față de starea, de suferințele cuiva. — V. *compățimi*.

COMPĂTIMITOR, -OĂRE, *compățimitori*, -oare, adj. Care simte sau manifestă compățimire față de cineva. — **Compățimi** + suf. -tor.

COMPENDIATOR, -OĂRE, *compendiatori*, -oare, s.m. și f. (Rar) Persoană care face un compendiu (I). [Pr.: -di-a-] — După fr. *compendiaire*.

COMPENDIU, *compendii*, s.n. 1. Expunere sintetică a unei lucrări, a unei discipline sau a unei concepții, conspect; publicație în care se face o asemenea expunere. 2. (Tehn.; în forma *compendium*) Dispozitiv care se adaptează în fața obiectivului cinematografic, pentru a permite operatorului să execute diferite trucaje tehnice pe film. [Var.: *compéndium* s.n.] — Din lat., fr. *compendium*.

COMPENDIUM s.n. v. *compendiu*.

COMPENSĂ, *compensez*, vb. I. I. Tranz. A înlocui ceva consumat sau cheltuit prin altceva (egal în valoare); a completa, a înlocui ceva insuficient cu altceva; a echilibra. ♦ A îndrepta un rău printr-un bine; a răsplăti în mod corespunzător; a despăgubi. 2. Tranz. (Fiz.) A micșora sau a anula efectul unei anumite acțiuni. 3. Tranz. și refl. (Med.) A face să-și revină sau a-și reveni la o stare de funcționare normală, de echilibru. — Din fr. *compenser*, lat. *compensare*.

COMPENSABIL, -Ă, *compensabili*, -e, adj. Care poate fi compensat. — Din fr. *compensable*.

COMPENSĂRE, *compensări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *compensa* și rezultatul ei. — V. *compensa*.

COMPENSĂT, -Ă, *compensați*, -te, adj. În stare de compensare; echilibrat. ♦ (Med.) Care a revenit la o stare de funcționare normală. — V. *compensa*.

COMPENSATIV, -Ă, *compensativi*, -e, adj. Care stabilește o compensație, care compensează. — Din fr. *compensativ*.

COMPENSATOR, -OĂRE, *compensatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care compensează; compensatoriu. ♦ (Despre aparate, dispozitive sau mărimi) Care compensează un anumit efect în vederea menținerii unui anumit regim. 2. S.n. Aparat, dispozitiv sau sistem cu care se efectuează o compensare sau se realizează o echilibrare. — Din fr. *compensateur*.

COMPENSATORIU, -IE, *compensatorii*, adj. Care compensează; compensator. ♦ (Jur.) Care duce la repararea unei pagube. ♦ *Daune compensatorii* = sumă de bani ce se plătește de către debitor creditorului pentru a-i acoperi pagubele rezultate din neexecutarea unei obligații. — Din fr. *compensatoire*.

COMPENSĂȚIE, *compensații*, s.f. Faptul de a compensa; *p. ext.* ceea ce servește pentru a compensa ceva. [Var.: *compensațiune* s.f.] — Din fr. *compensation*, lat. *compensatio*, -onis.

COMPENSAȚIUNE s.f. v. *compensație*.

COMPÉR, *compert*, s.m. Prezentator al unui spectacol de estradă, de varietăți etc. — Din engl. *compeer*.

COMPERĂJ, *comperaje*, s.n. Prezentare a unui spectacol de estradă, de varietăți etc.; text care conține această prezentare. — Din fr. *comperage*.

COMPETENT, -Ă, *competenți*, -te, adj. 1. Care este bine informat într-un anumit domeniu; care este capabil, care este în măsură să judece un anumit lucru.

2. Care are atribuția, căderea, autoritatea legală să facă ceva; îndreptățit. [Var.: (înv.) *competente* adj.] — Din fr. *compétent*.

COMPETENȚĂ, *competențe*, s.f. Capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție; capacitate a unei autorități, a unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții. ♦ Expr. *A fi de competența cuiva* = a intra în atribuțiile cuiva. *A-și declina competența* = a se declara lipsit de autoritate (legală) sau fără pregătirea necesară pentru a judeca o chestiune sau pentru a se pronunța într-o problemă. [Var.: *competință* s.f.] — Din fr. *compétence*.

COMPETINTE adj. v. *competent*.

COMPETINȚĂ s.f. v. *competență*.

COMPETITIV, -Ă, *competitivi*, -e, adj. 1. Susceptibil de a suporta concurența.

2. În care concurența este posibilă, unde se poate concura. — Din fr. *compétitif*.

COMPETITIVITATE s.f. Însușirea de a fi competitiv. — **Competitiv** + suf. -itate.

COMPETITÖR, -OĂRE, *competitori*, -oare, s.m. și f. Concurrent. [Var.: (înv.) *compétitor*, -oăre s.m. și f.] — Din fr. *compétiteur*, lat. *competitor*.

COMPETIȚIE, *competiții*, s.f. Concurs, întrecere. — Din fr. *compétition*.

COMPETIȚIONAL, -Ă, *competiționali*, -e, adj. De competiție. *Activitate competițională*. [Pr.: -ți-o-] — Din *compétitie*.

COMPETITÖR, -OĂRE s.m. și f. v. *competitor*.

COMPILĂ, *compilez*, vb. I. Tranz. A aduna fapte sau păreri din operele diversilor autori pentru a alcătui o lucrare nouă, fără o contribuție personală. — Din fr. *compiler*, lat. *compilare*.

COMPILĂRE, *compilări*, s.f. Acțiunea de a *compila* și rezultatul ei. — V. *compila*.

COMPILATOR, -OĂRE, *compilatori*, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care compilează, autor de compilații. 2. S.n. (Cib.) Program utilitar de transformare a unui limbaj algoritmic în alt limbaj de programare. — Din fr. *compilateur*, lat. *compilator*.

COMPILAȚIE, *compilații*, s.f. Lucrare, operă care cuprinde idei și fragmente din diverși autori, neprelucrate în mod personal. — Din fr. *compilation*, lat. *compilatio*.

COMPLĂCE vb. III v. *complăcea*.

COMPLĂCEĂ, *complăc*, vb. II. Refl. A găsi o mulțumire completă în ceva; (peior.) a se mulțumi cu o anumită situație fără a încerca să o depășească. [Var.: *complăce* vb. III] — **Con**¹- + **plăcea** (după fr. *complaire*).

COMPLĂCERE s.f. (Înv.) Amabilitate, complezență. — V. *complăcea*.

COMPLĂCT, -Ă adj. v. *complet*².

COMPLECTĂ vb. I v. *completa*.

COMPLECTAMENTE adv. v. *completamente*.

COMPLECTĂRE s.f. v. *completare*.

COMPLEMENT, *complemente*, s.n. 1. Ceea ce se adaugă la ceva spre a-l întregi; complinire. 2. Parte secundară a propoziției care determină un verb, un adjectiv sau un adverb. 3. Substanță de natură proteică prezentă în serul sanguin și care participă la procesul imunității. — Din fr. *complément*, lat. *complementum*.

COMPLEMENTĂR, -Ă, *complementari*, -e, adj. Care complinește, care completează. ♦ *Unghiuri complementare* = unghiuri care, prin însumare, formează un unghi de 90°. *Culori complementare* = culori care, prin suprapunere, dau culoarea albă. [Var.: *complimentăr*, -ă adj.] — Din fr. *complémentaire*.

COMPLEMENTĂRIȘM s.n. (Fil.) Teză fundamentală a empirismului logic conștient în asocierea empirismului cu logicismul. — Din fr. *complémentarisme*.

COMPLEMENTARITATE s.f. Însușirea de a prezenta un caracter complementar, de a fi alcătuit din părți complementare. — Din fr. *complémentarité*.

COMPLEMENTARIZĂ, *complementarizez*, vb. I. Refl. (Rar) A deveni complementar la ceva. ♦ A se întregi. — **Complementar** + suf. -iza.

COMPLÉT¹, *completuri*, s.n. (Franțuzism ieșit din uz) Bal popular; local de dans (în cartierele periferice ale unui oraș). — Probabil din *cuplet* (confundat, prin etimologie populară cu *complet*²).

COMPLÉT², -Ă (1) *compleți*, -te, adj., (2, 3) *completuri*, s.n., (4) adv. 1. Adj. Care conține toate elementele necesare; căruia nu-i lipsește niciuna dintre părțile constitutive; întreg, desăvârșit, deplin, împlinit. ♦ *Opere complete* = ediție cuprinzând toate operele unui scriitor. ♦ (Despre un vehicul de transport în comun) Care are toate locurile ocupate; plin. 2. S.n. (În sintagma) *Complet de judecată* = colectiv alcătuit din numărul legal de judecători (și asessori) care iau parte la soluționarea unui litigiu. 3. S.n. (Ieșit din uz) Compleu. 4. Adv. În întregime, cu desăvârșire. [Var.: *complect*, -ă adj.] — Din fr. *complet*, lat. *completus*.

COMPLETĂ, *completez*, vb. I. Tranz. A întregi, a adăuga pentru a fi complet². [Var.: *complectă* vb. I] — Din fr. *compléter*.

COMPLETAMENTE adv. (Livr.) În mod complet², cu desăvârșire. [Var.: *complectamente* adv.] — Din it. *completamente*, fr. *complètement*.

COMPLETĂRE, *completări*, s.f. Acțiunea de a *completa* și rezultatul ei. ♦ Ceea ce se adaugă pentru a completa. ♦ Film scurt, secundar, care completează un program cinematografic. [Var.: *complectăre* s.f.] — V. *completa*.

COMPLETĂȘ, *completași*, s.m. (Înv.) Soldat care, după terminarea serviciului militar, era ținut în evidența armatei o anumită perioadă de timp, înainte de a fi trecut în rezervă. — **Completa** + suf. -aș.

COMPLETĂT, -Ă, *completați, -te*, adj. Care a devenit complet; întregit. — V. **completa**.

COMPLETITUDINE s.f. (Log.) Proprietate a unui sistem ipotetic-deductiv în care orice propoziție supusă regulilor de deducție poate fi demonstrată. — Cf. fr. **complétude**.

COMPLETIV, -Ă, *completivi, -e*, adj. (În sintagma) *Propoziție completivă* (și substantivat, f.) = propoziție subordonată care are rol de complement pe lângă verbul din altă propoziție. — Din fr. **complétive**, lat. **completivus**.

COMPLETIVITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi complet. — Din fr. **complétivité**.

COMPLÉU, *compleuri*, s.n. Costum de haine; obiect de îmbrăcăminte compus din două (sau mai multe) piese asortate; complet (3). — Din fr. **complet**.

COMPLÉX, -Ă, *complexi, -xe*, adj., s.n. 1. Adj. Format din mai multe părți; care întrunește în sine mai multe laturi sau elemente diferite. ♦ (Mat.) *Număr complex* = număr alcătuit prin însumarea unui număr real cu un număr imaginar. 2. S.n. Întreg, unitate formată din mai multe părți, din mai multe elemente diferite; sistem care întrunește în sine mai multe laturi, care îmbrățișează mai multe domenii; combinare, asociere într-un tot a mai multor fenomene, stări de lucruri etc. ♦ Ansamblu de construcții, de unități industriale, comerciale etc. cu funcții deosebite, grupate teritorial, care alcătuiesc un tot unitar servind aceluiași scop. ♦ *Complex sportiv* = bază sportivă special amenajată pentru practicarea mai multor ramuri de sport. 3. S.n. Ansamblu de tendințe, amintiri etc. (inconștiente) formate în copilărie pe baza anumitor relații familiale și sociale, care determină comportarea ulterioară a persoanei. ♦ *Complex de inferioritate* = sentiment de neîncredere în forțele proprii, care se formează de obicei în copilărie, uneori în legătură cu o deficiență fizică sau psihică. *Complexul lui Oedip* = atașament erotic al copilului față de părintele de sex opus. — Din fr. **complexe**, lat. **complexus**.

COMPLEXĂT, -Ă, *complexați, -te*, adj. (Livr.) Stăpânit de complexe (3). — Din fr. **complexé**.

COMPLEXIFICĂ, *complexific*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face să devină sau a deveni (mai) complex. — **Complex** + suf. -ifică.

COMPLEXIFICĂRE, *complexificări*, s.f. Acțiunea de a (se) complexifica. — V. **complexifica**.

COMPLEXIFICĂT, -Ă, *complexificați, -te*, adj. Care a devenit (mai) complex. — V. **complexifica**.

COMPLEXITĂTE s.f. Faptul de a fi complex, însușirea a ceea ce este complex. — Din fr. **complexité**.

COMPLEXIUNE, *complexiuni*, s.f. (Rar) Totalitatea trăsăturilor psihofizice care caracterizează o persoană. [Pr.: -xi-u-] — Din fr. **complexion**.

COMPLEXUAL, -Ă, *complexuali, -e*, adj. (Psih.) Referitor la complex (3), la natura emoțională a acestuia. [Pr.: -xu-al] — Din fr. **complexuel**.

COMPLEZĂNT, -Ă, *complezenți, -te*, adj. Care este gata de a servi pe cineva, doritor de a face plăcere cuiva; serviabil, amabil. — Din fr. **complaisant**.

COMPLEZĂNTĂ, *complezențe*, s.f. Faptul de a fi complezent; serviabilitate, amabilitate. — Din fr. **complaisance**.

COMPLIANTĂ s.f. Mărimă care indică gradul de elasticitate al unui sistem mecanic. [Pr.: -pli-an-] — Din engl. **compliance**.

COMPLICĂ, *complic*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) încurca; a (se) agrava, a (se) înrăutăți. — Din fr. **complicquer**.

COMPLICĂRE, *complicări*, s.f. Acțiunea de a (se) complica. — V. **complica**.

COMPLICĂT, -Ă, *complicați, -te*, adj. Alcătuit din (prea) multe elemente; greu de descurcat sau de înțeles; încurcat, încălțit. — V. **complica**.

COMPLICĂȚIE, *complicații*, s.f. Faptul de a (se) complica; stare complicată, greu de descurcat; încurcătură, lucru care complică. ♦ Stare patologică nouă (agravantă) care apare în cursul evoluției unei boli. [Var.: (înv.) **complicațiune** s.f.] — Din fr. **complication**.

COMPLICAȚIUNE s.f. v. **complicație**.

COMPLICE, *complici, -ce*, s.m. și f. Persoană care participă în mod secundar la săvârșirea unei infracțiuni sau, p. ext., care înlesnește, tolerează, ascunde săvârșirea unei fapte reprobabile. — Din fr. **complice**.

COMPLICITATE, (rar) *complicități*, s.f. Participare secundară la săvârșirea unei infracțiuni; p. ext. tolerarea sau ascunderea unei abateri de la normele de conduită. — Din fr. **complicité**.

COMPLIMENT, *complimente*, s.n. 1. Cuvânt de laudă, de măgulire, care exprimă o atitudine prietenească, de stimă, de respect sau de considerație. ♦ Loc. adv. *Fără compliment* = fără exagerare, fără gândul de a măguli; pe față, sincer. 2. (La pl.) Salutări trimise unei persoane prin intermediul cuiva ca expresie a politeții. 3. Înclinare a capului sau a corpului în semn de salut respectuos; plecăciune, reverență. — Din fr. **compliment**.

COMPLIMENTĂ, *complimentez*, vb. I. Tranz. 1. A exprima complimente (1). 2. (Înv.) A saluta. — Din fr. **complimenter**.

COMPLIMENTĂR, -Ă adj. v. **complementar**.

COMPLIMENTĂRE, *complimentări*, s.f. Acțiunea de a *complimenta* și rezultatul ei. — V. **complimenta**.

COMPLINI, *complinesc*, vb. IV. Tranz. A completa, a împlini, a întregi. ♦ (Înv.) A determina. — **Con**¹- + [îm]plini (după *completa*).

COMPLINIRE, *complینiri*, s.f. Acțiunea de a *complini* și rezultatul ei; întregire, împlinire, completare; (concr.) ceea ce complinesc. — V. **complini**.

COMPLINITOR, -OĂRE, *complینitori, -oare*, adj. Care complinesc. — **Complini** + suf. -tor.

COMPLÔT, *comploturi*, s.n. Înțelegere secretă a câtorva persoane care uneltesc o acțiune împotriva unei persoane, a unui stat etc.; conspirație, conjurație. — Din fr. **complot**.

COMPLÔTĂ, *complotez*, vb. I. Intrans. A urzi un complot. — Din fr. **comploter**.

COMPLÔTĂȘ, -Ă, *complotași, -e*, s.m. și f. (Înv.) Complotist. — **Complot** + suf. -aș.

COMPLÔTISM s.n. (Rar) Tactică de complotist. — **Complot** + suf. -ism.

COMPLÔTIȘT, -Ă, *complotiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care participă la un complot; complotaș. — **Complot** + suf. -ișt.

COMPONENT, -Ă, *compenenți, -te*, adj., s.n., s.f., s.m. 1. Adj. Care intră ca parte într-un întreg; alcătuitor. ♦ (Substantivat, f.) Element component (1). 2. S.n. (Chim.) Fiecare dintre substanțele sau speciile moleculare ale unui sistem fizico-chimic. 3. S.f. (Fiz.) Fiecare dintre vectorii în care se descompune un anumit vector și ale căror efecte însumate sunt echivalente cu efectul vectorului dat. 4. S.n. pl. (Electron.; în sintagmele) *Componente active* = denumire generică pentru diode, tranzistoare, circuite integrate. *Componente pasive* = denumire generică pentru rezistoare, capacitatoare etc. 5. S.m. și f. Membru al unei echipe, al unei formații (sportive, coregrafice, muzicale etc.). — Din germ. **Komponente**, it. **componente**.

COMPONENȚĂ, *compenențe*, s.f. Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate; compoziție, alcătuire. — **Compon**[ent] + suf. -ență (după *absent-absență*).

COMPONIST, -Ă, *componiști, -ste*, s.m. și f. (Înv.) Compozitor. — Din germ. **Komponist**.

COMPONISTIC, -Ă, *componistici, -ce*, adj. Al unei compoziții muzicale, privitor la o compoziție muzicală. — **Componist** + suf. -ic.

COMPORTĂ, *compórt*, vb. I. 1. Refl. A avea o anumită conduită. 2. Tranz. A aduce cu sine; a necesita, a cere. — Din fr. **comporter**.

COMPORAMÉNT, *comportamente*, s.n. 1. Modalitate de a acționa și de a reacționa în anumite împrejurări sau situații; conduită, purtare, comportare. 2. Ansamblu reacțiilor unui organism sau al unei colectivități animale ori umane la factorii de mediu; conduită (2). — Din fr. **comportement**.

COMPORAMENTĂL, -Ă, *comportamentali, -e*, adj. De comportament. — Din fr. **comportemental**.

COMPORAMENTÍȘM s.n. (Livr.) Behaviorism. — **Comportament** + suf. -ism.

COMPORAMENTÍȘT, -Ă, *comportamentiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al comportamentismului. — De la **comportamentism**, cu schimbarea sufixului.

COMPORĂRE, *compórtări*, s.f. Fel de a se comporta; comportament. — V. **comporta**.

COMPÔȘT, *composturi*, s.n. Îngrășământ agricol natural, rezultat în urma fermentării lente a diferitelor resturi vegetale și animale, amestecate cu unele substanțe minerale. — Din fr. **compost**.

COMPÔȘTĂ, *compostez*, vb. I. Tranz. 1. A marca data cu compostorul. 2. A perfora cu compostorul biletul de călătorie. — Din fr. **composter**.

COMPÔȘTĂRE, *compostări*, s.f. Acțiunea de a *composta*. — V. **composta**.

COMPÔȘTĂT, -Ă, *compostați, -te*, adj. (Despre bilete de călătorie) Care a fost marcat cu compostorul. — V. **composta**.

COMPÔȘTÔR, *compostoare*, s.n. 1. Aparat mecanic, cu litere și cifre mobile, folosit pentru a imprima data și uneori numărul trenului (sau al altui vehicul) pe un bilet de călătorie. 2. Aparat pentru perforat biletele în vehiculele de transport în comun cu autotaxare. — Din fr. **composteur**.

COMPÔT, *compoturi*, s.n. Produs alimentar preparat din fructe, proaspete sau uscate, fierte în apă cu zahăr. — Din fr. **compte**.

COMPOTIÉRĂ, *compotiere*, s.f. Vas în care se toarnă compotul pentru a fi servit la masă. [Pr.: -ti-e-] — **Compot** + suf. -ieră. Cf. fr. **compotier**.

COMPOUND s.n. 1. Mod de grupare a două mecanisme, mașini etc. pentru a asigura funcționarea lor asociată. 2. Masă electroizolantă constituită dintr-un amestec de materiale electroizolante organice. [Pr.: -páund] — Cuv. engl.

COMPOUNDĂ, *compoundez*, vb. I. Tranz. (Elt.) A face operația de compoundare. [Pr.: -páun-] — Din engl. **compound**.

COMPOUNDĂRE s.f. Metodă de reglare a tensiunii la generatoare sau a turației la motoare de curent continuu, care constă în excitarea suplimentară a mașinii cu un curent egal sau proporțional cu curentul din îndus. [Pr.: -páun-] — Cf. **compound**.

COMPOUNDĂT, -Ă, *compoundați, -te*, adj. (În sintagma) *Grăsimi compoundate* = substanțe grase formate dintr-un amestec omogenizat de mai multe sorturi de grăsimi, substitute ale untului de porc. [Pr.: -páun-] — V. **compounda**.

COMPOZÉE, *compozee*, s.f. Compoziție. — Din fr. **composée**.

COMPOZIT, -Ă, *compoziți, -te*, adj., s.f., s.n. 1. Adj. Alcătuit din elemente dispartate, felurite, heteroclit. ♦ *Ordinul compozit* (și substantivat, n.) = ordin arhitectonic antic, caracterizat în special prin capitulul cu volute și cu frunze de acantă, rezultat din combinarea capitulului ionic cu cel corintic. 2. S.f. (La pl.) Familie de plante superioare, dicotiledonate, erbacee, rar lemnoase, cu frunze de obicei alterne, cu flori mici, simple și numeroase, dispuse în inflorescențe în formă de capitule și adesea cu latex în organele vegetative; compozee; (și la sg.) plantă din această familie. ♦ (Adjectival) *Plantă compozită*. 3. S.n. pl. (Tehn.) Materiale ce reunesc într-un singur produs unele elemente care, de obicei, nu se asociază în mod natural. — Din fr. **composite**, lat. **compositus**.

COMPOZITĂTOR, -OĂRE, *compozitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care compune lucrări muzicale. — Din fr. **compositeur**.

COMPOZIȚIE, *compoziții*, s.f. 1. Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate; structură, compunere, alcătuire, componență. 2. Operă, bucată, compunere artistică, în special muzicală. ♦ Studiul regulilor de compunere a unei bucăți muzicale; totalitatea cunoștințelor muzicale care permite compozitorului să se exprime într-o formă artistică. 3. Felul în care sunt dispuse elementele imaginii într-un tablou, astfel încât se se echilibreze între ele. ♦ Gen de pictură, de sculptură, de desen reprezentând personaje în acțiune. 4. Joc al unui actor care interpretează un rol bazându-se în primul rând pe trăsăturile distinctive ale personajului respectiv, cu calități fizice sau de vârstă deosebite de ale sale. 5. Lucrare școlară pe o temă dată; compunere (3). 6. Aliaj de cositor și plumb, folosit la captușirea cuzinelor lagărelor de alunecare. — Din fr. **composition**, lat. **compositio**.

COMPOZIȚIONAL, -Ă, *compoziționali, -e*, adj. Privitor la compoziția unei opere de artă. [Pr.: -ți-o-] — Din **compoziție** (după *convențional, emoțional* etc.).

COMPREHENSIBIL, -Ă, *comprehensibili, -e*, adj. Care se poate înțelege ușor; clar, inteligibil, limpede. — Din fr. **compréhensible**, lat. **comprehensibilis**.

COMPREHENSIBILITATE s.f. Înșușirea de a fi comprehensibil. — Din fr. **compréhensibilité**.

COMPREHENSIVUNE s.f. 1. Capacitate de a pătrunde, de a înțelege ceva; înțelegere, pătrundere. 2. Conținut. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **compréhension**, lat. **comprehensio, -onis**.

COMPREHENSIV, -Ă, *comprehensivi, -e*, adj. Care înțelege repede și corect; inteligent, pătrunzător. — Din fr. **compréhensif**, lat. **comprehensivus**.

COMPRES s.n. Text cules cât mai strâns, fără spații mari între rânduri. — Din germ. **Kompres**.

COMPRESĂ, *comprese*, s.f. Bucată împăturită de tifon sau de pânză, folosită pentru pansarea plăgilor sau pentru aplicarea unor substanțe pe o regiune bolnavă a corpului; prișniș. — Din fr. **compresse**.

COMPRESIBIL, -Ă, *compresibili, -e*, adj. (Fiz.; despre corpuri) Care își poate micșora volumul, care se comprimă când crește presiunea exterioară la care este supus; comprimabil. — Din fr. **compressible**.

COMPRESIBILITATE s.f. (Fiz.) Proprietate a unui corp de a fi comprimabil. — Din fr. **compressibilité**.

COMPRESIE s.f. v. **compresiune**.

COMPRESIUNE, *compresiuni*, s.f. (Fiz.) 1. Micșorare a volumului unui corp; comprimare. 2. Fază de funcționare a unei mașini în timpul căreia fluidul din cilindru unui motor este comprimat prin deplasarea unui piston în cilindru. 3. Stare de solicitare a unei piese sub acțiunea a două forțe egale și de sens contrar. 4. (Med.) Metodă de hemostază care constă într-o apăsare pe un vas cu leziuni. ♦ Apăsare exercitată asupra unui organ de către o tumoră, un cheag de sânge etc. [Pr.: -si-u-. — Var.: **compresie** s.f.] — Din fr. **compression**, lat. **compressio, -onis**.

COMPRESIV, -Ă, *compresivi, -e*, adj. (Livr.) Care servește pentru a lega strâns. ♦ Fig. Care restrânge, comprimă. — Din fr. **compressif**, engl. **compressive**.

COMPRESOR, -OĂRE, *compresori, -oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care comprimă. 2. S.n. Mașină, cu piston și cu rotor, întrebuințată pentru ridicarea presiunii unui gaz. 3. S.n. Cilindru metalic masiv, cu tracțiune animală sau mecanică, servind la tasarea terasamentelor, nivelarea șoselelor etc. 4. S.n. (În sintagma) *Compresor de dinamică* = aparat electronic care realizează compresia dinamicii semnalelor electrice. 5. S.n. (Med.) Instrument cu care se strânge un vas sanguin în timpul unei operații. — Din fr. **compresseur**.

COMPRESIVĂ, *comprim*, vb. I. Tranz. 1. A micșora volumul unui corp cu ajutorul unei presiuni exterioare; a presa. ♦ Fig. A împiedica să se manifeste; a înăbuși. 2. A restrânge, a reduce personalul unei întreprinderi — Din fr. **comprimer**.

COMPRESIBIL, -Ă, *comprimabili, -e*, adj. 1. Care poate fi comprimat. 2. (Fiz.) Comprimabil. — Din fr. **comprimable**.

COMPRESIVĂ, *comprimări*, s.f. Acțiunea de a comprima. — V. **comprima**. **COMPRESIVĂ**, -Ă, *comprimări, -te*, adj., s.n. 1. Adj. Condensat, redus (ca volum) prin presiune, prin presare. ♦ *Aer comprimat* = aer supus unei presiuni mari și având diferite întrebuințări în industrie. 2. S.n. Medicament de consistență solidă obținut prin reducerea acestuia în stare de pulbere și amestecarea cu un liant; pastilă, tabletă, bulin. — V. **comprima**.

COMPROMIS¹, *compromisuri*, s.n. Înțelegere, acord bazat pe cedări reciproce; concesie. ♦ Înțelegere între două sau mai multe persoane ori state de a supune unui arbitru rezolvarea litigiului dintre ele. — Din fr. **compromis**.

COMPROMIS², -Ă, *compromiși, -se*, adj. 1. (Despre oameni) Cu reputația pătată; discreditat. 2. Primejduit, stricat. — V. **compromite**.

COMPROMISORIU, -IE, *compromisorii*, adj. (Livr.) Care este în legătură cu un compromis. ♦ *Judecată compromisorie* = judecată pronunțată de arbitri. *Clauză compromisorie* = clauză a unui contract prin care se menționează că dificultățile survenite în executarea lui vor fi rezolvate de arbitri. — Din fr. **compromissoire**.

COMPROMITE, *compromit*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde buna reputație; a (se) discreditat. 2. Tranz. A pricinui un rău, a primejdi; a strica, a distruge. [Perf. s. *compromisei*, part. *compromis*] — Din fr. **compromettre**, lat. **compromittere**.

COMPROMITERE, *compromiteri*, s.f. Acțiunea de a (se) compromite. — V. **compromite**.

COMPROMIȚĂTOR, -OĂRE, *compromițători, -oare*, adj. Care (poate) compromite pe cineva. — **Compromite** + suf. -ător.

COMPTOAR s.n. v. **contoar**.

COMPULSĂ, *compulsez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A cerceta acte, documente; a aduna date, a strânge informații. — Din fr. **compulser**, lat. **compulsare**.

COMPULSĂRE, *compulsări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *compulsa*. — V. **compulsa**.

COMPUNĒ, *compun*, vb. III. Tranz. 1. (Despre elementele unui întreg) A forma, a alcătui un întreg. ♦ Refl. (Despre un întreg) A fi alcătuit, a consta din... 2. A crea, a scrie, a redacta o operă literară, muzicală etc. [Perf. s. *compusei*, part. *compus*] — Din lat. **componere** (după *pune*).

COMPUNĒRE, *compuneri*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *compune* și rezultatul ei; alcătuire, îmbinare. 2. (Concr.) Bucată literară sau muzicală; compoziție. 3. (Concr.) Lucrare școlară pe o temă dată; compoziție (5). 4. (Lingv.) Sistem de formare a cuvintelor prin alipirea mai multor cuvinte având drept rezultat un cuvânt nou. — V. **compune**.

COMPUS, -Ă, *compuși, -se*, adj., s.m. 1. Adj. Alcătuit din mai multe părți sau elemente; combinat. ♦ (Muz.) *Măsură compusă* = măsură formată din fracțiuni ale măsurii simple. (Gram.) *Timp compus* = timp format cu ajutorul unui verb auxiliar. (Bot.) *Frunză compusă* = frunză cu limbul constituit din mai multe foliole, dispuse pe un ax principal. *Inflorescență compusă* = inflorescență constituită din mai multe inflorescențe simple. *Fruct compus* = fruct constituit din mai multe fructe concrescute pe aceeași axă. 2. S.m. (Chim.) Combinație (4); corp compus (1). — V. **compune**.

COMPUT, *computuri*, s.n. Calcul al timpului, făcut pentru a fixa data Paștilor și pentru a socoti calendarul bisericesc. — Din fr. **comput**.

COMPUTĂ, *computez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A scădea prevenția din durata unei condamnări. — Din fr. **computer**.

COMPUTĂRE, *computări*, s.f. (În sintagma) *Computarea prevenției* = scădere a perioadei de arest preventiv din timpul total al pedepsei privative de libertate la care e condamnată o persoană. — Din lat. **computare**.

COMPUTĒR, *computere*, s.n. Calculator electronic; ordinator. [Pr.: -pju-] — Din engl. **computer**.

COMPUTERIZĂ, *computerizez*, vb. I. Tranz. 1. A prelucra cu ajutorul computerului. 2. A introduce folosirea computerului în diverse domenii de activitate. [Pr.: -pju-] — Din engl. **computerize**.

COMPUTERIZARE, *computerizări*, s.f. Acțiunea de a *computeriza* și rezultatul ei. [Pr.: -pju-] — V. **computeriza**.

COMPUTERIZĂT, -Ă, *computerizați, -te*, adj. Cu activitate aflată sub controlul computerului. [Pr.: -pju-] — V. **computeriza**.

COMUN, -Ă, *comuni, -e*, adj. 1. Care aparține mai multora sau tuturor; care privește sau interesează pe mai mulți sau pe toți; de care se folosesc mai mulți sau toți; obștesc. ♦ *Drept comun* = parte a dreptului care are aplicare generală (spre deosebire de dreptul care se aplică în domenii speciale). *Criminal de drept comun* = criminal care a comis o crimă obișnuită. *Substantiv comun* = substantiv care servește la indicarea obiectelor de același fel. *Factor comun* = număr cu care se înmulțesc toți termenii unei sume. *Divizor comun* = număr întreg care împarte exact mai multe numere întregi date. *Multiplu comun* = număr care e divizibil cu mai multe numere întregi date. *Cel mai mic multiplu comun* = cel mai mic număr întreg care se poate împărți exact prin mai multe numere întregi. *Numitor comun* = numitor care aparține mai multor fracții. *An comun* = an calendaristic. ♦ Expr. *A face cauză comună cu cineva* = a lua partea cuiva într-o chestiune sau într-o discuție. *A nu avea nimic comun cu cineva* (sau *ceva*) = a nu avea nicio legătură cu cineva, a fi străin de... *A duce viață comună cu cineva* = a trăi sub același acoperiș; a conviețui. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce aparține unei colectivități; ceea ce este alcătuit pe baze obștesci. ♦ Loc. adv. *În comun* = laolaltă, împreună. 2. Obșnuit, normal, firesc; frecvent. ♦ *Loc comun* = idee cunoscută de toată lumea, lucru știut; banalitate. ♦ Expr. (Substantivat) *A ieși din comun* = a se prezenta ca ceva aparte, neobișnuit, deosebit de ceilalți. 3. Banal, de rând; de proastă calitate. — Din fr. **commun**, lat. **communis**.

COMUNĂL, -Ă, *comunali, -e*, adj. Al comunei, privitor la comună. — Din fr. **communal**, lat. **communalis**.

COMUNĂRD, -Ă, *comunarzi, -de*, s.m. și f. Partizan, adept, membru al Comunei din Paris din 1871. — Din fr. **communard**.

COMUNĂ, *comune*, s.f. 1. Unitate de bază administrativ-teritorială, alcătuită din unul sau mai multe sate și condusă de un primar. ♦ (În Evul Mediu) Așezare urbană în țările din Apusul Europei, dezvoltată în cadrul vechilor cetăți așezate pe marile drumuri comerciale și posedând o anumită autonomie. 2. (În sintagma) *Comuna primitivă* = prima treaptă de dezvoltare a societății omenești, caracterizată prin munca în comun și prin împărțirea egală a bunurilor materiale. — Din fr. **commune**.

COMUNĖROS s.m. pl. 1. Denumire a orașelor libere din Castilia, care s-au răscolat împotriva absolutismului regal în 1520. 2. Denumire dată participanților la răscoala antispaniolă din 1871 din Noua Granadă (Columbia). 3. Denumire dată curentului de stânga din revoluția spaniolă (1820–1823), care reprezenta interesele burgheziei mici și mijlocii. — Cuv. sp.

COMUNIANT, -Ă, *comunianți, -te*, s.m. și f. Persoană care primește comuniunea (2); persoană care face comuniunea. [Pr.: -ni-ant] — Din fr. **communiant**.

COMUNICĂ, *comunic*, vb. I. 1. Tranz. A face cunoscut, a da de știre; a informa, a înștiința, a spune. ♦ Intrans. (Despre oameni, comunități sociale etc.) A se pune în legătură, în contact cu...; a vorbi cu... 2. Intrans. A fi în legătură cu..., a duce la... *Cămara comunică cu pinița.* — Din fr. **communiquer**.

COMUNICĂBIL, -Ă, *comunicabili, -e*, adj. Care poate fi comunicat. — Din fr. **communicable**, lat. **communicabilis**.

COMUNICABILITATE s.f. Calitatea sau starea a ceea ce este comunicabil. — Din fr. **communicabilité**.

COMUNICĂNT¹, *comunicante*, adj. n. (Fiz.; în sintagma) *Vase comunicante* = sistem de tuburi sau de vase care comunică între ele, astfel încât un lichid turnat într-unul dintre tuburi trece și în celelalte, ridicându-se în toate la același nivel. — Din fr. **communicant**.

COMUNICĂNT², -Ă, *comunicanți, -te*, s.m. și f. Persoană care comunică ceva; *spec.* persoană care dă răspunsul la o anchetă lingvistică. — V. **comunica**.

COMUNICĂRE, *comunicări*, s.f. Acțiunea de a *comunica* și rezultatul ei. 1. Înștiințare, știre, veste; raport, relație, legătură. 2. Prezentare, într-un cerc de specialiști, a unei contribuții personale într-o problemă științifică. — V. **comunica**.

COMUNICĂT, *comunicate*, s.n. Înștiințare oficială specială, difuzată prin presă, radio etc., asupra unor evenimente importante de actualitate. ♦ Buletin prin care comandamentul suprem al unei armate informează publicul în timp de război asupra operațiilor militare. — Din fr. **communiqué**.

COMUNICĂTIV, -Ă, *comunicativi, -e*, adj. 1. (Despre oameni) Care intră ușor în legătură cu ceilalți; sociabil. 2. (Despre unele manifestări ale oamenilor) Care se transmite ușor de la o persoană la alta. — Din fr. **communicatif**, lat. **communicativus**.

COMUNICATIVITATE s.f. Însușirea de a fi comunicativ. — **Comunicativ** + suf. *-itate*.

COMUNICĂȚIE, *comunicații*, s.f. 1. mijloc de comunicare între puncte diferite; legătură, contact. 2. Sistem tehnic folosit pentru realizarea comunicației. 3. (În sintagma) *Comunicații de masă* = totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare a informațiilor (poștă, telegraf, telefon, radio, televiziune, cinema, publicații etc.). [Var.: (inv.) *comunicațiune* s.f.] — Din fr. **communication**, lat. **communicatio**, -onis.

COMUNICAȚIUNE s.f. v. **comunicație**.

COMUNISM s.n. 1. Sistem social, politic și economic constituit pe principiul abolirii proprietății private și al instaurării proprietății colective asupra mijloacelor de producție și de schimb. 2. Mișcare care dorește să implementeze acest sistem. 3. Ideologie care promovează acest sistem. — Din fr. **communisme**.

COMUNIST, -Ă, *comuniști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de comunism, care se bazează pe principiile comunismului sau este caracteristic comunismului; privitor la comunism. 2. S.m. și f. Membru al unui partid comunist. ♦ Persoană cu convingeri comuniste. — Din fr. **communiste**.

COMUNITĂR, -Ă, *comunitari, -e*, adj. 1. Care aparține comunității, care se referă la comunitate. 2. Care se referă la Comunitatea Economică Europeană (devenită Uniunea Europeană), care aparține Comunității Economice Europene. — Din fr. **communitaire**.

COMUNITATE, (2) *comunități*, s.f. 1. Faptul de a fi comun mai multor lucruri sau ființe; posesiune în comun. 2. Grup de oameni cu interese, credințe sau norme de viață comune; totalitatea locuitorilor unei localități, ai unei țări etc. — **Comun** + suf. *-itate* (după fr. *communauté*). Cf. lat. *communitas*, -atis, it. *comunità*.

COMUNIUNE, *comuniuni*, s.f. 1. Legătură puternică, unire strânsă. 2. Unitate a celor care au aceeași credință. 3. (Bis.) Împărtașanie, euharistie. [Pr.: -ni-u-] — Din fr. **communio**, lat. **communio**, -onis.

COMUTĂ, *comút*, vb. I. Tranz. 1. A schimba legăturile unei porțiuni de circuit electric prin altele sau a modifica succesiv conexiunile mai multor circuite electrice. ♦ A face racordarea unei circuite electrice la rețea. 2. (Jur.) A schimba o pedeapsă mai grea cu una mai ușoară. — Din lat. **commutare**.

COMUTĂBIL, -Ă, *comutabili, -e*, adj. Care poate fi comutat. — Din fr. **commutable**.

COMUTĂRE, *comutări*, s.f. 1. Acțiunea de a *comuta* și rezultatul ei. ♦ (Jur.) *Comutarea pedepsei* = înlocuirea unei pedepse mai grele cu una mai ușoară. 2. Particularitate a atenției unei persoane de a trece cu ușurință de la o activitate la alta. — V. **comuta**.

COMUTATIV, -Ă, *comutativi, -e*, adj. Care prezintă comutativitate. — Din fr. **commutatif**.

COMUTATIVITATE s.f. Proprietate a unei relații sau a unei operații matematice de a fi independentă de ordinea elementelor pe care le conține. — **Comutativ** + suf. *-itate*.

COMUTATOĂRE, *comutatoari*, s.f. Mașină electrică folosită pentru transformarea curentului alternativ în curent continuu și invers. — **Comuta** + suf. *-toare*.

COMUTATÓR, *comutatoare*, s.n. Dispozitiv pentru închiderea sau deschiderea rețelei prin care trece un curent electric sau pentru schimbarea direcției lui; întrerupător, șaltăr. — Din fr. **commutateur**.

COMUTĂȚIE, *comutații*, s.f. 1. Totalitatea operațiilor, manuale sau automate, de conectare și de deconectare a liniilor în vederea realizării unei legături telefonice. 2. Proce de schimbare rapidă a sensului sau a valorii curentului dintr-o secțiune a înfășurării indușului unei mașini electrice cu colector când lamelele la care este legată trec pe sub perii. — Din fr. **commutation**.

CON¹ Element de compunere însemnând „împună cu”, care servește la formarea unor substantive (*conșcolar*, *coreferent*), a unor verbe (*conlocui*, *conviețui*) sau a unor adjective (*conajional*). [Var.: **co-**] — Din fr. **co(n)-**.

CON², *conuri*, s.n. 1. Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează sprijinindu-se pe o curbă închisă imobilă și pe un punct fix exterior. ♦ Corp geometric mărginit de o asemenea suprafață și de un plan. 2. (Geogr.; în sintagma) *Con vulcanic* = formă de relief conică de dimensiuni unei munte, constituită în urma erupțiilor vulcanice, din lavă, cenușă etc. *Con de dejecție* = formă de relief în evantai, rezultată din acumularea materialului transportat de torenți acolo unde se micșorează panta; agestr. ♦ (Fiz.) *Con de lumină* = fascicul de raze care pleacă dintr-un punct luminos și cade pe o suprafață. 3. Fructul coniferelor, format dintr-un ax cu numeroși solzi lemnoși, care reprezintă florile masculu sau femele. — Din fr. **cône**.

CONABÍU, -ÍE, *conabii*, adj., s.n. 1. Adj. (Înv.) Roșu-închis, de culoarea vișineii coapte; vișiniu. 2. S.n. Culoare conabie (1). — Din tc. **kunebi**.

CONĂC, *conace*, s.n. 1. I. Casă boierească la țară, pe o moșie. 2. Reședință a unui ispravnic sau a unui subprefect, a unui vizir sau a unui pașă; cartier oficial. **II.** (Înv.) 1. Loc de popas; popas. 2. Distanță de la un loc de popas la altul. 3. Interval de timp egal cu o jumătate de zi. — Din tc. **konak**.

CONĂȘ s.m. v. **coconaș**.

CONAȚIONAL, -Ă, *conaționali, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care, în raport cu altă persoană, face parte din aceeași națiune. [Pr.: -ți-o-] — **Co(n)**¹ + **național**.

CONĂCĂR, *conăcări*, s.m. (Reg.) Fiecare dintre cei doi flăcăi călări care însoțesc pe mire, în ziua nunții, când pleacă după mireasă; tânăr călare în alaiul nunții; colăcar. — Cf. c o l ă c a r.

CONĂCĂRIE, *conăcării*, s.f. (Reg.) Orație de nunță; urare făcută mirilor. — **Conăcar** + suf. *-ie*.

CONĂCÍ, *conăcases*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A face popas, a poposi; a se odihni. ♦ Tranz. A găzdui, a adăposti pe cineva. — Din **conac**.

CONĂCÍRE, *conăciri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *conăci*; popas. ♦ Găzduire, adăpostire. — V. **conăci**.

CON BRÍO loc. adv. (Muz.; indică modul de executare) Cu vervă, cu însuflețire. — Loc. it.

CONCASĂ, *concasez*, vb. I. Tranz. A sfărâma un material solid în bucăți mici cu ajutorul concasorului. — Din fr. **concasser**.

CONCASĂRE s.f. Acțiunea de a *concasea* și rezultatul ei. — V. **concasea**.

CONCASÓR, *concasoare*, s.n. Mașină de sfărâmat materiale dure, folosită în industriile extractive sau de prelucrare. — Din fr. **concasseur**.

CONCATENĂ, *concatenez*, vb. I. Tranz. A efectua o concatenare. — Din lat. **concatenare**.

CONCATENĂRE, *concatenări*, s.f. Acțiunea de a *concatena* și rezultatul ei. — V. **concatena**.

CONCATENĂȚIE, *concatenații*, s.f. 1. (Lingv.) Înlănțuire a elementelor vecine, în plan sintagmatic. 2. Înlănțuire retorică de anadiploze succesive; epiplocă. — Din fr. **concaténation**.

CONCĂV, -Ă, *concavi, -e*, adj. Care prezintă o scobitură; în formă de adâncitură. ♦ (Înv.; despre formații militare) Dispuns în semicerc. — Din fr. **concave**, lat. **concavus**.

CONCAVITĂȚIE, *concavități*, s.f. Scobitură, adâncitură a unui corp concav. — Din fr. **concavité**.

CÓNCA s.f. (Arhit.) Acoperământ în forma unei jumătăți de cupolă deasupra absidei altarului. — Din fr. **conque**.

CONCÉDE, *conced*, vb. III. Tranz. (Livr.) A îngădui, a încuviința; a ceda un drept, un privilegiu etc. — Din fr. **concéder**.

CONCÉDIA, *concediez*, vb. I. Tranz. 1. A elibera dintr-o funcție, a îndepărta din serviciu, a da afară. 2. (Rar) A îngădui cuiva să se retragă; a pofți pe cineva să iasă; a îndepărta. [Pr.: -di-a] — Din fr. **congédier**.

CONCÉDIÉRE, *concedieri*, s.f. Acțiunea de a *concedia* și rezultatul ei; eliberare sau îndepărtare din serviciu. [Pr.: -di-e-] — V. **concedia**.

CONCÉDIU, *concedii*, s.n. Interval de timp determinat în care salariații sunt scutiți, în mod legal, de a veni la locul de muncă și a presta munca, primind pentru tot acest interval remunerația bănească cuvenită. *Concediu de odihnă. Concediu medical.* [Var.: (inv.) **congédiu** s.n.] — Cf. fr. **congé**.

CONCENTRĂ, *concentrez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) strânge, a (se) acumula într-un singur loc; a (se) îndrepta spre un singur punct. 2. Tranz. A chema vremelnic rezervești sub arme în timp de pace, pentru completarea pregătirii militare sau în alt scop. ♦ A strânge mai multe unități militare într-o anumită zonă. 3. Refl. A-și îndrepta întreaga atenție sau preocupare într-o singură direcție; a fi absorbit, preocupat de ceva. 4. Tranz. (Chim.) A mări conținutul procentual al unui component într-o soluție sau într-un amestec. 5. Tranz. A separa dintr-un minereu brut părțile bogate în minereuri utile de părțile sterile. — Din fr. **concentrer**.

CONCENTRĂRE, *concentrări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) concentra și rezultatul ei. 2. Însușire a atenției de a se fixa asupra unui obiect, a unei probleme sau a unei activități. 3. Operație de separare a mineralelor utile de cele sterile, utilizând metoda flotației, gravimetriei, magnetice etc. 4. (Chim.) Operație de mărire a concentrației unui component dintr-un amestec sau dintr-o soluție. 5. (Ec. pol.; în sintagmele) *Concentrarea producției* = comasare și organizare a producției în întreprinderi din ce în ce mai mari. *Concentrarea capitalului* = creșterea capitalului prin acumulare. 6. (În sintagma) *Lagăr de concentrare* = loc izolat în care sunt închise anumite persoane pentru activitatea politică considerată indezirabilă sau din motive rasiale. — V. **concentra**.

CONCENTRĂT¹, *concentrate*, s.n. 1. Produs bogat în minerale utile, obținut prin concentrare (3). 2. Produs alimentar caracterizat prin volum mic și printr-un procent mare de substanțe hrănitoare, care poate fi consumat după ce a fost încălzit, fiert în apă etc. — Din fr. **concentré**.

CONCENTRĂT², -Ă, *concentrați*, -te, adj. 1. Care are o concentrație mare. ♦ *Furaje concentrate* = nutrețuri de origine vegetală sau animală cu valoare nutritivă ridicată, bogate în proteine și cu procent redus de apă. 2. (Despre stil, limbaj) Concis. — V. **concentra**.

CONCENTRĂȚIE, *concentrații*, s.f. (Chim.) Cantitate de substanță dizolvată, conținută într-o anumită cantitate de solvent sau de soluție. — Din fr. **concentration**.

CONCENTRAȚIONĂR, -Ă, *concentraționari*, -e, adj. Privitor la lagărele de concentrare. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **concentrationnaire**.

CONCENTRIC, -Ă, *concentrici*, -ce, adj. (Despre linii sau figuri geometrice) Care au același centru. — Din fr. **concentrique**.

CONCÉPE, *concep*, vb. III. I. Tranz. 1. A imagina, a proiecta, a gândi ceva nou. 2. A-și face o idee despre ceva; a pricepe, a înțelege. ♦ Loc. adv. *De neconcep* = de neînțeles, de neimaginat; imposibil. 3. A exprima în anumiți termeni, a formula într-un anumit fel. II. Intrans. (Despre o femeie) A rămâne însărcinată; a zămisli, a procrea. — Din lat. **concipere**.

CONCÉPERE, *conceperi*, s.f. Acțiunea de a concepe; imagineare, proiectare; creare; zămislire. — V. **concepe**.

CONCÉPT, *concepte*, s.n. 1. Idee generală care reflectă corect realitatea; noțiune. 2. Ciornă, schiță, bruion. — Din fr. **concept**.

CONCEPTĂCUL, *conceptacle*, s.n. Cavitate mică unde se formează gameții la unele criptogame. — Din fr. **conceptacle**, lat. **conceptaculum**.

CONCEPTIBIL, -Ă, *conceptibili*, -e, adj. (Rar) De conceput. — **Concept** + suf. -ibil.

CONCEPTISM s.n. Școală literară spaniolă care se caracterizează prin rafinamentul excesiv al gândirii, cultul pentru alegorie și erudiție școlastică. — Din fr. **conceptisme**.

CONCEPTUAL, -Ă, *conceptuali*, -e, adj. Care ține de concept (1); abstract. [Pr.: -tu-al] — Din fr. **conceptuel**.

CONCEPTUALISM s.n. Concepție filosofică școlastică, situată între nominalism și realism, care recunoaște existența mentală a generalului, a conceptelor. [Pr.: -tu-a-] — Din fr. **conceptualisme**.

CONCEPTUALIST, -Ă, *conceptualiști*, -ste, s.m. și f., adj. (Adept) al conceptualismului. [Pr.: -tu-a-] — Din fr. **conceptualiste**.

CONCEPTUALIZĂ, *conceptualizez*, vb. I. Tranz. A transpune o teorie în concepte (1). [Pr.: -tu-a-] — Din fr. **conceptualiser**.

CONCEPTUALIZĂRE, *conceptualizări*, s.f. Transpunere a unei teorii în concepte (1). [Pr.: -tu-a-] — V. **conceptualiza**.

CONCEPTUALIZĂȚI, -Ă, *conceptualizați*, -te, adj. Care a fost transpus în concepte (1). [Pr.: -tu-a-] — V. **conceptualiza**.

CONCÉPTIE, *concepții*, s.f. 1. Mod de a concepe, ansamblu de păreri, de idei cu privire la probleme filosofice, științifice, tehnice, literare etc. ♦ *Concepție despre lume* = viziune de ansamblu asupra existenței. 2. Proces prin care ia ființă un nou individ animal, în urma fecundării ovulului de către un spermatozoid; procreare, zămislire. [Var.: **concepțiune** s.f.] — Din fr. **conception**, lat. **conceptio**, -onis.

CONCEPȚIONAL, -Ă, *concepționali*, -e, adj. Al concepției, de concepție. [Pr.: -ți-o-] — Din engl. **conceptional**.

CONCEPȚIUNE s.f. v. **concepție**.

CONCERN, *concerne*, s.n. Organizație complexă care reunește întreprinderi economice legate între ele prin activitatea lor, întreprinderile rămânând formal independente. — Din engl. **concern**.

CONCÉRT, *concerte*, s.n. 1. Manifestare publică, spectacol în care sunt interpretate lucrări muzicale. ♦ Piesă muzicală amplă scrisă pentru unul sau mai multe

instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră. ♦ *Concert pentru orchestră* = lucrare orchestrală de virtuozitate. 2. (Rar) Înțelegere, unire, acord între mai multe state sau persoane în vederea unui scop comun. — Din fr. **concert**, it. **concerto**.

CONCERTĂ, *concertez*, vb. I. Intrans. 1. A da un concert (1). 2. (Mai ales despre șefi de state, diplomați etc.) A se consulta, a schimba puncte de vedere pentru a cădea de acord asupra unui proiect comun, pentru a lua o atitudine, o măsură (politică) comună. — Din it. **concertare**.

CONCERTĂNT, -Ă, *concertanți*, -te, adj. Cu caracter de concert (1). ♦ *Simfonie concertantă* = compoziție muzicală rezultată din îmbinarea simfoniei și a concertului instrumental. *Voce concertantă* = voce principală cu caracter solistic-virtuos într-un ansamblu coral. — Din fr. **concertant**.

CONCERTĂȚI, -Ă, *concertați*, -te, adj. Care este stabilit, hotărât împreună cu alții, care rezultă dintr-o înțelegere. — V. **concerta**.

CONCERTINĂ, *concertine*, s.f. Instrument muzical asemănător cu acordeonul, cu fețele laterale hexagonale. — Din fr. **concertina**.

CONCERTÍNO s.n. 1. Compoziție muzicală mai redusă decât concertul. 2. Nume dat grupului de instrumente solistice în concerto-grosso. — Cuv. it.

CONCERTÍST, -Ă, *concertiști*, -ste, s.m. și f. Interpret care susține o activitate solistică de concert. — Din fr. **concertiste**.

CONCERTÍSTIC, -Ă, *concertistici*, -ce, adj. De concert, al concertului. — **Concert** + suf. -istic.

CONCERTMÁISTRU, *concertmaistri*, s.m. Primul violonist (sau instrumentist) al unei orchestre simfonice, de cameră etc., care are și rol de coordonare și supraveghere. — **Concert** + **maistru** (după germ. *Konzertmeister*).

CONCÉTO GRÓSSO, *concerti grossi*, s.n. Compoziție muzicală veche, de virtuozitate, care stă la baza concertului și în care un mic grup de instrumente solistice cântă alternativ cu restul orchestrei. — Cuv. it.

CONCÉSIE, *concesii*, s.f. Îngăduință, cedare, renunțare (la ceva) în folosul sau în interesul altuia. — Din fr. **concession**, lat. **concessio**.

CONCESIONĂ, *concesionez*, vb. I. Tranz. A da în concesiune. [Pr.: -si-o-] — Din **concesione**.

CONCESIONĂL, -Ă, *concesionali*, -e, adj. (Jur.) De concesiune, al concesiunii. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **concessionale**.

CONCESIONĂR, *concesionari*, s.m. Persoană (fizică sau juridică) care a obținut o concesiune. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **concessionnaire**.

CONCESIONĂRE, *concesionări*, s.f. Faptul de a concesiuna. [Pr.: -si-o-] — V. **concesiona**.

CONCESIÚNE, *concesiu*, s.f. Convenție prin care o persoană (fizică sau juridică) dobândește dreptul de a exploata anumite servicii publice sau anumite bunuri ale statului, în schimbul unor beneficii care revin acestuia din urmă. ♦ Bunurile care formează obiectul acestei convenții. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **concession**, lat. **concessio**, -onis.

CONCESÍV, -Ă, *concesivi*, -e, adj. Care face concesi; îngăduitor. ♦ *Propoziție concessivă* = propoziție subordonată care arată că, deși există o piedică, acțiunea din propoziția regentă se realizează sau se poate realiza. *Conjunție concessivă* = conjuncție care introduce o propoziție concessivă. — Din fr. **concessif**, lat. **concessivus**.

CONCETĂȚEAN, -Ă, *concetățeni*, -e, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care face parte din același stat sau din același oraș cu ea. — **Con**¹ + **cetățean** (după fr. *citoyen*).

CONCHERĂNT, -Ă, *concheranți*, -te, adj. (Înv.) Cuceritor. — Din fr. **conquérant**.

CONCHÉTĂ, *conchete*, s.f. (Înv.) Cucerire. — Din fr. **conquête**.

CONCHÍDE, *conchid*, vb. III. Tranz. și intrans. A trage o concluzie, a încheia o expunere, o cercetare etc. [Perf. s. *conchisei*, part. *conchis*] — Din lat. **concludere** (după *închide*).

CONCHILIOLOGÍE s.f. Parte a zoologiei care se ocupă cu studiul scoicilor. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **conchyliologie**.

CONCHISTADÓR, *conchistadori*, s.m. Aventurier spaniol plecat să cucerească teritoriul în America, imediat după descoperirea acestui continent. — Din fr. **conquistador** (<sp.).

CONCHÍSTĂ, *conchiste*, s.f. (Rar) Cucerire (amoroasă). ♦ Femeie cucerită, sedusă. — Din it. **conquista**.

CONCI, *conciuri*, s.n. Coc². ♦ (Reg.) Cerc de lemn, de lână împletită etc., învelit în pânză sau într-o împletitură de păr, pe care, în unele regiuni de la țară, îl poartă femeile măritate pe creștetul capului, sub basma. — Din magh. **konty**.

CONCÍCLIC, -Ă, *conclícíci*, -ce, adj. (Despre puncte) Care se află pe același cerc. — **Con**¹ + **ciclic**.

CONCILIÁ, *concilies*, vb. I. Intrans. A pune de acord, a împăca, a înlătura divergențele, contradicțiile dintre două sau mai multe păreri, idei, doctrine etc. ♦ (Jur.) A încerca aplanarea sau evitarea unui litigiu prin împăcarea părților. [Pr.: -li-a-] — Din fr. **concilier**, lat. **conciliare**.

CONCILIÁBUL, *conciliabule*, s.n. Consfătuire (secretă) între persoane care plănuiesc ceva. [Pr.: -li-a-] — Din fr. **conciliabule**, lat. **conciliabulum**.

CONCILIANT, -Ă, *concilianți, -te*, adj. Împăciutor; care se lasă ușor înduplecat. [Pr.: -li-ant] — Din fr. **conciliant**.

CONCILIATOR, -OĂRE, *conciliatori, -oare*, adj. Care tinde spre un acord, spre o împăcare a unor divergențe; care duce spre înțelegere între părți opuse. ♦ (În politică) Care, în fața unor divergențe de ordin principal, caută o soluție de compromis, o linie de mijloc. ♦ (Substantivat) Persoană care mijlocește o conciliere, împăciutorist. [Pr.: -li-a-] — Din fr. **conciliateur**, lat. **conciliator**.

CONCILIATORISM s.n. Atitudine, acțiune conciliatoare. ♦ Împăciutorism. [Pr.: -li-a-] — **Conciliator** + suf. *-ism*.

CONCILIĂȚIE, *conciliații*, s.f. Conciliere, împăcare. ♦ Procedură de împăcare, în dreptul internațional, având ca scop înlăturarea conflictelor. [Pr.: -li-a-] — Din fr. **conciliation**, lat. **conciliatio**.

CONCILIÉRE, *concilierei*, s.f. Împăcare, conciliație, unire, acord. ♦ *Conciliere internațională* = mijloc de rezolvare pașnică a diferendelor dintre state, conform propunerilor făcute de o comisie a cărei organizare, componență și al cărei mod de lucru sunt stabilite prin acordul părților. [Pr.: -li-e-] — V. **concilia**.

CONCILIU, *concilii*, s.n. Adunare a reprezentanților înaltului cler catolic dintr-o provincie, dintr-o țară sau din întreaga lume, în care se iau hotărâri cu privire la chestiuni de dogmă, de morală sau de disciplină bisericească; sobor, sinod. — Din lat. **concilium**.

CONCINĂ, *concine*, s.f. Numele unui joc de cărți. — Din ngr. **kontsina**.

CONCIS, -Ă, *conciși, -se*, adj. (Despre stil, opere literare etc.) Expus pe scurt, în puține cuvinte, concentrat, succint, laconic. — Din fr. **concis**, lat. **concisus**.

CONCITADIN, -Ă, *conciadinii, -e*, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care locuiește în același oraș cu ea; (rar) conorășean. — Din it. **conciadino**.

CONCIZIE s.f. Calitatea de a fi concis; exprimare, formulare scurtă; laconism.

[Var.: **concižio** s.f.] — Din fr. **concision**, lat. **conciisio, -onis**.

CONCIZIUNE s.f. v. **concižio**.

CONCLAV, *conclave*, s.n. 1. Sală în care matroanele romane își primeau musafirii apropiați. 2. Adunare a cardinalilor întruniți pentru alegerea unui nou papă. ♦ Fig. Adunare secretă. 3. Sala în care se întrunește conclavul (2). — Din fr. **conclave**.

CONCLUDE, *conclúd*, vb. III. Tranz. (Rare) A conchide, a încheia. — Din lat., it. **concludere**.

CONCLUDÉNT, -Ă, *concludenți -te*, adj. (Adesea adverbial) Care convinge; convingător. ♦ (Log.) Pe baza căruia se poate trage o concluzie. — Din lat. **concludens, -ntis**.

CONCLUZIE, *concluzii*, s.f. 1. Încheiere a unui șir de judecăți; gândire dedusă dintr-o serie de argumente sau constatări. ♦ Judecată nouă care rezultă din alte judecăți date și al cărei adevăr depinde de adevărul judecăților date. 2. Ultima parte a unei expunerii sau a unei lucrări, care cuprinde rezultatele finale. ♦ Expr. *A trage concluziile* = a rezuma ideile emise de participanți în cadrul unei dezbateri și a arăta consecințele care se impun în legătură cu problemele dezbătute. 3. (Mat.) Judecată care confirmă datele unei teoreme pe baza demonstrației. 4. (Jur., la pl.) Expunerile părților și ale procurorului într-un proces. ♦ Expr. *A pune concluzii* = a formula pe scurt acuzarea (sau apărarea) într-un proces. [Var.: **concluziune** s.f.] — Din fr. **conclusion**, lat. **conclusio, -onis**.

CONCLUZIONĂ, *concluzionez*, vb. I. Intrans. 1. A trage concluzii. 2. (Fam.) A încheia discuția. [Pr.: -zi-o-] — Din **concluzie**.

CONCLUZIONĂRE, *concluzionări*, s.f. Faptul de a *concluziona*. — V. **concluziona**.

CONCLUZIUNE s.f. v. **concluzie**.

CONCLUZIV, -Ă, *concluzivi, -e*, adj. Care constituie o concluzie, care conchide. ♦ (Gram.) *Propoziție concluzivă* = propoziție care exprimă o concluzie. *Conjunție conclusivă* = conjuncție care introduce o propoziție concluzivă. [Scris și: *conclusiv, -ă*] — Din fr. **conclusif**.

CONCOIDĂL, -Ă, *concoidalii, -e*, adj. (Mat.) De concoidă. [Pr.: -co-i-dal] — Din fr. **conchoïde**.

CONCOIDĂ, *concoide*, s.f. Curbă plană obținută dintr-o curbă dată, cu ajutorul unui punct fix și al unei secante care se rotește, sprijinindu-se pe punctul fix. — Din fr. **conchoïde**.

CONCOMITENT, -Ă, *concomitenți, -te*, adj. Care se petrece în același timp (cu altea); simultan. — Din fr. **concomitant**.

CONCOMITENȚĂ, *concomitențe*, s.f. Simultaneitate a două sau mai multe acțiuni, fenomene, evenimente etc.; coexistență. — Din fr. **concomitance**.

CONCORDĂ, pers. 3 *concordă*, vb. I. Intrans. A fi în acord, a corespunde, a se potrivi. — Din fr. **concorde**, lat. **concordare**.

CONCORDĂNT, -Ă, *concordanți, -te*, adj. Care concordă (cu...), care coincide, care se suprapune cu... ♦ *Strate (sau formații) geologice concordante* = strate care s-au depus într-un proces continuu de sedimentare. — Din fr. **concordant**.

CONCORDANȚĂ, *concordanțe*, s.f. Acord, potrivire. ♦ (Gram.) *Concordanța timpurilor* = corespondența timpurilor. — Din fr. **concordance**.

CONCORDĂT, *concordate*, s.n. 1. Tratat încheiat de papă cu diferite state, pentru stabilirea statutului și privilegiilor Bisericii catolice în respectivele state. 2. Contract încheiat sub controlul justiției, între un comerciant insolubil și

creditorii lui, prin care se acordă comerciantului reducerea sau amânarea plăților, spre a-i îngădui continuarea comerțului. — Din fr. **concordat**.

CONCORDATAR, -Ă, *concordatari, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Rare) De concordat. 2. S.m. și f. Comerciant insolubil care a obținut un concordat (2). — Din fr. **concordataire**.

CONCORDIE s.f. (Rare) Înțelegere; armonie. — Din lat. **concordia**.

CONCORDISM s.n. Concepție care caută să pună de acord învățătura biblică cu rezultatele științei. — Din fr. **concordisme**.

CONCORDIST, -Ă, *concordiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Rare) (Persoană) care practică concordismul. — Din fr. **concordiste**.

CONCRESCÉNT, -Ă, *concreșcenți, -te*, adj. 1. (Bot.) Concreșcut. *Petale concreșcente*. 2. (Med.; despre organe) Afectat de concreșcență; cu concreșcență. — Din fr. **concrešcent**.

CONCRESCENȚĂ, *concreșcențe*, s.f. Creștere împreună, unire patologică a două țesuturi, a două formații anatomice etc. — Din fr. **concrešcence**, lat. **concrešcentia**.

CONCREȘCUT, -Ă, *concreșcuți, -te*, adj. (Despre fructe, semințe, țesuturi etc.) Care a crescut împreună, lipit unul de altul. — V. **concrește**.

CONCREȘTE, *concreșc*, vb. III. A crește împreună. — Din lat. **concrešcere**.

CONCREȘTERE, *concreșteri*, s.f. Acțiunea de a *concrește* și rezultatul ei. — V. **concrește**.

CONCRET, -Ă, *concreți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Care poate fi perceput cu simțurile; real; care denumește obiecte perceptibile prin simțuri. ♦ *Muzică concretă* = muzică realizată pe baza sunetelor concrete (muzicale sau zgomote) prelucrate cu aparatură electronică. ♦ (Substantivat, n.) Categorie filosofică, opusă *abstractului*, care desemnează latura palpabilă, vizibilă a fenomenelor sau ansamblul desfășurării lor în timp și în spațiu. ♦ Precis, bine determinat. — Din fr. **concret**.

CONCRETETE s.f. (Livr.) Caracterul a ceea ce este concret. — Din it. **concrettezza**.

CONCRETITUDINE s.f. (Rare) Concretețe. — De la **concret**.

CONCRETIZĂ, *concretizez*, vb. I. Tranz. A înfățișa în mod concret. ♦ Tranz. și refl. A (se) materializa, a (se) realiza în mod practic. — Din fr. **concrétiser**.

CONCRETIZĂRE, *concretizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *concretiza* și rezultatul ei; înfățișare, prezentare concretă; materializare. ♦ Operație mintală, opusă abstractizării, constând în legarea generalului de experiența senzorială. — V. **concretiza**.

CONCRETIZĂT, -Ă, *concretizați, -te*, adj. Care este realizat în mod practic; materializat. — V. **concretiza**.

CONCRETIZATOR, -OĂRE, *concretizatori, -oare*, adj. (Rare) Care concretizează. — **Concretiza** + suf. *-tor*.

CONCREȚIONĂ, *concreționez*, vb. I. Refl. A suferi procesul de concreționare. [Pr.: -ji-o-] — Din fr. **concrétionner**.

CONCREȚIONĂR, -Ă, *concreționari, -e*, adj. Care prezintă concreționi. — [Pr.: -ji-o-] — Din fr. **concrétionnaire**.

CONCREȚIONĂRE s.f. 1. Operație de transformare, printr-un tratament termic, a unui conglomerat de pulberi de metale, metaloizi etc. într-un corp solid. 2. Formare a concreționilor. [Pr.: -ji-o-] — V. **concreționa**.

CONCREȚIUNE, *concrețiumi*, s.f. Agregat mineral format prin depunerea materialului din soluții în jurul unui nucleu (roci, minerale etc.), în soluri sau în peșteri. [Pr.: -ji-u-] — Din fr. **concrétion**, lat. **concretio, -onis**.

CONCUBIN, -Ă, *concubini, -e*, s.m. și f. Persoană care trăiește în concubinaj. — Din fr. **concubin**, lat. **concupinus**.

CONCUBINĂJ, *concupinaje*, s.n. Conviațuire a unui bărbat cu o femeie fără îndeplinirea formelor legale de căsătorie; căsătorie nelegitimă. — Din fr. **concubinage**.

CONCUPISCÉNT, -Ă, *concupiscenti, -te*, adj. (Livr.) Care are înclinare către plăceri senzuale, trupești; luxurios. — Din fr. **concupiscent**, it. **concupiscente**.

CONCUPISCENȚĂ s.f. (Livr.) Înclinare către plăceri senzuale, trupești; luxură. — Din fr. **concupiscentia**, it. **concupiscentza**.

CONCURE, *concuere*, vb. I. 1. Intrans. A participa la un concurs. 2. Intrans. A tinde spre același rezultat, a duce spre același scop. 3. Intrans., refl. și tranz. A (se) lupta pentru întâietate în comerț; a(-și) face concurență. — Din fr. **concourir**, lat. **concurrere**.

CONCURENT, -Ă, *concurrenti, -te*, adj., s.m. și f. 1. (Persoană) care face concurență alteia, care urmărește același rezultat, același scop. ♦ *Drepte concurențe* = drepte care se întâlnesc în același punct. 2. (Persoană) care participă la un concurs sportiv. — Din fr. **concurrent**.

CONCURENȚĂ, *concuerețe*, s.f. 1. Trăsătură esențială a economiei de piață, care reflectă rivalitatea, disputa dintre agenții economici de a produce și vinde bunuri și servicii similare sau substituibile în condițiile cele mai avantajoase pentru ei. 2. Întrecere, rivalitate într-un domeniu de activitate. ♦ Expr. *A face concurență cuiva* = a căuta să întrecă pe cineva, ținând spre același scop. 3. (Geom.) Proprietate a dreptelor concurențe. ♦ *Punct de concurență* = punct de intersecție a dreptelor concurențe. — Din fr. **concurrere**.

CONCURENȚIAL, -Ă, *concurrentiali, -e*, adj. În care intervine sau poate interveni concurența. [Pr.: -ți-al] — Din fr. **concurrentiel**.

CONCÚRGE, *concúrg*, vb. III. Intrans. (Înv.) 1. A se întâlni într-un punct, venind din mai multe direcții. 2. A contribui la înfăptuirea unei opere; a colabora. 3. A concura. — Din lat. **concurrere** (după *curge*).

CONCÚRS, *concursur*, s.n. 1. Întrecere (sportivă) finalizată cu întocmirea unui clasament și cu acordarea unor premii celor mai buni dintre participanți. 2. Examen pentru dobândirea, în ordinea clasificării, a unui post, a unei catedre, a unei burse etc. sau pentru admiterea într-o instituție de învățământ. 3. Ajutor, sprijin, colaborare. ♦ *Concurs de împrejurări* = totalitatea împrejurărilor care se întâlnesc într-un anumit moment; conjunctură. ♦ Loc. vb. *A da (cuiva) concursul* = a ajuta (pe cineva). *A-și da concursul (la ceva)* = a contribui (la ceva), a colabora (la ceva). — Din fr. **concours**, lat. **concursum**.

CONCUSIÚNE, *conciusuni*, s.f. (Rar) Extorcere făcută de un agent al fiscalului; oprimare fiscală. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **concession**, lat. **concessio**, -onis.

CONDÁC¹, *condace*, s.n. Cântec bisericesc scurt prin care se aduc laude unui sfânt sau se arată însemnătatea unei sărbători. — Din sl. **kondakú**.

CONDÁC², *condace*, s.n. Braț de fierăstrău cu ramă, folosit pentru tăierea lemnului. [Pl. și: *condacuri*] — Et. nec.

CONDAMNÁ, *condámn*, vb. I. Tranz. 1. A osândi printr-o sentință judecătorească, a pronunța o condamnare. 2. A-și exprima dezaprobarea în legătură cu un fapt sau cu o persoană; a învinui, a blama, a ponegri, a veșteji. 3. A considera un bolnav pierdut, fără nicio speranță de salvare. 4. A astupa, a închide definitiv o fereastră, o ușă etc.; a bloca. — Din fr. **condamner**.

CONDAMNÁBIL, -*Á*, *condamnabili*, -e, adj. Care merită să fie condamnat, dezaprobat; reprobabil. — Din fr. **condamnable**.

CONDAMNÁRE, *condamnări*, s.f. Faptul de a *condamna*. 1. Obligație impusă unei persoane, prin judecată, de a da, de a face sau de a nu face ceva. ♦ Aplicare, prin judecată, a unei sancțiuni penale; osândă la care este supus cineva. 2. Dezaprobare severă; blam. — V. **condamna**.

CONDAMNÁT, -*Á*, *condamnați*, -te, s.m. și f. Persoană osândită printr-o sentință judecătorească. — V. **condamna**.

CONDÉI, *condeie*, s.n. 1. Unealtă de scris în formă de bețșor, la care se adaptează o peniță; toc. ♦ *Mănuitor de condei* = scriitor (talentat). ♦ Expr. *Ca din condei* = regulat, ordonat, frumos. *A trage condeiul* = a încărca la socoteală. *Dintr-un condei* sau *dintr-o trăsătură de condei* = dintr-odată. ♦ (Înv.) Nume dat unor instrumente cu care se scria. ♦ Creion pentru înnegrirea sprâncenelor. 2. Fig. Mod de a scrie bine, îndemănare la scris, talent scriitoricesc. ♦ Expr. *A avea condei* = a scrie ușor (și bine), a avea talent la scris. *A o aduce bine din condei* = a vorbi sau a scrie cu meșteșug; a ieși din încurcătură printr-o întorsătură pricepută a frazei. 3. Par lung care, împreună cu lopata, formează cârma plutei. — Din ngr. **kondili**.

CONDEIÁȘ, *condeiaș*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *condei* (1). [Pr.: -de-iaș] — **Condei** + suf. -*aș*.

CONDEIÉR, *condeieri*, s.m. (Rar) Scriitor (mai puțin talentat). [Pr.: -de-ier] — **Condei** + suf. -*ar*.

CONDÉNS s.n. 1. Rezultat al condensării vaporilor. 2. Fenomen de infiltrație a condensului (1) de apă în combinație cu unele specii de ciuperci în pereții locuințelor. — Din **condensare** (derivat regresiv).

CONDENSÁ, *condensez*, vb. I. 1. Refl. (Despre vapori) A se transforma în lichid, prin (răcire și) comprimare. ♦ A acumula electricitate. 2. Tranz. și refl. A (se) face mai dens. ♦ Tranz. Fig. A scurta exprimarea; a comprima, a prescurta. — Din fr. **condenser**, lat. **condensare**.

CONDENSÁBIL, -*Á*, *condensabili*, -e, adj. Care poate fi condensat. — Din fr. **condensable**.

CONDENSÁRE, *condensări*, s.f. 1. Faptul de a (se) *condensa*. 2. (Chim.; în sintagma) *Reacție de condensare* = reacție între doi compuși chimici din care rezultă un produs cu greutate moleculară mai mare. — V. **condensa**.

CONDENSÁT, -*Á*, *condensați*, -te, adj. Dens, comprimat. ♦ *Lapte condensat* = lapte conservat sub formă de pastă moale sau de praf. — V. **condensa**.

CONDENSÁTÓR, *condensatoare*, s.n. 1. Aparat care servește la lichifierea unei mase de vapori în vederea recuperării lichidului din care au provenit sau a eliminării unor componenți volatili. 2. Sistem de două conductoare separate printr-un mediu izolat sau prin vid, servind la acumularea de electricitate statică. ♦ *Condensator variabil* = condensator a cărui capacitate poate fi variată prin deplasarea relativă a armăturilor lui. — Din fr. **condensateur**.

CONDENSÓR, *condensoare*, s.n. Dispozitiv al unui instrument optic care servește la concentrarea și dirijarea luminii într-o direcție determinată. — Din fr. **condenseur**.

CONDESCENDÉNT, -*Á*, *condescendenți*, -te, adj. Care are o atitudine plină de respect sau de bunăvoință față de cineva; respectuos, amabil. — Din fr. **condescendant**.

CONDESCENDÉNTĂ, *condescendențe*, s.f. Purtare plină de considerație și de bunăvoință față de cineva; respect, amabilitate, deferență. ♦ (Peior.) Aer de superioritate, infatuare, aroganță. — Din fr. **condescendance**.

CONDESCÍNDE, *condescind*, vb. III. Intrans. (Rar) A consimți de complezență; a ceda, a cădea de acord în mod formal; a catadixi. — Din fr. **condescendre**.

CONDICÁR, *condicari*, s.m. (Înv.) Persoană care scria sau avea în păstrare condicile; arhivar. — **Condică** + suf. -*ar*.

CONDICĂ, *condici*, s.f. 1. Registru, catastif. ♦ Expr. *A trece la (sau în) condică* (pe cineva) = a ține minte (pe cineva) pentru a se răzbuna. 2. (Înv.) Colecție de legi, decrete etc.; cod. — Cf. ngr. *k ó d i k*, acuz. *k ó d i k a*.

CONDICÁREÁȘÁ, *codicăreše*, s.f. (Înv.) Soție de condicar. — **Condicar** + suf. -*ășă*.

CONDICÚTÁ, *condicuțe*, s.f. Diminutiv al lui *condică* (1). ♦ (În trecut) Carnet destinat personalului casnic, în care se nota identitatea purtătorului, locurile unde a fost angajat etc. ♦ (În trecut) Legitimă a prostituatelor profesioniste, unde erau înregistrate vizele medicale de control împotriva bolilor venerice. — **Condică** + suf. -*uță*.

CONDÍL, *condili*, s.m. (Anat.; adesea cu determinări care indică locul de articulație) Proeminență rotundă la extremitatea unor oase. — Din fr. **condyle**.

CONDIMÉNT, *condimente*, s.n. Nume dat unor substanțe (picante) de origine minerală, vegetală, animală sau de sinteză care, adăugate unor produse alimentare, le conferă un gust sau o aromă specifică, plăcută; ingredient, mirodenie, băcănie. — Din fr. **condiment**, lat. **condimentum**.

CONDIMENTÁ, *condimentez*, vb. I. Tranz. A da gust mâncării prin adăugare de condimente, a pune condimente în mâncare. — Din **condiment**.

CONDIMENTÁR, -*Á*, *condimentari*, -e, adj. (Rar) Folosit drept condiment. — Din fr. **condimentaire**.

CONDIMENTÁRE, *condimentări*, s.f. Acțiunea de a *condimenta*. — V. **condimenta**.

CONDIMENTÁT, -*Á*, *condimentați*, -te, adj. (Despre mâncări, alimente) Care conține (multe) condimente. — V. **condimenta**.

CONDISCÍPOL, *condiscipoli*, s.m. (Rar) Coleg de studiu, de învățătură (la un anumit dascăl). — Din fr. **condisciple**, lat. **condiscipulus**.

CONDÍȚIE, *condiții*, s.f. 1. Fapt, împrejurare de care depinde apariția unui fenomen sau care influențează desfășurarea unei acțiuni, putând-o frâna sau stimula. 2. (La pl.) Împrejurările în care se petrece un fenomen. ♦ *Condiții de mediu* = totalitatea factorilor de mediu biotici și abiotici în care trăiește o ființă. 3. Clauză a unei înțelegeri, a unei convenții, a unor negocieri etc. *Condițiile tratatului de pace*. ♦ Loc. adj. și adv. *Fără condiții* = fără pretenții. ♦ Loc. conj. *Cu condiția (să)...* = numai în cazul că..., cu obligația (să...) 4. (Jur.) Eveniment viitor și nesigur de care depinde nașterea sau stingerea unui drept, a unei obligații. ♦ Situație juridică a unei persoane. 5. Situație socială a cuiva. 6. (Sport: în sintagma) *Condiție fizică* = stare a unui sportiv din punct de vedere fizic și al pregătirii sale. — Din fr. **condition**.

CONDÍȚIONÁ, *condiționez*, vb. I. Tranz. 1. A constitui condiția de care depinde ceva; a fi cauza unui lucru, a provoca ceva. 2. A limita valabilitatea unui act printr-o condiție, a face să depindă executarea lui de o condiție, a-1 supune uneia sau mai multor condiții. ♦ A admite un lucru cu anumite condiții, sub rezerva îndeplinirii unei anumite obligații. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **conditionner**.

CONDÍȚIONAL, -*Á*, *condiționali*, -e, adj. Care este supus unei condiții; care cuprinde o condiție. ♦ (Psih.) *Excitant condițional* = excitant care, sincronizat în mai multe repetiții cu un reflex înăscut, sfârșește prin a da naștere singur unui efect (motor, secretor etc.) identic cu al acestui reflex, determinând astfel formarea unui reflex condiționat. (Gram.) *Propoziție condițională* = propoziție subordonată care exprimă o acțiune de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziția regentă. *Mod condițional* = mod personal care exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **conditionnel**.

CONDÍȚIONALÍSM s.n. (Fil.) Tendință de a identifica și înlocui cauza cu condițiile în care apar sau există fenomenele. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **conditionnalisme**.

CONDÍȚIONÁRE, *condiționări*, s.f. Acțiunea de a *condiționa*. 1. Stabilire a unui raport de dependență. 2. Operație prin care un material, un produs etc. se aduc într-o anumită stare de umiditate, de temperatură, de puritate etc. ♦ *Condiționarea aerului* = climatizare. [Pr.: -fi-o-] — V. **condiționa**.

CONDÍȚIONÁT, -*Á*, *condiționați*, -te, adj. Care îndeplinește anumite condiții; care este făcut (sau supus) unor anumite condiții date. ♦ *Aer condiționat* = aer menținut prin instalații speciale în condiții optime de temperatură, umiditate și puritate. (Psih.) *Reflex condiționat* = reflex dobândit în cursul vieții, în urma asocierii repetate a unui excitant oarecare cu un excitant care provoacă un reflex înăscut. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **conditionné**.

CONDOLEÁNȚE s.f. pl. Cuvinte de regret, de compasiune, pentru o persoană căreia i-a murit cineva apropiat. [Pr.: -le-an-] — Din fr. **condoléances**.

CONDOMÍNIU, *condominii*, s.n. Exercițare a suveranității asupra aceluiași teritoriu de către două sau mai multe state. ♦ *P. ext.* Teritoriu supus unui astfel de regim. [Pr.: -niú]. — Din fr. **condominium**.

CONDÓR, *condori*, s.m. Cel mai mare vultur, cu capul și cu gâtul golaș, complet mut, care trăiește în munții Americii de Sud (*Sarcorhamphus gryphus*). [Acc. și: *cóndor*] — Din fr. **condor**.

CONDOTIÉR, *condotieri*, s.m. (Înv.) Căpetenie de mercenari care se angajau în serviciul unui oraș, al unui principe sau al papii, în Italia. [Pr.: -ti-er] — Din it. **condottiere**.

CONDRÎNÁ, s.f. (Biol.) Substanță fundamentală a țesutului cartilagos. — Din fr. **chondrine**.

CONDRIȚĂ, *condrite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a unui cartilaj. — Din fr. *condrite*.

CONDOBLĂST, *condroblaste*, s.n. (Biol.) Celulă cartilagineasă tânără. — Din fr. *chondroblaste*, engl. *chondroblast*.

CONDROCIT, *condrocite*, s.n. (Biol.) Celulă cartilagineasă matură. — Din engl. *chondrocyte*.

CONDROID s.n. v. **condroidă**.

CONDROIDĂ, *condroide*, s.f. Substanță complexă, compusă din proteine în amestec cu polizaharide și care intră în structura cartilajelor. [Var.: **condroid** s.n.] — Din fr. *condroide*.

CONDROM, *condroame*, s.n. Tumoare benignă cartilagineasă. — Din fr. *condrome*.

CONDRONIU s.m. Plantă erbacee cu tulpina și frunzele lanceolate rigide, cu flori purpurii sau galbene, care crește prin livezi și prin semănături (*Melampyrum arvense*). — Et. nec.

CONDROSARCÔM, *condrosarcoame*, s.n. (Med.) Tumoare malignă a țesutului cartilagos. — Din fr. *condrosarcome*, engl. *chondrosarcoma*.

CONDUCĂTOR, **-OĂRE**, *conducători*, *-oare*, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Care conduce; de conducere. 2. (Despre corpuri, în sintagma) *Bun* (sau *rău*) *conducător de căldură* (sau *de electricitate*) = Care prezintă (sau nu) conductibilitate. II. S.m. și f. Persoană sau organ care conduce un stat, un partid, o organizație, o instituție, o întreprindere etc. — **Conduce** + suf. *-ător*.

CONDUCE, *condúc*, vb. III. I. Tranz. A îndruma un grup de oameni, o instituție, o organizație etc., având întreaga răspundere a muncii în domeniul respectiv. ♦ Fig. A dirija o discuție, o dezbateră etc. 2. Refl. A se orienta după..., a se comporta după... 3. Tranz. A însoți pe cineva. 4. Tranz. A dirija mersul unui vehicul, al unei mașini etc. 5. Fiz. (Despre corpuri) A transmite un fluid, o cantitate de căldură, de electricitate etc. [Perf. s. *condusei*, part. *condus*] — Din lat. **conducere**.

CONDUCERE, *conduceri*, s.f. Acțiunea de a (se) *conduce*; activitatea conducătorului. ♦ (Concr.) Persoană sau colectiv care conduce. — V. **conduce**.

CONDUCT, *conduce*, s.n. Formație anatomică cu aspect de canal sau de tub. — Din germ. *Kondukt*.

CONDUCTANȚĂ, *conductanțe*, s.f. Mărime egală cu raportul dintre intensitatea curentului electric continuu care străbate un conductor și tensiunea continuă aflată la capetele sale. — Din fr. *conductance*.

CONDUCTĂ, *conduce*, s.f. Țeavă, ansamblu de țevi din metal, beton, lemn etc. sau instalație destinate transportului fluidelor sau materialelor pulverulente. ♦ *Conductă electrică* = conductor sau ansamblu de conductoare electrice de metal și cu lungime mare, folosit pentru efectuarea legăturilor conductive în instalațiile electrice. — Din lat. **conductus**.

CONDUCTIBIL, **-Ă**, *conductibili*, *-e*, adj. (Rar) Care prezintă conductibilitate. — Din fr. *conductible*.

CONDUCTIBILITATE s.f. Proprietate a corpurilor de a transmite căldura, electricitatea etc.; conducție. ♦ *Conductibilitate electrică* = proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de curent electric sub acțiunea unei diferențe de potențial. *Conductibilitate termică* = proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de un flux de căldură sub acțiunea unei diferențe de căldură. — Din fr. *conductibilité*.

CONDUCTIV, **-Ă**, *conductivi*, *-e*, adj. Referitor la conductibilitatea electrică. ♦ *Legătură conductivă* = legătură între două elemente de circuit electric, realizată prin intermediul unui conductor electric, al unui aparat de conectare sau al unui conector; legătură galvanică. — Din fr. *conductive*.

CONDUCTIVITATE s.f. Valoarea rezistenței specifice electrice a unui conductor. — Din fr. *conductivité*.

CONDUCTOMETRIE s.f. Metodă electrochimică de analiză bazată pe modificarea conductivității soluției analizate. — **Conductivitate** + **-metrie**.

CONDUCTOMETRU, *conductometre*, s.n. Dispozitiv folosit pentru determinarea conductivității soluțiilor. — Din fr. *conductomètre*.

CONDUCTOR, **-OĂRE**, *conductori*, *-oare*, adj., s.n., s.m. și f. I. Adj., s.n. (Corp sau material) care prezintă conductibilitate electrică sau conductibilitate termică. ♦ *Conductor electric* = piesă cu conductanță mare, folosită pentru realizarea circuitelor electrice prin legături conductive. 2. S.m. și f. Lucrător la calea ferată care controlează biletele călătorilor și supraveghează ordinea în vagoane. ♦ (Rar) Vatman; șofer. ♦ Supraveghetor și diriguitor al unei echipe de lucrători; șef de echipă. 3. S.m. și f. (Inv.) Călăuză. — Din fr. **conducateur**, lat. **conductor**.

CONDUCȚIE, *conducții*, s.f. Conductibilitate. — Din fr. **conduction**.

CONDUITĂ, *conduite*, s.f. 1. Fel de a se purta, comportare; manieră. 2. Comportament. — Din fr. **conduite**.

CONDUPLICĂT, **-Ă**, *conduplicați*, *-te*, adj. (Bot.; despre organe) Îndoit în lungime, în două jumătăți suprapuse. — Din fr. **conduplicué**.

CONDUPLICĂȚIE, *conduplicații*, s.f. I. (Bot.) Stare a unui organ conduplicat. 2. Repetiție a unui cuvânt la sfârșitul sau la începutul unei fraze. — Din fr. **conduplication**.

CONDÛR, *conduri*, s.m. I. (Inv.) Pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit adesea cu broderii. 2. Compus: (Bot.) *condurul-doamnei* = plantă ornamentală agățătoare,

cu flori mari, galbene-roșcate și cu un pinten drept; călțunaș, conduraș (2) (*Tropeolum majus*). — Din tc. **kundur**.

CONDURĂȘ, *condurași*, s.m. I. Diminutiv al lui *condur* (1). 2. (Bot.) Conduurul-doamnei. — **Condur** + suf. *-aș*.

CONNECTĂ, *conectez*, vb. I. Tranz. A uni, a lega, a conecta două sau mai multe conducte electrice. — Din fr. **connecter**, lat. **connectere**.

CONNECTABIL, **-Ă**, *connectabili*, *-e*, adj. Care se poate conecta. — Din fr. **connectable**.

CONNECTĂRE, *conectări*, s.f. 1. Acțiunea de a *conecta*; conexiune. 2. Operație de montaj prin care o mașină, un aparat sau un dispozitiv electric este legat într-un circuit sau la o rețea electrică. ♦ *Aparat de conectare* = aparat electric folosit pentru închiderea sau deschiderea unui circuit electric. — V. **conecta**.

CONNECTIV, **-Ă**, *connectivi*, *-e*, adj., s.n. I. Adj. Care poate fi conectat. 2. S.n. (Bot.) Parte a anterei care suportă și reunește sacii polenici. 3. S.n. (Mat.) Legătură prin intermediul căreia din variabile separate iau naștere expresii; operator, functor, conector (3). 4. S.n. (Gram.) Cuvânt de relație în propoziție sau în frază; conector. — Din fr. **connectif**, lat. **connectivus**.

CONNECTOR, **-OĂRE**, *conectori*, *-oare*, adj., s.m., s.n. I. Adj. Care conectează, care leagă. 2. S.n. Piesă cu ajutorul căreia se stabilește o legătură conectivă. 3. S.n. Conectiv (3). 4. S.m. Operator logic; functor. — Din fr. **connecteur**.

CONETĂBIL, *conetabili*, s.m. Comandant suprem al armatelor regale din Franța, în Evul Mediu. — Din fr. **connetable**.

CONEȚ s.n. (Inv. și reg.) I. Sfârșit. ♦ Expr. *A face* (sau *a pune*) *cuiva conețul* = a pune cuiva capăt zilelor, a omori. 2. Șotie, borboacă. — Din sl. **konci**.

CONEX, **-Ă**, *conecși*, *-xe*, adj. Care se găsește în legătură cu ceva, care însoțește ceva, care merge împreună cu ceva. — Din fr. **conexe**, lat. **connexus**.

CONEXĂ, *conexez*, vb. I. Tranz. (Rar) A lega împreună, a alătura, a grupa lucruri sau chestiuni de aceeași natură; a reuni. — Din **conexiune**.

CONEXĂRE, *conexări*, s.f. Acțiunea de a *conexa* și rezultatul ei. ♦ (Jur.) A uni pentru a fi soluționate împreună, în același dosar, două sau mai multe pricini între care există conexitate. — V. **conexa**.

CONEXITĂTE, *conexități*, s.f. Conexiune. ♦ (Jur.) Raport între două sau mai multe pricini care au un obiect înrudit. — Din fr. **conexité**.

CONEXIUNE, *conexiuni*, s.f. I. Legătură între două sau mai multe obiecte sau fenomene; relație, raport, conexitate. ♦ *Conexiune inversă* = feedback. 2. Legătură prin conducte sau prin organe de mașină între două mașini, aparate, mecanisme etc. ♦ Legătură între două sau mai multe elemente de circuit ori conducte electrice.

3. Conector. [Pr.: *-xi-u-*] — Din fr. **connexion**, lat. **connexio**, **-onis**.

CONFABULĂȚIE, *confabulații*, s.f. Simptom în unele boli mintale, care constă în relatarea inconștientă a unor fapte imaginare; mitomanie. — Din fr. **confabulation**.

CONFAREȚIE, *confareții*, s.f. (Rar) Căsătorie religioasă rezervată patricienilor. [Pr.: *-re-a-*] — Din fr. **confarréation**, lat. **confarréatio**.

CONFECȚIE, *confecții*, s.f. I. Obiect de îmbrăcăminte fabricat și livrat în serie. 2. Confectionare. [Var.: **confecțiune** s.f.] — Din fr. **confection**, lat. **confectio**, **-onis**.

CONFECȚIONĂ, *confecționez*, vb. I. Tranz. 1. A efectua prelucrarea unui material sau a unui semifabricat pentru a obține un obiect (unicat sau în serie). 2. A produce, a lucra, a fabrica încălțăminte sau îmbrăcăminte. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **confectionner**.

CONFECȚIONĂRE, *confecționări*, s.f. Acțiunea de a *confecționa*; lucrare, întocmire, alcătuire, fabricare. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **confecționa**.

CONFECȚIONER, **-Ă**, *confecționeri*, *-e*, s.m. și f. Muncitor care lucrează confecții. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **confectionneur**.

CONFECȚIUNE s.f. v. **confecție**.

CONFEDERĂ, *confederez*, vb. I. Refl. (Rar) A se uni într-o confederație. — Din fr. **confédérer**.

CONFEDERĂT, **-Ă**, *confederați*, *-te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care face parte dintr-o confederație. — Din fr. **confédéré**.

CONFEDERATIV, **-Ă**, *confederativi*, *-e*, adj. Care aparține unei confederații; care are caracterul unei confederații. — Din fr. **confédératif**.

CONFEDERAȚIE, *confederații*, s.f. I. Uniune de state sau de unități teritoriale autonome ori independente, având anumite organe centrale ale puterii de stat în comun (parlament, guvern, șef de stat etc.). 2. Denumire dată unor asociații de organizații care au țeluri social-politice fundamentale comune sau apropiate. [Var.: **confederațiune** s.f.] — Din fr. **confédération**, lat. **confederatio**, **-onis**.

CONFEDERAȚIUNE s.f. v. **confederație**.

CONFER Termen prin care se face o referire, o trimitere comparativă de la un text la un izvor sau la o lucrare lămuritoare. [Abr.: *cf.*] — Cuv. lat.

CONFERENȚĂ s.f. v. **conferință**.

CONFERENȚIĂ, *conferențiez*, vb. I. Intrans. A ține o conferință. [Pr.: *-ți-a-*] — Din **conferință**.

CONFERENȚIAR, **-Ă**, *conferențieri*, *-e*, s.m. și f. I. Persoană care ține o conferință. 2. Grad în învățământul superior, intermediar între lector și profesor; persoană care deține acest grad. [Pr.: *-ți-ar*] — Din fr. **conférencier**.

CONFERÍ, *confér*, vb. IV. 1. Tranz. A acorda un titlu, un grad, o decorație etc. 2. Intrans. A discuta cu cineva o chestiune importantă; a se întreține cu cineva. — Din fr. **conférer**, it. **conferire**.

CONFERINȚĂ, *conferințe*, s.f. 1. Expunere făcută în public asupra unei teme din domeniul științei, artei, politici etc., cu intenția de a informa, de a instrui, de a omagia etc. 2. Reuniune a reprezentanților unor state, ai unor organizații politice, științifice etc., cu scopul de a dezbate și de a hotărî asupra unor probleme curente și de perspectivă ale activității lor. 3. For superior al unei organizații de partid, care se întrunește pentru a dezbate probleme ale activității organizației, a alege organele sale de conducere etc. 4. Consfătuire, convorbire. ◊ *Conferință de presă* = întâlnire în cadrul căreia o personalitate a vieții politice, sociale, culturale etc. face o expunere sau declarații și răspunde la întrebările reprezentanților presei. [Var.: (inv.) **conferență** s.f.] — Din fr. **conférence**, lat. **conferentia**.

CONFERIRE, *conferiri*, s.f. Faptul de a conferi (1). — V. **conferi**.

CONFESĂ, *confesez*, vb. I. Refl. A se destăinui, a se spovedi. — Din fr. **confesser**.

CONFESIONAL¹, *confesionale*, s.n. Loc amenajat în bisericile catolice, unde preotul spovedește pe credincioși. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **confessional**, it. **confessionale**.

CONFESIONAL², -Ă, *confesionali*, -e, adj. Care este în legătură cu o confesiune religioasă. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **confessionnel**.

CONFESIONALISM s.n. Concepție teologică care consideră obligatorie apartenența la o anumită confesiune. [Pr.: -si-o-] — Din germ. **Konfessionalismus**, it. **confessionalismo**.

CONFESIUNE, *confesiuni*, s.f. 1. Mărturisire a unor fapte, a unor gânduri sau sentimente intime; p. restr. spovedanie. ◊ Scriere literară care conține mărturisirea unor gânduri și sentimente legate de viața intimă a autorului. ◊ Scriere care cuprinde mărturisirea de credință a unei ramuri a Bisericii creștine. 2. Religie, cult. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **confession**, lat. **confessio**, -onis.

CONFESIV, -Ă, *confesivi*, -e, adj. De confesiune. — Din **confesa**.

CONFESOR, *confesori*, s.m. Preot care spovedește; duhovnic. — Din fr. **confesseur**, lat. **confessor**.

CONFÊTE s.f. pl. v. **confetti**.

CONFÊTTI s.f. pl. Bucățele rotunde de hârtie (de diferite culori), care se împrăștie la baluri și la petreceri deasupra participanților. [Scriș și: *confeti*. — Var.: **confête** s.f. pl] — Din it., fr. **confetti**.

CONFIA, *confiez*, vb. I. (Livr.) 1. Tranz. A încredința cuiva ceva, a lăsa ceva în grija cuiva. 2. Refl. A se încrede în cineva; a se destăinui. [Pr.: -fi-a] — Din fr. **confier**.

CONFIANȚĂ s.f. v. **confianță**.

CONFIAȚ, -Ă, *confiați*, -te, adj. (Despre fructe) Conservat prin fierbere în sirop de zahăr, apoi uscat; glasat. [Pr.: -fi-at] — Cf. fr. **confit**.

CONFIDENT, -Ă, *confidenți*, -te, s.m. și f. Persoană căreia i se fac confidențe; p. ext. prieten intim. — Din fr. **confident**, lat. **confidens**, -ntis.

CONFIDENTĂ, *confidențe*, s.f. Încredințare, mărturisire a unor gânduri intime, a unei taine; destăinuire. — Din fr. **confidence**, lat. **confidentia**.

CONFIDENȚIAL, -Ă, *confidențiali*, -e, adj. Care se comunică în taină; secret. [Pr.: -ți-al] — Din fr. **confidentiel**.

CONFIDENȚIALITĂTE s.f. Caracter confidențial (al unei informații). [Pr.: -ți-a-] — Din fr. **confidentialité**.

CONFIENT, -Ă, *confienți*, -te, adj. (Rar) Încredător. [Pr.: -fi-ent] — Din fr. **confiant**.

CONFIENTĂ, *confiențe*, s.f. (Rar) Încredere în cineva. [Pr.: -fi-en-] — Var.: **confiântă** s.f.] — Din fr. **confiance**.

CONFIGURĂ, *configurez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) structura într-un anumit fel, a lua sau a da o anumită formă. — Din fr. **configurer**, lat. **configurare**.

CONFIGURĂRE, *configurări*, s.f. Acțiunea de a se configura și rezultatul ei. — V. **configura**.

CONFIGURĂȚ, -Ă, *configurați*, -te, adj. Care a fost structurat într-un anumit fel; care a luat o anumită formă. — V. **configura**.

CONFIGURATIV, -Ă, *configurativi*, -e, adj. De configurație; configurațional. — Din fr. **configuratif**, engl. **configurative**.

CONFIGURAȚIE, *configurații*, s.f. Formă exterioară a unui lucru; înfățișare. ◊ Totalitatea relațiilor dintre părțile unui sistem sau dintre mai multe sisteme din aceeași categorie. — Din fr. **configuration**, lat. **configuratio**.

CONFIGURAȚIONAL, -Ă, *configuraționali*, -e, adj. (Livr.) Configurativ. [Pr.: -ți-o-] — Din engl. **configurational**.

CONFIGURAȚIONISM s.n. (Fil.) Gestaltism. [Pr.: -ți-o-] — Din engl. **configurationism**.

CONFIGURAȚIONIST, -Ă, *configuraționiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al configuraționismului. [Pr.: -ți-o-] — Din engl. **configurationist**.

CONFINĂȚ, -Ă, *confinați*, -te, adj. (Rar; despre aer, atmosfera unei încăperi etc.) Închis; irespirabil, stricat, viciat. — După fr. [air] **confiné**.

CONFIRMĂ, *confirm*, vb. I. Tranz. 1. A recunoaște și a întări exactitatea unei afirmații făcute de altcineva; a atesta, a mărturisi autenticitatea; a întări o ipoteză, o afirmație etc. 2. (Jur.) A renunța la dreptul de a cere anularea unui act juridic,

căruia îi recunoaște astfel efectele juridice. ◊ A întări hotărârea, sentința unei instanțe inferioare prin aprobare. 3. A definitivă pe cineva într-o situație, într-un post. 4. (În Biserica catolică) A oficia ritualul confirmării. — Din fr. **confirmer**, lat. **confirmare**.

CONFIRMĂRE, *confirmări*, s.f. 1. Acțiunea de a confirma și rezultatul ei; întărire, adevărire. ◊ Declarație prin care o persoană, îndreptățită să ceară anularea unui act, îl recunoaște valabil. ◊ Aprobare a unui act sau a unei măsuri procedurale de către organul competent. 2. (În Biserica catolică) Act sacramental care desăvârșește botezul la copiii trecuți de șapte ani; confirmație. — V. **confirma**.

CONFIRMATIV, -Ă, *confirmativi*, -e, adj. Care confirmă, întărește, adevărește. — Din fr. **confirmatif**.

CONFIRMĂȚIE, *confirmății*, s.f. (În Biserica catolică) Confirmare (2). — Din fr. **confirmation**.

CONFISCĂ, *confisc*, vb. I. Tranz. A lua de la cineva un bun, fără despăgubire și a-l trece în patrimoniul statului, pe temeiul unei hotărâri judecătorești sau în urma dispoziției unei autorități. — Din fr. **confisquer**, lat. **confiscare**.

CONFISCABIL, -Ă, *confiscabili*, -e, adj. Care poate fi confiscat. — **Confisca** + suf. -bil.

CONFISCĂRE, *confiscări*, s.f. Trecere gratuită (ca măsură de siguranță sau ca sancțiune) în patrimoniul statului, în temeiul unei hotărâri judecătorești, a unui bun sau a tuturor bunurilor aparținând unei persoane (fizice sau juridice). — V. **confisca**.

CONFISAGRĂNT, -Ă, *confisagranți*, -te, adj. (Despre state) Care participă la o conflagrație. — Din it. **conflagrante**.

CONFISAGRĂȚIE, *conflagrații*, s.f. Conflict armat de mari proporții, război în care sunt atrase numeroase state. [Var.: (inv.) **conflagrațiune** s.f.] — Din fr. **conflagration**, lat. **conflagratio**, -onis.

CONFISAGRAȚIUNE s.f. v. **conflagrație**.

CONFLICT, *conflicte*, s.n. 1. Neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord; antagonism; ceartă, diferend, discuție (violentă). ◊ Loc. vb. A intra în conflict (cu cineva) = a se certa (cu cineva). ◊ *Conflict de frontiere* = ciocnire între unități militare înscărcinate cu paza frontierei între două state. ◊ Război. 2. Contradicție între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfășurarea acțiunii dintr-o operă epică sau dramatică. — Din lat. **conflictus**, fr. **conflit**.

CONFLICTUAL, -Ă, *conflictuali*, -e, adj. Referitor la conflict, al conflictului. [Pr.: -tu-al] — Din fr. **conflictuel**.

CONFLUENT, -Ă, *confluenți*, -te, adj., s.m. (Curs de apă) care se unește cu un alt curs de apă, formând un râu mai mare. [Pr.: -flu-ent] — Din fr. **confluent**, lat. **confluens**, -ntis.

CONFLUENȚĂ, *confluențe*, s.f. 1. Locul în care se unesc două sau mai multe cursuri de apă. 2. Fig. Loc de întâlnire, contact. [Pr.: -flu-en-] — Din fr. **confluence**.

CONFORM, -Ă, *conformi*, -e, adj. 1. (Despre acte, copii etc.) Care are același cuprins cu...; identic. 2. Care este corespunzător; potrivit. ◊ (Adverbial) În conformitate cu..., la fel cu..., după. — Din fr. **conforme**.

CONFORMĂ, *conformez*, vb. I. Refl. A se pune de acord cu..., a se potrivi, a se adapta la... ◊ A se supune unui ordin, unei legi etc. — Din fr. **conformer**, lat. **conformare**.

CONFORMĂRE, *conformări*, s.f. Acțiunea de a se conforma și rezultatul ei. — V. **conforma**.

CONFORMĂȚ, -Ă, *conformați*, -te, adj. (Rar; despre corp sau părți ale corpului) Alcătuit, format, făcut într-un anumit fel. — V. **conforma**.

CONFORMĂȚOR, *conformatoare*, s.n. Instrument folosit de pălărier pentru a lua forma și dimensiunile exacte ale capului. — Din fr. **conformateur**.

CONFORMĂȚIE, *conformații*, s.f. Structură fizică generală a corpului sau a părților lui, a unei suprafețe de teren etc.; constituție. — Din fr. **conformation**, lat. **conformatio**.

CONFORMISM s.n. Atitudinea conformistului; acceptare mecanică, necritică și supunere formală, docilă, față de orice obiceiuri, idei, hotărâri etc. — Din fr. **conformisme**.

CONFORMIST, -Ă, *conformiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care se conformează din oportunism părerilor, convingerilor altora, chiar dacă acestea nu corespund convingerilor sale. — Din fr. **conformiste**.

CONFORMITĂTE s.f. Raportul dintre două lucruri conforme; potrivire, concordanță. ◊ Expr. În conformitate cu... = potrivit cu..., de acord cu... Pentru conformitate, formulă prin care se atestă exactitatea unei copii după un act sau după un document. — Din fr. **conformité**.

CONFORT s.n. Totalitatea condițiilor materiale care asigură o existență civilizată, plăcută, comodă și igienică. — Din fr. **confort**.

CONFORTABIL, -Ă, *confortabili*, -e, adj. Care oferă confort; comod. — Din fr. **confortable**.

CONFORTĂNT, -Ă, *confortanți*, -te, adj. Întăritor, reconfortant. — Din fr. **confortant**.

CONFRAȚE, *confrați*, s.m. Coleg de profesiune, de meserie. ◊ (Înv.) Tovarăș de conspirație. — **Con¹** + **frate** (după fr. *confère*).

CONFRATERNITĂTE, *confraternități*, s.f. (Rar) Confrerie. — Din fr. **confraternité**.

CONFRĂȚESC, -EASCĂ, confrățești, adj. (Neobișnuit) De confrate. — Confrate + suf. *-esc*.

CONFRĂȚIE, confrății, s.f. (Înv.) Confrerie. — **Con**¹ + **frăție** (după fr. *confrérie*).

CONFRERIE, confrerii, s.f. Asociație constituită în scopuri religioase sau caritabile; *p. ext.* grupare de oameni cu păreri comune; confrăție, confraternitate. — Din fr. *confrérie*.

CONFRUNTĂ, confrunt, vb. I. 1. Tranz. A pune în față două sau mai multe persoane pentru a verifica adevărul spuselor lor. 2. Tranz. A pune față în față obiecte, opere, fenomene etc., pentru a le verifica sau a le compara. 3. Refl. A putea face față unei situații, probleme etc. (deosebit de) dificile. — Din fr. *confronter*.

CONFRUNTĂRE, confruntări, s.f. Acțiunea de a *confrunta* și rezultatul ei; confrunțate. — V. *confrunta*.

CONFRUNTĂȚIE, confrunțatii, s.f. (Rar) Confruntare. [Var.: **confrunțatiune** s.f.] — Din fr. *confrontation*.

CONFRUNTAȚIUNE s.f. v. *confrunțate*.

CONFUCIANISM s.n. Doctrina religioasă, morală și filosofică chineză, întemeiată de Confucius. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. *confucianisme*.

CONFUCIANIST, -Ă, confucianiști, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al confucianismului. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. *confucianiste*.

CONFUNDĂ, confund, vb. I. 1. Tranz. A lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul; a asemăna, a asemui. 2. Refl. A forma un singur tot; a se contopi. — Din fr. *confondre*, lat. *confundere*.

CONFUNDĂBIL, -Ă, confundabili, -e, adj. Care poate fi confundat. — Cf. it. *confundibile*.

CONFUNDĂRE, confundări, s.f. Acțiunea de a (*se*) *confunda* și rezultatul ei; confuzie; contopire. — V. *confunda*.

CONFUZ, -Ă, confuzi, -e, adj. 1. Neclar, neprecis, nelămurit, nedeslușit. 2. (Despre oameni și manifestările lor) Încurcat, tulburat, zăpăcit. — Din fr. *confus*, lat. *confusus*.

CONFUZIE, confuzii, s.f. 1. Faptul de a confunda; încurcătură; lipsă de orientare (în diverse probleme). ♦ *Confuzie mintală* = stare patologică ce se caracterizează prin tulburări de percepție, orientare, raționament, memorie etc. 2. (Jur.; în forma *confuziune*) Stingere a unei obligații prin întrunirea, în aceeași persoană, a calităților de creditor și debitor. [Var.: **confuziune** s.f.] — Din fr. *confusion*, lat. *confusio, -onis*.

CONFUZIONĂNT, -Ă, confuzionanți, -te, adj. (Rar) Care provoacă confuzie, derutant. [Pr.: *-zi-o-*] — De la *confuzie*.

CONFUZIONISM s.n. (Rar) Tendință de a crea confuzie, dezorientare. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. *confusionnisme*.

CONFUZIONIST, -Ă, confuzionisti, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care creează confuzii. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. *confusionniste*.

CONFUZIUNE s.f. v. *confuzie*.

CONGA s.f. 1. Dans executat în șir, cu ritm sincopat, inspirat din folclorul afro-cubanez; melodie după care se execută acest dans. 2. Tobă înaltă, de formă alungită, subțiată la extremitatea inferioară, acționată cu degetele și cu podul palmei. — Din fr. *conga*.

CONGEDIU s.n. v. *concediu*.

CONGELĂ, congelez, vb. I. Tranz. A face ca un lichid să se solidifice; a face să înghețe. ♦ A supune un aliment acțiunii frigului pentru a-l conserva. — Din fr. *congeler*, lat. *congelare*.

CONGELĂBIL, -Ă, congelabili, -e, adj. (Despre unele alimente, fructe, legume etc.) Care poate fi congelat. — Din fr. *congelable*.

CONGELĂNT, -Ă, congelanți, -te, adj., s.n. (Substanță) care congelează. — **Congela** + suf. *-ant*.

CONGELĂRE, congelări, s.f. Acțiunea de a *congela* și rezultatul ei. ♦ Înghețare a soluțiilor apoase și a soluțiilor albuminoase dintr-un corp prin coborârea artificială a temperaturii în vederea conservării mai îndelungate. — V. *congela*.

CONGELĂȚ, -Ă, congelați, -te, adj. (Despre unele alimente) Conservat prin congelare. ♦ Înghețat. — V. *congela*.

CONGELĂTOR, congelatoare, s.n. Aparat care servește la congelarea lichidelor sau a alimentelor; instalație care servește la congelare. — Din fr. *congélateur*.

CONGEMINĂȚIE s.f. (Biol.) Formație dublă simultană. — Din lat. *congemination*, fr. *congemination*.

CONGENER, -Ă, congeneri, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre animale și plante) Care aparține aceleiași specii sau aceluiași gen cu alt animal sau altă plantă. 2. S.m. și f. Persoană care este de același neam cu cineva sau este din aceeași națiune cu altcineva. — Din fr. *congénère*, lat. *congener*.

CONGENITAL, -Ă, congenitali, -e, adj. Care există în momentul nașterii; din naștere, înăscut. — Din fr. *congénital*.

CONGESTIE, congestii, s.f. Aflux excesiv de sânge într-o anumită parte a corpului; boală provocată de acest aflux. ♦ *Congestie cerebrală* = accident vascular cerebral. — Din fr. *congestion*, lat. *congestio*.

CONGESTIONĂ, congestionez, vb. I. Refl. A avea o congestie. ♦ A se aprinde la față, a se înroși, a se îmbujora. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. *congestionner*.

CONGESTIONĂRE, congestioniari, s.f. Acțiunea de a *se congestiona* și rezultatul ei. [Pr.: *-ti-o-*] — V. *congestiona*.

CONGESTIONĂȚ, -Ă, congestionați, -te, adj. (Despre oameni) Căruia i s-a urcat sângele la cap; aprins la față, îmbujorat. ♦ (Despre părți ale corpului) Care are un aflux anormal de sânge. [Pr.: *-ti-o-*] — V. *congestiona*.

CONGESTIV, -Ă, congestivi, -e, adj. Care se referă la o congestie; care provoacă o congestie. — Din fr. *congestif*.

CONGLĂSUI, conglăsuiesc, vb. IV. Intrans. (Înv.) A fi de acord, a se potrivi cu..., a concorda. — **Con**¹ + **glăsu** (probabil după germ. *übereinstimmen* sau rus. *soglasitsea*).

CONGLĂSUIRE, conglăsuiri, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *conglăsu* și rezultatul ei; aprobare, învoire, acord unanim. — V. *conglăsu*.

CONGLOMERĂ, conglomerez, vb. I. Tranz. și refl. A (se) uni, a (se) îngrămădi într-o masă unică. — Din fr. *conglomérer*, lat. *conglomerare*.

CONGLOMERĂRE, conglomerați, s.f. Acțiunea de a (*se*) *conglomera* și rezultatul ei. — V. *conglomera*.

CONGLOMERĂȚ, conglomerațe, s.n. Rocă sedimentară consolidată, formată din fragmente rotunjite de roci mai vechi, cimentate cu argilă, calcar, silice etc.; conglomerație. ♦ Fig. Amestec, îmbinare de elemente eterogene. — Din fr. *conglomérat*.

CONGLOMERĂȚIE, conglomerații, s.f. (Rar) Conglomerat. [Var.: **conglomerațiune** s.f.] — Din lat. *conglomeratio, -onis*, fr. *conglomération*.

CONGLOMERAȚIUNE s.f. v. *conglomerație*.

CONGLUTINĂ, conglutinez, vb. I. Tranz. (Rar) A face dens, vâscos; a coagula. — Din fr. *conglutiner*, lat. *conglutinare*.

CONGLUTINĂRE, conglutinare, s.f. (Rar) Acțiunea de a *conglutina* și rezultatul ei; conglutinație, coagulare. — V. *conglutina*.

CONGLUTINAȚIE, conglutinații, s.f. Conglutinare. [Var.: **conglutinațiune** s.f.] — Din fr. *conglutination*, lat. *conglutinatio, -onis*.

CONGLUTINAȚIUNE s.f. v. *conglutinație*.

CONGOLĂZ, -Ă, congolezi, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Congo sau este originară din Congo. 2. Adj. Care aparține Republicii Congo sau congolezilor (1), referitor la Congo ori la congolezi. — Din n. pr. Congo. Cf. fr. *congolais*.

CONGRATULĂ, congratulez, vb. I. Tranz. și refl. (recipr.) A (se) felicita. — Din fr. *congratuler*.

CONGRATULĂRE, congratulări, s.f. Acțiunea de a (*se*) *congratula* și rezultatul ei; congratulație. — V. *congratula*.

CONGRATULĂȚIE, congratulații, s.f. (Rar) Felicitare. [Var.: **congratulațiune** s.f.] — Din fr. *congratulation*.

CONGRATULAȚIUNE s.f. v. *congratulație*.

CONGREGĂȚIE, congregații, s.f. (În Biserica catolică) 1. Ordin monahal. ♦ Ramură a unui ordin monahal; mănăstire filială. 2. Confrerie alcătuită din clerici și din laici. 3. Departament în organizația centrală a Vaticanului, condus de un cardinal. 4. Ședință de studiu a sinoadelor generale; *p. ext.* adunare religioasă. — Din fr. *congrégation*, lat. *congregatio*.

CONGREGAȚIONAL, -Ă, congregaționali, -e, adj. De congregație, al congregației. [Pr.: *-ți-o-*] — Din engl. *congregational*.

CONGREGAȚIONIST, -Ă, congregaționisti, -ste, s.m. și f. Membru al unei congregații. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. *congrégationniste*.

CONGRÉS, congrese, s.n. 1. Reuniune națională sau internațională în care delegați sau invitați dezbate probleme majore de ordin politic, economic, organizatoric, științific, cultural etc. 2. Organ suprem de conducere al unor partide politice și organizații obștești. 3. Denumire a parlamentului în unele țări. 4. (Urmat de determinări) Denumire a unor partide politice. *Congresul Național Indian*. 5. Denumire dată unor conferințe internaționale ale statelor, convocate, de obicei, pentru încheierea de tratate de pace. — Din fr. *congrès*, lat. *congressus*.

CONGRESIST, -Ă, congressiști, -ste, s.m. și f. Persoană care ia parte la un congres. — Din fr. *congressiste*.

CONGRESMEN, congressmeni, s.m. Membru al Congresului Statelor Unite ale Americii. — Din engl. *congressman*.

CONGRUENT, -Ă, congruenți, -te, adj. 1. Care concordă, care coincide; corespunzător, coincident, echivalent. 2. (Despre numere întregi) Care dau același rest la împărțirea cu un divizor comun. 3. (Despre figuri geometrice) Care sunt egale sau care pot fi făcute să coincidă una cu alta printr-o deplasare. [Pr.: *-gru-ent*] — Din fr. *congruent*, lat. *congruens, -ntis*.

CONGRUENȚĂ, congruențe, s.f. 1. Acord, concordanță, coincidență. ♦ (Mat.) Relație care există între două numere întregi când diferența lor este multiplul unui număr întreg. 2. Însușirea de a fi congruent. [Pr.: *-gru-en-*] — Din fr. *congruence*, lat. *congruentia*.

CONIAC, (2) coniacuri, s.n. 1. Băutură alcoolică tare, obținută prin distilarea anumitor sorturi de vin și păstrarea produsului în butoaie de stejar. 2. Varietate, sort de coniac (1). — Din fr. *cognac*.

CÓNIC, -Ă, conici, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care are forma unui con², privitor la con². 2. S.f. Curbă rezultată din intersecția unui con² circular cu un plan. — Din fr. *conique*.

CONICITĂȚE, *conicități*, s.f. Mărire caracteristică a unui trunchi de con² drept, egală cu diferența dintre diametrul mare și diametrul mic raportată la lungimea acestuia; *p. ext.* formă conică. — Din fr. **conicité**.

CONIDIAN, *-Ă, conidieni*, -e, adj. (Despre ciuperci) Care prezintă conidii. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **conidien**.

CONIDIE, *conidii*, s.f. Spor imobil care asigură înmulțirea asexuată a ciupercilor evaluate. — Din fr. **conidie**.

CONIFÉR, *conifere*, s.n. (La pl.) Ordin de arbori cu canale secretoare de rășină, cu frunze în general persistente, în formă de ace sau de solzi, cu flori unisexuate, conice și cu semințe aripate; (și la sg.) arbore sau arbust care face parte din acest ordin. — Din fr. **conifère**, lat. **conifer**.

CONIMETRIE s.f. Operație de determinare a cantității de praf din aer cu ajutorul conimetrului. — Din fr. **conimétrie**.

CONIMÉTRU, *conimetre*, s.n. Aparat care captează praful dintr-un anumit volum de aer și-l fixează pe plăci de sticlă spre a fi examinat la microscop. — Din fr. **conimètre**.

CONIÓZĂ, *conioze*, s.f. (Med.) Boală provocată de pătrunderea și fixarea pulberilor în organism. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **coniose**.

CONIROSTRĂ, *conirostre*, s.f. (La pl.) Familie de păsări cu ciocul gros, conic; (și la sg.) pasăre care face parte din această familie. — Din fr. **conirostre**.

CONITĂ s.f. v. **cuconită**.

CONIVÉNT, *-Ă, conivenți*, -te, adj. (Despre frunze) 1. Îndoit înăuntru. 2. Care tinde să se împreuneze. — Din fr. **conivent**.

CONIVÉNȚĂ, *conivențe*, s.f. (În expr.) *De conivență (cu)...* = în complicitate (cu...), de acord (cu...) — Din fr. **conivence**, lat. **coniventia**.

CONJECTURĂ, *conjecturez*, vb. I. Tranz. A judeca după aparențe; a face o conjectură. — Din fr. **conjecturer**.

CONJECTURĂL, *-Ă, conjecturali*, -e, adj. Întemeiat pe conjecturi, pe aparențe sau pe supoziții; neîntemeiat. — Din fr. **conjectural**.

CONJECTURĂRE, *conjecturări*, s.f. Acțiunea de a *conjectura* și rezultatul ei; judecată făcută după aparențe. — V. **conjectura**.

CONJECTURĂ, *conjecturi*, s.f. Păreră bazată pe ipoteze sau pe presupuneri; prezumție, supoziție. — Din fr. **conjecture**, lat. **conjectura**.

CONJUGĂ, *conjug*, vb. I. 1. Tranz. A modifica formele unui verb după persoană, timp, mod și diateză. ♦ Refl. (Despre verbe) A fi flexibil. 2. Refl. Fig. A se îmbina, a se împleti, a se uni. — Din fr. **conjuguer**, lat. **conjugare**.

CONJUGABIL, *-Ă, conjugabili*, -e, adj. Care se poate conjuga. — Din fr. **conjugable**.

CONJUGĂL, *-Ă, conjugali*, -e, adj. Care aparține celor doi soți; privitor la căsătorie. — Din fr. **conjugal**, lat. **conjugalis**.

CONJUGĂRE, *conjugări*, s.f. 1. Acțiunea de a (*se*) *conjuga* și rezultatul ei. 2. Flexiunea verbului. ♦ Categorie de verbe cu aceeași terminație la infinitiv, care se conjugă în mod asemănător. 3. Fig. Îmbinare, împletire. 4. (Biol.) Forma cea mai simplă de fecundație, care constă în unirea temporară a două microorganisme. — V. **conjuga**.

CONJUGĂT, *-Ă, conjugați*, -te, adj. Unit, legat împreună. ♦ (Biol.) *Nervi conjugați* = nervi care au aceeași funcție. (Fiz.) *Focare conjugate* = focare astfel așezate încât razele de lumină răsfărânte dintr-unul se unesc în celălalt și invers. *Puncte conjugate* = oricare dintre punctele unui obiect și punctul corespunzător de pe imaginea obiectului obținută cu ajutorul unui sistem optic. (Mat.) *Numere conjugate* = două numere complexe care au părțile reale egale, iar părțile imaginare egale și de semne contrare. *Regulă conjugată* = reunirea a două sau a mai multor reguli de trei simple. — Din fr. **conjugué**.

CONJUNCT, *-Ă, conjunți*, -te, adj. (În sintagma) *Forme conjuncte* = formele scurte ale prezentului indicativ pers. 1 sg. (-s) și pers. 3 sg. și pl. (-i, -s) al verbului „a fi” și formele neaccentuate ale pronumelui personal la dativ și acuzativ sg. și pl. (-mi sau *mi-*, -ți sau *ți-* etc.) — Din lat. **conjunctus**. Cf. fr. **conjoint**.

CONJUNCTIV, *-Ă, conjunctive*, -e, adj. 1. Care leagă, care unește. ♦ *Țesut conjunctiv* = țesut de susținere al corpului omului și al animalelor, care leagă celelalte țesuturi între ele și care este format din fibre și din substanță intercelulară. 2. (Gram.; în sintagma) *Modul conjunctiv* (și substantivat, n.) = mod personal care exprimă o acțiune posibilă sau realizabilă. 3. (Înv.) Conjunct. — Din fr. **conjonctif**, lat. **conjunctivus**.

CONJUNCTIVĂL, *-Ă, conjunctivali*, -e, adj. (Anat.) De conjunctivă, al conjunctivei. — Din fr. **conjonctival**.

CONJUNCTIVĂ, *conjunctive*, s.f. Membrană mucoasă vascularizată care acoperă suprafața internă a pleoapelor și suprafața anterioară a globului ochilor. — Din fr. **conjunctive**.

CONJUNCTIVITĂ, *conjunctivite*, s.f. Inflamație a conjunctivei, care se manifestă prin roșeață, senzația de corp străin în ochi și secreție abundentă. — Din fr. **conjunctivite**.

CONJUNCTÓR, *conjunctoare*, s.n. (În sintagma) *Conjunctoor-disjunctoor* = aparat electric care închide și deschide automat circuitul de încărcare a unei baterii de pe un autovehicul. — Din fr. **conjuncteur**.

CONJUNCTURĂL, *-Ă, conjuncturali*, -e, adj. De conjunctură, al conjuncturii. — Din fr. **conjuncturel**.

CONJUNCTURALISM s.n. Tendință de a utiliza diverse împrejurări favorabile (pentru satisfacerea unor interese). — **Conjunctură** + suf. (al)ism.

CONJUNCTURĂ, *conjuncturi*, s.f. Totalitatea factorilor de ordin obiectiv și subiectiv, de condiții și de împrejurări care influențează un fenomen sau o situație la un moment dat; concurs de împrejurări. ♦ Totalitatea trăsăturilor care caracterizează un anumit moment al procesului dezvoltării economice. — Din fr. **conjuncture**.

CONJUNCTURÍST, *-Ă, conjuncturiști*, -ste, adj. (Rar) De conjunctură. — Din fr. **conjuncturiste**.

CONJUNCTŢIE, *conjunctii*, s.f. 1. Parte de vorbire reflexibilă care leagă două propoziții într-o frază sau două cuvinte cu același rol sintactic într-o propoziție. 2. Poziție a doi aștri care, la un moment dat, au aceeași longitudine cerească. [Var.: **conjunctiune** s.f.] — Din fr. **conjonction**, lat. **conjunctio**, -onis.

CONJUNCTŢIONAL, *-Ă, conjunctionali*, -e, adj. Cu rol de conjunctie. ♦ *Locuțiune conjunctională* = locuțiune care poate îndeplini aproape toate funcțiile unei conjunctii. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **conjonctionnel**.

CONJUNCTŢIUNE s.f. v. **conjunctie**.

CONJURĂ, *conjur*, vb. I. 1. Tranz. A ruga stăruitor; a implora. 2. Intrans. (Rar) A conspira, a unelti; a complota. — Din fr. **conjur**, lat. **conjurare**.

CONJURÁT, *-Ă, conjurați*, -te, s.m. și f. (Livr.) Conspirator. — Din fr. **conjuré**.

CONJURĂȚIE, *conjurații*, s.f. Conspirație, complot. [Var.: **conjurațiune** s.f.] — Din fr. **conjuratio**, lat. **conjuratio**, -onis.

CONJURĂȚIUNE s.f. v. **conjurație**.

CONLOCUI, *conlocuiesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A locui împreună cu altcineva; a coabita. — **Con**^l + **locui** (după fr. *cohabiter*).

CONLOCUIRE, *conlocuiri*, s.f. (Înv.) Faptul de a *conlocui*; coabitare. — V. **conlocui**.

CONLOCUITÓR, *-OĂRE, conlocuitori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care locuiește împreună cu altcineva. [Pr.: *-cu-i-*] — **Conlocui** + suf. *-tor*.

CONLUCRĂ, *conlucrez*, vb. I. Intrans. A colabora (cu cineva), a contribui la o acțiune comună. — **Con**^l + **lucra** (după fr. *collaborer*).

CONLUCRĂRE, *conlucrări*, s.f. Acțiunea de a *conlucra*; colaborare. — V. **conlucra**.

CONLUCRĂTÓR, *-OĂRE, conlucrători*, -oare, s.m. și f. (Înv.) Colaborator. — **Conlucra** + suf. *-ător*.

CONMESEÁN, *-Ă* s.m. și f. v. **comesean**.

CONOÍD, *-Ă, conoizi*, -de, adj., s.m. (Mat.) 1. Adj. Conoidal. 2. S.m. Suprafață generată de o dreaptă care se menține paralelă cu un plan dat și se sprijină pe o dreaptă fixă și pe o curbă fixă. [Pr.: *-no-id*] — Din fr. **conoïde**.

CONOÍDAL, *-Ă conoidali*, -e, adj. (Mat.) De formă conică; conoid (1). [Pr.: *-no-i-*] — Din fr. **conoïdal**.

CONOPÍDĂ, *conopide*, s.f. Plantă erbacee legumicolă din familia cruciferelor, cu o inflorescență cărnoasă comestibilă în formă de căpățână, de culoare alburie (*Brassica oleracea*, var. *botrytis*). ♦ Inflorescența acestei plante. — Din ngr. **kunopidi**.

CONORĂȘEÁN, *-Ă, conorășeni*, -e, s.m. și f. (Rar) Concitadin. — **Con**^l + **orășean**.

CONOSAMÉNT, *conosamente*, s.n. Document care însoțește transportul mărfurilor pe apă. — Din rus. **konosament**, cf. fr. **connaissement**, germ. **konossement**.

CONOTATÍV, *-Ă, conotativi*, -e, adj. (Despre sensul cuvintelor) Suplimentar față de denotația cuvântului; care este rezultat din experiența personală, din context; figurat. ♦ (Despre stil) Care este dominat de conotații. — Din fr. **connotatif**.

CONOTĂȚIE, *conotații*, s.f. (Lingv.) Sens suplimentar (față de denotație) al unui cuvânt adesea figurat, rezultat din experiența personală, din context. ♦ Semnificație. — Din fr. **connotation**.

CONOVĂȚ, *conovețe*, s.n. Funie fixată pe țărșui, care servește la prapionirea cailor în bivouac. — Din rus., ucr. **konovjaz**.

CONRÚPE vb. III v. **corupe**.

CONSACRĂ, *consacru*, vb. I. Tranz. 1. A pune la dispoziție, a dăruii cu totul; a închina, a destina. ♦ Tranz. și refl. A (se) dedica, a (se) devota. 2. A stabili; a consfinți. — Din fr. **consacrer**, lat. **consecrare**.

CONSACRĂNT, *-Ă, consacranți*, -te, adj. (Rar) Care face consacraarea, care consacra. — Din fr. **consacrant**.

CONSACRĂRE, *consacrări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *consacra*; dedicare, consfințire; *spec.* stabilirea a capacității, a meritelor deosebite ale cuiva într-un anumit domeniu. — V. **consacra**.

CONSACRÁT, *-Ă, consacrați*, -te, adj. 1. Stabilizat, consfințit prin uz sau prin tradiție; destinat. 2. (Despre oameni) Care este considerat ca o autoritate într-un anumit domeniu, care se bucură de recunoaștere unanimă. — V. **consacra**.

CONSACRĂȚIE, *consacrații*, s.f. (Rar) Consacrare; *spec.* sacrificiu, ofrandă adusă zeilor. — Cf. lat. **consecratio**, -onis, fr. **consécration**.

CONSANGUÍN, *-Ă* adj. v. **consangvin**.

CONSANGVÍN, -Ă, *consangvini*, -e, adj. Înrudit (din partea tatălui); (despre frați și surori) care au același tată; *p. ext.* rudă, rubedenie. [Var.: **consanguin**, -ă adj.] — Din fr. **consanguin**, lat. **consanguineus**.

CONSANGVINITATE s.f. Raport de rudenie între persoane care au același tată, dar nu și aceeași mamă. — Din fr. **consanguinité**.

CONSANGVINIZARE s.f. (Biol.) Metodă aplicată în lucrările de selecție și de ameliorare, care constă în fecundarea efectuată între organisme înrudite. — Din **consangvin**.

CONSĂTEÁN, -Ă, *consăteni*, -e, s.m. și f. Persoană care locuiește sau este originară din același sat cu altă persoană, considerată în raport cu aceasta. — **Con**¹- + **sătean**.

CONSÂNĜEÁN, -Ă, *consânĝeni*, -e, adj. Consangvin. — Din fr. **consanguin**, lat. **consanguineus** (după *sânge*).

CONSCRÍE, *conscrú*, vb. III. Tranz. (Înv.) 1. A chema în armată, a recruta, a înrola. 2. A consemna, a scrie într-un registru oficial. — **Con**¹- + **scrie**.

CONSCRIPTÍBIL, -Ă, *conscriptibili*, -e, adj. (Înv.) Care poate fi recrutat. — Din fr. **conscriptible**.

CONSCRÍPTIE, *conscriptii*, s.f. (Înv.) Înscrisoare anuală în rândurile armatei; recrutare, înrolare. — Din fr. **conscriptio**, lat. **conscriptio**.

CONSECÍNŢĂ, consecințe, s.f. Rezultat al unei fapte, al unei acțiuni, al unui principiu; urmare. ♦ În *consecință* = a) (loc. conj.) prin urmare, deci; b) (loc. adv.) conform dispozițiilor, situației etc. — Din fr. **conséquence**, lat. **consequentia**.

CONSECUTÍV, -Ă, *consecutivi*, -e, adj. Care urmează fără întrerupere, în șir; succesiv. ♦ *Propoziție consecutivă* = propoziție circumstanțială care exprimă rezultatul unei acțiuni sau al unei stări din propoziția regentă. *Conjunție consecutivă* = conjuncție care introduce o propoziție consecutivă. — Din fr. **consécutif**.

CONSECUTIVITATE s.f. (Rare) Urmare neîntreruptă; cursivitate, succesiune. — Din **consecutiv**.

CONSECÚTIE, consecuții, s.f. Înălțuire, legătură. ♦ (Gram.); rar) *Consecuția timpurilor* = concordanța timpurilor, v. concordanță. — Din lat. **consecutio**.

CONSECVÉNT, -Ă, *consecvenți*, -te, adj., adv., s.n. 1. Adj., adv. (Care acționează) statornic, conform cu principiile sale, credincios ideilor sale. 2. Adj. (Despre o vale) Orientat în direcția înclinării straturilor. 3. Adj. (Fil.; despre fenomene) Care urmează unui alt fenomen. 4. (Log.) S.n. Propoziție care decurge necesar dintr-o altă propoziție. — Din fr. **conséquent**, lat. **consequens**, -ntis.

CONSECVÉNTĂ, consecvențe, s.f. Faptul de a fi consecvent. ♦ Loc. adv. *Cu consecvență* = în mod consecvent. — Din fr. **conséquence**, lat. **consequentia**.

CONSEMÁN, consemne, s.n. 1. Totalitatea îndatoririlor pe care le are un militar în serviciul de pază sau de securitate. ♦ Ordin, dispoziție. 2. Măsură (disciplinară) prin care se interzice militarilor ieșirea din cazarmă pentru un timp anumit. — **Con**¹- + **sema** (după fr. *signe*).

CONSEMÁNĂ, consemnez, vb. I. Tranz. 1. A trece anumite mențiuni în legătură cu un fapt juridic într-un proces-verbal, într-o minută etc.; *p. gener.* a înregistra, a însemna, a nota. 2. A depune bani spre păstrare și fructificare la o instituție care are sarcina de conservare a sumelor de bani. 3. A interzice prin consemn ieșirea militarilor din cazarmă, din locul de staționare sau părăsirea navei, pentru un anumit timp, din motive sanitare, disciplinare, de securitate etc. — **Con**¹- + **sema** (după fr. *signer*).

CONSEMÁNABIL, -Ă, *consemnabili*, -e, adj. De consemnat. — Cf. it. **consegnabile**.

CONSEMÁNARE, consemnări, s.f. Acțiunea de a consemna și rezultatul ei; însemnare, înregistrare, notare. ♦ Consemnațiune. — V. **consemna**.

CONSEMNAŢIÚNE, consemnațiuni, s.f. Operație prin care o persoană fizică sau juridică dispune păstrarea unei sume de bani pe numele și la dispoziția altei persoane la o instituție autorizată în acest scop; consemnare. ♦ *Casa de Economii și Consemnațiuni* = instituție centrală la care oamenii își pot depune economiile pentru păstrare și valorificare. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **consignation** (refăcut după *sema*).

CONSENS, *consensuri*, s.n. Înțelegere, acord, identitate de păreri. — Din lat. **consensus**.

CONSENSUÁL, -Ă, *consensuali*, -e, adj. (În sintagma) *Contract consensual* = contract care se încheie prin simplul acord de voință al părților. [Pr.: -su-al] — Din fr. **consensuel**.

CONSERVÁ, consér, vb. I. Tranz. 1. A menține un aliment în stare nealterată, efectuând operația de conservare (2). 2. A păstra, a păzi. ♦ Refl. A se menaja. — Din fr. **conservar**, lat. **conservare**.

CONSERVÁNT, -Ă, *conservanți*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Care conservă, care păstrează. 2. S.n. Substanță folosită în scopul împiedicării fermentației unor produse alimentare sau de altă natură. — **Conserva** + suf. -ant.

CONSERVÁRE, conservări, s.f. 1. Acțiunea de a (se) conserva și rezultatul ei. ♦ *Instinct de conservare* = instinct de apărare la om și animale în scopul menținerii ființei proprii. 2. Tratament care constă în uscare, sterilizare, congelare, refrigerare etc. a unor produse perisabile (alimente, lemne, piei etc.) pentru a le feri de alterare. — V. **conserva**.

CONSERVÁTÍSM s.n. Conservatorism. — Din fr. **conservatisme**.

CONSERVÁTÍV, -Ă, *conservativi*, -e, adj. 1. (Rare) Conservator² (2). 2. (Fiz.; despre câmpuri de forță) În care se conservă energie. — Din fr. **conservatif**.

CONSERVÁTÓR¹, conservatoare, s.n. Instituție de învățământ de grad superior, unde se studiază muzica, (în trecut) și arta dramatică, și unde se formează compozitori, interpreți vocali și instrumentali, dirijori, muzicologi. — Din fr. **conservatoire**, germ. **Konservatorium**.

CONSERVÁTÓR², -OÁRE, *conservatori*, -oare, adj., s.m. și f., s.n. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care păstrează, conservă. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care este atașată de tradiție, în viața politică, economică și culturală. ♦ *Partid conservator* (și substantivat, m. pl.) = partid politic cu concepții conservatoare. 3. S.m. și f. Persoană însărcinată cu conducerea unui muzeu, unei biblioteci, unei colecții etc. 4. S.n. (Tehn.; în sintagma) *Conservator de ulei* = rezervor metalic montat deasupra capacului unor transformatoare electrice care folosesc ca izolat uleiul, având rolul de a menține cuva plină cu ulei, independent de oscilațiile temperaturii. — Din fr. **conservateur**, lat. **conservator**.

CONSERVÁTÓRÍSM s.n. Ideologie care acceptă cu prudență schimbarea instituțiilor tradiționale (religie, proprietate, familie) și preferă dezvoltarea treptată în locul schimbărilor bruște; conservatism. — **Conservator** + suf. -ism.

CONSERVÁŢIÚNE, conservațiuni, s.f. (Înv.) Conservare. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **conservation**, lat. **conservatio**, -onis.

CONSERVÁ, conserve, s.f. Produs alimentar supus unui procedeu de conservare, care, păstrat în ambalaje speciale sau în borcane ermetic închise, își menține multă vreme nealterate calitățile. — Din fr. **conserve**.

CONFÁTÚL, confătuiesc, vb. IV. Refl. recip. (Despre două sau mai multe persoane) A se sfătui împreună, a se consulta. — **Con**¹- + **sfătui**.

CONFÁTÚIRE, confătuiri, s.f. Acțiunea de a se confătuși și rezultatul ei.

♦ Ședință în care se discută probleme de interes comun, general. — V. **confătuși**.

CONFÍNTÍ, confínțesc, vb. IV. Tranz. A da un caracter durabil, solid; a stabili, a consacra. — **Con**¹- + **sfínți** (după fr. *consacrer*).

CONFÍNTÍRE, confínțiri, s.f. Acțiunea de a confínți; stabilire, consacrare. — V. **confínți**.

CONSIDERÁ, consider, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) privi, a (se) socoti (ca...) ♦ Expr. (Tranz.) *Considerând că...* = având în vedere că... ♦ Tranz. A considera, a stima. 2. Tranz. A analiza, a studia, a cerceta. — Din fr. **considérer**, lat. **considerare**.

CONSIDERÁBIL, -Ă, *considerabili*, -e, adj. Însemnat, remarcabil; (foarte) mare. — Din fr. **considérable**.

CONSIDERÁRE s.f. Acțiunea de a (se) considera și rezultatul ei; studiu, examinare; considerație. ♦ Expr. *A avea* (sau *a lua*) *în considerare* = a ține seama de..., a avea în vedere. — V. **considera**.

CONSIDERÁŢIE, considerații, s.f. 1. Stimă, respect. 2. Motiv, considerent, rațiune. 3. Părere, idee; reflecție. [Var.: **considerațiune** s.f.] — Din fr. **considération**, lat. **consideratio**, -onis.

CONSIDERÁŢIÚNE s.f. v. **considerație**.

CONSIDERÉNT, considerente, s.n. 1. Punct de vedere; părere. ♦ Argument logic; motiv. 2. (Jur.; la pl.) Partea dintr-o hotărâre a unui organ de jurisdicție cuprinzând motivarea hotărârii respective. — Din fr. **considérant**.

CONSIGNATÁR, -Ă, *consignatari*, -e, s.m. și f. Persoană care primește bunuri în consignație. — Din fr. **consignataire**.

CONSIGNATÓR, -OÁRE, *consignatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care depune spre păstrare sau spre vânzare obiecte la consignație; depunător. — Din fr. **consignateur**.

CONSIGNÁŢIE, consignații, s.f. Depunere spre păstrare, garanție sau vânzare a unor lucruri la un magazin specializat. ♦ (Concr.) Magazin în care se depun spre vânzare diferite obiecte aparținând unor persoane particulare. — Din fr. **consignation**.

CONSILÍÁ, consiliez, vb. I. Tranz. (Livr.) A sfătui. [Pr.: -li-a] — Din fr. **conseiller**, lat. **consiliari**.

CONSILÍER, -Ă, *consilieri*, -e, s.m. 1. Sfătuitoar, sfetnic. 2. Grad în ierarhia unor funcții; persoană care deține acest grad. 3. (Înv.) Membru al unei înalte instanțe de judecată sau de verificare. [Pr.: -li-er] — Din fr. **conseiller** (refăcut după *consiliu* și *consilia*).

CONSILÍERE, consilieri, s.f. Acțiunea de a *consilia* și rezultatul ei; sfătuitoar. [Pr.: -li-e-] — V. **consilia**.

CONSÍLIU, consilii, s.n. 1. Colectiv organizat, cu sarcini de conducere, de administrare sau de avizare etc. a activității unei organizații, firme, societăți comerciale, instituții etc. ♦ *Consiliu de stat* = a) (în unele state) organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă; b) denumire dată organului consultativ al șefului statului, organului suprem al jurisdicției administrative, organului administrativ central. *Consiliu de miniștri* = totalitatea miniștrilor îndeplinind funcția de organ al puterii executive; guvern. *Consiliu de familie* = adunare a membrilor familiei, care se pronunță asupra actelor unui membru al familiei lipsit de capacitatea de administrare a bunurilor sale. *Consiliu științific* = colectiv însărcinat cu îndrumarea activității științifice într-o instituție de învățământ superior sau într-un institut de cercetare. *Consiliu redacțional* = organ consultativ de pe lângă

redacția unei edituri, format din specialiști aparținând domeniilor de activitate ale redacției respective. **2.** (Inv.) Sfat. — Din lat. **consilium**, fr. **conseil**.

CONSÍMIL, -**Ă**, *consímili*, -*e*, adj. (Rar) Asemănător (întru totul). — Din lat. **consimilis**.

CONSÍMILITÚDINE, *consímilitudini*, s.f. (Rar) Asemănare totală, identitate. — ♦ Egalitate. — Din fr. **consimilitude**.

CONSÍMÎTĂMÁNT, *consímîtaminte*, s.n. Încuviințare, aprobare, asentiment. ♦ Acord de voință a persoanelor care încheie un contract. [Var.: (rar) **consímîtmánt** s.n.] — **Consímîți** + suf. -*ămánt* (după fr. *consentement*).

CONSÍMÎȚI, *consímîți*, vb. IV. Tranz. și intrans. A fi de acord cu ceva, a-și da consímîtmántul; a aproba, a încuviința. — **Con**¹ + **simți** (după fr. *consentir*).

CONSÍMÎTIMÁNT s.n. v. **consímîtmánt**.

CONSÍMÎȚIRE, *consímîțiri*, s.f. Faptul de a *consímîți*; consímîtmánt, aprobare, încuviințare, acceptare; acord. — V. **consímîți**.

CONSÍSTĂ, pers. 3 *consístă*, vb. I. Intrans. A fi compus, a se alcătui din...; a consta. — Din fr. **consister**, lat. **consistere**.

CONSÍSTÉNT, -**Ă**, *consístenți*, -*te*, adj. **1.** Vărtos, tare. **2.** (Despre hrană) Substanțial, sățios. — Din fr. **consistant**.

CONSÍSTÉNTĂ, *consístențe*, s.f. Grad de densitate, de tărie, de soliditate a unui corp, a unei materii etc.; rezistență opusă de un corp sau de un material la deformare sau la sfărâmare. ♦ Tărie, soliditate, fermitate. — Din fr. **consistance**.

CONSÍSTOMÉTRU, *consístometre*, s.n. Aparat folosit pentru măsurarea consistenței unui material. — Din fr. **consistomètre**.

CONSÍSTORIÁL, -**Ă**, *consístoriali*, -*e*, adj. De consistoriu, al consistoriului. [Pr.: -*ri-ál*] — Din fr. **consistorial**.

CONSÍSTORÍU, *consístorii*, s.n. **1.** Adunare de cardinali convocată de papă. **2.** Adunare de pastori sau de rabini. **3.** Organ administrativ și disciplinar în conducerea unor biserici. — Din lat. **consistorium**, fr. **consistoire**.

CONSOÁNĂ, *consoane*, s.f. Sunet al vorbirii produs în anumite puncte ale canalului fonator prin închiderea (urmată de deschidere bruscă) sau prin strămoțarea acestuia; semn grafic, literă care reprezintă un asemenea sunet. — Din fr. **consonne**, lat. **consona**.

CONSOÁRTĂ, *consoarte*, s.f. (Fam.) Soție, nevestă. — Din lat. **consors**, -**tis**, (influențat de *soartă*).

CONSOLÁ, *consolez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) alina, a(-și) ușura durerea, necazul, întristarea; a (se) mângâia (sufletește). — Din fr. **consoler**, lat. **consolare**.

CONSOLÁBIL, -**Ă**, *consolabili*, -*e*, adj. Care poate fi consolată (ușor). — Din fr. **consolable**.

CONSOLÁNT, -**Ă**, *consolanți*, -*te*, adj. (Rar) Care consolează; consolator. — Din fr. **consolant**.

CONSOLÁRE, *consolări*, s.f. Acțiunea de a (se) *consola* și rezultatul ei; mângâiere, împăcare, alinare (sufletească); consolație. — V. **consola**.

CONSOLÁTOR, -**OÁRE**, *consolatori*, -*oare*, adj. (Adesea substantivat) Care consolează; consolant. — Din fr. **consolateur**.

CONSOLÁȚIE, *consolații*, s.f. (Inv.) Consolare. [Var.: **consolațiune** s.f.] — Din fr. **consolation**, lat. **consolatio**, -**onis**.

CONSOLÁȚIÚNE s.f. v. **consolație**.

CONSÓLĂ, *console*, s.f. **1.** Mobilă în formă de policioară sau de măsuță reze-mată de perete și pe care se așază vase, statuete etc. **2.** Element arhitectural (ornamental) de lemn, de piatră etc., folosit la sprijinirea unei cornișe, a unui balcon etc. **3.** Element de construcție care iese cu unul dintre capete în afara punctului de reazem, având rolul de a suporta o sarcină pe latura orizontală superioară. — Din fr. **console**.

CONSOLIDÁ, *consolidez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) face sau a deveni tare, solid, durabil; a (se) întări, a se închea. **2.** Tranz. A mări (prin diferite operații, lucrări etc.) capacitatea de rezistență a unui sistem tehnic. — Din fr. **consolider**, lat. **consolidare**.

CONSOLIDÁBIL, -**Ă**, *consolidabili*, -*e*, adj. Care poate fi consolidat. — Din fr. **consolidable**.

CONSOLIDÁNT, -**Ă**, *consolidanți*, -*te*, adj. Consolidator. — Din fr. **consolidant**. **CONSOLIDÁRE**, *consolidări*, s.f. Acțiunea de a (se) *consolida* și rezultatul ei; întărire, încheare. — V. **consolida**.

CONSOLIDÁTOR, -**OÁRE**, *consolidatori*, -*oare*, adj. Care consolidează, întărește; întăritor, de sprijin; consolidant. — **Consolida** + suf. -*tor*.

CONSOLIDÁȚIE, *consolidații*, s.f. Consolidare. — Din fr. **consolidation**.

CONSMÓMÉ, *consummé-uri*, s.n. Supă care se prepară prin fierbere încetată și îndelungată a cârnii de vită pentru a-i extrage toate sucurile. — Cuv. fr.

CONSONÁNT, -**Ă**, *consonanți*, -*te*, adj. (Muz.; despre acorduri) Care este format din consonanțe (**1**); armonios. ♦ (Lingv.; despre cuvinte) Care are o terminație asemănătoare cu a altui cuvânt. — Din lat. **consonans**, -**tis**, fr. **consonant**.

CONSONÁNTĂ, *consonante*, s.f. (Rar) Consoană. — Din lat. **consonans**, -**ntis**.

CONSONÁNTIC, -**Ă**, *consonantici*, -*ce*, adj. Care ține de consoane, privitor la consoane. — Din germ. **konsonantisch**.

CONSONÁNTÍSM s.n. Sistemul sau totalitatea consoanelor unei limbi. — Din fr. **consonantisme**.

CONSONÁNTĂ, *consonanțe*, s.f. **1.** (Muz.) Raport între două sau mai multe sunete care generează o sonoritate armonioasă, plăcută, într-un context socio-cultural dat. **2.** Fig. Potrivire de idei, de păreri; înțelegere, acord. — Din fr. **consonance**.

CONSÓRT, *consorți*, s.m. (În sintagma *Prinț-consort* = soțul unei regine încoronate ca suverană. — Din fr. **consort**, lat. **consors**, -**tis**.

CONSÓRTIÁL, -**Ă**, *consorțiali*, -*e*, adj. Care aparține unei societăți comerciale, unui consorțiu. [Pr.: -*ți-ál*] — Din fr. **consortial**.

CONSÓRȚII, *consorții*, s.n. Înțelegere încheiată între mai multe bănci sau societăți comerciale mari pentru efectuarea în comun a unor operații avantajoase de mare amploare. — Din lat., fr. **consortium**, germ. **Konsortium**.

CONSPEĆT, *conspecte*, s.n. **1.** Notare sintetică, schematică și sistematică a datelor esențiale ale unei probleme pe baza unui material documentar. **2.** Privire generală, vedere de ansamblu asupra unor probleme (realizată într-o lucrare). — Din lat. **conspectus**, germ. **Konpekt**.

CONSPECTÁ, *conspectez*, vb. I. Tranz. A întocmi conspecte (**1**). — Din **conspect**. Cf. rus. **konspektivovat**.

CONSPECTÁRE, *conspectări*, s.f. Acțiunea de a *conspecta* și rezultatul ei. — V. **conspecta**.

CONSPIRÁ, *conspir*; vb. I. Intrans. A organiza, a urzi o conspirație; a complota; a unelti. ♦ Fig. A ținde, a lucra pentru un scop unic. — Din fr. **conspirer**, lat. **conspirare**.

CONSPIRÁȚÍV, -**Ă**, *conspirativi*, -*e*, adj. Care aparține unei conspirații, privitor la o conspirație; ilegal, clandestin. — **Conspira** + suf. -*ativ*. Cf. germ. **konspirativ**, rus. **konspirativnii**.

CONSPIRÁȚÍVITÁTE s.f. Păstrare de către o persoană sau de către o organizație a secretului unei acțiuni politice, considerată ilegală de către autorități. ♦ Sistem de metode de muncă ilegală, subordonat promovării unui ideal politic, ideologic de către un grup social, o organizație, un partid, scoase în afara legii. — **Conspirativ** + suf. -*itate*.

CONSPIRÁTOR, -**OÁRE**, *conspiratori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care ia parte la o conspirație. — Din fr. **conspirateur**.

CONSPIRÁȚIE, *conspirații*, s.f. Uneltire îndreptată împotriva (conducătorilor) statului sau a ordinii publice; complot; conjurație. [Var.: (inv.) **conspirațiune** s.f.] — Din fr. **conspiration**, lat. **conspiratio**, -**onis**.

CONSPIRÁȚIÚNE s.f. v. **conspirație**.

CONSTÁ, pers. 3 *constá*, vb. I. Intrans. A fi alcătuit, format din..., a se compune din...; a consta. — Din lat. **constare**.

CONSTÁNT, -**Ă**, *constanți*, -*te*, adj., s.f. **1.** Adj. Care rămâne neschimbat; invariabil, statornic. ♦ *Capital constant* = parte a capitalului investită în mijloacele de producție care nu-și schimbă mărimea valorii în procesul de producție. **2.** S.f. (Mat.) Mărime a cărei valoare rămâne neschimbată. **3.** S.f. Mărime care caracterizează un fenomen, un aparat, o substanță etc. — Din fr. **constant**, lat. **constans**, -**ntis**.

CONSTÁNTÁN s.n. Aliaj de cupru și de nichel, cu coeficient de dilatare mic și rezistență specifică mare, folosit la confecționarea rezistențelor electrice, a reostatelor, a termoelementelor etc. — Din fr. **constantan**.

CONSTÁNTINÁT, *constantinați*, s.m. Monedă de aur cu efigia lui Constantin cel Mare sau a altui împărat bizantin. — Din ngr. **konstantinátio**.

CONSTÁNTĂ s.f. Înșușirea de a fi constant; statornicie; perseverență. — Din fr. **constance**, lat. **constantia**.

CONSTÁTÁ, *constát*, vb. I. Tranz. A stabili situația sau starea unui lucru, existența unui fapt, a unui adevăr etc. — Din fr. **constater**.

CONSTÁTÁBIL, -**Ă**, *constatabili*, -*e*, adj. Ușor de constatat. — Din fr. **constatable**.

CONSTÁTÁRE, *constatări*, s.f. Acțiunea de a *constata* și rezultatul ei. — V. **constata**.

CONSTÁTÁȚÍV, -**Ă**, *constatativi*, -*e*, adj. Care constată, care înregistrează ceva ca atare. — Din fr. **constatatif**.

CONSTÁNTÉÁN, -**Ă**, *constânțeni*, -*e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Constanța. **2.** Adj. Care aparține municipiului sau județului Constanța ori constânțenilor (**1**), referitor la municipiul sau județul Constanța ori la constânțeni. — **Constanța** (n.pr.) + suf. -*ean*.

CONSTÁNTÉÁNCĂ, *constânțence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Constanța. — **Constânțean** + suf. -*că*.

CONSTELÁT, -**Ă**, *constelați*, -*te*, adj. (Rar) Înstelat. — Din fr. **constellé**, lat. **constellatus**.

CONSTELÁȚIE, *constelații*, s.f. Grupare aparentă de stele în aceeași regiune a cerului, având o configurație specifică, stabilă pe o perioadă lungă de timp. — Din fr. **constellation**, lat. **constellatio**.

CONSTERNÁ, *consterneț*, vb. I. Tranz. A provoca cuiva uimire, nedumerire amestecată cu mahnire și cu indignare. — Din fr. **consterner**, lat. **consternare**.

CONSTERNÁNT, -**Ă**, *consternanți*, -*te*, adj. Care provoacă consternare. — Din fr. **consternant**.

CONSTERNĂRE, *consternări*, s.f. Faptul de a *consterna*; uimire, nedumerire amestecată cu mâhnire și cu indignare; surpriză neplăcută, stupeoare, consternație. — V. **consterna**.

CONSTERNĂT, -Ă, *consternați*, -te, adj. Cuprins de consternare, stupefiat. — V. **consterna**.

CONSTERNĂȚIE, *consternații*, s.f. Consternare. [Var.: **consternațiune** s.f.] — Din fr. **consternation**, lat. **consternatio**, -onis.

CONSTERNAȚIUNE s.f. v. **consternație**.

CONSTIPĂ, *constip*, vb. I. 1. Tranz. (Despre alimente) A produce constipație. 2. Refl. (Despre oameni, animale) A suferi de constipație. — Din fr. **constiper**.

CONSTIPĂNT, -Ă, *constipați*, -te, adj. (Despre alimente sau medicamente) Care constipă. — Din fr. **constipant**.

CONSTIPĂT, -Ă, *constipați*, -te, adj. (Despre oameni, animale) Care suferă de constipație. ♦ Fig. (Fam.; despre oameni) Cu vederi înguste, lipsit de orizont; necomunicativ. — V. **constipa**.

CONSTIPAȚIE, *constipații*, s.f. Dificultate sau imposibilitate de eliminare a materiilor fecale. — Din fr. **constipation**.

CONSTITUANT, -Ă, *constituanți*, -te, adj. Privitor la constituție; constitutiv. ♦ *Adunare constituantă* v. *adunare*. [Pr.: -tu-ant] — Din fr. **constituant**.

CONSTITUENT, -Ă, *constituenți*, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care intră în structura, în alcătuirea unui întreg. 2. S.m. Fiecare dintre substanțele care alcătuiesc un sistem fizico-chimic. [Pr.: -tu-ent. — Pl. și: (n.) *constituente*] — Din fr. **constituant**.

CONSTITUI, *constitui*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) alcătui, a (se) forma; a (se) înființa, a (se) întemeia, a (se) organiza. 2. Tranz. A avea valoare de..., a fi considerat ca...; a reprezenta. 3. Refl. (Jur.; în expr.) *A se constitui parte civilă* = a formula pretenții de despăgubire față de acuzat într-un proces penal. — Din fr. **constituer**, lat. **constituere**.

CONSTITUIRE, *constituirii*, s.f. Acțiunea de a (se) constitui; alcătuire, formare; întemeiere, înființare, organizare. — V. **constitui**.

CONSTITUIT, -Ă, *constituiți*, -te, adj. Alcătuit, compus, format din... ♦ *Corp constituit* sau (mai rar) *autoritate constituită* = organizație sau instituție cu caracter oficial, alcătuită pe baza unui statut. — V. **constitui**.

CONSTITUTIV, -Ă, *constitutivi*, -e, adj. Care intră (ca element esențial) în structura unui lucru; alcătuitor. — Din fr. **constitutif**.

CONSTITUȚIE, *constituții*, s.f. 1. Totalitatea particularităților morfologice, funcționale și psihologice ale unui individ. ♦ Conformăție. 2. Lege fundamentală a unui stat, care stabilește forma de guvernământ și de organizare statală, precum și drepturile și obligațiile fundamentale ale cetățenilor. [Var.: **constituțiune** s.f.] — Din fr. **constitution**, lat. **constitutio**, -onis.

CONSTITUȚIONAL, -Ă, *constituționali*, -e, adj. În conformitate cu constituția (2), prevăzută în constituție, bazat pe constituție. ♦ *Comisie constituțională* = comisie însărcinată cu elaborarea textului unei constituții și cu verificarea constituționalității legilor ce se elaborează. *Drept constituțional* = a) totalitatea normelor fundamentale care reglementează relațiile sociale consacrate de constituție; b) ramură a dreptului care studiază normele înscrise în constituție (2). *Monarhie constituțională* = monarhie ale cărei prerogative sunt limitate prin constituție. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **constitutionnel**.

CONSTITUȚIONALISM s.n. Regim de guvernare bazat pe existența unei constituții. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **constitutionnalisme**.

CONSTITUȚIONALIST, -Ă, *constituționaliști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al constituționalismului. 2. Adj. Care aparține constituționalismului; privitor la constituționalism. [Pr.: -fi-o-] — **Constituțional** + suf. -ist.

CONSTITUȚIONALITATE s.f. Conformitate a unei legi sau a unui act juridic cu constituția. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **constitutionnalité**.

CONSTITUȚIUNE s.f. v. **constituție**.

CONSTRĂNGĂTOR, -OĂRE, *constrângători*, -oare, adj. Care constrânge. — **Constrânge** + suf. -ător.

CONSTRÂNGE, *constrâng*, vb. III. Tranz. A sili pe cineva să facă un lucru; a forța, a obliga; a soma. [Perf. s. *constrânsei*, part. *constrâns*] — **Con**¹- + **strânge** (după fr. *contraindre*). Cf. lat. *constringere*.

CONSTRĂNGERE, *constrângeri*, s.f. Acțiunea de a constrânge și rezultatul ei; silire, obligare, forțare, somare. ♦ *Asprime, rigoare*. — V. **constrânge**.

CONSTRÂNS, -Ă, *constrânși*, -se, adj. Care este obligat, forțat, silit să facă un lucru. — V. **constrânge**.

CONSTRICȚIV, -Ă, *constrictivi*, -e, adj., s.f. (Consoană) care se pronunță prin strămtarea canalului fonator, în așa fel încât se produce un zgomot de fricțiune; (sunet) continuu, fricativ, spirant. — Din fr. **constrictif**, lat. **constrictivus**.

CONSTRICȚOR, -OĂRE, *constrictori*, -oare, adj. Care se restrânge, care se contractă. ♦ *Mușchi constrictor* = mușchi care produce constricția. — Din fr. **constricteur**.

CONSTRICȚIE, *constricții*, s.f. Reducere a diametrului unui organ cavitătar, a unui vas sangvin, a unui sfincter prin acțiunea mușchilor constrictori. [Var.: **constricțiune** s.f.] — Din fr. **constriction**, lat. **constrictio**, -onis.

CONSTRICȚIUNE s.f. v. **constricție**.

CONSTRINGĂȚĂ, *constringente*, s.f. Mărime caracteristică sticlelor optice din punctul de vedere al dispersiei luminii. — Din fr. **constringence**.

CONSTRUCȚ, *construcțe*, s.n. Concept abstract realizat pe baza activității practice intuitive; sistem teoretic ipotetic. — Din engl. **construct**.

CONSTRUCTIV, -Ă, *constructivi*, -e, adj. Care construiește sau care servește spre a construi ceva. ♦ Care ajută la îmbunătățirea unei activități, a unei inițiative etc. — Din fr. **constructif**.

CONSTRUCTIVISM s.n. Curent artistic apărut după Primul Război Mondial, care conține realitatea într-o viziune de forme geometrice (uneori abstractioniste) și care impune puritatea și simplitatea liniilor. — Din fr. **constructivisme**.

CONSTRUCTIVIST, -Ă, *constructiviști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al constructivismului. — Din fr. **constructiviste**, germ. **Konstruktivist**.

CONSTRUCȚOR, -OĂRE, *construcțori*, -oare, s.m. și f. (Adeosa adjectival) Persoană cu pregătirea tehnică necesară care participă la proiectarea sau la executarea unei lucrări de construcție. — Din fr. **constructeur**, lat. **conductor**.

CONSTRUCȚIE, *construcții*, s.f. 1. Clădire executată din zidărie, lemn, metal, beton etc., pe baza unui proiect, care servește la adăpostirea oamenilor, animalelor, obiectelor etc.; *spec.* casă, edificiu, clădire. 2. Faptul de a construi. ♦ Loc. adj. și adv. *În construcție* = (aflat) în cursul procesului de construire. ♦ Alcătuire, compunere, structură. 3. (La pl.) Ramură a economiei naționale care are ca obiect efectuarea de construcții (1); ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul, proiectarea și executarea construcțiilor. ♦ *Construcție de mașini* = ramură a industriei care produce mașini, instalații, utilaje, mijloace de transport etc.; ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul, proiectarea și construirea instalațiilor, mașinilor etc. 4. (Lingv.) Grup de cuvinte între care există anumite raporturi sintactice; grup stabil de cuvinte. ♦ Mod de a grupa cuvintele în propoziții și propozițiile în fraze. — Din fr. **construction**, lat. **constructio**.

CONSTRUI, *construiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A realiza, pe baza unui proiect, printr-un ansamblu de operații de prelucrare și asamblare, un sistem tehnic complex. 2. A desena o figură geometrică. 3. (Lingv.) A așeza cuvintele în frază ținând seama de regulile gramaticale sau de efectul stilistic urmărit. ♦ Refl. (Despre părțile de vorbire) A se folosi în anumite construcții gramaticale. — Din fr. **construire**, lat. **construere**.

CONSTRUIBIL, -Ă, *construibile*, -e, adj. (Despre terenuri, zone etc.) Pe care se poate construi. — **Construi** + suf. -bil.

CONSTRUIRE, *construirii*, s.f. Acțiunea de a construi și rezultatul ei. — V. **construi**.

CONSUBSTANȚIAL, -Ă, *consubstanțiali*, -e, adj. Care este constituit din aceeași substanță. [Pr.: -fi-al] — Din fr. **consustantiel**.

CONSUBSTANȚIALITATE s.f. Înșușirea a ceea ce este consubstanțial; unitate și identitate de substanță. [Pr.: -fi-a-] — Din fr. **consustantielité**.

CONSUEȚUDINĂR, -Ă, *consuetudinari*, -e, adj. (Livr.) Nescris, dar consacrat prin uz, prin datină; cutumiar. [Pr.: -su-e-] — Din **consuetudine**.

CONSUEȚUDINE, *consuetudini*, s.f. (Livr.) Obișnuință, obicei, deprindere. [Pr.: -su-e-] — Din lat. **consuetudo**, -inis.

CONSUL, *consuli*, s.m. 1. Reprezentant diplomatic numit de guvernul unei țări într-un alt stat pentru susținerea intereselor economice, administrative și juridice ale statului pe care îl reprezintă, precum și pe cele ale cetățenilor acestuia. 2. (În republica romană) Titlul celor doi magistrați, aleși anual, care dețineau puterea supremă; persoană purtând acest titlu. — Din lat., fr. **consul**.

CONSULĂR, -Ă, *consulari*, -e, adj. Care ține de consul sau de consulat, privitor la consul sau la consulat. ♦ *Corp consular* = totalitatea consuliilor (2) dintr-o țară. — Din fr. **consulaire**, lat. **consularis**.

CONSULAT, *consulate*, s.n. 1. Reprezentanță a unui stat în alt stat, condusă de un consul (1); (concr.) clădirea în care sunt instalate birourile acestui serviciu. 2. (În republica romană) Perioadă de guvernare a unui consul (2). — Din fr. **consulat**, lat. **consulatus**.

CONSULT, *consulturi*, s.n. Examinare a unui bolnav (de către un medic sau de o comisie medicală) pentru stabilirea diagnosticului și indicarea tratamentului. — Din lat. **consultum**.

CONSULTĂ, *consult*, vb. I. Tranz. 1. A întreba, a cere o părere, un sfat; a lua avizul unei persoane autorizate. ♦ Refl. A se sfătui cu cineva. 2. A cerceta, a examina un text, un izvor etc. pentru a se informa sau a se documenta. 3. A examina un pacient. — Din fr. **consulter**, lat. **consultare**.

CONSULTANT, -Ă, *consultanți*, -te, s.m. și f. Specialist care oferă opinii, concluzii în chestiuni care privesc specialitatea sa. — Din fr. **consultant**.

CONSULTANȚĂ s.f. Activitate depusă de un consultant. — **Consult** + suf. -anță.

CONSULTĂRE, *consultări*, s.f. Acțiunea de a (se) consulta și rezultatul ei; solicitare a unui aviz, ascultare a unei păreri; întrebare, cercetare. — V. **consulta**.

CONSULTATIV, -Ă, *consultativi*, -e, adj. Cu caracter de consultație. ♦ *Organ consultativ* = organ care își dă părerea autorizată în anumite probleme. *Aviz consultativ* = părere cerută unui organ competent, dar peste care organul care a cerut-o poate trece. *Vot consultativ* = vot al cărui rezultat nu este obligatoriu, reprezentând un sprijin dat unui organ de stat sau unei organizații obștești. — Din fr. **consultatif**.

CONSULTĂȚIE, *consultații*, s.f. 1. Aviz, indicație, lămurire dată asupra unor chestiuni de specialitate în discuție. 2. Examinare a unui pacient de către medic

pentru stabilirea diagnosticului și indicarea tratamentului. **3.** Îndrumare individuală sau colectivă dată elevilor, studenților sau doctoranzilor de către un profesor. — Din fr. **consultation**, lat. **consultatio**.

CONSULTING s.n. Consultanță. [Pr.: *consálting*] — Cuv. engl.

CONSUM, *consumuri*, s.n. **1.** Utilizarea de către populație și administrație a bunurilor materiale și a serviciilor în scopul satisfacerii nevoilor personale și colective. ♦ *Consum productiv* = folosire a mijloacelor de producție pentru crearea de noi bunuri materiale. *Consum neproductiv* = consum care nu are drept rezultat producerea de noi bunuri materiale. *Bunuri* (sau *mărfuri*) *de larg consum* = produse ale industriei ușoare sau alimentare destinate consumației individuale. **2.** Cantitate de materiale, materii prime, combustibil sau energie folosite pentru a realiza un produs tehnic, o lucrare etc. ♦ *Consum specific* = cantitate de combustibil, de material și de energie consumată într-o unitate de timp pentru executarea unui produs, a unei operații etc. — Din **consuma**¹ (derivat regresiv).

CONSUMĂ¹, *consum*, vb. I. Tranz. A întrebuința, a folosi ceva pentru satisfacerea unor trebuințe proprii, pentru a obține alte produse etc. ♦ A întrebuința ca hrană; a mânca. — Din fr. **consommer**.

CONSUMĂ², *consum*, vb. I. **1.** Tranz. A nimici, a mistui, a distruge un lucru. **2.** Tranz. și refl. Fig. A (se) istovi, a (se) epuiza, a (se) slei (de puteri), a (se) uza. — Din fr. **consumer**, lat. **consumere**.

CONSUMĂBIL, *-Ă, consumabili*, *-e*, adj. Care se poate consuma¹. ♦ (Substantivat, n., la pl.) Totalitatea materialelor necesare pentru birouri sau ca auxiliar al procesului de producție. — Din fr. **consumable**.

CONSUMĂRE¹, *consumări*, s.f. Acțiunea de a consuma¹ și rezultatul ei; consumație. — V. **consuma**¹.

CONSUMĂRE², *consumări*, s.f. Acțiunea de a (se) consuma² și rezultatul ei; sleire, epuizare; nimicire, distrugere. — V. **consuma**².

CONSUMĂT¹, *-Ă, consumați*, *-te*, adj. (Despre materiale, produse etc.) Care a fost folosit pentru satisfacerea unor trebuințe proprii sau pentru a obține alte produse. ♦ (Despre alimente) Care a fost întrebuințat ca hrană. — V. **consuma**¹.

CONSUMĂT², *-Ă, consumați*, *-te*, adj. (Despre oameni) Care este epuizat, sleit de puteri în urma unei vieți dezorganizate. ♦ (Despre fapte) Care s-au petrecut (de mult). — V. **consuma**².

CONSUMĂTOR, *-OĂRE, consumatori*, *-oare*, s.m. și f. **1.** Persoană care consumă¹ bunuri, produse etc. ♦ Spec. Persoană care consumă mâncare (și băutură) într-un local public. **2.** Aparat care consumă energie electrică. [Var.: (inv.) **consumător**, *oăre* s.m. și f.] — Din fr. **consommateur**.

CONSUMĂȚIE, *consumății*, s.f. **1.** Faptul de a consuma¹. ♦ Expr. *A da* (un produs) *în consumăție* = a pune (un produs) la dispoziția publicului. **2.** Totalitatea alimentelor consumate de cineva într-un local public. [Var.: (inv.) **consumățiune** s.f.] — Din fr. **consommation**, lat. **consummatio**, *-onis*.

CONSUMĂȚIUNE s.f. v. **consumăție**.

CONSUMĂTOR, *-OĂRE* s.m. și f. v. **consumator**.

CONSUMPTIBIL, *-Ă, consumptibili*, *-e*, adj. (Jur.; despre bunuri) Care este distrus sau înstrăinat de la prima întrebuințare. — Din fr. **consumptible**.

CONSUMPTIV, *-Ă, consumptivi*, *-e*, adj. (Despre unele boli cronice) Care este însoțit de slăbire, de denutriție, de scăderea forței musculare, anemie etc. — Din fr. **consumptif**.

CONSUMPTIE, *consumpții*, s.f. Slăbire, epuizare progresivă datorată unei boli îndelungate. [Var.: **consumpțiune** s.f.] — Din fr. **consumption**, lat. **consumptio**, *-onis*.

CONSUMPTIUNE s.f. v. **consumpție**.

CONSNĂ, *consin*, vb. I. Intrans. A produce o consonanță. — Din fr. **consonner**, (după *suna*).

CONȘCOLĂR, *conșcolari*, s.m. (Rar) Elev considerat în raport cu alți elevi de la școala (și din clasa) unde învață el. — **Con**¹- + **școlar**.

CONȘTIENȚ, *-Ă, conștiinți*, *-te*, adj. **1.** (Despre oameni) Care își dă seama de realitatea înconjurătoare, care are conștiință. **2.** Care își dă seama de posibilitățile sale, de rolul său în societate. ♦ (Despre activitatea umană) Care realizează scopuri dinainte stabilite. [Pr.: *-ști-en-ți*] — Din fr. **conscient** (după *ști*).

CONȘTIENȚIZĂ, *conștiințizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni conștient. [Pr.: *-ști-en-ți*] — **Conștient** + suf. *-iza*.

CONȘTIENȚIZABIL, *-Ă, conștiințizabili*, *-e*, adj. Care poate fi conștientizat. [Pr.: *-ști-en-ți*] — **Conștientiza** + suf. *-bil*.

CONȘTIENȚIZARE, *conștiințizări*, s.f. Acțiunea de a conștientiza și rezultatul ei. [Pr.: *-ști-en-ți*] — V. **conștientiza**.

CONȘTIENȚIZĂT, *-Ă, conștiințizăți*, *-te*, adj. Care a devenit conștient. [Pr.: *-ști-en-ți*] — V. **conștientiza**.

CONȘTIENȚIOS, *-OĂSĂ, conștiințioși*, *-oase*, adj. (Despre oameni) Care își face datoria; serios, corect, scrupulos. ♦ (Despre acțiuni ale oamenilor) Executat cu seriozitate, cu conștiințiozitate, făcut cu scrupulozitate. [Pr.: *-ști-in-ți*] — Din fr. **consciencieux** (după *ști*).

CONȘTIENȚIOZITATE s.f. Înșușirea de a fi conștiințios; corectitudine, seriozitate, scrupulozitate. [Pr.: *-ști-in-ți*] — **Conștiințios** + suf. *-itate*.

CONȘTIINȚĂ, *conștiințe*, s.f. **1.** (Fil.) Sentiment, intuiție pe care ființa umană o are despre propria existență; *p. ext.* cunoaștere intuitivă sau reflexivă pe care o

are fiecare despre propria existență și despre lucrurile din jurul său. **2.** Faptul de a-și da seama; înțelegere. **3.** (În opoziție cu *existența, materia*) Gândire, spirit. **4.** Sentiment al responsabilității morale față de propria sa conduită. ♦ *Caz* (sau *proces*) *de conștiință* = dificultatea de a hotărî într-o problemă morală greu de rezolvat. *Musturare de conștiință* = remușcare, regret. ♦ Expr. *A fi cu conștiința împăcată* sau *a nu avea nimic pe conștiință* = a fi convins că nu a săvârșit nimic împotriva legilor moralei sau juridice. *A fi fără conștiință* = a fi lipsit de scrupule. *Cu mâna pe conștiință* = cu toată sinceritatea. **5.** (În sintagma) *Libertate de conștiință* = dreptul recunoscut cetățenilor de a avea orice concepție religioasă, filosofică etc. [Pr.: *-ști-in-ți*] — Din fr. **conscience**, lat. **conscientia** (după *ști*).

CONT, *conturi*, s.n. **1.** Instrument fundamental de stocare a datelor contabile, care exprimă valoric, în ordine cronologică și sistematică, existența și mișcările unui anumit mijloc economic pe o perioadă de timp determinată. ♦ *Cont bancar* = cont deschis la o bancă pe numele unui client. ♦ Evidența acestor operații. **2.** (În expr.) *A trece la* (sau *în*) *cont* = a înscrie la rubrica datoriilor o notă. *A cere* (cuiva) *cont* = a trage (pe cineva) la răspundere pentru cele spuse sau făcute. *A da* (cuiva) *cont* = a da (cuiva) lămuriri asupra faptelor sau intențiilor sale; a se justifica. *A fine cont* (de ceva) = a avea în vedere, a lua în considerare. *Pe cont propriu* = pe propria răspundere, în mod independent. *În contul* (cuiva sau a ceva) = pentru (cineva sau ceva), pe seama (cuiva sau a ceva). — Din fr. **compte**, it. **conto**. Cf. germ. *Konto*.

CONTĂ, *contez*, vb. I. Intrans. **1.** A se încrede în cineva, a se bizui pe cineva sau pe ceva. **2.** A reprezenta o valoare, a avea însemnătate. — Din fr. **compter**, it. **contare**.

CONTĂBIL, *-Ă, contabili*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de contabilitate, privitor la contabilitate; contabillesc. **2.** S.m. și f. Specialist în contabilitate. — Din fr. **comptable**, it. **contabile**.

CONTABILICESC, *-EĂSCĂ, contabilicești*, adj. Contabil (**1**). — **Contabil** + suf. *-icesc*.

CONTABILITĂTE, *contabilități*, s.f. **1.** Ansamblul operațiilor de înregistrare, pe baza unor norme și reguli speciale, a mișcării fondurilor și materialelor într-o unitate economică; evidență contabilă. ♦ Secție, birou într-o unitate economică unde se fac aceste lucrări de contabilitate (**1**). **2.** Știință care se ocupă cu teoria acestor operații. — Din fr. **comptabilité**.

CONTABILIZĂ, *contabilizez*, vb. I. Tranz. A înregistra o operație economică sau financiară în conturi (**1**). — Din fr. **comptabiliser**.

CONTABILIZARE s.f. Acțiunea de a contabiliza și rezultatul ei. — V. **contabiliza**.

CONTACT, *contacte*, s.n. **1.** Atingere directă, nemijlocită între două corpuri, două forțe, două energii etc. ♦ Expr. *În contact cu...* = în nemijlocită apropiere de...; în legătură strânsă cu... ♦ (Concr.) Piesă care servește la stabilirea unui contact (**1**). ♦ *Contact electric* = legătură electrică între două piese sau elemente conductoare, realizată prin atingere. **2.** Aproximare între oameni; relație, legătură, comunicare. ♦ Persoană de legătură. ♦ (Și în sintagma *contact sexual*) Raport sexual. ♦ Expr. *A lua contact* (cu cineva) = a) a stabili o legătură (cu cineva); b) (Mil.) a ajunge în imediata apropiere a inamicului și a începe ostilitățile. — Din fr. **contact**, lat. **contactus**.

CONTACTĂTOR, *contactoare*, s.n. Întrerupător care închide un circuit electric sub acțiunea unei comenzi de la distanță, menținându-l închis numai atâta timp cât se exercită această comandă. — Din fr. **contacteur**.

CONTADIN, *contadini*, s.m. (Inv.) Țăran (italian). — Din it. **contadino**.

CONTAGIA, *contagiez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) contamina, a (se) molipsi. [Pr.: *-gi-a*] — Din fr. **contagier**.

CONTAGIERE, *contagieri*, s.f. Acțiunea de a (se) contagia și rezultatul ei; contaminare, molipsire. [Pr.: *-gi-e*] — V. **contagia**.

CONTAGIOS, *-OĂSĂ, contagioși*, *-oase*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre boli) Care se transmite de la om la om; molipsitor. **2.** S.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de o boală molipsitoare. [Pr.: *-gi-os*] — Din fr. **contagieux**, lat. **contagiosus**. **CONTAGIOZITATE**, *contagiozități*, s.f. Caracter molipsitor al unei boli. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **contagiosité**.

CONTAGIUNE, *contagiuni*, s.f. Transmitere a unei boli de la un om la altul, direct sau indirect; molipsire, contaminare. ♦ (Inv.) Epidemie, molimă. [Pr.: *-gi-u-*] — Din fr. **contagion**, lat. **contagio**, *-onis*.

CONTAINER, *containere*, s.n. **1.** Ambalaj în formă de rame, lăzi etc. care servește la transportul materialelor sau al produselor. **2.** Recipient destinat încălzirii utile a unei rachete. — Din engl. **container**.

CONTAINERIZĂ, *containerizez*, vb. I. Tranz. A introduce în container. ♦ A introduce folosirea containerelor în transporturi. — **Container** + suf. *-iza* (după engl. *containerize*).

CONTAINERIZĂRE, *containerizări*, s.f. Acțiunea de a containeriza și rezultatul ei. — V. **containeriza**.

CONTAINERIZĂT, *-Ă, containerizați*, *-te*, adj. Care a fost introdus în container. — V. **containeriza**.

CONTAMINĂ, *contaminez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A transmite sau a căpăta o boală molipsitoare; a (se) infecta, a (se) molipsi. **2.** Refl. (Lingv.; despre două limbi) A se încruși. ♦ (Despre două cuvinte) A se influența reciproc (schimbându-și forma). **3.** Fig. A influența, a înrăuri. — Din fr. **contaminer**, lat. **contaminare**.

CONTAMINABIL, -Ă, *contaminabili, -e*, adj. Care poate fi contaminat, expus contaminării. — Din fr. **contaminable**.

CONTAMINANT, -Ă, *contaminanți, -te*, adj. (Rare) Care contaminează; contagios. — **Contamina** + suf. *-ant*.

CONTAMINĂRE, contaminări, s.f. Acțiunea de a (se) *contamina* și rezultatul ei. — V. **contamina**.

CONTAMINAT, -Ă, *contaminări, -te*, adj. Care a suferit acțiunea de contaminare; molipsit. — V. **contamina**.

CONTAMINĂȚIE, contaminății, s.f. 1. Încrucișare între două limbi. 2. Modificare a unui cuvânt sau a unei construcții gramaticale prin încrucișarea lor cu alte cuvinte sau cu construcții asemănătoare ca sens. — Din fr. **contamination**, lat. **contaminatio**.

CONTANT, -Ă, *contanți, -te*, adj. (Franțuzism; despre bani) În numerar, peșin. — Cf. fr. **comptant**.

CONTĂȘ, contășe, s.n. 1. Haină lungă și îmblănită, purtată în trecut de boieri. 2. (Reg.) Scurteică îmblănită pe care o poartă țărani, prin Bucovina și prin Moldova. [Var.: **cônțoș, cónțus** s.n.] — Din pol. **kontusz**, bg. **kontoš**.

CONTĂȘEL, contășele, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *contăș* (2). — **Contăș** + suf. *-el*.

CÔTE¹, *conți*, s.m. 1. (În Evul Mediu) Mare senior, conducător al unei provincii, cu funcții administrative și militare. 2. Titlu de noblete ereditar, intermediar între viconte și marchiz (în Occident) sau între baron și prinț (în Rusia țaristă); persoană având acest titlu. — Din fr. **comte**.

CÔTE² s.n. Creion gros, negru, cu mină din grafit, argilă și plombagină, folosit în grafică. — Cuv. fr.

CONTEMPERĂȚIE, temperații, s.f. Impuls care provine din grația divină și care face să încline voința către un fapt, fără a-l determina însă. — Din fr. **contempération**, lat. **contemperatio**.

CONTEMPLĂ, contemplan, vb. I. Tranz. și refl. A (se) privi îndelung, meditativ, cu admirație și cu emoție. — Din fr. **contempler**, lat. **contemplari**.

CONTEMPLĂRE, contemplări, s.f. Acțiunea de a (se) *contempla*. ♦ Atitudine de meditație sau de observare pasivă a fenomenelor, opusă atitudinii active. ♦ *Contemplare vie* = percepere nemijlocită, concretă a lucrurilor și a fenomenelor naturii, care apare în procesul interacțiunii dintre om și lumea înconjurătoare; intuire vie. — V. **contempla**.

CONTEMPLATIV, -Ă, *contemplativi, -e*, adj. Care contemplă, care este înclinat spre contemplație; visător. ♦ Care se limitează la contemplație, neglijând latura practică, activă. ♦ *Viață contemplativă* = viață consacrată meditației și nu acțiunii. — Din fr. **contemplatif**, lat. **contemplativus**.

CONTEMPLATIVITATE s.f. 1. Trăsătură caracteristică a filosofiei materialiste marxiste constând, în esență, în neînțelegerea rolului practicii atât sub raport antropologic, cât și gnoseologic. 2. Caracter contemplativ. — **Contemplativ** + suf. *-itate*.

CONTEMPLATOR, -OĂRE, contemplatori, -oare, s.m. și f. Persoană care contemplă, care este confundată în meditare, în visare. — Din fr. **contemplateur**, lat. **contemplator**.

CONTEMPLĂȚIE, contemplații, s.f. Atitudine, stare a celui care contemplă; faptul de a contempla; meditație. — Din fr. **contemplation**, lat. **contemplatio**.

CONTEMPORAN, -Ă, *contemporani, -e*, adj. 1. Care există, care se petrece în zilele noastre; actual. 2. (Despre oameni; adesea substantivat) Din aceeași vreme cu... [Var.: **contemporân, -ă** adj.] — Din fr. **contemporain**, lat. **contemporaneus**.

CONTEMPORANEITATE s.f. Epoca contemporană; ceea ce are un caracter contemporan, actual; actualitate. [Pr.: *-ne-i-*] — Din fr. **contemporanéité**.

CONTENCIOS, -OASĂ, contencioși, -oase, s.n., adj. 1. S.n. (În unele state) Serviciu de avocați care apără drepturile și interesele juridice ale unor întreprinderi sau instituții la încheierea de acte juridice sau în fața organelor de jurisdicție. ♦ *Contencios administrativ* = a) organ de jurisdicție care se ocupă cu rezolvarea litigiilor dintre stat și persoanele fizice; b) ansamblu de norme după care se rezolvă litigiile de către acest organ. 2. Adj. (În sintagma) *Procedură contencioasă* = procedură de rezolvare în contradictoriu de către un organ de jurisdicție a unui conflict de interese. — Din lat. **contentiosus** (după fr. *contentieux*).

CONTENI, contenesc, vb. IV. Intranș. și tranz. A întrerupe sau a înceta o mișcare sau o acțiune începută; a (se) opri. — Lat. **continere**.

CONTENIRE, contineri, s.f. Acțiunea de a *conteni* și rezultatul ei; sfârșit, încetare. ♦ Loc. adv. *Fără continere* = neîncetat, mereu. — V. **conteni**.

CONTĒNT, -Ă, *contenți, -te*, adj. (Livr.) Mulțumit, satisfăcut. — Din lat. **contentus**.

CONTENTĂȚIE, contențații, s.f. (Livr.) Mulțumire, satisfacție. — Din lat. **contentatio**.

CONTENTIV, -Ă, *contentivi, -e*, adj. (Med.) Care menține poziția corectă a unui organ. — Din fr. **contentif**.

CONTENȚIUNE, contențiuni, s.f. 1. (Rare) Dezbateri, discuții (aprinse). ♦ Ceartă, dispută. 2. (Med.) Menținere a unui organ sau a unei articulații într-o anumită poziție. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **contention**, lat. **contentio, -onis**.

CONTĒSĂ, contese, s.f. Soție sau fiică de conte. — Din fr. **comtesse**, it. **contessa**.

CONTESTĂ, contest, vb. I. Tranz. A nu recunoaște dreptul sau valoarea cuiva sau a ceva; a tăgădui. ♦ (Jur.) A face o contestație. — Din fr. **contester**, lat. **contestari**.

CONTESTABIL, -Ă, *contestabili, -e*, adj. Care poate fi contestat, care provoacă neîncredere. — Din fr. **contestable**.

CONTESTĂRE, contestări, s.f. Acțiunea de a *contesta* și rezultatul ei; tăgăduire, nerecunoaștere. — V. **contesta**.

CONTESTĂR, -Ă, *contestatari, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care contestă, care face obiecții sau protestează în fața unei situații, care are o atitudine de împotrivire și refuz — Din fr. **contestataire**.

CONTESTĂȚIE, contestații, s.f. Cale de atac prin opoziție la executarea unei hotărâri (judecătorești) sau prin care se cere anularea ei; (concr.) act întocmit în acest scop. ♦ Plângere adresată unui organ administrativ ierarhic superior împotriva actelor considerate ca ilegale ale organului pentru revizuirea sau anularea unei hotărâri. — Din fr. **contestation**, lat. **contestatio**.

CONTEXT, contexte, s.n. 1. Fragment dintr-o scriere în cadrul căruia se găsește un cuvânt, o expresie, un pasaj etc. interesant. ♦ Text, cuprins. 2. Fig. Conjunctură, circumstanță. — Din fr. **contexte**.

CONTEXTUAL, -Ă, *contextuali, -e*, adj. De context, al contextului. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **contextuel**.

CONTEXTUALITATE s.f. (Rare) Ansamblu de împrejurări, de circumstanțe într-un anumit moment. [Pr.: *-tu-a-*] — **Contextual** + suf. *-itate*.

CONTEXTURĂ, contexturi, s.f. 1. Ansamblu de caracteristici ale unei țesături care definesc structura ei. 2. Mod în care sunt îmbinate elementele unui tot; înlănțuire, legătură. — Din fr. **contexture**.

CONTIGENT s.n. v. **contingent**.

CONTIGUITATE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi contiguu; stare a două lucruri contigue. ♦ Vecinătate spațială și temporală. [Pr.: *-gu-i-*] — Din fr. **contiguïté**.

CONTIGUIU, -UĂ, contigui, -ue, adj. (Livr.) Înrudit sau unit cu ceva; apropiat de ceva. [Pr.: *-gu-u-*] — Din fr. **contigu**, lat. **contiguus**.

CONTEMPORAN, -Ă adj. v. **contemporan**.

CONTINENT¹, *continente*, s.n. Diviziune geografică alcătuită dintr-o întindere vastă de uscat, mărginită, total sau parțial, de mări și de oceane, cuprinzând și unele insule sau arhipelaguri vecine. — Din fr. **continent**, lat. **contimens, -ntis**.

CONTINENT², -Ă, *continenți, -te*, adj. (Rare) Care trăiește în continență; abstinent, cast. — Din fr. **continent**.

CONTINENTĂL, -Ă, *continentali, -e*, adj. Care ține de continent¹, privitor la un continent; care se află pe un continent. ♦ *Climă continentală* = climă temperată, uscată, supusă la schimbări bruște și mari de temperatură. — Din fr. **continental**.

CONTINENȚĂ, continențe, s.f. Rețineri, abținere, înfrânare; cumpătare. — Din fr. **contenance**, lat. **continentia**.

CONTINGENT, -Ă, contingenți, -te, s.n., adj. I. 1. S.n. Totalitatea cetățenilor născuți în același an și luați în evidența comisariorilor militare; p. ext. anul recrutării; leat. 2. Grup de oameni având o compoziție omogenă. 3. (Inv.) Contribuție. 4. Plafon cantitativ până la nivelul căruia este limitat de către unele guverne importul sau exportul unor mărfuri din sau în alte țări. II. Adj. Care poate să fie sau să nu fie, să se întâmple sau să nu se întâmple; întâmplător, accidental. [Var.: **contingent** s.n.] — Din fr. **contingent**, lat. **contingens, -ntis**.

CONTINGENȚĂ, continențe, s.f. Însușirea de a fi contingent (II); relație între fenomene, evenimente contingente; atingere, legătură exterioară; raport; întâmplare. — Din fr. **contingence**, lat. **contingentia**.

CONTINUĂ, continui, vb. I. Intranș. A urma, a nu înceta; a merge înainte, a (se) prelungi. ♦ Tranz. A duce mai departe un lucru început. [Pr.: *-nu-a-*] — Prez. ind. și: *continuu*] — Din fr. **continuer**, lat. **continuare**.

CONTINUĂRE, continuări, s.f. Acțiunea de a *continua* și rezultatul ei; urmare, prelungire. ♦ Loc. adv. *În continuare* = fără întrerupere, continuu; mai departe, mai încolo. [Pr.: *-nu-a-*] — V. **continua**.

CONTINUATIV, -Ă, continuativi, -e, adj. (Adesea adverbial) (Care se petrece) în mod continuu. [Pr.: *-nu-a-*] — Din fr. **continuatif**.

CONTINUATOR, -OĂRE, continuatori, -oare, s.m. și f. Persoană care continuă un lucru, o acțiune etc. începută de altul. [Pr.: *-nu-a-*] — Din fr. **continuateur**.

CONTINUITATE, continuități, s.f. Faptul, însușirea de a fi continuu, starea a ceea ce este continuu. [Pr.: *-nu-i-*] — Din fr. **continuité**, lat. **continuitas, -atis**.

CONTINUU, -UĂ, continui, -ue, adj. (Adesea adverbial) Care are loc fără întrerupere, care se prelungeste fără pauză; neîntrerupt, neîncetat, necurmat. ♦ *Curent continuu* = curent electric care are un singur sens. ♦ (Lingv.; despre consoane; și substantivat, f.) Constrictiv. [Pr.: *-nu-u-*] — Din fr. **continuu**, lat. **continuus**.

CONTINUUM, continuumuri, s.n. Șir neîntrerupt. [Pr.: *-nu-um*] — Din lat. **continuum**.

CONTIȘOR, contișoare, s.n. (Fam.; rar) Socoteală mică, neînsemnată; sumă mică de plată. — **Cont** + suf. *-ișor*.

CONTOĂR, contoare, s.n. 1. Birou de comerț (în special al unui bancher). 2. Birou, masă pentru numărarea banilor, pentru etalat mărfuri (mici) etc. 3. Agenție comercială într-un stat străin. [Var.: **comptoir** s.n.] — Din fr. **comptoir**.

CONTONDENT, -Ă, contondenți, -te, adj. (Despre obiecte, corpuri) Ale căruia lovitură provoacă contuzii fără a tăia sau a sângera; tare. — Din fr. **contondant**.

CONTOPÍ, *contopesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) amesteca cu ceva, formând un singur tot; a (se) uni strâns, a (se) împreuna. — **Con**¹- + **topi** (după germ. *zusammenschmelzen*).

CONTOPÍRE, *contopiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *contopi* și rezultatul ei; fuziune. — V. *contopi*.

CONTÓR, *contoare*, s.n. Aparat de măsurat cantitatea consumată de apă, de energie electrică, de gaze etc. într-un anumit timp; ceas (3). — Din fr. **comptoir**, germ. **Kontor**.

CONTORIZĂ, *contorizez*, vb. I. Tranz. A număra prin intermediul unor aparate specializate; a înregistra prin contor. — **Contor** + suf. *-iza*.

CONTORIZĂRE, *contorizări*, s.f. Acțiunea de a *contoriza* și rezultatul ei. — V. *contoriza*.

CONTORIZĂT, *-Ă*, *contorizați*, *-te*, adj. Numărat, înregistrat prin contor. — V. *contoriza*.

CONTORSIONĂ, *contorsionez*, vb. I. Refl. și tranz. (Adesea fig.) A face sau a provoca una sau mai multe contorsii. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **contorsionner**.

CONTORSIONĂRE, *contorsionări*, s.f. Acțiunea de a (se) *contorsiona* și rezultatul ei; contorsiu. [Pr.: *-si-o-*] — V. **contorsiona**.

CONTORSIONĂT, *-Ă*, *contorsionați*, *-te*, adj. 1. Sucit, răscuit; (despre oameni) cu trupul sau cu o parte a trupului strâmbată (din cauza unei infirmități sau a unei suferințe trecătoare). 2. Fig. (Despre stil) Lipsit de armonie, necurgător; chinuit. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **contorsionné**.

CONTORSIONIST, *contorsioniști*, s.m. Gimnast de circ cu foarte mare mobilitate. [Pr.: *-si-o-*] — **Contorsiona** + suf. *-ist*.

CONTORSIUNE, *contorsiumi*, s.f. Răscuire a trupului sau a unei părți a lui datorată contracției musculare; contracție violentă și involuntară a mușchilor; crispajie. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. **contorsion**, lat. **contorsio**, **-onis**.

CONTOȘ s.n. v. **contăș**.

CONTRĂ¹ Element de compunere cu sensul „împotriva”, „opus”, care servește la formarea unor substantive, a unor adjective sau a unor verbe. — Din fr. **contre**, lat., it. **contra**.

CONTRĂ² prep., adv. I. Prep. 1. Împotriva (cuiva sau a ceva). ◇ Loc. adv. *Din contra* (sau *contră*) = dimpotrivă. 2. În schimbul altei valori. II. Adv. Împotrivă; cu totul altfel. — Din fr. **contre**, lat., it. **contra**.

CONTRĂ³, *contez*, vb. I. Tranz. 1. A contrazice. 2. (La box, scrimă, lupte, judo) A da o contră. 3. (La bridge) A se opune, a cere o amendă dublă. — Din fr. **contrer**.

CONTRAACUZĂȚIE, *contraacuzății*, s.f. Învinuire adusă de către acuzat acuzatorului. — Din fr. **contre-accusation**.

CONTRAAALIZÉU, *contraalizez*, s.n. Vânt regulat care circulă deasupra alizeelor în sens contrar. — Din fr. **contre-alizé**.

CONTRAAMIRÁL, *contraamirali*, s.m. Grad de ofițer în marina militară, corespunzător gradului de general-maior din trupele de uscat; persoană care are acest grad. — Din fr. **contre-amiral**.

CONTRAANCHÉTĂ, *contraanchete*, s.f. (Jur.) Repetare a anchetei pentru verificarea ei. — Din fr. **contre-enquête**.

CONTRAARGUMENT, *contraargumente*, s.n. Argument care se opune altuia. — Din fr. **contre-argument**.

CONTRAARGUMENTĂ, *contraargumentez*, vb. I. Tranz. A respinge ceva prin contraargumente. — Din **contraargument**.

CONTRAARGUMENTĂRE, *contraargumentări*, s.f. Acțiunea de a *contraargumenta*. — V. **contraargumenta**.

CONTRAATĂC, *contraatacuri*, s.n. Ripostă ofensivă desfășurată de o unitate militară aflată în apărare, cu scopul de a respinge un atac al inamicului pătruns în dispozitivul ei și de a restabili pozițiile inițiale. ◆ (Sport) Ripostă promptă, ca răspuns la atacul adversarului. — Din fr. **contre-attaque**.

CONTRAATACĂ, *contraatăc*, vb. I. Tranz. (Mil.) A executa un contraatac. ◆ (Sport) A da o ripostă. — Din fr. **contre-attaquer**.

CONTRABALANSĂ, *contrabalansez*, vb. I. Tranz. A aduce în stare de echilibru; a cumpăni. ◆ Fig. A anula sau a compensa efectul unei acțiuni prin altă acțiune. — Din fr. **contrebalancer**.

CONTRABALANSĂRE, *contrabalansări*, s.f. Acțiunea de a *contrabalansa*; egalare, cumpănire, echilibrare. — V. **contrabalansa**.

CONTRABĂNDĂ, *contrabande*, s.f. Trecere clandestină peste graniță a unor mărfuri interzise sau sustrate de la plata taxelor vamale; *p. ext.* marfă adusă sau sustrasă în acest mod. ◇ Loc. adj. *De contrabandă* = (despre mărfuri) trecut sau destinat a fi trecut peste graniță în mod clandestin; *fig.* rezultat prin înșelătorie, fără valoare, fals. ◇ Loc. adv. *Prin contrabandă* = în mod ilegal, clandestin, pe ascuns. — Din fr. **contrebande**.

CONTRABANDIST, *-Ă*, *contrabandiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care face contrabandă. — **Contrabandă** + suf. *-ist*.

CONTRABARĂ, *contrabaraje*, s.n. Baraj de înălțime mică din piatră, din beton sau din lemn, amplasat la o distanță mică în aval de un baraj principal, pentru a preîntâmpina eroziunea fundului albiei și surparea barajului principal. — **Contra**¹- + **baraj**.

CONTRABĂS, (1) *contrabasuri*, s.n., (2) *contrabași*, s.m. I. S.n. Instrument muzical cu coarde și arcuș, de dimensiuni mari, având registrul cel mai grav din

familia instrumentelor cu coarde și arcuș. 2. S.m. Contrabasist. — Din fr. **contrebasse**.

CONTRABASÍST, *-Ă*, *contrabasiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la contrabas (1); contrabas (2). — Din fr. **contrebassiste**.

CONTRABATERIE, *contrabaterii*, s.f. Acțiune de luptă dusă de artileria proprie împotriva bateriilor inamicului, aflate în poziție de tragere. — Din fr. **contrebatterie**.

COBRABĂTĂTOR, *contrabătătoare*, s.n. Piesă de lucru a batozei, care constituie, împreună cu bătătorul, mecanismul de batere pentru treierat. — **Contra**¹- + **bătător**.

CONTRACALÍBRU, *contracalibre*, s.n. Piesă folosită la executarea și la controlul unui calibru. — Din fr. **contrecalibre**.

CONTRACANDIDÁT, *-Ă*, *contracandidați*, *-te*, s.m. și f. Persoană care candidează împotriva altui candidat pentru ocuparea unei funcții sau a unei demnități; rival. — **Contra**¹- + **candidat**.

CONTRACARÁ, *contracarez*, vb. I. Tranz. A împiedica, a zădărnici planurile, intențiile etc. cuiva; a neutraliza. — Din fr. **contrecarrer**.

CONTRACÁMP, *contracâmpuri*, s.n. (Cin.) Filmare efectuată dintr-un unghi opus celui precedent și simetric cu acesta. — După fr. **contre-champ**.

CONTRACCÍU, *-ÍE*, *contraccii*, s.m. și f. (Inv.) Persoană care încheie un contract de concesiune; concesionar. — **Contract** + suf. *-giu*.

CONTRACEPTÍV, *-Ă*, *contraceptivi*, *-e*, adj., s.n. (Metodă sau produs) care împiedică fecundăția; anticoncepțional. — Din fr. **contraceptif**.

CONTRACÉPTIE s.f. Măsură temporară și reversibilă de evitare a sarcinii, constând din utilizarea unei metode sau folosirea unui produs contraceptiv; anticoncepție. — Din fr. **contraception**.

CONTRACIVADIÉRĂ, *contracivadiere*, s.f. (Mar.) Pânză pătrată așezată sub bompre. [Pr.: *-di-e-*] — Din fr. **contre-civadière**.

CONTRÁCT, *contracte*, s.n. Acord încheiat între două sau mai multe persoane (fizice sau juridice), din care decurg anumite drepturi și obligații; act, înscris ce consemnează acest acord; convenție. ◇ *Contract de muncă* = contract încheiat de un salariat cu o instituție, prin care cel dintâi se obligă să presteze în favoarea celei din urmă o anumită muncă în schimbul unui salariu. ◇ (Fil.) *Contract social* = teorie care explică originea și natura statului pe baza unei convenții încheiate expres sau tacit între indivizii înșiși, între indivizi și suveran, între individ și comunitate. — Din fr. **contrat**, lat. **contractus**.

CONTRACTÁ, *contractez*, vb. I. I. Tranz. 1. A încheia un contract. 2. A lua asupra sa o obligație, a se îndatora la... ◇ Expr. *A contracta o datorie* = a face o datorie, a se împrumuta. 3. A se molipsi de..., a se îmbolnăvi de..., a lua o boală... II. I. Tranz. și refl. A (se) strânge, a (se) zgărci? 2. Refl. (Despre corpuri) A-și micșora dimensiunile în urma unui proces fizic sau tehnologic. — Din fr. **contracter**, lat. **contractare**.

CONTRACTÁBIL, *-Ă*, *contractabili*, *-e*, adj. Care se contractă, capabil de a se contracta; contractabil. — Cf. fr. **contractible**.

CONTRACTÁNT, *-Ă*, *contractanți*, *-te*, s.m. și f., adj. (Persoană fizică sau juridică) care încheie un contract, care se angajează prin contract față de cineva. — Din fr. **contractant**.

CONTRACTÁRE, *contractări*, s.f. Acțiunea de a (se) *contracta* și rezultatul ei. — V. **contracta**.

CONTRACTÁT, *-Ă*, *contractați*, *-te*, adj. Strâns, zgărci (2). — V. **contracta**.

CONTRACTIBILITÁTE s.f. Proprietate a unor țesuturi animale (mai ales musculare) de a se contracta la impulsul unor excitanți; contractilitate. — **Contractibil** + suf. *-itate* (după fr. *contractilité*).

CONTRACTÍL, *-Ă*, *contractili*, *-e*, adj. (Med.) Contractabil. — Din fr. **contractile**.

CONTRACTILITÁTE, *contractilități*, s.f. (Med.) Contractibilitate. — Din fr. **contractilité**.

CONTRACTÓR, *-OÁRE*, *contractori*, *-oare*, adj. Care contractează. — Din fr. **contracteur**.

CONTRACTUÁL, *-Ă*, *contractuali*, *-e*, adj. Privitor la un contract; prevăzut în contract; condiționat printr-un contract. [Pr.: *-tu-a!*] — Din fr. **contractuel**.

CONTRACTUALÍSM s.n. Doctrină socială, politică și juridică, apărută în sec. XVII, fondată pe principiul contractului social; teoria contractualistă. [Pr.: *-tu-a-*] — **Contractual** + suf. *-ism*.

CONTRACTUALÍST, *-Ă*, *contractualiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al contractualismului. ◇ *Teoria contractualistă* = contractualism. [Pr.: *-tu-a-*] — De la **contractualism** cu schimbarea sufixului.

CONTRACTÚRÁ, *contracturi*, s.f. Contractie musculară involuntară și persistentă; rigiditate musculară. — Din fr. **contracture**.

CONTRÁCTIE, *contractii*, s.f. 1. Încordare, zgărce a mușchilor în urma excitației lor; contractare. 2. Micșorare a volumului unui corp în urma unui proces fizic sau tehnologic (uscare, răcire, ardere, solidificare). — Din fr. **contraction**, lat. **contractio**.

CONTRACÚRBĂ, *contracurbe*, s.f. Curbă a unei șosele sau a unei linii de cale ferată, care urmează imediat după o altă curbă situată în același plan, dar cu concavitatea în sens contrar. — Din fr. **contre-courbe**.

CONTRACURÉNT, *contracurenți*, s.m. 1. Curgere în sensuri opuse a două fluide în contact, pentru a se înlesni o interacțiune de natură fizică sau chimică între ele. 2. Curent marin format prin înlocuirea maselor de ape deplasate de vânturile regulate cu ape din adâncime. — Din fr. **contre-courant**.

CONRADĂNS, *conradansuri*, s.n. Vechi dans cu ritm binar și mișcare vioaie, asemănător cu cadrulul; melodie după care se execută acest dans. [Var.: (inv.) **conradănt** s.n.] — Din fr. **conradanse**.

CONRADĂNT s.n. v. **conradanse**.

CONTRADICTORIALITATE s.f. Principiu fundamental al dreptului procesual, în temeiul căruia fiecare parte dintr-un proces este îndreptățită să i se comunice toate actele părții adverse și să discute în contradictoriu problemele care interesează soluționarea pricinii. [Pr.: -ri-a-] — **Contradictoriu** + suf. *-alitate*.

CONTRADICTORIU, *-IE*, *contradictorii*, adj. (Despre fenomene, idei, tendințe) Care se contrazic între ele, care se exclud reciproc, care sunt incompatibile unul cu altul. ♦ Loc. adj. și adv. În *contradictoriu* = (care este) în opoziție de idei cu ceva sau cu cineva. — Din fr. **contradictoire**.

CONTRADICȚIE, *contradicții*, s.f. 1. Situație a două lucruri care se opun. 2. (Log.) Conjunția unei propoziții și a negației sale. 3. Nepotrivire între idei, fapte etc. ♦ *Spirit de contradicție* = tendință de a contrazice mereu pe ceilalți. ♦ Loc. adv. În *contradicție cu...* = în opoziție sau în dezacord cu... — Din fr. **contradiction**, lat. **contradictio**.

CONTRADIG, *contradiguri*, s.n. Dig de consolidare a digului principal. — Din fr. **contre-digue**.

CONTRAEPOLÉT, *contraepoleți*, s.m. (leșit din uz) Epolet fără franjuri. [Pr.: -tra-e-] — Din fr. **contre-épaulette**.

CONTRAESCĂRPĂ, *contraescarpe*, s.f. Baraj antitanc săpat pe contrapanta unui teren înclinat, în scopul mării înclinării acestuia pentru a provoca răsturnarea tancurilor inamice care ar încerca să treacă. [Pr.: -tra-es-] — Din fr. **contrescarpe**.

CONTRAEXPERTIZĂ, *contraexpertise*, s.f. Expertiză cerută de partea nemulțumită și destinată să verifice o expertiză efectuată anterior. [Pr.: -tra-ex-] — Din fr. **contre-expertise**.

CONTRAEXTENSIE, *contraextensii*, s.f. (Med.) Aplicare a unei forțe egale, dar opuse forței extensiei asupra membrilor sau a unor părți ale corpului. [Pr.: -tra-ex-] — Din fr. **contre-extension**.

CONTRAFĂCE, *contrafăc*, vb. III. Tranz. A reproduce un document, un obiect, un preparat original în scop fraudulos, dându-l drept autentic; a falsifica. — **Contra**¹ + **face** (după fr. *contrefaire*).

CONTRAFĂCERE, *contrafaceri*, s.f. Acțiunea de a *contraface* și rezultatul ei; reproducere frauduloasă, falsificare. — V. **contraface**.

CONTRAFĂGOT, *contrafagoturi*, s.n. Instrument muzical de suflat, mai mare decât fagotul și care sună cu o octavă mai jos decât acesta, având registrul cel mai grav din orchestra simfonică. — Din it. **contrafagotto**.

CONTRAFĂCŪT, *-Ă*, *contrafăcuți*, *-te*, adj. Falsificat, reproduș fraudulos; artificial. — V. **contraface**.

CONTRAFIȘĂ, *contrafișe*, s.f. Bară de lemn sau de metal folosită pentru transmiterea forțelor de la o piesă orizontală la una verticală. — Din fr. **contre-fiche**.

CONTRAFÓRT, (1) *contraforți*, s.m., (2) *contraforturi*, s.n. 1. S.m. Întăritură masivă de beton sau de zidărie în formă de pilastru, care formează corp comun cu un zid și care servește la mărirea rezistenței lui. 2. S.n. Fiecare dintre picioarele înclinate spre exterior ale unui turn de extracție. — Din fr. **contrefort**.

CONTRAGABIÉR, *contragabieri*, s.m. (Mar.) A treia velă pătrată începând de jos a unui gabier. [Pr.: -bi-er] — Din fr. **contre-gabier**.

CONTRĂGE, *contrăg*, vb. III. Refl. (Despre două vocale alăturate) A se reduce la o singură emisiune vocalică (vocală sau diftong). — Din lat. **contrahere** (după *trage*).

CONTRĂGERE, *contrageri*, s.f. Acțiunea de a se *contrage* și rezultatul ei. — V. **contrage**.

CONTRAGREUTĂTE, *contragreutăți*, s.f. Greutate care servește într-un sistem tehnic la echilibrarea totală sau parțială a unei forțe fixe sau a unei greutăți în mișcare. [Pr.: -gre-u-] — **Contra**¹ + **greutate** (după fr. *contrepois*).

CONTRAGRIFĂ, *contragrife*, s.f. Piesă metalică în formă de gheară, care, într-un aparat de luat vederi, imobilizează pelicula cinematografică în timpul expunerii. — Din fr. **contre-griffe**.

CONTRAINDICĂ, *contraindic*, vb. I. Tranz. (Rar) A interzice ceva (mai ales unui bolnav); a da o indicație contrară. — Din fr. **contre-indiquer**.

CONTRAINDICĂT, *-Ă*, *contraindicați*, *-te*, adj. (Despre tratamente, medicamente, alimente) Nepotrivit, nerecomandabil, nociv, vătămător în anumite stări sau împrejurări. — V. **contraindica**.

CONTRAINDICĂȚIE, *contraindicații*, s.f. Împrejurare specială care interzice aplicarea unui tratament sau folosirea unui remediu, regim alimentar etc. — Din fr. **contre-indication**.

CONTRAINFORMĂȚII s.f. pl. Ansamblul activității desfășurate de serviciul de stat însărcinat cu urmărirea și combaterea spionajului; contraspionaj (2). — **Contra**¹ + **informații**.

CONTRAINTEROGĂTORIU, *contrainterogatorii*, s.n. (Jur.) Interogatoriu luat pentru a verifica un interogatoriu anterior. — Din fr. **contre-interrogatoire**.

CONTRALOVITURĂ, *contralovituri*, s.f. Ripostă ofensivă executată de forțe militare importante, cu scopul nimicirii inamicului și al restabilirii apărării. — **Contra**¹ + **lovitură** (după fr. *contrescoup*).

CONTRĂLTĂ, *contralte*, s.f. Cântăreață care are voce de contralto. — Din it. **contralto**.

CONTRĂLTO s.n. Voce feminină cu registrul cel mai grav și a cărei întindere cuprinde aproximativ două octave. — Din it. **contralto**.

CONTRAMĂISTRU, *contramăistri*, s.m. 1. Muncitor calificat care supraveghează și dirijează un sector dintr-o întreprindere industrială. 2. (În vechea organizare a armatei) Grad în corpul subofițerilor de marină; persoană care avea acest grad. — **Contra**¹ + **maistru** (după fr. *contremaitre*).

CONTRAMANDĂ, *contramandez*, vb. I. Tranz. A revoca un ordin, o dispoziție sau o hotărâre; a anula. ♦ A renunța la un proiect, la un plan, la o vizită etc. stabilite dinainte. — Din fr. **contremander**.

CONTRAMANDĂRE, *contramandări*, s.f. Acțiunea de a *contramanda*. — V. **contramanda**.

CONTRAMĂRCĂ, *contramărți*, s.f. Parte a unui bilet de spectacol care rămâne la spectator după intrarea în sală, ca dovadă a dreptului său de a lua parte la spectacolul respectiv. — Din fr. **contremarque**.

CONTRAMĂRȘ, *contramărșuri*, s.n. Marșul pe care îl execută o trupă când își schimbă direcția; evoluția unei coloane care-și schimbă frontul. — Din fr. **contremarche**.

CONTRAMĂSURĂ, *contramăsuri*, s.f. Măsură luată pentru a contracara efectele altei măsuri. — **Contra**¹ + **măsură**.

CONTRAMINĂ, *contramine*, s.f. Lucrare subterană făcută cu scopul de a descoperi și de a distruge minele puse de inamic. — Din fr. **contre-mine**.

CONTRAOCTĂVĂ, *contraoctave*, s.f. Cea mai gravă și mai profundă dintre octave. [Pr.: -tra-oc-] — Din fr. **contre-octave**.

CONTRAOFENSIVĂ, *contraofensive*, s.f. Trecere de la apărare la ofensiva de mari proporții, cu forțele unuia sau ale mai multor fronturi, în scopul stăvilirii inamicului aflat în ofensivă. [Pr.: -tra-o-] — Din fr. **contre-offensive**.

CONTRAOFERȚĂ, *contraoferte*, s.f. Ofertă (1) diferită sau opusă altei oferte. — **Contra**¹ + **ofertă** (după fr. *contre-offre*).

CONTRAOŘDIN, *contraordine*, s.n. Ordin prin care se revocă un ordin anterior. [Pr.: -tra-or-] — **Contra**¹ + **ordin** (după fr. *contre-ordre*).

CONTRAOTRĂVĂ, *contraotrăvuri*, s.f. Antidot. — **Contra**¹ + **otrăvă**.

CONTRAPĂGINĂ, *contrapagini*, s.f. A doua față a unei foi scrise sau imprimată. — **Contra**¹ + **pagină**.

CONTRAPĂNTĂ, *contrapante*, s.f. Pantă opusă altei pante în cadrul profilului unei văi fluviale sau glaciare, cu formații geologice de durități și vârste diferite. — Din fr. **contrepente**.

CONTRAPĂPĂ, *contrapapi*, s.m. Papă ales împotriva altui papă. — Din it. **contropapa**.

CONTRAPARTIDĂ s.f. Dublură a unui cont, a unui registru, ținută pentru verificare. — Cf. fr. *contrepartie*.

CONTRAPERFORMANȚĂ, *contraperformance*, s.f. 1. (Sport) Rezultat slab. 2. Incompetență. — Din fr. **contreperformance**.

CONTRAPIULIȚĂ, *contrapiulițe*, s.f. Piuliță suplimentară care se strânge peste o altă piuliță în vederea asigurării împotriva desfacerii îmbinărilor. [Pr.: -pi-u-] — **Contra**¹ + **piuliță**.

CONTRAPLACĂJ, *contraplacaje*, s.n. Placă formată din mai multe foi subțiri din lemn, suprapuse și lipite între ele, cu fibrele lemnului în sens contrar. ♦ Placaj. — Din fr. **contre-placage**.

CONTRAPLĂN, *contraplanuri*, s.n. Procedeu de montaj constând în alternarea cadrelor filmate cu aparatul așezat în unghiuri de filmare opuse. — Din fr. **contre-plan**.

CONTRAPLONJÉU, *contraplonjeuri*, s.n. (Cin.) Filme dirijate de jos în sus, care dă impresia de forță, de înălțare. — Din fr. **contre-plongée**.

CONTRAPÓNDERE, *contraponderi*, s.f. Ceea ce echilibrează, contrabalansează sau neutralizează o forță, o acțiune etc. — **Contra**¹ + **pondere** (după fr. *contrepois*).

CONTRAPOZIȚIE, *contrapoziiții*, s.f. Poziție contrară celei prezentate; opoziție. — **Contra**¹ + **poziție**.

CONTRAPREGĂȚIRE, *contrapregătiri*, s.f. Lovitură dată grupării principale a inamicului, cu ajutorul artileriei, aviației și al rachetelor, înainte de începerea ofensivei acestuia, în scopul zădărnirii ei. — **Contra**¹ + **pregătire**.

CONTRAPRESIÚNE, *contrapresiuni*, s.f. Presiune care se opune acțiunii normale a aburului asupra pistonului unei mașini. [Pr.: -si-u-] — **Contra**¹ + **presiune**.

CONTRAPRÓBĂ, *contraprobe*, s.f. Probă suplimentară, efectuată atunci când o probă anterioară nu dă rezultate concludente. — **Contra**¹ + **probă**.

CONTRAPRODUCTIV, *-Ă*, *contraproductivi*, *-e*, adj. Care este neproductiv. ♦ Fig. Care este dăunător; primejdios. — **Contra**¹ + **productiv**.

CONTRAPROIECT, *contraproiecte*, s.n. Proiect care verifică, îmbunătățește sau înlocuiește un proiect anterior. — După fr. **contreprojet**.

CONTRAPROPUNERE, *contrapropuneri*, s.f. Propunere opusă altei propuneri. — **Contra**¹- + **propunere** (după fr. *contreproposition*).

CONTRAPUNCT s.n. 1. Tehnică în compoziția muzicală, constând în supra-punerea a două sau a mai multe linii melodice de sine stătătoare, având fiecare un înțeles propriu, dar formând laolaltă un tot organic; polifonie, contratemă. 2. Știința care se ocupă cu studiul regulilor contrapunctului (1). — Din it. **contrappunto**, fr. **contrepoint**.

CONTRAPUNCTĂ, *contrapunctez*, vb. I. 1. Intrans. (Muz.; rar) A folosi tehnica contrapunctului. 2. Trans. Fig. A construi pe mai multe planuri paralele individualizate situații, imagini corespondente etc. — Din **contrapunct**.

CONTRAPUNCTIC, **-Ă**, *contrapunctici*, **-ce**, adj. Care este scris după regulile contrapunctului. — **Contrapunct** + suf. **-ic**.

CONTRAPUNE, *contrapún*, vb. III. Trans. (Rare) A opune. — **Contra**¹- + **pune**.

CONTRĂR, **-Ă**, *contrari*, **-e**, adj., adv., s.n., prep. 1. Adj. Opus, potrivnic. \diamond *Noțiuni contrare* = două noțiuni al căror obiect poate face parte cel mult din sfera uneia, dar poate lipsi din sfera ambelor. 2. Adv. Împotrivă, în contra, neconform cu... 3. S.n. (La pl.; în forma *contrarii*) Denumire dată noțiunii care desemnează laturi, însușiri sau tendințe ale obiectelor și proceselor opuse unele altora, astfel încât se exclud reciproc, această opoziție constituind forța motrice și conținutul principal al dezvoltării aceluși obiect sau proces; (și la sg.) fiecare dintre termenii unei contradicții (1). 4. Prep. Contra, împotriva cuiva sau ceva. [Var.: **contrării**, **-ie** adj., s.n.] — Din fr. **contraire**, lat. **contrarius**.

CONTRARĂNDĂ, *contrarande*, s.f. Velă de formă triunghiulară sau trapezoidală plasată deasupra rondei pe goelete și pe iahturi. — Din it. **contraranda**.

CONTRARECÉPTIE, *contrareceptii*, s.f. Operație de recepție repetată în caz de litigiu, pentru a verifica recepția făcută anterior. — **Contra**¹- + **recepție** (după fr. *contre-réception*).

CONTRAREFORMĂ s.f. Mișcare inițiată împotriva Reformei în sec. XVI de Biserica catolică și sprijinită de unele monarhii din Europa Occidentală și Centrală. — Din fr. **contre-réforme**.

CONTRAREVOLUȚIE, *contrarevoluții*, s.f. Mișcare politică și socială care vizează distrugerea, anularea rezultatelor unei revoluții. — Din fr. **contre-révolution**, rus. **kонтрреволюция**.

CONTRAREVOLUȚIONĂR, **-Ă**, *contrarevoluționari*, **-e**, adj., s.m. și f. 1. Adj. Referitor la contrarevoluție, care aparține contrarevoluției. 2. S.m. și f. Adept al contrarevoluției, participant la contrarevoluție. [Pr.: **-fi-o-**] — Din fr. **contre-révolutionnaire**, rus. **контрреволюционер**.

CONTRARIĂ, *contrariez*, vb. I. Trans. A supăra sau a surprinde pe cineva în mod neplăcut, făcând sau spunându-i ceva care se opune convingerilor, intențiilor sau așteptărilor, dorințelor sale. [Pr.: **-ri-a-**] — Din fr. **contrarier**.

CONTRARIĂNT, **-Ă**, *contrarianți*, **-te**, adj. Care contrariază. [Pr.: **-ri-ant-**] — **Contrariă** + suf. **-ant**.

CONTRARIĂT, **-Ă**, *contrariați*, **-te**, adj. Surprins în mod neplăcut de o împotrivire sau de un fapt care îi contrazice părerile sau așteptările. [Pr.: **-ri-at-**] — **V. contraria**.

CONTRARIÉRE, *contrarieri*, s.f. Acțiunea de a *contraria* și rezultatul ei. [Pr.: **-ri-e-**] — **V. contraria**.

CONTRARIETĂTE, *contrarietăți*, s.f. 1. Stare de surprindere neplăcută, provocată de o împotrivire, de o contrazicere. 2. Raport logic între două noțiuni sau propoziții care se exclud reciproc, dar care pot fi înlăturate ambele în favoarea unei a treia noțiuni sau propoziții. [Pr.: **-ri-e-**] — Din fr. **contrariété**.

CONTRĂRIU, **-IE** adj., s.n. v. **contrar**.

CONTRĂS, **-Ă**, *contrași*, **-se**, adj. (Lingv.; despre două vocale alăturate) Redus la o singură emisiune vocalică (vocală sau diftong). — **V. contrage**.

CONTRASĂGEATĂ, *contrasăgești*, s.f. Deplasare pe verticală, opusă sensului de acțiune a forțelor, care se dă diferitelor porțiuni ale unui element de construcție pentru a reduce sau a anula săgeata elastică ce apare din cauza încărcărilor. — **Contra**¹- + **săgeată**.

CONTRASCOTĂ, *contrascote*, s.f. Fiecare dintre frânghiile prinse la colțurile pânzelor unei corăbii, servind la strângerea acestor pânze. — Din it. **contrascotta**.

CONTRASEMNĂ, *contrasemnez*, vb. I. Trans. A pune semnătura pe un act semnat în prealabil de un organ ierarhic superior. — **Contra**¹- + **semna** (după fr. *contresigner*).

CONTRASEMNĂRE s.f. Acțiunea de a *contrasemna* și rezultatul ei. — **V. contrasemna**.

CONTRASEMNATĂR, **-Ă**, *contrasemnatar*, **-e**, s.m. și f. Persoană care contrasemnează. — **Contra**¹- + **semnatar** (după fr. *contresignataire*).

CONTRASEMNĂTURĂ, *contrasemnături*, s.f. Semnătură pusă pe un act după semnătura organului ierarhic superior. — **Contra**¹- + **semnătură** (după fr. *contreseing*). Cf. germ. **Kontrasignatur**.

CONTRASENS s.n. 1. Sens opus celui obișnuit (sau celui normal). 2. Lucru lipsit de sens. — Din fr. **contresens**.

CONTRASERVÍ, *contraservesc*, vb. IV. Trans. (Rare) A deservi¹. — **Contra**¹- + **servi**.

CONTRASERVÍCIU, *contraservicii*, s.n. 1. Serviciu făcut în schimbul altui serviciu. 2. (Rare) Deserviciu. — **Contra**¹- + **serviciu**.

CONTRASPIONAJ, *contraspionaje*, s.n. 1. Activitate de urmărire și de contracrarare a actelor de spionaj și de descoperire și prindere a spionilor. 2. Serviciu special care desfășoară activitatea de contraspionaj (1). [Pr.: **-spi-o-**] — **Contra**¹- + **spionaj** (după fr. *contre-espionnage*).

CONTRAST, *contraste*, s.n. 1. Opoziție puternică între două sau mai multe lucruri, stări, acțiuni etc. 2. Diferența dintre înnegrirea maximă și cea minimă a unei imagini fotografice. \diamond *Contrastul imaginii* = mărime caracteristică pentru variația strălucirii locale în cuprinsul unei imagini de pe ecranul tubului cinescop, în televiziune. — Din fr. **contrasté**.

CONTRASTĂ, *contrastez*, vb. I. Intrans. A fi în contrast cu ceva sau cu cineva. — Din fr. **contraster**.

CONTRASTANT, **-Ă**, *contrastanți*, **-te**, adj. Care contrastează, care este (pus) în contrast; contrastiv, opus. — Din fr. **contrastant**.

CONTRASTÍV, **-Ă**, *contrastivi*, **-e**, adj. 1. Care pune în evidență un contrast, care accentuează un contrast; contrastant, opus. 2. (Lingv.; în sintagma) *Analiză contrastivă* = metodă de cercetare a fenomenelor lingvistice pe baza analizei diferențelor existente între sistemele a două limbi sau între două stadii evolutive ale aceleiași limbi. *Gramatică contrastivă* = gramatică bazată pe analiza contrastivă. 3. De gramatică contrastivă (1). — Din engl. **contrastive**.

CONTRASUBIECT, *contrasubiecte*, s.n. Melodie care apare concomitent cu subiectul unei fugi sau al altor lucrări polifonice. — Cf. fr. **contre-sujet**.

CONTRAȘINĂ, *contrașine*, s.f. Șină de cale ferată așezată paralel cu șinele de cale ferată obișnuită pentru a reduce uzura roților, a evita deraierile la curbele prea pronunțate sau pentru a ridica șoseaua (în dreptul trecerilor de nivel) la înălțimea șinelor. — **Contra**¹- + **șină** (după fr. *contre-rail*).

CONTRATÉMĂ, *contrateme*, s.f. Melodie care se aude concomitent cu subiectul în timpul expunerii lui într-o lucrare polifonică; contrapunct (1), polifonie. — Din fr. **contre-thème**.

CONTRATÍMP, *contratimp*, s.m. 1. (Muz.) Deplasare, prin apariția unei pauze, a accentului de pe un timp tare al măsurii pe un timp slab. 2. Nepotrivire, inoportunitate. \diamond Expr. *În contratimp* = la timp nepotrivit; inoportun. — **Contra**¹- + **timp** (după fr. *contretemps*).

CONTRATÍP, *contratipuri*, s.n. Copie negativă a unui film, obținută după un pozitiv intermediar și folosită pentru obținerea unui număr mare de copii pozitive. — Din fr. **contretype**.

CONTRATÍPĂR, *contratipare*, s.n. (Tipogr.) Text tipărit pe versoul unei pagini tipărite. — **Contra**¹- + **tipar**.

CONTRATÍPĂRE, *contratipări*, s.f. (Cin.) Obținere de contratipuri. — De la **contratip**.

CONTRATÍPIE s.f. Retușare fotografică făcută pe un negativ intermediar, când negativul principal este foarte prețios și nu poate fi refăcut. — Din fr. **contretypie**.

CONTRATORPILÓR, *contratorpiloare*, s.n. (Lești din uz) Navă de război rapidă, care urmărește și distruge torpilele; distrugător. — Din fr. **contre-torpilleur**.

CONTRATREAPTĂ, *contratrepte*, s.f. (Constr.) Suprafață verticală care formează partea din față a unei trepte (1). — **Contra**¹- + **treaptă**.

CONTRATURĂ, *contrature*, s.f. Tură¹ inversă. — **Contra**¹- + **tură**.

CONTRAVALOĂRE s.f. Echivalent (mai ales în bani) al unui lucru oarecare; valoare dată în schimbul altei valori. — Din fr. **contre-valeur**.

CONTRAVĂNTUÍRE, *contravântuiri*, s.f. Element de construcție de forma unei grinzi cu zăbrele, având rolul de a prelua forțele orizontale (presiunea vântului, forța de frânare) care acționează asupra unei construcții. — **Contra**¹- + **vântuire** (rar, <*vântui*).

CONTRAVENÍ, *contravín*, vb. IV. Intrans. A săvârși o abatere de la o lege, de la un regulament, de la regulile de conviețuire socială etc. — Din fr. **contrevenir**.

CONTRAVENIÉNT, **-Ă**, *contravenienți*, **-te**, s.m. și f. Persoană care săvârșește o contravenție. [Pr.: **-ni-ent-**] — Din germ. **Kontravenient**. Cf. fr. **contrevenant**.

CONTRAVÉNȚIE, *contravenții*, s.f. Abatere de la o lege care, având un grad redus de pericol social, este pedepsită numai prin aplicarea de amenzi sau alte pedepse ușoare. [Var.: (inv.) **contravențiune** s.f.] — Din fr. **contravention**.

CONTRAVENȚIONAL, **-Ă**, *contravenționali*, **-e**, adj. De contravenție, privitor la contravenție. [Pr.: **-fi-o-**] — Din fr. **contraventionnel**.

CONTRAVENȚIUNE s.f. v. **contravenție**.

CONTRAVIZITĂ, *contravizite*, s.f. 1. A doua vizită făcută de medic bolnavilor dintr-un spital, în timpul după-amiezii. 2. (Inv.) Vizită cu care se răspunde altei vizite. — Din fr. **contre-visite**.

CONTRAZÍCE, *contrazíc*, vb. III. 1. Trans. A susține contrariul celor spuse de cineva; a nega. 2. Trans. A nu se potrivi, a fi în opoziție, a fi incompatibil cu ceva; a dezminți ceva. 3. Refl. A spune ceva în opoziție cu cele afirmate anterior de tine însuși. 4. Refl. recip. (Despre susținătorii unor opinii, unor afirmații etc.) A avea păreri deosebite, a nu fi de acord unii cu alții. \diamond (Despre afirmații, depoziii etc.) A nu se potrivi unele cu altele; a se ciocni. — **Contra**¹- + **zice** (după fr. *contredire*).

CONTRAZÍCERE, *contrazíceri*, s.f. Faptul de a (se) *contrazice*; contradicție, dezacord, opoziție. — **V. contrazice**.

CÓNTRĂ, *contre*, s.f. Lovitură promptă de răspuns a unui sportiv la un atac lansat de adversarul său (la box, scrimă, judo, lupte etc.). — Din fr. **contre**.

CONTRE-JOUR s.n. Efect optic datorat luminării unui obiect din partea opusă aceleia din care îl privim. [Pr.: *côtörjür*] — Cuv. fr.

CONTRIBUABIL, -Ă, *contribuabili*, -e, s.m. și f. Persoană fizică sau juridică obligată prin lege să plătească impozit; birnic. [Pr.: *-bu-a*] — Din fr. **contribuable**.

CONTRIBUÍ, *contribuí*, vb. IV. Intrans. A-și aduce contribuția (morală sau materială), a participa la o acțiune comună; a înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru. — Din fr. **contribuer**, lat. **contribuere**.

CONTRIBUTÍV, -Ă, *contributivi*, -e, adj. (Rar) Care se referă la contribuție. ♦ Care contribuie; contributoriu. — Din fr. **contributif**.

CONTRIBUTÓRIU, -IE, *contributorii*, adj. (Rar) Contributiv. — Cf. fr. **contributoire**.

CONTRIBÚȚIE, *contribúȚii*, s.f. 1. Parte cu care cineva participă la o acțiune sau la o cheltuială comună; aport. ♦ Expr. *A pune la contribuție* = a folosi, a solicita capacitatea cuiva sau a ceva la o acțiune. 2. Impozit; bir. [Var.: (inv.) **contribúȚiune** s.f.] — Din fr. **contribution**, lat. **contributio**, -onis.

CONTRIBUȚIUNE s.f. v. **contribuție**.

CONTROL, *controale*, s.n. 1. Verificare permanentă sau periodică a unei activități, a unei situații etc., pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire. ♦ *Lucrare de control* = lucrare scrisă prin care se verifică periodic cunoștințele elevilor sau ale studenților. *Cifră de control* = exponent care indică limitele cantitative ale producției. *Punct de control* = loc fix (la marginea unui oraș, a țării etc.) unde organele autorității supraveghează îndeplinirea formalităților legale de către cei care trec. (leşit din uz) *Control obștesc* = formă de control social, specifică țărilor socialiste. ♦ Supraveghere continuă (morală sau materială); stăpânire, dominație. ♦ Verificare, dirijare a propriilor gesturi și mișcări. 2. Instituție sau grup de persoane care supraveghează anumite activități. 3. (Impr.) Comandă, reglaj. 4. (La pl.) Registru de evidență a personalului (și animalelor) unei unități militare. — Din fr. **controles**.

CONTROLÁ, *controlez*, vb. I. Tranz. 1. A supune controlului; a verifica. 2. A ține sub control, a domina. ♦ Tranz. și refl. (Despre oameni) A-și dirija propriile gesturi și mișcări. — Din fr. **contrôler**.

CONTROLÁBIL, -Ă, *controlabili*, -e, adj. Care poate fi controlat; a căruia exactitate poate fi verificată. — Din fr. **contrôlable**.

CONTROLÁRE, *controlări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) controla. — V. **controla**.

CONTROLÁT, -Ă, *controlați*, -te, adj. Care se află sub control. — V. **controla**.

CONTROLATERÁL, -Ă, *controlaterali*, -e, adj. (Med.) Care este în raport cu o jumătate simetrică corporală, care este localizat în jumătatea opusă. — Din fr. **contro-latéral**.

CONTROLER, *controlere*, s.n. (Inform.) Circuit complex și logica aferentă operării în condiții optime a unui echipament periferic. [Scris și: *controller*] — Din engl. **controller**.

CONTROLÓR, -OÁRE, *controlori*, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană însărcinată cu efectuarea unor operații de control. 2. S.n. Aparat (automatizat) destinat să controleze buna funcționare a unei instalații. — Din fr. **contrôleur**.

CONTROVERSÁ, *controversez*, vb. I. Tranz. (Rar) A discuta în contradictoriu asupra unei probleme de principiu. — Din fr. **controverser**, lat. **controversare**.

CONTROVERSÁBIL, -Ă, *controversabili*, -e, adj. Care poate fi controversat. — Din fr. **controversable**.

CONTROVERSÁT, -Ă, *controversați*, -te, adj. Care formează obiectul unei controverse; în controversă, în privința căruia există o controversă. — V. **controversa**.

CONTROVERSĂ, *controverse*, s.f. Discuție în contradictoriu (asupra unei chestiuni principiale); (fam.) discuție aprinsă, ceartă, neînțelegere. — Din fr. **controverse**.

CONTUMACÍE s.f. Absență nejustificată de la judecată a inculpatului. ♦ Loc. adv. *În contumacie* = în lipsă, fără a fi fost prezent la proces. — Din fr. **contumace**, lat. **contumacia**.

CONTÚR, *contururi*, s.n. Linie închisă care mărginește o suprafață, p. ext., un corp, un obiect. ♦ Reprezentare grafică a liniei care mărginește un obiect, un corp etc. [Pl. și: *conture*] — Din fr. **contour**.

CONTURÁ, *conturez*, vb. I. 1. Tranz. A schița, a trasa conturul unui obiect. 2. Tranz. și refl. Fig. A (*se*) închea în forme precise; a (*se*) preciza. — Din **contur**.

CONTURÁNTÁ s.f. (Tel.) Mărimă ce caracterizează calitatea reproducerii conturilor într-o imagine de televiziune. — De la **contura**.

CONTURÁRE, *conturări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) contura. — V. **contura**.

CONTURÁT, -Ă, *conturați*, -te, adj. Cu contururi precise; fig. clar, precis, evident. — V. **contura**.

CONTURBÁ, *conturb*, vb. I. Tranz. A deranja, a tulbura. — Din lat. **conturbare**. **CONTURBÁRE**, *conturbări*, s.f. Acțiunea de a conturba și rezultatul ei. — V. **conturba**.

CONTURNÁRE, *conturnări*, s.f. Descărcare electrică ce se produce în stratul gazos care înconjoară un izolator electric. — După fr. **contournement**.

CÓNTUȘ s.n. v. **contăș**.

CONTÚZIE, *contuzii*, s.f. Traumatism provocat prin lovire cu un obiect dur, care constă în strivirea țesuturilor profunde, fără ruperea tegumentului. [Var.: **contuziune** s.f.] — Din fr. **contusion**, lat. **contusio**, -onis.

CONTUZIONÁ, *contuzionez*, vb. I. Tranz. A produce, a provoca o contuzie. [Pr.: *-zi-o*] — Din fr. **contusionner**.

CONTUZIUNE s.f. v. **contuzie**.

CONT, *confuri*, s.n. (Inv.) Grup de 24 de coli de hârtie. — Din magh. **konc**.

CONȚÍNE, pers. 3 *conține*, vb. III. Tranz. 1. (Despre un recipient) A fi umplut (total sau parțial) cu...; a cuprinde, a avea în interior... 2. (Despre cărți, texte) A fi alcătuit din...; a avea în sine. — Din fr. **contenir**, lat. **continerere** (după *finere*).

CONȚÍNÚT, *conținuturi*, s.n. 1. Ceea ce se află într-un spațiu limitat, în special într-un recipient. 2. Totalitatea notelor esențiale ale unei noțiuni, determinată în raport cu sfera acesteia; comprehensiune. 3. Fondul de idei și afectiv al unei opere literare sau artistice; cuprins, temă, miez. 4. Lista ordonată a materialului pe care îl cuprinde o revistă, o carte; tablă de materii, sumar. — V. **conține**.

CONȚÍNUTÍSM s.n. 1. Teorie estetică ce acordă mare importanță conținutului operii de artă. 2. Preponderență a conținutului într-o operă de artă față de mijloacele formale. — **Conținut** + suf. *-ism*.

CONȚÍNUTÍȘT, -Ă, *conținutiști*, -ste, adj. (Rar) De conținutism. — **Conținut** + suf. *-ist*.

CONȚÍNUTÍȘTIC, -Ă, *conținutiștici*, -ce, adj. (Rar) De conținut. — **Conținut** + suf. *-ic*.

CONȚÍPÍȘT, -Ă, *conțopiști*, -ste, s.m. și f. (Inv.; fam.) Persoană care execută lucrări mărunte de birou; copist. — Din germ. **Konzipist**.

CONURBÁȚIE s.f. Aglomerație urbană formată dintr-un oraș cu rol de centru, spre care gravitează, din punct de vedere economic, administrativ și cultural, o serie de orașe învecinate mai mici. — Din fr. **conurbation**.

CONVALESCÉNT, -Ă, *convalescenți*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în convalescență, pe cale de însănătoșire. — Din fr. **convalescent**, lat. **convalescens**, -ntis.

CONVALESCÉNTĂ s.f. Perioadă prin care trece un bolnav după vindecare până la însănătoșirea deplină; întremare. — Din fr. **convalescence**, lat. **convalescentia**.

CONVECTÍV, -Ă, *convectivi*, -e, adj. (Fiz.) De convecție, al convecției, produs prin convecție. — Din germ. **konvektiv**.

CONVECTOR, *convectoare*, s.n. (În sintagma) *Convector de climatizare* = aparat folosit pentru condiționarea aerului în cameră prin circulație forțată, compus dintr-o baterie de încălzire, una de răcire, un filtru de aer și un ventilator. [Pr. și: *convéctor*. — Pl. și: (m.) *convectori*] — Din fr. **convecteur**.

CONVÉȚIE, *convecții*, s.f. 1. Mișcare ascendentă a aerului, de natură termică sau dinamică. 2. Mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid. ♦ *Convecția căldurii* = transmiterea căldurii cu ajutorul curenților de fluid naturali sau artificiali. *Curenți de convecție* = mișcare pe verticală a părților unui fluid, determinată de inegalitatea densităților acestor părți. *Convecție electrică* = deplasare macroscopică a unui mediu încărcat cu electricitate. — Din fr. **convection**.

CONVEÍER, *conveiere*, s.n. 1. Transportor cu mișcare continuă, format din elemente flexibile de tracțiune (benzi, cabluri, lanțuri etc.) și folosit la deplasarea obiectelor în timpul prelucrării lor; bandă rulantă. 2. (În sintagma) *Conveier verde* = sistem de organizare a producerii nutrețurilor verzi pentru a se asigura hrănirea continuă a animalelor din primăvară până toamna. [Pr.: *-ve-ier*] — Din engl. **conveyor**, rus. **konveier**.

CONVENÁBIL, -Ă, *convenabili*, -e, adj. Care convine sau poate conveni; potrivit, acceptabil; mulțumitor, satisfăcător; avantajos. ♦ (Despre prețuri sau mărfuri) lefțin. — Din fr. **convenable**.

CONVENÍ, *convîn*, vb. IV. Intrans. 1. A corespunde dorințelor cuiva, a fi pe placul cuiva. 2. A cădea de acord cu cineva; a se învoi, a se înțelege. ♦ Tranz. A accepta, a admite. ♦ A încheia o convenție. — Din fr. **convenir**, lat. **convenire**.

CONVENIÉNȚÁ, *conveniențe*, s.f. (Mai ales la pl.) Regulă de purtare impusă de o anumită societate; uzanță. ♦ Loc. adj. *De conveniență* = făcut numai pentru a respecta anumite forme sociale, anumite interese; de formă. ♦ *Căsătorie de conveniență* = căsătorie la care se ține seama numai de interese materiale și familiale. [Pr.: *-ni-en*] — Din it. **convenienza**.

CONVÉNT, *conventuri*, s.n. 1. Consiliul unei mănăstiri sau al unui ordin călugăresc la catolică. 2. For suprem alcătuit din clerici și laici la protestanți. 3. Adunare generală a francmasonilor. — Din lat. **conventus**, fr., engl. **convent**.

CONVENTÍCUL, *conventicule*, s.n. (Rar) Adunare secretă (adesea ilegală). — Din fr. **conventicule**, lat. **conventiculum**.

CONVÉNȚIE, *convenții*, s.f. 1. Înțelegere, acord între două sau mai multe state, instituții sau persoane cu privire la anumite probleme sau la anumite obiective. ♦ (Jur.) Contract; denumire dată unor tratate internaționale. ♦ (În artă) Înțelegere tacită de a admite unele procedee sau ficțiuni. 2. (La pl.) Deprinderi stabilite prin tradiție. [Var.: **convențiune** s.f.] — Din fr. **convention**, lat. **conventio**, -onis.

CONVENȚIONAL, -Ă, *convenționali*, -e, adj. 1. Stabilit prin convenție, acceptat prin tradiție. 2. Provenit dintr-o convenție învechită sau practică mecanică (și rupt de realitate); artificial. ♦ (Despre caracter, fire etc.) Lipsit de naturalețe; factice, prefăcut. [Pr.: *-ți-o*] — Din fr. **conventionnel**, lat. **conventionalis**.

CONVENȚIONALISM s.n. Caracterul a ceea ce este convențional; (în artă) tendință idealistă de a se conforma regulilor general acceptate, fără o percepere proprie, realistă a faptelor. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **conventionalisme**.

CONVENȚIONALIST, -Ă, *convenționalisti*, -ste, adj. Referitor la convenționalism. [Pr.: -fi-o-] — **Convențional** + suf. -ist.

CONVENȚIONALITATE s.f. Convenționalism. [Pr.: -fi-o-] — **Convențional** + suf. -itate.

CONVENȚIONALIZĂT, -Ă, *convenționalizați*, -te, adj. (Rar) Care a devenit convențional. [Pr.: -fi-o-] — De la **convențional**.

CONVENȚIUNE s.f. v. **convenție**.

CONVĚRGE, *convĚrg*, vb. III. Intrans. A se îndrepta spre același punct, *fig.* spre același scop. — Din fr. **converger**, lat. **convergere**.

CONVĚRGĚNT, -Ă, *convĚrgenți*, -te, adj. Care converge. ♦ *Lentilă convergentă* = lentilă convexă care adună într-un singur focar razele care o străbat. ♦ (Mat.; despre un șir infinit de numere) Care tinde către un anumit număr finit, numit limită. — Din fr. **convergent**, lat. **convergens**, -ntis.

CONVĚRGĚNȚĂ, *convĚrgențe*, s.f. 1. Faptul de a converge; îndreptare spre același punct, *fig.* către același scop. ♦ Valoarea reciprocă a distanței focale a unei lentile, exprimată în dioptrii. 2. Apariție a unor asemănări structurale sau funcționale la organisme îndepărtate filogenetic, ca rezultat al adaptării lor la condiții de mediu relativ identice. — Din fr. **convergence**.

CONVĚRS, -Ă, *convĚrși*, -se, adj. (Despre judecăți, raționamente) Al cărui subiect poate fi transformat în atribut sau invers, fără a schimba sensul judecății sau a altera adevărul ei. — Din fr. **converse**, lat. **conversus**.

CONVĚRSĂ, *convĚrsez*, vb. I. Intrans. A sta de vorbă cu cineva, a întreține o convorbire; a discuta. — Din fr. **converser**, lat. **conversari**.

CONVĚRSĂȚIE, *convĚrsații*, s.f. Discuție, convorbire. ♦ (Rar) Fel de a vorbi, de a discuta. [Var.: (înv.) **conversațiune** s.f.] — Din fr. **conversation**, lat. **conversatio**, -onis.

CONVĚRSAȚIONAL, -Ă, *conversaționali*, -e, adj. De conversație. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **conversationnel**.

CONVĚRSAȚIUNE s.f. v. **conversație**.

CONVĚRSIE s.f. v. **conversiune**.

CONVĚRSIUNE, *convĚrsiuni*, s.f. 1. Schimbare a condițiilor unui împrumut (de stat) prin modificarea mărimii dobânzii, prelungirea termenului de plată etc. 2. Preschimbare a unei valori de natură economică (mai ales monetare) în alta. 3. (Log., în sintagma) *Conversiunea judecăților* = operație de inversare a funcțiilor subiectului și predicatului în judecăt, păstrându-se calitatea judecății. 4. (Chim.) Mărime care exprimă transformarea substanțelor inițiale dintr-o reacție chimică în unitatea de timp, exprimată de obicei în procente molare pe unitate de timp. 5. (Lingv.) Procedeu de formare a cuvintelor prin schimbarea categoriei gramaticale. 6. (În forma *conversie*) Recalificare. 7. (Biol.; în forma *conversie*) Schimbare în ordine liniară a genelor; mutație genetică. [Var.: **convĚrsie** s.f.] — Din fr. **conversion**, lat. **conversio**, -onis.

CONVĚRTI, *convĚtesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A adera sau a determina pe cineva să adere la o anumită convingere (religioasă). 2. Tranz. A schimba o valută în altă valută. — Din fr. **convertir**, lat. **convertere**.

CONVĚRTIBIL, -Ă, *convĚrtibili*, -e, adj. Care poate fi convertit. — Din fr. **convertible**, lat. **convertibilis**.

CONVĚRTIBILITATE s.f. Abilitatea și ușurința unei valute de a se schimba în altă valută. — Din fr. **convertibilité**.

CONVĚRTIRE, *convĚrtiri*, s.f. Faptul de a (se) *converti*. — V. **converti**.

CONVĚRTIZĂRE, *convĚrtizări*, s.f. Înlăturare a unor impurități din masa metalică de fontă, de plumb, de cupru etc., aflată în stare de fuziune în convertizor, pe baza unor reacții de oxidare, cu ajutorul unui curent de aer, de oxigen etc. — Din **convertizor**.

CONVĚRTIZĂTOR, *convĚrtizoare*, s.n. 1. Dispozitiv mecanic de transformare a mișcării sau a forțelor. 2. Cuptor în care se realizează operația de convertizare. 3. Mașină sau grup de mașini electrice care transformă un gen de curent în altul. 4. Mașină pentru transformarea grâșului în făină. — Din fr. **convertisseur**.

CONVĚRTOPLĂN, *convĚrtoplane*, s.n. Avion cu aripa mobilă în jurul unui ax paralel cu anvergura și care poate realiza decolarea și aterizarea pe distanțe foarte scurte. — Et. nec.

CONVĚRTĂTOR, *convĚrtoare*, s.n. Circuit electronic cu un singur tub electronic, care realizează transformarea frecvenței semnalelor incidente în radioreceptoare. — Din engl. **converter**.

CONVĚX, -Ă, *convĚcși*, -xe, adj. Care are suprafața rotunjită și bombată, care prezintă o proeminență. — Din fr. **convexe**, lat. **convexus**.

CONVĚXITATE, *convĚxități*, s.f. Înșușirea de a fi convex; suprafață, formă, parte convexă (a unui lucru); proeminență. — Din fr. **convexité**, lat. **convexitas**, -atis.

CONVĚCȚIE s.f. v. **convecțiune**.

CONVĚCȚIUNE, *convĚcțiuni*, s.f. (Rar) Convingere. [Pr.: -fi-u-. — Var.: **convĚcție** s.f.] — Din fr. **conviction**, lat. **convictio**, -onis.

CONVĚȚUL, *convĚțuesc*, vb. IV. Intrans. A trăi împreună în același loc cu cineva; a coabita. — **Con**¹- + **viețui** (după lat. *convivere*).

CONVĚȚUIRE, *convĚțuiri*, s.f. Faptul de a *conviețui*; coabitare. — V. **conviețui**.

CONVĚȚUITĂTOR, -OĂRE, *convĚțuitori*, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care trăiește în același loc cu altcineva. [Pr.: -tu-i-] — **Conviețui** + suf. -tor.

CONVĚȚĂTOR, -OĂRE, *convĚțători*, -oare, adj. (Despre fapte, argumente etc.) Care convinge; concludent. — **Convinge** + suf. -ător.

CONVĚNGE, *convĚng*, vb. III. Tranz. A face pe cineva să adopte o părere pe bază de dovezi și argumente, a-l face să recunoască ceva ca adevărat. ♦ Refl. A-și da seama, a recunoaște că ceva este într-un anumit fel, a se încredința de ceva. [Perf. s. *convĚnsei*, part. *convĚns*] — Din lat. **convincere** (după *vingere*).

CONVĚNGERE, *convĚngeri*, s.f. Acțiunea de a (se) *convinge*; convecțiune.

♦ Părere fermă asupra unui lucru. ♦ Loc. adv. *Cu convingere* = în mod ferm, hotărât, răpicat. *Fără convingere* = în chip vag, nehotărât; fără entuziasm, fără trageră de inimă, în silă. — V. **convinge**.

CONVĚNS, -Ă, *convĚnși*, -se, adj. Care a dobândit o convingere, care are convingerea că...; încredințat; ferm, hotărât. — V. **convinge**.

CONVĚV, -Ă, *convĚvi*, -e, s.m. și f. (Rar la f.; livr.) Comesean. — Din fr. **convive**, lat. **conviva**.

CONVĚVIAL, -Ă, *convĚviali*, -e, adj. 1. Care ține de conviv, referitor la conviv. 2. Prietenesc, jovial. [Pr.: -vi-al] — Din fr. **convivial**.

CONVĚCĂ, *convĚc*, vb. I. Tranz. A chema, a face să vină într-un anumit loc o persoană, un grup de persoane etc., cu un anumit scop (oficial). — Din fr. **convoyer**, lat. **convocare**.

CONVĚCĂBIL, -Ă, *convocabili*, -e, adj. Care poate fi convocat. — Din fr. **convocable**.

CONVĚCĂRE, *convocări*, s.f. Acțiunea de a *convoca* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Înștiințare scrisă prin care este convocată o persoană, o adunare etc.; convocațiune.

— V. **convoca**.

CONVĚCĂTOR, -OĂRE, *convocatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care convoacă. 2. S.n. (leșit din uz) Listă cu persoane convocate la o acțiune și semnăturile lor. — **Convoca** + suf. -tor.

CONVĚCĂȚIUNE, *convocățuni*, s.f. (Înv.) Convocare. [Pr.: -fi-u-] — Din fr. **convocation**, lat. **convocatio**, -onis.

CONVĚOI, *convĚoie*, s.n. Grup, șir de vehicule (care transportă materiale, trupe etc.). ♦ Mulțime (încolonată) care merge în aceeași direcție (și cu același scop); coloană; *spec. cortegiu*. [Pl. și: *convĚoiuri*] — Din fr. **convoy**. Cf. rus. *konvoy*, it. *convoglio*.

CONVĚLĂT¹, *convĚluturi*, s.n. Grup de scrieri care apar izolat în cataloagele unei biblioteci sau într-o arhivă. — Din germ. **Konvolut**.

CONVĚLĂT², -Ă, *convĚluți*, -te, adj. (Despre organe) Răsucit în formă de cornet. ♦ Răsucit, întors asupra lui însuși. — Din fr. **convoluté**, lat. **convolutus**.

CONVĚLĂȚIE, *convĚlății*, s.f. Întoarcere, răsucire. [Var.: **convĚlăție** s.f.] — Din fr. **convolution**.

CONVĚLĂȚIUNE s.f. v. **convoluție**.

CONVĚRBI, *convĚrbesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A sta de vorbă; a discuta, a conversa. — **Con**¹- + **vorbi** (după germ. *unterreden*).

CONVĚRBIRE, *convĚrbiri*, s.f. Acțiunea de a *convorbi*; conversație, discuție. ♦ *Convorbire telefonică* = comunicație bilaterală realizată prin intermediul unei instalații telefonice. — V. **convorbi**.

CONVĚRSĂ, *convĚrsez*, vb. I. Refl. (Rar) A se conversa. — Din fr. **convulser**.

CONVĚLSIE, *convĚlsii*, s.f. 1. Con tracție bruscă, involuntară, prelungită a musculaturii unui segment corporal sau a întregului corp; spasm. 2. Fig. Frământare, zvârcolire, încordare. [Var.: **convulsie** s.f.] — Din fr. **convulsion**, lat. **convulsio**, -onis.

CONVĚLSIONĂ, *convĚlsionez*, vb. I. Refl. A avea convulsii, spasme; a se zvârcoli; a se încorda, a se convulsa. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **convulsionner**.

CONVĚLSIONĂȚ, -Ă, *convĚlsionați*, -te, adj. Cuprins de convulsii. [Pr.: -si-o-] — V. **convulsiona**.

CONVĚLSIOTERĂPIE, *convĚlsioterapii*, s.f. (Med.) Metodă terapeutică de șoc constând în provocarea intenționată a convulsiilor. [Pr.: -si-o-] — **Convulsie** + **terapie**.

CONVĚLSIUNE s.f. v. **convulsie**.

CONVĚLSIV, -Ă, *convĚlsivi*, -e, adj. Care se referă la convulsii; care provoacă convulsii, caracterizat prin convulsii, însoțit de convulsii. ♦ *Tuse convulsivă* = boală infecto-contagioasă, frecventă la copii, caracterizată prin accese de tuse spasmodică, de o mare violență; tuse măgărească. — Din fr. **convulsif**.

COOCUPĂNT, -Ă, *coocupanți*, -te, s.m. și f. Persoană care ocupă un loc, împreună cu una sau mai multe persoane. — Din fr. **cooccupant**.

COOL adj. invar., adv., s.n. 1. Adj. invar., adv. (Fam.; adesea exclamativ) (În mod) grozav, (în mod) extraordinar. 2. S.n. Manieră reținută, interiorizată de interpretare în jazzul modern. [Pr.: *cul*] — Cuv. engl.

COOPERĂ, *coopererez*, vb. I. Intrans. A lucra împreună cu cineva, a colabora, a-și da concursul, a conlucra. — Din fr. **coopérer**, lat. **cooperari**.

COOPERĂRE, *cooperări*, s.f. Faptul de a *coopera*; muncă în comun, cooperare (1); conlucrare. — V. **coopera**.

COOPERATISM s.n. Sistem economic care atribuie un rol important coope-
rației. ♦ Curent în economie care preconizează rezolvarea unor probleme prin
generalizarea treptată a coope-
rației; (rar) cooperativism. — Din fr. **coopératisme**.

COOPERATIST, -**Ă**, *cooperațiști, -ste*, adj. Care ține de coope-
rație, privitor la
coope-
rație; care activează în coope-
rație; care are caracterul coope-
rației. — Din
cooperație.

COOPERATIV, -**Ă**, *cooperațivi, -e*, adj. Care cooperează; binevoitor. — Din fr.
coopératif.

COOPERATIVĂ, *cooperative*, s.f. 1. Organizație economică formată prin aso-
cierea liber consimțită a unui grup de persoane (mici producători agricoli, meseriași,
consumatori), pentru producerea, cumpărarea, desfacerea în comun a unor
produse, pentru acordarea de credite sau pentru prestarea unor servicii. ♦ (În trecut)
Cooperativă agricolă de producție = unitate economică socialistă autonomă,
realizată prin asocierea țăranimii, bazată pe proprietatea cooperatistă asupra
mijloacelor de producție și a producției. *Cooperativă meșteșugărească* = unitate
economică autonomă, în care se unește de bunăvoie un grup de meseriași pentru a
lucra în comun cu mijloace aduse de ei în proprietate comună sau cumpărate în
comun. 2. (În trecut; concr.) Magazin de desfacere al unei organizații cooperatiste
de consum sau de producție. — Din fr. **coopérative**.

COOPERATIVISM s.n. (Rar) Cooperatism. — **Cooperativ** + suf. *-ism*.

COOPERATIVIST, -**Ă**, *cooperațiviști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al coope-
rativismului. — De la **coopératisme** cu schimbarea sufixului.

COOPERATIVIZĂ, *cooperațivizez*, vb. I. Tranz. A supune procesului de
cooperațivizare. — Din **coopérative** (derivat regresiv).

COOPERATIVIZĂRE, *cooperațivizări*, s.f. Proces de unire treptată a micilor
producători în cooperative. ♦ (În trecut) *Cooperațivizarea agriculturii* = unire
forțată a țăranimii în cooperative agricole de producție, în România, între 1949 și
1962. — Din **coopérativă**.

COOPERATOR, -**OĂRE**, *cooperaatori, -oare*, s.m. și f. (Adesea adjectival)
Membru al unei cooperative, participant la o cooperativă. — Din fr. **coopérateur**.

COOPERĂȚIE, *cooperații*, s.f. 1. Cooperare. 2. Asocierie, uniune de persoane,
în întreprinderi cooperatiste (de producție, de consum, de desfacere, de credit,
prestări de servicii etc.). — Din fr. **coopération**, rus. **кооперация**.

COOPERIT s.n. Sulfură naturală de platină. — Din engl. **cooperite**.

COOPTĂ, *cooptez*, vb. I. Tranz. A primi pe cineva într-un colectiv cu consimțământul
membrilor acestuia. — Din fr. **coopter**, lat. **cooptare**.

COOPTĂRE, *cooptări*, s.f. Acțiunea de a *coopta* și rezultatul ei; *spec.* mod de
alegere a unei persoane într-un colectiv, într-un comitet etc. cu consimțământul
membrilor lor. — V. **coopta**.

COORDONĂ, *coordonez*, vb. I. Tranz. A pune de acord părțile unui tot, a
îndruma în sens unitar o serie de activități desfășurate în vederea aceluiași scop. —
Din fr. **coordonner**.

COORDONĂRE, *coordonări*, s.f. 1. Acțiunea de a *coordona* și rezultatul ei.
2. Relație stabilită, în cadrul unui enunț, între cuvinte, construcții și propoziții care
stau pe același plan, fără ca unul dintre elemente să depindă din punct de vedere
gramatical de celălalt. — V. **coordona**.

COORDONAT, -**Ă**, *coordonaji, -te*, adj., s.f. I. Adj. 1. Pus de acord (cu celelalte
părți sau în toate părțile sale); armonizat. 2. (Lingv.; în sintagma) *Propoziție
coordonată* (și substantivat, f.) = propoziție care stă în raport de coordonare cu alta.

II. S.f. I. (Mat.) Fiecare dintre elementele (numere, distanțe, unghiuri etc.) care
caracterizează poziția unui punct în raport cu un sistem de referință. 2. (Geogr.)
Sistem de cercuri imaginare (meridiane și paralele) trasate pe suprafața globului
pământesc, cu ajutorul cărora se determină poziția unui punct de pe glob.

3. (Astron.) Sistem de numere care pot fi concretizate prin linii și care servesc la
determinarea poziției unui astru. ♦ (La pl.; în sintagma) *Coordonate ecliptice* =
latitudinea și longitudinea astrilor pe sfera cerească, raportate la ecliptică. 4. (Fig.)
Dată (II). *Coordonatele planului de muncă*. — V. **coordona**.

COORDONATOR, -**OĂRE**, *coordonatori, -oare*, adj., s.m. și f., s.n. I. Adj., s.m.
și f. (Persoană, organ) care coordonează. 2. Adj. (Lingv.; în sintagma) *Conjunție
coordonatoare* = conjuncție care leagă propoziții sau părți de propoziție de același
fel. 3. S.n. Aparat care indică în mod automat pilotului, în cursul zborului, poziția
avionului și distanța parcursă de la locul de decolare. — Din fr. **coordonateur**.

COP, *copuri*, s.n. (Reg.) Măsură de capacitate de aproape un litru. ♦ Cană, vas
având această capacitate. ♦ Conținutul unei astfel de căni. — Din rus. **kop**.

COPĂC, *copaci*, s.m. Plantă cu trunchiul lemnos și înalt, ale cărei crengi se
ramifică la o distanță oarecare de sol, formând o coroană; arbore, pom. [Var.: (reg.)
copáci s.m.] — Cf. alb. k o p a c̣.

COPĂCI s.m. v. **copac**.

COPĂI s.n. Substanță extrasă din copaier, conținând terebentină, care se
folosește, în medicină, împotriva unor tulburări ale căilor urinare. — Din fr.
copahu.

COPĂIE, *copăi*, s.f. (Reg.) 1. Albie (I). 2. Ladă în care curge făina la moară.
[Pr.: -pa-ie] — Din bg., sb. **kopanja**.

COPAIÉR, *copaieri*, s.m. Arbore înalt cu lemnul roșu, care crește în America de
Sud (*Copaifera officinalis*). [Pr.: -pa-ier] — Din fr. **kopaier**, **copayer**.

COPĂL s.n. Rășină naturală, foarte dură, asemănătoare cu chihlimbarul, extrasă
din diverși arbori tropicali, folosită în special în prepararea lacurilor. — Din fr.
copal.

COPĂN, *copane*, s.n. (Pop.) Șold, coapsă (de animal). — Din bg. **kopan**.

COPARTICIPĂ, *coparticip*, vb. I. Intrans. A participa la ceva împreună cu alții.
— Din fr. **coparticiper**.

COPARTICIPĂRE, *coparticipări*, s.f. Acțiunea de a *coparticipa* și rezultatul
ei; participare la ceva împreună cu alții; coparticipație. — V. **coparticipa**.

COPARTICIPĂȚIE, *coparticipații*, s.f. Coparticipare. — Din fr. **coparticipation**.

COPĂSTIE, *copastii*, s.f. Bordură de lemn sau de metal montată la partea
superioară a parapetului sau a balustradei bordajelor unei nave. — Din ngr.
kupasti.

COPĂCEL, *copăcei*, s.m. Diminutiv al lui *copac*. ♦ Expr. (Adverbial) *A sta
(sau a merge, a umbla etc.) copăcel* = a sta (sau a merge) pe picioare, drept (și încet,
cu grijă). — **Copac** + suf. *-el*.

COPĂIȚĂ, *copăițe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *copaie*. — **Copaie** + suf. *-iță*.

COPĂRTĂȘ, -**Ă**, *copărtași, -e*, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu altele
cu care participă la o afacere sau la o împărțeală. — **Co-** + **părtaș**.

COPĂRȘEU, *copărșeie*, s.n. (Reg.) Sicriu. — Din magh. **koporsó**.

COPCĂ¹, *copci*, s.f. 1. Sistem format din două piese metalice (un cârlig și un
inel), folosit pentru prinderea a două părți ale unei confecții. 2. Agrafă pentru
învelitorii în construcții. 3. Proeminență în formă de limbă a unei piese plate, care
intră în orificiul altei piese plate, realizând îmbinarea prin încopciere. [Var.: (reg.)
côpcie s.f.] — Din bg. **kopce**.

COPCĂ², *copci*, (4) *copce*, s.f. 1. Gaură, spătură făcută în gheața unui râu, a
unei băli etc. pentru pescuit, sau pentru scos apă. ♦ Expr. (Fam.) *A se duce pe
copcă* = (despre bunuri) a se pierde, a se irosi, a se distruge; (despre oameni) a intra
într-o mare încercătură, a o păți. 2. Gaură făcută într-o șiră de paie, în care se ține
uneori pleava. 3. Scobitură, groapă făcută în pământ, în piatră etc. 4. (Reg.) Săritură
pe care o fac animalele când fug repede. — Din bg. **kopka**.

COPCIE s.f. v. **copcă**¹.

COPÉICĂ, *copeici*, s.f. Monedă divizionară cu valoarea unei sutimi dintr-o
rublă. — Din rus. **kopeika**.

COPEPÓD, *copepode*, s.n. (La pl.) Subclasă de crustacee mici care formează
plantonul din apele dulci sau marine; (și la sg.) crustaceu din această subclasă. —
Din fr. **copepode**.

COPERIȘ, *coperișuri*, s.n. (Înv. și pop.) Acoperiș. — **Coperi** (înv. „a acoperi”
<lat.) + suf. *-iș*.

COPERTĂ, *copertez*, vb. I. Tranz. A efectua operația de copertare; a lega. —
Din it. **copertare**.

COPERTĂRE, *copertări*, s.f. Acțiunea de a *coperta* și rezultatul ei; operație de
îmbrăcare a unei cărți, a unui caiet etc. cu un înveliș protector de hârtie, carton,
material plastic etc. — V. **coperta**.

COPERTĂ, *coperti*, s.f. Înveliș protector al unei cărți, al unei publicații, al
unui caiet etc.; scoarță, înveliș. [Pl. și: *coperte*] — Din it. **coperta**.

COPERTINĂ, *copertine*, s.f. Element de construcție cu suprafață plană,
executat deasupra unei intrări sau a unor ferestre, în vederea protejării împotriva
intemperțiilor. — Din it. **copertina**.

COPIĂ, *copiez*, vb. I. Tranz. 1. A transcrie un text, redând exact conținutul lui.

♦ A reproduce fără originalitate o operă de artă. ♦ Intrans. (În școală) A redacta o
lucrare folosind în mod nepermis lucrarea altui elev sau alte surse de informație.

♦ A plagia. 2. (Peior.) A reproduce ceva prin imitație servilă; a imita pe cineva. —
Din fr. **copier**.

COPIAT s.n. Copiere. — V. **copia**.

COPIATIVĂ, *copiative*, adj. (În sintagma) *Hârtie copiativă* = plombagină. [Pr.:
-pi-a-] — Din it. **copiativo**.

COPIATOR, -**OĂRE**, *copiatori, -oare*, s.m. și f., s.n., adj. I. Adj., s.m. și f. f.
(Persoană) care face copii, care transcrie. 2. S.n. Aparat de copiat; xerox.

COPĪE, *copii*, s.f. 1. Reproducere exactă a unui text, a unei opere de artă, a unei
imagini fotografice etc. 2. (Peior.) Imitație servilă și fără valoare, făcută uneori prin
mijloace nepermise. 3. Înscriș care reproduce întocmai cuprinsul unui alt înscriș
constator al unui act juridic. ♦ *Copie legalizată* = copie pe care un organ de stat
competent o atestă ca fiind conformă cu originalul. — Din fr. **copie**, lat. **copia**.

COPIÉR, *copiere*, s.n. Registru în care se copiază (unele operații contabile).
[Pr.: -pi-er] — Din germ. **Kopier**[buch].

COPIÈRE, *copieri*, s.f. Acțiunea de a *copia* și rezultatul ei; copiat. [Pr.: -pi-e-]
— V. **copia**.

COPIL¹, *copii*, s.m. 1. Băiat sau fată în primii ani ai vieții (până la adolescență).

♦ *Copil de școală* = copil care a depășit vârsta de 7 (sau 6) ani și merge la școală.

♦ *Copil mic* (sau, pop., *de făță*) = sugar. ♦ Loc. adv. *De (mic) copil* = din copilărie.

♦ Expr. (Despre bătrâni) *A ajunge* (sau *a da*) *în mintea copiilor* = a-și pierde
judecata, a se ramoli. 2. Tânăr, adolescent. ♦ (În trecut) *Copil de casă* = paj la
familia domnitoare sau la boierii mari. *Copil de trupă* = copil (orfan) crescut și
educat de o unitate militară. 3. Fiu, fiică. ♦ *Copil legitim* = copil născut în cadrul
căsătoriei. *Copil nelegitim* = copil născut în afara căsătoriei; copil natural, bastard.
Copil din flori = copil din afara căsătoriei; copil nelegitim, copil natural, bastard.

↳ Expr. *Unde (și-)a întârcat dracul copiii* = în locuri depărtate și pustii. **4.** Fig. Om naiv, fără experiență — Cf. alb. k o p i l.

CÓPIL², copili, s.m. **1.** Lăstar crescut de la baza tulpinii unei plante, din primul nod. **2.** Cui de lemn sau de metal care se înfige în ochiul țânții, la stâlpușii sau al porții. — Cf. c o p i l¹.

COPILÁNDRĂ, copilandre, s.f. Fată în perioada de trecere de la copilărie la adolescență; codană. — Din **copilandru**.

COPILÁNDRU, copilandri, s.m. Băiat în perioada de trecere de la copilărie la adolescență. — **Copil¹** + suf. *-andru*.

COPILÁȘ, copilași, s.m. Diminutiv al lui **copil¹**. — **Copil¹** + suf. *-aș*.

COPILĂ, copile, s.f. **1.** Fiică. **2.** Fată mică, fetiță. **3.** Fată tânără (după ce a trecut de vârsta copilăriei). **4.** Fig. Fată naivă, nevinovată. — Din **copil¹**.

COPILÁRÉSC, -EÁSCĂ, copilărăști, adj. **1.** Al copilului¹, specific sau propriu copilului¹; privitor la copil¹. **2.** Fig. (Despre manifestări ale omului) Lipsit de maturitate, nechibzuit, naiv. — **Copil¹** + suf. *-ăresc*.

COPILÁRÉȘTE adv. În felul copiilor¹, ca un copil¹. — **Copil¹** + suf. *-ărește*.

COPILÁRI, copilăresc, vb. **IV.** Intrans. A petrece (undeva sau cu cineva) anii copilăriei. — **Copil¹** + suf. *-ări*.

COPILÁRIE, copilării, s.f. **1.** Perioadă a vieții omenești de la naștere până la adolescență; timpul cât cineva este copil¹. ♦ Fig. Început. **2.** Faptă, purtare, vorbă, apucături de copil¹; naivitate. — **Copil¹** + suf. *-ărie*.

COPILÁRÓS, -OÁSA, copilărăși, -oase, adj. **1.** (Despre oameni) Ca un copil¹; *p. ext.* zburdalnic, zvăpăiat, neastâmpărat. **2.** Copilăresc, ca pentru copil¹. — **Copil¹** + suf. *-áros*.

COPILÉȚ, copileți, s.m. Vlăstar care răsar pe lângă tulpina porumbului; *p. ext.* copil² (**1**). — **Copil²** + suf. *-eț*.

COPILÍ, copilesc, vb. **I.** Tranz. A tăia lăstarii secundari, nepurtători de rod; a curăța de copil². — Din **copil²**.

COPILÍT s.n. Faptul de a **copili**. — **V. copili**.

COPILÍTĂ, copilițe, s.f. Diminutiv al lui **copilă**. — **Copil¹** + suf. *-iță*.

COPILÓȚ, copiloți, s.m. Pilot secund. — Din fr. **copilote**.

COPÍÓS, -OASĂ, copioși, -oase, adj. Îmbelșugat, bogat, abundent; îndestulat. [Pr.: *-pi-os*] — Din fr. **copieux**, lat. **copiosus**.

COPÍST, -Ă, copisti, -ste, s.m. și f. (În trecut) **1.** Funcționar inferior care (redacta și) copia acte. **2.** Persoană care, înainte de apariția tiparului, copia un manuscris. — Din fr. **copiste**.

COPITÁT, copitate, s.n. (La pl.) Grup de mamifere erbivore, având ultimele falange acoperite cu copite; (și la sg.) animal care face parte din acest grup. — Din **copită**.

COPÍTĂ, copite, s.f. Formațiune cornoasă, rezistentă, care acoperă terminațiile degetelor la copitate și protejează țesuturile vii. — Din sl. **kopyto**.

COPLANÁR, -Ă, coplanari, -e, adj. (Despre figuri geometrice) Care se află în același plan. — Din fr. **coplanaire**.

COPLÁTĂ s.f. Plată în comun. — **Co-** + **plată**.

COPLEȘÍ, copleşesc, vb. **IV.** Tranz. A cuprinde din toate părțile, a năpădi; a doborî, a birui pe cineva. ♦ A emoționa peste măsură, a impresiona puternic. ♦ (Despre ființe) A înconjuira din toate părțile; a cuprinde. — Probabil din lat. **complexere**.

COPLEȘÍRE, copleşiri, s.f. Faptul de a **copleşi**; năpădire, împovărare. — **V. copleşi**.

COPLEȘÍTÓR, -OÁRE, copleşitori, -oare, adj. Care copleşește. — **Copleşi** + suf. *-tor*.

COPÓI, copoi, s.m. **1.** Câine de vânătoare de talie mare, care urmărește vânatul după miros; ogar, prepelicar, căpău. ♦ Câine polițist folosit la urmărit. **2.** (Arg.) Nume dat agenților de poliție. — Cf. magh. k o p ó.

COPOLÁȘ, copolași, s.m. Diminutiv al lui **copoi** (**1**). — **Copoi** + suf. *-aș*.

COPOLÉSC, -IÁSCĂ, copolești, adj. (Rar) De copoi. — **Copoi** + suf. *-esc*.

COPOLIMÉR, copolimeri, s.m. (Chim.) Polimer mixt, rezultat din unirea moleculelor a doi compuși diferiți. — Din fr. **copolymère**.

COPOLIMÉRIZÁRE, copolimerizări, s.f. Reacție de polimerizare a unui amestec de doi monomeri, din care rezultă un polimer mixt cu proprietăți diferite de proprietățile polimerilor obținuți din fiecare monomer în parte. — Cf. fr. **copolymériser**.

COPORÁIE, coporâi, s.f. (Reg.) Coada coasei. — Din magh. **kaparó**.

COPOSESIÚNE, coposesiuni, s.f. Posesie în comun a unui lucru. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. **copossession**.

CÓPRÁ, copre, s.f. Miezul uscat al nucii de cocos, folosit ca materie primă pentru obținerea untului de cocos; uleiul conținut de acest miez. — Din fr. **copra**.

COPREȘEDÍNTE, -Ă, copreședinți, -te, s.m. și f. Persoană care îndeplinește funcția de președinte împreună cu altcineva. — **Co-** + **președinte** (după fr. *coprésident*).

COPRÍNÁ, coprine, s.f. (Reg.) Plantă erbacee cu tulpina terminată cu o singură floare, mare, de culoare galbenă (*Narcissus radiflorus*) sau albă (*Narcissus poeticus*). — Cf. bg. k o p r i n a „mătase”.

COPRÍNDE vb. **III** v. **cuprinde**.

COPRÍNDERE s.f. v. **cuprinde**.

COPRÍNS s.n. v. **cuprins¹**.

COPRINZÁTÓR, -OÁRE adj. v. **cuprinzător**.

COPROCULTÚRÁ, coproculturi, s.f. Cultivare și identificare pe medii speciale de cultură a germinelor prezente în materiile fecale. — Din fr. **coproculture**.

COPRODUCŢIE, coproducții, s.f. Producție cinematografică realizată prin colaborarea unor studiiografice din două sau mai multe țări. — Din fr. **coproduction**.

COPROFÁG, -Ă, coprofagi, -ge, adj. (Despre animale) Care se hrănește cu excremente. — Din fr. **coprophage**.

COPROFAGÍE, coprofagii, s.f. **1.** (Med.) Tulburare de comportament manifestată prin ingerarea materiilor fecale de către bolnavii psihici în stadiu grav; scatofagie. **2.** Însușire a insectelor de a fi coprofage. — Din fr. **coprophagie**.

COPROFÍL, -Ă, coprofili, -e, adj. (Despre insecte) Care trăiește pe excremente. — Din fr. **coprophile**.

COPROFÍLIE, coprofili, s.f. (Med.) Stare morbidă în care bolnavul se complăce în murdărie de excremente. — Din fr. **coprophilie**.

COPROLALÍE, coprolalii, s.f. (Med.) Scatologie. — Din fr. **coprolalie**.

COPROLÍT, coprolite, s.n. Fosfat natural (de calciu) provenit din petrificarea în masă a excrementelor animalelor fosile din era secundară, întrebuințat în agricultură ca îngrășământ. [Pl. și: (m.) *coproliti*] — Din fr. **coprolithe**.

COPROLÓGIC, -Ă, coprologici, -ce, adj. Referitor la coprologie, de coprologie. — Din fr. **coprologique**.

COPROLOGÍE s.f. Studiul materiilor fecale în scopul examinării digestiei, depistării viermilor intestinali și determinării componenților chimici și bacterieni. — Din fr. **coprologie**.

COPROPRIETÁR, -Ă, coproprietari, -e, s.m. și f. Persoană care deține o proprietate în comun cu altcineva. [Pr.: *-pri-e-*] — Din fr. **copropriétaire**.

COPROPRIETÁTE, (2) coproprietăți, s.f. **1.** Stăpânire în comun de către mai multe persoane a unui bun neîmpărțit. **2.** (La pl.) Bunuri. [Pr.: *-pri-e-*] — Din fr. **copropriété**.

COPROSCLERÓZÁ s.f. Întărire excesivă a excrementelor în intestine. — Din fr. **coproscclérose**.

COPROSCOPÍE, coproscopii, s.f. (Med.) Examen (microscopic) al materiilor fecale. — Din fr. **coproscopie**.

COPROSTÁZÁ, s.f. (Med.) Coprostazie. — Din fr. coprostase.

COPROSTÁZIE s.f. Constipație provocată de neexpulzarea (timp îndelungat) a materiilor fecale din intestine; coprostază. — Din fr. **coprostasie**.

COPROSTERÓL, coprosteroli, s.m. Sterol care se găsește în materiile fecale. — Din fr. **coprosterol**.

COPS, copsuri, s.n. Bobină sau țevă cu fir la mașinile de filat cu inele. — Din germ. **Kops**.

COPT¹, copturi, s.n. Faptul de a (*se*) **coace**. ↳ Expr. *A da în copt* = a începe să se coacă, a se părgui. — **V. coace**.

COPT², COAPTÁ, copti, coapte, adj. **I. 1.** (Despre alimente) Care a fost supus (fără apă sau alt lichid) acțiunii indirecte a focului pentru a putea fi mâncat. ↳ Expr. (Fam.) *Mort-copt* = cu orice preț, necondiționat, neapărat. **2.** (Despre fructe și plante) Ajuns la deplină dezvoltare sub acțiunea unor condiții naturale; bun de mâncat. ↳ Expr. *Pică de coaptă!* = a) excesiv de copt, foarte copt; b) (fig.) întrece măsura obișnuită, formidabil, culmea! **II. Fig. 1.** (Despre acțiuni, situații, condiții etc.) Care e gata, bun (de)... potrivit (să)... pregătit (pentru)... **2.** (Despre oameni sau despre mintea, gândurile lor) Matur, deplin dezvoltat. **III.** (Despre abcese, bube etc.) Care a făcut puroi și este gata să se spargă. — **Lat. coctus**.

COPT³, -Ă, copti, -te, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populația indigenă a Egiptului, după creștinare; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. ♦ Creștin care aparține unei secte din Egipt și din Etiopia. **2.** Adj. Care aparține coptilor³ (**1**), care se referă la copti. ♦ (Substantivat, f.) Limbă derivată din vechea egipteană, folosită de copti³ (**1**) ca limbă de cult și vorbită până în sec. XVII. — Din fr. **copte**.

COPTÁTÚRÁ, coptături, s.f. (Reg.) Pâine coaptă. — **Copt²** + suf. *-ătură*.

COPTORÁT, -Ă, coptorâți, -te, adj. (Reg.) Găunos, ros; mâncat de boală sau de vicii; coptoroșit. — **V. coptorî**.

COPTORÍ, coptorâsc, vb. **IV.** Intrans. (Reg.) A săpa, a roade; a coptoroși. — Din **copt²** (= *copecă*).

COPTORÓȘI, coptoroșesc, vb. **IV.** Intrans. (Reg.) A coptorî. — Contaminare între **coptorî** și **găunoși**.

COPTORÓȘIT, -Ă, coptoroșiți, -te, adj. (Reg.) Coptorât. — **V. coptoroși**.

COPȚURÁ, copturi, s.f. **1.** Produs alimentar făcut din aluat și copt în cuptor sau în spuză; *p. ext.* prăjitură de casă. **2.** Puroi. ♦ Bubă coaptă; abces. **3.** Bucată de rocă incomplet desprinsă de tavanul sau de pereții unei galerii de mină și care amenință să cadă. — **Copt²** + suf. *-ură* sau lat. **coctura** (refăcut după *copt²*).

COPULATÍV, -Ă, copulativi, -e, adj. **1.** (Despre conjuncții) Care leagă părți de propoziție sau propoziții de același fel. ↳ *Verb copulativ* = verb care intră în alcătuirea predicatului nominal, făcând legătura dintre subiect și numele predicativ. *Propoziție copulativă* = propoziție coordonată, legată de coordonata ei printr-un raport de asociere în interiorul unei fraze. **2.** (Log.; despre judecăți afirmative) Care are mai multe subiecte legate de același predicat. — Din fr. **copulatif**, lat. **copulativus**.

COPULAȚIE, *copulații*, s.f. 1. Unire a două celule de sex opus. 2. Actul împerecherii a doi indivizi de sex opus, prin care elementele sexuale masculine sunt depuse în organele genitale feminine; coit. — Din lat. *copulatio*, fr. *copulation*.

CÓPULĂ, *copule*, s.f. 1. Cuvânt de legătură. 2. Verb copulativ. 3. (Log.) Cuvânt care leagă subiectul de predicat. — Din fr. *copule*, lat. *copula*.

COPYRIGHT s.n. Drept garantat prin lege, rezervat numai autorului (precum și moștenitorilor acestuia) sau editorului de a reproduce și de a vinde operele literare, artistice și științifice; drept de autor. [Pr.: *cópirait*] — Cuv. engl.

COPYWRITER, *copywriteri*, s.m. Angajat al unei agenții de publicitate, responsabil de crearea textelor incluse în mesajele publicitare. [Pr.: *cópiraităr*] — Cuv. engl.

COR¹, *coruri*, s.n. 1. Grup de cântăreți care execută împreună o compoziție muzicală. ♦ Loc. adv. În cor = (toți) deodată, în același timp, împreună. ♦ Expr. *A face cor cu alții* = a face cauză comună cu alții, a se solidariza cu alții (în scopuri rele). ♦ Compoziție muzicală destinată să fie cântată de mai multe persoane; executarea unei astfel de compoziții. 2. (În teatrul antic) Grup de actori care luau parte la desfășurarea acțiunii dramatice ca personaje colective, exprimând, prin cântec, recitare, mimică sau dans, opinia publică; p. ext. versurile cântate de acest grup. — Din lat. *chorus*. Cf. germ. C h o r.

COR² s.n. v. *cori*.

CORĂBIE, *corăbii*, s.f. Navă cu pânze, folosită (în trecut) pentru transport și pentru acțiuni militare. ♦ Expr. (Ir. *A i se îneca* (cuiva) *corăbiile* = a fi trist, supărat, fără chef. — Din sl. *korabli*.

CORACOID, -*Ă*, *coracoizi*, -de, adj. (Și substantivat, f.) (Formațiune anatomică) care se aseamănă cu un cioc de corb. ♦ *Apozifă coracoidă* = apozifă a omoplatului. — Din fr. *coracoide*.

CORĂI adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. De culoare roșie cu nuanțe de galben. 2. S.n. Culoare corai (1). — Din fr. *corail*.

CORĂJ s.n. v. *curaj*.

CORĂL¹, *corali*, s.m. Animal din încrengătura celenteratelor, cu scheletul calcaros roșu sau alb; mărgean (*Corallium rubrum*). ♦ Bijuterie confecționată din scheletul acestui animal. — Din germ. *Koralle*, lat. *corallus*.

CORĂL², -*Ă*, *corali*, -e, adj., s.n. 1. Adj. De cor (1), pentru cor. ♦ (Substantivat, f.) Formație corală; cor (1). 2. S.n. Cântec religios liturgic pe mai multe voci, cântat inițial în cor¹ de credincioșii cultului protestant. ♦ Compoziție pentru orgă pe tema unui cântec liturgic. — Din fr. *choral*.

CORALIAN, -*Ă*, *coralieni*, -e, adj. Format din corali¹. [Pr.: -li-an] — Din fr. *corallien*.

CORALIÉR, -*Ă*, *coralieri*, -e, s.m., adj. 1. S.m. (La pl.) Clasă de animale din încrengătura celenteratelor, care se caracterizează prin schelet calcaros; antozoare; (și la sg.) animal care face parte din această clasă și care trăiește izolat sau în colonii. 2. Adj. De coralieri (1), care are caracterul coralierilor; format din coralieri. [Pr.: -li-er] — Din fr. *coralliaire*.

CORALIFÉR, -*Ă*, *coraliferi*, -e, adj. Care are corali¹. — Din fr. *corallifère*.

CORALIGÉN, -*Ă*, *coraligeni*, -e, adj. Care rezultă din acumularea coloniilor de corali¹. — Din fr. *coralligène*.

CORALIŪ, -*ÎE*, *coralii*, adj. (Adesea substantivat, n.) Corai. — **Coral**¹ + suf. -iu.

CORÁN s.n. Carte sacră a religiei islamice cuprinzând cuvântul lui Alah transmis prin revelație, și numai în limba arabă, lui Mahomed, alcătuit din diviziuni care conțin precepte religioase, etice și juridice, legende și mituri. — Din fr. *coran*, germ. *Koran*.

CORAPÓRT, *corapoarte*, s.n. Raport de completare care însoțește raportul principal prezentat de o altă persoană. — **Co** + **raport** (după rus. *sodoklad*).

CORAPORTÓR, -*OĂRE*, *coraportori*, -oare, s.m. și f. Persoană care prezintă un coraport. — **Co** + **raportor**.

CORÁSLĂ s.f. Laptele unei femele de animal mamifer, în primele zile după ce a făcut, sau al unei mame, imediat după naștere (când nu este bun de consumat). [Var.: *colástră*, *culástră* s.f., *colástru* s.m.] — Lat. **colostra* (= *colostra*).

CORAZIÚNE, *coraziuni*, s.f. Acțiunea de eroziune exercitată de vânt prin nisipul transportat în suspensie asupra rocilor și în urma căreia iau naștere forme de relief eoliene. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. *corrasion*.

CORĂBIÁSCA s.f. art. Dans popular cu mișcare lentă, răspândit în Moldova; melodia după care se execută acest dans. — **Corăbie** + suf. -ească.

CORĂBIÉLE s.f. pl. (Rare) Corăbioare (2). — Din tc. *kurăbiye*, bg. *korabija* (apropiat prin etimol. pop. de *corabie*).

CORĂBIÉR, *corăbieri*, s.m. Navigator, marinar pe o corăbie; proprietar al unei corăbii. [Pr.: -bi-er] — **Corăbie** + suf. -ar.

CORĂBIERIE s.f. (Înv.) 1. Industria construcției de corăbii. 2. Navigație. [Pr.: -bi-e-] — **Corăbier** + suf. -ie.

CORĂBIOĂRĂ, *corăbioare*, s.f. 1. Diminutiv al lui *corăbie*. 2. Prăjitură preparată din aluat fraged. [Pr.: -bi-oa-] — **Corăbie** + suf. -ioară.

CORÁSLÍ, pers. 3. *corásleşte*, vb. IV. Refl. (Despre lapte) A se brânzi. — Din *coraslă*.

CORB, *corbi*, s.m. 1. Pasăre semirăpitoare, omnivoră, din familia corvidelor, mai mare decât cioara, cu penel negre, cu ciocul și picioarele puternice și cu penajul negru cu luciu metalic; croncan (*Corvus corax*). ♦ Expr. *Negru ca corbul* (sau *ca pana corbului*) = foarte negru. 2. Compuse: (Ornit.) *corb-albastru* = dumbrăveancă; *corb-de-mare* = cormoran; *corb-de-noapte* = pasăre cu capul și ceafa negre, cu spinarea cenușie și cu pântecul alb-cenușiu (*Nycticorax nycticorax*). 3. Pește de mare cu capul mare și botul gros, rotunjit, de culoare brună (*Corvina nigra*). 4. (Art.) Numele unei constelații din emisfera australă. — Lat. *corvus*.

CORBIȘÓR, *corbișori*, s.m. (Rare) Corbuleț. — **Corb** + suf. -ișor.

CORBÍŪ, -*ÎE*, *corbii*, adj. (Rare) Negru ca pana corbului. — **Corb** + suf. -iu.

CORBULÉȚ, *corbuleți*, s.m. (Rare) Diminutiv al lui *corb* (1); corbișor, corbușor.

— **Corb** + suf. -uleț.

CORBUȘÓR, *corbușori*, s.m. (Rare) Corbuleț. — **Corb** + suf. -ușor.

CORCHEZÍ, *corchezesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A schimonosi, a poci, a împetrișta limba. — Cf. magh. *kurkázni*.

CORCÍ¹, *corci*, s.m. (Reg.) Corcitură. — Din magh. *korcs*.

CORCÍ², *corcesc*, vb. IV. Refl. (Despre plante sau animale din specii ori rase diferite) A se încrucișa, a se amesteca (dând naștere la hibridi nevaloroși). — Din *corci*¹.

CORCIOGĂR s.m. v. *cârciogar*.

CORCÍRE, *corciri*, s.f. Faptul de a se corci². — V. *corci*².

CORCÍT, -*Ă*, *corciți*, -te, adj. Rezultat din corcire; amestecat, încrucișat. — V. *corci*².

CORCITURĂ, *corcitură*, s.f. Animal sau plantă provenită din corcire; bastard. — **Corci**² + suf. -tură.

CORCODÉL, *corcodei*, s.m. (Ornit.; reg.) Cufundar. — **Corcod** (onomatopee puțin folosită) + suf. -el.

CORCODÚȘ, *corcoduși*, s.m. Arbore sau arbust din familia rozaceelor, cu frunze eliptice, cu flori albe și cu fructe mici, de culoare galbenă, vânăț sau roșie (*Prunus cerasifera*). — Et. nec.

CORCODÚȘĂ, *corcodușe*, s.f. Fructul corcodușului, de formă sferică, dulce-acrișor, comestibil. — Din *corcoduș*.

CORCOLÍ, *corcolesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A îngriji pe cineva în mod exagerat; a alinta, a răsfăța, a cocoloși. 2. Refl. A zăbovi mult cu un lucru, a-și pierde timpul; a târăgăna. [Var.: *corconi* vb. IV] — Et. nec.

CORCONÍ vb. IV. v. *corcoli*.

CORĐ¹, *corduri*, s.n. (Anat.) Inimă. — Din lat. *cor*, -*dis*.

CORĐ² s.n. Țesătură specială cu urzeala din fire bine răscucite și foarte rezistente, iar cu firele din bătătură subțiri și rare. ♦ Țesătură folosită pentru fabricarea anvelopelor. — Din fr. *corde*.

CORĐ³, *corduri*, s.n. Cuțit folosit în industria pielăriei pentru depilare. — Et. nec.

CORĐĂJ, *cordaje*, s.n. 1. Totalitatea frânghiilor, sfîrilor și parămelor unei corăbii. 2. Ansamblu de operații efectuate de o mașină de extracție în timpul unei curse a coliviorilor în puțul de mină. — Din fr. *cordage*.

CORĐĂR, *cordare*, s.n. 1. Plăcuță de lemn (de abanos) de care sunt legate coardele la instrumentele cu arcuș. 2. Pană de lemn cu care se răsușește coarda fierăstrăului cu ramă pentru a întinde pânza de tăiat; încordător, sucitor. — **Coardă** + suf. -ar.

CORĐĂȚ¹, *cordate*, s.n. (La pl.) Încrengătură de animale cu corpul susținut de o coardă dorsală sau de coloana vertebrală; (și la sg.) animal din această încrengătură. — De la **coardă** (după fr. *cordé*).

CORĐĂȚ², -*Ă*, *cordați*, -te, adj. În formă de inimă; cordiform. — Din fr. *cordé*.

CORDEĂ, *cordele*, s.f. 1. Panglică îngustă care servește ca ornament (legată în păr, la gât, la pălărie etc.). 2. (Zool.) Tenie. 3. Pește marin în formă de panglică și cu aripioarele dorsale, codală și anală contopite (*Ophidion barbatum*). [Var.: (inv.) *cordéla* s.f.] — Din ngr. *kordélla*.

CORDEĂ s.f. v. *cordea*.

CORDELÍER, *cordelieri*, s.m. 1. Călugăr franciscan numit astfel pentru că purta drept centură o frânghie. 2. (În timpul Revoluției Franceze) Membru al unui club revoluționar fondat de Danton, Marat și Desmoullins. [Pr.: -li-er] — Din fr. *cordelier*.

CORDELÚȚĂ, *cordeluțe*, s.f. Diminutiv al lui *cordea*. — **Cordea** + suf. -uță.

CORĐENCÍ, *cordenciuri*, s.n. (Pop.) 1. Piesă componentă a războiului de țesut, constând dintr-o scândurică lungă cu creștături pe o margine, care oprește sulurile să dea înapoi; crivalcă, piedică. 2. Limba meliței. — Cf. c o a r d ă.

CORDIÁL, -*Ă*, *cordiali*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care pornește din toată inima; afectuos. [Pr.: -di-al] — Din fr. *cordial*.

CORDIALITĂTE s.f. Însușirea de a fi cordial; afecțiune. [Pr.: -di-a-] — Din fr. *cordialité*.

CORDIFÓRM, -*Ă*, *cordiformi*, -e, adj. (Rare) Cordat². — Din fr. *cordiforme*.

CORDÍȘ adv. (Reg.) Pieziș. — **Coardă** + suf. -iș.

CORĐÍȚĂ¹ s.f. Exploziv preparat din nitroglicerina și nitroceluloză. — Din fr. *cordite*.

CORDITĂ², *cordite*, s.f. (Med.; în sintagma) *Cordită trofică* = afecțiune a coardelor vocale care determină o disfonie manifestată prin scăderea potențialului de efort vocal. — Din fr. **chordite**.

CORDÓN, *cordoane*, s.n. **I. 1.** Cingătoare (de material plastic, de panglică, de pânză, de piele etc.); centură. ♦ Panglică lată de mătase purtată diagonal pe piept, de care sunt prinse anumite decorații înalte; gradul cel mai înalt al unei decorații. **2.** (Geogr.; în sintagma) *Cordon litoral* = fâșie de uscat care desparte o lagună sau un liman de mare; săgeată litorală, perisip. **3.** Ansamblu de fire electrice foarte flexibile, folosit în telefonie. **4.** (Anat.; în sintagma) *Cordon ombilical* = ombilic. **5.** Margine a unei monede cu grosimea mai mare decât partea centrală. **II. 1.** Șir de posturi militare însărcinate cu un serviciu de pază; linie compactă, formată de obicei din soldați care au ca sarcină să asigure ordinea în cazul unei afliuente de oameni. ♦ *Cordon sanitar* = ansamblul măsurilor de izolare la care este supusă o localitate sau o țară unde bănuiește o boală moliptoasă; (concr.) patrulă sau grup de patrulare care asigură această izolare. **2.** (Înv.) Frontieră, graniță. — Din fr. **cordón**.

CORDONĂȘ, (1), *cordonașe*, s.n., (2) *cordonași*, s.m. **1.** S.n. (Rar) Diminutiv al lui *cordón* (I 1). **2.** S.m. (Înv.) Grănicer. — **Cordon** + suf. *-aș*.

COROVÂN, *cordovane*, s.n. (Înv.) Piele fină de capră sau de oaie, tăbăcită vegetal și folosită pentru încălțăminte de lux și marochinărie; marochin. — Din it. **cordovano**.

COREALITATE s.f. Concept estetic și filosofic care implică, în general, ideea simultaneității a două moduri de existență. [Pr.: *-re-a-*] — **Co-** + **realitate**.

CORECLAMĂNT, *-Ă, coreclamanți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care face o reclamație împreună cu altcineva. — **Co-** + **reclamant**.

CORECLIZĂ, *coreclize*, s.f. Ocluziune, închidere patologică a pupilei. — Din fr. **coréclise**.

CORÉCT, *-Ă, corecți*, *-te*, adj. **1.** Care respectă regulile, normele dintr-un domeniu dat; așa cum trebuie. **2.** (Despre oameni) Care are o ținută, o purtare, o atitudine ireproșabilă; cinstit, leal. — Din fr. **correct**, lat. **correctus**.

CORECTĂ, *corectez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) îndrepta greșelile, defectele etc.; a (se) corija. — Din **correct**.

CORECTĂRE, *corectări*, s.f. Acțiunea de a (se) corecta și rezultatul ei; îndreptare, corijare. — V. **correcta**.

CORECTAZIE s.f. Dilatație a pupilei. — Din fr. **coréctasie**.

CORECTITUDINE s.f. **1.** Calitatea de a fi corect; lipsă de greșeli. **2.** Ținută sau purtare corectă; cinste. **3.** (Log.) Însușire a gândirii care respectă legile logice. — **Correct** + suf. *-itudine* (după *promptitudine* etc.).

CORECTIV, *corrective*, s.n. Ceea ce îndreaptă ceva; îndreptare, rectificare. — Din fr. **correctif**.

CORECTOPIE s.f. Anomalie a poziției pupilei, constând în faptul că ea nu este situată în centrul irisului. — Din fr. **coréctopie**.

CORÉCTOR, *-OĂRE, corectori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană însărcinată cu citirea și cu marcare pe o corectură a greșelilor față de textul original, în vederea înlăturării lor în tipografie. **2.** S.n. (În forma accentuată *corectór*) Aparat, de obicei automat, folosit în diverse sisteme tehnice pentru corectarea funcționării acestora. [Acc. și: *corectór*] — Din fr. **correcteur**, lat. **corrector**.

CORECTURĂ, *corecturi*, s.f. **1.** Înlăturare a greșelilor tipografice dintr-un text sau dintr-o formă de tipar. **2.** (Concr.) Text tipărit pe care s-a făcut operația de corectură (1). **3.** Fiecare dintre modificările operate pe un text corectat. — Din germ. **Korrektur**, lat. **correctura**.

CORÉCTIE, *corecții*, s.f. **1.** (În trecut) Pedepsă corporală aplicată unui vinovat; bătaie. ♦ *Drept de corecție* = (în unele state) dreptul părintelui de a cere emiterea unui mandat de arestare, fără îndeplinirea unei alte formalități, împotriva copilului său minor. *Casă de corecție* = loc unde își execută pedeapsa infractorii minori. **2.** Cantitate care trebuie adăugată sau scăzută din indicațiile date de un instrument de măsurare pentru a compensa erorile sistematice care afectează măsurătoarea. *Corecție barometrică*. — Din fr. **correction**, lat. **correctio**.

CORECȚIONAL, *-Ă, corecționali*, *-e*, adj. Care sancționează un delict, care privește o infracțiune. ♦ *Închisoare corecțională* = sancțiune privativă de libertate, aplicată pentru săvârșirea unui delict. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **correctionnel**.

COREDĂCTOR, *-OĂRE, coredactori*, *-oare*, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană care este redactor împreună cu alții la aceeași lucrare. — **Co-** + **redactor**.

CORÉE s.f. Boală de nervi, frecventă mai ales la tineri, caracterizată prin mișcări musculare involuntare continue și neregulate ale diverselor segmente corporale. — Din fr. **chorée**.

COREEAN, *-Ă, coreeni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Coreei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Coreei sau coreenilor (1), privitor la Coreea ori la coreeni. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de coreeni. — **Coreea** (n. pr.) + suf. *-ean*.

COREEĂNCĂ, *coreence*, s.f. Femeie care face parte din populația Coreei sau este originară de acolo. — **Coreean** + suf. *-că*.

COREFERAT, *coreferate*, s.n. Referat care reia și dezvoltă (critic) unele probleme dezbătute într-un referat. — **Co-** + **referat** (după rus. *sodoklad*).

COREFERENT, *-Ă, coreferenți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care face un coreferat. — **Co-** + **referent** (după rus. *sodokladcik*).

COREGÉNT, *coregenți*, s.m. Persoană care are parte legală la domnie împreună cu monarhul, domnind efectiv pe lângă acesta. — Din fr. **coregent**.

COREGÉNȚĂ, *coregențe*, s.f. Funcția, demnitatea de coregent; perioadă cât durează această funcție. — Din fr. **coregence**.

COREGÍZOR, *-OĂRE, coregizori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care ia parte la regizarea unui spectacol alături de regizor. [Acc. și: *coregizór*] — **Co-** + **regizor**.

COREGÓN, *coregoni*, s.m. Pește de apă dulce și marin, cu solzi argintii (*Coregonus*). — Din fr. **coregone**.

COREGRĂF, *-Ă, coregrafi*, *-e*, s.m. și f. Maestru sau maestră de dans și de balet; persoană care creează un dans sau un spectacol de balet. [Var.: **coreográf**, *-ă* s.m. și f.] — Din fr. **chorégraphe**.

COREGRAFIA, *coregrafiez*, vb. I. Tranz. (Rar) A crea, aranja și regiza dansuri, balet. ♦ A face coregrafia unui spectacol. [Pr.: *-fi-a-*] — De la **coregraf**.

COREGRĂFIC, *-Ă, coregrafici*, *-ce*, adj. Care ține de coregrafie, privitor la coregrafie. [Var.: **coreográfic**, *ă* adj.] — Din fr. **chorégraphique**.

COREGRAFIE s.f. **1.** Arta de a compune dansuri și spectacole de balet. **2.** Ansamblul pașilor și figurilor ce compun un dans sau un balet. [Var.: **coreografie** s.f.] — Din fr. **chorégraphie**.

COREÍC, *-Ă, coreici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Med.) **1.** Adj. Care se referă la coree, care ține de coree. **2.** S.m. și f. Bolnav de coree. — Din fr. **choréique**.

CORELĂ, *corelez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să fie sau a fi în corelație. — Din **corelație**.

CORELĂT, *-Ă, corelați*, *-te*, adj. Care se află sau este pus în corelație cu ceva. — V. **corela**.

CORELATÍV, *-Ă, corelativi*, *-e*, adj. (Despre idei, factori etc.) Care este în relație reciprocă cu ceva, care indică un raport reciproc. ♦ *Noțiuni corelative* = noțiuni care conțin note arătând existența unei anumite legături reciproce între două obiecte ale gândirii. *Conjunții corelative* (și substantivat, f.) = conjunții care apar la ambele membre ale unei fraze, fiind coordonatoare sau, mai rar, subordinatoare. (Gram.) *Element corelativ* (și substantivat, n.) = (cuvânt) care intră în corelație cu un alt cuvânt, care indică un raport de reciprocitate. — Din fr. **corrélatif**.

CORELATIVITATE s.f. Caracter corelativ. — Cf. it. **correlatività**.

CORELATÍE, *corelații*, s.f. **1.** Relație, legătură reciprocă între două sau mai multe lucruri sau fenomene; relație în care unul dintre termeni nu poate exista fără celălalt. **2.** Dependență reciprocă, relație a două fenomene sau procese între variațiile cărora există o anumită legătură. — Din fr. **corrélation**.

CORELAȚIONAL, *-Ă, corelaționali*, *-e*, adj. Care este bazat pe corelații. [Pr.: *-ți-o-*] — Din **corelație**.

CORELIGIONĂR, *-Ă, coreligionari*, *-e*, s.m. și f. Persoană care are aceeași religie cu altă persoană. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **coreligionnaire**.

COREOGRAF, *-Ă* s.m. și f. v. **coregraf**.

COREOGRAFIC, *-Ă* adj. v. **coregrafic**.

COREOGRAFIE s.f. v. **coregrafie**.

COREOMÉTRU, *coreometre*, s.n. Aparat care servește la măsurarea deschiderii pupilei. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **coréomètre**.

COREPETITÓR, *-OĂRE, corepetitori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care acompaniază la pian, la repetiție sau în concerte, recitaluri și spectacole, un cântăreț, un instrumentist, un dansator etc.; repetitor. — **Co-** + **repetitor**.

COREPETÍȚIE, *corepetiții*, s.f. Repetiție făcută cu corepetitorul. — Din germ. **Korrepitition**.

CORESPONDĂ, *corespondez*, vb. I. Intrans. A comunica cu cineva prin scrisori, a fi în corespondență cu cineva. [Var.: (înv.) **corespondă** vb. I] — Cf. germ. **Korrespondieren**, fr. **correspondre**.

CORESPONDÉNT, *-Ă, corespondenți*, *-te*, s.m. și f., adj. **I.** S.m. și f. **1.** Colaborator al unui ziar, al unei reviste etc., care trimite spre publicare știri din locul unde se află. **2.** Persoană care, în lipsa părinților unui elev, are răspunderea acestuia față de autoritățile școlare. **3.** (Rar) Persoană cu care cineva este în corespondență.

II. Adj. (În sintagmele) *Membre corespondent* = membru al unei academii sau al altei instituții științifice cu vot consultativ. *Unghiuiri corespondente* = fiecare dintre cele patru perechi de unghiuiri, congruente două câte două, formate de aceeași parte a unei secante care taie două drepte paralele. — Din fr. **corespondant**.

CORESPONDENȚĂ, *corespondențe*, s.f. **I. 1.** Schimb (regulat) de scrisori între două sau mai multe persoane. ♦ Totalitatea scrisorilor schimbate între două persoane. ♦ Conținutul unei scrisori. **2.** Relatare a faptelor petrecute într-o localitate, făcută de corespondentul unui ziar, al unei reviste, al unui post de radio, de televiziune etc. **II. 1.** Raport, legătură între lucruri, fenomene, organe, părți ale unui întreg care se potrivește între ele; concordanță, armonie. **2.** (Lingv.) Raport constant existent între două unități lingvistice. ♦ *Corespondența timpurilor* = raportul de timp dintre predicatul unei propoziții subordonate și predicatul regentei. **3.** (Mat.) Relație între două mulțimi, conform căreia fiecare element al unei mulțimi este pus în legătură cu unul sau cu mai multe elemente din cealaltă mulțime. **4.** (În sintagma) *Corespondența conturilor* = legătură reciprocă dintre conturi care reflectă aceeași operație economică. [Var.: (înv.) **corespondință** s.f.] — Din fr. **corespondance**.

CORESPONDINȚĂ s.f. v. **corespondență**.
CORESPUNDĂ vb. I v. **coresponta**.
CORESPUNDE, *corespînd*, vb. III. Intrans. **1.** A fi conform cu ceva, a se potrivește, a răspunde la așteptări, la dorințe sau la speranțe. **2.** A fi în legătură, a comunica cu ceva; a fi situat în același plan cu ceva, a se afla în dreptul altui obiect. [Part. *corespuns*] — Din fr. **correspondre**.
CORESPUNZĂTOR, **-OĂRE**, *corespunzători*, *-oare*, adj. Care corespunde, care se potrivește, care este potrivit sau conform cu..., care se află în conformitate cu...; adecvat, potrivit, nimerit. — **Corespunde** + suf. *-ător*.
CORÊȚ, *corețe*, s.n. (Reg.) Unitate de măsură pentru capacitate, echivalentă cu aproape un hectolitru și un sfert, folosită mai ales pentru cereale. — Din ucr. **koręc**, pol. **korzec**.
CORÊU, *corei*, s.m. Troheu. — Din lat. **choreus**. Cf. fr. *chorée*.
CORÊUT, *coreuți*, s.m. Corist în teatrul antic. — Din fr. **choreute**.
CÔRFĂ, *corfe*, s.f. (Rar) **1.** Coș¹ (**1**). **2.** (În limbajul minerilor) Colivie (**2**). — Din germ. **Korf**.
CORFIȚĂ, *corfițe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *corfă* (**1**). — **Corfă** + suf. *-iță*.
CORHÂN, *corhani*, s.m. Insectă mică, de culoare galbenă-roșiatică, ce trăiește în locuri întunecoase și se hrănește cu resturi alimentare (*Blatta germanica*); șvab. — Et. nec.
CORHÂNĂ, *corhane*, s.f. (Reg.) Coastă de deal steapă, răpoasă, greu accesibilă. — Din ucr. **kurhan**.
CORHĂRT s.n. Material aluminos refractar, folosit la captușirea cuptoarelor pentru fabricarea sticlei. — Din fr. **corharte**.
CORHĂNĂ, *corhănesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A deplasa buștenii cu țapina. — De la **corhană**.
CORHĂNIT s.n. (Reg.) Transport al buștenilor de la locul de unde au fost fasonați până la o cale de comunicație, prin tărare și rostogolire, cu ajutorul țapinei sau cu alte mijloace. — V. **corhăni**.
CORI s.n. (Reg.) Pojar. ♦ *Cori de vânt* = vărsat de vânt. [Var.: **cor** s.n.] — Din rus. **kor**.
CORIACÉU, **-ÉE**, *coriacei*, *-ee*, adj. Care are constituția, aspectul pielii; tare ca o piele. ♦ Fig. Tenace, dur; zgârcit. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. **coriacé**, lat. **coriaceus**.
CORIÁL, **-Ă**, *coriali*, *-e*, adj. (Biol.) Care ține de corion, al corionului. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. **corial**.
CORIÁMB, *coriambi*, s.m. Picior de vers antic de patru silabe, format dintr-un troheu și un iamb. [Pr.: *-ri-amb*] — Din fr. **choriambre**.
CORIÁMBIC, **-Ă**, *coriambici*, *-ce*, adj. (Despre prozodie) Care este obținut din coriambi. [Pr.: *-ri-am-*] — **Coriamb** + suf. *-ic*.
CORIÁNDRU s.m. Plantă erbacee anuală din familia umbelififerelor, cu flori albe sau roz, cu miros pătrunzător și fructe în formă de globulețe, bogate în uleiuri eterice, fapt pentru care semințele uscate se folosesc în industria farmaceutică, a parfumurilor sau drept condiment (*Coriandrum sativum*). [Pr.: *-ri-an-*] — Din ngr. **koríandron**.
CORIBÁNT, *coribanți*, s.m. Preot al zeiței grecești Cibele, al cărei cult avea un caracter orgiac. — Din fr. **corybante**.
CORIDÁ, *coride*, s.f. Luptă cu tauri, organizată în Spania, în țările Americii Latine și în sudul Franței. — Din sp., fr. **corrida**.
CORIDÓR, *coridoare*, s.n. Loc de trecere îngust (și lung), care leagă încăperile unei clădiri și din care se intră în camerele aceluiași apartament sau ale aceluiași etaj; culoar. ♦ Porțiune îngustă de spațiu de-a lungul compartimentelor unui vagon de cale ferată. ♦ Porțiune îngustă de teren care leagă două puncte. — Din fr. **corridor**, germ. **Korridor**.
CORIDORÁȘ, *coridorașe*, s.n. Diminutiv al lui *coridor*. — **Coridor** + suf. *-aș*.
CORIFÉU, **-ÉE**, *corifei*, *-ee*, s.m., s.f. **1.** S.m. și f. Persoană cu rol conducător într-un domeniu de activitate; fruntaș, căpetenie; p. ext. personalitate de frunte într-un anumit domeniu. **2.** S.m. Conducătorul corului¹ în tragedia și în comedia greacă antică. ♦ Cântăreț solist într-un cor¹. ♦ Balerin care conduce un ansamblu. — Din fr. **coryphée**.
CORIGÉNT, **-Ă**, adj., s.m. și f. v. **corijent**.
CORIGÉNTĂ s.f. v. **corijentă**.
CORIGÍBL, **-Ă**, *corigibili*, *-e*, adj. Care se poate corija. — Din fr. **corrigible**.
CORIJÁ, *corijez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) corecta, a (se) îndrepta. — Din fr. **corriger**.
CORIJÁRE, *corijări*, s.f. Faptul de a (se) corija; corectare, corecție, îndreptare. — V. **corija**.
CORIJÉNT, **-Ă**, *corijenți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Elev sau student) care, la încheierea anului școlar, nu a obținut notă de trecere la una sau la două materii și care urmează să susțină toamna un nou examen la materia sau la materiile respective. [Var.: **corigént**, *-ă* adj., s.m. și f.] — Din lat. **corrigens**, *-ntis*.
CORIJÉNȚĂ, *corijențe*, s.f. Situația unui corijent; examen dat de un corijent. [Var.: **corigéntă** s.f.] — Din **corijent** (după *absent-absență*).
CORÍMB, *corimbe*, s.n. Inflorescență în formă de umbrelă. — Din fr. **corymbe**, lat. **corymbus**.
CORINDÓN s.n. Oxid natural de aluminiu, foarte dur, divers colorat, de obicei în nuanțe de albastru și galben, ale cărui varietăți transparente sunt folosite ca pietre

prețioase, iar altele, cu aspect de mase granuloase, sunt folosite ca abraziv pentru șlefuire. — Din fr. **corindon**.
CORINTÉU, *corintei*, s.m. (Reg.) Persoană care spune chiuiturile la o nuntă. — Din magh. **kurjantó**.
CORINTIÁN, **-Ă**, *corintieni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Corint. **2.** Adj. Corintic. [Pr.: *-ti-an*] — Din fr. **corinthien**.
CORINTIC, **-Ă**, *corintici*, *-ce*, adj. **1.** (În sintagmele) *Stil* (sau *ordin*) *corintic* = stil arhitectonic folosit de eleni și de romani, caracterizat prin suplețea coloanei decorate cu caneluri și prin capitelul ornamentat cu sculpturi reprezentând frunze de acantă în vultură. *Coloană corintică* = coloană care aparține acestui stil. **2.** Care aparține stilului corintic (**1**), privitor la Corint; din Corint. — **Corint** (n. pr.) + suf. *-ic*.
CORIOEPITELIÓM, *corioepitelioame*, s.n. Tumoare malignă dezvoltată în uter din resturile placentare rămase după o sarcină. [Pr.: *-ri-o-e-pi-te-li-om*] — Din fr. **chorio-épitéliome**.
CORIÓN, *corioane*, s.n. **1.** Înveliș extern al embrionului la vertebratele superioare. **2.** Strat profund al pielii, în care se găsesc vase sanguine și nervi. [Pr.: *-ri-on*] — Din fr. **chorion**.
CORÍST, **-Ă**, *coriști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care cântă într-un cor¹. — Din fr. **choriste**.
CÓRIUM s.n. Strat de piele la animale cuprins între epidermă și stratul adipos subcutanat, format în cea mai mare parte dintr-un țesut conjunctiv și care, după o prelucrare corespunzătoare, se transformă în piele tăbăcită. [Pr.: *-ri-um*] — Cuv. lat.
CORÍZĂ, *corize*, s.f. Inflamare a mucoasei nazale; guturai. ♦ *Coriză spasmodică* = boală alergică ce apare la persoanele sensibilizate la diferite substanțe din aer. *Coriză contagioasă* = boală de natură virotică sau microbiană, întâlnită la unele păsări de curte (gâini și curci) sau la bovine. — Din fr. **coryza**.
CORLÁTĂ, *corlate*, s.f. (Reg.) **1.** Ieșe. **2.** Îngrăditură sau colibă pentru vite, pe câmp. **3.** Împletură de formă bombată care se așază pe car când se transportă snopi sau fân. **4.** Poliță în jurul cuptorului pe care se țin vase de bucătărie și alte lucruri mărunte; prichici. [Pl. și: *corlăți*] — Din magh. **korlát**.
CÓRLĂ, *corle*, s.f. Pasăre acvatică migratoare, de mărimea unui porumbel, care trăiește în bălțile și în iazurile cu stuf; găinușă-de-baltă (*Gallinula chloropus*). — Et. nec.
CORLÍ, *corlesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) cufunda în apă, a (se) da la fund. — Din **corlă**.
CORM s.n. Organism al plantelor superioare, format din rădăcina, tulpină și frunze, având o structură anatomică evoluată. — Din fr. **corme**.
CORMÁN s.n. v. **cormană**.
CORMÁNĂ, *cormane*, s.f. Parte a plugului confecționată din tablă de oțel, care deplasează lateral, răstoarnă și mărunțește brazdele; răsturnătoare. [Var.: (reg.) **cormán** s.n.] — Din magh. **kormány**.
CORMOFÍTĂ, *cormofite*, s.f. (La pl.) Grup de plante evolute care au corm; (și la sg.) plantă din acest grup. ♦ (Adjectival) *Plantă cormofită* — Din fr. **cormophyte**.
CORMORÁN, *cormorani*, s.m. (La pl.) Gen de păsări acvatice, bune înotătoare și scufundătoare, cu ciocul încovoiat și gâtul lung; (și la sg.) pasăre care face parte din acest gen. — Din fr. **cormoran**.
CORN¹, (**I 1, 6**) *coarne*, (**I 4, 5, II**) *cornuri*, s.n., (**I 3, III**) *corni*, s.m. **1.** Formațiune dură, pereche sau nepereche, de pe craniul multor copitate. ♦ Loc. adj. (Despre cuvintele, relațiile lui) *Cu coarne* = exagerat, de necrezut, gonogat, umflat. ♦ Expr. *A lua în coarne* = (despre vite) a împunge cu coamele; fig. a se repezi cu vorba la cineva, a certa pe cineva. *A scoate coarne* = a deveni agresiv; a se obrăznic. *A fi mai cu coarne decât altul* = a fi mai grozav decât altul. *A pune (cuiva) funia în coarne* = a înșela, a amăgi (pe cineva), a-i împune (cuiva) voința. *A se lua în coarne cu cineva* = a se încăiera, a se lua la harță. *A-și arăta coarnele* = a-și manifesta răutatea, dușmănia. *A căuta (cuiva) în coarne* sau *a căuta (ori a se uita) în coarnele cuiva* = a îndeplini toate gusturile, capriciile cuiva; a răsfăța. *A pune coarne* = a călca credința conjugală; a înșela. (Pop.) *Cel cu coarne* = dracul. ♦ P. anal. Fiecare dintre cele patru organe tactile și vizuale ale melcului; fiecare dintre cele două excrescențe chitinoase de lângă ochii unor cărăbuși. **2.** (La sg.) Substanță chitinoasă din care sunt constituite coamele¹ (**I 1**) animalelor (folosită pentru fabricarea unor obiecte). **3.** (Și în sintagma *corn de vânătoare*) Instrument de suflat, confecționat uneori din corn¹, folosit la vânătoare sau pentru chemări, semnalizări etc. ♦ Instrument muzical de suflat, format dintr-un tub conic de alamă sau din alt metal. ♦ *Corn englez* = instrument de suflat din familia oboiului, dar cu un sunet mai grav, cu ancie dublă. **4.** Recipient format dintr-un corn¹ (**I 1**) sau de forma acestuia, în care se păstrează praful de pușcă, sarea etc.; p. ext. conținutul acestui recipient. ♦ Expr. *Cornul abundenței* = (în mitologia greacă) simbol al belșugului, reprezentat printr-un vas în formă de corn¹ (**I 1**), umplut cu fructe și cu flori. **5.** Produs de panificație din făină albă, de mici dimensiuni și în formă de semilună. **6.** Parte a unor construcții, organe de mașini, unelte etc. în formă de corn¹ (**I 1**). ♦ Recipient din corn¹ (**I 1**) sau de lut prelungit cu o pană de găscă prin care se scurge huma colorată, folosit în ceramica populară pentru decorarea vaselor. **7.** (La sg.) Denumire dată unor formații anatomice cu aspect de corn¹ (**I 1**).

Corn uterin. **8.** (În sintagma) *Cornul Lunii* = Luna în primul și în ultimul pătrar, când are formă de seceră. **9.** Compus: *cornul-secarei* sau *corn-de-seceră* = ciupercă parazită care trăiește în ovarul diferitelor plante graminee; pintelul-secarei (*Claviceps purpurea*); boală provocată de această ciupercă și manifestată prin apariția în spic a unor formații tari, negricioase, întrebunțate în farmacie pentru extragerea ergotinei. **II. 1.** (Reg.) Colț, ungher, margine. **2.** (Înv.) Aripă de oaste, de tabără. **III.** (La pl.) Căprieii casei. — Lat. **cornu**.

CORN², corni, s.m. Arbust sau arbore mic cu lemnul foarte tare, cu frunze opuse, cu flori galbene și cu fructe roșii comestibile, ale cărui frunze se folosesc la vopsit (*Cornus mas*). — Lat. **cornus**.

CORNÁC, cornaci, s.m. Persoană care îngrijește și conduce elefanți sau, p. ext., alte animale. — Din fr. **cornac**.

CORNACÉE, cornacee, s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu frunze opuse, întregi, flori gamopetale mici, galbene sau albe, grupate în umbel și fructe drupe sau bace roșii sau negre; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. [Pr.: ce-e] — Din fr. **cornacée**.

CORNÁCI¹, cornaci, s.m. Plantă erbacee acvatică cu tulpini lungi, frunze romboidale, flori albe, fructe negre-cenușii, având două-patru coarne și semințe comestibile (*Trapa natans*). — **Corn¹** + suf. **-aci**.

CORNÁCI², -CE, cornaci, -ce, adj. (Despre animale) Cu coarne lungi. — **Corn¹** + suf. **-aci**.

CORNÁJ s.n. **1.** Zgomot patologic produs de trecerea aerului prin căile respiratorii (laringe, bronhii, trahee), îngustate din cauza unor leziuni, a unor infecții etc. **2.** Sforăială care se aude la cai când sunt goniiți la galop. — Din fr. **cornage**.

CORNALÍNĂ s.f. Varietate de agat semitransparentă, de culoare care variază de la roșu-închis la roșu-trandafiriu, folosită ca piatră semiprețioasă la bijuterii. — Din fr. **cornaline**, lat. **cornalina**.

CORNÁR, cornari, s.m. (Înv.) Slujbaş care strângea cornăritul; — **Corn¹** + suf. **-ar**.

CORNÁT, -Ă, cornați, -te, adj. (Rar) Cornut. — **Corn¹** + suf. **-at**.

CORNĂRI¹, cornăresc, vb. IV. Intrans. (Reg.) A conduce plugul ținându-l de coarne. — **Corn¹** + suf. **-ări**.

CORNĂRI², cornăresc, vb. IV. Intrans. (Înv.) A strânge cornăritul; a impune cornăritul. — Din **cornărit** (derivat regresiv).

CORNĂRIT s.n. (Înv.) Dăre pe vitele cornute. — **Corn¹** + suf. **-ărit**.

CORNĂȚĂR, cornățari, s.m. Insectă mică de apă, cu corpul scurt și lătăreț și cu picioarele dinainte în formă de cornițe. (*Naucoris cimicoides*). — **Cornat** + suf. **-ar**.

CORNEÁN, -Ă, corneeni, -e, adj. (Anat.) De cornee, al corneei. [Pr.: -ne-an] — Din fr. **corneen**.

CORNÉCI, cornece, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui **corn¹** (**I 1**). — **Corn¹** + suf. **-eci**.

CORNÉE, cornee, s.f. Partea anterioară a membranei externe a ochiului, transparentă, de natură epiteliană, nevascularizată, puternic inervată; (pop.) albul ochiului. [Pr.: -ne-e] — Din fr. **cornée**.

CORNÉR¹, cornere, s.n. Lovitură din colțul terenului, la fotbal, care se acordă echipei în atac, dacă un jucător din apărare trimite mingea în spatele liniei proprii porți. — Din engl., fr. **corner**.

CORNÉR², cornere, s.n. Formă simplă de organizare monopolistă, care constă într-o înțelegere între întreprinderi în vederea cumpărării de mărfuri și vânzării lor la prețuri ridicate. — Cuv. engl.

CORNÉT¹, cornete, s.n. **1.** Hârtie răscuită în formă de con, în care se împachetează diferite lucruri. ♦ Conținutul unui astfel de ambalaj. **2.** (În sintagma) *Cornet acustic* = instrument acustic în formă de pâlnie, care intensifică vibrațiile sonore, folosit de persoanele cu auzul slab; pavilion (**4**). **3.** Instrument muzical de suflat, din alamă, asemănător cu trompeta, dar de dimensiuni mai mici decât aceasta și cu un registru mai înalt. **4.** (În sintagma) *Cornet nazal* = fiecare dintre cele șase lame osoase în formă de cornet (**1**), situate pe pereții laterali ai celor două nări. **5.** Produs de patiserie asemănător cu vafela de napolitană sau de tort, în formă de con (retezat), în care se pune înghețată, frișcă, cremă etc. — Din fr. **cornet**.

CORNÉT², corneți, s.m. (Înv.) Ofițer inferior de cavalerie; stegar de cavalerie; portdrapel. — Din rus. **cornet**.

CORNÉT³, corneturi, s.n. Loc unde cresc corni². — **Corn²** + suf. **-et**.

CORNÉTĚL, cornețele, s.n. Diminutiv al lui **cornet¹**. — **Cornet¹** + suf. **-el**.

CORNFLAKES s.n. pl. Produs alimentar din porumb sub formă de fulgi. [Scris și: *corn-flakes*. — Pr.: *cornfleics*] — Cuv. engl.

CORNÍCE s.f. v. **cornișă**.

CORNÍCUL, cornicule, s.n. Semn de onoare care se punea pe casca anumitor soldați sau ofițeri romani. — Din lat. **corniculum**.

CORNICULĂR, corniculari, s.m. Soldat roman atașat pe lângă un centurion sau un tribun. — Din lat. **cornicularius**.

CORNÍER, corniere, s.n. Bară laminată de oțel, având profilul secțiunii transversale în forma literei „L”. [Pr.: -ni-er. — Var.: **corniéră** s.f.] — Din fr. **cornière**.

CORNÍERĂ s.f. v. **cornier**.

CORNIFICĂ, cornific, vb. I. **1.** Tranz. A transforma celulele moi din stratul de bază al epidermei în celule cornoase. **2.** Refl. A se transforma în țesut cosos. — Din **corn¹**.

CORNÍST, -Ă, corniști, -ste, s.m. și f. **1.** Gornist, trompetist. **2.** Persoană care cântă la corn¹ (**I 3**). — Din fr. **corniste**.

CORNÎȘĂ, cornișe, s.f. **1.** Partea superioară, ieșită în afară și ornamentată, a zidului unei construcții, având rolul de a sprijini acoperișul și de a împiedica scurgerea apei de ploaie pe fața clădirilor. **2.** Mulură proeminentă, așezată sub plafon, deasupra unei uși, ferestre, la o mobilă etc., având rol decorativ. **3.** Drum paralel cu curbule de nivel pe marginea superioară a unei pante abrupte, a unei faleze etc. [Var.: **cornișe** s.f.] — Din fr. **cornișe**.

CORNÎȘÓN, cornișoni, s.m. Varietate de castraveți mici și tari, folosiți mai ales pentru conservare în oțet. — Din fr. **cornichon**.

CORNÎȘÓR, cornișori, s.m. (Bot.) **1.** Brăduț (**1**). **2.** Mică plantă erbacee de munte, cu tulpina târătoare, cu frunze lanceolate, fin dințate și cu spice terminale (*Lycopodium annotinum*). [Pl. și: (n.) *cornișoare*] — **Corn¹** + suf. **-ișor**.

CORNÎȚĂ¹ s.f. Soi de viță-de-vie pentru vin, cu struguri negri-roșietici, asemănători cu coarna (**2**). — **Coarnă** + suf. **-iță**.

CORNÎȚĂ², cornițe, s.f. **1.** Dispozitiv asemănător cu un scaun, având tăbla în formă de U, pe care se așază o roată de lemn când i se pun obezile. **2.** (La pl.) Coarne mici (fincă nedezvoltate) pe care le au unele animale. — **Corn¹** + suf. **-iță**.

CORNIZĂ, cornize, s.f. Vergea de lemn sau de metal de care se atarnă draperiile sau perdelele. — Cf. it. **cornice**.

CORNÓS, -OĂȘĂ, cornoși, -oase, adj. Care are consistența cornului¹; dur, tare. ♦ *Celulă cornoasă* = celulă epitelială moartă. *Strat cornos* = strat de protecție al epidermei, relativ dur, format din celule cornoase. — **Corn¹** + suf. **-os**.

CORNULÉȚ, cornulețe, s.n. Diminutiv al lui **corn¹**. ♦ Fig. (Pop.) A daos, înfloritură, exagerare. — **Corn¹** + suf. **-uleț**.

CORNURÉLE s.n. pl. Colțișoare, unghiulețe. — **Cornuri** (pl. lui **corn¹**) + suf. **-ele**.

CORNÚT, -Ă, cornuți, -te, adj. **1.** (Și substantivat, f.) (Animal) care are coarne. **2.** Cu coarne mari, bine dezvoltate. **3.** Compus: (Bot.) *secară-cornută* = cornul-secarei, v. **corn¹** (**I 9**). — Lat. **cornutus**.

CORNÚȚ, cornuți, s.m. **1.** Plantă erbacee cu tulpina târătoare și cu fructele în formă de capsule mari, cilindrice (*Cerastium alpinum*). **2.** Plantă erbacee cu flori albe (*Cerastium arvense*). — **Corn¹** + suf. **-uț**.

CORNWALL s.m. (Zool.) Rasă de porci originară din Anglia, de talie mare și de culoare neagră; marele negru. [Pr.: *cornuol*] — Cuv. engl.

COROANĂ, coroane, s.f. **1.** Podoabă pentru cap în formă de cerc, făcută din flori și frunze; cunună. ♦ Fig. Încununare. ♦ Cunună de flori sau de frunze (naturale sau artificiale) care se depune ca omagiu la mormântul cuiva. **2.** Diademă (de aur, de argint, de fier) ornamentată, purtată de monarhi la ocazii solemne ca semn al puterii lor; p. anal. tiară papală. ♦ Semn distinctiv imprimat, desenat sau brodat în formă de coroană (**1**) pe stemele și pe blazoanele familiilor imperiale, regale sau senoriale. **3.** Fig. Putere monarhică, suveranitate; p. ext. persoană care deține această putere. **4.** Unitate monetară în unele țări. **5.** Totalitatea ramurilor unui arbore, ale unui arbust etc. **6.** (Și în sintagma *coroană dentară*) Partea superioară, vizibilă, a dintelui omului, care iese din gingie și este acoperită cu smalț. ♦ Îmbrăcămintă de metal, de porțelan, de acrilat etc. cu care se acoperă un dinte sau o măsea cariată. **7.** Partea de deasupra copitei la piciorul calului. **8.** (Și în sintagma *coroană circulară*) Suprafață cuprinsă între două cercuri concentrice. **9.** (În sintagmele) *Coroană solară* = regiune luminoasă în jurul Soarelui, formată din stratul exterior și cel mai rarefiat al atmosferei solare, vizibilă cu ochiul liber în timpul unei eclipse totale de Soare. *Coroana boreală* = numele unei constelații (circulare) din emisfera boreală; Hora. **10.** Piesă sau parte dintr-o piesă mecanică, de lungime mică, având forma unui cilindru gol. **11.** (Muz.) Semn pus deasupra unei note sau a unei pauze pentru a le prelungi valoarea; fermata. — Din lat. **corona**.

COROBĂNĂ, corobane, s.f. (Reg.) Scorbură de copac. — Et. nec.

COROBĂȚĂ, corobețe, s.f. (Reg.) Măr pădureț. — Et. nec.

COROBORĂ, coroborez, vb. I. Tranz. (Livr.) A întări, a sprijini, a da putere, a consolida; a confirma. — Din fr. **corroborer**, lat. **corroborare**.

COROBORĂNT, -Ă, coroborănți, -te, adj. Care coroborează, întărește. — Din fr. **corroborant**.

COROBORĂRE, coroborări, s.f. Acțiunea de a corobora și rezultatul ei. — V. **corobora**.

CORODĂ, corodez, vb. I. Tranz. **1.** A roade, a degrada unele materiale, metale etc. în mod progresiv cu ajutorul agenților chimici. **2.** A pregăti o formă de tipar prin gravare chimică cu ajutorul unei soluții corosive. **3.** A decolora pe anumite porțiuni o țesătură vopsită în vederea obținerii unor desene. — Din fr. **corroder**.

CORODĂNT, -Ă, corodănți, -te, adj., s.m. (Substanță) care produce corodare; corosiv. — Din fr. **corrodant**.

CORODĂRE, corodări, s.f. Acțiunea de a coroda și rezultatul ei. — V. **coroda**.

CORÓI, coroi, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări răpitoare mici, în special șoimului. — Din magh. **karvaly**.

COROIA, pers. 3 *coroiază*, vb. I. Refl. (Rare; despre nas) A se încovoia (ca ciocul coroiului); a deveni coroiat. — Din **coroiat** (derivat regresiv).

COROIAJ, *coroiaje*, s.n. Raportul dintre aria secțiunii inițiale a unui lingou sau a unui semifabricat supus laminării sau forjării și aria secțiunii finale a semifabricatului sau a piesei obținute. — Din fr. **corroyage**.

COROIAT, -Ă, *coroiați, -te*, adj. (Despre ciocul unor păsări, *p. ext.*, despre nasul oamenilor) Încovoiat; cu vârful adus în jos; acvilin, coroiotic. ♦ (Despre oameni) Care are nasul încovoiat. — **Coroi** + suf. -at.

COROIDĂ, *coroide*, s.f. Membrană subțire, vasculară și pigmentată a globului ocular, situată între sclerotică și retină. — Din fr. **choroïde**.

COROIDIÂN, -Ă, *coroidieni, -e*, adj. (Anat.) De coroidă, al coroidei. [Pr.: -ro-i-di-an] — Din fr. **choroïdien**.

COROIDITĂ s.f. Inflamație a coroidei, însoțită de tulburări de vedere. [Pr.: -ro-i-] — Din fr. **choroïdite**.

COROIÉTIC, -Ă, *coroietici, -ce*, adj. (Reg.) Coroiat. — **Coroiat** + suf. -ic.

COROLĂR¹, *corolare*, s.n. (Mat., Log.) Concluzie care derivă nemijlocit dintr-o teoremă. ♦ Idee care decurge dintr-o teorie, dintr-o afirmație etc. — Din fr. **corollaire**, lat. **corollarium**.

COROLĂR², -Ă, *corolari, -e*, adj. (Bot.) Al corolei. — Din fr. **corollaire**.

COROLĂ, *corole*, s.f. Totalitatea petalelor, de obicei frumos colorate, ale unei flori, constituind învelișul floral intern la majoritatea angiospermelor. — Din fr. **corolle**.

COROMĂSLĂ, *coromâste*, s.f. (Reg.) Cobilită. — Din ukr. **koromyso**.

CORONA s.f. Tip de descărcare electrică de forma unei aureole (coroane), care apare în jurul părților mai ascuțite ale conductoarelor aflate la înaltă tensiune. — Din fr. **coronne**, germ. **Krone**.

CORONAL, -Ă, *coronari, -e*, adj. (Anat.; în sintagma) *Os coronal* = os care formează partea anterioară a craniului; osul frunții. — Din fr. **coronal**, lat. **coronalis**.

CORONAMENT, *coronamente*, s.n. 1. Ornamet terminal situat la partea superioară a unei clădiri, a unei porți etc. 2. Partea superioară a unui chei, a unui dig, a unui zid de sprijin, executată, de obicei, din piatră fățuită. 3. Coroană (5). — Din fr. **couronnement** (după *coroană*).

CORONĂR, -Ă, *coronari, -e*, adj. (Și substantivat, f.) Vas sangvin, arteră sau venă în formă de coroană în jurul unui organ pe care îl irrigă. — Din fr. **coronaire**.

CORONARIÂN, -Ă, *coronarieni, -e*, adj. Care se referă la arterele coronare. [Pr.: -ri-an] — Din fr. **coronarien**.

CORONARITĂ s.f. Inflamație a arterelor coronare ale inimii, constituind uneori cauza anghinei pectorale sau a infarctului miocardic. — Din fr. **coronarite**.

CORONER, *coroneri*, s.m. Ofițer de poliție judiciară în Marea Britanie și în SUA. [Pr.: *cărănăr*] — Din engl. **coroner**.

CORONIȘTE s.f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori albe sau roșietice, folosită ca nutreț (*Coronilla varia*). — **Coroană** + suf. -iște.

CORONIȚĂ, *coronițe*, s.f. Diminutiv al lui *coroană* (1). — **Coroană** + suf. -iță.

CORONIU s.n. Element chimic ipotetic aflat în coroana solară, căruia i-au fost atribuite unele linii spectrale produse în realitate de atomii puternic ionizați ai unor elemente cunoscute. — Din fr. **coronium**.

CORONOGRĂF, *coronografe*, s.n. Instrument astronomic pentru studii coronei solare. — Din fr. **coronographe**.

CORONOGRĂFIE, *coronografii*, s.f. Radiografie a arterelor coronare. — Din fr. **coronographie**.

CORONULĂ, *coronule*, s.f. Ansamblul apendicelor care se găsesc la petalele unor corole. — Din fr. **coronule**.

COROPCĂR, *coropcarî*, s.m. (Reg.) Negustor ambulat. ♦ (Fam.) Hoinar, vagabond. — **Coropcă** (puțin folosit „ladă” < uc.) + suf. -ar.

COROPÊȘNIȚĂ s.f. v. **coropișniță**.

COROPÎȘNIȚĂ, *coropișnițe*, s.f. Insectă dăunătoare plantelor, cu corpul greoi și cu picioarele anterioare ca niște lopeți, care trăiește în pământ și care atacă, în special, culturile de grădinarie (*Gryllotalpa vulgaris*). [Var.: **coropêșniță** s.f.] — Din bg. **konopištica**.

COROPLĂȘT, *coroplaști*, s.m. Modelor de figurine din pământ ars din Grecia antică. — Din fr. **coroplaste**.

COROTI, *corotesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se descotorosi. — Din ukr. **korotyty**.

COROZBINĂ, *corozbine*, s.f. Pește de mare mărunț, viu colorat, cu capul turrit în partea superioară, cu botul scurt, cu aripioara dorsală foarte lungă și alcătuită din numeroase raze spinoase; câțel-de-mare (*Blennius sanguinolentus*). — Et. nec.

COROZIUNE, *coroziumi*, s.f. Proces chimic sau electrochimic de degradare, exercitat la suprafața corpurilor metalice de către oxigenul din aerul umed sau de diverse substanțe chimice. ♦ Proces de eroziune a suprafeței unor roci sub acțiunea apelor, a vântului etc. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **corrosion**.

COROZIV, -Ă, *corozivi, -e*, adj. 1. (Despre substanțe chimice) Care provoacă o coroziune. ♦ *Agent coroziv* = substanță care exercită o acțiune chimică sau electrochimică pe suprafața unui material cu care vine în contact, provocând coroziunea. *Sublimat coroziv* = clorură de mercur, folosită în soluție ca dezinfectant. 2. Fig. Mușcător, usturător, pătrunzător. [Scris și: *corosiv*] — Din fr. **corrosif**, lat. **corrosivus**.

COROZIVITATE s.f. Însușirea de a fi coroziv. [Scris și: *corosivitate*] — Din fr. **corrosivité**.

CORP, *corpuri*, s.n. 1. 1. Totalitatea organelor unei ființe vii; organismul considerat ca un întreg anatomic și funcțional; trup. ♦ Loc. adj. și adv. *Corp la corp* = (despre modul de desfășurare a luptelor) față în față, pieptiș, deschis, în luptă dreaptă; *p. ext.* înverșunat, aprig. ♦ Expr. *A face corp cu cineva* = a se uni, a se asocia cu cineva. ♦ Trup fără cap; trunchi. ♦ Loc. adj. *De corp* = care se referă la trup; care se poartă direct pe piele. ♦ Cadavru. ♦ Denumire a unor structuri anatomice. *Corp galben*. 2. Partea principală a unui obiect, a unei construcții, a unei mașini etc. ♦ *Corp de casă* (sau *de case*) = parte din ansamblu unei clădiri; aripă. *Corp de iluminat* = dispozitiv în care se pot monta una sau mai multe lămpi de iluminat, permițând, la nevoie, reorientarea fluxului luminos; luminar. ♦ Conținutul unei scrisori (fără formula de introducere și de încheiere și fără adresă); cuprinsul unei cărți. 3. (Fiz.) Agregat de molecule, porțiune de materie cu masa diferită de zero. ♦ *Corp străin* = particula care se găsește într-un tot de altă natură.

♦ (Chim.) Substanță definită (organică sau anorganică). ♦ *Corp simplu* = substanță chimică ale cărei molecule sunt formate din atomi de același fel; element. *Corp compus* = substanță chimică ale cărei molecule sunt formate din atomii mai multor elemente. ♦ *Corp ceresc* = astru. *Corp geometric* = corp mărginit de fețe (plane sau sferice) definite geometric. 4. (Jur.; în sintagma) *Corp delict* = obiect care a servit sau era destinat să servească la săvârșirea unei infracțiuni; obiect care poartă urmele unei infracțiuni sau asupra căruia s-a săvârșit infracțiunea, adus în justiție ca probă materială contra acuzatului. 5. (În sintagma) *Corp de literă* = lungimea paralelipipedului care formează piciorul literei, exprimată în puncte tipografice.

II. 1. Totalitatea persoanelor care, prin funcție sau prin profesie, formează o unitate deosebită, legal constituită. ♦ *Corp constituit* = colectivitate de persoane organizată, de obicei, pe baza unei legi. *Corp legislativ* (sau *legiuitor*) = totalitatea deputaților dintr-o adunare legislativă. *Corp diplomatic* = totalitatea reprezentanților diplomați din alte state, acreditați pe lângă un stat. *Corp de balet* = ansamblu de balet. 2. (Cu determinări introduse prin prep. „de”) Mare unitate militară, cuprinzând mai multe divizii, de obicei de aceeași categorie. *Corp de aviație*. ♦ *Corp de gardă* = clădire sau încăpere pe care o ocupă o gardă militară în timpul serviciului de pază. (În vechea organizare a armatei) *Corp de trupă* = unitate militată independentă. 3. (În sintagma) *Corp de lege* = culegere de legi; corpus. [pl. și: (I 3, m.) *corpi*] — Din fr. **corps**, lat. **corpus**.

CORPOLÊNT, -Ă, *corpolenți, -te*, adj. (Despre oameni) Care are corpul mare și gras; voinic, trupeș. — Din fr. **corpulent**, lat. **corpulentus**.

CORPOLÊNȚĂ s.f. Însușirea de a fi corpulent. — Din fr. **corpulence**.

CORPORAL, -Ă, *corporali, -e*, adj. Care ține de corp (I 1), privitor la corp; aplicat corpului; trupeș. ♦ *Percheziție corporală* = percheziție făcută unei persoane pentru a vedea dacă nu ascunde sub haine, în buzunarele hainelor etc. arme sau alte obiecte cu care ar putea ataca pe cineva sau distruge ceva. *Pedeapsă corporală* = sancțiune care constă în lovituri sau în torturi aplicate unui delincvent. — Din fr. **corporel**, lat. **corporalis**.

CORPORALITATE s.f. Însușirea de a fi corporal, de a avea un corp. — Din fr. **corporalité**.

CORPORATISM s.n. Sistem economic în care statul limitează, orientează și controlează unitățile constitutive (corporațiile), în scopul eliminării concurenței și asigurării reușitei economice. — Din fr. **corporatisme**.

CORPORATIST, -Ă, *corporatiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de corporatism, privitor la corporatism. 2. S.m. și f. Adept al corporatismului. 3. Adj. Corporativ. — **Corporatism** + suf. -ist.

CORPORATIV, -Ă, *corporativi, -e*, adj. Care ține de corporații, privitor la corporații; pe bază de corporații; corporatist (3). — Din fr. **corporatif**.

CORPORĂȚIE, *corporații*, s.f. 1. (În Evul Mediu) Organizație de meseriași constituită în scopul apărării intereselor și drepturilor (profesionale); breaslă (1); isnaf, rufet. 2. (În unele țări, mai ales în SUA) Întreprindere mare. ♦ Societate pe acțiuni. [Var.: **corporațiune** s.f.] — Din fr. **corporation**.

CORPORAȚIUNE s.f. v. **corporație**.

CORPUS, *corpursuri*, s.n. (Livr.) Culegere sau colecție de texte, documente, inscripții, legi etc. — Din lat. **corpus**.

CORPÛSCUL, *corpuscule*, s.m. Porțiune foarte mică de materie; corp de dimensiuni foarte mici; particulă. ♦ *Corpuscul tactil* = formațiune nervoasă microscopică, localizată în dermă, specializată în recepția excitațiilor tactile. *Corpuscul elementar* = unitate virotică, alcătuită dintr-un centru de acid nucleic înconjurat de o capsulă proteică. [Pl. și: (n.) *corpuscule*] — Din fr. **corpuscule**, lat. **corpusculum**.

CORPUSCULAR, -Ă, *corpusculari, -e*, adj. Care ține de corpusculi, privitor la corpusculi. ♦ *Teorie corpusculară* = teorie care avansează teza discontinuității materiei. — Din fr. **corpusculaire**.

CORRIGÊNDĂ s.n. pl. Erată. — Cuv. lat.

CORSĂJ, *corsaje*, s.n. Parte a unei rochii care acoperă bustul. — Din fr. **corsage**.

CORSĂR, *corsari*, s.m. (În trecut) Corabie înarmată aflată în proprietatea particulară a unei persoane, care, cu învoirea guvernului, ataca și jefuia vasele inamice. ♦ Comandant al unei astfel de corăbii; *p. ext.* pirat, hoț de mare. — Din it. **corsaro**, fr. **corsaire**.

CORSÉT, *corsete*, s.n. Centură elastică lată (și întărită cu balene), care servește la strângerea taliei. ♦ *Corset gipsat* (sau *medical*) = aparat special făcut din ghips sau din alt material, care servește la imobilizarea coloanei vertebrale sau pentru a corecta unele deformări ale sistemului osos. — Din fr. **corset**.

CORSETIERĂ, *corsetiere*, s.f. Femeie care confecționează corsete. [Pr. -ti-e-] — Din fr. **corsetière**.

CORSO s.n. Stradă din centrul unui oraș care servește ca loc de promenadă. — Cuv. it.

CORT, *corturi*, s.n. Adăpost portativ demontabil, făcut din pânză (tare și) impermeabilă, material plastic etc., fixat pe țărșuși; tabernacol. ♦ *Foaie de cort* = bucată de pânză impermeabilă sau de material plastic, croită astfel încât să se poată face din ea un cort. ♦ Expr. *A umbla cu cortul* = a nu avea locuință stabilă; a hoinări. ♦ *Ca la ușa cortului* = a) dans popular cu mișcări vioae, răspândit mai ales în valea Dunării; melodia după care se execută acest dans; b) (indică modul de exprimare sau de comportare al cuiva) grosolan, necuviincios. — Din ngr. **kórti**.

CORTÉGIU, *cortegii*, s.n. Șir de persoane care însoțesc o ceremonie, o personalitate etc.; convoi. ♦ Fig. Șir, înșirare. — Din it. **corteggio**, fr. **cortège**.

CORTÉL¹, *corteluri*, s.n. (Reg.) Umbrelă. [Pl. și: *cortele*] — **Cort** + suf. -el.

CORTÉL², *corteluri*, s.n. (Reg.) Haină bărbătească de lână, brodată, cu mâneci din postav alb. — Et. nec.

CORTÉL³, *corteluri*, s.n. (Reg.) Gazdă, loc de rămas peste noapte. — Din magh. **kortély**.

CORTELĂȘ, *cortelași*, s.m. (Reg.) Persoană care ține în gazdă elevi sau care încartiruește soldați; elev care stă în gazdă la cineva. — **Cortel**³ + suf. -aș.

CÓRTES s.n. pl. 1. (În Evul Mediu, în Spania și Portugalia) Organe reprezentative pe stări. 2. Denumire a parlamentului în Portugalia (până în 1911) și în Spania. [Var.: **córtesuri** s.n. pl.] — Cuv. sp.

CÓRTESURI s.n. pl. v. **cortes**.

CÓRTEX, *cortexuri*, s.n. 1. Scoarță a unui copac. ♦ Coajă a unui fruct. 2. (Anat.) Partea periferică a unui organ. ♦ Înveliș al părului, cuprins între măduva centrală și cuticula exterioară. 3. (În sintagmele) *Cortex cerebral* = scoarță cerebrală. *Cortex suprarenal* = partea periferică a glandei suprarenale; glandă cortico-suprarenală. — Din fr., lat. **cortex**.

CORTICAL, -Ă, *corticali*, -e, adj. Care ține de scoarța sau de învelișul exterior al unui organ animal sau vegetal. ♦ Care ține de scoarța creierului. — Din fr. **cortical**.

CORTICOÍD, *corticoizi*, s.m. (Biol.) Hormon secretat de corticosuprarenală; corticosteroid. [Pr.: -co-id] — Din fr. **corticoide**.

CORTICOPLEURITĂ, *corticopleurite*, s.f. Congesție pulmonară localizată în zona corticală a plămânilor și care afectează și pleura din regiunea respectivă. [Pr.: -ple-u-] — Din fr. **corticopleurite**.

CORTICOSTEROÍD, *corticosteroizi*, s.m. (Biol.) Corticoid. [Pr.: -ro-id] — Din fr. **corticostéroïd**.

CORTICOSTERÓN, *corticosteroni*, s.m. Hormon steroid prezent în cortexul suprarenal, constituind principul activ al acestei glande, cu rol esențial în metabolismul glucidelor. — Din fr. **corticostéron**.

CORTICOSUPRARENALĂ adj. (În sintagma) *Glandă corticosuprarenală* = glandă endocrină pereche, indispensabilă vieții, reprezentată de porțiunea corticală a glădei suprarenale, care secretă un număr mare de hormoni sterolici. — Cf. fr. **cortico-surrénale**.

CORTICOTERAPIE s.f. Tratament făcut asupra scoarței cerebrale. — Din fr. **corticothérapie**.

CORTICOTRÓP, *corticotropi*, s.m. Hormon al lobului anterior al hipofizei, cu efect stimulator asupra funcției cortexului suprarenal. — Din fr. **corticotrope**.

CORTINĂ, *cortine*, s.f. Perdea de stofă, de catifea etc. care desparte scena de sala de spectacol și care, prin ridicare sau prin lăsare în jos sau tragere în părți, marchează începutul, respectiv încheierea unui spectacol sau a unui fragment din spectacol. ♦ Perdea de metal care desparte scena de sala de spectacol și care este folosită, în caz de incendiu, pentru a împiedica extinderea focului. — Din it. **cortina**.

CORTIZÓN, *cortizoni*, s.m. Hormon secretat de glanda corticosuprarenală, care, preparat sintetic, este folosit în tratamentul insuficienței suprarenale, al reumatismului, al astmului, al unor infecții etc. — Din fr. **cortisone**.

CORTULÉȚ, *cortulețe*, s.n. Diminutiv al lui *cort*; corturel. — **Cort** + suf. -uleț.

CORTURĂR, -Ă, *corturari*, -e, s.m. și f. (Rar la f.) Țigan care locuiește în mod obișnuit în cort; țigan nomad. — **Cort** + suf. -ar.

CORTURÉL, *corturele*, s.n. (Rar) Cortuleț. — **Cort** + suf. -urel.

CORÚMPE vb. III v. **corupe**.

CORÚNCĂ, *corunce*, s.f. Dispozitiv folosit în industria extractivă pentru a prinde și a extrage prăjinile sau țevile rămase în gaura de sondă în urma unei avarii. — Et. nec.

CORUPĂTOR, -OĂRE, *corupători*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care corupe. — **Corupe** + suf. -ător.

CORÚPE, *corup*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A (se) abate de la moralitate, corectitudine, datorie; a (se) perverti; a (se) deprava. 2. A face ca o idee, un fenomen social, un sentiment etc. să-și piardă integritatea, puritatea etc.; a (se) deforma; a

(se) strica. [Perf. s. *corupsei*, part. *corupt*. — Var.: (inv.) **corúmpe**, (rar) **conrúpe** vb. III] — Din lat. **corumpere** (după *rupe*).

CORÚPERE, *coruperi*, s.f. Acțiunea de a (se) corupe și rezultatul ei. — V. **corupe**.

CORÚPT, -Ă, *corupți*, -te, adj. (Despre oameni) Care se abate de la morală; desfrânat, depravat, stricat. ♦ (Despre cuvinte, termeni, fraze etc.) Deformat, stricat, alterat. — V. **corupe**.

CORÚPTIBIL, -Ă, *coruptibili*, -e, adj. (Despre oameni) Care poate fi corupt; venal. — Din fr. **corruptible**, lat. **corruptibilis**.

CORÚPTIBILITĂTE s.f. Înșuirea de a fi coruptibil; venalitate. — Din fr. **corruptibilité**.

CORÚPTIE, *corupții*, s.f. 1. Abatere de la moralitate, de la cinste, de la datorie.

2. Desfrânare, depravare. [Var.: (inv.) **corupțiune** s.f.] — Din fr. **corruption**, lat. **corruptio**, -onis.

CORÚPTIUNE s.f. v. **corupție**.

CORVADĂ, *corvezi*, s.f. 1. Muncă gratuită pe care țăranii o prestau în folosul boierilor sau al statului. ♦ (În trecut) Muncă obligatorie pe care o făceau soldații, cu rândul, în cazarmă. 2. Fig. Obligație neplăcută, muncă silită. [Var.: **corvoadă** s.f.] — Din lat. **corvada** sau fr. **corvée** (refăcut după *podv(o)adă*).

CORVÉTĂ, *corvete*, s.f. 1. Navă de război de mic tonaj, ușor armată și cu mare mobilitate în acțiune. 2. (leşit din uz) Corabie de război cu trei catarge, mai mică decât fregata și mai mare decât bricul. — Din fr. **corvette**.

CORVÍD, *corvide*, s.n. (La pl.) Familie de păsări terestre sau arboricole, omnivore, variate ca mărime și colorit (*Corvidae*); (și la sg.) pasăre care face parte din această familie. — După fr. **corvidés**.

CORVOADĂ s.f. v. **corvadă**.

COSĂC, *cosaci*, s.m. Pește de apă dulce din familia crapului, cu corpul turtit lateral, cu solzi mici, negri-albăstrii pe spinare și argintii pe laturi (*Abramis ballerus*). — Din bg. **kosak**.

COSĂR, *cosari*, s.m. (Ornit.) Lopătar. — Et. nec.

COSĂȘ, *cosași*, s.m. 1. Persoană care cosește. ♦ Compus: *cei-trei-cosași* = cele trei stele din constelația Orionului. 2. Nume dat mai multor insecte din familia lăcustelor, care scot un țărâit asemănător cu fășăitul coasei. 3. Pește de apă dulce, semimigrator, cu corpul fusiform, gros și cu solzi cenușii-verzui și albicioși (*Ctenopharyngodon idella*). — **Cosăș** + suf. -aș.

COSĂ, *cosă*, s.f. Obiect protector din tablă care se introduce în interiorul unei bucle formate la capătul unui cablu. — Din fr. **cosé**.

COSĂCÉL, *cosăcei*, s.m. Diminutiv al lui *cosac*. — **Cosac** + suf. -el.

COSCENARÍST, -Ă, *coscenariști*, -ste, s.m. și f. Coautor de scenariu. — **Co-** + **scenarist**.

COSCENĂRIU, *coscenarii*, s.n. Scenariu făcut de mai mulți autori. — **Co-** + **scenariu**.

COSCIÚG s.n. v. **coșciug**.

COSECĂNTĂ, *cosecante*, s.f. (Mat.) Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu secanta trigonometrică a unghiului complementar; (în triunghiul dreptunghic) raportul dintre ipotenuză și cateta opusă unghiului. — Din fr. **cosécante**.

COSEMNĂ, *cosemnez*, vb. I. Tranz. A semna împreună cu altcineva un act, o lucrare etc. — **Co-** + **semna**.

COSEMNATĂR, -Ă, *cosemnatari*, -e, s.m. și f. Persoană care cosemnează. — **Co-** + **semnatar** (după fr. *cosignataire*).

COSÍ, *cosesc*, vb. IV. 1. Tranz. A tăia (cu coasa sau cu o mașină agricolă) plante de nutreț, cereale etc. ♦ Fig. A distruge, a nimici, a omori. 2. Refl. A lovi, în mers, un picior de celălalt. ♦ (Despre manșeta pantalonilor) A se roade. — Din sl. **kositi**.

COSCIOĂRĂ, *cosicioare*, s.f. Diminutiv al lui *cosiță*. — **Cosiță** + suf. -ioară.

CÓSINUS, *cosinusuri*, s.n. (Mat.) Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu sinusul unghiului complementar; (într-un triunghi dreptunghic) raportul dintre cateta alăturată unghiului și ipotenuză. — Din fr. **cosinus**.

COSINUSOÍDĂ, *cosinusoide*, s.f. Reprezentare grafică a funcției trigonometrice cosinus. — Din fr. **cosinusoïde**.

COSÍRE, *cosiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *cosi* și rezultatul ei. — V. **cosi**.

COSÍRIȘTE, *cosiriști*, s.f. (Reg.) Loc care a fost cosit. — **Cosire** + suf. -iște.

COSÍT s.n. 1. Faptul de a *cosi*. 2. Timpul în care se cosește, vremea coasei. — V. **cosi**.

COSITOĂRE, *cositori*, s.f. Mașină de cosit. — **Cosi** + suf. -toare.

COSITÓR¹ s.n. (Chim.) Staniu. — Din sl. **kositerŭ**.

COSITÓR², -OĂRE, *cositori*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care cosește. 2. S.m. și f. Cosaș (1). — **Cosi** + suf. -tor.

COSITORÍ, *cositoresc*, vb. IV. Tranz. A acoperi suprafața unui vas, a unei piese etc. de metal cu un strat subțire de cositor pentru a împiedica oxidarea; a spoi. — Din **cositor¹**.

COSITORÍRE, *cositoriri*, s.f. Acțiunea de a *cositori* și rezultatul ei. — V. **cositor**.

COSITORÍT¹, *cositorituri*, s.n. Faptul de a *cositori*. — V. **cositori**.

COSITORÍT², -Ă, *cositorități*, -te, adj. (Despre obiecte de metal) Acoperit cu un strat subțire de cositor¹; spoit. — V. **cositori**.

COSITURĂ, *cosituri*, s.f. 1. Câmp de pe care s-a cosit iarba. 2. Cantitate de iarbă cosită; nutreț. ♦ Recoltă de nutreț. 3. Rană pe care și-o fac la picioare animalele sau oamenii în timpul mersului, ca urmare a poziției sau a conformației defectuoase a membrorlor. — **Cosi** + suf. *-tură*.

COSIȚĂ, *cosițe*, s.f. 1. Părul lung al femeilor, împletit în cozi; *p. gener.* păr. ♦ Expr. *A împleți cosiță albă* = a rămâne fată bătrână, nemăritată. ♦ Șuviță de păr. 2. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze terminate cu un cârcel ramificat, cu flori mici, albe-albăstrui (*Vicia hirsuta*). — Din bg. **kosica**.

COSIȚEL, *cosiței*, s.m. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu rădăcina fibroasă, cu frunze mici, lunguiețe și dințate și cu flori albe (*Sium latifolium*). — **Cosiță** + suf. *-el*.

COSMETIC, *-Ă*, *cosmetici*, *-ce*, adj., s.n., s.f. I. 1. Adj. Care servește la îngrijirea pielii și a părului. 2. S.n. Cremă sau loțiune care servește la îngrijirea pielii și a părului. II. 1. S.f. Artă de a îngriji în mod igienic tenul, folosind metode și preparate adecvate; meseria cosmeticianului. ♦ Ramură a industriei chimico-farmaceutice care se ocupă cu fabricarea cosmeticelor (I 2). 2. Adj. Care ține de cosmetică (II 1), privitor la cosmetică. *Laborator cosmetic*. — Din fr. **cosmétique**.

COSMETICĂLE s.f. pl. (Fam.) Produse cosmetice (I 1). — **Cosmetic** + suf. *-ale*.

COSMETICIAN, *-Ă*, *cosmeticieni*, *-e*, s.m. și f. Persoană care se îndelțește cu cosmetica (II 1). [Pr.: *-ci-an*] — **Cosmetică** + suf. *-ian*.

COSMETIZĂ, *cosmetizez*, vb. I. Tranz. A îngriji pielea, părul etc. cu produse cosmetice (I 1). ♦ Fig. (Peior.) A infrumușeta superficial; a masca. — **Cosmet**[ic] + suf. *-iza*. Cf. engl. *cosmetize*.

COSMETIZĂRE, *cosmetizări*, s.f. Acțiunea de a *cosmetiza* și rezultatul ei. — V. **cosmetiza**.

COSMETOLOG, *-Ă*, *cosmetologi*, *-ge*, s.m. și f. Specialist în cosmetologie. — Din **cosmetologie** (derivat regresiv).

COSMETOLOGIE s.f. Ramură a dermatologiei, care studiază probleme de estetică biologică. — Din fr. **cosmétologie**.

COSMIATRIE s.f. Specialitate medicală care se ocupă cu înlăturarea defectelor fizice, cu menținerea frumuseții. [Pr.: *-mi-a-*] — Din fr. **cosmiatrie**.

CÔSMIC, *-Ă*, *cosmici*, *-ce*, adj. Care ține de cosmos, privitor la cosmos. ♦ *Raze cosmice* = radiații ionizate cu mare putere de pătrundere, care străbat atmosfera în direcție aproape verticală. *Spațiu cosmic* = spațiu infinit în care se află planetele, stelele, galaxiile etc.; spațiu interplanetar; *p. ext.* spațiul din afara planetei noastre. *Radiație cosmică* = radiație corpusculară sau electromagnetică provenită din spațiul cosmic. — Din fr. **cosmique**.

COSMOBIOLOGIE s.f. Disciplină care cercetează problemele vieții în cosmos. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **cosmobiologie**.

COSMOCHIMIE s.f. Ramură a chimiei care studiază elementele și combinațiile chimice din cosmos. — Di fr. **cosmochimie**.

COSMOCRATIE s.f. (Rar) Monarhie universală, preconizată de antici. — Din fr. **cosmocratie**.

COSMODRÔM, *cosmodromuri*, s.n. Teren amenajat cu platforme, rampe și instalații pentru lansarea sateliților artificiali ai Pământului și a navelor cosmice. — Din fr. **cosmodrome**, rus. **kosmodrom**.

COSMOECONOMIE s.f. Mondoeconomie. — **Cosmos** + **economic**.

COSMOFIZIOLOGIE s.f. Studiu al acțiunii factorilor cosmici asupra fiziologiei organismelor vii. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **cosmophysiologie**.

COSMOFOTOGRAFMETRIE s.f. Metodă a fotogrammetriei care măsoară și reprezintă grafic mari porțiuni din suprafața terestră sau din a celorlalte planete, întocmind hărți pe baza fotografiilor luate din sateliți artificiali. — Din fr. **cosmophotogrammétrie**.

COSMOGONIE, *-Ă*, *cosmogonici*, *-ce*, adj. Privitor la cosmogonie. — Din fr. **cosmogonique**.

COSMOGONIE s.f. 1. Teorie (religioasă, filosofică sau mitică) despre originea Universului. 2. Ramură a astronomiei care se ocupă cu studiul originii și al evoluției corpurilor cerești și al sistemelor de corpuri cerești. — Din fr. **cosmogonie**.

COSMOGRAF, *-Ă*, *cosmografi*, *-e*, s.m. și f. Om de știință care se ocupă cu cosmografia. — Din fr. **cosmographie**.

COSMOGRAFIC, *-Ă*, *cosmografici*, *-ce*, adj. Care ține de cosmografie, privitor la cosmografie. — Din fr. **cosmographique**.

COSMOGRAFIE s.f. Ramură a astronomiei, care se ocupă cu descrierea corpurilor și fenomenelor cerești așa cum sunt cunoscute din observații, fără interpretare sau explicare. — Din fr. **cosmographie**.

COSMOLÓG, *-Ă*, *cosmologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în cosmologie. — Din fr. **cosmologue**.

COSMOLÓGIC, *-Ă*, *cosmologici*, *-ce*, adj. Care ține de cosmologie. — Din fr. **cosmologique**.

COSMOLOGIE s.f. Ramură a astronomiei care studiază structura și evoluția cosmosului și legile generale care îl conduc. — Din fr. **cosmologie**.

COSMONAUT, *-Ă*, *cosmonauți*, *-te*, s.m. și f. Astronaut. — Din fr. **cosmonaute**. Cf. rus. *kosmonavt*.

COSMONAUTIC, *-Ă*, *cosmonautici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Referitor la cosmonautică, de cosmonautică. 2. S.f. Astronautică. — Din fr. **cosmonautique**. Cf. rus. *kosmonavtika*.

COSMONĂVĂ, *cosmonave*, s.f. (Rar) Navă cosmică; astronaută. — **Cosmo** (izolat din *cosmologie* etc.) + **navă** (după fr. *cosmonef*, rus. *kosmokorabl'*).

COSMONOMIE s.f. Totalitatea legilor care guvernează Universul. — Din fr. **cosmonomie**.

COSMOPATOLÓGIC, *-Ă*, *cosmopatologici*, *-ce*, adj. De cosmopatologie. — Din fr. **cosmopathologique**.

COSMOPATOLOGIE s.f. Studiu al acțiunii nocive a factorilor cosmici asupra organismelor vii. — Din fr. **cosmopathologie**.

COSMOPOLÍT, *-Ă*, *cosmopoliti*, *-te*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care aparține cosmopolitismului, privitor la cosmopolitism; care manifestă cosmopolitism. 2. Care se consideră cetățean al lumii. ♦ Care nu trăiește într-o singură țară. ♦ (Peior.) Care este atras de tot ce este străin. ♦ Care ține de mai multe culturi, comun mai multor țări sau tuturor țărilor; universal. ♦ Pestriț, amestecat (prin prezența mai multor naționalități și limbi). *Oraș cosmopolit*. — Din fr. **cosmopolite**. Cf. (pt. sensul 1) rus. *kosmopolit*.

COSMOPOLITISM s.n. 1. Doctrină frecventă în sec. XVIII, care promova ideea cetățeniei universale. (Peior.) Concepție potrivit căreia patria e lumea întreagă, iar omul, cetățean al ei. 2. Manieră cosmopolită (2) de a trăi. 3. Admirație manifestată față de tot ce este străin. — Din fr. **cosmopolitisme**. Cf. (pt. sensul 3) rus. *kosmopolitizm*.

CÔSMOS s.n. 1. Spațiu cosmic; Univers. 2. (La grecii antici) Universul, considerat ca un tot armonios organizat, infinit în timp și în spațiu, în opoziție cu haosul. — Din fr. **cosmos**.

COSMOTRÓN, *cosmotroane*, s.n. (Fiz.) Sincrofazăotron. — Din fr. **cosmotron**.

COSOI, (2) *cosoate*, s.n. 1. Piele netăbăcită, transparentă din care se confecționează cureaule de cusut și de legat. 2. Obiect dintr-o astfel de piele. — Et. nec.

COSÔR, *cosoare*, s.n. 1. Cuțit scurt, cu vârful încovoat, folosit în viticultură și în pomicultură. 2. Plantă erbacee acvatică, adesea spinoasă, cu tulpină lungă și subțire, cu flori unisexuate, solitare și cu fructe ovale (*Ceratophyllum demersum*). — Din sl. **kosori**.

COSORÍ, *cosorâsc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A tăia vița de vie cu cosorul (1). 2. Fig. A ironiza pe cineva, a spune cuiva vorbe supărătoare, a jigni. — Din **cosor**.

CEASOROÁBĂ, *ceasoroabe*, s.f. (Reg.) Fiecare dintre bănele așezate orizontal deasupra pereților casei în lungul acoperișului, pentru a susține căpriorii. [Var.: **ceșorobă** s.f.] — Cf. magh. *koszorú*, *koszorúfa*.

COST¹, *costuri*, s.n. Sumă de bani cheltuită pentru producerea sau cumpărarea unui bun, efectuarea unei lucrări, prestarea unui serviciu etc.; preț. ♦ *Costul vieții* = totalitatea cheltuielilor pentru bunuri alimentare și nealimentare, pentru serviciile utilizate, necesare unei familii, într-o perioadă determinată. *Preț de cost* = (în producție) totalul cheltuielilor necesare pentru fabricarea unui bun oarecare; (în circulația mărfurilor) sumă de bani plătită pentru un bun cumpărat în scop de revânzare. ♦ Expr. *A vinde sub cost* = a vinde o marfă cu un preț mai mic decât prețul de cost¹. *A vinde în cost* = a vinde o marfă cu un preț egal prețului de cost¹. — Din **costa** (derivat regresiv).

COST² s.n. (Reg.) Hrană, mâncare. ♦ Expr. *A ține* (pe cineva) *în cost* = a ține (pe cineva) în pensiu. — Din germ. **Kost**.

COSTĂ, pers. 3 *costă*, vb. I. 1. Intranz. A avea un preț, o valoare în bani; a prețui. ♦ A se putea obține numai cu contravaloarea în bani; a costisi. ♦ A fi scump. 2. Intranz. și tranz. (Măsura valorii fiind altele decât banii) A (se) plăti cu... a (se) dobândi cu prețul a... ♦ Expr. (Tranz.) *Ce mă costă?* = nu am ce pierde. *Nu mă costă* (*nimic*) = mi-e ușor, nu-mi cere niciun efort. — Din it. **costare**.

COSTÁL, *-Ă*, *costali*, *-e*, adj. Al coastei, care ține de coastă. — Din fr. **costal**.

COSTALGIE, *costalgii*, s.f. Nevralgie intercostală. — Din fr. **costalgie**.

COSTARICÁN, *-Ă*, *costaricani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Costa Rica sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Costa Rica sau costaricanilor (1), referitor la Costa Rica ori la costaricani. — **Costa Rica** (n. pr.) + suf. *-an*.

COSTĂTOR, *-OĂRE*, *costători*, *-oare*, adj. (Înv.) Costisitor. — **Costa** + suf. *-ător*.

COSTELÍV, *-Ă*, *costelivi*, *-e*, adj. 1. (Despre ființe) Slab, uscățiv (încât i se văd coastele). 2. (Despre nuci) Care are miezul mic și coaja greu de desfăcut. 3. Fig. (Rar) Arid, sec, sărac. — Din bg. **kosteliv**.

COSTIE, *costii*, s.f. (Reg.) Coastă de deal. — **Coastă** + suf. *-ie*.

COSTIÉR, *-Ă*, *costieri*, *-e*, adj. În (sau din) regiunea coastei (3), în legătură cu țărmul marin. ♦ Navă costieră = navă care face curse de-a lungul coastelor. — Din fr. **costière**.

COSTISÍ, pers. 3 *costisește*, vb. IV. Intranz. (Înv.) A costa (1). — **Costa** + suf. *-isi*.

COSTISITOR, *-OĂRE*, *costisitori*, *-oare*, adj. Care costă mulți bani; scump. — **Costisi** + suf. *-tor*.

COSTIȘ, *-Ă*, *costiși*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. (Adesea adverbial) Înclinat, aplecat pe o coastă; pieziș, oblic, strâmb. 2. S.f. Coastă de deal; povârniș, pantă. — **Coastă** + suf. *-iș*.

COSTIȘOĂRĂ, *costișoare*, s.f. (Rar) Costișă. — **Coastă** + suf. *-ișoară*.
COSTIȘĂ, *costișe*, s.f. Diminutiv al lui *coastă* (1). ♦ Produs de mezelărie din carne de porc din regiunea mijlocie a coastelor, obținut prin sărare și afumare; costișoară. — **Coastă** + suf. *-ișă*.

COSTOBŌC, *costoboci*, s.m. (La pl.) Populație traco-dacică din nord-estul Daciei, din bazinul superior și mijlociu al Prutului și Nistrului, menționată documentar în sec. I-II d.H.; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. — Din lat. **Costoboci**.

COSTOROĂBĂ s.f. v. **cosoroabă**.

COSTOTŌM, *costotomuri*, s.n. Instrument chirurgical pentru tăierea coastelor. [Pl. și: *costotome*] — Din fr. **costotome**.

CŌSTRĂȘ, *costrăși*, s.m. (Pop.) Biban. — Din sb. **kostrěš**.

COSTRĒI, *costrei*, s.m. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu rizom târâtor și cu flori purpurii (*Echinochloa crus-gallii*). ♦ *Costrei mare* = plantă erbacee din familia gramineelor, cu rizom puternic și cu spiculețe roșcate, cea mai dăunătoare buruiantă din culturile agricole (*Sorghum halepense*). — Cf. bg. *koštrjava*.

COSTŪM, *costume*, s.n. 1. Ansamblu de piese vestimentare (sacou și pantaloni sau sacou și fustă) pentru bărbați sau pentru femei. 2. (Cu determinări) Fel de îmbrăcăminte la anumite ocazii. 3. (Cu determinări) Fel de îmbrăcăminte caracteristic unui popor, unei regiuni, unei epoci etc.; port². — Din fr. **costume**.

COSTUMĂ, *costumez*, vb. I. Refl. A se îmbrăca cu un costum special pentru bal mascat, pentru ieșirea în scenă etc. — Din fr. **costumer**.

COSTUMĂRE, *costumări*, s.f. Acțiunea de a se *costuma* și rezultatul ei. — V. **costuma**.

COSTUMĂT, *costumați*, *-te*, adj. Îmbrăcat cu un costum special (la bal, pe scenă etc.). ♦ *Bal costumat* = bal la care participanții poartă costume originale (fără să fie mascați). — V. **costuma**.

COSTUMĂȚIE, *costumați*, s.f. Îmbrăcăminte specială pentru o piesă de teatru, un bal mascat etc.; fel de a se îmbrăca într-o asemenea împrejurare. [Var.: **costumațiune** s.f.] — **Costuma** + suf. *-ație*.

COSTUMĂȚIUNE s.f. v. **costumație**.

COSTUMIÉR, *costumieri*, *-e*, s.m. și f. Persoană care are în păstrare costumele actorilor unui teatru sau ale unui studio cinematografic. [Pr.: *-mi-er*] — Din fr. **costumier**.

COȘ¹, *coșuri*, s.n. 1. Obiect de diferite forme, făcut dintr-o împletitură de nuiele, de papură, de rafie etc., cu sau fără toarte, care servește la transportarea sau la depozitarea unor obiecte; coșară. ♦ Expr. *A arunca (sau a da) la coș* = a arunca un lucru nefolositor sau lipsit de valoare. ♦ Conținutul unui coș¹ (1). 2. Unealtă de pescuit de formă ovală, cilindrică etc., făcută din împletitură de nuiele sau de mlajă și folosită la prinderea peștilor mici. 3. (La jocul de baschet) Cerc metalic fixat perpendicular pe un panou de lemn și prevăzut cu o plasă fără fund prin care trebuie să fie trecut mingea pentru a se marca un punct; punct marcat în acest fel. 4. Parte din instalația unei mori mici, în formă de ladă cu gura largă și fără fund, în care se toarnă grăunțele de măcinat. ♦ Pâlnie la mașina de trierat, în care se introduc snopii. ♦ Lada teascului în care se strivesc boabele, semințele etc. 5. Împletitură de nuiele care se așază ca o ladă pe fundul carului, înlocuind loitrele și codârta când se transportă lucruri mărunte. 6. Acoperământ de piele sau de pânză al unei trăsurii, care se poate ridica sau strânge. 7. (Anat.; în sintagma *Coșul pieptului* = cavitate toracică; torace. ♦ Expr. (Reg.) *A fi rupt (sau fript) în coș* = a fi foarte flămând. *A fi tare în coș* = a fi sănătos, zdravăn. 8. Canal îngust, izolat sau făcut în zid și trecut prin acoperișul unei case, prin care iese fumul de la sobă, de la vatră etc.; horn, hogaec. ♦ Conductă verticală folosită la evacuarea gazelor de ardere dintr-o instalație de încălzire cu focar. — Din sl. **košī**.

COȘ², *coșuri*, s.n. Bubuliță purulentă care se formează pe față sau pe corp ca urmare a unei leziuni sau a unei inflamații a glandelor sebacee. — [Pl. și: (m.) *coșii*] — Lat. **cossus**.

COȘĂR¹, *coșare*, s.n. Îngrăditură sau construcție de nuiele pentru adăpostirea vacilor, a oilor etc. ♦ Construcție din împletitură de nuiele pentru păstrarea porumbului și a altor produse agricole; pățul. — Din bg., sb. **košara**.

COȘĂR², *coșari*, s.n. 1. Persoană care curăță coșurile¹ (8) și sobele de funingine; hornar. 2. Persoană care face coșuri¹ (1, 5). — **Coș¹** + suf. *-ar*.

COȘĂRCĂ, *coșarci*, s.f. (Reg.) Coș¹ — **Coșar**¹ + suf. *-că*.

COȘĂVA s.f. art. Vânt rece, cu viteză mare, asemănător cu bora, care bate primăvara dinspre Alpii Dinarici. — Et. nec.

COȘAVERĂȚ, *coșaveraje*, s.n. Raportul dintre punctele marcate și cele primite la jocul de baschet. — Din coș¹ (după *golaveraj*).

COȘĂRCĂȚĂ, *coșărcuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *coșarcă*. — **Coșarcă** + suf. *-uță*.

COȘĂRĪT s.n. Impozit care se plătea pentru fiecare coș¹ (8), adică pentru fiecare locuință. — **Coș¹** + suf. *-ărĭt*.

COȘCĂN s.m. v. **coșcană**.

COȘCANĂ, *coșcane*, s.f. (Reg.) Rădăcină și partea tulpinii rămasă la suprafață după ce s-a tăiat stuful. [Var.: **coșcăn** s.m.] — Et. nec.

COȘCIŪG, *coșciuge*, s.n. 1. Sicriu. 2. (Reg.) Coșniță de papură în patru colțuri. [Var.: **coșciug** s.n.] — Din sl. *kovčegŭ* (după *coș¹*).

COȘCODĂN, *coșcodani*, s.m. Specie de maimuță cu coada foarte lungă (*Cercopithecus*). ♦ Fig. Om urât ca o maimuță. — Din ucr. **kočkodan**.

COȘCOGEĂ adj. invar. (Fam.) (Foarte) mare; coșcogeamite. — Din tc. **koskoca**. Cf. bg. *koskodža*.

COȘCOGEĂMITE adj. invar. (Fam.) Coșcogea. [Var.: (reg.) **coșcogême** adj. invar.] — Din bg. **koskodžamiti**.

COȘCOGĒME adj. invar. v. **coșcogeamite**.

COȘCOV, *-Ă*, *coșcovi*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre pereți) Coșcovit. 2. S.f. (Reg.) Loc gol, mai ales în malurile apelor, pe sub rădăcini, unde se ascund și unde trăiesc peștii și racii. 3. S.f. Nămol vegetal amestecat cu bucăți de rădăcini de stuf și papură, care formează uneori mici insule plutitoare la suprafața apelor; cocioec. — Cf. rus. *kočkovatyj* „cu ridicături, deluro, bolovănos”.

COȘCOVEĂLĂ, *coșcovele*, s.f. Parte cojită (dintr-un perete); coșcovitură. — **Coșcovi** + suf. *-eală*.

COȘCOVĪ, pers. 3. *coșcovește*, vb. IV. Refl. (Despre tencuiala sau varul de pe pereți, despre furnirul de pe mobilă etc.) A se ridica, a se delizi și a se pleni din cauza căldurii, a umezelii etc.; a se coji, a se scoroji. — Din **coșcov**.

COȘCOVĪT, *-Ă*, *coșcoviți*, *-te*, adj. (Despre pereți, tencuiele, mobilă etc.) Cojit, scorojit. — V. **coșcovi**.

COȘCOVITŪRĂ, *coșcovituri*, s.f. (Rar) Coșcoveală. — **Coșcovi** + suf. *-tŭră*.

COȘENĪLĂ, *coșenile*, s.f. Insectă exotică din Mexic, care atacă o specie de smochin și cactuși și din care se extrage cĂrmĂzul (*Coccus cacti*); cĂrmĂz. — Din fr. **cochenille**.

COȘGHĒTER, *coșgheteri*, s.m. JucĂtor de baschet care înscrie cele mai multe coșuri (3) într-o etapă, într-un campionat. — Din coș (după *golgheter*).

COȘĪ, *coșesc*, vb. IV. Refl. (Reg.; despre piele) A se bășica, a se umfla în urma unei lovituri. ♦ Expr. (Tranz.) *A coși în bătaie* (pe cineva) = a bate zdravĂn (pe cineva). — Din coș².

COȘMĂGĂ, *coșmăgi*, s.f. (Reg.) Colibă de scĂnduri; baracĂ. — Et. nec.

COȘMAR, *coșmaruri*, s.n. Vis urĂt, cu senzații de apăsare și de înăbușire. ♦ Fig. GĂnd obsedant, apăsĂtor. — Din fr. **cauchemar**.

COȘMARĒSC, *-EĂSCĂ*, *coșmarești*, adj. De coșmar. — După fr. **cauchemardesque**.

COȘMELĪE, *coșmelii*, s.f. (Reg.) Casă veche, mică și dĂrĂpanĂtă. [Var.: **cușmelie** s.f.] — Et. nec.

COȘNIȚĂ, *coșnițe*, s.f. 1. Coș¹ (1) mic de nuiele sau de papură, folosit la țĂrguiei. ♦ Expr. *Bani de (sau pentru) coșniță* = sumă destinată cĂmpĂrĂturilor (zĂlnice) pentru procurarea alimentelor. 2. Stup făcut din papură, paie, nuiele etc. — Din sl. **košnica**.

COȘOLĪNĂ s.f. (Reg.; cu sens colectiv) Cereale cosite de verzi și date ca nutreț la vite. — Din ucr. **košelyna**.

COȘTEREĂȚĂ, *coșterețe*, s.f. (Reg.) Coțet. — Et. nec.

COȘTOROĂBĂ, *coștoroabe*, s.f. (Reg.) Cocioabă. — Contaminare între **coștereăț** și **coșcioabă**.

COȘULEȚ, *coșulețe*, s.n. Diminutiv al lui *coș¹* (1). — **Coș¹** + suf. *-uleț*.

CŌT, (I 1) *coate*, (I 2, 3, 4) *coturi*, s.n., (II) *coți*, s.m. I. S.n. 1. (Anat.; la om) Partea exterioră a articulației dintre humerus și cubitus, care unește brațul cu antebratul. ♦ Loc. adv. *Cot la cot* = alături; împreună. ♦ Expr. *A da din coate* = a) a-și face loc împingând pe alții; b) a lupta (fără scrupule) pentru a ieși dintr-o încurcĂtură, pentru a obține o situație. *A lega cot la cot* = a lega (pe cineva) cu mâinile la spate (alături de altul). *A-și da coate* (sau *cu cotul*) = a-și face semne (cu cotul); a coti (2). *A băga mâinile pĂnĂ-n (sau pĂnĂ la) coate* = a fura mult și fără jenă. (Fam.) *A-i arĂta (sau a-i întoarce) cuiva cotul* = a refuza pe cineva în mod batjocoritor; a nu lua în seamă, a trata cu indiferență. *MĂ doare-n cot!* = puțin îmi pasă! ♦ Compus: s.m. și f. *coate-goale* = (depr.) om sĂrac. ♦ Parte a mĂnecii care acoperă cotul (I 1). ♦ (La cal) Parte ieșită în afara articulației de la mijlocul picioarelor de dinapoi. 2. Loc, porțiune unde un drum, o vale etc. își schimbă brusc direcția; cotitură, întorsĂtură. ♦ Meandru (al unei ape curgĂtoare). 3. Tub curbat în forma unui arc de cerc, folosit pentru a face legătura între două conducte cu direcții diferite. 4. (Reg.) Colț, unghi, ungher. II. S.m. Veche unitate de măsură pentru lungimi egală cu 0,664 metri (în Muntenia) sau cu 0,637 metri (în Moldova), care reprezenta distanța de la cot (I 1) pĂnĂ la încheietura palmei; *p. ext.* măsură considerată, subiectiv, mare sau mică, după împrejurări. ♦ Expr. *A scoate* (sau *a-i ieși cuiva*) *limba de-un cot*, se zice cĂnd cineva face un efort (fizic) peste mĂsură de mare. ♦ BucatĂ de material textil mĂsuratĂ cu aceastĂ unitate de mĂsură. ♦ (Reg.) Vergea de lemn sau de metal pentru mĂsurarea lungimii. — Lat. **cubitus**.

CŌTĂ, *cotez*, vb. I. Tranz. 1. A însemna, a marca, a numerota potrivit unei anumite ordini. 2. A stabili cursul acțiunilor, titlurilor de creanță etc. (la bursă). ♦ A introduce valori mobiliare la bursă. ♦ Intrans. (Despre titluri, acțiuni, hĂrtii) A avea o anumită valoare, un anumit curs la bursă. 3. Fig. A aprecia, a prețui, a evalua, a considera. 4. A inscrie pe un desen tehnic, prin linii și cifre, dimensiunile obiectului reprezentat. — Din fr. **coter**.

COTANGĒNTĂ, *cotangente*, s.f. Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu tangenta unghiului complementar. — Din fr. **cotangente**.

COTĂR, *cotari*, s.m. 1. Persoană care măsoară cu cotul (II) dimensiunile butoaielor pentru a le calcula capacitatea. 2. (Înv.) Slujbăș însĂrcinat sĂ supravegheze

măsurătorile cu cotul (II) ale mărfurilor vândute sau cu verificarea lungimii reglementare a cotului. 3. Larvă a unor fluturi la carei mers imită măsurarea cu cotul. — Cot + suf. -ar.

COTĂRE, *cotări*, s.f. Acțiunea de a cota și rezultatul ei; apreciere, prețuire, considerare. — V. cota.

COTĂRLĂ, *cotarle*, s.f. (Reg.) Căine prost și jigărit; javră, potaie. — Et. nec.

COTĂ, *cote*, s.f. 1. Parte care îi revine cuiva dintr-o sumă de primit sau de dat; cotă-parte. ♦ (Ec.) *Cota bursei* = a) nivelul cursului valorilor mobiliare la închiderea ultimei ședințe a bursei; b) lista valorilor cotate la bursă. ♦ Parte dintr-un tot căreia i se dă o anumită destinație sau care este supusă unui anumit regim; p. ext. raport sau număr abstract care reprezintă această parte. ♦ *Cote adiționale* = a) cote adăugate; b) adaosuri în cote proporționale la impozitele directe datorate statului, perceput în valoarea bugetelor administrației locale, a unor instituții publice sau pentru constituirea unor fonduri speciale. *Cotă de întreținere* = sumă de bani cu care fiecare dintre colocatari contribuie la cheltuielile comune de întreținere a imobilului respectiv. 2. (Top.) Înălțimea în metri a unui punct de pe teren față de o suprafață de referință (de obicei, nivelul mării). ♦ *Cota apelor* = nivelul unei ape curgătoare. 3. Fiecare dintre valorile numerice ale dimensiunilor unui obiect reprezentat prin desen. 4. Ansamblu de semne, simboluri, cifre, litere care indică locul unor cărți, al unor documente etc. într-o bibliotecă, într-un inventar etc. — Din fr. *cote*.

COTĂRI, *cotăresc*, vb. IV. Tranz. A măsura cu cotul (II) dimensiunile unui butoi pentru a-i calcula capacitatea. — Cot + suf. -ări.

COTĂRIȚĂ, *cotărituri*, s.n. (Înv.) Faptul de a cotări. — V. cotări.

COTĂRIȚĂ, *cotărituri*, s.n. (Înv.) Meseria cotarului. — Cotar + suf. -iț.

COTĂRIȚĂ, *cotărituri*, s.n. (Înv.) Dare impusă negustorilor care vindeau marfă cu cotul (II). — Cot + suf. -ăriț.

COTĂRIȚĂ, *cotărițe*, s.f. (Reg.) Coș¹ de nulele de diferite forme. — Din sb. *kotarica*.

COTĂNGĂN, *cotăngani*, s.m. (Reg.) Băiat între 14 și 17 ani; băietandru. — Cf. magh. k a t ă n g.

COTCODAC interj. Cuvânt care imită strigătul scos de găini (după ce au ouat). — Onomatopee.

COTCODĂCEĂLĂ, *cotcodăceli*, s.f. Strigătul scos de găini (după ce au ouat sau când se sperie). — Cotcodăci + suf. -eală.

COTCODĂCĂ, *cotcodăcesc*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre găini; la pers. 3) A scoate sunetele caracteristice speciei (după ce au ouat); a cotcorozi. 2. Intrans. și tranz. Fig. (Despre oameni) A vorbi fără rost; a trâncăni, a pălăvrăgi. — Din *cotcodac*.

COTCODĂCĂRE, *cotcodăcări*, s.f. Acțiunea de a cotcodăci. — V. cotcodăci.

COTCODĂCĂ, *cotcodăcării*, s.n. Faptul de a cotcodăci. — V. cotcodăci.

COTCOROZĂ, pers. 3 *cotcorozește*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A cotcodăci (1). — Formație onomatopeică.

COTEĂȚĂ s.f. v. cotef.

COTECIÔR, *cotecioare*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *coteț*. — Coteț + suf. -ior.

COTÉLI, *cotei*, s.m. Căine de talie mică, cu picioarele scurte. — Din sl. *koteli*.

COTÉICĂ, *coteici*, s.f. (Rar) Cătea mică. — Cotei + suf. -că.

COTEICUȚĂ, *coteicuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *coteică*. — Coteică + suf. -uță.

COTELI vb. IV v. cotili.

COTENEĂȚĂ, *cotenețe*, s.f. (Pop.) Coteț mic. [Var.: *coteneăță* s.f.] — Contaminare între *coteț* și *chichineață*.

COTERIE, *coterii*, s.f. Grup restrâns de persoane care își apără reciproc interesele; gașcă, clică. — Din fr. *coterie*.

COTÉȚ, *cotețe*, s.n. Adăpost pentru păsări, porci sau câini, făcut din scânduri sau din zid. ♦ Expr. (It.) *A pune* (pe cineva) *la coteț* = a pune (pe cineva) la îngrășat, a îndopa. ♦ Fig. Închisoare. 2. Capcană pentru prins pește în iazurile acoperite cu stuf, făcută din nulele împletite cu papură și prevăzută cu o deschidere îngustă întoarsă înăuntru, astfel încât peștele, odată intrat în ea, să nu mai poată ieși. [Var.: *coteăță* s.f.] — Din sl. *kotici*.

COTÍ, *cotesc*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre râuri, drumuri etc.) A-și schimba direcția, a face un cot (I 2); (despre ființe sau vehicule) a face o cotitură, a părăsi drumul drept; a cămni. ♦ Tranz. (Neobișnuit) A îndrepta în altă direcție. ♦ Tranz. A conduce pe cineva pe un drum întortocheat. 2. Tranz. (Rar) A atinge, a lovi cu cotul (I 1) pentru a-și face loc. ♦ Refl. recipr. A-și face semn (reciproc) cu cotul. — Din cot.

COTIDĂLĂ, *cotidale*, adj. (Geogr.; în sintagma *Linie cotidală* = curbă care unește punctele de pe suprafața mărilor și oceanelor în care mările au loc la aceeași oră. — Din engl. *tidal*.

COTIDIÂN, -Ă, *cotidieni*, -e, adj., (2) *cotidieni*, s.n. 1. Adj. De fiecare zi; zilnic. 2. S.n. Gazetă care apare zilnic. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. *quotidien*, lat. *quotidianus*.

COTIGĂR¹, *cotigare*, s.n. (Pop.) Căruța joasă și lungă cu care se transportă poveri. [Var.: *cotiugăr* s.n.] — Contaminare între *cotigă* și *car*.

COTIGĂR², *cotiğari*, s.m. (Pop.) Persoană care are o cotigă sau cară cu cotiga. [Var.: *cotiugăr* s.m.] — Cotigă + suf. -ar.

COTIGĂ, *cotigi*, s.f. 1. (Pop.) Căruță mică folosită la transportarea încărcăturilor ușoare. ♦ Car mare cu pereți metalici, întregi, folosit la transportul gunoierilor. 2. Fiecare dintre cele două roți, de mărime inegală, legate între ele printr-o osie, pe care se reazemă grindeiul plugului; teleagă, rotilă. [Var.: *cotiğă* s.f.] — Din uc. *kotyha*.

COTIGĂ, *cotigesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A schimba direcția; a coti. ♦ Expr. (Rar) *A nu mai avea încotro cotigi* = a se afla într-o situație fără ieșire. — Din *cotigă*.

COTIL, *cotili*, s.m. Cavitate osoasă în care se articulează un alt os. — Din fr. *cotyle*.

COTILEDÔN, *cotiledoane*, s.n. 1. Prima formațiune foliară a embrionului plantelor cu semințe, asemănătoare frunzelor, care servește la hrănirea plantei imediat după încolțire. 2. (Anat.) Fiecare dintre cei doi lobi ai placentei. — Din fr. *cotylédone*.

COTILEDONĂȚ, -Ă, *cotiledonați*, -te, adj. (Despre plante) Care are unul, două sau mai multe cotiledoane (1). ♦ (Substantivat, f. pl.) Nume generic dat plantelor care au cotiledoane. — Din fr. *cotylédoné*.

COTILĂ, *cotilesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A umbla prin locuri întortocheate, cu multe cotituri. ♦ A căuta cu de-amănuntul; a cotrobăi, a scotoci. [Var.: *coteli* vb. IV] — Din sb. *kotiljati* (se).

COTILIÓN, *cotilioane*, s.n. Dans de bal cu ritm de marș sau de cadril, cu figuri și cu scene mimice foarte variate; melodie după care se executa acest dans. [Pr.: *-li-on*] — Din fr. *cotillon*.

COTILOSAURIÂN, *cotilosaurieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile fosile înrudite cu stegocefalii; (și la sg.) animal din acest ordin. [Pr.: *-sa-u-ri-an*] — Din germ. *Kotilosaurier*.

COTINEĂȚĂ s.f. v. coteneăță.

COTIRE, *cotiri*, s.f. Acțiunea de a coti. — V. coti.

COTIȘ, (1) adv., (2) *cotișe*, s.n. 1. Adv. Întortocheat, în zigzag. 2. S.n. (Rar) Loc cotit. — Cot + suf. -iș.

COTIȘÔR, *cotișoare*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *cot*. — Cot + suf. -ișor.

COTIȚ, -Ă, *cotiți*, -te, adj. (Despre râuri, drumuri etc.) Care face ocoluri sau are cotituri; sinuos, întortocheat. — V. coti.

COTITĂȚE s.f. (Rar) Valoare la care se ridică partea ficăruia dintr-un întreg. — Din fr. *quotité*.

COTITURĂ, *cotituri*, s.f. 1. Cot (I 2). 2. Fig. Transformare calitativă esențială, salt produs în desfășurarea unei acțiuni, a unui eveniment etc. 3. (Rar) Ascunziș. 4. (Pop.) Golf². — Coti + suf. -tură.

COTIUGĂR¹ s.m. v. cotigar².

COTIUGĂR² s.n. v. cotigar¹.

COTIUGĂ s.f. v. cotigă.

COTIZĂ, *cotizez*, vb. I. 1. Intrans. A plăti o cotizație. 2. Refl. recipr. (Rar) A se uni pentru a participa la o cheltuială comună. — Din fr. *cotiser*.

COTIZĂNT, -Ă, *cotizanti*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care cotizează (1). — Din fr. *cotisant*.

COTIZĂTOR, -OĂRE, *cotizatori*, -oare, s.n., s.m. și f. 1. S.n. Foaie, registru etc. în care se înscriu cotizațiile. 2. S.m. și f. Cotizant. — Cotiza + suf. -tor.

COTIZAȚIE, *cotizații*, s.f. Sumă fixă plătită periodic de membrii unei asociații, ai unei organizații etc.; p. ext. contribuție bănească la o cheltuială comună. [Var.: *cotizațiune* s.f.] — Din fr. *cotisation*.

COTIZAȚIUNE s.f. v. cotizație.

COTILÉȚ, *cotilete*, s.n. 1. Sortiment de carne, împreună cu osul, tăiată din partea superioară a coastelor; antricot. 2. (La pl.) Favoriți. — Din fr. *côtelette*.

COTLÔN, *cotloane*, s.n. 1. Loc ferit, neumbat; ascunzătoare, ascunziș. ♦ (Reg.) Scobitură în malul unui râu, sub nivelul apei. 2. Construcție de zid, suport solid de fier sau înjghebare rudimentară din pietre, în care se face foc și pe care se așază cazanul la fierd. 3. Firidă făcută în zid, sub captorul vetrei țărănești. ♦ Expr. *A sta* (sau *a zăcea*) *pe cotlon* = a pierde vremea; a lenevi, a trăndăvi. ♦ (Rar) Adăncitură făcută în zid; firidă, ocnită. — Din magh. *katlan*.

COTLONĂȘ, *cotlonașe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *cotlon*. — Cotlon + suf. -aș.

COTNĂRI s.n. Denumire dată vinului produs în podgoria Cotnari. — Din n. pr. Cotnari.

COTÔC, *cotoci*, s.m. (Pop.) Cotoi. — Cf. cotoi.

COTÔI, *cotoi*, s.m. Masculul pisicii; motan, cotoc. — Probabil din *cot (<sl. *kotŭ* „pisică”) + suf. -oi.

COTOLÂN, *cotolane*, s.n. (Reg.) Știulete de porumb. — Et. nec.

COTÔN s.n. (Fir de) bumbac. — Din fr. *coton*.

COTONIZARE s.f. Operație chimico-mecanică prin care se dizolvă substanțele de legătură din tulpinile de în sau de cânepă în vederea obținerii fibrelor textile. — După fr. *cotonisation*.

COTONÔG, -OĂGĂ, *cotonogi*, -oage, adj. (Adesea substantivat) Bolnav de picioare, șchiop; p. ext. lipsit de o mână sau de un picior. — Din uc. *kuternoħa*.

COTONOGEĂLĂ, *cotonogeli*, s.f. (Fam.) Bătaie zdravănă. — Cotonogi + suf. -eală.

COTONOĞI, *cotonogesc*, vb. IV. 1. Tranz. (Fam.) A bate zdravăn pe cineva; a-i rupe picioarele. 2. Intrans. (Rar) A se îmbolnăvi de picioare; a șchiopăta. ♦ (Despre animale) A ologi. — Din *cotonog*.

COTÓR, (1, 2) *cotoare*, s.n., (3) *cotori*, s.m. 1. S.n. Tulpină, lujer (la legume și la plante erbacee) care susține frunzele, fructul sau florile. ♦ Partea de jos a unei tulpini. *Cotorul viței*. ♦ Cocean (3). ♦ Rest nefolositor dintr-un obiect uzat. ♦ (Fam.) Mătură foarte uzată. 2. S.n. Parte, loc unde se leagă sau unde se cos foile unei cărți, ale unui registru, ale unui caiet etc. ♦ Parte a unui chitanțier, a unui bonier etc. rămasă după ce s-au rupt jumătățile detașabile ale foilor; partea fiecărei foi care rămâne în chitanțier, bonier etc. după predarea chitanței. 3. S.m. (Rar) Partea dinspre rădăcină a unei pene, a unei cozi sau a unui fir de păr. — Et. nec.

COTOROĂNTĂ, *cotoroaște*, s.f. Femeie bătrână și rea; baborniță. ♦ (Pop.) Vrăjitoare. — Et. nec.

COTOROSÍ, *cotosesc*, vb. IV. Refl. (Înv. și reg.) A se descotorosi. — Cf. bg. *kurtulisvam*.

COTOȘMÁN, *cotoșmani*, s.m. (Pop.) Cotoi, motan (mare). — Et. nec.

COTREĂNTĂ, *cotrețe*, s.f. (Reg.) Haină veche și ruptă; zdreanță. — Din magh. *kotronez*.

COTRENTÔȘ, **-OĂȘĂ**, *cotrețoși*, *-oase*, adj. (Reg.) Zdrețaros. — **Cotrentă** + suf. *-os*.

COTROBĂÍ, *cotrobăi*, vb. IV. Intrans. A căuta cu de-amănuntul răvășind lucrurile, a cerceta prin tot locul; a scotoci; a hojbăi. [Prez. ind. și: *cotrobăiesc*] — Et. nec.

COTROBĂÍLĂLĂ, *cotrobăieli*, s.f. Faptul de a *cotrobăi*; scotocire. [Pr.: *-bă-ia-*] — **Cotrobăi** + suf. *-eală*.

COTROBĂÍT, *cotrobăituri*, s.n. Cotrobăială. [Pr.: *-bă-ii-*] — V. **cotrobăi**.

COTRÓG, *cotroage*, s.n. (Reg.) Culcuș, adăpost. — Et. nec.

COTROPÍ, *cotropesc*, vb. IV. Tranz. 1. A ocupa prin violență, a pune stăpânire pe un teritoriu străin în mod abuziv și brutal; a încălca, a invade. ♦ Refl. (Rar) A se năru, a se prăbuși. 2. Fig. A acoperi, a cuprinde din toate părțile; a coplesi. — Et. nec.

COTROPÍRE, *cotropiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *cotropi*; ocupare, încălcare, invadare prin violență. — V. **cotropi**.

COTROPITÓR, **-OÁRE**, *cotropitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană, putere, stat) care cotopește; invadator, năvălitor. 2. Adj. Fig. Copleșitor; foarte mare, imens. — **Cotropi** + suf. *-tor*.

COTRÚTĂ, *cotruțe*, s.f. (Reg.) Vatră mică; parte sau colț din vatră; loc gol între cuptor și perete; adăncitură sub vatră. — Din magh. *katroc*.

COTÚRN, *coturni*, s.m. Încălțăminte cu talpă groasă de lemn, pe care o purtau în Antichitate actorii de tragedie ca să pară mai înalți. ♦ Fig. Simbol al tragedianului. — Din fr. *cothurne*, lat. *cothurnus*.

COTUTELĂ, *cotutele*, s.f. Tutelă deținută de două sau de mai multe persoane. — Din fr. *cotutelle*.

COTUTÓRE, **-OÁRE**, *cotutori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană însărcinată de o autoritate judiciară să exercite funcția de tutore împreună cu altă persoană. — Din fr. *cotuteur*.

COȚCÁR, *coțcari*, s.m. (Fam.) Șarlatan, pungaș. — **Coțcă** + suf. *-ar*.

COȚCĂ, *coțci*, s.f. (Reg.) Coțcărie. ♦ Expr. *A juca cuiva o coțcă* = a înșela pe cineva. — Din sb. *kocka* „zar”.

COȚCĂRIE, *coțcării*, s.f. (Fam.) Șarlatanerie, pungășie. — **Coțcar** + suf. *-ie*.

COȚOFÁNĂ, *coțofene*, s.f. Pasăre din familia corvidelor, sedentară, de mărimea unui porumbel, cu coada lungă, cu penele de pe spate negre, lucioase, iar cu cele de pe piept și de pe partea inferioară a aripilor albe (*Pica pica*). — Cf. ucr. *kucuhovostyp*.

COULOMB, *coulombi*, s.m. Unitate de măsură pentru sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate care traversează într-o secundă secțiunea unui conductor străbătut de curent electric constant de 1 amper. [Pr.: *culómb*] — Din fr. **coulomb**.

COULOMBMÉTRU, *coulombmetre*, s.n. Voltmetru pentru măsurarea cantității de electricitate care trece printr-un circuit electric de curent continuu. [Pr.: *coulombmétru*] — Din fr. **coulombmètre**.

COUNTRY adj. (În sintagma *Muzică country* = muzică din folclorul american, provenind din cultura emigranților englezi și irlandezi. [Pr.: *cántri*] — Cuv. engl.

COVÁCI, *covaci*, s.m. (Reg.) Fierar. — Din sl. *kovač*.

COVALÉNT, **-Ă**, *covalenți*, *-te*, adj. (Despre elemente chimice) Care prezintă covalență. — Din germ. **kovalent**.

COVALÉNTĂ, *covalențe*, s.f. Legătură chimică realizată prin punerea în comun a unuia sau mai multor electroni de către fiecare dintre atomii participanți. — Din germ. **Kovalenz**, fr. **covalence**.

COVÁLI, *covali*, s.m. (Reg.) Fierar. — Din ucr. **koval**.

COVARIÁNȚĂ, *covarianțe*, s.f. Covariație. [Pr.: *-ri-an-*] — Din engl. **covariance**.

COVÁTĂ, *coveți*, s.f. (Reg.) 1. Albie (1). 2. Ladă de scânduri în care curge făina la moară în timpul măcinatului. 3. Vas în care se încarcă materialul dezagregat în unele mine metalifere. — Din tc. *kovata*, *kuvata*.

COVARIÁȚIE, *covariație*, s.f. Variație simultană, reciproc condiționată; covarianță. [Pr.: *-ri-a-*] — Din engl. **co-variation**.

COVÁCIE, (2) *covăcii*, s.f. (Reg.) 1. Meseria covaciului; fierărie (2), covălie (1). 2. Atelierul covaciului; fierărie (1), covălie (2). — **Covaci** + suf. *-ie*.

COVĂLÍE, *covălii*, s.f. (Reg.) 1. Covăcie (1). 2. Covăcie (2). — **Covali** + suf. *-ie*.

COVĂSEÁLĂ, *covăseli*, s.f. (Pop.) Lapte prins sau covăsit, întrebuințat drept cuib pentru fermentarea laptelui dulce. — **Covăsi** + suf. *-eală*.

COVĂȘÍ, *covășesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A acri laptele dulce cu ajutorul unui cuib de smântână sau de covăseală. — Din bg. *kvajsja*, sb. *kvasisi*.

COVĂȘÍT adj. (În sintagma *Lapte covăsit* = lapte închegat și acrit. — V. **covăsi**.

COVĂSNEÁN, **-Ă**, *covășneni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Covasna. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Covasna ori covășnenilor (1), referitor la Covasna ori la covășneni. — **Covasna** (n. pr.) + suf. *-ean*.

COVĂSNEANCĂ, *covășnenice*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Covasna. — **Covășnean** + suf. *-că*.

COVĂȚÍCĂ, *covățele*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *covată*. — **Covată** + suf. *-ică*.

COVĂRȘÍ, *covârșesc*, vb. IV. Tranz. A depăși, a întrece (cu mult) în măsură, în număr, în forță etc.; p. ext. a coplesi, a învinge. — Et. nec.

COVĂRȘÍTÓR, **-OÁRE**, *covârșitori*, *-oare*, adj. Care covârșește; coplesitor; p. ext. foarte mare, dominant, extraordinar. — **Covârși** + suf. *-tor*.

COVELÍNĂ s.f. Sulfură naturală de cupru, metalică, moale, de culoare albastră-violet, frecventă în zonele de alterare a zăcămintelor cuprifere. — Din fr. **covelline**, it. **covellina**.

COVÉRCĂ s.f. v. **covergă**.

COVÉRCOT, (2) *covercoturi*, s.n. 1. Stofă fină de lână, cu țesătura deasă, folosită la confecționarea pardesiilor, hainelor, taioarelor etc. 2. Sortiment dintr-o astfel de stofă. — Din engl. **cover-coat**.

COVÉRGĂ, *covergi*, s.f. (Reg.) 1. Coviltir. ♦ Acoperământ de frunze, de crengi, de rogojini etc. care servește ca adăpost împotriva soarelui, a ploii etc. 2. Nuia încovoiată. ♦ Fiecare dintre sârmele care alcătuiesc scheletul umbrelei. [Var.: *covércă s.f.*] — Din bg. *kuverki*.

COVER-GÍRL, *cover-girl*, s.f. Fată tânără, frumoasă, care apare pe copertile revistelor. [Pr.: *cóvǎrgǎrl*] — Cuv. engl.

COVÉRTĂ, *coverte*, s.f. Puntea superioară a unei nave; punte de manevră. — Din it. **coverta**. Cf. nrg. *kuvért a*.

COVILTÍR, *coviltire*, s.n. Acoperiș la căruță făcut dintr-un schelet de nuiele curbate peste care se întind rogojini sau pânză groasă. — Et. nec.

COVÍT interj. (Reg.) Guîț. — Onomatopoe.

COVÍTĂ, pers. 3 *covîță*, vb. I. Intrans. (Reg.) A guîța. — Din **covîț**.

COVÓR, *covoare*, s.n. Țesătură groasă de lână, de bumbac etc. (cu figuri și desene de diferite culori), folosită pentru ornamentarea și confortul încăperilor. — Din rus. **kovior**, ucr. **kover**.

COVORÁȘ, *covorașe*, s.n. Diminutiv al lui *covor*. — **Covor** + suf. *-aș*.

COVRÍG, *covrigi*, s.m. Produs alimentar în formă de inel, de opt etc., preparat din făină de grâu (și presărat cu sare, susan, mac etc.). ♦ Expr. *A se face covrig* = a se încovriga, a se încolăci. *A scoate (sau a ajunge, a ieși) la covrigi* = a face să devină (sau a deveni) foarte sărac. — Din bg. **kovrig**.

COVRIGÁR, *covrigari*, s.m. Persoană care face sau vinde covrigi. — **Covrig** + suf. *-ar*.

COVRIGĂRIE, *covrigării*, s.f. Loc unde se fac și se vând covrigi. — **Covrig** + suf. *-ărie*.

COVRIGÉL, *covrigei*, s.m. Diminutiv al lui *covrig*. — **Covrig** + suf. *-el*.

COVRIGÍ, *covrigesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A se încovriga. — Din **covrig**.

COVURU, *covurii*, s.n. (Reg.) Vizuină, bârlog, cotlon. — Cf. rus. *kr o v*.

COWBOY, *cowboy*, s.m. Păzitor de vite în fermele americane (din Vestul Statelor Unite ale Americii), devenit erou de literatură și de film. [Pr.: *cáuboi*] — Cuv. engl.

COXÁL, **-Ă**, *coxali*, *-e*, adj. Care aparține coapsei, referitor la coapsă. ♦ *Ox coxal* = fiecare dintre cele două oase de formă plată care formează scheletul șoldului; os iliac. — Din fr. **coxal**.

COXALGÍE s.f. 1. Tuberculoză a articulației șoldului. 2. Durere localizată în articulația șoldului. — Din fr. **coxalgie**.

COXARTRÓZĂ, *coxartroze*, s.f. (Med.) Artroză coxofemurală (degenerativă). — Din fr. **coxarthrose**.

CÓXĂ, *coxe*, s.f. 1. (Anat.) Coapsă. 2. (Zool.) Unul dintre segmentele picioarelor la artropode. — Din lat. **coxa**.

COXÍTĂ, *coxite*, s.f. (Med.) Infecție a osului coxal; spec. coxalgie (1). — Din fr. **coxite**.

COXOFEMURÁL, **-Ă**, *coxofemurali*, *-e*, adj. (Anat.; despre articulații) Care face legătura între femur și șold. — Din fr. **coxo-fémoral**.

COXOPATÍE, *coxopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru bolile șoldului. — Din fr. **coxopathie**.

COZ adj. invar. (Reg.; despre femei frumoase) Din cale-afară, extrem de..., foarte. ♦ (Adverbial) *Frumoasă coz*. — Din tc. **koz**.

COZERÍE, *cozerii*, s.f. (Livr.) Convorbire familiară, intimă, ușoară și plăcută. ♦ Expunere simplă, fără pretenție. — Din fr. **causerie**.

COZEUR, *cozeuri*, s.m. Persoană care vorbește cu ușurință, știind să întrețină o conversație plăcută. [Pr.: *cozôr*] — Din fr. **causeur**.

COZONĂC, *cozonaci*, s.m. Prăjitură făcută din aluat dospit, frământat cu ouă, lapte, ulei, zahăr și ingrediente. — Cf. bg. *kuzuna* k.

COZONDRĂCI s.m. pl. (Fam.) Bretele pentru susținut pantalonii; pochești. — Din germ. **Hosensträger**.

COZOROC, *cozoroace*, s.n. Partea dinaintea chipiului sau șepcii, în formă de semicerc, care umbrește și protejează fața. [Pl. și: *cozorocuri*] — Din rus. **kozyriok**.

CRAB, *crabi*, s.m. Nume dat mai multor specii de animale crustacee marine, cu zece picioare, cu abdomenul scurt și îndoit sub cefalotoracele mare și turtit; mai cunoscută este o specie din Marea Neagră, cu carnea foarte gustoasă (*Carcinus moenas*). — Din fr. **crabe**.

CRABOT, *craboți*, s.m. (Tehn.) Fiecare dintre proeminențele frontale ale unui manșon sau ale unui disc, prin intermediul cărora se poate realiza antrenarea în mișcarea de rotație a doi arbori. — Din fr. **crabot**.

CRAC¹ interj. Cuvânt care imită un zgomot sec (în urma unei rupturi, spărături). — Cf. fr. *crac*.

CRAC², *craci*, s.m. (Pop.) 1. Piciorul omului de la coapsă până la călcâi. ♦ Fiecare dintre cele două părți ale pantalonilor, ale ȋțarilor, ale salopetei, ale treningului etc. 2. Crăcană (I 1). 3. Creangă, ramură, cracă. 4. Ramificație a unui deal; picior de deal sau de munte. 5. Ramificație a unei ape curgătoare. — Din bg. **krak**.

CRACĂ, *crachez*, vb. I. Tranz. A descompune prin cracare o substanță organică. — Din fr. **craqueur**.

CRACĂJ, *cracaje*, s.n. Cracare. — Din fr. **craquage**.

CRACĂRE, *cracări*, s.f. Procedeu industrial de descompunere, la temperaturi și presiuni înalte, a unui compus organic în molecule mai simple, folosit mai ales în industria petrolieră; cracaj. — V. **craca**.

CRACĂUER s.n. Varietate de salam semiafumat, preparat din carne de bovine, de porc și din slănină. [Pr.: *-ca-uer*] — Din germ. **Krakauer**.

CRĂCĂ, *crăci*, s.f. Ramură (mai groasă) a unui copac; creangă. ♦ Expr. *A-și tăia craca de sub picioare* = a-și pune în primejdie situația printr-o acțiune necețutată. — Din **crac**².

CRACOVIAĆ, *cracoviace*, s.n. Dans popular polonez, cu ritm vioi; melodie după care se execută acest dans; cracoviană. [Pr.: *-vi-ac*] — Din pol. **krakowiak**.

CRACOVIANĂ, *-Ă, cracovieni*, -e, subst., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din orașul Cracovia. 2. Adj. Care aparține Cracoviei sau cracovienilor (I), referitor la Cracovia ori la cracovieni. 3. S.f. Cracoviac. [Pr.: *-vi-an*] — Din fr. **cracovienne**.

CRAH, *craturi*, s.n. Criză acută a vieții economice, manifestată îndeosebi prin scăderea foarte mare a cursului acțiunilor la bursă. ♦ Eșecul unei politici; prăbușirea, destrămarea unor rânduieli. — Din germ. **Krach**, fr. **krach**.

CRAI, *crai*, s.m. 1. (În basme) Împărat, rege, domnitor. ♦ *Trei Crai de la Răsărit* = magi din Răsărit, care au vestit nașterea lui Isus. ♦ Compus: *Crai-nou* = Luna în prima ei fază, când are forma unei seceri subțiri; lună-nouă. 2. Bărbat ușuratic, care se ține de cheful, de aventuri amoroase etc.; craidon. ♦ *Crai de Curtea veche* = haimana, pungaș, derbedeu, desfrânat. — Din sl. **kralj**.

CRAIDÓN, *craidoni*, s.m. (Înv.) Crai (2). — **Crai** + **don** [Juan].

CRAILĂC, *crailăcari*, s.n. Atitudine, comportare, faptă, viață de crai (2). — **Crai** + suf. *-lăc*.

CRĂINIC, *-Ă, crăinici*, -ce, s.m, s.f. 1. S.m. și f. Persoană care transmite informațiile, comunicările, știrile oficiale etc. și anunță programul la o stație de radio, de televiziune sau la o manifestație; spicher. 2. S.m. (Înv.) Persoană care anunța mulțimii poruncile suveranului sau ale autorităților; vestitor. 3. S.m. (Reg.) Hăitaș, gonaci (la vânătoare). — Din ucr. **krajnik**.

CRAIOVEAN, *-Ă, craioveni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Craiova. 2. Adj. Care aparține municipiului Craiova sau craiovenilor (I), referitor la Craiova ori la craioveni. — **Craiova** (n. pr.) + suf. *-ean*.

CRAIOVEĂNCĂ, *craiovence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Craiova. — **Craiovean** + suf. *-că*.

CRĂMĂ, *crame*, s.f. Clădire la o vie, unde se tesuciesc strugurii, se prepară vinul și se depozitează uneltele de lucru. ♦ Local în care se consumă băuturi alcoolice, preparate culinare etc. într-un cadru rustic. — Cf. sb. *krama*.

CRĂMPĂ, *crampe*, s.f. 1. Con tracție involuntară, prelungită și dureroasă a unui mușchi sau a unui grup muscular; colică. ♦ *Crampa scriitorului* = cramăpă a musculaturii antebrațului și a mâinii care intervine în timpul scrierii; grafospasm. ♦ (La pl.) Dureri acute în stomac. 2. Unealtă de oțel cu un cioc ascuțit, fixată într-o coadă de lemn, cu ajutorul căreia se taie rocile de duritate mică și mijlocie din abataj. — Din fr. **crampe**.

CRAMPÓN, *crampoane*, s.n. 1. Piron de oțel cu secțiune pătrată, cu care se fixează pe traverse șinele de cale ferată. 2. Bucată mică de talpă groasă, de cauciu sau de material plastic care se aplică pe talpa unor bocanci de sport, pentru a asigura stabilitatea jucătorilor pe teren. 3. Rădăcină adventivă a unei plante agățătoare, prin care aceasta se prinde de copaci, de ziduri etc. — Din fr. **crampon**.

CRAMPONĂ, *cramponez*, vb. I. Refl. A se agăța cu desperare de ceva sau de cineva; fig. a se ține morțiș, scai de ceva sau de cineva, a nu voi să renunțe, a se strădui din toate puterile să păstreze ceva. — Din fr. **cramponner**.

CRAMPONĂJ, *cramponaje*, s.n. Utilizare a crampoanelor (2); fixare cu crampoanele (2). — Din fr. **cramponnage**.

CRAMPONĂRE s.f. Faptul de a se *crampona*. — V. **crampona**.

CRANIĂL, *-Ă, craniali*, -e, adj. Care se referă la poziția unui organ comparativ cu craniul. *Segmentul cranial al intestinului*. [Pr.: *-ni-al*] — Din germ. **kranial**.

CRANIĂN, *-Ă, cranieni*, -e, adj. Care ține de craniu, privitor la craniu. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. **crânien**.

CRANIĂT, *craniate*, s.n. (La pl.) Subîncręgătură de animale vertebrate care au craniu; (și la sg.) animal din această subîncręgătură. [Pr.: *-ni-at*] — Din engl. **craniate**.

CRANIOLÓG, *-Ă, craniologi*, -ge, s.m. și f. (Med.) Specialist în craniologie. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **crâniologue**.

CRANIOLÓGIC, *-Ă, craniologici*, -ce, adj. (Med.) De craniologie, al craniologiei. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **crâniologique**.

CRANILOGIE s.f. v. **craniologie**.

CRANILOGIE s.f. Parte a antropologiei și a osteologiei care se ocupă cu studiul formei și al dimensiunilor craniului. [Pr.: *-ni-o-*. — Var.: **cranologie**, **cranologie** s.f.] — Din fr. **crâniologie**.

CRANIOMÉTRIC, *-Ă, craniométrici*, -ce, adj. (Med.) De craniometrie, al craniometriei. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **crâniométrique**.

CRANIOMETRIE s.f. Parte a antropometriei care se ocupă cu măsurarea dimensiunilor craniului și cu determinarea indicilor cranieni. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **crâniométrie**.

CRANIOMÉTRU, *craniometre*, s.n. Instrument asemănător unui compas, cu care se măsoară dimensiunile craniului. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **crâniomètre**.

CRANIOTÓM, *craniotomuri*, s.n. Instrument chirurgical pentru deschiderea craniului la făt atunci când acesta nu poate fi expulzat. [Pr.: *-ni-o-*. — Pl. și: *craniotome*] — Din fr. **crâniotome**.

CRANIOTÓMIE, *craniotomie*, s.f. Tăietură chirurgicală a craniului făcută cu craniotomul. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **crâniotomie**.

CRĂNIU, *cranii*, s.n. Ansamblul oaselor scheletului capului care adăpostește creierul la vertebrate; teastă. ♦ Cap descărnat de om mort; hărcă. — Din lat. **cranium**. Cf. fr. *crâne*.

CRANOLOGIE s.f. v. **craniologie**.

CRANȚ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de un ronțait. — Onomatopee.

CRAP, *crapi*, s.m. Pește de apă dulce din familia ciprinidelor, cu solzii mari, argintii-ruginii, cu buza groasă și cu două perechi de mustăți pe falca superioară (*Cyprinus carpio*). — Din bg., sb. **krap**.

CRAPĂN, *crapane*, s.n. Dispozitiv pentru prinderea și ridicarea butoaielor sau baloturilor, format din patru lanțuri sau cabluri prinse cu câte un capăt de un inel, iar la capătul liber având cărlige. — Et. nec.

CRAPULÓS, *-OĂSĂ, crapuloși*, -oase, adj. (Rar) Care este în decădere, în stare de miserie morală; vicios, viciat. ♦ Hoțesc, tâlhăresc. — Din fr. **crapuleux**.

CRAS, *-Ă, crași*, -se, adj. Care nu corespunde nici celor mai modeste exigențe; ale cărui caractere negative sunt sub orice limită; extrem (în sens rău); grosolan, nerușinat. — Din fr. **crasse**.

CRĂTERE, *cratere*, s.n. 1. Partea superioară a unui vulcan, în formă de pâlnie, prin care, în timpul erupțiilor, țâșnesc vapori, gaze, cenușă etc. și se revarsă lava. 2. Gaură în formă de pâlnie făcută de un meteorit pe suprafața Pământului. ♦ *Cratere lunar* = adâncitură rotundă de pe suprafața Lunii, a cărei formare poate fi pusă pe seama unei activități vulcanice sau a unui bombardament meteoritic; circ lunar. 3. Vas antic mare, cu gura largă și cu două mâner, care servea la masă pentru amestecarea vinului cu apa. [Acc. și: *cratér*] — Din fr. **cratère**.

CRATERIFÓRM, *-Ă, crateriformi*, -e, adj. (Livr.) Care are forma craterului unui vulcan. — Din fr. **cratériforme**.

CRĂTIMĂ, *cratime*, s.f. Semn grafic (-) folosit pentru a lega două sau mai multe cuvinte care se pronunță împreună, pentru a despărți cuvintele în silabe etc.; liniuță de unire. — Din ngr. **krátima**.

CRĂTIȚĂ, *cratițe*, s.f. Vas de bucatărie din tablă smălțuită, din aluminiu, din pământ etc., de formă rotundă, de obicei cu marginea de sus răsfrântă, cu două toarte, care servește pentru fiert sau prăjit mâncarea. ♦ Conținutul acestui vas. — Et. nec.

CRATOGÉN, *cratogene*, s.n. 1. Regiune întinsă din scoarța Pământului care într-o anumită perioadă nu a suferit mișcări de cutare, ci numai mișcări lente de ridicare sau de coborâre. 2. Platformă. — Din fr. **cratogène**.

CRAUL s.n. Stil de înot în care înotătorul stă cu fața în jos, în poziție orizontală, mișcând alternativ brațele, concomitent cu o forfecare în plan vertical a picioarelor, iar capul iese din apă în mod ritmic, la dreapta sau la stânga, atât cât să poată respira. — Din engl., fr. **crawl**.

CRAULÍST, *-Ă, crauliști*, -ste, s.m. și f. Sportiv care înoată în stil crawl. — **Craul** + suf. *-ist*.

CRĂUN adv. (Reg.; în expr.) *A umbla craun* = a umbla fără rost, haimana. — Et. nec.

CRAVAȘĂ, *cravașez*, vb. I. Tranz. A lovi, a biciui cu cravașa. — Din fr. **cravacher**.
CRAVAȘARE, *cravașări*, s.f. Acțiunea de a cravașa; biciuire. — V. **cravașa**.
CRAVAȘĂ, *cravașe*, s.f. Vargă elastică din piele sau îmbrăcată în piele, folosită la călărie pentru îndemnarea calului la mers, alergat etc.; biciușcă (1). — Din fr. **cravache**.

CRAVĂTĂ, *cravate*, s.f. Accesoriu al îmbrăcăminte (bărbătești), constând dintr-o fâșie îngustă de stofă, de mătase etc. care se înnoadă la gât și ale cărei capete sunt de obicei lăsate să atârne pe piept. ♦ (leşit din uz) *Cravată roșie* (sau *de pionier*) = bucată de țesătură de culoare roșie, de formă triunghiulară pe care o purtau la gât pionierii. — Din fr. **cravate**.

CRAVATIER, *cravatieri*, s.m. (Rar) Meseriaș care confecționează cravate; vânzător de cravate. [Pr.: -ti-er] — Din fr. **cravatie**.

CRĂZĂ, *craze*, s.f. Fuziune a vocalei (sau silabei) inițiale a unui cuvânt cu vocala (sau silaba) finală a cuvântului precedent. — Din fr. **crase**.

CRĂCĂN s.n. v. **crăcănă**.

CRĂCĂNĂ, *crăcane*, s.f. I. 1. Ramură de copac bifurcată la capăt; lemn sau alt obiect desfăcut la un capăt în două sau în mai multe brațe; fiecare ramificație a unui obiect bifurcat; **crac²**. 2. Prăjină bifurcată la un capăt, folosită pentru a sprijini crengile prea încărcate de fructe, cumpăna fântâni etc. 3. Pirostrie. ♦ Unealtă făcută din trei prăjini împreunate la capătul de sus și așezate în formă de piramidă, de care se atarnă căldarea deasupra focului. II. Varietate de struguri cu boabe mari, albe sau negre; varietate de vin din astfel de struguri. [Var.: **crăcăn** s.n.] — **Cracă** + suf. -*ană*.

CRĂCĂNĂ, *crăcănez*, vb. I. Refl. și tranz. A(-și) desface picioarele în lături. ♦ Refl. (Despre picioare) A se întinde în lături; a se răschira, a se crăci. — Din **crăcănă**.

CRĂCĂNĂT, -*Ă*, *crăcănați*, -*te*, adj. (La pl.; despre picioare) Depărtat unul de altul, întins în lături (și curbat în afară); desfăcut, răschirat; (despre oameni și animale) cu picioarele depărtate și curbate în afară; crăcit. — V. **crăcăna**.

CRĂCĂNĂȚĂ, *crăcănuțe*, s.f. Diminutiv al lui **crăcănă**. — **Crăcănă** + suf. -*uță*.

CRĂCĂ, *crăcesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) crăcăna. — Din **crac²**.

CRĂCIMĂR s.m. v. **cârciumar**.

CRĂCĂT, -*Ă*, *crăcăți*, -*te*, adj. (Despre oameni) Crăcănat; (despre obiecte) bifurcat. — V. **crăci**.

CRĂCIUN, *crăciunuri*, n.pr. n. Sărbătoare creștină care celebrează, la 25 decembrie, nașterea lui Isus Hristos. ♦ *Moș Crăciun* = personaj legendar, cu barbă mare albă, cu o mantie lungă roșie, care vine să împartă copiilor, în noaptea de Crăciun, jucării și dulciuri. — Probabil lat. **creatio**, -*onis* „naștere”.

CRĂCULIȚĂ, *crăculițe*, s.f. Crăcuță. — **Cracă** + suf. -*uliță*.

CRĂCUȘOR, *crăcușori*, s.m. Diminutiv al lui **crac²**. — **Crac²** + suf. -*ușor*.

CRĂCĂȚĂ, *crăcățe*, s.f. Diminutiv al lui **cracă**; crăculiță. — **Cracă** + suf. -*uță*.

CRĂIASĂ, *crăiesc*, s.f. (În basme) Împărăteasă, regină, zână. [Pr.: *cră-ia-*] — **Crai** + suf. -*eașă*.

CRĂIE, *crăii*, s.f. (În basme) Țară peste care domnește un crai (1); regat, împărăție, crăime (2). — **Crai** + suf. -*ie*.

CRĂIELICI, *crăielici*, s.m. (Bot.; reg.) Verigel (*Orobancha caryophyllacea*). — Din sb. **krajlic** „crăișor”.

CRĂIESC, -*IĂSCĂ*, *crăiești*, adj. (În basme) Care ține de crai (1), privitor la crai; regeșc, împărătesc. — **Crai** + suf. -*esc*.

CRĂIEȘTE adv. (În basme) Ca un crai (1); regește, împărătește. — **Crai** + suf. -*ește*.

CRĂIME, (rar) *crăimi*, s.f. (În basme) 1. Mulțime de crai (1). 2. Crăie. — **Crai** + suf. -*ime*.

CRĂIȘOR, *crăișori*, s.m. Diminutiv al lui **crai** (1); fiu de crai, de prinț. [Pr.: *cră-i-*] — **Crai** + suf. -*ișor*.

CRĂIȚĂR s.m. v. **cârțițar**.

CRĂIȚĂ, *crăițe*, s.f. I. 1. Nume dat la două specii de plante erbacee din familia compozitelor, cu tulpina putnică și ramificată, cu frunze opuse, penat-divizate și cu flori galbene-portocalii, cu miros pătrunzător; vâzdoagă, ochșele (*Tagetes erecta* și *patula*). 2. Varietate de ciupercă comestibilă, a cărei pălărie este purpurie pe deasupra, iar pe dedesubt galbenă-aurie. II. (La pl.; art.) Dans popular românesc cu mișcare vioaie, răspândit în Oltenia; melodie după care se execută acest dans. III. (Rar; la jocul de cărți) Damă. [Var.: **creiță** s.f.] — **Crai** + suf. -*iță*.

CRĂNȚĂN, *crănțănesc*, vb. IV. Intrans. 1. A face zgomot, rozând cu dinții ceva uscat sau tare; a ronțâi. 2. (Despre foarfece) A produce un zgomot caracteristic atunci când cele două lame se izbesc între ele. [Prez. ind. și: *crănțân*] — **Crănț** + suf. -*ăni*.

CRĂPĂ, *crăp*, vb. I. 1. Intrans. și refl. (Despre obiecte) A se desface (bruce) în mai multe bucăți; a plesni din cauza gerului, a unei lovituri etc.; a se sparge. ♦ Expr. *Unde dai și unde crapă*, se spune atunci când se obțin cu totul alte rezultate decât cele scontate. *Crăpă lemnele* (sau *pietrele*) *de ger* sau *(e un) ger de crăpă lemnele* (sau *pietrele*) = e un ger strașnic, e foarte frig. 2. Tranz. A sparge, a desface, a despică. ♦ Expr. *A crăpa capul cuiva* = a omori pe cineva printr-o lovitură (în

cap). *A-i crăpa* (sau *a-i plesni*) *cuiva capul (de durere)* = a-l durea pe cineva foarte tare capul. 3. Intrans. și refl. (Despre lucruri elastice) A se rupe (fiind prea tare întins), a plesni; (despre piele) a deveni aspru, cu crăpături. ♦ Expr. *A-i crăpa* (sau *plesni*) *cuiva obrazul de rușine* = a-i fi foarte rușine, a nu mai putea de rușine. *A-i crăpa buza* (sau *măseaua*) *după ceva* = a avea mare nevoie de ceva. 4. Tranz. A întredeschide. ♦ Expr. (Refl.) *A se crăpa de ziuă* sau *a se crăpa zorii* = a se face ziuă, a se lumina. 5. Intrans. (Ir.; despre animale și oameni) A muri. ♦ Expr. *A crăpa de frig* (sau *de sete, de neceaz* etc.) = a-i fi cuiva foarte frig (sau foarte sete, neceaz etc.). 6. Intrans. (Peior.) A mânca foarte mult, cu lăcomie (ca un animal). — Lat. **crepare**.

CRĂPĂT¹ s.n. Faptul de a (*se*) *crăpa*. ♦ Expr. *Crăpatul zilei* (sau *de ziuă*) = ivirea zorilor, zorii zilei. ♦ Spargerea unei membrane din stomacul vitelor, urmată uneori de moartea animalului. — V. **crăpa**.

CRĂPĂT², -*Ă*, *crăpați*, -*te*, adj. 1. Cu crăpături; plesnit. 2. Întredeschis. 3. (Ir.) Mort. — V. **crăpa**.

CRĂPĂCIOȘ, -*ŌĂSĂ*, *crăpăcioși*, -*oase*, adj. (Pop.) Plin de crăpături. — **Crăpa** + suf. -*ăcios*.

CRĂPĂT s.n. (Reg.) Arșiță, dogoare. — **Crăpa** + suf. -*ăt*.

CRĂPĂTĂRĂ, *crăpături*, s.f. 1. Deschizătură; plesnitură; spărtură, fisură. 2. Spațiu îngust, între o ușă, o fereastră etc. (întredeschisă) și tocul respectiv; întredeschise. — Lat. **crepatura**.

CRĂPĂTURICĂ, *crăpăturici*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *crăpătură*. — **Crăpătură** + suf. -*ică*.

CRĂPCEÂN, *crăpceni*, s.m. Diminutiv al lui *crap*; crap mic, crăpștean. — Din **crap**.

CRĂPĂLNITĂ s.f. (Fam.; depr.) Măncare. — **Crăpa** + suf. -*elniță*.

CRĂPUȘTEÂN, *crăpușteni*, s.m. Crăpcean. — Din **crap**.

CRĂTICIOĂRĂ, *crăticioare*, s.f. Diminutiv al lui *cratiță*. — **Cratiță** + suf. -*ioară*.

CRĂCNEĂLĂ, *crăcneli*, s.f. Crăcnire. — **Crăcni** + suf. -*eață*.

CRĂCNI, *crăcnesc*, vb. IV. Intrans. (Mai ales în construcții negative) A protesta prin vorbe, fără prea multă vehemență, a murmura cuvinte de protest, a se împotrivi cu vorba. [Var.: **cărcni** vb. IV] — **Cărc** + suf. -*ni*.

CRĂCNIRE, *crăcniri*, s.f. Acțiunea de a *crăcni* și rezultatul ei; crăcneală. — V. **crăcni**.

CRĂMPĂI, *crămpăie*, s.n. Parte ruptă, desprinsă sau rămasă din ceva; bucată, porțiune, fărâmă. ♦ Fragment, frântură (de fraze, de gânduri etc.). — Cf. sl. *kronpu* „mic”.

CRĂMPEIĂȘ, *crămpeiașe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *crămpei*. [Pr.: -*pe-iaș*] — **Crămpei** + suf. -*aș*.

CRĂMPEIAT, -*Ă*, *crămpeiați*, -*te*, adj. (Rar) Făcut crămpeie; fragmentat, fărâmițat. [Pr.: -*pe-iat*] — **Crămpei** + suf. -*at*.

CRĂMPIȚĂ, *crămpițe*, s.f. (Reg.) Încurcătura a firelor din urzeală; fig. piedică, obstacol. — Cf. *crămpăie*.

CRĂMPOȘIE s.f. (Reg.) Soi de viță-de-vie autohton, cu struguri albi-verzui sau ruginii cu boaba rotundă; vin făcut din acești struguri. — Et. nec.

CRĂMPOȚI, *crămpoțesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A tăia, a rupe, a sfâșia în bucăți inegale; a ciopârți. ♦ A mânca fără rânduială, de ici de colo, câte puțin. — Din **crămpot** (puțin folosit „bucată”).

CRĂNCEN, -*Ă*, *crănceni*, -*e*, adj. Cumplit, îngrozitor, înverșunat, aprig, crud, violent, nemilos; crăncenit. — Et. nec.

CRĂNCENĂ, *crăncenez*, vb. I. Refl. (Reg.) A se încrâncena. — Din **crăncen**.

CRĂNCENIE, *crăncenii*, s.f. (Inv.) Cruzime, asprime. — **Crăncen** + suf. -*ie*.

CRĂNCENIT, -*Ă*, *crănceniți*, -*te*, adj. (Rar) Crăncen. — **Crăncen** + suf. -*it*.

CRĂNG, *crânguri*, s.n. 1. Pădurice de arbori tineri și de lăstari. ♦ Loc acoperit cu arbuști sau cu tufe; tufăriș, desiș. 2. (Rar; în sintagma) *Crângul cerului* = bolta cerească, firmament. — Din sl. **krongu**.

CRĂNGULEȚ, *crângulețe*, s.n. Diminutiv al lui *crâng*; crângușor. — **Crâng** + suf. -*uleț*.

CRĂNGUȘOR, *crângușoare*, s.n. Crânguleț. — **Crâng** + suf. -*ușor*.

CRĂSNIC¹, *crăsnice*, s.n. Unealtă de pescuit alcătuită dintr-o plasă (în formă de sac), legată la colțuri de capetele curbate și încruciate a două nucele și fixată de o prăjină lungă; halău¹. — Cf. bg. *krăstnik*.

CRĂSNIC², *crăsnici*, s.m. (Reg.) Paracliser, țarcovnic. — Cf. bg. *krăstnik*.

CRĂSTEL s.m. v. **cristel**.

CRĂȘCĂ, *crășc*, vb. I. Intrans. 1. (Reg.) A scrășni din dinți de ciudă, de mânie etc. 2. (Despre zăpada înghețată) A scărțâi, a trosni (sub picioare). — Formație onomatopeică.

CRĂȘCĂRE, *crășcări*, s.f. Acțiunea de a *crășca* și rezultatul ei. ♦ Fig. Nemulțumire, durere; nenorocire. — V. **crășca**.

CRĂȘMĂR s.m. v. **cârciumar**.

CRĂȘMĂ s.f. v. **cârciumă**.

CRĂȘMĂREĂSĂ s.f. v. **cârciumăreasă**.

CRĂȘMĂRIȚĂ s.f. v. **cârciumăriță**.

CRĂȘMULIȚĂ, *crășmulțe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *crășmă*; crășmușoară, crășmuță. — **Crășmă** + suf. -*uliță*.

CRĂȘMUȘOARĂ, *crășmușoare*, s.f. (Pop.) Crășmuliță. — Crășmă + suf. -ușoară.

CRĂȘMUTĂ, *crășmuțe*, s.f. (Pop.) Crășmuliță. — Crășmă + suf. -uță.

CRĂȘNI vb. IV v. **scrășni**.

CREĂ, *creez*, vb. I. Tranz. 1. A face ceva ce nu exista înainte; a întemeia, a produce, a înființa; a organiza. ♦ A inventa, a născoci; a concepe, a compune o operă literară, o bucată muzicală etc. 2. A pregăti, a instrui pe cineva, a forma pentru o carieră sau pentru o misiune. 3. (Teatr. în expr.) *A crea un rol* = a da viață unui personaj, a interpreta cu pricepere și originalitate un rol dintr-o piesă de teatru, dintr-un film etc. [Prez. ind. pers. I pl. *creăm*, ger. *creând*] — Din fr. **créer**, lat. **creare**.

CREĂNGĂ, *crengi*, s.f. 1. Ramură a unui copac; cracă. ♦ Expr. (Adverbial) *A umbla creangă* (sau *creanga*) = a umbla fără rost, ca o haimana. 2. Fig. (Înv.) Ramificație a unei familii umane. — Din bg. **granka**.

CREĂNȚĂ, *creaște*, s.f. Dreptul creditorului de a pretinde de la debitor să dea, să facă sau să nu facă ceva; (concr.) act care stabilește acest drept. [Pr.: *cre-an-*] — Din fr. **créance**.

CREANȚIER¹, *creanțiere*, s.n. Registru în care se ține evidența creanțelor. [Pr.: *cre-an-ți-er*] — **Creanță** + suf. -ier.

CREANȚIER², -Ă, *creanțieri*, -e, s.m. și f. (Rar) Creditor. [Pr.: *cre-an-ți-er*] — Din fr. **créancier**.

CREĂRE, *creări*, s.f. Acțiunea de a crea; întemeiere, înființare; inventare. [Pr.: *cre-a-*] — V. **crea**.

CREĂSTĂ, *creste*, s.f. 1. Excescență cărnoasă, de obicei roșie și dințată, sau moț de pene pe care le au pe cap unele păsări. ♦ Compus: *creastă-cocoșului* = a) plantă erbacee cu frunze ovale, cu flori roșii sau galbene, reunite la vârful tulpinii în formă de creastă ondulată (*Celosia cristala*); b) numele a două specii de ferigi cu sporii dispuși pe fața interioară a frunzelor (*Polystichum braunii* și *lobatum*); c) numele unei ciuperci mari, comestibile, cu tulpina cărnoasă, grosă, foarte ramificată (*Clavaria flava*). ♦ (Anat.) Proeminență osoasă alungită și cu marginea ascuțită. 2. Partea cea mai de sus a unui munte, a unei case, a unui copac, a unui val de apă etc. 3. Coamă de acoperiș. 4. (În sintagma) *Creastă de taluz* = linia de intersecție dintre fața unui taluz și suprafața terenului natural sau a platformei unui rambleu. — Lat. **crista**.

CREĂTINĂ s.f. Substanță proteică cu rol important în mecanismul contracției musculare. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. **créatine**.

CREATINEMIE, *creatinemii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a creatinei în sânge; cantitate de creatină prezentă în sânge. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. **créatinémie**.

CREATININĂ s.f. Derivat al creatinei, care se găsește în sânge și în urină. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. **créatinine**.

CREATINURIE, *creatinurii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a creatinei în urină; cantitate de creatină prezentă în urină. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. **créaturine**.

CREATIV, -Ă, *creativi*, -e, adj. Creator (1). [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. **créatif**.

CREATIVITATE s.f. Însușirea de a fi creator; putere creatoare. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. **créativité**.

CREATOR, -OĂRE, *creatori*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care creează, care fundează ceva. 2. S.m. art. (Bis.) Dumnezeu. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. **créateur**, lat. **creator**.

CREATURĂ, *creaturi*, s.f. (Adesea peior.) Ființă vie, făptură; om, individ. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. **créature**, lat. **creatura**.

CREĂȚIE, *creații*, s.f. Acțiunea de a crea opere artistice, științifice etc.; (concr.) produs (valoros) al muncii creatoare, operă creată. ♦ Interpretare (cu măiestrie) a unui rol într-o piesă de teatru, într-un film. ♦ (În religiile monoteiste) a) Actul prin care Dumnezeu a creat Universul, în mod absolut, din nimic, prin cuvântul și voinea Lui; b) Substanța materială a Universului, opera lui Dumnezeu. [Pr.: *cre-a-*. — Var.: (înv.) **creațiune** s.f.] — Din fr. **création**, lat. **creatio**, -onis.

CREAȚIONISM s.n. Teorie teologică potrivit căreia sufletul fiecărui individ provine, prin creație nemijlocită, de la Dumnezeu, afirmându-se astfel că sufletul este un principiu deosebit de trup. [Pr.: *cre-a-ți-o-*] — Din fr. **créationisme**.

CREAȚIONIST, -Ă, *creaționiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al creaționismului. [Pr.: *cre-a-ți-o-*] — Din fr. **créationiste**.

CREĂȚIUNE s.f. v. **creație**.

CRÉDE, *cred*, vb. III. 1. Tranz. A fi încredințat sau convins de un fapt, de existența sau de adevărul unui lucru. ♦ Expr. *Cred și eu!* = se înțelege de la sine, nu e de mirare. *Ce (sau cum) crezi?* = se zice pentru a exprima o amenințare sau o afirmare sigură. 2. Intrans. A recunoaște dreptatea cuiva, a fi înțelegător față de durerea sau de suferința cuiva. ♦ Expr. *A nu-i veni* (cuiva) *să creadă* sau *a nu-și crede ochilor* (sau *urechilor*), exprimă mirarea față de un lucru de necrezut. 3. Tranz. A socoti, a fi de părere, a-și închipui, a i se părea. ♦ A considera pe cineva altfel decât este în realitate. ♦ Refl. A avea despre sine o părere exagerat de bună; a fi îngâmfat. 4. Intrans. A avea încredere deplină în cineva sau în ceva; a-și pune toată nădejdea în cineva sau în ceva. 5. Intrans. A admite existența lui Dumnezeu și a accepta dogmele bisericii; p. ext. a avea o anumită credință religioasă. — Lat. **credere**.

CRÉDENȚ, *credenturi*, s.n. (Reg.) Bufet. — Din germ. **Kredenz**.

CRÉDIBIL, -Ă, *credibili*, -e, adj. Care poate fi crezut; verosimil. — Din lat. **credibilis**.

CRÉDIBILITATE s.f. Însușire a unui lucru de a putea fi crezut. — Din fr. **crédibilité**.

CRÉDINCÉR, *credinceri*, s.m. (Înv.) Om de încredere (la Curtea domnească); slujbaş cu rang de boiernaș. — **Credință** + suf. -ar.

CRÉDINCIOȘ, -OASĂ, *credincioși*, -oase, adj. (Adesea substantivat) 1. Care este demn de încredere, pe care te poți bizui; devotat, fidel unei persoane; neștrămutat, statornic față de un angajament, de o idee, de o cauză. 2. Care crede în existența lui Dumnezeu și se conformează practicilor religioase. — **Credință** + suf. -ios.

CRÉDINȚĂ, *credințe*, s.f. 1. Faptul de a crede în adevărul unui lucru; convingere, siguranță, certitudine. ♦ *Profesiune de credință* = declarație publică pe care o face cineva asupra principiilor sau convingerilor sale. 2. (Înv.) Încredere (pe care o inspiră cineva). ♦ Loc. adv. *În credință* = într-adevăr. ♦ Expr. *A-și mânca credința* = a se comporta astfel încât nu mai inspire încredere. (Înv.) *A bea* (sau *a lua*, *a sorbi*) *credință* (sau *credința*) = a gusta din mâncărurile servite domnitorului pentru a-l încredința că nu sunt otrăvite. 3. Fidelitate, devotament, statornicie față de cineva sau de ceva. ♦ (Reg.) Logodnă. 4. Speranță, nădejde. 5. Convingere despre existența lui Dumnezeu; mărturisire a acestei convingeri prin respectarea prescripțiilor bisericești; religie, cult. — Lat. ***credentia**.

CRÉDINȚI, *credințesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) logodi. — Din **credință**.

CRÉDIT, *credite*, s.n. 1. Relație (economică) bănească ce se stabilește între o persoană fizică sau juridică (creditor), care acordă un împrumut de bani sau care vinde mărfuri sau servicii pe datorie, și o altă persoană fizică sau juridică (debitor), care primește împrumutul sau cumpără pe datorie; împrumut acordat (cu titlu rambursabil și condiționat de obicei de plata unei dobânzi); creanța creditorului; obligația (bănească), datoria celui creditat; (concr.) valoarea, suma de bani pe care creditorul o cedează cu titlu rambursabil debitorului său. ♦ *Credit ipotecar* = formă de credit pe termen lung, acordat de o bancă² unor persoane (fizice sau juridice), în scopul construirii, achiziționării, reparării sau modernizării de proprietăți imobiliare, în care creditul este garantat cu proprietățile imobiliare respective. *Scrisoare de credit* = înscris care autorizează pe purtătorul său să primească un anumit credit. ♦ Expr. *A da pe credit* = a vinde fără a primi banii imediat (cu plata temporară amânată). *A deschide* (cuiva) *un credit* = a pune la dispoziția cuiva, cu respectarea formelor legale, un credit în limitele și în condițiile stabilite de mai înainte. *A face* (cuiva) *un credit* = a) a vinde (cuiva) marfă pe datorie; b) a acorda încredere cuiva, a aștepta cu încredere comportarea bună a cuiva. 2. Sector, sferă a circulației care cuprinde relațiile de credit (1). 3. Coloana din dreapta a unui cont, în care se înscriu reducerile (scăderile) de activ sau sporurile (creșterile) de pasiv. 4. Fig. Considerație, încredere, stimă, autoritate, influență, trecere de care se bucură cineva. — Din fr. **crédit**.

CRÉDITĂ, *creditez*, vb. I. Tranz. 1. A acorda sau a deschide cuiva un credit (1); a împrumuta pe cineva cu o sumă de bani; a vinde cuiva pe credit. 2. A face o înregistrare în creditul unui cont. — Din fr. **créditer**.

CRÉDITĂRE, *credități*, s.f. Acțiunea de a credita și rezultatul ei. ♦ *Creditarea taxelor vamale* = amânarea efectuării plății taxelor vamale cu condiția prezentării de garanții și a plății unor dobânzi aferente. — V. **credita**.

CRÉDITOR, -OĂRE, *creditori*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre persoane fizice sau juridice) Care a creditat; (despre sume) care se înscrie în creditul unui cont. 2. S.m. și f. Titular al unui drept de creanță; persoană sau instituție care a acordat cuiva un credit (1). — Din fr. **créateur**.

CRÉDO s.n. (Bis.) 1. Crez (2). 2. A treia parte a liturghiei catolice. — Din lat. **credo**.

CRÉDUL, -Ă, *creduli*, -e, adj. Care crede prea ușor, fără a cerceta mai de aproape, care se încrede lesne în cineva sau în ceva. — Din fr. **crédule**, lat. **credulus**.

CRÉDULITATE s.f. Însușirea de a fi credul, tendința de a crede orice cu ușurință, fără a cerceta mai de aproape. — Din fr. **crédulité**, lat. **credulitas**, -atis.

CREEK, *creekuri*, s.n. Curs de apă temporar în deșerturile sărate din Australia și din America de Sud. [Pr.: *cric*] — Cuv. engl.

CRÉIER, (1, 3) *creieri*, s.m., (2) *creiere* s.n. 1. Partea cea mai importantă a sistemului nervos central la vertebrate, organ al gândirii și al conștiinței umane, care este situată în cutia craniană și compusă din trunchiul cerebral, creierul mic și emisferele cerebrale. ♦ *Creierul mic* = parte a creierului situată în regiunea posterioară și inferioară a craniului; cerebel. *Creierul mare* = parte a creierului situată în regiunea anterioară și superioară a craniului. 2. Fig. Minte, inteligență, judecată. ♦ Element (persoană) care organizează și conduce o acțiune. 3. (În expr.) *Creierii* (sau *creierul*) *munților* = locurile cele mai înalte și mai greu accesibile ale munților. [Var.: (înv.) **crier** s.m.] — Lat. **c(e)rebllum**.

CRÉIERĂȘ, *creierăși*, s.m. Creierul mic; cerebel. — **Creier** + suf. -aș.

CRÉIÖN, *creioane*, s.n. 1. Ustensilă pentru scris sau desenat, constituită dintr-o mină neagră sau colorată, protejată de un înveliș de obicei din lemn; bețisor făcut din argilă combinată cu diferite substanțe, cu care se poate desena în diferite culori. 2. Desen realizat în creion (1). 3. Fig. Mod de a scrie, de a compune; ușurința de a scrie, de a compune ceva (valoros). 4. Obiect în formă de creion (1) preparat din substanțe cosmetice, folosit ca fard. 5. (În sintagma) *Creion luminos* = dispozitiv

electronic folosit pentru introducerea datelor și informațiilor în minicalculatoare. — Din fr. *crayon*.

CREIONĂ, *creionez*, vb. I. Tranz. A executa cu creionul un desen indicând numai trăsăturile generale ale modelului; a schița. ♦ Fig. (În literatură) A schița un portret, un caracter etc. — Din fr. *crayonneur*.

CREIONAJ, *creionaje*, s.n. Desen făcut cu creionul (1). — Din fr. *crayonnage*.

CREIONĂRE, *creionări*, s.f. Acțiunea de a *creiona*. — V. *creiona*.

CREIONĂȘ, *creionășe*, s.n. Diminutiv al lui *creion*. — Creion + suf. *-aș*.

CREIONIST, *-Ă*, *creionisti*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Desenator în creion (1). — Din fr. *crayonniste*.

CREIȚĂR, *creițari*, s.m. Monedă mică de argint, mai târziu de aramă, care a circulat în sudul Germaniei, în Austro-Ungaria, în Transilvania și în Bucovina până la sfârșitul sec. XIX, valorând a suta parte dintr-un fiorin; *p. gener.* ban, gologan (de valoare neînsemnată). [Var.: *crăițar*, *crițar* s.m.] — Din magh. *krajczár*.

CREIȚĂ s.f. v. *crăiță*.

CREM adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. De culoarea untului; alb-gălbui. 2. S.n. Culoare crem (1). — Din fr. *crème*.

CREMALIERĂ, *cremalieri*, s.f. Organ de mașină având forma unei bare dințate, care angrenează o roată cilindrică dințată, servind la transformarea mișcării de rotație în mișcare de translație și invers. [Pr.: *-li-e-*] — Din fr. *crémaillère*.

CREMATÓRIU, *-IE*, *crematorii*, adj., s.n. 1. Adj. Care servește la ardere, la incinerare. 2. S.n. Clădire amenajată cu instalații speciale, destinată incinerării cadavrelor. ♦ Cuptor pentru arderea gunoaielor. — Din fr. *crématoire*.

CREMAȚIUNE, *cremațiuni*, s.f. Ardere, prefacere în cenușă; incinerare. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *crémation*, lat. *crematio*, *-onis*.

CRĂMĂ, *creme*, s.f. 1. Preparat culinar de consistența unei paste, obținut din lapte, ouă și zahăr, cu adaos de cafea, ciocolată, vanilie etc., care se servește ca desert sau se adaugă ca ingredient la unele prăjituri. ♦ (Cu determinări) Lichior fin. 2. Produs obținut prin emulsionarea unor grăsimi, ceruri, gume etc. cu apă, uleiuri eterice și ingrediente, în vederea utilizării în tehnică, cosmetică sau medicină; alifie. ♦ *Crămă de ghețe* = preparat asemănător cu o alifie, pentru uns și lustruit încălțăminte din piele. 3. Fig. Ceea ce este bun, de frunte, de calitate superioară. — Din fr. *crème*.

CRÉMENE s.f. 1. Varietate de rocă sedimentară silicioasă, alcătuită din calcedonie, opal și cuarț, care are proprietatea să producă scânteii atunci când este lovită cu obiecte de oțel. 2. Bucățică de cremene (1) folosită la scăpărat cu amnarul sau, la armele vechi, pentru aprinderea prafului de pușcă. ♦ Expr. *Cât ai da în cremene* = într-o clipă. — Din bg. *kremenii*.

CREMOMÉTRU, *cremometre*, s.n. Instrument cu ajutorul căruia se măsoară cantitatea de smântână sau de alte grăsimi care se găsesc în lapte. — Din fr. *crémomètre*.

CREMÓNĂ, *cremone*, s.f. Dispozitiv metalic folosit pentru închiderea unei ferestre sau a unei uși, construit din două vergele dispuse în prelungire și acționate cu ajutorul unei mâner. — Din fr. *crémone*.

CREMÓS, *-OĂSĂ*, *cremoși*, *-oase*, adj. Cu aspect de cremă, ca o cremă. — Cremă + suf. *-os*.

CRĂMȘNIT, *crămșnituri*, s.n. Prăjitură preparată din foi de aluat coapte între care se pune cremă de vanilie. — Din germ. *Kremschmitte*.

CRENÁT, *-Ă*, *crenați*, *-te*, adj. (Despre frunze) Cu marginile dințate. — Din fr. *créné*.

CRENÉL, *creneluri*, s.n. 1. Fiecare dintre deschizăturile înguste, făcute din loc în loc, în partea superioară a parapetului unui turn de apărare, a unui castel sau a unei cetăți medievale, prin care se aruncau proiectilele asupra inamicului. 2. Deschizătură îngustă în pereții unei cazemate, ai unui adăpost sau în parapetul unei tranșee, prin care se pot observa mișcările inamicului și se pot executa trageri cu armament automat portativ. — Din engl. *crenel*. Cf. fr. *créné* e a u.

CRENELĂ, *crenelez*, vb. I. Tranz. A face, a construi creneluri într-un zid. — Din fr. *crénéler*.

CRENELĂRE, *crenelări*, s.f. Acțiunea de a *crenela*. — V. *crenela*.

CRENELÁT, *-Ă*, *crenelați*, *-te*, adj. (Despre ziduri, clădiri etc.) Cu creneluri. — Din fr. *crénélé*.

CRENGĂRIE s.f. Crengărie. [Pr.: *-ra-ie-*] — Creangă + suf. *-ărie*.

CRENGĂRIE s.f. (Rar) Desiș sau mulțime de crengi; crengărie. — Creangă + suf. *-ărie*.

CRENGÓS, *-OĂSĂ*, *crengoși*, *-oase*, adj. Cu multe crengi; rămușor; crenguros. — Creangă + suf. *-os*.

CRENGULIȚĂ, *crengulițe*, s.f. (Pop.) Crenguță. — Creangă + suf. *-uliță*.

CRENGUREĂ, *crengurele*, s.f. (Pop.) Crenguță. — Creangă + suf. *-urea*.

CRENGURÓS, *-OĂSĂ*, *crenguroși*, *-oase*, adj. (Rar) Crengos. — Creangă + suf. *-uros*.

CRENGUȚĂ, *crenguțe*, s.f. Diminutiv al lui *creangă*; crenguliță, crengurea. — Creangă + suf. *-uță*.

CRENOBIOLOGIE s.f. Ramură a limnologiei care studiază organismele vie din izvoare (minerale). [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. *crénobiologie*.

CRENOLOGIE s.f. Studiu al apelor minerale terapeutice. — Din fr. *crénologie*.

CRENOTERAPEÛT, *crenoterapeuți*, s.m. Medic specialist în crenoterapie. [Pr.: *-pe-ú-*] — Din fr. *crénothérapeute*.

CRENOTERAPIE s.f. Folosire a apelor minerale în scop terapeutic. — Din fr. *crénothérapie*.

CRÉNVURST, *crenvurști*, s.m. Produs alimentar în formă de cârnăcior, obținut din carne de vită și slămină tocate fin, introduse în intestine de oaie sau în material plastic și adesea prinse în pereche. [Var.: *crénvurșt* s.m.] — Din germ. *Krenwürstchen*.

CRÉNVURȘT s.m. v. *crenvurșt*.

CREODONTĂ, *creodonte*, s.f. (La pl.) Subordin fosil de mamifere primitive carnivore, cu dentiția puțin specializată, cu membrele masive, prevăzute cu gheare; (și la sg.) mamifer din acest subordin. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créodonte*.

CREOFĂG, *-Ă*, *creofagi*, *-ge*, adj. Care se hrănește cu carne. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créophage*.

CREOFAGIE s.f. Deprindere de a se hrăni cu carne. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créophagie*.

CREOL, *-Ă*, *creoli*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană născută în America Latină sau în colonii, urmașă a coloniștilor spanioli, portughezi sau francezi. 2. Adj. Care aparține creolilor (1), privitor la creoli. ♦ (Substantivat, f.) Varietate lingvistică formată în diferite părți ale lumii, în urma contactului dintre vorbitori ai unor limbi europene (engleza, franceza, portugheza, spaniola) cu diverse alte limbi (africane, australiene etc.). [Pr.: *cre-ol*] — Din fr. *créole*.

CREOLINĂ s.f. Soluție obținută dintr-un amestec de crezoli și hidrocarburi aromatice, hidroxid de sodiu și apă, folosită ca dezinfectant. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créoline*.

CREZÓT s.n. (Chim.) Amestec de fenoli, în principal gualacol și crezoli, obținut din gudroanele de lemn sau de cărbune; lichid uleios, incolor sau galben-deschis, caustic, cu miros caracteristic. [Pr.: *cre-o-*. — Var.: *creuzót* s.n.] — Din fr. *créosote*.

CREZOTĂ, *creozotez*, vb. I. Tranz. A impregna lemnul cu crezot pentru a-i mări rezistența. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créosoter*.

CREZOTĂRE, *crezotări*, s.f. Acțiunea de a *crezota*. [Pr.: *cre-o-*] — V. *creozota*.

CREZOTĂT, *-Ă*, *crezotați*, *-te*, adj. Care a fost impregnat cu crezot. [Pr.: *cre-o-*] — V. *creozota*.

CREP, (3) *crepuri*, s.n. 1. Cauciuc natural, de culoare albă-gălbui, din care se fac tălpi pentru încălțăminte. 2. Țesătură subțire, încrețită, din fire de mătase sau de lână supărăsucite. ♦ *Crep satin* = țesătură cu una dintre fețe mată și cu cealaltă lucioasă. ♦ Bucată dintr-o asemenea țesătură, de culoare neagră, care se poartă la braț, la rever sau la pălărie în semn de doliu. 3. (La pl.) Sorturi de crep (2). — Din fr. *crêpe*.

CREPDEȘIN s.n. (Text.) Crep (2). [Var.: *crepdeșină* s.f.] — Din fr. *crêpe de Chine*.

CREPDEȘINĂ s.f. v. *crepdeșin*.

CREPIDĂ, *crepide*, s.f. Încălțăminte în formă de sandale, purtată în Antichitate de greci și de romani. — Din fr. *crépide*, lat. *crepida*.

CREPITANT, *-Ă*, *crepitanți*, *-te*, adj. (Livr.) Care produce zgomote scurte și repetate; care pârâie, care trosnește. — Din fr. *crépitan*.

CREPITĂȚIE, *crepitații*, s.f. (Med.) Zgomot patologic repetat, produs de ciocnirea a două oase fracturate, de frecarea aerului când pătrunde în plămâni bolnavi etc. — Din fr. *crépitation*.

CREPÓN, (2) *crepoane*, s.n. 1. Țesătură din fire răsucite în așa fel încât să se obțină încrețiri neregulate și boboie în relief. 2. (La pl.) Sorturi de crepon (1). — Din fr. *crépon*.

CREPONÁT, *-Ă*, *creponați*, *-te*, adj. (Despre țesături, hârtie etc.) Asemănător cu creponul; încrețit. — Crepon + suf. *-at*.

CREPS, *crepsuri*, s.n. (Înv.) Joc cu zaruri (originar din Marea Britanie). — Din fr. *creps*.

CREPÚSCUL, *crepuscule*, s.n. 1. Perioadă de timp cu lumină slabă după asfințitul Soarelui; înserare, amurg. ♦ Fig. Declin, sfârșit. 2. Perioadă de timp înainte de răsăritul soarelui; auroră. 3. Lumină slabă, semiîntuneric. — Din fr. *crépuscule*, lat. *crepusculum*.

CREPUSCULĂR, *-Ă*, *crepusculari*, *-e*, adj. Care ține de crepuscul, privitor la crepuscul. ♦ Slab luminat, abia vizibil. — Din fr. *crépusculaire*.

CRESCĂTOR, *-OARE*, *crescători*, *-oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care crește. 2. S.m. și f. Persoană, întreprindere sau gospodărie care se ocupă cu creșterea animalelor. ♦ (Rar) Părinte adoptiv. — Crește + suf. *-ător*.

CRESCĂTORIE, *crescătorii*, s.f. Loc special amenajat unde se cresc animale. — Crescător + suf. *-ie*.

CRESCĂND, *-Ă*, *crescânzi*, *-de*, adj. Care este în creștere. — V. *crește*.

CRESCÉNDU adv., (2) *crescendouri*, s.n. 1. Adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Crescând, sporind progresiv în intensitate. 2. S.n. Creștere progresivă a intensității sunetelor produse de voce sau de instrumente muzicale. — Cuv. it.

CRESCÚT, *-Ă*, *creșcuți*, *-te*, adj. 1. (Despre aluat) Care și-a mărit volumul prin dospire. 2. (Despre ființe, plante) Ajuns la un oarecare stadiu de maturizare.

3. (Despre unele legume) Care a dat, în timpul conservării, lujeri, muguri. *Ceapă crescută.* — V. **crește**.

CRESÓN s.n. Plantă erbacee legumicolă anuală din familia brasicacee, cu flori albe mici, cultivată pentru frunzele ei folosite ca salată sau condiment; hreniță (*Lepidium sativum*). — Din fr. **cresson**.

CRESTĂ, *crestez*, vb. I. 1. Tranz. A face tăieturi pe o suprafață sau pe marginea unui obiect; a efectua creștături prin așchiere, deformare plastică etc.; a tăia în ceva făcând colți, dinți. ♦ Expr. *A creșta pe răboj* = a face o tăietură pe răboj spre a ține o socoteală; fig. a-și nota, a-și memora ceva. 2. Refl. A se tăia, a se răni ușor. — Din **creastă**.

CRESTĂRE, *crestări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *creșta*. — V. **creșta**.

CRESTĂT¹ s.n. Faptul de a (*se*) *creșta*. — V. **creșta**.

CRESTĂT², *creștați*, s.m. (Zool.); fam.) Coccoș. — Din **creastă**.

CRESTĂT³, -Ă, *creștați*, -te, adj. Cu creștături; însemnat cu tăieturi. *Frunze cu marginea creștată.* ♦ (Despre țărni) Cu părți care înaintază în apă, neregulat. — V. **creșta**.

CRESTĂTĂRĂ, *crestături*, s.f. 1. Semn făcut prin tăiere, prin creștere; tăietură. 2. (La pl.) Procedeu al artei populare de ornamentare a lemnului prin cioplire, scrijelare sau creștere, folosit la elementele arhitectonice, la piesele de mobilier, la unelte și obiecte de uz casnic etc. — **Creșta** + suf. -*ătură*.

CRESTĂȚEA, *crestățele*, s.f. (Bot.) 1. Tălăhărea (*Lactuca sagittata*). 2. Salata-iepurelui (*Prenanthes purpurea*). — **Creștat** + suf. -*ea*.

CRESTOMATIE s.f. v. **crestomație**.

CRESTOMAȚIE, *crestomații*, s.f. Culegere de texte din diferiți autori, reprezentative pentru valoarea lor filologică, istorică, documentară etc.; analecte. [Var: **crestomație** s.f.] — Din fr. **chrestomathie**.

CRESTÓS, -OĂSĂ, *crestosi*, -oase, adj. (Rar; despre păsări) Cu creastă (mare). — **Creastă** + suf. -*os*.

CRÊȘĂ, *creșe*, s.f. Instituție care asigură îngrijirea copiilor până la vârsta de trei ani, un număr de ore sau de zile, pe săptămână. — Din fr. **crèche**.

CRÊȘTE, *creșc*, vb. III. 1. Intrans. (Despre oameni, animale și plante sau despre părți ale lor) A se mări treptat, a deveni mai mare ca rezultat al proceselor vitale din organism; a se dezvolta. ♦ Expr. *Să crești mare!* formula de salut sau de mulțumire, adresată de obicei unui copil. *A crește văzând cu ochii* = a crește neobișnuit de repede. ♦ (Despre anumite părți ale corpului) A se reface, a se regenera. ♦ Fig. (Despre oameni) A-și ridica nivelul profesional, cultural, etc.; a evolua. 2. Intrans. A-și petrece copilăria, a trăi primii ani din viață (într-un loc). 3. Tranz. A îngriji, a educa (un copil). ♦ A prăsi, a îmulți, a îngriji animale sau păsări. ♦ (Rar) A cultiva plante. 4. Intrans. (A se mări, a spori (ca număr, volum, intensitate, durată etc.)) ♦ Expr. *A crește inima (în piept)* sau *a-i crește* (cuiva) *inima* (sau *sufletul*), se spune când cineva simte o bucurie, o mulțumire deosebită. ♦ Fig. (Despre corpuri în mișcare) A se vedea din ce în ce mai mare (pe măsură ce se apropie). 5. Intrans. (Despre aluat) A se umfla, a se ridica prin dospire. 6. Intrans. (Despre ape) A-și mări volumul, a se umfla. [Perf. s. *creșcut*, part. *creșcut*] — Lat. **crescere**.

CRÊȘTERE, *creșteri*, s.f. Acțiunea de a *crește*. 1. Dezvoltare, mărire treptată. 2. Sporire, mărire a numărului, volumului, intensității, duratei etc. unui lucru, unui fenomen etc. 3. Prăsiere, îmulțire. ♦ *Creșterea animalelor* = ramură a agriculturii care are ca obiect îmulțirea și creșterea animalelor și păsărilor, a viermilor de mătase, a peștilor și stupăritului. 4. Educare, educație. ♦ Loc. adj. *Fără creștere* = prost-crescut, needucat. ♦ Expr. *Bună-creștere* = educație aleasă. — V. **crește**.

CRÊȘTET, *creștete*, s.n. 1. Vârful capului; sinciput. ♦ Expr. *Din* (sau *de la creștet*) *până în tâlpi* sau *din tâlpi până în creștet* = de sus până jos, în întregime, peste tot trupul. ♦ Părul (din vârful capului). ♦ (Rar) Căpâți. 2. Vârf, culme, pisc, înălțime. — **Crește** + suf. -*et*.

CRÊȘTIN, -Ă, *creștini*, -e, adj., s.m. și f. I. Adj. Care aparține creștinismului, privitor la creștinism. II. S.m. și f. I. Persoană care a primit botezul și crede în Isus Hristos. 2. (Pop.) Persoană, om, individ. — Lat. **christianus**.

CRÊȘTINĂ, *creștinez*, vb. I. Tranz. și refl. A (*se*) face creștin (II 1), a (*se*) boteza în religia creștină. — Din **creștin**.

CRÊȘTINĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *creștina* și rezultatul ei. — V. **creștina**.

CRÊȘTINĂTĂTE s.f. 1. Ansamblul țărilor sau popoarelor creștine (I). 2. Comunitate de creștini. — **Creștin** + suf. -*ătate*.

CRÊȘTINESC, -EĂSCĂ, *creștinești*, adj. De creștin (II 1), privitor la creștinism. — **Creștin** + suf. -*esc*.

CRÊȘTINEȘTE adv. Cu un creștin (II 1), în felul creștinilor. — **Creștin** + suf. -*ește*.

CRÊȘTINISM s.n. Totalitatea formelor de credință în persoana și scrierile care conțin cuvintele și învățăturile lui Isus Hristos. — **Creștin** + suf. -*ism* (după fr. *christianisme*).

CRETACÉU, -ÉE, *cretacei*, -ee, s.n., adj. 1. S.n. Cretacic. 2. Adj. (Despre roci) De natura cretei, format din cretă. ♦ (Înv.) Care se referă la perioada cretacică. — Din fr. **crétacé**.

CRETÁCIC, -Ă, *cretacici*, -ce, s.n., adj. 1. S.n. A treia și ultima perioadă a erei mezozoice, caracterizată prin depuneri de masive calcaroase, prin fauna dominată de reptile, iar flora prin gimnosperme; cretaceu. 2. Adj. Care se referă la cretacic (I), care aparține cretacicului. — Din germ. **Kretazisch**.

CRETÂN, -Ă, *cretani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din insula Creta. 2. Adj. Care aparține Cretei sau cretanilor (I), privitor la Creta sau la cretani.

CRETĂ, *crete*, s.f. 1. Calcar fin granular, de culoare albă-gălbuie, format din resturi microscopice de foraminifere, moluște, corali sau ca produs al unor reacții chimice între sărurile din apa mării. 2. Bucată din cretă, în formă de creion, folosită la scris pe tablă sau pe orice suprafață de culoare (mai) închisă. — Din lat. **creta**.

CRETÎN, -Ă, *cretini*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de cretinism; imbecil, idiot. ♦ (Om) stupid, absurd. — Din fr. **crétin**.

CRETINISM s.n. Boală determinată de insuficiență tiroidiană, manifestată prin înăpoiere mintală și prin tulburări de dezvoltare fizică. ♦ Tâmpenie, idiotie, prostie. — Din fr. **crétinisme**.

CRETINIZA, *cretinizez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină cretin; p. ext. a (*se*) prosti. — Din fr. **crétiniser**.

CRETINIZĂRE s.f. Faptul se a (*se*) *cretiniza*. — V. **cretiniza**.

CRETÓN, (2) *cretoane*, s.n. 1. Țesătură imprimată, plină, rezistentă și deasă, fabricată mai ales din în sau din cânepă și folosită pentru huse de mobilă, draperii etc. 2. (La pl.) Sorturi de creton (I). — Din fr. **cretonne**.

CRETÓS, -OĂSĂ, *cretosi*, -oase, adj. (Rar) Care conține cretă (2), care are aspect de cretă. — **Creț** + suf. -*os*.

CREȚ, **CRÊĂȚĂ**, (I) *creți*, -e, adj., (II 1) *creți*, s.m., (II 4) *crețe*, s.f., (II 2, 3) *crețuri*, s.n. I. 1. Adj. (Despre păr, blană, lână etc.) Răsucit în inele; cărlionț, buclat. 2. Adj. Cu ridicături și adâncituri; cutat, încrețit; zbârcit, ridat. II. 1. S.m. (Rar) Păr creț (I) sau încrețit; buclă, cărlionț. 2. S.n. Încrețitură la o țesătură sau la un obiect confecționat; cută, fald. 3. S.n. Încrețitură a pielii; zbârcitură, rid, cută. 4. S.f. Soi de viță-de-vie cu struguri verzi-gălbui, din care se obțin vinuri de masă. — Et. nec.

CRÊȚESC, *crețești*, adj. (În sintagma) *Măr crețesc* = varietate de mere autohtone, mari, turtite, cu coaja verzuie sau gălbuie acoperită parțial cu dungi roșii, cu gust acrișor și cu aromă specifică. — **Creț** + suf. -*esc*.

CRÊȚISOĂRĂ, *crețișoare*, s.f. Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu flori mici verzi-gălbui (*Alchemilla vulgaris*). — **Creț** + suf. -*isoară*.

CRÊȚUSCĂ, *crețuste*, s.f. Plantă erbacee meliferă și medicinală din familia rozaceelor, cu flori dispuse în corimb, folosită la prepararea unui ceai diuretic (*Filipendula ulmaria*). — **Creț** + suf. -*uscă*.

CRÊUZÊT, *creuzete*, s.n. Vas fabricat dintr-un material rezistent la căldură (porțelan, șamotă, grafit etc.), folosit pentru reacții chimice la temperaturi înalte. ♦ Recipient în formă de oală, făcut dintr-un material refractar, în care se adună produsele de topire în procesul metalurgic. [Pr.: *cre-u*] — Din fr. **creuset**.

CRÊUZÓT s.n. v. **creozot**.

CRÊVĂSĂ, *crevase*, s.f. Mare despicătură într-un ghețar montan. — Din fr. **crevasse**.

CRÊVĂT s.n. v. **crivat**.

CRÊVÊTE, *creveți*, s.f. Nume dat mai multor crustacee marine comestibile; caridă. — Din fr. **crevette**.

CRÊZ, *crezuri*, s.n. 1. Totalitatea principiilor sau convingerilor cuiva, concepția despre viață a cuiva. 2. Mărturisirea credinței față de Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, la creștini, folosit ca simbol al credinței comune sau ca formula de botez. — Din **crede** (derivat regresiv).

CRÊZĂRE, *crezări*, s.f. 1. Încredere. ♦ Expr. *A da crezare* (cuiva sau la ceva) = a crede pe cineva pe cuvânt. 2. (Înv.) Credință. — **Crede** + suf. -*are*.

CRÊZĂMÂNT, *crezăminte*, s.n. (Înv.) 1. Crezare, încredere. ♦ Loc. adv. *Cu crezământ* = cu adevărat, într-adevăr. ♦ Expr. *A da* (sau *a pune*) *crezământ* = a da crezare. *A afla* (sau *a avea*) *crezământ* = a se bucura de încredere, a fi crezut. 2. Înțelegeră, față de cineva sau de ceva; considerație, milă. — **Crede** + suf. -*ământ*.

CRÊZÓL, *crezoli*, s.m. Substanță chimică lichidă (metilfenol) obținută din gudroanele de lemn și de cărbune, folosită la prepararea bachelitei, ca antiseptic etc. — Din fr. **crésol**.

CRÎ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită cântecul greierului. — Onomatopee.

CRÎANT, -Ă, *crianți*, -te, adj. (Livr.) Țipător (I). *Culoare criantă*. [Pr.: *cri-ant*] — Din fr. **criant**.

CRÎB, *criburi*, s.n. Construcție din lemn, metal etc. care se așază în albia unui râu pentru a proteja sorbul unei pompe care se alimentează din apa respectivă. — Din germ. **Kribbe**.

CRÎBLŪRĂ, *cribluri*, s.f. Piatră dură, spartă mărunț, folosită la lucrări de asfaltare. — Din fr. **criblure**.

CRÎC, *cricări*, s.n. Aparat portativ, acționat manual, mecanic etc. folosit pentru ridicarea unor greutăți mari la mică înălțime prin împingere de jos în sus. — Din fr. **cric**.

CRÎCHÊT s.n. Joc sportiv între două echipe a câte 11 oameni care lovesc cu niște bastoane speciale mingea, încercând s-o introducă în poarta adversarului. — Din engl., fr. **cricket**.

CRÎCOID, -Ă, *cricoizi*, -de, adj. În formă de inel. — Din fr. **cricoïde**.

CRÎDĂ, *crîde*, s.f. (Reg.) Cretă. — Din ukr. **krijda**.

CRÎER s.m. v. **creier**.

CRÎERGIE s.f. (Geol.) Acțiune a înghețului asupra solului și rocilor de suprafață. [Pr.: *cri-er*] — Din fr. **cryergie**.

CRÎGHEL, *crighele*, s.n. (Reg.) Halbă. — Din germ. **Krûgel**.

CRÎJĂC, *crijaci*, s.m. (Înv.) Cruciat. — Din ukr. **kryzak**.

CRÎJMĂ, *crijme*, s.f. (Reg.) Bucată de pânză nouă în care nașa înfășoară copilul la botz, după ce este scos din cristelniță. — Din ukr. **krijmo**.

CRÎLĂ, *crile*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două părți laterale ale unui năvod. 2. (Reg.) Cărd, droaie de copii sau de oameni. — Din sl. **krilo** „aripă”.

CRIMĂ, *crime*, s.f. Infracțiune care prezintă un grad ridicat de pericol social și pe care legea o sancționează cu pedepsele cele mai mari; *spec. omor*. ♦ *Crimă internațională* = infracțiune deosebit de gravă împotriva legilor și uzanțelor războiului, precum și împotriva păcii internaționale și a umanității. — Din fr. **crime**.

CRIMINAL¹, *criminaluri*, s.n. (Înv.) Judecătorie, tribunal care judecă crimele; *p. ext.* pușcărie, închisoare. — Din germ. **Kriminal**[gericht].

CRIMINAL², -Ă, *criminali*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care conține o intenție nelegiuită, care constituie o crimă, referitor la crimă; rău, dăunător. 2. S.m. și f. Persoană care a săvârșit o crimă; criminalist². ♦ *Criminal de război* = persoană care, în timpul unui război, se face vinovată de crime împotriva legilor și uzanțelor războiului, precum și împotriva păcii internaționale și a umanității. — Din fr. **criminel**, lat. **criminalis**.

CRIMINALIST¹, -Ă, *criminaliști*, -ste, s.m. și f. Specialist în criminalistică. — Din fr. **criminaliste**.

CRIMINALIST², -Ă, *criminaliști*, -ste, s.m. și f. (Înv.) Criminal² (2). — **Criminal² + suf. -ist.**

CRIMINALISTICĂ s.f. Știință care se ocupă cu cercetarea mijloacelor și cu elaborarea metodelor pentru prevenirea infracțiunilor, pentru examinarea probelor judiciare în vederea descoperirii infracțiunilor săvârșite și a infractorilor. — Din germ. **Kriminalistik**.

CRIMINALITATE s.f. Săvârșire de omoruri; totalitatea infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă. — Din fr. **criminalité**.

CRIMINOGEN, -Ă, *criminojeni*, -e, adj. (Rar) Care generează o crimă sau favorizează producerea ei. — Din fr. **criminoğene**.

CRIMINOLOG, -Ă, *criminołogi*, -ge, s.m. și f. Specialist în criminologie. — Din fr. **criminołogue**.

CRIMINOLOGIC, -Ă, *criminołogici*, -ce, adj. De criminologie, al criminologiei. — Din fr. **criminołogique**.

CRIMINOLOGIE s.f. Știință care studiază criminalitatea, cauzele ei și găsirea metodelor pentru prevenirea și combaterea ei. — Din fr. **criminołogie**.

CRIN, *crini*, s.m. 1. Plantă erbacee ornamentală din familia liliaceelor, cu flori albe strălucitoare, în formă de pâlnie și cu miros foarte puternic (*Lilium candidum*). ♦ Compuse: *crin-de-pădure* = plantă din familia liliaceelor, cu florile aplecate în jos, de culoare roșie-violetă cu pete purpurii (*Lilium martagon*); *crin-de-toamnă* = gen de plante decorative originare din Japonia, cu flori albe, liliacii sau albastre, care atârnă în mănunchi la vârful tulpinii (*Hosta*); *crin-galben* = a) plantă erbacee decorativă cu florile galbene-deschis (*Heremacallis flava*); b) plantă erbacee cu flori mari de culoare roșie-gălbui, cultivată ca plantă ornamentală (*Heremacallis fulva*). 2. Compus: *crin-de-mare* = (la pl.) clasă de echinoderme cu aspect de floare, care trăiesc fixate în zone abisale; (și la sg.) animal din această clasă; crinoide. — Din sl. **krinŭ**.

CRINIÉRĂ, *criniere*, s.f. Creastă a unui coif din care ieșeau penajul sau alte ornamente.

CRINOÍD, *crinoide*, s.n. (Zool.) Crin-de-mare. — Din fr. **crinoide**.

CRINOLÍNĂ, *crinoline*, s.f. Fustă lungă și foarte largă, în formă de clopot, susținută în interior de arcuri subțiri de oțel, la modă pe la mijlocul sec. XIX; malacof. — Din fr. **crinoline**.

CRINOVÍL s.n. Fibră sintetică obținută prin filare din policlorură de vinil, care, țesută sub formă de tricot și purtată direct pe corp, se încarcă cu sarcini electrice, producând un efect terapeutic. — Denumire comercială.

CRÍNTĂ, *crinte*, s.f. Vas de lemn (în formă de albie) de care se servesc ciobanii când storc zerul din caș. — Cf. bg. **krinica**.

CRIOBIOLOGÍE s.f. Disciplină care studiază efectele temperaturilor joase asupra organismelor vii. [Pr.: *cri-o-bi-o-*] — Din engl. **cryobiology**.

CRIOCAUTÉR, *criocautere*, s.n. Instrument pentru distrugerea unor țesuturi patologice cutanate, prin congelare cu ajutorul zăpezii carbonice. [Pr.: *cri-o-ca-u-*] — Din fr. **cryocautère**.

CRIOFÍL, -Ă, *criofili*, -e, adj., s.m. și f. (Animal sau plantă) care trăiește la temperaturi scăzute. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryophil**.

CRIOFÍTĂ, *criofite*, s.f. (La pl.) Grup de plante format din alge, mușchi, ciuperci și bacterii adaptate la temperaturi joase; (și la sg.) plantă din acest grup. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryophite**.

CRIOGÉNIC, -Ă, *criogenici*, -ce, adj. 1. De criogenie, al criogeniei. 2. (Despre substanțe) Care produce scăderea temperaturii. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryogénique**.

CRIOGENIE s.f. Producere artificială a frigului; realizare a temperaturilor joase. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryogénie**.

CRIOLÍT s.n. Fluorură naturală de sodiu și aluminiu, incoloră, albă sau ușor colorată, sticloasă, folosită în metalurgie și în industria sticlei. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryolithe**.

CRIOLOGÍE s.f. Capitol al fizicii care studiază procedeele de obținere a temperaturilor joase, proprietățile corpurilor și fenomenelor specifice care se manifestă în apropiere de zero absolut. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryologie**.

CRÍONICĂ s.f. (Fiz.) Criologie. [Pr.: *cri-o-*] — Din engl. **cryonics**.

CRIOSCÓP, *crioscoape*, s.n. Aparat pentru determinarea greutateii moleculare a unei substanțe. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryoscope**.

CRIOSCOPIE s.f. Metodă de determinare a greutateii moleculare a unei substanțe prin măsurarea coborării temperaturii de solidificare a acelei substanțe într-un solvent. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryoscopie**.

CRIOSTÁT, *criostate*, s.n. Instalație pentru producerea sau menținerea unei temperaturi scăzute constante. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryostat**.

CRIOSÓC, *criosocuri*, s.n. (Med.) Șoc (2) la frig. [Pr.: *cri-o-*] — **Crio**[terapie] + șoc.

CRIOTERAPIE s.f. Metodă de tratament care folosește congelarea cu ajutorul zăpezii carbonice în afecțiuni dermice. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryothérapie**.

CRIOTRÓN, *criotroane*, s.n. Dispozitiv cu funcție de releu, alcătuit dintr-un fir supraconductor dispus în interiorul unei înfășurări electrice, folosit în construcția unor calculatoare electronice. [Pr.: *cri-o-*] — Din fr. **cryotrone**.

CRIPÁLCĂ, *cripálci*, s.f. (Reg.) Cordenți la războiul de țesut. — Din bg. **krpalka**.

CRÍPTĂ, *cripte*, s.f. 1. Construcție subterană într-un templu antic în care se păstrau obiectele de cult, arhiva, tezaurul etc. 2. Cavou subteran, construit sub o biserică sau sub un monument. 3. Capelă subterană folosită ca loc de înmormântare sau de păstrare a relicvelor. 4. (Med.) Adâncitură mică în formă de tub, situată pe suprafața unei mucoase. — Din fr. **crypte**, lat. **crypta**.

CRÍPTIC, -Ă, *criptici*, -ce, adj. Ascuns, secret. ♦ *Limba criptică* = limbaj obscur, sibilinic, greu accesibil. ♦ Care prezintă ascunzători, focare de microbi. — Din fr. **cryptique**.

CRIPTOCOMUNÍST, -Ă, *criptocomuniști*, -ste, adj., s.m. și f. (Partizan ocult) al unui partid comunist. — Din fr. **cryptocomuniste**.

CRIPTOCRISTALÍN, -Ă, *criptocrystalini*, -e, adj. (Despre minerale și roci) Care este foarte fin cristalizat. — Din fr. **criptocrystalin**.

CRIPTOFÍTĂ, *criptofite*, s.f. (La pl.) Grup de plante erbacee perene care continuă să trăiască în timpul iernii datorită rădăcinilor adânc infipte în pământ; (și la sg.) plantă din acest grup. — Din fr. **criptophyte**.

CRIPTOGAMĂ, *criptogame*, s.f., adj. 1. S.f. (La pl.) Grup mare de plante inferioare, lipsite de flori, care au drept caracteristică înmulțirea prin spori; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. 2. Adj. Care aparține criptogamelor (1), privitor la criptogame. — Din fr. **criptogame**.

CRIPTOGÁMIC, -Ă, *criptogamici*, -ce, adj. (Bot.) De criptogamă. — Din fr. **criptogamie**.

CRIPTOGENÉTIC, -Ă, *criptogenetici*, -ce, adj. Care are o cauză ce nu poate fi determinată cu mijloacele actuale ale medicinei; idiopatic. — Din fr. **criptogénétiq**.

CRIPTOGRAFÍĂ, *criptografiez*, vb. I. Tranz. A transpune texte, mesaje după regulile criptografiei.

CRIPTOGRÁFIC, -Ă, *criptografici*, -ce, adj. Care ține de criptografie, privitor la criptografie. — Din fr. **criptographique**.

CRIPTOGRAFÍE, *criptografii*, s.f. 1. Scriere secretă cu ajutorul unui cod de semne convenționale. 2. Disciplină care se ocupă cu studiul criptogramelor. 3. Joc distractiv constând din dezlegarea unei fraze scrise cu ajutorul unor semne, numere, desene etc. — Din fr. **criptographie**.

CRIPTOGRÁMĂ, *criptograme*, s.f. 1. Document, text scris cu caractere secrete, cărora li se atribuie, pe baza unui cod, valori speciale, cunoscute doar de cei inițiați. 2. Joc distractiv constând din împărțirea cuvintelor unei fraze într-un număr exact de fragmente, care se înscriu într-o formă geometrică regulată, urmând să fie aflat modul și locul în care ele se succed. — Din fr. **criptogramme**.

CRIPTONÍM, -Ă, *criptonimi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Cu nume ascuns. 2. S.n. Nume împrumutat, imaginar sau reprezentat prin inițiale, cu care un autor își semnează o lucrare, o operă de artă etc.; pseudonim. 3. S.n. Lucrare semnată cu un criptonim (2). — Din fr. **cryptonyme**.

CRIPTORHIDÍE s.f. Anomalie congenitală caracterizată prin coborârea incompletă a unui testicul (sau a ambelor), oprindu-se în cavitatea abdominală sau în canalul inghinal. — Din fr. **cryptorchidie**.

CRISALÍDĂ, *crisalide*, s.f. Nimfa lepidopterelor, al cărei tegument are reflexe metalice. — Din fr. **chrysalide**, lat. **chrysalis**, -idis.

CRISELEFANTÍN, -Ă, *criselefantini*, -e, adj. (Despre statui) Executat din aur și din fildeș. — Din fr. **chryselephantin**.

CRISOBERÍL s.n. Mineral transparent, de culoare verde, foarte rar, întâlnit la contactul intruziunilor granitice cu șisturile cristaline, folosit ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **chrysobéryl**.

CRISOFENÍNĂ, *crisofenine*, s.f. Colorant galben pentru bumbac, lână și mătase. — Din fr. **chrysofénine**.

CRISOGRÁF, *crisografi*, s.m. Copist care scria manuscrise cu litere de aur. — Din fr. **chrysographe**.

CRISOGRAFÍE s.f. Arta de a scrie cu litere de aur. — Din fr. **chrysographie**.

CRISOIDINĂ, *crisoidine*, s.f. Colorant galben obținut din anilină și întrebuințat pentru piele, hârtie, iută, tapete, lacuri etc. [Pr.: -so-i-] — Din fr. **chrysoïdine**.

CRISOPRĂZ s.n. Varietate de calcedonie de culoare verde. — Din fr. **chrysoprase**.

CRISOTERAPIE s.f. Tratatment cu săruri de aur, folosit în unele afecțiuni ale articulațiilor. — Din fr. **chrysothérapie**.

CRISPĂ, *crispez*, vb. I. Refl. (Despre față, degete etc.) A se contracta în mod involuntar, a se încheșta (din cauza unei tensiuni nervoase). — Din fr. **crisper**, lat. **crispare**.

CRISPĂRE, *crispări*, s.f. Acțiunea de a se *crispa*; încheștare, contractare, crispație. — V. **crispa**.

CRISPĂT, -Ă, *crispați*, -te, adj. (Despre față, degete etc.) Contractat, încheștat; (despre oameni) cu fața, degetele etc. contractate, încheștate (din cauza unei tensiuni nervoase). — V. **crispa**.

CRISPĂȚIE, *crispații*, s.f. (Rar) Crispare. — Din fr. **crispation**.

CRISTĂL, (1) *cristaluri*, (2) *cristale* s.n. 1. Sticlă de fabricație specială, transparentă și perfect încoloră, cu însușirea de a refracta puternic lumina, întrebuințată pentru fabricarea lentilelor optice și a unor obiecte de lux. ♦ Obiect fabricat din cristal (1). 2. Substanță minerală solidă, omogenă, cu o structură internă regulată, care se prezintă sub forma unor poliedre. ♦ Compus: *cristal-de-stâncă* = varietate transparentă, încoloră, de cuarț, care se prezintă în cristale mari și care este folosită în industria optică, în radiotehnică, ca piatră semiprețioasă etc. 3. (În sintagma) *Cristal lichid* = fluid care prezintă anizotropia proprietăților, mai ales a celor optice, datorită orientării ordonate a moleculelor sale, folosit în sisteme de afișaj, la traductoare optice etc. — Din fr. **cristal**, lat. **crystallus**.

CRISTALIN, -Ă, *cristalini*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Limpede, curat, transparent, caracteristic cristalului (2); fig. ca de cristal. 2. (Despre roci, munți etc.) Care este format din șisturi cristaline. 3. Adj. Care se prezintă sub formă de cristale (2). 4. S.n. Parte a ochiului care are aspectul unei lentile transparente biconvexe, așezată îndărătul irisului și care are un rol important în acomodarea vederii la diferite distanțe. 5. S.n. Ansamblu sau formație de șisturi cristaline dintr-o regiune. [Pl.: și: (n.) *cristalinuri*] — Din fr. **crystallin**.

CRISTALINITĂȚE s.f. (Geol.) Grad de cristalizare a unei roci eruptive. — **Cristalin** + suf. -itate.

CRISTALIT, *cristalite*, s.n. Monocristal de dimensiuni mici, care intră în alcătuirea unui corp policristalin. — Din germ. **Kristallite**.

CRISTALIZĂ, *cristalizez*, vb. I. 1. Intrans. și refl. (Despre substanțe) A se transforma dintr-o stare gazoasă, lichidă sau solidă-amorfă în stare solidă-cristalină. 2. Refl. și tranz. Fig. A lua sau a da o formă precisă, potrivită; a (se) încheșta, a (se) limpezi, a (se) clarifica. — Din fr. **crystalliser**.

CRISTALIZABIL, -Ă, *cristalizabili*, -e, adj. Care se poate cristaliza. — Din fr. **crystallisable**.

CRISTALIZĂRE, *cristalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cristaliza* și rezultatul ei; cristalizație. — V. **cristaliza**.

CRISTALIZĂȚ, -Ă, *cristalizați*, -te, adj. Care se prezintă sub formă de cristale (2). — V. **cristaliza**.

CRISTALIZĂTOR, *cristalizatoare*, s.n. Vas de laborator sau aparat industrial folosit pentru cristalizarea substanțelor dintr-o soluție în vederea separării sau purificării substanțelor; cristalizor. — **Cristaliza** + suf. -tor.

CRISTALIZĂȚIE, *cristalizații*, s.f. (Rar) Cristalizare. [Var.: **cristalizațiune** s.f.] — Din fr. **crystallisation**.

CRISTALIZAȚIUNE s.f. v. **cristalizație**.

CRISTALIZĂTOR, *cristalizatoare*, s.n. Cristalizator. — Din fr. **crystallisoir**.

CRISTALOGENĂZĂ s.f. 1. Studiul condițiilor de formare a cristalelor (2). 2. Formare a cristalelor în natură; cristalizare. — Cf. fr. **crystallogénie**.

CRISTALOGRAF, -Ă, *cristalograf*, -e, s.m. și f. Specialist în cristalografie. — Din fr. **crystallographe**.

CRISTALOGRAFIC, -Ă, *cristalografici*, -ce, adj. Care se referă la cristalografie, de cristalografie. — Din fr. **crystallographique**.

CRISTALOGRAFIE s.f. Știință auxiliară a mineralogiei care se ocupă cu studiul cristalelor (2). — Din fr. **crystallographie**.

CRISTALOID, -Ă, *cristaloizi*, -de, adj., s.m. 1. Adj. Care are înfățișarea unui cristal (2), care seamănă cu un cristal. 2. S.m. (Înv.) Substanță care cristalizează ușor și care, în stare de soluție, poate trece prin membrane vegetale sau animale; substanță cristalizată. [Pl. și: (n.) *cristaloide*] — Din fr. **crystalloïde**.

CRISTALOMETRIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul formelor geometrice ale cristalelor (2). — Din fr. **crystallogométrie**.

CRISTELI, *cristei*, s.m. Pasăre călătoare mai mare decât mierla, cu penajul brun-măsliniu și cu aripile roșcate, care trăiește pe câmp și în stufărișul din apropierea bălților (*Crex crex*). ♦ Compus: *cristei-de-baltă* = pasăre călătoare acvatică, cu aripi scurte, cu ciocul lung și ascuțit, cu penajul brun-măsliniu (*Rallus aquaticus*). [Var.: **crâstél**, **cârstél** s.m.] — Din sl. **krastěl**.

CRISTELNIȚĂ, *cristelnițe*, s.f. (În ritualul bisericesc ortodox) Vas mare, de obicei din metal, de forma unei cupe, umplut până la jumătate cu apă, în care preotul afundă copilul la botez. — Din sl. **krüstilnica**.

CRISTIÂNĂ, *cristiane*, s.f. Opreire la schi printr-o întoarcere bruscă, cu schiurile apropiate. — Din fr. **christiania**.

CRISTIANISM s.n. (Livr.) Creștinism. [Pr.: -ti-a-] — Din fr. **christianisme**.

CRIȘEAN, -Ă, *crișeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din regiunea Crișana. 2. Care aparține Crișanei sau crișenilor (1), referitor la Crișana ori la crișeni. — **Crișana** (n.pr.) + suf. -an.

CRIȘEANCĂ, *crișence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din regiunea Crișana. — **Crișean** + suf. -că.

CRITERIU, *criterii*, s.n. 1. Punct de vedere, principiu, normă pe baza cărora se face o clasificare, o definire, o apreciere. 2. Probă sportivă, concurs servind de obicei la selectarea celor mai buni sportivi, dintr-o anumită ramură. — Din fr. **critérium**.

CRITIC, -Ă, *critici*, -ce, adj., s.m., s.f. I. Adj. 1. Care apreciază, evaluează calitățile și defectele unor oameni, stări, fapte, opere etc. ♦ *Aparat critic* = totalitatea notelor lămuritoare, a comentariilor etc., introduse la editarea unui text, cu scopul de a permite controlul felului în care a fost alcătuită ediția respectivă. *Ediție critică* = ediție a unui text sau a unei lucrări însoțită de un aparat critic. 2. Care se referă la un punct sau la un moment de criză, care premerge o schimbare bruscă (în rău); care poate determina o schimbare decisivă (în rău). ♦ *Temperatură critică* = temperatura maximă la care un gaz mai poate fi lichefiat. *Stare critică* = stare a unui fluid aflat la temperatura critică, în care lichidul și vaporii aceluia fluid au aceeași densitate, astfel încât nu se poate spune dacă este lichid sau gaz. II. S.m. Specialist în problemele de artă, care analizează, interpretează și apreciază operele artistice. III. S.f. Analiză, apreciere a unor opere artistice, literare, a activității unor persoane sau a unor colective. ♦ *Critică literară (și artistică)* = ramură a științei literaturii care analizează, interpretează, apreciază și anumează fenomenul literar, artistic contemporan în lumina unei concepții estetice. *Critică de texte* = comentarii și discuții asupra formei și conținutului unui text. ♦ Expr. *(A fi) sub orice critică* = (a fi) de o calitate extrem de scăzută. *(A fi) mai presus de orice critică* = (a fi) la un nivel extrem de ridicat. ♦ Articol, studiu, ansamblu de studii în care se face critică (III). — Din fr. **critique**, lat. **criticus**.

CRITICĂ, *critic*, vb. I. Tranz. A dezvălui lipsurile, greșelile, defectele unor persoane, ale unei opere, ale unor stări de lucruri (arățând cauzele și indicând mijloacele de îndreptare). ♦ A aprecia valoarea etică, artistică etc. a unei opere. ♦ A arăta cu răutate (sau cu exagerare) părțile slabe ale unui lucru sau ale unei persoane; a comenta în chip răutăcios, născocind lipsuri și greșeli; a bârbi. — Din fr. **critiquer**.

CRITICĂBIL, -Ă, *criticabili*, -e, adj. Care dă prilej de critică (III); care poate fi criticat, care merită critica. — Din fr. **critiquable**.

CRITICĂNȚ, -Ă, *criticănți*, -te, adj., s.m. și f. (Rar) (Persoană) care este gata oricând să facă o critică. ♦ (Persoană) care bârfește; bârfitor, intrigant. — Din fr. **critiquant**.

CRITICĂSTRU, *criticaștri*, s.m. (Livr.) Critic neînsemnat (și lipsit de onestitate). — Cf. germ. **Kritikaster**.

CRITICISM s.n. 1. Denumire dată de Kant și de adepții săi propriei lor doctrine filosofice, care considera analiza riguroasă a valorii și a limitelor capacității de cunoaștere drept condiție prealabilă a oricărei cercetări filosofice. 2. Tendință exagerată de a critica. — Din fr. **criticisme**.

CRITICIST, -Ă, *criticiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al criticismului. 2. Adj. Care se referă la criticist (1), privitor la criticist. *Idei criticiste*. — Din germ. **Kritizist** (după *criticism*).

CRITĂR s.m. v. **creițar**.

CRITĂ s.f. (Reg.) Oțel. ♦ (Adverbial; în sintagma) *Beat criță* = din cale afară de beat, foarte beat. — Din ucr. **kryc'a**.

CRIVĂC, *crivace*, s.n. 1. Instalație rudimentară folosită în trecut pentru ridicat bolovani de sare la suprafață. 2. Troliu rudimentar de lemn, acționat manual, folosit la spălarea puțurilor de mină de mică adâncime. 3. Piesă din scheletul unei ambarcațiuni de care se fixează scândurile ce formează învelișul ambarcațiunii. — Et. nec.

CRIVĂȚ, *crivaturi*, s.n. (Reg.) Pat. [Var.: **crevăt** s.n.] — Din ngr. **kriv(v)ati**.

CRIVĂȚ, s.n. Vânt puternic și rece care suflă iarna în Moldova și în Câmpia Dunării dinspre Nord-Est, aducând scăderi mari de temperatură; acvilon. ♦ (Înv. și reg.) Nord. — Din bg. **krivec**.

CRIZANTEMĂ, *crizanteme*, s.f. Plantă decorativă din familia compozeelelor, cu frunze penat-divizate și cu flori de culori variate, cu o înfloreșcență mare și bogată (*Chrysanthemum indicum*). — Din fr. **chrysanthème**.

CRIZĂ, *crize*, s.f. 1. Fază în evoluția unei societăți marcată de mari dificultăți (economice, politice, sociale etc.); perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) care se manifestă în societate. ♦ Lipsă acută (de mărfuri, de timp, de forță de muncă). 2. Moment critic, culminant, în evoluția care precedă vindecarea sau agravarea unei boli; declanșare bruscă a unei boli sau apariția unui acces brusc în cursul unei boli cronice. *Criză de apendicită*. ♦ Tensiune, moment de mare depresiune sufletească, zbucium. — Din fr. **crise**.

CROASĂNT, *croasanți*, s.m. Produs de patiserie, din aluat fraged, în formă de semilună, cu diverse umpluturi.

CROĂȚ, -Ă, *croați*, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Croației sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Croației sau

croaiților (1), privitor la Croația ori la croaiți. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită în Croația. [Pr.: *cro-ai*] — Din fr. **Croate**, germ. **Kroate**.

CROAZĂ s.f. v. **croazea**.

CROAZEĂ s.f. (Inv.) Stofă țesută în patru ițe. [Var.: *croază* s.f.] — După fr. **croazé**.

CROAZIÉRĂ, *croaziere*, s.f. 1. Călătorie (de plăcere) pe mare. 2. Regim de zbor al unei aeronave care evoluează la o viteză mai mică față de viteza maximă. [Pr.: *-zi-e-*] — Din fr. **croisière**.

CROBÍZI s.m. pl. Populație de neam tracic stabilită în sudul Dunării, în apropierea Mării Negre, în sec. V î.H. — II d.H. — Din lat. **crobyzi**, gr. **krovizi**.

CROCÁNT, -**Ă**, *crocanți*, -te, adj. (Despre unele alimente) Care crântăne când este mestecat; tare și bine prăjit sau copt. — Din fr. **croquant**.

CROCHÉT s.n. Joc sportiv în aer liber cu bile de lemn, care, lovite cu niște ciocănașe cu coadă lungă, trebuie să treacă, după anumite reguli, printr-o serie de porțițe instalate pe terenul de joc. — Din fr. **croquet**.

CROCHÉTĂ, *crochete*, s.f. (Mai ales la pl.) Preparat culinar din aluat, griș, brânză, zarzavaturi etc. cu diferite ingrediente (chimion, cașcaval, mac etc.), în formă de bastonașe sau de turtițe prăjite în grăsime sau coapte. — Din fr. **croquette**.

CROCHIU, *crochiuri*, s.n. Desen rapid care redă în câteva linii trăsăturile principale ale unei figuri, ale unui obiect, ale unui peisaj etc.; schiță. — Din fr. **croquis**.

CROCODÍL, *crocodili*, s.m. 1. Reptilă uriașă din ordinul crocodilienilor, care trăiește în fluviile din ținările tropicale, cu corpul turtit dorso-ventral, acoperit de plăci osoase, cu coadă lungă și cap alungit, cu fălci lungi și dinți puternici (*Crocodilus niloticus*). ♦ Expr. (Fam.) *Lacrimi de crocodil* = plâns prefăcut, ipocrit. 2. Dispozitiv metallic fixat pe șinele de cale ferată și folosit pentru a transmite comenzile de semnalizare, acționând fluierul locomotivei în mers. 3. Clește cu care, în laborator, se dă dopurilor de plută elasticitatea necesară folosirii lor. 4. Clemă de forma unui cleșteșor cu fălci dințate, folosit pentru realizarea unor legături electrice temporare și demontabile. — Din fr. **crocodile**, lat. **crocodilus**.

CROCODILIAN, *crocodilieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile mari cu o anatomie evoluată; (și la sg.) reptilă din acest ordin. [Pr.: *-li-eni*] — Din fr. **crocodilien**.

CROHMÁL s.n. v. **crohmală**.

CROHMÁLĂ s.f. (Reg.) Scrobeală albă. [Var.: **crohmál** s.n.] — Din ucr. **krochmal**.

CROHMÁLÍ, *crohmálesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A scribi. — Din **crohmală**.

CROHMÁLÍT, -**Ă**, *crohmáliți*, -te, adj. (Reg.) Scrobît. ♦ Fig. Rigid, bățos, țepăn. [Var.: **crohmolít**, -**Ă** adj.] — V. **crohmáli**.

CROHMOLÍT, -**Ă**, adj. v. **crohmáliți**.

CROI¹, *croiuri*, s.n. Croială (1). — Din **croială** (derivat regresiv).

CROI², *croiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A tăia un material după forma și măsura indicată sau după un contur desenat în prealabil, pentru a obține piese care urmează a fi asamblate în vederea confecționării unui obiect. 2. Tranz. A plănuși, a pune la cale o lucrare care are nevoie de indicații, de planuri etc.; a începe un lucru sau o lucrare. ♦ Fig. A ticlui o minciună. 3. Tranz. A desfunda, a deschide un drum, o șosea etc., înlăturând obstacolele. 4. Tranz. Fig. (Fam.) A lovi, a bate un animal sau un om cu bățul, cu bicul (făcându-i dungi sau vânătăi pe piele). 5. Intrans. Fig. (Fam.; în expr.) *A o croi la fugă* = a fugi în cea mai mare grabă (spre a scăpa de o primejdie). — Din sl. **krojiti**.

CROIÁLĂ, *croieli*, s.f. 1. Felul cum este croită o haină; tăietură, croi¹. 2. Fig. Fel de a fi; caracter. 3. (Inv.) Plan, arhitectură. [Pr.: *cro-ia-*] — **Croi**² + suf. *-eală*.

CROÍT s.n. Faptul de a croi². — V. **croi**².

CROITÓR, *croitori*, s.m. 1. Bărbat care se îndeletnicește cu croitul și cusutul hainelor. 2. Insectă mare, de culoare neagră, cu antene lungi, care trăiește mai ales pe stejar, degradând lemnul (*Cerambyx cerdo*). 3. Mușchi lung al coapsei, situat între osul iliac și fața internă a tibiei (prin a cărui contracție se produce încrucișarea picioarelor). [Pr.: *cro-i-*] — **Croi**² + suf. *-tor*.

CROITOREÁSĂ, *croitorese*, s.f. Femeie care se îndeletnicește cu croitul și cusutul hainelor, al rochiilor etc. [Pr.: *cro-i-*] — **Croitor** + suf. *-easă*.

CROITORÍE, (2) *croitorii*, s.f. 1. Meșteșugul, meseria croitorului (1). 2. Atelier unde se lucrează haine, rochii etc. [Pr.: *cro-i-*] — **Croitor** + suf. *-ie*.

CROM s.n. Element chimic, metal alb, dur, casant, foarte rezistent față de agenții chimici, folosit la cromaj, la fabricarea unor țeșturi speciale, a unor compuși utilizați în vopsitorie, în tăbăcărie etc. — Din fr. **chrome**.

CROMĂ, *cromez*, vb. I. Tranz. A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de crom. — Din **crom**. Cf. fr. c h r o m e r.

CROMAFÍN, -**Ă**, *cromafini*, -e, adj. Care se colorează ușor, care prinde ușor coloranți. — Din fr. **chromaffine**.

CROMÁJ s.n. Operație industrială constând din acoperirea metalelor cu un strat de crom, pentru a le face rezistente la coroziune și la uzură sau pentru a le da un aspect frumos; cromare. — Din fr. **chromage**.

CROMÁRE, *croări*, s.f. Acțiunea de a *croma* și rezultatul ei; cromaj. — V. **croma**.

CROMÁT¹, *croamți*, s.m. Sare a acidului cromic. — Din fr. **chromate**.

CROMÁT², -**Ă**, *croamți*, -te, adj. Care conține crom; acoperit cu un strat de crom. *Oțel cromat*. — V. **croma**.

CROMATÁRE s.f. Operație de acoperire a unor obiecte metalice cu o peliculă subțire, rezistentă la coroziune, compusă din cromati¹. — Din **cromat**¹.

CROMÁTIC, -**Ă**, *chromatici*, -ce, adj., s.f. I. Adj. 1. Care se referă la culori sau la colorit. ♦ (Fiz.) *Aberație cromatică* = defect al imaginilor obținute prin lentile, constând în formarea de irizații pe marginea imaginilor. 2. (Muz.; în sintagmele) *Gamă cromatică* = gamă formată dintr-o serie succesivă de semitonuri. *Interval cromatic* = interval alcătuit din două sunete cu aceeași denumire (unul dintre ele fiind alterat). II. S.f. 1. Arta preparării și folosirii culorilor. 2. Ansamblu de culori într-o pictură, într-un mozaic etc.; colorit. — Din fr. **chromatique**.

CROMATÍDĂ, *chromatide*, s.f. (Biol.) Fiecare dintre cele două segmente rezultate prin diviziunea longitudinală a unui cromozom, în cursul mitozei sau meiozei și care, ulterior, se separă total pentru a da naștere cromozomilor-fii. — Din engl. **chromatid**.

CROMATÍNĂ s.f. Substanță care reprezintă componenta chimică de bază a nucleului celular la animale și la plante, având o mare afinitate pentru coloranții bazici. — Din fr. **chromatine**.

CROMATÍSM s.n. 1. Proprietate a razelor albe de a se descompune în raze de culori diferite. ♦ *Aberație cromatică*. 2. Succesiune de mai multe sunete aflate la distanță de un semiton; structură melodică în care predomină intervale de semiton. — Din fr. **chromatisme**.

CROMATOFÓR, *chromatofori*, s.m. 1. (Zool.) Celulă care conține pigment colorant. 2. Corpuscul din celulele plantelor superioare și ale unor alge care conțin clorofilă sau alți pigmenți. — Din fr. **chromatophore**.

CROMATOGRÁFIC, -**Ă**, *chromatografici*, -ce, adj. Care aparține cromatografiei, privitor la cromatografie. — Din fr. **chromatographique**.

CROMATOGRÁFIE s.f. Procedeu fizico-chimic de separare a substanțelor dintr-o soluție, de obicei cu ajutorul trecerii soluției prin materiale poroase. — Din fr. **chromatographie**.

CROMATOPLÁST, *chromatoplaste*, s.n. Corpuscul de culoare galbenă, roșie sau portocalie care dă culoarea caracteristică rădăcinilor de morcovi sau fructelor coapte, având același rol ca și cloroplastele; cromoplast. — Din fr. **chromatoplaste**.

CROMATOPSÍE s.f. Capacitatea de a percepe distinct culorile. — Din fr. **chromatopsie**.

CRÓMIC adj. (În sintagma) *Acid cromic* = acid obținut din combinarea cromului cu oxigen și hidrogen. — Din fr. **chromique**.

CROMÍSM s.n. (Med.) Intoxicație cu crom. — **Crom** + suf. *-ism*.

CROMÍT, *croimiți*, s.m. Oxid natural dublu de fier și crom, cubic, metalic, negru, întâlnit în rocile eruptive. — Din fr. **chromite**.

CROMIZĂ, *croimizez*, vb. I. Tranz. A supune operației de cromizare. — Din fr. **chromiser**.

CROMIZÁRE, *croimizări*, s.f. Tratament termochimic de îmbogățire cu crom, prin difuzie, a stratului superficial al unei piese de oțel sau de fontă, în vederea sporirii rezistenței la coroziune și la uzură a acesteia. — Din **croimizez**.

CROMIZÁT, -**Ă**, *croimizezi*, -te, adj. Care a fost supus operației de cromizare. — V. **croimizez**.

CRÓMLEH, *cromlهوري*, s.n. Monument megalitic cu caracter sacru din epoca bronzului, alcătuit din mai multe pietre verticale dispuse în cerc, la distanțe egale, în jurul unei pietre mai mari. — Din fr. **cromllech**.

CROMNÍCHEL s.n. Aliaj care conține 10-20% crom, 60-70% nichel, restul fier, folosit în construcția rezistențelor bobinate care lucrează la temperaturi înalte. — Din germ. **Chromnickel**.

CROMO- Element de compunere cu sensul de „culoare, colorat”, care servește la formarea unor substantive sau a unor adjective. — Din fr. **chromo-**.

CROMOALGRÁFIE s.f. Procedeu de pregătire a unei forme de tipar multicolor prin executarea manuală a marginilor din plăci de aluminiu. [Pr.: *-mo-al-*] — Din fr. **chromoalgraphie**.

CROMOBLÁST, *chromoblaste*, s.n. Celulă a pielii care are pigmenți colorați. — Din fr. **chromoblaste**.

CROMOCISTOSCOPÍE s.f. Examinare cu citoscopul a funcționii renale și a permeabilității ureterelor cu ajutorul injectării intravenoase a unei substanțe colorante care se elimină prin urină. — Din fr. **chromocystoscopie**.

CROMOFÓR, *chromofori*, s.m. Grup de atomi care, introdusi în molecula unei substanțe organice, colorează acea substanță. — Din fr. **chromophore**.

CROMOFOTOGRAFÍE, (2) *chromofotografii*, s.f. 1. Procedeu pentru obținerea fotografiilor în culori. 2. (Concr.) Fotografie astfel obținută. — Din fr. **chromofotographie**.

CROMOGÉN, *chromogeni*, s.m. Combinație care conține în moleculă cromofori. — Din fr. **chromogène**, germ. **Chromogen**.

CROMOLITOGRÁFIC, -**Ă**, *chromolitografici*, -ce, adj. De cromolitografie, obținut prin cromolitografie. — Din fr. **chromolithographique**.

CROMOLITOGRAFÍE, (2) *chromolitografii*, s.f. 1. Procedeu litografic de imprimat în mai multe culori. 2. (Concr.) Reproducere obținută prin acest procedeu. — Din fr. **chromolithographie**.

CROMOPLÁST, *chromoplaste*, s.n. (Biol.) Cromoplast. — Din fr. **chromoplaste**.

CROMOPROTEIDĂ, *cromoproteide*, s.f. Proteidă colorată, în componența căreia intră un metal (fier, magneziu) cu rol esențial în funcțiile respiratorii tisulare. — Din fr. **chromoprotéide**.

CROMOPSIE, *cromopsii*, s.f. Boală a ochiului datorită căreia obiectele necolorate sunt percepute în culori. — Din fr. **chromopsie**.

CROMOSCOP, *cromoscoape*, s.n. 1. Aparat optic folosit pentru reproducerea în culori a clișeelor. 2. Cinescop folosit pentru transmisiile de televiziune în culori. — Din fr. **chromoscope**.

CROMOSFERĂ s.f. Strat de culoare roz, compus din gaze și din aburi incandescenti, care înconjoară Soarele și este vizibil în timpul eclipselor totale. — Din fr. **chromosphère**.

CROMOSFERIC, -Ă, *cromosferici*, -ce, adj. Referitor la cromosferă, al cromosferei. — Din fr. **chromosphérique**.

CROMOTERAPIE s.f. Tratare a unor maladii prin utilizarea luminii colorate. — Din fr. **chromothérapie**.

CROMOTIPIE, *cromotipii*, s.f. 1. Metodă de tipărire în culori. 2. (Concr.) Imagine colorată obținută prin acest procedeu. — Din fr. **chromotypie**.

CROMOTIPOGRAFIE, *cromotipografii*, s.f. Procedeu de tipărire în culori cu elementele de imprimare în relief. — Din fr. **chromotypographie**.

CROMOZOM, *cromozomi*, s.m. (Biol.) Unitate genetică, structurală, constantă, a nucleului, cu organizare și funcții proprii, cu însușire de autoreproducere și care deține informația ereditară specifică. — Din fr. **chromosome**.

CROMOZOMIAL, -Ă, *cromozomiali*, -e, adj. (Biol.) De cromozom, al cromozomului. [Pr.: -mi-al] — După engl. **chromosomal**.

CRONAXIE s.f. Timpul fiziologic minim în care are loc o excitație; timpul în care un curent electric trebuie să parcurgă un nerv, un mușchi etc., pentru a-l excita. — Din fr. **chronaxie**.

CRONC interj. Cuvânt care imită sunetele scoase de corb, de cioară etc. — Onomatopee.

CRONCĂN, *croncani*, s.m. (Reg.) Corb. — **Cronc** + suf. -*an*.

CRONCĂI vb. IV v. **croncăni**.

CRONCĂIRE s.f. v. **croncănire**.

CRONCĂNI, *croncănesc*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre ciori, corbi etc., la pers. 3) A scoate sunete caracteristice speciei. 2. (Despre oameni) A scoate strigăte nearmonioase, a vorbi articulând cuvintele în mod dezagreabil, gutural și nedeslușit. [Var.: **croncăi** vb. IV] — **Cronc** + suf. -*ăni*.

CRONCĂNIRE, *croncăniri*, s.f. Acțiunea de a **croncăni** și rezultatul ei; **croncănit**. [Var.: **croncăire** s.f.] — V. **croncăni**.

CRONCĂNIT s.n. Faptul de a **croncăni**; **croncănire**, **croncănitură**; sunet strident scos de cioară, de corb etc. — V. **croncăni**.

CRONCĂNITOR, -OĂRE, *croncănituri*, -oare, adj. Care **croncănește**. — **Croncăni** + suf. -*tor*.

CRONCĂNITURĂ, *croncănituri*, s.f. **Croncănit**. — **Croncăni** + suf. -*tură*.

CRONIC, -Ă, *cronici*, -ce, adj. (Despre boli) Care are o evoluție lentă, care are un caracter de durată. ♦ Fig. Care se prelungeste multă vreme și nu mai poate fi ușor înlăturat. — Din fr. **chronique**, lat. **chronicus**.

CRONICĂR, *croniciari*, s.m. 1. Autor de cronici sau de letopisețe. 2. Colaborator al unui ziar sau al unei reviste, însărcinat cu redactarea de cronici (2). — **Cronică** + suf. -*ar*, (2) și din fr. **chroniqueur**.

CRONICĂ, *cronici*, s.f. 1. Lucrare cu caracter istoric, obișnuită mai ales în Evul Mediu, care cuprinde o înregistrare cronologică a evenimentelor sociale, politice și familiale; letopiseț, hronic. 2. Articol de ziar sau de revistă care comentează evenimente politice, sociale și culturale de actualitate. ♦ Scurtă comunicare oficială privind schimbări în componența guvernului, mișcări în corpul diplomatic etc. — Din lat. **chronica**, fr. **chronique**.

CRONICHETĂ, *cronichete*, s.f. (Rar) Minicronică. — Din fr. **chroniquette**.

CRONICITĂTE s.f. Stare cronică a unei boli, a unui bolnav. — Din fr. **chronicité**.

CRONICIZĂ, pers. 3 **cronicizează**, vb. I. Refl. (Despre boli) A deveni cronic. — **Cronic** + suf. -*iza*.

CRONICIZARE, *cronicizări*, s.f. Acțiunea de a se **croniciza**. — V. **croniciza**.

CRONICIZĂT, -Ă, *cronicizați*, -te, adj. (Despre boli) Care a devenit cronic. — V. **croniciza**.

CRONOFĂG, -Ă, *cronofagi*, -ge, adj. (Fam.) Consumator de timp. — **Crono-** + **fag**.

CRONOFOTOGRAFIC, -Ă, *cronofotografici*, -ce, adj. Referitor la cronofotografie, care aparține cronofotografiei. — Din fr. **chronophotographique**.

CRONOFOTOGRAFIE, *cronofotografii*, s.f. Analiză, studiu al mișcării prin fotografieri repetate la intervale scurte de timp. — Din fr. **chronophotographie**.

CRONOGRĂF¹, *cronografe*, s.n. Scriere cu caracter popular care reprezintă o sinteză a istoriei generale, alcătuită pe baza izvoarelor istorice combinate cu legende biblice și populare. *Cronograful lui Moxa*. [Var.: **hronográf** s.n.] — Din ngr. **hronográfos**.

CRONOGRĂF², *cronografe*, s.n. Aparat automat de precizie, prevăzut cu un mecanism de ceasornic, care înregistrează începutul și sfârșitul unei acțiuni sau al

unui fenomen în desfășurare, folosit în fizică, în aviație, în sport etc. — Din fr. **chronographe**.

CRONOGRAFIE, *cronografii*, s.f. Scriere de cronici, de cronografe¹. — Din ngr. **hronográfia**.

CRONOGRAM s.n. v. **cronogramă**.

CRONOGRAMĂ, *cronogram*, s.f. 1. Inscripție în care literele, corespunzătoare cifrelor romane, formează data. 2. Informație dată de literele unei fraze, ale unui vers, ale unei inscripții etc. care au și o semnificație numerală, reprezentând cifre romane. 3. Reprezentare grafică a variațiilor unui parametru în funcție de timp; historiogramă. [Var.: **cronogram** s.n.] — Din fr. **chronogramme**.

CRONOLÓGIC, -Ă, *cronologici*, -ce, adj. Care se referă la cronologie; dispus în ordinea succesiunii în timp. — Din fr. **chronologique**.

CRONOLOGIE, *cronologii*, s.f. Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu stabilirea epocilor și a datelor; succesiune în timp a evenimentelor (istorice); sistem adoptat pentru socotirea anilor. ♦ Listă care cuprinde o succesiune cronologică. — Din fr. **chronologie**.

CRONOMETRĂ, *cronometrez*, vb. I. Tranz. A măsura durata unei acțiuni cu ajutorul unui cronometru. — Din fr. **chronométr**.

CRONOMETRĂJ, *cronometraje*, s.n. Cronometrare. — Din fr. **chronométrage**.

CRONOMETRĂRE, *cronometrări*, s.f. Acțiunea de a **cronometra**; **cronometraj**. — V. **cronometra**.

CRONOMETRIC, -Ă, *cronometrici*, -ce, adj. (Ca) de cronometru. — Din fr. **chronométrique**.

CRONOMETRIE s.f. Parte a metrologiei care se ocupă cu studiul procedeelelor și instrumentelor pentru măsurarea timpului; tehnica construirii de aparate pentru măsurat timpul. — Din fr. **chronométrie**.

CRONOMETROR, -OĂRE, *cronometrouri*, -oare, s.m. și f. Persoană care măsoară timpul cu cronometrul pentru a norma procesele de muncă, pentru a determina rezultatele întrecerilor sportive etc. — Din fr. **chronométr**.

CRONOMETRU, *cronometre*, s.n. Instrument de precizie care funcționează pe principiul ceasornicului, permițând măsurarea timpului; tehnica construirii de aparate pentru măsurat timpul. — Din fr. **chronomètre**.

CRONOSCOP, *cronoscoape*, s.n. Instrument pentru măsurarea unui scurt interval de timp, folosit în laboratoarele de fizică, de fiziologie etc. — Din fr. **chronoscope**.

CROP s.n. (Reg.; despre lichide, în expr.) *A da în crop* = a începe să se încălzească, a se încălzi; a da în fiert. — Din **uncrop**.

CROS, *crossuri*, s.n. Probă sportivă de alergare pe teren variat și cu obstacole (naturale și artificiale), în care participanții trebuie să parcurgă o anumită distanță, pe un traseu dinainte stabilit, cu respectarea anumitor norme tehnice. — Din fr. **cross**[country].

CRÓSĂ¹, *croșe*, s.f. Baston curbat la un capăt, cu care este condus pucul sau mingea la hochei, polo și golf. — Din fr. **croșe**.

CRÓSĂ², *croșe*, s.f. Smoc de pene folosit în trecut ca ornament la pălăriile femeilor sau la chipiele militarilor. — Et. nec.

CRÓSING, *crossinguri*, s.n. Construcție subterană care asigură încrucișarea a doi curenți de aer, prin trecerea unuia pe deasupra celuilalt, în galeria unei mine. — Din engl. **crossing**.

CRÓSIST, -Ă, *croșiști*, -ste, s.m. și f. Atlet specializat în crossuri. — **Cros** + suf. -*ist*.

CRÓSĂNĂ, *croșne*, s.f. Sarcină (de lemne sau vreascuri) pe care o poartă cineva în spărare. ♦ Mulțime de obiecte așezate în ordine. [Var.: **croșnă** s.f.] — Din bg. **krošnja**.

CRÓSȘBAR s.n. Sistem de comutare prin bare comandate de releu, utilizat în telefonia automată. — Cuv. engl.

CRÓSȘET s.n. v. **croșetă**.

CRÓSȘETĂ, *croșetez*, vb. I. Tranz. A împleti manual dantele, tricouturi etc. cu croșeta. — Din fr. **crocheter**.

CRÓSȘETĂRE, *croșetări*, s.f. Acțiunea de a **croșeta**. — V. **croșeta**.

CRÓSȘETĂT s.n. Faptul de a **croșeta**. — V. **croșeta**.

CRÓSȘETĂ, *croșete*, s.f. 1. Ac lung de metal, de lemn, de material plastic etc. cu vârful îndoit ca un cârlig, utilizat la mașinile de tricatat sau pentru croșetat, împletit etc. 2. Unealtă alcătuită dintr-o tijă prevăzută cu o lamă, cu ajutorul căreia se îndepărtează pământul rămas într-o formă de turnătorie. 3. Piesă de oțel de forma unui cui, cu un cap lătit prevăzut cu găuri, utilizat la solidarizarea îmbinărilor din lemn. 4. Paranteză dreaptă. 5. (În arhitectura gotică, în forma *croșet*) Ornamet sculptat în formă de frunză cu vârful curbat. [Var.: **croșet** s.n.] — Din fr. **crochet**.

CRÓSȘEU, *croșee*, s.n. Lovitură laterală scurtă, la box, dată adversarului la cap sau la corp. — Din fr. **crochet**.

CRÓSȘĂNĂ s.f. v. **croșnă**.

CROTĂL¹, *crotali*, s.m. (Zool.) Șarpe-cu-clopoței. — Din fr. **crotale**.

CROTĂL², *crotale*, s.n. Castanietă. — Din ngr. **krotalon**.

CROTĂLIE, *crotalii*, s.f. Marcă metalică aplicată pe urechea animalelor ca semn de recunoaștere. — Din ngr. **krotalon** „zurgălău”.

CROV, *crovuri*, s.n. Formă mică de relief cu aspect de depresiune circulară sau alungită, dezvoltată pe loess prin tasare; găvan, padină. — Din sb. **kröv**.

CRUCE, *cruci*, s.f. **I. 1.** Obiect format din două bucăți de lemn, de piatră, de metale prețioase etc. așezate perpendicular și simetric una peste alta și care constituie principalul simbol al religiei creștine, reprezentând jertfa de răscumpărare pentru oameni a lui Isus Hristos. ◊ Expr. *A pune cruce cuiva* (sau *la ceva*) = a considera ca mort, definitiv lichidat, pierdut. *A fi cu crucea-n sân* = a fi (sau a se preface) evlavios. *Cruce de aur*, spun oamenii superstițioși când aud numele diavolului. **2.** Figură sau desen în formă de cruce (**I 1**), având diferite semnificații: într-o listă de nume de persoane arată că posesorul celui însemnat cu cruce a decedat; înaintea unui cuvânt atestă vechimea mare a cuvântului respectiv; în calendar marchează o zi de sărbătoare creștină; peste un text indică semnul anulării etc. ◊ *Cruce roșie* = semn distinctiv al spitalelor, ambulanțelor, centrelor de asistență medicală, de prim ajutor etc. **3.** Simbol al ritualului creștin, care constă dintr-un gest (semnul crucii) făcut cu degetele la frunte, la piept și, succesiv, la cei doi umeri. ◊ Expr. *A-și face cruce = a* a executa simbolul crucii (**I 1**); **b)** a se minuna, a se mira tare. **4.** Religia, confesiunea creștină; creștinism. **5.** Termen care intră în componența numelui unor decorații, insigne etc. în formă de cruce (**I 1**). *Crucea „Sfântul Gheorghe”*. **6.** Nume dat la diverse obiecte sau părți ale unor obiecte, dispuse în formă de cruce (**I 1**). ◊ (Tehn.) *Cruce cardanică* = dispozitiv mecanic de asamblare prin articulare, permițând transmiterea mișcării circulare între doi arbori care pot forma între ei un unghi oarecare. ◊ *Crucea căruței* = bucată de lemn pusă de-a curmezișul peste proțap. **7.** Piesă de oțel, fontă, beton etc. pentru legarea a două conducte în prelungire, din care se despart două orificii laterale perpendiculare. ◊ Fiting cu patru intrări. **8.** (În sintagmele) *Crucea amiezii = a*) punct pe bolta cerească unde se află Soarele la amiază; **b)** ora 12 ziua. *Crucea nopții = miezul nopții*. ◊ Loc. adj. și adv. *În cruce =* (așezat) cruciș, încrucișat. ◊ Expr. *(Soarele) e cruce amiazăzi sau în crucea amiezii sau Soarele e (în) cruci sau (în) cruce amiazăzi = (e) la amiază, (ne aflăm) la ora 12 din zi*. ◊ (Adverbial) *Cruce*. ◊ Expr. *A se pune cruce = a* se împotrivi unei acțiuni, a se pune de-a curmezișul spre a o zădărnici. **9.** Instrument de tortură în Antichitate, pe care osânditul îl purta adesea în spinare până la locul de execuție și pe care era apoi pironit cu cuie. ◊ *Drumul crucii* = suită de 14 popasuri, marcate prin picturi sau sculpturi, reprezentând patimile lui Hristos de la judecata lui Pilat până la răstignire; calvar, drumul Golgotei. ◊ Expr. *A-și purta crucea = a* îndura o suferință mare. **10.** (Pop.; art.) Constelația lebedei, formată din cinci stele așezate în formă de cruce (**I 1**). **11.** (Adesea la pl.) Loc unde se întretaie două sau mai multe drumuri; răscruce, răspântie. ◊ Expr. *A face cruce =* (despre vehicule cu orar fix) a se întâlni într-o stație, venind din direcții diferite. (Reg.) *A i se face (cuiva) calea cruce cu cineva = a-i ieși cuiva cineva în cale, a se încrucișa drumurile mai multor persoane. A da cu crucea peste cineva = a* întâlni pe cineva din întâmplare, pe neașteptate. *A i se face cuiva calea cruce = a* se deschide înaintea cuiva o răspântie; *fig.* a avea de ales între mai multe soluții; a se ivi piedici înaintea cuiva. ◊ (Înv.) Echipă compusă din doi până la patru soldați, care erau obligați să plătească căpeteniilor, în mod solid, o anumită cotă de impozite. **12.** (În sintagma) *Cruce de voinic* (sau *de om*) = bărbat în toată puterea; bărbat bine făcut; voinic. **II.** (Bot.) Compuse: *crucea-pământului* = plantă erbacee meliferă din familia umbeliferelor, cu tulpina și frunzele păroase, cu flori albe sau roz (*Heracleum sphondylium*); brânca-ursului; *crucea-voinicului* = plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu flori mari, albastre (*Hepatica transilvanica*). — Lat. **crux**, -cis.

CRUCER, *cruceri*, s.m. (Înv.) Crețar. — Din germ. **Kreuzer** (după *cruce*).

CRUCETĂ, *crucete*, s.f. Platformă mică, semicirculară, din lemn sau din metal, fixată deasupra arborelui gabier al unei nave, pentru ancorarea arboretului. — Din it. **crocetta** (după *cruce*).

CRUCI, *crucesc*, vb. **IV. 1.** Refl. A se mira foarte tare de un lucru neobișnuit; a se minuna (și a-și face semnul crucii); a se încruci. **2.** Tranz. (Rar) A așeza în formă de cruce; a încrucișa. — Din **cruce**.

CRUCIADĂ, *cruciade*, s.f. Fiecare dintre cele opt expediții cu caracter militar, întreprinse la îndemnul Bisericii catolice de către cruciații din Europa Apuseană și Centrală în Orientul Apropiat în perioada dintre 1096 și 1270, sub motivul eliberării mormântului lui Hristos din Ierusalim de sub ocupația musulmanilor; *p. gener.* (în Evul Mediu) orice expediție militară împotriva unor eretici sau a adepților altor religii. [Pr.: -ci-a-. — Var.: **cruciată** s.f.] — Din fr. **croisade**, it. **crociata** (refăcut după *cruce*).

CRUCIAL, -Ă, *crucial*, -e, adj. De o importanță capitală; hotărâtor. [Pr.: -ci-af] — Din fr. **crucial**.

CRUCIAT, *cruciați*, s.m. Participant la o cruciadă. [Pr.: -ci-at] — Din fr. **croisé** (refăcut după *cruce*).

CRUCIATĂ s.f. v. **cruciadă**.

CRUCIERĂ, *cruciere*, s.f. Acțiune de luptă dusă de una sau de mai multe nave de luptă pe căi îndepărtate de comunicație maritimă ale inamicului, sistematic și pe timp mai îndelungat, în scopul dezorganizării transporturilor acestuia. [Pr.: -ci-e-] — Din it. **crociera**.

CRUCIFERĂ, *crucifere*, s.f., adj. **1.** S.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, cu flori alcătuite din patru sepale și patru petale dispuse în formă de

cruce (**I 1**); (și la sg.) plantă care face parte din această familie. **2.** Adj. Care ține de crucifere (**I**), privitor la crucifere. *Plante crucifere*. — Din fr. **crucifère**.

CRUCIFICĂ, *crucific*, vb. **I.** Tranz. (În Antichitate; azi fig.) A răstigni pe cruce. — Din fr. **crucifier**.

CRUCIFICĂRE, *crucificări*, s.f. Acțiunea de a *crucifica* și rezultatul ei; răstignire pe cruce. — V. **crucifica**.

CRUCIFIX, *crucifixe*, s.n. Reprezentare sculptată a lui Isus Hristos răstignit pe cruce. [Pl. și: *crucifixuri*] — Din fr. **crucifix**, lat. **crucifixus**.

CRUCIFORM, -Ă, *cruciformi*, -e, adj. Care are formă de cruce (**I 1**). — Din fr. **cruciforme**.

CRUCIȘ, -Ă, *cruciși*, -e, adj., adv. **I.** Adj. **1.** (Despre ochi, *p. ext.*, despre oameni) Sașiu; *fig.* dușmănos. **2.** Care se întretaie, se încrucișează. ◊ Loc. adv. *În cruciș =* în cruce. **II.** Adv. **1.** Întretându-se în formă de cruce (**I 1**). **2.** În direcție piezișă; oblic. ◊ Expr. *Și (în) cruciș, și (în) curmeziș =* în lung și în lat, în toate părțile. *A se pune (în) cruciș și (în) curmeziș = a* încerca prin toate mijloacele să se opună, să zădărnicească o acțiune. — **Cruce** + suf. -iș.

CRUCIȘĂTOR, *crucișătoare*, s.n. Navă de luptă de 5 000–30 000 t, prevăzută cu cuirasă, dotată cu artilerie de calibru mijlociu și mare și cu rachete. — [În] **CRUCIȘĂ** + suf. -ător. (după fr. *croiseur*).

CRUCIȘĂTURĂ, *crucișături*, s.f. (Reg.) Încrucișare. — Din [în] **crucișa** + suf. -ătură.

CRUCIT, -Ă, *cruciți*, -te, adj. Mirat, uimit, înmărmurit. — V. **cruci**.

CRUCIȚĂ, *crucițe*, s.f. (Rar) Cruculiță (**1**). — **Cruce** + suf. -iță.

CRUCIULIȚĂ, *cruciulițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *cruce* (**I 1**); cruciță. **2.** Cusătură artistică de mână, foarte folosită în portul național și în broderia populară românească. **3.** Nume dat mai multor plante erbacee din familia compozeelor, cu flori galbene (*Senecio*). — **Cruce** + suf. -uliță.

CRUCNĂ, *crucne*, s.f. Bară de oțel, cu mâner în formă de ochi, cu care se scutură zgura de pe vatra cuptorului ori cu care se amestecă baia de metal topită la fabricarea oțelului. — După germ. **Krücke**.

CRUD, -Ă, *crudi*, -de, adj. **I. 1.** (Despre alimente) Care n-a fost (suficient) supus acțiunii focului; nefiert, nefript, necopt (suficient). **2.** (Despre fructe) Neajuns la maturitate; verde. ◊ (Despre plante sau părți ale lor) Care este încă în dezvoltare; fraged. ◊ (Despre ființe) În vârstă fragedă, tânăr; plăpând. **3.** (Despre unele materiale) Brut, neprelucrat. **II.** Fig. **1.** (Despre ființe și manifestările lor) Care simte plăcere când vede pe altul suferind; neomenos, nemilos. ◊ Neîndurător, implacabil. **2.** Violent, săngeros, intens. *Luptă crudă*. — Lat. **crudus**.

CRUDICIUNE, *crudiciuni*, s.f. (Reg.) Aliment care se mănâncă crud. — **Crud** + suf. -iciune.

CRUDITĂTE, (**2**) *crudități*, s.f. **1.** Însușirea de a fi crud. **2.** (Concr.; la pl.) Fructe, legume proaspete, verdețuri. — Din fr. **crudité**.

CRUDUȚ, -Ă, *cruduți*, -e, adj. (Reg.) Diminutiv al lui *crud* (**I**). — **Crud** + suf. -uț.

CRUG, *cruguri*, s.n. (Înv.) **1.** Orbită a Lunii sau a unei planete. ◊ *Crugul cerului* (sau *cerese*) = bolta cerească. **2.** Ciclu solar (sau lunar). — Din rus., sb. **krug**.

CRUMPENĂ, *crumpene*, s.f. (Reg.) Cartof. — Din sb. **krumpir**.

CRUNT, -Ă, *crunți*, -te, adj. **1.** (Despre oameni și manifestările lor) Care comite fapte crude; violent, inuman. ◊ Încrunțat. **2.** Care inspiră groază; înfiorător. ◊ (Și adv.) Fig. Foarte mult, foarte tare; strașnic, extraordinar, grozav. **3.** (Despre războaie, lovituri etc.) Săngeros, crâncen, teribil. **4.** (Înv. și reg.) Plin de sânge; însăngerat. — Lat. **cruentus**.

CRUNTĂ, *crunt*, vb. **I.** Refl. (Înv. și reg.) A se încrunta. [Prez. ind. și: *cruntez*] — Lat. **cruentare**.

CRUNTĂT, -Ă, *cruntați*, -te, adj. (Înv. și reg.) Încrunțat. — V. **crunta**.

CRUP s.n. Obstrucție a laringelui manifestată clinic prin respirație sufocantă și printr-o tuse răgușită, uneori cu formare de false membrane; gușter. — Din fr. **croup**.

CRUPĂDĂ, *crupade*, s.f. Săritură a calului cu picioarele dinainte sub burtă. — Din fr. **croupade**.

CRUPĂ, *crupe*, s.f. **1.** Regiune a corpului unor mamifere, aflată în partea superioară a trunchiului, cuprinsă între șale și baza cozii. **2.** Regiunea dinspre coadă a cruponului (**1**). **3.** Formă de relief alcătuită din două versante care se unesc după o linie; prelungire a unui mamelon. — Din fr. **croupe**.

CRUPE s.f. pl. (Reg.) Boabe de porumb, de orez etc. măcinate mare, folosite la prepararea unor mâncăruri. — Din uc. **krupy**.

CRUPIER, *crupieri*, s.m. Angajat al unei case de jocuri de noroc, care, la masa de joc, distribuie sau adună jetoanele sau banii pierduți și plătește câștigurile jucătorilor. [Pr.: -pi-er] — Din fr. **croupier**.

CRUPON, *crupoane*, s.n. **1.** Partea din mijloc a unei piei de tăbăcărie, mai groasă și mai rezistentă, cuprinsă între coadă și gât. **2.** Placă de cauciuc din care se fac tălpi pentru încălțăminte. — Din fr. **croupon**.

CRUPONĂRE, *cruponări*, s.f. Operația de despărțire a cruponului (**1**) de restul pieii. — Din **crupon**.

CRURAL, -Ă, *crurali*, -e, adj. Care ține de regiunea superioară a coapsei. *Mușchi crural*. — Din fr. **crural**.

CRUSTACÉU, *crustacee*, s.n., adj. **1.** S.n. (La pl.) Clasă de animale artropode, în general acvatice, cu corpul alcătuit din segmente acoperite cu o carapace chitinoasă; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. **2.** Adj. Care ține de crustacee (**1**), privitor la crustacee. *Animale crustacee*. [Pl. și: (m.) *crustacei*] — Din fr. *crustacé*.

CRÚSTĂ, *cruste*, s.f. **1.** Strat exterior care se formează, prin solidificare, uscare etc., la suprafața unor corpuri moi; coajă, scoarță. ♦ Spec. Strat anatomic protector format la suprafața unei plăgi care începe să se cicatrizeze. **2.** Strat îndesat, uscat și întărit care se formează uneori la suprafața terenului arabil în urma ploilor, bătoririi excesive etc. **3.** Strat solid de săruri depuse pe pereții unui vas sau ai unei țevi în care se află sau prin care curge un lichid conținând săruri dizolvate. **4.** (Zool.) Înelviș impregnat cu săruri de calciu la unele nevertebrate. — Din lat. *crusta*.

CRUȘĂTEĂ, *crușățele*, s.f. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene-aurii și cu frunze amărui, comestibile (*Barbarea vulgaris*). — **Crușit** + suf. *-ea*.

CRUȘĂLĂ s.f. (Reg.) Argăseală. — **Cruși** + suf. *-eală*.

CRUȘI, *crușesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A argăsi, a tăbăci. — Din ucr. *krušyty*.

CRUȘIN, *crușini*, s.m. Arbust melifer cu flori albe-verzui, cu fructe la început roșii, apoi negre, din a cărui scoarță se prepară o băutură laxativă, iar din lemn se obține cel mai bun cărbune pentru prepararea prafului de pușcă (*Rhamnus frangula*). — Din ucr. *krušyna*.

CRUȘIT, *-Ă*, *crușiți*, *-te*, adj. (Reg.) **1.** (Despre pielea unui animal) Argăsit. **2.** Înroșit; *p. ext.* pătat (cu sânge). — V. **cruși**.

CRUȘON, *crușoane*, s.n. Băutură alcoolică preparată din vin și alte băuturi, sirop de zahăr și fructe. — Din fr. *cruchon*, rus. *kriuson*.

CRUTON, *crutoane*, s.n. Bucată mică de pâine prăjită (în grăsime) care se servește în supă. — Din fr. *croûton*.

CRUȚĂ, *cruț*, vb. I. Tranz. **1.** A ierta, a scuti (de pedeapsă); a se îndura de...; a avea milă. ♦ Expr. *A cruța viața cuiva* = a lăsa pe cineva în viață (după ce-i fusese hotărâtă moartea). **2.** A trata (pe cineva) cu înțelegere; a menaja. ♦ A păzi, a feri. **3.** A folosi, a consuma un obiect cu prevedere; a economisi. **4.** (Inv.) A se codi, a ezita. — Et. nec.

CRUȚĂRE s.f. Faptul de a cruța; iertare, milă, îndurare. — V. **cruța**.

CRUȚĂTOR, *-OĂRE*, *cruțători*, *-oare*, adj. (Rar) **1.** Milostiv, îndurător. **2.** Econom. — **Cruța** + suf. *-ător*.

CRUZÉIRO s.m. Unitate monetară în Brazilia. [Pr.: *crú-zei-*] — Din port. *cruzeiro*.

CRUZIE, *cruzii*, s.f. (Inv.) Cruzime. — **Crud** + suf. *-ie*.

CRUZIME, *cruzimi*, s.f. Atitudine, faptă crudă; ferocitate, bestialitate, barbarie, cruzie. — **Crud** + suf. *-ime*.

CTITOR, *-Ă*, *ctitori*, *-e*, s.m. și f. Persoană care ctitorește o biserică sau o mănăstire; *p. ext.* fondator al unei instituții, asociații etc. — Din sl. *ktitorŭ*.

CTITOREĂȘĂ, *ctitorese*, s.f. Ctitoră. — **Ctitor** + suf. *-easă*.

CTITORI, *ctitoresc*, vb. IV. Tranz. A întemeia, a fonda o biserică, o mănăstire; *p. ext.* a pune bazele unei instituții, unei asociații etc. — Din **ctitor**.

CTITORICÉSC, *-EĂSCĂ*, *ctitoricesc*, adj. (Rar) Care ține de ctitor sau de ctitorie, privitor la ctitor ori la ctitorie. — **Ctitor** + suf. *-icesc*.

CTITORIE, *ctitorii*, s.f. Biserică, mănăstire, instituție întemeiată de un ctitor. — **Ctitor** + suf. *-ie*.

CU prep. **I.** Introduce un atribut sau un nume predicativ: **a)** indică asocierea: *cașă cu livadă*; **b)** indică conținutul: *pahar cu bere*; **c)** indică o posesiune sau posesori: *mașinuță cu motor*; **d)** indică o dependență, o legătură: *rudă cu mine*; **e)** indică o însușire: *copil cu talent*; **f)** indică instrumentalul: *călătorie cu avionul*. **II.** Introduce complementele indirecte: **a)** de mod: *câștiga cu acul*; **b)** formează locuțiuni modale: *cu duioșie*, *cu blândete*, *cu ciudă*, *cu grijă*, *cu drag*, *cu fuga*, *cu binișorul*; **c)** instrumental: *desenăm cu cărbune*; **d)** sociativ: *merg cu Irina*; **e)** de cauză: *nu mai auzea nimic cu atâta gălăgie*; **f)** de timp: *nu venea cu săptămânile*. (Expr.) *Cu anul* (sau *cu ziua etc.*) = pe timp de un an (sau pe o zi etc.); **g)** cu substantivul repetat exprimă ideea de succesiune: *zi cu zi*; **h)** de relație: *e artist numai cu numele*. **IV.** Formează loc. conj. și prep.: *cu toate acestea*, *cu toate că*, *alături cu*, *la fel cu*. **V.** Cu valoarea de conj.: *șoarecele cu pisica*. — Lat. **cum**.

CUADRANT s.n. v. **cvadrant**.

CUADRATURĂ s.f. v. **cvadratură**.

CUADRIMOTOR s.n. v. **cvadrimotor**.

CUADROFONIC, *-Ă*, *cuadrofonici*, *-ce*, adj. De cuadrofonie. [Scris și: *quadrofonic*] — Din fr. **quadrophonique**.

CUADROFONIE s.f. Tehnică de captare și redare a sunetului pe patru canale, care oferă posibilitatea unei percepții în relief; tetrafonie. [Scris și: *quadrofonie*] — Din fr. **quadrophonie**.

CUADRUPLEX s.n. v. **cvadruplex**.

CUANTĂ, *cuante*, s.f. (Fiz.) Cea mai mică valoare discretă pe care o poate lua o anumită mărime fizică, toate celelalte valori ale sale fiind multipli întregi ai acestora. ♦ *Cuantă de energie* = cantitate determinată și finită de energie care poate

fi emisă sau absorbită de un sistem atomic, molecular etc. [Var.: **cvântă** s.f.] — Din fr. **quanta**.

CUÁNTIC, *-Ă*, *cuantici*, *-ce*, adj. Referitor la cuantă sau la cuantificare. ♦ *Nu-măr cuantic* = fiecare dintre numerele care caracterizează stările staționare ale unui atom, ale unei molecule etc. *Mecanică cuantică* = ramură a fizicii care studiază fenomenele care se petrec la scara atomilor. *Electrodinamică cuantică* = ramură a fizicii care studiază procesele elementare discontinue din câmpul electromagnetic și interacțiunea dintre câmpul electromagnetic și substanțe sau corpuri. [Var.: **cvántic**, *-ă* adj.] — Din fr. **quantique**.

CUANTIFICĂ, *cuantific*, vb. I. Tranz. A stabili valorile discrete (discontinue) pe care le poate lua o anumită mărime fizică; a impune astfel de condiții unei mărimi fizice încât valorile sale să varieze în salturi (discontinuu). — După fr. **quantifier**.

CUANTIFICĂRE, *cuantificări*, s.f. Faptul de a cuantifica. — V. **cuantifica**.

CUÁNTUM, *cuantumuri*, s.n. Cantitate, sumă (neprecizată) la care se urcă o cheltuială, un credit etc. [Var.: **cvántum** s.n.]. — Din fr., lat. **quantum**.

CUARTÁL s.n. v. **cvartál**.

CUÁRTĂ s.f. v. **cvartă**.

CUARTÉT s.n. v. **cvartet**.

CUART, (**2**) *cuarturi*, s.n. **1.** Bioxid natural de siliciu, care se găsește în roci în stare neconsolidată (ca nisip) sau în formă de cristale hexagonale, transparente și incolore (în stare pură) sau diferit colorate (când conțin și substanțe străine), utilizat în tehnică, în industria optică, în industria materialelor refractare, la biiterii etc. **2.** Varietate de cuarț (**1**). [Var.: **cvart** s.n.] — Din germ. **Quarz**, fr. **quartz**.

CUARTÍT, *cuartite*, s.n. Rocă metamorfică alcătuită prin recristalizarea rocilor cu cuarț (nisipuri, gresii etc.), utilizată în construcții, ceramică, industria metalurgică etc. — Din fr. **quartzite**, germ. **Quartzit**.

CUARTÓS, *-OĂȘĂ*, *cuartoshi*, *-oase*, adj. Care conține cuarț. — Din fr. **quartzos**.

CUATERNÁR, *-Ă*, *cuaternari*, *-e*, s.n., adj. **1.** S.n. Perioadă a erei neozoice, corespunzătoare ultimelor două milioane de ani, al cărei început este marcat de accentuarea răcirii climatei, culminând cu formarea unor imense calote glaciare. **2.** Adj. Care se referă la perioada cuaternarului (**1**). — Din fr. **quaternaire**, it. **quaternario**, lat. **quaternarius**.

CUB, (**1, 2**) *cuburi*, s.n., (**3**) *cubi*, adj. **1.** S.n. Corp geometric cu șase fețe pătrate, egale între ele. ♦ (Mat.) Puterea a treia a unui număr sau a unei mărimi. **2.** Produs al înmulțirii unui număr cu sine însuși de două ori. **3.** Adj. (În sintagma *Metru* (sau *decimetru*, *centimetru* etc.)) *cub* = unitate de măsură pentru volume, egală cu volumul unui corp de formă cubică, având latura egală cu un metru (sau cu un decimetru etc.). — Din fr. **cube**, lat. **cubeus**.

CUBÁJ, *cubaje*, s.n. Determinare a volumului unui corp, al unei încăperi etc.; volumul sau capacitatea unui corp, a unei încăperi etc. exprimate în metri cubi. — Din fr. **cubeage**.

CUBANÉZ, *-Ă*, *cubanezi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Cubei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Cubei sau cubanezilor (**1**), referitor la Cuba ori la cubanezi. — **Cuba** (n. pr.) + suf. *-ez*.

CUBATŪRĂ s.f. **1.** Aflare a laturii unui cub al cărui volum este egal cu volumul unui corp dat. **2.** Determinare prin calcul a volumului mărginit de una sau de mai multe suprafețe. — Din fr. **cubeature**.

CUBÉB, *cubebi*, s.m. Arbust exotic asemănător cu piperul, din ale cărui fructe se extrag substanțe folosite în cosmetică și în farmacologie (*Piper cubeta*). — Din fr. **cubebe**.

CUBÉLC s.m. v. **culbec**.

CUBÍC, *-Ă*, *cubici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. De forma unui cub (**1**), privitor la cub. ♦ *Zahăr cubic* = zahăr în formă de mici paralelipipede regulate, cu baza pătratică. ♦ Care conține puterea a treia a unei mărimi. **2.** S.f. (Mat.) Cubă care reprezintă, într-un sistem de coordonate carteziene, o ecuație de gradul trei. — Din fr. **cubique**, lat. **cubeicus**.

CUBICULÁR, *cubiculari*, s.m. Sclav care avea grijă de camera de culcare a stăpânului. ♦ Demnitar roman care se ocupa de camera de culcare a împăraților. — Din lat. **cubicularius**, fr. **cubicalaire**.

CUBÍCULUM, *cubiculumuri*, s.n. Cameră de dormit în locuințele romane; *p. ext.* cameră sepulcrală într-o catacombă. — Din lat. **cubiculum**.

CUBILÓU, *cubilouri*, s.n. Cuptor vertical cilindric, format dintr-o manta de tablă căptușită cu cărămidă refractară, utilizat în turnătorii. — Din fr. **cubilot**.

CUBISM s.n. Mișcare artistică apărută la începutul sec. XX, care prezintă obiectele din realitate descompuse în cele mai simple figuri geometrice, care analizează și recombina formele în volume și planuri, încercând să exprime simultan existența obiectului ca o totalitate, cu toate fețele, punctele și liniile și să creeze un obiect estetic foarte structurat, ignorându-se perspectiva și clarobscurelul. — Din fr. **cubeisme**.

CUBÍST, *-Ă*, *cubiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține cubismului, privitor la cubism; care se conformează regulilor și formelor cubismului. **2.** S.m. și f. Adept al cubismului. — Din fr. **cubeiste**.

CUBITÁL, *-Ă*, *cubitali*, *-e*, adj. Care ține de cubitus. — Din fr. **cubital**.

CÚBITUS s.n. Os lung care, împreună cu radiusul, formează scheletul antebrațului. — Din fr., lat. **cubitus**.

CUC, *cuci*, s.m. 1. Pasăre migratoare cu pene cenușii, cu coada lungă cu pete albe, care își depune ouăle în cuiburi străine pentru a fi clocite de alte păsări și care este cunoscută prin sunetele caracteristice pe care le scoate (*Cuculus canorus*). ♦ *Ceas cu cuc* = ceasomic de perete care, la fiecare oră, sfert, jumătate sau trei sferturi de oră, marchează timpul prin sunete care întâi imită cântecul cucului (1); fig. lucru extravagant. ♦ *Compus*: (fr.) *cuc-armenesc* = pupăză. ♦ *Expr. Lapte de cuc* = ceva imposibil. (*A umbla de flori de cuc* = (a umbla) fără rost. ♦ (Adverbial) Izolat, singur, străin. ♦ *Expr. Singur cuc* = absolut singur. 2. Intră în compunerea unor nume de plante: *ciuboșica-cucului*, *limba-cucului* etc. 3. (La unele jocuri de copii) Lovitură cu mingea în înălțime. — Lat. **cuculus**.

CUCĂ¹, *cuci*, s.f. Căciulă înaltă, uneori împodobită cu pene (de struț), pe care o purtau căpeteniile turcești și domnii români în timpul ceremoniilor. — Din tc. **kuka**.

CUCĂ², *cuci*, s.f. (Rar) Femela cucului (1). — De la **cuc**.

CUCĂ³, *cuci*, s.f. (Reg.) Deal înalt și izolat; vârf de deal. — Et. nec.

CUCĂI vb. IV. Intrans. (Reg.) A moțâi. — Cf. magh. *kukk adoz*.

CUCERİ, *cuceresc*, vb. IV. I. Tranz. 1. A cuprinde, a ocupa, a supune un teritoriu cu puterea armelor. ♦ A dobândi ceva prin luptă susținută; a câștiga. 2. Fig. A-și atrage simpatia, a câștiga dragostea sau bunăvoința cuiva. II. Tranz. și refl. (Înv.) A (se) supune, a (se) închina; a (se) ruga umilindu-se. — Lat. ***conquerire** (= *conquiere*).

CUCERIE s.f. (Înv.) Cucernicie. — **Cuceri** + suf. *-ie*.

CUCERIRE, *cuceriri*, s.f. Acțiunea de a (se) *cuceri* și rezultatul ei; câștig, progres, izbândă. ♦ *Expr. (Fam.) A face o cucerire* = a-și atrage simpatia sau dragostea cuiva. — V. **cuceri**.

CUCERIT, *-Ă, cuceriți, -te*, adj. 1. (Despre teritorii) Care a fost ocupat cu forța armelor. 2. (Despre trofee, titluri etc.) Câștigat. 3. (Despre oameni) Care este atras foarte puternic de cineva sau de ceva. — V. **cuceri**.

CUCERITOR, -OARE, *cuceritori, -oare*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană, popor, țară etc. care face sau a făcut cuceriri. 2. S.m. și f. Bărbat sau femeie care reușește să atragă simpatia sau dragostea unei persoane de sex opus. 3. Adj. Care cucerește (1 2). *Zămbet cuceritor*. — **Cuceri** + suf. *-tor*.

CUCERNIC, -Ă, cucernici, -ce, adj. Evlavios, cuvios, religios, pios, smerit. ♦ (Adesea substantivat) Titlu care se dă preoților. — **Cuceri + suf. *-nic*.**

CUCERNICIE s.f. Evlavie, religiozitate, pietate, smerenie, cucerie. ♦ (Însoțit de un pronume posesiv) Titlu care se dă preoților. — **Cucernic** + suf. *-ie*.

CUCOANĂ, cucoane, s.f. 1. Termen de politețe dat unei femei (măritate); doamnă. 2. (Înv.) Fată tânără dintr-o familie domnitoare. [Var.: **cocoană, coană** s.f.] — Cf. ngr. *kokkóna*.

CUCOARĂ s.f. v. **cocor**.

CUCÓN s.m. v. **cocon¹**.

CUCONĂȘ s.m. v. **coconăș**.

CUCONET, cuconeturi, s.n. (Fam.) (Mulțime de) cucoane (1), grup de doamne. [Var.: **coconet** s.n.] — **Cucoană** + suf. *-et*.

CUCONI, cuconesc, vb. IV. I. Tranz. A se adresa cuiva cu termenul de „cucoană, cucoane”. 2. Refl. (Depr.) A-și da aere de cucoană (sau de boier); a se îngâmfă. [Var.: **coconi** vb. IV] — Din **cucon**, (2) și din **cucoană**.

CUCONIȚĂ, cuconițe, s.f. Diminutiv al lui *cucoană* (1). [Var.: **coconiță, conită** s.f.] — **Cucoană** + suf. *-iță*.

CUCÓR s.m. v. **cocor**.

CUCÓȘ s.m. și n. v. **cocoș**.

CUCOȘESTE adv. v. **cocoșește**.

CUCOVĂ, cucove, s.f. (Reg.) Specie de lebădă caracterizată printr-o mică umflătură neagră la rădăcina ciocului; lebădă de vară (*Cygnus olor*). — Et. nec.

CUCU interj. Cuvânt care imită cântecul cucului. ♦ Strigătul copiilor când se joacă de-a v-ați ascunseala. — Onomatopee.

CUCUI, cucuie, s.n. 1. Umflătură la cap provocată de lovirea cu un corp tare. 2. (Reg.) Moț de pene pe cap la unele păsări. — Lat. ***cucullius** (= *cucullus*).

CUCUIÁT, -Ă, cucuiăți, -te, adj. (Reg.) 1. (Despre păsări) Moțat; (despre pui de animale comute) căruia încep să-i crească coarnezle. 2. (Despre oameni) Cocolțat pe ceva. [Pr.: *-cu-iat*] — **Cucui + suf. *-at*.**

CUCULÁT, -Ă, cuculați, -te, adj. (Despre flori) În formă de glugă sau de capșon. — Din lat. **cucullatus.**

CUCULÁ, cucule, s.f. Veșmânt cu glugă purtat de călugării catolici, confecționat din stofă groasă și aspră. — Din fr. **cuculle**, lat. **cucullus**.

CUCULEȚ, cuculeți, s.m. Diminutiv al lui *cuc*; cucuț, cucușor. — **Cuc** + suf. *-uleț*.

CUCURÁ¹, *cucure*, s.f. (Înv.) Tolbă de săgeți. — Din ngr. **kúkuron**.

CUCURÁ², *cucure*, s.f. (Reg.) Parte a plugului care leagă între ele brăzdarul, comana și plazul. — Din magh. **kukora**.

CUCURBITACEE, cucurbitacee, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu tulpini târâtoare sau agățătoare, cu frunze mari, cu fructul cărnos având coaja tare; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. ♦ (Adjectival) *Plantă cucurbitacee*. — Din fr. **cucurbitacée**.

CUCURIGÁ, pers. 3 *cucurigá*, vb. I. Intrans. (Rar; despre cocoși) A scoate sunete caracteristice speciei. [Var.: **cucurigí** vb. IV] — Din **cucurigú**.

CUCURIGÁT s.n. (Rar) Faptul de a *cucuriga*; sunete caracteristice scoase de cocoș. — V. **cucuriga**.

CUCURIGÍ vb. IV v. **cucuriga**.

CUCURÍGU interj., s.n. 1. Interj. Cuvânt care imită cântecul cocoșului. ♦ (Substantivat, n.) Cântecul cocoșului; *p. ext.* (m.) cocoș. 2. S.n. (Glumet; precedat de prepoziția „la”) Etajul cel mai înalt al unei case; mansardă; *p. ext.* galerie (la teatru). — Onomatopee.

CUCURÚZ, (1, 3, 4) cucuruzi, s.m., (2) cucuruz, s.n. (Reg.) 1. S.m. Porumb. 2. S.n. Porumbiște. 3. S.m. Fructul coniferelor; con. 4. S.m. Plantă erbacee din familia compozeeleor, cu flori albe-gălbui dispuse în mici capitule (*Petasites albus*). — Cf. bg., sb. *kukuruz, kukurudz*.

CUCURUZÁȘTINÁ s.f. (Reg.) Porumbiște. — **Cucuruz** + suf. *-ăștiná*.

CUCUȘÓR, cucușori, s.m. Cuculeț. — **Cuc** + suf. *-ușor*.

CUCUTÁ, cucute, s.f. Plantă erbacee otrăvitoare din familia umbelififerelor, cu miros caracteristic, cu frunze mari, flori albe și fructe brune-verzui, întrebuințată ca medicament; dudău, buciniiș (*Conium maculatum*). ♦ *Expr. (Fam.) Doar n-am băut cucută (ca să...)* = doar n-am înnebunit (ca să...). ♦ *Compuse: cucută-de-apă* = plantă erbacee de apă, cu flori albe dispuse în formă de umbrelă (*Cicuta virosa*); *cucută-de-pădure* = plantă erbacee cu frunze ascuțite și flori albe (*Galium schultesii*). — Lat. ***cucuta** (= *cicuta*).

CUCÚT, cucuți, s.m. (Reg.) Cuculeț. — **Cuc** + suf. *-uț*.

CUCUVÁIE s.f. v. **cucuvea**.

CUCUVEÁ, cucuvele, s.f. Pasăre răpitoare de noapte, cu penaj brun-cenușiu și cu ochii galbeni înconjuțați de rozete de pene, care trăiește pe lângă casele părăsite, prin scorburi etc.; cucuveică (*Athene noctua*). [Var.: **cucuváie** s.f.] — Din ngr. **kuk(k)uvághia**.

CUCUVEICÁ, cucuveici, s.f. (Reg.) Cucuvea. — Din bg. **kukuveja**.

CUDÁLB, -Ă adj. v. **codalb**.

CÚFÁR, cufere, s.n. Ladă cu capac (și cu încuietore) care se folosește la păstrarea și la transportarea diverselor obiecte. ♦ (Pop.) Geamantan (de lemn). — Din pol., ucr. **kufér**.

CUFÁRÁȘ, cufărășe, s.n. Diminutiv al lui *cufăr*. — **Cufăr** + suf. *-aș*.

CUFUND s.n. (Reg.; în loc. adv.) *De-a cufundul* = cufundându-se. — Din **cufunda** (derivat regresiv).

CUFUNDÁ, cufund, vb. I. 1. Refl. și tranz. A intra sau a face să intre într-un lichid sau într-o materie moale; a (se) afunda, a (se) adânci, a (se) scufunda. 2. Refl. A intra în adânc; a dispărea (undeva). ♦ A prezenta o adâncitură. ♦ (Despre ochi) A fi înfundat în orbite. ♦ (Poetic) A se pierde (în umbră, în întuneric etc.). ♦ Fig. (Despre aștri) A trece dincolo de orizont; a apune (după linia orizontului). ♦ (Despre pământ) A se prăbuși. 3. Refl. Fig. A se lăsa absorbit de o activitate, de somn etc. 4. Tranz. Fig. (Rar) A compromite, a distruge. [Var.: (înv.) **acufundá** vb. I] — Lat. **cufundare**.

CUFUNDÁC, cufundaci, s.m. (Ornit.) Cufundar. — **Cufunda** + suf. *-ac*.

CUFUNDÁR, cufundari, s.m. Numele a două păsări palmipede, înotătoare: a) pasăre mai mare decât rața, cu pene negre strălucitoare, cu puncte albe pe spate, cu ciocul ascuțit și cu aripile înguste; cufundac (*Gavia arctica*); b) pasăre de mărimea raței, cu penele castanii închise pe spate și albe pe burtă, cu un smoc de pene în formă de gulerăș; bodărlău, corcodel (*Podiceps cristatus*). — **Cufunda** + suf. *-ar*.

CUFUNDÁRE, cufundări, s.f. Acțiunea de a (se) *cufunda* și rezultatul ei; afundare, scufundare, adâncire. — V. **cufunda**.

CUFUNDÁTÚRÁ, cufundături, s.f. 1. Faptul de a (se) *cufunda*. 2. (Concr.) Loc cufundat; adâncitură, scufundătură. — **Cufunda** + suf. *-ăturá*.

CÚGET, cugete, s.n. 1. Capacitate de a gândi; gândire. 2. Gând, idee, părere. ♦ Imaginație, fantezie. 3. Minte, intelect. 4. (Înv.) Intenție, plan, proiect. 5. Conștiință. ♦ *Expr. A-I muștra* (pe cineva) *cugetul* sau *a avea muștrări de cuget* = a fi chinut de remușcări, a-l chinui (pe cineva) remușcarea, regretul. — Din **cugeta** (derivat regresiv).

CUGETÁ, cuget, vb. I. Intrans. A urmări o idee, a medita; a se gândi. ♦ Refl. (Rar) A sta pe gânduri; a chibzui, a cumpăni. ♦ A-și da seama, a ține seamă de..., a lua în considerare. — Lat. **cogitare**.

CUGETÁRE, cugetări, s.f. Acțiunea de a *cugeta* și rezultatul ei; gândire, gând, idee. ♦ Judecată, raționament. ♦ Meditație, reflecție. — V. **cugeta**.

CUGETÁTÓR, -OÁRE, cugetători, -oare, s.m. și f. Gânditor. — **Cugeta** + suf. *-ător*.

CUGUÁR, cuguari, s.m. Pumă (*Felis concolor*). [Pr.: *-gu-ar*] — Din fr. **cougaur**.

CÚHNE s.f. v. **cuhnie**.

CÚHNIE, cuhnii, s.f. (Reg.) 1. Bucătărie. ♦ Bucătăria principală a mănăstirilor și cea de vară a gospodăriilor țărănești. 2. Clădire modestă; cameră sărăcăcioasă. [Var.: **cúhne, cúnă, cúine, cuinie** s.f.] — Din ucr. **kuhnja**.

CUI, cuie, s.n. 1. Piesă de metal sau de lemn, formată dintr-o țijă cu vârf ascuțit și cu un capăt numit floare, cu care se fixează între ele diferite piese, care se bate în zid sau în lemn pentru a servi ca suport etc. ♦ (Tehn.) *Cui spintecat* = piesă de

siguranță formată dintr-o bucată de sârmă ocupați, cu un ochi la un capăt, care împiedică desfacerea piulițelor. ♦ Expr. *Cui pe* (sau *cu*) *cui se scoate* = un rău face să uiți răul anterior. (Fam.) *A face* (sau *a tăia*) *cui* = a simți frigul, a dărdăi de frig. *A-i intra cui* un *cui* în *înimă* = a se strecura în sufletul cuiva o teamă, o bănuială, o îndoială, o grijă etc. *Cuiul lui Pepelea* = drept abuziv pe care și-l ia cineva, legându-se de un pretext, pentru a stingheri pe altul. ♦ *Cuier* simplu de perete. ♦ Expr. *A-și pune pofta în cui* = a renunța la o dorință, la un lucru răvnit. 2. Nume dat mai multor piese de metal sau de lemn asemănătoare ca formă cu un cui (1). — Lat. *cuneus*.

CUIB, *cuiburi*, s.n. 1. Construcție făcută de păsări, de unele mamifere etc. pentru a depune ouăle, a cloci și a scoate pui. 2. Fig. Locuință, sălaș; reședință. 3. Fig. (Peior.; urmat de determinări) Loc (ascuns) unde se plănuieste și de unde se propagă o acțiune potrivnică, dușmănoasă intereselor unei colectivități. ♦ Focar. 4. (În sintagma) *Cuibul albinelor* = fagurii ocupați cu puiet și cu hrană, în care trăiește și se dezvoltă familia de albine. 5. Groapă mică făcută în pământ, în care se seamănă legume sau cereale. ♦ Mușuroi de pământ făcut, prin prășit, în jurul firelor de porumb, de cartofi etc. ♦ Spațiu restrâns în care se dezvoltă o îngrămădire de plante de același fel. *Cuib de lacrimioare*. 6. Mulțime de fermită de același fel care provoacă înăcrimea vinului, a borșului, a laptelui etc. 7. Loc adăpostit care asigură unei arme automate condiții bune de tragere. ♦ *Cuibul corbului* = post de observație situat în vârful catargului la anumite nave (de pescuit, de război etc.), în care stă marinarul de veghe. — Lat. **cubium*.

CUIBĂ, pers. 3 *cuibeaz*, vb. I. Intrans. A-și avea, a-și așeza cuibul. — Din **cuib**.

CUIBĂR, *cuibare*, s.n. 1. Loc pregătit în paie, în fân sau pe pământ unde păsările de curte își depun ouăle. ♦ Instalație specială în crescătoriile de păsări de unde se strâng ouăle. ♦ Ou care se lasă în cuibar (1) pentru ca păsările ouătoare să-și găsească locul. ♦ **Cuib** (1). ♦ Fig. Culcuș. 2. Fig. Sălaș, locuință; **cuib** (2). — **Cuib** + suf. -ar.

CUIBĂRI, *cuibăresc*, vb. IV. 1. Refl. (Despre păsări) A-și face cuibul (1) undeva; a-și face loc în cuibar. ♦ Fig. (Despre oameni și despre animale) A se așeza cât mai bine într-un loc; a se ghemui. ♦ Fig. A se adăposti. ♦ Fig. A se acuia, a se pripăși. 2. Tranz. (Loc) A așeza găinile în cuibar. 3. Tranz. A mușuroi porumbul, cartofii etc. — Din **cuibar**.

CUIBĂRIRE, *cuibării*, s.f. Acțiunea de a (se) *cuibări* și rezultatul ei. — V. **cuibări**.

CUIBĂRIT¹ s.n. Faptul de a (se) *cuibări*; perioadă când (se) *cuibăresc* păsările. — V. **cuibări**.

CUIBĂRIT², *cuibării*, -te, adj. (Despre păsări) Care și-a făcut cuib (1) undeva; care și-a făcut loc în cuibar. ♦ Fig. (Despre oameni și animale) Care s-a așezat cât mai bine într-un loc; care s-a ghemuit într-un loc. ♦ Fig. Care s-a acuiet, s-a pripășit undeva, pe lângă cineva. — V. **cuibări**.

CUIBULÉȚ, *cuibulețe*, s.n. Cuibușor. — **Cuib** + suf. -uleț.

CUIBUȘOR, *cuibușoare*, s.n. Diminutiv al lui *cuib*; cuibușor. — **Cuib** + suf. -ușor.

CUIÉR, *cuiere*, s.n. Suport de lemn sau de metal, mobil sau fixat în perete, prevăzut cu mai multe cărlige sau brațe, de care se atârnă diverse obiecte și accesorii de îmbrăcăminte. [Pr.: *cu-ier*] — **Cui** + suf. -ar.

CUINĂ s.f. v. **cuhnie**.

CUINE s. f. v. **cuhnie**.

CUINIE s.f. v. **cuhnie**.

CUIRASĂ, *cuirasez*, vb. I. Tranz. 1. A prevedea cu o cuirasă; a îmbrăca, a proteja cu o cuirasă. 2. Fig. A întări, a fortifica, a oțeli, a înarma. [Pr.: *cu-i*] — Din fr. *cuirasser*.

CUIRASĂRE, *cuirasări*, s.f. Acțiunea de a *cuirasa*. [Pr.: *cu-i*] — V. **cuirasa**.

CUIRASĂT, -Ă, *cuirasați*, -te, s.n., adj. 1. S.n. Navă de război de mare tonaj, protejată de o cuirasă și înarmată cu artilerie grea. 2. Adj. (Despre nave de război) Protejată de o cuirasă și înarmată cu artilerie grea. [Pr.: *cu-i*. — Var.: **chiurasăt** s.n.] — Din fr. **cuirassé**.

CUIRĂSĂ, *cuirase*, s.f. 1. (În trecut) Armătură formată din plăci de oțel special, cu care se blîndu cuirasatele pentru a le face să reziste împotriva mijloacelor moderne de luptă. 2. Îmbrăcăminte de piele, din zale de fier sau plăci de metal care proteja pieptul și spattele războinicilor din Antichitate și din Evul Mediu și păstrată până în sec. XIX; platoșă. [Pr.: *cu-i*. — Var.: **chiurasă** s.f.] — Din fr. **cuirasse**.

CUIRASIER, *cuirasieri*, s.m. Soldat din cavalerie îmbrăcat în platoșă. [Pr.: *cu-i-ra-si-er*. — Var.: **chiurasier** s.m.] — Din fr. **cuirassier**.

CUIȘOR, *cuișoare*, s.n. 1. Diminutiv al lui *cui*; cuiuț. 2. (La pl.) Condiment alimentar obținut prin uscare din mugurii aromatici florali ai unui arbust exotic. [Pr.: *cu-i*] — **Cui** + suf. -ișor.

CUIȘORITĂ, *cuișorițe*, s.f. Plantă erbacee cu flori alburii sau roșcate și cu fructe capsule (*Holosteum umbellatum*). [Acc. și: *cuișorită*. — Pr.: *cu-i*] — **Cuișor** + suf. -ită.

CUIUȚ, *cuiuțe*, s.n. (Reg.) Cuișor (1). [Pr.: *cu-iuț*] — **Cui** + suf. -uț.

CŪJBĂ, *cujbe*, s.f. 1. Bucată de lemn bifurcată la capăt, care se fixează în pământ sau într-un zid și de care se leagă sau se atârnă, cu un lanț, ceanul deasupra

focului. 2. (Reg.) Nuia bine răscuită și părlită în foc, întrebuințată în loc de frânghie. — Din sb. **gužba**.

CULÁC, *culaci*, s.m. Chiabur. — Din rus. **kulak**.

CULĂNT, -Ă, *culanți*, -te, adj. Cu care te poți înțelege ușor, care dovedește amabilitate, dărnicie; amabil, generos, mărinimos, darnic. ♦ (Înv.; despre stil) Curgător. — Din fr. **coulant**.

CULĂNȚĂ s.f. Inșușirea de a fi culant; atitudine, comportare culantă. — Cf. germ. **Kulanz**.

CULĂSĂ s.f. v. **chiulasă**.

CULĂSTRĂ s.f. v. **coraslă**.

CULĂTĂ, *culate*, s.f. Partea dinapoi a țevii unei arme de foc, în care se află loculul închizătorului. — Din it. **culatta**.

CŪLĂ, *cule*, s.f. 1. (În arhitectura medievală) Turn de apărare. 2. Locuință boierască fortificată, cu mai multe caturi, răspândită în sec. XVIII în Oltenia. ♦ Turn boltit în palatul domnesc, în care se păstra vistieria; *p. ext.* vistierie, tezar. 3. (Înv.) Beci boltit; subterană. — Din tc. **kula**. Cf. bg., sb. **k u l a**.

CULĂCIME s.f. (Rar) Chiaburime. — **Culac** + suf. -ime.

CULBĒC, *culbeci*, s.m. (Reg.) Melc. [Var.: **culbĕc** s.m.] — Et. nec.

CULBUTĂ, *culbutez*, vb. I. Tranz. A descărca vagonetul prin răsturnare cu ajutorul culbutorului. — Din fr. **culbuteur**.

CULBUTĂRE s.f. Acțiunea de a *culbuta* și rezultatul ei. — V. **culbuta**.

CULBUTĂT, -Ă, *culbutați*, -te, adj. (Despre vagoane) Care a fost descărcat cu culbutorul. — V. **culbuta**.

CULBUTÓR, *culbutoare*, s.n. 1. Basculator. 2. Element al mecanismului de distribuție, format dintr-o pârghie articulată care transmite mișcarea de la arborele cu came la supapele unui motor cu ardere internă. — Din fr. **culbuteur**.

CULCĂ, *culc*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) întinde, a (se) așeza în poziție orizontală (spre a dormi, a se odihni sau a face să adoarmă sau să se odihnească).

♦ Expr. (Refl.) *A se culca pe-o ureche* (sau *pe urechea aceea*) = a) a se lăsa în nădejea cuiva; b) a aștepta zadarnic să se realizeze o promisiune; c) a nu se sinchisi de nimic, a fi nepăsător. *Culcă-te sau poji să te culci pe o* (sau *pe acea*) *ureche* = ia-ți nădejdea; e în zadar să mai ai vreo speranță. ♦ Refl. recipr. (Fam.) A avea raporturi sexuale cu cineva. ♦ Tranz. A adăposti peste noapte; a găzdui. ♦ A pune pe cineva să se întindă sau a se întinde la pământ cu fața în jos (în cadrul unor exerciții militare). 2. Tranz. A pune, a așeza un obiect, o parte a corpului etc. pe ceva sau pe cineva. 3. Tranz. (În expr.) *A culca la pământ* = a doborî; a ucide. ♦ Refl. (Despre plante) A se pleca, a se îndoi spre pământ. — Lat. **collocare**.

CULCĂRE, *culcări*, s.f. Acțiunea de a (se) *culca*; culcat. 1. Așezare în poziție orizontală. ♦ Momentul când cineva se duce (sau este dus) să se culce. 2. (Adesea art., cu valoare de interjecție) Întindere la pământ a soldaților, la un ordin dat. — V. **culca**.

CULCĂT¹ s.n. Culcare. — V. **culca**.

CULCĂT², -Ă, *culcați*, -te, adj. Așezat în poziție orizontală. — V. **culca**.

CULCŪȘ, *culcușuri*, s.n. 1. Locul de culcare sau de adăpost al animalelor și al păsărilor. 2. Loc (improvizat) de odihnă sau de dormit pentru oameni. ♦ Adăpost, sălaș pentru oameni; locuință. ♦ Ascunzătoare. 3. (Rar) Strat moale de paie, de frunze etc. pe care se așază lucruri fragile sau alterabile. 4. Strat din baza unei formațiuni geologice. — **Culca** + suf. -uș.

CULĒE, *culee*, s.f. 1. Canal prin care curge metalul din pâlnia de turnare în cavitătea forme. 2. Materialul solidificat în piciorul și în pâlnia de turnare. 3. Infrastructura care se execută la capătul unui pod pentru a prelua sarcinile transmise de suprastructura acestuia și a susține calea de acces pe pod. — Din fr. **culée**.

CULEGĂR, *culegare*, s.n. Instrument de metal de forma unei cutii alungite, cu trei pereți, dintre care unul mobil, care servește tipografului să așeze una câte una literele în rânduri egale, formând textul de imprimat; vîngalac. — **Culege** + suf. -ar.

CULEGĂTOR, -OĂRE, *culegători*, -oare, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Persoană care adună recolta. 2. S.m și f. (Cu determinări) Colector. *Culegător de folclor*. 3. S.m. Zețar. 4. S.f. Mașină de cules. — **Culege** + suf. -ător.

CULEGĂTORIE, *culegătorii*, s.f. Atelier într-o întreprindere poligrafică în care se efectuează operațiile de culegere a textelor; zețărie. — **Culegător** + suf. -ie.

CULĒGE, *culég*, vb. III. Tranz. 1. A aduna, a strânge cereale, fructe, flori etc. ♦ Expr. *A culege* (pe cineva) *de pe drumuri* = a ajuta pe cineva căzut în mizerie, oferindu-i mijloace de trai și adăpost. ♦ Fig. A dobândi, a obține, a căpăta. *A culege aplauze*. 2. A ridica, a strânge ceva de pe jos. 3. A aduna laolaltă; a colecționa. ♦ Expr. *Alege până culege*, se spune despre cineva foarte pretențios, care, tot alegând, rămâne cu partea cea mai proastă. 4. A aduna din casete literele necesare și a le așeza în culegar; a zețui. ♦ *Mașină de cules* = mașină cu ajutorul căreia se execută operațiile de culegere și de turnat litere (monotip) sau rânduri (linotip). [Perf. s. *culesci*, part. *cules*] — Lat. **colligere**.

CULĒGERE, *culegeri*, s.f. Acțiunea de a *culege* și rezultatul ei; strângere, adunare; colecție. — V. **culege**.

CULĒS¹, *culesuri*, s.n. 1. Strângere a cerealelor, a fructelor etc.; recoltare. ♦ Timpul când se strânge recolta. 2. Operație de pregătire a unei forme de tipar înalt în vederea imprimării. — V. **culege**.

CULÉS², -EĂSĂ, *culeși*, *-se*, adj. (Despre plante, fructe, flori etc.) Care este luat, desprins din locul unde crește; recoltat. — V. **culege**.

CULEVRÎNĂ, *culevrine*, s.f. (Înv.) Tun de tip vechi, cu țeava foarte lungă. — Din fr. **coulevrine**.

CŪLI, *culi*, s.m. (Rar) Muncitor asiatic sau african necalificat, care lucrează (cu ziua) pentru o remunerație mică. — Din engl., fr. **coolie**.

CULIC, *culici*, s.m. (La pl.) Gen de păsări de mlaștină cu ciocul lung și îndoit în jos, cu penajul brun-închis sau brun-ruginiu (*Numenius*); (și la sg.) pasăre din acest gen. — Et. nec.

CULINĂR, *-Ă*, *culinari*, *-e*, adj. Care ține de bucătărie, privitor la prepararea mâncării. ♦ *Artă culinară* = pricepere deosebită, meșteșug în pregătirea și aranjarea mâncărilor. — Din fr. **culinaire**, lat. **culinarius**.

CULIŌN, *culioane*, s.n. (Înv.) Potcap mic, rotund, de catifea, fără boruri. [Pr.: -li-on] — Din ngr. **kukúl(i)**.

CULISĂ, *culisez*, vb. I. Tranz. A pune în mișcare, de obicei alternativă, o piesă mobilă de-a lungul unui canal făcut într-o bară dreaptă sau curbă. ♦ Intrans. *Ușa culisează*. — Din fr. **coulisser**.

CULISĂRE, s.f. Acțiunea de a *culisa* și rezultatul ei; alunecare pe culise (3). — V. **culisa**.

CULISĂ, *culise*, s.f. 1. Spațiu scenic situat în spatele decorurilor, de unde intră actorii în scenă folosit și pentru a sugera cadrul unde se petrec sau se hotărăsc unele acțiuni dramatice la care publicul nu asistă. 2. Fig. (La pl.; peior.) Dedesupturile unor acțiuni sau ale unei stări de fapt, mașinație, înșcenare, intrigă. ♦ Loc. adv. *În culise* = în ascuns, în secret. 3. Scobitură rectilinie de-a lungul căreia alunecă o piesă mobilă; *p. ext.* piesa care alunecă de-a lungul acestei scobituri. — Din fr. **coulisse**.

CULISŌR, *culisoare*, s.n. Piesă mobilă a mecanismului cu culisă, care efectuează o mișcare rectilinie alternativă în raport cu culisa (3), de-a lungul canalului interior al acesteia. — Din **culisă**. Cf. fr. **coulisser**.

CULM, *-Ă*, *culmi*, *-e*, s.n., adj. (Geol.) 1. S.n. Carboniferul inferior din vestul Europei, caracterizat prin depozite de argilă și de gresie. 2. Adj. Care se referă la culm (1). — Din fr. **Culm**, germ. **Kulm**.

CŪLME, *culmi*, s.f. 1. Partea cea mai de sus, prelungită orizontal și ușor înclinată, a unui munte sau a unui deal; vârf, culmiș. ♦ Punctul cel mai înalt în drumul parcurs de un corp ceresc. 2. Fig. Gradul cel mai înalt la care se poate ajunge; apogeu. ♦ Expr. *Culmea culmiilor!* sau *asta-i culmea!* = asta întrece orice margini, e nemaipomenit. 3. (Pop.) Prăjină lungă în casele țărănești, fixată orizontal de grinzi, de care se atarnă haine, obiecte casnice etc. — Lat. **culmen**.

CULMINĂ, pers. 3 *culminează*, vb. I. Intrans. 1. (Despre aștri) A atinge punctul de culminație. 2. Fig. A atinge stadiul cel mai înalt al unei situații, a ajunge la apogeu. — Din fr. **culminer**, lat. **culminare**.

CULMINĂNT, *-Ă*, *culminanți*, *-te*, adj. Care culminează. ♦ *Punct culminant* = momentul cel mai important în desfășurarea unei acțiuni, a unui fenomen etc. — Din fr. **culminant**.

CULMINĂRE s.f. Acțiunea de a *culmina* și rezultatul ei. — V. **culmina**.

CULMINĂȚIE, *culminații*, s.f. Trecere a unui astru la meridianul unui loc. ♦ *Punct de culminație* = punctul cel mai înalt deasupra orizontului atins de un astru pe bolta cerească. — Din fr. **culmination**.

CULMINĂRÎȚĂ s.f. (Reg.) Pânză lungă și lată țesută în diferite culori, cu care se împodobesc pereții caselor țărănești pe lângă tavan. — Cf. *culme*.

CULMIȘ, *culmiși*, s.n. (Pop.) Culme (1). — **Culme** + suf. *-iș*.

CULMIȚĂ, *culmițe*, s.f. Diminutiv al lui *culme* (1). — **Culme** + suf. *-iță*.

CULOĂR, *culoare*, s.n. 1. Încăpere îngustă și lungă în interiorul unei clădiri, care servește ca loc de trecere între încăperile situate pe același plan. 2. Spațiu îngust și liber de-a lungul unui vagon de cale ferată, prin care se circulă și din care se intră în compartimente. 3. (Sport) Fiecare dintre spațiile înguste și delimitate de-a lungul unei piste de atletism sau al unui bazin de natație, pe care aleargă sau înoată un singur concurent sau o singură echipă. 4. Spațiu delimitat pe o șosea pentru un anumit tip de circulație. 5. (Geogr.; în sintagma) *Culoar depresionar* = depresiune alungită și îngustă, semiînchisă, care separă masive sau culmi de dealuri și munți. — Din fr. **couloir**.

CULOĂRE, *culori*, s.f. 1. Însușire a luminii determinată de compoziția sa spectrală, care permite ochiului să perceapă în mod diferit radiațiile vizibile incidente pe retină, având aceeași intensitate, dar lungimi de undă diferite. ♦ Proprietate a corpurilor de a absorbi înegal diferitele componente monocromatice ale luminii, modificând astfel compoziția luminii împrăștiată sau transmisă de ele; aspectul colorat al corpurilor. ♦ *Culoare caldă* = culoare aflată în prima jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre infraroșu). *Culoare rece* = culoare aflată în cea de a doua jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre ultraviolet). *Culoare fundamentală* = fiecare dintre culorile (roșu, galben și albastru) care nu pot fi obținute prin amestecul altor culori, dar care amestecate între ele dau toate celelalte nuanțe și culori. ♦ Loc. adj. (Despre oameni) *De culoare* = care are pigmenția neagră, galbenă etc. ♦ Expr. *A avea culoare* = a avea obrăzii rumeni, a arăta bine. *A-și pierde culoarea* = a) (despre fața omului) a deveni palid; b) (despre țesuturi) a se decolora. 2. Fig. Fel de a descrie sau de a prezenta pe cineva sau ceva. ♦ *Culoare*

locală = trăsăturile caracteristice ale unei țări, ale unei epoci etc., redată într-o operă literară, artistică. *Culoare istorică* = evocare a unei epoci istorice prin ceea ce are ea mai caracteristic. *Culoare politică* = apartenență la un partid politic. 3. Substanță întrebunătățită pentru a vopsi, a picta etc.; materie colorantă. 4. Fiecare dintre cele patru categorii în care se împart cărțile de joc după culoare (1) și forma punctelor. [Var.: **coloare** s.f.] — Din lat. **color**, **-oris**, fr. **couleur**.

CULOĞLU, *culogli*, s.m. (Înv.) Soldat pedestru (la turci). — Din tc. **kuloğlu**.
CULŌT, *culote*, s.n. Piesă izolantă montată la partea inferioară a unui tub electronic, în care sunt prinse rigid piciorușele conectate ca electrozi. — Din fr. **culot**.

CULPĂBIL, *-Ă*, *culpabili*, *-e*, adj. (Despre o persoană) Care a săvârșit un delict, care se află în culpă; vinovat. — Din fr. **culpable**, lat. **culpabilis**.

CULPABILITĂTE s.f. Situația unei persoane care a comis un delict; vinovăție. — Din fr. **culpabilité**.

CULPABILIZĂ, *culpabilizez*, vb. I. Tranz. A face pe cineva să se simtă vinovat. — Din fr. **culpabiliser**.

CULPABILIZĂRE s.f. Acțiunea de a *culpabiliza*. — V. **culpabiliza**.

CULPABILIZĂT, *-Ă*, *culpabilizați*, *-te*, adj. Care a fost considerat vinovat. — V. **culpabiliza**.

CULPĂȘ, *-Ă*, *culpași*, *-e*, s.m. și f., adj. (Înv.) 1. S.m. și f. Persoană vinovată de o infracțiune; vinovat. 2. Adj. Care este vinovat (de o infracțiune). *Persoană culpașă*. — **Culpă** + suf. *-aș*.

CŪLPĂ, *culpe*, s.f. (Jur.) Greșeală care constă în îndeplinirea neconformă a unei obligații sau în neîndeplinirea ei; greșeală care constă în săvârșirea unui fapt păgubitor sau pedepsit de lege. ♦ Greșeală, vină, vinovăție. — Din lat. **culpa**.

CŪLPEȘ, *-Ă*, *culpeși*, *-e*, adj. (Înv.) Care a săvârșit o faptă condamnată; vinovat. — **Culpă** + suf. *-eș*.

CULT¹, *culte*, s.n. 1. Omagiu care se aduce divinității prin acte religioase; manifestare a sentimentului religios prin rugăcini și prin acte rituale; totalitatea riturilor unei religii. 2. Sentiment exagerat de admirație, de respect, de venerație, de adorație față de cineva sau de ceva. ♦ *Cultul personalității* = atitudine sistematică de admirație (exagerată) provocată și controlată cu privire la un conducător (sau la o personalitate), considerat ca înzestrat cu calități deosebite de ordin intelectual, afectiv, organizatoric etc. 3. Religie, confesiune. — Din fr. **culte**, lat. **cultus**.

CULT², *-Ă*, *culți*, *-te*, adj. 1. Care are un nivel înalt de cultură și de cunoștințe; instruit. 2. (Despre manifestări ale oamenilor) De care dă dovadă omul cult (1); care are caracter savant, cărturăresc. 3. (În poziție cu popular; despre muzică, poezie, literatură etc.) Creat de un autor instruit. — Din lat. **cultus**.

CŪLTIC, *-Ă*, *cultici*, *-ce*, adj. (Rar) De cult¹. — **Cult**¹ + suf. *-ic*.

CULTISM, *cultisme*, s.n. Afectare, bogăție căutată, artificială a stilului. ♦ Greșeală de limbă a cărei origine o constituie dorința de a se exprima mai literar, mai puțin banal. — Din fr. **cultisme**.

CULTIST, *-Ă*, *culțiști*, *-ste*, adj. Care adoptă cultismul; de cultism. — Din fr. **cultiste**.

CULTIVĂ, *cultiv*, vb. I. 1. Tranz. A lucra pământul spre a-l face să dea roade. ♦ A semăna plante; a îngriji și a recolta plante agricole. 2. Tranz. Fig. A se ocupa cu răvnă de ceva; a face să crească, să se dezvolte. ♦ A căuta să câștige sau să mențină prietenia, bunăvoința, încrederea cuiva. 3. Refl. și tranz. A (se) instrui. — Din fr. **cultiver**, lat. **cultivare**.

CULTIVĂBIL, *-Ă*, *cultivabili*, *-e*, adj. (Despre pământ și despre plante) Care poate fi cultivat. — Din fr. **cultivable**.

CULTIVĂRE, *cultivări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cultiva*. 1. Lucrarea pământului. 2. Fig. Educare, instruire, dezvoltare. — V. **cultiva**.

CULTIVĂT, *-Ă*, *cultivați*, *-te*, adj. 1. (Despre plante) Care se cultivă. 2. (Despre oameni) Educat, instruit, cult. — V. **cultiva**. Cf. fr. **cultivé**.

CULTIVĂTOR, *-OĂRE*, *cultivatori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care se ocupă cu cultivarea pământului, care seamănă și îngrijește plante de cultură. 2. S.n. Mașină agricolă care servește la mărunțirea și afânarea pământului, la distrugerea buruienilor din culturile de plante prăsoare etc. — Din fr. **cultivateur**.

CULTURAL, *-Ă*, *culturali*, *-e*, adj. Care aparține culturii (1), privitor la cultură, care ajută la răspândirea culturii. ♦ *Cămin cultural* = instituție de culturalizare, la sate, care organizează conferințe și spectacole artistice, popularizează cărți și reviste etc. — Din fr. **culturel**.

CULTURALICĂȘTE adv. (Rar) Din punct de vedere cultural. — **Cultural** + suf. *-icăște*.

CULTURALIZĂ, *culturalizez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) ridica din punct de vedere cultural; a (se) instrui. — **Cultural** + suf. *-iza*.

CULTURALIZĂRE, *culturalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *culturaliza* și rezultatul ei; răspândire a culturii; instruire. — V. **culturaliza**.

CULTURĂ, *culturi*, s.f. 1. Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acestor valori. ♦ Faptul de a poseda cunoștințe variate în diverse domenii; totalitatea acestor cunoștințe; nivel (ridicat) de dezvoltare intelectuală la care ajunge cineva. ♦ *Om de cultură* = persoană cu un nivel intelectual ridicat, care posedă cunoștințe universale temeinice. ♦ (Arheol.) Totalitatea vestigiilor vieții materiale și spirituale prin intermediul

căroră se reconstituie imaginea unei comunități omenești din trecut. ♦ Ansamblu de activități și modele de comportament proprii unui grup social dat, transmise prin educație. *Cultura islamică în Spania*. 2. Totalitate lucrărilor agrotehnice necesare plantelor agricole pentru a se realiza producții mari și constante; știința, priceperea de a lucra pământul, de a îngriji plantele. ♦ *Cultura plantelor* = ramură a agriculturii care are ca obiect cultivarea plantelor în vederea obținerii de alimente, furaje sau materii prime. *Plante de cultură* = plante cultivate de om pentru folosul pe care îl aduc. ♦ Teren cultivat cu un anumit fel de plante. ♦ Creștere, prăsire a unor animale, a unor insecte etc. *Cultura viermilor de mătase*. 3. Creștere, în laborator, a bacteriilor pentru diverse utilizări; colonie de bacterii obținută pe această cale. 4. (În sintagma) *Cultură fizică* = dezvoltare armonioasă a corpului prin sport și gimnastică, atât pentru întărirea și menținerea sănătății, cât și pentru formarea calităților fizice necesare în muncă, sport etc., la care se adaugă baza materială, cercetarea științifică, procesul de formare a specialiștilor; disciplină care se ocupă cu această dezvoltare; educație fizică. — Din fr. *culture*, lat. *cultura*.

CULTURISM s.n. Disciplină sportivă bazată pe exerciții complexe, care urmărește dezvoltarea armonioasă și viguroasă a corpului, dezvoltarea musculaturii etc. — *Cultură* + suf. *-ism*.

CULTURIST, *-Ă, culturisti, -ste*, s.m. și f. Persoană care practică culturismul. — Din fr. *culturiste*, engl. *culturist*.

CULTUROLOG, *-Ă, culturologi, -ge*, s.m. și f. Specialist în culturologie. — Din *culturologie* (derivat regresiv).

CULTUROLOGIE s.f. Știință generală despre cultură și civilizație, cu aplicare în sfera științelor sociale. — Din engl. *culturology*.

CULUCCIU, *culuccii*, s.m. (Înv.) Paznic de noapte. — Din tc. *kullukçu*.

CUM adv., conj. A. Adv. I. (Interogativ). 1. În ce mod? *Cum ai făcut de ai venit?* ♦ Expr. *Cum și în ce chip* sau *cum și ce fel* = în ce fel. *A nu avea* (sau *a nu ști*) *cum* = a nu avea posibilitatea de a... ♦ (Repetat, în propoziții enunțative) Într-un fel oarecare. ♦ De ce? *Cum nu m-ai înștințat?* ♦ Expr. *Cum de...* = cum se face că... cum e posibil ca... (*Da cum (să sau de) nu!* = a) desigur! firește!; b) (ir.) vorbă să fie! d'a de unde! nici gând! *Apoi* (sau, pop., *păi cum!* = desigur! firește! se înțelege! 2. (Exprimă părerea de rău, contrarietatea, surpriza, mirarea, indignarea etc.). Se poate? adevărat să fie? 3. Ce? poftim? 4. Cu cât? cu ce preț? *Cum dai merele?* II. (Explicativ) Cât de (mare, mult, bine, tare etc.). *Cum îți plac florile!* B. Conj. (Stabilește raporturi de subordonare) 1. (Introduce o completivă directă sau indirectă) *Privind în urma lor cum se duceau, rămase gânditor*. ♦ Loc. adj. și adv. *Nu știu cum* = într-un fel oarecare; (în mod) ciudat, bizar. 2. (Introduce o propoziție modală) *M-au văzut cum dormeam*. ♦ (Introduce o propoziție comparativă) *Prezum. Va răde cum a răs și altă dată*. ♦ Expr. *Cum nu este* (sau *nu se mai află*), se spune, despre cineva sau ceva care posedă în cel mai înalt grad anumite calități. *Cum s-ar zice* = adică, vasăzică. 3. (Introduce o propoziție cauzală) Deoarece, întrucât; fiindcă. *Băiatul, cum e muncitor; va obține nota maximă*. 4. (Introduce o propoziție concessivă) *Cu toate că, deși*. 5. În așa fel, încât. *Să se facă un palat cum seamăn pe lume să nu aibă*. 6. În măsura în care, pe cât. *Nu mă vreiți voi, cum înțeleg?* 7. Îndată ce. ♦ (Arată că două acțiuni se petrec aproape simultan) *Cum vor vedea că vii cu daruri, îndată vor alerga*. 8. (Introduce o propoziție atributivă) În care. *Din ceasul cum te-am văzut, te-am recunoscut*. 9. (Înv.; introduce o propoziție finală) Pentru că. *Își va pune toate puterile cum să-și sfârșească slujba*. 10. (Introduce o propoziție subiectivă) *Cum te porți nu e bine*. — Lat. *quomo*[do].

CUMĂN, *-Ă, cumani, -e*, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. (La pl.) Popor de neam turcic care, migrând dinspre est, la sfârșitul sec. XI s-a așezat pe teritoriul Țărilor Române, unde, în parte a fost asimilat de populația românească; persoană care face parte din acest popor. 2. Adj. Care aparține cumanilor (I), privitor la cumani. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de cumani (I). — Din fr. *coumanes*.

CUMARINĂ, *cumarine*, s.f. Produs cristalin cu miros de fân proaspăt, extras din fructele unor plante sau preparat sintetic și folosit pentru esențe, parfumuri și aromatizarea tutunurilor. — Din fr. *cumarine*.

CUMĂȘ¹, (2) *cumașuri*, s.n. I. (Înv. și reg.) Stofă (de mătase) pentru rochii. 2. Sort, bucată de cumaș¹. — Cf. tc. *kumaș*.

CUMĂȘ², *-Ă, cumași, -e*, s.m. și f. (Înv. și reg.) Om de nimic, rău; poamă, pramatie. — Din tc. *kumaș*.

CUMĂTRU, *-Ă, cumetri, -e*, s.m. și f. I. Nașul sau nașa în raport cu părinții copilului botezat ori cu alte rude. 2. Termen de adresare la țară între bărbați și femei de aceeași vârstă (sau mai în vârstă). ♦ (În basme, în fabule) Termen de adresare în lumea animalelor. ♦ P. ext. (Fam.) Bărbat sau femeie. — Din sl. *kūmotra*.

CUMĂTRIE s.f. v. *cumetrie*.

CUMĂTRITĂ s.f. v. *cumetrie*.

CUMĂS s.n. Băutură preparată din lapte de iapă fermentat, foarte răspândit în unele regiuni din Asia Centrală. [Var.: *cumis* s.n.] — Din rus. *kumis*.

CUMBARĂ, *cumbarale*, s.f. (Înv.) Obuz. [Var.: *bumbară* s.f.] — Din tc. *kumbara*.

CUMEN s.n. Amestec de hidrocarburi benzenice care se găsește în uleiul gudroanelor cărbunilor de pământ și în anumite fracțiuni de petrol. — Din fr. *cumène*.

CUMETRÉL, *cumetrei*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *cumătru*. — **Cumătru** + suf. *-el*.

CUMETRÍ, *cumetresc*, vb. IV. Refl. recipr. (Pop.) A se înrudi cu cineva printr-o relație de cumetrie, a deveni cumătru (I) cu cineva. — Din **cumătru**.

CUMETRÍE, *cumetrii*, s.f. (Pop.) 1. Relație de înrudire între cumetri sau cumetre; calitatea de cumătru sau de cumătră. 2. Petrecerea, ospățul de la botez. [Var.: (reg.) *cumătrie* s.f.] — **Cumătru** + suf. *-ie*.

CUMETRÍTĂ, *cumetrițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *cumătră*. [Var.: (reg.) *cumătrítă* s.f.] — **Cumătră** + suf. *-iță*.

CUMINCIOR, *-OARĂ, cuminciiori, -oare*, adj. Diminutiv al lui *cuminte*. — **Cuminte** + suf. *-ior*.

CUMINECĂ, *cuminec*, vb. I. Refl. și tranz. (În practicile religiei creștine) A primi sau a da cuminecătura; a (se) împărtăși, a (se) griji. ♦ Tranz. A anula, a face să fie iertate prin cuminecătură un păcat, o greșeală. [Var.: *cuminică* vb. I.] — Lat. **communicare* (= *communicare*).

CUMINECĂRE, *cuminecări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cumineca*. — V. **cumineca**.

CUMINECĂTURĂ, *cuminecături*, s.f. (În religia creștină) Ritual care constituie una dintre cele șapte taine și care constă în gustarea de către credincioși a vinului și a pâinii sfințite de preot, simbol al sângelui și al trupului lui Hristos; euharistie, împărtășanie, grijanie. ♦ (Concr.) Vinul și pâinea care servesc în acest scop. — **Cumineca** + suf. *-ătură*.

CUMINICĂ vb. I. v. **cumineca**.

CUMINTE, *cuminiți*, adj. I. Cu purtări bune; așezat, liniștit. 2. Cu judecată; deștept, înțelept. ♦ (Substantivat, m.) *Un nebul arunc-o piatră-n baltă și zece cuminiți n-o pot scoate*. ♦ Prevăzător, prudent. — **Cu** + **minte**.

CUMINȚIE s.f. I. Calitatea de a fi cuminte, purtare bună; seriozitate, cumiințe. 2. Înțelepciune, deșteptăciune. ♦ Prevădere, prudentă. — **Cuminte** + suf. *-enie*.

CUMINȚI, *cumințesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) liniști, a (se) potoli; a deveni sau a face să devină mai serios, mai înțelept. — Din **cuminte**.

CUMINȚIE s.f. (Rar) Cumințenie (I). — **Cuminte** + suf. *-ie*.

CUMINȚIT, *-Ă, cumințiți, -te*, adj. Care a devenit mai așezat, mai serios; care s-a făcut mai înțelept, mai cu judecată. — V. **cuminiți**.

CUMÍS s.n. v. **cumăs**.

CUMNAT, *-Ă, cumnați, -te*, s.m. și f. Fratele sau sora unuia dintre soți în raport cu celălalt soț. ♦ (La pl.) Persoane (femei sau bărbați) înrudite în acest fel. — Lat. *cognatus*.

CUMNĂTEL, *cumnăței*, s.m. (Fam.) Diminutiv al lui *cumnat*. — **Cumnat** + suf. *-el*.

CUMNĂȚICĂ, *cumnățele*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *cumnată*. — **Cumnată** + suf. *-ică*.

CUMNĂȚIE s.f. (Rar) Calitatea de cumnat sau de cumnată; înrudire între cumnați și cumnate. — **Cumnat** + suf. *-ie*.

CUMPĂNĂ, *cumpene*, s.f. I. Dispozitiv format dintr-o bărnă mobilă de lemn așezată pe un stâlp înalt, având legată la un capăt o greutate pentru echilibru și la celălalt o găleată, cu ajutorul căruia se scoate apa din fântână. 2. Cântar format dintr-o pârghie cu brațe egale și o limbă care oscilează la cea mai mică aplecare a talerelor. ♦ Expr. *A arunca (ceva) în cumpănă* = a aduce (ceva) ca argument decisiv în rezolvarea unei probleme. *A trage (greu) în cumpănă* = a avea importanță (mare). *Ai fi (sau a sta) în cumpănă* = a șovăi în luarea unei hotărâri. (Înv.) *A pune (pe cineva) în cumpănă* = a pune (pe cineva) în încercătură. ♦ Echilibru. ♦ Loc. adj. și adv. (Despre arme) *În cumpănă* = în cumpănire. ♦ Expr. *A ține (ceva) în cumpănă* = a ține ceva în poziție suspendată, făcând să balanseze. ♦ Fig. Limită, măsură; moderație. *Trebuie să aibă omul, în ființa lui, buna cumpănă a înțelepciunii*. 3. Simbol al justiției, reprezentat printr-o balanță. ♦ Una dintre constelațiile zodiacului, reprezentată printr-o balanță. 4. (În sintagma) *Cumpăna apelor* sau *cumpănă de ape* = punct înalt de teren de unde apele își trag izvorul și de unde se separă, pornind la vale pe unul dintre cele două versante. *Cumpăna nopții* = miezul nopții. 5. Nume dat unor instrumente folosite la verificarea direcției horizontale sau verticale a unui obiect; nivelă cu bulă de aer. 6. Fig. Soartă (rea); primejdie, nenorocire; încercare la care este supus cineva. ♦ Ploaie mare, rupere de nori. — Din sl. *konpona*.

CUMPĂNEALĂ, *cumpăneli*, s.f. Cumpănire, chibzuială, socotință, cumpătare. — **Cumpăni** + suf. *-eală*.

CUMPĂNÍ, *cumpănesc*, vb. IV. I. Tranz. A cântări (cu cumpănă). ♦ A aprecia greutatea sau alte calități ale unui obiect. 2. Tranz. A pune în stare de echilibru; a echilibra. 3. Refl. și tranz. A (se) clătina, a (se) legăna. 4. Tranz. și intranz. Fig. A cântări cu mintea, a chibzui, a socoti. ♦ Refl. A sta la îndoaială înainte de a lua o hotărâre; a șovăi. 5. Refl. Fig. A lua o hotărâre; a se decide. 6. Tranz. Fig. (Reg.) A îndemna, a slăfui. 7. Tranz. Fig. A fi mai presus de...; a întrece; a precumpăni. — Din **cumpănă**.

CUMPĂNÍRE, *cumpăniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *cumpăni* și rezultatul ei. 1. Echilibru. ♦ Expr. *(A ține arma) în cumpănire* = (a ține arma) de mijloc (sprijinindu-și mâna de șold). 2. Fig. Măsură justă; chibzuială (în vorbe sau în fapte). — V. **cumpăni**.

CUMPĂNÍT, *-Ă, cumpăniți, -te*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Chibzuit, echilibrat, măsurat. — V. **cumpăni**.

CUMPĂRĂ, *cumpăr*, vb. I. Tranz. 1. A intra în posesiunea unui lucru, plăind contravaloarea lui cu bani. ♦ Expr. *Cum am cumpărat-o, așa o vând* = cum mi s-a povestit mie, așa povestesc și eu altora. 2. Fig. A câștiga pe cineva de partea sa, plăindu-l; a mitui. — Lat. **comparare**.

CUMPĂRĂRE s.f. Acțiunea de a cumpăra și rezultatul ei. ♦ (Ec. pol.) *Putere de cumpărare* = capacitate de plată a unității bănești sau a populației; cantitate de mărfuri și de servicii care poate fi obținută în schimbul unei unități bănești (*putere de cumpărare a banilor*) sau care poate fi plătită de populație (*putere de cumpărare a populației*) într-o anumită perioadă. *Vânzare-cumpărare* = strămutarea proprietății unui lucru de la vânzător la cumpărător, în schimbul unui preț. — V. **cumpăra**.

CUMPĂRĂTOR, -OĂRE, *cumpărători, -oare*, s.m. și f. 1. Persoană care cumpără (mărfuri). 2. Persoană care, în virtutea unui contract de vânzare-cumpărare, dobândește, contra unei plăți, dreptul de proprietate asupra unui bun. — **Cumpăra** + suf. *-ător*.

CUMPĂRĂTĂTURĂ, *cumpărăături*, s.f. Faptul de a cumpăra; (concr.) obiect cumpărat; târguială. — **Cumpăra** + suf. *-ătură*.

CŪPĂT s.n. 1. Echilibrul sufletesc, judecată dreaptă, stăpânire de sine; cumpătare. 2. (Rar) Încercare grea la care este supus cineva. 3. (Înv.; în expr.) *Pe sub cumpăt* = pe ascuns; cu vicleșug. — Lat. **compitus** (= *computus* „socoteală”).

CUMPĂTĂ, *cumpățez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. (Rar) A (se) restrânge, a (se) modera, a (se) tempera. ♦ Tranz. (Reg.) A cruța, a economisi; a menaja. 2. (Înv. și reg.) A (se) îndruma; a (se) decide. — Lat. ***compitare** (= *computare*).

CUMPĂTĂRE, *cumpătări*, s.f. Măsură, moderație (la mâncare și la băutura); sobrietate. — V. **cumpăta**.

CUMPĂTĂT, -Ă, *cumpătăți, -te*, adj. (Despre oameni și despre manifestările lor) Cu măsură, stăpânit, sobru, așezat. — V. **cumpăta**.

CUMPLĪT, -Ă, *cumpliiți, -te*, adj. 1. Groaznic, teribil; crud, nemilos, feroce. ♦ (Fam.; despre mâncăruri și băuturi) Foarte bun, gustos. ♦ (Adverbial; cu valoarea de superlativ) Tare, mult, extraordinar, strașnic. 2. (Înv.) Zgărcit. — Din **cumpli** (inv. „a ucide” <lat.).

CUMSECĂDE adj. invar., adv. 1. Adj. invar. (Despre oameni) Cu purtări bune; de treabă, onest, cinstit. 2. Adj., adv. (Care este) așa cum se cuvine, cum se cere, cum trebuie; potrivit, bun. — **Cum** + **se** + **cade**.

CUMSECĂDĒNIE s.f. Calitatea unui om de a fi cumsecade. — **Cumsecade** + suf. *-enie*.

CŪMUL, *cumuluri*, s.n. Deținere de către o persoană a mai multor funcții sau atribuții (remunerate) în același timp. [Acc. și: *cumul*] — Din fr. **cumul**.

CUMULĂ, *cumulez*, vb. I. Tranz. 1. A deține în același timp două sau mai multe funcții. 2. A realiza un singur tot din mai multe lucruri, fapte, situații, venituri etc. — Din fr. **cumuler**.

CUMULĂRD, -Ă, *cumularzi, -de*, s.m. și f. Persoană care cumulează. — Din fr. **cumulard**.

CUMULĂRE, *cumulări*, s.f. Acțiunea de a cumula și rezultatul ei; cumulație. — V. **cumula**.

CUMULATIV, -Ă, *cumulativi, -e*, adj. Care cumulează. ♦ (Adverbial) Concomitent, în același timp, simultan. — Din fr. **cumulatif**.

CUMULĂȚIE, *cumulății*, s.f. (Rar) Cumulare. — Din lat. **cumulatio**, fr. **cumulation**.

CUMULONĪMBUS s.m. Formațiune de nori denși de culoare cenușie-plumburie, de mari dimensiuni, care se dezvoltă pe verticală de la suprafața pământului până la altitudinea de 10 000 m și care aduce furtună cu ploaie, zăpadă și grindină. — Din fr. **cumulo-nimbus**.

CUMULOSTRĂTUS s.m. Formațiune de nori compusă din cumulus și stratus. — Din fr. **cumulo-stratus**.

CŪMULUS s.m. Formațiune de nori groși, albicioși, cu aspect de grămezi izolate, al căror contur se modifică neîncetat și care apar la înălțimi de peste 1 000 m, frecvenți în anotimpul cald. — Din fr., lat. **cumulus**.

CUMVĂ adv. 1. Într-un fel oarecare; oarecum. 2. Din întâmplare, eventual, poate. — **Cum** + **va** (= *vrea*).

CUNEIFŌRM, -Ă, *cuneiformi, -e*, adj., s.f. 1. Adj. Care este în formă de cui. ♦ *Scriere cuneiformă* = sistem de scriere cu litere în formă de cuișe săpate în piatră sau imprimate pe tablele de argilă, folosit de unele popoare orientale antice. 2. S.f. Literă folosită în acest sistem de scriere. [Pr.: *-ne-i-*] — Din fr. **cunéiforme**.

CUNĒTĂ, *cunete*, s.f. 1. Rigolă cu secțiune semicirculară, amenajată în lungul unui canal. 2. Secțiunea de curgere a unui canal navigabil. — Din fr. **cunette**.

CUNICULICULTŪRĂ s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea iepurilor de casă. — Din fr. **cuniculiculture**.

CUNOĂȘTE, *cunosc*, vb. III. I. Tranz. A lua cunoștință în chip veridic de obiectele și de fenomenele înconjurătoare; a stabili în chip obiectiv natura, proprietățile unui lucru, relațiile dintre fenomene, a le da o interpretare conformă cu adevărul. 2. Tranz. A avea sau a dobândi cunoștințe pe baza studiului, experienței; a fi luat cunoștință de ceva. 3. Tranz. A ști, a afla cine este cineva, a identifica ceva; a fi făcut (personal) cunoștință cu cineva, a fi luat cunoștință de ceva. ♦ Expr. *A nu cunoaște moarte* = (despre obiecte) a fi trainic, durabil. *A-și cunoaște* (sau *a nu-și cunoaște*) *lungul nasului* = a-și da (sau a nu-și da) seama de ce i se cuvine sau i se poate permite. *A face cunoscut* (cuiva ceva) = a da de știre, a preveni, a avertiza.

♦ A ști felul de a fi al cuiva. ♦ Expr. *A cunoaște lumea* = a avea experiența vieții. ♦ A recunoaște, a identifica. ♦ A distinge, a deosebi pe cineva sau ceva. ♦ A avea de-a face cu ceva, a fi în deplină cunoștință de cauză. *Cunosc eu bunătaea ta*. 4. Refl. (impers.) A se băga de seamă, a se remarca, a se descoperi. ♦ A avea efect, a nu se întâmpla în zadar. *Pe unde a trecut, se cunoaște*. ♦ Expr. (Tranz.) *A cunoaște ceva* = a se alege cu un profit, cu un beneficiu. 5. Tranz. A admite ca adevărat; a nu tăgădui. 6. Intrans. (Rar) A-și arăta recunoștința pentru ceva; a răsplăti. 7. Tranz. A admite calitatea sau titlul cuiva. 8. Tranz. A-și da seama de ceva; a înțelege, a ști. — Lat. pop. **conoscere** (= *cognoscere*).

CUNOĂȘTERE, *cunoașteri*, s.f. Acțiunea de a cunoaște și rezultatul ei. 1. Reflectare în conștiință a realității existente independent de subiectul cunoscător. ♦ *Teoria cunoașterii* = studiu critic al problemelor pe care le ridică determinarea originii și valorii cunoașterii. 2. Faptul de a poseda cunoștințe, informații date asupra unui subiect, asupra unei probleme; cunoștință (1). — V. **cunoaște**.

CUNOSCĂTOR, -OĂRE, *cunoscători, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care posedă cunoștințe speciale, temeince într-un domeniu; expert. ♦ (Persoană) care are un gust rafinat. — **Cunoaște** + suf. *-ător*.

CUNOSCŪT, -Ă, *cunoscuți, -te*, adj., s.m. și f. 1. (Persoană) care se cunoaște, care se știe. ♦ (Persoană) care poate fi ușor de recunoscut. 2. (Persoană) care a făcut cunoștință cu cineva. ♦ (Persoană) care se bucură de o anumită reputație, de notorietate. — V. **cunoaște**.

CUNOȘTĪNȚĂ, *cunoștințe*, s.f. 1. Cunoaștere (2). ♦ Expr. *A avea* (sau *a lua*) *cunoștință de ceva* = a ști, a fi informat. *A aduce* (cuiva) *la cunoștința cuiva* = a informa pe cineva (despre ceva). *A aduce la cunoștința publică* = a da de știre tuturor. *În cunoștință de cauză* = cunoscând bine ceva. ♦ Facultatea de a simți, de a primi impresii din afară. ♦ Expr. *A-și pierde cunoștința* = a nu mai ști de sine, a leșina. (Rar) *A-și veni în cunoștință* = a se trezi din leșin. ♦ (Rar) Minte, rațiune. 2. (La pl.) Totalitatea noțiunilor, ideilor, informațiilor pe care le are cineva într-un domeniu oarecare. 3. Persoană pe care vorbitorul o cunoaște. ♦ Expr. *A face cunoștință cu cineva* = a lega relații sociale cu o persoană. (Fam.) *A face cuiva cunoștință cu cineva* = a prezenta pe cineva cuiva. 4. (Înv.) Mulțumire, recunoștință. — **Cunoaște** + suf. *-ință* (3 după fr. *connaissance*).

CUNUNĂ, *cumîn*, vb. I. I. Refl. recipr. A se căsători religios. 2. Tranz. (Despre preoți) A oficia slujba cununiei. ♦ A fi naș la cununie. ♦ (Despre părinți) A-și căsători după ritualul religios fiul sau fiica. — Lat. **coronare**.

CUNUNĂT, -Ă, *cumunați, -te*, adj. Căsătorit după ritualul religios. — V. **cumuna**. **CUNUNĂ**, *cumuni*, s.f. 1. Împletitură în formă circulară, făcută din flori, frunze sau ramuri (care se pune pe cap). ♦ Expr. *A sta cumună împrejurul cuiva* = (despre un grup de persoane) a sta împrejurul cuiva, formând un cerc închis. *Cunună de raze* (sau *de lumină*) = aureolă. *Cunună de munți* (sau *de dealuri, de păduri*) = lanț, șir de munți sau de dealuri, de păduri, dispuse în cerc. 2. Coroană care se acordă în Antichitate învingătorilor (în război și la concursurile sportive sau literare). ♦ Fig. Glorie, faimă, renume. 3. Coroană care se așază pe capul celor care se căsătoresc după ritualul religios. 4. Funie, împletitură de ceapă, de usturoi etc. 5. Grindă principală cu care se închide în partea de sus un perete de lemn și pe care se reazemă celelalte grinzi ale tavanului și ale acoperișului. — Lat. **corona**.

CUNUNĒE, *cumunii*, s.f. 1. Căsătorie (religioasă). ♦ Loc. adj. *Cu cununie* = (despre soț sau soție) căsătorit religios. ♦ Expr. *A lua* (pe cineva) *cu cununie* = a se căsători cu cineva religios). 2. (Concr.) Cunună (3). ♦ Expr. *A(-și) pune cununiele* (pe cap) = a (se) cumuna. — **Cununa** + suf. *-ie*.

CUNUNĪȚĂ, *cumunițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *cumună*. 2. (Bot.) Ciritel. — **Cunună** + suf. *-iță*.

CUPAJ, *cupaje*, s.n. Operație de amestecare a mai multor varietăți de vin, după anumite metode, în vederea obținerii unui anumit tip de vin; cupajare. — Din fr. **coupage**.

CUPAJĂRE, *cupajări*, s.f. Cupaj. — Din **cupaj**.

CUPĂR, *cupari*, s.m. Dregător domnesc, în Evul Mediu, în Moldova, care avea funcția de ajutor al paharnicului; titlu purtat de acest dregător. — **Cupă**¹ + suf. *-ar*.

CUPĂ¹, *cupe*, s.f. 1. Vas de băut mai mult larg decât adânc (cu picior); pahar cu picior, în formă de potir cu gura largă, din care se beau băuturi alcoolice. ♦ Conținutul unui astfel de vas sau de pahar. ♦ Fig. Caliciu. 2. (Pop.) Unitate de măsură pentru lichide (mai mare de un litru). ♦ Cană, vas având această capacitate. 3. Trofeu în formă de cupă¹ (1), care se atribuie câștigătorului unei competiții sportive; p. ext. competiție sportivă desfășurată în vederea câștigării unui astfel de premiu. ♦ Sistem de organizare și de desfășurare a unor competiții sportive, în care câștigătorul final este desemnat prin eliminarea succesivă a adversarilor, primind drept trofeu o cupă¹ (3). 4. Piesă metalică în formă de vas deschis, montată la elevatoare și la alte mașini și în care se pot încălca materiale lichide, pulverulente, pământ sau piatră. 5. Plantă cu tulpina foarte scurtă, care face o singură floare albastră-azurie (*Gentiana acantis*). ♦ Compus: *cupa-vacii* = plantă agățătoare cu frunze în formă de săgeată și cu flori mari, albe, asemănătoare cu ale zorelor (*Calystegia sepium*). — Lat. **cuppa** (cu sensuri după fr. *coupe*), (2) magh. **kupa**. **CUPĂ²**, *cupe*, s.f. Una dintre culorile cărților de joc (în formă de inimă de culoare roșie). — Din ngr. **kúpa**.

CUPĂ³, *cupe*, s.f. Tăietură în croitorie; croială. — Din fr. **coupe**.

CUPEĂ s.f. v. **cupeu**.

CUPELĂȚIE s.f. Procedeu industrial de extragere a aurului și argintului din minereurile bogate în plumb, constând în topirea minereului într-un curent puternic de aer și în separarea plumbului sub formă de zgură. — Din fr. **couppellation**.

CUPELĂ, *cupele*, s.f. Vas confecționat dintr-un material refractar poros, folosit la extragerea metalelor prin cupelație. — Din fr. **cupelle**.

CUPERÓS, **-OÁSÁ**, *cuperoși, -oase*, s.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de cuperoză. — După fr. **couperosé**.

CUPERÓZÁ, *cuperoze*, s.f. Inflamație cronică a glandelor cutanate ale feței. ♦ Nume dat vișoarelor roșii sau vinete care apar la oamenii în vârstă în jurul nasului și pe umerii obrazilor. — Din fr. **couperose**.

CUPÉT, *cupeți*, s.m. (Reg.) Negustor. — Din sl. **kupĭci**.

CUPÉU, *cupeuri*, s.n. 1. Trăsură (sau, în trecut, automobil) de lux, închisă, în general cu două locuri, în care vizitiul stă în exteriorul caroseriei. 2. Compartiment de călători într-un vagon de cale ferată. [Var.: (rar) **cupeá** s.f.] — Din fr. **cupé**.

CUPÍD, **-Ă**, *cupizi, -de*, adj. Apucător, avid de câștig; lacom, hrăpăreț. — Din fr. **cupide**, lat. **cupidus**.

CUPIDITÁE s.f. Lăcomie mare de bani, sete de câștig. — Din fr. **cupidité**, lat. **cupiditas, -atis**.

CUPÍT, **-Ă**, *cupiți, -te*, adj. (Reg.) Zgârcit. — Din **cupi** (puțin folosit, „a strânge” < sb.).

CUPÍU, *cupiuri*, s.n. Bilet de hârtie cu imprimare specială (emis ca monedă sau ca ban cu anumită valoare nominală). — Et. nec.

CUPLÁ, *cuplez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A lega, a reuni două sau mai multe elemente într-un sistem pentru a face posibil un transfer de energie între acestea; a acupla. ♦ Refl. recipr. Fig. (Despre oameni) A forma un cuplu, o pereche. — Din fr. **coupler**.

CUPLAJ, *cuplaje*, s.n. 1. Faptul de a cupla; legătură realizată între două sau mai multe circuite electrice prin rezistoare, bobine, condensatoare etc. sau prin intermediul câmpului electromagnetic variabil. 2. Organ de mașină care face legătura între doi arbori coaxiali pentru a transmite rotația și puterea de la arborele conducător la arborele condus. 3. Manifestație sportivă alcătuită din două sau mai multe meciuri (de același fel) care se desfășoară în continuare pe același teren. — Din fr. **couplage**.

CUPLÁRE, *cuplări*, s.f. Acțiunea de a (se) cupla și rezultatul ei. — V. **cupla**.

CUPLÁT, **-Ă**, *cuplați, -te*, adj. (Tehn.) Legat, reunit într-un sistem. — V. **cupla**.

CUPLÁ, *cuple*, s.f. Legătură între două elemente în contact, care au și posibilitatea de micșorare relativă. ♦ Dispozitiv care leagă între ele două vehicule de cale ferată. — Din fr. **couple**.

CUPLÁTÓR, *cuplători*, s.m. Lucrător miner însărcinat cu cuplarea vagonetelor. — **Cupla** + suf. **-tor**.

CUPLEȚ, *cuplete*, s.n. 1. Scurtă piesă muzicală vocală, cu conținut vesel sau satiric, inspirat din actualitățile zilei, în care toate strofele textului se cântă cu același refren. ♦ Cântec intercalat între scenele unui vodevil. ♦ Secțiune intercalată între refrenele unui rondó. 2. Poezie satirică alcătuită din mai multe strofe și un refren. 3. Strofa a unui cântec sau a unei poezii terminată printr-un refren. — Din fr. **couplet**.

CUPLETÍST, **-Ă**, *cupletisti, -ste*, s.m. și f. Persoană care cântă, recită sau compune cuplete. — **Cuplet** + suf. **-ist**.

CUPLÓR, *cuploare*, s.n. (Elt.) Dispozitiv utilizat pentru conectarea a două sisteme de același fel (mașini, circuite electrice). ♦ *Cuplor acustic* = dispozitiv care conectează terminalele unor sisteme de calcul prin intermediul rețelei telefonice. — Din engl. **coupler**.

CÚPLU, *cuphuri*, s.n. 1. Pereche formată din persoane (de sex opus). 2. (Fiz.) Sistem compus din două forțe antiparalele. — Din fr. **couple**.

CUPÓLÁ, *cupole*, s.f. Partea de formă semisferică, poligonală sau eliptică care alcătuiește acoperământul unui dom, unei turle sau unui mare edificiu; boltă. — Din fr. **cupole**.

CUPÓN, *cupoane*, s.n. 1. Parte a unui titlu de rentă sau a unei acțiuni bancare care se decupează la scadența pentru a-i servi titularului la încasarea dobânzii sau a dividendelor. 2. Parte detașabilă dintr-un bilet, de pe un cotor etc. care conferă deținătorului anumite drepturi. 3. Bucată mică de metraj, rămasă dintr-un val de material textil. — Din fr. **coupon**.

CUPRÁ, *cuprez*, vb. I. Tranz. A acoperi suprafața unor obiecte metalice cu un strat de cupru; a arămi. — Din **cupru**.

CUPRÁRE, *cuprări*, s.f. Acțiunea de a cupra și rezultatul ei; arămire. — V. **cupra**.

CUPRÁT, **-Ă**, *cuprați, -te*, adj. Acoperit cu un strat (subțire) de cupru. — V. **cupra**.

CUPRESACÉE, *cupresacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante rășinoase, cu frunze persistente, aciculare sau în formă de solzi și cu flori unisexuate mici; (și la sg.) plantă (arbore sau arbust) care face parte din această familie. — Din fr. **cupressacée**.

CÚPRIC, **-Ă**, *cuprici, -ce*, adj. Care conține cupru, privitor la cupru. — Din fr. **cuprique**.

CUPRIFÉR, **-Ă**, *cupriferi, -e*, adj. Care conține cupru. — Din fr. **cuprifère**.

CUPRÍNDE, *cuprind*, vb. III. I. Tranz. 1. A prinde, a apuca ceva de jur-împrejur cu mâinile sau cu brațele. ♦ Tranz. și refl. recipr. A (se) îmbrățișa. ♦ (Înv.) A lua prizonier; a captura. 2. Fig. A îmbrățișa cu privirea; a vedea; a înțelege, a cunoaște. ♦ A include în sine; a îngloba. 3. (Despre o haină) A fi potrivită pentru corpul cuiva. 4. (Reg.) A bara, a bloca, a închide un drum. *I-a cuprins calea*. II. 1. Tranz. A acoperi din toate părțile; a învălui. 2. Tranz. A pune stăpânire; a cuceri. ♦ Fig. (Despre idei, mișcări sociale) A pătrunde în...; a atrage. ♦ Fig. (Despre stări fizice sau sufletești) A apuca, a stăpâni. 3. Refl. (Pop.) A-și mări averea; a se îmbogăți. III. Tranz. 1. (Despre corpuri) A umple un spațiu cu volumul sau cu dimensiunile sale; a ocupa. 2. (Despre numere) A include, a conține în valoarea, în mărimea pe care o reprezintă. *Numărul patru cuprinde de două ori numărul doi*. ♦ Refl. A intra de un anumit număr de ori în alt număr. *Numărul doi se cuprinde de două ori în numărul patru*. ♦ (Despre texte) A fi alcătuit din...; a îngloba în structura sa...; a avea în compoziția sa... ♦ (Refl.) (Despre epoci istorice sau geologice) A se întinde pe o perioadă de... [Perf. s. *cuprinsei*, part. *cuprins*. — Var.: **coprinde** vb. III] — Lat. **comprehendere** (= *comprehendere*).

CUPRÍNDERE, *cuprinderi*, s.f. Acțiunea de a (se) cuprinde și rezultatul ei. ♦ Încadrare, atragere într-un domeniu de activitate. ♦ (Înv.) Conținut (al unei opere). ♦ (Concr.) Interior. [Var.: **coprindere** s.f.] — V. **cuprinde**.

CUPRÍNS¹, *cuprinsuri*, s.n. I. 1. Conținut. *Cuprinsul cărții*. ♦ Sumer (II 2). 2. Întindere, suprafață. ♦ Spațiu înconjurător. ♦ (Înv.) Loc, ținut. II. (Înv.) 1. Stăpânire. ♦ (Concr.) Proprietate. 2. Curte întărită a unui castel. [Var.: **coprins** s.n.] — V. **cuprinde**. **CUPRÍNS²**, **-Ă**, *cuprinși, -se*, adj. I. (Rar) Îmbrățișat (unul cu altul). 2. (Pop.) Înstărit, bogat. — V. **cuprinde**.

CUPRÍNZÁTÓR, **-OÁRE**, *cuprînzători, -oare*, adj. Care cuprinde mult; care are un conținut bogat; care conține esențialul. ♦ Expr. *Scurt și cuprinzător = a)* formulă prin care se arată că o expunere este redusă la esențial; *b)* fără nicio discuție, categoric, e în zadar să mai lungim vorba. [Var.: **coprînzător, -oáre** adj.] — **Cuprinde** + suf. **-ător**.

CUPRÍSM s.n. Otrăvire provocată de consumarea unor alimente fierte sau prăjite în vase de aramă. — Din fr. **cuprisme**.

CUPRÍT s.m. Oxid natural de cupru. — Din fr. **cuprite**.

CUPRÓNICHEL s.n. Denumire dată aliajelor de cupru și nichel. — Din germ. **Kupronickel**, fr. **cupro-nickel**.

CUPRÓS, **-OÁSÁ**, *cuproși, -oase*, adj. (Chim.) Care conține cupru (monovalent). — **Cupru** + suf. **-os**.

CUPROXÍD, *cuproxizi*, s.m. Oxid de cupru. ♦ Redresor folosit în radio, compus din mai multe discuri de cupru acoperite cu un strat de oxid de cupru. — Din fr. **cuproxide**.

CÚPRU s.n. Element chimic, metal de culoare roșiatică, foarte maleabil, ductil și bun conductor de căldură și de electricitate, cu numeroase întrebuniri în industria tehnică, în fotografură, galvanoplastie, la obținerea de aliaje etc.; aramă. — Din lat. **cuprum**.

CUPTÓR, *cupatoare*, s.n. 1. Construcție de cărămidă, de piatră, de metal sau de lut, pentru copt pâinea și alte produse de panificație. ♦ Cantitate de pâine, de plăcinte etc. care se poate coace o dată. ♦ Platformă zidită în prelungirea vetrei și pe care se doarme la țară. ♦ Expr. *A sta (sau a zăcea) pe cuptor sau a se muta de pe vatră pe cuptor* = a trădăvi. *A aduce (părinilor) noră pe cuptor* = a se însura. ♦ Despărțitură la mașina de gătit, la aragaz, în care se coc prăjituri, pâine sau se rumenesc mâncărurile. 2. Construcție specială de încălzire, constituită dintr-o cameră cu pereți metalici căptușiți cu material refractar în vederea supunerii unui material la tratamente termice, de tipare sau la alte operații tehnologice. ♦ *Cuptor de cărămizi* = cantitate de cărămizi brute (din argilă) așezate în așa fel încât să poată fi încălzite până la incandescență de un foc central înăbușit. *Cuptor de var* = varniță. 3. Fig. Căldură mare; arșiță. ♦ (Pop.; în sintagma *Luna lui cuptor* = (luna) iulie. — Lat. ***coctorium**.

CUPTORÁR, *cuptorari*, s.m. 1. Lucrător la un cuptor. 2. Meseriaș care face cuptoare (I). — **Cuptor** + suf. **-ar**.

CUPTORÁȘ, *cuptorașe*, s.n. Diminutiv al lui **cuptor** (I). — **Cuptor** + suf. **-aș**.

CUPULÁ, *cupule*, s.f. Organ în formă de cupă¹ mică, aflat la baza ghindei și a altor fructe. — Din fr. **cupule**, lat. **cupula**.

CUPULIFÉRÁ, *cupulifere*, s.f. (La pl.) Familie de plante al căror fruct are cupulă; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **cupulifère**.

CUPURÁ, *cupuri*, s.f. Tăietură; *spec.* articol, parte dintr-un articol, anunț etc. decupate dintr-o publicație [Pr.: *cupură*] — Din fr. **cupure**.

CUR, *cururi*, s.n. (Pop.) Șezut, popou. — Lat. **culus**.

CURÁ¹, *curez*, vb. I. Tranz. (Rar) A îngriji, a trata un bolnav sau o boală. ♦ Refl. A se supune unui tratament medical, unei cure. — Din germ. **kurieren**.

CURÁ², *curez*, vb. I. Tranz. (Reg.) A desface frunzele sau boabele de pe știuleții porumbului. — Lat. **curare** „a îngriji, a curăța”.

CURÁBIL, **-Ă**, *curabili, -e*, adj. Care se poate vindeca. — Din fr. **curable**, lat. **curabilis**.

CURÁÇAO s.n. Băutură făcută din coji de portocale amare, din zahăr și alcool. [Pr.: *curasáo*] — Din fr. **curaçao**.

CURAGIÓS, **-OÁSÁ** adj. v. **curajos**.

CURĂJ s.n. Forța morală de a înfrunta cu îndrăzneală primejdiile și neajunsurile de orice fel; îndrăzneală, fermitate în acțiuni sau în manifestarea convingerilor; tărie de caracter, temeritate, bărbăție. ♦ (Cu valoare de interjecție) Fii îndrăzneț, tare! nu te lăsa! [Var.: (pop.) **corăj** s.n.] — Din fr. **courage**.

CURĂJOS, -OĂȘĂ, curăjos, -oase, adj. Plin de curaj; îndrăzneț, ferm. [Var.: **curagiós, -oășă** adj.] — Din fr. **courageux**.

CURAMĂ s.f. (Inv.) Colectă. — Din ngr. **kuramas**.

CURĂNT, -Ă, curanți, -te, adj. (În sintagma) **Medic (sau doctor) curant** = medicul sub a cărui direcție îngrijire se află un bolnav. — Din **cura**¹.

CURĂNTĂ, curante, s.f. Vechi dans francez cu mișcări vioaie; melodie după care se execută acest dans. ♦ Parte dintr-o suită instrumentală. — Din fr. **courante**.

CURĂRA s.f. Substanță de origine vegetală sau animală, ori obținută prin sinteză, cu acțiune paralizantă, utilizată ca anestezie și la reanimare. — Din fr. **curare**.

CURARISĂ, curarisesc, vb. IV. Refl. și tranz. (Înv. și fam.) A (se) supune unui tratament medical; p. ext. a (se) vindeca. — Din ngr. **kuráro**.

CURARISIRE, curarisiri, s.f. (Înv. și fam.) Acțiunea de a (se) **curarisi** și rezultatul ei. — V. **curarisi**.

CURARIZĂRE s.f. Administrare de curare. — Din **curara**.

CURĂT, -Ă, curăți, -te, adj., adv. I. Adj. 1. De pe care s-a scos murdăria, lipsit de murdărie, de praf, de pete etc. ♦ Expr. (Substantivat) *A trece (sau a scrie etc.) pe curat* = a transcrie ceva, fără greșeală sau corectură, pe altă foaie sau pe alt caiet.

♦ (Despre aer) Lipsit de impurități; proaspăt. ♦ (Despre o încăpere, o casă) Bine întreținut; îngrijit. ♦ (Despre vase) Din care se poate mânca sau bea. ♦ (Despre ființe) Care iubește curățenia. 2. Fig. Fără vină, decent, ireproșabil (ca ținută, comportare). 3. Fig. Cinstit, sincer, leal. ♦ Pur, nevinovat, cast. 4. (Despre cer, văzduh) Fără nori; senin, clar. ♦ (Despre apă, lacrimi, pietre prețioase etc.) Transparent, cristalin, limpede. 5. Pur, neamestecat. *Grâu curat*. 6. Fig. (Despre voce, glas etc.) Sonor, clar, cristalin. 7. Fig. Lămurit, deslușit, clar, deschis. ♦ Expr. (Fam.) *Vorbă curată* = vorbă spusă fără înconjur, în mod categoric. 8. Veritabil, autentic, adevărat. 9. (În superstiții) Asupra căruia nu apasă un blestem sau o vrajă; care nu este sub influența diavolului. ♦ Expr. *Nu-î lucrui curat* = este ceva la mijloc, a intervenit ceva anormal, nefiresc. II. Adv. Clar, precis, întocmai, exact. — V. **cura**².

CURATĂLĂ, curatele, s.f. Instituție legală pentru ocrotirea unei persoane care are capacitatea civilă, dar care, din cauza bătrâneții, a unei boli ori infirmități fizice sau a lipsei îndelungate de la domiciliu, nu-și poate administra singură bunurile și apăra interesele și nici nu a putut să-și desemneze un reprezentant. — Din fr. **curatelle**, lat. **curatela**.

CURATIV, -Ă, curativi, -e, adj. Care leuciește, vindecă. ♦ *Medicină curativă* = parte a medicinei care se ocupă cu tratarea și cu vindecarea bolilor. — Din fr. **curatif**.

CURATOR, curatori, s.m. Persoană care exercită drepturile și execută obligațiile decurgând din curatelă. — Din fr. **curateur**, lat. **curator**.

CURĂ, cure, s.f. Tratament medical pe o anumită durată; aplicare metodică a unor mijloace terapeutice (băi, regim, consum de fructe, legume etc.). ♦ *Cură balneoclimatică* = folosire în scop terapeutic a apelor minerale, a nămolurilor, a factorilor climatici etc. — Din fr. **cure**, lat. **cura**.

CURĂTURĂ, curături, s.f. 1. Loc într-o pădure curățat de arbori, de mărarici etc. pentru a putea fi cultivat; runc. 2. Deal sau povârniș acoperit cu vie. — **Cura**² + suf. *-ătură*.

CURĂȚĂ, curăți, vb. I. I. 1. Tranz. și refl. A face să dispară murdăria, a înlătura impuritățile de pe ceva sau de pe sine. ♦ Tranz. A îndepărta coaja, pielea de pe fructe, legume sau de pe ouă. 2. Tranz. și refl. A (se) vindeca de o boală (de piele). 3. Tranz. A îndepărta asperitățile, depunerile, materialele nefolositoare de pe o piesă, de pe un obiect, de pe un teren etc., în vederea recondiționării, îmbunătățirii aspectului său pentru unele operații tehnologice ulterioare. II. Fig. 1. Tranz. și refl. A (se) debarasa, a (se) salva, a (se) descotorisi (de ceva rău). 2. Refl. (În limbajul bisericesc) A se mântui, a se purifica. 3. Tranz. (Fam.) A omori. ♦ Refl. A muri. 4. Tranz. și refl. A face să rămână sau a rămâne fără nici un ban. [Var.: (pop.) **curăți** vb. IV] — Din **curat**.

CURĂȚĂRE, curățări, s.f. Acțiunea de a (se) **curăța** și rezultatul ei. [Var.: **curățire** s.f.] — V. **curăța**.

CURĂȚĂT s.n. Faptul de a (se) **curăța**. [Var.: **curățit** s.n.] — V. **curăța**.

CURĂȚĂTORIE, curățătorii, s.f. 1. Atelier în care se curăță (chimic) obiecte de îmbrăcăminte sau de uz casnic confecționate din țesături; spălătorie chimică. 2. Atelier în care se efectuează curățarea pieselor turnate. [Var.: **curățitorie** s.f.] — **Curățat** + suf. *-orie*.

CURĂȚEL, -ICĂ, curăței, -ele, adj. Diminutiv al lui **curat**; destul de curat, îngrijit; p. ext. (despre oameni) frumuseț, drăguț, simpatic. ♦ Lucrat îngrijit; buniceț. — **Curat** + suf. *-el, -ică*.

CURĂȚENIE, curățenii s.f. 1. Calitatea de a fi curat; starea, înfățișarea unei ființe curate sau a unui lucru curat. 2. Înlăturare a murdăriei, a prafului, a gunoierului și punerea lucrurilor în ordine într-o locuință; dereticare. 3. Purgativ, laxativ. — **Curat** + suf. *-enie*.

CURĂȚI vb. IV v. **curăța**.

CURĂȚIE s.f. (Inv.) Cinst; nevinovăție, castitate. — **Curat** + suf. *-ie*.

CURĂȚIRE s.f. **curățare**.

CURĂȚIT s.n. v. **curățat**.

CURĂȚITOR, -OARE, curățitori, -oare, adj., s.f., s.n. 1. Adj. Care curăță. 2. S.f. Mașină sau instalație folosită la separarea corpurilor străine dintr-un material pulverulent, granular etc. 3. S.n. Unealtă, aparat sau dispozitiv utilizat la desprinderea depunerilor, impurităților etc. de pe suprafața pieselor. 4. S.n. Aparat pentru separarea dintr-un fluid a unei faze formate din particule de lichid sau de solid. — **Curăți** + suf. *-tor*.

CURĂȚITORIE s.f. v. **curățătorie**.

CURĂND adv. 1. (Temporal) Peste puțin timp; îndată, imediat, numaidecât. ♦ *În curând* = în scurt timp, nu peste mult timp. *Pe curând* = în scurtă vreme, la scurt interval de timp (în raport cu prezentul). *De curând* = cu puțin timp înainte, nu demult. ♦ (Adjectival; inv.) *În curândă vreme*. 2. (Modal) Degrabă, repede. *Zilele treceau curând*. ♦ *Mai curând = a)* mai repede, mai degrabă; **b)** mai ușor, mai bucuros. — Lat. **currento**.

CURB, -Ă, curbi, -e, adj., s.f. I. Adj. (Despre linii) În formă de arc; arcuit, încovoiat; (despre un plan) boltit. II. S.f. 1. Figură geometrică având o singură dimensiune; linie care nu este dreaptă. 2. Linie care reprezintă grafic o relație între două mărimi variabile, trecute una în abscise și cealaltă în ordinate. 3. Porțiune din traseul unei căi de comunicație terestră cu axa curbă (I), care racordează două aliniamente continuative ale căii respective. ♦ Expr. *A lua curba* = (despre vehicule) a vira, a coti. 4. Linie care descrie grafic fazele succesive ale variațiilor unui fenomen. *Curbă de temperatură*. 5. (În sintagmele) *Curbă de nivel* = linie de pe o hartă care unește punctele de egală altitudine, căpătând valoare în raport cu un anumit plan de referință (de obicei nivelul mării). *Curbă batimetrică* = linie de pe o hartă care unește punctele de egală adâncime ale reliefului fundului apelor (oceane, mări, lacuri). 6. (Ec. pol.; în sintagma) *Curbă de sacrificiu* = denumire dată în 1931-1933, în România, reducerii salariilor și pensiilor muncitorilor și funcționarilor publici. — Din fr. **courbe**.

CURBĂ, curbez, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face curb (I), a (se) încovoia, a (se) îndoi, a (se) arcuri. — Din fr. **courber**.

CURBĂRE, curbări, s.f. Acțiunea de a (se) **curba**; arcuire, încovoiere. — V. **curba**.

CURBĂT, -Ă, curbați, -te, adj. Încovoiat, arcuit, îndoit. — V. **curba**.

CURBATURĂ, curbaturi, s.f. Durere musculară, însoțită de o stare de epuizare, provocată de o boală sau după o solicitare fizică mare. — Din fr. **courbature**.

CURBĂTĂ, curbete, s.f. Săritură a calului cu picioarele din față ridicate. — Din fr. **courbette**.

CURBILINIU, -IE, curbilinii, adj. Care urmează o linie curbă; alcătuit din (sau închis între) linii curbe. — **Curb(ă) + linie** (după fr. *curviligne*).

CURBIMÉTRU, curbimetre, s.n. Instrument cartografic pentru măsurarea distanțelor curbe pe planuri și hărți topografice. — **Curbă + metru** (după fr. *curvimètre*).

CURBURĂ, curburi, s.f. Îndoitoră în formă de arc; loc unde se găsește o astfel de îndoitoră. — Din fr. **courbure**.

CURCĂN, curcani, s.m. 1. Pasăre domestică mare, originară din America, cu coada lată care se desfășoară în formă de evantai (*Meleagris gallopavo*); p. rest. masculul curcii. ♦ Expr. *A se umfla în pene ca un curcan* = a se îngâmfa, a-și da arele. ♦ (Depr.; în trecut) Sergent de stradă; vardist. 2. Fig. Poreclă dată dorobanților români din războiul de la 1877-1878. — **Curcă** + suf. *-an*.

CURCĂ, curci, s.f. Femela curcanului; p. ext. curcan. ♦ *Curcă bronzată* = rasă de curci crescută și în țara noastră, cu greutate corporală mare. ♦ Expr. *A fi (sau a sta, a umbla) ca o curcă plouată (sau beată)* = a fi (sau a sta, a umbla) abătut, dezorientat, zăpăcit. *Nici curcă, nici curcan*, se spune despre cel care nu are o situație precisă. *Răd și curcile* = e din cale-afară de caraghios. — Din bg. **kurka**.

CURCĂNĂȘ, curcănași, s.m. Diminutiv al lui **curcan**. — **Curcan** + suf. *-aș*.

CURCĂNIE, curcănii, s.f. (Fam.) Furțișag, potlogărie. — **Curcan** + suf. *-ie*.

CURCĂBĂTĂ s.f. v. **curcubetă**.

CURCUBĂTĂ, curcubete, s.f. (Reg.) 1. Dovleac (*Cucurbita pepo maxima*). 2. Tigvă. [Var.: **curcubătă** s.f.] — Lat. **cucurbita**.

CURCUBÉU, curcubeie, s.n. 1. Fenomen optic datorat refracției, reflexiei totale și dispersiei luminii solare în picăturile de apă din atmosferă și care are aspectul unui inens arc multicolor desfășurat pe cer. ♦ Fascicul de raze luminoase care apar uneori noaptea pe bolta cerească. 2. Plantă erbacee cu frunzele și cu tulpina păroase, cu flori mari, roșii-purpuri și cu fructele capsule (*Lychnis coronaria*). — Cf. lat. *curvus*, „îndoit”, „curb”, *concurvare*, „a îndoi”.

CÚRE vb. III v. **curge**.

CUREĂ, curele, s.f. 1. Fâșie lungă din piele, cânepă, material plastic etc. cu numeroase întrebunțări; spec. o astfel de fâșie folosită pentru a lega, a strânge, a fixa ceva (în jurul mijlocului); cingătoare. ♦ Expr. *A-î ține (pe cineva) cureaua (sau curelele)* = a avea curaj; a cuteza; a fi în stare (să...). 2. (În sintagma) *Curea de transmisie = a)* bandă de piele sau de pânză continuă, flexibilă și rezistentă, cu ajutorul căreia se poate transmite mișcarea de rotație și puterea corespunzătoare de la un scripete (sau un arbore) de mașină la altul; **b)** fig. ceea ce servește ca intermediar pentru a transmite ceva. 3. (Înv. și pop.) Măsură de lungime egală cu circa 16 picioare; p. ext. fâșie lungă și îngustă de pământ. — Lat. **corrigia**.

CURÉCHI, *carechi*, s.m. 1. (Reg.) Varză. 2. (În sintagma) *Curechi-de-munte* = plantă erbacee din familia compozelilor, cu flori galbene-aurii și cu fructe achene prevăzute cu peri (*Ligularia glauca*). — Lat. **colic(u)lus** (= *cauliculus*).

CURELĂR, *carelari*, s.m. Persoană specializată în confecționarea curelelor sau a hamurilor etc. și la întreținerea lor. — **Curea** + suf. *-ar*.

CURELĂRIE¹ s.f. Meșteșugul sau meseria curelarului. — **Curelar** + suf. *-ie*.

CURELĂRIE², *curelării*, s.f. 1. Atelierul curelarului sau secție dintr-o întreprindere unde se lucrează și se repară curele și alte articole de piele; magazin unde se vând astfel de articole. 2. Obiecte fabricate din piele; *p. ext.* mulțime de curele. — **Curea** + suf. *-ărie*.

CURELĂȘĂ, *curelușe*, s.f. Diminutiv al lui *curea* (1). — **Curea** + suf. *-ușă*.

CURENT, *-Ă*, *curenți*, *-te*, adj., s.m., s.n. I. Adj. 1. (Despre vorbire) Curgător, ușor, fluent. 2. (Despre an, lună) Care este în curs; prezent. ♦ De fiecare zi, zilnic; actual. *Lucrări curente*. ♦ *Cont curent* = cont deschis de o unitate bancară unui client pentru păstrarea mijloacelor bănești ale acestuia și efectuarea unor operații curente (plăți și încasări). 3. (Despre prețuri) Existente într-un moment dat; în curs. ♦ *Monedă curentă* = monedă cu valoare circulatorie. ♦ Care circulă; obișnuit, uzual. *Expresii curente*. 4. (În sintagma) *Apă curentă* = instalație de apă potabilă care poate fi folosită în permanență în locuințe. II. S.m. 1. (Și în sintagma *curent de aer*) Deplasare, mișcare a unei mase de aer dintr-un loc într-altul, cauzată de o diferență de presiune; flux. 2. Mișcare a apei în direcția pantei; curs. ♦ *Curent marin* (sau *oceanic*) = formă de mișcare a apelor oceanice sau maritime, cauzată de vânturile regulate sau periodice, de diferențele de temperatură și salinitate etc. 3. (Și în sintagma *curent electric*) Deplasare ordonată, într-o anumită direcție, a purtătorilor de sarcină electrică. ♦ *Curent electric continuu* = curent electric al cărui sens și a cărui intensitate nu variază periodic în timp. *Curent electric alternativ* = curent electric al cărui sens și a cărui intensitate variază periodic în timp. ♦ Intensitate a curentului electric. III. S.n. Ansamblu de idei, opinii (politice, științifice, artistice) care sunt adoptate la un moment dat de un număr mai mare de oameni. ♦ *Curent literar* (sau *artistic*) = mișcare artistică sau literară care reunește un număr de scriitori sau de artiști în baza unui program estetic și a unor înclinații (relativ) comune. ♦ Expr. *A pune* (sau *a ține pe cineva*) în (sau *la*) *curent* = a informa (pe cineva) despre mersul unui lucru. *A se pune* (sau *a se ține, a fi*) în (sau *la*) *curent* = a se informa despre mersul unui lucru. *A se pune* (sau *a se ține, a fi*) în (sau *la*) *curent* (cu ceva) = a se informa cu privire la un lucru. — Din fr. **courant**.

CURENTĂ, pers. 3 *curentează*, vb. I. Tranz. (Despre un conductor de electricitate) A provoca cuiva un șoc (mai ușor) prin atingere. ♦ Refl. (Despre ființe) A atinge un conductor electric suportând un șoc (mai ușor). — Din **curent**.

CURENTĂRE, *curentări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *curenta* și efectul ei. — V. **curenta**.

CURENTĂT, *-Ă*, *curentați*, *-te*, adj. (Despre ființe) Care a suferit un șoc (ușor) atingând un conductor electric. — V. **curenta**.

CURENTMÉTRU s.n. v. **curentometru**.

CURENTOMÉTRU, *curentometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea intensității curentilor apei. [Var.: **curentmétru** s.n.] — Din fr. **courantomètre**.

CURGĂTOR, *-OARE*, *curgători*, *-oare*, adj. 1. (Despre ape) Care curge neconținut. 2. Fig. (Despre vorbire, frază, stil) Cu debit bogat, ușor și plăcut; fluent; cursiv. 3. (Înv.; despre an, lună) Curent (I 2). — **Curge** + suf. *-ător*.

CURGE, pers. 3 *curge*, vb. III. Intrans. I. 1. (Despre ape) A se mișca neconținut în direcția pantei. ♦ Expr. *A curge gărlă* = a veni din belșug. *Va curge multă apă pe gărlă* (sau *pe Dunăre*) = va trece mult timp. *Dacă* (sau *de*) *nu curge, pică* = chiar dacă câștigul nu este mare, tot te alegi cu ceva. ♦ (Despre ploaie) A cădea din abundență, întruna. 2. A pluti. *Curgeau pe râu scânduri rupte*. 3. (Despre sânge) A circula. 4. (Despre lacrimi, sudoare; *p. ext.* despre sânge) A se scurge, a picura. ♦ A supura. ♦ (Despre unele materii trecute în stare lichidă) A se prelinge. *A curs lumânarea*. ♦ A lăsa să se scurgă lichidul dinăuntru. *Curge butoiul*. 5. A se desprinde din ceva, căzând succesiv, bucată după bucată. 6. A cădea, a atârna. *Părul lung curgea în vițe până pe spate*. ♦ Expr. *A-i curge* (cuiva) *peticele* = a fi îmbrăcat în haine zdrențoase. 7. (Despre grupuri de ființe sau de vehicule) A se succeda neconținut, a veni mereu; a năpădi. II. Fig. 1. (Despre vorbe, discursuri, stil etc.) A se înșira cu ușurință. 2. (Despre timp, viață, zile etc.) A trece, a se desfășura. 3. (Despre termene, dobânzi) A se scoti, a începe de la... 4. (Înv.; despre apariția unui fenomen) A rezulta, a proveni, a decurge. [Perf. s. *curse*, part. *curs*. — Var.: (înv. și reg.) **cúre** vb. III] — Lat. **currere** (după *merge*).

CURGERE, *curgeri*, s.f. I. Acțiunea de a *curge*. II. Fig. 1. Desfășurare, trecere de timp; răstimp. 2. Evoluție istorică, înlănțuire a evenimentelor. ♦ Schimbare continuă; devenire. — V. **curge**.

CURIÁL, *-Ă*, *curiali*, *-e*, adj. Care aparține aceleiași curii¹; referitor la o curie¹; de curie¹. [Pr.: *-ri-al*] — Din lat. **curialis**, fr. **curial**.

CURIÁT, *-Ă*, *curiați*, *-te*, adj. Care este compus din curii¹; format pe curii¹, pe adunări. [Pr.: *-ri-at*] — Din lat. **curiatus**.

CURIE¹, *curii*, s.f. I. Diviziune a tribului la romani. 2. Administrație pontificală a Bisericii romano-catolice. — Din lat. **curia**.

CURIE², *curie*, s.m. Unitate de măsură pentru radioactivitate. [Pr.: *cú-ri*] — Din fr. **curie**.

CURIEPUNCTURĂ, *curiepuncturi*, s.f. Tratament aplicat în cancer, care constă în introducerea în țesuturi a unor ace cu radiu. [Pr.: *-ri-e-*] — Din fr. **curiepuncture**.

CURIÉR, *-Ă*, (1) *curieri*, *-e*, s.m. și f., (2, 3) *curiere*, s.n. I. S.m. și f. Factor poștal. ♦ Persoană (în serviciul unei instituții) însărcinată să ducă la destinație corespondența, mesaje etc. ♦ Ștafetă. 2. S.n. (Înv.) Corespondență care se trimite sau se primește deodată; poștă. 3. S.n. (Înv.) Nume dat unor publicații periodice (cu caracter informativ) sau unor rubrici din aceste publicații. [Pr.: *-ri-er*] — Din fr. **courrier**.

CURIERÁT, *curierate*, s.n. Activitate a curierului. [Pr.: *-ri-e-*] — **Curier** + suf. *-at*.

CURIETERAPIE s.f. Radioterapie. [Pr.: *-ri-e-*] — Din fr. **curietherapie**.

CURIÓN, *curioni*, s.m. Șeful unei curii¹ romane. ♦ Preot care oficia sacrificiile unei curii¹ romane. [Pr.: *-ri-on*] — Din fr. **curion**, lat. **curio**.

CURIÓS, *-OASĂ*, *curioși*, *-oase*, adj. 1. Care manifestă curiozitate. ♦ Indiscret. 2. Care stărnește curiozitate; ciudat, straniu; surprinzător, neobișnuit; original. [Pr.: *-ri-os*] — Din fr. **curieux**, lat. **curiosus**, it. **curioso**.

CURIOZITÁTE, (2) *curiozități*, s.f. 1. Doriință de a cunoaște (amănunțit) ceva nou sau neobișnuit; manifestare a interesului pentru un lucru deosebit. ♦ Indiscreție. 2. Caracterul ciudat al unui lucru sau al unei ființe; (concr.) lucru interesant care se întâlnește rar; ciudățenie, raritate. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **curiosité**, lat. **curiositas**, *-atis*.

CÚRIU s.n. Element chimic radioactiv sintetic, metal de culoare argintie. [Pr.: *cúriu* — Var.: **cúrium** s.n.] — Din fr. **curium**.

CÚRIUM s.n. v. **curiu**.

CURLING s.n. Joc sportiv de origine scoțiană, între două echipe a câte patru jucători, care constă în lansarea pe gheață a unor obiecte (un fel de discuri) spre o țintă cu scopul de a o doborî sau a le plasa cât mai aproape de aceasta. [Pr.: *cárling*] — Din engl., fr. **curling**.

CURM, *curmuri*, s.n. (Reg.) Curmei. — Cf. alb. k u r m.

CURMÁ, *curm*, vb. I. I. 1. Tranz. (Despre sfóri, frânghii, legături) A strânge tare, a pătrunde în carne; a strangula. 2. Tranz. A tăia un lemn de-a curmezișul. ♦ Tranz. și refl. A (se) frânge, a (se) rupe. 3. Refl. (Despre oameni) A se apleca de mijloc. II. Fig. 1. Tranz. și refl. A (se) întrerupe brusc; a (se) termina. ♦ A (-și) pune capăt vieții, zilelor; a (se) omorî. 2. Tranz. A încheia sau a întrerupe o conversație. — Cf. alb. k u r m u e.

CURMÁL, *curmali*, s.m. Arbore exotic din familia palmierilor, cu trunchiul înalt până la 25 m, cu frunze mari de 2-3 m și cu fructe comestibile (*Phoenix dactylifera*). — Din **curmală** (derivat regresiv).

CURMÁLÁ, *curmale*, s.f. Fructul curmalului, comestibil, brun-roșcat, oval, bogat în zahăr, cu gust dulce și plăcut. — Cf. ngr. k u r m á s.

CURMÁRE, *curmări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *curma*; încetare, contenire. — V. **curma**.

CURMÁT, *-Ă*, *curmați*, *-te*, adj. 1. (Despre o parte a corpului încinsă cu o legătură) Strâns prea tare. ♦ (Despre membrele copiilor grași) Cu înđoituri, cu cute la încheieturi. ♦ (Despre corpul unor insecte) Sugrumat la mijloc. 2. (Despre un drum sau o cărare) Întrerupt. 3. (Despre un munte, un plat etc.) Care prezintă o adâncitură. — V. **curma**.

CURMÁTÚRÁ, *curmături*, s.f. Depresiune, adâncitură pe culmea unui deal sau a unui munte; prăpastie între doi munți sau două dealuri; și (4). — **Curma** + suf. *-ătură*.

CURMÉI, *curmeie*, s.n. 1. Bucată, capăt de funie sau de frânghie, întrebunțate pentru a lega ceva sau pentru a prizoni vitele; curm; funie de calitate proastă (făcută din coajă de tei sau de răchită). 2. (Reg.) Mlădiță care crește din tulpina viței-de-vie. — **Curm** + suf. *-ei*.

CURMEZÍS adv. De-a latul, transversal; pieziș. ♦ În lungii și (în) *curmeziș* sau și (în) *cruciș* și (în) *curmeziș* = în lung și (în) lat, peste tot, pretutindeni. ♦ Loc. prep. În (sau de-a) *curmezișul* = în lat, în diagonală. ♦ Expr. *A se pune în cruciș și în curmeziș* (sau în *curmeziș, de-a curmezișul*) = a încerca prin orice mijloc să zădărnicească ceva, a împiedica pe cineva în acțiunile sale; a se opune. [Formă gramaticală; (substantivat) *curmezișul*] — **Curma** + suf. *-iș*, sub influența sinonimului *pieziș*.

CUROPALÁT, *curopalați*, s.m. Înalt demnitar bizantin care administra palatul imperial. — Din fr. **curopalate**.

CÚRPEN, *curpeni*, s.m. 1. Mlădiță lungă și subțire a viței-de-vie sau a altei plante agățătoare, care se încolățește sau se agață de alte plante, de araci etc.; tulpina unor plante târătoare ca dovleacul, pepenele etc.; *p. ext.* ramură tânără și flexibilă. 2. Arbust cu tulpina subțire, agățătoare și ramificată, cu frunze compuse, cu flori mari, violet sau albe, în panicule (*Clematis vitalba*). — Cf. alb. k u r p e n.

CURRÍCULUM VÍTAE loc. Scurtă autobiografie (scrisă) care cuprinde date referitoare la studiul, pregătirea profesională, carieră și situația familială; CV. [Pr.: *víte*] — Loc. lat.

CURRY s.n. Substanță aromatică din India, compusă din piper, curcuma etc. care se pune în mâncăruri drept condiment. [Pr.: *cáři*] — Din fr. **curry**.

CURS¹, *cursurii*, s.n. I. 1. Mișcare a unei ape curgătoare în direcția pantei; *p. ext.* albia, întinderea sau direcția unei ape curgătoare. 2. (Înv.) Mers (repede). II. Fig. 1. Trecere, durată, interval (de timp). ♦ Loc. prep. În *cursul*... = în timpul cât durează ceva. În *curse de*... = în timp de... 2. Desfășurare, mers, direcție a unor

evenimente. ✧ Expr. *A da curs unei cereri* = a lua în considerare, a rezolva o cerere. **III.** Preț la care valorile mobiliare se tranzacționează, la un moment dat, la bursa de valori, în funcție de raportul dintre cerere și ofertă. ✧ *Curs de schimb valutar* = raport de schimb dintre două monede. ✧ *Cursul acțiunilor* = prețul la care se vând și se cumpără acțiunile la un moment dat. *Cursul bursei* = prețul la care este cotată la un moment dat, la bursă, o hârtie de valoare, o valută străină etc. ✧ Putere de circulație a unei monede. — Lat. **cursum** (cu unele sensuri după fr. *cours*).

CURS², *curhuri*, s.n. 1. Expunere, predare a unei materii de studiu sub forma unui ciclu de lecții sau de prelegeri; *p. ext.* oră sau totalitatea orelor de program destinate acestei expunerii. 2. Ciclu de lecții tipărite în volum (și servind ca manual). — Din fr. **course**.

CURSĂNT, *-Ă, cursanți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care urmează un curs² special (de scurtă durată); cursist. — Din rus. **kursant**.

CURSĂ¹, *curse*, s.f. 1. Distanță parcursă regulat de un vehicul pe același itinerar și conform unui orar stabilit. ✧ (Concr.) Vehicul care parcurge o astfel de distanță. 2. Distanță parcursă de o piesă între punctele extreme într-o mișcare rectilinie alternativă. 3. (Fam.) Drum, alergătură. 4. (Sport) Întrecere care constă în parcurgerea rapidă a unei anumite distanțe, pe un traseu dinainte stabilit, alergând pe jos, călare, cu bicicleta, cu automobilul etc. ✧ Întrecere în cadrul căreia sunt programate mai multe alergări de cai. 5. (În sintagma) *Cursa înarmărilor* = efort intens de militarizare a industriei unui stat în vederea unui război. — Din fr. **course**.

CURSĂ², *curse*, s.f. 1. Dispozitiv de diferite forme pentru prinderea animalelor sălbatice; teren anume pregătit pentru ca animalul care pășește în limitele lui să fie prins; capcană. 2. Fig. Mijloc viclean pentru a prinde pe cineva spre a-l demasca sau pentru a-i face rău; ueltime, manevră. ✧ Expr. *A întinde (sau a pune) cuiva o cursă* (sau *cursa*) = a căuta să ademenească pe cineva pentru a-l prinde sau pentru a-l da de gol. *A atrage* (pe cineva) *în cursă* = a momi, a ademeni, a ispiti. *A cădea* (sau *a se prinde*) *în cursă* = a intra într-o mare încurcătură. — Cf. alb. *kurthë*.

CURSĂ³, *curse*, s.f. (Înv.) Un fel de pastilă aromatică, importată din Orient, întrebuințată pentru a parfuma încăperile. — Din ngr. **kürsi**.

CURSIER, *curșieri*, s.m. Armăsar, cal de cursă. [Pr.: *-si-er*] — Din fr. **courseur**.

CURSIST, *-Ă, curșiști*, *-ste*, s.m. și f. Cursant. — **Curs**² + suf. *-ist*.

CURSIV, *-Ă, cursivi*, *-e*, adj. 1. (Despre scriere sau vorbire; adesea adverbial) Curgător, ușor, fluent. 2. (Despre caractere de tipar) Care imită scrisul de mână, aplecat spre dreapta; italic. ✧ (Substantivat, f.) Text tipărit cu caractere de tipar cursive. — Din fr. **cursif**, lat. **cursivus**.

CURSIVITATE s.f. Caracterul curgător, fluent al vorbirii, al scrierii, al formării ideilor. — **Cursiv** + suf. *-itate*.

CURSOARE, *curșori*, s.f. (Înv.) Curent, flux; forță. — Lat. **cursoria**.

CURSÓR, *cursoare*, s.n. Dispozitiv mic (de metal) care alunecă de-a lungul unei rigle sau al unei tije gradate sau care se învârtă în jurul unei piese circulare gradate, permițând citirea gradajilor. — Din fr. **curseur**, lat. **cursor**.

CURTĂ, *curtez*, vb. I. Tranz. A face curte (**III**) unei femei, a căuta să-i câștige favoarea, simpatia, dragostea; a curteni. — Din **curte** (după fr. *courtiser*).

CURTĂJ, *curtaje*, s.n. Ocupația curtierului. ✧ Remunerație acordată curtierului la încheierea unei tranzacții. — Din fr. **courtage**.

CURTE, *curți*, s.f. **I.** Spațiu (împrejmuțat) în jurul unei clădiri, al unei gospodării etc. care ține de această clădire, gospodărie etc.; ogrădă. ✧ Loc. adj. *De curte* = care trăiește pe lângă casa omului. *Pășări de curte*. 2. (În trecut) Locuință de la țară a moșierului; conac; totalitatea acareturilor împreună cu această locuință. 3. Palatul de reședință al unui suveran; (înv.) reședința fortificată a domnului și a boierilor, unde se refugia și populația în timpul războaielor. ✧ Totalitatea persoanelor cu funcții înalte la palatul unui suveran; suita unui suveran sau a membrilor familiei sale. **II.** (Cu determinări) Numele unor instanțe (superioare) judecătorești și administrative. *Curtea de casație*. *Curtea de apel*. *Curtea cu juri*. ✧ Totalitatea membrilor unor astfel de instanțe. **III.** Omagiu măgulitor adresat unei femei în semn de afecțiune, spre a-i câștiga favoarea, simpatia, dragostea. — Lat. ***curtis** (= *cohors*, *-tis*), cu unele sensuri (**II, III**) după fr. *cour*.

CURTEAN, *-Ă, curteni*, *-e*, s.m. și f. Persoană care îndeplinește o anumită slujbă la curtea unui monarh sau care făcea parte din suita unui suveran. ✧ (Înv.; la m.) Oșten care depindea de o curte domnească, prestând unele slujbe și bucurându-se de anumite privilegii. — **Curte** + suf. *-ean*.

CURTEANCĂ, *curtențe*, s.f. Curteană. — **Curtean** + suf. *-că*.

CURTENESC, *-EĂSCĂ, curtenesci*, adj. De (la) curte (**I 3**), ca de la curte, de curtean. — **Curtean** + suf. *-esc*.

CURTENI, *curtencesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A curta. — Din **curtean**.

CURTENIE s.f. (Rar) Amabilitate, politețe; curtoazie. — **Curtean** + suf. *-ie*.

CURTENITÓR, *-OĂRE, curtenitori*, *-oare*, adj. Politicos, amabil (față de femei). — **Curteni** + suf. *-tor*.

CURTEZÁN, *curtezani*, s.m. 1. (Astăzi ir.) Persoană care face curte (**III**) unei femei; *p. ext.* bărbat neserios, ușuratic. 2. (Înv.) Curtean (lingușitor, intrigant). — Din fr. **courtisan** (după *curte*).

CURTEZÁNĂ, *curtezane*, s.f. Femeie de moravuri ușoare, care trăia la curtea unui suveran sau a unui nobil; *p. gener.* femeie cu conduită imorală; prostituată. — Din fr. **courtisane** (după *curte*).

CURTICĂ, *curticele*, s.f. Diminutiv al lui *curte* (**I 1**). — **Curte** + suf. *-icică*. **CURTIER**, *curtieri*, s.m. Persoană care are ca ocupație mijlocirea tranzacțiilor de bursă. [Pr.: *-ti-er*] — Din fr. **courtier**.

CURTINĂ, *curtine*, s.f. Zid de apărare al castelelor, cetăților sau orașelor, având de obicei turnuri sau bastioane la anumite intervale. ✧ Fiecare dintre părțile pavilionului care înconjoară un blazon regal. — Din fr. **courtine**.

CURTOAZIE, *curtoazii*, s.f. Politețe (rafinată); amabilitate, complezență, curtenie; etichetă. — Din fr. **courtoisie**.

CURŪL, *-Ă, curuli*, *-e*, adj. (În sintagmele) *Scaun curul* = scaun de onoare, în crustat cu fildeș, pe care stăteau consulul și înalții magistrați romani. *Magistratură curulă* = magistratură care dădea dreptul la un scaun curul. *Edil curul* = magistrat din vechea Romă, care se ocupa cu construcțiile. — Din lat. **curulus**, fr. **curule**.

CURŪT, *curuți*, s.m. 1. Nume dat țăranilor români și maghiari participanți la războiul țăranesc din 1514. 2. Nume dat în Ungaria și în Transilvania participanților la lupta antihabsburgică. — Din magh. **kuruc**.

CURVĂR, *curvari*, s.m. (Pop.) Afemeiat. — **Curvă** + suf. *-ar*. Cf. v. sl. *kurŭvari*.

CURVĂ, *curve*, s.f. 1. (Pop.) Femeie care duce o viață desfrântată. ✧ Prostituată. 2. Fig. Om ipocrit, josnic; cutră. — Din v. sl. **kurŭva**.

CURVĂSĂRI, *curvăsăresc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A duce o viață desfrântată; a curvi. — De la **curvăsărie**.

CURVĂSĂRIE, *curvăsării*, s.f. (Pop.) Curvie. — De la **curvă**.

CURVĂSĂRIT s.n. (Pop.) Faptul de a *curvăsări*. — V. **curvăsări**.

CURVĂ, *curvesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A avea relații sexuale numeroase cu diferite persoane, a duce o viață desfrântată; (pop.) a curvăsări. — De la **curvă**.

CURVIE, *curvii*, s.f. (Înv. și pop.) Viață desfrântată, desfrâu, prostituție; (pop.) curvăsărie. — **Curvă** + suf. *-ie*.

CURVIT s.n. (Pop.) Faptul de a *curvi*. — V. **curvi**.

CUSĂTOREĂSĂ, *cusătorese*, s.f. (Rar) Croitoreasă; lenjereasă. — **Cusător** (puțin folosit „croitor” < *coase*) + suf. *-easă*.

CUSĂTORIE¹ s.f. (Rar) Meșteșugul de a coase; meseria cusătoresei. — **Cusător** (puțin folosit „croitor” < *coase*) + suf. *-ie*.

CUSĂTORIE², *cusătorii*, s.f. Atelier unde se cos rufe, haine etc. — **Cusători** (puțin folosit „a croi” < *coase*) + suf. *-ie*.

CUSĂTŪRĂ, *cusături*, s.f. 1. Cusut. ✧ (Med.) Faptul de a coase între ele marginile unei plăgi, după o intervenție chirurgicală. 2. Locul unde se îmbină, prin cusut, două bucăți de stofă, de pânză etc.; ața cu care s-a cusut. ✧ Linie de asamblare, prin nituire sau prin sudare, a două plăci sau piese metalice. ✧ Loc unde s-a efectuat o cusătură (**I**), după o intervenție chirurgicală. 3. Felul cum este cusut ceva, modelul, punctul cu care se coase; *p. ext.* ornamentele cusute pe o pânză, pe o stofă etc. 4. Lucru la care coase cineva. [Var.: (reg.) **cusutŭră** s.f.] — **Cusut** + suf. *-ură*.

CUSCRĂ, *cuscre*, s.f. Mama unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț. — Din **cusuru**.

CUSCRĒNIE, *cuscrenii*, s.f. Cuscric. ✧ (Fam.) Legătură îndepărtată (sau îndoienlică) de rudenie. — **Cuscru** + suf. *-enie*.

CUSCRĒIE, *cuscrii*, s.f. Înrudire prin alianță între părinții a doi soți; cuscrenie. — **Cuscru** + suf. *-ie*.

CUSCRISŌR, *cuscrișori*, s.m. (Bot.) Plămânică. — **Cuscru** + suf. *-ișor*.

CŪSCRŪ, *cuservi*, s.m. Tatăl unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț; (la pl.) părinții unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț. — Lat. **consoc(e)rum**.

CUSCŪTĂ, *cuscute*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante parazite care se răscucesc pe tulpinile plantelor-gazdă, din care își extrag hrana; torțel. — Din fr. **cuscute**.

CUSTÓDE, *custozi*, s.m. 1. Persoană însărcinată cu paza și cu păstrarea unor bunuri (mobile). *Custode de bibliotecă*. ✧ (Jur.) Persoană însărcinată cu paza unui obiect pus sub sechestru. 2. Cuvânt sau silabă însemnată pe ultima pagină a fiecărei coli sau pe fiecare pagină, în partea dreaptă sub ultimul rând, și repetată la începutul paginii următoare, pentru a arăta ordinea colilor și a paginilor manuscriselor. — Din fr. **custode**, lat. **custos**, *-odis*.

CUSTODIE, *custodii*, s.f. Pază, păstrare (și administrare) a unui obiect (pus sub sechestru). — Din lat. **custodia**. Cf. sl. *k u s t o d i j a*.

CUSTŪRĂ, *custuri*, s.f. 1. (Pop.) Lamă, tăis de cuțit; cuțit rudimentar (fără plăsele); *p. gener.* cuțit. 2. (Reg.) Creastă de munte stâncoasă, ascuțită, zimțată, specifică epocii glaciare. — Et. nec.

CUSŪR, *cusururi*, s.n. 1. Imperfecțiune, defect, meteahnă, hibă; *p. ext.* vicu. 2. (Înv.) Rest, lipsă dintr-o sumă de bani (datorată). 3. (Înv.) Aluzie. — Din tc. **kusur**.

CUSURGIOAICĂ, *cusurgioaice*, s.f. (Fam.) Femeie înclinată să găsească cusururi (**I**) la orice, femeie care are chef de ceartă; cusurgie. — **Cusurgiu** + suf. *-oaică*.

CUSURGIU, *cusurgii*, s.m. Bărbat înclinat să găsească cusururi (1) la orice; bărbat care are chef de ceartă. — **Cusur** + suf. *-giu*.

CUSŪT s.n. Acțiunea de a *coase*; operație de prindere prin coasere a unor țesături sau bucăți de piele. ♦ (Reg.; concr.) Cusătură (2). ♦ Asamblare prin sudare sau prin nituire a materialelor metalice. ♦ *Mașină de cusut* = mașină folosită pentru coaserea confecțiilor, încălțămintei etc. — **V. coase**.

CUSUTŪRĂ s.f. v. **cusătură**.

CUȘĂC, *cușacuri*, s.n. Piesă de lemn cu secțiune pătrată sau dreptunghiulară folosită în construcții; riglă. [Pl. și: (m.) *cușaci*] — Din sb. **kušak**.

CUȘĂIE, *cușcăi*, s.f. Jgheab de scânduri, așezat de obicei direct pe pământ, care servește la transportul lemnului de foc din pădurile de munte. — Et. nec. Cf. *cușcă*.

CUȘCĂ, *cuști*, s.f. 1. Adăpost în formă de căsuță sau de cutie, cu sau fără gratii, pentru unele animale (domestice sau sălbatice). ♦ Fig. Încăpere strâmtă. 2. Încăpere mică, sub nivelul scenei, rezervată suflorului în timpul spectacolului. — Din ukr. **kuška**.

CUȘCHEBĂP, *cușchebapuri*, s.n. (Înv.) Chebap. — Din tc. **kuškebap**.

CUȘCŪȘ s.n. Pastă făinoasă în formă de bobite (pusă în supă sau garnitură la carne etc.) — Din tc. **kuskus**. Cf. fr. *couscous*.

CUȘER adj. invar. (Despre mâncăruri și băuturi, în practica religiei mozaice) Pregătit după ritual. ♦ Fig. (Fam.) Foarte bun, excelent. — Cf. ebr. *kāšcher* „curat, ritual”.

CUȘETĂ, *cușete*, s.f. Pat pentru o persoană amenajat special în cabinele vagoanelor de dormit sau în cabinele de vapor; *p. ext.* cabină în care se află unul sau mai multe paturi. — Din fr. **couchette**.

CUȘMĂ, *cușme*, s.f. (Reg.) 1. Căciulă. 2. Pătură groasă de lână. — Din ukr. **kuška**.

CUȘMELIE s.f. v. **coșmelie**.

CUȘNIȚĂ, *cușnițe*, s.f. (Reg.) Vatră (de piatră) pe care lucrează fierarul sau potcovarul și pe care își așază uneltele de lucru; *p. ext.* fierărie. — Din bg. **kužnica**.

CUTĂ, *cutez*, vb. I. 1. Tranz. A încreți, a îndoi (adânc) un material textil, a-i face falduri, cute, crețuri; a plia, a drapa. ♦ Refl. (Despre scoarța Pământului) A suferi o cutare². 2. Refl. (Despre piele, mai ales despre cea de pe obraz) A se zbârci; a se rida; *p. ext.* (despre oameni) a îmbătrâni. — Din **cută**.

CUTANĂT, *-Ă, cutanați, -te*, adj. Care ține de piele, privitor la piele; (despre tratamente medicale) care se aplică pe piele; cutaneic, cutaneu. — Din fr. **cutané**.

CUTANÉIC, *-Ă, cutaneici, -ce*, adj. Cutanat. [Pr.: *-ne-ic*] — **Cutaneu** + suf. *-ic*.

CUTANÉU, *-ÉE, cutanei, -ee*, adj. Cutanat. — Din it. **cutaneo**.

CUTĂRE¹ pron. nehot. (Înlocuiește numele unei persoane sau al unui lucru atunci când nu vrem, nu putem sau nu e necesar să le numim) *Sunt cutare, îi răspund eu*. ♦ (Adjectival) *Cutare persoană*. ♦ (Repetat) Unul... altul, acesta... acela. ♦ (Substantivat) Nume de persoană imaginar. — Lat. **eccutalis**.

CUTĂRE², *cutări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *cuta* și rezultatul ei. ♦ (Geol.) Ansamblul proceselor de deformare plastică a stratelor din scoarța Pământului sub acțiunea mișcărilor tectonice verticale sau orizontale, având ca rezultat formarea cutelor. — **V. cuta**.

CUTĂT, *-Ă, cutați, -te*, adj. Cu cute. — **V. cuta**.

CUTĂ, *cute*, s.f. 1. Îndoitură (adâncă) într-un obiect de îmbrăcăminte; încrețitură, fald, creț, pliu. ♦ Urmă, dungă rămasă pe o țesătură sau pe o hârtie în locul unde au fost îndoite. ♦ (Geol.) Deformare plastică a stratelor din scoarța Pământului, rezultată în urma procesului de cutare². 2. Zbârcitură (a obrazului); rid, creț. — Din bg. **kuata**.

CUTĂRĂICĂ pron. nehot. (Fam.) Diminutiv al lui *cutare*¹; cutăriță. — **Cutare**¹ + suf. *-ică*.

CUTĂRĂIȚĂ s.m. (Fam.) Cutărică. — **Cutare**¹ + suf. *-iță*.

CŪTE, *cute*, s.f. Piatră de gresie pentru ascuțit uneltele tăioase (mai ales coasa); acer. — Lat. **cos, cotis**.

CŪTER, *cutere*, s.n. 1. Ambarcațiune sportivă, construită din lemn, cu vele, cu un singur catarg și cu bompres. 2. Vas de pescuit, construit din lemn, acționat mecanic sau cu vele, având o formă alungită pentru a putea înainta cu viteză mare. 3. (În forma *cutter*) Unealtă pentru tăiat; cuțit foarte ascuțit. [Var.: **cutter** (pr.: *cătăr*) s.n.] — Din engl., fr. **cutter**.

CUTERIZĂRE s.f. Sistem de clasare și de depozitare a cărților într-o bibliotecă. — După n. pr. **Cutter**.

CUTEZĂ, *cutez*, vb. I. Tranz. A îndrăzni, a se încumeta. — Lat. pop. **cottizare**.

CUTEZANȚĂ, *cutezanțe*, s.f. Îndrăzneală, curaj, temeritate. — **Cuteza** + suf. *-anță*.

CUTEZĂRE, *cutezări*, s.f. (Rar) Faptul de a *cuteza*; cutezanță, temeritate. — **V. cuteza**.

CUTEZĂTOR, *-OĂRE, cutezători, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care cutează; (om) îndrăzneț, curajos, temerar. — **Cuteza** + suf. *-ător*.

CUTICULĂ, *cuticule*, s.f. 1. Strat subțire și rezistent care acoperă și protejează suprafața unei celule epiteliale. *Cuticulă dentară*. 2. Partea superficială, chitinoasă a tegumentului la artropode, servind schelet extern. 3. Strat ceros la suprafața fructelor, a frunzelor și a tulpinilor tinere. — Din fr. **cuticule**, lat. **cuticula**.

CUTIE, *cutii*, s.f. 1. Obiect de lemn, de metal, de carton etc. în formă de cub, de paralelipiped etc., gol în interior, în care se păstrează sau care protejează diverse

lucruri. ♦ *Cutie de scrisori* = cutie specială, plasată pe stradă de către organele poștale, în care expeditorii introduc scrisorile; cutie particulară în care factorii poștali depun corespondența adusă la domiciliu. ♦ Expr. (*Scos*) *ca din cutie* = foarte îngrijit îmbrăcat sau prezentat. (Fam.) (*Bagă*) *capul la cutie!* = (la jocul „de-a capra”) ferește-ți capul, proptește-l în piept! *fig.* fii prudent, păzește-te! 2. Aparat, dispozitiv, organ special etc. având forma unei cutii (1). *Cutie de viteze. Cutie de rezonanță*. 3. (În sintagma) *Cutie craniană* = cavitate osoasă în care se află creierul; țeastă capului, craniu. 4. Sertar. 5. (Înv.) Casă de bani; casetă. — Din tc. **kuutu**, ngr. **kuťi**, bg., sb. **kuťija**.

CUTIOĂRĂ, *cutioare*, s.f. Cutiută. [Pr.: *-ti-oa-*] — **Cutie** + suf. *-ioară*.

CUTIREACȚIE, *cutireacții*, s.f. Test care constă în provocarea unei reacții cutanate inflamatorii, utilizat pentru diagnosticarea diferitelor boli. [Pr.: *-re-ac-*] — Din fr. **cuti-réaction**.

CUTIŪȚĂ, *cutiute*, s.f. Diminutiv al lui *cutie* (1). [Pr.: *-ti-u-*] — **Cutie** + suf. *-uță*.

CŪTNIE, *cutnii*, s.f. Țesătură din mătase și bumbac. — Din tc. **kuťni**.

CŪTRĂ, *cutre*, s.f. Persoană prefăcută, fățarnică, intrigantă; lichea, secătură. — Din bg. **kuťra**.

CŪTRÉIER s.n. (Rar) Cutreierat. [Pr.: *-tre-ier-* — Var.: (reg.) **cutrier** s.n.] — Din **cutreiera** (derivat regresiv).

CŪTRÉIERĂ, *cutréier*, vb. I. 1. Tranz. A străbate, a colinda (în lung și în lat), a umbra (din loc în loc); *p. ext.* a hoinări, a vagabonda. ♦ A umbra adesea prin...; a frecventa. *Cutreiera parcurile*. 2. Refl. (Neobișnuit) A se perinda. [Pr.: *-tre-ie-* — Var.: (reg.) **cutrieră** vb. I] — Lat. **contribulare**.

CŪTRÉIERĂT s.n. Faptul de a *cutreiera* (1). [Pr.: *-tre-ie-* — Var.: (reg.) **cutrierat** s.n.] — **V. cutreiera**.

CŪTRÉMURĂ, *cutremure*, s.n. 1. Mișcare puternică și bruscă, verticală, orizontală sau de torsionare a scoarței Pământului, provocată fie de dislocări subterane, de erupții vulcanice etc., fie de forțele mareice, ciocnirea unor meteoriți cu Pământul; seism. 2. Fig. Înflorare, cutremurare, fior; *p. ext.* teamă, frică, groază, panică. — Din **cutremura** (derivat regresiv).

CŪTRÉMURĂ, *cutremur*, vb. I. 1. Refl. (Despre pământ) A se zgudu din cauza unui cutremur (1). ♦ Refl. și tranz. A (se) clătina, a (se) scutura. 2. Refl. și tranz. Fig. A (se) înflora, a tresări sau a face să tresară; *p. ext.* a (se) îngrozi, a (se) înpăimânta. — Lat. ***contremulare**.

CŪTRÉMURĂRE, *cutremurări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *cutremura* și rezultatul ei; cutremur. — **V. cutremura**.

CŪTRÉMURĂTOR, *-OĂRE, cutremurători, -oare*, adj. Care zguduie, înfloară, impresionează profund; îngrozitor, groaznic. — **Cutremura** + suf. *-ător*.

CŪTRÉIER s.n. v. **cutreiera**.

CŪTRÉIERĂ vb. I v. **cutreiera**.

CŪTRÉIERĂT s.n. v. **cutreierat**.

CŪTTER s.n. v. **cuter**.

CŪTŪMĂ, *cutume*, s.f. Normă de drept consfințită printr-o practică îndelungată; consuetudine, obicei. ♦ (În vechiul drept) Obiceiul pământului. — Din fr. **coutume**.

CŪTŪMIĂR, *-Ă, cutumiari, -e*, adj. Care ține de cutumă, privitor la cutumă; tradițional. [Pr.: *-mi-ar-*] — Din fr. **coutumier**.

CŪȚI, *cuțite*, s.n. 1. Instrument de tăiat, format dintr-o lamă metalică și dintr-un mâner, având numeroase și variate întrebuințări în gospodărie, în atelier etc. ♦ Expr. *A avea pâinea și cuțitul (în mână)* = a avea la îndemână toată puterea, toate mijloacele. *A fi (certat) la cuțite sau a se avea la cuțite* (cu cineva) = a fi sau a ajunge dușman neîmpăcat (cu cineva), a se urî (cu cineva). *A pune (cuiva) cuțitul în gât* = a sili pe (cineva) să facă ceva. *A-i ajunge (cuiva) cuțitul la os* = a ajunge la capătul puterilor; a fi într-o situație dificilă, precară. *(A fi) pe (o) muchie de cuțit* = (a se afla) într-o situație gravă, dificilă, la un pas de nenorocire. *A-i da (cuiva) un cuțit prin inimă* = a simți o durere adâncă. ♦ Instrument de os, de metal etc. asemănător cu un cuțit (1), cu care se taie hârtie sau foile unei cărți. ♦ Bisturiu; *p. ext.* operație, intervenție chirurgicală. 2. Sculă așchietoare pentru mașinile-unelte, având o parte activă cu un tăiș principal, confecționată din material rezistent la uzură. ♦ *Cuțit de plug* = parte a plugului, care taie brazda în plan vertical, fiind situată înaintea trupitei. 3. Piesă principală a cântarului, sensibilă la cea mai ușoară atingere, care indică greutatea unui corp. 4. Piesă componentă a unor aparate de conectare, care realizează o legătură electrică. 5. (Zool.; în sintagma) *Cuțit-de-mare* = lamelibranhiat cu valvele de forma plăselor de briceag, care trăiește în Marea Neagră (*Solen marginatus*). — Probabil lat. ***acutitus** (< *acutus*).

CŪȚITĂR, *cuțitari*, s.m. 1. Persoană care face sau vinde cuțite sau alte instrumente de tăiat. 2. (Fam.) Scandalagiu gata să scoată cuțitul în timpul unei certe sau al unei încăierări; bătaș. — **Cuțit** + suf. *-ar*.

CŪȚITĂȘ, *cuțitașe*, s.n. Diminutiv al lui *cuțit*. ♦ Cuțit cu lamă de dimensiuni mici, folosit la desprinderea de așchii sau în lucrări de gravare, rețușare etc. ♦ (Pop.) Briceag. — **Cuțit** + suf. *-aș*.

CŪȚITĂRIE, *cuțitării*, s.f. 1. Atelier sau prăvălie unde se ascut sau se vând cuțite sau alte instrumente de tăiat. 2. Diferite feluri de cuțite. — **Cuțit** + suf. *-ărie*.

CŪȚITOĂIE, *cuțitoaie*, s.f. 1. Unealtă așchietoare formată dintr-o lamă ascuțită de oțel (cu două mâner la capete), folosită în tâmplărie, dogărie, tăbăcărie etc.

pentru cioplit, curățat, îndreptat, răzuit. 2. Unealtă tăietoare de oțel având o lamă plană sau curbă, prevăzută cu un mâner, folosită de potcovar pentru îndreptarea și curățarea copitelor. [Pr.: -toa-ie] — **Cuțit** + suf. -oae.

CUȚOVLĂH, -Ă, cuțovlahi, -e, s.m. și f. (La pl.) Nume dat aromânilor din Macedonia de către populația greacă localnică; (și la sg.) aromân din Macedonia. — Din ngr. **kutsóvlahos**.

CŪTU interj., s.m. 1. Interj. (Adesea repetat) Strigăt cu care se cheamă câinii (mici). 2. S.m. Cățel. ⇨ Expr. (Fam.) *Să-mi zici (mie) cuțu dacă...* = să mă tratezi ca pe un câine dacă... — Cf. bg., sb. k u č e, magh. k u s z i.

CUȚULĂCHE s.m. (Fam.) Cățeluș. — **Cuțu** + suf. -ulache.

CUȚULĂN, cuțulani, s.m. (Rar) Câine (tânăr); cățelandru. — **Cuțu** + suf. -ulan.

CŪVĂ, cuve, s.f. 1. Recipient special din metal, lemn, beton, material plastic, sticlă etc., de diferite forme și mărimi, folosit în operații tehnice. ⇨ *Cuvă de ulei* = rezervor de metal umplut cu ulei, în care se confundă transformatoarele, reostatele etc. 2. Porțiunea superioară a cuptorului metalurgic vertical. — Din fr. **cuve**.

CUVĂNT, cuvinte, s.n. 1. Unitate de bază a vocabularului, care reprezintă asocierea unui sens (sau a unui complex de sensuri) și a unui complex sonor; vorbă. ⇨ *Cuvânt simplu* = cuvânt care conține un singur morfem radical. *Cuvânt primitiv* = cuvânt care servește ca element de bază pentru formarea altor cuvinte. *Cuvânt compus* = cuvânt format prin compunere. *Cuvânt derivat* = cuvânt format prin derivare. *Cuvânt-mată* = cuvânt care se află în fruntea unui articol de dicționar, sub care se grupează și se glosează toate variantele și expresiile, uneori și derivatele și compusele. ⇨ (Lingv.: în compusul) *Cuvânt-titlu* = cuvântul definit în articolul de dicționar respectiv. ⇨ Expr. *A nu găsi (sau a nu avea) cuvinte* = a nu fi în stare (sub impulsul unor stări afective puternice) să exprimi ceea ce gândești. *Cu alte cuvinte* = a) exprimând același lucru altfel; b) deci, prin urmare, așadar. *Într-un (sau cu un) cuvânt* = pe scurt, în concluzie, deci, așadar. *În puține cuvinte* = pe scurt, în rezumat. *Cuvânt cu (sau de) cuvânt* = fără nici o modificare, exact, fidel. *Dintr-un cuvânt* = imediat, numaidecât. ⇨ *Joc de cuvinte* = glumă bazată pe asemănarea cuvintelor; calambur. *Cuvinte inercuțate* = joc distractiv-educativ în care trebuie găsite, pe baza unor indicații date, o serie de cuvinte astfel aranjate într-o figură geometrică împărțită în pătrățele, încât cuvintele citite orizontal să aibă o literă comună cu cele citite vertical. 2. Gând, idee exprimată prin vorbe; spusă. ⇨ *Cuvânt greu* = vorbă hotărâtoare; (la pl.) vorbe de dojană, de ocară. *Cuvânt introductiv* sau *cuvânt înainte* = prefață, introducere (la o lucrare). *Purtător de cuvânt* = persoană autorizată să exprime în mod public păreri care arată punctul de vedere al forului pe care îl reprezintă. ⇨ Expr. *A pune un cuvânt (bun)* = a interveni (favorabil) pentru cineva. *În (toată) puterea cuvântului* = în înțelesul adevărat, pe deplin, cu desăvârșire. *A tăia (sau a curma) cuiva cuvântul* = a întrerupe pe cineva din vorbă. (Reg.) *A începe cuvânt* = a începe vorba, a spune. ⇨ Subiect de vorbă, de povestire, istorisire. 3. Cuvântare, discurs, conferință. ⇨ Expr. *A cere (sau a da, a avea) cuvântul* (într-o ședință, într-o adunare) = a cere (sau a da cuiva etc.) dreptul de a vorbi. *A lua cuvântul* = a vorbi (într-o adunare). *A-i lua cuiva cuvântul* = a interzice cuiva să-și mai continue afirmațiile (într-o adunare). 4. Învățătură, îndrumare, sfat; p. ext. dispoziție, ordin. ⇨ Expr. *A înțelege (sau a ști) de cuvânt* = a asculta de pusele, de sfaturile cuiva. *Cuvânt de ordine* = dispoziție dată de un superior. 5. Promisiune, făgăduială; angajament. ⇨ Expr. *Om de cuvânt* = om care își ține făgăduielile. *Cuvânt de onoare (sau de cinste, de om)* = promisiune sau asigurare care angajează cinstea cuiva. *A(-și) da cuvântul (de onoare)* = a se angaja în mod hotărât că va face cu orice preț ceva. *(A crede) pe cuvânt* = (a crede) fără a mai controla exactitatea spuselor. *A-și ține cuvântul* sau *a se ține de cuvânt* = a-și îndeplini o promisiune făcută. 6. Păreră, opinie exprimată; punct de vedere. ⇨ Libertate, drept de a revendica ceva. 7. (Mai ales la pl.) Discuție; ceartă, ciornăvălă. ⇨ Expr. *Schimb de cuvinte* = discuție aprinsă, ceartă, sfadă. (Reg.) *Nu-i cuvânt* = e indiscutabil. 8. Motiv, rațiune, cauză. ⇨ Expr. *Cu drept cuvânt* = pe bună dreptate, la drept vorbind. 9. (Înv.) Știre, veste, informație; zvon. 10. (Înv.) Înțelegere, pact, acord, convenție. 11. (Rar) Facultatea de a vorbi; voce, grai. 12. (În sintagmele) *Cuvânt-cheie* = a) termen folosit pentru a marca o diviziune într-un catalog (de bibliotecă); b) termen al unei unități frazeologice pe care cade accentul semantic. *Cuvânt-vedetă* = termen ales din titlul unei lucrări sau al unei publicații, care folosește la orânduirea alfabetică a lucrării în catalogul general sau în catalogul pe materii. 13. (Inform.) Ansamblu de cifre binare care poate fi tratat ca o unitate de informație la un moment dat. — Lat. **conventus** „adunare, întrunire”, **conventum** „înțelegere”.

CUVĂNTĂ, cuvântez, vb. I. 1. Tranz. A vorbi, a grai, a zice; a declara. 2. Tranz. A ține un discurs. ⇨ A recita. 3. Intrans. A avea facultatea de a articula cuvinte. [Prez. ind. și: *cuvântez*] — Lat. **conventare** „a se întruni meru”.

CUVĂNTĂRE, cuvântări, s.f. Acțiunea de a *cuvântări* și rezultatul ei; vorbire în public desfășurată cu oarecare solemnitate; discurs. — V. **cuvânta**.

CUVĂNTĂREȚ, -EĂȚĂ, cuvântăreți, -ețe, adj. (Rar) Cuvântător (1); care vorbește frumos, meșteșugit. — **Cuvânta** + suf. -ăreț.

CUVĂNTĂTOR, -OĂRE, cuvântători, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care cuvântă (1), cuvântăreț; care are însușirea de a vorbi. 2. (Rar) S.m. și f. Orator, vorbitor. — **Cuvânta** + suf. -ător.

CUVELĂJ s.n. Tip de susținere sau de căptușire etanșă a puțurilor de mină cu secțiune circulară care străbat roci acvifere cu debite mari de apă. — Din fr. **cuvelage**.

CUVENI, -Ă, cuveniți, -te, adj. Care se cuvine, meritat; corespunzător, potrivit. — V. **cuveni**.

CUVERTĂ, cuverte, s.f. Email transparent cu care se acoperă obiectele de faianță și de ceramică; glazură. — Din fr. **couverte**.

CUVERTURĂ, cuverturi, s.f. Învelitoare cu care se acoperă o masă, un pat sau cu care se învește cineva (când doarme). — Din fr. **couverture**.

CUVETĂ, cuvete, s.f. Sinclinal în formă de căldare, cu lungimea și lățimea aproape egale și cu secțiunea orizontală aproximativ rotundă. ⇨ Depresiune închisă, ca un bazin, acoperită permanent sau temporar de apă. — Din fr. **cuvette**.

CUVINCIÓS, -OĂSĂ, cuvințioși, -oase, adj. 1. Care respectă regulile bune-cuviințe, care corespunde acestor reguli; decent, politic; cuvios (2). 2. (Înv.) Potrivit, corespunzător; convenabil. [Pr.: -vi-in-] — **Cuviință** + suf. -ios.

CUVINȚĂ, cuviințe, s.f. Regulă de bună conduită, atitudine sau purtare cuvințioasă; politețe, decentă. ⇨ Loc. adv. *După cuviință* = așa cum trebuie. ⇨ Expr. *A găsi (sau a crede, a socoti) de cuviință* = a găsi, a crede etc. că e bine, potrivit. *Cele de cuviință* = cele trebuincioase, cele ce se cuvin. [Pr.: -vi-in-] — Lat. **convenientia**.

CUVINȚEL, cuvințele, s.n. Diminutiv al lui *cuvânt*. — **Cuvânt** + suf. -el.

CUVIOȘ, -OĂSĂ, cuvioși, -oase, adj. 1. Cucernic, evlavios, pios. ⇨ (Adesea substantivat) Titlu care se dă călugărilor și călugărițelor. ⇨ (Substantivat; în religia creștină) Nume dat sfinților proveniți din călugării care nu au fost martiri. 2. (Înv.) Cuvios (1). [Pr.: -vi-os] — **Cuveni** + suf. -os.

CUVIOȘIE, cuvioșii, s.f. Bună-cuviință; omenie; cucernicie, evlavie. ⇨ (Urmat de un pronume posesiv) Titlu dat călugărilor și altor slujitori ai bisericii. [Pr.: -vi-o-] — **Cuviuș** + suf. -ie.

CUZINÉT, cuzineți, s.m. 1. Piesă inelară sau din două bucăți semiinelare din metal moale, care îmbracă în interior lagărul și vine în contact direct cu fusul sau axul unei mașini. 2. Element de construcție confecționat din beton armat, piatră dură etc. așezat între un bloc de fundație și un stâlp și având ca scop transmiterea greutateii la blocul de fundație respectiv. — Din fr. **coussinet**.

CUZISM s.n. Curent ideologic și politic interbelic, al cărui promotor a fost A.C. Cuza. — **Cuza** (n. pr.) + suf. -ism.

CV, CV-uri, s.n. Curriculum vitae. [Pr.: *sivî*] — Abreviere din **C**[urriculum] **V**[itae].

CVADRAGENĂR, -Ă, cvadragenari, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care a împlinit patruzeci de ani, care are între patruzeci și cincizeci de ani. — Din fr. **quadragénaire**, lat. **quadragenarius**.

CVADRĂNT, cvadrânți, s.m. 1. Instrument alcătuit dintr-un sfert de cerc gradat și o lunetă, folosit în trecut pentru determinarea înălțimii astrilor. ⇨ Instrument de precizie format dintr-un sfert de cerc gradat, întrebunțat pentru măsurarea unghiurilor. 2. Organ metalic al unui aparat, instrument de măsură etc. în formă de sector de cerc apropiat de un sfert de cerc. [Pl. și (n.): *cvadrante*. — Var.: **cuadránt** s.n.] — Din fr. **quadrant**, lat. **quadrans, -ntis**.

CVADRĂT¹, cvadrate, s.n. (Înv.) Pătrat. — Din lat. **quadratus**.

CVADRĂT², cvadrați, s.m. Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 18,04 milimetri, folosită în tipografie. ⇨ Unitate de măsură tipografică egală cu 48 de puncte tipografice. — Din germ. **Quadrat**, fr. **quadrat**.

CVADRATURĂ s.f. 1. Construire exclusiv cu rigla și cu compasul a unui pătrat care să aibă aria egală cu aria unei figuri date. ⇨ *Cvadratura cercului* = problemă (nesoluționabilă) care constă în găsirea unui pătrat care să aibă aceeași suprafață cu un cerc dat și a cărui latură să aibă un raport rațional cu raza cercului; *fig. problemă imposibil de rezolvat*. 2. Poziție aparentă în care doi aștri priviți de pe Pământ au o diferență de longitudine de 90°. [Var.: **cuadratură** s.f.] — Din fr. **quadrature**.

CVADRICOLOR, -Ă, cvadricolori, -e, adj. Care are patru culori. — Din fr. **quadricolore**.

CVADRIDIMENSIONĂL, -Ă, cvadridimensional, -e, adj. Cu patru dimensiuni. [Pr.: -si-o-] — Din it. **quadrimensionale**.

CVADRIENĂL, -Ă, cvadrieni, -e, adj. Care durează patru ani. [Pr.: -dri-e-] — Din fr. **quadranni**.

CVADRIGĂ, cvadrigă, s.f. Car antic pe două roți, tras de patru cai înhamăți unul lângă altul, folosit de romani la cursele de circ și la triumfuri. — Din lat. **quadriga**. **CVADRIGEMENI, -E, adj., s.m. și f. pl.** (În sintagma) *Tuberculi cvadrigemini* = cele patru părți ridicate ale bulbului rahidian. — Din lat. **quadrigemini**.

CVADRILATERĂL, -Ă, cvadrilaterali, -e, adj., s.f. (Poligon) care are patru laturi. — Din fr. **quadrilatéral**.

CVADRILIÓN, cvadrilioane, s.n. O mie de trilioane. [Pr.: -li-on] — Din fr. **quadrillion**.

CVADRIMOTÔR, -OĂRE, cvadrimotori, -oare, adj., s.n. (Avion) echipat cu patru motoare cu ardere internă. [Var.: **cuadrimotór** s.n.] — Din fr. **quadrimoteur**.

CVADRIPARTIT, -Ă, *cvadripartiți, -te*, adj. Cu patru părți; făcut, construit, format din patru părți. ♦ La care participă reprezentanții a patru țări. *Conferință cvadripartiță*. — Din fr. **quadripartite**.

CVADRIPETĂL, -Ă, *cvadripetali, -e*, adj. Cu patru petale. — Din fr. **quadripétale**.

CVADRIPÓL, *cvadripoluri*, s.n. Rețea electrică cu două borne de intrare și cu două borne de ieșire. — Din fr. **quadripôle**.

CVADRIRÉMĂ, *cvadrire*, s.f. Navă folosită în Antichitate, care avea patru rânduri de vâsle sau patru vâslași la o vâslă. — Din lat. **quadrimis**, fr. **quadrirème**.

CVADRUMÁN, -Ă, *cvadrumani, -e*, adj. (Despre maimuțe) Care se servește de cele patru membre ca de mâini. ♦ (Substantivat, f. pl.) Maimuțe. — Din fr. **quadrumane**, lat. **quadrumanus**.

CVADRUPLĂ, *cvadrupele*, vb. I. Tranz. A împătri. — Din fr. **quadrupler**, lat. **quadruplare**.

CVADRUPLET, *cvadrupeți*, s.m. Unul din patru gemeni. — Din fr. **quadruptes**.

CVADRUPLEX s.n. Sistem de transmisie telegrafică care asigură transmiterea simultană a patru mesaje diferite. [Var.: **cuadruplex** s.n.] — Din fr., lat. **quadrupelex**.

CVADRÚPLU, -Ă, *cvadrupli, -e*, adj., s.m. 1. Adj. Împătrit. 2. S.m. pl. Grup de patru gemeni. — Din fr. **quadruple**, lat. **quadruplus**.

CVÁNTĂ s.f. v. **cuantă**.

CVÁNTIC, -Ă adj. v. **cuantic**.

CVÁNTUM s.n. v. **cuantum**.

CVARTĂL, *cvartale*, s.n. I. 1. (Înv.) A patra parte dintr-un oraș. ♦ Cartier, mahala. 2. Porțiune unitară dintr-o localitate, reprezentând o suprafață de teren străbătută de străzi pe care sunt construite locuințe, magazine sau alte clădiri, grădini etc. cu caracter social-cultural; microraión. 3. Parte administrativă a unui oraș; sector. II. Trimestru. [Var.: **cuartál** s.n.] — Din rus. **kvartal**, germ. **Quartal**.

CVÁRTĂ, *cvarte*, s.f. 1. (Muz.) Intervalul dintre două sunete aflate la distanță de patru trepte. 2. Grup de patru conducte electrice, izolate între ele și răsucite, utilizat la cablurile electrice de telecomunicații. 3. (La scrimă) A patra dintre cele opt poziții principale de apărare. [Var.: **cuártă** s.f.] — Din it. **quarto**, fr. **quarte**.

CVARTÉT, *cvartete*, s.n. Formație muzicală alcătuită din patru voci sau din patru instrumentiști care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru o asemenea formație. ♦ *Cvartet de coarde* = formație fundamentală a muzicii de cameră (două vioi, violă și violoncel). [Var.: **cuartét** s.n.] — Din it. **quartetto**, fr. **quartette**.

CVARTÍR, *cvartiruri*, s.n. Locuință temporară a unui grup de oameni în trecere pe undeva; *p. ext.* locul unde cineva își așază locuința. ♦ (Reg.) Locuință cu caracter provizoriu (într-o familie străină); gazdă. — Din rus. **kvartira**.

CVARTȘ s.n. v. **cuartș**.

CVAS, *cvasuri*, s.n. Băutură răcoritoare, cu gust acrișor, preparată prin fermentare din fructe sau din apă, pâine și malț. — Din rus. **kvas**.

CVÁSI adj. invar., adv. (Livr.; precedă adjective și substantive) Pe jumătate; aproximativ, cam; aproape. — Din lat., fr. **quasi**.

CVASISTELĂR, -Ă, *cvasistelari, -e*, adj. (Astron.; despre corpuri cerești) A cărui structură este asemănătoare stelelor. — **Cvasi + stelar**.

CVASIUMÁN, -Ă, *cvasiumani, -e*, adj. Aproape omenesc. [Pr.: -*si-u-*] — **Cvasi + uman**.

CVASIUNANÍM, -Ă, *cvasiunanimi, -e*, adj. Care este aproape unanim. [Pr.: -*si-u-*] — **Cvasi + unanim**.

CVASIUNANIMITÁTE s.f. Ceea ce constituie marea majoritate. [Pr.: -*si-u-*] — **Cvasi + unanimitate**.

CVER s.n. Ansamblu de linii orizontale dintr-o tabelă sau dintr-un formular. — Din germ. **Quer**[stellung].

CVIETÍSM s.n. v. **chietism**.

CVIETÍST, -Ă s.m. și f. v. **chietist**.

CVÍNTĂ¹, *cvinte*, s.f. 1. (La scrimă) A cincea dintre cele opt poziții principale de apărare. 2. Formație de cinci cărți consecutive, de aceeași culoare, la jocul de cărți. 3. Acces prelungit de tuse violentă. [Var.: **chintă** s.f.] — Din fr. **quinte**.

CVÍNTĂ², *cvinte*, s.f. (Muz.) Intervalul de cinci trepte într-o gamă diatonică. — Din it. **quinta**.

CVINTESÉNȚĂ s.f. v. **chintesență**.

CVINTÉT, *cvintete*, s.n. 1. Formație muzicală alcătuită din cinci voci sau din cinci instrumentiști care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru o asemenea formație. ♦ *Cvintet cu pian* = cvintet de coarde și pian. *Cvintet de suflători* = ansamblu alcătuit din flaut, oboi, clarinet, corn și fagot. 2. Strofă alcătuită din cinci versuri. 3. Linie de înaintare, formată din cinci jucători, a unei echipe sportive (mai ales la fotbal). — Din it. **quintetto**, fr. **quintette**.

CVINTILIÓN, *cvintilioane*, s.n. O mie de cvadrilioane. [Pr.: -*li-on*] — Din fr. **quintillion**.

CVINTÚPLU, -Ă, *cvintupli, -e*, adj., s.m. 1. Adj. Încincit. 2. S.m. pl. Grup de cinci gemeni. — Din fr. **quintuple**.

CVÓRUM, *cvorumuri*, s.n. Număr minim de membri necesar, potrivit legii, pentru ca o adunare să fie valabil constituită sau să poată lua o hotărâre valabilă. — Cuv. lat.

CYBERCAFÉ, *cybercafeyuri*, s.n. Cafenea în care sunt puse la dispoziția clienților calculatoare pentru a utiliza internetul. [Pr.: *sibercafe*] — Din engl. **cybercafe**.

CYBERSPÁȚIU, *cyberspații*, s.n. Spațiul imaginar prin care e-mailurile sau alte informații trec, atunci când sunt trimise, de la un calculator la altul. [Pr.: *si-*] — După engl. **cyberspace**.

CYBORG s.m. Personaj din literatura de anticipație sub forma unui hibrid ciber-mașină-microprocesor; robot¹. [Pr.: *si-*] — Cuv. engl.

D

D, *d*, s.m. **1.** A șasea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (consoană ocluzivă dentală sonoră). [Pl. și (1, n.) *d-wrî*].

DA¹ adv. Cuvânt care se folosește pentru a răspunde afirmativ la o întrebare sau pentru a exprima o afirmație, un consimțământ. ✧ Loc. adv. *Ba da*, exprimă răspunsul afirmativ la o întrebare negativă. — Din bg., rus., sb. **da**.

DA², *dau*, vb. I. I. Tranz. **1.** A întinde, a înmâna cuiva ceva; a oferi. ✧ Expr. *A da o masă, o petrecere* etc. = a oferi o masă, a organiza o petrecere etc. *A(-și) da bună ziua* (sau *bună seara, binețe* etc.) = a (se) saluta. ✧ A pune cuiva ceva la dispoziție, la îndemână, a preda cuiva ceva; a-i face rost de ceva. ✧ Loc. vb. *A da cu chirie* = a închiria. *A da cu* (sau *în*) *arendă* = a arenda. *A da (cu) împrumut* = a împrumuta. *A da înapoi* = a înapoia, a restitui. *A da în primire* = a) a preda; b) (fam.) a muri. **2.** A distribui ceea ce revine cuiva ca parte. ✧ Expr. *A da ceva în* (sau *pe din*) *două* = a împărți în două părți egale; a înjumătăți. *A(-i) da* (cuiva) *un număr* (oarecare) *de ani* = a(-i) atribui (cuiva) o anumită vârstă; a aprecia (cu aproximație) câți ani mai are cineva de trăit. ✧ A atribui, a repartiza cuiva ceva ca sarcină spre executare. *A da cuiva o problemă de rezolvat*. ✧ Expr. *A da cuiva de lucru* = a) a însărcina pe cineva cu o muncă; b) a cere cuiva un mare efort. **3.** A încredința pe cineva în seama, în paza, în grija, pe mâna cuiva. ✧ Expr. *A da în judecată* = a chema o persoană în fața unei instanțe judecătorești în calitate de părât. **4.** A pune pe cineva în posesia unui lucru, a preda ceva cuiva; a-i dăruia. **5.** A pune pe cineva la dispoziția cuiva. ✧ Expr. (Pop.) *A da o fată după cineva* (sau *cuiva*) sau *a(-i) da cuiva de bărbat* (respectiv *de soție*) *pe cineva* = a căsători cu... **6.** A renunța la ceva sau la cineva în schimbul a..., a oferi în locul..., a schimba cu... ✧ Expr. (Fam.) *A nu da pe cineva pe* (sau *pentru*) *altul*, se spune pentru a arăta că prețuim mai mult pe unul decât pe celălalt. (Refl.) *A nu se da pe cineva* = a se considera superior cuiva. (Refl.; rar) *A nu se da pentru mult* = a se declara mulțumit cu... ✧ A oferi, a plăti. **7.** A vinde. *Cum dai merele?* **8.** A jertfi, a sacrifica. ✧ Expr. *A-și da viața* = a-și jertfi viața din devotament (pentru cineva sau pentru ceva). *Îmi dau capul*, se spune pentru a arăta certitudinea asupra unui lucru. **9.** A arunca, a azvârli. *Să dai sticlele astea sparte la gunoi*. ✧ Expr. *A da* (pe cineva sau ceva) *dracului* (sau *la dracu, naibii, în plata Domnului* etc.) *ori a-l da încolo* = a nu voi să știe (de cineva sau de ceva), a renunța la... *A da pe gât* (sau *peste cap*) = a bea (cu lăcomie, dintr-odată, în cantități mari). ✧ A trimite sau a așeza pe cineva într-un loc pentru o anumită îndeletnicire. *L-a dat la școală*. ✧ A mâna, a duce un animal la păscut. **10.** A așeza, a orienta ceva într-un anumit mod, poziție sau direcție. *Își dăduse pe ochi pălăria rotundă*. ✧ Expr. *A da la* (sau *într-)* *o parte* = a îndepărta. *A da ușa* (sau *poarta* etc.) *de perete* = a împinge în lături, a deschide larg ușa (sau poarta etc.). *A da* (ceva) *peste cap* = a) a lucra superficial; b) a nimici, a distruge, a desființa. **11.** (În expr. și loc.) *A da pe piatră* = a ascuți. *A da la rindea* = a netezi cu ajutorul rindelei. *A da găuri* = a găuri. (Reg.; despre țesături) *A da în undă* = a spăla, a clăti. *A da lecții* (sau *meditații*) = a preda lecții în afara orelor de școală. *A da o telegramă* = a expedia o telegramă. *A da la ziar* = a publica sau a face să se publice în ziar. *A da la lumină* (sau *la iveală, în vileag* etc.) = a descoperi, a arăta; a publica o scriere. *A da viață* = a naște; a făuri; fig. a anima, a însufleți. *A da însemnătate* = a acorda atenție. *A-și da (cu) părearea* = a-și expune punctul de vedere. *A da foc* = a aprinde. *A da bici* = a lovi cu biciul; fig. a grăbi, a zori. *A da la mână* = a pune la dispoziția cuiva, a înmâna cuiva ceva. *A da o luptă, o bătălie* = a purta o luptă, o bătălie; (refl.; despre lupte) a se desfășura. *A da un spectacol* = a reprezenta un spectacol. *A da pe cineva dezertor* = a face cunoscut în mod oficial că cineva este dezertor. *A da gata* = a termina, a lichida; a impresiona puternic, a cuceri (pe cineva). **12.** (Despre sol, plante, animale etc.) A produce, a face. ✧ (Despre oameni) A produce, a crea. ✧ Expr. *A da un chiot, un strigăt* etc. = a scoate, a emite un chiot, un strigăt etc. **13.** A provoca, a prilejui, a cauza. **14.** (Urmat de verb ca: „a cunoaște”, „a înțelege” etc. la conjunctiv sau la moduri nepredicative) A îngădui, a permite, a lăsa. ✧ Expr. *A-i da* (cuiva) *mâna să...* = a dispune de mijloace materiale pentru a..., a avea posibilitatea să...; a-i veni (cuiva) bine la socoteală, a-i conveni (cuiva). **15.** (Despre Dumnezeu, soartă, noroc etc.) A rândui, a destina, a sorti.

✧ Expr. *Ș-apoi dă, Doamne, bine!* = apoi a fost strașnic! *Ce-o* (sau *cum a*) *da târgul și norocul* = cum se va nimeri. (*Bine că*) *a dat Dumnezeu!* = în sfârșit, în cele din urmă. ✧ Intrans. (În expr.) *A da în cărți* (sau *cu cărțile*) = a prezice viitorul. **16.** (Împreună cu obiectul formează locuțiuni verbale) *A da sfaturi* = a sfătui. *A da răspuns* = a răspunde. *A-și da sfârșitul* (sau *sufletul, duhul ori obștescul sfârșit*) = a muri. *A da raportul* = a raporta. ✧ Expr. *A da (un) examen* = a susține un examen în fața unui examinator; fig. a trece cu succes printr-o încercare. *A da seamă* (sau *socoteală*) = a răspunde de ceva. *A-și da seama* = a se lămurii, a pricepe. **II.** Intrans. **1.** (Urmat de determinări introduse prin prep. „din” sau „cu”) A face o mișcare (repetată), conștientă sau reflexă. *Dă din mâini*. ✧ Expr. *A da din umeri* = a înălța din umeri în semn de nedumerire, de neștiință, de nepăsare. *A da din gură* = a vorbi mult. ✧ Intrans. și tranz. A o ține întruna, a nu se mai opri (din mers, din vorbă etc.). ✧ Expr. (Intrans.; fam.) *Dă-i cu...*, se spune pentru a arăta o succesiune de acțiuni. **2.** A spăla, a unge, a vopsi, cu... **3.** A lovi, a izbi, a bate. ✧ Expr. *A-și da cu cotul* sau (tranz.) *a-și da coate* = a (se) atinge cu cotul pentru a(-și) atrage atenția, a(-și) face semne. *A-i da* (cuiva) *peste nas* = a pune pe cineva la locul lui printr-o vorbă usturătoare. *A da* (cuiva sau la ceva) *cu piciorul* = a respinge (pe cineva sau ceva); a scăpa un prilej favorabil. ✧ Tranz. *L-a dat o palmă*. ✧ A trage cu o armă de foc. *Am învățat să dau cu pușca*. ✧ A se lovi, a se atinge (de ceva), a ajunge până la... *Calul fugea de da cu burta de pământ*. **4.** (Urmat de determinări locale sau modale) A se duce către..., a o lua, a porni spre..., a apuca. ✧ Expr. *A da încolo, încoace* (sau *pe ici, pe colo, la deal, la vale*) = a merge de colo până colo; fig. a se frământa, a încerca în toate chipurile. *A nu ști încotro să* (sau, tranz., *s-o*) *deie* (sau *dea*) = a nu ști ce să mai facă, cum să mai procedeze. (Tranz.) *A o da pe...* = a nu o aduce altfel, a o întoarce, a o schimba. ✧ A se abate, a trece (pe la...). ✧ Expr. *A-i da cuiva ceva în* (sau *prin*) *gând* (sau *cap, minte*) = a-i veni sau a-i trece cuiva ceva prin gând (sau prin cap, minte). **5.** (Urmat de determinări introduse prin prep. „de” sau „peste”) A ajunge la..., a găsi, a afla, a întâlni. ✧ Expr. *A da de fund* = a ajunge până la fund; *p. ext.* a ajunge la capăt, la sfârșit. *A-i da* (cuiva) *de urmă* = a găsi pe cel căutat. *A da de dracu* = a o păți. *A da de rușine* (sau *de necaz, de primejdie* etc.) = a întâmpina o rușine (sau un necaz etc.) ✧ Tranz. (Reg.) A prinde de veste, a băga de seamă, a observa. **6.** (Despre nenorociri, necazuri etc.) A veni peste cineva pe nepregătite; a-l surprinde. **7.** (Despre oameni) A ajunge într-un anumit punct, a nimeri într-un loc; (despre drumuri) a se uni cu alt drum, a ajunge la... ✧ (Despre terenuri, locuri) A se întinde până la... ✧ (Despre ferestre, uși, încăperi etc.) A avea vederea spre..., a se deschide spre... **8.** A nimeri în..., a intra, a cădea în... ✧ Expr. *A da în gropi* (de prost *ce e*) = a fi foarte prost. ✧ (Despre păr) A intra, a ajunge în... *Îi dă părul în ochi*. ✧ (Despre lumină) A cădea într-o direcție oarecare. **9.** (În expr.) *A da în clocot* (sau *în undă*) = a începe să fiarbă, să clocotească. *A da în copt* (sau *în pârg*) = a începe să se coacă, să se părguiască. ✧ (Despre frunze, muguri etc.) A ieși, a se ivi, a apărea. ✧ Expr. *A-i da* (cuiva) *lacrimile* = a i se umezi ochii, a începe să plângă. *A(-i) da* (cuiva) *sângele* = a începe să sângereze. *A da înima* (sau *duhul din cineva*), se spune despre acela care a ajuns la capătul puterilor din cauza unui efort prea mare. ✧ (Despre lichide; determinat prin „afară” sau „pe din afară”) A se revărsa afară din vas din cauza cantității prea mari. ✧ Expr. (Despre lichide în fierbere) *A da în foc* = a se umfla, a curge afară din vas. **10.** (Despre anotimpuri, fenomene atmosferice etc.) A veni, a se lăsa, a se face. **11.** A începe să..., a se apuca de...; a fi pe punctul de a..., a se pregăti să... *Dă să plece*. **III.** **1.** Refl. și intrans. (Urmat de determinări locale) A se duce, a merge, a veni. ✧ Expr. *A (se) da îndărăt* (sau *înapoi*) = a se retrage; fig. a se codi, a se sustrage de la ceva, a ezita. (Refl. și tranz.) *A (se) da jos* = a (se) coborî. ✧ Refl. A se așeza undeva. **2.** Refl. și intrans. (Urmat de determinări introduse prin prep. „la”) A se năpusti, a se arunca asupra cuiva. **3.** Intrans. A se deda la..., a fi înclinat spre... **4.** Refl. (Urmat de determinări ca: „pe gheață”, „de-a rostogolul”, „în leagăn” etc.) A se deplasa într-o anumită direcție, a aluneca, a se rostogoli, a se legăna. ✧ Expr. *A se da în vânt după...* = a-și da toată osteneala să obțină ceva; fig. a ține foarte mult la cineva sau la ceva. **5.** Refl. A se lua cu binele pe lângă cineva, a încerca să intre

sub pielea cuiwa. **6.** Refl. A trece de partea sau în partea..., a se alătura cuiwa, a adera la ceva. ♦ A se acomoda cu cineva, a se lua după cineva sau după ceva. **7.** Refl. A se lăsa în voia cuiwa; a se lăsa stăpânit, copleșit de... **8.** Refl. A nu opune rezistență; a ceda. ♦ Expr. *A se da bătut* = a se lăsa convins; a ceda. ♦ (Inv. și fam.; despre armate, cetăți, comandanți) A se preda, a se supune. **9.** Refl. (Reg.; urmat de determinări introduse prin prep. „la” sau rar „spre”) A se apuca de..., a se pune... *S-a dat la muncă.* ♦ Expr. *A se da în vorbă cu cineva* = a intra în vorbă cu cineva. **10.** Refl. (În expr.) *A se da drept cineva* = a voi să treacă drept altcineva. [Forme gramaticale: prez. ind. *dau, dai, dă, dăm, dați, dau*; imperf. *dădeam și dam*; perf. s. *dădui* (reg. *dedei și detei*); m.m. ca perf. *dădusem și dasem* (reg. *dedesem și detesem*); prez. conjunctiv pers. 3 *să dea* (reg. *să deie*). — Lat. **dare**.

DA³ conj. v. **dar**¹.

DĂBILĂ, *dabile*, s.f. (Inv.) Impozit, dare, bir. — Et. nec.

DAC, -**Ă**, *daci*, -*ce*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația dacică. **2.** Adj. Care aparține Daciei sau dacilor (**1**), privitor la Dacia ori la daci; dacic. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de daci (**1**). — Din lat. **Dacus**.

DA CĂPO loc. adv. (Indică repetarea unei lucrări muzicale sau, p. ext., a unei acțiuni, operații din alte domenii) De la început, din nou, încă o dată. ♦ *Da capo al fine*, indică repetarea unei lucrări muzicale, p. ext. și a altor acțiuni, de la început la sfârșit. — Din it. **da capo**.

DĂCĂ conj. **1.** (Introduce o propoziție condițională) În cazul că..., presupunând că..., de... *Doar dacă. Numai dacă.* **2.** (Introduce o propoziție optativă) Numai de... *Dacă nu m-ar vedea cineva.* **3.** (Introduce o propoziție temporală, având uneori și o nuanță condițională sau causală) Când, în (sau din) momentul când, de îndată ce, după ce. **4.** (Introduce o propoziție causală) Fiindcă, pentru că, deoarece. *Dacă nu știa să scrie, umbra de la unu la altul.* ♦ De vreme ce. **5.** (Introduce o propoziție concesivă) Cu toate că, deși. **6.** (Introduce o propoziție interogativă indirectă) Că, de... **7.** (Cu valoare adverbială) Cu greu, abia. **8.** (În expr.) *Las' dacă = a)* desigur că nu; **b)** (în construcții negative) nu mai încapе înăoială că... — **De**⁴ + **că**.

DACIADĂ, *daciade*, s.f. (leşit din uz) Competiție sportivă românească, cu caracter de masă, organizat din doi în doi ani înainte de 1989. — **Dac** + suf. *-iadă*.

DACIÂN, -**Ă**, *dacieni*, -*e*, s.n., adj. **1.** S.n. Al treilea etaj al pliocenului din sud-estul Europei, caracterizat prin anumite specii de lamelibranchiate, gasteropode și mamifere, precum și prin nisipuri cu intercalații de gresii, marne și pietrișuri, conținând zăcăminte bogate de petrol și de lignit. **2.** Adj. Care aparține dacianului (**1**), privitor la dacian. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **dacien**.

DACIC, -**Ă**, *dacici*, -*ce*, adj. **Dac** (**1**). — Din lat. **dacicus**.

DACISM, (**2**) *dacisme*, s.n. **1.** (Livr.) Caracter specific dacilor. **2.** Element lexical din limba dacilor. — **Dac** + suf. *-ism*.

DACIT s.n. Rocă vulcanică alcătuită din cuarț, andezin, biotit, hornblendă, feldspat etc., de obicei cenușie, folosită ca piatră de construcție. — Din fr. **dacite**.

DACITĂ s.f. Exploziv din grupul dinamitelor, folosit în minele de cărbuni negruztoase sau în cariere. — Din fr. **dacite**.

DACNOMANIE s.f. Tendință patologică de a mușca. — Din fr. **dacnomanie**.

DACOROMÂN -**Ă**, *dacoromâni*, -*e*, s.m., adj. **1.** S.m. (De obicei la pl.) Român din nordul Dunării. **2.** Adj. (Despre dialecte, graiuri, cuvinte) Care aparține românilor sau privitor la românii din nordul Dunării. ♦ (Substantivat, f.) Dialect vorbit de dacoromâni (**1**), devenit limbă națională și literară. — **Dac** + **român**.

DACRIOCISTITĂ, *dacriocistite*, s.f. Inflamație a sacului lacrimal. [Pr.: *-cri-o-*] — Din fr. **dacryocystite**.

DACRIORÉE s.f. Lăcrimare abundentă. [Pr.: *-cri-o-re-e*] — Din fr. **dacryorrhée**.

DACRÓN s.n. Fibră sintetică de proveniență americană. — Cuv. engl.

DACTIL, *dactili*, s.m. (În metrică modernă) Picior de vers format dintr-o silabă accentuată urmată de două silabe neaccentuate; (în metrica greco-latină) picior compus din trei silabe, prima lungă și celelalte două scurte. [Pl. și: (n.) *dactile*] — Din fr. **dactyle**, lat. **dactylus**.

DACTILIC, -**Ă**, *dactilici*, -*ce*, adj. (Despre versuri) Alcătuit din dactili. — Din fr. **dactylique**.

DACTILIOTECĂ, *dactiloteeci* s.f. (Rar) Colecție de inele sau de pietre prețioase. ♦ Casetă, sipet pentru păstrarea inelelor sau a pietrelor prețioase. [Pr.: *-li-o-*] — Din germ. **Daktyliothek**.

DACTILOFAZIE s.f. (Psih.) Dactilologie. — Din fr. **dactylophasie**.

DACTILOGRAF, -**Ă**, *dactilografi*, -*e*, s.m. și f. Persoană care are ca ocupație de bază dactilografia. — Din fr. **dactylographe**.

DACTILOGRAFIA, *dactilografie*, vb. I. Tranz. A scrie la mașina de scris. [Pr.: *-fi-a*] — Din fr. **dactylographier**.

DACTILOGRAFIAT¹ s.n. Faptul de a *dactilografia*; dactilografare. [Pr.: *-fi-at*] — V. **dactilografia**.

DACTILOGRAFIAT² -**Ă**, *dactilografiați*, -*te*, adj. Scris la mașina de scris. [Pr.: *-fi-at*] — V. **dactilografia**.

DACTILOGRAFIC, -**Ă**, *dactilografici*, -*ce*, adj. Care se referă la dactilografie; care se obține prin dactilografie. — Din fr. **dactylographique**.

DACTILOGRAFIE s.f. Tehnica sau meseria de a scrie la mașina de scris. — Din fr. **dactylographie**.

DACTILOGRAFIERE, *dactilografieri*, s.f. Acțiunea de a *dactilografia* și rezultatul ei. [Pr.: *-fi-e-*] — V. **dactilografia**.

DACTILOGRAMĂ, *dactilogramă*, s.f. Urmă lăsată de deget, folosită ca mijloc de identificare în antropometrie. — Din fr. **dactylogramme**.

DACTILOLOGIC, -**Ă**, *dactilologici*, -*ce*, adj. Referitor la dactilologie. — De la **dactilologie**.

DACTILOLOGIE s.f. Mijloc de comunicare între surdomuți cu ajutorul semnelor convenționale făcute cu degetele; dactilofazie. — Din fr. **dactylogie**.

DACTILOMEGALIE, *dactilomegalii*, s.f. (Med.) Hipertrofie a degetelor. — Din fr. **dactylomégalie**.

DACTILOSCÓPIC, -**Ă**, *dactiloscopici*, -*ce*, adj. Privitor la dactiloscopie. — Din fr. **dactiloscopique**.

DACTILOSCOPIE s.f. Procedeu de identificare a persoanelor pe baza amprentelor digitale, folosit în antropologie și în medicina judiciară. — Din fr. **dactiloscopie**.

DADĂ s.n. (Livr.) Dadaism. — Din fr. [l'École] **dada**.

DADAISM s.n. Curent literar și artistic apărut în 1916 în Europa, caracterizat prin negarea oricărui raport între gândire și expresia artistică, prin ridicarea hazardului la rangul de principiu de creație; dada. — Din fr. **dadaïsme**.

DADAIST, -**Ă**, *dadaști*, -*ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Alcătuit după principiile dadaismului; privitor la dadaism. **2.** S.m. și f. Adept al dadaismului. — Din fr. **dadaïste**.

DĂDĂ, *dade*, s.f. (Reg.) Termen de respect folosit de oamenii de la țară pentru a se adresa unei femei mai în vârstă sau unei surori mai mari; leliță, daică. — Din bg., sb. **dada**.

DADOFÓR, *dadofori*, s.m. Purtător de faclă în trecut. — Din ngr. **dadophóros**.

DĂFIE, *dafii*, s.f. (Reg.) Snoavă. — Din sb. **davija**.

DĂFIN, *dafini*, s.m. Mic arbore din sudul Europei, cu frunze persistente lucioase și aromatice și cu fructe ovale; laur (*Laurus nobilis*). ♦ *Foi de dafin* = frunzele uscate ale acestui arbore, folosite drept condiment. ♦ (La pl. sau, rar, în sintagma *foi de dafin*) Frunzele acestui arbore, cu care se împodobeau în Antichitate învingătorii; fig. glorie, succes. — Din sb. **dafina**.

DĂFNIE, *dafnii*, s.f. Gen de crustaceu de apă dulce; purice-de-apă (*Daphnia*). — Din fr. **daphnie**.

DĂGĂ, *dăgi*, s.f. (Inv.) Pumnal cu lama scurtă și groasă, în trei muchii și cu vârf ascuțit. — Din fr. **dague**.

DAGHEREOTÍP s.n. v. **dagherotip**.

DAGHEREOTIPIE s.f. v. **dagherotipie**.

DAGHEROTÍP, *dagherotipuri*, s.n. (Inv.) **1.** Aparat de dagherotipie. **2.** Imagine obținută prin dagherotipie. [Var.: **dagherotíp** s.n.] — Din fr. **daguerrotypie**.

DAGHEROTIPIE s.f. Vechi procedeu de fotografiere, care fixa imaginile cu ajutorul unei camere obscure pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod și de brom. [Var.: **dagherotipie** s.f.] — Din fr. **daguerrotypie**.

DAIBÓJ s.n. (Fam.; în expr.) *Pe daiboj* = pe nimica toată, pe gratis, degeaba. *A umbra cu daibojul* = a cere de pomană, a umbra cu cerșitul. — Din bg. **daj bože**, **DÁICĂ**, *dáici*, s.f. (Reg.) Dadă. — Din sb. **dajka**.

DAIRÁ s.f. v. **dairea**.

DAIREÁ, *dairele*, s.f. Instrument muzical popular oriental de percuție, asemănător de tamburina, format dintr-o piele de tobă întinsă pe un cerc de lemn, prevăzută în interior cu discuri metalice, și folosit la marcarea ritmului. [Var.: **dairá** s.f.] — Din tc. **daire**.

DĂJDIE, *dăjdii*, s.f. (Inv.) Impozit, dare, bir. [Pl. și: *dajdii*] — Din sl. **dažda**.

DĂJNIC, -**Ă**, *dajnici*, -*ce*, adj., s.m. și f. (Inv.) (Persoană) care plătea dajdie; birnic, contribuabil. — **Dajdie** + suf. *-nic*.

DAKÓTA, *dakota*, s.m. și f. (La pl.) Populație amerindiană din America de Nord, care locuia în bazinul fluviului Missouri și în preri până aproape de Munții Stâncoși; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de dakota (**1**). [Var.: **dakótas** subst.] — Cuv. fr.

DAKÓTAS subst. v. **dakota**.

DALÁC, (**1**) *dalacuri*, s.n., (**2**) *dalaci* s.m. **1.** S.n. (Med.) Antrax. **2.** S.m. Plantă erbacee otrăvitoare din familia liliaceelor, cu tulpina dreaptă, terminată cu o unică floare verzuie și cu fructul o boabă neagră-albăstrie de mărimea unui bob de mazăre; frunzele acestei plante se folosesc pentru vindecarea dalacului (**1**) (*Paris quadrifolia*). — Din tc. **dalak** „splină”.

DĂLAI-LĂMA, *dalai-lama*, s.m. Titlu conferit conducătorului spiritual al ordinului monahal budist tibetan, care este și șeful politic al statului tibetan; marele-lama. — Din fr. **dalai-lama**.

DALÁJ, *dalaje*, s.n. Ansamblu de dale care alcătuiesc o pardoseală sau un pavaj. — Din fr. **dalage**.

DALÁ, *dale*, s.f. Placă poligonală subțire de piatră, marmură, beton, material plastic etc., folosită la executarea unor pardoseli, pavaje sau placaje de zidărie. ♦ Placă de beton armat a unui planșeu, a unei bolți etc. — Din fr. **dalle**.

DALB, -**Ă**, *dalbi*, -*e*, adj. (Rar) **1.** Alb, curat, imaculat. ♦ Fig. Neprihănit; gingaș, grațios. **2.** Luminos, limpede; strălucitor. **3.** Atrăgător, minunat. — **De**⁴ + **alb**.

DALCAUC s.m. v. **dălcăuc**.

DĂLIE, *dalii*, s.f. Plantă decorativă din familia compozeelor, cu florile în capitule mari albe, galbene, roșii sau violete; gherghină (*Dahlia cultorum*). — Din fr. **dahlia**.

DALMÁT, -Ă, dalmați, -te, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Dalmația. **2.** Adj. Care aparține Dalmației sau dalmaților (**1**), privitor la Dalmația ori la dalmați. ♦ (Substantivat, f.) Limbă romanică ce s-a vorbit în Dalmația. — Din fr. **dalmate**.

DALMÁTIC, -Ă, dalmatice, -ce, adj. Care aparține Dalmației, privitor la această regiune. ♦ *Țărm dalmatic* = țărm format din pătrunderea apelor mării printre culmile paralele cu linia litorală a unor regiuni muntoase; țărm de canale. — Din fr. **dalmatique**.

DALMÁTICĂ, dalmatice, s.f. **1.** Tunică romană albă cu margini de purpură. **2.** Mantie de ceremonie purtată de regii Franței. **3.** Veșmânt liturgic catolic, cu mâneci scurte, purtat de diaconi. — Din lat. **dalmatica**, fr. **dalmatique**.

DALMAȚIAN, -Ă, dalmațieni, -e, s.m. și f. Rasă de câini de talie mijlocie cu părul scurt de culoare albă cu numeroase pete mici negre sau maro-închis. ♦ (Adjectival) *Căine dalmațian*. [Pr.: -*fi-an*] — Din fr. **dalmatien**.

DAL SÉGNO loc. adv. De la semnul indicat. [Pr.: -*nio*] — Loc. it.

DĂLTĂ, dălți, s.f. Unealtă de oțel în formă de pană tăioasă, cu sau fără mâner, folosită de fierari, dulgheri, sculptori etc. la creștat, cioplit, scobit sau tăiat. — Din sl. **dlato**.

DALTONISM s.n. Defect al vederii care constă în incapacitatea de a distinge culorile, în special roșul de verde. — Din fr. **daltonisme**.

DALTONIST, -Ă, daltoniști, -ste, s.m. și f. Persoană care suferă de daltonism. — Din fr. **daltoniste**.

DAM¹, dami, s.m. (Rare) Specie de cerb cu coarnele în formă de lopeți; cerb-lopătar. — Din lat. **dama**.

DAM², damuri, s.n. (Reg.) Bordei pentru vite. ♦ *Dam de case* = ansamblu de clădiri mărețe, palate. — Din tc. **dam**.

DAMĂSC s.n. Țesătură de in, bumbac, mătase, cu desene mari în relief, folosită la confecționarea fețelor de masă, a lenjeriei de pat etc. — Din it. **damasco**, lat. (a) **damascus**.

DAMASCHINĂ, damaschinez, vb. **1.** Tranz. **1.** A îmbrăca în damasc. **2.** A încrusta, într-un obiect de metal sau de fildeș, firicele de aur sau de argint. — Din fr. **damasquiner**.

DAMASCHINĂȘ s.n. (Rare) Procedeu oriental de încrustare a unor fire de aur sau de argint într-un alt metal sau în fildeș. — Din fr. **damasquinage**.

DAMASCHINĂRE, damaschinări, s.f. (Rare) Acțiunea de a *damaschina* și rezultatul ei. — V. **damaschina**.

DAMASCHINĂT, -Ă, damaschinați, -te, adj. **1.** (Rare; despre mobile) Îmbrăcat în damasc. **2.** (Despre cuțite, casete etc.) Încrustat cu firicele de aur sau de argint. ♦ (Despre oțeluri sudate) Care prezintă la suprafață desene în formă de vine șerpuitoare sau ramificate, asemănătoare cu cele făcute în trecut la săbiile din Damasc. — V. **damaschina**.

DAMĂ, dame, s.f. **1.** (Înv.) Doamnă, cucoană. ♦ Loc. adj. *De damă* = femeiesc. **2.** (Depr.) Femeie de moravuri ușoare; prostituată. **II. 1.** (La jocul de cărți) Fiecare dintre cele patru cărți pe care este înfățișată figura unei femei. **2.** (La jocul de șah) Regina. **3.** (La pl.) Joc alcătuit din puluri albe și negre, care se mută după anumite reguli pe o tablă asemănătoare cu cea de șah. **III.** Scobitură în bordura unei ambarcațiuni, care sprijină manșonul vâslei. — Din fr. **dame**, it. **dama**.

DAMBLĂ, damblate, s.f. **1.** (Pop.) Apoplexie, paralizie. ♦ Acces de furie cu năbădăi. **2.** Fig. (Fam.) Chef, poftă, pasiune. — Din tc. **dambla**.

DAMBLĂG, damblagesc, vb. **IV.** Intrans. și refl. (Pop.) A paraliza. ♦ Refl. A se afla într-o situație sanitară precară. — Din **damblagiu** (derivat regresiv).

DAMBLĂGIRE, damblagiri, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (*se*) *damblagi* și rezultatul ei; paralizare. — V. **damblagi**.

DAMBLĂGÎT, -Ă, damblagiți, -te, adj. (Pop.) Paralizat. ♦ Bolnav, cu sănătatea subredă. — V. **damblagi**.

DAMBLĂGIU -ÎE, damblagii, s.m. și f. **1.** (Pop.) Paralizic. **2.** Fig. (Fam.) Ahitiat (după ceva) — **Dambla** + suf. -*giu*.

DAMF, damfuri, s.n. (Fam.) Miros dezagreabil, caracteristic (de alcool) pe care îl exaltă cineva sau ceva. — Din germ. **Dampf**.

DAMIĞEĂNĂ, damiğene, s.f. Vas mare de sticlă cu gâtul scurt, îmbrăcat, de obicei, într-o împletitură de nulele, de răchită, de papură, de material plastic etc. și folosit la transportul sau la păstrarea unor lichide. — Din it. **damigiana**.

DAMNĂ, damnez, vb. **I.** Tranz. (Livr.; în mitologia greco-romană și în religia creștină) A condamna la chinurile iadului. ♦ A blestema. — Din fr. **damner**, lat. **damnare**.

DAMNĂBIL, -Ă, damnabili, -e, adj. (Livr.) Demn de condamnat, demn de blestemat. — Din fr. **damnable**, lat. **damnabilis**.

DAMNĂRE, damnări, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *damna*. — V. **damna**.

DAMNĂT, -Ă, damnați, -te, adj., s.m. și f. (Livr.) (Om) osândit la chinurile iadului. ♦ (Om) blestemat, care care și-a atras opoziția opiniei publice, al societății. — V. **damna**.

DAMNĂȚIE s.f. v. **damnațiune**.

DAMNAȚIUNE, damnațiuni, s.f. (Livr.; în mitologia greco-romană și în religia creștină) Osândire la chinurile iadului. [Pr.: -*fi-u*. — Var.: **damnăție** s.f.] — Din fr. **damnation**, lat. **damnatio, -onis**.

DAN, dani, s.m. (În artele marțiale) Grad acordat maestrilor. — Din fr. **dan**.

DANAIDĂ, danaide, s.f. Deschizătură a unei conducte, profilată astfel încât să asigure o anumită formă vânei de lichid. — Din fr. **danaïdes**.

DĂNĂ, dane, s.f. **1.** Zonă a unui port situată de-a lungul unui chei pentru acostarea navelor, încărcarea și descărcarea mărfurilor. **2.** Șlep sau grup de șleperi acostate bord la bord la aceeași dană (**1**). — Din ngr. **dána**.

DANCE, s.n. Gen de muzică electronică, compusă special pentru dans. [Pr.: *dens*] — Din engl. **dance**.

DANCI, danci, s.m. (Pop.) Copil de țițan. — Din țiț. **den ci** „dă-mi ceva”.

DĂNCING, dancinguri, s.n. Local de petrecere unde se dansează. [Pr.: *densing*] — Din engl. **dancing**.

DANDANĂ, dandanale, s.f. (Fam.) **1.** Întâmplare neplăcută; belea, bucluc, încurcătură. **2.** Zgomot mare, târboi; petrecere gălăgioasă. ♦ (Înv.) *Clopot de dandana* = clopot de alarmă. — Din tc. **tantana**.

DANDANĂIE s.f. v. **dândănaie**.

DANDISM s.n. Comportare de dandy, ținută de dandy. [Pr.: *dendism*] — Din fr. **dandyisme**.

DĂNDY, dandy, s.m. Tânăr elegant, îmbrăcat după ultima modă; om de o eleganță exagerată și ușor ridicolă. [Scriș și *dandi*. — Pr.: *dëndi*] — Din engl. **dandy**.

DANÉZ, -Ă, danezi, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Danemarcei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Danemarcei sau danezilor (**1**), privitor la Danemarca ori la danezi. ♦ (Substantivat, f.) Limbă germanică vorbită de danezi. — Din it. **danese**.

DANG interj. (Rare; adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul unui clopot sau alt sunet metalic; bang. — Onomatopee.

DANGĂ, dangale, s.f. Semn (literă, cifră) făcut cu fierul roșu sau cu substanțe corozive pe pielea cailor sau a vitelor, pentru a le identifica. — Din tc. **danga**.

DĂNGĂT, dangăte, s.n. Sunetul prelung al clopotului; bangăt. — **Dang** + suf. -*ăt*.

DANIÂN, -Ă, danieni, -e, s.n., adj. **1.** S.n. Ultimul etaj al cretacului, caracterizat prin anumite specii de lamelibranhiate, reptile etc. **2.** Adj. Care se referă la vârsta și la etajul danianului (**1**). [Pr.: -*ni-an*] — Din fr. **danién**.

DĂNIE, danii, s.f. (Înv.) Faptul de a dăru (avere, bani etc.); (concr.) dar², donație. ♦ *Hrisov (sau act) de danie* = act prin care se întărește în scris o donație. ♦ *Expr. A face danie* (cuiva) = a dăru averea (cuiva). — Din sl. **danije**.

DANS, dansuri, s.n. **1.** Ansamblu de mișcări ritmate, variate ale corpului omenesc, executate în ritmul unei melodii, de diferite tipuri. *Dans ritual. Dans popular. Dans de caracter. Dans de salon. Dans modern. Dans clasic (sau academic)* = formă de dans occidental care constituie baza tehnică a coregrafiei, a spectacolelor de balet etc. **2.** Acțiunea de a dansa. *Îi place muzica și dansul*. **3.** (În sintagma) *Dans macabru* = temă alegorică simbolizând egalitatea în fața morții prin reprezentarea unui schelet în mână care dansează atrăgând oameni de diferite vârste și condiții sociale pe care îi omoară. **4.** (În sintagma) *Dansul albinelor* = mijloc de semnalizare prin care albinele, făcând anumite mișcări, își comunică găsierea unei surse de hrană, direcția și distanța acestei surse. [Var.: (pop.) **danț** s.n.] — Din fr. **danse**. Cf. it. *danza*, germ. *Tanz*.

DANSĂ, dansez, vb. **I.** Intrans. A executa, după muzică, un dans (**1**). ♦ Tranz. *A dansa un vals*. ♦ Fig. A sălta în mișcări ușoare ca de dans (**1**), a se mișca neconștient, a nu avea astâmpăr. ♦ Tranz. A executa un dans cu cineva, a lua, a invita la dans pe cineva. *A dansat toate fetele*. [Var.: (pop.) **danță** vb.] — Din fr. **danser**.

DANSĂNT, -Ă, dansanți, -te, adj. Care se dansează. ♦ (Despre serate, petreceri etc.) Cu dans (**1**), unde se dansează. — Din fr. **dansant**.

DANSĂTOR, -OARE, dansatori, -oare, s.m. și f. **1.** Persoană care dansează. **2.** Persoană a cărei profesie este dansul (**1**). — **Dansa** + suf. -*tor*.

DANTELĂ, dantelez, vb. **I.** Tranz. A tăia, a cresta marginea unui lucru, dându-i aspectul unei dantele. — Din fr. **denteler**.

DANTELARE, dantelări, s.f. Acțiunea de a *dantela* și rezultatul ei. — V. **dantela**.

DANTELĂT, -Ă, danteleți, -te, adj. Împodobit cu dantelă. ♦ Cu marginile dințate (sau perforate, ajustate) ca o dantelă. — V. **dantela**.

DANTELĂ, dantele, s.f. Țesătură fină și ușoară cu găurele, reprezentând modele variate, executată (manual sau mecanic) din fire subțiri de ață, de mătase sau de fibre sintetice și folosită ca garnitură la lenjerie, rochii, perdele etc.; horbotă. — Din fr. **dentelle**.

DANTELĂRIE, dantelării, s.f. Cantitate mare de dantele; diversitate de dantele. ♦ Fig. Contur sinuos care seamănă cu o dantelă. — **Dantelă** + suf. -*ărie*.

DANTELURĂ, danteluri, s.f. **1.** Ornamentație arhitectonică constând din creștături, colțșori, zimți etc. ♦ *P. gener.* Margine dințată. **2.** Totalitatea creștăturilor de pe marginea frunzelor. — Din fr. **dentelure**.

DANTELUȚĂ, dantelețe, s.f. Diminutiv al lui *dantelă*. — **Dantelă** + suf. -*uță*.

DANȚESC, -Ă, danțești, adj. Care aparține lui Dante, caracteristic operei sau concepției lui Dante, în genul operei lui Dante. — Din it. **dantesco**, fr. **dantesque**.

DANTOLÓG, -Ă, dantologi, -ge, s.m. și f. Specialist în dantologie. — Din it. **dantologo**.

DANTOLOGIE s.f. Studiul vieții și operei lui Dante. — Din fr. **dantologie**, it. **dantologia**.

DANTURĂ, danturez, vb. **I.** Tranz. A tăia dinții unei roți cu ajutorul unei freze speciale. — Din **dantură**.

DANTURÁRE, danturări, s.f. Acțiunea de a *dantura* și rezultatul ei; tăiere la freză a dinților unei roți. — V. **dantura**.

DANTURĂ, *danturi*, s.f. 1. Totalitatea dinților unei persoane; *p. ext.* felul în care sunt așezați și alcătuiți dinții; dențiție. ♦ *Dantură falsă* = proteză dentară. 2. Ansamblu format din dinții unor organe de mașini sau scule (roți dințate, freze, broșe etc.). — Din fr. **denture**.

DANȚ s.n. v. **dans**.

DANȚĂ vb. I v. **dansa**.

DANUBIÂN, -Ă, *danubieni*, -e, adj. Din regiunea Dunării; dunărean. [Pr.: -bi-an] — Din fr. **danubien**.

DAOISM s.n. v. **taoism**.

DAR¹ conj., adv. A. Conj. I. (Leagă propoziții sau părți de propoziție adverbiale) I. (Arată o opoziție) Cu toate acestea, totuși. ♦ Expr. *D-apoi (bine) sau dar cum să nu*, se spune ca răspuns negativ la o propunere. ♦ Ci. *Nu că zic, dar așa este*. 2. (Arată o piedică) Însă. *Ascult, dar nu înțeleg*. ♦ Expr. *Dar așa!* = însă, nici vorbă, nici gând! 3. (Aduagă o idee nouă la cele spuse mai înainte) Mai mult decât atât, cu atât mai mult, darămite. *Munte cu munte se întâlnește, dar om cu om*. ♦ Expr. *D-apoi* = darămite. ♦ (După o propoziție opozițională urmată de o construcție negativă) Nicidecum, nici gând. ♦ Expr. *Nici...*, *dar nici...* = nici..., cu atât mai puțin... ♦ Altfel, altminteri. *Sunt om bun, dar ți-aș arăta eu!* II. (În propoziții concluzive) Prin urmare, așadar, deci. *Revin dar la primele idei*. ♦ (În legătură cu un imperativ, exprimă nerăbdarea, încurajarea, dojana etc.) Ci. *Dar deschide odată!* III. (Introduce o propoziție interogativă) Oare? *Dar ce vreți voi de la mine?* IV. (Înainte de un cuvânt care de obicei se repetă, întărește înțelesul acestuia) *Mă voi apuca serios de lucru, dar serios!* ♦ (Exprimă surprinderea, uimirea, mirarea) *Dar frumos mai cântă!* B. Adv. (Înv. și reg.) Da, așa, astfel. ♦ Expr. (Pop.) *Păi dar* = cum altfel? ♦ Firește, desigur; negreșit. [Var.: **da, dără** conj.] — Et. nec.

DAR², *daruri*, s.n. I. I. Ceea ce se primește sau se oferă, în semn de prietenie, ca ajutor etc.; cadou. ♦ Loc. adj. *De dar* = primit gratis, dăruit. ♦ Loc. adv. *În dar* = fără plată, gratis; degeaba. ♦ Plocon. ♦ Donație. 2. (Bis.) Prinos, ofrandă. ♦ *Sfințele daruri* = pâinea și vinul sfințite pentru euharistie. II. 1. Înșușire (cu care se naște cineva); aptitudine, vocație, talent. ♦ Expr. *A avea darul să...* (sau *de a...*) = a avea puterea, posibilitatea să..., a fi în stare să..., a fi de natură să... *A avea darul vorbirii* = a vorbi frumos, a fi bun orator. (Ir.) *A avea (sau a lua) darul beției* = a fi (sau a deveni) bețiv. 2. Avantaj, binefacere. 3. (În concepția creștină) Ajutor pe care îl acordă Dumnezeu omului; milă, har divin. ♦ *Darul preoției* = dreptul de a exercita funcțiile preoțesti. — Din sl. **darŭ**.

DARĂ, *darale*, s.f. Greutatea ambalajului, a recipientului, a vehiculului etc. în care se păstrează, se transportă sau se cântărește o marfă. ♦ Expr. *Mai mare daraua decât ocaua sau nu face daraua cât ocaua* = prea multă osteneală pentru obținerea unui lucru neînsemnat. — Din tc. **darā**.

DARABÂN s.m. v. **dorobanț**.

DARABÂNĂ, *darabane*, s.f. (Înv.) I. Tobă (mică). ♦ Expr. *A bate darabana* = a divulga, a da în vileag un secret; a bate toba. *A bate darabana în (sau pe) ceva* = a bate ritmic în ceva. *A vinde (sau a cumpăra) la darabană* = a vinde (sau a cumpăra) la mezat. *A face (cuiva) spatele darabană* = a bate zdrăvăn (pe cineva). 2. Roată de transmisie făcută din lemn, folosită în anumite instalații de săpare a sondelor. — Din ucr., pol. **taraban**.

DARABANT s.n. v. **dorobanț**.

DARÁC, *darace*, s.n. I. Unealtă de pieptănat și de scărmanat lâna, cânepa sau inul, formată dintr-un sistem de piepteni cu dinți mari de oțel, fixați pe un suport. 2. Mașină alcătuită din două piese cu suprafețe cilindrice concentrice și cu dinți în formă de cuie, folosită pentru scărmanatul lânii și al altor materiale textile. [Var.: **dărăc** s.n.] — Din tc. **tarak**, bg. **darak**.

DARAVELĂ, *daraveli*, s.f. I. Pâțanie; încurcătură; bucluc, belea. 2. (La pl.) Treburi, interese; afaceri (comerciale), negustorie. [Var.: **daravéră** s.f.] — Din tc. **dalavera**.

DARAVÉRĂ s.f. v. **daravelă**.

DARĂ conj. v. **dar¹**.

DĂRĂMITE conj. (Aduagă o idee nouă la cele spuse mai înainte) Mai mult decât atât, cu atât mai mult; dar¹, dar încă. [Var.: **dărămite** conj.] — **DAR** (ă) + **mi** + **te**.

DĂRDĂ, *darde*, s.f. (Înv.) Suliță scurtă, armată cu un vârf de oțel, pentru împuns sau pentru aruncat, folosită în Evul Mediu. ♦ (Rar) Săgeată. — Din pol. **darda**.

DARE, *dări*, s.f. Acțiunea de a da². ♦ Loc. adj. (Despre oameni) *Cu dare de mână* = înstărit, bogat. ♦ *Dare de seamă* = raport, referat asupra unei activități, unei gestuni etc. într-o anumită perioadă; prezentare critică a unei scrieri literare sau științifice, recenzie; relatare (în ziare) a unor fapte, întâmplări etc. *Dare la semn* = tragere la țintă. *Dare în judecată* = chemare a unei persoane în fața unei instanțe judecătorești în calitate de pârât. *Dare la lumină* = publicare, tipărire. *Dare pe față* (sau *în vileag*) = divulga, demasca. ♦ (În Evul Mediu, la români) Nume generic pentru obligațiile în bani sau în natură; impozit. — V. **da²**.

DĂRIE, *dării*, s.f. Plantă erbacee cu tulpină simplă, cu flori galbene dispuse în spic lung și cu fructe capsule (*Pedicularis campestris*). — Et. nec.

DĂRMITE conj. v. **dărămite**.

DARN adv. (Înv.; în loc. adv.) *În darn* = în zadar, degeaba. — Din it. **indarnò**.

DĂRNIC, -Ă, *darnici*, -ce, adj. I. Căruia îi place să dea, să facă daruri; generos, mărinimos. 2. Fig. Bogat, roditor, mănos. — **Dar²** + suf. **-nic**.

DARWINIÂN, -Ă, *darwinieni*, -e, adj. (Rar) Darwinist. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **darwinien**.

DARWINISM s.n. Concepție evoluționistă, formulată de naturalistul englez Darwin, care explică originea și evoluția speciilor de animale și de plante prin transformarea treptată a speciilor care au trăit în trecut pe pământ, ca urmare a interacțiunii dintre variabilitate, ereditate, suprapopulație, lupta pentru existență și selecția naturală. — Din fr. **darwinisme**.

DARWINIST, -Ă, *darwinisti*, -ste, adj., s.m. și f. I. Adj. Care aparține darwinismului (1); (rar) darwinism. 2. S.m. și f. Adept al darwinismului. — Din fr. **darwiniste**.

DASCALÉCI s.m.v. **dăscălici**.

DĂSCĂL, *dăscăli*, s.m. I. (Înv.) Învățător (la țară); *p. ext.* profesor. ♦ (Rar) Om de știință; învățat, savant. 2. Fig. Inițiator sau propagator al unei doctrine; îndrumător într-un anumit domeniu. 3. Cântăreț de biserică; diac, psalt, cantor. — Din bg., sb. **daskal**. Cf ngr. *dī daskalos*.

DASŪPRA adv. v. **deasupra**.

DAT¹, (II 2) *daturi*, s.n. I. Faptul de a da²; (urmat de determinări introduse prin prep. „la”) efectuare a anumitor operații de prelucrare. *Datul la rindea*. II. 1. Punct de plecare (condiții efective sau ipotetice) al unei operații reale ori mentale. 2. (În superstiții) Boală care s-ar datora vrăjilor, farmecelor. 3. (În expr.) *Așa e datul* (cuiva) = așa e soarta (cuiva). — V. **da²**.

DAT², -Ă, (I) *dați*, -te, adj., (II) *dăți*, s.f. I. Adj. Pus la dispoziție, oferit: înmănat, transmis, prezentat, dăruit. ♦ Expr. *La un moment dat* = într-un anumit moment; în clipa aceea. *În cazul dat* = în acest caz, în cazul de față. *Dat fiind* (că...) = ținând seama de... (sau că...), având în vedere (că...); deoarece. *Dat dracului (sau naibii)* = deștept, isteț; șmecher, șiret. *Dat uitării* = uitat, părăsit. II. S.f. Momentul, împrejurarea (repetabilă) când se produce un fapt; oară, rând. ♦ Loc. adv. *Data trecută* = cu prilejul anterior. *Data viitoare* = într-o împrejurare ulterioară. *De data aceasta* (sau *asta*) ori *de astă dată* = de rândul acesta, acum. *Pe dată ce...* (sau *cum...*) = îndată; pe loc, numaidecât. *O dată* = într-un singur caz. *Nu o dată* = de multe ori. *Încă o dată* = din nou. III. S.f. (Pop.) Soartă, destin. ♦ *Cum (sau precum) e data* = după cum e obiceiul, datina. — V. **da²**.

DATĂ, *datez*, vb. I. 1. Tranz. A stabili data exactă a unui eveniment sau a unui fapt din trecut. ♦ A pune data pe o scrisoare, pe un act etc. 2. Intrans. (Cu determinări introduse prin prep. „de la”, „de” sau „din”) A se fi produs, a se fi făcut, a fi început să existe. — Din fr. **dater**.

DATABIL, -Ă, *databili*, -e, adj. Care poate fi datat. *Un document databil*. — Din fr. **datable**.

DATĂRE, *datări*, s.f. Acțiunea de a data. — V. **data**.

DATAT, -Ă, *datați*, -te, adj. (Despre fapte, evenimente etc.). Căruia i s-a stabilit data. ♦ (Despre acte, scrisori etc.) Care poartă dată. — V. **data**.

DĂTĂ, *date*, s.f. I. Timpul precis (exprimat în termeni calendaristici) când s-a produs sau urmează să se producă un eveniment. ♦ Indicația acestui timp pe un act, pe o scrisoare etc. II. 1. (La pl.) Fapte stabilite (de știință), elemente care constituie punctul de plecare în cercetarea unei probleme, în luarea unei hotărâri etc. 2. (Mat.) Fiecare dintre mărimile, relațiile etc. care servesc pentru rezolvarea unei probleme sau care sunt obținute în urma unei cercetări și urmează să fie supuse unei prelucrări. — Din fr. **date**.

DĂTINĂ, *datini*, s.f. I. Obicei păstrat din vechime, consacrat prin tradiție, caracteristic pentru o colectivitate; tradiție, uzanță. 2. (Rar) Regulă, tipic. — Din sl. **dědina** „moștenire”.

DĂTIV, *dativ*, s.n. Caz al declinării care exprimă destinația acțiunii unui verb, având mai ales valoare de complement indirect și răspunzând la întrebarea „cui?” ♦ *Dativ etic* = dativul unui pronume care indică pe cel interesat în acțiune. — Din fr. **datif**, lat. **dativus**.

DATOR, -OĂRE, *datori*, -oare, adj. I. Care are de plătit cuiva o datorie (bănească). ♦ Expr. *Dator vândut* = plin de datorii. *A scoate pe cineva dator* = a-i pretinde cuiva achitarea unei sume pe care nu o datorează. ♦ Îndatorat față de cineva pentru un serviciu, un sprijin etc. 2. Obligat (moralicește sau prin lege, printr-o învoială) să facă ceva. — Lat. **debitorius** (după **da²**).

DATORĂ, *datoresc*, vb. I. 1. Tranz. A avea de plătit cuiva o sumă de bani sau, *p. ext.*, un bun; a fi dator cuiva ceva. 2. Tranz. A avea o datorie morală sau legală față de cineva, a-i fi îndatorat pentru ceva; a fi obligat la ceva față de cineva. 3. Refl. A avea drept cauză. [Prez. ind. și: *datoresc*, Var.: (înv.) **datorî** vb. IV] — Din **dator**.

DATORĂT, -Ă, *datorăți*, -te, adj. I. (Despre o sumă de bani sau un bun) Care trebuie plătit, restituit cuiva. ♦ Convenit. 2. Provenit din sau de la..., cauzat, pricinuit de... ♦ (Cu valoare de propoziție, în forma *datorită*) Mulțumită, grație. ♦ (leşit din uz) Din cauza, din pricina. [Var.: **datorit**, -ă adj.] — V. **datori**.

DATORĂT vb. IV v. **datora**.

DATORIE, *datorii*, s.f. I. Sumă de bani sau orice alt bun datorat cuiva. ♦ Loc. adv. *Pe datorie* = pe credit. ♦ Expr. *A se băga în datorii* = a face datorii, a se îndatora. *A se îngloda* (sau *a se îneca*) *în datorii* = a se împrumuta cu sume mari, care nu mai pot fi restituite. 2. Obligație legală sau morală; îndatorire. ♦ Loc. adv. *De (sau din) datorie* = din obligație, pentru că trebuie. *La datorie* = acolo unde te cheamă obligațiile (de serviciu). ♦ Expr. *A fi de datoria cuiva să...* = a fi obligația cuiva să... *A crede de datoria sa să...* = a se crede obligat să... — **Dator** + suf. **-ie**.

DATORINȚĂ, *datorințe*, s.f. (Înv.) Obligație (morală); îndatorire. — **Datori** + suf. *-ință*.

DATORIT, *-Ă* adj. v. **datorat**.

DATORNIC, *-Ă datornici*, *-ce*, s.m. și f. 1. Persoană care are de plătit o datorie; debitor. 2. (Rar) Persoană care are de primit o datorie: creditor. — **Dator** + suf. *-nic*.

DĂUNĂ, *daune*, s.f. 1. Pagubă, vătămare, prejudiciu (material sau moral). ♦ Loc. prep. *În dauna* (cuiva sau a ceva) = în paguba, în detrimentul (cuiva sau a ceva). 2. Despăgubire. [Pr.: *da-u*] — Din lat. **damnum**.

DAYÁC, *dayaci*, s.m. (La pl.) Populație a insulei Kalimantan din arhipelagul Malaez; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. [Scris și: *daia*] — Din fr. **dayak**.

DĂ interj. v. **de**².

DĂBĂLĂT, *-Ă* adj. v. **dăbălăzat**.

DĂBĂLĂZĂ, *dăbălăzez*, vb. I. (Reg.) 1. Tranz. (Despre animale) A lăsa să atârne în jos capul, gura sau urechile; a pleoști. 2. Refl. (Despre oameni) A slăbi, a se moleși. — Pref. *de-* + **zăbală** (prin metateză).

DĂBĂLĂZĂT, *-Ă, dăbălăzați*, *-te*, adj. (Reg.; despre buze, urechi etc.) Lăsat în jos, pleostit. [Var.: **dăbălăț**, *-ă* adj.] — V. **dăbălaza**.

DĂBILĂR, *dăbilari*, s.m. (Înv.) Persoană care strânge biruri. — **Dabilă** + suf. *-ar*.

DĂDĂCĂ, *dădace*, s.f. Femeie angajată pentru creșterea și îngrijirea copiilor mici. ♦ Expr. *A face pe dădaca* = a-și asuma rolul de a asista, de a îndruma și de a îngriji pe cineva, în special pe un copil. — Din ngr. **dadă**, tc. **dad** (influențat de *neneacă, babacă, duducă* etc.).

DĂDĂCEALĂ, *dădăceli*, s.f. (Fam.) Faptul de a dădăci (2). — **Dădăci** + suf. *-eală*.

DĂDĂCII, *dădăcesc*, vb. IV. Tranz. 1. A fi dădaca unui copil, a-l îngriji în calitate de dădacă. 2. (Fam.) A servi, a îngriji pe cineva ca pe un copil, a-l asista în orice acțiune. — Din **dădaca**.

DĂHULĂ vb. I v. **dăula**.

DĂHULĂT, *-Ă*, adj. v. **dăulat**.

DĂINUÍ, *dăinuí*, vb. IV. Intrans. 1. (La pers. 3) A continua să existe, să se mențină; a ține, a dura, a persista. 2. (Rar; despre ființe) A trăi, a exista. [Pr.: *dăi-*. — Prez. ind. și: *dăinuiesc*] — Din sb. **danovati**.

DĂINUÍRE s.f. Faptul de a *dăinuí*; persistență; menținere. — V. **dăinuí**.

DĂINUITÓR, *-OÁRE, dăinuitori*, *-oare*, adj. Care dăinuiește; durabil, trainic, persistent. [Pr.: *-nu-i-*] — **Dăinuí** + suf. *-tor*.

DĂLBÍOR, *-OÁRĂ, dălbiori*, *-oare*, adj. Diminutiv al lui *dalb*. [Pr.: *-bi-or*] — **Dalb** + suf. *-ior*.

DĂLCĂUC, *dălcăuci*, s.m. (Pop.) Bătăuș, scandalaș; om de nimic, haimana. ♦ Poreclă dată agenților electorali din trecut. [Var.: **dalcăuc** s.m.] — Din tc. **dalkavuk**.

DĂLCĂUȚ, *dălcăuți*, s.m. (Fam.) Prieten; ortac. — Et. nec.

DĂLTÍȚĂ, *dăltițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *daltă*; dăltuță. ♦ Daltă mică folosită la cizelare și în lucrările de gravare în lemn, linoleum, piatră, celuloid, material plastic etc. — **Daltă** + suf. *-iță*.

DĂLTUÍ, *dăltuiesc*, vb. IV. Tranz. A lucra (tăind, ciopliind, scobind etc.) un obiect, un material etc. cu dalta. — **Daltă** + suf. *-uí*.

DĂLTUÍRE, *dăltuiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *dăltuí* și rezultatul ei; săpare cu dalta în piatră, în lemn etc. — V. **dăltuí**.

DĂLTUÍȚ, *-Ă, dăltuțiți*, *-te*, adj. Lucrat, cioplit, sculptat cu dalta. — V. **dăltuí**.

DĂLTUITÓR, *-OÁRE, dăltuitori*, *-oare*, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană care dăltuiește. [Pr.: *-tu-i-*] — **Dăltuí** + suf. *-tor*.

DĂLTUITURĂ, *dăltuitori*, s.f. (Rar) Scobitură, creștătură făcută cu dalta. [Pr.: *-tu-i-*] — **Dăltuí** + suf. *-tură*.

DĂLTUȚĂ, *dăltuțe*, s.f. (Rar) Dăltiță. — **Daltă** + suf. *-uță*.

DĂNĂNAIE, *dănănai*, s.f. (Reg.) 1. Ciudățenie, năzdrăvănie; bazaconie. 2. Belea, pacoste, năpastă. 3. Gălăgie, zarvă. — Din **dandanaie**.

DĂNCIÚC, *dănciuci*, s.m. Diminutiv al lui *danci*. — **Danci** + suf. *-uc*.

DĂNDĂNAIE, *dăndănai*, s.f. (Reg.) 1. Tărăboi, tâmbălău. 2. Poznă, borboață; dănănaie (1). [Var.: **dandanaie** s.f.] — **Dandana** + suf. *-aie*.

DĂNGĂNI, pers. 3 *dăngăne*, vb. IV. Intrans. (Despre clopote) A suna. [Prez. ind. și: *dăngănește*] — **Dang** + suf. *-âni*.

DĂNGĂNIRE, *dăngăniri*, s.f. Acțiunea de a *dăngăni* și rezultatul ei. — V. **dăngăni**.

DĂNGĂNÍT s.n. Faptul de a *dăngăni*. — V. **dăngăni**.

DĂNȚUÍ, *dănțuiesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A dansa. ♦ *Isaia dănțuiește* = numele unei cântări bisericești de la sfârșitul nununii; fig. căsătorie. ♦ Fig. A sălta. — **Danț** + suf. *-uí*.

DĂNȚUÍRE, *dănțuiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *dănțuí* și rezultatul ei; dănțuit. — V. **dănțuí**.

DĂNȚUIT s.n. (Pop.) Dănțuire. — V. **dănțuí**.

DĂNȚUITÓR, *-OÁRE, dănțuitori*, *-oare*, s.m. și f. (Pop.) Dansator. [Pr.: *-tu-i-*] — **Dănțuí** + suf. *-tor*.

DĂOLÍ vb. IV v. **dăuli**.

DĂPĂRĂ, vb. I v. **depăra**.

DĂRĂB, *dăraburi*, s.n. (Reg.) Bucată (1, 2). [Pl. și: *dărabe*. — Var.: **dărab** s.n., **dărabă** s.f.] — Din magh. **darab**.

DĂRĂBĂ s.f. v. **dărab**.

DĂRĂC s.n. v. **darac**.

DĂRĂB s.n. v. **dărab**.

DĂRĂBÁN s.m. v. **dorobanț**.

DĂRĂBÚȚ, *dărabuțe*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *dărab*. — **Dărab** + suf. *-uț*.

DĂRĂCÍ, *dărăcesc*, vb. IV. Tranz. A scărmana, a destrăma, a pieptăna lăna, cânepa etc. cu daracul; a da la darac, a trece prin darac. — Din **darac**.

DĂRĂCÍRE, *dărăciri*, s.f. Acțiunea de a *dărăci* și rezultatul ei; dărăcit. — V. **dărăci**.

DĂRĂCÍT¹ s.n. Dărăcire. — V. **dărăci**.

DĂRĂCÍT², *-Ă, dărăciți*, *-te*, adj. (Despre lână, cânepă) Care a fost scărmanat cu daracul. — V. **dărăci**.

DĂRĂCÍTÓR, *-OÁRE, dărăcitori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Muncitor specializat în dărăcit, care lucrează la dărăcit. 2. S.n. Perie cu dinți rari de oțel, folosită pentru dărăcit; darac. — **Dărăci** + suf. *-tor*.

DĂRĂCÍTURĂ s.f. Material textil dărăcit. — **Dărăci** + suf. *-tură*.

DĂRĂPĂNĂ, *dărapăn*, vb. I. 1. Refl. (La pers. 3) A se ruina, a se distruge; p. ext. a se năruí, a se surpa. 2. Tranz. (Reg.) A-și smulge părul (de jale, de desperare). [Prez. ind. și: *dărapăn*] — Din bg. **drapam** „a pieptăna”, „a zgăria”.

DĂRĂPĂNĂRE s.f. Acțiunea de a se *dărapăna*; ruinare, năruire, surpare. — V. **dărapăna**.

DĂRĂPĂNÁT, *-Ă, dărapănați*, *-te*, adj. (Despre construcții) Gata să se dărâme, deteriorat; p. ext. năruit, surpat. — V. **dărapăna**.

DĂRĂPĂNĂTÓR, *-OÁRE, dărapănători*, *-oare*, adj. (Rar) Care ruinează, distruge. — **Dărapăna** + suf. *-ător*.

DĂRĂPĂNĂTURĂ, *dărapănături*, s.f. Construcție dărapănată, în ruină. — **Dărapăna** + suf. *-ătură*.

DĂRĂMĂ, *dărâm*, vb. I. Tranz. 1. A doborî, a culca la pământ, fig. a distruge, a nimici, a risipi. ♦ Refl. A se prăbuși, a se surpa; a se ruina, a se dărapăna (1). ♦ A demola o clădire (veche). 2. (Rar) A rupe, a da jos ramuri, frunze dintr-un copac.

♦ (Reg.) A cosi iarbă, cereale etc. [Var.: (reg.) **dărmă** vb. I] — Lat. ***deramare**.

DĂRĂMĂRE, *dărâmări*, s.f. Acțiunea de a (se) *dărâma* și rezultatul ei; doborâre; distrugere, nimicire, surpare, ruinare. [Var.: (reg.) **dărmăre** s.f.] — V. **dărâma**.

DĂRĂMÁT, *-Ă, dărâmați*, *-te*, adj. 1. Prăbușit, surpat; ruinat; fig. nimic, distrus. 2. (Despre copaci) Cu ramurile, cu frunzele rupte. [Var.: (reg.) **dărmăt**, *-ă* adj.] — V. **dărâma**.

DĂRĂMÁTÓR, *-OÁRE, dărâmători*, *-oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care dărâmă. — **Dărâma** + suf. *-ător*.

DĂRĂMÁTURĂ, *dărâmături*, s.f. 1. Zid, clădire dărâmată; ruină. ♦ Material căzut, surpat dintr-o clădire în ruină. 2. (La pl.) Crenchi de copaci rupeți și doborâte la pământ; vreascuri. 3. (Fam.) Epitet depreciativ dat unui animal sau unui om slăbănog. [Var.: **dărmătură** s.f.] — **Dărâma** + suf. *-ătură*.

DĂRMĂ vb. I v. **dărâma**.

DĂRMĂRE s.f. v. **dărâmare**.

DĂRMÁT, *-Ă* adj. v. **dărâmat**.

DĂRMÁTURĂ s.f. v. **dărâmătură**.

DĂRNICIE, *dărnicii*, s.f. 1. Înșușirea de a fi darnic; generozitate, mărinimie. 2. Fig. Abundență, belșug; rodnicie, fertilitate. *Dărnicia solului*. — **Darnic** + suf. *-ie*.

DĂRUÍ, *dăruiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A da în dar² ceva cuiva; a face cuiva un dar²; a cinsti pe cineva cu ceva. ♦ A înzestra pe cineva cu ceva; a dota. 2. Tranz. A da, a acorda. 3. Tranz. și refl. A (se) consacra, a (se) dedica (unei idei, unui scop). [Prez. ind. și: *dăruí*] — Din sl. **darovati**.

DĂRUÍALĂ, *dăruieli*, s.f. (Rar) Dăruire. ♦ Loc. adj. *De dăruială* = dat în dar², dăruit. [Pr.: *-ru-ia-*] — V. **dăruí**.

DĂRUÍNȚĂ, *dăruințe*, s.f. (Rar) Dar², donație. — **Dăruí** + suf. *-ință*.

DĂRUÍRE, *dăruiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *dăruí* și rezultatul ei; dăruială; (concr.) dar². ♦ Fig. Devotament, abnegație, sacrificiu. — V. **dăruí**.

DĂRUITÓR, *-OÁRE, dăruitori*, *-oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care face un dar²; p. ext. persoană generoasă. [Pr.: *-ru-i-*] — **Dăruí** + suf. *-tor*.

DĂSCĂLĂȘ, *dăscălași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *dascăl*; dascălici. — **Dascăl** + suf. *-aș*.

DĂSCĂLEALĂ, *dăscăleli*, s.f. Faptul de a dascăli (2); cicăleală, dascălitură. — **Dascăli** + suf. *-eală*.

DĂSCĂLÉSC, *-EÁSCĂ, dăscălești*, adj. (Rar) De dascăl, al dascălului, caracteristic pentru dascăl; dăscălesc. — **Dascăl** + suf. *-esc*.

DĂSCĂLEȘTE adv. (Rar) Ca dascălii. — **Dascăl** + suf. *-ește*.

DĂSCĂLÍ, *dăscălesc*, vb. IV. (Fam.) 1. Tranz. A învăța, a povățui, a sfătui; p. ext. a mostra, a dojeni. 2. Tranz. A bate capul (cuiva); a cicăli. 3. Intrans. (Rar) A exercita profesia de dascăl, a funcționa ca dascăl. — Din **dascăl**.

DĂSCĂLICÉSC, *-EÁSCĂ, dăscălicești*, adj. (Rar) Dăscălesc. — **Dascăl** + suf. *-icesc*.

DĂSCĂLÍCI, *dăscălici*, s.m. (Rar) Dăscălaș. [Var.: **dascaléci** s.m.] — **Dascăl** + suf. *-ici*.

DĂSCĂLIE, (2, 3) *dăscălii*, s.f. (Rar) 1. Profesiunea de dascăl. 2. Povăț; *p. ext.* dojană, mustrare. 3. (Înv.) Iscușință, pricepere. — **Dăscăl** + suf. *-ie*.

DĂSCĂLIME s.f. (Pop.) Mulțime de dascăli (1), totalitatea dascălilor. ♦ (Înv.) Elevi care urmau o școală de preoți. — **Dăscăl** + suf. *-ime*.

DĂSCĂLIRE, *dăscălirei*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *dăscăli* și rezultatul ei. — V. **dăscăli**.

DĂSCĂLIT, *-Ă, dăscăliți, -te*, adj. (Pop.) Învățat, povățuit, sfătuit; (despre animale) dresat. — V. **dăscăli**.

DĂSCĂLITURĂ, *dăscălituri*, s.f. (Rar) Dăscăleală. — **Dăscăli** + suf. *-tură*.

DĂSCĂLIȚĂ, *dăscălițe*, s.f. (Pop.) Învățătoare (la țară); *p. ext.* (fam.) profesoară. ♦ Soție de dascăl (1). — **Dăscăl** + suf. *-iță*.

DĂTĂTOR, *-OĂRE, dătători, -oare*, adj. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Care dă (ceva). — **Dat**² + suf. *-ător*.

DĂULĂ, *dăulez*, vb. I. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) slei de puteri; a (se) istovi, a (se) speti, a (se) prăpădi. [Pr.: *dă-u-*. — Var.: **dăhulă, dehulă** vb. I] — Et. nec.

DĂULĂRE, *dăulări*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) *dăula* și rezultatul ei. [Pr.: *dă-u-*] — V. **dăula**.

DĂULĂT, *-Ă, dăulați, -te*, adj. (Reg.) Sleit de puteri, istovit, spetit, prăpădit. ♦ (Despre lucruri) Stricat, ruinat. [Pr.: *dă-u-*. — Var.: **dăhulăt, -ă, dehulăt, -ă** adj.] — V. **dăula**.

DĂULI, *dăulesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A jeli, a plânge, a boci pe cineva. [Pr.: *dă-u-*. — Var.: **dăoli** vb. IV] — Et. nec.

DĂUNĂ, *dăunez*, vb. I. Intrans. A pricinui (cuiva) o pagubă, o stricăciune; a prejudicia. [Pr.: *dă-u-*] — Din **daună**.

DĂUNAȘ, *-Ă, dăunași, -e*, s.m. și f. (Reg.) Persoană care a suferit o pierdere; păgubaș. [Pr.: *dă-u-*] — **Daună** + suf. *-aș*.

DĂUNĂTOR, *-OĂRE, dăunători, -oare*, adj. Care dăunează; păgubitor, dăunos. ♦ (Substantivat, m.) Organism animal sau vegetal care atacă plante, culturi agricole sau animale, provocând pagube. [Pr.: *dă-u-*] — **Dăuna** + suf. *-ător*.

DĂUNĂZI adv. v. **deunăzi**.

DĂUNOS, *-OĂSĂ, dăunoși, -oase*, adj. (Rar) Dăunător; *p. ext.* lacom. [Pr.: *dă-u-*] — **Daună** + suf. *-os*.

DĂLDORĂ s.f. v. **dărdoră**.

DĂLMĂ, *dălme*, s.f. (Reg.) Formă de relief cu aspect de deal scund, izolat și cu vârful rotunjit. — Contaminare între **dâmb** și **gălmă**.

DĂMB, *dâmburi*, s.n. Formă de relief mai mică decât dealul; colină. ♦ Ridicătură mică de pământ înălțată la marginea unui șanț, a unei gropi etc. — Din magh. **domb**.

DĂMBOVIȚEAN, *-Ă, dâmbovițeni, -e*, s.m., s.f. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Dâmbovița. 2. Adj. Care aparține județului Dâmbovița sau dâmbovițenilor (1), referitor la județul Dâmbovița ori la dâmbovițeni. — **Dâmbovița** (n. pr.) + suf. *-ean*.

DĂMBOVIȚEANCĂ, *dâmbovițence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Dâmbovița. — **Dâmbovițean** + suf. *-că*.

DĂMBULĂȘ, *dâmbulețe*, s.n. Diminutiv al lui *dâmb*; dâmbușor. — **Dâmb** + suf. *-uleș*.

DĂMBUȘOR, *dâmbușoare*, s.n. Dâmbuleț. — **Dâmb** + suf. *-ușor*.

DÂNSUL, *DÂNSA, dânsii, dânsese*, pron. pers., s.m., s.f. 1. Pron. pers. (Ca pronume de politețe) El, ea. ♦ Loc. adv. (Pop.) *Ca pe dânsul* (sau *ca pe dânsa*) = strașnic, grozav. 2. S.m. și f. (Pop.) Soț, soție. 3. S.f. pl. art. (Pop.; în superstiții) lelele. [Gen. -dat.: *dânsului, dânssei, dânsilor, dânselor*] — **De**⁴ + **însul**.

DĂRĂ, *dăre*, s.f. 1. Urmă îngustă și continuă lăsată pe pământ, pe nisip, pe zăpadă, pe iarbă etc. de un obiect târat sau de o cantitate mică de lichid, de grăunte etc. vărsate; *p. gener.* urmă. ♦ Expr. (Fam.) *A face dără prin barbă* = a face începutul, a stabili un obicei (rău), a crea un precedent. 2. Dungă, linie; *spec.* dungă, rază de lumină. — Din sl. **dira**.

DĂRDĂLĂ, *dărdale*, s.f. (Reg.) 1. Om flecar; *p. ext.* om de nimic. 2. Mărtoagă, gloabă, dărloagă. ♦ Expr. *A ajunge slugă la dărdală* = a ajunge slugă la dărloagă, v. *dărloagă*. — **Dărd**[ăi] + suf. *-eală*.

DĂRDĂI vb. IV v. **dărdăi**.

DĂRDĂI, *dărdăi*, vb. IV Intrans. 1. (Despre ființe) A tremura de frig, de frică etc. ♦ (Despre dinți) A clănțâni de frig, de frică. 2. (Despre pământ, ferestre etc.) A se cutremura, a se clătina, a dudui. 3. Fig. (Rar; despre oameni) A trănțăni, a flecări. [Var.: (reg.) **dărdăi** vb. IV] — Onomatopee.

DĂRDĂIALĂ, *dărdăieli*, s.f. Faptul de a *dărdăi*; dărdăit. [Pr.: *-dă-ia-*] — **Dărdăi** + suf. *-eală*.

DĂRDĂIT s.n. Dărdăială. — V. **dărdăi**.

DĂRDORĂ, *dărdori*, s.f. (Pop.) 1. Toi (în desfășurarea unei acțiuni, a unui proces); zor. ♦ Expr. *A fi în dărdora însurătorii* = a ține cu orice preț să se însoare; b) a fi în plină desfășurare a căsătoriei. 2. Belea, bucluc, necaz. ♦ Spaimă. [Var.: **dăldoră** s.f.] — Din bg. **dărdorja**.

DĂRJENIE s.f. v. **dârzenie**.

DĂRLOAGĂ, *dărloage*, s.f. (Pop.) Cal slab, prăpădit și bătrân; mărtoagă, gloabă, dărdală. ♦ Expr. *A fi* (sau *a se băga, a ajunge*) *slugă la dărloagă* = a fi (sau a ajunge) sub conducerea unui om neînsemnat, nevrednic, nepricput, a ajunge slugă la dărdală. [Var.: (rar) **dărlóg** s.m.] — Et. nec.

DĂRLÓG¹, *dărlogi*, s.m. Cureaua frâului la calul de călărie, cu care se conduce animalul; streang legat de căpăstru, pe care îl ține de mână cel care duce calul de aproape, mergând alături de el. — Et. nec.

DĂRLÓG² s.m. v. **dărloagă**.

DĂRLOGEL, *dărlogei*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *dărlog*¹. — **Dărlog**¹ + suf. *-el*.

DĂRMÓN, *dărmoane*, s.n. (Pop.) Ciur cu găuri mari pentru cernut semințe (de cereale). ♦ Conținutul unui astfel de ciur. — Din ngr. **dromóni**, bg. **dărmon**.

DĂRMÓZ, *dărmoji*, s.m. Arbust cu frunze late, cu flori albe și cu fructe în formă de boabe roșii-negricioase (*Viburnum lantana*). [Var.: **dărmóx** s.m.] — Et. nec.

DĂRMÓX s.m. v. **dărmoz**.

DĂRSTĂ, *dărste*, s.f. (Pop.) Piuă rudimentară acționată de o apă curgătoare, în care se bat dimia, postavul etc. cu ajutorul unor ciocane de lemn. — Cf. bg. *drăstja*.

DĂRVALĂ, *dărvale*, s.f. (Pop.) Muncă grea și istovitoare; corvadă. ♦ Loc. adj. *De dărvală* = a) (despre oameni) care îndeplinește muncile fizice cele mai grele, mai neplăcute; b) (despre haine, îmbrăcăminte) care se poartă la lucru, care poate fi rupt, murdărit; c) (despre cai) prost. ♦ Expr. *A rămâne de dărvală* = a rămâne pe drumuri, a nu mai avea posibilități de trai. *A face* (pe cineva) *de dărvală* = a ocări, a batjocori, a face de două parale. — Et. nec.

DĂRZ, *-Ă, dărzi, -ze*, adj. (Despre ființe sau manifestările lor) 1. Îndrăzneț, curajos, cutezător. ♦ Aprig, înverșunat. *Luptă dărză*. 2. Neînduplecat, neclintit; *p. ext.* îndărătnic, încăpățânat. 3. Mândru, semeț, țanțoș. [Pl. și: (m.) *dărzi*] — Din sl. **drúzú**.

DĂRZÉNIE s.f. Faptul de a fi *dărz*; fire sau manifestare dărză. 1. Îndrăzneală, curaj, hotărâre, cutezanță. ♦ Înverșunare. 2. Neînduplecare, perseverență; *p. ext.* îndărătnicie, încăpățânare. 3. Mândrie, semeție. [Var.: (reg.) **dărjénie** s.f.] — **Dărz** + suf. *-enie*.

DĂRZIE s.f. (Pop.) Dărzenie. — **Dărz** + suf. *-ie*.

DDT s.n. Compus chimic polihalogenat folosit ca insecticid, interzis în majoritatea țărilor din cauza persistenței și a toxicității. [Pr.: *dedete*] — Abr. din **diclorodifeniltricloroetan**.

DE¹ conj. I. (Exprimă raporturi de subordonare) 1. (Introduce o propoziție condițională) În cazul că, dacă. 2. (Precedat de „și”, introduce o propoziție concesivă) Cu toate că, deși, și dacă. *Obraznicul, și de-i cu obraz, tot fără obraz se poartă*. ♦ Chiar dacă. 3. (Introduce o propoziție finală) Ca (să), pentru ca (să). 4. (Introduce o propoziție consecutivă) Încât, că. 5. (În legătură cu „ce”, introduce o propoziție cauzală) Fiindcă, pentru că. 6. (Introduce o propoziție subiectivă) Dacă. ♦ Că. 7. (Introduce o propoziție interogativă indirectă) Dacă. 8. (Introduce o propoziție completivă directă sau indirectă) Să. 9. (Introduce o propoziție atributivă) *Ave obicei de aruncă scrisorile*. 10. (Introduce o propoziție predicativă) În așa fel încât, în situația să... II. (Exprimă raporturi de coordonare) 1. (Pop.; leagă două propoziții copulative) Și. 2. (În corelație cu sine însuși, introduce propoziții disjunctive) Sau... sau, ori... ori. III. (Introduce propoziții optative) O, dacă... ! IV. (În expr.) *De ce... de ce sau de ce... de aceea..., de ce... tot... = cu cât... cu atât...* — Cf. alb. *de*.

DE² interj. 1. Introduce afirmații și replici, exprimând: a) nedumerire, șovăială, nesiguranță; b) resemnare; c) nepăsare față de cineva. *Apoi de! ce să-ți fac!*; d) supărare; e) ironie. 2. (Introduce replici care exprimă o atitudine de negare sau de dezaprobare) Ia te uită, asta-i acum. [Var.: (reg., 1) **dă**, (pop., 2) **dec** interj.] — Onomatopee.

DE³ interj. Exclamație cu care se îndeamnă caii la mers. — Onomatopee.

DE⁴ prep. I. (Introduce un atribut) 1. (Atributul exprimă natura obiectului determinat) *Spirit de inițiativă. Vinde țesături de cele mai noi*. ♦ (În titlurile de noblete) *Ducele de Burgundia*. 2. (Atributul exprimă materia) a) (Materia propriu-zisă din care este confecționat un lucru) Făcut din... *Căsuța lui de paiantă*. b) (Determinând un substantiv cu înțeles colectiv, atributul arată elementele constitutive) Compus din... *Roiuri de albine*. 3. (Atributul arată conținutul) Care conține, cu. *Un pahar de apă*. 4. (Atributul exprimă un raport de filiație) *Un pui de căprioară*. 5. (Atributul arată apartenența) *Crengi de copac*. 6. (Atributul arată autorul) *Un tablou de Țuculescu*. 7. (Atributul determină substantive de origine verbală sau cu sens verbal arată) a) (Subiectul acțiunii) *Începutul de toamnă*; b) (Obiectul acțiunii) *Constructor de vagoane*. 8. (Atributul exprimă relația) În ce privește. *Prieten de joacă*. 9. (Atributul arată locul) a) (locul existenței) Care se găsește (în, la), din partea... ♦ (În nume topice) *Filipeștii de Pădure*; b) (punctul de plecare în spațiu) *Plecarea de acasă*; c) (atributul exprimă concomitent și natura obiectului determinat) *Aer de munte*. 10. (Atributul arată timpul) Care trăiește sau se petrece în timpul... care datează din... *Plănuiaua amândoi viața lor de mâine*. ♦ Loc. adj. *De zi cu zi* = zilnic. 11. (Atributul arată proveniența) *Cizme de împrumut*. 12. (Atributul arată destinația obiectului determinat) *Sală de dans*. 13. (Atributul reprezintă termenul care în realitate este determinat de calificativul precedent) *Primi o frumusețe de cupă*. ♦ Loc. adj. *Fel de fel de...* = felurite. II. (Introduce un nume predicativ) 1. (Numele predicativ exprimă natura obiectului determinat) *Cine e de vină?* ♦ Expr. *A fi de...* = a avea... *Suntem de aceeași vârstă*. ♦ (Numele predicativ arată materia) Făcut din... *Haina e de tergal*. ♦ (Numele predicativ exprimă apartenența) *Era de-ai noștri*. 2. (Predicatul nominal, alcătuit din verbul

„a fi” și un supin, exprimă necesitatea) *E de preferat să vii*. **III.** (Introduce un complement circumstanțial de loc) **1.** (Complementul arată locul de plecare al acțiunii) Din locul... (sau dintr-un loc). *Se ridică de jos*. **2.** (Complementul arată locul unde se petrece acțiunea) În, la. **IV.** (Introduce un complement circumstanțial de timp) **1.** (Complementul arată momentul inițial al acțiunii) Începând cu... *De mâine*. **2.** (Complementul arată timpul în care se petrece acțiunea) La, cu ocazia... *De Anul Nou merg la mama*. **3.** (Leagă elemente de același fel care se succedă în timp) După, cu: **a)** (în construcții cu funcție de complement circumstanțial de timp) *Zi de zi. An de an*; **b)** (în construcții cu funcție de complement circumstanțial de mod) *Fir de fir*; **c)** (în construcții cu funcție de complement circumstanțial de loc) *Casă de casă* (= în toate casele, pretutindeni); **d)** (în construcții cu funcție de complement direct) *Om de om* (= pe toți oamenii); **e)** (în construcții cu funcție de subiect) *Trece spre mieznoapte nor de nor*. **4.** (Complementul are sens iterativ) *A văzut filmul de trei ori*. **V.** (Introduce un complement circumstanțial de cauză) Din cauza... ♦ (Complementul este exprimat prin adjective) Din cauză că sunt (ești etc.) sau eram (am fost etc.)... *Și plângeam de supărată*. **VI.** (Introduce un complement circumstanțial de scop) Pentru. *Roșii de salată*. ♦ (Complementul este exprimat printr-un verb la supin) Ca să..., pentru a... **VII.** (Introduce un complement circumstanțial de mod) **1.** (În loc. adv.) *De fapt. De bună seamă*. **2.** (Complementul arată cantitatea, măsura) *Ușă înaltă de trei metri*. ♦ (Complementul arată mijlocul de schimbare, de cumpărare sau de vânzare) În schimbul a..., cu..., pentru... **3.** (Complementul are și sens consecutiv; în loc. adj. și adv.) *De moarte* = îngrozitor, teribil. *De minune* = admirabil. *De mama focului* = cu mare intensitate, în gradul cel mai înalt. **4.** (Complementul determină un adjectiv sau un adverb la gradul pozitiv) *Aud cât se poate de bine*. ♦ (Determinând un adverb la gradul comparativ, complementul exprimă termenul de comparație) *Mai presus de toate îmi place muzica*. **VIII.** (Introduce un complement circumstanțial de relație) În ce privește, cât despre, privitor la... **a)** (complementul determină un adjectiv) *Bun de gură*; **b)** (complementul determină o construcție folosită ca termen de comparație) *De iute, e iute ca focul*; **c)** (complementul determină un verb) *De foame aș răbda, dar mi-e somn*. **IX.** (Introduce un complement de agent) *Aceste adunări se convocau de direcție*. **X.** (Introduce un complement indirect). **1.** (După verbe) *S-a apropiat de mine*. **2.** (După expresii verbale ca „e bine” și după interjecții ca „vai”) Pentru. ♦ Expr. *A fi ceva* (sau *a nu fi nimic*) *de cineva* (sau *de capul cuiva*) = a avea o oarecare valoare (sau a nu avea niciuna). **3.** (După verbe ca „a lua”, „a lăsa” etc.) Ca, drept. *M-a luat de nebun*. **4.** (În legătură cu construcții distributive) Pentru. *S-au împărțit câte trei cărți de om*. **5.** (După adjective ca „vrednic”, „demn”, „bucuros” etc.) *Bucuros de oaspeți*. ♦ (Complementul este exprimat printr-un verb la infinitiv) *Capabil de a învăța*. **XI.** (În construcții cu funcție de complement direct) **1.** (Complementul are sens partitiv) Ceva din, o parte din... *Învățam de toate*. **2.** (Complementul este exprimat printr-un supin) În ce privește, cu. *Am terminat de scris*. ♦ Expr. *A avea de* (+ supin) = a trebui să..., a voi... **3.** (Pop.; înaintea unui verb la infinitiv) *A încetat de a plânge*. **4.** (În imprecății) *Bat-o Dumnezeu de babă*. **XII.** (În construcții cu funcție de subiect) **1.** (Pop.; construcția prepozițională are sens partitiv) *Scrie cu argințel, Că de-acela-i puștel*. **2.** (Subiectul este exprimat printr-un verb, la supin) *E ușor de văzut*. **XIII.** **1.** (Face legătura dintre numerele cardinale și substantivele determinate) **a)** (după majoritatea numerelor cardinale de la 20 în sus) *O mie de lei*; **b)** (după numerele cu valoare nehotărâtă, ca „zeci”, „sute” etc.) *Mii de fluturi mici albaștri*; **c)** (în structura numeralilor cardinale de la 20 000 în sus, înaintea pluralului „mii”) *O sută de mii*. **2.** (Face legătura dintre articolul adjectival „cel, cea” și numeralul ordinal, începând de la „al doilea”, „a doua”) *Celui de-al treilea lan*. **XIV.** Element de compunere formând cuvinte care se scriu împreună, locuțiuni care se scriu în două sau mai multe cuvinte. **1.** În adverbe sau locuțiuni adverbiale, ca: *deasupra, dedesubt, de aceea, de cu seară* etc. **2.** În propoziții sau locuțiuni prepoziționale, ca: *despre, dintre, dinaintea, de îndărătul* etc. **3.** În conjuncții sau locuțiuni conjuncționale, ca: *de cum, de când, de vreme ce, deoarece* etc. **4.** (Rare) Formează substantive, adjective și verbe, ca: *decurge, dedulci, demâncare, deplin*. — Lat. **de**.

DE⁵ pron. rel. invar. (Pop.) Care, ce. *Omul de-l văzuși*. — Et. nec.

DEADWEIGHT s.n. Capacitatea maximă de încărcare a unei nave comerciale, reprezentând rezervele de combustibil, de ulei și de apă, proviziile și încărcătura utilă (inclusiv echipajul și pasagerii cu bagajele lor). [Pr.: *dédueii*] — Cuv. engl.

DEAL, dealuri, s.n. **1.** Formă de relief pozitivă cu înălțime nu prea mare (sub 1000 m). ♦ Loc. adv. *La deal* = în sensul urcușului, în sus. ♦ Loc. prep. (*De*) *la deal* de... = mai sus de..., în sus de... ♦ Expr. (Fam.) *Dă la deal, dă la vale* = se lieste în toate chipurile, încearcă toate posibilitățile. *Greu la deal și greu la vale* = oricum faci, e tot greu. *Ce mai la deal, la vale* = a) ce să mai lungim vorba de pomână, ce mai încoace și încolo, e inutil și mai discutăm; **b)** să spunem lucrurilor pe nume. *Deal cu deal se întâlnește, dar (încă) om cu om*, se spune cu ocazia unei întâlniri neașteptate sau în nădejdea unei revederi posibile. **2.** (Reg.) Regiune de vii; vine, podgorie. ♦ Zonă a ogoarelor. — Din sl. **dělŭ**.

DEALER, dealeri, s.m. **1.** Persoană juridică (firmă) autorizată să execute tranzacții cu valori mobiliare, cu titlu profesional, ca fapt de comerț și pe cont propriu. **2.** Agent de bursă. ♦ Vanzător intermediar. **3.** (La jocul de cărți) Persoană care împarte cărțile. [Pr.: *dilăr*] — Din engl. **dealer**.

DEAMBULATORIU, -IE, deambulatorii, adj., s.n. **1.** Adj. (Rare) De plimbare, care este în legătură cu plimbarea. **2.** S.n. Loc de circulație în formă semicirculară,

aflat în spatele altarului unei biserici romano-catolice sau gotice. [Pr.: *de-am-*] — Din fr. **déambuloire**.

DEAMBULAȚIE s.f. (Rare) Mers; plimbare. [Pr.: *de-am-*. — Var.: **deambulațiune** s.f.] — Din fr. **déambulation**.

DEAMBULAȚIUNE s.f. v. **deambulație**.

DEASŪPRA adv. În partea de sus, în partea imediat superioară; sus, peste (ceva). ♦ *Pe deasupra* = a) peste ceva; **b)** în plus, în afară de...; **c)** fără a adânci lucrurile, superficial. ♦ (Cu valoare de prepoziție, cu determinări în genitiv) *Deasupra casei*. ♦ Expr. *A fi deasupra nevoii* = a fi scăpat de o nevoie, a fi ieșit (cu bine) dintr-un moment sau dintr-o situație (materială) grea, a se afla în afară de pericol. [Var.: (reg.) **dasupra** adv.] — **De**⁴ + **asupra**.

DEBĂCLU, debacluri, s.n. (Rare) Rupere și pornire a gheții prinse între malurile unui curs de apă; zăpor. — Din fr. **débâcle**.

DEBALASTĂ, debalastez, vb. I. Tranz. A descărca o navă de balast. — Pref. *de-* + **balast**.

DEBANDĂDĂ s.f. Neorânduială, dezordine; dezorientare, zăpăceală. — Din fr. **débandade**.

DEBARĂ, debarale, s.f. Încăpere mică, anexă într-o locuință, întrebuințată pentru depozitarea obiectelor care se folosesc mai rar, a vechiturilor etc. — Din fr. **débarras**.

DEBARASĂ, debarasez, vb. I. Refl. A se degaja, a se descotorosi de ceva sau de cineva (care incomodează, care supără). — Din fr. **débarrasser**.

DEBARASĂRE, debarasări, s.f. Acțiunea de a debarasa. — V. **debarasa**.

DEBARASĂT, -Ă, debarasați, -te, adj. (Despre suprafețe) Degajat. — V. **debarasa**.

DEBARASĂTOR, -OĂRE, debarasatori, -oare, s.m. și f. Persoană care degajează și curăță mesele într-un local de consum de tacâmurile folosite, de resturile alimentare etc. — Din fr. **débarasseur**.

DEBARCĂ, debărc, vb. I. **1.** Intrans și tranz. A (se) da jos, a coborî pe mal de pe o navă; *p. ext.* a coborî din tren sau din alt vehicul. ♦ Intrans. A ataca țărâmul inamic cu trupe aduse pe nave (speciale). ♦ (Rare; glumesc) A descinde (într-o localitate sau într-un loc). **2.** Tranz. (Fam.) A înlătura (pe cineva) dintr-un post de conducere, de răspundere; a da afară, a concedia. — Din fr. **débarquer**.

DEBARCĂDER, debarcadere, s.n. Loc pe malul unei ape sau pe un chei, într-un port, amenajat special și prevăzut cu utilaj adecvat pentru acostarea navelor, pentru îmbarcarea și debarcarea călătorilor, a animalelor sau a unor materiale. — Din fr. **débarcadere**.

DEBARCĂRE, debarcări, s.f. Acțiunea de a debarca și rezultatul ei. ♦ *Stația de debarcare* = punct final al unei călătorii. *Navă de debarcare* = navă special construită, cu prora plată și dreaptă, pentru a permite apropierea maximă de uscat în vederea debarcării de trupe și de materiale. — V. **debarca**.

DEBAVURĂ, debavurez, vb. I. Tranz. A îndepărta prin ștanțare, dăltuire, polizare etc. bavura de pe piesele matrițe, turnate, laminate etc. — Pref. *de-* + **bavură**.

DEBAVURĂRE, debavurări, s.f. Acțiunea de a debavura și rezultatul ei. — V. **debavura**.

DEBİL, -Ă, debili, -e, adj. (Despre ființe) Lipsit de rezistență la eforturi fizice și la boli; firav, plăpând, slăbuț. ♦ (Substantivat) *Debil mintal* = persoană care suferă de debilitate mintală. — Din fr. **débile**, lat. **debilis**.

DEBILITĂ, debilitiez, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină debil. — Din fr. **débilitier**, lat. **debilitare**.

DEBILITĂNT, -Ă, debilitanți, -te, adj. Care debilitază, care slăbește. — Din fr. **débilitant**.

DEBILITĂRE, debilitări, s.f. Faptul de a (se) debilita; debilitare. — V. **debilita**.

DEBILITĂT, -Ă, debilitați -te, adj. Slăbit, anemiât; firav. — V. **debilita**.

DEBILITĂTE, debilitați, s.f. Faptul de a fi debil; stare de slăbiciune a organismului, însoțită de scăderea rezistenței la eforturi și la boli, din cauza subnutriției, a unor boli cronice etc. ♦ *Debitate mintală* = dezvoltare insuficientă a inteligenței, caracterizată prin tulburări de judecată, de perspicacitate, dificultăți de adaptare. — Din fr. **débilitéé**, lat. **debilitas, -atis**.

DEBIT¹, debite, s.n. **1.** Tutungerie. ♦ (Înv.) *Debit de băuturi spirtoase* = cârciumă. **2.** (Înv.) Vânzare, desfacere continuă de mărfuri cu amănuntul. **3.** Cantitatea de fluid sau de pulbere fină care trece, într-o unitate de timp, printr-o secțiune a unei albi, a unei conducte sau a unui canal. ♦ *Debit instalat* = valoare maximă a debitului de apă care poate fi utilizat în scopuri energetice de turbinele unei centrale hidroelectrice. ♦ Cantitatea de material sau de obiecte produse de o mașină sau de o instalație într-o unitate de timp. *Debit de energie* = energie debitată de o instalație într-o unitate de timp. ♦ (Med.) *Debit cardiac* = cantitatea de sânge expulzată de ventriculul stâng în aortă la fiecare contracție a inimii sau în cursul unui minut. ♦ (Mil.) *Debit de foc* = numărul de lovituri care poate fi tras de o gură de foc într-o anumită unitate de timp. ♦ Fig. Flux verbal (abundent). — Din fr. **débit**.

DEBIT², debite, s.n. **1.** Datorie pe care o are o persoană creditată. **2.** Coloană într-un registru de contabilitate sau într-un extras dintr-un asemenea registru, în care se înscriu sporurile de activ sau, respectiv, reducerile de pasiv; (concr.) sumă înscrisă în această coloană. — Din fr. **débit**, lat. **debitum**.

DEBITĂ, debitez, vb. I. Tranz. **1.** A vinde marfă cu amănuntul. **2.** A furniza o cantitate de fluid, de material pulverulent, de energie etc. ♦ Fig. A spune, a rosti

ceva (neînsemnat, plictisitor); a recita, a declama. ♦ (Depr.) A spune minciuni. 3. A tăia un material în bucăți cu formele și dimensiunile adecvate pentru folosirea sau prelucrarea lui ulterioară. — Din fr. **débiter**.

DEBITĂ¹, *debitez*, vb. I. Tranz. A înscrie o sumă în debitul² unui cont. — Din fr. **débiter**.

DEBITĂNT, -Ă, *debitanți*, -te, s.m. și f. Persoană care vinde într-un debit¹ (1). ♦ (Inv.) Persoană care desface marfă cu amănuntul. — Din fr. **débitant**.

DEBITĂRE¹, *debitări*, s.f. Acțiunea de a *debita*¹ și rezultatul ei. — V. **debita**¹.

DEBITĂRE², *debitări*, s.f. Faptul de a *debita*²; înscrierea a unei sume în coloana de debit² a unui cont. — V. **debita**².

DEBITÉZĂ, *debiteze*, s.f. Piesă din material refractar prevăzută cu o deschidere prin care se trage sticla topită la fabricarea geamurilor. — Din fr. **débitèse**.

DEBITMÉTRU, *debitmetre*, s.n. Instalație sau instrument pentru măsurarea debitului¹ (3) unui fluid. — Din fr. **débitmètre**.

DEBITÓR, -OĂRE, *debitori*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre sume de bani) Care se găsește la debitul² unui cont; datorat. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană fizică sau juridică) care datorează creditorului mărfuri sau sume de bani; datornic. — Din fr. **débiteur**, lat. **debitor**.

DEBLEIĂ, *debleiez*, vb. I. Tranz. A degaja un teren pentru realizarea unui dubleu. — Din fr. **déblayer**.

DEBLEIÉRE, *debleieri*, s.f. Acțiunea de a *debleia* și rezultatul ei; ansamblu de operații efectuate pentru realizarea unui dubleu. [Pr.: -ble-ie-] — Din **debleu** (după fr. *déblayage*).

DEBLEU, *debleuri*, s.n. Săpătură făcută sub nivelul terenului natural pentru executarea platformei unui drum ori a unei căi ferate sau pentru construirea unui canal deschis. — Din fr. **déblai**.

DEBLOCĂ, *deblochez*, vb. I. Tranz. 1. A degaja un drum de obstacole, de oameni, de vehicule etc. spre a-l reda circulației. ♦ A repune în funcțiune un mecanism blocat. 2. A scoate de sub blocare bani, produse etc. 3. A scoate un ofițer din cadrul activ al armatei. — Din fr. **débloquer**.

DEBLOCĂRE, *deblocări*, s.f. Acțiunea de a *debloca* și rezultatul ei. — V. **debloca**.

DEBORDĂ, *debordez*, vb. I. 1. Intranz. (Despre ape curgătoare, la pers. 3) A ieși din albie; a se revărsa; (despre lichidul dintr-un vas) a da pe din afară; (despre vase) a nu mai cuprinde conținutul, a lăsa să curgă pe din afară; a fi prea plin. 2. Intranz. și tranz. A vomita. — Din fr. **déborder**.

DEBORDĂNT, -Ă, *debordanti*, -te, adj. (Adesea fig.) Care se revărsa. — Din fr. **débordant**.

DEBORDĂRE, *debordări*, s.f. Acțiunea de a *debordea*. — V. **debordea**.

DEBRANȘĂ, *debranșez*, vb. I. Tranz. A întrerupe definitiv o legătură, o comunicație stabilită între două conducte, circuite etc.; a suprima. — Din fr. **débrancher**.

DEBRANȘARE, *debranșări*, s.f. Acțiunea de a *debranșa* și rezultatul ei. — V. **debranșa**.

DEBREIĂ, *debreiez*, vb. I. Tranz. A desface legătura dintre două mecanisme cuplate printr-un ambreiaj. — Din fr. **débrayer**.

DEBREIĂJ, *debreiaje*, s.n. Debreiere. — Din fr. **débrayage**.

DEBREIÉRE, *debreieri*, s.f. Acțiunea de a *debreia* și rezultatul ei; debreiaj. — V. **debreia**.

DEBRETÎN, *debretini*, s.m. Cămat preparat dintr-un amestec de carne tocată de vită și de porc, introdus în intestine subțiri de porc și segmentat prin răsucirea unor bucăți de câte circa 10 cm. — Din germ. **Debreziner**.

DEBURAJ s.n. 1. Deburare. 2. Deșeurile obținute în urma deburajului (1). — Din fr. **débourrage**.

DEBURĂRE s.f. Operația de curățare a cardelor de impuritățile și de fibrele scurte rămase în urma cardării; deburaj (1). — Cf. fr. **débourrer**.

DEBURĂJ s.n. 1. Deburare. 2. Spălare a minereului. — Din fr. **débourbage**.

DEBURBĂRE, *deburbări*, s.f. Operația de limpezire a mustului de struguri și de separare a lui de resturile solide; deburaj. — Cf. fr. **débourber**.

DEBURSĂ, *debursez*, vb. I. Tranz. A cheltui, a plăti (din buzunar). — Din fr. **débourser**.

DEBUSOLĂ, *debusolez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) dezorienta. — Din fr. **débusoler**.

DEBUSOLĂRE, *debusolări*, s.f. Acțiunea de a (se) *debusola* și rezultatul ei. — V. **debusola**.

DEBUSOLĂT, -Ă, *debusolați*, -te, adj. Dezorientat. — V. **debusola**.

DEBUȘĂ, *debușez*, vb. I. Intranz. A ieși dintr-un loc îngust, dintr-un loc acoperit. — Din fr. **déboucher**.

DEBUȘĂRE s.f. Acțiunea de a *debușa*. — V. **debușa**.

DEBUȘEU *debușee*, s.n. 1. Piață pe care se pot comercializa cu ușurință cantități mari de mărfuri și servicii. 2. (În sintagma) *Debușeu podului* = debitul maxim de apă care poate curge pe sub un pod, astfel încât, de la nivelul apei până la partea de jos a podului, să mai rămână un anumit spațiu liber de siguranță. [Pl. și: *debușeuri*] — Din fr. **débouché**.

DEBŪT, *debuturi*, s.n. Început, intrare într-o profesie, într-o activitate (artistică, literară etc.); operă, lucrare care constituie acest început. — Din fr. **début**.

DEBUTĂ, *debutez*, vb. I. Intranz. A-și face debutul într-o carieră, pe scenă etc.; (despre un autor) a publica prima lucrare. — Din fr. **débute**.

DEBUTĂNT, -Ă, *debutanți*, -te, s.m. și f. Persoană aflată la începutul unei cariere (artistice); p. ext. persoană fără experiență; începător, novice. — Din fr. **débutant**.

DEBYE s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a momentului electric. [Pr.: *debái*. — Abr.: *D*] — Din engl., fr. **debye**.

DEC interj. v. **de**².

DECA- Element de compunere însemnând „zece”, care servește la formarea unor substantive și adjective. — Din ngr. **déka**.

DECABRÍST, -Ă, *decabriști*, -ste, s.m. și f. (Rar) Decembrist. — Din rus. **dekabrist**.

DECACÓRD, *decacorduri*, s.n. Vechi instrument muzical, asemănător cu harpa, având zece coarde. — Din fr. **décacorde**.

DECADÁL, -Ă, *decadali*, -e, adj. Care se referă la o perioadă de zece zile. — **Decadál** + suf. -al.

DECADĂ, *decade*, s.f. 1. Perioadă de zece zile consecutive. ♦ (Urmat de determinări în genitiv) Perioadă de zece zile consecutive dedicată unui eveniment sau unei activități de seamă. *Decada cărții*. 2. Deceniu. — Din fr. **décade**.

DECADÉNT, -Ă, *decadenți*, -te, adj. 1. Care se găsește în decadență, în declin. 2. Care prezintă caracterere decadentismului; propriu decadentismului. — Din fr. **décadent**.

DECADENTÍSM s.n. 1. Mișcare literară din a doua jumătate a sec. XIX, caracterizată prin cultivarea artificialului, a rafinementului estet și a morbidului excesiv. 2. Termen aplicat uneori epocilor care precedă declinul unor culturi și civilizații. — Din fr. **décadentisme**.

DECADÉNTĂ, *decadențe*, s.f. 1. Declin, regres. 2. Decădere, degradare morală. 3. Calitate inferioară a literaturii, artei etc. sau pierdere a normelor morale din creațiile unei epoci față de o perioadă anterioară. — Din fr. **décadence**, lat. **decadentia**.

DECADRĂJ, *decadraje*, s.n. Defect survenit la proiecția unui film, care constă în apariția pe ecran a două imagini vecine despărțite printr-o dungă neagră. — Din fr. **décadrage**.

DECAÉDRU, *decaedre*, s.n. Poliedru cu zece fețe. [Pr.: -ca-e-] — Din fr. **décaèdre**.

DECAFEINIZĂ vb. I. v. **decofeiniza**.

DECAFEINIZĂRE s.f. v. **decofeinizare**.

DECAFEINIZĂT, -Ă adj. v. **decofeinizat**.

DECAGON, *decaoane*, s.n. Poligon cu zece laturi. — Din fr. **décagone**.

DECAGONÁL, -Ă, *decagonal*, -e, adj. (Despre suprafețe) În formă de decagon; (despre corpuri geometrice) care are ca bază un decagon. — Din fr. **décagonal**.

DECAGRĂM, *decagrame*, s.n. Unitate de măsură pentru masă, egală cu zece grame. — Din fr. **décagramme**.

DECALĂ, *decalez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) distanța în spațiu sau în timp în raport cu ceva, de obicei în raport cu ceva stabilit inițial; a (se) produce un decalaj. ♦ Tranz. A distanța două sau mai multe sisteme tehnice ori organe ale aceluiași sistem tehnic în vederea asigurării condițiilor optime de funcționare. — Din fr. **décaler**.

DECALĂJ, *decalaje*, s.n. Distanțare în spațiu a două obiecte în raport cu poziția inițială a unuia față de celălalt; distanțare în timp a două sau a mai multe fapte sau evenimente. ♦ Fig. Dezacord, nepotrivire între situații, concepții, evenimente sau fapte. — Din fr. **décalage**.

DECALĂRE, *decalări*, s.f. Acțiunea de a (se) *decala* și rezultatul ei; distanțare în spațiu sau în timp; rămânere în urmă; fig. nepotrivire, dezacord între situații, evenimente, concepții etc. — V. **decala**.

DECÁL, *decalcui*, s.n. 1. Procedeu care permite decalcarea. ♦ Hârtie obținută prin decalcare. 2. (Lingv.) Calc (2). — Din fr. **décalque**.

DECALCĂ, *decalchez*, vb. I. Tranz. 1. A copia, a transpune un desen copiat pe o hârtie transparentă, pe o altă hârtie, pe o placă, pe o stofă etc. 2. (Lingv.) A calchia. [Prey. ind. și: *decalc*] — Din fr. **décalquer**.

DECALCĂRE, *decalcări*, s.f. Acțiunea de a *decalca* și rezultatul ei. — V. **decalca**.

DECALCIFIĂ, *decalcifiaz*, vb. I. Refl. și tranz. A pierde sau a face ca organismul să piardă calciul din țesutul osos sau din dinți. ♦ Refl. (Despre țesuturi) A-și pierde o cantitate de săruri de calciu. [Pr.: -fi-a. — Var.: **decalcifică** vb. I.] — Din fr. **décalcifier**.

DECALCIFIANT, *decalcifianti*, s.m. 1. Substanță alcătuită din acizi organici, acizi anorganici, săruri, zaharuri etc. folosită în industria pielăriei. 2. Substanță folosită pentru micșorarea durtății apelor calcaroase. [Pr.: -fi-ant] — Din fr. **décalcifiant**.

DECALCIFIÁT, -Ă, *decalcificați*, -te, adj. Care a pierdut calciul, care are o cantitate insuficientă de calciu. [Pr.: -fi-at. — Var.: **decalcificát**, -ă adj.] — V. **decalcifica**.

DECALCIFICĂ vb. I v. **decalcificia**.

DECALCIFICĂRE s.f. v. **decalcifiere**.

DECALCIFICĂT, -Ă, adj. v. **decalcificat**.

DECALCIFIÉRE, *decalcifieri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *decalcifica* și rezultatul ei. 1. Demineralizare a țesutului osos și a dinților, urmată de scăderea rezistenței oaselor și de deformări ale acestora. 2. Operație de eliminare a sărurilor de calciu din pielea afilată în procesul de tăbăcire. [Pr.: *-fi-e-*. — Var.: **decalcificăre** s.f.] — V. *decalcifica*.

DECALCOMANÍE s.f. Procedeu de decorare a unor obiecte de sticlă, porțelan etc. prin transpunerea pe suprafața lor a imaginilor de pe o hârtie specială, folosită ca suport provizoriu. — Din fr. **décalcomanie**.

DECALIBRĂ, pers. 3 *decalibrează*, vb. I. Refl. (Despre țeava armelor de foc) A se lărgi în urma uzurii sau a unui accident de tragere, a-și deforma calibrul. — Pref. *de-* + **calibru**.

DECALIBRĂRE, *decalibrări*, s.f. Acțiunea de a *se decalibra* și rezultatul ei. — V. *decalibra*.

DECALIBRĂT, -Ă, *decalibrați*, -te, adj. (Despre țeava armelor de foc) Lărgit în urma uzurii sau a unui accident de tragere. — V. *decalibra*.

DECALÍTRU, *decalitri*, s.m. Unitate de măsură pentru volum egală cu zece litri. — Din fr. **décalitre**.

DECALÓG, *decaloguri*, s.n. Cele zece porunci religioase și morale din Vechiul Testament, revelate de Dumnezeu lui Moise, pe muntele Sinai. — Din fr. **décalogue**.

DECALVĂNT, -Ă, *decalvanți*, -te, adj. Care provoacă căderea părului. — Din fr. **décalvant**.

DECALVĂȚIE, *decalvații*, s.f. 1. (Rar) Calviție. 2. Pedepsă, în vechiul drept, care consta în raderea părului de pe capul condamnaților. — Din fr. **décalvation**, lat. **decalvatio**.

DECAMERÓN, *decameroane*, s.n. Operă literară epică conținând povestiri narate pe parcursul a zece zile. „*Decameromul*” lui *Boccaccio*. — Din fr. **décaméron**, it. **decamerone**.

DECAMÉTRU, *decametri*, s.m. Unitate de măsură pentru lungime egală cu zece metri. ♦ Instrument de măsură pentru lungime, format dintr-o panglică sau un lanț de zece metri, care servește la măsurătorile de teren. — Din fr. **décamètre**.

DECÂN, -Ă, *decani*, -e, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Membru al corpului profesoral universitar având sarcina de a conduce o facultate; grad deținut de această persoană. 2. S.m. Persoană (aleasă dintre avocați) care conduce baroul avocaților. 3. S.m. Persoana cea mai în vârstă sau cu vechimea cea mai mare în anumite corpuri constituite. 4. S.m. (În Biserica catolică) Conducătorul unui decanat, care este echivalentul protopopului în Biserica ortodoxă. ♦ (În Biserica anglicană) Conducător al unui colegiu de preoți, al unei instituții religioase sau al unui lăcaș de cult. *Decanul de Canterbury*. 5. Decurion. — Din lat. **decanus**, germ. **Dekan**.

DECANÁL, -Ă, *decanali*, -e, adj., s.f. 1. Adj. De decanat; de decan. 2. S.f. Lucrare scrisă la facultățile tehnice, echivalând cu un examen parțial. — Din fr. **décanal**.

DECANÁT, *decanate*, s.n. 1. Demnitatea de decan; birourile unde lucrează decanul (și personalul ajutător). 2. Organul de conducere al unei facultăți. ♦ (În Biserica catolică) Protopopiat. — Din fr. **décanat**, lat. **decanatus**. Cf. germ. **D e k a n a t**.

DECANTĂ, *decanțez*, vb. I. Tranz. A limpezi un lichid tulbure, în care se află particule solide în suspensie, scurgând lichidul limpezit după sedimentarea particulelor pe fundul vasului. ♦ A curăța de impurități, a înlătura murdăria. ♦ Fig. A limpezi, a clarifica, a lămurii. — Din fr. **décanter**.

DECANTĂRE, *decanțări*, s.f. Faptul de a *decanța*; limpezirea unui lichid care conține particule solide în suspensie; decantație. — V. **decanța**.

DECANTĂȚIE, *decanțații*, s.f. Decantare. — Din fr. **décantation**.

DECANTÓR, *decanțoare*, s.n. Instalație hidrotehnică folosită pentru decantare în alimentarea cu apă, în procesele chimice sau hidrometalurgice. — Din fr. **décanneur**.

DECAPĂ, *decapez*, vb. I. Tranz. 1. A curăța de acizi sau de grăsimi o suprafață metalică în vederea operațiilor ulterioare. 2. A nivela un teren sau un pavaj de asfalt prin înlăturarea unui strat subțire de la suprafață. 3. A trata pielea sau blănurile cu soluții ale unor acizi sau săruri în vederea conservării lor temporare sau pentru prelucrarea ulterioară. — Din fr. **décapier**.

DECAPĂJ, *decapaje*, s.n. Decapare. — Din fr. **décapage**.

DECAPĂNT, *decapante*, s.n. Amestec de substanțe chimice cu acțiune dizolvantă asupra oxizilor, grăsimilor etc., folosit în operația de decapare. — Din fr. **décapant**.

DECAPĂRE, *decapări*, s.f. Acțiunea de a *decapa* și rezultatul ei; curățare, nivelare, decapaj. — V. **decapa**.

DECAPATÓR, *decapatori*, s.m. (Chim.) Decapant. — **Decapa** + suf. *-tor*.

DECAPITĂ, *decapitez*, vb. I. Tranz. A executa un condamnat prin tăierea capului; a tăia capul cuiva. ♦ A separa capul bovinelor de corpul lor la abator. — Din fr. **décapiter**, lat. **decapitare**.

DECAPITALIZĂ, *decapitalizez*, vb. I. Tranz. A diminua sau a retrage capitalul. — **Des**¹ + **capitaliza**.

DECAPITALIZĂRE, *decapitalizezări*, s.f. Acțiunea de a *decapitaliza* și rezultatul ei. — V. **decapitaliza**.

DECAPITĂRE, *decapitări*, s.f. Acțiunea de a *decapita* și rezultatul ei; decapitație. — V. **decapita**.

DECAPITĂT, -Ă, *decapitați*, -te, adj. Ucis, executat prin tăierea capului; căruia i s-a tăiat capul. — V. **decapita**.

DECAPITĂȚIE, *decapitații*, s.f. (Rar) Decapitare. — Din fr. **décapitation**.

DECAPÓD, *decapode*, s.n. 1. (La pl.) Ordin de crustacee cu zece picioare; (și la sg.) crustaceu care face parte din acest ordin. 2. (La pl.) Ordin de cefalopode care au zece tentacule și un rudiment de cochilie; (și la sg.) moluscă din acest ordin. 3. (Tehn.; inv.) Locomotivă cu aburi cu cinci osii motoare cuplate, folosită la trenurile de marfă. — Din fr. **décapode**.

DECAPOTĂ, *decapotez*, vb. I. Tranz. A strânge sau a ridica capota unui automobil. — Din fr. **décapoter**.

DECAPOTĂBIL, -Ă, *decapotabili*, -e, adj. (Despre automobile) A cărui capotă se poate strânge sau ridica după necesitate. — Din fr. **décapotable**.

DECAPOTĂRE, *decapotări*, s.f. Acțiunea de a *decapota*. — V. **decapota**.

DECAPSULĂ, *decapsulez*, vb. I. Tranz. 1. A separa capsulele de pe tulpinile de în recoltate și uscate, în vederea obținerii semințelor de în și a fibrelor textile; a decortica. 2. A îndepărta, pe cale chirurgicală, membrana care înveștește un organ. — Din fr. **décapsuler**.

DECAPSULĂRE, *decapsulări*, s.f. Acțiunea de a *decapsula* și rezultatul ei. — V. **decapsula**.

DECAPSULATÓR, *decapsulatoare*, s.n. Mașină cu care se efectuează decapsularea inului. — **Decapsula** + suf. *-tor*.

DECAPSULĂȚIE, *decapsulații*, s.f. Operație chirurgicală prin care se separă un organ de capsula sa. — Din fr. **décapsulation**.

DECAR¹, *decari*, s.m. Unitate de măsură pentru terenuri, egală cu zece ari. — **Deca-** + suf. *-ar*.

DECAR², *decari*, s.m. Carte de joc marcată cu numărul zece. — Din ngr. **dekári**.

DECARBURĂ, *decarburez*, vb. I. Tranz. A micșora procentul de carbon dintr-un aliaj al fierului; a realiza o decarburare. — Din fr. **décarburer**.

DECARBURĂRE, *decarburați*, s.f. 1. Operație de reducere prin oxidare a conținutului de carbon din topitura metalică la elaborarea oțelului; decarburare. 2. Micșorare a conținutului de carbon din stratul superficial al pieselor de oțel încălzite în cuptoare pentru tratamente termice. — V. **decarbura**.

DECARBURĂȚIE, *decarburații*, s.f. Decarburare. — Din fr. **décarburation**.

DECARTĂ, *decartez*, vb. I. Tranz. (La unele jocuri) A elimina din mână una sau mai multe cărți de care jucătorul nu are nevoie, pentru a primi altele mai potrivite și a face o formație câștigătoare. — De la **carte**.

DECASILĂB, -Ă, *decasilabi*, -e, adj., s.m. (Vers) care are zece silabe, despărțite de cezură în două grupe după silaba a patra sau a cincea. — Din fr. **décasyllabe**.

DECASILÁBIC, -Ă, *decasilabici*, -ce, adj. (Despre versuri) Alcătuit din zece silabe. — Din fr. **décasyllabique**.

DECASTER, *decasteri*, s.m. Unitate de măsură egală cu zece steri, folosită pentru volumul lemnelor. — Din fr. **décastère**.

DECASTÍL, *decastiluri*, s.n. Templu grecesc a cărui fațadă este compusă din zece coloane. — Din fr. **décastyle**.

DECATĂ, *decatez*, vb. I. Tranz. A aplica țesăturilor de lână un tratament prin supunerea lor la acțiunea aburului sau a apei fierbinți, în vederea îmbunătățirii calității și a măririi stabilității dimensionale. — Din fr. **décatir**.

DECATĂRE, *decatări*, s.f. Acțiunea de a *decata* și rezultatul ei. — V. **decata**.

DECATLÓN s.n. Probă sportivă pentru bărbați combinată din zece probe atletice, selecționată din alergări, aruncări și sărituri care se dispută în cursul a două zile consecutive și la care trebuie să participe fiecare concurent. — Din fr. **décatlon**.

DECATHLONÍST, -Ă, *decatloniști*, -ste, s.m. și f. Sportiv care participă la probele din cadrul decatlonului. — **Decatlon** + suf. *-ist*.

DECATRÓN, *decatroane*, s.n. Tub cu descărcare electrică în gaze, cu catod rece, utilizat în tehnica calculatoarelor electronice, în tehnica nucleară, a dispozitivelor de comunicație și de comandă etc. — Din fr. **décatron**.

DECAVĂ, *decavez*, vb. I. Refl. și tranz. (Fam.) A pierde sau a face să piardă toți banii, a da sau a lua (cuiva) toți banii, a rămâne sau a lăsa pe cineva fără un ban, a (se) ruina (la jocul de cărți sau la alte jocuri de noroc). — Din fr. **décaver**.

DECAVĂRE, *decavări*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a (*se*) *decava* și rezultatul ei. — V. **decava**.

DECAVĂT, -Ă, *decavați*, -te, adj. (Fam.) Care a pierdut toți banii (la joc). — V. **decava**. Cf. fr. **décavé**.

DECĂDEĂ, *decăd*, vb. II. Intrans. 1. A ajunge într-o stare mai rea, a fi în declin; a regresa. ♦ A ajunge într-o stare morală degradantă, a se degrada moralicest; a se declina, a se deprava. 2. (În expr.) *A decădea din drepturi* = a pierde un drept prin neîndeplinirea în termenul prevăzut de lege a unor condiții sau formalități. — Pref. *de-* + **cădea** (după fr. *déchoir*). Cf. it. **decadere**.

DECĂDĂRE, *decăderi*, s.f. Faptul de a *decădea*; declin, regres. ♦ Degradare morală; deklasare, depravare. ♦ *Decădere din drepturi* = lipsire a unei persoane de unele dintre drepturile sale civile sau politice ca urmare a săvârșirii anumitor infracțiuni. — V. **decădea**.

DECĂLÍ, *decălesc*, vb. IV. Tranz. A micșora duritatea unui metal sau a unui aliaj metalic cu ajutorul unui tratament metalurgic special. — Pref. *de-* + **căli**.

DECĂLÍRE, *decăliri*, s.f. Acțiunea de a *decăli* și rezultatul ei. — V. **decăli**.

DECĂZŪT, -Ă, *decăzūt, -te*, adj. 1. Ajuns în stare de decădere, în declin. ♦ Depravat, deklasat, stricat. 2. (Urmad de determinări introduse prin prep. „din”) Care a pierdut un drept prin neîndeplinirea în termenul prevăzut de lege a unor condiții sau formalități. — V. **decădea**.

DECĂT adv., conj. I. Adv. 1. (Comparativ de inegalitate) *Era mai mare decât mine*. 2. (Restrictiv, în construcții negative) Numai. ♦ Expr. *N-am (sau n-ai etc.) decât să...* = a) singurul lucru care îmi (sau îți etc.) rămâne de făcut...; b) sunt (sau ești etc.) liber să..., dacă vreau (sau vrei etc.) să... *N-ai (sau n-are) decât!* = poți (sau poate) s-o faci (sau s-o faci), puțin îmi pasă! II. Conj. 1. (Introduce o propoziție circumstanțială comparativă de inegalitate) *Mai mult bănuia decât știa*. 2. (Introduce o propoziție circumstanțială de excepție) *Nu făcea altceva decât să citească*. 3. (Introduce o propoziție circumstanțială opozițională cu nuanță comparativă) În loc să... 4. (Pop.; adversativ) Însă, dar, numai că. — **De**⁴ + **căt**.

DECEDA, *decédez*, vb. I. Intranz. (Despre oameni) A înceta din viață; a muri, a răposa. — Din fr. **décéder**, lat. **decedere**.

DECEDAT, -Ă, *decedați, -te*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Mort, răposat. — V. **deceda**.

DECELĂ, *decelez*, vb. I. Tranz. A distinge, a pune în evidență existența unei substanțe aflate în cantitate foarte mică sau a unui fenomen sau proces foarte puțin intens. — Din fr. **décéler**.

DECELĂBIL, -Ă, *decelabili, -e*, adj. Care poate fi decelat. — Din fr. **décélable**.

DECELĂRE, *decelări*, s.f. Acțiunea de a decela și rezultatul ei. — V. **decela**.

DECELERAȚIE, *decelerării*, s.f. Reducere a vitezei unui mobil, raportată la unitatea de timp; accelerație negativă. — Din fr. **décélération**.

DECÉMBRIE s.m. A douăsprezecea lună a anului; îndrea. [Var.: **decémvrie**, (inv.) **dechémbrie**, **dechémvrie** s.m.] — Din lat. **december**, -bris, fr. **décembre**.

DECÉMBRIST, -Ă, *decembristi, -ste*, s.m. și f. Nume dat revoluționarilor ruși de origine nobiliară care au organizat, la Sankt Petersburg, răscoala armată din decembrie 1825 împotriva absolutismului țarist; decabrist. ♦ (Adjectival) *Tinerii decembristi* — **Decembrie** + sif. -ist. (după rus. *dekabrist*).

DECÉMVIR, *decemviri*, s.m. Fiecare dintre cei zece magistrați romani ce au alcătuit comisia care a dat Romei (în anii 451 și 450 î.H.) un cod de legi (Cele 12 Table). — Din lat. **decemvir**, fr. **decemvir**.

DECÉMVIRĂL, -Ă, *decemvirali, -e*, adj. În legătură cu decemvirii, care emană de la decemvirii. — Din lat. **decemviralis**, fr. **decemviral**.

DECÉMVIRĂT, *decemvirate*, s.n. Formă de guvernământ politic prin care conducerea statului era exercitată de o comisie alcătuită din zece persoane (decemvirii) — Din lat. **decemviratus**, fr. **decemvirat**.

DECÉMVRIE s.m. v. **decembrie**.

DECENĂL, -Ă, *decenali, -e*, adj. Care durează zece ani. ♦ Care are loc din zece în zece ani. — Din fr. **décennal**, lat. **decennialis**.

DECÉNIU, *decenii*, s.n. Perioadă de zece ani. — Din lat. **decennium**, it. **decennio**.

DECÉNT, -Ă, *decenți, -te*, adj. Cuvios, pudic. — Din fr. **décent**, lat. **decens**, -ntis.

DECÉNTĂ s.f. Respect pentru bunele moravuri, bună-cuviință; pudoare. — Din fr. **décence**, lat. **decensitas**.

DECÉPTIE, *decepții*, s.f. Înșelare a speranțelor cuiva, dezamăgire, deziluzie; amărăciune. [Var.: (inv.) **decepțiune** s.f.] — Din fr. **déception**, lat. **deceptio**, -onis.

DECEPȚIONĂ, *decepționez*, vb. I. Tranz. A înșela speranțele sau încrederea cuiva, a cauza cuiva o decepție; a dezamăgi, a deziluziona. [Pr.: -ți-o-] — Din **decepție**.

DECEPȚIONĂNT, -Ă, *decepționați, -te*, adj. Care decepționează; dezamăgitor. [Pr.: -ți-o-] — **Decepționa** + suf. -ant.

DECEPȚIONĂT, -Ă, *decepționați, -te*, adj. Care a suferit o decepție; dezamăgire, deziluzionat. [Pr.: -ți-o-] — V. **decepționa**.

DECEPȚIONISM s.n. Atitudine pesimistă manifestată (în sec. XIX) în artă și în literatură, prin expresia unei dezamăgiri permanente și a unui sentiment de neîncredere față de progres. [Pr.: -ți-o-] — **Decepțiune** + suf. -ism.

DECEPȚIONIST, -Ă, *decepționiști, -ste*, adj. (Despre literatură) Care are caracterul decepționismului; (despre oameni, în special despre scriitori; adesea substantivat) care se lasă stăpânit de decepționism, care a adoptat decepționismul ca atitudine în viață, în literatură. [Pr.: -ți-o-] — **Decepțiune** + suf. -ist.

DECEPȚIUNE s.f. v. **decepție**.

DECEREBRĂRE s.f. Îndepărtare a emisferelor cerebrale efectuată experimental pe animale, în scopul studierii funcțiilor diferitelor părți ale creierului. — Cf. fr. **décérébration**.

DECERNĂ, *decernez*, vb. I. Tranz. A acorda, a da, a conferi (un premiu, o decorație, o răsplată). [Prez. ind. și: *decern*. Var.: (inv.) *decérne* vb. III] — Din fr. **decerner**, lat. **decernere**.

DECERNĂRE, *decernări*, s.f. Acțiunea de a decerna și rezultatul ei. — V. **decerna**.

DECÉRNE vb. III v. **decerna**.

DECÉS, *decese*, s.n. Încetare din viață, moarte a unei persoane. [Pl. și: (rar) *decesuri*] — Din fr. **décès**, lat. **decessus**.

DECHÉMBRIE s.m. v. **decembrie**.

DECHÉMVRIE s.m. v. **decembrie**.

DECÍ¹- Element de compunere savantă care intră în denumirea submultiplilor unităților de măsură pentru a exprima a zecea parte din întreg. — Din fr. **déci**.

DECÍ² conj. Prin urmare, în consecință, drept care, așa fiind. — **De**⁴ + **aci**.

DECIBÉL, *decibeli*, s.m. Unitate de măsură a intensității (sau presiunii) acustice, egală cu o zecime dintr-un bel. — Din fr. **décibel**.

DECIBELMÉTRU, *decibelmetre*, s.n. Voltmetru de curent alternativ gradat în decibeli în raport cu un nivel de referință, utilizat ca aparat de măsură în instalațiile electroacustice. — Din fr. **décibelmètre**.

DECÍDE, *decíd*, vb. III. 1. Intranz. și refl. A lua o hotărâre; a alege (între mai multe posibilități), a se fixa (în urma unei decizii). ♦ Tranz. A hotărî, a soluționa în mod definitiv. 2. Tranz. A determina, a convinge, a îndupleca pe cineva să facă ceva. — Din fr. **décider**, lat. **decidere**.

DECÍGRĂD, *decigrade*, s.n. Unitate subdivizionară de măsură, egală cu a zecea parte dintr-un grad (1). — Din fr. **décigrade**.

DECÍGRAM, *decigramme*, s.n. Unitate subdivizionară de măsură pentru masă, egală cu a zecea parte dintr-un gram. — Din fr. **décigramme**.

DECÍLÍTRU, *decilitri*, s.m. Unitate subdivizionară de măsură pentru volum, egală cu a zecea parte dintr-un litru. — Din fr. **décilitre**.

DECÍMA¹ s.f. (În Evul Mediu, în Transilvania) Dijnmă plătită Bisericii catolice de către țărani liberi, iobagi, târgoveți și micii nobili. — Cuv. lat.

DECÍMA², *decimez*, vb. I. Tranz. 1. (În Roma antică și Evul Mediu) A pedepsi o unitate militară, executând pe fiecare al zecelea soldat. 2. (Despre războaie, epidemii etc.) A omorî oameni în număr mare. — Din fr. **décimer**, lat. **decimare**.

DECÍMĂL, -Ă, *decimali, -e*, adj. s.n. 1. Adj. (Rare) Zecimal. 2. S.n. Bascula în care echilibrarea greutății corpurilor se realizează cu greutatea-etalon de zece ori mai mică. — Din fr. **décimal**.

DECÍMĂN, -Ă, *decimani, -e*, adj. (Despre febră) Care revine în mod intermitent la zece zile. — Din fr. **décimane**.

DECÍMĂRE, *decimări*, s.f. Acțiunea de a decima și rezultatul ei; ucidere în masă; decimație. — V. **decima**.

DECÍMĂȚIE, *decimații*, s.f. Decimare. — Din lat. **decimatio**, fr. **décimation**.

DECÍMĂ, *decime*, s.f. (Muz.) Interval care cuprinde zece trepte, format dintr-o octavă și o terță. ♦ Treapta a zecea de la o treaptă dată. — Din it. **decima**.

DECÍMÉTRIC, -Ă, *decimetrici, -ce*, adj. De ordinul decimetrului. — Din fr. **décimétrique**.

DECÍMÉTRU, (1) *decimetri*, s.m., (2) *decimetre*, s.n. 1. S.m. Unitate de măsură pentru lungime, egală cu a zecea parte dintr-un metru. 2. S.n. Riglă gradată cu lungimea de zece centimetri. — Din fr. **décimètre**.

DECÍȘ, -Ă, *decíși, -se*, adj. Ferm în principiile sale în convingerile sale; hotărât. — V. **decide**.

DECÍȘIV, -Ă, *decíșivi, -e*, adj. Care hotărășe, care este de natură a determina o concluzie definitivă, care face să înceteze orice îndoială; hotărâtor. — Din fr. **décisif**, lat. **decisivus**.

DECÍȘTÉR, *decíșteri*, s.m. Unitate subdivizionară de măsură pentru volumul lernelor, egală cu a zecea parte dintr-un ster. — Din fr. **décistère**.

DECÍZIE, *decízii*, s.f. 1. Hotărâre luată în urma examinării unei probleme, a unei situații etc., soluție adoptată (dintre mai multe posibile); rezoluție. ♦ Hotărâre luată de un organ al administrației de stat sau de un organ de jurisdicție. 2. (Rare) Calitatea de a fi ferm, hotărât; fermitate. [Var.: **decíziiune** s.f.] — Din fr. **décision**, lat. **decisio**, -onis.

DECÍZIONĂL, -Ă, *decízionali, -e*, adj. Care ia decízii; de decizie. [Pr.: -zi-o-] — Din engl. **decisional**.

DECÍZIOINE s.f. v. **decizie**.

DECK, *deckuri*, s.n. Magnetofon, casetofon etc. fără amplificator de putere. — Din engl. **deck**.

DECLAMĂ, *declám*, vb. I. Tranz. A rosti cu voce tare, cu ton și cu gesturi adecvate, un text literar (în versuri). ♦ (Peior.) A vorbi cu ton declamator, emfatic, retoric. — Din fr. **déclamer**, lat. **declamare**.

DECLAMĂRE, *declamări*, s.f. Faptul de a declama; declamație. — V. **declama**.

DECLAMATÍV, -Ă, *declamativi, -e*, adj. Declamator; emfatic. — Din fr. **déclamatif**.

DECLAMATÍVÍSM s.n. (Rare) Caracter declamativ. — **Declamativ** + suf. -ism.

DECLAMATÓR, -OĂRE, *declamatori, -oare*, adj. (Despre cuvinte, expresii, stil) Pompos, bombastic, emfatic. [Var.: **declamatóriu**, -ie adj.] — Din fr. **déclamatoire**.

DECLAMATÓRIU, -IE adj. v. **declamator**.

DECLAMĂȚIE, *declamații*, s.f. 1. Arta de a declama. 2. Vorbire cu ton și cu gesturi exagerate, teatrale, emfatică. [Var.: **declamațiiune** s.f.] — Din fr. **déclamation**, lat. **declamatio**, -onis.

DECLAMĂȚIUNE s.f. v. **declamație**.

DECLANȘĂ, *declanșez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) dezlanșui, a (se) stârni, a (se) porni. 2. Tranz. A provoca, prin comandă, intrarea rapidă în funcție a unui mecanism sau a unui dispozitiv (înălțurând o piedică). ♦ Refl. *Aparat care se declanșează automat*. — Din fr. **déclencher**.

DECLANȘĂRE, *declanșări*, s.f. Faptul de a (*se*) *declanșa*; dezlănțuire. — V. *declanșa*.

DECLANȘĂTOR, *-OĂRE*, *declanșatori*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care declanșează. 2. S.n. Dispozitiv, acționat manual sau automat, care provoacă suprimarea unei piedici și declanșarea mecanismelor; declanșor. [Pl. și: (m.) *declanșatori*] — **Declanșa** + suf. *-tor*.

DECLANȘOR, *declanșoare*, s.n. Declanșator. — Din fr. *déclencheur*.

DECLARĂ, *declăr*, vb. I. 1. Tranz. A anunța ceva prin grai sau în scris; a spune, a afirma deschis, a face cunoscut. ♦ A face o comunicare cu caracter oficial în fața unei autorități. ♦ A da pe față, a mărturisii cuiva un sentiment intim. 2. Tranz. A considera, a califica drept...; *spec.* a pronunța asupra cuiva o sentință judecătorească. *A declara pe cineva repetent*. ♦ Refl. A mărturisii despre sine că..., a se recunoaște ca... *Mă declar învins*. 3. Tranz. (În expr.) *A declara război* = (despre state) a anunța în mod oficial începerea stării de război; *fig.* a lua o atitudine ostilă, combativă față de cineva sau de ceva. *A declara grevă* = a anunța în mod oficial începerea unei greve. (Jur.) *A declara apel* = a face apel. 4. Refl. (Despre procese, fenomene) A lua naștere, a apărea, a se ivi, a începe. 5. Refl. A lua atitudine, a se pronunța pentru sau contra cuiva sau a ceva. — Din fr. *déclarer*, lat. *declarare*.

DECLARABIL, *-Ă*, *declarabili*, *-e*, adj. Care trebuie sau poate să fie declarat. — Din fr. *déclarable*.

DECLARĂNT, *-Ă*, *declaranți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care face o declarație (la oficiul stării civile). — Din fr. *déclarant*.

DECLARĂRE, *declărări*, s.f. Faptul de a (*se*) *declara*; declarație. — V. *declara*.

DECLARĂT, *-Ă*, *declarați*, *-te*, adj. Mărturisit, vădit. *Un dușman declarat*. — V. *declara*.

DECLARATIV, *-Ă*, *declarativi*, *-e*, adj. Care conține o declarație. ♦ *Ton declarativ* = ton ferm, sentențios, categoric. — Din fr. *déclaratif*.

DECLARATIVIST, *-Ă*, *declarativiști*, *-ste*, adj. (Rar) Declarativ (exagerat). — **Declarativ** + suf. *-ist*.

DECLARĂȚIE, *declarații*, s.f. 1. Mărturisire, afirmare deschisă a unor convingeri, opinii sau sentimente; ceea ce afirmă cineva cu un anumit preleț. ♦ *Verb de declarație* = verb care denumește acțiunea de a vorbi sau de a gândi. ♦ Act oficial prin care se aduce la cunoștință, se întărește o măsură luată; notificare. ♦ Mărturie, depoziție a unui martor. ♦ Relatare făcută în scris de către o persoană către un organ al administrației de stat, prin completarea unui formular; (concr.) formularul pe care se face această relatare. ♦ Formă de tratat internațional. 2. (În sintagma *Declarație de război* = încunoștințare prealabilă și oficială făcută de un stat către alt stat cu privire la începerea războiului împotriva acestuia. [Var.: *declarațiune* s.f.] — Din fr. *déclaration*, lat. *declaratio*, *-onis*.

DECLARAȚIUNE s.f. v. *declarație*.

DECLASĂ, *declasez*, vb. I. Refl. A decădea din punct de vedere moral sau social; a se degrada. — Din fr. *déclasser*.

DECLASĂRE, *declasări*, s.f. Acțiunea de a *se decლაsa* și rezultatul ei. — V. *declasa*.

DECLASĂT, *-Ă*, *declasați*, *-te*, adj., s.m. și f. (Om) decăzut sub raport moral sau social. — V. *declasa*. Cf. fr. *déclassé*.

DECLIC, *declicuri*, s.n. Dispozitiv format dintr-o pârghie cu un cârlig la un capăt, care permite eliberarea unei piese imobilizate în raport cu o alta. — Din fr. *décllic*.

DECLIMATĂ, *declimatez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A scoate o plantă, un animal din clima obișnuită, din condițiile climatice normale. — Din fr. *déclimater*.

DECLIMATĂRE, *declimatări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *declimata*. — V. *declimata*.

DECLIN, *declinuri*, s.n. 1. Coborâre a unui astru pe bolta cerului înspre apus; asfințire, scăpătare. ♦ Fig. Sfârșitul unei glorii, al unei puteri aparținând unei persoane, unui popor, unei civilizații etc.; decădere. 2. (Med.) Perioadă a unei boli în care simptomele clinice sead gradat în intensitate. ♦ Perioadă a vieții caracterizată de regresivitatea funcțiilor organismului, care marchează începutul senescenței. — Din fr. *déclin*.

DECLINĂ, *declin*, vb. I. 1. Tranz. A trece un substantiv, un adjectiv, un pronume, un numeral sau un articol prin toate cazurile gramaticale. 2. Tranz. (Rar; în expr.) *A-și declina numele, calitatea* etc. = a-și spune numele, calitatea etc.; a se prezenta. 3. Tranz. A refuza să-și asume o sarcină, o răspundere, o funcție, a nu vrea să soluționeze un litigiu etc. 4. Tranz. A pune la îndoială, a nu admite, a nu recunoaște competența cuiva sau a ceva. 5. Intrans. (Rar; despre aștri) A coborî spre asfințit; a apune, a scăpăta. — Din fr. *décliner*, lat. *declinare*.

DECLINĂBIL, *-Ă*, *declinabili*, *-e*, adj. Care se poate declina (1). — Din fr. *déclinable*, lat. *declinabilis*.

DECLINĂRE, *declinări*, s.f. Acțiunea de a *declina* și rezultatul ei. 1. Totalitatea modificărilor suferite de forma unui substantiv, adjectiv, pronume, numeral sau articol pentru exprimarea cazurilor la singular și la plural. ♦ Clasă sau categorie de substantive sau de adjective care folosesc aceleași mijloace în realizarea flexiunii. 2. (În sintagma *Declinare de competență* = trimitere a unei pricinii spre soluționare la organul de jurisdicție competent de către organul sesizat cu soluționarea ei, care constată incompetența sa. — V. *declina*.

DECLINĂT, *-Ă*, *declinați*, *-te*, adj. (Gram.; despre părți de vorbire flexibile) Trecut prin toate cazurile. — V. *declina*.

DECLINĂTOR, *declinatoare*, s.n. Busolă dreptunghiulară pentru măsurarea unghiului de declinație magnetică. [Pl. și: (m.) *declinatori*] — Din fr. *déclinateur*.

DECLINĂTORIU, *-ĂRIE*, *declinatorii*, adj. Care respinge competența unei instanțe sau contestă o jurisdicție. ♦ (Substantivat, n.; în sintagma *Declinatoriu de competență* = hotărâre prin care o instanță constată incompetența ei și trimite cauza la o instanță competentă. — Din fr. *déclinatoire*.

DECLINĂȚIE, *declinații*, s.f. 1. (Gram.; înv.) Declinare. 2. Unghiul dintre direcția către un astru și planul ecuatorial. ♦ *Declinație magnetică* = unghiul format într-un anumit loc de pe Pământ de meridianul magnetic cu meridianul geografic. [Var.: *declinațiune* s.f.] — Din fr. *déclinaison*, lat. *declinatio*, *-onis*.

DECLINAȚIUNE s.f. v. *declinație*.

DECLINOGRĂF, *declinografe*, s.n. Instrument care înregistrează variația declinației magnetice. — Din fr. *déclinographe*.

DECLINOMETRU, *declinometre*, s.n. Instrument pentru determinarea declinației magnetice. — Din fr. *déclinomètre*.

DECLIVITĂTE, *declivități*, s.f. 1. Unghi format de o dreaptă înclinată cu planul orizontal. 2. Înclinare a unui teren, a unei șosele sau a unei căi ferate față de planul orizontal. — Din fr. *declivité*, lat. *declivitas*, *-atis*.

DECLIVOMĒTRU, *declivometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea declivității. — Din fr. *déclivomètre*.

DECLORIZĂ, *decolorizez*, vb. I. Tranz. A curăța apa de clorul rămas după dezinfectia ei. — Din fr. *déchloriser*.

DECLORIZĂRE, *decolorizări*, s.f. Acțiunea de a *decoloriza* și rezultatul ei. — V. *decoloriza*.

DECOAFĂ, *decoafez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) strica coafura, a (se) ciufuli. — Din fr. *décoiffer*.

DECOCȚ, *decocturi*, s.n. Soluție apoasă obținută prin fierberea anumitor plante alimentare sau medicinale, în vederea extragerii principiilor active din acestea. [Var.: (reg.) *dicocț* s.n.] — Din germ. *Dekokt*, lat. *decoctum*.

DECOCȚIE, *decoctii*, s.f. Fierbere a unor plante alimentare sau medicinale în apă, procedeu prin care se obține un decoct; (concr.) decoct. — Din fr. *décoction*, lat. *decoctio*.

DECODĂ, *decodex*, vb. I. Tranz. A descifra un cod; a descifra un mesaj pe baza unui cod. — Din fr. *décoder*.

DECODĂJ, *decodaje*, s.n. Transformare a semnalelor de telecomunicație, inversă codajului, prin care se urmărește reproducerea semnalelor inițiale; decodare. — Din fr. *décodage*.

DECODĂRE, *decodări*, s.f. Acțiunea de a *decoda* și rezultatul ei; decodaj. — V. *decoda*.

DECODIFICĂ, *decodific*, vb. I. Tranz. A decoda. — Pref. *de-* + *codifica*.

DECODIFICĂRE, *decodificări*, s.f. Decodare. — V. *decodifica*.

DECODIFICĂT, *-Ă*, *decodificați*, *-te*, adj. Decodat. — V. *decodifica*.

DECODOR, *decodoare*, s.n. Circuit sau dispozitiv care efectuează decodarea. — Din fr. *décodeur*, engl. *decoder*.

DECOFEINIZĂRE, *decofeinizări*, s.f. Acțiunea de a *decofeiniza* și rezultatul ei. [Pr.: *-fe-i-*. — Var.: *decafeiniză* vb. I.] — De la *cofeină*. Cf. fr. *décoféiner*.

DECOFEINIZĂT, *-Ă*, *decofeinizați*, *-te*, adj. Care nu mai conține cofeină, căruia i s-a extras cofeina. [Pr.: *-fe-i-*. — Var.: *decafeinizat*, *-ă* adj.] — V. *decofeiniza*.

DECOFRĂ, *decofrez*, vb. I. Tranz. A demonta cofrajul în care s-a turnat o piesă, o construcție de beton etc. — Din fr. *décoffrer*.

DECOFRĂJ, *decofraje*, s.n. Decofrare. — Din fr. *décoffrage*.

DECOFRĂRE, *decofărări*, s.f. Acțiunea de a *decofra* și rezultatul ei. — V. *decofra*.

DECOLĂ, *decolez*, vb. I. Intrans. (Despre aeronave) A se desprinde de pământ sau de pe suprafața unei ape și a-și lua zborul. — Din fr. *décoller*.

DECOLĂRE, *decolări*, s.f. Acțiunea de a *decola* și rezultatul ei. — V. *decola*.

DECOLETA, *decoletez*, vb. I. Tranz. 1. A prelucra (la strung) un material de forma unei bare în piese, care, atunci când sunt gata, sunt tăiate succesiv din aceasta. 2. A executa operația de decoletare. — Din fr. *décolleter*.

DECOLETĂRE, *decoletări*, s.f. Acțiunea de a *decoleta* și rezultatul ei. ♦ Operație de îndepărtare a frunzelor de sfeclă la recoltarea rădăcinilor destinate fabricării zahărului. — V. *decoleta*.

DECOLMATĂ, *decolmatez*, vb. I. Tranz. A curăța canale, bazine etc. de materialul aluvionar depus de apele curgătoare. — Din fr. *décolmater*.

DECOLMATĂJ, *decolmataje*, s.n. (Franțuzism) Decolmatare. — Din fr. *décolmatage*.

DECOLMATĂRE, *decolmatari*, s.f. Acțiunea de a *decolmata* și rezultatul ei. — V. *decolmata*.

DECOLMATĂT, *-Ă*, *decolmatați*, *-te*, adj. (Despre canale, bazine etc.) Care a fost curățat de aluviuni. — V. *decolmata*.

DECOLONIZĂ, *decolonizez*, vb. I. Tranz. A înlătura regimul colonial; a acorda independență popoarelor din colonii. — Din fr. *décoloniser*.

DECOLONIZĂRE, *decolonizări*, s.f. Acțiunea de a *decoloniza* și rezultatul ei; proces social-economic de înlăturare a regimului colonial și de obținere a independenței statale a popoarelor din colonii. — V. **decoloniza**.

DECOLONIZAT, -Ă, *decolonizați, -te*, adj. (Despre fostele colonii) Căruia i s-a acordat independența. — V. **decoloniaza**.

DECOLORĂ, *decolorez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A-și pierde sau a face să-și piardă culoarea în urma expunerii la soare, la spălat etc. ♦ A căpăta sau a face să capete o culoare mai ștersă, mai deschisă; *fig.* a deveni sau a face să devină insignifiant; a păli. 2. Tranz. A înlătura total sau parțial culoarea de pe o țesătură, de pe un tablou etc. — Din fr. **décolorer**, lat. **decolorare**.

DECOLORĂNT, -Ă, *decoloranți, -te*, adj., s.m. 1. Adj. Care decolorează (2). 2. S.m. Material, substanță sau agent fizic care are proprietatea de a decolora (2). — Din fr. **décolorant**.

DECOLORĂRE, *decolorări*, s.f. 1. Faptul de a (*se*) *decolora*; pierderea culorii intense. 2. Operație care are ca scop îndepărtarea unei substanțe colorante sau colorate cu ajutorul decoloranților. — V. **decolora**.

DECOLORĂT, -Ă, *decolorați, -te*, adj. Care și-a pierdut total sau parțial culoarea; care are o culoare ștersă, deschisă; *fig.* (despre abstracte) insignifiant, palid, șters. — V. **decolora**.

DECOLTĂ, *decoltez*, vb. I. Tranz. A răscoi mult un obiect de îmbrăcăminte (feminină) în jurul gâtului, adâncind uneori tăietura în față, în spate sau peste umeri. — Din fr. **décolleter**.

DECOLTĂT, -Ă, *decoltați, -te*, adj. 1. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Cu decolteu (mare); (despre persoane) care poartă rochii, haine etc. cu decolteu. 2. (Fam.) Indecent, necuviincios. — V. **decolta**.

DECOLTÉU, *decolteuri*, s.n. Partea răscoită în jurul gâtului, la o rochie, la o bluză etc. ♦ Parte a gâtului și a umerilor la femeia care rămâne descoperită prin decolteu. — Din fr. **décolleté**.

DECOMANDĂ, *decomând*, vb. I. Tranz. A anula o comandă, o invitație, un ordin; a contramanda. — Din fr. **décommander**.

DECOMANDĂRE, *decomandări*, s.f. Acțiunea de a *decomanda*. — V. **decomanda**.

DECOMANDĂT, -Ă, *decomandați, -te*, adj. 1. (Despre comenzi, invitații, ordine) La care s-a renunțat; contramandat. 2. (În sintagma) *Cameră decomandată* = cameră cu intrare separată. — V. **decomanda**.

DECOMPENSĂ, *decompensez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și modifice sau a-și modifica starea de echilibru funcțional. — Din fr. **décompenser**.

DECOMPENSĂRE, *decompensări*, s.f. Stare de epuizare sau de depășire a resurselor funcționale ale unui organ bolnav; decompensație. — V. **decompensa**.

DECOMPENSAȚIE, *decompensări*, s.f. Decompensare. — Din fr. **décompensation**.

DECOMPOZIȚIE, *decompoziții*, s.f. Determinare, prin analiză sau prin calcul, a caracteristicilor tehnice ale materiei prime folosite la confecționarea unui obiect dintr-o țesătură sau dintr-un tricot. [Var.: **decompozițiune** s.f.] — Din fr. **décomposition**.

DECOMPOZIȚIUNE s.f. v. **decompoziție**.

DECOMPRESIUNE, *decompresiuni*, s.f. 1. Decomprimare. 2. Reducere a presiunii din cilindrul unei mașini, al unui recipient etc. prin stabilirea unei comunicații cu mediul înconjurător. 3. Micșorare treptată, în timp, a presiunii exercitate asupra unui scafandrier sau asupra unui echipaj submarin scufundat, la ieșirea acestuia la suprafață, pentru a evita embolia gazoasă. — Din fr. **décompression**.

DECOMPRIMĂ, *decomprim*, vb. I. Tranz. A reduce (lent) o suprapresiune; a micșora sau a anula o comprimare. — Din fr. **décompresser**.

DECOMPRIMĂRE, *decomprimări*, s.f. Acțiunea de a *decomprima* și rezultatul ei; decompresiune. — V. **decomprima**.

DECOMUNIZĂ, *decomunizez*, vb. I. Tranz. A desființa proprietatea comună; a privatiza. — Pref. *de-* + **comuniza**.

DECONCERTĂ, *deconcertez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A face pe cineva să-și piardă cumpătul, siguranța de sine; a tulbura, a zăpăci. — Din fr. **déconcerter**.

DECONCERTĂNT, -Ă, *deconcertanți, -te*, adj. (Livr.) Care deconcertează; tulburător. — Din fr. **déconcertant**.

DECONCERTĂT, -Ă, *deconcertați, -te*, adj. (Livr.) Tulburat, dezorientat, năucit. — V. **deconcerta**.

DECONNECTĂ, *deconnectez*, vb. I. 1. Tranz. A suprima o conexiune a două conducte electrice. 2. Tranz. A desface o legătură dintre o mașină sau un aparat electric și un circuit sau o rețea electrică; a decupla. 3. Refl. Fig. A se relaxa, a se destinde, a se calma. — Din fr. **déconnecter**.

DECONNECTĂNT, -Ă, *deconnectanți, -te*, adj., s.n. (Medicament) care are acțiune calmantă asupra sistemului nervos central. — Din fr. **déconnectant**.

DECONNECTĂRE, *deconnectări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *deconnecta* și rezultatul ei. — V. **deconnecta**.

DECONGELĂ, *decongelez*, vb. I. Tranz. 1. A topi un corp sub temperatura ambiantă. 2. A aduce un corp congelat la starea pe care a avut-o înainte de congelare. — Din fr. **décongeler**.

DECONGELĂRE, *decongelări*, s.f. Acțiunea de a *decongela* și rezultatul ei. ♦ Operație sau proces prin care se restabilesc proprietățile inițiale ale produselor alimentare congelate, pentru a putea fi consumate; decongelare. — V. **decongela**.

DECONGELĂȚIE, *decongelări*, s.f. Decongelare. [Var.: **decongelățiune** s.f.] — Din fr. **décongélation**.

DECONGELĂȚIUNE s.f. v. **decongelare**.

DECONGESTIV, -Ă, *decongestivi, -e*, adj., s.n. (Medicament) care decongestionează. — Din fr. **décongestif**.

DECONSILIA, *deconsiliesc*, vb. I. Tranz. A sfătui pe cineva să nu facă un anumit lucru. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **déconseiller** (prin apropiere de *consiliu*).

DECONSILIERE, *deconsilieri*, s.f. Acțiunea de a *deconsilia* și rezultatul ei. [Pr.: *-li-e*] — V. **deconsilia**.

DECONSOLIDĂ, *deconsolidez*, vb. I. Tranz. A face ca ceva să-și piardă soliditatea, rezistența. — Din fr. **déconsolider**.

DECONSOLIDĂRE, *deconsolidări*, s.f. Acțiunea de a *deconsolida* și rezultatul ei. ♦ Spec. Pierdere a legăturilor solide de coeziune dintre particulele unei roci. — V. **deconsolida**.

DECONSPIRĂ, *deconspir*, vb. I. Tranz. A demasca o conspirație; a divulga un secret. ♦ Refl. și tranz. A (*se*) trăda. — Din fr. **déconspirer**.

DECONSPIRĂRE, *deconspirări*, s.f. Faptul de a (*se*) *deconspira*. — V. **deconspira**.

DECONSPIRĂT, -Ă, *deconspirați, -te*, adj. 1. (Despre secrete, conspirații etc.) Care a devenit cunoscut. 2. Care a fost trădat. — V. **deconspira**.

DECONT, *deconturi*, s.n. Justificare amănunțită, pe bază de acte, a folosirii unei sume (primite); (concr.) document, formular cu ajutorul căruia se face justificarea unor cheltuieli. — Din fr. **décompte**.

DECONTĂ, *decontez*, vb. I. Tranz. A justifica în mod detaliat, pe bază de acte, întrebuințarea unei sume (primite). — Din fr. **décompter**.

DECONTAMINĂ, *decontaminez*, vb. I. Tranz. A elimina radioactivitatea nocivă prin îndepărtarea (spălarea, filtrarea etc.) materialelor radioactive (pulberi, picături etc.) aflate în încăperi, pe obiecte etc. — Din fr. **décontaminer**.

DECONTAMINĂRE, *decontaminări*, s.f. Acțiunea de a *decontamina* și rezultatul ei. — V. **decontamina**.

DECONTĂRE, *decontări*, s.f. Faptul de a *deconta*; operație contabilă prin care se justifică întrebuințarea unei sume primite; decont. — V. **deconta**.

DECONTRACTĂ, *decontractez*, vb. I. Refl. (Despre mușchi) A-și reveni în poziție relaxată după o contracție. ♦ Fig. (Despre oameni) A se destinde. — Din fr. **décontracter**.

DECONTRACTĂRE, *decontractări*, s.f. Faptul de a *se decontracta*. — V. **decontracta**.

DECONTRACTĂT, -Ă, *decontractați, -te*, adj. 1. (Despre mușchi) Care a revenit din contracție. 2. (Despre oameni) Destins. — V. **decontracta**.

DECOPERTĂ, *decopertez*, vb. I. Tranz. A desface acoperișul unei construcții. ♦ Spec. A dezveli un zăcământ (care se exploatează la suprafață). [Var.: **descopertă** vb. I] — Pref. *de-* + **coperta**.

DECOPERTĂRE, *decopertări*, s.f. Acțiunea de a *decoperta*. [Var.: **descoperțare** s.f.] — V. **decoperta**.

DECOPERTĂT, -Ă, *decopertați, -te*, adj. 1. (Despre construcții) Care are acoperișul scos. 2. (Despre zăcăminte) Care a rămas descoperit. [Var.: **descopertăat**, -ă adj.] — V. **decoperta**.

DECOPERTĂ, *decoperte*, s.f. Decopertare. [Var.: **descopertă** s.f.] — Pref. *de-* + **coperta**.

DECOR, *decoruri*, s.n. 1. Ansamblu de obiecte care servește la crearea cadrului în care se desfășoară un spectacol de teatru, balet, film. ♦ Fig. Cadrul, ambianță în care se petrece o acțiune; peisaj, tablou. 2. Ceea ce servește pentru a decora ceva; ornament, podoabă; ornamentația interioară sau exterioară a unei clădiri, a unei săli, a unui obiect etc. — Din fr. **décor**.

DECORĂ, *decorez*, vb. I. Tranz. 1. A împodobi o clădire, o cameră etc. cu diverse obiecte, ornamente, zugrăveli etc. 2. A acorda, a conferi cuiva o decorație. — Din fr. **décorer**, lat. **decorare**.

DECORĂRE, *decorări*, s.f. Acțiunea de a *decora* și rezultatul ei. — V. **decora**.

DECORĂT, -Ă, *decorați, -te*, adj. 1. Împodobit, ornat. 2. Care a fost distins cu o decorație. — V. **decora**.

DECORATIV, -Ă, *decorativi, -e*, adj. Care decorează; care servește la decorare; ornat, ornamental. ♦ Care produce efecte de suprafață, exterioare, superficiale.

♦ *Artă decorativă* = arta de a decora (1), cu mijloacele artelor plastice, exteriorul și interiorul unei case, al obiectelor de uz curent, al mobilierului, costumelor etc. — Din fr. **décoratif**.

DECORATIVISM s.n. Tendință picturală spre elemente pur decorative; exces de ornamentare. — Din fr. **décorativisme**.

DECORATIVITATE s.f. Caracter decorativ al unui obiect sau al unor lucrări arhitectonice. — **Decorativ** + suf. *-itate*.

DECORĂTOR, -OARE, *decoratori, -oare*, s.m. și f. Persoană care are profesia de a decora clădiri, interioare, vitrine etc. ♦ Persoană care face decoruri pentru teatru, film etc. — Din fr. **décorateur**.

DECORAȚIE, *decorații*, s.f. 1. Distincție (ordin, medalie) ce se acordă cuiva pentru merite deosebite într-un anumit domeniu de activitate, pentru o faptă eroică sau pentru servicii excepționale aduse țării. 2. (Rar) Acțiunea, arta de a decora, de a orna; (concr.) totalitatea obiectelor care servește la împodobire, la ornamentație. [Var.: (inv.) **decorațiune** s.f.] — Din fr. **décoration**, lat. **decoratio**, -onis.

DECORAȚIUNE s.f. v. **decorație**.

DECOROMANIE s.f. (Rar) Manie pentru decoruri sau pentru decorații excesive. — Din fr. **décoromanie**.

DECORTICĂ, *decortichez*, vb. I. Tranz. 1. A desprinde și a înlătura cojile de pe unele semințe în vederea consumului. ♦ A curăța de coajă arborei, cu scopul de a stărpi insectele dăunătoare și ouăle lor. 2. A îndepărta chirurgical, total sau parțial, o membrană îngroșată care învelește un organ (creier, rinichi etc.). — Din fr. **décortiquer**, lat. **decorticare**.

DECORTICĂRE, *decorticiari*, s.f. 1. Operație de desprindere și de înlăturare a cojilor de pe unele semințe în vederea consumului sau prelucrării ulterioare a acestora. ♦ Curățare de scoarță a arborilor pentru distrugerea insectelor dăunătoare și a ouălor lor. 2. Îndepărtare chirurgicală, totală sau parțială, a unui organ de învelișul său fibros, normal sau patologic. — V. **decortica**.

DECORTICĂȚ, *-Ă, decorticiți, -te*, adj. (Despre semințe, fructe) Descojit². — V. **decortica**.

DECORTICĂTOR, *decorticatoare*, s.n. Mașină cu ajutorul căreia se realizează decortizarea (1). — **Decortica** + suf. *-tor*.

DECORTICĂȚIE, *decorticiții*, s.f. (Rar) Decorticare. — Din fr. **décortication**, lat. **decorticiatio**.

DECOVIL, *decovile*, s.n. Cale ferată îngustă, provizorie, alcătuită din panouri de șine care se așază direct pe teren și care pot fi ușor montate sau demontate, folosită pentru exploatarea locale și temporare. ♦ (Impr.) Tren care circulă pe o asemenea linie. ♦ (Impr.) Cale ferată îngustă stabilă. [Pl. și: *decoviluri*] — Din fr. **découville**.

DECOZINĂ, *decozine*, s.f. Alcaloid extras din planta nemțisor, care ajută la scăderea tensiunii arteriale și la răirea ritmului cardiac. — Din fr. **décozine**.

DECREMENT, *decremente*, s.n. (Mat.) Diminuare a valorii unei mărimi variabile. — Din fr. **décément**.

DECREPIT, *-Ă, decrepiți, -te*, adj. Atins de decrepitudine; ramolit. — Din fr. **décépité**, lat. **decrepitus**.

DECREPITĂ, *decrepitez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) produce o decrepitate. — Din fr. **décépiter**.

DECREPITĂRE, *decrepitări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *decrepita* și rezultatul ei; rupere a cristalelor prin ridicarea bruscă a temperaturii lor, datorită dilatării inegale pe diferite direcții. — V. **decrepita**.

DECREPITUDINE s.f. Stare de bătrânețe înaintată, caracterizată prin slăbire excesivă și prin pierderea aproape totală a forțelor vitale; ramolire, ramolisment. ♦ Fig. Decădere extremă, ruină. — Din fr. **décépitude**.

DECRESCENDO adv., s.n. 1. Adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Descrescând, scăzând treptat în intensitate; diminuând. 2. S.n. Scădere progresivă a intensității sunetelor produse cu vocea sau de un instrument muzical; parte dintr-o compoziție muzicală cântată în acest fel. — Cuv. it.

DECRET, *decrete*, s.n. Act prin care se stabilesc dispoziții generale obligatorii sau prin care se reglementează anumite situații juridice. — Din fr. **décret**, lat. **decretum**.

DECRETĂ, *decretez*, vb. I. Tranz. A da un decret, a hotărî, a ordona prin decret. ♦ Fig. A declara ceva în mod sentențios; a emite o părere categorică. — Din fr. **décréter**.

DECRETĂRE s.f. Acțiunea de a *decreta* și rezultatul ei. — V. **decreta**.

DECRIPȚĂ, *decriptez*, vb. I. Tranz. A descifra, a traduce o corespondență cifrată. — Din fr. **décripter**.

DECRIPȚĂRE, *decriptări*, s.f. Acțiunea de a *decripta*. — V. **decripta**.

DECRIPȚĂȚ, *-Ă, decriptați, -te*, adj. (Despre texte cifrate) Al cărui înțeles este deslușit. — V. **decripta**.

DECRISPĂRE, *decrispări*, s.f. (Rar) Deconectare (psihică). — După fr. **décristipation**.

DECROMĂ, *decromez*, vb. I. Tranz. A înlătura stratul de crom de pe o formă de tipar. — Pref. *de-* + **croma**.

DECROMĂRE, *decromări*, s.f. Acțiunea de a *decroma*. — V. **decroma**.

DECROMĂȚ, *-Ă, decromați, -te*, adj. (Despre forme de tipar) De pe care a fost înlăturat stratul de crom de pe. — V. **decroma**.

DECROȘĂ, *decroșez*, vb. I. 1. Tranz. A desprinde ceva care a fost agățat. 2. Refl. (Despre mașini electrice) A se desprinde. 3. Refl. (Despre strate geologice) A se deplasa în plan orizontal de-a lungul unei spărturi. — Din fr. **décrocher**.

DECROȘĂJ s.n. Decroșare. — Din fr. **décrochage**.

DECROȘĂRE, *decroșări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *decroșa* și rezultatul ei. ♦ (Geol.) Fractură în scoarța terestră de-a lungul căreia se decroșează (3) stratele. — V. **decroșa**.

DECUBIT s.n. Poziție a corpului când este întins la orizontală. ♦ Rană cangrenată care apare uneori la bolnavii siliți să stea mult timp culcați. — Din fr. **décubitus**, lat. **decubitus**.

DECUPĂ, *decupez*, vb. I. Tranz. A tăia bucăți dintr-o hârtie, dintr-o stofă etc. urmând linia unui desen sau conturul unui model; a tăia o parte dintr-un întreg. — Din fr. **découper**.

DECUPĂJ, *decupaje*, s.n. 1. Decupare. 2. Operație care constă în împărțirea unui scenariu cinematografic într-un anumit număr de scene, prevăzute cu indicațiile tehnice respective. 3. Scenariu regizoral. — Din fr. **découpage**.

DECUPĂRE, *decupări*, s.f. Acțiunea de a *decupa* și rezultatul ei. ♦ (Tehn.) Tăiere a unei piese în două bucăți; tăiere a unui obiect după o formă dată. — V. **decupa**.

DECUPĂȚ s.n. Decupare. — V. **decupa**.

DECUPĂȚI, *-Ă, decupați, -te*, adj. Tăiat dintr-un tot, dintr-un întreg; din care s-a tăiat o parte. ♦ *Pantofi decupați* = pantofi care au călcăiul descoperit, fără ștaif. — V. **decupa**. Cf. fr. **découpé**.

DECUPĂTOR, *decupatoare*, s.n. Mașină pentru decupat. — **Decupa** + suf. *-tor*. **DECUPLĂ**, *decuplez*, vb. I. Tranz. A dezlega, a desface elementele unui cuplu, ale unui sistem tehnic. ♦ A deconecta (2). — Din fr. **découpler**.

DECUPLĂRE, *decuplări*, s.f. Acțiunea de a *decupla* și rezultatul ei; dezlegare, desfacere. — V. **decupla**.

DECUPRĂ, *decuprez*, vb. I. Tranz. A înlătura stratul de cupru de pe stereotipe. — Pref. *de-* + **cupru**.

DECURĚNT, *-Ă, decurenți, -te*, adj. (Despre frunze) Cu limbul continuat și pe tulpină. — Din fr. **décurrent**.

DECURĚON, pers. 3 *decurge*, vb. III. Intrans. 1. A urma, a rezulta din..., a-și avea izvorul în... 2. A se petrece, a se desfășura. — Pref. *de-* + **curge** (după fr. *découler*).

DECURIE, *decurii*, s.f. 1. Subunitate de cavalerie în armata romană, formată din zece soldați. 2. Colegiu de mici funcționari la Roma și în municipiile romane. — Din lat. **decuria**.

DECURION, *decurioni*, s.m. Ofițer roman de cavalerie care comanda o decurie (1). [Pr.: *-ri-on*] — Din lat. **decurio**, **-onis**.

DECURS s.n. (Cu referire la o perioadă de timp, în loc. prep.) *În decurs de...* sau *în decursul...* = în cursul..., pe durata..., în desfășurarea... — V. **decurge**.

DECUSAȚIE, *decusații*, s.f. Încrucșare în formă de X a două fascicule simetrice de fibre nervoase. — Din fr. **décussation**.

DECUSCUTĂ, *decuscutez*, vb. I. Tranz. A separa semințele de cuscută aflate în amestec cu semințe de lucernă, trifoi, in, cânepă etc. [Prez. ind. și: *decuscūt*] — Din fr. **décuscuter**.

DECUSCUTĂRE, *decuscutări*, s.f. Acțiunea de a *decuscuta* și rezultatul ei. — V. **decuscuta**.

DECUSCUTĂTOR, *decuscutatoare*, s.n. Mașină electromagnetică folosită pentru separarea semințelor de cuscută de semințele altor plante. — **Decuscuta** + suf. *-tor*. **DECUVĂ**, *decuvez*, vb. I. Tranz. A trage vinul din cada de fermentație în butoaie. — Din fr. **décuver**.

DECUVĂJ, *decuvaje*, s.n. Tragere a vinului, după fermentare, din tocoitoare în vasele în care trebuie păstrat. — Din fr. **décuvage**.

DEDĂ, *dedău*, vb. I. Refl. 1. A se deprinde, a se obișnui, a se familiariza (cu ceva), a se acomoda. 2. A se consacra, a se dedica la ceva. ♦ A se obișnui cu fapte rele; a se năvăli. — Din lat. **dedere** (după *dā²*).

DEDĂL, *dedaluri*, s.n. Labirint. ♦ Fig. Încrucșătură, învâlmășeală. — Din fr. **dédale**.

DEDĂȚ, *-Ă, dedăți, -te*, adj. 1. (Construit cu prep. „cu”, „la”, sau cu un verb la conjunctiv sau la infinitiv) Deprins, obișnuit. 2. (Construit cu prep. „la” sau cu dativul) Care se ocupă cu..., înclinat la...; consacrat... — V. **deda**.

DEDENȚIE, *dedenții*, s.f. (Med.) Pierdere a dinților (la bătrânețe). — Din fr. **dédentition**.

DEDESŪBT, (1) *dedesubturi*, s.n., (2) adv. 1. S.n. Partea cea mai de jos, cea mai adâncă; fig. partea ascunsă, tănuțită. 2. Adv. În partea de jos, din jos, jos, sub (ceva). ♦ (Adjectival) De jos, inferior. *Etajul de dedesubt*. — **De⁴** + **de⁴** + **subt**.

DEDESŪBTUL prep. (Urmat de un genitiv) Sub, din jos. — **De⁴** + **de⁴** + **subt**.

DEDETĚL s.m. v. **dedețel**.

DEDICĂ, *dedic*, vb. I. 1. Tranz. A închina (cuiva) o operă proprie, în semn de omagiu sau de afecțiune; a hărăzi. 2. Tranz. și refl. A (se) consacra unei idei, unei activități sau unei îndeletniciri. — Din lat. **dedicare**, fr. **dédier**.

DEDICĂRE, *dedicări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dedica*. — V. **dedica**.

DEDICĂȚ, *-Ă, dedicați, -te*, adj. (Despre oameni) Care se consacră unei îndeletniciri. — V. **dedica**.

DEDICĂTORIU, **-IE**, *dedicatorii*, adj. (Livr.) Care conține o dedicație. — Din fr. **dédicatoire**, lat. **dedicatorius**.

DEDICĂȚIE, *dedicații*, s.f. Text scris pentru cineva pe o carte, pe un album etc. în semn de omagiu sau de afecțiune. [Var.: (înv.) **dedicațiune** s.f.] — Din lat. **dedicatio**, **-onis**, it. **dedicazione**.

DEDICAȚIUNE s.f. v. **dedicație**.

DEDINĂ, *dedine*, s.f. 1. Avere moștenită de la înaintași. 2. Stăpânire feudală ereditară. — Din sl. **dedina**.

DEDIȚĂ, *dedițe*, s.f. (Bot.) Dedițel. — Din sl. **dedica**.

DEDIȚEL, *dediței*, s.m. 1. Plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze păroase și cu flori mari, albastre-violete, cu proprietăți colorante și farmaceutice; adormițele, dediță (*Pulsatilla pratensis*). 2. (Zool.; în sintagma *Dedițel-de-mare* = actiniei. [Var.: *dedețel* s.m.] — **Dediță** + suf. *-el*.

DEDIȚI subst. Dans popular românesc, răspândit în Banat, cu mișcare rapidă; melodie după care se execută acest dans. — **De⁴** + **doi**.

DEDUBLĂ, *dedublez*, vb. I. Refl. A se împărți în două; a căpăta (simultan sau succesiv) două stări, două aspecte sau două forme deosebite. — Din fr. **dédoubler**.

DEDUBLĂRE, *dedublări*, s.f. Acțiunea de a se *dedubla* și rezultatul ei; împărțire în două. ♦ *Dedublarea personalității* = tulburare psihică constând în disocierea personalității, la același individ, una normală și alta morbidă, fiecare dominând alternativ și determinând caracterul comportamentului. — V. **dedubla**.

DEDUBLĂT, -Ă, *dedublați*, -te, adj. Dublu; (despre persoane și manifestările lor) cu două aspecte, cu două înfățișări diferite. — V. **dedubla**.

DEDUCE, *deduc*, vb. III. Tranz. 1. A deriva, a desprinde o judecată particulară din alta generală sau un fapt din altul; a trage o concluzie, pe calea deducției, din două sau mai multe premise. 2. (Fin.) A scădea din veniturile unei persoane fizice sau juridice o anumită sumă, din diferite motive. — Din lat. **deducere**. Cf. fr. *déduire*.

DEDUCERE, *deduceri*, s.f. Faptul de a *deduce*. — V. **deduce**.

DEDUCTIBIL, -Ă, *deductibili*, -e, adj. Care se poate deduce. — Din fr. **deductible**.

DEDUCTIV, -Ă, *deductivi*, -e, adj. Care procedează prin deducție, care folosește deducția. — Din fr. **deductif**, lat. **deductivus**.

DEDUCȚIE, *deducții*, s.f. Formă de raționament în care concluzia rezultă din premise; consecință, concluzie a unui raționament. ♦ *Prin deducție* = procedeu prin care se ajunge la o concluzie. [Var.: **deducțiune** s.f.] — Din fr. **deduction**, lat. **deductio**, -onis.

DEDUCȚIUNE s.f. v. **deducție**.

DEDULCĂ, *dedulesc*, vb. IV. Refl. A se deprinde cu ceva (bun, plăcut); a prinde gust de ceva. — Pref. *de-* + **dulce**.

DEDURIZĂ, *dedurizez*, vb. I. Tranz. A efectua *dedurizarea* apei. — Pref. *de-* + **dur** + suf. *-iza*.

DEDURIZĂRE, *dedurizări*, s.f. (În sintagma) *Dedurizarea apei* = eliminarea din apă a sărurilor de calciu și de magneziu, care dau apei duritate. — V. **deduriza**.

DEDUȘ, -Ă, *deduși*, -se, adj. (Despre idei, principii) Stabilizat prin deducție. — V. **deduce**.

DE FACTO loc. adv. Formulă folosită pentru a recunoaște un fapt prin însăși existența acestuia; în fapt. — Loc. lat.

DEFALCĂ, *defalc*, vb. I. Tranz. 1. A desprinde sau a scoate una sau mai multe părți; a împărți un teren în loturi. 2. A repartiza o lucrare, un proiect etc. pe etape, pe oameni etc. [Prez. ind. și: *defalchez*] — Din fr. **défalquer**, lat. **defalcare**.

DEFALCĂRE, *defalcări*, s.f. Acțiunea de a *defalca* și rezultatul ei. — V. **defalca**.

DEFAVOĂRE s.f. (În sintagma) *În defavoarea* (cuiva) = împotriva interesului (cuiva), în dezavantajul (cuiva). — Din fr. **défavor**.

DEFAVORABIL, -Ă, *defavorabili*, -e, adj. Contrar intereselor cuiva, în dezavantajul cuiva; nefavorabil, neprielnic. — Din fr. **défavorable**.

DEFAVORIZĂ, *defavorizez*, vb. I. Tranz. A dezavantaja. — Din fr. **défavoriser**.

DEFAVORIZĂRE, *defavorizări*, s.f. Acțiunea de a *defavoriza*. — V. **defavoriza**.

DEFAVORIZĂT, -Ă, *defavorizați*, -te, adj., s.m. și f. (Om) dezavantajat. — V. **defavoriza**.

DEFAZĂ, *defazez*, vb. I. Tranz. (Elt.) A realiza un defazaj. — Din **defazaj**.

DEFAZĂJ, *defazaje*, s.n. (Elt.) Diferența dintre fazele a două mărimi sinusoidale de aceeași frecvență. — Din fr. **déphasage**.

DEFAZĂRE, *defazări*, s.f. (Elt.) Acțiunea de a *defaza*. — V. **defaza**.

DEFAZOR, *defazoare*, s.n. (Elt.) Cvadrupol care introduce un defazaj anumit între semnalul de la ieșire și cel de la intrare. — Din fr. **déphaseur**.

DEFĂIMĂ, *defăimesc*, vb. I. Tranz. 1. A vorbi de rău pe cineva sau a vorbi rău despre ceva; a ponegri, a calomnia. ♦ Refl. (Rare) A se face de rău, a se compromite. 2. (Înv.) A disprețui, a subaprecia; a umili, a înjosi. — Din lat. ***diffamare**.

DEFĂIMĂRE, *defăimări*, s.f. Acțiunea de a *defăima* și rezultatul ei; bârfire, ponegrire, calomnie. ♦ (Înv.) Dispreț, desconsiderare; umilire, batjocură. — V. **defăima**.

DEFĂIMĂT, -Ă, *defăimați*, -te, adj. 1. Bârfit, ponegriț, calomniat, blamat (2). 2. (Rare) Cu reputație proastă, cu nume rău. ♦ (Înv.; despre fapte) Care strică reputația; infamant. — V. **defăima**.

DEFĂIMĂTOR, -OĂRE, *defăimători*, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care defăimează. — **Defăima** + suf. *-tor*.

DEFECĂ, *defechez*, vb. I. Tranz. 1. A limpezi un lichid, provocând depunerea substanțelor care se află în suspensie. ♦ A precipita albuminele dintr-o soluție cu ajutorul unui reactiv chimic pentru a purifica soluția. ♦ A purifica zeururile din industria zahărului prin tratare cu lapte de var. 2. A evacua materiile fecale din intestin. — Din fr. **défequer**, lat. **defaecare**.

DEFECĂNT, *defecanți*, s.m. Reactiv chimic de precipitare a substanțelor proteice din soluții. — Din fr. **déféquant**.

DEFECĂRE, *defecări*, s.f. Acțiunea de a *defeca* și rezultatul ei. — V. **defeca**.

DEFECĂTOR, *defecatoare*, s.n. Aparat pentru limpezirea lichidelor. — Din fr. **défecteur**.

DEFECĂȚIE, *defecații*, s.f. Evacuare a materiilor fecale din intestin. — Din fr. **défection**, lat. **defaectio**.

DEFECT, -Ă, *defecți*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Lipsă, scădere, imperfecțiune materială, fizică sau morală; cusur, hibă. ♦ Deranjament, stricăciune care împiedică funcționarea normală a unei mașini, a unui aparat. ♦ Ceea ce nu este conform

regulilor stabilite într-un anumit domeniu. ♦ Dezavantaj, inconvenient. 2. Adj. Care s-a defectat, s-a stricat; care are un defect (1). — Din lat. **defectus**, germ. **Defekt**.

DEFECTĂ, *defectez*, vb. I. Refl. (Despre mecanisme, aparate, mașini etc.) A avea o defecțiune, a nu mai funcționa normal; a se strica. ♦ Tranz. A produce o defecțiune la o mașină, la un aparat, la un mecanism etc. — Din **defect**.

DEFECTĂRE, *defectări*, s.f. Acțiunea de a (se) *defecta* și rezultatul ei. — V. **defecta**.

DEFECTAT, -Ă, *defecțați*, -te, adj. Care nu mai funcționează normal; stricat. — V. **defecta**.

DEFECTIV, -Ă, *defectivi*, -e, adj. (Despre cuvintele flexibile) Care are flexiunea incompletă, lipsit de unele forme gramaticale, care nu se întrebuințează la toate formele gramaticale. — Din fr. **défectif**, lat. **defectivus**.

DEFECTOLOG, -Ă, *defectologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în defectologie. — Din **defectologie** (derivat regresiv).

DEFECTOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul psihologic și pedagogic al persoanelor cu deficiențe senzoriale, intelectuale etc. — Din rus. **defektologhiia**.

DEFECTOSCOP, *defectoscoape*, s.n. Aparat folosit în defectoscopie, cu ajutorul căruia se examinează piesele metalice pentru a descoperi defectele din material. — Din fr. **défectoscope**.

DEFECTOSCOPIE, *defectoscopii*, s.f. Ansamblu de procedee folosite pentru examinarea materialelor și a pieselor în vederea descoperirii defectelor acestora. — Din fr. **défectoscopie**.

DEFECTUOS, -OĂSĂ, *defectuoși*, -oase, adj. Cu defecte (1), cu lipsiri. [Pr.: *-tu-os*] — Din fr. **défectueux**, lat. **defectuosus**.

DEFECTUOZITATE, *defectuoziități*, s.f. (Rare) Stare de defecțiune; defect. [Pr.: *-tu-o-*] — Din fr. **défectuosité**, lat. **defectuositas**, -atis.

DEFECȚIUNE, *defecțiuni*, s.f. Deranjament, defect care împiedică buna funcționare a unei mașini, a unui aparat, a unui mecanism, desfășurarea normală a unei acțiuni etc. [Pr.: *-ți-u-*] — Din **defect**. Cf. fr. **défection**, lat. **defectio**, -onis.

DEFÉL adv. Deloc, nicicum. — **De**⁴ + **fel**.

DEFEMINIZĂ, *defeminizez*, vb. I. Tranz. A face să-și piardă natura, apitudinile, însușirile de femeie. — Din fr. **déféminiser**.

DEFEMINIZĂRE, *defeminizări*, s.f. Acțiunea de a *defeminiza*. — V. **defeminiza**.

DEFEMINIZĂTĂ, *defeminizate*, adj. Care și-a pierdut feminitatea. — V. **defeminiza**.

DEFENDOR, *defendori*, s.m. (Rare) Pârât, acuzat. — Din fr. **défendeur**.

DEFENSIV, -Ă, *defensivi*, -e, adj. Făcut pentru apărare, de apărare, care apără. — Din fr. **défensif**.

DEFENSIVĂ, *defensive*, s.f. Stare sau poziție de apărare. — Din fr. **défensive**.

DEFENSOR, *defensori*, s.m. (Rare) Apărător. — Din fr. **défenseur**, lat. **defensor**.

DEFERENT, -Ă, *deferenți*, -te, adj. Plin de deferență; care arată deferență; respectuos; condescendent. — Din fr. **déferent**, lat. **deferens**, -ntis.

DEFERENȚĂ s.f. Respect, stimă, considerație deosebită; condescendență. — Din fr. **déférence**.

DEFERĂ, *défer*, vb. IV. Tranz. 1. (Determinat prin „justiției”, „tribunalului” etc.) A trimite (pe cineva) înaintea unui organ de judecată sau de urmărire penală; a supune o cauză unui for judecătoresc. 2. (Rare) A acorda, a conferi (o cinste, o demnitate, o distincție). — Din fr. **déferer**, lat. **deferre**.

DEFERIRE, *deferiri*, s.f. Acțiunea de a *deferi* și rezultatul ei. — V. **deferi**.

DEFERIZĂ, *deferizez*, vb. I. Tranz. A îndepărta excesul de fier din apele feruginoase spre a le face proprii consumului. — Din fr. **déferriser**.

DEFERIZĂRE, *deferizări*, s.f. Acțiunea de a *deferiza* și rezultatul ei. — V. **deferiza**.

DEFERTILIZĂ, *defertilizez*, vb. I. Tranz. A face ca un teren să devină neproductiv, a provoca pierderea fertilității unui teren. — Din fr. **défertiler**.

DEFERTILIZĂRE, *defertilizări*, s.f. Acțiunea de a *defertiliza* și rezultatul ei. — V. **defertiliza**.

DEFERTILIZĂT, -Ă, *defertilizați*, -te, adj. (Despre terenuri) Făcut neproductiv, nefertil. — V. **defertiliza**.

DEFERESCENȚĂ s.f. Perioadă de scădere a temperaturii în cursul unei boli febrile. — Din fr. **déferescence**.

DEFETISM s.n. 1. Opinie, atitudine a celui care nu are încredere în reușita unei acțiuni; lipsă de încredere. 2. Infraacțiune care constă în lansarea, răspândirea sau publicarea, în timp de război, de zvonuri sau de informații false, exagerate sau tendențioase, relative la situația economică, politică și socială a țării. — Din fr. **défaitisme**.

DEFETIST, -Ă, *defetiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de defetism, referitor la defetism. 2. S.m. și f. Partizan al defetismului. — Din fr. **défaitiste**.

DEFETIȘIZĂ, *defetișizez*, vb. I. Tranz. A face ca un obiect, o idee etc. să-și piardă caracterul de fetiș. — Pref. *de-* + **fetișiza**.

DEFETIȘIZĂNT, -Ă, *defetișizanți*, -te, adj. Care defetișizează. — **Defetișiza** + suf. *-ant*.

DEFETIȘIZĂRE, *defetișizări*, s.f. Acțiunea de a defetișiza și rezultatul ei. — V. *defetișiza*.

DEFETIȘIZĂT, *-Ă, defetișizați, -te*, adj. (Despre obiecte, idei etc.) Care și-a pierdut caracterul de fetiș. — V. *defetișiza*.

DEFIBRĂ, *defibrez*, vb. I. Tranz. A efectua operație de măruntire și de desfacere în fibre a foilor de alcaliceluloză în procesul de obținere a viscozei; a desface un material în fibre. ♦ A transforma lemnele în fibre pentru a obține pasta de lemn din care se fabrică hârtia sau pasta pentru plăci fibrolemnoase. — Din fr. *défibrer*.

DEFIBRĂRE, *defibrări*, s.f. Acțiunea de a defibra și rezultatul ei. — V. *defibra*.

DEFIBRĂTOR, *defibratoare*, s.n. Mașină, agregat care folosește pentru operația de defibrare. — **Defibra** + suf. *-tor* (după fr. *défibreur*).

DEFIBRILĂTOR, *defibrilatoare*, s.n. (Med.); și în sintagma *defibrilator cardiac*) Aparat electric folosit în tratamentul fibrilației atriale sau ventriculare. — Din fr. *débrillateur*.

DEFICIENT, *-Ă, deficienți, -te*, adj. Care are o insuficiență organică sau mintală. ♦ Care produce mai puțin decât trebuie, decât e planificat. ♦ (Substantivat) Persoană lipsită de anumite facultăți fizice sau psihice. *Un deficient mintal*. [Pr.: *-ci-en-*] — Din fr. *déficient*.

DEFICIENȚĂ, *deficiențe*, s.f. Scădere, lipsă, greșeală; rămăneră în urmă. ♦ Lipsă în integritatea anatomică și funcțională a unui organ; absența a anumitor facultăți fizice sau psihice. [Pr.: *-ci-en-*] — Din fr. *déficience*, lat. *deficientia*.

DEFICIT, *deficite*, s.n. Diferență care cheltuielile întrec veniturile; p. ext. pierdere (bănească); lipsă. ♦ Expr. *A fi în deficit* = a fi în pierdere, a avea cheltuieli mai mari decât veniturile. — Din fr. *déficit*.

DEFICITĂR, *-Ă, deficițari, -e*, adj. Care este în deficit. — Din fr. *déficitaire*.

DEFILĂ, *defilez*, vb. I. Intrans. (Despre trupe sau despre o mulțime) A trece în pas cadențat în coloană (de marș) prin fața comandanților sau reprezentanților autorităților, pentru a da onorul, cu ocazia unei parade, a unei serbări sau a unei inspecții; (despre persoane, cortegii) a trece în șir (prin fața cuiva). ♦ Fig. A se succeda. — Din fr. *défiler*.

DEFILĂRE, *defilări*, s.f. Acțiunea de a defila și rezultatul ei. — V. *defila*.

DEFILÉU, *defileuri*, s.n. Vale transversală îngustă, adâncă și lungă, cu versanți abrupti, săpată de o apă curgătoare în regiunile muntoase. — Din fr. *défilé*.

DEFINII, *definesc*, vb. IV. Tranz. A da o definiție. ♦ A determina, a delimita, a stabili cu precizie, a preciza; a contura, a caracteriza pe cineva. ♦ Refl. A se autocaracteriza. — Din fr. *définir*, lat. *definire*.

DEFINIBIL, *-Ă, definibili, -e*, adj. Care poate fi definit. — **Defini** + suf. *-bil*.

DEFINIRE, *definiri*, s.f. Acțiunea de a (se) defini și rezultatul ei; definiție; determinare, precizare; caracterizare (a cuiva). — V. *defini*.

DEFINÍT, *-Ă, definiți, -te*, adj. 1. (Despre cuvinte, noțiuni) Cuprins într-o definiție; explicat. 2. Hotărât, precizat; determinat. ♦ (Gram.) *Articol definit* = articol hotărât. — V. *defini*.

DEFINITIV, *-Ă, definitivi, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care nu mai e supus modificărilor, stabilit pentru totdeauna; irrevocabil, absolut, categoric. ♦ *Hotărâre definitivă* = hotărâre a unui organ de jurisdicție împotriva căreia nu mai există nici o cale ordinară de atac (apel, recurs). *Profesor (sau învățător) definitiv* = profesor (sau învățător) care a obținut definitivatul. ♦ Loc. adv. *În definitiv* = în cele din urmă, la urma urmelor. — Din fr. *définitif*, lat. *definitivus*.

DEFINITIVĂ, *definitivez*, vb. I. Tranz. A da o formă definitivă; a încheia ceva. ♦ A face ca cineva să fie sau să rămână definitiv într-un post. — Din *definitiv*.

DEFINITIVĂRE, *definitivări*, s.f. Acțiunea de a definitivă și rezultatul ei; definitivat. — V. *definitiva*.

DEFINITIVĂT s.n. Definitivare. ♦ Examen dat în scopul obținerii numirii definitive în învățământul elementar sau mediu. — V. *definitiva*.

DEFINITÓRIU, *-IE, definitorii*, adj. Care definește, care caracterizează, de definiție; p. ext. caracteristic. — Din fr. *définitoire*.

DEFINIȚIE, *definiții*, s.f. Operație de determinare a însușirilor proprii unui lucru, unei noțiuni etc.; enunțul prin care se exprimă această operație. ♦ Expr. *Prin definiție* = prin însăși natura lucrului, decurgând în mod necesar din totalitatea notelor sale caracteristice. — Din fr. *définition*, lat. *definitio*.

DEFLAGRĂNT, *-Ă, deflagranți, -te*, adj. (Despre un combustibil sau un exploziv) Care arde prin deflagrație. — Din fr. *déflagrant*.

DEFLAGRAȚIE, *deflagrații*, s.f. Ardere explozivă a unui corp (cu flacără sau cu scântei), care se propagă cu viteză relativ mică. ♦ Fig. (Rar) *Deflagrație mondială* = război (mondial). — Din fr. *déflagration*, lat. *deflagratio*.

DEFLEȚIE, *defleții*, s.f. 1. Retragere din circulație a unei cantități de bancnote în timpul unei inflații, pentru a face să crească puterea de cumpărare a banului. 2. Proce. de răspândire prin intermediul vântului a materialului rezultat în urma eroziunii. — Din fr. *déflation*.

DEFLEȚIONIST, *-Ă, defleționiști, -ste*, adj. Care aparține defleției, care se referă la deflație. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. *déflationniste*.

DEFLECTÓR, *deflectoare*, s.n., adj. I. S.n. 1. Dispozitiv utilizat pentru modificarea direcției unui curent de fluid. 2. Dispozitiv pentru ventilația naturală din încăperi, montat în exteriorul clădirilor, care folosește energia cinetică a vântului. II. Adj. Care servește în producerea deflexiunii. — Din fr. *délecteur*.

DEFLEGMĂ, *deflegmez*, vb. I. Tranz. A efectua o deflegmare. — Din fr. *déflemer*.

DEFLEGMĂRE, *deflegmări*, s.f. Operație de condensare parțială a vaporilor rezultată dintr-o distilare, pentru a îndepărta o parte din componenții grei din vapori. — V. *deflegma*.

DEFLEGMATOR, *deflegmatoare*, s.n. Aparat cu care se realizează deflegmarea. — **Deflegma** + suf. *-tor*.

DEFLEXIÚNE, *deflexiuni*, s.f. 1. Abateră a unui curent de fluid din direcția lui de curgere, cu ajutorul unui deflector. 2. Schimbare a traiectoriei unui fascicul de particule încărcate electric, care se mișcă în vid sau într-un gaz rarefiat, cu ajutorul unui câmp electric sau magnetic exterior; deviere. [Pr.: *-xi-u-*] — Din fr. *déflexion*.

DEFLOCULĂ, *defloculez*, vb. I. Tranz. A efectua operația de defloculare. — Din fr. *defloculer*.

DEFLOCULĂRE, s.f. Transformare a unui sistem coloidal din starea de gel în starea de soluție. — V. *deflocula*.

DEFLORĂ, *deflorez*, vb. I. Tranz. A rupe membrana himenului în urma unui act sexual, a unui examen ginecologic sau a unei intervenții chirurgicale, a face să-și piardă virginitatea; a dezvirgina. — Din fr. *déflorer*.

DEFLORĂRE, *deflorări*, s.f. Acțiunea de a deflora. — V. *deflora*.

DEFLUÍ, pers. 3 *defluiește*, vb. IV. Intrans. (Despre mase de oameni) A ieși dintr-un loc, dintr-un spațiu cu o mișcare sugerând ideea de scurgere. — Din it. *defluire*.

DEFLUÍRE, *defluiri*, s.f. Răspândire în direcții divergente a unor trupe grupate într-un spațiu restrâns sau a unor mase de oameni. — V. *deflui*.

DEFOLIA, *defoliez*, vb. I. Tranz. A provoca uscarea și căderea frunzelor cu ajutorul substanțelor chimice în vederea grăbirii coacerii și mecanizării lucrărilor de recoltare; a desfrunzi. [Pr.: *-li-a-*] — Din lat. *defoliare*.

DEFOLIAȚIE, *defoliații*, s.f. Cădere înainte de vreme a frunzelor arborilor sau ale altor plante; defoliere. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. *défoliation*.

DEFOLIERE, *defolieri*, s.f. Faptul de a defolia; defoliație. [Pr.: *-li-e-*] — V. *defolia*.

DEFORMĂ, *deformez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) modifica, a(-și) strica forma; a (se) slui, a (se) urâți, a (se) poc. ♦ Tranz. Fig. A prezenta altfel decât este de fapt, a reproduce inexact, a denatura, a falsifica, a altera. 2. Tranz. A modifica forma sau dimensiunile unui corp solid, fără a desprinde material din el, ci numai prin influența unor mișcări interioare sau exterioare. [Var.: *diformă* vb. I.] — Din fr. *déformer*, lat. *deformare*.

DEFORMĂBIL, *-Ă, deformabili, -e*, adj. (Despre un corp) Care se poate deforma. — Din fr. *déformable*.

DEFORMĂNT, *-Ă, deformanți, -te*, adj. (Adesea fig.) Care deformează. — Din fr. *déformant*.

DEFORMĂRE, *deformări*, s.f. Acțiunea de a (se) deforma și rezultatul ei; deformație. ♦ *Deformare plastică* = procedeu de prelucrare a unui material, bazat pe producerea unor modificări plastice în scopul obținerii de forme și dimensiuni dorite. *Deformare profesională* = folosire mecanică în viața de toate zilele a cunoștințelor și a deprinderilor căpătate prin exercitarea profesiei sale. [Var.: *diformare* s.f.] — V. *deforma*.

DEFORMĂT, *-Ă, deformați, -te*, adj. Cu forma originală, naturală schimbată; urât, pocit. [Var.: *diformat, -ă* adj.] — V. *deforma*.

DEFORMĂȚIE, *deformații*, s.f. Deformare. [Var.: *deformațiune* s.f.] — Din fr. *déformation*, lat. *deformatio, -onis*.

DEFORMĂȚIUNE s.f. v. *deformație*.

DEFOSFORĂ, *defosfozez*, vb. I. Tranz. A elimina fosforul din topitura metalică în procesul de elaborare a oțelului în cuptoarele cu căptușeală bazică. — Din fr. *défosphorer*.

DEFOSFORĂRE, *defosforări*, s.f. Acțiunea de a defosfora și rezultatul ei. — V. *defosfora*.

DEFRAUDĂ, *defraudez*, vb. I. Tranz. A-și însuși prin fraudă banii unei instanțe publice; a delapida, a fraudă. [Pr.: *-fra-u-*] — Din lat. *defraudare*. Cf. it. *defraudare*.

DEFRAUDĂRE, *defraudări*, s.f. Acțiunea de a defrauda și rezultatul ei; delapidare, fraudă, fraudare. [Pr.: *-fra-u-*] — V. *defrauda*.

DEFRAUDĂT, *-Ă, defraudați, -te*, adj. (Despre bani) Însușit prin fraudă; sustras, delapidat; (despre instituții sau oameni) păgubit. [Pr.: *-fra-u-*] — V. *defrauda*.

DEFRAUDĂTOR, *-OĂRE, defraudatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care defraudează; delapidator. [Pr.: *-fra-u-*] — **Defrauda** + suf. *-tor*.

DEFRIȘĂ, *defrișez*, vb. I. Tranz. A înlătura (prin tăiere sau prin ardere) arborii și alte plante lemnoase spre a face un teren propriu pentru agricultură, pășunat, construcții etc. sau pentru a-l împăduri din nou; a despăduri. — Din fr. *défricher*.

DEFRIȘABIL, *-Ă, defrișabili, -e*, adj. Care poate fi defrișat. — **Defrișa** + suf. *-bil*.

DEFRIȘĂRE, *defrișări*, s.f. Acțiunea de a defrișa și rezultatul ei. — V. *defrișa*. **DEFRIȘĂT**, *-Ă, defrișați, -te*, adj. (Despre terenuri) Redat agriculturii, pășunatului etc., prin tăierea și înlăturarea arborilor și a plantelor lemnoase. — V. *defrișa*.

DEFRIȘĂTOR, *defrișatoare*, s.n. Mașină de defrișat. — **Defrișa** + suf. *-tor*.

DEFRIȘÓR, *-OĂRE, defrișori, -oare*, s.m. și f. Persoană care efectuează sau lucrează la defrișări. — Din fr. *défricheur*.

DEFULĂ, *defulez*, vb. I. Tranz. (Psih.) A da curs liber ideilor sau tendințelor refutate în subconștient. ♦ (Fam.) A-și descărca sufletul. — Din fr. **défuler**.

DEFULĂRE, *defulări*, s.f. Acțiunea de a *defula* și rezultatul ei. — V. **defula**.

DEFULĂT, -Ă, *defulați*, -te, adj. (Adesea substantivat) Care a dat curs liber ideilor sau tendințelor sale refutate înainte. — V. **defula**.

DEFUNCT, -Ă, *definșii*, -te, adj., s.m. și f. (Om) mort, răposat, decedat. — Din lat. **defunctus**, fr. **défunt**.

DEGAJĂ, (1) pers. 3 *degăja*, (2, 3, 4) *degajez*, vb. I. Tranz. 1. A răspândi, a împrăști, a emana căldură, miros etc.; a exala. ♦ Refl. (Despre mirosuri, căldură etc.) A se desprinde. ♦ A elimina, a scoate un gaz dintr-o combinație chimică. 2. A elibera, a scăpa pe cineva de o sarcină, de o îndatorire; a elibera ceva de un obstacol. 3. A îndepărta surplusul de material de pe o piesă pentru a înlesni o operație ulterioară sau pentru a obține o suprafață curată; a elibera un teren de diverse lucruri care stânjenesc utilizarea lui. 4. (La fotbal, hochei etc.) A trimite mingea departe de propria poartă pentru a evita o acțiune periculoasă a adversarului. ♦ (La scrimă) A-și desprinde floarea de floarea adversarului. — Din fr. **dégager**.

DEGAJĂMĒT, *degajamente*, s.f. Acțiunea de a (se) *degaja* și rezultatul ei; răspândire, exalare; eliberare de o sarcină, de un obstacol. ♦ Libertate în mișcări, în comportare; nonșalanță. 2. Operație de îndepărtare a unei porțiuni de material de pe o piesă, de pe un teren etc. în vederea unei operații ulterioare. ♦ *Unghi de degajare* = unghi pe care îl formează fața de așchiere a unei unelte de tăiat cu planul perpendicular pe suprafața pe care o prelucurează. 3. (Concr.) Canelură circulară realizată prin așchiere la exteriorul sau în interiorul unei piese cilindrice. — V. **degaja**.

DEGAJĂRE, *degajări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *degaja* și rezultatul ei; răspândire, exalare; eliberare de o sarcină, de un obstacol. ♦ Libertate în mișcări, în comportare; nonșalanță. 2. Operație de îndepărtare a unei porțiuni de material de pe o piesă, de pe un teren etc. în vederea unei operații ulterioare. ♦ *Unghi de degajare* = unghi pe care îl formează fața de așchiere a unei unelte de tăiat cu planul perpendicular pe suprafața pe care o prelucurează. 3. (Concr.) Canelură circulară realizată prin așchiere la exteriorul sau în interiorul unei piese cilindrice. — V. **degaja**.

DEGAJĂT, -Ă, *degajați*, -te, adj. 1. Eliberat de o îndatorire, de un obstacol; (despre oameni și gesturile lor) cu mare libertate în mișcări; nestânjenit, nonșalant. 2. (Despre o coloană sau un pilastru) Situat în apropierea unui zid. — V. **degaja**.

DEGAZA, *degazez*, vb. I. Tranz. 1. A îndepărta gazele dintr-un spațiu închis sau de pe o suprafață solidă. 2. A îndepărta substanțele toxice de luptă din adăposturi, din încăperi, de pe îmbrăcăminte etc. prin ventilație sau cu ajutorul substanțelor neutralizante. — Din fr. **dégazer**.

DEGAZĂRE, *degazări*, s.f. Acțiunea de a *degaza* și rezultatul ei. — V. **degaza**.

DEGAZĂTOR, *degazatori*, s.m. Substanță cu ajutorul căreia se degazează. — **Degaza** + suf. -tor (după fr. *dégazeur*).

DEGAZIFICĂ, *degazific*, vb. I. Tranz. 1. A îndepărta substanțele volatile din cărbuni prin distilare, la temperaturi înalte, în absența aerului. 2. A îndepărta gazele dintr-un lichid prin agitare, împrôscare etc. 3. A îndepărta gazele din noroiul de foraj pentru a putea fi refolosit. — Pref. *de-* + **gazifica**.

DEGAZIFICĂRE, *degazificări*, s.f. Acțiunea de a *degazifica* și rezultatul ei. — V. **degazifica**.

DEGAZOLINĂ, *degazolinez*, vb. I. Tranz. A separa, printr-un procedeu special, gazolina din gazele obținute în exploatarea petrolierei. — Din fr. **dégaoliner**.

DEGAZOLINĂRE, *degazolinări*, s.f. Acțiunea de a *degazolina* și rezultatul ei; operație la care sunt supuse gazele după extragerea lor din sondele de țitei și de gaze, pentru a separa și a recupera gazolina; dezbenzinare. — V. **degazolina**.

DEGAZOR, *degazoare*, s.n. Aparat folosit pentru eliminarea gazelor din apa de alimentare a cazanelor de abur, a rețelelor termice. — Din fr. **dégazeur**.

DEGEABA adv. 1. În zadar, fără niciun folos, zadarnic. 2. Fără plată, gratis. — **De**⁴ + **geaba**.

DEGENERĂ, *degenerez*, vb. I. Intrans. 1. A pierde total sau parțial unele însușiri morfologice sau funcționale (caracteristice genului sau speciei), în urma acțiunii unor factori de mediu sau ereditari. 2. Fig. A se schimba, a se prefăce în ceva (mai) rău, (mai) grav, pierzând aspectul sau caracterul inițial; a decădea. — Din fr. **dégénérer**, lat. **degenerare**.

DEGENERĂRE, *degenerări*, s.f. Faptul de a *degenera*; decădere, stricare, degenerescență, degenerație. — V. **degenera**.

DEGENERĂT, -Ă, *degenerați*, -te, adj. Care și-a pierdut însușirile morfologice sau funcționale (caracteristice genului sau speciei). — V. **degenera**.

DEGENERATIV, -Ă, *degenerativi*, -e, adj. Care degenerază; cu caracter de degenerescență. — Din fr. **dégénératif**.

DEGENERĂȚIE, *degenerații*, s.f. (Rar) Degenerare. — Din fr. **dégénération**.

DEGENERESCĒNT, -Ă, *degenerescenți*, -te, adj. Care este pe cale de a degenera, cu tendință spre degenerare. — Din fr. **dégénéscent**.

DEGENERESCĒNȚĂ, *degenerescențe*, s.f. Modificarea patologică regresivă, anatomică și funcțională, a unui țesut sau a unui organ, ca urmare a suprimării legăturii lor cu sistemul nervos sau cu circulația sangvină, a unei intoxicații grave a organismului sau a unui deficit de metabolism; degenerare. — Din fr. **dégénérescence**.

DEGERĂ, *déger*, vb. I. Intrans. 1. A suferi o degerătură; a amorți de frig. 2. (Prin exagere) A-i fi cuiwa foarte frig, a tremura de frig. 3. (Despre plante, fructe, legume) A se strica prin înghețare; a îngheța. — Lat. **degelare**.

DEGERĂRE, *degerări*, s.f. Acțiunea de a *degera* și rezultatul ei. — V. **degera**.

DEGERĂT, -Ă, *degerați*, -te, adj. 1. (Despre oameni și animale sau despre părți ale corpului lor) Cu degerături; înghețat. 2. (Despre plante, fructe, legume) Atins, stricat de ger. — V. **degera**.

DEGERĂȚURĂ, *degerățuri*, s.f. Inflamație, iritație, rană, leziune provocată de acțiunea frigului asupra țesuturilor. — **Degera** + suf. -ătură.

DEGERMINĂ, *degerminez*, vb. I. Tranz. A separa embrionii boabelor de cereale în procesul de obținere a mălaiului, a crupelor și a făinurilor. — Pref. *de-* + **germina** (după fr. *dégermer*).

DEGERMINĂRE, *degerminări*, s.f. Acțiunea de a *degermina* și rezultatul ei. — V. **degermina**.

DEGET, *degete*, s.n. 1. Fiecare dintre prelungirile mobile, alcătuite din falange, cu care se sfârșește mâna sau talpa piciorului la om ori laba la unele animale. *Îi dai un deget și-ți ia mâna toată. Sunt cinci degete la o mână și nu seamănă unul cu altul.* ♦ Expr. *A se ascunde* (sau *a se da*) *după deget* = a căuta în zadar să-și ascundă o vină evidentă, a fugi de răspundere. *A ști sau a cunoaște* (ceva) (*ca*) *pe degete* = a ști sau a cunoaște ceva foarte bine. *Îi numeri* (sau *îi poți număra*) *pe degete* = sunt foarte pușini. *A purta sau a învăța, a juca* (pe cineva) *pe degete* = a face ce vrei din cineva, a duce pe cineva de nas. *A-și da cu degetul în ochi* (din cauza întinerului) = a nu vedea nimic. *A aluneca sau a scăpa, a (se) strecura printre degete* = a scăpa, a (se) strecura pe neobservate, pe nesimțite. *A sta cu degetul în gură* = a pierde vremea. *A pune degetul* = a aplica amprenta digitală în loc de iscălitură. *A pune degetul pe rană* = a găsi punctul sensibil al unei chestiuni. *A umbla* (sau *a pași, a merge*) *în vârful degetelor* = a umbla pe furiș, tiptil, fără zgomot. *A încerca marea cu degetul* = a încerca imposibilul. *A-și linge degetele* = a-i plăcea foarte mult (ceva de mâncare). *A avea* (sau *a fi*) *în degetul cel mic* (al cuiwa) = a cunoaște foarte bine. *A nu-i putea ajunge* (cuiwa) *nici la degetul cel mic* = a nu se putea compara cu cineva în privința capacității, comportării etc. 2. Compus: *cinci-degete* = plantă erbacee târătoare, ale cărei frunze au cinci foliole (*Potentilla reptans*). 3. Piesă componentă a aparatelor de tăiere la cositori, secărători, combine de cereale etc., care separă și sprijină plantele în momentul tăierii. 4. Veche unitate de măsură pentru lungimi, având aproximativ lățimea unui deget (1). [Var.: (pop.) **deșt** s.n.] — Lat. **digitus**.

DEGETĂR, *degetare*, s.n. 1. Căpăcel din metal sau din material plastic, care se poartă la cusut, pe degetul cu care se împinge acul pentru a-l feri de întepături. 2. Plantă erbacee veninoasă, cu frunze acoperite cu peri moi, cu flori mari, galbene sau roșii-purpuriu; degetariță, degetel (**II** 1) (*Digitalis ambigua*). — **Deget** + suf. -ar.

DEGETĂRIȚĂ, *degetarițe*, s.f. (Bot.) 1. Degetar (2). 2. Degetel-roșu. — **Degetar** + suf. -iță.

DEGETĂRUȚI, *degetăruși*, s.m. Plantă erbacee din familia primulaceelor, cu flori albastre-violete, în formă de clopot, dispuse câte 1-8 în vârful tulpinii, care crește în regiunile muntoase (*Soldanella montana*). — **Degetar** + suf. -uț.

DEGETUȚ, *degetuțe*, s.n. (Rar) Degetel (I). — **Deget** + suf. -uț.

DEGETÉL, *degetele*, s.n. I. Diminutiv al lui *deget*. **II**. (Bot.) 1. Degetar (2). 2. Compus: *degetel-roșu* = plantă erbacee foarte veninoasă, cu flori roșii-purpuriu în formă de tub, din care se extrage digitalina, un puternic tonic cardiovascular (*Digitalis purpurea*). — **Deget** + suf. -el.

DEGHIZA, *deghizez*, vb. I Tranz. și refl. A (se) îmbrăca în așa fel, încât să nu poată fi recunoscut; a (se) travesti. ♦ Tranz. Fig. A prezenta ceva sub altă formă decât cea adevărată; a ascunde, a masca, a disimula, a camufla. — Din fr. **déguiser**.

DEGHIZĂRE, *deghizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *deghiza* și rezultatul ei; travestire. — V. **deghiza**.

DEGHIZĂT, -Ă, *deghizați*, -te, adj. 1. Travestit. 2. Fig. Mascat, camuflat. — V. **deghiza**.

DEGIVRĂ vb. I v. **dejivra**.

DEGIVRĂRE s.f. v. **dejivrare**.

DEGIVRĂTOR s.n. v. **dejivror**.

DEGLUTIȚIE, *degluțiții*, s.f. Act fiziologic reflex prin care bolul alimentar trece din gură, prin esofag, în stomac; înghițire. [Var.: **degluțițiune** s.f.] — Din fr. **déglutition**.

DEGLUTIȚIUNE s.f. v. **degluțiție**.

DEGOMĂ, *degomez*, vb. I. Tranz. A îndepărta, total sau parțial, sericina de pe firele sau țesăturile de mătase naturală, pentru ca acestea să capete caracteristici superioare de prelucrare. — Din fr. **dégommer**.

DEGOMĂRE, *degomări*, s.f. Acțiunea de a *degoma* și rezultatul ei. — V. **degoma**.

DEGONFLĂ, *degonflez*, vb. I. Tranz. și refl. (Mai ales fig.) A (se) dezumfla. — Din fr. **dégonfler**.

DEGRABĂ adv. 1. La repezeală, repede, iute. 2. De timpuriu, curând, devreme. ♦ Expr. *Mai degrabă* = mai ușor, mai curând. — **De**⁴ + **grabă**.

DEGRADĂ, *degradez*, vb. I. 1. Tranz. A înșosi. 2. Tranz. (Mil.) A pedepsi prin luarea gradului, a lua gradele. 3. Refl. A ajunge într-o stare de decădere. 4. Refl. (Despre sisteme tehnice, obiecte, materiale) A se strica, a se deteriora, a se ruina. 5. Tranz. și refl. (Despre terenuri) A deveni sau a face să devină neproductiv. — Din fr. **dégrader**, lat. **degradare**.

DEGRADĂBIL, -Ă, *degradabili*, -e, adj. Care se poate degrada. — **Degrada** + suf. -bil.

DEGRADANT, -Ă, *degradanți*, -te, adj. Care degradează; înjositor, umilitor, degradator. — Din fr. **dégradant**.

DEGRADARE, *degradări*, s.f. 1. Înjosire. 2. (Și în sintagma *degradare militară*) Pedepsă militară care constă în luarea gradului, excluderea din armată etc. ♦ (În sintagma *degradare civică* = pierdere juridică a unor drepturi cetățenești. 3. Proces de schimbare în rău; stricare, deteriorare, ruinare. ♦ Micșorare a valorii agricole a unui sol, a unui teren, a unui zăcămint etc. ♦ *Degradarea solului* = totalitatea schimbărilor produse în solurile spălate intens prin apa de infiltrație, care determină schimbarea fertilității acestora. — V. **degrada**.

DEGRADAT, -Ă, *degradați*, -te, adj. (Despre persoane) Care a pierdut gradul pe care l-a avut. ♦ Decăzut sub raport moral sau social; înjosit; stricat, corupt, vicios. ♦ (Despre obiecte, materiale etc.) Care și-a pierdut calitățile; stricat, deteriorat. ♦ (Despre terenuri) Care și-a pierdut calitățile, devenit neproductiv. — V. **degrada**.

DEGRADATOR, -OĂRE, *degradatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Degradant. 2. S.n. Hârtie neagră decupată astfel încât să permită obținerea unei imagini cu anumite contururi la copierea filmului. — Din fr. **dégradeur**.

DEGRADĂȚIE, *degradații*, s.f. (Inv.) Degradare. — Din fr. **degradation**.

DEGRADÉ, *degradauri*, s.n. Descreșterea treptată a intensității unei culori. ♦ (Adjectival) *Ață degrade*. [Var.: **degradéu** s.n.] — Din fr. **dégradé**.

DEGRADEU s.n. v. **degrade**.

DEGRĂS, *degrasuri*, s.n. Amestec de grăsimi emulsionabile, folosit în industria pielăriei la ungerea pieilor pentru a le face mai suple, pliabile, cu un tușeu moale etc. — Din fr. **dégras**.

DEGRESĂ, *degresez*, vb. I. Tranz. 1. A îndepărta petele de grăsime de pe suprafața unor obiecte (metalice) prin diverse procedee chimice. 2. A extrage grăsimea dintr-un aliment în scopuri dietetice sau tehnologice. — Din fr. **dégraisser**.

DEGRESĂJ, *degrăsaj*, s.n. Degresare. — Din fr. **dégraissage**.

DEGRESĂNT, -Ă, *degrăsăni*, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care degresează. 2. S.m. Substanță întrebuințată pentru degresare. — Din fr. **dégraissant**.

DEGRESĂRE, *degrăsări*, s.f. Acțiunea de a *degrasa* și rezultatul ei; degresaj. — V. **degrasa**.

DEGRESĂȚ, -Ă, *degrăsăți*, -te, adj. (Despre alimente) Căruia i s-a extras grăsimea. — V. **degrasa**.

DEGRESIUNE, *degresiuni*, s.f. Micșorare treptată, graduală. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **degression**, lat. **degressio**, -onis.

DEGRESIV, -Ă, *degresivi*, -e, adj. Care scade, care se reduce, care se descrește treptat; descreșcător. — Din fr. **dégressif**.

DEGRESOR, -OĂRE, *degresori*, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care degresează. 2. S.n. Aparat cu care se face degresarea anumitor materiale. — Din fr. **dégraisseur**.

DEGREVĂ, *degrevez*, vb. I. Tranz. A scădea, a reduce sarcinile sau obligațiile impuse unei persoane fizice sau unei instituții. — Din fr. **dégrever**.

DEGREVĂNT, -Ă, *degrevați*, -te, adj. Care degrevează. — Din fr. **dégrevant**.

DEGREVĂRE, *degrevări*, s.f. Acțiunea de a *degreva* și rezultatul ei. — V. **degreva**.

DEGREVĂȚ, -Ă, *degrevați*, -te, adj. Scutit, descărcat de o parte din sarcini. — V. **degreva**.

DEGRINGOLĂDĂ, *degringolade*, s.f. Prăbușire, rostogolire rapidă, cădere.

♦ Fig. Decădere treptată, degradare progresivă, ruinare. — Din fr. **dégringolade**.
DEGRISORIE, *degrisoare*, s.n. Sistem de filtre alcătuit din pietriș mărunț, folosit într-o instalație de limpezire parțială, preliminară a apei, pentru reținerea impurităților de dimensiuni mari. — Din fr. **dégrossisseur**.

DEGROȘĂ, *degroșez*, vb. I. Tranz. A efectua operația de prelucrare prin așchiere a unei piese brute, spre a o aduce la dimensiunile apropiate de cele finale. — Din fr. **dégrossir** (prin apropiere de *ingroșa*).

DEGROȘĂRE, *degroșări*, s.f. Acțiunea de a *degroșa* și rezultatul ei. — V. **degroșa**.

DEGUDRONĂ, *degudronez*, vb. I. Tranz. A separa gudroanele de gazele produse la distilarea cărbunilor fosili. — Din fr. **dégoudronner**.

DEGUDRONĂRE, *degudronări*, s.f. Acțiunea de a *degudrona* și rezultatul ei. — V. **degudrona**.

DEGUDRONATOR, *degudronatoare*, s.n. Aparat sau utilaj folosit la degudronare. — **Degudrona** + suf. -tor. Cf. fr. **dégoudronneur**.

DEGUSTĂ, *degust*, vb. I. Tranz. A aprecia cu ajutorul gustului, mirosului, văzului calitățile unui produs alimentar (mai ales vin); p. ext. a savura. — Din fr. **déguster**, lat. **degustare**.

DEGUSTĂRE, *degustări*, s.f. Acțiunea de a *degusta* și rezultatul ei; degustație. — V. **degusta**.

DEGUSTAȚIE, *degustații*, s.f. Faptul de a degusta; degustare. — Din fr. **de gustation**.

DEGUSTĂTOR, -OĂRE, *degustători*, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu degustarea vinurilor, lichiorurilor, fructelor și a altor produse alimentare. — **Degusta** + suf. -ător.

DEHIDROGENĂ, *dehidrogenez*, vb. I. Tranz. A elimina hidrogenul din molecula compușilor organici. [Var.: **dehidrogenă** vb. I] — Din fr. **déshydrogénéer**.

DEHIDROGENĂRE, *dehidrogenări*, s.f. Acțiunea de a *dehidrogena* și rezultatul ei. [Var.: **dehidrogenare** vb. I] — V. **dehidrogena**.

DEHISCENT, -Ă, *dehiscenti*, -te, adj. (Despre fructe, antere etc.) Care se deschide spontan când ajunge la maturitate, punând în libertate semințele. — Din fr. **déhiscant**, lat. **dehiscens**, -ntis.

DEHISCENȚĂ s.f. (Bot.) Deschidere de la sine a unui fruct, a unei antere sau a unui sporangiu când ajung la maturitate. — Din fr. **déhiscence**.

DEHULĂ vb. I v. **dăula**.

DEHULĂȚ, -Ă adj. v. **dăulat**.

DEICTIC, -Ă, *deictici*, -ce, adj. Care arată, care demonstrează, care întărește un sens. — Din fr. **déictique**.

DEIFICĂ, *deific*, vb. I. Tranz. A atribui putere divină unei ființe sau unui lucru; a zeifica. [Pr.: -de-i-] — Din lat. **deificare**, fr. **deifier**.

DEIFICĂRE, *deificări*, s.f. Faptul de a *deifica*. [Pr.: -de-i-] — V. **deifica**.

DEISM s.n. Credință în existența unei ființe supreme, principiul și sursa oricărei realități, dar care nu intervine în ordinea naturii. — Din fr. **déisme**.

DEIST, -Ă, *dești*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care susține deismul, privitor la deism. 2. S.m. și f. Adept al deismului. — Din fr. **déiste**.

DEIMPĂRȚIT s.n. (Mat.) Primul termen al unei împărțiri, număr care urmează să fie împărțit la cel de-al doilea termen. — **De**⁴ + **împărțit**.

DEINMULȚIT s.n. (Mat.) Primul factor al unei înmulțiri, număr care urmează să fie înmulțit cu cel de-al doilea termen. — **De**⁴ + **înmulțit**.

DEJĂ adv. În acest (sau acel) moment, de pe acum (sau de pe atunci), încă de pe acum (sau de pe atunci). — Din fr. **déjà**.

DEJALÉN, (2) *dejalenuri*, s.n. Țesătură de bumbac mercerizat, de calitate superioară, din care se confecționează cămăși bărbătești, bluze etc. 2. Varietate din această țesătură. [Pl. și: *dejalene*. — Var.: **dejalén** s.f.] — Cf. engl. *de laine*.

DEJALÉNĂ s.f. v. **dejalen**.

DEJĂ-VU s.n. (Franțuzism) Impresie intensă, în fața unei situații prezente, de a fi fost trăită în trecut. [Pr.: *vîj*] — Cuv. fr.

DEJECTĂ, *dejectez*, vb. I. Tranz. (Rar) A evacua dejecții. — Din **dejecție**.

DEJECTĂRE s.f. Acțiunea de a *dejecta*. — V. **dejecta**.

DEJECȚIE, *dejecții*, s.f. 1. Evacuare a excrețiilor din organism, în special a materiilor fecale; (concr.) materia fecală evacuată. ♦ Apă murdară provenită din fabrici sau din gospodării, care degradează apele naturale în care se scurge. 2. (În sintagma) *Con de dejecție* = formă de relief cu aspect de evantai, alcătuită din bolovănișuri, pietrișuri, nisip și argilă depozitate de torenți și râuri acolo unde se produce o schimbare de pantă. [Var.: **dejecțiune** s.f.] — Din fr. **déjection**, lat. **dejectio**, -onis.

DEJECȚIUNE s.f. v. **dejecție**.

DEJIVRĂ, *dejivrez*, vb. I. Tranz. A înlătura stratul de gheață sau de chiciură format pe suprafețele care vin în contact cu aerul umed și subrăcit. [Var.: **dejivră** vb. I] — Din fr. **déjivrer**.

DEJIVRĂRE, *dejivrări*, s.f. Acțiunea de a *dejivra* și rezultatul ei. [Var.: **dejivrare** s.f.] — V. **dejivra**.

DEJIVROR, *dejivroare*, s.n. Instalație de protecție a unui avion contra formării straturilor de gheață pe aripi, ampenaje, elice etc. în cursul zborului prin mase de aer umed și subrăcit. [Var.: **dejivror** s.n.] — Din fr. **déjivreur**.

DEJOJĂRE s.f. Desprindere de apă a unui hidroavion în cursul decolării. — După fr. **déjaugeage**.

DEJUCĂ, *dejúc*, vb. I. Tranz. A zădărnici planurile sau uneltirile cuiva. [Var.: (inv.) **dejuca** vb. I] — Pref. *de-* + **juca**.

DEJUCĂRE, *dejucări*, s.f. Acțiunea de a *dejuca* și rezultatul ei; zădărniciere. — V. **dejuca**.

DEJUGĂ, *dejúg*, vb. I. 1. Tranz. A scoate boii din jug. 2. Intrans. Fig. (Rar) A ajunge sau a se opri undeva; a poposi, a se așeza. — Lat. ***disjugare**.

DEJUGĂRE, *dejugări*, s.f. Acțiunea de a *dejuca*; scoaterea boilor din jug; dejugat. — V. **dejuca**.

DEJUGĂȚ, -Ă, *dejugați*, -te, vb. I. Tranz. A scoate boii din jug. 2. Intrans. Fig. (Rar) A ajunge sau a se opri undeva; a poposi, a se așeza. — Lat. ***disjugare**.

DEJUGĂRE, *dejugări*, s.f. Acțiunea de a *dejuca*; scoaterea boilor din jug; dejugat. — V. **dejuca**.

DEJUGĂȚ, -Ă, *dejugați*, -te, vb. I. Tranz. A scoate boii din jug. 2. Intrans. Fig. (Rar) A ajunge sau a se opri undeva; a poposi, a se așeza. — Lat. ***disjugare**.

DEJUGĂTOARE, *dejugători*, s.f. (Pop.) Loc de popas unde se dejugă boii pentru a-i lăsa să se odihnească. — **Dejuca** + suf. -ătoare.

DEJUN, *dejunuri*, s.n. Masa de amiază; (și în sintagma *micul dejun*) mâncare de dimineață; timp al zilei când se servesc acestea. — Din **dejuca**.

DEJUNĂ, *dejunez*, vb. I. Tranz. A lua masa de prânz; a prânzi. — Din fr. **déjeuner**.

DE JURE loc. adv. De drept. [Pr.: *iu-*] — Loc lat.

DEJURNĂ adj. invar. (Despre elevi și, inv., despre militari) De serviciu (pe timp de o zi). — Din rus. **dejurnii**.

DEJURSTVĂ, *dejurstve*, s.f. (Inv.) Corp de gardă; comandament militar. [Var.: **djurstvă** s.f.] — Din rus. **džurstvo**.

DELABORĂ, *delaborez*, vb. I. Tranz. A demonta dintr-un loc instalațiile, mașinile și munițiile devenite inutilizabile sau periculoase. — Din lat. **delaborare**.

DELABORĂRE, *delaborări*, s.f. Acțiunea de a *delabora*. — V. **delabora**.

DELABRĂ, *delabrez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A deteriora, a strica, a ruina. — Din fr. **délabrer**.

DELAOLĂLTĂ adv. (Rar) Împreună. [Pr.: -la-o-] — **De**⁴ + **laolaltă**.

DELAPIDĂ, *delapidez*, vb. I. Tranz. A sustrage, a fura, bani sau alte bunuri din avutul statului. — Din fr. *dilapider*, lat. *dilapidare*.

DELAPIDĂRE, *delapidări*, s.f. Acțiunea de a *delapida* și rezultatul ei; infracțiune care constă în însușirea, folosirea sau traficearea de către un angajat, în interesul său sau al altei persoane, a unor sume de bani sau a altor bunuri aflate în gestiunea sau în administrarea sa; sustragere de bani sau de bunuri din avutul statului. — V. *delapida*.

DELAPIDĂTOR, *-OĂRE*, *delapidatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care delapidează. — Din fr. *dilapidateur*.

DELĂTOR, *-OĂRE*, *delatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care face o delatațiune; denunțator, pârător. — Din fr. *délateur*, lat. *delator*.

DELAȚIUNE, *delatațiuni*, s.f. Denunțare, denunț; pâră. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *délation*, lat. *delatio*, *-onis*.

DELĂSĂ, *delăs*, vb. I. Refl. (Folosit mai ales la perf. c.) A dovedi nepăsare, neglijență față de o muncă începută, a abandona o treabă începută. — Din fr. *délaisser*.

DELĂSĂRE, *delăsări*, s.f. Faptul de a *se delăsa*; nepăsare, neglijență față de o muncă începută. — V. *delăsa*.

DELĂSĂTOR, *-OĂRE*, *delăsători*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se delăsă; neglijent, indolent. — **Delăsă** + suf. *-tor*.

DELĂTURĂ, *delătur*, vb. I. Tranz. (Reg.) A înlătura. — **De**⁴ + **latură**.

DÉLCO, *délcour*, s.n. Cap distribuitor la motoarele cu aprindere electrică. [Var.: *délcô* s.n.] — Din fr. *delco*.

DELCOU s.n. v. *delco*.

DELEĂTUR s.n. Nume dat semnelor de corectură tipografică prin care se indică suprimarea unei litere, a unui grup de litere etc. [Pr.: *-le-a-*] — Cuv. lat.

DELEBİL, *-Ă*, *deleibili*, *-e*, adj. (Livr.) Care poate fi șters. — Din fr. *délébile*.

DELECTĂ, *delectez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) desfăta, a (se) încânta, a (se) bucura. — Din fr. *délecter*, lat. *delectare*.

DELECTĂBIL, *-Ă*, *delectabili*, *-e*, adj. Plăcut, agreabil, încântător. — Din fr. *délectable*, lat. *delectabilis*.

DELECTĂRE, *delectări*, s.f. Faptul de a (se) *delecta*; desfătare, încântare; distrație. — V. *delecta*.

DELEGĂ, *delég*, vb. I. Tranz. A transmite cuiva dreptul de a acționa ca reprezentant al unei persoane sau al unei instituții. ♦ A însărcina pe cineva, pe timp limitat, cu executarea, supravegherea sau organizarea unei lucrări. — Din fr. *déléguer*, lat. *delegare*.

DELEGĂT, *-Ă*, *delegați*, *-te*, s.m. și f. 1. Persoană care a primit o delegație. 2. Reprezentant sau trimis al unui stat ori al unui guvern la o conferință, la un congres sau la o organizație națională sau internațională. — Din fr. *délégué*, lat. *delegatus*.

DELEGATĂR, *-Ă*, *delegatari*, *-e*, adj., s.m. și f. (Livr.) (Persoană) care delegă, (persoană) care dă o delegație. — Din fr. *délégateur*.

DELEGĂȚIE, *delegații*, s.f. 1. Misiune sau însărcinare de a se prezenta sau de a acționa în numele cuiva ♦ (Concr.) Act prin care cineva este desemnat ca delegat. 2. Grup de persoane împuternicit cu o misiune specială. — Din fr. *délégation*, lat. *delegatio*.

DELESTĂ, *delestez*, vb. I. Tranz. A arunca lestul din corăbii, din baloane pentru a le ușura. — Din fr. *délester*.

DELESTĂRE, *delestări*, s.f. Acțiunea de a *delesta*. — V. *delesta*.

DELETÉR, *-Ă*, *deleter*, *-e*, adj. (Livr.) Vătămător. — Din fr. *délétere*.

DELEXICALIZĂ, pers. 3. *delexicalizează*, vb. I. Tranz. și refl. (Lingv.) A face să piardă sau a pierde conținutul semantic. — Pref. *de-* + **lexical** + suf. *-iza*.

DELEXICALIZĂRE, *delexicalizări*, s.f. Faptul de a (se) *delexicaliza*. — V. *delexicaliza*.

DELEXICALIZĂT, *-Ă*, *delexicalizați*, *-te*, adj. Care nu mai are conținutul semantic. — V. *delexicaliza*.

DELFIN¹, *delfini*, s.m. 1. Mamifer marin cu corpul în formă de fus, care atinge mărimea de trei metri, cu botul alungit, prevăzut cu numeroși dinți conici, și care trăiește în grupuri compacte în toate mările; porc-de-mare (*Delphinus delphis*). 2. (Art.) Constelație din emisfera boreală, în vecinătatea Căii-Laptelui. 3. Procedu tehnice de inot în care sportivul, culcat cu fața în jos, înaintează la suprafața apei prin mișcarea simultană și simetrică a brațelor, dinainte spre înapoi, coordonată cu bătaia simultană în plan vertical a picioarelor. — Din lat. *delphinus*, it. *delfino*.

DELFIN², *delfini*, s.m. 1. Titlu feudal purtat de unii conți din Franța. 2. Titlu purtat de fiul cel mai mare al regelor Franței, moștenitorul prezumtiv al tronului (și suzeran al provinciei Dauphiné). — Din **delfin**¹ (după fr. *dauphin*).

DELFINĂRIU, *delfinari*, s.n. 1. Bazin amenajat pentru delfini¹ (1). 2. Sală sau clădire care adăpostește un delfinariu (1) și în care au loc reprezentații cu delfini¹ (1). — **Delfin**¹ + suf. *-ariu*.

DELFINIST, *-Ă*, *delfiniști*, *-ste*, s.m. și f. Înător în stilul delfin¹ (3). — Din it. **delfinista**.

DELIBĂȘĂ, *delibași*, s.m. (În epoca fanariotă) Șeful gărzii domnești, căpetenia deliilor. — Din tc. *delibașa*.

DELIBERĂ, *deliberez*, vb. I. 1. Intrans. (Despre membrii unei instanțe judecătorești, ai unei adunări legiuitoare) A chibzui în comun și a discuta (în secret)

asupra luării unei hotărâri. 2. Tranz. A decide, a rezolva. — Din fr. *délibérer*, lat. *deliberare*.

DELIBERĂNT, *-Ă*, *deliberanți*, *-te*, adj. Care deliberează. — Din fr. *délibérant*.

DELIBERĂRE, *deliberări*, s.f. Acțiunea de a *delibera* și rezultatul ei; consfătuire, chibzuire; dezbateri, deliberație. — V. *delibera*.

DELIBERĂT, *-Ă*, *deliberați*, *-te*, adj. (Adesea adverbial) Care a fost făcut în mod intenționat, din proprie voință. — V. *delibera*. Cf. fr. *délibéré*.

DELIBERATIV, *-Ă*, *deliberativi*, *-e*, adj. Care deliberează având dreptul de a lua o hotărâre. ♦ *Vot deliberativ* = vot al cărui rezultat este obligatoriu. — Din fr. *délibératif*, lat. *deliberativus*.

DELIBERĂȚIE, *deliberații*, s.f. (Înv.) Deliberare. — Din fr. *délibération*, lat. *deliberatio*.

DELICĂT, *-Ă*, *delicați*, *-te*, adj. 1. (Despre aspectul unor ființe sau lucruri) Fin, gingaș, grațios; *p. ext.* fragil; (despre ființe) plăpând, subred, slăbuț. ♦ (Despre culori) Discret, atenuat, pal, estompat. 2. (Despre lucruri) De bun-gust, delicat, fin. ♦ (Despre mâncăruri, băuturi, parfumuri) Care este de calitate, de mare rafinament, ales. 3. (Despre oameni și despre manifestările lor; adesea adverbial) Plin de atenție, de grijă; lipsit de asprime, de brutalitate. 4. (Despre probleme, situații etc.) Care cere mare băgare de seamă, prudență, rezervă în rezolvare. — Din fr. **délicat**, lat. **delicatus**.

DELICĂTESĂ, *delicatese*, s.f. (Mai ales la pl.) Aliment fin, ales (îndeosebi prăjituri și specialități culinare). — Din germ. **Delikatesse**.

DELICĂȚE s.f. v. **delicatese**.

DELICĂȚEȚE, (2) *delicateți*, s.f. 1. Însușirea a ceea ce este delicat; finețe, gingășie; discreție, subtilitate. 2. Lucru, manifestare etc. delicate. [Var.: **delicatță** s.f.] — Din fr. **délicatesse**.

DELICIOS, *-OASĂ*, *delicioși*, *-oase*, adj. (Despre mâncăruri și băuturi) Foarte gustos, savuros. ♦ Fig. Extrem de plăcut, încântător, fermecător. — Din fr. **délicieux**, lat. **doliosus**.

DELICIU, *delicii*, s.n. Plăcere deosebit de mare; desfătare. ♦ Fig. (Fam.) Lucru, ființă încântătoare. — Din lat. **delicium**, fr. **délice**.

DELICT, *delicte*, s.n. Fapt nepermis de legea penală; infracțiune de mai mică gravitate, care se sancționează cu amendă penală sau cu închisoare corecțională. — Din lat. **delictum**. Cf. fr. *délit*.

DELICTUAL, *-Ă*, *delictuali*, *-e*, adj. Delictuos. [Pr.: *-tu-al*] — Cf. *delict*.

DELICTUOS, *-OASĂ*, *delictuoși*, *-oase*, adj. (Despre fapte) Care prezintă caracterul unui delict, care ține de delict; delictual. [Pr.: *-tu-os*] — Din fr. **délicteux**.

DELICVÉNT, *-Ă* s.m. și f. v. **delincvent**.

DELICVENȚĂ s.f. v. **delincvență**.

DELICVESCENT, *-Ă*, *delicvescenți*, *-te*, adj. (Despre substanțe chimice) Care absoarbe vaporii de apă din atmosferă până la solubilizare. — Din fr. **déliquescent**, lat. **déliquescens**.

DELICVESCENȚĂ s.f. (Chim.) Proprietate a unor substanțe solide de a fi delicvescente. ♦ Fig. Decadență, degenerare. — Din fr. **déliquescence**.

DELIGĂȚIE s.f. Aplicație a unui bandaj, a unui aparat sau a unui medicament extern. — Din fr. **déligation**.

DELIMITĂ, *delimitéz*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) stabili, a (se) fixa limitele unui lucru; a (se) mărgini, a (se) limita. ♦ A (se) contura. ♦ Refl. A-și preciza poziția într-un anumit context. — Din fr. **délimiter**, lat. **delimitare**.

DELIMITĂBIL, *-Ă*, *delimitabili*, *-e*, adj. Care poate fi delimitat. — Din fr. **délimitable**.

DELIMITĂRE, *delimitări*, s.f. Acțiunea de a (se) *delimita* și rezultatul ei; fixare a limitelor unui lucru. — V. **delimita**.

DELIMITĂȚIV, *-Ă*, *delimitativi*, *-e*, adj. (Rare) Care delimitază, care servește pentru a delimita; delimitator. — **Delimita** + suf. *-ativ*.

DELIMITĂTOR, *-OĂRE*, *delimitatori*, *-oare*, adj. Delimitativ. — **Delimita** + suf. *-tor*.

DELINCVENT, *-Ă*, *delincvenți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care a săvârșit un delict. [Var.: **delicvnt**, *-ă* s.m. și f.] — Din lat. **delinquens**, *-ntis*. Cf. fr. *délinquant*.

DELINCVENȚĂ, *delincvențe*, s.f. 1. Fenomen social care constă în săvârșirea de delict. 2. Totalitatea delictelor săvârșite, la un moment dat, într-un anumit mediu sau de către persoane de o anumită vârstă. [Var.: **delicvntă** s.f.] — Din fr. **delinquance**.

DELINĂVIT s.n. Cuvânt care însoțește, într-unul din colțurile de jos ale unei gravuri, numele autorului. [Pr.: *-ne-a-*] — Cuv. lat.

DELINTERSĂ, *delintersez*, vb. I. Tranz. A îndepărta, pe cale chimică sau mecanică, firele scurte de pe semănțele de bumbac egrenate, înainte de decorticierea lor. — Pref. *de-* + **linters**.

DELINTERSĂRE, *delintersări*, s.f. Acțiunea de a *delintersa* și rezultatul ei. — V. **delintersa**.

DELIR, *deliruri*, s.n. 1. Tulburare a conștiinței, manifestată prin halucinații, aiurări, iluzii etc., întâlnită în unele boli mintale, în stări febrile etc. 2. Fig. Stare de exaltare, de extaz, de frenezie; entuziasm excesiv. — Din fr. **délire**.

DELIRĂ, *delirez*, vb. I. Intrans. A fi în stare de delir; a aiura. — Din fr. **délirer**, lat. **delirare**.

DELIRĂNT, -Ă, deliranți, -te, adj. Care este în stare de delir (1), ca de delir. ♦ Fig. Care se manifestă într-o formă asemănătoare delirului (1); excesiv, exaltat, frenetic. — Din fr. **délirant**.

DELIRĂRE, delirări, s.f. Acțiunea de a *delira* și rezultatul ei. — V. *delira*.

DELIRICIZĂRE, deliricizări, s.f. Pierdere sau înlăturare a lirismului. — Pref. *de-* + **liricizare**.

DELIRIUM TRÉMENS loc. s.n. Criză caracterizată prin delir (1), halucinații vizuale sau auditive și tremurături ale feței și ale membrilor, care apare la alcoolicii cronici. [Pr.: -ri-um] — Loc. lat.

DELITESCENȚA, delitescențe, s.f. Dispariție subită a unei tumori sau a unei inflamații. — Din fr. **délitescence**.

DELIU, -IE, delii, s.m., adj. 1. S.m. Soldat din călăriea ușoară turcă. ♦ (În Țara Românească și în Moldova) Soldat din corpul de călărești înființat de Mihai Viteazul odată cu corpul beșliilor; (în perioada fanariotă) soldat din garda domnească. 2. Adj., s.m. (Om) voinic, viteaz, îndrăzneț. 3. Adj. Furios, vehement, nebun. — Din tc. **deli**.

DÉLNIȚĂ, delnițe, s.f. 1. (În Evul Mediu, în Țara Românească) Parte din hotarul moșiei satului care se afla în stăpânirea ereditară a unei familii de țărani ce locuiau în satul respectiv; jirebie. 2. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Parte dintr-o anumită subîmpărțire structurală a pământului satului. *Patru delnițe de fână*. 3. (Înv. și pop.) Fâșie îngustă și lungă de teren situată într-o luncă sau pe un delușor; *p. ext.* moșie, proprietate. — Cf. ucr. діл' nyc' a.

DELŌC adv. Nicidecum. — **De**⁴ + **loc**.

DÉLTA, delta, s.m. A patra literă a alfabetului grecesc (în formă de triunghi).

♦ Fig. Simbol al adevărului; *p. ext.* adevăr. — Din gr. **délta**.
DELTAIC, -Ă, deltaici, -ce, adj. Care ține de deltă, privitor la deltă. [Pr.: -ta-ic] — Din fr. **deltaique**.

DELTAPLAN, deltaplane, s.n. 1. Aparat de zbor foarte ușor (de forma literei grecești delta) care poate plana în curentul dinamic de pantă sau plutii în curentul termic ascensional. 2. Deltaplanism. — Din fr. **deltaplan**.

DELTAPLANISM s.n. Sport aviativ practic cu deltaplanul (1); deltaplan (2). — Din fr. **deltaplanisme**.

DELTAPLANIST, deltaplaniști, s.m. Pilot sportiv al deltaplanului. — Din fr. **deltaplaniste**.

DELTA, delte, s.f. Formă de relief rezultată din depunerea de măr și de nisip la vărsarea unei ape curgătoare într-un lac, în mare sau în ocean, pe un teren cu panta lină, în condițiile lipsei marelor și a acțiunii curenților litorali. — Din fr. **delta**.

DELTOID, -Ă, deltoizi, -de, adj., s.m. 1. Adj. În formă de triunghi. 2. S.m. Mușchi al articulației umărului, în forma literei delta, fixat pe omoplat, claviculă și capătul humerusului, care determină rotația internă și externă a brațului. — Din fr. **deltoïde**.

DELULÉȚ, delulețe, s.n. (Rar) Delușor. — **Deal** + suf. *-uleț*.

DELURŌS, -OĂSĂ, deluroși, -oase, adj. Cu multe dealuri (1); accidentat. — **Deal** + suf. *-os*.

DELUȘŌR, delușoare, s.n. Diminutiv al lui *deal*; deluț, deluleț. — **Deal** + suf. *-ușor*.

DELŪȚ, deluțe, s.n. (Rar) Delușor. — **Deal** + suf. *-uț*.

DELUVIAL, -Ă, deluviali, -e, adj. (Despre soluri) Care este format din deluvii. [Pr.: -vi-al] — Din it. **deluvial**.

DELŪVIU, deluvii, s.n. Material sedimentar provenit din alterarea și dezagregarea rocilor, aflat în curs de scurgere sub influența apelor de șiroire pe pantele diferiților versanți. — Din lat. **diluvium**.

DELUZŌRIU, -IE, deluzorii, adj. (Livr.) Înșelător, iluzoriu. — Din fr. **délusoire**, lat. **delusorius**.

DEMACHIĂ, demachiez, vb. 1. Tranz. și refl. A(-și) șterge machiajul sau fardul. [Pr.: -chi-a] — Din fr. **démaquiller**.

DEMACHIĂNT, -Ă, demachianți, -te, adj., s.n. (Produs cosmetic) care demachiează. [Pr.: -chi-ant. — Pl. și: (m.) *demachianți*] — Din fr. **démaquillant**.

DEMACHIĂȚ s.n. Demachiere. [Pr.: -chi-aț] — V. **demachia**.

DEMACHIĂȚ², -Ă, demachiați, -te, adj. Cu machiajul sau fardul șters de pe obraz, ochi etc. [Pr.: -chi-aț] — V. **demachia**.

DEMACHIÉRE, demachieri, s.f. Acțiunea de a (*se*) demachia și rezultatul ei. [Pr.: -chi-e] — V. **demachia**.

DEMAGNETIZĂ, demagnetizez, vb. 1. Tranz. și refl. A pierde sau a face ca un corp să-și piardă proprietățile magnetice. — Din fr. **démagnétiser**.

DEMAGNETIZĂNT, -Ă, demagnetizanți, -te, adj. Care produce demagnetizare. — Din fr. **démagnétisant**.

DEMAGNETIZĂRE, demagnetizări, s.f. Acțiunea de a (*se*) demagnetiza și rezultatul ei. — V. **demagnetiza**.

DEMAGNETIZĂȚ, -Ă, demagnetizați, -te, adj. Care și-a pierdut proprietățile magnetice. — V. **demagnetiza**.

DEMAGNETIZŌR, demagnetizoare, s.n. Dispozitiv electromagnetic folosit pentru demagnetizare. — Din fr. **démagnétiseur**.

DEMAGŌC, -Ă, demagogi, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană care caută să-și creeze o popularitate prin discursuri bombastice, prin promisiuni mincinoase etc. — Din fr. **démagogue**.

DEMAGŌGIC, -Ă, demagogici, -ce, adj. Propriu demagogilor sau demagogiei, privitor la demagogi sau la demagogie; în spiritul demagogiei. — Din fr. **démagogique**.

DEMAGŌGIE, demagogii, s.f. Înșelare a opiniei publice prin promisiuni mincinoase, discursuri bombastice etc., practicată de cineva pentru a-și crea popularitate; purtare de demagog. — Din fr. **démagogie**.

DEMANTELĂ, demantelez, vb. 1. Tranz. (Livr.) A demola; fig. a dezorganiza. — Din fr. **démanteler**.

DEMARĂ, demarez, vb. 1. 1. Intrans. (Despre autovehicule, motoare etc.) A se pune în mișcare, a porni. 2. Tranz. A dezlega odgoanele unei corăbii (în vederea plecării). 3. Intrans. Fig. A-și lua avânt, a porni în viteză — Din fr. **démarrer**.

DEMARĂJ, demaraje, s.n. 1. Demarare. 2. Dezlegare a odgoanelor unei corăbii (în vederea plecării). 3. Început al unei activități. 4. Fig. (Sport) Avânt, forță, viteză cu care se pornește într-o cursă, într-o întrecere etc. — Din fr. **démarrage**.

DEMARĂRE, demarări, s.f. Acțiunea de a demara și rezultatul ei; demaraj. — V. **demara**.

DEMARCĂ, demarchez, vb. 1. 1. Tranz. A însemna printr-o linie de demarcație; a delimita, a despărți, a hotărâni. 2. Refl. (Sport) A scăpa de sub supravegherea adversarului. [Prez. ind. și: *demărc*] — Din fr. **démarquer**.

DEMARCĂJ, demaraje, s.n. Demarcare. ♦ Luare a unor pasaje dintr-o carte spre a le transpune în alta. — Din fr. **démarquage**.

DEMARCĂRE, demarcări, s.f. Acțiunea de a (*se*) demarca și rezultatul ei. — V. **demarca**.

DEMARCĂȚ, -Ă, demarcați, -te, adj. 1. (Despre suprafețe, spații etc.) Care este delimitat printr-o linie de demarcație. 2. (Despre sportivi angajați într-un meci, într-o întrecere) Care a scăpat de sub urmărirea adversarului. — V. **demarca**.

DEMARCATIV, -Ă, demarcativi, -e, adj. De demarcație. — Din fr. **démarcatif**.

DEMARCAȚIE, demarcații, s.f. Delimitare, despărțire, separare. ♦ Operație prin care se stabilește frontiera dintre două state sau linia despărțitoare dintre două suprafețe de teren. ♦ *Linie de demarcație* = linie care desparte două țări sau două suprafețe de teren. [Var.: **demarcațiune** s.f.] — Din fr. **démarcation**.

DEMARCAȚIUNE s.f. v. **demarcație**.

DEMARŌR, demaroare, s.n. Mecanism, motor sau instalație cu ajutorul căroră se pomesc motoarele cu ardere internă. — Din fr. **démarrreur**.

DEMASCĂ, demăsc, vb. 1. Tranz. și refl. 1. A(-și) scoate masca. 2. Fig. A (*se*) arăta în adevărata lumină, a(-și) da pe față planurile, acțiunile, gândurile ascunse. 3. A descoperi inamicului, prin nerespectarea regulilor de mascare, un obiectiv sau o acțiune ascunsă. — Din fr. **démasquer**.

DEMASCĂBIL, -Ă, demascabili, -e, adj. (Rar) Care poate fi demascat. — **Demasca** + suf. *-bil*.

DEMASCĂRE, demascări, s.f. Acțiunea de a (*se*) demasca și rezultatul ei; dezvăluire, dare în vileag. — V. **demasca**.

DEMASCULINIZĂ, demasculinizez, vb. 1. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde caractererele de bărbat. — Din fr. **démasculiniser**.

DEMASCULINIZĂRE, demasculinizări, s.f. Faptul de a (*se*) demasculiniza. — V. **demasculiniza**.

DEMASCULINIZĂȚ, -Ă, demasculinizați, -te, adj. Care și-a pierdut trăsăturile bărbătești. — V. **demasculiniza**.

DEMATERIALIZĂ, dematerializez, vb. 1. Tranz. și refl. A face să piardă sau a pierde caracteristicile materiei sau chiar materia. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **dématérialiser**.

DEMATERIALIZĂRE, dematerializări, s.f. Acțiunea de a (*se*) dematerializa și rezultatul ei. [Pr.: -ri-a] — V. **dematerializa**.

DEMATERIALIZĂȚ, -Ă, dematerializați, -te, adj. Care a pierdut caractererele evidente ale materiei. [Pr.: -ri-a] — V. **dematerializa**.

DÉMĂ, deme, s.f. Unitate administrativ-teritorială în Grecia antică și în Imperiul Bizantin. — Din fr. **dème**.

DEMĂNCĂRE s.f. (Pop.) Măncare, hrană, bucate; demăncat. — **De**⁴ + **măncare**.

DEMĂNCĂȚ s.n. (Pop.) Demăncare. — **De**⁴ + **măncat**.

DEMÉNT, -Ă, demenți, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. Alienat mintal, nebun. 2. Adj. De om nebun; nebusc. — Din fr. **dément**, lat. **demens**, **-ntis**.

DEMÉNTĂ, demențe, s.f. Alienație mentală; nebulie. ♦ *Deménță precoce* = formă de schizofrenie care apare la tineri. *Deménță senilă* = demență care progresează odată cu vârsta. ♦ Fig. Surescitare intensă. — Din fr. **démence**, lat. **dementia**.

DEMÉNTIAL, -Ă, demențiali, -e, adj. Caracteristic unui nebun, care denotă nebulie. [Pr.: -ți-al] — Din fr. **démentiel**.

DEMÉRS, demersuri, s.n. Acțiune întreprinsă (pe lângă cineva) în susținerea unei cauze; intervenție în scopul obținerii unui anumit rezultat. — **De**⁴ + **mers** (după fr. *démarche*).

DEMI- Element de compunere însemnând „(pe) jumătate”, „(relativ) puțin”, „parțial”, care servește la formarea unor substantive și adjective ca: *demipensiune*

DEMILITARIZĂ, demilitarizez, vb. 1. Tranz. A desființa total sau parțial, în urma unei convenții internaționale, forțele armate, armamentul, instalațiile și orice activitate cu caracter militar, într-o regiune, o țară etc. ♦ A reda caracterul civil unor instituții, întreprinderi etc. militarizate. — Din fr. **démilitariser**.

DEMILITARIZĂRE, *demilitarizări*, s.f. Acțiunea de a *demilitariza* și rezultatul ei. — V. **demilitariza**.

DEMILITARIZĂT, -Ă, *demilitarizați*, -te, adj. (Despre țări, teritorii etc.) Care a fost lipsit de armată, de fortificații sau de industrie militară. ♦ *Zonă demilitarizată* = fâșie de teritoriu (de-a lungul graniței dintre două state) în care se interzice, prin convenții internaționale, să se construiască fortificații, instalații militare etc. sau să se țină forțe armate. — V. **demilitariza**.

DEMIMONDĂ, *demimonde*, s.f. (Franțuzism) Demimondenă. — Din fr. **de-mi-monde**.

DEMIMONDÉN, -Ă, *demimondeni*, -e, s.f., adj. 1. S.f. (Înv.) Femeie cu purtări ușuratic; cochetă. 2. Adj. Care se referă la o demimondenă (1) sau la apucăturile ei. — Din fr. **démi-mondaine**.

DEMİNĂ, *deminez*, vb. I. Tranz. A înlătura, a curăța un loc de mine explozive. — Din fr. **démîner**.

DEMİNĂRE, *deminări*, s.f. Acțiunea de a *demina* și rezultatul ei. — V. **demina**.

DEMİNERALIZĂ, *demineralizez*, vb. I. Tranz. A elimina componenții minerali dintr-o substanță de natură organică. ♦ Refl. (Despre substanțe organice) A-și pierde componenții minerali. — Din fr. **déminer**.

DEMİNERALIZĂRE, *demineralizări*, s.f. Eliminarea a componenților minerali dintr-o substanță de natură organică. ♦ Sărăcirea a organismului, mai ales a articulațiilor, de sărurile anorganice proprii. — V. **demineraliza**.

DEMİPENSIUNE, *demipensiuni*, s.f. Pensiune în care se asigură o singură masă pe zi. — **Demî- + pensîune**.

DEMİSÉC, *demiseci*, adj. invar. (Despre vinuri) Care are un gust intermediar între dulce și sec. — Din fr. **demi-sec**.

DEMİSIE, *demisii*, s.f. Act, cerere (scrisă) prin care un salariat, un demnitar se retrage dintr-o funcție, dintr-o slujbă etc. [Var.: (înv.) **dimisie** s.f.] — Din fr. **démision**.

DEMİSIONĂ, *demisionez*, vb. I. Intrans. A-și prezenta demisia. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **démisionner**.

DEMİSIONĂR, -Ă, *demisionari*, -e, adj. Care demisionează sau a demisionat (recent). [Pr.: -si-o-] — Din fr. **démisionnaire**.

DEMİSIONĂRE, *demisionări*, s.f. Acțiunea de a *demisiona*. [Pr.: -si-o-] — V. **demisiona**.

DEMİSIONĂT, -Ă, *demisionați*, -te, adj. (Despre oameni) Care s-a retras prin cerere dintr-o funcție, o activitate etc.; care și-a prezentat demisia. [Pr.: -si-o-] — V. **demisiona**.

DEMİSÖL, *demisöuri*, s.n. Parte a unei clădiri situată pe jumătate sub nivelul solului, sub parter. — **Demî- + sol**.

DEMİSTIFICĂ, *demistific*, vb. I. Tranz. A face ca un lucru, o idee să-și piardă caracterul mistificator. ♦ A demitiza. — După fr. **démystifier**.

DEMİSTIFICĂRE, *demistificări*, s.f. Acțiunea de a *demistifica* și rezultatul ei. — V. **demistifica**.

DEMİSTIFICĂT, -Ă, *demistificați*, -te, adj. Care a fost readus la ipostaza reală, după ce fusese denaturat. — V. **demistifica**.

DEMİSTIFICĂTOR, -OĂRE, *demistificatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care demistifică. — **Demistifica + suf. -tor**.

DEMİTE, *demit*, vb. III. Tranz. A scoate pe cineva dintr-o demnitate, dintr-o funcție etc.; a destitui, a concedia. — Din fr. **démètre**, lat. **demittere**.

DEMİTENTĂ s.f. Tentă între luminos și întunecat într-o pictură sau gravură. — Din fr. **demi-teinte**.

DEMİTERE, *demiteri*, s.f. Acțiunea de a *demite* și rezultatul ei; destituire, concediere. — V. **demite**.

DEMİTIZĂ, *demitez*, vb. I. Tranz. A face ca un lucru, o idee să-și piardă caracterul mitic. ♦ P. gener. A face să dispară o afirmație falsă; a demistifica. — Cf. it. **demitizzare**.

DEMİTIZĂNT, -Ă, *demitizanți*, -te, adj. Care demitizează; demitizator. — **Demitiza + suf. -ant**.

DEMİTIZĂRE, *demitizări*, s.f. Acțiunea de a *demitiza*. — V. **demitiza**.

DEMİTIZĂT, -Ă, *demitizați*, -te, adj. Care și-a pierdut caracterul mitic. — V. **demitiza**.

DEMİTIZĂTOR, -OĂRE, *demitizatori*, -oare, adj. Demitizant. — **Demitiza + suf. -tor**.

DEMİŪ, *demiuiri*, s.f. Pădiesiu gros, mai puțin călduros decât paltonul. — Din fr. [paletot de] **demi** [-saison].

DEMİŪRG, *demiuirgi*, s.m. Nume dat, în filosofia lui Platon, Creatorului divin care a făcut lumea; Creatorul Universului; p. ext. principiu activ și creator. [Pr.: -mi-urg] — Din lat. **demiuirgic**, fr. **demiuirge**.

DEMİŪRGIC, -Ă, *demiuirgici*, -ce, adj. De demiuirg. [Pr.: -mi-ur-] — Din fr. **démiurgique**.

DEMİVOLÉŪ, *demivoléuri*, s.n. Lovitură (la tenis) prin care mingea este expediată imediat după contactul ei cu solul. — Din fr. **demi-volée**.

DEMİXTĂ, *demixtez*, vb. I. Tranz. A despărți în școli sau clase diferite fetele de băieți. — Pref. **de-** + **mixt**.

DEMİXTĂRE, *demixtări*, s.f. Acțiunea de a *demixta*. — V. **demixta**.

DEMİXTĂT, -Ă, *demixtați*, -te, adj. (Despre clase, școli etc.) Care grupează separat fetele și băieții. — V. **demixta**.

DEMŪN, -Ă, *demni*, -e, adj. 1. Vrednic (de...). ♦ Capabil, destoinic. 2. Care impune respect; respectabil; rezervat, sobru. — Din lat. **dignus** (după **lemn** < **lignum**, **semn** < **signum** etc.).

DEMŪNĂR, *demnitari*, s.m. Înalt funcționar al statului. — Din fr. **dignitaire** (după **demn**).

DEMŪNĂTE, (2) *demnități*, s.f. 1. Calitatea de a fi demn, atitudine demnă (2); autoritate morală, prestigiu. ♦ Gravitate, măreție. 2. Funcție sau însărcinare înaltă în stat; rang. — Din lat. **dignitas**, -atis (după **demn**).

DEMŪAZĂLĂ, *demoazele*, s.f. (Înv.) Domnișoară. — Din fr. **demoiselle**.

DEMŪBILIZĂ, *demobilizez*, vb. I. Tranz. 1. A lăsa la vatră trupele mobilizate, a trece armata la starea de pace. 2. Fig. A face să slăbească forța combativă, vigoarea, tenacitatea cuiva; a descuraja. — Din fr. **démobiliser**.

DEMŪBILIZĂRE, *demobilizări*, s.f. Acțiunea de a *demobiliza* și rezultatul ei. — V. **demobiliza**.

DEMŪBILIZĂT, -Ă, *demobilizați*, -te, adj. 1. (Adesea substantivat) Lăsat la vatră. 2. Fig. Cu puterea de luptă slăbită, lipsit de energie. — V. **demobiliza**.

DEMŪBILIZĂTOR, -OĂRE, *demobilizatori*, -oare, adj. Care demobilizează (2); descurajant. — **Demobiliza + suf. -tor**.

DEMŪCRĂT, -Ă, *democrați*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Adept) al democrației. 2. Adj. Democratic. ♦ **Democrat-creștin** = (despre partide) care adoptă principiul democrației creștine; (despre persoane) care face parte dintr-un astfel de partid. — Din fr. **démocrate**.

DEMŪCRĂTIC, -Ă, *democratice*, -ce, adj. Care aparține democrației, caracteristic, propriu democrației; bazat, organizat pe principiile democrației; democrat (2). — Din fr. **démocratique**.

DEMŪCRĂTIȘM s.n. Totalitatea principiilor care exprimă, garantează și asigură realizarea libertăților democratice. — Din fr. **démocratisme**. Cf. rus. **демократизм**.

DEMŪCRĂTIZĂ, *democratizez*, vb. I. Tranz. A reorganiza un stat, o instituție etc. pe baze democratice; a introduce un regim democratic. — Din fr. **démocratiser**.

DEMŪCRĂTIZĂBIL, -Ă, *democratizabili*, -e, adj. Care poate fi democratizat. — **Democratiza + suf. -bil**.

DEMŪCRĂTIZĂRE, *democratizări*, s.f. Acțiunea de a *democratiza* și rezultatul ei. — V. **democratiza**.

DEMŪCRĂTŪRĂ, *democraturi*, s.f. (Livr.) Falsă democrație. — Din fr. **démocratur**.

DEMŪCRĂȚIE, *democrații*, s.f. Formă de guvernare în care supremația aparține poporului — Din fr. **démocratie**.

DEMŪDĂ, *demodez*, vb. I. Refl. A înceta să mai fie la modă. — Din fr. **démoder**.

DEMŪDĂRE, *demodări*, s.f. Faptul de a *se demoda*; învechire, perimare. — V. **demoda**.

DEMŪDĂT, -Ă, *demodați*, -te, adj. Care nu mai este la modă; învechit, perimat. — V. **demoda**. Cf. fr. **démodé**.

DEMŪDULĂTOR, *demodulateoare*, s.n. Parte a unui aparat de radio în care are loc demodulația. — Din germ. **Demodulator**, fr. **démodulateur**.

DEMŪDULĂȚIE, *demodulații*, s.f. Separare a oscilației de frecvență joasă de unda purtătoare de înaltă frecvență. — Din germ. **Demodulation**, fr. **démodulation**.

DEMŪFOBIE s.f. Teamă patologică de mulțime. — Din fr. **démophilie**.

DEMŪGRĂF, *demografi*, s.m. Specialist în demografie. — Din fr. **démographe**.

DEMŪGRĂFIC, -Ă, *demografice*, -ce, adj. Care aparține demografiei, privitor la demografie. ♦ **Factor demografic** = element constitutiv al societății, exprimat de densitatea populației, ritmul de creștere, structura și mobilitatea ei. **Explozie demografică** = accelerare a ritmului de creștere a populației. — Din fr. **démographique**.

DEMŪGRAFIE s.f. Știință care, prin metode cantitative, studiază fenomene și procese privitoare la numărul, repartiția geografică, structura, densitatea, mișcarea populației umane și compoziția ei pe grupe de vârstă, de sexe etc. — Din fr. **démographie**.

DEMŪLĂ, *demolez*, vb. I. Tranz. A dărâma o construcție sau un element de construcție (desfăcând piesă cu piesă). — Din fr. **démolir**.

DEMŪLĂRE, *demolări*, s.f. Acțiunea de a *demola* și rezultatul ei; dărâmare, demolitiune. — V. **demola**.

DEMŪLIȚIE s.f. v. **demolițiune**.

DEMŪLIȚIUNE, *demolițiuni*, s.f. (Rar) Demolare, dărâmare. [Pr.: -fi-ur-. — Var.: **demoliție** s.f.] — Din fr. **démolition**.

DÉMON, *demoni*, s.m. 1. Diavol, drac. ♦ Fig. Om rău. ♦ Ființă imaginară considerată ca spirit al răului. 2. (În scrierile romanticilor) Personificare a eroismului, a curajului, a răzvrătirii și uneori a frumuseții fizice. ♦ (În gândirea mitică și în

poezie) Geniu al neliniștii, care stărnește dorințe, pasiuni etc. [Var.: (reg.) **dímon** s.m.] — Din ngr. **démonas**. Cf. fr. **démons**.

DEMONETIZĂ, *demonetizez*, vb. I. 1. Tranz. A scoate, a retrace din circulație anumite monede. 2. Refl. (Despre monede) A se devaloriza. ♦ Fig. A-și pierde, a-și reduce valoarea; a se deprecia, a se banaliza. — Din fr. **démonétiser**.

DEMONETIZĂRE, *demonetizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *demonetiza* și rezultatul ei. — V. **demonetiza**.

DEMONIAC, -Ă, *demoniaci*, -ce, adj. Demonic. [Pr.: -ni-ac] — Din fr. **démoniaque**.

DEMÓNIC, -Ă, *demonici*, -ce, adj. De demon; drăcesc, diabolic, demoniac, satanic. — Din lat. **daemonicus**.

DEMÓNIE, *demonii*, s.f. (Rar) Demonism. — **Demon** + suf. -ie.

DEMÓNISM s.n. Credință în demoni; demonie. ♦ Atitudine diabolică. — Din fr. **démonisme**.

DEMÓNIZĂ, *demonizez*, vb. I. Tranz. A da caracter demonic; a atrage de partea diavolului, a răului. — **Demon** + suf. -iza.

DEMONOLĂTRIE s.f. Adorație a demonilor. — Din fr. **démonolâtrie**.

DEMONOLĂTRU, -Ă, *demonolatri*, -e, adj., s.m. (Persoană) care adoră demonii. — Din fr. **démonolâtre**.

DEMONOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul credințelor populare despre demoni. — Din fr. **démonologie**.

DEMOMONANIE s.f. Formă de nebunie care constă în credința de a fi stăpânit de demon. — Din fr. **démomoniaie**.

DEMONSTRĂ, *demonstrez*, vb. I. 1. Tranz. A arăta în mod convingător, prin argumente, prin raționamente logice sau prin exemple concrete, adevărul sau neadevărul unei afirmații, al unui fapt etc.; a proba, a dovedi. ♦ A face dovada, prin calcule și prin raționamente, a adevărului exprimat într-o teoremă, într-o formulă etc. 2. Intranz. (Despre mulțimi de oameni) A manifesta. — Din fr. **démontrer**, lat. **demonstrare**.

DEMONSTRĂBIL, -Ă, *demonstrabili*, -e, adj. Care poate fi demonstrat. — Din fr. **démonstrable**, lat. **demonstrabilis**.

DEMONSTRABILITĂTE s.f. (Rar) Înșușirea de a fi demonstrabil. — Din fr. **démonstrabilité**.

DEMONSTRĂNT, -Ă, *demonstranți*, -te, s.m. și f. Persoană care participă la o demonstrație (3); manifestant. — Din rus. **demonstrant**.

DEMONSTRĂRE, *demonstrări*, s.f. Acțiunea de a *demonstra* și rezultatul ei; dovadă, argumentare. — V. **demonstra**.

DEMONSTRATIV, -Ă, *demonstrativi*, -e, adj. 1. Care demonstrează sau servește la o demonstrație; ilustrativ. 2. (Despre gesturi, manifestări etc.) Care exprimă, în mod ostentativ, un sentiment, o părere etc. 3. (În sintagmele) *Pronume demonstrativ* = pronume care arată locul în timp sau în spațiu al unui obiect față de vorbitor. *Adjectiv demonstrativ* = adjectiv care arată depărtarea sau apropierea unui obiect. — Din fr. **démonstratif**, lat. **demonstrativus**.

DEMONSTRĂȚIE, *demonstrații*, s.f. 1. Dovedire, pe bază de argumente și de exemple concrete, a realității unui fapt; demonstrare, argumentare. ♦ Șir de calcule, de raționamente etc. prin care se dovedește adevărul unei teoreme sau conținutul unei formule. 2. Procedeu de adăncire deductivă a adevărului unui enunț. 3. Manifestație publică cu caracter politic-social. 4. Exteriorizare a unui sentiment. ♦ *Demonstrație de forță* = concentrare și desfășurare a unor forțe militare cu scopul de a intimidă. — Din fr. **démonstration**, lat. **demonstratio**, (3) rus. **demonstrația**.

DEMONTĂ, *demontez*, vb. I. Tranz. A desface un aparat, un mecanism, un instrument etc. în părțile lui componente. ♦ Fig. A descuraja, a deprima, a dezorienta pe cineva; a obosi, a extenua pe cineva. — Din fr. **démontér**.

DEMONTĂBIL, -Ă, *demontabili*, -e, adj. Care poate fi demontat. — Din fr. **démontable**.

DEMONTĂRE, *demontări*, s.f. Acțiunea de a *demonta* și rezultatul ei. — V. **demonta**.

DEMONTĂT s.n. Faptul de a *demonta*. — V. **demonta**.

DEMORALIZĂ, *demoralizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face pe cineva să-și piardă sau a-și pierde încrederea în sine; a (se) descuraja, a (se) deprima. — Din fr. **démoraliser**.

DEMORALIZĂNT, -Ă, *demoralizanți*, -te, adj. Care demoralizează; descurajant, deprimant. — Din fr. **démoralisant**.

DEMORALIZĂRE s.f. 1. Faptul de a (se) *demoraliza*; descurajare, deprimare; demoralizație. 2. (Înv.) Imoralitate, desfrâu, corupție. — V. **demoraliza**.

DEMORALIZĂT, -Ă, *demoralizați*, -te, adj. 1. Descurajat, deprimat. 2. (Înv.) Imoral. — V. **demoraliza**.

DEMORALIZĂTOR, -OĂRE, *demoralizatori*, -oare, adj. Care demoralizează; demoralizant. — Din fr. **démoralisateur**.

DEMORALIZĂȚIE s.f. (Înv.) Demoralizare. — Din fr. **démoralisation**.

DÉMOS s.n. (În Grecia antică) Denumire dată păturilor de oameni liberi dint-un oraș, cu drepturi politice depline. — Cuv. gr.

DEMORFISM s.n. Proces de descompunere și de distrugere a rocilor solide. — Din fr. **démorphisme**.

DEMÓTIC, -Ă, *demotici*, -e, adj. (În sintagma) *Scriere demotică* = scriere cursivă vulgară, folosită în vechiul Egipt, simplificată din scrierea hieratică. — Din fr. **demotique**.

DEMULĂ, *demulez*, vb. I. Tranz. A scoate dintr-un tipar în care a fost modelat. — Din fr. **démouler**.

DEMULĂRE, *demulări*, s.f. Acțiunea de a *demula* și rezultatul ei. — V. **demula**.

DEMULT adv. Cu mult timp înainte, de multă vreme. ♦ *Mai demult* = odinioară. *De demult* = din trecut, de altădată. — **De**⁴ + **mult**.

DEMULȚICĂ, *demulțic*, vb. I. Tranz. A transforma cu ajutorul unui angrenaj o mișcare de rotație în altă mișcare de rotație mai înceată. — Din fr. **démultiplier** (prin apropiere de *multiplica*).

DEMULȚICĂRE, *demulțicări*, s.f. Acțiunea de a *demulțici* și rezultatul ei. — V. **demulțici**.

DEMULȚICĂTOR, *demulțicatoare*, s.n. Sistem de transmisie care asigură reducerea vitezei. — Din fr. **démultiplicateur**.

DEMULȚIȘÓR adv. (Pop.) Diminutiv al lui *demult*. — **Demult** + suf. -ișor.

DEMUTIZĂ, *demutizez*, vb. I. Tranz. A educa pe surdomuți spre a înțelege limbajul oral. — Din fr. **démutiser**.

DEMUTIZĂRE, *demutizări*, s.f. Acțiunea de a *demutiza* și rezultatul ei. — V. **demutiza**.

DEMUTIZĂT, -Ă, *demutizați*, -te, adj. (Despre surdomuți) Care a fost educat pentru a înțelege limbajul oral. — V. **demutiza**.

DENĂR, *denari*, s.m. Monedă romană, de obicei de argint, în greutate de circa patru grame. — Din lat. **denarius**, it. **denaro**.

DENATALITĂTE s.f. (Rar) Scădere a natalității. — Din fr. **dénatalité**.

DENATURĂ, *denaturez*, vb. I. Tranz. 1. A schimba (intenționat) înțelesul, natura sau caracterul unor cuvinte, al unor idei etc.; a deforma, a altera, a falsifica. 2. A adăuga unui produs o substanță străină, spre a-l face impropriu scopurilor pentru care a fost destinat inițial. — Din fr. **dénaturer**.

DENATURĂNT, -Ă, *denaturanți*, -te, adj., s.n. (Substanță) folosită pentru denaturarea unui produs. — Din fr. **dénaturant**.

DENATURĂRE, *denaturări*, s.f. Acțiunea de a *denatura* și rezultatul ei. — V. **denatura**.

DENATURĂT, -Ă, *denaturaji*, -te, adj. 1. Lipsit de sentimente firești. ♦ *Părinte (sau copil) denaturat* = părinte (sau copil) care dovedește sentimente contrare celor care caracterizează în mod normal raporturile dintre părinți și copii. 2. Prezentat altfel decât este în realitate; falsificat, alterat. 3. (În sintagma) *Spirit denaturat* = alcool destinat întrebuințării industriale și făcut impropriu pentru consumație, prin adăugarea unor substanțe dăunătoare sănătății. — V. **denatura**. Cf. fr. **dénaturé**.

DENAȚIONALIZĂRE, *denaționalizări*, s.f. Treccere a unei întreprinderi sau a unei ramuri economice naționalizate în proprietate privată. [Pr.: -fi-o-] — După fr. **dénationaliser**.

DENAZALIZĂ, *denazalizez*, vb. I. Tranz. și refl. A pierde sau a face să-și piardă timbrul, caracterul nazal. — Din fr. **dénasaliser**.

DENAZALIZĂRE, *denazalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *denazaliza* și rezultatul ei. — V. **denazaliza**.

DENAZIFICĂ, *denazific*, vb. I. Tranz. A supune acțiunii de denazificare. — După fr. **dénazifier**.

DENAZIFICĂRE s.f. Acțiune de desființare a nazismului (fascismului) și a urmărilor lui din viața socială, politică și economică a Germaniei. — Cf. fr. **dénazification**.

DENDRĂRIU, *dendrarii*, s.n. Parc în care sunt prezentate colecții de plante vii, în condiții naturale sau în seră. — Din rus. **dendrarii**.

DENDRÍTĂ, *dendrite*, s.f. 1. Prelungire ramificată a protoplasmei celulei nervoase, prin care influxul nervos se propagă în regiunea opusă cilindrului ax. 2. (La pl.) Pojghiță arborescentă, de substanță minerală, pe fisurile și planurile de stratificare ale rocilor. — Din fr. **dendrite**.

DENDRÍTIC, -Ă, *dendritici*, -ce, adj. Care aparține dentritei (1), cu dendrită, de dendrită. — Din fr. **dendritique**.

DENDROGRĂFIC, -Ă, *dendrografici*, -ce, adj. Care ține de dendrografie, privitor la dendrografie. — Din fr. **dendrographique**.

DENDROGRAFIE s.f. Parte a botanicii care se ocupă cu studiul arborilor; dendrologie. — Din fr. **dendrographie**.

DENDROLÓG, -Ă, *dendrologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în dendrologie. — Din **dendrologie** (derivat regresiv).

DENDROLÓGIC, -Ă, *dendrologici*, -ce, adj. Referitor la dendrologie, care aparține dendrologiei. — Din fr. **dendrologique**.

DENDROLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studierea arborilor. — Din fr. **dendrologie**.

DENDROMÉTRIC, -Ă, *dendrometrici*, -ce, adj. De dendrometrie. — Din fr. **dendrométrique**.

DENDROMETRIST, -*Ă*, *dendrometrişti, -ste*, s.m. și f. Specialist în dendrometrie. — Din fr. **dendrométriste**.

DENDROMETRÍE s.f. Disciplină care se ocupă cu studierea metodelor de măsurare a volumului arborilor; taxație forestieră. — Din fr. **dendrométrie**.

DENDROMÉTRU, *dendrometre*, s.n. Instrument special pentru determinarea dimensiunilor la arborii netăiați. — Din fr. **dendromètre**.

DENEGĂ, *denég*, vb. I. Tranz. (Înv.) 1. A nega, a tăgădui. 2. A refuza. — Din lat., it. **denegare**. Cf. fr. **dénier**.

DENEGĂRE, *denegări*, s.f. Acțiunea de a *denega* și rezultatul ei. ♦ *Denegare de dreptate* = refuzul justificat al unui organ de jurisdicție de a soluționa o pricină cu care a fost sesizat; denegație, tăgăduială. — V. **denega**.

DENEGĂTIE, *denegații*, s.f. (Înv.) Denegare. — Din fr. **dénégation**.

DENICHELĂ, *denichelez*, vb. I. Tranz. A înlătura stratul de nichel deus pe plăcile de teopitopie. — Pref. *de-* + **nichela**.

DENICHELĂRE, *denichelări*, s.f. Acțiunea de a *denichela* și rezultatul ei. — V. **denichela**.

DENICOTINIZĂ, *denicotinizez*, vb. I. Tranz. A reduce conținutul de nicotină din tutun prin trecerea ei în combinații mai puțin nocive. — Din fr. **dénicotiniser**.

DENICOTINIZĂRE, *denicotinizări*, s.f. Acțiunea de a *denicotiniza* și rezultatul ei. — V. **denicotiniza**.

DENICOTINIZĂT, -*Ă*, *denicotinizați, -te, adj.* (Despre tutun) Din care s-a redus conținutul de nicotină. — V. **denicotiniza**.

DĒNIE, *denii*, s.f. (În ritualul creștin ortodox) 1. Serviciu divin compus din vecernie, utrenie și ceasul întâi, în perioada Postului Mare, mai ales în Săptămâna Patimilor. 2. Priveghere. — Din sl. [bŭ]dĕnĭje, sb. **denije**.

DENIÉR, *denieri*, s.m. Unitate de măsură pentru greutatea liniară a firelor și a fibrelor de mătase naturală și vegetală sau a celor sintetice, cu ajutorul căreia se apreciază finețea acestora. — Din fr. **denier**.

DENIGRĂ, *denigrez*, vb. I. Tranz. A ponegri, a defăima, a calomnia, a discredită. — Din fr. **dénigrer**, lat. **denigrare**.

DENIGRĂNT, -*Ă*, *denigranți, -te, adj.* Denigrator. — Din fr. **dénigrant**.

DENIGRĂRE, *denigrări*, s.f. Acțiunea de a *denigra* și rezultatul ei; ponegrire, defăimare, discreditare. — V. **denigra**.

DENIGRĂTOR, -*OĂRE*, *denigratori, -oare, adj., s.m. și f. I. Adj.* Care denigrează, prin care se denigrează. 2. S.m. și f. Persoană care denigrează. — Din lat. **denigrator**, it. **denigratore**.

DENISIPĂ, *denisipez*, vb. I. Tranz. A curăța obiectele aflate în apă de nisipul deus prin decantare; a decolmata. [Var.: **deznisipă** vb. I.] — Pref. *de-* + **nisip**.

DENISIPĂRE, *denisipări*, s.f. Acțiunea de a *denisipa*. [Var.: **deznisipăre** s.f.] — V. **denisipa**.

DENISIPĂT, -*Ă*, *denisipați, -te, adj.* Care a fost curățat de nisipul deus prin decantare. [Var.: **deznisipăt, -ă** adj.] — V. **denisipa**.

DENISIPĂTOR, *denisipatoare*, s.n. Bazin pentru curățarea apei, în care se rețin aluviuni de dimensiuni mijlocii. — **Denisipa** + suf. *-tor*.

DENITRIFICĂRE, *denitrificări*, s.f. Reducere a azotaților și a azoților din sol până la azot liber sau oxizi de azot datorită activității microorganismelor anaerobe, proces care duce la scăderea fertilității solurilor. — Cf. fr. **dénitrification**.

DENIVELĂ, *denivelez*, vb. I. Refl. (Despre un teren, un pavaj, un drum etc.) A-și pierde netezimea, nivelarea, prin formarea de gropi și de ridicături. — Din fr. **déniveler**.

DENIVELĂRE, *denivelări*, s.f. Acțiunea de a *denivela* și rezultatul ei. ♦ Diferență de nivel între două unități morfologice limitrofe. ♦ Accident de teren ridicat sau coborât pe o suprafață relativ plană. — V. **denivela**.

DENIVELĂT, -*Ă*, *denivelați, -te, adj.* (Despre terenuri, drumuri etc.) Care prezintă gropi sau ridicături. — V. **denivela**.

DENOMINĂL, -*Ă*, *denominali, -e, adj., s.n.* (Cuvânt) care este derivat de la un nume. — **Denominal** + suf. *-al*.

DENOMINALIZĂ, pers. 3 *denominalizează*, vb. I. Refl. (Despre semnele bănești) A se reduce valoarea nominală. — Pref. *de-* + **nominaliza**.

DENOMINALIZĂRE, *denominalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *denominaliza* și rezultatul ei; reducere a valorii nominale a semnelor bănești. — V. **denominaliza**.

DENOMINATIV, -*Ă*, *denominativi, -e, adj., s.n. I. Adj.* Care denumește. ♦ *Verb denominativ* = verb derivat de la un substantiv sau de la un adjectiv. 2. S.n. Cuvânt derivat de la un substantiv sau de la un adjectiv. — Din fr. **dénomiatif**, lat. **dénomiativus**.

DENOMINĂTIE, *denominații*, s.f. Denumire, numire. — Din fr. **dénomination**.

DENOTĂ, pers. 3 *denotă*, vb. I. Tranz. 1. A dovedi (2), a arăta, a indica. 2. A exprima un anumit sens. — Din fr. **dénoter**, lat. **denotare**.

DENOTĂT, *denotate*, s.n. Obiect denumit de un nume; semnificat. — Din fr. **dénoté**.

DENOTATÍV, -*Ă*, *denotativi, -e, adj.* (Despre sensul cuvintelor) Corespunzător denotației; precis; comun, obișnuit. ♦ (Despre stii) Neutru, obiectiv, lipsit de conotații. — Din fr. **dénotatif**.

DENOTAȚIE, *denotații*, s.f. I. (Log.) Totalitatea indivizilor la care se aplică un cuvânt; sferă. 2. (Lingv.) Sensul stabil și analizabil în afara contextului unui cuvânt. — Din fr. **dénotation**.

DENS, -*Ă*, *denși, -se, adj.* (Despre corpuri, substanțe, soluții) Cu densitate mare; cu părțile componente strâns unite; compact, des. — Din fr. **dense**, lat. **densus**.

DENSIFICĂ, *densific*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) condensa. — Din fr. **densifier**.

DENSIFICĂRE, *densificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *densifica* și rezultatul ei. — V. **densifica**.

DENSIFICĂT, -*Ă*, *densificați, -te, adj.* Condensat. — V. **densifica**.

DENSIGRĂMĂ, *densigrame*, s.f. Scară gradată care servește la corelarea valorilor densităților exprimate în diferite unități de măsură. — Din fr. **densigramme**.

DENSIMÉTRIC, -*Ă*, *densimetrici, -ce, adj.* Referitor la densimetrie. — Din fr. **densimétrique**.

DENSIMETRÍE s.f. Ansamblul metodelor de măsurare a densității substanțelor, mai ales a lichidelor. — Din fr. **densimétrie**.

DENSIMÉTRU, *densimetre*, s.n. Areometru cu greutate constantă, care indică direct densitatea lichidului în care a fost cufundat. — Din fr. **densimètre**.

DENSITĂTE, *densități*, s.f. 1. Mărimă fizică definită prin raportul dintre masa și volumul unui corp; masă specifică. ♦ *Densitate relativă* = raportul dintre densitatea unui corp și densitatea altui corp de referință. ♦ Numărul de obiecte sau de ființe de pe o unitate de arie sau de lungime. ♦ *Densitate de curent electric* = raportul dintre intensitatea curentului electric care trece printr-un conductor și secțiunea transversală a acestuia. *Densitatea (medie) a populației* = numărul de locuitori care revin (în medie) pe o unitate de suprafață a unui anumit teritoriu. *Densitatea rețelei hidrografice* = raportul dintre lungimea rețelei de râuri și canale și suprafața dată. 2. Faptul de a fi dens; desime. — Din fr. **densité**, lat. **densitas, -atis**.

DENTĂL, -*Ă*, *dentali, -e, adj., s.f.* (În sintagma) *Consoană dentală* (și substantivat, f.) = care se articulează prin apropierea vârfului limbii de dinții incisivi superiori sau inferiori. — Din fr. **dental**.

DENTĂR, -*Ă*, *dentari, -e, adj. I.* De dinte, al dinților, privitor la dinți. 2. De dentist, care aparține dentistului, privitor la dentist. — Din fr. **dentaire**, lat. **dentarius**.

DENTĂI num. v. **dintăi**.

DENTÍCUL, *denticule*, s.n. Element decorativ în relief de forma unui dinte, folosit la ornamentarea cornișelor. — Din fr. **denticule**.

DENTIFORM, -*Ă*, *dentiformi, -e, adj.* Care are forma unui dinte. — Din fr. **dentiforme**.

DENTÍNĂ s.f. Tesut osos sensibil care formează coroana și rădăcina dintelui; ivoriu. — Din fr. **dentine**.

DENTÍST, -*Ă*, *dențiști, -ste, s.m. și f.* Medic specializat în dentică; stomatolog. — Din fr. **dentiste**, germ. **Dentist**.

DENTÍSTICĂ s.f. Specialitate a medicinei care se ocupă cu bolile și cu îngrijirea dinților; stomatologie. — **Dentist** + suf. *-ică*.

DENTÍTĂ, *dențițe*, s.f. Plantă erbacee din familia *compozeelor*, cu flori galbene și cu fructe achene cu câte doi dinți, care crește în locuri umede (*Bidens tripartita*). — Cf. *dinte*.

DENTÍTIE, *denții*, s.f. Totalitatea dinților mamiferelor, caracteristică, după structură și număr, unui tip de regim alimentar. *Dențiție de carnivor*: ♦ Proces de formare și de apariție a dinților la copii și la puii animalelor mamifere. *Dențiție întârziată*. ♦ *Dențiție de lapte* = dențiție formată din 20 de dinți, care apare, la copii, între 6 luni și 3 ani. *Dențiție definitivă* = dențiție formată din 8 incisivi, 4 canini, 4 premolari și 16 molari, care apare începând de la 6–7 ani. ♦ Modul în care sunt așezați dinții în gură. [Var.: **dențițiune** s.f.] — Din fr. **dentition**, lat. **dentitio, -onis**.

DENȚIȚIUNE s.f. v. **dențiție**.

DENUCLEARIZĂ, *denuclearizez*, vb. I. Tranz. A interzice, pe baza unui tratat internațional, producerea, stocarea, instalarea, experimentarea și folosirea armelor nucleare într-un spațiu, teritoriu, într-o zonă, țară sau într-un grup de țări. [Pr.: *-cle-a-*] — Din fr. **dénucléariser**.

DENUCLEARIZĂRE, *denuclearizări*, s.f. Acțiunea de a *denucleariza* și rezultatul ei. [Pr.: *-cle-a-*] — V. **denucleariza**.

DENUCLEARIZĂT, -*Ă*, *denuclearizați, -te, adj.* Scos de sub acțiunea armelor nucleare. [Pr.: *-cle-a-*] — V. **denucleariza**.

DENUDĂRE, *denudări*, s.f. Denudație. — Cf. fr. **dénudation**.

DENUDĂȚIE, *denudații*, s.f. 1. Proces complex de nivelare a scoarței terestre, sub acțiunea agenților geografici externi, prin dezagregarea, alterarea și erodarea rocilor, îndepărtarea materialelor rezultate și acumularea lor ulterioară în regiuni mai joase; denudare. 2. Stare a unui dinte sau a unui os dezvelit, descoperit. — Din fr. **dénudation**, lat. **denudatio**.

DENUMÍ, *denumesc*, vb. IV. Tranz. A da nume unei ființe sau unui lucru; a numi. ♦ (Înv.) A desemna. — Din fr. **dénommer** (după *nume*).

DENUMÍRE, *denumiri*, s.f. Faptul de a *denumi*; numire. ♦ Nume dat unei ființe sau unui lucru; cuvânt cu care numim ceva. ♦ Element obligatoriu (alături de sediu) de identificare a unei persoane juridice (firme). — V. **denumi**.

DENÚŢ, *denunțuri*, s.n. Informare adresată unei instanțe penale cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană; denunțare (2). — Din **denunța** (derivat regresiv).

DENUNȚĂ, *denunț*, vb. I. Tranz. 1. A aduce la cunoștința unei autorități săvârșirea unei infracțiuni; a face un denunț. ♦ A pări. 2. A comunica oficial că un contract, un act încetează de a mai fi în vigoare; a rezilia unilateral un contract. — Din fr. *dénoncer*, lat. *denuntiare*.

DENUNȚĂRE, *denunțări*, s.f. Acțiunea de a denunța și rezultatul ei. 1. Desfășurarea a unui contract sau a unui tratat prin voința unilaterală a uneia dintre părți. 2. Denunț (2). — V. *denunța*.

DENUNȚĂTOR, **-OĂRE**, *denunțători*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care denunță. — *Denunța* + suf. *-ător* (după fr. *dénonciateur*).

DENUTRIȚIE, *denutriții*, s.f. Stare a unui organism viu în care, datorită faptului că asimilația este întrecută de dezasimilație, se produce o scădere mare în greutate. — Din fr. *dénutrition*.

DEOARECĂ conj. (Indică un raport de cauză între o propoziție regentă și una subordonată) Fiindcă, pentru că, de vreme ce. [Pr.: *de-o-*] — **De**⁴ + **oare** + **că**.

DEOCAMDĂTĂ adv. Pentru moment, în mod provizoriu. — **De**⁴ + **o** + **cam** + **dată**.

DEOCHEĂ, *deochi*, vb. I. 1. Tranz. (În superstiții) A dăuna sănătății, succesului sau bunăstării cuiva printr-o privire rea sau invidioasă. 2. Refl. A se îmbolnăvi de deochi (2). ♦ Fig. (Despre vreme) A se strica. [Pr.: *de-o-*. — Var.: *diochea* vb. I] — Din *deochi*.

DEOCHEĂT, **-Ă**, *deocheați*, *-te*, adj. 1. (În superstiții) Bolnav din cauza deochiului (1). 2. Fig. Indecent, necuviincios. ♦ Cu reputație proastă, compromis. ♦ Exagerat. [Pr.: *de-o-*. — Var.: (reg.) *diocheat*, *-ă* adj.] — V. *deochi*.

DEOCHETURĂ, *deocheturi*, s.f. (Rar) Deochi (2). [Pr.: *de-o-*. — Var.: *diochetură* s.f.] — **Deochi** + suf. *-ătură*.

DEOCHI, *deochiuri*, s.n. 1. Putere atribuită unor oameni, de a îmbolnăvi pe cei asupra cărora își fixează privirea (cu răutate, invidie etc.). 2. Efectul privirii care deochi; boală pricinuită de această privire; deochetură. ♦ Expr. *De-a deochiul* = cu admirație. (Astăzi, mai ales în glumă) *Să nu(-i) fie (cuiva) de deochi!* formulă de admirație pentru calitățile fizice ori pentru inteligența cuiva (care nu trebuie deochiat). [Var.: (reg.) *dióchi* s.n.] — **De**⁴ + **ochi**¹.

DEODATĂ adv. 1. Pe neașteptate, brusc, subit. 2. În același timp, simultan, concomitent. ♦ Expr. (Reg.) *A fi deodată cu cineva* = a fi de aceeași vârstă cu cineva. 3. (Reg.) Deocamdată. — **De**⁴ + **o** + **dată**.

DEODORĂNT, **-Ă**, *deodoranți*, *-te*, adj., s.n. (Produs cosmetic) care reduce sau elimină mirosul de transpirație. [Pr.: *de-o-*] — Din fr. *déodorant*.

DEONTOLOGIC, **-Ă**, *deontologici*, *-ce*, adj. Referitor la deontologie. [Pr.: *de-on-*] — Din fr. *déontologie*.

DEONTOLOGIE s.f. 1. Totalitatea normelor de conduită și obligațiilor etice ale unei profesii (mai ales a celei medicale). 2. Teorie a datoriei, a obligațiilor morale. [Pr.: *de-on-*] — Din fr. *déontologie*.

DEOPĂRTE adv. La o oarecare depărtare de vorbitor sau de alt punct fix: într-o parte, izolat. — **De**⁴ + **o** + **parte**.

DEOPOTRIVĂ adv. În mod egal, la fel, fără deosebire. [Var.: (reg.) *dopotrivă* adv.] — **De**⁴ + **o** + **potrivă**.

DEOSEBÍ, *deosebesc*, vb. IV. 1. Refl. A se diferenția (de cineva sau de ceva), a nu (mai) fi la fel. ♦ Tranz. A da unei ființe sau unui lucru o notă aparte, specifică, a face să se deosebească de alții. 2. Refl. A se ridica deasupra (celorlalți); a se distinge, a se remarcă, a se evidenția. 3. Tranz. A recunoaște un lucru sau o ființă dintre altele asemenea; a desluși, a discerne, a distinge. [Pr.: *de-o-*] — **De**⁴ + **osebi**.

DEOSEBÍRE, *deosebiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *deosebi* și rezultatul ei; lipsă de asemănare, diferență. ♦ Loc. adv. *Cu deosebire* = a) în mod deosebit, special; b) mai ales. *Cu deosebire de...* = cât se poate de..., foarte... *Cu deosebire(a) că...* = cu diferență că... *Fără deosebire* = fără excepție. *Spre deosebire de...* = în opoziție, în contrast cu... [Pr.: *de-o-*] — V. *deosebi*.

DEOSEBÍT, **-Ă**, *deosebiți*, *-te*, adj., adv. I. Adj. 1. Care este altfel, care nu este asemenea (cu altul); diferit. 2. (La pl., precedând substantivul) Felurite, diverse. 3. Care iese din comun; neobișnuit, special. ♦ Distins, remarcabil. 4. Separat, des-părțit. II. Adv. 1. Cât se poate de..., foarte. 2. În afară de..., pe lângă. — V. *deosebi*.

DEPALATALIZĂ, pers. 3 *depalatalizează*, vb. I. Refl. (Fon.; despre consoane) A-și pierde caracterul palatal. — Din fr. *dépalataliser*.

DEPALATALIZĂRE, *depalatalizări*, s.f. Faptul de a se *depalatiza*. — V. *depalatiza*.

DEPALATALIZĂT, **-Ă**, *depalatalizati*, *-te*, adj. (Fon.; despre consoane) Care și-a pierdut caracterul palatal. — V. *depalataliza*.

DEPANĂ, *depanează*, vb. I. Tranz. A repune în stare de funcționare un autovehicul, o mașină, în urma unei pene²; a repara. — Din fr. *dépanner*.

DEPANĂRE, *depanări*, s.f. Acțiunea de a *depana* și rezultatul ei. — V. *depana*.

DEPANĂTOR, **-OĂRE**, *depanatori* *-oare*, s.m. și f. Muncitor calificat care repară autovehicule, mașini, aparate etc. aflate în pană². — **Depana** + suf. *-tor*.

DEPANÓR, *depanoare*, s.n. Aparat pentru descoperirea penelor² la anumite sisteme tehnice, mașini etc. — Din fr. *dépanneur*.

DEPARAFINĂ, *deparafinez*, vb. I. Tranz. A înlătura hidrocarburile parafinoase solide din uleiurile minerale. — Din fr. *déparaffiner*.

DEPARAFINĂRE, *deparafinări*, s.f. Acțiunea de a *deparafina* și rezultatul ei. — V. *deparafina*.

DEPARAFINĂT, **-Ă**, *deparafinați*, *-te*, adj. Care nu mai conține parafină; curățat de parafină. — V. *deparafina*.

DEPARAIĂ vb. I v. *depareia*.

DEPARAZITĂ, *deparazitez*, vb. I. Tranz. A distruge sau a înlătura paraziții de pe plante sau de pe animale, prin metode chimice, fizice sau biologice. — **De**⁴ + **parazit**.

DEPARAZITĂRE, *deparazitări*, s.f. 1. Acțiunea de a *deparazita* și rezultatul ei; distrugere a paraziților; despăduchere. 2. (Tehn.; în sintagma) *Deparazitare radio-electrică* = înlăturare sau reducere a perturbațiilor provocate de mașini, aparate electrice în recepția cu un aparat de radiofonie sau de televiziune. — V. *deparazita*.

DEPAREIĂ, *depareiez*, vb. I. Tranz. (Filatelie) A descompleta o serie de mărci poștale. [Var.: *deparaiă* vb. I] — Din fr. *dépareiller*.

DEPAREIÉRE, *depareieri*, s.f. Acțiunea de a *depareia*. — V. *depareia*.

DEPAREIĂT, **-Ă**, *depareiați*, *-te*, adj. (Filatelie; despre serii de mărci poștale) Care a fost descompletat. — V. *depareia*.

DEPARTAJĂ, *departajează*, vb. I. Tranz. A pune capăt unui balotaj, a arbitra între două opinii. ♦ Refl. (Despre doi adversari) A se distanța în punctaj. — Din fr. *départager*.

DEPARTAJĂRE, *departajări*, s.f. Acțiunea de a (se) *departaja* și rezultatul ei. — V. *departaja*.

DEPARTAMENT, *departamente*, s.n. 1. Subdiviziune a unui minister sau a unui organism, întreprindere etc. 2. (În SUA) Minister. 3. (În Franța) Unitate administrativ-teritorială. — Din fr. *département*.

DEPARTAMENTĂL, **-Ă**, *departamentali*, *-e*, adj. Care ține de un departament, privitor la un departament. — Din fr. *départemental*.

DEPARTE adv. 1. (Cu sens local) La mare distanță. ♦ Loc. prep. *Departe de...* = la mare distanță de... ♦ Expr. *Departe de mine gândul* = nici nu mă gândesc... *Până departe* = pe o distanță mare. *Pe departe* = pe ocolite, nu de-a dreptul; indirect. *Nici pe departe* = nici măcar puțin; deloc. ♦ Într-un loc îndepărtat; în depărtare. *A plecat departe*. ♦ Expr. *Mai departe* = dincolo de...; în continuare, înainte. *De departe* = de la mare distanță, din depărtare. *Rudă de departe* = persoană aparținând unei ramuri îndepărtate a familiei cuiva. 2. (Cu sens temporal) Într-un moment depărtat de timpul prezent (în trecut sau în viitor). ♦ Expr. *Mai departe*, exprimă continuarea unei acțiuni sau menținerea în timp a unei situații. *Nu mai departe* = a) (în legătură cu un adverb de timp) nu a trecut sau nu va trece mai mult timp decât... nu mai târziu decât... *Nu mai departe de ieri*; b) (rar, întărind un pronume personal) nu altul, chiar eu (tu, el etc.). *Eu, nu mai departe, te-am văzut*. — **De**⁴ + **parte**.

DEPAVĂ, *depavează*, vb. I. Tranz. A scoate pavajul. ♦ A deteriora caldarâmul. — Din fr. *dépaver*.

DEPAVĂRE, *depavări*, s.f. Acțiunea de a *depava*. — V. *depava*.

DEPĂNĂ, *dépân*, vb. I. Tranz. 1. A înlătura firele textile dintr-un scul pe un mosor, pe o țevă etc. sau de pe un fus într-un scul ori a face firele scul. ♦ Expr. *A lua (pe cineva) la depănă* = a mustra, a lua din scurt (pe cineva). ♦ Fig. A desfășura, a înșira amintiri, gânduri etc. ♦ Refl. *Toată întâmplarea i se depăna pe dinaintea ochilor*. 2. Fig. A parcurge (un drum, o distanță). ♦ Expr. (Intranz.) *A depăna din picioare* = a umbla mișcând repede picioarele. [Prez. ind. și *dépân*] — Lat. **depanare*.

DEPĂNĂRE, *depănări*, s.f. Acțiunea de a *depăna*. — V. *depăna*.

DEPĂNĂT, *depănaturi*, s.n. Faptul de a *depăna*; depănare. — V. *depăna*.

DEPĂNĂT, **-Ă**, *depănați*, *-te*, adj. (Despre fire) Strâns în scul, în ghem sau pe mosor. — V. *depăna*.

DEPĂNĂTOR, **-OĂRE**, *depănători*, *-oare*, s.m., s.f., s.n. 1. S.m. și f. Muncitor specializat în depănă. 2. S.n. Organ al mașinii de cusut care servește la depănarea aței pe mosorelul suveicii. 3. S.f. Dispozitiv pe care sunt așezate scurleurile la mașinile de depănă; (în industria casnică) vârtelniță. — **Depăna** + suf. *-ător*.

DEPĂNĂTĂRĂ, *depănături*, s.f. Ceea ce este depănă. — **Depăna** + suf. *-tură*.

DEPĂNUȘĂ, *depănușez*, vb. I. Tranz. A desface, manual sau mecanic, pănușile de pe ștuleții de porumb. — Pref. *de-* + **pănușă**.

DEPĂNUȘĂTOR, *depănușătoare*, s.n. Mașină pentru desfacerea pănușilor de pe ștuleții de porumb. — **Depănușă** + suf. *-tor*.

DEPĂRĂ, *dépăr*; vb. I. I. Tranz. și refl. (Reg.) A(-și) smulge părul de pe cap (de jale, de disperare etc.); *fig.* a (se) necăji. 2. (Fam.) A (se) părui. [Var.: *dăpără* vb. I] — Lat. *depilare*.

DEPĂRCIÓR adv. (Reg.) Depărțitor. — **Departe** + suf. *-ior*.

DEPĂRTĂ, *depărtez*, vb. I. I. Refl. A mări distanța față de locul unde se află cineva sau ceva, a se retrage din preajma cuiva sau a ceva, a se așeza sau a pleca (mai) departe. ♦ Fig. A se înstrăina de cineva sau de ceva. 2. Tranz. A duce, a muta ceva mai departe, a distanța de ceva; a trimite sau a ține pe cineva departe. ♦ Fig. A înlătura pe cineva de undeva, a izgoni, a alunga. 3. Refl. A se abate, a devia (de la subiect). — Din *departe*.

DEPĂRTĂRE, *depărțări*, s.f. 1. Faptul de a (se) *depărta*. ♦ (Concr.) Loc situat la mare distanță de vorbitor. 2. Distanță. ♦ Loc. adj. și adv. *Din depărțare* (sau *depărțări*) = de departe, de la mare distanță. — V. *depărta*.

DEPĂRTĂT, **-Ă**, *depărtați*, *-te*, adj. 1. Care este departe în spațiu, care se află la (mare) distanță. 2. Care este departe în timp de momentul actual. — V. *depărta*.

DEPĂRTĂTOR, *depărtaoare*, s.n. Instrument chirurgical utilizat pentru îndepărtarea țesuturilor dintr-o plagă operatorie. — **Depărta** + suf. -*ător*.

DEPĂRTIȘOR adv. Diminutiv al lui *departe*; depărcior. — **Depart**e + suf. -*șor*.

DEPĂȘI, *depășesc*, vb. IV. Tranz. 1. A întrece pe cineva sau ceva care merge în același sens; a lăsa în urmă. 2. A trece peste o anumită limită, a întrece o anumită măsură, un anumit nivel. ♦ A întrece puterile sau competența cuiva. *Această problemă mă depășește*. — Din fr. **dépasse**r (după *păși*).

DEPĂȘIRE, *depășiri*, s.f. Acțiunea de a *depăși* și rezultatul ei; trecere peste o anumită limită. ♦ (Inform.) Obținerea, prin operație aritmetică, a unui rezultat ce nu poate fi reprezentat în memoria unui calculator. — V. **depăși**.

DEPĂȘIT, -*Ă*, *depășiti*, -*te*, adj. 1. Întrecut. 2. Învechit, perimat. — V. **depăși**.

DEPENDENT, -*Ă*, *dependenți*, -*te*, adj. Care depinde (de cineva sau de ceva); care nu este autonom. — Din fr. **dépendant**.

DEPENDENȚĂ, *dependențe*, s.f. 1. Situația de a fi dependent; stare de subordonare, de supunere. ♦ (Jur.) Subordonare economică, politică etc. a unei țări, a unui teritoriu față de o putere străină, prin limitarea libertății naționale, a dreptului suveran de a hotărî asupra dezvoltării sale. 2. (Mat.) Relația dintre diferitele valori ale unei variabile cărora le corespund valori ale altei variabile. 3. Tulburare psihică manifestată prin lipsă de inițiativă, prin atașament total față de unele persoane. 4. Stare patologică datorată obișnuinței de a consuma alcool, stupefiante, medicamente. — Din fr. **dépendance**.

DEPENDINȚĂ, *dependințe*, s.f. Încăpere accesorie a unei case de locuit (bucătărie, baie etc.); (la pl.) ansamblul acestor încăperi. — Din fr. **dépendances**.

DEPERSONALIZĂ, *depersonalizez*, vb. I. Tranz. A face să-și piardă personalitatea. [Var.: **despersonaliză** vb. I.] — Din fr. **dépersonnaliser**.

DEPERSONALIZĂRE, *depersonalizări*, s.f. Acțiunea de a *depersonaliza* și rezultatul ei. ♦ Simptom caracterizat prin dispariția conștiinței proprii persoane, care apare mai ales în unele boli psihice. [Var.: **despersonalizare** s.f.] — V. **depersonaliza**.

DEPERSONALIZĂT, -*Ă*, *depersonalizați*, -*te*, adj. Care și-a pierdut personalitatea; fără personalitate. [Var.: **despersonalizat**, -*ă* adj.] — V. **depersonaliza**.

DEPEȘĂ, *depeșez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A expedia o depeșă; a telegrafia. — Din fr. **dépêcher**.

DEPEȘĂ, *depeșe*, s.f. (Înv.) Înștiințare transmisă prin mijloacele cele mai rapide; (în special) telegramă. — Din fr. **dépêche**.

DEPIGMENTĂ, *depigmentez*, vb. I. Refl. A se decolora din cauza scăderii sau dispariției pigmentului melanic. — Din fr. **dépigmenter**.

DEPIGMENTĂRE, *depigmentări*, s.f. Acțiunea de a *se depigmenta* și rezultatul ei. — V. **depigmenta**.

DEPILĂ, *depilez*, vb. I. 1. Tranz. A îndepărta părul de pe pielea pregătită pentru tăbăcit. 2. Tranz. și refl. A(-și) îndepărta părul de pe corp sau de pe față (smulgându-l sau distrugându-l cu ajutorul razelor Roentgen, al unor pensete speciale sau al substanțelor depilatoare), în scop igienic sau estetic; a epila. — Din fr. **dépiler**, lat. **depilare**.

DEPILĂNT, -*Ă*, *depilanți*, -*te*, adj., s.n. (Substanță) care servește la depilare. — Din fr. **dépilant**.

DEPILĂRE, *depilări*, s.f. Acțiunea de a *depila* și rezultatul ei; îndepărtare a părului de pe piele. — V. **depila**.

DEPILĂT, -*Ă*, *depilați*, -*te*, adj. (Despre suprafețe ale corpului) De pe care a fost îndepărtat părul. — V. **depila**.

DEPILĂTOR, -*OĂRE*, *depilatori*, -*oare*, s.n., adj. (Substanță) cu ajutorul căreia se înlătură părul de pe pielea omului; epilator. — Din fr. **dépilatoire**.

DEPILAȚIE, *depilații*, s.f. (Rar) Depilare. [Var.: **depilațiune** s.f.] — Din fr. **dépilation**.

DEPILAȚIUNE s.f. v. **depilație**.

DEPÎNDE, *depind*, vb. III. Intrans. 1. (Despre lucruri, fapte, atitudini) A fi legat de..., a fi în funcție de..., a atârna de... ♦ (Ca răspuns imprecis la o întrebare) *Când se termină lucrarea?* — *Depinde!* 2. (Despre persoane, instituții, ținuturi etc.) A fi sub autoritatea sau sub conducerea cuiva, a fi subordonat cuiva. [Perf. s. *depinsei*, part. *depins*] — Din fr. **dépendre**, lat. **dependere**.

DEPIȘTĂ, *depistez*, vb. I. Tranz. A da de urma unui lucru ascuns, tănuț, necunoscut. ♦ (Med.) A descoperi și a cerceta cazuri de boală înăpăntată. — Din fr. **dépister**.

DEPIȘTĂRE, *depistări*, s.f. Acțiunea de a *depista* și rezultatul ei. — V. **depista**. **DEPLANĂRE**, *deplanări*, s.f. Curbare a unei secțiuni plane a unui corp elastic sub acțiunea sarcinilor exterioare. — Pref. *de-* + **plan**.

DE PLĂNO loc. adv. (Jur.) Cu drepturi depline. — Loc. lat.

DEPLANTĂ, *deplantez*, vb. I. Tranz. 1. A scoate un copac dintr-un loc pentru a-l planta în altă parte. 2. A dezgropa, a ridica minele explozive de pe un teren minat. — Din fr. **déplanter**.

DEPLANTĂRE, *deplantări*, s.f. Acțiunea de a *deplanta* și rezultatul ei. ♦ *De plantarea minelor* = operația de dezgropare și de ridicare a minelor explozive. — V. **deplanta**.

DEPLASĂ, *deplasez*, vb. I. 1. Tranz. A lua ceva sau pe cineva dintr-un loc și a-l pune în altul, a-i schimba locul; a muta. ♦ Refl. A se mișca din poziția inițială; a aluneca; a se disloca. 2. Refl. A se duce undeva (în interes de serviciu). — Din fr. **déplacer**.

DEPLASABIL, -*Ă*, *deplasabili*, -*e*, adj. Care poate fi (ușor) deplasat. — Din fr. **déplaçable**.

DEPLASAMENT, *deplasamente*, s.n. Greutatea volumului de apă dezlocuit de o navă care plutește; greutatea totală a unei nave. — Din fr. **déplacement**.

DEPLASĂRE, *deplasări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *deplasa* și rezultatul ei. ♦ Loc. adv. *În deplasare* = în călătorie pentru interes de serviciu. — V. **deplasa**.

DEPLASĂT, -*Ă*, *deplasați*, -*te*, adj. Care nu se află la locul lui. ♦ (Despre oameni și manifestările lor) Care nu este așa cum se cuvine în raport cu situația, cu momentul dat; nepotrivit, nelocul lui; necuviincios. — V. **deplasa**. Cf. fr. **déplacé**.

DEPLASTIFIANT, *deplastifianti*, s.m. Material care, adăugat unei materii prime plastice, îi micșorează plasticitatea; deplastificator. [Pr.: -*fi-ant*] — Din fr. **déplastifiant**.

DEPLASTIFICĂTOR, *deplastificatori*, s.m. Deplastifiant. — Cf. **deplastifiant**.

DEPLĂNGE, *deplâng*, vb. III. Tranz. A simți milă, părere de rău față de cineva sau de ceva; a găsi, a considera pe cineva vrednic de compătimire; a deplora. [Perf. s. *deplânsei*, part. *deplâns*] — Pref. *de-* + **plânge** (după fr. *déplorer*).

DEPLEȚIUNE, *deplețiuni*, s.f. 1. (Med.) Diminuare sau dispariție a unui lichid acumulat în mod patologic într-o cavitate anatomică. ♦ Suprimare sau micșorare a unei obstrucții, a unei piedici în circulația fluidelor. 2. Epuizare cauzată de pierderea unui lichid organic, în special a sângelui. [Pr.: -*ți-u-*] — Din fr. **déplétion**, lat. **depletio**.

DEPLIĂ, *depliez*, vb. I. Tranz. A desfăce ceva pliat, împăturit. [Pr.: -*pli-a*] — Din fr. **déplier**.

DEPLIĂRE, *deplieri*, s.f. Acțiunea de a *deplia* și rezultatul ei. [Pr.: -*pli-e-*] — V. **deplia**.

DEPLIN, -*Ă*, *deplini*, -*e*, adj., adv. 1. Adj. Întreg, complet² (1); desăvârșit, perfect. 2. Adv. De tot, în întregime, pe de-a-ntregul, complet. ♦ (Pop.) Așa cum trebuie, cum se cuvine. *Face slujba deplin*. — **De**⁴ + **plin**.

DEPLINĂTĂTE s.f. Faptul de a fi deplin, desăvârșit; perfecțiune, plenitudine. — **Deplin** + suf. -*ătate*.

DEPLORĂ, *deplor*, vb. I. Tranz. A deplânge. — Din fr. **déplore**.

DEPLORABIL, -*Ă*, *deplorabili*, -*e*, adj. Vrednic de plâns, de compătimit; care produce o impresie penibilă; jalnic, lamentabil. — Din fr. **déplorable**.

DEPLORĂȚIE, *deplorații*, s.f. (Rar) Plângere, lamentare, lamentație. ♦ Cântec popular medieval cu subiect tragic sau religios. — Din fr. **déploration**, lat. **deploratio**.

DEPOLARIZĂ, *depolarizez*, vb. I. Tranz. 1. A împiedica sau a face să dispară polarizarea chimică a electrozilor. 2. A face să dispară polarizarea unui fascicul de lumină. — Din fr. **dépolaris**.

DEPOLARIZĂNT, -*Ă*, *depolarizanti*, -*te*, adj., s.m. 1. Adj. Care depolarizează (1). 2. S.m. Depolarizator. — Din fr. **dépolarisant**.

DEPOLARIZĂRE, *depolarizări*, s.f. Acțiunea de a *depolariza* și rezultatul ei. — V. **depolariza**.

DEPOLARIZĂTOR, *depolarizatori*, s.m. Substanță care se introduce într-un element galvanic pentru a împiedica polarizarea; depolarizant (2). — **Depolariza** + suf. -*tor*.

DEPOLIMERIZĂ, *depolimerizez*, vb. I. Tranz. (Chim.) A supune depolimerizării. — Din fr. **dépolymériser**.

DEPOLIMERIZĂRE, *depolimerizări*, s.f. Reacție prin care un polimer trece în polimeri cu mase moleculare mai mici, sub acțiunea căldurii, a luminii, a radiațiilor, a catalizatorilor, a oxigenului. — Cf. fr. **dépolymérisation**.

DEPOLITIZĂ, *depolitizez*, vb. I. Tranz. A face să-și piardă caracterul politic. — Din fr. **dépolitiser**.

DEPOLITIZĂRE, *depolitizări*, s.f. Acțiunea de a *depolitiza* și rezultatul ei. — V. **depolitiza**.

DEPOLITIZĂT, -*Ă*, *depolitizați*, -*te*, adj. Care nu mai are caracter politic. — V. **depolitiza**.

DEPOLUĂ, *depoluez*, vb. I. Tranz. A reduce sau a înlătura poluarea ori sursele care o provoacă. [Pr.: -*lu-a*] — Din fr. **dépolluer**.

DEPOLUĂNT, -*Ă*, *depoluanți*, -*te*, adj., s.m. (Produs, procedeu) care servește la depoluare. [Pr.: -*lu-ant*] — Din fr. **dépolluant**.

DEPOLUĂRE, *depoluări*, s.f. Acțiunea de a *depolua* și rezultatul ei; purificare. [Pr.: -*lu-a*] — V. **depolua**.

DEPOLUAȚIE, -*Ă*, *depoluații*, -*te*, adj. (Despre atmosferă, medii etc.) Din care a fost înlăturată poluarea, care a fost purificat. [Pr.: -*lu-at*] — V. **depolua**.

DEPONENȚĂ¹, -*Ă*, *deponenți*, -*te*, adj. (În gramatica latină, despre verbe și forme verbale) Cu formă pasivă și înțeles activ. — Din fr. **déponent**, lat. **deponens**, -*ntis*.

DEPONENȚĂ², -*Ă*, *deponenți*, -*te*, s.m. și f. Persoană care încredințează unei alte persoane un lucru în temeiul unui contract de depozit; depunător. — Din lat. **deponens**, -*ntis*, it. **deponente**.

DEPONTĂ, *depontez*, vb. I. Tranz. A demonta un pod militar. — Din fr. **dépointer**.

DEPOPULĂ, *depopulez*, vb. I. Tranz. (Despre calamități) A reduce numeric sau a distruge în mare parte populația unei țări, a unei regiuni. ♦ Refl. A se reduce

drastic populația unei regiuni sau a unei țări din cauza sporului migratoriu sau natural negativ. — Din lat. **depopulare**. Cf. fr. *dépeupler*, it. *depopolare*.

DEPOPULĂRE, *depopulări*, s.f. Acțiunea de a *depopula* și rezultatul ei; reducere a populației unei țări, a unei regiuni etc. — V. **depopula**.

DEPORTĂ, *deportez*, vb. I. Tranz. A trimite forțat pe cineva într-o regiune îndepărtată, într-un lagăr de concentrare, ca măsură represivă, a condamna pe cineva la exil politic. — Din fr. **déporter**, lat. **deportare**.

DEPORTĂRE, *deportări*, s.f. Acțiunea de a *deporta* și rezultatul ei. — V. **deporta**.

DEPORTĂT, *-Ă, deportați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în deportare. — V. **deporta**. Cf. fr. *déporté*.

DEPOSEDĂ, *deposedez*, vb. I. Tranz. A lipsi pe cineva de posesiunea unui lucru sau a unui drept. — Din fr. **déposséder**.

DEPOSEDĂRE, *deposedări*, s.f. Acțiunea de a *deposeda* și rezultatul ei. — V. **deposeda**.

DEPOU, *depouri*, s.n. Clădire în care se adăpostesc, se întrețin și se repară locomotive, vagoane de tren sau de tramvai etc. — Din fr. **dépôt**.

DEPOZĂNT, *-Ă, depozați, -te*, s.m. și f. (Rar) **1.** (Jur.) Martor care depune mărturie în fața judecătorului. **2.** Depunător. — Din fr. **déposant**.

DEPOZIT, *depozite*, s.n. **1.** Loc, clădire în care se păstrează materiale de construcție, mărfuri etc.; magazie. ♦ Formație militară care aprovizionează unitățile armatei cu materiale, muniții etc. **2.** Ceea ce se depune spre păstrare; (în special) bani sau hârtii de valoare depuse în păstrare la o instituție bancară. ♦ Loc. adv. *În depozit* = în păstrare. ♦ *Depozit legal* = fond de cărți constituit prin predarea obligatorie de către tipografi și edituri a unui număr de exemplare din fiecare volum tipărit marilor biblioteci publice din țară. **3.** Acumulare sedimentară de materiale provenite din dezagregarea rocilor sau de resturi ale organismelor pe fundul unui bazin acvatic ori pe uscat; sediment. — Din lat. **depositum** (cu unele sensuri după fr. *dépôt*).

DEPOZITĂ, *depozitez*, vb. I. **1.** Tranz. A pune ceva în depozit (**1**). **2.** Tranz. A pune ceva la loc sigur; a lăsa, a încredința cuiva un lucru spre păstrare. **3.** Refl. A se depune, a se sedimenta. — Din **depozit**.

DEPOZITĂR, *-Ă, depozițari, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană căreia i se lasă ceva în păstrare. **2.** Intermediar căruia i se încredințează o marfă pentru vânzare în contul proprietarului. — Din fr. **dépositaire**.

DEPOZITĂRE, *depozitări*, s.f. Acțiunea de a *depozita* și rezultatul ei; înmagazinare, păstrare. — V. **depozita**.

DEPOZIȚIE, *depoziții*, s.f. Declarație a unui martor în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală cu privire la faptele ce-i sunt cunoscute personal și care aduc lămuriri în pricina respectivă; mărturie. [Var.: **depozițiune** s.f.] — Din fr. **déposition**, lat. **depositio, -onis**.

DEPOZIȚIUNE s.f. v. **depoziție**.

DEPRĂVĂ, *depravez*, vb. I. Refl. (Despre oameni) A ajunge, a deveni depravat; a se corupe. — Din fr. **dépraver**, lat. **depravare**.

DEPRĂVĂRE, *depravări*, s.f. Faptul de a se *deprava*; corupție (**2**), blestemăție, desfrâu, depravațiune. — V. **deprava**.

DEPRĂVĂT, *-Ă, depravați, -te*, adj. Decăzut din punct de vedere moral; corupt, desfrânat. — V. **deprava**.

DEPRAVAȚIUNE, *depravațiuni*, s.f. (Rar) Depravare. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **dépravation**, lat. **depravatio, -onis**.

DEPRECATÓRIU, *-IE, deprecatorii*, adj. (Livr.; despre formule, părți dintr-un discurs) Care are forma unei deprecății. — Din fr. **déprécatoire**, lat. **deprecatorius**.

DEPRECAȚIE, *deprecații*, s.f. (Livr.) Figură retorică prin care este implorat cel pe care vrem să-l înduplecăm; implorare. [Var.: **deprecațiune** s.f.] — Din fr. **déprécation**.

DEPRECAȚIUNE s.f. v. **deprecație**.

DEPRECIĂ, *depreciez*, vb. I. **1.** Tranz. A aprecia ceva sub valoarea sa reală; p. ext. a nesocoti, a minimaliza valoarea unui lucru. **2.** Tranz. și refl. A(-și) micșora, a(-și) pierde valoarea sau calitatea; a (se) devaloriza; a (se) degrada. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **déprécier**.

DEPRECIĂT, *-Ă, depreciați, -te*, adj. Care nu este apreciat la justa valoare; desconsiderat, devalorizat. ♦ Cu valoare scăzută. [Pr.: *-ci-at-*] — V. **deprecia**.

DEPRECIATIV, *-Ă, depreciativi, -e*, adj. Care arată lipsă de considerație sau dispreț, care conține o notă de batjocură. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **dépréciatif**.

DEPRECIATOR, *-OĂRE, deprecatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care depreciază. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **dépréciateur**.

DEPRECIERE, *deprecieri*, s.f. Faptul de a (se) *deprecia*; nesocotire a valorii; devalorizare. ♦ *Deprecieri monetară* = scădere a puterii de cumpărare a unei monede, cauzată de inflație sau de reducerea volumului de bunuri oferite spre vânzare. [Pr.: *-ci-e-*] — V. **deprecia**.

DEPRESĂ, *depresez*, vb. I. Refl. **1.** A desface cu presa un ansamblu de două piese care au contact forțat. **2.** A rări puietii crescuți prea des, pentru a permite dezvoltarea normală a celorlalți. **3.** A modifica proprietățile superficiale ale minereurilor cu ajutorul depresantelor. — Din fr. **dépresseur**.

DEPRESĂJ, *depreșaje*, s.n. **1.** Desfacere cu ajutorul preseii a unui ansamblu de două piese care au contact forțat. **2.** Acțiune de rărire a puietilor dintr-o pepinieră.

3. Modificare a proprietăților superficiale ale minereurilor cu ajutorul depresantelor. — Din fr. **dépresseur**.

DEPRESĂNT, *depresante*, s.n. Reactiv folosit pentru a împiedica flotația unui anumit mineral dintr-un minereu. — Din fr. **dépresseant**, engl. **depressant**.

DEPRÉSIE s.f. v. **depresiune**.

DEPRESIOMÉTRU, *depresiometre*, s.n. Manometru cu care se măsoară depresiunea din lucrările miniere subterane. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **dépresseimètre**.

DEPRESIONĂR, *-Ă, depresionari, -e*, adj. (În sintagma) *Zonă depresionară* = zonă din atmosferă cu presiune atmosferică scăzută, proprie formării ciclonilor. [Pr.: *-si-o-*] — **Depresiune** + suf. *-ar*.

DEPRESIUNE, *depresiuni*, s.f. **1.** Formă de relief situată la un nivel mai jos decât regiunile înconjurătoare. **2.** Vârtej de aer în care presiunea aerului este mai mică decât în regiunile vecine și care aduce timp nefavorabil în locurile pe unde trece. **II.** Fig. (În forma *depresie*) Stare sufletească (patologică) de tristețe (asociată cu neliniște); descurajare, deprimare. **III.** (Ec. pol.) Fază a ciclului economic, ulterioară crizei economice, în care producția se menține la un nivel scăzut, iar puterea de cumpărare a populației rămâne redusă. [Pr.: *-si-u-*. — Var.: **deprésie** s.f.] — Din fr. **depression**, lat. **depressio, -onis**.

DEPRESIV, *-Ă, depresivi, -e*, adj. **1.** Care provoacă starea de depresie neuro-psihică sau scăderea tensiunii arteriale. **2.** De depresie (**II**). **3.** (Despre persoane) Înclinat spre tristețe, descurajare. — Din fr. **dépresseif**.

DEPRESÓR, *-OĂRE, depresori, adju.*, s.n. **1.** Adj. (În sintagma) *Nerv depresor* = nerv senzitiv prin intermediul căruia excitațiile de la receptorii nervoși din pereții sinusului carotidei se transmit la centrul nervoși și determină, pe cale reflexă, scăderea tensiunii arteriale. **2.** S.n. Substanță capabilă să blocheze o genă sau un grup de gene inactice dintr-un genom. — Din fr. **dépresseur**.

DEPRESURIZĂ, pers. **3** *depresurizează*, v. I. Refl. (Despre presiunea atmosferică) A scădea, a slăbi. — Din fr. **dépresseuriser**.

DEPRESURIZĂRE, *depresurizări*, s.f. Acțiunea de a se *depresuriza* și rezultatul ei. — V. **depresuriza**. Cf. fr. **dépresseurisation**.

DEPRESURIZĂT, *-Ă, depresurizați, -te*, adj. (Despre presiunea atmosferică) Care a slăbit, a scăzut. — V. **depresuriza**.

DEPREUNĂ adv. Împreună. — **De**⁴ + **pre** + **una**.

DEPRIMĂ, *deprim*, vb. I. Tranz. A provoca (cuiva) o stare de depresie sau de descurajare; a măhni, a întrista, a descuraja (pe cineva). — Din fr. **déprimer**.

DEPRIMĂNT, *-Ă, deprimanți, -te*, adj. Care deprimă; descurajant, întristător. — Din fr. **déprimant**.

DEPRIMĂRE, *deprimări*, s.f. Starea unei persoane descurajate; depresie (**II**), descurajare, măhnire. — V. **deprima**.

DEPRIMĂT, *-Ă, deprimați, -te*, adj. Descurajat, abătut, demoralizat. — V. **deprima**. Cf. fr. **déprimé**.

DEPRİNDE, *deprind*, vb. III. **1.** Refl. și tranz. A (se) obișnui, a (se) învăța. ♦ Refl. A se familiariza cu cineva. **2.** Tranz. A(-și) însuși cunoștințe (temeinice) într-un domeniu prin învățatură sau prin practică organizată, sistematică. ♦ A dresa. [Perf. s. *deprinsei*, part. *deprins*] — Lat. **depre(he)ndere**.

DEPRINDERE, *deprinderi*, s.f. **1.** Faptul de a (se) *deprinde*. **2.** Obișnuință, obicei. **3.** Ușurință căpătată de-a lungul timpului într-o îndeletnicire, profesie oarecare; pricepere, destoinicie, dexteritate. **4.** (Rar) Practică obișnuită într-o îndeletnicire, ocupație oarecare; exercițiu. — V. **deprinde**.

DEPRINȘI, *-Ă, deprinși, -se*, adj. Experimentat, învățat, obișnuit. — V. **deprinde**.

DEPROFESIONALIZĂ, *deprofesionalizez*, vb. I. Refl. (Despre oameni sau realizări ale acestora) A(-și) pierde profesionalismul. [Pr.: *-si-o-*] — Pref. *de-* + **profesionaliza**.

DEPROTEINIZĂ, *deproteinizez*, vb. I. Tranz. A îndepărta proteinele din produse biologice, alimente etc. [Pr.: *-te-i-*] — Cf. engl. *deproteinize*.

DEPROTEINIZĂT, *-Ă, deproteinizați, -te*, adj. (Despre alimente) Fără proteine. [Pr.: *-te-i-*] — De la **proteină**.

DEPUNĂTOR, *-OĂRE, depunători, -oare*, s.m. și f. Persoană care depune pentru păstrare o sumă de bani, hârtii de valoare etc. — **Depune** + suf. *-ător*.

DEPUNCTĂ, *depunctez*, vb. I. Tranz. A reduce în funcție de erori punctajul unui candidat sau concurent la o competiție, la un examen. — Pref. *de-* + **puncta**.

DEPUNCTĂRE, *depunctări*, s.f. Acțiunea de a *depuncta* și rezultatul ei. — V. **depuncta**.

DEPUNCTĂT, *-Ă, depunctați, -te*, adj. Căruia i s-a redus punctajul la o competiție sau la un examen. — V. **depuncta**.

DEPUNE¹, *depun*, vb. III. **1.** Tranz. A lăsa un obiect din mână, punându-l undeva. ♦ Expr. *A depune bani* (la o instituție bancară) = a lăsa o sumă de bani (în păstrare la o instituție bancară). *A depune mandatul* = a renunța la o însărcinare încredințată, invocând drept motivare imposibilitatea de a continua îndeplinirea ei. *A depune un act* (sau o cerere, un memoriu etc.) = a înainta, a preda forului competent un act (sau o cerere, un memoriu etc.) *A depune muncă* (sau *efort, osteneală* etc.) = a munci, a se strădui. (Rar) *A depune un examen* = a da un examen. *A depune jurământ(ul)* = **a**) (despre o parte în litigiu sau despre un martor) a se angaja să spună tot adevărul în legătură cu faptele unui proces; **b**) (despre demnitari, magistrați, militari) a se angaja solemn să-și îndeplinească îndatoririle cu respectarea legilor țării. *A depune mărturie* = (despre un martor) a face declarații

în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală în legătură cu faptele unui proces. **2.** Tranz. (Despre animale care se înmulțesc prin ouă) A elimina ouăle (la loc potrivit). **3.** Refl. (Despre substanțe solide aflate în stare de suspensie sau dizolvate într-un lichid) A se așeza la fund, formând sedimente; a se sedimenta. [Perf. s. *depușei*, part. *depus*] — Din lat. **deponere** (cu sensurile fr. *déposer*).

DEPUNE² pers. 3 *depune*, vb. III. Intrans. (Reg.; despre vaci, bivolițe etc.) A-și mări ugerul (ca urmare a secreției abundente de lapte), a fi aproape să fete. [Perf. s. *depușe*, part. *depus*] — Lat. **deponere**.

DEPUNERE, *depuneri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *depune*¹ și rezultatul ei. **1.** Sumă de bani depusă la o instituție bancară. **2.** Sediment, depozit pe o suprafață sau pe fundul unui vas. — V. **depușe**¹.

DEPURATIV, *-Ă, depurativi, -e*, s.n., adj. (Substanță) care favorizează eliminarea toxinelor și a produșilor de dezasimilație². — Din fr. **dépuratif**.

DEPURATOR¹, *depuratoare*, s.n. Substanță care favorizează eliminarea toxinelor din organism. — Din fr. **dépuratoire**.

DEPURATOR², *-OĂRE, depuratori, -oare*, adj. Depurativ. ♦ *Aparat depurator* = totalitatea organelor de excreție prin care se face curățarea sângelui de toxinele rezultate din activitatea organismului. — Din fr. **dépurateur**.

DEPURĂȚIE, *depurății*, s.f. Curățare, purificare (mai ales a sângelui). — Din fr. **dépuratif**.

DEPUTAT, *-Ă, deputați, -te*, s.m. și f. 1. Persoană aleasă pentru a face parte, pe o anumită perioadă, dintr-un organ reprezentativ al statului. ♦ (În România) Parlamentar, membru al Camerei Deputaților. **2.** (Înv.) Persoană aleasă și trimisă într-o misiune importantă; delegat, sol. — Din fr. **député**, it. **deputato**.

DEPUTĂȚIE, *deputății*, s.f. 1. Demnitare, sarcină, funcție de deputat (1). **2.** Delegație de deputați (2); soție. — **Deputat** + suf. *-ie*.

DERAIĂ, *deraiet*, vb. I. Intrans. **1.** (Despre mijloace de transport care circulă pe șine) A sări de pe șine. **2.** Fig. A vorbi aiurea, a bate câmpii, a divaga; a se abate, a devia de la subiect. [Pr.: *-ra-ia*] — Din fr. **dérailler**.

DERAIÉRE, *deraieri*, s.f. Acțiunea de a *derai* și rezultatul ei. [Pr.: *-ra-ie-*] — V. **derai**.

DERĂNJ, *deranjuri*, s.n. 1. Dezordine, neorânduială. **2.** Fig. Tulburare a liniștii (cuiva), stânjenire, incomodare. — Din **deranja** (derivat regresiv).

DERANJĂ, *deranjez*, vb. I. Tranz. **1.** A strica rânduiala, ordinea unor obiecte; a răvăși, a răscoli. ♦ Expr. *A-și deranja stomacul* = a avea o indigestie. **2.** Fig. A tulbura liniștea sau activitatea cuiva, a stânjeni, a stingheri, a incomoda pe cineva. ♦ Refl. (În formule de politețe sau ir.) A nu se obosi să facă ceva. *Nu vă deranjați*. — Din fr. **déranger**.

DERANJAMENT, *deranjamente*, s.n. 1. Perturbare în funcționarea normală a unei mașini, a unei instalații etc.; defectare. **2.** Indigestie; diaree. — Din fr. **dérangement**.

DERANJĂRE, *deranjări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *deranja* și rezultatul ei. — V. **deranja**.

DERANJĂT, *-Ă, deranjați, -te*, adj. Care este în dezordine, în neorânduială; răvășit, răscolit; mutat de la loc. — V. **deranja**.

DERAPĂ, pers. 3 *derapează*, vb. I. Intrans. (Despre roți de cauciuc și despre vehicule cu asemenea roți) A aluneca într-o direcție înclinată față de direcția normală de mers. — Din fr. **déraper**.

DERAPAJ, *derapaje*, s.n. Faptul de a derapa; derapare. — Din fr. **déravage**.

DERAPĂRE, *derapări*, s.f. 1. Faptul de a *derapa*. **2.** Deplasare a ancorei pe fundul apei datorită vântului, valurilor etc. care acționează asupra navei. **3.** Deplasare laterală a unui avion în timpul aterizării sau al unui viraj cu înclinare laterală prea mică. — V. **derapa**.

DERATIZĂ, *deratizez*, vb. I. Tranz. A stărpi șoarecii sau șobolanii prin otrăvire cu substanțe chimice sau prin culturi microbiene. — Din fr. **dératiser**.

DERATIZĂNT, *-Ă, deratizanti, -te*, adj., s.n. (Substanță) cu ajutorul căreia se deratizează. — **Deratiza** + suf. *-ant*.

DERATIZĂRE, *deratizări*, s.f. Acțiunea de a *deratiza* și rezultatul ei. — V. **deratiza**.

DERĂȚECĂ vb. I v. **deretica**.

DERĂDERE s.f. Bătăie de joc, luare în răs; zeflemisire. — Pref. *de-* + **rădere** (după fr. *dérision*).

DERBEDEU, *derbedei*, s.m. Om fără căpătâi, om de nimic; pierde-vară, vagabond, haimana. — Din tc. **derbeder**.

DÉRBY, *derby-uri*, s.n. 1. Cursă specială de trap sau de galop a celor mai buni cai de trei ani, care are loc o dată pe an. **2.** Întrecere sportivă de mare importanță între două echipe, pentru stabilirea clasamentului. [Scris și: *derbi* (pl. *derbiuri*)] — Din engl., fr. **derby**.

DERDELUȘ, *derdelușuri*, s.n. Loc în pantă unde se dau copiii cu săniuță; săniuș. — Et. nec.

DERDICĂ vb. I v. **deretica**.

DERÉGE vb. III v. **drege**.

DEREGLĂ, *dereglez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să iasă sau a ieși din regimul normal, din funcționarea normală; a (*se*) defecta, a (*se*) deranja, a (*se*) strica. — Din fr. **dérégler**.

DEREGLĂJ, *dereglaje*, s.n. Dereglare. — Din fr. **déréglage**.

DEREGLĂRE, *dereglări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *deregla* și rezultatul ei; stricare, deranjare. — V. **deregla**.

DÉREȘ, *-Ă, dereși, -e*, adj. (Reg.; despre cai; și substantivat) Cu părul roșu amestecat cu alb și negru. — Din magh. **deres**.

DERETECĂ vb. I v. **deretica**.

DERETICĂ, *deretic*, vb. I. Intrans. A face ordine și curățenie prin casă. ♦ Tranz. A pune ceva în ordine; a aranja. [Var.: **derătecă, derdică, deretecă** vb. I] — Lat. **de-radicare**.

DERETICĂRE, *dereticări*, s.f. Acțiunea de a *deretica* și rezultatul ei. — V. **deretica**.

DERETICĂT s.n. Faptul de a *deretica*. — V. **deretica**.

DERIVĂ, *deriv*, vb. I. 1. Intrans. (Mai ales la pers. 3) A se trage, a proveni, a rezulta din... ♦ (Lingv.) **a)** (Despre limbă, cuvinte și sensul lor) A-și trage originea din...; (tranz.) a arăta proveniența unui cuvânt din altul. **b)** (Despre cuvinte, de obicei cu determinări introduse prin prep. „de la”) A se forma cu ajutorul unui sufix sau al unui prefix. **2.** Tranz. A abate o apă curgătoare din albia ei naturală în altă albie sau într-un canal. ♦ A îndrepta vehiculele de pe o cale de comunicație pe altă cale. ♦ A ramifica o cale de comunicație sau un canal de la traseul principal pentru a forma un traseu secundar. **3.** Tranz. (Mat.) A calcula derivata unei funcții. **4.** Intrans. (Despre un vas plutitor) A se abate, a se depărta din drumul său normal sub acțiunea vântului sau a unui curent; a devia. — Din fr. **dériver**, lat. **derivare**.

DERIVĂRE, *derivări*, s.f. Acțiunea de a *deriva* și rezultatul ei. 1. Provenire a unui lucru din... ♦ (Lingv.) **a)** Provenire a unui cuvânt din altul, arătare a provenienței unui cuvânt din altul. **b)** Procedu prin care se formează un cuvânt din altul cu ajutorul sufixelor sau al prefixelor; derivație (3). ♦ (Lingv.: în sintagmele) *Derivare regresivă* (sau *inversă*) = derivare prin suprimarea unor afixe de la cuvinte deja existente. **2.** Operație folosită în calculul diferențial pentru obținerea unei derivate. — V. **deriva**.

DERIVĂT, *-Ă, (I) derivați, -te*, adj., (II 1) *derivați*, s.m., (II 2, 3, 4) *derivate*, s.n. **1.** I. Adj. Care derivă (1) din ceva. ♦ Format prin derivare (1b). **2.** (Despre cursul unei ape) Abătut din albia sa naturală. ♦ (Despre vehicule) Abătut de pe o cale de comunicație pe alta. ♦ (Despre căi de comunicație, canale) Abătut, ramificat din traseul principal. **II. 1.** S.m. (Chim.) Substanță preparată din alta și care de obicei păstrează structura de bază a substanței din care provine. **2.** S.n. Produs industrial obținut prin prelucrarea unei materii prime de bază. **3.** S.n. Cuvânt care derivă din alt cuvânt. **4.** S.n. Lucru care rezultă, derivă (1) din altul. — V. **deriva**.

DERIVĂTĂ, *derivate*, s.f. (Mat.) Limita raportului dintre creșterea funcției și creșterea variabilei, când creșterea variabilei tinde către zero. — Din fr. **derivée**.

DERIVATIV, *-Ă, derivativi, -e*, adj. Care trage sau abate ceva în altă parte. ♦ Med.; adesea substantivat, n.) Care se referă la evacuarea surplusului de sânge dintr-un organ bolnav, în scopul favorizării unei funcționări normale a inimii, și la evacuarea substanțelor toxice din organism. — Din fr. **derivatif**, lat. **derivativus**.

DERIVATOGRĂF, *derivatografe*, s.n. Aparat pentru înregistrarea variației greutateii unui corp supus încălzirii treptate în anumite medii ambiante. — Din fr. **derivatographe**.

DERIVĂȚIE, *derivații*, s.f. 1. Ramificație secundară, temporară sau permanentă, a unui curs de apă, a unei canalizări, a unui circuit electric, a unei conducte de fluid sau a unei căi de comunicație. **2.** Abatere a unui proiectil din planul de tragere, cauzată de rotația în jurul axei sale. **3.** Derivare (1). **4.** Operație în cadrul analizei matematice, folosită pentru a găsi derivata unei funcții. [Var.: (înv.) **derivațiune** s.f.] — Din fr. **dérivation**, lat. **derivatio, -onis**.

DERIVĂȚIUNE s.f. v. **derivație**.

DERIVĂ, *derive*, s.f. 1. Unghiul dintre direcția de deplasare dorită a unui avion sau a unei nave și direcția reală de deplasare determinată de vânt (la avioane) sau de curenții maritimi (la nave). ♦ Expr. *A merge (sau a fi) în derivă* = a pluti în voia vântului și a valurilor. (Rar) *A fi la deriva unei puteri* = a fi dependent de... a fi la cheremul... **2.** (Tehn.) Abatere într-un singur sens a valorii unei mărimi față de valoarea inițială. **3.** Unghi format de direcția de tragere a unei arme cu planul de ochire, servind la tragerile indirecte. **4.** Partea fixă a ampenajului vertical al unui avion, al unui planor etc. — Din fr. **dérive**.

DERIVOMÉTRU, *derivometre*, s.n. Aparat de bord pentru măsurarea derivei (1) unui avion în zbor normal. — Din fr. **dérivomètre**.

DERIVÓR, *derivoare*, s.n. (Mar.) 1. Placă de lemn sau de metal prinsă de chila unei ambarcațiuni cu pânze cu scopul de a împiedica deplasarea laterală a ambarcațiuni. **2.** Pânză pentru vreme rea, pentru furtună. — Din fr. **dériveur**.

DERIZIUNE, *deriziumi*, s.f. (Livr.) Luare în răs, derădere. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **dérision**, lat. **derisio, -onis**.

DERIZÓRIU, *-IE, derizorii*, adj. (Despre valori) Neînsemnat, de nimic, ridicol. — Din fr. **dérisoire**, lat. **derisorius**.

DERMATALGIE, *dermatalgii*, s.f. Nevralgie a pielii, care apare în diferite forme de reumatism, de gută etc. — Din fr. **dermatalgie**.

DERMATINĂ s.f. Inlocuitor sintetic al pielii, obținut prin aglomerarea cu ajutorul unui liant a fibrelor de piele naturală rezultate din măcinarea deșeurilor și folosit în industria încălțămintei și în marochinărie. — Din fr. **dermatine**.

DERMATITĂ, *dermatite*, s.f. 1. Inflamație a pielii; (la pl.) nume generic dat unei grupe de maladii inflamatorii ale pielii; dermatită. **2.** Boală de piele periodică,

la cabaline, ce se manifestă sub formă de răni care apar vara, se închid iarna și reapar, în același loc, la revenirea căldurii. — Din fr. **dermatite**.

DERMATOFITIE, *dermatofitii*, s.f. Boală de piele provocată de ciuperci microscopice parazite, localizate în pielea capului, în țesutul subcutanat și la rădăcina părului. — Din fr. **dermatophitie**.

DERMATOGRAF *dermatografe*, s.n., adj. (Creion colorat) care are o compoziție specială și servește la machiaj. — Din fr. **dermatographe**.

DERMATOLOG, -**Ă**, *dermatologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specialist în boli de piele. — Din fr. **dermatologue**.

DERMATOLOGIC, -**Ă**, *dermatologici*, -ce, adj. Care aparține dermatologiei, privitor la dermatologie. — Din fr. **dermatologique**.

DERMATOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul bolilor de piele. — Din fr. **dermatologie**.

DERMATOM, *dermatomuri*, s.n. Instrument chirurgical cu care se taie fâșii subțiri de piele pentru transplantarea lor. — Din fr. **dermatome**.

DERMATOMICÓZĂ, *dermatomicoze*, s.f. Infecție provocată de ciuperci microscopice, la nivelul pielii, la unghii, păr etc. — Din fr. **dermatomycose**.

DERMATONEVRÓZĂ, *dermatonevroze*, s.f. Boală de piele provocată de anumite tulburări ale sistemului nervos. — Din fr. **dermatonévrose**.

DERMATORÉE s.f. Transpirație abundentă care apare în anumite boli febrile. — Din fr. **dermatorrhée**.

DERMATOVENEROLOGIE s.f. Parte a medicinei care studiază bolile de piele și bolile venerice. — Din fr. **dermatovénérologie**.

DERMATÓZĂ, *dermatoze*, s.f. Nume generic dat bolilor de piele. ⇨ *Dermatoze profesionale* = boli de piele cauzate de contactul cu substanțe toxice în timpul procesului de muncă. — Din fr. **dermatose**.

DERMATOZOONÓZĂ, *dermatozoonoze*, s.f. Boală de piele foarte contagioasă, provocată de localizarea unor artropode parazitare de dimensiuni foarte reduse. — Din fr. **dermatozoonose**.

DERMĂ, *derme*, s.f. Stratul mijlociu al pielii vertebratelor, sub epidermă, conținând vase sanguine și limfatice, terminații nervoase, glande sebacee etc. — Din fr. **derme**.

DERMÍC, -**Ă**, *dermici*, -ce, adj. Care ține de dermă, privitor la dermă; *p. ext.* de piele, al pielii. — Din fr. **dermique**.

DERMÍTĂ, *dermite*, s.f. Inflamație a pielii provocată de diferite cauze mecanice, fizice, infecții etc.; dermatită (1). — Din fr. **dermite**.

DERMOGRAFÍSM s.n. Reacție particulară a pielii care, la o atingere ușoară, se umflă. — Din fr. **dermographisme**.

DERMOPUNCTŪRĂ s.f. (Med.) Metodă de acupunctură simplificată. — Din engl. **dermopuncture**.

DERMOTRÓP, -**Ă**, *dermotropii*, -e, adj. (Despre bacterii sau virusuri) Care se fixează pe piele. — Din fr. **dermotrope**.

DEROBĂ, *derobez*, vb. I. Refl. (Despre cai) A părăsi brusc direcția impusă de călăreț în momentul când nu poate trece de un obstacol; a se întoarce în loc. ♦ Fig. A se sustrage, a se eschiva de la ceva. — Din fr. **derober**.

DEROBARE s.f. Acțiunea de a se deroba. — V. **deroba**.

DEROCA, *derochez*, vb. I. Tranz. A curăța albia unui râu de mâl, de nisip etc. — Din fr. **derocher**.

DEROCĂRE, *derocări*, s.f. Acțiunea de a deroca și rezultatul ei. — V. **deroca**.

DEROCĂT, -**Ă**, *derocați*, -te, adj. (Despre albia râurilor) Care a fost curățată de mâl, de nisip etc. — V. **deroca**.

DEROGĂ, *deróg*, vb. I. Intrans. A face o excepție de la prevederile unui act normativ sau ale unei convenții, în temeiul unui alt act. — Din fr. **deroger**, lat. **derogare**.

DEROGĂRE, *derogări*, s.f. Acțiunea de a deroga și rezultatul ei; excepție de la prevederile unui act normativ sau ale unei convenții, în temeiul unui alt act. — V. **deroga**.

DEROGATÓRIU, -**IE**, *derogatorii*, adj. Care conține o derogare, cu caracter de derogare. — Din fr. **derogatoire**, lat. **derogatorius**.

DEROGAȚIÚNE, *derogațiuni*, s.f. (Inv.) Derogare. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **derogation**.

DERULĂ, *derulez*, vb. I. 1. Tranz. A desface, a desfășura, a întinde ceva care a fost rulat. 2. Tranz. A tăia furnir dintr-un buștean căruia i se dă o mișcare lentă de învârtire în fața fierăstrăului. 3. Refl. (Despre făpte) A se desfășura. — Din fr. **dérouler**.

DERULĂRE, *derulări*, s.f. Acțiunea de a (se) derula și rezultatul ei. — V. **derula**.

DERULATÓR, *derulatoare*, s.n. Dispozitiv folosit pentru rebobinarea peliculei cinematografice. — **Derula** + suf. -tor.

DERULÓR, *deruloare*, s.n. Mașină de derulat furnire. — Cf fr. **dérouleuse**.

DERUSIFICĂ, *derusific*, vb. I. Tranz. 1. A înlătura caracterul rusesc. 2. A înlătura influența limbii ruse din structura cuvintelor, expresiilor etc. — Pref. **de-** + rusifica.

DERUTĂ, *derutez*, vb. I. Tranz. A face pe cineva să se încurce, să se zăpăcească, astfel încât să nu mai știe ce să facă sau încotro s-o apuce; a dezorienta, a zăpăci. — Din fr. **dérouter**.

DERUTĂNT, -**Ă**, *derutați*, -te, adj. Care derutează. — Din fr. **déroutant**.

DERUTĂRE, *derutări*, s.f. Acțiunea de a deruta și rezultatul ei. — V. **deruta**.

DERUTĂT, -**Ă**, *derutați*, -te, adj. Încurcat, zăpăcit, dezorientat. — V. **deruta**.

DERUTĂ, *derute*, s.f. Stare de zăpăceală, de dezorientare. — Din fr. **dérouté**.

DERVIȘ, *derviși*, s.m. Călugăr musulman. — Din tc. **derviş**.

DERVIȘESC, -**EASCĂ**, *dervișești*, adj. (Rar) De derviș. — **Derviș** + suf. -esc.

DES, **DEASĂ**, *deși*, -se, adj. I. 1. (Despre colectivități sau corpuri compuse din unități identice) Cu elementele, cu părțile componente apropiate, cu intervale foarte mici sau cu foarte puține goluri între părți. ♦ (Despre țesături) Țesut strâns; bătut. 2. (Despre părțile componente ale unei colectivități sau ale unei unități) Așezat unul lângă altul sau foarte aproape unul de altul; strâns. 3. (Despre ploaie, ceață, umbră etc.) Compact, dens; de nepătruns. II. 1. (Despre întâmplări, fenomene sau acțiuni; adesea adverbial) Care se repetă de (mai) multe ori la intervale mici de timp, urmând mereu unul după altul; repetat, frecvent. ♦ (Despre mișcări care se repetă; adesea adverbial) Repede, iute, grăbit. — Lat. **densus**.

DESACRALIZĂ, *desacralizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde caracterul sacru. — Din fr. **désacraliser**.

DESACRALIZĂRE, *desacralizări*, s.f. Acțiunea de a (se) desacraliza. — V. **desacraliza**.

DESACRALIZĂT, -**Ă**, *desacralizați*, -te, adj. Care și-a pierdut caracterul sacru. — V. **desacraliza**.

DESĂG s. m. v. **desagă**.

DESĂGĂ, *desagi*, s.f. Traistă formată din două părți, care se poartă pe umăr sau pe șa. ♦ Fiecare dintre cele două părți ale acestui obiect; *p. ext.* traistă. [Var.: **desăg** s.m.] — Din ngr. **disákki(ón)**, bg. **disagi**.

DESALINIZĂ, *desalinizez*, vb. I. Tranz. A desăra; a face mai puțin sărat. — Cf. fr. **dessaler**.

DESALINIZĂRE, *desalinizări*, s.f. Acțiunea de a desaliniza și rezultatul ei; desărare. — V. **desaliniza**.

DESALINIZĂT, -**Ă**, *desalinizați*, -te, adj. Care a fost supus procesului de desalinizare, care este mai puțin sărat; desărare. — V. **desaliniza**.

DESĂNT, *desanturi*, s.n. 1. Trupe special pregătite pentru a fi parașutate sau debarcate pe teritoriul inamic. 2. Trupe de infanterie transportate, în timpul luptei, pe tancuri. — Din fr. **descente**, rus. **desant**.

DESANTĂ, *desantez*, vb. I. Tranz. A lansa un desant. — Din **desant**.

DESANTĂRE, *desantări*, s.f. Acțiunea de a desanta. — V. **desanta**.

DESĂGĂRITĂ, *desăgărite*, s.f. (Rar) Călugărită care umblă cu desaga pentru a strânge daruri. — **Desagă** + suf. -ărită.

DESĂGĚL, *desăgei*, s.m. (Pop.) Desăguță. — **Desag** + suf. -el.

DESĂGĪ, *desăgesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A îndesa. — Din **desagă**.

DESĂGIÓR, *desăgióri*, (Pop.) Desăguță. — **Desag** + suf. -ior.

DESĂGŪȚĂ, *desăguțe*, s.f. Diminutiv al lui *desagă*; desăgel, desăgiór. — **Desag** + suf. -uță.

DESĂRĂ, *desărez*, vb. I. Tranz. A îndepărta, total sau parțial, sarea (dintr-un aliment); a face mai puțin sărat; a desaliniza. — Pref. **de-** + **săra**.

DESĂRĂRE, *desărări*, s.f. Acțiunea de a desăra și rezultatul ei; desalinizare. — V. **desăra**.

DESĂRĂT, -**Ă**, *desărăți*, -te, adj. Din care s-a eliminat, total sau parțial, sarea; desalinizat. — V. **desăra**.

DESĂRCINĂ, *desărcinez*, vb. I. Tranz. A elibera pe cineva de o îndatorire, de o misiune, dintr-o funcție. — Pref. **de-** + [in] **sărcina** (după fr. *décharger*).

DESĂRCINĂRE, *desărcinări*, s.f. Acțiunea de a desărcina și rezultatul ei. — V. **desărcina**.

DESĂVĂRȘĪ, *desăvărșesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A deveni sau a face să devină desăvărșit, perfect; a (se) perfecționa. 2. Tranz. A face ca o acțiune să capete formă definitivă. ♦ (Rar) A duce la îndeplinire; a realiza, a săvârși, a termina. — De la **desăvărșit**.

DESĂVĂRȘIRE, *desăvărșiri*, s.f. Acțiunea de a (se) desăvărși și rezultatul ei. ♦ Loc. adv. *Cu desăvărșire* = cu totul, în întregime, pe deplin; absolut. — V. **desăvărși**.

DESĂVĂRȘĪT, -**Ă**, *desăvărșiți*, -te, adj. (Adesea adverbial) 1. Perfect. 2. (Despre făpte, stări, procese etc.) Deplin, complet, absolut. — **De**⁴ + **săvărșit**.

DESCALIFICĂ, *descalific*, vb. I. Tranz. 1. A declara pe cineva nedemn de stima, de respectul altora (din cauza unei făpte reprobabile pe care a săvârșit-o); a dezonora. 2. A elimina o persoană sau o echipă dintr-o competiție sportivă din cauza săvârșirii unor abateri. 3. Refl. A-și pierde calificarea (profesională). — Pref. **de-** + **califica**.

DESCALIFICĂRE, *descalificări*, s.f. Acțiunea de a (se) descalifica și rezultatul ei. — V. **descalifica**.

DESCALIFICĂT, -**Ă**, *descalificați*, -te, adj. Care a suferit o descalificare; dezonorat. — V. **descalifica**.

DESCARCERĂ, *descarcerez*, vb. I. Tranz. A elibera pe cineva dintr-un blocaj cauzat de un accident rutier, cutremur etc. — Pref. **des-** + [in] **carcera**.

DESCARCERĂRE, *descarcerări*, s.f. Acțiunea de a descarcera și rezultatul ei. — V. **descarcera**.

DESCĂLCĂ, *descălc*, vb. I. Tranz. A înlătura cu fierul de călcat o cută sau o îndoitură a unei țesături. — Pref. **des-** + **călca**.

DESCĂLCĂRE, *descălcări*, s.f. Acțiunea de a *descălca* și rezultatul ei. — V. *descălca*.

DESCĂLECĂ, *descălec*, vb. I. Intranz. **1.** A coborî, a se da jos de pe cal. **2.** (Termen folosit mai ales de cronicari în legătură cu întemeierea Țărilor Române) A se așeza într-un loc, întemeind o țară. [Var.: *descălică* vb. I] — Lat. **discaballicare*.

DESCĂLECĂRE, *descălecări*, s.f. Acțiunea de a *descăleca* și rezultatul ei; coborâre de pe cal. ♦ (Termen folosit mai ales de cronicari) Așezare, statoinicire într-un loc pentru a întemeia o țară; descălecat, descăleacătoare. [Var.: *descălicăre* s.f.] — V. *descăleca*.

DESCĂLECAT, *descălecaturi*, s.n. Descălecare. [Var.: *descălicat* s.n.] — V. *descăleca*.

DESCĂLECĂTOARE s.f. (Termen folosit mai ales de cronicari) Descălecare. [Var.: *descălicătoare* s.f.] — *Descăleca* + suf. *-ătoare*.

DESCĂLECĂTOR, *descălecători*, s.m. (Înv.) Întemeietor de țară. [Var.: *descălicător* s.m.] — *Descăleca* + suf. *-ător*.

DESCĂLICĂ vb. I v. *descăleca*.

DESCĂLICĂRE s.f. v. *descălecare*.

DESCĂLICĂT s.n. v. *descălecat*.

DESCĂLICĂTOARE s.f. v. *descăleacătoare*.

DESCĂLICĂTOR s.m. v. *descălecător*.

DESCĂLTĂ, *descălți*, vb. I. Refl. și tranz. A(-și) scoate încălțămîntea din picioare. — Lat. *discalciare*.

DESCĂLTĂRE, *descălțări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *descălța* și rezultatul ei; descălțat¹. — V. *descălța*.

DESCĂLTĂT¹, *descălțături*, s.n. Descălțare. — V. *descălța*.

DESCĂLTĂT², *-Ă*, *descălțați*, *-te*, adj. Care și-a scos sau căruia i s-a scos încălțămîntea din picioare; desculț. — V. *descălța*.

DESCĂPĂTĂNĂ, *descăpătănéz*, vb. I. Tranz. (Înv.) A decapita. — Pref. *des-* + *căpătănă*.

DESCĂRCĂ, *descărc*, vb. I. Tranz. **1.** A goli, parțial sau în întregime, un vehicul de transport; a da jos încărcătura. **2.** A suprima sau a micșora forțele care acționează asupra unui corp solid, unui sistem tehnic etc. și care ar putea produce deformarea acestora. **3.** A scoate încărcătura dintr-o armă de foc. ♦ A face să ia foc, a declanșa o armă; a trage un foc de armă. ♦ A consuma energia înmagazinată de un acumulator electric. ♦ Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde încărcătura electrică. ♦ Refl. (Despre trăsnet sau furtună) A se dezlănțui. **4.** Fig. A da curs liber unor stări sufletești, a se elibera sufletește (împărtășind ceva cuiva). ♦ Refl. A se ușura de o vină, de un păcat etc. ♦ Expr. *A-și descărca conștiința* (sau *inima*) = a-și ușura conștiința, făcând confidențe cuiva. **5.** A declara în mod oficial că o gestiune a fost corectă și că nu e nimic de imputat gestionarului. — Lat. *discarricare*.

DESCĂRCĂRE, *descărcări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *descărca* și rezultatul ei; descărcat. — V. *descărca*.

DESCĂRCĂT s.n. Descărcare. — V. *descărca*.

DESCĂRCĂTOR, *-OARE*, *descărcători*, *-oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care descarcă, care provoacă descărcarea; (despre acte) care eliberează de răspundere; justificativ. **2.** S.n. Dispozitiv pentru descărcarea benzii de cauciu a unui transport în diferite puncte de pe traseul său. ♦ Dispozitiv de descărcare prin răsturnare a vagoanelor de mină, a vagoanelor de marfă etc. **3.** S.n. (În sintagma *Descărcător electric* = aparat de protecție a instalațiilor electrice împotriva supratensiunilor, destinat limitării valorilor acestora. — *Descărca* + suf. *-ător*.

DESCĂRCĂTÜRĂ, *descărcături*, s.f. **1.** Ceea ce se descarcă dintr-un vehicul de transport. **2.** Declanșare a unei arme de foc; zgomotul produs de aceasta. — *Descărca* + suf. *-ătură*.

DESCĂRNĂ, *descărnez*, vb. I. **1.** Refl. A slăbi, a fi foarte slab. **2.** Tranz. (În industria pielăriei) A îndepărta țesutul conjunctiv subcutanat, aderent la dermă). — Pref. *des-* + *carne* (după fr. *décharner*).

DESCĂRNĂRE, *descărnări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *descărna* și rezultatul ei. — V. *descărna*.

DESCĂRNĂT, *-Ă*, *descărnați*, *-te*, adj. Foarte slab, numai piele și oase. — V. *descărna*.

DESCĂTĂRĂMĂ, *descătărăméz*, vb. I. Tranz. A desprinde din cataramă. ♦ Refl. (Rar) A-și scoate hainele (încheiate cu cataramă). — Pref. *des-* + [în] *cataramă*.

DESCĂTĂRĂMĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *descătărâma* și rezultatul ei. — V. *descătărâma*.

DESCĂTUȘĂ, *descătușez*, vb. I. Tranz. și refl. A (*se*) elibera din lanțuri sau din cătușă; fig. a (*se*) elibera dintr-o constrângere, dintr-o apăsare, din robie. — Pref. *des-* + [în] *cătușă*.

DESCĂTUȘĂRE, *descătușări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *descătușa* și rezultatul ei. — V. *descătușa*.

DESCĂTUȘĂT, *-Ă*, *descătușați*, *-te*, adj. Care a fost eliberat din lanțuri, din constrângere, din apăsare etc.; dezrobot, liber. — V. *descătușa*.

DESCĂZŪT s.n. Primul termen al unei scăderi, numărul din care se scade alt număr. — *De*⁴ + *scăzut*.

DESCĂLCI, *descălesc*, vb. IV. Tranz. A descurca fire de ață, de păr etc. încălțate, incurcate. ♦ Fig. A descurca, a lămurii, a limpezi. — Pref. *des-* + [în] *călcii*.

DESCĂLCIRE, *descălciri*, s.f. Acțiunea de a *descălci* și rezultatul ei. — V. *descălci*.

DESCĂLCIT¹, *descălcituri*, s.n. Faptul de a *descălci*. — V. *descălci*.

DESCĂLCIT², *-Ă*, *descălcii*, *-te*, adj. (Despre fire de păr, de ață etc.). Care a fost descurcat. — V. *descălci*.

DESCĂNTĂ, *descănt*, vb. I. **1.** Intranz. A rosti descântece însoțite de anumite gesturi magice pentru a îndepărta un farmec, a vindeca de o boală etc. ♦ Tranz. A ferma, a vrăji (robind descântece). **2.** Tranz. A certa, a mustra, a bate la cap. — Lat. **discantare*.

DESCĂNTĂT, *descăntături*, s.n. Faptul de a *descânta*. — V. *descânta*.

DESCĂNTĂTOR, *-OARE*, *descăntători*, *-oare*, s.m. și f., adj. (Persoană) care descântă, care face vrăji. — *Descânta* + suf. *-ător*.

DESCĂNTĂTÜRĂ, *descăntături*, s.f. (Rar) Descântec. — *Descânta* + suf. *-ătură*.

DESCĂNTEC, *descăntece*, s.n. Faptul de a descânta. ♦ Formulă magică (în versuri) însoțită de gesturi, cu care se descântă; vrăjă, descăntătură. — De la *descânta*.

DESCENDENT, *-Ă*, *descendenți*, *-te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care coboară; coborător. **2.** S.m. și f. Persoană care coboară din..., care se trage din...; urmaș. — Din fr. *descendant*, lat. *descendens*, *-ntis*.

DESCENDENȚĂ, *descendențe*, s.f. **1.** Înrudire în linie directă coborătoare; filiație. **2.** (Cu sens colectiv) Posteritate, urmași. — Din fr. *descendance*.

DESCENSIUNE, *descensiuni*, s.f. (Livr.) Coborâre, scădere. — Din lat. *descensio*, *-onis*.

DESCENSIV, *-Ă*, *descensivi*, *-e*, adj. (Livr.) Descendent. — Din *descensiune*.

DESCENTRĂ, *descențez*, vb. I. Tranz. (Despre piesele unui aparat) A face să-și piardă poziția simetrică față de centru, a deplasa astfel încât axa piesei să nu mai coincidă cu axa dată. ♦ Refl. *Roata s-a descentrat*. — Pref. *des-* + *centra* (după fr. *décenter*).

DESCENTRALIZĂ, *descentralizez*, vb. I. Tranz. A acorda autonomie unor instituții. — Din fr. *décentraliser*.

DESCENTRALIZĂRE, *descentralizări*, s.f. Acțiunea de a *descentraliza* și rezultatul ei. **1.** Sistem de organizare și de conducere întemeiat pe autonomie, puterea de decizie aparținând autorităților locale. **2.** Transferare în afara centrelor urbane supraaglomerate a unor unități industriale, comerciale sau a unor servicii. — V. *descentraliza*.

DESCENTRALIZĂT, *-Ă*, *descentralizați*, *-te*, adj. (Despre organele locale ale administrației de stat, ale unor instituții, organizații) Căruia i s-a acordat autonomie (administrativă). — V. *descentraliza*.

DESCENTRALIZĂTOR, *-OARE*, *descentralizatori*, *-oare*, adj. Care descentralizează. — *Descentraliza* + suf. *-tor*.

DESCENTRARE, *descentrări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *descentra*. — V. *descentra*.

DESCENTRĂT, *-Ă*, *descentrați*, *-te*, adj. (Tehn.; despre piesele unui aparat) Care și-a pierdut poziția simetrică față de centru, care s-a deplasat în așa fel încât axa piesei nu mai coincide cu axa dată. — V. *descentra*.

DESCHIEĂ, *deschêi*, vb. I. **1.** Tranz. A scoate a nasture din butonieră, a face să nu mai fie încheiat. **2.** Refl. (Despre obiecte compuse din bucăți; p. ext. despre bucățile care alcătuiesc un întreg) A se desface din încheieturi. [Pr.: *-che-ia*. — Var.: *deschiă* vb. I] — Lat. *disclavare*.

DESCHIEĂT, *-Ă*, *deschieați*, *-te*, adj. (Despre haine) Cu nasturii scoși din butonieră; neîncheiat; (despre persoane) cu haina neîncheiată. [Pr.: *-che-iat*. — Var.: *deschiăt*, *-ă* adj.] — V. *deschiera*.

DESCHIEĂ vb. I v. *deschiera*.

DESCHIBURĂ, *deschiaburesc*, vb. IV. Tranz. (În trecut) A scoate pe cineva din rândul chiaburilor. — Pref. *des-* + [în] *chiaburi*.

DESCHIBURĂRE, *deschiaburiri*, s.f. Acțiunea de a *deschiaburi* și rezultatul ei. — V. *deschiaburi*.

DESCHIEAT, *-Ă* adj. v. *deschierat*.

DESCHÍDE, *deschíd*, vb. III. **1.** Tranz. A da la o parte, a împinge în lături o ușă, o fereastră, un capac etc. care închide ceva. ♦ Expr. *A(-i) deschide (cuiva) porțile* = a(-i) da (cuiva) acces (la ceva), a-i acorda (cuiva) liberă trecere. ♦ A descoperi deschizătura de acces într-o încăpere sau într-un spațiu, dând la o parte ușa sau capacul care o închide. ♦ Expr. *A-și deschide sufletul* (sau *inima*) = a face destăinuirii, a spune tot ce are pe suflet; a se confesa. *A deschide* (sau, refl., *a i se deschide*) *cuiva poarta de mâncare* = a provoca cuiva (sau a căpăta) poartă de mâncare. ♦ A descurca. ♦ Refl. (Despre ferestre și uși) A lăsa liber accesul sau vederea în... sau spre..., a da spre... ♦ A îndepărta terenurile sterile situate deasupra unui zăcământ, în vederea exploatarei lui. **2.** Tranz. A desface, a face să nu mai fie împreunat sau strâns. ♦ Expr. *A deschide gura* = a) a îndepărta buzele și fâlcile una de alta pentru a sorbi, a mânca sau a vorbi; b) a vorbi. *A deschide cuiva gura* = a face, a obliga pe cineva să vorbească. *A deschide ochii* = a) a ridica pleoapele, descoperind ochii; p. ext. a se deștepta din somn; b) a se naște. *A deschide* (sau, refl., *a i se deschide*) *cuiva ochii* = a face pe cineva (sau a ajunge) să-și dea seama de ceva. *A(-și) deschide ochii (bine)* = a fi foarte atent la ceva; a înțelege bine ceva. *A deschide ochii mari* = a se mira tare de ceva. *A deschide mâna* = a desface degetele strânse în pumn; fig. a fi darnic. *A deschide brațele* = a întinde brațele în

lături pentru a îmbrățișa pe cineva; *fig.* a primi pe cineva cu bucurie. **3.** Tranz. A desface, a dezlipi un plic, a scoate din plic, a despături o scrisoare (pentru a lua cunoștință de conținut). ♦ A întoarce coperta (împreună cu una sau mai multe file ale) unei cărți, a unui caiet, a desface o carte sau un caiet la o anumită pagină. ♦ A face o incizie sau o intervenție chirurgicală într-o rană, într-un organ al corpului. **4.** Refl. (Despre pământ sau formații ale lui; *p. anal.* despre valuri) A se despica, a se crăpa. ♦ (Despre găuri sau crăpături) A se forma. ♦ (Despre râni) A începe să sângereze sau să supureze; a înceta să mai fie închis. ♦ (Despre flori) A-și desface petalele. ♦ (Despre peisaje, priveliști) A se înfățișa vederii, a se desfășura. **5.** Tranz. (Adesea *fig.*) A săpa, a tăia, a croi un drum, o șosea, o cărare. ♦ Expr. *A deschide cuiva carieră* = a face cuiva posibilă o carieră bună. **6.** Tranz. A porni o acțiune (juridică); a începe. ♦ Expr. *A deschide vorba despre ceva* = a începe, a aborda un subiect. ♦ A face prima mișcare într-o partidă de șah. ♦ A pasa mingea unui coechipier pentru ca acesta să întreprindă o acțiune ofensivă. **7.** Tranz. A face să ia naștere, să funcționeze, a înființa, a organiza o școală, o instituție etc. **8.** Tranz. (În expr.) *A deschide o paranteză* = a pune primul dintre cele două semne care formează o paranteză; *fig.* a face o digresiune în cursul unei expunerii. **9.** Refl. (Despre culori sau obiecte colorate) A căpăta o nuanță mai apropiată de alb. ♦ Tranz. și refl. *Fig.* A da sau a căpăta o înfățișare luminoasă, prietenoasă. **10.** Refl. (Despre vocale) A trece din seria vocalelor închise în seria vocalelor deschise. [Prez. ind. și: (reg.) *deschis*; perf. s. *deschisei*, part. *deschis*. — Var.: (pop.) *deschide* vb. III] — Lat. *discludere*.

DESCHIDERE, *deschideri*, s.f. **I.** Acțiunea de a (*se*) desface și rezultatul ei. ♦ (La șah) Mutare sau serie de mutări cu care începe o partidă. ♦ (Sport) Pasare a mingii de către un jucător unui coechipier, pentru a întreprinde o acțiune ofensivă. ♦ Expr. *În deschidere* = în primul meci dintr-o competiție. **II. 1.** Distanța, depărtarea dintre fălcile unei menghine, ale unui clește etc. ♦ Distanța orizontală dintre marginile spațiului unui gol. **2.** Spațiu liber într-un zid, într-un perete etc., pentru iluminare și aerisire sau pentru circulație. ♦ Locul unde apare sau unde se formează o deschizătură, o gaură, o intrare. **3.** Loc unde apar la suprafață rocile de adâncime în urma eroziunii scoarței pământului. ♦ *Deschidere geologică* = loc unde apar, la suprafața pământului, rocile sau mineralele; afloriment. **4.** (Lingv.) Lărgimea canalului fonator în timpul articulării unui sunet. [Var.: (pop.) *deschidere* s.f.] — V. *deschide*.

DESCHINGĂ, *desching*, vb. I. Tranz. A scoate sau a slăbi chinga. — Pref. *des-* + [in]chinga.

DESCHIS, -Ă, *deschisi*, -se, adj. **1.** (Despre uși, porți, capace etc.) Dat la o parte spre a lăsa descoperită o deschizătură. **2.** (Despre încăperi, lăzi etc.) Cu ușa sau capacul neînchise sau neîncaiate. ♦ Expr. *Aplauze la scenă deschisă* = aplauze în timpul desfășurării unui spectacol. *A avea (sau a ține) casă deschisă* = a avea mereu musafiri; a fi primitor. ♦ (Despre vehicule) Neacoperit. *Camion deschis*. ♦ (În sintagmele) *Scrisoare deschisă* = scrisoare cu conținut polemic, destinată publicității. *Vot deschis* sau *alegere deschisă* = vot sau alegere pe față, prin ridicarea mâinii. *Ședință (sau adunare) deschisă* = ședință (sau adunare) la care sunt invitate și persoane din afara organizației respective. **3.** *Fig.* (Adesea adverbial) Lipsit de ascunzișuri, de fățarnicie; franc, sincer. ♦ Expr. *Deschis la vorbă sau cu sufletul deschis*, *cu inimă deschisă* = sincer, fără ascunzișuri. *Deschis la minte (sau la cap)* = deștept, receptiv. *Cu pieptul deschis* = fără teamă, plin de curaj. ♦ (Despre războaie, certuri etc.) Declarat, manifest. **4.** (Despre obiecte care se pot închide) Cu marginile (sau cu părțile componente) desfăcute, îndepărtate; care nu mai e îmbinat sau strâns. *A lăsa foarfecile deschis*. ♦ (Despre ochi) Cu pleoapele ridicate, cu vederea liberă; *fig.* care nu doarme, care e treaz, vigilent. ♦ Expr. *A avea ochii deschisi* = a privi cu multă atenție; a fi vigilent. ♦ (Despre mână) Cu degetele întinse, răsfirate; *fig.* darnic. ♦ (Despre brațe) Desfăcut în lături pentru a cuprinde ceva sau pentru a îmbrățișa pe cineva. ♦ (Despre aripi) Desfăcut, întins pentru zbor. ♦ (Despre râni) Care sângerează sau supurează, care nu este vindecat. **5.** (Despre terenuri) Neîngrădit, neîmprejmuit; *p. ext.* care se întinde pe o mare distanță; (despre drumuri) pe care se poate circula nestingherit, fără obstacole. ♦ *Oraș deschis* = oraș nefortificat sau neapărat, care, potrivit dreptului internațional, nu poate fi bombardat sau atacat în timp de război. *Port deschis* = port în care au acces navele de orice naționalitate. **6.** (În sintagmele) *Vocală deschisă* = vocală pronunțată cu maxilarele mai îndepărtate decât în cazul vocalelor închise. *Silabă deschisă* = silabă terminată în vocală. **7.** (Despre circuite electrice) Care este întrerupt; (despre aparate electrice de conectare) cu contactele separate. **8.** (Despre culori) Cu nuanță mai apropiată de alb decât de negru; pal, luminos, clar. [Var.: (pop.) *deschis*, -ă adj.] — V. *deschide*.

DESCHIZĂTOR, -OARE, *deschizători*, -oare, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană care deschide uși, ferestre, lăzi etc. ♦ *Deschizător de drumuri* = inițiator, inovator. **2.** S.n. Ustensilă folosită pentru desfacerea capsulelor, căpăcelelor etc. la sticlele închise ermetice; destupător. — **Deschide** + suf. -ător.

DESCHIZĂTURĂ, *deschizături*, s.f. Loc liber prin care se poate pătrunde în interiorul unui lucru sau prin care se poate vedea. — **Deschide** + suf. -ătură.

DESCIFRĂ, *descifrez*, vb. I. Tranz. **1.** A citi (și a înțelege) un text necitit sau scris într-o limbă străină, cu caractere complicate ori cu semne convenționale. ♦ A interpreta un plan, o hartă etc. ♦ A citi și a interpreta, la prima vedere, o partitură muzicală. **2.** *Fig.* A înțelege ceva obscur, a-i prinde sensul; a ghici, a desluși. — Pref. *des-* + *cifra* (după fr. *déchiffrer*).

DESCIFRABIL, -Ă, *descifrabili*, -e, adj. Care poate fi (ușor) descifrat. — **Descifra** + suf. -bil (după fr. *déchiffrable*).

DESCIFRĂRE, *descifrări*, s.f. Acțiunea de a desface și rezultatul ei. — V. *descifra*.

DESCINDE, *descind*, vb. III. Intrans. **1.** A-și avea originea, a se trage din cineva. **2.** A se da jos, a coborî. **3.** A ajunge (și a se opri) într-un loc; a fi cazat (la un hotel, la o gazdă). **4.** (Despre organele forței publice) A se deplasa, a sosi la fața locului în vederea unei investigații sau a unei percheziții. [Perf. s. *descinsei*, part. *descins*] — Din lat. *descendere*, fr. *descendre*.

DESCINDERE, *descinderi*, s.f. Acțiunea de a desface și rezultatul ei. ♦ Depla-sare a unui organ de urmărire penală la locul săvârșirii infracțiunii, pentru a face constatări și a strânge probe. — V. *descinde*.

DESCINGE, *descing*, vb. III. Tranz. și refl. A(-și) dezlega, a(-și) desface, a(-și) scoate cureaua, brăul, cingătoarea. ♦ Refl. (Despre cingătoare) *I s-a descins centura*. [Perf. s. *descinsei*, part. *descins*] — Lat. *discingere*.

DESCINȘI, -Ă, *descinși*, -se, adj. Cu brăul, cingătoarea sau cureaua dezlegată. — V. *descinge*.

DESCINTRĂ, *descintrez*, vb. I. Tranz. A îndepărta cintrele care au servit la construirea unei bolți sau a unui arc. — După fr. *décintrer*.

DESCINTRĂRE, *descintrări*, s.f. Acțiunea de a desface și rezultatul ei. — V. *descintră*.

DESCLEIĂ, *descleiaz*, vb. I. Tranz. **1.** A dezlipi ceea ce este lipit (cu clei). ♦ Refl. *S-au descleiat scaunele*. **2.** A spăla și a curăța de substanțe cleioase firele de mătase naturală sau țesăturile de bambac. — Pref. *des-* + [in]cleia.

DESCLEIĂRE, *descleieri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) descleia și rezultatul ei. ♦ Operație de finisare a țesăturilor prin eliminarea apretului de înleiere aplicat pe firele de urzeală înainte de țesere. — V. *descleia*.

DESCLEȘTEZ, *descleștez*, vb. I. Tranz. și refl. **1.** A (*se*) desface, a (*se*) degaja dintr-o strânsoare, dintr-o încheștare. ♦ Expr. (Tranz.) *A-i descleșta cuiva fălcile* = a face pe cineva să vorbească. (Refl.) *A i se descleșta cuiva fălcile* = a începe, în sfârșit, să vorbească. **2.** A (*se*) desprinde, a (*se*) smulge cu greu din locul unde se află fixat. — Pref. *des-* + [in]cleșta.

DESCLEȘTĂRE, *descleștări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) descleșta și rezultatul ei. — V. *descleșta*.

DESCLEȘTĂT, -Ă, *descleștați*, -te, adj. Desfăcut dintr-o încheștare; degajat. — V. *descleșta*.

DESCLOC, *desclocesc*, vb. IV. Tranz. A face ca o cloșcă să înceteze să mai clocească. — Pref. *des-* + *cloci*.

DESCOĂSE, *descos*, vb. III. **1.** Tranz. și refl. A (*se*) desface cusăturile. **2.** Tranz. *Fig.* A pune cuiva întrebări multe și insistente pentru a afla anumite lucruri; a iscodi. ♦ A analiza amănunțit o problemă sau o situație pentru a o înțelege. [Perf. s. *descosui*, part. *descosut*] — Pref. *des-* + *coase*.

DESCOȘARE, *descoșări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) descoase și rezultatul ei. — V. *descoase*.

DESCOJĂ, *descojesc*, vb. IV. Tranz. A curăța de coajă. — Pref. *des-* + *coji*.

DESCOJIRE, *descojiri*, s.f. Acțiunea de a descoji și rezultatul ei. — V. *descoji*.

DESCOJIT¹, *descojitură*, s.n. Faptul de a descoji. — V. *descoji*.

DESCOJIT², -Ă, *descojiți*, -te, adj. Care este curățat de coajă, fără coajă. — V. *descoji*.

DESCOJITOR, *descojitoare*, s.n. Mașină pentru decorticiat boabele de cereale înainte de măcinare. — *Descoji* + suf. -tor.

DESCOLĂCI, *descolăcesc*, vb. IV. Refl. A se desface din încolăcire. — Pref. *des-* + [in]colăci.

DESCOLĂCIRE, *descolăciră*, s.f. Acțiunea de a se descolăci și rezultatul ei. — V. *descolăci*.

DESCOLĂCIT, -Ă, *descolăciți*, -te, adj. Care nu mai este încolăcit. — V. *descolăci*.

DESCOMPLECTĂ vb. I v. *descompleta*.

DESCOMPLECTĂRE s.f. v. *descompletare*.

DESCOMPLETĂ, *descompletez*, vb. I. Tranz. A lua ceva dintr-un tot, lăsându-l incomplet. ♦ Refl. A nu mai fi complet. [Var.: *descomplectă* vb. I] — Pref. *des-* + *completa* (după fr. *décompletér*).

DESCOMPLETĂRE, *descompletări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) descompleta și rezultatul ei. [Var.: *descompletare* s.f.] — V. *descompleta*.

DESCOMPUNE, *descompun*, vb. III. **1.** Tranz. A desface în părțile componente. ♦ Refl. *Fig.* A se destrăma, a se dezmembra. **2.** Refl. (Despre materii și corpuri organice) A se altera, a se strica; a putrezi. **3.** Refl. *Fig.* (Despre oameni) A se schimba în rău, fizic sau moral; (despre față, trăsături etc.) a se crispa. **4.** Tranz. (Mat.) A scrie un număr natural sub formă de produs de numere prime. [Perf. s. *descompusei*, part. *descompus*] — Pref. *des-* + *compune* (după fr. *décomposer*).

DESCOMPUNERE, *descompuneri*, s.f. Faptul de a (*se*) descompuce. ♦ Reacție chimică în urma căreia o substanță constituită din molecule cu structură mai complicată trece în mai multe substanțe constituite din molecule cu structură mai simplă. — V. *descompune*.

DESCOMPUS, -Ă, *descompuși*, -se, adj. **1.** Desfăcut în părțile componente. **2.** (Despre materii organice) Alterat, stricat, putrezit. **3.** *Fig.* Care s-a schimbat în rău, moral sau fizic; (despre fața omului) crispat. — V. *descompune*.

DESCONCENTRĂ, *desconcentrez*, vb. I. Tranz. A lăsa la vatră un ostaș concentrat. — Pref. *des-* + **concentra**.

DESCONCENTRĂRE, *desconcentrări*, s.f. Acțiunea de a se desconcentra și rezultatul ei. — V. **desconcentra**.

DESCONCENTRĂT, *-Ă, desconcentrați*, *-te*, adj. (Despre militari concentrați) Lăsat la vatră. — V. **desconcentra**.

DESCONGESTIONĂ, *descongestionez*, vb. I. Tranz. A elibera un organ de un aflix de sânge; a face să dispară congestia. ♦ Fig. A elibera o regiune sau o localitate de un surplus de populație; a face ca o cale de comunicație să nu mai fie aglomerată. [Pr.: *-ti-o-*] — Pref. *des-* + **congestiona** (după fr. *décongestionner*).

DESCONGESTIONĂRE, *descongestionări*, s.f. Acțiunea de a descongestiona și rezultatul ei; dezaglomerare. [Pr.: *-ti-o-*] — V. **descongestiona**.

DESCONGESTIONĂT, *-Ă, descongestionat*, *-te*, adj. Care nu mai este congestionat. [Pr.: *-ti-o-*] — V. **descongestiona**.

DESCONSIDERĂ, *desconsider*, vb. I. Tranz. A nu da cuiva considerația, stima, atenția cuvenită; a disprețui. — Pref. *des-* + **considera** (după fr. *déconsidérer*).

DESCONSIDERĂRE, *desconsiderări*, s.f. Faptul de a desconsidera; lipsă de considerație, de stimă față de cineva; dispreț, discreditare. — V. **desconsidera**.

DESCONSIDERĂT, *-Ă, desconsiderați*, *-te*, adj. Disprețuit, discreditat. — V. **desconsidera**.

DESCONSIDERĂȚIE, *desconsiderații*, s.f. (Rar) Desconsiderare. [Var.: **desconsiderațiune** s.f.] — După fr. **déconsidération**.

DESCONSIDERĂȚIUNE s.f. v. **desconsiderație**.

DESCOPERI, *descopăr*, vb. IV. Tranz. 1. A lua, a ridica de pe un obiect sau de pe o persoană ceea ce le acoperă. ♦ Refl. A-și scoate pălăria, căciula etc. ♦ Fig. A lăsa fără acoperire flancul unei unități militare pe front. ♦ A face să nu aibă acoperire legală. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (se) da pe față, a (se) dezvălui, a (se) da de gol, a (se) trăda. 2. A găsi un lucru căutat, necunoscut sau ascuns; a afla. ♦ Expr. *A descoperi America*, se spune în bătaie de joc cuiva care face caz de un lucru știut, cunoscut de toată lumea. ♦ A pătrunde o taină, un mister. — Lat. **discoperire**.

DESCOPERIRE, *descoperiri*, s.f. Acțiunea de a (se) descoperi și rezultatul ei; (concr.) ceea ce a fost descoperit, aflat. ♦ Revelație. — V. **descoperi**.

DESCOPERIT, *-Ă, descoperiți*, *-te*, adj. 1. Dezvelit, neacoperit; expus vederii. ♦ (Despre cap, p. ext. despre oameni) Fără pălărie, căciula etc., cu capul gol. ♦ (Despre plafone) Parțial neacoperit (pentru aerisire și răcoare). ♦ Fig. Fără apărare. *Aripa descoperită a armatei*. 2. Fără acoperire legală; p. ext. (fam.) cu lipsuri financiare, fără bani. 3. Aflat pentru prima dată. — V. **descoperi**.

DESCOPERITĂTOR, *-OĂRE, descoperitori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care face o descoperire. — **Descoperi** + suf. *-tor*.

DESCOPERTĂ vb. I v. **decopertă**.

DESCOPERTĂ s.f. v. **decopertă**.

DESCOTOROSĂ, *descotorosesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) degaja, a (se) elibera, a scăpa de cineva sau de ceva care supără, care incomodează; a (se) dezbara. — Pref. *des-* + **cotorosi**.

DESCOTOROSIRE, *descotorosiri*, s.f. Acțiunea de a (se) descotorosi și rezultatul ei. — V. **descotorosi**.

DESCOTOȘMÂNĂ, *descotoșmânez*, vb. I. (Pop.) Tranz. și refl. A(-și) scoate hainele (pea groase și prea multe); a (se) dezbrăca de lucruri care incomodează. [Prez. ind. și: *descotoșmânesc*. — Var.: **descotoșmâni** vb. IV] — Pref. *des-* + [in] **cotoșmâna**.

DESCOTOȘMÂNĂ vb. IV v. **descotoșmâna**.

DESCOVOIA, *descovoi*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) îndrepta un obiect încovoiat, arcuri sau curbat; a (se) dezdoi. [Pr.: *-vo-ia*] — Pref. *des-* + [in] **covoi**.

DESCOVOIERE, *descovoi*, s.f. Acțiunea de a (se) descovoi și rezultatul ei. — V. **descovoi**.

DESCREIERĂT, *-Ă, descreierați*, *-te*, adj. (Despre oameni și manifestările lor; adesea substantivat) Lipsit de rațiune, fără minte; smintit, nebun, nesăbuit. — Pref. *des-* + **creier** + suf. *-at* (după fr. *écervelé*).

DESCRESCĂTOR, *-OĂRE, descrescători*, *-oare*, adj. Care descrește; degresiv. — **Descrește** + suf. *-ător*.

DESCRESCÂND, *-Ă, descrescânzi*, *-de*, adj. Care descrește. — V. **descrește**.

DESCREȘTE, *descrêsc*, vb. III. Intrans. A scădea, a se reduce, a se micșora, a se împuțina. — Pref. *des-* + **crește** (după fr. *décroître*).

DESCREȘTERE, *descrêșteri*, s.f. Faptul de a descrește; scădere, reducere, micșorare, împuținare. — V. **descrește**.

DESCREȚI, *descrêtesc*, vb. IV. Tranz. A netezi o țesătură, o haină încrețită; a desfăce crețurile. ♦ Tranz. și refl. A face să nu mai fie sau a nu mai fi încrețit; fig. a (se) destinde, a (se) înșenina. ♦ (Rar) A deschide un obiect legat cu șnur. — Pref. *des-* + [in] **creți**.

DESCREȚIRE, *descrêțiri*, s.f. Acțiunea de a (se) descreți și rezultatul ei. — V. **descreți**.

DESCREȚIT, *-Ă, descrêțiti*, *-te*, adj. Cu crețurile desfăcute, netezite. — V. **descreți**.

DESCRÎE, *descriu*, vb. III. Tranz. 1. A prezenta, a înfățișa, a zugrăvi (prin cuvinte) pe cineva sau ceva. 2. A trasa o linie curbă, un arc sau un arc de cerc. 3. A parcurge o traiectorie. — Din fr. **décrire** (după *scrire*).

DESCRÎERE, *descrieri*, s.f. Acțiunea de a descrie și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Scriere sau pasaj dintr-o scriere în care este înfățișat prin enumerarea detaliilor, un aspect, un cadru, o situație etc. — V. **descrie**.

DESCRIPTIBIL, *-Ă, descriptibili*, *-e*, adj. Care poate fi descris. — Din fr. **descriptible**.

DESCRIPTIV, *-Ă, descriptivi*, *-e*, adj. 1. Care descrie; care conține o descriere. 2. (În sintagma *Geometrie descriptivă* = ramură a geometriei care folosește metode de cercetare bazate pe reprezentarea unui punct din spațiu cu ajutorul proiecțiilor pe două planuri. — Din fr. **descriptif**, lat. **descriptivus**).

DESCRIPTIVISM s.n. Curent lingvistic care folosește metode mecaniciste de descriere a limbilor din punct de vedere formal și fiziologic, fără cercetarea dezvoltării lor istorice. — **Descriptiv** + suf. *-ism*.

DESCRIPTIVIST, *-Ă, descriptiviști*, *-ste*, s.m. și f., adj. (Adept) al descriptivismului. — Din fr. **descriptiviste**.

DESCRIȚIE, *descriții*, s.f. (Rar) Descriere. ♦ (Log.) Procedeu de descriere a unui obiect ca fiind singurul deținător al unei proprietăți. [Var.: (inv.) **descripțiune** s.f.] — Din fr. **description**, lat. **descriptio**, **-onis**.

DESCRIȚIUNE s.f. v. **descripție**.

DESCRUCIȘĂ, *descrucușez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face să nu mai fie așezat cruciș. — Pref. *des-* + [in] **crucișa**.

DESCRUCIȘĂRE, *descrucușări*, s.f. Acțiunea de a descrucuși și rezultatul ei. — V. **descrucușa**.

DESCRUNTĂ, *descrunt*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A(-și) descruți fruntea; a(-și) îmblânzi privirea, expresia aspră, încruntată a feței. — Pref. *des-* + [in] **crunta**.

DESCUAMĂ, pers. 3 *descuamează*, vb. I. Refl. (Despre epidermă) A se coji în urma unei boli contagioase eruptive sau de piele. — Din fr. **desquam**, lat. **desquamare**.

DESCUAMĂRE, *descuamări*, s.f. Faptul de a se descuama; fenomen patologic de cojire a epidermei. — V. **descuama**.

DESCUAMĂT, *-Ă, descuamați*, *-te*, adj. (Despre piele) Care s-a cojit în urma unei boli contagioase eruptive sau de piele. — V. **descuama**.

DESCUAMĂȚIE, *descuamații*, s.f. (Rar) Descuamare. ♦ Scumă. — Din fr. **desquamation**.

DESCUIĂ, *descuie*, vb. I. Tranz. A deschide cu cheia. [Pr. *-cu-ia*] — Lat. **discuneare**.

DESCUIĂT, *-Ă, descuiați*, *-te*, adj. (Despre uși, încăperi etc.) Care nu (mai) este încuiat; care a fost deschis cu cheia. ♦ Fig. (Despre oameni, despre caracterul lor etc.) Care se adaptează ușor la împrejurări, la situații noi; receptiv, deschis; subțel, ager. — V. **descuia**.

DESCULT, *-Ă, descuți*, *-e*, adj. Cu picioarele goale; descălțat. ♦ Fig. (Substantivat) Om sărac. — Lat. ***disculceus** (= *disculceatus*).

DESCULTĂ, *descult*, vb. I. Refl. și tranz. (Reg.) A (se) descălța. — Lat. ***disculciare** sau din rom. **descult**.

DESCULTĂT, *-Ă, descultați*, *-te*, adj. (Reg.) Descălțat, descult. — V. **descultă**.

DESCUMPĂNI, *descumpănesc*, vb. IV. Tranz. A face pe cineva să-și piardă echilibrul sufleteș; a dezorienta, a dezechilibra; a zăpăci. — Pref. *des-* + **cumpâni**.

DESCUMPĂNIRE, *descumpâniri*, s.f. Faptul de a descumpâni; dezorientare, dezechilibrare. — V. **descumpâni**.

DESCUMPĂNIT, *-Ă, descumpâniți*, *-te*, adj. Care și-a pierdut, și-a zdruncinat echilibrul sufleteș; dezorientat, dezechilibrat. — V. **descumpâni**.

DESCURAJĂ, *descurajez*, vb. I. Refl. și tranz. A-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă curajul, entuziasmul, speranța; a (se) demoraliza. — După fr. **décourager**.

DESCURAJĂNT, *-Ă, descurajânți*, *-te*, Descurajator. — **Descuraja** + suf. *-ant*.

DESCURAJĂRE, *descurajări*, s.f. Faptul de a (se) descuraja; p. ext. starea unei persoane care și-a pierdut curajul; deprimare, demoralizare. — V. **descuraja**.

DESCURAJĂT, *-Ă, descurajați*, *-te*, adj. Care și-a pierdut curajul, entuziasmul, speranța; deprimat, demoralizat. — V. **descuraja**.

DESCURAJĂTOR, *-OĂRE, descurajatori*, *-oare*, adj. Care te face să-ți pierzi curajul; demoralizant, deprimant. — **Descuraja** + suf. *-tor*.

DESCURCĂ, *descirc*, vb. I. 1. Tranz. A face să nu mai fie încurcat; a descălci. 2. Refl. și tranz. A ieși sau a scoate pe cineva dintr-o situație încurcată, dificilă, neobișnuită. 3. Tranz. A lămurii, a limpezi, a clarifica o problemă, o situație confuză, încurcată. — Pref. *des-* + [in] **curca**.

DESCURCĂREȚ, *-EAȚĂ, descurcăreți*, *-te*, adj. Care știe să se descurce (2) (cu abilitate). — **Descurca** + suf. *-ăreț*.

DESCUSUT, *-Ă, descusuți*, *-te*, adj. (Despre o cusătură; p. ext. despre un lucru cusut) Cu ața ruptă, destrămat în locul unde a fost cusut; a cărui cusătură este desfăcută. — V. **descoase**.

DES-DE-DIMINEĂȚĂ adv. v. **dis-de-dimineăță**.

DES-DIMINEĂȚĂ adv. v. **dis-de-dimineăță**.

DESEARĂ v. **diseară**.

DESEĂTINĂ s.f. v. **desetină**.

DESECĂ, *deséc*, vb. I. Tranz. 1. A elimina excesul de apă de la suprafața terenurilor joase în vederea cultivării lor sau din motive sanitare profilactice. 2. A elimina apa din diferite materiale. — Pref. *de-* + **seca** (după fr. *dessécher*).

DESECĂRE, *desecări*, s.f. Acțiunea de a *deseca* și rezultatul ei. ♦ Eliminarea surplusului de apă dintr-un teren umed pentru a-l face cultivabil sau apt pentru construcții. ♦ Operație de eliminare mecanică a apei din cărbune. — V. *deseca*.

DESECĂT, *-Ă, desecați, -te*, adj. (Despre terenuri) Din care s-a eliminat surplusul de apă. — V. *deseca*.

DESEGREGĂȚIE, *desegregații*, s.f. Înlăturare a segregăției rasiale. — Din fr. *déségrégation*.

DESEMĂN s.n. v. *desen*.

DESEMĂN¹, *desemnez*, vb. I. Tranz. A indica, a numi o persoană considerând-o cea mai potrivită pentru desfășurarea unei activități, pentru ocuparea unei demnități sau a unei funcții. ♦ (Rar) A indica unei persoane un anumit lucru. ♦ A numi într-o funcție. — Din fr. *designer*, lat. *designare* (după *semm*).

DESEMĂN² vb. I v. *desena*.

DESEMĂNĂRE, *desemnări*, s.f. Faptul de a *desemna*¹. — V. *desemna*.

DESEN, *desene*, s.n. 1. Reprezentare grafică a unui obiect, a unei figuri, a unui peisaj pe o suprafață plană sau curbă, prin linii, puncte, pete, simboluri etc. 2. Artă sau tehnica de a desena. ♦ *Desen tehnic* (sau *liniar*) = reprezentare a obiectelor tehnice (piese, organe de mașini etc.) folosind proiecțiile orizontale și verticale la o anumită scară și indicând dimensiunile obiectului. 3. Planul unei construcții. 4. Ornamentația unei țesături. [Pl. și: *desenuri*. — Var.: *desémn* s.n.] — Din fr. *dessin*.

DESENĂ, *desenez*, vb. I. 1. Tranz. A executa un desen (1). 2. Refl. A apărea, a ieși în evidență; a se profila, a se contura. 3. Tranz. Fig. (Rar) A schița, a contura o problemă, o chestiune. [Var.: *desemnă*, (inv.) *desină* vb. I] — Din fr. *dessiner*.

DESENĂRE, *desenări*, s.f. Acțiunea de a *desena* (1) și rezultatul ei; desenat. — V. *desena*.

DESENĂT s.n. Desenare. — V. *desena*.

DESENĂTOR, *-OĂRE, desenatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care desenează; artist care practică arta desenului, în special a desenului decorativ sau tehnic. — Din fr. *dessinateur*.

DESENĂTURĂ, *desenaturi*, s.f. Proiectare și creare de mostre și desene noi pentru țesătorie. — *Desena* + suf. *-tură*.

DESENSIBILIZĂ, *desensibilizez*, vb. I. Tranz. 1. A preveni sau a înlătura sensibilitatea unei persoane față de anumite medicamente, vaccinuri, seruri etc. 2. A micșora sensibilitatea unei emulsii fotografice. — Din fr. *désensibiliser*.

DESENSIBILIZĂNT, *-Ă, desensibilizantți, -te*, adj. Care desensibilizează. — *Desensibiliza* + suf. *-ant*.

DESENSIBILIZĂRE, *desensibilizări*, s.f. Acțiunea de a *desensibiliza* și rezultatul ei. ♦ Metodă terapeutică prin care se previne sau se înlătură sensibilitatea unui organism față de un agent patogen sau față de medicamente, seruri, vaccinuri. — V. *desensibiliza*.

DESENSIBILIZĂT, *-Ă, desensibilizați, -te*, adj. Lipsit de sensibilitate. — V. *desensibiliza*.

DESENSIBILIZĂTOR, *desensibilizatoare*, s.n. Substanță care se adaugă în soluțiile dezvoltatoare pentru a micșora sensibilitatea la lumină a emulsiilor fotografice. — Din fr. *désensibilisateur*.

DESEORI adv. Adeseori. [Pr.: *-se-ori*] — *Des* + *oară*.

DESERT, *deserturi*, s.n. Fel de mâncare, de obicei dulciuri, fructe, brânzeturi etc., care se servește la sfârșitul mesei; timpul când se servește această mâncare. — Din fr. *dessert*.

DESERTIZĂ, *desertizez*, vb. I. Tranz. 1. A scoate din montură o piatră prețioasă. 2. A efectua o desertizare. — Cf. fr. *dessertir*.

DESERTIZĂRE, *desertizări*, s.f. Acțiunea de a *desertiza* și rezultatul ei. ♦ Operație de desfacere a elementelor unui mecanism îmbinate prin sertizare. — V. *desertiza*.

DESERVENT, *deservenți*, s.m. (Rar) Persoană care deservește². — Din fr. *desservant*.

DESERVÍ, *deservesc*, vb. IV. Tranz. A provoca cuiva un prejudiciu, a acționa în dauna cuiva, a nu servi cum trebuie. — Din fr. *desservir*.

DESERVÍ², *deservesc*, vb. IV. Tranz. 1. A presta un serviciu în folos public, a servi o colectivitate. 2. A avea în grijă supravegherea și dirijarea funcționării unei mașini. — Din fr. *desservir*, lat. *deservire*.

DESERVICIU, *deservicii*, s.n. Prejudiciere (neintenționată) adusă unei persoane; contraserviciu (2). — Pref. *de-* + *serviciu*.

DESERVIRE¹, *deserviri*, s.f. Acțiunea de a *deservi*¹ și rezultatul ei. — V. *deservi*¹.

DESERVIRE², *deserviri*, s.f. Acțiunea de a *deservi*² și rezultatul ei. — V. *deservi*².

DESEZĂ, *desesizez*, vb. I. Refl. (Despre autorități) A se declara incompatibil pentru cercetarea și soluționarea unui litigiu. ♦ Tranz. A face să înceteze investirea unui organ de jurisdicție pentru soluționarea unui litigiu, prin hotărârea unui organ juridic superior. — Din fr. *desaisir*.

DESEZĂRE, *desesizări*, s.f. Faptul de a (*se*) *desesiza*. — V. *desesiza*.

DÉSET s.n. (Rar) 1. Desiș de tufe sau de copăci. 2. Îngrămădire de oameni sau de lucruri; înghesuială, aglomerație. — *Des* + suf. *-et*.

DESETINĂ, *desetine*, s.f. 1. (În sec. XV-XVIII, în Moldova) Impozit de zece la sută din produse, mai ales din recolta de la stupii de albine; zeciuială, dijmă.

2. Măsură agrară rusească, folosită în trecut și la noi, egală cu 1,09 ha. [Acc. și: *desetină*. — Var.: (2) *desecătină* s.f.] — Din bg., sb. *desetina*.

DEFĂCE, *defăc*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A (*se*) descompune în părțile componente. ♦ Tranz. A face ca ceva efectuat să revină la starea anterioară.

♦ Tranz. A anula o învoială, un contract etc. 2. Tranz. și refl. A (*se*) desprinde din locul sau din legătura în care este prins, fixat. 3. Refl. și tranz. A (*se*) despărți, a (*se*) separa de cineva sau de ceva. 4. Tranz. A deschide un obiect, dezlegându-l, tăindu-l, ridicându-i capacul etc. ♦ A desfășura, deschizând, întinzând, răsfrînd; a despărți. ♦ Expr. *A defăce patul* = a pregăti patul pentru dormit. ♦ Refl. (Despre flori) A-și deschide petalele. 5. Tranz. A vinde produse; a lichida prin vânzare. 6. Intrans. (În superstiții; construit cu dativul persoanei) A înlătura vraja sau farmecul făcute asupra cuiva. — Pref. *des-* + *face*.

DEFĂCERE, *defăceri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *defăce* și rezultatul ei; desfăcut¹, descompunere, despărțire, dezorganizare; anulare; vânzare. ♦ Lichidare. — V. *defăce*.

DEFĂCUT¹ s.n. Defăcere. — V. *defăce*.

DEFĂCUT², *-Ă, defăcuți, -te*, adj. 1. (Despre obiecte formând un tot) Descompus, desprins (în bucăți); răsfrânt, împrăștiat, demontat. 2. (Jur.) Anulat. 3. (Despre haine) Descheiat, dezlegat. ♦ (Despre scrisori, pachete etc.) Deschis. — V. *defăce*.

DEFĂȘĂ, *defășăș*, vb. I. Tranz. A defăce un copil de față sau, *p. ext.*, de scutecele cu care este înfășat. [Prez. ind.: *defășeși, defășăș, defășășam* etc.] — Lat. *disfasciare*.

DEFĂȘĂRE, *defășări*, s.f. Acțiunea de a *defășa* și rezultatul ei. — V. *defășa*.

DEFĂȘĂT, *-Ă, defășăți, -te*, adj. Cu fașa sau cu scutecele desfăcute. — V. *defășa*.

DEFĂȘURĂ, *defășor*, vb. I. 1. Tranz. A face ca un obiect să nu mai fie înfășurat sau ghemuit, a defăce, a întinde în toată lungimea sau suprafața. ♦ Refl. *Un sul de hârtie se defășoară*. ♦ Refl. (Despre unități militare) A trece de la o formație de marș la dispozitivul de luptă. 2. Refl. și tranz. Fig. (Despre locuri și priveliști din natură) A (*se*) înfățișa, a (*se*) arăta treptat (în toată amploarea); a (*se*) întinde, a (*se*) așterne până departe. ♦ Refl. (Despre fapte, evenimente etc.) A se petrece, a decurge; a evolua în fazele sale succesive. 3. Tranz. A înfăptui o acțiune de durată, pe etape succesive și pe un plan larg. ♦ Refl. *Ce viață trepidantă trebuie să se defășoare acolo!* [Prez. ind. și: *defășur*] — Pref. *des-* + [în] *fășura*.

DEFĂȘURĂRE, *defășurări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *defășura* și rezultatul ei. ♦ Așezare a unei suprafețe geometrice pe un plan fără deformări, rupturi, îndoiri. ♦ (În literatură și în reprezentări scenice, în sintagma) *Defășurarea acțiunii* = evoluția acțiunii, succesiunea diferitelor momente ale acesteia în vederea deznoământului. — V. *defășura*.

DEFĂȘURĂT, *-Ă, defășurați, -te*, adj. (Despre obiecte înfășurate) Întins, desfăcut. ♦ (Despre un grup compact) Răsfrânt într-o anumită ordine. ♦ (În sintagma) *Plan defășurat* = plan (de muncă, de activitate) defalcat pe perioade de timp. — V. *defășura*.

DEFĂȘURĂTOR, *defășurătoare*, s.n. Planificare amănunțită a unei acțiuni, a unei ceremonii etc. — *Defășura* + suf. *-tor*.

DEFĂT s.n. (Rar) Defătare. — Din *desfăta* (derivat regresiv).

DEFĂTĂ, *defăță*, vb. I. Refl. A-și petrece timpul într-o stare de mulțumire, de bucurie, de încântare; a petrece, a se distra; a simți o mare plăcere, a se delecta. ♦ Tranz. A încânta, a fermeca. [Prez. ind. și: *defățez*] — Et. nec.

DEFĂTĂRE, *defățări*, s.f. Faptul de a (*se*) *defăța*; plăcere mare; încântare, delectare; petrecere, veselie. ♦ Desfrâu. — V. *defăta*.

DEFĂTĂT, *-Ă, defățați, -te*, adj. (Inv.) 1. Desfător. ♦ (Despre locuri) Plăcut la vedere; deschis, larg, frumos. 2. (Despre oameni) Bucuros, vesel; înclinat spre plăceri senzuale. — V. *defăta*.

DEFĂTĂTOR, *-OĂRE, defățători, -oare*, adj. Care-ți desfăță ochii sau simțurile; încântător, plăcut. — *Defăta* + suf. *-tor*.

DEFĂTUÍ, *defătuiesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A sfătui pe cineva să nu facă ceea ce avea de gând; a abate, a opri de la... — Pref. *de-* + *sfătui* (după fr. *déconseiller*).

DEFĂTUÍRE, *defătuiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *defătuí* și rezultatul ei. — V. *defătuí*.

DEFĂȚĂ, *defăță*, vb. I. Tranz. 1. A scoate fețele sau învelitorile de pânză de pe perne sau de pe plăpumi. 2. (Reg.) A deschide, a întinde la vedere; a expune. — Pref. *des-* + [în] *făta*.

DEFĂȚĂT, *-Ă, defățați, -te*, adj. 1. (Despre perne sau plăpumi) Fără față. 2. (Reg.) Larg deschis, expus vederii. — V. *defăța*.

DEFĂȚECĂ, *defățec*, vb. I. I. Refl. (Despre roți, *p. ext.* despre car; la pers. 3) A pierde șinele de fier. 2. Tranz. și refl. A (*se*) defăce din fiare, din cătușe, din lanțuri. 3. Refl. (Despre pietrele de moară, la pers. 3) A-și toci zimiții de pe fețele interioare, între care sunt zdrobite boabele. — Pref. *des-* + *fecă*.

DEFĂȚECĂRE, *defățecări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *defățeca* și rezultatul ei. — V. *defățeca*.

DEFĂȚECĂT, *-Ă, defățecați, -te*, adj. 1. (Despre roți, *p. ext.* despre car) Care și-a pierdut șinele de fier. 2. Desfăcut din fiare, din cătușe, din lanțuri. 3. (Despre pietrele de moară) Cu zimiții tociți. — V. *defățeca*.

DEFȘIA, *desfșez*, vb. I. Tranz. A anula o înfiere. [Pr.: *-fi-a*] — Pref. *des-* + [în] *fia*.

DEFȘIAT, *-Ă, desfșiați, -te*, adj. (Despre minori) Căruia i-a fost anulată înfierea. [Pr.: *-fi-at*] — V. *desfia*.

DESFID s.n. (Înv.; rar) Sfidare, înfruntare. — Din **desfide** (derivat regresiv).

DESFIDE, *desfid*, vb. III. Tranz. **1.** A chema, a provoca pe cineva să dovedească un lucru, știut fiind că nu va reuși. ♦ A spune cuiva să nu este crezut sau că este considerat incapabil. **2.** A înfrunta, a nesocoti un pericol; a sfida, a brava. [Nu se folosește la timpuri trecute, la gerunziu și participiu] — Din fr. **défier**, lat. **diffidere** (după *sfida*).

DESFIDERE, *desfideri*, s.f. (Rar) Faptul de a *desfide*; provocare, sfidare. — V. **desfide**.

DESFIERE, *desfieri*, s.f. Acțiunea de a *desfia*. [Pr.: -fi-e-] — V. **desfia**.

DESFIGURĂ, *desfigurez*, vb. I. Tranz. A strica, a urăți fața, forma, înfățișarea firească a cuiva, urând-o; a poci, a sluți. — După fr. **défigurer**.

DESFIGURARE, *desfigurări*, s.f. Faptul de a *desfigura*; urățire, pocire, slujire. — V. **desfigura**.

DESFIGURĂT, -Ă, *desfigurați*, -te, adj. Urățit, pocit, slujit, deformat. — V. **desfigura**.

DESFIINȚĂ, *desființez*, vb. I. Tranz. A face ca ceva să nu mai existe; a suprima; a distruge, a nimici. ♦ A abroga, a anula un contract, o convenție etc. — Pref. *des-* + [în] **ființa**.

DESFIINȚARE, *desființări*, s.f. Acțiunea de a *desființa* și rezultatul ei; suprimare, distrugere, nimicire, înlăturare; abrogare, anulare. — V. **desființa**.

DESFIINȚĂT, -Ă, *desființați*, -te, adj. Suprimat, înlăturat; distrus, nimicit. ♦ (Jur.) Abrogat, anulat. — V. **desființa**.

DESFIȚĂ, *desfiț*, vb. I. Refl. (Rar; despre fire înfășurate, p. ext. despre obiectul pe care sunt înfășurate aceste fire) A se desfășura (**1**). — Lat. **disfilare**.

DESFOIA, *desfői*, vb. I. Tranz. A desprinde, a smulge petalele unei flori.

2. Refl. (Despre flori sau boboci) A înflori, a se deschide. — Pref. *des-* + [în] **foia**.

DESFOIAT, -Ă, *desfoiați*, -te, adj. (Despre flori) Cu petalele desprinse, căzute. — V. **desfoia**.

DESFOIERE, *desfoieri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *desfoia* și rezultatul ei. — V. **desfoia**.

DESFRÂNĂ, *desfrânez*, vb. I. Refl. (Rar) A se deda destrăbălării, a duce o viață necumpătată, de plăceri ușoare. — Pref. *des-* + [în] **frâna**.

DESFRÂNARE, *desfrânări*, s.f. Faptul de a *se desfrâna*, de a fi desfrânt; destrăbălare, stricăciune, depravare. — V. **desfrâna**.

DESFRÂNĂT, -Ă, *desfrânați*, -te, adj. (Adesea substantivat) Destrăbălat, corupt, depravat, imoral. — V. **desfrâna**.

DESFRĂU, *desfrăuri*, s.n. Putare, atitudine desfrântă; corupție, depravare; imoralitate. — Pref. *des-* + **frău**.

DESFRUNZĂ, *desfrunzesc*, vb. IV. Refl. (Despre copaci sau despre pădure) A-și pierde frunzele. ♦ Tranz. A despuia de frunze. — Pref. *des-* + [în] **frunzi**.

DESFRUNZIRE, *desfrunziri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *desfrunzi* și rezultatul ei. — V. **desfrunzi**.

DESFRUNZIT, -Ă, *desfrunziți*, -te, adj. Care și-a pierdut frunzele, fără frunze. — V. **desfrunzi**.

DESFUNDĂ, *desfund*, vb. I. Tranz. **1.** A deschide un butoi scoțându-i fundul sau dându-i cep; p. ext. a deschide o sticlă astupată, scoțându-i dopul; a destupa. ♦ Refl. (Rar; despre torenți de apă) A se revărsa. **2.** A curăța sau a goli un canal; o conductă, un șanț înfundat etc. **3.** A face ca un drum, un teren să devină impracticabile din cauza ploii, a apei revărsate, a noroiului etc. **4.** A ara adânc, a destelenei un teren, de obicei pentru pregătirea unei plantații viticole sau pomicole. — Pref. *des-* + [în] **fundă**.

DESFUNDĂRE, *desfundări*, s.f. Faptul de a (*se*) *desfunda*. — V. **desfunda**.

DESFUNDĂT, -Ă, *desfundăți*, -te, adj. **1.** (Despre butoaie, sticle sau alte recipiente închise) Cu fundul (sau capacul, dopul) scos; deschis, destupat. **2.** (Despre canale, țevi etc.) Curățat, golit de impuritățile care îl obturau. **3.** (Despre artere de circulație sau terenuri) Impracticabil (din cauza ploilor). — V. **desfunda**.

DESHĂMĂ, *deshâm*, vb. I. Tranz. A scoate hamul de pe cal; a desprinde calul de la un vehicul. — Pref. *des-* + [în] **hăma**.

DESHĂMĂRE, *deshâmări*, s.f. Acțiunea de a *deshăma* și rezultatul ei. — V. **deshăma**.

DESHIDRATĂ, *deshidratez*, vb. I. Tranz. și refl. (Despre corpuri) A pierde sau a face să-și piardă, total sau parțial, apa pe care o conține. — Din fr. **déshydrater**.

DESHIDRATĂNT, -Ă, *deshidratant*, -te, s.m., adj. (Substanță) care deshidratează. — Din fr. **déshydratant**.

DESHIDRATĂRE, *deshidratare*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *deshidrata* și rezultatul ei; eliminare totală sau parțială a apei pe care o conține un corp în mod normal. ♦ (Med.) Pierdere anormală a apei din țesuturile organice prin transpirație, vomă repetată sau diaree. — V. **deshidrata**.

DESHIDRATĂTOR, *deshidratatoare*, s.n. Ventilator pentru uscarea fructelor și a legumelor. — **Deshidrata** + suf. -tor. Cf. fr. **déshydrateur**.

DESHIDROGENĂ v. **dehidrogena**.

DESHIDROGENĂRE v. **dehidrogenare**.

DESHUMĂ, *deshumez*, vb. I. Tranz. A dezgropa osemintele unui mort; a exhuma. — Pref. *des-* + [în] **huma**.

DESHUMĂRE, *deshumări*, s.f. Acțiunea de a *deshuma* și rezultatul ei; exhumare. — V. **deshuma**.

DESIGILĂ, *desigilez*, vb. I. Tranz. A deschide o încăpere sau un obiect sigilat prin scoaterea sigiliului; a despecetlui. — Pref. *de-* + **sigila**.

DESIGILĂRE, *desigilări*, s.f. Acțiunea de a *desigila* și rezultatul ei; desfacere a unui sigiliu; despecetluire. — V. **desigila**.

DESIGN s.n. **1.** Domeniu multidisciplinar interesat de ansamblul factorilor (social-economici, funcționali, tehnici, ergonomici, estetici etc.) care contribuie la aspectul și calitatea produsului de mare serie. **2.** Aspect exterior, fel în care se prezintă un lucru (din punct de vedere estetic). [Pr.: *dizâin*] — Din engl., **design**.

DESIGNĂ, *designez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A desemna¹, a indica. — Din fr. **désigner**.

DESIGNĂRE, *designări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *designa*. — V. **designa**.

DESIGNER, *designeri*, s.m. Specialist în design. [Pr.: *dizâinâr*] — Din engl. **designer**.

DESIGUR adv. **1.** Da. **2.** Fără îndoială, cu siguranță, negreșit, bineînțeles. — **De**⁴ + **sigur**.

DESÎME, *desimi*, s.f. Însușirea de a fi des, compact sau îndesat; (concr.) desiş (**2**). — **Des** + suf. -ime.

DESINĂ vb. I v. **desena**.

DESINCRONIZĂ, *desincronizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde sincronismul. — Pref. *de-* + **sincroniza**.

DESINENȚĂ, *desinențe*, s.f. Element morfologic care, adăugat la tema unui cuvânt, exprimă în flexiunea nominală cazul, numărul (la adjectiv și genul), iar în flexiunea verbală persoana, numărul (și diateza). — Din fr. **désinence**.

DESINENȚIAL, -Ă, *desinențiali*, -e, adj. (Lingv.) Care se referă la desinență, specific desinențelor. [Pr.: -ți-al] — Din fr. **désinentiel**.

DÉSINIT s.n. Termen folosit la descrierea lucrărilor sau a manuscriselor, pentru a indica cuvintele care încheie un text. — Cuv. lat.

DESISTĂ, *desistez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A renunța la o acțiune sau la un drept care urma să fie valorificat pe cale de acțiune. — Din fr. **désister**.

DESISTĂRE, *desistări*, s.f. Acțiunea de a *desista* și rezultatul ei. — V. **desista**.

DESÎȘ, *desişuri*, s.n. **1.** Grup de arbuști, de tufe, de buruieni etc.; p. ext. pădure tânără foarte deasă. **2.** Fig. (Rar) Mulțime mare, îngrămădeală, îmbulzeală (de oameni). — **Des**² + suf. -iş.

DEȘJUCĂ vb. I v. **dejuca**.

DÉSKTOP, *desktopuri*, s.n. Imagine care apare la deschiderea calculatorului și pe care se pot vedea simbolurile programelor ce pot fi activate. — Din engl. **desktop**.

DEȘLUȘI, *deșlușesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A distinge, a deosebi un sunet sau un zgomot (dintr-o larmă de zgomote); a auzi. **2.** Tranz. A distinge, a recunoaște, a observa, a vedea (în semiintuneric sau într-un spațiu slab luminat). ♦ (Despre lumină) A face să apară clar conturul lucrurilor. **3.** Tranz. A desprinde dintr-un complex de idei, a limpezi, a lămurii, a clarifica o problemă, o idee etc. ♦ Refl. (Despre idei, probleme) A deveni limpede, explicit; a se clarifica. ♦ Tranz. A explica, a da lămuriri, a face pe cineva să priceapă ceva. ♦ Refl. A se lămurii, a se edifica (asupra unui lucru); a înțelege. — Din bg. **doslušam**.

DEȘLUȘIRE, *deșlușiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *deșluși* și rezultatul ei; lămurire, explicație. — V. **deșluși**.

DEȘLUȘIT, -Ă, *deșlușiți*, -te, adj. (Adesea adverbial) **1.** Care se aude limpede. **2.** Care se vede precis. **3.** Pe înțeles, lămurit, răspicat. — V. **deșluși**.

DEȘLUȘITOR, -OARE, *deșlușitori*, -oare, adj. (Înv.) Care lămurăște, care explică. — **Deșluși** + suf. -tor.

DESMÂN, *desmani*, s.m. Mamifer insectivor acvatic, de circa 20 cm lungime, cu blană prețioasă; șobolan-moscat (*Desmana moschata*). — Din fr. **desman**.

DESMÎN s.n. Aluminosilicat hidratat de sodiu și de calciu, alb, gălbui sau roșatic, sticlos, cu cristale grupate în formă de snopi, întâlnit la unele roci bazice și în filane termale. — Din fr. **desmine**.

DESMODRÔM, -Ă, *desmodromi*, -e, adj. (Despre mecanisme) La care legăturile dintre elemente asigură o mișcare univocă și complet determinată a oricărui element condus. — Din fr. **desmodrome**.

DESOFISTICĂRE, *desofisticări*, s.f. Eliminarea a sofisticării. — Pref. *de-* + **sofisticare**.

DESOLIDARIZĂ, *desolidarizez*, vb. I. Refl. A se despărți de ideile, de acțiunile, de atitudinile unor persoane sau ale unui grup de persoane; a nu mai simți, a nu mai activa solidar cu cineva; a rupe legăturile de solidaritate cu cineva. — Din fr. **désolidariser**.

DESOLIDARIZĂRE, *desolidarizări*, s.f. Faptul de a *se desolidariza*. — V. **desolidariza**.

DESOLVATĂ, *desolvatez*, vb. I. Tranz. A elimina lichidul reținut de anumite substanțe prin îmbinare. — Din fr. **désolvater**.

DESOLVATĂRE, *desolvatări*, s.f. Acțiunea de a *desolvata* și rezultatul ei. — V. **desolvata**.

DESONORIZĂNT, -Ă, *desonorizant*, -te, adj. Care atenuază sau înlătură zgomotul. — **Desonoriza** + suf. -ant.

DESORBȚIE, *desorbții*, s.f. Îndepărtare a unei substanțe adsorbite pe suprafața unui adsorbant. — Din germ. **Desorption**, fr. **désorption**.

DESOVIEȚIZĂ, *desovietizez*, vb. I. Tranz. A scoate de sub influența puterii și a ideologiei sovietice. — Pref. *de-* + **sovietiza**.

DESPACHETĂ, *despachetez*, vb. I. Tranz. A desface, a scoate un obiect din ambalajul în care se află împachetat. ♦ A deschide, a desface un pachet, o ladă etc.

pentru a scoate obiectele din interior. — Pref. *des-* + [im]pacheta. Cf. fr. *dépaqueter*.

DESPACHETĂRE, *despachetări*, s.f. Acțiunea de a *despacheta* și rezultatul ei. — V. **despacheta**.

DESPĂDUCHEĂ, *despăduchez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) curăța de păduchi. — Pref. *des-* + **păduche**.

DESPĂDUCHERE, *despăducheri*, s.f. Acțiunea de a (se) *despăduchea* și rezultatul ei. — V. **despăduchea**.

DESPĂDURÍ, *despăduresc*, vb. IV. Tranz. A tăia (în mod nerațional) pădurea de pe un anumit teren. ♦ A defrișa. — Pref. *des-* + [im]păduri (după fr. *déboiser*).

DESPĂDURIRE, *despăduriri*, s.f. Acțiunea de a *despăduri* și rezultatul ei. ♦ Defrișare. — V. **despăduri**.

DESPĂDURÍT, *despăduríti*, *-te*, adj. (Despre un teren, o regiune etc.) De pe care s-au tăiat pădurile. — V. **despăduri**.

DESPĂGUBÍ, *despăgubesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A plăti cuiva sau a lua de undeva echivalentul unei pierderi (materiale, morale) suferite. — Pref. *des-* + **păgubi**.

DESPĂGUBÍRE, *despăgubiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *despăgubi* și rezultatul ei; compensare a unei pagube. ♦ (Concr.) Sumă ce urmează a fi plătită unei persoane pentru repararea prejudiciului ce i-a fost cauzat printr-o infracțiune; dezdăunare, daună, compensație. ♦ *Despăgubire de război* = sumă pe care un stat răspunzător de dezlănțuirea unui război de agresiune este obligat s-o plătească statului victimă a agresiunii, pentru repararea prejudiciilor cauzate. — V. **despăgubi**.

DESPĂGUBÍT, *despăgubíti*, *-te*, adj. Care a primit despăgubire; dezdăunat. — V. **despăgubi**.

DESPĂIENJENÍ, *despăienjenesc*, vb. IV. Refl. (Despre ochi sau privire) A începe să zărească, să vadă bine; a se limpezi. [Pr.: *-pă-ien-*] — Pref. *des-* + [im]păienjeni.

DESPĂRTĂMĂNT, *despărtăminte*, s.n. (Înv.) Despărțitură; secție. — **Despărți** + suf. *-ământ* (după fr. *département*).

DESPĂRTĚNIE, *despărtenii*, s.f. (Înv.) Despărțire (2), divorț. — **Despărți** + suf. *-enie*.

DESPĂRTÍ, *despárt*, vb. IV. 1. Refl. A se îndepărta de cineva sau de ceva plecând în altă parte, a părăsi, vremelnic sau definitiv, pe cineva sau ceva; (despre mai multe persoane) a se separa, plecând în direcții diferite. ♦ Refl. Fig. A se înstrăina, a se detașa sufletește de cineva sau de ceva; a rupe legăturile cu cineva. ♦ Refl. A se lipsi de ceva de care e legat sufletește; a renunța la... 2. Refl. A divorța. 3. Tranz. (Despre bariere, obstacole etc.; adesea *fig.*) A separa, a izola, a pune între... ♦ Tranz. și refl. A (se) împărți (în două sau mai multe părți); a (se) separa, a (se) segmenta. — Lat. ***dispartire**.

DESPĂRTÍRE, *despártiri*, s.f. Faptul de a (se) *despărți*. 1. Separare; momentul când cineva se desparte de altcineva sau de ceva; timpul cât cineva stă despărțit; despărțit¹. 2. Divorț. 3. Diviziune, împărțire, segmentare. ♦ (Concr.) Despărțitură. ♦ (Înv.) Circumscripție (polițienească sau administrativă); *p. ext.* localul unde erau instalate birourile unei circumscripții. — V. **despărți**.

DESPĂRTÍT¹ s.n. Despărțire (1). ♦ *Despărțitul oilor* = desfacerea tovarășiei de stână, toamna, când se împart proprietarii oile și produsele lor. — V. **despărți**.

DESPĂRTÍT², *despártíti*, *-te*, adj. 1. Separat (unul de altul). 2. Divorțat. 3. Fără legătură, izolat (de ceilalți). 4. (Înv.) Deosebit, diferit. — V. **despărți**.

DESPĂRTÍTÓR, *-OÁRE*, *despártítóri*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care desparte. 2. S.n. (În sintagma) *Despărțitor de lan* = organ al mașinilor agricole de recoltat destinat separării de restul lanului a plantelor care urmează să fie tăiate. — **Despărți** + suf. *-tor*.

DESPĂRTÍTÚRĂ, *despártituri*, s.f. 1. Parte despărțită dintr-un vas, dintr-o încăpere, dintr-o ladă etc.; încăpere mică despărțită din una mai mare; compartiment. 2. Construcție făcută cu scopul de a separa, de a delimita ceva. 3. (Înv.) Grup, ceată izolată. — **Despărți** + suf. *-tură*.

DESPĂTURĂ vb. I v. **despături**.

DESPĂTURĂRE s.f. v. **despături**.

DESPĂTURÍ, *despăturesc*, vb. IV. Tranz. A desface ceva care fusese îndoit, strâns sau împăturit. [Var.: **despătură** vb. I] — Pref. *des-* + [im]pături.

DESPĂTURIRE, *despăturiri*, s.f. Acțiunea de a *despături* și rezultatul ei. [Var.: **despăturare** s.f.] — V. **despături**.

DESPECETLUÍ, *despecetluiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A rupe, a scoate peceteile de pe o învelitoare, o scrisoare, un pachet (pentru a desface, a deschide); a desigila. — Pref. *des-* + **pecetlui**.

DESPECETLUÍRE, *despecetluiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *despecetlui* și rezultatul ei; despecetluit. — V. **despecetlui**.

DESPECETLUÍT s.n. (Înv.) Despecetluit. — V. **despecetlui**.

DESPECIALIZĂRE, *despecializări*, s.f. Pierdere a specializării. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **déspecialisation**.

DESPERĂ vb. I v. **despera**.

DESPERĂNT, *-Ă* adj. v. **desperant**.

DESPERĂRE s.f. v. **desperare**.

DESPERÁT, *-Ă* adj. v. **desperat**.

DESPERĂȚIE, *desperații*, s.f. (Înv.) Desperare. — Din lat. **desperatio**.

DESPERECHEĂ, *desperechez*, vb. I. Tranz. 1. A despărți, a desface două elemente, lucruri, ființe etc. care formează o pereche. 2. A scoate o parte dintr-o serie de lucruri care alcătuiesc o totalitate; a descompleta. — Pref. *des-* + [im]perעה.

DESPERECHEÁT, *-Ă*, *desperecheați*, *-te*, adj. 1. Despărțit, separat (de perechea lui). 2. Care nu (mai) face parte dintr-un tot sau dintr-o serie; izolat, stingher. — V. **desperechea**.

DESPERECHERE, *desperecheri*, s.f. Acțiunea de a *desperechea* și rezultatul ei. — V. **desperechea**.

DESPERSONALIZĂ vb. I v. **depersonaliza**.

DESPERSONALIZĂRE s.f. v. **depersonalizare**.

DESPERSONALIZÁT, *-Ă* adj. v. **depersonalizat**.

DESPICĂ, *despic*, vb. I. 1. Tranz. A tăia, a sparge de-a lungul, desfăcând în două sau în mai multe bucăți. ♦ Expr. *A despică părul (sau firul) în patru* = a cerceta prea cu de-amănuntul, cu minuțiozitate exagerată. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (se) frânge, a (se) sfâșia. 2. Tranz. și refl. A (se) crăpa, a (se) spinteca (pe o anumită porțiune). ♦ Refl. (Despre muguri) A pleni, a se deschide. ♦ Tranz. (Rar) A despărți, a separa. 3. Tranz. A străbate de-a curmezișul (văzduhul, o mulțime compactă etc.). 4. Tranz. Fig. A pătrunde cu perspicacitate un lucru complex; a analiza, a interpreta, a explica, a dezlega; *p. ext.* a expune amănunțit. — Lat. ***despicare**.

DESPICĂRE, *despicări*, s.f. Acțiunea de a (se) *despica*. — V. **despica**.

DESPICÁT, *despicați*, *-te*, adj. Tăiat, desfăcut de-a lungul; crăpat. — V. **despica**.

DESPICÁTÚRĂ, *despicături*, s.f. 1. Tăietură, crăpătură făcută în lungime. 2. Bucată despiciată, mai ales dintr-un lemn. — **Despica** + suf. *-ătură*.

DESPIEDECĂ vb. I v. **despiedica**.

DESPIEDICĂ, *despiédic*, vb. I. Tranz. 1. A scoate piedica de la picioarele unui animal sau de la roata unui vehicul. 2. A ridica piedica de la o armă de foc. [Var.: **despiedecă** vb. I] — Pref. *des-* + [im]piedica.

DESPIEDICĂRE, *despiedicări*, s.f. Acțiunea de a *despiedica* și rezultatul ei. — V. **despiedica**.

DESPIEPTĂNÁT, *-Ă*, *despieptănați*, *-te*, adj. Cu pieptănătura desfăcută, cu părul deranjat. — Pref. *des-* + **pieptănat**.

DESPINTECĂ, *despintec*, vb. I. Tranz. (Rar) A spinteca. — Pref. *des-* + **spin-teca**.

DESPIRONÍ, *despironesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Rar) A (se) desprinde din piroane. — Pref. *des-* + **pironi**.

DESPLETÍ, *despletesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) desface din împletitură; a (se) deșira. ♦ Refl. și tranz. A(-și) desface coștele. ♦ Refl. Fig. (Despre răuri, păraie) A se răsfira. — Pref. *des-* + [im]pleti.

DESPLETÍRE, *despletiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *despleti* și rezultatul ei. — V. **despleti**.

DESPLETÍT, *-Ă*, *despletíti*, *-te*, adj. 1. Desfăcut din împletitură, neîmpletit, deșirat. 2. (Despre femei) Cu părul neîmpletit sau desfăcut din împletitură; *p. ext.* nepieptănat, zbărlit, neingrijit. — V. **despleti**.

DESPODOBÍ, *despodobesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A(-și) scoate podoaabele. — Pref. *des-* + [im]podobi.

DESPOIA vb. I v. **despuia**.

DESPOIAȚ, *-Ă* adj. v. **despuiat**.

DESPOIERE s.f. v. **despuiere**.

DESPÓT, *despoți*, s.m. 1. (În Antichitate și în Evul Mediu) Conducător cu puteri discreționare; tiran. ♦ Fig. Om excesiv de autoritar, care, în acțiunile sale, nu ține seama de alții, care vrea să-și impună cu orice preț voința. 2. (În Imperiul Bizantin) Guvernator autonom al unei provincii, al unui ținut. [Acc. și: *despót*] — Din ngr. **despótis**, fr. **despote**.

DESPOTÁT, *despotate*, s.n. (Rar) 1. Demnitatea de despot. 2. Teritoriul guvernat de un despot. — Din fr. **despotat**.

DESPOTCOVÍ, *despotcovesc*, vb. IV. Refl. (Despre cai) A-și pierde potcoavele. ♦ Tranz. A scoate unui animal potcoavele. — Pref. *des-* + **potcovi**.

DESPOTCOVÍT, *-Ă*, *despotcoviți*, *-te*, adj. Căruia i-au căzut sau i-au fost scoase potcoavele; fără potcoave. — V. **despotcovi**.

DESPÓTIC, *-Ă*, *despótici*, *-ce*, adj. (Despre o faptă, un regim, o lege) De despot, caracteristic despoților; tiranic, dictatorial, samavolnic; (despre oameni) care se comportă ca un despot; absolut, arbitrar (2). — Din fr. **despótique**.

DESPOTÍSM s.n. Regim politic caracterizat prin puterea nelimitată și guvernarea arbitrară, neîngrădită de nicio lege, a despotului; absolutism, tiranie, autocrație; despoție (1). ♦ Fig. Comportare sau atitudine arbitrară; samavolnicie. — Din fr. **despotisme**.

DESPOTMOLÍ, *despotmolesc*, vb. IV. Tranz. A scoate un vehicul, o navă etc. din nămol; a scoate pe cineva din împotmolire. ♦ A curăța un șanț, un bazin etc. de nămolul depus la fund. — Pref. *des-* + [im]potmoli.

DESPOTMOLÍRE, *despotmoliri*, s.f. Acțiunea de a *despotmoli*. — V. **despotmoli**.

DESPOȚÍE, *despoții*, s.f. (Rar) 1. Formă de guvernământ autocrațic; despotism. 2. Tară condusă de un despot. — **Despot** + suf. *-ie*.

DESPOVĂRĂ, *despovărez*, vb. I. Tranz. A lua sau a ușura cuiva povara. — Pref. *des-* + [im]povăra.

DESPRĂFUI, *desprăfuiesc*, vb. IV. Tranz. A executa operația de desprăfuire. — Pref. *des-* + *prăfui*.

DESPRĂFUIRE, *desprăfuiuri*, s.f. Operație de separare și de eliminare a prafului dintr-un curent de aer sau de gaz în scopul curățirii acestora sau al recuperării solide valoroase. — V. **desprăfui**.

DESPRĂFUITÓR, *desprăfuitoare*, s.n. Aparat sau instalație folosite la desprăfuire. [Pr.: *-fu-i-*] — **Desprăfui** + suf. *-tor*.

DĚSPRE prep. I. (Introduce un complement indirect, un complement circumstanțial de relație sau un atribut) În legătură cu..., privitor la..., referitor la..., de... *Înțelegea că este vorba despre ei.* ♦ (Inv.) Împotriva..., asupra... ♦ (Pop.) După, dinspre. *Vâr despre tată.* 2. (Introduce un complement circumstanțial de loc) Din partea, din regiunea, de la. ♦ (Pop.) Spre, înspre, către. 3. (Introduce un complement circumstanțial de timp) Aproape de..., către..., înspre... *Era despre ziuă.* 4. (Introduce un atribut) Din partea de..., dinspre... *Peretele despre curte.* 5. (Inv.; introduce un complement de agent, indicând autorul unei acțiuni) De, de către, din partea. — **De**⁴ + **spre**.

DĚSPREJMUÍ, *desprejmuiesc*, vb. IV. Tranz. A scoate, a desființa împrejurirea unei curți, a unui loc etc. — Pref. *des-* + [im]prejmuí.

DĚSPREJMUÍRE, *desprejmuiri*, s.f. Acțiunea de a *desprejmuí* și rezultatul ei. — V. **desprejmuí**.

DĚSPRESURĂ, *despresor*, vb. I. Tranz. A elibera o unitate militară împresurată sau o cetate asediată, îndepărtând armata asediatoare. [Prez. ind. și: *despresúr*] — **Des**¹⁻ + [im]presura.

DĚSPRESURĂRE, *despresurări*, s.f. Acțiunea de a *despresura* și rezultatul ei. — V. **despresura**.

DĚSPREȚ s.n. v. **dispreț**.

DĚSPREȚÚÍ vb. IV v. **disprețui**.

DĚSPREȚÚIRE s.f. v. **disprețuire**.

DĚSPREUNĂ, *despreunez*, vb. I. Tranz. (Pop.) A despărți ființe sau lucruri care sunt împreună sau unite. [Pr.: *-pre-u-*] — Pref. *des-* + [im]preuna.

DĚSPREUNĂRE, *despreunări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *despreuna* și rezultatul ei. [Pr.: *-pre-u-*] — V. **despreuna**.

DĚSPRIMĂVĂRĂ, pers. 3 *desprimăvarează*, vb. I. Refl. I. A veni primăvara, a se face primăvară. 2. (Rar; despre elemente din natură) A lua aspect de primăvară. — Cf. primăvară.

DĚSPRIMĂVĂRĂRE s.f. Faptul de a se *desprimăvara*. ♦ Trecere de la iarnă la primăvară; început de primăvară. — V. **desprimăvara**.

DĚSPRIMĂVĂRĂT, *-Ă*, *desprimăvărăți*, *-te*, adj. (Rar; despre elemente din natură) Care are aspect de primăvară (tempurie). — V. **desprimăvara**.

DĚSPRİNDE, *desprind*, vb. III. I. Tranz. I. A desface un lucru de altul cu care este unit, prins; a separa. 2. A rupe, a dezlipi și a scoate sau a lua ceva din locul în care a fost prins, așezat, pus. ♦ A desface un obiect din balamalele, nasturii, copciile, șireturile etc. care îl susțin. ♦ A lua din cui sau din cuier. 3. A scoate din jug sau din hamuri un animal de tracțiune; a dejuca, a deshăma. II. Refl. I. A se desface și a cădea sau a se îndepărta de la locul unde era prins, fixat; a se detașa. 2. A se desface dintr-un tot, a se separa; p. ext. a se contura, a se desluși. ♦ (Despre oameni) A ieși dintr-un grup sau dintr-o mulțime, a se detașa. ♦ (Rar) A se despărți, a se separa de cineva. 3. Fig. A rezulta, a reieși. ♦ A se distinge, a se înțelege, a se auzi. [Perf. s. *desprins*, part. *desprins*] — Pref. *des-* + **prinde**.

DĚSPRİNDERE, *desprinderi*, s.f. Acțiunea de a (se) *desprinde* și rezultatul ei; desfacere, dezlipire, detașare. — V. **desprinde**.

DĚSPRÎNS, *-Ă*, *desprînsi*, *-se*, adj. I. Care a fost desfacut, separat, rupt, dezlipit de altceva. 2. (Despre nasturi, capse) Descheiat. — V. **desprinde**.

DĚSPRIPONÍ, *desprîponesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A dezlega un animal de la prîponul de care fusese legat. — Pref. *des-* + **prîponi**.

DĚSPRIPONÍRE, *desprîponiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *desprîponi* și rezultatul ei. — V. **desprîponi**.

DĚSPROPRIETĂRÍ, *desproprietăresc*, vb. IV. Tranz. A lua cuiva dreptul de proprietate. [Pr.: *-pri-e-*] — Pref. *des-* + [im]proprietări.

DĚSPROPRIETĂRÍRE, *desproprietăriri*, s.f. Acțiunea de a *desproprietări* și rezultatul ei. [Pr.: *-pri-e-*] — V. **desproprietări**.

DĚSPUIĂ, *despói*, vb. I. I. Tranz. și refl. A (se) dezbrăca în pielea goală. ♦ A (se) desfrunzi; a lăsa sau a rămâne fără verdeață. 2. Tranz. A-i lua cuiva tot ce are; a jefui, a prăda. 3. Tranz. A jupui de piele. ♦ (Rar) A curăța de coajă; a coji. 4. Tranz. A scoate dintr-o scriere, dintr-un dosar, dintr-o publicație etc. tot ce prezintă interes, dintr-un anumit punct de vedere; a excerpta. ♦ Expr. *A despuia scrutulul* = a scoate din urmă și a număra voturile obținute într-o alegere. [Pr.: *-pu-ia*. — Var.: **despóiá** vb. I] — Lat. **dispoliare**.

DĚSPUIĂT, *-Ă*, *despuiăți*, *-te*, adj. I. Dezbrăcat, în pielea goală; p. ext. îmbrăcat foarte sumar sau decolat. ♦ (Despre copaci sau plante) Lipsit de frunze, de verdeață. 2. Jefuit, prădat. 3. (Despre o carte, un dosar, o publicație etc.) Din care s-a extras tot ce interesează dintr-un anumit punct de vedere, care a fost excerptat. [Pr.: *-pu-iat*. — Var.: **despóiá**, *-ă* adj.] — V. **despuia**.

DĚSPUIÉRE, *despuieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *despuia* și rezultatul ei. ♦ *Despuierea scrutulului* = scoaterea din urmă a buletinelor de vot și numărarea lor. [Pr.: *-pu-ie-*. — Var.: **despóiére** s.f.] — V. **despuia**.

DESTABILIZĂ, *destabilizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde stabilitatea. — Pref. *de-* + **stabiliza**. Cf. **déstabiliser**.

DESTABILIZĂRE, *destabilizări*, s.f. Acțiunea de a *destabiliza* și rezultatul ei. — V. **destabiliza**.

DESTABILIZAT, *-Ă*, *destabilizați*, *-te*, adj. Care și-a pierdut stabilitatea. — V. **destabiliza**.

DESTABILIZATÓR, *-OĂRE*, *destabilizatori*, *-oare*, adj. Care destabilizează. — **Destabiliza** + suf. *-tor*.

DESTALINIZĂ, *destalinizez*, vb. I. A înlătura aspectele autoritare și cultul personalității, proprii regimurilor staliniste din fosta URSS și fostele țări satelite. — Din fr. **déstaliniser**.

DESTĂINUÍ, *destăinui*, vb. IV. I. Tranz. A spune cuiva, a da la iveală o taină, un gând ascuns; a mărturisi, a divulga. 2. Refl. A-și da pe față gândurile sau sentimentele. ♦ Fig. A se da pe față, a ieși la iveală; a se trăda. [Prez. ind. și: *destăinuiesc*] — Pref. *des-* + **tăinui**.

DESTĂINUÍRE, *destăinuiuri*, s.f. Acțiunea de a (se) *destăinui* și rezultatul ei; divulgare, mărturisire. — V. **destăinui**.

DESTĂRNÍȚĂ, *destărnítez*, vb. I. Tranz. (Reg.) A scoate tărnița de pe un animal de călărie; a deșeuca. — Pref. *des-* + [im]tărnița.

DESTÍN, *destine*, s.n. I. Soartă, viitor. 2. Forță sau voință supranaturală despre care se crede că hotărăște în mod fatal și irevocabil tot ce se petrece în viața omului; fatalitate. — Din fr. **destin**.

DESTÍNĂ, *destinez*, vb. I. Tranz. I. A stabili, a hotări (ceva) dinainte, în vederea unui scop; a hărăzi. 2. A hotări dinainte soarta unei ființe sau a unui lucru; a urși, a meni, a sorti, a predestina. — Din fr. **destiner**, lat. **destinare**.

DESTÍNĂRE, *destinări*, s.f. Acțiunea de a *destina* și rezultatul ei. — V. **destina**.

DESTÍNĂT, *-Ă*, *destinați*, *-te*, adj. I. Stabilit, hotărât dinainte; hărăzit. 2. Urșit, menit, sortit, predestinat. — V. **destina**.

DESTÍNĂTĂR, *-Ă*, *destinatari*, *-e*, s.m. și f. Persoană căreia i se încredințează sau i se trimite ceva; adresant. — Din fr. **destinataire**.

DESTÍNĂTÓRIU, *-IE*, *destinatorii*, adj. (Livr.) Care fixează o destinație. — Din fr. **destinatoire**.

DESTÍNĂȚIE, *destinații*, s.f. I. Întrebuițare (hotărâtă dinainte). 2. Loc, persoană către care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva. — Din fr. **destination**, lat. **destinatio**.

DESTÍNDE, *destind*, vb. III. Refl. I. A se desface din încordare; a se relaxa, a slăbi. ♦ Fig. (Despre nervi sau stări de suferință) A se liniști, a se calma, a se descărca, a se deconecta. 2. (Despre ființe, corpul sau părți ale corpului lor) A se întinde, a se îndrepta (din închircire, din ghemuire). [Perf. s. *destinsei*, part. *destins*] — Pref. *des-* + [im]tinde (după fr. *détendre*).

DESTÍNDERE, *destinderi*, s.f. I. Faptul de a se *destinde*; slăbire, încetare a unei încordări; relaxare; fig. încetare a unei tensiuni nervoase, a unei stări de suferință; de încordare; liniștire. 2. Creșterea a volumului unui gaz; expansiune, detență. — V. **destinde**.

DESTÍNȘ, *-Ă*, *destinși*, *-se*, adj. Care a pierdut din încordare, care nu este întins; (despre nervi) relaxat, calmat, liniștit. — V. **destinde**.

DESTÍNȘĂTÓR, *-OĂRE*, *destinșători*, *-oare*, adj. (Rar) Care destinde. — **Destinde** + suf. *-tor*.

DESTÍTÚÍ, *destitui*, vb. IV. Tranz. A scoate, a îndepărta pe cineva, dintr-un post, dintr-o funcție; a revoca. — Din fr. **destituer**, lat. **destituere**.

DESTÍTÚIRE, *destituiri*, s.f. Acțiunea de a *destitui* și rezultatul ei; scoatere din funcție. — V. **destitui**.

DESTÓIĂ, *destói*, vb. I. Tranz. (Reg.) A-și ușura inima, a-și descărca necazul; a se răzbuna. ♦ Expr. *A-și destoia foamea* = a-și potoli foamea. — Cf. **ostoí**.

DESTÓINIC, *-Ă*, *destoinici*, *-ce*, adj. (Despre oameni și acțiunile lor). I. Vrednic, merituos. ♦ Isteț, îndemânat. 2. (Urmat de un verb la infinitiv sau la conjunctiv) Capabil; p. ext. în măsură (să facă ceva); competent. — Cf. sl. **do sto in ū**.

DESTÓINICIE s.f. Inșușirea de a fi destoinic; aptitudine, capacitate, pricepere, icsusință. — **Destoinic** + suf. *-ie*.

DESTRĂBĂLĂ, *destrăbălez*, vb. I. Refl. A duce o viață imorală, de desfrâu; a avea purtări dezmate. — Probabil din **destrăbălat**.

DESTRĂBĂLĂRE, *destrăbălări*, s.f. Faptul de a se *destrăbăla*, de a fi destrăbălat; desfrâu, dezmat. — V. **destrăbăla**.

DESTRĂBĂLĂT, *-Ă*, *destrăbălăți*, *-te*, adj., s.m. și f. I. Adj. Care duce o viață imorală; desfrânat. ♦ (Despre purtare, înfățișarea oamenilor) Care denotă imoralitate, plin de imoralitate; dezmatat. 2. S.m. și f. Persoană desfrânată. — Et. nec.

DESTRĂMĂ, *destrăm*, vb. I. Refl. (Despre țesături sau obiecte țesute) A se zdrăntui prin desfacerea neregulată și ruperea firelor din cauza uzurii sau a folosirii necorespunzătoare; a se rupe. ♦ Tranz. *A destrăma o țesătură*. ♦ Fig. A se răsfira, a se risipi. *Niște nourași albi se destrămă în aer*. 2. Tranz. (Adesea fig.) A desface, a deșira un ghem, o împletitură etc. ♦ Tranz. A desfoia, a desface, a afăna un material textil fibros pentru a separa impuritățile și a-l pregăti pentru cardare. 3. Tranz. A mărunți semifabricatele fibroase (celuloza, maculatura etc.) în vederea transformării lor în pastă de hârtie. 4. Tranz. și refl. (Adesea fig.) A (se) descom - pune, a (se) desface în elementele componente; a (se) dizolva, a (se) dezmembra, a (se) nimici; p. ext. a slăbi. — Pref. *des-* + **trămă**.

DESTRĂMĂRE, *destrămări*, s.f. Acțiunea de a (se) *destrăma* și rezultatul ei. — V. *destrăma*.

DESTRĂMĂT, -Ă, *destrămați*, -te, adj. 1. Cu fire desfăcute; rărit, zdrențuit. 2. Fig. Răsfirat, împrăștiat. 3. (Rar) Distrus, nimic. 4. (Inv.) Dezordonat, dezmațat, destrăbălat. — V. *destrăma*.

DESTRĂMĂTOR, *destrămătoare*, s.n. Mașină folosită pentru destrămarea zdrențelor, în filatură, în industria hârtiei și a celulozei. — *Destrăma* + suf. -*ător*. **DESTRĂMĂTURĂ** s.f. (Rar) Fire sau smocuri rupte, destrămate dintr-o țesătură; zdrențe. ♦ Ruptură, răritură. — *Destrăma* + suf. -*tură*.

DESTROIENI, *destroienesc*, vb. IV. Tranz. A deszăpezi. — Pref. *des-* + [in]troieni.

DESTROIENIRE, *destroieniri*, s.f. Acțiunea de a *destroieni* și rezultatul ei; deszăpezire. — V. *destroieni*.

DESTROIENIT, -Ă, *destroieniti*, -te, adj. Deszăpezit. — V. *destroieni*.

DESTRUCTIBIL, -Ă, *destructibili*, -e, adj. Care poate fi distrus. — Din fr. *destructible*.

DESTRUCTIV, -Ă adj. v. *distructiv*.

DESTRUCTOR, -OARE, *destructori*, -oare, s.m. și f., adj. (Rar) (Persoană) care distruge. — Din fr. *destructor*.

DESTRUCTURĂ, *destrucțuez*, vb. I. Tranz. A desființa structura a ceva. — Pref. *de-* + *structura*.

DESTRUCTURARE, *destrucțuări*, s.f. Acțiunea de a *destrucțua* și rezultatul ei. — V. *destrucțua*.

DESTRUCTURAT, -Ă, *destrucțuati*, -te, adj. Care are structura desființată. — V. *destrucțua*.

DESTRUNĂ, *destrunez*, vb. I. Tranz. (Rar) A slăbi, a destinde o strună încordată (la arc, la un instrument muzical etc.). — Pref. *de-* + [in]struna.

DESTRUNĂRE, *destrunări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *destruna* și rezultatul ei. — V. *destruna*.

DESTUL, -Ă, *destui*, -le, adj., adv. 1. Adj., adv. (Care este) în cantitate suficientă, atât cât trebuie. 2. Adj., adv. (Care este) în cantitate sau în număr mare; mult. ♦ (Substantivat, n. pl.) *A suferit destule*. 3. Adj., adv. (Care este) mai mult decât trebuie, prea mult. ♦ (Cu valoare de interjecție) Ajunge! încetează!. 4. Adv. (Urmat de un adjectiv sau de un adverb de care se leagă prin prep. „de”) a) (Exprimă ideea de diminuare a calității pozitive indicate de adjectivul sau adverbul pe care-l însoțește) Aproape..., suficient de..., relativ... *S-au înțeles destul de bine*. b) (Exprimă ideea de sporire a calității negative indicate de adjectivul sau adverbul pe care-l însoțește). *Destul de puțin. Destul de rău*. — *De*⁴ + *sătul*.

DESTUPĂ, *destup*, vb. I. Tranz. 1. A scoate dopul unei sticle sau capacul unui vas înfundat. 2. A da la o parte, a înlătura ceea ce acoperă un obiect, o gaură, o deschizătură; a descoperi, a dezveli; a deschide. ♦ Expr. (Fam.) *A-și destupa urechile* = a asculta cu atenție, a încerca să înțeleagă exact ceea ce aude. — Pref. *de-* + [a]stupa.

DESTUPĂRE, *destupări*, s.f. Acțiunea de a *destupa* și rezultatul ei. — V. *destupa*.

DESTUPĂTOR, *destupătoare*, s.n. Deschizător (2). — *Destupa* + suf. -*ător*.

DEȘTELENI, *deștelenesc*, vb. IV. 1. Tranz. A ara adânc un teren (multă vreme) necultivat sau cultivat cu plante perene, pentru a-l însământa. 2. Refl. (Rar; despre copaci) A ieși din rădăcini (în urma unei lovituri, a unei furtuni etc.). — Pref. *des-* + [in]teleni.

DEȘTELENIRE, *deșteleniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *deșteleni* și rezultatul ei. — V. *deșteleni*.

DEȘTELENIT, -Ă, *deșteleniti*, -te, adj. (Despre terenuri necultivate) Arat adânc în vederea însământării. — V. *deșteleni*.

DESUBLIMĂ, *desublimez*, vb. I. Intrans. și tranz. (Fiz.; despre substanțe) A trece sau a face să treacă direct din stare gazoasă în stare solidă. — Din fr. *désublimier*.

DESUBLIMĂRE, *desublimări*, s.f. Acțiunea de a *desublima* și rezultatul ei. — V. *desublima*.

DESUBLIMĂT, -Ă, *desublimați*, -te, adj. Care a trecut din stare gazoasă direct în stare solidă. — V. *desublima*.

DESUET, -Ă, *desueți*, -te, adj. Ieșit din uz, din modă, necorespunzător spiritului vremii; perimat. [Pr.: -su-et] — Din fr. *désuet*, lat. *desuetus*.

DESUETUDINE s.f. (În expr.) *A cădea în desuetudine* = a ieși din uz, a nu se mai folosi, a nu mai fi obișnuit; a se perima. [Pr.: -su-e-] — Din fr. *désuetude*, lat. *desuetudo*, -inis.

DESULFITĂ, *desulfitez*, vb. I. Tranz. A îndepărta dioxidul de sulf din must sau din unele vinuri. — Din fr. *désulfiter*.

DESULFITĂRE, *desulfități*, s.f. Acțiunea de a *desulfita* și rezultatul ei. — V. *desulfita*.

DESULFITAT, -Ă, *desulfitați*, -te, adj. (Despre must, vin) Căruia i s-a îndepărțat dioxidul de sulf. — V. *desulfita*.

DESULFURĂ, *desulfurez*, vb. I. Tranz. A elimina sulful sau compusul sulfurului din unele substanțe. — Din fr. *désulfurer*.

DESULFURĂRE, *desulfurări*, s.f. Acțiunea de a *desulfura* și rezultatul ei. — V. *desulfura*.

DESULFURAT, -Ă, *desulfurați*, -te, adj. Din care a fost eliminat sulful sau compusul lui. — V. *desulfura*.

DEȘZĂPEZI, *deșzăpezesc*, vb. IV. Tranz. A curăța de zăpadă (redând circulației) un drum, un loc etc.; a destroieni. — Pref. *des-* + [in]zăpezi.

DEȘZĂPEZIRE, *deșzăpeziri*, s.f. Acțiunea de a *deșzăpezi*; destroienire. — V. *deșzăpezi*.

DEȘZĂPEZIT, -Ă, *deșzăpeziți*, -te, adj. Care a fost curățat de zăpadă (și redat circulației); destroienit. — V. *deșzăpezi*.

DEȘZĂVORĂRE, *deșzăvorări*, s.f. Acțiunea de a *deșzăvorî*. — V. *deșzăvorî*.

DEȘZĂVORÎ, *deșzăvorâsc*, vb. IV. Tranz. A da într-o parte *zăvorul* pentru a deschide o ușă, o poartă, o cameră etc. încuiată. — Pref. *des-* + *zăvorî*.

DEȘZICE vb. III v. *dezice*.

DEȘZICERE s.f. v. *deziceri*.

DEȘABLONIZĂ, *deșablonizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A elibera de șabloane (2); a desființa șabloanele (2). — Pref. *de-* + *șabloniza*.

DEȘĂNȚ adv. (Reg.) În mod ciudat. — Et. nec.

DEȘĂNȚĂ, *deșănțez*, vb. I. Refl. (Rar) A se destrăbăla. — Din *deșănțat* (derivat regresiv).

DEȘĂNȚĂRE, *deșănțări*, s.f. (Adesea fig.) Destrăbălare, dezmaț. — V. *deșănța*.

DEȘĂNȚAT, -Ă, *deșănțati*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Om) dezmațat, care încalcă limitele buneicuvinte. 2. Adj., s.m. și f. (Om) dezordonat, neglijent.

3. Adj. (Reg.; despre lucruri) Ciudat, curios, straniu. — Et. nec.

DEȘCĂ, *dești*, s.f. (Pop.) Termen familiar cu care un soldat se adresa altui soldat mai vechi în serviciu sau, *p. gener.*, care denumea un ostaș în vârstă, cu experiență. [Pl. și *deșce*] — Din sb. *dečko* „băiat”.

DEȘCHIDE vb. III v. *deschide*.

DEȘCHIDERE s.f. v. *deschidere*.

DEȘCHIS, -Ă adj. v. *deschis*.

DEȘLĂ, *deșel*, vb. I. Tranz. A îndoi, a vătăma, a frânge spinarea unui animal sau, *p. ext.*, a unui om cu poveri ori eforturi prea mari sau cu lovituri puternice; a speti. ♦ Refl. *S-a deșelat de atâta cărătură*. — Pref. *de-* + *șale*.

DEȘELĂ² vb. I v. *deșeua*.

DEȘELĂ¹ s.n. Faptul de a (se) *deșela*¹. ♦ Loc. adv. *Pe deșelate* = fără șă, fără frâu. — V. *deșela*¹.

DEȘELĂ², -Ă *deșelați*, -te, adj. (Despre animale, *p. ext.*, despre oameni) Care are spinarea îndoită, vătămată, frântă de poveri, de eforturi prea mari sau de lovituri; spetit; *p. ext.*, foarte obosit. — V. *deșela*¹.

DEȘELĂ³, -Ă adj. v. *deșeuat*.

DEȘERT, -ARTĂ, (I) *deșerti*, -arte, adj., (II) *deșerturi*, s.n. I. Adj. 1. Care nu conține nimic în interior; gol. 2. (Despre terenuri, țări, regiuni) Lipsit de vieți și de vegetație; pustiu. ♦ Nelocuit, nepopulat. 3. Fig. Lipsit de teme; amăgitor. 4. Fig. Fără rezultat; nefolositor, zadarnic. II. S.n. I. Spațiu gol; pustietate. ♦ Loc. adv. *În deșert = a)* (în legătură cu privirea) în gol, fără țintă; *b)* în van, zadarnic. 2. Regiune cu climă aridă, cu ploi extrem de puține, în care viața vegetală și animală este foarte redusă, iar populația foarte rară; pustiu; 3. (În limbajul bisericesc; în expr.) *A lua în deșert = a* bațjocori; a nesocoti. 4. (Pop.) Partea scobită a corpului la animale cuprinsă între ultima coastă și osul șoldului. — Lat. (I) *desertus*, (II) din lat. *desertum*, fr. *désert*.

DEȘERTA, *deșert*, vb. I. (Pop.) 1. Tranz. A scoate întregul conținut dintr-un recipient. ♦ Expr. *A deșerta sacul (până la fund)* = a spune tot ce știi (noutăți, glume, necazuri etc.). ♦ A bea până la fund băutura dintr-un vas: a da pe gât o băutură. 2. Refl. (Despre locuri populate de oameni) A deveni gol, pustiu. — Din *deșert*.

DEȘERTĂRE, *deșertări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *deșerta*; golire, deșertat¹. — V. *deșerta*.

DEȘERTĂ¹ s.n. (Pop.) Deșertare. — V. *deșerta*.

DEȘERTĂ², -Ă, *deșertați*, -te, adj. (Pop.; despre recipiente) Care este gol, care nu mai conține nimic în interior. — V. *deșerta*.

DEȘERTĂCIUNE, *deșertăciuni*, s.f. 1. Lipsă de valoare, de folos, de importanță; zădărnice; *p. ext.*, lucru lipsit de valoare. 2. Preocupare pentru lucruri nefolositoare; ușurință, vanitate. — *Deșert* + suf. -*ciune*.

DEȘERTIC, -Ă, *deșertici*, -ce, adj. Referitor la deșerturi. — *Deșert* + suf. -*ic* (după fr. *désertique*).

DEȘERTIFICĂ, pers. 3 *deșertifică*, vb. I. Refl. A se transforma în deșert, a deveni deșert. — Din *deșertificare*.

DEȘERTIFICĂRE, *deșertificări*, s.f. Transformare a unei regiuni în deșert. — De la *deșert* (după fr. *désertification*).

DEȘEU, *deșeuri*, s.n. Rest dintr-un material rezultat dintr-un proces tehnologic de realizare a unui anumit produs, care nu mai poate fi valorificat direct pentru realizarea produsului respectiv. — Din fr. *déchet*.

DEȘEUĂ, *deșeuez*, vb. I. Tranz. A scoate șaua de pe spinarea unui animal de călărie. [Pr.: -șe-ua. — Var.: *deșelă* vb. I] — Pref. *de-* + [in]șeua.

DEȘEUĂ, -Ă, *deșeuați*, -te, adj. (Despre animalele de călărie) Care nu are șă, căruia i s-a scos șaua. [Pr.: -șe-ua. — Var.: *deșelăt*, -ă adj.] — V. *deșeua*.

DEȘI conj. (Introduce o propoziție concesivă) Cu toate că, măcar că. ♦ (În construcții eliptice, cu valoare de complement circumstanțial concesiv) *Deși tânăr, e înțelept*. — *De*⁴ + *și*.

DEȘIRĂ, *deșir*, vb. I. Refl. **1.** (Despre obiecte înșirate pe ață, în special despre mărgelile) A ieși de pe ață pe care au fost înșirate (adesea căzând și împrăștiindu-se). ♦ Tranz. *Deșiră mărgelile*. **2.** (Despre ață înfășurată pe ghem sau despre gheme) A se desfășura într-un fir lung continuu. ♦ Tranz. *Deșiră ața de pe ghem*. **3.** (Despre împletituri sau obiecte împletite) A se desfășura, a se destrăma. ♦ Tranz. *A deșirat dantela*. **4.** Fig. (Despre oameni sau corpul omenesc) A se destinde (**2**) în toată lungimea lui. **5.** Fig. (Rar; despre locuri și peisaje din natură) A se desfășura în fața privitorului. — Lat. **diserrare**. Cf. § i r.

DEȘIRABIL, *-Ă, deșirabili, -e*, adj. Care se poate deșira. — *Deșira* + suf. *-bil*. **DEȘIRĂRE**, *deșirări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) deșira și rezultatul ei. — V. *deșira*. **DEȘIRĂT**, *-Ă, deșirați, -te*, adj. **1.** (Despre obiecte înșirate pe ață) Care a ieșit de pe ață pe care au fost înșirate. **2.** (Despre ață înfășurată pe ghem sau despre gheme) Care s-a desfășurat într-un fir lung continuu. **3.** (Despre împletituri, țesături) Destrămat, desfăcut. **4.** Fig. (Despre manifestări ale gândirii) Fără șir; dezordonat, dezlănat. **5.** Fig. (Despre oameni; adesea substantivat) Excesiv de înalt și de slab. ♦ (Despre părți ale corpului omenesc) Prea lung și slab. — V. *deșira*.

DEȘOCĂ, *deșocchez*, vb. I. Tranz. (Med.) A scoate pe cineva din starea de șoc (**2**). — Pref. *des-* + *șoca*.

DEȘOCĂNT, *-Ă, deșocanți, -te*, adj. (Rar) Care deșoccheză. — *Deșoca* + suf. *-ant*.

DEȘOCĂRE, *deșocări*, s.f. Acțiunea de a deșoca și rezultatul ei. — V. *deșoca*. **DEȘOCĂT**, *-Ă, deșocați, -te*, adj. Care a fost scos din starea de șoc. — V. *deșoca*.

DEȘOSĂ, pers. *3 deșosează*, vb. I. Tranz. și refl. **1.** (Despre dinți) A(-și) dezveli partea inferioară prin retragerea gingiei. **2.** (Despre plante) A(-și) dezveli rădăcina. — Din fr. *déchausser*.

DEȘOSĂRE, *deșosări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) deșosa. — V. *deșosa*. **DEȘOSĂT**, *-Ă, deșosați, -te*, adj. **1.** (Despre dinți) Care are dezvelită partea inferioară, prin retragerea gingiei. **2.** (Despre plante) Care are rădăcina ieșită din pământ. — V. *deșosa*.

DEȘT s.n. v. *deget*. **DEȘTEPT**, *-EĂPTĂ, deștepți, -te*, adj. **1.** Care nu doarme; treaz. ♦ Trezit din letargie, dintr-o stare de amorțeață. **2.** (Adesea substantivat) Care înțelege cu ușurință și exact ceea ce citește, aude, vede; ager la minte, inteligent. ♦ (Fam.) Șiret, viclean, șmecher. — De la *deștepta*.

DEȘTEPTĂ, *deștept*, vb. I. Refl. și tranz. A (*se*) trezi din somn. ♦ A (*se*) trezi din letargie, dintr-o stare de amorțeață, de visare etc.; *p. ext.* a reveni sau a face să revină la viață. **2.** Refl. (Despre sentimente, dorințe, idei etc.) A se ivi, a apărea; a se stârni, a se dezlăntui. **3.** Refl. A deveni conștient, a ajunge să înțeleagă, să-și dea seama de realități. ♦ A deveni (mai) inteligent. — Lat. *dispectare*.

DEȘTEPTĂRE, *deșteptări*, s.f. Faptul de a (*se*) deștepta; deșteptat. ♦ Momentul când se trezește cineva din somn. ♦ Semnal care anunță scularea de dimineață în internate, cazărmi etc. — V. *deștepta*.

DEȘTEPTĂT s.n. *Deșteptare*. — V. *deștepta*. **DEȘTEPTĂCIUNE** s.f. Inșuirea de a fi deștept (**2**); inteligență. ♦ (Adesea ir.) Faptă sau vorbă de om deștept (**2**). — *Deștept* + suf. *-ăciune*.

DEȘTEPTĂTOR, *-OĂRE, deșteptători, -oare*, adj. Care deșteaptă din somn. ♦ *Ceas deșteptător* (și substantivat, n.) = ceasornic care sună automat la o oră spre a deștepta pe cineva din somn. — *Deștepta* + suf. *-ător*.

DEȘTERNE, *deștern*, vb. III. (Rar) **1.** Tranz. A strânge așternutul de pe pat sau fața de pe masă (cu obiectele rânduite pe ea). **2.** Refl. A se întinde, a se desfășura, a se succeda (pe dinaintea ochilor). [Var.: *dișterne* vb. III] — Pref. *des-* + [a]șterne.

DEȘUCHEĂT, *-Ă, deșucheai, -te*, adj. (Pop.; despre oameni, despre sentimentele și acțiunile lor; adesea substantivat) **1.** Nebun, smintit. **2.** Dezământat, destrăbălat, imoral. — Pref. *de-* + *șucheat*.

DEȘUCHEȚURĂ, *deșucheturi*, s.f. (Rar) Faptă deșucheată. — *Deșucheat* + suf. *-ură*.

DEȘURUBĂ, *deșurubez*, vb. I. Tranz. A desface (prin învârtire) un șurub din locul în care se afla înșurubat. ♦ A desprinde, a desface un obiect din șuruburi. — Pref. *de-* + [în]șuruba.

DEȘURUBĂRE, *deșurubări*, s.f. Acțiunea de a deșuruba. — V. *deșuruba*. **DEȘURUBĂT**, *-Ă, deșurubați, -te*, adj. (Despre șuruburi) Desfăcut (total sau parțial) prin învârtire din locul în care se afla înșurubat. ♦ (Despre obiecte prinse în șuruburi) Cu șuruburile (total sau parțial) scoase. — V. *deșuruba*.

DETAILĂ vb. I v. *detalia*. **DETAILĂT**, *-Ă* adj. v. *detaliat*. **DETAILIȘT**, *-Ă, detaiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care vinde în detaliu, cu amănuntul, cu bucata. ♦ (Adjectival) *Negustor detaișt*. — Din fr. *détailliste*.

DETAILIĂ, *detailiez*, vb. I. Tranz. A arăta, a expune, a analiza, a demonstra ceva în mod amănunțit. ♦ Refl. (Rar) A ieși în evidență, a se contura în toate amănuntele. [Pr.: *-li-a*. — Var.: *detailă* vb. I] — Din it. *dettagliare*, fr. *détailler*.

DETAILIĂT, *-Ă, detaiătat, -te*, adv., adj. (În mod) amănunțit. [Pr.: *-li-at*. — Var.: *detailă*, *-ă* adj.] — V. *detalia*.

DETAILIERE, *detailieri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) detalia și rezultatul ei. [Pr.: *-li-e*] — V. *detalia*.

DETĂLIU, *detalii*, s.n. Amănunt. ♦ Loc. adv. *În detaliu = a*) în fiecare amănunt luat aparte; **b**) cu de-amănuntul, în mod detaliat. ♦ Expr. *(A vinde) în detaliu =* (a vinde) în cantități mici, cu bucata, cu amănuntul. ♦ Circumstanță de amănunt în care se petrece ceva. ♦ Lucru mărunț, lipsit de importanță, secundar (în ansamblul celorlalte). — Din it. *dettaglio*, fr. *détail*.

DETARTRĂ, *detartrez*, vb. I. Tranz. A curăța de tartru. — Din fr. *détartre*. **DETARTRĂJ**, *detartraje*, s.n. Detarturare. — Din fr. *détartrage*. **DETARTRĂNT**, *-Ă, detartranți, -te*, s.n., adj. (Substanță) care detartrează. — Din fr. *détartre*.

DETARTRĂRE, *detartărări*, s.f. Acțiunea de a detartura. — V. *detartura*. **DETAȘĂ**, *dețazez*, vb. I. Tranz. și refl. A (*se*) desprinde, a (*se*) desface, a (*se*) separa (dintr-un ansamblu unitar). ♦ Refl. (Sport) A se desprinde de ceilalți concurenți în timpul concursului, luând-o cu mult înainte. **2.** Tranz. A deplasa un angajat în mod temporar și în interes de serviciu de la o unitate la alta sau dintr-o localitate în alta. **3.** Refl. A ieși în evidență, a se evidenția. — Din fr. *détacher*.

DETAȘABIL, *-Ă, detașabili, -e*, adj. Care poate fi detașat. — Din fr. *détachable*.

DETAȘĂMĂNT, *detașamente*, s.n. **1.** Grup de subunități sau de unități militare reunite temporar sub o comandă unică pentru a îndeplini o misiune cu caracter independent. **2.** Echipă, grup. — Din fr. *détachement*.

DETAȘĂRE, *detașări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) detașa. — V. *detașa*. **DETAȘĂT**, *-Ă, detașați, -te*, adj. Desprins, separat, izolat (de cineva sau de ceva). ♦ (Sport; adverbial) În mod evident, categoric. *A câștigat detașat cursa*. — V. *detașa*. Cf. fr. *d é t a c h é*.

DETECTĂ, *detectez*, vb. I. Tranz. A identifica, a descoperi, a determina existența unui element care este ascuns (vederii). — Din fr. *détecter*.

DETECTABIL, *-Ă, detectabili, -e*, adj. Care poate fi detectat. — Din fr. *délectable*.

DETECTĂRE, *detectări*, s.f. Faptul de a detecta. — V. *detecta*.

DETECTIV, *detectivi*, s.m. Agent aflat în serviciul poliției sau al unei persoane particulare, care culege date ori investighează în cazul unei persoane. — Din fr. *détective*.

DETECTIVISM s.n. Aptitudine sau atitudine, manieră de detectiv. — *Detectiv* + suf. *-ism*.

DETECTIVIST, *-Ă, detectiviști, -ste*, adj. Caracteristic detectivului, referitor la detectivi; detectivistic. — *Detectiv* + suf. *-ist*.

DETECTIVISTIC, *-Ă, detectivistici, -ce*, adj. Detectivist. — Din germ. *detektivistisch*.

DETECTÖR, *detectoare*, s.n. Aparat sau dispozitiv folosit pentru a detecta ceva. ♦ (În sintagmele) *Detector colorimetric* = aparat pentru determinarea concentrației gazelor toxice în aer. *Detector de metale* = aparat electronic pentru detectarea obiectelor metalice ascunse vederii. *Detector de proximitate* = aparat electronic care detectează apropierea unei persoane sau a unui obiect de o zonă controlată. — Din fr. *détecteur*.

DETECTIE, *detectii*, s.f. Operație de identificare a prezenței unui semnal util într-o recepție de unde electromagnetice. — Din fr. *détection*.

DETENSIONĂ, *detensioneze*, vb. I. Tranz. A elimina sau a reduce tensiunea. [Pr.: *-si-o-*] — Pref. *de-* + *tensiona*.

DETENSIONĂRE, *detensionări*, s.f. Acțiunea de a detensiona și rezultatul ei. [Pr.: *-si-o-*] — V. *detensiona*.

DETENSIONĂT, *-Ă, detensionați, -te*, adj. Căruia i s-a eliminat sau i s-a redus tensiunea. [Pr.: *-si-o-*] — V. *detensiona*.

DETENTĂ, *detente*, s.f. **1.** (Fiz.) Expansiune. **2.** Calitate a unui sportiv prin care reușește să se desprindă de la sol în înălțime sau în lungime (prin combinarea forței și a vitezei). — Din fr. *détente*.

DETENTÖR, *detentori*, s.m. (Jur.) Deținător. — Din fr. *détenteur*.

DETENȚIE, *detenții*, s.f. (Jur.) **1.** Reținere a cuiva în stare de arest, pentru cercetări. **2.** Pedepsă penală care privează pe cineva de libertate pentru o perioadă dată. **3.** (Rar) Posedare, păstrare a unui bun, fără intenția de a deveni proprietarul lui. [Var.: *detențiune* s.f.] — Din fr. *détention*, lat. *detentio*, *-onis*.

DETENȚIUNE s.f. v. *detenție*.

DETERGĂNT, *-Ă, detergenți, -te*, s.m., adj. (Produs) care (dizolvat în apă) are proprietatea de a spăla, de a curăța, de a degresa. — Din fr. *détergent*.

DETERIORĂ, *deteriorez*, vb. I. Tranz. și refl. A (*se*) strica (prin întrebuințare îndelungată, în urma unui accident etc.). [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. *détériorer*, lat. *deteriorare*.

DETERIORĂRE, *deteriorări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) deteriora și rezultatul ei; stricare, uzare. [Pr.: *-ri-o-*] — V. *deteriora*.

DETERIORĂT, *-Ă, deteriorați, -te*, adj. Uzat, stricat. [Pr.: *-ri-o-*] — V. *deteriora*.

DETERMINĂ, *detărmin*, vb. I. Tranz. **1.** A condiționa în mod necesar, a servi drept cauză pentru apariția sau dezvoltarea unui fapt, a unui fenomen; a cauza, a pricinui. **2.** A fixa (cu precizie); a stabili, a hotărî (o dată, un termen etc.). ♦ Spec. A preciza însușirile unui corp, ale unei plante, ale unui fenomen (în vederea repartizării acestora în categorii). ♦ Spec. A calcula, a deduce pe baza unor date. **3.** A face ca cineva să ia o anumită hotărâre. **4.** (Despre cuvinte sau propoziții) A preciza sensul altui cuvânt sau altei propoziții. *Adverbele determină verbele pe care le însoțesc*. — Din fr. *déterminer*, lat. *determinare*.

DETERMINABIL, -Ă, *determinabili*, -e, adj. Care poate fi determinat. — Din fr. *déterminable*.

DETERMINĂNT, -Ă, *determinanți*, -te, adj., s.m. I. Adj. I. Care determină sau este de natură să determine ceva; hotărâtor. 2. (Despre cuvinte sau propoziții; adesea substantivat) Care precizează sensul altui cuvânt sau al altei propoziții cu care este în legătură, fiind subordonat acestora. II. S.m. Expresie matematică ale cărei elemente sunt așezate sub forma unui tabel și care servește la rezolvarea sistemelor de ecuații. — Din fr. *déterminant*.

DETERMINĂRE, *determinări*, s.f. Faptul de a determina. ♦ (Concr.) Cuvânt sau propoziție care precizează sensul altui cuvânt sau al altei propoziții cu care este în legătură, fiind subordonate acestora. — V. *determina*.

DETERMINĂT, -Ă, *determinați*, -te, adj. I. Care a fost precizat, care a fost stabilit. 2. (Despre cuvinte sau propoziții) Al cărui sens este precizat de alt cuvânt sau de altă propoziție. — V. *determina*. Cf. fr. *déterminé*.

DETERMINATIV, -Ă, *determinativi*, -e, adj. (Adesea substantivat, n.) Determinant. — Din fr. *déterminatif*.

DETERMINATÖR, *determinatoare*, s.n. Lucrare pe baza căreia se identifică diverse specii, genuri etc. de plante și de animale. — *Determina* + suf. -*tor*.

DETERMINISM s.n. Teorie, concepție potrivit căreia fenomenele sunt generate de înălțuri de cauze și efecte, prin condiționări și legături, prin interacțiuni necesare și repetitive. — Din fr. *déterminisme*.

DETERMINIST, -Ă, *determiniști*, -ste, adj., s.m. și f. I. Adj. Care aparține determinismului, privitor la determinism. 2. S.m. și f. Adept al determinismului. — Din fr. *déterministe*.

DETESTĂ, *detést*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. A nu (se) putea suferi, a (se) disprețui profund. — Din fr. *détester*, lat. *detestari*.

DETESTABIL, -Ă, *detestabili*, -e, adj. Vrednic de ură, de dispreț. ♦ Care este foarte rău, care este cu mult sub nivelul așteptat sau cerut. — Din fr. *detestable*, lat. *detestabilis*.

DETESTĂRE, *detestări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) detesta. — V. *detesta*.
DETONĂ, *detonez*, vb. I. Tranz. A declanșa o explozie. ♦ Intrans. A exploda. — Din fr. *détoner*.

DETONABIL, -Ă, *detonabili*, -e, adj. Detonant. — Din it. *detonabile*.
DETONĂNT, -Ă, *detonați*, -te, adj. Care (poate) produce o detonație; detonabil. — Din fr. *détonant*.

DETONATÖR, *detonatoare*, s.n. Element, dispozitiv etc. care (poate) produce detonația unei substanțe explozive. — Din fr. *détonateur*.

DETONĂȚIE, *detonații*, s.f. Explozie; zgomot produs de o explozie. — Din fr. *détonation*.

DETORSIONĂ, *detorsionez*, vb. I. Tranz. A înlătura o torsiune (1). [Pr.: -*si-o*] — Pref. *de-* + *torsiona*.

DETORSIONĂRE, *detorsionări*, s.f. Acțiunea de a detorsiona. [Pr.: -*si-o*] — V. *detorsiona*.

DETORSIONĂT, -Ă, *detorsionați*, -te, adj. Care nu mai este răsucit. [Pr.: -*si-o*] — V. *detorsiona*.

DETORSIUNE, *detorsioni*, s.f. Detorsionare. [Pr.: -*si-u*] — Din fr. *détorsion*.

DETOXIFICĂ, *detoxific*, vb. I. Tranz. A neutraliza acțiunea produselor toxice din organism, din spațiu etc. — Din fr. *détoxifier*.

DETOXIFICĂRE, *detoxificări*, s.f. Acțiunea de a detoxifica și rezultatul ei. — V. *detoxifica*.

DETOXIFICĂT, -Ă, *detoxificați*, -te, adj. Care a fost supus detoxificării. — V. *detoxifica*.

DETRACĂ vb. I. Refl. (Livr.; folosit numai la timpurile compuse) A se sminti, a se țicni; a decădea din punct de vedere moral. — Din fr. *détracter*.

DETRACĂRE, *detracări*, s.f. (Livr.) Faptul de a se detraca. — V. *detraca*.

DETRACĂT, -Ă, *detracăți*, -te, adj. (Livr.; adesea substantivat) Smintit, țicnit, dezechilibrat; decăzut din punct de vedere moral. — V. *detraca*. Cf. fr. *détracqué*.

DETRACTĂ, *detractez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A ponegri, a defăima pe cineva. — Din fr. *détracter*.

DETRACTĂRE, *detractări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a detracta. — V. *detracta*.

DETRACTÖR, -OĂRE, *detractori*, -oare, s.m. și f. (Livr.) Calomniator. — Din fr. *détracteur*, lat. *detractor*.

DETRIMENT s.n. (În loc. prep.) În detrimentul (cuiva sau a ceva) = în dauna, în paguba (cuiva sau a ceva). — Din fr. *détriment*, lat. *detrimentum*.

DETRITIC, -Ă, *detritici*, -ce, adj. (Geol.) Clastic. — Din fr. *détritique*.

DETRITUS s.n. I. Material rezultat din fărâmițarea rocilor prin acțiunea agenților externi. 2. Material granular mărunț rezultat în urma uzurii unui drum pietruit din cauza circulației. 3. (Rar) Tartru dentar. — Din fr. *détritus*, lat. *détritus*.

DETRONĂ, *detronez*, vb. I. Tranz. A înlătura de la domnie, a alunga de pe tron. ♦ (Ir.) A înlătura pe cineva dintr-o demnitate, dintr-o funcție. ♦ A deposeda pe cineva de titlul de campion. — Din fr. *détrôner*.

DETRONĂRE, *detronări*, s.f. Acțiunea de a detrona. — V. *detrona*.

DETRONĂT, -Ă, *detronați*, -te, adj. Înlăturat de la domnie, alungat de pe tron. — V. *detrona*.

DETUNĂ, *detún*, vb. I. I. Intrans. (La pers. 3) A face un zgomot ca al tunetului; a bubui; *p. ext.* a răsună. ♦ Tranz. (Rar) A face să răsună. 2. Intrans. Fig. (Despre

oameni) A-și manifesta mânia în mod zgomotos. 3. Intrans. și tranz. (La pers. 3) A trăsnii. 4. Tranz. (Adesea fig.) A zdrobi, a nimici; a năruți. — Lat. *detonare*.

DETUNĂRE, *detunări*, s.f. Acțiunea de a detuna (1) și rezultatul ei; bubuit, detunătură. — V. *detuna*.

DETUNĂT, -Ă, *detunați*, -te, adj. (Rar) Lovit de trăsnet; trăsnit. — V. *detuna*.

DETUNĂTÖR, -OĂRE, *detunători*, -oare, adj., s.n. I. Adj. Care răsună puternic; bubuitoar. 2. S.n. Partea dindărăt a țevii unei arme de foc de infanterie, în care intră tubul cartușului. — *Detuna* + suf. -*tor*.

DETUNĂTÜRĂ, *detunături*, s.f. Zgomot puternic (ca al tunetului) produs de o explozie, de o armă de foc etc.; bubuit, detunare, detunet. — *Detuna* + suf. -*ătură*.

DETUNET, *detunete*, s.n. (Rar) Detunătură. — *Detuna* + suf. -*et*. Cf. *tunet*.

DETURNĂ, *deturnez*, vb. I. Tranz. A întrebuița fonduri bănești (sau alte bunuri) pentru altă destinație decât cea legal prevăzută. ♦ (Impr.) A delapida. ♦ A sili pe cineva să schimbe sau a schimba în mod ilegal ruta, direcția de zbor a unui avion. — Din fr. *détourner*.

DETURNĂRE, *deturnări*, s.f. Faptul de a deturna. — V. *deturna*.

DEȚINĂTÖR, -OĂRE, *deținători*, -oare, s.m. și f. Persoană care are în păstrare bunuri materiale; persoană care posedă un lucru, un titlu, un premiu, o recompensă etc. — *Deține* + suf. -*ător*.

DEȚINE, *dețin*, vb. III. Tranz. I. A avea în stăpânire sau în păstrare un bun material. 2. A dispune de..., a poseda, a avea; *spec.* a poseda un titlu, un premiu etc.; a avea o funcție, un grad etc. 3. A ține pe cineva închis (pentru cercetări sau după ce a fost condamnat). — Din fr. *détenir* (după *ține*).

DEȚINERE, *dețineri*, s.f. Acțiunea de a deține și rezultatul ei. — V. *deține*.

DEȚINUT, -Ă, *deținuți*, -te, s.m. și f. Persoană ținută sub stare de arest (după ce a fost condamnată sau pentru cercetări); arestat. — V. *deține*.

DEUNĂZI adv. (Pop.) Zilele trecute, nu de mult, acum câteva zile. [Acc. și: *deunăzi* — Var.: *dăunăzi* adv.] — *De* + *ună* (= unu) + *zi*.

DEUS EX MACHINA loc. s.n. Întâmplare sau persoană apărută la momentul potrivit. — Loc. lat.

DEUTÉRIU s.n. Izotop al hidrogenului, folosit drept combustibil termonuclear în reactoarele nucleare. [Pr.: *deu-*] — Din fr. *deutérium*, germ. *Deuterium*, engl. *deuterium*.

DEUTERÓN, *deuteroni*, s.n. Nucleu al atomului de deuteriu, format dintr-un proton și un neutron. [Pr.: *deu-*] — Din fr. *deutéron*.

DEUX-PIÈCES, *deux-pièces-uri*, s.n. Îmbrăcăminte feminină compusă din fustă și jachetă. [Pr.: *döpiés*] — Cuv. fr.

DEVĂLE adv. (Pop.) În jos, mai la vale; mai încolo. — *De* + *vale*.

DEVALIZĂ, *devalizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A prăda, a jefui pe cineva de bunuri. — Din fr. *dévaliser*.

DEVALIZĂRE, *devalizări*, s.f. Faptul de a devaliza. — V. *devaliza*.

DEVALORIZĂ, *devalorizez*, vb. I. Tranz. (Adesea fig.) A reduce, a face să scadă valoarea monedei sau a altor valori (în raport cu aurul); a deprecia. ♦ Refl. *Banii se devalorizează*. — Din fr. *dévaloriser*.

DEVALORIZĂRE, *devalorizări*, s.f. (Adesea fig.) Acțiunea de a (se) devaloriza și rezultatul ei; scădere a valorii; (în special) reducere de către stat a valorii monedei în raport cu aurul, argintul sau cu valutele străine. — V. *devaloriza*.

DEVALORIZĂT, -Ă, *devalorizați*, -te, adj. (Despre monede și alte valori; adesea fig.) Care și-a micșorat valoarea; depreciat. — V. *devaloriza*.

DEVANS, *devansuri*, s.n. Devansare. — Din *devansa* (derivat regresiv).

DEVANSĂ, *devansez*, vb. I. Tranz. I. A întrece pe cineva, a o lua cuiva înainte; a depăși. 2. A săvârși sau a face să se petreacă ceva mai devreme decât era normal sau prevăzut; a grăbi (o acțiune, un fapt). — Din fr. *devancer*.

DEVANSĂRE, *devansări*, s.f. Faptul de a devansa. — V. *devansa*.

DEVASTĂ, *devastez*, vb. I. Tranz. A distruge, a ruina, a pustii o țară, o regiune, o casă. ♦ A jefui, a prăda. — Din fr. *dévaster*, lat. *devastare*.

DEVASTĂRE, *devastări*, s.f. Acțiunea de a devasta. — V. *devasta*.

DEVASTĂT, -Ă, *devastați*, -te, adj. Distrus, ruinat, pustii; ♦ Jefuit, prădat. — V. *devasta*.

DEVASTATÖR, -OĂRE, *devastatori*, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care devastează; distrugător, pustiitor. — Din fr. *dévastateur*, lat. *devastator*.

DEVĂLMĂȘ, *devălmași*, s.m. Persoană care stăpâne în devălmășie cu altele o suprafață de teren; *p. ext.* părtaș la o afacere. ♦ (Adjectival) *Țăran devălmaș*. — *De-a valma* + suf. -*aș*.

DEVĂLMĂȘIE, *devălmașii*, s.f. (În Evul Mediu, în Țara Românească) Formă de stăpânire sau de folosire în comun a pământurilor din hotarul satului, specifică obștii sătești. ♦ Activitate desfășurată în comun. ♦ Loc. adv. În *devălmașie* = în comun, de-a valma. — *Devălmaș* + suf. -*ie*.

DEVELOPĂ, *developez*, vb. I. Tranz. A trata cu un reactiv chimic un film, o placă sau hârtie fotografică care au fost expuse, pentru a face să apară imaginea. ♦ A face să apară (prin diverse procedee) semnele scrise cu cerneală simpatcă. — Din fr. *développer*.

DEVELOPĂNT, -Ă, *develoanți*, -te, s.n. adj. (Fot.) (Substanță) cu ajutorul căreia se developează. — Din fr. *développante*.

DEVELOPĂRE, *developări*, s.f. Acțiunea de a devalopa. — V. *devalopa*.

DEVELOPĂT, -Ă, *develoapați*, -te, adj. (Despre filme, plăci sau hârtie fotografică) Tratat cu un reactiv chimic, după expunere, pentru a face să apară imaginea. — V. *devalopa*.

DEVELOPĂTOR, *developtoare*, s.n. Substanță chimică cu ajutorul căreia se developează. ♦ Substanță chimică folosită pentru sintetizarea coloranților fixați pe fibrele textile. — Din fr. *développeur*.

DEVENÍ, *devin*, vb. IV. Intrans. 1. A se transforma, a se prefăce în...; a lua, a primi aspectul sau forma de... 2. A începe sau a ajunge să fie; a se face. *A deveni profesor*. 3. (Fam.; în expr.) *Cum devine cazul* (sau *chestia*) = cum stau lucrurile, ce s-a întâmplat. — Din fr. *devenir*.

DEVENIRE, *deveniri*, s.f. Acțiunea de a deveni. ♦ Loc. adv. *În devenire* = în curs de transformare, de evoluție. — V. *deveni*.

DÉVER s.n. Volumul vânzării de mărfuri pe o perioadă dată (exprimat în bani). ♦ (Fam.) *Cu dever (mare)* = (despre magazine) cu vânzare intensă, cu afliuență mare de cumpărători; cu vad. — Din te. *devir*.

DEVERBÁL, *deverbale*, adj., s.n. (Lingv.) (Cuvânt) derivat de la verb. — Din fr. *déverbal*.

DEVERSÁ, *deversez*, vb. I. Tranz. A scurge surplusul de apă dintr-un râu sau dintr-un lac (de acumulare). ♦ (Tehn.) A face să se scurgă un lichid (rezidual) într-o apă naturală. — Din fr. *deverser*.

DEVERSÁRE, *deversări*, s.f. Acțiunea de a *deversa*. — V. *deversa*.

DEVERSÓR, *deversoare*, s.n. Parte a unei construcții hidrotehnice care asigură scurgerea dirijată a surplusului de apă dintr-o amenajare hidrotehnică. — Din fr. *déversoire*.

DEVIÁ, *deviez*, vb. I. Intrans. 1. A se abate de la o direcție dată. 2. Fig. A se îndepărta de la subiectul în discuție; a se abate de la calea bună (comițând erori, fapte reprobabile). [Pr.: *-vi-a*] — Din fr. *dévier*, lat. *deviare*.

DEVIATÓR, *-OÁRE*, *deviatori*, *-oare*, s.m. și f. Membru al unui partid politic, care se abate de la linia politică a partidului; deviaționist. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. *déviateur*.

DEVIÁȚIE, *deviații*, s.f. Abateră de la direcția dată sau normală. ♦ (Med.) *Deviație de sept* = deformare a peretelui despărțitor al cavității nazale. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. *déviation*.

DEVIÁȚIONÍSM s.n. Atitudine de deviaționist. [Pr.: *-vi-a-ți-o-*] — Din fr. *déviatisme*.

DEVIÁȚIONÍST, *-Ă*, *deviaționiști*, *-ste*, s.m. și f. Deviator. [Pr.: *-vi-a-ți-o-*] — Din fr. *déviationniste*.

DEVIÉRE, *devieri*, s.f. Faptul de a *devia*. [Pr.: *-vi-e-*] — V. *devia*.

DEVINÁȚIE s.f. v. *divinație*.

DEVIRUSÁ, *devirusez*, vb. I. Tranz. A elimina din programele de operare informații, introduse intenționat sau nu, care le afectează funcționarea. — Pref. *de-* + *virusa*.

DEVIRUSÁRE, *devirusări*, s.f. Acțiunea de a *devirusa* și rezultatul ei. — V. *devirusa*.

DEVITALIZÁ, *devitalizez*, vb. I. Tranz. (Med.) A face să înceteze funcțiile vitale ale unui țesut, organ etc. *A devitalizeza un dinte*. — Din fr. *dévitaliser*.

DEVITALIZÁRE, *devitalizări*, s.f. Faptul de a *devitaliza*. — V. *devitaliza*.

DEVITALIZÁT, *-Ă*, *devitalizați*, *-te*, adj. (Despre țesuturi, organe) Care nu mai are funcții vitale. — V. *devitaliza*.

DEVITAMINIZÁ, *devitaminizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde vitaminele. — Din fr. *dévitaminiser*.

DEVITRIFICÁRE s.f. Pierdere a transparenței unui obiect de sticlă din cauza acțiunii prelungite a căldurii în timpul procesului de fabricație. — După fr. *dévitrification*.

DEVÍZ, *devize*, s.n. Evaluare anticipată și amănunțită a cheltuielilor necesare pentru executarea unei lucrări proiectate. — Din fr. *devis*.

DEVIZÁ, *devize*, s.f. Formulă care exprimă concis o idee călăuzitoare în comportarea sau în activitatea cuiva. — Din fr. *devise*.

DEVÍZE s.n. pl. Documente de credit și de plată (cambii, cecuri etc.) emise în valută străină și pe baza cărora beneficiarul obține o anumită cantitate de valută dintr-o altă țară; mijloc de plată în valută străină. — Din fr. *devises*.

DÉVLÁ, *devle*, s.f. (Fam.) Teasta capului; căpățână; p. ext. cap (considerat de obicei ca sediu al inteligenței). — Cf. bg., sb. *d e b e l*.

DEVOLTÓR, *devoltoare*, s.n. Mașină sau transformator electric folosit pentru reducerea tensiunii electrice alternative într-o rețea, prin producerea unei tensiuni în opoziție de fază cu tensiunea rețelei. — Din fr. *dévolteur*.

DEVOLUȚIUNE, *devoluțiuni*, s.f. (În sintagma) *Devoluțiune succesorală* = transmitere a unei averi la moștenitori. — Din fr. *dévolution*.

DEVÓN, *devoni*, s.m. Peșțisor artificial de metal prevăzută cu cârlige, care servește ca momeală la prinderea peștilor răpitori. — Din fr. *devon*.

DEVONIÁN, *-Ă*, *devonieni*, *-e*, adj. I. (În sintagma) *Perioada* (sau *era*) *devoniană* (și substantivat, n.) = a treia (sau a patra) perioadă a erei paleozoice, caracterizată prin existența plantelor cu organizare simplă, a tuturor claselor de nevertebrate etc. 2. Care aparține perioadei devoniene, privitor la această perioadă. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. *dévonien*.

DEVORÁ, *devorez*, vb. I. Tranz. (Despre animale și, ir., despre oameni) A mânca cu lăcomie, a înghiți pe nemestecate. ♦ Fig. A consuma, a mistui, a înghiți. *Focul a devorat casa*. ♦ Expr. *A devora o carte* = a citi o carte de la un capăt la altul cu mare interes și fără a-și întrerupe o clipă lectura. — Din fr. *dévorer*, lat. *devorare*.

DEVORÁNT, *-Ă*, *devoranți*, *-te*, adj. (Livr.) Care devorează; fig. arzător, mistuitor; care nu poate fi potolit, stăpânit; devorator. — Din fr. *dévorant*.

DEVORATÓR, *-OÁRE*, *devoratori*, *-oare*, adj. Devorant. — Din fr. *dévorateur*. Cf. *d e v o r a*.

DEVOTÁ, *devotez*, vb. I. Refl. A se pune fără rezerve în serviciul cuiva sau a ceva; a se dedica, a se consacra în întregime. — Din lat. *devotare*, fr. *dévouer*.

DEVOTAMÉNT s.n. Atașament sincer față de o persoană sau față de o cauză și hotărârea de a o servi în orice împrejurare și fără rezerve; abnegație. — Din fr. *dévouement* (după *devota*).

DEVOTÁT, *-Ă*, *devotați*, *-te*, adj. Plin de devotament, de abnegație față de cineva sau de ceva; credincios. — V. *devota*.

DEVOTIÚNE s.f. (Livr.) Evlavie, cucernicie. ♦ (Rar) Devotament. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *dévotion*.

DEVÉRÉME adv. De timpuriu, din timp. — **De⁴ + vreme**.

DÉXTER, *-Ă*, *dexteri*, *-e*, adj. (Latinism) Abil, îndemânat. — Din lat. *dexter*.

DÉXTERITÁTE, (2) *dexterități*, s.f. 1. Abilitate, dibăcie, îndemânare (fizică). 2. (leșit din uz) Obiect de învățământ (desen, muzică, caligrafie, gimnastică, gospodărie, lucru de mână) având drept scop să dezvolte însușirile artistice și îndemânarea practică a elevilor. — Din fr. *dextérité*, lat. *dexteritas*, *-atis*.

DÉXTRÍNÁ, *dextrine*, s.f. Pulbere albă sau albă-gălbuie, amorfă, solubilă în apă, obținută prin degradarea amidonului și folosită ca material de apretare, la fabricarea unor cleiuri etc. — Din fr. *dextrine*.

DÉXTRINIZÁRE, *dextrinizări*, s.f. Transformare a amidonului în dextrină. — Cf. engl. *dextrinization*.

DÉXTROCÁRDÍE s.f. Anomalie care constă în situarea inimii în (sau spre) partea dreaptă a toraceului. — Din fr. *dextrocardie*.

DÉXTROGÍR, *-Ă*, *dextrogiri*, *-e*, adj. (Fiz.; despre substanțe) Care rotește planul de polarizare a luminii spre dreapta. *Gluciza este dextrogiră*. — Din fr. *dextrogyre*.

DÉXTRÓZÁ, *dextroze*, s.f. Tip de glucoză solubilă în apă, folosită în alimentația dietetică. — Din fr. *dextrose*.

DEZABIÉ, *dezabieuri*, s.n. Îmbrăcăminte ușoară (elegantă), purtată de femei în casă. — Din fr. *deshabillé*.

DEZABONÁ, *dezabonez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A(-și) anula un abonament. — Din fr. *désabonner*.

DEZABURÍ, *dezaburesc*, vb. IV. Tranz. A înlătura aburul de pe geamuri. — Pref. *des-* + *aburi*.

DEZABURITÓR, *dezaburitoare*, s.n. Instalație împotriva aburirii geamurilor la autoturisme. — **Dezaburi** + suf. *-tor*.

DEZABUZÁ, *dezabuzez*, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A face să devină sau a deveni blazat, dezamăgit. — Din fr. *désabuser*.

DEZABUZÁT, *-Ă*, *dezabuzați*, *-te*, adj. (Livr.) Persoană care și-a pierdut speranțele, entuziasmul; dezamăgit. — V. *dezabuza*.

DEZACÓRD, *dezacorduri*, s.n. Lipsă de acord, de armonie (între sunete sau, p. ext., între opinii, sentimente, fenomene). — Din fr. *désaccord*.

DEZACORDÁ, *dezacordez*, vb. I. Refl. (Despre instrumente muzicale cu coarde) A-și pierde consonanța tonurilor (prin slăbirea coardelor); a se discorda. — Din fr. *désaccorder*.

DEZACORDÁRE, *dezacordări*, s.f. Faptul de a se *dezacorda*. — V. *dezacorda*.

DEZACORDÁT, *-Ă*, *dezacordați*, *-te*, adj. (Despre instrumente muzicale cu coarde) Care nu mai este acordat; discordat. — V. *dezacorda*.

DEZACTIVÁ, *dezactivez*, vb. I. Tranz. A face inactive particulele unei substanțe; a îndepărta substanțele radioactive de undeva. — Din fr. *désactiver*.

DEZACTIVÁRE, *dezactivări*, s.f. Acțiunea de a *dezactiva*. — V. *dezactiva*.

DEZACTUALIZÁ, *dezactualizez*, vb. I. Refl. A-și pierde actualitatea. [Pr.: *-tu-a-*] — Pref. *des-* + *actualiza*.

DEZACTUALIZÁRE, *dezactualizări*, s.f. Acțiunea de a se *dezactualiza* și rezultatul ei. [Pr.: *-tu-a-*] — V. *dezactualiza*.

DEZACTUALIZÁT, *-Ă*, *dezactualizați*, *-te*, adj. Care și-a pierdut actualitatea. [Pr.: *-tu-a-*] — V. *dezactualiza*.

DEZAFECTÁ, *dezafectez*, vb. I. Tranz. A schimba destinația unui imobil. — Din fr. *désaffecter*.

DEZAGLOMERÁ, *dezaglomerez*, vb. I. Tranz. și refl. (Despre un loc, un spațiu) A (se) elibera de (o parte din) mulțimea înghesuită de oameni, de vehicule etc. — Pref. *des-* + *aglomera*.

DEZAGLOMERÁRE, *dezaglomerări*, s.f. Acțiunea de a (se) *dezaglomera*. — V. *dezaglomera*.

DEZAGREGÁBÍL, *-Ă*, *dezagregabili*, *-e*, adj. Neplăcut, supărător; penibil. [Pr.: *-gre-a-*] — Din fr. *désagréable*.

DEZAGREGÁ, pers. 3 *dezagregă*, vb. I. Refl. (Despre corpuri) A se desface în părțile constitutive. ♦ (Despre nucleul atomic al unui element; impr.) A se dezintegra. ♦ Fig. (Despre o comunitate) A-și pierde cu totul coeziunea. — După fr. *désagréger*.

DEZAGREGÁBÍL, *-Ă*, *dezagregabili*, *-e*, adj. Care se poate dezagrega. — **Dezagrega** + suf. *-bil*.

DEZAGREGÁRE, *dezagregări*, s.f. Acțiunea de a se *dezagrega* și rezultatul ei. — V. *dezagrega*.

DEZAGREGĂT, -Ă, dezagregăți, -te, adj. (Despre corpuri) Desfăcut în părțile componente. ♦ (Despre nuclee atomice; impr.) Dezintegrat. ♦ Fig. (Despre o comunitate) Care și-a pierdut cu totul coeziunea. — V. **dezagrega**.

DEZAGREMENT, dezagremente, s.n. (Livr.) Neplăcere, neajuns. — Din fr. **désagrément**.

DEZALCOOLIZĂ, dezalcoolizez, vb. I. Tranz. A supune un alcoolice unui tratament pentru a-l scoate de sub dependența de alcool. — Pref. **des-** + **alcooliza**.

DEZALCOOLIZĂRE, dezalcoolizări, s.f. Acțiunea de a **dezalcooliza** și rezultatul ei. — V. **dezalcooliza**.

DEZAMĂGI, dezamăgesc, vb. IV. Tranz. A face pe cineva să-și piardă speranțele, iluziile; a deziluziona, a decepționa. — Pref. **des-** + **amăgi**.

DEZAMĂGIRE, dezamăgiri, s.f. Faptul de a **dezamăgi** sau de a fi **dezamăgit**; deziluzie, decepție. — V. **dezamăgi**.

DEZAMĂGIT, -Ă, dezamăgiți, -te, adj. Înșelat în așteptările sale; deziluzionat, decepționat. — V. **dezamăgi**.

DEZAMĂGITOR, -OARE, dezamăgitori, -oare, adj. Care **dezamăgește**. — **Dezamăgi** + suf. **-tor**.

DEZAMBALĂ, dezambalez, vb. I. Tranz. **1.** A scoate ambalajul. **2.** A face ca un motor ambalat să revină la viteză nominală. ♦ Refl. Fig. A se elibera de griji; a se retrage dintr-o acțiune, a renunța la ceva. — Din fr. **désemballer**.

DEZAMBALĂRE, dezambalări, s.f. Acțiunea de a (se) **dezambala**. — V. **dezambala**.

DEZAMBALĂT, -Ă, dezambalați, -te, adj. Care a fost scos din ambalaj. — V. **dezambala**.

DEZAMBIGUIZĂ, dezambiguizez, vb. I. Tranz. și refl. A elimina sau a face să se elimine ambiguitatea unui enunț. — Din fr. **désambigüiser**.

DEZAMBIGUIZĂRE, dezambiguizări, s.f. Acțiunea de a (se) **dezambiguiza** și rezultatul ei. Cf. fr. **désambiguïsation**.

DEZAMBREIĂ, dezambreiez, vb. I. Tranz. A scoate din ambreiaj. [Pr.: **-bre-ia**] — Pref. **des-** + **ambreia**.

DEZAMBREIĂRE, dezambreieri, s.f. Acțiunea de a **dezambreia**. [Pr.: **-bre-ie-**] — V. **dezambreia**.

DEZAMBREIĂT, -Ă, dezambreiați, -te, adj. Care a fost scos din ambreiaj. [Pr.: **-bre-iat**] — V. **dezambreia**.

DEZAMORSĂ, dezamorsez, vb. I. Tranz. A scoate amorsa unui proiectil (pentru a-l împiedica să explodeze). — Din fr. **désamorcer**.

DEZAMORSĂRE, dezamorsări, s.f. Faptul de a **dezamorsa**. — V. **dezamorsa**.

DEZANAMORFĂZĂ, s.f. (Cin.) Operație prin care se restabilește proporțiile normale ale imaginilor proiectate pe ecran. — Din fr. **désanamorphose**.

DEZANEXĂ, dezanexez, vb. I. Tranz. A retroceda un teritoriu. — Din fr. **désannexer**.

DEZANEXĂRE, dezanexări, s.f. Acțiunea de a **dezanexa**. — V. **dezanexa**.

DEZANEXĂT, -Ă, dezanexați, -te, adj. (Despre teritorii) Retrocedat. — V. **dezanexa**.

DEZANGAJĂ, dezangajez, vb. I. **1.** Tranz. A face să înceteze un angajament. **2.** Refl. A se retrage dintr-un angajament, dintr-un conflict, dintr-o confruntare etc. — Din fr. **désengager**.

DEZANGAJĂRE, s.f. **1.** Încetare a unui angajament. **2.** Acțiune, măsură menită să separe forțele armate opuse angrenate în incidente sau în ciocniri; situație care rezultă din această acțiune. — V. **dezangaja**.

DEZANGAJĂT, -Ă, dezangajați, -te, adj. Care s-a retras dintr-un angajament, o confruntare etc. — V. **dezangaja**.

DEZANGRENĂ, dezangrenez, vb. I. Tranz. A scoate din angrenaj. — Din fr. **désengrener**.

DEZANGRENĂT, -Ă, dezangrenați, -te, adj. Care a fost scos din angrenaj. — V. **dezangrena**.

DEZANGRENĂRE, dezangrenări, s.f. Acțiunea de a **dezangrena**. — V. **dezangrena**.

DEZAPROBĂ, dezaprobă, vb. I. Tranz. A se declara împotriva unui lucru (spus sau făcut de cineva), a găsi rău, reprobabil (ceva spus sau făcut de cineva). — Din fr. **désapprouver** (după **apropa**).

DEZAPROBĂRE, dezaprobări, s.f. Acțiunea de a **dezaproba**; (concr.) cuvânt, act scris etc. prin care se **dezaproba** ceva. — V. **dezaproba**.

DEZAPROBATĂTOR, -OĂRE, dezaprobatori, -oare, adj. Care **dezaproba**, care exprimă **dezaprobare**. — Din fr. **désapprobateur**.

DEZARBORĂ, dezarborez, vb. I. Tranz. A demonta arborada unei nave. — Din fr. **désarborer**.

DEZARIMĂ, dezarimez, vb. I. Tranz. (Mar.) A goli magazia unei nave de mărfuri. — Din fr. **désarimer**.

DEZARMĂ, dezarmez, vb. I. **1.** Tranz. A lua cuiva armele, a sili pe cineva să predea armele. **2.** Intrans. și tranz. (Despre sau cu privire la state) A(-și) lichida sau a(-și) limita forțele armate și armamentul. **3.** Tranz. Fig. A face pe cineva să renunțe la o acțiune, a pune pe cineva în imposibilitate de a riposta. — Din fr. **désarmer**.

DEZARMĂNT, -Ă, dezarmați, -te, adj. Care anihilează puterea de a reacționa sau de a riposta a cuiva; care face pe cineva să renunțe la luptă, să capituleze. — Din fr. **désarmant**.

DEZARMĂRE, dezarmări, s.f. Acțiunea de a **dezarma**; ansamblu de măsuri privind lichidarea sau limitarea armamentelor și a forțelor armate, în primul rând a armelor de distrugere în masă. — V. **dezarma**.

DEZARMĂT, -Ă, dezarmați, -te, adj. **1.** Căruia i s-au luat armele, care nu mai este înarmat. **2.** Fig. Lipsit de puterea de a riposta, de a reacționa; lipsit de apărare; care nu știe să se descurce în viață, care este învins de împrejurări. — V. **dezarma**.

DEZARTICULĂ, dezarticulez, vb. I. **1.** Tranz. A amputa un membru sau o parte a lui la nivelul unei articulații. **2.** Refl. (Despre oase) A ieși din articulații; a se disloca. **3.** Refl. Fig. A(-și) pierde coeziunea, unitatea. — Din fr. **désarticuler**.

DEZARTICULĂRE, dezarticulări, s.f. Acțiunea de a (se) **dezarticula**; dezarticulație. — V. **dezarticula**.

DEZARTICULĂT, -Ă, dezarticulați, -te, adj. **1.** (Despre oase) Ieșit, sărit din articulații; dislocat. **2.** Fig. Incapabil de mișcări coordonate; (despre mișcări) care arată, trădează lipsă de coordonare; dezordonat. **3.** (Despre membre sau părți ale lor) Amputat la nivelul unei articulații. **4.** (Rare; despre cuvinte și despre sunetele vorbirii) Rău articulată, pronunțat neclar. — V. **dezarticula**.

DEZARTICULĂȚIE, dezarticulații, s.f. (Rare) Dezarticulare. — Din fr. **désarticulation**.

DEZASAMBLĂ, dezasamblez, vb. I. Tranz. A desfăce un asamblaj de piese. — Din fr. **désassembler**.

DEZASAMBLĂRE, dezasambări, s.f. Acțiunea de a **dezasambla**. — V. **dezasambla**.

DEZASAMBLĂT, -Ă, dezasamblați, -te, adj. Care a fost desfăcut în mai multe piese. — V. **dezasambla**.

DEZASIMILĂ, pers. **3 dezasimilează, vb.** I. Refl. A suporta un proces de dezsimilație. — Din fr. **désassimiler**.

DEZASIMILĂRE, dezasimilări, s.f. Dezsimilație. — V. **dezasimila**.

DEZASIMILĂTOR, -OĂRE, dezasimilatori, -oare, adj. Care contribuie la dezsimilație. — Din fr. **désasimilateur**.

DEZASIMILĂȚIE, dezsimilații, s.f. Proces biologic de transformare a unor substanțe complexe, specifice organismului, în alte substanțe mai simple și specifice, pe care organismul le elimină; catabolism, dezsimilare. — Din fr. **désassimilation**.

DEZASORTĂ, dezasortez, vb. I. Tranz. **1.** A face ca magazinele să rămână lipsite de sortimente variate de mărfuri. **2.** A desperechea (2). — După fr. **désassortir**.

DEZASORTĂRE, dezasortări, s.f. Acțiunea de a **dezasorta** și rezultatul ei. — V. **dezasorta**.

DEZASORTĂT, -Ă, dezasortați, -te, adj. **1.** (Despre magazine) Lipsit de sortimente variate de mărfuri. **2.** Desperecheat. — V. **dezasorta**.

DEZASTRÓS, -OĂSĂ, adj. v. **dezastruos**.

DEZASTRU, dezastru, s.n. Nenorocire mare; catastrofă. — Din fr. **désastre**.

DEZASTRŪS, -OĂSĂ, dezastruși, -oase, adj. Cu caracter de dezastru, de proporțiile unui dezastru; catastrofal. [Pr.: **-tru-os**. — Var.: **dezastrós, -oăsă** adj.] — Din fr. **désastreux**.

DEZAVANTAJ, dezavantaje, s.n. Împrejurare neprielnică, nefavorabilă pentru cineva (în raport cu altcineva), aspect sau condiție care creează cuiva o situație de inferioritate; inconvenient. ♦ Prejudiciu, pagubă. — Din fr. **désavantage**.

DEZAVANTAJĂ, dezavantajezi, vb. I. Tranz. A crea cuiva un dezavantaj, a pune pe cineva pe nedrept într-o situație defavorabilă, de inferioritate (în raport cu altcineva). — Din fr. **désavantagez**.

DEZAVANTAJÓS, -OĂSĂ, dezavantajoși, -oase, adj. Care dezavantajează, care pricinuieste un dezavantaj; defavorabil, nefavorabil, neprielnic, păgubit. — Din fr. **désavantageux**.

DEZAVUĂ, dezavuez, vb. I. Tranz. (Livr.) A dezaproba, a condamna spusele sau faptele cuiva. ♦ A refuza să recunoască ceva. — Din fr. **désavouer**.

DEZAVUĂBIL, -Ă, dezavuali, -e, adj. (Livr.) Care poate sau trebuie să fie dezavuat. [Pr.: **-vu-a-**] — Din fr. **désavouable**.

DEZAVUĂRE, dezavuări, s.f. (Livr.) Faptul de a **dezavua**. [Pr.: **-vu-a-**] — V. **dezavua**.

DEZAXĂ, dezaxez, vb. I. **1.** Tranz. A deplasa o axă din poziția ei normală. ♦ Refl. *Osia s-a dezaxat*. **2.** Refl. Fig. (Despre oameni) A se abate de la linia normală de conduită; a(-și) pierde echilibrul moral (și mintal). — Din fr. **désaxer**.

DEZAXĂRE, dezaxări, s.f. Acțiunea de a (se) **dezaxa** și rezultatul ei. ♦ Fig. Dezechilibru moral (și mintal). — V. **dezaxa**.

DEZAXĂT, -Ă, dezaxați, -te, adj. **1.** (Despre axe) Care s-a deplasat din poziția normală. **2.** Fig. (Despre oameni; adesea substantivat) Dezechilibrat moral (și mintal). — V. **dezaxa**.

DEZBALOTĂRE, dezbalotări, s.f. Desfacere a baloturilor de paie. — Pref. **dez-** + **balotăre**.

DEZBĂTE, dezbat, vb. III. Tranz. A discuta pe larg și adesea în contradictoriu o chestiune, o problemă etc. cu una sau mai multe persoane; a supune ceva discuției. ♦ A examina o cauză, un proces (cu participarea ambelor părți). — Din fr. **débatte**.

DEZBĂTE², dezbat, vb. III. Tranz. (Pop.) **1.** A desfăce ceva care fusese bătut, fixat, prins în cui; a desprinde ceva de unde fusese bătut, înțepenit (în cui). **2.** A aflăna un pământ bătut, uscat, întărit. — Pref. **dez-** + **bate**.

DEZBĂTERE, *dezbațeri*, s.f. Faptul de a *dezbațe*¹; analiză amănunțită, discutare, deliberare; discuție largă asupra unei probleme de interes general. — V. *dezbațe*¹.

DEZBĂIERĂ, *dezbaier*, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A(-și) dezlega, a(-și) desface, a(-și) deznoada băierile. [Pr.: -bă-ie-] — Pref. *dez-* + [im]băiera.

DEZBĂRĂ, *dezbar*, vb. I. Refl. 1. A renunța la o deprindere rea, a se lăsa, a se dezobișnui de un nărv; a se dezvăța. 2. A reuși să scape de cineva sau de ceva care supără, incomodează; a se descotorosi. [Prez. ind. și: *dezbar*] — Et. nec.

DEZBĂRĂRE s.f. Acțiunea de a *dezbar*; dezvăț. — V. *dezbar*.

DEZBĂTĂ, *dezbat*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) trezi din beție. ♦ Tranz. Fig. A face pe cineva să vadă adevărata realitate. — Pref. *dez-* + [im]băta.

DEZBINĂ, *dezbin*, vb. I. 1. Tranz. și refl. recipr. A face să nu se mai înțeleagă, să se dușmănească sau a nu se mai înțelege între ei, a se dușmăni; a (se) învrăjbi. 2. Refl. (Rar) A se desface, a se separa, a se rupe (de undeva). — Lat. *disglutire* (după *imbina*).

DEZBINĂRE, *dezbinări*, s.f. Faptul de a (se) *dezbină*; învrăjpire, neînțelegere, discordie; conflict, ceartă. — V. *dezbină*.

DEZBINĂTOR, **-OĂRE**, *dezbinători*, *-oare*, adj. (Rar) Care *dezbină*; învrăjbitor. — *Dezbină* + suf. *-ător*.

DEZBOBINĂ, *dezbobinez*, vb. I. Tranz. A desfășura, a scoate un fir, o sârmă de pe o bobină. — Pref. *dez-* + *bobina*.

DEZBOBINĂRE, *dezbobinări*, s.f. Acțiunea de a *dezbobina*. — V. *dezbobina*. **DEZBRĂCĂ**, *dezbracă*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A-și scoate sau a scoate cuiva îmbrăcămintea cu care se află îmbrăcat; a (se) despuia. 2. Tranz. Fig. A jefui, a prăda pe cineva (de tot ce are). — Lat. **disbracare*.

DEZBRĂCĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *dezbrăca*. — V. *dezbrăca*.

DEZBRĂCĂȚI, **-Ă**, *dezbrăcăți*, *-te*, adj. Cu hainele scoase de pe el, fără haine; gol. ♦ (Adesea substantivat) Sărac, lipsit de mijloace materiale. — V. *dezbrăca*.

DEZBROBODI, *dezbrobodesc*, vb. IV. Refl. A-și scoate, a-și lua de pe cap broboada, basmauă, năframa etc. — Pref. *dez-* + [im]brobodi.

DEZBROBODIRE s.f. Acțiunea de a se *dezbrobodi*. — V. *dezbrobodi*.

DEZBROBODIȚI, **-Ă**, *dezbrobodiți*, *-te*, adj. Cu broboada scoasă de pe cap, cu capul fără broboadă. — V. *dezbrobodi*.

DEZBUMBĂ, *dezbumb*, vb. I. Tranz. și refl. (Reg.) A(-și) deschia o haină încheiată cu nasturi; a(-și) deschia nasturii de la o haină. — Pref. *dez-* + [im]bumba.

DEZDĂUNĂ, *dezdăunez*, vb. I. Tranz. A despăgubi. [Scris și *des-*. — Pr.: -dă-u-] — Pref. *dez-* + *dăuna*.

DEZDĂUNĂRE, *dezdăunări*, s.f. Acțiunea de a *dezdăuna* și rezultatul ei; despăgubire. [Scris și *des-*. — Pr.: -dă-u-] — V. *dezdăuna*.

DEZDĂUNĂȚI, **-Ă**, *dezdăunați*, *-te*, adj. Despăgubit. [Scris și *desdăunat*. — Pr.: -dă-u-] — V. *dezdăuna*.

DEZDOI, *dezdoi*, vb. IV. 1. Tranz. A desface, a întinde, a despățuri un lucru îndoit. 2. Refl. A reveni în poziție dreaptă, întinsă (după ce a fost îndoit); a se îndrepta, a se destinde. [Prez. ind. și: *dezdăiesc*] — Pref. *dez-* + [in]doi.

DEZDOIRE s.f. Acțiunea de a (se) *dezdoi*. — V. *dezdoi*.

DEZECHILIBRĂ, *dezechilibrez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A-și pierde sau a face să-și piardă echilibrul. ♦ Fig. A-și pierde sau a face să-și piardă judecata clară. 2. Tranz. și refl. A face să nu existe sau a nu exista echilibrul (între cheltuieli și venituri, între diverse ramuri economice etc.). — Din fr. *déséquilibrer*.

DEZECHILIBRĂRE, *dezechilibrări*, s.f. Acțiunea de a (se) *dezechilibra* și rezultatul ei. — V. *dezechilibra*.

DEZECHILIBRĂȚI, **-Ă**, *dezechilibrați*, *-te*, adj. 1. Care și-a pierdut echilibrul, care nu mai are echilibrul. ♦ Fig. (Despre oameni) Care și-a pierdut judecata clară; tulburat (mental). 2. Care este lipsit de proporție justă între diversele elemente componente. — V. *dezechilibra*. Cf. fr. *déséquilibré*.

DEZECHILIBRU s.n. Lipsă de echilibru. ♦ Fig. Tulburare mentală; lipsă de judecată clară. — Din fr. *déséquilibré*.

DEZECHIPĂ, *dezechipez*, vb. I. Tranz. A lua înapoi unui soldat (care a terminat stagiul militar) sau unei unități militare echipamentul; a scoate echipamentul de pe un vas de război. ♦ Refl. A-și scoate echipamentul; *p. gener.* a se dezbrăca. — Pref. *dez-* + *echipa*. Cf. fr. *déséquiper*.

DEZECHIPĂRE, *dezechipări*, s.f. Acțiunea de a (se) *dezechipa*. — V. *dezechipa*.

DEZECHIPĂȚI, **-Ă**, *dezechipați*, *-te*, adj. Care nu mai are echipament sau care are echipamentul descompletat; care nu și-a pus (încă) echipamentul. — V. *dezechipa*.

DEZEMULSIONĂ, *dezemulsiunez*, vb. I. Tranz. A separa lichidele dintr-o emulsie. [Pr.: -si-o-] — Pref. *dez-* + *emulsiona*.

DEZEMULSIONĂȚI, *dezemulsiunante*, s.n. Substanță care *dezemulsiunează*. [Pr.: -si-o-] — *Dezemulsiona* + suf. *-ant*.

DEZEROIZĂ, *dezeroizez*, vb. I. Tranz. A înlătura idealizarea unor fapte, personaje etc. [Pr.: -ro-i-] — Pref. *dez-* + *erou* + suf. *-iza*.

DEZEROIZĂRE, *dezeroizări*, s.f. Acțiunea de a *dezeroiza*. [Pr.: -ro-i-] — V. *dezeroiza*.

DEZEROIZĂȚI, **-Ă**, *dezeroizați*, *-te*, adj. Care a pierdut calitatea de erou. [Pr.: -ro-i-] — V. *dezeroiza*.

DEZERTĂ, *dezertez*, vb. I. Intrans. (Despre militari) A părăsi în mod nejustificat unitatea din care face parte, locul în care prestează serviciul sau câmpul de luptă (treacănd uneori la inamic). ♦ Fig. A-și părăsi îndatoririle, obligațiile, a se sustrage de la îndeplinirea lor. — Din fr. *désertier*.

DEZERTĂRE, *dezertări*, s.f. Faptul de a *dezerta*. — V. *dezerta*.

DEZERTĂTOR, **-OĂRE**, *dezertori*, *-oare*, s.m. și f. Militar care *dezertează*. — Din fr. *déserteur*.

DEZESPERĂNT, **-Ă**, *dezesperanți*, *-te*, adj. Care te duce la disperare, care te face să disperi. — Din fr. *désespérant*.

DEZEȘUĂ, *dezeșueș*, vb. I. Tranz. A repune în stare de plutare o navă eșuată. [Pr.: -șu-a-] — Din fr. *déseschouer*.

DEZEȘUĂRE, *dezeșuări*, s.f. Acțiunea de a *dezeșua*. [Pr.: -șu-a-] — V. *dezeșua*. **DEZEȘUĂȚI**, **-Ă**, *dezeșuati*, *-te*, adj. (Despre nave) Care a fost pus în stare de plutare după o eșuare. [Pr.: -șu-at-] — V. *dezeșua*.

DEZETATIZĂ, *dezetatizeș*, vb. I. Tranz. A reduce sau a suprime controlul statului în sectoare economice; a reda proprietățile persoanelor de la care au fost confiscate de către stat sau moștenitorilor acestora. — Pref. *dez-* + *etatiza*.

DEZGĂRDINĂ, *dezgărdinez*, vb. I. Tranz. A desprinde din gardină fundul unui butoi; *p. gener.* a desprinde, a scoate un lucru de la locul unde este fixat. — Pref. *dez-* + *gărdină*.

DEZGHÊȚ, *dezhgheturi*, s.n. Topire naturală a gheții sau a zăpezii (din cauza căldurii). — Din *dezhgheta* (derivat regresiv).

DEZGHÊȚĂ, *dezhghet*, vb. I. Refl. 1. (Despre lichide înghețate; la pers. 3) A redeveni lichid, a înceta de a mai fi înghețat; (despre corpuri îmbibate cu apă înghețată) a se muia la căldură (prin topirea lichidului pe care îl conțin). ♦ Tranz. *Căldura a dezhghetat râul*. ♦ (Despre ființe înghețate) A se dezmorți; a se încălzi. 2. Fig. (Despre oameni) A-și pierde sfiala, stângăcia, neîndemănarea; a deveni vioi, îndrăzneț, priceput. — Lat. *disglaciare*.

DEZGHÊȚĂRE, *dezhghetări*, s.f. Acțiunea de a (se) *dezhgheta*. — V. *dezhgheta*.

DEZGHÊȚĂȚI, **-Ă**, *dezhghetați*, *-te*, adj. 1. (Despre lichide înghețate) Care s-a muia la căldură (prin topirea lichidului). ♦ (Despre ființe înghețate) Dezmorțit; încălzit. 2. Fig. (Despre oameni; adesea adverbial) Isteț, vioi, priceput. — V. *dezhgheta*.

DEZGHIOCĂ, *dezhghioc*, vb. I. Tranz. A deschide, a desface și a îndepărta învelișul anumitor fructe sau legume; a scoate un fruct din coajă sau boabele dintr-o pâstăie. ♦ A desface pânșile sau boabele de pe știuletele de porumb. — Cf. *ghioacă*.

DEZGHIOCĂRE, *dezhghiocări*, s.f. Acțiunea de a *dezhghioca*; *dezhghiocat*¹. — V. *dezhghioca*.

DEZGHIOCĂȚI¹ s.n. *Dezhghiocare*. — V. *dezhghioca*.

DEZGHIOCĂȚI², **-Ă**, *dezhghiocați*, *-te*, adj. (Despre unele fructe sau legume) Desfăcut din coajă sau din pâstăi; (despre boabele de porumb) desfăcut de pe știuleți; (despre știuleți) scos din pânși. — V. *dezhghioca*.

DEZGHIOCĂȚOR, *dezhghiocătore*, s.n. Mașină pentru scoaterea semințelor de plante leguminoase din pâstăi. — *Dezhghioca* + suf. *-ător*.

DEZGOLÍ, *dezhgolicsc*, vb. IV. Tranz. și refl. A lăsa sau a rămâne gol, a(-și) descoperi trupul sau o parte a lui; a (se) dezbrăca, a (se) despuia. — Pref. *dez-* + *gol*.

DEZGOLÍRE, *dezhgoliri*, s.f. Faptul de a (se) *dezhgoli*. — V. *dezhgoli*.

DEZGOLÍȚI, **-Ă**, *dezhgoliți*, *-te*, adj. Dezbrăcat, gol. — V. *dezhgoli*.

DEZGOVEĂLĂ, *dezhgoveli*, s.f. (Pop.) Faptul de a *dezhgovi*. — *Dezhgovi* + suf. *-eală*.

DEZGOVÍ, *dezhgovesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A scoate găteala de pe capul miresei și a-i îmbrăbodi capul cu maramă. — Pref. *dez-* + *goví* (reg. „a ține de urât miresei” < sl.).

DEZGRĂDÍ, *dezhgrădesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A scoate gardul care împrejmăia un loc, a lăsa (un loc) fără îngrăditură. — Pref. *dez-* + [in]grădi.

DEZGRĂDÍRE, *dezhgrădiri*, s.f. (Rar) Faptul de a *dezhgrădi*. — V. *dezhgrădi*.

DEZGRĂDÍȚI, **-Ă**, *dezhgrădiți*, *-te*, adj. (Rar) 1. (Despre un loc) Cu gardul scos sau stricat. 2. Desfăcut dintr-o împletitură. — V. *dezhgrădi*.

DEZGROPĂ, *dezhgróp*, vb. I. Tranz. 1. A scoate un cadavru sau osemintele cuiva din mormânt; a exhuma, a deshuma. ♦ Fig. A scoate la iveală (lucruri uitate). 2. A scoate din pământ, a aduce la suprafață, prin săpături, un obiect îngropat. — Pref. *dez-* + [in]gropa.

DEZGROPĂRE, *dezhgropări*, s.f. Acțiunea de a *dezhgropa*; *dezhgropat*. — V. *dezhgropa*.

DEZGROPĂȚI s.n. *Dezhgropare*. — V. *dezhgropa*.

DEZGÚST s.n. Aversiune pentru mâncare sau, *p. ext.*, pentru un lucru, o persoană etc.; scârbă, silă. — Pref. *dez-* + *gust* (după fr. *dégouter*).

DEZGÚSTĂ, *dezhgúst*, vb. I. Tranz. și refl. A face pe cineva să-și piardă sau a-și pierde gustul, dorința pentru ceva. ♦ Tranz. A provoca, a inspira cuiva *dezhgust*, scârbă, aversiune. — Pref. *dez-* + *gusta* (după fr. *dégouter*).

DEZGUSTĂȚI, **-Ă**, *dezhgustați*, *-te*, adj. Cuprins de *dezhgust* (pentru cineva sau ceva); scârbos. — V. *dezhgusta*.

DEZGUSTĂTOR, -OĂRE, *dezgustători, -oare*, adj. Care trezește dezgust; respingător, scârbos. — **Dezgusta** + suf. *-ător*.

DEZICE, *dezic*, vb. III. Tranz. A contrazice, a nega, a tăgădui (o afirmație); a retracta. ♦ Refl. A nu mai recunoaște un lucru spus, a-și retrage cuvântul. [Var.: **dezicere** vb. III] — Din fr. **dédire** (după *zice*).

DEZICERE s.f. Acțiunea de a (*se*) *dezice*; afirmație prin care se dezice ceva. [Var.: **dezicere** s.f.] — V. **dezice**.

DEZIDEOLOGIZĂ, *dezideologizez*, vb. I. Tranz. A scoate administrația, poliția, justiția, cultura etc. de sub influența unei ideologii. [Pr.: *-de-o-*] — Pref. *dez-* + **ideologie** + suf. *-iza*.

DEZIDERĂT, deziderate, s.n. Ceea ce ar fi de dorit să se întâmple, să se realizeze; cerință, dorință. — Din lat. **desideratum**.

DEZILUZIE, *deziluzii*, s.f. Decepție, dezamăgire. — V. **désillusion**.

DEZILUZIONĂ, *deziluzionez*, vb. I. Tranz. A pricinui cuiva o deziluzie, a face (pe cineva) să-și piardă speranțele, încrederea, iluziile; a decepționa, a dezamăgi. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **désillusionner**.

DEZILUZIONĂT, -Ă, *deziluzionați, -te*, adj. Înșelat în așteptări; dezamăgit, decepționat. [Pr.: *-zi-o-*] — V. **deziluziona**.

DEZINCRIMINĂ, *dezincriminez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A scoate de sub incriminare; a disculpa. — Pref. *dez-* + **incrimina**.

DEZINCRIMINĂRE, *dezincriminări*, s.f. (Jur.) Acțiunea de a *dezincrimina*. — V. **dezincrimina**.

DEZINCRIMINĂT, -Ă, *dezincriminați, -te*, adj. Care a fost scos de sub incriminare. — V. **dezincrimina**.

DEZINCRUSTĂ, *dezincrustez*, vb. I. Tranz. A curăța de depunerile de piatră un cazan de aburi, o instalație termică etc. — Din fr. **désincruster**.

DEZINCRUSTĂNT, *dezincrustante*, s.n. Substanță folosită pentru a împiedica depunerile de piatră în cazanele de abur, în instalațiile termice etc., sau pentru a dezincrusta un astfel de cazan, o instalație etc. — Din fr. **désincrustant**.

DEZINCRUSTĂRE, *dezincrustări*, s.f. Faptul de a *dezincrusta*. — V. **dezincrusta**.

DEZINDIVIDUALIZĂ, *dezindividualizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face să-și piardă individualitatea; a depersonaliza. [Pr.: *-du-a-*] — Pref. *dez-* + **individualiza**.

DEZINDIVIDUALIZĂRE, *dezindividualizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *dezindividualiza*. [Pr.: *-du-a-*] — V. **dezindividualiza**.

DEZINDIVIDUALIZĂT, -Ă, *dezindividualizați, -te*, adj. Care și-a pierdut individualitatea, care s-a depersonalizat. [Pr.: *-du-a-*] — V. **dezindividualiza**.

DEZINFECTĂ, *dezinfectez*, vb. I. Tranz. A distruge germeii patogeni din afara organismului, pentru a împiedica orice contaminare. — Din fr. **désinfecter**.

DEZINFECTĂNT, -Ă, *dezinfecțanți, -te*, adj., s.m. (Substanță sau agent fizic) care are proprietatea de a dezinfecța. [Pl. și: (n.) *dezinfecțante*] — Din fr. **désinfectant**.

DEZINFECTĂRE, *dezinfecțări*, s.f. Acțiunea de a *dezinfecța* și rezultatul ei; dezinfecție. — V. **dezinfecța**.

DEZINFECȚIE, *dezinfecții*, s.f. Dezinfecțare. — Din fr. **désinfection**.

DEZINFESTĂ, *dezinfestez*, vb. I. Tranz. A curăța de paraziți o cultură, o casă etc. — Din fr. **désinfester**.

DEZINFESTĂNT, *dezinfestați*, s.m. (Rar) Pesticid. [Pl. și: (n.) *dezinfestante*] — Din fr. **désinfestant**.

DEZINFESTĂRE, *dezinfestări*, s.f. Acțiunea de a *dezinfesta*. — V. **dezinfesta**.

DEZINFESTĂT, -Ă, *dezinfestați, -te*, adj. Care a fost curățat de paraziți. — V. **dezinfesta**.

DEZINFLAMĂ, *dezinflamez*, vb. I. Tranz. și refl. (Med.) A (*se*) *dezumfla* (I). — Pref. *dez-* + **inflama**.

DEZINFLAMĂRE, *dezinflamări*, s.f. Acțiunea de a *dezinflama*. — V. **dezinflama**.

DEZINFLAMĂT, -Ă, *dezinflamați, -te*, adj. Dezumflat². — V. **dezinflama**.

DEZINFORMĂ, *dezinformez*, vb. I. Tranz. A informa (în mod intenționat) greșit. — Pref. *dez-* + **informa**.

DEZINFORMĂRE, *dezinformări*, s.f. Faptul de a *dezinforma*. — V. **dezinforma**.

DEZINFORMĂT, -Ă, *dezinformați, -te*, adj. Care este greșit informat (de cei din jur). — V. **dezinforma**.

DEZINHIBĂ, *dezinhib*, vb. I. Tranz. și refl. A face să iasă sau a ieși din starea de inhibiție. — Pref. *dez-* + **inhiba**.

DEZINHIBĂRE, *dezinhibări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dezinhiba*. — V. **dezinhiba**.

DEZINHIBĂT, -Ă, *dezinhibați, -te*, adj. Care a ieșit din starea de inhibiție. — V. **dezinhiba**.

DEZINHIBIȚIE s.f. Ieșirea din starea de inhibiție, înlăturare a inhibiției; dezinhibare. — Din fr. **désinhibition**.

DEZINSECTIZĂ, *dezinssectizez*, vb. I. Tranz. A curăța de insecte dăunătoare o locuință, un spital etc. — Din fr. **désinsectiser**.

DEZINSECTIZĂRE, *dezinssectizări*, s.f. Acțiunea de a *dezinssectiza*. — V. **dezinssectiza**.

DEZINSECTIZĂT, -Ă, *dezinssectizați, -te*, adj. Care a fost curățat de insecte dăunătoare. — V. **dezinssectiza**.

DEZINSĂCȚIE, *dezinsăcții*, s.f. Distrugere a insectelor parazite (transmițătoare de boli) aflate în mediul uman. — Din fr. **désinsection**.

DEZINTEGRĂ, *dezintegrez*, vb. I. Refl. (Despre nucleele atomice) A se transforma spontan în alte nuclee atomice; (impr.) a se dezagrega. ♦ Tranz. *A dezintegra un nucleu atomic*. — Din fr. **désintégrer**.

DEZINTEGRĂRE, *dezintegrări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dezintegra* și rezultatul ei. — V. **dezintegra**.

DEZINTEGRĂT, -Ă, *dezintegrați, -te*, adj. (Despre nucleele atomice) Care a suferit o dezintegrare; (impr.) dezagregat. — V. **dezintegra**.

DEZINTERES s.n. Lipsă de interes (față de cineva sau de ceva); indiferență, nepăsare. — Din **dezinteresă** (derivat regresiv).

DEZINTERESĂ, *dezinteresez*, vb. I. Refl. A nu manifesta niciun interes pentru cineva sau ceva, a nu-și păsa, a nu se (mai) îngriji de cineva sau de ceva. — Din fr. **désintéresser**.

DEZINTERESĂRE, *dezinteresări*, s.f. Faptul de a *se dezinteresă*; nepăsare. — V. **dezinteresă**.

DEZINTERESĂT, -Ă, *dezinteresați, -te*, adj. (Adesea adverbial) Care nu are în vedere interesul, folosul personal, care nu caută un câștig pentru sine. — V. **dezinteresă**. Cf. fr. **désintéressé**.

DEZINTOXICĂ, *dezintoxic*, vb. I. Tranz. și refl. A scăpa, a (*se*) *vindeca* de o intoxicație. — Din fr. **désintoxiquer**.

DEZINTOXICĂRE, *dezintoxicări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dezintoxica*. — V. **dezintoxica**.

DEZINTOXICĂT, -Ă, *dezintoxicați, -te*, adj. Care s-a vindecat de o intoxicație. — V. **dezintoxica**.

DEZINTOXICĂȚIE, *dezintoxicații*, s.f. Dezintoxicare. — Din fr. **désintoxication**.

DEZINVOLT, -Ă, *dezinvolți, -te*, adj. (Despre oameni) Care se mișcă, se manifestă liber, degajat; (despre manifestări ale oamenilor) care arată degajare. — Din fr. **désinvolté**.

DEZINVOLTURĂ s.f. Atitudine sau comportare firească, degajată, plină de îndrăzneală. — Din fr. **désinvolture**.

DEZIOTACIZĂRE, *deziotacizări*, s.f. (Rar.) Eliminarea a iotacizării. — Pref. *dez-* + **iotacizare**.

DEZIRĂBIL, -Ă, *dezirabili, -e*, adj. Care corespunde dorinței, care stărnește dorință. — Din fr. **désirable**.

DEZLĂNȚUI, *dezlănțui*, vb. IV. Refl. și tranz. A porni sau a face să pornească cu violență, a(-și) da curs liber; a izbucni sau a face să izbucnească; a (*se*) declanșa. ♦ Refl. A năvăli cu furie, a se năpusti. — Pref. *dez-* + **lanț** + suf. *-ui* (după fr. *déchainé*).

DEZLĂNȚUIRE, *dezlănțuirii*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dezlănțui* și rezultatul ei. — V. **dezlănțui**.

DEZLĂNȚUIT, -Ă, *dezlănțuiți, -te*, adj. Care se manifestă cu o putere ce nu poate fi stăvilită. — V. **dezlănțui**.

DEZLĂNĂ, pers. 3 *dezlânează*, vb. I. Refl. (Rar; despre fire textile răscuite) A-și pierde aspectul răscuit; a se scămôșa. ♦ Fig. (Despre stări sau manifestări ale oamenilor) A deveni fără șir, lipsit de logică. — Pref. *dez-* + **lână**.

DEZLĂNĂRE, *dezlănări*, s.f. Faptul de a *se dezlâna*. — V. **dezlâna**.

DEZLĂNĂT, -Ă, *dezlănăți, -te*, adj. 1. (Rar) Destrămat, rărit. 2. Fig. Care este fără șir, fără logică; prolix. — V. **dezlâna**.

DEZLEGĂ, *dezleg*, vb. I. Tranz. 1. A deschide ceva desfăcând legătura cu care este închis; a desface. ♦ Expr. *A dezlega sacul* = a spune tot ce îl frământă, toate veștile pe care le știe. *A dezlega punga* = a da bani, a cheltui. ♦ A face să nu mai fie inodată, legat. ♦ Tranz. și refl. A (*se*) desface din legături, a (*se*) elibera din strânsoare. ♦ Expr. (Tranz.) *A(-i) dezlega* (sau, refl., *a i se dezlega cuiva*) *limba* = a face pe cineva (sau a începe singur) să vorbească, să se destăinuiește. 2. (Mai ales în practicile religioase, în basme) A scuti de obligațiile avute sau asumate, de jurăminte etc., a da voie să nu facă un lucru. ♦ (În religia creștină) A rosti o formulă de iertare a păcatelor. 3. A găsi soluția unei probleme, a unei ghicitori, a unei enigme etc.; a rezolva. ♦ A citi, a descifra (un scris necitit). — Lat. **dīsiligare**.

DEZLEGĂRE, *dezlegări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dezlega* și rezultatul ei. ♦ Permisivitate, voie (de a face ceva). — V. **dezlega**.

DEZLEGĂT, -Ă, *dezlegați, -te*, adj. 1. Care nu este legat, care a fost desfăcut din legături. ♦ Expr. *A avea limba dezlegată* = a fi extrem de vorbăreț, a spune tot ce știe. 2. Care a fost absolvit de un blestem, de păcate etc. 3. (Despre probleme) Rezolvat. — V. **dezlega**.

DEZLEGĂTOR, -OĂRE, *dezlegători, -oare*, s.m. și f. Persoană care dezleagă (în mod sistematic) probleme, jocuri, enigme etc. — **Dezlega** + suf. *-ător*.

DEZLIPĂ, *dezlipesc*, vb. IV. Tranz. și refl. 1. A (*se*) desprinde din locul unde este lipit, prins sau fixat. 2. A se depărta sau a face să se depărteze de un loc sau de un obiect (de care se află adesea proutit). ♦ Refl. (Adesea fig.) A se depărta de o persoană; a se despărți. — Pref. *dez-* + **lipi**.

DEZLIPĂRE, *dezlipiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dezlipi*. — V. **dezlipi**.

DEZLIPIT, -Ă, *dezlipiți, -te*, adj. (Despre obiecte lipite, prinse, fixate strâns de atele) Desfăcut, desprins, cu lăptura stricată. — V. **dezlipi**.

DEZLOCUI, pers. 3 *dezlocuiesc*, vb. IV. Tranz. (Fiz.; despre corpuri) A scoate o parte egală cu volumul său din fluidul în care a fost introdus; a disloca. — Pref. *dez-* + [in]locui.

DEZLOCUIȚI, -Ă, *dezlocuieți*, -te, adj. (Despre lichide) Scos de la locul pe care-l ocupa, dat la o parte și înlocuit de un corp solid. — V. **dezlocui**.

DEZMĂȚ, *dezământuri*, s.n. 1. Purtare nerușinată, dezământată, imorală; destrăbălare, deșănțare, dezământare. 2. Fig. Debandadă, haos (2), anarhie. — Din **dezământa** (derivat regresiv).

DEZMĂȚĂ, *dezământ*, vb. I. Refl. (Rar) A se destrăbăla. — Din **dezământat** (derivat regresiv).

DEZMĂȚĂRE s.f. Dezământ. — V. **dezământa**.

DEZMĂȚĂȚI, -Ă, *dezământăți*, -te, adj. Lipsit de rușine, de bună-cuviință; destrăbălat, desfrânat, deșănțat, imoral. ♦ Cu înfățișare dezordonată, neglijentă. — Pref. *dez-* + **măț** + suf. -at (propriu: „căruia îi atarnă zdrențele ca mățele unei vite spintecate”).

DEZMĂNĂ, *dezământii*, vb. I. Refl. și tranz. (Rar) A-și potoli sau a face să-și potolească mânia; a (se) îmblâni, a (se) îmbuna. [Pr.: -ni-a. — Prez. ind. și: *dezământez*] — Pref. *dez-* + **mână**.

DEZMEMBRĂ, *dezmembrez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) descompune, a (se) împărți, a (se) desface în mai multe părți; p. ext. a (se) desființa în urma unei împărțiri. — Din fr. **démembrer**.

DEZMEMBRĂBIL, -Ă, *dezmembrabili*, -e, adj. Care poate fi desfăcut în părțile componente. — **Dezmembra** + suf. -bil.

DEZMEMBRĂRE, *dezmembrări*, s.f. Faptul de a (se) **dezmembra**. — V. **dezmembra**.

DEZMETECI vb. IV v. **dezmetetic**.

DEZMETECIRE s.f. v. **dezmeteticire**.

DEZMETECIT, -Ă adj. v. **dezmetetic**.

DEZMETIC, -Ă, *dezmetici*, -ce, adj. (Rar; adesea substantivat) Bezmetic. — Cf. **bezmetic**.

DEZMETICĂ, *dezmeticesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Adesea fig.) A-și reveni sau a face să-și revină dintr-o stare de amețeală, de spaimă etc.; a (se) dezmeți. [Var.: *dezmeteci* vb. IV] — Din **dezmetetic**.

DEZMETICIRE, *dezmeteciri*, s.f. (Adesea fig.) Faptul de a (se) **dezmeteci**. [Var.: *dezmetecire* s.f.] — V. **dezmetetic**.

DEZMETICIT, -Ă, *dezmeticiți*, -te, adj. (Adesea fig.) Care și-a revenit după o amețeală, o spaimă etc. [Var.: *dezmetecit*, -ă adj.] — V. **dezmetetic**.

DEZMEȚI, *dezmețesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Reg.) A (se) dezmeteci. — Pref. *dez-* + [a]meți.

DEZMIERDĂ, *dezmiérd*, vb. I. 1. Tranz. A mângâia pe cineva atingându-l ușor cu palma ori spunându-i vorbe dragăstoase; a alinta. 2. Refl. (Rar) A se bucura de ceva; a se desfăta. ♦ A se răsfăța. [Var.: (reg.) *dizmierdă* vb. I] — Lat. ***dismerdare**.

DEZMIERDĂRE, *dezmiérdări*, s.f. Acțiunea de a (se) **dezmierda** și rezultatul ei; alintare; gest sau vorbă care dezmiérdă. ♦ Răsfăț. [Var.: (reg.) *dizmierdăre* s.f.] — V. **dezmierda**.

DEZMIERDĂȚI, -Ă, *dezmierdăți*, -te, adj. 1. Căruia i se fac toate plăcerile, gusturile; alintat, răsfățat. 2. (Pop.) Plin de farmec; desfătător. [Var.: (reg.) *dizmierdăt*, -ă adj.] — V. **dezmierda**.

DEZMIERDĂTOR, -OĂRE, *dezmiérdători*, -oare, adj. Care dezmiérdă; mângâietor, alintător. ♦ Care încântă, care desfăță; desfătător. — **Dezmierda** + suf. -ător.

DEZMINȚI, *dezmint*, vb. IV. 1. Tranz. A declara că un fapt, o afirmație etc. nu corespunde adevărului; a nega, a contesta. ♦ A arăta că ceva este altfel decât pare; a fi în dezacord cu... ♦ A contrazice pe cineva. 2. Refl. A se arăta altfel decât se credea că este, a dovedi nestatornicie în fapte sau în idei; a înșela așteptările. ♦ A reveni asupra celor spuse înainte; a retracta. — Pref. *dez-* + **minți** (după fr. *démentir*).

DEZMINȚIRE, *dezmințiri*, s.f. Acțiunea de a (se) **dezminți** și rezultatul ei; afirmație, declarație prin care se dezmințe ceva. — V. **dezminți**.

DEZMIRIȘȚI, *dezmiriștesc*, vb. IV. Tranz. A ara stratul superficial de la suprafața pământului, după recoltare. — Pref. *dez-* + **miriște**.

DEZMIRIȘȚIRE, *dezmiriștiri*, s.f. Acțiunea de a **dezmiriști**; dezmiriștit. — V. **dezmiriști**.

DEZMIRIȘȚIT s.n. Dezmiriștire. — V. **dezmiriști**.

DEZMIRIȘȚITOR, *dezmiriștitoare*, s.n. Mașină agricolă folosită la dezmiriștire. — **Dezmiriști** + suf. -tor.

DEZMORTEĂLĂ, *dezmorteli*, s.f. Faptul de a (se) **dezmorți**; revenire, trezire din amorteală; dezmorțire. ♦ Starea celui dezmorțit. — **Dezmorți** + suf. -eală.

DEZMORTIȚI, *dezmorțesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A ieși sau a scoate din amorteală; fig. a (se) trezi din inerție, a (se) anima, a (se) însufleți. ♦ Expr. (Refl.) A i se **dezmorți** (cuiva) *limba* = a i se dezlega (cuiva) limba, v. *dezlega*. 2. Refl. (Despre lichide foarte reci) A deveni mai puțin rece. ♦ (Despre pământ) A se dezgheța. — Pref. *dez-* + [a]morti.

DEZMORTIRE s.f. Acțiunea de a (se) **dezmorți**; dezmorțeață; dezghețare; fig. reinviere. — V. **dezmorți**.

DEZMORTIȚI, -Ă, *dezmorțiți*, -te, adj. 1. (Despre ființe) Ieșit din amorteală, trezit din toropeală; fig. trezit din starea de pasivitate; reinviat. 2. (Despre pământ) Dezghețat. — V. **dezmorți**.

DEZMOȘTENI, *dezmoștenesc*, vb. IV. Tranz. A lipsi pe cineva de dreptul de moștenire, a înlătura pe cineva de la o moștenire. ♦ Fig. A priva pe cineva de un drept al său; a frustra. — Pref. *dez-* + **moșteni** (după fr. *deshériter*).

DEZMOȘTENIRE, *dezmoșteniri*, s.f. Acțiunea de a **dezmoșteni** și rezultatul ei. — V. **dezmoșteni**.

DEZMOȘTENIT, -Ă, *dezmoșteniți*, -te, adj. 1. Care a fost înlăturat de la o moștenire. 2. Fig. (Adesea substantivat) Lipsit de bunurile vieții; privat de drepturi. — V. **dezmoșteni**.

DEZNAȚIONALIZĂ, *deznaționalizez*, vb. I. Refl. (Despre grupuri etnice) A-și pierde particularitățile naționale. ♦ Tranz. A face ca un grup etnic să-și piardă particularitățile naționale. [Pr.: -ți-o-] — După fr. **dénationaliser**.

DEZNAȚIONALIZĂRE, *deznaționalizări*, s.f. Acțiunea de a **deznaționaliza** și rezultatul ei. [Pr.: -ți-o-] — V. **deznaționaliza**.

DEZNAȚIONALIZĂȚI, -Ă, *deznaționalizați*, -te, adj. (Despre grupuri etnice) Care și-a pierdut particularitățile naționale. [Pr.: -ți-o-] — V. **deznaționaliza**.

DEZNĂDĂJDUI, *deznădăjduiesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. A-și pierde sau a face să-și piardă orice nădejde (în rezolvarea sau îndreptarea unei situații); a despera. — Pref. *dez-* + **nădăjdui**.

DEZNĂDĂJDUIRE s.f. Faptul de a **deznădăjdui**; p. ext. deznădejde. ♦ Loc. vb. (Înv.) A aduce (pe cineva) la (sau în) *deznădăjduire* = a deznădăjdui; a exaspera. — V. **deznădăjdui**.

DEZNĂDĂJDUIT, -Ă, *deznădăjduiți*, -te, adj. 1. (Despre oameni) Care și-a pierdut orice nădejde (în rezolvarea sau îndreptarea unei situații); desperat. 2. (Despre sentimente, manifestări ale omului etc.) Care trădează, exprimă deznădejde; provocat de deznădejde. — V. **deznădăjdui**.

DEZNĂDĂJDE, *deznădejdi*, s.f. Stare sufletească a omului care nu mai are nicio nădejde (în rezolvarea sau îndreptarea unei situații); desperare. — Pref. *dez-* + **nădejde**.

DEZNISIPĂ vb. I. v. **denisipa**.

DEZNISIPĂRE s.f. v. **denisipare**.

DEZNISIPĂȚI, -Ă adj. v. **denisipat**.

DEZNODĂ, *deznód*, vb. I. Tranz. 1. A desface un nod ori o ață, o sfoară etc. fixate printr-un nod sau, p. ext. a desface obiectul legat în acest fel. ♦ Expr. *A deznoda punga* (sau *băterile pungii*) = a scoate banii, a da banii; a face o cheltuială. ♦ Fig. A clarifica, a soluționa o situație încurcată, un conflict. 2. Fig. A deșela, a speli pe cineva cu bătaia sau din cauza unor poveri prea grele. — Pref. *dez-* + [in]noda.

DEZNODĂRE, *deznodări*, s.f. Acțiunea de a **deznoda** și rezultatul ei. — V. **deznoda**.

DEZNODĂȚI, -Ă, *deznodați*, -te, adj. 1. (Despre noduri, ațe, sfori etc.) Dezlegat, desfăcut. 2. Fig. (Fam.; despre corpul omului sau despre oameni) Înalț și slab; deșirat. 3. Fig. (Despre gânduri, imagini, stil etc.) Lipsit de concizie, fără șir; dezlănat. — V. **deznoda**.

DEZNODĂMÂNT, *deznodăminte*, s.n. Felul cum ia sfârșit, cum se rezolvă o situație, o încurcătură, un conflict etc. ♦ Spec. Parte finală a unei compoziții epice sau dramatice, care aduce soluția intrigii. — **Deznoda** + suf. -ământ (după fr. *dénouement*).

DEZOBIȘNUI, *dezobișnuiesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A-și pierde sau a face să-și piardă un obicei, un viciu; a (se) dezvăța. — Pref. *dez-* + **obișnui** (după fr. *déshabituier*).

DEZOBIȘNUIRE s.f. Faptul de a (se) **dezobișnui**. — V. **dezobișnui**.

DEZOCUPĂ, *dezocup*, vb. I. 1. Tranz. A elibera un loc ocupat. 2. Refl. A face liber. — Pref. *dez-* + **ocupa**.

DEZODORIZĂ, *dezodorizez*, vb. I. Tranz. A îndepărta mirosul neplăcut sau nedorit al unui corp sau de pe un corp, din aer, apă etc. — Din fr. **désodoriser**.

DEZODORIZĂȚI, -Ă, *dezodorizați*, -te, adj., s.n. (Substanță) care are proprietatea de a dezodoriza; deodorant. — Din fr. **désodorisant**.

DEZODORIZĂRE, *dezodorizări*, s.f. Acțiunea de a **dezodoriza** și rezultatul ei. — V. **dezodoriza**.

DEZODORIZĂTOR, *dezodorizatoare*, s.n. Dispozitiv care conține o substanță dezodorizantă și care servește la dezodorizare. — **Dezodoriza** + suf. -tor.

DEZOLĂ, *dezelez*, vb. I. Tranz. A întrista, a măhni profund; a deprima. — Din fr. **désoler**.

DEZOLĂȚI, -Ă, *dezolăți*, -te, adj. Care întristează, care măhnește profund; jalnic, deprimat, dezolator. — Din fr. **désolant**.

DEZOLĂRE, *dezolări*, s.f. Măhnire adâncă; deprimare. ♦ Fig. Singurătate tristă și apăsătoare; pustiu, pustietate. — V. **dezola**.

DEZOLĂȚI, -Ă, *dezolați*, -te, adj. Cu o stare sufletească apăsătoare, dureroasă; adânc întristat, foarte măhnit. — V. **dezola**. Cf. fr. *désolé*.

DEZOLĂTOR, -OĂRE, *dezolatori*, -oare, adj. (Rar) Dezolant. — **Dezola** + suf. -tor.

DEZONGULĂRE s.f. (Med. vet.) Desprindere și cădere a cornului copitei la animale. — Din fr. **désongler**.

DEZONOÁRE s.f. Lipsă de onoare; necinste; p. ext. ocară, rușine. — Din fr. **déshonneur**.

DEZONORÁ, dezonez, vb. I. Tranz. și refl. A face pe cineva să-și piardă sau a-și piere onoarea, a (se) face de rușine. — Din fr. **déshonorer**.

DEZONORÁNT, -Ă, dezonoranți, -te, adj. Care dezzonează; rușinos. — Din fr. **déshonorant**.

DEZONORÁT, -Ă, dezonorați, -te, adj. Care și-a pierdut onoarea; care s-a făcut de rușine. — V. **dezonora**.

DEZÓRDINE, dezordini, s.f. 1. Lipsă de ordine; neorânduială. 2. Lipsă de organizare, de disciplină; debandadă. ♦ Tulburare (socială); revoltă, răscoală. — Pref. **dez-** + **ordine** (după fr. *désordre*).

DEZORDONÁT, -Ă, dezordonați, -te, adj. 1. (Despre oameni) Care nu este deprins cu ordinea; neglijent (în îmbrăcăminte, în muncă, în felul de viață etc.). ♦ (Despre manifestările omului) Care arată lipsă de ordine. 2. (Despre lucruri, încăperi, locuri) Lipsit de ordine; care se află în neorânduială. — Din fr. **désordonné**.

DEZORGANIZÁ, dezorganizez, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde organizarea, funcționarea normală, bunul mers. — Din fr. **désorganiser**.

DEZORGANIZÁRE, dezorganizări, s.f. Faptul de a (se) *dezorganiza*; lipsă de organizare. — V. **dezorganiza**.

DEZORGANIZÁT, -Ă, dezorganizați, -te, adj. Care nu (mai) este organizat; care și-a pierdut organizarea, funcționarea normală. — V. **dezorganiza**.

DEZORGANIZÁTOR, -OÁRE, dezorganizatori, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care dezorganizează. — Din fr. **désorganisateur**.

DEZORIENTÁ, dezorientez, vb. I. Tranz. și refl. A face pe cineva să piardă sau a-și piere simțul orientării, siguranța direcției etc. ♦ Fig. A face pe cineva să piardă sau a-și piere cumpătul, siguranța de sine, judecata rece și clară; a (se) zăpăci. [Pr.: -ri-en-] — Din fr. **désorienter**.

DEZORIENTÁRE, dezorientări, s.f. Faptul de a fi dezorientat, starea celui dezorientat; nesiguranță, șovăială; descumpănire. [Pr.: -ri-en-] — V. **dezorienta**.

DEZORIENTÁT, -Ă, dezorientați, -te, adj. Care nu se poate orienta în spațiu, care nu știe exact unde se află, încotro trebuie să se îndrepte. ♦ Fig. Care nu știe ce atitudine să ia într-o anumită situație; descumpănit. [Pr.: -ri-en-] — V. **dezorienta**. Cf. fr. **désorienté**.

DEZOSÁ, dezozez, vb. I. Tranz. A desprinde carnea de pe oase. — Din fr. **déosser**.

DEZOSÁRE, dezosări, s.f. Acțiunea de a *dezoza*. — V. **dezoza**.

DEZOSÁT, -Ă, dezosaiți, -te, adj. (Despre carne) Care a fost desprinsă de pe oase. — V. **dezoza**.

DEZOXIDÁ, dezoxidez, vb. I. Tranz. A îndepărta (prin diferite procedee chimice) oxigenul dintr-o substanță. — Din fr. **désoxyder**.

DEZOXIDÁNT, -Ă, dezoxidanți, -te, adj., s.m. (Substanță) care provoacă dezoxidarea, care dezoxidează. — Din fr. **désoxydant**.

DEZOXIDÁRE, dezoxidări, s.f. Acțiunea de a *dezoxida*. — V. **dezoxida**.

DEZOXIRIBONUCLÉIC adj. (În sintagma *Acid dezoxiribonucleic* = acid nucleic cu rol esențial în mecanismul ereditar al celulelor vii. [Pr.: -cle-ic]. — Din fr. **désoxyribonucleique**.

DEZRÁDÁCINÁ, dezhădăcinez, vb. I. Tranz. 1. A scoate o plantă din pământ cu rădăcină cu tot. 2. Fig. A determina dispariția unei idei, a unei deprinderi etc.; a stărpi. — Pref. **dez-** + [în]**rădăcina**.

DEZRÁDÁCINÁRE, dezhădăcînări, s.f. Acțiunea de a *dezhădăcina*. — V. **dezhădăcina**.

DEZRÁDÁCINÁT, -Ă, dezhădăcinați, -te, adj., s.m. și f. I. Adj. (Despre plante) Care a fost scos din pământ cu rădăcină cu tot. 2. Adj., s.m. și f. P. anal. (Persoană) care și-a părăsit locul de naștere și se simte străină. ♦ (Persoană) care nu se poate adapta (la noile condiții de mediu, de viață). — V. **dezhădăcina**.

DEZRÁSUCÍ, dezhărucesc, vb. IV. Tranz. A face ca un fir sau, p. ext., un obiect să nu mai fie răscuit; a desface. ♦ Tranz. și refl. A (se) desface din depănătură. — Pref. **dez-** + **rásuci**.

DEZRÁSUCÍRE, dezhăruciri, s.f. Faptul de a (se) *dezhărucii*. — V. **dezhărucii**.

DEZRÁSUCÍT, -Ă, dezhăruciiți, -te, adj. Care nu mai este răscuit; care s-a desfăcut din depănătură. — V. **dezhărucii**.

DEZROBÍ, dezhrobesc, vb. IV. I. Tranz. și refl. A (se) elibera din starea de robie; p. gener. a (se) elibera de sub o asuprire politică sau socială. ♦ Tranz. A elibera un stat, un popor de sub o ocupație; a asigura independența unui stat. 2. Tranz. A elibera pe cineva din prizonierat sau dintr-o detenție nedreaptă. 3. Tranz. Fig. A scăpa pe cineva dintr-o situație umiltoare, apăsătoare. — Pref. **dez-** + **robi**.

DEZROBÍRE, dezhrobiri, s.f. Acțiunea de a (se) *dezhrobi* și rezultatul ei. — V. **dezhrobi**.

DEZROBÍT, -Ă, dezhrobiiți, -te, adj. Care a fost eliberat din robie, p. gener. de sub asuprire politică sau socială, de sub o ocupație, din prizonierat etc. — V. **dezhrobi**.

DEZROBITÓR, -OÁRE, dezhrobitori, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care dezhrobește. — **Dezhrobi** + suf. *-tor*.

DEZUMANIZÁ, dezhumanizez, vb. I. Tranz. și refl. A face pe cineva să-și piardă sau a-și piere sentimentele, a se abrutiza. — Din fr. **déshumaniser**.

DEZUMANIZÁRE s.f. Acțiunea de a (se) *dezhumaniza* și rezultatul ei. — V. **dezhumaniza**.

DEZUMANIZÁT, -Ă, dezhumanizați, -te, adj. Care și-a pierdut sentimentele. — V. **dezhumaniza**.

DEZUMFLÁ, dezhimflu, vb. I. 1. Tranz. A face ca un obiect umflat sau un organ inflammat să-și recăpete volumul normal sau să-și scadă volumul. ♦ Refl. *Cauciucul s-a dezhumflat*. ♦ Expr. (Refl.) *A i se dezhumfla buzunarele* = a rămâne fără bani, cu buzunarele goale. 2. Refl. Fig. (Despre oameni) A-și reveni dintr-o stare de exaltare; (despre manifestări ale omului) a se potoli, a se tempera. — Pref. **dez-** + **umfla**.

DEZUMFLÁRE, dezhumflări, s.f. Acțiunea de a (se) *dezhumfla* și rezultatul ei; dezhumflat¹. — V. **dezhumfla**.

DEZUMFLÁT¹ s.n. Dezhumflare. — V. **dezhumfla**.

DEZUMFLÁT², -Ă, dezhumflați, -te, adj. Care nu mai e umflat, care și-a revenit la volumul normal sau care și-a micșorat volumul. ♦ Fig. (Despre oameni sau manifestările lor) Temperat, resemnat, potolit; dezamăgit. — V. **dezhumfla**.

DEZUNÍ, dezhunesec, vb. IV. Tranz. și refl. (Rar) 1. A (se) desface, a (se) dezlipi, a (se) separa. 2. A (se) dezbina, a (se) învrâjbi. — Din fr. **désunir**.

DEZUNÍRE, dezhuniri, s.f. (Rar) 1. Desfacere, dezlipire, separare. 2. Dezbinare, neînțelegerre, vrăjbă. — V. **dezhuni**.

DEZVÁLUÍ, dezhvălui, vb. IV. I. Tranz. A face cunoscut; a arăta, a releva. ♦ A destăinui, a divulga. 2. Refl. A ieși în evidență, a se arăta; a se desfășura. [Prez. ind. și: *dezhvăluiesc*] — Pref. **dez-** + [în]**vălui** (după fr. *dévoiler*).

DEZVÁLUÍRE, dezhvăluri, s.f. Acțiunea de a (se) *dezhvălui* și rezultatul ei; ceea ce (se) dezhvăluie; destăinuire. — V. **dezhvălui**.

DEZVÁTÍ s.n. Faptul de a (se) dezhvăta; dezhobisnuire. — Din **dezhvăta** (derivat regresiv).

DEZVÁTÁ, dezhvátí, vb. I. Tranz. și refl. A face pe cineva să-și piardă sau a-și piere o deprindere, o obicei etc.; a (se) dezhobisni; a (se) dezhbăra. — Pref. **dez-** + [în]**văta**.

DEZVELÍ, dezvelesc, vb. IV. I. Tranz. și refl. A îndepărta o învelitoare de pe sine sau de pe altcineva ori ceva; a (se) descoperi. ♦ Tranz. Spec. A despacheta. ♦ Tranz. A da jos acoperișul de pe o casă. ♦ Tranz. A inaugura un monument, o statuie etc. (îndepărtând învelitoarea care le acoperă). 2. Tranz. Fig. A face să apară, a lăsa să se vadă; a arăta. ♦ Refl. (Rar) A apărea în fața cuiva; a se înfișa. 3. Tranz. și refl. Fig. A (se) da în vileag; a (se) trăda. 4. Refl. (Despre mugurii și bobocii plantelor; p. ext. despre plante) A se deschide. — Pref. **dez-** + [în]**veli**.

DEZVELÍRE, dezhveliri, s.f. Acțiunea de a (se) *dezhveli*. ♦ Operație de îndepărtare a straturilor sterile care acoperă un zăcămant, în vederea exploatării acestuia. — V. **dezhveli**.

DEZVELÍT, -Ă, dezhveliiți, -te, adj. 1. Care a fost scos din sau de sub învelitoare. 2. (Despre monumente) Care a fost inaugurat. 3. (Despre construcții) Care are acoperișul scos. — V. **dezhveli**.

DEZVERGÁ, dezhverg, vb. I. Tranz. (Mar.) 1. A desprinde o velă de pe vergă sau de pe strai². 2. A coborî vergile. — De la **vergá**.

DEZVERGÁRE, dezhvergări, s.f. Acțiunea de a *dezhverga*. — V. **dezhverga**.

DEZVINOVÁTÍ, dezhvinovățesc, vb. IV. Refl. A-și dovedi sau a căuta să-și dovedească nevinovăția; a se dezhvinui, a se disculpa. ♦ Tranz. (Rar) A declara pe cineva nevinovat, a demonstra nevinovăția cuiva. — Pref. **dez-** + [în]**vinovăți**.

DEZVINOVÁTÍRE, dezhvinovățiri, s.f. Acțiunea de a (se) *dezhvinovăți*; cuvinte, argumente, probe prin care cineva (se) dezhvinovățește; dezhvinuire, disculparea. — V. **dezhvinovăți**.

DEZVINÚÍ, dezhviniuesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Rar) A (se) dezhvinovăți. — Pref. **dez-** + [în]**vinui**.

DEZVINÚÍRE, dezhviniuri, s.f. (Rar) Dezhvinovățire. — V. **dezhvinui**.

DEZVIRGINÁ, dezhvirginéz, vb. I. Tranz. A face ca o fată să-și piardă virginitatea; a deflora. — Pref. **dez-** + **virgin**.

DEZVIRGINÁRE s.f. Faptul de a *dezhvirgina*; deflorare. — V. **dezhvirgina**.

DEZVOLTÁ, dezhvólt, vb. I. I. Refl. (Despre materie, fenomene) A trece prin diferite faze progresive, spre o treaptă superioară; a evolua, a se transforma. ♦ A se extinde dobândind proporții, însemnătate, forță; a crește, a se mări. ♦ (Despre ființe) A evolua crescând treptat (în sens fizic); a crește; (despre oameni) a evolua treptat (în ceea ce privește intelectul). 2. Tranz. A amplifica în mod creator (o doctrină, o teorie, o idee), a completa cu idei, cu informații noi. 3. Tranz. A expune amănunțit; a desfășura. *Oratorul dezhvóltá subiectul*. 4. Tranz. A produce, a degaja. *Unele fermentații dezhvóltá căldură*. — Et. nec.

DEZVOLTÁRE, dezhvoltări, s.f. Acțiunea de a (se) *dezhvolta* și rezultatul ei. — V. **dezhvolta**.

DEZVOLTÁT, -Ă, dezhvoltați, -te, adj. 1. (Despre ființe și însușirile lor) Care a ajuns la gradul normal de dezvoltare, evoluat. ♦ Proeminent. ♦ Ajuns într-un stadiu înaintat, superior. *Cultură dezhvoltată*. 2. Expus în mod amănunțit; amplu. *Plan dezhvoltat*. — V. **dezhvolta**.

DI interj. (Adesea cu „i” prelungit) Cuvânt cu care se îndeamnă la mers animale de tracțiune, mai ales caii. [Var.: **dié** interj.] — Onomatopoe.

DIABÉT, diabeturi, s.n. Nume dat mai multor boli metabolice și endocrine caracterizate prin poliurie sau glicozurie; boală de zahăr. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diabète**.

DIABÉTIC, -Ă, diabetic, -ce, adj., s.m. și f. I. Adj. Caracteristic diabetului; de natura diabetului. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de diabet. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diabétique**.

DIABETOGEN, -Ă, *diabetogeni*, -e, adj. (Med.) Care produce diabet. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diabétogène**.

DIABÓLIC, -Ă, *diabolici*, -ce, adj. 1. De diavol; care vine de la diavol; drăcesc. 2. Care denotă cruzime, rău, crud; perfid, viclean; primejdios, funest. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diabolique**, lat. **diabolicus**.

DIÁBOLO, *diabolouri*, s.n. Jucărie formată dintr-un mosoraș subțiat la mijloc, care se aruncă în sus și se prinde pe o sfornică întinsă între două bețișoare. — Din fr. **diabolo**.

DIÁC¹, *dieci*, s.m. 1. (În Evul Mediu) Scriitor de cancelaria domnească și slujbaş al vistiriei din Țările Române; gramatic, uricar; p. ext. copist. ♦ Cărturar, învățat. 2. (Reg.) Cântăreț bisericesc. — Din sl. **dijakū**.

DIÁC², *diace*, s.n. Diodă semiconductoră care permite trecerea curentului electric în ambele sensuri de conducție, sub acțiunea unei tensiuni de comandă aplicate la bornele ei. [Pr.: *di-ac*] — Din fr. **diac**.

DIACHÉNĂ, *diachene*, s.f. Fruct format din două achene lipite. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diachène**.

DIACLĂZĂ, *diacłaze*, s.f. Crăpătură formată de-a lungul unui depozit de roci prin presiune sau prin răcire. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diacłase**.

DIÁCON, *diaconi*, s.m. Membru al clerului hirotonit în prima treaptă a ierarhiei bisericești. [Pr.: *di-a-*] — Din sl. **dijakoni**.

DIACÓNIC, *diacōnice*, s.n. Loc în altar unde se păstrează veșmintele liturgice. [Pr.: *di-a-*] — Din sl. **dijakoninikū**.

DIACONIE s.f. Calitatea, funcția de diacon; timpul cât cineva exercită această funcție. [Pr.: *di-a-*] — **Diacon** + suf. *-ie*.

DIACRÍTIC, *diacritice*, adj. (În sintagma) *Semn diacritic* (și substantivat n.) = semn grafic care dă unei litere a alfabetului o valoare specială. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diacritique**.

DIACRÓNIC, -Ă, *diacronici*, -ce, adj. (Despre metode de studiu, puncte de vedere etc.) Care privește, expune, interpretează fenomenele evolutiv, istoric. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diacronique**.

DIACRONIE s.f. Evoluție, desfășurare istorică a unui fenomen; metodă care studiază evoluția în timp a unui fenomen. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diacronie**.

DIADÉM s.n. v. **diademă**.

DIADÉMĂ, *diademe*, s.f. Cunună din metale și pietre prețioase, purtată pe cap de suverani, de unii reprezentanți ai bisericii și, în reprezentările plastice, de anumite divinități; podoabă din diverse materiale purtată de femei pe frunte, la anumite ocazii. [Pr.: *di-a-*] — Var.: (înv.) **diadém** s.n.] — Din fr. **diadème**, lat. **diadema**.

DIADŌH, *diadohi*, s.m. 1. Titlu purtat de generalii lui Alexandru Macedon care și-au împărțit imperiul după moartea acestuia; persoană care avea acest titlu. 2. Titlu purtat de prințul moștenitor al Greciei moderne; persoană având acest titlu. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diadoque**, germ. **Diadoche**.

DIAFÁN, -Ă, *diafani*, -e, adj. Care lasă să străbată lumina fără să se poată distinge clar contururile; străveziu. ♦ (Despre oameni) Cu pielea străvezie, delicată, fină. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphane**.

DIAFANIZĂ, *diafanizez*, vb. I. Refl. și tranz. (Rar) A deveni sau a face să devină diafan, străveziu; a (se) subția. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphaniser**.

DIAFÍLM, *diafilme*, s.n. Film fotografic care cuprinde o succesiune de diapozitive pe o temă dată și care poate fi proiectat pe un ecran. [Pr.: *di-a-*] — Din rus. **diafilm**.

DIAFÍZĂ, *diafize*, s.f. (Anat.) Porțiunea din mijloc a unui os lung. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphyse**.

DIAFONIE s.f. Trecere nedorită a semnalelor de pe un canal pe altul la sisteme audio cu două sau mai multe canale. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphonie**.

DIAFŌRĂ, *diafore*, s.f. Figură de stil care constă în repetarea unui cuvânt, dar cu o altă semnificație. [Pr.: *di-a-*] — Din germ. **Diaphora**, fr. **diaphore**.

DIAFŌRÉTIC, -Ă, *diaforetici*, -ce, adj., s.n. (Medicament, substanță) care provoacă transpirația. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphorétique**.

DIAFŌRÉZĂ, *diaforeze*, s.f. Transpirație abundentă (fiziologică sau patologică). [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphorèse**.

DIAFŌTIE s.f. (Tel.) Influență perturbatoare între semnalele de imagine corespunzătoare unor canale diferite de transmisie. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphotie**.

DIAFRAGMĂ, *diagramez*, vb. I. Tranz. A limita deschiderea unui obiectiv fotografic cu ajutorul unei diafragme. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphragmer**.

DIAFRAGMĂRE, *diagramări*, s.f. Acțiunea de a *diagrama*. [Pr.: *di-a-*] — V. **diagrama**.

DIAFRAGMÁT, -Ă, *diagramați*, -te, adj. (Despre obiective fotografice) Care are deschiderea limitată cu ajutorul unei diafragme. [Pr.: *di-a-*] — V. **diagrama**.

DIAFRAGMÁTIC, -Ă, *diagramatici*, -ce, adj. (Fot.) Referitor la diafragmă (3). [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphragmatique**.

DIAFRĂGMĂ, *diagrame*, s.f. 1. Organ muscular-tendinos care separă toracele de abdomen și care participă la respirație. ♦ Cartilaj care separă cele două nări. 2. Membrană elastică (la microfon, telefon, gramofon etc.) care, prin vibrațiile ei, reproduce sunetele. 3. Dispozitiv la obiectivele aparatelor fotografice, format din mai multe plăcuțe opace mobile, care limitează trecerea luminii. 4. Dispozitiv alcătuit dintr-o membrană cu un orificiu, care, introdus într-o conductă, măsoară debitul și viteza fluidului. 5. (Constr.) Element de rigidizare a construcției alcătuit

dintr-o placă plană sau dintr-un planșeu. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaphragme**, lat. **diaphragma**.

DIAGENÉTIC, -Ă, *diagenetici*, -ce, adj. (Geol.) Cu caracter de diageneză. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diagenétique**.

DIAGENEZĂ s.f. Totalitatea transformărilor chimice, mineralogice, de structură etc. pe care le suferă sedimentele în cursul consolidării lor. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diagenèse**.

DIAGNÓSTIC, *diagnostice*, s.n. Identificarea unei afecțiuni, pe baza datelor clinice și a examenelor de laborator; diagnoză. [Pr.: *di-ag-*] — Din fr. **diagnostic**.

DIAGNOSTICĂ, *diagnostichez*, vb. I. Tranz. A stabili diagnosticul unui bolnav. [Pr.: *di-ag-*] — Din fr. **diagnostiquer**.

DIAGNOSTICĂRE s.f. Faptul de a *diagnostica*. [Pr.: *di-ag-*] — V. **diagnostica**.

DIAGNOSTICIÁN, -Ă, *diagnosticieni*, -e, s.m. și f. Medic specialist în stabilirea diagnosticului. [Pr.: *di-ag-nos-ti-ci-an*] — Din fr. **diagnosticien**.

DIAGNŌZĂ, *diagnoze*, s.f. (Rar) Diagnostic. [Pr.: *di-ag-*] — Din fr. **diagnose**.

DIAGONÁL, -Ă, *diagonali*, -e, s.f., adj. I. S.f. 1. Segment de dreaptă care unește două unghiuri (sau vârfuri) nealăturate ale unui poligon sau două vârfuri ale unui poliedru aflate pe fețe diferite. ♦ Loc. adv. *În diagonală* = pe direcția unei drepte înclinată față de un punct de referință; de-a curmezișul. ♦ Curea purtată de-a curmezișul pieptului la unele uniforme (militare). 2. Porțiune de linie de cale ferată sau de tramvai care întreține oblic mai multe linii paralele dintr-o stație, pentru a permite trecerea vagoanelor de pe o linie pe alta. 3. Bară înclinată, pusă în curmeziș, cu rol de sprijin al unor elemente de construcție. II. Adj. Ca o diagonală (**I**) | curmeziș; cruciș. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diagonal**.

DIAGRĂMĂ, *diagrame*, s.f. 1. Reprezentare grafică schematică a unui fenomen, a unui obiect, a unei corelații între mărimi. 2. Schemă a amplasării locurilor dintr-o sală de spectacole, din vagoane etc. 3. Linie lăsată pe o hârtie de un aparat înregistrator, care reprezintă modul de desfășurare a unor fenomene. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diagramme**.

DIALÉCT, *dialecte*, s.n. 1. Variantă teritorială a unei limbi, cuprinzând adesea mai multe graiuri. 2. (Impr.) Grai. 3. (Impr.) Limbă. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialecte**, lat. **dialectus**.

DIALECTÁL, -Ă, *dialectali*, -e, adj. (Despre cuvinte, expresii, termeni, vorbire) Caracteristic unui dialect; care aparține unui dialect; privitor la un dialect. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialectal**.

DIALECTALÍSM, *dialectalisme*, s.n. Particularitate dialectală. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialectalisme**.

DIALECTÍC, -Ă, *dialectici*, -ce, s.f., adj. I. S.f. 1. Proces de gândire care rezidă în analiza și discutarea argumentelor contradictorii, în scopul descoperirii adevărului; arta de a ajunge la adevăr prin dialog. II. Adj. Care este conform cu dialectica (**I**) sau care o confirmă; care se bazează pe dialectică; care privește fenomenele de pe pozițiile dialecticii. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialectique**, lat. **dialecticus**.

DIALECTICIÁN, -Ă, *dialecticieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. (Persoană) care găndește conform cu principiile dialecticii (**II** 1). 2. (În filosofia antică) (Persoană) care folosește arta discuției în contradictoriu. [Pr.: *di-a-lec-ti-ci-an*] — Din fr. **dialecticien**.

DIALECTOLŌG, -Ă, *dialectologi*, -e, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în dialectologie. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialectologue**.

DIALECTOLŌGIC, -Ă, *dialectologic*, -ce, adj. Privitor la dialecte sau la dialectologie, care aparține dialectelor sau dialectologiei. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialectologique**.

DIALECTOLOGIE s.f. Disciplină a lingvisticii care studiază dialectele și graiurile unei limbi. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialectologie**.

DIALÉLĂ, *dialele*, s.f. (Log.) Definiere a unei noțiuni în cerc vicios printr-o altă noțiune. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diallèle**.

DIALINGVÍSTICĂ s.f. Ramură a lingvisticii care studiază elementele lingvistice care, aparent, nu pot fi sistematizate după principii formale. [Pr.: *di-a-*] — Din engl. **dialinguistics**.

DIALIPETÁL, -Ă, *dialipetali*, -e, adj., s.f. 1. Adj. (Despre plante cu flori) A cărei corolă are petalele separate, libere. 2. S.f. (La pl.) Subclasă de plante dicotiledonate cu corolă dialipetală (**I**); (și la sg.) plantă care aparține acestei subclase. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialypétale**.

DIALISEPÁL, -Ă, *dialisepali*, -e, adj. (Despre plante cu flori) Al cărei calicic are separele separate, libere. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialysépale**.

DIALIZĂ, *dialize*, s.f. 1. Proces de separare a unei substanțe cu dispersie coloidală de particulele cu dispersie moleculară, bazat pe proprietatea unor membrane de a reține numai particulele coloidale. 2. (Med.) Tehnică de epurare a anumitor substanțe conținute în lichidele biologice. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialyse**.

DIALIZŌR, *dializoare*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se efectuează dializa. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialyseur**.

DIALŌG, *dialoguri*, s.n. 1. Convorbire între două sau mai multe persoane. ♦ Spec. Convorbire (cu caracter oficial) care are loc între reprezentanții a două părți, a două țări etc. ♦ Spec. Procedeu literar specific genului epic sau dramatic, constând în alternarea replicilor personajelor. ♦ *Linie de dialog* = semn ortografic de punctuație care indică începutul vorbirii fiecărui participant la o convorbire. 2. Operă literară scrisă sub formă de dialog (**1**). [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialogue**, lat. **dialogus**.

DIALOGĂ, *dialoghez*, vb. I. Intranz. A întreține o conversație, a vorbi cu cineva. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **dialoguer**.

DIALOGĂRE, *dialogări*, s.f. Acțiunea de a *dialoga* și rezultatul ei. [Pr.: *di-a-*] — V. **dialoga**.

DIALOGĂT, -Ă, *dialogați*, -te, adj. (Despre opere literare) Compus în formă de dialog. [Pr.: *di-a-*] — V. **dialoga**.

DIAMAGNETIC, -Ă, *diamagnetici*, -ce, adj. (Fiz.; despre corpuri) Caracterizat prin diamagnetism. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diamagnétique**.

DIAMAGNETISM s.n. (Fiz.) Proprietate a unui corp de a avea o magnetizare de sens contrar intensității câmpului magnetic care i se aplică. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diamagnétisme**.

DIAMANT, *diamante*, s.n. 1. Varietate cristalină de carbon, de obicei transparentă și cu lătuiri puternice, având cea mai mare duritate dintre toate mineralele și folosită ca piatră prețioasă sau la diverse unelte de șlefuit, de tăiat etc.; adamant. 2. Unealtă pentru tăiatul sticlei, alcătuită dintr-un diamant (1) comun fixat într-un suport metalic cu mâner. 3. Cel mai mic corp de literă de tipar. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diamant**.

DIAMANTĂT, -Ă, *diamantați*, -te, adj. 1. (Rare) Împodobit cu diamante. 2. (În sintagma) *Piatră diamantată* = instrument abraziv fabricat din granule de diamant încorporate într-un liant, folosit pentru șlefuirea dinților și a lucrărilor protetice dentare. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diamanté**.

DIAMANTIC, -Ă, *diamantici*, -ce, adj. (Rare) Diamantin. [Pr.: *di-a-*] — **Diamant** + suf. -ic.

DIAMANTICĂLE s.f. pl. (Înv.) Bijuterii împodobite cu diamante; p. gener. bijuterii, pietre prețioase. [Pr.: *di-a-*] — Din ngr. **diamandiká**.

DIAMANTIFÉR, -Ă, *diamantiferi*, -e, adj. (Despre zăcămintele minerale, terenuri etc.) Care conține diamante, bogat în diamante. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diamantifère**.

DIAMANTÍN, -Ă, *diamantini*, -e, adj. Strălucitor ca diamantul (1), asemănător cu diamantul; adamantin, diamantic. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diamantin**.

DIAMETRÁL, -Ă, *diametráli*, -e, adj. Care aparține diametrului, privitor la diametru; care trece prin centrul unui cerc. ♦ *Plan diametral* = plan care trece prin centrul unei sfere, al unui elipsoid etc. ♦ (Adverbial) *Diametral opus* = cu desăvârșire opus, în opoziție directă cu...; de neîmpăcat. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diamétral**.

DIAMÉTRU, *diametre*, s.n. 1. Segment de dreaptă care unește două puncte ale unui cerc sau ale unei sfere, trecând prin centrul lor; lungimea acestui segment. 2. (În sintagma) *Diametru aparent* = unghi sub care un observator vede diametrul (1) unui obiect depărtat, în special al unui astru. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diamètre**, lat. **diameterus**.

DIAPAZÓN, *diapazoane*, s.n. 1. Mic instrument acustic format dintr-o bară de oțel în formă de U, care vibrează la lovire, emițând de obicei nota muzicală „la” și servind la acordarea instrumentelor muzicale sau la indicarea tonului pentru un ansamblu coral. ♦ Expr. *A fi (sau a se pune) la același diapazon cu cineva* = a se afla în aceeași poziție, în aceeași stare sufletească cu cineva; a fi (sau a se pune) de acord cu cineva. 2. (Adesea fig.) Totalitatea sunetelor pe care le poate produce vocea omenească sau un instrument muzical, de la sunetul cel mai jos până la cel mai înalt; întindere, registru. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diapason**.

DIAPEDÉZĂ s.f. (Fiziol.) Trecere a globulelor albe prin pereții vaselor capilare, determinată de digestie sau de o infecție. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diapédèse**.

DIAPOZITÍV, *diapozitive*, s.n. Imagine fotografică pozitivă realizată pe un film sau pe o placă transparentă, care se utilizează în proiecții. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diapositive**.

DIAPROIECTOR, *diaproiectoare*, s.n. Proiector pentru diapozitive sau diafilme. [Pr.: *di-a-pro-iec-*] — **Dia**[pozitiv] + **proiector**.

DIARÉE, *diarei*, s.f. Stare patologică manifestată prin eliminarea frecventă de materii fecale moi sau lichide. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diarrhée**, lat. **diarrhœa**.

DIARÉIC, -Ă, *diareici*, -ce, adj. Privitor la diaree, care aparține diareei, de diaree. [Pr.: *di-a-re-ic*] — Din fr. **diarrhérique**.

DIARRÓZĂ, *diartroză*, s.f. (Anat.) Articulație mobilă dintre oase. [Pr.: *di-ar-*] — Din fr. **diarthrose**.

DIASCÓP, *diascoape*, s.n. Aparat care servește la proiecția diapozitivelor. [Pr.: *di-a-*] — Pl. și: *diascopuri*] — Din fr. **diascope**. Cf. germ. *Diaskop*, rus. *Diaskop*.

DIASCÓPIC, -Ă, *diascopici*, -ce, adj. Referitor la diascope și la proiecțiile făcute cu acest aparat. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diascopique**.

DIASISTÉM, *diasisteme*, s.n. (Lingv.) Sistem lingvistic desprins din analiza a două sisteme (griuri, dialecte) cu similitudini parțiale; supersistem. [Pr.: *di-a-*] — Din engl. **diasystem**, fr. **diasystème**.

DIÁSPORĂ s.f. I. Totalitatea comunităților evreiești dispersate ca urmare a distrugerii Ierusalimului și alungării populației de către Nabucodonosor II, regele Babilonului. 2. P. ext. Grup etnic aflat în afara granițelor țării de origine. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diaspora**.

DIATÁZĂ, *diastaze*, s.f. 1. (Biol.) Enzimă. 2. (Med.) Despărțire accidentală a două oase articulate, în urma unui șoc, a unui efort etc. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diastase**.

DIATÁZIC, -Ă, *diastazici*, -ce, adj. 1. (Biol.) Enzimatic. 2. (Med.) De diastază; care se datorește diastazei. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diastazique**.

DIASTÍL, *diastiluri*, s.n. (Arh.) Intercolonament larg de dimensiunea a trei diametre de coloană; p. ext. edificiu cu astfel de intercolonament. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diastyle**.

DIÁSTOLĂ, *diastole*, s.f. (Fiziol.) Relaxare fiziologică a cavitațiilor cardiace în timpul umplerii lor cu sângele adus de vene. [Pr.: *di-as-*] — Din fr. **diastole**.

DIASTÓLIC, -Ă, *diastolici*, -ce, adj. Care se referă la diastolă, care aparține diastolei; care are loc în timpul diastolei. [Pr.: *di-as-*] — Din fr. **diastolique**.

DIÁTĂ, *diate*, s.f. (Înv.) Testament; prevedere testamentară. [Pr.: *di-a-*] — Var.: **adiátă** s.f.] — Din ngr. **dieta**.

DIATÉCĂ, *diateci*, s.f. Colecție de diapozitive și de diafilme. [Pr.: *di-a-*] — **Dia**[film] + suf. -*tecă*.

DIATERMÁN, -Ă, *diatermani*, -e, adj. (Despre corpuri, medii) Care posedă o bună conductibilitate termică. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diathermane**.

DIATERMIE s.f. Terapie constând în ridicarea temperaturii unor organe interne cu ajutorul curenților de înaltă frecvență. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diathermie**.

DIATÉZĂ¹, *diateze*, s.f. Categorie gramaticală verbală care exprimă raportul dintre subiect și acțiunea verbului. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diathèse**.

DIATÉZĂ², *diateze*, s.f. Predispoziția unei persoane de a contracta anumite boli. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diathèse**.

DIATOMÉE, *diatomee*, s.f. (La pl.) Clasă de alge microscopice monocelulare brune-gălbui, cu corpul închis între două valve silicioase, de forma unui capac de cutie; (și la sg.) algă care face parte din această clasă. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diatomée**.

DIATOMÍT s.n. Rocă sedimentară silicioasă formată mai ales din resturile cochiliilor de diatomee. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diatomite**.

DIATÓNIC, -Ă, *diatonice*, adj., s.f. 1. Adj. (În sintagma) *Gamă diatonică* = gamă formată din seria succesivă a treptelor sale naturale. 2. S.f. Structură melodică formată din tonuri și semitonuri. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diatonique**, lat. **diatonicus**.

DIATRÍBĂ, *diatribe*, s.f. 1. Critică violentă; p. ext. cuvântare polemică vehementă. 2. Text care conține o diatribă (1); lucrare care conține o asemenea critică; pamflet. [Pr.: *di-a-*] — Din fr. **diatribe**, lat. **diatriba**.

DIÁVOL, *diavoli*, s.m. 1. (Bis.) Spiritul suprem al răului care ispitește, dezbină; drac, satana, demon, necuratul, aghiuță. 2. Fig. Nume dat unui copil sau, p. ext. unui om vioi, zglobiu, isteț sau obraznic, rău. — Din sl. **dijavolŭ**.

DIAVOLÉSC, -EÁSCĂ, *diavolesti*, adj. De diavol (1), ca de diavol, al diavolului. ♦ Fig. Greu de suportat; cumplit. — **Diavol** + suf. -*esc*.

DIAVOLÉȘTE adv. 1. Drăcește. 2. Cu multă răutate. — **Diavol** + suf. -*ește*.

DIÁVOLITĂ, *diavolițe*, s.f. (Adesea fig.) Drăcoaică (2). [Acc. și: *diavoliță*] — **Diavol** + suf. -*ită*.

DIBÁCI, -CE, *dibaci*, -ce, adj. Îndemânic, abil, priceput, iscusit. — Cf. sb. *gibak*.

DIBÁCI, *dibăcesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) 1. A potrivi lucrurile cu îndemănare, cu iscusință; a nimeri. 2. A căuta cu stăruință. 3. A descoperi (după multă căutare); a găsi, a dibui. — Din **dibaci**.

DIBÁCIÉ, *dibăcii*, s.f. Îndemănare, abilitate, pricepere, iscusință. ♦ Șiretenie, abilitate, viclenie; rafinament. — **Dibaci** + suf. -*ie*.

DIBLÁR, *dibлари*, s.m. (Pop.) Lăutar care cântă din diblă; scripcar. — **Diblă** + suf. -*ar*.

DIBLĂ, *dible*, s.f. (Pop. sau peior.) Vioară. — Cf. sb. *diple* „cimpoi”.

DIBLU, *dibluri*, s.n. Piesă de lemn, de plastic sau de metal introdusă în zidărie, în care se fixează un cui sau un șurub. — Din germ. **Dübel**.

DIBÓL s.n. (Inform.) Limbaj formalizat specializat în prelucrarea datelor din domeniul economic cu ajutorul calculatorului electronic. — Din engl. **diabol**.

DIBUÍ, *dibui*, vb. IV. I. Intranz. A merge cu nesiguranță, șovăielnic, căutând un drum. ♦ Tranz. și intranz. A căuta cu nesiguranță; a căuta pipăind prin întuneric. ♦ Loc. adv. *Pe dibuite* = pipăind, căutând cu mâinile, fără să vadă; la întâmplare, la nimereală. 2. Intranz. A nimeri. 3. Tranz. A da de urma cuiva care se ascunde; a găsi, a descoperi, a afla, a dibăci. [Prez. ind. și: *dibuiesc*] — Et. nec.

DIBUÍALĂ, *dibuieali*, s.f. Dibuire. ♦ Fig. Lucrare făcută de cineva fără experiență. — **Dibui** + suf. -*eală*.

DIBUÍRE, *dibuiuri*, s.f. Acțiunea de a *dibui* și rezultatul ei; dibuială. — V. **dibui**.

DIBUÍT s.n. Faptul de a *dibui*. — V. **dibui**.

DICARBOXÍLIC, *dicarboxilici*, adj. (Chim.; în sintagma) *Acid dicarboxilic* = combinație chimică în a cărei moleculă există două grupări carboxil. — Din engl. **dicarboxylic**.

DICASTÉRIE, *dicasterii*, s.f. (Înv.) Tribunal bisericesc care judeca procesele de divorț. — Din ngr. **dikastírion**.

DICĂ adv. v. **adică**.

DICHÍCI, *dichiciuri*, s.n. (Reg.) Cuțit de cizmărie cu care se fac desene pe talpa sau pe căputa încălțăminteii. — Din magh. **dikics**.

DICHÍS, *dichisuri*, s.n. (Pop. și fam.) 1. (La pl.; adesea fig.) Obiecte mărunte, piese, accesorii (de mică importanță) care completează un sistem și ajută la buna lui funcționare. ♦ Loc. adv. *Cu dichis* (sau *cu tot dichisul*) = cu toate cele necesare, fără să lipsească nimic; cu grijă, ordonat. 2. Podoabă, găteală, ornament. — Din **dichisi** (derivat regresiv).

DICHISEĂLĂ, *dichiselii*, s.f. (Pop. și fam.) Dichisire. — **Dichisi** + suf. -*eală*.

DICHISÍ, *dichisesc*, vb. IV. Refl. (Pop. și fam.) A se îmbrăca îngrijit; a se găti, a se ferchezu; (peior.) a se găti excesiv. ♦ Tranz. A potriveți ceva cu mîgală; a aranja (cu toate dichisurile). — Din ngr. *diikisa* (aor. lui *diikó*).

DICHISIRE, *dichisiri*, s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a (*se*) *dichisi* și rezultatul ei; dichiseală. — V. **dichisi**.

DICHISÍT, *-Ă*, *dichisiți*, *-te*, adj. (Pop. și fam.) Gătît frumos, aranjat cu gust; împodobit. — V. **dichisi**.

DICHÍU, *dichii*, s.m. (Înv.) Administrator al bunurilor unei mănăstiri; econom. — Din ngr. *díkios* (lit. *dikeos* „drept legitim”).

DICÓCT s.n. v. **decoct**.

DICOTILEDÓN, *-Ă* adj., s.f. v. **dicotiledonat**.

DICOTILEDONÁT, *-Ă*, *dicotiledonați*, *-te*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre plante) Al cărei embrion are două cotiledoane. 2. S.f. (La pl.) Clasă de plante cu flori al căror embrion are două cotiledoane; (și la sg.) plantă din această clasă. [Var.: (rar) **dicotiledón**, *-ă* adj., s.f.] — După fr. **dicotylédone**.

DICOTÓMIC, *-Ă*, *dicotomici*, *-ce*, adj. Care se bifurcă, se împarte în două sau din două în două. [Var.: **dihotomic**, *-ă* adj.] — Din fr. **dichotomique**.

DICOTOMÍE, *dicotomii*, s.f. 1. (Log.) Diviziune în două părți a unui concept, fără ca acesta să-și piardă înțelesul inițial. 2. Mod de ramificație a taluzii și a tulpinilor unor plante în două părți egale, care se împart la rândul lor în alte două părți egale etc. [Var.: **dihotomie** s.f.] — Din fr. **dichotomie**.

DICROÍSM s.n. Proprietate a unei substanțe birefringente de a absorbi selectiv și inegal cele două raze rezultate prin refracție. — Din fr. **dichroïsme**.

DICROMÁTIC, *-Ă*, *dicromatici*, *-ce*, adj. Cu două culori. — Din fr. **dichro-matique**.

DICTĂ, *dictez*, vb. I. Tranz. 1. A pronunța rar și deslușit cuvintele unei fraze, ale unui text, pentru a fi scrise sau înregistrate întocmai. 2. A impune ceva în mod categoric, a obliga pe cineva să accepte ceva fără condiții; a ordona. ♦ (Despre abstracte) A îndemna, a determina la o acțiune. — Din fr. **dicter**, lat. **dicitare**.

DICTAFÓN, *dictafoane*, s.n. Aparat pentru înregistrarea vorbirii, în scopul dactilografierii ulterioare a textului. — Din fr. **dictaphone**.

DICTÁNDO adj. invar., s.n. Scriere obișnuită cursivă (după dictate) pe caiete liniate cu linii paralele orizontale. ♦ *Caiet de dictando* = caiet cu linii paralele orizontale. — Din germ. **diktando** („scriind” după dictate”).

DICTĂRE, *dictări*, s.f. Acțiunea de a *dicta* (I) și rezultatul ei. ♦ Lucrare școlară de control, care constă în reproducerea în scris a unui text dictat. — V. **dicta**.

DICTÁT, *dictate*, s.n. Act prin care un stat impune altui stat condiții împotriva voinței acestuia. — Din germ. **Diktat**.

DICTATOR, *-OĂRE*, *dictatori*, *-oare*, s.m. și f. 1. S.m. (În Roma antică) Magistrat superior, ales de senat, în vreme de război, de răscălare etc., pe o perioadă de șase luni, cu puteri nelimitate. 2. S.m. și f. Conducător de stat care dispune de puteri politice nelimitate. ♦ Fig. Persoană autoritară, care își impune punctul de vedere, voința; tiran, despot. — Din fr. **dictateur**, lat. **dictator**.

DICTATORIAL, *-Ă*, *dictatoriali*, *-e*, adj. De dictator; autoritar; impus cu forța. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. **dictatorial**.

DICTATŪRĂ, *dictaturi*, s.f. 1. (În Roma antică) Demnitatea, puterea, autoritatea exercitată de un dictator. 2. Regim politic în care întreaga putere este deținută de o persoană sau un grup de persoane, într-o manieră autoritară, arbitrară, recurgând la forță și coerciție. — Din fr. **dictature**, lat. **dictatura**.

DICTĒU, *dicteuri*, s.n. (Rare) Dictare. ♦ *Dicteu muzical* = notare a unei linii melodice după auz. — Din fr. **dictée**.

DICTÓN, *dictoane*, s.n. Expresie, sentință (formulată de o personalitate celebră) devenită proverb. — Din fr. **dicton**.

DÍCTIE, *dicții*, s.f. Modul de a pronunța cuvintele, silabele și sunetele. ♦ (În teatru, cinematograf etc.) Arta de a pronunța corect și clar un text. [Pr.: *-ți-u-*. — Var.: **dicțiune** s.f.] — Din fr. **diccion**, lat. **dictio**, **-onis**.

DICȚIONĂR, *dicționare*, s.n. Operă lexicografică cuprinzând cuvintele unei limbi, ale unui dialect, ale unui domeniu de activitate, ale unui scriitor etc., organizate într-o anumită ordine (de obicei alfabetică) și explicate în aceeași limbă sau traduse într-o limbă străină. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **dictionnaire**, lat. **dictionarium**.

DICȚIONĂRĂȘ, *dicționărașe*, s.n. Diminutiv al lui *dicționar*; (depr.) dicționar lipsit de valoare. [Pr.: *-ți-o-*] — **Dicționar** + suf. *-aș*.

DICTIŪNE s.f. v. **dicție**.

DIDACTIC, *-Ă*, *didactici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Privitor la învățământ. ♦ Care este menit să instruiască. *Literatură didactică*. ♦ (Peior.) Arid, sec. 2. S.f. Parte a pedagogiei care se ocupă cu principiile, metodele și formele de organizare a procesului de învățământ. — Din fr. **didactique**.

DIDACTICÍSM s.n. Folosire dogmatică a principiilor și metodelor didactice; tendință de a instrui cu orice preț. — **Didactic** + suf. *-ism*.

DIDACTICÍST, *-Ă*, *didacticiști*, *-ste*, adj. Caracterizat prin didacticism; specific didacticismului. — **Didactic** + suf. *-ist*.

DIDAHÍE, *didahii*, s.f. (Bis.) Predică moralizatoare, cazanie. ♦ P. gener. Învățătură, morală. [Acc. și: *didáhie*] — Din ngr. **didahí**.

DÍE interj. v. **di**.

DIECÉL, *diecei*, s.m. (Reg.) Diminutiv al lui *diac*. [Pr.: *di-e-*] — **Diac** + suf. *-el*.

DIECEZÁN, *-Ă*, *diecezani*, *-e*, adj. (Bis.) Eparhial. [Pr.: *di-e-*. — Var.: **diocezan**, *-ă* adj.] — Din fr. **diocésain**.

DIECÉZĂ, *dieceze*, s.f. (Bis.) Eparhie. [Pr.: *di-e-*. — Var.: **diocéză** s.f.] — Din fr. **diocèse**, lat. **diocesis**.

DIECÍTĂ, *diecíte*, s.f. (Reg.) Soție de diac. [Pr.: *di-e-*] — **Diac** + suf. *-iță*.

DIÉDRU, *diedre*, s.n. Figură geometrică formată din două semiplane mărginite de dreapta lor de intersecție; porțiune de spațiu cuprinsă între aceste semiplane. ♦ (Adjectival) *Unghi diedru*. [Pr.: *di-e-*] — Din fr. **dièdre**.

DIELÉCTRIC, *-Ă*, *dielectrici*, *-ce*, adj., s.m. 1. Adj. Care izolează din punct de vedere electric; izolator. ♦ *Constantă dielectrică* = permitivitate. 2. S.m. Material izolat din punct de vedere electric și care se polarizează temporar când este introdus într-un câmp electric. [Pr.: *di-e-*] — Din fr. **diélectrique**.

DIENCEFÁL, *diencefale*, s.n. Segment al creierului situat între trunchiul cerebral și substanța albă a encefalului. [Pr.: *di-en-*] — Din fr. **diencéphale**.

DIERÉZĂ, *diereze*, s.f. Disocierea în pronunțare a unui diftong în elementele lui componente. [Pr.: *di-e-*] — Din fr. **dièrèse**, lat. **diaeresis**.

DIESEL, *diecele*, s.n. (În sintagma) *Motor diesel* (și eliptic) = motor cu ardere internă la care combustibilul, pulverizat prin injecție în aerul din cilindru, se aprinde datorită temperaturii înalte a aerului comprimat. [Pr.: *dizál*] — Din fr. **diesel**, germ. **Diesel**.

DIÉTĂ, *diete*, s.f. Regim alimentar care elimină sau limitează consumul unor alimente sau băuturi în scop profilactic sau terapeutic. [Pr.: *di-e-*] — Din fr. **diète**.

DIÉTĂ², *diete*, s.f. (În Evul Mediu) Adunare politică, organ reprezentativ al claselor privilegiate. ♦ (În unele state contemporane) Adunare legislativă. [Pr.: *di-e-*] — Din fr. **diète**, lat. **dieta**.

DIETÉTIC, *-Ă*, *diestetici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține dietei¹, privitor la dietă¹; pe bază de dietă¹. 2. S.f. Ramură a medicinei care studiază problema dietei¹. [Pr.: *di-e-*] — Din fr. **diététique**.

DIETETICÍAN, *-Ă*, *diesteticieni*, *-e*, s.m. și f. Specialist în dietetică. [Pr.: *di-e-te-ti-ci-an*] — Din fr. **diététicien**.

DIÉZ, *diezi*, s.m. Semn muzical convențional pus înaintea unei note sau la începutul portativului, care arată că nota respectivă trebuie executată cu un semiton mai sus; *p. ext.* interval de un semiton cu care se ridică o notă sau un șir de note. ♦ (Adjectival; despre note) Ridicat cu un semiton. [Pr.: *di-ez*] — Din fr. **dièse**.

DIFAMÁNT, *-Ă*, *difamanți*, *-te*, adj. (Livr.) Care defăimează, defăimător; compromișător pentru reputația cuiva. — Din fr. **difamant**.

DIFAZÁT, *-Ă*, *difazați*, *-te*, adj. (Despre circuite, mașini etc. electrice) Care are două faze. — Din fr. **diphasé**.

DIFERÉND, *diferende*, s.n. Deosebire de păreri între două sau mai multe persoane, state etc.; neînțelegere, dezacord. — Din fr. **diférend**.

DIFERENȚĂ, *diferențe*, s.f. 1. Ceea ce deosebește o ființă de alta, un lucru de altul. ♦ *Diferență specifică* = trăsătură caracteristică a unei noțiuni, care o deosebește de celelalte noțiuni cuprinse în genul ei proxim. 2. Rezultatul unei scăderi matematice. 3. (Geogr.; în sintagma) *Diferență de nivel* = deosebire de altitudine între două puncte terestre. [Var.: (înv.) **diferință** s.f.] — Din fr. **différence**, lat. **differentia**.

DIFERENȚIĂ, *diferențiez*, vb. I. 1. Tranz. A stabili deosebirea între obiecte sau ființe. 2. Refl. A se deosebi de altceva sau de altceva; a diferi. 3. Tranz. (Mat.) A calcula o diferențială. [Pr.: *-ți-a*] — Din fr. **différencier**.

DIFERENȚIAL, *-Ă*, *diferențiali*, *-e*, adj., s.n., s.f. 1. Adj. Care face să se deosebească; care diferențiază. ♦ *Tarif diferențial* = tarif care face diferența de preț.

♦ (Mat.) Referitor la diferențe care tind către zero, care operează cu diferențe extrem de mici. ♦ *Ecuatie diferențială* = ecuație care conține funcțiile căutate, derivatele lor și variabilele independente. *Calcul diferențial* = capitol al analizei matematice care are ca obiect studiul derivatelor și al diferențialelor (II 2). *Geometrie diferențială* = ramură a geometriei care studiază figurile geometrice cu metodele analizei matematice. II. 1. S.n. Complex de roți dințate care, angrenându-se, permit ca două roți care au o axă comună și care nu sunt solidarizate să se învârtască cu viteze diferite. 2. S.f. (Mat.) Produsul dintre derivata unei funcții și creșterea variabilei ei independente; suma produselor dintre derivatele parțiale ale unei funcții și creșterile variabilelor ei independente. [Pr.: *-ți-a*] — Din fr. **différentiel**.

DIFERENȚIÁT, *-Ă*, *diferențiați*, *-te*, adj. Care se deosebește, se distinge între două sau mai multe ființe sau lucruri; deosebit prin caracterale sale specifice. [Pr.: *-ți-at*] — V. **diferenția**.

DIFERENȚIÉRE, *diferențieri*, s.f. Faptul de a (*se*) *diferenția*. [Pr.: *-ți-e-*] — V. **diferenția**.

DIFERÍ, *difēr*, vb. IV. Intrans. A se diferenția (de altceva sau de altceva); a se deosebi. — Din fr. **différer**, lat. **differre**.

DIFERINȚĂ s.f. v. **diferență**.

DIFERÍT, *-Ă*, *diferiți*, *-te*, adj. 1. (Urmează după substantivul pe care îl determină) Care diferă, care se deosebește (de cineva sau de ceva), care nu este asemănător (cu cineva sau cu ceva); deosebit. 2. (La pl.; precedă substantivul pe care îl determină) Fel de fel de..., tot felul de...; variați, diverși, feluțiți. — V. **diferi**.

DIFICÍL, *-Ă*, *dificili*, *-e*, adj. 1. Care prezintă dificultăți; greu (de făcut), anevoios, complicat, greu de rezolvat. 2. (Despre persoane și despre caracterul lor) Care se împacă greu cu alții, greu de mulțumit; exigent, mofturos, capricios; susceptibil. — Din fr. **difficile**, lat. **difficilis**.

DIFICULTĂȚE, *dificultăți*, s.f. Greutate de a face ceva; anevoiță. ♦ Piedică, obstacol. ♦ Expr. *A face (sau a pune) dificultăți* = a pune (cuiva) piedici; a opune rezistență, a se împotrivi (într-o problemă). — Din fr. *difficulté*, lat. *difficultas*, -atis.

DIFICULTÓS, **-OĂSĂ**, *difcultoși*, *-oase*, adj. (Livr.) Care este plin de dificultăți. — Din fr. *difficultueux*.

DIFLUENȚĂ, *difluențe*, s.f. Împărțire a cursului unei ape curgătoare în două brațe, la vărsarea ei în altă apă curgătoare. [Pr.: *-flu-en-*] — Din fr. *diffuence*.

DIFORM, **-Ă**, *diformi*, *-e*, adj. (Despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Cu anomalii; urât, pocit, slut. ♦ (Rare; despre materii) Inform. — Din fr. *diforme*, lat. *diformis*.

DIFORMĂ vb. I v. **deforma**.

DIFORMĂRE s.f. v. **deformare**.

DIFORMĂȚ, **-Ă** adj. v. **deformat**.

DIFORMITATE, *diformități*, s.f. Deviere, abatere de la forma normală; p. ext. urănie, slăbenie. — Din fr. *diformité*, lat. *diformitas*, -atis.

DIFRACTĂ, pers. 3 *difrăctă*, vb. I. Refl. și tranz. A suferi sau a produce o difracție. — Din fr. *diffracter*.

DIFRACTĂȚ, **-Ă**, *difracțiuni*, *-te*, adj. Care a suferit o difracție. — V. **difracție**.

DIFRACȚIE, *difracții*, s.f. Mod de propagare a undelor de lumină, radio, acustice etc. în spatele unui obstacol, prin ocolirea marginilor lui și prin abateră aparținătoare de la traiectoria rectilinie. — Din fr. *diffractio*.

DIFTERIC, **-Ă**, *diferici*, *-ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. De natura difteriei, care aparține difteriei, privitor la difterie. ♦ *Anghină difterică* = difterie. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) bolnavă de difterie. — Din fr. *diphthérique*.

DIFTERIE, *difterii*, s.f. Boală contagioasă acută produsă de bacili, caracterizată prin formarea unor membrane false pe amigdale, pe faringe sau pe laringe, prin greutate în respirație și la înghițirea alimentelor, prin febră etc.; anghină difterică. — Din fr. *diphthérie*.

DIFȚINĂ, (2) *difține*, s.f. 1. Țesătură de bumbac, deasă și rezistentă, cu una dintre fețe pufoasă. 2. Sortiment de diftină (1). — Din fr. *duvetine*.

DIFȚONG, *difțongi*, s.m. Pronunțare în aceeași silabă a unei vocale cu o semivocală; grup de două sunete format dintr-o vocală și o semivocală care se pronunță în aceeași silabă. — Din fr. *diphthongue*, lat. *diphthongus*.

DIFȚONGĂ, *difțonghez*, vb. I. Refl. (Despre vocale) A se transforma în difțong. ♦ Tranz. A articula o vocală transformând-o în difțong. — Din fr. *diphthonguer*.

DIFȚONGĂRE, *difțongări*, s.f. Acțiunea de a (se) difțonga și rezultatul ei. — V. **difțonga**.

DIFȚONGĂȚ, **-Ă**, *difțongați*, *-te*, adj. (Despre vocale) Care a devenit difțong, rostit ca difțong. — V. **difțonga**.

DIFŪZ, **-Ă**, *difuți*, *-e*, adj. Răspândit în toate părțile; împrăștiat, risipit. ♦ Care este neclar, lipsit de organizare. *Stil difuz*. — Din fr. *diffus*, lat. *diffusus*.

DIFUZĂ, *difuzez*, vb. I. 1. Tranz. A răspândi, a propaga o știre, o idee etc. (prin viu grai, prin presă, prin radio etc.). ♦ A distribui, a pune în vânzare o carte, o publicație etc. 2. Tranz. A propaga, a răspândi, a împrăștia în toate direcțiile sunete, lumină, căldură etc. ♦ Refl. *Razele luminoase se difuzează când trec printr-un corp translucid*. 3. Intrans. (Despre moleculele unui corp) A pătrunde în masa altui corp cu care se află în contact. — Din fr. *diffuser*.

DIFUZABIL, **-Ă**, *difuzabili*, *-e*, adj. Care (se) poate difuza. — **Difuza** + suf. *-bil*.

DIFUZĂRE, *difuzări*, s.f. Acțiunea de a (se) difuza și rezultatul ei; răspândire, propagare. — V. **difuza**.

DIFUZIBIL, **-Ă**, *difuzibili*, *-e*, adj. (Despre fluide) Care difuzează (3) cu ușurință. — Din fr. *diffusible*.

DIFUZIBILITATE s.f. Proprietatea pe care o au unele corpuri de a difuza (3). — Din fr. *diffusibilité*.

DIFŪZIE s.f. v. **difuziune**.

DIFUZIUNE, *difuziuni*, s.f. 1. Împrăștierea în toate direcțiile a razelor unui fascicul de lumină, a undelor de radio etc. care trec printr-un mediu translucid sau care se reflectă când întâlnesc o suprafață cu asperități. 2. Pătrunderea moleculelor unui corp în masa altui corp cu care vin în contact. [Pr.: *-zi-u-*. — Var.: *difuzie* s.f.] — Din fr. *diffusion*, lat. *diffusio*, -onis.

DIFUZÓR, (I) *difuzoare*, s.n., (II) *difuzori*, s.m. I. S.n. 1. Dispozitiv (în formă de pânză) pentru redarea sunetelor transmise pe cale electrică și răspândirea lor în mediul înconjurător. 2. Dispozitiv translucid din sticlă, porțelan etc., care împrăștie uniform lumina unei lămpi. 3. Aparat întrebuințat la extragerea prin difuziune (2) a unei substanțe. 4. Piesă a carburatorului unui motor, care pulverizează combustibilul printr-un curent de aer. II. S.m. Persoană care difuzează (presa). — Din fr. *diffuseur*.

DIG, *diguri*, s.n. Construcție de piatră, de pământ sau de beton, executată în lungul malului unei ape ori îndreptată spre larg, servind la dirijarea cursului de apă sau la apărarea malurilor de acțiunea apei și a curenților. — Din fr. *digue*.

DIGAMA s.m. Semivocală cu valoare de u consonantic, componentă a unor diftongi, triftongi etc. [Scris și: *digamma*. — Acc. și: *digama*] — Din fr. *digamma*.

DIGERĂ, *digér*, vb. I. Tranz. (Adesea fig.) A mistui alimentele. [Prez. ind. și: *digerez*] — Din fr. *digérer*, lat. *digerere*.

DIGERĂBIL, **-Ă**, *digerabili*, *-e*, adj. (Adesea fig.) Care se poate digera (cu ușurință); digestibil. — Din fr. *digérable*.

DIGERĂRE s.f. Acțiunea de a digera; digestie. — V. **digera**.

DIGEST, *digesturi*, s.n. Rezumat. ♦ Publicație periodică ce conține rezumate. [Pr.: *dáigest*] — Cuv. engl.

DIGESTE s.f. pl. Culegere care cuprinde păreri ale juriștilor antici romani asupra problemelor de drept; pandecte. — Din fr. **digeste**.

DIGESTIBIL, **-Ă**, *digestibili*, *-e*, adj. (Rare) Digerabil. — Din fr. **digestible**.

DIGESTIE, *digestii*, s.f. Proces fiziologic complex prin care alimentele introduse în organism sunt transformate treptat în substanțe asimilabile; mistuire, digerație. — Din fr. **digestion**, lat. **digestio**.

DIGESTIV, **-Ă**, *digestivi*, *-e*, adj. Referitor la digestie, care aparține digestiei. ♦ *Aparat (sau tub) digestiv* = totalitatea organelor cu ajutorul cărora se face digestia. — Din fr. **digestif**.

DÍGIT, *diğiți*, s.m. (Inform., Electron.) Cifră. — Din engl. **digit**.

DIGITAL, **-Ă**, *digitali*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține degetelor, care se referă la degete. ♦ *Amprentă digitală* v. *amprentă*. 2. Adj. (Cib.) Care este sau poate fi reprezentat prin cifre ori prin numere. 3. Adj. (Electron.; despre aparate, dispozitive, instrumente, sisteme) Care generează, măsoară, prelucurează sau stochează semnale digitale (2). 4. S.f. (Bot.) Degețel-roșu. 5. S.f. Substanță extrasă din frunzele de degețel-roșu, folosită ca tonic al aparatului circulator. — Din fr. **digital**.

DIGITALINĂ s.f. Substanță extrasă din frunzele digitale și întrebuințată ca întăritor cardiovascular, ca diuretic etc. — Din fr. **digitaline**.

DIGITALIZĂ, *digitalizez*, vb. I. Tranz. (Inform., Electron.) A transforma semnale analogice în semnale digitale. — **Digital** + suf. *-iza*.

DIGITALIZĂRE, *digitalizări*, s.f. (Inform., Electron.) Acțiunea de a digitaliza. — V. **digitaliza**.

DIGITALIZĂȚ, **-Ă**, *digitalizați*, *-te*, adj. (Inform., Electron.; despre semnale analogice) Care a fost transformat în semnal digital. — V. **digitaliza**.

DIGITAT, **-Ă**, *diğițați*, *-te*, adj. (Despre frunze) Care are foliolele dispuse ca degetele unei mâini deschise. — Din fr. **digité**.

DIGITAȚIE s.f. Tehnica repartizării degetelor pe clapele sau pe coardele instrumentelor muzicale, pe clapele mașinii de scris etc. — Din fr. **digitation**.

DIGITIGRĂD, *diğițigrade*, s.n. (La pl.) Nume dat unui grup de mamifere care se sprijină în mers numai pe degete; (și la sg.) animal care face parte din acest grup. ♦ (Adjectival) *Animal diğițigrad*. — Din fr. **digitigrade**.

DIGITRÓN s.n. (Electron.) Tub cu descărcare luminescentă, cu mai mulți catodi, folosit pentru indicații alfanumerice în aparatul digital de măsurare. — Din fr. **digitron**.

DIGLOSIE s.f. 1. (Med.) Malformație constând într-o limbă bifidă. 2. Coexistența în aceeași țară a două limbi (una savantă și alta populară) sau a două stadii ale aceleiași limbi; bilingvism. — Din fr. **diglossie**.

DIGRĂF, *diğrafe*, s.n. (Mat.) Graf direcțional. — Din fr. **digraphe**.

DIGRESIE s.f. v. **digresiune**.

DIGRESIUNE, *diğresiumi*, s.f. Abatere de la subiect, în vorbire sau în scris; excurs; parte a unei lucrări care conține o asemenea abatere. [Pr.: *-si-u-*. — Var.: (inv.) **diğresie** s.f.] — Din fr. **digression**, lat. **digressio**, -onis.

DIHĂI adv. (Pop. și fam.; în sintagma) *Mai dihai* = mai mult, mai grozav, mai ceva, și mai și. — Et. nec.

DIHĂNIE, *dihăanii*, s.f. 1. Animal sălbatic; fiară, jivină. 2. Ființă ciudată, monstruoasă; namilă. 3. Ființă, vietate. [Pl. și: *dihanii*] — Din sl. **dyhanije** „răsuflare”.

DIHÓNIE, *dihonii*, s.f. (Reg.) Neînțelegere care degenează în dușmănie. — Din ngr. **dihonia**.

DIHÓR, *dihori*, s.m. Mamifer carnivor de mărimea unei pisici, cu corpul lung, cu picioarele scurte și cu blană cafenie, care se apără de dușmani răspândind un miros urât (*Putorius putorius*). [Acc. și: *dihor*] — Probabil din sl. ***dyhorú**.

DIHOTÓMIC, **-Ă** adj. v. **dicotomic**.

DIHOTÓMIE s.f. v. **dicotomie**.

DIJMĂR, *dijmari*, s.m. Persoană care strânge dijele; dijmuitoar. — **Dijmă** + suf. *-ar*.

DIJMĂȘ, *dijmași*, s.m. Țăran iobag obligat să plătească dijmă. — **Dijmă** + suf. *-aș*.

DÍJMĂ, *dijme*, s.f. (În Evul Mediu, în Țările Române) Dare care reprezenta a zecea parte din produsele principale, percepută de stăpâni feudalii de la producătorii direcți; formă de rentă funciară feudală, care consta în cedarea de către țăran proprietarului funciar a unei părți din producția obținută de pe bucata de pământ primită de la acesta spre a fi lucrată în parte. — Din sl. **dizma**.

DIJMĂRÍT s.n. Dare în bani care se plătea în Țara Românească pentru stupi și pentru porci. — **Dijmă** + suf. *-arít*.

DIJMUÍ, *dijmuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A aduna dijma. 2. (Fam.) A-și face în mod abuziv parte din ceva. — **Dijmă** + suf. *-ui*.

DIJMUÍALĂ, *dijmuíeli*, s.f. (Rare) Dijmuire. [Pr.: *-mu-ia-*] — **Dijmui** + suf. *-eală*.

DIJMUÍRE, *dijmuiri*, s.f. Acțiunea de a dijmui și rezultatul ei; dijmuială, dijmuit. — V. **dijmui**.

DIJMUÍȚ s.n. Dijmuire. — V. **dijmui**.

DIJMUÍȚÓR, *dijmuítóri*, s.m. Dijmar. [Pr.: *-mu-i-*] — **Dijmui** + suf. *-tor*.

DILATĂ, *dilăt*, vb. I. Refl. 1. (Despre unele corpuri) A-și mări dimensiunile sub influența căldurii. ♦ Tranz. *Căldura dilată corpurile*. 2. (Despre unele părți de

organe, orificii etc.) A se mări, a se lărgi. ♦ Tranz. *Atropina dilată pupila*. [Prez. ind. și: *dilatez*] — Din fr. **dilater**, lat. **dilatator**.

DILATĂBIL, -Ă, *dilatabili*, -e, adj. Care se poate dilata, care poate fi dilatat. — Din fr. **dilatatable**.

DILATĂNT, -Ă, *dilatantți*, -te, adj. Dilatator. ♦ (Substantivat) Ceea ce servește pentru a dilata. — Din fr. **dilatant**.

DILATĂRE, *dilatări*, s.f. Acțiunea de a (se) dilata și rezultatul ei. — V. **dilata**. **DILATĂT**, -Ă, *dilatată*, -te, adj. 1. (Despre unele corpuri) Cu dimensiunile mărite sub influența căldurii. 2. (Despre organe, părți de organe, orificii etc.) Mărit, lărgit. — V. **dilata**.

DILATĂTOR, -OĂRE, *dilatatori*, -oare, adj. Care dilată; dilatant. ♦ (Anat.) *Mușchi dilatatori* = mușchi care au funcția de a dilata deschiderile pe care se inserează. ♦ (Substantivat, n.) Instrument chirurgical care servește la dilatarea unei cavități, a unui orificiu etc. — Din fr. **dilatateur**, lat. **dilatator**.

DILATĂȚIE, *dilatății*, s.f. Creștere a dimensiunilor unui corp sub acțiunea căldurii; dilatare. ♦ *Coefficient de dilatație* = creșterea unității de lungime, de suprafață sau de volum a unui corp, raportată la 1°C de creștere a temperaturii. ♦ (Med.) Mărire patologică sau terapeutică a diametrului unui orificiu, al unei cavități, a unui vas etc. — Din fr. **dilatation**, lat. **dilatatio**.

DILATOMETRIE s.f. Procedeele de măsurare a dilatației corpurilor și metodele prin care se studiază, pe baza dilatației, transformările fizico-chimice suferite de corpuri sub influența căldurii. — Din fr. **dilatométrie**.

DILATOMETRU, *dilatometre*, s.n. Aparat care măsoară dilatația corpurilor. — Din fr. **dilatometre**.

DILATĂTORIU, -IE, *dilatatorii*, adj. (Livr.) Care tinde la amânarea soluționării unui litigiu. — Din fr. **dilatatoire**, lat. **dilatatorius**.

DILAUDĖN s.n. (Farm.) Derivat puternic al morfinei, folosit ca analgezic. [Pr.: -la-u-] — Denumire comercială.

DILEMĂTIC, -Ă, *dilematici*, -ce, adj. Cu caracter de dilemă; care prezintă o dilemă. — Din fr. **dilemmatique**.

DILĖMĂ, *dileme*, s.f. Raționament cu două soluții, dintre care trebuie aleasă una, deși ambele duc la aceeași concluzie. ♦ Alternativă care pune în dificultate. — Din fr. **dilemme**, lat. **dilemma**.

DILETĂNT, -Ă, *diletanți*, -te, s.m. și f. Persoană care manifestă preocupări într-un domeniu al artei, al științei sau al tehnicii fără a avea pregătirea profesională corespunzătoare; persoană care se ocupă de ceva din afara profesiei sale, numai din plăcere; amator; (peior.) persoană care nu adâncește problemele profesiei sale. — Din fr. **dilettante**.

DILETĂNTISM s.n. Faptul de a se ocupa ca diletant de o ramură a artei, a științei sau a tehnicii. ♦ (Peior.) Lipsă de pregătire temeinică, de seriozitate sau de aptitudini, dovedită de cineva în propriul domeniu de activitate. — Din fr. **dilettantisme**.

DILĖ, *dilesc*, vb. IV. refl. (Fam.) A înnebuni. — Din țig. **da-** (part. *dilo*).

DILIGĖNT, -Ă, *diligenți*, -te, adj. (Livr.) Harnic, sărguincios, zelos. — Din lat. **diligens**, -ntis, fr. **diligent**.

DILIGĖNȚĂ, *diligențe*, s.f. Trăsură mare, acoperită, cu care se făcea în trecut transportul regulat de poștă și de călători pe distanțe mai lungi; poștalion. — Din fr. **diligence**.

DILIGĖNȚĂ², *diligențe*, s.f. (Livr.) Sărguință, osteneală; zel, promptitudine. — Din lat. **diligentia**, fr. **diligence**.

DILĖU, -ĖE, *dilii*, s.m. și f., adj. (Fam.) (Om) aiurit, nebul. — De la **dili**.

DILUĂ, *diluez*, vb. I. 1. Tranz. A micșora concentrația unei soluții. 2. Tranz. și refl. (A) (se) atenua, a (se) micșora, a slăbi. [Pr.: -lu-a] — Din fr. **diluer**.

DILUĂNT, *diluanti*, s.m. Substanță care diluează (1). [Pr.: -lu-ant] — Din fr. **diluant**.

DILUĂRE, *diluări*, s.f. Acțiunea de a (se) dilua. — [Pr.: -lu-a] — V. **dilua**.

DILUĂT, -Ă, *diluată*, -te, adj. 1. (Despre soluții) Care e mai puțin concentrat; slab. ♦ (Substantivat, n.) Soluție căreia i s-a micșorat concentrația. 2. Fig. (Despre texte, idei, stil) Dezlănat, prolix. [Pr.: -lu-at] — V. **dilua**.

DILUȚIE, *diluții*, s.f. Raportul dintre o cantitate de soluție și cantitatea de substanță dizolvată în aceasta. — Din fr. **dilution**.

DILUVIĂNT, -Ă, *diluvieni*, -e, adj. Care ține de diluviu, provenit din diluviu, de diluviu. ♦ (Geol.; substantivat, n.) Pleistocen. [Pr.: -vi-an] — Din fr. **diluvien**.

DILUVIU, *diluvii*, s.n. 1. Potopul biblic; *p. gener.* potop. 2. (Geol.) Pleistocen. — Din fr., lat. **diluvium**.

DIMENSIONĂ, *dimensionez*, vb. I. Tranz. A stabili, pe bază de calcul, dimensiunile unei construcții, ale unei mașini, ale unui aparat, ale unei piese etc. [Pr.: -si-o-] — Din germ. **dimensionieren**.

DIMENSIONĂL, -Ă, *dimensionali*, -e, adj. Care arată dimensiunea, privitor la dimensiune. [Pr.: -si-o-] — Din germ. **dimensional**, fr. **dimensionnel**.

DIMENSIONĂRE, *dimensionări*, s.f. Acțiunea de a dimensiona. [Pr.: -si-o-] — V. **dimensiona**.

DIMENSIUNE, *dimensiuni*, s.f. 1. Mărire (lungime, lățime sau înălțime) necesară la determinarea întinderii figurilor și a corpurilor (geometrice). ♦ Expr. (Fam.) *A patra dimensiune* = ceva imposibil, ceva neconceput încă de mintea omenescă. ♦ Spec. Mărire fizică considerată din punctul de vedere al legăturii dintre unitatea sa de măsură și unitățile mărimilor fundamentale ale unui sistem de unități de

măsură. 2. Mărire, măsură, proporție. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **dimension**, lat. **dimensio**, -onis.

DIMĖR, *dimeri*, s.m. Compus chimic rezultat din combinarea a două molecule identice. — Din fr. **dimère**.

DIMERLĖE, *dimerlii*, s.f. (Reg.) Baniță (pentru cereale). [Var.: **dimirlie** s.f.] — Cf. tc. demirli „de fier”.

DIMĖIE s.f. Țesătură groasă de lână (albă), folosită la confecționarea hainelor țărănești; aba, pănură. — Din tc. **dimi**.

DIMINEĂȚĂ, *dimineți*, s.f., adv. 1. S.f. Partea de la început a zilei (din zori până la prânz). ♦ Loc. adj. și adv. *De dimineată* = a) (care are loc) în partea de la început a zilei, în zori, (foarte) devreme; b) (care are loc) din momentul când începe ziua, de când se face ziua. *Ziua bună se cunoaște de dimineată*. ♦ Loc. adv. (Pop.) *În faptul dimineții* = în zori de zi. ♦ Expr. *Bună dimineată!* sau (pop.) *dimineța bună!* formulă de salut, la întâlnire, în timpul dimineții. *A umbla cu bună dimineța* = a) a umbla cu colindul în dimineța (sau în ajunul) Crăciunului; b) (glumeț și ir.) a umbla fără treabă (pe la vecini). 2. Adv. (În forma *dimineată*) În timpul dimineții (1). ♦ (În forma *dimineată*, după adverbele de timp „azi”, „măine”, „poimăine”, „ieri”, „alaltăieri”) *Plouă de ieri-dimineată*. ♦ În fiecare dimineată (1). ♦ (În forma *dimineată* precedat de adverbele „mai”, „foarte”, „tare” și uneori de prep. „de”) Mai (sau foarte) devreme. — Lat. ***demanitia**.

DIMINUĂ, *diminuz*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni mai mic (din punct de vedere cantitativ, calitativ, intensiv etc.); a (se) micșora, a scădea. [Pr.: -nu-a] — Din fr. **diminuer**, lat. **diminuere**.

DIMINUĂRE, *diminuări*, s.f. Acțiunea de a (se) diminua și rezultatul ei; micșorare, scădere. [Pr.: -nu-a-] — V. **diminua**.

DIMINUĖNDO adv. (Muz.) Decrescendo. [Pr.: -nu-en-] — Cuv. it.

DIMINUTĖV, -Ă, *diminutivi*, -e, adj., s.n. (Cuvânt) derivat cu ajutorul unui sufix prin care se denumesc ființe, obiecte etc. considerate (în mod real sau afectiv) mai mici decât cele exprimate de cuvântul de bază. — Din fr. **diminutif**.

DIMINUTĖVĂ, *diminutivez*, vb. I. Tranz. (Lingv.) A face să devină diminutiv, a forma diminutive. — Din fr. **diminutiver**.

DIMINUTĖVĂL, -Ă, *diminutivali*, -e, adj. (Despre sufixe, particule) Care formează diminutive; (despre cuvinte, formații lexicale) format prin derivare cu sufixe, cu particule diminutive. — **Diminutiv** + suf. -al.

DIMINUTĖVĂRE, *diminutivări*, s.f. (Lingv.) Acțiunea de a diminutiva și rezultatul ei. — V. **diminutiva**.

DIMINUTĖVĂT, -Ă, *diminutivați*, -te, adj. Care a devenit diminutiv. — V. **diminutiva**.

DIMIRLĖE s.f. v. **dimerlie**.

DIMĖSIE s.f. v. **demisie**.

DĖMON s.m. v. **demon**.

DĖMORF, -Ă, *dimorfi*, -e, adj. Care prezintă dimorfism, caracterizat prin dimorfism. — Din fr. **dimorphe**.

DĖMORFISM s.n. 1. Proprietate a unei substanțe de a cristaliza în două forme deosebite. 2. Existența a două forme distincte la una și aceeași specie de animale sau de vegetale (în funcție de sex, de sezon etc.). — Din fr. **dimorphisme**.

DĖMPOTRĖVĂ adj. invar., adv. I. Adv. Invar. Din față, din partea cealaltă, de dincolo; opus. ♦ Fig. Potrivnic, neprielnic, nefavorabil. 2. Adv. Din contra; cu totul altfel; invers. 3. Adv. (Rar) Față în față. — **De**⁴ + **împotrivă**.

DĖMPREJŪR adv., adj. invar. Din jur, din vecinătate. — **De**⁴ + **împrejur**.

DĖMPREJŪRUL prep. Din jurul, din apropierea (unei ființe sau unui lucru). — **De**⁴ + **împrejurul**.

DĖMPREUNĂ adv. Împreună (1). — **De**⁴ + **împreună**.

DĖN prep. I. (Cu sens local) 1. (Introduce un atribut care arată locul unde se află cineva sau ceva, unde se întâmplă ceva) *Oglinda din perete*. 2. (Introduce un complement care arată punctul de plecare) *A ieșit din casă*. ♦ (În corelație cu prep. „în”, arată succesiunea în spațiu de la un loc la altul de același fel) *Sărea din piatră în piatră*. 3. (Introduce un complement sau un atribut care arată originea, proveniența) *Medicament extras din plante*. ♦ *Din jos de...* = mai jos de...; dincolo de... *Din sus de...* = mai sus de... II. (Cu sens temporal) 1. (Introduce un complement care arată momentul existenței, timpul când se petrece o acțiune) *Îl striga din mers*. 2. (Introduce un complement care indică punctul de plecare în timp) *Din tinerete*. III. (Cu sens partitiv) Dintre. *Într-una din zile*. IV. (Introduce un complement de cauză) *A greșit din neglijență*. V. (Introduce un complement de mod) *Povestește din amintire*. VI. (Introduce un complement instrumental) *Bate din palme*. VII. (Construcția prepozițională indică materia din care este făcut un lucru) *Mămăligă din făină necernută*. VIII. (Introduce un complement indirect care arată obiectul unei prefaceri, al unei schimbări) *Ei fac din noapte zi*. IX. (Pop.; introduce un complement de relație) În ce privește, în privința. *Din glume îi întrece pe toți*. — **De**⁴ + **în**.

DĖNADĖNS adv. Cu un anumit scop, în mod conștient; intenționat, înadins. ♦ *Cu dinadins (ul)* = în mod expres, în special. *Cu tot dinadinsul = a)* cu toată străduința, cu orice preț; *b)* cu adevărat, în adevăr. — **De**⁴ + **inadins**.

DĖNĂFĂRĂ adv. (În loc. adv.) *Pe dinafără* = pe de rost, reproducând (întocmai) din memorie. — **De**⁴ + **în afară**.

DĖNĂINȚE adv. 1. (Local) În față, înainte. ♦ Loc. adj. *De dinainte* = aflat în față. ♦ Expr. *A (sau a-l) lua (pe cineva) gura pe dinainte* = v. *gură*. *A nu-i trece cuiva pe dinainte* = a acorda cuiva respect sau (prea multă) considerație.

♦ (Adjectival) Din față, anterior. *Rândul dinainte*. ♦ (Substantivat; în forma *dinainte*) Jumătatea din față a corpului unui animal sau al unui om. 2. (Temporal) De mai înainte, de mai de mult. ♦ Loc. adj. *De dinainte* = de adineauri; de mai înainte. ♦ Din timp, de cu vreme. — **De⁴ + înainte**.

DINĂINTEA prep. 1. Din sau în locul aflat înaintea cuiva sau a ceva, din sau în fața cuiva sau a ceva. ♦ (Precedat de prep. „pe”) Prin fața cuiva sau a ceva. 2. Din timpul care precedă, înainte de... *Anii dinaintea erei noastre*. — **De⁴ + înainte**.

DINĂM, *dinamuri*, s.n. Generator electric de curent continuu. — Din fr. **dynamo**.

DINĂMIC, -Ă, *dinamici*, -ce, adj., s.f. I. Adj. 1. (Mec.) De mișcare, de forță; privitor la mișcare, la forță. 2. Plin de mișcare, de acțiune, activ; care este în continuă (și intensă) mișcare, evoluție; care se desfășoară rapid. ♦ *Verb reflexiv dinamic* = verb reflexiv a cărui acțiune se face cu participarea intensă sau cu un interes special din partea subiectului. *El se gândește. Ea își amintește*. ♦ (Despre oameni) Care dovedește forță vitală, putere de a se afirma și de a acționa; energic. II. S.f. 1. Parte a mecanicii care studiază mișcarea corpurilor sub acțiunea diferitelor forțe. 2. (Tehn.) Raport între valorile maxime și minime ale unui semnal. 3. Dezvoltare intensă, schimbare continuă, bogăție de mișcare. ♦ *Dinamica populației* = totalitate schimbărilor (cantitative) care au loc în cadrul unei unități de populație. — Din fr. **dynamique**.

DINĂMISM s.n. 1. Putere vitală, forță de acțiune, de mișcare. 2. Concepție filosofică, contrară mecanicismului, care explică lumea prin existența unei forțe sau a anumitor forțe care interacționează, ireductibile la materie. — Din fr. **dynamisme**.

DINĂMITĂ, *dinamitez*, vb. I. Tranz. A pune dinamită (sau un alt exploziv) pentru a arunca în aer obstacole naturale, construcții dezafectate, obiective militare în timp de război etc. — Din fr. **dynamiter**.

DINĂMITĂRD, -Ă, *dinamitarzi*, -de, adj. (Livr.) Anarhic, distrugător. — Din fr. **dynamitard**.

DINĂMITĂRE, *dinamitări*, s.f. Acțiunea de a *dinamita*. — V. **dinamita**.

DINĂMITĂ s.f. Exploziv detonant care are la bază nitroglicerina. — Din fr. **dynamite**.

DINĂMIZĂ, *dinamizez*, vb. I. Tranz. A face să devină (mai) dinamic; a stimula. — Din fr. **dynamiser**.

DINĂMIZĂRE, *dinamizări*, s.f. Acțiunea de a *dinamiza*. — V. **dinamiza**.

DINAMO-ELÉCTRIC, -Ă, *dinamo-electrici*, -ce, adj. Care transformă energia mecanică în energie electrică, privitor la această transformare. — Din fr. **dynamo-électrique**.

DINAMOGRAFĂ, *dinamografe*, s.n. Dinamometru înregistrator. — Din fr. **dynamographie**.

DINAMOMETRIE s.f. Măsurare a forței (constracției musculare) cu ajutorul dinamometrului. — Din fr. **dynamométrie**.

DINAMOMÉTRU, *dinamometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea forțelor. — Din fr. **dynamomètre**.

DINAPÓI adv. 1. În partea din urmă; în spate, înapoi, dindărăt. ♦ (Adjectival) Care se află în spate; posterior. ♦ (Substantivat; în forma *dinapoi*) Jumătatea din spate a corpului unui animal sau al unui om. 2. De la spate, din urmă, dindărăt. — **De⁴ + înapoi**.

DINAPÓIA prep. Înapoia, în spatele (cuiva sau a ceva), în partea din urmă (a ceva sau a cuiva), după (cineva sau ceva); dindărătul. [Pr.: -*po-ia*] — **De⁴ + înapoia**.

DINĂR, *dinari*, s.m. 1. Monedă de aur sau de argint de origine arabă, care a circulat în trecut și în Europa. 2. Unitate monetară curentă în Algeria, Bahrein, Iordania, Iraq, Serbia, Kuwait, Libia, Tunisia, Yemen. — Din ngr. **dinárion**, fr. **dinar**.

DINĂSTIC, -Ă, *dinastici*, -ce, adj. Privitor la dinastie, care aparține dinastiei. ♦ (Despre oameni, curente etc.) Partizan la dinastie. — Din fr. **dynastique**.

DINASTIE, *dinastii*, s.f. Succesiune de suverani din aceeași familie; familie domnitoare. ♦ Succesiune de oameni celebri din aceeași familie. — Din fr. **dynastie**.

DINATRÓN s.n. (Electron.) (În sintagma) *Efect dinatron* = scădere a curentului între doi electrozi ai unui tub electronic la creșterea tensiunii dintre ei. — Din engl., fr. **dynatron**.

DINĂ, *dine*, s.f. (Fiz.) Unitate de măsură a forței, egală cu forța care imprimă unui corp cu masa de un gram accelerația de un centimetru pe secundă la pătrat. — Din fr. **dyne**.

DINĂUNTRU adv. Din interior. ♦ (Adjectival) Care se află înăuntru, în interior. [Var.: **dinlăuntru** adv.] — **De⁴ + înăuntru**.

DINCOACE adv. În partea aceasta, în partea dinspre vorbitor. ♦ (Adjectival) Care se află în partea dinspre vorbitor. ♦ Loc. adj. *De dincoace* = care se află în partea aceasta (dinspre vorbitor). ♦ Loc. prep. *Dincoace de...* = în partea aceasta (dinspre vorbitor). *De dincoace de...* = din partea aceasta. [Acc. și: *dincoace*] — **De⁴ + încoace**.

DINCOLO adv. 1. În partea cealaltă, în partea opusă vorbitorului. ♦ Loc. adj. *De dincolo* = care se află în cealaltă parte; care se află peste hotare. ♦ Loc. prep. *Dincolo de...* = a) în partea cealaltă a...; b) în afară de... *Pe dincolo* = în partea cealaltă (treacând de-a curmezisul sau pe ocolite), prin cealaltă parte. ♦ (Bis.) În lumea cealaltă, în lumea de apoi. 2. (În corelație cu „ici”, „colo”, „aici” etc.) În altă

parte. *Aici înflorește o floare, dincolo un copac*. ♦ Expr. *Așa și pe dincolo* = așa cum s-a spus mai sus, în felul în care se cunoaște sau într-un fel pe care vorbitorul nu vrea să-l spună [Acc. și: *dincolo*] — **De⁴ + încolo**.

DINCOTRÓ adv. (Adesea în propoziții interogative) Din care direcție, de unde, din ce parte. — **De⁴ + încotro**.

DINDĂRĂT adv. Dinapoi. ♦ (Adjectival) Care se află dinapoi, în spate. — **De⁴ + îndărăt**.

DINDĂRĂTUL prep. Dinapoi. — **De⁴ + îndărătul**.

DINÉU, *dineuri*, s.n. Masă de seară (de gală). [Pl. și: *dinee*] — Din fr. **dîner**.

DINGO, *dingo*, s.m. Specie de câine sălbatic din Australia (*Canis dingo*). — Din fr. **dingo**.

DINOĂRE adv. (Reg.) Adineauri. [Pr.: -*ni-oa*-] — Lat. **de una hora**.

DINLĂUNTRU adv. v. **dinăuntru**.

DINOCÉRAS, *dinocerași*, s.m. Mamifer fosil asemănător cu rinocerul, cu caninii foarte dezvoltati. — Din fr. **dinocéras**.

DINOTÉRIU s.m. Mamifer fosil proboscidian mai mare decât elefantul, cu doi fildeși curbați în jos și fixați pe maxilarul inferior. — Din fr. **dinotherium**.

DINOZĂUR, *dinozauri*, s.m. Reptilă fosilă uriașă din ordinul dinozaurienilor. [Pr.: -*za-ur*] — Din fr. **dinosaure**, it. **dinosauro**.

DINOZURIAN, *dinozaurieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile fosile de dimensiuni gigantice, având unele caractere intermediare între reptile, păsări și mamifere; (și la sg.) animal din acest ordin. ♦ (Adjectival) *Reptilă dinozauriană*. [Pr.: -*za-u-ri-an*] — Din fr. **dinosaurien**.

DÎNSPRE prep. 1. (Introduce un complement care arată punctul de plecare al acțiunii) Din direcția... 2. (Introduce un complement circumstanțial de timp) Cam sear..., aproximativ în momentul... *Dînspre seară*. 3. (Introduce un complement indirect care arată originea, descendența) Din partea, după. *Văr dînspre tată*. — **De⁴ + înspre**.

DINTĂI num. (De obicei precedat de „cel”) Primul dintr-o serie de obiecte, ființe, fenomene de același fel. ♦ (Adverbial) În primul moment, (mai) întâi. ♦ (Adjectival) Primul ca importanță, ca valoare, ca rang etc. dintre mai mulți. [Var.: (reg.) **dentăi** num.] — **De⁴ + întâi**.

DÎNTE, *dinți*, s.m. 1. Fiecare dintre organele osoase mici, acoperite cu un strat de smalț, situate în cavitatea bucală a majorității vertebratelor și servind de obicei pentru a rupe, a mesteca și a fărâmița alimentele; *p. restr.* fiecare dintre organele osoase mici așezate în partea din față a maxilarelor. ♦ *Dinte de lapte* = fiecare dintre dinții care le cresc copiilor în primii ani ai vieții și care cad mai târziu, fiind înlocuiți cu dinții definitivi. ♦ Expr. *Soare cu dinți* = soare pe timp geros, răcoros sau ploios. *A se ține de ceva cu dinții* = a nu ceda cu niciun preț, a nu renunța nici-decum la ceva. *Înarmat până în dinți* = v. *înarmat*. *A-i scoate* (cuiva) și *dinții din gură* = a-i lua (cuiva) tot ce are, a sărăci (pe cineva). *A-și arăta dinții* = a amenința; a se manifesta în mod nefavorabil. *Printre dinți* = (în legătură cu verbe de declarație) neclar, nedelusiț (și cu nemulțumire). *A avea un dinte împotriva* (sau *contra*) *cuiva* = a avea un motiv de nemulțumire, de supărare sau de dușmănie împotriva cuiva. ♦ Compose: *dintele-dracului* = plantă erbacee cu flori albe, roșii-purpurii sau verzi așezate în spice (*Polygonum hydropiper*); (*porumb*) *dinte-de-cal* (sau *dintele-calului*) = varietate de porumb cu boabe mari, late și albicioase, cu un șânțel la vârf. 2. Fiecare dintre creștăturile, zimții, proeminențele (ascuțite și regulate) de pe marginea unor unelte sau piese de mașină; fiecare dintre colții pieptenei, ai greblei, ai grapei etc. 3. Înălțime stâncosă, izolată, cu pereți abrupti; colț. — Lat. **dens**, -ntis.

DÎNTE prep. 1. (Introduce un atribut care arată locul ocupat de cineva sau de ceva între două sau mai multe obiecte) Care se află între..., în mijlocul... *Spațiul dintre pat și masă*. ♦ (Introduce un complement care arată punctul de plecare) Din mijlocul... *Iese luna dintre nori*. 2. (Introduce un atribut care arată detașarea unui obiect din mijlocul mai multora de același fel) Printre, între, din. *Dintre sute de elevi*. 3. (Introduce un atribut exprimând o corelație sau o alternanță) Între. *Raportul dintre parte și întreg*. 4. (Introduce un atribut care indică răstimpul dintre două momente cunoscute) Situat între... *Momentul dintre noaptea și zi*. 5. (Introduce un atribut care exprimă un raport de reciprocitate) Care există între... *S-au întărit legăturile dintre ei*. — **De⁴ + între**.

DÎNTRU prep. (Mai ales înaintea lui „un”, „al”, „însul”, „acest”, „o dată”, cu elidarea vocalei finale proprii) 1. (Cu sens local) Din, dinspre. *Privește dintr-un colț al sălii*. ♦ *Dintr-ocol* = din partea aceea. 2. (Partitiv) Din. *Vorbește cu unii dintre noi*. ♦ (Indicând apartenența) *Facem parte dintr-o lume nouă*. 3. (Cu sens temporal; introduce un complement circumstanțial care indică momentul plecării) De la. *Pleacă dintr-o clipă într-alta*. ♦ (Introduce un atribut care indică timpul desfășurării unei acțiuni) Din, petrecut în... *Mi-a povestit o întâmplare dintr-o dimineață de vară*. 4. (Introduce un complement care indică originea, proveniența) Din. *Planta se dezvoltă dintr-o sămânță*. 5. (Introduce un complement indirect care arată obiectul unei prefaceri) Din. *Și-a făcut o scurtă dintr-un paltan*. ♦ (Introduce un complement indirect care arată starea de la care se trece) *Se trezește dintr-un somn greu*. 6. (Introduce un complement circumstanțial de mod) Cu. *A nimerit dintr-un foc (de pușcă)*. ♦ Loc. adv. *Dintr-odată* = cu o singură mișcare; pe neașteptate; brusc, deodată. 7. (Introduce un complement instrumental) Cu. *Are pensie și trăiește dintr-însa*. 8. (Introduce un atribut care indică materia) Din. *Mănăstirea*

dintr-un Lemn. 9. (Introduce un complement circumstanțial de cauză) Din cauza. S-a supărat dintr-o nimica toată. — **De**⁴ + **Intru**.

DINȚĂ, *dințez*, vb. I. Tranz. A face dinți (2) pe marginea unui obiect. — Din **dințat** (derivat regresiv) sau din **dinte**.

DINȚĂR, *dințare*, s.n. 1. Unealtă cu care se înclină dinții fierăstrăului de o parte și de alta a pânzei lui. 2. Grătar în dreptul scocului morii. — **Dinte** + suf. *-ar*.

DINȚĂRE, *dințări*, s.f. Acțiunea de a **dința** și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Totalitatea dinților unui obiect. — **dința**.

DINȚĂT, *-Ă, dințați, -te*, adj. Cu dinți; crestat sau tăiat în formă de dinți; zimțat. — **Dinte** + suf. *-at*.

DINȚĂRÍT s.n. (Glumeț) Plată care urma să fie dată de creștini unui turc, fiindcă și-a oboșit dinții mâncând în casa lor. — **Dinte** + suf. *-ărit* (după tc. *disparasi* „bani de dinți”).

DINȚĂTURĂ s.f. Părte dințată a unui obiect. ♦ Spec. Totalitatea zimților de pe marginea unei mărci poștale. — **Dința** + suf. *-ătură*.

DINȚIȘOR, *dințișori*, s.m. Diminutiv al lui **dinte**. — **Dinte** + suf. *-ișor*.

DINȚURĂ, *dințuri*, s.f. Plantă erbacee cu flori roșii sau albe dispuse în spice, care crește prin semănături sau ierburi. (*Odontites rubra*). — **Dinte** + suf. *-ură*.

DIOCEZĂN, *-Ă* adj. v. **diecezan**.

DIOCEZĂ s.f. v. **dieceză**.

DIOCHEĂ vb. I v. **deochea**.

DIOCHEÁT, *-Ă* adj. v. **deocheat**.

DIOCHETURĂ s.f. v. **deochetură**.

DIÓCHI s.n. v. **deochi**.

DIODĂ, *diode*, s.f. Element al unui circuit electric cu doi electrozi, care are o rezistență mică față de un sens de trecere a curentului electric și foarte mare față de sensul opus; tub electronic care are doi electrozi (dintre care unul emite electroni). ♦ *Diodă tunel* = diodă de construcție specială folosită ca amplificator și generator de oscilații. *Diodă stabilizatoare de tensiune* = diodă folosită ca element de referință în stabilizatoarele de tensiune și de curent. *Diodă (electro)luminescentă* = diodă cu emisie luminoasă la trecerea curentului electric prin ea; led. [Pr.: *di-o-*] — Din fr. **diode**.

DIÓIC, *-Ă, dioici, -ce*, adj. (Despre plante unisexuate) Care are florile masculine și femele pe indivizi deosebiți ai aceleiași specii. [Pr.: *di-o-ic*] — Din fr. **dioïque**.

DIONINĂ s.f. (Fam.) Medicament pe bază de morfină, folosit ca analgezic al tusei. [Pr.: *di-o-*] — Din fr. **dionine**.

DIONISIÁC, *-Ă, dionisiaci, -ce*, adj. 1. (În sintagma *Sărbătorile (sau serbările) dionisiace* (și substantivat, f. pl.) = serbări organizate în Grecia antică în cinstea zeului Dionysos. 2. (În opoziție cu *apolinic*) Care are o atitudine afectivă cu impulsuri pasionale, exaltate sau iraționale. [Pr.: *di-o-ni-si-ac*] — Din fr. **dionysiaque**.

DIÓPTRIC, *-Ă, dioptrici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care este în legătură cu refracția luminii, care aparține acestei refracții. 2. S.f. Parte a opticii care studiază fenomenele de refracție a luminii. [Pr.: *di-op-*] — Din fr. **dioptrique**.

DIÓPTRIE, *dioptrii*, s.f. Unitate de măsură a puterii unei lentile, având la bază puterea lentilei cu distanța focală de un metru. [Pr.: *di-op-*] — Din fr. **dioptrie**.

DIÓPTRU, *dioptrre*, s.n. (Fiz.) 1. Suprafață care separă două medii transparente cu indici de refracție diferiți. 2. Dispozitiv sau instrument optic care determină linia de vizare spre un punct dat. [Pr.: *di-op-*] — Din fr. **dioptrre**.

DIORĂM s.n. v. **dioramă**.

DIORĂMĂ, *diorame*, s.f. Tablu de mari dimensiuni (alcătuit din mai multe planuri), așezat într-o sală obscură și care, sub efectul unui joc de lumini, dă spectatorului impresia realității. ♦ Reprezentare spațială a unei porțiuni de ecosistem, în care se expun, în muzee, animale împăiate, manechine etc. [Pr.: *di-o-*. — Var.: (inv.) **diorám** s.n.] — Din fr. **diorama**.

DIORĂMIC, *-Ă, dioramici, -ce*, adj. Care aparține unei diorame, privitor la o dioramă. [Pr.: *di-o-*] — Din fr. **dioramique**.

DIORIE, *diorii*, s.f. (Inv.) Termen de plată; scadență, soroc. [Pr.: *di-o-*] — Din ngr. **dioria**.

DIORÍT, *diorite*, s.n. Rocă eruptivă grăunțoasă, cenușie-verzuie, folosită ca piatră de construcție și ca ornament. [Pr.: *di-o-*] — Din fr. **diorite**.

DIOXÍD, *dioxizi*, s.m. (Chim.) Bioxid. [Pr.: *di-o-*] — Din fr. **dioxyde**, engl. **dioxide**.

DIOXÍNĂ s.n. Grup de substanțe foarte toxice, care pot să apară în sinteza unor icerbicide, dezinfectanți etc. [Pr.: *di-o-*] — Din fr. **dioxine**.

DIPETÁL, *-Ă, dipetali, -e*, adj. (Despre corole) Care are două petale; (despre flori, plante) care are corola formată din două petale. — Din fr. **dipétale**.

DIPLEGIE, *diplegii*, s.f. Paralizie bilaterală. — Din fr. **diplegie**.

DIPLOCEFÁL, *-Ă, diplocefali, -e*, adj., s.m. și f. (Med.) (Făt monstruos) care prezintă diplocefalie. — Din fr. **diplocephal**.

DIPLOCEFALÍE, *diplocefalii*, s.f. (Med.) Monstruoșitate caracterizată prin existența a două capete pe un trunchi. — Din fr. **diplocephalie**.

DIPLOCÓC, *diplococi*, s.m. Fiecare dintre germeni patogeni care produc pneumonia, meningita etc. — Din fr. **diplocoque**.

DIPLODÓC, *diplodoci*, s.m. Reptilă dinozauriană fosilă, amfibie, erbivoră, cu gâtul și coada foarte lungi. — Din fr., lat. **diplococus**.

DIPLOGRÁF, *diplografe*, s.n. Mașină de scris care funcționează simultan cu două feluri de caractere. — Din fr. **diplographe**.

DIPLOÍD, *-Ă, diploide*, adj. (Biol.; despre celule organice sau organisme) Cu număr dublu de cromozomi. ♦ *Fază diploidă* = perioadă în dezvoltarea unor organisme în care numărul de cromozomi ai celulelor obișnuite este dublu în raport cu acela al celulelor sexuale. [Pr.: *-plo-id*] — Din fr. **diploide**.

DIPLOIDÍE s.f. (Biol.) Caracter al celulelor sau organismelor diploide. [Pr.: *-plo-i-*] — Din fr. **diploïde**.

DIPLOMAT¹, *-Ă, diplomați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut o diplomă. — Din fr. **diplomé**.

DIPLOMAT², *-Ă, diplomați, -te*, s.m. și f., s.n., adj. I. 1. S.m. și f. Reprezentant oficial al unui stat bucurându-se de privilegiu și imunități în țara unde își îndeplinește misiunea. 2. S.m. și f. Persoană care știe cum să trateze o afacere, cum să se comporte într-o situație (pentru a-și atinge scopurile). 3. Adj. Care denotă calcul, abilitate (în comportare); diplomatic². II. S.n. Prăjitură preparată dintr-o cremă aromată cu adaos de frișcă și fructe zaharisite. — Din fr. **diplomate**.

DIPLOMÁTIC¹, *-Ă, diplomatici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Disciplină auxiliară a istoriei care cercetează diplomele și documentele oficiale vechi și le stabilește autenticitatea. 2. Adj. (Rar) Care aparține diplomelor și documentelor oficiale vechi, privitor la aceste diplome și documente. — Din fr. **diplomatique**, lat. **diplomaticus**.

DIPLOMÁTIC², *-Ă, diplomatici, -ce*, adj. Referitor la diplomație sau la diplomați², care aparține diplomației sau diplomaților². ♦ Diplomat². — Din fr. **diplomatique**.

DIPLOMATÍE, (2) *diplomații*, s.f. 1. Activitate desfășurată de un stat prin reprezentanții săi diplomatici, în scopul realizării politicii sale externe. 2. Comportare abilă, subtilă, șireată. 3. Carieră, profesie de diplomat². 4. Totalitatea reprezentanților constituiți în corp diplomatic. — Din fr. **diplomatie**.

DÍPLOMĂ, *diplome*, s.f. 1. Act oficial care certifică pregătirea profesională a unei persoane, un anumit titlu etc. 2. Act eliberat unui premiant, unui participant la o expoziție sau la un concurs, prin care se recunoaște valoarea acestuia. 3. (În Evul Mediu) Act prin care se acorda cuiva un titlu de noblete, anumite privilegii etc. — Din fr. **diplôme**, lat. **diploma**.

DIPLOPIE, *diplopii*, s.f. Tulburare a vederii care constă în perceperea dublă a imaginii unui obiect. — Din fr. **diplopie**.

DIPNÓI, *dipnoi*, s.m. (La pl.) Grup de pești care respiră atât prin branhii cât și prin plămâni; (și la sg.) pește din acest grup. ♦ (Adjectival) *Pești dipnoi*. — Cf. fr. **dipnoé**, **dipnoïque**.

DIPÓD, *-Ă, dipozi, -de*, adj. (Despre versuri) Care este format din două picioare metrice. — Din fr. **dipode**.

DIPÓDIE s.f. Vers format din două picioare metrice. — Din fr. **dipodie**.

DIPÓL, *dipoli*, s.m. 1. Circuit electric cu două borne de acces pentru conectarea la o rețea exterioară. 2. (În sintagma *Dipol electric* = **a**) sistem de două sarcini electrice apropiate, egale și de semn contrar; **b**) antenă de telecomunicații formată din două conductoare dispuse și alimentate simetric. — Din germ. **Dipol**, fr. **dipôle**.

DIPOLÁR, *-Ă, dipolari, -e*, adj. Care aparține dipolilor, privitor la dipoli. — Din fr. **dipolaire**.

DIPSOMÁN, *-Ă, dipsomani, -e*, s.m. și f. (Med.) Bolnav de dipsomanie; alcoolic. — Din fr. **dipsomane**.

DIPSOMANÍE s.f. (Med.) Nevoie patologică irezistibilă de a bea alcool; alcoolism cronic. — Din fr. **dipsomanie**.

DIPTÉR, *diptere*, s.n. I. (La pl.) Ordin de insecte cu o singură pereche de aripi și cu aparatul bucal adaptat pentru supt sau pentru înțepat și supt; (și la sg.) insectă din acest ordin. ♦ (Adjectival; despre insecte) Cu două aripi. II. Edificiu antic înconjurat cu două șiruri de coloane. ♦ (Adjectival) *Templu dipter*. [Var.: **diptérá** s.f.] — Din fr. **diptère**.

DIPTÉRÁ s.f. v. **dipter**.

DIPTÍC, *diptice*, s.n. Icoană sau tablou alcătuit din două piese legate între ele încât să se poată deschide și închide ca o carte. ♦ P. gener. Operă literară sau muzicală alcătuită din două părți. [Acc. și: *diptic*] — Din fr. **diptyque**.

DIRECLÍE, *directii*, s.f. Monedă de argint bătută în Spania, care a circulat în Țările Române în vremea lui Caragea. — Din tc. **direkli** „cu stâlpi”.

DIRÉCT, *-Ă, direcți, -te*, adj., s.f., adv. I. Adj. Care duce la țintă, de-a dreptul, fără ocol; drept. ♦ *În linie directă* = din tată în fiu. 2. S.f. Lovitură dată de un boxer cu mâna întinsă drept înainte. 3. Adv. De-a dreptul, fără ocol. 4. Adj. Care se face, are loc fără intermediar sau fără ascunzișuri, fățiș; nemijlocit. ♦ *Vot direct* = vot exprimat prin participarea la urnă a fiecărui cetățean. *Impozit direct* = impozit asupra veniturii sau proprietății, perceput pe baza unor roluri nominale.

Complement direct = complement care determină un verb tranzitiv. *Vorbire directă* sau *stil direct* = procedeu sintactic și stilistic de redare fidelă a spuselor sau gândurilor cuiva. 5. Adv. Fără intermediar, în mod nemijlocit; fără ascunzișuri, fățiș. ♦ Expr. *A fi (sau a face) direct răspunzător (de ceva)* = a răspunde (sau a face să răspundă) personal și integral (de faptele sale). 6. Adv. (În sintagma *Mărimi direct proporționale* = mărimi al căror raport este de asemenea natură) încât

creșterea sau scăderea uneia de un număr de ori provoacă creșterea sau scăderea celorlalte de același număr de ori. — Din fr. **direct**, lat. **directus**.

DIRECTIV, **-Ă**, *directivi*, *-e*, adj. **1.** (Rare) Care indică direcția, privitor la direcție. **2.** (Tehn.) Care are direcție fixă. — Din fr. **directif**.

DIRECTIVĂ, *directive*, s.f. Instrucțiune generală dată de un organ superior celor din subordinea sa. — Din fr. **directive**.

DIRECTIVITATE s.f. Proprietate a unui emițător sau receptor de a radia, respectiv de a capta unde (acustice sau electromagnetice) preferențial în sau din anumite direcții. — Din fr. **directivité**.

DIRECTOR¹, **-OĂRE**, *directori*, *-oare*, adj., s.f., s.n. **1.** Adj. Care dirijează sau conduce ceva, care indică direcția. ♦ *Roți director* = roțile din față ale unui vehicul, cu ajutorul cărora se stabilește direcția de mers. *Plan director* = hartă sau plan al unei regiuni la scara de 1/20 000. *Linie director* = linie fixă pe care alunecă altă linie care, prin mișcarea ei în spațiu, descrie o suprafață. ♦ Fig. Care indică linia de conduită, care îndrumăază (activitatea). **2.** S.f. (Mat.) Curbă pe care se sprijină generatoarele rectilinii ale unei suprafețe riglate. **3.** S.n. (Elt.) Element care mărește directivitatea unei antene. — Din fr. **directeur**, lat. **director**.

DIRECTOR², **-OĂRE**, *directori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care conduce o întreprindere, o instituție, o publicație etc. sau un sector al acestora; funcție deținută de această persoană. — Din fr. **directeur**, lat. **director**.

DIRECTORĂȘ, *directorăși*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *director²*. — **Director²** + suf. *-aș*.

DIRECTORĂȚ, *directorățe*, s.n. Funcția de *director²*; perioadă cât cineva este *director²*. ♦ (Concr.) Local unde este instalată o direcție. — Din fr. **directorat**.

DIRECTORIAL, **-Ă**, *directoriali*, *-e*, adj. Al *directorului²*, privitor la *director²*. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. **directorial**.

DIRECȚIE, *directiți*, s.f. **1.** Orientare în spațiu a unei ființe, a unui obiect, a unei acțiuni etc.; sens de desfășurare a unei acțiuni. ♦ Loc. adv. *În toate direcțiile* = peste tot, pretutindeni. **2.** (Mat.) Proprietate comună a tuturor dreptelor paralele cu o dreaptă fixă dată. **II.** 1. Acțiunea de a conduce, de a dirija (o instituție, o întreprindere etc.); conducere. **2.** Post, funcție de *director²*; *p. ext.* durata acestei funcții. **3.** Organ de conducere a unei întreprinderi, instituții, organizații etc. ♦ *Direcție de scenă* = regie. ♦ Subdiviziune în sistemul de organizare a unui minister, a unui organ central etc., care conduce o anumită ramură de activitate a instituției respective. **4.** Biroul *directorului²*. **III.** Ansamblul organelor folosite pentru conducerea unui autovehicul. ♦ (Și în sintagma *bară de direcție*) Bară de oțel articulată la ambele capete de roțile unui vehicul și care servește la orientarea roților într-o anumită direcție. [Var.: **directiune** s.f.] — Din fr. **direction**, lat. **directio**, **-onis**.

DIRECȚIONĂ, *directiune*, vb. I. Tranz. A orienta, a îndruma într-un anumit sens. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **directionner**.

DIRECȚIONAL, **-Ă**, *directionali*, *-e*, adj. Care arată direcția; care emite într-o singură direcție. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **directionnel**.

DIRECȚIONĂRE, *directionări*, s.f. Acțiunea de a *directiona*. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **directiona**.

DIRECȚIONĂȚ, **-Ă**, *directionați*, *-te*, adj. Care a fost orientat într-un anumit sens. — V. **directiona**.

DIRECȚIUNE s.f. v. **directie**.

DIREGĂTOR s.m. v. **dregător**.

DIREGĂTORIE s.f. v. **dregătorie**.

DIREGE vb. III v. **drege**.

DIREPT, **-EAPTĂ** adj. v. **drept**.

DIREȘ¹ s.n. v. **dreș¹**.

DIREȘ², **-EASĂ** adj. v. **dreș²**.

DIRHĂM, *dirhami*, s.m. Unitate monetară principală în Maroc. — Din fr. **dirham**.

DIRIGENȚIE, *dirigenții*, s.f. Îndrumare și supraveghere a unei clase de elevi de către un diriginte; oră de clasă la care are loc în mod special această îndrumare. — **Diriginte** + suf. *-ie*.

DIRIGINTE, **-Ă**, *diriginți*, *-te*, s.m. și f. **1.** Profesor însărcinat cu dirigenția unei clase de elevi. **2.** (În trecut) Director al unei școli primare rurale. **3.** Șef al unui oficiu poștal sau vamal. **4.** P. restr. Responsabil al unei farmacii. — După fr. **dirigeant**.

DIRIGUI, *diriguiesc*, vb. IV. Tranz. (Rare) A conduce, a dirija. — Din lat. **dirigere** (după *carmui*).

DIRIGUITOR, **-OĂRE**, *diriguitori*, *-oare*, adj. (Rare și substantivat) Care conduce, călăuzește, dirijează; conducător. [Pr.: *-gu-i-*] — **Dirigui** + suf. *-tor*.

DIRIJĂ, *dirijez*, vb. I. Tranz. A conduce, a îndruma o instituție, o organizație, o activitate etc. ♦ Spec. A conduce o orchestră, un cor (în calitate de dirijor). — Din fr. **diriger**.

DIRIJABIL, **-Ă**, *dirijabili*, *-e*, s.n., adj. **1.** S.n. Aerostat de formă cilindrică, cu secțiune circulară sau ovală și cu extremitățile alungite, prevăzut cu o nacelă pentru călători și cu mijloace proprii de propulsie și de mișcare în orice direcție. **2.** Adj. Care poate fi dirijat. — Din fr. **dirigable** (după *dirija*).

DIRIJARE, *dirijări*, s.f. Acțiunea de a *dirija*; conducere, îndrumare. — V. **dirija**.

DIRIJĂȚ, **-Ă**, *dirijați*, *-te*, adj. Care este supus unei acțiuni de îndrumare, conducere și control. — V. **dirija**.

DIRIJISM s.n. Concepție economică care susține intervenția statului în economia de piață. — Din fr. **dirigisme**.

DIRIJOR, **-OĂRE**, *dirijori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care conduce o orchestră sau un cor. — **Dirija** + suf. *-or*.

DIRIJORAL, **-Ă**, *dirijorali*, *-e*, adj. Care aparține dirijorului, specific sau necesar dirijorului. — **Dirijor** + suf. *-al*.

DIRT-TRACK s.n. Cursă motociclistă cu circuit închis, care are loc pe o pistă cu zgură (și adesea cu obstacole). [Pr.: *dârt-trec*] — Cuv. engl.

DISAMARĂ, *disamare*, s.f. Fruct uscat format din două samare. — Din fr. **disamare**.

DISARTRIE s.f. (Med.) Tulburare constând în articularea defectuoasă a cuvintelor. — Din fr. **dysarthrie**.

DISC¹, *discuri*, s.n. **1.** Placă circulară și plată de o anumită greutate, pe care o aruncă atleții discoboli la distanță. ♦ Probă de atletism care se practică cu acest obiect. **2.** Orice obiect de formă circulară și plată. ♦ *Plug cu disc* = plug cu tracțiune mecanică, a cărui parte tăietoare este constituită din una sau mai multe plăci circulare și plate, care taie și răstoarnă brazda. (Fiz.) *Discul lui Newton* = placă circulară împărțită în șapte sectoare colorate, reproducând culorile spectrului solar și care, prin rotire rapidă, apare albă sau gri, demonstrând sinteza luminii albe. **3.** Semnal mobil de formă circulară care indică unui tren reducerea vitezei. **4.** Placă circulară din material plastic, care servește la înregistrarea și reproducerea vocii, a sunetelor etc. cu ajutorul unui aparat special. ♦ *Disc de frecvență* = disc¹ (**4**) cu înregistrări speciale, folosit la verificarea și măsurarea caracteristicilor de redare ale pick-up-urilor. ♦ Muzică înregistrată pe un disc¹ (**4**). **5.** (În sintagma) *Disc intervertebral* = cartilaj fibros și elastic așezat între două vertebre alăturate și contribuind la solidarizarea lor. *Hernie de disc* = hernie a unui disc intervertebral. — Din fr. **disque**, lat. **discus**.

DISC², *discuri*, s.n. Taler (circular) de metal (prețios) pe care se strâng în biserică, de la credincioși, bani pentru nevoile cultului sau pe care se pune agnețul (la oficierea căsătoriilor). [Var.: **discos** s.n.] — Din sl. **disk(os)ŭ**.

DISCERNĂMÂNT s.n. Facultatea de a discerne. — Din fr. **discernement**.

DISCERNE, *discern*, vb. III. Tranz. A deosebi, a distinge lucrurile unele de altele; a judeca limpede, cu pătrundere și cu precizie. — Din fr. **discerner**, lat. **discernere**.

DISCERNERE s.f. Acțiunea de a *discerne*. — V. **discerne**.

DISCHETĂ, *dischete*, s.f. Disc constituind suportul magnetic al informației cu care se operează în informatică. — Din fr. **disquette**, engl. **diskete**.

DISCHINEZIE, *dischinezii*, s.f. Proces patologic caracterizat prin alterarea mecanismului de reglare a activității motorii a organelor contractile. ♦ *Dischinezie biliară* = încetinire a secreției biliare. — Din fr. **dyscinésie**.

DISCIPLINĂ, *discipline*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) obișnui cu spiritul de disciplină, de ordine. — Din fr. **discipliner**.

DISCIPLINABIL, **-Ă**, *disciplinabili*, *-e*, adj. Care poate fi disciplinat. — **Disciplina** + suf. *-bil*.

DISCIPLINĂRE, *disciplinari*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Conform cu disciplina, privitor la disciplină, urmărind disciplina sau disciplinarea. ♦ *Pedeapsă (sau sancțiune) disciplinară* = sancțiune care se aplică unei persoane pentru încălcarea regulilor de disciplină a muncii din instituția sau organizația în care activează. *Pe cale disciplinară* = prin pedeapsă disciplinară. — Din fr. **disciplinaire**.

DISCIPLINĂRE, *disciplinări*, s.f. Acțiunea de a (se) *disciplina*. — V. **disciplina**.

DISCIPLINĂȚ, **-Ă**, *disciplinați*, *-te*, adj. Care se supune din proprie inițiativă disciplinei și ordinii, care manifestă spirit de disciplină. — V. **disciplina**. Cf. fr. **discipliné**.

DISCIPLINĂ, (**2**) *discipline*, s.f. **1.** Totalitatea regulilor de comportare și de ordine obligatorii pentru membrii unei colectivități. ♦ Ordine; spirit de ordine, deprindere cu o ordine strictă. **2.** Ramură a unei științe; *p. gener.* știință. — Din fr. **discipline**, lat. **disciplina**.

DISCIPOL, *discipoli*, s.m. Persoană care primește învățătura de la un maestru; învățăcel, elev, ucenic. ♦ Persoană care adoptă, urmează și continuă doctrina, învățătura, principiile cuiva. [Var.: **discipul** s.m.] — Din lat. **discipulus**. Cf. fr. **disciple**.

DISCIPUL s.m. v. **discipol**.

DISC-JOCKEY, *disc-jockey*, s.m. Prezentator într-o discotecă, la radio etc. de muzică ușoară și de dans înregistrată. [Pr.: *-gióchei*] — Cuv. engl.

DISCO adj. invar., s.m. (Muzică) de factură modernă; după care se dansează în discotecă. — Din engl., fr. **disco**.

DISCOBOL, **-Ă**, *discoboli*, *-e*, s.m. și f. Atlet aruncător de disc¹. — Din fr. **discobole**, lat. **discobolus**.

DISCOFIL, **-Ă**, *discofili*, *-e*, s.m. și f. Amator de muzică înregistrată pe discuri; colecționar de discuri. — Din fr. **discophile**.

DISCOFILIE s.f. Pasiune de a colecționa discuri¹ (**4**). — Din fr. **discophilie**.

DISCOGRAFIC, **-Ă**, *discografici*, *-ce*, adj. **1.** De disc¹ (**4**). **2.** De discografie (**1**). — Din fr. **discographique**.

DISCOGRAFIE, *discografii*, s.f. **1.** Totalitatea discurilor¹ (**4**) înregistrate de un cântăreț, de o formație etc. **2.** (Med.) Radiografie a unui disc intervertebral. — Din fr. **discographie**, engl. **discography**.

DISCOIDĂL, **-Ă**, *discoidali*, *-e*, adj. Care este în formă de disc¹, cu aspect de disc¹. [Pr.: *-co-i-*] — Din fr. **discoidal**.

DISCONFÓRT s.n. Lipsă de confort. ♦ Stare neplăcută de nesiguranță, de insatisfacție. — Din engl. **discomfort**.

DISCONTINUITĂȚE, *discontinuități*, s.f. Lipsă de continuitate; intermitență. ♦ (Mat., Fiz.) Variație bruscă și în salturi a valorii unei mărimi; trecere de la o valoare la alta fără parcurgerea mărimilor intermediare. [Pr.: -nu-i-] — Din fr. **discontinuité**.

DISCONTINUU, -UĂ, *discontinui*, -ue, adj. Care este lipsit de continuitate; intermitent. [Pr.: -nu-u] — Din fr. **discontinuu**, lat. **discontinuus**.

DISCOPATIE, *discopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile discurilor intervertebrale. — Din fr. **discopathie**.

DISCORDĂ, pers. 3 *discordează*, vb. I. 1. Intrans. A fi în discordanță, a nu concorda, a nu se potrivi. 2. Refl. (Despre instrumente muzicale cu coarde) A se dezacorda. — Din fr. **discorder**, lat. **discordare**.

DISCORDANT, -Ă, *discordanți*, -te, adj. Nepotrivit, distonant, nearmonios, strident. ♦ *Strate discordante* = strate ale scoarței Pământului ale căror suprafețe de stratificație nu sunt paralele între ele. — Din fr. **discordant**.

DISCORDANȚĂ, *discordanțe*, s.f. Nepotrivire flagrantă între două sau mai multe elemente, fenomene etc.; distonanță, dezacord. ♦ (Geol.) Poziția unor strate discordante. — Din fr. **discordance**.

DISCORDĂRE, *discordări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *discorda* și rezultatul ei. — V. **discorda**.

DISCORDĂȚ, -Ă, *discordăți*, -te, adj. 1. (Despre instrumente muzicale cu coarde) Dezacordat. ♦ (Despre arcuri) Care nu este întins sau încordat suficient. 2. Fig. (Rar; despre oameni) Indispuș, posomorât. — V. **discorda**.

DISCORDIE, *discordii*, s.f. Neînțelegere, dezbinare între oameni, colectivități etc.; disensiune, dezacord; *p. ext.* ceartă, vrajbă; dușmănie. — Din lat., it. **discordia**. Cf. fr. **discorder**.

DÍSCOS s.n. v. **disc²**.

DISCOTÉCĂ, *discotecii*, s.f. 1. Colecție de discuri¹ (4); *p. ext.* mobilă cu rafturi în care se păstrează astfel de colecții; încăpere special dotată pentru păstrarea și audierea discurilor¹. 2. Local în care se ascultă muzică modernă înregistrată și se dansează. — Din fr. **discothèque**.

DISCOUNT, *discounturi*, s.n. Rabat comercial. [Pr.: *dis-căunt*] — Cuv. engl.

DISCRĂZIC, -Ă, *discrăzicii*, -ce, adj. (Med.) Cu caracter de discrazie. — Din fr. **dyscrasique**.

DISCRĂZIE, *discrăzii*, s.f. Stare generală morbidă caracterizată prin tulburări ale umorilor organismului. — Din fr. **dyscrasie**.

DISCRÉDIT s.n. (Rar) Pierdere sau micșorare a prestigiului, a considerației, a influenței, a încrederii de care se bucură cineva sau ceva. — Din fr. **discrédit**.

DISCREDITĂ, *discreditezi*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde creditul, considerația, încrederea altora; a (*se*) compromite. — Din fr. **discréditer**.

DISCREDITĂRE s.f. Faptul de a (*se*) *discredita*; compromitere. — V. **discredita**.

DISCREDITĂȚ, -Ă, *discreditați*, -te, adj. Care și-a pierdut creditul, considerația, bunul renume; compromis. — V. **discredita**.

DISCREPĂNT, -Ă, *discrepanți*, -te, adj. Care arată o nepotrivire flagrantă, un dezacord evident, o mare deosebire. — Din it. **discrepante**.

DISCREPĂNȚĂ, *discrepanțe*, s.f. Nepotrivire sau deosebire flagrantă între lucruri, aspecte, fenomene etc. — Din it. **discrepanza**, lat. **discrepanantia**.

DISCRET, -Ă, *discreți*, -te, adj. I. 1. (Despre oameni) Care știe să păstreze un secret ce i s-a încredințat; care este rezervat, reținut în vorbe și în acțiuni. ♦ (Despre acțiuni, manifestări ale oamenilor) Caracteristic omului discret (1). ♦ (Adverbal) Fără a atrage atenția. 2. Fig. (Despre obiecte) Care nu atrage atenția, nu șochează. II. 1. (Mat.) *Mulțime discretă* = mulțime care conține numai puncte izolate. 2. (Fiz.) Alcătuit din semnale distincte. — Din fr. **discret**.

DISCRÉȚIE s.f. 1. Înșușirea de a fi discret. ♦ Expr. *A păstra discreția* = a nu răspândi o știre, a nu divulga un secret încredințat. ♦ *Rezervă în atitudine, reținere în vorbe și în fapte*. 2. Fig. Calitatea de a nu atrage atenția, de a nu șoca (prin aspect). 3. (Fam.; în loc. adv. și expr.) *La discreție* = fără nicio restricție, din belșug. *La discreția cuiva* = la dispoziția cuiva. [Var.: (înv.) **discrețiune** s.f.] — Din fr. **discrétion**, lat. **discretio**, -onis.

DISCREȚIONĂR, -Ă, *discreționari*, -e, adj. 1. Care e lăsat la bunul-plac al cuiva; arbitrar. 2. (Jur.) *Putere discreționară* = prerogativă recunoscută de lege în unele state unor organe de stat de a lua măsuri, fără a fi îngrădite în inițiativa lor. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **discretionnaire**.

DISCREȚIUNE s.f. v. **discreție**.

DISCRIMINĂ, *discriminez*, vb. I. Tranz. A separa, a face deosebire, a face distincție, a distinge. — Din lat., it. **discriminare**, fr. **discriminer**.

DISCRIMINĂȚ, -Ă, *discriminați*, -te, adj., s.m. 1. Adj. (Rar) Discriminatoriu. 2. S.m. Expresie matematică formată din coeficienții unei ecuații de gradul doi. — Din fr. **discriminant**.

DISCRIMINĂRE, *discriminări*, s.f. Acțiunea de a *discrimina* și rezultatul ei. 1. Deosebire, distincție netă făcută între mai multe obiecte, idei etc. 2. Politică prin care un stat sau o categorie de cetățeni ai unui stat sunt lipsiți de anumite drepturi pe baza unor considerente nelegitime. ♦ *Discriminare rasială* = segregatie. — După fr. **discrimination**, lat. **discriminatio**, -onis.

DISCRIMINĂTORIU, -IE, *discriminatorii*, adj. Care face sau creează o discriminare; discriminant. — Din lat. **discriminator**, -oris, fr. **discrimatoire**.

DISCROMATÓP, -Ă, *discromatopi*, -e, s.m. și f. (Med.) Discromatopsie. — Din fr. **dyschromatope**.

DISCROMATÓPSIC, -Ă, *discromatopsici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) 1. Adj. De discromatopsie. 2. S.m. și f. Persoană care suferă de discromatopsie. — Din fr. **dyschromatopsique**.

DISCROMATÓPSÍE s.f. (Med.) Incapacitate de a distinge culorile. — Din fr. **dyschromatopsie**.

DISCROMÍE, *discromii*, s.f. (Med.) Tulburare de durată în pigmentarea pielii. — Din fr. **dyschromie**.

DISCÚÍ, *discuiesc*, vb. IV. Tranz. A lucra pământul (pentru măruntirea bulgărilor, afânare, distrugerea buruienilor etc.) cu ajutorul discutoarelor, al plugului cu disc¹ etc. — **Disc¹** + suf. -ui.

DISCŪIRE, *discuiri*, s.f. Acțiunea de a *discui*. — V. **discui**.

DISCŪTÓR, *discuitoare*, s.n. Unealtă agricolă formată dintr-o grapă cu discuri¹, folosită la discuire. [Pr.: -cu-i-] — **Discui** + suf. -tor.

DISCŪLPĂ, *disculp*, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A (*se*) dezvinovăți. ♦ Tranz. A recunoaște că un acuzat nu este vinovat (și a-l scoate din cauză). — Din fr. **disculper**.

DISCŪLPĂRE, *disculpări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a (*se*) *disculpa*; dezvinovățire. — V. **disculpa**.

DISCŪRS, *discursuri*, s.n. Specie a genului oratoric, constând dintr-o expunere făcută în fața unui auditoriu pe o temă politică, morală etc.; cuvântare. ♦ (Înv.) Tratare în scris a unui subiect de natură științifică sau literară. — Din fr. **discours**, lat. **discursus**.

DISCŪRSÍV, -Ă, *discursivi*, -e, adj. 1. Care se realizează prin trecere logică de la premise la concluzie prin mai multe etape intermediare. 2. (Despre memorie) Care se dispersează, se împrăștie. 3. Care nu se supune unei continuități riguroase. — Din fr. **discursif**, lat. **discursivus**.

DISCŪRSÍVITĂȚE s.f. Caracterul discursiv (1) al unei idei, fraze, expuneri etc.; însușirea unei expuneri de a fi clară, explicită, de a se întemeia pe raționament. — **Discursiv** + suf. -itate.

DISCŪTĂ, *discuți*, vb. I. 1. Intrans. A vorbi, a sta de vorbă cu cineva despre ceva; a conversa. 2. Tranz. A analiza, a examina o lucrare, un proiect, o lege etc. în cadrul unui grup sau al unui colectiv. — Din fr. **discuter**.

DISCŪTĂBÍL, -Ă, *discutabili*, -e, adj. Care poate fi discutat; neconvingător, îndoielnic. — Din fr. **discutable**.

DISCŪTĂRE s.f. Faptul de a *discuta*. — V. **discuta**.

DISCŪȚIE, *discuții*, s.f. 1. Schimb de păreri, de vederi; convorbire, conversație.

♦ *Conversație animată în contradictoriu; controversă, dispută; ceartă*. ♦ Loc. adv. *Fără discuție* = fără îndoială; neîndoios, indiscutabil. ♦ Expr. *Nu (mai) încapă discuție* = desigur. 2. Analiză, examinare, dezbateri minuțioasă a unei probleme, făcută de obicei în cadrul unui colectiv organizat. [Var.: **discuțiune** s.f.] — Din fr. **discussion**.

DISCŪȚIUNE s.f. v. **discuție**.

DIS-DE-DIMINEĂȚĂ adv. Foarte de dimineată; în zorii zilei. [Var.: (pop.) **des-de-dimineată, des-dimineată** adv.] — **Dis-** + **de⁴** + **dimineată**.

DISEĂRĂ adv. În seara zilei curente; astă-seară. ♦ *În diseară* = spre seară, pe înserat; (fiind vorba de poziția Soarelui) aproape de asfințit. [Pr.: (reg.) *desără*.] — Var.: **deseără** adv.] — **De⁴** + **seară**.

DISECĂ, *diséc*, vb. I. Tranz. A efectua o disecție. ♦ Fig. A analiza ceva în mod minuțios pentru a scoate în evidență caracteristici sau aspecte ascunse, necunoscute. — Din fr. **disséquer**, lat. **dissicare**.

DISECĂRE, *disecări*, s.f. Acțiunea de a *diseca* și rezultatul ei; disecție. — V. **diseca**.

DISÉCȚIE, *disecții*, s.f. Deschidere a unui organism, urmată de separarea și analizarea metodică a componentelor lui, prin mijloace chirurgicale, în scopul studierii anatomice sau al realizării unei operații; disecare. — Din fr. **disection**, lat. **disectio**.

DISEMINĂ, *diseminez*, vb. I. Tranz. și refl. A (*se*) împrăștia (în toate părțile), a (*se*) risipi. — Din **diseminare** (derivat regresiv).

DISEMINĂRE, *diseminări*, s.f. Împrăștiere, răspândire (în toate părțile).

♦ Spec. Răspândire pe cale naturală a semințelor, fructelor, polenului etc. în momentul maturizării lor. ♦ Răspândire în organismul unei ființe a agenților unei boli. — După fr. **dissémination**.

DISEMINĂȚ, -Ă, *diseminați*, -te, adj. Răspândit; împrăștiat (în toate părțile), risipit. — V. **disemina**.

DISENSIUNE, *disensiuni*, s.f. Neînțelegere sau ceartă cauzată de nepotrivire de interese, de păreri etc. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **dissenion**, lat. **dissensio**, -onis.

DISEPĂL, -Ă, *disepali*, -e, adj. (Despre caliciu) Care are două sepale; (despre flori, plante) care are caliciul format din două sepale. — Din fr. **disépale**.

DISERTĂ, *disertez*, vb. I. Intrans. (Rar) A ține o disertatie. — Din fr. **disserter**.

DISERTĂȚIE, *disertații*, s.f. Expunere științifică asupra unei probleme. ♦ Spec. Lucrare științifică susținută în public de autor, pentru dobândirea unui grad științific. [Var.: **dizertăție** s.f.] — Din fr. **dissertation**, lat. **dissertatio**. Cf. rus. **disertația**.

DISFAGIE s.f. (Med.) Dificultate în înghițirea alimentelor în afecțiuni ale gurii, faringelui și esofagului. — Din fr. **dysphagie**.

DISFAZIE s.f. (Med.) Afazie. — Din fr. **dysphasie**.

DISFONIE s.f. (Med.) Modificare temporară sau permanentă a timbrului și intensității voci datorită unor leziuni ale corzilor vocale, ale nervilor laringieni sau ale unor centri nervoși superiori. — Din fr. **dysphonie**.

DISFORIE s.f. (Med.) Tulburare a dispoziției (3) manifestată printr-o stare (penibilă) de tristețe și frică, însoțită uneori de iritabilitate extremă și de agresivitate. — Din fr. **dysphorie**.

DISFUNCȚIE, *disfuncție*, s.f. 1. (Med.) Tulburare a funcției unui organ, aparat sau sistem. 2. (Tehn.) Reducere a adaptării sau integrării unui subsistem la sistemul din care face parte. — Din germ. **Disfunktion**, it. **disfunzione**.

DISFUNCȚIONAL, *-Ă, disfuncțional*, -e, adj. Care se referă la disfuncție. — **Disfuncție** + suf. *-onal*.

DISFUNCȚIONALITATE, *disfuncționalități*, s.f. Lipsă de funcționalitate. — **Disfuncțional** + suf. *-itate*.

DISGRAFIE s.f. (Med.) Perturbare patologică a scrisului, care se deformează devenind necitit. — Din fr. **dysgraphie**.

DISGRAVIDIE s.f. Tulburare patologică ce apare în cursul gravidității; gestoză. — Pref. *dis-* + **gravidă** + suf. *-ie*.

DISIDENT, *-Ă, disidenți*, -te, s.m. și f. Persoană care are păreri sau opinii deosebite față de colectivitatea, organizația etc. din care face parte. ♦ (Adjectival) *Grup disident*. [Var.: **dizident**, -ă s.m. și f.] — Din fr. **dissident**, lat. **dissidens**, -ntis.

DISIDENTĂ, *disidente*, s.f. Atitudine, manifestare de disident. ♦ (Concr.) Grup de persoane cu opinii diferite de celea ale majorității; sciziune formată prin acțiunea unui astfel de grup. [Var.: **dizidentă** s.f.] — Din fr. **dissidence**, lat. **dissidentia**.

DISIMETRIE, *disimetrii*, s.f. Lipsă de simetrie; asimetrie. — Din fr. **dissymétrie**.

DISIMILĂ, pers. 3 *disimilează*, vb. I. Refl. (Despre sunetele vorbirii) A suferi o disimilație. — Din fr. **disimiler**.

DISIMILĂRE, *disimilări*, s.f. (Fon.) Faptul de a se disimila; disimilație. — V. **disimila**.

DISIMILĂȚIE, *disimilații*, s.f. (Fon.) Modificare sau dispariție a unui sunet dintr-un cuvânt sub influența altui sunet, identic sau asemănător (din acel cuvânt); disimilare. — Din fr. **dissimilation**.

DISIMILITUDINE s.f. (Rar) Lipsă de asemănare; deosebire. — Din fr. **dissimilitude**, lat. **dissimilitudo**, -inis.

DISIMULĂ, *disimulez*, vb. I. Tranz. A ascunde adevărata față a unui lucru, a unei situații etc. (dându-i o aparență înșelătoare); a camufla, a masca. ♦ Fig. A deghiza. — Din fr. **dissimuler**, lat. **dissimulare**.

DISIMULĂRE, *disimulări*, s.f. Acțiunea de a disimula și rezultatul ei; camuflare, mascare. — V. **disimula**.

DISIMULĂȚ, *-Ă, disimulați*, -te, adj. Care ascunde (sub un aspect înșelător) adevărata înfățișare a lucrurilor, a situațiilor etc. ♦ (Despre oameni și firea lor) Închis, ascuns; fals, ipocrit. — V. **disimula**.

DISIMULĂTOR, *-OĂRE, disimulatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care disimulează. — Din fr. **dissimulateur**.

DISIMULĂȚIE, *disimulații*, s.f. (Rar) Disimulare. — Din fr. **dissimulation**.

DISIPĂ, pers. 3 *disipează*, vb. I. Tranz. și refl. 1. (Tehn.) A risipi, a pierde energia sau a o elimina sub formă de căldură. 2. A face să dispară (sau a dispărea) prin împrăștiere (norii, ceața etc.). — Din fr. **dissiper**.

DISIPĂRE, *disipări*, s.f. Acțiunea de a disipa și rezultatul ei. — V. **disipa**. **DISIPATIV**, *-Ă, disipativi*, -e, adj. (Tehn.); despre corpuri, sisteme tehnice, instalații) Care disipează energie sau căldură. — Din fr. **dissipatif**.

DISIPĂTOR, *disipatoare*, s.n. (Tehn.) Corp. sistem tehnic sau instalație care disipează energie sau căldură. — Din fr. **dissipateur**.

DISJUNCT, *-Ă, disjuncti*, -te, adj. Disjunctiv. ♦ (Mat.) *Mulțimi disjuncte* = mulțimi care nu au elemente comune. — Din lat. **disjunctus**. Cf. fr. *disjoints*.

DISJUNCTIV, *-Ă, disjunctivi*, -e, adj. Care separă, care deosebește, care exclude; disjunct. ♦ *Propoziție disjunctivă* = propoziție coordonată care se află într-un raport de excludere cu coordonata ei. *Conjunție disjunctivă* = conjuncție care leagă propoziții sau părți de propoziție disjunctive. *Judecată disjunctivă* = judecată care enunță incompatibilitatea între diverse predicate ce pot fi atribuite unuia și aceluiași subiect. — Din fr. **disjonctif**, lat. **disjunctivus**.

DISJUNCTOR, *disjunctoare*, s.n. Întrerupător acționat automat sau prin comandă voită, care servește la protejarea circuitului de variațiile anormale ale intensității sau tensiunii electrice. — Din fr. **disjoncteur**.

DISJUNCȚIE, *disjuncții*, s.f. 1. Relație logică între două enunțuri care se exclud reciproc; operator logic exprimat prin termenii disjunctivi „sau”, „ori” și „fie”. 2. (Med.) Desfacere, îndepărtare sau decelare a unor elemente articulate. — Din fr. **disjonction**.

DISJUNGE, *disjüng*, vb. III. Tranz. (Jur.) A despărți două litigii care fuseseră unite, spre a le cerceta și soluționa în mod separat. ♦ P. gener. A separa o chestiune de alta (aparținând aceluiași ansamblu). — Din lat. **disjungere**.

DISJUNGERE, *disjungeri*, s.f. Acțiunea de a disjunge. — V. **disjunge**.

DISLALIE s.f. (Med.) Greutate în pronunțarea cuvintelor. — Din fr. **dyslalie**.

DISLÉXIC, *-Ă, dislexici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de dislexie. — Din fr. **dyslexique**.

DISLEXIE, *dislexii*, s.f. (Med.) Tulburare la citit manifestată prin modificarea cuvintelor, prin greșeli de lectură etc. — Din fr. **dyslexie**.

DISLOCĂ, *dislóc*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) mișca din locul unde se afla, a (se) deplasa, a (se) desprinde (din întregul din care face parte). ♦ Refl. (Despre strate geologice) A-și modifica poziția inițială (orizontală). ♦ Tranz. și refl. (Med.) A (se) deplasa (un os sau un membru) din articulații. ♦ Tranz. A deplasa trupele dintr-un loc în altul, a le schimba dintr-o garnizoană în alta. ♦ Tranz. A separa doi termeni ai unui grup sintactic prin introducerea între ei a unui cuvânt sau mai multor cuvinte. — Din fr. **disloquer**, lat. **dislocare**.

DISLOCĂRE, *dislocări*, s.f. Acțiunea de a (se) *disloca* și rezultatul ei; dislocație. — V. **disloca**.

DISLOCĂȚ, *-Ă, dislocați*, -te, adj. Care a fost mișcat, deplasat, desprins din locul în care se afla. — V. **disloca**.

DISLOCĂȚIE, *dislocații*, s.f. (Rar) Dislocare. — Din fr. **dislocation**.

DISMENOREE, *dismenoree*, s.f. Sindrom dureros care precedă sau însoțește menstruația. — Din fr. **dysménorrhée**.

DISMENOREIC, *-Ă, dismenoreici*, -ce, adj. (Med.) Cu caracter de dismenoree. [Pr.: *-re-ic*] — Din fr. **dysménorrhéique**.

DISMNEZIE s.f. (Med.) Slăbire a memoriei. — Din fr. **dysmnésie**.

DISOCIA, *disociez*, vb. I. Tranz. 1. (Chim.) A scinda în mod reversibil o moleculă în molecule mai simple sau în ioni; a descompune temporar și reversibil o combinație. ♦ Refl. *Atomii se disociază*. 2. A despărți, a separa, a delimita între ele noțiuni, probleme, idei care formează de obicei un ansamblu unic. [Pr.: *-ci-a*] — Din fr. **disocier**, lat. **disociare**.

DISOCIABIL, *-Ă, disociabili*, -e, adj. Care poate fi disociat. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **disociable**.

DISOCIABILITATE s.f. Înșurirea de a fi disociabil. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **disociabilité**.

DISOCIATIV, *-Ă, disociativi*, -e, adj. Care disociază. [Pr.: *-ci-a-*] — **Disocia(t)** + suf. *-iv*.

DISOCIAȚIE, *disociații*, s.f. Disociere. ♦ Rezultatul unei disocieri. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **dissociation**, lat. **dissociatio**.

DISOCIÈRE, *disocieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *disocia* și rezultatul ei; disociație. [Pr.: *-ci-e-*] — V. **disocia**.

DISOLUȚ, *-Ă, disoluți*, -te, adj. (Livr.) Corupt, decăzut. — Din fr. **dissolu**, lat. **dissolutus**.

DISOLUȚIV, *-Ă, disolutivi*, -e, adj. (Livr.) Care descompune, dezagregă sau degradează. — Din fr. **dissolutif**.

DISOLUȚIE, *disoluții*, s.f. Descompunere, dezagregare; decădere, degradare. — Din fr. **dissolution**.

DISONANȚ, *-Ă, disonanți*, -te, adj. (Adesea fig.) Care sună neplăcut, care produce o disonanță. — Din fr. **dissonant**.

DISONANȚĂ, *disonanțe*, s.f. (Muz.) Lipsă de consonanță, de armonie între sunete; asociere de sunete de înălțimi diferite. ♦ Asociere nearmonioasă de silabe sau de cuvinte; cacofonie. ♦ P. gener. Lipsă de armonie. — Din fr. **dissonance**, lat. **dissonantia**.

DISPARĂȚ, *-Ă, disparați*, -te, adj. Fără legătură cu alte lucruri de același fel; despercheat. — Din fr. **disparate**, lat. **disparatus**.

DISPĂRE vb. III v. **dispărea**.

DISPĂREȚ, *-Ă, disparenți*, -te, adj. (Rar) Care este pe cale să dispară. — **Dispărea** + suf. *-ent* (după *apărea* + *aparent*).

DISPARITATE s.f. (Livr.) Lipsă de legătură, de armonie, de potrivire între elemente. — Din fr. **disparité**.

DISPARIȚIE, *dispariții*, s.f. Faptul de a nu mai (putea) fi văzut sau găsit; faptul de a înceta să mai existe, să mai trăiască. ♦ Loc. vb. *A fi pe cale* (sau *în curs*) de *dispariție* = a fi pe punctul de a dispărea. — Din fr. **disparition**.

DISPĂREĂ, *dispăr*, vb. II. Intrans. 1. A se face nevăzut, a ieși din câmpul vizual, a nu mai putea fi văzut (deși continuă să existe), a pieri (dinaintea ochilor). ♦ A se pierde fără urmă, a nu mai putea fi găsit. 2. A înceta să mai existe; a se stinge, a pieri. ♦ (Despre ființe) A muri. [Var.: **dispăre** vb. III] — Din fr. **disparaitre** (după *părea*).

DISPĂRĂȚ, *-Ă, dispărăți*, -te, adj. 1. De a cărui soartă nu se mai știe nimic. ♦ Expr. *A fi dat dispărut* = (în timp de război) a fi considerat ca pierdut fără urmă. 2. Care a încetat să mai existe, care a pierit, care s-a stins. ♦ (Despre ființe; adesea substantivat) Mort. — V. **dispărea**. Cf. fr. **disparu**.

DISPÈCER, *dispeceri*, s.m. Tehnician sau sistem automat care urmărește, coordonează și reglementează operativ mersul producției dintr-o întreprindere sau, la căile ferate, supraveghează mersul trenurilor pe o anumită porțiune a liniei etc. — Din engl., fr. **dispatcher**.

DISPECERĂȚ, *dispecerate*, s.n. Serviciu în care își desfășoară activitatea dispecerul. — Din **dispecer**.

DISPENSĂ, *dispensez*, vb. I. I. Refl. A se lipsi de ceva sau de ceva; a renunța la... 2. Tranz. A scuti pe cineva de o obligație, de o îndatorire etc. — Din fr. **dispenser**, lat. **dispensare**.

DISPENSABIL, *-Ă, dispensabili*, -e, adj. De care ceva se poate dispensa; pentru care se poate acorda o dispensă. — Din fr. **dispensable**.

DISPENSĂR, *dispensare*, s.n. Unitate medico-sanitară care asigură asistența populației dintr-o anumită zonă teritorială, de obicei fără spitalizare. — Din fr. *dispensaire*.

DISPENSĂRE, *dispensări*, s.f. Acțiunea de a (se) *dispensa*. — V. **dispensa**.

DISPENSARIZĂ, *dispensarizez*, vb. I. Tranz. (A interna și) a îngriji pe cineva într-un dispensar. — **Dispensar** + suf. *-iza*.

DISPENSARIZĂRE s.f. Faptul de a *dispensariza*. — V. **dispensariza**.

DISPENSATOR, **-OĂRE**, *dispensatori*, *-oare*, adj. (Rar) Care distribuie, care dă fiecăruia partea sa. — Din fr. *dispensateur*, lat. *dispensator*, **-oris**.

DISPENSĂ, *dispense*, s.f. Scutire a unei persoane de obligația îndeplinirii unor condiții legale; (concr.) act, document care atestă această scutire. — Din fr. *dispense*.

DISPEPSIE, *dispepsii*, s.f. Tulburare a procesului de digestie (manifestată prin dureri, balonări etc.). — Din fr. *dyspepsie*, lat. *dyspepsia*.

DISPÉPTIC, **-Ă**, *dispeptici*, *-ce*, adj. Al dispepsiei, privitor la dispepsie. ♦ (Adesea substantivat) Care suferă de dispepsie. — Din fr. *dyspeptique*.

DISPERĂ, *dispér*, vb. I. 1. Intrans. A-și pierde orice speranță, a deznădăjdui. 2. Tranz. (Rar) A face pe cineva să-și piardă răbdarea; a exaspera. [Prez.: ind. și: *disperez*. — Var.: **desperă** vb. I] — Din lat. **desperare**.

DISPERĂNT, **-Ă**, *disperanți*, *-te*, adj. Care provoacă disperare. [Var.: **desperânt**, **-ă**, adj.] — **Dispera** + suf. *-ant*.

DISPERĂRE, *disperări*, s.f. Faptul de a *dispera*; desperație. ♦ Loc. adv. *Cu disperare* = (în mod) disperat, deznădăjduit; *fig.* (în legătură cu modul de a munci, de a se strădui etc. pentru ceva) din toate puterile, aprig. ♦ Expr. *A duce* (sau *a împinge* pe cineva) *la disperare* = a face (pe cineva) să-și piardă nădejdea; a exaspera. [Var.: **desperare** s.f.] — V. **dispera**.

DISPERĂT, **-Ă**, *disperăți*, *-te*, adj. 1. (Adesea substantivat) Ajuns la disperare; deznădăjduit. 2. (Despre manifestări sau atitudini) Care exprimă, care dovedesc disperare. 3. Care provoacă disperare; care prezintă puține posibilități de scăpare; periculos, grav. [Var.: **desperăt**, **-ă**, adj.] — V. **dispera**.

DISPERS, *disperse*, adj. (Chim.; în sintagma *Sistem dispers* = amestec eterogen a două sau mai multor substanțe, dintre care cel puțin una este divizată în particule foarte mici. — Din lat. **dispersus**.

DISPERSĂ, *dispersez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) împrăștia, a (se) răspândi, a (se) risipi în toate părțile. ♦ (Chim.) A realiza o dispersie sau a fi în stare de dispersie. ♦ Refl. (Fiz.; despre unde) A se descompune într-un spectru de unde cu frecvențe diferite. ♦ Tranz. și refl. (În timp de război) A (se) deplasa în chip organizat (populația, instituțiile etc.) din centrele aglomerate, în regiuni mai ferite. — Din fr. **disperser**.

DISPENSĂRE, *dispensări*, s.f. Acțiunea de a (se) *dispensa* și rezultatul ei; împrăștiere, răspândire. — V. **dispensa**.

DISPERSĂT, **-Ă**, *dispersați*, *-te*, adj. Împrăștiat. ♦ *Atenție dispersată* = atenție distributivă, v. *distributiv*. — V. **dispensa**.

DISPERSIE, *dispersii*, s.f. 1. Împrăștiere, răspândire, risipire. ♦ Spec. (Chim.) Stare de împrăștiere, într-un mediu oarecare, a unei substanțe aflate în particule foarte mici. ♦ Spec. (Fiz.) Separare a unei radiații sau a unei unde sonore în urma refracției, difracției etc. 2. (Mat.) Repartizare a unei mulțimi de valori în jurul unei anumite valori tipice. [Var.: **dispersiune** s.f.] — Din fr. **dispersion**, lat. **dispersio**, **-onis**.

DISPERSIONĂL, **-Ă**, *dispersionali*, *-e*, adj. (Rar) De dispersie. [Pr.: *-si-o-*] — Din engl. **dispersional**.

DISPERSIUNE s.f. v. **dispersie**.

DISPERSIV, **-Ă**, *dispersivi*, *-e*, adj. Care permite dispersia. — Din fr. **dispersif**. **DISPERSÓR**, *dispersoare*, s.n. Dispozitiv care reglează amestecul combustibil într-un carburator. — **Dispersa** + suf. *-or*.

DISPLĂCE vb. III v. **displăcea**.

DISPLAY, *display-uri*, s.n. (Inform., Electron.) 1. Dispozitiv de vizualizare folosit ca periferic la calculatoare. 2. Afișaj optoelectronic care conține un grup de cifre, folosit la instrumentele de măsură. 3. Caracter tipografic sau literar tipografică aldină cursivă. [Pr.: *-pléi*] — Din engl. **display**.

DISPLĂCEA, *displác*, vb. II. Intrans. A nu-i plăcea, a nu agreea. [Var.: **displácea** vb. III] — Din it. **dispiacere** (după *plăcea*).

DISPLĂCÚT, **-Ă**, *displácúți*, *-te*, adj. Neplăcut, dezagreabil. — V. **displăcea**.

DISPNÉE s.f. Greutate în respirație în boli cardiace sau respiratorii; năduf. — Din fr. **dyspnée**, lat. **dyspnoea**.

DISPNÉIC, **-Ă**, *dispnetici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Suferind) de dispnee. [Pr.: *-ne-ic*] — Din fr. **dyspnéique**.

DISPONIBIL, **-Ă**, *disponibili*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. De care se poate dispune, care nu are (momentan) o destinație precisă, care stă la dispoziție pentru a fi utilizat. ♦ (Despre oameni) Care nu este ocupat; liber; care a fost scos (temporar) dintr-un post. 2. S.n. Bani sau alte bunuri de care o instituție, o întreprindere, o persoană etc. poate dispune, la un moment dat, fără a afecta restul cheltuielilor sau nevoilor. — Din fr. **disponible**, lat. **disponibilis**.

DISPONIBILITĂTE, *disponibilități*, s.f. 1. Însușirea de a fi disponibil; starea a ceea ce este disponibil. 2. (în loc. adv.) *În disponibilitate* = scos (temporar) dintr-un post. 3. (Cont.; la pl.) Activele lichide și cele cu grad ridicat de lichiditate ale unei întreprinderi, formate din numerar și din echivalente de numerar. 4. Lucru, bun de

care se poate dispune; rezervă. 5. (Mai ales la pl.) Stare sufletească în care sentimentele și rațiunea se manifestă libere și în plenitudinea lor. — Din fr. **disponibilité**.

DISPONIBILIZĂ, *disponibilizez*, vb. I. Tranz. 1. A face să fie disponibil. 2. A concedia. — **Disponibil** + suf. *-iza*.

DISPONIBILIZAT, **-Ă**, *disponibilizați*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. (Om) care a devenit disponibil. 2. (Om) care a fost concediat.

DISPOZITIV, *dispozitive*, s.n. 1. Ansamblu de piese legate între ele într-un anumit fel (de obicei imobil), care îndeplinește o funcție bine determinată într-un sistem tehnic. ♦ (Electron.) *Dispozitiv optoelectronic* = dispozitiv care are proprietatea de a transforma un semnal luminos într-unul electric sau invers. 2. Dispunerea pe teren a trupelor în vederea unei acțiuni de luptă sau a unei deplasări; *p. ext.* (concr.) trupele astfel dispuse pe teren (și zona în care se află). 3. Parte finală a unei hotărâri judecătorești, în care se arată soluția dată litigiului (și unele dispoziții accesorii). — Din fr. **dispositif**.

DISPOZIȚIE, *dispoziții*, s.f. 1. Prevedere obligatorie cuprinsă într-un act normativ; măsură sau hotărâre luată de un organ ierarhic superior și obligatorie pentru organul în subordine. ♦ Loc. adv. *La dispoziție* = la îndemână. ♦ Expr. *A fi (sau a sta, a se afla etc.) la dispoziția cuiva* = a fi gata să satisfacă dorințele, ordinele cuiva. 2. Așezare a unor elemente într-un anumit loc, într-un anumit fel, într-o anumită ordine; alcătuire, construcție după un anumit plan. 3. Stare sufletească (bună sau rea); *p. ext.* dorință (momentană) de a face un anumit lucru. 4. (La pl.) Aptitudini. [Var.: **dispozițiune** s.f.] — Din fr. **disposition**, lat. **dispositio**, **-onis**.

DISPOZIȚIONAL, **-Ă**, *dispoziționali*, *-e*, adj. (Cu caracter) de dispoziție. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **dispositionnel**.

DISPOZIȚIUNE s.f. v. **dispoziție**.

DISPREȚ s.n. Sentiment de desconsiderare a cuiva sau a ceva; lipsă de considerație sau de stimă față de cineva sau de ceva. ♦ Loc. adv. *Cu dispreț* = în mod disprețuitor. [Var.: (inv.) **despreț** s.n.] — Din it. **disprezzo**.

DISPREȚUI, *disprețuiesc*, vb. IV. Tranz. A avea sau a manifesta dispreț față de cineva sau de ceva; a trata cu dispreț pe cineva sau ceva, a nu lua în seamă. [Var.: (inv.) **desprețui** vb. IV] — **Dispreț** + suf. *-ui*.

DISPREȚUIRE, *disprețuiri*, s.f. Acțiunea de a *disprețui* [Var.: (inv.) **desprețuire** s.f.] — V. **disprețui**.

DISPREȚUIT, **-Ă**, *disprețuți*, *-te*, adj. Care este tratat cu dispreț; desconsiderat. — V. **disprețui**.

DISPREȚUITÓR, **-OĂRE**, *disprețuitori*, *-oare*, adj. (Adesea adverbial) Care disprețuiește, care exprimă sau dovedește dispreț. [Pr.: *-tu-i-*] — **Disprețui** + suf. *-tor*.

DISPROPÓRȚIE, *disproporții*, s.f. Lipsă de proporție între mai multe elemente comparabile; deosebire, nepotrivire flagrantă. — Din fr. **disproportion**.

DISPROPÓRȚIONAL, **-Ă**, *disproporționali*, *-e*, adj. Disproporționat. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **disproportionnel**.

DISPROPÓRȚIONALITĂTE, *disproporționalități*, s.f. Însușirea de a fi disproporțional. [Pr.: *-fi-o-*] — Din germ. **Disproportionalität**.

DISPROPÓRȚIONĂT, **-Ă**, *disproporționați*, *-te*, adj. (Despre mai multe elemente comparabile) Lipsit de proporție; nepotrivit (de mare sau de mic). [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **disproportionné**.

DISPRÓSIU s.n. Element chimic din grupul lantanidelor care se găsește în compoziția unor aliaje magnetice speciale. — Din fr. **dysprosium**.

DISPROTEINÉMIE, *disproteïnemie*, s.f. (Med.) Dereglare a echilibrului proteic. [Pr.: *-te-i-*] — Din fr. **dysprotéinémie**.

DISPÚNE, *dispún*, vb. III. 1. Tranz. A hotărî, a decide; a ordona. 2. Intrans. A avea la dispoziție, a avea posibilitatea de a utiliza ceva sau pe cineva după propria dorință. 3. Intrans. A ieși învingător într-o competiție sportivă, într-un meci; a învinge. 4. Tranz. A așeza într-o anumită ordine; a aranja. 5. Refl. A căpăta o bună dispoziție, a deveni vesel; a se înveseli. — Din fr. **disposer**, lat. **disponere** (după *pune*).

DISPÚNERE, *dispuneri*, s.f. Acțiunea de a (se) *dispune* și rezultatul ei. — V. **dispune**.

DISPÚS, **-Ă**, *dispuși*, *-se*, adj. Aflat într-o situație sau într-o stare sufletească potrivită pentru a face un lucru; înclinat să... gata să... ♦ Expr. *A fi (bine) dispus* = a) a avea bună dispoziție, a fi vesel, mulțumit; b) a fi ușor amețit de băutură. *A fi rău* (sau *prost*) *dispus* = a fi într-o stare sufletească rea. — V. **dispune**.

DISPUTĂ, *disput*, vb. I. 1. Tranz. (Despre persoane, grupări sau colectivități; construit cu dativul pronumelui) A lupta pentru dobândirea unui lucru, pentru întâietate, a fi în concurență, în rivalitate pentru...; a rivaliza. 2. Refl. (Despre întreceri, competiții sportive) A avea loc; a se desfășura. — Din fr. **disputer**, lat. **disputare**.

DISPUTĂBIL, **-Ă**, *disputabili*, *-e*, adj. Care poate fi disputat. — Din fr. **disputable**.

DISPUTĂRE, *disputări*, s.f. Faptul de a (se) *disputa* (2). — V. **disputa**.

DISPUTĂT, **-Ă**, *disputați*, *-te*, adj. Care dă naștere la discuții vii, controversate. *Problemă disputată*. ♦ (Despre întreceri, competiții) Care dă naștere la o luptă vie pentru obținerea victoriei. — V. **disputa**.

DISPŪTĂ, *dispute*, s.f. 1. Discuție în contradictoriu între două sau mai multe persoane ori grupuri de persoane; controversă; *p. ext.* ceartă. 2. Luptă pentru întâietate, pentru tranșarea în favoarea sa a unei rivalități; *spec.* întrecere sportivă; desfășurare a unei întreceri sportive. — Din fr. **dispute**.

DIRITMICITĂȚE s.f. (Rar) Lipsă de ritmicitate. — Pref. *dis-* + **ritmicitate**.

DISTANT, -Ă, *distanți*, -te, adj. (Despre oameni) Care este de o politețe rece și puțin comunicativă în relațiile cu ceilalți, care este rezervat; (despre atitudinea, manifestările oamenilor) care exprimă, trădează pe omul distant. — Din fr. **distant**.

DISTANȚĂ, *distanțez*, vb. I. 1. Tranz. A lăsa o anumită distanță între două sau mai multe ființe sau lucruri; a rări. 2. Refl. A se depărta (de un punct fix, de cineva sau de ceva); a lăsa în urmă, a lăsa o distanță (tot mai) apreciabilă (pe cineva sau ceva). ♦ Fig. A se deosebi (în mod sensibil) de cineva în idei, în concepții etc.; a întrece, a depăși pe cineva ca valoare. — Din fr. **distancer**.

DISTANȚĂRE, *distanțări*, s.f. Faptul de a (*se*) *distanța*. — V. **distanța**.

DISTANȚĂT, -Ă, *distanțați*, -te, adj. Care este separat unul de altul; care se află la distanță unul de altul. — V. **distanța**.

DISTANȚĂ, *distanțe*, s.f. 1. Interval care desparte două puncte în spațiu; depărtare. ♦ Loc. adv. *La distanță* = la o oarecare depărtare. *De la distanță* = de la un punct depărtat. *Din distanță în distanță* = din loc în loc, la anumite intervale (egale). ♦ Expr. *A ține pe cineva la distanță* = a se arăta distant față de cineva. ♦ Interval de timp care desparte două momente, două evenimente. 2. Fig. (Rar) Deosebire, diferență. *Distanța de la roșu la roz*. — Din fr. **distance**, lat. **distantia**.

DISTANȚIER, *distanțiere*, s.n. 1. Piesă care are funcția de a menține distanța reglementară dintre două piese, două elemente etc. 2. Instrument care servește la măsurarea distanțelor mici dintre nave. [Pr.: -*fi-er*] — **Distanță** + suf. *-ier*.

DISTEN s.n. Silicat natural de aluminiu, de culoare albastruie sau gălbui și cu luciu sidiflu, utilizat ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **disthène**.

DISTIH, *distihuri*, s.n. Unitate strofică alcătuită din două versuri cu structură metrică de obicei deosebită și cu înțeles de sine stătător. — Din fr. **distique**, lat. **distichon**.

DISTILĂ, *distilez*, vb. I. Tranz. A trece un lichid în stare de vapori prin fierbere și a condensa vaporii astfel obținuți (pentru a separa un component lichid). — Din fr. **distiller**, lat. **distillare**.

DISTILABIL, -Ă, *distilabili*, -e, adj. Care poate fi distilat. — Din fr. **distilable**.

DISTILĂRE, *distilări*, s.f. Acțiunea de a *distila*. — V. **distila**.

DISTILĂT, -Ă, *distilați*, -te, adj. Care a fost supus distilării; obținut prin distilare. ♦ (Substantivat, n.) Produs obținut prin distilare. — V. **distila**.

DISTILATOR, -OĂRE, *distilatori*, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană calificată în operația de distilare. 2. S.n. Aparat cu care se face distilarea. — Din fr. **distillateur**.

DISTILĂȚIE, *distilații*, s.f. Distilare. — Din fr. **distillation**.

DISTILERIE, *distilerii*, s.f. Instalație industrială pentru distilare; întreprindere care posedă asemenea instalații. — Din fr. **distillerie**.

DISTINCT, -Ă, *distinși*, -te, adj. 1. Care se deosebește prin anumite trăsături proprii de alte lucruri de același fel sau asemănătoare; deosebit, diferit. 2. (Adesea adverbial) Clar, evident, lămurit, deslușit. — Din fr. **distinct**, lat. **distinctus**.

DISTINCTIV, -Ă, *distinctivi*, -e, adj. Care caracterizează un lucru în mod exclusiv; prin care un lucru se distinge, diferă de altul; care servește pentru recunoaștere; caracteristic. — Din fr. **distinctif**.

DISTINCȚIE, *distinșii*, s.f. 1. Deosebire, diferență. *A face distincție. Fără distincție*. 2. Finețe, eleganță în înfățișare și comportări. 3. Decorație sau titlu care se acordă unei persoane pentru merite deosebite. [Var.: **distincțiune** s.f.] — Din fr. **distinction**, lat. **distinctio**, -onis.

DISTINCȚIUNE s.f. v. **distincție**.

DISTINGE, *disting*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A (*se*) deosebi de altceva sau de altceva prin trăsături specifice. 2. Refl. A se remarca, a ieși în evidență prin meritele, rezultatele, realizările sale. ♦ Tranz. A acorda cuiva o distincție, un premiu pentru meritele sale. 3. Tranz. A vedea limpede, lămurit; a observa. — Din fr. **distinguer**, lat. **distinguere**.

DISTINGERE, *distingeri*, s.f. Faptul de a (*se*) *distinge*. — V. **distinge**.

DISTINS, -Ă, *distinși*, -se, adj. 1. Care se remarcă prin însușirile sale, care iese din comun; deosebit, remarcabil; (despre oameni) ilustru, eminent. 2. (Despre oameni și manifestările lor) Plin de distincție (2). ♦ (În formule de adresare) *Distinsă doamnă!* ♦ (În formule de încheiere sau, rar, de introducere a scrisorilor) *Primiți, vă rog, distinse salutări*. — V. **distinge**.

DISTOM, *distomi*, s.m. (Biol.) Denumire veche a unui gen de viermi paraziți de tipul gălbezi (1); *p. restr.* gălbează (1). — Din fr. **distome**.

DISTOMATOZĂ s.f. (Med.) Boală determinată de infestarea omului cu diferiți distomi; *p. restr.* gălbează (2). — Din fr. **distomatose**.

DISTONĂ, pers. 3 *distonează*, vb. I. Intrans. A fi în dezacord, a nu se potrivi cu ansamblul sau cu restul. ♦ Spec. (Despre sunete muzicale) A suna fals. — Din it. **distonare**.

DISTONĂNT, -Ă, *distonanți*, -te, adj. Care distonează; strident; fals. — **Distona** + suf. *-ant*.

DISTONĂNTĂ, *distonanțe*, s.f. Faptul de a *distona*; caracterul a ceea ce distonează. — **Distona** + suf. *-anță*.

DISTONĂRE, *distonări*, s.f. Acțiunea de a *distona* și rezultatul ei. — V. **distona**.

DISTONIE, *distonii*, s.f. Dereglare funcțională a sistemului nervos vegetativ. — Din fr. **dystonie**.

DISTORSIOMETRU, *distorsiometre*, s.n. (Electron.) Aparat pentru măsurarea distorsiunilor armonice. [Pr.: -*si-o-*] — Din fr. **distorsiomètre**.

DISTORSIONĂ, *distorsionez*, vb. I. Intrans. (Despre aparate) A produce distorsiune (1). [Pr.: -*si-o-*] — De la **distorsiune**.

DISTORSIONĂRE, *distorsionări*, s.f. Acțiunea de a *distorsiona*. [Pr.: -*si-o-*] — V. **distorsiona**.

DISTORSIONĂT, -Ă, *distorsionați*, -te, adj. Care prezintă distorsiuni. [Pr.: -*si-o-*] — Din **distorsiune**.

DISTORSIUNE, *distorsiuni*, s.f. 1. Abatere (supărătoare) a unei oscilații, a unei imagini etc. de la forma inițială. 2. Răsucire, torziune convulsivă a unor părți ale corpului. [Pr.: -*si-u-*] — Din fr. **distorsion**, lat. **distorsio**, -onis.

DISTRĂ, *distrez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A petrece sau a face pe cineva să-și petreacă timpul în mod agreabil; a (*se*) înveseli, a (*se*) amuza. 2. Tranz. (Rar) A distra. — Din fr. **distraire**.

DISTRACTIV, -Ă, *distactivi*, -e, adj. Care distrează (1); plăcut, amuzant. — Din **distracție** (după *atracție* — *atractiv*).

DISTRACȚIE, *distracții*, s.f. 1. Ceea ce distrează, ceea ce produce destindere sufletească; amuzament, petrecere; agrement. 2. Lipsă de atenție, de concentrare. — Din fr. **distraction**, lat. **tractio**.

DISTRĂGE, *distrag*, vb. III. Tranz. A abate atenția cuiva de la un lucru, de la o preocupare, de la o grijă etc.; a distra. [Part. *distras*] — Din fr. **distraire** (după *trage*).

DISTRĂGERE s.f. (Rar) Acțiunea de a *distrage*. — V. **distrage**.

DISTRĂT, -Ă, *distrați*, -te, adj. Care este absent la ceea ce se petrece în jurul lui, care se gândește în altă parte, la altceva. — V. **distra**.

DISTRIBUI, *distribui*, vb. IV. Tranz. A împărți ceva în mai multe locuri sau la mai multe persoane, dând fiecăreia una sau mai multe părți; a repartiza. — Din fr. **distribuer**, lat. **distribuere**.

DISTRIBUIRE, *distribuirii*, s.f. Faptul de a *distribui*; împărțire, repartizare. — V. **distribui**.

DISTRIBUIT, -Ă, *distribuiți*, -te, adj. Împărțit, repartizat. — V. **distribui**.

DISTRIBUITOR, -OĂRE, *distribuitori*, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care distribuie ceva. ♦ Persoană (fizică sau juridică) care asigură distribuirea unor produse sau a unor servicii contra cost. 2. S.n. Aparat, piesă, dispozitiv sau mașină care asigură distribuția rațională a unui material, a combustibilului etc. [Pr.: -*bu-i-*] — **Distribui** + suf. *-tor*. Cf. fr. **distributeur**.

DISTRIBUTIV, -Ă, *distributivi*, -e, adj. 1. (În sintagmele) *Numeral distributiv* = numeral care arată repartizarea obiectelor în grupuri exprimate numeric. *Atenție distributivă* = atenție care poate fi îndreptată în mai multe direcții în același timp; atenție dispersată; *p. ext.* lipsă de concentrare; neatenție. 2. Caracterizat prin distributivitate. — Din fr. **distributif**, lat. **distributivus**.

DISTRIBUTIVITATE s.f. Proprietate a unei operații matematice sau logice de a putea fi efectuată separat asupra diferiților termeni dintr-o expresie, rezultatul astfel obținut fiind același ca și în cazul când operația ar fi fost aplicată întregii expresii. — Din fr. **distributivité**.

DISTRIBUȚIE, *distribuții*, s.f. 1. Distribuție, repartizare; mod de distribuție, de repartizare. ♦ Spec. Repartizarea rolurilor dintr-o piesă, dintr-o operă etc. la actori, la cântăreți; *p. ext.* ansamblul actorilor, cântăreților care joacă într-o piesă, într-o operă etc. ♦ (Lingv.) Proprietate a unui element de a apărea sau nu în diferite contexte; totalitate a vecinătăților unui element. 2. Ansamblul organelor unei mașini care comandă automat efectuarea diferitelor faze de funcționare a mașinii. — Din fr. **distribution**, lat. **distributio**.

DISTRIBUȚIONAL, -Ă, *distribuționali*, -e, adj. De distribuție. ♦ *Analiză distribuțională* = metodă de analiză specifică lingvisticii structurale bazată pe principiul descrierii distribuției elementelor lingvistice. [Pr.: -*ți-o-*] — Din fr. **distributionnel**.

DISTRICȚ, *districte*, s.n. Unitate administrativ-teritorială din unele țări, care cuprinde fie capitala țării și împrejurimile ei, fie un teritoriu care are o populație cu compoziție națională omogenă. — Din fr. **district**, lat. **districtus**.

DISTRICȚUAL, -Ă, *districțuali*, -e, adj. Care aparține districtului, privitor la district. [Pr.: -*tu-al*] — Din fr. **districtuel**.

DISTROFIC, -Ă, *distrofici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține distrofiei, privitor la distrofie. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de distrofie. — Din fr. **dystrophique**.

DISTROFIE, *distrofii*, s.f. Stare patologică constând în alterarea structurii unui țesut, a unui organ, a unui sistem sau a organismului, în urma tulburărilor de nutriție. — Din fr. **dystrophie**.

DISTRUCTIV, -Ă, *destructivi*, -e, adj. Care distruge; distrugător, nimicitor. [Var.: **destructiv**, -ă adj.] — Din fr. **destructif** (după *distruge*).

DISTRUGĂTOR, -OĂRE, *distrugători*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care distruge; nimicitor, destructiv. 2. S.n. Navă de luptă de tonaj mediu și cu viteză mare, fără

cuirasă, care dispune de armament de artilerie, rachete și torpile; contratorpilor. — **Distruge** + suf. *-ător* (după fr. *destruc-teur*).

DISTRÚGE, *distrúg*, vb. III. Tranz. A face să nu mai existe (stricând, spărgând, dărâmand etc.); a nimici, a ruina. ♦ Tranz. și refl. Fig. A face să-și piardă sau a-și pierde întreaga avere, întreaga sănătate, întreaga liniște sufletească etc. [Perf. s. *distrusei*, part. *distrus*] — Din it. **distruggere**.

DISTRÚGERE, *distrugeri*, s.f. Acțiunea de a (se) *distruge* și rezultatul ei; nimicire, ruinare. — V. **distruge**.

DISTRÚS, *-Ă*, *distrúși*, *-se*, adj. Nimicit, dărâmat, ruinat. ♦ Fig. (Despre oameni) Ruinat din punct de vedere material, fizic sau moral. — V. **distruge**.

DISURIE, *disurii*, s.f. (Med.) Eliminarea dificilă a urinei, care apare la hipertrofia a prostatei, cistită etc. — Din fr. **dysurie**.

DIȘTERNE vb. III v. **deșterne**.

DÍTAI adj. invar. (Fam.) Care este (foarte) mare; coșcoagea, ditamai. — Cf. țig. dita „iată”.

DÍTAMAI adj. invar. (Fam.) Care este (foarte) mare; coșcoagea, ditai. — **Ditai** + **mai**¹.

DITIRÁMB, *ditirambi*, s.m. 1. (La vechii greci și la romani) Imn în onoarea lui Dionysos (Bachus); *p. ext.* poem liric plin de entuziasm. 2. Fig. Elogiu exagerat, în termeni bombastici, adus cuiva. — Din fr. **dithyrambe**, lat. **dithyrambus**.

DITIRÁMBIC, *-Ă*, *ditirambici*, *-ce*, adj. 1. Care aparține ditirambilor (1), privitor la ditirambi. 2. Fig. (Despre stil, vorbire, cuvinte etc.) Plin de elogi exagerate; emfatic, retoric. — Din fr. **dithyrambique**, lat. **dithyrambicus**.

DIURÉTIC, *-Ă*, *diuretici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament, ceai etc.) care produce sau mărește diureza. [Pr.: *di-u-*] — Din fr. **diurétique**, lat. **diureticus**.

DIURÉZĂ, *diureze*, s.f. Producere și eliminare a urinei; creștere a cantității de urină. [Pr.: *di-u-*] — Din fr. **diurèse**, lat. **diuresis**.

DIURN, *-Ă*, *diurni*, *-e*, adj. De zi, din timpul zilei; care are loc în timpul zilei; care durează o zi. ♦ *Mișcare* (sau *rotație*) *diurnă* = mișcare aparentă de rotație a sferei cerești (împreună cu aștrii care par fixați pe ea) în jurul axei polilor, care durează o zi siderală. [Pr.: *di-urn*] — Din fr. **diurne**, lat. **diurnus**.

DIURNĂ, *diurne*, s.f. 1. Indemnizație plătită unui angajat pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare în altă localitate în interes de serviciu. 2. Sumă zilnică plătită unui ziler. [Pr.: *di-ur-*] — Din lat. **diurna**.

DIURNÍST, *-Ă*, *diurniști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Persoană angajată și plătită cu ziua; ziler. [Pr.: *di-ur-*] — **Diurnă** + suf. *-ist*.

DIVAGĂ, *divaghe*, vb. I. Intrans. A se abate de la subiectul în discuție; *p. ext.* a vorbi aiurea, a bate câmpii. — Din fr. **divaguer**, lat. **divagari**.

DIVAGĂRE, *divagări*, s.f. Faptul de a *divaga*; divagație; digresiune. — V. **divaga**.

DIVAGĂȚIE, *divagații*, s.f. Divagare; digresiune. — Din fr. **divagation**.

DIVÁN, *divane*, s.n. 1. Canapea fără spătar, pe care se poate ședea sau dormi.

II. 1. (În Imperiul Otoman) Consiliu cu atribuții politice, administrative și juridice, alcătuit din cei mai înalți demnitari; (în Țările Române) Sfat Domnesc. ♦ *Divan ad-hoc* v. *ad-hoc*. ♦ Adunare, ședință a divanului (**II 1**). ♦ Sală, clădire în care se adunau membrii divanului (**II 1**); sediul divanului; *p. gener. loc* de adunare și de consfătuire. 2. (Înv.) Judecată, proces. ♦ Expr. (Glumeț) *A face* (cuiva) *divan* pe *spinare* = a bate (pe cineva). **III.** Culegere postumă de versuri aparținând unui poet oriental. [Pl. și: *divanuri*] — Din tc. **divan**.

DIVANÍST, *divaniști*, adj. (În sintagma) *Boier divanist* = boier divanit, v. *divanit*. — **Divan** + suf. *-ist*.

DIVANÍT, *divaniți*, adj. (În sintagma) *Boier divanit* = (și) substativ) boier care era membru al divanului (**II 1**); boier divanist; *p. ext.* persoană cu trecere pe lângă domnitor, făcând parte din protipendadă. — Din ngr. **ntivanítis**.

DIVĂ, *dive*, s.f. (Adesea glumeț sau ir.) Cântărețuț sau artistă celebră de teatru ori de cinema. — Din it., fr. **diva**.

DIVERGE, pers. 3 *diverge*, vb. III. Intrans. (Despre linii geometrice, razele unui fascicul etc.) A se îndepărta, a se răsfira dintr-un punct comun în direcții diferite. — Din fr. **diverger**, lat. **divergere**.

DIVERGENT, *-Ă*, *divergenți*, *-te*, adj. 1. (Despre linii geometrice, raze luminoase dintr-un fascicul etc.) Care se depărtează dintr-un punct comun în direcții diferite; (despre fascicule de raze luminoase) a cărui secțiune crește pe măsura depărtării de un punct de referință; (despre sisteme optice) care produce un fascicul de raze de lumină ce se depărtează unele de altele. ♦ (Mat.; despre șiruri de numere) Care nu are o limită finită, care tinde spre infinit. 2. Fig. (Despre păreri, concepții, atitudini) Care se deosebesc, se contrazic între ele; care urmăresc scopuri diferite. — Din fr. **divergent**, lat. **divergens**, *-ntis*.

DIVERGENTĂ, *divergențe*, s.f. 1. Deosebire, dezacord de păreri, de concepții, de atitudini; *p. ext.* neînțelegeri. ♦ Expr. *A face* (sau *a fi în*) *divergență* = (despre o parte a unui complex de judecată) a-și exprima sau a avea păreri deosebite de ale majorității asupra unei pricini judecate. 2. Proprietatea unor linii geometrice, unor raze și fascicule luminoase, unor sisteme optice etc. de a fi divergente. ♦ (Mat.) Mărimă a unui câmp vectorial egală cu suma derivatelor parțiale ale componentelor vectorului într-un punct dat. — Din fr. **divergence**, lat. **divergentia**.

DIVÉRS, *-Ă*, *divérși*, *-se*, adj. 1. Care prezintă aspecte, trăsături variate, diferite; diferit, variat, felurit. ♦ *Fapt divers* = a) întâmplare banală, de toate zilele;

b) rubrică de ziar care comentează succint evenimentele cotidiene. ♦ (Substantivat, f. pl.) Probleme mărunte și auxiliare care se discută într-o adunare. 2. (La pl., precedând substantivul) Tot felul de..., diferiți. — Din fr. **divers**, lat. **diversus**.

DIVERSIFICĂ, *diversific*, vb. I. Tranz. A face ca un lucru, un proces, o acțiune etc. să prezinte aspecte (mai) numeroase și (mai) variate. — Din fr. **diversifier**, lat. **diversificare**.

DIVERSIFICĂRE, *diversificări*, s.f. Faptul de a *diversifica*. — V. **diversifica**.

DIVERSIONISM s.n. Atitudine, manifestare cu caracter de diversiune. [Pr.: *-si-o-*] — **Diversiune** + suf. *-ism*.

DIVERSIONÍST, *-Ă*, *diversioniști*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. De diversiune, cu caracter de diversiune, cu scopul de a provoca o diversiune. 2. S.m. și f. Persoană care provoacă sau încearcă să provoace o diversiune. [Pr.: *-si-o-*] — **Diversiune** + suf. *-ist*.

DIVERSITÁTE s.f. Caracterul sau însușirea a ceea ce este divers; varietate, felurime. — Din fr. **diversité**, lat. **diversitas**, *-atis*.

DIVERSIÚNE, *diversiuni*, s.f. 1. Încercare de a schimba cursul unei acțiuni, de a abate (prin crearea unor false probleme) intențiile, gândurile, acțiunile sau planurile cuiva. ♦ Spec. Acțiune de luptă astfel dusă încât să-l inducă în eroare pe inamic asupra intențiilor reale de luptă. 2. Acțiune politică întreprinsă cu scopul de a distrage atenția de la problemele reale ale vieții publice. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. **diversion**, lat. **diversio**, *-onis*.

DIVERTÍCUL, *diverticule*, s.n. (Anat.) Cavitate saciformă ce comunică cu un canal natural. — Din fr. **diverticule**.

DIVERTISMÉNT, *divertimente*, s.n. 1. Petrecere ușoară, agreabilă și de scurtă durată; distracție, amuzament. 2. Compoziție muzicală instrumentală cu caracter distractiv. ♦ Suiță pentru un instrument sau pentru orchestră, alcătuită dintr-o serie de piese cu caracter diferit. ♦ Interludiu de dans, de muzică, de cântece vocale. — Din fr. **divertissement**.

DIVÍDE, *divíd*, vb. III. Tranz. și refl. (Numai la prez.) A (se) împărți, a (se) diviza. — Din lat. **dividere**.

DIVIDÉND, *dividende*, s.n. Parte din profitul unei societăți pe acțiuni care revine fiecărui acționar la sfârșitul fiecărui exercițiu financiar, în raport cu acțiunile pe care le posedă. — Din fr. **dividende**, lat. **dividendus**.

DIVÍN, *-Ă*, *divini*, *-e*, adj. 1. Provenit de la Dumnezeu sau de la zei, în felul lui Dumnezeu sau al zeilor; dumnezeiesc, ceresc. ♦ Făcut de oameni în slujba sau pentru preamărirea lui Dumnezeu; bisericesc, religios. 2. Fig. Înzeștriat cu însușiri cu totul excepționale; minunat. *Voce divină*. — Din fr. **divin**, lat. **divinus**.

DIVINÁTORIU, *-IE*, *divinatorii*, adj. (Livr.) Care aparține divinației, privitor la divinație, bazat pe divinație. — Din fr. **divinatoire**.

DIVINÁȚIE, *divinații*, s.f. (Livr.) Ghicire a viitorului prin metode tradiționale (preziceri, oracole, chiromantie, astrologie). [Var.: (înv.) **devinăție** s.f.] — Din fr. **divination**, lat. **divinatio**, *-onis*.

DIVINITÁTE, *divinități*, s.f. 1. Dumnezeu, zeu. 2. Esență divină; dumnezeire. — Din fr. **divinité**, lat. **divinitas**, *-atis*.

DIVINIZÁ, *divinizez*, vb. I. Tranz. 1. A iubi nespus de mult pe cineva; a adora, a idolatriza. 2. A trece pe cineva în rândul divinităților, a atribui cuiva putere divină; a deifica. — Din fr. **diviniser**.

DIVINIZÁRE, *divinizări*, s.f. Faptul de a *diviniza*. — V. **diviniza**.

DIVIZÁ, *divizez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A (se) împărți în mai multe părți, grupuri etc. ♦ Tranz. Spec. A efectua o împărțire aritmetică. ♦ Tranz. Spec. A trasa diviziuni pe un instrument de măsură. 2. A face să nu se mai înțeleagă sau a nu se mai înțelege între ei; a (se) despărți, a (se) izola; a (se) dezbină. — Din fr. **diviser**.

DIVIZÁRE, *divizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *diviza* și rezultatul ei. — V. **diviza**.

DIVIZÍBIL, *-Ă*, *divizibili*, *-e*, adj. Care se poate diviza. ♦ Spec. (Despre numere întregi, polinoame etc.) Care se împarte exact (fără rest) cu alt număr, polinom etc. — Din fr. **divisible**, lat. **divisibilis**.

DIVIZIBILITÁTE s.f. Însușirea de a putea fi divizat. ♦ Spec. Proprietatea a două numere întregi, a două polinoame etc. de a se împărți exact (fără rest) între ele. — Din fr. **divisibilité**.

DIVÍZIE, *divizii*, s.f. 1. Mare unitate militară, constituită din mai multe regimente de arme diferite sau mai multe nave de război. ♦ Comandamentul unei divizii (1). 2. Fiecare dintre categoriile de calificare a echipelor sportive. — Din rus. **diviziia**. Cf. fr. **division**.

DIVIZIÓN, *divizioane*, s.n. Subunitate de artilerie sau de cavalerie care corespunde unui batalion de infanterie. [Pr.: *-zi-on-*] — Din rus. **divizion**, fr. **division**.

DIVIZIONÁR, *-Ă*, *divizionari*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. (În sintagma) *Monedă divizionară* = monedă reprezentând o fracțiune a unității monetare legale; *p. gener.* monedă de valoare mică; bani mărunți, mărunțiș. 2. Adj. Care ține de o divizie (1), privitor la o divizie. 3. Adj. Care are loc în cadrul unei divizii (2), care aparține unei divizii. 4. S.f. Echipă care activează una dintre divizii (2). [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **divisionnaire**.

DIVIZIÚNE, *diviziuni*, s.f. 1. Împărțire, fragmentare, separare; (concr.) fragment sau unitate care se obține printr-o împărțire. ♦ *Diviziunea muncii* = împărțire a activității în ramuri sau operații specializate de sine stătătoare. 2. Spec. Operație logică de împărțire a genului în specii. 3. Liniară care indică o anumită valoare pe

scara sau pe cadranul unui instrument de măsură; valoare care corespunde acestei liniiare. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **division**, lat. **divisio**, -onis.

DIVIZÓR, *divizori*, s.m. Număr întreg prin care se împarte exact alt număr întreg. ♦ *Divizor comun v. comun*. ♦ Împărțitor. — Din fr. **diviseur**, lat. **divisor**.

DIVÓRT, *divorțuri*, s.n. 1. Desfacere pe cale legală a unei căsătorii. ♦ Loc. vb. *A da divorț* = a intenta acțiune de divorț; a divorța. 2. Fig. Nepotrivire, dezacord între două lucruri, acțiuni, idei etc. — Din fr. **divorce**, lat. **divortium**.

DIVÓRTĂ, *divorțez*, vb. I. Intrans. (Despre soți) A se despărți prin divorț. ♦ Tranz. A determina pe cineva să se despărță prin divorț. — Din fr. **divorcer** (după *divorț*).

DIVÓRTĂT, -Ă, *divorțați*, -te, adj. Care a fost căsătorit și s-a despărțit legal de soție (sau de sot). — V. **divorța**.

DIVULGĂ, *divulgă*, vb. I. Tranz. A dezvălui o taină; a da în vileag ceva ascuns. ♦ Spec. A transmite secrete de stat, economice, profesionale unei persoane neîncredințate să le cunoască, constituind o infracțiune. — Din fr. **divulguer**, lat. **divulgare**.

DIVULGĂRE, *divulgări*, s.f. Faptul de a divulga. — V. **divulga**.

DIVULGĂTOR, -OARE, *divulgatori*, -oare, s.m. și f. (Rar) Persoană care divulgă. — Din fr. **divulgateur**, lat. **divulgator**, -oris.

DÍXIE s.n. (Muz.) Dixieland. [Pr.: *dixi*] — Din engl. **Dixie**, fr. **dixie**.

DÍXIELAND, *dixielanduri*, s.n. Stil ritmat, bazat pe alămuri, în jazzul american; manieră de interpretare în acest stil. [Pr.: *dixieland*] — Din engl. **dixieland**.

DIXTUÓR, *dixtuoruri*, s.n. Lucrare muzicală compusă pentru zece voci sau zece instrumente; ansamblu vocal sau instrumental care execută o asemenea lucrare. [Pr.: -tu-or. — Pl. și f.: *dixtuoare*.] — Din fr. **dixtuor**.

DIZABILITĂTE, *dizabilități*, s.f. Stare fizică, psihică sau mentală, care limitează o persoană în deplasare, activitate, receptare; handicap. — Din engl. **disability**.

DIZAHARIDĂ, *dizaharide*, s.f. Compus organic format din două molecule de monozaharide prin eliminarea dintre ele a unei molecule de apă. — Din fr. **disaccharide**.

DIZARMONIE, *dizarmonii*, s.f. 1. Lipsă a armoniei; discordanță. 2. (Psih.) Tip de personalitate caracterizat printr-un dezechilibru net, cu dificultăți de adaptare. — Din fr. **disharmonie**.

DIZENTÉRIC, -Ă, *dizenterici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. De dizenterie, privitor la dizenterie. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care este bolnavă de dizenterie. — Din fr. **dysentérique**, lat. **dysentericus**.

DIZENTERIE, *dizenterii*, s.f. Boală infecțioasă contagioasă care se manifestă prin ulcerări intestinale, dureri abdominale violente și diaree cu sânge. — Din fr. **dysenterie**, lat. **dysenteria**.

DIZERTĂȚIE s.f. v. **disertație**.

DIZEUR, *dizeuri*, s.m. (Înv.) Cântăreț de muzică ușoară. [Pr.: *dizór*] — Din fr. **diseur**.

DIZEUZĂ, *dizeuze*, s.f. (Înv.) Cântăreață de muzică ușoară. [Pr.: *dizóză*] — Din fr. **diseuse**.

DIZGRAȚIA, *dizgrație*, vb. I. Tranz. A lipsi pe cineva de bunăvoință, de favoarea de care s-a bucurat până atunci, a-i retrage favoarea. [Pr.: -ți-a] — Din fr. **disgracier** (după *dizgrație*).

DIZGRĂȚIE, *dizgrații*, s.f. Pierdere a favorii, a bunăvoinței, a grației unui monarh, a unei persoane influente, a unui superior. — Din it. **disgrazia**. Cf. fr. *disgrâce*.

DIZGRAȚIERE, *dizgrațieri*, s.f. Acțiunea de a *dizgrația*. [Pr.: -ți-e] — V. **dizgrația**.

DIZGRAȚIÓS, -OASĂ, *dizgrațioși*, -oase, adj. Lipsit de grație, de farmec, de dragălășenie. ♦ Dezagreabil. [Pr.: -ți-os] — Din it. **disgrazioso**. Cf. fr. *disgracieux*.

DIZIDÉNT, -Ă s.m. și f. v. **disident**.

DIZIDÉNTĂ s.f. v. **disidentă**.

DIZMIERDĂ vb. I. v. **dezmierda**.

DIZMIERDARE s.f. v. **dezmierdare**.

DIZMIERDĂT, -Ă adj. v. **dezmierdat**.

DIZOLVĂ, *dizolvă*, vb. I. Tranz. 1. A face ca o substanță solidă, lichidă sau gazoasă să se disperseze în altă substanță (lichidă), spre a forma împreună o soluție. ♦ Refl. *Zahărul se dizolvă în apă*. 2. A desființa ca persoană juridică o organizație, o asociație, o societate, o adunare etc. — Din lat. **dissolvere**. Cf. it. *dissolvere*.

DIZOLVÁNT, -Ă, *dizolvânți*, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care are însușirea de a dizolva. ♦ Fig. Care dezagregă, descompune, nimiceste. 2. S.m. Substanță (lichidă) care are însușirea de a dizolva în masa ei alte substanțe; solvent. — Din fr. **dissolvant**.

DIZOLVÁRE, *dizolvări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dizolva* și rezultatul ei. — V. **dizolva**.

DIZOLVÁT, -Ă, *dizolvați*, -te, adj., s.m. 1. Adj. (Despre substanțe) Care se află dispersat în altă substanță, cu care formează o soluție. 2. S.m. Substanță care se dizolvă în masa altei substanțe; solvat. — V. **dizolva**.

DJ, *DJ*, s.m. Realizator, prezentator și comentator al unor programe muzicale la radio, cluburi sau discoteeci. [Pr.: *digéi*] — Cuv. engl.

DJIBOUTIÁN, -Ă, *djiboutieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Republica Djibouti. 2. Adj. Care aparține Republicii Djibouti sau

djiboutienilor (1); privitor la Djibouti ori la djiboutieni. [Pr.: *gi-bu-*] — **Djibouti** (n.pr.) + suf. -an. Cf. fr. *djiboutien*.

DJÜRSTVÁ s.f. v. **dejurstvă**.

DO, *do*, s.m. Unul dintre cele șapte sunete ale gamei muzicale, situat pe treapta întâi din gama majoră-tip. ♦ Numire a uneia dintre gamele muzicale (care începe cu sunetul „do”). [Pl.: *do*] — Din it. **do**.

DOÁGĂ, *doage*, s.f. 1. Fiecare dintre bucățile de lemn (puțin încovoiate) care formează corpul unor vase străne în cercuri. ♦ Expr. *A-i lipsi cuiva o doagă* sau *a fi (cam) într-o doagă* = a fi trăsnit, nebun; a avea comportări anormale. 2. Fig. Fire, mentalitate (ciudată, sucită). ♦ Expr. *A ajunge* (sau *a veni*, *a cădea*) *în doaga cuiva* = a ajunge să se identifice (în sens rău) cu cineva în felul de a fi, de a gândi. — Lat. **dogā**.

DOÁMNĂ, *doamne*, s.f. 1. Termen de politețe pentru o femeie (căsătorită). ♦ *Doamnă de onoare* = femeie (din aristocrație) aflată în serviciul unei prințese, al unei regine etc. ♦ Soție. ♦ Spec. (Înv.) Soție a unui domnitor sau a unui boier. ♦ Stă - până a unei case, a unei gospodării. 2. Compus: (Bot.; pop.) *doamnă-mare* sau *doamna-codrului* = mărăgună. — Lat. **dom(i)na**.

DOAR adv. 1. (Exprimă ideea unei delimitări sau restricții) Numai. *Stai doar o clipă!* ♦ Expr. *Doar că nu...* = aproape că..., puțin a lipsit să nu... 2. Vezi bine, cum se știe; desigur. *Doar nu m-ai căutat!* 3. Poate; probabil. *Va reuși doar până la urmă!* ♦ Expr. *Fără doar și poate* = fără nicio îndoială; neapărat. ♦ În speranța că... *L-a întrebat, doar va afla ce să facă.* ♦ Expr. *Într-o doară* = la noroc, la întâmplare, pe nimerite. 4. (Reg.; la începutul unei propoziții interogative) Oare? [Var.: **doără** adv.] — Lat. **de-hora**.

DOÁRĂ adv. v. **doar**.

DOBÁŞ s.m. v. **tobaş**.

DOBÁ s.f. v. **tobă**.

DOBÁNDĂ, *dobândi*, s.f. 1. Sumă de bani care trebuie plătită sau primită pentru utilizarea banilor, în cadrul unei datorii, în legătură cu un depozit etc. ♦ Expr. *A plăti* (cuiva) *cu dobândă* = a se răzbuna cu prisosință și violență (pe cineva) pentru o pagubă sau o suferință. 2. Câștig, folos, profit. *Mai bine cu un om vrednic la pagubă decât cu un mișel la dobândă.* ♦ Cantitate dintr-un produs oferită (cumpărătorului) în plus. 3. (Înv.) Pradă de război. — Din **dobândi** (derivat regresiv).

DOBÁNDÍ, *dobândesc*, vb. IV. Tranz. 1. A obține ceva prin muncă, eforturi, perseverență; a câștiga, a realiza; a face rost de ceva, a găsi, a procura ceva. ♦ A primi, a câpăta. ♦ Expr. *A dobândi un copil* = a i se naște cuiva un copil. 2. (Înv.) A cuceri un oraș, o cetate etc. — Din sl. **dobyti** (**dobondon**).

DOBÁNDÍRE, *dobândiri*, s.f. Faptul de a *dobândi*. — V. **dobândi**.

DOBERMAN, *dobermani*, s.m. Rasă de câini de talie mijlocie, cu părul scurt și lucios, de culoare neagră, maro sau gri. — Din germ. **Dobermann**.

DOBITÓC, -OÁCĂ, *dobitoci*, -oace, s.n., s.m. și f., adj. 1. S.n. Animal patruped (domestic). 2. S.m. și f., adj. (Peior.) (Om) care este lipsit de inteligență sau de bun-simț. — Din sl. **dobytikŭ**.

DOBITOCÉSC, -EÁSCĂ, *dobitocesci*, adj. 1. Care aparține dobitoacelor, privitor la dobitoace. 2. De dobitoc (2), specific unui dobitoc. — **Dobitoc** + suf. -esc.

DOBITOCÉȘTE adv. Ca dobitoacele; prostește; fără bun-simț. — **Dobitoc** + suf. -ește.

DOBITOCÍE, *dobitocii*, s.f. Atitudine, comportare, faptă, vorbă de om prost sau lipsit de bun-simț. — **Dobitoc** + suf. -ie.

DOBORÁE, *doborări*, s.f. Acțiunea de a *dobori* și rezultatul ei. — V. **doborí**.

DOBORÁT, -Ă, *doboráți*, -te, adj. (Despre oameni) Învinș, zdrobit, distrus (sufletește). — V. **doborí**.

DOBORÁTÓR, -OÁRE, *doborători*, -oare, adj. Care doboară. — **Doborí** + suf. -tor.

DOBORÍ, *dobór*, vb. IV. Tranz. 1. A da jos, a culca, a răsturna, a dărâma (la pământ). 2. A face să se desprindă și să cadă din locul unde este fixat, atârnat, agățat. ♦ A face să cadă o ființă sau un obiect care zboară sau plutește în aer. 3. A înfrânge, a supune, a distruge, a răpune pe cineva. ♦ Fig. A nimici, a desființa, a stârpi, a lichida o stare de lucruri, o situație etc. ♦ Fig. A birui, a coplesii. *L-a doborât suferința*. 4. (Sport) A depăși cel mai bun rezultat anterior, a bate recordul existent. — Cf. o **borí**.

DOBOŞ, *dobosuři*, s.n. Tort făcut din foi de aluat suprapuse, cu cremă de ciocolată între ele, foaia de deasupra având o glazură de zahăr ars. — Et. nec.

DOBOŞÁR s.m. v. **toboşar**.

DOBROGEÁN, -Ă, *dobrogeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Dobrogea. 2. Adj. Care aparține Dobrogei sau dobrogenilor (1), privitor la Dobrogea ori la dobrogenii. — **Dobrogea** (n. pr.) + suf. -ean.

DOBROGEÁNCĂ, *dobrogence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Dobrogea. — **Dobrogean** + suf. -că.

DOBZÁLÁ, *dobzález*, vb. I. Tranz. (Reg.) A bate tare pe cineva. — Cf. magh. *dobzani*.

DOC¹, (2) *docuri*, s.n. 1. Ţesătură de bumbac mai groasă, din care se fac haine de vară, salopete, prelate etc. 2. Sortiment de doc (1). — Din engl. **duck**.

DOC², *docuri*, s.n. Bazin portuar (împreună cu construcțiile și instalațiile aferente), în care vapoarele sunt încărcate, descărcate sau reparate; ansamblu de construcții, de instalații, de servicii tehnice și administrative care servesc un port; magazie

într-un port, în care se depozitează cerealele și alte mărfuri. ◇ *Doc plutitor* = instalație plutitoare servind la repararea navelor. — Din fr., engl. **dock**.

DOCĂR, *docare*, s.n. Trăsurică ușoară cu două sau cu patru roți. — Din engl., fr. **dog-cart**.

DOCĂRAȘ, *docărașe*, s.n. Diminutiv al lui *docar*: — **Docar** + suf. *-aș*.

DOCĂNT, *docenți*, s.m. 1. (În unele țări) Grad didactic onorific în învățământul superior, corespunzând de obicei aceluia de conferențiar; persoană care are acest grad. 2. (În sintagma *doctor docent*) Titlu științific acordat doctorilor în științe care s-au distins printr-o activitate valoroasă; persoană care are acest titlu. — Din germ. **Dozent**.

DOCENȚĂ, *docențe*, s.f. Titlul, gradul sau funcția de docent; examen pentru obținerea acestui titlu sau grad. — **Docent** + suf. *-ență*.

DOCHÉR, *docheri*, s.m. Muncitor care lucrează în docuri², la încărcatul și descărcatul vapoarelor. — Din fr., engl. **docker**.

DOCIL, *-Ă, docili*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Care se supune la orice cu ușurință, fără să protesteze; supus, ascultător. — Din fr. **docile**, lat. **docilis**.

DOCILITĂTE s.f. Înșușirea de a fi docil; supunere. — Din fr. **docilité**, lat. **docilitas**, *-atis*.

DOCIMAZIE, *docimazii*, s.f. Examen de laborator prin care se stabilește (în medicina judiciară) starea unui organ în momentul morții. — Din fr. **docimasia**.

DOCT, *-Ă, docti*, *-te*, adj. Învațat, erudit, savant. — Din fr. **docte**, lat. **doctus**.

DÓCTOR, *doctori*, s.m. 1. Persoană cu studii superioare care se ocupă cu vindecarea, tratarea sau prevenirea bolilor umane și animale; medic. 2. Titlu științific înalt acordat de o instituție academică sau de învățământ superior; persoană care are acest titlu. 3. (Fam.) Persoană foarte pricepută într-un domeniu. 4. (Bot., reg.; în forma *doftor*) Arbust mediteranean și tropical din care se extrage săburul (*Aloe vera*). [Var.: (1, pop.) **dóftor** s.m.] — Din lat. **doctor**, fr. **docteur**. Cf. germ. **Doktor**.

DOCTORĂL, *-Ă, doctorali*, *-e*, adj. (Despre manifestările omului) Grav, solemn; pedant, afectat; încrezut, îngâmfat. — Din fr. **doctoral**.

DOCTORĂND, *-Ă, doctoranzi*, *-de*, s.m. și f. Persoană care își pregătește lucrarea de doctorat. — Din germ. **Doktorand**.

DOCTORANTURĂ s.f. (Rar) Perioada cât o persoană este doctorand; *p. ext.* doctorat. — Din **doctorand**.

DOCTORAȘ, *doctorași*, s.m. Diminutiv al lui *doctor* (1); medic tânăr; (peior.) medic lipsit de valoare. [Var.: (pop.) **doftoraș** s.m.] — **Doctor** + suf. *-aș*.

DOCTORĂT, *doctorate*, s.n. Stagiul de calificare științifică superioară, efectuat după terminarea studiilor universitare, în vederea obținerii titlului de doctor (2); examen final, de susținere a unei lucrări, dat pentru obținerea acestui titlu; titlu de doctor (2) obținut în urma acestui examen. — Din fr. **doctorat**.

DOCTOREASĂ, *doctoresse*, s.f. (Pop. și fam.) Soție de doctor (1); femeie care practică medicina; doctoriță. ◇ Femeie care vindecă bolile cu mijloace empirice. [Var.: **doftoreasă** s.f.] — **Doctor** + suf. *-easă*. Cf. fr. *doctoresse*.

DOCTORICESC, *-EĂSCĂ* adj. v. **doftoricesc**.

DOCTORICÍ vb. IV v. **doftoricí**.

DOCTORÍE, *doctorii*, s.f. Preparat, substanță care se folosește pentru vindecarea, ameliorarea sau prevenirea unei boli; medicament, leac. [Var.: (pop.) **doftorie** s.f.] — **Doctor** + suf. *-ie*.

DÓCTORIȚĂ, *doctorițe*, s.f. Femeie medic. [Acc. și: *doctoriță*. — Var.: (pop.) **dóftoriță** s.f.] — **Doctor** + suf. *-iță*.

DOCTRINĂR, *-Ă, doctrinari*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține unei doctrine, privitor la o doctrină. 2. S.m. și f. Persoană care formulează și susține o doctrină. 3. S.m. și f. Persoană care aderă la unele păreri preconceptuate, dogmatice. — Din fr. **doctrinaire**.

DOCTRINĂ, *doctrine*, s.f. Totalitatea principiilor unui sistem politic, științific, religios etc. ◇ Ansamblul principiilor dintr-o ramură a cunoașterii. — Din fr. **doctrine**, lat. **doctrina**.

DOCUMENT, *documente*, s.n. 1. Act prin care se adevărește, se constată sau se preconizează un fapt, se conferă un drept, se recunoaște o obligație. 2. Text scris sau tipărit, inscripție sau altă mărturie servind la cunoașterea unui fapt real actual sau din trecut. — Din fr. **document**, lat. **documentum**.

DOCUMENTĂ, *documentez*, vb. I. Refl. A se informa amănunțit și temeinic (pe bază de documente). ◇ Tranz. A dovedi, a susține ceva pe bază de documente. — Din fr. **documenter**.

DOCUMENTĂR, *-Ă, documentari*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. Cu caracter sau valoare de document. 2. Adj., s.n. (Film sau scriere) care prezintă fapte absolut autentice. — Din fr. **documentaire**.

DOCUMENTĂRE, *documentări*, s.f. Acțiunea de a (se) *documenta*. ◇ Documentație. — V. **documenta**.

DOCUMENTARIST, *-Ă, documentariști*, *-ste*, s.m. și f. 1. Persoană care are funcția de a face documentarea științifică într-o problemă dată; funcție ocupată de această persoană. 2. Autor de filme documentare. — Din fr. **documentariste**.

DOCUMENTARÍSTIC, *-Ă, documentaristici*, *-ce*, adj. De documentarist; de documentare. — **Documentar** + suf. *-istic*.

DOCUMENTĂT, *-Ă, documentați*, *-te*, adj. 1. Întemeiat pe documente, elaborat pe baza unei largi documentații; *p. ext.* bine informat. 2. Dovedit, susținut pe bază de documente. — V. **documenta**.

DOCUMENTAȚIE, *documentații*, s.f. Totalitatea mijloacelor de informare referitoare la o problemă sau la un domeniu de activitate; documentare. — Din fr. **documentation**. Cf. rus. **документа́ция**.

DOCEAÉDRIC, *-Ă, docecaédrici*, *-ce*, adj. De docecaedru, privitor la docecaedru, care formează un docecaedru. — Din fr. **docecaédrique**.

DOCEAÉDRU, *docecaedre*, s.n. Poliedru cu douăsprezece fețe. ◇ Cristal care are aspectul unui astfel de poliedru. — Din fr. **docecaedre**.

DOCECAFÓNIC, *-Ă, docecafonici*, *-ce*, adj. Care aparține docecafonismului, privitor la docecafonism; docecafonist. — Din fr. **docecaphonique**.

DOCECAFONISM s.n. (Muz.) Tehnică de compoziție bazată pe folosirea tuturor celor douăsprezece sunete ale gamei cromatice, considerate ca având aceeași importanță și ducând la desființarea legăturilor tonale normale. — Din fr. **docecaphonisme**.

DOCECAFONÍST, *-Ă, docecafonisti*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține docecafonismului, privitor la docecafonism; docecafonic. 2. S.m. și f. Compozitor care folosește docecafonismul. — Din fr. **docecaphoniste**.

DOCECAGÓN, *docecagone*, s.n. Poligon cu douăsprezece laturi și douăsprezece unghiuri. — Din fr. **docecagone**.

DOCECAGONÁL, *-Ă, docecagonali*, *-e*, adj. De docecaagon, privitor la docecaagon, care formează un docecaagon. — Din fr. **docecaagonal**.

DOCECĂR, *docecar*, s.m. Veche monedă turcească de aur, care a circulat și în Țările Române în sec. XIX. — Din ngr. **docecaria** „duzină”.

DOCECASILÁB, *-Ă, docecasilabi*, *-e*, s.m., adj. (Vers) care are douăsprezece silabe. — Din fr. **docecasyllabe**, lat. **duodecasyllabus**.

DOCECASILÁBIC, *-Ă, docecasilabici*, *-ce*, adj. (Despre versuri) Care are douăsprezece silabe. — Din fr. **docecasyllabique**.

DÓDII s.f. pl. (Pop. și fam.; în expr.) *A vorbi sau a grăi (cam) în dodii* = a vorbi fără șir; a aiuri. *A lăsa (pe cineva) în dodiile lui* = a lăsa (pe cineva) să-și facă nestingherit toanele, capriciile. *A umbla sau a merge (ca) în dodii* = a umbla sau a merge în neștire, năuc. — Et. nec.

DÓFTOR s.m. v. **doctor**.

DOFTORAȘ s.m. v. **doftoraș**.

DOFTOREASĂ s.f. v. **doftoreasă**.

DOFTORÍ, *doftoresc*, vb. IV. (Pop. și fam.) 1. Tranz. A îngriji un bolnav (cu mijloace empirice); a doftorici. 2. Refl. (Despre bolnavi) A se trata; a se vindeca (în urma unui tratament). — Din **doftor**.

DOFTORICESC, *-EĂSCĂ*, *doftoricesci*, adj. (Pop.) De doctor; medical. [Var.: (fam.) **doftoricesc**, *-ească* adj.] — **Doftor** + suf. *-icesc*.

DOFTORICÍ, *doftoricesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Tranz. A îngriji un bolnav (folosind mijloace empirice); a doftori. 2. Refl. (Despre bolnavi) A se trata; a se vindeca (în urma unui tratament). [Var.: (fam.) **doftoricí** vb. IV] — Din **doftor**.

DOFTORÍE s.f. v. **doftorie**.

DÓFTORIȚĂ s.f. v. **dóftoriță**.

DOFTOROÁIE, *doftoroaie*, s.f. (Pop.) 1. Femeie (bătrână) care vindecă bolile cu mijloace empirice. 2. Soție de doctor (1); femeie care practică medicina. — **Doftor** + suf. *-oaie*.

DOG, *dogi*, s.m. Rasă de câini de talie foarte mare, cu botul lat și turtit, cu părul scurt, des și lins. — Din fr. **dogue**, engl. **dog**.

DOGĂR, (1) *dogari*, s.m., (2) *dogare*, s.n. 1. S.m. Meșteșugar care confecționează doage sau vase din doage; butnar. 2. S.n. Unealtă cu lama în formă de seceră, folosită pentru făcut doage. — **Doagă** + suf. *-ar*.

DOGĂRIE s.f. Meseria dogarului; butnărie. — **Dogar** + suf. *-ie*.

DOGĂRIE², (1) *dogării*, s.f. 1. Atelier în care se lucrează obiecte din doage. 2. Cantitate de obiecte lucrate din doage. — **Doagă** + suf. *-ărie*.

DÓGE, *dogi*, s.m. Titlu purtat de conducătorii politici ai unora dintre vechile republici aristocratice italiene; persoană care avea acest titlu. — Din it. **doge**.

DÓGGER s.n. (Geol.) Epoca mijlocie a jurasicului. [Pr.: *dógăr*] — Din fr., engl. **dogger**.

DOGÍ, *dogesc*, vb. IV. Refl. 1. (Despre butoaie, putini etc.) A avea doagele desfăcute, depărtate una de alta, rupte. ◇ Tranz. *Uscăciunea dogește butoaiele*. 2. Fig. (Despre voce) A suna răgușit. — Din **doagă**.

DOGÍT, *-Ă, dogiți*, *-te*, adj. 1. (Despre vase făcute din doage) Cu doagele desfăcute, depărtate una de alta, desprinse din cercuri. ◇ Expr. *Sună a dogit* = produce, la cea mai ușoară atingere, un sunet caracteristic de vas cu doagele desfăcute, plesnite. 2. Fig. (Despre voce) Răgușit, hodorogit. — V. **dogi**.

DOGMÁTIC, *-Ă, dogmatici*, *-ce*, adj., s.f., s.n. 1. Adj. Care ține de dogme, privitor la dogme; care se sprijină pe dogme. 2. S.f. Parte a teologiei care cuprinde expunerea sistematică a adevărilor revelate ce se referă la Dumnezeu și la acțiunea sa; tratat asupra dogmelor religioase. 3. S.m. și f. Adept al dogmatismului; dogmatist. — Din fr. **dogmatique**, lat. **dogmaticus**.

DOGMATICIAN, *dogmaticieni*, s.m. Specialist în dogmatică. [Pr.: *-ci-an*] — De la **dogmatică**. Cf. engl. **dogmatician**.

DOGMATÍSM s.n. 1. Atitudine bazată pe o dogmă, respingând îndoiala și critica. 2. Comportament al unei persoane dogmatice. — Din fr. **dogmatisme**. Cf. rus. **догматизм**.

DOGMATÍST, *-Ă, dogmatști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Dogmatic (3). — Din fr. **dogmatiste**.

DOGMATIZĂ, *dogmatizez*, vb. I. Intrans. A vorbi, a expune pe un ton dogmatic, sentențios. — Din fr. **dogmatiser**.

DOGMATIZARE, *dogmatizări*, s.f. Acțiunea de a *dogmatiza*. — V. **dogmatiza**.

DŌGMĂ, *dogme*, s.f. 1. Învațatură, teză etc. fundamentală a unei religii, care nu poate fi supusă criticii. 2. Teză, doctrină politică, științifică etc. considerată imuabilă și impusă ca adevăr incontestabil. — Din fr. **dogme**, lat. **dogma**.

DOGOĂRE s.f. Căldură arzătoare produsă de soare, de foc sau de un obiect foarte fierbinte; dogoreală. — Din **dogori**.

DOGORĂT, -Ă adj. v. **dogorit**.

DOGORĂTOR, -OĂRE adj. v. **dogoritor**.

DOGOREALĂ s.f. Faptul de a *dogori*; dogoare. — **Dogori** + suf. -*eală*.

DOGORI, *dogoresc*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre soare, foc etc.; la pers. 3) A răspândi căldură puternică, arzătoare. ♦ Tranz. A da cuiva o senzație de căldură arzătoare; a încinge, a înfierbânta ceva. 2. (Despre oameni și despre părți ale corpului lor) A fi aprins, încins, înfierbântat de o emoție, de boală etc. [Var.: **dogorî** vb. IV.] — Din bg. **dogorja**, sb. **dogoretî**.

DOGORIȚ, -Ă, *dogoriți*, -te, adj. Înfierbântat, ars; părlit. [Var.: **dogorât**, -ă adj.] — V. **dogori**.

DOGORITŌR, -OĂRE, *dogoritori*, -oare, adj. Care dogorește; fierbinte, arzător. [Var.: **dogorătŌr**, -oăre adj.] — **Dogori** + suf. -*tor*.

DOGORI vb. IV v. **dogori**.

DŌHOT, (2) *dohoturi*, s.n. (Reg.) 1. Lichid uleios obținut prin distilarea unor materiale vegetale și folosit la ungerea osilor carului și căruței; păcură pentru uns osile. 2. Sortiment de dohot (1). — Din ucr. **dehotî**.

DOHOTNIȚĂ, *dohotnițe*, s.f. (Reg.) Vas în care se păstrează dohotul. — **Dohot** + suf. -*niță*.

DOI, **DŌUĂ** num. card. Număr având în numărătoare locul între unu și trei și indicat matematic prin cifrele 2 și II. ♦ (Adjectival) *Vine cu doi prieteni*. ♦ *Loc. adv. În (sau din) două vorbe (sau cuvinte) = pe scurt, fără multă vorbă. La doi pași = aproape.* ♦ Expr. (Fam.) (*A spune*) *doauă vorbe și-un cuvânt = (a spune) pe scurt, în puține cuvinte. (Fam.) În doi timpi și trei mișcări = foarte repede, imediat.* ♦ (Cu valoare de num. ord.) *Tomul doi.* ♦ (Întră în componența num. adverbial) *A venit de două ori.* ♦ (Întră în componența num. distributiv) *Plecau câte doi.* ♦ (Substantivat) *Trei de doi.* ♦ Loc. adv. *În (sau pe din) două = în două bucăți, în două părți (egale). În (sau pe din) două cu... = amestecat (în părți egale) cu altceva. Una-două = întruna, mereu, continuu. Cu una, cu două = (în construcții negative) cu ușurință, repede. Nici una, nici două = pe neașteptate; imediat. Din două una sau una din două = ori una, ori alta; ori... ori... ♦ Expr. *Una și cu una fac două = fără vorbă multă; scurt, limpede. A nu vorbi sau a nu zice (nici) două = a nu scoate o vorbă; a tăcea.* ♦ (Adjectival) *Vreo doi = câțiva.* ♦ (Substantivat) Cifra care indică numărul definit mai sus. *A scris un doi pe tablă.* — Lat. ***dui**, **duae**.*

DŌICĂ, *doici*, s.f. Femeie care alăptează (și îngrijește) copilul altei femei. ♦ Dădacă. — Din bg. **dojka**.

DŌILEA, **DŌUA** num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”; de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între întâiul și al treilea. ♦ Loc. adj. *De-al doilea = (despre veri) care sunt copiii verilor primari.* ♦ Loc. adv. *A doua zi = în ziua următoare. A doua oară = data următoare; cu altă ocazie. Al doilea = după primul, pe urmă. (Pop.) De-al doilea = a doua oară.* ♦ Expr. *A pune (sau a lăsa, a trece etc.) ceva pe planul al doilea = a considera ceva ca fiind de importanță secundară.* [Pr.: *do-i/-doi-*] — **Doi** + **le** + **a**.

DŌIME, *doimi*, s.f. 1. Jumătate dintr-un întreg (împărțit în părți egale). 2. Spec. (Muz.) Jumătate dintr-o notă întreagă. — **Doi** + suf. -*ime*.

DOINĂR, *doinari*, s.m. (Pop.) Doinaș. — **Doină** + suf. -*ar*.

DOINĂȘ, *doinași*, s.m. (Pop.) Cântăreț de doine; doinar. — **Doină** + suf. -*aș*.

DŌINĂ, *doine*, s.f. Specie a liricii populare și a folclorului muzical românesc, care exprimă un sentiment de dor, de jale, de revoltă, de dragoste etc., preluată și de poezia cultă. — Et. nec.

DŌINĂ, *doinesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. A cânta doine (din gură, din fluier, din frunză etc.). — Din **doină**.

DŌINIRE, *doiniri*, s.f. Faptul de a *doini*; (concr.) doină. — V. **doini**.

DOINIȘOARĂ, *doinișoare*, s.f. Doiniță. — **Doină** + suf. -*ișoară*.

DOINITŌR, -OĂRE, *doinitori*, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care doinește. — **Doini** + suf. -*tor*.

DOINIȚĂ, *doinițe*, s.f. Diminutiv al lui *doină*; doinișoară. — **Doină** + suf. -*iță*.

DŌISPRECE, **DŌUĂSPRECE** num. card. v. **doisprezece**.

DŌISPRECELEA, **DŌUĂSPRECEA** num. ord. v. **doisprezecelea**.

DŌISPREZECE, **DŌUĂSPREZECE** num. card. Număr având în numărătoare locul între unsprezece și treisprezece. ♦ (Adjectival) *Are doisprezece copii.* ♦ (Cu valoare de num. ord.) *Secolul doisprezece.* ♦ (Întră în componența num. adverbial) *De douăsprezece ori.* ♦ (Întră în componența num. distributiv) *Câte doisprezece oameni.* ♦ (Substantivat) *Trei de doisprezece.* [Var.: (reg.) **dŌisprece**, **dŌuăsprece**; **dŌispe**, **dŌuășpe** num. card.] — **Doi** + **spre** + **zece**.

DŌISPREZECELEA, **DŌUĂSPREZECEA** num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”; de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al unsprezecelea și al treisprezecelea. ♦ Expr. *În ceasul al doisprezecelea = în ultimul moment.* [Var.: (reg.) **dŌisprecelea**, **dŌuășprecea**; **dŌispelea**, **dŌuășpea** num. ord.] — **Doisprezece** + **le** + **a**.

DŌISPREZECĪME, *doisprezecimi*, s.f. A douăsprezecea parte dintr-un întreg, împărțit în părți egale. — **Doisprezece** + suf. -*ime*.

DŌIȘPE, **DŌUĂȘPE** num. card. v. **doisprezece**.

DŌIȘPELEA, **DŌUĂȘPEA** num. ord. v. **doisprezecelea**.

DOJĂNĂ, *dojeni*, s.f. Observație cu caracter moralizator, făcută cuiva care a comis o greșeală (ușoară); mustrare, ceartă. — Din **dojeni** (derivat regresiv).

DOJENI, *dojenesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (recipr.) A(-și) face observații moralizatoare; a (se) mustra, a (se) certa. — Din sl. **dognati**, **doženon**.

DOJENIRE, *dojeniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *dojeni* și rezultatul ei; mustrare. — V. **dojeni**.

DOJENITŌR, -OĂRE, *dojenitori*, -oare, adj. Care dojenește; care exprimă un reproș, o imputare, o nemulțumire. — **Dojeni** + suf. -*tor*.

DŌL, *doluri*, s.n. (Jur.) Acțiune făcută cu rea-credință, cu viclenie, pentru a determina pe cineva să încheie un contract nefavorabil sau să admită o clauză defavorabilă într-un contract. — Din fr. **dol**, lat. **dolus**.

DŌLĂR, *dolari*, s.m. Unitate monetară în Statele Unite ale Americii, în Canada, Australia, Liberia etc. — Din engl., fr. **dollar**.

DŌLBY® s.n. Denumire comercială a unui sistem electronic de reducere a zgomotului de fond de pe benzile magnetice. — Din engl. **Dolby** [system].

DŌLCE adv. (Muz.; indică modul de executare) Delicat, cu blândete. — Cuv. it.

DŌLCĪSSIMO adv. (Muz.; indică modul de executare) Cu multă duioșie. — Cuv. it.

DŌLDORA adj. invar., adv. (Umplut, plin, îndesat etc.) peste măsură, până la refuz. — Din tc. **doldur**.

DŌLEANȚĂ, *doleanțe*, s.f. Dorință, cerere, plângere (expusă în scris sau oral). [Pr.: -*le-an-*] — Din fr. **doléance**.

DŌLICOCEFĂL, -Ă, *dolicocefali*, -e, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care are craniul alungit din față către spate; (despre craniu) alungit din față către spate. [Var.: **dolihocéfăl**, -ă adj.] — Din fr. **dolichocephale**.

DŌLICOCEFALIE s.f. Însușirea de fi dolicocefal, faptul de a aparține tipului dolicocefal. [Var.: **dolihocéfalie** s.f.] — Din fr. **dolichocephalie**.

DŌLIE, *dolii*, s.f. 1. Șanț sau unghi format la intersecția a două versante de acoperiș. 2. (Reg.) Loc în care un râu curge încet, lin. — Din sl. **dolĕ**.

DŌLIHOCEFĂL, -Ă adj. v. **dolicocefal**.

DŌLIHOCEFALIE s.f. v. **dolicocefalie**.

DŌLINĂ, *doline*, s.f. Formă negativă de relief carstic cu aspect de pânne, formată prin dizolvarea la suprafață a unor roci solubile. — Din sb. **dolina**. Cf. fr. *doline*.

DŌLIU, *doliuri*, s.n. 1. Durere profundă pricinuită de moartea cuiva sau de o mare nenorocire colectivă; atitudine plină de tristețe a celui căruia i-a murit cineva. ♦ *Zi de doliu = zi care amintește un eveniment dureros.* 2. Semn exterior (îmbrăcăminte neagră, panglică neagră etc.) prin care cineva își exprimă doliul (1); perioadă cât cineva poartă asemenea semn. ♦ Loc. adj. *De doliu = (despre haine, culori etc.) care se folosește pentru a exprima durerea la moartea și după moartea unei rude.* ♦ Loc. adv. *În doliu = în haine de culoare neagră (în semn de doliu 1).* — Din lat. **dolium**. Cf. fr. *deuil*.

DŌLJEAN, -Ă, *doljeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Dolj. 2. Adj. Care aparține județului Dolj sau doljenilor (1); referitor la județul Dolj ori la doljenii. — **Dolj** (n. pr.) + suf. -*ean*.

DŌLJEANCĂ, *doljence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Dolj. — **Doljean** + suf. -*că*.

DŌLLY s.n. (Cin.) Dispozitiv pe care se instalează aparatul de filmat pentru a executa vederi panoramice. — Din fr., engl. **dolly**.

DŌLMĂN, *dolmane*, s.n. Haină ofițerească scurtă, îmblănită și împodobită cu brandenburguri. ♦ Haină bărbătească groasă, căptușită cu blană. — Din fr. **dolman**, germ. **Dolman**.

DŌLMÉN, *dolmene*, s.n. Monument funerar megalitic, format dintr-o lespede mare de piatră așezată orizontal pe altele dispuse vertical. — Din fr. **dolmen**.

DŌLOFĂN, -Ă, *dolofani*, -e, adj. (Despre ființe și părți ale lor) Gras, durduț, rotofie. — Et. nec.

DŌLOMĪT s.n. v. **dolomită**.

DŌLOMITĂ s.f. 1. Mineral format din carbonat de calciu și carbonat de magneziu, cristalizat în sistemul romboedric. 2. Rocă cu aspect grăunțos formată din dolomită (1). [Var.: **dolomit** s.n.] — Din fr. **dolomite**.

DŌLOMITIC, -Ă, *dolomitici*, -ce, adj. De dolomită, care conține dolomită, care este format din dolomită. — Din fr. **dolomitique**.

DŌLOMITIZĂRE s.f. Transformare a rocilor calcaroase în dolomită prin îmbogățirea în magneziu. — După fr. **dolomitisation**.

DŌLOSĪV, -Ă, *dolosivi*, -e, adj. (Jur.; despre acțiuni, contracte etc.) Făcut prin înșelăciune, cu rea-credință. — Din fr. **dolosif**.

DŌM, *domuri*, s.n. 1. Catedrală impunătoare, biserică principală în unele orașe italiene, germane etc.; p. ext. clădire monumentală; p. restr. acoperiș care îmbracă la exterior o cupolă a unei clădiri monumentale. 2. Recipient de oțel montat la partea superioară a cazanelor orizontale de aburi. 3. Structură geologică în formă de boltă largă, circulară sau eliptică. [Var.: (inv., 1) **dŌmă** s.f.] — Din fr. **dôme**. Cf. it. *duomo*, germ. **Dom**.

DŌMĂ s.f. v. **dom**.

DÓMBRĂ s.f. v. **domră**.

DOMENIAL, -Ă, *domenial*, -e, adj. (Rar) Care aparține unui domeniu (1), privitor la un domeniu. [Pr.: -ni-al] — Din fr. **domanial** (după *domeniu*).

DOMÉNIU, *domenii*, s.n. 1. (În Evul Mediu) Proprietate funciară formată din rezerva senorială, din pământurile tărânilor dependenți etc., care a constituit celula economică de bază în Europa Apuseană. 2. Sector al unei științe, al unei arte; sferă de activitate. 3. (Mat.) Mulțime de puncte situate pe o dreaptă, pe o suprafață, în spațiu, caracterizată prin aceea că pentru fiecare punct există o vecinătate a lui cuprinsă în mulțime și prin faptul că oricare două puncte din mulțime se pot uni printr-o linie poligonală cuprinsă în acea mulțime. 4. (Fiz.) Interval de valori pentru care poate fi folosit un instrument dat de măsură. — Din fr. **domaine**. Cf. lat. *dominium*.

DOMÉSTIC, -Ă, *domestic*, -ce, adj. 1. (Despre animale) Care trăiește pe lângă casă, fiind folosit în anumite scopuri. 2. Care este legat de casă, de gospodărie, de familie, specific vieții gospodărești; *p. ext.* intim, privat. — Din fr. **domestique**, lat. **domesticus**.

DOMESTICĂ, *domesticesc*, vb. IV. Tranz. A obșnui un animal sălbatic să trăiască alături de oameni (spre a le aduce anumite foloase); a îmblânzi. ♦ Refl. *Cerbul s-a domesticit*. ♦ Tranz. și refl. Fig. A face să devină sau a deveni mai potoliti, mai sociabil. — Din **domestic**.

DOMESTICĂRE, *domesticiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *domestic* și rezultatul ei; îmblânzire. — V. **domestic**.

DOMESTICIT, -Ă, *domesticiti*, -te, adj. Îmblânzit. — V. **domestic**.

DOMESTICITĂTE s.f. (Rar) Starea, condiția de animal domestic. — Din fr. **domesticité**.

DOMICILĂ, *domiciliez*, vb. I. Intrans. A-și avea domiciliul undeva; a locui. [Pr.: -li-a] — Din fr. **domicilier**.

DOMICILIAR, -Ă, *domiciliari*, -e, adj. Privitor la domiciliu; făcut la domiciliu. [Pr.: -li-ar] — Din fr. **domiciliaire**.

DOMICILIERE s.f. Faptul de a *domicilia*. [Pr.: -li-e] — V. **domicilia**.

DOMICILIU, *domicilii*, s.n. Casa sau locul unde locuiește cineva în mod statormic; locuință. — Din lat. **domicilium**, fr. **domicile**.

DOMINĂ, *domin*, vb. I. 1. Tranz. A ține pe cineva sau ceva sub influența sau stăpânirea sa; a stăpâni. ♦ Refl. A nu-și da pe față sentimentele, gândurile etc.; a se reține, a se stăpâni. 2. Tranz. și intrans. A întrece (cu mult) prin înălțime lucrurile sau ființele înconjurătoare, a se înălța deasupra tuturor. 3. Intrans. și tranz. A se impune prin număr sau prin intensitate; a predomina, a prevala. ♦ Tranz. A se dovedi net superior adversarului (într-o întrecere sportivă). — Din fr. **dominer**, lat. **dominari**.

DOMINĂNT, -Ă, *dominanți*, -te, adj., s.f. 1. Adj. Care domină. ♦ (Despre însușiri, factori, trăsături etc.) Predominant, specific, caracteristic. 2. S.f. Trăsătură caracteristică a unei lucrări, a unui proces etc. 3. S.f. (Muz.) Treapta a cincea a modului major și a modului minor; acord compus pe această treaptă. — Din fr. **dominant**.

DOMINĂNȚĂ, *dominanțe*, s.f. Însușirea de a fi dominant; preponderență. — Din fr. **dominance**.

DOMINĂRE, *dominări*, s.f. Acțiunea de a (se) *domina*. — V. **domina**.

DOMINĂTOR, -OĂRE, *dominatori*, -oare, adj. (Rar) Dominant; căruia îi place să domine, să se impună. — Din fr. **dominateur**, lat. **dominator**.

DOMINĂȚIE, *dominații*, s.f. Faptul de a domina, de a-și exercita influența sau stăpânirea; putere, stăpânire, influență exercitată asupra cuiva sau a ceva. — Din fr. **domination**, lat. **dominatio**.

DOMINICĂN¹, -Ă, *dominicani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Călugăr dintr-un ordin catolic înțemeiat în Franța la începutul sec. XIII. 2. Adj. Care aparține dominicanilor¹ (1), privitor la dominicanii¹. — Din fr. **dominicain**.

DOMINICĂN², -Ă, *dominicani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Dominicane sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține dominicanilor² (1), privitor la dominicanii². — Din fr. **dominicain**.

DOMINIÓN, *dominioane*, s.n. Denumire dată începând din a doua jumătate a sec. XIX, unor posesiuni engleze care se bucurau de o anumită independență (Canada, Australia, Noua Zeelandă). [Pr.: -ni-on] — Din fr. **dominion**.

DOMINO, (1) *dominouri*, s.n. 1. Îmbrăcăminte de bal mascat, în formă de mantie lungă cu glugă. ♦ Persoană care poartă la bal o asemenea îmbrăcăminte. 2. Numele unui joc de societate care se joacă cu 28 de piese plate, dreptunghiulare, însemnate cu un număr de puncte (de la zero la șase) și pe care jucătorii le combină între ele după anumite reguli. [Acc. și: (2) *dómino*] — Din fr. **domino**.

DOMIRI vb. IV v. **dumeri**.

DOMN, *domni*, s.m. 1. Termen de politețe pentru un bărbat. ♦ (Fam.; la voc.) Termen impersonal de adresare care însoțește de obicei o frază exclamativă, interogativă etc. ♦ Soț. ♦ (Pop.) Orășean. 2. Persoană care are autoritatea, posibilitatea de a face ceva; stăpân. 3. Titlu purtat de suveranii Țării Românești și ai Moldovei; voievod, domitor; persoană care purta acest titlu. 4. Dumnezeu. ♦ Inșuș Hristos. ♦ Expr. *A da* (sau *a lăsa* pe cineva) *în plata* (sau *mila*) *Domnului* = a lăsa (pe cineva) în pace, a(-l) lăsa să facă ce vrea; a ignora. ♦ (La voc.) Exclamație, învoacție impersonală exprimând mirare, amărăciune, surpriză. *Doamne, ce vorbă ți-a ieșit din gură!* ♦ Expr. *Vezi, Doamne* = chipurile, vorba vine. [Voc. (1-3) *domnule*, *dom'le*, (4) *doamne*; nom., voc. și (1) *domnu*, *don'*, *dom'*] — Lat. **dom(i)nus**.

DOMNÉSC, -EĂSCĂ, *domnești*, adj. 1. Care aparține domnului (3), privitor la domn; care emană de la domn; care aparține curții domnului. ♦ Bogat, îmbelșugat; elegant. 2. (În sintagmele) *Mere domnești* = varietate de mere mari, de culoare galbuie-portocalie dungată cu roșu. *Măr domnesc* = soi de măr care produce asemenea mere. — **Domn** + suf. -esc.

DOMNÉȘTE adv. Ca un domn (3), ca un boier, boierește; *p. ext.* foarte bine. — **Domn** + suf. -ește.

DOMNÍ, *domnesc*, vb. IV. Intrans. 1. A conduce un principat, o țară, o împărăție în calitate de domn (3). ♦ Fig. A fi stăpânitor; a stăpâni. *Între noi va domni pacea*. 2. Fig. A o duce foarte bine, a nu avea nimic grijă. 3. Fig. (Despre o înălțime, o clădire etc.) A domina (2). — Din **domn**.

DOMNIALÚÍ pron. pers. m. v. **dumnealui**.

DOMNIE, *domnii*, s.f. 1. Autoritatea politică și juridică a domnului (3); demnitatea de domn. ♦ Timpul cât un domn (3) se află la conducerea țării. ♦ Regiune sau populație stăpânită de un domn (3). 2. Dominație, stăpânire, putere. 3. (Înv.; formează locuțiuni pronominale cu valoare de pronume de reverență) *Vom face cum vei hotărî Domnia Ta*. ♦ (Cu valoare de pronume al maiestății) Măria Ta. — **Domn** + suf. -ie.

DOMNIȘOĂRĂ, *domnișoare*, s.f. Termen de politețe pentru o fată (sau o femeie nemăritată); duduie. ♦ *Domnișoară de onoare* = a) fată tânără care însoțește mireasa la cununie; b) fată (din aristocrație) aflată în serviciul unei prințese, al unei regine etc. ♦ (Fam.) Fiiică. — **Doamnă** + suf. -ișoară.

DOMNIȘOR, *domnișori*, s.m. Diminutiv al lui **domn** (3); (pop.) termen de politețe pentru un bărbat tânăr (necăsătorit). ♦ Fiu (neînșurat) al stăpânului (în raport cu angajații acestuia). — **Domn** + suf. -ișor.

DOMNIȘORICĂ, *domnișorele*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *domnișoară*. [Pl. și: *domnișorici*] — **Domnișoară** + suf. -ică.

DOMNITÓR, -OĂRE, *domnitori*, -oare, s.m., adj. I. S.m. Domn (3); *spec.* titlu purtat de suveranii României între 1859 și 1881; persoană care avea acest titlu. II. Adj. 1. (În sintagma) *Familie* (sau *casă*) *domnitoare* = dinastie. 2. Fig. (Rar) Care domnește, stăpânește, domină. — **Domni** + suf. -tor.

DOMNITĂR, *domnițe*, s.f. Fiiică (sau soție) de domn (3); prințesă. ♦ (Poetic și fam.) Termen cu care un bărbat se adresează unei femei tinere. — **Doamnă** + suf. -iță.

DOMÓL, -OĂLĂ, *domoli*, -oale, adj. 1. (Adesea adverbial) Care se mișcă sau se face fără grabă; încet, potoliti. ♦ Expr. (Adverbial) *A o lăsa* (sau *a o lua*) *mai domol* = a proceda cu calm, a nu se pripri. 2. (Despre sunete, glas) Care este cu tonul scăzut, cu intensitate redusă; lin, înfundat. ♦ (Despre vorbe) Liniștit, blând, calm. 3. (Despre oameni și animale) Blajin, blând, pașnic. 4. (Despre atmosferă, climă, vânt, temperatură etc.) Temperat, moale, dulce. 5. (Despre senzații, sentimente etc.) Care are intensitate scăzută; moderat, slab. 6. (Despre terenuri înclinate) Care are pantă lină. — Din **domoli** (derivat regresiv).

DOMÓL, *domolesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A face să se miște sau a se mișca mai încet. ♦ Tranz. A înfrâna, a struni un animal. 2. Refl. (Despre elemente sau fenomene ale naturii) A se liniști, a se potoli, a scădea în intensitate. 3. Tranz. și refl. A (se) calma, a (se) îmblânzi, a (se) tempera. 4. Refl. (Despre pante, dealuri etc.) A deveni mai puțin înclinat, mai lin, mai ușor de urcat. — Cf. sl. *domoliti* și „a obține prin rugăciuni”, ucr. *domolyty* „a obține”.

DOMÓLIRE, *domoliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *domoli*. — V. **domoli**.

DÓMRĂ, *domre*, s.f. Instrument muzical cu coarde, cu cutia de rezonanță circulară și cu gâtul lung, de origine rusească. [Var.: **dómbără** s.f.] — Din rus. **domra**.

DONĂ, *donez*, vb. I. Tranz. A face o donație, a dăruii un bun. — Din fr. **donner**, lat. **donare**.

DONĂRE s.f. Faptul de a *donă*; donație. — V. **donă**.

DONATĂR, -Ă, *donatari*, -e, s.m. și f. Persoană căreia i se face o donație. — Din fr. **donataire**, lat. **donatarius**.

DONATÓR, -OĂRE, *donatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care face o donație. ♦ *Donator de sânge* = persoană sănătoasă care oferă o cantitate din sângele propriu pentru transfuzii. — Din fr. **donateur**, lat. **donator**.

DONĂȚIE, *donatii*, s.f. Contract prin care una dintre părți transmite celeilalte proprietatea unui bun material fără să primească ceva în schimb; donare. ♦ (Concr.) Bun material transmis printr-un astfel de contract. [Var.: (înv.) **donățiune** s.f.] — Din fr. **donation**, lat. **donatio**, -onis.

DONATIÚNE s.f. v. **donatie**.

DONCHIHOTÉSC, -Ă adj. v. **donquijotesc**.

DONCHIHOTÍSM s.n. v. **donquijotism**.

DONCHIJOTÉSC, -Ă adj. v. **donquijotesc**.

DONCHIJOTÍSM s.n. v. **donquijotism**.

DONCHISOȚÉSC, -Ă adj. v. **donquijotesc**.

DONCHISOȚÍSM s.n. v. **donquijotism**.

DONDĂÍ vb. IV v. **dondăni**.

DONDĂNES, *dondănesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Intrans. și tranz. A bombăni, a mormăi, a bodogăni. ♦ A spune vorbe fără legătură. ♦ Tranz. (Rar) A bate pe cineva la cap, a(-l) pisa. 2. Tranz. A flecări, a îndruga. [Var.: **dondăí** vb. IV] — Formație onomatopeică.

DONICIOĂRĂ, *doncioare*, s.f. Diminutiv al lui *doniță*. — **Doniță** + suf. *-ioară*.

DÓNITĂ, *donițe*, s.f. **1.** Vas făcut din doage de lemn, cu toartă (și capac), cu care se cară și în care se ține apa; cofă, botă. **2.** Găleată de lemn (largă în partea de sus) în care se mulg vacile sau oile; șistar. **3.** Conținutul unei donițe (**1, 2**). [Pl. și: *doniți*] — Din sb. *dojnica*.

DONJÓN, *donjoane*, s.n. Turul principal, cel mai bine fortificat al unui castel medieval. — Din fr. *donjon*.

DONJUÁN, *donjuani*, s.m. Bărbat care umblă întruna după aventuri amoroase; om seducător, crai. [Pr.: *-ju-an*, *j* pron. și sp. *h*] — Din fr. *don Juan*.

DONJUANÉSC, *-Ă*, *donjuanești*, adj. (Livr.) De donjuan. [Pr.: *-ju-a-*, *j* pron. și sp. *h*] — **Don Juan** (n. pr.) + suf. *-esc*.

DONJUANÍSM s.n. Atitudine, caracter, faptă de donjuan. [Pr.: *-ju-a-*, *j* pron. și sp. *h*] — **Don Juan** (n. pr.) + suf. *-ism*.

DONÓR, *-OÁRE*, *donori*, *-oare*, s.m., adj. **1.** S.m. (Fiz.) Atom tri- sau penta-valent care, introdus într-un semiconductor, cedează electroni acceptorului. **2.** S.m. (Biol.) Individ care cedează celule, cromozomi etc. **3.** Adj. (Despre atomi) Care poate ceda electroni. — Din fr. *donneur*, engl. *donor*.

DONQUIJOTÉSC, *-Ă*, *donquijotești*, adj. Caracterizat prin donquijotism. [Pr. *donchiho-*. — Var.: *donchijotesc*, *-escă*, *donchijotesc*, *-ă*, *donchijotesc*, *-ă* adj.] — **Don Quijote** (n. pr.) + suf. *-esc*.

DONQUIJOTÍSM s.n. (Livr.) Atitudine sau purtare caracteristică omului lipsit de simțul realității, care urmărește scopuri fantastice și irealizabile, manifestând eroism în lupta cu obstacole imaginare. [Var.: *donchihotism*, *donchijotism*, *donchiotism* s.n.] — Din fr. *donquichotisme*.

DOP, *dopuri*, s.n. **1.** Bucată de plută, de cauciu, de sticlă etc. cu care se astupă deschizătura unei sticle, a unui vas îngust etc.; astupuș. ♦ Expr. (*Mare*) *cât un dop* sau *dop de saca* = (despre oameni; glumeț) mic și îndesat; bondoc. **2.** Bucată de lemn care astupă deschizătura de sus a fluierului, a cavaliului etc., lăsând o gaură mică prin care se suflă. **3.** Piesă de metal cu care se închide o conductă. **4.** Cerumen adunat în canalul auditiv extern al urechii, care împiedică auzul. — Cf. sâs. d o p.

DOPĂ, *dopez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) administra (în mod nepermis) substanțe chimice stimulatoare spre a obține temporar mărirea randamentului fiziologic dincolo de limitele normale, într-o întrecere sportivă. — Din fr. *doper*.

DOPĂJ, *dopaje*, s.n. Dopare. — Din fr. *dopage*.

DOPÁNT, *-Ă*, *dopanti*, *-te*, adj., s.n. (Substanță stimulatoare) care sporește calitățile motrice (ale unui sportiv) — Din fr. *dopant*.

DOPÁRE, *dopări*, s.f. Acțiunea de a (se) *dopa* și rezultatul ei; dopaj. — V. *dopa*.

DÓPING s.n. Substanță chimică stimulatoare folosită la dopare. ♦ Dopaj, dopare. — Din engl., fr. *doping*.

DOPOTRÍVÁ adv. v. *deopotrivă*.

DOPUȘÓR, *dopușoare*, s.n. Diminutiv al lui *dop*. — **Dop** + suf. *-ușor*.

DOR, *doruri*, s.n. **1.** Dorință puternică de a vedea sau de a revedea pe cineva sau ceva drag, de a reveni la o îndelungată preferată; nostalgie. ♦ Loc. adv. *Cu dor* = duios; pătimăș. **2.** Stare sufletească a celui care tinde, râvnește, aspiră la ceva; năzuință, dorință. **3.** Sufierință pricinuită de dragostea pentru cineva (care se află departe). **4.** (Pop.) Durere fizică. *Dor de dinți*. **5.** Poftă, gust (de a mânca sau de a bea ceva). *De dorul fragilor* (sau *câpsunilor*) *mânânci și frunzele*. **6.** Atracție erotică. **7.** (Pop.; în loc. adv.) *În dorul lelii* = fără țință hotărâtă, fără rost, la întâmplare. — Lat. pop. *dolus* (< *dolere* „a dura”) .

DORÍ, *doresc*, vb. IV. Tranz. **1.** A fi stăpânit de tendința lăuntrică de a face, de a avea sau de a dobândi ceva; a tinde, a râvni, a năzui la ceva. ♦ Expr. *A fi de dorit* = a fi necesar, recomandat, a se cuveni. *A lăsa de dorit* = a avea lipsuri, a nu satisface. ♦ A avea intenția; a vrea. ♦ Expr. *Cum dorești* (sau *doriți* etc.), formulă prin care se lasă la aprecierea interlocutorului luarea unei hotărâri. **2.** A ține mult să vadă sau să revadă pe cineva sau ceva drag, a aștepta pe cineva sau ceva cu dor, cu nerăbdare. **3.** A simți o atracție erotică. **4.** A ura cuiva ceva. — Din *dor*.

DORIAN, *-Ă*, *dorien*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populație stabilită în Antichitate în Peloponez, în Grecia insulară și pe coastele Asiei Mici; (și la sg.) persoană care aparține acestei populații. **2.** Adj. Care aparține dorienilor (**1**), privitor la dorien; doric. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. *dorien*.

DÓRIC, *-Ă*, *dorici*, *-ce*, adj. Dorian (**2**). ♦ *Stil* (sau *ordin*) *doric* = una dintre cele trei forme arhitectonice vechi grecești, caracterizată prin coloane fără bază și prin capituluri fără ornamente. ♦ (Despre clădiri sau elemente arhitectonice) Construit în stil doric. — Din fr. *doric*, i. *doricus*.

DORÍNȚĂ, *dorințe*, s.f. **1.** Stare sufletească a celui care tinde, râvnește, aspiră la ceva; năzuință, dor, aspirație. ♦ Ceea ce constituie năzuința, aspirația cuiva. **2.** Poftă, gust (de a mânca, de a bea ceva etc.); voie. **3.** Atracție erotică. [Pl. și: *dorinți*] — **Dori** + suf. *-ință*.

DORITÓR, *-OÁRE*, *doritóri*, *-oare*, adj., s.m., s.f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care dorește să facă, să obțină ceva; dornic de ceva. **2.** S.f. Plantă erbacee târătoare cu flori mici, albastre sau liliacii (*Veronica hederifolia*). — **Dori** + suf. *-tor*.

DORMÉZĂ, *dormeze*, s.f. Canapea îngustă fără spătar, de obicei cu căpâtași, pe care se poate dormi. — Din fr. *dormeuse*.

DORMÍ, *dorm*, vb. IV. Intrans. **1.** A se afla în stare de somn, a fi adormit. ♦ Expr. *A dormi de-a-n picioarele* (sau *pe picioare*) = a fi foarte obosit, a pica de

somn; **b)** a fi încet la treabă, a se mișca cu greutate. ♦ Fig. A fi absent la ceea ce se petrece în jur. ♦ Fig. A fi mort. **2.** A rămâne peste noapte undeva; a mânca. **3.** Fig. A zăcea ascuns; a mocni. [Var.: (reg.) *durmí* vb. IV] — Lat. *dormire*.

DORMÍT s.n. Faptul de a *dormi*; somn. — V. *dormi*.

DORMITĂ, *dormitez*, vb. I. Intrans. A dormi ușor și intermitent, a așipi din când în când; a moșăi, a picoti. — Din lat. *dormitare*.

DORMITÓR, *dormitoare*, s.n. Camera de dormit (într-o locuință particulară, într-o școală, într-o cazarmă etc.). ♦ Mobilă adecvată pentru camera de dormit a unei locuințe particulare. — Din lat. *dormitorium*.

DORN, *dornuri*, s.n. (Tehn.) **1.** Priboi (**1**). **2.** Unealtă de forma unei tije cilindrice sau conice, având rolul de a prinde, de a degaja, de a deplasa etc. o piesă. — Din germ. *Dorn*.

DÓRNIC, *-Ă*, *dornici*, *-ce*, adj., s.m. **1.** Adj. Plin de dor; doritor, nerăbdător să facă, să obțină ceva. **2.** S.m. Plantă erbacee cu frunze lungi și înguste și cu flori mici, albe (*Falcaria sioides*). — **Dor** + suf. *-nic*.

DOROBÁNȚ, *dorobași*, s.m. (Înv.) **1.** Soldat din infanterie (cu plată). **2.** Jan-darm (cu atribuții speciale). [Var.: *darabán*, *darabánt*, *dărăbán* s.m.] — Din magh. *drabant*.

DOROBĂNȚÉSC, *-EÁSCĂ*, *dorobănțești*, adj. (Înv.) Al dorobașilor, privitor la dorobași. — **Dorobaș** + suf. *-esc*.

DOROBĂNȚÍME s.f. (Înv.) Multime de dorobași (**1**); totalitatea dorobașilor. — **Dorobaș** + suf. *-ime*.

DORSÁL, *-Ă*, *dorsali*, *-e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care se află în regiunea posterioară (a unei ființe sau a unui organ al ei), privitor la această regiune. **2.** S.f. (Geogr.) Formă complexă de relief care se întinde pe distanță foarte mare pe fundul oceanelor, separând două bazine. — Din fr. *dorsal*.

DORSALGIE, *dorsalgii*, s.f. (Med.) Durere în regiunea dorsală. — Din fr. *dorsalgie*.

DORSOVENTRÁL, *-Ă*, *dorsoventrali*, *-e*, adj. (Anat.; adesea adverbial) În partea dorsală și ventrală. — **Dors**[al] + **ventral**.

DORÚT s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *dor*. — **Dor** + suf. *-uț*.

DOS, *dosuri*, s.n. **1.** Partea de îndărăt a unui obiect, a unei construcții, a unei curți, a unei ființe etc. ♦ Loc. adv. *De-a-ndoasele(a)* sau *pe de-a-ndoasele(a)* = altfel de cum trebuie, de cum e firesc, anapoda; întors invers; cu spatele înainte, de-a-ndărâtele(a); *Cu dosul în sus* = invers de cum e normal, de cum trebuie; în mare dezordine. *În dos* = în lipsă, în absență, fără să fie de față. ♦ Expr. *A scăpa pe* (sau *prin*) *ușa din dos* = a scăpa cu mare greutate (și pe căi necinstite) dintr-o încurcătură. *A intra pe* (sau *prin*) *ușa din dos* = a obține o favoare (pe căi necinstite, prin protecție). *A da dos* (la față) sau *a da dosul* = a se retrage; a fugi, a o șterge. *A întoarce* (cuiva) *dosul* = a se întoarce cu spatele la cineva în semn de supărare; a rupe relațiile de prietenie (cu cineva). *În dosul lucrurilor* = dincolo de aparențe. ♦ Șezut, fund, fete. ♦ Expr. *A se scula* (sau *a fi* etc.) *cu dosul în sus* = a se trezi (sau a fi) indispus (fără motiv). **2.** (În sintagmele) *Dosul mâinii* (sau *palmei*, *labei*) = partea din afară a mâinii (sau a palmei, aabei). *Dosul limbii* = partea de dedesubt a limbii. **3.** Partea mai puțin arătoasă (neîmpodobită și neexpusă vederii) a unui obiect. ♦ Spec. Partea de dinăuntru a unei haine. ♦ *Pe dos* = a) loc. adv. (în legătură cu obiecte de îmbrăcăminte) cu partea de dinăuntru în afară; b) loc. adv. altfel de cum trebuie, de cum e firesc; c) loc. adj. (*fig.*, despre oameni) sucit, ciudat, bizar. **4.** (Pop.) Loc unde nu bate soarele; loc ferit, ascuns, adăpostit. — Lat. pop. *dossum* (= *dorsum*).

DOSÁR, *dosare*, s.n. Totalitatea actelor referitoare la o afacere, la o problemă, la o persoană; p. ext. învelitoare (de carton) în care se păstrează aceste acte. ♦ Expr. *A închide dosarul* = a pune definitiv capăt unei acțiuni judiciare, unor cercetări, unei anchete fără să fi ajuns la soluționarea lor în fond; a clasa. *A pune la dosar* = a) a pune la o parte, a nu da curs (unei cereri sau unui act); b) a nu-i păsa (de ceva), a nu se sinchisi. — După fr. *dossier*.

DOSÍ, *dosesc*, vb. IV. **1.** Tranz. și refl. (Pop. și fam.) A (se) sustrage vederii altora; a (se) ascunde. **2.** Tranz. (Pop. și fam.) A fura ceva (ascunzând). **3.** Tranz. și intrans. (Înv.) A o lua la fugă; a fugi. — Din *dos*.

DOSÍRE, *dosiri*, s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a (se) *dosi* — V. *dosí*.

DOSÍT, *-Ă*, *dositi*, *-te*, adj. (Pop. și fam.) Ascuns, pitit. ♦ Retras, ferit. — V. *dosí*.

DOSNIC, *-Ă*, *dosnici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre locuri, străzi, clădiri etc.) Care se află mai la o parte, mai ascuns vederii; retras, lăaturalnic, lăturaș, izolat. **2.** S.f. Compus: *dosnică-galbenă* = plantă erbacee cu flori galbene, dispuse în capitule (*Carpesium cernuum*). — **Dos** + suf. *-nic*.

DOSPEÁLĂ, *dospeli*, s.f. Faptul de a *dospi*; (concr.) substanță folosită pentru a face să dospească un aluat; plămădeală. — **Dospi** + suf. *-eală*.

DOSPÍ, pers. **3** *dospește*, vb. IV. Intrans. **1.** (Despre aluat) A se transforma într-o masă afănată, crescută sub acțiunea unui ferment sau a unei substanțe chimice specifice introduse intenționat. **2.** (Despre alimente) A suferi un proces (natural) de fermentație, modificându-și (în bine sau în rău) gustul sau aspectul. **3.** (Despre unele materii organice) A fermenta sub acțiunea unor fermenți naturali, în condiții specifice de căldură, umezeală etc. — Din sb. *dospeti*.

DOSPÍRE, *dospiri*, s.f. Acțiunea de a *dospi*; creștere; fermentare. — V. *dospi*.

DOSPÍT, -Ă, dospîti, -te, adj. (Despre aluat) Care a crescut, s-a afânat sub acțiunea unui ferment sau a unei substanțe chimice introduse intenționat. ♦ (Despre alimente și despre unele materii organice) Fermentat. — V. **dospî**.

DOSPITÔR, -OARE, dospitôri, -oare, s.n., s.f. 1. S.n. Camera special amenajată într-o fabrică de pâine, în care este pus la dospit aluatul. 2. S.f. Poliță pe care se așază cașul ca să dospescă. — **Dospî** + suf. *-tor*.

DOSTOIEVSKIÂN, -Ă, dostoievskieni, -e, adj. De Dostoievski, al lui Dostoievski; în maniera lui Dostoievski. [Pr.: *dos-to-iev-ski-an*] — **Dostoievski** (n. pr.) + suf. *-ean*.

DOTĂ, dotez, vb. I. Tranz. 1. A utiliza o instituție, o întreprindere etc. cu cele necesare desfășurării activității; a înzestra. 2. A pune la dispoziția unei instituții sau unei întreprinderi fondurile bănești necesare desfășurării activității. 3. A da dotă unei fete. 4. Fig. A înzestra cu calități intelectuale, sufletești. — Din fr. **doter**, lat. **dotare**.

DOTĂL, -Ă, dotali, -e, adj. Care ține de dotă, privitor la dotă. — Din fr. **dotal**, lat. **dotalis**.

DOTĂRE, dotări, s.f. Acțiunea de a dota; dotație. — V. **dotă**.

DOTĂT, -Ă, dotati, -te, adj. Înzestrat cu calități (intelectuale sau artistice) deosebite. — V. **dotă**.

DOTĂȚIE, dotații, s.f. Dotare. ♦ (Concr.) Mijloace materiale puse la dispoziția cuiva prin dotare. [Var.: (inv.) **dotățiu**ne s.f.] — Din fr. **dotation**, lat. **dotatio, -onis**.

DOTĂȚIUNE s.f. v. **dotăție**.

DOTĂ, dote, s.f. Totalitatea bunurilor materiale date (cu forme legale) unei fete când se mărită; zestre. — Din fr. **dot**, lat. **dos, dotis**.

DOUĂZĂCI num. card. Număr având în numărătoare locul între nouăsprezece și douăzeci și unu. ♦ (Adjectival) *Douăzeci de cărți*. ♦ (Cu valoare de num. ord.) *Secolul douăzeci*. ♦ (Întră în componența num. adverbial) *De douăzeci de ori*. ♦ (Întră în componența num. distributiv) *Câte douăzeci de mașini*. ♦ (Substantivat) *Cinci de douăzeci*. [Pr.: *do-ă-ă*] — **Două** + **zeci**.

DOUĂZĂCILEA, -ZĂCEA num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”); de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al nouăsprezecelea și al douăzeci și unulea. [Pr.: *do-ă-ă*] — **Douăzeci** + **le** + **a**.

DOVĂDĂ, dovezi, s.f. 1. Fapt sau lucru care arată, demonstrează ceva; probă convingătoare, mărturie. ♦ Loc. adv. *Ca (sau drept) dovadă* = ca semn că..., pentru a dovedi că... ♦ Loc. vb. *A da dovadă de...* = a dovedi, a vădi, a arăta, a manifesta. ♦ Spec. Probă juridică. 2. Act, document prin care se adevărește ceva; adevărtaș. — Din **dovedi** (derivat regresiv).

DOVEDI, dovedesc, vb. IV. 1. Tranz. A arăta cu probe, cu argumente, cu mărturi existența sau inexistența unui fapt, a unei situații etc.; a demonstra, a proba. 2. Tranz. și refl. A (se) arăta, a (se) manifesta, a (se) vădi într-un anumit fel. 3. Tranz. (Pop.) A învinge, a birui. ♦ A înțelege, a lăsa pe cineva în urmă. 4. Tranz. și intrans. (Pop.) A pridiți, a răzbi; a termina, a isprăvi. — Din sl. **dovesti (dovedon)**.

DOVEDIRE s.f. Acțiunea de a (se) dovedi și rezultatul ei; probare, adevărire, confirmare. — V. **dovedi**.

DOVEDITÔR, -OARE, doveditori, -oare, adj. Care dovedește, atestă, confirmă; prin care se dovedește. — **Dovedi** + suf. *-tor*.

DOVLEAC, dovleci, s.m. 1. Nume dat mai multor plante din familia cucurbitaceelor cu tulpina întinsă pe pământ, cu fructe mari, sferice sau ovale, folosite în alimentația omului sau a animalelor; bostan (*Cucurbita*); p. restr. fructul acestor plante. 2. Fig. Cap de om (prost). — Din tc. **devlek**, (dial.) **dövk**.

DOVLECĂL, dovlecei, s.m. Varietate de dovleac cu fructele comestibile, lunguiețe, aproape cilindrice; bostănel (*Cucurbita pepo oblonga*); p. restr. fructul acestei plante. — **Dovleac** + suf. *-el*.

DÔXĂ s.f. (Fam.) Minte, pricepere, deșteptăciune. — Din ngr. **dôxa**.

DOXOLOGIE, doxologii, s.f. Cântare liturgică de preamărire a lui Dumnezeu sau a lui Isus Hristos. — Din ngr. **doxologia**.

DOZĂ, dozez, vb. I. Tranz. 1. A pune împreună, în proporții determinate, substanțele sau materialele care formează un amestec; p. ext. a distribui după o anumită măsură elementele care formează un tot. ♦ A determina proporția în care un element, o substanță sau un material intră, împreună cu altele, în compoziția unui tot. ♦ A determina cantitatea de substanță sau de material care produce un anumit efect într-un amestec. 2. Fig. A folosi ceva în proporții judicioase, bine echilibrate. — Din fr. **dozer**.

DOZĂBIL, -Ă, dozabili, -e, adj. Care se poate doza, a cărei alcătuire poate fi dozată. — Din fr. **dosabile**.

DOZĂJ, dozaje, s.n. 1. Dozare. 2. Proporția dintre diferitele substanțe sau materiale care intră în compoziția unui amestec. — Din fr. **dosage**.

DOZĂRE, dozări, s.f. Acțiunea de a doza și rezultatul ei; dozaj. — V. **doza**.

DOZATÔR, dozatoare, s.n. Aparat sau dispozitiv care dozează. — **Doza** + suf. *-tor* (după fr. *doseur*).

DÔZĂ, doze, s.f. (Adesea fig.) Cantitate determinată dintr-o substanță, dintr-un material etc. care produce un anumit efect sau care formează împreună cu altele un amestec, un tot. — Din fr. **doze**.

DÔZĂZ, doze, s.f. 1. Cutie (metalică) izolată în interior, care servește la protecția unor elemente din instalațiile electrice. 2. Dispozitiv care servește la redarea prin mijloace electroacustice a sunetelor înregistrate pe un disc. — Din germ. **Dose**.

DOZIMETRÎE s.f. Capitol al fizicii care studiază tehnica măsurării dozelor¹ de radiație. — Din fr. **dosimétrie**.

DOZIMÉTRU, dozimetre, s.n. (Fiz.) Instrument pentru măsurarea dozelor¹ de radiație. — Din fr. **dosimètre**.

DRAC, draci, s.m. 1. Ființă imaginară, de sex masculin, întruchipare a spiritului rău; diavol, demon, satana, necuratul, aghiută. ♦ Expr. *A fi dracul gol* (sau *împiețit*) sau *a fi drac împiețit* = a) a fi rău, afurisit; b) a fi isteț, poznaș. *Omul* (sau *sălbă, poama*) *dracului* sau *om al dracului* = a) om rău, ticălos; b) om întreprinzător, descărcăreț. *A se teme de ceva ca de dracul* (sau *ca dracul de tămăie*) = a se teme foarte tare de ceva. *A se uita la cineva ca la dracul* = a se uita la cineva cu dușmănie sau cu frică. *E tot un drac* = e totuna, e același lucru. *A avea (sau a fi cu) draci* sau *a avea pe dracul în el* = a) a fi rău dispus, enervat; b) a fi energic, plin de viață, neastâmpărat. *Parcă a intrat dracul în el*, se zice despre cineva mândros, agitat sau cu o energie neputabilă. *A băga* (pe cineva) *în draci* (sau *în toți dracii*) = a intimidă, a înfricoșa (pe cineva); a face (pe cineva) să depună toate eforturile (de frică). *Trebuie să fie un drac la mijloc*, se spune când nu poate fi găsită o explicație logică a unei situații incurcate sau când se bănuiește o cauză ascunsă, greu de găsit. *Și-a băgat* (sau *și-a amestecat*) *dracul coada*, se zice când o situație care părea clară se complică dintr-odată, capătă o evoluție neașteptată. *A trage pe dracul de coadă* = a fi foarte sărac, a o duce greu. *A căuta pe dracul* = a intra singur într-o încurcătură, a-și provoca singur neplăceri. *A da de* (sau *peste*) *dracul ori a vedea* (sau *a-și găsi*) *pe dracul* = a o păți. *A căuta pe dracul și a găsi pe tată-său* = a ajunge într-o situație și mai rea decât aceea anterioară. *A trimite* (pe cineva) *la dracul* sau *a da dracului* = a înjura, a blestema (pe cineva), pomenind de diavol. *A trimite* (pe cineva) *de la dracul la tată-său* = a purta (pe cineva) de colo până colo. *A cere pe dracul și pe tată-său* (sau *cât dracul pe tată-său*) = a cere (pe ceva) un preț exorbitant. *A face pe dracu-n patru* sau *a face și pe dracul* = a face tot posibilul, a încerca toate mijloacele. *A da* (sau *a lăsa*) *dracului* (pe cineva sau ceva) = a abandona, a părăsi (pe cineva sau ceva), a renunța definitiv (la cineva sau la ceva). *A se duce dracului* = (despre persoane dezagreabile; adesea în imprecații) a se duce fără să se mai întoarcă (și într-un loc neștiut); (despre bunuri materiale) a se pierde, a se irosi. *A se duce la dracul* = a pleca unde vrea (fără să-i mai știe nimeni de urmă și fără să-i mai dorească revederea). *A-l lua dracul* (sau *dracii, mama dracului*) = a muri; a o păți. *La dracul!* formulă exclamativă de dispreț prin care se exprimă dorința de a renunța la ceva, de a se lepăda de ceva. *Pe dracul!* = (formulă exclamativă de negație) nimic! *Al dracului!* sau *ptiu, drace!* exclamații exprimând uimire, enervare, admirație. *A nu avea nici pe dracul* = a fi perfect sănătos. *Lucrul dracului* = lucru dificil, dubios, care creează neplăceri. (Glumeț și ir.) *Buruiana* (sau *iarba, tămăia*) *dracului* = tutun. ♦ (În formule de generalizare extremă, cu sensul de „oric”, „oriunde”, „fie cine-o fi”) *Face și pe dracul*. ♦ Expr. *La dracu-n praznic* sau *la mama dracului, unde și-a înțărcat dracul copiii, unde și-a spart dracul opincile* = într-un loc (neprecizat) foarte îndepărtat. ♦ (În expr.) *Al dracului* (*de...*) = a) foarte rău, păcătos; b) incomod, dificil; c) foarte, peste măsură de...; grozav; d) energic, descărcăreț, răzbătător. (*Așa de-al dracului!* = fără niciun motiv, fiindcă așa vreau! 2. Fig. Om plin de păcate, rău, crud; om poznaș, isteț, vioi. 3. Compus: *drac-de-mare* = pește marin de culoare cenușie-roșiatică, cu corpul și capul comprimate lateral, a cărui primă aripioară dorsală este formată din țepi veninoși (*Trachinus draco*). — Lat. **draco**, „șarpe, balaur”.

DRĂCILĂ, dracile, s.f. Arbust spinos cu flori galbene și cu fructe în formă de boabe roșii, cultivat adesea ca gard viu. (*Berberis vulgaris*). [Var.: (reg.) **drăcină** s.f.] — Din sl. **drač, draciję** „mărăcină”.

DRĂCINĂ s.f. v. **dracilă**.

DRĂCŌNIC, -Ă, drăconici, -ce, adj. (Despre legi, dispoziții etc.) Care este foarte aspru, de o severitate excesivă. — Din germ. **drakonisch**.

DRAG, -Ă, dragi, -e, adj., s.m. și f., s.n. I. Adj. 1. Care este iubit, scump, neprețuit pentru cineva, pe care cineva îl iubește, îl prețuiește. ♦ Loc. vb. *A prinde drag* (de cineva) = a se îndrăgosti (de cineva). ♦ Expr. *A-i fi cuiva drag* s... = a-i plăcea cuiva mult să facă ceva, a se simți atras spre ceva. *Când și-e lumea* (sau *viața*) *mai dragă*, se spune când se ivește o întâmplare neprevăzută și neplăcută într-un moment când erai liniștit, fericit. *Dragă doamne* = vorba vine, ca să zici așa; chipurile. ♦ (Substantivat, fam.) Termen cu care te adresezi unei persoane iubite sau folosit când vorbești despre o asemenea persoană. 2. Care exprimă iubirea, prețuirea; care este plin de afecțiune; plăcut (ochiului). *Cuvinte dragi*. ♦ Expr. *Cu dragă inimă* = cu multă plăcere, foarte bucuros. II. S.m. și f. Persoană care iubește pe alta de sex opus, care se află în relații de dragoste cu aceasta; iubit(ă). III. S.n. (Pop.) Iubire, dragoste. ♦ Loc. adj. *Mai mare dragul* = plăcut, frumos. ♦ Loc. adv. *Cu (mare, mult, atâta etc.) drag* sau *cu tot dragul* = (foarte) bucuros, fericit. *De drag* = din (sau cu) plăcere. ♦ Loc. prep. *De dragul...* = pentru...; din dragoste sau din prietenie pentru... ♦ Expr. (*Ți-e*) *mai mare dragul* = e o mare plăcere, desfătare (să...). — Din sl. **dragŭ**.

DRAGĂ, draghez, vb. I. Tranz. 1. A săpa cu draga fundul unei ape și a scoate materialul săpat. 2. A curăța de mine marine o cale navigabilă. — Din fr. **draguer**.

DRAGĂJ s.n. Dragare. — Din fr. **dragage**.

DRAGĂRE, dragări, s.f. Acțiunea de a draga; dragaj. — V. **dragă**.

DRAGAVÉI, dragavei, s.m. Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu flori mici verzui, cu frunze dințate, lungi și înguste, comestibile (*Rumex crispus*). — Et. nec.

DRĂGĂ, *drage*, s.f. 1. Navă special amenajată sau aparatură cu care se draghează. 2. Instrument în formă de sac sau de plasă cu care se colectează organismele vegetale sau animale de pe fundul apelor. — Din fr. *drague*.

DRĂGHINĂ, *draghini*, s.f. (Pop.) Loitră (la căruță). ♦ Fiecare dintre lemnele lungi (de sus și de jos) ale loitrei, în care sunt fixate spetezele. [Pl. și: *draghine*] — Din ucr. *drabyna*.

DRAGLINĂ, *dragline*, s.f. Dispozitiv, montat pe un excavator, format dintr-un braț metalic mobil la capătul căruia atârnă o cupă manevrată cu cabluri și care servește la săpatul și încărcatul pământului. — Din fr. *dragline*.

DRAGLINIST, *-Ă, dragliniști, -ste*, s.m. și f. Muncitor care lucrează cu draglina. — *Draglină* + suf. *-ist*.

DRAGOMÁN, *dragomani*, s.m. Interpret, tâlmaci oficial folosit în trecut în țările din Orient. ♦ *Mare dragoman* = dregător în Imperiul Otoman care se ocupa de relațiile diplomatice cu statele europene. — Din ngr. *dragomános, dragumános*.

DRAGOMANLĂC s.n. Funcția îndeplinită de dragoman în trecut, în Țările Române. — *Dragoman* + suf. *-lăc*.

DRAGÓN¹, *dragoane*, s.n. Piesă anexă a armelor albe (săbii, pumnale etc.), din bumbac, mătase, piele, fixată de mânerul armei. — Din fr. *dragonne*.

DRAGÓN², *dragoni*, s.m. I. 1. Monstru fabulos, cu cap de căine sau de pisică, cu multe limbi (pe care scoate foc), cu gheare de leu, aripi de vultur și coadă lungă de șarpe. 2. Specie de șopărlă care trăiește pe copaci în unele regiuni tropicale, având de-a lungul corpului două excrescențe ale pielii în formă de aripi (*Draco volans*). 3. Reprezentare heraldică având profilul unui chip omenescu cu barba formată din șerpi încolăciți. 4. (Astron.) Numele unei constelații din emisfera boreală, dispusă într-un șir lung de stele terminat cu un fel de cap; (pop.) Balaurul. II. Soldat din cavalerie care lupta atât călare, cât și pedestru. — Din fr. *dragon*.

DRAGÓR, (1) *dragori*, s.m., (2) *dragoare*, s.n. 1. S.m. Muncitor care manevrează comenzile unei drage (1). 2. S.n. Navă de luptă special amenajată pentru îndepărtarea minelor marine. — Din fr. *dragueur*.

DRĂGOSTE, *dragoste*, s.f. I. Sentiment de afecțiune pentru cineva sau ceva; *spec.* sentiment de afecțiune față de o persoană de sex opus; iubire, amor. ♦ Loc. adv. *Cu (multă) dragoste* sau *cu toată dragostea* = cu (multă) plăcere, (foarte) bucurios. ♦ Loc. vb. *A prinde dragoste de (sau pentru, față de) cineva (sau de ceva)* = a se îndrăgosti de cineva (sau de ceva). ♦ Expr. *A avea dragoste* = a-i plăcea să... *A se topi (sau a se sfârși, a muri) de dragoste pentru cineva* = a iubi pe cineva cu patimă. ♦ (Concr.) Ființă iubită; *p. gener.* ceea ce constituie obiectul iubirii cuiva. ♦ Legături sexuale; relații amoroase. II. Plantă erbacee cu frunze în formă de lance, dințate și cu flori roz-purpuriu (*Sedum fabaria*). — Din sl. *dragosti*.

DRĂHMĂ, *drahme*, s.f. 1. Unitate monetară în Grecia modernă (înaintea introducerii monedei euro). ♦ Monedă de argint în Grecia antică. 2. Veche unitate de măsură pentru greutate (cu valori variabile). — Din ngr. *drahmí, fr. drachme*.

DRĂIBĂR, *draibăre*, s.n. Burghiu de oțel pentru găurit lemnul. — Din germ. *Treibbohrer*.

DRĂIFUS, *draifuse*, s.n. Unealtă din fontă alcătuită din trei brațe, care servește ca suport interior în reparațiile de încălziminte. — Din germ. *Dreifuss*.

DRAJEFIAT, *-Ă, drajeftați, -te, adj.* (Rar) Care este prezentat sub formă de drajeu. [Pr.: *-fi-at*] — Cf. fr. *dragéifier*.

DRAJÉU, *drajeuri*, s.n. 1. Bomboană făcută dintr-o migdală, o alună, o cremă etc. acoperită cu o glazură de ciocolată sau de zahăr. 2. Medicament în formă de pilulă, cu învelișul făcut din zahăr sau din ciocolată. — Din fr. *dragée*.

DRAJÓN, *drajoni*, s.m. Lăstar al unei plante crescut din rădăcină și din care (prin separare) se poate dezvoltă o nouă plantă. — Din fr. *dragon*.

DRAJONĂ vb. I. Intrans. (Bot.; despre plante) A produce drajoni. — Din fr. *dragonner*.

DRAJONĂJ, *drajonaje*, s.n. (Bot.) Drajonare. — Din fr. *dragonnage*.

DRAJONĂRE s.f. Faptul de a *drajona*; drajonaj. — V. *drajona*.

DRAM, *dramuri*, s.n. 1. Veche unitate de măsură pentru greutate și capacitate, în Țara Românească (3,18 g, respectiv 3,22 cm) și în Moldova (3,23 g, respectiv 3,80 cm). ♦ (Pop.) Gram. 2. (Adesea fig.) Bucătică, fărâmă, crâmpci, strop, pic. — Din ngr. *drámi*.

DRAMÁTIC, *-Ă, dramatici, -ce, adj.* 1. Care ține de dramă sau de teatru, privitor la dramă sau la teatru. ♦ *Artă dramatică* = ansamblu de principii privitoare la interpretarea și la punerea în scenă a unui spectacol, a unei piese. *Artist dramatic* = actor. *Gen dramatic* = gen literar care cuprinde opere scrise sub formă de dialog pentru a fi reprezentate pe scenă, cu conflict gradat din ciocnirea intereselor și sentimentelor personajelor. *Cronică dramatică* = prezentare critică, analitică a unei reprezentări teatrale. ♦ (Despre vocea cântăreților) Care are o sonoritate amplă, intensă, capabilă să exprime situații zbuciumate, de tensiune. 2. Fig. (Despre întâmplări, împrejurări, situații, momente etc.) Bogat în contraste și în conflicte; zguduitor, impresionant. ♦ (Substantivat, n.) *Dramaticul unei situații*. — Din fr. *dramatique*, lat. *dramaticus*.

DRAMATISM s.n. 1. Încordarea acțiunii, a situației, intensitatea conflictului, profunzimea și ciocnirea sentimentelor care caracterizează o operă (dramatică), un spectacol etc. 2. Fig. Situație, împrejurare care creează o luptă între sentimente și interese, conflicte zguduitoare etc.; tensiune. — Din fr. *dramatisme*.

DRAMATIZĂ, *dramatizez*, vb. I. Tranz. 1. A prelucra o operă literară (cu caracter epic) pentru a putea fi reprezentată. 2. Fig. A face ca ceva să devină dramatic (2). ♦ (Ir.) A exagera gravitatea unui eveniment, a unei situații; a lua în tragic. — Din fr. *dramatiser*.

DRAMATIZĂRE, *dramatizări*, s.f. Acțiunea de a *dramatiza* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Piesă de teatru creată prin prelucrarea unei opere literare (cu caracter epic). — V. *dramatiza*.

DRAMATÛRG, *dramaturgi*, s.m. Autor de piese de teatru. — După fr. *dramaturge*.

DRAMATURGIE s.f. 1. Totalitatea operelor dramatice care aparțin unui popor, unei epoci, unei școli literare, unui scriitor etc. 2. Artă de a scrie piese de teatru, de a le pune în scenă și de a le interpreta. 3. Teoria, metoda și tehnica artei teatrale. — Din fr. *dramaturgie*.

DRĂMĂ, *drame*, s.f. 1. Specie a genului dramatic caracteristică literaturii moderne, cu caracter grav, în care se redă imaginea vieții reale în datele ei contradictorii, în conflicte puternice și complexe, adesea într-un amestec de elemente tragice și comice. ♦ *Dramă lirică (sau muzicală)* = (spectacol de) operă; (sens curent) creație de operă cu un puternic caracter dramatic. 2. Artă dramatică. 3. Fig. Întâmplare, situație nefericită, zguduitoare; nenorocire. ♦ *Dramă pasională* = crimă sau sinucidere determinate de gelozie sau de o dragoste nefericită. ♦ Expr. *A face dramă din ceva* = a exagera gravitatea unei situații. ♦ Conflict sufletesc puternic, care produce cuiva mari suferințe morale. — Din fr. *drame, lat. drama*.

DRAMOLETĂ, *dramolette*, s.f. Dramă scurtă, de valoare neînsemnată; melodramă șiroasă. — Din germ. *Dramolett*.

DRĂNIȚĂ, *dranițe*, s.f. Fiecare dintre scândurele subțiri de lemn de brad, mai mari decât șindrila, cu care se acoperă unele case țărănești. — Din rus. *dranița*, ucr. *dranyč'a*.

DRAPĂ, *drapez*, vb. I. 1. Tranz. A împodobi sau a acoperi o fereastră, o ușă etc. cu o draperie; a acoperi un perete, o mobilă etc. cu stofă aranjată în cute. ♦ A aranja un obiect de îmbrăcăminte în cute dispuse artistic. 2. Tranz. și refl. A (se) îmbrăca cu un veșmânt larg care cade în falduri. — Din fr. *draper*.

DRAPĂJ, *drapaje*, s.n. (Rar) Drapare. — Din fr. *drapage*.

DRAPĂRE, *drapări*, s.f. Acțiunea de a (se) *drapa* și rezultatul ei. — V. *drapa*.

DRAPĂT, *-Ă, drapați, -te, adj.* 1. Care este împodobit sau acoperit cu o draperie.

2. Care este dispus în cute; care cade în falduri. — V. *drapa*.

DRAPĚL, *drapele*, s.n. Semn distinctiv al unui stat, al unei unități militare, al unei organizații, asociații etc. reprezentat printr-o bucată de pânză sau de mătase (într-una sau în mai multe culori, adesea cu o emblemă sau cu o stemă) prinsă de o lance de lemn; steag. ♦ Expr. *A fi sub drapel* = a servi în armată. *A lupta sub drapelul cuiva* = a lupta sau a milita pentru cineva sau pentru ceva. *A ține sub drapelul = a)* a milita cu tărie pentru o idee, o cauză etc.; a rămâne fidel unei cauze; *b)* a se comporta exemplar într-o acțiune, într-o împrejurare. *A ridica drapelul luptei pentru...* = a începe lupta sau acțiunea pentru... — Din it. *drappello*. Cf. fr. *drapeau*.

DRAPERIE, *draperii*, s.f. 1. Perdea grea de stofă, de catifea etc., cu falduri. 2. Veșmânt larg cu falduri care îmbracă o statuie, un personaj antic etc. — Din fr. *draperie*.

DRĂSTIC, *-Ă, drastici, -ce, adj.* Foarte aspru, foarte energic; brutal, violent, vehement. ♦ (Despre remedii medicale) Cu efect puternic și rapid. — Din fr. *drastique*.

DRĂVIDIAN, *-Ă, dravidieni, -e, s.m. și f., adj.* 1. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație cu caractere intermediare între negrii și albi și care locuiește în unele regiuni din India, Sri Lanka și Pakistan sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține dravidienilor (1), privitor la dravidieni. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de dravidieni (1). [Pr.: *-di-an*] — Din fr. *dravidien*.

DRĂCĂRIE, *drăcării*, s.f. (Pop. și fam.) Drăcie. — *Drac* + suf. *-ărie*.

DRĂCĚSC, *-EĂSCĂ, drăcești, adj.* Care ține de draci, privitor la draci; diavolesc, diabolic. ♦ Fig. Greu de suportat; cumplit, infernal. — *Drac* + suf. *-esc*.

DRĂCĚȘTE adv. Ca dracii; diavolește. — *Drac* + suf. *-ește*.

DRĂCĚ, *drăcii*, s.f. 1. Ștregărie, pozna, năzbătie; drăconvenie, drăcărie. 2. Faptă rea; blestemăție. ♦ Expr. *Ei, drăcie!* sau *ei, drăcia dracului!* exclamație de surpriză și de nemulțumire. 3. Minunăție, ciudățenie. 4. Vrăjitorie, farmec. — *Drac* + suf. *-ie*.

DRĂCĚME s.f. (Rar) Mulțime de draci; totalitatea dracilor. — *Drac* + suf. *-ime*.

DRĂCĂICĂ, *drăcoaică*, s.f. 1. Ființă imaginară de sex feminin, considerată (ca și dracul) drept întruchipare a spiritului rău. 2. Fig. Femeie sau fată rea, plină de păcate, crudă; *spec.* fată sau femeie tânără, vicioasă, isteată, ispititoare, care se ține de pozne; diavoliță. — *Drac* + suf. *-oaică*.

DRĂCĂS, *-OĂSĂ, drăcoși, -oase, adj.* Care se ține de drăcii; poznaș, ștregar; plin de viață, de vicioșenie, isteț. — *Drac* + suf. *-os*.

DRĂCĂVENIE, *drăconvenii*, s.f. (Fam.) Drăcie. — *Drac* + suf. *-ovenie*.

DRĂCUI, *drăcui*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. A (se) ocări, a (se) înjura, a (se) blestema (pomenind de dracul) [Prez. ind. și: *drăcuiesc*] — *Drac* + suf. *-ui*.

DRĂCĂUIRE, *drăcuiiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *drăcui*. — V. *drăcui*.

DRĂCĂULEȚ, *drăculeți*, s.m. Drăcușor. — *Drac* + suf. *-uleț*.

DRĂCĂȘOR, *drăcușori*, s.m. Diminutiv al lui *drac*; drăculeț. ♦ Fig. Copil vioi, zglobiu, neastâmpărat. — *Drac* + suf. *-ușor*.

DRĂGĂICĂ, (I 3, 4, 5, II) *drăgaice*, s.f. I. 1. Sărbătoare populară închinată coacerii holdelor (la 24 iunie); Sănzieni. 2. (Art.) Dans popular jucat mai ales la Drăgaică (I 1); melodie după care se execută acest dans. ⇨ Expr. *A sări* (sau *a juca drăgaica*) = a sări ca un nebun, a fi neastâmpărat. 3. Fiecare dintre fetele care (îmbrăcate bărbătește) execută drăgaica (2). 4. Târg care se ține la 24 iunie; *p. gener. târg*. 5. (La pl.) Zâne rele despre care se crede că i-ar sluji pe oameni; iele. II. Plantă erbacee cu frunze lungi și înguste și cu flori galbene-aurii, plăcut mirositoare; sânziană (*Galium verum*). — Din bg. **dragaika**.

DRĂGĂLĂȘ, -Ă, *drăgălăși*, -e, adj. Drăguț, grațios, gingaș (ca înfățișare sau comportare). — **Drag** + suf. -*ălăș*.

DRĂGĂLĂȘENIE, (2) *drăgălășenii*, s.f. 1. Gingășie, grație, drăgălășie (în înfățișare sau comportare). 2. Atitudine plină de atenție, de tandrețe față de cineva; gest tandru, dezmiardare. — **Drăgălăș** + suf. -*enie*.

DRĂGĂLĂȘIE, *drăgălășii*, s.f. (Rar) Drăgălășenie. — **Drăgălăș** + suf. -*ie*.

DRĂGĂNELE s.f. pl. I. (Pop.) Grații, nuri, farmec. II. Varietate de cireșe pietroase. — Din sb. **draganela**, **draganlija**.

DRĂGĂSTÓS, -OĂȘĂ, *drăgăstoși*, -oase, adj. Plin de dragoste, de tandrețe; iubitor, afectuos. — **Dragoste** + suf. -*os*.

DRĂGOSTEĂLĂ, *drăgosteli*, s.f. (Pop.) Faptul de a (se) *drăgosti*; mângâiere, dezmiardare (între două ființe de sex opus care se iubesc); relații de dragoste. — **Drăgosti** + suf. -*eală*.

DRĂGOSTÎ, *drăgostesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. (Pop.) A(-și) spune cuvinte de dragoste; a (se) mângâia, a (se) dezmiarda. ⇨ Refl. recipr. A întreține, a avea relații de dragoste. — Din **dragoste**.

DRĂGOSTÎRE s.f. (Pop.) Faptul de a (se) *drăgosti*; *p. ext.* dragoste. — V. **drăgosti**.

DRĂGULIȚĂ, *drăguleți*, adj. (Pop.); numai la voc. sg.) Diminutiv al lui *drag*; *p. ext.* drăgălăș. — **Drag** + suf. -*uliță*.

DRĂGULICĂ, *drăgulice*, adj. (Pop.); numai la voc. sg.) Diminutiv al lui *drag*; *p. ext.* drăgălăș. — **Drag** + suf. -*ulică*.

DRĂGULIȚĂ, *drăgulițe*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui *drag*; *p. ext.* drăgălăș. — **Drag** + suf. -*uliță*.

DRĂGŪȚ, -Ă, *drăguți*, -e, adj., s.m. și f. I. Adj. Drăgălăș, frumușel, grațios (ca înfățișare sau comportare); iubit, drag. ⇨ Expr. *A fi* sau *a se arăta*, (adverbial) *a se purta drăguț* (cu sau față de cineva) = a fi amabil, binevoitor (cu cineva). ⇨ (Substantivat, fam.). Termen alintător cu care te adresezi unei persoane iubite sau folosit când vorbești despre o asemenea persoană. 2. S.m. și f. (Pop.) Iubit, ibovnic, amant. — **Drag** + suf. -*uț*.

DRĂMĂLUI, *drămăluiesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A drămui. — **Dram** + suf. -*ălui*. **DRĂMĂLUIRE** s.f. (Rar) Acțiunea de a *drămui* și rezultatul ei; drămuire. — V. **drămui**.

DRĂMUI, *drămuiesc*, vb. IV. Tranz. A măsura, a cântări, a socoti sau a împărți cu precizie, minuțios, un material, o substanță etc.; a drămui. ⇨ Fig. A împărți, a alege după o matură chibzuință și în amănunt. — **Dram** + suf. -*ui*.

DRĂMUIRE s.f. Acțiunea de a *drămui* și rezultatul ei; drămuire. — V. **drămui**.

DRĂNGĂLĂU s.m. v. **drăngălău**.

DRĂNGĂNI vb. IV v. **drăngăni**.

DRĂNICER, *drăniceri*, s.m. Meșteșugar care face dranițe sau acoperă casele cu dranițe. — **Draniță** + suf. -*ar*.

DRĂMBĂ, *drâmb*, s.f. Mic instrument muzical popular, alcătuit dintr-un arc de fier prevăzut cu o lamă mobilă elastică de oțel și care, fiind proptit de dinți și făcând să vibreze lama cu degetul, produce un sunet monoton, modulat prin mișcarea buzelor; drâng. ⇨ (Ir.) Vioară. — Din ucr. **drymba**.

DRĂMBOI¹, *drâmbaie*, s.n. Drâmbă (mai mare). — **Drâmbă** + suf. -*oi*.

DRĂMBOI², *drâmbotesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A(-și) manifesta supărarea, mâniă; a boci în gura mare. [Var.: **drâmboiă** vb. I] — Din **drâmbă**.

DRĂMBOIĂ vb. I v. **drâmboi²**.

DRĂNG¹, *drânguri*, s.n. (Reg.) Drâmbă. — Et. nec.

DRĂNG² interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetul drâmbii sau (îr.) al vioarei. [Var.: **drânga** interj.] — Din **drâng**.

DRĂNGA interj. v. **drâng**.

DRĂNGĂLĂU, *drângălăi*, s.m. (Rar) Om care își pierde vremea degeaba; pierde-vară. [Var.: **drângălău** s.m.] — Cf. **drâng**.

DRĂNGĂNI, *drângănesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A produce sunete discordante la un instrument (cu coarde). [Var.: **drângăni** vb. IV] — **Drâng** + suf. -*ăni*. Cf. **zdrângăni**.

DREĂVĂ, *dreve*, s.f. 1. Fiecare dintre verzele care trec prin mosoarele alergătorii pentru urzeală. 2. Instrument în formă de arc cu care plăpumarul bate lăna. 3. Chingă de șipci dispuse transversal, care întărește aripa unei mori de vânt. — Din sl. **drěvo**.

DREGĂTOR, *dregători*, s.m. (În Țara Românească și în Moldova) Demnitar la Curtea domnească cu atribuții în Sfatul domnesc, în administrație, justiție, armată; *p. gener.* conducător; înalt funcționar. [Var.: (înv. și reg.) **dirigător** s.m.] — **Drege** + suf. -*ător*.

DREGĂTORĂSC, -EĂSCĂ, *dregătorești* adj. (Înv.) Care aparține dregătorului sau dregătoriei, privitor la dregători sau la dregătorie. — **Dregător** + suf. -*esc*.

DREGĂTORIE, *dregătorii*, s.f. Demnitatea, funcția de dregător. [Var.: (înv. și reg.) **dirigătorie** s.f.] — **Dregător** + suf. -*ie*.

DREGĖ, *dreg*, vb. III. (Pop. și fam.) 1. Tranz. A repara (un obiect, un mecanism etc.), aducând în starea de funcționare. ⇨ Tranz. și refl. Fig. A (se) întrema, a (se) îndrepta (de bine, de rău) după un accident, după o boală. ⇨ Expr. *A(-și) drege glasul* (sau *vocea*) = a tuși ușor înainte de a vorbi sau de a cânta, pentru a-și limpezi vocea. *A(-și) drege gustul* = a mânca sau a bea ceva plăcut, pentru a îndepărta gustul neplăcut lăsat de alimentele sau băuturile consumate anterior. ⇨ Fig. A îndrepta o greșală, o nedreptate. ⇨ A face ca focul să ardă mai bine. 2. Tranz. A pune ceva la cale; a aranja, a plănuși. ⇨ Expr. *Face și drege = a* se străduiește să rezolve, să realizeze ceva; *b*) se laudă, face caz că se străduiește să realizeze, să întreprindă ceva. 3. Tranz. A potrivi, a îmbunătăți gustul unei mâncări. ⇨ A falsifica, a contraface o băutură. 4. Tranz. și refl. A (se) farda, a (se) sulimeni. [Perf. s. *dresei*, part. *dres*. — Var.: (înv. și reg.) **dirėge**, (înv.) **derėge** vb. III] — Lat. **dirigere**.

DRELĂ, *drele*, s.f. Ciupercă comestibilă de forma unui cornet sau a unei urechi, care crește pe trunchiul unor arbori (*Auricularia mesenterica*). — Cf. ucr. **drehli**.

DREN, *drenuri*, s.n. 1. Conductă sau canal care colectează și evacuează apa de pe un teren apos, coboară nivelul unei pânze de apă din sol etc. ⇨ Strat de piatră spartă sau de pietriș așezat în spatele unui zid de sprijin sau deasupra unei bolți de pod sau de tunel, care colectează apa de infiltrație. 2. (În forma *drenă*) Tub sau meșă de bumbac care înlesnește scurgerea secrețiilor dintr-o plagă. [Var.: **drėnă** s.f.] — Din fr. **drain**.

DRENĂ, *drenez*, vb. I. Tranz. 1. A colecta și a evacua apa de infiltrație de pe un teren, un loc etc. cu ajutorul drenurilor (1). ⇨ (Despre o apă curgătoare) A colecta apele provenite din ploii de pe suprafața unui teren, dintr-o rețea hidrografică etc. 2. A face să se scurgă secrețiile dintr-o plagă cu ajutorul drenului (2). — Din fr. **drainer**.

DRENĂJ, *drenaje*, s.n. Drenare. ⇨ Construcție hidrotehnică destinată drenării unui teren. — Din fr. **drainage**.

DRENĂRE, *drenări*, s.f. Acțiunea de a *drena*; drenaj. ⇨ Deplasare a țigeliului dintr-un zăcămint spre gaura de sondă săpată în acea regiune. ⇨ (Med.) Tratament pentru îndepărtarea secrețiilor dintr-o plagă, cu ajutorul drenului (2). — V. **drena**.

DRENĂ s.f. v. **dren**.

DREPNĖĂ, *drepnele*, s.f. Pasăre asemănătoare cu rândunica, cu penele de culoare cafenie-închisă și cu gâtul alb (*Cypselus apus*). — Lat. ***drepanella** diminutiv al lui *drepanis*.

DREPT, **DREAPTĂ**, (A, B) *drepți*, -te, adj., (C) adv., (D) *drepturi*, s.n. (E) prep. A. Adj. I. 1. Care merge de la un punct la altul direct, fără abateri. ⇨ *Linie dreaptă* (și substantivat, f.) = linie care unește două puncte din spațiu pe drumul cel mai scurt. *Unghi drept* = unghi format de două drepte perpendiculare una pe alta. *Prismă dreaptă* = prismă cu muchiile laterale perpendiculare pe baze. ⇨ Fig. (Despre privire) Care este fără ascunzișuri; deschis, direct. ⇨ (Despre haine) Care are o croială simplă, fără cute, clinii etc. 2. (Despre lucruri, ființe, părți ale lor etc.) Care are o poziție verticală (față de un punct de reper). *Zid, perete drept. Om drept ca lumânarea*. ⇨ Expr. *A se ține drept* = a avea o poziție perfect verticală. (Mil.) *A lua* (sau *a sta, a se ține în*) *poziția de drepți* = a lua (sau a sta, a se ține în) poziție perfect verticală, stând nemișcat. (Cu valoare de interjecție) *Drepți!* formula de comandă militară pentru luarea poziției de drepți. (Adverbial) *A călca drept* = a avea o purtare bună, cinstită. *A sta drept* = a avea o atitudine de neclintit, a fi dărz, curajos. ⇨ (Despre terenuri înclinate, forme de relief sau părți ale lor) Aproape vertical; abrupt, povârnit. ⇨ (Despre litere; adesea substantivat, f.) Care are tăietura verticală. 3. Care are o poziție orizontală (față de un punct de reper); orizontal; plan, neted. *Câmpie dreaptă*. 4. (În sintagma) *Complement drept* = complement direct, v. *direct*. II. Fig. 1. (Despre acțiuni ale omului sau despre noțiuni abstracte) Care este, se face etc. potrivit dreptății și adevărului; întemeiat, just, cinstit, bun. ⇨ *Parte dreaptă* = parte care se cuvine în mod legal fiecăruia la o împărțea. *Luptă dreaptă* = luptă corp la corp, fără arme, fără înșelătorii și fără ajutor străin. ⇨ (Adverbial) În conformitate cu dreptatea, just; în conformitate cu adevărul, adevărat; corect. ⇨ Expr. *Ce-i drept* = într-adevăr, cu adevărat. *Ce-i drept e drept*, se spune pentru a recunoaște un adevăr incontestabil. *Drept că...* = adevărat că... *A spune drept* = a spune adevărul; a vorbi deschis, sincer. (Substantivat) *La drept* (sau *la dreptul*) *vorbind* = în realitate, de fapt. 2. (Despre oameni) Care trăiește și lucrează conform dreptății, adevărului, omeniei, binelui; cinstit, integru, cunsecade. ⇨ (În limbajul bisericesc) Cuvios, cucernic. ⇨ Expr. (Substantivat) *A se odihni cu drepți* = a fi mort. ⇨ Compus: (adesea substantivat) *drept-credincios* = care face parte din Biserica creștină ortodoxă; bun creștin. 3. (Reg.; despre bunuri materiale) Care aparține sau se cuvine cuiva pe temeiul unei legi sau al unei recunoașteri oarecare. 4. (Pop.; despre rude) Care este legat de cineva prin legături directe, de sânge; adevărat, bun. B. Adj. (În opoziție cu *stâng*). 1. (Despre organe ale corpului). Așezat în partea opusă părții corpului omensic în care se află inima. ⇨ Expr. *A fi mâna dreaptă a cuiva* sau *brațul drept al cuiva* = a fi cel mai intim, cel mai apropiat colaborator al cuiva; a-i fi cuiva de mare ajutor. ⇨ (Substantivat, f. sg. art.) Mâna dreaptă. ⇨ (Substantivat, m. sg. art.) Piciorul drept. 2. Care se află de partea sau în direcția mâinii drepte (când cineva stă cu fața în direcția în care este orientat un lucru). *Aripa dreaptă a clădirii*. ⇨ (Substantivat; în locuțiuni) *Din dreapta. În dreapta. La* (sau *spre*) *dreapta*. ⇨ Expr. (Substantivat) *În dreapta și în stânga* sau *de-a dreapta și de-a stânga* = în ambele părți; în toate părțile, pretutindeni. *A ține dreapta* = a merge pe partea dreaptă a unui drum. 3. Fig. (Substantivat, f. art.) Orientare politică prin care se susține libertatea individuală în materie de

economic și care protejează proprietatea și diviziunile de clasă. ♦ Loc. adj. *De dreaptă* = conservator. C. Adv. **1.** (Urmat de determinări locale, indică direcția) În linie dreaptă, fără ocol; direct. *Merge drept la birou.* ♦ *De-a dreptul* = fără a se abate din drum, fără înconjur; în mod direct, nemijlocit; chiar. ♦ Loc. prep. (Substantivat) *În dreptul...* = în fața..., față în față cu... *Prin dreptul* = prin fața..., pe dinaintea... *Din dreptul...* = din fața..., de dinaintea. **2.** (Urmat de determinări locale, modale sau temporale) Tocmai, exact. *A ajuns drept la timp.* D. S. n. **1.** Totalitatea regulilor și normelor juridice care reglementează conduita oamenilor în relațiile sociale, într-o colectivitate politic determinată, susceptibile de a fi impuse prin forța coercitivă a statului. *Drept penal.* **2.** Știință sau disciplină care studiază dreptul (D 1). **3.** Putere, prerogativă legal recunoscută unei persoane de a avea o anumită conduită, de a se bucura de anumite privilegii etc.; drit. ♦ Loc. adv. *De drept* = conform legii, în mod legitim, firesc. **4.** Răsplată, retribuție care i se cuvine cuiva pentru prestarea unei munci. E. Prep. **1.** (Introduce un complement indirect) În loc de..., în calitate de..., ca. *Drept cine mă iei?* ♦ *Drept care...* = prin urmare, în concluzie, deci, așadar. **2.** (Reg.; introduce un complement circumstanțial de loc) Alături de..., lângă; în dreptul... ♦ Expr. *A i se pune soarele drept în inimă* = a i se face foame. **3.** (Introduce un complement circumstanțial de scop) Pentru, ca. *Drept încercare s-a folosit de un clește.* [Var.: (inv. și reg.) *dirépt, -eáptă* adj.] — Lat. *directus* (cu unele sensuri după fr. *droit*).

DREPTĂCI, -CE, dreptaci, -ce, s.m. și f., adj. (Persoană) care are predispoziția să scrie, să lucreze etc. numai cu mâna dreaptă. — *Drept* + suf. *-aci*.

DREPTĂR, dreptare, s.n. Riglă, echer sau orice alt instrument folosit (în construcția, în dulgherie etc.) pentru verificarea suprafețelor plane ori pentru trasarea drumurilor. — *Drept* + suf. *-ar*.

DREPTĂTE, dreptăți, s.f. Principiu moral și juridic care cere să se dea fiecăruia ceea ce i se cuvine și să i se respecte drepturile; echitate; faptul de a recunoaște drepturile fiecăruia și de a acorda fiecăruia ceea ce i se cuvine. ♦ Loc. adv. *Cu (sau după) dreptate* = după lege, cum se cuvine, în mod just, pe drept, echitabil. *Pe bună dreptate* = pe drept cuvânt, în mod întemeiat. ♦ Expr. *A face cuiva dreptate* = a repara o nedreptate săvârșită cuiva; a recunoaște dreptul cuiva într-o chestiune oarecare. *A avea dreptate* = a fi întemeiat în ceea ce spune sau în ceea ce face. *A da (cuiva) dreptate* = a recunoaște că ceea ce spune sau face (cineva) este întemeiat, îndreptățit, just. ♦ (Pop.) Judecată. — *Drept* + suf. *-ătate*.

DREPTUNGHII, dreptunghiuri, s.n. Patrulater care are toate unghiurile drepte și laturile opuse egale. ♦ Porțiune delimitată de teren (în forma patrulaterului definit mai sus) la unele jocuri sportive. — *Drept* + unghi (după fr. *rectangle*).

DREPTUNGHIC, -Ă, dreptunghici, -ce, adj. (Despre figuri geometrice) Care are unul sau mai multe unghiuri drepte. ♦ (Adjectival) *Triunghi dreptunghic* = triunghi care are un unghi drept. — *Dreptunghi* + suf. *-ic*.

DREPTUNGHULAR, -Ă, dreptunghiulari, -e, adj. Care are forma unui dreptunghi. — Din *dreptunghi* (după fr. *rectangulaire*).

DRES¹, (II) dresuri, s.n. (Pop.). **I.** Acțiunea de a dres și rezultatul ei. **II.** (Concr.) **1.** Fard, cosmetic, suliman. **2.** (La pl.) Mirodenii, condimente. **III.** (Concr.; la pl.; în forma *direse*) Denumire dată actelor de cancelarie domnească emise în Țările Române. [Var.: *dirés* s.n.] — V. *drege*.

DRES², DREĂSĂ, dresă, -se, adj. (Pop.) **1.** Reparat. **2.** Sulimenit; dichisit. **3.** (Despre mâncăruri) Căruia i s-au adăugat mirodenii, condimente etc. — V. *drege*.

DRES³, dresuri, s.n. **1.** Ciorap-pantalón. **2.** (Sport, balet). Echipament. — Din engl. *dress*.

DRESĂ, dreséz, vb. I. Tranz. **I.** A învăța, a obișnui, a deprinde un animal să facă, la poruncă, anumite mișcări sau să îndeplinească anumite acțiuni. ♦ Fig. (Peior.) A învăța, a deprinde o persoană să se comporte într-un anumit fel, stabilit de mai înainte de alții. **II.** (Despre organe de stat sau reprezentanți ai acestor organe) A redacta, a încheia un act (oficial). — Din fr. *dresser*.

DRESĂJ, dresaje, s.n. Dresare a unui animal. — Din fr. *dressage*.

DRESĂRE, dresări, s.f. Acțiunea de a dresa. — V. *dresa*.

DRESĂT, -Ă, dresăți, -te, adj. (Despre animale) Deprins, învățat să facă, la poruncă, anumite mișcări sau să îndeplinească anumite acțiuni. ♦ Fig. (Peior.; despre oameni) Deprins să se comporte într-un anumit fel, stabilit de mai înainte de alții. — V. *dresa*.

DRESÖR, -OĂRE, dresori, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă (într-un circ) cu dresarea animalelor. — Din fr. *dresseur*.

DRESSING, dressinguri, s.n. Încăpere mică pentru haine; vestiar. — Cuv. engl.

DRESURĂ, dresuri, s.f. I. Dresare a unui animal. **2.** Număr într-un spectacol de circ realizat cu animale dresate. — Din germ. *Dressur*.

DREȚE, drețe, s.f. I. Plantă acvatică subtropicală cu frunze mari, dintate și violacee pe partea inferioară, cu flori mari (*Nymphaea lotus thermalis*). **2.** Plantă erbacee târâtoare din familia primulațelor, cu flori galbene solitare, folosită în medicina populară (*Lysimachia nummularia*). — Et. nec.

DREZINĂ, drezine, s.f. Vehicul ușor, asemănător cu un vagonet, acționat cu mâna, cu pedale sau cu un motor, care servește la transporturi ușoare pe o linie ferată. — Din fr. *draisine*.

DRIADĂ, driade, s.f. Nimfă a pădurilor în mitologia greacă. [Pr.: *dri-a*]. — Din fr. *dryade*, lat. *dryas, -adis*.

DRIBLĂ, driblez, vb. I. Intranz. (Sport) A conduce mingea sau pucul (cu piciorul, mâna, crosa etc.) în așa fel încât să-și înșele adversarul direct și să poată trece de el. ♦ Tranz. A-și înșela și a-și depăși adversarul direct printr-o conducere înșelătoare a mingii sau a pucului. ♦ P. gener. (Fam.) A păcăli, a înșela. — Din fr. *dribler*.

DRIBLĂJ, driblaje, s.n. Faptul de a dribla. — *Dribla* + suf. *-aj*.

DRIBLĂRE, driblări, s.f. Acțiunea de a dribla și rezultatul ei; dribling. — V. *dribla*.

DRIBLÉR, -Ă, dribleri, -e, s.m. și f. Jucător într-o echipă sportivă care dribleză cu succes ori căruia îi place să dribleze. — Din fr. *dribbleur*.

DRIBLING, driblinguri, s.n. Driblare. ♦ Procedu sau ansamblu de procedee tehnice folosite de un sportiv spre a-și dribla adversarul. — Din engl. *dribbling*.

DRIC, dricuri, s.n. I. Scheletul de sus al unui car (fără roți și loitre). ♦ Cantitate de obiecte, de materiale etc. care se poate încărcă pe un asemenea schelet. **2.** Vehicul special, tras de cai, care poartă mortul la groapă; car mortuar. ♦ Expr. (Fam.) *A fi pe dric* = a fi pe sfârșite; a fi într-o situație grea; a fi gata să eșueze. **3.** Fig. (Pop.) Punct culminant al zilei, al nopții, al unui anotimp; punct culminant al unei acțiuni care se desfășoară în timp; miez, toi. — Din magh. *dêrêk*.

DRICĂR, dricari, s.m. I. Fabricant sau negustor de dricuri (1). **2.** Proprietar sau vizitiu de dricuri (2); antreprenor de pompe funebre. **3.** Persoană care transportă mortul la groapă; cioclu. — *Dric* + suf. *-ar*.

DRIL, (2) driluri, s.n. I. Tesătură deasă și groasă din fire de bumbac sau de cânepă bine răscucite, care se folosește la confecționarea îmbrăcămintei de vară, a pânzei de cort etc. **2.** Sort de dril (1) — Din germ. *Drill*.

DRINK, drinkuri, s.n. Băutură alcoolizată. — Din engl. *drink*.

DRIPITÉC, dripiteci, s.m. Maimuță fosilă antropomorfă, considerată deoptrivă strămoș al maimuțelor antropoide și al hominizilor. [Pr.: *dri-o*] — Din lat. *Dryopithecus*, denumirea științifică a maimuței.

DRIȘCĂ, driște, s.f. Unealtă a zidarului cu care se netezește tencuiala, mortarul, betonul. — Din bg. *drăžka*.

DRIȘCUI, drișcuiesc, vb. IV. Tranz. A netezi tencuiala, betonul sau asfaltul cu drișca. — *Drișcă* + suf. *-ui*.

DRIȘCUIRE, drișcuiuri, s.f. Acțiunea de a drișcui și rezultatul ei; drișcuit. — V. *drișcui*.

DRIȘCUIȚ s.n. Drișcuire. — V. *drișcui*.

DRIT, drituri, s.n. (Inv.) Drept (D 3). — Din it. *dritto*.

DRIVE, drive-uri, s.n. Lovitură puternică la tenis, golf și base-ball, care imprimă mingii o viteză și o traiectorie razantă. [Pr.: *drăiv*] — Din engl. *drive*.

DRIVE-IN, drive-in, adj. invar., s.n. (Cinematograf, bar etc.) în aer liber unde se poate intra cu mașina. [Pr.: *drăivîn*] — Cuv. engl.

DRIVÉR, driveri, s.m., driveve, s.n. I. S.m. Conducător de atelaj într-o cursă de trap. **II.** S.n. Crosă din lemn cu care se execută drive-uri. [Pr.: *drăivăr*] — Din engl., fr. *driver*.

DROAGĂ, droage, s.f. (Reg.) Căruță mare, greoaie și hodorogită. ♦ Roabă. — Din rus. *droga*.

DROAIE s.f. (Fam.) Mulțime, ceată mare de oameni sau de animale. ♦ Loc. adv. *Cu droaia* = în număr mare, cu grămadă. ♦ P. gener. Mulțime, grămadă, număr mare (din ceva). ♦ (Adverbial) În mare număr. [Pr.: *droa-ie*] — Cf. alb. *droe, droje*.

DROB¹, (1) drobi, s.m., (2, 3) droburi, s.n. I. S.m. Bucată, bulgăre mai mare de sare; p. gener. bucată mare și compactă din ceva. **2.** S.n. Măruntaie de miel. ♦ Mâncare preparată din măruntaie de miel tocate, învelite în prapur și puse la cuptor. **3.** S.n. (Reg.) Cutia teascului de vin. — Din bg., sb. *drob*.

DROB², drobi, s.m. I. Arbust din familia leguminoaselor, cu frunze trifoliolate, cu flori galbene și cu fructele păstăi turtite (*Sarothamnus scoparius*). **2.** Nume dat mai multor arbuști din familia leguminoaselor, cu frunze trifoliolate, flori albe, galbene sau roșietice și fructe păstăi (*Cytisus*). ♦ *Drob-de-munte* = mic arbust cu ramuri lungi și subțiri acoperite cu peri aspri, cu frunze păroase pe partea inferioară și cu flori galbene (*Cytisus hirsutus*). **3.** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina dreaptă, cu frunze acoperite de peri și cu flori mici, galbene-aurii (*Neslia paniculata*). — Din rus., ucr. *drok* (confundat cu *drob¹*).

DROBÎȚĂ, drobițe, s.f. Mic arbust din familia leguminoaselor, cu frunze lanceolate și cu flori galbene, ale cărui ramuri, fierțe în apă, dau o culoare galbenă, folosită la vopsit (*Genista tinctoria*). — *Drob²* + suf. *-iță*.

DROBUȘOR¹, drobușori, s.m. Diminutiv al lui *drob¹* (1). — *Drob¹* + suf. *-ușor*. **DROBUȘOR², drobușori, s.m.** Plantă erbacee cu frunze albastrii și cu flori galbene, ale cărei frunze fermentate dau o culoare albastră, folosită la vopsit (*Isatis tinctoria*). — *Drob²* + suf. *-ușor*.

DROG¹, droguri, s.n. I. Substanță de origine vegetală, animală sau minerală care se întrebuințează la prepararea unor medicamente și ca stupefiant. **2.** (Fam.) Medicament. — Din fr. *drogue*.

DROG² subst. Numele a două plante: **a)** arbust cu flori gălbui solitare, care crește prin locuri pietroase și aride (*Genista alba*); **b)** plantă târâtoare din familia leguminoaselor, care crește prin pășuni montane (*Genista oligosperma*). — Et. nec.

DROGA, droghez, vb. I. Tranz. și refl. A administra sau a lua stupefiant; a administra sau a lua medicamente în cantități excesive. — Din fr. *droguer*.

DROGĂRE, drogări, s.f. Acțiunea de a (se) droga și rezultatul ei. — V. *droga*.

DROGHERIE, *drogherii*, s.f. Magazin în care se vând articole de parfumerie și de toaletă, precum și unele preparate farmaceutice. — Din fr. **droguerie**.

DROGHIST, -**Ă**, *droghisti*, -ste, s.m. și f. (Înv.) Persoană calificată care servește într-o drogherie; proprietar al unei drogherii. — Din fr. **droguiste**.

DROJDIE, *drojdii*, s.f. 1. Substanță dintr-un lichid care se depune pe fundul unui vas. ♦ Expr. *A fi* (sau *a sta*, *a se afla* etc.) *pe drojdie* (sau *pe drojdii*) = a fi la capătul resurselor materiale, a nu mai avea aproape niciun ban. ♦ **Zaț de cafea**. 2. (Și în sintagma *rachiu de drojdie*) Rachiu făcut din drojdie (1) de vin. 3. Fig. Rămășiță, reminiscență, urmă. 4. Fig. (La sg., cu sens colectiv; peior.) Elemente declasate, corupte ale unei societăți; pleavă, gunoi. 5. Nume dat unor ciuperci microscopice unicelulare care trăiesc în colonii și de obicei produc fermentația alcoolică în materiile zaharoase. ♦ Preparat industrial făcut din una dintre aceste ciuperci (a berii), întrebunțat ca ferment pentru dospirea aluatului. — Din sl. **droždii**.

DROJDIOARĂ, *drojdioare*, s.f. Diminutiv al lui *drojdie* (2); drojdiuță. [Pr.: -di-ou-] — **Drojdie** + suf. -ioară.

DROJDIUȚĂ, *drojdiuțe*, s.f. Drojdioară. [Pr.: -di-u-] — **Drojdie** + suf. -uță.

DROMADÉR, *dromaderi*, s.m. Cămilă cu o singură cocoșă (*Camelus dromedarius*). [Var.: (înv.) **dromaderă** s.f.] — Din fr. **dromadaire**.

DROMADÉRĂ s.f. v. **dromaderă**.

DROMOFOBIE s.f. (Med.) Teamă patologică de călătorie. — Din fr. **dromophobia**.

DROMOMANIE, *dromomanii*, s.f. (Med.) Simptom întâlnit la unii bolnavi psihici constând din îndelungi și repetate deplasări fără scop, din cauza unui impuls patologic de a merge; manie ambulatorie. — Din fr. **dromomanie**.

DROPOL, *dropoluri*, s.n. (La rugbi) Lovitură de picior dată în minge în momentul când aceasta atinge pământul și care face ca mingea să treacă peste bara de sus a porții adverse, consemnând înscrierea a trei puncte. — Din engl., fr. **dropgoal**.

DRÓPICĂ s.f. (Med.; pop.) Hidropizie. — Din ngr. **drópiakos** (= *idrôpiakos*).

DROPICÓS, -**ŌSĂ**, *dropicosi*, -oase, s.m. și f. (Pop.) Hidropic. — **Dropică** + suf. -os.

DRÓPIE, *dropii*, s.f. Pasăre mare de stepă cu penajul spatelui galben-ruginiu, pieptul și vârful aripilor albe, capul și gâtul sur, a cărei carne este comestibilă (*Otis tarda*). — Din bg. **droplja**.

DROPIÓI, *dropioi*, s.m. Bărbătușul dropiei. [Pr.: -pi-oi] — **Dropic** + suf. -oi.

DROPS, *dropsuri*, s.n. Bomboană cu aspect sticloș, de diferite forme și culori, fabricată din caramel și acoperită cu un strat de zahăr cristalizat. — Din germ. **Drop(s)**.

DROSFILĂ, *drosophile*, s.f. (La pl.) Gen de musculițe ale căror larve trăiesc în materii aflate în stare de fermentație sau de putrefacție (*Drosophila*); (și la sg.) musculiță din acest gen. — Din fr. **drosophile**.

DROȘCAR, *droșcari*, s.m. (Înv. și pop.) 1. Birjar. 2. Meseriaș care lucrează droște. — **Droșcă** + suf. -ar.

DROȘCĂ, *droște*, s.f. (Înv. și pop.) Birjă. — Din ucr. **drožka**.

DROȘCĂȚĂ, *droșcețe*, s.f. (Înv. și pop.) Birjă mică. — **Droșcă** + suf. -uță.

DROT, *droturi*, s.n. 1. Arc de sărmă folosit la scaunele capitonate, la somiere etc. ♦ Sărmă. 2. Instrument metalic de forma unui clește lung, care, încălzit, servește la ondulatul părului. — Din magh. **drót**.

DRUG, (1, 2) *drugi*, s.m., (3) *druguri*, s.n. 1. S.m. Bară de fier sau de lemn având diverse întrebuințări (în lucrări de construcții). ♦ (Înv.) Lingou. 2. S.m. Fiecare dintre cele două lemne groase, sprjinite pe câte două picioare, care alcătuiesc patul sau corpul războiului de țesut manual. 3. S.n. Punct de broderie asemănător cu festonul, prin care se obțin pe cusătură linii (dese și pline). — Din sb. **drug**.

DRUGĂ, *drugi*, s.f. 1. Fus (mare și gros) pe care se pune fuiorul de tors urzeală pentru lăicere, saci etc. ♦ Cantitate de fuior pusă pe acest fus. 2. (Înv.) Drug scurt. 3. (Reg.) Ștulete de porumb. — Din sb. **druga**.

DRUGHINEĂȚĂ, *drughinețe*, s.f. (Reg.) Drug (de lemn) scurt și gros. — Cf. drug.

DRUGSTORE, *drugstore-uri*, s.n. Magazin în care se vând produse cosmetice, farmaceutice, cărți etc. [Pr.: *drágstor*] — Cuv. engl.

DRUGULÉȚ, *druguleți*, s.m. Diminutiv al lui *drug*. — **Drug** + suf. -uleț.

DRUID, *druizi*, s.m. Preot al vechilor celți din Galia și din insulele britanice. — Din fr. **druide**, lat. **druidae**.

DRUIDIC, -**Ă**, *druidici*, -ce, adj. (Rar) Care aparține druzilor, privitor la druzii. — Din fr. **druistique**.

DRÚJBĂ, *drujbe*, s.f. Fierăstrău mecanic manual — Din ms. **drúžba** (denumire comercială).

DRUM, *drumuri*, s.n. 1. Cale de comunicație terestră, alcătuită dintr-o bandă îngustă și continuă de teren bătătorit, pietruit, pavat sau asfaltat. ♦ *Drumul mare* = șosea de mare circulație, care leagă localități principale. *Hof* (sau *tálhar*) de *drumul mare* = hoț care atacă oamenii în drum spre a-i jefui. *Drum-de-fier* = cale ferată. ♦ Loc. adv. *Peste drum* = în față, vizavi. *În drum* = în mijlocul circulației; în calea tuturor; în văzul tuturor. *Pe toate drumurile* = peste tot, pretutindeni. ♦ Expr. *A pune pe cineva pe drumuri* = a face pe cineva să meargă mai mult decât ar fi necesar pentru rezolvarea unei probleme. *A bate* (sau *a ține*, *a păzi*) *drumul* (sau *drumurile*) sau *a umbla* (sau *a fi*, *a sta*) *pe drumuri* = a umbla de colo-colo, fără rost, a umbla haimana. *A fi de pe drumuri* = a fi fără familie, fără locuință stabilă, fără rost în viață. *A rămâne* (sau *a ajunge* etc.) *pe drumuri* = a rămâne fără adăpost, fără slujbă, fără mijloace de trai; a săraci, a scăpăta. *A lăsa* (sau *a arunca*, *a azvârli*

etc.) (pe cineva) *pe drum* (sau *pe drumuri*) = a da (pe cineva) afară din casă sau din serviciu; a lipsi (pe cineva) de cele necesare traiului; a săraci (pe cineva). *A aduna pe cineva de pe drumuri* = a adăposti, a ocroti pe cineva. *Pe drum* = gata să vină, să sosească, să apară, să se nască. *A sta* (sau *a se pune* etc.) *în drumul cuiva* sau *a-i sta cuiva în drum* = a se afla (sau a ieși) înaintea cuiva, împiedicându-l (să înainteze, să facă o treabă etc.); a împiedica pe cineva într-o acțiune, a i se împotrivi. *A se da din drumul cuiva* = a se da la o parte, a face cuiva loc să treacă; a înceta să mai împiedice pe cineva în acțiunile sale. *A-și face* (sau *a-și găsi*, *a-și croi*) (un) *drum* (nou) *în viață* = a începe o (nouă) carieră, un nou fel de viață, a-și găsi un rost; a reuși. *A-și face drum* = a) a înainta (prin eforturi) într-o mulțime; b) a se abate din cale spre a se duce undeva sau la cineva. *A apuca* (sau *a lua*) *alt drum* = a se ocupa de altceva, a se iniția în alt domeniu. *A ieși cuiva în drum* = a întâmpina pe cineva. *A da drumul* (cuiva sau la ceva) = a) a lăsa din mână; b) a lăsa sau a reda libertatea cuiva; a permite cuiva să intre sau să iasă; c) a desface o cusătură, un tiv (pentru a lărgi sau a lungi o haină). *A-și da drumul* = a) a se lăsa în jos, a coborî; a se avânta; b) a începe să povestească, să facă destăinuri; c) a izbucni (într-o avalanșă de vorbe, în țipete, plâns etc.). ♦ **Parcurs**; rută, itinerar; traseu, cursă (parcure de cineva sau de ceva). *Drumul Oltului*. *Drum maritim*. 2. Călătorie. ♦ *Ultimul drum* = drumul pe care este condus un mort la groapă. ♦ Expr. *A-și căuta* (sau *a-și vedea*) *de drum* = a) a-și continua călătoria, a merge mai departe; b) a nu se amesteca în treburile altuia. *Drum bun!* urare adresată cuiva care pleacă într-o călătorie. 3. Traiectorie. — Din sl. **drumŭ**. Cf. bg., sb. **drum**.

DRUMĂR, *drumari*, s.m. 1. (Reg.) Drumet. 2. Lucrător la amenajarea drumurilor. — **Drum** + suf. -ar.

DRUMĂȘ, *drumași*, s.m. (Înv.) Drumet, călător. — **Drum** + suf. -aș.

DRUMEĂG, *drumeaguri*, s.n. Drum îngust. — **Drum** + suf. -eag.

DRUMET, -**EĂȚĂ**, *drumeti*, -e, s.m. și f. Persoană care călătorește (pe jos); călător. — **Drum** + suf. -eț.

DRUMETIIE, *drumeti*, s.f. Călătorie (făcută pe jos); excursie, turism. — **Drumet** + suf. -ie.

DRŪMLIN, *drumline*, s.n. Formă de relief de origine glaciară, având un contur eliptic. [Acc. și: *drumlin*] — Din fr. **drumlin**.

DRUMMER s.m. (Muz.) Baterist. [Pr.: *drámăr*] — Cuv. engl.

DRUMŪI, *drumuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. (Top.) A lega detaliile unei suprafețe de teren cu triangulația geodezică respectivă. 2. Intrans. (Rar) A merge, a umbla pe drum. — **Drum** + suf. -ui.

DRUMULEȚ, *drumulețe*, s.n. Diminutiv al lui *drum*; drumușor. — **Drum** + suf. -uleț.

DRUMUȘÓR, *drumușoare*, s.n. Drumuleț. — **Drum** + suf. -ușor.

DRUPACÉE, *drupacee*, s.f. (La pl.) Grup de pomi fructiferi cu fructele drupe; (și la sg.) pom fructifer din acest grup. — Din fr. **drupacé**.

DRŪPĂ, *drupe*, s.f. Tip de fruct cu mezo carpul cărnoș (și zemos) și cu endocarpul format dintr-un singur sămbure. — Din fr. **drupe**, lat. **drupa**.

DRŪȘCĂ, *druște*, s.f. (Reg.) Fată care însoțește mireasa la cununie și care are anumite atribuții la ceremoniile nunții. — Din ucr. **drúžka**.

DRŪZĂ, *druze*, s.f. 1. Agregat mineral format din cristale de minerale în formele lor proprii de cristalizare, care se formează pe pereții cavitațiilor unor roci și filoane. 2. Cristale din oxalat de calciu, în formă de stea care apar în unele țesuturi vegetale. — Din fr. **druze**.

DRY adj. invar. (Despre băuturi) Fără zahăr. [Pr.: *drai*] — Cuv. engl.

DŪAL, *duale*, s.n. Număr gramatical care indică în unele limbi două obiecte ori ființe alcătuite de obicei o pereche. [Pr.: *du-al*] — Din fr. **duel**, lat. **dualis**.

DUALISM s.n. 1. (Fil.) Folosire a două principii ireductibile, eterogene (fie în conflict, fie complementare) în analiza procesului cunoașterii sau în explicarea realității. ♦ Credință în două zeități supreme (sau două puteri supranaturale) în opoziție, care determină existența lumii. 2. (Impr.) Dualitate. 3. Formă de conducere statală realizată, în 1867, printr-o uniune personală între Austria și Ungaria. [Pr.: *du-a-*] — Din fr. **dualisme**.

DUALIST, -**Ă**, *dualiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Al dualismului, privitor la dualism; propriu, caracteristic dualismului. 2. S.m. și f. Adept al dualismului (1). [Pr.: *du-a-*] — Din fr. **dualiste**.

DUALITĂTE, *dualități*, s.f. Calitatea, caracterul a ceea ce este dublu sau prezintă o natură dublă; coexistență a două principii sau a două elemente diferite, opuse. ♦ Ansamblu format din două elemente diferite, opuse. [Pr.: *du-a-*] — Din fr. **dualité**, lat. **dualitas**.

DUBALĂ s.f. v. **dubeală**.

DUBÁS, *dubasuri*, s.n. Luntre mare care servește la pescuit și la trecerea de pe un țărm al unei ape pe celălalt. — Din rus. **dubas**.

DUBĂ¹, *dube*, s.f. Autodubă. ♦ Vehicul închis, prevăzut cu ferestruici și gratii, cu care se transportă deținuții. ♦ Fig. Pușcărie, temniță. — Cf. sb. **dubak**.

DUBĂ², *dube*, s.f. 1. Luntre mică de pescuit (în lacuri), construită dintr-un trunchi de copac scobit. 2. Putină îngropată în pământ sau groapă căptușită cu lemn, în care se pun pieile la tăbăcit împreună cu tananții. — Cf. ucr. **dub** „stejar, luntre”, rus. **dubka** „șalupă de stejar”.

DUBĂLĂR, *dubălari*, s.m. (Reg.) Tăbăcar. — **Dubală** + suf. -ar.

DUBEĂLĂ, *dubeli*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) *dubi*; (concr.) argăseală. [Var.: **dubálă** s.f.] — **Dubi** + suf. -eală.

DUBÍ, *dubesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A tăbăci, a argăsi. ◊ Expr. *A pune (pe cineva) la dubit* = a băga (pe cineva) la închisoare. 2. Refl. (Despre in, cănepă etc.) A se muia, a se topi, a se destrăma. — Din ucr. *dubyt*.

DUBIÓS, **-OÁSĂ**, *dubios*, *-oase*, adj. Nesigur, îndoielnic; suspect. [Pr.: *-bi-ós*] — Din lat. *dubiosus*.

DUBIRE s.f. (Reg.) Acțiunea de a (*se*) *dubi*. — V. **dubi**.

DUBÍT, **-Ă**, *dubiți*, *-te*, adj. (Reg.) 1. (Despre pierg) Argăsit, tăbăcit. 2. (Despre in, cănepă etc.) Muiaț, topit, destrămat. — V. **dubi**.

DUBITATIV, **-Ă**, *dubitativi*, *-e*, adj. (Despre propoziții) Care exprimă o îndoială, o nehotărâre, o nesigurantă, o posibilitate sau o bănuială. — Din fr. **dubitativ**, lat. **dubitativus**.

DUBIU, *dubii*, s.n. Îndoială, nesigurantă, lipsă de încredere. — Din lat. **dubium**.

DUBLĂ, *dublez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni de două ori mai mare; a (se) îndoii. 2. Tranz. A reuni două materiale, punându-le unul peste altul. ◊ A căpțuși, a acoperi cu un alt material. 3. Tranz. A face o lucrare similară cu alta existentă sau care servește aceluiași scop ca și prima. 4. Tranz. (În teatru, la operă etc.) A înlocui pe titularul unui rol; a juca, a interpreta un rol, alternativ cu titularul lui. ◊ (În film) A înlocui pe titularul rolului în scenele primejdiioase, care cer calități fizice deosebite; a realiza dublajul unui actor. ◊ (Sport) A se plasa înapoi coechipierilor din apărare, pentru a putea preveni contraatacurile jucătorilor din echipa adversă. 5. Tranz. (Despre nave) A înconjuera, a ocoli un cap. — Din fr. **doubler**.

DUBLĂJ, *dublaje*, s.n. Faptul de a dubla; *spec.* înregistrare a dialogului sau a cântecului vocal dintr-un film de către o altă persoană decât titularul rolului respectiv și cu maximum de sincronizare; înlocuire a dialogului din coloana sonoră originală a unui film cu traducerea orală. — Din fr. **doublage**.

DUBLĂRE, *dublări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dubla* și rezultatul ei. — V. **dubla**.

DUBLĂT, **-Ă**, *dublăți*, *-te*, adj. 1. (Aproximativ) de două ori mai mare sau mai mult; îndoit (II). 2. (Despre obiecte de îmbrăcăminte, de încălțăminte) Căpțușit cu alt material. 3. (Despre actori) Înlocuit în unele scene de alt actor. ◊ (Despre filme) Cu dialogul din coloana sonoră originală înlocuit cu traducere orală. — V. **dubla**.

DUBLĂ, *duble*, s.f. (Pop.) 1. Măsură de capacitate pentru cereale egală cu un dublu-decalitru; baniță. 2. Pâine de două ori mai mare decât cea obișnuită. [Var.: **dúblu** s.n.] — Refăcut din **dublu**[-decalitru].

DUBLÉ s.n. (Obiect de) metal placat cu un strat subțire de aur sau de platină. — Din fr. **doublé**.

DUBLÉT, *dublete*, s.n. 1. Al doilea exemplar al unui obiect (carte, medalie, marcă etc.), păstrat într-o colecție. 2. Fiecare dintre cuvintele cu același etimon, dar cu aspect fonetic și uneori cu sens diferit, care au intrat într-o limbă dată în momente sau pe căi diferite. 3. (Fiz.) Dipol. 4. (Fiz.) Pereche de linii spectrale cu lungimi de undă apropiate. — Din fr. **douplet**.

DUBLÓN¹, *dublóni*, s.m. Veche monedă spaniolă de aur. — Din fr. **doublon**.

DUBLON² s.n. (Tipogr.) Repetare din greșeală a unei litere, a unui cuvânt, a unei linii etc. — Din fr. **doublon**.

DUBLU¹ s.n. v. **dubla**.

DUBLU², **-Ă**, *dubli*, *-e*, adj., s.m., s.f., s.n. 1. Adj., s.m. și f. (Cantitate) care este de două ori mai mare sau cuprinde de două ori mai mult în raport cu o cantitate dată; îndoit. ◊ *Cuvânt* (sau *vorbă*, *afirmație* etc.) cu *dublu sens* (sau *înțeles*) = cuvânt (sau afirmație etc.) cu două înțelesuri, echivocă. ◊ *Compuse*: *dublu-decalitru*, s.m. = unitate de măsură de capacitate pentru cereale, egală cu 20 de litri; vas având această capacitate; *dublu-decimetre* s.m. = riglă cu lungimea de 20 de centimetri; *dublu-ster* s.m. = unitate de măsură pentru volumul lemnului, egală cu doi metri cubi. 2. Adj. Alcătuit din două elemente sau părți egale, identice ori asemănătoare; care are loc între două elemente; care se face în două locuri. ◊ Expr. (Substantivat) *A da o dublă* = (la unele jocuri cu zaruri) a cădea același număr de puncte la ambele zaruri. (Adverbial) *A vedea dublu* = a) a vedea două imagini ale aceluiași obiect; a vedea tulbure; b) a fi amețit de băutură. ◊ (Substantivat, m.) *Dublu băieți* (sau *fete*, *mixt*) (și eliptic) = partidă de tenis de câmp sau de masă la care participă câte doi jucători de fiecare parte. 3. (În sintagma) *Minge dublă* (și substantivat, f.) = mișcare nereglementară constând (la volei și la handbal) în atingerea mingii de către jucător de două sau de mai multe ori consecutiv în momentul primirii sau (la tenis și la tenis de masă) în lăsarea mingii să atingă de două ori la rând aceeași parte a terenului sau a mesei de joc. 4. S.n. Motiv folosit în comedie, care constă în aducerea pe scenă a două personaje identice sau asemănătoare. — Din fr. **double**.

DUBLURĂ, *dubluri*, s.f. 1. Actor, cântăreț etc. care înlocuiește într-un spectacol pe titularul rolului. ◊ Figurant care înlocuiește un actor de film în scenele periculoase, la unele repetiții, când se reglează lumina pentru filmare etc. 2. Țesătură (subțire), vatălină, vată, blană etc. care servește la căpșuirea unui obiect de îmbrăcăminte. — Din fr. **doublure**.

DUCÁL, **-Ă**, *ducali*, *-e*, adj. Care aparține ducelui², privitor la duce². — Din fr. **ducal**.

DUCÁT, (1) *ducate*, s.n., (2) *ducați*, s.m. 1. S.n. Provincie, teritoriu, stat de sub stăpânirea unui duce² sau unei ducese. 2. S.m. Monedă de aur sau de argint (la origine italiană) care a circulat în mai multe țări din Europa, printre care și Țările Române. — Din it. **duccato**.

DUCÁ¹ s.f. (De obicei precedat de prep. „de”, „la”, „pe”) Plecare, drum, călătorie. ◊ Expr. *A fi pe ducă* = a fi pe sfârșite; a fi pe moarte. — Din **duce**¹.

DUCĂ², *duci*, s.m. (Înv.) Duce². — Din ngr. **dúkas**.

DUCĂRÉT, **-EĂȚĂ**, *ducăreți*, *-e*, adj. (Fam.) Umblăreț. — **Duce**¹ + suf. *-ăreț*.

DUCE¹, *duc*, vb. III. I. Tranz. 1. A transporta ceva sau pe cineva într-un anumit loc, a lua ceva sau pe cineva dintr-un loc și a-l pune într-altul. ◊ Expr. *A duce* (pe cineva) *la groapă* = a conduce un mort la locul de înmormântare. 2. A lua pe cineva cu sine spre a-l conduce, a-l îndruma, a-l introduce undeva; a conduce. ◊ Expr. *A duce* (pe cineva) *cu vorba* (sau *cu minciuna*) = a-i promite (cuiva) mereu ceva, amânând îndeplinirea promisiunii; a înșela (pe cineva) făcându-i promisiuni mincinoase. (Fam.) *A duce* (pe cineva) *cu zăhărelul* (sau *de nas*, *cu cobza*, *cu preșul*) = a înșela, a amăgi (cu promisiuni mincinoase). *A se lăsa dus de gânduri* (de visare etc.) = a se lăsa cuprins, copleșit de gânduri. *A-l duce pe cineva gândul* (sau *mintea*, *capul*) la ceva = a-i veni cuiva ceva în minte; a se pricepe (să facă ceva); a face ceva. ◊ Intrans. (Despre un drum) A conduce sau a ajunge într-un anumit loc, a da în... ◊ Intrans. Fig. A avea drept rezultat. 3. A deplasa pentru a apropiia de cineva sau ceva; *p. ext.* a apropiia de cineva sau ceva. *Duce lingura la gură*. 4. A transmite vești, vorbe, răspunsuri, salutări etc. 5. A-și petrece viața, zilele etc. într-un anumit fel; a trăi. ◊ Expr. *A o duce în...* = a nu mai înceta cu..., a o ține în... *A nu o (mai) duce (mult)* = a nu mai avea mult de trăit, a fi pe moarte. 6. A îndura, a suporta, a răbda, a suferi. ◊ Expr. *A duce grija* (cuiva sau a ceva) = a) a fi îngrijorat să nu (i) se întâmple ceva rău; b) a se interesa, a se ocupa îndeaproape (de cineva sau de ceva). *A (-i) duce dorul* = a) a-i fi dor de cineva; b) a fi dormic de ceva, a simți lipsa unui lucru. 7. A purta războaie, lupte, tratative etc. 8. A depune, a presta o muncă. ◊ Expr. *A (o) duce la capăt* (sau *la îndeplinire*, *la bun sfârșit*) = a îndeplini (în bune condiții) ceva. 9. A trage, a trasa linii. II. Refl. 1. A merge, a se deplasa, a se mișca, a pleca undeva sau către cineva. ◊ Expr. *A se duce drept* (sau *într-un suflet*, *glonț*, *pușcă*, *întins*) = a merge undeva repede, fără ocol. (Pop.) *A se duce după cineva* = a se mărita. *A se tot duce* = a merge fără încetare. *A se duce cu Dumnezeu* (sau *în plata*, *în știrea lui Dumnezeu*, *în plata Domnului*) = a merge unde vrea, unde poate, oriunde. *A se duce de răpă* = a se prăpădi, a se distruge; a se cheltui; a decădea. *Du-te-ncolo!* = exclamație prin care se exprimă neîncrederea față de ceea ce spune cineva. (În imprecății) *Du-te* (sau *ducă-se*) *dracului!* (Substantivat) *Du-te-vino* = mișcare continuă (și intensă) încoace și încolo. (Pop.) *Ducă-se pe pustii* = a) dra-cul; b) epilepsie. ◊ A colinda, a cutreiera (fără țintă). ◊ A pluti pe apă sau a zbura în aer. 2. (Despre vești, zvonuri etc.) A se răspândi, a se împrăști. 3. Fig. A trece; a dispărea. 4. A muri; a se sfârși. III. Intrans. A rezista la... — Lat. **ducere**.

DUCE², *duci*, s.m. 1. Titlu purtat de conducătorul unui ducat; persoană având acest titlu. 2. Titlu nobiliar superior marchizului și inferior prințului; persoană având acest titlu. ◊ Mare senior feudal. 3. Conducător militar la terburile germanice. — Din fr. **duc**, lat. **dux**, **-cis**.

DUCERE, *duceri*, s.f. Faptul de a (*se*) *duce*¹; plecare; mers. — V. **duce**¹.

DUCESĂ, *ducese*, s.f. Soția unui duce²; stăpână a unui ducat. — **Duce**² + suf. *-esă* (după fr. *duchesse*). Cf. it. *du chessa*.

DUCIPAL, *ducipali*, s.m. Cal sprinten, voinic, frumos. — Din sl. **dučipalŭ**.

DÚCO s.n. 1. Lac fabricat pe bază de nitroceluloză. 2. Plastifiant, solvent sau colorant folosit la fabricarea lacurilor de tip duco (1). — Denumire comercială < engl. **Du**[pont] + **co**[lour].

DUCT s.n. (Anat.) Canal, tub. — Din lat. **ductus**.

DUCTÍL, **-Ă**, *ductili*, *-e*, adj. (Despre metale) Care se poate prelucra în fire sau în foi foarte subțiri. — Din fr. **ductile**, lat. **ductilis**.

DUCTILITATE s.f. Proprietate a unui metal de a putea fi prelucrat în fire sau în foi foarte subțiri. — Din fr. **ductilité**.

DUD, *duzi*, s.m. Numele a două specii de arbori cu frunzele lobate asimetric, cu fructe mici, cărnoase, albe (*Morus alba*) sau negre-roșietice (*Morus nigra*), cu un gust dulce fad, ale căror frunze constituie hrana viermilor de mătase; agud. — Din tc. **duť**.

DUDĂ, *dude*, s.f. Fructul dudului; agudă. — Din **dud**.

DUDAU, *dudaie*, s.n. (Bot.; pop.) Cucută; *p. ext.* (cu sens colectiv) buruieni, bălării. — Cf. magh. *du d v a*.

DUDUCĂ, *duduci*, s.f. (Înv.) Termen de politețe care se dădea fetelor și femeilor tinere de la oraș sau din înalta societate. — Cf. tc. *du d u* „doamnă armeană sau grecoaică”.

DUDUCUȚĂ, *duducuțe*, s.f. (Înv.) Diminutiv al lui *duducă*. — **Duducă** + suf. *-uță*.

DUDUÍ, *dúdui*, vb. IV. I. Intrans. (Despre pământ, clădiri, ferestre etc.; la pers. 3) A se zgudu, a se cutremura, a bubui (din cauza unor lovituri, explozii etc. repetate). 2. Intrans. (Despre motoare, mașini etc.; *p. ext.* despre ateliere, fabrici etc.; la pers. 3) A produce un zgomot sacadat. ◊ (Despre foc) A arde puternic și cu zgomot. 3. Tranz. (Înv. și reg.) A îmboldi, a îndemna (la mers); a alunga, a gonii. — Formație onomatopeică.

DUDUÍE, *dúdui*, s.f. Domnișoară. [Pr.: *-du-ie*] — Cf. tc. *du d u*.

DUDUÍT s.n. Faptul de a *dudui*; zgomot sacadat; duduitură, durduit. — V. **dudui**.

DUDUITURĂ, *duduituri*, s.f. Duduit. [Pr.: *-du-i*] — **Dudui** + suf. *-tură*.

DUDUIȚĂ, *duduițe*, s.f. Diminutiv al lui *dudui*. — **Dudui** + suf. *-iță*.

DUECÉNTO s.n. Cuvânt care indică arta, literatura și în general cultura italiană din sec. XIII. [Pr.: *du-e-*] — Cuv. it.

DUÉL, *dueluri*, s.n. Luptă care se desfășoară (după un anumit cod) între două persoane înarmate, în prezența unor martori și care are drept scop tranșarea unui diferend personal. ♦ Luptă în care artileriile celor două armate inamice trag simultan una asupra celeilalte. ♦ Fig. Polemică vie care are loc între două persoane, două publicații etc. — Din fr. **duel**, lat. **duellum**.

DUELĂ, *dueluz*, vb. I. Intrans. și refl. recipr. A se lupta în duel. [Pr.: *du-e*] — Din **duel**. Cf. it. **duellare**.

DUELGI, *duelgesc*, vb. IV. Refl. (recipr.) (Înv.) A avea mania de a se duela. [Pr.: *du-el-*] — Din **duelgiu** (derivat regresiv).

DUELGIU, *duelgii*, s.m. (Înv.) Persoană care are mania de a se duela, care se duelează cu orice prilej. [Pr.: *du-el-*] — **Duel** + suf. *-giu*.

DUELIST, *dueliști*, s.m. (Rar) Persoană care se bate în duel. [Pr.: *du-e*] — Din fr. **duelliste**.

DUÉT, *duete*, s.n. Ansamblu de două voci care cântă împreună o compoziție muzicală, fiecare executând o partidă separată; lucrare muzicală scrisă pentru acest ansamblu. — Din it. **duetto**.

DUGHEANĂ, *dughene*, s.f. Prăvălie mică, săracăcioasă. [Pl. și: *dugheni*] — Din tc. **dükkân**.

DUGHIE, *dughii*, s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze alungite și ascuțite la vârf, cu flori dispuse în spice, cultivată ca plantă de nutreț; nărăng (*Setaria italica*). — Et. nec.

DUGLAS, *duglași*, s.m. Arbore din familia pinului, cu tulpina foarte înaltă și cu coroana piramidală (*Pseudotsuga menziesii*). ♦ P. restr. Lemnul acestui arbore. — Din engl. **douglas**.

DUGLIȘ, *-Ă, dugliși*, *-e*, adj., s.m. și f. (Reg.) (Om) lenez, trândav, puturos. — Cf. magh. **dög**.

DUH, *duhuri*, s.n. 1. (În superstiții) Ființă supranaturală, imaterială; arătare, strigoii, stafie. ♦ *Sfântul Duh* = una dintre cele trei ipostaze sub care este înfățișată Trinitatea divină în creștinism. ♦ Spirit rău; drac, diavol. 2. Suflet, spirit (al unei ființe). ♦ (Înv.) Respirație, suflare, răsuflare. ♦ Loc. adv. *Într-un duh* = foarte repede. ♦ Expr. *A-și da duhul* = a muri. ♦ (Înv.) Duhoare. 3. Capacitate intelectuală; minte, inteligență; amor, spirit. ♦ Loc. adj. *De duh* = spiritual, inteligent. *Cu (sau plin de) duh* = cu spirit, inteligent, subtil, spiritual. ♦ Expr. *Sărac cu duhul* = prost; naiv; simplu. ♦ Fig. Idee, aspirație. 4. (Înv.) Caracter, fire, natură; temperament. ♦ Loc. adv. *Cu duhul blândeiții* = blând, binevoitor. ♦ Notă caracteristică; specific. ♦ Sens adevărat al unui text, esență; intenție. — Din sl. **duhŭ**.

DUHÂN, (2) *duhanuri*, s.n. (Reg.) 1. Tutun. 2. Sort de duhan (1). — Din sb. **duhan**.

DUHÂNĪ, *duhânesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. (Reg.) A fuma. — Din **duhan**.

DUHLIU, *-IE, duhlii*, adj. (Rar) Glumeț, hazliu, spiritual. — **Duh** + suf. *-liu*.

DUHNI, *duhnesc*, vb. IV. Intrans. 1. A răspândi un miros urât și greu; a mirosi urât, a duhuri. 2. (Rar; despre vânt) A sufla (cu putere), a răbufni, a bufnî. ♦ Tranz. Fig. A sopti, a sufla cuiva la ureche în mod neplăcut. — Din sl. **duhnontŭ**.

DUHOĂRE, *duhuri*, s.f. Miros urât și greu; puteare. ♦ Atmosferă viciată, aer greu (dintr-un spațiu închis). — Contaminare între **duh** și [put]oare.

DUHORI, *duhoresc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A duhni (1), a puți. — Din **duhoare**.

DUHOVNIC, *duhovnici*, s.m. (La ortodocși) Preot care spovedește pe credincioși; confesor. ♦ Fig. Persoană căreia cineva îi încredințează toate tainele, gândurile, intențiile sale intime. — Din sl. **duhovnikŭ**.

DUHOVNICESC, *-EASCĂ, duhovnicești*, adj. Al duhovnicului, privitor la duhovnic; *p. gener.* preoțesc. — **Duhovnic** + suf. *-esc*.

DUIOS, *-OASĂ, duioși*, *-oase*, adj. 1. Mișcător, emoționant. ♦ Mângâietor, blând, dulce. ♦ Sentimental, afectiv. ♦ Lubitor. 2. Jalnic, trist. [Pr.: *du-ios*] — Lat. ***doliosus**.

DUIOȘIE, *duioșii*, s.f. 1. Simțire gingașă, delicată, pornită din inimă; gingășie. 2. Melancolie, tristețe, jale. [Pr.: *du-io-*] — **Duios** + suf. *-ie*.

DUIUM s.n. Multime, grămadă, gloată, droaie (de ființe, obiecte, întâmplări etc.). ♦ Loc. adv. *Cu duiumul* = în mare număr sau cantitate; unul după celălalt. [Pr.: *du-i-um*] — Din tc. **duy-um**.

DULĂMĂ, *dulame*, s.f. 1. Haină țărănească lungă (și îmblănită), făcută din postav gros. ♦ Haină lungă purtată în trecut de negustori, preoți etc. 2. Haină de ceremonie purtată de domni și de boieri, făcută din stofă scumpă, adesea împodobită cu blană și cu paftale. — Din tc. **dolama**.

DULĂP, (1, 3) *dulapuri*, s.n., (2) *dulapi*, s.m. 1. S.n. Mobilă de lemn sau de metal prevăzută cu rafturi, în care se păstrează rufe, haine, vase, cărți etc. 2. S.m. Scândură lată și groasă. 3. S.n. (Pop.) Scărăciob. — Din tc. **dolap**.

DULĂPĂȘ, *dulăpașe*, s.n. Dulăpior. — **Dulap** + suf. *-aș*.

DULĂPIOR, *dulăpioare*, s.n. Diminutiv al lui *dulap*; dulăpaș. — **Dulap** + suf. *-ior*.

DULĂU, *dulăi*, s.m. Câine mare (și lătos); zăvod. — Din pol. **dolow**.

DULBINĂ s.f. v. **dălbînă**.

DULCE, (A) *dulci*, adj., (B 2) *dulciuri*, s.n., (B 1) s.n. A. Adj. I. 1. Care are gustul caracteristic mierii sau zahărului. ♦ Care a fost îndulcit (cu miere, cu zahăr etc.). 2. (Despre lapte) Proaspăt; nefermentat. ♦ (Despre brânzeturi) Care nu a fost sărat sau care a fost puțin sărat. 3. (Despre fructe) Care este produs de un pom fructifer altoit, având gustul dulce (A I 1). 4. (Despre apă) De rău, de izvor, de fântână. II. Fig. 1. Frumos, draguț, gingaș. *Zămbet dulce*. ♦ Expr. *A face (cuiva) ochi dulci* = a privi (pe cineva) cu dragoste; a curta. ♦ (Despre miros) Aromatic,

parfumat. ♦ (Despre glas, sunete etc.) Plăcut la auz; melodios. ♦ (Despre lumină) Puțin intens, blând, potolit. ♦ (Despre culori) Estompat, pal. 2. (Despre somn) Liniștit, calm, odihnitor. 3. (Despre gesturi, acțiuni) Ușor, delicat, gingaș. 4. (Despre terenuri) Puțin înclinat, cu pantă redusă, ușor de urcat. 5. (Despre climă și agenți fizici) Moderat, temperat. 6. (Despre ființe) Simpatice, plăcut la înfățișare sau în comportări. ♦ Iubit, drag. 7. (Despre oameni) Bland, omenos, înțelegător. ♦ Care procură mulțumire; agreabil. ♦ (Despre vorbe) Care place, desfată, mângâie. ♦ (Despre gânduri exprimate, versuri etc.) De dragoste; *p. ext.* searbăd, fad. B. S.n. 1. Ceea ce e plăcut, bun; ceea ce produce plăcere, bucurie. ♦ Loc. adj. *De dulce* = (în ritualul Bisericii creștine; despre mâncăruri) care este permis numai în perioadele dintre posturi; (despre zile sau perioade) în care este îngăduit să se mănânce orice fel de aliment. ♦ Expr. (Fam.) *A spune (cuiva ceva) de dulce* = a spune (cuiva) lucruri dezagreabile, a reproșa (cuiva ceva), a certa pe cineva. ♦ Perioadă de timp cât este îngăduit credincioșilor creștini să mănânce carne.

2. (Mai ales la pl.) Preparat dulce (A I 1), comestibil; desert. — Lat. **dulcis**.

DULCEĂG, *-Ă, dulcegi*, *-ge*, adj. 1. (Despre mâncăruri și băuturi) Cald dulce, ușor îndulcit. ♦ Fără gust; searbăd, fad. ♦ Fig. *Versuri dulcege*. 2. Fig. (Despre manifestările oamenilor) Care vrea să pară prietenos; miros. — **Dulce** + suf. *-eag*.

DULCEĂȚĂ, (2) *dulcețuri*, s.f. 1. Insușirea de a fi dulce; gustul mâncărilor sau băuturilor dulci sau îndulcite; *p. ext.* gust plăcut al unei mâncări sau băuturi. 2. Preparat alimentar făcut din fructe sau petale de flori fierte în sirop de zahăr. 3. Aliment extrem de gustos; bunătațe. 4. Fig. Calitatea de a fi plăcut; ceea ce desfată pe cineva sau procură cuiva o senzație plăcută. ♦ Loc. adv. *Cu dulceăță* = cu drag; din toată inima. ♦ Plăcere, desfatăre; mulțumire sufletească, bucurie, fericire. 5. Fig. Blândețe, bunătațe, duioșie. [Pl. și: *dulceți*] — **Dulce** + suf. *-eăță*.

DULCEGĂRIE, *dulcegării*, s.f. Vorbă, purtare, atitudine dulceagă. — **Dulceag** + suf. *-ărie*.

DULCICOL, *-Ă, dulcicoli*, *-e*, adj. (Despre animale și plante) Care trăiește în apele dulci, specific apelor dulci. — Din **dulce**.

DULCINEE s.f. (Fam.) Femeie iubită; femeie care constituie obiectul unei iubiri ridicole. — Din fr. **dulcinée**.

DULCIȘOR, *-OĂRĂ, dulcișori*, *-oare*, adj., s.m. 1. Adj. Diminutiv al lui *dulce*; destul de dulce, relativ dulce. 2. S.m. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori purpurii, care crește în regiunile alpine (*Hedysarum obscurum*). — **Dulce** + suf. *-isor*.

DULGHĖR, *dulgheri*, s.m. Meseriaș care execută lemnăria unei case, a unei clădiri sau diverse alte construcții și elemente de construcție din lemn. — Din tc. **dülger**.

DULGHERIE, (3) *dulgherii*, s.f. 1. Meseria dulgherului; dulgherit. 2. Totalitatea lucrărilor executate de dulgher. 3. Atelierul dulgherului. — **Dulgher** + suf. *-ie*.

DULGHERIU s.n. Dulgherie (1). — **Dulgher** + suf. *-iu*.

DULIE, *dulii*, s.f. Piesă metalică în care se fixează becul electric și care asigură contactul becului cu rețeaua electrică; fasung. — După fr. **double**.

DULUȚĂ s.f. (Reg.; în expr.) *A se duce duluiță* = a fugi; a se face nevăzut. — Et. nec.

DUMĂ s.f. (În Rusia) 1. Denumire a adunărilor sau consiliilor boierilor (sec. X – începutul sec. XVIII). 2. Denumire a instituției reprezentative alese, cu funcție legislativă sau consultativă, creată cu scopul asigurării tranziției de la monarhia autocrată la cea constituțională. 3. Denumire a Camerei Inferioare a Parlamentului din Federația Rusă. — Din rus. **duma**.

DUMBĂȚ s.m. v. **dumbeț**.

DUMBĖȚ, *dumbeți*, s.m. Plantă erbacee cu frunze mici și dințate, cu flori purpurii sau albe, dispuse în formă de ciorchine la vârful tulpinii; sclipeț (*Teucrium chamaedrys*). [Var.: **dumbăț** s.m.] — Din sl. **donbici**.

DUMBRĂVĂ, *dumbrăvi*, s.f. Pădure tânără și nu prea deasă. ♦ Pădure de stejar. — Din sl. **donbrava**.

DUMBRĂVNIC, *dumbravnici*, s.m. Plantă erbacee cu miros caracteristic, cu frunze late, cu flori purpurii, trandafirii, roz sau albe, folosită și ca plantă medicinală și meliferă (*Melittis melissophyllum*). — Din sl. **donbravinŭ**.

DUMBRĂVEAN, *-Ă, dumbrăveni*, *-e*, adj. Al dumbrăvii, privitor la dumbrăvă. — **Dumbrăvă** + suf. *-ean*.

DUMBRĂVEANCĂ, *dumbrăvence*, s.f. Pasăre migratoare cu pene albastre-verzii (*Coracias garrulus*). [Pl. și: *dumbrăveni*] — Cf. **dumbrăvă**, **dumbrăvean**.

DUMBRĂVIOARĂ, *dumbrăvioare*, s.f. Diminutiv al lui *dumbrăvă*. — **Dumbrăvă** + suf. *-ioară*.

DUM-DUM s.n. (În sintagma) *Glonț (sau proiectil) dum-dum* = proiectil de pușcă astfel fabricat încât să explodeze în momentul atingerii țintei, provocând răni grave. — Din fr. **dum-dum**.

DUMERĖ vb. IV v. **dumiri**.

DUMERĖRE s.f. v. **dumiri**.

DUMĖSNIC, *-Ă, dumescni*, *-ce*, adj. (Înv.; despre animale) Domestic (1). — Lat. **domesticus** (sub influența sl. *domaštĭnŭ*).

DUMESNICĪ, *dumesnicesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Înv.) A (se) domestici. — Din **dumesnic**.

DUMICĂ, *dumic*, vb. I. Tranz. (Pop.) 1. A sfărâma, a rupe, a tăia în bucățele, a fărâmița un aliment; (în special) a mesteca (în gură) un aliment. 2. A tăia pe cineva

în bucăți; a ciopârți; *p. ext.* a distruge, a nimici. [Prez. ind. acc. și: *dumic*]. — Probabil lat. ***demicare** (<*mica*, „bucătică, fărâmitură”).

DUMICĂT, *dumicați*, s.m. (Pop.) Bucată mică ruptă dintr-un aliment, atât cât se bagă o dată în gură; îmbucătură. — V. **dumica**.

DUMINECĂ s.f. v. **duminică**.

DUMINECEĂ, *duminecele*, s.f. Plantă erbacee târâtoare cu flori galbene (*Lysimachia nummularia*). — **Duminecă** + suf. *-ea*.

DUMINICĂL, -**Ă**, *duminicali*, -e, adj. Care are loc duminică, de duminică. — **Duminică** + suf. *-al* (după fr. *dominical*).

DUMINICĂ, (1) *duminici*, s.f., adv. 1. S.f. Ultima (sau prima) zi a săptămânii, considerată zi de sărbătoare și de odihnă în civilizațiile creștine. ♠ Loc. adj. *De duminică* = (despre haine) care se poartă în zilele de sărbătoare; care este de calitate (mai) bună. 2. Adv. În cursul zilei de duminică (1); (art.) în fiecare duminică. [Var.: **duminecă** s.f.] — Lat. [dies] **dominica**.

DUMIRI, *dumiresc*, vb. IV. Refl. și tranz. A pricepe sau a face să priceapă clar (după ce fusese nedumerit), a-și da sau a face să-și dea bine seama; a(-și) explica. [Var.: **dumeri**, **domiri** vb. IV] — Din bg. **domerji**.

DUMIRIRE s.f. (Rar) Acțiunea de a (*se*) *dumiri* și rezultatul ei; lămurire, înțelegere, clarificare. [Var.: **dumerire** s.f.] — V. **dumiri**.

DUMITRIȚĂ, *dumitrițe*, s.f. (Bot.; pop.) Tufanică; crizantemă. — Din [Sfântul] **Dumitru** (n.pr.) + suf. *-iță*.

DUMNEALUI, **DUMNEAȘI**, *dumnealor*, pron. pers. m. și f. Pronume de politețe pentru persoana a 3-a. ♠ (Fam.) Soț, soție. [Var.: (reg.) **domnialui** pron. pers. m., **dumneei** pron. pers. f.] — **Domnia** + lui (**ei**, **lor**).

DUMNEASĂ pron. pers. m. și f. (Pop.) Pronume de politețe pentru persoana a 3-a singular. [Gen.-dat. *dumisale*] — **Domnia** + **sa**.

DUMNEATĂ pron. pers. Pronume de politețe pentru persoana a 2-a singular. [Gen.-dat. *dumitale* (abr. *d-tale*).] — Var.: (înv. și reg.) **dumnetă**, **dumneatăle** pron. pers.] — **Domnia** + **ta**.

DUMNEATĂLE pron. pers. v. **dumneata**.

DUMNEAVOĂSTRĂ pron. pers. Pronume de politețe pentru persoana a 2-a (singular și plural). [Var.: (pop.) **dumnevoastră** pron.] — **Domnia** + **voastră**.

DUMNEEI pron. pers. f. v. **dumnealui**.

DUMNETĂ pron. pers. v. **dumneata**.

DUMNEVOĂSTRĂ pron. pers. v. **dumnevoastră**.

DUMNEZEIE s.f. (Rar) Zeiță. — De la **Dumnezeu**.

DUMNEZEIESC, -**IASCĂ**, *dumnezeiești*, adj. 1. Al lui Dumnezeu, privitor la Dumnezeu; divin. 2. Fig. Minunat, superb, splendid. [Pr.: *-ze-iesc*] — **Dumnezeu** + suf. *-esc*.

DUMNEZEIESTE adv. Minunat, superb, splendid. [Pr.: *-ze-ies-*] — **Dumnezeu** + suf. *-ește*.

DUMNEZEIRE s.f. Divinitate; Dumnezeu. [Pr.: *-ze-i-*] — De la **Dumnezeu**.

DUMNEZEU, (2) *dumnezei*, s.m. 1. N. pr. (În religiile monoteiste) Ființă supremă personală, cauză transcendentă primordială, principiu fundamental al existenței și ordinii universale, creator și judecător al lumii, binele absolut și principiu al mântuirii care acționează în istorie. ♠ (În religia creștină) Dumnezeu (1) care este unic, dar în același timp întreit în: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. ♠ Loc. adj. *Băut de Dumnezeu* = năpăstuit, nenorocit. ♠ Expr. *Încotro* (sau *unde*, *cum*) *te-a îndreptat Dumnezeu* = la voia întâmplării, oriunde. (*Va fi*) *cum va da* (sau *va vrea*) *Dumnezeu* = (va fi) cum s-o întâmpla, la întâmplare, potrivit destinului. *Cum dă Dumnezeu* = cum se întâmplă; *p. ext.* prost, rău. *A porni* (sau *a merge* etc.) *cu Dumnezeu* = a porni (sau a merge etc.) în pace, cu bine, sănătos. *Cu Dumnezeu înainte!* = noroc! succes! (la drum, într-o acțiune întreprinsă etc.). *A nu avea* (sau *a fi fără*) *nicium Dumnezeu* = a nu crede în nimic; a nu avea (sau a fi fără) niciun sens, nicio valoare, niciun gust. *A lăsa* (pe cineva) *în plata* (sau *în știrea*) *lui Dumnezeu* = a lăsa (pe cineva) în pace sau la voia întâmplării. *A (se) ruga* (*ca*) *de toți Dumnezeeii* = a se ruga cu insistență; a implora. *Parcă* (sau *i se pare că*) *a apucat* (sau *a prins*) *pe Dumnezeu de (un) picior*; se spune despre cineva care are un mare și neașteptat noroc. (Purtând accentul în frază) *Dumnezeu știe!* = nu se știe! *Dumnezeule!* exclamație de spaimă, durere, deznădejde, entuziasm, mirare. *Pentru* (numele lui) *Dumnezeu!* exclamație de implorare, deznădejde sau dezaprobare. *Ce Dumnezeu!* exclamație de necaz, de nemulțumire. *Să dea Dumnezeu!* = (formulă de urare) să se împlinească ceea ce doresc (sau dorești etc.)! 2. Divinitate, zeu. — Lat. **dom(i)ne deus**.

DUMPER, *dumpe*, s.n. Basculantă la care scaunul se rotește permițând conducerea înainte și înapoi. — Din fr. **dumper**.

DUMPING, *dumplinguri*, s.n. Vânzare a mărfurilor pe piața externă la prețuri mai scăzute decât acelea de pe piața internă și mondială, practică de unele țări în scopul înlăturării concurenților și al acaparării piețelor externe. [Pr.: *dāmping*] — Din engl. **dumping**.

DUNĂ, *dune*, s.f. Formă de relief cu aspectul unor coame paralele, apărute sub acțiunea vântului, situate pe țărmurile joase ale mărilor, pe cursul inferior al râurilor și în regiunile nisipoase. — Din fr. **dune**.

DUNĂRE s.f. (Pop.) Apă mare; cantitate mare de apă. ♠ Expr. *A crește dunăre* = a crește peste măsură. *Dunăre de mănios* sau *mănios dunăre* = foarte mănios sau supărat. *A se face dunăre* (*turbată*) = a se mânia foarte tare. — Din n. pr. **Dunăre**.

DUNĂREAN, -**Ă**, *dunăreni*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Al Dunării, privitor la Dunăre, din părțile Dunării. 2. S.m. și f. Locuitor din părțile Dunării. — **Dunăre** (n. pr.) + suf. *-ean*.

DUNĂREANCĂ, *dunărence*, s.f. Femeie din părțile Dunării. — **Dunărean** + suf. *-că*.

DUNĂTĂ, *dumete*, s.f. Parte mai înaltă de la pupa unei nave (unde se află cabinele căpitanului și ale ofițerilor sau ale întregului echipaj). — Din fr. **dunette**.

DUNGĂ, *dunghez*, vb. I. Tranz. și refl. A face ca un obiect să aibă dungi sau a căpăta dungi. ♠ A însemna cu dungi. — Din **dungă**.

DUNGĂT, -**Ă**, *dungați*, -te, adj. Cu dungi; vărgat. — **Dungă** + suf. *-at*.

DŪNGĂ, *dungi*, s.f. 1. Linie vizibilă pe un fond de altă culoare. ♠ Fâșie, dără. ♠ Cută, încrețitură, zbârcitură a pielii (de pe obraz). 2. Muchie a unui lemn cioplit. ♠ *Dunga pantalonului* = muchie făcută cu fierul de călcat în lungul pantalonului, în față și în spate. 3. Margine a unor obiecte sau a unor construcții. ♠ Spec. Marginea neascuțită a unor instrumente tăioase. 4. Parte laterală a unui lucru; latură, coastă. ♠ Loc. adv. *În dungă* = dintr-o parte, într-o parte. ♠ Expr. (Fam.) *A fi într-o dungă* = a fi neburn, ținut. *A trage clopotul într-o dungă* = a trage clopotul izbînd limba de o singură parte a lui (pentru a anunța un deces, o alarmă etc.). — Din sl. **donga**.

DUNGĂȚEA, *dungățele*, s.f. Plantă erbacee cu frunzele formate din cinci foliole, cu flori purpurii, originară din Europa meridională (*Lotus tetragonolobus*). — **Dungat** + suf. *-ea*.

DUNGULIȚĂ, *dungulițe*, s.f. Diminutiv al lui **dungă** (1); dunguță. — **Dungă** + suf. *-uliță*.

DUNGUȚĂ, *dunguțe*, s.f. (Rar) Dunguliță. — **Dungă** + suf. *-uță*.

DÚO, *duouri*, s.n. (Muz.) Ansamblu de două instrumente care execută împreună o compoziție muzicală, fiecare având o partitură separată; lucrare pentru acest ansamblu. — Din fr. **duo**.

DUODECIMĂL, -**Ă**, *duodecimali*, -e, adj. Care are la bază diviziunea în 12 unități; al cărui număr de bază este 12. [Pr.: *du-o-*] — Din fr. **duodécimal**.

DUODEN, *duodenuri*, s.n. Segmentul inițial al intestinului subțire. [Pr.: *du-o-*] — Din fr. **duodenum**, lat. **duodenum** [digitorum].

DUODENĂL, -**Ă**, *duodenali*, -e, adj. Al duodenului, privitor la duoden; care se formează în duoden. [Pr.: *du-o-*] — Din fr. **duodénal**.

DUODENITĂ, *duodenite*, s.f. Inflamație a mucoasei care căpătușește duodenul. [Pr.: *du-o-*] — Din fr. **duodénite**.

DUOTRIODĂ, *duotriode*, s.f. Tub electronic care conține două triode. [Pr.: *du-o-tri-o-*] — Din fr. **duotriode**.

DUP interj. 1. Cuvânt care imită mersul apăsat, tropăitul încălțăminte etc. 2. Cuvânt care imită zgomotul înfundat produs de o izbîtură, o căzătură etc. — Onomatopee.

DÚPĂ prep. I. (Introduce un complement circumstanțial de loc) 1. Îndărătul..., în dosul..., înapoia... *După casă se află livada*. 2. Mai departe de..., dincolo de... *După grădina publică s-a oprit*. 3. (Exprimă un raport de succesiune) În urma..., pe urma... *Se ridică val după val*. ♠ Loc. adv. *Unul după altul* = pe rând, în șir, succesiv. ♠ Expr. (În formule de politețe) *După dumneavoastră!* = (vin și eu) în urma dumneavoastră! (Pop.) *A da (o fată) după cineva* = a mărita (o fată) cu cineva. 4. (Cu nuanță finală, după verbe de mișcare) În urma sau pe urma cuiva sau a ceva (spre a da de el, spre a-l ajunge, a-l prinde, a-l păzi, a-l îngrijii etc.). *Fuge după vânt*. ♠ Expr. *A se lua* (sau *a se ține* etc.) *după cineva* (sau *ceva*) = a) a urmări pe cineva (sau ceva); b) a nu lăsa în sepe pe cineva. 5. (Impr.) *De pe la un obiect după masă*. II. (Introduce un complement circumstanțial de timp) În urma..., trecând de... *Venea acasă după apusul soarelui*. ♠ Loc. adv. (Și substantivat) *După-amiază* sau *după-prânz*, *după-masă* = în partea zilei care începe în jurul orei 12. *După-amiaza* sau *după-masa* = (aproape) în fiecare zi în cursul după-amiezii. *După aceea* (sau *aceasta*, *asta*) = apoi, pe urmă. *După toate*... = pe lângă toate (neajunsurile) câte s-au întâmplat. ♠ La capătul..., la sfârșitul... odată cu împlinirea... *S-a dus după o săptămână*. ♠ Ca rezultat al... *După multă muncă a reușit*. ♠ Expr. *A nu avea* (nici) *după ce bea apă* = a fi foarte sărac. ♠ (În loc. conj.) *După ce*, introduce o propoziție circumstanțială de timp, arătând că acțiunea din propoziția subordonată se petrece înaintea acțiunii din propoziția regentă. III. (Introduce un complement circumstanțial de mod) 1. Potrivit cu..., în conformitate cu..., la fel cu... *A plecat după propria lui dorință*. ♠ Loc. conj. *După cum* (sau *cât*) = așa cum, precum. ♠ Expr. *După cum se întâmplă* = ca de obicei. *A se da după cineva* = a căuta să fie fel cu cineva; a se acomoda cu cineva. *A se lua după capul cuiva* (sau *după capul său*) = a urma sfatul cuiva (sau propriul său îndemn). *Dacă ar fi după mine* = dacă ar depinde de mine. *A se lua după ceva* (sau *cineva*) = a imita, a copia ceva (sau pe cineva). 2. Ținând seama de..., având în vedere..., luând în considerare... *Justețea propunerii se judecă după rezultate*. ♠ Expr. *După toate probabilitățile* = probabil. 3. În raport cu..., pe măsura..., în proporția în care... *După fapt și răsplată*. 4. Având ca model sau ca exemplu... *Face pictură după natură*. IV. (Introduce un complement circumstanțial de scop) Pentru a găsi, a afla, a prinde, a obține etc. *Fuge după glorie*. V. (Introduce un complement indirect) 1. (Arată ființa sau lucrul pe care cineva le iubeste, le dorește cu pasiune) *Tremura după bani*. 2. (Arată motivul, cauza care produce acțiunea) *A-i părea rău după ceva*. VI. (Introduce un complement circumstanțial instrumental) Cu ajutorul..., prin. *A preda o limbă după o anumită metodă*. VII. (Introduce un atribut) 1. (Arată

originea, descendența) Din partea... *Vâr după mamă*. **2.** (După un substantiv verbal sau cu sens verbal, indică obiectul acțiunii) *Adaptare după o navelă*. **VIII.** (În loc. conj.) *După ce (că)...* = (leagă două propoziții copulative, arătând adăugarea unui fapt la alt fapt) în afară de faptul că..., pe lângă că..., nu-i destul că... [Var.: (înv. și reg.) *dúpre* prep.] — Lat. *de post*.

DUPĂI, *dupăiesc*, vb. IV. Intranz. (Reg.) A călca îndesat, apăsat, cu zgomot; a tropăi. [Prez. ind. și: *dúpăi*] — **Dup** + suf. *-ăi*.

DUPĂIT s.n. (Reg.) Faptul de a *dupăi*; zgomot produs de cineva care merge cu pași apăsați; tropăit, dupăitură. — **V. dupăi**.

DUPĂITURĂ, *dupăituri*, s.f. (Reg.) Dupăit, tropăit. [Pr.: *-pă-i-*] — **Dupăi** + suf. *-tură*.

DUPĂOLĂLTĂ adv. (Pop.) Unul după altul, unul în urma altuia. [Pr.: *-pă-o-*. — Var.: *dupolăltă* adv.] — **După** + *alaltă*.

DŪPCĂ s.f. v. *ductă*.

DŪPLEX, *duplexuri*, s.n. **1.** (Și în sintagma *sistem duplex*) Sistem de telecomunicații care asigură comunicația simultană bilaterală între două posturi. **2.** Procedu de reproducere în două culori a unor ilustrații monocrome (prin contrast). **3.** Hârtie sau carton fabricate prin lăpirea a două straturi. **4.** Apartament construit pe două nivele. — Din fr. *duplex*.

DUPlicĂ, *duplic*, vb. I. Tranz. (Rar) A face un duplicat. [Prez. ind. și: *duplichez*] — Din fr. *dupliche*.

DUPlicĂT, *duplicate*, s.n. Al doilea exemplar al unui înscris emanat de la o persoană fizică sau juridică; copie. — Din germ. *Duplikat*.

DUPlicITĂR, *-Ă*, *duplicitari*, -e, adj. Fățarnic, ipocrit. — Din *duplicitate*.

DUPlicITĂTE s.f. Fățarnicie, ipocrizie, falsitate. — Din fr. *duplicité*, lat. *duplicitas*, -atis.

DUPOLĂLTĂ adv. v. *dupăolaltă*.

DŪPRE prep. v. *după*.

DUPURÓS, *-OĂSĂ*, *dupuroși*, -oase, adj. (Rar) Ciufulit, zbârlit. — **Dup** (reg. „smoc de păr, de lână”) + suf. *-uros*.

DUR¹, *-Ă*, *duri*, -e, adj. **1.** (Despre corpuri solide) Greu de zgâriat sau de străpuns; tare. **2.** (Despre ape) Care conține săruri (de calciu și magneziu) peste limita admisă pentru apele potabile sau industriale. **3.** (În sintagma) *Consoană dură* = consoană a cărei articulație nu conține niciun element palatal. **4.** Fig. Aspru; sever; violent, brutal, crud. — Din fr. *dur*, lat. *durus*.

DUR² interj. v. *dura*¹.

DŪRĂ¹ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de un lucru care se rostogolește sau se învâрте repede. ♦ Loc. adv. *De-a dură* = peste cap, de-a rostogolul, de-a berbelec. ♦ Expr. *Dur în jos*, *dur în sus* sau *dur la deal*, *dur la vale* sau *dur în car*, *dur în căruță* sau *dur încoace*, *dur încoala*, exprimă o mișcare continuă sau un schimb de vorbe prelungit, o ezitare, o chibzuire îndelungată. [Var.: *dur* interj.] — Onomatopee.

DURĂ², *durez*, vb. I. Tranz. **1.** A construi, a zidi, a clădi. ♦ A așeza un stog, o clăie etc. **2.** A face, a confecționa, a alcătui (un obiect). **3.** A aprinde focul. — Lat. *dolare*.

DURĂ³, pers. 3 *durează*, vb. I. Intranz. **1.** (Despre acțiuni în desfășurare) A ține un anumit timp, a se desfășura într-o anumită perioadă de timp. ♦ A persista, a dăinui, a se menține. **2.** (Despre lucruri) A se menține (multă vreme) în stare bună; a fi trainic. — Din fr. *durer*, lat. *durare*.

DURĂBIL, *-Ă*, *durabil*, -e, adj. Care durează (de) mult timp; trainic, rezistent; viabil. — Din fr. *durable*, lat. *durabilis*.

DURABILITĂTE s.f. **1.** Calitatea a ceea ce este durabil; trăinicie, rezistență; viabilitate. **2.** Perioadă cât un bun poate fi utilizat. — Din fr. *durabilité*, lat. *durabilitas*, -atis.

DURACID s.m. Aliaj de fier și siliciu, rezistent la acțiunea acizilor și la oxidare. — **Dur**¹ + *acid*.

DURACRŪL s.n. (Med.) Material acrilic dur, alb sau roz, folosit în stomatologie. — Din fr. *duracryl*.

DURALUMINIU[®] s.n. Aliaj al aluminiului cu cuprul și cu mici cantități de magneziu, ușor și rezistent, folosit în special la construcția avioanelor. — **Dur**¹ + *aluminu* (după fr. *duralumin*).

DŪRĂ MĂTER s.f. (Anat.) Membrana externă a meningelui. — Din lat. *duramater*.

DURAMÉN, *duramenuri*, s.n. Partea centrală a lemnului din trunchiul și ramurile unui arbore. — Din fr. *duramen*.

DURĂRE s.f. Durat. — **V. dura**².

DURĂT s.n. Acțiunea de a *dura*²; construire, zidire, durare. — **V. dura**².

DURĂTĂ, *durate*, s.f. Interval de timp în care se petrece, se desfășoară o acțiune; timpul cât durează ceva. ♦ Spec. Timpul cât ține intonarea sau executarea unei note muzicale; valoarea unei note. ♦ Spec. Interval de timp situat între două evenimente succesive și de aceeași natură. *Durata recreației*. — După fr. *durée*. Cf. it. *durata*.

DURATIV, *-Ă*, *durativi*, -e, adj. (Despre verbe) Care arată că o acțiune durează, nu este momentană; (despre timpurile verbelor) care arată că o acțiune este în curs de desfășurare, nu este terminată. — Din fr. *duratif*.

DŪRĂ, *dure*, s.f. (Pop.) Roată, roțiță (metalică masivă); spec. roțița scripetelui de la ițele războiului de țesut. — Cf. *dură*¹.

DURĂI, pers. 3 *durăie*, vb. IV. Intranz. (Pop.) A se da peste cap, de-a dură, a se rostogoli (cu zgomot); p. ext. a hurui. — **Dura**¹ + suf. *-ăi*.

DURĂIT s.n. (Pop.) Faptul de a *durăi*; zgomot produs de un obiect care durăie; huruitură, duruitură. — **V. durăi**.

DURĂITURĂ, *durăituri*, s.f. (Pop.) Durăit. [Pr.: *-ră-i-*] — **Durăi** + suf. *-tură*.

DURBĂCĂ, *durbace*, s.f. **1.** Cada teascului de struguri. **2.** Vas cu apă rece în care se află serpentina alambicului de țuică. — Cf. tc. *dibe k*.

DŪRD, *-Ă*, *durzi*, -de, adj. (Reg.) Durduliu. — Et. nec.

DŪRDĂ, *durde*, s.f. (Înv. și reg.) Pușcă; flintă. — Et. nec.

DURDUI, pers. 3 *durduie*, vb. IV. (Reg.) **1.** Intranz. A dudui (**2**), a hurui. **2.** Tranz. fact. A zgudui, a cutremura. — Cf. *du dui*.

DURDUIT s.n. (Reg.) Faptul de a *durdui*; duduitură, duduit. — **V. durdui**.

DURDULIU, *-ÎE*, *durdulii*, adj. (Despre ființe și părți ale lor) Gras (**1**), rotofei, dolofan; buclăat; durd. — **Durd** + suf. *-ului*.

DURĒĂ, pers. 3 *doare*, vb. II. Tranz. **1.** A face să simtă o suferință fizică. ♦ Expr. *A atinge pe cineva unde-l doare* = a spune cuiva în mod intenționat ceva neplăcut, supăraător, dureros; a aduce în discuție un subiect neplăcut pentru interlocutor. ♦ (Despre părți ale corpului, răni, lovitură) A produce cuiva o suferință fizică. ♦ Expr. *A-l durea* (pe cineva) *inima* (sau *sufletul*) = a-i părea (cuiiva) rău, a fi mahnit. *Nu-l doare (nici) capul* sau *nici capul nu-l doare* = nu se sinchisește, nu-i pasă, puțin îi pasă. **2.** Fig. A produce cuiva o suferință morală; a măhni, a întrista. — Lat. *dolere*.

DURĒRE, *dureri*, s.f. **1.** Suferință fizică suportată de cineva. **2.** Fig. Suferință morală; măhnire, întristare. ♦ Loc. adv. *Cu durere* = îndurerat, trist. — **V. durea**.

DURERÓS, *-OĂSĂ*, *dveroși*, -oase, adj. Care provoacă sau exprimă durere (fizică ori morală). ♦ (Adverbial) Cu (sau de) durere; îndurerat. — **Durere** + suf. *-os*.

DURIFICĂ, *durific*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face (mai) dur¹ (**1**), mai tare. — Din *dur*¹.

DURIFICĂRE, *durificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *durifica* — **V. durifica**.

DURILÓN, *duriloane*, s.n. (Rar) Bătătură (**2**). — Din fr. *durillon*.

DURIT s.n. Mineral organic amorf, de culoare neagră-cenușie, dur și mat, component al cărbunilor de pământ. — Din fr. *durit*.

DURITĂTE, (**3**) *durități*, s.f. **1.** Calitatea, însușirea de a fi dur¹ (**1**), proprietate a unui material prin care se exprimă gradul de rezistență la zgâriere, străpungere, deformare. **2.** Proprietatea unei ape de a conține săruri (de calciu și magneziu) peste limita admisă pentru o apă potabilă sau industrială. **3.** Atitudine, gest, vorbă plină de asprime, sau violență. — Din fr. *durété*, lat. *duritas*, -atis.

DURITĂ, *durite*, s.f. Diminutiv al lui *dură*. — **Dură** + suf. *-ită*.

DURLÍGI s.m. pl. (Reg.) Papuci de casă (din lână sau postav); târlci. — Cf. târlci.

DURMÍ vb. IV v. *dormi*.

DŪRO s.m. Veche monedă de argint spaniolă. — Din sp. *duro*.

DUROFLĒX s.n. Material flexibil și dur folosit în industria încălzimintei. — **Dur**¹ + flex[ibil].

DUROSCÓP, *duroscoape*, s.n. Aparat care servește la măsurarea durității unui metal. — Din fr. *duroscope*.

DURŪI, *durui*, vb. IV. **1.** Intranz. (Despre vehicule, roțile unui vehicul etc.; la pers. 3) A face zgomot mare în timpul mersului; a hurui. **2.** Intranz. și tranz. Fig. A vorbi repede, fără întrerupere (și cu glas ridicat); a turui. — **Dur**² + suf. *-ui*.

DURŪIRE, *duruirii*, s.f. Acțiunea de a *durui* și rezultatul ei. — **V. durui**.

DURŪIT, *duruituri*, s.n. Faptul de a *durui*; zgomot produs de ceva care duruie; huruit, huruitură, duruitură. — **V. durui**.

DURUITURĂ, *duruituri*, s.f. Duruit. [Pr.: *-ru-i-*] — **Durui** + suf. *-tură*.

DURŪT s.n. (Pop.) Faptul de a *durea*. — **V. durea**.

DUS¹ s.n. Faptul de a (se) *duce*; plecare. — **V. duce**¹.

DUS², *-Ă*, *duși*, -se, adj. **1.** Plecat (fără a se mai întoarce); p. ext. mort. ♦ Expr. *A dormi dus* = a dormi foarte adânc. ♦ (Despre unități de timp și despre acțiuni) Trecut, dispărut (pentru totdeauna). ♦ (Despre ochi) Care este adâncit în orbite (de oboseală, boală, supărare etc.). **2.** Fig. Desprins de realitate; absent, îngândurat. ♦ Loc. adv. și adj. *Dus pe gânduri* = îngândurat. — **V. duce**¹.

DŪȘ, *dușuri*, s.n. **1.** Instalație sanitară sau tehnică prin care se asigură fășnirea reglabilă și concomitentă a mai multor jeturi mici de apă. **2.** Ansamblu de jeturi de apă realizate cu ajutorul dușului (**1**); p. ext. spălare etc. făcută prin acest mijloc. ♦ Fig. Vorbă, veste, întâmplare neașteptată și neplăcută. — Din fr. *douche*.

DŪȘCĂ, *duști*, s.f. Cantitate de băutură (alcoolică) care se poate bea dintr-o singură înghițitură. ♦ Expr. *A da (de) dușcă* = a bea dintr-o singură înghițitură sau fără să se oprească. — Din sb. *dušak* (gen. *duška*).

DUSEGUBINĂ, *dușegubine*, s.f. Răscumpărare (în bani sau vite) percepută în Moldova și Țara Românească pentru comiterea unui omor, a unui adulter, pentru răpirea unei fete etc. — **De**⁴ + *șugubină*.

DUȘMÁN, *-Ă*, *dușmani*, -e, s.m. și f., adj. **1.** (Persoană) care are o atitudine ostilă, răuvoitoare față de ceva sau de cineva, care urăște ceva sau pe cineva; vrăjmaș. **2.** Inamic (**1**) (în război). [Acc. și: (reg.) *dușman*] — Din tc. *dușman*.

DUȘMÁNĂ, *dușmance*, s.f. Dușmană. — **Dușman** + suf. *-că*.

DUȘMĂNEȘC, *-EĂSCĂ*, *dușmănești*, adj. (Înv.) Al dușmanilor, privitor la dușmani. ♦ Dușmănos. — **Dușman** + suf. *-esc*.

DUȘMĂNEȘTE adv. În mod ostil, cu dușmănie, ca un dușman. — **Dușman** + suf. *-ește*.

DUȘMĂNÍ, *dușmănesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. A avea sentimente de ură față de cineva (sau de ceva); a (se) urî. — Din **dușman**.

DUȘMĂNÍE s.f. Sentiment de ură față de cineva sau de ceva; relații pline de ură între persoane; vrăjmășie. — **Dușman** + suf. *-ie*.

DUȘMĂNÓS, **-OÁSÁ**, *dușmănoși*, *-oase*, adj. Plin de dușmănie, de ură; ostil, răuvoitor, dușmănesc. — **Dușman** + suf. *-os*.

DUȘUMEÁ, *dușumele*, s.f. Pardoseală de scânduri (a unei încăperi). — Din tc. **döşeme**.

DÚTCÁ, *dutce*, s.f. Monedă rusească sau poloneză de mică valoare, care a circulat și în Țările Române; veche monedă românească de argint. [Var.: **dúpcá** s.f.] — Din ucr. **dudok**.

DUTY-FREE, *duty-free-uri*, s.n. Magazin (aflat mai ales în aeroporturi) din care pot fi cumpărate mărfuri scutite de taxe. [Pr.: *diutifri*] — Cuv. engl.

DUUMVÍR, *duumviri*, s.m. Magistrat din Roma antică însărcinat împreună cu altul să exercite o anumită funcție. [Pr.: *du-um-*] — Din lat. **duumvir**.

DUUMVIRÁT s.n. Funcția, autoritatea duumvirilor; perioadă cât era exercitată această funcție. [Pr.: *du-um-*] — Din lat. **duumviratus**.

DŪZÁ, *duze*, s.f. (Tehn.) **1.** Ajutaj. **2.** Filieră (pentru mătase). — Din germ. **Düse**.

DUZÍNĀ, *duzini*, s.f. Grup de douăsprezece obiecte de același fel care formează un tot. ⇨ Loc. adj. *De duzină* = care are o calitate inferioară; prost, mediocru. [Pl. și: *duzine*] — Din ngr. **duzina**. Cf. it. *dozzina*, fr. *douzaine*.

DVORÍ, *dvoresc*, vb. IV. Intrans. (Ínv.) A servi, a sluji la curtea unui domnitor sau a unui boier. — Din sl. **dvoriti**.

E

E¹, *e*, s.m. **1.** A șaptea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (vocală prepalatală mijlocie nerotonjită). [Pl. și: (**1**, n.) *e-uri*].

E² interj. Exclamație care exprimă diferite stări sufletești: **a)** reproș, enervare; **b)** plictiseală, indiferență; **c)** (repetat sau prelungit) mirare, satisfacție surpriză, admirație. — Onotamopee.

EASTMANCOLOR s.n. Procedeu de realizare a filmului color constând în suprapunerea a trei emulsii, sensibile la trei culori, pe suportul de celuloid. ♦ Film realizat cu acest procedeu. [Pr.: *istmăncolor*] — Cuv. engl.

EBDOMADĂR, -Ă adj. v. **hebdomadăr**.

EBÉN s.n. Varietate de lemn dur, greu și de culoare închisă, obținută din arbori exotici, în special din abanos, și întrebunțată la confecționarea mobilei de lux și a unor obiecte decorative. — Din fr. **ébène**, lat. **ebenus**.

EBÉNIN, -Ă, *ebenini*, -e, adj. Negru ca ebeninul. — Din fr. **ébénin**.

EBENIST, -Ă, *ebenisti*, -ste, s.m. și f. **1.** Tâmplar specializat în placarea mobilei; *p. ext.* tâmplar care execută lucrări de tâmplărie fină; artizan de mobilier. **2.** Persoană care confecționează sau vinde obiecte din lemn de abanos. — Din fr. **ébéniste**.

EBENISTERIE s.f. **1.** Meșteșugul ebenistului. **2.** Atelierul ebenistului. — Din fr. **ébénisterie**.

EBENISTICĂ s.f. Tâmplărie de mare finețe. — Din **ebenist**. Cf. fr. **ébénisterie**.

EBONÍT s.n. v. **ebonită**.

EBONÍTĂ s.f. Material plastic obținut prin vulcanizarea cauciucului cu sulf și având, pentru proprietățile sale electroizolante și anticorozive, numeroase utilizări în industrie. [Var.: **ebonít** s.n.] — Din fr. **ébonite**.

EBOȘĂ, *eboșez*, vb. **1.** Tranz. A lamina un lingou în scopul suprimării, prin comprimare, a golurilor interioare sau uniformizării materialului respectiv. — Din fr. **ébaucher**.

EBOȘĂRE, *eboșări*, s.f. Acțiunea de a *eboșa* și rezultatul ei. — V. **eboșa**.

EBOȘĂ, eboșe, s.f. **1.** Semifabricat obținut prin deformare plastică din lingouri. **2.** Prima formă (imperfectă) a unei opere în arta plastică. ♦ Schiță, crochiu. — Din fr. **ébauche**.

EBOȘOĂR, *eboșoare*, s.n. **1.** Spatulă din lemn, fier sau os, cu care sculptorii modelează argila, ceara etc. **2.** Daltă folosită de olari, dulgheri etc. — Din fr. **ébauchoir**.

EBRÁIC, -Ă, *ebraici*, -ce, adj. Care aparține vechilor evrei, privitor la vecheii evrei. ♦ (Substantivat, f.) Limbă semitică vorbită de vechii evrei și folosită astăzi ca limbă oficială în Israel. [Pr.: -*bra-ic*] — Din fr. **hébraïque**, lat. **hebraicus**.

EBRÁIST, -Ă, *ebraiști*, -ste, s.m. și f. Specialist în limba și cultura ebraică. — Din fr. **hébraïste**.

EBRIETATE s.f. Stare de beție în urma consumului (excesiv) de băuturi alcoolice; alcoolism acut. [Pr.: -*brí-e*] — Din fr. **ébrété**, lat. **ebrietas**, -**atis**.

EBULIOMÉTRU, *ebuliometre*, s.n. Aparat care servește la determinarea concentrației alcoolice a unui lichid, prin stabilirea punctului de fierbere al acestuia în comparație cu cel al apei. [Pr.: -*li-o*] — Din fr. **ébulliometre**.

EBULIOSCÓP, *ebulioscoape*, s.n. (Tehn.) Ebuliometru. [Pr.: -*li-o*] — Din fr. **ébullioscope**.

EBULIOSCOPÍE s.f. Metodă fizico-chimică de determinare a maselor moleculare ale componentelor dizolvate dintr-o soluție, pe baza proprietății soluțiilor de a fierbe la temperaturi mai ridicate decât dizolvantul pur. [Pr.: -*li-o*] — Din fr. **ébullioscopie**.

EBULÍȚIE, *ebulíții*, s.f. (Livr.) Fierbere. — Din fr. **ébullition**.

ECARISĂ, *ecarisez*, vb. **1.** Tranz. **1.** A tăia bușteni pentru a-i transforma în scânduri groase, prismatice. **2.** A jupui pielea de pe animalele moarte. — Cf. fr. **équarrir**.

ECARISĂJ s.n. **1.** Operație de tratare și de prelucrare a cadavrelor de animale și a deșeurilor de la abatoare în vederea transformării lor în produse furajere sau

industriale (făină de oase, clei etc.) ♦ Întreprindere care execută această operație.

♦ Operație de strângere a cadavrelor de animale. **2.** Acțiune de stărpire a câinilor vagabonzi. — Din fr. **équarrissage**.

ECARISĂRE s.f. Acțiunea de a *ecarisa* (**1**) și rezultatul ei; operație manuală de tăiere și de fasonare a buștenilor pentru a se obține diferite piese de lemn prismatice (grinzi, traverse etc.). — V. **ecarisa**.

ECARISĂT, -Ă, *ecarisăți*, -te, adj. (Despre lemne, bușteni etc.) Tăiat în formă prismatică. — V. **ecarisa**.

ECARLÁT adj. invar., s.n. **1.** Adj. invar. Roșu-stacojiu, vișiniu. **2.** S.n. Colorant sintetic roșu-vișiniu, folosit în industria textilă. — Din fr. **écarlate**.

ECARTAMÉNT, *ecartamente*, s.n. Distanța dintre urmele lăsate pe calea de rulare de roțile de pe aceeași osie ale unui vehicul; distanța dintre fețele interioare ale celor două șine de cale ferată. — Din fr. **écartement**.

ECARTÉ s.n. (Rar) Numele unui joc de cărți la care participă două persoane. — Din fr. **écarté**.

ECATÓMBĂ s.f. v. **hecatombă**.

ECG s.n. v. **EKG**.

ÉCHE, *eche*, s.f. Bară fixată pe axul sau pe pana cărmei unei ambarcațiuni sau a unei nave mici, servind la manevrarea acestora. — Din germ. **Ecke** „colț”.

ECHÉR, *eche*, s.n. **1.** Instrument în formă de triunghi dreptunghic, folosit pentru trasarea unghiurilor drepte sau a dreptelor perpendiculare în plan ori pentru verificarea unghiurilor drepte; colțar. **2.** Instrument topografic pentru fixarea pe teren a aliniamentelor perpendiculare. — Din fr. **équerre**.

ECHI- Element de compunere însemnând „egal”, cu ajutorul căruia se formează substantive sau adjective. — Din fr. **équi**-, lat. **aequi**-.

ECHICURÉNT, -Ă, *echicurenți*, -te, adj. (Despre fluide) Care curge în același sens cu altul. — **Echi**- + **current**.

ECHIDISTĂNT, -Ă, *echidistanți*, -te, adj. **1.** (Despre puncte, drepte, planuri etc.) Care se află la distanțe egale față de un punct, de o dreaptă, de un plan sau care sunt egal distanțate între ele. **2.** Fig. Egal plasat față de părți aflate în conflict, față de tendințe, forțe, orientări politice, persoane etc. — Din fr. **équidistant**, lat. **aequidistans**, -**ntis**.

ECHIDISTĂNȚĂ, *echidistanțe*, s.f. (Top.) Diferența constantă de înălțime dintre cotele a două puncte situate pe două curbe de nivel. — Din fr. **équidistance**.

ECHIDNĂ, *echidne*, s.f. Animal insectivor lung de circa 50 cm, cu corpul acoperit cu țepi și cu ciocul cornos foarte ascuțit (*Tachyglossus aculeatus*). — Din fr. **échidné**.

ECHIGRANULĂR, -Ă, *echigranulari*, -e, adj. (Despre roci, materiale etc.) Ale căruia cristale, granule au dimensiuni asproape egale. — **Echi**- + **granular**.

ECHILATERÁL, -Ă, *echilaterali*, -e, adj. (Despre triunghiuri) Care are toate laturile congruente. — Din fr. **équilateral**, lat. **aequilateralis**.

ECHILBRĂ, *echilibrez*, vb. **1.** Tranz. și refl. A aduce sau a fi în stare de echilibru; a (se) cumpăni. ♦ Tranz. A face ca două valori, prețuri, bugete etc. să fie în proporție justă una față de cealaltă. — Din fr. **équibrer**.

ECHILBRĂRE, *echilibrări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *echilibra* și rezultatul ei; cumpănire. **2.** (Tehn.) Eliminare sau reducere a forțelor dinamice asimetrice care se exercită asupra pieselor unui sistem tehnic, din cauza mișcării accelerate a acestora; contrabalansare. **3.** Atenuare a cuplajelor nedorite dintre circuitele unei linii de telecomunicații. — V. **echilibra**.

ECHILBRÁT, -Ă, *echilbrați*, -te, adj. **1.** Care se află în stare de echilibru. ♦ (Despre două valori, prețuri, bugete) Just proporționat unul față de altul. **2.** Fig. (Despre oameni) Cumpănit, ponderat, chibzuit. — V. **echilibra**. Cf. fr. **équilibré**.

ECHILBRÍST, -Ă, *echilbriști*, -ste, s.m. și f. **1.** Persoană care s-a specializat în echilibristică. **2.** Fig. Persoană care se strecoară cu îndemănare printre dificultăți. — Din fr. **équibriste**.

ECHILBRÍSTICĂ s.f. **1.** Gen al artei circuitului care presupune păstrarea echilibrului în diferite poziții sau mișcări dificile ale corpului; număr de circ al

echilibristului. 2. Fig. Capacitatea de a se strecura cu îndemănare printre situații dificile; totalitatea eforturilor și mijloacelor utilizate pentru a ieși dintr-o situație dificilă. — Din **echilibrist**. Cf. germ. *Equilibristik*.

ECHILIBRÓR, *echilibroare*, s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se echilibrează țevile tunurilor. — Din fr. **équilibrer**.

ECHILÍBRU, *echilibre*, s.n. 1. Stare de repaus a unui corp; stare staționară a unui fenomen. ♦ *Echilibru dinamic* = echilibru determinat de două procese opuse care se desfășoară cu aceeași intensitate. ♦ Expr. *A-și pierde echilibrul* = a fi pe punctul de a cădea, de a se prăbuși. 2. Proprietate a unui sistem de forțe sau de alte acțiuni care au ca efect rezultant nul și, în consecință, nu modifică starea corpului ori a fenomenului asupra căruia se exercită. ♦ Fig. Stare de liniște, de armonie, de stabilitate lăuntrică. 3. Stare a unei balanțe economice în care părțile comparate sau raportate sunt egale. ♦ *Echilibru bugetar* = stare a unui buget în care veniturile acoperă cheltuielile. *Echilibru economic* = stare de concordanță între elementele interdependente și toate variabilele necesare a fi corelate ale activității economice și sociale. 4. Fig. Proporție, raport just între două lucruri opuse; stare de armonie care rezultă din aceasta. — Din fr. **équilibrer**, lat. **aequilibrium**.

ECHIMÓZĂ, *echimoze*, s.f. Pată de culoare roșie-vinieție, evoluând până la galben, apărută pe piele prin ieșirea sângelui la suprafață în urma unui traumatism; vânătăie, vinețea. — Din fr. **echymose**.

ECHINĂ, *echine*, s.f. 1. Urnă de pământ ars sau de metal în care grecii păstrau actele. 2. Mură convexă, specifică ordinului doric, situată imediat sub abacă. — Din fr. **échine**, it. **echino**.

ECHINGÍU s.m. v. **achingiu**.

ECHINÍD s.m. v. **echinidă**.

ECHINÍDĂ, *echinide*, s.f. (Zool.) Arici-de-mare. [Var.: **echinid** s.m.] — Din fr. **échinide**.

ECHINÍSM s.n. Poziție anormală aabei piciorului în raport cu gamba, călcătura făcându-se numai pe vârful degetelor. — Din fr. **équinisme**.

ECHINOCÓC, *echinococi*, s.m. 1. Vierme parazit din clasa cestodelor, care se dezvoltă ca larvă în unele organe ale rumegătoarelor, porcilor sau omului, iar ca adult în intestinul carnivorilor (*Echinococcus granulosus*). 2. Chist hidatic provocat de echinococ (1). — Din fr. **échinocoque**.

ECHINOCOCÓZĂ, *echinococoze*, s.f. Boală parazitară, frecventă la om și la animale, provocată de echinococ și manifestată prin apariția unor chisturi pline cu lichid transparent în plămâni, ficat etc.; hidatioză. — Din fr. **échinococose**.

ECHINOCTÍAL, *-Ă, echinoctiali, -e*, adj. Referitor la echinoctiu, care aparține echinoctiului ♦ **Punct echinoctial** = fiecare dintre cele două puncte de intersecție ale eclipticii cu ecuatorul ceresc, în care se află Soarele la echinoctiu. [Pr.: *-ți-al*. — Var.: **echinoxial, -ă** adj.] — Din fr. **équinocial**.

ECHINOCTÍU, *echinoctii*, s.n. Fiecare dintre cele două momente ale anului (20 sau 21 martie și 22 sau 23 septembrie), când durata zilei este egală cu a nopții. [Var.: **echinox, echinoxuri** s.n.] — Din lat. **aequinoctium**, fr. **équinexe**.

ECHINODÉRM, *echinoderme*, s.n. (La pl.) Încrângătură de animale marine nevertebrate, cu schelet extern calcaros format din plăci, și care se deplasează cu ajutorul ambulacrelor; (și la sg.) animal care face parte din această încrângătură. — Din fr. **échinoderme**.

ECHINÓX s.n. v. **echinoctiu**.

ECHINOXIÁL, *-Ă* adj. v. **echinoctial**.

ECHIPĂ, *echipez*, vb. I. Tranz. 1. A înzestra o navă, un avion, o armată, un soldat etc. cu cele necesare în vederea unei acțiuni, unei expediții etc. ♦ Refl. A-și pune echipamentul; *p. gener.* a se îmbrăca. 2. A dota cu echipament o întreprindere, o instalație etc. — Din fr. **équiper**.

ECHIPĂJ, *echipaje*, s.n. 1. Totalitatea personalului de conducere și de deservire a unei nave, a unui avion, a unui tanc etc. 2. Totalitatea sportivilor care se găsesc pe o ambarcațiune, un avion, un bob, o motocicletă etc. și care participă la conducerea acestora. 3. Partea fixă sau partea mobilă a unui instrument. 4. (Ieșit din uz) Trăsură de lux (împreună cu caii înhamăți la ea). — Din fr. **équipage**.

ECHIPAMÉNT, *echipamente*, s.n. 1. Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte, de încălzăminte și de accesorii cu care este dotat un militar, un sportiv, un excursionist, un scafandru etc. 2. Ansamblul pieselor, dispozitivelor, aparatelor și mașinilor care deservesc un sistem tehnic. ♦ *Echipament de bord* = ansamblu de aparate, mecanisme și instalații folosite la controlul zborului și conducerii unui avion, precum și pentru asigurarea condițiilor de confort în interiorul acestuia. *Echipament de campanie* = echipament pe care îl poartă soldații pe front sau la instrucție. — Din fr. **équipement**.

ECHIPÁRE, *echipări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) echipa și rezultatul ei; îmbarcare; pregătire; înzestrare. — V. **echipa**.

ECHIPARTÍȚIE, *echipartiții*, s.f. Repartizare egală a unei substanțe, a unei forțe etc. între diversele componente ale unui ansamblu. — Din fr. **épartition**.

ECHIPÁT, *-Ă, echipați, -te*, adj. Prevăzut, înzestrat cu echipamentul sau cu instrumentele necesare. — V. **echipa**.

ECHIPĂ, *echipe*, s.f. Grup de oameni care, sub conducerea unui șef, îndeplinesc în același timp o muncă sau o acțiune comună. ♦ *Spirit de echipă* = legătură spirituală între membrii unei echipe, care stă la baza conlucrării lor. ♦ Grup de sportivi constituit într-o formație, în cadrul căreia se antrenează, sub conducerea unui

specialist, și participă la competiții. ♦ Fiecare dintre cele două formații care își dispută un meci (de fotbal, baschet, hochei, polo etc.). — Din fr. **équipe**.

ECHIPÍÉR, *-Ă, echipieri, -e*, s.m. și f. Membru al unei echipe sportive. [Pr.: *-pi-er*] — Din fr. **équipier**.

ECHIPOLÉNT, *-Ă, echipolenți, -te*, adj. (Rare) Care este de forțe, de valori egale. ♦ (Despre noțiuni sau judecăți) Care exprimă în forme diferite același conținut. — Din fr. **équi-pollent**.

ECHIPOLÉNTĂ s.f. (Rare) Egalitate de forțe, de puteri. ♦ (Log.) Echivalență. — Din fr. **équipollence**.

ECHIPOTENȚÍAL, *-Ă, echipotențiali, -e*, adj. (Fiz.) despre o linie sau o suprafață) Pe care potențialul are aceeași valoare. [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. **équipotentiel**.

ECHISCALÁR, *-Ă, echiscalari, -e*, adj. (Mat.) Calitate a unei linii, a unei suprafețe sau a unei porțiuni din spațiu de a fi locul geometric al punctelor în care un scarlar de câmp are aceeași valoare. — Din fr. **équiscalaire**.

ECHÍSTICĂ s.f. Disciplină care studiază sistematizarea și arhitectura așezărilor rurale și urbane din perspectivă istorică. — Din engl. **ekistics**.

ECHITÁBIL, *-Ă, echitabili, -e*, adj. (Despre acțiuni, idei etc.) Întemeiat pe dreptate, pe adevăr; just, drept, nepărtinitor. — Din fr. **équitable**.

ECHITÁTE s.f. 1. Dreptate, nepărtinire. ♦ Cinste; omenie. 2. Principiu etic și juridic care stă la baza reglementării tuturor relațiilor sociale în spiritul dreptății, egalității și justiției, al colaborării și respectului reciproc. — Din fr. **équité**, lat. **aequitas, -atis**.

ECHITÁȚIE s.f. (Sport) Călărie. — Din fr. **équitation**, lat. **equitatio**.

ECHIUNGHIULÁR, *-Ă, echiunghiulari, -e*, adj. (Mat.) Calitate a unui fascicul de direcții sau de planuri concurente de a forma unghiuri egale între oricare două direcții sau planuri vecine. [Pr.: *-chi-un*] — Din engl. **equiangular**.

ECHIUNITÁR, *-Ă, echiunitari, -e*, adj. (Mat.) Egal cu unitatea. [Pr.: *-chi-u-*] — Din fr. **équiuunitaire**.

ECHIVALÁ, *echivalez*, vb. I. Intranz. A avea sau a face să aibă aceeași valoare cu altceva sau cu altcineva; a fi sau a face să fie egal. ♦ A face o echivalare (2). — Din fr. **équivaloir**, lat. **aequivalere**.

ECHIVALÁRE, *echivalări*, s.f. 1. Acțiunea de a echivala. 2. Recunoaștere a valabilității unor studii, examene sau diplome obținute în cadrul unei școli de alt tip sau în străinătate. — V. **echivala**.

ECHIVALÉNT, *-Ă, echivalenți, -te*, adj., s.n. I. Adj. (Adesea substantivat) Care are aceeași valoare, același efect, aceeași semnificație sau același sens cu altceva. ♦ (Despre figuri geometrice) Care are aceeași arie cu altă figură, fără a fi identică cu aceasta. II. S.n. Mărimă, număr etc. care caracterizează egalitatea sau echivalența, dintr-un anumit punct de vedere, a două efecte sau a două acțiuni. [Pl. și: (II, m.) **echivalenți**] — Din fr. **équivalent**, lat. **aequivalens, -ntis**.

ECHIVALÉNTĂ, *echivalențe*, s.f. 1. Egalitate de valoare, de semnificație, de sens; calitatea a ceea ce este echivalent. ♦ *Examen de echivalență* = examen pentru recunoașterea, cu drepturi egale, a unei diplome (nerecunoscute de stat) sau pentru transferul de la un tip de școală la altul. ♦ (Log.) Relație între două enunțuri care au aceeași valoare de adevăr. 2. (Med.) Denumire dată unei crize de natură epileptică, care se manifestă sub altă formă decât cea convulsivă. 3. (Mat.) Relație simetrică, reflexivă și tranzitivă între elementele unei mulțimi. — Din fr. **équivalence**.

ECHIVÓC, *-Ă, echivoci, -ce*, adj., *echivocuri*, s.n. I. Adj. Care se poate interpreta în mai multe feluri, cu două înțelesuri; neclar, confuz, ambiguu. ♦ Suspect, îndoielnic. ♦ (Substantivat, n.) Expresie, atitudine, situație ambiguă. 2. S.n. Măsură a efectului perturbațiilor asupra comunicațiilor din canale, exprimând cantitatea de informație care rămâne netransmisă din cauza perturbațiilor. — Din fr. **équivoque**, lat. **aequivocus**.

ECHIVOCITÁTE s.f. (Rare) Caracter, stare echivocă. — Din it. **equivocità**.

ECLAMPŚIE, *eclampsii*, s.f. Sindrom întâlnit la femeile gravide la sfârșitul sarcinii sau imediat după expulzia fătului și manifestat prin pierdere cunoștinței, crampe, convulsii, comă. ♦ *Eclampsie puerilă* = boală de copii datorată tulburărilor de funcționare a glandei tiroide. — Din fr. **éclampsie**.

ECLAMPȚIC, *-Ă, eclampțici, -ce*, adj. (Med.) Cu caracter de eclampsie, de eclampsie. — Din fr. **éclampétique**.

ECLATÁ, *eclatez*, vb. I. Intranz. (Livr.) A străluci, a impresiona puternic prin strălucire. ♦ Fig. A izbucni, a se manifesta violent, brusc. — Din fr. **éclater**.

ECLATÁNT, *-Ă, eclatanți, -te*, adj. (Livr.) Care impresionează puternic, care produce vâlvă; răsunător. — Din fr. **éclatant**.

ECLATÓR, *eclatoare*, s.n. Aparat electric folosit pentru măsurarea tensiunilor înalte, format din doi electrozi între care se produce o descărcare electrică dacă tensiunea dintre ei depășește o anumită valoare. — Din fr. **éclateur**.

ECLECTÍC, *-Ă, eclecticici, -ce*, adj. (Adesea substantivat) Care adoptă sau susține eclecticismul; caracterizat prin eclecticism. — Din fr. **éclectique**.

ECLECTÍSM s.n. 1. Îmbinare mecanică, hibridă a unor puncte de vedere ori concepții eterogene sau chiar opuse; lipsă de consecvență în convingeri, în teorii. 2. Sistem de gândire neunitar, care, fără a se întemeia pe idei originale, alege din diverse sisteme de gândire, stiluri artistice etc. ceea ce i se pare mai bun. — Din fr. **éclectisme**.

ECLÉR, ecleruri, s.n. Prăjitură în formă alungită, umplută cu cremă și acoperită cu glazură de șerbet, ciocolată etc. [Pl. și: **eclere**] — Din fr. **éclair**.

ECLERAJ, ecleraje, s.n. (Livr.) Iluminare artificială puternică. — Din fr. **éclairage**.

ECLERÓR, eclerori, s.m. (Înv.) Soldat trimis în recunoaștere pentru a cerceta poziția și mișcările inamicului; iscoadă. — Din fr. **éclairer**.

ECLEZIARH, ecleziarhi, s.m. Cleric care are în grijă rânduiala serviciului religios într-o biserică sau într-o mănăstire. [Pr.: *-zi-arh*] — Din fr. **ecclésiarque**.

ECLEZIÁSTUL s.n. pr. art. Una dintre cărțile Vechiului Testament, care cuprinde teme disparate referitoare la înțelepciune. [Scris și: *Ecclesiastul*. — Pr.: *-zi-astul*] — Din fr. **ecclésiaste**.

ECLEZIÁSTIC, -Ă, ecleziastici, -ce, adj. Privitor la biserică sau la cler; bisericesc. [Pr.: *-zi-as-*] — Din fr. **ecclésiastique**, lat. **ecclesiasticus**.

ECLIMÉTRU, eclimetre, s.n. Instrument topografic care servește la determinarea distanței zenitale a unui punct sau a diferenței de nivel dintre două cote date. — Din fr. **éclimètre**.

ECLIPSA, eclipsez, vb. I. Tranz. 1. (La pers. 3; despre astre) A suferi fenomenul de eclipsă (1). 2. Fig. A pune, a lăsa în umbră, a întuneca, a umbri; a întrece, a depăși pe cineva (în merite, în strălucire). ♦ Refl. (Fam.) A se face nevăzută, a pleca pe furiș; a dispărea. — Din fr. **éclipse**.

ECLIPSARE, eclipsări, s.f. Faptul de a (se) *eclipsa*. — V. **eclipsa**.

ECLÍPSĂ, eclipse, s.f. 1. Disparație totală sau parțială, de scurtă durată, a imaginii unui astru, ca urmare a interpunerii unui corp ceresc între el și observator sau a intrării lui în conul de umbră al altui corp ceresc fără lumină proprie. 2. Intermitență a luminii unui far sau a unei geamanduri. ♦ Instalație de semnalizare prin semnale Morse, constituită din becuri electrice așezate pe catargul unei nave. 3. Fig. Disparație, absență (temporară) a cuiva sau a ceva. ♦ Întunecare temporară a cunoștinței; absență. ♦ Scădere a forței creatoare a unei persoane. — Din fr. **éclipse**, lat. **eclipsis**.

ECLÍPTIC, -Ă, ecliptici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Cerc imaginar rezultat prin intersecția planului orbitei Pământului cu sfera cerească și care constituie traiectoria descrisă de Soare în mișcarea sa aparentă. 2. Adj. privitor la ecliptică (1), raportat la ecliptică. *Coordonate ecliptice*. — Din fr. **écliptique**.

ECLÍSĂ, eclise, s.f. 1. Piesă plată de metal, de lemn etc. cu care se acoperă rostul dintre două piese. 2. (La pl.) Pereții laterali ai unui instrument cu coarde. — Din fr. **éclisse**.

ECLOZIONATÓR, eclozionatoare, s.n. Compartiment al incubatorului în care are loc ecloziunea (1). [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **éclosionneur**.

ECLOZIÚNE, ecloziuni, s.f. 1. Ieșire a puului din ou în urma incubăției. 2. Fig. Ieșire la iveală; înflorire. 3. (Med.; în forma *ecloziune*) Intervenție chirurgicală prin care o porțiune dintr-un organ, fără a fi extirpată, este scoasă din circuitul fiziologic. [Pr.: *-zi-ur-*. — Var.: **ecloziune** s.f.] — Din fr. **éclosion**.

ECLUZĂ, ecluzez, vb. I. 1. Tranz. A închide cu o ecluză. 2. In tranz. (Despre nave) A trece printr-o ecluză. — Din fr. **écuser**.

ECLÚZĂ, ecluze, s.f. Construcție hidrotehnică specială executată pe traseul unei căi navigabile, pentru a face legătura între două porțiuni cu niveluri diferite. ♦ *Ecluză de salvare* = cameră metalică, de formă tronconică, montată pe corpul unui submarin, care permite ieșirea echipajului, în caz de naufragiu, fără inundarea submarinului. — Din fr. **écluse**.

ECLUZÁRE s.f. Acțiunea de a *ecluza* și rezultatul ei. — V. **ecluza**.

ECLUZÍST, -Ă, ecluziști, -ste, s.m. și f. Lucrător la ecluză. — **Ecluză** + suf. *-ist*.

ECLUZIÚNE s.f. v. **ecloziune**.

EOENCEFALOGRAFÍE, eoencefalografii, s.f. (Med.) Metodă de investigare a integrității sistemului nervos central prin folosirea ultrasunetelor. [Pr.: *-co-en-*] — Din fr. **écho-encéphalographie**.

ECOFÉEDBACK s.n. (Biol.) Retroacțiune ecologică de natură să mențină stabilitatea ecosistemelor naturale față de diversele influențe din mediul ambiant. [Pr.: *-fídbec*] — Cuv. engl.

ECOGRAF, ecografe, s.n. Aparat pentru stabilirea diagnosticului cu ajutorul ultrasunetelor. — Din fr. **échographe**.

ECOGRAFÍC, -Ă, ecografici, -ce, adj. (Med.) Referitor la ecografie, de ecografie. — Din fr. **échographique**.

ECOGRAFÍE, ecografii, s.f. (Med.) Metodă de explorare a structurilor vii ale organismelor cu ajutorul reflexiei ultrasunetelor; ultrasonografie. — Din fr. **échographie**.

ECOGRĂMĂ, ecogramme, s.f. (Med.) Diagramă obținută la ecograf. — Din fr. **échogramme**, engl. **echogram**.

ECOLALÍE s.f. Simptom al unor boli neuroase care se manifestă prin repetarea ca un ecou a cuvintelor interlocutorului. ♦ Repetarea automată a vorbelor altuia. — Din fr. **écholalie**.

ECOLOCÁȚIE s.f. Modalitate de orientare a unor organisme în mediu cu ajutorul ultrasunetelor reflectate de anumite obstacole. — Din fr. **écholocation**.

ECOLÓG, -Ă, ecologi, -e, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în ecologie. — Din fr. **écologue**.

ECOLÓGIC, -Ă, ecologici, -ce, adj. Care aparține ecologiei, privitor la ecologie. — Din fr. **écologique**.

ECOLOGÍE s.f. Știință care se ocupă cu studiul relațiilor dintre organisme și mediul lor, la nivel de individ, populație sau comunitate. [Var.: **oecologie** s.f.] — Din fr. **écologie**.

ECOLOGÍST, -Ă, ecologiști, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al ecologiei; (persoană) care apară mediul ambiant. — Din fr. **écologiste**.

ECOLÓT, ecoloturii, s.n. Ecosondă. — Din germ. **Echolot**.

ECOMÉTRIC, -Ă, ecometrici, -ce, adj. Referitor la econometrie, de econometrie. — Din fr. **écométrique**.

ECOMETRÍE s.f. Operație de măsurare a nivelului unui lichid în sonde. — Din fr. **écométrie**.

ECOMÉTRU, ecometre, s.n. Aparat folosit pentru aprecierea adâncimii nivelului stratului de lichid în gurile de sondă, pe baza reflexiei undelor sonore. — Din fr. **écomètre**.

ECOMIMÍE s.f. Simptom al unor boli neuroase care se manifestă prin repetarea mimicii interlocutorului. — Din fr. **écomimie**.

ECÓNOM, -OĂMĂ, economi, -oame, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care face economii, care cheltuiește cu cumpătare; strângător, adunător, cumpătat. ♦ (Peior.) Zgârcit. 2. S.m. și f. (În trecut) Persoană însărcinată cu administrarea unei instituții, a averii cuiva etc.; administrator. ♦ Persoană care administrează veniturile unei mănăstiri, episcopii sau mitropolii. — Din fr. **économiste**.

ECÓNOMÁT, economate, s.n. Magazin în care se vând salariiților unor întreprinderi, firme, pensionari etc. produse de primă necesitate (la un preț mai scăzut). — Din fr. **économat**.

ECONOMÉTRIC, -Ă, econometrici, -ce, adj. (Tehn.) De econometrie. — Din fr. **écométrique**.

ECONOMÉTRÍE s.f. Ansamblul metodelor matematice și statistice folosite ca instrument de studiere a corelațiilor cantitative ale fenomenelor și proceselor economice. — Din fr. **écométrie**.

ECÓNOMIC, -Ă, economici, -ce, adj. 1. Care aparține economiei, privitor la economie; economicesc. 2. (Și adverbial) Care cere puține cheltuieli, care permite economii; ieftin, convenabil, economicos. — Din fr. **économique**.

ECONOMICÉSC, -EÁSCĂ, economicști, -te, adj. (Înv.) Economic (1). — **Economic** + suf. *-esc*.

ECONOMICÉȘTE adv. Din punct de vedere economic. — **Economic** + suf. *-este*.

ECONOMICITÁTE s.f. Grad de economie. — **Economic** + suf. *-itate*.

ECONOMICÓS, -OÁSĂ, economicoși, -oase, adj. Economic (2). — Din ngr. **ikonomikos** (după *econom* și *economie*).

ECONOMÍE, (2, 3) economii, s.f. 1. Ansamblul activităților umane desfășurate în sfera producției, distribuției și consumului bunurilor materiale și serviciilor. ♦ *Economie națională* = totalitatea activităților și interdependențelor economice la nivel macro- și micronic, coordonat în plan național prin mecanisme proprii de funcționare. *Economie politică* = știința administrării unor resurse și mijloace limitate, pentru satisfacerea unor necesități numeroase și nelimitate. *Economie de schimb* = economie în cadrul căreia produsele muncii iau cu precădere forma de mărfuri. *Economie naturală* = economie în care produsul activității umane este destinat consumului producătorilor. *Economie de piață* = formă de organizare și funcționare a economiei în care prețul și volumul producției depind, în principiu, de confruntarea dintre cerere și ofertă. *Economie socială de piață* = tip de economie care îmbină principiile economiei de piață cu cele ale echității și armoniei sociale. *Economie subterană* = tip de activități economice nedeclarate și neînregistrate în contabilitatea celor care le practică, pentru a se sustrage de la plata impozitelor și taxelor legale. ♦ Ramură, sector de activitate (productivă). 2. Folosire chibzuită a mijloacelor materiale sau bănești, limitată la strictul necesar în cheltuieli; cumpătare, măsură. 3. (Concr.; la pl.) Bani agoniști și păștrași pentru satisfacerea anumitor necesități. 4. Mod de întocmire a planului sau a părților unei lucrări, ale unei scrieri, ale unei legi etc.; alcătuire, compoziție. [Var.: (înv.) **icomie** s.f.] — Din fr. **économie**.

ECONOMISÍ, economisesc, vb. IV. Tranz. A folosi cu chibzuită banii sau alte mijloace materiale; a agoniși. — Din ngr. **ekónómisa** (aor. lui *ikonomó*).

ECONOMISÍRE, economisiri, s.f. Faptul de a *economisi*. — V. **economisi**.

ECONOMÍST, -Ă, economiști, -ste, s.m. și f. 1. Persoană care se ocupă cu studierea și analiza proceselor și fenomenelor economice; specialist în științele economice. 2. Adept al economismului. — Din fr. **économiste**, (2) din rus. **ekonomist**.

ECONOMIZATÓR, economizatoare, s.n. Economizor. — Din **economizor**, cu schimbare de suf.

ECONOMIZÓR, economizoare, s.n. 1. Instalație pentru încălzirea apei înainte de a o introduce în sistemul de fierbere al cazanului cu abur. 2. Dispozitiv adaptat la carburatorul unui motor cu explozie pentru reducerea consumului de combustibil. — Din fr. **économiseur**.

ECOPRAXÍE s.f. (Med.) Reacție patologică de imitare automată a gesturilor și acțiunilor cuiva. — Din fr. **échopraxie**.

ECORȘÉU, ecorșee, s.n. Reprezentare a corpului omenească sau a unui animal fără piele, servind sculptorilor și pictorilor pentru studiul anatomic al musculaturii. — Din fr. **écorché**.

ECOSCÓP, *ecoscoape*, s.n. (Med.) Aparat care, utilizând ultrasunetele, vizualizează pe un ecran capul copilului înainte de naștere. — Din fr. **échoscope**.

ECOSCOPIE, *ecoscopii*, s.f. (Med.) Imagine obținută cu ecoscopul. — Din fr. **échoscopie**.

ECOSÉZ adj. invar. (Despre țesături, obiecte de îmbrăcăminte etc.) Cu carouri, de obicei în culori vii și variate. — Din fr. **écossais**.

ECOSÉZĂ, *ecoseze*, s.f. Vechi dans popular scoțian cu mișcare vie; melodie după care se execută acest dans. — Din fr. **écossaise**.

ECOSISTEM, *ecosisteme*, s.n. Ansamblu format din biotop și biocenoză, în care se stabilesc relații strănse atât între organisme, cât și între acestea și factorii abiotici. — Din fr. **écosystème**.

ECOSONDĂ, *ecosonde*, s.f. Aparat alcătuit dintr-un emițător, un calculator de timp și un receptor, folosit pentru măsurarea marilor adâncimi oceanice. — Din fr. **écosonde**.

ECOSPÉCIE, *ecospecii*, s.f. (Biol.) Grup de plante sau animale format din unul sau mai multe ecotipuri, ai cărui membri se pot reproduce între ei fără ca descendenții să degenereze. — Din engl. **ecospieces**.

ECOSTABILITATE s.f. (Biol.) Stabilitate a genotipului specifică soiurilor sau hibridurilor ameliorați. — Din fr. **écostabilité**.

ECOTÍP, *ecotipuri*, s.n. Grup de plante din aceeași specie, cu anumite însușiri ereditare proprii, formate în urma influenței unor condiții de mediu. — Din fr. **écotype**.

ECÓU, *ecouri*, s.n. **1.** Undă reflectată de un obstacol și receptată de un observator. ♦ Undă reflectată care poate fi percepută distinct în raport cu undele directe. **2.** Fig. Răsunet, vâlvă produsă de un eveniment, de o problemă etc. ♦ Expr. *A se face ecoul cuiva* = a repeta, a răspândi cuvintele sau ideile cuiva. — Din fr. **écho**, lat. **echo**.

ECPALĂ, *ecpalele*, s.f. (Înv.) Personalul din serviciul unui mare demnitar. [Pr.: -pa-ia] — Cf. tc. et ba.

ECRÁN, *ecrane*, s.n. **1.** Suprafață mată, de obicei albă, de pânză, de hârtie etc., dispusă vertical, pe care se proiectează imagini reale produse de aparate de proiecție, folosită în cinematografie, în laboratoare etc.; p. ext. cinematograf. ♦ *Ecran cinematografic* = ansamblu format din carcasă, ramă și ecranul propriu-zis, confecționat din pânză acoperită cu o soluție specială. *Micul ecran* = televizor; p. ext. televiziune. *Ecran luminescent* = perete de sticlă, plan sau ușor curbat, acoperit cu un strat care devine luminescent în punctele de incidență cu fasciculele de radiații electromagnetice, folosit în tuburile catodice, în instalații de raxe X etc. **2.** (Tehn.) Perete sau înveliș de protecție împotriva anumitor acțiuni fizice exterioare. — Din fr. **écran**.

ECRANĂ, *ecranez*, vb. I. Tranz. A proteja o anumită regiune din spațiu, un sistem tehnic etc. contra unei acțiuni fizice cu ajutorul unui ecran (**2**). — Din **ecran**.

ECRANĂRE, *ecranări*, s.f. Acțiunea de a ecraniza și rezultatul ei. — V. **ecraniza**.

ECRANIZĂ, *ecranizez*, vb. I. Tranz. A turna un film pe baza unui scenariu adaptat după o operă literară sau muzicală. — **Ecran** + suf. -*iza*.

ECRANIZĂRE, *ecranizări*, s.f. Acțiunea de a ecraniza și rezultatul ei; (concr.) film realizat prin adaptarea unei opere literare. — V. **ecraniza**.

ECRAZITĂ s.f. Exploziv pe bază de acid picric. — Din fr. **écraosite**.

ECRÚ adj. invar., s.n. **1.** Adj. invar. De culoarea mătăsii naturale nealbite; bej-deshi. ♦ (Despre mătăsuri) Care nu a fost trecut prin apă clocotită. **2.** S.n. Culoare ecrú (**1**). **3.** S.n. Țesătură din fire de mătase care au suferit un proces de degomare parțială. [Pr.: e-crú] — Din fr. **écru**.

ECRUISĂ, *ecruizez*, vb. I. Intrans. A modifica proprietățile unui metal sau unui aliaj în urma unui proces de deformare plastică la rece sau la o temperatură inferioară celei la care începe recristalizarea. [Pr.: -cru-i-] — Din **ecruisaj** (derivat regresiv). Cf. fr. **écrouir**.

ECRUISĂJ, *ecruisaje*, s.n. Faptul de a ecruisa. ♦ Defecțiune a unui metal sau a unui aliaj care constă în întărirea lor în urma deformării plastice la rece. [Pr.: -cru-i-] — Din fr. **écrouissage**.

ECTAZIE, *ectazii*, s.f. **1.** Dilatația temporară sau permanentă a unui organ cavitat sau tubular. **2.** Licență care constă în folosirea unei silabe scurte cu valoare de silabă lungă. — Din fr. **ectasie**.

ECTENIE, *ectenii*, s.f. (În Biserica ortodoxă) Rugăciune de cerere sau de mulțumire rostită de către preot sau diacon, la care se răspunde prin: „Doamne miluiește” ori „Dă, Doamne”. — Din ngr. **ektenis**.

ECTIMĂ, *ectime*, s.f. Boală infecțioasă de piele provocată de streptococi, manifestată prin pustule și ulceracii care se acoperă cu cruste și lasă cicatrice. — Din fr. **ecthyma**.

ECTODERM, *ectoderme*, s.n. Învelișul extern al embrionului, din care se formează epiderma, sistemul nervos, organele de simț, porțiunile anterioare și posterioare ale tractului digestiv. ♦ Tegumentul extern al celenteratelor. — Din fr. **ectoderme**.

ECTODÉRMIC, -Ă, *ectodermici*, -ce, adj. Care aparține ectodermului, privitor la ectoderm. — Din fr. **ectodermique**.

ECTOENDOPARAZITĂ, *ectoendoparazite*, s.f. Ciupercă parazită al cărei miceliu se dezvoltă atât la suprafața, cât și în interiorul plantei-gazdă. — Din fr. **ectoendoparasite**.

ECTOGENEZĂ s.f. Teorie în biologie care absolutizează acțiunea mediului exterior asupra organismelor, negând rolul structurii interne a acestora. — Din fr. **ectogénèse**.

ECTOPARAZÍT, -Ă, *ectoparaziți*, -te, adj., s.m. și f. **1.** (Purice, ploșniță, păduche etc.) care trăiește ca parazit pe suprafața corpului omului și al animalelor. **2.** (Ciupercă parazită) al cărei miceliu se dezvoltă la suprafața organelor atacate. — Din fr. **ectoparasite**.

ECTÓPIC, -Ă, *ectopici*, -ce, adj. (Med.; despre organe) Care are o poziție anormală. — Din fr. **ectopique**.

ECTOPÍE s.f. (Med.) Anomalie de poziție a unui organ; heterotopie. — Din fr. **ectopie**.

ECTOPLĂSMĂ, *ectoplasme*, s.f. **1.** Zonă periferică a citoplasmei celulare; hialoplasmă. **2.** Substanță spirituală pe care spiriții susțin că o emană mediile în timpul transei; teplasmă. — Din fr. **ectoplasme**.

ECTROPIÓN s.n. Afecțiune oftalmologică manifestată prin întoarcerea pleoapelor în afară din cauza unei conjunctivite granulose. [Pr.: -pi-on] — Din fr. **ectropion**.

ECUADORIÁN, -Ă, *ecuadorieni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Ecuador. **2.** Adj. Care aparține Ecuadorului sau ecuadorienilor (**1**), privitor la Ecuador ori la ecuadorieni. [Pr.: -cu-a-do-ri-an] — Din fr. **équadorien**.

ECUATOR s.n. **1.** (Geogr.) Linie imaginară rezultată din intersecția suprafeței Pământului cu planul care trece prin centrul lui, perpendicular pe axa polilor, împărțind globul terestru în două emisfere. **2.** Cercul mare al unei sfere, obținut prin intersecția acesteia cu un plan perpendicular pe o axă a sferei. ♦ *Ecuador cereesc* = cerc de pe sfera cerească, obținut prin intersecția acesteia cu planul ecuatorial terestru. [Pr.: -cu-a-] — Din fr. **équateur**, lat. **aequator**.

ECUATORIAL, -Ă, *ecuatoriali*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține ecuatorului, privitor la ecuator; specific, caracteristic ecuatorului. ♦ *Zonă ecuatorială* = zonă de circa zece grade care se întinde de o parte și de alta a ecuatorului. *Coordonate ecuatoriale* = sistem de coordonate pentru determinarea locului unui astru pe sfera cerească. **2.** S.n. Lunetă astronomică cu un mecanism care îi permite să se rotească în jurul unei axe perpendiculare pe planul ecuatorului cereesc. [Pr.: -cu-a-to-ri-a] — Din fr. **équatorial**.

ECUÁTIE, *ecuatii*, s.f. Relație matematică între mai multe mărimi cunoscute și necunoscute, valabilă numai pentru anumite valori ale mărimilor necunoscute. ♦ *Ecuatie chimică* = reprezentare simbolică a reacțiilor chimice cu ajutorul formulelor și simbolurilor chimice. ♦ Fig. Problemă dificilă, greu de rezolvat. ♦ (Astron.) *Ecuatia timpului* = diferența dintre timpul solar mijlociu și timpul solar adevărat, care apare datorită faptului că mișcarea Soarelui pe bolta cerească nu este uniformă. [Pr.: -cu-a-] — Din fr. **équation**, lat. **aequatio**, -onis.

ECUMÉNIC, -Ă, *ecumenici*, -ce, adj. Investit cu autoritate extinsă asupra întregii Biserici creștine. — Din fr. **œcuménique**.

ECUMENÍSM s.n. Mișcare de refacere a unității universale a Bisericilor creștine, cu respectarea autonomiei lor, pe calea acordurilor și a dialogului teologic.

ECUSÓN, *ecusoane*, s.n. **1.** Ornament sculptat, pictat etc., de obicei în formă de scut, pe care sunt înfățișate inscripții, elemente heraldice etc. **2.** Plăcuță de metal, de plastic etc., având imprimate unele date despre persoana care o poartă, ca legitimație, la locul de muncă, la conferințe, congrese etc. — Din fr. **écusson**.

ECVESTRU, -Ă, *ecvestri*, -stre, adj. De călăreț, călare; (despre opere plastice) care reprezintă o persoană călare. — Din fr. **équestre**, lat. **equestris**.

ECVIDÉU, *ecvidee*, s.n. (La pl.) Grup de mamifere imparicopitate erbivore, cu o singură copită și fără veziculă biliară; (și la sg.) animal care face parte din acest grup. — Din fr. **équidés**.

ECVISETACÉE, *ecvisetacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee criptogame vasculare cu un singur gen în flora actuală (coada-calului), cu frunze mici, solzoase, concrete într-o teacă în jurul nodurilor, și care se înmulțesc prin spori (*Equisetum*); (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **équisetacée**.

ECZEMATÓS, -OĂSĂ, *eczematoși*, -oase, adj., s.m. și f. (Bolnav) de eczemă. — Din fr. **eczémateux**.

ECZEMĂ, *eczeme*, s.f. Boală de piele, acută sau cronică, de natură infecțioasă sau alergică, caracterizată prin erupții, abcese, leziuni umede sau uscate (însoțite de mâncărimi intense). — Din fr. **eczéma**.

EDAFÍC, -Ă, *edafici*, -ce, adj. Care se referă la sol. — Din fr. **édaphique**.

EDAFÓN s.n. Totalitatea organismelor vegetale și animale care trăiesc în sol, legate de anumite condiții specifice de viață. — Din germ. **Edaphon**.

EDĂM s.n. Sortiment de brânză olandeză. — Cuv. fr.

EDEC, *edecuri*, s.n. **1.** Odgon lung cu care se leagă de catarg sau de babele din prora o ambarcațiune sau o navă pentru a fi remorcată de pe mal împotriva curenților unui curs de apă. ♦ Expr. *A trage la edec* = a remove o ambarcațiune sau o navă de pe mal cu un odgon împotriva curenșului apei. *A fi la edecul cuiva* = a depinde de totul de cineva, a fi la remorca cuiva. **2.** Lucru care se găsește de multă vreme într-o gospodărie; lucru necesar, p. ext., persoană (indispensabilă) care se găsește de multă vreme undeva. — Din tc. **yedek**.

EDECÁR, *edecari*, s.m. Persoană care trage la edec (**1**). — **Edec** + suf. -ar.

EDECLIU, *edeclii*, s.m. (Înv.) Slujitor (cu rang inferior) la Curtea domnească. — Din tc. *yedecli*.

EDELSCHWEIN s.n. Rasă de porci crescută mai ales pentru carne. [Pr.: *édelsvain*] — Cuv. germ.

EDELVAIS s.m. (Bot.; rar) Floare-de-colt. [Scris și: *edelweiss*] — Din germ. *Edelweiss*.

EDÉM, *edeme*, s.n. (Med.) Acumulare excesivă de lichid seros în spațiile intercelulare ale organelor și țesuturilor. ◊ *Edem pulmonar* = afecțiune cauzată de trecerea plasmii sangvine în alveolele pulmonare. — Din fr. *oedème*.

EDÉN s.n. (În Biblie) Rai, paradis. ◊ Fig. Loc foarte frumos, foarte plăcut, încântător. — Din fr. *éden*.

EDÉNIC, *-Ă, edenici*, *-ce*, adj. De rai. ◊ Fig. Frumos, plăcut, încântător. — Din fr. *édénique*.

EDENTĂ, *edentez*, vb. I. Tranz. A rupe, a smulge dinții unei roți dințate, ai unei perii de sărmă etc. — Din fr. *édenter*.

EDENTĂT, *-Ă, edentați*, *-te*, adj., s.n. (Mamifer primitiv) fără dinți sau cu dinții slab diferențiați.

EDENTĂȚIE s.f. Lipsa unuia sau a mai multor dinți de pe arcadele dentare. — Cf. fr. *édenter*.

EDICT, *edict*, s.n. 1. (În Roma antică) Act prin care un magistrat făcea cunoscute normele de drept și formele juridice aplicate în timpul magistraturii sale. 2. (În Antichitate și în Evul Mediu) Decret imperativ cu caracter normativ promulgat de un monarh sau de o autoritate laică sau bisericească superioară cu privire la o anumită problemă. — Din lat. *edictum*, germ. *Edikt*.

EDICTĂL, *-Ă, edictali*, *-e*, adj. (Rar) Privitor la un edict. — Din fr. *édictal*, lat. *edictalis*.

EDICUL, *edicule*, s.n. 1. Construcție mică ridicată într-un loc public. ◊ Construcție sau învelitoare de protecție care fereste de intemperii o lucrare de artă. 2. Tabernacul într-un templu roman. ◊ Nișă într-o încăpere funerară, pentru portretele morților sau pentru urne. — Din fr. *édicule*, lat. *aediculum*.

EDIFICĂ, *edific*, vb. I. 1. Tranz. (Adesea fig.) A zidi, a ridica, a clădi (construcții monumentale). 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) lămurii, a (se) clarifica. — Din fr. *édifier*, lat. *aedificare*.

EDIFICĂRE, *edificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *edifica* și rezultatul ei. — V. *edifica*.

EDIFICĂTOR, *-OĂRE, edificatori*, *-oare*, adj. Care edifică (2), care lămurește în mod convingător. — Din fr. *édificateur*, lat. *aedificator*.

EDIFICIU, *edificii*, s.n. Clădire publică mare, construcție impunătoare (adăpostind o instituție). — Din fr. *édifice*, lat. *aedificium*.

EDIL, *edili*, s.m. 1. (În Antichitatea romană) Magistrat care supraveghea edificiile și instalațiile publice, care se ocupa de aprovizionare, de organizarea jocurilor etc. 2. (Adesea fig.) Persoană care face parte din conducerea administrativă a unui oraș; consilier municipal. — Din fr. *édile*, lat. *aedilis*.

EDILITAR, *-Ă, editari*, *-e*, adj. Privitor la administrația sau la lucrările de interes public ale unui oraș. — Din fr. *édilitaire*.

EDILITATE s.f. 1. Îngrijire a edificiilor și a lucrărilor de interes public ale unui oraș; înzestrare a unui oraș cu astfel de edificii și de lucrări. 2. Disciplină care se ocupă cu studiul, executarea și exploatarea lucrărilor de interes public, destinate să asigure un mediu salubru și un anumit grad de confort într-o localitate. — Din fr. *édilité*, lat. *aedilitas*, *-atis*.

EDITĂ, *editez*, vb. I. Tranz. 1. A efectua operațiile de tipărire și de difuzare a unei cărți sau a unei publicații. 2. A stabili, pe baza unei cercetări amănunțite, un text în vederea publicării lui (cu adnotații critice și explicative); a îngriji apariția unei opere. — Din fr. *éditer*.

EDITĂRE, *editări*, s.f. Faptul de a *edita*. — V. *edita*.

EDITOR, *-OĂRE, editori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană (fizică sau juridică) având sarcina de a edita o carte, o revistă etc. — Din fr. *éditeur*, lat. *editor*.

EDITORIAL, *-Ă, editoriali*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. Care aparține editurii sau editurii, privitor la editura sau la editare. 2. S.n., adj. (Articol de ziar, de revistă etc., de obicei nesemnă) care exprimă părerea conducerii redacției într-o problemă actuală importantă. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. *éditorial*.

EDITORIALIST, *-Ă, editorialiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care scrie editoriale (într-un ziar, într-o revistă etc.) — Din fr. *éditorialiste*.

EDITURĂ, *edituri*, s.f. Instituție cu personalitate juridică, specializată în valorificarea dreptului de autor, care editează cărți, publicații periodice etc. — *Edita* + suf. *-ură*.

EDIȚIE, *ediții*, s.f. 1. Totalitatea exemplarelor unei opere tipărite, dintr-unul sau mai multe tiraje, pentru care s-a folosit același zaț tipografic. ◊ *Ediție specială* = tiraj suplimentar al unui ziar publicat în afara periodicității obișnuite, cu prilejul unui eveniment important, al unei sărbători etc. *Ediție critică* = ediție a unui text (vechi, clasic etc.) stabilit prin compararea variantelor și însoțit de comentarii și de aparatul critic necesar. *Ediție definitivă* = ediție al cărei text a fost văzut de autor și considerat ca definitiv. 2. Versiune. 3. Competiție sportivă care are loc periodic. [Pr.: *edițiune* s.f.] — Din fr. *édition*, lat. *editio*, *-onis*.

EDIȚIUNE s.f. v. *ediție*.

EDUCĂ, *educ*, vb. I. Tranz. A forma pe cineva prin educație; a influența în mod intenționat, sistematic și organizat dezvoltarea intelectuală, morală și fizică a

copiilor și tineretului sau, p. ext., a oamenilor, a societății etc. — Din fr. *éduquer*, lat. *educare*.

EDUCABIL, *-Ă, educabili*, *-e*, adj. Care poate fi educat, receptiv la educație. — Din fr. *éducabil*.

EDUCABILITATE s.f. Însușirea de a fi educabil. — *Educabil* + suf. *-itate*.

EDUCĂRE s.f. Acțiunea de a *educa* și rezultatul ei; cultivare, instruire. — V. *educa*.

EDUCĂT, *-Ă, educați*, *-te*, adj. Care a primit educație; manierat, politicos, civilizată. — V. *educa*.

EDUCĂȚIV, *-Ă, educativi*, *-e*, adj. Care aparține educației, privitor la educație, care contribuie la educația cuiva. — Din fr. *éducatif*.

EDUCĂTOR, *-OĂRE, educatori*, *-oare*, adj., s.m., s.f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care educă copiii, tineretul (în școli); profesor, învățător. 2. S.f. Persoană cu o pregătire specială care se ocupă de educația copiilor preșcolari (în cămine și în grădinițe). — Din fr. *éducateur*, lat. *educator*.

EDUCAȚIE s.f. 1. Fenomen social fundamental de transmitere a experienței de viață a generațiilor adulte și a culturii către generațiile de copii și tineri, abilitării pentru integrarea lor în societate. 2. Cunoașterea bunelor maniere și comportarea în societate conform acestora. ◊ Loc. vb. *A face educație cuiva* = a educa pe cineva. ◊ *Educație fizică* = ansamblu de exerciții corporale, practicate în școli și universități, destinat întreținerii calităților fizice ale organismului. [Var.: (înv.) *educațiune* s.f.] — Din fr. *éducation*, lat. *educatio*, *-onis*.

EDUCAȚIONAL, *-Ă, educaționali*, *-e*, adj. Care aparține educației, învățământului, care contribuie la educația cuiva; educativ. [Pr.: *-ți-o*] — Din engl. *educational*, fr. *éducationnel*.

EDUCAȚIUNE s.f. v. *educație*.

EDULCORĂ, *edulcorez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A atenua; a îndulci. — Din fr. *édulcorer*.

EDULCORĂNT, *-Ă, edulcoranți*, *-te*, adj., s.n. (Livr.) 1. Adj. Care atenuază, care îndulcește. 2. S.n. Substanță care se adaugă unui medicament pentru a-l îndulci. — Din fr. *édulcorant*.

EDULCORĂȚ, *-Ă, edulcorați*, *-te*, adj. (Livr.) Atenuat, îndulcit. — V. *edulcora*. **EEG**, *EEG-uri*, s.n. 1. Electroencefalograf. 2. Electroencefalogramă. [Pr.: *eeghé*] — Din engl. *EEG*.

EFEB, *efebi*, s.m. (În Grecia antică) Adolescent care își făcea educația într-o efebie. ◊ Tânăr ajuns la pubertate; adolescent. ◊ (Azi) Tânăr de o deosebită frumusețe. — Din fr. *éphèbe*, lat. *ephebus*.

EFEBIE, *efebii*, s.f. (În Grecia antică) Școala în care se făcea educația militară și cetățenească a tineretului. — Din fr. *éphébie*.

EFECT, *efecte*, s.n. 1. Fenomen care rezultă în mod necesar dintr-o anumită cauză, fiind într-o legătură indestructibilă cu aceasta; rezultat, urmare, consecință. ◊ Expr. *A-și face efectul* = a da un anumit rezultat, a avea consecința scontată. 2. Impresie produsă de cineva sau de ceva asupra cuiva. ◊ Loc. adj. *De efect* = care atrage atenția, care produce o impresie puternică. ◊ Loc. vb. *A face efect* = a impresiona. ◊ (În sintagma) *Efect sonor* = efect produs prin mijloace electroacustice sau electronice sugerând ascultătorului senzația unui sunet real sau oferindu-i sonorități inedite. 3. (Concr.; la pl.) Bunuri mobile. ◊ Îmbrăcăminte militară, echipament. 4. (La pl.) Valori negociabile (emise de stat), hârtii de valoare. *Efecte de comerț*, *Efecte publice*. — Din lat. *effectus* (cu unele sensuri după fr. *effet*).

EFECTIV, *-Ă, efectivi*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. (Adesea adverbial) Real², adevărat. 2. S.n. Numărul de persoane care fac parte dintr-o colectivitate, mai ales dintr-o unitate sau formație militară. — Din fr. *effectif*, lat. *effectivus*.

EFFECTOR, *efectori*, s.m. (Biol; adesea adjectival) 1. Organ care acționează sub comanda sistemului nervos central la stimuli externi sau interni primiți de organele receptoare. 2. Substanță care modifică activitatea unor enzime. — Din fr. *effecteur*, lat. *effector*.

EFFECTUĂ, *efectuez*, vb. I. Tranz. A face, a realiza, a îndeplini; a executa. [Pr.: *-tu-a*] — Din fr. *effectuer*, lat. *effectuar*.

EFFECTUĂRE, *efectuări*, s.f. Acțiunea de a *efectua* și rezultatul ei. [Pr.: *-tu-a*] — V. *efectua*.

EFFECTUĂȚ, *-Ă, efectuați*, *-te*, adj. Care este realizat, îndeplinit, executat. [Pr.: *-tu-at*] — V. *efectua*.

EFEDRINĂ s.f. Alcaloid solubil în alcool, în eter și în cloroform, ai cărui derivați, solubili în apă, se folosesc în special în tratamentul bolilor căilor respiratorii. — Din fr. *éphédrine*.

EFEMÉR, *-Ă, efemeri*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. De scurtă durată; trecător, vremelnic. 2. S.f. (La pl.) Ordin de insecte cu corpul subțire și moale, terminat cu trei filamente lungi, cu două perechi de aripi transparente, care trăiesc ca adult câteva zile sau ore, iar ca larvă (acvatică) 2-3 ani; efemeride (*Ephemera*); (și la sg.) insectă din acest ordin. — Din fr. *éphémère*.

EFEMERIDĂ, *efemeride*, s.f. 1. Efemeră (2). 2. (La pl.) Note (de ziar sau de calendar) care arată evenimentele petrecute la aceeași dată în ani diferiți. 3. (La pl.) Lucrare, sub formă de tabele, alcătuită de un observator astronomic care anticipează fenomenele cerești ce se vor desfășura în anul următor. 4. Fig. (La pl.) Lucruri, gânduri etc. trecătoare; știri cotidiene de mică importanță. — Din fr. *éphéméride*, lat. *ephemeris*, *-idis*.

EFEMERIZĂ, *efemerizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A face să devină sau a deveni efemer. — **Efemer** + suf. *-iza*.

EFEMERIZĂRE, *efemerizări*, s.f. (Livr.) Faptul de a (se) *efemeriza*. — V. **efemeriza**.

EFEMINĂ, *efeminez*, vb. I. Tranz. și refl. I. (Rar) A (se) moleși, a (se) înmuia. 2. A face să capete sau a căpăta aspect sau caracter feminin. — Din fr. **efféminer**.

EFEMINĂT, **-Ă**, *efeminați, -te*, adj. Cu aspect sau caracter feminin, delicat; *p. ext.* molatic, moleșit. ♦ **Urbitor de plăceri**. — Din fr. **efféminé**, lat. **effeminatus**.

EFEMINĂȚIE s.f. (Rar) Caracterul celui efeminat; moliciune, slăbiciune. — Din fr. **effémination**, lat. **effeminatio**.

EFÉNDI s.m. (Inv.) Titlu onorific dat în Turcia învățăților, funcționarilor; persoană care avea acest titlu. — Din te. **efendi**.

EFERENT, **-Ă**, *eferenți, -te*, adj. Care duce (în afară). ♦ *Fibre neuroase eferente* = fibre neuroase prin care excitația trece de la centrul nervos spre zonele periferice ale corpului. — Din fr. **efférent**.

EFERVESCENȚĂ, *efervesceți, -te*, adj. (Despre lichide) Care dezvoltă cu putere gaze în cursul unei reacții chimice. ♦ Fig. Agitat, frământat; clocotitor. — Din fr. **effervescent**, lat. **effervescent, -ntis**.

EFERVESCENȚĂ, *efervescețe*, s.f. Degajare activă și zgomotoasă a unui gaz într-o masă lichidă, datorită unei reacții chimice sau fizice. ♦ Fig. Agitație, frământare, fierbere. — Din fr. **effervescece**.

EFÉT, *efeți*, s.m. (De obicei la pl.) Judecător care făcea parte dintr-un tribunal penal din Atena antică. — Din fr. **éphète**.

EFETONINĂ s.f. Efedrină sintetică, cu aceleași utilizări ca și cea naturală. — Din fr. **éphétonine**.

EFICACE adj. invar. Care produce efectul scontat, care dă un rezultat pozitiv; eficient. — Din fr. **efficace**, lat. **efficax, -acis**.

EFICACITATE s.f. Calitatea de a produce efectul (pozitiv) așteptat; eficiență. — Din fr. **efficacité**.

EFICIENT, **-Ă**, *eficienți, -te*, adj. Eficace. [Pr.: *-ci-ent*] — Din fr. **efficent**, lat. **efficiens, -ntis**.

EFICIENTIZĂ, *eficientizez*, vb. I. Tranz. A face să fie eficient. [Pr.: *-ci-en-*] — **Eficient** + suf. *-iza*.

EFICIENTIZĂRE, *eficientizări*, s.f. Acțiunea de a *eficientiza* și rezultatul ei. [Pr.: *-ci-en-*] — V. **eficientiza**.

EFICIENTĂ, *eficiente*, s.f. Eficacitate. [Pr.: *-ci-en-*] — Din fr. **efficence**.

EFIGIAL, **-Ă**, *efigiali, -e*, adj. Care aparține unei efigii; de efigie. [Pr.: *-gi-al*] — Din fr. **effigial**.

EFIGIE, *efigii*, s.f. Reprezentare în relief pe monede, medalii etc. a chipului unui personaj important. ♦ Imaginea, portretul pictat, desenat, incizat etc. al unei persoane. — Din fr. **effigie**, lat. **effigies**.

EFILĂ, *efilez*, vb. I. Tranz. și refl. (Tehn.) A (se) subția. — Din fr. **effiler**.

EFLORĂ, *eflorez*, vb. I. Tranz. A studia superficial; a frunzări o carte. — Din fr. **effleur**.

EFLORESCENȚĂ, *efloresceți, -te*, adj. I. (Bot.) Care înflorește, care se află în eflorescență (1); *fig.* infloritor, bogat în aspecte sau detalii. 2. (Chim.; despre săruri) Care prezintă eflorescență (2). — Din fr. **efflorescent**, lat. **efflorescens, -ntis**.

EFLORESCENȚĂ, *eflorescețe*, s.f. 1. Începutul înfloririi unei plante; *fig.* înflorire, dezvoltare sub aspecte bogate. 2. Proprietate a unor săruri cristaline de a se transforma în pulbere, prin pierderea apei de cristalizare; (concr.) sare cu aspect de pulbere rezultată în acest fel. ♦ Depozit de săruri care apare la suprafața unor roci. ♦ Pată sau depozit cristalin de săruri alcalino-pământoase care apare pe suprafața exterioară a construcțiilor de beton sau de zidărie. 3. (Med.) Erupție ușoară pe piele; (pop.) spuzeală. — Din fr. **efflorescence**.

EFLUENT, **-Ă**, *efluenți, -te*, adj. (Tehn.; despre lichide) Care iese dintr-o instalație. [Pr.: *-flu-ent*] — Din fr. **effluent**.

EFLUVIU, *efluy*, s.n. 1. Emanație a unor corpuri, perceptibilă cu ajutorul mirosului. ♦ Fig. Curent, flux, fluid. 2. Descărcare electrică autonomă, de slabă luminosită, neînsoțită de zgomot sau căldură, între electrozii aflați la o tensiune înaltă. 3. Defect sub forma unor linii subțiri în evantai care apare la dezvoltare pe o peliculă cinematografică. — Din fr. **effluve**, lat. **effluvium**.

EFLUX, *efluxuri*, s.n. Scurgere dintr-o masă de fluid care se găsește în stare de repaus sau în mișcare. — După it. **efflusso**.

EFOR, *efori*, s.m. I. Membru în consiliul de conducere al unei eforii; epitrop. 2. Nume dat în Sparta antică fiecăruia dintre cei cinci magistrați cu largi și importante atribuții în politica internă și externă a statului. — Din ngr. **eforos**.

EFORĂT s.n. Colegiu din Sparta antică alcătuit din cinci efori (2); funcție sau instituție reprezentată de acest colegiu. — Din fr. **éphorat**.

EFORIE, *eforii*, s.f. Nume dat unor instituții administrative de utilitate publică sau social-culturală din trecut; consiliul de conducere al acestor instituții; sediul acestor consilii; epitropie. — Din ngr. **eforia**.

EFÓRT, *eforturi*, s.n. I. Mobilizarea a forțelor fizice sau psihice ale organismului în vederea realizării unui randament superior celui obișnuit sau pentru a învinge o dificultate; strădanie, străduință. 2. (Fiz.) Rezultantă a forțelor interioare dintr-o

secțiune a unui corp deformabil, cauzată de solicitări exterioare, de căldură etc. — Din fr. **effort**.

EFRACTÓR, **-OĂRE**, *efractori, -oare*, s.m. și f. Persoană care a comis o efracție. — Din fr. **efracteur**.

EFRACȚIE, *efracții*, s.f. Spargere a zidurilor, forțare a încuietorilor sau a oricărui dispozitiv de închidere, pentru săvârșirea unei infrafracțiuni. [Var.: **efracțiune** s.f.] — Din fr. **efraction**.

EFRACȚIUNE s.f. v. **efracție**.

EFUZIOMÉTRU, *efuziometre*, s.n. Dispozitiv pentru determinarea densității gazelor, bazat pe fenomenul efuziunii (2). [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **effusiomètre**.

EFUZIUNE, *efuziuni*, s.f. I. Manifestare, exteriorizare puternică a unor sentimente pozitive. 2. Difuziune a unui gaz printr-un înveliș poros. 3. Proces vulcanic de revărsare a magmei sub formă de lavă la suprafața pământului și de formare a unor produse vulcanice. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **effusion**, lat. **effusio, -onis**.

EFUZÍV, **-Ă**, *efuzivi, -e*, adj. Vulcanic. — Din fr. **effusif**.

EFUZÓR, *efuzoare*, s.n. Tub cu secțiune crescătoare, utilizat pentru accelerarea scurgerii unui gaz. — Din **efuziune**.

EGÁL, **-Ă**, *egali, -e*, adj. I. (Adesea adverbial și substantivat) Care este la fel cu altul într-o anumită privință; (despre cetățeni, națiuni etc.) care au aceleași drepturi și aceleași îndatoriri. ♦ *Fără egal* = excepțional, neasemuit, neîntrecut. ♦ Expr. *A trata* (pe cineva sau ceva) *de la egal la egal* = a se comporta într-o împrejurare dată ca fiind în aceeași situație, pe aceeași treaptă cu partenerul său; a duce tratative cu cineva în condiții de egalitate (2). (Sport) *A fi egal* = a avea același număr de puncte. 2. (Mat.) Care are aceeași valoare în aceeași unitate de măsură. ♦ *Semn egal* (și substantivat, n.) = semn grafic format din două liniițe paralele așezate orizontal între două expresii, care exprimă o egalitate. ♦ (Despre figuri geometrice) Care coincide, prin suprapunere, cu o altă figură. 3. (Despre obiecte, fenomene sau ființe, comparate cu ele însele sub diverse aspecte, stări) Neschimbat, statornic; uniform, invariabil; monoton. ♦ Expr. (Adverbial) *A-i fi* (cuiva) *egal* = a-i conveni în aceeași măsură și o alternativă și cealaltă; a-i fi indiferent. — Din fr. **égal**.

EGALĂ, *egalez*, vb. I. Tranz., intranz. și refl. A face să fie sau a fi la fel cu altul într-o anumită privință; a face să devină sau a deveni egal. ♦ Tranz. (Sport) A obține același număr de puncte cu altcineva. — Din fr. **égaler**.

EGALÁBIL, **-Ă**, *egalabili, -e*, adj. Care poate fi egalat. — Din fr. **égalable**.

EGALÁRE, *egalări*, s.f. Acțiunea de a (se) *egala*. — V. **egala**.

EGALÁT, **-Ă**, *egalăți, -te*, adj. Făcut sau devenit egal; nivelat; uniformizat. — V. **egala**.

EGALITÁR, **-Ă**, *egalitari, -e*, adj. Care are ca scop egalitatea civilă, politică și socială; privitor la egalitatea civilă, politică și socială; bazat pe egalitate civilă, politică și socială. — Din fr. **égalitaire**.

EGALITARÍSM s.n. Concepție socială care preconizează nivelarea, egalizarea consumului individual și a modului de trai al membrilor societății. — Din fr. **égalitarisme**, rus. **egalitarizm**.

EGALITARÍST, **-Ă**, *egalitariști, -ste*, adj., s.m. și f. I. Adj. Care aparține egalitarismului, privitor la egalitarism, care susține egalitarismul. 2. S.m. și f. Adept al egalitarismului. — Din fr. **égalitariste**.

EGALITÁTE, *egalități*, s.f. I. Faptul de a fi egal; stare a două sau a mai multor lucruri egale între ele. ♦ Uniformitate, uniformizare. ♦ (Sport) Situație în care mai mulți participanți realizează același număr de puncte în cadrul aceleiași concurs. 2. Principiu potrivit căruia tuturor oamenilor și tuturor statelor sau națiunilor li se recunoaște aceleași drepturi și li se impun aceleași îndatoriri, prevăzute de regula de drept; situație în care oamenii se bucură de aceleași drepturi și au aceleași îndatoriri. 3. (Mat.) Relație între două sau mai multe cantități, elemente, termeni etc. egali; expresie a acestei relații, scrisă cu ajutorul semnelui egal. — Din fr. **égalité**.

EGALIZÁ, *egalizez*, vb. I. Tranz. A face ca două sau mai multe lucruri, situații etc. să fie egale între ele în anumite privințe. ♦ Fig. A pune pe același plan, a face să dispară diferențele; a nivela. — Din fr. **égaliser**.

EGALIZÁRE, *egalizări*, s.f. Acțiunea de a *egaliza* și rezultatul ei. — V. **egaliza**.

EGALIZATÓR, **-OĂRE**, *egalizatori, -oare*, adj., s.n. I. Adj. Care egalizează, care produce sau determină egalizarea. 2. S.n. Produs chimic care adaugă în băile de vopsire pentru dispersarea, mărirea vitezei de pătrundere și fixarea colorantului. 3. S.n. Dispozitiv care reglează presiunea într-o conductă. — Din fr. **égalisateur**.

EGALIZÓR, *egalizoare*, s.n. (Tehn.) Corector al caracteristicii de frecvență a unui sistem electroacustic. — Din fr. **égaliseur**, engl. **equalizer**.

EGEÁN, **-Ă**, *egeeni, -e*, adj. Care se referă la popoarele din zona Mării Egee. [Pr.: *-ge-ean*] — Din fr. **égéen**.

EGHILÉT, *eghileți*, s.m. Șnur cu capetele îmbrăcate în metal, care împodobește uniforma unor militari. — Din fr. **aiguillette**.

EGIDĂ, *egide*, s.f. Ocrotire, sprijin, protecție; îndrumare, îngrijire. ♦ (În loc prep.) *Sub egida...* = sub auspiciile... — Din fr. **égide**, lat. **aegis, -idis**.

EGIPTEAN, **-Ă**, *egipteni, -e*, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. Persoană care face parte din națiunea formată pe teritoriul Republicii Arabe Egipt. 2. Adj. Care aparține

Egiptului sau egiptenilor (1), privitor la Egipt ori la egipteni. ♦ (Substantivat, f.) Limba egipteană. 3. S.m. și f. (La pl.) Vechii locuitori ai văii și deltei Nilului, care au creat în Antichitate unul dintre principalele state ale Orientului; (și la sg.) persoană care aparține acestor vechi populații. — Egipt (n. pr.) + suf. *-ean*.

EGIPTEANCĂ, *egipteancă*, s.f. Femeie care aparține populației Republicii Arabe Egipt. — Egiptean + suf. *-că*.

EGIPTOLOG, *egiptolog*, s.m. Specialist în egiptologie. — Din fr. *égyptologue*.

EGIPTOLOGIE s.f. Ramură a orientalisticii care se ocupă cu studiul limbii, istoriei și culturii Egiptului antic. — Din fr. *égyptologie*.

EGIPTIANĂ, *egipteană*, s.f. (Mai ales la pl.) Caracter de literă tipografică caracterizată prin grosimea uniformă a tuturor trăsăturilor, prin construcție aproape geometrică și tălpile picioarelor dreptunghiulare. [Pr.: *-ți-a-*] — Din fr. *égyptienne*, germ. *Egyptienne*.

EGLINDISĂ, *eghindisesc*, vb. IV. Refl. (Înv.) A se distra, a petrece, a se amuza. — Din ngr. *eglendir*.

EGLOGĂ, *egloge*, s.f. Mic poem pastoral asemănător idilei; bucolică. — Din fr. *élogue*, lat. *ecloga*.

EGOCENTRIC, *-Ă*, *egocentrici*, *-ce*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care privește totul prin prisma intereselor și a sentimentelor personale, care se consideră centrul universului; (despre manifestări ale oamenilor) care trădează o asemenea atitudine. — Din fr. *égoцентриque*.

EGOCENTRISM s.n. Atitudine a celui care privește totul prin prisma intereselor și a sentimentelor personale; tendința de a face din sine „centrul universului”; egotism. — Din fr. *égoцентриsm*.

EGOISM s.n. Atitudine de exagerată preocupare pentru interesele personale și de nesocotire a intereselor altora. — Din fr. *égoïsme*.

EGOIST, *-Ă*, *egoști*, *-ste*, adj. (Adesea substantivat) Stăpânit de egoism; determinat de egoism, care denotă egoism. — Din fr. *égoïste*.

EGOLATRIE s.f. Manie de a se preocupa exagerat de propria persoană; supraestimare a valorii personale; egotism. — Cf. lat. *e g o* (după *idolatrie*).

EGOLÁTRU, *-Ă*, *egolatri*, *-e*, adj. Stăpânit de egolatrie. — Cf. lat. *e g o* (după *idolátru*).

EGOTISM s.n. Atitudine individualistă care provine din acordarea unei importanțe exagerate propriei persoane. — Din fr. *égotisme*.

EGOTIST, *-Ă*, *egoști*, *-ste*, adj. (Adesea substantivat) Stăpânit de egotism; determinat de egotism. — Din fr. *égotiste*.

EGRENĂ, *egrenez*, vb. I. Tranz. A separa cu ajutorul unor mașini speciale semințele de bumbac pentru a obține puful de bumbac. — Din fr. *égrenier*.

EGRENĂRE, *egrenări*, s.f. Acțiunea de a *egrena* și rezultatul ei. — V. *egrena*.

EGRENÁT s.n. Faptul de a *egrena*. — V. *egrena*.

EGRÉTĂ, *egrete*, s.f. 1. Gen de păsări migratoare de baltă, de culoare albă, cu spatele împodobit cu un mănunchi de pene ornamentale lungi; erodiu, stârc alb (*Egretta*); pasăre care face parte din acest gen. 2. Mănunchi de pene de egretă (1) sau de fire albe, folosit ca podoabă la pălării, la chipie militară, la turbane etc. 3. Aglomerare de perișori la extremitatea superioară a fructelor. 4. (Fiz.; în sintagma *Descărcare în egretă*) = descărcare electrică produsă sub formă unei succesiuni rapide de scântei luminoase între electrozi aflați la o tensiune înaltă. — Din fr. *aigrette*.

EGÚMEN, *-Ă*, *egumeni*, *-e*, s.m. și f. Stareț. — Din ngr. *igúmenos*.

EGUMENÍ, *egumenesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A conduce o mănăstire; a stăreți. — Din *egumen*.

EGUMENIE s.f. Funcția de egumen; timpul cât cineva îndeplinește această funcție; stăreție. — *Egumen* + suf. *-ie*.

EGUTÁRE s.f. Îndepărtare a apei din cărbuni și din minereuri, în silozuri sau în grămezi expuse la aer. — După fr. *égouttage*.

EGUTÓR, *egutoare*, s.n. Cilindru gol în interior, cu o manta de sită de metal, care presează banda de material pe sita plană a cutiilor aspiratoare la mașinile de fabricat hârtie, pentru a o stoarce de apă și pentru a o netezi. — Din fr. *égouttoir*.

EH interj. Exclamație care exprimă diverse sentimente: dispreț, resemnare, dezamăgire, necaz etc. — Onomatopee.

EHEÍ interj. v. *ehei*.

EHEHÉI interj. v. *ehei*.

EHEÍ interj. Exclamație care exprimă diverse sentimente: admirație, bucurie, regret, nostalgie; exclamație care însoțește evocarea unor amintiri, constatarea unor fapte etc. [Var.: *ehé*, *ehehí*, *hehéi* interj.] — Onomatopee.

EI interj. Exclamație care: **a**) introduce, însoțește, întărește sau exprimă o întrebare; **b**) exprimă sau însoțește și întărește un îndemn, o mustrare, o poruncă; **c**) exprimă mirarea; **d**) arată trecerea de la o idee la alta. — Onomatopee.

EIDÉTIC, *-Ă*, *eidetici*, *-ce*, adj. 1. Care ține de eidetism. 2. (Psih.) Care provine din imaginație. [Pr.: *e-i-*] — Din fr. *eidétique*.

EIDETISM s.n. Anomalie întâlnită în special la copii, care constă în reprezentarea foarte vie a obiectelor văzute anterior, ca și cum acestea ar fi prezente. [Pr.: *e-i-*] — Din fr. *eidétisme*.

EIDOFÓR, *eidofoare*, s.n. Instalație pentru proiecția imaginilor de televiziune pe ecran cinematografic. [Pr.: *e-i-*] — Din fr. *eidophore*, engl. *eidofor*.

EINSTEINIU s.n. Element chimic transuranic, obținut pe cale artificială. [Pr.: *ainstáiniu*] — Din fr. *einsteinium*.

EJACULĂ, *ejaculez*, vb. I. Tranz. A elimina sperma prin canalul uretral. — Din fr. *éjaculer*.

EJACULÁRE, *ejaculări*, s.f. Acțiunea de a *ejacula* și rezultatul ei; ejaculație. — V. *ejacula*.

EJACULÁȚIE, *ejaculații*, s.f. Ejaculare; (concr.) lichid spermatic ejaculat. ♦ Zvârlirea afară a sporilor din sporange, frecventă la unele plante. — Din fr. *éjaculation*.

EJECTĂ, *ejectez*, vb. I. Tranz. A da afară, a evacua cu putere (un fluid, un obiect etc.). — Din fr. *éjecter*.

EJECTÁBIL, *-Ă*, *ejectabili*, *-e*, adj. Care poate fi catapultat. — Cf fr. *éjectable*.

EJECTÓR, *ejectoare*, s.n. 1. Aparat care servește la evacuarea unui fluid dintr-un rezervor. 2. Dispozitiv la armele de vânătoare basculante, care, la deschiderea acestora, extrage și aruncă din teavă tubul cartușului. 3. Dispozitiv folosit la casetofone pentru scoaterea casetei din locașul ei. — Din fr. *éjecteur*.

EJÉCTIE, *ejecții*, s.f. Evacuare cu mare viteză, printr-un ajutoraj, a unui curent de fluid folosit pentru propulsie. — Din fr. *éjection*.

EKG, *EKG-uri*, s.n. 1. Electrocardiograf. 2. Electrocardiogramă. [Pr.: *ecaghé*. — Var. *ECG* s.n.] — Din engl. *EKG*.

EL, *EA*, *ei*, *ele*, pron. pers. 3. 1. (Ține locul persoanei despre care se vorbește) *El merge*. ♦ (Fam.; la sg.) Soț, bărbat; soție, nevastă. 2. (La genitiv, în formele *lui*, *ei*, *lor*, adesea precedat de „al, a, ai, ale”, cu valoare posesivă) *Casa lui*. ♦ Expr. *Ai lui sau ai ei* = persoane legate prin rudenie, interese comune, prietenie etc. de o anumită persoană. *Ale lui sau ale ei* = a) lucrurile personale ale cuiva; b) capriciile, toanele cuiva. *Lasă-l în ale lui!* 3. (La dativ, în formele *lui*, *ei*, *ii*, *i*, *lor*, *le*, *li*, cu funcție de complement indirect sau de atribut) *Prietenul îi iese înainte*. ♦ (În forma *i*, cu valoare neutră) *Dă-i cu bere, dă-i cu vin*. 4. (În acuzativ, în formele *il*, *l*, *o*, *ii*, *i*, *le*, cu funcție de complement direct) *Cartea pe care o citesc*. ♦ (Precedat de prepoziții, în formele *el*, *ea*, *ei*, *ele*) *Pe el îl caut*. ♦ (Precedat de prepoziții, în forma *o*, cu valoare neutră) *Au mai pățit-o și alții*. [Pr.: *iel*, *ia*, *iei*, *iele*] — Lat. *illum*, *illa*.

ELABORÁ, *elaborez*, vb. I. Tranz. 1. A realiza, a da o formă definitivă unei idei, unei doctrine, unui text de lege etc.; a alcătui¹, a întocmi; *p. ext.* a redacta. 2. A efectua operațiile necesare pentru extragerea de metale din minereuri sau pentru obținerea unor aliaje în stare topită în vederea turnării lor. — Din fr. *élaborer*, lat. *elaborare*.

ELABORÁRE, *elaborări*, s.f. Acțiunea de a *elabora* și rezultatul ei; lucrare. — V. *elabora*.

ELAGÁJ, *elagaje*, s.n. Operație de îndepărtare a crăcilor din partea inferioară a tulpinii arborilor, aplicată în exploatarea forestiere; elagare. — Din fr. *élagage*.

ELAGÁRE, *elagări*, s.f. Elagaj. — Cf. fr. *élagage*.

ELAMÍT, *-Ă*, *elamiți*, *-te*, s.m. și f. Persoană aparținând unei populații care a trăit în milen. III–I î.H. în Elam (provincie din sud-estul Iranului). ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de elamiți (1). — Din engl. *Elamite*.

ELÁN¹, *elani*, s.m. Animal rumegător nordic din familia cerbicelor, cu coarne mari, ramificate și lățite în formă de lopeți (*Alces alces*). — Din fr. *élan*.

ELÁN², *elanuri*, s.n. 1. Însuflețire creatoare; avânt, entuziasm. 2. (Sport) Complex de mișcări și de procedee executate, în vederea efectuării unei sărituri sau a unei aruncări. — Din fr. *élan*.

ELANSÁ, *elansez*, vb. I. Refl. (Livr.) A se avânta, a se repezi. — Din fr. *élançer*.

ELANSÁRE, *elansări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *se elansa* și rezultatul ei; avântare, repezire; *fig.* avânt, năzuire către ceva. — V. *elansa*.

ELANSÁT, *-Ă*, *elansați*, *-te*, adj. (Livr.) Zvelt; avântat. — V. *elansa*.

ELÁSTIC, *-Ă*, *elastici*, *-ce*, adj., s.n. I. Adj. 1. (Despre unele obiecte) Care are proprietatea de a-și modifica forma și dimensiunile sub acțiunea unei forțe exterioare și de a reveni de la sine la forma și dimensiunile inițiale după încetarea acțiunii forțelor exterioare care l-au deformat. 2. (Despre ființe, mișcări ale lor etc.) Mlădios, suplu; *fig.* (despre oameni) care se poate adapta ușor împrejurărilor. II. S.n. Produs textil executat din fire de cauciu îmbrăcate în fire textile și folosit la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte; gumă, gumilastic. — Din fr. *élastique*.

ELÁSTICITÁTE s.f. Proprietatea de a fi elastic. — Din fr. *élasticité*.

ELÁSTINÁ s.f. Substanță organică albuminoasă care intră în compoziția fibrelor elastice ale tendoanelor, ale vaselor de sânge, ale pielii etc. — Din fr. *élastine*.

ELASTOMECÁNICÁ s.f. Parte a mecanicii corpurilor solide, deformabile, care se ocupă cu studiul eforturilor și deformațiilor în corpurile elastice sub acțiunea forțelor exterioare. — Din fr. *élastomécanique*.

ELASTOMÉR, *elastomeri*, s.m. Polimer sintetic cu proprietăți plastice și elastice asemănătoare cu ale cauciucului natural. — Din fr. *élastomère*.

ELATERÍD, *elateride*, s.n. (La pl.) Familie de coleoptere cu corp alungit și scortșos; (și la sg.) insectă care face parte din această familie. — Din fr. *élatéride*.

ELDORÁDO s.n. Țară plină de bogății, încântătoare. — Din fr. *Eldorado*.

ELEAGNACÉE, *eleagnacee*, s.f. (La pl.) Familie de arbori și de arbuști răspândiți în Europa și în Asia, cu solzișori bruni sau argintii pe părțile aeriene; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. [Pr.: *-le-ag-*] — Din fr. **éléagnacée**.

ELEÁT, *-Ă, eleați, -te*, s.m., adj. 1. S.m. Reprezentant al școlii filosofice grecești din Elea, întemeiată la începutul sec. V î.H. 2. Adj. Care se referă la reprezentanții școlii din Elea sau la concepțiile lor. [Pr.: *-le-at-*] — Din fr. **éléate**.

ELEÁTIC, *-Ă, eleatici, -ce*, adj. Referitor la eleați, al eleaților. [Pr.: *-le-a-*] — Din fr. **éléatique**.

ELEBÓR, *elebori*, s.m. Plantă erbacee cu rizomul gros și ramificat, cu flori roșii aplecate în jos; spânz (*Helleborus purpureus*). — Din fr. **ellébore**.

ELECTÍV, *-Ă, electivi, -e*, adj. Bazat pe alegeri; care are scopul sau dreptul de a alege. — Din fr. **électif**, lat. **electivus**.

ELECTIVITÁTE s.f. Înșușirea a ceea ce este electiv. — Din fr. **électivité**.

ELECTÓR, *-OÁRE, electori, -oare*, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Persoană care are mandat din partea unui grup de oameni să aleagă prin vot pe cineva. ♦ (Înv.) Persoană care reușea să obțină un mare număr de voturi pentru partidul său. 2. S.m. (În Imperiul Romano-German) Principe sau arhiepiscop făcând parte din colegiul care alegea pe împărat. — Din fr. **électeur**, lat. **elector**.

ELECTORÁL, *-Ă, electorali, -e*, adj. Privitor la alegeri, în vederea alegerilor. — Din fr. **électorál**.

ELECTORÁT, *electorate*, s.n. 1. Demnitate de elector (2); teritoriu supus autorității unui elector. 3. Totalitatea alegătorilor în cadrul unor alegeri. — Din fr. **électorat**, germ. **Elektorat**.

ELECTRÉT, *electreți*, s.m. Material care prezintă polarizație electrică permanentă la temperatura ambientă, fără a fi deformat. — Din fr. **électret**.

ELETRIC, *-Ă, electrici, -ce*, adj. Care aparține electricității, privitor la electricitate, care produce sau are energie legată de prezența electricității. ♦ (Adverbial) *Aparat care funcționează electric*. ♦ *Energie electrică* = energie proprie câmpurilor electrice, cantitate de electricitate; (impr.) electricitate (1). *Lumină electrică* (și substantivat, f.) = sistem de iluminare în care sursele de lumină sunt alimentate cu energie electrică. — Din fr. **électrique**.

ELECTRICIÁN, *-Ă, electricieni, -e*, s.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană calificată care lucrează sau repară instalații, mașini, aparate etc. electrice. [Pr.: *-ci-an-*] — Din fr. **électricien**.

ELECTRICITÁTE s.f. 1. Una dintre proprietățile fizice fundamentale ale materiei, care se manifestă prin ansamblul fenomenelor legate de apariția, de mișcarea și de interacțiunea corpurilor purtătoare de sarcină electrică. ♦ Totalitatea fenomenelor electrice. ♦ *Electricitate atmosferică* = ansamblul fenomenelor electrice din atmosferă (fulgere, trăsnete etc.). *Electricitate animală* = energie electrică produsă de țesuturile vii. ♦ *Lumină electrică*. 2. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul fenomenelor electrice. — Din fr. **électricité**.

ELECTRIFICÁ, *electrific*, vb. I. Tranz. A introduce folosirea energiei electrice, lumina electrică; a efectua lucrări de electrificare. — Din fr. **électrifier**.

ELECTRIFICÁRE, *electrificări*, s.f. Acțiunea de a *electrifica* și rezultatul ei; ansamblu de lucrări efectuate pentru introducerea și extinderea folosirii energiei electrice în diferite scopuri în toate ramurile economiei naționale, în activitatea social-culturală și în consumul casnic, pe calea sporirii producției de energie electrică. — V. **electrifica**. Cf. fr. **électrification**.

ELECTRIFICÁT, *-Ă, electrificați, -te*, adj. Care a fost dotat cu energie electrică, în care s-a făcut electrificarea. — V. **electrifica**. Cf. fr. **électrifié**.

ELECTRIZÁ, *electrizez*, vb. I. Tranz. 1. A dezvolta, prin diverse procedee, electricitate în unele corpuri. 2. Fig. A produce asupra cuiva o impresie puternică și bruscă; a entuziasma, a inflăcăra, a anima. — Din fr. **électriser**.

ELECTRIZÁBIL, *-Ă, electrizabili, -e*, adj. Care poate fi electrizat. — Din fr. **électrizable**.

ELECTRIZÁNT, *-Ă, electrizanți, -te*, adj. Care electrizează. — Din fr. **électrisant**.

ELECTRIZÁRE s.f. Acțiunea de a *electriza* și rezultatul ei; inflăcărare, animare. — V. **electriza**.

ELECTRIZÁT, *-Ă, electrizați, -te*, adj. 1. (Despre unele corpuri) Care a fost supus electrizării. 2. Fig. Asupra căruia a fost produsă o impresie puternică și bruscă. — V. **electriza**.

ELECTRO- Element de compunere însemnând „electric”, „bazat pe electricitate”, care servește la formarea unor substantive sau adjective. — Din fr. **électr(o)**, germ. **elektr(o)**.

ELECTROACUPUNCTURÁ s.f. Metodă de acupunctură în care acul primește impulsuri electrice; electropunctură. [Pr.: *-tro-a-*] — **Electro-** + **acupunctură**.

ELECTROACUSTIC, *-Ă, electroacustici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a acusticii care studiază transformarea oscilațiilor acustice în oscilații electromagnetice și invers, precum și metodele de măsurare corespunzătoare și aplicațiile tehnice ale acestei transformări. 2. Adj. Referitor la electroacustică (1), de electroacustică. [Pr.: *-tro-a-*] — Din fr. **électro-acoustique**, germ. **Elektroakustik**.

ELECTROANALIZÁ, *electroanalize*, s.f. Totalitatea metodelor electrochimice folosite în analiza chimică cantitativă; analiză electrochimică. [Pr.: *-tro-a-*] — Din germ. **Elektroanalyse**, fr. **électro-analyse**.

ELECTROANESTEZÍE, *electroanestezii*, s.f. Anestezie bazată pe folosirea curenților electrici. [Pr.: *-tro-a-*] — Din fr. **électro-anesthésie**.

ELECTROAPRÍNDERE, *electroaprenderi*, s.f. Aprindere printr-o scânteie electrică. [Pr.: *-tro-a-*] — **Electro-** + **aprinde**.

ELECTROBIOLÓGIC, *-Ă, electrobiologici, -ce*, adj. Referitor la electrobiologie, de electrobiologie. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **électrobiologique**.

ELECTROBIOLOGÍE s.f. Studiu al apariției și al efectelor fenomenelor electrice în organisme vii, în special asupra sistemului nervos și a contracțiilor musculare. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **électrobiologie**.

ELECTROBÚZ, *electrobuze*, s.n. Autovehicul de transport în comun, acționat de un motor electric alimentat de la un acumulator propriu (mecanic sau electric) de energie. — Din germ. **Elektrobus**, fr. **électrobus**.

ELECTROCALÓRIC, *-Ă, electrocalorici, -ce*, adj. Referitor la căldura dezvoltată sau absorbită în conductoare prin trecerea curentului electric, care aparține acestei călduri. — Din germ. **Elektrokalorik**.

ELECTROCAPILARITÁTE s.f. Modificare a tensiunii dintre două fluide prin aplicarea unei diferențe de potențial între acestea. — Din fr. **électrocapillarité**.

ELECTROCÁR, *electrocare*, s.n. Cărucior autopropulsat, acționat de un motor electric alimentat de la o baterie de acumulatori proprie, folosit pentru transportul de materiale pe distanțe scurte în ateliere, depozite, gări etc. — **Electro-** + **car**. Cf. engl. **electrocar**, germ. **Elektrokarren**.

ELECTROCARDIOGRÁF, *electrocardiografe*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se execută electrocardiogrammele, înregistrându-le pe hârtie fotografică sau pe film. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **électrocardiographie**, germ. **Elektrokardiograph**.

ELECTROCARDIOGRÁFIC, *-Ă, electrocardiografici, -ce*, adj. De electrocardiografie, referitor la electrocardiografie. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **électrocardiographique**, engl. **electrocardiographic**.

ELECTROCARDIOGRAFÍE s.f. Metodă de investigație a funcțiilor inimii prin înregistrarea grafică a tensiunii și a curenților electrici care însoțesc activitatea mușchilor cardiaci. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **électrocardiographie**, germ. **Elektrokardiographie**.

ELECTROCARDIOGRÁMĂ, *electrocardiografe*, s.f. Înregistrare grafică a tensiunii și a curenților electrici care însoțesc activitatea musculară a inimii. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **électrocardiogramme**, germ. **Elektrokardiogramm**.

ELECTROCARDIOSCÓP, *electrocardioscoape*, s.n. (Med.) Aparat care permite proiectarea electrocardiografelei pe un ecran. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **électrocardioscope**.

ELECTROCARDIOSCOPIE, *electrocardioscopii*, s.f. (Med.) Examinare cu electrocardioscopul. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **électrocardioscopie**.

ELECTROCARÍST, *electrocaristi*, s.m. Lucrător pe electrocar. — **Electrocar** + suf. *-ist*.

ELECTROCÁSNIC, *-Ă, electrocasnici, -ce*, adj. (Despre aparate) Care este folosit în gospodărie și este acționat electric; electromenajer. — **Electro-** + **casnic**.

ELECTROCAUSTICÁ s.f. Metodă de tratament prin cauterizare electrică. — Din germ. **Elektrokaustik**, fr. **électrocaustique**.

ELECTROCAUTÉR, *electrocautere*, s.n. Cauter alcătuit dintr-o tijă metalică prevăzută la extremitate cu un fir de platină, adus la incandescență cu ajutorul curentului electric. [Pr.: *-ca-u-*] — Din fr. **électrocautère**.

ELECTROCAUTERIZÁ, *electrocauterizez*, vb. I. Tranz. A cauteriza cu ajutorul electrocauterului. [Pr.: *-ca-u-*] — Din fr. **électrocautériser**.

ELECTROCAUTERIZÁRE, *electrocauterizări*, s.f. Acțiunea de a *electrocauteriza* și rezultatul ei. [Pr.: *-ca-u-*] — V. **electrocauteriza**.

ELECTROCÁLDURÁ s.f. Electrotermie. — **Electro-** + **căldură**.

ELECTROCERÁMICÁ s.f. Ramură a ceramicii care se ocupă cu fabricarea, utilizarea și cercetarea proprietăților materialelor ceramice folosite în electrotehnică. — Din fr. **électrocéramique**.

ELECTROCHÍMIC, *-Ă, electrochimici, -ce*, adj. Care aparține electrochimiei, privitor la electrochimie. ♦ *Analiză electrochimică* = electroanaliză. — Din fr. **électrochimique**.

ELECTROCHIMÍE s.f. Ramură a chimiei fizice care studiază fenomenele de transformare a energiei chimice în energie electrică și invers, precum și legile acestor fenomene. — Din fr. **électrochimie**.

ELECTROCHIMOGRÁF, *electrochimografe*, s.n. (Med.) Aparat pentru înregistrarea curenților electrici emiși de contracția organelor, vaselor de sânge etc. — Din engl. **electrokymograph**.

ELECTROCHIMOGRÁMĂ, *electrochimografe*, s.f. (Med.) Înregistrare grafică a conturului unui organ în activitate (inimă, vase mari etc.). [Scriș și: *electrokymogramă*] — Din engl. **electrokymogram**.

ELECTROCHIRURGÍE s.f. Chirurgie bazată pe folosirea curenților electrici. — Din fr. **électrochirurgie**.

ELECTROCINÉTIC, *-Ă, electrocinetici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a electromagnetismului care studiază stările și fenomenele staționare din conductoarele electrice parcurse de curenți electrici de conducție. 2. Adj. Care se referă la electrocinetică (1), care aparține electrocineticii. — Din fr. **électrocinétique**.

ELECTROCOAGULĂ, *electrocoagulez*, vb. I. Tranz. (Med.) A distruge prin coagulare cu ajutorul curentului electric alternativ de înaltă frecvență țesuturile patologice. [Pr.: -co-a-] — Din fr. **électrocoaguler**.

ELECTROCOAGULĂRE, *electrocoagulari*, s.f. Acțiunea de a *electrocoagula* și rezultatul ei. [Pr.: -co-a-] — V. **electrocoagula**.

ELECTROCOMUNICAȚIE, *electrocomunicații*, s.f. Procedeu de comunicare la distanță prin mijloace electromagnetice. — Din fr. **électrocommunication**.

ELECTROCONCENTRĂRE, *electroconcentrări*, s.f. (Fiz.) Concentrare a unei soluții coloidale prin deplasarea particulelor în suspensie către anod sau catod, sub acțiunea curentului continuu. — După fr. **électroconcentration**.

ELECTROCONDUCTŌR, *-OĂRE*, *électroconductori*, *-oare*, adj. (Despre corpuri sau materiale) Care prezintă conductibilitate electrică. — **Electro- + conductor**.

ELECTROCORTICOGRAFIE s.f. Tehnică de studiere a activității electrice a scoarței cerebrale, care constă în aplicarea unor electrozi pe suprafața creierului. — Din fr. **électrocorticographie**.

ELECTROCULTURĂ s.f. Utilizare a curentului electric pentru dezvoltarea vegetalelor. — Din fr. **électroculture**.

ELECTROCUTĂ, *électrocutez*, vb. I. Tranz. și refl. A omori sau a muri prin electrocutare. — Din fr. **électrocuter**.

ELECTROCUTĂRE, *électrocutări*, s.f. Faptul de a (*se*) *electrocuta*; străbătare a unui organism viu de către un curent electric de intensitate capabilă să-i provoace o vătămare sau chiar moartea. — V. **electrocuta**.

ELECTRŌD, *electrozi*, s.m. Conductor electric prin care intră sau iese curentul dintr-un mediu conductor sau din vid. — Din fr. **électrode**.

ELECTRODIAGNŌSTIC, *électrodiagnostice*, s.n. Metodă de diagnostic bazată pe excitabilitatea organismului la curenții electrice. [Pr.: -di-ag-] — Din fr. **électrodiagnostic**.

ELECTRODIAGNŌZĂ, *électrodiagnoze*, s.f. (Rar) Electrodiagnostic. [Pr.: -di-ag-] — Din fr. **électrodiagnose**.

ELECTRODIALIZĂ, *électrodializez*, s.f. Proces de dializă produs sub acțiunea unei diferențe de potențial electric, electrozii fiind așezați de o parte și de alta a unei membrane, folosit la purificarea apei, la impregnarea stofelor, la tăbăcirea pieilor etc. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **électrolyse**.

ELECTRODINĂM, *électrodinamuri*, s.n. Mașină care produce curent electric. — **Electro- + dinam** (după *électrodinamică*).

ELECTRODINĂMIC, *-Ă*, *électrodinamici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Referitor la stările și la fenomenele legate de prezența câmpului electromagnetic variabil în timp; referitor la acțiunile care se exercită între conductoarele parcurse de curenții electrice; care aparține acestor stări, fenomene și acțiuni. ♦ (Despre instrumente de măsură) Bazat pe interacțiunea dintre două bobine parcurse de curent electric. 2. S.f. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul proprietăților electrice și magnetice ale materiei. — Din fr. **électrodynamique**.

ELECTRODINĂMIȘM s.n. Totalitatea fenomenelor produse de un curent electric. — Din fr. **électrodynamisme**.

ELECTROENCEFALOGRAF, *électroencefalografe*, s.n. Aparat folosit în electroencefalografie. [Pr.: -tro-en-] — Din fr. **électro-encéphalraphe**.

ELECTROENCEFALOGRAFIE s.f. Procedeu de studiere a activității electrice a creierului, bazat pe aplicarea unor electrozi pe pielea capului și pe înregistrarea grafică, sub formă de unde, a curenților corespunzători acestei activități. [Pr.: -tro-en-] — Din fr. **électro-encéphalographie**.

ELECTROENCEFALOGRAMĂ, *électroencefalogramme*, s.f. Diagrama activității electrice a creierului obținută cu ajutorul electroencefalografului. [Pr.: -tro-en-] — Din fr. **électro-encéphalogramme**.

ELECTROENERGÉTIC, *-Ă*, *électroenergetici*, *-ce*, adj. De energie electrică, referitor la energia electrică. [Pr.: -tro-e-] — Din fr. **électro-énergétique**.

ELECTROFILTRU, *électrofiltre*, s.n. Filtru electric. — Din fr. **électrofiltre**.

ELECTROFIZIOLOGIE s.f. Ramură a fiziologiei care se ocupă cu studiul manifestărilor electrice ale organelor și țesuturilor (mușchi, inimă etc.). [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **électrophysiologie**.

ELECTROFIZIOTERAPIE s.f. Tratament medical prin procedee fizice acționate electric. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **électrophysiothérapie**.

ELECTROFŌN, *-Ă*, *électrofonii*, *-oane*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre instrumente muzicale) Care se caracterizează prin transformarea oscilațiilor electrice în sunete. 2. S.n. (Rar) Pick-up. — Din fr. **électrophone**.

ELECTROFOR, *électrofoare*, s.n. Dispozitiv pentru experiențe de laborator, alcătuit dintr-un disc electrizat prin frecare și un disc metalic care poate fi electrizat prin influență de primul disc. — Din fr. **électrophore**.

ELECTROFOREGRAMĂ, *électroforegrame*, s.f. Diagramă electroforetică a conținutului proteic din plasma sângelui. — Din fr. **électrophorogramme**.

ELECTROFORÉTIC, *-Ă*, *électroforetici*, *-ce*, adj. (Fiz.) Referitor la transmiterea particulelor în medii lichide sub influența unui câmp electric. — Din fr. **électrophorétique**, engl. **electrophoretic**.

ELECTROFORÉZĂ, *électroforeze*, s.f. 1. Deplasare spre electrozi a particulelor dintr-o soluție coloidală sub acțiunea câmpului electric. 2. (Med.) Analiză a

diferitelor fracțiuni proteice din lichidele biologice pe baza electroforezei (1). — Din fr. **électrophorèse**.

ELECTROFOTOGRAFIE, *électrofotografii*, s.f. 1. Procedeu de obținere a fotografiilor bazat pe efectul fotoelectric al luminii. 2. Tehnică de copiere (directă sau indirectă) a materialelor tipărite, în scopul multiplicării rapide. — **Electro- + fotografie**.

ELECTROGÉN, *-Ă*, *électrogeni*, *-e*, adj. Care produce energie electrică prin transformarea altor forme de energie. ♦ *Grup electrogen* = ansamblu format dintr-un motor și unul sau mai multe generatoare electrice acționate de acesta. — Din fr. **électrogène**.

ELECTROGEOTÉRMIC, *-Ă*, *électrogeotermici*, *-ce*, adj. Care produce electricitate pe baza energiei calorice a apelor termale. [Pr.: -ge-o-] — **Electro- + geotermic**.

ELECTROGLOTOGRAF, *électroglotografe*, s.n. Aparat electronic care permite vizualizarea și înregistrarea vibrațiilor glotale. — Din fr. **électroglottographe**.

ELECTROGLOTOGRAMĂ, *électroglotogramme*, s.f. Diagramă a curbelor ce reprezintă forma de undă a impulsurilor glotale înregistrate de electroglotograf. — Din fr. **électroglottogramme**.

ELECTROGLOSPECTROGRAFIE s.f. Metodă de stabilire a compoziției armonice a semnalelor vorbirii prin analiza impulsurilor obținute cu electroglotograf. — Din fr. **électroglottospectrographie**.

ELECTROGRAF, *électrografe*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se face analiză calitativă a metalelor, a aliajelor și a minereurilor. — Din fr. **électrografe**.

ELECTROGRAFIE, *électrografii*, s.f. Metodă modernă de investigare a organismelor vii cu ajutorul curentului electric. — Din engl. **electrography**.

ELECTROGRAVIMETRIE s.f. Metodă electrochimică de analiză cantitativă, care se bazează pe depunerea prin electroliză a metalului la catod și pe cântărirea catodului înainte și după electroliză. — Din fr. **électrogravimétrie**.

ELECTROGRAVURĂ s.f. Gravură pe cale electrolitică. — Din fr. **électrogravure**.

ELECTROIZOLĂNT, *-Ă*, *électroizolanți*, *-te*, adj., s.m. (Material) care are calitatea de a izola din punct de vedere electric. [Pr.: -tro-i-] — Din fr. **électroisolant**.

ELECTROLIT, *électroliti*, s.m. Compus chimic care, prin dizolvare sau prin topire, se disociază, scindându-se în ioni, și care conduce curentul electric prin transportul acestor ioni. — Din fr. **électrolyte**.

ELECTROLITIC, *-Ă*, *électrolitici*, *-ce*, adj. Privitor la electroliză; produs prin electroliză; folosit la electroliză. — Din fr. **électrolytique**.

ELECTROLIZĂ, *électrolizez*, s.f. Descompunere a unui electrolit cu ajutorul curentului electric. — Din fr. **électrolyse**.

ELECTROLIZŌR, *électrolizoare*, s.n. Aparat cu care se obțin produse chimice pe cale electrolitică. — Din fr. **électrolyseur**.

ELECTROLUMINESCENȚĂ s.f. Lumină produsă de unele substanțe sub acțiunea câmpului electric. [Var.: **électroluminiscentă** s.f.] — Din fr. **électroluminescence**, germ. **Elektrolumineszenz**.

ELECTROLUMINISCENTĂ s.f. v. **électroluminescentă**.

ELECTROMAGNET, *électromagneți*, s.m. Bucată de oțel care capătă proprietăți magnetice când, printr-un fir metalic care o înfășoară, trece un curent electric. ♦ Corp feromagnetic magnetizat temporar. — Din germ. **Elektromagnet**.

ELECTROMAGNETIC, *-Ă*, *électromagnétiques*, *-ce*, adj. Privitor la electromagnetism, bazat pe electromagnetism. ♦ *Câmp electromagnetic* = regiune din spațiu în care se pot exercita acțiuni asupra purtătorilor de sarcină electrică sau asupra magneților, având două componente interdependente, și anume câmpul electric și câmpul magnetic. — Din fr. **électromagnétique**.

ELECTROMAGNETISM s.n. Ramură a electricității care studiază câmpul magnetic produs de sarcinile electrice în mișcare, acțiunea câmpului magnetic asupra curentului electric, undele electrice și cele magnetice, fenomenul inducției electromagnetice etc. — Din fr. **électromagnétisme**, germ. **Elektromagnetismus**.

ELECTROMECĂNIC, *-Ă*, *électromecanici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care se referă la un dispozitiv mecanic comandat electric. ♦ Care se referă la aplicațiile combinate ale mecanicii și electrotehnicii. 2. S.f. Ramură a ingineriei care se ocupă cu aplicațiile tehnice ale electricității, ale termodinamicii și ale mecanicii. — Din fr. **électromécanique**.

ELECTROMECANOTERAPIE s.f. Aplicare combinată în tratamentul bolnavilor a electricității și a aparatelor mecanice. — Din fr. **électromécanothérapie**.

ELECTROMENAJÉR, *-Ă*, *électromenajeri*, *-e*, adj. (Despre aparate) Care este folosit în gospodărie și este acționat electric; electrocasnic. — Din fr. **électroménager**.

ELECTROMETALURGIE s.f. Ramură a metalurgiei care folosește pentru elaborarea și rafinarea metalelor și aliajelor procedee electrolitice sau electrotermice. — Din fr. **électrométallurgie**.

ELECTROMETRIE s.f. Metodă de analiză chimică cantitativă care folosește ca indicator pentru observarea sfârșitului reacției variația potențialului electric al unui electrod cufundat în soluția de analizat. — Din fr. **électrométrie**.

ELECTROMÉTRU, *électrometre*, s.n. Instrument electrostatic pentru măsurarea diferențelor de potențial electric. — Din fr. **électromètre**.

ELECTROMIOGRÁF, *electromiografe*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se face electromiografia. [Pr.: -mi-o-] — Din fr. **électromyographe**.

ELECTROMIOGRAFIE s.f. Înregistrare a contracțiilor mușchilor scheletici cu ajutorul electromiografului. [Pr.: -mi-o-] — Din fr. **électromyographie**.

ELECTROMIOGRAMĂ, *electromiogramă*, s.f. (Med.) Diagramă care reprezintă curenții electrici generați de activitatea musculară. [Pr.: -mi-o-] — Din fr. **électrogramme**.

ELECTROMOBIL, *electromobile*, s.n. Automobil cu motor electric. — Din germ. **Elektromobil**, fr. **électromobile**.

ELECTROMOTÓR, -OÁRE, *electromotori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care poate produce curent electric. ♦ *Tensiune* (sau *forță*) *electromotoare* = tensiune electrică la bornele unui generator când circuitul exterior este deschis. 2. S.n. Motor electric. — Din fr. **électromoteur**.

ELECTRÓN, *electroni*, s.m. Particulă elementară cu cea mai mică sarcină electrică cunoscută în natură și care intră în alcătuirea atomilor tuturor substanțelor. — Din fr. **électron**.

ELECTRONARCÓZĂ, *electronarcoze*, s.f. Narcoză produsă prin acțiunea curentului electric asupra creierului; galvanonarcoză. — Din fr. **électronarcoze**.

ELECTRONAVIGÁTIE, *electronavigații*, s.f. Metodă de navigație de coastă cu ajutorul aparatelor electrice de navigație. — Din fr. **électronavigation**.

ELECTRONEGATÍV, -Ă, *electronegativi*, -e, adj. (Despre unele elemente chimice) Ai cărui atomi captează cu ușurință electroni, transformându-se în ioni negativi. — Din fr. **électronégatif**.

ELECTRONEGATIVITÁTE s.f. Proprietate a elementelor chimice de a fi electronegative. — Din fr. **électronégativité**, engl. **electronegativity**.

ELECTRÓNIC, -Ă, *electronici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține electronilor sau electronicii, privitor la electroni sau la electronică. 2. S.f. Știință care studiază fenomenele legate de mișcarea în diferite medii a particulelor încărcate electric, interacțiunea dintre aceste particule, producerea lor etc., precum și construcția și studiul dispozitivelor și aparatelor care funcționează pe baza acestor fenomene. ♦ Ramură a tehnicii care se ocupă cu producerea dispozitivelor, aparatelor etc. electronice (1). — Din fr. **électronique**.

ELECTRÓNIST, -Ă, *electroniști*, -ste, s.m. și f. Specialist în electronică. — Electron[ic]ă + suf. -ist.

ELECTRONIZÁ, *electronizez*, vb. I. Tranz. A dota cu mijloace electronice. — De la **electronică**.

ELECTRONIZÁRE, *electronizări*, s.f. Acțiunea de a *electroniza* și rezultatul ei. — V. **electroniza**.

ELECTRONIZÁT, -Ă, *electronizați*, -te, adj. Care a fost dotat cu mijloace electronice. — V. **electroniza**.

ELECTRONOGRÁF, *electronografe*, s.n. (Med.) Aparat pentru electronografii. — Din fr. **électronographe**.

ELECTRONOGRÁFIC, -Ă, *electronografici*, -ce, adj. (Med.) De electronografie, referitor la electronografie. — Din engl. **electrographic**.

ELECTRONOGRÁFIE, *electronografii*, s.f. (Med.) 1. Metodă de investigare a câmpurilor electrice din corpul uman, precum și a modificărilor acestora, în condiții de boală. 2. (Concr.) Imagine a câmpurilor electrice din corpul uman; clișeu cu această imagine. — Din engl. **electrography**.

ELECTRONOMICROSCOPIÉ, *electronomicroscopii*, s.f. Metodă de studiere a preparatelor histologice cu ajutorul microscopului electronic. — Cf. fr. **électron-microscopie**.

ELECTRONOPUNCTÚRÁ s.f. Metodă terapeutică de stimulare a punctelor active ale corpului prin atingere cu un electrod care primește impulsuri electrice. — Electron[ic]ă + [acu]punctură.

ELECTRONVÓLT, *electronvolți*, s.m. Unitate de măsură a energiei, egală cu energia dobândită de un electron accelerat la o diferență de potențial de un volt. — Din fr. **électron-volt**.

ELECTRÓPTIC, -Ă, *electrooptici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. (Despre dispozitive) Care cuprinde o parte electrică și una optică. 2. S.f. Teoria electromagnetice a luminii. [Pr.: -tro-op-] — Din fr. **électro-optique**.

ELECTROOSMÓTIC, -Ă, *electroosmotici*, -ce, adj. Privitor la electroosmoză. [Pr.: -tro-os-] — Din fr. **électro-osmotique**.

ELECTROOSMÓZÁ s.f. Trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă sub acțiunea unei diferențe de potențial electric dintre cele două fețe ale membranei. [Pr.: -tro-os-] — Din fr. **électro-osmose**.

ELECTROPATOLÓGIE s.f. (Med.) Studiu al leziunilor și bolilor provocate de electricitatea industrială și de cea atmosferică. — Din fr. **électropathologie**.

ELECTROPORTELÁN s.n. Varietate de porțelan folosit la confecționarea izolatoarelor pentru liniile de distribuție a curentului electric și de telecomunicații. — **Electro-** + **porțelan**.

ELECTROPOZITÍV, -Ă, *electropozitivi*, -e, adj. (Despre unele elemente chimice) Ai cărui atomi cedează cu ușurință electroni, transformându-se în ioni pozitivi. — Din fr. **électropositif**.

ELECTROPOZITIVITÁTE s.f. (Fiz.) Proprietate a elementelor chimice de a fi electropozitive. — Din fr. **électropositivité**.

ELECTROPRELUCRÁRE s.f. Prelucrare a metalelor prin folosirea directă a energiei electrice. — **Electro-** + **prelucrare**.

ELECTROPUNCTÚRÁ s.f. Metodă de acupunctură în care acul primește impulsuri electrice; electroacupunctură. — Din fr. **électropuncture**.

ELECTROSCÓP, *electroscopae*, s.n. Aparat care servește la punerea în evidență a stării de electrizare a unui corp și a felului sarcinii electrice a unui corp. — Din fr. **électroscope**.

ELECTROSCÓPIC, -Ă, *electroscopici*, -ce, adj. Care este în legătură cu electroscopia, care aparține electroscopiei. — Din fr. **électroscopique**.

ELECTROSCOPÍE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul electroscopelor și al aplicațiilor lor. — Din fr. **électroscopie**.

ELECTROSECURITÁTE s.f. Protecție împotriva electrocutării. — **Electro-** + **securitate**.

ELECTROSÓMN s.n. (Med.) Somn artificial provocat cu ajutorul curentului electric, utilizat în tratamentul unor boli psihice și neuroase. — **Electro-** + **somn**.

ELECTROSTÁTIC, -Ă, *electrostatici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Referitor la sarcinile electrice aflate în stare de repaus. ♦ *Mașină electrostatică* = generator electric care funcționează pe baza fenomenului de electrizare. 2. S.f. Ramură a fizicii care studiază fenomenele ce însoțesc sarcinile electrice aflate în repaus. — Din fr. **électrostatique**.

ELECTROSTIMULÁRE s.f. Stimulare a țesuturilor vii prin impulsuri electrice. — **Electro-** + **stimulare**. Cf. fr. **électrostimulation**.

ELECTROSTRICȚIÚNE s.f. Deformare a unui dielectric sub acțiunea câmpului electric. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **électrostriction**.

ELECTROSÓC, *electroșocuri*, s.n. (Med.) Metodă de tratament care constă în trecerea curentului electric prin creier. — Din fr. **électrochoque**.

ELECTROTÉHNIC, -Ă, *electrotehnici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a științei care studiază fenomenele electrice și magnetice din punctul de vedere al aplicării lor în tehnică. ♦ Ramură a tehnicii care se ocupă cu aplicațiile fenomenelor electrice și magnetice, precum și cu proiectarea, construcția și exploatarea utilajului respectiv. 2. Adj. Care aparține electrotehnicii (1), privitor la aplicarea tehnică a fenomenelor electrice și magnetice. — Din fr. **électrotechnique**.

ELECTROTÉRÁPIC, -Ă, *electroterapii*, -ce, adj. De electroterapie, referitor la electroterapie. — Din fr. **électrothérapie**.

ELECTROTÉRÁPIE s.f. Tratament medical bazat pe acțiunea curenților electrice ca agenți terapeutici ai anumitor boli. — Din fr. **électrothérapie**.

ELECTROTÉRMIC, -Ă, *electrotermici*, -ce, adj. Care aparține electrotermiei, care se referă la electrotermie. — Din fr. **électrothermique**.

ELECTROTÉRMIE s.f. Parte a electrotehnicii care se ocupă cu utilizarea energiei electromagnetice pentru obținerea căldurii necesare unor operații tehnologice sau pentru încălzit; electrocăldură. — Din fr. **électrothermie**.

ELECTROTÍPIC, -Ă, *electrotipici*, -ce, adj. Referitor la electrotipie; executat prin electrotipie. — Din fr. **électrotypique**.

ELECTROTÍPIÉ s.f. Reproducere de gravuri cu ajutorul electrolizei. — Din fr. **électrotypie**.

ELECTROTÓMIE s.f. Secționare a țesuturilor cu ajutorul curenților electrice. — Din fr. **électrotomie**.

ELECTROTÓNUS s.n. Modificare a excitabilității unui țesut viu (nerv sau mușchi) în cursul trecerii prin țesutul respectiv a unui curent electric continuu. — Din fr. **électrotonus**.

ELECTROTROPÍSM s.n. Orientare a organismelor în anumite direcții sub influența curentului electric; galvanotropism. — Din fr. **électrotropisme**.

ELECTROTRAUMATÍSM, *electrotraumatisme*, s.n. (Med.) Electrocutare. — **Electro-** + **traumatism**.

ELECTROVALÉNȚÁ, *electrovalențe*, s.f. Legătură chimică stabilită între ioni cu sarcini electrice de semn contrar, datorită forțelor de atracție dintre aceștia. — Din fr. **électrovalence**.

ELÉCTRUM s.n. Aur nativ care conține o mare cantitate de argint, de culoare galbenă-deschis până la albă-argintie, maleabil și ductil. — Din fr. **électrum**.

ELEFȚIÚNE, *elefțiiuni*, s.f. (Rar) Alegere. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **élección**, lat. **electio**, -onis.

ELEFÁNT, *elefanți*, s.m. Numele a două animale mamifere din ordinul proboscidenilor, cele mai mari animale terestre de azi, cu pielea groasă și aspră, cu nasul modificat într-o trompă mobilă și cu colți foarte lungi de fildeș (*Elephas maximus* și *Loxodonta africana*). — Din fr. **éléphant**, lat. **elephantus**.

ELEFANTÍAZIS s.n. Boală caracterizată prin dezvoltarea exagerată a membrilor inferioare sau a organelor genitale, care sunt deformate printr-un edem enorm. [Pr.: -ti-a-] — Var.: **elefantiază** s.f.] — Din fr. **éléphantiasis**.

ELEFÁNTIC, -Ă, *elefantici*, -ce, adj. (Rar) Care este în legătură cu elefanții; de elefant. — Din fr. **éléphantique**.

ELEFANTÍN, -Ă, *elefantini*, -e, adj. (Rar) Care se aseamăna cu un elefant. ♦ Care este priu elefantului. — Din fr. **éléphantin**.

ELEGÁNT, -Ă, *eleganți*, -te, adj. 1. (Despre îmbrăcăminte) Făcut cu gust, frumos; (despre oameni) care se distinge prin armonia și bunul gust al îmbrăcămintei. 2. (Adesea adverbial) Care se deosebește prin armonia formei, prin îmbinarea

plăcută a elementelor, printr-o sobrietate plină de gust. ♦ Fig. Plin de tact, lipsit de brutalitate. — Din fr. **élegant**, lat. **elegans**, -ntis.

ELEGĂNȚĂ s.f. Calitatea de a fi elegant, de a avea sau de a fi făcut cu gust, cu rafinament, cu grație. ♦ Distincție în limbaj, în stil etc. — Din fr. **élégance**, lat. **elegantia**.

ELEGIAC, -Ă, **elegiaci**, -ce, adj. Care are caracterul elegiei; *p. ext.* melancolic, nostalgic, trist, jalnic. ♦ (Despre poeți) Care scrie elegii sau lucrări cu caracter de elegie. [Pr.: -gi-ac] — Din fr. **élegiaque**, lat. **elegiacus**.

ELEGIE, **elegii**, s.f. 1. Specie de poezii lirice în care sunt exprimate sentimente de melancolie, de tristețe, de jale; *p. ext.* plângere, jeluire. 2. Compoziție muzicală cu caracter melancolic, trist. — Din fr. **élegie**, lat. **elegia**.

ELÉI interj. (Pop.) Exclamație prin care se interpelează ascultătorul. — Formație onomatopeică.

ELEKTRÓN s.n. Aliaj dur și ușor de aluminiu și magneziu. — Probabil din germ.

ELEMÉNT, **elemente**, s.n., (2) **elemenți**, s.m. 1. Parte componentă a unui întreg; parte care contribuie la formarea unui întreg. ♦ Piesă sau ansamblu de piese care formează o construcție. 2. S.m. *Spec.* Fiecare dintre piesele componente ale unui radiator de calorifer. 3. Persoană care face parte dintr-o colectivitate. 4. (În filozofia antică) Fiecare dintre cele patru aspecte fundamentale ale materiei (foc, apă, aer, pământ) despre care se credea că stau la baza tuturor corpurilor și fenomenelor naturii. ♦ Fenomen al naturii care se manifestă ca o forță puternică. 5. Mediu în care trăiește o ființă. ♦ Mediu în care cineva se simte bine. 6. (Chim.) Substanță care nu poate fi descompusă în alte substanțe mai simple prin mijloace fizice sau chimice obișnuite și care poate forma, prin combinare chimică, diverse substanțe compuse. 7. Pila electrică; fiecare celulă a unei pile electrice. 8. Principiu de bază, noțiune fundamentală a unei discipline. — Din fr. **élément**, lat. **elementum**.

ELEMENTĂR, -Ă, **elementari**, -e, adj. 1. De bază, esențial, fundamental. ♦ (Despre cărți, manuale etc.) Care cuprinde elementele de bază ale unei științe. ♦ *Învățământ elementar* = prima treaptă a învățământului public, cu caracter obligatoriu, unde se predau elementele de bază ale principalelor discipline. 2. Puțin complicat; simplu, ușor; rudimentar. ♦ Primitiv. 3. Care ține de natură și de fenomenele ei. — Din fr. **élémentaire**, lat. **elementarius**.

ELEMENTARITĂȚE s.f. (Livr.) Caracter elementar. — **Elementar** + suf. -itate.

ELÉN, -Ă, **eleni**, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține Greciei antice sau populației ei, privitor la Grecia antică sau la populația ei; elinesc. ♦ (Substantivat, f.; în forma **elină**) Limba greacă veche. 2. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația Greciei antice. [Var.: **elin**, -ă adj.] — Din ngr. **Éllin**, lat. **Hellenes**.

ELENISM s.n. 1. Perioadă din istoria popoarelor din bazinul Mării Mediterane, cuprinsă între moartea lui Alexandru Macedon și sfârșitul sec. I î.H. 2. Termen care denumește cultura Greciei antice și influențele exercitate de ea. — Din fr. **hellénisme**, germ. **Hellenismus**.

ELENIST, -Ă, **eleniști**, -ște, s.m. și f. Specialist în studiul limbii și culturii Greciei antice și epocii elenistice; *p. gener.* specialist în studiul limbii și culturii grecești. — Din fr. **helléniste**, germ. **Hellenist**.

ELENISTIC, -Ă, **elenistici**, -ce, adj. Care aparține elenismului, privitor la elenism. — Din fr. **hellénistique**.

ELERÓN, **eleroane**, s.n. Fiecare dintre aripioarele de comandă ale cârmei transversale a unui avion, prin manevrarea căreia se realizează mișcările în zbor ale avionului. — Din fr. **ailerons**.

ELEȘTEU s.n. v. **heleşteu**.

ELEUTERIE, (2) **eleuterii**, s.f. 1. Guvernare liberă a unui stat din Grecia antică. 2. (La pl.) Serbări care se celebră în cinstea unei victorii. [Pr.: -le-u-] — Din fr. **éleuthérie**.

ELÉV, -Ă, **elevi**, -e, s.m. și f. 1. Persoană care învață într-o școală sau care este instruită de cineva; școlar. 2. Persoană care urmează în concepții și în acțiuni pe maestrul său; discipol, învățăcel, adept. — Din fr. **élève**.

ELEVĂȚ, -Ă, **elevați**, -te, adj. (Despre stil, limbaj etc.; *p. ext.* despre oameni și manifestările lor) Nobil, superior, rafinat. — Din fr. **élevé**.

ELEVĂTOR¹, **elevatoare**, s.n. 1. Instalație care servește la transportarea materialelor (grele) pe direcție verticală sau aproape verticală și pe distanțe relativ mici. 2. Unealtă cu care se prind și se manevrează prăjinile de foraj, burlanele etc. în exploatarea petroliere sau în lucrările de explorare. 3. (Med.) Instrument folosit pentru îndepărtarea unor elemente dure din țesuturi. — Din fr. **élévateur**, germ. **Elevator**.

ELEVĂTOR², -OĂRE, **elevatori**, -oare, adj. Care ridică; care servește la ridicat. — Din fr. **élévatoire**.

ELEVATORIST, **elevatoriști**, s.m. Muncitor care lucrează la elevator¹ (1). **Elevator**¹ + suf. -ist.

ELEVĂȚIE, **elevații**, s.f. 1. Reprezentare grafică, la o scară dată, a fețelor exterioră ale unei construcții, mașini etc. 2. Parte a unui zid, a unei pile sau a unei culee de pod situată deasupra terenului. 3. Fig. Însușirea de a fi elevat. — Din fr. **élévation**, lat. **elevatio**.

ELEVÉZĂ, **eleveze**, s.f. Aparat metalic folosit pentru creșterea artificială a puilor și a bobocilor. — Din fr. **éleveuse**.

ELF, **elfi**, s.m. (În mitologia popoarelor germanice) Ființă supranaturală imaginată ca un pitic, binevoitor sau răuvoitor, care simbolizează forțele naturii (apa, focul, pământul etc.). — Din fr. **elfe**, germ. **Elf**.

ELIBERĂ, **eliberez**, vb. I. Tranz. 1. A da libertate, a pune în stare de libertate; a înlătura oprirea (națională, politică, socială); a dezrobi, a descătușa, a emancipa. ♦ Refl. *Popoarele coloniale s-au eliberat*. ♦ Refl. (Despre militari) A fi lăsat la vatră. ♦ Refl. (Despre atomi) A se desprinde dintr-o moleculă, rămânând în stare liberă. 2. A scoate dintr-o funcție. 3. A da cuiva (la cerere) un act, un document oficial etc. ♦ A preda o marfă. 4. A face liberă o încăpere, un teren etc.; a goli, a evacua. — Din lat. **eliberare**.

ELIBERĂRE, **eliberări**, s.f. Acțiunea de a (se) elibera și rezultatul ei; liberare. — V. **elibera**.

ELIBERĂTOR, -OĂRE, **eliberatori**, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care eliberează; dezrobitor, liberator. — **Elibera** + suf. -tor.

ELICE, **elice**, s.f. 1. Organ de mașină (având forma unor aripi sau a unor lopeți fixate pe un ax rotativ) care servește la punerea în mișcare a unui avion, a unei nave etc. 2. Linie curbă care taie sub un unghi constant generatoarele unui cilindru sau ale unui con. — Din fr. **hélice**, lat. **helix**, -icis.

ELICOID, **elicoide**, s.n. (Mat.) 1. Suprafață obținută prin deplasarea pe o elice a unei drepte, a unui triunghi etc. 2. Curbă generată de rotirea unei parabole obișnuite în jurul unui cerc. — Din fr. **hélicoïde**.

ELICOIDĂL, -Ă, **elicoïdali**, -e, adj. În formă de elice. [Pr.: -co-i-] — Din fr. **hélicoïdal**.

ELICOPTÉR, **elicoptere**, s.n. Aparat de zburat cu motor, a cărui susținere și mișcare sunt asigurate de una sau mai multe elice care se rotește în jurul unor axe aproape verticale, și care poate ateriza pe un spațiu extrem de redus ori se poate menține în aer într-un punct fix. [Var.: **helicoptér** s.n.] — Din fr. **hélicoptère**.

ELICOPTERIST, **elicopterști**, s.m. (Rar) Pilot de elicopter. — **Elicopter** + suf. -ist.

ELICOSTĂT, **elicostrate**, s.n. Aparat de zburat prevăzut cu o elice de susținere și completat printr-un mic balon. — Din fr. **helicostat**.

ELIDĂ, **elidez**, vb. I. Tranz. A înlătura, în scris sau în vorbire, vocala finală a unui cuvânt înaintea vocalei inițiale a cuvântului următor. — Din fr. **élider**, lat. **elidere**.

ELIDĂRE, **elidări**, s.f. Acțiunea de a *elida* și rezultatul ei. — V. **elida**.

ELIDĂȚĂ, **elidate**, adj. (Lingv.; despre vocala finală a unui cuvânt) Care a dispărut înaintea vocalei inițiale a cuvântului următor. — V. **elida**.

ELIGIBIL, -Ă, **eligibili**, -e, adj. Care întrunește condițiile spre a fi ales într-o funcție sau într-un organ reprezentativ. — Din fr. **éligible**, lat. **eligibilis**.

ELIGIBILITĂȚE s.f. Calitatea de a fi eligibil. — Din fr. **éligibilité**.

ELIMINĂ, **elimin**, vb. I. Tranz. A îndepărta, a înlătura, a exclude (dintr-o colectivitate, dintr-un ansamblu); *spec.* a da pe un elev afară din școală. ♦ A îndepărta din plămâni aerul (în procesul respirației); a expira. — Din fr. **éliminer**, lat. **eliminare**.

ELIMINĂRE, **eliminări**, s.f. Acțiunea de a *elimina* și rezultatul ei; înlăturare, îndepărtare. ♦ Expr. *A proceda prin eliminare* = a căuta să descopere ceva înlăturând, pe rând, elementele nerelevante în scopul obținerii esențialului. — V. **elimina**.

ELIMINĂTOR, -OĂRE, **eliminatori**, -oare, adj. (Rar) Eliminatoriu. — Din fr. **éliminateur**.

ELIMINĂTORIU, -IE, **eliminatorii**, adj. Care elimină, care atrage eliminarea; eliminator. ♦ (Despre probele unui concurs) Care aduce excluderea din examen a concurenților mai slabi. — Din fr. **éliminatoire**.

ELIN, -Ă adj. v. **elen**.

ELINDĂ, **elinde**, s.f. Grindă metalică la excavatoarele cu cupe sau la drage, care susține lanțul fără sfârșit. — Din fr. **élinde**.

ELINÉSC, -EĂSCĂ, **elinești**, adj. Elen. — **Elin** + suf. -esc.

ELINÉȘTE adv. În limba elină. — **Elin** + suf. -ește.

ELINICĂ s.f. (Înv.) Limba elină. — Din ngr. **elīnikī**.

ELINVĂR s.n. Aliaj de oțel, crom și nichel, cu elasticitate constantă la temperatura de lucru, folosit în construcția unor instrumente de măsură de precizie. — Din el[asticitate] + **invar**[iabilă].

ELIOFÓB, -Ă adj., s.m. și f. v. **heliofob**.

ELIPÓRT s.n. v. **heliport**.

ELÍPSĂ, **ellipse**, s.f. 1. Locul geometric al punctelor dintr-un plan pentru care suma distanțelor la două puncte fixe, numite focare, este constantă. 2. (Figură de stil care constă în) omiterea din vorbire sau din scris a unor elemente care se subînțeleg sau care nu sunt absolut necesare pentru înțelesul comunicării. — Din fr. **ellipse**, lat. **ellipsis**.

ELIPSOGRĂF, **elipsografe**, s.n. Instrument care servește la desenarea elipselor. — Din fr. **ellipsographe**.

ELIPSOÍD, **elipsoide**, s.n. Suprafață închisă ale cărei secțiuni plane sunt elipse și care are trei planuri de simetrie, perpendiculare două câte două, care se intersectează după trei axe de simetrie. [Pl. (m.): *elipsoizi*] — Din fr. **ellipsoïde**.

ELIPSOIDĂL, -Ă, **elipsoidal**, -e, adj. Care are forma unui elipsoid. [Pr.: -so-i-] Din fr. **ellipsoïdal**.

ELÍPTIC, -Ă, *eliptici*, -ce, adj. **1.** În formă de elipsă (**1**). **2.** Care conține o elipsă (**2**). — Din fr. *elliptique*.

ELIPTICITATE s.f. (Livr.) Caracterul a ceea ce este eliptic. — Din fr. *ellipticité*.

ELISABETÂN, -Ă, *elisabetani*, -e, adj. Care aparține domniei reginei Elisabeta I a Angliei, privitor la această epocă, specific acestei epoci. *Teatrul elisabetan. Stil elisabetan.* — Din fr. *elisabéthain*.

ELITĂR, -Ă, *elitari*, -e, adj. (Livr.) **1.** Care aparține elitei (sociale), referitor la elită (socială), de elită (socială). **2.** (Despre unele teorii, doctrine) Care atribuie elitei rolul conducător în viața socială. — Din fr. *éliteaire*.

ELITĂ, *elite*, s.f. Grup de persoane care reprezintă ceea ce este mai bun, mai valoros, mai ales într-o comunitate, o societate etc. ♦ Ceea ce este mai bun, mai demn de a fi ales. ♦ Loc. adj. *De elită* = ales, deosebit, distins. — Din fr. *élite*.

ELITISM s.n. Concepție, doctrină care susține rolul determinant al elitei în societate. — Din fr. *élitisme*, engl. *elitism*.

ELITIST, -Ă, *elitiști*, -ste, adj. De elită; care favorizează elitea. — Din fr. *élitiste*, engl. *elitist*.

ELITRĂ, *elitre*, s.f. Fiecare dintre cele două aripi externe sau anterioare, tari și impregnate cu chitină, ale insectelor coleoptere. — Din fr. *élytre*.

ELITROTOMIE, *elitrotomie*, s.f. (Med.) Incizie a peretelui vaginal. — Din fr. *élytrotomie*.

ELIXIR, *elixire*, s.n. **1.** Băutură cu proprietăți miraculoase pe care o căutau, în Evul Mediu, alchimiștii pentru a obține viață veșnică; *p. ext.* (azi) băutură scumpă, aleasă. **2.** (Fam.) Soluție alcoolică cu conținut variabil de zahăr și cu diverse esențe sau extracte de plante medicinale (servind ca medicament). [Pr.: -gziʁ] — Din fr. *élixir*.

ELIZÉU s.n. Loc unde cei vechi credeau că se duc sufletele oamenilor virtuoși. ♦ (Adjectival) *Câmpiile elizee*. — Din fr. *Élysée*, lat. *Elysium*.

ELIZIUNE, *eliziuni*, s.f. Suprimare a vocalei finale a unui cuvânt când cuvântul următor începe tot cu o vocală. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. *élision*, lat. *elision*, -onis.

ELOCINȚĂ s.f. v. **elocvență**.

ELOCUȚIUNE, *elocuțiuni*, s.f. **1.** Mod de a exprima gândirea prin cuvinte. ♦ Alegerea și așezarea cuvintelor într-un discurs. **2.** Parte a retoricii care tratează despre stilul unui discurs. [Pr.: -fi-u-] — Din fr. *élocution*, lat. *elocutio*, -onis.

ECLOCVENȚ, -Ă, *elocvenți*, -te, adj. Care are darul de a expune frumos și convingător. ♦ (Adesea adverbial) Plin de înțeleș; grăitor, demonstrativ, expresiv, semnificativ. — Din fr. *éloquent*, lat. *eloquens*, -ntis.

ELOCVENȚĂ s.f. Înșușirea de a fi elocvent; arta de a vorbi frumos, emoționant, convingător. ♦ Expresivitate. [Var.: (inv.) *elocință* s.f.] — Din fr. *eloquence*, lat. *eloquentia*.

ELODIÓN, *elodioane*, s.n. Instrument muzical asemănător cu armoniul. [Pr.: -di-on] — Din fr. *élodion*.

ELOGIA, *elogiez*, vb. I. Tranz. A aduce elogii, a lăuda (în cuvinte entuziaste), a preamări. [Pr.: -gi-a] — Din fr. *élogier*.

ELOGIERE, *elogieri*, s.f. Acțiunea de a *elogia* și rezultatul ei. [Pr.: -gi-e] — V. *elogia*.

ELOGIÓS, -OASĂ, *elogioși*, -oase, adj. Care elogiază, laudativ. [Pr.: -gi-os] — Din fr. *élogieux*.

ELOGIU, *elogii*, s.n. Discurs prin care este preamărit cineva; laudă deosebită adusă cuiva, apreciere foarte favorabilă. — Din fr. *éloge*, it. *elogio*.

ELONGÁT, -Ă, *elongați*, -te, adj. (Bot.; despre unele organe) Care crește în lungime, care se alungește față de forma primară. — Din fr. *élongé*, lat. *elongatus*.

ELONGAȚIE, *elongații*, s.f. **1.** Valoare momentană a unei mărimi oscilatorii. **2.** Distanța unghiulară dintre doi aștri în raport cu pământul. **3.** Extensie accidentală sau terapeutică a unui ligament ori nerv; leziune produsă de această extensie. — Din fr. *elongation*, lat. *elongatio*.

ELOXÁRE, *eloxări*, s.f. Procedeu electrochimic de obținere a unui strat de oxid pe suprafața pieselor de aluminiu în vederea protecției împotriva coroziunii. — După fr. *éloxage*.

ELOXÁT, -Ă, *eloxați*, -te, adj. (Despre aluminiu, piese din aluminiu) Tratat împotriva oxidării. — Din fr. *éloxé*.

ELUÁNȚ, *eluanti*, s.m. Solvent care servește la eluare; dezvoltant. [Pr.: -lu-ant] — Din fr. *éluant*.

ELUÁRE, *eluări*, s.f. Proces de dizolvare și de separare a substanțelor dintr-o coloană cromatografică fixate pe un mediu absorbant, prin spălarea ei cu eluanți; eluțiune. [Pr.: -lu-a-] — Cf. fr. *éluer*.

ELUCIDÁ, *elucidez*, vb. I. Tranz. A clarifica, a desluși, a limpezi, a lămurii o problemă până atunci confuză. — Din fr. *élucider*, lat. *elucidare*.

ELUCIDÁRE, *elucidări*, s.f. Acțiunea de a *elucida* și rezultatul ei; lămurire, deslușire, explicare. — V. *elucida*.

ELUCUBRÁNȚ, -Ă, *elucubrânți*, -te, adj. Aberant, absurd. — Din fr. *élocubrants*.

ELUCUBRĂȚIE, *elucubrății*, s.f. Combinație haotică de elemente absurde; aberație. ♦ Divagație. [Var.: *elucubrățiune* s.f.] — Din fr. *élocubration*.

ELUCUBRĂȚIUNE s.f. v. **elucubrăție**.

ELUDÁ, *eludez*, vb. I. Tranz. A ocoli, a evita, a ignora intenționat. — Din fr. *éluder*, lat. *eludere*.

ELUDÁRE, *eludări*, s.f. Acțiunea de a *eluda* și rezultatul ei. — V. *eluda*.

ELUVIÚNE, *eluviuni*, s.f. Eluare. [Pr.: -fi-u-] — Din fr. *éluvion*.

ELUVIÁL, -Ă, *eluviali*, -e, adj. (Despre soluri) Care s-a diferențiat prin eluvionare. [Pr.: -vi-al] — Din fr. *éluvial*.

ELUVIONÁRE, *eluvionări*, s.f. **1.** Acțiunea de formare a eluviilor. **2.** Spălare spre adâncime a unor elemente componente din straturile superioare ale solului sub acțiunea apei de precipitații infiltrate în sol. [Pr.: -vi-o-] — După fr. *éluvionnement*.

ELÚVIU, *eluvii*, s.n. Produse ale alterării exogene a rocilor, acumulate pe loc și caracterizate prin lipsa stratificației și prin nesortarea materialului. — Din fr. *éluvium*.

ELUVIÚNE, *eluviuni*, s.f. Proces de formare a eluviilor; produse ale acestui proces. [Pr.: -vi-u-] — Din fr. *éluvion*.

ELVETIÁN, -Ă, *elvetici*, -ce, adj. (Rar) Elvețian. — Din fr. *helvétique*.

ELVETIÁN, -Ă, *elvetieni*, -e, s.m. și f., adj., **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Elveției sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Elveției sau elvețienilor (**1**), privitor la Elveția ori la elvețieni; elvetic. [Pr.: -fi-an] — **Elveția** (n. pr.) + suf. -ean.

ELVETIÁNCA, *elvetience*, s.f. Femeie care face parte din populația Elveției sau este originară de acolo. [Pr.: -fi-an-] — **Elveția** + suf. -că.

ELZEVÍR, *elzevire*, s.n. Tip de literă subțire cu talpa triunghiulară. ♦ Ediție imprimată sau publicată de unii dintre membrii vestitei familii de tipografi olandezi Elzeviri. — Din fr. *élzevir*.

EMACIÁȚIE, *emaciații*, s.f. Emaciere. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. *émaciation*.

EMACIÉRE, *emacieri*, s.f. Slăbire pronunțată care apare în faza finală a bolilor cronice; cașexie, emaciație. [Pr.: -ci-e-] — Cf. fr. *émacier*.

EMÁIL, (**2**) *emailuri*, s.n. **1.** Masă sticloasă obținută prin topire sau prin sintezare, constituită în special din siliciu și din bariu, care se aplică pe suprafața unor obiecte metalice sau ceramice, pentru a le proteja împotriva coroziunii, a le îmbunătăți rezistența mecanică, a realiza izolarea lor electrică, în scop decorativ etc.; smălț, glazură. **2.** Obiect emailat sau sort de email (**1**). **3.** Peliculă obținută pe bază de rășini, care au în conținutul lor pigmenți. — Din fr. *email*.

E-MAIL, (**2**) *e-mailuri*, s.n. **1.** Poșta electronică. **2.** Mesaj transmis prin poșta electronică. [Pr.: iméil/imeil] — Cuv. engl.

EMAILÁ, *emailez*, vb. I. Tranz. A acoperi suprafața unui obiect cu email (**1**); a smălțui. — Din fr. *émailler*.

EMAILÁJ s.n. Emailare. — Din fr. *emailage*.

EMAILÁRE, *emailări*, s.f. Acțiunea de a *emaila* și rezultatul ei; smălțuire. — V. *emaila*.

EMAILÁT, -Ă, *emailați*, -te, adj. Acoperit cu email (**1**); smălțuit. — V. *emaila*.

EMAILÓR, -OÁRE, *emailori*, -oare, s.m. și f. Persoană specializată în lucrări de emailare; smălțuitor. — Din fr. *émailleur*.

EMANÁRE, *emán*, vb. I. **1.** Tranz. A emite, a degaja, a răspândi un gaz, vapori, un miros etc.; a exala. **2.** Intrans. A proveni, a veni de la...; a izvorî, a-și avea originea. — Din fr. *émaner*, lat. *emanare*.

EMANÁRE, *emanări*, s.f. Acțiunea de a *emana* și rezultatul ei. — V. *emana*.

EMANATÍSM s.n. Teorie a neoplatonismului care explică sursa și structura realității prin emanații dintr-un principiu suprem transcendent; emanaționism. — Din germ. *Emanatism*, fr. *émanatisme*.

EMANÁȚIE, *emanații*, s.f. **1.** Emitere, degajare (de gaze, de vapori, de mirosuri etc.); (concr.) ceea ce se degajează, ceea ce se emaná. ♦ (Geol.) *Emanație vulcanică* = a) emitere de produse gazoase legate de activitatea vulcanică; b) produs al acestei activități, reprezentat prin bioxid de carbon, hidrogen, amoniac, hidrogen sulfurat, clor, azot, oxigen etc. **2.** Gaz radioactiv obținut prin dezintegrarea radiului, toriului sau actiniului. [Var.: (inv.) *emanațiune* s.f.] — Din fr. *émanation*, lat. *emanatio*, -onis.

EMANATIONÍSM s.n. Emanatism. [Pr.: -fi-o-] — Din *emanație*.

EMANAȚIÚNE s.f. v. **emanație**.

EMANCIPÁ, *emancipez*, vb. I. **1.** Refl. și tranz. A(-și) câștiga sau a face să-și câștige independența; a (se) elibera (**1**). ♦ Refl. (Despre copii și adolescenți) A se elibera de prejudecăți, constrângeri, convenții sociale etc. **2.** Tranz. (În unele state) A scoate un minor de sub tutela părintească sau a tutorelui și a-i acorda, înainte de a ajunge la majorat, o parte din drepturile unui major. — Din fr. *émanciper*, lat. *emancipare*.

EMANCIPÁRE s.f. Acțiunea de a (se) *emancipa* și rezultatul ei, emancipație. — V. *emancipa*.

EMANCIPÁT, -Ă, *emancipați*, -te, adj. **1.** Care nu mai depinde de cineva sau de ceva, care a devenit liber, independent. ♦ (Despre copii și adolescenți) Care și-a luat unele libertăți nepotrivite cu vârsta lui; cu purtări libertine. **2.** (În unele state) Scos înainte de majorat de sub autoritatea părintească sau a tutorelui. — V. *emancipa*.

EMANCIPÁȚIE s.f. (Înv.) Emancipare. — Din fr. *émancipation*, lat. *emancipatio*.

EMARGINÁT, -Ă, emarginați, -te, adj. (Despre frunze, petale etc.) Care este puțin crescat la vârf. — Din fr. **émarginé**.

EMASCULÁ, emasculéz, vb. I. Tranz. (Rar) A castra. ♦ Tranz. și refl. A face sau a deveni impotent. — Din fr. émasculer.

EMASCULÁȚIE, emasculații, s.f. (Rar) Castrare. ♦ Impotență. — Din fr. émasculation.

EMBARGÓ, embargouri, s.n. 1. Interzicere de către un stat a exportului sau importului de mărfuri ori a capitalurilor într-o sau dintr-o țară, ca sancțiune pentru încălcarea unor reguli sau principii de drept internațional sau ca mijloc de presiune politică. **2.** Rețineră de către un stat a navelor comerciale sau de mărfuri altui stat aflate pe teritoriul său (în condițiile în care a survenit un conflict între statele respective). — Din fr. **embargo**.

EMBATIC, embaticuri, s.n. (Înv.) Formă de arendare a unei proprietăți pe termen foarte lung, în intervalul căruia arendașul beneficia de toate drepturile de proprietate. — Din ngr. **embatikion**.

EMBATICĂR, -Ă, embaticari, -e, s.m. și f. (Înv.) Persoană care arenda o proprietate cu embatic; titularul dreptului de embatic. — **Embatic** + suf. **-ar**.

EMBLEMÁTIC, -Ă, emblematici, -ce, adj. De emblemă, care ține de emblemă. — Din fr. **emblématique**.

EMBLÉMĂ, embleme, s.f. Obiect, imagine (însoțită de o deviză) care poartă în mod convențional un anumit înțeles, care simbolizează o anumită idee. ♦ Simbol; figură alegorică. — Din fr. **emblème, lat. emblema**.

EMBÓL s.n. v. embolus.

EMBOLIE, embolii, s.f. Obstruare bruscă a unui vas sangvin sau limfatic. — Din fr. **embolie**.

EMBOLÍT s.n. Minereu bogat în argint. — Din germ. **Embolit**.

EMBÓLUS, embolusuri, s.n. Cheag de sânge, celulă grasă sau corp străin care obstruează un vas sangvin, provocând o embolie. [Var.: **emból s.n.**] — Din fr. **embolus**.

EMBRIOCARDIE s.f. Ritm cardiac patologic apărut în miocarditele grave, caracterizat prin accelerarea bătăilor inimii și prin egalizarea pauzelor și a tonalităților celor două zgomote ale ei; ritm fetal. [Pr.: **-bri-o-**] — Din fr. **embryocardie**.

EMBRIOGENÉZĂ s.f. Proces de transformare succesivă a ovulului fecundat și a embrionului până la ecloziune sau naștere; dezvoltare embrionară. [Pr.: **-bri-o-**] — Din fr. **embryogenèse**.

EMBRIOLÓG, -Ă, embriologi, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în embriologie. [Pr.: **-bri-o-**] — Din fr. **embryologue**.

EMBRIOLÓGIC, -Ă, embriologici, -ce, adj. Care aparține embriologiei, referitor la embriologie. [Pr.: **-bri-o-**] — Din fr. **embryologique**.

EMBRIOLOGIE s.f. Parte a biologiei care se ocupă cu studiul embrionului în toate fazele dezvoltării lui, de la formarea celei-ou până la ecloziune sau naștere. [Pr.: **-bri-o-**] — Din fr. **embryologie**.

EMBRIÓN, embrioni, s.m. 1. Produsul concepției în primele trei luni de viață la om. ♦ (Bot.) Corp multicelular situat în interiorul seminței, din care se formează planta. **2.** Fig. Început al unui lucru, al unei acțiuni etc.; prima fază a dezvoltării unui proces. [Pr.: **-bri-on**] — Din fr. **embryon**.

EMBRIONĂR, -Ă, embrionari, -e, adj. 1. De embrion, privitor la embrion, ca un embrion. ♦ **Dezvoltare embrionară** = embriogeneză. **2.** Fig. Abia născut, abia ivit, în germene; la începutul existenței, dezvoltării. [Pr.: **-bri-o-**] — Din fr. **embryonnaire**.

EMBRIONÁT, -Ă, embrionați, -te, adj. Cu embrion. [Pr.: **-bri-o-**] — Din **embrion**.

EMBRIOTOMIE, embriotomii, s.f. Taiere a fetusului mort în interiorul uterului matern, când nu este posibilă o naștere normală. [Pr.: **-bri-o-**] — Din fr. **embryotomie**.

ÉMDEN s.n. Rasă de găște de culoare albă, de 7–10 kg. — Cuv. germ.

EMENAGÓG, emenagoge, s.n. Medicament care provoacă, care favorizează menstruația. — Din fr. **emménagogue**.

EMENDÁ, emendez, vb. I. Tranz. A corecta, a îndrepta, a îmbunătăți (un text); a amenda². — Din lat. emendare, fr. émander.

EMENDÁNDA s.n. pl. Corecturi (tipografice) la un text. — Cuv. lat.

EMENDÁȚIE, emendații, s.f. Faptul de a emenda. — Din lat. **emendatio, fr. émendation**.

EMÉRGE, pers. 3 emérge, vb. III. Intrans. (Fiz.; despre corpuri, radiații etc.) A părăsi un sistem de medii. — Din fr. **émerger**.

EMERGENT, -Ă, emergenți, -te, adj. (Despre un corp, o radiație etc.) Care părăsește un sistem de medii. — Din fr. **émergent, lat. emergens, -ntis**.

EMERGENTĂ, emergențe, s.f. Înșușire a unui fascicul de radiații de a părăsi un sistem de medii. — Din fr. **émergence**.

EMERÍ s.n. (Rar) Șmirghel. — Din fr. émeri.

EMERÍT, -Ă, emeriți, -te, adj. 1. (Ieșit din uz) Calificativ cuprins în titlul de onoare acordat unui artist, unui profesor, unui medic etc. care s-a distins în mod deosebit în activitatea sa. **2.** Experimentat, versat, priceput. — Din fr. **émérite, lat. emeritus**.

EMERSIÚNE, emersiuni, s.f. 1. Ieșire a unui corp la suprafața unui lichid. **2.** Ieșire parțială a unui corp cereesc din conul de umbră al altui corp cereesc sau din

spațiul aflat în dreptul altui corp cereesc. [Pr.: **-si-u-**] — Din fr. **émersion, lat. emersio, -onis**.

EMETÍC s.n. Tartrat de antimoniu și potasiu, folosit în industria textilă ca mordant, la prepararea lacurilor și în medicină (ca vomitiv); *p. ext.* orice substanță care provoacă vărsături; vomitiv. — Din fr. **émétique, lat. emeticus**.

EMETRÓP, -Ă, emetropi, -e, adj., s.m. și f. Persoană care are vederea normală. — Din fr. **emmétrope**.

EMETROPIE s.f. Vedere normală, proprietate a ochiului de a vedea normal. — Din fr. **emmétropie**.

EMFÁTIC, -Ă, emfatici, -ce, adj. (Adesea adverbial) Plin de emfază; nenatural, pretențios, bombastic, umflat. — Din fr. **emphatique**.

EMFÁZĂ s.f. Atitudine nenaturală, pretențioasă; afectare în scris, în vorbire, în comportare. ♦ (Med.) Atitudine lipsită de naturalitate, în dezacord cu realitatea, prezentă la psihozați, paranoici, schizofrenici etc. — Din fr. **emphase, lat. emphasis**.

EMFITEÓZĂ, emfiteoze, s.f. Contract pe termen lung cu drept de ipotecă pe proprietatea închiriată sau arendată. [Pr.: **-te-o-**] — Din fr. **emphytéose**.

EMFIZÉM, emfizeme, s.n. Sindrom care se datorează infiltrării de aer în interstițiile țesutului conjunctiv al unui organ. ♦ *Emfizem pulmonar* = dilatare excesivă și permanentă a plămânilor datorită atrofiei și rușerii septurilor dintre alveole, precum și pierderii elasticității. — Din fr. **emphysème**.

EMFRAXIE, emfraxii, s.f. Obstrucție a unui organ canicular. — Din fr. **emphraxis**.

EMICÍCULU s.n. v. hemiciclu.

EMIGRÁ, emigrez, vb. I. Intrans. A-și părăsi patria pentru a se stabili (definitiv sau temporar) în altă țară; a se expatria. — Din fr. émigrer, lat. emigrare.

EMIGRANT, -Ă, emigranți, -te, s.m. și f., adj. (Persoană) care emigrează; emigrat. — Din fr. **émigrant**.

EMIGRÁRE, emigrări, s.f. Acțiunea de a emigra și rezultatul ei; expatriere, emigrație. — V. **emigra**.

EMIGRÁT, -Ă, emigrați, -te, s.m. și f., adj. Emigrant. — V. **emigra**. Cf. fr. **émigré**.

EMIGRÁȚIE, emigrații, s.f. 1. Situația în care se găsește o persoană emigrată. **2.** Timpul cât cineva este emigrat. **3.** Totalitatea persoanelor emigrate din aceeași țară, în același loc, într-o anumită perioadă. **4.** (Rar) Emigrare. [Var.: **emigrațiune s.f.**] — Din fr. **émigration, lat. emigratio, -onis**.

EMIGRÁȚIÚNE s.f. v. emigrație.

EMINAMENTE adv. În gradul cel mai înalt, prin excelență, cu deosebire. — Din fr. **éminentment**.

EMINENT, -Ă, eminenți, -te, adj. Care se distinge prin calități (intelectuale) deosebite; excepțional, superior, remarcabil, excelent. — Din fr. **éminent, lat. eminens, -ntis**.

EMINENȚĂ, eminențe, s.f. (Urmat de un pronume posesiv) Titlu onorific conferit cardinalilor și (în trecut) episcopilor catolici. ♦ *Eminență cenușie* = colaborator apropiat al unui conducător de stat, demnitar etc. care acționează din umbră, fără a se face observat. — Din fr. **éminence, lat. eminentia**.

EMINESCIÁN, -Ă, eminescieni, -e, adj. Care aparține lui Eminescu, privitor la Eminescu, în genul operii lui Eminescu. [Pr.: **-ci-an**] — **Eminescu** (n. pr.) + suf. **-ian**.

EMINESCIANISM s.n. Ceea ce este specific gândirii și operii eminesciene. ♦ Tendință de a prelua și cultiva teme, motive etc. eminesciene. [Pr.: **-ci-a-**] — **Eminescian** + suf. **-ism**.

EMINESCOLÓG, eminescologi, s.m. Specialist în eminescologie. — Din **eminescologie** (derivat regresiv).

EMINESCOLOGIE s.f. Studiul vieții și operii lui Eminescu. — De la **Eminescu** (după *dantologie*).

EMÍR, emiri, s.m. 1. Titlu dat descendenților lui Mahomed; persoană având acest titlu. **2.** Titlu dat unui guvernator, unui șef de stat sau unui comandant de oști în unele țări musulmane; persoană având acest titlu. — Din fr. **émir**.

EMIRÁT, emirate, s.n. 1. Stat condus de un emir (**2**). **2.** Funcția, demnitatea de emir (**2**). — Din fr. **émirat**.

EMIRIÁN, -Ă, emirieni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Emiratelor Arabe Unite sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Emiratelor Arabe Unite sau emirienilor (**1**), privitor la Emiratele Arabe Unite ori la emirieni. [Pr.: **-ri-an**] — Din engl. **Emirian**.

EMISÁR, (I) emisari, s.m., (II) emisare, s.n. 1. S.m. Trimis al unei organizații politice sau al unui stat, cu o misiune (secretă); *p. gener.* persoană trimisă undeva cu o misiune oarecare. **II. S.n. 1.** Apă care colectează apele murdare provenite de la întreprinderi, așezări umane etc., vărsându-le apoi într-o apă mai mare. **2.** Curs de apă permanent care se scurge dintr-un lac. — Din fr. **émissaire**.

EMISFÉRĂ, emisfere, s.f. 1. (Geom.) Jumătate dintr-o sferă. **2.** Fiecare dintre cele două jumătăți ale sferei cerești sau terestre, mărghine de ecuatorul cereesc, respectiv de ecuatorul terestru, și de meridianul de referință. **3.** (Anat.; în sintagma) *Emisfere cerebrale* = cele două jumătăți simetrice ale creierului mare. — Din fr. **hémisphère, lat. hemisphaerium**.

EMISFÉRIC, -Ă, emisferici, -ce, adj. În formă de emisferă. — Din fr. **hémisphérique**.

EMÍSIE s.f. v. **emisiune**.

EMISIÚNE, *emisiumi*, s.f. 1. (În forma *emisie*) Creare și punere în circulație a semnelor bănești de către banca centrală a unui stat; emiter. ♦ Punere în circulație a unei noi serii de mărci poștale sau retipărirea la o anumită dată a unei serii mai vechi. 2. (În forma *emisie*) Producere, de către un corp sau un dispozitiv, a unor gaze, a unor unde etc. care se pot propaga în mediul înconjurător. 3. Program transmis prin radio sau prin televiziune într-o ordine dinainte stabilită. [Pr.: -si-u-. — Var.: **emisie** s.f.] — Din fr. **émission**, lat. **emissio**, -onis.

EMISÍV, -**Ă**, *emisivi*, -e, adj. Referitor la emisie; care are proprietatea de a emite (radiații, lumină); emițător (1). — Din fr. **émisif**.

EMISTÍH, *emistihuri*, s.n. Fiecare dintre cele două jumătăți ale unui vers (despărțite prin cezură). — Din fr. **hémistiche**, lat. **hemistichium**.

EMITÁNȚĂ, *emitanțe*, s.f. (Fiz.) Radiație. — Din fr. **émittance**.

EMÍTE, *emít*, vb. III. Tranz. 1. A anunța, a exprima, a lansa o părere, o teorie etc. ♦ A transmite, a anunța. 2. A elabora un act normativ. ♦ A pune în circulație o bancnotă, o hârtie de valoare etc. 3. A produce gaze, radiații etc. care se pot propaga în mediul înconjurător. — Din lat. **emittere**. Cf. fr. **émettre**.

EMITÉNT, -**Ă**, *emitenți*, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care emite hârtii de valoare, bancnote etc. 2. S.m. (Lingv.) Emițător. 3. S.m. Organism (stat, companie publică sau privată, organism internațional) care lansează un împrumut. — Din lat. **emittens**, -ntis, it. **emittente**.

EMÍTERE, *emiteri*, s.f. Faptul de a emite. — V. **emite**.

EMITÓR, *emitori*, s.m. (Electron.) Electrode al unui tranzistor. — Din engl. **emitter**.

EMÍȚĂTOR, -**OĂRE**, *emițători*, -oare, adj., s.n., s.m. 1. Adj. Care emite; emisiv. ♦ *Post emițător* = post de radioemisie. 2. S.n. Dispozitiv, aparat sau instalație care emite unde sonore ori electromagnetice sau impulsii de curent. ♦ *Emițător radio* = radioemițător. 3. S.m. (Lingv.) Persoană care emite un enunț lingvistic. — **Emite** + suf. -**ător** (după fr. *émetteur*).

EMOLIÉNT, -**Ă**, *emolienți*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Care are proprietatea de a muia țesuturile congestionate sau înăspriți. 2. S.n. Medicament care înmoaie pielea și mucoasele. *lanolină este un emolient*. ♦ Substanță grasă folosită la finisarea produselor textile pentru a le da moliciune, suplețe și luciu. [Pr.: -li-ent] — Din fr. **émollient**, lat. **emolliens**, -ntis.

EMOLUMÉNT, *emolumente*, s.n. Profit, avantaj. — Din lat. **emolumentum**, fr. **émolument**.

EMONCTÓRIU, *emonctorii*, s.n. Organ sau deschizătură naturală a corpului prin care se elimină secrețiile sau umorile. — Din fr. **émoctoire**.

EMONCȚIÚNE, *emoncțiuni*, s.f. Eliminare a umorilor superflue. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **émocion**.

EMONDĂ, *emondez*, vb. I. Tranz. A tăia ramurile de pe trunchiurile arborilor în perioada de creștere pentru a stimula dezvoltarea lor în înălțime. — Din fr. **émonder**.

EMONDĂJ, *emondaje*, s.n. 1. Operație de tăiere a ramurilor de pe trunchiurile arborilor în perioada de creștere pentru a stimula dezvoltarea lor în înălțime; emondare, emondație. 2. (Med.) Intervenție chirurgicală constând în înlăturarea exostozelor și osteofitelor epifizelor. — Din fr. **émondage**.

EMONDĂRE, *emondări*, s.f. Emondaj. — V. **emonda**.

EMONDĂȚIE, *emondații*, s.f. Emondaj. — Din fr. **émondation**.

EMONDÓR, *emondoare*, s.n. Unealtă folosită la emondație. — Din fr. **émondoir**.

EMOTÍV, -**Ă**, *emotivi*, -e, adj. 1. Care se referă la emoție sau la afectivitate; afectiv, emoțional. 2. Care se emoționează ușor; sensibil, impresionabil. — Din fr. **émotif**.

EMOTIVÍSM s.n. Teorie conform căreia propozițiile moralei nu descriu stări de fapt, ci exprimă sau provoacă sentimente și atitudini ce au legătură cu istoria folosirii cuvintelor. — Din fr. **émotivisme**.

EMOTIVITÁTE s.f. Faptul de a se emoționa ușor; stare emotivă; însușirea de a fi emotiv; impresionabilitate. — Din fr. **émotivité**.

EMÓȚIE, *emoții*, s.f. Reacție afectivă de intensitate mijlocie și de durată relativ scurtă, însoțită adesea de modificări în activitățile organismului, oglindind atitudinea individului față de realitate; *p. gener.* orice reacție afectivă. [Var.: (inv.) **emoțiune** s.f.] — Din fr. **émotion**, it. **emozione**.

EMOȚIÓNĂ, *emoționez*, vb. I. Tranz. A produce, a cauza, a provoca o emoție; a impresiona. ♦ Refl. A fi cuprins de o emoție. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **émotionner**.

EMOȚIÓNAL, -**Ă**, *emoțional*, -e, adj. Care este propriu emoțiilor; provocat de o emoție; care produce o emoție; emotiv. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **émotionnel**.

EMOȚIÓNÁNT, -**Ă**, *emoționanți*, -te, adj. Care emoționează; mișcător, tulburător. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **émotionnant**.

EMOȚIÓNÁRE s.f. Acțiunea de a (se) emoționa și rezultatul ei; tulburare. [Pr.: -ți-o-] — V. **emoționa**.

EMOȚIÓNÁT, -**Ă**, *emoționați*, -te, adj. Cuprins de emoție. [Pr.: -ți-o-] — V. **emoționa**.

EMOȚIÚNE s.f. v. **emoție**.

EMPATÍE s.f. 1. (Fil.) Formă de intuire a realității prin identificare afectivă. 2. Tendință a receptorului de a trăi afectiv, prin transpunere simpatetică, viața eroilor din opere literare, filme etc. — Din fr. **empathie**, engl. **empathy**.

EMPIRÉU s.n. 1. (În mitologia greco-romană) Partea cea mai de sus a bolții cerești, unde își aveau lăcașul zeii; reședința zeilor. 2. (În Evul Mediu; în teologia creștină) Al șaptelea cer, lăcașul lui Dumnezeu și al sufletelor celor mântuiți. — Din fr. **empyrée**, it. **empireo**.

EMPIRÍC, -**Ă**, *empirici*, -ce, adj. Bazat (numai) pe experiență; care privește empirismul, care are la bază empirismul. ♦ *Formulă empirică* = formulă obținută din încercările de a interpreta datele experimentale, fără suport teoretic. *Medicină empirică* = tratament al bolilor numai pe bază de experiență și de cazuri anterioare. — Din fr. **empirique**, lat. **empiricus**.

EMPIRIOCRRÍTIC, -**Ă**, *empiriocritic*, -ce, adj. Care ține de empiriocriticism, propriu empiriocriticismului. [Pr.: -ri-o-] — Din rus. **empiriokritik**.

EMPIRIOCRRÍTICÍSM s.n. Formă pozitivistă a empirismului orientată spre eliminarea elementelor apriorice și dualiste; machism. [Pr.: -ri-o-] — Din rus. **empiriokritizim**.

EMPIRIONOMÍSM s.n. Variantă a empiriocriticismului potrivit căreia realitatea fizică nu ar fi decât „experiența socialmente organizată a omenirii”. [Pr.: -ri-o-] — Din rus. **empirionizm**.

EMPIRIOSIMBOLÍSM s.n. (Fil.) Variantă a empiriocriticismului care consideră reprezentările și noțiunile ca simboluri ale senzațiilor noastre. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **empiriosymbolisme**.

EMPIRÍSM s.n. Teorie epistemologică potrivit căreia informația autentică despre lume trebuie obținută prin mijloace a posteriori, astfel încât nimic nu poate fi gândit fără să fi fost mai întâi simțit. ♦ *Empirism logic* = variantă a neopozitivismului care admite numai enunțurile logice verificabile în mod nemijlocit prin percepțiile fiecărui subiect în parte. — Din fr. **empirisme**.

EMPIRÍST, -**Ă**, *empiriști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de empirism. 2. S.m. și f. Adept al empirismului. — Din fr. **empiriste**.

EMPLÁSTRU, *emplastre*, s.n. Preparat farmaceutic solid, plastic, care are în compoziția sa săruri de plumb, rășini, cauciuc, medicamente și care se aplică pe piele pentru izolarea rănilor sau fixarea pansamentelor; plasture. — Din lat. **emplastrum**.

EMPÓRIU, *emporii*, s.n. Târg, port, agenție comercială în țară străină. — Din fr. **emporium**, ngr. **emparion**.

ÉMU, *emu*, s.m. Pasăre terestră de talie mare, originară din Australia, asemănătoare cu struțul, dar lipsită de creastă (*Dromiceus novaehollandiae*). [Acc. și: *emú*] — Din fr. **emu**, germ. **Emu**.

EMÚL, *emuli*, s.m. Persoană care se străduiește să egaleze sau să întrecă pe cineva într-un domeniu de activitate. — Din fr. **émule**, lat. **aemulus**.

EMULÁȚIE, *emulații*, s.f. Sentiment, dorință, strădanie de a egala sau de a întrece pe cineva într-un domeniu de activitate; întrecere. [Var.: **emulațiune** s.f.] — Din fr. **émulation**, lat. **aemulatio**, -onis.

EMULATIÚNE s.f. v. **emulație**.

EMULGÁTOR, *emulgatori*, s.m. Substanță chimică folosită la obținerea emulsiilor; emulsiv (2), emulsionant. ♦ Substanță chimică folosită pentru îndepărtarea grăsimilor din produsele textile. — Din germ. **Emulgator**.

EMÚLSIE, *emulsii*, s.f. Amestec dispers format din două lichide insolubile unul în celălalt. ♦ Strat sensibil la acțiunea luminii, deșus pe plăcile și pe filmele fotografice. — Din fr. **émulsion**.

EMULSIONÁ, *emulsionez*, vb. I. Intrans. și tranz. A forma sau a prepara o emulsie. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **émulsionner**.

EMULSIONÁBIL, -**Ă**, *emulsionabil*, -e, adj. (Chim.) Care poate fi transformat în emulsie. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **émulsionnable**.

EMULSIONÁNT, *emulsionante*, s.n. Emulgator. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **émulsionnant**.

EMULSIONÁRE, *emulsionări*, s.f. Acțiunea de a emulsiona și rezultatul ei. [Pr.: -si-o-] — V. **emulsiona**.

EMULSÍV, -**Ă**, *emulsivi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Despre semințe) Din care se extrage uleiul. 2. S.n. Emulgator. — Din fr. **émulsif**.

EMULSÓR, *emulsoare*, s.n. Aparat care servește la obținerea emulsiilor. — Din fr. **émulseur**.

ENANTÉM, *enanteme*, s.n. Eruptie care apare pe mucoase în unele boli contagioase. — Din fr. **élanthème**.

ENANTIOMORFÍE s.f. (Fiz.) Proprietate a unor substanțe de a cristaliza în două forme, dintre care una este imaginea simetrică a celeilalte în raport cu un plan; enantiomorfism. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **énantiomorphie**.

ENANTIOMORFÍSM s.n. (Fiz.) Enantiomorfie. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **énantiomorphisme**, engl. **enantiomorphism**.

ENANTIOTROPÍE s.f. (Chim.) Proprietate a unor substanțe de a prezenta diferite structuri cristaline în aceeași stare de agregare, fiecare dintre acestea fiind stabilă în anumite intervale de temperatură și presiune. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **énantiotropie**, engl. **enantiotropy**.

ENARGÍT s.n. Mineral întâlnit în zăcămintele hidrotermale de cupru. — Din germ. **Enargit**.

ENARMÓNIC, -**Ă**, *enarmonici*, -ce, adj. (Despre sunete) De aceeași înălțime, dar cu denumiri, notații diferite. — Din fr. **enharmonique**.

ENARMONIE, *enarmonii*, s.f. Raportul dintre sunete cu aceeași înălțime, dar cu notații diferite. — Din fr. **enharmonie**.

ENCÁRPÁ, *encarpe*, s.f. Ghirlandă de flori, de fructe în relief, folosită ca ornamentație la construcțiile antice. — Din fr. **encarpe**.

ENCAÚSTIC, -*Ă*, *encaustici*, -*ce*, s.f., s.m. **1.** S.f. (La vechii greci) Procedeu de pictură în care culorile se foloseau diluate cu ceară. **2.** S.m. Preparat pe bază de ceară folosit la impregnarea statuielor de marmură sau de ipsos pentru a le da un aspect catifelat sau pentru a le feri de umezeală. — Din fr. **encaustique**.

ENCEFÁL, *encefale*, s.n. Parte a sistemului nervos central care cuprinde creierul mare, pedunculii cerebrali și bulbul rahidian. — Din fr. **encéphale**.

ENCEFÁLIC, -*Ă*, *encefalici*, -*ce*, adj. Care aparține encefalului, privitor la encefal. — Din fr. **encéphalique**.

ENCEFALÍNÁ s.f. (Biol.) Proteină din creier cu acțiune calmantă asupra durerilor. — Din fr. **encéphaline**.

ENCEFALÍTÁ, *encefalite*, s.f. Boală cauzată de inflamația acută sau cronică a encefalului. ♦ *Encefalită letargică* = boală contagioasă gravă, provocată de un virus transmis prin mușca țețș și manifestată prin somnolență persistentă și progresivă; boala somnului. — Din fr. **encéphalite**.

ENCEFALOGRAFÍE s.f. Metodă de examinare radiografică a encefalului, folosită în diagnosticul unor boli neuroase; (concr.) radiografie a encefalului. — Din fr. **encéphalographie**.

ENCEFALOID, -*Ă*, *encefaloizi*, -*de*, adj. Care are sinuozități și o consistență asemănătoare cu a encefalului. — Din fr. **encéphaloïde**.

ENCEFALOMIELÍTÁ, *encefalomielite*, s.f. Inflamație a creierului și a măduvei spinării, care prezintă simptome atât de encefalită, cât și de mielită. [Pr.: -*mi-e*] — Din fr. **encéphalomyélite**.

ENCEFALOPATÍE, *encefalopatii*, s.f. Denumire generică pentru afecțiunile organice ale creierului; boală a creierului. — Din fr. **encéphalopathie**.

ENCEFALÓZÁ, *encefaloză*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru o afecțiune cerebrală degenerativă. — Din fr. **encéphalose**.

ENCHIMÓZÁ, *enchimoze*, s.f. Răspândire de sânge în vasele de la suprafața pielii, fără să fi fost provocată de o lovitură exterioară. — Din fr. **enchymose**.

ENCICLICÁ, *enciclice*, s.f. **1.** (În Biserica catolică) Scrisoare a Papei către bisericile, clerul și credincioșii din toate țările sau dintr-o anumită țară, conținând o problemă de doctrină sau de actualitate. **2.** Scrisoare adresată bisericilor dintr-un teritoriu dat. **3.** Scrisoare a oricărui episcop către bisericile și credincioșii săi. — Din fr. **encyclique**.

ENCICLOPÉDIC, -*Ă*, *enciclopedici*, -*ce*, adj. Care are caracter de enciclopedie; *p. ext.* vast, cuprinzător. — Din fr. **encyclopédique**.

ENCICLOPÉDÍE, *encyclopédii*, s.f. **1.** Tip de lucrare lexicografică de proporții diferite care tratează sistematic termeni de bază (nume comune și proprii), noțiuni din toate domeniile sau dintr-un singur domeniu, fie în ordine alfabetică, fie pe probleme sau pe ramuri. **2.** Ansamblu multilateral de cunoștințe omenești. ♦ (Fam.) *Enciclopedie ambulantă* = persoană care are cunoștințe multe, diverse și exacte. — Din fr. **encyclopédie**.

ENCICLOPÉDÍSM s.n. **1.** Sistemul și principiile enciclopediștilor (mai ales ale celor francezi din sec. XVIII). **2.** Erudiție vastă, multilaterală. — Din fr. **encyclopédisme**.

ENCICLOPÉDÍST, -*Ă*, *encyclopédisti*, -*ste*, s.m., s.f., adj. **1.** S.m. pl. Nume dat gânditorilor, savanților și scriitorilor francezi precursori ai Revoluției Franceze de la sfârșitul sec. XVIII, care au colaborat la editarea unei enciclopedii. **2.** Adj., s.m. și f. (Rar) (Persoană) care are cunoștințe enciclopedice. — Din fr. **encyclopédiste**.

ENCLÁVÁ, *enclave*, s.f. **1.** Fragment de roci de altă natură înglobate în masa rocilor eruptive. **2.** Teritoriu de mici dimensiuni având o populație puțin numeroasă, aflat în apropierea graniței dintre două state, în interiorul unuia, dar aparținând celuilalt. **3.** Situație geografică a unui stat sau teritoriu înconjurat total de spațiul altui stat. — Din fr. **enclave**.

ENCLÍTIC, -*Ă*, *enclitici*, -*ce*, adj. (Despre cuvinte) Care este legat de un cuvânt precedent, cu care alcătuiește o unitate, fiind lipsit de accent propriu. ♦ *Articol enclitic* = articol hotărât care se atașează la sfârșitul unui cuvânt. — Din fr. **enclitique**, lat. **encliticus**.

ENCLÍZÁ, *enclize*, s.f. Atașare a unui cuvânt, a unei silabe sau a altui element neaccentuat la cuvântul precedent; postpunere. — Din fr. **enclise**, germ. **Enklise**.

ENCOMÍÁSTIC, -*Ă*, *encomiastici*, -*ce*, adj. Cu caracter laudativ, elogios. [Pr.: -*mi-as*] — Din **encomion**.

ENCOMIÓN, *encomioane*, s.n. (Livr.) Cuvântare de laudă, elogiu în onoarea cuiva. [Pr.: -*mi-on*] — Din ngr. **enkómion**.

ENCONDROM, *encondroame*, s.n. Tumoare, excrescență cartilagineasă care se dezvoltă pe un os. — Din fr. **enchondrome**.

ENDARTERÍTÁ, *endarterite*, s.f. Inflamație a arterei care poate produce obstrucția acesteia. — Din fr. **endarterite**.

ENDECAGÓN, *endecagoane*, s.n. Poligon cu unsprezece laturi (și tot atâtea unghiuri). — Din fr. **(h)endécagone**.

ENDECASILÁB, *endecasilabi*, s.m. Vers care are unsprezece silabe. — Din fr. **(h)endécasyllabe**, lat. **hendecasyllabus**.

ENDECASILÁBIC, *endecasilabice*, adj. (Despre versuri) Care are unsprezece silabe. — Din fr. **(h)endécasyllabique**.

ENDÉMIC, -*Ă*, *endemici*, -*ce*, adj. (Despre plante sau animale) Care trăiește numai pe un anumit teritoriu; (despre unele boli) care are cauze locale, specifice unei anumite regiuni; care are caracter permanent în anumite regiuni. — Din fr. **endémique**.

ENDEMICITÁTE s.f. (Biol.) Caracter endemic; endemism. — Din fr. **endémicité**, engl. **endemcity**.

ENDEMÍE, *endemii*, s.f. Prezență într-o comunitate a unei boli infecțioase sau de nutriție sub formă de cazuri sporadice semnalate o perioadă îndelungată de timp. — Din fr. **endémie**.

ENDEMÍSM s.n. (Biol.) Fenomen constând în existența unor specii, genuri, familii exclusiv pe un teritoriu determinat, relativ limitat. ♦ Caracter endemic; endemicitate. — Din fr. **endémisme**, engl. **endemism**.

ENDEMOEPIDÉMIC, -*Ă*, *endemoepidemici*, -*ce*, adj. Care se referă la boli infecțioase prezente în mod endemic într-o populație, dar care pot provoca uneori izbucniri epidemice. [Pr.: -*mo-e*] — **Endemie + epidemic**.

EN DETÁIL loc. adj., loc. adv. (Care este) în cantități mici, cu bucată, cu amănuntul. [Pr.: *ădetái*] — Loc. fr.

ENDOBÁST s.n. (Biol.) Endoderm. — Din fr. **endoblaste**, engl. **endoblast**.

ENDOCÁRD, *endocarduri*, s.n. Membrană subțire care câmpuștește cavitățile și valvulele inimii. — Din fr. **endocardie**.

ENDOCÁRDIC, -*Ă*, *endocardici*, -*ce*, adj. (Med.) De endocard. — Cf. fr. **endocarditique**.

ENDOCARDÍTÁ, *endocardite*, s.f. Boală care constă în inflamația endocardului cauzată de unii agenți patogeni. — Din fr. **endocardite**.

ENDOCÁRP, *endocarpi*, s.n. Stratul intern al pericarpului care protejează sămânța unor fructe. — Din fr. **endocarpe**.

ENDOCRÁNIU, *endocranii*, s.n. Fața internă a cutiei craniene. — Din fr. **endocrâne** (după *craniu*).

ENDOCRÍN, -*Ă*, *endocrini*, -*e*, adj. **1.** (În sintagma) *Glandă endocrină* = glandă care își varsă direct în sânge secrețiile ce conțin hormoni; glandă cu secreție internă. **2.** Care aparține glandelor endocrine, privitor la glandele endocrine. — Din fr. **endocrine**.

ENDOCRINOLÓG, -*Ă*, *endocrinologi*, -*ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în endocrinologie. — Din **endocrinologie** (după *bacteriologie - bacteriologie*).

ENDOCRINOLOGÍE, s.f. Ramură a biologiei și a medicinei care studiază hormonii, glandele și țesuturile cu secreție internă și funcțiile lor, aflate în condiții normale sau patologice. — Din fr. **endocrinologie**.

ENDOCRINOTERAPÍE s.f. Tratament medical făcut cu substanțe extrase din glandele endocrine. — Din fr. **endocrinothérapie**.

ENDODÉRM, *endoderme*, s.n. **1.** Foiță interioară a embrionului animalelor superioare, din care provin tubul digestiv și glandele anexe. **2.** Strat unicelular interior al peretelui corpului la celenterate. **3.** (Biol.) Strat celular intern al scoarței tulpinii și rădăcinii, lipsit de spații intercelulare. — Din fr. **endoderme**.

ENDODÉRMIC, -*Ă*, *endodermici*, -*ce*, adj. Care ține de endoderm, referitor la endoderm. — Din fr. **endodermique**.

ENDOENZÍMÁ, *endoenzime*, s.f. Enzimă intracelulară a cărei eliberare nu are loc decât după distrugerea mecanică a celulelor. [Pr.: -*do-en*] — Din fr. **endoenzyme**.

ENDOENZIMÉ s.f. Sentiment, sensibilitate interioară. [Pr.: -*do-es*] — Din fr. **endoesthésie**.

ENDOFAZÍE s.f. (Psih.) Trăire interioară a actului vorbirii; limbaj interior. — Din fr. **endophasie**.

ENDOGAMÍE s.f. **1.** Contractare obligatorie a căsătoriilor în interiorul unei comunități sau al unui grup social, practică la unele populații primitive. **2.** (Biol.) Unire a doi gameți formați în același organism. — Din fr. **endogamie**.

ENDOGÉN, -*Ă*, *endogeni*, -*e*, adj. **1.** (Despre fenomenele geologice) Provocat de forțe care provin din interiorul Pământului și care conduc la apariția denivelărilor scoarței. **2.** (Med.) Care ia naștere, care se datorează unor cauze din interiorul organismului. — Din fr. **endogène**.

ENDOGENÉZÁ s.f. Producere a celulelor în interiorul altor celule. — Din fr. **endogenèse**.

ENDOLÍMFÁ s.f. Lichid care se află în labirintul urechii interne. — Din fr. **endolymphe**.

ENDOMETRÍTÁ, *endometrite*, s.f. (Med.) Inflamație a mucoasei uterine. — Din fr. **endométrite**.

ENDOMÉTRU, *endometre*, s.n. (Anat.) Mucoasă uterină. — Din fr. **endomètre**, engl. **endometrium**.

ENDOMITÓZÁ, *endomitoză*, s.f. (Biol.) Formă a mitozei în care multiplicarea cromozomilor nu este însoțită de diviziunea nucleului. — Din engl. **endomitosis**.

ENDOMORFÍSM s.n. Totalitate schimbărilor suferite de rocile eruptive la contactul cu alte roci și prin asimilarea acestora. — Din fr. **endomorphisme**.

ENDONAZÁL, -*Ă*, *endonazali*, -*e*, adj. (Anat.) Al mucoasei nazale; referitor la interiorul nasului. — Din fr. **endonasal**.

ENDOPARAZIT, -Ă, *endoparaziți*, -te, s.f., s.m., adj. **1.** S.f. Ciupercă parazită al cărei miceliu se dezvoltă în interiorul țesuturilor plantei-gazdă, provocând boli grave. **2.** S.m. și f., adj. (Animal) care trăiește ca parazit în organele interne ale corpului omeneș și al animalelor. — Din fr. **endoparasite**.

ENDOPLASMATIC, -Ă, *endoplasmatici*, -ce, adj. (Biol.) De endoplasmă, referitor la endoplasmă. — Din fr. **endoplasmatique**.

ENDOPLĂSMĂ s.f. Partea internă sau centrală a celei la organismele monocelulare, înconjurată de ectoplasmă. — Din fr. **endoplasme**.

ENDOPLĂSTĂ s.f. Masă protoplasmatică care formează nucleul celei infuzorilor. — Din fr. **endoplaste**.

ENDOREÍC, -Ă, *endoreici*, -ce, adj. (Geogr.) Lipsit de scurgere. *Regiune endoreică*. [Pr.: -re-ic] — Din fr. **endoréique**.

ENDOSCHELÉT s.n. (Biol.) Schelet osos intern caracteristic vertebratelor. — Cf. engl. **endoskeleton**.

ENDOSCÓP, *endoscoape*, s.n. Aparat prevăzut cu sisteme optice și de iluminat cu care se face endoscopia. — Din fr. **endoscope**.

ENDOSCÓPIC, -Ă, *endoscopici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la endoscopie. — Din fr. **endoscopique**, engl. **endoscopic**.

ENDOSCOPIE s.f. Metodă de examinare pe viu a unui organ cavitat sau tubular cu ajutorul endoscopului. — Din fr. **endoscopie**.

ENDOSMÓZĂ s.f. Pătrundere a unui fluid prin osmoză, în spațiul mărginit de o membrană semipermeabilă. — Din fr. **endosmose**.

ENDOSPÉRM, *endosperme*, s.n. Țesut vegetal situat în vecinătatea embrionului, în care se imaginează substanțele de rezervă necesare creșterii embrionului. — Din fr. **endosperme**, germ. **Endesperm**.

ENDOTÉLIU, *endoteliu*, s.n. Epiteliu care căptușește o cavitate închisă a corpului. — Din fr. **endothélium**.

ENDOTÉRM, -Ă, *endotermi*, -e, adj. Endotermic. — Din germ. **endoterm**.

ENDOTÉRMIC, -Ă, *endotermici*, -ce, adj. (Despre unele fenomene fizice sau chimice) Care se produce cu absorbție de căldură din mediul înconjurător; endoterm. — Din fr. **endothermique**.

ENDOTERMÍE s.f. (Chim.) Reacție care se efectuează prin absorbție de căldură. — Din fr. **endothermie**.

ENDOTOXÍNĂ, *endotoxine*, s.f. Substanță toxică a cărei eliberare nu are loc decât odată cu dezintegrarea celei în care se află. — Din fr. **endotoxine**.

ENEACÓRD s.n. Liră cu nouă coarde, folosită de vechii greci. [Pr.: -ne-a-] — Din fr. **ennéacorde**.

ENEADĂ s.f. (Rare) Reunire de nouă lucruri asemănătoare sau de nouă persoane. [Pr.: -ne-a-] — Din fr. **ennéade**.

ENEAGÓN, *eneagoane*, s.n. Poligon cu nouă laturi (și tot atâtea unghiuri); [Pr.: -ne-a-] — Din fr. **ennéagone**.

ENESILÁB, *enesilabi*, s.m., adj. (Vers) compus din nouă silabe. [Pr.: -ne-a-] — Din fr. **ennéasyllabe**.

ENEÓDĂ, *eneode*, s.f. Tub electronic cu nouă electrozi, utilizat în radioreceptoarele cu modulație de frecvență. [Pr.: -ne-o-] — Din fr. **ennéode**.

ENEOLÍTIC s.n. Ultima fază a neoliticului, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră, de os etc. și a uneltelor și podoabelor de aramă. [Pr.: -ne-o-] — Din fr. **énéolithique**.

ENERGÉTIC, -Ă, *energetici*, -ce, adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la producerea și la folosirea diferitelor forme de energie. ♦ *Sistem energetic* = ansamblu de instalații organizat unitar în scopul producerii transportului și distribuției energiei electrice pe un anumit teritoriu. **2.** S.f. Ramură a fizicii care studiază fenomenele produse în sistemele fizice din punctul de vedere al transformărilor de energie dintr-o formă în alta; ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul surselor și al posibilităților tehnico-economice de exploatare și de utilizare a diferitelor forme de energie. — Din fr. **énergétique**.

ENERGETÍSM s.n. Curent filosofic idealist inițiat la sfârșitul sec. XIX, care a încercat să înlăture noțiunea de materie, înlocuind-o cu aceea de energie, considerată ca substanță unică a lumii, rupând astfel mișcarea de materie. — Din fr. **énergétisme**, rus. **энергетизм**.

ENERGETÍST, -Ă, *energetiști*, -ste, adj., s.m. (Adept) al energetismului. — Din fr. **énergétiste**.

ENERGIC, -Ă, *energici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) Plin de vigoare, de energie (2); hotărât, viguros; care oglindește, exprimă energie (2). ♦ (Despre medicamente) Cu acțiune promptă, puternică și imediată; eficace. — Din fr. **énergique**.

ENERGIE, *energii*, s.f. **1.** Capacitate a unui sistem (fizic) de a efectua lucru mecanic la trecerea dintr-o stare dată în altă stare. **2.** Forță, putere, tărie, vigoare, capacitate de a acționa. ♦ Fermite, hotărâre în atitudini, în acțiuni. — Din fr. **énergie**, lat. **energia**.

ENERGIZÁNT, -Ă, *energizanți*, -te, adj., s.n. (Produs, factor) care dă energie, care stimulează un proces metabolic. — Din fr. **énergisant**.

ENERGOFÁG, -Ă, *energofagi*, -ge, adj. Care este mare consumator de energie. — **Energ-** + *-fag*.

ENERGINTENSÍV, -Ă, *energintensivi*, -e, adj. (Despre procese tehnologice) Mare consumator de energie. — **Energ[ie]** + **intensiv**.

ENERGOMÉTRU, *energometre*, s.n. (Med.) Aparat pentru analiza pulsului arterial. — Din fr. **énergomètre**.

ENERGUMÉN, *energumeni*, s.m. (În superstiții) Om posedat de diavol. ♦ Fig. Om agitat, exaltat. — Din fr. **énergumène**.

ENERVĂ, *enervez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde calmul, a-și ieși sau a scoate pe cineva din fire; a (se) înfuria, a (se) irita, a (se) îndispune. — Din fr. **énervé**.

ENERVÁNT, -Ă, *enervanți*, -te, adj. Care enervează; agasant, supărător, iritant. — Din fr. **énervant**.

ENERVÁRE, *enervári*, s.f. Acțiunea de a (se) *enerva* și rezultatul ei; tensiune nervoasă caracterizată prin neliniște, nerăbdare, agitație, iritare, înfuriere. — V. **enerva**.

ENERVÁT, -Ă, *enervați*, -te, adj. În stare de iritare; scos din fire; nervos, iritat. — V. **enerva**.

ENESCIÁN, -Ă, *enescieni*, -e, adj. De Enescu, al lui Enescu; în maniera lui Enescu. [Pr.: -ci-an] — **Enescu** (n. pr.) + suf. *-ian*.

ENGLÉZ, -Ă, *englezi*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană care face parte din populația Marii Britanii sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Marii Britanii sau englezilor (1), privitor la Marea Britanic ori la englezi; englezesc; p. ext. britanic. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de englezi. — Din ngr. **englézos**, lit. **inglese**.

ENGLÉZESC, -EÁSCĂ, *englezești*, adj. Care aparține englezilor sau Marii Britanii, privitor la englezi sau la Marea Britanie; englez. — **Englez** + suf. *-esc*.

ENGLÉZESTE adv. Ca englezii, în limba engleză. ♦ Expr. *A o șterge (sau a pleca) englezește* = a pleca repede și pe neobservate. — **Englez** + suf. *-ește*.

ENGLÉZOÁICĂ, *englezoaice*, s.f. Femeie care face parte din populația Marii Britanii sau este originară de acolo. — **Englez** + suf. *-oaică*.

ENGÓBĂ, *engobe*, s.f. Pastă servind la acoperirea pieselor de ceramică cu un strat care ascunde culoarea naturală a lutului. [Var.: **angóbă** s.f.] — Din fr. **engobe**, germ. **Engobe**.

ENGOLPÍON, *engolpioane*, s.n. Iconiță rotundă sau ovală lucrată dintr-un metal prețios, cu chipul Mântuitorului sau al Sfintei Fecioare, pe care o poartă arhierii la gât. [Pr.: -pi-on] — Din ngr. **enkólpion**.

ENGRÁMĂ, *engrame*, s.f. (Psih.) Urmă lăsată de un excitant asupra sistemului nervos. — Din fr. **engramme**, germ. **Engramme**.

ENIGMÁTIC, -Ă, *enigmatiți*, -ce, adj. Care constituie sau ascunde o enigmă; greu de înțeles; tainic, misterios. — Din fr. **énigmatique**, lat. **enigmaticus**.

ENÍGMĂ, *enigme*, s.f. Lucru greu de înțeles, nelămurit, ascuns; taină, mister¹. ♦ Ghicitoare, șaradă. — Din fr. **énigme**, lat. **aenigma**.

ENIGMÍSTIC, -Ă, *enigmistici*, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Totalitatea jocurilor distractive bazate pe încifrarea și descifrarea cuvintelor (rebus, monoverbe, criptograme etc.) **2.** Adj. Cu caracter de enigmă; de enigmatică (1). — Din **enigmă**.

ENOLÁZĂ s.f. (Chim.) Enzimă cu rol catalizator în fermentația alcoolică. — Din fr. **énolase**.

ENOLÓG, *enologi*, s.m. Specialist în enologie. [Var.: **oenológ** s.m.] — Din fr. **oenologue**.

ENOLOGÍE s.f. Știință care se ocupă cu vinificația și cu studiul produselor derivate ale viei și ale vinului. [Var.: **oenologie** s.f.] — Din fr. **oenologie**.

ENORIÁȘ, -Ă, *enoriași*, -e, s.m. și f. Membru al unei parohii. [Pr.: -ri-aș] — **Enorie** + suf. *-aș*.

ENORÍE, *enorii*, s.f. Parohie. — Din ngr. **enoria**.

ENÓRM, -Ă, *enormi*, -e, adj. Foarte mare, imens, uriaș, colosal. ♦ (Adverbial) **a)** Foarte mult; **b)** (urmat de determinări adjectivale introduse prin prep. „de”, formează superlativul acestora) extrem de..., extraordinar de... — Din fr. **énorme**, lat. **enormis**.

ENORMITÁTE, *enormități*, s.f. Caracterul a ceea ce este enorm. ♦ Lucru de necrezut, exagerare. ♦ Absurditate, prostie; extravagantă. — Din fr. **énormité**, lat. **enormitas**, -atis.

ENÓT, *enoți*, s.m. Animal cu blană prețioasă, asemănător cu un câine (*Nyctereutes procyonoides*). — Et. nec.

ENOTÉHNICĂ s.f. Ramură a enologiei care studiază metodele de preparare și de conservare a vinurilor. — Din fr. **oenotechnique**.

ENTALPIE s.f. (Fiz.) Mărimă termodinamică de stare a unui sistem fizic egală cu diferența dintre energia internă și lucrul mecanic efectuat de un sistem. — Din fr. **enthalpie**, engl. **enthalpy**.

ENTELEHÍE s.f. Noțiune filosofică indicând perfecțiunea ca scop lăuntric al dezvoltării tuturor lucrurilor. — Din fr. **entéléchie**.

ENTERÁLGIE, *enteralgii*, s.f. Durere acută de intestine. — Din fr. **entérialgie**.

ENTERECTAZÍE, *enterectazii*, s.f. Dilatare a intestinului. — Din fr. **entérectasie**.

ENTERECTOMÍE, *enterectomii*, s.f. Rezecție a unei părți din intestin. — Din fr. **entérectomie**.

ENTÉRIC, -Ă, *enterici*, -ce, adj. Intestinal. — Din fr. **entérique**.

ENTERÍTĂ, *enterite*, s.f. Boală care constă în inflamarea acută sau cronică a intestinului subțire, cauzată de infecții, intoxicații sau alergii. — Din fr. **entérite**.

ENTEROANASTOMÓZĂ, *enteroanastomoze*, s.f. Operație chirurgicală prin care se stabilește o legătură între două anse intestinale, pentru a ocoli o tumoare sau altă piedică din tranzitul intestinal. [Pr.: -ro-a-] — Din fr. **entéro-anastomose**.

ENTEROBACTERIE, *enterobacterii*, s.f. Nume generic dat germeilor saprofiti care constituie flora intestinală normală a organismului, precum și germeilor patogeni care intră prin intestinul subțire, înmulțindu-se și provocând diferite afecțiuni. — Din fr. **entérobactérie**.

ENTEROCHINÁZĂ, *enterochinaze*, s.f. Enzimă prezentă în sucii intestinali, care activează acțiunea secreției pancreatice. — Din fr. **entérokinase**.

ENTEROCÓC, *enterococi*, s.m. (Biol.) Microb prezent în intestin. — Din fr. **entérocoque**.

ENTEROCOLÍTĂ, *enterocolite*, s.f. Boală care constă în inflamația acută sau cronică a intestinului subțire și a celui gros, provocată de germeni patogeni. — Din fr. **entérocolite**.

ENTEROGASTRÍTĂ, *enterogastrite*, s.f. Gastroenterită. — Din fr. **entérogastrite**.

ENTEROGASTRÓN s.n. v. **enterogastronă**.

ENTEROGASTRÓNĂ, *enterogastrone*, s.f. Hormon duodenal cu acțiune inhibitoare asupra secreției și motilității gastrice. [Var.: **enterogastrón** s.n.] — Din fr. **entérogastrone**.

ENTEROHEMORAGIE, *enterohemoragii*, s.f. Hemoragie intestinală. — Din fr. **entéro-hémorragie**.

ENTEROLOGIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul tractului intestinal. — Din fr. **entérologie**.

ENTEROMÓRF, **-Ă**, *enteromorfi*, *-e*, adj. (Anat.) Care are formă de intestin. — Din fr. **entéromorphe**.

ENTEROPATIE, *enteropatii*, s.f. Boală a intestinelor. — Din fr. **entéropathie**.

ENTEROTOMIE, *enterotomii*, s.f. Operație chirurgicală executată pe intestin. — Din fr. **entérotomie**.

ENTIMEMĂ, *entimeme*, s.f. Formă prescurtată de silogism, în care una dintre premise sau concluzia nu este exprimată, ci subînțeleasă. — Din fr. **enthymème**, lat. **enthymema**.

ENTITĂTE, *entități*, s.f. 1. (Fil.) Existență sau realitate determinată. 2. (În filosofia școlastică) Esență a unui lucru, existentă distinct, independent de acesta. 3. (Inform.) Totalitatea caracteristicilor unui obiect reprezentate sub formă de informații. — Din fr. **entité**, lat. **entitas**, **-atis**.

ENTOMOFĂG, **-Ă**, *entomofagi*, *-ge*, adj., s.m. și f. (Animal) care se hrănește cu insecte. — Din fr. **entomophage**.

ENTOMOFÍL, **-Ă**, *entomofili*, *-e*, adj. (Despre plante) La care polenizarea se face prin intermediul insectelor. — Din fr. **entomophile**.

ENTOMOLÓG, **-Ă**, *entomologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în entomologie; entomologist. — Din **entomologie** (derivat regresiv). Cf. germ. Entomolog, it. entomologo.

ENTOMOLÓGIC, **-Ă**, *entomologic*, *-ce*, adj. Care aparține entomologiei, privitor la entomologie. — Din fr. **entomologique**.

ENTOMOLOGIE s.f. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul insectelor. — Din fr. **entomologie**, germ. **Entomologie**.

ENTOMOLOGÍST, **-Ă**, *entomologiști*, *-ste*, s.m. și f. Entomolog. — Din fr. **entomologiste**.

ENTOMOSTRACÉU, *entomostracee*, s.n. (La pl.) Grup de crustacee inferioare mici, fără apendice abdominal și a branhiilor; (și la sg.) crustaceu care face parte din acest grup. — Din fr. **entomostracé**.

ENTÓRSĂ, *entorse*, s.f. Leziune traumatică a unei articulații provocată de executarea bruscă a unei mișcări dincolo de limitele fiziologice, fără a fi urmată de o deplasare permanentă a oaselor sau a ligamentelor. — Din fr. **entorse**.

ENTOZOÁR, *entozoare*, s.n. (La pl.) Nume generic dat animalelor care trăiesc ca parazite în interiorul unei vietăți; (și la sg.) animal din această categorie. [Pr.: -zo-ar] — Din fr. **entozoaire**.

ENTRÁTĂ, *entrate*, s.f. (Muz.) Introdúcere. — Din it. **entrata**.

ENTRÓPIC, **-Ă**, *entropici*, *-ce*, adj. (Fiz.) Referitor la entropie. — Din fr. **entropique**.

ENTROPÍE, *entropii*, s.f. 1. Mărire de stare termică a sistemelor fizice, care crește în cursul unei transformări ireversibile a lor și rămâne constantă în cursul unei transformări reversibile. 2. Mărire fundamentală în teoria informației, care indică cantitatea de informație raportată la un element al mesajului transmis. 3. P. gener. Măsură care indică gradul de organizare a unui sistem. — Din fr. **entropie**.

ENTROPIÓN s.n. Inversiune a pleoapei, însoțită de iritația conjunctivei și a corneii. [Pr.: -pi-on] — Din fr. **entropion**.

ENTUZÍASM, *entuziasme*, s.n. Stare de însuflețire puternică însoțită de exteriorizarea bucuriei; avânt, înflăcărare; pasiune (în vorbire), exaltare. [Pr.: -zi-asm] — Din fr. **enthousiasme**.

ENTUZIASMĂ, *entuziasmez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) însufleți, a (se) înflăcăra. [Pr.: -zi-as-] — Din fr. **enthousiasmer**.

ENTUZIASMÁT, **-Ă**, *entuziasmați*, *-te*, adj. Cuprins de entuziasm. [Pr.: -zi-as-] — V. **entuziasma**.

ENTUZÍAST, **-Ă**, *entuziaști*, *-ste*, adj. (Adesea substantivat) Stăpânit de entuziasm, gata să se devoteze unei idei, unei cauze; care dovedește entuziasm, care se entuziasmează ușor. [Pr.: -zi-ast] — Din fr. **enthousiaste**.

ENUCLEÁRE, *enucleări*, s.f. Extirpare a unei formații organice circumscrie sau a unei tumori prin separare de țesuturile înconjurătoare; enucleație. [Pr.: -cle-a-] — Cf. fr. **enucléer**.

ENUCLEÁȚIE, *enucleații*, s.f. Enucleare. [Pr.: -cle-a-] — Din fr. **enucléation**.

ENUMERÁ, *enimăr*, vb. I. Tranz. A număra succesiv, unul câte unul, a numi rând pe rând elementele unui tot; a înșira. [Pz. ind. și: *enúmer*] — Din fr. **énumérer**, lat. **enumerare**.

ENUMERÁRE, *enumerări*, s.f. Acțiunea de a *enumera* și rezultatul ei; înșirare, enumerare. — V. **enumera**.

ENUMERATÍV, **-Ă**, *enumerativi*, *-e*, adj. Care conține o enumerare, privitor la o enumerare. — Din fr. **énumératif**.

ENUMERÁȚIE, *enumerații*, s.f. 1. Enumerare. 2. Figură de stil care constă în înșiruirea unor argumente, fapte etc. privitoare la aceeași împrejurare sau temă. ♦ (Inv.) Parte a unui discurs care precedă perorația și în care se recapitulează argumentele expuse anterior. — Din fr. **énumération**, lat. **enumeratio**.

ENUNȚ, *enunțuri*, s.n. 1. Formulare a datelor unei probleme, a unei judecăți; formulă prin care se exprimă ceva. 2. (Log.) Ceea ce poate fi calificat drept adevărat sau fals. — Din **enunța** (derivat regresiv).

ENUNȚĂ, *enunți*, vb. I. Tranz. A formula, a exprima, a expune o idee, o teorie etc. — Din fr. **énoncer**.

ENUNȚÁRE, *enunțări*, s.f. Acțiunea de a *enunța* și rezultatul ei — V. **enunța**.

ENUNȚATÍV, **-Ă**, *enunțativi*, *-e*, adj. Care conține o enunțare. ♦ *Propoziție enunțativă* = propoziție care exprimă o constatare, prezentând o acțiune sau o stare ca reală. [Pr.: -ți-a-] — Din fr. **énonciatif**, lat. **enuntiatiuus**.

ENURÉZIS s.n. Boală care se manifestă prin pierderea necontrolată a urinei, în general în timpul somnului; incontinență urinară. — După fr. **énurèse**.

ENZIMÁTIC, **-Ă**, *enzimatici*, *-ce*, adj. (Chim.) Referitor la enzime; care se face cu ajutorul unei enzime. — Din fr. **enzymatique**, engl. **enzymatic**.

ENZIMĂ, *enzime*, s.f. Compus organic de natură proteică, prezent în celule vii, care catalizează procesele de sinteză și de degradare din organisme animalelor, plantelor și microorganismelor, producând și păstrând energie; ferment. — Din fr. **enzyme**.

ENZIMOLOGIE s.f. Ramură a biochimiei care se ocupă cu studiul enzimelor și al modului lor de acțiune. — Din germ. **Enzymologie**, fr. **enzymologie**.

ENZOÓȚIC, **-Ă**, *enzootici*, *-ce*, adj. (Med. vet.) Care are caracter de enzootie. [Pr.: -zo-o-] — Din fr. **enzootique**, engl. **enzootic**.

ENZOOTÍE s.f. Răspândire a unei boli infectocontagioase la animale pe un anumit teritoriu sau în cadrul unui grup limitat. [Pr.: -zo-o-] — Din fr. **enzootie**.

EOANTRÓP, *eoantropi*, s.m. Gen de maimuțe antropoide fosile, foarte asemănătoare cu omul. [Pr.: e-o-] — Din fr. **eoanthropus**.

EOCÉN, **-Ă**, *eoceni*, *-e*, s.n. 1. S.n. Epocă geologică cuprinsă în prima parte a perioadei paleogene, caracterizată mai ales prin existența numuliților, lameli-branhiatelor, gasteropodelor, echinidelor și mamiferelor. 2. Adj. Care se referă la epoca eocenului (1). [Pr.: e-o-] — Din fr. **éocène**.

EOLÍAN, **-Ă**, *eolieni*, *-e*, adj. Care este acționat sau produs de vânt. ♦ *Formație eoliană* = formație geologică a cărei origine se datorează acțiunii de transport, de sedimentare sau de eroziune a vântului. *Energie eoliană* = energia cinetică a maselor de aer atmosferic aflate în mișcare relativă față de suprafața terestră. [Pr.: e-o-li-an] — Din fr. **éolien**.

EOLÍT, *eolite*, s.n. Piatră din epoca preistorică, grosolan cioplită și folosită ca primă unealtă. [Pr.: e-o-] — Din fr. **éolithe**.

EOLÍTIC, **-Ă**, *eolitici*, *-ce*, adj. Care aparține epocii pietrei cioplite, privitor la epoca pietrei cioplite. ♦ (Substantivat, n.) Epoca pietrei cioplite. [Pr.: e-o-] — Din fr. **éolithique**.

EOLOTROP, **-Ă**, *eolotropi*, *-e*, adj. (Despre unele corpuri, substanțe etc.) Care nu prezintă proprietăți fizice identice în toate direcțiile. [Pr.: e-o-] — Din fr. **éolotrope**.

EOLOTROPÍE, *eolotropii*, s.f. Proprietate a unui corp de a fi eolotrop. [Pr.: e-o-] — Din fr. **éolotropie**.

EÓN, *eonii*, s.m. 1. (Fil.; la gnosticii) Fiecare dintre multiplele emanații, ipostaze, forme de manifestare ale divinității supreme unice. 2. (Geol.) Diviziune a timpului geologic de cel mai înalt grad. [Pr.: e-on] — Din fr. **éon**.

EOZINĂ, *ezozine*, s.f. Colorant roșu strălucitor, folosit la fabricarea cernelii roșii, în bacteriologie ca substanță de contrast, la sensibilizarea plăcilor fotografice, în cosmetică, în industria alimentară etc. [Pr.: e-o-] — Din fr. **éosine**.

EOZINOFÍL, **-Ă**, *ezozinofili*, *-e*, adj. Care fixează eozina. ♦ (Despre leucocite) Care are o granulație de tipul eozinei. [Pr.: e-o-] — Din fr. **éosinophile**.

EOZINOFILIE s.f. Creștere excesivă a numărului de granulații eozinofile din sânge, întâlnită în unele alergii sau boli parazitare. [Pr.: e-o-] — Din fr. **éosinophilie**.

EOZINOPENIE s.f. Scădere sub valorile normale a granulațiilor eozinofile din sânge, întâlnită în unele boli infecțioase. [Pr.: e-o-] — Din fr. **éosinopénie**.

EPÁCTĂ, *epacte*, s.f. Număr de zile care trebuie adăugat unui an lunar pentru a-l face să concorde cu anul solar. — Din fr. **épace**.

EPAGÓG, *epagogi*, s.m. Arbitru care reglementa anumite chestiuni maritime la vecinii greci. — Din fr. **épagogue**.

EPAGÓGIC, *-Ă, epagógici, -ce*, adj. (În filosofia lui Aristotel; despre silogisme) Inductiv. — Din fr. **épagogique**.

EPANALÉPSĂ, *epanalepse*, s.f. Figură retorică constând în repetarea unuia sau mai multor cuvinte sau în reluarea cuvântului inițial la sfârșitul versului sau al frazei. — Din fr. **épanalepse**.

EPANDÁJ s.n. Operație de răspândire a apelor murdare pe un teren cultivabil după decantarea lor, în scopul epurării biologice naturale a acestor ape. — Din fr. **épannage**.

EPANODĂ, *epanode*, s.f. Procedeu retoric constând în reluarea detaliată a fiecărui cuvânt sau grup de cuvinte dintr-un vers. — Din fr. **épanode**.

EPANȘĂMENT, *epanșamente*, s.n. Acumulare de lichide în anumite țesuturi sau zone ale organismului. — Din fr. **épanchement**.

EPARHIÁL, *-Ă, eparhiali, -e*, adj. Care aparține unei eparhii, privitor la o eparhie; diecezan. [Pr.: *-hi-al*] — **Eparhie** + suf. *-al*.

EPARHÍE, *eparhii*, s.f. Unitate teritorială bisericească, condusă de un episcop; episcopie, dieceză. — Din ngr. **eparhia**.

EPARVÉN, *eparvene*, s.n. Tumoare osoasă care se formează uneori pe partea interioară a gleznei la cai sau, mai rar, la boi; os mort. — Din fr. **éparvin**.

EPATÁ, *epatez*, vb. I. Tranz. A uimi, a impresiona prin purtare, atitudine sau ținută neobișnuită, extravagantă. — Din fr. **épaté**.

EPATÁNT, *-Ă, epatanți, -te*, adj. Care epatează; uluitor, uimitor. — Din fr. **épatant**.

EPATÁRE, *epatări*, s.f. Acțiunea de a *epata* și rezultatul ei; uluire, uimire. — V. **epata**.

EPÁVÁ, *epave*, s.f. Navă scufundată sau eșuată. ♦ Fig. Persoană ajunsă într-o stare fizică sau morală mizerabilă, om distrus, ruinat (fizic sau moral). — Din fr. **épave**.

EPÉCIE, *epécii*, s.f. Folosire a indivizilor unei specii ca substrat de către indivizii altei specii. — Din fr. **épécie**.

EPENDÍM, *ependime*, s.n. Epiteliu care captește canalul rahidian, trunchiul cerebral și ventriculii cerebrali. — Din fr. **épendyme**.

EPÉNGLU, *epengluri*, s.n. Exercițiu de zbor aviatic compus dintr-un număr de viraje executate la un unghi de 180° pe panta de urcare și de coborâre, urmate de coborâre în zbor și aterizare. — Din fr. **épingle**.

EPENTÉTIC, *-Ă, epentetici, -ce*, adj. (Despre sunete, forme lexicale) Apărut prin epenteză. — Din fr. **épenthétique**.

EPENTÉZĂ, *epenteze*, s.f. Fenomen fonetic constând din apariția în interiorul unui cuvânt a unui sunet nou. — Din fr. **épenthèse**, lat. **epenthesis**.

EPIBÁT, *epibați*, s.m. Soldat care făcea parte din marina grecească. — Din fr. **épibate**, ngr. **epibátis**.

ÉPIC, *-Ă, epici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care exprimă, în formă de narațiune, idei, sentimente, acțiuni etc. ale eroilor unei întâmplări reale sau imaginare. ♦ *Gen epic* = unul dintre cele trei genuri literare, care cuprinde diverse specii de narațiuni în versuri și în proză, dezvăluind cu o relativă obiectivitate portretul fizic și moral al personajelor, faptele lor, relațiile lor cu mediul înconjurător. ♦ Fig. Demn de o epopee; de proporții vaste; grandios. 2. S.f. Totalitatea operelor literare aparținând genului epic. — Din fr. **épique**, lat. **epicus**.

EPICÁRD, *epicarduri*, s.n. Învelișul extern al inimii. — Din fr. **épicarde**.
EPICÁRP, *epicarpuri*, s.n. Membrană externă, subțire, constituită dintr-unul sau din două straturi de celule, care acoperă fructul unei plante; exocarp, pielită. — Din fr. **épicarpe**.

EPICÉN, *epicene*, adj. (Despre substantive nume de ființe) Care are aceeași formă pentru indicarea ambelor sexe. — Din fr. **épïcène**, lat. **epicoenus**.

EPICÉNTRU, *epicentre*, s.n. Proiecția pe suprafața scoarței terestre a focarului unui cutremur unde intensitatea unei seismice este maximă. — Din fr. **épïcéntré**.

EPICHERÉMĂ, *epichereme*, s.f. Silogism prescurtat, având una dintre premise sau ambele întimeme. — Din fr. **épíchèreme**, lat. **epicherema**.

EPICICLOÍDĂ, *epicicloide*, s.f. Curbă plană descrisă de un punct al unui cerc care se rostogolește fără alunecare pe un alt cerc fix. — Din fr. **épicycloïde**.

EPICÍCLU, *epicicluri*, s.n. Cerc care se rostogolește fără să alunecă în exterior și în planul unui cerc de bază fix. — Din fr. **épicycle**.

EPICITÁTE s.f. (Rar) Caracter epic. — **Epic** + suf. *-itate*.

EPICONTINENTAL, *-Ă, epicontinentali, -e*, adj. (Despre mări, regiuni etc.) Situat la marginea sau în interiorul unui continent. ♦ (Geol.) *Depozit epicontinental* = depozit constituit din roci depuse pe platforma continentală sau pe fundul mărilor. — Din it. **épícontinentale**.

EPICOTÍL, *epicotile*, s.n. Parte a tulpinii cuprinsă între cotiledoane și primele frunze. — Din fr. **épícotyle**.

EPICURÉIC, *-Ă, epicureici, -ce*, adj. Care ține de epicurism; epicurian (1). ♦ *Scoala epicureică* = școala filosofică inițiată de Epicur, a cărei activitate s-a desfășurat mai multe secole. [Pr.: *-re-ic*] — Din germ. **epikureisch**.

EPICUREÍSM s.n. v. **epicurism**.

EPICURÉU, *-ÉE, epicurei, -ee*, adj., s.m. și f. Epicurian. — Din lat. **epicureus**.

EPICURIÁN, *-Ă, epicurieni, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de epicurism, care aderă la epicurism; epicureic, epicureu. 2. S.m. și f. Adept al epicurismului; epicureu. ♦ (Fam.) Persoană care caută plăcerile alee, rafinate, spirituale; (depr.) persoană înclinată spre plăceri. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **épícúrien**.

EPICURÍSM s.n. 1. Concepție etică a lui Epicur și a discipolilor săi bazată pe teoria fericirii raționale a individului. 2. Curent de reconsiderare a ideilor lui Epicur în Renaștere și în filosofia iluministă și materialistă din sec. XVII–XVIII. [Var.: **epicureism** s.n.] — Din fr. **épícúrisme**.

EPIDÉMIC, *-Ă, epidemici, -ce*, adj. (Despre unele boli) Cu caracter de epidemie; contagios, molișitor. — Din fr. **épídémíque**.

EPIDEMÍE, *epidemii*, s.f. Extindere a unei boli contagioase într-un timp scurt, prin contaminare, la un număr mare de persoane dintr-o localitate, regiune etc.; molișă. — Din fr. **épídémíe**, lat. **epidemia**.

EPIDEMIOLOG, *-Ă, epidemiologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specialist în epidemiologie. [Pr.: *-mi-o-*] — Din **epidemiologie** (derivat regresiv).

EPIDEMIOLOGÍC, *-Ă, epidemiologici, -ce*, adj. Referitor la epidemiologie, de epidemiologie. ♦ *Aviz epidemiologic* = aviz care atestă absența sau prezența contaminării cu o boală contagioasă. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **épídémíologique**.

EPIDEMIOLOGÍE s.f. Ramură a medicinei și a igienei care studiază cauzele și natura epidemiilor, precum și mijloacele de prevenire și combatere a acestora. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **épídémíologie**.

EPIDÉRMĂ, *epiderme*, s.f. 1. Epiteliu care acoperă corpul omului și al animalelor superioare, având la animalele nevertebrate un singur strat de celule, iar la vertebrate mai multe straturi. 2. Țesut vegetal exterior de protecție al plantelor, format de obicei dintr-un singur strat de celule. — Din fr. **épíderme**, lat. **epidermis**.

EPIDÉRMIC, *-Ă, epidermici, -ce*, adj. Care aparține epidermei, privitor la epidermă, de natura epidermei. — Din fr. **épídermíque**.

EPIDERMIZÁRE, *epidermizări*, s.f. Acoperire a unei plăgi cicatrizate cu epidermă (1). — Din **epidermă**.

EPIDERMOFÍŢIE, *epidermofitii*, s.f. Boală de piele provocată de localizarea în epidermă a unor ciuperci microscopice. — Din fr. **épídermofítie**.

EPIDERMOLÍZĂ s.f. Sensibilitate puternică a epidermei, caracterizată prin formarea de bule cu conținut seros. — Din fr. **épídermolyse**.

EPIDIASCÓP, *epidiascoape*, s.n. Aparat de proiecție a imaginilor fixe de pe obiecte opace sau transparente. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **épídiáscope**.

EPIDÍCTIC, *-Ă, epidictici, -ce*, adj. Care servește la o demonstrație. — Din fr. **épídictíque**.

EPIDÓT s.n. Silicat natural de calciu, aluminiu și fier, monoclinic, verde, foarte sticlos, folosit ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **épídoté**.

EPIFENOMÉN, *epifenomene*, s.n. Fenomen secundar care însoțește un alt fenomen esențial, fără să-l influențeze. — Din fr. **épíphenoméne**.

EPIFENOMENÁLÍSM s.n. Concepție filosofică după care conștiința este un simplu epifenomen al proceselor neurofizologice. — Din fr. **épíphenoménalesme**.

EPIFÍŢ, *-Ă, epifiți, -te*, adj. (Despre plante; și substantivat) Care trăiește fixat pe altă plantă fără a fi parazit, aceasta servindu-i numai ca sprijin. — Din fr. **épíphyte**.

EPIFÍZĂ, *epifize*, s.f. 1. Capătul oaselor lungi, format din țesut spongios. 2. (Și în sintagma, *glandă epifiză*) Glandă pineală. — Din fr. **épíphyse**.

EPIFONEM, *epifoneme*, s.n. Exclamație sentențioasă prin care se termină un discurs, o povestire. — Din fr. **épíphonéme**.

EPIFORÁ, *epifore*, s.f. Figură de stil care constă în repetarea unui cuvânt sau a unor cuvinte la sfârșitul propozițiilor, frazelor sau al unor strofe; epistrofă. — Din fr. **épíphora**.

EPIFRÁZĂ, *epifraze*, s.f. Figură de stil prin care se adaugă unei fraze ce pare terminată una sau mai multe părți în care se dezvoltă o idee accesorie. — Din fr. **épíphrase**.

EPIGASTRALGÍE s.f. Durere în regiunea epigastrului. — Din fr. **épígastralgie**.

EPIGÁSTRIC, *-Ă, epigastrici, -ce*, adj. Care ține de epigastru, privitor la epigastru. — Din fr. **épígastríque**.

EPIGÁSTRU, *epigastre*, s.n. Partea superioară a abdomenului, cuprinsă între coaste și ombilic. — Din fr. **épígastré**.

EPIGENÉTIC, *-Ă, epigenetici, -ce*, adj. (Despre un depozit de minerale) Care este mai recent decât rocile în care se găsește. — Din fr. **épígenétíque**.

EPIGENÉZĂ s.f. 1. Concepție biologică după care embrionul se formează treptat, prin diferențieri succesive de părți noi, pe baza informației genetice. 2. Proce de depunere a unor minerale după formarea rocilor în care se găsesc. — Din fr. **épígenése**.

EPIGLÓTĂ, *epiglote*, s.f. Membrană fibrocartilagineasă așezată în partea superioară a laringelui, care astupă glota în momentul înghițirii, pentru a împiedica pătrunderea alimentelor pe căile respiratorii. — Din fr. **épíglotte**.

EPIGÓN, *epigoni*, s.m. Scriitor (de valoare minoră) care imită mijloacele de expresie specifice unui mare scriitor, unui curent sau unei școli literare de prestigiu. ♦ Urmaș, succesor (lipsit de valoare). — Din germ. **Epigone**, fr. **épígone**.

EPIGONIC, -Ă, *epigonici*, -ce, adj. Al epigonilor, caracteristic epigonismului. — **Epigon** + suf. -ic.

EPIGONISM s.n. Atitudine, manifestare a epigonilor. — Din fr. **epigonisme**.

EPIGRAF, *epigrafe*, s.n. Scurt fragment, de obicei dintr-o operă celebră, în versuri sau în proză, pus la începutul unei cărți sau al unui capitol pentru a indica în mod concis ideea artistică a lucrării sau a capitolului respectiv; moto². ♦ Scurtă inscripție pe fațada unei construcții, a unui monument, a unui edificiu antic etc. — Din fr. **épigraphe**.

EPIGRAFIE s.f. Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu descifrarea și cu interpretarea inscripțiilor vechi, făcute de obicei pe piatră, metal, lemn etc. — Din fr. **épigrafiologie**.

EPIGRAFIST, -Ă, *epigrafisti*, -ste, s.m. și f. Specialist în epigrafie. — Din fr. **épigrafiiste**.

EPIGRAMATIC, -Ă, *epigramatici*, -ce, adj. Care are caracter de epigramă; satiric, caustic, înțepător. — Din fr. **épigrammatique**, lat. **epigrammaticus**.

EPIGRAMĂ, *epigrame*, s.f. Specie a poeziei lirice, de proporții reduse, care satirizează elementele negative ale unui caracter omenesc, ale unei situații etc. și se termină printr-o poantă ironică. — Din fr. **épigramme**, lat. **epigramma**.

EPIGRAMIST, -Ă, *epigramiști*, -ste, s.m. și f. Autor de epigrame. — **Epigramă** + suf. -ist.

EPIILĂ, *epilez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) depila. — Din fr. **épiler**.

EPIILĂRE, *epilări*, s.f. Acțiunea de a (se) *epila* și rezultatul ei; depilare. — V. **epila**.

EPIILATOR, -OĂRE, *epilatori*, -oare, adj., s.n. Depilator. — Din fr. **épilatoire**.

EPIILĂȚIE, *epilații*, s.f. Operație de smulgere a firelor de păr (cu ajutorul unei pensete etc.). — Din fr. **épilation**.

EPILEPSIE, *epilepsii*, s.f. Boală a sistemului nervos, caracterizată prin crize convulsive intermitente, însoțite de pierderea cunoștinței, de halucinații senzoriale și de alte tulburări psihice; pedepsie, boala copiilor, ducă-se-pe-pustii. — Din fr. **épilepsie**, lat. **epilepsia**.

EPILEPTIC, -Ă, *epileptici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Cu caracter de epilepsie; asemănător cu manifestările epilepsiei; năbădăos. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) bolnavă de epilepsie. — Din fr. **épileptique**, lat. **epilepticus**.

EPILOG, *epiloguri*, s.n. Parte finală a unor lucrări literare în care autorul rezumă concluziile, subliniază anumite idei din operă și face cunoscută pe scurt evoluția viitoare a personajelor sale; încheiere. ♦ Fig. Sfârșit al unei situații, al unei acțiuni, al unei întâmplări etc. — Din fr. **épilogue**, lat. **epilogus**.

EPILOGĂ, *epiloghez*, vb. I. Tranz. (Rar) A încheia, a termina. ♦ A găsi de spus ceva în plus la orice. — Din fr. **épiloguer**.

EPILOGĂL, -Ă, *epilogali*, -e, adj. (Rar) Cu caracter de epilog. — **Epilog** + suf. -al.

EPIMONĂ, *epimone*, s.f. Comorație (2). — Din fr. **épimone**.

EPINEFRINĂ s.f. (Farm.) Adrenalină. — Din fr. **épinéphrine**.

EPINGEĂ s.f. v. **ipingea**.

EPIPLĂCĂ, *epiplace*, s.f. Concatenație. — Din fr. **épiploque**.

EPIPLÓN, *epiplane*, s.n. Ligament peritoneal care unește viscerele, permițându-le o mișcare limitată. — Din fr. **épiploon**.

EPIROGENETIC, -Ă, *epirogenetici*, -ce, adj. (Despre mișcări tectonice) Care are caracter oscilatoriu și care determină, de obicei, ridicarea unor blocuri continentale; epirogenic. — Din germ. **epirogenetisch**.

EPIROGENEZĂ s.f. Proces de ridicare a unor porțiuni mari din scoarța terestră deasupra nivelului mării, datorată mișcărilor tectonice oscilatorii și care are drept rezultat formarea unor suprafețe continentale. — Din fr. **épirogenèse**.

EPIROGENIC, -Ă, *epirogenici*, -ce, adj. Epirogenetic. — Din fr. **épirogénique**.

EPISCÉNIU, *episcenii*, s.n. Construcție asemănătoare unui etaj, situată deasupra scenei în teatrul antic. — Din fr. **épiscénium**.

EPISCOP¹, *episcopi*, s.m. Grad înalt în ierarhia bisericească creștină, imediat inferior mitropolitului sau arhiepiscopului; persoană care are acest grad (și conduce o eparhie). [Acc. și: *episcop*] — Din ngr. **episkopos**, lat. **episcopus**.

EPISCOP², *episcoape*, s.n. Aparat care servește la proiecția figurilor de pe cărți, de pe fotografii sau de pe alte obiecte netransparente. ♦ Dispozitiv optic folosit la tancuri, care permite cercetarea câmpului prin ferestrele de observare. — Din germ. **Episkop**.

EPISCOPAL, -Ă, *episcopali*, -e, adj. Care aparține episcopului¹ sau episcopiei, privitor la episcop¹ sau la episcopie. — Din fr. **épiscopal**, lat. **episcopalis**.

EPISCOPĂȚ, *episcopate*, s.n. Rangul, demnitatea, funcția de episcop¹; timpul cât este în funcție un episcop¹; episcopie. — Din fr. **épiscopat**, lat. **episcopatus**.

EPISCOPĂȚIE, *episcopii*, s.f. Teritoriu asupra căruia se extinde autoritatea unui episcop¹; eparhie. ♦ Resedința episcopului; episcopat. — Din ngr. **episkopia**.

EPISILOGISM, *episilogisme*, s.n. Silogism dintr-o serie de silogisme, care are ca premisă concluzia silogismului anterior. — Din fr. **épisylogisme**.

EPISOAD, *episoade*, s.n. 1. Acțiune secundară într-o operă narativă, având un rol relativ independent; parte relativ independentă a unei narațiuni. ♦ Parte a acțiunii în teatrul antic, delimitată prin intervențiile corului și corespunzând actului din dramaturgia modernă. 2. Frază muzicală de importanță secundară, intercalată între

principalele părți ale unei compoziții pentru a aduce o variație. 3. Întâmplare în viața cuiva. [Var.: **epizod** s.n.] — Din fr. **épisode**.

EPIȘODIC, -Ă, *epišodici*, -ce, adj. Care ține de un episod; secundar, întâmplător, incidental. — Din fr. **épisode**.

EPIȘTĂȚ, *epištați*, s.m. (Inv.) 1. Cel mai mic grad de ofițer de poliție; persoană care avea acest grad. 2. Administrator, intendent, logofăt, vechil. [Var.: **ipistăt** s.m.] — Din ngr. **epistătis**.

EPIȘTĂXIS s.n. Hemoragie nazală. — Din fr. **épistaxis**.

EPIȘTEMOLOGIC, -Ă, *epištemologici*, -ce, adj. Referitor la epistemologie, care aparține epistemologiei. — Din fr. **épistémologique**.

EPIȘTEMOLOGIE s.f. 1. Parte a filosofiei care studiază procesul cunoașterii așa cum se desfășoară în cadrul științelor; teorie a cunoașterii științifice. 2. (Impr.) Gnoseologie. — Din fr. **épistémologie**.

EPIȘTIL, *epištiluri*, s.n. (Arhit.) Arhitravă. — Din fr. **épistyle**.

EPIȘTOLĂR, -Ă, *epištolari*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Privitor la modul, la arta de a scrie scrisori; scris, compus în stil de scrisoare. 2. S.n. Colecție de scrisori (publicate). — Din fr. **épistolaire**, lat. **epistolaris**.

EPIȘTOLĂ, *epištole*, s.f. 1. (Rar) Scrisoare. 2. Specie literară în versuri aparținând poeziei didactice, în care se tratează un subiect filosofic, moral, artistic etc. sub formă de scrisoare. — Din lat. **epistola**.

EPIȘTOLIE, *epištolii*, s.f. (Inv.) Scrisoare. — Din ngr. **epistolí**.

EPIȘTRÓFĂ, *epištrofe*, s.f. Repetiție a unui cuvânt la sfârșitul unei fraze; epiforă. — Din fr. **épistrophe**.

EPIȘTĂF, *epištafuri*, s.n. 1. Inscripție funerară, în versuri sau în proză, cuprinzând elogiul defunctului sau o sentință morală; p. ext. placă cu o inscripție funerară. ♦ Poezie epigramatică având ca pretext moartea (imaginară) a unei persoane. 2. Obiect de cult care constă dintr-o bucată de stofă pe care este brodată o scenă reprezentând punerea în mormânt a lui Iisus Hristos; aer² (2). — Din ngr. **epitáfion**, fr. **építaphé**.

EPIȘTALĂM, *epištalamuri*, s.n. Cântec de nuntă sau mic poem compus în cinstea mirilor cu prilejul oficierei căsătoriei. — Din fr. **épithalame**, lat. **epithalamium**.

EPIȘTELIAL, -Ă, *epišteliali*, -e, adj. Care aparține epitelului, privitor la epiteliu. [Pr.: -li-al] — Din fr. **épithélial**.

EPIȘTELÍOM, *epištelioame*, s.n. (Med.) Tumoare malignă a epitelului, carcinom. [Pr.: -li-om. — Pl. și: *epiteliomuri*] — Din fr. **épithéliome**, **épithélioma**.

EPIȘTELÍU, *epištelii*, s.n. Tesut format dintr-unul sau din mai multe straturi de celule de diverse forme, care alcătuiește învelișul pielii, al mucoaselor, al canalelor excretorie ale glandelor etc. — Din fr. **épithélium**.

EPIȘTELIZĂRE, *epištelizări*, s.f. Acoperire cu epiteliu a unei plăgi traumatice sau operatorii. — Din **epiteliu**.

EPIȘTERMĂL, -Ă, *epištermali*, -e, adj. Care reprezintă stadiul final al procesului hidrotermal de depunere a mineralelor din soluții magmatice fierbinți, când se formează minereuri de aur, argint, stibiu, mercur etc. — Din fr. **épithermal**.

EPIȘÉT, *epišete*, s.n. Determinant expresiv pus pe lângă un substantiv sau pe lângă un verb pentru a scoate în evidență mai nuanțat o trăsătură a obiectului sau a acțiunii și pentru a da mai multă expresivitate artistică creației respective. ♦ Calificativ elogios sau injurios dat cuiva. — Din fr. **épithète**, lat. **epitheton**.

EPIȘÉTIC, -Ă, *epišetici*, -ce, adj. (Despre stil) Care are multe epitete, încercat cu epitete. — Din fr. **épithétique**.

EPIȘTRAHÍL s.n. v. **patrafr**.

EPIȘTROP, *epištropi*, s.m. 1. Tutore. 2. (Reg.) Administrator al unui bun, în special al averii unei biserici; efor. [Acc. și: *epitrop*] — Din ngr. **epítropos**.

EPIȘTROPÍE, *epištropii*, s.f. 1. Tutelă. ♦ Îngrijire. 2. (Reg.) Consiliu de epitropi (2); instituție condusă de un consiliu de epitropi; eforie. 3. Funcția de epitrop. — **Epitrop** + suf. -ie.

EPIU, *epiuri*, s.n. Dig de piatră sau de nuiele, construit transversal, cu un capăt încastrat în mal, pentru a regulariza cursul apei, a-i micșora lățimea sau a apăra malurile de eroziuni. — Din fr. **épi**.

EPIZEÚXIS s.n. Reluare a unui cuvânt, fără o topică specifică. [Pr.: -zeu-u-] — Din fr. **épizeuxis**.

EPIZOĂR, *epizoare*, s.n. (La pl.) Nume generic dat animalelor care trăiesc, ca parazite, pe pielea altor animale; (și la sg.) animal care face parte din această categorie. [Pr. -zo-ar] — Din fr. **épizoaire**.

EPIZÓD s.n. v. **episod**.

EPIZÓNĂ, *epizone*, s.f. Ansamblul șișturilor cristaline formate în condițiile unui metamorfism regional slab. — Din fr. **épizone**.

EPIZOÓȚIC, -Ă, *epizootici*, -ce, adj. Referitor la epizootie. [Pr. -zo-o-] — Din fr. **épizootique**.

EPIZOOTÍE, *epizootii*, s.f. Extinderea unei boli contagioase într-un timp scurt, prin contaminare, la un număr mare de animale dintr-o localitate, regiune etc.; boalăză, epidemie, molimă. [Pr.: -zo-o-] — Din fr. **épizootie**.

EPOCĂL, -Ă, *epocali*, -e, adj. Menit să marcheze o epocă; de mare răsunet, de o valoare covârșitoare; memorabil. — **Epoacă** + suf. -al. Cf. germ. epo o chal.

ÉPOCĂ, *epoci*, s.f. 1. Perioadă în dezvoltarea istoriei sau a unui domeniu de activitate, care se deosebește de celelalte prin anumite evenimente caracteristice, însemnate; eră (2). ♦ Expr. *A face epocă* = a atrage atenția, a face vâlvă, a se

impune la un moment dat; a marca o modă. **2.** Timp în care se repetă, periodic, același lucru în aceleași condiții. *Epoca topirii zăpezilor.* **3.** Subdiviziune a unei perioade geologice. [Acc. și: *epócă*. — Var.: (înv.) *époă* s.f.] — Din fr. *époque*.

EPÓDĂ, *epode*, s.f. **1.** (În teatrul antic grec) Partea a treia și ultima a cântecului unui cor, după strofă și antistrofă. **2.** Poezie lirică compusă din distihuri. — Din fr. *épode*, lat. *epodos*.

EPOHĂ s.f. v. *epocă*.

EPOLET, *epoleți*, s.m. Bandă de stofă care se prinde pe umerii uniformelor și pe care se aplică de obicei însemnele gradului, ale specialității etc. — Din fr. *épaulette*.

EPONIM, -*Ă*, *eponimi*, -*e*, s.m., adj. **1.** S.m. Magistrat care, în Antichitate, dădea numele său anului. **2.** Adj. Care dă numele său unui oraș, unei regiuni etc. — Din fr. *éponyme*.

EPONIMIE s.f. Funcția de eponim. — Din fr. *éponymie*.

EPÓNJ s.n. Țesătură moale cu fire buclate pe una dintre fețe sau pe amândouă fețele, din care se fac prosoape, halate de baie etc. — Din fr. *éponge* „burete”.

EPOPEE, *epopei*, s.f. Poem epic de mari dimensiuni în versuri, în care se povestesc fapte eroice, legendare sau istorice, dominate adesea de personaje extraordinare sau supranaturale; epos; p. ext. producție epică de mare amploare. ♦ Șir de fapte eroice și glorioase. — Din fr. *épopée*.

EPOPEIC, -*Ă*, *epopeici*, -*ce*, adj. Referitor la epopee, care are caracter de epopee. [Pr.: -*pe-ic*] — Din it. *epopeico*.

ÉPOS, *eposuri*, s.n. Epopee. ♦ Povestire. — Din germ. *Epos*.

EPURBETĂ, *epurbete*, s.f. Tub mic de sticlă cu pereții subțiri și rezistenți, închis la un capăt, folosit în laborator. — Din fr. *épruvette* (după *proba*).

EPURVETĂ, *epurvețe*, s.f. Piesă de probă confecționată dintr-un anumit material, pentru a fi supusă unor încercări în vederea determinării materialului respectiv. — Din fr. *épruvette*.

EPUIZĂ, *epuizez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) termina, a (se) sfârși, a (se) isprăvi, un bun material (consumând, vânzând etc.). **2.** Tranz. A lămurii complet, a discuta în toate amănuntele, a isprăvi de studiat o problemă. **3.** Tranz. și refl. A (se) istovi, a (se) slei, a (se) extenua. [Pr.: -*pu-i*] — Din fr. *épuiser*.

EPUIZABIL, -*Ă*, *epuizabili*, -*e*, adj. Care se poate epuiza. [Pr.: -*pu-i*] — Din fr. *épuisable*.

EPUIZĂNT, -*Ă*, *epuizanți*, -*te*, adj. Care epuizează, obosește pe cineva; extenuant, istovitor. [Pr.: -*pu-i*] — Din fr. *épuisant*.

EPUIZĂRE, *epuizări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) epuiza; terminare, isprăvire. **2.** Operație de îndepărtare cu ajutorul pompelor a apelor din interiorul unei săpături sau al unui bataradou în vederea executării unor lucrări de construcții. **3.** Pierdere a capacității funcționale a unui organ, a unui sistem sau a întregului organism în urma unei solicitări excesive; extenuare, oboseală, uzură. [Pr.: -*pu-i*] — V. *epuiza*.

EPUIZĂT, -*Ă*, *epuizați*, -*te*, adj. **1.** Terminat, sfârșit, isprăvit. **2.** Istovit, sleit, slăbit, extenuat. [Pr.: -*pu-i*] — V. *epuiza*.

EPURĂ, *epurez*, vb. I. Tranz. **1.** A curăța un amestec, o soluție etc. de substanțele sau de corpurile nefolositoare sau dăunătoare. **2.** Fig. A îndepărta elementele necorespunzătoare dintr-o instituție, întreprindere, organizație etc. — Din fr. *épurer*.

EPURĂRE, *epurări*, s.f. Acțiunea de a epura; epurație, curățire, purificare. ♦ *Epurarea apei* = operație de îndepărtare din apele potabile, industriale, de canal etc. a substanțelor care le fac improprie anumitor întrebuințări. — V. *epura*.

EPURATIV, -*Ă*, *epurativi*, -*e*, adj. Capabil să curețe; purificator. — Din fr. *épuratif*.

EPURATOR, *epuratoare*, s.n. Aparat sau instalație care servește la epurarea materialelor solide sau gazeoase. — Din fr. *épurateur*.

EPURĂȚIE, *epurații*, s.f. Epurare. — Din fr. *épuraton*.

EPURĂ, *epure*, s.f. Desen liniar care reprezintă în proiecții diferitele părți ale unei mașini, ale unei case etc. ♦ Reprezentare grafică precisă în scopul rezolvării unei probleme cu ajutorul construcțiilor geometrice. ♦ Diagramă. — Din fr. *épure*.

EQUUS s.m. Gen de mamifere imparicopitate, având ca reprezentanți actuali calul, măgarul, zebră etc., caracterizate prin talie mare, dinți lungi, existența unui singur deget. [Pr.: *écvus*] — Cuv. lat.

ERADICĂ, *eradichez*, vb. I. Tranz. A smulge din rădăcini, a dezrădăcina; p. ext. a stărpi, a desființa. [Prez. ind. și: *eradic*] — Din lat., it. *eradicare*.

ERADICĂRE, *eradicări*, s.f. Acțiunea de a eradica și rezultatul ei. — V. *eradică*.

ERĂTĂ, *erate*, s.f. Listă la sfârșitul unei cărți în care sunt semnalate și îndreptate greșelile de tipar sau de fond. — Din fr., lat. *errata*.

ERATIC, -*Ă*, *eratici*, -*ce*, adj. Care nu este fix. ♦ *Bloc eratic* sau *stâncă eratică* = bloc de piatră adus mai ales de ghețari și așezat în regiuni cu care nu are nimic comun din punct de vedere geologic. — Din fr. *erratique*, lat. *erraticus*.

ÉRĂ, *ere*, s.f. **1.** Perioadă istorică ce începe cu data unui anumit eveniment sau fapt, real sau legendar, de la care se pornește numărarea anilor. **2.** Epocă (1). **3.** Cea mai mare subdiviziune a timpului geologic. — Din fr. *ère*, lat. *aera*.

ERBACÉE, *erbaee*, adj., s.f. (Plantă) care are tulpina subțire, fragedă, moale și apoasă, de obicei verde. — Din fr. *herbacé*, lat. *herbaceus*.

ERBICID, *erbicide*, s.n. Substanță chimică folosită pentru distrugerea buruienilor dăunătoare agriculturii. — Din fr. *herbicide*.

ERBICIDĂ, *erbicidez*, vb. I. Tranz. A trata un teren agricol cu erbicide. — Din *erbicid*.

ERBICIDĂRE, *erbicidări*, s.f. Acțiunea de a eradică. — V. *erbicida*.

ERBICIDĂT, -*Ă*, *erbicidați*, -*te*, adj. Care a fost tratat cu erbicide. — V. *erbicida*.

ÉRBIU s.n. Element chimic din familia pământurilor rare, metal alb-argintiu. — Din fr. *erbium*, germ. *Erbium*.

ERBIVÓR, -*Ă*, *erbivori*, -*e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se hrănește numai cu plante. **2.** S.n. (La pl.) Ordin de mamifere care se hrănesc numai cu plante; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din fr. *herbivore*.

ERBORIZĂ, *erborizez*, vb. I. Tranz. A culege plante (pentru studiu). [Scr. și: *herboriza*] — Din fr. *herboriser*.

ERBORIZĂRE, *erborizări*, s.f. Acțiunea de a erboriza. — V. *erboriza*.

ERCULEAN, -*Ă* adj. v. *herculean*.

ERÉCT, -*Ă*, *erecți*, -*te*, adj. (Despre plante sau despre tulpina lor) Ridicat drept în sus; vertical. — Din lat. *erectus*.

ERECTIL, -*Ă*, *erectili*, -*e*, adj. Referitor la erecție, capabil de erecție. — Din fr. *érectile*.

ERECTOR, -*OĂRE*, *erectori*, -*oare*, adj., s.n. **1.** Adj. (Anat.; despre mușchi) Care servește la ridicarea anumitor organe. **2.** S.n. Mașină de lucru folosită la ridicarea și la așezarea în poziție definitivă a pieselor prefabricate grele. — Din fr. *érecteur*.

ERÉCȚIE, *erecții*, s.f. Umflare a anumitor țesuturi organice, îndeosebi a corpurilor cavernoase ale organelor genitale. — Din fr. *érection*.

ERÉDE, *erezi*, s.m. (Livr.) Moștenitor. — Din lat. *heres*, -*dis*, it. *erede*.

EREDITĂR, -*Ă*, *ereditari*, -*e*, adj. **1.** (Despre particularități fizice sau psihice) Care se transmite prin ereditate (1). **2.** (Despre un bun, un privilegiu etc.) Care se transmite prin moștenire, care se moștenește; moștenit. — Din fr. *héréditaire*, lat. *hereditarius*.

EREDITATE, *eredități*, s.f. **1.** Însușire a viețuitoarelor de a transmite urmașilor caracterele genetice specifice fiecărei specii. **2.** (Jur.) Moștenire, succesiune. **3.** Proprietate a unui lucru sau a unui fenomen de a depinde de acțiunile momentane, precum și de stările succesive anterioare. — Din fr. *hérédité*, lat. *hereditas*, -*atis*.

EREDOBIOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază problemele eredității. [Pr.: -*bi-o*] — Din fr. *hérédobiologie*.

EREDOPATIE, *eredopatii*, s.f. Afecțiune moștenită sau transmisibilă ereditar. — Din fr. *hérédopathie*.

EREDOSÍFILIS s.n. (Med.) Denumire improprie pentru sifilisul congenital. — Din fr. *hérédosyphilis*.

EREMÍT, *eremiți*, s.m. Pustnic, sihastru, schimnic. [Var.: *eremít* s.m.] — Din fr. *érémit*.

ERÉMITIC, -*Ă*, *eremitici*, -*ce*, adj. Referitor la eremit, al eremitului. — Din fr. *érémitique*.

EREPSINĂ, *erepsine*, s.f. Ferment al sucului intestinal care ajută la descompunerea protidelor. — Din fr. *érep sine*.

ERÉS, *eresuri*, s.n. Credință în forțe miraculoase, supranaturale; concepție falsă (transformată în deprindere); prejudecată; superstiție; eroare. ♦ Fig. Ceea ce se abate de la concepțiile comune (ale unei societăți); p. ext. rătăcire, păcat. — Din sl. *eresi*.

ERÉTE, *ereți*, s.m. Gen de păsări răpitoare de zi, asemănătoare cu uliul, cu corpul zvelt, ciocul scurt și foarte încovoait și cu câte un disc de pene pe părțile laterale ale capului (*Circus*); pasăre din acest gen. — Et. nec.

ERÉTIC, -*Ă*, *eretici*, -*ce*, s.m. și f. (Adesea adjectival) Adept, susținător, propovăduitor al unei erezii. — Din sl. *eretikú*.

ERÉTISM s.n. **1.** (Med.; în sintagma *Eretism cardiac* = stare de hiperexcitabilitate cardiacă, întâlnită mai ales la tineri, care se manifestă prin puls rapid și neregulat. **2.** Fig. Exaltare, pasiune puternică. — Din fr. *éréthisme*.

EREUTOFOBIE, *ereutofobii*, s.f. Fenomen patologic care se manifestă prin roșirea feței; eritrofobie. [Pr.: -*re-u*] — Din fr. *éreurthopobie*.

EREZIE, *erezii*, s.f. **1.** Doctrină sau credință religioasă care ia naștere în sânul unei biserici, abătându-se de la dogmele consacrate, și care este condamnată de biserica respectivă. **2.** Fig. Greșeală, eroare, rătăcire. — Din fr. *hérésie*, lat. *haeresis*.

ERG¹, *ergi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură tolerată pentru energie, lucru mecanic și căldură, egală cu lucrul mecanic efectuat de o forță de o dină când acesta își deplasează punctul de aplicație cu un cm. — Din fr. *erg*.

ERG², *erguri*, s.n. Deșert de nisip cu dune, caracteristic Saharei, format de obicei în porțiunile mai coborâte ale scoarței Pământului. — Din fr. *erg*.

ERGÁN s.n. Material ceramic folosit la confecționarea pieselor izolatoare pentru curenții de înaltă frecvență. — Din fr. *ergan*.

ERGASTERIE, *ergasterii*, s.f. Atelier meșteșugăresc (cu mulți sclavi) la Atena. — Din fr. *ergasterie*.

ERGASTOPLĂSMĂ s.f. (Biol.) Formațiune citoplasmatică în care circulă substanțele metabolice. — Din fr. **ergastoplasme**.

ERGOALCIFEROL s.m. Vitamina D₂. — Denumire comercială.

ERGOGRAF, *ergografe*, s.n. Aparat care înregistrează grafic activitatea musculară. — Din fr. **ergographe**.

ERGOMETRIE s.f. Disciplină care se ocupă cu determinarea eforturilor fizice (musculare) prin măsurarea lucrului mecanic efectuat. — Din fr. **ergométrie**.

ERGOMETRU, *ergometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea lucrului mecanic. — Din fr. **ergomètre**.

ERGONĂ, *ergone*, s.f. Nume generic dat unor substanțe organice (enzime, hormoni, vitamine) din constituția celulelor vii, a căror acțiune constă în stimularea funcțiilor celulare. — Din fr. **ergones**.

ERGONOMIC, *-Ă, ergonomici, -ce*, adj. Referitor la ergonomie. — Din fr. **ergonomique**.

ERGONOMIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul condițiilor de muncă în vederea realizării unei adaptări optime a omului la acestea. — Din fr. **ergonomie**.

ERGONOMIST, *-Ă, ergonomiști, -ste*, s.m. și f. Specialist în ergonomie. — Din fr. **ergonomiste**, engl. **ergonomist**.

ERGOSTERINĂ s.f. (Farm.) Ergosterol. — Din fr. **ergostérine**.

ERGOSTEROL, *ergosteroli*, s.m. Substanță prezentă în diverse țesuturi animale și vegetale, a cărei activare, prin iradiere cu raze ultraviolete, produce vitamina D₂; ergosterină. — Din fr. **ergostérol**.

ERGOTAMINĂ s.f. (Farm.) Alcaloid extras din secara-cornută. — Din fr., engl. **ergotamine**.

ERGOTERAPIE s.f. Metodă de tratament a unor boli psihice în care munca manuală depusă de bolnav constituie factorul activ al vindecării. — Din fr. **ergothérapie**.

ERGOTINĂ, *ergotine*, s.f. Substanță otrăvitoare extrasă din cornul-secarei, care provoacă tulburări neuroase, digestive, cardiace etc. și se folosește în medicină ca hemostatic, mai ales în hemoragiile uterine; ergotoxină. — Din fr. **ergotine**.

ERGOTISM¹ s.n. Manie de a șicana, de a săcăi, de a agasa. — Din fr. **ergotisme**.

ERGOTISM² s.n. Boală provocată de consumarea cerealelor atacate de cornul-secarei; intoxicație cu ergotină. — Din fr. **ergotisme**.

ERGOTOXINĂ, *ergotoxine*, s.f. (Farm.) Ergotină. — Din fr. **ergotoxine**.

ÉRHA s.f. (Reg.) Piele de vițel foarte subțire, bine tăbăcită, care se aplică pe bundițe și pe care se brodează flori. — Din pol. **jercha**, magh. **irha**.

ERIJĂ, *erijej*, vb. I. Refl. (Urmat de determinări introduse prin prep. „în”) A-și atribui fără nici un drept o situație, un rol care conferă autoritate, a se da drept..., a voi să treacă drept... — Din fr. **ériger**.

ERIJARE s.f. Acțiunea de a se *erija* și rezultatul ei. — V. **erija**.

ERIJÁT, *-Ă, erijați, -te*, adj. (Despre oameni; urmat de determinări introduse prin prep. „în”) Care își atribuie fără nici un drept o situație, un rol care conferă autoritate, care se da drept..., care vrea să treacă drept... — V. **erija**.

ERINACEID, *erinaceide*, s.n. (La pl.) Familie de mamifere insectivore, cu corpul acoperit cu țepi (*Erinaceidae*); (și la sg.) animal care face parte din această familie. — Din fr. **érinacéide**.

ERINII n. pr. f. pl. Divinități ale infernului, la greci, reprezentate ca niște femei cu părul răvășit, împletit cu șerpi, și corespunzând, la romani, furiilor. — Din fr. **érinnyes**.

ERISIFACÉE, *erisifacee*, s.f. (La pl.) Familie de ciuperci parazite care provoacă la unele plante diverse boli; (și la sg.) ciupercă din această familie. — Din fr. **erisifacées**.

ERÍSTIC, *-Ă, eristici, -ce*, adj., s.f., s.m. **1.** Adj. Care aparține eristicii, referitor la eristică. ♦ *Școala eristică* = nume dat școlii filosofice din Megara, datorată înclinării ei spre controverse. **2.** S.f. Artă a disputei, a controversei, care folosește argumente subtile sau recurge la artificii sofisticate. **3.** S.m. și f. Adept al eristicii. — Din fr. **éristique**.

ERITÊM, *erieme*, s.n. Roșeață în formă de pete, care apare pe pielea corpului în diferite boli. — Din fr. **érythème**.

ERITEMATÓS, *-OÁSĂ, eritematoși, -oase*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de eritem. — Din fr. **érimématiqueux**.

ERITREMIE, *eritremii*, s.f. (Med.) Poliglobulie. — Din fr. **érythémie**.

ERITRINĂ, *eritrine*, s.f. Antibiotic izolat din eritrocitele mamiferelor, cu efect, mai ales, asupra bacteriilor difterice. — Din fr. **érythroline**.

ERITROBLĂST, *eritroblaști*, s.m. Globulă roșie primitivă, cu nucleu, care dă naștere hematice. — Din fr. **érythroblaste**.

ERITROBLASTÓZĂ, *eritroblastoze*, s.f. Boală caracterizată prin apariția în sânge a eritroblaștilor. — Din fr. **érythroblastose**.

ERITROCÍT, *eritrocite*, s.n. (Anat.) Hematie. — Din fr. **érythrocyte**.

ERITROCITÓZĂ s.f. (Med.) Poliglobulie. — Din fr. **érythrocytose**.

ERITRODERMIE, *eritrodermii*, s.f. Boală manifestată prin roșeața generalizată a pielii, vezicule, edeme etc. — Din fr. **érythrodermie**.

ERITROFOBIE, *eritrofobii*, s.f. (Med.) Ereutofobie. — Din fr. **érythrophobie**.

ERITROMICINĂ s.f. (Farm.) Antibiotic activ mai ales în infecțiile stafilococice puternice. — Din fr. **érythromycine**.

ERITROPOIEZĂ s.f. Proces de formare a globulelor roșii (eritrocite); hematopoieză. — Din fr. **érythropoïèse**.

ERITROPSINĂ, *eritropsine*, s.f. Proteină de culoare roșie, legată de vitamina A, prezentă în unele celule ale retinei și care, sub acțiunea luminii, își schimbă culoarea spre galben-palid. — Din fr. **érythropsine**.

ERIZIPÉL, *erizipele*, s.n. Boală infecțioasă și contagioasă datorată unui streptococ, care se manifestă prin inflamarea și înroșirea unei porțiuni delimitate a pielii, localizată cel mai adesea la față și la membre; brâncă, orbalț. — Din fr. **érysipèle**, lat. **erysipelas**.

ERMENÉUTIC, *-Ă* s.f., adj. v. **hermeneutic**.

ERMÉTIC, *-Ă, ermetici, -ce*, adj. (Adesea adverbial) **1.** Care închide perfect sau care este perfect închis; care nu lasă să pătrundă sau să iasă nimic. **2.** Fig. Greu de înțeles ♦ *Poezie ermetică* = poezie caracterizată prin ermetism. — Din fr. **hermétique**.

ERMÉTISM s.n. Tendință în literatură, mai ales în poezie, de a folosi, uneori cu ostentație, un limbaj obscur, dificil, criptic. — Din fr. **hermétisme**.

ERMÉTIZĂ, *ermetizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A face ermetic, de neînțeles. — Din fr. **hermétiser**.

ÉRMIT s.m. v. **eremit**.

ERMITĂJ, *ermitaje*, s.n. **1.** Locuința unui eremit; *p. ext.* loc retras. **2.** Mic palat izolat sau casă singuratică la țară. **3.** Pavilion izolat în parcul unui castel. — Din fr. **ermitage**.

EROARE, *erori*, s.f. **1.** Cunoștință, idee, părere, opinie greșită; ceea ce e greșit; greșală. ♦ Expr. *A induce* (pe cineva) *în eroare* = a înșela, a amăgi. **2.** Falsă reprezentare asupra unei situații de fapt ori asupra existenței unui act normativ. ♦ *Eroare judiciară* = stabilire greșită a faptelor dintr-un proces penal, care duce la pronunțarea unei condamnări nedrepte. **3.** Diferența dintre valoarea reală a unei mărimi și valoarea calculată a acestei mărimi. — Din fr. **erreur**, lat. **error, -oris**.

ERODĂ, pers. **3** *erodează*, vb. I. Tranz. și refl. A produce sau a suferi o eroziune; a (se) roade. — Din fr. **éroder**.

ERODĂRE, *erodări*, s.f. Acțiunea de a (se) *eroda* și rezultatul ei; eroziune. — V. **eroda**.

ERODIU, *erodii*, s.m. (Ornit.) Egreț. — Din sl. **erodii**.

ERÓIC, *-Ă, eroici, -ce*, adj. Care ține de erou, caracteristic eroilor, cu calități de erou; *p. ext.* măreț, grandios. ♦ (Despre opere literare, artistice) Care are drept subiect faptele unor eroi. [Pr.: *-ro-ic*] — Din fr. **héroïque**, lat. **heroicus**.

ERÓICISTE adv. (Inv.) Ca un erou. [Pr.: *-ro-i-*] — **Eroic** + suf. *-este*.

EROICÓMIC, *-Ă, eroicomici, -ce*, adj. Care este în același timp eroid și comic. ♦ *Poem eroicomic* = gen de poem epic care tratează un subiect comic în forma unei epopei. [Pr.: *-ro-i-*] — Din fr. **héroi-comique**.

ERÓINĂ, *eroina*, s.f. **1.** Femeie care se distinge prin curaj, vitejie și abnegație în diverse împrejurări. **2.** Femeie care reprezintă personajul principal dintr-o operă literară. ♦ Femeie care este personajul principal al unei întâmplări, care atrage, într-o anumită împrejurare atenția asupra ei. — Din fr. **héroïne**, lat. **heroine**.

EROISM s.n. Capacitatea de a săvârși fapte mari; vitejie; fel de a acționa specific unui erou; spirit eroic, bravură. — Din fr. **héroïsme**.

ERONÁT, *-Ă, eronați, -te*, adj. Greșit, inexact, neadevărat, incorect (**1**). — Din fr. **erroné**.

ÉROS s.n. (Livr.) Ansamblul dorințelor sexuale, considerate din punct de vedere psihanalitic; libido. — Din fr. **éros**.

ERÓTIC, *-Ă, erotici, -ce*, adj. Privitor la dragoste, de dragoste, propriu dragostei. ♦ (Despre opere literare) Care conține sentimente de dragoste; care cântă, care exprimă dragostea. ♦ (Substantivat, f.) Totalitatea compozițiilor literare închinată dragostei. ♦ Predispus, înclinat spre senzualism; senzual. — Din fr. **érotique**.

EROTISM s.n. Aritudine erotică; exagerare a sentimentului erotic; senzualitate. — Din fr. **érotisme**.

EROTOMÁN, *-Ă, erotomani, -e*, adj., s.m. și f. Obsedat sexual. — Din fr. **érotomane**.

EROTOMANIE s.f. Stare patologică care se caracterizează prin predominarea obsesilor sexuale; obsesie sexuală. — Din fr. **érotomanie**.

ERÓU, *eroi*, s.m. **1.** Persoană care se distinge prin vitejie și prin curaj excepțional în războaie, prin abnegație deosebită în alte împrejurări grele ori în muncă. ♦ Ostaș căzut pe câmpul de luptă. **2.** Personaj principal al unei opere literare. ♦ Personaj principal al unei întâmplări; persoană care, într-o anumită împrejurare, atrage atenția asupra sa. **3.** (În mitologia greco-romană) Semizeu, persoană născută dintr-o zeitate și o ființă pământeană, înzestrată cu puteri supraomenești sau care a devenit celebră prin faptele sale deosebite. — Din fr. **héros**, lat. **heros**.

EROZIUNE, *eroziuni*, s.f. **1.** Proces complex de roadere și de săpare a scoarței terestre prin acțiunea unor agenți externi; rezultatul acestui proces, erodare. ♦ Proces de roadere a corpurilor pe (sau prin) care curge un fluid. **2.** Ulcerație ușoară, superficială a pielii sau a mucoaselor, cauzată de agenți fizici, chimici, mecanici sau apărută în urma unei inflamații; excoriație. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **érosion**, lat. **erosio, -onis**.

EROZÍV, -*Ă*, *erozivi*, -*e*, adj. Care roade, care are proprietatea de a provoca o eroziune. — Din fr. *érosif*.

ERPETOLOG, -*Ă*, *erpetologi*, -*ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist naturalist care se ocupă cu studiul reptilelor. — Cf. fr. *erpétologiste*.

ERPETOLOGIC, -*Ă*, *erpetologic*, -*ce*, adj. Care aparține erpetologiei, referitor la erpetologie. — Din fr. *erpetologique*.

ERPETOLOGIE s.f. Parte a științelor naturii care se ocupă cu studiarea reptilelor. — Din fr. *erpetologie*.

ERUCTĂ, *eructez*, vb. I. Intrans. (Med.) A răgâi. — Din fr. *éructer*.

ERUCTĂȚIE, *eructații*, s.f. Acțiunea de a *eructa* și rezultatul ei; eliminare pe cale bucală a gazelor din stomac; răgâială, răgâit. — Din fr. *éructation*.

ERUDÍT, -*Ă*, *erudiți*, -*te*, adj. (Adesea substantivat) Care posedă cunoștințe temeinice și vaste în urma unor studii îndelungate; savant, învățat. ♦ (Despre opere științifice) Care conține cunoștințe vaste și aprofundate. — Din fr. *érudit*, lat. *eruditus*.

ERUDÍȚIE, *erudiții*, s.f. Cunoaștere temeinică a uneia sau a mai multor științe; cultură vastă. [Var.: (înv.) *erudițiune* s.f.] — Din fr. *erudition*, lat. *eruditio*.

ERUDIȚIUNE s.f. v. *erudiție*.

ERÚPE, pers. 3 *erupe*, vb. III. Intrans. (Despre lavă, magmă, petrol) A face erupție, a ieși afară, a se revărsa cu putere; a țâșni; a izbucni. ♦ (Despre vulcani) A azvârli cu putere afară lava; (despre sonde) a azvârli cu putere afară țiteul. 2. (Despre pete, bășicuțe etc. caracteristice unor boli) A apărea, a se forma. — Din lat. *erumpere* (după *rupe*).

ERÚPERE, *eruperi*, s.f. Acțiunea de a *erupe* și rezultatul ei. — V. *erupe*.

ERUPȚÍV, -*Ă*, *eruptivi*, -*e*, adj. 1. Cu privire la o erupție (1), care provine dintr-o erupție; de origine vulcanică. ♦ Fig. (Despre oameni și manifestările lor) Nestăpănit, impetuos; violent. 2. (Despre o boală) Însoțit de apariția unei erupții (2), care se manifestă printr-o erupție. — Din fr. *éruptif*.

ERUPȚÍVISM s.n. Ansamblu de fenomene care conduc la producerea erupției magmei în scoarța terestră. — Din fr. *éruptivisme*.

ERÚPTIE, *erupții*, s.f. 1. Ieșire bruscă și violentă din pământ a unui gaz, a țiteiului, a lavei etc.; *p. gener.* țâșnire, izbucnire. 2. Apariția unor pete, a unor bășicuțe, plăci, pustule etc. pe piele sau pe mucoase, constituind simptomul unor boli (contagioase); (concr.) totalitatea acestor pete, plăci, pustule etc. apărute. [Var.: *erupțiune* sf.] — Din fr. *éruption*, lat. *eruptio*, -*onis*.

ERUPȚIUNE s.f. v. *erupție*.

ERZÁT, *erzațuri*, s.n. Surogat, înlocuitor (mai ales de cafea). — Din germ. *Ersatz*.

ESAVERÁJ, *esaveraje*, s.n. Diferența dintre punctele înscrise și cele primite la jocul de rugbi. — Din *eseu* (după *golaveraj*).

ESCADRĂ, *escadre*, s.f. Mare unitate de nave de luptă a forțelor maritime militare. ♦ Mare unitate militară de aviație. — Din fr. *escadre*.

ESCADRÍLĂ, *escadrile*, s.f. Subunitate a forțelor aeriene militare, formată din câteva patrule. — Din fr. *escadrille*.

ESCADRÓN, *escadroane*, s.n. Subunitate a unui regiment de cavalerie, corespunzând unei companii de infanterie sau unei baterii de artilerie. [Var.: *scadrón* s.n.] — Din rus. *eskadron*, fr. *escadron*.

ESCALADÁ, *escaladez*, vb. I. Tranz. A se cățăra pe un zid sau pe un alt obstacol înalt, pentru a trece de partea cealaltă; *p. ext.* a sări peste un obstacol. — Din fr. *escalader*.

ESCALADÁRE, *escaladări*, s.f. Acțiunea de a *escalada* și rezultatul ei; escaladă. ♦ Fig. Extindere treptată a unei acțiuni, a unui conflict etc.; escaladă. — V. *escalada*.

ESCALÁDĂ, *escalade*, s.f. Escaladare; suire, cățărare; ascensiune. ♦ Fig. Extindere treptată a unei acțiuni, a unui conflict etc., escaladare. — Din fr. *escalade*.

ESCALATÓR, *escalatoare*, s.n. Scară rulantă folosită pentru circulația oamenilor (în metrouri, în magazine etc.). — Din fr., engl. *escalator*.

ESCALÁ, *escale*, s.f. Oprește prevăzută în itinerarul unui vapor sau al unui avion pentru aprovizionare, pentru debarcarea sau imbarcarea pasagerilor etc. ♦ Localitate de oprire în cursul unei călătorii cu vaporul sau cu avionul. — Din fr. *escale*.

ESCALÓP, *escalopuri*, s.n. Preparat culinar făcut din bucăți subțiri de mușchi de vițel sau din pește. — Din fr. *escalope*.

ESCAMOTÁ, *escamotez*, vb. I. Tranz. 1. A face să dispară ceva fără să se bage de seamă, a ascunde ceva cu iscusință. ♦ Fig. A denatura, a falsifica. 2. A introduce trenul de aterizare al unei aeronave în locurile anume construite în corpul ei, pentru a micșora rezistența la înaintare a avionului în timpul zborului. [Var.: *scamotă* vb. I] — Din fr. *escamoter*.

ESCAMOTÁBIL, -*Ă*, *escamotabili*, -*e*, adj. 1. Care poate fi escamotat, care se poate escamota (1). 2. (Despre trenul de aterizare al unui avion) Care poate fi tras în aripă sau în fuselaj. — Din fr. *escamotable*.

ESCAMOTÁRE, *escamotări*, s.f. Acțiunea de a *escamota* și rezultatul ei. — V. *escamota*.

ESCAPÁDĂ, *escapade*, s.f. Ieșire, uneori nepermisă și ascunsă, de scurtă durată, cu scopul de a petrece; aventură; petrecere organizată cu acest prilej. — Din fr. *escapade*.

ESCARĂ, *escare*, s.f. Crustă negricioasă care se formează în urma mortificării unor țesuturi superficiale ale organismului. — Din fr. *escarre*.

ESCARPĂ, *escarpe*, s.f. Baraj antitanc realizat prin săparea de taluzuri în versanții îndreptați spre inamic, pentru a mări panta și a împiedica trecerea tancurilor. — Din fr. *escarpe*.

ESCARPÉN, *escarpeni*, s.m. Pantof de damă cu toc înalt, nedecupat, foarte decolat. — Din fr. *escarpin*.

ESCATOLÓGIC, -*Ă*, *escatologici*, -*ce*, adj. Referitor la escatologie; de escatologie. — Din fr. *eschatologique*.

ESCATOLOGÍE s.f. Totalitatea concepțiilor religioase referitoare la soarta finală a lumii și a omului. — Din fr. *eschatologie*.

ESCAVATÓR s.n. v. *excavator*.

ESCHÍLĂ, *eschile*, s.f. Bucată mică, așchie desprinsă dintr-un os fracturat. — Din fr. *eschille*.

ESCHIMÓS, -*Ă*, *eschimoși*, -*se*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație indigenă, de tip mongoloid, care trăiește în regiunile arctice din America, Europa și Asia; (și la sg.) persoană care aparține acestei populații. 2. Adj. Care aparține eschimoșilor (1), privitor la eschimoși. ♦ (Substantivat, f.) Limbă amerindiană vorbită de eschimoși — Din fr. *esquimau*.

ESCHIVÁ, *eschivez*, vb. I. Refl. A se sustrage de la îndeplinirea unei obligații; a se da în lături, a se feri. ♦ A se retrage pe furiș. — Din fr. *esquiver*.

ESCHIVÁRE, *eschivări*, s.f. Acțiunea de a *se eschiva* și rezultatul ei. — V. *eschiva*.

ESCHÍVĂ, *eschive*, s.f. Procedeu tehnic de apărare folosit în box, care constă în aplecarea laterală a capului sau îndoirea picioarelor, pentru a lăsa lovitura adversarului să treacă pe alături sau pe deasupra. — Din fr. *esquive*.

ESCORTÁ, *escortez*, vb. I. Tranz. 1. A însoți un deținut pentru a-l împiedica să fugă. 2. A însoți o persoană care deține un post înalt pentru a o păzi sau pentru a-i fi de folos. 3. (Despre nave sau avioane) A însoți (în timp de război) vapoare, avioane etc. de transport sau de comerț (pentru a le apăra contra atacurilor inamice). — Din fr. *escorter*.

ESCORTÁRE, *escortări*, s.f. Acțiunea de a *escorta* și rezultatul ei; însoțire, păzire. — V. *escorta*.

ESCÓRTĂ, *escorte*, s.f. 1. Pază alcătuită din oameni înarmați care însoțesc pe deținuți pentru a-i împiedica să fugă; oamenii care alcătuiesc această pază. 2. Grup de oameni care însoțesc pe înalți demnitari pentru a-i păzi sau pentru a le fi de folos. 3. Grup de nave sau de avioane militare care însoțesc (în timp de pace) o navă sau un avion în care călătoresc persoane oficiale importante sau (în timp de război) vapoarele, avioanele etc. de transport sau de comerț (pentru a le apăra contra atacurilor inamice). — Din fr. *escorte*.

ESCORTÓR, *escortoare*, s.n. Navă sau avion cu misiune de escortare. — Din fr. *escorteur*.

ESCRÓC, -*OÁCĂ*, *escroci*, -*oace*, s.m. și f. Persoană care înșală pe alții și își însușește, prin mijloace frauduloase bunuri străine; pungaș, șarlatan. — Din fr. *escroc*.

ESCRUCÁ, *escrochez*, vb. I. Tranz. A obține, a dobândi prin mijloace frauduloase bunuri străine, a înșela; a săvârși o escrocherie. — Din fr. *escroquer*.

ESCRUCÁRE, *escrocări*, s.f. Acțiunea de a *escroca* și rezultatul ei. — V. *escroca*.

ESCRUCHERÍE, *escrocherii*, s.f. Infrațiune care constă în înșelarea unei persoane prin mijloace frauduloase în scopul obținerii unor profituri; faptă de escroc; înșelăciune, pungașie, șarlatanerie. — Din fr. *escroquerie*.

ESCÚDO, *escudo*, s.m. Denumire a unității bănești din Portugalia. — Cuv. port.

ESCULÁP, *esculapi*, s.m. (Rar) Medic¹. — Din fr. *esculape*.

ESCULÍNĂ s.f. Substanță extrasă din scoarța unui castan exotic și folosită ca febrifug și antinevralgic. — Din fr. *esculine*.

ESÉIST, -*Ă*, *eseiști*, -*te*, s.m. și f. Autor de eseuri. — Din fr. *essayiste*.

ESÉISTIC, -*Ă*, *eseistici*, -*ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține eseuului, privitor la eseu, specific eseuului. 2. S.f. Arta de a scrie eseuri; literatura eseuilor. — Din fr. *essayistique*.

ESÉNȚĂ, *esențe*, s.f. 1. Ceea ce exprimă principalul și stabilul din obiecte și din fenomene, natura lor internă, ascunsă, latura lor care nu este dată sau perceptibilă nimic; ceea ce poate fi cunoscut numai trecând de forma exterioră a lucrurilor, pătrunzând în adâncul lor cu ajutorul gândirii. ♦ Loc. adv. *În esență* = în ceea ce este fundamental; în ultimă analiză. 2. Lichid volatil cu miros aromatic puternic, extras din plante sau preparat sintetic și folosit în farmacie, în parfumerie sau pentru uzul casnic, mai ales în alimentație. ♦ Substanță concentrată care, diluată (cu apă), dă un produs alimentar. 3. Varietate de arbori care alcătuiesc o pădure. ♦ Varietate de lemn. — Din fr. *essence*, lat. *essentia*.

ESENȚÍAL, -*Ă*, *esențiali*, -*e*, adj. Care constituie partea cea mai importantă a unei probleme sau a unui lucru; care ține de esență (1), privitor la esență; de prim ordin, fundamental, principal. [Pr.: -*ți-al*] — Din fr. *essentiel*, lat. *essentialis*.

ESENȚÍALITÁTE s.f. (Livr.) Parte esențială; caracter esențial. [Pr.: -*ți-a-*] — Din fr. *essentialité*.

ESÉU, *eseuri*, s.n. 1. Studiu de proporții restrânse asupra unor teme filosofice, literare sau științifice, compus cu mijloace originale, fără pretenția de a epuiza

problema. 2. (Sport; la rugbi) Încercare. 3. Probă preliminară de mărci poștale pe hârtie și în culori diferite în vederea alegerii prototipului definitiv al întregului tiraj. — Din fr. **essai**.

ESOFÁG, *esofage*, s.n. Segment al tubului digestiv cuprins între faringe și stomac, prin care trec alimentele înghițite. [Pl. și: *esofaguri*] — Din fr. **oesophage**.

ESOFAGIÁN, *-Ă, esofagieni, -e*, adj. De esofag, referitor la esofag. [Pr.: *-gi-an*] — Din fr. **oesophagien**.

ESOFAGÍSM s.n. Spasm al esofagului care apare la bolnavii de tetanos, în isterie, turbare etc. — Din fr. **oesophagisme**.

ESÓPIC, *-Ă, esopici, -ce*, adj. Referitor la Esop, care aparține lui Esop; *p. ext.* neclar, mai puțin clar, ambiguu, sibilinic. — Din fr. **ésopique**.

ESPADÓN, *espadoane*, s.n. Sabie mare cu două tășuri, care se mâniau cu ambele mâini, folosită mai ales în sec. XV-XVI. — Din fr. **espadon**.

ESPADRILĂ, *espadrile*, s.f. Încălțăminte cu fețele de pânză și cu talpă de sfoară sau dintr-un material ușor. — Din fr. **espadrille**.

ESPERANTÍSM s.n. Doctrină a partizanilor limbii esperanto. — Din fr. **espérantisme**.

ESPERANTÍST, *-Ă, esperantiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se ocupă de studiul limbii esperanto; specialist în esperanto. — Din fr. **espérantiste**.

ESPERÁNTO s.n. Limbă artificială, formată din elemente de vocabular și de gramatică împrumutate din cele mai răspândite limbi europene, creată cu scopul de a deveni limbă internațională. — Din fr. **espéranto**.

ESPINGOLĂ, *espingole*, s.f. Armă de foc primitivă din bronz, montată pe un pivot. — Din fr. **espingole**.

ESPLANÁDĂ, *esplanade*, s.f. 1. Suprafață (plantată cu arbori, iarbă și flori) aflată, de obicei, în fața unei clădiri importante sau a unui ansamblu arhitectural. 2. Stradă largă având în mijlocul ei alei bogat plantate cu arbori, iarbă și flori. — Din fr. **esplanade**.

ESPRESSO, *espresso*, s.n. Cafea concentrată, preparată într-un aparat special. — Din it. **espresso**.

EST s.n. Unul dintre cele patru puncte cardinale, aflat în partea unde răsare Soarele, opus vestului; loc pe orizont unde răsare Soarele; *p. ext.* regiune situată în locul unde răsare Soarele; răsărit¹, orient. — Din fr. **Est**.

ESTACÁDĂ, *estacade*, s.f. 1. Punte fixă construită la țărmlul unei ape mari, către larg, pentru a realiza legătura cu vapoarele care nu pot acostă la chei. ♦ Platformă așezată pe picioare înalte pentru a realiza comunicația între două puncte situate deasupra solului sau între un punct de pe sol și altul situat la înălțime. ♦ Construcție din bare de lemn, de metal sau de beton armat, la intrarea într-un port sau la gura unui fluviu, pentru a micșora lățimea apei în acel loc. 2. Baraj construit de-a curmezișul unui curs de apă sau la intrarea într-un port maritim pentru protejarea contra minelor, corpurilor plutitoare etc. — Din fr. **estacade**.

ESTÉR, *esteri*, s.m. Combinație organică rezultată prin eliminarea unei molecule de apă între un alcool și un acid organic sau un acid anorganic oxigenat. — Din fr. **ester**.

ESTERIFICÁ, *esterific*, vb. I. Tranz. A produce o esterificare. — Cf. engl. **esterify**.

ESTERIFICÁRE, *esterificări*, s.f. Reacție reversibilă dintre un acid și un alcool, cu formare de ester și eliminare de apă. — După fr. **esterification**.

ESTÉT, *-Ă, esteți, -te*, s.m. și f. Persoană care aderă la concepțiile estetismului, adept al estetismului; estetizant. — Din fr. **esthète**.

ESTÉTIC, *-Ă, estetic, -ce*, s.f., s.n., adj. 1. S.f. Știință care studiază legile și categoriile artei, considerată ca forma cea mai înaltă de creare și de receptare a frumosului; ansamblu de probleme privitoare la esența artei, la raporturile ei cu realitatea, la metoda creației artistice, la criteriile și genurile artei. 2. S.n. art. Ansamblu însușirilor și al fenomenelor studiate de estetică (1). 3. Adj. Care aparține esteticii (1), privitor la estetică; care privește frumosul, care corespunde cerințelor esteticii; frumos. — Din fr. **esthétique**.

ESTETICIAN, *-Ă, esteticieni, -e*, s.m. și f. Specialist în estetică. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **esthéticien**.

ESTETÍSM s.n. Concepție asupra artei și literaturii, care subordonează esteticii toate valorile, exagerând rolul contemplației și al formei de realizare. — Din fr. **esthétisme**.

ESTETIZÁNT, *-Ă, estetizanți, -te*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de estetism, privitor la estetism. 2. S.m. și f. Estet. — Din (1) **estetism**, (2) **estetică**.

ESTEZIOLOGÍE s.f. (Psih.) Studiu al fenomenelor senzoriale. [Pr.: *-zi-o*] — Din fr. **esthésiologie**.

ESTEZIOMETRÍE, *esteziometrii*, s.f. (Metodă de) măsurare a sensibilității tactile prin stabilirea distanței minime la care vârful esteziometrului, aplicate pe piele, determină două senzații distincte. [Pr.: *-zi-o*] — Din fr. **esthésiométrie**.

ESTEZIOMETRU, *esteziomètre*, s.n. Aparat în formă de compas cu care se efectuează esteziometriile. [Pr.: *-zi-o*] — Din fr. **esthésiomètre**.

ÉSTIC, *-Ă, estici, -ce*, adj. Care este (de) la est; răsăritean. — Din est.

ESTIMÁ, *estimez*, vb. I. Tranz. A evalua (cu aproximație), a aprecia mărimea, valoarea etc. pe baza unor date incomplete. — Din fr. **estimer**, lat. **aestimare**.

ESTIMÁBIL, *-Ă, estimabili, -e*, adj. Care poate fi estimat; evaluabil. ♦ Care poate fi luat în seamă; apreciable. — Din fr. **estimable**.

ESTIMÁRE, *estimări*, s.f. Acțiunea de a *estima* și rezultatul ei; evaluare (aproximativă), estimație. — V. **estima**.

ESTIMÁT, *estimate*, s.n. Valoare aproximativă cu care se înlocuiește valoarea exactă a unei mărimi atunci când măsurarea experimentală a acesteia este afectată de erori. — V. **estima**.

ESTIMATÍV, *-Ă, estimativi, -e*, adj. Care conține evaluarea unui lucru, care se referă la o evaluare, care a fost sau este determinat prin estimare; estimatoriu. — Din fr. **estimatif**.

ESTIMATÓRIU, *-IE, estimatorii*, adj. (Rar) Estimativ. — Din fr. **estimatoire**.

ESTIMÁȚIE, *estimații*, s.f. Estimare. [Var.: **estimațiune** s.f.] — Din fr. **estimation**, lat. **aestimatio, -onis**.

ESTIMAȚIÚNE s.f. v. **estimație**.

ESTÍMÁ, *estime*, s.f. Determinare a punctului în care se află o navă pe glob, ținând seama numai de drumul și de viteza acesteia. — Din fr. **estime**.

ESTÍMP adv. (Pop.) În acest an. [Acc. și: *éstimp*] — Lat. **istum tempus**.

ESTÍV, *-Ă, estivi, -e*, adj. Estival. — Din fr. **estive**.

ESTIVÁL, *-Ă, estivali, -e*, adj. De vară, din timpul verii; estiv. — Din fr. **estival**.

ESTIVÁȚIE, *estivații*, s.f. Stare de viață latentă prin care trec vara unele animale din regiuni calde și secetoase. — Din fr. **estivation**.

ESTOMPÁ, *estompez*, vb. I. Tranz. A trece cu estompa peste un desen pentru a potrivi intensitatea umbrelor și trecerea gradată la lumină; *p. ext.* a atenua, a umbri, a slăbi intensitatea unei culori sau a unor contururi. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (se) face vag, imprecis, a (se) învălui, a (se) diminua. — Din fr. **estomper**.

ESTOMPÁRE, *estompări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *estompa* și rezultatul ei. — V. **estompa**.

ESTOMPÁT, *-Ă, estompați, -te*, adj. Cu conturul șters, ale cărui umbre sunt atenuate; *fig.* pierdut în umbră, vag, imprecis. — V. **estompa**.

ESTÓMPÁ, *estompe*, s.f. Sul mic de hârtie, de piele sau de alt material moale, cu care se atenuază, se șterge conturul unui desen executat în creion, în cărbune sau în pastel, pentru a potrivi umbrele. — Din fr. **estompe**.

ESTÓN, *-Ă, estoni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Estoniei sau este originară de acolo; estonian. 2. Adj. Care aparține Estoniei sau estonienilor (1), privitor la Estonia ori la estonienii. ♦ (Substantivat, f.) Limba estonă. — Din (n. pr.) **Estonia** (derivat regresiv).

ESTONIAN, *-Ă, estonieni, -e*, adj., s.m. și f. Eston. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. **estonien**.

ESTORCÁ vb. I v. **extorcă**.

ESTORCÁRE s.f. v. **extorcăre**.

ESTRÁDĂ, *estrade*, s.f. 1. Platformă (demontabilă) de dimensiuni mici, adesea improvizată, într-o sală sau în aer liber, pe care se desfășoară reprezentații artistice. ♦ Loc. adj. *De estradă* = (despre muzică, concerte, spectacole) distractiv, ușor și variat; (despre teatre) care dă spectacole cu program distractiv, ușor și variat. ♦ Platformă ridicată față de nivelul unei săli, pe care este așezată masa prezidiului, catedra etc. 2. Gen muzical ușor, distractiv, cuprinzând mici piese vocale și instrumentale cu caracter dansant. — Din fr. **estrade**.

ESTRADIÓL, *estradioli*, s.m. Hormon secretat de ovar, folosit în cancerul de prostată. [Pr.: *-di-ol*] — Din fr. **oestradiol**.

ESTRÁDÍSTIC, *-Ă, estradistici, -ce*, adj. Care aparține estradei (2), referitor la estradă, de estradă. — **Estradă** + suf. *-istic*.

ESTRÁL, *-Ă, estrali, -e*, adj. De estru, privitor la estru. ♦ *Ciclu estral* = ansamblu modificărilor periodice ale uterului și ale vaginului. — Din fr. **oestral**.

ESTRIÓL, *estrioli*, s.m. Hormon secretat de placenta, care se extrage din urina gravidelor. [Pr.: *-tri-ol*] — Din fr. **oestriole**.

ESTROGÉN, *-Ă, estrogeni, -e*, adj., s.m. (Hormon) care provoacă fenomene caracteristice estrului. [Pl. și: (n.) *estrogene*] — Din fr. **oestrogène**.

ESTRÓNĂ, *estrone*, s.f. Hormon derivat din estriol, care se extrage din urina animalelor femele gravide. — Din fr. **oestrone**.

ESTROPIÁ, *estropiez*, vb. I. Tranz. A schilodi, a mutila. [Pr.: *-pi-a*] — Din fr. **estropier**.

ESTROPIÁT, *-Ă, estropiați, -te*, adj. Schilodit, schilod, mutilat; *p. ext.* neputincios, slab, infirm. [Pr.: *-pi-at*] — V. **estropia**.

ESTROPIÁȚIE, *estropiații*, s.f. Estropiere. [Pr.: *-pi-a*] — Din fr. **estropiation**.

ESTROPIÁȚIER, *estropieri*, s.f. Acțiunea de a *estropia* și rezultatul ei; estropiație. [Pr.: *-pi-e*] — V. **estropia**.

ÉSTRU, *estre*, s.n. Fază a ciclului sexual la femelele mamifere, în care mucoasa uterului permite fixarea oului fecundat. — Din fr. **oestre**.

ESTUÁR, *estuaire*, s.n. Gură largă, în formă de pâlnie, în zona de vărsare a unor fluviu mari, pe țărmurile afectate de marea puternice. [Pr.: *-tu-ar*] — Din fr. **estuaire**, lat. **aestuarium**.

EȘAFÓD, *eșafoduri*, s.n. Platformă construită în Evul Mediu în piețe publice, pe care erau executate condamnății la moarte; *p. ext.* condamnare la moarte, mai ales prin tăierea capului. [Pl. și: *eșafode*] — Din fr. **échafaud**.

EȘAFODÁJ, *eșafodaje*, s.n. 1. Construcție provizorie alcătuită din bare de lemn sau de metal legate între ele, pentru a susține o platformă cu materiale, instalații, muncitori etc. în timpul executării unei construcții. 2. Fig. Ansamblu de date, de

argumente, de exemple etc. pe care se bazează o operă, o concepție, o ipoteză, o teorie. — Din fr. *échafaudage*.

EȘALÓN, eșaloane, s.n. 1. Fiecare dintre elementele componente ale dispozitivului unei unități militare, destinate să îndeplinească o misiune de luptă; parte a unei coloane militare aflate în marș. 2. Unitate de transport (tren, coloană de mașini etc.). — Din fr. *échelon*.

EȘALONĂ, eșalonz, vb. I. Tranz. 1. A dispune, a repartiza un întreg în mai multe părți la intervale succesive dinainte stabilite. ♦ (Fin.) A repartiza o sumă de bani în așa fel, încât plata să se efectueze pe rând și la date succesive, dinainte fixate. 2. (Mil.) A dispune trupele pe eșaloane. — Din fr. *écheleonner*.

EȘALONĂRE, eșalonări, s.f. Acțiunea de a eșalona și rezultatul ei. — V. *eșalona*.

EȘANTIÓN, eșantioane, s.n. 1. Cantitate mică luată dintr-un produs, pentru a examina felul, calitatea sau valoarea produsului; probă, mostră. 2. (Rad.) Impuls foarte scurt care definește semnalul din care provine la un moment dat. [Pr.: -ti-on] — Din fr. *échantillon*.

EȘANTIONĂ, eșantionez, vb. I. Tranz. 1. (Rad.) A lua mostre la intervale prestabilite dintr-un semnal, în vederea unor procesări ulterioare. 2. A alege persoanele reprezentative (statistice) care urmează a fi anchetate într-o investigație (sociologică). [Pr.: -ti-o-] — Din fr. *échantionner*.

EȘANTIONĂJ, eșantionaje, s.n. (Rar) Eșantionare. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. *échantionnage*.

EȘANTIONĂRE, eșantionări, s.f. Acțiunea de a eșantiona. [Pr.: -ti-o-] — V. *eșantiona*.

EȘANTIONĂT, -Ă, eșantionați, -te, adj. Care a fost ales ca eșantion. [Pr.: -ti-o-] — V. *eșantiona*.

EȘAPAMÉNT, eșapamente, s.n. Ansamblul organelor care asigură evacuarea gazelor arse dintr-un motor cu ardere internă sau a gazelor și a aerului din unele pompe pentru servicii auxiliare, precum și reducerea zgomotului. — Din fr. *échappement*.

EȘĂRFĂ, eșarfe, s.f. 1. Fășie de lână, de mătase etc. care se înfășoară în jurul gâtului (mai ales de femei) ca podoabă. 2. Fășie de stofă sau de mătase purtată în diagonală pe piept sau ca un brâu, semn al unei funcții (înalte) sau al unei demnități. 3. Bandă de stofă, de pânză etc. care se poartă pe după gât ca să susțină o mână bandajată sau fracturată. [Var.: eșărpă s.f.] — Din fr. *écharpe*.

EȘĂRPĂ s.f. v. *eșarfă*.
EȘÉC, eșecuri, s.n. Înfrângere, insucces, neizbândă, nereușită într-o acțiune. — Din fr. *échecc*.

EȘICHIER, eșichiere, s.n. 1. Dispunere a unor obiecte pe două sau mai multe rânduri, cu intervale uniforme între ele. 2. Dispozitiv în care trupele unei unități, așezate masat în careuri, sunt despărțite prin intervale egale. [Pr.: -chi-er] — Din fr. *échiquier*.

EȘUĂ, eșuez, vb. I. Intrans. 1. (Despre vapoare; la pers. 3) A se așeza voit sau a se împotmoli în nisip sau într-un loc unde apa are o adâncime redusă. 2. Fig. A suferi un eșec, a da greș, a nu reuși, a nu izbuti. [Pr.: -șu-a] — Din fr. *échouer*.

EȘUĂRE, eșuări, s.f. Acțiunea de a eșua și rezultatul ei. [Pr.: -șu-a] — V. *eșua*.

ETAJ, etaje, s.n. 1. Fiecare dintre părțile unei clădiri de deasupra parterului, cuprinzând încăperile situate pe același plan orizontal; cat, nivel. 2. Parte dintr-o mașină de forță în care se produce o variație a vitezei sau a presiunii fluidului. 3. Parte a unui amplificator electric în care se produce una dintre amplificări. 4. Complex de strate bine individualizate petrografic și faunistic, corespunzând celei mai mici diviziuni a timpului geologic. 5. (Bot.; în sintagma) *Etaj de vegetație* = zonă de vegetație cu anumite condiții proprii, determinate de modificările regimului termic și hidric pe verticală. — Din fr. *étage*.

ETAJĂ, etaje, vb. I. Tranz. și refl. A (se) așeza în rânduri suprapuse, în etaje. — Din fr. *étager*.

ETAJĂRE, etajări, s.f. Acțiunea de a (se) etaja și rezultatul ei. — V. *etaja*.

ETAJĂT, -Ă, etajați, -te, adj. (Despre clădiri) Cu etaje. — V. *etaja*.

ETAJERĂ, etajere, s.f. Mobilă formată dintr-unul sau din mai multe rafturi suprapuse, pe care se așază cărți sau diferite obiecte. — Din fr. *étagère*.

ETALĂ, etalez, vb. I. Tranz. A expune (cu ostentație) ceva pentru a fi privit sau admirat. — Din fr. *étaler*.

ETALĂJ, etalaje, s.n. 1. Etalare. 2. Partea inferioară, în formă de trunchi de con, a cuvei unui fumul. — Din fr. *étalage*.

ETALĂRE, etalări, s.f. Acțiunea de a etala și rezultatul ei; etalaj (1). — V. *etala*.

ETALÓN, etaloane, s.n. Mărimă, greutate etc. acceptată oficial în știință, în tehnică sau în relațiile economice și care servește ca unitate de bază într-un sistem de măsurare. ♦ *Etalon de aur (sau de argint)* = unitate-tip a valorilor monetare. *Etalon al prețurilor* = prețuri impuse de lege printr-un etalon monetar. ♦ Model perfect al unei mărimi-tip, confecționat cu mare precizie și acceptat oficial spre a servi ca bază de comparație. ♦ Fig. Ceea ce poate servi drept model (de urmat). — Din fr. *étalon*.

ETALONĂ, etalonz, vb. I. Tranz. 1. A grada scara unui instrument de măsură; a verifica gradarea unui instrument de măsură. ♦ A marca, a fixa valoarea reală a mării de măsurat; a compara direct o măsură-model cu un etalon, a stabili un

etalon. 2. A uniformiza planurile și secvențele dintr-un film din punctul de vedere al densității optice și al culorii. — Din fr. *étalonner*.

ETALONĂRE, etalonări, s.f. Acțiunea de a etalona și rezultatul ei. — V. *etalona*.

ETALONĂT, -Ă, etalonați, -te, adj. 1. (Despre instrumente de măsură) Care a fost prevăzut cu o scară gradată; a cărui scară gradată a fost verificată. 2. (Despre măști și instrumente de măsură) Care a fost comparat cu un etalon. — V. *etalona*.
ETALONÓR, etalonori, s.m. Tehnician specialist în operații de etalonare. — Din fr. *etalonneur*.

ETAMBÓU, etambouri, s.n. 1. Element de rezistență al scheletului unei nave, amplasat la pupă și care susține cârma. ♦ *Tub etambou* = tub montat la pupa navei, prin care trece axul elicei. 2. Element de rezistență din scheletul unui avion, situat la extremitatea din spate a fuzelajului. — Din fr. *étambot*.

ETAMBREÚ, etambreuri, s.n. Deschidere făcută în puntea unei nave pentru trecerea unui catarg sau în bordaj, la pupă, pentru trecerea axului cârmei. — [Pl. și: *etambreie*] — Din fr. *étambrai*.

ETAMÍNĂ, (2) etamine, s.f. 1. Tesătură de bumbac sau de mătase cu împletitură rară. 2. Sortiment dintr-o astfel de tesătură. — Din fr. *étamine*.

ETÁN s.m. Hidrocarbură aciclică saturată, incoloră și fără miros, care se găsește în gazele de sondă și de rafinărie, folosită la prepararea etenei, drept combustibil și ca agent frigorigen. — Din fr. *éthane*.

ETANÓL, etanoli, s.m. Alcool etilic. — Din fr. *éthanol*.

ETĂNS, -Ă, etanși, -e, adj. (Despre aparate, recipiente etc.) Care este perfect închis, nepermițând să pătrundă sau să iasă un fluid. — Din fr. *étanche*.

ETANȘĂ, etanșez, vb. I. Tranz. A face operațiile necesare pentru a obține etanșeitatea unui aparat, a unui recipient etc. — Din fr. *étancher*.

ETANȘĂRE, etanșări, s.f. Acțiunea de a etanșa și rezultatul ei. — V. *etanșa*.

ETANȘĂITĂTE, etanșăități, s.f. Proprietate a unui aparat, a unui recipient etc. de a fi etanș. [Pr.: -șe-i-] — Din fr. *étanchéité*.

ETANȘÓR, etanșoare, s.n. Ansamblul organelor și părților unui sistem tehnic, care asigură etanșeitatea într-o zonă de asamblare. — Din *etanșa*.

ETAPĂ, etape, s.f. 1. Interval de timp, stadiu în dezvoltarea unui proces, caracterizat, de obicei, prin evenimente importante; fază. 2. Distanță străbătută de o unitate în marș într-un anumit timp. 3. Porțiune determinată dintr-o competiție sportivă de mare fond, care trebuie parcursă fără oprire. ♦ Interval de timp în ciclul anual de antrenament. ♦ Fiecare dintre părțile unei competiții sportive care se dispută pe o durată mai mare de timp. — Din fr. *étape*.

ETAPIZĂ, etapizez, vb. I. Tranz. A împărți în mai multe etape. — *Etapă* + suf. *-iza*.

ETAPIZĂRE, etapizări, s.f. Acțiunea de a etapiza. — V. *etapiza*.

ETAPIZĂT, -Ă, etapizați, -te, adj. Care a fost împărțit în etape. — V. *etapiza*.

ETĂTE s.f. Vârstă. ♦ Loc. adj. *În etate* = bătrân. — Din lat. *actas, -atis*.

ETATÍSM s.n. Teorie conform căreia rolul statului este primordial în organizarea și administrarea vieții economice și sociale. — Din fr. *étatisme*.

ETATIZĂ, etatizez, vb. I. Tranz. A trece un bun, o întreprindere sau o proprietate particulară în proprietatea ori în administrarea statului. — Din fr. *étatifier*.

ETATIZĂRE, etatizări, s.f. Acțiunea de a etatiza și rezultatul ei. — V. *etatiza*.

ETATIZĂT, -Ă, etatizați, -te, adj. Care a trecut în administrarea statului. — V. *etatiza*.

ET CÉTERA loc. adv. (Arată că enumerarea ar putea fi continuată) Și alții, și altele, și ceilalți, și așa mai departe. [Scriș și: *et caetera*. — Abr.: *etc.* — Var.: *etτέρα* adv.] — Din lat. *et caetera*.

ETENĂ, etene, s.f. Hidrocarbură nesaturată cu o dublă legătură în moleculă, gazoasă, inflamabilă, obținută din gazele de cocserie, gazele de cracare și prin descompunerea termică a etanului și a propanului, constituind o materie primă importantă pentru producerea polietilenei, a alcoolului etilic, a cauciucului sintetic etc.; etilenă. — Din fr. *éthène*.

ETER, (1, 2) eteri, s.m., (3) *eteruri*, s.n. 1. S.m. Combinație organică lichidă, incoloră, foarte volatilă și inflamabilă, cu miros aromatic specific, obținută din alcoolii sau din fenoli, cu numeroase folosiri în industrie. 2. S.m. Substanță ipotetică (a cărei existență nu este admisă de fizica modernă) având proprietăți fizice contradictorii, care ar umple întregul spațiu și ale cărei oscilații ar constitui undele electromagnetice. 3. S.n. Fig. Aer, atmosferă, cer, văzduh. 4. S.n. (În concepția unor filosofi antici) Al cincilea element al Universului (alături de foc, apă, pământ și aer), din care sunt alcătuite corpurile cerești. — Din fr. *éter*, lat. *aether*.

ETERĂT, -Ă, eterați, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care are mirosul eterului (1). ♦ Fig. Subtil, diafan, fin. 2. S.m. Combinație rezultată prin evaporarea soluțiilor eterice ale unor compuși organici miștii. — Din fr. *éthéré*.

ETERÍC, -Ă, eterici, -ce, adj. 1. Care are proprietăți asemănătoare eterului (1). ♦ *Ulei eteric* = substanță uleioasă, volatilă, cu miros puternic, care se extrage din florile, fructele sau frunzele plantelor parfumate și care se folosește în industria parfumurilor și în cea alimentară. 2. Fig. Subtil, fin; inconsistent. — Din germ. *ätherisch*.

ETERÍA n. pr. f. Nume dat unei organizații politice secrete, cu ramificații și în Țările Române, înființată la începutul sec. XIX de patrioții greci pentru eliberarea Greciei

de sub stăpânirea otomană. ♦ Mișcarea revoluționară a grecilor din 1821 împotriva turcilor. — Din ngr. *etería* „societate”.

ETERÍST, *eteriști*, s.m. Participant la mișcarea revoluționară a grecilor din 1821; membru sau partizan al eteriei. — **Eterie** + suf. *-ist*.

ETERIZĂ, *eterizez*, vb. I. Tranz. A anestezia cu eter (1). — Din fr. *éthériser*.

ETÉRN, *-Ă, eterni, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care există dintotdeauna, care nu va înceta niciodată să existe; nepieritor, veșnic. — Din lat. **eternus**.

ETERNÍT s.n. (Constr.) Azbociment. — Din germ. **Eternit**, fr. **éternit**.

ETERNITĂTE s.f. Faptul de a fi etern (1); existență infinită în timp; durată nelimitată, veșnicie. ♦ (Prin exagerare) Perioadă foarte lungă. — Din fr. **éternité**, lat. **aeternitas, -atis**.

ETERNIZĂ, *eternizez*, vb. I. Tranz. A face să dureze fără sfârșit, să dăinuiească veșnic, să rămână în amintirea posterității. — Din fr. **éterniser**.

ETERNIZĂRE s.f. Acțiunea de a *eterniza* și rezultatul ei. — V. **eterniza**.

ETERNIZĂT, *-Ă, eternizați, -te*, adj. Care a devenit etern. — V. **eterniza**.

ETEROCLÍT, *-Ă, eterocliți, -te*, adj. 1. Alcătuit din elemente dispartate, eterogene. 2. Neobișnuit, anormal; ciudat, bizar. [Var.: **heteroclit**, *-ă* adj.] — Din fr. **hétéroclite**, lat. **heteroclitus**.

ETERODÍNĂ s.f. v. **heterodină**.

ETERODÓX, *-Ă* adj. v. **heterodox**.

ETERODOXÍE s.f. v. **heterodoxie**.

ETEROFÓN, *-Ă* adj. v. **heterofon**.

ETEROFONÍE s.f. v. **heterofonie**.

ETEROGÉN, *-Ă, eterogeni, -e*, adj. 1. (Despre elementele unui întreg) Diferit, felurit, deosebit; (despre un întreg) compus din elemente diferite. ♦ Cu origine sau proveniență deosebită. 2. (Inv.; în sintagma) *Substantiv eterogen* = substantiv neutru. — Din fr. **hétérogène**.

ETEROGENITĂTE s.f. Însușirea de a fi eterogen. — **Eterogen** + suf. *-itate*. — Cf. fr. **hétérogénéité**.

ETEROGRÉFĂ s.f. v. **heterogrefă**.

ETEROMÁN, *-Ă, eteromani, -e*, s.m. și f. Persoană care suferă de eteromanie. — Din fr. **éthéromane**.

ETEROMANÍE, *eteromanii*, s.f. Formă de toxicomanie care constă în consumarea repetată de cantități crescânde de eter etilic în scopul obținerii unei stări de excitație psihică. — Din fr. **éthéromanie**.

ETEROMÓRF, *-Ă* adj. v. **heteromorf**.

ETERONÍM, *-Ă* adj. v. **heteronim**.

ETERONÓM, *-Ă* adj. v. **heteronom**.

ETERONOMÍE s.f. v. **heteronomie**.

ETEROPROTEÍDĂ s.f. v. **heteroproteidă**.

ETEROSFÉRĂ s.f. v. **heterosferă**.

ETEROSUGÉSTIE s.f. v. **heterosugestie**.

ETIAJ, *etiaje*, s.n. Nivel de referință al unui curs de apă, stabilit pe baza nivelurilor minime anuale pe o perioadă îndelungată de observație și în raport cu care se măsoară cotele apelor. [Pr.: *-ti-aj*] — Din fr. **étiage**.

ÉTIC, *-Ă, etici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Studiul teoretic al principiilor și concepțiilor de bază din orice domeniu al gândirii și activității practice. 2. S.f. Ansamblu de norme în raport cu care un grup uman își reglează comportamentul pentru a deosebi ce este legitim și acceptabil în realizarea scopurilor; morală. 3. Adj. Privitor la etică (1), de etică, bazat pe etică, conform cu etica; moral. — Din fr. **éthique**, lat. **ethicus**.

ETICHETĂ, *etichetez*, vb. I. Tranz. 1. A aplica o etichetă pe un obiect. 2. Fig. A califica pe cineva sau ceva așa cum se cuvine sau cum crede că se cuvine. — Din fr. **étiqueter**.

ETICHETĂRE, *etichetări*, s.f. Acțiunea de a *eticheta* și rezultatul ei. — V. **eticheta**.

ETICHETĂT, *-Ă, etichetați, -te*, adj. Prevăzut cu o etichetă. — V. **eticheta**.

ETICHÉTĂ, *etichete*, s.f. 1. Bucată de hârtie, de carton etc. care se aplică sau se leagă de pachete, sticle etc. și pe care se indică conținutul, prețul, posesorul, destinația etc. 2. Fig. Titlu, nume, calificativ sub care se prezintă sau figurează cineva sau ceva, ascunzând natura adevărată. 3. Fig. Norme de comportare rigurose stabilite la curțile monarhilor, în relațiile diplomatice; p. ext. reguli convenționale de comportare (politicoasă), folosite în viața de toate zilele. — Din fr. **étiquette**.

ETICIÁN, *-Ă, eticieni, -e*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu etica, specialist în etică. [Pr. *-ci-an*] — **Etică** + suf. *-ian*.

ETÍL, *etili*, s.m. Radical organic monovalent obținut din etan, prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. — Din fr. **éthyle**.

ETILĂ, *etilez*, vb. I. Tranz. A efectua o etilare. — Din **etil**.

ETILĂRE, *etilări*, s.f. 1. Introducere a unui radical etil într-o moleculă organică. 2. Tratare a benzinei cu etil fluid în vederea obținerii benzinei antidetonante. — V. **etilă**.

ETILÉNĂ, *etilene*, s.f. (Chim.) Etenă. — Din fr. **éthylène**.

ETILENGLICÓL, *etilenglicoli*, s.m. (Chim.) Glicol. — Din fr. **éthylène-glycol**.

ETILENOXÍD, *etilenoxizi*, s.m. Oxid de etilenă. — **Etilenă** + **oxid**.

ETILIC, *-Ă, etilici, -ce*, adj. Care conține etil; pe bază de etil. ♦ *Alcool etilic* = alcool. *Eter etilic* = eter (1). — Din fr. **éthylíque**.

ETILÍSM s.n. Alcoolism. — Din fr. **éthylisme**.

ETIMOLÓG, *-Ă, etimologi, -ge*, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în etimologie; etimologist (1). — Din **etimologie** (derivat regresiv).

ETIMOLÓGIC, *-Ă, etimologici, -ce*, adj. Care aparține etimologiei, privitor la etimologie; bazat pe etimologie. ♦ *Ortografie etimologică* = ortografie în care principiile scrierii cuvintelor se bazează pe etimologia lor. — Din fr. **étymologique**, lat. **etymologicus**.

ETIMOLOGÍE, *etimologii*, s.f. 1. Stabilire a originii unui cuvânt prin explicarea evoluției lui fonetice și semantice. 2. Ramură a lingvisticii care studiază originea cuvintelor unei limbi. ♦ (Gram.; inv.) Morfologie. 3. Etimon. ♦ *Etimologie multiplă* = proveniență a unui cuvânt din două sau din mai multe surse diferite. *Etimologie populară* = modificare a formei sau a sensului unui cuvânt (recent intrat în limbă) sub influența unui cuvânt mai cunoscut cu care prezintă asemănări de formă și uneori de sens. — Din fr. **étymologie**, lat. **etymologia**.

ETIMOLOGÍSM s.n. Tendință de a reforma limba literară, apropiindu-se de actuală a cuvintelor de o formă mai veche a ei, pretinsă a fi mai corectă. — Din fr. **étymologisme**.

ETIMOLOGÍST, *-Ă, etimologiști, -ste*, s.m. și f. 1. Etimolog. 2. Partizan al ortografiei etimologice. — Din fr. **étymologiste**.

ETIMÓN, *etimoane*, s.n. Cuvânt (de obicei dintr-o limbă străină) din care provine un anumit cuvânt al unei limbi; etimologie (3). — Din fr. **étymon**.

ETIOLĂ, *etirolez*, vb. I. Tranz. A da naștere unei etiologii. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **étiole**.

ETIOLĂRE, *etiologii*, s.f. Fenomen care apare la plantele crescute în întuneric, manifestat prin alungirea tulpinilor, micșorarea și albirea frunzelor etc., din cauza lipsei de clorofilă. [Pr.: *-ti-o-*] — V. **etiola**.

ETIOLÓGIC, *-Ă, etiologici, -ce*, adj. Care aparține etiologiei, privitor la etiologie. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **étiologique**.

ETIOLOGÍE s.f. Ramură a medicinei care studiază cauzele și factorii care determină apariția diverselor boli. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **étiologie**.

ETIOPÍAN, *-Ă, etiopieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Etiopiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Etiopiei sau etiopienilor (1), privitor la Etiopia ori la etiopieni. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de etiopieni. [Pr.: *-ti-o-pi-an*] — Din fr. **éthiopien**.

ETIRĂ, *etirez*, vb. I. Tranz. A efectua o etirare; a alungi, a întinde, a trage. — Din fr. **étirer**.

ETIRĂRE, *etirări*, s.f. (Tehn.) 1. Operație de tragere a metalelor în fire; trefilare. 2. Operație de întindere a fibrelor sintetice în scopul orientării macromoleculilor și al creșterii rezistenței lor. — V. **etira**.

ETIRÁT, *-Ă, etirați, -te*, adj. Care este alungit, întins. — V. **etira**.

ETMOÍD, *etmoide*, s.n. Os mic nepereche al craniului, străbătut de numeroase orificii traversate de nervii olfactivi și situat în scabitura osului frontal, formând o parte din scheletul nasului. — Din fr. **ethmoïde**.

ETNÁRH, *etnarhi*, s.m. Comandant al unei etnarhii. — Din fr. **ethnarque**.

ETNARHÍE, *etnarhii*, s.f. Provincie a Imperiului Roman, Bizantin sau Otoman. — Din fr. **ethnarchie**.

ÉTNIC, *-Ă, etnici, -ce*, adj. Referitor la apartenența la un popor; privitor la formele de cultură și de civilizație specifice unui popor. ♦ *Nume etnic* = nume de popor. *Grup etnic* = parte a populației dintr-o societate vorbind aceeași limbă, împărțind aceeași atitudine, comportament, trăsături mentale etc. ca produs al originii și tradiției culturale comune. — Din fr. **ethnique**, lat. **ethnicus**.

ETNICÍSM s.n. Tendință a unor grupări literare românești de la începutul sec. XX de a subordona aspectele etice și estetice celor etnice. — **Etnic** + suf. *-ism*.

ETNICITĂTE s.f. Ansamblul particularităților etnice specifice unui popor, unei culturi. — Din engl. **ethnicity**.

ETNÍE, *etnii*, s.f. Comunitate etnică. — Din fr. **ethnie**.

ETNOBOTÁNIC, *-Ă, etnobotanici, -ce*, s.f. adj. 1. S.f. Studiul al denumirilor populare ale plantelor. 2. Adj. De etnobotanică (1), referitor la etnobotanică (1). — Din fr. **ethnobotanique**.

ETNOCENTRÍSM s.n. Tendință de a considera valorile și modelele culturale ale propriului grup ca fiind superioare celor ale altor grupuri. — Din fr. **ethnocentrisme**, engl. **ethnocentrism**.

ETNOCULTURÁL, *-Ă, etnoculturali, -e*, adj. De etnocultură. — **Etnocultură** + suf. *-al*.

ETNOCULTURĂ, *etnoculturi*, s.f. Cultură populară tradițională. — Din fr. **ethnoculture**.

ETNOFOLCLÓRIC, *-Ă, etnofolclorici, -ce*, adj. Privitor la folclorul unui popor. — **Etno[grafic]** + **folcloric**.

ETNOGENÉZĂ s.f. Etnogenie. — Din fr. **ethnogenèse**.

ETNOGENÍE s.f. Ramură a antropologiei care studiază originea și filiația raselor și a popoarelor, formarea etnolingvistică a unui popor; etnogeneză. — Din fr. **ethnogenie**.

ETNOGRÁF, *-Ă, etnografi, -e*, s.m. și f. Specialist în etnografie. — Din fr. **ethnographe**.

ETNOGRÁFIC, -Ă, *etnografici*, -ce, adj. Care aparține etnografiei, privitor la etnografie. — Din fr. **ethnographique**.

ETNOGRAFIE s.f. Știință care clasifică popoarele lumii, studiază compoziția, originea și răspândirea lor, urmărește evoluția culturii lor materiale și spirituale, moravurile și particularitățile felului lor de viață, legăturile cultural-istorice reciproce. — Din fr. **ethnographie**.

ETNOLINGVISTICĂ s.f. Disciplină a lingvisticii care studiază limbajul ca o funcție a culturii. — Din fr. **ethnolinguistique**.

ETNOLÓG, -Ă, *etnologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în etnologie. — Din fr. **ethnologue**.

ETNOLOGIC, -Ă, *etnologici*, -ce, adj. Care aparține etnologiei, privitor la etnologie. — Din fr. **ethnologique**.

ETNOLOGIE s.f. Știință care studiază caracteristicile fiecărei etnii în scopul determinării liniilor directe ale structurii și evoluției popoarelor. — Din fr. **ethnologie**.

ETNOMUZICOLÓG, -Ă, *etnomuzicologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în etnomuzicologie. — Din fr. **ethnomusicologue**.

ETNOMUZICOLOGIE s.f. Ramură a muzicologiei care cercetează culturile muzicale ale popoarelor sau culturile muzicale de tip arhaic. — Din engl. **ethnomusicology**, fr. **ethnomusicologie**.

ETNONIM, *etnonime*, s.n. Nume de popor. — Din fr. **ethnonyme**.

ETNOPEĐAGÓGIC, -Ă, *etnopedagogici*, -ce, adj. De etnopedagogie. — Din etnopedagogie.

ETNOPEĐAGOGIE s.f. Orientare în pedagogia de la începutul sec. XX care are în vedere educația întregului popor. — **Etno**[logie] + **pedagogie**.

ETNOPSIHOLOGIE s.f. Ramură a antropologiei care studiază viața unui popor și producțiile sale în raport cu însușirile lui psihologice specifice. — Din fr. **ethnopsychologie**.

ETNOSOCIOLOGIE s.f. Disciplină a sociologiei care interpretează fenomenele sociale mai ales cu ajutorul datelor etnologiei. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **ethnosociologie**.

ETOCRATIE s.f. Guvernare fondată numai pe principiile moralei. — Din fr. **ethocratie**.

ETÓLÁ, *etole*, s.f. 1. Podoabă alcătuită dintr-o fâșie de lână sau de mătase ornamentată cu o cruce, purtată de preoții catolici în timpul serviciului religios. 2. Fâșie lată de blană, purtată de femei în jurul gâtului sau al umerilor. — Din fr. **étole**.

ETOLÓG, *etologi*, s.m. Specialist în etologie. — Din fr. **éthologue**.

ETOLOGIE s.f. 1. Disciplină care are ca obiect studiul moravurilor, al obiceiurilor popoarelor. 2. Ramură a biologiei moderne care studiază comportamentul, modul de viață al animalelor și plantelor din punctul de vedere al dinamicii lor, urmărind interacțiunile dintre indivizi în cadrul aceleiași specii sau populații. — Din fr. **éthologie**.

ÉTOS s.n. 1. Ansamblu de trăsături specifice unui grup social sau unei epoci; fizionomie morală, moralitate. 2. Specific cultural al unei colectivități. [Scris și: *ethos*] — Din lat. **ethos**, gr. **ethos**.

ETRÁVÁ, *etrave*, s.f. Element de rezistență care închide corpul unei nave la proră și cu care nava își deschide drumul la înaintarea prin apă. — Din fr. **étrave**.

ETRIÉR, *etriere*, s.n. 1. Piesă în formă de U utilizată pentru asamblarea barelor de tracțiune ale vehiculelor, ca mâner pentru pârghiile de acționare ale întreprinderilor electrice etc. 2. Element de armătură transversală care înconjoară armătura longitudinală la construcțiile de beton armat. [Pr.: -tri-er] — Din fr. **étrier**.

ETRÚSC, -Ă, *etrusci*, -ce, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Persoană aparținând unei populații care a trăit în milen. I î.H. în unele regiuni ale Peninsulei Italice și care, după ce a exercitat o puternică influență asupra Romei până în sec. I î.H., a fost complet romanizată; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. 2. Adj. Care se referă la etrusci (I), care aparține etruscilor. ♦ (Substantivat, f.) Limba etruscă. — Din fr. **étrusc**.

ETRUSCOLÓG, *etruscologi*, s.m. Specialist în etruscologie. — Din fr. **étruscologie**.

ETRUSCOLOGIE s.f. Studiul culturii și civilizației etrusce. — Din fr. **étruscologie**.

ETUFÁ, *etufez*, vb. I. Tranz. A efectua o etufare. — Din fr. **étouffer**.

ETUFÁRE, *etufări*, s.f. Acțiunea de a *etufa* și rezultatul ei; operație care constă în distrugerea nimfei fluturului de mătase prin introducerea gogoșilor destinate filării într-un cuptor special, la o temperatură de circa 80°. — V. **etufa**.

ETUÍ, *etui-uri*, s.n. Cutiută sau toc din piele, stofă, carton, material plastic etc., în care se păstrează unele obiecte (mici și fragile) pentru a le proteja și care are forma adaptată acestor obiecte. [Pr.: e-túí] — Din fr. **étui**.

ETÚVÁ, *etuve*, s.f. Aparat metalic format dintr-o incintă etanșă, folosit pentru sterilizare și deparazitare prin mijloace chimice și fizice, pentru menținerea la o temperatură ridicată a unor substanțe sau piese. — Din fr. **étuve**.

ETÉTERA adv. v. et **cetera**.

EU, pron. pers. 1, s.n. I. pron. pers. 1 sg. 1. (La nominativ, ține locul numelui persoanei care vorbește, cu funcțiune de subiect) *Eu merg*. ♦ (În formule de introducere din actele oficiale) *Eu, X, declar...* 2. (La dativ, în formele *mie, îmi, mi*)

Poveștile isprăvilor lui încă nu mi le-a spus. ♦ (Indică posesiunea) *Îmi recitesc pagina din urmă*. ♦ (Între în compunerea verbelor construite cu dativul pronumelui personal) *Sărut mâna mătușii, luându-mi ziua bună*. ♦ (Cu valoare de dativ etic) *Aici mi-ai fost?* 3. (La acuzativ, în formele *mine, mă, m-*) *Oamenii mă laudă*. ♦ (Între în compunerea verbelor reflexive construite cu acuzativul pronumelui personal) *M-am trezit târziu*. 4. (Urmat de *unul, una* la diferite cazuri, exprimă ideea de izolare) *Mie unuia nu-mi trebuie*. II. S.n. (Fil.; Psih.) Nucleu al personalității; (la Freud) instanță conștientă a psihicului care echilibrează forțele cărora le este supus individul; totalitatea impulsurilor instinctive și a relațiilor cu lumea exterioară. [Pr.: (I) ieu. — (I) Dat. *mie, îmi, mi*; acuz. *mine, mă, m-*. — Var.: (pop., I) io pron. pers. 1 sg.] — (I) Lat. **ego**, **mihi**, **me**, (II) calc după fr. [le] *moi*, germ. [das] *Ich*.

EUCALÍPT, *eucalipti*, s.m. Gen de arbori giganți, tropicali și subtropicali, cu flori mici verzi și frunze persistente, din frunzele și scoarța cărora se extrag uleiuri eterice folosite în farmacie și în parfumerie, iar lemnul, rezistent și dur, se folosește în construcții (*Eucalyptus*); arbore din acest gen. [Pr.: e-u-] — Din fr., lat. **eucalyptus**.

EUCALIPTÓL s.m. Substanță uleioasă obținută din frunzele de eucalipt, utilizată ca antiseptic al căilor respiratorii. [Pr.: e-u-] — Din fr. **eucalyptol**.

EUCARIÓTÁ, *eucariote*, s.f. (Biol.) Plantă sau animal evoluat care are nucleu tipic, separat prin membrană. [Pr.: e-u-ca-ri-o-] — Din engl. **eucaryote**.

EUCLÁZ s.n. Mineral rar, din familia silicaiților, cu o compoziție foarte apropiată de cea a berilului. [Pr.: e-u-] — Din fr. **eucrase**.

EUCLIDIÁN, -Ă, *euclidieni*, -e, adj. Referitor la geometria lui Euclid sau la principiile acesteia. [Pr.: e-u-clí-di-án] — Din fr. **euclidien**.

EUDEMONÍSM s.n. Doctrină morală care consideră că scopul conduitei umane este fericirea. [Pr.: e-u-] — Din fr. **eudémonisme**.

EUDEMONÍST, -Ă, *eudemoniști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al eudemonismului. [Pr.: e-u-] — Din fr. **eudémóniste**.

EUDIOMÉTRU, *eudiometre*, s.n. Aparat electric alcătuit dintr-un tub de sticlă gradat, cu doi electrozi de platină, folosit la analiza volumetrică a gazelor sau la sinteza anumitor substanțe gazoase cu ajutorul descărcărilor electrice. [Pr.: e-u-di-o-] — Din fr. **eudiomètre**.

EUDIST, -Ă, *eudiști*, -ste, s.m. și f. Membru al unei congregații catolice înstitute în sec. XVII. [Pr.: e-u-] — Din fr. **euiste**.

EUFEMÍSM, *eufemisme*, s.n. Cuvânt sau expresie care, în vorbire sau în scris, înlocuiește un cuvânt sau o expresie neplăcută, jignitoare, necuviincioasă sau obscenă, respectând paralelismul de sens. [Pr.: e-u-] — Din fr. **euphémisme**.

EUFEMÍSTIC, -Ă, *eufemistici*, -ce, adj. Privitor la eufemism, propriu, caracteristic eufemismului; care constituie un eufemism. [Pr.: e-u-] — Din **eufemism** (după *afornic – afornic*). Cf. germ. *euphemistisch*.

EUFÓNIC, -Ă, *eufonici*, -ce, adj. Care produce eufonie; privitor la eufonie. [Pr.: e-u-] — Din fr. **euphonique**.

EUFONIE, *eufonii*, s.f. Succesiune armonioasă de vocale și de consoane, care are drept efect o impresie acustică plăcută. [Pr.: e-u-] — Din fr. **euphonie**, lat. **euphonia**.

EUFÓNIU, *eufonii*, s.n. Instrument muzical de alamă, folosit de obicei la acompaniament. [Pr.: e-u-] — Din it. **eufonio**.

EUFORBIACÉE, *euforbiacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, lemnoase și erbacee, ale căror fructe (capsule, bace sau drupe), cu numeroase semințe, conțin uleiuri grase; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. [Pr.: e-u-for-bi-a-] — Din fr. **euphorbiacée**.

EUFÓRIC, -Ă, *euforici*, -ce, adj. De euforie, care se referă la euforie, care provoacă euforia. [Pr.: e-u-] — Din fr. **euphorique**.

EUFORIE, *euforii*, s.f. Stare care se manifestă printr-o senzație de bună dispoziție exagerată, de optimism nemotivat și care apare în unele boli nervoase sau este provocată de unele substanțe narcotice; *p. ext.* beatitudine. [Pr.: e-u-] — Din fr. **euphorie**.

EUFORIZÁNT, -Ă, *euforizanți*, -te, adj. Care produce euforie. [Pr.: e-u-] — Din fr. **euphorisant**.

EUFUÍSM s.n. (Livr.) Manieră stilistică similară gongorismului spaniol sau manierismului italian folosită în proza elisabetană și barocă. [Pr.: e-u-fu-ism] — Din engl. **euphuism**.

EUFUÍSTIC, -Ă, *eufuistici*, -ce, adj. (Livr.; despre stil) Prețios, pompos, bombastic. [Pr.: e-u-fu-is-] — Din engl. **euphuistic**.

EUGENÉTICÁ s.f. Eugenie. [Pr.: e-u-] — Din germ. **Eugenetik**.

EUGENÉZIC, -Ă, *eugenezici*, -ce, adj. Care aparține eugeneticii, referitor la eugenetică. [Pr.: e-u-] — Din fr. **eugénésiq**.

EUGÉNIC, -Ă, *eugenic*, -ce, adj. (Livr.) Referitor la eugenie. [Pr.: e-u-] — Din engl. **eugenic**.

EUGENIE s.f. Disciplină care studiază aplicarea practică a biologiei eredității în ameliorarea genetică a individului; ansamblul metodelor care stau la baza acestei discipline. [Pr.: e-u-] — Din lat. **eugenia**. Cf. fr. **eugénisme**.

EUGLÉNÁ, *euglene*, s.f. Protozoar flagelat oval-alungit, de apă dulce, care posedă cromatofori cu clorofilă (*Euglena viridis*). [Pr.: e-u-] — Din fr. **euglène**.

EUHARISTIC, -Ă, euharistici, -ce, adj. De euharistic, privitor la euharistic. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eucharistique**.

EUHARISTIE, euharistii, s.f. (Bis.) Taină și act de venerație în cele mai multe Biserici creștine, constând în împărțirea cu pâine și vin a credincioșilor; cuminecătura, împărțășanie, grijanie. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eucharistie**, lat. **eucharistia**.

EUHEMERISM s.n. Doctrina lui Euhemerus (sec. IV-III î.H.), potrivit căreia zeii nu sunt decât oameni de seamă divinizați. [Pr.: *e-u-*. — Var.: **evhemerism** s.n.] — Din fr. **évhémérisme**.

EUMENIDE s.f. pl. Nume eufemistic dat eriniilor, furilor. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **euménides**.

EUNÚC, eunuci, s.m. (La turci) Bărbat castrat care făcea serviciul de paznic (al haremului) la curtea sultanului; hadâmb, famen. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eunuque**, lat. **eunuchus**.

EUPATRID, eupatrizi, s.m. Membru al aristocrației gentile în Atica. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eupatrides**.

EUPEPSIE, eupepsii, s.f. Digestie ușoară. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eupepsie**.

EUPEPTIC, -Ă, eupeptici, -ce, adj., s.n. (Medicament) care ușurează digestia. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eupeptique**.

EUPLOID, euploide, s.n. (Biol.) Organism ale cărui celule somatice conțin un număr de cromozomi egal cu numărul de bază al celulei sau cu un multiplu al acesteia. [Pr.: *e-u-plo-id*] — Din fr. **éuploïde**, engl. **euploid**.

EUPNEE s.f. Respirație bună, normală. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eupnée**.

EURIBĂR, -Ă, euribari, -e, adj., s.m. și f. (Animal) care suportă variații mari ale presiunii hidrostatice din mediul acvatic. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eurýbare**.

EURIBIÓNȚ, -Ă, euribionți, -te, adj. (Despre organisme) Care suportă variații mari ale condițiilor de mediu. [Pr.: *e-u-ri-bi-ont*] — Din fr. **eurýbionte**.

EURIHALIN, -Ă, eurihalini, -e, adj. (Despre organisme acvatice) Care suportă variații mari ale salinității. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eurýhalin**.

EURÍP, euripe, s.n. Canal artificial care separa, la romani, arena și animalele sălbatice de spectatori, în circuri. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **euripe**, lat. **euripus**.

EURÍSTIC, -Ă, euristici, -ce, adj., s.f. 1. Adj. (Despre procedee metodologice) Care servește la descoperirea unor cunoștințe noi. **2.** S.f. Metodă de studiu și de cercetare bazată pe descoperirea de fapte noi; arta de a duce o dispută cu scopul de a descoperi adevărul. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eurístique**.

EURITÉRM, -Ă, euritermi, -e, adj. (Despre organisme) Care suportă variații mari ale temperaturii din mediul extern. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eurýtherme**.

EURÍTMIC, -Ă, euritmici, -ce, adj. Privitor la euritmie, care are un ritm armonios. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eurýthmique**.

EURITMIE, euritmii, s.f. 1. Armonie de sunete, de linii, de mișcări etc. (în muzică, în dans, în vorbire etc.). **2.** Funcționare regulată a unei activități organice ritmice. **3.** (Med.) Ritm regulat al pulsului. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eurýthmie**, it. **euritmia**.

EURO¹- Element de compunere cu semnificația „în sau din Europa”, „specific Europei”. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **euro-**.

EURO², euro, s.m. Monedă unică europeană începând cu anul 2002, care a înlocuit monedele naționale din 12 țări ale Uniunii Europene. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **euro**.

EUROATLÁNTIC, -Ă, euroatlantici, -ce, adj. Care aparține țărilor membre ale Alianței Atlanticului de Nord, referitor la această alianță și la aceste țări. [Pr.: *e-u-ro-a-*] — **Euro-** + **atlantic**.

EUROCÉNT, eurocenți, s.m. Monedă divizionară reprezentând a suta parte dintr-un euro. [Pr.: *e-u-*] — **Euro-** + **cent**.

EURODOLÁR, eurodolari, s.m. Dolar american deținut în bănci situate în afara teritoriului sau legislației SUA și utilizat pentru tranzacții în Europa. [Pr.: *e-u-*] — Din engl., fr. **eurodollar**.

EUROOBLIGAȚIUNE, euroobligațiuni, s.f. (Ec.) Obligațiune emisă și comercializată pe piețele europene. [Pr.: *e-u-ro-o-*] — **Euro-** + **obligațiune**.

EUROPÁRMENTÁR, europarlamentari, s.n. Membru în Parlamentul european. [Pr.: *e-u-*] — **Euro¹**- + **parlamentar**. Cf. it. **europarlamentare**.

EUROPEÁN, -Ă, europeni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Europei. **2.** Adj. Care aparține Europei sau europenilor (1), privitor la Europa ori la europeni; europeanesc. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **européen**.

EUROPEÁNCĂ, europence, s.f. Femeie care face parte din populația Europei. [Pr.: *e-u-*] — **European** + suf. **-că**.

EUROPENÉSC, -EÁSCĂ, europenești, adj. (Înv.) European. [Pr.: *e-u-*] — **European** + suf. **-esc**.

EUROPENÉȘTE adv. Ca europenii (1). [Pr.: *e-u-*] — **European** + suf. **-ește**.

EUROPENIZÁ, europenizez, vb. I. Refl. și tranz. A adopta sau a face să adopte îmbrăcămintea, obiceiurile, purtările caracteristice europenilor. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **européaniser**.

EUROPENIZÁRE s.f. Acțiunea de a **europeniza** și rezultatul ei. [Pr.: *e-u-*] — V. **europeniza**.

EUROPÍUM s.n. Element chimic din familia pământurilor rare. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **europium**.

EUROSCEPTIC, eurosceptici, s.m. Persoană, în special politician britanic, care se opune Uniunii Europene sau numai sporirii puterii ei. [Pr.: *e-u-*] — Din engl. **Euro-sceptic**.

EUSEMÍE, eusemii, s.f. Totalitatea simptomelor favorabile în evoluția unei boli. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eusémie**.

EUSTÍL, eustiluri, s.n. Colonadă în care coloanele sunt distanțate între ele prin spații proporționale după diametrele lor. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eustyle**.

EUTANASIA, eutanasiiez, vb. I. Tranz. A provoca o eutanasiie. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **euthanasier**.

EUTANASÍE s.f. **1.** Moarte fără dureri. **2.** Metodă de provocare (de către medic) a unei morți precoce nedureroase unui bolnav incurabil, pentru a-i curma o suferință îndelungată și grea. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **euthanasie**.

EUTANASIÉRE s.f. Faptul de a **eutanasia**. [Pr.: *e-u-*] — V. **eutanasia**.

EUTÉCTIC, -Ă, eutectici, -ce, adj. (Despre amestecuri chimice) Care se topește sau se solidifică la o temperatură constantă, inferioară punctului de topire a fiecăruia dintre constituenți. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eutectique**.

EUTECTOÍD, eutectoide, s.n. Aliaj sub formă de amestec mecanic a două sau a mai multor faze solide rezultate prin cristalizarea lor simultană, la temperatură constantă. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eutectóide**.

EUTEXÍE, eutexii, s.f. Fenomen prezentat de un amestec a cărui temperatură de fuziune constantă este mai joasă decât aceea a altui amestec făcut în alte proporții. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eutexie**.

EUTOCÍE, eutocii, s.f. Naștere normală, fără complicații. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eutocie**.

EUTRÓFIC, -Ă, eutrofici, -ce, adj. (Despre copii) Care este hrănit bine; care este dezvoltat normal. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eutrophiq**.

EUTROFÍE, eutrofii, s.f. Dezvoltare armonioasă a organismului, ca urmare a unei bune nutriții a țesuturilor. [Pr.: *e-u-*] — Din fr. **eutrophie**.

EV, evuri, s.n. (Livr.) Perioadă din istoria omenirii cu anumite trăsături specifice. ♦ *Evul Mediu* = perioadă din istoria omenirii cuprinsă între Antichitate și epoca modernă. [Pl. și: (m.) *evi*] — Din lat. **aeuum**.

EVACUÁ, evacuez, vb. I. Tranz. **1.** A lăsa liber, a goli, a păși în masă un imobil, o localitate, o regiune etc.; a elibera (4). **2.** A lua măsuri de îndepărtare, a scoate, în chip organizat, dintr-un loc și a duce în altul oameni, bunuri etc. ♦ A scoate dintr-o zonă periculoasă populația, animalele, bunurile spre a preveni distrugerea lor. **3.** A elimina gazele nefolositoare din cilindrul unui motor cu ardere internă. ♦ A elimina reziduurile rezultate dintr-un proces tehnologic. **4.** A elimina fecalele din intestine. [Pr.: *-cu-a-*] — Din fr. **évacuer**, lat. **evacuare**.

EVACUÁBIL, -Ă, evacuabili, -e, adj. Care poate fi evacuat. [Pr.: *-cu-a-*] — **Evacua** + suf. **-bil**.

EVACUÁRE, evacuări, s.f. Acțiunea de a **evacua** și rezultatul ei. ♦ Fază din ciclul motoarelor cu ardere internă sau al turbinelor cu gaze, în care gazele de ardere sunt evacuate din mașină după ce au efectuat lucrul mecanic. [Pr.: *-cu-a-*] — V. **evacua**.

EVADÁ, evadez, vb. I. Intrans. (Despre deținuți) A fugi din închisoare sau de sub pază; p. ext. (fam.) a fugi, a scăpa. — Din fr. **évider**, lat. **evadere**.

EVADÁRE, evadări, s.f. Acțiunea de a **evada** și rezultatul ei. — V. **evada**.

EVADÁT, -Ă, evadați, -te, adj. (Adesea substantivat) Care a fugit din închisoare sau de sub pază. — V. **evada**.

EVALUÁ, evaluez, vb. I. Tranz. A determina, a stabili prețul, valoarea, numărul, cantitatea etc.; a calcula, a socoti. ♦ A prețui, a estima. [Pr.: *-lu-a-*] — Din fr. **évaluer**.

EVALUÁBIL, -Ă, evaluabili, -e, adj. Care poate fi evaluat; estimabil. [Pr.: *-lu-a-*] — Din fr. **évaluable**.

EVALUÁRE, evaluări, s.f. Acțiunea de a **evalua** și rezultatul ei; socoteală, calcul; apreciere, prețuire. [Pr.: *-lu-a-*] — V. **evalua**.

EVALUÁT, -Ă, evaluați, -te, adj. A cărui valoare, cantitate etc. a fost stabilită. [Pr.: *-lu-at-*] — V. **evalua**.

EVANESCÉNT, -Ă, evanescenti, -te, adj. (Rar) Care se pierde, care dispare treptat. — Din fr. **évanescent**.

EVANESCÉNTĂ, evanescente, s.f. (Rar) Dispariție lentă; estompare treptată. — Din fr. **évanescence**.

EVANGHELÍÁR, evangheliare, s.n. 1. Carte care cuprinde cele patru Evanghelii; tetraevanghel. **2.** Carte de slujbă care conține pericope din cele patru Evanghelii, citite în cadrul liturghiei sau cu alte ocazii și aranjate în funcție de sărbătoarea Sfințelor Paști. [Pr.: *-li-ar-*] — Din fr. **évangélaire**, lat. **evangeliarium**.

EVANGHÉLIC, -Ă, evanghelic, -ce, adj. 1. Privitor la Evanghelie, caracteristic pentru Evanghelie; din Evanghelie. **2.** (Adesea substantivat) Care ține de cultul luteran. — Din fr. **évangélique**, lat. **evangelicus**.

EVANGHÉLIE, evanghelii, s.f. 1. Vestea cea bună despre împărăția lui Dumnezeu și despre mântuire, mesajul sau conținutul acesteia cuprins în predica și învățătura lui Isus Hristos. **2.** Tradiția orală a predicii lui Isus; istoria vieții pămâtenă a Fiului lui Dumnezeu întrupat; predica și învățătura lui Isus spuse în primele patru cărți ale Noului Testament, atribuite celor patru evangheliști, fiecare cuprinzând Evanghelia (1) în întregime, dar prezentată într-un mod propriu autorului. ♦ Evangheliar. ♦ Expr. *Literă* (sau *cuvânt*) de *evanghelie* = lucru absolut sigur, mai presus de îndoială. *A-și băga* (sau *vârî*) *capul* (*sănătos* sau *teafăr*; *zdrăvăn* etc.) *sub evanghelie* = a-și cauza singur neplăceri, încurcături. ♦ Fiecare

dintre capitolele din această carte, care se citesc în timpul serviciului divin. [Var.: (pop.) *vanghelie* s.f.] — Din sl. *evangelije*.

EVANGHELÍST, *evangelisti*, s.m. 1. (În Noul Testament) Propovăduitor al Evangheliei, activitatea sa fiind asociată funcției sacerdotale. 2. Fiecare dintre cei patru autori care au consențat Evanghelia lui Hristos: Matei, Marcu, Luca și Ioan. [Var.: (pop.) *vangelist* s.m.] — Din sl. *evangelistŭ*.

EVANGHELIZĂ, *evangelizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A converti la creștinism. — Din fr. *évangéliser*, lat. *evangelizare*.

EVANTĂI, *evantaie*, s.n. Obiect pliabil, în formă de semicerc, executat din hârtie, mătase, pene etc., folosit mai ales de femei pentru a-și face vânt și a se apăra de căldură. ♦ Loc. adj. și adv. În *evantăi* = în formă de raze care pornesc dintr-un punct și formează un semicerc. [Var.: *evantăliu* s.n.] — Din fr. *éventail*.

EVANTĂLIU s.n. v. *evantăi*.

EVAPORĂ, *evapor*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) transforma (un lichid) în vapori; a (se) vaporiza. ♦ A (se) transforma în vapori numai la suprafață, la temperaturi inferioare temperaturii sale de fierbere. 2. Refl. Fig. (Fam.) A se face nevăzut; a dispărea. [Prez. ind. și *evaporez*] — Din fr. *évaporer*, lat. *evaporare*.

EVAPORABIL, *-Ă*, *evaporabil*, *-e*, adj. (Despre lichide) Care se poate evaporă (ușor). — Din fr. *évaporable*.

EVAPORĂRE, *evaporări*, s.f. Acțiunea de a (se) evaporă și rezultatul ei. — V. *evapora*.

EVAPORĂTOR¹, *evaporatoare*, s.n. 1. Aparat care servește la concentrarea soluțiilor prin evaporare. 2. Parte componentă a unei instalații frigorifice în care se evaporă lichidul de răcire, producând frigul. — Din fr. *évaporateur*, germ. *Evaporator*.

EVAPORĂTOR², *-OĂRE*, *evaporatori*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor care lucrează la evaporator¹ (1). — *Evapora* + suf. *-tor*.

EVAPORĂȚIE s.f. (Fiz.) Evaporare. — Din fr. *évaporation*.

EVAPORIMÉTRU, *evaporimetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea vitezei de evaporare a apei. — Din fr. *évaporimètre*.

EVAZĂ, *evazez*, vb. I. Tranz. A lărgi progresiv, spre extremitatea deschisă, cavitatea unui obiect sau anumite articole de îmbrăcăminte. — Din fr. *évaser*.

EVAZĂRE, *evazări*, s.f. Acțiunea de a *evaza* și rezultatul ei; lărgire progresivă efectuată la extremitatea unui obiect sau la anumite articole de îmbrăcăminte. — V. *evaza*.

EVAZĂT, *-Ă*, *evazați*, *-te*, adj. (Mai ales despre fuste) Care are jumătatea inferioară mai largă decât jumătatea superioară, în formă de trapez. — V. *evaza*. Cf. fr. *évasé*.

EVAZIONÍST, *-Ă*, *evazionisti*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se sustrage de la obligațiile fiscale. [Pr.: *-zi-o-*] — *Evaziune* + suf. *-ist*.

EVAZIUNE, *evaziuni*, s.f. 1. (În sintagma) *Evaziune fiscală* = sustragere prin orice mijloace de la plata impozitelor, taxelor și a altor sume datorate bugetelor de stat de către persoanele fizice și juridice, care realizează venituri impozabile, conform reglementărilor fiscale. 2. (Rar) Evadare. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. *évasion*, lat. *evasio*, *-onis*.

EVAZIV, *-Ă*, *evazivi*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Care exprimă o atitudine vagă, neprecisă; ocolit. — Din fr. *évasif*.

EVECTIUNE, *evectiuni*, s.f. Inegalitate periodică în mișcarea Lunii, produsă de acțiunea Soarelui. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *évection*, lat. *evectio*, *-onis*.

EVENIMENT, *evenimente*, s.n. 1. Întâmplare importantă, fapt de mare însemnătate. 2. (În teoria informației) Orice fenomen local și instantaneu sau stare locală și instantanee. 3. (Mat.) Noțiune de bază din domeniul teoriei probabilităților, care exprimă producerea sau neproducerea unui fenomen în cadrul unui experiment. — Din fr. *événement*.

EVENIMENTĂL, *-Ă*, *evenimentali*, *-e*, adj. 1. Care se mărginește la descrierea evenimentelor (1). 2. Care se referă la descrierea evenimentelor (1). [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. *événementiel*.

EVENTIV, *-Ă*, *eventivi*, *-e*, adj. (Gram.; în sintagma) *Verb reflexiv eventiv* (și substantivat, n.) = verb reflexiv care arată că în starea subiectului se produce o schimbare, că subiectul se transpune în altă stare decât aceea în care se găsea. — Din fr. *éventif*.

EVENTRĂȚIE, *eventrații*, s.f. Ieșire sub piele a viscerelor învelite în sacul peritoneal, care apare în urma unui traumatism sau a unei operații. — Din fr. *éventration*.

EVENTUĂL, *-Ă*, *eventuali*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Care poate să se întâmple; posibil, probabil. [Pr.: *-tu-al*] — Din fr. *éventuel*.

EVENTUALITATE, *eventualități*, s.f. Situație care s-ar putea ivi, caz posibil; împrejurare viitoare posibilă. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. *éventualité*.

EVERSIUNE, *eversiu*, s.f. 1. (Livr.) Răsturnare; ruinare. 2. (Med.) Ieșire a unei membrane din cavitatea ei naturală. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. *éversion*, lat. *eversio*, *-onis*.

EVGHENICÓS, *-OĂSĂ*, *evghenicoși*, *-oase*, adj. (Înv.) Nobil. — Din ngr. *evghenikós*.

EVGHENIE, *evghenii*, s.f. (Înv.) Boierie, noblețe. ♦ (În epoca fanariotă, urmat de un adjectiv posesiv) Formulă politicoasă de adresare către un boier. — Din ngr. *evghenia*.

EVHEMERISM s.n. v. *euhemerism*.

EVICȚIUNE, *evicțiuni*, s.f. (Jur.) Pierdere totală sau parțială, a posesiei ori a dreptului de proprietate asupra unui lucru dobândit prin cumpărare, partaj etc., în favoarea unei terțe persoane, căreia îi este recunoscut legal un drept real asupra unui lucru. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *éviction*, lat. *evictio*, *-onis*.

EVIDENT, *-Ă*, *evidenți*, *-te*, adj. (Adesea adverbial) Care este atât de clar încât nu mai trebuie dovedit; vădit, neîndoielnic. — Din fr. *évident*, lat. *evidens*, *-ntis*. **EVIDENȚĂ**, (2) *evidențe*, s.f. 1. Faptul de a fi evident, caracterul a ceea ce este evident; certitudine. ♦ Expr. *A scoate (sau a pune) în evidență* = a scoate la iveală, a sublinia. 2. Activitate care asigură informarea permanentă și precisă despre situația dintr-un anumit domeniu prin înregistrarea și controlul proceselor, fenomenelor, lucrurilor, bunurilor, persoanelor etc. din punct de vedere cantitativ și calitativ. — Din fr. *évidence*, lat. *evidentia*, it. *evidenza*.

EVIDENȚIĂ, *evidențiez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A ieși sau a scoate în evidență; a (se) deosebi, a (se) distinge, a (se) remarca. 2. Tranz. A recunoaște oficial meritele sau succesele obținute în muncă de cineva. [Pr.: *-ți-a-*] — Din *evidență*.

EVIDENȚIĂT, *-Ă*, *evidențiați*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care s-a distins, s-a remarcat; căruia i s-au recunoscut oficial meritele sau succesele în muncă. [Pr.: *-ți-at*] — V. *evidenția*.

EVIDENȚIERE, *evidențieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *evidenția* și rezultatul ei. [Pr.: *-ți-e-*] — V. *evidenția*.

EVINGE, *eving*, vb. III. Tranz. A face pe cineva să sufere o evicțiune. — Din lat. *evincere* (după *invingere*).

EVIRĂȚIE, *evirații*, s.f. (Rar) Castrare. — Din fr. *éviration*.

EVISCERĂ, *eviscerez*, vb. I. Tranz. A scoate organele din cavitatea abdominală și toracică la animalele tăiate pentru consum. — Din fr. *éviscérer*.

EVISCERĂRE, *eviscerări*, s.f. Acțiunea de a *eviscera*. — V. *eviscera*.

EVITĂ, *evit*, vb. I. Tranz. A căuta să scape de...; a se feri de...; a ocoli. ♦ A împiedica; a îndepărta, a înlătura. *O reparație mică poate evita pagube mari*. — Din fr. *éviter*, lat. *evitare*.

EVITĂBIL, *-Ă*, *evitabili*, *-e*, adj. Care poate fi evitat. — Din fr. *évitable*, lat. *evitabilis*.

EVITABILITATE s.f. Caracterul a ceea ce este evitabil. — *Evitabil* + suf. *-itate*.

EVITĂRE, *evitări*, s.f. 1. Acțiunea de a *evita*. 2. Poziție (determinată de direcția prorei) pe care o ia o navă sub acțiunea vântului și a curenților. 3. Manevră efectuată de o navă pentru întoarcere sau pentru a ocoli o altă navă sau un obstacol. — V. *evita*.

EVILĂVIE, *evlavii*, s.f. Religiozitate profundă, exteriorizată printr-o scrupuloasă îndeplinire a practicilor bisericești; cucernicie. ♦ Fig. Comportare respectuoasă și admirabilă față de cineva sau de ceva. — Din ngr. *evlavia*.

EVILAVIÓS, *-OĂSĂ*, *evlavioși*, *-oase*, adj. (Adesea substantivat) Stăpănit de evlavie; cucernic. [Pr.: *-vi-os*] — *Evlavie* + suf. *-os*.

EVOCĂ, *evoc*, vb. I. Tranz. A aduce în conștiință fapte, evenimente, împrejurări etc. trecute; a zugrăvi prin cuvinte imaginea unui lucru cunoscut, dar trecut demult. — Din fr. *évoquer*, lat. *evocare*.

EVOCABIL, *-Ă*, *evocabili*, *-e*, adj. Care merită să fie evocat. — Din fr. *évocable*.

EVOCĂRE, *evocări*, s.f. Faptul de a *evoca*; amintire, aducere-aminte, evocare. ♦ (Concr.) Compoziție literară în care se evocă ceva. — V. *evoca*.

EVOCĂTOR, *-Ă*, *evocativi*, *-e*, adj. Evocator. — Din lat. *evocativus*.

EVOCĂTOR, *-OĂRE*, *evocatori*, *-oare*, adj. Care are darul de a *evoca*, de a da viață, de a rechemă în amintire; evocativ. — Din fr. *évocateur*, lat. *evocatorius*.

EVOCĂȚIE, *evocații*, s.f. (Rar) Evocare. ♦ Trimitere a unei cauze spre judecare la altă instanță. — Din lat. *evocatio*, fr. *évocation*.

EVOLUĂ, *evoluez*, vb. I. Intrans. 1. A trece printr-o serie de transformări, prin diferite faze progresive, spre o treaptă superioară; a se dezvolta; a se transforma. ♦ A-și urma cursul; a se desfășura. *Boala evoluează normal*. ♦ (Sport) A susține un meci; a juca. 2. A se deplasa cu mișcări largi (circulare). [Pr.: *-lu-a-*] — Din fr. *évoluer*.

EVOLUĂRE, *evoluari*, s.f. Acțiunea de a *evolua* și rezultatul ei; evoluție. [Pr.: *-lu-a-*] — V. *evolua*.

EVOLUĂT, *-Ă*, *evoluați*, *-te*, adj. Care a ajuns, prin faze succesive, la un stadiu superior de dezvoltare. ♦ Dezvoltat din punct de vedere intelectual. [Pr.: *-lu-at*] — V. *evolua*.

EVOLUȚĂ, *evolute*, s.f. (Mat.) Curbă, loc geometric al centrelor de curbură ale unei curbe date; desfășurată. — Din germ. *Evolute*.

EVOLUTIV, *-Ă*, *evolutivi*, *-e*, adj. 1. Care se dezvoltă treptat și neîntrerupt. 2. Care ține de evoluție (1, 2). — Din fr. *évolutif*.

EVOLUȚIE, *evoluii*, s.f. 1. Dezvoltare. 2. Desfășurare, curs. 3. Deplasare prin mișcări largi (circulare). 4. (Biol.) Proces prin care, pornind de la cele mai primitive organisme, s-a ajuns la diversitatea de astăzi a lumii vii. — Din fr. *évolution*, lat. *evolutio*.

EVOLUȚIONISM s.n. 1. Teorie conform căreia speciile sunt rezultatul unui proces continuu de evoluție, care a început odată cu formarea primei celule. 2. (În sens restrâns) Teoria lui Lamarck, Darwin etc. despre evoluția speciilor de plante

și de animale, despre transformarea lor unele într-altele; transformism. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **évoluționisme**.

EVOLUȚIONIST, -Ă, evoluționisti, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Privitor la evoluționism (1), care are la bază evoluționismul. 2. S.m. și f. Adept al evoluționismului (1). [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **évoluționiste**.

EVREICĂ, evreice, s.f. Femeie care face parte din neamul evreilor. — Din rus. **evreika**.

EVREIESC, -IĂSCĂ, evreiești, adj. Care aparține evreilor, privitor la evrei; izraelit. [Pr.: -vre-iesc] — **Evreu** + suf. **-esc**.

EVREIEȘTE adv. În felul evreilor, ca evreii; în limba ebraică. [Pr.: -vre-ies-] — **Evreu** + suf. **-ește**.

EVREU, evrei, s.m. (La pl.) Populație de religie iudaică (mozaică), descendentă din vechii locuitori ai Palestinei și din alte populații care au adoptat iudaismul; (și la sg.) persoană care face parte din această populație; izraelit. ♦ Populația actualului stat Israel; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. — Din sl. **evreinŭ**.

EVREIA interj. (Livr.) Exclamație de bucurie folosită mai ales la rezolvarea unei probleme dificile. — Din ngr. **évrika**.

EVŪLSIE s.f. v. **evulsione**.

EVULSIUNE, evulsium, s.f. (Livr.) Smulgere; scoatere, extracție. [Pr.: -si-u-] — Var.: **evulsie** s.f.] — Din fr. **évulsion**, lat. **evulsio, -onis**.

EX- Element de compunere cu sensul de „afară de” sau „fost”, care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. — Din lat. **ex**.

EXA- v. **hexa-**.

EXABRUPTO loc. adv. Dintr-o dată, brusc, pe nepregătite. [Pr.: **ecsabrupto**] — Loc. lat.

EXACERBĂ, exacerbez, vb. I. Tranz. A intensifica, a accentua, a exagera sentimente, dureri etc. — Din fr. **exacerber**, lat. **exacerbare**.

EXACERBĂRE, exacerbări, s.f. Acțiunea de a *exacerba* și rezultatul ei; exacerbare. — V. **exacerba**.

EXACERBĂT, -Ă, exacerbați, -te, adj. Intensificat, accentuat, exagerat. — V. **exacerba**.

EXACERBĂȚIE, exacerbații, s.f. (Rar) Intensificare a unei dureri, a unei pasiuni etc.; exacerbare. — Din fr. **exacerbation**.

EXĂCT, -Ă, exacti, -te, adj., adv. I. Adj. 1. Care este conform cu realitatea, care este în deplină concordanță cu adevărul. ♦ *Științe exacte* = științe în care formulările se pot prezenta în formă matematică. ♦ Care reproduce întocmai un model, care redă întocmai originalul. 2. Punctual. **II. Adv. 1.** În concordanță cu realitatea. *Spune exact ce s-a întâmplat.* ♦ Tocmai, chiar. *Avem exact nouă sute.* 2. În conformitate cu un program, fără abateri, cu punctualitate. [Pr.: **eg-zact**] — Din fr. **exact**, lat. **exactus**.

EXACTITĂTE, exactități, s.f. Calitatea de a fi exact; exactitudine. ♦ Loc. adv. *Cu exactitate* = precis. [Pr.: **eg-zact**] — **Exact** + suf. **-itate**.

EXACTITUDINE, exactitudini, s.f. Exactitate. [Pr.: **eg-zac-**] — După fr. **exactitude**.

EXAĒDRU s.n. v. **hexaedru**.

EX AEQUO loc. adv. La egalitate. [Pr.: **ecsécvo**] — Loc. lat.

EXAGERĂ, exagerez, vb. I. Tranz. A prezenta un fapt în dimensiuni mărite față de realitate, a da proporții, a amplifica peste măsură; a deforma realitatea prin mărirea proporțiilor unui fapt. — Din fr. **exagérer**, lat. **exaggerare**.

EXAGERĂRE, exagerări, s.f. Acțiunea de a *exagera* și rezultatul ei; exagerație; exces (1). — V. **exagera**.

EXAGERĂT, -Ă, exagerați, -te, adj. Care nu se potrivește cu realitatea, depășind proporțiile ei. ♦ (Despre oameni) Care exagerază importanța reală a unor fapte. ♦ Care depășește limita normală; excesiv, abuziv. ♦ (Adverbial; legat de un adjectiv sau de un adverb prin prep. „de”, formează superlativul) Prea, din cale afară de... — V. **exagera**.

EXAGERĂȚIE, exagerații, s.f. (Rar) Exagerare. — Din fr. **exagération**, lat. **exaggeratio**.

EXAGÓN s.n. v. **hexagon**.

EXALĂ, exal, vb. I. Tranz. 1. A emite, a împrăști, a degaja vapori, mirosuri etc.; a emana (1). 2. Fig. A exterioriza, a manifesta, a exprima. [Pr.: **eg-za-**] — Din fr. **exhaler**, lat. **exhalare**.

EXALĂRE, exalări, s.f. Acțiunea de a *exala*; exalație. [Pr.: **eg-za-**] — V. **exala**.

EXALĂȚIE, exalații, s.f. Exalare; miasmă, duhoare; abureală. [Pr.: **eg-za-**] — Din fr. **exhalation**, lat. **exhalatio**.

EXALTĂ, exalt, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) inflăcăra peste măsură; a (se) entuziasma. 2. Tranz. (Rar) A slăvi, a proslăvi, a glorifica. [Pr.: **eg-zal-**] — Din fr. **exalter**, lat. **exaltare**.

EXALTĂRE, exaltări, s.f. 1. Entuziasm, încântare, inflăcărare, duse la paroxism. 2. (Rar) Slăvire, proslăvire, glorificare. [Pr.: **eg-zal-**] — V. **exalta**.

EXALTĂT, -Ă, exaltați, -te, adj. 1. Entuziasmat, inflăcărat, aprins peste măsură, până la paroxism; exagerat. 2. (Fam.) Leșit din minți, surescitat. [Pr.: **eg-zal-**] — V. **exalta**.

EXĂMEN, examene, s.n. 1. Mijloc de verificare și de apreciere a cunoștințelor dobândite de elevi, de studenți, de candidați pentru ocuparea unui loc, a unui post etc. ♦ *Examen de diplomă* = examen susținut în fața unei comisii speciale, după

absolvirea unei instituții de învățământ superior, în vederea obținerii diplomei. ♦ Probă, încercare prin care se verifică trănicia, temeinicia unui lucru, a unei situații etc. 2. Cercetare amănunțită a unui lucru sau a unei ființe, în vederea ajungerii la o justă cunoaștere a lor. ♦ *Examen medical* = cercetare de către medic a unui bolnav pentru a pune diagnosticul și pentru a stabili tratamentul. [Pr.: **eg-za-**] — Din fr., lat. **examen**.

EXĂMETRU s.m. v. **hexametru**.

EXAMINĂ, examinez, vb. I. Tranz. 1. A cerceta, a studia amănunțit ceva sau pe cineva. ♦ A cerceta un bolnav pentru a pune diagnosticul și pentru a stabili tratamentul. 2. A supune un elev, un student, un candidat la un post etc. la o probă de verificare și de apreciere a cunoștințelor; a asculta; a chestiona, a întreba. [Pr.: **eg-za-**] — Din fr. **examiner**, lat. **examinare**.

EXAMINĂRE, examinări, s.f. Acțiunea de a *examina* și rezultatul ei. [Pr.: **eg-za-**] — V. **examina**.

EXAMINĂTOR, -OĂRE, examinatori, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care examinează. [Pr.: **eg-za-**] — Din fr. **examineur**, lat. **examinator**.

EXANTĒMĂ, exanteme, s.n. Eruptie care apare pe piele în unele boli contagioase, ca rujeola, scarlatina etc. [Pr.: **eg-zan-**] — Din fr. **exanthème**.

EXANTEMĂTIC, exantematic, adj. (În sintagma) *Tifos exantematic* = boală infecțioasă și epidemică gravă, care se manifestă prin temperatură foarte ridicată, convulsii și erupții pe piele. [Pr.: **eg-zan-**] — Din fr. **exanthématique**.

EXARĂȚIE, exarații, s.f. Eroziune glaciară. — Din germ. **Exaration**.

EXĂRH, exarhi, s.m. 1. Comandant al unei unități de cavalerie în armata romană. ♦ Guvernator bizantin din Italia și din Africa de Nord. 2. (În Biserica ortodoxă) Mitropolit delegat de patriarhul din Constantinopol să conducă sau să îndrume treburile bisericesti dintr-o provincie ori dintr-o țară; persoană care deține această demnitate. 3. Arhiepiscop însărcinat cu inspecția și controlul mănăstirilor dintr-o eparhie. — Din ngr. **ixarhos**.

EXĂRHĂT, exarhate, s.n. Teritoriul asupra căruia se întinde autoritatea unui exarh (2). ♦ Funcția, demnitatea de exarh (2). — Din fr. **exarchat** (după *exarh*).

EXĂSPERĂ, exasperez, vb. I. Tranz. A irita, a nerva peste măsură; a scoate din sărite, a agasa. [Pr.: **eg-zas-**] — Din fr. **exaspérer**, lat. **exasperare**.

EXĂSPERĂNT, -Ă, exasperanți, -te, adj. Care exasperează; inebunitor. [Pr.: **eg-zas-**] — Din fr. **exaspérant**.

EXĂSPERĂRE, exasperări, s.f. Acțiunea de a *exaspera* și rezultatul ei. ♦ Loc. adv. *Până la exasperare* = până la ultima limită. [Pr.: **eg-zas-**] — V. **exaspera**.

EXĂSPERĂT, -Ă, exasperați, -te, adj. Iritat, nervat peste măsură. [Pr.: **eg-zas-**] — V. **exaspera**.

EX-CAMPIÓN, -OĂNĂ, ex-campioni, -oane, s.m. și f. Fost campion. [Pr.: **-pi-on**] — **Ex-** + **campion**.

EX CĂTHEdra loc. adj., loc. adv. De la înălțimea catedrei; pe un ton doctoral, dogmatic. [Pr.: **ec catedra**] — Loc. lat.

EXCAVĂ, excavez, vb. I. Tranz. A săpa făcând o cavitate în pământ (cu ajutorul unui excavator). — Din fr. **excaver**.

EXCAVĂRE, excavări, s.f. Acțiunea de a *excava* și rezultatul ei; excavație. — V. **excava**.

EXCAVĂTOR, excavatoare, s.n. Mașină de lucru autopropulsată, de mare capacitate, întrebuințată pentru săpat și încărcat pământul, la diferite lucrări de terasament, în exploatarea miniere etc. [Var.: **escavator** s.n.] — Din fr. **excavateur**; cf. rus. **экскаватор**.

EXCAVĂTORIȘT, -Ă, excavatoriști, -ste, s.m. și f. Muncitor calificat care lucrează cu excavatorul. — **Excavator** + suf. **-ist**.

EXCAVĂȚIE, excavații, s.f. 1. Groapă, cavitate în suprafața Pământului sau în adâncime, creată în urma unui fenomen natural sau executată artificial în scopul realizării unor construcții (fundatii, terasamente, canale, tuneluri etc.) ♦ Săpătură. 2. (Med.) Cavitate patologică formată într-un organ. [Var.: **excavațiune** s.f.] — Din fr. **excavation**.

EXCAVĂȚIUNE s.f. v. **excavație**.

EXCEDĂ, excedez, vb. I. Intrans. (Livr.) A întrece măsura, nivelul obișnuit, a depăși valoarea; p. ext. a copleși, a covârși. — Din fr. **excéder**, lat. **excedere**.

EXCEDĒNT, excedente, s.n. Cantitate care depășește o anumită limită, care rămâne după satisfacerea tuturor necesităților; surplus, prisos. ♦ (Ec.) Diferență pozitivă dintre un venit, pe de o parte, și o plată sau cheltuială, pe de altă parte, înscrise într-o balanță ori într-un buget. — Din fr. **excédent**, lat. **excedens, -ntis**.

EXCEDENTĂR, -Ă, excedentari, -e, adj. Care este în plus, care întrece un anumit nivel sau un anumit plafon dinainte stabilit. ♦ (Fin.; despre buget, balanță etc.) Care are un excedent. — Din fr. **excédentaire**.

EXCELĂ, excelez, vb. I. Intrans. A se deosebi, a se remarca, a se distinge în mod deosebit (într-un domeniu). — Din fr. **exceller**, lat. **excellere**.

EXCELĒNT, -Ă, excelenți, -te, adj. (Adesea adverbial) Care excelează; deosebit, admirabil, minunat, exceptional. — Din fr. **excellent**, lat. **excellens, -ntis**.

EXCELĒNȚĂ s.f. 1. Titlu acordat ambasadorilor sau (în unele țări) marilor demnitari de stat. 2. (În loc.) *Prin excelență* = în cel mai înalt grad; mai ales, cu deosebire; eminent. — Din fr. **excellence**, lat. **excellētia**.

EXCĒTRIC, -Ă, excetrici, -ce, adj., s.n. 1. Adj. 1. Care iese din limitele obișnuitului; original; neobișnuit, ciudat, bizar, extravagant. 2. (Mat.; despre un

punct) Care se află în afara centrului unei figuri; (la pl.; despre figuri geometrice, piese etc.) care nu au un centru comun. **II.** S.n. Organ de mașină în formă de disc, fixat pe un arbore rotativ și servind la transformarea mișcării circulare în mișcare rectilinie și invers. — Din fr. **excentrique**.

EXCENTRICITĂȚE, excentricități, s.f. **1.** Originalitate; ciudățenie, bizarerie, extravagantă. **2.** (Mat.) Calitatea unui punct de a se găsi în afara centrului unei figuri. ♦ Distanța dintre centrele sau axele de rotație a două piese excentrice. ♦ Defect de asamblare a două piese care în mod normal trebuie să fie concentrice sau trebuie să aibă o axă comună. — Din fr. **excentricité**.

EXCEPTĂ, exceptez, vb. I. Tranz. A lăsa deoparte, a nu cuprinde, a nu socoti; a exclude. — Din fr. **excepter**.

EXCEPTĂRE s.f. Acțiunea de a *excepta* și rezultatul ei. — V. **excepta**.

EXCÉPTIE, excepții, s.f. **1.** Abateră de la regula generală; ceea ce nu se supune noimei generale. ♦ Expr. *Cu excepția...* = afară de... *Fără excepție* = fără deosebire. **2.** Abateră îngăduită de lege de la aplicarea anumitor norme juridice. **3.** Mijloc de apărare într-un litigiu, tinzând fie la amânarea soluționării acestuia, fie la înlăturarea pretențiilor reclamantului, fără a se intra în examinarea litigiului. — Din fr. **exception**, lat. **exceptio**.

EXCEPȚIONAL, -Ă, excepționali, -e, adj. **1.** Care face, care constituie o excepție, care iese din comun; deosebit. **2.** Foarte bun, excelent, extraordinar, remarcabil, grozav (**3.**). ♦ (Adverbial; cu determinări introduse prin prep. „de”, formează superlativul) Foarte, extraordinar. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **exceptionnel**.

EXCERPTĂ, excerptez, vb. I. Tranz. A extrage un anumit material dintr-un text, dintr-o lucrare etc. în vederea studierii lui, a întocmirii unei lucrări științifice etc. — Din fr. **excerpter**.

EXCERPTĂRE, excerptări, s.f. Acțiunea de a *excerpta* și rezultatul ei. — V. **excerpta**.

EXCERPTE s.n. pl. Pasaje sau termeni scoși dintr-o lucrare; *p. ext.* lucrare care conține asemenea pasaje. — Din lat. **excerpta**.

EXCÉS, excese, s.n. **1.** Exagerare, abuz; *p. ext.* lipsă de cumpătare, de măsură. ♦ Expr. *Exces de zel* = zel exagerat. **2.** (În unele state) Act de violență, săvârșit de unul dintre soți față de celălalt, de natură a constitui motiv de divorț. — Din fr. **excès**, lat. **excessus**.

EXCESIV, -Ă, excesivi, -e, adj. Care depășește limita normală; exagerat; abuziv. ♦ (Adverbial; cu determinări introduse prin prep. „de”, formează superlativul) Din cale afară de..., neșus de..., foarte, prea. — Din fr. **excessif**.

EXCIPIENT, -Ă, excipienti, -te, adj., s.n. (Substanță sau amestec de substanțe) care este inactiv față de organism și în care se încorporează diferite medicamente. [Pr.: -pi-ent] — Din fr. **excipient**.

EXCITĂ, excit, vb. I. Tranz. **1.** A provoca (prin mijloace fizice, chimice sau biologice) intrarea în acțiune a unei celule, a unui țesut sau a unui organ. **2.** A ațâța, a întărâta. ♦ A provoca, a stârni o senzație, un sentiment. **3.** A produce un câmp magnetic util într-o mașină electrică sau într-un aparat electric; a produce un surplus de energie. — Din fr. **exciter**, lat. **excitare**.

EXCITABIL, -Ă, excitabili, -e, adj. Care poate fi (ușor) excitat. — Din fr. **excitable**, lat. **excitabilis**.

EXCITABILITĂȚE s.f. (Biol.) Capacitate a substanței vii de a reacționa în mod specific la acțiunea mediului extern și intern. — Din fr. **excitabilité**.

EXCITĂNT, -Ă, excitanti, -te, adj., s.n. **1.** Adj. Care excită; excitator (**1.**). **2.** S.n. Substanță care stimulează capacitatea funcțională a organismului; ceea ce provoacă o excitație. — Din fr. **excitant**.

EXCITĂRE, excitări, s.f. **1.** Acțiunea de a *excita* și rezultatul ei; excitație. **2.** Aplicare a unei mărmi de comandă (tensiune electrică, curent electric etc.) la intrarea unui aparat sau a unui dispozitiv comandat. — V. **excita**.

EXCITĂȚI, -Ă, excitați, -te, adj. Asupra căruia s-a exercitat o excitație. — V. **excita**.

EXCITĂTOR, -OĂRE, excitatori, -oare, adj., s.n. **1.** Adj. (Rar) Excitant (**1.**). **2.** S.n. Generator auxiliar de curent continuu folosit pentru alimentarea înfășurării de excitație a altor mașini electrice. [Var.: **2** **excititoare** s.f.] — Din fr. **excitateur**, lat. **excitator**.

EXCITĂȚIE, excitații, s.f. **1.** Excitare. **2.** Proces fiziologic care se manifestă prin activitatea funcțională (contractie, secreție sau generare de impulsuri) a unei celule, a unui țesut sau a unui organ, ca răspuns la un factor stimulator intern sau extern. **3.** Solenitație sau curentul electric al înfășurării de excitație a unei mașini electrice sau a unui aparat electric. **4.** Producere a câmpului magnetic inductor util în mașinile electrice, în unele aparate electrice și instrumente electrice. — Din fr. **excitation**, lat. **excitatio**.

EXCITRÓN, excitroane, s.n. (Fiz.) Ignitron. — Din fr., engl. **excitron**.

EXCIZĂ, excizez, vb. I. Tranz. A extripa. ♦ A scobi (în lemn sau în alt material). — Din fr. **exciser**.

EXCIZĂRE s.f. Acțiunea de a *exciza* și rezultatul ei. — V. **exciza**.

EXCIZIE, excizii, s.f. Extirpare a unei porțiuni de țesut sau de organ. ♦ Tăiere, scoatere a unui fragment dintr-un material sau dintr-o piesă. [Acc. și: *excizie*] — Din fr. **excision**.

EXCLAMĂ, exclám, vb. I. Tranz. A rosti ceva cu ton ridicat (și prelungit), ca urmare a unei stări afective puternice; a striga. — Din fr. **exclamer**, lat. **exclamare**.

EXCLAMĂRE, exclamări, s.f. Acțiunea de a *exclama* și rezultatul ei; exclamație. ♦ *Semnul exclamării* = semn de punctuație, întrebuințat după o interjecție, după un vocativ sau după o propoziție exclamativă sau imperativă. — V. **exclama**.

EXCLAMATIV, -Ă, exclamativi, -e, adj. Care exprimă o exclamație. *Ton exclamativ*. ♦ *Propoziție exclamativă* (și substantivat, f.) = propoziție care exprimă o stare afectivă. — Din fr. **exclamatif**.

EXCLAMĂȚIE, exclamații, s.f. Cuvânt, propoziție sau frază rostite cu un ton ridicat (și prelungit), pentru a exprima o stare afectivă puternică; strigăt, exclamare. — Din fr. **exclamation**, lat. **exclamatio**.

EXCLÚDE, exclúd, vb. III. Tranz. A înlătura, a da afară, a elimina, a îndepărta, a excepta. ♦ Refl. recipr. (Despre două elemente) A se respinge ca fiind incompatibile, contrare. — Din lat. **excludere**.

EXCLÚDERE, excluderi, s.f. Acțiunea de a *excluce* și rezultatul ei; dare afară, înlăturare, excludiune (**1.**). ♦ Prevvedere a unei polițe de asigurare sau a unui titlu aplicabilă în caz de neacoperire. — V. **excluce**.

EXCLÚS, -Ă, excluși, -se, adj., adv. **1.** Adj. (Despre persoane) Îndepărtat, eliminat, dat afară, scos dintr-o organizație, dintr-o instituție. **2.** Adv. Imposibil, inadmisibil, de neadmis. — V. **excluce**.

EXCLÚSIV, -Ă, exclusivi, -e, adj., adv. **1.** Adj. (Despre noțiuni abstracte) Care se exclude unul pe altul, care este incompatibil cu altceva. ♦ Care se referă, se limitează la un singur lucru. *Pasiune exclusivă pentru șah*. **2.** Adv. Cu excluderea oricărui altor posibilități, exceptând. ♦ Numai (și numai). ♦ În afară de... *Până la 1 aprilie exclusiv*. — Din fr. **exclusif**, lat. **exclusivus**.

EXCLÚSIVISM s.n. 1. Atitudinea celui care refuză să ia în considerație părerile sau ideile altora. **2.** Caracterul a ceea ce este exclusiv. — Din fr. **exclusivisme**.

EXCLÚSIVÍST, -Ă, exclusivisti, -ste, adj. (Adesea substantivat) Care are o atitudine de exclusivism, care manifestă exclusivism. — Din fr. **exclusiviste**.

EXCLÚSIVITĂȚE, exclusivități, s.f. Stare a două lucruri care se exclud între ele; situația, calitatea a ceea ce este exclusiv. ♦ Drept exclusiv la o acțiune. ♦ Loc. adv. *În exclusivitate* = cu excluderea tuturor celorlalți sau celorlalte; exclusiv. — Din fr. **exclusivité**.

EXCLÚZIUNE, excluțiuni, s.f. **1.** Excludere, interdicție. **2.** (Log.) Relație care există între două propoziții care nu pot fi simultan adevărate. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **exclusion**.

EXCÓGITĂȚIE, excogitații, s.f. (Livr.) Efort de gândire. — Din fr. **excogitation**, lat. **excogitatio**.

EXCÓMUNICĂ, excomunic, vb. I. Tranz. A exclude pe cineva dintr-o comunitate religioasă. — Din lat. **excommunicare**, fr. **excommunier**.

EXCÓMUNICĂRE, excomunicări, s.f. Acțiunea de a *excomunica* și rezultatul ei; excludere temporară sau definitivă dintr-o comunitate religioasă (creștină, mozaică etc.) pentru abateri de la canoane sau dogme. — V. **excomunica**.

EXCÓRIĂ, excoria, pers. **3** *excóriază*, vb. I. Tranz. și refl. (Despre piele) A (se) jupui ușor. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **excorier**, lat. **excoriare**.

EXCÓRIĂȚIE, excoriații, s.f. (Med.) Julitură, eroziune, excorie. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **excoriation**.

EXCÓRIERE, excorieri, s.f. Acțiunea de a (se) *excória* și rezultatul ei; excoriație. [Pr.: -ri-e-] — V. **excória**.

EXCÓRPORĂȚIE, excorporații, s.f. Act prin care un episcop declară că un preot nu face parte din dieceza sa. — Din fr. **excorporation**.

EXCÓREMÊNT, excremente, s.n. Materie rezultată din digestie, care se elimină din corpul oamenilor sau al animalelor prin anus; (materii) fecale; murdărie (**1.**). — Din fr. **excrément**, lat. **excrementum**.

EXCÓRESCÊNTĂ, excrescențe, s.f. Formațiune rezultată în urma unei creșteri tisulare în exces, realizând denivelări pe anumite suprafețe (polip, vegetații, neg. etc.). — Din lat. **excrescentia**. Cf. fr. **excroissance**.

EXCÓRETĂ, excretez, vb. I. Tranz. A elimina prin excreție, a evacua din organism, în urma proceselor biochimice, substanțe devenite inutile sau vătămatoare. — Din fr. **excréter**.

EXCÓRETÓR, -OĂRE, excretori, -oare, adj. Care se referă la excreție. *Canal excretor*: *Glandă excretorie*. *Aparat excretor*. — Din fr. **excréteur**.

EXCÓREȚIE, excreții, s.f. Faptul de a *excreta*; proces de eliminare a produșilor rezultați din procesele de dezasimilație ale organismului animal. ♦ Substanță eliminată de organism ca rezultat al proceselor biochimice. — Din fr. **excrétion**, lat. **excretio**.

EXCÓRS, excursuri, s.n. (Livr.) **1.** Abateră, deviere de la subiect pentru a lămuri o problemă secundară; digresiune. **2.** Disertație sub formă de digresiune, făcută cu ocazia comentării unui pasaj dintr-un autor (antic). — Din lat. **excursus**.

EXCÓRSIE, excursii, s.f. Plimbare sau călătorie făcută, de obicei în grup, pe jos sau cu un mijloc de transport, în scop educativ, recreativ etc. [Var.: **excursiune** s.f.] — Din fr. **excursion**, lat. **excursio**.

EXCÓRSIÓNÍST, -Ă, excursioniști, -ste, s.m. și f. Persoană care face o excursie. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **excursionniste**.

EXCÓRSIÓNE s.f. v. **excursie**.

EXECRĂ, execrez, vb. I. Tranz. (Franțuzism) A detesta, a urî, a disprețui; a avea oroare, repulsie, scârbă de... — Din fr. **exécrer**, lat. **execrari**.

EXECRĂBIL, -Ă, *execrabili*, -e, adj. Respingător, detestabil, dezgustător, oribil. — Din fr. *exécrable*, lat. *execrabilis*.

EXECRĂȚIE, *execrații*, s.f. (Rar) Oroare, repulsie. ♦ Persoană sau lucru care provoacă această reacție. — Din fr. *exécration*.

EXECUTĂ, *execut*, vb. I. 1. Tranz. A face, a confecționa, a fabrica, a prelucra, a efectua. 2. Refl. A face ceea ce i s-a spus. 3. Tranz. A face exerciții de gimnastică sau figuri de balet. ♦ A cânta o bucată muzicală la un instrument. 4. Tranz. A sili pe debitor să-și îndeplinească obligațiile. ♦ A aduce la îndeplinire o hotărâre judecătorească, un act al autorității, o măsură etc. ♦ Refl. A se supune, a da ascultare. ♦ A supune un condamnat la pedeapsa cu moartea; a aduce la îndeplinire o hotărâre judecătorească de condamnare la moarte. [Pr.: eg-ze-] — Din fr. *exécuteur*.

EXECUTĂBIL, -Ă, *executabili*, -e, adj. Care poate fi executat. [Pr.: eg-ze-] — Din fr. *exécutable*.

EXECUTĂNT, -Ă, *executanți*, -te, adj. (Adesea substantivat) Care execută, care îndeplinește ceva; executor. [Pr.: eg-ze-] — Din fr. *exécutant*.

EXECUTĂRE, *executări*, s.f. Acțiunea de a (se) executa și rezultatul ei; îndeplinire, execuție. ♦ *Executarea bugetului* = adunarea veniturilor unui buget și folosirea acestora pentru acoperirea cheltuielilor aprobate în buget. ♦ Îndeplinire a unei obligații (prevăzută de lege, de un contract, de o hotărâre etc.) a unui organ de jurisdicție. ♦ *Executarea pedepsei* = aducere la îndeplinire a hotărârii prin care cel trimis în judecată penală a suferit o condamnare. [Pr.: eg-ze-] — V. *executa*.

EXECUTIV, -Ă, *executivi*, -e, adj. Care are sarcina de a executa dispozițiile organelor superioare. ♦ (În organizarea unor state) *Putere executivă* = sistem de organe compus din guvern și din întreg aparatul administrativ, în frunte cu șeful statului, reprezentând una dintre cele trei puteri fundamentale ale statului prevăzute de principiul separației puterilor. *Organ executiv* (și substantivat, n.) = organ care exercită puterea executivă într-un stat. [Pr.: eg-ze-] — Din fr. *exécutif*.

EXECUTOR, -OĂRE, *executori*, -oare, adj. Executor. ♦ (Substantivat) *Executor testamentar* = persoană însărcinată printr-un testament cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor acestuia. *Executor judecătoresc* = funcționar de stat însărcinat cu îndeplinirea unor acte de procedură și cu executarea unor hotărâri judecătorești. [Pr.: eg-ze-] — Din fr. *exécuteur*, lat. *executor*, -oris.

EXECUTORIU, -IE, *executorii*, adj. (Jur.) Care trebuie executat, care trebuie pus în aplicare. ♦ *Hotărâre executorie* = hotărâre care poate fi executată de îndată. [Pr.: eg-ze-] — Din fr. *exécutoire*, lat. *executorius*.

EXECUȚIE, *execuții*, s.f. 1. Faptul de a executa; executare. 2. Încasare forțată a unei datorii pe cale judecătorească sau prin mijloace fiscale. 3. Aducere la îndeplinire a unei hotărâri judecătorești de condamnare la moarte. 4. Ducere la îndeplinire a unei hotărâri judecătorești referitoare la evacuarea unei locuințe, la atribuirea copiilor în caz de divorț etc. [Pr.: eg-ze-] — Din fr. *exécution*.

EXEDRĂ, *exedre*, s.f. 1. Sală de primire în casele romane. 2. Anexă în formă de semicerc a unei construcții, care are în interior scaune, de-a lungul zidului. ♦ Construcție în semicerc într-un parc. — Din lat. *exedra*, fr. *exèdre*.

EXEGÉT, *exegeți*, s.m. Persoană care practică exegeza; specialist în exegeză. — Din fr. *exégète*.

EXEGÉTIC, -Ă, *exegetici*, -ce, adj. Care explică, interpretează; care ține de exegeză, privitor la exegeză, care se bazează pe exegeză. — Din fr. *exégétique*.

EXEGEZĂ, *exegeze*, s.f. Interpretare, comentare, explicare istorică și filologică a unui text literar, religios, juridic. — Din fr. *exègèse*.

EXEMPLĂR¹, *exemplare*, s.n. Fiecare obiect dintr-o serie de obiecte identice reproduce după un model comun. ♦ Reprezentant al unei categorii de ființe sau de obiecte asemănătoare, luat izolat. [Pr.: eg-zem-] — Din fr. *exemplaire*, lat. *exemplarium*.

EXEMPLĂR², -Ă, *exemplari*, -e, adj. Care poate servi drept exemplu prin calitățile sale deosebite; pilduitor. ♦ Care are un caracter drastic, servind ca avertisment. *Pedeapsă exemplară*. [Pr.: eg-zem-] — Din fr. *exemplaire*, lat. *exemplaris*.

EXEMPLARITĂȚE, s.f. Caracterul unui lucru corect, exemplar². [Pr.: eg-zem-] — Din fr. *exemplarité*.

EXEMPLIFICĂ, *exemplific*, vb. I. Tranz. A lămuri, a demonstra, a ilustra prin exemple. [Pr.: eg-zem-] — Din it. *esemplificare* (după *exemplu*).

EXEMPLIFICĂRE, *exemplificări*, s.f. Acțiunea de a *exemplifica* și rezultatul ei. [Pr.: eg-zem-] — V. *exemplifica*.

EXEMPLU, *exemple*, s.n. 1. Ceea ce servește drept model, ceea ce servește pentru a ilustra ceva; persoană care, prin calitățile sale, poate servi drept model; pildă. ♦ Expr. *A da* (sau *a fi*) *exemplu* = a se purta astfel încât să trezească și în alții dorința de a-l imita, a constitui un model demn de urmat. *A da de* (sau *ca*) *exemplu* = a atrage atenția asupra unor persoane, a unor lucruri etc., pentru a îndemna pe alții să le imite. *A urma exemplul* (cuiva) sau *a lua* (pe cineva sau ceva) *de* (sau *drept*) *exemplu* = a imita (pe cineva sau ceva). 2. Caz sau fapt tipic care întrunește caracteristicile unei categorii întregi, citat pentru a lămuri, a sprijini o idee, o demonstrație. ♦ Loc. adv. *De exemplu* = de pildă, bunăoară. [Pr.: eg-zem-] — Din fr. *exemple*, lat. *exemplum*.

EXERCITĂ, *exercit*, vb. I. Tranz. 1. A practica, a îndeplini o profesie, o funcție etc. 2. A face să fie simțit, a valorifica un drept, un privilegiu, o influență etc. [Pr.: eg-zer-] — Din lat. *exercitare*.

EXERCITĂRE, *exercitări*, s.f. Acțiunea de a *exercita* și rezultatul ei. [Pr.: eg-zer-] — V. *exercita*.

EXERCÎȚIU, *exerciții*, s.n. 1. Acțiune fizică sau intelectuală, făcută sistematic și repetat, în scopul dobândirii sau perfecționării unor deprinderi sau abilități. ♦ Instruire a militarilor pentru mânărea armelor și executarea acțiunilor de luptă. ♦ Temă servind ca mijloc pentru însușirea de cunoștințe într-un anumit domeniu. 2. (Despre un funcționar, o persoană oficială; în sintagma) *În exercițiul funcțiunii* = în timpul îndeplinirii sarcinilor de serviciu. 3. (Ec.; în sintagma) *Exercițiul bugetar* = perioadă egală cu anul bugetar pentru care se elaborează, se aprobă, se execută și se raportează bugetul. [Pr.: eg-zer-] — Din fr. *exercice*, lat. *exercitium*.

EXERĂZĂ, *exereze*, s.f. (Med.) Ablațiune. — Din fr. *exèrèse*.

EXERGĂ, *exerge*, s.f. Mic spațiu gol pe o medalie, destinat să fie acoperit cu o inscripție. ♦ Inscripție, nume, dată etc. gravate pe o medalie. — Din fr. *exergue*.

EXERSĂ, *exersez*, vb. I. Intrans. și tranz. A face exerciții. [Pr.: eg-zer-] — Din fr. *exercer*.

EXERSĂRE, *exersări*, s.f. Acțiunea de a *exersa* și rezultatul ei. [Pr.: eg-zer-] — V. *exersa*.

EXFOLIA, *exfoliez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) coji. ♦ A (se) scutura, a (se) desfrunzi. 2. Tranz. A lamina în foi subțiri. [Pr.: -li-a-] — Din lat. *exfoliare*, fr. *exfolier*.

EXFOLIĂȚIE, *exfoliații*, s.f. 1. (Med.) Desprindere sub formă de lamele subțiri a straturilor superficiale ale pielii, ale unui os, cartilaj sau tendon necrozat. 2. Cădere treptată a scoarței copacilor în mici bucățele. ♦ Desprindere de foi subțiri de la suprafața unui metal. [Pr.: -li-a-] — Din fr. *exfoliation*.

EXFOLIERE, *exfolieri*, s.f. 1. (Tehn.) Fenomen de fisurare și de desprindere a unor straturi subțiri de la suprafața unui material, a unei piese etc. 2. (În sintagma) *Exfolierea scoarței ramurilor* = boală a pomilor fructiferi și a arborilor de pădure, care se manifestă prin înnegrirea scoarței și prin apariția crăpăturilor neregulate; cojire; desfrunzire. [Pr.: -li-e-] — V. *exfolia*.

EXHAUSTIV, -Ă, *exhaustivi*, -e, adj. (Livr.) Care epuizează un subiect; complet, în întregime. [Pr.: -ha-us-] — Din fr. *exhaustif*.

EXHAUSTIVITĂȚE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi exhaustiv; metodă exhaustivă. [Pr.: -ha-us-] — *Exhaustiv* + suf. *-itate*.

EXHAUSTOR, *exhaustoare*, s.n. 1. Ventilator folosit la evacuarea forțată a gazelor, a suspensiilor de particule solide din aer etc. dintr-o încăpere, dintr-o nișă, dintr-o exploatare minieră subterană etc. 2. Dispozitiv pentru alimentarea carburatorului. [Acc. și: *exhaustor*. — Pr.: -ha-us-] — Din fr. *exhausteur*.

EXHIBĂ, *exhib*, vb. I. Tranz. (Livr.) A arăta ceva în public (în mod ostentativ), a etala, a se fâli cu ceva. [Prez. ind. și: *exhibez*] — Din fr. *exhiber*, lat. *exhibere*.

EXHIBITORIU, -IE, *exhibitorii*, adj. (Livr.) De exhibiție. — Din fr. *exhibitoire*.

EXHIBIȚIE, *exhibiții*, s.f. Faptul de a arăta ceva în public (în mod ostentativ), etalare, expunere ostentativă. ♦ (La pl.) Jonglerii, scamatorii (la circ). [Var.: *exhibițiune* s.f.] — Din fr. *exhibition*, lat. *exhibitio*, -onis.

EXHIBIȚIONISM s.n. 1. Mania, înclinarea de a face exhibiții. 2. (Med.) Perversiune sexuală constând din expunerea în public a organelor genitale. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. *exhibitionnisme*.

EXHIBIȚIONIST, -Ă, *exhibiționiști*, -ste, s.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană care practică exhibiționismul. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. *exhibitionniste*.

EXHIBIȚIUNE s.f. v. *exhibiție*.

EXHUMĂ, *exhumez*, vb. I. Tranz. A dezgropa osemintele unui mort, a deschua un cadavru. — Din fr. *exhumer*, lat. *exhumare*.

EXHUMĂRE, *exhumări*, s.f. Acțiunea de a *exhuma* și rezultatul ei; dezgropare. — V. *exhuma*.

EXIGE, *exig*, vb. III. Tranz. (Livr.) A cere imperios, a necesita. — Din lat. *exigere*, fr. *exiger*.

EXIGENT, -Ă, *exigenți*, -te, adj. Care pretinde multă grijă, strictețe, corectitudine de la alții (și de la sine însuși) în privința îndeplinirii unei datorii; pretențios. — Din fr. *exigeant*, lat. *exignus*, -ntis.

EXIGENTĂ, *exigente*, s.f. Faptul de a fi exigent; ceea ce pretinde cineva de la altul (și de la sine însuși); pretenție, cerință, exiguitate. ♦ Nevoie, trebuință, necesitate. — Din fr. *exigence*, lat. *exigentia*.

EXIGIBIL, -Ă, *exigibili*, -e, adj. (Despre obligații bănești) A cărei executare poate fi cerută de îndată de către creditor. — Din fr. *exigible*.

EXIGIBILITĂȚE s.f. Însușirea de a fi exigibil. — Din fr. *exigibilité*.

EXIGUITĂȚE, *exiguități*, s.f. (Livr.) Exigență. [Pr.: -gu-i-] — Din fr. *exiguité*, lat. *exiguitas*, -atis.

EXIGUU, -UĂ, *exigui*, -ue, adj. (Livr.) 1. Exigent. 2. Foarte mic, nesemnificativ; insuficient. [Pr.: -gu-u-] — Din fr. *exigu*, lat. *exiguus*.

EXIL, *exiluri*, s.n. 1. (În unele state) Pedeapsă, îndeosebi cu caracter politic, constând în obligarea unei persoane de a părăsi țara la cărei cetățean este; surghiun. ♦ Părăsire voluntară sau impusă, a țării de baștină din motive politice, religioase

sau economice. **2.** Situație în care se găsește o persoană exilată. [Pr.: *eg-zil*] — Din fr. **exil**, lat. **exilium**.

EXILĂ, *exilez*, vb. I. Tranz. A condamna la exil, a pedepsi cu trimiterea în exil; a surghiuni. ♦ Refl. A se retrage, a se izola, a pleca de bunăvoie (din localitatea de baștină sau din țară). [Pr.: *eg-zi-*] — Din fr. **exiler**.

EXILĂRE, *exilări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) exila. [Pr.: *eg-zi-*] — V. **exila**.

EXILĂRH, *exilarhi*, s.m. Șeful politic al evreilor aflați în captivitatea babilonică. — Din fr. **exilarque**.

EXILĂT, *-Ă, exilați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Pedepsit cu exilul, izgonit sau plecat din țara sa, aflat în exil; surghiunit. ♦ Fig. Retras, izolat. [Pr.: *eg-zi-*] — V. **exila**.

EXINĂ, *exine*, s.f. (Bot.) Membrană protectoare externă a grăunțului de polen. — Din fr. **exine**.

EXISTĂ, *exist*, vb. I. Intrans. A fi, a se afla, a se găsi în realitate; a trăi, a se manifesta. [Pr.: *eg-zis-*] — Din fr. **exister**, lat. **existere**.

EXISTENȚĂ, *-Ă, existenți, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care există, se află, trăiește; care se manifestă. **2.** S.n. (Fil.) Manifestare concretă a existenței; ceea ce există. **3.** S.n. (Jur.) Orice categorie de bunuri aparținând cuiva la o anumită dată. [Pr.: *eg-zis-*] — Din fr. **existant** (după *existență*).

EXISTENȚĂ, *existențe*, s.f. **1.** Faptul de a exista, de a fi real; categorie filozofică care se referă la natura, materie, la tot ceea ce există independent de conștiință, de gândire. ♦ Viață considerată în durata și conținutul ei. ♦ Durată (a unei situații, a unei instituții). **2.** Condițiile, mijloacele materiale necesare vieții. ♦ Viață; mod de viață, fel de trai. [Pr.: *eg-zis-*] — Din fr. **existence**, lat. **existentia**.

EXISTENȚIAL, *-Ă, existențial, -e*, adj. Privitor la existență, care ține de existență. [Pr.: *eg-zis-ten-ți-al*] — Din fr. **existential**.

EXISTENȚIALISM s.n. Titulară aplicată unor filosofii care evidențiază și justifică importanța existenței individuale și caracterul ei ireductibil. [Pr.: *eg-zis-ten-ți-a-*] — Din fr. **existentialisme**, germ. **Existentialismus**.

EXISTENȚIALIST, *-Ă, existențialisti, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține existențialismului, privitor la existențialism. **2.** S.m. și f. Adept al existențialismului. [Pr.: *eg-zis-ten-ți-a-*] — Din fr. **existentialiste**.

EXIT-POLL, *exit-polluri*, s.n. Sondaj electoral efectuat la ieșirea de la vot a alegătorilor. — Cuv. engl.

EXITUS s.n. (Livr.) Moarte, sfârșit. — Cuv. lat.

EXINSCRIE, *exinscriu*, vb. III. Tranz. A construi o figură geometrică în afara alteia astfel încât unele puncte ale celei dintâi să fie tangente la a doua. — Ex- + **inscrie**.

EX-LÍBRIS, *ex-librisuri*, s.n. Viniță aplicată pe o carte, purtând numele unei biblioteci, a bibliofilului sau o deviză. — Din fr. **ex-libris**, lat. **ex libris** [meis].

EXMATRICULĂ, *exmatriculez*, vb. I. Tranz. A exclude un elev, un student dintr-o școală sau dintr-o facultate. — Din germ. **exmatrikulieren**.

EXMATRICULĂRE, *exmatriculări*, s.f. Acțiunea de a *exmatricula* și rezultatul ei; ștergere din matricolă; eliminare definitivă. — V. **exmatricula**.

EX-MINISTRU, *ex-miniștri*, s.m. Fost ministru. — Ex- + **ministru**.

EXOBILOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază prezența și particularitățile formelor de viață în cosmos. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **exobiologie**.

EXOCÁRP, *exocarpuri*, s.n. (Bot.) Epicarp. — Din fr. **exocarpe**.

EXOCRÍN, *-Ă, exocrin, -e*, adj. Care are secreție externă. ♦ *Glandă exocrină* = glandă al cărei conținut se elimină printr-un canal excretor. — Din fr. **exocrine**.

EXÓD, *exoduri*, s.n. **1.** Emigrare în masă a unei populații, evacuare, refugiere (în timp de război, cataclisme etc.); plecare în număr mare (dintr-o regiune în alta, de la sat la oraș etc.). **2.** Parte finală a unei tragedii grecești, cuprinzând deznodământul și ieșirea din scenă în cortegiul a actorilor. — Din fr. **exode**.

EXODÉRM, *exoderme*, s.n. Țesut vegetal de protecție, format din celule mari poliedrice, situate sub epiderma rădăcinii. — Din fr. **exoderme**.

EXOELÉTRÓN, *exoelectroni*, s.m. Electron produs prin exoemisie. [Pr.: *-so-e-*] — Din fr. **exo-electron**.

EXOEMISIE, *exoemisii*, s.f. Emisie de electroni de către suprafețele corpurilor supuse în prealabil unei acțiuni (prelucrare mecanică, iradiere etc.). [Pr.: *-so-e-*] — Din fr. **exoémission**.

EXOFTÁLMIC, *-Ă, exoftalmici, -ce*, adj. (Med.; despre ochi) Bulbucat; (despre oameni) suferind de exoftalmie. — Din fr. **exophthalmique**.

EXOFTÁLMIE, *exoftalmii*, s.f. Proeminență accentuată a globilor oculari în afara orbitelor, constituind un simptom al anumitor boli. — Din fr. **exophthalmie**.

EXOGÁM, *-Ă, exogami, -e*, adj. (Despre oameni) Care practică exogamia; (despre organisme) care prezintă exogamie. — Din fr. **exogame**, engl. **exogamy**.

EXOGAMIE, *exogamii*, s.f. **1.** Lege fundamentală a ginții matriarhale, conform căreia căsătoriile între membrii aceleiași ginții erau interzise. **2.** Căsătorie între parteneri care nu aparțin aceluiași grup social. **3.** (Biol.) Fuziune a gameților în afara organismului. — Din fr. **exogamie**.

EXOGÉN, *-Ă, exogeni, -e*, adj. **1.** (Med.) Care se formează, se dezvoltă la exterior; care se datorează unor cauze din afara organismului. **2.** (Despre procese geologice) Care rezultă, care se datorează unor cauze din afara Pământului și în special energiei solare captate de planetă. — Din fr. **exogène**.

EXOĞIRĂ, *exogire*, s.f. Gen fosil de lamelibranhiate cu valve inegale și umboanele răsucite în spirală, existent în jurasical superior. — Din fr. **exogyre**.

EXOMORFÍSM s.n. Totalitatea transformărilor pe care le suferă rocile din vecinătatea unui punct eruptiv sub influența temperaturii și soluțiilor fierbinți. — Din fr. **exomorphisme**.

EXONDĂ, *exondez*, vb. I. Refl. (Despre formații geologice) A fi supus procesului de exondare. — Din fr. **exonder**.

EXONDĂRE, *exondări*, s.f. Proces de ridicare deasupra nivelului mării a unor suprafețe din scoarța Pământului, din cauza mișcărilor tectonice. — V. **exonda**.

EXONERĂ, *exonerez*, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A (*se*) elibera (total sau parțial), de o datorie, de o obligație, de o sarcină. — Din fr. **exonérer**, lat. **exonerare**.

EXONERĂRE, *exonerări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a (*se*) *exonera* și rezultatul ei; eliberare de răspundere a unei persoane care nu-și execută obligația (prevăzută de lege sau de un contract) din cauze străine de voința sa. — V. **exonera**.

EXORBITĂNT, *-Ă, exorbitanți, -te*, adj. Care întrece cu mult limita normală (în privința prețului, a pretențiilor cuiva etc.); excesiv. — Din fr. **exorbitant**, lat. **exorbitans, -ntis**.

EXORBITĂNTĂ, *exorbitanțe*, s.f. Caracterul a ceea ce este exorbitant; scumpire sau scumpete excesivă. — Din fr. **exorbitance**.

EXORCÍSM s.n. Ceremonie rituală însoțită de rugăciuni, descântece etc. pentru alungarea demonilor din trupul unui posedat. — Din fr. **exorcisme**.

EXORCÍST, *-Ă, exorciști, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care săvârșește actul de exorcism. — Din lat. **exorcista**, fr. **exorciste**.

EXORCIZĂ, *exorcizez*, vb. I. Tranz. A rosti rugăciuni, descântece pentru a alunga demonii din trupul unui posedat. — Din fr. **exorciser**, lat. **exorcisare**.

EXORCIZĂRE, *exorcizări*, s.f. Acțiunea de a *exorciza* și rezultatul ei; eliberare de diavol prin rugăciuni, descântece etc. — V. **exorciza**.

EXÓRDIU, *exordii*, s.n. Prima parte a unui discurs care, enunțând sumar conținutul acestuia, urmărește câștigarea atenției și bunăvoinței auditoriului; *p. ext.* introducere, prefață la o carte, la un articol etc. — Din lat. **exordium**.

EXORTĂ, *exortez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A înflăcăra, a îndemna o persoană sau o colectivitate (prin cuvinte). — Din fr. **exhorter**, lat. **exhortari**.

EXORTĂRE, *exortări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *exorta* și rezultatul ei; înflăcărare. — V. **exorta**.

EXORTATÍV, *-Ă, exortativi, -e*, adj. (Livr.) Care înflăcărează, îndeamnă (prin cuvinte) o persoană sau o colectivitate. — Din fr. **exhortatif**.

EXORTĂȚIE, *exortații*, s.f. (Livr.) Cuvântare, discurs prin care se urmărește dezlănțuirea unor sentimente, acțiuni etc.; încurajare, îndemn, imbold, înflăcărare, exortare. — Din lat. **exhortatio**, fr. **exortation**.

EXOSCHELÉT, *exoschelete*, s.n. (Biol.; la nevertebrate) Schelet (osos) extern. — Din fr. **exosquelette**, engl. **exoskeleton**.

EXOSFÉRĂ, *exosfere*, s.f. Strat atmosferic situat la o altitudine de peste 500 km deasupra Pământului, în care gazele ce compun aerul sunt disociate și rarefiate. — Din fr. **exosphère**.

EXOSFERÍC, *-Ă, exosferici, -ce*, adj. (Geogr.) De exosferă, al exosferei. — Din fr. **exosphérique**.

EXOSMÓZĂ, *exosmoze*, s.f. Fenomen de trecere a unui fluid, prin osmoză, din spațiul mărginit de o membrană semipermeabilă în cel din afara ei. — Din fr. **exosmose**.

EXOSTÓZĂ, *exostoze*, s.f. Excrescență osoasă traumatică sau inflamatorie care provoacă șchiopătarea și anchilozarea articulațiilor la om și la cal. — Din fr. **exostose**.

EXOSTÓZICĂ, *exostozice*, adj. (În sintagma) *Boală exostozică* = dezvoltare patologică a oaselor în punctele de osificare activă, apărută în timpul creșterii acestora. — Din **exostoză**.

EXOTÉRIC, *-Ă, exoterici, -ce*, adj. (Despre doctrine filosofice sau ritualuri religioase) Destinat direct publicului. — Din fr. **exotérique**.

EXOTÉRM, *-Ă, exotermi, -e*, adj. (Fiz.) Exotermic. — Din fr. **exotherme**.

EXOTÉRMIC, *-Ă, exotermici, -ce*, adj. (Despre procese fizice sau chimice) Care se produce cu degajare de căldură; exoterm. — Din fr. **exothermique**.

EXÓTIC, *-Ă, exotici, -ce*, adj. Care se află în zone foarte îndepărtate și care impresionează prin aspectele neobișnuite, ciudate; care provine dintr-o asemenea regiune, care aparține, care este propriu acestor țări. [Pr.: *eg-zo-*] — Din fr. **exotique**, lat. **exoticus**.

EXOTÍSM s.n. Înșușirea de a fi exotic. ♦ Tendință în arta și în literatura europeană, mai ales în cea romantică, de a descrie priveliști și obiceiuri din țări exotice. [Pr.: *eg-zo-*] — Din fr. **exotisme**.

EXOTOXÍNĂ, *exotoxine*, s.f. Substanță toxică, de natură proteică, secretată de unele specii microbiene în mediile în care se dezvoltă și care produce stări toxicoinfecțioase la om și la animale. — Din fr. **exotoxine**.

EXPANDĂ, *-Ă, expandați, -te*, adj. (Despre unele alimente, materiale etc.) Cu structură spongioasă. — Cf. engl. *expand*.

EXPANSIBIL, *-Ă, expansibili, -e*, adj. Care tinde să ocupe un spațiu sau o suprafață din ce în ce mai mare; *spec.* (despre gaze) care se poate dilata. — Din fr. **expansible**.

EXPANSIBILITĂȚE s.f. Înșușirea de a fi expansibil. — Din fr. **expansibilité**.

EXPANSIONISM s.n. Atitudine prin care se urmărește extinderea politică și economică asupra unui teritoriu străin; politică de expansiune. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **expansionisme**. Cf. rus. **ekspansionizm**, germ. **Expansionismus**.

EXPANSIONIST, -Ă, **expansioniști**, -ste, adj. Care aparține expansionismului, privitor la expansionism. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **expansioniste**. Cf. rus. **ekspansionist**, germ. **Expansionist**.

EXPANSIUNE, **expansiuni**, s.f. 1. Creștere a volumului unui sistem fizico-chimic; creștere a volumului unui gaz; extindere pe un spațiu a unui gaz; detență (1). 2. Extindere a influenței și dominației economice și politice a unei puteri asupra unor țări și popoare străine; acaparare de teritorii, de sfere de influență (adesea cu ajutorul forței). ♦ (Impr.) Dezvoltare economică impetuoasă. 3. Fig. Expansivitate, comunicativitate, exuberanță, vioiciune. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **expansion**, lat. **expansio**, -onis.

EXPANSIV, -Ă, **expansivi**, -e, adj. Care are tendința de a-și împărtăși deschis și spontan impresiile și sentimentele; vioi, exuberant, comunicativ, deschis. — Din fr. **expansif**.

EXPANSIVITĂȚE s.f. Înșușirea de a fi expansiv; manifestare a acestei înșușiri, exuberanță. — Din fr. **expansivité**.

EXPATRIĂ, **expatriez**, vb. I. Refl. A emigra. [Pr.: -tri-a] — Din fr. **expatrier**.

EXPATRIAT, -Ă, **expatriati**, -te, adj. (Adesea substantivat) Care se expatriază. [Pr.: -tri-at] — V. **expatria**.

EXPATRIERE, **expatrieri**, s.f. Acțiunea de a se expatria și rezultatul ei; emigrare, emigrație. [Pr.: -tri-e-] — V. **expatria**.

EXPECTATIVĂ, **expectative**, s.f. Așteptare bazată pe anumite drepturi, promisiuni, probabilități sau calcule; neintervenție în anumite chestiuni sau situații și așteptarea unui moment potrivit; expectație. — Din fr. **expectative**.

EXPECTĂȚIE, **expectații**, s.f. (Livr.) Așteptare; expectativă. — Din fr. **expectation**, lat. **expectatio**.

EXPECTORĂ, **expectorez**, vb. I. Tranz. A elimina prin tuse, a da afară pe gură mucozitățile, flegma care se formează pe căile respiratorii. — Din fr. **expectorer**, lat. **expectorare**.

EXPECTORANT, -Ă, **expectoranți**, -te, adj., s.n. (Medicament, substanță) care ușurează expectorația (2). — Din fr. **expectorant**.

EXPECTORARE, **expectorări**, s.f. Acțiunea de a expectora și rezultatul ei; expectorație. — V. **expectora**.

EXPECTORĂȚIE, **expectorații**, s.f. 1. Secreție patologică a căilor respiratorii, eliminată prin tuse; spută, flegmă. 2. Eliminarea prin tuse a produselor patologice din plămâni sau din căile respiratorii superioare; expectorare. — Din fr. **expectoration**.

EXPEDIĂ, **expediez**, vb. I. Tranz. 1. A trimite prin poștă, prin mesagerii etc. scrisori, bani, pachete etc. la o anumită adresă. 2. (Fam.) A îndepărta pe cineva, a se debarasa, a se descotorosi de cineva. 3. A executa repede și superficial o lucrare. [Pr.: -di-a] — Din fr. **expédier**.

EXPEDIENT, **expediente**, s.n. Mijloc ingenios cu ajutorul căruia se poate face față unei situații grele; p. ext. mijloc improvizat, adesea ilicit, prin care se procură bani. [Pr.: -di-ent] — Din fr. **expédient**.

EXPEDIERE, **expedieri**, s.f. Acțiunea de a expedia și rezultatul ei; expediție, trimitere. [Pr.: -di-e-] — V. **expedia**.

EXPEDITIV, -Ă, **expeditivi**, -e, adj. (Adesea adverbial) Care rezolvă cu ușurință lucrurile; prompt, iute. — Din fr. **expéditif**.

EXPEDITOR, -OĂRE, **expeditori**, -oare, s.m. și f., adj. (Persoană fizică sau juridică) având sarcina de a expedia scrisori, pachete, bani etc.; trimițător. — Din fr. **expéditeur**.

EXPEDIȚIE, **expediții**, s.f. 1. Călătorie de explorare lungă (și anevoioasă) făcută de un grup organizat în regiuni îndepărtate, cu scopuri științifice, comerciale etc. 2. Campanie militară agresivă pentru cucerirea unui teritoriu străin, îndepărtat de propria țară. 3. Expediere. ♦ *Condică de expediție* = registru în care se înregistrează zilnic lista corespondenței expediate de o instituție sau de o întreprindere. — Din fr. **expédition**, lat. **expeditio**.

EXPEDIȚIONĂR, -Ă, **expediționari**, -e, adj. Care efectuează o expediție (1), care se află într-o expediție. ♦ *Corp (sau armată) expediționar(ă)* = totalitatea trupelor care participă la o expediție (2). [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **expéditionnaire**.

EXPERIENȚĂ, **experiențe**, s.f. 1. Totalitatea cunoștințelor pe care oamenii le dobândesc în mod nemijlocit despre realitatea înconjurătoare în procesul practicii social-istorice, al interacțiunii materiale dintre om și lumea exterioră. 2. Verificare a cunoștințelor pe cale practică, prin cercetarea fenomenelor din realitatea înconjurătoare. ♦ Experiment. ♦ Expr. *A face o experiență* = a face o încercare. [Pr.: -ri-en-] — Din fr. **expérience**, lat. **experientia**.

EXPERIMENT, **experimente**, s.n. Procedeu de cercetare în știință, care constă în provocarea intenționată a unor fenomene în condițiile cele mai propice pentru studierea lor și a legilor care le guvernează; observație provocată, experiență (2). — Din lat. **experimentum**.

EXPERIMENTĂ, **experimentez**, vb. I. Tranz. A încerca, a verifica prin experiență. — Din fr. **expérimenter**, lat. **experimentare**.

EXPERIMENTĂL, -Ă, **experimentali**, -e, adj. (Adesea adverbial) De experiență, bazat pe experiență, rezultat din experiență; cu titlu de încercare. — Din fr. **expérimental**, lat. **experimentalis**.

EXPERIMENTALISM s.n. Folosire a experimentului, a documentului ca principal mijloc de cunoaștere, de creație. — Din engl. **experimentalism**.

EXPERIMENTĂRE, **experimentări**, s.f. Acțiunea de a experimenta și rezultatul ei. — V. **experimenta**.

EXPERIMENTĂȚ, -Ă, **experimentați**, -te, adj. Care posedă multă experiență într-un domeniu, priceput; p. ext. care a trecut prin multe încercări; încercat. — V. **experimenta**.

EXPERIMENTĂTOR, -OĂRE, **experimentatori**, -oare, s.m. și f. Persoană care face experiențe științifice. — Din fr. **expérimentateur**.

EXPERT, -Ă, **experti**, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană care posedă cunoștințe temeinice și experiență într-un anumit domeniu; specialist de mare clasă. ♦ Spec. Persoană competentă într-un anumit domeniu, numită de un organ de stat sau de părțile interesate pentru a face o expertiză. 2. Adj. (Inform.; în sintagma) *Sistem expert* = program de exploatare inteligentă a unei baze de date caracteristice unui domeniu particular de aplicație. — Din fr. **expert**, lat. **expertus**.

EXPERTIZĂ, **expertizez**, vb. I. Tranz. A supune expertizei. — Din **expertiză** + suf. -iza.

EXPERTIZĂRE, **expertizări**, s.f. Acțiunea de a expertiza. — V. **expertiza**.

EXPERTIZĂȚ, -Ă, **expertizați**, -te, adj. Care a fost supus expertizei. — V. **expertiza**.

EXPERTIZĂ, **expertize**, s.f. 1. Cercetare cu caracter tehnic făcută de un expert, la cererea unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală ori a părților, asupra unei situații, probleme etc. a cărei lămurire interesează soluționarea cauzei. ♦ (Concr.) Raport întocmit de un expert asupra cercetărilor făcute. 2. (Med.; în sintagma) *Expertiză medicală* = a) stabilire, în urma unui examen medical, a capacității de muncă în condițiile solicitărilor fizice și psihice din diferite profesii; b) consultație sau autopsie efectuată de medicul legist în cazuri de rănire, accident, viol, otrăvire, omor etc. — Din fr. **expertise**.

EXPIĂ, **expiez**, vb. I. Tranz. (Livr.) 1. A ispăși o greșeală, o vină etc. 2. A înceta de a mai trăi, de a mai fi în viață; a sucumba, a deceda, a muri. [Pr.: -pi-a] — Din fr. **expier**, lat. **expiare**.

EXPIĂBIL, -Ă, **expiable**, -e, adj. (Livr.) Care poate fi ispășit. [Pr.: -pi-a] — Din fr. **expiable**.

EXPIATOR, -OĂRE, **expiatori**, -oare, adj. (Livr.) Care poate șterge, ispăși, răscumpăra o greșeală; ispășitor. [Pr.: -pi-a] — Din fr. **expiatoire**, lat. **expiatorius**.

EXPIAȚIE, **expiații**, s.f. (Livr.) Faptul de a expia; ispășire. [Pr.: -pi-a-] — Var.: **expiațiune** s.f.] — Din fr. **expiation**, lat. **expiatio**, -onis.

EXPIAȚIUNE s.f. v. **expiație**.

EXPIERE, **expieri**, s.f. (Livr.) Acțiunea de a expia și rezultatul ei; expiație, ispășire. [Pr.: -pi-e-] — V. **expia**.

EXPIRĂ, **expir**, vb. I. 1. Tranz. A elimina din plămâni aerul (în procesul respirației). 2. Intrans. (Despre un contract, o convenție etc.; la pers. 3) A înceta să mai fie valabil. 3. Intrans. (Despre un termen, o perioadă de timp etc.; la pers. 3) A se împlini, a se termina. 4. Intrans. Fig. A muri, a pieri. — Din fr. **expirer**, lat. **expirare**.

EXPIRARE, **expirări**, s.f. Faptul de a expira; expirație, săvârșire; împlinire. ♦ Scadență a unui termen. — V. **expira**.

EXPIRATOR, -OĂRE, **expiratori**, -oare, adj. Care ajută, care servește la expirare. ♦ (Lingv.) *Accent expirator* = accent bazat pe intensificarea expirării la pronunțarea silabei accentuate. — Din fr. **expirateur**.

EXPIRĂȚIE, **expirații**, s.f. Act fiziologic prin care se elimină din plămâni aerul inspirat; expirare. — Din fr. **expiration**, lat. **expiratio**.

EXPLETIV, -Ă, **expletivi**, -e, adj. (Despre cuvinte) Care este de prisos din punctul de vedere al înțelegerii conținutului unui enunț. — Din fr. **expletif**, lat. **expletivus**.

EXPLICĂ, **explic**, vb. I. Tranz. A face să fie mai ușor de înțeles; a lămurii. ♦ A expune, a preda o lecție, o temă etc. 2. Intrans. și tranz. (Despre axiome, principii, legi științifice) A servi drept lămurire, a constitui o justificare, a reprezenta o motivare a unui fenomen, a unei proprietăți etc. 3. Refl. A-și motiva acțiunile, vorbele etc.; a se justifica. ♦ Refl. și tranz. A înțelege, a pricepe, a găsi sau a constitui o explicație. ♦ Tranz. și refl. recip. (Despre două sau mai multe persoane) A (se) lămurii asupra unei chestiuni (în litigiu), a limpezi o situație cu scopul de a înlătura un conflict. — Din fr. **expliquer**, lat. **explicare**.

EXPLICĂBIL, -Ă, **explicabili**, -e, adj. Care poate fi explicat. — Din fr. **explicable**.

EXPLICĂRE, **explicări**, s.f. Acțiunea de a (se) explica și rezultatul ei; lămurire. — V. **explica**.

EXPLICĂȚ, -Ă, **explicați**, -te, adj. Care a fost prezentat astfel încât să poată fi (ușor) înțeles. — V. **explica**.

EXPLICATIV, -Ă, **explicativi**, -e, adj. Care explică; explicator. ♦ *Notă explicativă* = explicație, de obicei în josul paginii, în care se dau relații în legătură cu textul sau cu un cuvânt din text. *Dicționar explicativ* = dicționar în care sunt explicate sensurile și întrebuințarea cuvintelor. — Din fr. **explicatif**.

EXPLICATÓR, -OÁRE, *explicatori, -oare*, adj. (Înv.) Explicativ. — Din fr. explicateur, lat. *explicator*.

EXPLICĂȚIE, *explicații*, s.f. 1. Lămurire, clarificare a unei probleme (dificile), a unui fenomen etc. ♦ Expr. *A cere cuiva explicații* = a cere cuiva socoteală. *A avea o explicație cu cineva* = a discuta cu cineva cu scopul de a se lămuri asupra unui lucru, pentru a înlătura un conflict etc. ♦ Predare a unei lecții, expunere a unei teme. 2. Cauză. — Din fr. *explication*, lat. *explicatio*.

EXPLICIT, -Ă, *expliciți, -te*, adj. (Adesea adverbial) Care este exprimat limpede; deslușit, lămurit, clar. ♦ (Despre o funcție matematică) Care este egal cu o anumită expresie ce conține numai variabilele independente. — Din fr. *explicit*, lat. *explicitus*.

EXPLICITĂȚE s.f. Caracterul a ceea ce este explicit; limpezime, claritate. — Din fr. *explicité*.

EXPLOATĂ, *exploatez*, vb. I. Tranz. 1. A folosi, a pune în valoare o resursă; a extrage o substanță utilă, un material folositor etc. în vederea realizării unor obiective economice. 2. A-și însuși fără plată din rezultatele muncii altuia. ♦ A aservi pe plan economic și politic alt stat. 3. A asupri, a prigonii, a oprima, a împila. 4. Fig. A trage folos (în mod abuziv) din ceva, a profita de ceva. *A exploata slăbiciunile cuiva*. — Din fr. *exploiter*.

EXPLOATĂBIL, -Ă, *exploatabili, -e*, adj. (Despre bunuri naturale) Care poate fi exploatat. — Din fr. *exploitable*.

EXPLOATABILITĂȚE s.f. (Rar) Însușirea unui bun de a putea fi exploatat. — Din fr. *exploitabilité*.

EXPLOATĂRE, (4) *exploatări*, s.f. Acțiunea de a *exploata* și rezultatul ei. 1. Însușirea fără echivalent a unei părți din munca producătorilor nemijlociți de către cei ce dispun de mijloace de producție. 2. Exploatare. 3. Totalitatea lucrărilor de punere în valoare a unui bun natural sau a unui sistem tehnic. ♦ Totalitatea operațiilor care constituie procesul tehnologic de extragere a substanțelor minerale utile, a rocilor, a țigeliului sau a gazelor. ♦ *Exploatare la zi* = metodă de extragere a substanțelor minerale utile în care procesul tehnologic se efectuează sub cerul liber; carieră. 4. Loc de unde se exploatează o substanță utilă, un material folositor. 5. Fig. Faptul de a profita, de a trage folos în mod abuziv. — V. *exploata*.

EXPLOATĂT, -Ă, *exploatați, -te*, adj., s.m. și f. I. Adj., s.m. și f. (Persoană) care suportă o exploatare (1), care își vinde forța de muncă. 2. Adj. Care este asuprit, oprimat, prigonit, împilat. 3. Adj. (Despre terenuri, mine, păduri etc.) De unde se exploatează o substanță utilă, un material folositor; care se află în exploatare. — V. *exploata*.

EXPLOATĂTOR, -OÁRE, *exploatatori, -oare*, adj., s.m. și f. I. (Persoană) care exploatează munca altuia, însușindu-și fără echivalent o parte din produsul acestei munci. 2. (Persoană) care exploatează o mină, o pădure, o moșie etc. — *Exploata* + suf. *-tor* (după fr. *exploiteur*).

EXPLOATĂȚIE, *exploatații*, s.f. 1. Unitate economică, întreprindere care exploatează terenuri, păduri, mine etc.; exploatare. 2. Terenul, pădurea, mina etc. care se află în exploatarea unității de mai sus. — Din fr. *exploitation*.

EXPLODĂ, *explodez*, vb. I. Tranz. 1. (Despre explozive, proiectile, reactoare nucleare, vase etc.; la pers. 3) A se descompune violent sub acțiunea căldurii sau a unui factor mecanic, dezvoltând brusc căldură și gaze sub presiune, care produc zguduiri, bubuituri puternice și efectuare rapidă de lucru mecanic; a face explozie. ♦ Tranz. A provoca o explozie. ♦ (Despre aparate care funcționează cu gaze sub presiune) A se sfărâma din cauza presiunii interioare. 2. (Despre vulcani) A erupe brusc, a expulza lavă, bombe vulcanice, gaze etc. 3. Fig. A interveni brusc și violent în discuție; a izbucni. — Din it. *esplodere*, lat. *explodere*. Cf. fr. *explorer*.

EXPLODĂRE, *explodări*, s.f. Acțiunea de a *exploda* și rezultatul ei; explozie. — V. *exploda*.

EXPLODÓR, *explodoare*, s.n. Exploror. — Din engl. *exploder*.

EXPLORĂ, *explorez*, vb. I. Tranz. 1. A cerceta o țară sau o regiune necunoscută sau puțin cunoscută, cu scopul de a face descoperiri sau studii științifice. ♦ A cerceta posibilitățile de exploatare a unui zăcământ. ♦ (Fam.) A cerceta, a căuta în... — Din fr. *explorer*, lat. *explorare*.

EXPLORĂBIL, -Ă, *explorabili, -e*, adj. Care poate fi explorat. — Din fr. *explorable*.

EXPLORĂRE, *explorări*, s.f. 1. Acțiunea de a *explora* și rezultatul ei; exploarație. 2. Complex de cercetări geologice care, în funcție de obiectul studiat și obiectivul urmărit, are drept scop stabilirea limitelor, a condițiilor de zăcământ, precizarea structurii, a calității unui corp de substanță minerală utilă etc. 3. Examen clinic sau de laborator efectuat pentru stabilirea diagnosticului unei boli. — V. *explora*.

EXPLORĂT, -Ă, *explorați, -te*, adj. (Despre țări sau regiuni necunoscute sau mai puțin cunoscute) Care este cercetat cu scopul de a cunoaște. ♦ (Despre zăcăminte) Căruia i se cercetează posibilitățile de exploatare. — V. *explora*.

EXPLORĂTOR, -OÁRE, *exploratori, -oare*, s.m. și f. Persoană care explorează. — Din fr. *explorateur*, lat. *explorator*.

EXPLORĂȚIE, *explorații*, s.f. (Rar) Explorare. — Din fr. *exploration*, lat. *exploratio*.

EXPLOZIBIL, -Ă, *explozibili, -e*, adj., s.n. 1. Adj. Care poate exploda; exploziv (1). 2. S.n. Exploziv (2). — Din fr. *explosible*.

EXPLOZIE, *explozii*, s.f. 1. Reacție chimică sau fizică foarte rapidă, violentă, însoțită de efecte mecanice, sonore, termice, luminoase etc., provocate de descompunerea substanțelor explozive pe care le conține un dispozitiv de distrugere; explozare, detonație, fulminație. ♦ Proces de descompunere a substanțelor explozive și de transformare a lor în alți compuși, mai simpli, însoțit de dezvoltare mare de căldură, lumină, zgomot și de efectuare de lucru mecanic într-un timp foarte scurt. ♦ (Impr.) Ardere a amestecului de combustibil și aer din cilindru unui motor cu ardere internă. ♦ *Motor cu explozie* = motor la care arderea combustibilului se face într-un timp foarte scurt și este provocată de o scântee. 2. (În sintagma) *Explozie vulcanică* = ieșire bruscă a lavei, a bombelor vulcanice și a gazelor unui vulcan. 3. Treccere bruscă a unui fenomen de la vechea lui calitate la una nouă, prin distrugerea calității vechi. 4. Fig. Manifestare bruscă, izbucnire neașteptată și puternică, dar de scurtă durată, a unei acțiuni, a unui sentiment etc. 5. (Fon.) Ieșire bruscă a aerului, în momentul rostirii unor sunete, după ce acesta a fost oprit de un obstacol (limbă, dinți, buze etc.). — Din fr. *explosion*, lat. *explosio*.

EXPLOZIMÉTRU, *explozimetre*, s.n. Aparat electronic pentru semnalizarea pericolului de explozie în medii cu gaze și vapori inflamabili. — Din engl. *explosimeter*.

EXPLOZITIVITĂȚE s.f. Însușirea de a fi exploziv. — *Exploziv* + suf. *-itate*.

EXPLOZÍV, -Ă, *explozivi, -e*, adj., s.n. 1. Adj. Care poate exploda, care provoacă explozie; explozibil (1), fulminant. ♦ *Sunet* (sau *consoană*) *exploziv(ă)* (și substantivat, f.) = consoană care produce, la deschiderea bruscă a canalului bucal, o explozie (5); sunet sau consoană ocluzivă. ♦ (Despre aparate, mașini etc.) Care acționează prin explozia unor substanțe speciale cu care este încărcat. ♦ Fig. Susceptibil de a declanșa consecințe grave. 2. S.n. Substanță sau amestec de substanțe care, sub acțiunea căldurii sau a unui factor mecanic, are proprietatea de a se descompune brusc și violent, cu dezvoltare de căldură, lumină și gaze, provocând o creștere mare a presiunii la locul exploziei; explozibil (2). — Din fr. *explosif*.

EXPLOZÓR, *explozoare*, s.n. Aparat special pentru aprinderea capselor electrice detonante. — Din fr. *exploseur*.

EXPONÁT, exponate, s.n. Obiect expus în cadrul unei expoziții, unui muzeu etc. — Din rus. *ekspонат*.

EXPONÉNT, -Ă, *exponenți, -te*, s.m. și f. 1. S.m. și f. Persoană sau grup social care reprezintă și apără o idee, un curent etc.; reprezentant. 2. S.m. (Mat.) Semn în cifre sau în litere scris sus, cu caractere mai mici, la dreapta unui număr sau a unei mărimi matematice, pentru a arăta puterea la care se ridică acestea. — Din germ. *Exponent*, lat. *exponens, -ntis*.

EXPONÉȚIAL, -Ă, *exponențiali, -e*, adj. (Mat.) Care are un exponent (2) variabil, nedeterminat sau necunoscut. ♦ (Despre funcții) A cărei variabilă independentă apare într-un exponent. [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. *exponentiel*.

EXPONOMETRÍE s.f. 1. Capitol al opticii fotografice care se ocupă cu studiul duratei de expunere a materialelor fotografice. 2. Tehnică a construirii și folosirii exponometrelor. — Din *exponometru*. Cf. fr. *exposométrie*.

EXPONOMETRÚ, *exponometre*, s.n. Instrument folosit pentru stabilirea duratei corecte de expunere la lumină a unui film sau a unei plăci fotografice. — Din rus. *eksponometr*, germ. *Exponometer*. Cf. fr. *exposémètre*.

EXPÓRT, exporturi, s.n. Faptul de a exporta; vânzare de bunuri materiale și servicii către persoanele fizice și juridice dintr-o altă țară; exportare. ♦ (Concr.) Totalitatea mărfurilor exportate. ♦ *Export invizibil* = vânzare de servicii în (sau la) alte țări. *Export de capital* = plasare de capitaluri în alte țări. — Din germ. *Export*.

EXPORTÁ, expórt, vb. I. Tranz. A vinde în afara țării mărfuri care au fost produse, preparate, completate sau reparate în țară; *p. ext.* a vinde servicii cumpărătorilor din alte țări. — Din fr. *exporter*, lat. *exportare*.

EXPORTĂBIL, -Ă, *exportabili, -e*, adj. (Despre mărfuri) Care se poate exporta. — Din fr. *exportable*.

EXPORTĂRE, *exportări*, s.f. Acțiunea de a *exporta* și rezultatul ei; export. — V. *exporta*.

EXPORTĂTOR, -OÁRE, *exportatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană, firmă, țară etc.) care exportă. — Din fr. *exportateur*.

EXPÓZÁNT, -Ă, *expozanți, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană, țară etc.) care prezintă, expune ceva (la o expoziție). — Din fr. *exposant*.

EXPÓZÉU, expozeuri, s.n. Prezentare dezvoltată, amănunțită și sistematică, expusă oral sau scris, a unor fapte, a unei situații, a unor idei etc.; dare de seamă, expunere. — Din fr. *exposé*.

EXPÓZITÍV, -Ă, *expozitivi, -e*, adj. În care se spune; care explică. ♦ (Despre o lecție, un text etc.) Prezentat în forma unei expuneri, a unei narațiuni. ♦ *Metodă expozitivă* = metodă de predare în învățământ, care constă în prezentarea conținutului lecției în forma unei expuneri. ♦ (Despre ton) Rece, sec. — Din engl. *expositive*.

EXPÓZITÍE, expoziții, s.f. 1. Prezentare organizată, publică, a unor obiecte selecționate, pentru a pune în lumină specificul unei activități, realizările unui artist etc. sau în scop instructiv. 2. Loc sau clădire special amenajate unde sunt expuse aceste obiecte. 3. Parte a unei opere literare, în special dramatice, situată la

începutul acesteia, în care se schitează datele fundamentale ale acțiunii, personajele etc. [Var.: **expozițiune** s.f.] — Din fr. **exposition**, lat. **expositio**, **-onis**.

EXPOZIȚIONAL, -Ă, *expoziționali*, -e, adj. Al expoziției (1); cu caracter de expoziție (1). [Pr.: -fi-o-] — Din engl. **expositional**.

EXPOZIȚIUNE s.f. v. **expoziție**.

EXPRESÉ adj. v. **expres²**.

EXPRESÉ¹, -Ă, *expresé*, -se, adj. (În sintagmele) *Tren expres* (și substantivat, n.) = tren care merge cu viteză mare, oprindu-se numai în stațiile importante. *Scrisoare (recomandată) expresă* sau *colet expres* = scrisoare sau colet care ajunge la destinație mai repede, în schimbul unei suprataxe. *Bufet expres* (și substantivat, n.) = bufet în care se servesc, foarte repede și la prețuri populare, micul dejun, cina sau numai aperitive, gustări, minaturi. [Pl. și: (substantivat, n.) *expresuri*] — Din fr. **express**.

EXPRESÉ², -Ă, *expresé*, -se, adj. Care este exprimat clar, care nu lasă niciun fel de îndoială. ♦ (Adverbial) Special pentru...; precis, anume. [Var.: **expré** adj.] — Din fr. **expresé**, lat. **expressus**.

EXPRESIE, *expresii*, s.f. 1. Explicare. ♦ Construcție concisă care exprimă, de obicei în mod figurat, o idee. ♦ Cuvânt. 2. Fig. Manifestare, redare a ideilor, a sentimentelor etc. prin fizionomie, gesturi. ♦ Înfațurare care reflectă starea sufletească a omului; reflectarea stării interioare a cuiva (în privire, pe figură). 3. Grup de numere, litere etc. legate între ele prin simboluri de operații matematice (adunare, înmulțire etc.). [Var.: **expresiune** s.f.] — Din fr. **expression**, lat. **expressio**, **-onis**.

EXPRESSIONISM s.n. Curent artistic și literar apărut în Germania la începutul sec. XX, care pune accent pe intensitatea expresiei. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **expressionnisme**.

EXPRESSIONIST, -Ă, *expressioniști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de expresionism, care reprezintă expresionismul. 2. S.m. și f. Adept al expresionismului. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **expressionniste**.

EXPRESIUNE s.f. v. **expresie**.

EXPRESIV, -Ă, *expresivi*, -e, adj. (Despre cuvinte, gesturi etc.) Care exprimă plastic, sugestiv, elocvent gândirea, sentimentele. ♦ (Despre opere de artă) Care evocă în imagini vii. ♦ (Despre ochi, față etc.) Care reflectă în mod pregnant, cu putere stări interioare. — Din fr. **expressif**.

EXPRESIVITATE s.f. Calitatea, capacitatea de a fi expresiv; exprimare vie, clară, plastică. — Din fr. **expressivité**.

EXPRIMĂ, *exprim*, vb. I. Tranz. A expune, a formula, a manifesta, prin cuvinte sau prin gesturi, păreri, idei, sentimente, impresii etc. ♦ Refl. A reda în cuvinte. — Din fr. **exprimer**, lat. **exprimere**.

EXPRIMABIL, -Ă, *exprimabili*, -e, adj. Care poate fi exprimat. — Din fr. **exprimable**.

EXPRIMĂRE, *exprimări*, s.f. Acțiunea de a (se) *exprima* și rezultatul ei; formulare a unor idei sau sentimente; expresie. ♦ Comunicare prin cuvinte; vorbire; pronunțare a unor cuvinte. — V. **exprima**.

EXPROPRIĂ, *expropriez*, vb. I. Tranz. A trece o proprietate (teren, construcție) a unei persoane fizice sau juridice în proprietatea statului pentru nevoi de interes public (prin acordarea unei despăgubiri). [Pr.: -pri-a] — Din fr. **expropriier**.

EXPROPRIAT, -Ă, *expropriati*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre bunuri) Care a fost luat prin expropriere. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care a fost supusă exproprierii. [Pr.: -pri-at] — V. **expropria**.

EXPROPRIATOR, -OĂRE, *expropriatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care expropriează (2). [Pr.: -pri-a-] — Din fr. **expropriateur**.

EXPROPRIERE, *exproprierii*, s.f. Acțiunea de a *expropria* și rezultatul ei. [Pr.: -pri-e-] — V. **expropria**.

EXPULSIE, *expulsii*, s.f. 1. Împingere în afară a unui gaz, a unui lichid etc. 2. Eliminarea din organism a unui produs fiziologic, patologic, a unui corp străin etc. — Din fr. **expulsion**, lat. **expulsio**.

EXPULZĂ, *expulzez*, vb. I. Tranz. A obliga pe cineva (printr-un act al puterii de stat) să părăsească teritoriul unei țări. ♦ A da, a împinge afară, a sili să iasă. — Din fr. **expulser**, lat. **expulsare**.

EXPULZĂRE, *expulzări*, s.f. Acțiunea de a *expulza* și rezultatul ei. — V. **expulza**.

EXPUNȚIUNE, *expunțțiuni*, s.f. Terminare, încheiere. ♦ Marcare a unei anului printr-un punct (pus deasupra sau dedesubtul unei litere, unui cuvânt etc.); scoatere a unor cuvinte, litere etc. dintr-un text. [Pr.: -fi-u-] — Din lat. **expunctio**, **-onis**, fr. **expunction**.

EXPŪNE, *expŭn*, vb. III. 1. Tranz. A prezenta, a reda prin cuvinte, a face cunoscut; a relata; a explica. 2. Tranz. A așeza la vedere; a arăta. ♦ (Urmat de determinări introduse prin prep. „la”) A așeza un obiect, un material etc. în așa fel încât să se poată exercita asupra lui o acțiune, o influență etc. 3. Tranz. și refl. A pune sau a se afla într-o situație periculoasă. 4. Tranz. A supune acțiunii luminii un film, o placă fotografică etc. pentru a obține un clișeu, o fotografie etc. — Din lat. **exponere** (după *pune*).

EXPŪNERE, *expuneri*, s.f. Acțiunea de a (se) *expune* și rezultatul ei. ♦ Relatare; (concr.) ceea ce se expune, se relatează, se explică; narațiune, povestire.

♦ *Expunere de motive* = explicare, prezentare a unui proiect de act normativ, cu sublinierea soluțiilor noi, mai importante, și a motivării acestora. — V. **expune**.

EXPURGĂ, *expürg*, vb. I. Tranz. A elimina dintr-o carte pasajele care sunt sau par a fi incompatibile cu anumite principii morale. — Din fr. **expurger**, lat. **expurgare**.

EXPURGĂRE, *expurgări*, s.f. Acțiunea de a *expurga* și rezultatul ei; expurgatie. — V. **expurga**.

EXPURGĂȚIE, *expurgății*, s.f. Expurgare. — Din fr. **expurgation**.

EXSANGUINOTRANSFŪZIE s.f. v. **exsangvinotransfuzie**.

EXSĂNGUU, -UĂ, *exsangui*, -ue, adj. (Livr.; despre tesuturi) Care este lipsit de sânge; (despre obraji, față) palid, cadaveric. [Pr.: -gu-u] — Din fr. **exsangue**, lat. **exsanguis**.

EXSANGVINOTRANSFŪZIE, *exsangvinotransfuzii*, s.f. (Med.) Înlocuire (totală) a sângelui prin transfuzie. [Var.: **exanguinotransfuzie** s.f.] — Din fr. **exsanguino-transfusion**.

EXSICATÓR, *exsicatoare*, s.n. Aparat de sticlă folosit în laborator pentru uscarea sau păstrarea în stare uscată a substanțelor cu ajutorul compușilor higroscopici. — Din fr. **exsiccateur**.

EXSUDĂNT, -Ă, *exsudanti*, -te, adj., s.m. (Substanță) care provoacă transpirație. — Din fr. **exsudant**.

EXSUDÁT, *exsudate*, s.n. Lichid bogat în albumină, fibrinos, hemoragic sau seros, ieșit din vasele sangvine, limfatice sau din tesuturi, în urma unui proces patologic, microbial, bacterian sau a intervenției unui factor chimic, fizic sau traumatic. — Din fr. **exsudat**.

EXSUDĂȚIE, *exsudății*, s.f. 1. Transpirație, asudare. 2. Apariția la suprafața unui strat de asfalt a excesului de bitum sau de gudron. — Din fr. **exsudation**.

EXTÁTIC, -Ă, *extatici*, -ce, adj. (Rar) Care este în extaz; care ține de extaz, caracteristic extazului; fermecat, încântat, extaziat. — Din fr. **extatique**.

EXTĂZ, *extaze*, s.n. 1. Expresie a cunoașterii nemijlocite a realităților divine; act de trăire supremă a comuniunii de iubire cu Dumnezeu personal. ♦ (Med.) Stare nervoasă în care bolnavul, urmărit de idei fixe și de exaltare mentală, este lipsit de senzații și incapabil de mișcări voluntare. 2. Stare excesivă de însuflețire, admirație profundă; adorație, venerație. — Din fr. **extase**.

EXTAZIÁ, *extaziez*, vb. I. Tranz. și refl. A cuprinde sau a fi cuprins, stăpănit de extaz (2). [Pr.: -zi-a] — Din fr. (s') **extasier**.

EXTAZIÁT, -Ă, *extaziati*, -te, adj. Căzut în extaz, plin de admirație, cuprins de extaz; p. ext. încântat, fermecat. [Pr.: -zi-at] — V. **extazia**.

EXTAZIERE, *extazieri*, s.f. Faptul de a (se) *extazia*. [Pr.: -zi-e-] — V. **extazia**.

EXTEMPORÁL, *extemporale*, s.n. Probă scrisă, neanunțată, de obicei din lecția curentă, dată elevilor pentru verificarea periodică a cunoștințelor; lucrare de control. — Din germ. **Extemporale**, lat. **extemporalis**.

EXTEMPORANÉU, -ÉE, *extemporanei*, -ee, adj. (Livr.) 1. Care se produce imediat, pe loc. 2. (Med.; despre medicamente) Care este preparat sau administrat fără întârziere. — Din lat. **extemporaneus**, fr. **extemporané**.

EXTENSIBIL, -Ă, *extensibili*, -e, adj. Care se poate extinde, care poate fi alungit fără a se rupe. — Din fr. **extensible**.

EXTENSIBILITATE s.f. Însușirea de a fi extensibil; posibilitate de extindere, de mărire. — Din fr. **extensibilité**.

EXTENSIE s.f. v. **extensiune**.

EXTENSIUNE, *extensiuni*, s.f. 1. Dezvoltare, creștere; amplificare, extindere. ♦ Proces prin care un cuvânt își lărgeste înțelesul. ♦ (Log.) Sferă. 2. (În forma *extensie*) Alungire sau întindere a unui membru sau a trunchiului anatomic în caz de luxații sau de fracturi. [Pr.: -si-u-] — Var.: **exténsie** s.f.] — Din fr. **extension**, lat. **extensio**, **-onis**.

EXTENSIV, -Ă, *extensivi*, -e, adj. 1. Referitor la extindere, bazat pe cantitate, pe spațiu. ♦ *Agricultură (sau cultură) extensivă* = agricultură (sau cultură) care își bazează sporirea producției pe mărirea suprafețelor cultivate. 2. Care are proprietatea de a (se) extinde. — Din fr. **extensif**.

EXTENSÓGRAF, *extensografe*, s.n. Aparat care înregistrează variația viscozității unui aluat de o anumită consistență. — Din fr. **extensographe**.

EXTENSOR, -OĂRE, *extensori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care are rolul de a întinde. ♦ (Anat.) *Mușchi extensor* (și substantivat, m.) = mușchi de suprafață care ajută la întinderea diferitelor părți ale corpului, în special a membrilor. 2. S.n. Aparat de gimnastică pentru dezvoltarea mușchilor, format dintr-unul sau din mai multe arcuri de oțel sau din benzi de cauciu cu capetele prinite în două mâner, care trebuie ținute cu mâinile. — Din fr. **extenseur**.

EXTENUÁ, *extenuez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) obosi peste măsură; a (se) istovi, a (se) epuiza. [Pr.: -nu-a] — Din fr. **exténuer**, lat. **extenuare**.

EXTENUÁNT, -Ă, *extenuanți*, -te, adj. Care extenuază; istovitor, epuizant, sleit², sfârșit². [Pr.: -nu-ant] — Din fr. **exténuant**.

EXTENUÁRE, *extenuări*, s.f. Acțiunea de a (se) *extenua* și rezultatul ei; stare de slăbiciune extremă a corpului; istovire, epuizare. [Pr.: -nu-a-] — V. **extenua**.

EXTENUÁT, -Ă, *extenuați*, -te, adj. Extrem de obosit; istovit, epuizat, sleit², sfârșit². [Pr.: -nu-at] — V. **extenua**.

EXTERIÓR, -OARÁ, *exteriori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care este în afară, care este din afară, aflat dincolo de o limită; extern. ♦ *Comerț exterior* = totalitatea

importurilor și exporturilor unei țări. 2. S.n. Partea din afară a unui lucru; fațadă. ♦ Mod de a se prezenta al unei persoane ca fizionomie, îmbrăcăminte, comportare etc.; ținută, înfățișare, aspect, alură. [Pr.: -ri-or] — Din fr. *extérieur*, lat. *exterior*.

EXTERIORITĂȚE s.f. Caracterul a ceea ce este exterior. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. *extériorité*.

EXTERIORIZĂ, *exteriorizez*, vb. I. Tranz. și refl. A comunica, a exprima, a manifesta gânduri, sentimente etc. prin cuvinte, gesturi, fizionomie. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. *extérioriser*.

EXTERIORIZĂRE, *exteriorizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *exterioriza* și rezultatul ei; exprimare, manifestare exterioară. [Pr.: -ri-o-] — V. *exterioriza*.

EXTERIORIAL, -Ă, *exterioriali*, -e, adj. Care se bucură de dreptul de exterioritate, supus principiului exteriorității. [Pr.: -ri-al] — Din *exterioritate* (după *punctualitate* — *punctual*). Cf. germ. *exterritorial*, rus. *eksterritorial* năi.

EXTERIORIALITĂȚE s.f. Regim special de care se bucură anumite persoane, precum și sediile oficiilor diplomatice aflate într-un stat străin, prin prezumția că ele se află pe teritoriul statului lor național. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. *exteriorialité*. Cf. germ. *Exterritorialität*.

EXTERMINĂ, *exterminez*, vb. I. Tranz. A face să piară în întregime, a distruge complet, a nimici; a ucide, a masacra, a stărpi în masă. — Din fr. *exterminer*, lat. *exterminare*.

EXTERMINĂNT, -Ă, *exterminanți*, -te, adj. Care extermină. — Din fr. *exterminant*.

EXTERMINĂRE, *exterminări*, s.f. Acțiunea de a *extermina* și rezultatul ei; stărpire, masacrare; exterminațiune. — V. *extermina*.

EXTERMINĂȚ, -Ă, *exterminăți*, -te, adj. Distrus, nimicit, stărpit în masă. — V. *extermina*.

EXTERMINĂTOR, -OĂRE, *exterminatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care extermină; nimicitor, distrugător. — Din fr. *exterminateur*, lat. *exterminator*.

EXTERMINAȚIUNE, *exterminățiuni*, s.f. (Rare) Exterminare. [Pr.: -fi-u-] — Din fr. *extermination*, lat. *exterminatio*, -onis.

EXTĚRN, -Ă, *externi*, -e, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Care se află așezat în afară; din afară, exterior; străin. ♦ *Politică externă* = totalitatea metodelor și mijloacelor pe care le folosește un stat în vederea atingerii anumitor obiective pe plan internațional. (Mat.) *Unghi extern* = unghi format de o latură a unui triunghi cu prelungirea altei laturi; unghi format de două drepte tăiate de o secantă și aflat în afara dreptelor. 2. (Despre medicamente) Care se aplică numai pe suprafața corpului. II. S.m. și f. I. Elev, ucenic care locuiește și ia masa în afara școlii sau la locul unde învață (meseria). 2. Student în medicină care, în urma unui examen, este admis să facă practică în spital. — Din fr. *externe*, lat. *externus*.

EXTERNĂ, *externez*, vb. I. Tranz. A elibera din spital un bolnav (însănătoșit). — Din *extern*.

EXTERNĂRE, *externări*, s.f. Acțiunea de a *externa*. — V. *externa*.

EXTERNĂȚ, -Ă, *externăți*, -te, adj., s.n. I. Adj. Care a ieșit din spital. 2. S.n. Școală ai cărei elevi locuiesc și iau masa în afara acestei unități de învățământ. 3. S.n. Stagiu de practică în spital la care sunt admiși studenții în medicină după trecerea unui examen; denumirea acestui examen. — V. *externa*.

EXTEROCEPTIV, -Ă, *exteroceptivi*, -ve, adj. (Anat.; despre căile sensibilității) Care transmite centrilor nervoși stimulii din mediul extern. — Din fr. *extéroceptif*.

EXTEROCEPTOR, *exteroceptor*, s.m. (Anat.) Organ din sistemul nervos central care receptează stimulii din mediul extern. — Din fr. *extérocepteur*.

EXTINCTIV, -Ă, *extinctivi*, -e, adj. Care duce la înlăturarea efectelor unui act juridic. — Din fr. *extinctif*.

EXTINCTOR, -OĂRE, *extinctori*, -oare, adj., s.n. I. Adj. Care are proprietatea de a stinge. 2. S.n. Aparat care servește la stingerea incendiilor; stingător. — Din fr. *extincteur*, lat. *extinctor*.

EXTINCȚIE, *extincții*, s.f. Stingere, slăbire (a unei acțiuni, a unei oscilații etc.). ♦ Micșorare sau anulare a intensității unui fascicul de lumină. [Var.: *extincțiune* s.f.] — Din fr. *extinction*.

EXTINCȚIUNE s.f. v. *extincție*.

EXTINDE, *extind*, vb. III. Tranz. și refl. A face să ocupe sau a ocupa un spațiu mai mare decât cel inițial; a (se) lărgi (ca sferă de acțiune); a (se) întinde, a (se) mări. — Din lat. *extendere* (după *intinde*).

EXTINDERE, *extinderi*, s.f. Acțiunea de a (se) *extinde* și rezultatul ei; întindere, mărire, lărgire. — V. *extinde*.

EXTINGIBIL, -Ă, *extingibili*, -e, adj. Care poate fi stins; *spec.* (despre acțiuni judiciare) care trebuie stins. — Din fr. *extinguible*, lat. *extinguibilis* (după *stinge*).

EXTIRPĂ, *extirp*, vb. I. Tranz. I. A scoate, a înlătura pe cale chirurgicală un organ sau o porțiune dintr-un organ (bolnav); a exciza. 2. Fig. A distruge complet; a nimici, a stărpi. [Prez. ind. și: *extirpez*] — Din fr. *extirper*, lat. *exstirpare*.

EXTIRPABIL, -Ă, *extirpabili*, -e, adj. (Med.) Care poate fi extirpat. — Din fr. *extirpable*.

EXTIRPĂRE, *extirpări*, s.f. Acțiunea de a *extirpa* și rezultatul ei; extirpație, excizie. — V. *extirpa*.

EXTIRPĂTOR, -OĂRE, *extirpatori*, -oare, adj., s.n. I. Adj. Care extirpă. 2. S.n. Mașină agricolă care servește la distrugerea rădăcinilor buruienilor și la afânarea stratului superficial al solului. — Din fr. *extirpateur*, lat. *extirpator*.

EXTIRPAȚIE, *extirpații*, s.f. Extirpare. — Din fr. *extirpation*.

EXTISPICIU, *extispicii*, s.n. Cercetare a măruntaielor păsărilor pentru precizarea viitorului. — Din lat. *extispicium*.

EXTORCĂ, *extorchez*, vb. I. Tranz. A obține ceva cu forța, prin amenințări, violență, șantaj etc. [Var.: *estorcă* vb. I] — Din fr. *extorquer*, lat. *extorquere*.

EXTORCĂRE, *extorcări*, s.f. Acțiunea de a *extorca* și rezultatul ei; extorsiuene. [Var.: *estorcăre* s.f.] — V. *extorca*.

EXTORSIUNE, *extorsiuini*, s.f. (Rare) Extorcere. [Pr.: -si-u-] — Din fr. *extorsion*, lat. *extorsio*, -onis.

EXTRA- Element de compunere însemnând: a) „afară (de)”, „(în) afară”, „deosebit (de)”, care servește la formarea unor adjective; b) „superior”, „ultra”, „foarte” și care servește la formarea unor adjective. — Din fr. *extra-*, lat. *extra*.

EXTRA adj. invar. Care este de calitate superioară. *Vin extra. Mazăre extra.* — Din fr. *extra-*, lat. *extra*.

EXTRAATMOSFERIC, -Ă, *extraatmosferici*, -ce, adj. De dincolo de atmosfera terestră. [Pr.: -tra-at-] — Din fr. *extra-atmosphérique*.

EXTRABUGETĂR, -Ă, *extrabugetați*, -e, adj. Care nu este înscris în buget, care se face în afara bugetului. — Din fr. *extra-budgetaire*.

EXTRACELULĂR, -Ă, *extracelulari*, -e, adj. Care se află în afara celulelor, care nu ține de celule. — Din fr. *extracellulaire*.

EXTRACONJUGĂL, -Ă, *extraconjugali*, -e, adj. Referitor la relațiile din afara căsătoriei; adulterin; extramarital. — Din fr. *extraconjugal*.

EXTRACONSTITUȚIONAL, -Ă, *extracostituționali*, -e, adj. În afara prevederilor constituției. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. *extraconstitutionnel*.

EXTRACONTABIL, -Ă, *extracontabili*, -e, adj. (Despre calcule, situații, lucrări etc.) Care se efectuează pe baza unor date procurate pe alte căi decât cea contabilă. — *Extra-* + *contabil*.

EXTRACORPORĂL, -Ă, *extracorporali*, -e, adj. Care se află în afara corpului. — *Extra-* + *corporal*.

EXTRACT, *extracte*, s.n. I. (Ieșit din uz) Copie a unui act, scoasă dintr-un registru (de stare civilă). 2. Substanță sau amestec de substanțe chimice preparat prin concentrarea până la un anumit grad a produselor extrase din diferite materii vegetale sau animale, proaspete sau uscate. — Din lat. *extractus*, germ. *Extrakt*.

EXTRACTIV, -Ă, *extractivi*, -e, adj. Care servește la extragerea unor substanțe utile. ♦ *Industria extractivă* = totalitatea ramurilor industriale în cadrul cărora se extrag din natură mineruri, cărbuni, țigăi etc. — Din fr. *extractif*.

EXTRACTOR, -OĂRE, *extractori*, -oare, adj., s.n. I. Adj. Care extrage sau ajută la extragerea anumitor substanțe sau corpuri. II. S.n. I. Aparat cu ajutorul căruia se efectuează o extracție (2). ♦ Aparat cu care se extrage mierea din faguri. 2. Utilaj de construcții folosit pentru extragerea din pământ a piloților, în vederea reutilizării lor la alte lucrări. 3. Dispozitiv al închizătorului unei arme de foc, care extrage din teavă tubul-cartuș sau tubul proiectilului. — Din fr. *extracteur*.

EXTRĂCȚIE, *extracții*, s.f. I. Extragere. 2. Operație de aducere la suprafață a minerului, a materialelor și a personalului, prin puțuri verticale sau înclinate care fac legătura cu diferite planuri ale minei. 3. Împărtășire a unui corp străin introdus în organism; *spec.* extragerea unei măsele sau a unui dinte. 4. (Livr.) Origine, proveniență. — Din fr. *extraction*, lat. *extractio*.

EXTRACURĂNT s.n. (Fiz.) Curent electric datorat autoinducției. — Din fr. *extra-courant*.

EXTRADÓS, *extradosuri*, s.n. I. Suprafața exterioară convexă a unui arc sau a unei bolți. 2. Fața convexă a unei palete de turbină sau fața superioară a unei aripi de avion. — Din fr. *extrados*.

EXTRADOTĂL, -Ă, *extradotali*, -e, adj. (Despre averea soției) Care este în afară de zestre. — Din fr. *extra-dotal*.

EXTRADŪR, -Ă, *extraduri*, -e, adj. Foarte dur. — *Extra-* + *dur*.

EXTRAESTETIC, -Ă, *extraestetici*, -ce, adj. Aflat sau considerat în afara esteticului. [Pr.: -tra-e-] — *Extra-* + *estetic*.

EXTRAFÍN, -Ă, *extrafini*, -e, adj. De o calitate superioară; foarte fin, extraordinar de bun. — Din fr. *extrafin*.

EXTRAFÓR s.n. Panglică (foarte) rezistentă folosită în croitorie. — Din fr. *extra-fort*.

EXTRAGALĂCTIC, -Ă, *extragalactici*, -ce, adj. Care se află în afara galaxiei noastre. — Din fr. *extragalactique*, engl. *extragalactic*.

EXTRĂGE, *extrăg*, vb. III. Tranz. I. A scoate o substanță dintr-un material, a separa o substanță de alta prin diferite procedee. ♦ A scoate un corp din locul în care s-a format sau în care a fost introdus. 2. (Mat.; în expr.) *A extrage rădăcina pătrată* (sau *cubică* etc.) = a calcula rădăcina pătrată (sau cubică etc.) a unui număr dat. — Din lat. *extrahere* (după *trage*).

EXTRĂGERE, *extrageri*, s.f. Acțiunea de a *extrage* și rezultatul ei; extracție. — V. *extrage*.

EXTRAGRAMATICĂL, -Ă, *extragramaticali*, -e, adj. Situat în afara gramaticii. — Din fr. *extragrammatical*.

EXTRAJUDICIAR, -Ă, *extrajudiciari*, -e, adj. (Despre o probă sau despre o procedură) Care se desfășoară sau se administrează în afara unui organ de jurisdicție. [Pr.: -ci-ar] — Din fr. **extrajudiciaire**.

EXTRALEGAL, -Ă, *extralegali*, -e, adj. În afara legalității. — Din fr. **extralégal**.

EXTRALINGVISTIC, -Ă, *extralingvistici*, -ce, adj. Situat în afara limbii. — Din fr. **extralinguistique**.

EXTRAMARITAL, -Ă, *extramaritali*, -e, adj. (Livr.) Extraconjugal. — Din engl. **extramarital**.

EXTRANEITATE s.f. 1. Caracter străin al unui element cuprins într-un raport juridic, necesitând aplicarea unei legi naționale. 2. Situația juridică a unei persoane care se află într-o țară străină. [Pr.: -ne-i] — Din fr. **extranéité**.

EXTRANEU, -ÉE, *extranei*, -ee, adj. (Livr.) Din afară, străin. — Din lat. **extraneus**.

EXTRANUCLEAR, -Ă, *extranucleari*, -e, adj. (Biol.) Care este localizat în afara nucleului, în citoplasmă. [Pr.: -cle-ar] — Din fr. **extranucéaire**, engl. **extranuclear**.

EXTRAORDINAR, -Ă, *extraordinari*, -e, adj. 1. (Adesea adverbial) Care este cu totul deosebit, care iese din comun; neobișnuit, nemaipomenit, formidabil, excepțional; (despre oameni) dotat cu calități deosebite, excepționale; (despre lucruri, situații etc.) foarte bun. 2. (Despre legi, măsuri, funcții etc.) Care depășește cadrul unei reguli, unei măsuri obișnuite. — Din fr. **extraordinaire**, lat. **extraordinarius**.

EXTRAPARLAMENTAR, -Ă, *extraparlamentari*, -e, adj. Care nu face parte din parlament; din afara parlamentului. — Din fr. **extraparlémentaire**.

EXTRAPERITONEAL, -Ă, *extraperitoneali*, -e, adj. Situat în afara peritoneului. [Pr.: -ne-al] — Din fr. **extrapéritonéal**.

EXTRAPLAT, -Ă, *extraplați*, -te, adj. (Despre obiecte) Foarte plat. — Din fr. **extra-plat**.

EXTRAPLEURAL, -Ă, *extrapleurali*, -e, adj. Situat în afara pleurei. [Pr.: -ple-u-] — Din fr. **extrapleural**.

EXTRAPOLĂ, *extrapolez*, vb. I. Tranz. A face o extrapolare. — Din fr. **extrapoler**.

EXTRAPOLĂRE, *extrapolări*, s.f. 1. (Mat.) Metodă de determinare aproximativă a unei funcții continue pentru valori situate în afara unui interval de valori cunoscute; extrapolare. 2. (Fil.) Extindere ipotetică a unei noțiuni, legi, teorii etc. de la un domeniu la altul; trecere de la o idee la alta, mai complexă, cu o sferă mai largă etc. — V. **extrapola**.

EXTRAPOLĂȚIE, *extrapolății*, s.f. Extrapolare. — Din fr. **extrapolation**.

EXTRAPROFESIONAL, -Ă, *extraprofesionali*, -e, adj. Care nu aparține domeniului profesiei unei persoane. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **extraprofessionnel**, engl. **extraprofessional**.

EXTRAREGLEMENTAR, -Ă, *extrareglementari*, -e, adj. Care este în afara regulamentului. — Din fr. **extraréglementaire**.

EXTRARETINIÂN, -Ă, *extraretinieni*, -e, adj. (Anat.) Din afara retinei. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **extrarétinien**.

EXTRAS, *extrase*, s.n. 1. Fragment, pasaj scos dintr-o scriere. ♦ Loc. adv. *În extras* = reproduces fragmentar, parțial. 2. Articol sau studiu scos dintr-o revistă, dintr-un volum omagial sau din altă publicație colectivă și machetat separat sub formă de broșură. 3. (Cont.; în sintagma) *Extras de cont* = document care conține copia operațiilor efectuate, într-o anumită perioadă, într-un cont. 4. Reproducerea a unei părți dintr-un înscris sau dintr-un registru. — V. **extrage**.

EXTRASENSIBIL, -Ă, *extrasensibili*, -e, adj. (Despre oameni) Extrem de sensibil (1). ♦ (Despre organism) Care reacționează instantaneu la cea mai ușoară excitație exterioară. — Din fr. **extrasensible**.

EXTRASENZORIAL, -Ă, *extrasenzoriali*, -e, adj. Care este perceput pe alte căi decât cele senzoriale normale. [Pr.: -ri-al] — Din fr. **extrasensoriel**.

EXTRASEZÓN s.n. Timpul din afara sezonului (de referință). — **Extra-** + **sezon**.

EXTRASÍSTOLĂ, *extrastistole*, s.f. Con tracție prematură a inimii care alterează ritmul normal al bătailor cardiace. — Din fr. **extrasystole**.

EXTRASTATUTĂR, -Ă, *extrastatutari*, -e, adj. Care este în afară de statut. — Din fr. **extrastatutaire**.

EXTRAȘCOLĂR, -Ă, *extrașcolari*, -e, adj. În afara programului și activității școlare. — **Extra-** + **școlar**.

EXTRATERESTRU, -Ă, *extraterestri*, -stre, adj., s.m. și f. (Ființă) care se află în afara globului terestru. — Din fr. **extraterrestre**.

EXTRATERITORIAL, -Ă, *extrateritoriali*, -e, adj. Care este în afara teritoriului unui stat. [Pr.: -ri-al] — Din fr. **extraterritorial**.

EXTRATERITORIALITATE s.f. Regim special aplicat în relațiile reciproce dintre state, referitor la privilegiile sau imunitățile acordate unor persoane ori instituții străine, care sunt tratate ca și când s-ar afla pe teritoriul național. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **extraterritorialité**.

EXTRAURBAN, -Ă, *extraurbani*, -e, adj. Care se află în afara orașului. [Pr.: -tra-ur-] — **Extra-** + **urban**.

EXTRAUTERIN, -Ă, *extrauterini*, -e, adj. Situat în afara cavității uterine. ♦ *Sarcină extrauterină* = sarcină anormală în care oul fecundat se dezvoltă în afara cavității uterine. [Pr.: -tra-u-] Din fr. **extra-utérin**.

EXTRAVAGANT, -Ă, *extravaganți*, -te, adj. (Adesea substantivat) Care caută cu orice preț să iasă din comun; excentric. ♦ Neobișnuit, ciudat, bizar. — Din fr. **extravagant**.

EXTRAVAGANȚĂ, *extravagante*, s.f. Purtare, ținută, atitudine ieșite din comun; faptă lipsită de judecată; excentricitate, ciudățenie, bizarerie. — Din fr. **extravagance**.

EXTRAVALĂ, pers. 3 *extravazează*, vb. I. Refl. (Despre sânge, umori etc.) A se vărsa afară din canalele sale. — Din fr. **extravaser**.

EXTRAVALĂRE, *extravazări*, s.f. Faptul de a se extravaza; spec. trecere a plasmelor sanguine din vase în spațiile interstițiale, determinând apariția edemelor. — V. **extravaza**.

EXTRAVERSIUNE, *extraversiuni*, s.f. Înclinație psihologică specială către lucrurile exterioare, din afara eului propriu și adaptarea la ambianța socială. [Pr.: -si-u-. Var.: **extroversiune** s.f.] — Din fr. **extraversiun**.

EXTRAVERTIT, -Ă, *extravertiți*, -te, adj. (În sintagma) *Tip extravertit* = tip psihologic caracterizat prin proiectarea tendințelor psihice interioare asupra lumii înconjurătoare, prin exteriorizarea sentimentelor; sociabilitate. ♦ (Despre oameni) Care este de tip extrovertit. [Var.: **extrovertit**, -ă adj.] — Din fr. **extraverti**.

EXTRAVILĂN, -Ă, *extravilani*, -e, adj., s.n. (Teritoriu) aflat în afara spațiului construit sau pe cale de construire al unei localități. — Cf. fr. **extra-ville**.

EXTRĂDĂ, *extrădez*, vb. I. Tranz. A preda pe cineva urmărit sau condamnat altui stat, la cerere, în condițiile prevăzute de convențiile internaționale; a săvârși o extrădare. — Din fr. **extrader**.

EXTRĂDĂRE, *extrădări*, s.f. Acțiunea de a extrăda și rezultatul ei; predare de către un stat altui stat a unui infractor care se găsește pe teritoriul său, spre a fi judecat sau spre a-și executa pedeapsa. — V. **extrăda**.

EXTRÊM, -Ă, *extremi*, -e, adj., s.f., s.m., s.n. I. Adj. 1. Foarte mare, exagerat. ♦ Loc. adv. *La extrem* = până la ultima limită, peste măsură. ♦ (Adverbial; urmat de determinări introduse prin prep. „de”, formează superlativul) Foarte, prea, extraordinar de... 2. Foarte grav. ♦ (Despre mijloace terapeutice, soluții, remedii etc.) Foarte energic, întrebuințat numai în împrejurări deosebit de grave; radical, drastic. 3. Așezat în punctul cel mai îndepărtat, la capăt, la vârf, la margine. 4. (Mat.) Care are cea mai mare sau cea mai mică dintre valorile pe care le poate avea o mărime. II. S.f. 1. Margine, limită, capăt (foarte îndepărtat). ♦ Expr. *A trece de la* (sau a cădea dintr-o extremă la (sau într-)alta = a trece de la o atitudine (exagerată) la alta opusă (dar tot exagerată). ♦ *Extremă dreaptă* (sau *stângă*) = partid sau fracțiune politică dintr-un partid, dintr-o adunare etc., care se situează pe poziții extreme de dreapta (sau de stânga); parte ultraradicală, exagerată de dreapta (sau de stânga) a spectrului politic. 2. Valoarea cea mai mare sau cea mai mică a unei mărimi. 3. Jucător care ocupă locul lateral cel mai înaintat din stânga sau din dreapta într-o echipă de fotbal, de handbal sau de hochei. III. (Mat.) 1. S.m. Primul și ultimul termen al unei proporții. 2. S.n. Maximul sau minimul unei funcții. — Din fr. **extrême**, lat. **extremus**.

EXTRÊMĂLĂ, *extremale*, s.f. (Mat.) Funcție care realizează extremul unei funcționale. — Din fr. **extrémale**.

EXTRÊMISM s.n. Atitudine, a unor curente, mișcări, persoane politice care, pe baza unor opinii, idei, păreri exagerate, unilaterale, extreme, urmăresc prin măsuri violente sau radicale să impună programul lor. — Din fr. **extrémisme**.

EXTRÊMIST, -Ă, *extremiști*, -ste, adj., s.m. și f. I. Adj. Care ține de extremism, care depășește limitele normale, moderate; privitor la teoriile, ideile, opiniile, metodele, măsurile etc. împinse la extrem. 2. S.m. și f. Adept al extremismului. — Din fr. **extrémiste**.

EXTRÊMITĂȚE, *extremități*, s.f. Limită, parte extremă, punct final. ♦ Parte terminală, periferică a unui organ sau a corpului. — Din fr. **extrémité**.

EXTRÎNSĂC, -Ă, *extrinseci*, -ce, adj. I. Care vine din afară, care nu provine din esența lucrurilor. 2. (Anat.; despre organe) Situat în afara locului normal. — Din fr. **extrinsèque**.

EXTROFIE, *extrofii*, s.f. Defect de conformație al unui organ care este astfel întors, încât fața sa internă devine externă. — Din fr. **extrophié**.

EXTROSPECTIV, -Ă, *extrospectivi*, -e, adj. (Psih.; despre oameni) Care observă trăirile psihice ale altora. — Din engl. **extrospective**.

EXTROSPECȚIE, *extrospecții*, s.f. (Psih.) Observare a fenomenelor din afara eului, a trăirilor psihice ale altuia. — Din fr., engl. **extrospection**.

EXTRAVERSIUNE s.f. v. **extraversiune**.

EXTRAVERTIT, -Ă adj. v. **extraverti**.

EXTRUDĂRE, *extrudări*, s.f. Procedeu de prelucrare a materialelor (metale, mase plastice) prin deformare plastică, constând în trecerea forțată a materialului, supus unei forțe de compresiune, printr-o matriță de formă adecvată; extruziune. — Cf. fr. **extrusion**.

EXTRUZIUNE, *extruziuni*, s.f. Extrudare. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **extrusion**.

EXUBERANT, -Ă, *exuberanți*, -te, adj. I. Care își manifestă sentimentele prin numeroase demonstrații exterioare; foarte vioi; expansiv. 2. (Rar) Abundent, îmbelșugat. — Din fr. **exubérant**, lat. **exuberans**, -ntis.

EXUBERANȚĂ, *exuberanțe*, s.f. **1.** Însușirea de a fi exuberant; manifestare a acestei însușiri; expansivitate. **2.** (Rar) Bogăție, belșug, abundență; varietate. — Din fr. *exubérance*, lat. *exuberantia*.

EXULCERĂȚIE, *exulcerații*, s.f. (Med.) Ulcerație superficială, ușoară. — Din fr. *exulcération*.

EXULTĂ, *exult*, vb. I. Intrans. A simți o mare bucurie, a fi foarte fericit. [Pr.: *eg-zul-*] — Din fr. *exulter*, lat. *exultare*.

EXULTĂNT, *-Ă*, *exultanți*, *-te*, adj. Care exultă, foarte vesel. [Pr.: *eg-zul-*] — Din fr. *exultant*.

EXULTĂRE, *exultări*, s.f. Acțiunea de a *exulta* și rezultatul ei; exultație. [Pr.: *eg-zul-*] — V. *exulta*.

EXULTĂȚIE, *exultații*, s.f. Exultare. [Pr.: *eg-zul-*] — Din fr. *exultation*.

EXUVIABIL, *-Ă*, *exuviabili*, *-e*, adj. (Despre animale) Care își schimbă pielea. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. *exuviable*.

EZERINĂ, *ezerine*, s.f. Alcaloid extras din semințele unei plante leguminoase, utilizat în tratamentul glaucomului, parezelor intestinale etc. — Din fr. *ésérine*.

EZITĂ, *ezit*, vb. I. Intrans. și tranz. A sta la îndoială în luarea unei hotărâri; a șovăi, a se codi, a pregeta. — Din fr. *hésiter*, lat. *haesitare*.

EZITĂNT, *-Ă*, *ezitanți*, *-te*, adj. Care ezită; șovăitor, nehotărât. — Din fr. *hésitant*.

EZITĂRE, *ezitări*, s.f. Faptul de a *ezita*; șovăială, nehotărâre, codeală, codire. — V. *ezita*.

EZOTÉRIC, *-Ă*, *ezoterici*, *-ce*, adj. (Despre doctrine, ritualuri etc.) Care poate fi înțeles numai de cei inițiați; ascuns, secret. — Din fr. *ésotérique*.

EZOTERISM s.n. Transmitere a unei doctrine, a unui ritual etc. numai unui număr restrâns de inițiați. — Din fr. *ésotérisme*.

F

F, *f*, s.m. **1.** A opta literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (consoană fricativă labiodentală surdă). [Pr.: *ef, fe, fi*. — Pl. și: (**1**, n.) *f-turi*].

FA¹, *fa*, s.m. (Muz.) Treapta a patra din gama majoră tip; sunetul și notația corespunzătoare acestei trepte. ♦ Una dintre cheile muzicale. — Din it. **fa**.

FA² interj. Termen cu care cineva se adresează la țară unei persoane de sex feminin. [Var.: **fă** interj.] — Scurtat din **fa**[tă] și influențat de **mă**.

FABIÁN, **-Ă**, *fabieni, -e*, adj., s.m. și f. (Adept) al fabianismului. [Pr.: *-bi-an*] — Din engl. **Fabian** [Society].

FABIANISM s.n. Doctrină care preconiza trecerea treptată, pe calea reformelor, de la capitalism la socialism. [Pr.: *-bi-a-*] — Din engl. **fabianism**, fr. **fabianisme**.

FABRICĂ, *făbrić*, vb. I. Tranz. A produce diferite bunuri în serie și în cantități mari, prelucrând materia primă într-o fabrică, într-o uzină etc. ♦ P. gener. (Fam.) A face, a confecționa, a realiza. ♦ Fig. A născoci, a plâsmui, a inventa. — Din fr. **fabriquer**, lat. **fabricare**.

FABRICĂNT, **-Ă**, *făbrićanți, -te*, s.m. și f. Proprietar și conducător al unei fabrici; industriaș. ♦ Persoană care fabrică ceva. — Din fr. **fabricant**.

FABRICĂRE s.f. Acțiunea de a fabrica. — V. **fabrica**.

FABRICĂT, *făbrićate*, s.n. Marfă produsă într-o fabrică, într-o uzină etc. — Din germ. **Fabrikat**.

FABRICĂȚIE, *făbrićații*, s.f. Proces tehnologic de producere a mărfurilor într-o fabrică, într-o uzină etc.; producția unei asemenea unități industriale. — Din fr. **fabrication**, lat. **fabricatio**.

FĂBRIĆĂ, *făbrići*, s.f. Întreprindere industrială care folosește un sistem de mașini și de instalații tehnice în vederea executării operațiilor de transformare a materiei prime în produse finite, în serie și în cantități mari. ♦ Expr. (Fam.) *A lua* (pe cineva) *în făbrićă* = a certa, a reproșa, a cere socoteală (cuiva); a bate (pe cineva). *A intra în fabrica cuiva* = a fi certat de cineva, a i se reproșa, a i se cere socoteală; a fi bătut de cineva. [Pl. și: (pop.) *făbrići*] — Din fr. **fabriquer**, rus. **fabrica**, germ. **Fabrik**.

FABRICITĂȚE s.f. (Livr.) Capacitate a omului de a crea, de a produce bunuri. — **Fabrica** + suf. *-itate*.

FĂBULĂ, *făbulez*, vb. I. Tranz. A imagina fapte, întâmplări etc. prezentându-le drept reale sau posibile; *p. ext.* a minți. — Din fr. **fabuler**.

FĂBULĂRE, *făbulări*, s.f. Faptul de a **făbula**. — V. **făbula**.

FĂBULĂȚIE, *făbulății*, s.f. **1.** Poveste alegorică; *p. ext.* povestire cuprinsă într-o operă literară, afabulație. **2.** Figură retorică prin care se redă ca real ceva imaginat. **3.** Prezentare a unor fapte, întâmplări imaginare ca reale; *p. ext.* minciună. — Din fr. **fabulation**, lat. **fabulatio**.

FĂBULĂ, *făbule*, s.f. Scurtă povestire alegorică, de obicei în versuri, în care autorul, folosind procedeul personificării animalelor, plantelor și lucrurilor, satirizează anumite moravuri, deprinderi, mentalități cu scopul de a le îndrepta. ♦ Istorisire, prezentare a unei fapte imaginare ca reală; *p. ext.* minciună. ♦ (Rar) Subiect al unei opere literare. — Din lat. **fabula**.

FĂBULIȘT, **-Ă**, *făbuliști, -ste*, s.m. și f. Autor de **făbule**. — Din fr. **fabuliste**.

FĂBULIȘTIC, **-Ă**, *făbuliștici, -ce*, adj. De **făbulă**; de **fabulist**. — **Fabulist** + suf. *-ic*.

FĂBULÓS, **-OĂSĂ**, *făbuloși, -oase*, adj. **1.** (Despre sume de bani, prețuri, averi) Care depășește orice închipuire; enorm, extraordinar. **2.** Care aparține lumii **făbulelor**, a legendelor, a mitologiilor; fantastic, minunat. **3.** (Adesea substantivat, n.) Imaginar, ireal. — Din fr. **fabuleux**, lat. **fabulosus**.

FĂȚE, *fac*, vb. III. A. Tranz. **I. 1.** A întocmi, a alcătui, a făuri, a realiza, a fabrica un obiect. *Face un gard*. ♦ A procura un obiect, dispunând confecționarea lui de către altcineva. *Își face pantofi*. **2.** A construi, a clădi; a ridica, a așeza. *Face o casă. Face fânul stoguri*. **3.** A găti, a prepara, a pregăti un aliment, o mâncare. **4.** A compune, a scrie, a crea o operă literară; a executa, a realiza o operă artistică. **5.** A stabili o lege, o convenție, o înțelegere. **6.** A câștiga, a agonisi, a strânge bani,

avere. **7.** A pregăti ceva într-un anumit scop. *Își face bagajele*. ♦ Expr. *A face focul* = a ațâța, a aprinde focul. ♦ A aranja (părul, sprâncenele, buzele, unghiile etc.). **II. 1.** (Despre femei) A naște. ♦ Expr. (Pop. și fam.) *De când l-a făcut mă-sa sau de când mă-sa l-a făcut* = de când s-a născut, dintotdeauna. ♦ (Despre soți) A procrea. ♦ (Despre mamifere) A făta. ♦ (Despre păsări) A oua. **2.** (Despre pomi) A produce, a da roade; (despre plante) a scoate, a da muguri, frunze, flori etc. **3.** (Despre ființe și plante) A căpăta, a dobândi; a-i apărea. *A făcut o bătătură*. ♦ A se îmbolnăvi de... *A făcut scarlatină*. **4.** (În expr.) *A face ochi = a)* (despre puii unor animale) a putea deschide ochii (la câteva zile după naștere); **b)** (fam., despre oameni) a se trezi, a se scula din somn. *A face burtă* (sau) *pântece* = a se îngrășa. *A face genunchi* = (despre pantaloni) a se deforma (de multă purtare) în dreptul genunchilor. **III. 1.** A întocmi, a potrivi lucrurile astfel ca să...; a da cuiva posibilitatea de a... *Ce-a făcut, ce-a dres, că a reușit...* **2.** A determina, a convinge. *Nu l-au putut face să se însoare*. **3.** A obliga, a sili, a constrânge, a pune pe cineva să... *Nu mă face să plec*. **4.** A predispuce la ceva; a îndemna. *Timpul urât îl face trist*. **IV. 1.** A determina sau a ajuta pe cineva sau ceva să-și schimbe starea inițială, să ajungă într-o anumită situație. *L-a făcut om*. ♦ Expr. *A face* (sau, refl., *a se face*) bine (sau *sănătos*) = a (se) însănătoși, a (se) vindeca. **2.** A preface, a schimba, a transforma în... *Faceți din piatră aur*. ♦ Expr. *A face din fântân armăsar* = a exagera mult. *A face* (cuiva) *coastele pântece* (sau *spinarea cobză*) = a bate (pe cineva) tare. *A face noaptea* (sau *din noapte*) *zi* = a nu dormi, a rămâne treaz toată noaptea. *A face* (sau, refl., *a se face*) *praf* = a (se) distruge, a (se) nimici. **3.** A zice, a spune (despre cineva sau cuiva) că este..., a califica; a învinui, a acuza pe cineva de... *L-a făcut măgar*. ♦ Expr. *A face* (pe cineva) *cu îi vine la gură* = a ocări sau a certa (pe cineva) rău, fără a-și alege cuvintele, a batjocori (pe cineva). *A face* (pe cineva) *cu ou și cu oțet v. oțet*. **V. 1.** A săvârși, a făptui, a comite. *A făcut o eroare*. ♦ Expr. *Face ce face și...* = încearcă prin toate mijloacele și izbuteste să...; nu știu cum procedeză că...; vorba e că... *A nu avea ce face* (sau *ce să facă*) = **a)** a nu avea o ocupație; **b)** a nu-i rămâne cuiva nimic de schimbat într-o situație, a nu avea posibilitatea să se împotrivescă, să obiecteze, să ajute cu ceva; a nu avea încotro; **c)** se spune despre cineva (sau cuiva) care comite sau este pe punctul să comită o imprudență, o prostie, o gafă. *A nu avea ce face cu...* = a nu avea (nicio) nevoie de..., a nu-i trebui; a nu-i folosi, a nu-i servi la nimic. *Ce (mai) faci?* = cum îți merge? cum o (mai) duci? *A face totul sau a face tot posibilul* (sau *în toate chipurile, posibilul și imposibilul*) *să* (sau *ca să*)... = a depune toate eforturile (pentru a realiza ceva). (Exprimând surpriza neplăcută și purtând accentul în frază) *Ce face!*? = cum?! cum se poate (una ca asta)!? *Ce (tot) faci* (sau *ce ai făcut*) *de...?* = ce îți s-a întâmplat că...? care e cauza că...? *Ce-i de făcut* (cu cineva sau cu ceva)? = cum să se procedeze (cu cineva sau cu ceva)? *N-am făcut nimic = a)* nu am realizat nimic, nu m-am ales cu nimic; **b)** nu sunt vinovat, nu am comis ceea ce mi se impută. *Văzând și făcând* = procedând conform situației, împrejurărilor, fără un plan dinainte stabilit. *A avea a* (sau *de-a*) *face cu cineva* (sau *cu ceva*) = **a)** a avea ceva comun cu cineva (sau cu ceva), a exista anumite relații între...; **b)** a o pați, a suporta consecințele faptelor sale. *Ce are a face?* = ce legătură este (între un lucru și altul)? ce interesează? și ce-i cu asta? *N-are a face!* = nu interesează! n-are importanță! (Refl.) *S-a făcut!* = ne-am înțeles! s-a aranjat! fii fără grijă! **2.** A provoca, a da naștere la..., a cauza, a pricinui. *A făcut o incurcătură*. ♦ Expr. *Nu face nimic!* = (formulă de politețe) cu care se răspunde celui ce-și cere scuze pentru un neajuns sau o supărare pricinuită fără voie) nu are nicio importanță! *A i-o face* (*bună* sau *lată* sau *cu vârf*) sau *a-i face* (cuiva) *una* (*și bună*) = a pricinui cuiva un rău, un neajuns. *A(-și) face inimă rea* (sau *sânge rău*) = a (se) supăra, a (se) consuma. *A-și face gânduri* (sau *griji*) = a se îngrijora. ♦ A arăta, a manifesta, a acorda. *L-a făcut toate onorurile*. **3.** A aduce la îndeplinire; a realiza, a îndeplini, a împlini. *Și-a făcut datoria*. ♦ Expr. *A face* (un) *târg* (sau *târgul*) = a cădea de acord, a încheia o tranzacție (comercială). ♦ A juca (un meci). **4.** A exercita, a practica o meserie. *Face avocatură*. ♦ A studia, a urma un curs sau o formă de învățământ. *Face medicina*. **5.** (Cu complementul „semn”) A atrage cuiva atenția printr-un gest;

a da cuiva să înțeleagă ceva printr-un semn. (Cu elipsa complementului) *Face din cap că a înțeles*. ♦ Expr. *A face* (cuiva) cu *degetul* = a amenința (pe cineva) cu degetul arătător. *A face* (cuiva) cu *ochiul* = a) a face (cuiva) un semn simbolic (închizând și deschizând un ochi); b) a atrage, a îmbia. **6.** A parcurge, a străbate un drum sau o distanță. *A făcut 2 kilometri*. **7.** A petrece, a parcurge un interval de timp. *Cu el și-a făcut veacul*. **B.** Intrans. **I. 1.** A proceda; a acționa; a se comporta. *Fă cum știi*. ♦ Refl. (În construcții interogative) A se descurca într-un anumit fel. *Ce se face acum?* **2.** A-i merge cuiva bine (sau rău), a o duce bine (sau rău). **3.** (În superstiții, determinat prin „a bine”, „a rău”, „a ploaie” etc.) A prevedea, a cobii. *Porcul face a ploaie*. **4.** (Pop.; în superstiții) A vrâji, a fermeca; a descânta. *I-a făcut de boală*. **II. 1.** A valora, a prețui; a costa. *Cât fac pantofii?* **2.** (La pers. 3; cu valoare impersonală) A fi vrednic (de a...), a merita (să...). *Scump, dar face!* **3.** (Fam.; în expr.) *Nu face pentru...* = a) nu e potrivit, nu corespunde pentru...; b) nu e de prestigiu cuiva, nu cadrează cu... **III. 1.** A se îndrepta, a merge, a porni (câtre sau spre...); a o coti (spre...). *Am făcut la dreapta*. ♦ Refl. (Fam.) A se abate, a se duce (sau a veni), a se apropia. *Fă-te încoace!* **2.** A zice, a spune. *Am să te cert, făcea el*. C. Refl. **I. 1.** (Despre zi, noapte, întineric etc.) A se produce, a se ivi, a se lăsa. ♦ Expr. *A i se face* (cuiva) *negru* (sau *roșu* etc.) *înaintea ochilor* = a nu mai vedea, a i se face rău (din cauza supărării, a mâniei); a se supăra, a se mânia foarte tare. ♦ Impers. (Pop.) A i se părea cuiva că vede sau că aude ceva sau pe cineva (în vis sau în imaginație). *Se făcea că vede un palat*. **2.** (Despre drumuri, văi etc.) A se desfășura, a se deschide (înaintea ochilor). *Se făcea o vale lungă*. **3.** (Despre senzații sau sentimente; construit cu dativul pronumelui) A se naște, a se produce (în cineva) deodată, a fi cuprins de... *I s-a făcut frică*. ♦ A fi cuprins de o dorință nestăpănită pentru ceva, a simți dorul de... *I s-a făcut de ducă*. **4.** (Pop.) A se întâmpla. *Ce s-a făcut cu el?* ♦ Expr. *Ce s-a făcut* (cineva)? = ce a devenit? cum s-a descurcat? *Cum se face că...* (sau *de...?*) = cum e posibil ca...? **II. 1.** A ajunge, a deveni. *Copilul s-a făcut mare*. ♦ Loc. vb. *A se face galben* = a se îngălbeni. *A se face vântat* = a se învineți. *A se face roșu* = a se înroși, a se îmbujora. ♦ Expr. *A se face stăpân pe ceva* = a lua un lucru în stăpânire cu forța sau fără a-i aparține. *A se face în două* = (despre drumuri, rețele etc.) a se bifurca, a se despărți, a se ramifica. ♦ A ajunge la numărul de..., la un total de... *Ceata se face de două sute de oșteni*. ♦ A îmbrățișa cariera de..., a deveni. *Se face muncitor metalurgist*. ♦ Intrans. A îndeplini o treabă sau o funcție ocazională. ♦ (Determinat prin „la loc”, „din nou”, „iarăși” etc.) A redeveni. *S-a făcut din nou om*. **2.** A se prefăca, a simula. *Se face că pleacă*. ♦ Intrans. A-și lua înfățișarea de..., a se arăta, a-și da aere de... *Face pe nevinovata*. — Lat. **facere**.

FÁCERE, *faceri*, s.f. Acțiunea de a (se) face și rezultatul ei. ♦ *Facere de bine* = binefacere. ♦ (În concepțiile religioase) Crearea lumii de către Dumnezeu. ♦ *Facerea sau Cartea facerii* = prima carte din Vechiul Testament și prima dintre cele cinci cărți ale lui Moise care alcătuiesc Biblia ebraică; geneza. ♦ Construire, zidire. ♦ Naștere. — V. **face**.

FACETIE, *facetii*, s.f. (Rar) Snoavă. — Din fr. **facétie**.

FACETIOS, **-OASĂ**, *facetioși*, *-oase*, adj. (Rar) Glumeț, poznaș. [Pr.: *-ți-os*] — Din fr. **facétieux**.

FACHIE, *fachii*, s.f. (Rar) Făclie alcătuită dintr-un mănunchi de stuf uscat sau de fășii de lemn, unse cu un material inflamabil. — Lat. **fac(u)la**.

FACHIR, *fachiri*, s.m. 1. Ascet musulman ori hindus care trăiește din mila semenilor și se supune, public, unor privațiuni sau suferințe fizice. **2.** Prestidigitator, hipnotizator, îmblânzitor etc. de animale (originar din India). — Din fr. **fakir**.

FACHIRISM s.n. Ansamblu de fapte aparent extraordinare săvârșite de fachiri; arta de a săvârși asemenea fapte; *p. ext.* scamatorie. — Din fr. **fakirisme**.

FACIAL, **-Ă**, *faciali*, *-e*, adj. (Anat.) Care aparține feței, privitor la față; care afectează fața. [Pr.: *-ci-al*] — Din fr. **facial**.

FACIES, *faciesuri*, s.n. 1. Aspect caracteristic al feței în cursul unei boli, al unei stări emotive etc.; *p. gener.* fizionomie. **2.** Aspect al unei culturi arheologice în ce are ea mai caracteristic. **3.** Totalitatea particularităților minerologice și paleontologice ale unui depozit sedimentar, care caracterizează condițiile de formare a acestuia. [Pr.: *-ci-es*] — Din lat. **facies**, fr. **faciès**.

FACIL, **-Ă**, *facili*, *-e*, adj. Care se face, se produce fără greutate, cu puține eforturi. *Muncă facilă*. ♦ Care pare făcut, realizat cu puține eforturi, cu ușurință; *p. ext.* superficial, ușor. *Versuri facile*. ♦ Care se acomodează ușor, care este ușor de mulțumit. *Caracter facil*. — Din fr. **facile**, lat. **facilis**.

FACILITĂ, *facilitate*, vb. I. Tranz. A înlesni, a ușura îndeplinirea unei acțiuni, producerea unui fenomen etc. — Din fr. **faciliter**.

FACILITĂRE, *facilitări*, s.f. Acțiunea de a *facilita* și rezultatul ei; înlesnire, ușurare. — V. **facilita**.

FACILITĂTE, *facilități*, s.f. Însușire a ceea ce este facil; însușirea de a realiza, de a face ceva fără mari eforturi, cu ușurință. ♦ (La pl.) Înlesniri făcute cuiva. *Facilități de plată*. — Din fr. **facilité**, lat. **facilitas**, **-atis**.

FĂCLĂ, *facle*, s.f. Băț (la un capăt cu călți îmbibați cu o substanță inflamabilă) care servește la luminat, mai ales la procesiuni sau la cortegii; torță. ♦ (Rar) Făclie. — Din bg. **fakla**.

FACONDĂ s.f. (Franțuzism) Ușurință de a vorbi; elocință. — Din fr. **faconde**. Cf. lat. **facundia**.

FACSÍMIL, *facsimile*, s.n. Reproducere exactă a unui text, a unei semnături, a unui desen sau a unei picturi cu ajutorul fotografiei, al fototipiei, prin copiere manuală etc. [Acc. și: *facsimil*] — Din fr. **fac-similé**, lat. **fac simile**.

FACTAJ, *factaje*, s.n. Distribuire a scrisorilor, banilor, coletelor etc. la domiciliul destinatarilor. — Din fr. **factage**.

FACTÍCE adj. invar. (Livr.) Artificial, nefiresc, prefăcut. *Răs factice*. — Din fr. **factice**.

FACTITIV, **-Ă**, *factitive*, adj. (În sintagma *Verb (tranzitiv) factitiv* (și substantivat, n.) = verb tranzitiv care arată că subiectul determină pe cineva să îndeplinească o acțiune; verb cauzativ. — Din fr. **factitif**.

FACTOLÓGIC, **-Ă**, *factologici*, *-ce*, adj. Care se caracterizează prin factologie. — Din **factologie**.

FACTOLOGIE s.f. Aglomerare de date și fapte într-o operă științifică ori literară, adesea fără interpretarea semnificației lor. — Cf. rus. **faktologija**.

FĂCTOR, *factori*, s.m. **I. 1.** Element, condiție, împrejurare care determină apariția unui proces, a unei acțiuni, a unui fenomen. **2.** (Mat.) Fiecare dintre elementele unui produs. ♦ *Factor prim* = fiecare dintre numerele prime prin care se împarte exact un număr dat. *Factor comun* = număr prin care se divide oricare dintre termenii unei sume de numere. **3.** Mărime a cărei valoare intră prin multiplicare într-o relație care caracterizează un sistem fizico-chimic sau tehnic. **4.** Mărime caracteristică pentru un sistem tehnic, un material etc., stabilită prin raportul a două mărimi diferite. **II.** Funcționar al poștei care duce corespondența la destinație; poștaş. [Acc. și: **(II)** *factór*] — Din fr. **facteur**, lat. **factor**.

FACTORIAL, *factoriale*, adj. (Mat.; în sintagma *Produs factorial* (și substantivat, n.) = produs obținut prin înmulțirea numerelor întregi și succesive începând de la 1 și până la numărul respectiv. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. **factorielle**.

FACTORIE, *factorii*, s.f. Punct de schimb (comercial) pe un teritoriu nou descoperit în Africa, Asia și America; *spec.* punct unde se cumpără vânatul și se aprovizionează vânătoria din regiunile nordice izolate. — Din rus. **faktoria**.

FĂCTORIȚĂ, *factorițe*, s.f. Poștăriță. [Acc. și: *factoriță*] — **Factor** + suf. *-iță*. **FACTORIZĂ**, *factorizez*, vb. I. Tranz. (Mat.) A descompune în factori un număr sau o expresie algebrică. — Din fr. **factoriser**.

FACTORIZĂRE, *factorizări*, s.f. Acțiunea de a *factoriza*. — V. **factoriza**.

FACTORIZĂT, **-Ă**, *factorizați*, *-te*, adj. (Mat.; despre numere sau expresii algebrice) Care a fost descompus în factori. — V. **factoriza**.

FACTÓTUM, *factotum*, s.m. (Livr.) Persoană care (într-o instituție, într-o organizație etc.) inițiază, hotărăște și rezolvă (aproape) toate problemele care se ivesc. — Din fr. **factotum**, lat. **factotum**.

FACTURĂ, *facturez*, vb. I. Tranz. A întocmi factura² pentru o marfă. — Din fr. **facturer**.

FACTORĂRE s.f. Acțiunea de a *factura* și rezultatul ei. — V. **factura**.

FACTURĂ¹, *facturi*, s.f. Structură, constituție (intelectuală, psihică, morală etc.). ♦ Caracter, aspect exterior, specific al unei opere de artă plastică. ♦ Ansamblul mijloacelor de expresie care determină specificul unei opere literare sau muzicale. — Din fr. **facture**, lat. **factura**.

FACTURĂ², *facturi*, s.f. Act justificativ privind vânzările și cumpărările de mărfuri, lucrările executate și serviciile prestate, precum și mărfurile lăsate în păstrare; formular tipărit pe care se întocmește un astfel de act. — Din fr. **facture**.

FACTURIÉR, *facturiere*, s.n. Carnet care cuprinde formulare pentru facturi². [Pr.: *-ri-er*] — Din fr. **facturier**.

FACTIONĂR, **-Ă**, *facționari*, *-e*, adj. De facțiune. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **factionnaire**.

FACTIÖNE, **-OĂSĂ**, *facțioși*, *-oase*, adj. (Livr.) Care face parte dintr-o facțiune; *p. ext.* care urmărește să provoace tulburări și manifestări împotriva puterii existente. [Pr.: *-ți-os*] — Din fr. **factieux**, lat. **factiosus**.

FACTIÖNE, *facțiuni*, s.f. Grup de persoane unite pe baza unor interese politice comune (și care de obicei se manifestă prin violență); partidă. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **faction**, lat. **factio**, **-onis**.

FĂCULĂ, *facule*, s.f. Parte mai strălucitoare de pe discul solar. — Din fr. **facule**.

FACULTATE, *facultăți*, s.f. 1. Capacitate, posibilitate, însușire morală sau intelectuală a cuiva; aptitudine. ♦ Însușire, capacitate pe care o are un fenomen, un obiect, un sistem etc. de a acționa, a se dezvolta, a realiza ceva. **2.** Unitate didactică și administrativă în cadrul unei instituții de învățământ superior, condusă de un decan și cuprinzând mai multe catedre pentru pregătirea studenților și a doctoranzilor într-un anumit domeniu de specialitate. — Din fr. **faculté**, lat. **facultas**, **-atis**.

FACULTATIV, **-Ă**, *facultativi*, *-e*, adj. Care este lăsat la alegerea, la voia cuiva, care nu este obligatoriu; benevol. — Din fr. **facultatif**.

FAD, **-Ă**, *fazi*, *-de*, adj. **1.** (Despre mâncăruri) Fără gust; searbăd, insipid. **2.** Fig. Lipsit de expresie, plat, searbăd, insipid, anost. *Stil fad*. — Din fr. **fade**.

FADING, *fadinguri*, s.m. 1. Variație (slăbire sau accentuare) în timp a sunetelor unui aparat de radiorecepție, provocată de schimbările condițiilor de propagare a undelor prin atmosferă și stratosferă. **2.** Modificare a culorii unei țesături sub acțiunea apei, a luminii etc. [Pr.: *fëding*] — Din engl., fr. **fading**.

FÁDO, *fadouri*, s.n. Nume dat unui gen de cântece populare portugheze. [Acc. și: *fadó*. — Pr.: *fádu*] — Din port., fr. **fado**.

FAETÓN, faetoane, s.n. 1. Trăsură înaltă, ușoară, cu patru roți și cu capotă pentru scaunul din față, putând transporta 6–8 persoane. 2. Vehicul ușor, cu două roți, pe arcuri, cu o singură banchetă pentru persoane, tras de un cal; șaretă. [Pr.: -fa-e-] — Din fr. **phaéton**.

FAG, fagi, s.m. Arbore înalt cu coaja netedă, alburie sau cenușie și cu lemnul tare, cu frunze ovale, netede, lucioase, cu perișori fini pe margini (*Fagus silvatica*). — Lat. **agus**.

FAGACÉE, fagacee, s.f. (La pl.) Familie de arbori și arbuști cu frunze alterne, cu flori mici, unisexuate, dispuse în amenți, și cu fructele achene; (și la sg.) arbore sau arbust din această familie. — Din fr. **fagacées**.

FAGOCIT, fagocite, s.n. Celulă sangvină a organismelor animale care apără organismul de infecție, digerând elementele străine pătrunse în el. [Pl. și: (m.) *fagociți*] — Din fr. **phagocyte**.

FAGOCITÓZĂ, fagocitoze, s.f. (Biol.) Proces de înglobare și de digerare a bacteriilor și a altor corpuri străine din organism de către fagocite. — Din fr. **phagocytose**.

FAGÓT, fagoturi, s.n. Instrument muzical de suflat din lemn, cu registru grav, având forma unui tub lung prevăzut cu un tub suplimentar, îndoit la capăt (prin care se suflă), și cu un sistem de clape. [Pl. și: (m.) *fagotfi*] — Din it. **fagotto**, germ. **Fagott**.

FAGOTÍST, -Ă, fagotiști, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă la fagot. — Din it. **fagottista**.

FĂGUR s.m. v. **fagure**.

FĂGURE, faguri, s.m. Strat de ceară format din celule mici hexagonale, produs de albinele lucrătoare, în stup, pentru a-și depune mierea și ouăle. [Var.: **făgur** s.m.] — Lat. ***favulus**.

FAIANȚĂ, faianțez, vb. I. Tranz. A acoperi ceva cu plăci de faianță. [Pr.: -fa-ian-] — Din **faianță**.

FAIANȚĂR, faianțari, s.m. Muncitor specializat în faianțare; faianțator. [Pr.: -fa-ian-] — **Faianță** + suf. -ar.

FAIANȚĂRE, faianțări, s.f. Acțiunea de a **faianța**. [Pr.: -fa-ian-] — V. **faianța**. **FAIANȚĂTOR, -OĂRE, faianțatori, -oare**, s.m. și f. Muncitor calificat în operația de faianțare; faianțar. [Pr.: -fa-ian-] — **Faianța** + suf. -tor.

FAIANȚĂ, faianțe, s.f. Produs ceramic (sub formă de plăci) cu masa albă, poroasă, acoperită cu smalt, asemănător cu porțelanul, fabricat prin ardere dintr-un amestec de caolin, feldspat, cuarț etc. ♦ Obiect de olărie făcut din acest produs ceramic (adesea colorat). — Din fr. **faïence**, it. **faenza**.

FĂIMĂ s.f. Renum, reputație (bună sau rea) de care se bucură cineva ori ceva. ♦ (Rar) Vestă neașteptată, surprinzătoare; zvon. — Din lat. **fama** (după *defăima*).

FAIMÓS, -OĂSĂ, faimoși, -oase, adj. Care a devenit extrem de cunoscut (prin însușirile sau defectele sale, prin faptele sale etc.); vestit, celebru, renumit. — Din fr. **fameux**, lat. **famosus** (după *faimă*).

FAIN, -Ă, faini, -e, adj. (Reg. și fam.) Care este de foarte bună calitate. ♦ Frumos, minunat. — Din germ. **fein**.

FAIR adj. invar., adv. (Care este) corect, onest. [Pr.: *fer*] — Cuv. engl.

FAIRPLAY s.n. Acceptare loială a regulilor (într-un joc, într-un sport, în afaceri). ♦ (Adjectival) *Nu a avut o comportare fairplay*. [Pr.: *fērplei*] — Cuv. engl.

FALACIOS, -OĂSĂ, falaciosi, -oase, adj. (Livr.) Înșelător, amăgitor. — Din lat. **fallaciosus**, fr. **fallacieux**.

FALAITĂR, falaitari, s.m. Călăreț pe unul dintre caii înaintași înhămați la o trăsură domnească sau boierească de ceremonie și care ținea caii de dârlogi. — Din rus. **foreitor**, germ. **Vorreiter**.

FALĂNGĂ¹, falange, s.f. 1. Fiecare dintre oasele mici, alungite, care alcătuiesc scheletul degetelor. 2. (În Grecia antică) Formațiune de infanteriști înarmați cu lănci, dispuși în rânduri compacte și având centrul și aripa dreaptă mai puternice. ♦ Fig. Grup compact și omogen de oameni care luptă împreună pentru același scop. 3. Grupare politică paramilitară de tip fascist. 4. (În concepția lui Fourier)

Celulă social-economică primară formată din 1 500–2 000 de oameni care trebuia să funcționeze ca o asociație bazată pe îndeletniciri agricole. — Din fr. **phalange**. **FALĂNGĂ², falange**, s.f. Sul de lemn de care se legau, în Evul Mediu, picioarele celor condamnați să fie bătuți la tâlpi; *p. ext.* bătaie la tâlpi aplicată acestor condamnați. — Din ngr. **falangas**.

FALANGÍST, falangiști, s.m. Membru al falangei¹ (3). — Din fr. **phalangiste**. **FALANȘTER, falanștere**, s.n. (În concepția lui Ch. Fourier) Mare edificiu cu corpuri de clădiri ce comunică între ele, în care urma să trăiască o falangă¹ (4). — Din fr. **phalanstère**.

FALANȘTERIAN, -Ă, falanșterieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al falanșterianismului. 2. Adj. Care aparține falanșterului sau falanșterianismului, privitor la falanșter sau la falanșterianism. [Pr.: -ri-an] — Din fr. **phalanstérien**.

FALANȘTERIANISM s.n. Doctrină socială utopică (aparținând lui Ch. Fourier). [Pr.: -ri-a-] — **Falanșterian** + suf. -ism.

FĂLĂ s.f. 1. Trufie, îngâmfare; orgoliu. 2. Motiv de a se mândri cu ceva sau cu cineva; mândrie. ♦ Loc. vb. (Pop.) *A-i fi cuiva fală* (cu cineva sau cu ceva) = a se mândri (cu cineva sau cu ceva). 3. Strălucire, măreție; pompă. 4. Glorie, faimă, renume. — Din sl. **hvala**.

FALBALĂ, falbale, s.f. (Înv.) Fâșie mai lată (de stofă, dantelă etc.) care împodobește de jur împrejur partea de jos a unei rochii. — Din fr. **falbala**.

FĂLCĂ, fălci, s.f. 1. Fiecare dintre cele două oase ale feței în care sunt fixați dinții; (la oameni) maxilar; (la animale) mandibulă. ♦ Expr. *Cu o fălcă în cer și (cu) alta (sau una) în pământ = a)* (în basme) cu gura enormă, larg deschisă pentru a înghiți tot ce-i iese în cale; **b)** foarte furios, gata să se certe cu violență. ♦ Partea inferioară a obrazului. ♦ (La insecte și crustacee) Maxilă. 2. (Tehn.) Element al unui dispozitiv sau al unei mașini, care servește la prinderea unui obiect, a unui material etc., la sfărâmarea ori deformarea unui material etc. — Refăcut din **fălci** (pl. înv. al lui *falce* < lat. **falx, -cis**).

FĂLCE, fălci, s.f. Veche unitate de măsură pentru suprafețe agricole, folosită în Moldova, echivalentă cu circa un hectar și jumătate. — Lat. **falx, -cis**.

FALCONÉT, falconete, s.n. (Înv.) Tun de calibru redus. — Din it. **falconetto**. **FALCONIFÓRM, falconiform**.

FALCONIFÓRMĂ, falconiforme, s.f. (La pl.) Ordin de păsări răpitoare de zi, cu corpul puternic, aripi lungi, cu ciocul gros și încovoait, care se hrănesc cu pradă vie; (și la sg.) pasăre care face parte din acest ordin. [Var.: **falconiform** s.n.] — Din fr. **falconiforme**.

FALD, falduri, s.n. Cută formată de o haină largă, o stofă, o pânză etc. care atâră. [Var.: **faldur** s.m.] — Din ucr. **fald**.

FĂLDUR s.m. v. **fald**.

FĂLERN s.n. Vin de calitate superioară produs în trecut în Campania. — Din fr. **falerne**.

FĂLÉT, faleturi, s.n. (Înv.) Atelaj compus din patru cai înhămați la o trăsură, cei doi cai dinainte fiind încălecați de câte un vizitiu. — Cf. **fala ita**.

FĂLÉZĂ, faleze, s.f. 1. Mal înalt și abrupt al unei mări sau al unui lac. 2. Fâșie de teren special amenajată pentru plimbare de-a lungul unei faleze (I). — Din fr. **falaise**.

FĂLIA, faliez, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) dizloca în falie. — Din fr. **failler**.

FĂLIE, falii, s.f. (Geol.) Dislocație apărută în scoarța Pământului, ca urmare a mișcărilor tectonice verticale, care desparte două grupuri de strate; fractură. — Din fr. **faille**.

FĂLIÈRE, falieri, s.f. (Geol.) Formare de falii în scoarța Pământului. [Pr.: -li-e-] — De la **falie**.

FĂLIMENT, falimente, s.n. Stare de insolabilitate a unei persoane fizice sau juridice, stabilită prin hotărâre judecătorească; *fig.* ruină, eșec total. ♦ Expr. *A da faliment = a)* a nu-și mai putea face plățile (în calitate de comerciant, industriaș etc.); **b)** a da greș, a nu reuși într-o acțiune; a se prăbuși. — Din germ. **Falliment**, it. **fallimento**.

FĂLIMENTĂR, -Ă, falimentari, -e, adj. (Despre întreprinderi comerciale, industriale etc.) Care se află în stare de faliment; insolubil. ♦ Fig. Care se află într-o situație dezastruoasă, care a suferit un eșec total. — **Faliment** + suf. -ar.

FĂLÍT, -Ă, faliiți, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în stare de faliment; (om) insolubil. ♦ Fig. (Persoană) care a suferit un eșec total, care s-a compromis din punct de vedere politic sau moral. — Din it. **fallito**.

FĂLNIC, -Ă, falnici, -ce, adj. Care impune prin proporții, grandoare; măreț, impunător, grandios; care impune prin aspect, frumusețe, ținută; semeț, mândru. ♦ Vestit, renumit. — **Fală** + suf. -nic.

FALS, -Ă, (I) falși, -se, adj., (II) **falsuri**, s.n. I. Adj. 1. Care este contrar adevărului; mincinos, neîntemeiat; care are numai aparența adevărului, autenticității; imitat, artificial. ♦ (Anat.) *Coastă falsă* = fiecare dintre cartilajele situate dedesubtul sternului, prin intermediul cărui se articulează coastele pe stern. *Ușă (sau fereastră) falsă* = ușă (sau fereastră) aparentă, care nu poate fi folosită, făcută numai pentru simetria cu ansamblul. 2. (Despre oameni și manifestările lor) Prefăcut, fățarnic, ipocrit. 3. (Muz.; despre sunete, voce etc.) Incorct ca intonație; distonant. ♦ (Adverbial) *Cântă fals*. II. S.n. (Jur.) Infracțiune săvârșită prin alterarea adevărului într-un act scris, prin adaosuri sau ștersături făcute cu rea-credință, prin imitarea semnăturii, denaturarea conținutului, substituiri de persoane etc. ♦ Expr. *A se înscrie în fals* = a ataca un act în fața justiției ca neautentic, contrafăcut; a contesta formal valabilitatea unei declarații. [Var.: (I) **falș, -ă** adj.] — Din lat. **falsus**, it. **falso**.

FĂLSÉT, falsete, s.n. Registrul cel mai înalt al vocii masculine. ♦ Executare falsă a unei compoziții muzicale (sau a unui fragment al acesteia). — Din it. **falsetto**.

FALSIFICĂ, falsific, vb. I. Tranz. 1. A alcătui, a confecționa un lucru asemănător cu altul, cu scopul de a înșela; a plăsmui; a contraface. ♦ Spec. (Jur.) A comite un fals (II). 2. A prezenta ceva altfel decât este în realitate; a denatura, a deforma, a altera. [Var.: (pop.) **falsifică** vb. I] — Din fr. **falsifier**, lat. **falsificare**.

FALSIFICĂRE, falsificări, s.f. Acțiunea de a **falsifica** și rezultatul ei; contrafacere. [Var.: (pop.) **falsificare** s.f.] — V. **falsifica**.

FALSIFICĂT, -Ă, falsificați, -te, adj. Imitat, schimbat, transformat etc. astfel încât să pară autentic, cu scopul de a înșela. [Var.: (pop.) **falsificat, -ă** adj.] — V. **falsifica**.

FALSIFICATÓR, -OĂRE, falsificatori, -oare, s.m. și f. Persoană care comite un fals (II). [Var.: **falsificator, -oare** s.m. și f.] — Din fr. **falsificateur**.

FALSITĂTE s.f. 1. Caracterul a ceea ce este fals, mincinos, neautentic; lipsă de adevăr. 2. Atitudine, comportare fățarnică; ipocrizie, fățarnicie, prefăcătorie. [Var.: (pop.) **falsitate** s.f.] — Din it. **falsità**, lat. **falsitas**, -atis.

FALS, -Ă adj. v. **fals**.

FALȘIFICĂ vb. I v. **falsifica**.

FALȘIFICĂRE s.f. v. **falsificare**.

FALȘIFICĂT, -Ă adj. v. **falsificat**.

FALȘIFICĂTOR, -OĂRE s.m. și f. v. **falsificator**.

FALSITĂTE s.f. v. **falsitate**.

FALT, *falțuri*, s.n. 1. Clește de formă specială, folosit la tragera pe calapod a fețelor încălțăminte. 2. Fiecare dintre bucățile mici de piele care cad în urma prelucrării pieilor la mașina de fălțuit. 3. Tăietură, scobitură făcută pe marginea unei scânduri, a unei țigle etc., pentru a permite îmbinarea cu altă scândură, țigla etc. cu o tăietură corespunzătoare. ♦ Îndoitură făcută de-a lungul marginii unei foi de tablă subțire, pentru a permite îmbinarea cu altă foaie; p. ext. îmbinare astfel realizată. 4. (Poligr.) Benții de pânză sau de hârtie rezistentă de care se lipește planșele intercalate într-un volum. — Din germ. **Falz**[eisen].

FALŪN, *falune*, s.n. (Geol.) Depozit necimentat format (în zona litorală a mărilor) din cochiliile de moluște. — Din fr. **faulun**.

FAMÁT, -Ă, *famați*, -te, adj. (În sintagma) *Rău famat* = care are o reputație proastă; deocheat. — Din fr. [mal] **famé**.

FAMÉLIC, -Ă, *famelici*, -ce, adj. (Livr.) Înfometat, flămând. — Din fr. **famélique**, lat. **famelicus**.

FĂMEN, *fameni*, s.m. (Înv.) Bărbat castrat; spec. eunuc. ♦ Fig. Bărbat decăzut din punct de vedere moral. — Refăcut din **fameni** (pl. lui *famân* inv. „bărbat castrat” < lat. ***feminus** < *femina*).

FAMILIAL, -Ă, *familiali*, -e, adj. Care aparține familiei (1), privitor la familie; destinat familiei. [Pr.: -li-a] — Din fr. **familial**.

FAMILIAR, -Ă, *familiari*, -e, adj. 1. (Despre exprimare, limbaj, stil) Care este folosit în (sau apropiat de) vorbirea obișnuită; simplu, fără pretenții. ♦ (Despre atitudine, comportări etc.; p. ext. despre oameni) Simplu, prietenos, apropiat; p. ext. care este fără respectul cuvenit, irreverențios. 2. Care este bine cunoscut, obișnuit cuiva. [Pr.: -li-ar] — Din fr. **familier**, lat. **familiaris**.

FAMILIARISM, *familiarisme*, s.n. Atitudine de intimitate exagerată între membrii unui colectiv; familiaritate (2). [Pr.: -li-a] — **Familiar** + suf. -ism.

FAMILIARITĂTE, *familiarități*, s.f. 1. Comportare, atitudine simplă, prietenoasă, cordială. 2. Familiarism; (la pl.) gesturi, cuvinte etc. care sunt îngăduite numai între prieteni foarte apropiați. [Pr.: -li-a] — Din fr. **familiarité**, lat. **familiaritas**, -atis.

FAMILIARIZĂ, *familiarizez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) obișnui, a (se) deprinde cu ceva sau cu cineva prin contact mai îndelungat, prin practică, prin adaptare etc. [Pr.: -li-a] — Din fr. **familiariser**.

FAMILIARIZĂRE s.f. Acțiunea de a (se) familiariza. [Pr.: -li-a] — V. **familiariza**.

FAMILIE, *familii*, s.f. 1. Formă socială de bază, realizată prin căsătorie, care unește pe soți (părinți) și pe descendenții acestora (copiii necăsătorii). ♦ *Aer de familie* = fizionomie caracteristică, ansamblu de trăsături comune unei grup de persoane înrudite prin sânge. *Nume de familie* v. *nume*. 2. Totalitatea persoanelor care se trag dintr-un strămoș comun; neam, descendență. ♦ *Familie de albine* = totalitatea albinelor dintr-un stup, alcătuită din matcă, albine lucrătoare și trântori. 3. Fig. Grup larg de oameni, de popoare etc. cu interese și idealuri comune. 4. Categorie sistematică în botanică și în zoologie, inferioară ordinului, care cuprinde mai multe genuri de organisme cu caractere comune. 5. Grup de cuvinte, derivate și compuse, formate de la același cuvânt de bază. ♦ Grup de limbi care provin dintr-o limbă comună inițială. — Din lat. **familia**, it. **famiglia** (cu unele sensuri după fr. *famille*).

FAMILIȘT, -Ă, *familiști*, -ste, s.m. și f. (Fam.) Persoană căsătorită, persoană care și-a întemeiat o familie (1). — **Familie** + suf. -ist.

FAN, *fani*, s.m. Admirator entuziast, pasionat, al unei vedete, al unei mișcări artistice etc.; simpatizant. — Din engl., fr. **fan**.

FANĂ, *fanez*, vb. I. Refl. (Despre flori și legume; p. ext. despre oameni) A-și pierde prospețimea; a se trece, a se ofili, a se veșteji. — Din fr. **faner**.

FANĂL, *fanale*, s.n. (Înv.) Felinar mare. — Din fr. **fanal**.

FANĂR, *fanare*, s.n. (Înv.) Felinar. [Var.: **fânăr** s.n.] — Din ngr. **fanári**.

FANARAGIŪ, *fanaragii*, s.m. (Înv.) Persoană care aprindea și stingea felinarele de pe străzi; lampagiū. — Din tc. **fenargü**.

FANARIOT, -Ă, *fanarioti*, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Grec din părțile înstărite care locuia în cartierul Fanar din Constantinopol; spec. demnitar al Porții Otomane ori dregător sau domn în Țările Române care provenea din această pătură greacă înstărită. ♦ *Epoca fanarioților* = perioadă din istoria României cuprinsă între anii 1711 (în Moldova) și 1716 (în Țara Românească) și 1821. 2. Adj. Care aparține fanarioților (1), privitor la fanarioti; caracteristic fanarioților; fanariotic. [Pr.: -ri-ot] — Din ngr. **fanariótis**.

FANARIOTIC, -Ă, *fanariotici*, -ce, adj. (Rar) Fanariot. [Pr.: -ri-o-] — **Fanariot** + suf. -ic.

FANARIOTISM s.n. (Rar) Dominație, stăpânire a domnilor fanarioti. ♦ Fig. Ipocrizie, fățarnicie. [Pr.: -ri-o-] — **Fanariot** + suf. -ism.

FANARIOTIZĂ, *fanariotizez*, vb. I. Refl. A adopta, a-și însuși obiceiurile, limba, cultura grecească (din epoca fanarioților). [Pr.: -ri-o-] — **Fanariot** + suf. -iza.

FANÁT, -Ă, *fanați*, -te, adj. (Despre flori și legume; p. ext. despre oameni) Care și-a pierdut prospețimea; trecut², ofilit, veștejit. — V. **fana**.

FANÁTIC, -Ă, *fanatici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Om) dominat de fanatism. 2. Adj. (Despre manifestările oamenilor) Care exprimă, trădează fanatism. — Din fr. **fanatique**, lat. **fanaticus**.

FANATISM, *fanatism*, s.n. Zel excesiv pentru o religie. ♦ Atașament exagerat, pentru o convingere, o idee etc., dublat de o totală intoleranță față de adversari. — Din fr. **fanatisme**.

FANDĂ, *fandez*, vb. I. Intrans. (Sport) A face un pas mare înainte, lateral, oblic sau înapoi, îndoind unul dintre picioare de la genunchi și ținând celălalt picior perfect întins, cu toată talpa pe pământ, astfel încât centrul de greutate al corpului să se aple pe direcția deplasării efectuate. — Din fr. **fendre**.

FANDANGO, *fandango*, s.n. Vechi dans spaniol cu acompaniament de chitară și de castaniete; melodie după care se execută acest dans. — Din fr., sp. **fandango**.

FANDĂRE, *fandări*, s.f. Acțiunea de a *fanda* și rezultatul ei. — V. **fanda**.

FANDOSEALĂ, *fandoseli*, s.f. (Fam.) Atitudine afectată, plină de pretenții; moft, fason, sclifoseală, fasoleală, fandosire. — **Fandosi** + suf. -eală.

FANDOSI, *fandosesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A avea o comportare afectată, plină de mofturi, de pretenții; a se fasoli, a se izmeni. — Din ngr. **fanásu**, **fandázome** (aor. lui *fanádzome*).

FANDOSIRE, *fandosiri*, s.f. (Fam.) Faptul de a *se fandosii*; fandosieală. — V. **fandosi**.

FANDOSIT, -Ă, *fandositi*, -te, adj., s.m. și f. (Fam.) (Persoană) care are o comportare afectată, plină de mofturi, de pretenții; fasolit, izmenit. — V. **fandosi**.

FANERIT s.n. Material constituit din foi de placaj de lemn impregnate cu rășină de bachelită și presate, folosit pentru confecționarea carcaselor de aparate electrotehnice, de radio și de televizoare; lignofoliu. — Din engl. **phanerite**.

FANEROGĂMĂ, *fanerogame*, s.f. (La pl.) Grup de plante cu flori care se înmulțesc prin semințe; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. ♦ (Adjectival) *Plantă fanerogamă*. — Din fr. **phanérogame**.

FANFĂRĂ, *fanfare*, s.f. 1. Ansamblu muzical (militar) format din persoane care cântă la instrumente de suflat (din alamă) și de percuție. 2. (Rar) Instrument muzical de suflat din alamă (cu sunete naturale). 3. (Înv.) Compoziție muzicală executată de o fanfară (1) sau la un instrument de suflat. — Din fr. **fanfare**.

FANFARÓN, -OĂNĂ, *fanfaroni*, -oane, s.m. și f., adj. (Persoană) care face caz de calități închipuite, care se laudă cu meritele sale; lăudăros. — Din fr. **fanfaron**.

FANFARONADĂ, *fanfaronade*, s.f. Laudă de sine zgomotoasă și exagerată pentru calități închipuite; lăudăroșenie. — Din fr. **fanfaronnade**.

FANIÓN, *fanioane*, s.n. Steguleț care servește de obicei pentru semnalizări (în armată, la căile ferate etc.). [Pr.: -ni-on] — Din fr. **faniion**.

FANÓN, *fanoane*, s.n. 1. Fiecare dintre lamele corinoase fixate de maxilarul superior al balenelor. 2. Îndoitură a pielii de pe marginea inferioară a gâtului, la bovine și la unele rase de ovine; salbă. — Din fr. **fanoan**.

FANTĂSC, -Ă, *fantaști*, -ste, adj. (Livr.) Ciudat, bizar. *Spirit fantasc*. — Din fr. **fantasque**.

FANTĂȘIE s.f. v. **fantezie**.

FANTASMAGÓRIC, -Ă, *fantasmagorici*, -ce, adj. Care are aspectul unei fantasmagorii, care aparține fantasmagoriei; ireal, fantastic. — Din fr. **fantasmagorique**.

FANTASMAGORIE, *fantasmagorii*, s.f. Imagine fantastică, ireală, vedenie produsă de o minte tulburată. ♦ Idee bizară; aberație, elucubrație. — Din fr. **fantasmagorie**.

FANTĂSMĂ, *fantasme*, s.f. 1. Stafie, nălucă, arătare, fantomă. 2. Fig. Imagine, privește neclară, ireală. ♦ Închipuire fără o bază reală, produs al imaginației; iluzie, himeră. — Din ngr. **fândasma**.

FANTĂȘT, -Ă, *fantaști*, -ste, s.m. și f. (Livr.) Persoană dominată de idei fantastice, ireale sau nerealizabile. — Din germ. **Phantast**.

FANTĂȘTIC, -Ă, *fantastici*, -ce, adj. 1. Care nu există în realitate; creat, plăsmuit de imaginație; ireal, fantasmagoric, fabulos. ♦ *Literatură fantastică* = gen de literatură bazată pe convenția agresivității iraționalului și supranaturalului în lumea reală. 2. Care pare o plăsmuire a imaginației; p. ext. extraordinar, grozav, de necrezut. ♦ (Adverbial) *Produce fantastic de scump*. 3. (Despre oameni) Ale cărui idei sau fapte au un caracter fantezist, bizar. — Din fr. **fantastique**, lat. **phantasticus**.

FANTAZĂ, *fantazez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A plăsmui fantasme (2). 2. A spune lucruri imaginate. — De la **fantezie**.

FANTAZĂRE, *fantazări*, s.f. Acțiunea de a *fantaza*. — V. **fantaza**.

FANTAZIE s.f. v. **fantezie**.

FĂNTĂ, *fante*, s.f. 1. (Tehn.) Deschidere sau crăpătură îngustă (într-un perete). 2. (În forma *fență*) Tăietură făcută perpendicular într-o țesătură. *Fență la o fustă*. [Var.: **fěntă** s.f.] — Din fr. **fente**.

FÂNTE, *fanți*, s.m. 1. (Fam. și peior.) Bărbat (tânăr) afemeiat. 2. Carte de joc reprezentând figura unui tânăr; valet. — Din it. **fante**.

FANTEZIE, *fantezii*, s.f. 1. Capacitate omenească de a crea noi reprezentări sau idei pe baza percepțiilor, a reprezentărilor sau ideilor acumulate anterior; *p. ext.* imagine produsă de această facultate; imaginație; reverie. ♦ Spec. Imaginație specifică unui creator (în artă, literatură, știință etc.). ♦ Produs al imaginației; plămăuire, născocire. 2. Gust, înclinare, dorință ieșită din comun, ciudată (a cuiva). 3. Compoziție muzicală instrumentală de formă liberă, având un caracter de improvizație și de virtuozitate. [Var.: (rar) **fantasie**, **fantazie** s.f.] — Din fr. **fantaisie**.

FANTEZIST, *-Ă, fanteziști, -ste*, adj. 1. Care nu are nimic comun cu realitatea, care este un produs al imaginației. 2. (Despre oameni) Care este (sau se lasă) dominat de idei fantastice, ireale ori nerealizabile. 3. (Despre manifestări, creații etc. ale oamenilor) Care este lipsit de orice bază reală, care trădează pe omul fantezist (2). — Din fr. **fantaisiste**.

FANTOMĂTIC, *-Ă, fantomatice, -ce*, adj. Cu aspect de fantomă, ca o fantomă. ♦ Fig. Care are o existență incertă, care nu există în realitate. — Din fr. **fantomatique**.

FANTOMĂ, *fantome*, s.f. Arătare, nălucă, stafie, strigoii, fantasmă. ♦ Fig. Ceea ce are o existență fictivă. ♦ (Adjectival) *Guvern fantomă*. — Din fr. **fantôme**.

FANTOȘĂ, *fantoșe*, s.f. (Livr.; adesea fig.) Marionetă. — Din fr. **fantoche**.

FAPT, (1, 2) *fapte*, (4) *fapturi*, s.n. 1. Întâmplare sau împrejurare reală, lucru petrecut în realitate. *Fapt istoric*. ♦ Loc. adv. și adj. *De* (sau *în*) *fapt* = (care este) în realitate, efectiv. ♦ Expr. *Fapt e că...* = nu e mai puțin adevărat că..., adevărul e că..., în orice caz. ♦ Fenomen. *Fapte de limbă*. 2. Acțiune săvârșită de cineva; faptă. ♦ Expr. *Fapt implinit* = acțiune care s-a încheiat, care nu mai poate fi schimbată; situație definitivă. 3. (Pop.; în legătură cu unele momente ale zilei; urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de”) Început. *Faptul zilei*. *În fapt de seară*. 4. (Pop.; în superstiții) Farmec, vrajă. — Lat. **factum**.

FĂPTĂ, *fapte*, s.f. Acțiune săvârșită, act îndeplinit de cineva; fapt; ispravă. ♦ *Fapte de armă* = acte de eroism militar. ♦ Loc. adv. (Înv.) *În faptă* = în realitate, de fapt. — Lat. **facta** (pl. *lui factum*) devenit sg. f.

FĂPTIC adj. Care se referă la fapte, la întâmplări sau la împrejurări, care înregistrează faptele (fără a le comenta). *Material faptic*. — **Fapt** + suf. *-ic*. Cf. germ. *faktisch*, rus. *fakticeskii*.

FAR, *faruri*, s.n. 1. Construcție înaltă prevăzută cu o sursă de lumină puternică, pentru semnalarea la distanță a punctelor importante situate de-a lungul liniilor de navigație maritimă. 2. Corp de iluminat (la automobile, locomotive etc.) care proiectează lumina într-o anumită direcție sub forma unui fascicul divergent. — Din fr. **phare**, lat. **pharus**, it. **farò**.

FARAD, *farazi*, s.m. Unitate de măsură a capacității electrice (în sistemul de unități de măsură metru-kilogram-secundă-ampere), egală cu capacitatea unui conductor care acumulează o sarcină de un coulomb sub o tensiune de un volt. — Din fr. **farad**.

FARADIC, *-Ă, faradici, -ce*, adj. (Ieșit din uz; în sintagma *Curent faradic* = curent electric alternativ produs prin inducție electromagnetice. — Din fr. **faradique**, germ. **faradisch**.

FARADIZĂRE, *faradizări*, s.f. (Med.) Tratament prin curenți de inducție. — După fr. **faradisation**.

FARADMETRU, *faradmetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea capacității electrice, în limite restrânse. — Din fr. **faradmetre**, engl. **faradmeter**.

FARAFĂSTĂC, *farafăstăcuri*, s.n. (Fam. și peior.; de obicei la pl.) 1. Podoabă sau ornament fără valoare, inutil. 2. Mof, capriciu, fason. — Cf. ngr. *farafas* „fanfaron”.

FARANDOLĂ, *farandole*, s.f. Numele unui dans popular provensal, vechi, cu mișcare rapidă, în care dansatorii, ținându-se de mână în lanț, descriu spirale și cercuri; melodie după care se execută acest dans. — Din fr. **farandole**.

FARAON, *faraoani*, s.m. 1. Titlu pe care îl purtau vechii regi ai Egiptului; persoană care avea acest titlu. ♦ (Fam., ir. sau glumet) Țigan. 2. (Înv.) Numele unui joc de cărți. — Din fr. **pharaon**.

FARAONIC, *-Ă, faraonice, -ce*, adj. (Rar) Care aparține faraonilor, privitor la faraoni. — Din fr. **pharaonique**.

FĂRBĂ, *fărburi*, s.f. (Reg.) Vopsea; culoare. — Din germ. **Farbe**.

FARD, *farduri*, s.n. Produs cosmetic alb, roșu, verde, albastru etc. pentru colorat tenul, ochii și buzele; dres; suliman, boia, boială. — Din fr. **fard**.

FARDĂ, *fardez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) da cu fard; a (se) sulimeni, a (se) boi! — Din fr. **farder**.

FARDĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *farda* și rezultatul ei; boire, sulimenire. — V. **farda**.

FARDĂT¹, *fardaturi*, s.n. Faptul de a (se) *farda*. — V. **farda**.

FARDĂT², *-Ă, fardați, -te*, adj. (Despre ten, buze, ochi; *p. ext.* despre oameni) Dat cu fard; sulimentit. — V. **farda**.

FĂRETRĂ, *fărețre*, s.f. (Rar) Tolbă de săgeți. — Din lat. **pharetra**.

FARFARĂ, *farfarale*, s.f. (Fam. și peior.) Flecar, palavragiu; persoană care duce vorba de colo-colo, care deformează conținutul spuselor cuiva și le transmite astfel altora. — Din tc. **farfara**.

FARFASIT, *-Ă, farfasiti, -te*, adj., s.m. și f. (Reg.) (Om) mofturos, năzuros. — Et. nec.

FARFURĂRIE s.f. (Rar) Mulțime de farfurii; totalitatea farfuriilor (cuiva); *p. ext.* diverse obiecte de menaj din porțelan, faianță etc. — **Farfurie** + suf. *-arie*.

FARFURIE, *farfurii*, s.f. 1. Obiect de faianță, de porțelan etc., de obicei de formă rotundă, cu marginile puțin ridicate și cu fundul plat sau adâncit, în care se servește mâncarea. 2. (Înv.) Porțelan. ♦ (Fam.; în sintagma *Farfurie zburătoare* = obiect zburător neidentificat. — Din tc. **farfuri** (lit. *fağfuri*), ngr. **farfuri**.

FARFURIOARĂ, *farfurioare*, s.f. Diminutiv al lui *farfurie* (1); farfuriuță. [Pr.: *-ri-oa-*] — **Farfurie** + suf. *-ioară*.

FARFURIUȚĂ, *farfuriuțe*, s.f. Farfurioară. [Pr.: *-ri-u-*] — **Farfurie** + suf. *-uță*.

FARÎN adj. invar. (Despre zahăr sau alte produse alimentare) Care se prezintă sub formă de pudră. — Din fr. **farine** „făină”.

FARINACĒU, *-CĒE, farinacei, -cee*, adj. (Rar) Ca făina. — Din fr. **farinacé**, lat. **farinaceus**.

FARINGĂL, *-Ă, faringali, -e*, adj. Care aparține faringelui, privitor la faringe. ♦ (Despre sunete; și substantivat, f.) Care se articulează în faringe. — Din fr. **pharyngal**.

FARINGE, *faringe*, s.n. (Anat.) Canal membranos și muscular de forma unei pâlnii cu vârful în jos, care urmează cavității bucale și prin care aerul trece în trahee, iar alimentele, în esofag. — Din it. **faringe**. Cf. fr. **pharynx**.

FARINGIÂN, *-Ă, faringieni, -e*, adj. Care aparține faringelui, privitor la faringe; localizat în faringe. [Pr.: *-gi-an*] — Din fr. **pharyngien**.

FARINGISM s.n. (Med.) Iritație a faringelui. — Din fr. **pharyngisme**.

FARINGITĂ, *faringite*, s.f. Boală care constă în inflamația acută sau cronică a mucoasei faringelui. — Din fr. **pharyngite**.

FARINGOLARINGITĂ, *faringolaringite*, s.f. Boală care constă în inflamarea concomitentă a faringelui și a laringelui. — Din fr. **pharyngo-laryngite**.

FARINGOSCOP, *faringoscoape*, s.n. Instrument cu ajutorul căruia se examinează faringele. — Din fr. **pharyngoscope**.

FARINGOSCOPIE, *faringoscopia*, s.f. Examinare a faringelui cu ajutorul faringoscopului. — Din fr. **pharyngoscopie**.

FARISEIC, *-Ă, fariseici, -ce*, adj. Ipocrit, fățarnic, prefăcut. [Pr.: *-se-ic*] — Din fr. **pharisaïque** (după *fariseu*).

FARISEISM s.n. Ipocrizie, fățarnicie, duplicitate. — Din fr. **pharisaïsme** (după *fariseu*).

FARISEU, *farisei*, s.m. 1. Membru al unei grupări minoritare active în cadrul iudaismului palestinian până la căderea Ierusalimului, a cărui trăsătură distinctivă era respectarea strictă a Legii scrise și a vechilor tradiții orale iudaice. 2. Fig. Om ipocrit, fățarnic, prefăcut. — Din sl. **farisei**.

FARMACEUTIC, *-Ă, farmaceutici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține farmaciei, privitor la farmacie. 2. S.f. Ramură a medicinei care studiază prepararea, clasificarea, acțiunea etc. substanțelor medicamentoase; farmacologie. — Din fr. **pharmaceutique**, lat. **pharmaceuticus**.

FARMACIE, *farmacii*, s.f. 1. Știință care se ocupă cu prepararea, păstrarea, controlul și distribuția medicamentelor. 2. Unitate specializată în care se păstrează, se distribuie, se vând și uneori se prepară medicamente; potică¹, spîțerie. — Din fr. **pharmacie**, lat. **pharmacia**.

FARMACIST, *-Ă, farmaciști, -ste*, s.m. și f. Persoană calificată care se ocupă cu prepararea, controlul, distribuția sau vinderea medicamentelor. — **Farmacie** + suf. *-ist*. Cf. it. **farmacista**.

FARMACODINAMIE s.f. Ramură a farmacologiei care studiază efectul medicamentelor asupra organismului. — Din fr. **pharmacodynamie**.

FARMACOLOG, *-Ă, farmacologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană care se ocupă cu studiul farmacologiei, specialist în farmacologie. — Din fr. **pharmacologue**.

FARMACOLOGIC, *-Ă, farmacologici, -ce*, adj. Care aparține farmacologiei, care se referă la farmacologie. — Din fr. **pharmacologique**.

FARMACOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul originii, proprietăților fizice și chimice, compoziției, clasificării și acțiunii terapeutice a medicamentelor asupra organismului. — Din fr. **pharmacologie**.

FARMACOPÉE, *farmacopei*, s.f. Tratat care cuprinde datele oficiale privind descrierea și formulele de preparare a medicamentelor, precum și modul lor de conservare și de utilizare. — Din fr. **pharmacopée**.

FARMACOTERAPIE s.f. Terapie bazată pe medicamente. — Din fr. **pharmacotherapie**.

FARMACOVIGILENȚĂ s.f. Vigilență față de efectele nocive ale medicamentelor (luate în exces) asupra organismului. — Din fr. **pharmacovigilance**.

FARMAZON, *-OANĂ, farmazoni, -oane*, s.m. și f. (Pop.) Vrajitor. ♦ Fig. Om șiret, viclean. — Din rus. **farmazon**.

FARMAZONIE, *farmazonii*, s.f. (Pop.) Vraji, farmec (vrajitoresc). — **Farmazon** + suf. *-ie*.

FĂRMEC, *farmece*, s.n. 1. (În basme și în superstiții) Acțiunea de a vrăji și rezultatul ei; transformare miraculoasă a lucrurilor (în urma unor vrăji); mijloc magic folosit pentru o asemenea transformare; vrajă, vrăjitorie. ♦ Loc. adv. *Ca prin farmec* = într-un mod miraculos, pe neașteptate, dintr-odată. 2. Ansamblu de

calități (frumusețe, grație etc.) care încântă, atrage pe cineva. *Farmecul pădurii*.
 ◆ Desfățare, plăcere, încântare pe care o simte cineva în fața unui lucru fermecător.
 — Lat. **pharmacum**.

FARNIÊNTE s.n. (Livr.) Inactivitate, lenevie, trândăvie (totală). [Pr.: -ni-en-] — Cuv. it.

FĂRSĂ, *farse*, s.f. 1. Comedie în care sunt cultivate îndeosebi comicul ușor, de situație, bufoneria, intriga amuzantă și replica spirituală. 2. Faptul de a păcăli pe cineva cu scopul de a se amuza; mijloc folosit în acest scop; păcăleală, festă. — Din fr. **farce**.

FARSÖR, *-OĂRE*, *farsori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană lipsită de seriozitate, care se ține de păcăleli. ◆ Persoană care caută să treacă drept alta decât este în realitate (prin minciuni, înșelătorie); impostor. — Din fr. **farceur**.

FASCÍCUL s.n. v. **fasciul**.

FASCÍCULĂ s.f. v. **fasciculată**.

FASCÍCUL, *fascicule*, s.n. Grup format din mai multe elemente de același fel, așezate în formă de mănunchi. ◆ (Mat.) *Fascicul de drepte* = totalitatea dreptelor care trec printr-un punct fix. ◆ (Fiz.) Mănunchi de raze luminoase sau vizuale cu secțiune bine delimitată; ansamblu de particule aflate în mișcare ordonată. ◆ (Anat.) Grup de fibre care au același traiect și aceeași distribuție. ◆ (Bot.) Tesut vegetal conducător format din fibre lemnoase și liberiene. [Var.: **fascicol** s.n.] — Din fr. **fascicule**, lat. **fasciculus**.

FASCICULĂT, *-Ă*, *fasciculați*, *-te*, adj. Dispus în formă de fasciul, de mănunchi, de tuță. *Rădăcină fasciculată*. — Din fr. **fasciculé**.

FASCÍCULĂ, *fascicule*, s.f. Fiecare dintre părțile unei opere unice care se publică în etape succesive (urmând a fi reunite într-un tot după apariția integrală a lucrării). ◆ Broșură conținând o parte, un capitol dintr-un roman publicat în fragmente succesive; *p. gener.* broșură. ◆ Coală de tipografie fălțuită. [Var.: **fascicolă** s.f.] — Din fr. **fasciule**.

FASCIE¹, *fascii*, s.f. 1. (La pl.) Mănunchi de nule de mesteacăn, legat cu o curea în jurul unei securi și purtat de lictorii care însoțeau pe unii magistrați romani. 2. Fascină. — Din lat. **fascis**.

FASCIE², *fascii*, s.f. (Anat.) Foiță care acoperă mușchii sau alte structuri anatomice. — Din lat. **fascia**.

FASCINĂ, *fascinez*, vb. I. Tranz. 1. A atrage pe cineva în mod irezistibil cu privirea. 2. A produce cuiva o impresie deosebită prin însușiri (atrăgătoare) ieșite din comun; a captiva. — Din fr. **fasciner**, lat. **fascinare**.

FASCINĂNT, *-Ă*, *fascinanți*, *-te*, adj. Care fascinează, care captivează; captivant, seducător, fascinator. — Din fr. **fascinant**.

FASCINĂRE, *fascinări*, s.f. Acțiunea de a *fascina* și rezultatul ei. — V. **fascina**.

FASCINĂT, *-Ă*, *fascinați*, *-te*, adj. Încântat, captivat, sedus. — V. **fascina**.

FASCINĂTOR, *-OĂRE*, *fascinatori*, *-oare*, adj. Fascinant. — Din fr. **fascinateur**, lat. **fascinator**, *-oris*.

FASCINĂȚIE, *fascinații*, s.f. Atracție irezistibilă pe care o provoacă cineva sau ceva prin însușiri ieșite din comun. [Var.: **fascinațiune** s.f.] — Din fr. **fascination**, lat. **fascinatio**.

FASCINAȚIUNE s.f. v. **fascinație**.

FASCINĂ, *fascine*, s.f. Legătură de nulele sau de ramuri subțiri, legat din loc în loc cu sârmă, uneori umplut cu piatră, moloz sau pământ, folosit la întărirea terasamentelor, la construirea digurilor sau a drumurilor în regiunile mlăștinoase și la alte lucrări făcute în terenurile desfundate; fascie¹. [Var.: **fașină** s.f.] — Din it. **fascina**, fr. **fascine**.

FASCISM s.n. Ideologie apărută în Europa după Primul Război Mondial, caracterizându-se prin naționalism extremist, misticism, violență, cultul forței, intoleranță față de alte partide, promovarea rasismului etc.; regim politic instaurat pe baza acestui curent. — Din it. **fascismo**, fr. **fascisme**.

FASCIST, *-Ă*, *fasciști*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține fascismului, privitor la fascism. 2. S.m. și f. Partizan, adept al fascismului. — Din it. **fascista**, fr. **fasciste**.

FASCIZĂ, *fascizez*, vb. I. Tranz. A introduce, a propaga fascismul; a educa în spiritul ideologiei fasciste; a instaura un regim politic de tip fascist. — Din it. **fascizzare**.

FASCIZĂRE s.f. Acțiunea de a *fasciza* și rezultatul ei. — V. **fasciza**.

FASOLE s.f. 1. Plantă erbacee anuală din familia leguminoaselor, cu frunzele compuse din trei foliole mari, păroase, cu flori albe, alb-verzui, roz sau roșii, cultivată pentru pășăile și pentru semințele sale folosite în alimentație (*Phaseolus vulgaris*). 2. Păstăia fasolei (1), de culoare verde sau galbenă; fiecare dintre boabele care se află în interiorul acestei păști. 3. Mâncare preparată din păștiile (cu boabe) sau din boabele de fasole (1). [Var.: (reg.) **făsiule**, **fasule** s.f.] — Din ngr. **fasoli**.

FASOLEĂLĂ, *fasoleli*, s.f. (Fam.) Fandosire. — **Fasoli** + suf. *-eală*.

FASOLĂ, *fasolesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se fândosi. — Probabil din [a face] **fasoane** (și apropiat prin etimologie pop. de *fasole*).

FASOLICĂ s.f. Diminutiv al lui *fasole*. — **Fasole** + suf. *-ică*.

FASOLIRE, *fasoliri*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a *se fasoli* și rezultatul ei. — V. **fasoli**.

FASOLIT, *-Ă*, *fasoliți*, *-te*, adj. (Fam.) Fandosit, sclifosit, răsfățat. — V. **fasoli**.

FASÖN, *fasoane*, s.n. 1. Modul cum este făcut un lucru; formă (a unei haine, a unei pălării); croială, model. ◆ Modul cum arată o persoană (din punctul de vedere al îmbrăcămintei). 2. Fig. (Fam.; la pl.) Nazuri, mofturi, fandoseli. — Din fr. **façon**.

FASONĂ, *fasonez*, vb. I. Tranz. A da unui obiect o anumită formă (în urma unui proces de prelucrare). ◆ Fig. (Rar) A forma, a modela caracterul, personalitatea etc. cuiva. — Din fr. **façonner**.

FASONĂJ s.n. (Rar) Fasonare. — Din fr. **façonnage**.

FASONĂRE, *fasonări*, s.f. Acțiunea de a *fasona*; fasonat¹, fasonaj. — V. **fasona**.

FASONĂT¹ s.n. Fasonare. — V. **fasona**.

FASONĂT², *-Ă*, *fasonați*, *-te*, adj. (Despre obiecte) Căruia i s-a dat, care a căpătat o anumită formă (în urma unui proces de prelucrare). ◆ Fig. (Fam.) Care face nazuri, fasoane. — V. **fasona**.

FASONĂTOR, *-OĂRE*, *fasonatori*, *-oare*, s.m. și f. Lucrător care fasonază. — **Fasona** + suf. *-tor*.

FAST¹ s.n. Splendoare, măreție, pompă², lux, strălucire. — Din fr. **faste**.

FAST², *-Ă*, *faști*, *-ste*, adj. (Despre obiecte) Căruia i s-a dat, care a căpătat o anumită formă (în urma unui proces de prelucrare). ◆ Fig. (Fam.) Care face nazuri, fasoane. — V. **fasona**.

FAST-FOOD, *fast-fooduri*, s.n. Restaurant cu un număr limitat de produse care nu necesită o preparare laborioasă și care pot fi consumate pe loc sau luate la pachet. [Pr.: *fastfud*] — Cuv. engl.

FASTIDIOS, *-OASĂ*, *fastidiosi*, *-oase*, adj. (Livr.) Plicticos, plictisitor, anost, searbăd. [Pr.: *-di-os*]. — Din fr. **fastidieux**, lat. **fastidiosus**.

FASTUÓS, *-OASĂ*, *fastuoși*, *-oase*, adj. (Livr.) Plin de fast¹; măreț, splendid, bogat. [Pr.: *-tu-os*] — Din fr. **fastueux**, lat. **fastuosus**.

FASULE s.f. v. **fasole**.

FĂSUNG, *fasunguri*, s.n. (Tehn.) Dulie. — Din germ. **Fassung**.

FĂȘĂ, *feșe*, s.f. 1. Bucată lungă și îngustă de pânză cu care se înfășoară strâns copiii mici, peste scutece. ◆ Expr. *Din (sau în) fășă* = (de) pe vremea când era copil mic; *p. ext.* de când se știe, de la început. *Abia ieșit din fășă* = foarte tânăr. 2. Fâșie lungă și îngustă de tifon cu care se bandajează rănilor. [Pl. și: *feși*] — Lat. **fascia**.

FĂȘINĂ s.f. v. **fascină**.

FĂȘIONABIL, *-Ă*, *fașionabili*, *-e*, adj. (Rar) Care aparține modei lumii elegante, privitor la această modă. [Pr.: *-și-o-*] — Din fr. **fashionable**.

FĂȚĂL, *-Ă*, *fațali*, *-e*, adj. 1. Care are urmări nenorocite pentru cineva sau ceva; care pricinuieste moartea; funest. *Greșeală fațală*. *Lovitură fațală*. ◆ Nefericit, nenorocit, trist. *Deznodământ fațal*. 2. Care se consideră că este fixat de destin; care nu poate fi înlăturat; inevitabil. 3. Care provoacă o atracție irezistibilă (și nefericită). *Femeie fațală*. — Din fr. **fatal**, lat. **fatalis**.

FATALISM s.n. Doctrină care consideră că toate evenimentele din viața oamenilor sunt dinainte determinate și că totul se desfășoară sub forța implacabilă a destinului sau a providenței divine. ◆ Atitudinea omului fatalist. — Din fr. **fatalisme**.

FATALIST, *-Ă*, *fataliști*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține fatalismului, care se referă la fatalism, care se întemeiază pe fatalism. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care crede în fatalitate, în puterea absolută a destinului. — Din fr. **fataliste**.

FATALITĂȚE, *fatalități*, s.f. 1. Forță supranaturală, voință divină care determină în mod prestabil și implacabil mersul lucrurilor și viața oamenilor; soartă, destin, fatum. ◆ Ceea ce este de neînlăturat, inevitabil. 2. Concurs de împrejurări nefericite (care nu poate fi evitat). — Din fr. **fatalité**, lat. **fatalitas**, *-atis*.

FATALMÊNTE adv. În mod fatal, inevitabil. — Din it. **fatalmente**, fr. **fatalement**.

FĂȚA MORGĂNA loc. s.f. Fenomen optic frecvent în regiunile calde, datorită căruia imaginile obiectelor aflate la (sau dincolo de) orizont apar ca și cum s-ar reflecta într-o apă. ◆ Fig. Apariție înșelătoare, iluzie trecătoare. — Cuv. it.

FĂȚĂ, *fete*, s.f. 1. Persoană de sex feminin, nemăritată. ◆ *Fată în casă* = fată (tânără) angajată ca femeie de serviciu într-o gospodărie. *Fată bătrână* = fată trecută de vârsta de măritat și care a rămas necăsătorită. ◆ *Fecioară, virgină*. 2. (În raport cu părinții) Fiică. — Lat. **feta**.

FĂȚIDIC, *-Ă*, *fatidici*, *-ce*, adj. (Livr.) Hotărât de soartă; profetic; *p. ext.* aducător de nenorocire. — Din fr. **fatidique**, lat. **fatidicus**.

FĂȚIGABILITĂȚE s.f. (Rar) (Tendință spre) oboseală; coeficient de oboseală. — Din fr. **fatigabilité**.

FĂȚUITĂȚE s.f. (Livr.) Îngâmfare, înfumurare (care ascunde prostia). [Pr.: *-tu-i-*] — Din fr. **fatuité**, lat. **fatuitas**, *-atis*.

FĂȚUM s.n. (Livr.) Destin irevocabil, fatalitate, soartă. — Cuv. lat.

FĂȚĂDĂ, *fațade*, s.f. Fiecare dintre părțile exterioare verticale ale unei clădiri, ale unui monument; *spec.* partea dinspre stradă sau partea unde se găsește intrarea principală a unei clădiri. ◆ Loc. adj. *De fațadă* = de formă, pentru a salva aparențele. — Din fr. **façade** (refăcut după *față*).

FĂȚĂ, *fețe*, s.f. 1. I. Partea anterioară a capului omului și a unor animale, formată din oasele faciale, maxilarul superior și inferior, acoperite de mușchii faciali; chip, figură. ◆ Loc. adj. *Din față* = care se află înainte. *De față* = care se află prezent; care aparține prezentului. ◆ Loc. adv. *În față* = a) înainte; b) direct, fără înconjur, fără menajamente. *Din față* = dinainte. *De față* = în prezența cuiva.

Pe față = direct, fără înconjur, fără menajamente; fără să se ferească. *Față în față* = unul înaintea (sau împotriva) celui/lalt. ♦ Loc. prep. *În față* (cuiva sau a ceva) = înaintea (cuiva sau a ceva). *Din față* = dinaintea (cuiva sau a ceva). *De față cu...* = în prezența... *Față cu...* (sau *de...*) = **a**) în raport cu..., în ceea ce privește; **b**) pentru; **c**) având în vedere. ♦ Expr. *A-i cănta* (cuiva) *culcul în* (sau *din...*) *față* = (în superstiții) a-i merge (cuiva) bine. *A fi de față* = a fi prezent, a asista. *A scăpa cu fața curată* = a scăpa cu bine dintr-o situație dificilă. *A face față* (cuiva sau la ceva) = a rezista; a corespunde unei probe, unei sarcini. *A pune (de) față* (sau *față în față*) = a confrunța; a compara. *A (se) da pe față* = a (se) descoperi, a (se) demasca. *A-și întoarce fața (de la...)* = a nu mai vrea să știe de... *A privi* (sau *a vedea, a zări* pe cineva) *din față* = a privi (sau *a vedea, a zări*) în întregime figura cuiva. *Om (sau taler) cu două fețe* = om ipocrit, fățarnic. *A-l prinde* (pe cineva) *la față* = (despre haine, culori) a-i sta bine, a i se potrivi. ♦ Expresie a feței (**I**); mină, fizionomie. ♦ Expr. *A schimba* (sau *a face*) *fețe(-fețe)* = **a**) a-și schimba subit fizionomia, culoarea obrazului (de jenă, rușine etc.); **b**) a se simți foarte încurcat la auzul sau la vederea unor lucruri sau situații neplăcute; a se tulbura, a se zăpăci; **c**) (despre mătăsurii) a-și schimba reflexele, culorile. *A prinde față* = a se îndrepta după o boală. ♦ Obraz. **2.** Partea anterioară a corpului omeneș și a unor animale. *Au căzut cu fața la pământ*. **3.** (Pop.); determinat prin „de om” sau „pământeană”) Om. **4.** Persoană, personaj. *Fețe simandicoase*. ♦ *Față bisericăscă* = reprezentant al bisericii. **II. 1.** (Mat.) Fiecare dintre suprafețele plane care mărginesc un poliedru; fiecare dintre planurile care formează un diedru. **2.** Suprafață (în special a Pământului, a apei). ♦ Expr. *La fața locului* = acolo unde s-a întâmplat (sau se va întâmpla) ceva. **3.** Înfrățire, aspect. ♦ Partea de deasupra, expusă vederii și mai aleasă, a unor articole alimentare de vânzare. **4.** Culoare. ♦ Expr. *A-i ieși* (unele) *pânze, unei stofe* *fața* (la soare, la spălat etc.) = a se decolora. **5.** Partea lustruită, poleită, finisată atent etc. a unui obiect. ♦ Expr. *A da față* (unui lucru) = a lustrui, a poloi, a netezi, a face să arate frumos (un lucru). ♦ Partea finită, expusă vederii, a unei țesături (în opoziție cu dosul ei). **6.** (În sintagma) *Față de masă* = material textil, plastic etc. folosit spre a acoperi o masă (când se mănâncă sau ca ornament). *Față de pernă* (sau *de plapumă*) = învelitoare de pânză în care se îmbracă perna (sau plapuma). **7.** Prima pagină a fiecărei file. ♦ (Înv. și pop.) Pagină. **8.** Fațadă. **9.** (În sintagma) *Fața dealului* (sau *a muntelui* etc.) = partea dealului (sau a muntelui etc.) orientată spre soare sau spre miazăzi. — Lat. pop. *facia* (< *facies*).

FAȚETĂ, *fațetez*, vb. I. Tranz. A șlefui, a tăia în fațete. — Din fr. *facetter*.

FAȚETĂRE, *fațetări*, s.f. Acțiunea de a *fațeta*; fațetat. — V. *fațeta*.

FAȚETĂȚ¹ s.n. Fațetare. — V. *fațeta*.

FAȚETĂȚ², -Ă, *fațetați*, -te, adj. Care a fost tăiat, șlefuit în fațete. — V. *fațeta*.

FAȚETĂ, *fațete*, s.f. **1.** Fiecare dintre fețele (șlefuite ale) unei pietre prețioase, ale unei sticle, ale unui metal etc. ♦ Fig. Fiecare dintre aspectele unei probleme, ale unei lucrări, care împreună alcătuiesc un ansamblu. **2.** (În sintagma) *Fațetă de cușit* = țesătură a muchiei tăietoare la cușitele de prelucrare prin așchiere. **3.** (Tipogr.) Placă de fontă care servește ca fundament pentru un clișeu sau pentru o placă de stereotipie. — Din fr. *facette* (refacut după *față*).

FAULT, *faulturi*, s.n. (La unele jocuri sportive) Act nesportiv (lovire intenționată, trântire, împingere etc.) comis de un jucător asupra adversarului și sancționat de arbitru. [Pr.: *fa-ul*] — Din engl. *fault*.

FAULTĂ, *faultez*, vb. I. Tranz. (Sport) A comite un *fault*. [Pr.: *fa-ul*] — V. *fault*.

FAULTĂRE, *faultări*, s.f. Acțiunea de a *faulta* și rezultatul ei. [Pr.: *fa-ul*] — V. *faulta*.

FAUN, *fauni*, s.m. Zeu al fecundității din mitologia romană; (sens curent) divinitate romană camestră, protectoare a câmpiilor, pădurilor și turmelor, înfrățită cu un bărbat cu coarne și cu picioare de țap. — Din lat. *faunus*.

FAUNĂ s.f. Totalitatea speciilor de animale de pe glob, dintr-o regiune, dintr-o epocă geologică etc. [Pr.: *fa-u*] — Din fr. *faune*.

FAUNISTIC, -Ă, *faunistici*, -ce, adj. De faună. [Pr.: *fa-u*] — **Faună** + suf. *-istic*.

FAUR¹ s.m. (Pop.) Februarie. — Din *făur*¹ (derivat regresiv).

FAUR², *fauri*, s.m. **1.** (Înv.) Fierar. **2.** Denumire dată insectelor din familia *elateridelor*, cu corpul lunguieț și subțire, pârso, de culoare castanie. — Lat. *faber*, -*brī*.

FAURMĂUR s.m. (Pop.) Mestergrindă. [Pr.: *fa-ur-ma-ur*] — Et. nec.

FAVELĂ, *favele*, s.f. Cartier de case sărăcăcioase din America Latină. — Din sp. *favela*.

FAVOĂRE, *favoruri*, s.f. Avantaj acordat cuiva, cu preferință față de alții; dovadă deosebită de bunăvoință față de cineva; hatâr. ♦ *Bilet de favoare* = bilet pe baza căruia se poate intra, gratuit sau cu reducere, la un spectacol. ♦ Expr. *În favoarea* (cuiva) = în avantajul, în folosul (cuiva). [Var.: (înv.) *favór* s.n.] — Din fr. *favor*.

FAVOR s.n. v. *favoroare*.

FAVORABIL, -Ă, *favorabili*, -e, adj. **1.** (Despre acțiuni, fenomene, împrejurări etc.) Care este în favoarea cuiva sau a ceva, care avantajează pe cineva sau ceva. **2.** (Despre oameni) Binevoitor față de cineva sau de ceva. — Din fr. *favorable*, lat. *favorabilis*.

FAVORIT, -Ă, *favoriți*, -te, adj., s.m., s.f. **I.** Adj. Care este preferat de cineva, pe care cineva îl place mai mult. *Mâncare favorită*. **II.** S.m. și f. **1.** Persoană iubită sau prețuită cu predilecție de cineva. ♦ Spec. Persoană care se bucură de protecția unui

suveran sau a unui om influent (și care trage profituri de pe urma acestei situații). ♦ Spec. (La f.) Amanță a unui monarh, a unui nobil etc. **2.** Participat la o competiție, la un concurs, considerat cu cele mai mari șanse de reușită. **III.** S.m. (Mai ales la pl.) Păr lăsat să crească de o parte și de alta a obrazului unui bărbat. [Pl. și: (**III**, n.) *favorite*] — Din fr. *favori*, -ite, it. *favoriti*, (**III**) și sr. *favorit*.

FAVORITISM, *favoritisme*, s.n. Acordare abuzivă și nemeritată de favoruri; (la pl.) favoruri acordate cuiva în mod abuziv și nemeritat. — Din fr. *favoritisme*.

FAVORIZĂ, *favorizez*, vb. I. Tranz. **1.** A fi favorabil, prielnic, a înlesni ivirea unui eveniment, desfășurarea sau realizarea unei acțiuni etc.; a avantaja. **2.** A acorda cuiva un avantaj; a acorda favoruri în mod abuziv și nemeritat. — Din fr. *favoriser*.

FAVORIZĂNT, -Ă, *favorizanți*, -te, adj. Care favorizează. — Din fr. *favorisant*.

FAVORIZARE s.f. Acțiunea de a *favoriza* și rezultatul ei. — V. *favoriza*.

FAVUS, *favusuri*, s.n. (Med.) Dermatoză localizată la pielea capului, produsă de o ciupercă microscopică. — Din fr. *favus*.

FAX, *faxuri*, s.n. Metodă de transmitere a materialelor grafice (texte, fotografii etc.) pe liniile de comunicație telefonice. — Cuv. engl.

FAZĂN, *fazani*, s.m. **1.** Pasăre de mărimea unei găini, cu coada lungă și ascuțită, al cărei bărbătuș se distinge printr-un penaj frumos și viu colorat, vânată pentru carnea ei gustoasă (*Phasianus colchicus*). **2.** (Arg.) Naiv, fraier. ♦ Expr. (Fam.) *A pica de fazan* = a fi păcălit (din naivitate). — Din rus. *fazan*. Cf. fr. *faisan*.

FAZANERIE, *fazanerii*, s.f. Crescătorie de fazani. — **Fazan** + suf. *-erie*.

FAZĂN, *faze*, s.f. Fiecare dintre etapele distincte din evoluția unui proces din natură sau din societate; fiecare dintre stările succesive ale unui transformări. ♦ Fiecare dintre aspectele succesive pe care le iau Luna și unele planete, determinate de orientarea pe care o au față de Pământ părțile din suprafața lor iluminate de Soare. ♦ Fiecare dintre circuitele componente ale unui sistem de circuite electrice. ♦ (Fiz.) Argument al unei mărimi care variază sinusoidal în timp și care caracterizează mărimea în orice moment. ♦ Expr. (Fam.) *A fi pe fază* = (a fi atent și) a acționa prompt, la momentul potrivit. — Din fr. *phase*.

FAZITRÓN, *fazitroane*, s.n. Tub electronic care realizează modulații ale oscilațiilor de înaltă frecvență. — Din fr. *phasitron*.

FAZMÉTRU, *fazmetre*, s.n. Instrument care servește la măsurarea diferenței de fază între mărimi electrice de aceeași frecvență. — Din fr. *phasemètre*.

FAZOTRÓN, *fazotroane*, s.n. (Fiz.) Sincrociclotron. — Din fr., engl. *phasotron*, germ. *Phasotron*, rus. *fazotron*.

FĂ interj. v. *fa*.

FĂCALÉȚ, *făcălețe*, s.n. Băț gros și neted, întrebunțat la mestecatul mămăligii, la întinderea foi de aluat etc.; melesteu, vergea. — Cf. magh. *fakalán*.

FĂCALUI, *făcăluiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A amesteca frecând și zdrobind (cu o lingură de lemn) unele legume fierte, îndeosebi fasolea (pentru a le face piure). — Cf. *făcăleț*.

FĂCALUIRE, *făcăluiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *făcălui* și rezultatul ei. — V. *făcălui*.

FĂCALUIȚ¹ s.n. (Reg.) Faptul de a *făcălui*. — V. *făcălui*.

FĂCALUIȚ², -Ă, *făcăluți*, -te, adj. (Reg.; despre unele legume fierte) Zdrobit, frecat, făcut piure. — V. *făcălui*.

FĂCĂTOR, -OĂRE, *făcători*, -oare, adj., s.m. și f. (Rare) (Persoană) care face, creează, realizează ceva. ♦ Compuse: *făcător-de-bine* = binefăcător. *Făcător-de-rele* = răufăcător. — **Face** + suf. *-ător*.

FĂCĂTÜRĂ, *făcături*, s.f. (Pop.; în superstiții) Farmec, vrajă (făcută cuiva); mijloc întrebunțat de vrăjitoare în farmecele sale. — **Face** + suf. *-ătură*.

FĂCAU, *faceaie*, s.n. Roată de moară cu fus vertical; *p. ext.* moară mică având o astfel de roată, folosită pe apele de munte. — Et. nec.

FĂCLIE, *făclii*, s.f. Lumânare mare (de ceară); faclă. ♦ Fig. Flacăra, văpaie; căldură. *Făclia culturii*. — Din sb. *faklja*, bg. *faklija*.

FĂCLIER, *făclieri*, s.m. (Rare) **1.** Persoană care fabrică sau vinde făclii. **2.** (Ade-sea fig.) Purtător de făclii. [Pr.: *-cli-er*] — **Făclie** + suf. *-ar*.

FĂCLIOARĂ, *făclioare*, s.f. Diminutiv al lui *făclie*; făcliuță. [Pr.: *-cli-oa*] — **Făclie** + suf. *-ioară*.

FĂCLIUȚĂ, *făcliuțe*, s.f. Făclioară. [Pr.: *-cli-u*] — **Făclie** + suf. *-uță*.

FĂCUT¹ s.n. **1.** Acțiunea de a *face* și rezultatul ei. **2.** (Pop.; în superstiții) Farmec, vrajă (făcută cuiva). **3.** (Pop.) Destin, soartă. — V. *face*.

FĂCUT², -Ă, *făcuți*, -te, adj. **1.** (Despre băuturi) Falsificat, dres. **2.** (În expr.) *Parcă-i (un) lucru făcut* (sau substantivat, un *făcut*), se spune pentru a exprima surprinderea că un lucru se întâmplă contrar așteptărilor. **3.** (Fam.) Beat. — V. *face*.

FĂGAȘ, *făgașe*, s.n. Urmă adâncă (și îngustă) săpată în pământ de șuvoaiele apelor de ploaie sau lăsată de roțile unui vehicul. ♦ Scobitură săpată pe întreaga lungime a frontului minier de abataj, pentru a ușura descoperirea ulterioară a rocii. ♦ Fig. Direcție, drum. *Și-a orientat cercetările pe un nou făgaș*. [Pl. și: *făgașuri*.

— Var.: (reg.) *hăugăș*, *hogăș*, *văgăș* s.n.] — Din magh. *vágás*.

FĂGĂDAU, *făgădaie*, s.n. (Reg.) Han; ospătărie, cărciumă. — Din magh. *fogadó*.

FĂGĂDUÎ, *făgăduiesc*, vb. IV. Tranz. A promite cuiva că va face un anumit lucru. — Din magh. *fogadni*.

FĂGĂDUIALĂ, *făgăduieli*, s.f. Faptul de a *făgădui*; promisiune, făgăduință. [Pr.: -du-ia-] — **Făgădui** + suf. -eală.

FĂGĂDUINȚĂ, *făgăduințe*, s.f. Făgăduială. ♦ *Pământul* (sau *Țara*) *făgăduinței* = nume dat, în Biblie, Palestinei; *p. gener.* ținut bogat, mănios, fericit. — **Făgădui** + suf. -ință.

FĂGĂRĂȘEAN, -Ă, *făgărășeni*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Făgăraș. **2.** Adj. Care aparține municipiului Făgăraș sau făgărășenilor (**1**), referitor la municipiul Făgăraș ori la făgărășeni. — **Făgăraș** (n.pr.) + suf. -ean.

FĂGĂRĂȘEANCĂ, *făgărășence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Făgăraș. — **Făgărășean** + suf. -că.

FĂGÊT, *făgete*, s.n. Pădure de făg. — **Făg** + suf. -et.

FĂGETÊL s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *făget*. — **Făget** + suf. -el.

FĂINĂRE s.f. Boală a plantelor provocată de unele ciuperci parazite și caracterizată prin apariția la suprafața organelor atacate a unui strat făinos, alb-cenușiu. [Pr.: fâ-i-] — Din **făină**.

FĂINĂ, (**2**) *făinuri*, s.f. **1.** (De obicei urmat de determinări care arată felul) Pulbere obținută prin măcinarea boabelor de cereale sau a altor semințe de plante și folosită în alimentație. ♦ Expr. *Altă făină se macină acum la moară* = s-a schimbat situația, lucrurile nu mai sunt cum au fost. **2.** Pulbere obținută prin măcinarea anumitor materiale. ♦ *Făină animală* = produs obținut din cadavre de animale, resturi de la fabricile de conserve, sânge etc., sterilizat, folosit mai ales pentru hrana puilor, a păsărilor ouătoare și a porcilor. *Făină de pește* = produs sub formă de pulbere obținut din pești inferiori și necomesibili sau din diferite resturi de la fabricile de conserve de pește, folosit pentru hrana porcilor, a păsărilor etc. *Făină de oase* = pulbere fină obținută prin măcinarea oaselor și folosită ca supliment valoros în hrana animalelor și ca îngrășământ în agricultură. — Lat. **farina**.

FĂINÓS, -OĂSĂ, *făinoși*, -oase, adj. **1.** Care are aspectul sau consistența făinii (**1**). ♦ (Despre fructe) Fără zeamă, uscăcios; mălăieț. **2.** Preparat din făină. ♦ *Paste făinoase* (și substantivat, f. pl.) = produse alimentare preparate din făină, apă, unori și ouă. [Pr.: fâ-i-]. — Lat. **farinosus**. Cf. **făină**.

FĂLĂLĂI, pers. 3 *fălălăiește*, vb. IV. Intranz. (Rare; despre frunze, măsururi, obiecte de îmbrăcăminte) A foșni. — Formație onomatopeică.

FĂLCĂRIȚĂ s.f. (Med.; pop.) Tetanos (la copii). — **Falcă** + suf. -ariță.

FĂLCEĂ, *fălcele*, s.f. Fiecare dintre: **a**) cele două tălpi ale saniei; **b**) cele două brațe ale vatalelor de la războiul de țesut; **c**) cele două scândurele între care intră limba meliței; **d**) stinghiile de lemn care leagă între ele scândurile care formează fundul carului; **e**) cele două stinghii laterale ale cărcăiei carului prin care se leagă tânjala de protap (când se înjugă patru boi); **f**) cele două brațe de lemn ale piscului (la car); **g**) cele două sau patru brațe laterale care constituie corpul afetului unui tun sau al unui obuzier. — **Falcă** + suf. -ea.

FĂLCÓS, -OĂSĂ, *fălcoși*, -oase, adj. (Adesea substantivat) Care are fălci mari. ♦ (Reg.) Măncăcios. — **Falcă** + suf. -os.

FĂLI, *fălesc*, vb. IV. **1.** Refl. A se arăta mândru de cineva sau de ceva; a se mândri, a se lăuda. ♦ (Peior.) A se arăta plin de sine, îngâmfat; a se îngâmfă. **2.** Tranz. (Înv.) A preamări, a slăvi. — Din sl. **hvaliti**.

FĂLITÔR, -OĂRE, *fălitóri*, -oare, adj., s.m. și f. (Înv.) (Persoană) care lingusește, (om) lingusitor. — **Făli** + suf. -tor.

FĂLNICIE s.f. (Rare) Însușirea de a fi falnic. — **Falnic** + suf. -ie.

FĂLÓS, -OĂSĂ, *făloși*, -oase, adj. (Pop.) **1.** Mândru (de cineva sau de ceva). **2.** (Peior.) Semeț, îngâmfat. **2.** Impunător, măreț, impozant. ♦ (Înv.) Glorios; slăvit. — **Fală** + suf. -os.

FĂLOȘI, *făloșesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se făli, a se îngâmfă. — Din **fălos**.

FĂLOȘIE, *făloșii*, s.f. (Reg.) Îngâmfare. — **Fălos** + suf. -ie.

FĂLTICENEĂN, -Ă, *fălticeneți*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Fălticeni. **2.** Adj. Care aparține municipiului Fălticeni sau fălticeneților (**1**), privitor la Fălticeni ori la fălticeneți. — **Fălticeni** (n.pr.) + suf. -ean.

FĂLTICENEĂNCĂ, *fălticenece*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Fălticeni. — **Fălticenean** + suf. -că.

FĂLTUI, *făltuiesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A prelucra cu fălțul pieile tăbăcite pentru a le reduce și a le uniformiza grosimea. **2.** A face unor scânduri, țigle etc. un fălț (care să permită îmbinarea lor). ♦ A executa îmbinarea unor piese de tablă cu ajutorul fălțului. **3.** A îndoi și a împături o coală de hârtie sau o tipăritură (în vederea manipularii, păstrării sau a broșării ori a legării). — Din germ. **falzen**.

FĂLTUIRE s.f. Acțiunea de a *făltui*; fălțuit¹. — V. **fălțui**.

FĂLTUIT¹ s.n. Făltuire. — V. **fălțui**.

FĂLTUIT², -Ă, *făltuiți*, -te, adj. **1.** (Despre piei tăbăcite) Care și-a redus și și-a uniformizat grosimea în urma prelucrării cu fălțul. **2.** (Despre unele materiale de construcție) Care are falț, prevăzut cu falț. **3.** (Despre colile unei tipărituri) Îndoit și împăturit (în vederea broșării sau a legării). — V. **fălțui**.

FĂLTUITÔR, -OĂRE, *făltuitóri*, -oare, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană calificată în operațiile de făltuire. **2.** S.n. Unealtă cu care se făltuiește. [Pr.: -tu-i-] — **Făltui** + suf. -tor.

FĂPTĂȘ, -Ă, *făptași*, -e, s.m. și f. Persoană care a comis o faptă condamnată, de obicei un delict, o infracțiune; făptuitor. — **Faptă** + suf. -aș.

FĂPTUI, *făptuiesc*, vb. IV. Tranz. A face, a săvârși ceva; *spec.* a comite un delict, o infracțiune. — **Fapt** + suf. -ui.

FĂPTUIRE, *făptuiri*, s.f. Acțiunea de a *făptui* și rezultatul ei. — V. **făptui**.

FĂPTUITÔR, -OĂRE, *făptuitóri*, -oare, s.m. și f. **1.** Făptaș. **2.** Persoană care făptuiește, realizează ceva. [Pr.: -tu-i-] — **Făptui** + suf. -tor.

FĂPTURĂ, *făpturi*, s.f. **1.** Ființă, vietate, creatură. ♦ Trup; *p. ext.* înfățișare fizică, aspect exterior, statură. **2.** Natură, fire; lume, univers. — Lat. **factura**.

FĂRĂȘ, *fărășe*, s.n. Obiect casnic în formă de lopată cu coadă scurtă, în care se adună cu mătura gunoiul, se strânge jarul etc. [Var.: **forăș** s.n.] — Din tc. **faras**.

FĂRĂ prep., conj. **I.** Prep. **1.** (Introduce complementele circumstanțiale de mod și atribute, conținând ideea de excludere) Lipsit de... *Om fără necazuri*. ♦ (În legătură cu cuvinte care arată cantitatea sau măsura, indicând cât lipsește până la o măsură deplină) *Este ora zece fără cinci minute*. ♦ (În operații aritmetice de scădere) Minus, mai puțin. *Patru fără doi*. **2.** (Introduce complementele circumstanțiale sociative negative) *Pot eu să trăiesc și fără tine*. ♦ (Introduce complementele circumstanțiale instrumentale negative) *A scos cuiele fără clește*. **II.** (Urmat de o propoziție circumstanțială de mod sau de un infinitiv care îi ține locul, are valoarea unei negații) *A ascultat fără să răspundă nimic*. ♦ (Urmat de o propoziție concesivă sau de un infinitiv care îi ține locul) Deși nu..., cu toate că nu... *Fără să fie desăvârșit, e mulțumitor*. **2.** (Reg.; după negație, cu sens adverbial) Cî, dar. ♦ (Înv.; adverbial) Decât, (în) afară de...; exceptând pe... — Lat. **foras** „afară”.

FĂRĂDELEGE, *fărădelegi*, s.f. (Inv. și pop.) Faptă rea; nelegiuire, ticăloșie, mișelie. [Var.: **fărdelege** s.f.] — **Fără** + **de**⁴ + **lege** (după sl. *bezakonije*).

FĂRĂMĂ, *fărâm*, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) sfărâma, a (se) sparge, a (se) zdrobi, a (se) frânge. ♦ Expr. (Tranz.) *A-și fărâma capul* = a se chinu să rezolve o problemă dificilă, a-și bate capul. ♦ A (se) distruge, a (se) nimici. [Var.: **fărâmă** vb. I] — Din **fărâmă**.

FĂRĂMĂRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *fărâma* și rezultatul ei. [Var.: **fărâmăre** s.f.] — V. **fărâma**.

FĂRĂMAT¹ s.n. Faptul de a (se) *fărâma*. — V. **fărâma**.

FĂRĂMAT², -Ă, *fărâmați*, -te, adj. (Pop.) Sfărâmat, spart, zdrobit, frânt. ♦ Nimicit, distrus. [Var.: **fărâmă**, -ă adj.] — V. **fărâma**.

FĂRĂMĂ, *fărâme*, s.f. Bucată mică rămasă din ceva (după ce s-a sfărâmat, s-a spart, s-a rupt etc.); fiecare dintre bucățele în care s-a împărțit un obiect (în urma sfărâmării, spargerii, ruperii). ♦ Expr. *A (se) face (mici sau mii de) fărâme* = a (se) sfărâma. — Cf. alb. *thërrime*.

FĂRĂMATÔR, *fărâmătoare*, s.n. Dispozitiv sau mașină pentru sfărâmarea unor materiale. — **Fărâma** + suf. -ător.

FĂRĂMATÛRĂ, *fărâmături*, s.f. (Reg.) Sfărâmătură; fărâmă (de pâine). [Var.: **fărâmătură**, **fărâmătură** s.f.] — **Fărâmă** + suf. -tură.

FĂRĂMELE s.f. pl. (Rare; în expr.) *A tăia fărâmele* = a tăia în bucăți mici. — **Fărâmă** + suf. -ele.

FĂRĂMICĂ, *fărâmici*, s.f. (Pop.) Fărâmiță. — **Fărâmă** + suf. -ică.

FĂRĂMICIÓS, -OĂSĂ, *fărâmicioși*, -oase, adj. Care se sfărâmă sau se poate sfărâma ușor; sfărâmicios. — **Fărâma** + suf. -icios.

FĂRĂMITÛRĂ s.f. v. **fărâmătură**.

FĂRĂMIȚĂ, *fărâmițe*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) preface în fărâmițe, a (se) sfărâma în componente foarte mici. — Din **fărâmiță**.

FĂRĂMIȚARE, *fărâmițări*, s.f. Acțiunea de a (se) *fărâmița* și rezultatul ei. — V. **fărâmița**.

FĂRĂMIȚĂT¹ s.n. Fărâmițare. — V. **fărâmița**.

FĂRĂMIȚĂT², -Ă, *fărâmițați*, -te, adj. Care s-a prefăcut în fărâmițe, care s-a sfărâmat în componente foarte mici. — V. **fărâmița**.

FĂRĂMIȚĂ, *fărâmițe*, s.f. Diminutiv al lui *fărâmă*; fărâmică. — **Fărâmă** + suf. -iță.

FĂRDELEGE s.f. v. **fărădelege**.

FĂRMĂ vb. I v. **fărâma**.

FĂRMĂRE s.f. v. **fărâmăre**.

FĂRMĂT, -Ă adj. v. **fărâmat**.

FĂRMĂCĂ vb. I v. **fermecca**.

FĂRMĂCĂT, -Ă adj. v. **fermecat**.

FĂRMĂCĂTÔR, -OĂRE adj. v. **fermecător**.

FĂRMĂCÛRĂ s.f. v. **fărâmătură**.

FĂRȘERÔT, -Ă, *fărșeroși*, -te, s.m. și f. Nume dat aromânilor din Albania. — Din **Frashëri** (nume de localitate în Albania).

FĂRTĂT s.m. v. **fârtat**.

FĂSÛLE s.f. v. **fasole**.

FĂȘIE s.f. v. **fășie**.

FĂȚ, *feți*, s.m. **1.** Produs de concepție din uterul mamiferelor, din momentul când începe a avea mișcări proprii și formele caracteristice speciei și până când se naște; fetus. **2.** (Pop.) Fecior, fiu; băiat, copil. ♦ (Pop.) *Fătul meu*, formulă cu care un bătrân se adresează cu afecțiune, bunăvoință etc. unui tânăr. ♦ Compose: *Făt-Frumos* = băiat, tânăr sau bărbat deosebit de frumos. (Pop.) *Făt-logofăt* = copil cu însușiri (fizice) deosebite. — Lat. **fetus**.

FĂTĂ, pers. 3 *fătă*, vb. I. Tranz. (Despre animale mamifere) A naște, a face pui. — Lat. *fetare*.

FĂTĂRE, *fătări*, s.f. Acțiunea de a *făta*; fătat. — V. **făta**.

FĂTĂT s.n. Fătare. — V. **făta**.

FĂTĂLĂU, *fătălău*, s.m. (Pop.) Hermafrodit. ♦ (Peior. și glumet) Băiat căruia îi place mai mult compania fetelor, care este timid sau are apucături de fată. — **Fată** + suf. *-ălău*.

FĂTĂTOARE, (1) *fătătoare*, adj., (2) *fătători*, s.f. 1. Adj. (Despre femelele animalelor mamifere) Care este aptă să fete. ♦ (Pop.; substantivat, f.) Organ genital al unor femele. 2. S.f. (Pop.) Loc unde fată animalele. — **Făta** + suf. *-ătoare*.

FĂTŌL, *fătŏale*, s.n. (Fam.) Augmentativ al lui *fată*; fată robustă, voinică, care seamănă mai mult a bărbat. — **Fată** + suf. *-oi*.

FĂTŪCĂ, *fătuci*, s.f. (Pop.) Fetiță. — **Fată** + suf. *-ucă*.

FĂTŪTĂ, *fătute*, s.f. (Pop.) Fetiță. — **Fată** + suf. *-uță*.

FĂTĂRNIC, *-Ă, fătărnici*, *-ce*, adj. (Despre oameni și manifestările lor; adesea substantivat) Lipsit de sinceritate; prefăcut, ipocrit, fals. — **Fătare** (inv. „fătărniciu” < *față*) + suf. *-nic*.

FĂTĂRI, *fătăresc*, vb. IV. Refl. (Inv.) A se prefăca, a se fătărnici. — Din **fătare** (inv. „fătărniciu” < *față*).

FĂTĂRIE, *fătării*, s.f. (Inv.) Fătărnicie. — **Fătări** + suf. *-ie*.

FĂTĂRNICEȘTE adv. (Inv.) În mod fătărnice, prefăcut; ca un om fătărnice. — **Fătărnice** + suf. *-ește*.

FĂTĂRNICĂ, *fătărnicesc*, vb. IV. Refl. (Inv.) A se prefăca, a se fătări. — Din **fătărnice**.

FĂTĂRNICIE, *fătărnicii*, s.f. Lipsă de sinceritate (în purtare, atitudini etc.); purtare, atitudine prefăcută, ipocrită; prefăcătorie, ipocrizie, falsitate, fătărie. — **Fătărnice** + suf. *-ie*.

FĂTĂȘ, *-Ă, fătăși*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Care se face, se manifestă, se spune etc. pe față, deschis, direct. — **Fată** + suf. *-iș*.

FĂTĂȘ, *fătășesc*, vb. IV. Tranz. 1. A netezi, a lustrui suprafața unui obiect (prin cioplire, prin frecare etc.); *p. gener.* a da aspect frumos (suprafeței) unui lucru. ♦ Spec. A netezi tencuiala aplicată pe un element de construcție. 2. (În industria tăbăcăriei) A curăța pielea de ultimele impurități rămase după cenușărit. 3. Fig. (Pop.) A pălmu pe cineva. — **Fată** + suf. *-ui*.

FĂTĂLĂLĂ, *fătălieli*, s.f. 1. Fățuire. 2. Fig. (Pop.) Pălmuire; bătaie dată cuiva (peste față). 3. (Concr.) Strat subțire de mortar, bine netezit, care formează fața unei tencuiei. [Pr.: *-tu-ia-*] — **Fățui** + suf. *-eală*.

FĂTĂUIRE, *fățuiri*, s.f. Acțiunea de a *fățui* și rezultatul ei; fățuială, fățuit¹. — V. **fățui**.

FĂTĂUIT¹ s.n. Fățuire. — V. **fățui**.

FĂTĂUIT², *-Ă, fățuți*, *-te*, adj. (Despre obiecte) Cu suprafața netezită, lustruită, cu aspect frumos; (despre suprafața unei construcții) cu tencuiala netezită. — V. **fățui**.

FĂTĂUITOR, *-OĂRE, fățuitori*, *-oare*, s.m., s.f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care fățuiește. 2. S.n. Rindea specială folosită pentru fățuirea sau pentru îndreptarea feței scândurilor sau a pieselor de lemn. 3. S.f. Unealtă cu care se întinde și se netezește tencuiala aruncată cu mistria pe zid; drișcă. 4. S.n. Cuțit puțin curbat, cu două mâner, care servește, în tăbăcărie, la fățuirea manuală a pieilor. [Pr.: *-tu-i-*] — **Fățui** + suf. *-tor*.

FĂURĂRI¹ s.m. (Pop.) Februarie. [Pr.: *fă-u-*] — Lat. **febr(u)arius**.

FĂURĂRI², *făurari*, s.m. (Inv.) Fierar. ♦ (Fig.) Făuritor, creator. *Făurar de frumusețe*. [Pr.: *fă-u-*] — **Faur** + suf. *-ari*.

FĂURĂRIE¹, *făurării*, s.f. (Inv.) 1. Atelierul fierarului; fierărie¹. 2. Meșteșugul fierarului; fierărie¹. [Pr.: *fă-u-*] — **Făurar**² + suf. *-ie*.

FĂURĂRIE² s.f. (Inv.) Mulțime de obiecte, de piese din fier; fierărie². [Pr.: *fă-u-*] — **Faur**² + suf. *-ărie*.

FĂURĂ, *făuresc*, vb. IV. Tranz. 1. A crea, a face, a realiza. 2. Spec. (Inv.) A prelucra (prin forjare cu ciocanul) un metal; *p. ext.* a fabrica. [Pr.: *fă-u-*] — Din **faur**².

FĂURIRE s.f. Acțiunea de a *făuri* și rezultatul ei; creare, înfăptuire, construire. [Pr.: *fă-u-*] — V. **făuri**.

FĂURISTE, *făuriști*, s.f. (Reg.) Atelierul fierarului; fierărie¹. [Pr.: *fă-u-*] — **Faur**² + suf. *-iște*.

FĂURITOR, *-OĂRE, făuritori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care făurește, creează, înfăptuiește, construiește ceva; creator. [Pr.: *fă-u-*] — **Făuri** + suf. *-tor*.

FĂZĂNIȚĂ, *făzănițe*, s.f. Femela fazanului. — **Fazan** + suf. *-iță*.

FĂL interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită zgomotul produs de fâlfăit al aripilor unei păsări. — Onomatopee.

FĂLFĂI vb. IV v. **fâlfâi**.

FĂLFĂIE, pers. 3 *fâlfâie*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre păsări) A da din aripi, producând zgomotul caracteristic care însoțește zborul. 2. Intrans. și tranz. A (se) legăna, a flutura o pânză, un steag, o batistă etc. în bătaia vântului sau prin mișcarea mâinii. 3. Intrans. (Despre flăcări) A pălpâi. [Var.: **fâlfâi** vb. IV] — **Fâl** + **fâlfâi** + suf. *-ăi*.

FĂLFĂIRE, *fâlfăiri*, s.f. Acțiunea de a *fâlfâi* și rezultatul ei; zgomot caracteristic zborului unei păsări; fluturare, fâlfăit, fâlfăitură. — V. **fâlfâi**.

FĂLFĂIT s.n. Fâlfăire. — V. **fâlfâi**.

FĂLFĂITŌR, *-OĂRE, fâlfăitori*, *-oare*, adj. Care fâlfăie. [Pr.: *fă-i-*] — **Fâlfâi** + suf. *-tor*.

FĂLFĂITŪRĂ, *fâlfăituri*, s.f. (Rar) Fâlfăire. [Pr.: *fă-i-*] — **Fâlfâi** + suf. *-tură*.

FĂN s.n. Iarbă cosită și uscată, servind ca nutreț pentru vite; fânaț. — Lat. **fenum**.

FĂNĂR s.n. v. **fanar**.

FĂNĂȚ, *fănațe*, s.n. (Pop.) 1. Fâneată. 2. Fân. [Pl. și: *fănațuri*] — Lat. ***fenacium**.

FĂNĂRIE, *fănării*, s.f. (Pop.) 1. Fâneată. 2. Loc unde se fac clăile sau căpătele de fân. 3. Șură, magazie unde se păstrează fânul. — **Fân** + suf. *-ărie*.

FĂNEĂȚĂ, *fânețe*, s.f. Teren pe care crește (în mod natural sau prin cultivare) iarba pentru fân; fânărie, fânaț. — **Fân** + suf. *-eață*.

FĂNIȘŌR s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *fân*. — **Fân** + suf. *-ișor*.

FĂNOĂSĂ, *fănoase*, s.f. (Inv.) Unealtă agricolă cu tracțiune animală, servind la întoarcerea fânului. — **Fân** + suf. *-oasă* (după fr. *fanouse*).

FĂNTĂIOARĂ s.f. v. **fântănioară**.

FĂNTĂNĂR, *fântănari*, s.m. Persoană care face, repară sau întreține fântâni. — **Fântână** + suf. *-ar*.

FĂNTĂNĂ, *fântâni*, s.f. 1. Construcție alcătuită dintr-o groapă cilindrică sau prismatică (cu pereții pietruți) cu ghizduri împrejur, săpată în pământ până la nivelul unui strat de apă și care servește la alimentarea curentă cu apă în mediul rural; puț. ♦ Expr. *A căra apă la fântână* = a întreprinde o acțiune zadarnică, a depune o muncă inutilă. ♦ Construcție de zid, de piatră etc. care adăpostește o sursă de apă (venită prin conductă), servind la distribuirea apei sau ca element arhitectonic decorativ (în parcuri, pe străzi etc.). 2. (Reg.) Izvor. [Pl. și: (rar) *fântâne*] — Lat. **fontana**.

FĂNTĂNEA, *fântânele*, s.f. (Rar) Fântâniță. — **Fântână** + suf. *-ea*.

FĂNTĂNEL, *fântânei*, s.m. Specie de păstrăv cu un colorit frumos, care trăiește în apele limpezi și reci de munte (*Salvelinus fontinalis*). — **Fântână** + suf. *-el*.

FĂNTĂNOARĂ, *fântănoare*, s.f. (Rar) Fântâniță. [Var.: **fântăioară** s.f.] — **Fântână** + suf. *-ioară*.

FĂNTĂNIȚĂ, *fântănițe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *fântână*; fântănea, fântănioară. — **Fântână** + suf. *-iță*.

FĂRNĂI, *fărnâi*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A vorbi pe nas; a fonfâi, a fornâi. ♦ A produce un zgomot caracteristic când respiră, din cauza nasului înfundat. — Formație onomatopeică.

FĂRNĂIRE, *fărnăiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *fărnâi* și rezultatul ei; fărnâit¹. — V. **fărnâi**.

FĂRNĂIT¹, *fărnăituri*, s.n. (Reg.) Faptul de a *fărnâi*. — V. **fărnâi**.

FĂRNĂIT², *-Ă, fărnăiti*, *-te*, adj. (Reg.) (Adesea substantivat) Care vorbește pe nas; fonf, fonfăit, fornăit². ♦ Care produce un zgomot caracteristic când respiră, din cauza nasului înfundat. — V. **fărnâi**.

FĂRSÎT s.n. v. **sfârșit¹**.

FĂRTĂI, *fărtaie*, s.n. (Reg.) Sfert. — Din magh. **fertály**.

FĂRTĂȚ, *fărtați*, s.m. (Pop.) Prieten nedespărțit al cuiva, legat de el prin jurământ până la moarte; frate de cruce. ♦ Tovarăș, ortac. ♦ Termen cu care se adresează cineva unui prieten sau cuiva căruia ține să-i arate prietenie. [Var.: **fărtăt** s.f.] — Din ***frătăt** (< *frate* + suf. *-at*, după sl. *pobratim* < *bratŭ* „frate”).

FĂȘ interj., s.n. 1. Interj. Cuvânt care imită zgomotul șuierător produs de un gaz care iese cu presiune printr-un orificiu strâmt. 2. S.n. Sunet produs astfel. — Onomatopee.

FĂȘĂ, *fășe*, s.f. Nume dat mai multor specii de păsări migratoare mici (asemănătoare cu ciocărlia), de culoare cafenie-cenușie, cu pântecul albicios, care aleargă mișcându-și în permanență coada (*Anthus*). — Et. nec.

FĂȘĂI vb. IV v. **fășăi**.

FĂȘĂIALĂ s.f. v. **fășăială**.

FĂȘĂIRE s.f. v. **fășăire**.

FĂȘĂIT s.n. v. **fășăit**.

FĂȘĂITURĂ s.f. v. **fășăitură**.

FĂȘĂI, *fășăi*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre gaze) A produce un zgomot șuierător și surd la ieșirea cu presiune printr-un orificiu strâmt. 2. (Despre unele ființe) A sufla (pe nas) cu putere, a scoate (pe nas) sunete șuierătoare. *Găscanul fășăie*. [Var.: **fășăi** vb. IV] — **Făș** + suf. *-ăi*.

FĂȘĂIALĂ, *fășăieli*, s.f. Faptul de a *fășăi*; zgomot șuierător produs de ieșirea unui gaz printr-un orificiu strâmt; fășăit, fășăitură. [Pr.: *-șă-ia-*. — Var.: **fășăială** s.f.] — **Fășăi** + suf. *-eală*.

FĂȘĂIRE, *fășăiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *fășăi* și rezultatul ei. [Var.: **fășăire** s.f.] — V. **fășăi**.

FĂȘĂIT, *fășăituri*, s.n. Fășăială. [Var.: **fășăit** s.n.] — V. **fășăi**.

FĂȘĂITURĂ, *fășăituri*, s.f. Fășăială. [Pr.: *-șă-i-*. — Var.: **fășăitură** s.f.] — **Fășăi** + suf. *-tură*.

FĂȘTĂC s.m. v. **fistic**.

FĂȘTĂCEALĂ s.f. (Fam.) Faptul de a (se) *făștăci*; zăpăceală. — **Făștăci** + suf. *-eală*.

FĂȘTĂCĂI, *făștăcesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Fam.) A-și pierde sau a face să-și piardă cumpătul în fața unei situații neașteptate; a (se) întimida, a (se) zăpăci. — Probabil din **făștăc**.

FĂSTĂCIRE, *făstăciri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *făstăci* și rezultatul ei. — V. *făstăci*.

FĂSTĂCÍT, *-Ă, făstăciți, -te*, adj. Tulburat, zăpăcit; intimidat. — V. *făstăci*.

FĂȘ¹ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită zgomotul produs de mișcarea frunzelor, a hârtiei etc. — Onomatopee.

FĂȘ², *fășuri*, s.n. 1. Material impermeabil subțire, folosit pentru confecționarea hainelor de ploaie. 2. Haină de ploaie confecționată din acest material. — Din *făș¹*.

FĂȘĂI vb. IV v. *fășăi*.

FĂȘĂIĂLĂ s.f. v. *fășăială*.

FĂȘĂI, *fășăi*, vb. IV. Intrans. A produce zgomot caracteristic frunzelor mișcate de vânt, al hârtiei răsfote, al mișcării unei țesături de mătase etc. [Var.: *fășăi*, *fășii* vb. IV] — *Făș¹* + suf. *-ăi*.

FĂȘĂIĂLĂ, *fășăieli*, s.f. Fășăire; fășăit. [Pr.: *-șă-ia-*. — Var.: *fășăială* s.f.] — *Fășăi* + suf. *-eală*.

FĂȘĂIRE, *fășăiri*, s.f. Acțiunea de a *fășăi*; fășăială; fășăit. — V. *fășăi*.

FĂȘĂIT s.n. Faptul de a *fășăi*; zgomot produs de frunzele mișcate de vânt, de iarba tăiată de coasă, de hârtia răsfotită, de mișcarea unei țesături de mătase; fășăitură. [Var.: *fășiit* s.n.] — V. *fășăi*.

FĂȘĂITÔR, *-OARE, fășăitori, -oare*, adj. (Rar) Care fășăie. [Pr.: *-șă-i-*] — *Fășăi* + suf. *-tor*.

FĂȘĂITÛRĂ, *fășăituri*, s.f. Fășăit. [Pr.: *-șă-i-*. — Var.: *fășăitură* s.f.] — *Fășăi* + suf. *-tură*.

FĂȘIE, *fășii*, s.f. 1. Bucată lungă și îngustă (de material textil, de piele etc.), tăiată sau ruptă dintr-o bucată mai mare. 2. Suprafață lungă și îngustă de teren. [Var.: *fășie* s.f.] — *Fășă* + suf. *-ie*.

FĂȘII vb. IV v. *fășăi*.

FĂȘIIT s.n. v. *fășăit*.

FĂȘIITÛRĂ s.f. v. *fășăitură*.

FĂȘIOARĂ, *fășioare*, s.f. Diminutiv al lui *fășie*. [Pr.: *-și-oa-*] — *Fășie* + suf. *-ioară*.

FĂȘNEAȚĂ, *fășnețe*, adj., s.f. (Fam.) (Fată, femeie) iute, sprintenă, neastâmpărată, vioaie. — *Făș¹* + suf. *-neață*.

FĂȚ interj. Cuvânt care imită o mișcare (continuă). [Var.: *făța* interj.] — Onomatopee.

FĂȚA interj. v. *făț*.

FĂȚĂ, *fățe*, s.f. 1. (Reg.) Nume dat speciilor de pește mic (care înoată repede). 2. (Fam.) Femeie care se fățăie. — Din *fățâi* (derivat regresiv).

FĂȚĂI, *fățâi*, vb. IV. 1. Tranz. și intrans. (Pop. și fam.; despre animale, păsări) A mișca repede coada (într-o parte și în alta). 2. Refl. A se mișca încoace și încolo, fără astâmpăr sau fără rost; a se foi². — *Făț* + suf. *-ăi*.

FĂȚĂIĂLĂ, *fățâieli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (*se*) *fățâi*; umbrel fără rost, agitat, dintr-un loc într-altul; fățâit. [Pr.: *-fă-ia-*] — *Fățâi* + suf. *-eală*.

FĂȚĂIT s.n. Fățâială. — V. *fățâi*.

FĂȚIȘOARĂ, *fățișoare*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *făț*. — *Făță* + suf. *-ișoară*.

FEBLĂȚE s.f. (Fam.) Înclinație, slăbiciune, atracție pe care o simte cineva pentru o persoană, o activitate etc. ♦ Ceea ce constituie obiectul înclinației, slăbiciunii, atracției cuiva. — Din fr. *faiblesse*.

FEBRĂ s.f. 1. Temperatură ridicată a corpului, care constituie reacția organismului la un agent infecțios, toxic etc.; temperatură, căldură, arșiță, fierbințeală. ♦ (Urmă de determinări arătând felul bolii) Nume dat mai multor boli care se manifestă prin temperatură ridicată. ♦ *Febră aftoasă* v. *aftoasă*. *Febră recurentă* v. *recurent*. *Febră musculară* = stare de oboseală generală care apare în urma unor eforturi fizice deosebite. 2. Fig. Emoție, neliniște, încordare (înaintea sau la timpul producerii unui eveniment). — Din lat. *febris*, it. *febbre*.

FEBRICITĂ, *febricitéz*, vb. I. Intrans. A avea febră (1). — Din fr. *febriciter*.

FEBRICITĂȚE s.f. Tendință de a face febră. — Din fr. *febricité*.

FEBRIFÛG, *-Ă, febrifugi, -ge*, adj., s.n. (Substanță, medicament) care înlătură sau reduce febra; antipiretic, antifebril. — Din fr. *febrifuge*, lat. *febrifugia*.

FEBRIL, *-Ă, febrili, -e*, adj. 1. (Med.) Care se manifestă prin febră (1), cu febră. *Stare febrilă*. 2. Fig. (Adesea adverbial) Încordat, înfrigurat, agitat; intens, viu. *Așteptare febrilă*. *Muncă febrilă*. — Din fr. *febrile*, lat. *febrilis*.

FEBRILITĂȚE s.f. Încordare, înfrigurare; activitate intensă, vie. — Din fr. *febrilité*.

FEBRUĂR s.m. v. *februarie*.

FEBRUĂRIE s.m. A doua lună a anului; faur¹, făurar¹. [Pr.: *-bru-a-*. — Var.: (inv.) *februăr* s.m.] — Din lat. *februarius*.

FECĂL, *-Ă, fecale*, adj. (În sintagma *Materie* (sau *substanță* ori *produs*) *fecală* (ori *fecal*) (și substantivat, f. pl.) = rest din alimentele incomplet sau deloc digerate eliminate prin anus; excrement. — Din fr. *fécal*.

FECALOÍD, *-Ă, fecaloizi, -de*, adj., s.n. 1. Adj. Care are aspect de fecale. 2. S.n. Vomismen având mirosul și aspectul de fecale. — Din fr. *fécaloïde*.

FECALÔM, *fecaloame*, s.n. (Med.) Aglomerare patologică de fecale condensate în colon sau rect. — Din fr. *fécalome*.

FECIOARĂ, *fecioare*, s.f. 1. Fată (tânără) care nu a avut niciodată relații sexuale cu un bărbat; virgină. ♦ (Adjectival; pop.) *Fată fecioară* = fată mare, de măritat. ♦ Fig. (Adjectival) Pur, curat. 2. N. pr. art. (Bis.) Maica Domnului. 3. N. pr. Constelație zodiacală din regiunea ecuatorială a cerului, în care se află Soarele la

echinoctiul de toamnă. ♦ Unul dintre cele douăsprezece semne ale zodiacului. — Lat. **fetiola* sau din *fată* + suf. *-ioară*.

FECIÔR, *feciori*, s.m. 1. Fiu; băiat (în raport cu părinții săi). 2. Bărbat tânăr, neînșurat; flăcău. 3. Servitor la casele boieresti; valet, camerier, lacheu. ♦ *Fecior boieresc* = slujbaş pe moșia unui boier, care supraveghea munca la câmp; vâtaf, isprăvnicel, logofăt. [Var.: (reg.) *ficiôr* s.m.] — Lat. **fetiolus* sau din *făt* + suf. *-ior*.

FECIORĂȘ, *feciorași*, s.m. Diminutiv al lui *fecior*. — *Fecior* + suf. *-aș*.

FECIORÉLNIC, *-Ă, feciorelnici, -ce*, adj. (Ca) de fecioară (1), specific fecioarei; fig. neprihănit, nepătat, nevinovat, cast, fecioresc¹. — *Fecioară* + suf. *-elnic*.

FECIORÉNIE s.f. (Rar) Caracter feciorelnic. — *Fecioară* + suf. *-enie*.

FECIORÉSC¹, *-EĂSCĂ, feciorești*, adj. Care aparține fecioarei (1), privitor la fecioară; p. ext. feciorelnic. — *Fecioară* + suf. *-esc*.

FECIORÉSC², *-EĂSCĂ, feciorești*, adj. Care aparține feciorilor (2), privitor la feciori, specific feciorilor. *Dans fecioresc*. ♦ (Substantivat, f., art.) Nume dat mai multor dansuri populare în care băieții execută unele figuri de virtuozitate; melodie după care se execută aceste dansuri. — *Fecior* + suf. *-esc*.

FECIORÉȘTE¹ adv. Ca fecioarele (1); p. ext. în mod feciorelnic. — *Fecioară* + suf. *-ește*.

FECIORÉȘTE² adv. Ca feciorii (2), în felul feciorilor. — *Fecior* + suf. *-ește*.

FECIORÎ, *fecioresc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A-și trăi perioada de flăcău sau de fată. — De la *fecior*.

FECIORICĂ, *fecioarele*, s.f. Mică plantă erbacee târătoare, cu flori galbene-verzui (*Herniaria glabra*). — *Fecioară* + suf. *-ică*.

FECIORIE¹ s.f. Calitatea de a fi fecioară (1); castitate, virginitate, fetie; p. ext. curățenie morală (proprie unei fecioare). — *Fecioară* + suf. *-ie*.

FECIORIE² s.f. Timpul cât cineva este fecior (2); epoca din viață petrecută ca fecior. — *Fecior* + suf. *-ie*.

FECULĂ, (2) *fecule*, s.f. 1. Amidon extras din tuberbulii de cartofi, din rădăcinile de manioc etc., folosit în alimentație. 2. Sortiment de feculă (1). [Acc. și: *féculă*] — Din fr. *fécule*, lat. *faecula*.

FECULÉNT, *-Ă, feculenți, -te*, adj. Care conține feculă; p. ext. hrănitor. — Din fr. *féculent*.

FECULÉNTĂ s.f. Calitatea unei substanțe feculente. — Din fr. *féculence*.

FECUND, *-Ă, fecunzi, -de*, adj. 1. (Biol.) Care este apt să se reproducă; (sens curent) care se înmulțește ușor și repede; prolific. ♦ (Despre pământ, terenuri) Care dă multe roade, care produce mult; roditor, productiv, fertil, mănos. 2. Fig. (Despre idei, imaginație etc.) Bogat. 3. Fig. (Despre oameni) Care scrie, compune, produce, publică mult, care are capacitatea de a da, ușor și repede, opere de creație, producții artistice sau științifice. — Din fr. *fécond*, lat. *fecundus*.

FECUNDĂ, *fecundez*, vb. I. Tranz. A provoca o fecundație, a face să procreeze. — Din fr. *féconder*, lat. *fecundare*.

FECUNDĂRE, *fecundări*, s.f. Acțiunea de a *fecunda* și rezultatul ei; fecundație, fecundat¹. — V. *fecunda*.

FECUNDĂT¹ s.n. Faptul de a *fecunda*. — V. *fecunda*.

FECUNDĂT², *-Ă, fecundați, -te*, adj. În care crește o nouă ființă. — V. *fecunda*.

FECUNDĂȚIE, *fecundații*, s.f. (Biol.) Fenomen de unire a două celule sexuale de sex diferit, din care rezultă o singură celulă-ou, ce asigură un nou reprezentant al speciei; fecundare, fecundat¹. — Din fr. *fécondation* (după *fecunda*).

FECUNDITĂȚE s.f. Capacitate a animalelor și a plantelor de a se reproduce și de a da descendenți normal dezvoltăți. ♦ Capacitatea unui teren de a produce (multe) roade; rodnicie, fertilitate. ♦ Fig. Capacitatea cuiva de a scrie, de a compune, de a publica mult, de a activa intens și pe planuri diverse. — Din fr. *fécondité*, lat. *fecunditas, -atis*.

FEDELÉS, *fedelesuri*, s.n. Butoiaș mic, de forme diferite, în care țărani își țin apa când lucrează la câmp. ♦ Expr. (Adverbial) *A lega fedeles* = a lega strâns și bine ca să nu poată scăpa; a lega cobză. [Acc. și: *fedeles*. — Pl. și: *fedelesse*] — Din magh. *fedeles*.

FÉDER, *federe*, s.n. Mică proeminență prevăzută în lungul muchiei unei piese de lemn sau de metal, care intră în nutul corespunzător al altei piese pentru a asigura o îmbinare perfectă; lambă. — Din germ. *Feder*.

FEDERĂL, *-Ă, federali, -e*, adj. Care aparține unei federații (de state), privitor la o federație (de state); care se prezintă sub forma unei federații; federativ. — Din fr. *fédéral*.

FEDERALÍSM s.n. Concepție și acțiune politică și juridică în vederea grupării mai multor state într-o federație. — Din fr. *fédéralisme*.

FEDERALÍST, *-Ă, federaliști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține federalismului, privitor la federalism. 2. S.m. și f. Adept al federalismului. — Din fr. *fédéraliste*.

FEDERALIZĂ, pers. 3 *federalizează*, vb. I. Refl. (Despre state) A se constitui într-o federație. — Din fr. *fédéraliser*.

FEDERALIZĂRE, *federalizări*, s.f. Acțiunea de a *se federaliza* și rezultatul ei. — V. *federaliza*.

FEDERĂT, *fedați*, s.m. (Mai ales la pl.). 1. Persoană care făcea parte din populațiile așezate la granițele Imperiului Roman și care se angaja să apere aceste

granițe în schimbul unor avantaje. 2. Membru al gărzii naționale în timpul Comunei din Paris. — Din lat. *foederatus*, fr. *fédéré*.

FEDERATIV, -Ă, *federativi*, -e, adj. Privitor la o federație, constituit într-o federație, care se întemeiază pe sistemul de organizare în federație; federal. — Din fr. *fédératif*.

FEDERAȚIE, *federații*, s.f. 1. Uniune a mai multor state autonome (care își păstrează propria organizare) în cadrul unui stat unitar, cu un guvern central și cu organe de stat comune. 2. Uniune formată din mai multe organizații care urmăresc scopuri comune. 3. Organ care îndrumă și controlează activitatea dintr-o anumită ramură sportivă. — Din fr. *fédération*.

FÉDERVAIS s.n. Pulbere de statit care se pune în mânuși și în pantofi sau ghețe pentru ca acestea să fie îmbrăcate ori încălțate mai ușor. — Din germ. *Federweiss*.

FÉE, *fee*, s.f. (Livr.) Zână. — Din fr. *fée*.

FEEDBACK, *feedbackuri*, s.n. (Cib., Psih.) Retroacțiune (1) care se manifestă la nivelul a diferite sisteme (biologice, tehnice etc.) în scopul menținerii stabilității și echilibrului lor față de influențe exterioare; retroacțiune inversă, conexiune inversă, cauzalitate înelară, lanț causal închis. [Pr.: *fidbec*] — Cuv. engl.

FÉERIC, -Ă, *feerici*, -ce, adj. Cu aspect sau caracter de feerie, minunat, încântător. — Din fr. *féerique*.

FEERIE, *feerii*, s.f. 1. Priveliste nespuse de frumoasă, încântătoare, ca în basme. 2. Reprezentație teatrală, de circ etc., cu personaje și tematică mitică, cu montare și costume pline de culoare și de strălucire și cu numeroase trucaje și efecte scenice. [Pr.: *fe-e*] — Din fr. *féerie*.

FEL, *feluri*, s.n. 1. Posibilitate de a fi, de a acționa etc. 2. Soi, varietate, gen, mod, sort (dintr-un produs). ♦ Loc. adj. *Fel de fel* sau *de tot felul* = diferit, variat, felurit. ♦ Loc. adv. *Nici un fel de...* = deloc. *La fel* = deopotrivă, asemenea, egal, întocmai, aidoma. ♦ Expr. *De felul meu* (sau *tău*, *său* etc.) = a) din fire, ca temperament; b) din punctul de vedere al originii, al provenienței; c) de profesie, de meserie. *De fel din...* = de neam, de origine, de loc, originar din... *În felul cuiva* = într-un mod propriu cuiva. *Un fel de...* = un lucru asemănător cu..., ceva care vrea să fie sau să pară... *A face felul* (cuiva) = a) omori, a distruge (pe cineva); b) a cauza (cuiva) un rău; c) (pop. și fam.) a dezvirgina. ♦ (Reg.) Chef, poftă. 3. Obicei, datină, tradiție. 4. Sortiment de mâncare sau de băutură. — Din magh. *féle*.

FELAH, *felahi*, s.m. Țăran stabil din țările arabe ale Orientului Apropiat și din nordul Africii. — Din fr. *fellah*.

FÉLCER, -Ă, *felceri*, -e, s.m. și f. (Înv. și pop.) Persoană cu o pregătire medicală medie, care asistă pe medic; agent sanitar. — Din germ. *Feldscher*, rus. *fel'dšer*, magh. *felcezer*.

FÉLCERITĂ, *felcerite*, s.f. (Înv. și pop.) Femeie cu o pregătire medicală medie, care asistă pe medic; felceră. [Acc. și: *felcerită*] — **Felcer** + suf. -ită.

FÉLDERĂ s.f. v. *feldelă*.

FELDMAREȘAL, *feldmareșali*, s.m. Cel mai înalt grad militar în armatele (de uscat ale) unor țări (Germania, Rusia, Anglia etc.); persoană care deține acest grad. [Acc. și: *feldmareșal*] — Din germ. *Feldmarschall*, fr. *feld-maréchal*, rus. *fel'dmaršal*.

FÉLDSPAT, *feldspați*, s.m. Nume generic dat unor minerale cu compoziție și aspect divers (silicați de potasiu, de sodiu și de calciu), alcătuind numeroase roci eruptive și metamorfice. — Din germ. *Feldspat*, fr. *feldspath*.

FÉLSPÁTIC, -Ă, *feldspatici*, -ce, adj. Care conține feldspat, de natura feldspatului. — Din fr. *feldspathique*.

FÉLSPATOID, *feldspatoizi*, s.m. Mineral cu compoziție asemănătoare feldspatului. — Din fr. *feldspatoïde*.

FÉLDWEBEL, *feldwebeli*, s.m. Plutonier în armata germană. [Pr.: -băl. — Acc. și: *feldwébel*. — Scris și: *feldwabäl*] — Din germ. *Feldwebel*.

FÉLE, *fele*, s.f. (Reg.) Măsură de capacitate pentru lichide, egală cu circa trei sferturi de litru; p. ext. conținutul acestei măsurii. — Din magh. *felé*.

FELEGEÁN, *felegene*, s.n. (Înv.) Ceașcă (turcească) de cafea neagră, fără toartă (fixată într-un suport); p. ext. conținutul acestei cești. [Var.: *filigeán* s.n.] — Din tc. *filcân*.

FELÉNDREȘ s.n. (Înv.) Sortiment de postav fin (de Flandra). [Acc. și: *felendrés*] — Cf. pol. *felendyśh*, germ. *flandriśch*.

FELEȘÁG, *feleşaguri*, s.n. (Reg.) Fel de a fi, de a se manifesta; fire, caracter, obicei. [Var.: *felieșág* s.n.] — Din magh. *feleşég*. Cf. *fel*.

FELEȘTIÓC, *feleştiocuri*, s.n. (Reg.) Pământ cu care se unge osia căruței sau bocancii. — Et. nec.

FELIÁ, *feliez*, vb. I. Tranz. A tăia în felii. — Din felie.

FELIBRU, *felibri*, s.m. Membru al unei grupări literare din sudul Franței, care lupta pentru dezvoltarea limbii și literaturii provenșale. — Din fr. *félibre*.

FELICITÁ, *felicít*, vb. I. Tranz. A adresa cuiva cuvinte de laudă pentru un succes obținut, a exprima cuiva urări de fericire cu prilejul unui eveniment important, al unei aniversări etc., a gratula. ♦ Refl. (Fam.) A se socoti mulțumit, satisfăcut, fericit (pentru rezultatul obținut, pentru atitudinea avută etc.). [Var.: (înv.) *fericitá* vb. I.] — Din fr. *félicité*.

FELICITÁRE, *felicítári*, s.f. Acțiunea de a *felicita* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Ilustrată (special imprimată) prin care cineva este fericit. — V. *felicita*.

FELIDÁ, *felide*, s.f. (La pl.) Familie de mamifere carnivore cu corpul mlădios, cu coada lungă și cu gheare de obicei retractile; (și la sg.) animal din această familie; felină. — Din fr. *félidés*.

FELIÉ, *feli*, s.f. Bucată (cu suprafața plană) tăiată dintr-un întreg (de obicei dintr-un aliment). — Din ngr. *feli*.

FELIÉRE, *feliéri*, s.f. Acțiunea de a *felia*. — V. *felia*.

FELÍN, -Ă, *felini*, -e, s.f., adj. 1. S.f. (La pl.) Familie de animale mamifere carnivore, cu corpul zvelt, mlădios, gâtul scurt, capul rotund, coadă lungă, cu gheare, din care fac parte pisica, leul etc.; (și la sg.) animal care face parte din această familie. 2. Adj. Care aparține felinei (1), privitor la feline. 3. Adj. Fig. Suplu, grațios. *Mers felin*. — Din fr. *félin*, lat. *felinus*.

FELINÁR, *felinare*, s.n. Dispozitiv pentru luminat, portativ sau fix, alimentat cu petrol și prevăzut cu un glob de sticlă ce adăpostește flacăra produsă de un fitil aprins; fanar. — Cf. tc. *fenér*.

FELINITÁTE s.f. Suplețe, agerime, grație (în mișcări). — Din fr. *félinité*.

FELIOÁRĂ, *felioare*, s.f. Diminutiv al lui *felie*; feliuță. [Pr.: -li-oa-] — **Felie** + suf. -ioară.

FELIURÍME s.f. v. *felurime*.

FELIURÍT, -Ă adj. v. *felurit*.

FELIUȘÁG s.n. v. *feleşag*.

FELIÚŢÁ, *feliuțe*, s.f. Felioară. [Pr.: -li-u-] — **Felie** + suf. -uță.

FELÓN, *feloane*, s.n. Pelerină scurtă pe care preotul o îmbracă (pe cap) peste celelalte veșminte, când oficiază slujba. — Din sl. *felonŭ*.

FELONIE s.f. (Livr.) Act de trădare, lipsă de loialitate de care se făcea vinovat vasalul față de seniorul său. ♦ P. gener. Trădare, infidelitate. — Din fr. *félonie*.

FELÚCÁ, *feluci*, s.f. Corabie mică și îngustă, prevăzută cu pânze și cu lopeți, folosită în Marea Mediterană. — Din fr. *felouque*, it. *feluca*.

FELURÍ, *feluresc*, vb. IV. Refl. (Înv.) A se diferenția, a varia. — Din *fel*.

FELURÍME, *felurimi*, s.f. Diversitate, varietate (de obiecte, ființe, fenomene etc.). ♦ Loc. adv. (Înv.) *În felurimi* sau (neobișnuit) *pe felurime* = în diferite feluri. [Var.: (înv. și reg.) *felurime* s.f.] — **Fel** + suf. -ime.

FELURÍT, -Ă, *feluríti*, -te, adj. Variat, divers; diferit, deosebit (de altceva). [Var.: (reg.) *felurít*, -ă adj.] — V. *feluri*.

FEMEIE, *femei*, s.f. 1. Persoană adultă de sex feminin; muier. 2. Persoană de sex feminin căsătorită. ♦ (Pop.; urmat de determinări în genitiv sau de un adjectiv posesiv) Soție, nevastă. [Pr.: -me-ie] — Lat. *familia*, „familie”.

FEMEIEȘC, -IÁSCĂ, *femeiești*, adj. Feminin. [Pr.: -me-iesc] — **Femeie** + suf. -esc.

FEMEIEȘTE adv. Ca femeile, în felul femeilor; muiereste. [Pr.: -me-ieș-] — **Femeie** + suf. -ește.

FEMEIUȘCÁ, *femeiuști*, s.f. 1. Diminutiv al lui *femeie*. 2. Femeie drăguță, vioaie, plină de temperament. ♦ Femeie ușoară, neserioasă. 3. Femelă. [Pr.: -me-iuș-] — **Femeie** + suf. -ușcă.

FEMÉLÁ, *femele*, s.f. Animal de sex femeiesc; femeieșcă (3). ♦ (Adjectival; despre organe ale plantelor) Care produce fructul. — Din fr. *femelle*, lat. *femella*. **FEMÍNIN**, -Ă, *feminini*, -e, adj. De femeie (1), care aparține sau este specific femeilor, privitor la femei; femeiesc, muieresc. ♦ *Gen feminin* (și substantivat, n.) = gen gramatical care cuprinde numele cu forma atribuită numelor de ființe de sex femeiesc. — Din fr. *féminin*, lat. *femininus*.

FEMÍNISM s.n. Mișcare socială care susține egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul în toate sferele de activitate. — Din fr. *féminisme*, rus. *feminizm*.

FEMÍNIST, -Ă, *feministi*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care susține drepturile femeii, care apără drepturile ei, care aderă la feminism. — Din fr. *féministe*.

FEMINITÁTE s.f. Ansamblu de trăsături care constituie specificul caracterului feminin. — Din fr. *féminité*.

FEMINIZÁ, *feminizez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a căpăta însușiri specific feminine, a (se) accentua feminitatea cuiva. — Din fr. *féminiser*.

FEMINIZÁRE, *feminizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *feminiza* și rezultatul ei. — V. *feminiza*.

FEMÚR, *femururi*, s.n. Os lung care formează scheletul coapsei, de la genunchi până la sold. [Pl. și: *femure*] — Din fr. *fémur*.

FEMURÁL, -Ă, *femurali*, -e, adj. Care aparține femurului, privitor la femur. — Din fr. *fémoral* (după *femur*).

FENÁZONÉ, *fenazone*, s.f. (Farm.) Antipirină. — Din fr. *phénazone*.

FENÉC, *feneci*, s.m. Animal carnivor din Sahara asemănător cu vulpea (*Fennecus zerda*). — Din fr. *fennec*.

FÉNÍC adj. (În sintagma *Acid fenic* = fenol (1)). — Din fr. *phénique*.

FENÍCE s.m. v. *Phoenix*.

FENICIAN, -Ă, *fenicieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană (de origine semitică) care aparține populației Feniciei. 2. Adj. Care aparține Feniciei sau fenicienilor (1), privitor la Fenicia ori la fenicieni. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de fenicienii (1). [Pr.: -ci-an] — Din fr. *phénicien*.

FENÍCUL, *feniculi*, s.m. Plantă erbacee înaltă, cu frunze penate, cu flori mici, galbene, ale cărei semințe conțin un ulei eteric folosit în alimentație și farmacie (*Foeniculum vulgare*). — Din lat. *Foeniculum* [vulgare], denumirea științifică a plantei.

FENIL, *fenili*, s.m. (Chim.) Radical organic monovalent, rezultat din benzen prin înlocuirea unui atom de hidrogen. — Din fr. **phényle**.

FENILAMINĂ s.f. (Chim.) Anilină. — Din fr. **phénylamine**.

FENILÉN, *fenileni*, s.m. (Chim.) Radical organic bivalent, rezultat din benzen prin înlocuirea a doi atomi de hidrogen. [Pl. și (n.): *fenilene*] — Din fr. **phénylène**.

FÉNIX s.m. v. **Phoenix**.

FENOBARBITĂL s.n. (Farm.) Luminal. — Din fr. **phénobarbital**.

FENÓL, (2) *fenoli*, s.m. (Chim.) 1. Compus organic derivat din benzen prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu un hidroxil, folosit în farmacie și în industrie; acid fenic. 2. Nume generic dat derivaților obținuți din hidrocarburi aromatice prin înlocuirea unui sau a mai multor atomi de hidrogen din nucleu prin grupa hidroxil. — Din fr. **phénol**.

FENOLĂT, *fenolați*, s.m. Sare a unui fenol obținută prin înlocuirea hidrogenului din grupa hidroxil cu un metal. — Din fr. **phénolate**.

FENOLIC, -**Ă**, *fenolici*, -*ce*, adj. (Chim.) De fenoli; care conține fenoli. — Din fr. **phénolique**.

FENOLÓGIC, -**Ă**, *fenologici*, -*ce*, adj. De fenologie. — Din fr. **phénologique**.

FENOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază influența factorilor meteorologici asupra dezvoltării plantelor, a vieții păsărilor etc. — Din fr. **phénologie**.

FENOMÉN, *fenomene*, s.n. 1. Manifestare exterioară a esenței unui lucru, unui proces etc., care este accesibilă, perceptibilă în mod mijlocit. 2. Proces, transformare, evoluție, efect etc. din natură și din societate. ♦ Fapt. 3. Aspect, întâmplare, ființă, obiect care surprinde (prin calitate, nouitate etc.). — Din fr. **phénomène**.

FENOMENĂL, -**Ă**, *fenomenali*, -*e*, adj. 1. Care aparține fenomenelor, privitor la fenomene, de natura fenomenelor. 2. (Adesea adverbial) Care posedă o însușire într-un grad atât de mare, încât provoacă uimire, uluiește; extraordinar. — Din fr. **phénoménal**.

FENOMENALISM s.n. Concepție filosofică după care omul poate cunoaște numai latura exterioară a fenomenelor, nu esența lucrurilor, a proceselor etc. — Din rus. **феноменализм**, fr. **phénoménalisme**.

FENOMENALIST, -**Ă**, *fenomenaliști*, -*ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre concepții, doctrine) Care este bazat pe fenomenalism. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care aderă la fenomenalism, care susține fenomenalismul. — **Fenomenal** [ism] + suf. -*ist*.

FENOMENALITATE s.f. Faptul de a fi fenomenal. — Din fr. **phénoménalité**.

FENOMENOLÓG, *fenomenologi*, s.m. Filosof adept al fenomenologiei. — Din fr. **phénoménologue**.

FENOMENOLÓGIC, -**Ă**, *fenomenologici*, -*ce*, adj. 1. Care aparține fenomenologiei, privitor la fenomenologie, care are la bază fenomenologia. 2. Care se limitează la descrierea fenomenelor, care privește fenomenele. *Studiu fenomenologic*. — Din fr. **phénoménologique**.

FENOMENOLOGIE s.f. 1. Curent în filosofie care își propune să studieze fenomenele conștiinței prin prisma orientării și a conținutului lor, făcând abstracție de omul real, de activitatea lui psihică concretă și de mediul social. 2. (La Hegel) Teorie filosofică în care se afirmă primatul conștiinței asupra existenței și se încearcă în mod rațional descrierea procesului dezvoltării conștiinței. 3. Studiu descriptiv al unui ansamblu de fenomene, așa cum se manifestă ele în timp și spațiu. — Din fr. **phénoménologie**.

FENOPLĂST, *fenoplaste*, s.n. (Chim.) Masă plastică produsă pe bază de fenol. [Var. și: **fenoplastă** s.f.] — Din fr. **phénoplaste**.

FENOPLĂSTĂ s.f. v. **fenoplast**.

FENOTÍP s.n. (Biol.) Ansamblu de însușiri și caractere care se manifestă în mod vizibil la un individ și care este determinat de baza ereditară și de condițiile de mediu. — Din fr. **phénotype**.

FENOTÍPIC, -**Ă**, *fenotipici*, -*ce*, adj. (Biol.) De fenotip. — Din fr. **phénotypique**.

FENTĂ, *fentez*, vb. I. Tranz. (Sport) A deruta pe adversar prin fente¹; *p. ext.* a păcăli, a minți, a înșela. — Din fr. **feinter**.

FENTĂ¹, *fente*, s.f. (Sport) Procedeu tehnic care cuprinde un complex de mișcări, executat rapid, în scopul inducerii în eroare a adversarului și al obținerii unui avantaj asupra acestuia. — Din fr. **feinte**.

FENTĂ² s.f. v. **fantă**.

FER s.n. v. **fier**.

FERALUMÍNIU s.n. v. **feroaluminu**.

FERĂTĂ, *ferate*, adj. (În sintagma) *Cale* (sau *linie*) *ferată* = drum special amenajat prevăzut cu șine, pe care circulă trenurile; drum-de-fier. — Din fr. [voic] **ferrée**.

FERĂSTRĂU s.n. v. **fierăstrău**.

FERĂSTRUÍ vb. IV v. **fierăstrui**.

FERĂSTRUÍE s.f. v. **ferestruie**.

FERĂSTRUÍRE s.f. v. **fierăstruire**.

FERĂSTRUÍT, -**Ă** adj. v. **fierăstruit**.

FÉRBER, *ferbere*, s.n. (Înv.) Numele unui joc de cărți. — Din germ. **Färbel**.

FÉRCHEȘ, -**Ă**, *fercheși*, -*e*, adj. (Pop. și fam.; despre oameni) Care are un aspect îngrijit; care se îmbracă cu grijă, elegant; gătit, dichisit. — Et. nec.

FERCHEZUÍ, *ferchezuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop. și fam.) A da sau a căpăta un aspect îngrijit; a (se) îmbrăca cu grijă, elegant; a (se) găti, a (se) dichisi. — Cf. *fercheș*.

FERCHEZUÍÁLĂ, *ferchezuiei*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (se) *ferchezui*. [Pr.: -*zu-ia-*] — V. **ferchezui**.

FERCHEZUÍT, -**Ă**, *ferchezuíți*, -*te*, adj. (Pop. și fam.; despre oameni) Care are un aspect îngrijit; care se îmbracă cu grijă, elegant; gătit, dichisit. — V. **ferchezui**.

FÉRDELĂ, *ferdele*, s.f. (Reg.) Măsură de capacitate pentru cereale, egală cu circa 20 de litri; *p. ext.* conținutul acestei măsurii. [Var.: **félderă** s.f.] — Din săs. **fyrdel**.

FEREĂLĂ s.f. 1. Faptul de a (se) *feri*; ferire. ♦ Pază, precauție, băgare de seamă, circumspecție. 2. Loc unde cineva este ferit de primejdie; adăpost. — **Feri** + suf. -*eală*.

FEREĂSTRĂ, *ferestre*, s.f. 1. Deschizătură de formă regulată lăsată în perețele unei clădiri, al unui vehicul etc. pentru a permite să intre aerul și lumina; ansamblu format dintr-un cadru fix și din cercevele în care se fixează geamuri, montat în deschizătura amintită; ansamblu format de această deschizătură, împreună cu cercevele care o încadrează și cu geamul fixat în cercevele. ♦ *Fereastră oarbă* v. *orb*. ♦ Expr. *A arunca banii pe fereastră* = a cheltui în mod exagerat, a fi risipitor. 2. Loc în care se întâlnește un puț de mină cu o rampă subterană. 3. Fig. (Fam.) Oră liberă intercalată între două ore de curs în programul zilnic al unui profesor sau al unui student. — Lat. **fenestra**.

FERECĂ, *férec*, vb. I. Tranz. 1. A acoperi, total sau parțial, cu metal un obiect de lemn, spre a-i da rezistență și durabilitate; a întări un obiect (de lemn) prin legături metalice. ♦ A îmbrăca un obiect cu plăci din metal prețios, a împodobi ceva cu aur, argint sau pietre scumpe. 2. A lega cu fiare, cu lanțuri, în obezi etc. un om arestat sau condamnat; a încătușa. 3. A încuia, a zăvorî o ușă, o încăpere. ♦ Refl. (Despre oameni) A se închide sau a se izola în casă, fără să (mai) vadă pe nimeni. 4. A bate cu ciocanul pietrele de moară spre a le face creștături, șanțuri, zimți. ♦ A face zimți pe mușea unei monede; a zimțui. — Lat. **fabricare** (apropiat de *fer*).

FERECĂRE, *ferecări*, s.f. Acțiunea de a *fereca* și rezultatul ei; *ferecat*¹. — V. **fereca**.

FERECÁT¹ s.n. *Ferecare*. — V. **fereca**.

FERECÁT², -**Ă**, *ferecați*, -*te*, adj. 1. (Despre obiecte de lemn) Acoperit total sau parțial cu metal; întărit prin legături metalice. ♦ Îmbrăcat sau împodobit cu plăci din metal prețios sau cu pietre scumpe. 2. (Despre oameni) Legat cu fiare, cu lanțuri, în obezi (după ce a fost arestat sau condamnat). 3. (Despre uși, încăperi) Încuiat, zăvorât. 4. Prevăzut cu creștături, șanțuri, zimți. — V. **fereca**.

FERECĂTURĂ, *ferecături*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *fereca*; (concr.) legătură sau îmbrăcăminte de metal aplicată unui obiect pentru a-l *fereca*. — **Fereca** + suf. -*ătură*.

FEREDÉU, *feredeie*, s.n. (Reg.) Cadă pentru îmbăiat; local public pentru făcut baie. ♦ Stațiune balneară. — Din magh. dial. **feredő** (lit. *fürdő*).

FEREDUÍ, *fereduiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A îmbăia. — Din magh. dial. **feredni** (lit. *fürdeni*).

FEREDUÍRE, *fereduiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *feredui* și rezultatul ei. — V. **feredui**.

FÉREGĂ s.f. v. **ferigă**.

FEREGEA, *feregele*, s.f. 1. Manta ori pelerină din stofă fină și subțire sau din mătase, purtată odinioară de boieri sau de soțiile lor peste îmbrăcăminte obișnuită. 2. Vâl cu care femeile musulmane își acoperă fața. — Din tc. **feräce**.

FERENTĂR, *ferentari*, s.m. Soldat din vechea pedestrimă ușoară. — Din lat. **ferentarius**.

FERESTICĂ s.f. v. **ferestrică**.

FERĂSTRĂU s.n. v. **fierăstrău**.

FERESTRICĂ, *ferestrici*, s.f. (Înv.) Ferestruică. [Var.: **ferestică** s.f.] — **Fereastră** + suf. -*ică*.

FERESTRUÍ vb. IV v. **fierăstrui**.

FERESTRUÍCĂ, *ferestruici*, s.f. Diminutiv al lui *ferastrău* (1); ferestruie, ferestrică. ♦ Gaură mică asemănătoare cu o fereastră; spărtură, deschizătură. [Var.: (reg.) **ferestruică** s.f.] — **Fereastră** + suf. -*uică*.

FERESTRUÍE, *ferestruie*, s.f. Ferestruică. [Var.: **ferestúie**, **ferăstrúie** s.f.] — **Fereastră** + suf. -*uie*.

FERESTRUÍRE s.f. v. **fierăstruire**.

FERESTRUÍT adj. v. **fierăstrui**.

FERESTUÍ vb. IV v. **ferestruie**.

FERESTUÍCĂ s.f. v. **ferestruică**.

FERESTUÍE s.f. v. **ferestruie**.

FERESTUÍRE s.f. v. **fierăstruire**.

FERESTUÍT, -**Ă** adj. v. **fierăstruit**.

FÉRFELIȚĂ s.f. v. **ferfeniță**.

FÉRFENIȚĂ vb. I v. **ferfeniți**.

FÉRFENIȚĂ s.f. (Pop. și fam.) Zdreanță. ♦ Loc. vb. *A (se) face* sau *a (se) rupe ferfeniță* = a (se) rupe tare, a (se) distruge; a (se) ferfeniți. ♦ (Adverbial) În zdreanțe,

numai zdrențe. *S-a întors ferfeniță.* [Var.: (reg.) **férfeleți** s.f.] — Cf. ucra. *ferfělca*.

FERFENIȚI, *ferfenițesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Pop. și fam.) A (se) zdrențui, a (se) sfășia. [Var.: **ferfeniță** vb. I] — Din **ferfeniță**.

FERFENIȚIRE, *ferfenițiri*, s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a (se) *ferfeniți* și rezultatul ei. — V. **ferfeniți**.

FERFENIȚIT¹ s.n. (Pop. și fam.) Faptul de a (se) *ferfeniți*. — V. **ferfeniți**.

FERFENIȚIT², *-Ă, ferfenițiti, -te*, adj. (Pop. și fam.) Sfășiat în bucăți, zdrențuit; ferfenițos. — V. **ferfeniți**.

FERFENIȚÓS, *-OĂSĂ, ferfenițosi, -oase*, adj. (Pop. și fam.) Ferfenițit²; îmbrăcat cu astfel de haine; zdrențos. — **Ferfeniță** + suf. *-os*.

FERÍ, *feresc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) păzi de o primejdie, de o greșeală, de un risc; a (se) apăra. ♦ Absol. (În construcții exclamative) *Doamne ferește!* *Ferească Dumnezeu!* ♦ Refl. A evita să întâlnească pe cineva, să fie văzut de cineva; a se ascunde; a fugi. 2. Refl. și tranz. A (se) da deoparte, a (se) trage înapoi (pentru a evita ceva). — Et. nec.

FERIBÓT, *feriboturi*, s.n. Navă special amenajată pentru a transporta oameni, vehicule etc. de pe un mal pe celălalt al unei ape. — Din fr., engl. **ferry-boat**.

FÉRIC, *-Ă, ferici, -ce*, adj. (Despre substanțe) Care are în compoziția sa fier trivalent. *Acid feric. Oxid feric.* — Din fr. **ferrique**.

FÉRICÉ adj. invar., s.f. 1. Adj. invar. Fericit. ♦ Expr. *Ferice de mine* (sau *de tine etc.*)! = ce fericit sunt (sau ești etc.)! 2. S.f. (Înv.) Fericire. ♦ Expr. *A-l bate* (pe cineva) *fericea*, se spune desuori om sau unui om norocos. — Lat. **felix, -icis**.

FERICÍ, *fericesc*, vb. IV. 1. Tranz. A considera pe cineva fericit. ♦ Refl. (Fam.) A se socoti mulțumit, satisfăcut (pentru cele făcute); a se felicita. ♦ (Rar) A felicita. ♦ (Înv.) A slăvi, a glorifica. 2. Tranz. și refl. A face sau a deveni fericit. — Din **ferice**.

FERICIANURĂ, *fericianuri*, s.f. Compus chimic rezultat din combinarea fierului, a cianogenului și a unui metal. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **ferricyanure**.

FERICIRE, *fericiri*, s.f. Stare de mulțumire sufletească intensă și deplină. ♦ Loc. adv. *Din fericire* = printr-un concurs de împrejurări favorabile. — V. **ferici**.

FERICÍT, *-Ă, fericiți, -te*, adj., s.m. 1. Adj. (Adesea substantivat) Care se află într-o stare de deplină mulțumire sufletească. 2. Adj. Care aduce fericire, provoacă mulțumire; care este bun, favorabil. 3. S.m. Primul grad de sfințenie acordat cuiva de sinod sau de papă. — V. **ferici**.

FERICITĂ vb. I v. **felicita**.

FERICITÓR, *-OĂRE, fericitori, -oare*, adj. Care produce fericire. — **Ferici** + suf. *-tor*.

FÉRIGĂ, *ferigi*, s.f. Nume dat mai multor specii de criptogame vasculare cu frunze mari și dințate, pe dosul cărora se găsește sporangi cu spori. [Acc. și: *férigă*. — Var.: (reg.) **féregă** s.f.] — Lat. **filix, -icis**.

FERIMAGNÉTIC, *-Ă, ferimagnetici, -ce*, adj. De ferimagnetism. — Din germ. **ferrimagnetisch**, engl. **ferrimagnetic**.

FERIMAGNETÍSM s.n. (Fiz.) Magnetism al feritelor. — Din engl. **ferrimagnetism**.

FÉRIRE, *feriri*, s.f. Faptul de a (se) *feri*; fereală. — V. **feri**.

FÉRIT, *-Ă, feriiți, -te*, adj. Pus, aflat la adăpost; *p. ext.* (despre locuri, regiuni etc.) puțin cunoscut, izolat, ascuns. ♦ (Despre ochi, privire) Care ezită să privească pe interlocutor în față. — V. **feri**.

FÉRITĂ, *ferite*, s.f. Compus al unor metale bivalente cu oxizi de fier, având proprietăți magnetice superioare și conductibilitate electrică redusă. — Din fr. **ferrite**.

FERM, *-Ă, fermi, -e*, adj. 1. (Despre oameni) Plin de siguranță și de hotărâre; intransigent; (despre manifestări ale oamenilor) care denotă siguranță, hotărâre, tranșanț, neșovăitor. 2. (Despre tranzacții comerciale, comenzi etc.) Stabil în mod hotărât, la un preț determinat și la un anume termen, asupra cărora nu se mai poate reveni. — Din fr. **ferme**.

FERMÁTA s.f. (Muz.) Coroană. — Cuv. it.

FÉRMĂ¹, *ferme*, s.f. 1. Exploatație agricolă cu profil vegetal, zootehnic sau mixt, compusă din terenuri, efective de animale, amenajări și dotări speciale care servesc producției. 2. Subunitate agricolă administrativă în gestiune proprie. — Din fr. **ferme**.

FÉRMĂ², *ferme*, s.f. Ansamblu format din bare de lemn, de metal sau de beton armat, destinat să susțină acoperișul unei construcții. — Din fr. **ferme**.

FERMÉCA, *fărmec*, vb. I. Tranz. 1. A încanta, a desfăta; a atrage, a ademini (prin însușiri, aspect, manifestări etc.). 2. (În basme și în superstiții) A face cuiva vrăji, a lega, a transforma etc. pe cineva prin vrăji. [Var.: (pop.) **fărmăcă** vb. I] — Din **fărmec**.

FERMÉCÁRE, *fermecări*, s.f. Faptul de a *fermeca*. — V. **fermeca**.

FERMÉCÁT, *-Ă, fermecăți, -te*, adj. 1. Plin de încântare, cuprins de admirație. 2. (În basme și în superstiții) Aflat sub puterea unei vrăji; vrăjit. [Var.: (pop.) **fărmăcăt, -ă** adj.] — V. **fermeca**.

FERMÉCÁTOR, *-OĂRE, fermecători, -oare*, adj. 1. Care place, fărmecă, încântă; încântător, desfătător. 2. (În basme și în superstiții; adesea substantivat) Care face farmece, care vrăjește. [Var.: (pop.) **fărmăcător, -oăre** adj.] — **Fermeca** + suf. *-ător*.

FERMÉCÁTORÍE, *fermecătorii*, s.f. (Pop.) Faptul de a face farmece sau vrăji; îndelnticirea celui care face vrăji; vrăjitorie, vrăjă. — **Fermecător** + suf. *-ie*.

FERMENEÁ, *fermenele*, s.f. Haină scurtă făcută din stofă brodată cu fir sau cu mătase, uneori căptușită cu blană, pe care o purtau în trecut boierii peste anteriu; scurteică îmblănită cu blană de oaie, purtată de țărani. — Din tc. **fermene**.

FERMÉNT, *fermenți*, s.m. (Biol.) Substanță proteică produsă de celule vii sau de microorganisme, care dirijează prin cataliză reacțiile de sinteză și de degradare din organismele animalelor, plantelor și microorganismelor, având un rol fundamental în reglarea proceselor metabolice; enzimă. — Din fr. **ferment**, lat. **fermentum**.

FERMÉNTÁ, pers. 3 *fermentează*, vb. I. Intrans. A se afla în stare de fermentație, transformându-se în alte substanțe sau descompunându-se, alterându-se. — Din fr. **fermenter**, lat. **fermentare**.

FERMÉNTÁBIL, *-Ă, fermentabili, -e*, adj. Care poate fermenta (ușor). — Din fr. **fermentable**.

FERMÉNTÁRE, *fermentări*, s.f. Acțiunea de a *fermenta* și rezultatul ei; fermentație. — V. **fermenta**.

FERMÉNTÁT¹ s.n. Faptul de a *fermenta*. — V. **fermenta**.

FERMÉNTÁT², *-Ă, fermentați, -te*, adj. Care a suferit un proces de fermentație. — V. **fermenta**.

FERMÉNTÁTÍV, *-Ă, fermentativi, -e*, adj. Care poate fermenta sau produce o fermentație. — Din fr. **fermentatif**.

FERMÉNTÁȚIE, *fermentații*, s.f. Proces de transformare, de descompunere, de alterare a substanțelor organice sub acțiunea fermenților produși de microorganisme; fermentare. ♦ Substanță fermentată. — Din fr. **fermentation**, lat. **fermentatio**.

FERMÍER, *-Ă, fermieri, -e*, s.m. și f. Proprietar sau arendaș al unei ferme¹. [Pr.: *-mi-er*] — Din fr. **fermier**.

FERMÍTÁTE s.f. Însușirea de a fi ferm, starea a ceea ce este ferm; stabilitate; hotărâre neclintită, tărie morală, statornicie. — **Ferm** + suf. *-itate* (după fr. *fermeté*).

FÉRMÍU s.n. Element chimic transuranic, produs pe cale artificială. — Din fr. **fermium**.

FERMÓÁR, *fermoare*, s.n. Dispozitiv pentru incheiat obiecte de îmbrăcăminte, genți, serviete etc., format din două șiruri de lame (fixate pe o șuviță de pânză, de piele etc.) așezate față în față, care se îmbucă reciproc cu ajutorul unei mici piese făcute să alunecă între ele. ♦ Inchizător de os, de metal etc. la un colier, la un album etc. — Din fr. **fermoir**.

FEROALÍÁJ, *feroaliage*, s.n. Aliaj de fier cu unul sau mai multe elemente (metale sau metaloizi). [Pr.: *-ro-a-li-aj*] — Din fr. **ferro-alliage**.

FEROALUMÍNIU s.n. Aliaj de fier și aluminiu. [Var.: **feraluminiu** s.n.] — Din fr. **ferro-aluminium**.

FÉROCE adj. invar. Crud, nemilos, sălbatic, violent, sângeros. ♦ Care exprimă sau trădează cruzime, sălbăticie, violență. *Privire feroce*. — Din fr. **feroce**, lat. **ferox, -cis**.

FEROCIANURĂ, *ferocianuri*, s.f. Compus chimic rezultat prin combinarea (în alte proporții decât la fericianură a) fierului, a cianogenului și a unui metal. — Din fr. **ferrocyanure**.

FEROCITÁTE s.f. Caracterul a ceea ce este feroce; cruzime, sălbăticie, violență. ♦ Faptă crudă, sălbatică, violentă. — Din fr. **ferocité**, lat. **ferocitas, -atis**.

FEROCRÓM s.n. Aliaj de fier și crom. — Din germ. **Ferrochrom**, engl. **ferrochrome**.

FERODÓ s.n. v. **ferodou**.

FERODÓU, (2) *ferodouri*, s.n. (Tehn.) 1. Metalazbest. 2. Piesă fabricată din ferodou (1). [Var.: **ferodó** s.n.] — Din fr., engl. **ferrodo**.

FEROMAGNÉTIC, *-Ă, feromagnetici, -ce*, adj. (Despre metale) Care prezintă feromagnetism (1). — Din fr. **ferromagnétique**.

FEROMAGNETÍSM s.n. 1. Proprietate a unor metale de a fi atrase puternic de câmpul magnetic și de a căpăta astfel de amagnetizare permanentă, intensă și de același sens cu câmpul magnetic. 2. Ansamblul fenomenelor feromagnetice. — Din fr. **ferromagnétisme**.

FEROMÓN, *feromoni*, s.m. (Biol.) Hormon eliminat mai ales de insecte, ca mijloc de semnalizare. — Din engl. **pheromone**, fr. **phéromone**.

FERONERÍE, *feronerii*, s.f. Lucrare artistică executată din fier prin ciocănire sau prin deformare la cald, din care rezultă grilaje ornamentale, balustrade etc. — Din fr. **feronnerie**.

FERÓS, *-OĂSĂ, feroși, -oase*, adj. (Despre substanțe) Care are în compoziția sa fier bivalent. *Oxid feros*. ♦ (Despre materiale) Care conține fier. — Din fr. **ferreux**.

FEROTÍPÍE s.f. Procedeu de reproducere fotografică în care materialul sensibil este format dintr-o emulsie de colodiu aplicată pe o tablă smălțuită. — Din fr. **ferrotypie**.

FEROVIÁR, *-Ă, feroviari, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre întreprinderi, instalații, transporturi) De cale ferată, în legătură cu calea ferată, care se face pe calea ferată. 2. S.m. și f., adj. (Muncitor, funcționar, salariat) de la căile ferate. [Pr.: *-vi-ar*] — Din fr. **ferroviaire**, it. **ferroviario**.

FERPÁR, *ferpare*, s.n. Anunț sau scrisoare de tip special prin care se anunță nașterea, logodna, căsătoria sau (mai ales) decesul cuiva. — Din fr. **faire-part**.

FERTIL, -Ă, *fertili*, -e, adj. (Despre terenuri, pământ) Care dă (multe) roade, care produce mult; roditor, productiv, fecund, mănios. — Din fr. *fertile*, lat. *fertilis*.

FERTILITATE s.f. 1. Înșușire a pământului de a produce multe roade, de a asigura din belșug plantelor cultivate apa și substanțele nutritive de care au nevoie; rodnicie, fecunditate. 2. Capacitate de a procrea. — Din fr. *fertilité*, lat. *fertilitas*, -atis.

FERTILIZĂ, *fertilizez*, vb. I. Tranz. A mări fertilitatea unui teren (prin îngrășăminte, irigații etc.). — Din fr. *fertiliser*.

FERTILIZABIL, -Ă, *fertilizabil*, -e, adj. (Despre terenuri, pământ) A cărui fertilitate poate fi mărită. — Din fr. *fertilisable*.

FERTILIZĂRE s.f. Acțiunea de a *fertiliza* și rezultatul ei. — V. *fertiliza*.

FERTILIZĂT, -Ă, *fertilizați*, -te, adj. A cărui fertilitate a fost mărită. — V. *fertiliza*.

FERUGINOS, -OĂȘĂ, *feruginoși*, -oase, adj. Care conține oxizi de fier. *Apă feruginoasă*. — Din fr. *ferugineux*.

FERVENT, -Ă, *fervenți*, -te, adj. (Despre oameni) Care pune pasiune în ceea ce face, care lucrează cu ardoare; înflăcărat, pasionat, zelos. ♦ Care exprimă, trădează înfocare, pasiune, zel. *Dragoste ferventă*. — Din fr. *fervent*, lat. *fervens*, -ntis.

FERVID, -Ă, *fervizi*, -de, adj. (Livr.) Arzător; strălucitor. — Din lat. *fervidus*.

FERVOARE s.f. Ardoare, înfocare, pasiune. — Din fr. *ferveur*, lat. *fervor*, -oris.

FES, *fesuri*, s.n. Acoperământ al capului pentru bărbați, de forma unui trunchi de con, făcut din păslă sau postav (roșu) și adesea împodobit cu un ciucure, purtat mai ales de musulmani. ♦ Expr. (Fam.) *Interesul poartă fesul*, se spune la adresa celui care face anumite acțiuni numai pentru a dobândi avantaje. *A-i turti (cuiva) fesul* = a) a face o mare prostie; b) a face de răs pe cineva. ♦ Căciulăți croșetată sau calotă de fetru purtată (de femei și de copii) pe vârful capului. — Din tc. *fes*.

FESĂ, *fese*, s.f. Fiecare dintre cele două părți posterioare, cămoase, ale corpului omenesc ori al unor animale; bucă. — Din fr. *fesse*.

FESFEȘLE s.f. pl. (Reg.) Zorzoane, podoabe (mărunte). — Din tc. *fesfese* (lit. *vesvese*).

FESIÉR, -Ă, *fesieri*, -e, adj. Care aparține feselor, din regiunea feselor. [Pr.: -si-er] — Din fr. *fessier*.

FESTĂ, *feste*, s.f. Păcăleală, farsă. ♦ Expr. *A face (sau a juca etc.) o festă* sau *fața* (cuiva) = a păcăli (pe cineva). — Din it. *fiesta*.

FESTIN, *festinuri*, s.n. (Livr.) Banchet bogat, somptuos. — Din fr. *festin*.

FESTIV, -Ă, *festivi*, -e, adj. De sărbătoare, pentru sărbătoare; sărbătoresc; măret, somptuos, maiestuos. — Din lat. *festivus*, it. *festivo*.

FESTIVAL, *festivaluri*, s.n. Manifestare artistică (muzicală, teatrală etc.) cu program variat și caracter festiv. — Din fr. *festival*.

FESTIVALIÉR, -Ă, *festivalieri*, -e, adj. De festival. [Pr.: -li-er] — Din fr. *festivalier*.

FESTIVALÍST, -Ă, *festivaliști*, -ste, s.m. și f. (Rar) Participat la un festival. — *Festival* + suf. -ist.

FESTIVISM s.n. Caracter exagerat festiv. — *Festiv* + suf. -ism.

FESTIVIST, -Ă, *festiviști*, -ste, adj. Care denotă activism. — *Festiv* + suf. -ist.

FESTIVITATE, *festivități*, s.f. Serbare cu caracter solemn, de obicei pentru celebrarea unui eveniment important. — Din fr. *festivité*, lat. *festivitas*, -atis.

FESTÓN, *festoaane*, s.n. Broderie (în formă de mici semicercuri) cu care se țeveste marginea unui obiect de pânză. ♦ Ornament arhitectonic care imită o astfel de broderie. — Din fr. *feston*.

FESTONĂ, *festonez*, vb. I. Tranz. A țevi, a împodobi cu feston. — Din fr. *festonner*.

FESTONĂRE, *festonări*, s.f. Acțiunea de a *festona* și rezultatul ei. — V. *festona*.

FESTONĂT, -Ă, *festonați*, -te, adj. Tivit, împodobit cu feston. — V. *festona*.

FÊȘNIC s.n. v. *sfeșnic*.

FESTĂNIE s.f. v. *sfeștanie*.

FESTELÍ, *feștelesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) murdări, a (se) mânji. 2. Tranz. (Fam.; în expr.) *A o feșteli* = a o păți, a intra într-o încurcătură; a se face de răs. — Cf. magh. *festeni* „a vopsi, a zugrăvi”.

FESTELÍRE, *feșteliri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) *feșteli* și rezultatul ei. — V. *feșteli*.

FESTELÍT, -Ă, *feștelíti*, -te, adj. (Reg.) Murdărit, mânjit, pătat. — V. *feșteli*.

FESTELITÓR, -OĂRE, *feștelitori*, -oare, adj., s.m. și f. (Reg.) (Persoană) care scrie urât sau prost, care măzgăleşte. — *Festeli* + suf. -tor.

FESTILĂ, *feștile*, s.f. Fitol (de lumânare, de lampă, de opaiț); p. ext. lumânare. — Din sl. *světilo*.

FETÁL, -Ă, *fetali*, -e, adj. (Anat.) Referitor la fetus; de făt (1). — Din fr. *foetal*.

FETÉSC, -EĂSCĂ, *fețești*, adj., s.f. 1. Adj. (Rar) Care aparține fetei, privitor la fată. 2. S.f. Numele a două soiuri autohtone de viță-de-vie, care produc vinuri de calitate superioară; p. ext. vin produs din strugurii acestor două soiuri de viță-de-vie. *Fetească albă*. *Fetească neagră*. — *Fată* + suf. -esc.

FETÍ, *fețesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A petrece ca fată timpul de când iese la horă până când se mărită. — Din *fată*.

FETICĂ, *fetici*, s.f. 1. (Pop. și fam.) Fetită. 2. Plantă erbacee cu flori mici, albe-albăstrui, ale cărei frunze, de formă ovală, sunt consumate ca salată (*Valerianella oleriora*). — *Fată* + suf. -ică.

FETID, -Ă, *fetizi*, -de, adj. Care exală un miros puternic și respingător. — Din fr. *fétide*, lat. *foetidus*.

FETIDITATE s.f. Starea a ceea ce este fetid, miros puternic și respingător exalat de cineva sau de ceva. — Din fr. *fétidité*.

FETÍE s.f. (Pop.) 1. Timpul pe care cineva îl petrece ca fată. 2. Feciorie¹, virginitate. — *Fată* + suf. -ie.

FETÍȘ, *fețișuri*, s.n. Obiect considerat purtător de forță magică sau formă materială a unui spirit, fiind venerat ca atare. ♦ Fig. Idee, principiu etc. care constituie obiectul unei adorații orbe, iraționale. [Pl. și: *fețișe*] — Din fr. *fétiche*.

FETIȘCĂNĂ, *fețișcane*, s.f. Fată între vârsta copilăriei și a adolescenței; fată tânără. — *Fată* + suf. -ișcană.

FETIȘISM s.n. Formă rudimentară de religie, bazată pe cultul fețișurilor. ♦ Fig. Venerație exagerată, lipsită de discernământ, față de o idee, de un principiu etc. — Din fr. *fétichisme*.

FETIȘIST, -Ă, *fețișiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține fețișismului, privitor la fețișism. 2. S.m. și f. Adept al fețișismului. — Din fr. *fétichiste*.

FETIȘIZĂ, *fețișizez*, vb. I. Tranz. A transforma în fețiș, a venera ca pe un fețiș. — *Fetiș* + suf. -iza. Cf. germ. *fetischisieren*, rus. *fețișizirovat'*.

FETIȘIZĂNT, -Ă, *fețișizanți*, -te, adj. Care fețișizează. — *Fetișiza* + suf. -ant.

FETIȘIZĂRE, *fețișizări*, s.f. Acțiunea de a *fețișiza* și rezultatul ei. — V. *fețișiza*.

FETIȘOARĂ, *fețișoare*, s.f. (Pop. și fam.) Fetită. — *Fată* + suf. -ișoară.

FETIȚĂ, *fețițe*, s.f. Diminutiv al lui *fată*; fată mică, fată tânără; fețișoară, fetică. ♦ Fiică tânără (în raport cu părinții ei). — *Fată* + suf. -iță.

FETOMATERN, -Ă, *fetomaterni*, -e, adj. (Med.) Privitor la fetus și la mamă. — *Fet[us]* + *matern*.

FETRU s.n. Păslă fină și deasă, din lână sau din păr de animal, folosită la confecționarea pălăriilor. — Din fr. *feutre*.

FÉTUS, *fețuși*, s.m. (Anat.) Făt (1). — Din lat., fr. *foetus*.

FETIȘOARĂ, *fețișoare*, s.f. Diminutiv al lui *fată*. — *Fată* + suf. -ișoară.

FEUD s.n. v. *feudă*.

FEUDAL, -Ă, *feudali*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Membru al clasei stăpânitoare în feudalism; mare proprietar de pământ. 2. Adj. Care aparține feudalului (1) sau feudalismului, privitor la feudal sau la feudalism, specific feudalismului. ♦ *Orânduire feudală* = feudalism. [Pr.: *fe-u-*] — Din it. *feudale*, fr. *féodal*.

FEUDALISM s.n. 1. Ansamblul raporturilor, întemeiate pe fidelitatea personală, dintre suzeran și vasal, cel dintâi asigurându-i celui din urmă protecție și o sursă de venit, iar vasalul fiind obligat față de suzeran cu sprijin militar și participare la adunările de judecată. 2. Organizare social-economică în cadrul căreia baza relațiilor o constituie feudalismul (1). [Pr.: *fe-u-*] — Din it. *feudalismo*, fr. *féodalisme*.

FEUDALITATE s.f. Feudalism. [Pr.: *fe-u-*] — Din it. *feudalità*, fr. *féodalité*.

FEUDALIZĂ, *feudalizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face să devină sau a deveni feudal. [Pr.: *fe-u-*] — *Feudal* + suf. -iza.

FEUDALIZĂRE, *feudalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *feudaliza* și rezultatul ei. — V. *feudaliza*.

FEUDALIZĂT, -Ă, *feudalizați*, -te, adj. Care a devenit feudal. — V. *feudaliza*.

FEUDĂ, *feude*, s.f. (În Evul Mediu, în Apusul Europei) Moșie, domeniu pe care vasalul le primea în stăpânire de la seniorul său, în schimbul anumitor obligații; fief. [Acc. și: *feudă*. — Var.: (inv.) *feud* s.n.] — Din it. *feudo*.

FEZABIL, -Ă, *fezabili*, -e, adj. Care se poate face; realizabil, posibil. — Din fr. *faissable*.

FEZABILITATE s.f. Înșușirea de a fi fezabil; caracter realizabil al unui lucru. ♦ *Studiul de fezabilitate* = studiu al unui proiect sau al unei investiții din punctul de vedere al posibilităților tehnice de realizare și al rentabilității — Din fr. *faissabilité*.

FEZANDĂ, *fezandez*, vb. I. Tranz. A supune carnea vânată procesului de fezandare. ♦ Refl. (Despre carnea vânată) A căpăta frăgezime și un anumit gust în urma fezandării. — Din fr. *faissander*.

FEZANDĂRE s.f. Proces de frăgezire a cârnii de vânat prin menținerea la o temperatură scăzută sau prin expunere la vânt timp de câteva zile; fezandat¹. — V. *fezanda*.

FEZANDĂT¹ s.n. Faptul de a *fezanda*; fezandare. — V. *fezanda*.

FEZANDĂT², -Ă, *fezandați*, -te, adj. (Despre carnea de vânat) Care a căpătat, prin fezandare, o anumită frăgezime și aromă. — V. *fezanda*.

FI, *sunt*, vb. IV. Intrans. A. (Verb predicativ) 1. A exista, a avea ființă. *A fi sau a nu fi*. ♦ Expr. *De când sunt* (sau *ești* etc.) = (în legătură cu o negație) de când mă aflu (sau te aflu etc.) pe lume, dintotdeauna; niciodată. *E ce* (sau *cum*) e sau *a fost ce* (sau *cum*) *a fost, dar...* = să zicem că se poate! treacă-meargă! 2. A se afla, a se găsi într-un anumit loc, la o anumită persoană. *Cine-i acolo?* ♦ A-și avea originea, a se trage din... a proveni. *De unde ești?* 3. A trăi, a viețui, a o duce; (despre lucruri, situații, acțiuni etc.) a dura, a dăinui, a ține. *Vechi obiceiuri care sunt și astăzi*.

♦ Expr. *Ți e lumea și pământul* = totdeauna; (în construcții negative) niciodată. ♦ (Impers.; urmat de determinări temporale, fixează momentul unei acțiuni, sugerează trecerea timpului etc.) *Era într-o seară. E mult de atunci*. 4. A se îndeplini,

a se întâmpla, a se petrece, a avea loc. *Mi-a spus cum a fost.* ◇ Expr. *Ce-o fi, o fi!* exprimă indiferență, neputința sau resemnarea cuiva în fața unei situații. *Fie!* = **a)** accept să se facă așa cum spui; **b)** merită, nu e păcat! *O fi!* = se poate, posibil (dar eu n-aș crede)! *Așa a fost să fie* = așa a trebuit să se întâmple, era inevitabil ca lucrurile să se petreacă în alt fel. (Fam.) *Este?* = nu-i așa (că am dreptate, că se confirmă ce spun)? **5.** A avea prețuri...; a costa, a valora. *Cât sunt vinetele? **6.** (În superstiții, ghicitori etc.) A însemna, a prevesti, a fi semn că... *Ce e când ți se bate tâmpla?* ◇ Expr. *A nu fi bine* (sau *a bună*) = a prevesti ceva rău. **B.** (Cu funcție copulativă) **1.** (Formează, împreună cu numele predicativ, predicatul) *El este vesel.* ◇ Expr. *A fi bine de cineva* sau *a-i fi cuiva bine* = a se găsi într-o situație favorabilă, a avea parte de liniște, de mulțumire. *A fi cu cineva* = a fi de partea cuiva, a sprijini pe cineva (într-o dispută). **2.** (Construit cu dativul; împreună cu un nume predicativ, exprimă o stare sau o acțiune arătate de numele predicativ respectiv) *Mi-e prieten.* ◇ Expr. *Ce mi-e* (sau *ți-e* etc.)... = ce importanță are, ce folos decurge din... (Fam.) *Ți-o* (sau *i-o* etc.) *fi* = ajunge! destul! **3.** (În construcții impersonale, cu subiectul logic în dativ; în legătură cu noțiuni exprimând un sentiment, o senzație, o stare sufletească) A simți. *Mi-a fost greu.* ◇ Loc. vb. *A-i fi cuiva drag* (cineva sau ceva) = a-i plăcea, a îndrăgi, a iubi. ◇ Expr. *Mi-e* (sau *ți-e* etc.) = (urmat de un infinitiv, un supin sau o propoziție secundară cu verbul la conjunctiv) îmi pasă, îmi vine (greu sau ușor); port grija, sunt interesat. *Mi-e* (sau *ți-e* etc.) *că...* (sau *să nu...*) = mă tem (sau te temi etc.) *că...* (sau *să nu...*). **4.** (Impers.; urmat de un verb la infinitiv sau la conjunctiv sau urmat ori precedat de o noțiune temporală) A urma (să se facă), a trebui (să se facă). *Când a fost să plece.* **5.** (De obicei impers.; la imperfect și urmat de un verb la conjunctiv) A avea posibilitatea, ocazia să...; a se afla pe punctul de a..., a nu mai lipsi mult până să... *Era să moară.* **6.** (Impers.; urmat de un supin) A putea, a trebui, a considera că este cazul să..., a se cuveni. *E ceva de făcut.* **C.** (Verb auxiliar) **I.** (Construit cu un participiu, servește la formarea diatezei pasive) *Faptele sunt cunoscute.* **II.** (Construit cu un participiu invariabil, formează timpuri compuse ale diatezei active). **1.** (Cu viitorul I formează viitorul anterior) *Voi fi terminat.* **2.** (Cu condiționalul prezent formează perfectul condițional-optativului) *N-ar mai fi plecat.* **3.** (Cu conjunctivul prezent formează perfectul conjunctivului) *Să fi spus.* **4.** (Cu infinitivul formează perfectul infinitivului) *Se poate lăuda a fi învățat totul.* **5.** (Cu viitorul I sau cu perfectul conjunctivului formează prezumtivul prezent și perfect) *Să se fi aflat mulți în lume?* **III.** (Construit cu un participiu invariabil sau cu un gerunziu, servește la alcătuirea unor forme perifrastice de perfect compus, mai mult ca perfect sau imperfect) *Te-ai fost dus.* [Forme gramaticale: prez. ind. sunt (fam. și pop. *is*, prescurtat *-s*), ești (pr. *iești*), este (pr. *ieste*, prescurtat *e*, *ii*, *i*), suntem (acc. și: *suntem*); imperf. eram (pr. *ieram*); perf. s. *fui* (reg. *fusei*); m.m. ca perf. *fusesem*; conjunctiv *să fiu*; imper. pers. 2 sg. *fi* (negativ *nu fi*); part. *fost*] — Lat. *sum*, **fui*, **fire* (= *fieri*).*

FIĂBIL, -Ă, *fiabili*, -e, adj. (Despre componente, aparate, instalații, echipamente) Care prezintă siguranță în funcționare (în condiții date și într-un timp dat). [Pr.: *fi-a*] — Din fr. **fiabile**.

FIABILITATE s.f. Înșurșirea de a fi fiabil; siguranță în exploatare. [Pr.: *fi-a*] — Din fr. **fiabilité**.

FIACRU, *fiacre*, s.n. (Înv.) Trăsură de piață; birjă. [Pr.: *fi-a*] — Din fr. **fiacre**.

FIARĂ, *fiare*, s.f. Animal sălbatic mare; bestie. ◆ Fig. Om extrem de rău, de crud, de violent. — Lat. *fera*.

FIASCO s.n. Eșec total într-o acțiune întreprinsă; insucces, nereușită. — Din it. [far] **fiasco**.

FIBRĂ, *fibre*, s.f. **1.** Fir subțire, netors, de proveniență vegetală, animală sau minerală ori produs pe cale sintetică, folosit de obicei ca materie primă la fabricarea țesăturilor. ◇ *Fibră sintetică* = fibră obținută prin filare din soluții sau din topituri ale polimerilor sintetici. **2.** Celulă vegetală alungită situată în țesutul lemnos. **3.** Formație anatomică alungită, care reprezintă celule modificate sau prelungiri celulare și care alcătuiește țesuturile animale. **4.** (Tehn.; în sintagma) *Fibră optică* = fibră de sticlă cu compoziție specială, folosită pentru transmiterea informațiilor. — Din fr. **fibres**, lat. **fibra**.

FIBRILĂ, pers. 3 *fibrilează*, vb. **I.** Intranz. (Med.) A prezenta fibrilație. — Din fr. **fibriller**.

FIBRILĂR, -Ă, *fibrillari*, -e, adj. Care aparține unei fibre (3), cu aspect de fibră (fină). — Din fr. **fibrillaire**.

FIBRILĂRE, *fibrillări*, s.f. Faptul de a *fibrila*. — V. **fibrila**.

FIBRILĂȚIE, *fibrilații*, s.f. (Med., Fiziol.) Fiecare dintre contractiile (neregulate ale) unei fibre sau ale unui grup de fibre musculare. — Din fr. **fibrillation**.

FIBRILĂ, *fibrile*, s.f. **1.** (Anat.) Element constitutiv al unei fibre; element constitutiv al țesutului conjunctiv, care dă fibrei musculare un aspect striat. **2.** Parte constitutivă a unor fibre textile. — Din fr. **fibrille**.

FIBRINĂ s.f. Proteină de culoare albă-cenușie, care se găsește în sânge și în limfă și care provine din fibrinogen, în timpul coagulării sângelui. — Din fr. **fibrine**.

FIBRINOGEN s.n. Substanță organică proteică dizolvată în plasmă, care se transformă în fibrină în timpul coagulării sângelui. — Din fr. **fibrinogène**.

FIBROADENOM, *fibroadenoame*, s.n. Tumoare de natură benignă, localizată de obicei la sân sau la uter. [Pr.: *-bro-a-*] — **Fibrom** + **adenom** (după fr. *adénofibrome*).

FIBROCARTILAGINÓS, -OĂSĂ, *fibrocartilaginosi*, -oase adj. (Anat.) Cu structură de fibrocartilaj. — Din fr. **fibrocartilagineux**.

FIBROCARTILĂJ, *fibrocartilaje*, s.n. (Anat.) Țesut cartilaginos de tip fibrilar. — Din fr. **fibrocartilage**.

FIBROCÍT, *fibrocite*, s.n. Celulă fundamentală a țesutului conjunctiv. — Din fr. **fibrocyte**.

FIBROLEMNÓS, -OĂSĂ, *fibrolemnosi*, -oase, adj. Care este constituit din fibre de lemn. — **Fibro[s]** + **lemnos**.

FIBRÓM, *fibroame*, s.n. Tumoare benignă formată mai ales în țesutul conjunctiv fibros și localizată de obicei la sân, la uter și la intestin. — Din fr. **fibrome**.

FIBROMATÓS, -OĂSĂ, *fibromatoși*, -oase, adj. (Med.; despre țesuturi) Care prezintă fibre (3) dure. — Din **fibromatoză**.

FIBROMATÓZĂ s.f. (Med.) Dezvoltare de fibroame în diverse țesuturi sau organe. — Din fr. **fibromatose**.

FIBRÓS, -OĂSĂ, *fibroși*, -oase, adj. Alcătuit (în mare parte) din fibre, cu aspect de fibre. ◇ Țesut *fibros* = țesut conjunctiv elastic, care are rolul de a susține elementele mobile ale organelor. — Din fr. **fibros**.

FIBROSCÓP, *fibroscoape*, s.n. (Med.) Instrument pentru studierea cavităților interne. — Din fr. **fibroscope**.

FIBULĂ, *fibule*, s.f. **1.** Agrafă (ornamentală) de metal, folosită în Antichitate pentru a încheia un veșmânt. **2.** (Anat.) Peroneu. [Acc. și: *fibulă*] — Din lat. **fibula**.

FICĂT, *ficaiți*, s.m. Glandă-anexă a tubului digestiv, situată în partea dreaptă a abdomenului, sub diafragmă, formată din patru lobi și din vezicula biliară, care îndeplinește diferite funcții fiziologice importante în organism. ◇ Expr. (Fam.) *A-l roade* (sau *a-l seca* etc. pe cineva) *la ficaiți* = **a)** a simți o durere fizică puternică; **b)** (despre griji, necazuri) a necăji, a frământa, a chinui (pe cineva). *A-l ustura* (pe cineva) *la ficaiți* = **a)** a simți o durere fizică puternică; **b)** a produce (cuiva) un sentiment puternic de mânie, de regret, de ciudă etc. *A-i îngheta* (cuiva) *ficaiții* = a se înspăimânta. — Lat. **ficatum** (izolat din sintagma *jecur ficatum*, „ficat de găscă îngrășată cu smochine”).

FICĂTEL, *ficăței*, s.m. Diminutiv al lui *ficat*. — **Ficat** + suf. -el.

FICIÓR s.m. v. **fecior**.

FICOMICETĂ, *ficomicete*, s.f. (La pl.) Clasă de ciuperci saprofite sau parazite inferioare, având miceliul format din filamente continue; (și la sg.) ciupercă din această clasă. — Din fr. **phycomycètes**.

FICTIV, -Ă, *fictivi*, -e, adj. Care nu există în realitate, care nu aparține realității, care este plasmuit sau există doar în mod convențional; imaginar; fals. — Din fr. **fictif**.

FICȚIONALÍSM s.n. (Fil.) Concepție filosofică potrivit căreia oamenii folosesc categoriile ca și cum ar fi adevărate, deoarece ele se dovedesc utile în practică. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **fictionalisme**.

FICȚIUNE, *ficțiuni*, s.f. Reprezentare produsă de imaginația cuiva și care nu corespunde realității sau nu are corespondent în realitate; plasmuire a imaginației; născocire. [Pr.: *-fi-u-*] — Din fr. **fiction**, lat. **factio**, -onis.

FICUS, *ficuși*, s.m. Plantă exotică lemnoasă cu frunzele mari, groase, totdeauna verzi și strălucitoare, cultivată la noi ca plantă ornamentală de interior (*Ficus elastica*). — Din lat. **ficus**.

FIDEĂ s.f. Pastă făinoasă (industrială), în formă de fire lungi și subțiri (prezentate mai ales sub formă de gheme). — Din ngr. **fidés**.

FIDEICOMIS, *fideicomisuri*, s.n. (Jur.) Dispoziție testamentară prin care testatorul dispune ca moștenitorul sau legatarul său să remită unei terțe persoane averea pe care o lasă. [Pr.: *fi-dei-*] — Din fr. **fideicomis**.

FIDEÍSM s.n. Concepție potrivit căreia cunoașterea celor divine nu se poate realiza decât prin credință. — Din fr. **fidéisme**.

FIDEÍȘT, -Ă, *fideiști*, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de fideism, privitor la fideism; caracteristic fideismului. **2.** S.m. și f. Adept al fideismului. — Din fr. **fidéiste**.

FIDEIUSIÚNE s.f. Contract prin care o persoană se angajează în fața creditorului să execute obligația debitorului în cazul când acesta nu ar executa-o el însuși în termen. [Pr.: *-iu-si-u-*] — Din fr. **fidéjussion**, lat. **fidejussio**, -onis.

FIDÉL, -Ă, *fideli*, -e, adj. **1.** Statornic în sentimente, în convingeri etc.; foarte devotat, credincios. **2.** Care reproduce, urmează cu exactitate un model, o normă, un obicei; care păstrează (ceva) întocmai. *Traducere fidelă*. ◆ (Adverbial) În mod exact, cu exactitate. — Din fr. **fidèle**, lat. **fidelis**.

FIDELITĂTE s.f. **1.** Statornicie în convingeri, în sentimente, în atitudine etc.; devotament, credință. **2.** Precizie, exactitate în prezentarea sau în reproducerea realității, a unui text, a unui model etc. **3.** (Tehn.; în sintagma) *Înaltă fidelitate* = calitate a unor aparate electroacustice de a reda cât mai fidel semnale sonore (înregistrate); hi-fi. — Din fr. **fidélité**, lat. **fidelitas**, -atis.

FIDER, *fidere*, s.n. **1.** Linie de transmisie a semnalului de înaltă frecvență de la emițător la antenă sau de la antenă la receptor. **2.** Element al rețelelor electrice de distribuție constituit din una sau din mai multe linii aeriene sau din cabluri subterane. [Scris și: *feeder*] — Din engl., fr. **feeder**.

FIDUCIAR, -Ă, *fiduciar*, -e, adj. Care are o valoare fictivă, convențională. ♦ *Monedă fiduciară* = hârtie-monedă având o valoare convențională și putere de circulație numai în interiorul unei țări. *Circulație fiduciară* = circulație a monedei fiduciare. [Pr.: -ci-ar] — Din fr. *fiduciar*, lat. *fiduciarus*.

FIÉ¹ conj. **1.** (În corelație cu sine însuși sau cu „or” și „sau”, introduce o propoziție disjunctivă, exprimând nu numai alternanța sau opoziția, ci și o nuanță de condiție) Ori... ori... **2.** (Urmat de „și” introduce o propoziție concesivă) Chiar (și), măcar. — Lat. *fiat*.

FIÉ² s.f. (Înv.; azi pop., urmat de un adj. pos. sg.) Fiică. *A fost fie-sa pe la noi.* — Lat. *filia*.

FIECĂRE pron. nehot. (Indică ființele sau lucrurile luate în parte dintr-un grup sau dintr-o categorie) Și unul, și altul; oricare. ♦ (Adjectival) *Fiecare om.* [Pr.: *fi-e-*. — Gen.-dat. *fiecăruia, fiecăreia*. — Var.: (înv. și pop.) *fieșcăre, fieșcăre, fieșcăre* pron. nehot.] — **Fie¹ + care.**

FIECÉ adj. pron. nehot. (Înv.) Care este, se socotește, se întâmplă, se ia etc. fiecare în parte, în fiecare zi etc.; fitece. *Fiece om. Fiece zi.* [Pr.: *fi-e-*. — Var.: *fieșcă, fieșcă* adj. pron. nehot.] — **Fie¹ + ce.**

FIECÎNE pron. nehot. (Înv.) Fiecare, oricare ființă; fitecine. [Pr.: *fi-e-*. — Var.: *fieșcine, fieșcine* pron. nehot.] — **Fie¹ + cine.**

FIECŪM adv. (Înv.) Într-un fel sau altul, în oricare fel; oricum. [Pr.: *fi-e-*] — **Fie¹ + cum.**

FIÉF, *fiefuri*, s.n. (În Evul Mediu) Feudă; drept de proprietate asupra unei feude. ♦ Fig. Zonă de influență absolută sau preponderantă. *Fief electoral.* — Din fr. *fief*.

FIER, (2, 3) *fiare*, s.n. **1.** Element chimic, metal greu, de culoare cenușie, maleabil, ductil, cu proprietăți feromagnetice, care, aliat cu carbonul sau cu alte elemente, se folosește pe scară largă în industrie; (impr.) oțel (moale). ♦ *Epoca fierului* (sau *de fier*) = perioadă caracterizată prin introducerea și generalizarea folosirii fierului, în milen. II î.H., cu efecte revoluționare în domeniul confecționării uneltelor și a armelor și în producția de mărfuri, în comerț și în dezvoltarea structurilor sociale și politice. ♦ Loc. adj. *De fier* = tare, puternic, rezistent; neînduplecat; riguros, sever. ♦ Expr. *A-i trece* (sau *a-i da* cuiva) *un fier (ars sau roșu) prin inimă* = a avea o senzație intensă și bruscă de durere, de spaimă etc. **2.** Numele mai multor unelte, instrumente etc. sau părți ale lor făcute din oțel ori din fontă; **a)** (adesea determinat prin „de călcat”) aparat electric folosit la călcatul rufelor sau al hainelor; **b)** (adesea determinat prin „de frizat”) instrument de forma unui clește care servește la ondulatul părului; **c)** (adesea determinat prin „de plug”) fiecare dintre cuțitele plugului; **d)** clește cu care se scot cărbunii din foc; **e)** (adesea determinat prin „roșu”) uneltă, vergea sau bucată de fier înroșită în foc, pentru arderea unor răni sau însemnarea vitelor cu marca proprietarului; **f)** lamă sau ascuțiș de armă tăioasă; *p. ext.* sabie. ♦ Expr. *A trece prin ascuțișul fierului* = a tăia, a omorî, a pustii, a trece pe sub ascuțișul sabiei. ♦ Bucată de oțel (în formă de drug). ♦ *Fier vechi* = obiecte de metal uzate, care nu mai pot fi utilizate și care se adună spre a fi retopite. ♦ Expr. *A arunca* (ceva) *la fier vechi* = a scoate din uz, a nu mai acorda nicio importanță unui lucru. **3.** (La pl.) Lanțuri, cătușe cu care sunt legați prizonierii, deținuții. ♦ Piedică de cai făcută dintr-un lanț. [Var.: *fer* s.n.] — Lat. *ferrum*.

FIERĂR, *fierari*, s.m. **1.** Muncitor care efectuează operații de prelucrare la cald a fierului sau a altor metale; faur², fâurar², covaci, covali. **2.** (Adesea determinat prin „betonist”) Muncitor specializat în fasonarea și în montarea armăturilor de beton armat. — Lat. *ferrarius*.

FIERĂRIE¹, (1) *fierării*, s.f. **1.** Atelier în care fierarul prelucurează la cald fierul sau alt metal; fâurărie¹, fâuriște. **2.** Meșteșugul fierarului; fâurărie¹. — **Fierar** + suf. *-ie*.

FIERĂRIE², *fierării*, s.f. **1.** Magazin unde se vând obiecte fabricate din fier sau din alt metal. **2.** (Cu sens colectiv) Obiecte și semifabricate din oțel sau din fontă; fâurărie², fierărit. — **Fier** + suf. *-ărie*.

FIERĂRIȚ s.n. Meșteșugul fierarului; fierărie² (2). — **Fierar** + suf. *-iț*.

FIERĂSTRĂU, *fierăstrău*, s.n. **1.** Unealtă sau mașină-unealtă prevăzută cu o lamă, o bandă sau un disc de oțel (cu dinți ascuțiți), pusă în mișcare manual sau pe cale mecanică și folosită pentru tăiatul unor materiale (lemn, metale etc.). **2.** Instrument muzical alcătuit dintr-o lamă de metal care se freacă cu un arcuș pentru a emite sunete. [Var.: (1) *ferăstrău, ferăstrău, herăstrău* s.n.] — **Firiz** + suf. *-ău* (prin apropiere de *fier*).

FIERĂSTRUÎ, *fierăstruiesc*, vb. IV. Tranz. A tăia ceva cu fierăstrăul. [Var.: *ferestruî, ferestul, ferăstruî* vb. IV] — Din magh. *fürészelni* (prin apropiere de *fierăstrău*).

FIERĂSTRUIRE, *fierăstruirii*, s.f. Acțiunea de a fierăstrui și rezultatul ei. [Var.: *ferestuire, ferăstruire* s.f.] — **V. fierăstrui.**

FIERĂSTRUÎȚ, -Ă, *fierăstruțiț*, -te, adj. Crestat, tăiat, retezat cu fierăstrăul. [Var.: *ferestuit, -ă, ferăstruit, -ă* adj.] — **V. fierăstrui.**

FIERBĂTOR, (1) *fierbători*, s.m., (2) *fierbătore*, s.n. **1.** S.m. Muncitor industrial care execută operațiile de fierbere în cadrul extragerii sau prelucrării unor materii prime. **2.** S.n. (Tehn.) Aparat sau instalație care servește la fierberea unor lichide; plonjor. — **Fierbe** + suf. *-ător*.

FIÉRBE, *fierb*, vb. III. **1.** Intrans. și tranz. A trece sau a face să treacă (un lichid) în stare de vapori, prin formarea, sub acțiunea căldurii, în întreaga masă a

lichidului, a unor bule de vapori care se ridică la suprafață. ♦ Intrans. (Subiectul e vasul în care clocotește un lichid) *Ceainicul fierbe.* ♦ Expr. (Intrans.) *A se amesteca* (sau *a umbla, a-și băga nasul*) *unde nu-i fierbe oala* = a interveni acolo unde nu are ce căuta, în probleme care nu-l privesc. ♦ Intrans. (Despre unele lichide și amestecuri) A fi în stare de efervescentă (din cauza fermentării).

♦ Intrans. Fig. (Despre apa unui râu, a unei mări etc.) A se agita puternic, a face valuri mari și zgomotoase. **2.** Intrans. (Despre alimente) A fi introdus într-un lichid care fierbe (1), pentru a deveni bun de mâncat. ♦ Tranz. A supune un corp acțiunii fierberii apei. *Fierb rufe*. **3.** Intrans. Fig. (Despre oameni) A fi cuprins de o mare frământare, a fi în tensiune, a fi agitat. ♦ Tranz. A necăji, a chinu pe cineva, a ține pe cineva într-o stare de agitație, de tensiune. ♦ Tranz. (Rar) A pune la cale, a pregăti în mod febril (și în ascuns) o acțiune (reprobabilă); a coace. **4.** Intrans. Fig. (Despre spații din natură) A vui, a răsună, a clocoti de zgomot. [Perf. s. *fiersei*, part. *fierit*] — Lat. *fervere*.

FIÉRBERE, *fierberi*, s.f. Acțiunea de a fierbe și rezultatul ei. ♦ Fig. Stare de agitație, de neliniște puternică, de așteptare încordată. — **V. fierbe.**

FIERBINCIOR, -OĂRĂ, *fierbinciori*, -oare, adj. Diminutiv al lui *fierbinte*; aproape fierbinte. — **Fierbinte** + suf. *-ior*.

FIERBÎNTE, *fierbînți*, adj. **1.** Care are o temperatură ridicată, care răspândește o căldură puternică; foarte cald, arzător. **2.** Fig. (Despre sentimente și manifestări ale oamenilor; adesea adverbial) Foarte puternic, adânc, aprins, înfocat. ♦ (Rar; despre culori) Aprins, viu. — Lat. *fervens*, -ntis.

FIERBINȚEALĂ, *fierbînțeli*, s.f. **1.** Temperatură ridicată (a aerului), căldură dogoritoare (răspândită de razele soarelui, de aerul înfierbântat etc.); arșiță. ♦ Fig. Stare de trăire intensă, de însuflețire, de tensiune. **2.** (Pop.) Febră, temperatură. — **Fierbinte** + suf. *-eală*.

FIÉRE s.f. **1.** Lichid amar, de culoare galbenă-verzuie, secretat de ficat; bilă¹. ♦ Expr. *A vărsa fiere*, se zice despre o persoană plină de necaz, de ciudă, de mânie (care se manifestă cu violență). ♦ Fig. Amărăciune, supărare, necaz. **2.** (Și în sintagma *bășica fierii*) Vezicula biliară. ♦ Expr. *A-i crăpa* (sau *plesni*) *cuiva fierea (de necaz)* = a fi necăjit, mâniaș, invidios etc. la culme. **3.** Compus: *fieerea-pământului* = **a)** plantă erbacee medicinală cu flori roșietice, rar albe, cu gust amar (*Erythraea centaurium*); **b)** plantă erbacee inferioară, cu talul târător, având pe partea inferioară rudimente de frunză (*Marchantia polymorpha*); *fieere-de-urs* = numele a doi arbuști tropicali și mediteraneeni din care se extrage săburul: **a)** arbut înalt de 3-4 m, cu frunze mari și flori violacee dispuse într-un spic (*Aloë ferox*); **b)** arbut înalt de 1 m, ramificat, cu frunze dispuse în rozetă (*Aloë succotrina*). — Lat. **fele* (= *fel*).

FIERT¹ s.n. Faptul de a fierbe. — **V. fierbe.**

FIERT², **FIĂRTĂ**, *fierți*, -te, adj. **1.** (Despre lichide sau despre solide aflate într-un lichid) Care a fost supus fierberii. ♦ (Despre alimente) Preparat prin fierbere. ♦ Expr. (Fam.) *A o face fiertă* = a comite o eroare; a nu izbuti; a se face de răș. **2.** Fig. Necăjit, supărat, amărât. — **V. fierbe.**

FIERTURĂ, *fierturi*, s.f. **1.** Mâncare sau băutură preparată prin fierbere. **2.** Fierbere, clocot. — **Fiert** + suf. *-ură*.

FIERTURĂCĂ, *fierturici*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *fiertură*. — **Fiertură** + suf. *-ică*.

FIÉSC, **FIĂSCĂ**, *fiești*, adj. (Rar) Filial. — **Fiu** + suf. *-esc*.

FIÉȘTĂ, *fiește*, s.f. Serbare, sărbătoare (populară) în țările de limbă spaniolă. [Pr.: *fi-es-*] — Din sp. *fiesta*.

FIEȘCĂRE pron. nehot. v. **fiecare.**

FIEȘCÉ adj. pron. nehot. v. **fiece.**

FIEȘCÎNE pron. nehot. v. **fiecin.**

FIEȘTECĂRE pron. nehot. v. **fiecare.**

FIEȘTECÉ adj. pron. nehot. v. **fiece.**

FIEȘTECÎNE pron. nehot. v. **fiecin.**

FIEÜNDE adv. (Înv.) Oriunde; pretutindeni. [Pr.: *fi-e-*] — **Fie¹ + unde.**

FIFTY-FIFTY adv. Pe jumătate, pe din două, în două părți egale. — Cuv. engl.

FIGURĂ, *figurez*, vb. I. **1.** Intrans. A fi prezent undeva, a lua parte la ceva. ♦ A se afla înregistrat, înscris pe o listă etc. **2.** Tranz. (Rar) A înfățișa ceva (în artele plastice). **3.** Tranz. (înv.; construit cu dativul) A-și închipui, a-și imagina. — Din fr. *figurer*.

FIGURĂNT, -Ă, *figuranți*, -te, s.m. și f. **1.** Persoană care joacă într-o piesă de teatru sau într-un film, destinat să întregască ambianța scenică. ♦ Persoană care deține un rol neînsemnat într-o anumită împrejurare sau situație. — Din fr. *figurant*.

FIGURĂRE s.f. Acțiunea de a figura și rezultatul ei. — **V. figura.**

FIGURĂȚ, -Ă, *figurați*, -te, adj. (Despre cuvinte, expresii sau despre sensul lor) Folosit cu alt înțeles decât cel obișnuit, propriu, de obicei pentru obținerea unor efecte stilistice. ♦ (Substantivat, n.) *La figură* = într-un sens deosebit de cel propriu. ♦ (Despre stil, limbă etc.) Care conține (multe) figuri poetice; figurativ. — Din fr. *figuré*, lat. *figuratus*.

FIGURATIV, -Ă, *figurativi*, -e, adj. **1.** Care conține (multe) figuri de stil; figurat. **2.** (Despre unele arte) Care se bazează pe reprezentarea plastică și ușor identificabilă a ființelor și obiectelor din realitate. ♦ P. gener. Care constituie reprezentarea unui lucru. *Plan figurativ.* — Din fr. *figuratif*.

FIGURĂȚIE, *figurații*, s.f. Ansamblul figuranților (într-o reprezentație, într-un film etc.). ♦ Expr. *A face figurație* = a avea rol de figurant. — Din fr. **figuration**, lat. **figuratio**.

FIGURĂ, *figuri*, s.f. 1. Înfățișare a feței, a obrazului cuiva; chip, față, obraz. ♦ Expr. *A face figură bună* (sau *rea*) = a face o impresie bună (sau rea) celor din jur. (Fam.) *A face* (cuiva) *figura* = a face (cuiva) o farsă sau o surpriză neplăcută. *A face figură de...* = a avea aerul de..., a fi considerat (sau a ține să fie considerat) drept... 2. Imagine plastică a unei ființe sau a unui obiect, redată prin desen, pictură, sculptură etc. ♦ *Figură geometrică* = reprezentare plană ori în spațiu a unor suprafețe, corpuri, drepte, segmente, unghiuri sau a altor elemente geometrice. ♦ (La jocul de cărți) Carte care reprezintă diverse personaje (valet, damă etc.). ♦ (La șah) Fiecare dintre piesele de joc, având forme caracteristice. ♦ Grămadă de nisip, de pietriș etc., care a fost clădită în formă de corp geometric regulat, pentru a i se putea calcula mai ușor volumul. 3. Persoană; (în special) persoană purtătoare a unor caractere individuale sau sociale proprii; tip, personalitate. 4. (În sintagmele) *Figură de stil* (sau *poetică*) = procedeu stilistic prin care se modifică înțelesul propriu al unui cuvânt sau se asociază cuvintele în așa fel încât sensurile vechi să se îmbogățească, pentru a da mai multă forță imaginii sau expunerii prezentate. *Figură etimologică* = construcție sintactică în care se alătură două cuvinte înrudite etimologic (de obicei un verb și un substantiv) sau apropiate din punct de vedere semantic. „Și-a trăit traiul” reprezintă o *figură etimologică*. (Log.) *Figură silogistică* = termen de silogism specificat de poziția termenului mediu în premise. 5. Poziție sau ansamblu de poziții și de mișcări în dans, la balet, la scrimă, la patinaj etc. — Din fr. **figure**, lat. **figura**.

FIGURINĂ, *figurine*, s.f. Statuetă de marmură, de bronz, de porțelan etc.; bibelou. — Din fr. **figurine**.

FÎCĂ, *fice*, s.f. Persoană de sex feminin, considerată în raport cu părinții săi; fată. — **Fie**² + suf. *-ică*.

FÎINDCĂ conj. (Arată legătura cauzală dintre afirmația din propoziția regentă și cea din propoziția subordonată) Pentru că, deoarece; de vreme ce. — **Fîind** (< *fi*) + **că**.

FÎINȚĂ, *fîințez*, vb. I. Intrans. A exista; a-și desfășura activitatea. [Pr.: *fî-in-*] — Din **fîință**.

FÎINȚĂRE, *fîințări*, s.f. Existență, viață, fîință (2). [Pr.: *fî-in-*]. — V. **fîința**.

FÎINȚĂ, *fîințe*, s.f. 1. Tot ceea ce are viață (și se mișcă); viețuitoare, vietate. ♦ Spec. Om; persoană. 2. Existență; viață. ♦ În *fîință* = **a**) (loc. adj.) existent; **b**) (loc. adv.) în realitate, aieva. ♦ Expr. *A da fîință* = **a**) a da viață, a naște; **b**) a realiza, a făuri, a concretiza. 3. (Fil.) Temei necesar, autosuficient, perfect, etern, identificat cu Binele și Dumnezeu; cea mai generală proprietate a oricărei realități, formând obiectul cercetării metafizice. — **Fi** + suf. *-ință*.

FILĂ, *filez*, vb. I. 1. Tranz. A răsuși fibrele dintr-un material textil (bumbac, cânepă etc.) pentru a-l transforma în fire; a torce. 2. Tranz. A răsfirea în mână, încet și una câte una, cărțile de joc (astfel încât să se vadă numai inițialele din colțul din stânga de sus). 3. Tranz. A intra într-un anumit fel șuvițe dintr-un păr prea des. 4. Tranz. A desfășura lent lanțul ancorei, o parâmă etc. (în momentul acostării sau plecării navei). 5. Intrans. (Despre lămpi cu fitil) A arde rău, pălpâind și scoțând fum. 6. Tranz. A urmări în mod discret pe cineva (fără ca cel urmărit să observe). — Din fr. **filer**, lat. **filare**.

FILACTÉRĂ, *filactere*, s.f. 1. Talisman purtat de vechii evrei, constând dintr-un pergament pe care erau scrise versetele din „Tora”. 2. Banderolă conținând scurte texte caracteristice personajelor interpretate de către actorii medievali. [Var.: **filactériu** s.n.] — Din fr. **phylactère**.

FILACTÉRIU s.n. v. **filactère**.

FILĂDĂ, *filade*, s.f. Broșură, carte de proporții reduce. — Din ngr. **filáda**.

FILĂLŪ s.n. (Înv.) Pânză foarte fină și subțire din care se făceau șervete, cămăși etc. — Et. nec.

FILAMENT, *filamente*, s.n. 1. Formație în formă de fir lung și subțire a unor celule din țesuturile animale sau vegetale. ♦ Spec. Piciorușul sau codița staminei. 2. Fir metalic foarte subțire din interiorul becurilor electrice sau al tuburilor electronice, care devine incandescent la trecerea curentului electric. — Din fr. **filament**, lat. **filamentum**.

FILAMENTÓS, *-OÁSĂ*, *filamentoși*, *-oase*, adj. Care are filamente (1), format din filamente; cu aspect de filamente. — Din fr. **filamenteux**.

FILANTRÓP, *-OÁPĂ*, *filantropi*, *-oape*, s.m. și f. Persoană care face acte de filantropie; om darnic, generos (cu cei săraci). — Din fr. **philanthrope**.

FILANTRÓPIC, *-Ă*, *filantropici*, *-ce*, adj. Care ține de filantropie sau de filantrop, privitor la filantropie sau la filantrop. — Din fr. **philanthropique**.

FILANTROPÍE s.f. Acțiune de binefacere întreprinsă în folosul oamenilor săraci. — Din fr. **philanthropie**.

FILANTROPÍSM s.n. 1. (Rar) Filantropie. 2. Curent pedagogic întemeiat în a doua jumătate a sec. XVIII pe baza principiilor lui Rousseau. — **Filantropie** + suf. *-ism*.

FILĂRE, *filări*, s.f. Acțiunea de a *fila* și rezultatul ei. — V. **fila**.

FILĂRIA s.f. v. **filarie**.

FILĂRIE, *filarii*, s.f. Nume dat mai multor viermi lungi și subțiri ca o ață, care trăiesc parazitiți la oameni și animale (*Filaria*). [Pr.: *-ri-e*. — Var.: *filăria* s.f.] — Din lat. **Filaria** [bancroftii], denumirea științifică a viermelui.

FILARÍOZĂ s.f. Boală provocată prin localizarea în organism a filariei și care se manifestă prin abcese, umflarea membrilor inferioare etc. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **filariose**.

FILARMÓNIC, *-Ă*, *filarmónico*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care se referă la activitatea de răspândire a culturii muzicale prin concerte, recitaluri, spectacole muzicale. ♦ *Societate filarmonică* = (în trecut) asociație de muzicieni, profesioniști sau amatori. 2. S.f. Instituție al cărei scop este cultivarea și răspândirea muzicii prin concerte, recitaluri, spectacole muzicale etc. ♦ Orchestra simfonică aparținând unei astfel de instituții. — Din fr. **philharmonique**.

FILARMONÍST, *-Ă*, *filarmónisti*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Membru al unei orchestre filarmone. — **Filarmón**[ică] + suf. *-ist*.

FILĂT s.n. Faptul de a *fila*. — V. **fila**.

FILĂT², *-Ă*, *filați*, *-te*, adj. (Despre fibrele textile) Care a fost răsucit și transformat în fire; tors³. — V. **fila**.

FILATÉLIC, *-Ă*, *filatelici*, *-ce*, adj. Care aparține filateliei, privitor la filateli; de filatelist. — Din fr. **philatélique**.

FILATÉLIE s.f. Colecționare (și studiere) de mărcilor poștale. — Din fr. **philatélie**.

FILATELÍST, *-Ă*, *filateliști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu filatelia, colecționare de mărci poștale. — Din fr. **philatéliste**.

FILATÓR, *-OĂRE*, *filatori*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor specializat în filarea fibrelor textile. — Din fr. **filateur**.

FILATŪRĂ, *filaturi*, s.f. Unitate industrială care se ocupă cu transformarea fibrelor textile în fire; torcătorie; întreprindere în care se desfășoară această transformare. — Din fr. **filature**.

FILĂ, *file*, s.f. Fiecare dintre foile care alcătuiesc un caiet, o carte etc. formată din două pagini; *p. ext.* pagină. ♦ Expr. *A cerceta* (o lucrare) *filă cu filă* = (a cerceta, a verifica o lucrare) amănunțit, de la un capăt la altul, cu mare atenție. — Din ngr. **filon**.

FILDEȘ, (1) *fildeși*, s.m., (2) *fildeșuri*, s.n. 1. S.m. Fiecare dintre colții unui elefant. ♦ (Înv.) Elefant. 2. S.n. Substanță osoasă de culoare albă din care sunt alcătuiți colții de elefant și din care se fac diferite obiecte ornamentale, de toaletă etc.; ivoriu; *p. restr.* obiect confecționat dintr-o astfel de substanță. ♦ *Fildeș animal* (sau *artificial*) = substanță asemănătoare cu fildeșul (2), obținută prin macerarea oaselor de animale în clorură de var. *Fildeș vegetal* = material foarte dur, extras din semințele unor palmieri, servind la fabricarea nasturilor. — Din tc. **fildiși**.

FILDEȘÍU, *-IE*, *fildeșii*, adj. (Rar) Alb ca fildeșul (2). — **Fildeș** + suf. *-iu*.

FILÉ, *fileuri*, s.n. Carne de calitate superioară din lungul șirei spinării unei vite, unui porc sau unui pește; preparat alimentar pregătit din astfel de carne. ♦ (Adjec-tival) *Muschi file*. — Din fr. **filet**.

FILÉR¹, *fileri*, s.m. Monedă divizionară în Ungaria, valorând a suta parte dintr-un forint. — Din magh. **filer**.

FILÉR² s.m. Material pulverulent (praf de calcar, de var stins, negru de fum etc.) folosit pentru a mări consistența, adezivitatea și stabilitatea termică a unor materiale. — Din fr., engl. **filler**.

FILÉT, *filete*, s.n. 1. Șanț elicoidal prelucrat pe suprafața exterioară sau interioară a unei piese cilindrice ori conice, servind la asamblarea prin înșurubare a piesei; ghivent. 2. Termen generic pentru formații siliforme. [Pl. și: (1) *fileturi*] — Din fr. **filet**.

FILETĂ, *fileteze*, vb. I. Tranz. A realiza filete la o piesă. — Din fr. **fileter**.

FILETĂRE, *filetări*, s.f. Acțiunea de a *fileta*. — V. **fileta**.

FILETĂT, *-Ă*, *filetați*, *-te*, adj. (Despre piese tehnice) Care are filet, prevăzut cu filet. — V. **fileta**.

FILÉU, *fileuri*, s.n. Produs textil cu ochiuri în formă de pătrate, de romburi etc., care servește la confecționarea unor perdele, a unor plase de pescuit, a unor sacoșe etc.; plasă¹. ♦ Săculeț făcut dintr-o astfel de rețea, care servește la transportarea cu mâna a unor cumpărături; sacoșă. ♦ Plasă la tenis, volei etc. ♦ Rețea de ață subțire folosită pentru strângerea și menținerea într-un anumit fel a părului pieptănat. [Pl. și: *filee*] — Din fr. **filet**.

FILFIZÓNÍ, *filfizoni*, s.m. (Fam.) Tânăr cu pretenții de eleganță și cu preocupări neserioase. — Probabil alterare din fr. **vive le son** [du canon], refrunul unui cântec revoluționar francez.

FILIAL, *-Ă*, *filiali*, *-e*, adj. (Despre sentimente) De fiu, specific unui fiu; fiesc. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **filial**.

FILIALĂ, *filiale*, s.f. 1. Instituție, întreprindere, asociație, organizație condusă și controlată de o unitate centrală. 2. Întreprindere controlată de altă întreprindere, cunoscută ca societate-mamă. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **filiale**.

FILIAȚIE, *filiații*, s.f. 1. Legătură de rudenie între copii și părinți, descendență; *p. gener.* legătură de rudenie în linie dreaptă. ♦ Fig. Legătură între lucruri, întâmplări, fenomene etc. care derivă unele din celelalte. [Pr.: *-li-a-*. — Var.: **filiațiune** s.f.] — Din fr. **filiation**.

FILIAȚIUNE s.f. v. **filiație**.

FILIERĂ, *filiere*, s.f. 1. Placă de oțel perforată prin care se trage în fire (sau în bare) un material (metalic) ductil. ♦ Piesă de metal cilindrică, având fundul prevăzut cu orificii, prin care se trage în fire soluția de mătase artificială sau de fibre textile obținută pe cale chimică. 2. Dispozitiv folosit pentru tăierea unui filet (1). 3. Fig. Succesiune de mijloace, de trepte, de etape etc. care intervin până la un anumit rezultat. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **filière**.

FILIFORM, -Ă, *filiformi*, -e, adj. Care are forma unui fir. — Din fr. **filiforme**.

FILIGEÁN s.n. v. **felegan**.

FILIGRÁN, *filigrane*, s.n. 1. Lucrătură artistică de orfevrărie, asemănătoare ca aspect cu o dantelă, realizată din fire subțiri de aur, de argint etc. sudate între ele. 2. Marcă transparentă imprimată în timpul procesului de fabricație în structura unei hârtii. [Var.: **filigráná** s.f.] — Din fr. **filigrane**.

FILIGRANÁ, *filigranez*, vb. I. Tranz. 1. A prelucra un metal prețios sub formă de filigran (1). 2. A aplica un filigran (2) în timpul fabricării hârtiei. — Din fr. **filigraner**.

FILIGRANÁRE, *filigranări*, s.f. Acțiunea de a *filigrana* și rezultatul ei. — V. **filigrana**.

FILIGRANÁT, -Ă, *filigranați*, -te, adj. 1. (Despre obiecte de orfevrărie) Lucrat în filigran (1). 2. (Despre hârtie) Cu filigran (2). — V. **filigrana**.

FILIGRANÁ s.f. v. **filigran**.

FILIGRANÍST, *filigraniști*, s.m. Specialist în filigrane (1). — **Filigran** + suf. -ist.

FILIGRANOLÓG, -Ă, *filigranologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în filigranologie. — Din **filigranologie** (derivat regresiv).

FILIGRANOLÓGIA s.f. Cercetare a filigranelor (2). — Din it. **filigranologia**. **FILIGRANOSCÓP**, *filigranoscoape*, s.n. Baie mică de sticlă în care se umezesc timbrele pentru a le studia filigranul. — Din fr. **filigranoscope**.

FILIMICÁ, *filimele*, s.f. Plantă erbacee decorativă și medicinală, cu miros plăcut și puternic, cu flori galbene-aurii sau galbene-roșietice (*Calendula officinalis*). [Pl. și: *filimici*] — Et. nec.

FILIOQUE s.n. Formulă dogmatică exprimând dubla purcedere a Duhului Sfânt de la Tatăl și de la Fiul. [Pr.: *fi-li-ó-cve*] — Cuv. lat.

FILÍPICÁ, *filipice*, s.f. (Livr.) Discurs violent și cu caracter acuzator, rostít împotriva unei persoane. — Din fr. **philippique**.

FILIPINÉZ, -Ă, *filipinezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Filipine sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Filipine ori filipinezilor (1), referitor la Filipine ori la filipinezi. — **Filipine** (n. pr.) + suf. -ez.

FILISTEÁN, *filisten*, s.m. Persoană care făcea parte dintr-o populație antică stabilită în sec. XIII-XII î.H. în sudul Palestinei, pe țărmul Mării Mediterane. — Din fr. **Philistins**.

FILISTÍN, *filistini*, s.m. (Livr.) Om mulțumit de sine, fățarnic, laș, mărginit. — Din fr. **philistin**.

FILISTINÍSM s.n. (Livr.) Concepție sau atitudine de filistin. — Din fr. **philistinisme**.

FILM, *filme*, s.n. 1. Bandă flexibilă de celuloid, transparentă și subțire, acoperită cu un strat de material sensibil la acțiunea luminii, pe care se formează o imagine fotografică și care se folosește în fotografie, în radiografie etc. ♦ (Cin.) Peliculă lungă pe care sunt înregistrate pe cale fotografică și în momente succesive imagini statice sau în mișcare, precum și sunete, pentru a fi apoi proiectate pe un ecran. 2. Gen de artă constând din realizarea și proiectarea pe un ecran cinematografic a unui film (1); creație cinematografică. 3. Strat subțire dintr-un material lichid, solid sau gazos, întins pe suprafața unui obiect solid sau lichid; peliculă. 4. (Fig.) Desfășurare, prezentare. — Din fr. **film**.

FILMÁ, *filmez*, vb. I. Tranz. A înregistra imagini succesive pe o peliculă cinematografică sau pe un suport magnetic; a cinematografa. — Din fr. **filmer**.

FILMÁRE, *filmări*, s.f. 1. Acțiunea de a *filma* și rezultatul ei. 2. (În sintagma) *Filmări combinate* = procedee cinematografice bazate pe folosirea unor aparate de filmat și pe procese de prelucrare speciale, în scopul obținerii celor mai diverse efecte. *Filmare inversă* = procedeu de filmare combinat constând în inversarea ordinii cronologice a tuturor evenimentelor din secvență. — V. **filma**.

FILMFONOGRÁE, *filmfonografe*, s.n. Aparat folosit în studiourile cinematografice pentru redarea înregistrărilor de pe diferite benzi în faza finală a realizării unui film. — Din engl. **film phonographe**.

FILMIC, -Ă, *filmici*, -ce, adj. De film; cinematografic. — Din fr. **filmique**, engl. **filmic**.

FILMOGRAFÍE, *filmografii*, s.f. Totalitatea filmelor realizate de un producător, interpret, regizor etc. — Din fr. **filmographie**.

FILMOLÓGIC, -Ă, *filmologici*, -ce, adj. De filmologie. — Din fr. **filmologique**.

FILMOLOGÍE s.f. Disciplină care studiază arta cinematografică și legăturile ei cu societatea. — Din fr. **filmologie**.

FILMOTÉCÁ, *filmoteci*, s.f. 1. Colecție de filme cinematografice clasate într-o ordine sistematică. 2. Loc special amenajat pentru păstrarea filmelor cinematografice. — Din fr. **filmothèque**.

FILIO- Element de compunere însemnând „prieten”, „iubit”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **philo-**.

FILODÉNDRON, *filodendroni*, s.m. Plantă decorativă originară din regiunile ecuatoriale, cu rădăcini aeriene și cu frunze mari, late și adânc crestate (*Monstera deliciosa*). [Acc. și: *filodendrón*] — Din fr. **philodendron**.

FILODÓRMÁ, *filodorme*, s.f. Sumă de bani pretinsă în mod ilegal de cineva în schimbul unui avantaj; filotim (2). — Din ngr. **filodórima**.

FILOGENÉTIC, -Ă, *filogenetici*, -ce, adj. (Biol.) Care aparține filogeniei, privitor la filogenie. — Din fr. **phylogénétique**.

FILOGENÉZÁ s.f. (Biol.) Filogenie. — Din fr. **phylogénèse**.

FILOGENÍE s.f. 1. Procesul evoluției formelor organice ori a unui grup de animale sau de plante în cursul dezvoltării istorice a lumii vii; filogeneză. 2. Ramură a biologiei care cercetează filogenia (1). — Din fr. **phylogénie**.

FILOGENÍST, -Ă, *filogeniști*, -ste, s.m. și f. Specialist în filogenie (2). — Din fr. **phylogéniste**.

FILOLÓG, -Ă, *filologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în filologie. — Din fr. **philologue**.

FILOLÓGIC, -Ă, *filologici*, -ce, adj. Care aparține filologiei sau filologului, privitor la filologie sau la filolog. ♦ (Adverbial) *Studiază filologic un text*. — Din fr. **philologique**.

FILOLOGÍE s.f. Știință care se ocupă cu studiul culturii scrise a popoarelor, în special cu studiul textelor vechi și al operelor literare din punctul de vedere al limbii, al influențelor suferite, al modului în care s-au transmis și al autenticității, precum și cu editarea lor. — Din fr. **philologie**.

FILOMÉLÁ, *filomele*, s.f. (Înv.) Privighetoare. — Din fr. **philomèle**.

FILÓN, *filoane*, s.n. Corp geologic tabular format în crăpăturile scoarței Pământului prin injecția și consolidarea magmei sau prin depunerea unor minerale din soluții hidrotermale; vână. — Din fr. **filon**.

FILONICHÍE, *filonichii*, s.f. (Înv.) Discuție aprinsă; ceartă, dispută. — Din ngr. **filonikía**.

FILOSÓF, -OÁFÁ, *filosofi*, -oafé, s.m. și f. 1. Persoană care se ocupă sistematic cu studiul filosofiei, care are ca profesie filosofia; persoană care are o concepție filosofică proprie; gânditor. 2. (Pop.) Om învățat, priceput în toate; *spec.* astrolog. 3. Persoană care are o atitudine înțeleaptă față de viață. [Var.: **filozóf**, -oáfa s.m. și f.] — Din ngr. **philósophos**, fr. **philosophe**.

FILOSOFÁ, *filosofez*, vb. I. Intrans. (Fam.) A face reflecții asupra vieții și problemelor ei. [Var.: **filozofá** vb. I.] — Din fr. **philosopher**, lat. **philosophari**.

FILOSOFÁLÁ, *filosofale*, adj. (În sintagma) *Piatră filosofală* = a) substanță imaginată despre care alchimiiștii credeau că are forța miraculoasă de a transforma metalele în aur; b) fig. lucru imposibil de aflat; lucru, descoperire de o importanță capitală. [Var.: **filozofálá** adj.] — Din fr. **philosophale**.

FILOSOFÁRE, *filosofări*, s.f. Faptul de a *filosofa*. [Var.: **filozofáre** s.f.] — V. **filosofa**.

FILOSOFIC, -Ă, *filosofici*, -ce, adj. Care aparține filosofiei, privitor la filosofie, caracteristic filosofului; care dovedește, exprimă înțelepciune. [Var.: **filozófic**, -á adj.] — Din fr. **philosophique**.

FILOSOFICÉȘTE adv. (Rar) Din punct de vedere filosofic; în mod filosofic; ca un filosof. [Var.: **filozoficéște** adv.] — **Filosofic** + suf. -ește.

FILOSOFÍE, *filosofii*, s.f. 1. Știință constituită dintr-un ansamblu încheșat de noțiuni și idei, care interpretează și reflectă realitatea sub aspectele ei cele mai generale; concepție generală despre lume și viață. 2. Totalitatea concepțiilor și a principiilor metodologice care stau la baza unei discipline sau a unei științe. 3. (Rar) Atitudine (înțeleaptă) față de întâmplările vieții; mod specific de a privi problemele vieții. 4. (Fam.) Lucru greu de făcut, problemă greu de rezolvat. [Var.: **filozofie** s.f.] — Din ngr. **philosophia**, fr. **philosophie**.

FILÓTIM, -Ă, *filotimi*, -e, adj., s.n. (Înv.) 1. Adj. (Despre oameni) Generos, darnic, galant. 2. S.n. Filodormă. [Acc. și: *filotím*] — Din ngr. **filótimos**.

FILOTIMÍE s.f. (Înv.) 1. Dărnicie, generozitate. 2. Ambiția de a dobândi stima și prețuirea oamenilor. — Din ngr. **filotimia**.

FILOXÉRÁ, *filoxere*, s.f. 1. Insectă parazită care distruge rădăcina și frunzele viței-de-vie (*Phylloxera vastatrix*). 2. Boală a viței-de-vie provocată de filoxeră (1). — Din fr. **phylloxéra**.

FILOZÓF s.m. și f. v. **filosof**.

FILOZOFÁ vb. I. v. **filosofa**.

FILOZOFÁLÁ adj. v. **filosofală**.

FILOZOFÁRE s.f. v. **filosofare**.

FILOZÓFIC, -Ă adj. v. **filosofic**.

FILOZOFICÉȘTE adv. v. **filosoficește**.

FILOZOFÍE s.f. v. **filosofie**.

FILTRÁ, *filtrez*, vb. I. Tranz. 1. (Tehn.) A separa părțile omogene dintr-un amestec eterogen cu ajutorul unui filtru¹; a trece un fluid printr-un filtru¹ sau prin alt mediu permeabil pentru a-l curăța de impurități, de microbi etc. 2. (Fiz.) A împiedica trecerea printr-un mediu a unora dintre componentele monocromatice ale luminii incidente. ♦ Refl. (În limbaj curent; despre lumină) A pătrunde, a se strecura (printr-o fereastră, o crăpătură etc.). ♦ A selecta dintr-un complex de

oscilații cu frecvențe diferite oscilațiile care au frecvențe cuprinse între anumite limite. — Din fr. **filtrer**.

FILTRĂBIL, -Ă, *filtrabili*, -e, adj. Care poate fi filtrat. ♦ *Virus filtrabil* = virus foarte mic, care trece prin filtrele¹ cele mai fine și care nu se poate vedea la microscopul obișnuit. — **Filtra** + suf. -bil.

FILTRĂJ, *filtraje*, s.n. Filtrare. ♦ Operație prin care se selectează o parte din informația înregistrată într-un computer. — Din fr. **filtrage**.

FILTRĂNT, -Ă, *filtranți*, -te, adj. Care filtrează, care servește la filtrare. — Din fr. **filtrant**.

FILTRĂRE, *filtrări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) filtra; filtraj. — V. **filtra**.

FILTRĂT, -Ă, *filtrați*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Care a (fost) trecut prin filtru¹ sau prin alt mediu permeabil. 2. S.n. Lichid sau soluție care a fost filtrată și nu mai conține materii eterogene sau în suspensie. — V. **filtra**.

FILTRĂȚIE, *filtrății*, s.f. Filtrare. — Din fr. **filtration**.

FILTRU¹, *filtru*, s.n. 1. (Tehn.) Dispozitiv, aparat sau instalație care separă, cu ajutorul unui material filtrant, un fluid de particulele solide aflate în suspensie în masa lui. ♦ *Hârtie (de) filtru* = hârtie poroasă, specială, fabricată din bumbac pur, care servește ca material filtrant. 2. (Fiz.) Placă de sticlă colorată folosită la unele instrumente optice pentru filtrare. ♦ Sistem de circuite electrice, sonore etc. cu care se selectează, dintr-un complex de oscilații cu frecvențe diferite, oscilațiile cu frecvențele cuprinse între anumite limite. 3. Aparat electric cu ajutorul căruia se filtrează cafeaua; *p. ext.* cafea obținută în acest fel. 4. (În sintagma) *Filtru total* = control efectuat de organele de filie pe o arțară de circulație, la toate vehiculele. [Pl. și: *filtrari*] — Din fr. **filtre**. Cf. it. **filtra**.

FILTRU², *filtru*, s.n. (Livr.) Bătură a căreia i se atribuie puteri miraculoase, printr-o care și aceea de a inspira iubire. — Din fr. **philtre**.

FILT, (3) *filțuri*, s.n. 1. Pâslă fină făcută din păr de iepure, care servește la confecționarea pălărilor. 2. Țesătură specială făcută din lână împăslită și folosită la fabricarea filtrelor¹, ca izolator fonic etc. 3. Obiect confecționat din fil (1). — Din germ. **Filz**.

FIN¹, -Ă, *fini*, -e, adj. 1. Care este foarte mic; (mic și) delicat, plăcut la aspect, gingaș. ♦ (Despre țesături) Foarte subțire (și străveziu). 2. De (cea mai) bună calitate (în ceea ce privește materialul și execuția). ♦ (Rare; despre metale) Curat, pur, neamestecat. 3. Fig. (Despre gânduri, idei) Subtil, ingenios; (despre organe de simț sau simțuri) care percepe cele mai mici nuanțe; ager, sensibil. ♦ (Despre zămbet) Abia perceptibil. ♦ (Despre oameni) Cu purtări alese. — Din fr. **fin**.

FIN², -Ă, *fini*, -e, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu nașii săi (de botză sau de cumunie). — Lat. **filianus**.

FINAL, -Ă, *finali*, -e, adj., s.n., s.f. 1. Adj. Care reprezintă sfârșitul, încheierea, care marchează ultima fază (a unei lucrări, a unui proces, a unei acțiuni, a unui eveniment etc.); care se află în urmă, la sfârșit. ♦ (Substantivat, f.) Ornamenț tipografic care se plasează la sfârșitul unei cărți, al unui capitol etc. ♦ (Substantivat, f.) Sunet de la sfârșitul unui cuvânt, al unei propoziții etc. 2. S.n. Încheiere, sfârșit al unei acțiuni, al unei întâmplări, al unei lucrări etc. 3. S.f. Ultima fază a unei competiții sportive, a unui concurs artistic, științific etc. cu caracter eliminătoriu, în care învingătorul devine câștigătorul oficial. 4. Adj. (Lingv.; despre propoziții, complemente, construcții) Care indică scopul, finalitatea. — Din fr. **final**, lat. **finalis**.

FINALISM s.n. (Fil.) Doctrină care explică evenimentele din diferite domenii și din întregul univers prin cauze finale. — Din fr. **finalisme**.

FINALIST, -Ă, *finaliști*, -ște, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Sportiv sau echipă care participă la disputarea unei finale (3). 2. S.m. și f. Adept al finalismului. 3. Adj. Care aparține finalismului, privitor la finalism. — Din fr. **finaliste**.

FINALITATE s.f. Scop pentru realizarea căruia se desfășoară o acțiune sau o activitate. ♦ Tendință sau orientare a cuiva sau a ceva spre un anumit scop. — Din fr. **finalité**.

FINALIZĂ, *finalizez*, vb. I. Tranz. A duce, a realiza ceva până la sfârșit; a încheia ceva prin atingerea scopului. — **Final** + suf. -iza.

FINALIZARE, *finalizări*, s.f. Acțiunea de a finaliza și rezultatul ei. — V. **finaliza**.

FINALIZĂT, -Ă, *finalizați*, -te, adj. (Despre lucrări) Terminat, dus până la capăt. — V. **finaliza**.

FINALMENTE adv. În cele din urmă. — Din fr. **finalement**, it. **finalmente**.

FINANCIAR, -Ă, *financieri*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de organizarea finanțelor, privitor la finanțe, la circulația banilor, la creditului etc.; *p. ext.* bănesc. ♦ *Operație financiară* = activitate întreprinsă pe piața financiară în scopul furnizării de capitaluri proprii sau de împrumut pe termen lung. *Sistem financiar* = ansamblul instituțiilor bancare și de credit la nivel macroeconomic. *Administrație financiară* = instituție governmentală însărcinată cu gestionarea resurselor financiare ale serviciilor publice centrale și locale. 2. S.m. și f. Specialist în operații financiare (1). 3. S.m. și f. Persoană care deține capital financiar. [Pr.: -ci-ar] — Din fr. **financier**. Cf. it. **finanziario**.

FINANȚĂ, *finanțez*, vb. I. Tranz. A întreține sau a susține cu bani o persoană, o instituție, o întreprindere etc. ♦ (Fam.) A împrumuta pe cineva cu bani. — Din fr. **financer**.

FINANȚĂRE, *finanțări*, s.f. Acțiunea de a finanța și rezultatul ei. ♦ Alocare de fonduri din surse particulare, ale bugetului de stat sau de la organisme și instituții

internaționale, în scopul creării și funcționării unei întreprinderi, unui organism sau pentru aplicarea unei politici economice. ♦ *Finanțare internă* = alocare de fonduri din sursele proprii ale unei întreprinderi. *Finanțare externă* = alocare de fonduri pentru finanțarea întreprinderii prin aporturile unor persoane sau instituții străine de aceasta, prin majorări de capital și prin împrumuturi. — V. **finanța**.

FINANȚĂTOR, -OĂRE, *finanțatori*, -oare, s.m. și f., adj. (Persoană) care finanțează pe cineva, o instituție, o întreprindere etc. — **Finanța** + suf. -tor.

FINANȚĂ s.f. v. **finanțe**.

FINANȚE s.f. pl. 1. Totalitatea mijloacelor bănești care se găsesc la dispoziția unui stat, a unei persoane fizice sau juridice. ♦ *Om de finanțe* = a) specialist în probleme financiare; b) deținător de capitaluri. (La sg.) *Mareea finanță* = deținătorii marilor capitaluri financiare. ♦ Totalitatea mijloacelor bănești ale unei întreprinderi. ♦ (Fam.) Averea în bani a unei persoane particulare. 2. Știință care studiază modul de constituire și de repartizare a fondurilor exprimate în formă bănească, precum și fluxurile bănești și relațiile de natură economică implicate în acest proces. (1). [Var.: **finanță** s.f.] — Din fr. **finance**, it. **finanza**.

FINANȚIST, *finanțisti*, s.m. Specialist în domeniul finanțelor. — Din fr. **financiste**.

FINE s.n. Sfârșit. ♦ Loc. adv. *În fine* = a) în sfârșit; b) în concluzie. — Din it. **fine**, fr. **fin**, enfl.

FINET, (2) *fineturi*, s.n. 1. Țesătură pufoasă de bumbac din care se confecționează mai ales obiecte de lenjerie. 2. Obiect de îmbrăcăminte confecționat din finet (2). — Din fr. **finette**.

FINETE, (2) *finețuri*, s.f. 1. Însușire a ceea ce este fin¹, delicat, plăcut la aspect, foarte subțire sau de foarte bună calitate. ♦ Raportul dintre lungimea unui fir textil și greutatea lui, care indică finețea (1) firului respectiv. ♦ Cantitatea de metal prețios dintr-un aliaj, care exprimă finețea (1) aliajului. 2. Mărimă ce caracterizează calitatea reproducerii detaliilor într-o imagine. 3. Fig. Subtilitate, ingeniozitate. ♦ (La pl.) Rafinament. — Din fr. **finesse**.

FINI, *finesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A sfârși, a isprăvi, a termina. — Din fr. **finir**, lat. **finire**.

FINISĂ, *finisez*, vb. I. Tranz. A executa ultimele operații asupra unui produs sau a unei lucrări, pentru a le da forma sau aspectul definitiv. — Din fr. **finir** (după *finisaj*).

FINISĂJ, *finisaje*, s.n. Finisare. — Din fr. **finissage**.

FINISĂRE, *finisări*, s.f. Acțiunea de a finisa și rezultatul ei; finisaj. — V. **finisa**.

FINISĂT, -Ă, *finisați*, -te, adj. (Despre produse, lucrări etc.) Care a căpătat formă definitivă datorită finisării. — V. **finisa**.

FINISOR, -OĂRE, *finosori*, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Muncitor specializat în operațiile de finisare. 2. S.n. Mașină care se folosește pentru executarea îmbrăcămintei de asfalt sau de beton a șoselelor. — Din fr. **finisseur**.

FINIȘ, *finișuri*, s.n. Parte finală a unei curse sportive, parcursă cu efort maxim în vederea obținerii unei performanțe cât mai bune. — Din engl., fr. **finish**.

FINIT, -Ă, *finiți*, -te, adj. 1. Care are o existență limitată. ♦ (Substantivat, n.) Categorie filosofică ce se referă la stările relative ale materiei, care au o existență limitată și se pot transforma unele într-altele. 2. (Despre produse, mărfuri etc.) Care a trecut prin toate fazele de prelucrare. — V. **fini**. Cf. fr. *fini*, it. *finito*.

FINITISM s.n. Concepție metafizică care susține că universul este mărginit. — Din fr. **finalisme**.

FINLANDEZ, -Ă, *finlandezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Finlandei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Finlandei sau finlandezilor (1), privitor la Finlanda ori la finlandezi. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de finlandezi (1). — Din fr. **finlandais**, it. **finlandese**.

FINO-UGRIC, -Ă, *fino-ugrici*, -ce, adj. 1. (În sintagma) *Limbă fino-ugrică* = (la pl.) familie de limbi din nordul și din centrul Europei și din nordul Asiei, din care fac parte finlandeza, maghiara etc.; (și la sg.) limbă aparținând acestei familii. 2. Care aparține limbilor fino-ugrice, privitor la aceste limbi. *Studii fino-ugrice*. — După fr. **finno-ougrien**, germ. **finnisch-ugrisch**.

FIOLĂ, *fiol*, s.f. Flacon (mic) de sticlă, cu gâtul strâmt, închis ermetic, în care se păstrează de obicei medicamente (în special lichide sau pulberi sterile injectabile); ampulă. [Pr.: fi-o-] — Din fr. **fiol**.

FIONC s.n. v. **fiong**.

FIONG, *fionguri*, s.n. (Înv. și reg.) Fundă (făcută din panglici cu ciucuri) purtată de femei ca podoabă (pe cap). [Var.: **fionc** s.n.] — Din ngr. **fiönkos**, tc. **fiyonga**.

FIOR, *fiori*, s.m. Senzație (ușoară) de frig (însoțită de tremur); *p. ext.* emoție vie provocată de un sentiment puternic (mai ales de frică); zguduire nervoasă. [Pr.: fi-or — Pl. și: *fioruri*] — Lat. **febris**.

FIORD, *fiorduri*, s.n. Golf marin îngust, sinuos și intrat adânc în uscat, cu maluri abrupte și înalte. [Pr.: fi-ord] — Din fr. **fiord**.

FIORIN s.m. v. **florin**.

FIORINT s.m. v. **florin**.

FLORITURĂ, *florituri*, s.f. Ornamenț muzical constând dintr-o notă sau dintr-un grup de note, indicate de obicei cu semne muzicale mai mici decât cele obișnuite, care se adaugă la fraza muzicală principală pentru a o înfrumuseța. [Pr.: fi-o-] — Din it. **floritura**.

FIORÓS, -OĂSĂ, *fioroși, -oase*, adj. Care inspiră spaimă, frică, groază; înspăimântător, groaznic, îngrozitor. ◊ (Legat de un adjectiv sau de un adverb prin prep. „de”, formează superlativul absolut) *Fioros de urât*. ◊ (Adverbial) În mod înspăimântător, îngrozitor. [Pr.: *fi-o*] — **Fior** + suf. -os.

FIR, *fire*, s.n. 1. Produs de formă lungă și subțire, obținut prin toarcerea manuală sau mecanizată a unor fibre textile; *p. restr.* fibră textilă. ◊ *Fir cu plumb* = dispozitiv pentru determinarea sau verificarea direcției verticale, format dintr-o sfoară subțire având atârnată la un capăt o greutate metalică. *Firul apei* = linie imaginată de la suprafața unui curs de apă, care unește punctele de viteză maximă ale acestuia. ◊ Expr. *A se ține* (sau *a sta, a atârna*) (numai) într-un fir de ață (sau de păr) = a) a fi pe punctul de a se rupe; b) a fi în mare primejdie sau aproape de moarte. *Fir conducător* (sau *călăuzitor*) = direcție de urmat; linie (de conduită). ◊ Fig. Idee, tendință care apare cu consecvență de-a lungul unei acțiuni, al unei opere etc.; mod de desfășurare (năstrucuit) a unei acțiuni, a unui proces etc. 2. Sărmă de telefon, de telegraf etc., alcătuită din două, uneori din trei conductoare subțiri, izolate și de obicei răsucite; *p. gener.* orice corp solid în care lungimea este cu mult mai mare în raport cu dimensiunea secțiunii transversale. 3. Șuviță subțire de aur, de argint etc., de forma unui fir (1), folosită la cusături artistice. 4. (Urmărit de determinări introduse prin prep. „de”) Fiecare dintre elementele, de forma unui fir (1) lung și subțire, care alcătuiesc părul, iarba etc.; *p. ext.* exemplar dintr-o specie de plante erbacee de același fel; (în special) floare dintr-o specie de flori de același fel. ◊ Loc. adv. *Fir cu* (sau *de*) *fir* = bucată cu bucată. *De-a fir a păr* sau *de-a firu-n păr*; *din fir până-n ață* = cu de-amănuntul, cu minuțiozitate. ◊ Bob, grăunte (de nisip, de mac etc.). ◊ Loc. adv. *Fir cu fir* = fiecare bob în parte, bob cu bob. ◊ Fig. (Rar) Fărămă, pic. — Lat. *filum*.

FIRĂV, -Ă, *firăvi, -e*, adj. Care are o constituție delicată; slăbuț, plâpând, gingaș. ◊ Fig. (Cam) slab din punctul de vedere al calității, al temeiniciei. *Argumentație firăvă*. [Acc. și: *firav*] — Din *sl. *chyrvav* „bolnăvicios” (< *chyra* „boală”), apropiat de *fir*.

FIRE, *firi*, s.f. 1. Natura înconjurătoare; lumea. ◊ Loc. adv. *Peste fire* = extraordinar; în cel mai înalt grad. 2. Structură psihică și morală a unei ființe; caracter, temperament. 3. Minte, cuget; cumpăt. ◊ Loc. adv. *În toată firea* = ajuns la dezvoltare deplină, matur; în deplinătatea facultăților mintale, serios. ◊ Expr. *A-și veni în fire* = a-și reveni (după un șoc, o emoție puternică, un leșin). *A scoate* (pe cineva) *din fire* = a enerva (pe cineva), a infuria, a infuria din sărite, din răbdări. *A-și ține* (sau *a-și păstra*) *firea* = a se stăpâni, a-și păstra cumpătul. *A-și pierde firea* sau *a se pierde cu firea* = a nu se mai putea stăpâni, a-și pierde cumpătul. *A se prăpădi cu firea* = a face tot posibilul; a se strădui; a se consuma foarte mult suflătește. — V. **fi**.

FIRESC, -EASCĂ, *firesți*, adj. 1. Care este conform legilor naturii; al naturii, din natură. 2. Care este conform așteptărilor, cum era normal să fie; obișnuit, normal; natural. ◊ (Substantivat, n.) (Situație, împrejurare, comportare plină de) naturalețe. — **Fire** + suf. -esc.

FIREȘTE adv. Natural, bineînțeles; negreșit, desigur. — **Fire** + suf. -ește.

FIRÉT, (3) *firețuri*, s.n. 1. Broderie cusută cu fir de aur sau de argint. 2. (Rar) Fir de aur sau de argint folosit la cusături și la broderii. 3. (La pl.) Haine împodobite cu fire (1). — **Fir** + suf. -et.

FIREZ s.n. v. **firiz**.

FIREZĂR, *firezari*, s.m. (Entom.) Prunar¹ (*Rhynchites cupreus*). — **Firez** + suf. -ar.

FIRFIRIC, *firfirici*, s.m. Monedă mică de argint, a cărei valoare a variat în timp și în spațiu; băncuță. [Var.: **firfirig** s.m., **firfirică** s.f.] — Et. nec.

FIRFIRICĂ s.f. v. **firfiric**.

FIRFIRIG s.m. v. **firfiric**.

FIRICEL, *firicele*, s.n. Diminutiv al lui *fir*; firușor, firuț. — **Fir** + suf. -icel.

FIRICICĂ, *firicele*, s.f. Plantă erbacee cu peri lănoși, frunze lanceolate și flori strânse mănunchi la vârful tulpinii (*Filago germanica*). — **Fir** + suf. -icică.

FIRIDĂ, *firide*, s.f. Adâncitură de forma unei ferestre oarbe prevăzută într-un zid, în peretele unei sobe etc., cu scop utilitar sau decorativ; *p. ext.* deschizătură îngustă într-un zid. — Din bg. **firida**.

FIRIMITURĂ, *firimituri*, s.f. Bucăciță de pâine, de obicei rămasă după ce se taie sau se rupe pâinea; *p. gener.* bucată foarte mică dintr-un aliment. [Var.: **firimitură** s.f.] — **Fărămă** + suf. -ătură (după *fir*).

FIRIȘCĂ s.f. v. **firușcă**.

FIRIȘOR, *firișoare*, s.n. Firicel. — **Fir** + suf. -ișor.

FIRITISEALĂ, *firitiselii*, s.f. (Fam.) Felicitare adresată cuiva; *p. ext.* petrecere la care se aduc cuiva felicitări. [Var.: (inv.) **hiritiseală** s.f.] — **Firitisi** + suf. -eală.

FIRITISĂ, *firitisesc*, vb. IV (Fam.) A felicita. [Var.: (inv.) **heretisă**, **hiritisă** vb. IV] — Din ngr. **hiritisă**.

FIRITISIRE, *firitisiri*, s.f. (Fam.) Faptul de a *firitisi*; felicitare. [Var.: (inv.) **hiritisire** s.f.] — V. **firitisi**.

FIRIZ, *fireze*, s.n. (Reg.) Fierăstrău de mână. [Pl. și: **firizuri**. — Var.: **firéz** s.n.] — Din magh. **fürész**.

FIRMAMENT, *firmamente*, s.n. Boltă cerească; cer². — Din fr. **firmament**, lat. **firmamentum**.

FIRMÂN, *firmane*, s.n. (Inv.) Ordin emis de sultan (prin care erau numiți sau maziliți guvernatorii și domni depinzând de Imperiul Otoman). — Din tc. **fermân**.

FIRMĂ, *firmă*, s.f. 1. Inscricție executată pe un zid, pe o placă etc., așezată la intrarea unui magazin, a unei întreprinderi etc. și pe care este indicată denumirea, destinația, caracterul acestora; *p. ext.* placă, panou cuprinzând această inscripție (adesea însoțită sau încadrată de motive și desene ornamentale, lumini etc.). 2. Numele sau denumirea sub care un comerciant este înmatriculat în registrul comerțului și sub care semnează; *p. gener.* termen generic pentru unități de afaceri, indiferent de forma juridică a acestora. — Din germ. **Firma**.

FIRMITURĂ s.f. v. **firimitură**.

FIRMULIȚĂ, *firmulițe*, s.f. Diminutiv al lui *firmă*. — **Firmă** + suf. -uliță.

FIRNIS, *firnisuri*, s.n. Soluție făcută din ulei vegetal sau din rășini și oxizi metalici, folosită la prepararea vopselelor și a chitului sau drept grund pentru lemnărie. — Din germ. **Firnis**.

FIROȘ, -OĂSĂ, *firoși, -oase*, adj. Care conține (multe) fire, cu aspect de fire. — **Fir** + suf. -os.

FIROSCOS, -OĂSĂ, *firoșcoși, -oase*, adj., s.m. și f. (Fam. și pop.; adesea ir.) (Om) priceput la toate, învățat și deștept. — **Filosof** + [din] **fire scos**.

FIRUȘCĂ s.f. (Bot.; reg.; în compusul) *Firușca-șopârlelor* = mică plantă erbacee, cu flori brune-violete dispuse în spice, care crește în pășuni alpine (*Poa alpina*). [Var.: **firișcă** s.f.] — **Fir** + suf. -ușcă.

FIRUȚ, -Ă, *firuțe*, s.n., s.f. 1. S.n. (Reg.) Firicel. 2. S.f. Numele mai multor plante erbacee din familia gramineelor, foarte răspândite în vegetația pajștilor naturale (*Poa*). — **Fir** + suf. -uț.

FISĂ, *fise*, s.f. Mică placă de metal, de os, de material plastic etc., care, în baza unei convenții, poate înlocui monede sau poate servi ca marcă de plată în localurile de consumație, la jocurile de cărți etc.; jeton. ◊ (Piesă metalică în formă de) monedă care, introdusă în mecanismul unui automat, declanșează funcționarea acestuia. *Fisă de telefon*. ◊ (Fam.; în expr.) *A-i pica* (sau *cădea*) *cuiva fisă* = a înțelege repede despre ce este vorba. — Din ngr. **fisa**.

FISC s.n. 1. Instrument administrativ al statului, reglementat prin norme juridice, care stabilește și administrează impozitele și taxele ce se cuvin statului de la contribuabili. 2. Instituție a administrației de stat care se ocupă cu stabilirea, încasarea, urmărirea silită și administrarea impozitelor și taxelor cuvenite statului. — Din fr. **fisc**, it. **fisco**.

FISCĂL, -Ă, *fiscali, -e*, adj. Care aparține fiscalului, privitor la fisc, de fisc. ◊ **Agent fiscal** = a) funcționar al administrației financiare locale sau centrale; b) bancă sau companie care acționează printr-o înțelegere cu alte corporații. *Cod fiscal* = lege care reglementează impozitele și taxele, precizând persoanele care trebuie să le plătească, precum și modul de calcul și de plată al acestora. — Din fr. **fiscal**.

FISCALISM s.n. Politică financiară constând în perceperea de la populație, prin diverse sisteme fiscale, a unor impozite și taxe exagerate. — **Fiscal** + suf. -ism.

FISCALITATE s.f. Ansamblul legilor, reglementărilor și modalităților de impozitare. — Din fr. **fiscalité**.

FISIBILITATE s.f. Proprietate a lemnului de a crăpa sau a se despică de-a lungul unei suprafețe paralele cu fibrele, la lovirea în această direcție cu ajutorul unei pene. — Din fr. **fissibilité**.

FISIONĂ, *fisionez*, vb. I. Tranz. A diviza, a scinda un nucleu atomic în mai multe fragmente (cu mase de valori comparabile). [Pr.: -si-o-] — Din **fisiune**.

FISIONABIL, -Ă, *fisionabili, -e*, adj. (Despre nucleu atomic) Care poate fi fisionat, care se poate fisiona. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **fissionable**.

FISIONĂRE, *fisionări*, s.f. Acțiunea de a *fisiona* și rezultatul ei. [Pr.: -si-o-] — V. **fisiona**.

FISIUNE, *fisiuni*, s.f. Fenomen spontan sau indus de scindare a unui nucleu atomic greu în mai multe produse cu mase cinetice foarte mari. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **fission**.

FISTIC, (1) *fistici*, s.m., (2) s.n. 1. Arbore din țările calde cu flori mici de culoare verde și cu fructe conținând sămburi comestibili (*Pistacia vera*). 2. Fruct al fisticului (1), cu sămburele verde, uleios și plăcut la gust. [Var.: (2) **făstăc** s.m.] — Din tc. **fistic**, ngr. **fistikî**.

FISTICHIU, -ÎE, *fisticții*, adj. 1. (Inv.) De culoarea fisticului (2); verde-gălbui. 2. (Pop. și fam.) Fig. Curios, ciudat; extravagant. — Din tc. **fistikî**.

FISTULĂ, *fistule*, s.f. (Med.) Canal format accidental sau în urma unei operații, care comunică spre interior cu o glandă sau cu o cavităte naturală ori patologică și care drează în afară secrețiile acestora; ulceratie adâncă într-un țesut al organismului. — Din fr. **fistule**.

FISTULÓS, -OĂSĂ, *fistuloși, -oase*, adj. Care are fistule, care formează o fistulă, cu aspect de fistulă. — Din fr. **fistuleux**.

FISURĂ, *fisurez*, vb. I. Tranz. și refl. A produce sau a căpăta fisuri. — Din fr. **fissurer**.

FISURĂRE, *fisurări*, s.f. Acțiunea de a (se) *fisura* și rezultatul ei. — V. **fisura**.

FISURĂT, -Ă, *fisurați, -te*, adj. (Despre corpuri solide) Care are fisuri. — V. **fisura**.

FISURĂ, *fisuri*, s.f. 1. Discontinuitate de forma unei crăpături mici, la suprafața sau în interiorul unei piese, a unui material etc. provenită în urma unei solicitări sau în cursul elaborării. 2. (Geol.) Crăpătură sau deschizătură tabulară într-o rocă, ne-depășind câțiva metri lățime și cu lungimea uneori de ordinul kilometrilor.

3. (Med.) Șanț ori crăpătură normală sau patologică pe suprafața unui organ. — Din fr. *fissure*, lat. *fissura*.

FIȘĂ, *fișez*, vb. I. Tranz. A extrage pe fișe însemnări dintr-o lucrare (științifică) scrisă, în vederea documentării, a elaborării unei opere etc. ♦ A extrage pe fișe datele bibliografice fundamentale privitoare la o carte sau la un periodic, pentru a le așeza în catalogul bibliotecii, a întocmi o bibliografie etc. — Din *fișă*.

FIȘĂ, *fișe*, s.f. 1. Foaie (mică) de hârtie sau de carton folosită pentru a face însemnări în cursul unei documentări sau în vederea elaborării unei lucrări; conținutul unei fișe. ♦ (În bibliotecii) Foaie de carton de format unitar pe care se trec datele bibliografice fundamentale privitoare la o carte sau la o publicație periodică. ♦ *Fișă personală* = act în care se trec datele personale ale unui salariat. *Fișă de sănătate* = document în care se trec date în legătură cu sănătatea cuiva. *Fișă de evidență* = foaie volantă folosită în lucrările de evidență contabilă pentru urmărirea sistematică a fiecărui mijloc economic, proces sau sursă sub aspectul creșterii, al diminuării și al existenței soldului la o anumită dată. *Fișă tehnologică* = (formular care conține) totalitatea indicațiilor privitoare la fazele unui anumit proces de producție. 2. (Tehn.) Piesă de la capătul unui cordon de rețea, care se introduce într-o priză, într-un cuplu etc. spre a stabili legătura cu o linie electrică, telefonică etc. — Din fr. *fiche*.

FIȘCĂ, *fiști*, s.f. (Reg.) Bicucișcă; *p. ext.* lovitură dată cu biciușca. — Formație onomatopeică.

FIȘET, *fișete*, s.n. Dulap metalic folosit pentru păstrarea în siguranță a unor acte, dosare, documente etc. — Din fr. *fichet*.

FIȘIC, *fișicuri*, s.n. 1. Teanc de monede metalice așezate una peste alta și înfășurate în hârtie sub forma unui cilindru. 2. (Rar) Cornet de hârtie pentru bomboane, alune etc. — Din tc. *fişek*.

FIȘIER, *fișiere*, s.n. 1. Colecție de fișe organizate într-un anumit fel. ♦ (În bibliotecii) Catalog. 2. Dulap sau cutie în care se păstrează fișe. 3. (Inform.) Colecție de date de același tip grupate sub un nume și reprezentate pe un suport (discuri, benzi magnetice etc.). [Pr.: *-și-er*] — Din fr. *fichier*.

FIȘIU, *fișuri*, s.n. (Inv.) Batic subțire de mătase. — Din fr. *fichu*.

FIȘTECĂRE pron. nehot. v. *fiecare*.

FIȘTEICĂ, *fișteici*, s.f. (Reg.) Bucată de pământ lungă și îngustă; fâșie de pământ (arabil). — Et. nec.

FIT s.n. (Fam.; în expr.) *A trage la fit* = a lipsi de la datorie, în special de la oarele de școală; a chiuli. — Cf. rus. *k vit*, germ. *quitt*.

FITECĂ adj. pron. nehot. (Pop.) Fiecare, fiecă. — **Fie**¹ + **te** + **ce**.

FITECINE pron. nehot. (Pop.) Fiecină. — **Fie**¹ + **te** + **cine**.

FITIL, *fitiluri*, s.n. 1. Fir de bumbac răscuit sau țesut, în formă de sfoară, șiret, panglică sau tub, care se introduce, spre a fi aprins, în mijlocul lumânărilor, într-un lichid inflamabil din aparatele de iluminat etc. ♦ Fir de bumbac răscuit sau țesut care servește, împreună cu cremenea și amnarul, la aprins. 2. Șnur muiat într-o substanță inflamabilă, servind în trecut la transmiterea focului pentru aprinderea încărcăturilor de arme de foc, iar azi pentru aprinderea încărcăturilor de exploziv în mine, în cariere etc.; tub făcut din metal sau dintr-un material textil și umplut cu material inflamabil, servind în același scop. ♦ Expr. (Fam.) *A băga* (sau a vâri) *un fitil* (sau *fitiluri*) = a provoca intrigi, discordii. — Din tc. *fitil*.

FITILĂ, *fitilesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A instiga pe cineva. — De la *fitil*.

FITILIST, *-Ă, fitiliști, -ste*, adj., s.m. și f. (Fam.) (Om) intrigant. — **Fitili** + suf. *-ist*.

FITING, *fitinguri*, s.n. Piesă de legătură de formă tubulară folosită la îmbinarea țevilor, a armăturilor etc. — Din germ. *Fitting*.

FITNESS s.n. Ansamblu de exerciții de educație fizică desfășurate în general în săli prevăzute cu aparate speciale, practicate pentru a obține o bună formă fizică. — Cuv. engl.

FITOBIOLOGIC, *-Ă, fitobiologici, -ce*, adj. De fitobiologie. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. *phytobiologique*.

FITOBIOLOGIE s.f. Biologie vegetală. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. *phytobiologie*.

FITOCENOTIC, *-Ă, fitocenotici, -ce*, adj. De fitocenoză. — Din fr. *phytocénose*.

FITOCENOZĂ, *fitocenoze*, s.f. Comunitate de plante care trăiesc într-un anumit mediu și sunt condiționate de anumiți factori fizici, geografici și biologici. — Din fr. *phytocénose*.

FITOCHEMIE s.f. Studiul proceselor chimice care au loc în plante. — Din fr. *phytochimie*.

FITOCID, *-Ă, fitocizi, -de*, adj., s.n. (Substanță) care produce moartea plantelor sau a organelor lor. — Din fr. *phytocide*.

FITOFĂG, *-Ă, fitofagi, -ge*, adj., s.m. (Animal) care se hrănește cu plante (producând pagube). — Din fr. *phytophage*.

FITOFARMACEUTIC, *-Ă, fitofarmaceutici, -ce*, adj. Care aparține fitofarmaciei, privitor la fitofarmacie. [Pr.: *-ce-u-*] — Din fr. *phytopharmaceutique*.

FITOFARMACIE s.f. 1. Domeniu al farmaciei care se ocupă cu prepararea produselor destinate protejării plantelor împotriva paraziților. 2. Știința preparării medicamentelor pe baza plantelor medicinale. — Din fr. *phytopharmacie*.

FITOFIZIOLOGIE s.f. Fiziologie a plantelor. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. *phytophysiologie*.

FITOGÉN, *-Ă, fitogeni, -e*, adj. (Geol.; despre roci) De origine vegetală. — Din fr. *phytogène*.

FITOGEOGRAFIC, *-Ă, fitogeografici, -ce*, adj. De fitogeografie. [Pr.: *-ge-o-*] — Din fr. *phytogéographique*.

FITOGEOGRAFIE s.f. Ramură a biogeografiei care studiază distribuția speciilor de plante și a comunităților pe care acestea le alcătuiesc; geografia plantelor. [Pr.: *-ge-o-*] — Din fr. *phytogéographie*.

FITOHORMÓN, *fitohormoni*, s.m. Substanță prezentă în plante care stimulează înflorirea, creșterea și dezvoltarea acestora. — Din fr. *phytohormone*.

FITOPARAZIT, *fitoparaziți*, s.m. Parazit al unei plante. — Din fr. *phytoparasite*.

FITOPATOGEN, *-Ă, fitopatogeni, -e*, adj., s.m. (Agent fizic, chimic etc.) care provoacă îmbolnăvirea plantelor. — Din fr. *phytopathogène*.

FITOPATOLOG, *-Ă, fitopatologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în fitopatologie. — Din *fitopatologie* (derivat regresiv).

FITOPATOLOGIC, *-Ă, fitopatologici, -ce*, adj. De fitopatologie. — Din fr. *phytopathologique*.

FITOPATOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază bolile plantelor, agenții care le produc și metodele de combatere și de prevenire a îmbolnăvirilor. — Din fr. *phytopathologie*.

FITOPLANCTÓN s.n. Totalitatea organismelor vegetale din plancton, servind ca hrană pentru diferite animale acvatice. — Din fr. *phytoplancton*.

FITOSANITAR, *-Ă, fitosanitari, -e*, adj. Care se referă la măsurile de protecție a plantelor împotriva dăunătorilor și a bolilor. — Din fr. *phytosanitaire*.

FITOTEHNIC, *-Ă, fitotehnici, -ce*, adj. Care aparține fitotehnicii, privitor la fitotehnie. — Din fr. *phytotechnique*.

FITOTEHNIE s.f. Știință care se ocupă cu tehnica culturii plantelor agricole, în scopul obținerii unei producții cât mai bogate și de calitate superioară. — Din fr. *phytotechnie*.

FITOTERAPEÚT, *-Ă, fitoterapeuți, -te*, s.m. și f. Specialist în fitoterapie. [Pr.: *-pe-ut*] — Din fr. *phytothérapeute*.

FITOTERÁPIC, *-Ă, fitoterapici, -ce*, adj. (Med.) Care este folosit în fitoterapie; de fitoterapie. — Din fr. *phytothérapique*.

FITOTERAPIE s.f. 1. Ramură a fitopatologiei care se ocupă cu mijloacele de prevenire și de combatere a bolilor, a paraziților și a dăunătorilor plantelor cultivate. 2. (Med.) Prevenirea și combaterea bolilor cu ajutorul plantelor (sub formă de ceaiuri, extracte etc.). — Din germ. *Phytotherapie*, fr. *phytothérapie*.

FITOTÓXIC, *-Ă, fitotóxic, -ce*, adj., s.n. (Substanță) care are o acțiune toxică asupra plantelor. [Pl. și: (m.) *fitotóxic*] — Din fr. *phytotoxique*.

FITOTOXÍNĂ, *fitotoxine*, s.f. (Bot.) Toxină vegetală. — Din germ. *Phytotoxin*, engl. *phitotoxin*.

FITOTRÓN, *fitotroane*, s.n. Instalație specială de mari dimensiuni în care se cultivă plante sub lumină, temperatură, umiditate etc. dirijate, în scopuri experimentale. — Din fr. *phytotron*.

FITUÍ, *fituiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Rar) A (se) consuma¹, a (se) termina. — **Fit** + suf. *-ui*.

FITŪTE s.f. pl. (În expr.) *A face fitute* = a se arăta mofturos; a se lăsa rugat. — Et. nec.

FIȚUICĂ, *fițuici*, s.f. Bucată mică de hârtie pe care se fac diferite însemnări. ♦ Nume disprețuitor dat unei gazete fără însemnătate. — Cf. germ. *Fitschen* „fleac, măruntiș”.

FIU, *fiu*, s.m. 1. Persoană de sex bărbătesc, considerată în raport cu părintii săi; copil¹, fecior, băiat. ♦ (La voc.) Termen afectuos cu care se adresează cineva mai în vârstă unei persoane mai tinere de sex bărbătesc. 2. Fig. Cetățean, membru al unei colectivități (de care acesta se simte foarte atașat). — Lat. *filius*.

FIULÉT, *fiuleți*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *fiu*; fiuț. [Pr.: *fi-u-*] — **Fiu** + suf. *-(u)let*.

FIUT interj. (Rar) Exclamație prin care se sugerează plecarea sau dispariția rapidă a cuiva sau a ceva. — Onomatopee.

FIUȚ, *fiuți*, s.m. (Pop.) Fiuleț. — **Fiu** + suf. *-uț*.

FIVE O'CLÓCK, *five o'clockuri*, s.n. Ceai servit la ora cinci după-amiază, însoțit de o gustare. ♦ Reuniune amicală făcută după-amiaza (în jurul orei cinci). [Pr.: *faivoclók*] — Expr. engl.

FIX, *-Ă, fișei, -xe*, adj. 1. (Adesea adverbial) Care nu-și schimbă locul sau poziția; nemișcat, neclintit. ♦ Care este solidar cu un element la care se află atașat. *Șurub fix*. ♦ Care rămâne oprit asupra unui anumit punct. *Privire fixă*. ♦ Care nu se schimbă, nu variază; stabil. *Preț fix*. ♦ *Idee fixă* = idee care preocupă permanent pe cineva, care îl împiedică să se gândească la altceva; obsesie. 2. (Despre ore) Precis, exact. — Din fr. *fixe*, lat. *fixus*.

FIXĂ, *fixez*, vb. I. Tranz. 1. A așeza ceva (rar pe cineva) într-un loc determinat, astfel încât să nu mai poată fi mișcat, clintit. ♦ A se uita ținută la cineva sau la ceva; a pironi cu privirea. ♦ Refl. A se stabili, a se statornici undeva. 2. A stabili un termen, o oră, un preț etc. anumit; a determina. ♦ Refl. A se hotărî, a se decide. 3. (Chim.) A aduce un corp într-o stare din care să nu se mai schimbe, a împiedica să se volatilizeze. 4. A trata cu un reactiv chimic materialele fotografice dezvoltate, pentru a le face insensibile la acțiunea luminii. 5. A face ca un colorant să pătrundă

în structura fibrei textile sau a pieii, astfel încât fibra sau pielea să nu se mai decoloreze (ușor). ♦ A acoperi un desen cu un fixativ. — Din fr. **fixer**.

FIXĂBIL, -Ă, *fixabili*, -e, adj. Care se poate fixa. — Din fr. **fixable**.

FIXĂJ s.n. Fixare (a unui material fotografic). — Din fr. **fixage**.

FIXĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) **fixa** și rezultatul ei. — V. **fixa**.

FIXĂT, -Ă, *fixați*, -te, adj. Imobil, nemișcat, neclintit. ♦ Hotărât, decis. — V. **fixa**.

FIXĂTIV, -Ă, *fixativi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Despre substanțe, soluții) Care fixează. 2. S.n. Soluție incoloră de rășină cu eter, alcool sau benzină, cu care se acoperă desenele executate cu cărbune, creion sau pastel pentru a le feri de ștergere.

♦ Fixator. ♦ Soluție care contribuie la menținerea coafurii. — Din fr. **fixatif**.

FIXĂTOR, *fixatori*, s.m. Substanță sau amestec de substanțe chimice cu care se face insensibil la lumină materialul fotografic expus și dezvoltat; fixativ. ♦ Substanță care fixează vopseaua în structura fibrei textile sau a pieii. ♦ Substanță care asigură conservarea unor structuri celulare în vederea studierii lor la microscop. — Din fr. **fixateur**.

FIXING s.n. Operație de stabilire a cursurilor valutare sau a prețului aurului la bursă. — Din engl. **fixing**.

FIXISM s.n. Concepție biologică care neagă procesul evoluției lumii vii și care consideră că speciile de animale și de plante sunt invariabile în decursul întregii istorii a Pământului. — Din fr. **fixisme**.

FIXIST, -Ă, *fixiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține fixismului, privitor la fixism. 2. S.m. și f. Adept al fixismului. — Din fr. **fixiste**.

FIXITĂTE s.f. Starea, caracterul, însușirea a ceea ce este fix; nemișcare, neclintire; imobilitate; stabilitate. — Din fr. **fixité**.

FIZIC, -Ă, *fizici*, -ce, adj., s.n., s.f. 1. Adj. Care se referă la corpul ființelor vii, în special la activitatea mușchilor, care aparține corpului ființelor vii, în special activității musculare. ♦ Care aparține simțurilor. *Plăceri fizice*. 2. S.n. Aspectul exterior al unei persoane; constituție naturală a unei persoane. 3. Adj. Care aparține materiei, privitor la materie; material; concret. ♦ *Geografie fizică* = ramură a geografiei având ca obiect studiul naturii suprafeței terestre și a mediului geografic. 4. S.f. Știință fundamentală din ciclul științelor naturii care studiază proprietățile și structura materiei, formele mișcării ei și legile generale ale fenomenelor naturii anorganice, precum și transformările reciproce ale acestor forme de mișcare. ♦ Manual care cuprinde elementele acestei științe. 5. Adj. Care aparține fizicii (4), privitor la fizică. — Din fr. **physique**.

FIZICALISM s.n. Concepție neopozitivistă potrivit căreia limbajul fizicii trebuie să fie limbajul tuturor științelor. — Din fr. **physicalisme**.

FIZICALIST, -Ă, *fizicaliști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al fizicalismului. — Din fr. **physicaliste**.

FIZICÉȘTE adv. Sub raportul fizic (1); în ce privește fizicul (2). — **Fizic** + suf. -ește.

FIZICIAN, -Ă, *fizicieni*, -e, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu studiul fizicii (4), specialist în fizică. [Pr.: -ci-an] — Din fr. **physicien**.

FIZIOCRĂT, *fiziocrați*, s.m. Adept al fiziocrației. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiocrate**.

FIZIOCRĂTIC, -Ă, *fiziocrațici*, -ce, adj. Care aparține fiziocrației, privitor la fiziocrație. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiocratique**.

FIZIOCRATISM s.n. Fiziocrație. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiocratisme**.

FIZIOCRĂȚIE s.f. Doctrină economică din sec. XVIII care susține că agricultura constituie unica sursă de bogăție. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiocratie**.

FIZIOGNOMONIC, -Ă, *fiziognomonici*, -ce, adj. Referitor la fiziognomonie. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiognomique**.

FIZIOGNOMONIE s.f. Tendință de a determina caracterul omului după înfățișarea lui fizică, indeosebi după fiziognomia lui. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiognomonie**.

FIZIOLOG, -Ă, *fiziologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană care se ocupă cu fiziologia, specialist în fiziologie; fiziologist. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiologue**.

FIZIOLOGIC, -Ă, *fiziologici*, -ce, adj. Care aparține fiziologiei, privitor la fiziologie. ♦ *Ser fiziologic* = lichid preparat steril din apă și sare care imită compoziția serului sanguin și care se injectează în organism sub formă de perfuzii sau ca dizolvant al unor medicamente. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiologique**.

FIZIOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază funcțiile organismului viu (animal sau vegetal). ♦ Manual care cuprinde elementele acestei științe. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiologie**.

FIZIOLOGIST, -Ă, *fiziologiști*, -ste, s.m. și f. (Rar) Fiziolog. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiologiste**.

FIZIONOMIC, -Ă, *fizionomici*, -ce, adj. (Livr.) Referitor la fizionomie. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physionomie**.

FIZIONOMIE, *fizionomii*, s.f. 1. Totalitatea trăsăturilor feței cuiva care determină expresia ei particulară; chip. ♦ *Joc de fizionomie* = mimică. 2. Fig. Caracter distinctiv, înfățișare particulară (a unei epoci, a unei colectivități umane etc.). [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physionomie**.

FIZIONOMIST, -Ă, *fizionomiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care are (sau pretinde că are) însușirea de a cunoaște caracterul oamenilor după trăsăturile feței lor. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physionomiste**.

FIZIOPATOLÓG, *fiziopatologi*, s.m. Specialist în fiziopatologie. [Pr.: -zi-o-] — Din **fiziopatologie** (derivat regresiv).

FIZIOPATOLÓGIC, -Ă, *fiziopatologici*, -ce, adj. Care aparține fiziopatologiei, privitor la fiziopatologie. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiopathologique**.

FIZIOPATOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază modul de producere a bolilor. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiopathologie**.

FIZIOTERAPEÚT, -Ă, *fizioterapeuți*, -te, s.m. și f. Specialist în fizioterapie. [Pr.: -zi-o-te-ra-pe-ut] — Din **fizioterapeutică** (derivat regresiv).

FIZIOTERÁPIC, -Ă, *fizioterapici*, -ce, adj. Referitor la fizioterapie. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiothérapique**.

FIZIOTERÁPÍE s.f. Metodă de tratament medical cu ajutorul agenților fizici (aer, lumină, apă, electricitate etc.). [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **physiothérapie**.

FLĂCĂRĂ, *flăcări*, s.f. 1. Masă liberă de gaze care iese dintr-un corp solid sau dintr-un lichid aprins și care arde cu dezvoltare de căldură și de lumină; parte lămoasă mobilă care se înalță ca o limbă de foc dintr-un corp aprins; pară, vâpaie; flamă. ♦ Expr. *A fi în flăcări* = a arde puternic, a fi cuprins de flăcări. 2. Fig. Înlăcărare, pasiune; căldură; strălucire. [Pl. și: *flăcări, flăcări*] — Lat. ***flaccula** (= *facula*).

FLACÍD, -Ă, *flacizi*, -de, adj. (Rar) Flasc. ♦ (Despre tulpini) Crescut drept, dar care cu timpul se îndoaie dintr-o cauză oarecare. — Din lat. **flaccidus**.

FLACÓN, *flacoane*, s.n. Sticlăuță (închisă ermetic) în care se țin medicamente, parfumuri etc.; conținutul unei asemenea sticlăuțe. — Din fr. **flacon**.

FLACONĂȘ, *flaconașe*, s.n. Diminutiv al lui **flacon**. — **Flacon** + suf. -aș.

FLAGÉL, (1, 2) *flageluri*, s.n., (3, 4) *flageli*, s.m. 1. S.n. (Rar) Bici; mănunchi de nule folosit pentru flagelări. 2. S.n. Fig. Calamitate, dezastru; *spec. boală, epidemie, molimă*. 3. S.m. Filament mobil protoplasmatic la unele protozoare și la spermatozoizi care servește ca organ de locomoție. 4. S.m. Excescență care ia naștere din tulpină și se extinde la suprafața pământului, dând frunze și rădăcini și înflorind abia în al doilea an. [Pl. și: (n.) *flagelge*] — Din lat. **flagellum**.

FLAGELĂ, *flagelaz*, vb. I. Tranz. A bate tare cu biciul, cu vergelele etc.; a biciui. ♦ Fig. A critica, a satiriza cu asprime cu vorba sau în scris. — Din fr. **flageller**, lat. **flagellare**.

FLAGELĂRE, *flagelări*, s.f. Acțiunea de a **flagela** și rezultatul ei; biciuire. ♦ Pedepsă aplicată în Antichitate și în Evul Mediu; practică rituală ascetică în diverse religii; flagelație. — V. **flagela**.

FLAGELÁT, *flagelate*, s.n. (La pl.) Clasă de protozoare, cu organizare relativ simplă, caracterizate prin prezența unuia sau a mai multor flageli și, la unele specii, cu cromatofori cu clorofilă; (și la sg.) protozoar din această clasă. — Din fr. **flagellate**.

FLAGELATÓR, -OĂRE, *flagelatori*, -oare, adj. (Rar) Care flagelează. — Din fr. **flagellateur**.

FLAGELĂȚIE, *flagelații*, s.f. Flagelare. — Din lat. **flagellatio**, fr. **flagellation**.

FLAGRANT, -Ă, *flagranți*, -te, adj. Care sare în ochi; izbitor, evident. ♦ *Flagrant delict* = infracțiune descoperită în momentul săvârșirii ei sau înainte ca efectele ei să se fi consumat. — Din fr. **flagrant**.

FLAGRANȚĂ s.f. (Livr.) Caracterul a ceea ce este flagrant; evidentă, fapt incontestabil. — Din fr. **flagrance**.

FLAIER, *flaiere*, s.n. Mașină special construită pentru a toarce fire groase, transformând benzile de fibre textile în semitorturi înfășurate pe moșoare. [Pr.: *fla-ier*] — Din germ. **Flyer**.

FLAIMÓC, *flaimoci*, s.m. (Pop.) Prostanac, neghiob, nătărău. — Et. nec.

FLAJEOLÉT s.n. v. **flajolet**.

FLAJOLÉT, *flajolete*, s.n. 1. Mic instrument de suflat, de lemn sau de metal, asemănător cu flautul, folosit în orchestre și în fanfare. 2. Sunet armonios produs de instrumentele cu coarde, prin atingere foarte ușoară a coardei cu degetul în anumite puncte precise (la jumătate, la o treime, la un sfert etc.). [Pl. și: (m.) *flajoleți*. — Var.: **flajeolét** s.n.] — Din fr. **flageolet**.

FLAMÁND, -Ă, *flamanzi*, -de, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Flandrei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Flandrei sau flamanzilor (1), privitor la Flandra ori la flamanzi. ♦ (Substantivat, f.) Limbă germanică vorbită de flamanzi (1). — Din fr. **flamand**.

FLĂMĂ, *flame*, s.f. Flacăra. — Din fr. **flamme**, lat. **flamma**.

FLAMBĂ, *flambeaz*, vb. I. Tranz. 1. A trece un obiect neinflamabil prin flacăra în scopul sterilizării. 2. A încovoia un corp solid (în formă de bară, tub, placă), supunându-l acțiunii unor sarcini exterioare. — Din fr. **flamber**.

FLAMBĂJ, *flambaje*, s.n. 1. Flambare. 2. Încovoiere a unui corp în formă de bară supus acțiunii unor sarcini exterioare, când efortul atinge o anumită valoare critică. — Din fr. **flambage**.

FLAMBĂRE, *flambări*, s.f. Acțiunea de a **flamba** și rezultatul ei; flambaj. — V. **flamba**.

FLAMBOAIÁNT, -Ă, *flamboaianți*, -te, adj. (Despre stilul gotic) Caracterizat prin complicarea, îmbogățirea și delicatetea decorului, ale cărui contururi sugerează forma flăcării. [Pr.: -boa-iant] — Din fr. **flamboyant**.

FLAMÉNCO s.n. Dans popular andaluz. — Din sp. **flamenco**.

FLAMÍN, *flamini*, s.m. Preot cu atribuții speciale în vechea Romă, care slujea fie trei zeități principale, fie alte 12 divinități mai mici. — Din fr. **flamine**, lat. **flamen**, -inis.

FLAMÍNGO, *flamingi*, s.m. Pasăre migratoare de apă, de mărimea unei berze, cu gâtul și cu picioarele foarte lungi și cu pene de culoare albă cu nuanțe roz (*Phoenicopterus ruber*). — Din germ. **Flamingo**.

FLĂMURĂ, *flamuri*, s.f. 1. Steag, drapel. ♦ Pavilion triunghiular purtând culorile naționale sau emblema marinei unei țări, folosit pe navele de război. 2. Pavilion triunghiular folosit în codul internațional de semnale pentru semnalizarea cifrelor. — Din ngr. **flämmuron**.

FLAN, *flanuri*, s.n. Fel de prăjitură cu cremă și fructe. [Pl. și: *flane*] — Din fr. **flan**.

FLANĂ, *flanez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A hoinări. — Din fr. **flâner**.

FLANC, *flancuri*, s.n. 1. Extremitatea din stânga sau din dreapta a unei formațiuni sau a unui dispozitiv de luptă. ♦ Loc. adj. (Mil.) *De flanc* = dintr-o parte. ♦ Loc. adv. *În flanc (câte unul)* = unul în spatele altuia. 2. Fiecare dintre cele două părți laterale ale peretelui abdominal, cuprinse între ultima coastă și șold. ♦ Fiecare dintre cele două porțiuni laterale ale peretelui abdominal la animale. 3. Fiecare dintre cele două porțiuni laterale ale unui filet, ale unui dinte de angrenaj etc. 4. Foaie de carton special, folosită în poligrafie pentru prepararea, prin presare, a matrițelor de stereotipie. 5. Nume dat panourilor care servesc la alcătuirea decorurilor. — Din fr. **flanc**.

FLANCĂ, *flanchez*, vb. I. Tranz. 1. A apăra, a sprijini, a proteja flancul unei unități militare; a ataca dintr-o parte. ♦ Fig. A însoți pe cineva (pentru a-l păzi). 2. (Despre un grup de clădiri) A mărgini de o parte și de alta. — Din fr. **flanquer**.

FLANCĂRE, *flancări*, s.f. Acțiunea de a *flanca* și rezultatul ei; încadrare pe flancuri. — V. **flanca**.

FLANCĂRDĂ, *flancgârzi*, s.f. Unitate sau subunitate militară care se deplasează de o parte sau de alta a forțelor principale, servind ca element de siguranță. — Din fr. **flanc-garde**.

FLANEĂ s.f. v. **flanelă**.

FLANÉL s.n. v. **flanelă**.

FLANÉLĂ, *flanele*, s.f. 1. Țesătură ușoară de lână sau de bumbac, moale și pufoasă. 2. Îmbrăcăminte de lână (mai rar de bumbac), tricotată în formă de pieptar sau de cămașă scurtă. 3. Pulover. [Var.: (pop.) **flaneă** s.f., **flanél** s.n.] — Din fr. **flanelle**.

FLANELUȚĂ, *flaneluțe*, s.f. Diminutiv al lui *flanelă*. — **Flanelă** + suf. -uță.

FLĂNGER, *flangere*, s.n. Aparat electronic realizat cu linii de întârziere, folosit pentru obținerea unor efecte sonore speciale în muzica modernă. [Pr.: -jer] — Din engl. **flanger**.

FLĂNȘĂ, *flanșe*, s.f. 1. Bordură la capătul unei piese, făcând sau nu corp comun cu piesa, care constituie organul de legătură, de obicei prin șuruburi, cu o altă piesă. 2. Piesă plată care servește la îmbinarea etanșă în prelungire sau de ramificație a unor piese, conducte etc. — Din germ. **Flansche**.

FLASC, -Ă, *flasci*, -ce, adj. Moale, fleșcăit². ♦ Fig. Fără vigoare, fără forță, lipsit de energie. ♦ (Tehn.; despre corpuri solide) Fără rezistență la turtire, la răscuire sau la încovoiere. — Din fr. **flasque**.

FLASH, *flash-uri*, s.n. Tub electric care produce o lumină puternică de scurtă durată, folosit în arta fotografică, în construcția laserelor etc. ♦ Informație importantă transmisă cu prioritate. ♦ (Cin.) Plan foarte scurt. [Pr.: *flej*] — Din engl. **flash**.

FLASHBACK, *flashbackuri*, s.n. (Cin.) Inserție care înfățișează o scurtă acțiune secundară plasată în trecut. ♦ Secvență retrospectivă intercalată într-o operă literară. [Pr.: *flêșbec*] — Din engl. **flash-back**.

FLAȘNETĂR, *flașnetari*, s.m. Muzicant ambulant care cântă din flașnetă. — **Flașnetă** + suf. -ar.

FLAȘNETĂ, *flașnete*, s.f. Mică orgă mecanică portativă, acționată prin învârtirea unei manivele; caterincă, minavet. — Din germ. **Flaschnett**.

FLATĂ, *flatez*, vb. I. Tranz. A măguli. — Din fr. **flatter**.

FLATĂRE, *flatări*, s.f. Acțiunea de a *flata* și rezultatul ei; flaterie. — V. **flata**.

FLATERIE, *flaterii*, s.f. Flatare. — Din fr. **flatterie**.

FLATULÉNȚĂ s.f. Acumulare excesivă de gaze în stomac și în intestine. ♦ Evacuare frecventă, abundentă și neconținută, a gazelor din intestine. — Din fr. **flatulence**.

FLAUSĂT, -Ă, *flausăți*, -te, adj. (Despre țesături, obiecte de îmbrăcăminte etc.) Care are aspect pufos, care este scămoșat. — Cf. germ. **Flausch**.

FLĂUT, *flaute*, s.n. Instrument muzical de suflat alcătuit dintr-un cilindru îngust de lemn sau de metal, prevăzut cu găuri și cu clape. ♦ *Flaut piccolo* = flaut de dimensiuni mai mici, care emite sunete foarte înalte; piculină. [Pr.: *fla-ut*. — Pl. și: (m.) *flauți*] — Din it. **flauto**.

FLAUTIST, -Ă, *flautiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă la flaut. [Pr.: *fla-u*] — **Flaut** + suf. -ist. Cf. it. **flautista**.

FLAVONĂ, *flavone*, s.f. Substanță cristalină, incoloră, extrasă din florile unor plante și folosită în industria coloranților și a medicamentelor. — Din fr. **flavone**.

FLAX s.n. Țesut conjunctiv elastic format din tendoane, cartilaje, cordoane neurovasculare etc., care se elimină din carne la prepararea conservelor de carne și a mezelurilor. — Din germ. **Fleisch**.

FLĂCĂI, *flăcăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A trăi ca flăcău (neînsurat); a-și petrece tinerețea ca flăcău. — Din **flăcău**.

FLĂCĂIANDRU, *flăcăiandri*, s.m. Flăcău mai tânăr; adolescent, flăcăuan. [Pr.: -că-ian-. — Var.: **flăcăuândru** s.m.] — **Flăcău** + suf. -andru.

FLĂCĂIAȘ, *flăcăiași*, s.m. Diminutiv al lui *flăcău*; flăcăuș. [Pr.: -că-iaș. — Var.: **flăcăuăș** s.m.] — **Flăcău** + suf. -aș.

FLĂCĂIME s.f. (Rar) Mulțime de flăcăi. — **Flăcău** + suf. -ime.

FLĂCĂRIE s.f. (Rar) 1. Flăcără mare; valvătaie, pâlălaie, flăcărie. 2. Flăcări produse de arderea hidrogenului degajat din corpuri în descompunere și care apar uneori pe pământ, mai ales deasupra locurilor mociroase. — **Flăcără** + suf. -ie.

FLĂCĂRIE s.f. (Rar) Flăcărie. — **Flăcără** + suf. -ie.

FLĂCĂRÚIE, *flăcărui*, s.f. Flăcără mică. — **Flăcără** + suf. -úie.

FLĂCĂU, *flăcăi*, s.m. Tânăr neînsurat; fecior, june. ♦ *Flăcău tomanic* (sau *stănut*) = bărbat care a trecut de prima tinerețe și nu s-a însurat. — Cf. sl. **chlak ũ** „holtei”.

FLĂCĂUÁN, *flăcăuani*, s.m. (Reg.) Flăcăiandru. [Pr.: -că-uan] — **Flăcău** + suf. -an.

FLĂCĂUÁNDRU s.m. v. **flăcăiandru**.

FLĂCĂUÁȘ s.m. **flăcăiaș**.

FLĂCĂUȘ, *flăcăuși*, s.m. (Rar) Flăcăiaș. — **Flăcău** + suf. -uș.

FLĂMÂND, -Ă, *flămânzi*, -de, adj. (Adesea substantivat) Care simte senzația de foame, căruia îi este foame; înfometat, famelic. — Et. nec.

FLĂMÂNZĂRE, *flămânzări*, s.f. (Reg.; la unele animale) Partea scobită a corpului cuprinsă între ultima coastă și osul șoldului; deșert. — **Flămânzi** (pl. lui *flămând*) + suf. -are.

FLĂMÂNZĂRE, *flămânzesc*, vb. IV. Intrans. A fi flămând, a sta multă vreme nemâncat, a răbda, a suferi de foame. ♦ Tranz. A ține pe cineva nemâncat. — Din **flămând**.

FLĂMÂNZICĂ, *flămânzele*, s.f. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina și frunzele păroase și cu florile galbene (*Draba nemorosa*). — **Flămând** + suf. -ică.

FLĂMÂNZILĂ s.m. și f. (Pop. și fam.) Om veșnic flămând. — **Flămând** + suf. -ilă.

FLĂMÂNZÍRE, *flămânziri*, s.f. Acțiunea de a *flămânzi* și rezultatul ei. — V. **flămânzi**.

FLĂMÂNZÍT, -Ă, *flămânziți*, -te, adj. Care nu a mâncat de multă vreme; înfometat, hămesit (de foame). — V. **flămânzi**.

FLEAC¹, *flecurei*, s.n. 1. Lucru de mică importanță, neînsemnat; bagatelă. ♦ Om de nimic, secătură. 2. (La pl.) Vorbe de clacă; nimicuri, palavre. — Et. nec. Cf. **flec**.

FLEAC² s.n. v. **flec**.

FLEANCĂ s.f. (Fam.) Gură (ca organ al vorbirii). ♦ Expr. *Ține-ți (sau închi-de-ți, tacă-ți) fleanca!* = taci! nu mai vorbi fără socoteală! [Var.: **fleoancă**, **fleoărcă** s.f.] — Et. nec.

FLEANDRĂ s.f. v. **fleandură**.

FLEANDURĂ, *flenduri*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte rupt, stricat; zdreanță, buleandră. [Var.: **fleandră** s.f.] — Cf. săs. **flander**.

FLEAȘC interj. Cuvânt care redă sunetul produs la lovirea unui corp moale (și elastic). [Var.: **fleoșc** interj.] — Onomatopee.

FLEAȘCĂ s.f. 1. Materie moale, fără consistență; fleșcăială. ♦ Fig. Om moale, lipsit de energie, molău. 2. (Pop.) Palmă, lovitură dată cu palma. — Cf. **fleașc**.

FLEBÍTĂ, *flebite*, s.f. Boală care constă în inflamația peretelui venelor, urmată de obicei de astuparea venei respective. — Din fr. **phlébite**.

FLEBOLOGÍE s.f. (Med.) Studiul bolilor sistemului venos și al tratamentului lor. — Din fr. **phlébologie**.

FLEBOTOMÍE, *flebotomii*, s.f. Secționare a unei vene pentru a extrage sânge, a introduce o sondă etc.; venesectie. — Din fr. **phlébotomie**.

FLEC, *flecurei*, s.n. Petic aplicat pe tocul încălțăminte. [Var.: **fleac** s.n.] — Din germ. **Fleck**.

FLECĂR, -Ă, *flecări*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care vorbește multe, care spune fleacuri¹; limbuz, guraliv, palavragiu. — **Fleac**¹ + suf. -ar.

FLECĂREALĂ, *flecăreli*, s.f. Vorbărie fără rost, vorbă de clacă; flecărie, pâlăvrăgeală. — **Flecări** + suf. -eală.

FLECĂRI, *flecăresc*, vb. IV. Intrans. și tranz. A spune fleacuri¹; a trâncăni. — Din **flecar**.

FLECĂRIE, *flecării*, s.f. (Rar) Flecăreală. — **Flecări** + suf. -ie.

FLECĂRI¹, *flecăiesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se muia, a se fleșcăi, a se sfărâma; a se moleși. — Et. nec.

FLECUI², *flecuiesc*, vb. IV. Tranz. A pune flecuri la încălțăminte. — **Flec** + suf. -ui.

FLECUÍT, -Ă, *flecuiți*, -te, adj. Muiaț, fleșcăit; moleșit. — V. **flecui**¹.

FLECULÉT, *fleculețe*, s.n. Flecuşteț. — **Fleac**¹ + suf. -uleț.

FLECUȘTET, *flecuştețe*, s.n. Diminutiv al lui *fleac*¹; fleculuț. — Din **fleac**¹.

FLEGMÁTIC, -Ă, flegmatici, -ce, adj. Cu caracter nepăsător, cu sânge rece; imperturbabil, calm, liniștit, placid. ♦ *Tip flegmatic* = unul dintre cele patru tipuri de temperament din clasificarea lui Hipocrat, caracterizat prin echilibru, stăpânire de sine și lipsă de mobilitate; persoană cu sistem nervos puternic, echilibrat, lucid, rece. — Din fr. **flegmatique**.

FLEGMATISM s.n. Caracter flegmatic; atitudinea omului flegmatic. — **Flegmat[ic]** + suf. **-ism**.

FLEGMĂZIE, flegmazii, s.f. Inflamație internă. — Din fr. **phlegmasie**.

FLEGMĂ, flegme, s.f. 1. Mucozitate vâscoasă, purulentă, provenind din diferite părți ale aparatului respirator și eliminată prin tuse sau vomă; expectorație. 2. Fire a omului nepăsător, cu sânge rece; nepăsare, calm, indiferență, răceală. — Din fr. **flegme**.

FLEGMÓN, flegmoane, s.n. Inflamație purulentă acută a țesutului conjunctiv subcutanat, cauzată de o infecție cu stafilococi sau cu streptococi. — Din fr. **phlegmon**.

FLEICĂ, fleici, s.f. Bucată de carne de pe pânțelele bovinelor, care se consumă de obicei friptă la grătar. — Din germ. **Flecken**.

FLENCĂNI, flencănesc, vb. IV. Intrans. (Pop.) A vorbi multe și fără rost, a trănăni. — **Fleancă** + suf. **-ăni**.

FLÉNDERIȚĂ, flenderițe, s.f. (Reg.) Îmbrăcăminte subțire, ușoară (și uzată). — **Fleandură** + suf. **-iță**.

FLENDURÍT, -Ă, flenduriți, -te, adj. (Fam.; despre îmbrăcăminte) Zdrețuit. — **Fleandură** + suf. **-it**.

FLENDURÓS, -OĂȘĂ, flenduroși, -oase, adj. Îmbrăcat în haine rupte; zdrețuros. — **Fleandură** + suf. **-os**.

FLEOANCĂ s.f. v. **fleancă**.

FLEOĂRCĂ s.f. v. **fleancă**.

FLEOȘ, FLEOĂȘĂ, fleoși, fleoașe, adj. (Rar) Moleșit, fleșcăit. — Formație onomatopeică.

FLEOȘC interj. v. **fleașc**.

FLER s.n. Simț de orientare rapidă într-o împrejurare sau într-o situație dificilă; perspicacitate. — Din fr. **flair**.

FLĚȘĂ, fleșe, s.f. 1. Acoperiș foarte înalt, în formă de piramidă sau de con, folosit, mai ales în Evul Mediu, la construcțiile monumentale ale bisericilor. 2. Partea din spate a ațelului unui tun. 3. Procedeu ofensiv la scrimă, constând din deplasarea energetică și rapidă a corpului înainte. — Din fr. **flèche**.

FLEȘCĂI, fleșcăiesc, vb. IV. 1. Intrans. A produce un zgomot caracteristic umblând prin noroi, prin apă etc. 2. Refl. (Despre fructe) A se muia; fig. (despre oameni) a se moleși. — **Fleașc** + suf. **-ăi**.

FLEȘCĂIALĂ, fleșcăieli, s.f. Flească. [Pr.: *-că-ia-*] — **Fleșcăi** + suf. **-eală**.

FLEȘCĂIT¹ s.n. Faptul de a (se) fleșcăi. — V. **fleșcăi**.

FLEȘCĂIT², -Ă, fleșcăiți, -te, adj. Moale, fără consistență; fig. (despre oameni) moleșit. — V. **fleșcăi**.

FLEȘCĂRIE s.f. Noroi mult amestecat cu apă și cu zăpadă. — **Fleașcă** + suf. **-ărie**.

FLEȚ, -EĂȚĂ, fleți, -e, adj., s.m. și f. (Fam.) (Om) naiv, bleg, nedescurcăț. — Et. nec.

FLEURÓN, fleuroni, s.m. Ornament sculptat, în formă de floare sau de frunză stilizată, folosit mai ales în arhitectura gotică. [Pr.: *fle-u-*] — Din fr. **fleuron**.

FLEXIBIL, -Ă, flexibili, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care are proprietatea de a se îndoi, de a se încovoia ușor (și de a-și reveni la forma inițială); elastic, mlădios. 2. Adj. (Gram.) Care are flexiune (2); flexionar. 3. S.n. Grup de lamele flexibile (1) din cupru, folosit în legăturile electrice. — Din fr. **flexible**, lat. **flexibilis**.

FLEXIBILITATE s.f. Calitate, însușire a ceea ce este flexibil. — Din fr. **flexibilité**.

FLEXIBILIZĂ, flexibilizez, vb. I. Tranz. A face flexibil. — **Flexibil** + suf. **-iza**.

FLEXIBILIZĂRE, flexibilizări, s.f. Acțiunea de a flexibiliza. — V. **flexibiliza**.

FLEXIBILIZĂT, -Ă, flexibilizați, -te, adj. Care a devenit flexibil. — V. **flexibiliza**.

FLEXIONĂ, flexionez, vb. I. 1. Refl. A se încovoia, a se îndoi. 2. Tranz. A schimba terminațiile cuvintelor după gen, număr, caz și persoană. [Pr.: *-xi-o-*] — Din **flexiune**.

FLEXIONĂR, -Ă, flexionari, -e, adj. 1. Care se îndoaie, care se încovoiaie. 2. Care are flexiune (2); flexibil. [Pr.: *-xi-o-*] — După fr. **flexionnel**.

FLEXIUNE, flexuni, s.f. 1. Încovoiere, îndoire; mlădiere. ♦ Mișcare de îndoire a unui segment al corpului pe un alt segment situat deasupra sa. 2. Totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvânt pentru a exprima diferite raporturi gramaticale. [Pr.: *-xi-u-*] — Din fr. **flexion**, lat. **flexio, -onis**.

FLEXÖR, flexori, adj. (În sintagma) *Mușchi flexor* = mușchi care determină îndoirea unor membre. — Din it. **flessore** (după *flexiune*).

FLEXURĂ, flexuri, s.f. 1. (Geol.) Deformare a stratelor scoarței Pământului, rezultată prin îndoire și denivelare, cu păstrarea continuității lor. 2. Formațiune anatomică curbată. — Din fr. **flexure**.

FLIC-FLÁC s.n. (Gimnastică) Răsturnare prin săritură înainte sau înapoi. — Din fr., engl. **flic-flac**.

FLICTĚNĂ, flictene, s.f. Bășicuță plină cu lichid care se formează la suprafața pielii în arsurile ușoare. — Din fr. **phlyctène**.

FLIGÖRN, fligornuri, s.n. Instrument muzical de suflat, cu clape, făcut din alamă și folosit mai ales în fanfare. — Din germ. **Flügelhorn**.

FLINT s.n. Varietate de silice. ♦ *Sticlă flint* = sticlă optică cu indice de refracție relativ mare, fabricată dintr-un amestec de silicați de plumb și de potasiu. — Din germ. **Flint**, engl. **flint**.

FLINTĂ, flinte, s.f. Pușcă cu fitil, cu țevă lungă, cocoș și cremene, folosită în trecut; sâneață. — Din magh. **flinta**. Cf. germ. **Flinte**.

FLINTULIȚĂ, flintulițe, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *flintă*. — **Flintă** + suf. **-uliță**.

FLİPPER, flippere, s.n. Mic levier la jocuri mecanice, care aruncă bila în joc. ♦ Jocul propriu-zis. [Pr.: *flipăr*] — Din engl., fr. **flipper**.

FLIRT, flirturi, s.n. Conversație ușoară, cu aluzii de dragoste, între un bărbat și o femeie. ♦ Legătură de dragoste lipsită de profunzime, nestatornică; aventură sentimentală. ♦ Persoană cu care cineva întreține o astfel de legătură. — Din fr. **flirt**.

FLIRTĂ, flirtez, vb. I. Intrans. A fi în flirt cu cineva. — Din fr. **flirter**.

FLIȘ, flășuri, s.n. (Geol.) Ansamblu de terenuri constituite din conglomerate, gresii, argilă și marnă, sedimentate într-o mare în timpul când fundul acestuia se găsea într-o continuă ridicare spre a deveni un lanț muntos. — Din fr. **flysch**.

FLIT¹, flituri, s.n. (Reg.) Bot; spec. rățul porcului. — Et. nec.

FLIT² s.n. Insecticid folosit împotriva muștelor, țânțarilor, puricilor etc. — Denumire comercială.

FLOARE, flori, s.f. 1. 1. Parte a plantei care cuprinde organele de reproducere sexuată și care are de obicei o corolă frumoasă și variat colorată. ♦ (La sg. cu înțeles colectiv) *Salcâmi plini de floare*. ♦ Loc. adj. *În floare* = (despre plante) înflorit, în perioada înfloririi; fig. (despre oameni) în toată strălucirea, în plină putere, frumos, zdravăn. *În floarea vârstei* = tânăr. ♦ Expr. *Floare la ureche* = lucru de puțină importanță sau gravitate, foarte ușor de rezolvat. *De florile mărului* sau *de flori de cuc* = în zadar, degeaba, gratuit. *Copil din flori* = copil nelegitim, bastard. *A strânge degetele floare* = a strânge degetele cap la cap. 2. Orice plantă (erbacee) care face flori (1 1) colorate. 3. Compuse: *floarea-soarelui* = plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu floare mare, galbenă, îndreptată spre soare, cultivată pentru semințele ei oleaginoase; sora-soarelui (*Helianthus annuus*); (reg.) *floarea-brumei* = brândușă; (reg.) *floare-domnească* = a) garoafă; b) garofiță-de-munte; *floare-de-colț* sau *floarea-reginei*, *floarea-doamnei* = mică plantă erbacee, cu frunzele albicioase, pufoase și ascuțite, dispuse în jurul inflorescenței, care crește pe crestele stâncoase ale munților; albumeală, albumiță, edelvais (*Leontopodium alpinum*); *floare-de-leac* = plantă cu flori galbene-aurii, cultivată ca plantă decorativă (*Ranunculus repens*); *floarea-Paytelui* = mică plantă erbacee a cărei tulpină face o singură floare, de culoare albă sau roz (*Anemone nemorosa*); *flori-de-paie* = plantă originară din Australia, cu flori dispuse în capitule de diferite culori, care par uscate ca paie; imortele (*Helichrysum bracteatum*). II. P. anal. 1. Desen, broderie, cusătură în formă de floare (1 1). 2. Strat de mușgai care se formează la suprafața vinului, a laptelui acru etc. 3. (Chim.; în sintagma) *Floare de pucoasă* (sau de sulf) = pulbere de pucoasă, produsă prin sublimarea sulfului. 4. Extremitatea caracterelor tipografice care poartă semnul grafic ce urmează a fi imprimat. ♦ Extremitatea lățită a cuiului (care se lovește cu ciocanul). ♦ (În sintagma) *Floare cheii* = partea cheii care intră în broască sau în lacăt. III. Fig. Partea cea mai aleasă, cea mai de seamă; frunte, elită, spumă, cremă. ♦ (Cu sens superlativ, prin repetarea cuvântului ca atribut) *Era floarea florilor*. IV. (Înv.) Culoare.

— Lat. **flos, -ris**.

FLOC, floci, s.m. (Pop.; de obicei la pl.) Smoc mic de păr, de lână sau de mătase.

♦ (Spec.; de obicei la pl.) Fir de păr din regiunea pubisului. [Pl. și: (n.) *floace*] — Lat. **flocus**.

FLOCĂI, flocăiesc, vb. IV. Tranz. (Pop.) A smulge părul de pe animale vii; a jumuli penele, fulgii păsărilor vii; fig. a bate zdravăn, a păruși. — **Floc** + suf. **-ăi**.

FLOCÖS, -OĂȘĂ, flocoși, -oase, adj. (Despre animale sau despre obiecte de îmbrăcăminte făcute din blană) Cu păr des, lung și moale, cu smocuri de păr dese și moi; mișos. — **Floc** + suf. **-os**.

FLOCOȘEL, flocoșei, s.m. Ciupercă comestibilă cu pălăria cărnăoasă de culoare ruginie, galbuie sau alburie, prevăzută cu numeroși ghimpi pe partea inferioară (*Hydnum repandum*). — **Flocos** + suf. **-el**.

FLOCOȘI, flocoșesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Fam.) A (se) scămășa. — Din **flocos**.

FLOCOȘICĂ, flocoșele, s.f. 1. Plantă erbacee din familia gramineelor, acoperită cu peri moi, cu frunze lungi, cu flori alburii sau roșietice (*Holcus lanatus*). 2. (La pl.) Plantă erbacee din familia compozelilor, cu frunze lanceolate și flori albe-gălbui (*Filago arvensis*). 3. (La pl.) Plantă erbacee cu frunzele și tulpina păroase și flori mari roșii-purpurii (*Lychnis coronaria*). — **Flocoasă** + suf. **-ică**.

FLOCOȘIRE, flocoșiri, s.f. (Fam.) Scămășare. — V. **flocoși**.

FLOCOȘIT, -Ă, flocoșiți, -te, adj. (Fam.) Scămășat. — V. **flocoși**.

FLOCŪL, floculi, s.m. Nor alcătuit din vapori de calciu sau de hidrogen, situat în cromosferă, în apropiere de petele solare. — Din fr. **floculi**.

FLOCUȘÖR, flocușori, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *floc*. — **Floc** + suf. **-ușor**.

FLOGÍSTIC, -Ă, *flogistici*, -ce, adj., s.n. 1. Adj. Referitor la ardere, provenind din ardere. 2. S.n. Substanță inexistăntă, imaginată de alchimisti pentru a explica arderea. — Din fr. *phlogistique*.

FLOGOPÍT s.n. Mică magneziană asemănătoare cu biotitul, variat colorată, cu luciu sticlos și sidefiiu, utilizată ca izolat termic și electric. — Din fr. *phlogopite*.

FLORÁL, -Ă, *floralii*, -e, adj. Care ține de floare, privitor la floare. ♦ Care înfățișează o floare; în formă de floare. — Din fr. *floral*.

FLORÁR, (1) *florari*, s.m., (2) s.m., (3) *florare*, s.n. 1. S.m. Persoană care cultivă sau vinde flori. 2. S.m. Numele popular al lunii mai⁴. 3. S.n. Instrument confecționat din lemn, tablă sau celuloid, care prezintă curbe variate, folosit de desenatori pentru trasarea curbelor plane. [Var.: (2) *florér* s.m.] — **Floare** + suf. -ar.

FLORÁ s.f. Totalitatea plantelor care trăiesc într-o anumită regiune a globului, într-o anumită perioadă geologică sau într-un anumit mediu. ♦ *Floră microbiană* = totalitatea microorganismelor vegetale dintr-un mediu natural, din cavitatea bucală, din intestin etc. — Din fr. *flore*.

FLORÁREĂSĂ, *florárese*, s.f. Cultivatoare sau vânzătoare de flori; bucheteră. — **Florar** + suf. -easă.

FLORÁRIE, *florării*, s.f. 1. Magazin de desfacere a florilor. 2. Grădină sau seră unde se cultivă flori (în scopuri comerciale). — **Floare** + suf. -ărie.

FLORÉÁL s.n. A opta lună a calendarului republican francez (20 aprilie – 20 mai). [Pr.: -re-al] — Din fr. *floréal*.

FLORÉAN, -Ă, *floreni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. (Ornit.) Florinte. 2. Adj. (Rar; despre vite) Bălțat; cu pete. — **Floare** + suf. -ean.

FLORENTÍN, -Ă, *florentini*, -e, adj. (În sintagmele) *Stil florentin* = stil arhitectonic rezultat din combinarea stilului antic cu stilurile bizantin și roman. *Pălărie florentină* (și substantivat, f.) = pălărie de damă (din împletitură de pai) cu boruri largi, împodobită cu flori. — Din fr. *florentin*.

FLORÉR s.m. v. **florar**.

FLORÉTĂ, *florete*, s.f. 1. Armă albă sportivă, cu lamă lungă și flexibilă, în patru muchii, cu gardă și mâner, folosită la exercițiile de scrimă. 2. Probă de scrimă cu floreta (1). — Din fr. *fleuret* (după *floare*).

FLORÉTÍST, -Ă, *florėtiști*, -ste, s.m. și f. Sportiv care practică sportul cu floreta. — **Florėtă** + suf. -ist. Cf. fr. *fleuretiste*.

FLORIBÚND, -Ă, *floribunzi*, -de, adj. Care are multe flori, care înflorește abundent. — Din lat. *floribundus*.

FLORICEĂ, -ICĂ, *floricele*, s.f. 1. Diminutiv al lui *floare* (I 1); florișoară. 2. (La pl.; și în sintagmele *floricele boabe* sau *floricele de porumb*) Boabe de porumb prăjite, umflate și crăpate, care seamănă cu niște flori mici albe; cocoși, cocoși. — **Floare** + suf. -icea, -icică.

FLORICOL, -Ă, *floricoli*, -e, adj. Referitor la floricultură. ♦ (Despre plante ornamentale) Care are flori. ♦ (Despre insecte) Care trăiește pe flori. — Din fr. *floricole*.

FLORICULTÓR, -OÁRE, *floricultori*, -oare, s.m. și f. Specialist în floricultură. — De la **floare** (după *agricultor*, *horticultor*).

FLORICULTÚRĂ s.f. Ramură a horticulturii care cuprinde cultura plantelor ornamentale. — Din fr. *floriculture*.

FLORID, -Ă, *florizi*, -de, adj. (Despre boli) Care este în plină evoluție. — Din lat. *floridus*.

FLORIFÉR, -Ă, *floriferi*, -e, adj. Care produce flori. — Din fr. *florifère*.

FLORII n. pr. f. pl. Sărbătoare creștină, care evocă intrarea lui Hristos în Ierusalim, sărbătorită în duminica dinaintea Paștelui; Duminica Floriilor. — Lat. **florilia* (= *Floralia*).

FLORILÉGIU, *florilegii*, s.n. Culegere antologică de fragmente literare; creștomatie. — Din it. *florilegio*, fr. *florilège*.

FLORIN, *florini*, s.m. 1. Denumire a unor monede de aur și de argint care au circulat și în Țările Române până în sec. XIX; fiorin. 2. Unitate bănească în Olanda, până la introducerea monedei unice europene; gulden. [Var.: (înv., I) *fiorin*, *fiorint* s.m.] — Din germ. *Florin*, fr. *florin*, it. *fiorino*.

FLORINTE, *florinți*, s.m. Pasăre mică cu ciocul gros și roșiatic, cu penele măslinii și cu bărbia și gura galbui; floean, brotăcel (*Carduelis chloris chloris*). — Et. nec.

FLORÍST, -Ă, *floriști*, -ste, s.m. și f. (Rar) Persoană care confecționează și vinde flori artificiale sau care vinde flori naturale. — Din fr. *fleuriste* (după *floare*).

FLORÍSTIC, -Ă, *floristici*, -ce, adj. Referitor la floră. — Din germ. *floristisch*, fr. *floristique*.

FLORISOÁRĂ, *florisoare*, s.f. (Rar) Floricea (I). — **Floare** + suf. -ișoară.

FLORIÚ, -IÉ, *florii*, adj. 1. (Rar) Plin de flori; înflorit. 2. (Pop.; despre animale) Cu pete albe. — **Floare** + suf. -iu.

FLOROGLUCINĂ s.f. Substanță chimică cristalină, solubilă în alcool și în eter, folosită ca dezvoltator în fotografie și ca intermediar în sinteza unor rășini, coloranți etc. — Din fr. *phloroglucine*.

FLOTÁ, *flotez*, vb. I. Tranz. A îndepărta prin decantare substanțele care plutesc la suprafața unui lichid. — Din fr. *flotter*.

FLOTÁBIL, -Ă, *flotabili*, -e, adj. 1. (Despre corpuri) Care poate pluti la suprafața unui lichid; plutitor (I). 2. (Despre ape curgătoare) Care permite deplasarea plutelor. — Din fr. *flottable*.

FLOTABILITÁTE s.f. 1. Însoșire a unui corp de a pluti la suprafața unui lichid sau la o anumită adâncime. 2. Raportul dintre volumul părții nescufundate și volumul total al unui corp plutitor. 3. Proprietate a minereurilor de a putea fi separate prin flotație. — Din fr. *flottabilité*.

FLOTÁNT, -Ă, *flotanți*, -te, adj. 1. Care plutește, plutitor. ♦ (Substantivat, m.pl.) Corpuri plutitoare transportate pe apele râurilor sau ale canalelor. 2. (Despre oameni) Care este stabilit temporar în mod legal într-o localitate. — Din fr. *flottant*.

FLOTÁRE, *flotări*, s.f. 1. Acțiunea de a flota și rezultatul ei; flotație. ♦ Trecere a unui fir dintr-un sistem textil (urzeală sau bătătură) peste două sau mai multe fire din lăcălat sistem, la fabricarea țesăturilor ornamentale. 2. Fiecare dintre mișcărilor ritmice de gimnastică în care corpul, întins aproape de pământ, este ridicat și coborât prin extensiunea și îndoirea brațelor aflate cu palmele pe sol; flotație (2). — V. *flota*.

FLOTÁŢIE, *flotații*, s.f. 1. Procedu de separare a mineralelor utile din mine-reuri sau a cărbunilor din steril. 2. Flotare (2). — Din fr. *flottation*.

FLÓTÁ, *flote*, s.f. 1. Totalitatea navelor fluviale, maritime sau aeriene ale unui stat. ♦ Totalitatea marilor unități navale ori aeriene afectate unei regiuni sau unui anumit scop sub o conducere unică. 2. Soluție sau suspensie de coloranți sau de alte substanțe chimice, folosită în operațiile de finisare a materialelor textile (albire, vopsire etc.). 3. Bazin de tăbăcire cu zemuri concentrate, în care pieile se țin nemăscate un timp îndelungat, după ce au parcurs șirurile de bazine de pretăbăcire. — Din fr. *flotte*.

FLOTÍLĂ, *flotile*, s.f. 1. Unitate de nave militare care acționează pe fluvii și pe lacuri, uneori și pe mări, în vecinătatea litoralului; mare unitate militară navală. 2. (Înv.; adesea determinat prin „de aviație”) Unitate în aviația militară, corespunzând regimentului din armata de uscat. — Din fr. *flotille*.

FLOTÓR, *flotoare*, s.n. Nume dat unor obiecte care plutesc la suprafața apei, destinate să efectueze măsurători sau reglaje ori să susțină la suprafața cursurilor submersibile; plutitor. ♦ *Flotor de hidroavion* = fiecare dintre cele două dispozitive etanșe și umplute cu aer, fixate de aripi și de fuzelaj, care asigură plutirea unui hidroavion. — Din fr. *flotteur*.

FLU adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. (Despre îmbrăcăminte) Vaporos. 2. Adj. invar. (Despre imagini) Cu contururi imprecise, estomate. 3. S.n. Efect fotografic care dă evanescentă conturilor. [Scris și: *flou*] — Din fr. *flou*.

FLUÁJ, *fluaje*, s.n. Variație continuă și lentă a eforturilor unitare și a deformațiilor materiale supuse la solicitări continue de durată lungă. [Pr.: *flu-a*] — Din fr. *fluage*.

FLUCTUÁ, pers. 3 *fluctuează*, vb. I. Intranz. A fi schimbător; a oscila, a varia². [Pr.: -tu-a] — Din fr. *fluctuer*, lat. *fluctuare*.

FLUCTUÁNT, -Ă, *fluctuanți*, -te, adj. Care are fluctuații; schimbător, nestatornic, nesigur; nehotărât, ezitant. [Pr.: -tu-ant] — Din fr. *fluctuant*, lat. *fluctuans*, -ntis.

FLUCTUÁRE, *fluctuări*, s.f. Acțiunea de a fluctua și rezultatul ei; fluctuație. [Pr.: -tu-a] — V. *fluctua*.

FLUCTUÁŢIE, *fluctuații*, s.f. Abatere foarte mică, întâmplătoare și temporară față de o anumită stare; fluctuare. ♦ Schimbare neîntreruptă, oscilație, mutare dintr-un loc în altul. [Pr.: -tu-a] — Din fr. *fluctuation*, lat. *fluctuatio*.

FLÚDĂ, *flude*, s.f. (Înv.) Țesătură fină și transparentă, întrebunătățită ca vâl. — Din ngr. *flüda*.

FLÚDÓR s.n. Material de lipit în formă de tub subțire de aliaj de staniu. — Et. nec.

FLUÉNT, -Ă, *fluenți*, -te, adj. (Despre vorbire, frază etc.) Curgător, cursiv; limpede. [Pr.: *flu-ent*] — Din fr. *fluent*.

FLUÉNTÁ, *fluente*, s.f. Însoșirea de a fi fluent. [Pr.: *flu-en*] — Din fr. *fluence*.

FLUÍD, -Ă, *fluizi*, -de, adj., s.n. 1. Adj. (Despre corpuri) Cu coeziune slabă între molecule. 2. S.n. Corp sau lichid gazos care își schimbă forma sub acțiunea unei forțe foarte mici. 3. S.n. Fig. Suflu, impuls, curent; emanație. — Din fr. *fluide*, lat. *fluidus*.

FLUIDÁL, -Ă, *fluidali*, -e, adj. (Geol.; despre roci) Cu aspect de fluid. [Pr.: *flu-i*] — Din germ. *fluidal*.

FLUÍDIC, -Ă, *fluidici*, -ce, adj. (Rar) Caracteristic unui fluid sau unei mișcări fluide. [Pr.: *flu-i*] — Din fr. *fluidique*.

FLUIDIFIÁNT, *fluidifiante*, s.n. Substanță care mișcorează viscozitatea unui fluid cu care se amestecă; fluidizant. [Pr.: *flu-i-di-fi-ant*] — După fr. *fluidifiant*.

FLUIDIFICÁ, *fluidific*, vb. I. Tranz. A mări fluiditatea unui corp; a face ca un corp să devină fluid. [Pr.: *flu-i*] — După fr. *fluidifier*.

FLUIDIFICÁRE, *fluidificări*, s.f. Faptul de a fluidifica. [Pr.: *flu-i*] — V. *fluidifica*.

FLUIDITÁTE s.f. 1. Stare, însușire a ceea ce este fluid, curgător. 2. Fig. Schimbare, curgere; posibilitate de a se mlădia; flexibilitate, mlădiere. [Pr.: *flu-i*] — Din fr. *fluidité*.

FLUIDIZÁ, *fluidizez*, vb. I. Tranz. A efectua o fluidizare. [Pr.: *flu-i*] — Din fr. *fluidiser*.

FLUIDIZÁNT, -Ă, *fluidizante*, adj. Care fluidizează. [Pr.: *flu-i*] — **Fluidiza** + suf. -ant.

FLUIDIZĂRE, *fluidizări*, s.f. Acțiunea de a *fluidiza* și rezultatul ei; procedeul industrial de trecere forțată a unui fluid printr-un strat de pulbere cu o viteză convenabilă pentru a aduce sistemul solid-fluid într-o stare pseudolichidă cu proprietăți asemănătoare lichidelor. [Pr.: *flu-i-*] — V. **fluidiza**.

FLUIDIZAT, *-Ă, fluidizați, -te*, adj. Care a devenit fluid (1). [Pr.: *flu-i-*] — V. **fluidiza**.

FLUIDIZĂTOR, *fluidizoare*, s.n. Aparat folosit pentru fluidizare. [Pr.: *flu-i-*] — **Fluidiza** + suf. *-or*.

FLŪIER, *fluire*, s.n. **1.** Instrument muzical popular de suflat, alcătuit dintr-un tub subțire de lemn prevăzut cu găuri. **2.** Instrument mic, mai ales de metal, cu care se flueră; fluerătoare. **3.** (Tehn.) Dispozitiv cu ajutorul căruia se pot emite diferite sunete, făcând să treacă prin el un curent de gaze sau de aburi, întrebuințat mai ales pentru semnalizare. **4.** Șuierătură, fluerătură. **5.** (Pop.) Gambă; tibia. [Pr.: *flu-ier-*] — Cf. alb. *floere*.

FLUIERĂ, *fluiet*, vb. I. Intrans. **I. 1.** A emite un sunet asemănător cu al fluietului (1) sau o combinație (melodică) de sunete, suflând printre buze sau printre degetele băgate în gură. ♦ Compus (Pop. și fam.): *fluietă-vânt* s.m. și f. = om care își pierde vremea, care umblă haimana. ♦ (Despre unele păsări) A scoate sunete asemănătoare cu ale fluietului (1). ♦ Tranz. (La spectacole, manifestări sportive etc.) A-și manifesta dezaprobarea sau aprobarea prin fluietări. **2.** A cânta din fluiet (1). **3.** A emite sunete ascuțite întrebuințând un instrument special, mai ales pentru semnalizare. **II.** (Despre vânt, furtună, vijelie etc.; la pers. 3) A produce un zgomot ascuțit și puternic; a șuiera. [Pr.: *flu-ie-*] — Din **fluiet**.

FLUIERĂR, *fluietări*, s.m. **1.** Persoană care cântă din fluiet (1); fluerăș (2). **2.** (Reg.) Meșter care face fluire (1). **3.** Nume dat mai multor păsări care emit sunete ca ale fluietului (1), dintre care cea mai cunoscută are capul și spatele negru cu pete galbene-aurii, ciocul lung și subțire și picioarele lungi (*Charadrius pulialis*). [Pr.: *flu-ie-*] — **Fluiet** + suf. *-ar*.

FLUIERĂȘ, *(1) fluerăș, s.n.*, **(2) fluerăși**, s.m. **1.** S.n. Diminutiv al lui **fluiet**. **2.** S.m. Fluietar (1). [Pr.: *flu-ie-*] — **Fluiet** + suf. *-aș*.

FLUIERĂT s.n. Faptul de a *fluiera*. [Pr.: *flu-ie-*] — V. **fluiera**.
FLUIERĂTOR, *-OARE, fluietători, -oare*, adj., s.f. **1.** Adj. Care fluietă. **2.** S.f. Fluiet (2). **3.** S.f. Plantă erbacee cu flori galbene-verzui și cu fructe bace roșii (*Tamus communis*). [Pr.: *flu-ie-*] — **Fluiet** + suf. *-ător*.

FLUOMETRU, *fluometre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea debitelor de fluide. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluomètre**.

FLUOR s.n. Element chimic, gaz foarte activ, de culoare galbenă-verzuie, cu miros înăbușitor, care face parte din grupa halogenilor. [Pr.: *flu-or-*] — Din fr. **fluor**.

FLUORESCENȚĂ s.f. Colorant organic fluorescent, obținut din rezorcină și acid ftalic. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluorescène**.

FLUORESCENT, *-Ă, fluorescent, -te*, adj. Care prezintă fluorescență; bazat pe fluorescență. ♦ *Tub fluorescent* = izvor de lumină bazat pe principiul descărcării electrice într-un amestec de gaze și vapori de mercur aflat într-un tub de sticlă. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluorescent**.

FLUORESCENȚĂ, *fluorescențe*, s.f. Proprietatea pe care o au unele substanțe de a emite lumină cât timp sunt iradiate cu radiații luminoase sau ultraviolete. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluorescence**.

FLUORFOSGEN s.n. Substanță toxică sufocantă de luptă. [Pr.: *flu-or-*] — Din fr. **fluorosgène**.

FLUORHIDRIC adj. (În sintagma *Acid fluorhidric* = acid format prin combinarea fluorului cu hidrogenul, care se prezintă sub formă de gaz incolor, toxic și care atacă, în soluție apoasă, majoritatea metalelor și sticla. [Pr.: *flu-or-*] — Din fr. **fluorhydrique**.

FLUORIMETRU, *fluorimetre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea concentrațiilor slabe ale substanțelor fluorescente. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluorimètre**.

FLUORINĂ s.f. Fluorură naturală de calciu, care se găsește sub formă de cristale cubice, transparente, incolore sau de culoare verde, galbenă, roz, violet. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluorine**.

FLUORIZĂ, *fluorizez*, vb. I. Tranz. A adăuga fluor în apa potabilă sau a aplica în mod repetat fluorură de sodiu în scopul reducerii frecvenței și al prevenirii cariilor dentare. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluoriser**.

FLUORIZĂRE, *fluorizări*, s.f. Acțiunea de a *fluoriza* și rezultatul ei. [Pr.: *flu-o-*] — V. **fluoriza**.

FLUOROGRAFIE s.f. Procedeul fotografic de gravură pe sticlă, realizat cu ajutorul acidului fluorhidric. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluorographie**.

FLUOROSCOP, *fluoroscope*, s.n. Aparat folosit pentru determinarea vizuală a intensității fluorescenței. ♦ Ecran fluorescent care transformă radiațiile invizibile în radiații vizibile. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluoroscope**.

FLUOROZĂ, *fluoroze*, s.f. Infecție cronică cu fluor, provocată de prezența acesteia în cantități prea mari în apa de băut. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluorose**.

FLUORURĂT, *-Ă, fluorurați, -te*, adj. (Chim.) Care conține fluor. [Pr.: *flu-o-*] — Din **fluorură**.

FLUORURĂ, *fluoruri*, s.f. Compus al fluorului cu un element chimic sau cu un radical organic; sare a acidului fluorhidric. [Pr.: *flu-o-*] — Din fr. **fluorure**.

FLUȘTURĂ, *fluştur*, vb. I. Tranz. (Pop.) A flutura (4). — Et. nec.

FLUȘTURĂTEC, *-Ă* adj. v. **fluşturatic**.

FLUȘTURĂTIC, *-Ă, fluşturatici, -ce*, adj., s.m. și f. (Pop.) (Om) nestatornic, nebanatic, zvăpăiat; ușuratic, fluturatic. [Var.: **fluşturâtec**, *-ă* adj.] — **Fluştura** + suf. *-atic*.

FLUTTER s.n. Pulație accelerată. ♦ *Flutter arterial* = afecțiune cardiacă manifestată printr-un ritm rapid și regulat, determinat de contracțiile frecvente și regulate ale atriilor. [Pr.: *flătâr*] — Din engl. **flutter**.

FLUTUR s.m. v. **fluture**.

FLUTURĂ, *flătur*, vb. I. **1.** Intrans. (Despre insecte, păsări etc.) A mișca, a bate din aripi; *p. ext.* a zbura. **2.** Intrans. (Despre steaguri, haine, plete etc.) A se mișca, a se legăna în vânt; a fâlfâi. **3.** Intrans. (Reg.; cu determinările „din cap” sau „din coarne”) A mișca, a scutura, a da din cap sau (despre vite) din coarne. ♦ Compus (Pop. și fam.): *flutură-vânt* s.m. și f. = om neserios, nestatornic, derbedeu, vagabond. **4.** Tranz. A mișca un obiect încoace și încolo, a agita în aer, a face să fâlfâie; a flutura. ♦ A învărti prin aer (amenințător) o sabie, un băț etc. — Din **fluture**.

FLUTURĂRE, *fluturări*, s.f. **1.** Acțiunea de a *flutura* și rezultatul ei; fâlfăire, fluturat. **2.** Oscilație a structurilor elastice ale unui avion, produsă de forțele aerodinamice. — V. **flutura**.

FLUTURĂȘ, *fluturași*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *fluture*; fluturel. **2.** (La pl.) Fluture (2). **3.** Bandă de hârtie care cuprinde un text menit să înlocuiască, să rectifice sau să completeze un pasaj dintr-o lucrare. — **Fluture** + suf. *-aș*.

FLUTURĂT s.n. Fluturare. — V. **flutura**.

FLUTURĂTEC, *-Ă* adj. v. **fluturatic**.

FLUTURĂTIC, *-Ă, fluturatici, -ce*, adj., s.m. și f. (Rar) Fluşturatic. [Var.: **fluturâtec**, *-ă* adj.] — **Flutura** + suf. *-atic*.

FLUTURĂTOR, *-OARE, fluturători, -oare*, adj. Care flutură. — **Flutura** + suf. *-ător*.

FLŪTURE, *fluturi*, s.m. **1.** Nume generic dat insectelor din ordinul lepidopterelor, care au corpul bombat sau alungit și catifelat, patru aripi membranoase, acoperite cu solzi mărunți de culori diferite și un aparat bucal adaptat pentru supt, a căror larvă este o omidă. ♦ Compuse: *fluture-de-mătase* = fluture a căruia larvă produce firele de mătase; vierme-de-mătase (*Bombix mori*); *fluture-alb* sau *fluture-de-varză* = albiță; *fluture-roșu* = fluture cu aripi roșii și cu baza aripilor neagră (*Vanessa urticae*). ♦ Fig. (Fam.; la pl.) Idei curioase și extravagante; toane. **2.** (La pl.) Disc de metal mic și sclipitor, care se coase ca ornament pe unele obiecte de îmbrăcăminte (femeiești); fluturaș, paietă. **3.** (Tehn.) Disc care se rotește în jurul unui diametru și care, montat într-o conductă, servește la reglarea cantității de carburant care intră într-un carburator. **4.** (Sport) Procedeu tehnic de înot caracterizat prin mișcarea simetrică și simultană a brațelor, asemănător cu fluturarea unor aripi; probă de înot în care se folosește acest procedeu. [Var.: **flătur** s.m.] — Probabil lat. **flutulus*. Cf. alb. *fluturë*.

FLUTURĂL, *fluturiei*, s.m. **1.** Fluturaș (1). **2.** (La pl.) Plantă erbacee ornamen- tală, cu flori reunite în capitule mari, galbene în partea superioară, purpurii la bază (*Gaillardia aristata*). — **Fluture** + suf. *-el*.

FLUVIAL, *-Ă, fluviali, -e*, adj. Care aparține unui fluviu, privitor la un fluviu; care se face pe un fluviu. [Pr.: *-vi-al*] — Din fr. **fluvial**, lat. **fluvialis**.

FLUVIATIL, *-Ă, fluviatili, -e*, adj. (Bot.; despre plante) De apă curgătoare. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **fluviatil**, lat. **fluviatilis**.

FLUVIOMETRIC, *-Ă, fluviometrici, -ce*, adj. Referitor la măsurarea variației debitului și nivelului unei ape curgătoare [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. **fluviométrique**.

FLUVIOMETRU, *fluviometre*, s.n. Aparat cu care se măsoară variațiile de nivel ale apei unui fluviu. [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. **fluviomètre**.

FLŪVIU, *fluvii*, s.n. Apă curgătoare mare, care se varsă în mări sau în oceane. ♦ Fig. Suvoi; debit mare. — Din lat. **fluvius**.

FLUX, *fluxuri*, s.n. **1.** Fază de ridicare periodică a nivelului apei oceanelor sau a mărilor deschise, în cadrul fenomenului de maree, sub influența mișcării de rotație a Pământului și a atracției Lunii și a Soarelui. ♦ Fig. Revărsare puternică; suvoi; val¹, năvală. ♦ *Flux verbal* = afluență (precipitată), torent de cuvinte în vorbirea cuiva. **2.** (Fiz.) Curent de particule. ♦ *Flux de căldură* = energie termică transferată dintr-o suprafață dată în unitatea de timp. *Flux luminos* = cantitatea de lumină pe care o emite un izvor de lumină într-o unitate de timp. *Flux electric* = produsul dintre inducția electrică și aria suprafeței perpendiculare pe ea pe care o străbate. *Flux magnetic* = produsul dintre inducția magnetică și aria suprafeței perpendiculare pe ea pe care o străbate. *Densitate de flux* = fluxul raportat la unitatea de arie. **3.** (În sintagmele) *Flux tehnologic* = circulația continuă a materiei prime, a semifabricatelor etc. în succesiunea operațiilor dintr-un proces tehnologic. *Producție în flux* = formă de organizare superioară a producției, în cadrul căreia produsele se obțin în condiții de adăncă divizare a procesului tehnologic. *Flux de informație* = raportul dintre cantitatea de informație și timpul în care ea este transmisă. — Din fr. **flux**.

FLUXIŪNE, *fluxiuni*, s.f. (Med.) Concentrare a sângelui sau a altor lichide în anumite țesuturi, din cauza unei inflamații. ♦ *Fluxiune periodică* = numele unei boli de ochi la cai. [Pr.: *-xi-u-*] — Din fr. **fluxion**.

FLUXMĒTRU, *fluxmetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea fluxului luminos sau a fluxului magnetic. — Din fr. **fluxmètre**.

FOAC, *foaci*, s.m. Pește cu corpul alungit, cu capul prelung și curbat și cu aripile roșietice (*Squalius leuciscus*). — Et. nec.

FOAIE, *foi*, s.f. 1. Frunză. ♦ Compus: *foaie-grasă* = numele a două plante erbacee cu frunze cărnoase, cu flori albastre-violete ori albe cu pete galbene (*Pinguicula vulgaris* și *alpina*). ♦ Sepală sau petală. 2. Bucată dintr-un material cu una dintre dimensiuni foarte mică în raport cu celelalte două. 3. Bucată dreptunghiulară de hârtie (de scris); filă a unei cărți, a unui registru sau a unui caiet. ♦ *Foaie volantă* = a) tipăritură pe o singură față care se difuzează cu un prilej deosebit; b) filă de hârtie izolată. ♦ Expr. *A întoarce foaia* sau *a o întoarce pe foaia cealaltă* = a-și schimba atitudinea sau purtarea față de cineva, devenind mai aspru. ♦ (Urmat de determinări) Adevărită, dovadă oficială care atestă un drept, o obligație etc. ♦ *Foaie de drum* = bilet (individual sau colectiv) plătit de autoritatea care-l eliberează și pe baza căruia se poate face o călătorie cu trenul. (Înv.) *Foaie de zestre* (sau *dotală*) = act care consemnează zestrele unei fete sau a unei femei căsătorite. 4. (Înv.) Ziar, revistă. ♦ *Foaie de titlu* = pagina de la începutul unei publicații, pe care este imprimat titlul (și subtitlul) complet al unei cărți, numele autorului, locul și data apariției, editorul sau editura care publică lucrarea. 5. Lățimea unei pânze; bucată de pânză întrebuințată în toată lățimea ei la confecționarea unei haine. ♦ *Foaie de cort* = material gros impermeabil, din care se confecționează corturi sau alte obiecte de protecție. ♦ (La pl.) Fustă. 6. Strat de aluat, subțiat cu verzeaua, din care se fac plăcinte, tăieței etc. [Pr.: *foa-ie*] — Lat. *folia* (pl., devenit *sg.*, al lui *folium*). (4) după fr. **feuille**.

FOAIER, *foaiere*, s.n. Încăpere a unui teatru, în afara sălii de spectacol, destinată recreerii spectatoilor în timpul pauzelor dintre acte. [Pr.: *foa-ier*] — Din fr. **foyer**.

FOALE, *foale*, s.n. 1. Aparat care servește la comprimarea și la suflarea aerului cu ajutorul unei camere cu burduf de piele cu pereți plisați, acționată prin mănere sau printr-un sistem de pârghii. ♦ Burduful plisat al unor instrumente muzicale (acordeon, armonică etc.). ♦ Sac primitiv făcut din pielea unor animale; burduf. 2. (Reg., fam.) Abdomen. [Var.: (1) **foi** s.m.] — Lat. **follicis**.

FOAME s.f. 1. Stare funcțională periodică a organismului care se manifestă prin senzația nevoii de a mânca. 2. Fig. Dorință nestăvilită, pofță lacomă; lăcomie. — Lat. **fames**, -is.

FOĂMETE s.f. Lipsă mare, generală și prelungită de hrană. — Cf. fo a m.e.

FOĂFEC s.m. v. **foarfecă**.

FOĂFECĂ, *foarfeci*, s.f. 1. Unealtă sau mașină-unealtă pentru tăiat, acționată manual sau mecanic, compusă din două lame tăioase suprapuse, având fiecare câte un mâner inelar și fiind unite între ele la mijloc cu un surub. ♦ Săritură care se execută ridicând picioarele unul după altul, ca mișcarea lamelor unei foarfece, practică în unele sporturi. 2. (Ec.; în sintagma) *Foarfeca* sau *foarfecele prețurilor* = decalaj între diferite prețuri. 3. Nod marinăresc format din două sau din trei bucle, folosit la legarea unei parâme. 4. (Bot.; în compusul) *Foarfeca-bălții* = plantă acvatică (submersă), cu frunze rigide dințate, cu flori albe, deschise la suprafața apei (*Stratiotes aloides*). — [Var.: **foarfece** (pl. *foarfece*), s.n., **foarfec** s.m.] — Lat. **forfex**, -icis.

FOĂFECE s.n. v. **foarfecă**.

FOĂRTE adv. 1. (Ca determinativ pe lângă un adjectiv sau un adverb; ajută la formarea superlativului absolut) *Foarte frumos. Foarte bine*. ♦ (Așezat după adjectiv, inv.) *Supărat foarte*. ♦ (Ca determinativ pe lângă o locuțiune adjectivală sau adverbială) *Foarte de dimineață*. ♦ (Ca determinativ pe lângă un substantiv care exprimă o însușire) *E foarte copil pentru vârsta lui*. 2. (Pop.; ca determinativ pe lângă un verb și așezat înaintea lui) Mult, tare. *Prăjiturile foarte îi plăceau*. ♦ (În legătură cu „a multumi”, azi mai ales ir.) *Îți foarte mulțumesc de așa serviciu*. ♦ (Pop.; așezat după verb) *Se mânia foarte*. ♦ (Pop.; așezat între auxiliar și participiu) *Băile de nămol mi-au foarte priit*. — Lat. **forte**.

FOBIE, *fobii*, s.f. Stare patologică de neliniște și de frică obsedantă, lipsită de o cauză obiectivă sau precisă. ♦ Repulsie, antipatie pentru ceva. — Din fr. **phobie**.

FOBURG, *foburguri*, s.n. Suburbie. — Din fr. **faubourg**.

FOC¹, *focuri*, s.n. 1. Ardere violentă cu flăcără și cu dezvoltare de căldură; (concr.) materie în curs de ardere. ♦ (În exclamații sau imprecații; adesea glumeț sau fam.) *Se făcu frumoasă, arz-o focul*. ♦ *Foc de artificii* = ardere de materii inflamabile care produc jerbe de flăcări colorate. ♦ Expr. *A lua foc* = a se aprinde. *A pune pe cineva pe foc* = a cere cuiva ceva cu prea mare stăruință; a insista prea mult ca cineva să acționeze într-un anumit sens. *A se arunca (sau a intra) în foc* (pentru cineva sau ceva) = a-și expune viața (pentru cineva sau ceva). *A lua foc cu mâna altuia* sau *a scoate castanele din foc cu mâna altuia* = a pune pe altcineva să întreprindă o acțiune primejdioasă, a fugi de răspundere, lăsând munca pe seama altuia. *A(-și) pune sau a(-și) băga mâna în foc* (pentru cineva) = a garanta pentru faptele, pentru cineva cuiva. *A lua (sau a prinde) foc cu gura sau a mânca foc* (pentru cineva) = a face tot posibilul, a fi gata la orice sacrificii (în favoarea cuiva), a apăra cu tărie pe cineva. *Harnic (sau iute etc.) (de mânăncă) foc* = foarte harnic (sau iute etc.). *A se face (sau a se mânia, a se supăra) foc (și pară)* = a se înfuria, a turba de mânie. ♦ (Ajută la formarea superlativului absolut, ținând locul lui „foarte”) *Jucării frumoase foc*. ♦ Expr. *De mama focului* = strășnic, grozav. ♦ Arderea din vatră, cuptor, sobă etc., făcută prin degajare de căldură. ♦ Fig. Lumină roșcatică, asemănătoare cu flăcările. ♦ Fig. Strălucire (a unei pietre scumpe, a unui metal prețios etc.). ♦ Dispozitiv de ardere (la o lampă). 2. Incendiu. ♦ Expr. *A trece (o țară, un oraș etc.) prin foc și sabie* = a incendia, a distruge cu forța armată. 3. Împuşcătură; p. ext. salvă, tir. ♦ *Armă de foc* = armă care folosește pulbere

explozivă. *Foc!* = comandă militară pentru începerea unei trageri. ♦ Expr. *A deschide focul* = a începe să tragă cu arma. *A fi (sau a sta) între două focuri* = a fi încolțit din două părți. ♦ Fig. Luptă, război. 4. Lumină, far sau flăcără care reprezintă un anumit semnal în navigația pe apă. II. Fig. 1. Entuziasm, avânt, înflăcărare. ♦ Loc. adj. (*Plin*) *de foc* = înfocat, înflăcărat, aprins. ♦ Loc. adv. *Foc* = cu înflăcărare, cu entuziasm, cu aprindere. ♦ Expr. (Urmat de un genitiv) *În focul...* = în momentele de mare intensitate, în faza culminantă a unei acțiuni. 2. Agilitate, vioiciune, neastâmpăr. 3. Durere, chin, jale, necaz. ♦ Expr. *A-și vârta focul* = a se destăinui, a-și descărca sufletul, a-și spune durerea; a-și descărca nervii, a se răcori. *A-și scoate un foc de la inimă* = a se răzbuna pe cineva; b) a scăpa de o suferință. ♦ Nenorocire, pacoste, urgie. ♦ Expr. (Fam.) *N-o fi foc* = nu e nicio nenorocire. — Lat. **focus**.

FOC², *focuri*, s.n. Pânză triunghiulară susținută de bompres la prora unei nave. — Din fr. **foc**.

FOCAL, -Ă, *focali*, -e, adj. (Fiz.) Privitor la focarul lentilelor sau al oglinzilor. ♦ *Distanță focală* = distanța dintre centrul unei lentile și focarul său. — Din fr. **focal**.

FOCALIZĂ, *focalizez*, vb. I. Tranz. A face să treacă printr-un singur punct toate razele unui fascicul. — Din fr. **focaliser**.

FOCALIZĂRE, *focalizări*, s.f. Acțiunea de a focaliza și rezultatul ei. ♦ Operația de reglare a unui instrument optic, astfel ca imaginea să fie văzută clar. — V. **focaliza**.

FOCĂR, *focare*, s.n. 1. Punct în care se întâlnesc razele convergente reflectate sau refractate de un sistem optic (lentilă, oglindă etc.) pe care au căzut raze paralele. ♦ *Focăr real* = punctul în care se strânge un fascicul de lumină convergent, obținut prin reflexia pe o oglindă sau prin refracția printr-o lentilă a unui fascicul luminos paralel. *Focăr virtual* = punctul din care par că izvorăsc razele unui fascicul de lumină divergent, obținut prin trecerea unui fascicul luminos paralel printr-o lentilă divergentă. 2. (Geom.) Fiecare dintre cele două puncte din planul unei curbe ale căror distanțe până la punctele curbei dau o sumă, o diferență sau un produs constant. ♦ Fiecare dintre cele două puncte ale căror distanțe până la punctele unei suprafețe dau o sumă, o diferență sau un produs constant. 3. Parte a cuploarelor, a cazanelor de abur sau a instalațiilor de încălzit în care se produce arderea combustibilului. 4. (Geol.; în sintagmele) *Focăr magmatic* = bazin magmatic. *Focăr seismic* = hypocentru. 5. Fig. Izvor, sediu principal, punct de concentrare și de răspândire (a unor acțiuni, idei, sentimente etc.). 6. (Med.; în sintagma) *Focăr de infecție* = centru al unui proces inflamator, loc în care se colectează puroiul; loc de unde se pot răspândi microbi ce provoacă infecții; p. ext. loc murdar, neingrijit. 7. (Înv. și pop.) Fochist. — **Foc**¹ + suf. -ar (după fr. *foyer*).

FOCĂ, *foci*, s.f. Nume dat mai multor genuri de mamifere acvatice, carnivore, cu capul rotund, cu corpul alungit și cu picioarele în formă de lopoți, care trăiesc mai ales în regiunile polare (*Phoca*); animal care face parte din unul dintre aceste genuri. — Din fr. **phoque**, lat. **phoca**.

FOCHIST, *fochiști*, s.m. Muncitor calificat care asigură arderea combustibilului într-un focar (3); focar (7). — Din it. **f(u)ochista**.

FOCOMELIE s.f. (Med.) Anomalie congenitală constând în atașarea directă a labelor mâinilor și picioarelor la trunchi. — Din fr. **phocomélie**.

FOCOMÉTRIC, -Ă, *focometrici*, -ce, adj. (Fiz.) Referitor la focometrie. — Din fr. **focométrique**.

FOCOMÉTRIE s.f. (Fiz.) Capitol al opticii care se ocupă cu determinarea distanțelor focale a sistemelor optice. — Din fr. **focométrie**.

FOCOMÉTRU, *focometre*, s.n. Aparat folosit pentru determinarea poziției focarelor și a punctelor principale ale unei lentile sau ale unei oglinzi. — Din fr. **focomètre**.

FOCÓS, -OĂSĂ, *focoși*, -oase, adj., s.n. 1. Adj. Plin de foc¹ (II 1); înfocat, înflăcărat. 2. Adj. (Rar) Roșu ca focul¹; aprins. 3. S.n. Dispozitiv de aprindere a încălzirii explozive (la grenade, bombe, mine etc.). — **Foc**¹ + suf. -os.

FOCSĂNEAN, -Ă, *focsăneni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Focșani. 2. Adj. Care aparține municipiului Focșani sau focșănenilor (1), privitor la municipiul Focșani ori la focșăneni. — **Focșani** (n. pr.) + suf. -ean.

FOCSĂNEANCĂ, *focsănenice*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Focșani. — **Focsănean** + suf. -că.

FOCSÓR s.n. v. **focuşor**.

FOCULÉT, *foculețe*, s.m. Focuşor. — **Foc**¹ + suf. -uleț.

FOCULSÓR, *focușoare*, s.n. Diminutiv al lui **foc¹** (I 1); foculeț. [Var.: **focsór** s.n.] — **Foc**¹ + suf. -uşor.

FÓDRĂ, *fodre*, s.f. Căptușeală din scânduri aplicată pe pereții care separă încăperile unei nave. — Din it. **foдра**.

FOFĂRLICĂ s.f. art. (În expr.) *A umbla cu fofărlică* = a face șmecherii, înșelăciuni; a încerca să înșele pe cineva. — Et. nec.

FOFEÁZĂ, *fofeze*, s.f. Nume dat mai multor obiecte în formă de aripă sau de braț: a) aripa unei ferestre, a unei uși sau a unei porți; b) fiecare dintre brațele care poartă scaunele unui scrânciob; c) fiecare dintre aripile unei mori de vânt; d) fie-care dintre tâlpile războiului de țesut; e) fiecare dintre lopățelele de lemn pe care se întinde tortul când se pune pe vârtelniță; f) fiecare dintre aripile unei grape

articulate. ◇ Expr. *A umbla ca o fofează* = a umbla repede. [Pl. și: *fofezi*] — Et. nec.

FOFÉLNIȚĂ, *fofelnițe*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două stinghii încrucișate ale vârtelniței, pe care sunt așezate cele patru fofeze. 2. Cățuțul meliei. 3. Fig. Gură (ca organ al vorbirii). — **FOFEAZĂ** + suf. *-elniță*. Cf. vârtelniță.

FOFILĂ, *fofilez*, vb. I. Refl. A se strecura neobservat, cu dibăcie; a pătrunde, a se introduce undeva pe furiș; *fig.* a obține o situație bună prin înșelătorie. ◆ Fig. A se sustrage de la o îndatorire; a se eschiva. — Din fr. **fauliler**.

FOFLÉNCHI interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de căderea unui corp; tronc! zdrang! — Onomatopee.

FOFOLÓG, *-OÁGÁ*, *fofologi*, *-oage*, s.m. și f., adj. (Pop.) (Persoană) care evită să facă eforturi; om greoi, leneș, indolent. — Formație onomatopeică.

FÖHN, (2) *föhmuri*, s.n. 1. Vânt cald, uscat și puternic, care bate primăvara dinspre crestele alpine ale munților din Elveția și Austria spre văi, grăbind topirea zăpezilor. 2. Uscător electric pentru păr. [Pr.: *fön*] — Din fr. **foehn**, germ. **Föhn**.

FOI¹ s.m. v. **foale**.

FOI², *foiesc*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre o colectivitate, o mulțime) A se mișca, a umbla încoace și încolo; a mișuna, a forfoti, a fojgăi. ◆ (Despre un loc, o încăpere etc.) A fi plin de lume care mișună. 2. Refl. A nu sta locului, a umbla de colo până colo, a se mișca întruna; a se fâțâi. ◆ A se răsuși de pe o parte pe alta, a se mișca, a se agita în loc (căutându-și o poziție comodă). ◆ Fig. A se codi. 3. Tranz. A face să se înfoaie un obiect de îmbrăcăminte în jurul corpului. — Lat. ***folliere** (= *follere*) sau din **foaie**.

FOIALĂ, *foieli*, s.f. Faptul de a (*se*) **foi**²; mișcare de colo până colo; forfotă, foire; forfoteală. [Pr.: *fo-ia-*] — **Foi**² + suf. *-eală*.

FOICICĂ, *foicele*, s.f. Diminutiv al lui **foaie** (1). [Pr.: *fo-i-*] — **Foaie** + suf. *-ică*.

FOILETĂ, *foiletez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A rășfoi, a frunzări. [Pr.: *fo-i-*] — Din fr. **feuilleter** (după **foaie**).

FOILETÓN, *foiletoane*, s.n. Articol (de literatură, de știință, de artă) sau fragment de roman inserat în partea de jos a paginilor unui ziar, unei reviste etc.; spațiu rezervat în partea de jos a unui ziar pentru o rubrică ce apare cu regularitate cu acest gen de articole. ◇ *Roman-foileton* = roman care se publică pe fragmente într-o serie de numere consecutive ale unui periodic. ◆ Articol de ziar cu caracter satiric care tratează teme de actualitate. [Pr.: *fo-i-*] — Din fr. **feuilleton** (după **foaie**).

FOILETONIST, *-Ă*, *foiletoniști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care scrie foiletoane la o gazetă. [Pr.: *fo-i-*] — Din fr. **feuilletoniste** (după **foaie**).

FOILETONISTIC, *-Ă*, *foiletonistici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Referitor la foileton. 2. S.f. Arta de a scrie foiletoane. 3. S.f. Totalitatea foiletoanelor unui autor. [Pr.: *fo-i-*] — **Foiletonist** + suf. *-ic*.

FOIÓS, *-OÁSÁ*, *foioși*, *-oase*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre arbori) Care are frunze late și căzătoare și face parte din încrengătura angiospermelor. ◆ (Substantivat, f. pl.) Denumire dată unor specii de arbori și de arbuști care au astfel de frunze. 2. S.n. Una dintre cele patru despărțituri ale stomacului animalelor rumegătoare, în care trece hrana după cea de-a doua rumegare. [Pr.: *fo-ios*] — **Foaie** + suf. *-os*, (2) după fr. **feuille**.

FOIRE, *foiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) **foi**² și rezultatul ei; forfotă, foială. — V. **foi**².

FOIȘÓR, *foișoare*, s.n. 1. Terasă deschisă (ridicată mult deasupra pământului), cu acoperișul susținut de stâlpi sau de coloane; cerdac, pridvor. 2. Construcție izolată în curtea sau în grădina unei case; pavilion, chioșc. ◆ Turn. ◇ (Înv.) **Foișor de foc** = turn de observație pentru incendii. [Pr.: *fo-i-*] — Din magh. **folyosó**.

FOITĂJ, *foitaje*, s.n. Aluat franțuzesc. [Pr.: *fo-i-*] — Din fr. **feuilletage** (după **foaie**).

FOIȚĂ, *foițe*, s.f. Diminutiv al lui **foaie**. 1. Foaie subțire de hârtie. ◇ *Foiță de țigară* = bucată mică de hârtie specială, foarte subțire, de formă dreptunghiulară, în care se învește tutunul pentru a face o țigară. ◆ (La pl.; fam., ieșit din uz) Cărți de joc; p. ext. joc de cărți. ◆ Foaie subțire de hârtie roșie, care se folosea în loc de fard. ◆ Foaie subțire de metal. 2. Frunzuliță. 3. (Biol.); în sintagma *Foițe embrionare* = straturile de celule (endodermul, ectodermul și mezodermul) ale embrionului în stadiul de gastrulă. — **Foaie** + suf. *-iță*.

FOJGĂI, *fojgăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre vietăți care se găsec în mare număr pe un spațiu mic și se mișcă neîncetat) A foi², a mișuna (cu zgomot). [Var.: **foșcăi** vb. IV] — Cf. **foșăi**.

FOJGĂIÁLÁ, *fojgăieli*, s.f. (Reg.) Fojgăire. — **Fojgăi** + suf. *-eală*.

FOJGĂITURĂ, *fojgăituri*, s.f. (Reg.) Fășăit, foșnet. [Pr.: *-gă-i-*. — Var.: **foșcăitură** s.f.] — **Fojgăi** + suf. *-tură*.

FOL interj. (Adesea repetat) Cuvânt care redă zgomotul produs de oamenii fără dinți când mestecă. — Onomatopee.

FOLCLÓR s.n. 1. Totalitatea creațiilor artistice, literare, muzicale, plastice etc., a obiceiurilor și a tradițiilor populare ale unei țări sau ale unei regiuni. 2. Știință care se ocupă cu creațiile artistice, obiceiurile și tradițiile populare. — Din fr., engl. **folklore**.

FOLCLÓRIC, *-Ă*, *folclorici*, *-ce*, adj. Care aparține folclorului, privitor la folclor; folcloristic. — Din fr. **folklorique**.

FOLCLORÍSM s.n. Tendință de a exagera elementul folcloric în artă și literatură sau în lucrări teoretice. — **Folclor** + suf. *-ism*. Cf. fr. **Folklorisme**.

FOLCLORÍST, *-Ă*, *folcloriști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu culegerea și cu studierea materialului folcloric; specialist în folcloristică. — Din fr. **folkloriste**.

FOLCLORÍSTIC, *-Ă*, *folcloristici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Folcloric. 2. S.f. Știință care se ocupă cu studiul sistematic al folclorului. — **Folclor** + suf. *-istic*. Cf. germ. **folkloristisch**, **Folkloristik**.

FOLFĂI, *fofăiesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A vorbi sau a mesteca greu (cum fac bătrânii care nu au dinți); a molfăi, a morfoli. — **Fol** + [f|o] + suf. *-ăi*.

FOLÍA s.f. Vechi dans de origine portugheză, cu mișcare rapidă și inegală, care se dansează cu acompaniament de castaniete; melodie după care se execută acest dans. — Cuv. port.

FOLIACÉU, *-CÉE*, *foliacei*, *-cee*, adj. Care seamănă cu o frunză, de consistența și de culoarea unei frunze. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **foliacé**, lat. **foliaceus**.

FOLIANT, *foliante*, s.n. Carte de dimensiuni mari, de obicei formată din coli îndoite o singură dată, cu paginația în folio (1). [Pr.: *-li-ant*] — Din germ. **Foliant**.

FOLIÁT, *-Ă*, *foliați*, *-te*, adj. 1. Care are frunze, cu foi. 2. (Chim.) Dispus în lame subțiri. [Pr.: *-li-at*] — Din fr. **folié**.

FOLIĂȚIE, *foliații*, s.f. 1. Mod de așezare a frunzelor în mugure. 2. Proprietate a unor roci de a se desface ușor de pe anumite suprafețe paralele. [Pr.: *-li-a-*. — Var.: **foliațiune** s.f.] — Din fr. **foliation**.

FOLIATIÚNE s.f. v. **foliație**.

FOLÍCUL, *foliculi*, s.m. Nume generic dat formațiunilor anatomice de dimensiuni reduse în formă de săculeț. — Din fr. **follicule**.

FOLICULĂR, *-Ă*, *foliculari*, *-e*, adj. Privitor la foliculii, care este în legătură cu foliculii. ◇ *Hormon folicular* = foliculină. — Din fr. **folliculaire**.

FOLICULĂ, *folicule*, s.f. Fruct uscat de tipul capsulei, format dintr-o singură carpelă îndoită în formă de cornet. — Din fr. **follicule**.

FOLICULÍNĂ s.f. Hormon secretat de glandele sexuale feminine; preparat medical care conține acest hormon. — Din fr. **folliculine**.

FOLICULÍTĂ, *foliculite*, s.f. Boală de piele caracterizată prin apariția unor bășicuțe pline cu puroi la rădăcina unui fir de păr. — Din fr. **folliculite**.

FÓLIE¹, *folii*, s.f. Foaie subțire din material plastic din care se confecționează pelerine, umbrele etc. — Din germ. **Folie**, it. **folgia**.

FÓLIE², *folii*, s.f. (Fam.) Veselie (zgomotoasă), grozăvie, nebulie (plină de satisfacții); (concr.) lucru grozav, extrem de plăcut, care produce o impresie vie. — Din fr. **folie**.

FÓLIO, *foliouri*, s.n. 1. Format de hârtie sau de carte obținut prin îndoirea colii de hârtie o singură dată. 2. Filă de registru, de carte sau de manuscris numerotată o singură dată, pe o singură față, pentru ambele pagini. [Pr.: *-li-o*] — Din lat. [in]folio, fr. **folio**.

FOLIÓLĂ, *foliole*, s.f. Fiecare dintre frunzulițele care intră în alcătuirea unei frunze compuse. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **foliole**, lat. **foliolum**.

FÓLIU, *folii*, s.n. Curbă geometrică a cărei formă este asemănătoare cu aceea a unei frunze. — Din fr. **folium**.

FOLK s.n., adj. invar. 1. S.n. Stil în muzica ușoară contemporană care folosește motive din muzica populară. 2. Adj. invar. Care aparține folkului (1). — Din engl. **folk**.

FOLKÍST, *-Ă*, *folkiști*, *-ste*, s.m. și f. (Fam.) Cântăreț de muzică folk. — **Folk** + suf. *-ist*.

FOLÓS, *foloase*, s.n. Câștig moral sau material; avantaj, profit, haznă, folosință. ◇ Loc. adj. și adv. *În* (sau *spre*, *pentru*) **folosul cuiva** = în interesul, în avantajul, spre binele cuiva. *Cu folos* = în mod avantajos, cu profit. *De folos* = folositor, avantajos. ◇ Expr. *Ce folos?* = la ce bun? degeaba. — Din ngr. **ófelos**.

FOLOSÍ, *foliosc*, vb. IV. 1. Tranz. A face uz (de ceva); a utiliza, a întrebuința. ◇ Refl. (Urmă de o determinare introdusă prin prep. „de”) *Mă folosesc de dicționar*. 2. Intrans. (Construit cu dativul) A fi de folos, a ajuta (cuiva); a servi. 3. Refl. A avea, a trage folos (din ceva); a profita (de ceva). — Din **folos**.

FOLOSÍNȚĂ, *foliosințe*, s.f. 1. Dreptul de a folosi un bun. 2. (Înv.) Folos. — **Folosi** + suf. *-ință*.

FOLOSÍRE, *foliosiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) **folosi** și rezultatul ei; întrebuințare. — V. **folosi**.

FOLOSÍT, *-Ă*, *foliosiți*, *-te*, adj. Care a fost întrebuințat; care s-a degradat, deteriorat (prin întrebuințare îndelungată); întrebuințat, uzat. — V. **folosi**.

FOLOSÍTÓR, *-OÁRE*, *foliositori*, *-oare*, adj. Care aduce folos, care este de folos, care servește unui scop (bun); util. — **Folosi** + suf. *-tor*.

FOLOȘTÍNĂ, *foloștine*, s.f. (Pop.) 1. Rămășiță de la vegetale fierte, de la boabe de struguri tescuțe etc. 2. Zăpadă care cade în fulgi mari. — Et. nec.

FON, *fonti*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru nivelul de intensitate al unui sunet, apreciat după senzația auditivă pe care o produce acesta. — Din fr. **phone**.

FONATÓR, *fonatoare*, adj. (Fon.; în sintagma *Organ* (sau *aparat*) *fonator* = organ (sau aparat) care produce sunetele vorbirii. — Din fr. **phonateur**.

FONATIÚNE, *fontațiuni*, s.f. Ansamblul fenomenelor care produc vocea. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **phonation**.

FONCIÉRĂ, *fonciere*, s.f. (Înv.) Impozit care se plătea pentru proprietățile agricole. [Pr.: -ci-e-] — Din fr. **foncière**.

FOND, *fonduri*, s.n. **1. I.** (În corelație cu *formă*) Conținut. ♦ *Articol de fond* = articol care tratează o problemă actuală importantă; editorial. *Fond lexical principal sau fondul principal (de cuvinte)* = partea esențială a vocabularului unei limbi, caracterizată prin-o mare stabilitate, cuprinzând toate cuvintele cu mare frecvență care denumesc, de obicei, noțiuni fundamentale și care sunt, în general, cuvinte vechi, cu numeroase derivate și cu multe expresii și locuțiuni. ♦ Loc. adv. *În fond* = în realitate, de fapt. **2.** Totalitatea trăsăturilor esențiale ale caracterului unei persoane (sub aspectul lor pozitiv). **3.** Culoare de bază a unui tablou, a unei țesături etc. pe care se conturează desenele sau figurile; câmp. ♦ Desen executat pe un suport opac, care servește drept decor în desfășurarea desenelor animate. ♦ Ansamblul desenelor sau ornamentelor care se imprimă cu o culoare mată pe suprafața hârtiei, folosite la tipărirea acțiunilor și a altor hârtii de valoare. **4.** Nume dat unor probe sportive care se desfășoară pe distanțe mari și care necesită o deosebită rezistență fizică. **5.** (Fiz.) Radiație greu de înlăturat sau inevitabilă, cu caracter parazit, în prezența căreia se efectuează o experiență sau o măsurare. **II. I.** Valoare materială reprezentată prin bani sau prin alte bunuri economice acumulate sau rezervate pentru un anumit scop. ♦ *Fond de acumulare v. acumulare*. ♦ Expr. (Fam.) *A fi în fonduri* = a avea bani. **2.** Totalitatea bunurilor sau a valorilor de bază dintr-un domeniu al culturii. ♦ *Fond de cărți* = totalitatea cărților pe care le posedă o bibliotecă. — Din fr. **fond**.

FONDĂ, *fondez*, vb. I. Tranz. A pune bază; a întemeia, a înființa, a institui, a crea. ♦ A întemeia afirmații, idei, teorii etc. pe argumente, pe probe. [Var.: **fundă** vb. I] — Din fr. **fonder**, lat. **fundare**.

FONDĂL s.n. v. **fundal**.

FONDĂNT, -Ă, *fondanți*, -te, adj., s.m., s.f. **1.** Adj. Care se moaie, care se topește ușor. **2.** S.m. Substanță sau amestec de substanțe care se adaugă la topirea unui amestec de materiale pentru a coborî punctul de topire al acestora sau pentru a separa impuritățile, formând cu acestea o zgură la suprafața topiturii. **3.** S.f. Bomboană preparată dintr-o umplutură moale cu nucă, zahăr, diferite arome etc., acoperită cu o glazură asemănătoare cu serbetul. ♦ (Adjectival) *Bomboană fondantă*. **4.** S.m. Medicament care ajută la reducerea unei inflamații. — Din fr. **fondant**.

FONDĂRE, *fondări*, s.f. Acțiunea de a se *fonda* și rezultatul ei; întemeiere, înființare, instituire, creare. [Var.: **fundăre** s.f.] — V. **fonda**.

FONDĂT, -Ă, *fondați*, -te, adj. Bazat (pe ceva), întemeiat (1). [Var.: **fundăt**, -ă adj.] — V. **fonda**.

FONDĂTOR, -OĂRE, *fondatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care fondează ceva; întemeietor, ctitor. [Var.: **fundător**, -oăre adj., s.m. și f.] — Din fr. **fondateur**.

FONDIST, -Ă, *fondiști*, -ste, s.m. și f. Sportiv specializat în probele atletice de fond (I 4). — **Fond** + suf. -ist.

FONDŪ, *fonduri*, s.n. Procedeu cinematografic constând din întunecarea continuă a imaginii la sfârșitul unui cadru sau din apariția continuă a imaginii din întuneric. [Pr.: -fōdii] — Din fr. **fondu**.

FONDUE, *fondue*, s.f. Preparat culinar tipic elvețian din sorturi de cașcaval toptit în vin. [Pr.: -fōdii] — Cuv. fr.

FONĒM, *foneme*, s.n. Cea mai mică unitate sonoră a limbii, care are funcțiunea de a diferenția cuvintele între ele, precum și formele gramaticale ale aceluiași cuvânt. ♦ (În trecut) Sunet. — Din fr. **phonème**.

FONEMĂTIC, -Ă, *fonematice*, -ce, adj. Fonologic. — Din fr. **phonématique**.

FONEMIC, -Ă, *fonemici*, -ce, adj. (Lingv.) Privitor la fonem. — Din fr. **phonémique**.

FONETIC, -Ă, *fonetici*, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a lingvisticii care studiază producerea, structura acustică, transmiterea, audiența și evoluția sunetelor limbajului articulat. ♦ *Fonetica generală* = ramură a foneticii care studiază sunetele în general, fără să se oprească la o limbă anumită. *Fonetica descriptivă* (sau *statică*) = ramură a foneticii care se ocupă cu descrierea și clasificarea sunetelor vorbirii în general sau ale unei limbi anumite într-o perioadă determinată. *Fonetica istorică* (sau *evolutivă*) = ramură a foneticii care studiază sunetele unei limbi sau ale unui grup de limbi înrudite în dezvoltarea lor, încercând să stabilească legile după care au loc modificările fonetice. *Fonetica experimentală* (sau *instrumentală*) = ramură a foneticii care studiază sunetele articulate cu ajutorul unor aparate speciale și al unor mijloace tehnice. *Fonetica sintactică* = studiul modificărilor fonetice suferite de un cuvânt sub influența cuvintelor vecine cu care se găsește în relații sintactice. *Fonetica funcțională* = fonologie. **2.** Adj. Relativ la sunetele unei limbi; care țin de fonetică (1), privitor la fonetică. ♦ *Ortografie fonetică* = ortografie bazată pe principiul scrierii cuvintelor după cum se pronunță. — Din fr. **phonétique**.

FONETICIAN, -Ă, *foneticieni*, -e, s.m. și f. Persoană specializată în fonetică; fonetist. [Pr.: -ci-an] — Din fr. **phonéticien**.

FONETISM, *fonetisme*, s.n. **1.** Totalitatea sunetelor unui sistem fonetic. **2.** Mod specific de a pronunța un anumit sunet sau un cuvânt. — Din fr. **phonétisme**.

FONETIST, -Ă, *fonetiști*, -ste, s.m. și f. **1.** Fonetician. **2.** Adept al ortografiei fonetice. — **Fonet**[ic] + suf. -ist.

FONE, **FOANFĂ**, *fonfi*, *foanfe*, adj. (Despre oameni) Care vorbește pe nas, care pronunță nazal; care vorbește cu dificultate; fonfăit, fărânit², fornăit². — Formație onomatopeică.

FONFĂL, *fōnfăi*, vb. IV. Intrans. A vorbi pronunțând cuvintele nazal, ca un fonf; a fărâni, a fornăi (2). — **Fonf** + suf. -ăl.

FONFĂIT, -Ă, *fonfăiți*, -te, adj. (Despre oameni) Fonf; (despre cuvinte sau sunete) roșite nazal, ca de un fonf. — V. **fonfăi**.

FONIATRĒ s.f. Disciplină medicală care studiază tulburările și afecțiunile vocii. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. **phoniatrice**.

FONIĂTRĂ, -Ă, *foniatri*, -e, s.m. și f. Specialist în foniatrie. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. **phoniatre**.

FONIC, -Ă, *fonici*, -ce, adj. **1.** Constituit din sunete; privitor la sunete. **2.** (Despre consoane) Care se pronunță cu vibrarea coardelor vocale; sonor. — Din fr. **phonique**.

FONĒIE s.f. (Rar) Calitate a sunetelor limbii rezultată din vibrarea coardelor vocale în timpul emisiunii lor; sonoritate (a sunetelor limbii). — Din fr. **phonie**.

FONOABSORBĂNT, -Ă, *fonoabsorbant*, -te, adj. (Despre materiale) Care are proprietatea de a absorbi sunetele. [Pr.: -no-ab-] — Din engl. **phonoabsorbant**.

FONOCARDIOGRĂF, *fonocardiografe*, s.n. Aparat care transformă vibrațiile sonore ale inimii în semnale electromagnetice. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **phonocardiographe**.

FONOCARDIOGRĂMĂ, *fonocardiograme*, s.f. Înregistrare grafică a vibrațiilor sonore ale inimii cu ajutorul fonocardiografului. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **phonocardiogramme**.

FONOGRĂF, *fonografe*, s.n. Aparat folosit pentru înregistrarea și reproducerea mecanică a sunetelor. — Din fr. **phonographe**.

FONOGRĂFIC, -Ă, *fonografici*, -ce, adj. Referitor la fonograf. — Din fr. **phonographique**.

FONOGRĂMĂ, *fonograme*, s.f. Mesaj transmis prin telefon și înregistrat automat sau în scris. ♦ Înregistrare a unor vibrații sonore pe bandă de hârtie fotografică, bandă de magnetofon, disc, peliculă cinematografică, CD etc. cu mijloace electrice, mecanice etc. — Din fr. **phonogramme**.

FONOGRAMIC, -Ă, *fonogramici*, -ce, adj. Care ține de fonogramă, privitor la fonogramă; constituit din fonograme. — **Fonogramă** + suf. -ic.

FONOIzolĂNT, -Ă, *fonoizolanți*, -te, adj. Care izolează fonic. [Pr.: -no-i-] — **Fon**[ic] + **izolant**.

FONOIzolĂRE, *fonoizolări*, s.f. Izolare fonică. [Pr.: -no-i-] — **Fon**[ic] + **izolare**.

FONOLÓG, -Ă, *fonologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană specializată în fonologie. — Din fr. **phonologue**.

FONOLÓGIC, -Ă, *fonologici*, -ce, adj. Care ține de fonologie sau de foneme, privitor la fonologie; fonematic. — Din fr. **phonologique**.

FONOLOGĒE s.f. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sunetelor limbii din punctul de vedere al valorii lor funcționale, stabilind sistemele de foneme ale unui idiom și caracterul diferitelor variante; fonetică funcțională. ♦ (Înv.) Fonetică. — Din fr. **phonologie**.

FONOMÉTRIC, -Ă, *fonometrici*, -ce, adj. De fonometrie. — Din fr. **phonométrique**.

FONOMÉTRĒE, *fonometrii*, s.f. Măsurare a intensității sunetelor. — Din fr. **phonométrie**.

FONOMÉTRU, *fonometre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea intensității sunetelor. — Din fr. **phonomètre**.

FONOMĒMIC, -Ă, *fonomimici*, -ce, adj. (În sintagma) *Metodă fonomimică* = metodă de predare a alfabetului prin descrierea repetată a sunetului cu ajutorul gesturilor, al mimicii etc. — Din it. **fonomimico**.

FONOMĒMĒE s.f. Descriere a sunetelor vorbirii prin gesturi (la surdomuți). — Din it. **fonomimia**.

FONÓN, *fononi*, s.m. Particulă fictivă asociată vibrațiilor care se propagă prin masa unui corp cristalin, având frecvențe comparabile cu cele ale sunetelor. — Cf. fr. **phoné**.

FONOTECĂRE, *fonotecări*, s.f. Selecționare și racordare a părților utile ale fonogramelor înregistrate pe bandă de magnetofon sau pe film cinematografic. — Din **fonotecă**.

FONOTĒCĂ, *fonoteci*, s.f. **1.** Colecție de înregistrări sonore pe discuri, pe benzi de magnetofon, CD-uri etc., care se folosește la sonorizarea unor producții artistice (în cinematografie, televiziune etc.). **2.** Mobilă sau încăpere special amenajată în care este depozitată o astfel de colecție. — Din fr. **phonothèque**.

FONT, *fonturi*, s.n. Caracter grafic utilizat în scrierea cu ajutorul calculatorului; set de caractere (cifre, litere, simboluri) conceput în același stil grafic. — Din engl. **font**.

FONTANĒLĂ, *fontanele*, s.f. Spațiu neosificat între oasele cranului la nou-născuții (1); moalele capului. — Din fr. **fontanelle**, lat. **fontanella**.

FONTĂ, (2) *fonte*, s.f. **1.** Aliaj de fier, de carbon și de alte elemente, produs în furnale înalte; tuci (1). **2.** Varietate de fontă (1). — Din fr. **fonte**.

FOR, (2) *foruri*, s.n. **1.** Piață publică în Roma antică, unde era concentrată viața social-politică, religioasă și economică a orașului și unde se judecau procesele. **2.** Autoritate, instanță, organ de stat. **3.** (În sintagma) *For interior* = conștiință. — Din lat. **forum**, (3) fr. **for**.

FORĂ, *forez*, vb. I. Intrans. A săpa găuri de sondă în vederea cercetării structurilor geologice, a explorării sau a exploatării unor zăcăminte de substanțe minerale utile. — Din fr. **forer**, lat. **forare**.

FORABIL, **-Ă**, *forabili*, *-e*, adj. (Despre roci) Care poate fi forat (ușor); care poate fi dislocat prin foraj. — Din fr. **forable**.

FORABILITATE s.f. Proprietate a rocilor de a fi ușor dislocate prin forare. — Din fr. **forabilité**.

FORĂIBĂR, *foraibăre*, s.n. Dispozitiv de metal în formă de șurub îndoit în unghi drept, prevăzut cu filet pe unul dintre brațe, cu care se blochează o ușă, o fereastră etc. — Din germ. **Vorreiber**.

FORĂJ, *foraje*, s.n. 1. Ansamblul operațiilor care se efectuează pentru a realiza o sondă; forare. 2. Ansamblul operațiilor de fărâmare sau de așchiere a rocilor din pragul găurii de sondă, care se execută în vederea adâncirii acesteia. 3. (Rar) Gaură de sondă. — Din fr. **forage**.

FORĂMEN, *foramene*, s.n. Deschizătură, orificiu (anatomic) de dimensiuni foarte mici. — Din lat., fr. **foramen**.

FORAMINIFERE, *foraminifere*, s.n. (La pl.) Nume dat unui ordin de animale unicelulare marine din încercăntura protozoarelor, care au corpul învelit într-o cochilie calcaroasă, alcătuită din una sau din mai multe camere comunicând între ele; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. ♦ (Adjectival; despre roci, strate, formații geologice etc.) Care conține foraminifere. — Din fr. **foraminifere**.

FORĂRE, *forări*, s.f. Acțiunea de a foră și rezultatul ei; operație de săpare a găurilor de sondă și a celor de mină; foraj. — V. **fora**.

FORĂȘ s.n. v. **fărăș**.

FORĂL, pers. 3 *forăie*, vb. IV. Intrans. (Despre animale) A sufla cu forță aer pe nări, a respira zgomotos; a sforăi. — Formație onomatopeică.

FORBĂN, *forbani*, s.m. (Rar) Pirat, corsar; om care nu respectă nicio lege. ♦ *Forban literar* = plagiat. — Din fr. **forban**.

FORCEPS, *forcepsuri*, s.n. Instrument de metalic folosit la extragerea fătului viu în cazul nașterilor dificile. — Din fr. **forceps**.

FORDISM s.n. Sistem de organizare în flux continuu a producției de masă, bazat pe divizarea și simplificarea amănunțită a operațiilor de muncă, pe folosirea benzilor rulante etc. — Ford (n. pr.) + suf. *-ism*.

FORÉHAND, *forehanduri*, s.n. Lovitură executată cu partea exterioară a rachetei sau a paletei de tenis. [Var.: **fórhend** s.n. — Pr. *forhend*] — Cuv. engl.

FORESTIER, **-Ă**, *forestieri*, *-e*, adj. Privitor la păduri; de pădure; în legătură cu exploatarea de păduri; silvic. ♦ *Perdea forestieră* = plantație de pădure, îngustă și lungă, destinată mai ales prevenirii și combaterii procesului de eroziune. [Pr.: *-ti-er*] — Din fr. **forestier**.

FORÉZĂ, *foreze*, s.f. Mașină de forat. — Din fr. **foreuse**.

FOREZIE, *forezii*, s.f. Transportare a indivizilor unei specii de către indivizii altei specii, fără ca între cele două organisme să existe relații de parazitism. — Din fr. **phoresie**.

FORFAIT, *forfait-uri*, s.n. Neprezentare a unui concurent sau a unei echipe la o probă, fază sau etapă a unei competiții sportive, fapt care atrage după sine penalizarea. [Var.: *forfêt* s.n.] — Din fr., engl. **forfait**.

FORFĂL, *forfăi*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A forfoti. [Prez. ind. și: *forfăiesc*] — Formație onomatopeică.

FORFECĂ, *foarfec*, vb. I. 1. Tranz. A tăia în bucăți cu foarfeca sau cu alt obiect tăios. 2. Tranz. Fig. A cerceta o operă literară sau științifică cu o minuțiozitate exagerată, cu scopul de a o critica și de a o pune într-o lumină defavorabilă. ♦ A critica aspru, a muștra cu severitate. ♦ (Rar) A bate. 3. Intrans. Fig. A vorbi mereu, fără încetare (bărfind, clevetind); a bodogăni. — Lat. **forficare**.

FORFECĂR, *forfecări*, s.m. Gândac negru, lipsit de aripi posterioare, dăunător pentru vița-de-vie (*Lethrus cephalotes*). — **Foarfecă** + suf. *-ar*.

FORFECĂRE, *forfecări*, s.f. 1. Acțiunea de a forfecă și rezultatul ei; forfecătură. 2. Solicitare simplă a unei piese, a unei bare, a unui arbore etc. prin acțiunea unor forțe opuse care acționează transversal. — V. **forfecă**.

FORFECĂTURĂ, *forfecături*, s.f. Forfecare; fig. muștruliuială, bătaie. — **Forfecă** + suf. *-ătură*.

FORFECUȚĂ, *forfecuțe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *foarfecă*; foarfecă (1) mică (pentru tăiat unghiile). 2. Pasăre mică, cu penele cărămizii, cu ciocul puternic având vârfulurile încrucișate ca niște foarfeci (*Loxia curvirostra*). — **Foarfecă** + suf. *-uță*.

FORFÉT s.n. v. **forfait**.

FORFETĂR, **-Ă**, *forfetări*, *-e*, adj. (Despre tarife, taxe, impozite etc.) Care este dinainte stabilit la o sumă globală și invariabilă. — Din fr. **forfaitaire**.

FÓRFOT s.n. v. **forfotă**.

FÓRFOTĂ s.f. Mișcare grăbită și zgomotoasă de colo până colo; forfoteală, foială. ♦ Expr. (Adverbial) *A umbla forfota* = a umbla grăbit (și fără rost) de colo până colo; a forfoti. [Var.: **fórfot** s.n.] — Din **forfoti** (derivat regresiv).

FORFOTEĂLĂ, *forfoteli*, s.f. Forfotă. — **Forfoti** + suf. *-eală*.

FORFOTÍ, *forfotesc*, vb. IV. Intrans. 1. A umbla de colo până colo grăbit, iute; a foi?, a furnica, a roi, a mișuna, a forfăi. 2. A fierbe cu zgomot înăbușit; a cločiti încet, pototli. — Formație onomatopeică.

FORFOTITÓR, **-OĂRE**, *forfotitori*, *-oare*, adj. Care forfotește. — **Forfoti** + suf. *-tor*.

FÓRHEND s.n. v. **forehand**.

FÓRINT, *forinți*, s.m. Monedă divizionară în Ungaria. — Din magh. **forint**.

FORJĂRE, *forjez*, vb. I. Tranz. A lucra, a prelucra un metal sau un aliaj prin deformare plastică, la cald sau la rece, cu ajutorul unui ciocan sau al unei prese. — Din fr. **forger**.

FÓRJĂBIL, **-Ă**, *forjabili*, *-e*, adj. (Despre metale sau aliaje) Care poate fi forjat. — Din fr. **forgeable**.

FORJABILITATE s.f. Proprietate a unui metal sau a unui aliaj metalic de a se deforma plastic la cald sau la rece sub acțiunea unor forțe de lovire (ciocan) sau de presare. — Din **forjabil** + suf. *-itate*.

FORJĂR, *forjări*, s.m. Forjor. — **Forjă** + suf. *-ar*.

FÓRJÁT, **-Ă**, *forjați*, *-te*, adj. (Despre metale sau aliaje) Lucrat prin forjare. ♦ *Fier forjat* = oțel lucrat cu ciocanul în diferite forme și întrebuințat în ornamentație. — V. **forja**.

FÓRJĂ, *forje*, s.f. 1. Instalație simplă, fixă sau mobilă, pentru încălzirea metalelor în vederea forjării lor la cald. ♦ *Forjă de câmp* = forjă portativă cu vatră de fontă și cu un ventilator acționat cu piciorul prin intermediul unei pedale. 2. Cantitate de metal care se încălzește o dată la forjă (1). 3. Forjărie. — Din fr. **forge**.

FÓRJĂRIE, *forjării*, s.f. Atelier în care se execută operații de forjare, prin deformare plastică, la cald sau la rece; forjă (3). [Var.: **forjerie** s.f.] — **Forjă** + suf. *-ărie*. Cf. fr. *forgerie*.

FORJERIE s.f. v. **forjărie**.

FÓRJOR, *forjori*, s.m. Muncitor care lucrează la forjă (1); *p. gener.* fierar. — Din fr. **forgeur**.

FORMA, *forme*, vb. I. Tranz. 1. A da ființă și formă unui lucru; a face. ♦ Refl. A lua ființă, a lua naștere. 2. A educa, a crește. 3. (Despre mai multe elemente) A alcătui, a compune. ♦ A constitui, a reprezenta. 4. (Tehn.) A confecționa forme de turnătorie, a îndeplini operația de formare (2). — Din fr. **former**, lat. **formare**.

FORMĂL, **-Ă**, *formali*, *-e*, adj. 1. Privitor la formă, care ține de formă, de aparență. ♦ (Adverbial) În aparență. 2. Formulată precis; categoric, expres. 3. Pătruns de formalism; făcut de formă (7). 4. (Despre unele acte juridice) Care necesită anumite forme pentru a fi socotit legal și valabil. — Din fr. **formel**, lat. **formalis**.

FORMALDEHIDĂ, *formaldehyde*, s.f. Produs gazos folosit la fabricarea rășinilor, a unor coloranți, medicamente, explozive, tananți, ca dezinfecant etc.; aldehydă formică. — Din fr. **formaldéhyde**.

FORMALINĂ, *formaline*, s.f. (Farm.) Formol. — Din fr. **formaline**.

FORMALISM s.n. 1. Orientare estetică ce acordă preeminență formei operei, în detrimentul conținutului. 2. Atitudine caracterizată prin respectarea strictă a formei în dauna fondului problemelor. ♦ Atitudine conformistă, exagerat de protocolară. — Din fr. **formalisme**.

FORMALIST, **-Ă**, *formaliști*, *-ste*, s.m. și f., adj. 1. (Persoană) care dă dovadă de formalism (1). 2. (Persoană) a cărei activitate este pătrunsă de formalism (2). ♦ (Persoană) cu atitudine de politețe protocolară, cerimonioasă, exagerată și uneori nesinceră. — Din fr. **formaliste**.

FORMALITATE, *formalități*, s.f. Condiție de formă impusă de o dispoziție legală pentru îndeplinirea și valabilitatea unui act juridic. ♦ Cerință impusă de regulile de politețe. — Din fr. **formalité**.

FORMALIZĂ, *formalizez*, vb. I. 1. Tranz. A realiza o formalizare (1). 2. Refl. A se supăra, a se simți jignit de nerespectarea unor reguli (neînsemnate) de politețe. — Din fr. **formaliser**.

FORMALIZĂRE, *formalizări*, s.f. 1. (Log.) Procedeu prin care se dau regulile de formare a enunțurilor și de derivare a lor unele din altele. 2. Supărare, jignire pricinuită de nerespectarea unor reguli (neînsemnate) de politețe. — V. **formaliza**.

FORMĂNT, *formanți*, s.m. (Fon.) Zonă de maximă relevanță a unui spectru acustic. ♦ Element constitutiv al unei entități lingvistice complexe (sunet, cuvânt, sintagmă, propoziție etc.). — Din fr. **formante**.

FORMĂR, *formari*, s.m. Formator (1). — **Formă** + suf. *-ar*.

FORMĂRE, *formări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) forma și rezultatul ei; formație (1). ♦ Pregătire, instruire, educare; creare. 2. Operație de confecționare și de asamblare a părților constitutive și a miezurilor care alcătuiesc o formă de turnătorie. — V. **forma**.

FORMĂT¹, *formate*, s.n. Ansamblul dimensiunilor care caracterizează forma și mărimea unui corp plat; *p. gener.* dimensiune. ♦ Totalitatea dimensiunilor unei tipărituri în funcție de modul în care sunt împăturite colile de tipar care o alcătuiesc; dimensiunile zățului pe o pagină. — Din fr. **format**.

FORMĂT², **-Ă**, *formați*, *-te*, adj. Instruit, educat, pregătit. ♦ Maturizat; matur. — V. **forma**.

FORMATĂ, *formatez*, vb. I. Tranz. A pregăti un disc magnetic pentru a putea fi folosit de calculator. — Din engl. **format**.

FORMATĂRE, *formatări*, s.f. Acțiunea de a forma și rezultatul ei. — V. **formată**.

FORMATÍV, **-Ă**, *formativi*, *-e*, adj. Care formează aptitudini, deprinderi prin educație. — Din fr. **formatif**.

FORMATÓR, -OĂRE, *formatori, -oare*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Muncitor calificat care confecționează forme de turnătorie; formar. 2. Adj. Care are capacitatea, posibilitatea de a forma. — **Forma** + suf. *-tor*.

FORMAȚIE, *formații*, s.f. 1. Alcătuire, întocmire, organizare, constituire. 2. (Geol.) Strat de roci caracterizate prin anumite particularități ale constituției lor și care s-au format în anumite condiții geologice dintr-o anumită perioadă de timp. 3. Mod de dispunere a militarilor pentru un anumit scop. 4. Ansamblu, echipă artistică. 5. Componenta unei echipe sportive; echipă sportivă. 6. Modul de dispunere (în coloană sau în linie) a unui grup de sportivi. 7. Combinație de cifre, de figuri sau de poziții la unele jocuri sportive, distractive sau de noroc (șah, loto, pronosport etc.). [Var.: **formațiune** s.f.] — Din fr. **formation**, lat. **formatio, -onis**.

FORMAȚIUNE s.f. v. **formație**.

FÓRMĂ, *forme*, s.f. 1. (Fil.; în corelație cu *conținut*) Categorie care desemnează structura internă și externă a unui conținut, modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect sau un proces. 2. *Forme ale conștiinței sociale* = forme distincte ale vieții spirituale ale societății, care se deosebesc prin obiectul lor specific, prin funcția lor socială specifică și prin modul specific de reflectare a existenței sociale (filosofia, morală, arta, știința etc.). 3. Normă morală care trebuie respectată. 4. (Geom., Fiz., Tehn.) Aspectul unei figuri în care nu se ține seamă de mărimea ei. 5. Înfrățire, aspect (exterior), contur, siluetă. 6. Expr. *A fi în formă* = a fi, a se găsi în cele mai bune condiții (fizice și intelectuale). 7. (Sport) Stare de maximă capacitate de efort a organismului, obținută prin antrenament, disciplină, viață sportivă etc. 8. (Geogr.; în sintagma) *Formă de relief* = denivelare a suprafeței pământului, rezultat al interacțiunii agenților geografici interni și externi. 9. Totalitatea mijloacelor de exprimare a conținutului unei opere artistice. 10. Totalitatea mijloacelor de expresie (melodie, ritm, armonie etc.) care redau conținutul unei compoziții muzicale; structura unei compoziții muzicale. 11. Fel, chip, mod. 12. Mod de organizare, de conducere politică, socială etc. 13. *Formă de guvernământ* = mod de organizare și de funcționare a conducerii statului. 14. Dispoziție de procedură (care poate atrage anularea unui act sau a unei hotărâri judecătorești). 15. Loc. adv. *De (sau, rar, pentru) formă* = de ochii lumii, pentru a salva aparențele; formal (1). 16. (Lingv.) Inveliuș sonor al unui cuvânt prin care se exprimă sensul, valoarea sau funcția gramaticală a acestuia. 17. Vas, tipar, model care servește pentru a da unor materiale o anumită înfrățire, un anumit aspect exterior. 18. (Tehn.) Piesă prevăzută cu o cavitate de o anumită configurație în care se toarnă un material și care reprezintă negativul obiectului obținut prin turnare. 19. (Tipogr.) Pagină de zaț completată de jur împrejur cu material de albitură și închisă într-o ramă metalică, gata pentru a fi introdusă în mașina de tipar. — Din fr. **forme**, lat. **forma**.

FORMIÁT, *formiați*, s.m. Sare a acidului formic. [Pr.: *-mi-at*] — Din fr. **formiate**.

FÓRMIC, *-Ă, formici, -ce*, adj. (În sintagmele) *Acid formic* = acid organic corosiv, lichid, incolor, volatil, care se găsește în corpul furnicilor roșii, în frunzele de urzică etc. și care se prepară și pe cale chimică, având întrebuințări în industria textilă, farmaceutică și în tăbăcării. *Aldehidă formică* v. *aldehidă*. — Din fr. **formique**.

FORMIDÁBIL, *-Ă, formidabili, -e*, adj. Care umește prin însușiri neobișnuite; extraordinar, uluitor, colosal. — Din fr. **formidable**, lat. **formidabilis**.

FORMÓL s.n. Soluție apoasă de formaldehidă, cu miros puternic, întrebuințată ca dezinfectant și ca antiseptic; formalină. — Din fr. **formol**.

FORMOLIZÁ, *formolizéz*, vb. I. Tranz. 1. A dezinfecta cu formol. 2. A fixa țesuturile animale cu formol. — Din **formol**.

FORMOLIZÁRE, *formolizări*, s.f. 1. Dezinfectare cu formol a unei încăperi și a obiectelor contaminate cu microorganisme patogene. 2. Tratare a unui cadavru cu o soluție de formol pentru a conserva structura celulelor, a țesuturilor și a organelor. — V. **formoliza**.

FORMULÁ, *formulez*, vb. I. Tranz. A da o formă precisă unui gând, unei idei, unei hotărâri etc.; a exprima prin cuvinte, a enunța. — Din fr. **formuler**.

FORMULÁR, *formulare*, s.n. 1. Imprimat cu mai multe spații albe, care se completează în vederea întocmirii unui act, a unui tabel etc. 2. Broșură sau volum care cuprinde formulele uzuale dintr-o ramură a unei științe; culegere de formule. — Din fr. **formulaire**.

FORMULÁRE, *formulări*, s.f. Acțiunea de a formula și rezultatul ei. — V. **formula**.

FORMULARÍSTIC, *-Ă, formularistici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Cu formular (1); de formular (1). 2. S.f. Activitate legată de realizarea și folosirea formularelor. — **Formular** + suf. *-istic*.

FORMULÁ, *formule*, s.f. 1. Enunț precis al regulii de urmat pentru efectuarea unei anumite operații; expresie precisă, generală și invariabilă a unei idei, a unei relații, a unei legi etc. (care se poate aplica mai multor cazuri particulare). 2. Frază-timp folosită oral în anumite ocazii sau în scris la redactarea unor acte, sentințe etc. 3. *Formulă de politețe* = formulă convențională de exprimare sau de adresare, consacrată prin uz. 4. (Mat.) Relație, în general simbolică, care exprimă o proprietate cu caracter general și care servește la rezolvarea problemelor de același gen. 5. Expresie în simboluri chimice care reprezintă compoziția calitativă și cantitativă a

moleculei unei substanțe. 6. Parolă. 7. Mijloc, soluție. — Din fr. **formule**, lat. **formula**.

FORNÁI, *fornăi*, vb. IV. Intrans. (Rar) 1. A sfîrași. 2. A fonfăi, a fărnași. — Formație onomatopeică.

FORNÁIALÁ, *fornăieli*, s.f. (Rar) Fornăit¹. [Pr.: *-nă-ia-*] — **Fornăi** + suf. *-eală*.

FORNÁIT¹ s.n. Faptul de a *fornăi*; fornăială. — V. **fornăi**.

FORNÁIT², *-Ă, fornăiți, -te*, adj. Fonf; fărnait². — V. **fornăi**.

FORPÍC, *forpice*, s.n. Compartiment etanș la prora unei nave, destinat să limiteze invadarea apei și în care se păstrează lanțul ancorei, vopsele, odgoane etc. — Din germ. **Vorpick**. Cf. engl. *fore peak*.

FORSÍTIA, *forsíții*, s.f. Arbust ornamental cu flori galbene, dispuse pe toată lungimea ramurilor și care apar înaintea frunzelor (*Forsythia*). [Pr.: *-fi-a*. — Var.: **forziția** s.f.] — Din lat. **Forsythia**, denumirea științifică a arbustului.

FORSTERÍT s.n. Silicat natural de magneziu din grupa olivinei, cristalizat în sistemul rhombic, cenușiu-gălbui, sticlos. — Din fr. **forstérite**.

FÓRSPAN, *forspanuri*, s.n. (Cin.) Film alcătuit, în scopuri publicitare, din secvențe extrase dintr-un film de lung-metraj. [Acc. și: *forspán*. — Pl. și: *forspane*] — Din germ. **Vorspan**.

FORT, *forturi*, s.n. Lucrare de fortificație construită din zidărie, cu contur poligonal, care face parte dintr-un sistem de întăriți și care este menită să apere un centru important sau o linie strategică. — Din fr. **fort**.

FORTÁREÁȚĂ, *fortărețe*, s.f. Loc important din punct de vedere militar, puternic întărit, pregătit pentru apărare de lungă durată în caz de asediu. 2. *Fortăreță zburătoare* = denumire dată în timpul celui de al Doilea Război Mondial unor avioane de bombardament foarte mari. — După fr. **forteresse**.

FÓRTE adj. invar., adv. 1. Adj. invar. (Livr.) Tare, puternic. 2. Expr. *A se face forte* = a face toate eforturile pentru a reuși într-o acțiune, a se declara capabil, în stare să depășească o încercare dificilă. 3. Adv. (Indică modul de executare a unei bucați muzicale) Cu sonoritate intensă, puternică; tare. 4. *Forte fortissimo* = extrem de tare. — Din it. **forte**, lat. **fortis**.

FORTIFIÁNT, *-Ă, fortifianti, -te*, adj., s.n. (Medicament) întăritor; tonic. [Pr.: *-fi-ant*] — Din fr. **fortifiant**.

FORTIFICÁ, *fortific*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A face ca organismul să fie mai puternic, mai rezistent; a (se) întări, a (se) oțeli. 2. Tranz. A întări un loc prin lucrări de fortificație. — Din lat. **fortificare**, fr. **fortifier**.

FORTIFICÁRE, *fortificări*, s.f. Acțiunea de a (se) fortifica și rezultatul ei. — V. **fortifica**.

FORTIFICÁȚ, *-Ă, fortificați, -te*, adj. 1. (Despre oameni) Cu organismul întărit. 2. (Despre locuri, localități) Întărit printr-un sistem de fortificație. — V. **fortifica**.

FORTIFICÁȚIE, *fortificații*, s.f. Construcție militară de apărare împotriva mijloacelor de luptă ale inamicului și pentru a înlesni acțiunea de observare și de folosire a mijloacelor de luptă proprii. — Din fr. **fortification**, lat. **fortificatio**.

FÓRTÍSSIMO adv. (Indică modul de executare a unei bucați muzicale) Cu cea mai mare intensitate sau putere; foarte tare. — Cuv. it.

FÓRTRÁN s.n. (Inform.) Primul limbaj de programare de nivel înalt, utilizat în aplicațiile tehnico-științifice. — Din engl., fr. **fortran**.

FORTUÍȚ, *-Ă, fortuiți, -te*, adj. (Livr.) Venit pe neașteptate; neprevăzut, inopinat; întâmplător. — Din fr. **fortuit**, lat. **fortuitus**.

FÓRTÚNA n.pr. (Livr.) Soartă, destin; noroc, șansă. — Cuv. lat.

FÓRȚĂ, *forțe*, vb. I. Tranz. 1. A determina cu forța pe cineva la ceva; a sili, a constrânge, a obliga. 2. Refl. A-și da osteneala, a se strădui, a face un efort. 3. A mânuși cu violență un mecanism, o închizătoare etc., deteriorându-l; a sfărâma a sparge. 4. Expr. *A forța ușa cuiva* = a intra cu sila în casa cuiva. *A forța (cuiva) mâna* = a constrânge (pe cineva) să facă ceva. *A forța nota* = a întrece măsura în comportarea față de cineva; a exagera. 5. A supune la un efort prea mare o mașină, un animal etc. 6. (Mil.) A trece peste un obstacol în ciuda rezistenței opuse de inamic. — Din fr. **forcer**, it. **forzare**.

FÓRȚĂMÉNTÉ adv. În chip necesar; obligatoriu; forțat. — Din fr. **forcément**. Cf. it. **forzatamente**.

FÓRȚĂRE, *forțări*, s.f. Acțiunea de a (se) forța și rezultatul ei; silire, spargere, stricare. — V. **forța**.

FÓRȚÁT, *-Ă, forțați, -te*, adj. 1. Făcut sau impus cu forța, prin constrângere. 2. *Aterizare forțată* = aterizare impusă de forța împrejurărilor. 3. Realizat printr-o acțiune violentă, printr-un efort, cu învingerea unor dificultăți. 4. (Despre uși, lacăte) Deschis cu forța. 5. (Despre zămbete, gesturi etc.) Silit, nenatural, nefiresc; artificial, fals. — V. **forța**.

FÓRȚĂ, *forțe*, s.f. I. 1. Capacitate pe care o au ființele vii de a depune un efort, de a executa acțiuni fizice prin încordarea mușchilor; putere fizică, vigoare, tărie. 2. Tur de forță v. tur. 3. Tărie, putere. 4. Energie (morală). 5. Aptitudine, capacitate, puțință de a realiza ceva. 6. Loc. adj. *De forță* = foarte capabil. 7. Persoană înzestrată cu putere și cu energie, care acționează intens într-un anumit domeniu de activitate. 8. (De obicei la pl. și urmat de determinarea „armată”) Totalitatea unităților militare ale unui stat; armată. 9. *Forțe militare* = subunitățile, unitățile, marile unități și formațiile care intră în compunerea forțelor armate. *Forță vie* = termen prin care se denumește în mod obișnuit pe câmpul de luptă personalul militar. 10. (Ec.; în sintagma) *Forță de muncă* = capacitatea de muncă a omului,

totalitatea aptitudinilor fizice și intelectuale ale omului puse în funcțiune pentru crearea bunurilor economice; *p. ext.* totalitatea persoanelor care dispun de capacități de muncă. **II. 1.** Energie existentă în natură. ♦ (Fiz.) Acțiune care, exercitată de un sistem fizic asupra altuia, îi schimbă starea de repaus sau de mișcare sau îl deformează; *spec.* acțiune mecanică care schimbă starea de mișcare a unui corp; mărime dirijată care reprezintă această acțiune. **2.** (Fiz.; inv.) Energie. ♦ *Forță motoare* = energie folosită pentru punerea în mișcare a corpurilor. *Forță de tracțiune* = forță exercitată de un vehicul motor (locomotivă, navă, tractor etc.) asupra unei mașini sau a unui vehicul pe care îl remorchează. **III. 1.** Putere de constrângere, violență. ♦ Loc. adv. *Cu forța* = în mod forțat, cu silă. *Prin forța împrejurărilor* = constrâns de motive obiective. **2.** (În sintagma) *Caz de forță majoră* = situație în care cineva nu poate acționa sau proceda așa cum ar dori, din cauza unor constrângeri. — Din fr. **force**, it. **forza**.

FÓRUM, forumuri, s.n. Adunare, întrunire (de mare amploare și importanță). — Din lat., fr. **forum**.

FORZATO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Puternic; accentuat. [Pr.: *forțăto*] — Cuv. it.

FÓRZAT, forzături, s.n. Foaițe duble de hârtie grosă, albă sau colorată, care face legătura dintre blocul de carte și scoarțe. [Pl. și: *forzațe*] — Din germ. **Vorsatz**.

FORZȚIA s.f. v. **forsiția**.

FÓSĂ, fose, s.f. 1. Depresiune, șanț sau orificiu de pe suprafața unei structuri anatomice. **2.** (Geogr.; în sintagma) *Fosă abisală*, v. *abisal*. **3.** (De obicei urmat de determinările „orchestrei” sau „de orchestră”) Spațiu aflat sub avanscenă, destinat de obicei orchestrei; loja orchestrei. — Din fr. **fosse**, lat., it. **fossa**.

FOSĂLĂLĂ, fosălieli, s.f. Făsăială. [Pr.: *-să-ia-*] — **Fosăi** + suf. *-eală*.

FOSĂTĂ, fosete, s.f. (Anat.) Gropiță (2). — Din fr. **fossette**.

FOSFAT, fosfați, s.m. Nume generic dat sărurilor acidului fosforic rezultate prin reacția acestuia cu o bază. ♦ *Fosfat de calciu* = sare de calciu a acidului fosforic, folosită ca îngrășământ agricol. *Fosfat de sodiu* = sare de sodiu a acidului fosforic, întrebuințată la dedurizarea apei și în analize chimice. — Din fr. **phosphate**.

FOSFATĂ, fosfatez, vb. I. Tranz. **1.** A îngrășa cu fosfați terenurile de cultură. **2.** A adăuga fosfat de calciu în mustul de struguri, pentru a activa fermentația și pentru a mări procentul de alcool în vin. **3.** A acoperi obiectele de oțel sau de fontă cu un strat de fosfat cristalin (pentru a le proteja contra agenților corosivi). — Din **fosfat**. Cf. fr. **phosphate**.

FOSFATĂRE, fosfatări, s.f. Acțiunea de a *fosfata* și rezultatul ei. — V. **fosfata**.

FOSFATĂZĂ, fosfataze, s.f. Enzimă care participă la toate procesele organice fundamentale. — Din fr. **phosphatase**.

FOSFĂTIC, -Ă, fosfatici, -ce, adj. (Chim.) Cu fosfat. — Din fr. **phosphatique**.

FOSFĂTIDĂ, fosfatide, s.f. Substanță din clasa lipidelor în a cărei moleculă intră fosforul, prezentă mai ales în țesutul nervos. — Din fr. **phosphatide**.

FOSFENĂ, fosfene, s.f. Tulburare vizuală (sub formă de scântei) ce apare în afecțiuni oftalmologice sau în urma unor excitații mecanice ale retinei. — Din fr. **phosphène**.

FOSFÎT, fosfiți, s.m. Sare a acidului fosforos. — Din fr. **phosphite**.

FOSFOR s.n. Element chimic otrăvitor, ușor inflamabil, care se găsește în natură mai ales sub formă de fosfați, în organismul animal, în guano și în solurile fertile. [Acc. și: *fosfôr*] — Din fr. **phosphore**.

FOSFORĂT, -Ă, fosforați, -te, adj. Care conține fosfor. — Din fr. **phosphoré**.

FOSFORESCENT, -Ă, fosforescenți, -te, adj. Care poate produce fosforescență. — Din fr. **phosphorescent**.

FOSFORESCENȚĂ, fosforescențe, s.f. Proprietate a unor compuși chimici de a emite lumină ca urmare a iradierii lor prealabile; calitatea de a lumina în întineric; *p. ext.* sclipire. — Din fr. **phosphorescence**.

FOSFORIC, -Ă, fosforici, -ce, adj. **1.** (În sintagma) *Acid fosforic* = acid oxigenat al fosforului, întrebuințat la obținerea de îngrășăminte mixte, la acidularea unor băuturi răcoritoare etc. **2.** Fig. Luminos, strălucitor, fosforescent. — Din fr. **phosphorique**.

FOSFORISM s.n. Intoxicație cronică cu fosfor, caracterizată prin faptul că oasele devin sfărâmiçoase și se fracturează ușor. — Din fr. **phosphorisme**.

FOSFORÎT, fosforite, s.n. Fosfat natural de calciu, folosit la prepararea îngrășămintelor. — Din fr. **phosphorite**.

FOSFORÓS, -OASĂ, fosforosi, -oase, adj. (În sintagmele) *Acid fosforos* = acid anorganic al fosforului, solubil în apă, în alcool și în eter, folosit ca reducător puternic în chimia analitică. *Anhidridă fosforoasă* = trioxid de fosfor. — Din fr. **phosphoreux**.

FOSFOROSCÓP, fosforoscoape, s.n. Instrument pentru măsurarea duratei de emisie a luminii prin fosforescență. — Din fr. **phosphoscope**.

FOSFURĂ, fosfuri, s.f. Combinație a fosforului cu un metal, folosită la combaterea rozătoarelor. — Din fr. **phosphure**.

FOSGÉN s.n. Compus chimic sub formă de gaz incolor, ușor lichefiabil, cu miros sufocant, puternic iritant al ochilor, foarte toxic, folosit în industria coloranților, medicamentelor etc. și ca gaz de luptă. — Din fr. **fosgène**.

FOSÍL, -Ă, fosili, -e, s.f., adj. **1.** S.f. Rest sau urmă de organism animal sau vegetal din trecutul geologic, conservat în depozite sedimentare. ♦ (Ir.) Bătrân (cu idei

și atitudini învechite). **2.** Adj. (Despre organisme, formații geologice etc.) Care a existat, care s-a format în trecutul geologic al Pământului. — Din fr. **fossile**, lat. **fossilis**.

FOSILIFÉR, -Ă, fosiliferi, -e, adj. (Geol.; despre roci) Cu fosile (1). — Din fr. **fossilifère**.

FOSILIZĂ, fosilizez, vb. I. Refl. (Adesea fig.) A se transforma în fosilă. — Din fr. **fossiliser**.

FOSILIZĂRE, fosilizări, s.f. Acțiunea de a *se fosiliza* și rezultatul ei; ansamblu de fenomene fizice, chimice și biologice care conduc la conservarea resturilor și urmelor de organisme în scoarța Pământului. — V. **fossiliza**.

FOST, -Ă, foști, -ste, adj. (Despre oameni) Care a avut o calitate, o funcție, un rang, un nume etc. pe care nu-l mai are. ♦ De altădată, de pe vremuri, de odinioară. ♦ (Despre lucruri) Care a aparținut în trecut cuiva; care și-a pierdut vechea destinație. ♦ (Substantivat, n.; neobișnuit) Ceea ce s-a petrecut în trecut; faptele trecute. — V. **fi**.

FOSTERÍT, fosterite, s.n. Grup de rășini folosite la impregnarea izolației înfășurător electrice. — Din fr. **fostrérite**.

FOȘĂÍ, pers. 3 fôșăie, vb. IV. Intrans. A fâșăi. [Prez. ind. și: *fôșăiesc*] — Formație onomatopeică.

FOȘCĂÍ vb. IV v. **fojgăi**.

FOȘCĂITURĂ s.f. v. **fojgăitură**.

FOȘNĂÍ vb. IV v. **foșni**.

FOSNET, foșnete, s.n. Sunet ușor produs de mișcarea sau de frecarea frunzelor, a mătăsii, a hârtiei etc.; foșnire, foșnitură, freamăt. ♦ Susur. — **Foșni** + suf. *-et*.

FOSNÍ, foșnesc, vb. IV. Intrans. și tranz. A produce un sunet ușor prin mișcare sau prin frecare. ♦ (Rare) A foi, a mișuna. [Var.: **foșnăi** vb. IV] — Formație onomatopeică.

FOSNÍRE, foșniri, s.f. Acțiunea de a *foșni* și rezultatul ei; foșnitură, foșnit, foșnet. — V. **foșni**.

FOSNÍT s.n. (Rare) Foșnire. — V. **foșni**.

FOSNITÓR, -OÁRE, foșnitori, -oare, adj. Care foșnește. — **Foșni** + suf. *-tor*.

FOSNITURĂ, foșnituri, s.f. Foșnet. — **Foșni** + suf. *-tură*.

FOT, foți, s.m. Unitate de măsură reprezentând iluminarea unei suprafețe de un centimetru pătrat care primește fluxul de un lumen. — Din fr. **phot**.

FOTĂ, fote, s.f. 1. Piesă a costumului popular românesc (bogat ornamentată) purtată de femei, formată dintr-o țesătură dreptunghiulară de lână care se petrece în jurul corpului, ținând locul fustei, sau din două bucăți de stofă acoperind partea din față a corpului (ca un șort) și pe cea din spate. **2.** (Rare) Șort purtat de cărciumari, de ospătari etc. — Din tc. **fota**.

FOTBAL s.n. Joc sportiv cu mingea între două echipe de câte 11 jucători, fiecare dintre jucători căutând să introducă mingea în poarta celeilalte echipe, lovind-o cu piciorul sau cu oricare altă parte a corpului, în afară de mâini. — Din engl., fr. **football**.

FOTBALÍST, -Ă, fotbalisti, -ste, s.m. și f. Persoană care practică fotbalul. — **Fotbal** + suf. *-ist*.

FOTBALÍSTIC, -Ă, fotbalistici, -ce, adj. Care aparține fotbalului, care se referă la fotbal; de fotbal. — **Fotbal** + suf. *-istic*.

FOTÉL s.n. v. **fololiu**.

FOTÍȚĂ, fotițe, s.f. Diminutiv al lui *fotă*. — **Fotă** + suf. *-iță*.

FOTO- Element de compunere cu sensul „al luminii, datorită luminii” sau „fotografic”, servind la formarea unor substantive. — Din fr. **photo-**.

FOTOALERGÍE, fotoalergie, s.f. (Med.) Sensibilitate alergică la lumină. [Pr.: *-to-a-*] — Din engl. **photoallergy**.

FOTOAMATÓR, fotoamatori, s.m. Fotograf amator. [Pr.: *-to-a-*] — **Foto-** + **amator**.

FOTOAPARÁT, fotoaparate, s.n. Aparat fotografic. [Pr.: *-to-a-*] — Din rus. **fotoapparat**.

FOTOAUTOTRÓF, -Ă, fotoautotrofi, -e, adj., s.f. (Bot.) (Plantă) care se hrănește prin fotosinteză; fotosintetizant. [Pr.: *-to-a-u-*] — Din engl. **photoautotrophic**.

FOTOBIOLOGÍE s.f. Ramură a biologiei care studiază efectele luminii asupra organismelor vii. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **photobiologie**.

FOTOCÁMERĂ, fotocamere, s.f. Aparat folosit pentru efectuarea de fotograme terestre. — Din rus. **fotokamera**.

FOTOCARTÁRE, fotocartări, s.f. Tehnica întocmirii planurilor și a hărților topografice, după fotograme, cu ajutorul aparatelor fotogrammetrice. — **Foto-** + **cartare**.

FOTOCARTOGRÁF, fotocartografe, s.n. Aparat fotogrammetric pentru realizarea automată a hărților pe bază de fotograme. — Din fr. **photocartographe**.

FOTOCARTOGRAFÍERE, fotocartografiere, s.f. Întocmire de hărți cu ajutorul fotogramelor. [Pr.: *-fi-e-*] — De la **fotocartograf**.

FOTOCATALIZATÓR, -OÁRE, fotocatalizatori, -oare, adj. Care facilitează fotocataliza. — **Foto-** + **catalizator**.

FOTOCATALÍZĂ, fotocatalize, s.f. Cataliză selectivă produsă de lumină. — Din fr. **photocatalyse**.

FOTOCATÓD, fotocatozi, s.m. Catod a cărui emisie de electroni se face prin efect fotoelectric. — Din fr. **photocathode**.

FOTOCELULĂ, *fotocelule*, s.f. Celulă fotoelectrică. — Din fr. **photocellule**.
FOTOCERĂMICĂ s.f. Aplicare de ornamente pe obiecte de porțelan cu ajutorul fotografierii speciale. — Din fr. **photocéramique**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotocămERICI*, -ce, adj. Care ține de fotochimie, relativ la fotochimie. ♦ *Reacție fotocămerică* = transformare chimică a substanțelor sub acțiunea luminii. — Din fr. **photochimique**.

FOTOCĂMERICĂ s.f. Parte a chimiei care studiază efectele razelor ultraviolete, vizibile și infraroșii asupra substanțelor chimice. — Din fr. **photochimie**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocluburi*, s.n. Club de fotoamatori. — **Foto-** + **club**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocoagulări*, s.f. (Med.) Coagulare a sângelui cu raze laser. [Pr.: -co-a-] — **Foto-** + **coagulare** (după engl. *photoagulation*).

FOTOCĂMERICĂ, *fotocoagulatoare*, s.n. (Med.) Dispozitiv laser pentru determinarea coagulării sângelui. [Pr.: -co-a-] — Din engl. **photocoagulator**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocoagulo-grafie*, s.n. (Med.) Aparat pentru măsurarea automată a coagulării sângelui. [Pr.: -co-a-] — Din **fotocoagulare** (după *electrocardiograf*).

FOTOCĂMERICĂ s.f. Procedu de tipărire în care se folosește ca formă de tipar un strat de gelatină sensibilizat la acțiunea luminii și transformat într-un clișeu imprimabil prin reproducere fotomecanică; heliotipie. — Din fr. **photocollographie**.

FOTOCĂMERICĂ s.n. Sistem de fotografiere în culori. — **Foto-** + **color**[a].

FOTOCĂMERICĂ, *fotocolorimetre*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se analizează calitatea coloranților. — Din fr. **photocolorimètre**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocompoziție*, s.f. Compoziție (8) în fotografie. — **Foto-** + **compoziție**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocombilitate* s.f. Conductibilitate electrică a semiconductoarelor, produsă prin iluminarea suprafeței acestora; fotoconducție, fotoconductivitate, efect fotoconductiv. — Din fr. **photoconductibilité**.

FOTOCĂMERICĂ adj. (În sintagma) *Efect fotoconductiv* = fotoconductibilitate. — Din fr. **photoconductif**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocombilitate* s.f. (Fiz.) Fotoconductibilitate. — Din fr. **photoconductivité**.

FOTOCĂMERICĂ, -OĂRE, *fotocombilitate*, -oare, adj. (Fiz.) Care prezintă conductibilitate suplimentară sub acțiunea luminii. — Din fr. **photoconducteur**, engl. **photoconductor**.

FOTOCĂMERICĂ s.f. Fotoconductibilitate. — Din fr. **photoconduction**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocopiă*, vb. I. A face o fotocopie. [Pr.: -pi-a] — Din fr. **photocopier**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocopiatoare*, s.n. Aparat cu care se execută fotocopii; xerox. [Pr.: -pi-a-] — **Fotocopia** + suf. -tor.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocopie*, s.f. Copie fotografică (pozitiv, mai rar negativ) a unui document, text, a unei fotografii, fotograme etc.; copie la un aparat de tip xerox. — Din fr. **photocopie**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocopiere*, s.n. (Rar) Fotocopiator. [Pr.: -pi-er] — Din germ. **Photokopier**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotocromi*, -e, adj. Care își schimbă culoarea sub acțiunea luminii; fotocromatic. — Din **fotocromie** (derivat regresiv).

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotocromatici*, -ce, adj. Fotocrom. — **Fotocrom** + suf. -atic.

FOTOCĂMERICĂ s.f. (Impr.) Fotografie în culori. — Din fr. **photochromie**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocromografie* s.f. 1. Procedu de fotografiere în culori sau de reproducere fotografică a tablourilor în culori. 2. Fotografie obținută prin acest procedu. — Din fr. **photochromographie**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocromotipografie* s.f. 1. Procedu de reproducere a culorilor pentru ilustrarea cărților, a revistelor, a afișelor etc. — Din fr. **photochromotipographie**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocromoxilografie* s.f. Procedu de tipărire multicoloră cu clișee gravate în lemn, care sunt confecționate prin reproducere fotografică. ♦ Stampă colorată obținută prin acest procedu. — Din fr. **photochromoxilographie**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocronici*, s.f. Cronică fotografică. — **Foto-** + **cronică**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocronografie*, s.n. Aparat fotografic folosit la înregistrarea automată a fotografiilor luate în serie. — Din fr. **photochronographe**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotoculegere*, s.f. Procedu fotografic de culegere a unui text în vederea tipăririi. — **Foto-** + **culegere**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotocuploare*, s.n. (Electron.) Optocuplor. — Din fr. **photocoupleur**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotodermatoză*, s.f. Boală de piele provocată de expunerea la razele solare. — Din fr. **photodermatose**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotodezintegrare*, s.f. Dezintegrare a unui nucleu atomic în urma absorbției unui foton de raze X sau Y de mare energie. — **Foto-** + **dezintegrare**. Cf. fr. *photodésintégration*.

FOTOCĂMERICĂ, *fotodiode*, s.f. 1. Diodă a cărei funcționare este dependentă de intensitatea fluxului luminos care cade asupra sa. 2. Celulă fotoelectrică. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **photodiode**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotodocumente*, s.n. Document fotografic. — Din fr. **photodocument**.

FOTOCĂMERICĂ s.f. (Fiz.) Metodă de măsurare optică a tensiunilor din masa unui corp. [Pr.: -to-e-] — Din fr. **photoélasticimétrie**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotoelasticimetre*, s.n. (Fiz.) Aparat folosit în fotoelasticimetrie. [Pr.: -to-e-] — Din fr. **photoélasticimètre**.

FOTOCĂMERICĂ s.f. (Fiz.) Proprietate a unor materiale transparente de a-și modifica indicele de refracție sub acțiunea deformațiilor elastice. — Din fr. **photoélasticité**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotoelectrici*, -ce, adj. 1. (Despre emisiunea de electroni din metale) Provocat de incidența radiației luminoase. ♦ *Efect fotoelectric extern* = emisie de electroni de pe suprafața metalelor sau a semiconductoarelor, sub acțiunea iluminării. *Efect fotoelectric intern* = creșterea conductibilității electrice a unui semiconductor sub acțiunea iluminării. 2. Referitor la efectul fotoelectric extern sau intern; bazat pe aceste efecte. ♦ *Celulă fotoelectrică* = dispozitiv bazat pe efectul fotoelectric, cu ajutorul căruia energia luminoasă se transformă în energie electrică; fotodiode, fotocelulă. [Pr.: -to-e-] — Din fr. **photoélectrique**.

FOTOCĂMERICĂ s.f. Fenomen de emisie de electroni de către un material, sub acțiunea luminii. ♦ Disciplină care se ocupă cu studiul fenomenelor fotoelectrice. — Din fr. **photoélectricité**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotoelectroni*, s.m. Electron emis prin efect fotoelectric. — Din fr. **photoélectron**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotoelemente*, s.n. Dispozitiv semiconductor care transformă energia luminii incidente în energie electrică; pilă sau celulă fotovoltaică. — Din fr. **photo-élément**.

FOTOCĂMERICĂ s.f. (Fiz.) Emisie de fotoelectroni. [Var.: **fotomisiune** s.f.] — Din fr. **photo-émission**, engl. **photoemission**.

FOTOCĂMERICĂ s.f. v. **fotomisiune**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotoneergetică* s.f. Ramură a biologiei care studiază influența energiei radiante a soarelui asupra activității vitale a organismelor vegetale și animale. — Din fr. **photoénergétique**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotofinișuri*, s.n. Aparat care înregistrează automat ordinea sosirii concurenților într-o probă sportivă. — Din fr., engl. **photo-finish**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotofobi*, -e, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de fotofobie. — Din **fotofobie** (derivat regresiv).

FOTOCĂMERICĂ, *fotofobie*, s.f. Sensibilitate exagerată (până la aversiune) a ochiului la lumină, întâlnită în unele boli oculare, în meningite etc. — Din fr. **photophobie**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotofone*, s.n. Aparat care transmite sunetele prin intermediul unei raze de lumină. — Din fr. **photophone**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotofonie* s.f. Transmitere a sunetelor prin intermediul razelor luminoase. — Din fr. **photophonie**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotofori*, -e, adj. Care poartă, care are o sursă de lumină. — Din fr. **photophore**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotoforeze*, s.f. Mișcare a particulelor microscopice sub acțiunea unei iluminări puternice. — Din fr. **photophores**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotogeni*, -e, adj. Care produce și răspândește lumină. — Din fr. **photogène**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotogenici*, -ce, adj. Care impresionează bine placa fotografică. ♦ (Despre oameni) Care are calități potrivite pentru a fi reproduse în mod avantajos în fotografie sau în film. — Din fr. **photogénique**.

FOTOCĂMERICĂ s.f. Înșurșirea de a fi fotogenic. — Din fr. **photogénie**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotografi*, -e, s.m. și f. Persoană care fotografiază; specialist în tehnica fotografică. — Din fr. **photographe**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotografie*, vb. I. Tranz. A fixa imaginea unui obiect, a unei persoane, a unui peisaj etc. pe o placă sau pe un film fotografic cu ajutorul unui aparat fotografic; a realiza o fotografie. [Pr.: -fi-a] — Din fr. **photographier**.

FOTOCĂMERICĂ s.n. Faptul de a fotografia. [Pr.: -fi-a] — V. **fotografia**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotografiți*, -te, adj. Reprodus prin procedee fotografice, a cărui imagine a fost fixată prin fotografie. [Pr.: -fi-a] — V. **fotografia**.

FOTOCĂMERICĂ, -Ă, *fotografici*, -ce, adj. Care ține de fotografie, privitor la fotografie; care servește pentru a fotografia. ♦ *Hârtie fotografică* = hârtie specială acoperită cu un strat sensibil la acțiunea radiațiilor luminoase, pe care se obțin copiii fotografice pozitive prin copiere negativelor. *Aparat fotografic* = dispozitiv optic (format din obiectiv, diafragmă, obturator, declanșator, cameră obscură, caseta filmului, vizor etc.) cu ajutorul căruia se fotografiază. ♦ Obținut pe cale fotografică. — Din fr. **photographique**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotografii*, s.f. 1. Imagine pozitivă a unei ființe, a unui obiect, a unui peisaj etc. fixată pe hârtie fotografică și obținută prin fotografiere. ♦ Tehnica fotografierii. 2. (Cin.; în sintagma) *Fotografie de platou* = fotografie (1) executată în timpul realizării unui film pentru asigurarea racordului dintre cadre și secvențe, pentru publicitate etc. — Din fr. **photographie**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotografieri*, s.f. Acțiunea de a fotografia și rezultatul ei. [Pr.: -fi-e-] — V. **fotografia**.

FOTOCĂMERICĂ, *fotogramă*, s.f. 1. Fotografie specială (luată din avion sau din puncte înalte), care îndeplinește condiția de a oferi o perspectivă centrală, pe baza

căreia se pot face măsurători precise asupra obiectului reprodus și care se folosește mai ales în topografie și în cartografie. 2. Porțiune a unei pelicule cinematografice care conține o imagine (statică) completă. — Din fr. **photogramme**.

FOTOGRAMMÉTRIC, -Ă, *fotoqrammetrici*, -ce, adj. Care aparține fotogrammetriei, care se referă la fotogrammetrie. — Din fr. **photogrammétrique**.

FOTOGRAMMETRIE s.f. Ramură a topografiei care studiază principiile, metodele și procedeele de determinare a formei și a dimensiunilor obiectelor pe baza fotogramelor. — Din fr. **photogrammètrie**.

FOTOGRAMMETRIST, -Ă, *fotoqrammetriști*, -ste, s.m. și f. Specialist în fotogrammetrie. — Din engl. **photogrammetrist**.

FOTOGRAMMÉTRU, (1) *fotoqrammetre*, s.n., (2) *fotoqrammetri*, s.m. 1. S.n. Aparat cu care se iau fotograme. 2. S.m. Tehnician care se ocupă cu operații de fotogrammetrie. — Din germ. **Photogrammeter**, fr. **photogrammètre**.

FOTOGRĂVURĂ, (2) *fotoqramvuri*, s.f. 1. Procedu fotografic cu care se pot obține clișee în vederea imprimării planșelor în tipografie. 2. Gravură obținută prin acest procedeu. 3. Heliogravură. — Din fr. **photogravure**.

FOTOHĂRTĂ, *fotohărți*, s.f. Hartă realizată pe baza fotogramelor. — **Foto- + hartă** (după fr. *photocarte*).

FOTOÎNTRERUPĂTOR, *fotoîntrerupătoare*, s.n. (Elt.) Fotoreleu. — **Foto- + întrerupător**.

FOTOLITOGRAFIC, -Ă, *fotoilitografici*, -ce, adj. Care aparține fotolitografiei, referitor la fotolitografie. — Din fr. **photolithographique**.

FOTOLITOGRAFIE, (2) *fotoilitografii*, s.f. 1. Procedu de executare a formelor de tipar prin fotografieră pe o piatră litografică sau pe o placă metalică. 2. Imagine reprodusă prin această metodă. — Din fr. **photolithographie**.

FOTOLIU, *fotoilii*, s.n. Scaun mare, de obicei capitonat, cu rezemători pentru brațe. ♦ *Fotoliu-pat* = fotoliu extensibil care poate fi folosit ca pat. ♦ Loc situat în prima jumătate a unei săli de spectacol. ♦ *Fotoliu de orchestră* v. *orchestră*. [Var.: (rar) **fofél** s.n.] — Din fr. **fauteuil**. Cf. pol. *Fotel*.

FOTOLIZĂ, *fotoilize*, s.f. Descompunere chimică a unor substanțe sub acțiunea luminii. — Din fr. **photolyse**.

FOTOLUMINESCENȚĂ, -Ă, *fotoiluminescenți*, -te, adj. Cu fotoluminescență. [Var.: **fotoiluminiscenț**] — Din fr. **photoluminescent**.

FOTOLUMINESCENȚĂ, *fotoiluminescențe*, s.f. (Fiz.) Denumire comună dată fluorescenței, fosforescenței și altor fenomene asemănătoare, în care se produce o emisie de lumină prin iluminarea prealabilă a substanței emițătoare sau prin iradierea ei cu radiații ultraviolete ori cu raze X. [Var.: **fotoiluminiscență**] — Din fr. **photoluminescence**.

FOTOLUMINISCENȚĂ, -Ă, adj. v. **fotoiluminescent**.

FOTOLUMINISCENȚĂ s.f. v. **fotoiluminescență**.

FOTOMECANIC, -Ă, *fotoimecanici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. (În sintagma *Reproducere fotomecanică* = procedeu de imprimare în care se folosesc și clișee fotosensibile. 2. S.f. Tipărire făcută prin fotografierea planșei tipografice. — Din fr. **photomécanique**.

FOTOMETALOGRAFIE s.f. Procedu de imprimare a hărților și a desenelor, constând în transpunerea acestora pe o placă de zinc sensibilizată. — Din fr. **photométallographie**.

FOTOMETALOGRAFIST, -Ă, *fotoimetalografști*, -ste, s.m. și f. Specialist în fotometalografie. — **Fotometalografie** + suf. -ist.

FOTOMETEOR, *fotoimeeteorii*, s.m. Efect luminos care apare în atmosferă în anumite condiții datorită reflexiei, refracției, difracției și difuziei luminii. [Pr.: -te-or] — Din engl. **photometeor**.

FOTOMETRIC, -Ă, *fotoimeetrici*, -ce, adj. Care se referă la fotometrie; considerat din punctul de vedere al fotometriei; al fotometrului. — Din fr. **photométrique**.

FOTOMETRIE s.f. Parte a opticii care se ocupă cu măsurarea mărimilor caracteristice radiațiilor luminoase. — Din fr. **photométrie**.

FOTOMÉTRU, *fotoimeetre*, s.n. Instrument care servește la măsurarea intensității surselor de lumină. — Din fr. **photomètre**.

FOTOMICROGRAFIC, -Ă, *fotoimeicrografici*, -ce, adj. De microfotografie; microfotografic. — Din fr. **photomicrographique**.

FOTOMICROGRAFIE, *fotoimeicrografii*, s.f. Microfotografie. — Din fr. **photomicrographie**.

FOTOMICROSCOPIE, *fotoimeicroscopii*, s.f. Înregistrare fotografică a preparatelor microscopice. — Din fr. **photomicroscopie**.

FOTOMITRALIERĂ, *fotoimeitraliere*, s.f. Aparat folosit pentru verificarea, prin fotografiere, a preciziei tragerilor din avion. [Pr.: -li-e-] — **Foto- + mitralieră**.

FOTOMODEL, *fotoimeodele*, s.n. Persoană care pozează ca model fotografic. — Din fr. **photomodèle**.

FOTOMONTAJ, *fotoimeontaje*, s.n. 1. Ansamblu de fotografii și de fragmente de fotografii reunite cu scopul de a obține un nou clișeu fotografic. 2. Montaj de fotografii cu tematică unitară, expuse pe unul sau mai multe panouri. — Din fr. **photomontage**.

FOTOMOZAIC, *fotoimeozaicuri*, s.n. Ansamblu de fotografii sau de fotograme dispuse într-un tablou unic. — **Foto- + mozaic**.

FOTOMULTPLICĂTOR, *fotoimeultiplicatoare*, s.n. Dispozitiv bazat pe fenomenul de fotoemisie, utilizat pentru amplificarea fluxurilor luminoase. — Din fr. **photomultiplicateur**.

FOTON, *fotoini*, s.m. (Fiz.) Particulă elementară a radiației electromagnetice cu masă de repaus și sarcină electrică nule. — Din fr. **photon**.

FOTONASTIE, *fotoimeastii*, s.f. Mișcare a petalelor sau a frunzelor provocată de variația intensității luminii. — Din fr. **photonastie**.

FOTONIC, -Ă, *fotoimenici*, -ce, adj. (Fiz.) De foton. — Din fr. **phonique**.

FOTOOBIECTIV, *fotoimeobiective*, s.n. Obiectiv fotografic. [Pr.: -to-o-] — Din germ. **Photoobjektiv**.

FOTOPERIODISM s.n. Ansamblu de reacții ale organismelor (în special ale plantelor) față de lungimea zilelor. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **photopériodisme**.

FOTOPILĂ, *fotoimepile*, s.f. (Elt.) Fotoelement. — Din fr. **photopile**.

FOTOREACȚIE, *fotoimeacții*, s.f. Reacție chimică produsă sub acțiunea luminii. [Pr.: -re-ac-] — Din fr. **photoréaction**.

FOTORECEPTOR, *fotoimeceptori*, s.m. (Biol.) Celulă cu pigmenți fotosensibili. — Din fr. **photorécepteur**.

FOTORELÉU, *fotoimeelee*, s.n. Dispozitiv electronic care închide un circuit sub acțiunea luminii; fotoîntrerupător. — **Foto- + releu**.

FOTOREPORTAJ, *fotoimeportaje*, s.n. Suiță de fotografii, însoțite de un scurt text explicativ care prezintă un eveniment sau unele aspecte (actuale) din viața economică, culturală etc. — Din fr. **photoreportage**, rus. **fotoimeportaj**.

FOTOREPORTER, -Ă, *fotoimeporterii*, -e, s.m. și f. Fotograf specialist în instanțee pentru reportaje. — **Foto- + reporter**.

FOTOREPRODUCERE, *fotoimeproduceri*, s.f. Ansamblu de operații prin care se execută pe cale fotografică, după un original, negativele și pozitivele necesare obținerii clișeeelor pentru tipar. — **Foto- + reproducere**.

FOTOREZISTIV, -Ă, *fotoimezistivi*, -e, adj. Care se referă la dependența rezistenței electrice a conductoarelor sau a semiconductoarelor de iluminarea suprafeței lor. — Din fr. **photoresistif**.

FOTOREZISTOR, *fotoimezistoare*, s.n. Dispozitiv semiconductor a cărui conducție variază în raport cu iluminarea. — Din engl. **photoresistor**.

FOTOSCULPTURĂ, *fotoimeculpturi*, s.f. Procedu de executare a statuilor, a busturilor etc., înregistrându-se fotografic din mai multe părți conturul corpului de sculptat și reproducându-se mecanic acest contur în material plastic. ♦ Sculptură realizată prin acest procedeu. — Din fr. **photosculpture**.

FOTOSENSIBIL, -Ă, *fotoimeensibili*, -e, adj. (Despre substanțe sau materiale fotografice) Care este sensibil la lumină. — Din fr. **photosensible**.

FOTOSENSIBILITATE s.f. Sensibilitate la lumină. ♦ Sensibilitate crescută a organismului, în special a pielii, față de radiațiile luminoase. — Din fr. **photosensibilité**.

FOTOSENSIBILIZĂRE, *fotoimeensibilizări*, s.f. Apariție a unei sensibilități deosebite față de acțiunea radiațiilor luminoase și ultraviolete, determinată de unele substanțe. — După fr. **photosensibilisation**.

FOTOSFERĂ s.f. Stratul vizibil, intens luminos al Soarelui sau al unei stele. — Din fr. **photosphère**.

FOTOSFERIC, -Ă, *fotoimeferici*, -ce, adj. Care se referă la fotosferă. — Din fr. **photosphérique**.

FOTOSINTÉTIC, -Ă, *fotoimeintetici*, -ce, adj. (Bot.) De fotosinteză. — Din fr. **photosynthétique**.

FOTOSINTETIZĂNT, -Ă, *fotoimeintetizânți*, -te, adj., s.f. (Bot.) Fotoautotrof. — De la **fotosinteză**.

FOTOSINTETIZĂTOR, -OĂRE, *fotoimeintetizatori*, -oare, adj. (Bot.) Care contribuie la fotosinteză. — De la **fotosinteză**.

FOTOSINTEZĂ, *fotoimeinteze*, s.f. Asimilație clorofiliană. — Din fr. **photosynthèse**.

FOTOTACTISM, *fotoimeactisme*, s.n. Deplasare a unor organisme vegetale inferioare, mobile (alge verzi, flagelate) după direcția razelor de lumină dintr-un mediu inegal luminat. — Din fr. **phototactisme**.

FOTOTAXIE, *fotoimetaxii*, s.f. Reacție a protoplasmei la lumină. — Din fr. **phototaxie**.

FOTOTECĂ, *fotoimezeci*, s.f. Colecție de fotografii sau fotograme organizată sistematic pentru cercetări, studii etc. ♦ Spațiu (sală, dulap, ladă etc.) în care se păstrează astfel de colecții. — Din fr. **phototèque**.

FOTOTELEGRAF, *fotoimelegrafe*, s.n. Echipament destinat producerii și recepției, însoțite de înregistrare, a mesajelor corespunzătoare imaginilor statice transmise prin fototelegrafie. — Din fr. **phototélégraphe**.

FOTOTELEGRAFIC, -Ă, *fotoimelegrafici*, -ce, adj. De fototelegrafie. — Din fr. **phototélégraphique**.

FOTOTELEGRAFIE s.f. Transmitere la distanță a fotografiilor, a desenelor, a unor texte scrise etc. cu ajutorul telegrafiei. — Din fr. **phototélégraphie**.

FOTOTEODOLIT, *fotoimeodolite*, s.n. Aparat constituit dintr-un teodolit și un aparat fotografic special montat pe acesta, utilizat la obținerea fotogramelor terestre. [Pr.: -te-o-] — Din fr. **photothéodolite**.

FOTOTERÁPIC, -Ă, *fotoimeoterapici*, -ce, adj. (Med.) De fototerapie. — Din fr. **photothérapie**.

FOTOTERAPIE, *fototerapii*, s.f. Tratatament prin radiații luminoase, indicat în unele boli de piele, în rahitism, tuberculoză osoasă etc. — Din fr. **photothérapie**.

FOTOTIPIE (2), *fototipii*, s.f. 1. Procedeu de fotografie la care stratul fotosensibil se aplică pe o placă de cupru. 2. Reproducere obținută prin acest procedeu. — Din fr. **phototypie**.

FOTOTIRISTOR, *fototiristoare*, s.n. (Electron.) Tiristor comandat prin intermediul unui impuls luminos. — Din engl. **photothyristor**.

FOTOTOPOGRAFIE s.f. Ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu ridicări topografice ale unor porțiuni restrânse din suprafața terestră. — Din germ. **Phototopographie**, fr. **phototopographie**.

FOTOTRANZISTOR, *fototranzistoare*, s.n. Dispozitiv semiconductor sensibil la lumină. — Din engl. **phototransistor**.

FOTOTROPIC, -**Ă**, *fototropici*, -*ce*, adj. (Biol.; despre organisme) Care își realizează nutriția cu ajutorul luminii solare. — Din engl. **phototropic**.

FOTOTROPIE s.f. Fototropism (2). — Din fr. **phototropie**.

FOTOTROPISM s.n. 1. Mișcare de îndreptare a organelor vegetale spre sursa de lumină; heliotropism. 2. Schimbare reversibilă a culorii unui corp sub acțiunea luminii, revenirea la culoarea inițială făcându-se lent, la întuneric; fototropie. — Din fr. **phototropisme**, germ. **Phototropismus**.

FOTOVOLTAIC, -**Ă**, *fotovoltaici*, -*ce*, adj. 1. (În sintagma) *Efect fotovoltic* = apariție a unei tensiuni electromotoare într-o joncțiune semiconductoră sau într-un contact metal-semiconductor sub incidența unui flux luminos. 2. (În sintagma) *Pilă* (sau *celulă*) *fotovoltică* = fotoelement. [Pr.: -*ta-ic*] — Din fr. **photovoltaïque**.

FOTOZINCOGRAFIE s.f. Procedeu de reproducere a unei fotografii prin copierea pe o placă de zinc. — Din fr. **photozincographie**.

FOULARD s.n. Mașină pentru impregnarea țesăturilor textile cu soluții de coloranți sau de apret. [Pr.: *fulăr*] — Cuv. fr.

FOURIERISM s.n. Sistem utopic politic și social creat de Ch. Fourier și de discipolii lui în prima jumătate a sec. XIX. [Pr.: *fu-ri-e-*] — Din fr. **fourierisme**.

FOVISM s.n. Curent apărut în pictura franceză, la începutul sec. XX, ca reacție împotriva disocierii impresioniste a tonurilor, folosind culoarea pură, distribuită în pete mari, uneori violente. — Din fr. **fauvisme**.

FOX, *focși*, s.m. Foxterier. — Din fr., engl. **fox**.

FOXTERIER, *foxterieri*, s.m. Rasă de câini de casă, rezistenți și iuți, cu urechi scurte, cu picioare drepte, buni vânători de animale din viziuni; fox. [Pr.: -*ri-er*] — Din fr. **foxterier**.

FÓXTROT, *foxtroturi*, s.n. Dans modern de origine americană, cu ritm sincopat și cu mișcare vioaie sau lentă, care se dansează în perechi; melodie după care se execută acest dans. — Din engl. **foxtrot**.

FRAC, *fracuri*, s.n. Haină bărbătească de ceremonie din stofă neagră, în față scurtă până la talie, iar în spate terminată cu două cozi lungi și înguste. — Din fr. **frac**.

FRACTURĂ, *fracturez*, vb. I. Tranz. și refl. A produce sau a suferi o fractură. — Din fr. **fracturer**.

FRACTURĂT, -**Ă**, *fracturați*, -*te*, adj. (Despre oase, p. ext. despre membrele corpului) Rupt², frânt. — V. **fractura**.

FRACTURĂ, *fracturi*, s.f. 1. (Med.) Ruptură a unui os sau a unui cartilaj, p. ext. a unui membru al corpului. 2. (Tehn.) Suprafață neregulată rezultată la ruperea sau la spargerea unui obiect. ♦ (Geol.) Falie. — Din fr. **fracture**, lat. **fractura**.

FRACȚIE, *fracții*, s.f. (Uneori urmat de determinarea „ordinară”) Simbol sau număr care reprezintă raportul a două numere întregi. ♦ *Fracție zecimală* = fracție al cărei numitor este o putere a lui 10. ♦ Raport a două expresii matematice. — Din fr. **fraction**, lat. **fractio**.

FRACTIONĂ, *fracționez*, vb. I. Tranz. A împărți un întreg în mai multe părți, a reduce în fracțiuni, a divide; a transforma unul sau mai mulți întregi în factori. [Pr.: -*ți-o-*] — Din fr. **fractionner**.

FRACTIONĂR, -**Ă**, *fracționari*, -*e*, adj. (Mat.) Care conține o fracție sau se compune din fracții; care are forma unei fracții. ♦ *Număr fracționar* = număr care poate fi scris sub forma cătului a două numere întregi. [Pr.: -*ți-o-*] — Din fr. **fractionnaire**.

FRACTIONĂRE, *fracționări*, s.f. 1. Acțiunea de a *fracționa*. 2. Separare a unor componente dintr-un lichid sau dintr-o substanță gazoasă prin distilare fracționată, cristalizare fracționată etc. 3. Procedeu de construcție a unei aeronave din subsansambluri și ansambluri parțiale. [Pr.: -*ți-o-*] — V. **fracționa**.

FRACTIONĂT, -**Ă**, *fracționați*, -*te*, adj. Divizat în fracțiuni; îmbucătățit. ♦ *Distilare fracționată* = acțiunea de a izola dintr-un amestec lichidele cu puncte de fierbere diferite, colectându-le în mod separat după temperaturile lor de fierbere. *Cristalizare fracționată* = proces de separare a substanțelor dintr-un amestec folosind diferența lor de solubilitate într-un dizolvant. [Pr.: -*ți-o-*] — V. **fracționa**.

FRACTIONISM s.n. Acțiune dusă de o fracțiune (2). [Pr.: -*ți-o-*] — **Fracțiune** + suf. -*ism*. Cf. (pt. sens) rus. *frakcionnosc'*.

FRACTIONIST, -**Ă**, *fracționiști*, -*ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de fracționism, privitor la fracționism. 2. S.m. și f. Adept al fracționismului. [Pr.: -*ți-o-*] — **Fracțiune** + suf. -*ist*. Cf. (pt. sens) rus. *frakționnii*.

FRACTIUNE, *fracțiuni*, s.f. 1. Parte distinctă dintr-un întreg, dintr-un tot; frântură, fragment. 2. Grupare de membri în cadrul unui partid politic, care se

împotrivesc liniei generale a partidului sau se desolidarizează într-o anumită problemă. 3. Grup format din reprezentanții unui partid politic în parlament. 4. Porțiune din lichidul obținut prin distilarea unui amestec de lichide ridicate la o anumită temperatură sau porțiune solidă obținută prin cristalizare fracționată dintr-o soluție. [Pr.: -*ți-u-*] — Din fr. **fraction**, lat. **fractio**, -**onis**.

FRAG¹, *fragi*, s.m. Mică plantă erbacee din familia rozaceelor, cu tulpină scurtă, cu frunze distribuite în rozetă, cu flori albe și cu fructe mici, conice, roșii sau albicioase, comestibile (*Fragaria vesca*). ♦ Compus: *frag-de-câmp* = căpșun. — Din **fragă** (derivat regresiv).

FRAG² s.m. v. **fragă**.

FRĂGĂ, *fragi*, s.f. 1. Partea comestibilă a fragului¹ (considerată în mod greșit drept fruct), compusă din receptaculul cărnos și roșu pe suprafața căruia se găsesc presărate fructele. 2. Compus: *fragă-tătărească* = plantă erbacee cu frunze dințate, cu flori așezate la subsuara frunzelor și cu fructe roșii (*Blitum virgatum*). 2. (Reg.; uneori determinat prin „de pom”) Dudă. [Var.: **frag** s.m.] — Lat. **fraga**.

FRĂGED, -**Ă**, *fragezi*, -*de*, adj. 1. (Despre plante) Crescut de puțină vreme; tânăr, crud. ♦ (Despre legume, carne etc.) Care provine de la plante sau de la animale tinere, fierbe repede și se sfărâmă ușor cu dinții. ♦ (Despre culoarea verde) Ca a plantelor tinere; delicat. 2. (Despre ființe) Tânăr; gingaș, plătând. ♦ *Vârsta fragedă* = vârsta copilăriei. *Tinerețe fragedă* = epocă în care cineva este foarte tânăr. ♦ (Despre obrăji, mâini) Cu pielea fină, delicată. — Lat. ***fragidus** (= *fragilis*).

FRĂGIL, -**Ă**, *fragili*, -*e*, adj. (Despre materiale) Care se sparge, se sfărâmă, se frânge ușor sub acțiunea unor sollicitări exterioare, a unor tensiuni interne etc. ♦ Gingaș, firav, delicat. — Din fr. **fragile**, lat. **fragilis**.

FRĂGILITATE s.f. Înșușirea de a fi fragil. — Din fr. **fragilité**.

FRĂGIMENT, *fragmente*, s.n. Bucată, parte, frântură, fracțiune dintr-un tot. ♦ Spec. parte izolată dintr-o scriere sau rest dintr-o operă pierdută ori neterminată. — Din fr. **fragment**, lat. **fragmentum**.

FRĂGMENTĂ, *fragmentez*, vb. I. Tranz. A împărți, a tăia, a rupe în fragmente; a îmbucătăți. — Din fr. **fragmenter**.

FRĂGMENTĂR, -**Ă**, *fragmentari*, -*e*, adj. Care reprezintă unul sau mai multe fragmente; incomplet, în fragmente. — Din fr. **fragmentaire**.

FRĂGMENTĂRE, *fragmentări*, s.f. Acțiunea de a *fragmenta* și rezultatul ei; împărțire în bucăți, îmbucătățire, fragmentație. — V. **fragmenta**.

FRĂGMENTAȚIE, *fragmentații*, s.f. Fragmentare. [Var.: **fragmentațiune** s.f.] — Din fr. **fragmentation**.

FRĂGMENTAȚIUNE s.f. v. **fragmentație**.

FRĂGRĂNT, -**Ă**, *frăgranți*, -*te*, adj. (Rar) Miroșitor, parfumat. — Din fr. **fragrant**, lat. **fragrans**, -**ntis**.

FRĂGRĂNȚĂ, *frăgrănțe*, s.f. (Rar) Miroș plăcut. — Din fr. **fragrance**.

FRAHT, *frahturi*, s.n. 1. Document comercial care însoțește o încărcătură sau o marfă transportată pe căile ferate sau aeriene și în care se menționează mărfurile, expeditorul și destinatarul, stația de destinație și taxele respective; scrisoare de trăsură. 2. Taxă plătită pentru transportul de mărfuri (pe căile ferate sau aeriene). — Din germ. **Fracht**.

FRAI adj. invar., adv. (Rar) Liber. — Din germ. **frei**.

FRĂIER, -**Ă**, *frăieri*, -*e*, s.m. și f., adj. (Om) prost, care nu știe să se descurce, să profite (într-o anumită împrejurare). [Pr.: *fra-ier*] — Din germ. **Freier** „pretendent (la mâna cuiva)”.

FRĂMÉE, *framei*, s.f. (În Evul Mediu, la popoarele germanice) Lance de luptă de înălțimea unui om, cu vârful în forma unei frunze de laur, ascuțit și tăios. — Din fr. **framée**.

FRANC¹, *franci*, s.m. 1. Denumire dată unității monetare în Franța, Belgia, Elveția înainte de introducerea monedei euro, dar și în alte țări. 2. (Înv.) Unitate monetară în România; leu². ♦ (Azi, la pl.) Valoare bănească nedeterminată; bani, avere. — Din fr. **franc**.

FRANC², *franci*, s.m. Denumire dată portaltoiului obținut din sămânța soiurilor cultivate (la măr, păr, cireș etc.) care fac parte din aceeași specie cu altoiul. — Din fr. **franc**.

FRANC³, -**Ă**, *franci*, -*ce*, adj. (Despre oameni) Care are un caracter sincer, loial, cinstit; care spune pe față, deschis, ceea ce gândește; (despre înfățișarea sau manifestările cuiva) care trădează un astfel de caracter. ♦ (Despre acțiuni) Loial, cinstit. [Var.: **frans**, -**ă** adj.] — Din fr. **franc**.

FRANC⁴, -**Ă**, *franci*, -*ce*, s.m. pl., adj. 1. S.m. pl. Uniune de tribuni din grupul germanilor apuseni, care trăiau în sec. III pe cursul inferior și mijlociu al Rinului și care, în sec. V, au cucerit aproape toată Galia și au creat statul franc. 2. Adj. Care aparține francilor⁴ (1), privitor la franci⁴. — Din fr. **franc**.

FRANCĂ, *franchez*, vb. I. Tranz. 1. A plăti anticipat taxele pentru transportul unui colet sau al unui bagaj. 2. A timbra o scrisoare. — Din it. **francare**.

FRANCĂRE, *francări*, s.f. Acțiunea de a *franca* și rezultatul ei. — V. **franca**.

FRANCĂT, -**Ă**, *francați*, -*te*, adj. (Despre mărfuri, bagaje etc.) Cu taxele de transport plătite anticipat; (despre scrisori) cu mărcile poștale aplicate. — V. **franca**.

FRANCĂTURĂ, *francaturi*, s.f. Ansamblul mărcilor poștale și al ștampilelor aplicate pe o corespondență. — **Francia** + suf. -*tură*.

FRANCEINĂ, *franceine*, s.f. (La pl.) Clasă de coloranți cu mare stabilitate la lumină, care vopșesc mătasea în diferite nuanțe de roșu; (și la sg.) colorant din această clasă. — Din fr. **franceine**.

FRANCEZ, *-Ă, francezi*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Franței sau este originară de acolo; franțuz. 2. Adj. Care aparține Franței sau francezilor (1), privitor la Franța ori la francezi; franțuzesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de francezi. — Din it. **francese**, fr. **français**.

FRANCHETĂ s.f. v. **franchete**.

FRANCHETE s.f. Faptul de a-și spune deschis gândurile; calitatea de a fi franc³; sinceritate. [Var.: **franchetă** s.f.] — Din it. **franchezza**.

FRANCISCAN, *-Ă, franciscani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Călugăr membru al unuia dintre ordinele catolice fondate de Francesco d'Assisi la începutul sec. XIII. 2. Adj. Care ține de fondate (1). — Din fr. **franciscain**.

FRANCISCA, *franciste*, s.f. Armă albă de lovire și tăiere de forma unei securi, folosită mai ales de franci⁴ în Evul Mediu. — Din fr. **francisque**.

FRANCIU s.n. Element chimic radioactiv, ultimul din familia metalelor alcaline, descoperit pe cale artificială. — Din fr. **francium**.

FRANCIZA, *francize*, s.f. Dreptul acordat de o întreprindere cu renume unei alte întreprinderi prin care aceasta din urmă poate să exploateze drepturile de proprietate intelectuală sau industrială ale francizorului, în schimbul unei contribuții financiare, în scopul producerii sau livrării de bunuri sau al prestării de servicii. — Din fr. **franchise**.

FRANCIZOR, *francizori*, s.m. Persoană sau instituție care acordă o franciză, o concesiune. — Din fr. **franchiseur**.

FRANCMASÓN, *francmasoni*, s.m. Membru al unei organizații (loji) francmasonice; adept la francmasonilor; mason. — Din fr. **franc-mason**.

FRANCMASONERIE s.f. Asociație de elite, non-profit, liber consimțită, universală, secretă, care aderă la o anumită explicație metafizică a lumii, de obicei cu caracter ezoteric și care are o orientare filantropică și activează pentru ameliorarea calității vieții atât pe plan material, cât și moral, ca și pentru progresul individual și social; masonerie. — Din fr. **franc-maçonnerie**.

FRANCMASÓNIC, *-Ă, francmasonici*, *-ce*, adj. Care ține de francmasonerie, privitor la francmasonerie; care are legătură cu francmasoneria; masonic. — Din fr. **franc-maçonnic**.

FRANCO adv., adj. invar. Termen internațional desemnând exceptarea, scutirea de la plata unor taxe. ♦ Francat. — Din fr., it. **franco**.

FRANCOFİL, *-Ă, francofili*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care aprobă, admiră, iubeste tot ce este franțuzesc sau vine de la francezi. — Din fr. **francophile**.

FRANCOFÓN, *-Ă, francofoni*, *-e*, adj., s.m. și f. (Vorbitor) de limba franceză. — Din fr. **francophone**.

FRANCOFONIE s.f. Ansamblul politico-cultural al popoarelor care folosesc ca limbă oficială sau ca limbă de comunicare internațională limba franceză. — Din fr. **francophonie**.

FRANCTIRÓR, *francitrori*, s.m. (Înv.) Soldat care, fără să facă parte din armata regulată, primea însărcinări în timpul unui război. ♦ (În timpul celui de-al Doilea Război Mondial) Partizan care a participat voluntar la luptele de rezistență din Franța împotriva invadatorilor. — Din fr. **franc-tireur**.

FRANJ, *franji*, s.n. 1. Fiecare dintre firele de bumbac, mătase, lână etc. care atarnă unul lângă altul ca ornament, la marginea unei perdele, fețe de masă, stufe, a unui obiect de îmbrăcăminte etc. 2. (Fiz.; în forma *franjă*) Fiecare dintre dungile alternativ luminoase și întunecoase obținute pe un ecran prin fenomenul interferenței luminii. [Var.: **franjă** s.f.] — Din fr. **frange**.

FRANJĂ s.f. v. **franj**.

FRANJURĂ, *franjurez*, vb. I. Tranz. A ornamenta cu franjuri. Cf. fr. **franger**.

FRANJURÁT, *-Ă, franjurați*, *-te*, adj. Cu franjuri; în formă de franjuri. —

Franjuri (pl. al lui *franj*) + suf. *-ate*.

FRANKLIN, *franklini*, s.m. Unitate de măsură a sarcinii electrice. — Din fr. **franklin**.

FRANȘ, *-Ă* adj. v. **franc³**.

FRANȚUSCĂ, *franțuște*, s.f. (Înv.) Franțuzoaică. — **Franțuz** + suf. *-că*. Cf. pol. *francuzka*.

FRANȚUZ, *franțuji*, s.m. (Pop.) Francez. — Din rus. **franțuz**.

FRANȚUZESC, *-EĂSCĂ, franțuzesti*, adj. Francez (2). ♦ *Aluat franțuzesc* = aluat pentru prăjituri, pregătit cu unt și lucrat special pentru a deveni fraged și a se desface în foi; foităj. ♦ (Substantivat, f.) Limba franceză. — **Franțuz** + suf. *-esc*.

FRANȚUZÉȘTE adv. Ca francezii, în felul francezilor; în limba franceză. — **Franțuz** + suf. *-ește*.

FRANȚUZÍ, *franțuzesc*, vb. IV. Refl. (Înv. și fam.) A imita servil obiceiurile franceze, a întrebuița în mod nejustificat cuvinte și expresii franceze. ♦ Tranz. A introduce, fără necesitate, în limbă cuvinte și expresii franceze. — Din **franțuz**.

FRANȚUZÍRE, *franțuziri*, s.f. (Rare) Faptul de a introduce în limbă cuvinte și expresii franceze inutile și nepotrivite. — V. **franțuzi**.

FRANȚUZÍSM, *franțuzisme*, s.n. Cuvânt, expresie împrumutate din limba franceză de o altă limbă și neasimilate de aceasta. — **Franțuz** + suf. *-ism*.

FRANȚUZÍT, *-Ă, franțuziți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care imită obiceiurile franceze și folosește, fără a fi necesar, cuvinte și expresii franceze. — V. **franțuzi**.

FRANȚUZOÁICĂ, *franțuzoalice*, s.f. Femeie care face parte din populația Franței sau este originară de acolo; franțuscă. — **Franțuz** + suf. *-oaică*.

FRANZELÁR, *franzelari*, s.m. Persoană care face sau vinde franzele. — **Franzelă** + suf. *-ar*.

FRANZÉLĂ, *franzele*, s.f. Pâine albă de formă lunguiață; jimblă. — Din ngr. **frantzóla**.

FRANZELÁREÁȘĂ, *franzelărese*, s.f. Femeie care face sau vinde franzele; soția franzelarului. — **Franzelar** + suf. *-easă*.

FRANZELÁRIE, *franzelării*, s.f. Brutărie unde se fac sau prăvălie unde se vând franzele. — **Franzelă** + suf. *-ărie*.

FRANZELÚTĂ, *franzeluțe*, s.f. Diminutiv al lui *franzelă*. ♦ Chiflă. — **Franzelă** + suf. *-uță*.

FRAPÁ, *frapez*, vb. I. Tranz. 1. A se impune atenției cuiva prin caracteristici izbitoare; a impresiona puternic, a bate la ochi. 2. A răci șampania sau alte băuturi alcoolice cu ajutorul gheții. — Din fr. **frapper**.

FRAPÁNT, *-Ă, frapanți*, *-te*, adj. Care frapează; bătător la ochi, izbitor, șocant. — Din fr. **frappant**.

FRAPÁT, *-Ă, frapați*, *-te*, adj. (Despre băuturi) Răcit cu gheață. — V. **frapa**.

FRAPIÉRĂ, *frapiere*, s.f. Vas special, de obicei de aluminiu (așezat pe un suport), folosit pentru răcirea cu gheață a băuturilor. [Pr.: *-pi-e*] — Din **frapa** (după *fructieră, supieră* etc.).

FRÁSIN, *frasină*, s.m. Arbore cu tulpina dreaptă, cilindrică, cu coroana rară, frunze compuse, flori unisexuate lipsite de corolă și fructe alungite, cu lemnul elastic, folosit în industrie (*Fraxinus excelsior*). — Lat. **fraxinus**.

FRÁTE, *frați*, s.m. 1. Persoană de sex masculin considerată în raport cu altă persoană (indiferent de sex), născută din aceeași părinți sau numai din același tată ori din aceeași mamă; frățâne. ♦ *Frate bun* (sau *adevărat, drept* sau, reg., *dulce*) = fiecare dintre frații născuți din același tată și din aceeași mamă în raport unii cu alții. *Frați de lapte* = copii care au supt la aceeași doică. *Frate de mână* = băiat care servește mireasa în timpul nunții. *Frate de cruce* = fătat. ♦ (La pl.) Nume dat copiilor (în cazul când se află între ei și băieții) născuți din aceeași părinți sau numai din același tată ori din aceeași mamă. 2. Termen familiar, prietenesc, cu care cineva se adresează unei persoane (indiferent de sex). 3. Titlu pe care și-l dau călugării între ei. ♦ Grad în ierarhia călugărească dat unui călugăr care nu este cleric și care ajută la treburile gospodărești; călugăr care are acest grad. 4. Lăstar care se formează la subsuoara frunzelor cerealelor păioase din nodurile de la baza tulpinii. 5. (Bot.; în compusul) *Fratele-priboiului* = plantă erbacee din familia geraniaceelor, cu flori purpurii-violete, care crește prin păduri sau locuri pietroase, umede și umbroase (*Gerranium silvaticum*). — Lat. **frater, -tris**.

FRATÉRN, *-Ă, fraterni*, *-e*, adj. Frățesc. — Din lat. **fraternus**.

FRATERNITÁTE, *fraternități*, s.f. Legătură strânsă, frățescă între persoane, între colectivități, între popoare etc.; frăție, frățietate. — Din fr. **fraternité**, lat. **fraternitas, -atis**.

FRATERNIZÁ, *fraternizez*, vb. I. Intrans. A manifesta sentimente frățesti față de cineva; a intra în strânsă prietenie cu cineva; a face cauză comună cu cineva.

♦ (Despre militari sau despre unități militare angajate în războaie nedrepte) A face cauză comună cu adversarul (ca protest împotriva războiului). — Din fr. **fraterniser**.

FRATERNIZÁRE, *fraternizări*, s.f. Acțiunea de a *fraterniza* și rezultatul ei; înfrățire, unire. — V. **fraterniza**.

FRATRICÍD, *-Ă, fratricizi*, *-de*, s.m. și f., s.n., adj. 1. S.m. și f., adj. (Persoană) care și-a ucis fratele sau sora. 2. S.n. Omor de frate sau de soră. 3. Adj. Care constituie o crimă față de un frate, o soră sau față de semenii săi. — Din fr. **fratricide**, lat. **fratricida**.

FRATRÍE, *fratrii*, s.f. 1. Subdiviziune a triburilor grecești. 2. Grupare mare de plante înrudite genetic. — Din fr. **phratrie**.

FRAUDÁ, *fraudez*, vb. I. Tranz. A săvârși o fraudă; a defrauda. [Pr.: *fra-u-*] — Din fr. **frauder**, lat. **fraudare**.

FRAUDÁRE, *fraudări*, s.f. Acțiunea de a *frauda*. [Pr.: *fra-u-*] — V. **frauda**.

FRAUDÁ, *fraude*, s.f. (Jur.) Săvârșirea cu rea-credință, pentru a obține foloase, a unor acte de atingere a drepturilor altuia (păgubitoare pentru altă persoană); hoție. ♦ Sumă sustrasă prin înșelăciune, prin defraudare. [Pr.: *fra-u-*] — Din fr. **fraude**, lat. **fraus, fraudis**.

FRAUDULÓS, *-OÁȘĂ, frauduloși*, *-oase*, adj. (Despre acțiuni) Făcut cu înșelăciune, bazat pe fraudă, pe rea-credință. [Pr.: *fra-u-*] — Din fr. **frauduleux**, lat. **fraudulosus**.

FRAZÁ, *frabez*, vb. I. Intrans. (Muz.) A scoate în evidență, la executarea unei bucăți, ritmul frazei muzicale; a face să se desprindă în mod distinct părțile care compun ideea muzicală. — Din fr. **phraser**.

FRAZÁRE, *frázări*, s.f. Acțiunea de a *fraza* și rezultatul ei. — V. **fraza**.

FRÁZĂ, *fraze*, s.f. 1. Unitate sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții, care se află în raport de coordonare sau de subordonare, exprimând una sau mai multe judecăți. ♦ Fel de exprimare. 2. (În sintagma) *Frază muzicală* = unitate

muzicală alcătuită dintr-o succesiune de sunete cu un sens expresiv propriu. — Din fr. *phrase*, lat. *phrasis*.

FRAZEOLÓG, -Ă, frazeologi, -ge, s.m. și f. (Rar) Persoană care se exprimă în fraze meșteșugite, dar lipsite de conținut. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. *phraséologue*.

FRAZEOLÓGIC, -Ă, frazeologic, -ce, adj. Care ține de frazeologie, privitor la frazeologie. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. *phraséologique*.

FRAZEOLOGIE, frazeologii, s.f. 1. Totalitatea îmbinărilor frazeologice proprii unei limbi. 2. Disciplină a lingvisticii care studiază unitățile frazeologice din limbă. 3. Mod propriu unei limbi sau unui scriitor de a construi frazele. 4. Fig. Vorbărie fără conținut, care ascunde sărăcia de idei; vorbe goale și umflate; pălăvrăgeală. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. *phraséologie*.

FRĂGĂR, frăgari, s.m. (Reg.) Dud. — **Frag**¹ + suf. -ar

FRĂGEZĂ, frăgezesc, vb. IV. Refl. și tranz. (Despre anumite alimente, în special despre carne, alături etc.) A deveni sau a face să devină fraged. — Din fraged.

FRĂGEZIME s.f. Înșușirea de a fi fraged. ♦ Prospețime, gingașie, finețe, delicatețe. — **Fraged** + suf. -ime.

FRĂGEZIRE s.f. Acțiunea de a (se) *frăgezi* și rezultatul ei. — V. *frăgezi*.

FRĂGULIȚĂ, frăguliță, s.f. 1. (Pop.) Frăguță. 2. Mică plantă erbacee cu flori galbene-verzii, cu miros slab de mosc (*Adoxa moschatellina*). — **Fragă**¹ + suf. -uliță.

FRĂGUȘOARĂ, frăgușoare, s.f. (Pop.) Frăguță. — **Fragă**¹ + suf. -ușoară.

FRĂGUTĂ, frăguțe, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *frăgă*; frăguliță (1), frăgușoară. — **Fragă**¹ + suf. -uță.

FRĂMĂNT s.n. (Rar) Frământare. — Din *frământa* (derivat regresiv).

FRĂMĂNTĂ, frământ, vb. I. 1. Tranz. A preface aluatul într-o masă omogenă, apăsându-l și amestecându-l. ♦ Expr. *A frământa pământul* = a bate pământul cu picioarele prin loviturii puternice și repetate. ♦ A lovi îndelung și repetat (cu pumnii sau cu picioarele) o persoană trântită la pământ, a călca în picioare. 2. Tranz. Fig. A examina îndelung și în detaliu o idee, un plan etc. ♦ (Despre stări sufletești, sentimente etc.) A nelișiști, a preocupa. ♦ Tranz. și refl. A-și supune mintea la eforturi. ♦ Tranz. și refl. A (se) mișca puternic; a (se) agita. ♦ Refl. (Despre ființe) A umbla încolo și înapoi, a nu avea astâmpăr. ♦ Tranz. A învărti, a răsuca un obiect în mână. ♦ Expr. *A-și frământa mâinile* = a manifesta o mare nelișiște, o tulburare prin frecarea puternică a mâinilor. — Lat. **fragmentare*.

FRĂMĂNTĂRE, frământări, s.f. Acțiunea de a (se) *frământa* și rezultatul ei; frământat¹, frământ. 1. Umblet, neastâmpăr; p. ext. agitație, tulburare (cauzate de mișcări sociale). 2. Nelișiște sufletească, zburcium, chin. — V. *frământa*.

FRĂMĂNTĂT¹ s.n. Frământare. — V. *frământa*.

FRĂMĂNTĂT², -Ă, frământați, -te, adj. 1. (Despre aluat) Preparat prin frământare. 2. Fig. Cuprins de nelișiște; zburciumat, agitat. — V. *frământa*.

FRĂMĂNTĂTOR, frământătoare, s.n. Mașină pentru frământat aluatul. — **Frământa** + suf. -ător.

FRĂNCUȘOR, frăncușori, s.m. Diminutiv al lui *franc*¹. — **Franc**¹ + suf. -ușor.

FRĂSINEL, frăsinei, s.m. Plantă erbacee medicinală și ornamentală, cu flori mari, albe sau trandafirii, plăcut mirositoare (*Dictamnus fraxinella*). ♦ Expr. *A umbra (de) frunza frăsinelului* = a umbla fără niciun rost, fără niciun scop, a fi haimana; a hoinări. — **Frasin** + suf. -el.

FRĂSINET, frăsineturi, s.n. Pădure de frasini. — Lat. *fraxinetum*.

FRĂSINICĂ, frăsinici, s.f. (Bot.) Specie de frasin. — **Frasin** + suf. -ică.

FRĂSUÍ, frăsuiesc, vb. IV. 1. Refl. și intranz. (Reg.) A se plânge; a se boci, a se văicări. 2. Refl. (Pop. și fam.) A umbla sau a se agita fără rost. — Din ucr. *frasuvaty*.

FRĂȚĂN s.m. v. *frățane*.

FRĂȚĂNE, frățani, s.m. (Pop.; urmat de un adjectiv posesiv) Frate. [Var.: *frățân* s.m.] — **Frate** + suf. -âne.

FRĂȚESC, -EASCĂ, frățești, adj. Propriu legăturii dintre frați, de frate, ca de frate; fratern; afectuos, devotat. — **Frate** + suf. -esc.

FRĂȚEȘTE adv. În mod frățesc, ca un frate, ca frații, cu dragoste frățescă. ♦ Expr. *A împărți (ceva) frățește* = a împărți în părți egale, în mod loial. — **Frate** + suf. -ește.

FRĂȚICĂ s.m. (Fam.; la voc.) Termen familiar cu care cineva se adresează unui băiat. — **Frate** + suf. -ică.

FRĂȚIE, frății, s.f. 1. Legătură de rudenie dintre frați; frățietate. ♦ Lubire frățescă, sentimente ca de frate. 2. Prietenie strânsă; fraternitate. 3. (În Evul Mediu, în Țara Românească) Termen care desemna o instituție juridică folosită în special pentru transmiterea averii în cazul lipsei succesorilor legitimi — **Frate** + suf. -ie.

FRĂȚIETATE s.f. (Înv.) Fraternitate; frăție. [Pr.: -ți-e-] — **Frăție** + suf. -tate.

FRĂȚIÓR, frățiori, s.m. Diminutiv al lui *frate*. ♦ (La vocativ) Termen familiar, prietenesc, cu care te adresezi unui bărbat. [Pr.: -ți-or] — **Frate** + suf. -ior.

FRĂNĂ, frănez, vb. I. Tranz. A încetini sau a opri mersul unui vehicul cu ajutorul frânei. ♦ Fig. A ține în loc, a împiedica, a opri dezvoltarea, cursul sau manifestarea unei acțiuni, a unui proces, a unui sentiment. — Din fr. *freiner* (după *frână, înfrâna*).

FRĂNĂR, frânări, s.m. Muncitor la căile ferate însărcinat cu manevrarea frânei de mână. — **Frână** + suf. -ar.

FRĂNĂRE, frânări, s.f. 1. Acțiunea de a *frâna* și rezultatul ei; frânat. 2. Inhi-biție. — V. *frâna*.

FRĂNĂT s.n. Frânăre (1). — V. *frâna*.

FRĂNĂ, frâne, s.f. Dispozitiv folosit pentru încetinirea vitezei sau pentru oprirea mișcării unui vehicul. ♦ Fig. Ceea ce ține în loc cursul sau dezvoltarea unui proces în desfășurare, a unei acțiuni, a unui sentiment etc.; piedică, obstacol. — Din fr. *frein* (după *frâne*, pl. lui *frâu*).

FRĂNC, -Ă, frânci, -ce, s.m. și f. (Adesea adjectival) Nume generic dat în trecut la noi occidentalilor de origine latină. — Lat. *Francus*.

FRĂNCUȘĂ, frăncușe, s.f. Varietate de struguri românești cu boabe mici, neuniforme și rare, din care se obțin vinuri albe de masă. — **Frânc** + suf. -ușă.

FRĂNGE, frâng, vb. III. 1. Tranz. și refl. A (se) rupe (în două) prin lovire, îndoire sau apăsare puternică. ♦ A fractura un os, p. ext. un membru al corpului. ♦ Expr. *A-și frânge gâtul = a)* a muri într-un accident; **b)** a-și compromite situația prin întreprinderi riscante. *A frânge (cuiva) gâtul = a omori pe cineva. A-și frânge mâinile = a-și împreuna mâinile și a-și îndoii cu putere degetele (ca expresie a durerii, a dezădejării etc.). A frânge (sau, refl., a i se frânge) cuiva inima = a (se) mârni peste măsură; a (se) înduioșa până la lacrimi. ♦ Refl. (Despre o masă de apă, despre valuri) A se lovi (de mal, de stânci etc.), împrăștiindu-se în valuri mici. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (se) îndoii, a (se) apleca de mijloc. 3. Tranz. Fig. A înfrânge, a învinge; a birui (în luptă). — Lat. *frangere*.*

FRĂNGERE, frângeri, s.f. Acțiunea de a (se) *frânge*; rupere prin îndoire, lovire sau apăsare puternică; frântură. — V. *frânge*.

FRĂNGHIE¹, frânghii, s.f. Fir lung și gros făcut din mai multe fibre vegetale sau din fire animale, precum și din fibre sintetice, răscucite una în jurul alteia; funie. [Acc. și: (reg.) *frânghie*] — Lat. *fimbria*.

FRĂNGHIE² s.f. v. *frenghie*.

FRĂNGHIER, frânghieri, s.m. Persoană care confecționează frânghii¹ sau obiecte din frânghie¹; persoană care vinde frânghii¹ sau obiecte făcute din frânghie¹. [Pr.: -ghi-er] — **Frânghie** + suf. -ar.

FRĂNGHIERIE¹ s.f. Meseria de frânghier. [Pr.: -ghi-e-] — **Frânghier** + suf. -ie.

FRĂNGHIERIE², frânghierii, s.f. Local în care se confecționează sau se vând frânghii¹ și obiecte făcute din frânghie¹. [Pr.: -ghi-e-] — **Frânghie¹** + suf. -erie.

FRĂNGHIERÍT s.n. (Rar) Totalitatea frânghierilor¹ necesare la pescuit. [Pr.: -ghi-e-] — **Frânghie¹** + suf. -ării.

FRĂNGHIOARĂ, frânghioare, s.f. (Rar) Frânghieuță. [Pr.: -ghi-oa-] — **Frânghie** + suf. -ioară.

FRĂNGHIUȚĂ, frânghieuțe, s.f. Diminutiv al lui *frânghie¹*; frânghioară. [Pr.: -ghi-u-] — **Frânghie¹** + suf. -uță.

FRĂNT, -Ă, frânți, -te, adj. 1. (Despre obiecte) Rupt² (în două) prin îndoire, lovire sau apăsare puternică. ♦ (Despre oase sau membre) Fracturat. ♦ Spart, zdrobit, stricat. ♦ Expr. *A nu avea (nici) para frântă* = a nu avea niciun ban. 2. (Despre linii sau lucruri asemănătoare cu o linie) Care prezintă unghiuri, îndoiri, întorsături. 3. (Despre oameni) Îndoit de mijloc. 4. Fig. Zdrobit de oboseală; sleit, extenuat. ♦ Expr. *Beat frânt* = foarte beat, beat mort. 5. Fig. Învins, înfrânt. — V. *frânge*.

FRĂNTURĂ, frânturi, s.f. 1. Frângere; ceea ce se obține frângând sau rupând ceva; bucată desprinsă de la locul ei sau rămasă dintr-un întreg îmbucătățit. ♦ Expr. *Frântură de limbă = vorbire încălțită; p. ext. frază încălțită, alcătuită din cuvinte greu de rost.* ♦ Porțiune dintr-un întreg; fracțiune (1). 2. (Pop.) Fractură. 3. (Rar) Spărțur. — Lat. **fractura (= fractura)* sau *frânt* + suf. -ură.

FRĂU, frăie, s.n. Totalitatea curelelor, împreună cu zăbala, care se pun pe capul și în gura unui cal (de călărie) spre a-l supune și a-l putea mâna. ♦ Loc. adj. *Fără frâu = neînfrânat, lăsat (prea) liber; dezmațat.* ♦ Expr. *A-și pune frâu limbii (sau gurii)* sau *a-și pune frâu la limbă* = a vorbi cumpătat, cu prudență; a se reține de la vorbă. *A ține (pe cineva) în frâu* = a domoli avântul sau pornirile cuiva. *A ține (pe cineva) în șapte (sau nouă) frăie* = a supraveghea (pe cineva) de aproape, a nu-i lăsa nimic libertate. *A da (cuiva sau la ceva) frâu liber (sau slobođ)* = a lăsa în voie. *A pune (în) frâu* = a stăvilii; a înfrâna, a stăpâni. ♦ Fig. (Cu pl. *frăne*) Conducere politică. [Pl. și: *frâne*, (rar) *frăuri*] — Lat. *frenum*.

FRĂULEȚ, frăulețe, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *frâu*. [Pr.: fră-u-] — **Frâu** + suf. -uleț.

FREĂMĂT, freămăte, s.n. 1. Zgomot surd produs de frunzele mișcate de vânt, de valurile mării etc.; fremetare. ♦ Murmur de voci înnăbușite sau nedeslușite. ♦ Zgomot, larmă. 2. Fig. Fior, înfiorare. [Var.: (reg.) *hreamăt* s.n.] — Lat. *frenitum*.

FREĂTIC, -Ă, freatici, -ce, adj. (Despre ape sau pânze de ape subterane) Care se găsește pe primul strat impermeabil de la suprafața Pământului și care alimentează izvoarele, fântânile etc., influențând formarea și proprietățile solului. [Pr.: fre-a-] — Din fr. *phréatique*.

FREATOBIOLOGIE s.f. Știință care studiază organismele din apa freatică. [Pr.: fre-a-to-bi-o-] — **Freatic** + **biologie**.

FRECĂ, frec, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) mișca forțat pe suprafața unui corp cu care este în contact. 2. Tranz. A amesteca îndelung un aliment apăsând cu putere, pentru a obține o masă omogenă și pufoasă. ♦ A șterge un obiect apăsând în toate

direcțiile cu un corp aspru sau moale pentru a-i îndepărta murdăria sau pentru a-l face să strălucească; a lustrui, a curăța. **3.** Tranz. A frecționa. **4.** Tranz. Fig. (Fam.) A bate. ♦ Expr. *A freca* (cuiva) *ridichea* = a muștra pe cineva; a bate. ♦ A fi prea exigent, a obliga pe cineva la eforturi prea mari; a examina riguros. — Lat. **fricare.**

FRECĂRE, *frecări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *frecu*; frecus, frecătură (1). ♦ (Fiz.) Fenomen care se produce la interacțiunea a două corpuri aflate în contact; forță pe care o exercită un corp asupra altuia când acesta se freacă de el; fricțiune (1). — V. **frecu.**

FRECĂT¹ s.n. Faptul de a (*se*) *frecu*. — V. **frecu.**

FRECĂT², *-Ă, frecăți, -te*, adj. (Despre unele alimente) Amestecat astfel încât să devină o masă omogenă și pufoasă. ♦ Curățat prin frecare. — V. **frecu.**

FRECĂTURĂ, *frecături*, s.f. 1. Frecare. **2.** Loc care poartă urma unei frecări. **3.** Fig. Mustără aspră. **4.** Fig. (La pl.) Divergențe, neînțelegeri (surde); frecuşuri, frițiuni. — Lat. **fricatura.**

FRECĂTĂRI s.m. pl. (Reg.) Aluat nedospit frecat mărunț în palmă sau ras pe răzătoare, care se fierbe în supă. — **Frecat**² + suf. *-ei*.

FRĂCȚIE, *frecții*, s.f. (Med.) Frecare a unei părți a corpului cu un lichid revulsiv. — Cf. **frecu.**

FRĂCȚIONĂ, *frecționez*, vb. I. Tranz. A face cuiva o frăcție, a freca. [Pr.: *-ți-o-*. — Var.: **frăcționă** vb. I.] — Din fr. **frictionner** (după *frecu*).

FRĂCȚIONĂRE, *frecționări*, s.f. Acțiunea de a *frecționa*. [Pr.: *-ți-o-*. — Var.: **frăcționare** s.f.] — V. **frecționa.**

FRECŪȘ, *frecuşuri*, s.n. Frecare. ♦ Expr. (Fam.) *A trage cuiva un frecuş* = a muștra sau a bate pe cineva. ♦ Fig. (La pl.) Divergențe, neînțelegeri (surde); frecături. — **Frecu** + suf. *-uş*.

FRECŪVENT, *-Ă, frecvenți, -te*, adj. Care se întâmplă des², la intervale de timp scurte; des²; obișnuit. — Din lat. **frequens**, **-ntis**.

FRECŪVENTĂ, *frecventez*, vb. I. Tranz. A merge des², sistematic, cu regularitate într-un anumit loc. ♦ Spec. A vizita deseori pe cineva. — Din lat. **frequentare**, fr. **fréquenter**.

FRECŪVENTĂRE, *frecventări*, s.f. Acțiunea de a *frecventa* și rezultatul ei. — V. **frecventa.**

FRECŪVENTĂTIV, *-Ă, frecventativ, -e*, adj. (Gram.; rar) Iterativ. — Din lat. **frequentativus**, fr. **fréquentatif**.

FRECŪVENTĂTOR, *-OĂRE, frecventatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care frecventează ceva sau pe cineva. — **Frecventa** + suf. *-tor*.

FRECŪVENȚĂ, *frecvențe*, s.f. 1. Repetare deasă și regulată a unei acțiuni, a unui fapt. ♦ (În învățământ) Participare a studenților sau a elevilor la cursuri. **2.** (Fiz.) Mărimă care arată de câte ori se produce un fenomen într-o unitate de timp. ♦ *Current de înaltă* (sau de joasă) *frecvență* = curent electric care își schimbă sensul de un număr mare (sau mic) de ori într-o unitate de timp. **3.** (Fon.; în sintagma *Frecvență fundamentală* = primă armonică a unui semnal complex; fundamentală. — Din lat. **frequentia**, fr. **fréquence**.

FRECŪVENȚIMĂTRU, *frecvențimetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea frecvenței unei mărimi care variază periodic. — Din fr. **fréquence-mètre**.

FREDONĂ, *fredonez*, vb. I. Tranz. A cânta încet (fără cuvinte); a cânta cu gura închisă, a îngâna o melodie. — Din fr. **fredonner**.

FREDONĂRE, *fredonări*, s.f. Faptul de a *fredona*. — V. **fredona.**

FREDONĂT, *-Ă, fredonați, -te*, adj. (Despre cântece, melodii) Cântat încet, îngânat. — V. **fredona.**

FREGĂTĂ, *fregate*, s.f. 1. (În trecut) Vas de război cu trei catarge, dotat cu numeroase tunuri instalate pe ambele borduri și destinat serviciului de recunoaștere și de pază. ♦ (Azi) Tip de navă rapidă de escortă. **2.** Gen de păsări palmipede marine, zvelte, cu corpul mic și cu coada și aripile foarte mari, care trăiesc în regiunea mărilor tropicale și se hrănesc cu pești (*Fregata*); pasăre care face parte din acest gen. — Din fr. **frégate**, it. **fregata**.

FREMĂTĂ, *fremătat*, vb. I. Intrans. 1. (Despre frunze; *p. ext.* despre copaci și păduri, despre valurile mării; la pers. 3) A produce fremătat. **2.** (Despre oameni) A se înfiora, a vibra, a palpa; (despre colectivități) a se agita. — Din **freamăt**.

FREMĂTĂRE, *fremătări*, s.f. Acțiunea de a *fremăta* și rezultatul ei; fremătat. — V. **fremăta.**

FREMĂTĂTOR, *-OĂRE, fremătători, -oare*, adj. Care fremătat, tremură, vibrează; fremătos. — **Fremăta** + suf. *-ător*.

FRENCH-CANCAN s.n. Cancan². [Pr.: *frenč-cancán*] — Cuv. fr.

FRENÉTIC, *-Ă, frenetici, -ce*, adj. Care se află în stare de frenezie, care exprimă o asemenea stare. ♦ (Și adverbial) Puternic; pasionat. — Din fr. **frénétique**.

FRENEZIE, *frenезii*, s.f. Stare de excitare excesivă, de pasiune nestăpănită, violentă. ♦ Loc. adv. *Cu frenezie* = ca în delir; frenetic, pasionat. — Din fr. **frénésie**.

FRENHIE, *frenghii*, s.f. (Înv.) Brocart. [Var.: **frānghie** s.f.] — Din tc. **frenghi**. **FRENIC**, *-Ă, frenici, -ce*, adj. Care este în legătură cu diafragma. ♦ *Nerv frenic* (și substantivat, m.) = nerv motor principal al diafragmei. — Din fr. **phrénique**.

FRENOLÓGIC, *-Ă, frenologici, -ce*, adj. Referitor la frenologie; de frenologie. — Din fr. **phrénologique**.

FRENOLOGIE s.f. Teorie conform căreia există o corelație între caracterul și funcțiile intelectuale ale individului, pe de o parte, și conformația craniului, pe de altă parte. — Din fr. **phrénologie**.

FREON, *freamoni*, s.m. (Chim.) Compus organic al fluorului utilizat în special ca agent frigorific. [Pr.: *fre-on*] — Din fr. **fréon**.

FRĂSCĂ, *fresce*, s.f. 1. Tehnică de a picta cu culori dizolvate în apă de var pe un zid cu tencuială încă udă. ♦ Pictură murală decorativă, de dimensiuni mari, realizată prin această tehnică. **2.** Fig. Operă literară de dimensiuni mari, care înfățișează tabloul de ansamblu al unei epoci, al unei societăți etc. — Din fr. **fresque**.

FRĂSCO s.n. Țesătură din fire subțiri de lână, uni sau cu efecte de culori, întrebuințată mai ales pentru confecționarea îmbrăcăminte de vară. — Din it. **fresco**.

FRĂȘ adj. (Fam.; despre oameni) Care nu este obosit, vioi; *p. restr.* (despre înfățișarea lor) care exprimă prospețime, sănătate, tinerete. — Din fr. **frâiche**.

FRĂȚĂ, *fretez*, vb. I. Tranz. 1. A asambla două piese metalice prin strângere, fie prin contracția piesei cuprinzătoare, care a fost încălzită înainte de asamblare, fie prin dilatarea piesei cuprinse, care a fost răcită în prealabil. ♦ A asambla două tuburi metalice coaxiale, astfel încât tubul exterior să strângă tubul interior. **2.** A asambla mai multe piese sau a consolida un obiect prin strângere cu o fretă sau cu un bandaj exterior; a cercui. — Din fr. **fretter**.

FRĂȚAJ, *fretaje*, s.n. Ansamblu constituit din două sau din mai multe tuburi coaxiale, montate forțat unul în altul. — Din fr. **fretage**.

FRĂȚĂRE, *fretări*, s.f. Acțiunea de a *freta* și rezultatul ei. — V. **freta.**

FRĂȚĂ, *frete*, s.f. 1. Tub sau inel metalic montat la exteriorul unei piese tubulare sau al unui ansamblu de piese, pentru a le consolida. **2.** Fir metalic înfășurat pe un tub sau pe un ansamblu de piese pentru a le mări rezistența. **3.** Piesă de metal în formă de inel sau de elice, care înconjoară barele armăturii longitudinale ale unei piese de beton armat. — Din fr. **frette**.

FREUDIAN, *-Ă, freudieni, -ne*, adj. Care aparține freudismului, referitor la freudism. [Pr.: *froidian*] — Din fr. **freudien**.

FREUDISM s.n. Concepție psihologică a lui Sigmund Freud și a adepților săi [Pr.: *froidism*] — Din fr. **freudisme**.

FRĂZ adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. De culoarea fragilor; roz, roșiatic. **2.** S.n. Culoare frez (1). — Din fr. **fraise**.

FRĂZĂ¹, *frezez*, vb. I. Tranz. A prelucra prin așchiere un material cu freza¹. ♦ *Mașină de frezat* = mașină-unealtă destinată prelucrării prin așchiere a suprafețelor plane sau profilate ale pieselor cu ajutorul unei scule așchietoare; freză¹ (2). — Din fr. **fraiser**.

FRĂZĂ² vb. I v. **friza**¹.

FRĂZĂRE¹, *frezări*, s.f. Acțiunea de a *freză*¹ și rezultatul ei; frezat¹. — V. **freză**¹.

FRĂZĂRE² s.f. v. **frizare**.

FRĂZĂT¹ s.n. Frezare¹. — V. **freză**¹.

FRĂZĂT² s.n. v. **frizat**.

FRĂZĂ¹, *freză*, s.f. 1. Unealtă așchietoare cu unul sau cu mai multe tăișuri, dispuse simetric în jurul unui ax și având o mișcare de rotație, folosită la prelucrarea metalelor, a lemnului și a altor materiale dure; frezor¹. ♦ *Freză-modul* = freză profilată, utilizată la prelucrarea roților dințate. **2.** Mașină de frezat. **3.** Mașină agricolă având organul activ format dintr-un ax rotitor prevăzut cu gheare și cuțite, care taie și mărunțește pământul. **4.** (Urmat de determinarea „rutieră”) Mașină de lucru rutieră folosită pentru scarificarea, mărunțirea și amestecarea cu lianți a stratului superficial de pământ, la executarea drumurilor. — Din fr. **fraise**.

FRĂZĂ², *freză*, s.f. Pieptănătură bărbătească; frizură. — Din **freză**² (derivat regresiv).

FRĂZĂ³, *freză*, s.f. Guler cu mai multe pliuri care se purta la gât în sec. XVI–XVII. — Din fr. **fraise**.

FRĂZIE, *frezii*, s.f. Plantă ornamentală cu flori plăcut mirositoare, colorate în diverse nuanțe (pale), dispuse în inflorescențe terminale pe tije subțiri și ușor curbate (*Freesia*). — Din lat. **Freesia**, denumirea științifică a freziei.

FRĂZMAȘINĂ, *frezmașini*, s.f. Mașină la care se adaptează freza¹ (1) și care o pune în mișcare. — Din germ. **Fräsmaschine**.

FRĂZOR¹, *frezoare*, s.n. Freză¹ (1). — Din fr. **fraisoir**.

FRĂZOR², *-OĂRE, frezori, -oare*, s.m. și f. Muncitor care lucrează la o mașină de frezat. — Din fr. **fraisier**.

FRĂBIL, *-Ă, friabili, -e*, adj. (Despre materiale) Care se fărâmițează, se sparge ușor. [Pr.: *fri-a-*] — Din fr. **friable**, lat. **friabilis**.

FRĂBILITĂTE s.f. Inșușirea de a fi friabil. [Pr.: *fri-a-*] — Din fr. **friabilité**.

FRĂȚĂTIV, *-Ă, frățativi, -e*, adj. (În sintagma *Consoană frățativă* (și substantivat, f.) sau *sunet frățativ* = consoană sau sunet la a căror pronunțare canalul fonator se strâmtează astfel încât aerul să se poată scurge tot timpul emisiunii; consoană constrictivă sau sunet constrictiv. — Din fr. **fricatif**.

FRICĂ s.f. Stare de adâncă neliniște și de tulburare, provocată de un pericol real sau imaginar; lipsă de curaj, teamă, înfricoșare. ♦ Loc. adj. *Fără frică* = neînfricat; curajos. ♦ Loc. adv. *Cu frică* = cu teamă, temându-se. *Fără (nicio) frică* = cu curaj. *Nici de frică* = nicidecum, deloc. ♦ Expr. *A băga* (cuiva) *frică în oase* = a înfricoșa (pe cineva). *A duce frică cuiva* (sau a *ceva*) = a) a-i fi teamă de cineva sau de ceva;

b) a-i fi teamă să nu se întample cuiva ceva rău. *Afi cu frica în spate (sau în sân)* = a fi într-o continuă stare de neliniște, de teamă. *A ști de frica cuiva* = a asculta pe cineva, fiindu-i frică de el. — Cf. gr. *phrikē*.

FRICHINĂ, *frichinesc*, vb. IV. (Reg.) I. Refl. A se mișca încoace și încolo fără rost; a se făți. 2. Tranz. A purta de colo până colo pe cineva, a săcăi. — Et. nec.

FRICÓS, **-OĂSĂ**, *fricoși*, *-oase*, adj. (Adesea substantivat) Care se lasă ușor cuprins de frică. — **Frică** + suf. *-os*.

FRICȚIE s.f. v. **fricțiune**.

FRICȚIONĂ vb. I. v. **freccióna**.

FRICȚIONĂRE s.f. v. **frecciónare**.

FRICȚIUNE, *fricțiuni*, s.f. I. (Fiz.) Frecare. 2. Fig. Neînțelegere, ceartă, divergență între două persoane sau două grupuri de persoane; frecătură. [Pr.: *-ți-u-*. — Var.: (2) **fricție** s.f.] — Din fr. **friction**.

FRIDERIC, *friderici*, s.m. Monedă de aur prusiană, care a circulat și în Țările Române în prima jumătate a sec. XIX. — Din germ. **Friedrichs**[dor].

FRIG, (2) *friguri*, s.n. I. Temperatură scăzută a mediului ambiant, care dă senzația de rece. ♦ Senzație de rece provocată de temperatura joasă a mediului. 2. (La pl.) Temperatură ridicată a unui bolnav; tremur cauzat de senzația de rece, care precedă uneori o stare febrilă; frisoane. ♦ Malarie. ♦ Fig. Stare de neliniște, de agitație puternică; emoție. [Var.: (pop., 2) **frigrură** s.f.] — Lat. **frigus**, **-oris**.

FRIGANEĂ, *friganele*, s.f. Felie de pâine albă muiată în lapte și ouă, apoi prăjită în grăsime. [Var.: **friganeă** s.f.] — Din ngr. **frighania**.

FRIGĂRE, *frigări*, s.f. I. Vergea de fier sau de lemn ascuțită la un capăt, în care se înfinge carnea spre a o frige deasupra jăratului; țiglă². ♦ Loc. adj. și adv. *La frigare* = fript în frigare deasupra jăratului. 2. (Bot.; la pl.) Plantă erbacee din familia geraniaceelor, cu tulpina ramificată de la bază și acoperită cu peri lungi și aspri, cu flori mari violet-purpuri, folosită în medicina populară (*Gerranium palustre*). — **Frige** + suf. *-are*.

FRIGĂNEĂ s.f. v. **friganele**.

FRIGĂRUCĂ, *frigăruci*, s.f. Frigăruie. — **Frigare** + suf. *-ucă*.

FRIGĂRUIE, *frigăruie*, s.f. Carne tăiată în bucăți mici și friptă în frigare; frigărucă. — **Frigare** + suf. *-uie*.

FRIGE, *frig*, vb. III. I. Tranz. A prepara un aliment (în special carne sau pește) prin expunere directă la acțiunea focului (în frigare, pe grătar etc.); *p. ext.* a prăji în tigaie. ♦ Compus: (fam.) *frige-linte* s.m. invar. = om avar, zgârcit, harpagon. 2. Tranz. și refl. A(-și) provoca o durere vie, o arsură la atingerea cu focul sau cu un obiect foarte fierbinte; a (se) arde. ♦ Expr. (Tranz.) *A frige* (pe cineva) *la inimă* sau *a-i frige* (cuiva) *inima* = a provoca cuiva o durere vie, usturătoare; a provoca cuiva o mare suferință morală. ♦ (Despre alți agenți decât căldura; adesea fig.) A provoca o senzație usturătoare (asemănătoare cu cea cauzată de o arsură). 3. Intrans. (Despre corpuri fierbinți) A iradia căldură mare; a dogori. 4. Refl. Fig. (Fam.) A se păcăli, a se înșela, a rămâne păgubaș. [Perf. s. *fripsei*, part. *fript*] — Lat. **frigere**.

FRIGIÂN, **-Ă**, *frigieni*, *-e*, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Frigia. 2. Adj. Care aparține Frigiei sau frigiienilor (I), privitor la Frigia ori la frigiieni. ♦ *Bonetă frigiână* = bonetă purtată în Antichitate de sclavii eliberați și adoptată în timpul Revoluției Franceze din 1789-1794 ca simbol al libertății. [Pr.: *-gi-ân*] — Din fr. **phrygien**.

FRIGID, **-Ă**, *frigizi*, *-de*, adj. Care suferă de frigiditate. — Din fr. **frigide**, lat. **frigidus**.

FRIGIDARIUM s.n. Sală în termele romane destinată instalației și practicării băilor reci. [Pr.: *-ri-um*] — Cuv. lat.

FRIGIDÉR, *frigidere*, s.n. Aparat de construcție specială, izolat termic, echipat cu un agregat frigorigen, destinat răcirii și păstrării temporare a alimentelor și a produselor ușor alterabile. — Din fr. **frigidaire**.

FRIGIDITATE s.f. Indiferență (sau aversiune) față de actul sexual. — Din fr. **frigidité**, lat. **frigiditas**, **-atis**.

FRIGORIE, *frigorii*, s.f. Unitate de măsură a frigului, egală cu o calorică. — Din fr. **frigorie**.

FRIGORIFÉR, **-Ă**, *frigoriferi*, *-e*, adj. (Despre un sistem fizico-chimic sau tehnic) Care transferă frigul. ♦ *Laț frigorifer* = serie de instalații frigorifice prin care se asigură conservarea și transportul la rece al alimentelor. *Agent frigorifer* = agent frigorific care transferă frig la un mediu ce trebuie răcit de la un mediu care se află la o temperatură mai joasă. ♦ (Substantivat, n.; impr.) Clădire sau încăpere prevăzută cu instalații de răcire sub temperatura mediului înconjurător și folosită pentru conservarea unor cantități mari de alimente, medicamente etc.; instalație frigorifică. — Din fr. **frigorifère**.

FRIGORÍFIC, **-Ă**, *frigorífici*, *-ce*, adj. Care ține de frig, privitor la frig; care servește la producerea frigului. ♦ *Agent frigorífic* = substanță sau amestec de substanțe care produce sau transferă frig. *Instalație frigorífică* = sistem tehnic alcătuit dintr-un agregat frigorigen, o încăpere răcită, o instalație de comandă și de control și dispozitive anexe, utilizat pentru răcire. — Din fr. **frigorifique**, lat. **frigorificus**.

FRIGORIGÉN, **-Ă**, *frigorigeni*, *-e*, adj. (Despre sisteme fizico-chimice) Care poate produce frig. ♦ *Agent frigorigen* = substanță cu putere de vaporizare mare, care absoarbe căldura. *Instalație frigorigenă* (sau *agregat frigorigen*) = parte componentă a unei instalații frigorifice, în care, prin consum de energie, agentul

frigorigen își modifică continuu starea de agregare, producând frig. — Din fr. **frigorigène**.

FRIGOTÉHNICĂ s.f. Ramură a tehnicii care studiază mijloacele și instalațiile de producere a frigului și procedeele utilizării practice a acestuia. — **Frig** + **tehnică** (după germ. *Kältetechnik*).

FRIGOTEHNÍST, *frigotehniști*, s.m. Specialist în frigotehnică. — **Frigotehni[că]** + suf. *-ist*.

FRIGOTERAPIE s.f. Folosire a temperaturilor joase în tratarea unor boli. — Din fr. **frigothérapie**.

FRIGULEȚ, *frigulețe*, s.n. (Fam.) Diminutiv al lui *frig*; frig mare. — **Frig** + suf. *-uleț*.

FRIGURĂ s.f. v. **frig**.

FRIGURICĂ, *frigurele*, s.f. (Bot.) I. Mică plantă erbacee cu tulpina foarte ramificată, cu frunze ovale și cu flori roșii sau albe (*Erythraea pulchella*). 2. Fiere-pământului. — **Friguri** (pl. lui *frig*) + suf. *-ică*.

FRIGURÓS, **-OĂSĂ**, *friguroși*, *-oase*, adj. I. (Despre locuințe) Care se încălzește greu și insuficient, care nu păstrează căldura, care nu apără de frig. ♦ Care are o temperatură scăzută, care răspunde frig; rece. 2. (Despre ființe) Care rezistă greu la frig, care nu suportă bine frigul. ♦ Înfrigurat. — Lat. **frigorosus**.

FRINGILÍD, *fringilide*, s.n. (La pl.) Familie de păsări cântătoare cu cioc conic și scurt; (și la sg.) pasăre care face parte din această familie. — Din fr. **fringilidés**.

FRIPÓN, *fripóni*, s.m. (Livr.) Șarlatan, hoț, escroc. — Din fr. **fripón**.

FRIPT, **-Ă**, *fripti*, *-te*, adj., s.f. art. I. Adj. (Despre alimente) Care a fost gătit prin expunere directă la acțiunea focului; *p. ext.* prăjit. ♦ Expr. *A mânca* (pe cineva) *fript* = a distruge, a da gata (pe cineva). *A face* (cuiva) *zile fripte* = a necăji pe cineva (zi de zi); a hărțui, a șicana. 2. Adj. (Despre ființe) Ars, rănit prin acțiunea focului sau a unui obiect fierbinte. ♦ Fig. Chiniut. 3. S.f. art. Numele unui joc de copii în care unul dintre jucători încearcă să lovească peste palme pe celălalt, iar acesta și le ferește în ultimul moment. — V. **frige**.

FRIPTURĂ, *fripturi*, s.f. Fel de mâncare constând din carne friptă pe grătar, în frigare sau în tigaie. — Lat. ***frictura**.

FRIPTURÍCĂ, *fripturici*, s.f. Diminutiv al lui *friptură*. — **Friptură** + suf. *-ică*.

FRIPTURÍSM s.n. (Fam.) Goană după posturi și avantaje materiale. — **Friptură** + suf. *-ism*.

FRISÓN, *frisoane*, s.n. Succesiune de tremurături convulsive și ritmice, însoțită de o senzație puternică de frig, care se manifestă de obicei înainte de o criză febrilă sau în timpul unei boli febrile. — Din fr. **frisson**.

FRÍȘCĂ¹ s.f. Strat de smântână proaspătă, care se ridică la suprafața laptelui nefiert după câteva ore de la mulgere și care, bătută cu telul, devine spumoasă. ♦ Smântână bătută cu zahăr și servită ca desert sau ca garnitură la prăjituri. — Et. nec.

FRÍȘCĂ², *fríști*, s.f. (Pop.) I. Nuia, vergea. 2. Fig. Femeie tânără, zgłobie, atrăgătoare, șmecheră și ușor neserioasă. — Din magh. **fricska**.

FRITEUZĂ, *friteuze*, s.f. Aparat pentru prăjit alimente. [Pr.: *fritóză*] — Din fr. **friteuse**.

FRIULÁN, **-Ă**, *friulani*, *-e*, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. Persoană care face parte din populația din provincia Friuli-Venezia Giulia (nord-estul Italiei) sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține provinciei Friuli-Venezia Giulia sau friulanilor (I), care se referă la provincia Friuli-Venezia Giulia ori la friulani. ♦ (Substantivat, f.) Ramură a limbii retoromane vorbită de friulani. [Pr.: *fri-u-*] — Din fr. **frioulan**.

FRIVÓL, **-Ă**, *frivoli*, *-e*, adj. (Despre oameni) Care este preocupat de lucruri neserioase, care umblă după plăceri ușoare; ușuratic. ♦ (Despre lucruri, fapte, atitudini) Lipsit de seriozitate, de temeinicie, de importanță. — Din fr. **frivole**, it. **frivolo**.

FRIVOLITÁTE, (2) *frivolități*, s.f. I. Înșușire a ceea ce este frivol; neseriozitate. 2. (La pl.) Lucruri, fapte, cuvinte, purtări ușuratic, neserioase. — Din fr. **frivolité**.

FRIZ s.n. v. **friză**¹.

FRIZĂ¹, *frize*, vb. I. Tranz. și refl. (Azi rar) A(-și) încreți, a(-și) ondula părul (cu fierul sau prin alte mijloace); a (se) coafa. [Var.: **freză** vb. I] — Din fr. **friser**.

FRIZĂ² vb. I. Tranz. A fi pe punctul de a atinge ridicolul, nebunia etc. — Din fr. **friser**.

FRIZÁRE, *frizări*, s.f. (Azi rar) Acțiunea de a (se) *friza* și rezultatul ei; frizat. [Var.: **frezare** s.f.] — V. **friza**¹.

FRIZÁT s.n. (Azi rar) Frizare. [Var.: **frezát** s.n.] — V. **friza**¹.

FRIZĂ¹, *frize*, s.f. I. (În arhitectura clasică) Parte componentă a antablamentului, cuprinsă între arhitravă și cornișă, de obicei împodobită cu picturi, basoreliefuli, caneluri etc. ♦ Ornaмент în formă de bandă orizontală cu picturi sau reliefuli în jurul unui vas, al unei săli, al unui sarcofag etc. 2. Piesă îngustă de cherestea, folosită la fabricarea lamelor de parchet, a chenarelor de uși, a lambriurilor. ♦ Chenar care înconjoară o pardoseală de parchet în lungul pereților, făcut din piese mai mari decât lamelele parchetului. 3. Ramă masivă de lemn în care se prind tăbliile unei uși. [Var.: **friz** s.n.] — Din fr. **frise**.

FRIZĂ², *frize*, s.f. Rasă de oi de culoare albă, cu coada scurtă, crescută pentru producția de lapte. — Din germ. **Friser**.

FRIZÉR, frizeri, s.m. Lucrător care se ocupă cu bărbieritul sau cu tunsul părului; bărbier. ♦ Coafor. — Din fr. **friseur**.

FRIZERIE, frizerii, s.f. Atelier pentru tuns, pentru ras sau pentru frizat; bărbierie (2). — **Frizer** + suf. *-ie*.

FRIZERIȚĂ, frizerițe, s.f. Lucrătoare care se ocupă cu bărbieritul, cu tunsul sau cu ondulatul părului. — **Frizer** + suf. *-iță*.

FRIZON, frizoane, s.n. Fibră textilă provenită din straturile exterioare ale goșilor de mătase, de pe care nu poate fi trasă, reprezentând un deșeu. — Din fr. **frison**.

FRIZURĂ, frizuri, s.f. Freză². — Din fr. **frisure**.

FRONDĂ, fronde, s.f. Nume dat revoltelor din Franța, la mijlocul sec. XVII, ca urmare a politicii de întărire a absolutismului regal și a fiscalității excesive. ♦ Fig. Opoziție neprincipială, răzvrătire cu caracter de persiflare pornită din motive personale. — Din fr. **fronde**.

FRONDEUR, frondeuri, s.m. Partizan al frondei. [Pr.: *frondôr*. — Var.: **frondôr** s.m.] — Din fr. **frondeur**.

FRONDÔR s.m. v. **frondeur**.

FRONSÉU, fronseuri, s.n. Cută a unei rochii, a unei cămăși etc. menținută printr-un fir. — Din fr. **frons**.

FRONT, fronturi, s.n. 1. Loc unde se dau lupte militare în timp de război; totalitatea forțelor militare care operează pe câmpul de luptă sub o comandă unică. ♦ Expr. *A rupe* (sau *a sparge*) *frontul* = a rupe linia de apărare a inamicului, a pătrunde forțat în linia de apărare a acestuia. ♦ Parte din teatrul de operații al unui stat aflat în stare de război, pusă sub comandă unică. ♦ Mare unitate operativă, compusă din mai multe armate. 2. Formație de militari, școlari, sportivi etc. aliniați cot la cot, cu fața la persoana care dă îndrumări, comenzi etc. ♦ Loc. adv. *În front* = așezat în linie, în poziție de drepti sau pe loc repaus. 3. Fig. Grup de forțe solidare, organizat în vederea unei lupte comune pentru realizarea unui scop; *p. ext.* sectorul unde se duce o astfel de luptă. 4. Porțiune dintr-un zăcământ de substanțe minerale utile, deschisă printr-o lucrare minieră, unde se efectuează săpăturile. 5. Plan vertical în care sunt situate fațada unei clădiri sau fațadele unui ansamblu de clădiri.

♦ Latură a unei parcele, care coincide cu alinierea căii de circulație. 6. (Met.) Zonă de tranziție între două mase de aer diferite, caracterizată prin schimbări meteorologice bruște, cu consecințe directe asupra mersului vremii. ♦ *Front atmosferic* = zonă de contact între două mase de aer cu gradient termic ridicat. 7. (Fiz.; în sintagma) *Front de undă* = ansamblul punctelor până la care ajunge o oscilație la un moment dat. — Din fr. **front**.

FRONTAL, -Ă, frontali, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care ține de regiunea frunții. ♦ (Substantivat, n.; rar) Parte proeminentă a unui obiect. 2. Adj. Din față, așezat în față. ♦ *Abataj frontal* = abataj al minereului făcut pe un front foarte lung în direcția filonului; *p. ext.* locul unde se execută o astfel de operație. 3. Adj. Referitor la front (6). 4. S.n. Os al craniului care formează fruntea și o parte din orbite. — Din fr. **frontal**.

FRONTALIER, -Ă, frontaliери, -e, adj. Care ține de frontieră, referitor la frontieră; care se produce la frontieră. — Din fr. **frontalier**.

FRONTALITATE s.f. (În sintagma) *Legea frontalității* = canon în sculptura antică prin care se impunea reprezentarea din față și strict simetrică a corpului în raport cu planul median ce trece prin șaua nasului, stern și ombilic. — Din fr. **frontalité**.

FRONTIERĂ, frontiere, s.f. Linie naturală sau convențională care desparte teritoriul unui stat de teritoriul altor state sau de întinderi de apă care nu fac parte din teritoriul său; graniță, hotar. [Pr.: *-ti-e-*. — Var.: (înv.) **fruntărie** s.f.] — Din fr. **frontière**.

FRONTISPICIU, frontispicii, s.n. 1. Partea superioară a fațadei principale a unui edificiu; *p. ext.* fațada principală a unui edificiu. 2. Prima pagină a unei cărți, care, pe lângă titlu, poartă adesea numele autorului, gravuri simbolizând cuprinsul lucrării etc. ♦ Partea de sus de pe prima pagină a unui ziar, cuprinzând titlul și unele indicații. — Din fr. **frontispice**, lat. **frontispicium**.

FRONTOGENEZĂ, frontogeneze, s.f. Proces meteorologic care, în cazul convergenței a două mase de aer, formează o zonă cu temperatură mai mare și cu umiditate. — Din fr. **frontogénese**.

FRONTOLIZĂ, frontolize, s.f. (Met.) Proces de destrămarea a fronturilor atmosferice. — Din fr. **frontolyse**.

FRONTON, frontoane, s.n. 1. Element de formă triunghiulară, mărginit de o cornișă, care încorporează fațada unui edificiu. 2. Element de arhitectură, alcătuit dintr-o cornișă curbă sau frântă, care se găsește deasupra intrării unui edificiu, deasupra unei uși etc. — Din fr. **fronton**.

FROTİR s.n. Țesătură specială de bumbac, care absoarbe apa ușor, folosită pentru prosoape, halate de baie etc. — Cf. fr. **frotté**.

FROTIU, frotiuri, s.n. 1. Picătură de sânge, suspensie de microbi etc. întinse în strat subțire și omogen pe o lamă de sticlă pentru a putea fi examinate la microscop. 2. (Pict.) Strat subțire de culoare care lasă să se vadă în transparență firele pânzei. — Din fr. **frottis**.

FRUCT, fructe, s.n. 1. Produs care apare și se dezvoltă din pistilul unei flori fecundate și care conține semințele. ♦ *Fructe zaharate* (sau *zaharisite*) = fructe întregi sau părți de fructe sau de plante îmbibate cu sirop de zahăr și cu glucoză și acoperite, de obicei, cu o crustă de zahăr. 2. Produse vegetale care servesc ca hrană.

3. Fig. Produs, profit, rezultat material sau moral al unei acțiuni, al unei activități sau al unei situații; rod. [Var.: **fructă** s.f.] — Din lat. **fructus**.

FRUCTĂR, fructari, s.m. (Rar) Vânăzător de fructe. — **Fruct** + suf. *-ar*.

FRUCTĂ s.f. v. **fruct**.

FRUCTĂRIE, fructării, s.f. (Rar) Prăvălie unde se vând fructe. — **Fruct** + suf. *-arie*.

FRUCTIERĂ, fructiere, s.f. Vas în care se pun fructele pe masă. [Pr.: *-ti-e-*] — **Fruct** + suf. *-ieră* (după fr. *fruitière*).

FRUCTIFÉR, -Ă, fructiferi, -e, adj. (Despre pomi) Care produce fructe comestibile; roditor. ♦ (Despre organele unei plante) Care poartă fructele. — Din fr. **fructifère**.

FRUCTIFICĂ, fructific, vb. I. 1. Intrans. (Despre sume de bani, capitaluri) A aduce venit, a spori prin dobânzile adăugate. 2. Trans. Fig. A folosi cu profit o valoare, o situație, o ocazie oarecare. — Din fr. **fructifier**, lat. **fructificare**.

FRUCTIFICARE, fructificări, s.f. Acțiunea de a *fructifica* și rezultatul ei; fructificație; valorificare. — V. **fructifica**.

FRUCTIFICĂȚIE, fructificații, s.f. 1. Fructificare. ♦ Proprietate a plantelor de a produce fructe; proprietate a pomilor fructiferi și a viței-de-vie de a da lăstari fertili. 2. Totalitatea organelor reproducătoare la criptogame. 3. Perioadă în care se formează fructele. — Din fr. **fructification**.

FRUCTINĂ, fructine, s.f. Produs de cofetărie preparat din vafele cu umplutură de cremă de fructe. — **Fruct** + suf. *-ină*.

FRUCTOZĂ s.f. Substanță organică dulce, care se găsește în nectarul florilor, în fructele dulci și în miere și care, împreună cu glucoza, formează zaharoza; levuloză. — Din fr. **fructose**.

FRUCTUOS, -OASĂ, fructuoși, -oase, adj. Care dă rezultate bune; folositor, profitabil, avantajos. [Pr.: *-tu-os*] — Din fr. **fructueux**, lat. **fructuosus**.

FRUGAL, -Ă, frugali, -e, adj. (Despre mese, prânzuri) Alcătuit din bucate puține (și simple). — Din fr. **frugal**, lat. **frugalis**.

FRUGALITATE s.f. Înșușirea, caracterul a ceea ce este frugal. — Din fr. **frugalité**, lat. **frugalitas, -atis**.

FRUGIFÉR, -Ă, frugiferi, -e, adj. Care dă roade, fructe. — Din fr. **frugifère**.

FRUGIVÔR, -Ă, frugivori, -e, adj., s.m. și f. (Animal) care se hrănește în special cu fructe. — Din fr. **frugivore**.

FRUMOS, -OASĂ, frumoși, -oase, adj., s.n. 1. Adj. 1. (Adesea substantivat; despre ființe și părți ale lor, despre lucruri din natură, obiecte, opere de artă etc.) Care place pentru armonia liniilor, mișcărilor, culorilor etc.; care are valoare estetică; estetic. ♦ *Arte frumoase* = pictură, sculptură, gravură (în trecut și arhitectură, poezie, muzică, dans). ♦ (Substantivat, f. pl. art.) Ielele. 2. Care place, care trezește admirație din punct de vedere moral. ♦ Expr. (Substantivat) *A lua* (pe cineva) *cu frumosul* = a trata (pe cineva) blajin, cu menajamente. 3. (Despre timp) Senin, calm (din punctul de vedere al stării atmosferei). 4. (Despre lucruri sau fapte) Important, considerabil, remarcabil. II. Adv. 1. În mod plăcut, armonios, estetic. 2. Potrivit, bine; așa cum se cuvine. ♦ Expr. *A sta* (sau *a se da*) *frumos* = (despre obiecte de îmbrăcăminte) a i se potrivi (cuiva), a-i veni bine; (despre purtări) a fi așa cum trebuie, cum se cere. *A face frumos* = (despre câini) a sta sluj. *A fi frumos* (din partea cuiva) = a se cuveni, a fi cuvințios; a fi lăudabil. III. S.n. Categorie fundamentală a esteticii prin care se reflectă însușirea omului de a simți emoție în fața operelor de artă, a fenomenelor și a obiectelor naturii etc. și care are ca izvor obiectiv dispoziția simetrică a părților obiectelor, îmbinarea specifică a culorilor, armonia sunetelor etc. — Lat. **formosus**.

FRUMSÊTE s.f. v. **frumusețe**.

FRUMUSEȚE, (2) frumuseți, s.f. 1. Înșușirea a ceea ce este frumos. ♦ Loc. adj. *De toată frumusețea* = deosebit de frumos; minunat. 2. (Concr.) Obiect, faptă, lucru frumos. ♦ (Urmat de determinări introduse prin prep. „de” capătă valoarea superlativului „foarte frumos”) *O frumusețe de casă*. ♦ Femeie foarte frumoasă. [Var.: (pop.) **frumsête** s.f.] — **Frumos** + suf. *-ețe*.

FRUMUȘÉL, -ICĂ, frumușei, -ele, adj. Diminutiv al lui *frumos*. ♦ (Adverbial) Cu frumosul, bine, lin, calm; fără prea multă vorbă. — **Frumos** + suf. *-el, -ică*.

FRUNTĂR, fruntare, s.n. 1. Grindă principală care mărginește prisma în partea de sus și pe care se sprijină grinzile secundare ale casei. 2. Catapetzașmă. 3. Curea care leagă cele două părți laterale ale căpețelei și care trece peste fruntea calului. — Lat. **frontale** sau **frunte** + suf. *-ar*.

FRUNTĂRIE s.f. v. **frontieră**.

FRUNTĂȘ, -Ă, fruntași, -e, adj., s.m. și f. I. Adj., s.m. și f. (Persoană) care este în frunte într-un domeniu de activitate și care poate servi drept exemplu. 2. S.m. și f. Denumire a gradului militar dintre ostaș și caporal; persoană care are acest grad. — **Fruntă** + suf. *-aș*.

FRUNTĂȘIE, fruntașii, s.f. (Înv.) Faptul de a fi fruntaș (I). — **Fruntaș** + suf. *-ie*.

FRUNTE, frunți, s.f. 1. (La oameni) Partea superioară a feței, formată din osul frontal, cuprinsă între sprâncene și păr și mărginită lateral de temple; (la animale) partea dinainte a capului, imediat deasupra ochilor. 2. Cap; față, chip. 3. Fig. (Adesea articulat) Tot ce este mai bun, mai ales, mai de seamă, ceea ce este de calitate superioară; persoană care se distinge, care se relevă primul (dintre alții). ♦ Loc. adj. *De frunte* = care ocupă locul întâi, care este de primul rang. ♦ Loc. adv. *În frunte* sau (loc. prep.) *în fruntea* cuiva (sau a ceva) = în față, înainte (față de cineva)

sau de ceva); *fig.* în locul întâi, de cinstă, de conducere. ♦ Lichid obținut la începutul unei distilări fracționate. — Lat. **frons**, **-ntis**.

FRUNZĂR, *frunzare*, s.n. 1. Desiș format din crengile pline de frunze ale unui copac sau ale unor tufe. 2. Umbrar făcut din crengi bogate. 3. Frunze uscate, servind ca așternut sau nutreț pentru vite. [Pl. și: (m.) *frunzari*] — **Frunză** + suf. **-ar**.

FRUNZĂ, *frunze*, s.f. 1. Organ vegetal al plantei, care îi servește la respirație, la transpirație și la asimilație, format, de obicei, dintr-o foaie verde (limb) prinsă de tulpină printr-o codiță (pețiol). ♦ Loc. adv. *Ca frunza și ca iarba* = numeros. ♦ Expr. *A tăia frunză la câini* = a nu avea nicio ocupație serioasă, a pierde vremea fără treabă; a trăndăvi. 2. Compus: *frunză-de-potcă* = plantă erbacee cu frunze de un verde strălucitor și cu flori verzui (*Chenopodium murale*). 2. (În sintagma) *Frunze de ferigă* = boală a tomatelor, provocată de un virus și manifestată prin îngustarea foliolelor, care devin aproape filiforme, luând înfățișarea frunzelor de ferigă. — Lat. **frondia** (< *frons*, **-ndis**).

FRUNZĂREALĂ, *frunzăreli*, s.f. Frunzărare. — **Frunzări** + suf. **-eală**.

FRUNZĂRI, *frunzărind*, vb. IV. Tranz. A întoarce repede foiele unei cărți, ale unui dosar etc., cercetându-le în fugă; a citi superficial, a răfoi; a foileta. — **Frunză** + suf. **-ări**.

FRUNZĂRIȚE s.f. (Rar) Frunziș. — **Frunză** + suf. **-ărițe**.

FRUNZĂRIRE, *frunzăriri*, s.f. Acțiunea de a frunzări și rezultatul ei; frunzăreală. — V. **frunzări**.

FRUNZĂTURĂ, *frunzături*, s.f. (Rar) Frunziș. — **Frunză** + suf. **-ătură**.

FRUNZET s.n. Frunziș. — **Frunză** + suf. **-et**.

FRUNZICĂ, *frunzici*, s.f. (Rar) Frunzuliță. — **Frunză** + suf. **-ică**.

FRUNZIȘ, *frunzișuri*, s.n. Mulțime de frunze, frunzele unuia sau ale mai multor copaci; frunzet, frunzărime, frunzătură. — **Frunză** + suf. **-iș**.

FRUNZIȘOARĂ, *frunzișoare*, s.f. Frunzuliță. — **Frunză** + suf. **-ișoară**.

FRUNZIȚĂ, *frunzițe*, s.f. (Pop.) Frunzuliță. — **Frunză** + suf. **-iță**.

FRUNZOS, **-OASĂ**, *frunzoși*, **-oase**, adj. Cu frunze multe și dese. — **Frunză** + suf. **-os**.

FRUNZUCĂ, *frunzuci*, s.f. (Pop.) Frunzuliță. — **Frunză** + suf. **-ucă**.

FRUNZULEANĂ, *frunzulene*, s.f. (Pop.) Frunzuliță. — **Frunză** + suf. **-uleană**.

FRUNZULICĂ, *frunzulici*, s.f. (Pop.) Frunzuliță. — **Frunză** + suf. **-ulică**.

FRUNZULIȚĂ, *frunzulițe*, s.f. Diminutiv al lui *frunză*; frunzișoară, frunzulică, frunzuleană, frunzucă, frunzică, frunziță, frunzuță, foită. — **Frunză** + suf. **-uliță**.

FRUNZUȚĂ, *frunzuțe*, s.f. (Pop.) Frunzuliță. — **Frunză** + suf. **-uță**.

FRUPT, *frupturi*, s.n. Produsul în lapte al animalelor murgătoare; derivate ale laptelui. ♦ Mâncare de lapte, ouă, carne, pește sau derivate ale lor, de la care creștinii ortodocși sunt opriți în timpul posturilor. ♦ Loc. adj. și adv. *De frupt* = de dulce. — Lat. **fructus**.

FRUST, **-Ă**, *fruști*, **-ste**, adj. 1. (Despre monede și medalii sau despre reliefuri sculpturilor) Șters de uzura vremii, tocit. 2. Fig. Brut, neprelucrat, natural, simplu, rudimentar. — Din fr. **fruste**.

FRUSTEȚE s.f. (Rar) Însușirea de a fi frust (2). — **Frust** + suf. **-ețe**.

FRUSTRĂ, *frustrez*, vb. I. Tranz. A lipsi pe cineva (în special statutul sau o instituție a lui) de un drept sau de un bun; a păgubi; p. ext. a înșela. — Din fr. **frustrer**, lat. **frustrari**.

FRUSTRĂRE, *frustrări*, s.f. Acțiunea de a frustra și rezultatul ei. — V. **frustra**.

FRUSTRĂTOR, **-OARE**, *frustratori*, **-oare**, s.m. și f., adj. (Persoană) care frustră; păgubitor; p. ext. înșelător. — **Frustra** + suf. **-ator**.

FRUSTRĂȚIE, *frustrații*, s.f. (Rar) Frustrare. — Din fr. **frustration**.

FRUTESCENT, **-Ă**, *frutescenți*, **-te**, adj. (Despre tulpini) Care se întărește fără a ajunge însă la totală lignificare. — Din fr. **frutescent**.

FTALĂT, *ftalați*, s.m. Sare sau ester al acidului ftalic. — Din fr. **phthalate**.

FTALEINĂ, *ftaleine*, s.f. (La pl.) Clasă de combinații organice obținute prin condensarea anhidridei ftalice cu fenoli; (și la sg.) substanță din această clasă. — Din fr. **phthalène**.

FTĂLIC, **-Ă**, *ftalici*, **-ce**, adj. (În sintagma) *Acid ftalic* = acid organic care se prezintă sub formă de cristale albe, puțin solubile în apă și alcool, insolubile în cloroform, folosit în industria maselor plastice. ♦ Care conține acid ftalic. *Anhidridă ftalică*. — Din fr. **phthalique**.

FTIZIC, **-Ă**, *ftizici*, **-ce**, adj., s.m. și f. Bolnav de ftizie; tuberculos, tebecist, ofticos, atacat. — Din fr. **phthisique**, lat. **phthisicus**.

FTIZIE, *ftizii*, s.f. Tuberculoză pulmonară; oftică, atac. — Din fr. **phthisie**, lat. **phthisis**.

FTIZIOLÓG, **-Ă**, *ftiziologi*, **-ge**, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specialist în ftiziologie. [Pr.: **-zi-o-**] — Din fr. **phthisiologue**.

FTIZIOLÓGIC, **-Ă**, *ftiziologici*, **-ce**, adj. De ftiziologie. [Pr.: **-zi-o-**] — Din fr. **phthisiologique**.

FTIZIOLOGIE s.f. Ramură a medicinei interne care se ocupă cu studiul tuberculozei pulmonare. [Pr.: **-zi-o-**] — Din fr. **phthisiologie**.

FTORI num. ord. v. **vtori**.

FUCOIDĂ, *fucoidă*, s.f. Urmă de alge sau de viermi vizibilă pe suprafața ori în interiorul unor strate de argilă sau marne. — Din fr. **fucoides**.

FUCOXANTINĂ, *fucoxantine*, s.f. Pigment de culoare brună, care se găsește în algele brune. — Din fr. **fucoxanthine**.

FUCSIA adj. invar. v. **fucsie**.

FUCSIE, *fucsii*, s.f., adj. invar. 1. S.f. (Bot.) Cerceluș. 2. Adj. invar. (În forma *fucsia*) De culoarea florilor acestei plante. [Acc. și: *fucsie* — Var.: **fucsia** adj. invar.] — Din fr. **fuchsia**.

FUCSINĂ s.f. Substanță colorantă roșie, folosită la vopsirea pieilor, a țesăturilor și, în histologie, la colorarea preparatelor microscopice. [Scris și: *foxină*] — Din fr. **fuchsine**.

FUCS s.m. Denumire dată algelor brune din genul *Fucus*, al căror tal este prins de stâncile din apa mărilor prin crampoane fixatoare. — Din lat. *fucus*, denumirea științifică a algei.

FUDUL, **-Ă**, *fuduli*, **-e**, adj. Îngâmfat, mândru, încrezut, arogant. ♦ Expr. (Glumet) *Fudul de-o ureche* = surd. — Din te. **fodul**.

FUDULÍ, *fudulesc*, vb. IV. Refl. A se fâli, a se mândri; a se furlandisi, a se împăuna. ♦ A deveni fudul, îngâmfat. — Din **fudul**.

FUDULIE, (2) *fudulii*, s.f. 1. Faptul de a fi fudul. 2. (Pop.) Testicul al unor animale. — **Fudul** + suf. **-ie**.

FUFĂ, *fufe*, s.f. 1. (Iht.) Plevușcă. 2. (Depr.) Femeie ușoară, neserioasă. — Et. nec.

FUGĂCI, **-CE**, *fugaci*, **-ce**, adj., s.m. 1. Adj. (Despre cai) Bun alergător, iute la fugă; fugar. ♦ (Substantivat, m.) Cal. 2. Adj. Fig. (Livr.) Trecător, fugitiv. 3. S.m. Nume dat mai multor specii de păsări migratoare de mărimea unui porumbel, cu picioarele lungi și foarte iuți, bune alergătoare. — Lat. **fugax**, **-acis**. Cf. fr. **fu g a c e**.

FUGACITATE s.f. 1. Caracterul a ceea ce este fugaci (2). 2. (Fiz.) Valoare corectată a presiunii unui gaz real, pentru ca acesta să poată fi descris ca un gaz perfect. — Din fr. **fugacité**.

FUGĂR, **-Ă**, *fugări*, **-e**, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană, ființă) care a fugit dintr-un loc (pe ascuns) pentru a scăpa de o primejdie, de o constrângere, de o situație grea sau penibilă; dezertor, evadat, fugit. 2. Adj. Care trece repede, fără a putea fi reținut; fugitiv, nestatornic, trecător. ♦ Care nu se oprește mult asupra unui lucru. 3. Adj. (Despre cai) Fugaci. ♦ (Substantivat, m.) Cal. — **Fugi** + suf. **-ar**.

FUGĂREȚ, **-Ă**, *fugareți*, **-e**, adj. (Reg.) Care fuge repede, ușor. — **Fugi** + suf. **-areț**.

FUGĂRNIC, **-Ă**, *fugarnici*, **-ce**, adj. (Rar) Fugitiv, nestatornic. ♦ (Substantivat) Animal (în special cal) care fuge, care este silit să fugă. — **Fugar** + suf. **-nic**.

FUGĂSĂ, *fugase*, s.f. 1. Încercătură mare de exploziv îngropată în pământ sau instalată sub apă, în scopul nimicirii forței vii și a tehnicii de luptă a inamicului. 2. Recipient încărcat cu substanțe toxice de luptă, cu amestec incendiar etc., folosit pentru distrugerea diferitelor obiective prin explozie. — Din fr. **fougasse**.

FUGĂTO s.n. Episod dintr-o lucrare muzicală scris în formă de fugă². — Cuv. it.

FUGĂ¹, *fugi*, s.f. 1. Deplasare cu pași mari și repezi; alergare, goană. ♦ Loc. adv. *Din* (sau *în*) *fugă* sau (reg.) *de-a fuga* = în timp ce fuge, fugind; p. ext. în grabă, în treacăt, fără o examinare mai atentă. *Pe fugă* = repede, grăbit. *Cu fuga* = imediat, fără amănare. *În fugă* (sau *în fuga*) *mare* = fugind foarte repede. *În fuga calului* (sau *calilor*) = în galop. *Într-o fugă* = fugind tare și fără oprire. ♦ Expr. *A pune* (sau *a lua*) *pe cineva pe* (sau *la*) *fugă* = a goni, a alunga, a fugări. *A o lua* (sau *a o rupe*) *la fugă* sau *a o rupe de-a fuga* = a porni în goană. *A (o) ține numai* (*într-o fugă*) = a alerga întruna, fără întrerupere. *O fugă* (*bună de cal*) = o distanță nu prea mare, cât poate fugi, fără oprire, un om sau un cal. ♦ (Adverbial; în forma *fuga*) Repede, degrabă. 2. Părăsire grabnică (și uneori pe ascuns) a unui loc pentru a scăpa de o constrângere sau de o primejdie. 3. (Min.) Înclinare spre axa galeriei a montanților unei armături sau ai unui cadru în formă de trapez. — Lat. **fuga**.

FUGĂ², *fugi*, s.f. Gen și formă muzicală polifonică pe două sau mai multe voci, constând în expunerea imitativă a una, două sau, mai rar, trei teme după un plan tonal-armonic precis. — Din it. **fuga**.

FUGĂRI, *fugăresc*, vb. IV. Tranz. A urmări pe cineva fugind în urma lui, a pune pe fugă¹; a goni, a alerga. ♦ Refl. recipr. (Despre două sau mai multe ființe) A fugi unul după altul. — **Fugă**¹ + suf. **-ări**.

FUGĂRIRE, *fugăriri*, s.f. Acțiunea de a (se) *fugări* și rezultatul ei. — V. **fugări**.

FUGĂTOR, **-OARE**, *fugători*, **-oare**, adj. (Rar) 1. Care fuge mult sau repede. 2. Care trece repede, care are o existență efemeră. — **Fugi** + suf. **-ător**.

FUGHETĂ, *fughete*, s.f. (Muz.) Fuga² de proporții mai reduse, având un caracter mai liber. — Din it. **fughetta**.

FUGI, *fug*, vb. IV. Intrans. 1. A se deplasa cu pași repezi, a se mișca iute într-o direcție, a merge în fugă¹; a alerga, a goni. ♦ Expr. *A-i fugi* (cuiva) *pământul de sub picioare*, se spune când cineva își pierde echilibrul și este gata să cadă sau, *fig.*, când cineva se simte pierdut, când își pierde cumpătul. ♦ (Despre lapte și despre alte lichide) A da în foc (când fierbe). ♦ (Urmat de determinări introduse prin prep. „după”) A urmări în fugă¹, a alerga pe urmele cuiva pentru a-l ajunge, pentru a-l prinde. ♦ Expr. *A-i fugi* (cuiva) *ochii după cineva* = a nu-și mai putea lua ochii de la cineva, a privi insistent, cu admirație, cu dor; a-i plăcea de cineva. *A-i fugi* (cuiva) *ochii pe ceva* = a nu-și putea fixa privirea pe ceva (din cauza strălucirii sau a unei îmbinări de culori). 3. Fig. (Despre vreme sau despre unități de timp) A trece repede, a se scurge rapid. 4. Fig. (Despre peisaje din natură) A se perinda prin fața ochilor cuiva care trece în viteză (călare sau într-un vehicul). 5. A părăsi în grabă (și pe ascuns) un loc pentru a scăpa de o primejdie, de o constrângere; (despre un

deținut) a evada; (despre un ostaș) a dezerta. ♦ Expr. *A fugi în lume* = a pleca de acasă (fără să se știe unde). ♦ (Despre îndrăgostiți) A-și părăsi pe ascuns familia, plecând să trăiască împreună. ♦ A se depărta, a se retrage dintr-un loc. ♦ Expr. (Fam.) *Fugi de aici!* = a) pleacă!; b) nu mai spune! *Fugi de acolo!* = da' de unde! nici gând să fie așa! ♦ (Urmad de determinări introduse prin prep. „de”) A se sustrage, a se eschiva, a evita. ♦ Expr. *A fugi printre (sau dintre) degete* = a) (despre obiecte) a-i aluneca cuiva ceva din mână; b) (despre persoane) a se strecura cu dibăcie dintr-o împrejurare, a nu se lăsa prins. — Lat. pop. **fugire** (= *fugere*).

FUGÍT, -Ă, fugiți, -te, adj. Care a fugit, care a scăpat. ♦ (Substantivat) Dezertor, evadat, fugar. — V. **fugi**.

FUGITIV, -Ă, fugitivi, -e, adj. 1. Care trece repede, care este de scurtă durată; trecător, fugar, fugarnic. 2. Sumar; rapid; superficial. — Din fr. **fugitif**, lat. **fugitivus**.

FUGÓS, -OASĂ, fugoși, -oase, adj. (Rar) Care are o fire iute; aprig, impetuos. — Din fr. **fougueux**.

FUGOZITATE s.f. (Rar) Impetuoșitate; ardoare. — **Fugos** + suf. *-itate*.

FUGPAPIER s.n. Hârtie gumată folosită pentru înădăirea furnirelor. [Pr.: *fugpapiér*] — Cuv. germ.

FUGUL, fugulesc, vb. IV. Tranz. 1. A înădi fumire prin rosturi drepte. 2. A îndrepta muchiile unei piese de lemn prin rinduire. — Cf. germ. *fügen*.

FUGUIRE, fuguiri, s.f. Acțiunea de a *fugui* și rezultatul ei. — V. **fugui**.

FUGUȚĂ, fuguțe, s.f. Diminutiv al lui *fugă*. ♦ (Adverbial, în forma *fuguța*) Degrabă, fuga! ♦ Expr. *A da fuguța* = a se duce repede; a fugi. *Fuga-fuga* = foarte repede, repede de tot. — **Fugă**¹ + suf. *-uță*.

FÜHRER, fűhreri, s.m. Titlu purtat de Adolf Hitler (din 1934), având sensul de conducător; p. ext. conducător. [Pr.: *fűrăr*] — Cuv. germ.

FUIOR, fúioare, s.n. Mânunchi de cânepă, de in, melițat și dărcit, gata de tors; p. ext. mânunchi de borangic sau de lână. ♦ Expr. (Pop.) *A-și lua ale trei fúioare* = a pleca; a-și lua catrafulusele. *A ține fúior cu cineva* = a nu se lăsa intimidat de cineva. ♦ Pânză de cânepă sau de in. [Pr.: *fu-ior*] — Et. nec.

FUIORĂȘ, fúioarăș, s.n. Diminutiv al lui *fúior*. [Pr.: *fu-io-ăș*] — **Fuioar** + suf. *-ăș*.

FUITUALĂ, fuituială, s.f. 1. (Înv. și reg.) Material folosit în exploatarea miniere la astuparea găurilor de mină. 2. (Înv.) Umplutură făcută din călți, cărpe, hârtie, care se băga în pușcă sau în pistol peste alice sau peste pulbere. [Pr.: *-tu-ia-*. — Var.: **fultuială** s.f.] — **Fuitui** (reg. „a îndesa” < magh.) + suf. *-eală*.

FUITUITOR, fuituitoare, s.n. Baston de lemn cu care se împing cartușele de exploziv și fuituiala în găurile de mină. [Pr.: *-tu-i-*. — Var.: **fultuitor** s.n.] — **Fuitui** (reg. „a îndesa” < magh.) + suf. *-tor*.

FUL, fuluri, s.n. Figură la jocul de pocher, formată dintr-un breelan și o pereche. — Din fr., engl. **full**.

FULĂ, fulez, vb. I. Intrans. (Despre un corp în rotație) A se roti neregulat, având, pe lângă mișcarea de rotație, și o mișcare pendulară. — Din fr. **fouler**.

FULĂR, fulare, s.n. 1. Fașie dreptunghiulară dintr-o țesătură sau dintr-o împletitură de lână, de mătase etc., care se poartă în jurul gâtului. 2. Țesătură ușoară de mătase pentru rochii, cravate etc. — Din fr. **foulard**.

FULARDĂ, fulardez, vb. I. Tranz. A îmbiba țesăturile cu soluții sau dispersii de colorant și mase de apret. — Din fr. **foularder**.

FULARDĂRE, fulardări, s.f. Acțiunea de a *fularda* și rezultatul ei. — V. **fularda**.

FULĂRE, fulări, s.f. Acțiunea de a *fula*; mișcare pendulară față de un plan perpendicular pe axa de rotație a unui corp rotitor; bătaie frontală. — V. **fula**.

FULÉU, fulee, s.n. 1. Alergare în pas mare, mâinile mișcându-se în ritmul picioarelor. 2. Distanța parcursă de un cal din momentul când se desprinde de pământ și până îl atinge din nou, marcată de două urme succesive ale aceluiași picior. — Din fr. **foulée**.

FULG, fulgi, s.m. 1. Pană subțire, de mărime mijlocie, pe jumătate moale și mătăsoasă, care crește pe pânțelele păsărilor și printre penele mai mari. ♦ Loc. adj. *Ca fulgul* = foarte ușor. ♦ Expr. *A bate* (pe cinva) *de-i merg* (sau *să-i meargă*) *fulgii* = a bate tare (pe cineva). *Ca fulgul pe apă* = la voia întâmplării. 2. Asociere de mici cristale albe de apă, de formă hexagonală, care se formează iarna în atmosferă și care, căzând pe pământ, alcătuiesc zăpada. 3. (La pl.) Crăpături interne, grupate și fine, care se formează mai ales în lingurile sau în piesele de oțel aliat cu nichel și cu crom-nichel. 4. (La pl.) Produs alimentar sub formă de foițe subțiri, obținut din boabe de ovăz decorticat, din porumb, fasole sau cartofi tăiați fin. — Et. nec.

FULGARÍN, fulgarine, s.n. Manta, pardesiu de ploaie, confecționat dintr-un material impermeabil; impermeabil. — Denumire comercială.

FULGER, fulgere, s.n. 1. Fenomen atmosferic care constă într-o descărcare electrică luminoasă produsă între doi nori sau în interiorul unui nor. ♦ *Ședință* (sau *miting*) *fulger* = ședință (sau miting) care se convoacă pe loc cu ocazia unui eveniment important. *Telegramă fulger* = telegramă transmisă (în schimbul unei suprațime) mai repede decât telegramele obișnuite. ♦ Loc. adj. și adv. *Ca fulgerul* (sau *ca un fulger*) = cu iuteala fulgerului, iute, scurt; subit. ♦ *Fulger globular* = fulger cu aspectul unui glob de foc de culoare albă-albăstruie sau roșiatică, care se deplasează relativ încet sub influența curenților de aer, dispărând brusc, cu sau fără explozie. ♦ *Fulger electronic* = bliț. 2. Lumină, sclipire puternică și trecătoare; scâpărare, străfulgerare. — Lat. **fulger** (= *fulgur*; -is).

FULGERĂ, fulger, vb. I. 1. Intrans. (La pers. 3) A se produce fulgere în atmosferă. ♦ Expr. *A tuna și a fulgera* = (despre oameni; și la pers. 1) a face scandal; a trânti și a bufni. 2. Intrans. Fig. A scânteia, a luci, a sclipi (ca un fulger). ♦ A se ivi sau a trece repede (ca fulgerul). 3. Tranz. Fig. A izbi pe cineva doborându-l cu o lovitură rapidă și puternică. ♦ A arunca asupra cuiva o privire iute și tăioasă; a țintui, a străpunge cu privirea. — Lat. pop. **fulgerare** (= *fulgurare*).

FULGERĂRE, fulgerări, s.f. 1. Acțiunea de a *fulgera* și rezultatul ei; lumină ca de fulger; scânteiere, lucire, fulgerătură. 2. Fig. Senzație, durere scurtă și violentă. 3. Fig. Durată scurtă; clipă, moment. — V. **fulgera**.

FULGERĂT, -Ă, fulgerați, -te, adj. Lovit, atins de fulger. — V. **fulgera**.

FULGERĂTOR, -OARE, fulgerători, -oare, adj. 1. Iute (ca fulgerul), rapid. 2. Fig. (Despre privire) Rapid; pătrunzător. — **Fulgera** + suf. *-ător*.

FULGERĂTURĂ, fulgerături, s.f. (Rar) Faptul de a fulgera; fulger, fulgerare. — **Fulgera** + suf. *-ătură*.

FULGERÊȘTE adv. (Rar) Iute ca fulgerul. — **Fulger** + suf. *-ește*.

FULGUI, pers. 3 fulguiește, vb. IV. Intrans. A ninge cu fulgi rari. — **Fulg** + suf. *-ui*.

FULGUIALĂ, fulguieli, s.f. Ninsoare cu fulgi rari; fulguire, fulguit. [Pr.: *-gu-ia-*] — **Fulgui** + suf. *-eală*.

FULGUIRE, fulguiri, s.f. Acțiunea de a *fulgui* și rezultatul ei; fulguială, fulguit. — V. **fulgui**.

FULGUIȚ s.n. Faptul de a *fulgui*; fulguială, fulguire. — V. **fulgui**.

FULGULEȚ, fulguleți, s.m. Diminutiv al lui *fulg*. — **Fulg** + suf. *-uleț*.

FULGURĂNT, -Ă, fulguranți, -te, adj. Înconjurat de fulgere. ♦ (Adesea fig.) Care împrăștie o lumină vie și de scurtă durată. — Din fr. **fulgurant**, lat. **fulgurans**, -ntis.

FULGURĂȚIE, fulgurații, s.f. 1. Iluminație bruscă a cerului neînsoțită de tunet, produsă de o descărcare electrică în regiunile înalte ale atmosferei. 2. (Med.; în sintagma) *Fulgurație electrică* = metodă de tratare a rănilor prin aplicare de scânteie electrice de înaltă frecvență. [Var.: **fulgurațiune** s.f.] — Din fr. **fulguration**, lat. **fulguratio**, -onis.

FULGURAȚIUNE s.f. v. **fulgurație**.

FULGURĂȚ, fulgurite, s.n. Formație tubulară care ia naștere prin topirea rocilor sub acțiunea trăsnetelor. — Din fr. **fulgurite**.

FÛLIE, fűlii, s.f. (Bot.) Narcisă. ♦ Podoabă de piatră prețioasă în forma acestei flori. — Din tc. **fulya**.

FÛLL-TIME adj. invar., adv. (Englezism) (Care este angajat) cu norma întreagă. [Pr.: *fűl-taim*] — Cuv. engl.

FULMICOTON s.n. Exploziv puternic, obținut prin acțiunea acidului azotic asupra celulozei. — Din fr. **fulmicoton**.

FULMINANT, -Ă, fulminanți, -te, adj. Care produce explozie; exploziv. ♦ Fig. Amenințător; violent; ațâțător, provocator. — Din fr. **fulminant**.

FULMINAT, fulminați, s.m. Sare a acidului fulminic. ♦ *Fulminat de mercur* = sare de mercur a acidului fulminic, exploziv detonant, foarte toxic, care se prezintă sub forma unui praf cenușiu, cu gust metalic. — Din fr. **fulminate**.

FULMINAȚIE, fulminații, s.f. Descompunere cu deflație a unei substanțe explozive; explozie. — Din fr. **fulmination**.

FULMINIC adj. (În sintagma *Acid fulminic* = izomer al acidului cianic care, împreună cu metalele, formează săruri explozive. — Din fr. **fulminique**.

FULTUITALĂ s.f. v. **fuituială**.

FULTUITOR s.n. v. **fuituitor**.

FUM, fumuri, s.n. I. 1. Suspensie de particule solide într-un mediu gazos, produsă în cursul arderii incomplete a materialelor combustibile (sau, artificial și intenționat, ca ajutorul unor substanțe chimice). ♦ Fig. Înțețosare, turbureală, amețeală (provocată de alcool). 2. Cantitate de fum (I 1) pe care fumătorul o trage dintr-odată din țigară sau din pipă. 3. (Înv.) Gospodărie, considerată ca o grupare în jurul vetei; familie, casă. 4. Fig. (La pl.) Îngâmfare; pretenții nejustificate, gâr-găuni. II. Canal cotit, în interiorul unei sobe, prin care circulă gazele calde înainte de a ieși pe coș. — Lat. **fumus**.

FUMĂ, fumez, vb. I. Intrans. și tranz. A aspira, a trage fumul de tutun din țigară sau din pipă; a bea (tutun), a duhăni. — Lat. **fumare** (înțelesul după fr. *fumer*).

FUMAGINĂ, fumagine, s.f. Boală a unor arbori de pădure, a viței-de-vie și a unor pomi fructiferi provocată de o ciupercă din clasa ascomicetelor și manifestată ca un învelși negru, prăfos, asemănător cu funinginea, care apare pe părțile atacate. — Din fr. **fumagine**.

FUMĂR, fumare, s.n. Deschizătură făcută în acoperișul caselor de la țară, pentru a permite ieșirea fumului din sobe; hodgeag, beagăcă. — Lat. **fumarium**.

FUMĂRIC adj. (În sintagma *Acid fumaric* = acid organic nesaturat, produs intermediar în metabolismul glucidelor și al acizilor grași. — Din fr. **fumarique**.

FUMAROLĂ, fumarole, s.f. Produs gazos (hidrogen, azot, clor, oxigen, oxizi de carbon etc.) cu temperatură ridicată, emis de vulcani prin cratere și prin crăpături sau degajat din curgerile de lavă; degajarea acestor gaze. — Din fr. **fumerolle**, it. **fumarola**.

FUMĂT¹ s.n. Faptul de a *fuma*. ♦ Deprinderea, obiceiul de a fuma. — V. **fuma**.

FUMĂT², -Ă, fumați, -te, adj. (Fam.; despre informații, știri) Răsuflat, știut; perimat. — V. **fuma**.

FUMĂRĂIE s.f. Fumărie. [Pr.: -ra-ie] — **Fum** + suf. -ăraie.
FUMĂRĂR, *fumărari*, s.m. (Înv.) Persoană care încasa fumăritul. — **Fumar** + suf. -ar.

FUMĂRIE s.f. Cantitate mare de fum; fumăria, fumegai. — **Fum** + suf. -ărie.
FUMĂRIT s.n. Dare percepută în Țara Românească și în Moldova, în sec. XVII, pe fiecare coș de fum al caselor țărănești, respectiv pe fiecare casă. — **Fum** + suf. -ărit.

FUMĂRIȚĂ, *fumărițe*, s.f. Mică plantă erbacee din familia papaveraceelor, cu flori purpuriu sau albe, cu gust amar și cu fructe globuloase (*Fumaria officinalis*). — **Fum** + suf. -ăriță.

FUMĂTOR, -**OARE**, *fumători*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care fumează. — **Fuma** + suf. -ător.

FUMEGĂ, pers. 3 *fumegă*, vb. I. Intrans. 1. A scoate fum, a arde înăbușit, fără flacăra și cu fum. ♦ (Despre lămpi, lumânări, sobe etc.) A arde defectuos, eliminând fum. 2. A scoate aburi. — Lat. **fumigare**.

FUMEGĂI s.n. (Reg.) Fumărie. — **Fumega** + suf. -ai.

FUMEGĂRE, *fumegări*, s.f. Acțiunea de a *fumega* și rezultatul ei. — V. **fumega**.

FUMEGĂRIE s.f. Faptul de a fumegea. — **Fumega** + suf. -ărie.

FUMEGÓS, -**OĂSĂ**, *fumegosi*, -*oase*, adj. Care scoate fum sau aburi. — **Fumega** + suf. -os.

FUMIGANT, *fumiganți*, s.m. Substanță (gazoasă) toxică folosită pentru fumigație. ♦ (Adjectival) *Substanță fumigantă*. — Din fr. **fumigant**.

FUMIGAȚIE, *fumigații*, s.f. Operație de a fumare cu diverse substanțe în scopul distrugerii unor paraziți, pentru dezinfecție, parfumarea aerului într-un spațiu închis (prin arderea lemnului de santal) sau în scopuri terapeutice. — Din fr. **fumigation**, lat. **fumigatio**.

FUMIGEN, -**Ă**, *fumigeni*, -*e*, adj. (Chim.; despre unele substanțe) Care, în contact cu aerul, produce fum abundent sau ceață. ♦ *Lumânare fumigenă* = tub care conține o substanță fumigenă folosită mai ales la camuflarea unui obiectiv militar. — Din fr. **fumigène**.

FUMIVÖR, -**Ă**, *fumivöri*, -*e*, adj., s.n. 1. Adj. Care absoarbe fumul. 2. S.n. Dispozitiv folosit pentru alimentarea cu aer suplimentar a unui focar de cazan, în vederea îmbunătățirii arderii combustibilului. — Din fr. **fumivore**.

FUMIZĂ, *fumizez*, vb. I. Intrans. A produce fum artificial cu ajutorul substanțelor chimice în aparate speciale. — **Fum** + suf. -iza.

FUMIZĂRE, *fumizări*, s.f. Acțiunea de a *fumiza* și rezultatul ei. ♦ Acoperire a unui obiectiv (militar) cu fum sau cu ceață artificială, în scopul camuflării lui. — V. **fumiza**.

FUMOĂR, *fumoare*, s.n. Încăpere, mai ales lângă sălile de spectacol, în care se poate fuma. [Var.: **fumuăr** s.n.] — Din fr. **fumoir**.

FUMUĂR s.n. v. **fumoar**.

FUMUI, pers. 3 *fumuieste*, vb. IV. Intrans. impers. (Rar) A se înfățișa cu un aspect tulbure, ca de fum. — **Fum** + suf. -ui.

FUMUIĂG, *fumuiage*, s.n. (Rar) Șomoiog. [Pr.: -mu-iaġ] — Contaminare între fum și șomoiog.

FUMURIU, -**IE**, *fumuriu*, adj. De culoarea fumului; cenușiu, întunecat. ♦ Fig. Posomorât, mohorât. — **Fum** + suf. -uriu (după *alburii*, *timpurii* etc.).

FUMURÓS, -**OĂSĂ**, *fumuroși*, -*oase*, adj. (Înv., rar) Înfumurat. — **Fumuri** (pl. lui *fum*) + suf. -os.

FUNAMBŪL, -**Ă**, *funambuli*, -*e*, adj., s.m. și f. (Rar) (Persoană) care merge sau dansează pe sarmă. — Din fr. **funambule**.

FUNAMBULĚSC, -**ĚSCĂ**, *funambulești*, adj. (Rar) Echilibristic, acrobatic. ♦ Bizar, excentric, extravagant. — Din fr. **funambulesque**.

FUNCIĂR, -**Ă**, *funciari*, -*e*, adj. Care se referă la proprietatea particulară asupra pământului sau la averi imobiliare. ♦ *Fond funciar* = totalitatea suprafețelor de teren (inclusiv terenurile acoperite de ape) aflate între granițele unei țări, ale unei unități administrative-teritoriale sau aparținând unei unități agricole. *Impozit funciar* = impozit pe care îl plătește cineva pentru un teren care se află în proprietatea sa. *Carte funciara* = registru oficial în care se inventariază toate proprietățile de pământ individuale din cuprinsul unei regiuni, menționându-se numele proprietarului, suprafața terenului și vecinătățile; carte funduară. ♦ Fig. Care aparține naturii, firii cuiva; de bază. [Pr.: -ci-ar] — După fr. **foncier**.

FUNCIĂRMENTE adv. În mod funciar. ♦ În mod esențial, cu desăvârșire, absolut. [Pr.: -ci-ar] — Din fr. **foncierement** (după *funciar*).

FUNCTÖR, *functori*, s.m. (Log.) Operator logic. — Din fr. **foncteur**.

FUNCȚIE, *funcții*, s.f. 1. Activitate administrativă pe care o prestează cineva în mod regulat și organizat într-o instituție, în schimbul unui salariu; serviciu, slujbă, post². ♦ Grad pe care îl deține cineva într-o ierarhie administrativă. 2. Sarcină, rol; destinație. 3. (În forma *funcțiune*) (Gram.) Rolul sintactic pe care îl îndeplinește un cuvânt într-o propoziție. 4. (În forma *funcțiune*) Ansamblu de proprietăți chimice ale unui compus, determinat de o anumită grupă de atomi din moleculă. 5. (În forma *funcțiune*) (Fiziol.) Activitate proprie a fiecărui organ, aparat, țesut din organismele vii ale viețuitoarelor. 6. (Mat.) Mărimă variabilă care depinde de una sau de mai multe mărimi variabile independente. 7. (În forma *funcțiune*) (Log.) Operație care, prin aplicare asupra unui argument îi conferă acestuia o valoare

corespunzătoare. 8. (În expr.) *A fi în funcție de...* = a depinde de... [Var.: **funcțiune** s.f.] — Din fr. **fonction**, lat. **fonctio**, -**onis**. Cf. it. *funzione*.

FUNCȚIONĂ, *funcționez*, vb. I. Intrans. A-și îndeplini funcția, rolul. ♦ A fi în funcție, a se afla în stare de funcționare. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **fonctionner** (după *funcție*).

FUNCȚIONAL, -**Ă**, *funcționali*, -*e*, adj. 1. Care ține de o funcție, privitor la o funcție. ♦ *Maladie funcțională* = boală care afectează buna funcționare a unui organ. *Analiză funcțională* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul diferitelor clase de funcții și al relațiilor dintre ele. 2. Util, practic. ♦ Care îndeplinește condițiile pentru a fi folosit. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **fonctionnel** (după *funcție*).

FUNCȚIONALISM s.n. Concept în arhitectura sec. XX, extins și în artele aplicate (în special mobilier) și în produsele industriale (design), care are în vedere în primul rând primatul funcției, și socotește forma ca o consecință a acesteia. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **fonctionnalisme** (după *funcțional*).

FUNCȚIONALITĂȚE s.f. Calitatea de a fi funcțional. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **fonctionnalité** (după *funcțional*).

FUNCȚIONĂR, -**Ă**, *funcționari*, -*e*, s.m. și f. Persoană care ocupă o funcție publică; persoană care îndeplinește o muncă cu caracter administrativ. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **fonctionnaire** (după *funcție*).

FUNCȚIONĂRE, *funcționări*, s.f. Acțiunea de a *funcționa* și rezultatul ei. [Pr.: -ți-o] — V. **funcționa**.

FUNCȚIONARISM s.n. Tendință birocratică de a considera problemele din punct de vedere individual, nu general; atitudine indiferentă, lipsită de interes și de devotament față de muncă; birocratism, birocrație. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **fonctionnarisme** (după *funcționar*).

FUNCȚIONĂRĂȘ, *funcționărăși*, s.m. (Fam.) Diminutiv al lui *funcționar*; (depr.) funcționar lipsit de importanță, fără valoare, mic în grad. [Pr.: -ți-o] — **Funcționar** + suf. -aș.

FUNCȚIONĂREȘC, -**EĂSCĂ**, *funcționărești*, adj. 1. Care aparține funcționarilor, care se referă la funcționari. 2. Birocratic. [Pr.: -ți-o] — **Funcționar** + suf. -esc.

FUNCȚIONĂRIME s.f. Număr mare de funcționari; totalitatea funcționarilor. [Pr.: -ți-o] — **Funcționar** + suf. -ime.

FUNCȚIUNE s.f. v. **funcție**.

FUND, *funduri*, s.n. 1. Partea de jos a unui vas, formând baza lui; cantitate de materie, lichide etc. rămasă pe această parte a vasului. ♦ Fiecare dintre cele două fețe plane (mobile) și opuse ale unui butoi sau ale altui recipient. ♦ Taler de lemn pe care se răstoarnă mămăliga, se toacă zarzavaturile etc.; cărpător. 2. (Fam.) Șezut, dos. 3. Partea de jos, închisă, a unei cavități naturale; limita de jos. ♦ *Fund de ochi* = totalitate membranelor interne ale ochiului, accesibile examenului oftalmoscopic, în urma căruia pot fi identificate unele boli oculare. ♦ Expr. *A se da la fund* = a) a se lăsa în adâncul apei, a se cufunda; b) a dispărea din viața publică, a se retrage; c) a se ascunde pentru a scăpa de sub urmărire. ♦ Partea cea mai depărtată (considerată în linie orizontală) a unui loc. ♦ Expr. *Fundul fundului* = punct foarte depărtat, locul cel mai adânc; extremitate pe orizontală sau pe verticală. ♦ (Cu determinări indicând o regiune) Punct foarte depărtat de un centru politic sau cultural. ♦ Partea dinapoi a unui vehicul. 4. Parte a unor obiecte confecționate care se opune deschizăturii. ♦ *Sac fără fund* = a) om lacom, nesățios; b) loc unde se găsește întotdeauna ceva, unde nu se epuizează ceea ce se găsește acolo. ♦ Partea opusă deschizăturii la unele obiecte confecționate. — Lat. **fundus**.

FUNDĂ vb. I. v. **fonda**.

FUNDĂC, (I) *fundaci*, s.m., (II) *fundacuri*, s.n. I. S.m. (Ornit.) Cufundar. II. S.n. 1. Așternut de paie pe care se ridică stogurile. 2. Fundătură. — **Fund** + suf. -ac.

FUNDĂL, *fundaluri*, s.n. 1. (În artele plastice) Fond al unui tablou sau al unui panou sculptat, din care se detașează elementele principale ale compoziției. 2. Câmp arhitectonic sau natural pe care se proiectează o construcție. ♦ Pânză, decor care acoperă fundul unei scene de teatru, în direcția opusă sălii. [Pl. și: *fundale*. — Var.: **fondăl** s.n.] — Din it. **fondale** (după *fund*¹).

FUNDAMENT, *fundamente*, s.n. 1. Element de construcție sau ansamblu de astfel de elemente prin intermediul cărora se sprijină o construcție, o lucrare etc.; fundație, bază, temelie. ♦ Placă de metal a preselor de imprimat, pe care se așază formele tipografice; planșetă de lemn pe care se păstrează sau se transportă formele tipografice. 2. Fig. Element care servește de sprijin, pe care se întemeiază ceva; bază, temelie, temelie. — Din fr. **fondement**, lat. **fundamentum**.

FUNDAMENTĂ, *fundamentez*, vb. I. Tranz. A pune baze temeinice unei idei, unei teorii, unui program etc.; a stabili, a consolida; a demonstra cu argumente științifice. — Din **fundament**. Cf. germ. *fundamentieren*.

FUNDAMENTĂL, -**Ă**, *fundamentali*, -*e*, adj. 1. De bază, principal, esențial. 2. (Fon.); substantivat, f.) Frecvență fundamentală. — Din fr. **fondamental**, lat. **fundamentalis**.

FUNDAMENTALISM s.n. 1. Mișcare protestantă exclusivistă, fondată la începutul sec. XX în America, militând împotriva secularizării și liberalismului în învățământul teologic. 2. Tendința de a menține nealterată doctrina de bază a învățăturii creștine, punând accentul pe interpretarea literală a Bibliei. 3. (În islam) Mișcare religioasă și politică cu scopul de a restabili adevărata comunitate

islamică, prin întoarcerea la tradiția nealterată a islamului și neexcluzând nici războiul, nici atentatul criminal pentru atingerea scopului. 4. Mod conservator de a gândi în opoziție cu tendințele liberale și moderniste. — Din fr. **fundamentalisme**.

FUNDAMENTALIST, -Ă, *fundamentalisti*, -ste, s.m. și f., adj. (Adept) al fundamentalismului. — Din fr. **fundamentaliste**.

FUNDAMENTĂRE, *fundamentări*, s.f. Acțiunea de a *fundamenta* și rezultatul ei. — V. **fundamenta**.

FUNDĂRE s.f. v. **fondare**.

FUNDARISĂ, *fundarisc*, vb. IV. Intrans. A lăsa ancora să cadă în vederea ancorării sau afurcării unei nave. — **Fund**¹ + suf. -*arisi*.

FUNDARISIRE, *fundarisiri*, s.f. Acțiunea de a *fundarisi* și rezultatul ei. — V. **fundarisi**.

FUNDĂȘ, *fundași*, s.m. Jucător din apărarea unei echipe de fotbal, de rugbi etc., care acționează în imediata apropiere a porții proprii (la fotbal), a liniei de țintă (la rugbi) etc.; apărător. — **Fund**¹ + suf. -*aș*.

FUNDĂȚ, -Ă adj. v. **fondat**.

FUNDĂTOR, -OĂRE adj., s.m. și f. v. **fondator**.

FUNDĂȚIE, *fundații*, s.f. 1. Element sau ansamblu de elemente de construcție care servește ca suport sau ca bază de susținere a unei construcții, a unui utilaj, a unei mașini etc.; fundament, bază, temelie. ♦ (La pl.) Ramură a tehnicii care se ocupă cu proiectarea și cu executarea fundațiilor. 2. Strat de teren natural pe care se sprijină o construcție cu o bază foarte mare; strat de material așternut pe patul unui drum, peste care se aplică îmbrăcămintea rutieră. 3. Persoană juridică de drept privat, înființată printr-o donație sau printr-un legat testamentar, prin care o persoană fizică sau juridică constituie un patrimoniu destinat realizării unui scop, ideal de interes public. ♦ Fond constituit pentru întreținerea unei activități de interes public. [Var.: **fundațiune** s.f.] — Din fr. **fondation**, lat. **fundatio**, -onis.

FUNDAȚIUNE s.f. v. **fundație**.

FUNDĂ, *funde*, s.f. Nod în forma aripilor unui fluture, făcut dintr-o fășie de mătase, de pânză etc. și servind ca podoaibă; p. ext. panglică. — Din ngr. **funda**.

FUNDĂȚURĂ, *fundațuri*, s.f. Stradă, drum, uliță care se infundă, fiind închisă la un capăt prin construcții sau printr-un taluz; fundac. — [In] **funda** + suf. -*ătură*.

FUNDĂȚĂ, *fundație*, s.f. Diminutiv al lui *fundă*. — **Fundă** + suf. -*iță*.

FUNDUĂRĂ, *funduare*, adj. (Înv.; în sintagma) *Carte funduare* = carte funciară, v. **funciar**. [Pr.: -*du-a-*] — Cf. lat. *fundus*, germ. *Fundus* „proprietate (de teren)”.

FUNDŪC, *funduci*, s.m. Monedă veche turcească de aur, care a circulat și în Țările Române în sec. XVIII; funduciu. — Din tc. **fundic**.

FUNDUCLIU, *funduclii*, s.m. Funduc. — Cf. **funduc**.

FUNĒBRU, -Ă, *funebri*, -e, adj. De înmormântare. ♦ *Marș funebru* = melodie solemnă și tristă, compusă mai ales în ton minor, care se cântă de obicei la înmormântări. ♦ Trist, jalnic, lugubru. — Din fr. **funèbre**, lat. **funeris**.

FUNERĂLII s.n. pl. Ceremonie fastuoasă a înmormântării sau a incinerării unei personalități. — Din fr. **funérailles**, lat. **funeralia**.

FUNERĂR, -Ă, *funerari*, -e, adj. Care ține de funeralii, privitor la funeralii; de înmormântare. ♦ *Urnă funerară* = vas în care se păstrează cenușa unui mort incinerat. *Piatră funerară sau monument funerar* = lespede sau monument care se așază pe un mormânt. — Din fr. **funéraire**, lat. **funerarius**.

FUNĒȘTI, -Ă, *funești*, -ste, adj. Care aduce nenorocire, moarte; fatal. ♦ Trist, funebru, sinistru. — Din fr. **funeste**, lat. **funestus**, it. **fourager**.

FUNĒĂ, *fungi*, s.f. Parâmă din grupul manevrelor curente ale unei nave cu pânze care se folosește la ridicarea și la coborârea unei vele. — Cf. it. **f o n c o**.

FUNGI s.m. pl. (Bot.; rar) Ciuperci. — Din lat. **fungi**.

FUNĒIBIL, -Ă, *fungibili*, -e, adj. (Jur.; despre lucruri) Care poate fi înlocuit cu altul de același fel, de aceeași calitate și aceeași cantitate, în cazul când formează obiectul unei obligații. — Din fr. **fungible**, lat. **fungibilis**.

FUNĒICID, -Ă, *fungicizi*, -de, adj., s.n. (Substanță) care se utilizează pentru combaterea ciupercilor vătămătoare plantelor. — După fr. **fungicide**.

FUNĒIDĂ, *fungide*, s.f. (La pl.) Grup de plante inferioare fără clorofilă, care se hrănesc cu substanțe organice gata preparate; ciuperci; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. — Din lat. **fungidus**.

FUNĒIFORM, -Ă, *fungiformi*, -e, adj. În formă de ciupercă. ♦ *Papile fungiforme* = papile asemănătoare cu niște ciuperci, care se găsesc pe limbă, reprezentând receptori gustativi. — După fr. **fungiforme**.

FUNĒISTATIC, -Ă, *fungistatici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) care oprește dezvoltarea ciupercilor. — După fr. **fungistatique**.

FUNĒICUL, *funiculi*, s.m. (Biol.) Fir care fixează ovulul de placenta. — Din fr. **funicule**, lat. **funiculus**.

FUNĒICULAR, *funiculare*, s.n., adj. 1. S.n. Mijloc de transport aerian format din unul sau din mai multe cabluri suspendate pe stâlpi, pe care circulă cabinele cu pasageri și cărucioarele cu materiale, folosit în regiunile muntoase greu accesibile. 2. Adj. (În sintagma) *Poligon funicular* = construcție grafică de forma unei linii poligonale, care servește, în mecanică, la studiul unui sistem de forțe. — Din fr. **funiculaire**.

FUNĒICULARIST, -Ă, *funiculariști*, -ste, s.m. și f. Muncitor care asigură funcționarea funicularului. — **Funicular** + suf. -*ist*.

FŪNIE, *funii*, s.f. 1. Frânghie¹. ♦ *Funie de ceapă (sau de usturoi)* = împletură, cunună de ceapă sau de usturoi. ♦ Expr. *Drept ca funia în traistă (sau în sac)* = strâmb, răsucit; fig. nedrept, necinstit. *A vorbi de funie în casa spânzuratului* = a vorbi despre un lucru care poate supăra pe cineva dintre cei de față, dacă este interpretat ca o aluzie la el. *A (i) se apropia sau a-i ajunge (cuiva), a i se strânge funia de (sau la) par*, se spune despre cei ajunși într-o situație extrem de dificilă. *A juca pe funie* = a umbla pe funie, făcând diferite figuri; fig. a fi abil, dibaci. 2. Veche unitate de măsură de lungime (a cărei valoare a variat după epoci) cu care se măsoară pământul. 3. (În sintagma) *Funie de moșie (sau de pământ)* = suprafață de teren de dimensiuni reduse, având de obicei forma unei fășii înguste. 4. Împletură din paie sau din talaș, utilizată la confecționarea miezurilor lungi la formele pentru turnare. — Lat. **funis**.

FUNĒĒL, *funigei*, s.m. (De obicei la pl.) Fir al unui anumit soi de păianjeni mici, care se vede plutind în aer în zilele senine de toamnă. — Et. nec.

FUNĒINGINE, *funingini*, s.f. Materie neagră sau neagră-brună, rezultată din arderea incompletă a corpurilor organice, alcătuită mai ales din cărbune, care se depune pe partea interioară a coșurilor, a sobelor etc. — Lat. **fuligo**, -inis.

FUNĒINGINÓS, -OĂȘĂ, *funinginoși*, -oase, adj. Cu funingine, plin de funingine. — **Funingine** + suf. -*os*.

FUNĒOĂRĂ, *funioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *funie*. [Pr.: -*ni-oa-*] — **Funie** + suf. -*ioară*.

FUNT s.m. v. **pfund**.

FUR, *furi*, s.m. (Înv.) Hoț, tâlhar. — Lat. **fur**, **furis**.

FURĂ, *fur*, vb. I. Tranz. 1. A-și însuși pe ascuns sau cu forța un lucru care aparține altcuiva; a lua ceva fără niciun drept de la cineva, păgubindu-l; a hoți, a jefui, a prăda. ♦ Loc. adj. *De furat* = care a fost luat prin furt. ♦ Loc. adv. *Pe furate(le)* = prin furt, prin răpire, prin hoție. ♦ Expr. *A fura (pe cineva) cu ochiul* = a privi pe cineva pe furiș (cu dragoste). *A fura (cuiva) o sărutare (sau un sărut)* = a săruta pe furiș sau prin surprindere, fără voia persoanei respective. *A fura meseria (cuiva)* = a-și însuși pe apucate o meserie de la cineva (văzând cum o face și imitându-l). *A fura inima (cuiva)* = a fermeca, a încânta pe cineva. *A fura (cuiva) ochii (sau vederile)* = a orbi pe cineva; fig. a fi îndrăgostit. ♦ A răpi pe cineva. ♦ Fig. A lua pe neașteptate, pe nesimțite; a cuprinde. ♦ Expr. *A-l fura (pe cineva) somnul* = a adormi. *A-l fura (pe cineva) gândurile* = a cădea pradă gândurilor, a medita îndelung. ♦ Refl. (Neobișnuit) A pleca pe furiș; a fugi. 2. Fig. A fermeca, a vrăji. [Formă gramaticală: (în loc.) *furate, furatele*] — Lat. **furare**.

FURĂJ, *furaje*, s.n. Produs de origine vegetală, animală sau minerală, folosit pentru hrana vitelor; nutreț, masă verde. ♦ *Furaje combinate* = nutrețuri complexe obținute pe cale industrială, prin amestecarea diferitelor leguminoase, concentrate, reziduuri industriale, săruri minerale etc., prezentate sub formă de uruială și de granule. — Din fr. **fourrage**.

FURĂJĂ, *furajez*, vb. I. Tranz. 1. A tăia și a conserva nutreț; a prepara furaje. 2. A hrăni animalele cu furaj. — De la **furaj**.

FURĂJĂRE, *furajări*, s.f. Acțiunea de a *furaja* și rezultatul ei. — V. **furaja**.

FURĂJĂȚ, -Ă, *furajați*, -te, adj. (Despre animale) Care este hrănit cu furaje. — V. **furaja**.

FURĂJĂRE, -Ă, *furajeri*, -e, adj. (Despre semințe, plante sau unele produse sau reziduuri industriale) Care se întrebuințează ca hrană pentru vite. ♦ *Plante furajere* = grup de plante cultivate sau sălbatice cu valoare nutritivă mare, folosite pentru hrana animalelor. — Din fr. **fourrager**.

FURĂJÓR, *furajori*, s.m. (Înv.) Soldat de cavalerie care făcea aprovizionarea unității cu furaje. — Din fr. **fourrageur**.

FURĂN s.m. Combinație chimică organică lichidă, obținută la distilarea rășinilor de conifere și folosită ca important intermediar în sintezele de mase plastice și de medicamente. — Din fr. **furanne**.

FURĂȚ¹ s.n. Faptul de a *fura*. — V. **fura**.

FURĂȚ², -Ă, *furăți*, -te, adj. 1. Prădat (de bunuri de preț). 2. (Rar; în expr.) *Furată de mînți* = descreierat, zăpăcit; nebun. — V. **fura**.

FURĂȚÓR, -OĂRE, *furători*, -oare, adj., s.m. și f. (Rar) 1. Adj. (Rar) Care fură. 2. S.m. și f. Hoț. — **Fura** + suf. -*ător*.

FURĂȚURĂ, *furături*, s.f. (Rar) Furt, furtișag. — **Fura** + suf. -*ătură*.

FURBŪRĂ, *furburi*, s.f. Inflație acută a țesuturilor moi ale copitei, întâlnită în special la cai, în urma unui efort deosebit sau a unei alimentații neraționale. — Din fr. **fourbure**.

FURCĂR, *furcari*, s.m. Cerb sau căprioară de doi ani care are coarnele în formă de furcă (1). — **Furcă** + suf. -*ar*.

FŪRCĂ, *furci*, s.f. 1. Unealtă agricolă formată dintr-o prăjină de lemn sau de oțel terminată cu doi sau trei dinți (incovoiați), folosită pentru strângerea fânului, clăditi sîrelor, strângerea gunoiului, a bălgarului etc. ♦ Expr. *Parc-ar fi puse (sau adunate) cu furca*, se spune despre lucruri așezate în dezordine, nesortate. ♦ Cantitate de fân cât se poate lua într-o furcă (1). 2. (În sintagma) *Furca telefonului* = partea aparatului de telefon pe care stă receptorul. *Furca pieptului* = extremitatea inferioară a sternului, cu cele două cartilaje costale fixate de el; lingura pieptului, lingurea. *Furca gâtului* = extremitatea superioară a sternului, cu cele două clavicule fixate de el. *Furca puțului (sau fântâni)* = stâlpu de care se sprijină cumpăna.

Furca scrânciobului = stâlpușul orizontal de care este fixat scrânciobul. *Furca drumului* = răspântie. ♦ (Inv.) Spânzurătoare în formă de furcă (1) cu doi dinți. 3. Vergea de lemn la capătul căreia se leagă caierul pentru a fi tors. ♦ Expr. *A se certa furcă* = a se certa foarte tare. *A da* (cuiva) *de furcă* = a face (pe cineva) să-și bată capul cu chestiuni greu de rezolvat. *A avea de furcă cu cineva* (sau *cu ceva*) = a avea mult de luptat cu cineva (sau cu ceva), a avea dificultăți. (Pop.) *A avea stupit la furcă* = a avea ușurință la vorbă, a vorbi mult și cu plăcere, a avea chef de vorbă. 4. Șezătoare la care se toarce cu furca (3). 5. Organ al mașinii de filat, cu ajutorul căruia se produce torsionarea fibrelor. 6. Fiecare dintre stâlpii groși de stejar de care se prind cosorabele și care susțin acoperișul și pereții caselor țărănești din paianță. — Lat. *furca*.

FURCĂRIE, *furcării*, s.f. (Rar) Furcă (4). — **Furcă** + suf. *-ărie*.

FURCHÉT, *furcheți*, s.m. Piesă de oțel în formă de furcă (1) mică, cu coada fixată la marginea unei bărci, pe care se sprijină rama. — Din it. *forchetta* (după *furcă*).

FURCHÎȚĂ, *furchițe*, s.f. (Pop.) Furcuță (1). — **Furcă** + suf. *-iță*.

FURCÓI, *furcoale*, s.n. (Pop.) Furcă (1) mare (cu doi dinți), întrebuințată mai ales la încărcatul fânului și al snopilor. — **Furcă** + suf. *-oi*.

FURCULIȚĂ, *furculițe*, s.f. 1. Obiect (de metal) alcătuit dintr-un mâner și doi până la patru dinți, cu ajutorul cărora se duce mâncarea la gură; furcuță (2). ♦ Loc. adj. *În furculiță* (sau *în furculițe*) = (despre barbă) cu părțile laterale mai lungi decât mijlocul; (despre mustați) cu capetele răscucite în sus. 2. Fiecare dintre cele două piese curbate, încrucișate la unul dintre capete, prin care este fixată inima carului pe podul osiei dinapoi, pentru a împiedica rotirea inimii în plan orizontal; gemănare. [Pl. și: *furculiți*] — **Furcă** + suf. *-uliță*.

FURCŪȚĂ, *furcuțe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *furcă*; furchiță. 2. (Reg.) Furculiță (1). 3. Partea cornoasă a copitei la cal, de forma unei piramide culcate cu vârful înainte, care se află în porțiunea posterioară a tălpii și care are rolul de a proteja țesuturile vii și de a amortiza șocurile. — **Furcă** + suf. *-uță*.

FURDĂ, *furdale*, s.f. (La sg. cu sens colectiv; inv.) Rămășițe (de calitate inferioară) de la prelucrarea lânii, a blănurilor, a tutunului. ♦ Deșeurile de piele de calitate inferioară, rezultate la tăierea marginilor și a părților cu defecte. — Din bg. *furda*. Cf. tc. *hurda*.

FURFURÓL, *furfurol*, s.m. Aldehidă provenită din furan, care se prezintă sub formă de lichid uleios, cu miros particular, folosită ca solvent selectiv la rafinarea uleiurilor minerale și vegetale și ca insecticid, vermicid etc. — Din fr. *furfural*.

FURGÓN, *furgoane*, s.n. Vehicul militar tras de cai de obicei acoperit, care servește la transportarea bagajelor, a alimentelor, a munițiilor etc. — Din fr. *fourgon*.

FURGONĂR, *furgonari*, s.m. Militar care conduce un furgon. — **Furgon** + suf. *-ar*.

FURGONETĂ, *furgonete*, s.f. Automobil cu caroserie deschisă sau cu o platformă (acoperită) folosit pentru transportul obiectelor voluminoase și grele. — Din fr. *fourgonnette*.

FURIBÚND, *-Ă*, *furibunzi*, *-de*, adj. Plin de furie, foarte furios, mândros la culme; turbat. — Din fr. *furibond*, lat. *furibundus*.

FURIE, *furii*, s.f. Stare de extremă iritare; mânie nestăpănită; violență. ♦ Loc. adv. *Cu furie* = extrem de furios; cu putere mare, nestăviliv. ♦ Fig. (Din) Dorință puternică, patimă, pornire nestăpănită. [Acc. și: *furie*] — Din fr. *furie*, lat. *furia*.

FURIÉR, *furieri*, s.m. Ostaș care îndeplinește lucrări de birou într-o unitate sau într-o subunitate militară. [Pr.: *-ri-er*] — Din fr. *fourrier*.

FURIÓS, *-OĂSĂ*, *furioși*, *-oase*, adj. (Despre oameni și animale și despre manifestările lor) Cuprins de furie, mândros. ♦ (Adverbial) Cu furie. ♦ (Despre elemente ale naturii) Violent, puternic, năprasnic. [Pr.: *-ri-os*] — Din fr. *furieux*, lat. *furiosus*.

FURIOSO adv., s.m. 1. Adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Cu pasiune, vijelios, puternic. 2. S.m. Varietate de cai rezultată din încrucișarea rasei de galop englezești cu rase locale. [Pr.: *-ri-ó-zo*] — Cuv. it.

FURIȘ, *-Ă*, *furishi*, *-e*, adj. Care se face în ascuns, pe neobservate. ♦ Loc. adv. *Pe furish* = în ascuns; tiptil. — **Fur** + suf. *-iș*.

FURIȘĂ, *furishez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) strecura pe nesimțite, pe furish, a pătrunde sau a face să pătrundă ori a (se) introduce undeva pe neobservate, pe ascuns, tiptil. ♦ Loc. adv. *Pe furisate* = pe furish. ♦ Refl. A se ascunde, a se feri de cineva. [Formă gramaticală: (în loc.) *furisate*] — Din **furish**.

FURIȘĂRE, *furisări*, s.f. Acțiunea de a (se) *furisha* și rezultatul ei. — V. **furisha**. **FURIȘĂȚI**, *-te*, adj. Care se strecoară pe furish, tiptil; ascuns, neobservat. ♦ (Adverbial) Pe furish. — V. **furisha**.

FURLANDISÍ, *furlandisesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se fuduli, a se fâli. — Cf. tc. *furlandis*, „a se ridica brusc”.

FURMÍNT s.m. Soi de viță-de-vie cu struguri mijlocii, cilindrici, cu boabe dese, omogene, verzi-gălbui, din care se fac vinuri superioare; vin din acest soi de viță-de-vie. — Din fr. **furmint**.

FURNÁL, *furnale*, s.n. 1. Cuptor înalt în formă de turn, folosit pentru obținerea fontei brute prin topirea minereurilor de fier amestecate cu cărbune și cu alte materiale, cu ajutorul combustibililor și fondanților; instalație industrială prevăzută

cu un astfel de cuptor. 2. Încărcătură de exploziv introdusă în stâncă, zidăria etc. care urmează să fie aruncate în aer. — Cf. fr. *fourneau*.

FURNALÍST, *furnaliști*, s.m. Muncitor care lucrează la furnal (1). — Din fr. **fournalist**.

FURNICĂ, pers. 3 *furnică*, vb. I. 1. Intrans. A umbla încoace și încolo în număr mare, a se mișca în toate părțile ca furnicile; a mișuna, a forfoți. ♦ (Rar; urmat de determinări introduse prin prep. „de”) A fi plin de..., a fi ticsit de... 2. Tranz. impers. A avea o senzație neplăcută de mâncărime și de înțepături pe piele. — Lat. **formicare**.

FURNICĂR¹, *furnicare*, s.n. 1. Rădicătură mică de pământ care adăpostește o colonie de furnici; mușuroi. ♦ Totalitatea furnicilor dintr-un mușuroi. 2. Fig. Mulțime (de oameni) care mișună. — Lat. ***formicarius**.

FURNICĂR², *furnicari*, s.m. 1. (Ornit.) Albinărel. 2. Mamifer din America de Sud, cu capul lung și îngust, cu botul ascuțit, cu limba lungă și cleioasă, care se hrănește cu furnici (*Myrmecophaga jubata*). — **Furnică** + suf. *-ar*.

FURNICĂRE, *furnicări*, s.f. Acțiunea de a *furnica* și rezultatul ei. — V. **furnica**.

FURNICĂ, *furnici*, s.f. (La pl.) Grup de insecte din ordinul himenopterelor, de talie mică sau mijlocie, negre sau roșii, care trăiesc în colonii; (și la sg.) insectă care face parte din acest grup. ♦ *Harnic ca o furnică*, se spune despre un om foarte muncitor. ♦ *Furnică albă* = termită. [Pl. și: (rar) *furnice*] — Lat. **formica**.

FURNICĂTURA, *furnicături*, s.f. Senzație neplăcută de înțepături și de mâncărime de piele. — **Furnica** + suf. *-ătură*.

FURNÍR, (2) *furnire*, s.n. 1. Foaie subțire de lemn care servește la fabricarea placajelor, a paneelelor, în industria mobilei etc. 2. Sortiment de furnir (1). — Din germ. **Furnier**.

FURNIRÚT, *furniruiesc*, vb. IV. Tranz. A aplica prin înclieiere și prin presare una sau două foi de furnir pe fața unei piese de lemn pentru a-i da un aspect estetic, pentru a-i mări stabilitatea sau pentru a acoperi unele defecte. — **Furnir** + suf. *-ui*. Cf. germ. *furnieren*.

FURNIRÚIRE, *furniruirii*, s.f. Acțiunea de a *furnirui* și rezultatul ei. [Pr.: *-ru-i*] — V. **furnirui**.

FURNIRÚȚI, *-Ă*, *furniruiți*, *-te*, adj. (Despre piese de lemn) Acoperit cu furnir. [Pr.: *-ru-it*] — V. **furnirui**.

FURNITURĂ, *furnituri*, s.f. 1. Furnizare. 2. Marfă furnizată. 3. (La pl.) Rechi-zite de birou. 4. (La pl.) Material accesoriu (căptușeală, pânză tare, ață, nasturi etc.) folosit în croitorie. — Din fr. **fourniture**.

FURNIZĂ, *furnizez*, vb. I. Tranz. A procura mărfuri prin vânzare sau a pune la dispoziție servicii, contra plată, în baza unei înțelegeri prealabile; a livra. ♦ A da, a oferi o informație, o știre etc. — Din **furnizor**. Cf. fr. *fournir*.

FURNIZĂRE, *furnizări*, s.f. Acțiunea de a *furniza* și rezultatul ei; furnitură (1). — V. **furniza**.

FURNIZÓR, *-OĂRE*, *furnizori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană fizică sau juridică care furnizează, care procură (diverse materiale). — Din fr. **fournisseur**.

FUROARE, *furori*, s.f. 1. (Rar) Mânie, furie, delir furios. 2. (Rar) Pasiune violentă, patimă arzătoare; incântare. 3. (Fam.; în expr.) *A face furori* = a provoca admirație, senzație, mai ales pentru aspectul exterior. — Din fr. **furor**, lat. **furor**, **-oris**.

FURÓU, *furouri*, s.n. Combinezon. — Din fr. **fourreau**.

FURSÉC, *fursecuri*, s.n. Nume dat unor prăjituri mici și uscate, făcute din diferite aluaturi fragede, având forme variate. — Din fr. **foursec**.

FURT, *furturi*, s.n. Infrațiune care constă în însușirea pe nedrept a unui lucru mobil din posesiunea sau deținerea unei persoane, fără consimțământul acesteia; hoție, furtură. — Din lat. **furtum**.

FURTIȘĂG, *furtișaguri*, s.n. Furt (de mici proporții); ciupeală. — **Furt** + suf. *-ișag* (după magh. *tolvajság*).

FURTÍV, *-Ă*, *furtivi*, *-e*, adj. (Livr.) Care se face în ascuns, pe furish. — Din fr. **furtif**, lat. **furtivus**.

FURTÚN, *furtunuri*, s.n. Tub flexibil confecționat din material textil, cauciuc, material plastic etc., care servește la transportul, pe distanță mică, al gazelor sau al lichidelor. — Din tc. **hortum**.

FURTUNĂR, *furtunari*, s.m. Pasăre marină de mărimea unui porumbel, cu nările situate la capătul unor tuburi cornoase de pe cioc, care trăiește în jurul Mării Mediterane (*Puffinus puffinus*). — **Furtună** + suf. *-ar*.

FURTUNĂTEC, *-Ă* adj. v. **furtunatic**.

FURTUNĂȚIC, *-Ă*, *furtunatici*, *-ce*, adj. (Rar) Furtunos, impetuos. [Var.: **furtunățec**, *-ă* adj.] — **Furtună** + suf. *-atic*.

FURTUNĂ, *furtuni*, s.f. 1. Vânt puternic însoțit de averse de ploaie, de grindină și de descărcări electrice; vijelie. ♦ Expr. *Furtună de...* = mulțime (mare) de... 2. (În sintagma) *Furtună solară* = accentuare bruscă a activității solare, însoțită de intensificarea emisiei corpusculare și a celei electromagnetice. 3. Fig. Zbucium, tulburare sufletească. 4. Fig. Revoltă, răscălaș. — Din ngr. **furtuna**.

FURTUNÓS, *-OĂSĂ*, *furtunoși*, *-oase*, adj. 1. Bântuit de furtună; fig. agitat, zbuciumat. 2. Fig. (Despre ființe și acțiunile lor) Năvalnic, impetuos, violent. — **Furtună** + suf. *-os*.

FURÚNCUL, *furuncule*, s.n. Inflamație purulentă a foliculilor firelor de păr ca urmare a unei infecții cu stafilococi, care poate prinde țesuturile învecinate, provocând leziuni întinse ale pielii; abces, buboi. — Din lat. **furunculus**. Cf. fr. **furoncle**.

FURUNCULÓZĂ, *furunculoze*, s.f. Boală de piele caracterizată printr-o erupție simultană sau succesivă a mai multor furuncule, din cauza unui focar stafilococic latent. — Din fr. **furunculose**.

FURÚRĂ, *fururi*, s.f. Piesă metalică sau de lemn care acoperă sau umple spațiul dintre două elemente de construcție solidarizate între ele. — Din fr. **fourrure**.

FUS¹, (I) *fuse*, (II) *fusuri*, s.n. **1.** Unealtă de tors care servește la răscucirea firului și pe care se înfășoară firul pe măsură ce este tors, având forma unui bețișor lung și subțire, îngroșat la mijloc, cu capătul de sus ascuțit și cel de jos rotunjit și înțepenit într-o roțiță. ♦ Loc. adj. *În fus* = în formă de fus¹ (I 1); fusiform. **2.** Organ al mașinilor de tors, cu ajutorul căruia se răsucesc și pe care se înfășoară firul. **II. 1.** Nume dat unor părți ale mașinilor de țesut, de depănat etc. care seamănă la formă cu fusul¹ (I 1). **2.** Nume dat unor părți de mașini, de instalații etc. care îndeplinesc funcția de arbore sau de osie. ♦ Porțiune cilindrică, conică sau sferică a unui arbore, a unui ax sau a unei osii, care se sprijină și se rotește într-un palier. **3.** Trunchiul unui copac de la bază până la vârf, fără crengi. **4.** Parte a unei coloane de arhitectură, cuprinsă între bază și capitel. **5.** Corpul drept al ancorei, fără brațe și fără inel. **6.** (În sintagmele) *Fus sferic* = porțiune din suprafața unei sfere cuprinsă între două cercuri mari care au un diametru comun. *Fus orar* = porțiune din suprafața globului pământesc cuprinsă între două meridiane ale căror longitudini diferă cu 15°. — Lat. **fus** (cu unele sensuri după fr. *fuseau*).

FUS², *fusuri*, s.n. (În industria pielăriei) Unitate de măsură pentru piele, egală cu 929 cm²; bucată de piele având această suprafață. [Pl. și: *fuse*] — Din germ. **Fuss**.

FUSAIÓLĂ, *fusaiole*, s.f. Disc mic din lut ars, os sau piatră, cu un mic orificiu pe mijloc, care se utilizează ca greutate pentru fusele primitive, reglându-le învârtirea. — Din it. **fusaiola**.

FUSĂR, *fusari*, s.m. (Iht.) Pește de apă dulce cu corpul în formă de fus¹ (I 1), de culoare galbenă-castanie, cu dungi transversale de culoare mai închisă (*Aspro streber*). ♦ *Fusar mare* = piatră. ♦ Tipar. [Var.: **fusăriu** s.m.] — **Fus¹** + suf. *-ar*.

FUSĂRIU s.m. v. **fusar**.

FUSARÓLĂ, *fusarole*, s.f. Element arhitectural decorativ, alcătuit dintr-un șir de boabe alungite. — Din fr. **fusarole**.

FUSCĂL, *fuscăi*, s.m. **1.** Fiecare dintre verzele trecute printră firele de urzeală la războiul de țesut; verzea, joardă. **2.** Fiecare dintre verzele sau scândurile orizontale care formează treptele unei scări. **3.** Fiecare dintre verzele verticale ale loitrei carului. **4.** (Rar) Cotor de ceapă. [Var.: **fuscél**, **fustél** s.m.] — Lat. ***fusticellus** (< *fustus* „băt, țărș”).

FUSIFÓRM, *-ă, fusiformi*, -e, adj. Care are formă de fus¹ (I 1). [Var.: **fuzifórm**, *-ă* adj.] — Din fr. **fusiforme**.

FUSTANÉLĂ, *fustanele*, s.f. Fustă albă scurtă, largă și plisată sau creață, care face parte din costumul național al grecilor și al albanezilor. — Din ngr. **fustanélla**.

FUSTANGÍU, *fustangii*, s.m., adj. (Fam.) (Bărbat) afemeiat. — **Fustă** + suf. *-angiu*.

FUSTĂ, *fuste*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte femeiască, care acoperă corpul de la talie în jos; jupă. ♦ Fig. (Depr.) Femeie. — Din ngr. **fústa**.

FUSTIGĂȚIE, *fustigații*, s.f. (Rar) Bătaie cu vergile; flagelare. ♦ Fig. Corecție, corectare, pedepsă. — Din fr. **fustigation**, lat. **fustigatio**.

FUSTIȘOĂRĂ, *fustișoare*, s.f. Diminutiv al lui *fustă*; fustiță. — **Fustă** + suf. *-ișoară*.

FUSTIȚĂ, *fustițe*, s.f. Fustișoară. — **Fustă** + suf. *-iță*.

FUȘALĂU, *fușalăi*, s.m. (Reg.) Unealtă în forma unei țesale folosită la scărmanat lâna, cănepa etc. — Cf. magh. *foszlani* „a se destrăma”.

FUȘCĂL s.m. v. **fuscă**.

FUȘERĂI s.n. **1.** (Arg.) Înșelare, furt. **2.** (Fam.) Lucru de mântuială. — Cf. germ. *Fuschelei*, *Phuscher*.

FUȘERÉALĂ, *fusereli*, s.f. (Fam.) Faptul de a *fuseri*. — **Fuseri** + suf. *-eală*.

FUȘERÍ, *fuseresc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) **1.** A răscoli (1). **2.** A face un lucru de mântuială; a rasoli. — Cf. *fușalău*.

FUȘTĂȘ, *fustași*, s.m. (În Țara Românească și în Moldova) Soldat înarmat cu o fuște, care făcea parte din garda personală a domnilor până în sec. XIX; lăncier. — **Fuște** + suf. *-aș*.

FUȘTE, *fuști*, s.f. (Înv.) Suliță de lemn cu vârful de fier; lance. — Lat. **fustis**.

FUȘTEL s.m. v. **fuscel**.

FUTÍL, *-Ă, futili*, -e, adj. (Livr.) Lipsit de valoare, de importanță, de interes; inutil, lipsit de seriozitate, neserios, frivol. — Din fr., it. **futile**, lat. **futillis**.

FUTILITÁTE, *futilități*, s.f. (Livr.) Inutilitate; lipsă de seriozitate, frivolitate. — Din fr. **futilitéé**, lat. **futilitas**, *-atis*.

FUTURÍSM s.n. Curent literar-artistic apărut în Italia, la începutul sec. XX, care exaltă promovarea noului, contrapunând oricăror norme și convenții trăirea libertății absolute, instituind cultul dinamicii industriale, al vitezei care pulverizează formele, al mașinii, experimentând libertatea deplină a limbajului și emanciparea față de formele învechite. — Din fr. **futurisme**, it. **futurismo**.

FUTURÍST, *-Ă, futuristi*, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține futurismului, privitor la futurism. **2.** S.m. și f. Adept al futurismului. — Din fr. **futuriste**, it. **futurista**.

FUTUROLOG, *-Ă, futurologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Viitorolog. — Din fr. **futurologue**.

FUTUROLOGÍE s.f. (Rar) Viitorologie. — Din fr. **futurologie**.

FUX s.n. Aducere pe linia de plutire a buștenilor înțepenii prin împingerea și răscucirea lor cu ajutorul țapinei. — Din germ. **Fuchs**.

FUZÁNT, *-Ă, fuzanți*, -te, adj. (Despre proiectile) Care explodează în aer pe un anumit punct al traiectoriei; (despre focoaase) care provoacă explozia în aer într-un anumit punct al traiectoriei. — Din fr. **fusant**.

FUZARIÓZĂ, *fuzarioze*, s.f. Boală a plantelor provocată de o specie de ciuperci și manifestată prin apariția unei păsele dese de culoare alb-roz pe organele atacate, care putrezesc. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **fusariose**.

FUZÉE, *fuzee*, s.f. Corp de formă aerodinamică, capabil să înainteze în atmosferă datorită forței de reacție a gazelor arse care ies dintr-un efuzor. — Din fr. **fusée**.

FUZÉL s.m. Amestec de alcoolii superiori, rezultat la fermentația alcoolică a proteinelor din cereale și din fructe sub acțiunea drojdiei de bere și folosit ca dizolvant la fabricarea substanțelor aromatice și a parfumurilor. — Din fr. **fusel**.

FUZELĂJ, *fuzelaje*, s.n. Corp de formă aerodinamică al unui avion sau al unui planor, care face legătura între aripi și ampenaje și care poartă încărcătura, postul de pilotaj, comenzile etc. — Din fr. **fuselage**.

FUZÉN, *fuzene*, s.n. Component al cărbunilor, fragil, negru, mătăsoș, care reprezintă fragmente de substanță vegetală. — Din fr. **fusain**.

FUZÉTĂ, *fuzete*, s.f. Fiecare dintre cele două dispozitive care fac legătura între roțile directoare și osia din față ale unui autovehicul și care permit orientarea roților în direcția dorită. — Din fr. **fusette**.

FUZÍBIL, *-Ă, fuzibili*, -e, adj., s.m. **1.** Adj. (Despre metale) Care poate fi topit (ușor). **2.** S.m. Element al unei siguranțe electrice în formă de fir sau de lamelă, care se topește atunci când este parcurs de un curent mai mare decât cel admis. — Din fr. **fusible**.

FUZIBILITÁTE s.f. Însușirea unui metal de a fi fuzibil. — Din fr. **fusibilité**.

FUZIFÓRM, *-Ă* adj. v. **fusifórm**.

FUZIONÁ, *fuzionez*, vb. I. Intrans. A realiza o fuziune; a se contopi. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **fusionner**.

FUZIONÁRE, *fuzionări*, s.f. Acțiunea de a *fuziona* și rezultatul ei. [Pr.: *-zi-o-*] — V. **fuziona**.

FUZIONÍST, *-Ă, fuzionisti*, -ste, s.m. și f. (Rar) Adept al unei fuzionări. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **fusionniste**.

FUZIÚNE, *fuziuni*, s.f. **1.** Contopire a două sau mai multe state sau a două sau mai multe partide într-unul singur ori a două sau mai multe organizații într-una singură. **2.** Reorganizarea, prin contopire, într-o singură unitate omogenă a unor întreprinderi sau a unor instituții. **3.** Contopire a două sau mai multe nuclee atomice ușoare într-unul mai greu. **4.** Topire a unui corp la o temperatură mai înaltă decât temperatura mediului ambiant. ♦ *Punct de fuziune* = temperatură de topire. **5.** Reacție nucleară de sinteză a unui nucleu greu, mai stabil, din două nuclee ușoare, însoțită de degajarea unei energii egală cu diferența dintre energia de legătură a nucleului rezultat și cea a nucleelor ușoare. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **fusion**, lat. **fusio**, *-onis*.

G

G, g, s. m. 1. A noua literă a alfabetului limbii române. **2.** Consoană notată cu această literă (semiocluzivă prepalatală sonoră când este urmată de *e* sau *i*; ocluzivă palatală sonoră în grupurile *ghi* și *ghe*; ocluzivă velară sonoră în toate celelalte poziții). [Pr.: *ge, ghe, gi.* — Pl. și: (1, n.) *g-uri*].

GA interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită strigătul găștelor. — Onomatopoe.

GABĂRĂ, *gabare*, s. f. Ambarcațiune mare, servind, de obicei, la transbordarea pe punte a unor materiale ori mărfuri de pe o navă care nu poate acosta în raza portului. — Din fr. **gabare**, it. **gabarra**.

GABARDINĂ s.f. Stofă fină de lână cu legătura diagonală, care prezintă dungi paralele înclinate pe ambele fețe. — Din fr. **gabardine**. Cf. sp. *gabardina*, germ. *Gabardine*.

GABARIT, *gabarite*, s.n. Șablon în al cărui contur, format din linii drepte sau curbe, trebuie să se cuprindă dimensiunile unui profil; contur, format din linii drepte sau curbe, care limitează dimensiunile maxime ale profilului unui obiect, ale unei construcții etc. ♦ Greutate care depășește limita maximă admisă sau pe cea normală. — Din fr. **gabarit**.

GABARITIC, -Ă, *gabaritici, -ce*, adj. Referitor la gabarit; de gabarit. — **Gabarit** + suf. *-ic*.

GABĂLĂ, *gabelle*, s.f. Impozit care se percepea pe sare, în Franța medievală. — Din fr. **gabelle**.

GĂBIE, *gabii*, s. f. Platformă orizontală fixată în vârful unui catarg și folosită ca post de observație sau (la navele cu pânze) ca loc de unde se manevrează paramele. — Din fr. **gabie**, it. **gabbia**.

GABIÉR, *gabieri*, s.m. Marinar care face serviciul de veghe pe gabie și care asigură, la navele cu pânze, manevrarea paramelor, vergelelor etc. [Pr.: *-bi-er*] — Din fr. **gabier**. Cf. it. *gabbiera*.

GABIÓN, *gabioane*, s.n. Coș de nuiele sau din plasă de sârmă umplut cu pământ, cu pietriș etc., care servește la apărarea malurilor de valuri, la construirea barajelor etc. [Pr.: *-bi-on*] — Din fr. **gabion**.

GABLÓNZ, *gablonzuri*, s.n. Cristal (1) special cu irizații, folosit la fabricarea unor obiecte de podoabă ieftine; *p. ext.* obiect de podoabă care are asemenea cristale. [Pr.: *gablonz*] — Din n. pr. **Gablonz**.

GABONÉZ, -Ă, *gabonezi, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Gabon sau este originară de acolo. **2.** Adj. care aparține Gabonului sau gabonezilor (1), privitor la Gabon ori la gabonezi. — Din fr. **gabonais**.

GABRIOLĂ s.f. v. **cabrioletă**.

GABRÓ, *gabroui*, s.n. Rocă eruptivă cu structură granuloasă folosită în construcții. [Scris și: *gabro*. — Var.: **gabrou** s.n.] — Din germ. **Gabro**, fr., it. **gabbro**.

GABRÓU s.n. v. **gabro**.

GABROVEÁN, *gabroveni*, s.m. (Înv.) Persoană care făcea și vindea cuțite. — **Gabrovo** (n. pr.) + suf. *-ean*.

GACI s.m. pl. Pantaloni largi din pânză albă, care fac parte din portul popular specific în regiunea Oașului. — Et. nec.

GADGET, *gadgeturi*, s.n. (Englezism) Obiect mic, ingenios construit, de valoare și utilitate neînsemnate. [Pr.: *gáget*] — Din engl. **gadget**.

GĂDINĂ, *gadine*, s.f. (Pop.) Animal sălbatic; jivină, dihanie. — Din bg. **gadină**.

GADOLINÍT s.n. Mineral anhidru sau ușor hidratat conținând pământuri rare. — Din fr. **gadolinite**.

GADOLINIU s.n. Element chimic din grupul lantanidelor. — Din fr. **gadolinium**.

GAÉL, -I, s.m. Persoană care făcea parte din populația de origine celtică a vechii Irlande și a Scoției. — Din fr. **Gaëls**.

GAÉLICĂ s.f. Limbă indo-europeană, ramură a celei insulare, vorbită în Marea Britanie (Scoția și Irlanda). — Din engl. **gaelic**, fr. **gaelique**.

GAFĂ, *gafez*, vb. I. Intranz. A face o gafă (3). — Din fr. **gaffer**.

GAFĂRE s.f. Faptul de a *gafa*. — V. **gafa**.

GĂFĂ, *gafe*, s.f. **1.** Piesă metalică în formă de cârlig, fixată pe o prăjină, folosită la acostarea unei ambarcațiuni, la îndepărtarea acesteia de mal etc. **2.** Cârlig montat la capătul unui dispozitiv de ridicat cu care se prinde sarcina. **3.** Gest, atitudine sau vorbă nepotrivită, care poate constitui o îndelicatețe sau o jignire neintenționată adusă cuiva. — Din fr. **gaffe**.

GAFEUR, *gafeuri*, s.m. Gafist. [Pr.: *gaför*] — Din fr. **gaffeur**.

GAFEUZĂ, *gafeuze*, s.f. Femeie care face gafă (3). [Pr.: *gaföză*] — Din fr. **gaffeuse**.

GAFÍST, -Ă, *gafiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care face gafă (3); (franțuzism) gafeur. — **Gafă** + suf. *-ist*.

GAG, *gaguri*, s.n. Efect comic într-un film sau într-o piesă de teatru, care rezultă dintr-o asociere surprinzătoare de situații contrastante. — Din fr., engl. **gag**.

GAGĂ adj. invar. (Fam.) Ramolit. — Din fr. **gaga**.

GAGARINÍT s.n. Mineral care conține elemente din familia pământurilor rare. — Din rus. **gagarinit**.

GAGÁT s.n. (Min.) Jais. — Din germ. **Gagat**.

GAGÍC, *gagici*, s.m. (Fam.) Amant, iubit. — Din **gagică** (derivat regresiv).

GAGICĂ, *gagici*, s.f. (Fam.) Amantă, iubită. [Pl. și: *gagice*] — Din țig. **gaği** „(femeie) nețigancă”.

GAGÍST, -Ă, *gagiști, -ste*, s.m. și f. (Ieșit din uz) Actor angajat temporar (și cu leafă). ♦ (La m.) Muzicant angajat cu leafă într-o fanfară militară. — Din fr. **gagiste**.

GAGIU, *gagii*, s.m. **1.** Om, persoană, tip, individ. **2.** Iubit, amant. — **Gag[ic]** + suf. *-iu*.

GAIAĆ s.m. v. **guaiaic**.

GAIAĆÓL s.n. Medicament cu acțiune antiseptică, extras din rășina de guaiaic și folosit ca expectorant. — Din fr. **gaiacol**.

GAIBARÁCE s.f. pl. (Fam.) Picioare (prea lungi); gaibe, gaide. — Cf. **gaibe**.

GÁIBE s.f. pl. (Fam.) Picioare (prea lungi); gaibarace, gaide. — Cf. **gaidă**.

GÁICĂ, *găici*, s.f. **1.** Bandă (lată) de stofă cusută în talie, la spatele hainelor, pentru a strânge lărgimea lor sau în scop decorativ. **2.** Fiecare dintre benzițele de stofă sau de șnur fixate în talie la unele haine, prin care se petrece cordonul, cureaua, cingătoarea. ♦ Cheotoare la o haină, făcută din șnur sau din găitan. ♦ Șiret cusut la o haină pentru a o putea agăța în cui; atârnătoare, agățătoare. — Cf. rus. *g a i k a* „placă de metal cu găuri pentru a lega două obiecte; piuliță”.

GÁIDĂ, *gaide*, s.f. **1.** (Reg.) Cimpoi. **2.** Numele unui dans popular cu acompaniament de cimpoi. **3.** Fig. (La pl.) Picioare (prea lungi); gaibarace, gaibe. — Din bg., sb. **gajda**.

GÁIE, *găi*, s.f. Nume dat mai multor păsări răpitoare de zi, asemănătoare cu uliul, cu ciocul corioat, cu gheare puternice și cu coada bifurcată (*Milvus*). ♦ Expr. *Se ține gaie după* (sau *de*) *cineva*, se zice despre o persoană de care nu poți scăpa. *M-a* (sau *te-a* etc.) *luat gaia* = am (sau ai etc.) pățit-o. ♦ *De-a puia-gaia* v. *puia*. — Et. nec.

GÁIȚĂ, *gaițe*, s.f. **1.** Pasăre înrudită cu corbul, de mărimea unei ciorii, cu penaj brun-roșcat, cu dungi albastre și negre pe aripi, cu coada neagră, care poate imita sunetele scoase de alte păsări (*Garrulus glandarius*). ♦ *Gaiță de munte* = alunar. **2.** Epitet dat unei persoane care vorbește mult și fără rost. [Pr.: *ga-i-*] — Cf. bg., sb. *g a l i c a*.

GÁIZE subst. pl. (Min.) Roci silicioase poroase și ușoare, constituite din granule de cuarț și din organisme silicioase. — Din fr. **gaize**.

GAJ, *gajuri*, s.n. **1.** Contract accesoriu, unilateral, constitutiv de drepturi reale, conform căruia un debitor garantează achitarea îndatoririlor sale contractuale prin remiterea unui bun mobil creditorului. **2.** Garanție formată din bunuri care fac obiectul unui gaj (1); amanet, zălog. ♦ Obiect depus, la unele jocuri de societate, de către cel care a făcut o greșală și care se răscumpără prin executarea unei pedepse hazlii. ♦ Asigurare, garanție morală dată cuiva. — Din fr. **gage**.

GAL¹, *gali*, s.m. Persoană care făcea parte din populația vecheii Galii. — Din lat. **Gallus**.

GAL², *gali*, s.m. Unitate pentru măsurarea accelerației, egală cu 1 centimetru pe secundă la pătrat. — Din fr. **gal**.

GALĂCTIC, *-Ă, galactici*, *-ce*, adj. Care aparține galaxiei, privitor la galaxie (în special la Calea-Lactee). — Din fr. **galactique**.

GALACTOMÉTRU, *galactometre*, s.n. (Tehn.) Lactometru. — Din fr. **galactomètre**.

GALACTORÉE s.f. (Med.) Secreție excesivă de lapte în timpul sau după încetarea alăptării. — Din fr. **galactorrhée**.

GALACTOZĂ s.f. Substanță cu proprietăți asemănătoare glucozei, care se găsește în natură în diverse combinații, intrând și în structura unor compuși azotați din creier. — Din fr. **galactose**.

GALALÍT s.n. Masă plastică cornoasă obținută din cazeină și folosită la fabricarea unor obiecte uzuale sau a unor piese tehnice (izolante electrice). — Din fr. **galalithe**.

GALĂNT, *-Ă, galanți*, *-te*, adj. 1. (Despre bărbați și manifestările lor) Curtenitor față de femei; p. ext. politicoș, atent, plăcut, tandru. 2. (Despre oameni) Darnic, generos. — Din fr. **galant**.

GALANTĂR, *galantare*, s.n. Vitrină a unui magazin în care sunt expuse mostre din mărfurile acestuia. — Din **galanterie** (derivat regresiv).

GALANTERIE, *galanterii*, s.f. 1. Atitudine plină de curtoazie, de tandrețe, de amabilitate față de femei. ♦ (La pl.) Cuvinte curtenitoare adresate unei femei. 2. (Cu sens colectiv) Obiecte mărunte de îmbrăcăminte (mănuși, cravate, fulare etc.); magazin în care se desfac asemenea mărfuri. — Din fr. **galanterie**.

GALANTOM, *-OĂMĂ* adj. v. **galanton**.

GALANTOMIE s.f. v. **galantonie**.

GALANTON, *-OĂNĂ, galantoni*, *-oane*, adj. (Fam.; despre oameni) Darnic, generos, galant. [Var.: **galantóm**, *-oămă* adj.] — Din fr. **galant homme**.

GALANTONIE s.f. (Rar) Dărnicie, generozitate. [Var.: **galantomie** s.f.] — **Galanton** + suf. *-ie*.

GALAÓNUL s.n. art. Dans popular cu mișcare rapidă, executat numai de bărbați; melodie corespunzătoare acestui dans. — Et. nec.

GALAXIE, *galaxii*, s.f. Ansamblu vast de stele, praf cosmic și alte obiecte cerești, având diverse forme și mărimi, menținute împreună de atracția gravitațională. — Din fr. **galaxie**.

GĂLĂ¹, *gale*, s.f. 1. Spectacol (sau șir de spectacole) cu caracter solemn, sărbătoresc, la care participă, de obicei, persoane oficiale. *Gala filmului românesc*. ♦ Loc. adj. *De gălă* = de sărbătoare, solemn. 2. (În sintagma) *Gălă de box* = competiție sportivă la care au loc mai multe meciuri de box. — Din fr. **gala**.

GĂLĂ², *gale*, s.f. Excescență provocată de înțepăturile unor insecte pe frunzele stejarului sau ale altor plante. — Din fr. **galle**, lat. **galla**.

GĂLB, (1) *galburi*, s.n. (Arhit.) 1. Curbură a unui capitel, a unei console etc.; p. ext. contur grațios al unui element de arhitectură sau de sculptură. 2. Parte a fusului unei coloane arcuite spre exterior, pentru a evita iluzia de strângulare. [Var.: **gălbă** s.f.] — Din fr. **galbe**.

GALBA s.f. v. **galb**.

GĂLBEN, *-Ă, galbeni*, *-e*, adj., s.n., s.m., s.f. 1. Adj. De culoarea aurului, a lămâii etc. *Friguri galbene* = boală contagioasă răspândită în țările tropicale, transmisă de o specie de țânțari și caracterizată prin febră și prin colorarea pielii în galben. *Rasa galbenă* = grup de popoare asiatice cu pielea de culoare galbenă-brună. ♦ Expr. (*A se face sau a fi galben ca ceara* = (a deveni) foarte palid din cauza unei emoții sau a unei boli. (Substantivat, n.) *A i se face* (cuiva) *galben înaintea ochilor* = a-i veni (cuiva) amețea, a i se face rău. ♦ (Despre fața omului sau despre alte părți ale corpului său; p. ext. despre oameni) Palid. ♦ (Despre părul oamenilor) Blond. ♦ (Despre părul sau culoarea cailor) Șarg. 2. S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului solar, situată între portocaliu și verde. ♦ Substanță, colorant, pigment care are culoarea descrisă mai sus. ♦ *Galben de cadmiu* = sulfură de cadmiu folosită ca pigment galben-oranj în pictură. *Galben de crom* = pigment galben-închis folosit la vopselele de ulei. *Galben de zinc* = colorant galben-deschis folosit pentru obținerea verdei. 3. S.m. Nume dat mai multor monede străine de aur, de valori variabile, care au circulat și în Țările Române în Evul Mediu. 4. S.f. (În sintagma) *Galbenă de Odobești* = soi de viță-de-vie cu boabele strugurilor galbene-verzui. [Var.: (pop.) **galbin**, *-ă* adj., s.n., s.m.] — Lat. **galbinus**.

GĂLBIN, *-Ă* adj., s.n., s.m. v. **galben**.

GĂLÉNĂ s.f. Sulfură naturală de plumb, folosită ca redresor la aparatele de radio fără lămpi, la prepararea unor vopsele etc. — Din fr. **galène**.

GĂLÉNIC, *-Ă, galenici*, *-ce*, adj. (Despre unele preparate farmaceutice) Care poate fi administrat direct bolnavilor sau poate servi la prepararea unor rețete. — Din fr. **galénique**.

GĂLÉNISM s.n. Veche teorie medicală conform căreia bolile ar fi cauzate de ruperea echilibrului dintre umori. — Din fr. **galénisme**.

GĂLÉNȚI s.m. pl. Papuci (cu talpă) de lemn. — Din ngr. **galéntsa**.

GALEOPITÉC, *galeopiteci*, s.m. Mamifer insectivor din sud-estul Asiei, care poate plana (*Galeopithecus*). [Pr.: *-le-o-*] — Din fr. **galéopithèque**.

GALÉRĂ, *galere*, s.f. Veche navă comercială sau militară, prevăzută cu vâsle și pânze și care era mânăuită de obicei de sclavi sau de condamnați la munca silnică. — Din fr. **galère**.

GALÉRIE, *galerii*, s.f. 1. Coridor subteran în formă de tunel care permite accesul minierilor la zăcământ și îngăduie executarea lucrărilor miniere. 2. Canal subteran de comunicație care face legătura între două puncte ale unei lucrări hidrotehnice. 3. Coridor subteran (adesea ramificat) săpat de animale pentru a le servi ca adăpost. 4. Coridor lung (și boltit) situat în interiorul sau în afara unei clădiri, servind ca element de legătură sau ca loc de plimbare. 5. Muzeu sau secție a unui muzeu în care sunt expuse opere de pictură și de sculptură. ♦ Serie de tablouri expuse; p. ext. serie de portrete descrise într-o operă (literară). 6. Magazin în care se vând opere de artă; p. gener. (la pl.) magazin cu caracter universal. 7. Balcon situat la ultimul nivel al unei săli de spectacol; (fam.) publicul de la acest balcon; p. ext. publicul care se manifestă zgomotos la un spectacol, la o adunare, la o întrunire etc. ♦ Expr. *A face galerie* = a manifesta zgomotos în semn de aprobare, de încurajare (în cursul unui spectacol, al unei întreceri sportive etc.). 8. Bară de lemn sau de metal de care se atârnă perdelele. 9. Tavă de metal care se pune în fața sobei ca să nu cadă cărbunii din sobă pe dușumea. — Din fr. **galerie**. Cf. it. *galleria*, germ. *Galerie*.

GĂLEȘ, *-Ă, galeși*, *-e*, adj. (Despre ochi sau privire; p. ext. despre oameni; adesea adverbial). 1. Drăgăstos, duos. 2. Melancolic, trist. [Var.: (reg.) **găliș**, *-ă* adj.] — Din bg. **kaleš**.

GALÉȚ¹, *galeți*, s.m. 1. Fragment dintr-o rocă sau dintr-un mineral, șlefuit și rotunjit prin acțiunea mării, a torentelor, a ghețarilor etc. 2. Rolă care permite o mișcare prin rostogolire. 3. (Text.) Piesă cu care se întinde firul de mătase artificială la ieșirea din baia de filare. 4. (Tehn.) Bobină inelară. 5. (Tehn.) Secțiune a unui comutator rotativ. — Din fr. **galet**.

GALÉȚ² s.m. v. **galetă**.

GALÉȚĂ, *galete*, s.f. Pesmet de formă paralelipedică, pe care îl mănâncă marinarii, ostașii aflați în campanie etc. [Var.: **galét** s.m.] — Din fr. **galette**.

GĂLFĂD, *-Ă, galfezi*, *-de*, adj. (Reg.) Palid (din cauza unei boli). — Et. nec.

GĂLIĂRD, *galiarde*, s.n. (Mar.) Fiecare dintre extremitățile punții superioare a unei nave. [Pr.: *-li-ard*] — Din fr. **gaillard**.

GĂLIĂRDĂ, *galiarde*, s.f. Vechi dans francez cu ritm vioi. ♦ Parte dintr-o suită instrumentală care urmează după pavană. — Din fr. **galiarde**.

GĂLIC¹ adj. (În sintagma) *Acid galic* = acid organic fabricatic, astringent, extras din gogoșile de ristic și din coaja de stejar, folosit la fabricarea cernelii negre, a coloranților și a unor medicamente. — Din fr. **galique**.

GĂLIC², *-Ă, galici*, *-ce*, adj. Care aparține galilor¹, privitor la gali¹. *Războaiete galice*. ♦ *Cocoșul galic* = emblemă (reprezentând un cocoș) care simbolizează Franța. ♦ (Substantivat, f.) Limba celtă vorbită de gali¹. — Din lat. **gallicaeus**.

GĂLICĂN, *-Ă, galicani*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține galicanismului, privitor la galicanism. 2. S.m. și f. Adept al galicanismului. — Din fr. **gallican**.

GĂLICANISM s.n. Doctrină politico-religioasă care apăra libertățile organizatorice ale Bisericii catolice din Franța opusă față de papalitate. — Din fr. **gallicanisme**.

GĂLICĂNIAN, *-Ă, galicieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Galicia (nord-vestul Spaniei). 2. Adj. Care aparține Galiciei sau galicienilor (1), privitor la Galicia ori la galicieni. ♦ (Substantivat, f.) Limbă indo-europeană, ramura romanică, vorbită în Galicia. [Pr.: *-si-an*] — **Galicia** (n.pr.) + suf. *-an*.

GĂLICISM, *galicisme*, s.n. Expresie sau construcție proprie limbii franceze și dificil ori imposibil de tradus în altă limbă. — Din fr. **gallicisme**.

GĂLIFORMĂ, *galiforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări tericole sau arboricole; (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Din fr. **galiforme**.

GĂLIMATIÁS s.n. (Livr.) Vorbire sau scriere greoaie, confuză. [Pr.: *-ti-as*. Acc. și: *galimátias*. — Var.: **galimatíe** s.f.] — Din fr. **galimatias**.

GĂLIMATÍE s.f. v. **galimatias**.

GĂLINACÉE, *galinacee*, s.f. (La pl.) Subordin de păsări al cărui tip principal este găina; (și la sg.) pasăre care face parte din acest subordin. — Din fr. **gallinacé**.

GĂLIÓN, *galioane*, s.n. 1. Navă cu pânze folosită în trecut de spanioli în război și pentru transportul mărfurilor. 2. Ornaentație (în lemn) montată la prora unor nave cu pânze. 3. (Tipogr.) Planșetă de metal sau de lemn pe care se așază rândurile de litere culesc. [Pr.: *-li-on*] — Din ngr. **ghaleóna**, fr., it. **galion**.

GĂLIOTE, *galiote*, s.f. Corabie ușoară, cu fundul plat și cu două catarge, folosită în trecut îndeosebi de olandezi. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **galiote**.

GĂLIȘ, *-Ă* adj. v. **galeș**.

GĂLIȚĂ, *galițe*, s.f. (Reg.) Pasăre de curte; orătanie. — Din bg., sb. **galica**.

GĂLIȚĂN, *-Ă, galițieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Galiția (regiune istorică din nord-estul Carpaților). 2. Adj. Care aparține Galiției sau galițienilor (1), care se referă la Galiția ori la galițieni. [Pr.: *-ți-an*] — **Galiția** (n.pr.) + suf. *-an*.

GĂLIU s.n. Element chimic, metal moale, ductil, de culoare cenușie, folosit la fabricarea materialelor semiconductoare și ca lichid termometric. — Din fr. **gallium**.

GĂLO- Element de compunere însemnând „galic”, „francez”, care servește la formarea unor substantive și adjective. — Din fr. **gallo-**.

GALOFÓB, -*Ă*, *galofobi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care manifestă ostilitate față de tot ceea ce aparține sau provine de la francezi. — Din fr. **gallophobe**.

GALOFÓBIE s.f. Ostilitate față de tot ceea ce aparține sau provine de la francezi. — Din fr. **gallophobie**.

GALOMÁN, -*Ă*, *galomani*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care admiră fără rezerve (și adesea fără spirit critic) tot ceea ce aparține sau provine de la francezi. — Din fr. **gallomane**.

GALOMÁNIE s.f. Admirație fără rezerve (și fără spirit critic) pentru tot ceea ce aparține sau provine de la francezi. — Din fr. **gallomanie**.

GALÓN¹, *galoane*, s.n. Șiret, panglică ori bandă de metal prinsă pe epoleții sau pe mânecile unei uniforme pentru a indica gradul persoanei care o poartă. ♦ Șiret de lână, de mătase sau fir cusut ca podoaă pe haine, pe pălării etc. — Din fr. **galon**.

GALÓN², *galoane*, s.n. 1. Unitate de măsură pentru capacitate folosită în țările de limbă engleză și egală cu circa patru litri. 2. (Rar) Sticlă mare în care se păstrează băuturi. [Pl. și: (m.) *galoni*] — Din fr. **gallon**.

GALONÁT, -*Ă*, *galonați*, -te, adj. Împodobit cu galoane¹. ♦ (Substantivat, m.; ir.) Ofițer; *p. gener.* gradat¹. — **Galón** + suf. -at. Cf. fr. **galonné**.

GALÓP, *galopez*, s.n. 1. Mersul cel mai rapid al calului, constând dintr-o succesiune de salturi. 2. Dans foarte rapid, cu mișcări în doi timpi și cu un ritm sacadat; melodie după care se execută acest dans. — Din fr. **galop**, it. **galoppo**.

GALOPÁ, *galopez*, vb. I. Intranz. (Despre cai) A alerga în galop; (despre oameni) a călări un cal care aleargă în galop. ♦ (Despre motoare) A funcționa neuniform, cu variații mari (și bruște) ale vitezei. — Din fr. **galoper**.

GALOPADÁ, *galopade*, s.f. (Rar) Cursă, alergare în galop. — Din fr. **galopade**.

GALOPÁNT, -*Ă*, *galopănți*, -te, adj. 1. În galop, repede. 2. (Despre boli) Cu evoluție rapidă. — Din fr. **galopant**.

GALOPÁRE, *galopări*, s.f. Faptul de a *galopa*. — V. **galopa**.

GALOROMÁN, -*Ă*, *galoromani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o populație rezultată din amestecul galilor¹ cu romanii, după cucerirea Galiei de către romani. 2. Adj. Care aparține galoromanilor (1), privitor la galoromani. — Din fr. **Gallo-romain** (după *roman*). Cf. germ. **galloromanisch**.

GALOROMÁNIC, -*Ă*, *galoromanici*, -ce, adj. Galoroman (2). — **Galo-** + **romanic**.

GALÓȘ, *galoși*, s.m. Încălțăminte de cauciuc purtată peste pantofi ori peste ghete, pentru a le proteja de umezeală sau de noroi. — Din fr. **galoche**.

GALÓȘÁRE, *galoșări*, s.f. Operație de îmbrăcare în piele sau în cauciuc a părții de jos a unui obiect de încălțăminte; *p. ext.* întărirea de piele sau cauciuc cu care se execută această operație. — Din **galoș**.

GALVÁNÍC, -*Ă*, *galvanici*, -ce, adj. Care aparține galvanismului, privitor la galvanism. ♦ *Element galvanic* = pilă electrochimică. — Din fr. **galvanique**. Cf. it. **galvanico**.

GALVÁNÍSM s.n. 1. Acțiunea unor curenți electrice asupra organismelor și a organelor vii. 2. Curent electric produs cu ajutorul pilelor electrochimice; curent electric continuu. — Din fr. **galvanisme**.

GALVANIZÁ, *galvanizez*, vb. I. Tranz. 1. A acoperi o piesă metalică cu un strat subțire de zinc, prin cufundare într-o baie de zinc topit, spre a o face mai rezistentă la coroziune; *p. gener.* a acoperi o piesă metalică cu un strat subțire din alt metal, deșus prin electroliză. 2. (Fiziol.) A excita un țesut sau un organ al corpului printr-un curent electric continuu, în scopuri terapeutice sau experimentale. ♦ Fig. A însufleți, a stimula pe cineva. — Din fr. **galvaniser**.

GALVANIZÁRE, *galvanizări*, s. f. Acțiunea de a *galvaniza* și rezultatul ei. — V. **galvaniza**.

GALVANIZÁT, -*Ă*, *galvanizați*, -te, adj. (Despre piese metalice) Acoperit cu un strat de zinc sau, *p. gener.*, cu un strat din alt metal spre a mări rezistența piesei la coroziune. — V. **galvaniza**.

GALVANOCAUTÉR, *galvanocautere*, s.n. Instrument chirurgical pentru cauterizări, pus în funcție cu ajutorul curentului electric continuu. [Pr.: -ca-u-] — Din fr. **galvanocautère**.

GALVANOCAUTÉRIZÁRE, *galvanocauterizări*, s.f. (Med.) Cauterizare prin mijloace electrotermice. [Pr.: -ca-u-] — După fr. **galvanocautérisation**.

GALVANO MÉTRU, *galvanometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară intensitatea unui curent electric continuu slab. — Din fr. **galvanomètre**.

GALVANONARCÓZÁ, *galvanonarcoze*, s.f. (Med.) Electronarcoză. — Din fr. **galvanonarcose**.

GALVANOPLÁSTÍC, -*Ă*, *galvanoplastici*, -ce, adj. Privitor la galvanoplastie, care aparține galvanoplastiei; obținut prin galvanoplastie. — Din fr. **galvanoplastique**.

GALVANOPLASTÍE s.f. Procedeu tehnic de reproducere în relief a obiectelor, constând în acoperirea lor sau a tiparului lor cu un strat de metal deșus prin electroliză. — Din fr. **galvanoplastie**.

GALVANOSCÓP, *galvanoscoape*, s.n. Instrument care indică prezența într-un circuit a unui curent electric continuu slab. — Din fr. **galvanoscope**.

GALVANOSTEGÍE s.f. Procedeu tehnic de depunere pe cale electrolitică a unui strat metalic aderent pe un obiect metalic, împotriva coroziunii sau în scop decorativ. — Din fr. **galvanostégie**.

GALVANOSTEREOTÍPIE s.f. Totalitatea procedeelelor de reproducere a formelor de tipar înalt prin galvanoplastie. [Pr.: -re-o-] — Din fr. **galvano-stéréotypie**.

GALVANOTÉHNICÁ s.f. Parte a metalurgiei electrice care se ocupă cu galvanoplastia și galvanostegia. — Din fr. **galvanotechnique**.

GALVANOTERÁPIE s.f. Tratament medical cu ajutorul curentului electric continuu. — Din fr. **galvanothérapie**.

GALVANOTÍPIE s.f. Procedeu tehnic de reproducere a planșelor tipografice și a gravurilor cu ajutorul unui mulaj acoperit pe cale electrolitică de un strat de cupru și apoi întărit cu un strat de staniu, nichel sau fier. — Din fr. **galvanotypie**.

GALVANOTROPÍSM, *galvanotropisme*, s.n. (Biol.) Electrotropism. — Din fr. **galvanotropisme**.

GÁMA, (1) *gama*, s.m., s.f. 1. S.m. A treia literă a alfabetului grecesc (folosită adesea și ca simbol în matematică, fizică etc.). 2. S.f. (Fiz.; în sintagma *Raze* (sau *radiație*) *gama* = radiație emisă de corpurile radioactive, având o putere de pătrundere extrem de mare. 3. S.f. (Fiz.) Unitate de măsură a masei egală cu o milionime de gram. — Din fr. **gamma**.

GAMAGLOBULÍNÁ, *gamaglobuline*, s.f. (Biol.) Proteină din plasma sanguină a persoanelor imune. — Din fr. **gamaglobuline**.

GÁMÁ, *game*, s.f. 1. Succesiune melodică, ascendentă sau descendentă, care cuprinde toate sunetele unei scări muzicale, luând numele notei cu care începe. 2. Fig. (Pict.) Serie de tonuri și de culori dispuse într-o succesiune armonioasă. 3. Fig. Serie, grup, succesiune de obiecte, de fenomene, de situații care alcătuiesc un tot (armonios). *Gamă largă de sortimente*. — Din fr. **gamme**.

GÁMBÁ, *gambe*, s.f. (La oameni) Parte a piciorului de la genunchi până la labă; (la cai) parte a membrului posterioare cuprinsă între încheietura genunchiului și coapă. — Din lat. **gamba**.

GAMBÉT, *gambete*, s.n. Piesă metalică de legătură în unele organe ale utilajului de manevră la exploatarea petroliere. — Din fr. **gambette**.

GAMBÉTÁ, *gambete*, s.f. Pălărie bărbătească din fetru tare, cu calota ovală și borurile ușor răsfărânte; melon. — Din n.pr. **Gambetta**.

GAMBÍAN, -*Ă*, *gambieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Gambiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Gambiei sau gambienilor (1), referitor la Gambia ori la gambieni. [Pr.: -bi-an] — **Gambia** (n.pr.) + suf. -an.

GAMBÍR s.m. Numele a două plante agățătoare subtropicale, din ale căror frunze se obține un extract folosit ca astringent (*Ouroparia* și *Uncaria gambir*). — Din lat. [Ouroparia și Uncaria] **gambir**, denumirea științifică a plantelor.

GAMBÍT, *gambituri*, s.n. Sacrificare a unui pion alb sau a altei piese la începutul unei partide de șah pentru obținerea unui avantaj în atac. — Din fr. **gambit**.

GAMÉLÁ, *gamele*, s. f. Vas metalic adânc în care soldații aflau în campanie, la aplicații etc. își primesc porția de mâncare. — Din fr. **gamelle**.

GAMÉT, *gameți*, s.m. Denumire generică pentru celulele sexuale ale animalelor și plantelor. — Din fr. **gamète**.

GAMÉTÁNGIU, *gametangii*, s.m. (Bot.) Structură vegetală în care sunt produși gameți. — Cf. fr. **gamétange**.

GAMÉTÓFÍT, *gametofiti*, s.m. Una dintre cele două generații din ciclul de dezvoltare a plantelor sexuate. — Din fr. **gamétophyte**.

GAMETOGENÉZÁ, *gametogeneze*, s.f. (Biol.) Proces de formare a gameților. — Din fr. **gamétogenèse**.

GAMOPÉTÁL, -*Ă*, *gamopetali*, -e, adj. (Despre corola unor flori, *p. ext.* despre flori) Cu petalele unite; (despre plante) care are florile cu petalele unite.

♦ (Substantivat, f.) Plantă sau floare cu petalele unite. — Din fr. **gamopétale**.

GAMOSEPÁL, -*Ă*, *gamosepali*, -e, adj. (Despre caliciul unor flori, *p. ext.* despre flori) Cu sepelele unite; (despre plante) care are florile cu sepelele unite.

♦ (Substantivat, f.) Plantă sau floare cu sepelele unite. — Din fr. **gamosépale**.

GANAȘ s.n. v. **ganașă**.

GANAȘÁ, *ganașe*, s.f. (Zool.) Fiecare dintre cele două ramuri ale mandibulei la animale. [Var.: **ganăș** s.n.] — Din fr. **ganache**.

GÁNG, *ganguri*, s.n. Loc de trecere aflat sub o construcție, sub boltitura unei case. ♦ Coridor, galerie, culoar. — Din germ. **Gang**.

GÁNGÁ, *gange*, s.f. Materie minerală (inutilizabilă) conținută sau legată strâns de minerale metalice sau nemetalice utile. — Din fr. **gangue**.

GÁNGLIÓN, *galgioni*, s.m. Formație anatomică de formă sferică sau alungită, alcătuită dintr-o masă de celule și situată pe traiectul unui nerv sau al unui vas limfatic; momită¹. [Pr.: -gli-on] — Din fr. **ganglion**.

GÁNGLIONÁR, -*Ă*, *ganglionari*, -e, adj. Care aparține ganglionilor, privitor la ganglionii; cu ganglionii. [Pr.: -gli-o-] — Din fr. **ganglionnaire**.

GÁNGLIOPLÉGÍC, -*Ă*, *ganglioplegici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) care împiedică temporar transmiterea influxului nervos prin ganglionii vegetativi superiori și periferici, utilizat în preanestezie și în tratamentul tensiunii arteriale.

GÁNGRENÁ vb. I v. **cangrena**.

GÁNGRENÁRE s.f. v. **cangrenare**.

GÁNGRENÁT, -*Ă* adj. v. **cangrenat**.

GÁNGRENÁ s.f. v. **cangrenă**.

GÁNGRENÓS, -*OÁŚÁ* adj. v. **cangrenos**.

GÁNGSTER, *gangsteri*, s.m. Membru al unei bande de răufăcători; *p. gener.* bandit, răufăcător. — Din fr., engl. **gangster**.

GÁNGSTERÉSC, -*Ă*, *gangsteresti*, adj. De gangster. — **Gangster** + suf. -esc.

GANGSTERISM s.n. Faptă, comportare de gangster; banditism organizat sau escrocherie în stil mare; *p. gener.* hoție, tâlhărie. — Din fr. **gangstérisme**.

GÂNGUR s.m. v. **grangur**.

GAŢOID, *gatoizi*, s.m. (La pl.) Ordin de pești cu scheletul parțial cartilagin, cu pielea fără solzi sau acoperită de discuri osoase, cu coada împărțită în două părți inegale; (și la sg.) pește din acest ordin. — Din fr. **ganoïde**.

GAOLEAN, *gaoleani*, s.m. Plantă furajeră din familia gramineelor, asemănătoare cu porumbul, cu semințe bogate în proteine și grăsimi (*Sorghum chinense*). [Pr.: *ga-o-le-*] — Din rus. **gaolean**, fr. **gaolien**.

GARĂ, *garez*, vb. I. Tranz. A pune la adăpost într-un garaj, într-un depou etc. un autovehicul, un tramvai etc. ♦ A manevra un tren, o locomotivă etc. pe o linie de garaj. — Din fr. **garer**.

GARĂFĂ s.f. v. **carafă**.

GARAGĂȚĂ s.f. v. **caragață**.

GARAJ, *garaje*, s.n. 1. Clădire sau încăpere (special amenajată) pentru adăpostirea și întreținerea ori repararea autovehiculelor. 2. (În sintagma *Linie de garaj* = linie ferată pe care sunt dirijate vagoanele când trebuie să staționeze mai multă vreme într-o gară sau care face legătura între locul de încărcare și descărcare a vagoanelor și liniile pe care circula efectiv trenurile. — Din fr. **garage**.

GARAJIST, *garajiști*, s.m. Lucrător într-un garaj, care se ocupă cu întreținerea și repararea automobilelor. — Din fr. **garagiste**.

GARANT, -*Ă*, *garanți*, -*te*, s.m. și f. Persoană sau instituție care garantează cu averea sa pentru cineva sau ceva. — Din fr. **garant**.

GARANTĂ, *garantez*, vb. I. Tranz. și intranz. A da cuiva siguranța că va avea ceva; a asigura (cuiva ceva); a răspunde de valoarea, de calitatea unui obiect. ♦ A se angaja să mențină în stare de bună funcționare, pe o durată determinată, un aparat, un mecanism etc. vândut. ♦ A răspunde pentru faptele sau pentru comportarea altuia, a da asigurări că... ♦ Intranz. A-și lua răspunderea cu averea sa că datoria făcută de altul va fi achitată conform obligațiilor stabilite. — Din fr. **garantir**.

GARANTĂRE s.f. Faptul de a *garanta*. — V. **garanta**.

GARANTĂȚ, -*Ă*, *garanțați*, -*te*, adj. (Despre mărfuri) A căruia valoare, calitate, funcționare etc. sunt asigurate de acela care a vândut marfa. ♦ (Adverbial; fam.) Sigur, neîndoielnic. — V. **garanta**.

GARANȚĂ, *garanțe*, s.f. (Bot. ; rar) Roibă. — Din fr. **garance**.

GARANȚIE, *garanții*, s.f. Obligație în virtutea căreia o persoană sau o instituție răspunde de ceva; mijloc legal prin care se asigură executarea unei obligații (materiale); (concr.) ceea ce servește drept asigurare că o obligație luată va fi ținută. ♦ Loc. vb. A *lua pe garanție* = a garanta. ♦ Expr. *A lua pe garanția cuiva* = pe răspunderea cuiva. *A da garanție* = a da asigurări că un lucru va fi îndeplinit. *A prezenta garanție de...* = a se prezenta astfel încât să trezească încrederea, să ofere siguranță. — Din fr. **garantie**, it. **garanzia**.

GARANȚINĂ s.f. Materie colorantă roșie, extrasă din rădăcinile garanței. — Din fr. **garancine**.

GARĂRE s.f. Acțiunea de a *gara*. — V. **gara**.

GARĂ, *gări*, s.f. Ansamblu de construcții, instalații, amenajări etc. situat pe o linie ferată, unde opresc trenurile pentru urcarea și coborârea călătorilor și pentru încărcarea și descărcarea mărfurilor. ♦ *Gară maritimă* (sau *fluvială*) = ansamblu de construcții, instalații, amenajări etc. situat pe cheiul unui port maritim (sau fluvial), destinat imbarcării și debarcării călătorilor și a bagajelor. — Din fr. **gare**.

GARD, *garduri*, s.n. 1. Construcție de lemn, de metal, de zidărie etc. care împrejmuiește o curte, un teren, o grădină etc. ♦ *Gard viu* = plantație deasă de arbuști, de forma unui gard (1), care servește la împrejmuirea unui loc sau ca element decorativ. ♦ Expr. *A nimeri* (sau *a da*) (*ca Ieremia*) (*sau oștean-gard*) = a spune un lucru nepotrivit, a face o gafă, o prostie. *A lega* (pe cineva) *la gard* = a prosti, a păcăli (pe cineva). *A sări peste garduri* = a avea o comportare imorală, a umbla după aventuri amoroase. *A sări peste* (sau *dincolo de*) *gard* = a depăși limita admisă (prin atitudinea, faptele sale). *A lega* (ceva) *la* (sau *de*) *gard* = a abandona, a renunța (la ceva). 2. Împletitură de nuiele, de trestie etc. cu care se face un baraj de-a curmezișul unei ape curgătoare pentru prinderea peștelui. 3. (Sport) Fiecare dintre obstacolele în formă de gard (1) de la unele probe atletice de alergări; (la pl.) probă athletică în care se folosesc aceste obstacole. — Cf. alb. *g a r d h*, sl. *g r a d ū*.

GĂRDĂ, *gări*, s.f. 1. Pază, supraveghere efectuată într-o unitate militară, într-o instituție civilă etc.; (concr.) persoană sau grup de persoane care asigură această pază. ♦ *Gărdă de onoare* = a) subunitate militară care prezintă onorurile unei persoane oficiale; b) pază simbolică instituită în semn de respect la ocazii solenne; grup de persoane care fac această pază. *Gărdă personală* = grup de persoane însărcinate cu paza vieții unui demnitar. (În trecut) *Gărdă civică* (sau *națională*) = unitate compusă din voluntari, care asigură paza și liniștea într-un oraș. ♦ Loc. adj. *De gărdă* = a) care este însărcinat cu paza, cu supravegherea, cu îngrijirea. *Soldat, medic de gărdă*; b) care este de serviciu, deschis în afara orelor de funcționare obișnuite. *Farmacie de gărdă*. ♦ Poziție a brațelor și a corpului luată de un boxer, de un luptător etc. pentru a para lovirile adversarului sau pentru a ataca. ♦ Expr. *A se pune în gărdă* = a) (la scrimă) a lua poziția de apărare sau de atac; b) a-și lua toate măsurile de precauție spre a nu fi surprins de un lucru nepăcăt. (La jocul de șah) *Gărdă* sau (rar) *gărdă la regină* = avertisment dat partenerului că regina este amenințată. *Garda veche* (sau *vechea gardă*) = cei care au participat în trecut la o

acțiune socială, politică etc. 2. Apărătoare metalică montată între mânerul și lama unei săbii, unei spade etc. ♦ *Garda trăgaciului* = piesă de protecție a trăgaciului la armele de foc. — Din fr. **garde**.

GĂRDENIE, *gardenii*, s.f. Gen de plante lemnoase tropicale și subtropicale, cu frunze verzi persistente, cu flori mari, albe, cu miros plăcut, care se cultivă și la noi ca plantă decorativă (*Gardenia*). — Din fr. **gardénia**.

GĂRDEN-PARTY, *garden-party-uri*, s.n. Petrecere, recepție mondenă organizată în aer liber, în special în parcuri. [Pr.: *gardân parti*] — Din engl. **garden party**.

GARDERÓB s.n. v. **garderobă**.

GARDERÓBĂ, *garderobe*, s.f. 1. (Înv.; în forma *garderob*) Loc special amenajat în sălile de spectacole, în localurile publice etc., unde se pot lăsa în păstrare paltoanele, pălăriile etc. 2. S.f. Totalitatea costumelor păstrate în depozitul unui teatru. 3. S.f. Întreaga îmbrăcăminte pe care o posedă cineva. 4. S.n. Dulap în care se păstrează haine, obiecte de îmbrăcăminte, lenjerie etc. [Var.: (inv.) **garderób** (pl. *garderoburi*) s.n.] — Din fr. **garde-robe**.

GARDEROBIÉR, -*Ă*, *garderobieri*, -e, s.m. și f. Persoană care are în grijă o garderobă publică sau garderoba unui teatru. [Pr.: *-bi-er*] — **Garderob(ă)** + suf. *-ier*.

GĂRDIAN, *gardieni*, s.m. Persoană însărcinată cu paza sau cu supravegherea unui local, a unei instituții, a unui oraș etc.; paznic, strajă. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **gardien**.

GĂRDINĂ, *gardini*, s.f. 1. Șanțuleț făcut la capetele din interior ale doagelor unui butoi, în care se fixează fundul sau capacul. ♦ Porțiunea de doagă dintre capătul de sus și șanțulețul în care se fixează fundul. 2. (Rare) Borul pălăriei. — Cf. germ. *Gargel*.

GĂRDIST, *gardišti*, s.m. (În trecut) 1. Agent de poliție care făcea de pază pe străzile unui oraș; sergent de stradă. 2. Legionar. [Var.: (1) **vardist** s.m.] — **Gardă** + suf. *-ist*.

GARF, *garfuri*, s.n. Bucată de carne de porc din porțiunea primelor vertebre. — Et. nec.

GARGĂRĂ, *gargare*, s.f. 1. Clătire a gurii și a gâtului cu un lichid dezinfectant; gargarseală; (concr.) lichid dezinfectant folosit în acest scop. 2. Fig. (Peior.) Relatare nedeslușită sau fără șir, fără înțeles, lipsită de conținut. — Din ngr. **gharghára**.

GARGARISEĂLĂ, *gargariseli*, s.f. Gargară. — **Gargarisi** + suf. *-eală*.

GARGARISĂ, *gargarisesc*, vb. IV. Refl. A face gargară. ♦ Tranz. și refl. Fig. (Peior.) A vorbi nedeslușit sau fără șir, fără logică. — Din ngr. **ghargharizo**.

GARGARISM, *gargarisme*, s.n. Medicament lichid folosit pentru gargară. — Din fr. **gargarisme**.

GARGŪL, *garguie*, s.n. Jgheab sau burlan scurt pentru scurgerea apei de ploaie, de obicei bogat ornamentat. — Din fr. **gargouille**.

GARGŪSĂ, *garguse*, s.f. (Mil.) Săculeț de pânză cu încărcătura de praf de pușcă folosită la tunurile de calibru mare. — Din fr. **gargousse**.

GARLÎN, *garline*, s.n. (Mar.) Parămă sau cablu de sârmă, folosite pentru manevrare în port. — Cf. fr. *grelin*.

GĂRMOND s.n. Corp de literă de tipar egal cu 10 puncte tipografice. — Din germ. **Garmond**.

GARNETĂ, *garnete*, s.f. (Text.) Mașină de destrămat deșeurile de fire de lână cardată. — Din engl. **garnett**.

GARNIERIT s.n. Silitac hidratat natural de nichel, de culoare verde-albăstrui. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **garnièrite**.

GARNISĂJ s.n. Strat de material așezat pe suprafața unui obiect, a unei construcții etc. pentru a le proteja. ♦ Strat de mărăcini, de nuiele sau de alt material pus pe fundul sau pe pereții șanțurilor de scurgere a unui torent pentru a împiedica eroziunile. — Din fr. **garnissage**.

GARNISĂ, *garnisesc*, vb. IV. Tranz. A completa un lucru cu accesorii sau podoabe; a împodobi, a orna. — După fr. **garnir**.

GARNISIRE s.f. Acțiunea de a *garnisi* și rezultatul ei. — V. **garnisi**.

GARNITURĂ, *garnituri*, s.f. 1. Accesoriu folosit pentru a împodobi sau a completa un lucru. ♦ Adaos de legume, salată etc., care se servește la friptură. 2. Piesă sau ansamblu de piese demontabile care completează, întăresc sau protejează o piesă, micșorându-i uzura; piesă care asigură îmbinarea perfectă a două elemente prin care circulă un fluid. 3. Grup de mai multe lucruri de același gen care împreună formează un ansamblu unitar. ♦ Totalitatea uneltelor, sculelor, pieselor etc. de același fel folosite într-un atelier sau într-o exploatare. ♦ Totalitatea pieselor de același gen ale unei mașini. ♦ *Garnitură de litere* = serie de litere și de semne cu caractere tipografice identice, cuprinzând toate corpurile caracterului respectiv. ♦ Ansamblu format din locomotiva și vagoanele unui tren. 4. Totalitatea jucătorilor care alcătuiesc o echipă sportivă; formație. — Din fr. **garniture**.

GĂRNIȚĂ, *garnițe*, s.f. Vas de metal cu care se transportă lapte și alte lichide. — Din sb. **gnac**, pol. **garniec**, rus. **garnec**.

GARNIZOANĂ, *garnizoane*, s.f. 1. Unitate sau ansamblu de unități și de instituții militare stabilite într-o localitate sau (în timp de război) într-un loc întărit pentru a-l apăra; *p. ext.* localitate în care sunt stabilite aceste unități și instituții. 2. Conducere a unei garnizoane (1). — Din fr. **garnison**.

GAROAFĂ, *garoafe*, s.f. Plantă erbacee ornamentală cu frunze opuse și liniare, cu flori de culori diverse și cu miros specific, plăcut (*Dianthus caryophyllus*). ◊ Compuse: *garoafă-de-câmp* (sau *sălbatică*) = garofiță (2); *garoafă-de-munte* = plantă cu frunze lanceolate, cu flori plăcut mirositoare, albe sau roz, cu peri purpurii (*Dianthus superbus*). — Din ngr. **gharūfalo**.

GAROFIȚĂ, *garofițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *garoafă*. 2. Plantă erbacee cu frunze lanceolate și flori purpuri; *garoafă-de-câmp* (*Dianthus carthusianorum*). 3. Plantă erbacee ornamentală cu tulpina ramificată, cu flori mari, roșii, albe sau pestrițe (*Dianthus chinensis*). 4. (În compusele) *Garofiță-de-munte* = plantă erbacee cu flori mari, purpurii (*Dianthus compactus*); *garofița-Pietrei-Craiului* = plantă erbacee a cărei tulpină de 10–20 cm poartă o singură floare purpurie brăzdată radial de dungi mai închise (*Dianthus callizorus*). — **Garoafă** + suf. *-iță*.

GAROU, *garouri*, s.n. Bandă sau tub, de obicei din cauciuc, care servește la întreruperea temporară a circulației sângelui într-o regiune a corpului (mai ales la braț), pentru a preveni sau a înlătura o hemoragie. — Din fr. **garrot**.

GARSÓN, *garsoni*, s.m. (leşit din uz) Bărbat sau tânăr care servea într-un restaurant. — Din fr. **garçon**.

GARSONIÉRĂ, *garsoniere*, s.f. Locuință într-o clădire mai mare, compusă de obicei dintr-o singură cameră și baie, uneori și bucătărie. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **garçonnière**.

GASTEROPÓD, *gasteropode*, s.n. (La pl.) Clasă de moluște cu trupul adăpostit într-o cochilie, care se mișcă cu ajutorul unui picior cărnos, situat sub pantece; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Var.: **gastropód** s.n.] — Din fr. **gastéropodes**, **gastropodes**.

GASTRALGÍE, *gastralgi*, s.f. Durere de stomac (de natură nervoasă). — Din fr. **gastralgie**.

GASTRECTOMÍE, *gastrectomii*, s.f. (Med.) Rezecție a stomacului. — Din fr. **gastrectomie**.

GÁSTRIC, *-Ă*, *gastrici*, *-ce*, adj. Care aparține stomacului, privitor la stomac. ◊ *Suc gastric* = suc secretat de glandele stomacale, cu ajutorul căruia se face digestia. — Din fr. **gastrique**.

GÁSTRINĂ, *gastrine*, s.f. (Biochim.) Substanță secretată de mucoasa gastrică din regiunea pilorică. — Din fr. **gastrine**.

GÁSTRITĂ, *gastrite*, s.f. Boală care constă în inflamația mucoasei stomacului și care se manifestă prin dureri abdominale, balonări, grețuri, vărsături etc. — Din fr. **gastrite**.

GASTROENTERÍTĂ, *gastroenterite*, s. f. Boală care constă în inflamația simultană a mucoasei stomacului și a intestinului și care se manifestă prin diaree, dureri abdominale etc. [Pr.: *-tro-en-*] — Din fr. **gastro-entérite**.

GASTROENTEROLÓG, *-Ă*, *gastroenterologi*, *-ge*, s. m. și f. (Rar la f.) Specialist în gastroenterologie. [Pr.: *-tro-en-*] — Din fr. **gastro-entérologue**.

GASTROENTEROLOGÍE s.f. Ramură a medicinei care studiază fiziologia și patologia tubului digestiv. [Pr.: *-tro-en-*] — Din fr. **gastro-entérologie**.

GASTROINTESTINĂL, *-Ă*, *gastrointestinali*, *-e*, adj. Care ține de stomac și de intestine, privitor la stomac și la intestine. [Pr.: *-tro-in-*] — Din fr. **gastro-intestinal**.

GASTRONÓM, *-OĂMĂ*, *gastronomi*, *-oame*, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană căreia îi place mâncarea aleasă și care știe s-o aprecieze. — Din fr. **gastronome**.

GASTRONÓMIC, *-Ă*, *gastronomici*, *-ce*, adj. Care aparține gastronomiei sau gastronomiei, privitor la gastronom sau la gastronomie. — Din fr. **gastronomique**.

GASTRONOMÍE s. f. Artă de a prepara mâncăruri alese sau însușirea de a le aprecia calitatea, gustul. — Din fr. **gastronomie**.

GASTROPÓD s.n. v. **gasteropod**.

GASTROSCÓP, *gastroscop*, s. n. Aparat medical care servește la gastroscopie. — Din fr. **gastroscopie**.

GASTROSCOPÍE, *gastroscopii*, s. f. Examen vizual al interiorului stomacului cu ajutorul gastroscopului (introdus în stomac prin esofag). — Din fr. **gastroscopie**.

GASTROTOMÍE, *gastrotomii*, s.f. Operație chirurgicală care constă în deschiderea stomacului. — Din fr. **gastrotomie**.

GASTRULÁȚIE s.f. (Biol.) Proces de transformare a blastulei în gastrulă. — Din fr. **gastrulation**.

GASTRULĂ s. f. (Biol.) Stadiu în dezvoltarea embrionului la animalele pluricelulare. — Din fr. **gastrula**.

GĂȘĂ, *gașe*, s. f. (Mar.) Ochi de dimensiuni mari, executat la capătul unei părâme. — Din fr. **gâche**.

GĂȘCĂ, *găști*, s. f. (Fam.) Grup restrâns de oameni, uniți între ei prin preocupări, mai ales în vederea săvârșirii unor acțiuni reprobabile; grup de oameni care se află la periferia societății. ◊ Expr. *A (se) sparge gașca* = a (se) risipi, a (se) destrăma o cădrășie, o clică. — Et. nec.

GĂȘPER, *gasperi*, s. m. (Fam.) Țigan. — Din n. pr. **Gasper** (= *Gaspar*).

GĂȘPERIȚĂ, *gasperițe*, s. f. (Fam.) Țigancă. — **Gasper** + suf. *-iță*.

GAT, *gaturi*, s. n. (Reg.) Zăgăz de pietre ridicat de-a curmezișul unei ape curgătoare (prin care se închide calea peștilor). — Din magh. **gát**.

GĂTA adj. invar. (Adesea adverbial) 1. (Despre lucruri) A cărui confecționare, construire, realizare s-a îndeplinit; isprăvit, terminat, sfârșit. ◊ *Haine (de) gata* =

haine confecționate care se pot cumpăra direct din magazin. ◊ Loc. adv. (*Pe*) *de (-a) gata* = fără să muncească, pe nemuncite, din munca altuia. ◊ Expr. *A da gata* = a) a isprăvi, a lichida ceva; b) a chinui, a distruge pe cineva; c) a zăpăci, a ului pe cineva. *A veni (sau a sosi) la de-a gata* = a profita de ceva făcut de altul. ◊ Care a luat ființă, a săpătat existență. ◊ (Cu valoare de adverb sau de interjecție) Ajunge! destul! 2. Care a făcut toate pregătirile pentru ceva; pregătit. ◊ Dispus să... , în stare să... 3. Care este aproape să ..., pe punctul de a ... — Cf. alb. g.at.

GĂTER, *gater*, s.n. Fierăstrău mecanic; joăgar. — Din germ. **Gatter**.

GATERÍST, *gateriști*, s.m. Muncitor care lucrează la gater. — **Gater** + suf. *-ist*.

GAUCHO, *gaucho*, s.m. Păzitor de vite în pampasul argentinian. [Pr.: *gáu-čó*] — Cuv. sp.

GĂULEITER, *gauleiteri*, s.m. Conducător al unui district din Germania nazistă sau al unui teritoriu ocupat de Germania nazistă. [Pr.: *-lai-tár*] — Din germ. **Gauleiter**.

GAULLISM s.n. Doctrină politică a generalului francez Charles de Gaulle; regim (politic) bazat pe această doctrină. [Pr.: *golism*] — Din fr. **gaullisme**.

GAULLÍST, *-Ă*, *gaulliști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al gaullismului. [Pr.: *golist*] — Din fr. **gaulliste**.

GĂURĂ, *găuri*, s.f. Scobitură, adâncitură, spărtură ivită de la sine sau anume făcută într-un corp, într-un material, în pământ etc.; cavitate, borbă. ◊ *Gaura cheii* = orificiu prin care se bagă cheia în broască. ◊ Expr. *Gaură de șarpe* = loc ferit care servește cuiva ca ascunzătoare. (Pop.) *Doar nu s-o face gaură-n cer* = nu va fi o pagubă prea mare. (Astron.) *Gaură neagră* = relicvă de dimensiuni reduse a unei stele masive, formată prin prăbușire gravitațională, caracterizată prin densitate foarte mare și forță de atracție uriașă și absorbantă. [Pr.: *ga-u-*] — Lat. **avula* (< *cavus*).

GAUSS, *gausi*, s.m. Unitate de măsură a inducției magnetice în sistemul electromagnetic C.G.S. (centimetru, gram, secundă). — Din fr. **gauss**.

GAVAJ, *gavaje*, s.n. (Med.) Hranire cu ajutorul sondei gastrice. — Din fr. **gavage**.

GAVANÓS, *gavanoase*, s.n. (Reg.) Borcan (pentru dulceață); vas de lut smălțuit; oală (pentru vin). — Din tc. **kavanoz**.

GAVANOȘEL s.n. v. **găvănoseț**.

GAVOTĂ, *gavote*, s.f. Vechi dans francez în doi timpi, cu mișcare moderată; melodie după care se execută acest dans. ◊ Parte dintr-o suită instrumentală care folosește ca model această melodie. — Din fr. **gavotte**.

GAY, *gay*, s.m. Homosexual. [Pr.: *ghei*] — Din engl., fr. **gay**.

GAZ s.n. Țesătură foarte subțire. — Din fr. **gaze**.

GAZĂ, *gaze*, s.n. 1. Nume generic dat corpurilor fluide cu densitate redusă, incolore, ușor deformabile și expansibile, care, din cauza coeziunii moleculare slabe, nu au o formă proprie stabilă și tind să ocupe întregul volum pe care îl au la dispoziție. ◊ *Gaz perfect* (sau *ideal*) = gaz (iopotetic) extrem de rarefiat, la care produsul dintre presiune și volum rămâne constant la orice temperatură. *Gaz aerian* (sau *de iluminat*) = gaz combustibil obținut prin distilarea hulei la temperaturi înalte. *Gaz lichefiat* = amestec de gaze combustibile ușor lichefiabile, obținut prin extragerea directă din gaze de sondă sau prin distilare din unele produse petroliere, păstrat în stare lichidă în butelii. *Gaz nobil* = fiecare dintre elementele chimice situate în grupa a opta principală a sistemului periodic al elementelor, inclusiv heliu, caracterizate prin inerția lor chimică. *Gaz solid* = combinație solidă de molecule de gaz metan și de apă, care se găsește în special în zonele unde pământul este înghețat până la mari adâncimi. *Gaze naturale* = gaze combustibile care emană din pământ. 2. (La pl.) Nume dat unor substanțe gazoase toxice sau asfixiante folosite în război. 3. (La pl.) Emanații gazoase ale stomacului sau ale intestinelor. 4. Petrol lampant. ◊ Expr. (Fam.) *Doar n-am băut gaz*, se spune ca răspuns negativ la o propunere nepotrivită; nici nu mă gândesc! *A arde gaz* (sau *gazul*) *degeaba* = a nu face nimic, a pierde vremea de pomană. — Din fr. **gaz**.

GAZĂ, *gazez*, vb. I. Tranz. 1. A expune un spațiu limitat acțiunii unor gaze toxice pentru distrugerea anumitor organisme vii dăunătoare (paraziți, șoareci, insecte). 2. A lansa gaze toxice într-o zonă în timp de război pentru a distruge în masă; a expune o persoană sau un grup de persoane acțiunii gazelor toxice într-o încăpere închisă pentru a le ucide. — Din fr. **gazer**.

GAZĂRE, *gazări*, s. f. Acțiunea de a gaza și rezultatul ei. — V. **gaza**.

GAZĂT, *-Ă*, *gazați*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Intoxicat, asfixiat cu gaze. — V. **gaza**. Cf. fr. *gaz é*.

GAZBETÓN s.n. Beton poros, folosit ca izolan termic. — Din germ. **Gasbeton**.

GĂZDĂ, *gazde*, s. f. 1. Persoană care primește pe cineva la sine (dându-i adăpost); cel care ține pe cineva la sine în schimbul unei chirii (și cu întreținere plătită); stăpânul unei case în raport cu oaspeții săi, amfitrion. ◊ Organism pe care (sau în care) trăiește un animal parazit aflat în stare larvară sau adultă. 2. Locuință ocupată de cineva în calitate de oaspete sau de chiras. 3. (Reg.) Țaran bogat; chibur, bogătan. ◊ Loc. adj. *De găzdă (mare)* = din oameni bogați. — Din magh. **gazda**.

GAZEIFICĂ vb. I v. **gazifica**.

GAZEIFICĂRE s. f. v. **gazificare**.

GAZEL, *gazeluri*, s. n. Poezie (orientală) cu formă fixă alcătuită din distihuri și care de obicei cântă dragostea și vinul. — Din fr. **ghazel**.

GAZĂLĂ, *gazele*, s. f. Nume dat mai multor genuri de mamifere rumegătoare din familia antilopei, cu corpul suplă, cu picioarele lungi, cu coarne în formă de liră și cu ochii mari, care trăiesc în stepele și deșerturile africane și asiatice; animal care face parte din unul dintre aceste genuri. — Din fr. **gazelle**.

GAZETĂR, -Ă, *gazetari*, -e, s. m. și f. Persoană care lucrează în redacția unei gazete, care scrie ca profesionist articole într-o gazetă; ziarist, jurnalist. — **Gazetă** + suf. -ar.

GAZETĂ, *gazete*, s. f. Publicație periodică având, de obicei, apariție zilnică, care conține știri, informații politice, sociale, culturale etc. (de actualitate); ziar, jurnal. ♦ (leşit din uz) *Gazetă de perete* = panou, vitrină etc., plasate de obicei în cadrul unei întreprinderi, instituții sau organizații, unde se afișau articole (și desene, fotografii) referitoare la activitatea unității respective sau la probleme generale. — Din fr. **gazette**, it. **gazzetta**.

GAZETĂRĂȘ, *gazetărași*, s. m. (Depr.) Diminutiv al lui *gazetar*; gazetar neînsemnat, fără experiență, fără valoare. — **Gazetar** + suf. -aș.

GAZETĂREȘC, -EĂSCĂ, *gazetărești*, adj. Care aparține gazetăriei sau gazetarului, privitor la gazetărie sau la gazetar, specific gazetăriei sau gazetarului; jurnalist, ziaristic. — **Gazetar** + suf. -eșc.

GAZETĂRIE s. f. Profesie de gazetar; domeniu de activitate al gazetarului; ziaristică, jurnalistică. — **Gazetar** + suf. -ie.

GAZIFĂR, -Ă, *gazifəri*, -e, adj. (Despre zăcăminte) Care conține gaz². — Din fr. **gazifère**.

GAZIFICĂ, *gazific*, vb. I. Tranz. 1. A transforma un combustibil solid sau lichid într-un combustibil gazos cu o compoziție chimică diferită de aceea a substanței din care provine. 2. A dispersa un lichid în masa unui gaz² (pentru a extrage țiteiul prin erupție). [Var.: **gazeifică** vb. I] — **Gaz**² + suf. -ifica (după fr. *gazéfier*).

GAZIFICĂRE, *gazificări*, s. f. Acțiunea de a *gazifica* și rezultatul ei. [Var.: **gazeificări** s. f.] — **V. gazifica**.

GAZOANALIZĂTOR, *gazoanalizatoare*, s. n. (Tehn.) Aparat pentru analiza gazelor. [Pr.: -zo-a-] — **Gaz** + **analizator**.

GAZODUCT, *gazoducte*, s. n. Conductă pentru transportul gazelor la distanțe (mari). — Din fr. **gazoduc** (după *apeduct*).

GAZOGEN, *gazogene*, s. n. Aparat sau instalație folosită pentru transformarea unui combustibil solid în gaz² combustibil. — Din fr. **gazogène**.

GAZOLINĂ s. f. Produs lichid combustibil, obținut prin lichefierea gazului² de sondă. — Din fr. **gazoleine**.

GAZOMETRĂ, *gazometre*, s. n. 1. Aparat cu care se măsoară cantitatea de gaz² care trece printr-o conductă. 2. Rezervor în care se înmagazinează gazul² de iluminat produs de o uzină, pentru a fi distribuit consumatorilor. — Din fr. **gazomètre**.

GAZÓN s. n. Iarbă care se udă și se cosește des pentru a fi menținută scurtă, deasă și mereu verde; suprafață de teren pe care se află asemenea iarbă (mai ales pentru unele competiții sportive). — Din fr. **gazon**.

GAZONĂ, *gazon*, vb. I. Tranz. A acoperi un teren cu gazon. — Din fr. **gazonner**.

GAZONĂRE, *gazonări*, s. f. Acțiunea de a *gazona* și rezultatul ei. — **V. gazona**. **GAZONĂT**, -Ă, *gazonați*, -te, adj. (Despre locuri, terenuri) Acoperit cu gazon. — **V. gazona**.

GAZORNIȚĂ, *gazornițe*, s. f. 1. Lampă primitivă de petrol. 2. Bidon pentru păstrat petrolul. — Din **gaz**² (după *păcorniță*).

GAZÓS, -OĂSĂ, *gazoși*, -oase, adj. Care are structura gazului², care este format din gaz². ♦ (Despre lichide) care conține dizolvat, sub presiune, un anumit gaz². — Din fr. **gazeux**.

GAZOSCOP, *gazoscoape*, s. n. Aparat pentru detectarea prezenței gazelor inflamabile în galeriile subterane din mine. — Din fr. **gazoscope**.

GAZOTRÓN, *gazotroane*, s. n. Tub electronic cu gaz, cu descărcare în arc, folosit ca diodă redresoare pentru tensiuni mari. — Din rus. **gazotron**.

GĂBJI, *găbjesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A prinde pe cineva care a fugit, care s-a ascuns; a pune mâna pe cineva; a înhăța, a găbui. ♦ A fura. — Cf. **găbui**.

GĂBJIRE, *găbjiri*, s. f. (Pop.) Acțiunea de a *găbui* și rezultatul ei. — **V. găbui**.

GĂBUI, *găbuiesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A găbui. — Cf. rus. **габау**, uc. **габавати**.

GĂBUIRE, *găbui*, s. f. (Pop.) Acțiunea de a *găbui* și rezultatul ei. — **V. găbui**.

GĂGĂUȚĂ, *găgăuți*, -e, s. m. și f. Persoană prostănacă, toantă. — Et. nec.

GĂGĂUZ, -Ă, *găgăuzi*, -e, s. m. și f. , adj. 1. S. m. și f. Persoană care aparține unei populații de origine turcă, având religie creștină, care locuiește în România (Dobrogea), în sudul Republicii Moldova, Ucraina, Bulgaria, Turcia. 2. Adj. Care aparține găgăuzilor (1), privitor la găgăuzi. — Din tc. **gagavuz**.

GAETĂN s. n. v. **găitan**. **GAETĂNĂT**, -Ă adj. v. **găitănăt**.

GĂINĂ¹, pers. 3 *găinează*, vb. I. Refl. (Despre păsări) A-și lepăda găinațul; a se găinața. [Pr.: *gă-i-*] — Din **găinaț** (derivat regresiv).

GĂINĂ², *găinez*, vb. I. Intranz. (Pop.; despre oameni) A lăncezi; a boli. [Pr.: *gă-i-*] — Var.: **găini** vb. IV.] — Din **găină**.

GĂINĂR, *găinari*, s. m. 1. Vânător de găini sau, p. gener., de păsări de curte vii.

2. (Fam.) Hoț de găini; p. gener. hoț de lucruri mărunte, borfaș. ♦ Persoană care se ocupă de afaceri ilegale mărunte. [Pr.: *gă-i-*] — **Găină** + suf. -ar.

GĂINĂȚ, *găinați*, s. m. Excrement de pasăre. [Pr.: *gă-i-*] — Pl. și: (n.) *găinațuri*] — Lat. [stercus] **gallinaceum**.

GĂINĂ, *găini*, s. f. Specie de pasăre domestică, crescută pentru carne și ouă (*Gallus domestica*); pasăre care face parte din această specie; p. restr. femela cocoșului. ♦ Expr. *A se culca (datat) cu găinile* = a se culca foarte devreme. *Cântă găina în casă*, se zice când într-o căsnicie cuvântul hotărâtor îl are femeia. ♦ Compuse: *găină-sălbată* (sau *-de-munte*) = femela cocoșului-de-munte; (Entom.) *găina-lui-Dimnezeu* = buburuză. — Lat. **gallina**.

GĂINĂREĂSĂ, *găinărese*, s. f. Păzitoare, îngrijitoare de găini, găinariță; femeie care vinde găini. [Pr.: *gă-i-*] — **Găinar** + suf. -easă.

GĂINĂRIE¹, *găinării*, s. f. Crescătorie de găini sau, p. gener., de păsări de curte; loc unde se țin găinile (pe lângă o gospodărie). [Pr.: *gă-i-*] — **Găină** + suf. -arie.

GĂINĂRIE², *găinării*, s. f. (Fam.) Furt de găini; p. gener. furt de lucruri mărunte. ♦ Afaceri ilegale mărunte. [Pr.: *gă-i-*] — **Găinar** + suf. -ie.

GĂINĂRIȚĂ, *găinarițe*, s. f. (Rar) Găinăreasă. [Pr.: *gă-i-*] — **Găinar** + suf. -iță.

GĂINĂȚĂ, pers. 3 *găinațeață*, vb. I. Refl. (Despre păsări) A se găina¹. [Pr.: *gă-i-*] — Var.: **găiniță** vb. I] — Din **găinaț**.

GĂINI vb. IV v. **găina**². **GĂINIȚĂ** vb. I v. **găinața**.

GĂINĂRIE³, *găinușe*, s. f. 1. Diminutiv al lui *găină*. 2. Numele mai multor păsări sălbatice de munte sau de baltă. ♦ Compuse: *găinușă-de-baltă* = pasăre migratoare acvatică, cu penaj negru, cu o pată roșie de piele golașă în frunte și cu picioarele verzi (*Gallinula chloropus*); (Entom.) *găinușă-de-seară* = cărbuș. 3. (Astron.; art.) Cloșca-cu-Pui. 4. (La pl.) Plantă veninoasă cu tulpina lungă și subțire, cu flori mici albe, situate în vârful tulpinii (*Isopyrum thalictroides*). 5. Plantă din familia rozaceelor cu tulpina scurtă și cu flori albe (*Potentilla microutha*). [Pr.: *gă-i-*] — Pl. și: *găinuși*] — **Găină** + suf. -ușă.

GĂITĂN, *găitane*, s. n. 1. Fir de metal sau șiret (împletit ori răsucit) de lână, mătase etc., cusut ca ornament la unele obiecte de îmbrăcăminte. ♦ Expr. (Fam.; adverbial) *A merge găitan* = (despre acțiuni, activități) a merge, a decurge, a evolua bine. 2. (Înv.) Împletitură făcută din găitane (1), care înlocuia platoșa în oastea Moldovei din Evul Mediu. [Pr.: *gă-i-*] — Var.: **găietăn** s. n.] — Din tc. **gaytan**.

GĂITĂNĂR, *găitănari*, s. m. (Înv.) Fabricant sau negustor de găitane (1). [Pr.: *gă-i-*] — **Găitan** + suf. -ar.

GĂITĂNĂT, -Ă, *găitănăți*, -te, adj. (Înv.) Împodobit cu găitane (1). [Pr.: *gă-i-*] — Var.: **găietănat**, -ă adj.] — **Găitan** + suf. -at.

GĂITĂNĂRIE, *găitănării*, s. f. (Înv.) Local în care se făceau sau se vindeau găitane. [Pr.: *gă-i-*] — **Găităn** + suf. -ie.

GĂITĂNI, *găitănesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A răsuci, a împleti găitane (1). ♦ Refl. Fig. (Despre iarbă) A se răsuci la vârf. [Pr.: *gă-i-*] — Din **găitan**.

GĂLAGIE s. f. Zgomot puternic (de glasuuri, de mașini etc.); larmă, hărmălaie, tărăboi. [Var.: (reg.) **hălagie** s. f.] — Et. nec.

GĂLĂGIÓS, -OĂSĂ, *gălăgioși*, -oase, adj. Care face (multă) gălăgie; zgomotos. [Pr.: -gi-os] — **Gălăgie** + suf. -os.

GĂLĂMOZ, *gălămoaze*, s. n. (Reg.) Cocoloș, boț (dintr-un material solid). [Var.: **golomóz** s. n.] — Et. nec.

GĂLĂTEAN, -A, *gălăteni*, -e, s. m., s. f., adj. 1. S. m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Galați. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Galați ori gălățenilor (1), privitor la municipiul sau județul Galați ori la gălățeni. 3. S. f. (La pl.) Plantă ornamentală din familia primulaceelor, cu flori roz sau purpurii; primulă (*Primula obconica*). — **Galați** (n. pr.) + suf. -ean.

GĂLĂTEANCĂ, *gălățence*, s. f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Galați. — **Gălățean** + suf. -că.

GĂLBĂZĂ, *gălbeze*, s. f. 1. Vierme parazit care trăiește în căile biliare ale ovinelor și bovinelor (*Fasciola hepatica*). 2. Boală de ficat a ovinelor și a bovinelor, provocată de gălbează (1). 3. Numele a patru specii de plante parazite din familia cucutei: **a**) *Cuscuta trifolii*; **b**) torțel (*Cuscuta campestris*); **c**) torțel (*Cuscuta epithimum*); **d**) torțel (*Cuscuta europea*). — Cf. alb. **k'el' b'azë**, **g'el' b'azë**.

GĂLBĂJEĂLĂ s. f. (Pop.) Paliditate, paloare (a feței). — **Gălbeji** + suf. -eală.

GĂLBĂJII, *gălbejesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A deveni palid, tras la față. — Din **gălbeaz** (cu sensul după *galben*).

GĂLBĂJII, -Ă, *gălbejiți*, -te, adj. (Pop.) Palid, tras la față. — **V. gălbeji**.

GĂLBENĂRE s. f. v. **gălbina**.

GĂLBENĂȘ, *gălbenași*, s. m. (Pop.) Gălbior (2). — **Galben** + suf. -aș.

GĂLBENĂTEC, -Ă adj. v. **gălbentatic**.

GĂLBENĂȚIC, -Ă, *gălbentatici*, -ce, adj. (Rar) Gălbui. [Var.: **gălbentătec**, -ă adj.] — **Galben** + suf. -atic.

GĂLBENEĂ, *gălbenele*, s. f. 1. Plantă erbacee cu tulpina groasă, cu frunze lanceolate și dințate și cu flori galbene (*Rorippa amphibia*). 2. (La pl.) Plantă erbacee cu tulpina păroasă în partea de jos, cu frunze palmate și cu flori galbene-aurii (*Ranunculus pedatus*). ♦ *Gălbenele de pădure* = plantă erbacee cu tulpina acoperită de peri și cu flori galbene-aurii (*Ranunculus aureus*). 3. (La pl.) Numele a trei plante erbacee din familia primulaceelor : **a**) plantă cu tulpina dreaptă, cu frunzele ovale acoperite cu peri și cu flori galbene (*Lysimachia punctata*); **b**) plantă cu tulpina dreaptă, cu frunze ovale-lunguiețe și cu flori galbene dispuse în panicule

terminale (*Lysimachia vulgaris*); c) drețe (*Lysimachia nummularia*). — **Galben** + suf. -*ea*.

GĂLBENEĂLĂ, (2) *gălbenedi* s. f. (Pop.) 1. Paliditate, paloare (a feței). 2. Vopsea galbenă (extrasă din diverse plante). — **Gălbenedi** + suf. -*ea*.

GĂLBENI, *gălbenedesc*, vb. IV. Intrans., tranz. și refl. (Înv. și pop.) A (se) îngălbeni. [Var.: **gălbini** vb. IV] — Din **galben**.

GĂLBENIT, -**Ă**, *gălbenedit*, -*te*, adj. (Înv. și pop.) Îngălbenit. — V. **gălbenedi**.

GĂLBENIU, -**IE**, *gălbenediu*, adj. (Rar) Gălbui. ♦ Palid (la față). — **Galben** + suf. -*iu*.

GĂLBENIUȘ, *gălbenediuș*, s. n. Partea centrală, sferică, de culoare galbenă, a oului de pasăre și de reptilă, bogată în substanțe nutritive. — **Galben** + suf. -*iuș*.

GĂLBENUȘĂ, *gălbenedușă*, s. f. (La pl.) Plantă din familia rozaceelor, cu tulpina ascendentă, paniculat ramificată în partea superioară (*Potentilla chrysantha*). — De la **gălbeneduș**.

GĂLBINĂRE, *gălbenedăre*, s. f. 1. (Med.; pop.) Icter. 2. (Rar) Culoare galbenă a feței; paliditate. 3. Plantă erbacee cu tulpina ramificată spre vârf, cu frunze ușor dintate și cu flori purpurii (*Serratula tinctoria*). [Var.: **gălbenedăre** s. f.] — Din **galbin**.

GĂLBINI vb. IV v. **gălbenedi**.

GĂLBINICIOS, -**OASĂ**, *gălbenedicios*, -*oase*, adj. (Pop.) Galben, palid (la față). — **Galben** + suf. -*icios*.

GĂLBINITĂ, *gălbenedită*, s. f. Plantă erbacee din familia labiatelor, cu frunzele pețiolate și flori galbene-aurii (*Galeobdolon luteum*). — **Galben** + suf. -*ită*.

GĂLBIOR, -**OARĂ**, *gălbenedior*, -*oare*, adj., s. m. (Pop.) 1. Adj. Diminutiv al lui galben (1). ♦ Bălai, blond. 2. S. m. Diminutiv al lui galben (3); gălbenaș [Pr.: -*bi-or*] — **Galben** + suf. -*ior*.

GĂLBUI, -**IE**, *gălbued*, adj. (Pop.) Gălbui. ♦ Bălai, blond. — **Galben** + suf. -*iu*.

GĂLBŪI, -**ŪIE**, *gălbuedu*, adj. Care are o culoare apropiată de galben; gălbenedic, gălbenediu, gălbuedu. — **Galben** + suf. -*ui*.

GĂLEATĂ, *găleată*, s. f. 1. Vas de lemn, de metal etc. de forma unui trunchi de con cu baza mare în partea superioară, cu toartă, folosit pentru transportul (și păstrarea) unor lichide, unor materiale granulare sau pulverulente etc.; conținutul acestui vas; câldare. ♦ Expr. *A ploua* (sau *a turna*) *cu găleata* = a ploua foarte tare, torențial. 2. Veche măsură de capacitate pentru lapte, cereale etc., a cărei valoare a variat în timp, pe regiuni și pe substanțe; conținutul acestei măsurii. 3. Dîjmă în grâne care se percepea în Evul Mediu, în Țările Române. — Lat. *galleta*.

GĂLIGĂN, *găligăni*, s. m. (Peior. și fam.) Bărbat sau băiat foarte înalt; gligan, lungan. — Cf. *gligan*.

GĂLUSCĂ, *găluște*, s. f. Preparat culinar de formă (relativ) sferică, făcut din aluat, din grîș, brînză, carne tocată etc. [Pl. și: *găluști*] — Din rus. *galuška*.

GĂMĂN, *gămani*, s. m. (Pop.) Bărbat foarte mîncăcios; mîncău. — Et. nec.

GĂMĂLIE, *gămlîie*, s. f. Parte îngroșată în formă de sferă mică de la capătul unui ac, al unui chibrit etc. — Din magh. *gomoly*.

GĂOĂCE, *găoci*, s. f. 1. Coajă tare a oului. 2. Fiecare dintre jumătățile unei coji de nucă, de ghindă sau de alte fructe. [Pr.: *gă-oa-*] — Et. nec.

GĂRĂFIOARĂ, *gărăfioare*, s. f. Diminutiv al lui *garafă*. — **Garafă** + suf. -*ioară*.

GĂRDINĂR, *gărdinare*, s. n. Unealtă de dogărire cu care se execută manual grădilele (1). — **Gărdină** + suf. -*ar*.

GĂRDUI, *gărdued*, vb. IV. Tranz. (Rar) A îngădi, a împrejmuî un loc, un teren cu gard (1). — **Gărd** + suf. -*ui*.

GĂRDUIȚĂ, -**Ă**, *gărduiț*, -*te*, adj. (Rar; despre locuri, terenuri) Împrejmuît cu gard (1). — V. **gărdui**.

GĂRDULEȚ, *gărdulețe*, s. n. Diminutiv al lui *gard*. — **Gărd** + suf. -*uleț*.

GĂRDURĂRIȚĂ, *gărdurărîte*, s. f. Arbust spinos, otrăvitor, cu frunze lanceolate și flori roșii-violette, cultivat pentru a forma grăduri vii (*Lycium halimifolium*). — **Gărduri** (pl. lui *gard*) + suf. -*ărîte*.

GĂRGĂRIȚĂ, *gărgărîte*, s. f. Nume dat mai multor insecte coleoptere, de obicei mici, cu corpul sferic sau oval, care atacă unele plante cultivate. [Acc. și: *gărgărîți*] — Cf. sb. *grgarica*.

GĂRGĂUN, *gărgăuni*, s. m. 1. Viespe mare, de pădure, cu ac foarte veninos, care produce un puternic zgomot specific atunci când zboară; bărzăun (*Vespa crabro*). 2. Fig. (La pl.) Pretenții nejustificate, fumuri. ♦ Expr. *A fi cu (sau a avea) gărgăuni în (sau la) cap* = a avea idei ciudate, anormale, extravagante; a fi extrem de încrezut. *A scoate (cuiva) gărgăunii (din cap)* = a face (pe cineva) să renunțe la ideile ciudate, anormale, extravagante pe care le are. [Var.: **gărgăune** s. m.] — Et. nec.

GĂRGĂUNE s. m. v. **gărgăun**.

GĂSĂLNIȚĂ, *găselnițe*, s. f. Fluture mic, de culoare roșie-cenușie cu cercuri albe, ale cărui larve rod fagurii de miere; molia-stupilor (*Galleria melonella*). — Din bg. *găsleniță*, „omidă” (după derivatele în -*elniță*).

GĂSĂLNIȚĂ², *găselnițe*, s. f. (Fam.) Situație de efect găsită și exploatată de cineva (într-o operă literară, de critică etc.). — **Găsi** + suf. -*elniță*.

GĂSĂ, *găse*, vb. IV. 1. Tranz. A da de (sau peste) ceva sau cineva (din întâmplare sau căutând anume); a descoperi, a afla. ♦ Expr. (Fam.) *A-și găsi beleana* = a se afla într-o situație neplăcută, a avea necazuri. (Intrans.) *Ți-ai găsit!* = aș! de unde! nici gând! *A-și găsi* (sau, refl., *a se găsi*) *să ...* = a-i veni (pe neașteptate și și într-un moment nepotrivit) să..., a se apuca să... (Reg.) *A (-i) găsi* (cuiva) *dreptate* = a (-i) face (cuiva) dreptate. ♦ (Loc. vb.) *A-și găsi mormântul* (sau *moartea*) = a muri. ♦ Tranz. și refl. A întâlni pe cineva sau a se întâlni cu cineva.

♦ Expr. (Tranz.) *A-și găsi omul* (sau *nașul, popa*) = a da de cineva pe care nu-l poți înșela sau birui, care te obligă să te porți cum se cuvine. *Să te găsească sănătos!* formulă de salut la despărțire. ♦ A descoperi o nouă metodă, un nou preparat, un nou aparat etc. (în urma unor cercetări și studii prealabile). 2. Tranz. (Despre suferințe fizice sau despre moarte) A cuprinde, a surprinde (pe neașteptate) pe cineva. ♦ Expr. *Ce te-a găsit (de...)?* = (exprimă reproșul) ce ai? ce te și-a întâmplat (de...)? ce te-a apucat? 3. Refl. A se afla undeva, a fi; a se afla într-o anumită situație, împrejurare etc.; a se prezenta într-un anumit fel. 4. Tranz. A fi de părere că...; a socoti, a crede că... — Cf. sl. *gasiti* „a stinge”.

GĂSIRE s. f. Acțiunea de a (se) găsi și rezultatul ei. — V. **găsi**.

GĂSIT s. n. Faptul de a găsi. ♦ (Pop.) *Bun găsit!* formulă de salut la întâlnire. — V. **găsi**.

GĂSITOR, -**OĂRE**, *găsitore*, -*oare*, s. m. și f. Persoană care a găsit un obiect pierdut. — **Găsi** + suf. -*tor*.

GĂTĂ vb. I v. **găti**.

GĂTĂT, -**Ă** adj. v. **gătit**².

GĂTĂLĂL, *gătelii*, s. f. Faptul de a (se) găti; (concr.) ceea ce servește cuiva spre a (se) găti, spre a (se) împodobi. — **Găti** + suf. -*eală*.

GĂTEJ, *găteje*, s. n. Creangă subțire și uscată care servește la aprinderea focului; vreas. — Cf. sl. *gati*.

GĂȚI, *gătesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) îmbrăca (frumos); a (se) împodobi. 2. Refl. și tranz. A fi gata de..., a (se) pregăti (pentru o acțiune). 3. Tranz. A face, a prepara mâncare (prin fierbere, prăjire etc.). 4. Tranz. și intrans. (Reg.) A sfârși, a termina, a isprăvi. 5. Tranz. (Reg.) A omori, a ucide, a nimici. [Var.: (reg.) **găta** vb. I] — Din *gata*. Cf. alb. *gati*.

GĂȚIRE s. f. Acțiunea de a (se) găti și rezultatul ei; gătit¹. — V. **găti**.

GĂȚIT¹ s. n. Acțiunea de a (se) găti, gătire; (în special) preparare a mâncării. — V. **găti**.

GĂȚIT², -**Ă**, *gătiți*, -*te*, adj. 1. Care este îmbrăcat frumos, îngrijit, dichisit, împodobit. 2. (Despre mâncăruri) Care este preparat, pregătit (la foc). 3. (Reg.) Sfârșit, isprăvit. [Var.: (reg.) **gătat**, -**ă** adj.] — V. **găti**.

GĂUNOS, -**OASĂ**, *găunoși*, -*oase*, adj. (Despre copaci sau trunchiuri de copaci) Care este găurit, gol, mîncat pe dinăuntru; scorburos. ♦ (Despre nuci) Care este fără miez; sec. ♦ (Pop.; despre dinți, măsele) Cariat (într-un stadiu avansat).

♦ Fig. (Despre acțiuni, manifestări ale oamenilor) Care este lipsit de conținut, de temelie. [Pr.: *gă-u-*] — **Găună** (înv. „gaură mică” < lat.) + suf. -*os*.

GĂUNOȘĂTURĂ s. f. v. **găunoșitură**.

GĂUNOȘI, *găunoșesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Rar) A face să devină sau a deveni găunos. [Pr.: *gă-u-*] — Din **găunos**.

GĂUNOȘITURĂ, *găunoșitură*, s. f. (Rar) Gaură, scobitură; scorbură. [Pr.: *gă-u-*. — Var.: **găunoșătură** s. f.] — **Găunoși** + suf. -*tură*.

GĂUREĂ, -**ICĂ**, *găurele*, s. f. Diminutiv al lui *gaură*; găurice. ♦ (La pl.) Fel de broderie pe o pânză din care s-au scos din loc în loc câteva fire. [Pr.: *gă-u-*] — **Gaură** + suf. -*ea*, -*ică*.

GĂURĂ, *găuresc*, vb. IV. Tranz. A face o gaură (cu ajutorul unui instrument, al unei unelte etc.); a perfora. ♦ Refl. A se strica, a se degrada în urma găuririi. [Pr.: *gă-u-*] — Din **gaură**.

GĂURICE, *găurici*, s. f. Găurea. [Pr.: *gă-u-*] — **Gaură** + suf. -*ice*.

GĂURIRE, *găuriri*, s. f. Acțiunea de a (se) găuri și rezultatul ei; găurit¹. [Pr.: *gă-u-*] — V. **găuri**.

GĂURIT¹ s. n. Găurire. [Pr.: *gă-u-*] — V. **găuri**.

GĂURIT², -**Ă**, *găuriți*, -*te*, adj. Care are una sau mai multe găuri, prevăzut cu una sau mai multe găuri; în care s-a făcut o gaură; care e plin de găuri; perforat².

♦ Care s-a stricat, s-a degradat formând găuri. [Pr.: *gă-u-*] — V. **găuri**.

GĂVĂN, *găvane*, s. n. (Pop.) 1. Scobitură, adâncitură pe care o prezintă un obiect. ♦ Orbita ochiului. 2. Obiect sau parte a unui obiect care prezintă o scobitură; (în special) strachină sau blid (de lemn); conținutul unui astfel de vas. — Cf. bg., sb. *vagan*.

GĂVĂNOȘEL, *găvănoșele*, s. n. (Reg.) Diminutiv al lui *gavanos*. [Var.: *gavanoșel* s. n.] — **Gavanos** + suf. -*el*.

GĂVOZDĂ, *găvozdă*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) înghesui, a (se) îngrămădi. ♦ Refl. A se ascunde, ghemuindu-se. — Din sl. *gvozdiiti* „a bate cu cuie”.

GĂVOZDĂȚI, -**Ă**, *găvozdiți*, -*te*, adj. (Reg.) Înghesuit, îngrămădit; ascuns. — V. **găvozdi**.

GĂZĂR, *găzari*, s. m. Vanzător (ambulanz) de petrol lampant. — **Gaz**² + suf. -*ar*.

GĂZĂRIE, *găzării*, s. f. Loc unde se vinde petrol lampant. — **Gaz**² + suf. -*ărie*.

GĂZDOAIE, *găzdoaie*, s. f. (Înv. și reg.) 1. Stăpâna casei (în raport cu oaspeții sau cu chiriașii săi); gospodină. 2. Chiaburoaică. [Pr.: -*doa-ie*] — **Gazdă** + suf. -*oaiă*.

GĂZDÔI, *găzdoi*, s. m. (Pop.) Augmentativ al lui *gazdă*. — **Gazdă** + suf. -*oi*.

GĂZDUI, *găzduiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A primi pe cineva în casa sa sau a anumită vreme, dându-i adăpost (și mâncare). 2. Intrans. A rămâne (să locuiască și să mănânce) câtva timp în casa cuiva. — **Gazdă** + suf. -*ui*.

GĂZDUIRE, *găzduiri*, s. f. Acțiunea de a găzdui și rezultatul ei. — V. **găzdui**.

GĂCÍ vb. IV v. **ghici**.
GĂDE, *găzi*, s.m. (Pop.) Căluș; gealat. — Et. nec.
GĂDILA, *gădil*, vb. I. Tranz. 1. A produce, prin atingeri ușoare asupra unor părți ale corpului, o senzație particulară, care provoacă o convulsivă răs convulsivă nestăpănit. ♦ Refl. A fi sensibil la asemenea atingeri (reacționând printr-un răs convulsiv). 2. Fig. A produce o senzație plăcută, o plăcere; a flata (în mod exagerat) pe cineva. [Var.: **gădili** vb. IV] — Din bg. **gădel mi je** „mă gădila”.
GĂDILĂRE, *gădilări*, s.f. Acțiunea de a (se) *gădila* și rezultatul ei; gădilare. — V. **gădila**.
GĂDILĂTOR, *gădilători*, -oare, adj. Care gădilă; care produce o senzație plăcută. [Var.: **gădilitor**, -oare adj.] — **Gădila** + suf. -*ător*.
GĂDILĂTURA, *gădilături*, s.f. Gădilare; senzație particulară provocată o dată prin gădilare. [Var.: **gădilătură** s.f.] — **Gădila** + suf. -*ătură*.
GĂDILÍ vb. IV v. **gădila**.
GĂDILÍCI s.n. (Pop. și fam.). Gădilătură. ♦ Expr. *A avea gădilici la limbă* = a vorbi (prea) mult, a nu se putea abține să nu vorbească. — **Gădila** + suf. -*ici*.
GĂDILICÍOS, *gădiliciosi*, -oase, adj. (Pop. și fam.; despre oameni) Care se gădila ușor. — **Gădili** + suf. -*icios*.
GĂDILÍTÓR, *gădilító*, -oare, adj. v. **gădilător**.
GĂDILÍTŰRÁ s.f. v. **gădilătură**.
GĂFÁI, *găfăi*, vb. IV. Intranz. A respira des și greu (în urma unor eforturi, a unei boli etc.). ♦ Fig. (Despre locomotive, mașini etc.) A produce un zgomot caracteristic, infundat și greoi. — Formație onomatopeică.
GĂFÁIÁLÁ, *găfăieli*, s.f. Găfăit. [Pr.: -fă-ia-] — **Găfăi** + suf. -*eală*.
GĂFĂIRE, *găfăiri*, s.f. Acțiunea de a *găfăi* și rezultatul ei. — V. **găfăi**.
GĂFĂÍT s.n. Faptul de a *găfăi*; (zgomot caracteristic provocat de o) răsuflare deasă și grea; găfăială. — V. **găfăi**.
GĂFĂÍTÓR, *găfăitóri*, -oare, adj. (Despre respirație, voce etc.) Cu găfăieli. [Pr.: -fă-i-] — **Găfăi** + suf. -*tor*.
GĂGÁI, pers. 3 *găgăie*, vb. IV. Intranz. (Despre găște sau rațe) A scoate strigăte caracteristice speciei. — Formație onomatopeică. Cf. g a [g a].
GĂGĂIRE, *găgăiri*, s.f. Acțiunea de a *găgăi* și rezultatul ei; strigăt caracteristic scos de găște (și de rațe); găgăit, găgăitură. — V. **găgăi**.
GĂGÁIT, *găgăituri*, s.n. Faptul de a *găgăi*; strigăt caracteristic scos de găște (și de rațe); găgăitură, găgăire. — V. **găgăi**.
GĂGÁITŰRÁ, *găgăituri*, s.f. Găgăit. [Pr.: -gă-i-] — **Găgăi** + suf. -*tură*.
GĂGÁLÍCE, *găgálíci*, s.f. (Pop. și fam.) Obiect sau ființă de dimensiuni reduse. — Et. nec.
GÁL interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetul produs de lichide care curg dintr-un vas (cu gâtul strâmt) sau care alunecă pe gât. — Onomatopee.
GÁLCA, *gálci*, s.f. (Pop.) 1. Inflamare a ganglionilor de la gât sau a amigdalelor; (concr.) umflătură rezultată în urma acestei inflamații; *p. gener.* umflătură (sub piele). 2. Fig. Nod sau porțiune mai îngroșată care apare la firele textile (toarse). — Din bg. **gláki**.
GÁLCEÁVÁ, *gálcevi*, s.f. (Pop.) Ceartă (zgomotoasă, aprinsă); situație creată în raporturile dintre două sau mai multe persoane în urma unor certuri; sfadă. — Din bg. **gálcava**.
GÁLCEVÍ, *gálcevesc*, vb. IV. Refl. recipr. (Înv. și pop.) A se certa, a se ciorovái. — Din **gálceavá**.
GÁLCEVÍRE, *gálcevirí*, s.f. (Înv. și pop.) Faptul de a se *gálcevi*; ceartă, neînțelegeră. — V. **gálcevi**.
GÁLCEVÍTÓR, *gálcevitóri*, -oare, adj., s.m. și f. (Pop.) (Om) certăreț. — **Gálcevi** + suf. -*tor*.
GÁLGÁI, *gálgái*, vb. IV. 1. Intranz. (Despre lichide, la pers.3) A curge cu zgomot dintr-un vas (cu gâtul strâmt) sau care alunecă pe gât etc.; *p. gener.* a curge provocând un zgomot ritmic. 2. Tranz. (Reg.) A sorbi o băutură cu înghițituri mari (și cu zgomot). — **Gál-g[ál]** + suf. -*ái*.
GÁLGÁIÁLÁ, *gálgáieli*, s.f. Gálgăire. [Pr.: -gá-ia-] — **Gálgái** + suf. -*eală*.
GÁLGĂIRE, *gálgăiri*, s.f. Faptul de a *gálgái*; zgomot caracteristic produs de un lichid care curge dintr-un vas (cu gâtul strâmt) sau care alunecă pe gât etc.; gálgăit, gálgăială, gálgăitură. — V. **gálgái**.
GÁLGÁÍT s.n. Gálgăire. — V. **gálgái**.
GÁLGÁÍTÓR, *gálgáitóri*, -oare, adj. Care gálgăie. [Pr.: -gá-i-] — **Gálgái** + suf. -*tor*.
GÁLGÁITŰRÁ, *gálgáituri*, s.f. Gálgăire. [Pr.: -gá-i-] — **Gálgái** + suf. -*tură*.
GÁLMÁ, *gálme*, s.f. (Pop.) 1. Dâmb, movilă. 2. Umflătură, gálcă, bolfă (de natură patologică). — Din sl. **ch'ľumǔ**.
GÁND, *gánduri*, s.n. 1. Proces de gândire sau rezultatul procesului de gândire; idee, cuget, cugetare. *Îi treceau multe gánduri prin cap*. ♦ Expr. *A frământa* (sau *a apăsa* etc. pe cineva) *gándul* = a preocupa, a obseda (pe cineva) o idee. *A-și lua* (sau *a-și muta*) *gándul* = a nu se mai gândi; a renunța la orice speranță. *Ca gándul* = extrem de repede. (*Dus sau căzut etc.*) *pe gánduri* = absorbit de ceva intim, nelegat de realitatea imediată. *A sta pe* (sau *la*) *gánduri* = a chibzui, a reflecta (mult); a șovăi. *A pune* (pe cineva) *pe gánduri* = a îngrijora (pe cineva). *A-și face* (sau *a intra etc. la*) *gánduri* = a se îngrijora. *A-i sta gándul la ceva* = a fi preocupat de ceva.

2. Închipsuire, imaginație, fantezie; inspirație. *Gándul îl purta departe*. 3. Loc considerat ca sediu al cugetării; minte; memorie. *I-a ieșit din gánd*. ♦ Expr. *Nici cu gándul n-am gándit* = nici nu m-am așteptat la asta, n-am crezut că se va întâmpla aceasta. *Când cu gándul n-ai gándi* = când nici nu te aștepti. *A-i da* (sau *a-i trece, a-i veni*) *cuiva (ceva) prin* (sau *în*) *gánd* = a-i veni cuiva brusc o idee. 4. Intenție, plan. *A venit cu gánd bun*. ♦ Expr. *A-și pune în gánd* = a lua hotărârea să ... *A pune* (cuiva) *gánd rău* = a avea intenții rele față de cineva. *A-l bate* (sau *a-l paște etc.*) *gándul* = a intenționa, a plănuși să... 5. Convingere, părere. 6. Voie, dorință, plac. *Toate s-au făcut după gándul lui*. — Din magh. **gond**.
GÁNDÁC, *gándaci*, s.m. 1. Nume generic dat insectelor din ordinul coleoptelor sau al altor insecte asemănătoare cu coleopterele. ♦ Compuse: *gándac-de-casă* (sau *-de-bucătărie*, -*negru*) = șvab¹; *gándac-de-frasin* (sau *gándacul-frasinului*) = cantaridă; *gándac-de-mai* = cărăbuș; *gándac-de-făină* = morar; *gándac-de-Colorado* = insectă coleopteră de culoare galbenă-portocalie, cu dungi longitudinale, negre pe elitre, dăunătoare cartofilor (*Leptinotarsa decemlineata*). 2. (De obicei determinat prin „de mătase”) Vierme-de-mătase. — Cf. sb. **gundelj**.
GÁNDÁCÉL, *gándácei*, s.m. Diminutiv al lui **gándac** (1). — **Gándac** + suf. -*el*.
GÁNDÍ, *gándesc*, vb. IV. 1. Intranz. și refl. A-și forma o idee despre un lucru, a pătrunde ceva cu mintea; a reflecta, a medita, a cugeta, a chibzui la ceva. ♦ Expr. *A da* (cuiva) *de gándit* = a obliga (pe cineva) să mediteze, să se întrebă, să discearnă. ♦ Intranz. și tranz. A concepe, a crea ceva (abstract sau concret). 2. Refl. și intranz. A se îngrijii, a-i păsa de ceva sau de cineva. 3. Tranz. și intranz. A-i trece cuiva prin minte (că...); a crede, a socoti (că...). 4. Tranz și refl. A lua în considerare (că...), a-și da seama (că...). 5. Refl. A intenționa (să...). ♦ Tranz. (Reg.) A dori, a spera. — Din **gánd**.
GÁNDÍRE, *gándiri*, s.f. 1. Facultate superioară a creierului omenesc, care reflectă în mod generalizat realitatea obiectivă prin noțiuni, judecăți, teorii etc. ♦ *Gándire laterală* v. *laterală*. 2. Factor ideal care constituie reflectarea realității obiective; spirit, conștiință. 3. Idee, gând (1), cuget; meditare, reflecție. 4. Imaginație, fantezie. — V. **gándi**.
GÁNDÍRÍSM s.n. Curent filosofic din România, de orientare existențialist-ortodoxă, format în jurul revistei „Gándirea” în primele decen. ale sec. XX. — **Gándirea** (n. pr.) + suf. -*ism*.
GÁNDÍRÍST, *-Ă, gándiriști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține gândirismului, privitor la gândirism, specific gândirismului. 2. S.m. și f. Adept al gândirismului. — **Gándirea** (n. pr.) + suf. -*ist*.
GÁNDÍŦ s.n. Faptul de a (se) *gándi*. ♦ Loc. adv. *Pe gándite* = (bine) socotit, chibzuit. — V. **gándi**.
GÁNDÍŦ², *-Ă, gándiŦi*, -te, adj. Care a fost (bine) pătruns cu mintea; (bine) socotit, chibzuit. — V. **gándi**.
GÁNDÍTÓR, *gánditóri*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care este cufundat în gânduri, predisus la meditație; îngândurat, meditativ. ♦ Absent; distrat. 2. S.m. și f. Persoană care reflectează asupra problemelor vieții; filosof. ♦ Spec. Filosof. — **Gándi** + suf. -*tor*.
GÁNGÁNIE, *gángánii*, s.f. Nume generic dat insectelor (sau, *p. gener.* animalelor) mici. — Din sl. **gongnanije**.
GÁNGAV, *-Ă, gángavi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care vorbește greu, nedeslușit și împiedicat, repetând silabele; gángăvit, bâlbăit. [Acc. și: *gángáv*] — Din sl. **gongnavú**.
GÁNGÁVÁLÁ, *gángáveli*, s.f. Faptul de a (se) *gángávi*; defect de vorbire al omului gángav; gángăvie, bâlbăială. — **Gángávi** + suf. -*eală*.
GÁNGÁVÍ, *gángávesc*, vb. IV. Intranz. și refl. A vorbi nedeslușit, greu și împiedicat, repetând silabele; a (se) bâlbăi. ♦ Tranz. și intranz. A exprima, a formula cu greutate o idee. — Din **gángav**.
GÁNGÁVÍE, *gángávii*, s.f. Defect de vorbire al omului gángav; gángăveală. — **Gángav** + suf. -*ie*.
GÁNGÁVÍRE, *gángáviri*, s.f. Acțiunea de a (se) *gángávi* și rezultatul ei. — V. **gángávi**.
GÁNGÁVÍT, *-Ă, gángáviŦi*, -te, adj. (Adesea substantivat) Gángav. — V. **gángávi**.
GÁNGURÍ, *gánguresc*, vb. IV. 1. Intranz. și tranz. (Despre copiii mici) A scoate sunete disparate, încă nearticulate în cuvinte. 2. Intranz. (Despre porumbei și turturele; la pers. 3) A scoate sunete caracteristice speciei. [Var.: (2) **gunungi**, **gunguri** vb. IV] — Formație onomatopeică.
GÁNGURÍRE, *gánguriri*, s.f. Faptul de a *gánguri*; gángurit. — V. **gánguri**.
GÁNGURÍT s.n. Sunete disparate, nearticulate în cuvinte, scoase de copiii mici; sunete caracteristice scoase de porumbei și de turturele, gángurire. — V. **gánguri**.
GÁNĴ, *gánĵuri*, s.n. (Pop.) Nuia foarte flexibilă trecută prin foc și apoi răscuită, care se folosește ca frânghie. [Pl. și: (m.) *gánĵi*] — Et. nec.
GÁNSÁC, *gánsaci*, s.m. (Pop.) Gáscan. — Din bg. **gásak**.
GÁRBAČI, *gárbace*, s.n. Bici făcut din mai multe curele împletite (uneori cu vârfurile plumbuite) sau din vână de bou. ♦ Lovitură dată cu acest bici. — Din tc. **kirbač**, bg. **garbač**.
GÁRBIȚĂ, *gárbițe*, s.f. 1. (Pop.; la animale) Greabăn, grumaz; (la oameni) ceafă. ♦ Expr. *A muia* (cuiva) *gárbița* = a înfrânge (cuiva) trufia, a obliga să se supună. 2. Plantă erbacee cu tulpina acoperită cu solzi și cu flori mari, violete (*Limodorum abortivum*). — Din bg. **garbica**, sb. **grbica**.

GĂRBOV, -Ă, *gărbovi*, -e, adj. (Despre oameni) Care are spinarea încovoaiată (de bătrânețe); gărbovit. — Din bg. **gărbav**.

GĂRBOVI, *gărbovesc*, vb. IV. Refl. (Despre oameni) A deveni gărbov; a se cocârja. ♦ Tranz. fact. *Anii l-au gărbovit*. — Din **gărbov**.

GĂRBOVIȚ, -Ă, *gărboviți*, -te, adj. (Despre oameni) Care este gărbov; cocârjat. — V. **gărbovi**.

GĂRGĂR, *gărgăre*, s.n. Unealtă folosită la pescuitul marin prin încercuirea și adunarea bancurilor de hamsii, stavrizi, scrumbii etc. — Et. nec.

GĂRLĂ, *gărle*, s.f. 1. Apă curgătoare (mai mică); braț al unei ape curgătoare. ♦ Expr. (Fam.) *A se duce pe gărle* = a se pierde, a se risipi. *A da pe gărle* = a arunca, a risipi. ♦ (Adverbial) În mare cantitate, din belșug. 2. Depresiune alungită (și sinuoasă) aflată în lunca unei ape curgătoare și care, acoperită de apă, leagă de obicei un râu de lacurile sau de bălțile din jurul acestuia. — Din bg. **gărlo**.

GĂRLICI, *gărliciuri*, s.n. 1. Intrare (strâmtă) într-un bec, într-o pivniță. 2. (Rar) Intrare (îngustă) într-o colibă, într-un cavou, într-o peșteră. [Pl. și: *gărlice*] — Din sb. **grlič** „gât de sticlă”.

GĂRLIȚĂ¹, *gărlițe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *gărle*. — **Gărle** + suf. -iță.

GĂRLIȚĂ², *gărlițe*, s.f. Specie de găscă sălbatică de talie mică, cu carnea gustoasă (*Anser albifrons*). — Et. nec.

GĂRNEĂȚĂ s.f. v. **gârnița**.

GĂRNĒȚ, *gărneți*, s.m. (Reg.) Par (mai gros) făcut de obicei din lemn de stejar. — Din **gârnița**.

GĂRNITĂ, *gărnițe*, s.f. (Reg.) Arbore înrudit cu stejarul, cu tulpina dreaptă, a cărei scoartă are la exterior un strat solzos, cu frunze mari, lungi, fără pețiol (*Quercus frainetto*). [Var.: **gărneț** s.f.] — Din bg., sb. **granica**.

GĂRNITĒȚ, *gărnițeturi*, s.n. (Reg.) Pădure în care predomină gârnița. [Pl. și: *gărnițete*] — **Gârnița** + suf. -et.

GĂSCĂN, *găscani*, s.m. Bărbătușul găștei; gănsac. — **Găscă** + suf. -an.

GĂSCĂR, *găscari*, s.m. (Rar) Bărbat sau băiat care păzește găștele. — **Găscă** + suf. -ar.

GĂSCĂRIȚĂ, *găscărițe*, s.f. 1. Numele a două plante perene cu tulpina și frunzele acoperite cu peri, cu flori mici, albe (*Arabis alpina* și *hirsuta*). 2. Plantă din familia cruciferelor cu frunzele spatulate sau oblonge (*Arabiopsis thaliana*). — **Găscă** + suf. -ariță.

GĂSCĂ, *găște*, s.f. Pasăre domestică de talie mare, de obicei cenușie pe spate și pe laturi și albă pe piept, cu gâtul lung, crescută pentru carnea, untura și fulgii ei (*Anser domesticus*). ♦ *Găscă sălbatică* = specie mai mică de găscă, vânată pentru carne (*Anser anser*). ♦ Expr. *A strica orzul pe găște* = a dăru, a sacrifica ceva util, prețios, bun pentru cineva care nu știe să prețuiască cele primite. ♦ (Fam.) Epitet depreciativ dat unei femei sau unei fete credule sau proaste. — Din bg. **gășka**.

GĂSCĂRIȚĂ, *găscărițe*, s.f. (Rar) Femeie sau fată care păzește găștele. — **Găscar** + suf. -iță.

GĂSCULIȚĂ, *găsculițe*, s.f. Diminutiv al lui *găscă*. — **Găscă** + suf. -uliță.

GĂȚ, *gături*, s.n. 1. Parte a corpului (la om și la unele animale) care unește capul cu trunchiul; grumaz; gâtlan; p. ext. gâtlej. ♦ Expr. *A se arunca* (sau *a se agăța* etc.) *de gătul cuiva* = a îmbrățișa (cu căldură) pe cineva; b) a copleși, a obosi pe cineva cu manifestările de dragoste. *A-și rupe* (sau *a-și frânge*) *gătul* = a) a se accidenta (grav) sau a muri în urma unui accident; b) a-și pierde situația (bună) în urma unor greșeli, a fi arestat, condamnat în urma săvârșirii unei fapte ilegale. *A strânge de găt* (pe cineva) = a) a sugruma (pe cineva); b) fig. a constrânge. *A lua* (sau *a inhăța*) *de găt* (pe cineva) = a înșfăca (pe cineva), a cere scoateala (cu violență), a brutaliza. (Fam.) *A face găt* = a avea pretenții (neîntemeiate); a face gălgăie, scandal. *A da* (o băutură) *pe găt* = a bea repede (dintr-o singură înghițitură sau din câteva înghițituri). *A fi sătul până în găt* = a fi dezgustat, a nu mai putea suporta (în continuare). *A-i sta* (sau *a i se opri*) *în găt* = a) a nu putea înghiți; b) a nu se putea împăca cu ceva sau cu cineva, a nu putea suferi. ♦ Cantitate de băutură care se poate bea dintr-o singură înghițitură. 2. Parte a unor obiecte, a unor piese etc. care prezintă asemănare cu gâtul (1). ♦ *Prună cu găt* = prună gâtlană, v. *gâtlan* (2). — Din sl. **glütü** „înghițitură”.

GĂȚĂR, *gătare*, s.n. Curea lată a hamului, care se trece peste gâtul calului; hamut. — **Găt** + suf. -ar.

GĂȚIȘOR, *gătișoare*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *găt*. — **Găt** + suf. -ișor.

GĂȚIȚĂ, *gățițe*, s.f. (Reg.) Gătlej. — **Găt** + suf. -iță.

GĂȚLĂN, -Ă, *gătlane*, s.n., adj. 1. S.n. (Înv. și reg.) Găt (1). 2. Adj. (În sintagma) *Prună gătlană* (și substantivat, f.) = varietate de prune alungite la unul dintre capete; prună cu găt. — **Gălt** (înv. „gât” < sl.) + suf. -an.

GĂȚLĒȚ, *gătlejuri*, s.n. Partea interioară a gătului (1), cuprinzând faringele cu esofagul și laringele cu traheea; beregată, gătiță, înghițitoare. — **Gălt** (înv. „gât” < sl.) + suf. -ej.

GĂȚÓS, -OĂȘĂ, *gătoși*, -oase, adj. (Rar) Cu gâtul (1) lung. — **Găt** + suf. -os.

GĂȚUL, *gătui*, vb. IV. 1. Tranz. A strânge pe cineva de găt (și a-l omorî prin sufocare); a sugruma. 2. Refl. A se îngusta, a se micșora pe o anumită porțiune, într-o anumită zonă. — **Găt** + suf. -ul.

GĂȚUIRE, *gătui*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *gătui* și rezultatul ei; sugrumare. — V. **gătui**.

GĂȚUITURĂ, *gătuituri*, s.f. Parte, zonă, porțiune mai îngustă din ceva. [Pr.: -tu-i-] — **Gătui** + suf. -tură.

GĂZĂ, *găze*, s.f. Nume generic dat insectelor mici zburătoare. — Probabil formație onomatopeică.

GĂZULIȚĂ, *găzulițe*, s.f. Diminutiv al lui *gază*; găzuță. — **Gază** + suf. -uliță.

GĂZUȚĂ, *găzuțe*, s.f. Găzuliță. — **Gază** + suf. -uță.

GEABA adv. (Pop.) În zadar, zadarnic, degeaba. — Din tc. **caba**.

GEAC, *geacuri*, s.n. (Mar.) Pavilion național ridicat la prora navelor militare. [Var.: **jack** s.n.] — Din engl. **jack**.

GEACĂ, *geci*, s.f. Jachetă scurtă până în talie. [Var.: **giacă** s.f.] — Din **giacă** (pronunțarea cuv. engl. *jaacket*).

GEALĂȚ, *gealați*, s.m. 1. (Înv.) Călău, găde. 2. (De obicei peior. sau fam.) Om voinic, zdravăn (și violent). — Din tc. **cellät**.

GEALĂ, *geale*, s.f. Dispozitiv mecanic folosit în operația de săpare a sondelor de petrol. — Et. nec.

GEALĂU, *gealăie*, s.n. Rindea (mare). [Pl. și: *gealăuri*] — Din magh. **gyaló**.

GEAM, *geamuri*, s.n. 1. Placă de sticlă care se fixează în pervazurile (ori cercevelele) ferestrelor sau ale ușilor și care permite luminii să străbată în interiorul unei încăperi. ♦ Bucată de sticlă care se fixează în rama ceasornicelor, a ochelarilor etc. 2. P. gener. Fereastră. — Din tc. **cam**.

GEAMALĂ, *geamale*, s.f. Păpușă foarte mare care reprezenta un trup de femeie cu două capete și patru mâini, folosită în trecut în spectacolele populare de bălci. — Din tc. **cemal** [oyunu].

GEAMANDĂN s.n. v. **geamantan**.

GEAMANDURĂ, *geamanduri*, s.f. Corp plutitor făcut din tablă, din lemn etc. și ancorat pe fundul unei ape, care indică diverse restricții de navigație, de înot etc. — Cf. ngr. sim a dhúra.

GEAMANTĂN, *geamantane*, s.n. Cufăr portabil din piele, carton, material plastic etc., în care se pun lucrurile necesare pentru călătorie; valiză. [Var.: (reg.) *geamandân* s.n.] — Din tc. **camadan**, ngr. **tzamandáni**.

GEAMANTĂNĂȘ, *geamantănașe*, s.n. Diminutiv al lui *geamantan*. — **Geamantan** + suf. -aș.

GEĂMĂN, -Ă, *gemeni*, -e, adj. 1. Adj., s.m. și f. Ființă care a fost născută odată cu altă ființă și de către aceeași mamă sau femelă. 2. N.pr. m. (La pl.) Constelație zodiacală din emisfera boreală, formată din două stele principale (numite Castor și Polux) și un număr de stele mai puțin strălucitoare. ♦ Unul dintre semnele zodiacului. 3. Adj. (Despre plante) Care are două tulpini crescute din aceeași rădăcină; (despre fructe) crescute lipite câte două. 4. Adj. (Anat.; în sintagma) *Mușchii gemeni* = mușchii, dispuși pereche, ai gambelor. [Var.: (rar) **gemen**, -ă adj.] — Lat. **geminus**.

GEĂMĂȚ, *gemete*, s.n. Sunet nearticulat emis de o ființă care simte o durere (fizică sau morală). ♦ Fig. Freamăt, murmur, vuiet (al unor elemente ale naturii). [Var.: **gémăt**, **gémet** s.n.] — Lat. **gemitus**.

GEAMBARĂLE s.f. pl. v. **geamparale**.

GEAMBAȘ, *geambași*, s.m. (Înv.) Persoană care vindea cai sau mijloacele vânzării cailor. — Din tc. **cambaz**.

GEAMBAȘIE, *geambașii*, s.f. (Înv.) Geambașlăc. — **Geambaș** + suf. -ie.

GEAMBAȘLĂC, *geambașlăcuri*, s.n. (Înv.) Meseria de geambaș; geambașie. — Din tc. **cambazlık**.

GEAMBLĂC, *geamblacuri*, s.n. Ansamblu format din mai mulți scripeți ficși și o ramă, montat pe turla unei sonde. — Probabil din n. pr. **James Blake** (numele unei firme englezești, care figura pe dispozitivul de pe turla sondelor), apropiat prin etimologie populară de *geam*.

GEAMGIU, *geamgii*, s.m. Persoană care montează sau vinde geamuri. — Din tc. **camci**.

GEĂMIȚE, *geamii*, s.f. Lăcaș de cult la musulmani; moschee. — Din tc. **camii**.

GEĂMLĂC, *geamlăcuri*, s.n. Perete format din geamuri fixate pe un schelet metalic sau de lemn. ♦ Coridor, verandă, încăpere închisă spre exterior cu un astfel de perete. — Din tc. **camlic**.

GEAMPARĂLE s.f. pl. 1. Numele unui dans popular românesc cu mișcare vioaic; melodie după care se execută acest dans. ♦ Fig. (Rar) Tril, cântec (melodios) al unei pășări. 2. (Înv.) Castaniete. [Var.: **geambarăle** s.f. pl.] — Din tc. **çalpara**.

GEĂNĂ, *gene*, s.f. 1. Fiecare dintre firizoarele de păr de pe marginea unei pleoape. ♦ Expr. *A(-i) da* (cuiva) *ochii* (sau *pleoapele*) *în gene* (sau *geană-n geană*), se spune despre o persoană care este gata să așteptască, să adoarmă. *A privi printre gene* = a privi cu ochii întredeschși. 2. (Înv.) Pleoapă (a ochiului). 3. Fig. Dungă, fâșie îngustă de lumină; fâșie de deal, de nor etc. luminată. — Lat. ***genna** (= **gena** „obraz, pleoapă”).

GEĂNTĂ, *genți*, s.f. Obiect din piele, din pânză, din material plastic etc. de formă dreptunghiulară, având în interior una sau mai multe despărțituri, care servește la transportarea cu mâna a unor acte, cărți, caiete etc.; servietă. ♦ Poșetă. — Din tc. **çanta**.

GEAR, *gearuri*, s.n. (Înv.) Șal oriental (indian); postav oriental fin, cu flori cusute de mână. — Din tc. **çar**.

GÉCKO s.m. Familie de șopârle din țările calde (*Gecko*); șopârlă din această familie. — Din fr., engl. **gecko**.

GEL, *geluri*, s.n. (Chim.) Substanță coloidală cu consistență vâscoasă și însușiri specifice deopotrivi lichidelor și solidelor. — Din fr. **gel**.

GELATINĂ, *gelatine*, s.f. 1. Substanță proteică coloidală preparată prin hidroliza parțială a collagenului din oase, cartilaje etc., cu diferite utilizări practice. 2. Produs de cofetărie preparat din sirop de fructe sau dintr-o cremă dulce, încheagată cu foi de gelatină (1). 3. Piele crudă pregătită pentru a fi tăbăcită. — Din fr. **gélatine**.

GELATINIZĂ, *gelatinizez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) transforma în gelatină; a (se) îmbiba cu gelatină. — Cf. fr. **gélâtinifier**.

GELATINIZĂRE, *gelatinizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *gelatiniza* și rezultatul ei. — V. **gelatiniza**.

GELATINÓS, **-OĂSĂ**, *gelatinoși*, *-oase*, adj. Ca gelatina (1), de gelatină, care conține gelatină, cu aspect de gelatină. — Din fr. **gélatineux**.

GELĂȚIE s.f. Variația limitei de curgere reală a gelului din noroaiele de foraj în funcție de timp. — Din fr. **gélation**, engl. **gelation**.

GELÉP, *gelepi*, s.m. Negustor oriental din Evul Mediu care cumpăra vite din Țările Române pentru a le vinde la Constantinopol. — Din tc. **celep**.

GELIFICĂ, *gelific*, vb. I. Tranz. A transforma o soluție coloidală într-un gel. — După fr. **gélifier**.

GELIFICĂRE, *gelificări*, s.f. Faptul de a *gelifica*. — V. **gelifica**.

GELIV, **-Ă**, *gelivi*, *-e*, adj. (Despre roci sau alte materiale) Care se dezagregă relativ ușor sub acțiunea înghețurilor și a dezghețurilor repetate. — Din fr. **gelif**.

GELIVĂȚIE s.f. (Geol.) Degradare a rocilor de la suprafața pământului în urma variațiilor de temperatură. — Din fr. **gélivation**.

GELIVITĂȚE s.f. (Tehn.) Proprietate a unor materiale poroase de a se degrada sau distruge sub acțiunea alternativă a înghețului și a dezghețului. — Din fr. **gélivité**.

GELIVURĂ, *gelivuri*, s.f. Crăpătură adâncă în lungimea tulpinii arborilor provocată de îngheț. — Din fr. **gélivure**.

GELÓS, **-OĂSĂ**, *geloși*, *-oase*, adj. 1. Care suferă de gelozie (1), cuprins de gelozie; care manifestă gelozie. ♦ Care ține mult la ceva și se teme să nu-l piardă. 2. (Rar) Invidios, pizmaș. — Din it. **geloso**.

GELÓZĂ s.f. (Biol.) Agar-agar. — Din fr. **gélose**.

GELOZIE, *gelozii*, s.f. 1. Sentiment chinuitor și obsedant provocat de bănuiala sau certitudinea că ființa iubită este necredincioasă. 2. (Rar) Invidie, pizmă. — Din it. **gelosia**.

GELUÍ, *geluiesc*, vb. IV. Tranz. A netezi cu gealul suprafața unei piese de lemn; *p. gener.* a rindelui. — Din magh. **gyalulni**.

GELUIRE, *geluiri*, s.f. Acțiunea de a *gelui* și rezultatul ei. — V. **gelui**.

GELUIT, **-Ă**, *geluți*, *-te*, adj. Netezit cu gealul; *p. gener.* rindeluit. — V. **gelui**.

GEM, *gemuri*, s.n. Produs alimentar obținut prin fierberea fructelor (întregi) cu zahăr până la gelificarea siropului. — Din engl. **jam**.

GĚMĂ, *geme*, s.f. Nume generic pentru orice piatră prețioasă translucidă. ♦ Bijuterie sau obiect de artă făcut dintr-o piatră prețioasă sau semiprețioasă pe care sunt gravate figuri ori motive decorative. ♦ (Adjectival; în sintagma) *Sare gemă* = sare de bucătărie cristalizată, extrasă ca atare dintr-o salină; halit². — Din fr. **gemme**, lat. **gemma**.

GEMĂNĂRE, *gemănări*, s.f. Furculiță (2). — De la **gemăn**.

GEMĂNĂRIȚĂ, *gemănărițe*, s.f. (Bot.) Bujorel (2) (*Orchis papilionacea*). — **Gemăn** + suf. *-ăriță*.

GEMĂȚ s.n. v. **gemăt**.

GEMĂTOR, **-OĂRE**, *gemători*, *-oare*, adj. (Rar) Care geme. — **Geme** + suf. *-ător*.

GĚME, *gem*, vb. III. Intrans. 1. (Despre ființe) A scoate sunete nearticulate ca urmare a unei dureri (fizice sau morale). ♦ Fig. (Despre elemente ale naturii) A fremăta, a murmura, a vui. 2. Fig. A fi plin, încărcat peste măsură. — Lat. **gemere**.

GEMELĂR, **-Ă**, *gemelari*, *-e*, adj. (Med.) Cu gemeni. *Sarcină gemelară*. — Din fr. **gémellaire**.

GĚMEN, **-Ă** adj. v. **gemământ**.

GĚMET s.n. v. **gemământ**.

GĚMINĂȚ, **-Ă**, *geminăți*, *-te*, adj. Îngemănat, împerecheat. ♦ (Lingv.) *Consoană geminată* = consoană rezultată prin geminăție (2). — Din fr. **gémíné**, lat. **geminatus**.

GĚMINĂȚIE, *geminății*, s.f. 1. Îmbinare în perechi; împerechere. 2. (Lingv.) Lungire a unei consoane, pronunțată cu o durată mai mare decât cea obișnuită. — Din fr. **gémínation**, lat. **geminatio**.

GĚMULĂ, *gemule*, s.f. 1. (Bot.) Parte a embrionului vegetal, rudiment de tulpină. ♦ (Zool.) Organ prin care se înmulțesc spongierii. 2. (Genet.) Particulă celulară ipotetică în care se concentrează proprietățile organismului, asigurând transmiterea lor în descendenți. 3. (Anat.) Excescență protoplasmatică mică pe ramurile unei dendrite la punctul de contact cu sinapsa. — Din fr. **gemule**.

GĚMULÉȚ, *gemulețe*, s.n. Diminutiv al lui *gem*. — **Gem** + suf. *-uleț*.

GĚMÚȚ s.n. Faptul de a *geme*; gemăt. — V. **geme**.

GEN, *genuri*, s.n. 1. Fel, soi, tip (pe care le reprezintă un obiect, o ființă, un fenomen etc.). ♦ Fel de a fi al cuiva. 2. Diviziune obținută prin clasificarea creațiilor artistice după formă, stil, temă. ♦ *Pictură de gen* = pictură care înfățișează aspecte ale vieții cotidiene. ♦ Fiecare dintre diviziunile fundamentale în care se împart operele literare și care cuprind creațiile asemănătoare prin modul de a reprezenta realitatea. *Genul epic*. *Genul liric*. *Genul dramatic*. *Genul oratoric*. 3. Categorie gramaticală bazată pe distincția dintre ființe și obiecte, precum și dintre ființele de sex masculin și cele de sex feminin. 4. (Biol.) Categorie sistematică, subordonată familiei, care cuprinde una sau mai multe specii înrudite de plante sau de animale. 5. (Log.) Clasă de obiecte care au note esențiale comune și cuprind cel puțin două specii. ♦ *Gen proxim* = **gen** (5) care este cel mai apropiat de noțiunea de definit. — Din lat. **genus**, **-eris**.

GENĂȚ, *genați*, adj. (Rar; despre ochi) Cu gene lungi. — De la **geană**.

GENĂ, *gene*, s.f. (Genet.) Segment al macromoleculii de ADN format dintr-o anumită secvență de nucleotide, care acționează ca o unitate funcțională și conține informația genetică. — Din fr. **gène**.

GENEALÓGIC, **-Ă**, *genealogici*, *-ce*, adj. Care aparține genealogiei, privitor la genealogie. [Pr.: *-ne-a-*] — Din fr. **généalogique**.

GENEALOGÍE, *genealogii*, s.f. Urmărire sistematică a filiației existente între membrii unei familii (marcante), făcută pentru a stabili originea și gradul lor de înrudire. ♦ Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu întocmirea unor astfel de filiații și legături pentru familiile domnitoare, nobiliare etc. [Pr.: *-ne-a-*] — Din fr. **généalogie**, lat. **genealogia**.

GENEALOGÍST, **-Ă**, *genealogiști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Persoană specializată în genealogie. [Pr.: *-ne-a-*] — Din fr. **généalogiste**.

GENERĂ, pers. 3 *generează*, vb. I. Tranz. A produce, a determina, a da naștere la... — Din it., lat. **generare**.

GENERÁL¹, *generali*, s.m. Denumire generică pentru gradele de ofițeri superioare gradului de colonel; persoană care are un astfel de grad. [Var.: **ghenerár**, **ghinárár** s.m.] — Din fr. **général**. Cf. rus. **general**.

GENERÁL², **-Ă**, *generali*, *-e*, adj. 1. Care este comun tuturor (sau marii majorități) a ființelor sau obiectelor dintr-o anumită categorie. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce este comun tuturor (sau marii majorități) a ființelor sau obiectelor dintr-o anumită categorie; *spec.* categorie filosofică reflectând trăsăturile esențiale comune obiectelor dintr-o clasă. ♦ (Despre un fenomen sau o situație) Care privește pe toți, care cuprinde pe toți, la care participă toți (sau marea majoritate). 2. Care privește ceva în ansamblu, în trăsăturile fundamentale, care se ocupă în linii mari de ceva. ♦ *Cultură generală* = cultură bazată pe cunoașterea elementelor fundamentale ale creațiilor din diferite domenii ale științei și artei. ♦ Loc. adv. *În general* = în linii mari; fără referire la un caz anumit. 3. Care se întâmplă, care există pe o întindere mare, care cuprinde o arie foarte largă sau totul. 4. Care are toată răspunderea în conducerea unei anumite diviziuni dintr-o instituție, dintr-o întreprindere etc. *Director general*. — Din fr. **général**, lat. **generalis**.

GENERALÍSIM, *generalissimi*, s.m. Comandant suprem al forțelor armate din unele țări. — Din it. **generalissimo**, fr. **généralissime**.

GENERALÍȘT, **-Ă**, *generalști*, *-ste*, s.m. și f. Medic specialist în medicină generală. ♦ Medic internist. — Din fr. **généraliste**.

GENERALITĂȚE, *generalități*, s.f. 1. Caracterul sau însușirea a ceea ce este general². 2. (La pl.) Idei generale sintetice, privitoare la un anumit domeniu. ♦ Idei generale care nu au o legătură directă cu subiectul tratat, discutat etc. — Din fr. **généralité**, lat. **generalitas**, **-atis**.

GENERALIZĂ, *generalizez*, vb. I. 1. Tranz. A da o formulare sau o expresie sintetică mai multor situații particulare care au unele trăsături comune; a extinde mintal însușirile comune unui grup de obiecte sau de fenomene asupra tuturor obiectelor și fenomenelor din clasa respectivă. 2. Tranz. și refl. A face să fie sau a deveni general²; a (se) extinde sfera de aplicare. ♦ Refl. (Despre boli) A se extinde în întregul organ sau organism. ♦ Tranz. A considera (de obicei fără temei) o întâmplare, o situație ca fiind generală. — Din fr. **généraliser**.

GENERALIZĂRE, *generalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *generaliza* și rezultatul ei. ♦ Operație logică prin care se trece de la noțiuni cu o sferă mai restrânsă și un conținut mai bogat la noțiuni cu o sferă mai largă și un conținut mai restrâns. — V. **generaliza**.

GENERALIZĂȚ, **-Ă**, *generalizați*, *-te*, adj. Căruia i s-a dat un caracter de generalitate, care a devenit general². — V. **generaliza**.

GENERALIZĂTOR, **-OĂRE**, *generalizatori*, *-oare*, adj. Care (se) generalizează. — Din fr. **généralisateur**.

GENERALMĚNTE adv. (Rar) În general, de obicei. — Din fr. **généralement**, it. **generalmente**.

GENERĂRE, *generări*, s. f. Acțiunea de a *genera* și rezultatul ei. — V. **genera**.

GENERĂȚIV, **-Ă**, *generativi*, *-e*, adj. Care generează. ♦ *Gramatică generativă* = gramatică ce tinde să stabilească regulile de formare a frazelor corecte într-o limbă. — Din engl. **generative**, fr. **génératif**.

GENERATIVÍSM s.n. Curent lingvistic având ca bază teoria generativă. — Din engl. **generativism**.

GENERATIVIST, -Ă, *generativist*, -ste, adj., s.m. și f. **I.** Adj. Referitor la generativism, de generativism. **2.** S.m. și f. Specialist în generativism. — Din engl. *generativist*.

GENERATOR, -OĂRE, *generatori*, -oare, adj., s.f., s.n. **I.** Adj. Care generează, produce, determină ceva. **II.** S.f. Linie dreaptă care generează prin deplasarea în spațiu (pe o traiectorie curbă) o suprafață conică, cilindrică etc. **III.** S.n. **1.** Aparat, mașină sau instalație care servește la producerea unei forme de energie, folosind energie de o altă formă. ♦ *Generator cuantic* = generator sau amplificator de radiații electromagnetice care funcționează pe baza fenomenului de emisie stimulată a radiațiilor. *Generator de zgomot* = dispozitiv electronic care produce o tensiune de zgomot (de obicei aleator) spre a fi folosită în măsurători. *Generator de aeroioni* = aeroionizator. **2.** Aparat sau instalație care servește la producerea unui fluid sau a unei suspensii fluide. — Din fr. *générateur*, lat. *generator*, -oris.

GENERĂȚIE, *generații*, s.f. **1.** Totalitatea oamenilor care au aproximativ aceeași vârstă. ♦ Expr. *Din generație în generație* = din tată în fiu; de la o epocă la alta (până la noi). ♦ Perioadă de timp care desparte vârsta tatălui de cea a fiului. **2.** Totalitatea animalelor domestice care aparțin aceleiași specii sau rase și care s-au născut în același an. **3.** (În sintagma) *Teoria generației spontanee* = teorie naivă conform căreia din materii minerale sau organice în descompunere pot lua naștere unele organisme vii în mod spontan. — Din fr. *génération*, lat. *genatio*.

GĒNERE s.n. (În loc. adv.) *În genere* = în general; în mod obișnuit, de obicei. — Din it. [in]genere.

GENERIC, -Ă, *generici*, -ce, adj. Care aparține unei categorii întregi, privitor la o categorie întreagă (de ființe, obiecte, fenomene); care cuprinde toate cazurile de același fel. ♦ (Substantivat, n.) Partea de la începutul sau de la sfârșitul unui film, în care sunt indicate titlul și numele principalilor realizatori ai acestuia. — Din fr. *générique*.

GENERÓS, -OĂSĂ, *generoși*, -oase, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care este gata să ajute în mod dezinteresat pe alții; mărinimos; darnic. ♦ Însuflețit de sentimente alese, de idei progresiste. ♦ Fig. Bogat, fertil. *Regiune generoasă*. — Din fr. *généreux*, lat. *generosus*.

GENEROZITĂȚE s.f. Calitatea omului generos; mărinimie; dărnicie, munificență. — Din fr. *générosité*.

GENÉTIC, -Ă, *genetici*, -ce, s.f., adj. **1.** S. f. Știință a eredității și a variabilității organismelor, care se ocupă cu studiul mecanismelor de înregistrare codificată a informației ereditare, de replicarea și modificarea sa prin mutații, recombinare etc. **2.** Adj. Care aparține geneticii (**1**) sau genezei, privitor la genetică sau la geneză. — Din fr. *génétique*.

GENETICIÂN, -Ă, *geneticieni*, -e, s.m. și f. Specialist în genetică. [Pr.: -ci-an] — Din fr. *généticien*.

GENÉZĂ, *geneze*, s.f. Proces de naștere și de formare a unei ființe sau a unui lucru; naștere, origine. ♦ Ansamblu de fapte, de împrejurări, de elemente care au concurat la formarea unui lucru. *Geneza unui roman*. ♦ Prima carte a „Vechiului Testament” și prima dintre cele cinci cărți care alcătuiesc Biblia ebraică (Tora). — Din fr. *genèse*.

GENIAL, -Ă, *geniali*, -e, adj. Înzestrat cu geniu; de geniu, care dovedește genialitate. [Pr.: -ni-al] — Din fr. *génial*.

GENIALITĂȚE s.f. Caracterul sau însușirea unui geniu ori a ceea ce este genial. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *genialité*.

GENIC, -Ă, *genici*, -ce, adj. (Genet.) Referitor la gene, al genelor. — *Genă* + suf. -ic.

GENIST, *geniști*, s.m. Militar din trupele de geniu (**III**). — *Geniu* + suf. -ist.

GENITAL, -Ă, *genitali*, -e, adj. (Biol.) Referitor la procreare și la organele de reproducere. ♦ *Aparat genital* = ansamblu de organe care îndeplinesc funcția de reproducere la om și la animal. — Din fr. *génital*, lat. *genitalis*.

GENITIV, *genitive*, s.n. (Gram.) Caz al declinării care indică dependența, apartenența, posesiunea și îndeplinește funcția de atribut. — Din fr. *génitif*, lat. *genitivus* [casus].

GENITIVĂL, -Ă, *genitivi*, -e, adj. Care se află în cazul genitiv, care are valoarea cazului genitiv; care se referă la cazul genitiv. — *Genitiv* + suf. -al.

GENITÓR, *genitori*, s.m. (Biol.) Fiecare dintre organismele parentale deosebite între ele, care prin încrucișare dau naștere unui nou individ. — Din fr. *géniteur*.

GENÍTO-URINĂR, -Ă, *genito-urinari*, -e, adj. (Anat.) Care se referă la ansamblul de organe de reproducere și urinare, care aparține acestui ansamblu. — Din fr. *génito-urinaire*.

GĒNIU, *genii*, s.n. **1.** I. Cea mai înaltă treaptă de înzestrare spirituală a omului, caracterizată printr-o activitate creatoare ale cărei rezultate au o mare însemnătate; persoană care are o asemenea înzestrare. ♦ Loc. adj. *De geniu* = genial. **2.** Fire, natură, caracter specific. **II.** (Mitol.); azi în stilul poetic) Spirit protector; duh (bun sau rău). **III.** Armă militară care cuprinde trupe specializate pentru executarea lucrărilor de fortificații, de drumuri, de poduri etc. — Din lat. *genius*, fr. *génie*.

GENOCÍD, *genocide*, s.n. Infracțiune săvârșită în scopul de a distruge deliberat și sistematic, în întregime sau în parte, o colectivitate sau un grup național, rasial, religios sau politic. [Pl. și: *genociduri*]. — Din fr. *génocide*.

GENÓL s.n. Substanță chimică organică, folosită ca dezvoltator fotografic. — Din fr. *génol*.

GENÓM, *genomuri*, s.n. (Genet.) Totalitatea genelor prezente în cromozomii unui organism sau în setul haploid de cromozomi, care conține informația genetică necesară formării unui organism. [Pl. și: *genoame*, (m.) *genomi*] — Din fr. *génome*.

GENOTÍP, *genotipuri*, s.n. (Genet.) Constituția ereditară a unui organism reprezentată de totalitatea fondului de gene prezent în genomul său. — Din fr. *génotype*.

GENȚÍL, -Ă, *gențili*, -e, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Amabil, politicos, curtenitor, îndatoritor. ♦ (Inv.) Drăguț, plăcut, nostim. — Din fr. *gentil*, it. *gentile*.

GENȚÍLĚȚE s.f. Purtare, atitudine, faptă gențilă; vorbe amabile, pline de curtenie; amabilitate. — Din it. *gentilezza*.

GENȚÍLIC, -Ă, *gențilici*, -ce, adj. Care aparține gîntei, privitor la gîntă. — Din lat. *gentilicus*.

GENȚÍLÓM, *gentilomi*, s.m. (În Evul Mediu, în Apusul Europei) Nobil, aristocrat. ♦ Fig. Om cu comportări alese, ireproșabile. — Din fr. *gentilhomme*.

GENTLEMAN, *gentlemen*, s.m. Bărbat cu maniere alese, ireproșabile, cu caracter distinct. [Pr.: *gentlmen*] — Cuv. engl.

GENȚULÍȚĂ, *gențulițe*, s.f. (Rare) Diminutiv al lui *geantă*¹; gențuță. — *Geantă*¹ + suf. -uliță.

GENȚÚȚĂ, *gențuțe*, s.f. Gențuliță. — *Geantă*¹ + suf. -uță.

GENȚIANACÉE, *gențianacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee cu frunze alterne sau opuse și flori solitare sau în buchet, răspândite mai ales în zona muntoasă (alpină); (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: -fi-a-] — Din fr. *gentianacée*.

GENȚIÂNĂ, *gențiane*, s.f. Nume generic dat mai multor specii de plante erbacee montane, cu flori de obicei mari, decorative, albastre sau galbene, cu corola rotată sau în formă de clopot; ghințură (*Gentiana*). [Pr.: -fi-a-] — Var.: *ghințiană* s.e.] — Din fr. *gentiane*, lat. *gentiana*.

GENUFLEXIÚNE, *genuflexiuni*, s.f. Îndoire a genunchilor (executată de obicei în cursul unui exercițiu de gimnastică). [Pr.: -xi-u-] — Din fr. *genuflexion*.

GENUÍN, -Ă, *genuini*, -e, adj. Natural, veritabil, pur. — Din lat. *genuinus*.

GENULÍERĂ s.f. (Mil.) **1.** Diferență de nivel între planul de așezare al unui trăgător și nivelul liniei de ochire. **2.** Diferență de nivel între nivelul platformei de tragere și partea inferioară a crenelului, în lucrările de fortificații. [Pr.: -li-e-] — Din fr. *genouillère*.

GENÚNCHE s.m. v. *genunchi*.

GENÚNCHEȚĂ, *genunchere*, s.n. (Reg.) Suman sau pieptar (din piele de miel) lung până la genunchi. — *Genunchi* + suf. -ar.

GENÚNCȚI, *genunchi*, s.m. **1.** Parte a piciorului (la oameni și la unele animale) care cuprinde regiunea articulației femurului cu tibia (incluzând și rotula). ♦ *În genunchi* = cu picioarele îndoite din genunchi și cu gamba așezate pe pământ. *Pe genunchi* = pe porțiunea anterioară a picioarelor, imediat mai sus de genunchi (**1**). ♦ Expr. *Cu genunchii la gură* = ghemuț, strâns. *A cădea în genunchi* (înaintea cuiva) = a se lăsa cu genunchii (**1**) la pământ (înaintea cuiva) în semn de umilință, de respect sau pentru rugăciune; p. ext. a ruga pe cineva în mod insistent, călduros, cu umilință. *A i se tăia cuiva genunchii* = a avea senzația că nu se mai poate ține pe picioare (de emoție). ♦ Lovitură dată cuiva cu genunchiul (**1**).

2. Deformare a pantalonilor în dreptul genunchilor (**1**). [Var.: (reg.) *genúnche* s.m.] — Lat. *genue(u)lum* (= *geniculum*).

GENÚNCȚIERĂ, *genunchiere*, s.f. Împletitură de lână, de bumbac, bandaj special etc. cu care se acoperă genunchiul (**1**) pentru a-l proteja (la sport sau la anumite munci). [Pr.: -chi-e-] — *Genunchi* + suf. -ieră.

GENÚNE, *genuni*, s.f. Prăpastie adâncă, abis, hâu! — Et. nec.

GEOBOTÁNIC, -Ă, *geobotanici*, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul răspândirii și evoluției plantelor pe suprafața globului terestru. ♦ Disciplină care studiază învelișul vegetal din punctul de vedere al componenței și al legilor care acționează în botanică. **2.** Adj. Referitor la geobotanică, de geobotanică. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. *géobotanique*.

GEOBOTÁNIST, -Ă, *geobotaniști*, -ste, s.m. și f. Specialist în geobotanică. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. *géobotaniste*.

GEOCANCEROLOGÍE s.f. Disciplină care studiază evoluția cancerului în interdependență cu alimentația și clima (**2**). [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. *géocancérologie*.

GEOCĒTRIC, -Ă, *geocentrici*, -ce, adj. Privitor la centrul Pământului; care are Pământul drept centru. ♦ *Sistem geocentric* = geocentrism. *Mișcare geocentrică* = mișcare aparentă a unui astru împrejurul Pământului, considerat ca centru. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. *géocentrique*.

GEOCĒTRÍSM s.n. Concepție potrivit căreia Pământul, considerat imobil, se află în centrul Universului, iar Soarele, planetele și stelele se rotesc în jurul lui; sistem geocentric. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. *géocentrisme*.

GEOCĒMÍC, -Ă, *geochimici*, -ce, adj. Referitor la geochimie, de geochimie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. *géochimique*.

GEOCĒMÍE s.f. Știință care studiază răspândirea și deplasarea elementelor chimice care alcătuiesc scoarța Pământului. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. *géochimie*.

GEOCĒMÍST, -Ă, *geochimiști*, -ste, s.m. și f. Specialist în geochimie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. *géochimiste*.

GEOCRIOLOGIE s.f. Ramură a geografiei fizice care studiază zonele de îngheț ale scoarței terestre. [Pr.: *ge-o-cri-o-*] — Din fr. **géocryologie**.

GEODĂ, *geode*, s.f. 1. Agregat de minerale format prin depunere în cavitățile rocilor, începând de la periferia golurilor spre centru. 2. (Med.) Cavitare patologică în diverse țesuturi. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géode**.

GEODEPRESIUNE, *geodesium*, s.f. (Geol.) Depresiune tectonică primară, rezultată din mișcările scoarței terestre. [Pr.: *ge-o-de-pre-si-u-ne*] — **Geo**[logic] + **depresiune**.

GEODÉZ, **-Ă**, *geodezi*, *-e*, s.m. și f. Specialist în geodezie. [Pr.: *ge-o-*] — Din **geodezie** (derivat regresiv).

GEODÉZIC, **-Ă**, *geodezici*, *-ce*, adj. Care aparține geodeziei, privitor la geodezie. ♦ *Punct geodezic* = punct de pe suprafața terestră a cărui poziție este stabilită exact prin coordonate geografice (constituind baza pentru măsurători noi). *Linie geodezică* = curbă a unei suprafețe pe care distanța dintre două puncte este mai scurtă decât pe oricare altă curbă care trece prin aceleași puncte. *Triunghi geodezic* = triunghi ale cărui vârfuri sunt puncte geodezice. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géodésique**.

GEODEZIE s.f. Știință aplicată care se ocupă cu studiul formei și al dimensiunilor Pământului, cu tehnica măsurării și a reprezentării cartografice sau numerice a suprafeței lui pe porțiuni determinate. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géodésie**.

GEODIMÉTRU, *geodimetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea pe cale electrooptică a distanțelor în geodezie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géodimètre**.

GEODINÁMIC, **-Ă**, *geodinamici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Disciplină care studiază modificările scoarței terestre sub acțiunea diferiților agenți. 2. Adj. De geodinamică (1). [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géodynamique**.

GEOFITĂ, *geofite*, s.f. Plantă perenă care, în condiții defavorabile, continuă să supraviețuiască numai prin organele subpământene. ♦ (Adjectival) *Plantă geofită*. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géophytes**.

GEOFIZIC, **-Ă**, *geofizici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Știință care studiază structura și proprietățile fizice ale globului terestru. 2. Adj. Care aparține geofizicii (1), privitor la geofizică. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géophysique**.

GEOFIZICIÁN, **-Ă**, *geofizicieni*, *-e*, s.m. și f. Specialist în geofizică. [Pr.: *ge-o-fi-zi-ci-an*] — Din fr. **géophysicien**.

GEOFON, *geofone*, s.n. 1. Aparat construit după principiul seismografului, care recepționează undele sonore ce se propagă în stratele superficiale ale scoarței terestre. 2. Aparat acustic folosit la detectarea pierderilor de apă din conductele îngropate. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géophone**.

GEOFOTOGRAMMETRIE s.f. Metodă a fotogrammetriei care se ocupă cu măsurarea, determinarea și reprezentarea grafică sau fotografică a unor porțiuni din suprafața terestră. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géophotogrammétrie**.

GEOGÉNIC, **-Ă**, *geogenici*, *-ce*, adj. Care aparține geogeniei, privitor la geogenie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géogénique**.

GEOPENIE s.f. Parte a geologiei și a cosmogeniei care studiază originea și formarea Pământului. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géogénie**.

GEOGNÓZIE s. f. Disciplină care studiază mineralele, rocile și resturile faunei și florei care alcătuiesc globul terestru. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géognosie**.

GEOGRÁF, **-Ă**, *geografi*, *-e*, s.m. și f. Specialist în geografie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géographe**, lat. **geographus**.

GEOGRÁFIC, **-Ă**, *geografici*, *-ce*, adj. Care aparține geografiei, privitor la geografie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géographique**.

GEOGRAFIE s.f. Știință care studiază și descrie învelișul terestru, cu toate elementele sale, din punct de vedere fizic, economic, etnografic etc. ♦ *Geografie lingvistică* = metodă de cercetare pe teren a graiurilor unei limbi, în care fenomenele de limbă înregistrate sunt cartografiate. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géographie**, lat. **geographia**.

GEOD s.n. Corp geometric care reprezintă forma teoretică a Pământului, redusă la nivelul oceanelor, prelungită și sub continente, și care servește drept suprafață de referință pentru lucrările de nivelment. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géode**.

GEOLÓG, **-Ă**, *geologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în geologie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géologue**.

GEOLÓGIC, **-Ă**, *geologici*, *-ce*, adj. Care aparține geologiei, privitor la geologie. ♦ Străvechi. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géologique**.

GEOLOGIE s.f. Știință care studiază evoluția fizică și organică a scoarței pământului. ♦ Manual în care se studiază această știință. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géologie**.

GEOMAGNÉTIC, **-Ă**, *geomagnetici*, *-ce*, adj. Care aparține magnetismului terestru sau geomagnetismului, privitor la magnetismul terestru sau la geomagnetism. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géomagnétique**.

GEOMAGNETISM s.n. Ramură a geofizicii care studiază magnetismul terestru. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géomagnétisme**.

GEOMECHANICĂ s.f. Studiul legilor mecanice după care se produc modificările scoarței terestre. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géomécanique**.

GEOMÉTRIC, **-Ă**, *geometrici*, *-ce*, adj. 1. Care aparține geometriei, privitor la geometrie. ♦ *Loc geometric* = totalitatea punctelor dintr-un spațiu definite printr-o proprietate comună. *Medie geometrică* = rădăcina pătrată extrasă din produsul a două numere. *Desen geometric* = desen executat fără a ține seamă de perspectivă.

2. Care are forma figurilor din geometrie; regulat; schematic. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géométrique**, lat. **geometricus**.

GEOMETRIE s.f. Ramură a matematicii care studiază formele și proprietățile corpurilor, precum și raporturile lor spațiale. ♦ Manual în care se studiază această știință. ♦ Structură, aspect regulat, simetric pe care îl are o construcție, un obiect, un sistem etc. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géométrie**, lat. **geometria**.

GEOMETRIZĂ, *geometrizez*, vb. I. Tranz. A da o formă geometrică, a aranja în formă geometrică; a raporta la geometrie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géométriser**.

GEOMETRIZĂRE, *geometrizări*, s.f. Acțiunea de a *geometriza*. [Pr.: *ge-o-*] — V. **geometriza**.

GEOMETRIZÁT, **-Ă**, *geometrizați*, *-te*, adj. Care a primit o formă geometrică; care e raportat la geometrie. [Pr.: *ge-o-*] — V. **geometriza**.

GEOMETROGRAFIE s.f. (Mat.) Studiul găsirii soluției celei mai simple a unei probleme de geometrie elementară. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géométrographie**.

GEOMÉTRU, *geometri*, s.m. 1. Specialist în geometrie. 2. Topograf. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géomètre**, lat. **geometra**.

GEOMORFOGENIE s.f. Studiul originii formelor reliefului terestru. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **geomorphogénie**.

GEOMORFOLÓG, **-Ă**, *geomorfologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în geomorfologie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **geomorphologie**.

GEOMORFOLÓGIC, **-Ă**, *geomorfologici*, *-ce*, adj. Care aparține geomorfologiei, privitor la geomorfologie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **geomorphologique**.

GEOMORFOLOGIE s.f. Știință care studiază geneza și caracteristicile formelor de relief, modul lor de grupare și răspândire pe suprafața Pământului. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **geomorphologie**.

GEONÓMIC, **-Ă**, *geonomici*, *-ce*, adj. De geonomie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géonomique**.

GEONOMIE s.f. Totalitatea disciplinelor care studiază legile fizice în legătură cu Pământul. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géonomie**.

GEOPOLÍTIC, **-Ă**, *geopolitici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Doctrină social-politică, apărută la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care susține că politica unui stat este determinată de situarea sa geografică. 2. Adj. Referitor la geopolitică (1). [Pr.: *ge-o-*] — Din germ. **Geopolitik**.

GEOPOTENȚIÁL s.n. Potențialul forței de atracție a masei Pământului; potențial terestru. [Pr.: *ge-o-*] — Din engl. **geopotential**.

GEORÁMÁ, *georame*, s.f. Încăpere sferică pe a cărei față interioară este reprezentată în relief scoarța terestră în scopul studierii ei. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géorama**, engl. **georama**.

GEORGÍAN, **-Ă**, *georgieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Georgiei sau este originară de acolo; gruzin. 2. Adj. Care aparține Georgiei sau georgienilor (1), privitor la Georgia ori la georgieni; gruzin. [Pr.: *-gi-an*] — **Georgia** (n. pr.) + suf. *-ean*. Cf. fr. **géorgien**.

GEOSFERÁ, *geosfere*, s.f. Pătură constitutivă a globului terestru. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géosphère**.

GEOSFÉRIC, **-Ă**, *geosferici*, *-ce*, adj. Referitor la geosferă, de geosferă. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géosphérique**.

GEOSINCLINAL, *geosinclinale*, s.n. Regiune depresionară, alungită și întinsă a scoarței terestre, cu dimensiuni până la zeci sau sute de kilometri, caracterizată printr-o intensă activitate tectonică. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géosynclinal**.

GEOSTAȚIÓNÁR, **-Ă**, *geostaționari*, *-e*, adj. (Despre sateliți artificiali) Care se mișcă pe o orbită circulară de la Vest la Est, având perioada de revoluție în jurul Pământului de 24 de ore și rămânând tot timpul deasupra aceluiași punct de pe suprafața terestră. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géostationnaire**, engl. **geostationary**.

GEOTACTISM s.n. (Biol.) Ansamblul fenomenelor prezentate de protoplasma din celulele anumitor plante, sub influența gravitației; geotaxie. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géotactisme**.

GEOTAXÍE, *geotaxii*, s.f. (Biol.) Geotactism. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géotaxie**.

GEOTECTÓNIC, **-Ă**, *geotectonici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a geologiei care studiază structura scoarței terestre și cauzele mișcărilor și deformărilor pe care le suferă aceasta; tectonică. 2. Adj. Care aparține geotectonicii (1), privitor la geotectonică. [Pr.: *ge-o-*] — Din rus. **гeotektonika**. Cf. germ. **Geotektonik**.

GEOTEHNIC, **-Ă**, *geotehnici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Știință aplicată care studiază comportarea terenurilor din punctul de vedere al stabilității și al rezistenței lor. 2. Adj. Referitor la geotehnică. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géotechnique**.

GEOTERMÁL, **-Ă**, *geotermali*, *-e*, adj. 1. (Despre ape subterane) Cu temperaturi mai ridicate decât cele ale apelor de suprafață. 2. (Despre energie) Care este obținută prin utilizarea apelor subterane fierbinți sau a energiei termice naturale a scoarței terestre. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géothermal**.

GEOTÉRMIC, **-Ă**, *geotermici*, *-ce*, adj. Care aparține căldurii din interiorul scoarței Pământului, privitor la această căldură. ♦ *Treaptă geotermică* = distanță pe verticală, spre interiorul scoarței terestre, la care se înregistrează creșterea succesivă a temperaturii cu câte 1°C. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géothermique**.

GEOTERMÍE s.f. 1. Căldura internă a Pământului. 2. Disciplină a geofizicii care studiază regimul termic al Pământului. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géothermie**.

GEOTERMOMETRU, *geotermometre*, s.n. Termometru pentru măsurarea temperaturii solului. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **géothermomètre**.

GEOTRÓPIC, -Ă, *geotropici*, -ce, adj. (Biol.) Referitor la geotropism. [Pr.: *ge-o*] — Din fr. *géotropique*.

GEOTROPISM s.n. Creștere orientată a plantelor sau a unor părți ale acestora sub influența forței gravitaționale. [Pr.: *ge-o*] — Din fr. *géotropisme*.

GEPID, -Ă, *gepizi*, -de, s.m. și f. pl. Persoană care făcea parte dintr-o populație germanică originară din Scandinavia, care, în sec. III, a migrat spre sud, fiind stabilită, temporar, și în Dacia. — Din fr. *Gépides*, lat. *Gepidae*, -arum.

GER, *geruri*, s.n. Temperatură atmosferică foarte scăzută (specifică perioadei din toiu iernii); frig foarte mare. — Lat. *gelu*.

GERĂ, *gerez*, vb. I. Tranz. A administra în numele sau în locul altuia. [Var.: *giră* vb. I] — Din fr. *gérer*.

GERĂH, *gerahi*, s.m. (Înv.) Chirurg. — Din tc. *cerräh*.

GERANIACEE, *geraniacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate cu frunze păroase și flori viu colorate; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. *géraniacée*.

GERANIÓL s.n. Alcool component principal al uleiului de trandafir. [Pr.: -ni-ol] — Din fr. *géraniole*.

GERÁNIU s.m. (În sintagma) *Ulei de geraniu* = ulei eteric cu miros de trandafir obținut din unele specii de plante și utilizat în parfumerie. [Var.: *geranium* s.n.] — Din fr. *géranium*.

GERÁNIUM s.n. v. *geraniu*.

GERÁNT, -Ă, *geranți*, -te, s.m și f. (Rar) Persoană căreia i-a fost încredințată administrarea unei afaceri, a unei întreprinderi etc. [Var.: *giránt*, -ă s.m și f.] — Din fr. *gérant*.

GERÁR s.m. (Pop.) Ianuarie. — Din *ger*, după *ianuar*[ie].

GERÁRIU, *gerári*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *gera* și rezultatul ei. — V. *gera*.

GERBÉRA, *gerbere*, s.f. Plantă ornamentală din familia compozitelor, cu flori divers colorate (*Gerbera Jamesonii*). [Acc. și: *gerberă*] — Din lat. *Gerbera* [Jamesonii], denumirea științifică a plantei.

GERÉT s.n. v. *gerid*.

GERG, *gerguri*, s.n. (Înv.) Jargon. — Din it. *gergo*.

GERGEVEÁ s.f. v. *cercevea*.

GERIATRÍE s.f. Ansamblu de mijloace preconizate pentru întârzierea apariției senilității. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. *gériatrie*.

GERÍD, *geriduri*, s.n. (Înv.) Numele unui joc turcesc în care călăreții aruncau, din galop, un băț în formă de suliță spre adversar, și pe care acesta trebuia să-l prindă tot din goana calului. ♦ Băț în formă de suliță folosit în acest joc. [Var.: *gerét* s.n.] — Din tc. *cirid*.

GERMÁN, -Ă, *germani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Denumire dată unor popoare indo-europene care au locuit, în Antichitate, în centrul, vestul și nordul Europei; (și la sg.) persoană aparținând unuia dintre aceste popoare. 2. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Germaniei sau este originară de acolo. 3. Adj. Care aparține Germaniei sau germanilor (1, 2), privitor la Germania ori la germani; nemțesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba germană. — Din lat. *Germanus*.

GERMÁNIC, -Ă, *germanici*, -ce, adj. Care aparține sau care este caracteristic germanilor și popoarelor înrudite cu germanii, privitor la germani și la popoarele înrudite cu ei. ♦ *Limbi germanice* = grup de limbi indo-europene vorbite în centrul și în nordul Europei, extinse cu timpul și în alte regiuni. *Popoare germanice* = denumire a unor triburi vechi din care se trag germanii, englezii, scandinavii etc. *Filologie germanică* = studiul limbilor și al literaturilor germanice. — Din fr. *germanique*, lat. *germanicus*.

GERMANÍSM, *germanisme*, s.n. Cuvânt, construcție etc. specifice limbii germane, împrumutate de o altă limbă fără să fie asimilate de aceasta. — Din fr. *germanisme*.

GERMANÍST, -Ă, *germaniști*, -ste, s.m. și f. Specialist în germanistică. — Din fr. *germaniste*.

GERMANÍSTICĂ s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul (comparativ al) limbilor și literaturilor germanice. — Din germ. *Germanistik*.

GERMÁNIU s.n. Element chimic, semimetal, de culoare cenușiu-deschis, folosit la fabricarea pieselor semiconductoare, a redresoarelor etc. — Din fr. *germanium*, germ. *Germanium*.

GERMANIZÁ, *germanizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să adopte sau a adopta limba, obiceiurile etc. germane. — Din fr. *germaniser*.

GERMANIZÁRE, *germanizări*, s.f. Faptul de a (se) *germaniza*. — V. *germaniza*.

GERMANOFÍL, -Ă, *germanofili*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care aprobă, admiră, iubeste tot ceea ce este german sau provine de la germani. — Din fr. *germanophile*.

GERMANOFÓB, -Ă, *germanofobi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care dezaprobă, urăște tot ce este german sau ce provine de la germani. — Din fr. *germanophobe*.

GERMÁNÁR s.m. (Rar) Martie. — Formă românzată a fr. *germinal*.

GERMÉN, *germeni*, s.m. 1. Formațiune inițială în dezvoltarea ființelor vii; oul fecundat; embrionul plantei. ♦ Loc. adj. și adv. *În germene* = (care se află) într-un stadiu inițial, înainte de a se dezvolta. ♦ Microb. 2. Fig. Principiu, element, cauză din care se dezvoltă ceva. [Var.: *germene* s.m.] — Din lat. *germen*.

GERMENE s.m. v. *germen*.

GERMICÍD, *germicide*, s.n. Substanță, agent care distruge germenii patogeni. [Pl. și: (m.) *germicizi*] — Din fr. *germicide*.

GERMINÁ, pers. 3 *germinează*, vb. I. Intrans. (Despre germeii, p. ext. despre plante) A începe să se dezvolte, să încolțească, să se înmulțească, să pornească un nou ciclu de vegetație (în condiții favorabile). ♦ (Despre o materie organică sau un organ) A trece de la viața latentă sau embrionară la viața activă. — Din lat. *germinare*.

GERMINÁL s.m. A șaptea lună a anului, de la 21 martie la 18 aprilie, în calendarul adoptat în timpul Revoluției Franceze din 1789–1794. — Din fr. *germinal*.

GERMINÁRE, *germinări*, s.f. Acțiunea de a *germina* și rezultatul ei; încolțire. — V. *germina*.

GERMINATÍV, -Ă, *germinativi*, -e, adj. Care aparține germinației, privitor la plante; care poate să germineze sau să facă să germineze. — Din fr. *germinatif*.

GERMINATOR, -OÁRE, *germinatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care poate germina sau care poate face să germineze. 2. S.n. Aparat, instalație etc. care determină procentul de germinație al diferitelor semințe; aparat, instalație etc. cu care se obține germinarea artificială a unor semințe. — Din fr. *germinateur*.

GERMINÁȚIE, *germinații*, s.f. Proces fiziologic de trecere a unui germe de la viața latentă la viața activă și care duce la nașterea unei plante sau a unui organ vegetal. — Din fr. *germination*, lat. *germinatio*.

GERÓIGIÉNÁ s.f. Igienă (2) a modului de viață al bătrânilor. [Pr.: -ro-i-gi-e-] — *Geró[ntologie] + igienă*.

GERÓTOCRAȚIE s.f. Sistem de guvernare în care puterea politică sau conducerea aparține bătrânilor. — Din fr. *gérontocratie*.

GERÓNTOLÓG, -Ă, *gerontologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în gerontologie și geriatrie. — Din fr. *gérontologue*.

GERÓNTOLÓGIC, -Ă, *gerontologici*, -ce, adj. Referitor la gerontologie și geriatrie, de gerontologie și geriatrie. — Din fr. *gérontologique*.

GERÓNTOLOGÍE s.f. Ramură a biologiei care studiază problemele biologice, psihologice, sociale și economice ale persoanelor în vârstă. — Din fr. *gérontologie*.

GERÓS, -OÁSA, *geroși*, -oase, adj. (Despre vreme, zile etc.) Foarte friguros, extrem de rece. — *Ger* + suf. -os.

GEROVITÁL® s.n. (Farm.) Soluție pe bază de procaïnă folosită ca medicament pentru întârzierea proceselor de îmbătrânire la oameni. — *Geró[ntologie] + vital*.

GERÚ, pers. 3 *geruiește*, vb. IV. Intrans. A se face, a fi foarte frig, a se lăsa ger. — *Ger* + suf. -ui.

GERUÍÁLÁ, *geruieli*, s.f. Frig mare (specific iernii). ♦ (Pop.; concr.) Pro-moroacă, chiciură. [Pr.: -ru-ia-] — *Gerui* + suf. -ealá.

GERUÍRE, *geruiri*, s.f. Acțiunea de a *gerui* și rezultatul ei. — V. *gerui*.

GERUÍȚ, -Ă, *geruți*, -te, adj. Cu ger, înghețat. — V. *gerui*.

GERULÉȚ, *gerulețe*, s.n. (Fam.) Diminutiv al lui *ger*. — *Ger* + suf. -uleț.

GERUNDÍV, *gerundive*, s.n. (În limba latină) Adjectiv verbal cu sens pasiv, derivat de la tema gerunziului; (în limba franceză) una dintre formele participiului prezent, precedate de prepoziția „en”. — Din fr. *gerondif*, lat. *gerundivum*.

GERUNDIVÁL, -Ă, *gerundivale*, adj. Care este construit cu gerundivul; care conține un gerundiv. — *Gerundiv* + suf. -al.

GERUNZIÁL, -Ă, *gerunziale*, adj. Care este construit cu gerunziul; care conține un gerunziu. [Pr.: -zi-al] — *Gerunziu* + suf. -al.

GERUNZIU, *gerunzii*, s.n. Mod verbal care exprimă o acțiune în desfășurare, fără referire la autorul și la momentul acțiunii. — Din lat. *gerundium*.

GERUSÍA s.f. art. Sfatul bătrânilor în Grecia antică. — Cuv. gr.

GEST, *gesturi*, s.n. 1. Mișcare a mâinii, a capului etc. care exprimă o idee, un sentiment, o intenție, înlocuind uneori cuvintele sau dând mai multă expresivitate vorbirii. 2. Faptă sau purtare dictată de un anumit scop, de anumite interese, având o anumită semnificație etc. — Din fr. *geste*, lat. *gestus*.

GESTALTÍSM s.n. Concepție în psihologia din sec. XX, care accentuează principiul integralității fenomenelor psihice; configuraționism. [Pr.: *ghe-ștal-*] — Din fr. *gestaltisme*.

GESTALTÍST, -Ă, *gestaltiști*, -ste, s.m. și f., adj. (Adept) al gestaltismului. [Pr.: *ghe-ștal-*] — Din fr. *gestaltiste*.

GESTAPÓ n.pr.n. Poliția secretă politică din Germania nazistă. [Pr.: *ghestapo*; Var.: *Gestapóu* n.pr.] — Din germ. *Gestapo*.

GESTAPÓU n.pr. n. v. *Gestapo*.

GESTÁȚIE s.f. Perioadă din viața organismului unor femele, care ține de la fecundarea ovulului până la nașterea fătului. — Din fr. *gestation*, lat. *gestatio*.

GÉSTICÁ s.f. Ansamblu de gesturi folosite de un actor în interpretarea unui rol ori în recitarea sau în lectura unei opere poetice. — *Gest* + suf. -icá.

GESTICULÁ, *gesticulez* vb. I. Intrans. A face mai multe gesturi (cu mâinile) în timpul vorbirii sau pentru a exprima ceva. — Din fr. *gesticuler*, lat. *gesticulari*.

GESTICULÁRE, *gesticulări*, s.f. Acțiunea de a *gesticula* și rezultatul ei; gesticulație. — V. *gesticula*.

GESTICULÁȚIE, *gesticulații*, s.f. Gesticulare. — Din fr. *gesticulation*, lat. *gesticulatio*.

GESTIONÁ, *gestionez*, vb. I. Tranz. A avea în gestiune bunurile, fondurile unei întreprinderi, instituții etc. [Pr.: -ti-o-] — Din *gestiune*.

GESTIONÁR, -Ă, *gestionari*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de o gestiune, privitor la o gestiune, care asigură o gestiune. 2. S.m. și f. Persoană însărcinată cu o gestiune. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. *gestionnaire*.

GESTIONĂRE, *gestionări*, s.f. Acțiunea de a *gestiona* și rezultatul ei. [Pr.: *-ti-o-*] — V. *gestiona*.

GESTIUNE, *gestiuni*, s.f. Administrare a bunurilor unei întreprinderi, instituții sau persoane; răspunderea păstrării bunurilor și a mănuirii fondurilor unei întreprinderi, instituții sau persoane; ansamblu de operații privind primirea, păstrarea și eliberarea unor bunuri materiale aparținând altcuiva; (concr.) totalitate a bunurilor încredințate cuiva în vederea administrării lor. [Pr.: *-ti-u-*] — Din fr. *gestion*, lat. *gestio*, -onis.

GESTOZĂ s.f. Totalitatea manifestărilor patologice apărute în cursul sarcinii unei femei; disgravidie. — Din germ. *Gestose*.

GESTUAL, -Ă, *gestuali*, -e, adj. Care se exprimă prin gesturi; referitor la gesturi. [Pr.: *-tu-al*] — Din fr. *gestuel*.

GET, -Ă, *geți*, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Nume dat de greci dacilor; (și la sg.) persoană care făcea parte din populația băștinașă a Daciei. 2. Adj. Care aparține geților, care se referă la geți. *Triburi gete*. — Din fr. *gètes*, lat. *Getae*, -arum.

GET-BEGÉT adj. invar. (Pop.; despre oameni) Autentic, adevărat, neaș. — Din tc. *cet-beced*.

GÉTIC, -Ă, *getici*, -ce, adj. Care aparține geților, privitor la geți. — Din fr. *gétique*, lat. *geticus*.

GETINĂX s.n. Material izolat constituit din foi de hârtie impregnate cu bachelită și presate, utilizat în electrotehnică. — Denumire comercială.

GÉTTER s.n. (Tehn.) Substanță folosită pentru menținerea vidului în tuburile electronice. [Pr.: *ghétâr*] — Din engl., fr. *getter*.

GEVREA, *gevrele*, s.f. (Înv.) Batistă de mătase sau de pânză cu broderie. — Din tc. *çevre*.

GHANÉZ, -Ă, *ghanezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Ghanei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Ghanei sau ghanezilor (1), privitor la Ghana ori la ghanezi. [Pr.: *ga-*] — **Ghana** (n. pr.) + suf. -ez.

GHEĂBĂ s.f. v. *gheb¹*.

GHEĂRĂ, *gheare*, s.f. 1. Formațiune conoasă ascuțită, curbată, crescută la vârful degetelor unor reptile, păsări și mamifere, servind mai ales la apărare și la atac. ♦ Expr. (Fam.) *A fi lung în* (sau *la, de*) *gheare* = a avea obiceiul să fure. *A-și scoate* (sau *a-și arăta*) *ghearele* = a-și arăta fondul ascuns și rău al firii. *A fi* (sau *a cădea*, *a încăpea* etc.) *în ghearele* (sau *gheara*) *cuiva* = a fi (sau a ajunge etc.) în posesia, în puterea sau sub autoritatea absolută a cuiva, la discreția cuiva; a fi prins (și ținut închis). *A pune gheara* (pe cineva) = a pune stăpânire (pe cineva); a prinde (pe cineva). *A fi* (sau *a se zbate*) *în ghearele morții* = a fi grav bolnav, aproape de moarte. 2. (Tehn.) Piesă asemănătoare cu o gheară (1), care servește la apucat, împiedicat etc. — Et. nec.

GHEĂTĂ, *ghete*, s.f. Încălțăminte confecționată din piele sau din materiale sintetice care imită pielea, acoperind piciorul până deasupra gleznei. — Din it. *ghetta* „ghetră”.

GHEĂȚĂ, (2) *ghețuri*, s.f., adj. invar. 1. S.f. Apă aflată în stare solidă, în urma înghețării. ♦ Expr. *A se da cu patinele pe gheață* = a patina². *A (se) sparge* sau *a (se) rupe gheața* = a dispărea sau a face să dispară atmosfera ori senzația de jenă existentă la un moment dat; a (se) înlătura primele dificultăți în bunul mers al unei acțiuni. ♦ (Reg.) Grîndină, piatră. 2. S.f. (La pl.) Întinderi mari de gheață (1) aflate pe uscat sau pe apă. ♦ Loc adj. *De gheață* = indiferent, nepăsător, nesimțitor. 3. S.f. Senzație neplăcută de răceală, provocată de frică, emoție etc. 4. S.f. Plantă erbacee cu flori mici, albe, roz sau roșii, având frunzele acoperite cu papile albe care seamănă cu cristalele de gheață (1) (*Mesembryanthemum crystallinum*). 5. S.f. Plantă erbacee cu tulpina cămoasă, ramificată, cu frunze ovale-rotunde și cu flori numeroase, albe, mai rar roz sau roșii (*Begonia semperflorens*). 6. Adj. invar. (În sintagma) *Bani gheață* = bani în numerar, plăți pe loc, bani lichizi, bani peșin. — Lat. *glacia* (= *glacies*).

GHEB¹, (1, 2) *gheburi*, s.n. (3) *ghebe*, s.f. 1. S.n. Coccoasă (la om). 2. S.n. Ridicătură de teren în formă de gheb (1). 3. S.f. (În forma *gheabă*) Specie de ciuperci comestibile cu piciorul gălbui sau brun, având de jur-împrejur un inel alb, și cu pălăria galbenă-brună (*Armillaria mellea*). ♦ *Gheabă-de-brad* = ciupercă comestibilă cu pălăria albă, subțire, cămoasă și cu piciorul lung și subțire (*Lepiota clypeolaria*). *Gheabă-de-pădure* = ciupercă comestibilă cu pălăria roșiatică ori brună, catifelată (*Collybia longipes*). [Var.: *gheabă* s.f.] — Probabil lat. **glibbus* (formă metatezată a lui **gibb(u)lus* < *gibbus*).

GHEB² s.n. v. *ghebă*.

GHEBĂ, *ghebe*, s.f. Manta țărănească lungă, împodobită cu găitane. [Var.: *gheb* s.n., *ghebeă* s.f.] — Din tc. *kebe*.

GHEBEĂ s.f. v. *ghebă*.

GHEBÓS, -OĂSĂ, *gheboși*, -oase, s.m. și f., adj. (Persoană) care are cocoașă; cocoaș. ♦ Care are spatele adus, încovoiat, gârbovit. — **Gheb¹** + suf. -os.

GHEBOȘĂ, *gheboșez*, vb. I. Refl. (Despre oameni) A se apleca (temporar) de spate, a se încovoia (din cauza greutateii, a unei dureri etc.); a deveni cu spatele arcuit, încovoiat, gârbovit (din cauza bătrâneții, a unei boli etc.); a se cocoașa. [Var.: *gheboși* vb. IV] — Contaminare între *ghebos* și *cocoașa*.

GHEBOȘĂRE, *gheboșări*, s.f. Acțiunea de a *se gheboșa* și rezultatul ei. — V. *gheboșa*.

GHEBOȘĂT¹ s.n. Faptul de a *se gheboșa*. — V. *gheboșa*.

GHEBOȘĂT², -Ă, *gheboșați*, -te, adj. (Despre oameni) Care are spinarea adusă, încovoiată, gârbovită (din cauza greutateii pe care o poartă, a durerii, a bătrâneții etc.). ♦ (Rar) Coccoșat. [Var.: *gheboșit*, -ă adj.] — V. *gheboșa*.

GHEBOȘÍ vb. IV v. *gheboșa*.

GHEBOȘÍT, -Ă adj. v. *gheboșat²*.

GHEĖNĂ s.f. Iad, infern. — Din sl. *geena*.

GHEÍȘĂ, *gheíșe*, s.f. Dansatoare și cântăreață japoneză. [Acc. și : *gheíșă*] — Din fr. *geisha*.

GHÉIZER, *gheizere*, s.n. Izvor intermitent de apă fierbinte și de vapori, de origine vulcanică, care aruncă apa, la intervale egale, până la mare înălțime, sub forma unei coloane. — Din fr., engl. *geyser*.

GHEIZERÍT s.n. (Geol.) Depozit silicos provenit din precipitarea apei gheizerelor. — Din fr. *geysérite*.

GHELÍR, *gheliruri*, s.n. (Înv.) Câștig obținut fără muncă. — Din tc. *gelir*.

GHEM¹, *gheme*, s.n. 1. Obiect de formă (relativ) sferică, rezultat prin depănarea unor fire (de ață, de lână etc.). ♦ Expr. *A face ghem* = a) a depăna în formă de ghem¹ (1); b) a face mototol. Loc. vb. *A se face* (sau *a sta*) *ghem* = a se ghemui. 2. Al treilea compartiment al stomacului rumegătoarelor. [Pl. și: *ghemuri*] — Lat. **glemus* (= *glomus*).

GHEM², *ghemuri*, s.n. Fiecare dintre punctele câștigate de un jucător de tenis (după mai multe erori ale adversarului), în limitele unui set. [Scris și: *game*. — Pr.: *ghéim*] — Din engl. *game*.

GHEMOTÓC, *ghemotoace*, s.n. Obiect (flexibil, maleabil) mototolit în formă de ghem¹ (1);ocoloș. [Var.: *gheomotóe* s.n.] — De la *ghem¹*.

GHEMUÍ, *ghemuiesc*, vb. IV. 1. Refl. A se face, a se strânge ca un ghem¹ (1), a se îngheuma. 2. Refl. și tranz. A (se) strânge în număr mare pe un spațiu redus; a (se) înghesui. — **Ghem¹** + suf. -ui.

GHEMUÍRE, *ghemuiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *ghemui* și rezultatul ei. — V. *ghemui*.

GHEMUÍT¹, *ghemuíturi*, s.n. Faptul de a (se) *ghemui*. — V. *ghemui*.

GHEMUÍT², -Ă, *ghemuíți*, -te, adj. 1. Strâns, făcut (ca un) ghem¹ (1). 2. Care se află în număr mare pe un spațiu redus; înghesuit². — V. *ghemui*.

GHEMULEȚ, *ghemulețe*, s.n. Diminutiv al lui *ghem¹*; ghemușor. — **Ghem¹** + suf. -uleț.

GHEMUȘÓR, *ghemușoare*, s.n. (Rar) Ghemuleț. — **Ghem¹** + suf. -ușor.

GHENÉRĂR s.m. v. *general¹*.

GHEOMOTÓC s.n. v. *ghemotoc*.

GHEONOÁIE s.f. v. *ghionoaoie*.

GHEPÁRD, *gheparzi*, s.m. Mamifer carnivor sălbatic cu capul mic și rotund, coada lungă, picioare înalte, cu blana de culoare gălbuie cu pete mici, întunecate, specific stepelor din Africa și din sudul Asiei (*Acinonyx jubatus*). — Din fr. *guépard*.

GHERDÁN, *gherdane*, s.n. (Înv.) Șirag de mărgelă, de mărgăritare, de pietre scumpe sau de galbeni. [Var.: *ghirdán* s.n.] — Din tc. *gerdan* „gât”, *gerdanlick* „colier”.

GHERDÁP, *gherdapuri*, s.n. Loc îngust și stâncos de pe cursul unei ape; loc de pe cursul unei ape cu căderi de apă periculoase pentru navigație. — Din tc. *girdab*.

GHERÉTĂ, *gherete*, s.f. 1. Construcție mică (de lemn) în care se poate adăposti o sentinelă, un paznic etc. 2. Construcție mică, cu o singură încăpere, făcută din materiale ușoare, în care se vând alimente, ziare etc.; chioșc, tonetă. — Din fr. *guérite*.

GHERGHÉF, *gherghefuri*, s.n. Cadru de lemn sau de metal pe care se întinde o țesătură pentru a fi brodată sau firele de urzeală pentru țeserea covoarelor; *p. ext.* țesătură întinsă pe acest cadru. — Din tc. *gergef*.

GHERGHÍNĂ, *gherghine*, s.f. Plantă erbacee perenă cu tulpina înaltă, cu flori mari, de culori și forme variate, cultivată ca plantă decorativă; dalie (*Dahlia cultorum*). — Din germ. *Georgine*.

GHERGHÍR, *gherghire*, s.n. (Reg.) Beci sau cameră boltită (cu obloane metalice) în care se ascundeau în trecut obiectele de preț spre a fi cruțate de incendiu sau de jaf. — Din tc. *kârgir* „clădire de piatră”.

GHERIDÓN, *gheridoane*, s.n. Măsuță rotundă cu unul sau cu trei picioare. — Din fr. *guéridon*.

GHERÍLĂ, *gherile*, s.f. Denumire dată războiului de partizani în Spania și în țările Americii Latine; *p. ext.* mică trupă de partizani. [Var.: *guerilă* s.f.] — Din fr. *guérilla*, sp. *guerrilla*.

GHERÍLĂ, *gherle*, s.f. (Pop. și fam.) Închisoare. — Din n. pr. *Gherla*.

GHERMEĂ, *ghermele*, s.f. Piesă prismatică de lemn care se fixează în zidărie pentru a înlesni prinderea în cuie sau în șuruburi a tocului unei uși sau al unei ferestre. — Et. nec.

GHERMESÚT, *ghermesuturi*, s.n. (Înv.) Numele unei țesături fine de mătase. [Var.: *ghermesít* s.n.] — Din tc. *germsud*.

GHERMESÍT s.n. v. *ghermesut*.

GHERÓC, *gherocuri*, s.n. (Rar) Redingotă. — Din germ. *Gehrock*.

GHES, *ghesuri*, s.n. (În expr. *A da* (cuiva) *ghes* = **a**) a da (cuiva) o lovitură ușoară (cu cotul); **b**) a îndemna, a stimula, a îmboldi, a zori (să întreprindă ceva). — Et. nec.

GHEȘÉFT, *gheșefturi*, s.n. (Fam.) Afacere mărunță (necinstită). — Din germ. *Geschäft*.

GHEȘÉFTĂR, *gheșeftari*, s.m. (Fam.) Persoană care face gheșefturi, care umblă după gheșefturi. — **Gheșeft** + suf. *-ar*.

GHEȚÓ s.n. v. **ghetou**.

GHEȚÓU, *ghetouri*, s.n. **1.** Cartier al unui oraș în care erau constrâni să trăiască evreii din unele țări. **2.** Loc unde o minoritate trăiește separat de restul societății. [Var.: **ghetó** s.n.] — Din it., fr. **ghetto**, germ. **Getto**.

GHÉTRĂ, *ghetre*, s.f. **1.** Înelitoare de postav, de fetru etc. care acoperă glezna și partea de deasupra a încălțămintei bărbătești. **2.** Fâșie de piele care servește la protecția gleznei muncitorilor metalurgiști, în timpul lucrului. — Din fr. **guêtre**.

GHEȚŪĂ, *ghetuțe*, s.f. Diminutiv al lui *gheată*. — **Gheată** + suf. *-uță*.

GHEȚĂR¹, *ghețare*, s.n. (Înv.) Răcitor. — **Gheată** + suf. *-ar* (după fr. *glacière*).

GHEȚĂR², *ghețari*, s.m. Masă de gheață formată în regiunile alpine și în cele polare și care, de obicei, se deplasează lent sub influența gravitației. ♦ *Ghețar plutitor* = aisberg. — **Gheată** + suf. *-ar* (după fr. *glacier*).

GHEȚĂRIE, *ghețării*, s.f. Loc special amenajat în care se depozitează iarna blocuri de gheață naturală, pentru a fi folosite în cursul verii. ♦ Fig. Cameră, locuință extrem de friguroasă. — **Gheată** + suf. *-ărie*.

GHEȚÓȘ, *-OĂȘĂ*, *ghețoși*, *-oase*, adj. (Rar) Plin de gheață; rece ca gheața. — **Gheată** + suf. *-os*.

GHEȚŪȘ, *ghețușuri*, s.n. Polei¹. ♦ Loc acoperit cu un strat de gheață alunecos, pe care se dau copiii iarna. — **Gheată** + suf. *-uș*.

GHEUNOĂIE s.f. v. **ghionoaie**.

GHIĂŪR, *ghiauri*, s.m. Denumire disprețuitoare dată în trecut de turci persoanelor de altă religie decât cea mahomedană. — Din tc. **gâvur**.

GHIBELÍN, *ghibelini*, s.m. (În sec. XII–XV) Membru al unei grupări politice din Italia, care sprijinea pe împărații germani în lupta acestora împotriva puterii papale și a guelfilor. — Din it. **ghibellino**. Cf. fr. **gibelin**.

GHIBIRDÍC, *ghibirdici*, s.m. (Reg.) Copil sau om scund. — Et. nec.

GHBÓRĚ, *ghiborzi*, s.m. Pește de apă dulce, de culoare verde-măslinie, cu capul scurt și cu aripile dorsale contopite, terminate cu ghimpi (*Acerina cernua*). [Var.: **ghigórt** s.m.] — Et. nec.

GHBORTÁŠ, *ghiborțași*, s.m. Diminutiv al lui *ghiborț*. — **Ghiborț** + suf. *-aș*. **GHICELÍC** s.n. v. **ghigilic**.

GHICÍ, *ghicesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A descoperi, a afla, a înțelege ceva (mai mult intuitiv sau prin deducție); a intui, a prevedea, a întrezări. ♦ Loc adv. *Pe ghicite* = la întâmplare sau în mod intuitiv. ♦ A dezlega o ghicitoare. **2.** (În superstiții) A prezice cuiva viitorul. [Var.: (reg.) **gâci** vb. IV] — Et. nec.

GHICÍRE, *ghiciri*, s.f. Acțiunea de a *ghici* și rezultatul ei. — V. **ghici**.

GHICÍT s.n. Faptul de a *ghici*. — V. **ghici**.

GHICITÓR, *-OĂRE*, *ghicitori*, *-oare*, s.m., s.f. **1.** S.m. și f. Persoană care se îndeletnicește cu prezicerea viitorului. **2.** S.f. Specie a literaturii populare, de obicei în versuri, în care se prezintă sub formă metaforică un obiect, o ființă sau un fenomen, cerându-se identificarea acestora prin asocieri logice; cimilitură. — **Ghici** + suf. *-tor*.

GHÍD, *-Ă*, **(1)** *ghízi*, *-de*, s.m. și f., **(2)** *ghiduri*, s.n. **1.** S.m. și f. Persoană care conduce și îndrumă un grup de turiști, un grup de vizitatori ai unei expoziții etc., dându-le explicațiile necesare; călăuză, cicerone. **2.** S.n. Carte cuprinzând informații de călătorie, hărți, planuri, îndrumări etc. necesare unui turist pentru orientarea într-o țară, într-o regiune, într-un muzeu etc. **3.** S.n. (În sintagma) *Ghid de unde* = mediu în care are loc propagarea ghidată a unui fascicul de unde electromagnetice. — Din fr. **guide**.

GHIDĂ, *ghidez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) călăuzi, a (se) conduce, a (se) orienta. **2.** Tranz. A imprima o anumită mișcare unei piese, unui mecanism etc. (cu ajutorul ghidajului). — Din fr. **guider**.

GHIDĂJ, *ghidaje*, s.n. **1.** Faptul de a (*se*) *ghida*. **2.** Dispozitiv mecanic fix al unui mecanism, care permite deplasarea unei piese mobile doar într-o anumită direcție și între anumite limite. — Din fr. **guidage**.

GHIDĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *ghida* și rezultatul ei. — V. **ghida**.

GHÍDI interj. (De obicei repetat; exprimă mustrări, amenințări etc.) Ia te uită...! ce mai...! — Din tc. **gidi**.

GHIDÓN, *ghidoane*, s.n. Bară de oțel curbată la capete, fixată transversal pe furca roții directe a unei biciclete, a unei motocicletă, a unui scuter, acționată de mâinile conducătorului și servind la menținerea sau la schimbarea direcției vehiculului respectiv. — Din fr. **guidon**.

GHIDRÁN, *ghidrani*, s.m. Varietate de cai cu părul roșcat, de talie mijlocie, folosită la tracțiune și călărie. — Et. nec.

GHIDRÍN, *ghidrini*, s.m. Pește mic din apele dulci și sărate, care are pe spate, înaintea înțotoarei dorsale, trei spini osoși (*Gasterosteus aculeatus*). — Et. nec.

GHIDRÓPĂ, *ghidrope*, s.f. Frânghie legată de nacela unui balon și lăsată să se târască pe sol pentru a menține balonul la o anumită înălțime constantă. — Din fr. **guide-rope**.

GHIDUȘ, *-Ă*, *ghiduși*, *-e*, adj. (Fam.; adesea substantivat) Care face ghidușii, care manifestă, trădează o atitudine de ștregărie; poznaș. — **Ghidi** + suf. *-uș*.

GHIDUȘĂR, *ghidușari*, s.m. (Rar) Om ghiduș. — **Ghiduș** + suf. *-ar*.

GHIDUȘIE, *ghidușii*, s.f. (Fam.) Poznă, glumă, farsă. — **Ghiduș** + suf. *-ie*.

GHIERŠ s.n. v. **viers**.

GHIFTUÍ, *ghiftuiesc*, vb. IV. Tranz și refl. (Fam.) A da să mănânce sau a mânca extrem de mult, excesiv; a (se) îndopa, a (se) îmbuiba. — Et. nec.

GHIFTUÍRE, *ghiftuiri*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a (*se*) *ghiftui* și rezultatul ei. — V. **ghiftui**.

GHIFTUÍT, *-Ă*, *ghiftuítii*, *-te*, adj. (Fam.) Care a mâncat extrem de mult, excesiv; îndopat², îmbuibat. — V. **ghiftui**.

GHIGILÍC, *ghigilice*, s.n. (Înv.) Scufie (de noapte). [Var.: **ghicelic** s.n.] — Din tc. **gecelik**.

GHIGÓRĚ s.m. v. **ghiborț**.

GHIGOSÍ, *ghigosesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A îndesa, a îngrămădi. ♦ A bate (tare) pe cineva. — Et. nec.

GHIJOĂGĂ, *ghijoage*, s.f. (Reg.) Cal bătrân și slab; mărtoagă. — Probabil contaminare între **ghiuș** și **mărtoagă**.

GHILDĂ, *ghilde*, s.f. **1.** Asociație economică, politică și religioasă, constituită în Apusul Europei, la începutul Evului Mediu. **2.** Asociație de negustori (pe bresle), constituită în Europa, în Evul Mediu. — Din fr. **gilde**, germ. **Gilde**.

GHILEMÁLÉ, *ghileli*, s.f. (Reg.) Faptul de a *ghili*; ghili¹. — **Ghili** + suf. *-eală*. **GHILEMÉLE** s.f. pl. v. **ghilimele**.

GHILÍ, *ghilesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A înalbi o pânză prin muieria în apă și întinderea repetată la soare. — Din ucr. **biliti**.

GHILIMÉLE s.f. pl. Semn de punctuație în formă de două mici unghiuri sau de două mici virgule dispuse paralel, care închid între ele citate, o vorbire directă, titluri de opere ori nume de instituții, cuvinte cărora li se dă un sens (stilistic) special sau asupra cărora vorbitorul vrea să insiste; traducerea ori sensul unui cuvânt; semnele citării. [Var.: **ghileméle**, (rar) **ghiliméle** s.f. pl.] — Din fr. **guillemets**.

GHILIMÉTE s.f. pl. v. **ghilimele**.

GHILÍRE, *ghiliri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *ghili* și rezultatul ei. — V. **ghili**.

GHILÍT¹ s.n. (Reg.) Ghileală. — V. **ghili**.

GHILÍT², *-Ă*, *ghilíti*, *-te*, adj. (Reg.; despre pânză) Care a fost albit (prin muieria în apă și întinderea repetată la soare). — V. **ghili**.

GHILOȘÍ, *ghilosesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se spăla mult cu săpun; *p. ext.* a se găti, a se dichisi, a se ferchezui. — Cf. **ghili**.

GHILOŠIT, *-Ă*, *ghiloșiți*, *-te*, adj. (Reg.) Spălat bine cu săpun; *p. ext.* gătit, dichisit, ferchezuit. — V. **ghilosii**.

GHILOŠ s.n. v. **ghioș**.

GHILOŠĂ vb. I v. **ghioșă**.

GHILOŠARE s.f. v. **ghioșare**.

GHILOTINĂ, *ghilotinez*, vb. I. Tranz. A executa pe cineva prin decapitare cu ghilotina. — Din fr. **guillotiner**.

GHILOTINĂRE, *ghilotinări*, s.f. Acțiunea de a *ghilotina*. — V. **ghilotina**.

GHILOTINĂ, *ghilotine*, s.f. **1.** Instrument de execuție a celor condamnați la moarte prin decapitare. ♦ Pedeapsă cu moartea prin ghilotinare. **2.** Instrument prevăzut cu o lamă ascuțită, care servește la tăierea foilor de tablă, de carton, de hârtie etc. — Din fr. **guillotine**.

GHIMBER s.m. Plantă erbacee din regiunile tropicale, cu rizom aromatic bogat în uleiuri eterice (*Zingiber officinale*). [Var.: **ghimbír** s.m.] — Din magh. **gyömbér**.

GHIMBÍR s.m. v. **ghimber**.

GHIMERLÍE s.f. v. **ghimirlie**.

GHIMÍE, *ghimii*, s.f. (Înv.) Corabie (mică). — Din tc. **gemi**.

GHIMIRLÍE, *ghimirlii*, s.f. **1.** Fierăstrău cu pânza îngustă. **2.** Casă mică și sărăcăcioasă. [Var.: **ghimerlie** s.f.] — Et. nec.

GHIMPĂRIȚĂ, *ghimpărițe*, s.f. Mică plantă erbacee cu frunze foarte ascuțite și cu flori verzi (*Crypsis aculeata*). — **Ghimpe** + suf. *-ariță*.

GHIMPÁT, *-Ă*, *ghimpați*, *-te*, adj. Care are ghimpi, prevăzut cu ghimpi. ♦ *Sărmă ghimpată* = sărmă pe care sunt fixate alte bucăți de sărmă, scurte și ascuțite. — **Ghimpe** + suf. *-at*.

GHÍMPE, *ghimpi*, s.m. **1.** Fiecare dintre prelungirile tari și ascuțite care cresc pe tulpina, pe ramurile sau pe alte părți ale unor plante; spin¹. ♦ Expr. *A avea (sau a simți) un ghimpe la (sau în) inimă (sau în cuget)* = a avea un nezac, o supărare sau o nemulțumire (nedestăinuită nimănu). *A sta (sau a șede ca) pe ghimpi* = a nu mai avea răbdare, a fi extrem de nerăbdător. **2.** Fiecare dintre țepii care acoperă corpul unor animale (în special corpul ariciului). **II. 1.** (Bot.; pop.) Scaiete. **2.** Compus: *ghimpe-păduț* = arbust totdeauna verde, cu ramurile lățite și terminate printr-un spin, cu flori mici, verzi și cu fructe în formă de boabe roșii (*Ruscus aculeatus*). **III.** (Art.) Numele a două dansuri populare românești; melodie după care se execută fiecare dintre aceste dansuri. — Cf. alb. **g j ě m p**.

GHIMPÓS, *-OĂȘĂ*, *ghimpoși*, *-oase*, adj. **1.** Cu ghimpi; țepos, spinos. **2.** Fig. (Rar) Sarcastic, caustic, ironic. — **Ghimpe** + suf. *-os*.

GHIN, *ghinuri*, s.n. 1. Daltă cu tăiș semicircular, folosită de dogari și rotari. 2. Cuțiți cu lama curbată în formă de unghie, cu care se ciocleşte lemnul (în timpul sculptării lui). 3. Cazma îndoită pe amândouă laturile. — Et. nec.

GHINĂRĂR s.m. v. **general**¹.

GHINDĂR, *ghindari*, s.m. (Bot.; reg.) Stejar. — **Ghindă** + suf. *-ar*.

GHINDĂ, *ghinde*, s.f. 1. Fructul stejarului (sau al altor copaci înrudiți). 2. (La jocul de cărți) Treflă. — Lat. **glans**, **-ndis**.

GHINDURĂ, *ghinduri*, s.f. (Pop.) Ganglion; umflătură mică (de natură patologică). — Lat. **glandula**.

GHINIŌN, *ghinioane*, s.n. Întâmplare, conjunctură nefavorabilă pentru cineva; nenoroc, neșansă. [Pr.: *-ni-on*] — Din fr. **guignon**.

GHINIONIST, **-Ă**, *ghinionisti*, *-ste*, s.m. și f., adj. (Persoană) care are ghinion, care este urmărită de ghinion. [Pr.: *-ni-o-*] — **Ghinion** + suf. *-ist*.

GHINT, *ghinturi*, s.n. 1. Șanț în formă de spirală, făcut pe suprafața interioară a țevii unor arme de foc, pentru a imprima proiectilului o mișcare de rotație necesară menținerii stabilității acestuia pe o traiectorie dată. 2. Cui sau piron cu capătul lat și proeminent. — Din pol. **gwint**, ucr. **gvint**.

GHINTUÍ, *ghintuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A prevedea cu ghinturi (1) țeava unei arme de foc, a executa ghinturi la o țeavă a unei arme de foc. 2. A fereca cu ghinturi (2) un buzdugan, o ghioagă etc. — **Ghint** + suf. *-ui*.

GHINTUIRE, *ghintuiri*, s.f. Acțiunea de a *ghintui* și rezultatul ei. — V. **ghintui**.

GHINTUIȚ¹, *ghintuitori*, s.n. Faptul de a *ghintui*. — V. **ghintui**.

GHINTUIȚ², **-Ă**, *ghintuiți*, *-te*, adj. Care are ghinturi, prevăzut cu ghinturi. — V. **ghintui**.

GHINTULÉȚ, *ghintulețe*, s.n. Diminutiv al lui *ghint*. — **Ghint** + suf. *-uleț*.

GHINT, *ghinturi*, s.n. Unealtă de cizmărie cu ajutorul căreia se lărgeste încălțăminte. — Et. nec.

GHINTIANĂ s.f. v. **gențiană**.

GHINTURĂ, *ghinture*, s.f. (Bot.; pop.) Gențiană. — Cf. *gențiană*.

GHIOAGĂ, *ghioage*, s.f. 1. Armă veche de luptă, alcătuită dintr-un fel de ciomag (de lemn sau de fier) cu capătul bombat și ghintuit. ♦ P. gener. Ciomag, băta, măciucă. 2. Capătul bombat, de obicei ghintuit, al unei ghioage (1). — Et. nec.

GHIOB, *ghiohuri*, s.n. (Reg.) Putină (de brânză). — Cf. magh. *döböny*.

GHIOBULEȚ, *ghiobuțele*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *ghioab*. — **Ghioab** + suf. *-uleț*.

GHIOC¹, *ghioci*, s.m. (Bot.; reg.) Albăstrea. — Et. nec.

GHIOC², *ghiocuri*, s.n. Gen de melci cu cochilia mare, ovală, cu aspect de porțelan, care trăiesc în mările calde (*Cypraea*); p. restr. cochilia acestor melci, folosită ca ornament sau pentru preziceri asupra viitorului cuiva. ♦ Expr. *A da cu ghiocul* sau *a căta* (cuiva) *în ghioc* = a ghici (cuiva) cu ajutorul ghiocului. — Lat. **cloca* (= *cochlea*).

GHIOCEĂR, *ghioceari*, s.m. (Reg.) Vizitiu al unui ghioci. — **Ghioci** + suf. *-ar*.

GHIOCEL, *ghiocei*, s.m. Mică plantă erbacee perenă cu frunze liniare, cu o singură floare, albă, în formă de clopoțel, aplecată în jos, care înfloarește primăvara foarte timpuriu; aișor (*Galanthus nivalis*). [Pr.: *ghi-o-*] — Cf. *ghio c*¹.

GHIOCI, *ghiocuri*, s.n. Cărută astfel construită încât să poată fi lungită la nevoie. — Din tc. **göc** „mutare, emigrare”.

GHIOI, *ghioluri*, s.n. Lac sau baltă (mare) cu fundul plin de măr. — Din tc. **göl**. **GHIOLD**, *ghioluri*, s.n. (Reg.) Ghiont. — Probabil contaminare între **ghiont** și **bold**.

GHIONDER, *ghiondere*, s.n. Prăjină care servește pentru a pune în mișcare o ambarcațiune mică, împingând cu ea în fundul apelor puțin adânc, sau cu care se mână peștele spre plasă, cu care se construiesc gardurile pentru prinderea peștelui etc. — Din tc. **gönder**.

GHIONOĂIE, *ghionoăie*, s.f. (Ornit.; pop.) Ciocănitore. [Pr.: *ghi-o-*. — Pl. și: *ghionoi*. — Var.: **ghenoăie**, **gheunoăie** s.f.] — Cf. alb. *gjon* „cucuvea”.

GHIONOI, *ghionoăie*, s.n. Tărnăcop a cărui parte metalică este ascuțită la unul dintre capete și în formă de ciocan la celălalt capăt. [Pr.: *ghi-o-*] — Et. nec.

GHIONȚ, *ghionți*, s.m. Lovitură dată cuiva cu pumnul sau cu cotul (pentru a-l înbrânci, a-i atrage atenția etc.); ghiold, brânci². [Pl. și: (n.) *ghionțuri*] — Et. nec.

GHIONȚÍ, *ghionțesc*, vb. IV Tranz. și refl. recipr. A (-și) da ghionți; a (se) înbrânci. — Din **ghiont**.

GHIONȚIRE, *ghionțiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *ghionți* și rezultatul ei. — V. **ghionti**.

GHIONȚÍT, *ghionțituri*, s.n. Faptul de a (se) *ghionți*. — V. **ghionti**.

GHIORĂÍ vb. IV v. **chiorăi**.

GHIORĂÍÁLÁ s.f. v. **chiorăială**.

GHIORĂÍT s.n. v. **chiorăit**.

GHIORĂÍTURÁ s.f. v. **chiorăitură**.

GHIORDÁN s.n. v. **gherdan**.

GHIORDÉL, *ghiordele*, s.n. Găleată făcută din lemn sau din pânză impermeabilă, folosită la bordul unei nave. — Et. nec.

GHIORDŪM, *ghiorzumuri*, s.n. (Înv.) Numele unui joc de cărți. — Din tc. **gördum**.

GHIORLÁN, *ghiorlani*, s.m. (Reg.) Țopârlan, bădăran. — Probabil de la **ghiorăi**.

GHIORȚ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de cel care bea un lichid cu înghițituri mari sau de intestinale goale. — Onomatopoe.

GHIORȚĂÍ, pers. 3 *ghiorȚăie*, vb. IV. Intrans. (Pop. și fam.; despre intestine) A chiorăi. — **Ghiorț** + suf. *-ăi*.

GHIOȘ, *ghioșuri*, s.n. Ornament gravat format din linii fine, drepte sau ondulate, folosit la împodobirea unor obiecte de sticlă sau de metal. ♦ Desen complex format din linii apropiate și încrucișate dispuse geometric, folosit pentru realizarea fondului unor hârtii cu valoare nominală. [Var.: **ghilôș** s.n.] — Din fr. **guillochis**.

GHIOȘĂ, *ghioșez*, vb. I. Tranz. A executa un ghioș. [Pr.: *ghi-o-*. Var.: **ghioșă**] — Din fr. **guillocher**.

GHIOȘĂRE, *ghioșări*, s.f. Acțiunea de a *ghioșa* și rezultatul ei. [Pr.: *ghi-o-*. — Var.: **ghioșăre**] — V. **ghioșa**.

GHIOȘĂ, *ghioșe*, s.f. Daltă subțire, folosită la gravarea pe pietre litografice sau pe plăci metalice. [Pr.: *ghi-o-*] — Din fr. **guilloche**.

GHIOȚURA s.f. art. (În loc adv.) *Cu ghioțura* = în număr, în cantitate mare; fără nici o deosebire; cu grămada. — Din tc. **götürü**.

GHIOZDANE, *ghiozdane*, s.n. Obiect din piele, din material plastic, din carton presat etc., de formă dreptunghiulară, având de obicei în interior mai multe despărțituri, folosit de școlari pentru a-și transporta (pe spate) cărțile și caietele. ♦ Servietă. [Var.: (inv.) **ghizdán** s.n.] — Din tc. **cüzdán**.

GHIOZDĂNAȘ, *ghiozdănaș*, s.n. Diminutiv al lui *ghiozdan*; ghiozdănel. — **Ghiozdan** + suf. *-aș*.

GHIOZDĂNÉL, *ghiozdănele*, s.n. Ghiozdănaș. — **Ghiozdan** + suf. *-el*.

GHIPCÁN, *ghipcani*, s.m. (Reg.) Mărtoagă, gloabă. — Et. nec.

GHIPS, (2) *ghipsuri*, s.n. 1. Sulfat natural hidratat de calciu, incolor sau divers colorat, cu aspect sticlos, sidefos ori mătăsoș, cu duritate mică, având numeroase utilizări în industrie. ♦ Expr. *A pune în ghips* = a imobiliza un membru sau o parte a corpului (care prezintă o fractură sau o fisură) cu ajutorul unui pansament făcut din ghips (1). 2. Obiect sau ornament arhitectonic făcut din ghips (1). [Var.: **gips** s.n.] — Din germ. **Gips**, fr. **gypse**, lat. **gypsum**.

GHIPSOTÉCĂ, *ghipsoteci*, s.f. 1. Colecție de statuete și de plăci ornamentale din ghips. 2. Loc special amenajat pentru păstrarea ghipsotecii (1). [Var.: **gipsotécă** s.f.] — Din fr. **gypsothèque**.

GHIRCĂ s.f. Specie de grâu bogat în gluten (*Triticum durum*). — Din ucr. **hyrka**.

GHIRIN s.m. Plantă erbacee cu fructe pedunculate, care crește prin locurile sărate și în regiunea maritimă (*Halimane pedunculata*). [Acc. nec.] — Et. nec.

GHIRLÂNDĂ, *ghirlande*, s.f. Împletitură decorativă în formă de lanț sau de cunună, făcută din frunze, flori (și fructe). ♦ Element ornamental, în arhitectură și în artele decorative, având aspectul unei astfel de împletituri. [Pl. și: (pop.) *ghirlânzi*. — Var.: (inv.) **ghirlântă** s.f.] — Din fr. **guirlande**.

GHIRLÂNTĂ s.f. v. **ghirlândă**.

GHISÉȚ s.n. v. **ghişeu**.

GHISÉU, *ghişee*, s.n. Fierăstrucă ori deschizătură special amenajată în ușa sau în peretele unui birou, prin care publicul poate lua contact direct cu funcționarii unei instituții. [Var.: (rar) **ghişét** s.n.] — Din fr. **guichet**.

GHITĂRĂ s.f. v. **chitară**.

GHITARÍST, **-Ă** s.m. și f. v. **chitarist**.

GHIU, *ghiuri*, s.n. Bară de lemn sau de metal, fixată cu un capăt de partea inferioară a arborelui din pupa unei nave cu pânze, de care se leagă marginea de jos a veleii. — Din fr. **gui**.

GHIUDEM s.n. v. **ghiuđen**.

GHIUĐEN, *ghiuđenuri*, s.n. Cărnat uscat, presat și foarte condimentat, făcut din carne de oaie, de capră sau de vacă. [Var.: **ghiuđém** s.n.] — Din tc. **göden**.

GHIUJ, *ghiuji*, s.m. (Reg.) Om bătrân (și ramolit, neputincios). — Cf. alb. *gj y sh* „bunic”.

GHIUŁ, *ghiułuri*, s.n. Inel (bărbătesc) masiv din aur (cu pietre prețioase). — Din tc. **kül**.

GHIUŁEÁ, *ghiułele*, s.f. Proiectil sferic folosit la tunurile de tip vechi, cu țeava neghîntuită; (prin confuzie) obuz. — Din tc. **gülle**.

GHIUŁGHIUŁÍU, **-ÍE**, *ghiułghiułii*, adj. (Reg.) Roșu-deschis, trandafiriu. — Din tc. **gülgülli**.

GHIVÉCI, (1) *ghivece*, (2) *ghiveciuri*, s.n. 1. Vas de pământ ars, de material plastic etc., de formă tronconică, folosit pentru plantarea (în casă) a florilor. ♦ *Ghiveci nutritiv* = amestec de pământ, nisip, mraniță, îngrășăminte chimice etc., în care se plantează răsadurile de legume. 2. Mâncare preparată din tot felul de legume, cu sau fără carne. ♦ Fig. (Peior.) Creație literară, muzicală etc. eterogenă și lipsită de valoare. — Din tc. **güvec**.

GHIVÉNT, *ghiventuri*, s.n. Șanț elicoidal regulat făcut pe suprafața interioară sau exterioară a unei piese cilindrice ori conice, care permite înșurubarea acesteia cu o piesă similară; filet. — Din germ. **Gewinde**.

GHIZDURI, *ghizduri*, s.n. 1. Perete făcut din bărne, piatră, tuburi etc., cu care se câpțușește o fântână pe dinăuntru. 2. Împrejmuire de piatră, de bărne etc. în jurul unei fântâni de la sol în sus; colac. — Cf. sl. *g y z da* „podoabă”.

GHIZDÁN s.n. v. **ghiozdan**.

GHÍZDAV, -Ă, *ghizdavi*, -e, adj. (Înv.) Frumos; grațios, plăcut. — Din sl. *gyzdvŭ*.

GHIZDEĂ, *ghizdele*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *ghizd*. — **Ghizd** + suf. *-ea*.

GHIZDÉI, *ghizdei*, s.m. Plantă perenă de nutreț, cu frunze trifoliolate, cu flori galbene (*Lotus corniculatus*). — Et. nec.

GIACĂ s.f. v. **geacă**.

GIÁRDIA s.f. (Zool.) Lamblie (*Giardia intestinalis*). [Pr.: *giar-di-a*] — Din lat. **Giardia** [*intestinalis*], denumirea științifică a giardiei.

GIARDIÁZĂ s.f. (Med.) Lambliază. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **giardiase**.

GIBERELÍNĂ, *gibereline*, s.f. Substanță vegetală cu acțiune stimulatorie asupra creșterii plantelor folosită pentru a facilita aclimatizarea și dezvoltarea unor plante de cultură. — Din fr. **gibberelline**.

GIBÓN, *giboni*, s.m. Gen de maimuțe antropoide cu membrele anterioare foarte lungi, fără coadă, cu blana neagră sau cenușie, care trăiesc în pădurile tropicale din Asia, Sumatra, Java etc. (*Hylobates*); animal care face parte din acest gen. — Din fr. **gibbon**.

GIBOZITÁTE s.f. Deformare a coloanei vertebrale, care se manifestă printr-o curbura cu proeminența dorsală; cifoasă, cocoșă. — Din fr. **gibbosité**.

GIG, *giguri*, s.n. Ambarcațiune sportivă cu scaune rulante, folosită la învățarea canotajului. — Din engl. **gig**.

GIGACALORIE, *gigacalorii*, s.f. (Fiz.) Unitate de măsură egală cu un miliard de calorii. — Din fr. **gigacalorie**.

GIGÁNT, *giganți*, s.m. (Adesea adjectival) Ființă (reală sau din basme și credințe) de proporții uriașe; uriaș. ♦ Construcție, întreprindere etc. uriașă. ♦ Fig. Persoană care se remarcă prin calități excepționale. — Din it. **gigante**, lat. **gigas**, -ntis. Cf. germ. *gigant*.

GIGÁNTESC, -Ă, *gigantești*, adj. Gigantic. — Din fr. **gigantesque**.

GIGÁNTIC, -Ă, *gigantici*, -ce, adj. De proporții uriașe; enorm, colossal, gigantesc. — **Gigant** + suf. *-ic*. Cf. germ. *gigantisch*.

GIGANTÍSM s.n. 1. Înșurșirea, calitatea de a fi gigantic. 2. Boală endocrină care constă în creșterea excesivă în lungime a corpului sau a unor părți ale lui. — Din fr. **gigantisme**.

GIGANTIZÁ, *gigantizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A da proporții de gigant. — Din **gigant**.

GIGANTIZÁRE, *gigantizări*, s.f. (Rar) Faptul de a *gigantiza*. — V. **gigantiza**.

GIGANTOGRAFÍE s.f. (Tipogr.) Procedeu de reproducere în format mare, prin proiecție, a unui clișeu inițial mai mic. — Din fr. **gigantographie**.

GÍGĂ s.f. Vechi dans vioi și vesel, de origine engleză; melodie după care se execută acest dans. ♦ Ultima parte a vechilor suite instrumentale. — Din fr. **gigue**, it. **giga**.

GÍGEA adj. invar. (Fam.; în limbajul copiilor) Frumos, drăguț. — Din tc. **cici**.

GIGOLÓ, *gigolo*, s.m. Bărbat cu moravuri dubioase întreținut de o femeie mai în vârstă decât el. [Pr.: *jigolo*] — Din fr. **gigolo**.

GÍLBERT, *gilberți*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură (tolerată) a tensiunii magnetice și magnetotoare. [Pr.: *jilber*. — Abr.: *Gb*] — Din engl., fr. **gilbert**.

GÍLL-BOX *gill-boxuri*, s.n. (Text.) Tren de laminare folosit în filatura de lână pieptănată. [Scriș și: *gillbox*] — Din engl. **gill-box**.

GILOTÁJ s.n. (Tipogr.) Acoperirea cu un strat protector a clișeelelor zincografice. — Din fr. **gillotage**.

GIMNÁST, -Ă, *gimnaști*, -ste, s.m și f. Sportiv care activează în domeniul gimnasticii. — Din fr. **gymnaste**.

GIMNÁSTIC, -Ă, *gimnastici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ansamblu de exerciții fizice care contribuie la dezvoltarea armonioasă a corpului omenesc, la corectarea unor deficiențe sau care constituie o ramură sportivă. 2. Adj. Care ține de gimnastică (1), privitor la gimnastică. ♦ *Pas gimnastic* = mers cadențat și vioi, care se execută după anumite reguli, de obicei la deplasarea în grup. — Din fr. **gymnastique**.

GIMNAZIÁL, -Ă, *gimnaziali*, -e, adj. Care aparține gimnaziului, privitor la gimnaziu. [Pr.: *-zi-al*] — **Gimnaziu** + suf. *-al*.

GIMNAZIÉR, *gimnazieri*, s.m. (Înv.) Gimnazist. [Pr.: *-zi-er*] — **Gimnaziu** + suf. *-ar*.

GIMNAZÍST, -Ă, *gimnaziști*, -ste, s.m. și f. (Înv.) Elev de gimnaziu. — **Gimnaziu** + suf. *-ist*.

GIMNÁZIU, *gimnazii*, s.n. 1. (În Grecia antică) Școală în care tinerii absolvenți ai palestreii își desăvârșeau educația fizică și intelectuală. 2. Școală care cuprinde clasele V–VIII. 3. (În unele țări) Liceu. — Din lat. **gymnasium**, fr. **gymnase**.

GIMNOSPÉRMĂ, *gimnosperme*, s.f. (La pl.) Diviziune a fanerogamelor cuprinzând plantele ale căror semințe se dezvoltă pe o carpelă deschisă; (și la sg.) plantă care face parte din această diviziune. ♦ (Adjectival) *Plante gimnosperme*. — Din fr. **gymnosperme**.

GIN, (2) *ginuri*, s.n. 1. Băutură alcoolică obținută prin distilarea mustului fermentat de cereale, în care s-au pus boabe de ienupăr. 2. Sort, porție de gin (1). — Din engl., fr. **gin**.

GINANDRÍE s.f. 1. (Med.) Masculinizare a femeii datorită lipsei hormonilor estrogeni și dominației celor androgeni. 2. (Bot.) Formă sub care se prezintă, la unele flori, androceul și gineceul, datorată concreșterii staminelor și pistilului. — Din fr. **gynandrie**.

GINECÉU, *ginecee*, s.n. 1. Apartament rezervat femeilor în casele antice grecești. 2. Loc rezervat femeilor în vechile biserici creștine. 3. (Bot.) Pistilul unei flori. — Din fr. **gynécée**, lat. **gynaecium**.

GINECOLOG, -Ă, *ginecologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specializat în ginecologie. ♦ (Adjectival) *Medic ginecolog*. — Din fr. **gynécologue**.

GINECOLÓGIC, -Ă, *ginecologici*, -ce, adj. Care aparține ginecologiei, privitor la ginecologie. — Din fr. **gynécologique**.

GINECOLOGÍE s.f. Ramură a științelor medicale care se ocupă cu funcțiile și cu bolile aparatului genital feminin. — Din fr. **gynécologie**.

GÍNERE, *gineri*, s.m. 1. Soțul unei femei, considerat în raport cu părinții acesteia. 2. (Pop.) Mire. — Din lat. **gener**, -eri.

GINERÍ, *ginesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A-i da cuiva pe fiica sa de soție (făcându-și-l ginere). — Din **ginere**.

GINERICĂ s.m. (Fam.) Diminutiv al lui *ginere*. — **Ginere** + suf. *-ică*.

GINERÍE s.f. (Rar) Calitatea, situația de ginere. — **Ginere** + suf. *-ie*.

GINÉSTRĂ, *ginestre*, s.f. Mic arbust cu frunze lanceolate și cu flori galbene (*Genista ovata*). — Din it. **ginestra**.

GÍNGAȘ, -Ă, *gingași*, -e, adj. 1. (Despre ființe și obiecte) Plăpând, firav; delicat, fin! ♦ (Despre manifestările ființelor) Plin de delicatețe (sufletească); sensibil. 2. (Despre oameni și animale) Mofturos, dificil la mâncare. ♦ (Despre plante) Care nu rezistă la frig sau la căldură excesivă. 3. (Despre lucruri, acțiuni etc.) Care cere multă pricepere pentru a putea fi dus la bun sfârșit; anevoios, dificil. [Acc. și: *gingás*] — Din magh. dial. **dsingás**.

GÍNGĂȘIE, *gingășii*, s.f. 1. Calitate a ceea ce este gingaș, plăpând, firav, delicat, fin!; frăgezime, grație, delicatețe. ♦ Manifestare plină de delicatețe, de sensibilitate, de duioșie. 2. Înșurșirea unei plante de a nu putea rezista frigului sau căldurii excesive. — **Gingaș** + suf. *-ie*.

GÍNGENĂ s.f. v. **gingie**.

GÍNGIE, *gingii*, s.f. Țesut care învelește rădăcinile și o parte din corpul dinților și al măselelor. [Var.: (inv. și reg.) **gingenă**, **gingină** s.f.] — Lat. **gingiva**.

GÍNGINĂ s.f. v. **gingie**.

GÍNGIRICĂ, *gingirici*, s.f. Mic pește marin, asemănător cu scrumbia de Dunăre (*Clupeonella delicatula*). — Et. nec.

GÍNGIRLÍE, *gingirlii*, adj. (Înv.; în sintagma) *Cafea gingirliie* = cafea turcească cu caimac. — Cf. tc. *cicili* „drăguț, nostim”.

GÍNGIVÁL, -Ă, *gingivali*, -e, adj. Care aparține gingiei, privitor la gingie. — Din fr. **gingival**.

GÍNGIVÍTÁ, *gingivite*, s.f. Boală care constă în inflamația gingiilor. — Din fr. **gingivite**.

GÍNÍ, *ginesc*, vb. IV. Tranz. (Arg.) A observa, a vedea, a zări. — Et. nec.

GÍNSENG s.m. Plantă din familia araliaceelor originară din China, folosită pentru proprietățile ei terapeutice deosebite; rădăcina-vieții (*Panax*). — Din fr., engl. **ginseng**.

GÍNTÁ, *ginți*, s.f. Grup de oameni care provin dintr-un strămoș comun, formând unitatea de producție fundamentală a comunei primitive; formă de organizare socială proprie unui asemenea grup de oameni. ♦ (Livr.) Neam; origine. ♦ (Jur.) *Dreptul ginților* = dreptul internațional. — Din lat. **gens**, -ntis.

GIOÁRSĂ, *gioarse*, s.f. (Fam.) Haină uzată; *p. gener.* obiect uzat. — Cf. *ciortașă*.

GIOCÓSO adv. (Muz.; ca indicație de executare) Vesel, cu veselie. [Pr.: *giocozo*] — Cuv. it.

GIOL, *gioale*, s.n. (La jocul de arșice) Cantitatea de arșice pe care trebuie să o pună la un joc fiecare jucător. ♦ Expr. (Pop. și fam.) *A face* (sau *a da*) *pui de giol* = a) a câștiga toate arșicele adversarului; b) a fura, a șterpeli. — Din tc. **cüil** „totalitate”.

GIOLÁR, *giolari*, s.m. (Înv.) Jucător (priceput) de arșice. — **Giol** + suf. *-ar*.

GIONÁT, *gionate*, s.n. (Rar) Picior (de om). — Et. nec.

GIPS s.n. v. **ghips**.

GIPSOTÉCĂ s.f. v. **ghipsotecă**.

GIR, *giruri*, s.n. 1. Semnătură pe o cambie prin care proprietarul cambiei dispune plata sumei prevăzute în document către o anumită persoană și la o dată anumită. 2. Mijloc, act prin care cineva garantează pentru acțiunile, cinstea, angajamentele etc. cuiva. — Din it. **gira**, germ. **Giro**.

GIRÁ, *girez*, vb. I. Tranz. A-și da girul, a garanta printr-un gir (o cambie). — Din germ. **gieren**.

GIRÁ² vb. I v. **gera**.

GIRÁFĂ, *girafe*, s.f. 1. Gen de mamifere rumegătoare cu gâtul și picioarele de dinainte lungi, cu capul mic, cu blana albicioasă cu pete brune, care trăiesc în Africa (*Giraffa*); animal care face parte din acest gen. 2. Suport care permite deplasarea unui microfon (în scenele în care actorii, cântăreții etc. se mișcă în scenă). — Din fr. **girafe**.

GIRANDOLÁ, *girandole*, s.f. 1. Candelabru cu mai multe brațe. 2. (La pl.) Cercei cu diamante. — Din fr. **girandole**.

GIRÁNT¹, -Ă, *giranți*, -te, s.m. și f. Persoană care girează¹ (o cambie). — Din it. **girante**, germ. **Girant**.

GIRÁNT², -Ă s.m. și f. v. **gerant**.

GIRATĂR, *giratari*, s.m. Persoană în favoarea căreia este girată¹ o schimbare. — Din it. **giratorio**.

GIRATÓRIU, **-IE**, *giratorii*, adj. (Despre o mișcare) De rotație, circular. ⇨ *Sens giratoriu* = sens de circulație la o intersecție, într-o piață etc., potrivit căruia un vehicul este obligat să facă o rotație de la dreapta la stânga. — Din fr. **giratoire**.

GIRĂȚIE, *girații*, s.f. (Tehn.) Mișcare circulară, de rotație. — Din fr. **giration**.

GIRAVIÓN, *giravioane*, s.n. Nume generic dat aeronavelor cu aripile având o mișcare giratorie. [Pr.: -vi-on] — Din fr. **giravion**.

GIREĂDĂ, *girezi*, s.f. (Reg.) Șiră, stog (de grâu, de paie etc.). — Et. nec.

GIROCLINOMÉTRU, *giroclinometre*, s.n. Clinometru giroscopic. — Din fr. **gyroclinométre**.

GIROCOMPÁS, *girocompase*, s.n. Girodirecțional. — Din fr. **gyrocompas**.

GIRODÍNĂ, *girodine*, s.f. Giravion la care sustentanța în aer este asigurată de un rotor plasat independent de elice. — Din fr. **girodyne**.

GIRODIRECȚIONAL, *girodirecționale*, s.n. Instrument de bord care indică, în grade, direcția avionului; girocompas. [Pr.: -ți-o-] — **Giro**[scop] + **direcțional**.

GIROFĂR, *girofari*, s.n. Far rotativ cu sclipiri, montat pe unele autovehicule prioritare (de poliție, de salvare etc.). — Din fr. **gyrophare**.

GIROMÉTRU, *girometre*, s.n. Instrument care înregistrează grafic viteza unghiulară a unui avion. — Din fr. **gyromètre**.

GIRODÍN, *girodini*, s.m. Membru al unei grupări politice din Franța în timpul Revoluției de la 1789–1794, care, preluând puterea, s-a situat pe poziții moderate, împotriva exceselor revoluției. — Din fr. **Giroidin**.

GIROORIZÓNT, *giroorizonturi*, s.n. Aparat de bord giroscopic, care indică înclinarea longitudinală și laterală a avionului. [Pr.: -ro-o-] — Din fr. **gyrohorizon**.

GIROPILÓT, *giropiloți*, s.m. (Nav.) Pilot automat. — Din fr. **gyropilote**.

GIROPLÁN, *giroplane*, s.n. Autogir prevăzut cu un rotor cu patru pale și cu aripă fixă de avion. — Din fr. **gyroplane**.

GIROSCÓP, *giroscopae*, s.n. 1. Aparat care, antrenat de o mișcare de rotație în jurul uneia dintre axe, se poate astfel deplasa încât să nu modifice direcția axei sale de rotație. 2. Dispozitiv care asigură stabilitatea și orientarea în spațiu a unui avion, a unui submarin etc. — Din fr. **gyroscope**.

GIROSCÓPIC, **-Ă**, *giroscopici*, **-ce**, adj. Care aparține giroscopului, privitor la giroscop. ⇨ *Compas giroscopic* = aparat care indică unui avion direcția în grade, unei nave nordul geografic etc. — Din fr. **gyroscopique**.

GIROVERTICÁL, *giroverticale*, s.n. Giroscop cu axa de rotație verticală. — Din fr. **gyrovertical**.

GIRUÉTĂ, *giruete*, s.f. Instrument meteorologic cu care se determină direcția și intensitatea vântului. [Pr.: -ru-e-] — Din fr. **girouette**.

GÍRUS, *girusuri*, s.n. (Anat.; în sintagma *Girus cerebral* = circumvoluțiune. — Din lat. **gyrus**.

GISMÉNT, *gismente*, s.n. Unghi format de axa unui avion cu direcția către un post de emisie terestră. — Din fr. **gisement**.

GITANĂ, *gitane*, s.f. (Livr.) Țigancă (din Spania). — Din sp. **gitana**, fr. **gitane**.

GIUBEĂ, *giubele*, s.f. (Înv.) Haină largă și largă din postav (fin), adesea căptușită cu blană, purtată, în trecut, de boieri. ⇨ Haină largă și lungă de postav purtată de proești și, în unele locuri, de țărani. — Din tc. **cüppe**.

GIUBELŪȚĂ, *giubeluțe*, s.f. (Înv.) Diminutiv al lui *giubea*. — **Giubea** + suf. **-uță**.

GIUGIULEĂLĂ, *giuguleli*, s.f. (Fam.) Faptul de a (*se*) *giuguli*; mângâiere, dezmiardare. — **Giuguli** + suf. **-eală**.

GIUGIULŪ, *giugulesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. (Fam.) A (*se*) dezmiarda, a (*se*) mângâia. [Var.: **gugiuli** vb. IV] — Et. nec.

GIŪLGI s.n. v. **giulgi**.

GIŪLGIU, *giulgiuri*, s.n. Pânză subțire și fină care se așterne peste ceva, care acoperă ceva. ⇨ Pânză cu care se acoperă mortul; lințolțiu. [Var.: **giulgi** s.n.] — Din magh. **gyolcs**.

GIUMBŪȘ, *giumbușuri*, s.n. (Rar) Giumbușluc. — Din tc. **cümbüş**.

GIUMBUȘLŪC, *giumbușlucuri*, s.n. Faptă, atitudine, vorbă care înveșelește, distrează; caraghioslăc, ghidușie, giumbuș; (peior.) glumă de prost gust. — Din tc. **cümbüşlük**.

GIURGÍNĂ, *giurgine*, s.f. (Înv.) Dans de origine turcească (cu figuri și gesturi caraghioase). ⇨ Expr. *A juca* (pe cineva) *giurgina* = a înșela, a păcăli, a amăgi (pe cineva). — Din tc. **curcuna**.

GIURGIUVEĂ s.f. v. **cercevea**.

GIURGIUVEÁNĂ, **-Ă**, *giurgiuveni*, **-e**, s.m. și f., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul ori județul Giurgiu. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Giurgiu ori giurgiuvenilor (1), referitor la municipiul sau județul Giurgiu ori la giurgiuveni. — **Giurgiu** (n. pr.) + suf. **-ean**.

GIURGIUVEÁNCA, *giurgiuvence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Giurgiu. — **Giurgiuvean** + suf. **-că**.

GIUVAIÉR, *giuvaiera*, s.n. Obiect de podabă făcut (cu artă) din metal prețios (și pietre scumpe); bijuterie. ⇨ Fig. Obiect de mare valoare (artistică); persoană cu deosebite calități. [Pl. și: *giuvaieruri*. — Var.: **juvaiér** s.n.] — Din tc. **cevahir** (pl. lui *cevher*).

GIUVAIERGEREĂSĂ, *giuvaiergerese*, s.f. Negustoreasă de giuvaieruri. [Pr.: -va-ier-] — **Giuvaierger**[ie] + suf. **-easă**.

GIUVAIERGERIE, (2) *giuvaiergerii*, s.f. 1. Arta giuvaiergeritului; lucrare făcută de giuvaiergiu. 2. Atelierul sau prăvălia giuvaiergiului. [Pr.: -va-ier-] — **Giuvaiergiu** + suf. **-ărie**.

GIUVAIERGIŪ, *giuvaiergii*, s.m. Persoană care face sau vinde bijuterii; bijutier. [Pr.: -va-ier-. — Var.: **juvaiergiu** s.m.] — Din tc. **cevahirci**.

GIUVAIERICÁLE s.f. pl. (Înv.) Bijuterii. [Pr.: -va-ie-] — Din ngr. **dzsovairiká**.

GIVRÁJ s.n. v. **jivraj**.

GIVRÁT, **-Ă** adj. v. **jivrat**.

GLABÉLĂ, *glabele*, s.f. Regiune anatomică situată la rădăcina nasului, între arcadele sprâncenelor. — Din fr. **glabell**.

GLÁBRU, **-Ă**, *glabri*, **-e**, adj. (Bot.; despre plante sau organe vegetale) Care este lipsit de perișori pe suprafață. — Din fr. **glabre**.

GLACIÁL, **-Ă**, *glaciali*, **-e**, adj. 1. Referitor la gheață, rece ca gheața, care îngheață. 2. Fig. (Despre acțiuni, manifestări ale oamenilor) Lipsit de orice căldură, bunăvoință, prietenie; distant, rece. [Pr.: -ci-al] — Din fr. **glacial**, lat. **glacialis**.

GLACIÁR, **-Ă**, *glaciari*, **-e**, adj. 1. (În sintagma *Perioadă* (sau *epocă*, *eră*) *glaciară* = perioadă din era cuaternară (sau p. gener., dintr-o altă eră) în care ghețarii ocupau regiuni foarte întinse pe pământ și în care alternau intervalele reci cu cele calde. ⇨ Care aparține acestei perioade, privitor la această perioadă. 2. Provenit din tipirea ghețarilor; rezultat în urma acțiunii ghețarilor. *Lac glaciari*.

Eroziune glaciari. [Pr.: -ci-ar] — Din fr. **glaciaire**.

GLACIÁȚIE, *glaciații*, s.f. Interval rece din perioada glaciară, caracterizat prin dezvoltare intensă a ghețarilor; p. ext. proces de intensă dezvoltare a ghețarilor, caracteristic acestui interval. [Pr.: -ci-a-. — Var.: **glaciațiune** s.f.] — Din fr. **glaciation**.

GLACIÁȚIUNE s.f. v. **glaciație**.

GLACIOLÓG, **-Ă**, *glaciologi*, **-ge**, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în glaciologie. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **glaciologue**.

GLACIOLÓGIC, **-Ă**, *glaciologici*, **-ce**, adj. Care aparține glaciologiei, privitor la glaciologie. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **glaciologique**.

GLACIOLOGÍE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul ghețarilor. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **glaciologie**.

GLÁCIS, *glacisuri*, s.n. (Geol.) Teren neted în pantă ușoară. — Din fr. **glacis**.

GLADIATÓR, *gladiatori*, s.m. (În Roma antică) Bărbat (sclav) care se luptă în arenă cu un alt luptător sau cu fiare sălbatice. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **gladiateur**, lat. **gladiator**, **-oris**.

GLADIÓLĂ, *gladiole*, s.f. Plantă erbacee ornamentală cu tulpina înaltă, cu frunze lungi în formă de sabie și cu flori mari de diferite culori (*Gladiolus hybridus*). [Pr.: -di-o-] — Din germ. **Gladiole**. Cf. lat. **gladiolus**.

GLÁDIȘ, *gladiși*, s.m. Arbore cu frunze ascuțite și cu flori albe (*Acer tataricum*). [Var.: **glădici** s.m.] — Din sb. **gladiš**.

GLÁDIUM, *gladiumuri*, s.n. Sabie cu două tășuri, folosită de romani. — Din lat. **gladius**.

GLAF, *glafuri*, s.n. 1. Săpătură făcută cu dalta în lungul sau împrejurul unei coloane. 2. Element de construcție din lemn, din marmură sau din beton, folosit la căptușirea părții inferioare a golului unei ferestre. 3. Muchia finisată a deschiderii făcute într-un perete. — Din bg. **glah**.

GLAGÓLE s.f. v. **glagore**.

GLAGOLÍTIC, **-Ă**, *glagolitici*, **-ce**, adj. (În sintagmele) *Alfabet glagolitic* sau *scriere glagolitică* = alfabet întocmit după modelul literelor mici grecești și folosit în unele scrieri slave bisericesti. *Literă glagolitică* = literă care aparține alfabetului glagolitic. — Din fr. **glagolitique**.

GLAGÓRE s.f. (Pop.) Minte, pricepere. [Var.: **glagóle** s.f.] — Din sl. **glagolŭ** „numele literii chirilice g”.

GLÁMNICĂ, *glamnice*, s.f. (Pop.) Șervet răsucit în formă de colac, pe care îl pun femeile pe creștet când cară pe cap greutatea. — Din bg. **glavnik**.

GLAND, *glanduri*, s.n. (Anat.) Porțiunea terminală a penisului. — Din fr. **gland**.

GLÁNDĂ, *glande*, s.f. Organ anatomic în formă de tub care produce o secreție, conducând-o în exteriorul organismului, în sânge, în limfă etc. — Din fr. **glande**.

GLANDULÁR, **-Ă**, *glandulari*, **-e**, adj. Care aparține glandelor, privitor la glande, care are aspectul sau constituția unei glande; glandulos. — Din fr. **glandulaire**.

GLANDULĂ, *glandule*, s.f. Glandă mică. — Din fr. **glandule**, lat. **glandula**.

GLANDULÓS, **-OÁSĂ**, *glanduloși*, **-oase**, adj. Glandular. — Din fr. **glanduleux**.

GLANȚ, *glanțuri*, s.n. Lustrul pieilor finisate (și acoperite cu un strat de lac). ⇨ (Înv.) Piele acoperită cu un strat de lac. — Din germ. **Glantz**.

GLAS, *glasuri*, s.n. 1. Ansamblul sunetelor produse de vibrarea coardelor vocale umane; facultate specifică omului de a emite sunete articulate; voce. ⇨ Loc. adv. *Intr-un glas* = (toți) deodată; în unanimitate. ⇨ Expr. *A da glas* = a) a striga; b) a exprima (oral sau în scris). *A ridica* (sau a *înălța*) *glasul* = a vorbi, a răspunde cu un ton ridicat, tare, răstit; a protesta. *A căpăta* (sau a *prinde*) *glasul* = a căpăta curaj, a-și reveni (și a începe să vorbească). *A-i pieri* (cuiva) (sau a *i se stinge*, *a-și pierde*) *glasul* = a nu mai putea să vorbească, să răspundă; a nu mai avea ce răspunde. ⇨ (La pl.) Murmur sau vuiet produs de mai multe persoane (care vorbesc

concomitent). ♦ Cîripit sau cîntec al păsărilor. ♦ Strigăt produs de unele animale. 2. Fig. Zgomot produs de vînt, de o apă etc.; sunet produs de un instrument muzical sau de un obiect sonor. 3. Fig. (Înv.) Vestă, știre. 4. Denumire dată scării muzicale în cântarea bisericăscă răsăriteană. ♦ Fiecare dintre cele opt moduri fundamentale după care se execută cântările bisericăști. — Din sl. **glasŭ**.

GLASĂ, *glasez*, vb. I. Tranz. 1. A acoperi o prăjitură, o bomboană, un fruct sau o mîncare cu o glazură (1); a glazura. 2. A da lustru sau apret unui obiect (de piele). — Din fr. **glacer**.

GLASĂRE, *glasări*, s.f. Acțiunea de a *glasa*. — V. **glasa**.

GLASĂT, -*A*, *glasati*, -*te*, adj. 1. (Despre prăjituri, bomboane, fructe, orez, paste făinoase etc.) Acoperit cu o glazură (1). 2. (Despre obiecte din piele) Lustruit; apretat. — V. **glasa**.

GLASIU s.n. Culoare clară și transparentă aplicată (în pictură) pe o culoare mai densă și servind la redarea clarobscurului. — Din fr. **glacis**.

GLĂSNICĂ, *glasnice*, s.f. (Înv.) Vocală. — **Glas** + suf. -*nică*.

GLĂSNOST s.n. Proces de transparentă în viața politică sovietică, în viziunea lui M.S. Gorbaciov. — Cuv. rus.

GLĂSPĂPİR s.n. Hârtie specială mai groasă pe care a fost lipit un strat de sticlă pisată și care se folosește la șlefuitul lemnului, metalelor etc. [Acc. și : *glaspapir*] — Din germ. **Glaspapier**.

GLĂSTRĂ, *glastre*, s.f. Ghiveci (cu pămînt) în care cresc plante ornamentale (cu flori); vas special (cu apă) în care se păstrează flori ale plantelor decorative, vază. — Din ngr. **ghlástra**.

GLĂSVAND, *glasvanduri*, s.n. 1. Perete interior alcătuit din panouri de sticlă montate pe un cadru de lemn sau de metal. 2. Ușă plantă, cu geamuri, care separă două încăperi. — Din germ. **Glaswand**.

GLAUCÓM, *glaucoame*, s.n. Boală de ochi caracterizată prin creșterea tensiunii oculare, dureri locale intense și grave tulburări de vedere. [Pl. și: *glaucomuri*] — Din fr. **glaucome**, lat. **glaucoma**.

GLAUCONÍT s.n. Silicat complex de fier și aluminiu. — Din fr. **glauconite**.

GLAZURĂ, *glazurez*, vb. I. Tranz. 1. A glasa (1). 2. A emaila, a smălțui. — Din **glazură**.

GLAZURĂRE, *glazurări*, s.f. (Rare) Acțiunea de a *glazura*. — V. **glazura**.

GLAZURĂ, *glazuri*, s.f. 1. Strat subțire de zahăr ars, de ciocolată, de șerbet etc. cu care se acoperă unele prăjituri, bomboane, fructe etc., pentru a le da un gust și un aspect mai plăcut. ♦ Strat subțire și transparent cu care se acoperă orezul, unele paste făinoase etc. pentru a le da un aspect mai frumos și pentru a nu se lipi la fierț sau la prăjit. 2. Email, smălț pentru produse ceramice. — Din germ. **Glaser**.

GLĂDICI s.m. v. **glădiș**.

GLĂDITĂ, *glădițe*, s.f. Arbore asemănător cu calcămul, cu ramuri spinoase, flori mici verzi și fructe păstăi, cultivat pentru perdelele de protecție, în parcuri etc.; plătică² (*Gleditschia triacanthos*). — Cf. lat. *Gleditschia*, denumirea științifică a plantei.

GLĂSCIÓR, *glăscioare*, s.n. Diminutiv al lui *glas* (1); *spec. glas* (1) de copil; glăsuț. — **Glas** + suf. -*ciór*.

GLĂSÚÍ, *glăsiuesc*, vb. IV. I. Intrans. și tranz. (Înv.; azi poetic și fig.) A vorbi, a spune. ♦ Intrans. (Despre texte scrise; la pers. 3) A conține, a exprima. 2. Tranz. (Rare) A cânta, a intona. — **Glas** + suf. -*ui*.

GLĂSÚÍRE, *glăsuiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *glăsi* și rezultatul ei. ♦ Loc adv. Într-o *glăsuire* = cu toții; de comun acord. — V. **glăsi**.

GLĂSUITÓR, -*OARE*, *glăsuitori*, -*oare*, adj. (Înv.; despre păsări) Cîntător. [Pr.: -*su-i*] — **Glăsi** + suf. -*tor*.

GLĂSÚT s.n. (Rare) Glăscior. — **Glas** + suf. -*ut*.

GLĂVOÁCĂ s.f. v. **zglăvoc**.

GLEI s.n. (Geol.) Strat de nămol de culoare cenușie sau vîntă-verzuie, format sub unele soluri mlăștinoase. — Din engl. **gley**.

GLEIZĂRE s.f. Proces de reducere a oxizilor de fier din sol în condiții de anaerobioză, create de un exces de umiditate. [Pr.: *gle-i*] — După fr. **gleiser**.

GLENOID, -*Ă*, *glenoizi*, -*de*, adj. (Despre unele cavități ale corpului) Care permite articularea oaselor. — Din fr. **glenoide**.

GLET, *gleturi*, s.n. Strat subțire de vîr sau de ipsos aplicat peste tencuială, pentru a obține o suprafață netedă de zugrăveală sau de vîruială. — Din germ. **Glätt**[putz].

GLEZNĂ, *glezne*, s.f. 1. Parte a membrului inferior care cuprinde porțiunea articulației tibiei cu tarsul. ♦ Proeminență osoasă formată în această regiune. ♦ Parte mai subțire a gambii, situată deasupra articulației tibiei cu tarsul. 2. Parte a piciorului unor animale cuprinsă între fluier și chișiță. — Din sl. **glezinŭ**, **glezna**.

GLEZNIÉRĂ, *gleznier*, s.f. Bandă (elastică) de bumbac, de lână sau din fibre sintetice, folosită de balerini, sportivi etc. pentru protecția gleznelor. [Pr.: -*ni-e*] — **Gleznă** + suf. -*ieră*.

GLEZNIȘOĂRĂ, *gleznișoare*, s.f. Diminutiv al lui *gleznă*. — **Gleznă** + suf. -*șoară*.

GLIADÍNĂ, *gliadine*, s.f. Proteină vegetală. [Pr.: *gli-a*] — Din it. **gliadina**, fr. **gliadine**.

GLICEMÍE s.f. Prezența glucozei în sângele din organismul uman; cantitate de glucoză aflată în sânge. — Din fr. **glycémie**.

GLICERIDĂ, *gliceride*, s.f. (Chim.) Ester alcătuit din glicerină și acizi grași, prezent în grăsimile animale și vegetale. — Din fr. **glycéride**.

GLICERINĂ s.f. Alcool cu aspect de lichid uleios, incolor, inodor, dulceag, extras din grăsimi sau fabricat sintetic, avînd diverse întrebuințări în industrie, în medicină și în cosmetică. — Din fr. **glycérine**.

GLICEROFOSFAT, *glicerofosfați*, s.m. (Farm.) Sare a acidului glicerofosforic, folosită ca medicament. — Din fr. **glycérophosphate**.

GLICEROFOSFÓRIC adj. (În sintagma *Acid glicerofosforic* = combinație a acidului fosforic cu glicerină. — Din fr. **glycérophorique**.

GLICERÓL s.n. (Chim.) Glicerină. — Din fr. **glycérol**.

GLICÍNĂ, *glicine*, s.f. Arbust decorativ agățător, avînd flori asemănătoare cu ale salcâmului, albastre sau violete și parfumate (*Wistaria sinensis*). — Din fr. **glycine**.

GLICOCÓL, *glicocoli*, s.m. (Biol.) Aminoacid simplu, prezent în numeroase proteine. — Din fr. **glycocolle**.

GLICOGÉN, *glicogeni*, s.m. (Biol.) Polizaharidă avînd o structură asemănătoare cu amidonul, care se găsește mai ales în ficat și în mușchi. — Din fr. **glycogène**.

GLICOGENÉTIC, -*Ă*, *glicogenetici*, -*ce*, adj. (Biochim.) Referitor la glicogeneză. — Din fr. **glycogénétique**.

GLICOGENÉZĂ s.f. (Biochim.) Glicogeneneză. — Din fr. **glycogénese**.

GLICOGENOGENÉZĂ s.f. (Biochim.) Proces de formare a glicogenului în ficat; glicogeneză. — Din fr. **glycogénogenése**.

GLICOGENOLÍZĂ s.f. (Biochim.) Transformare a glicogenului în glucoză. — Din fr. **glycogenolyse**, engl. **glycogenolysis**.

GLICÓL, *glicoli*, s.m. Alcool cu aspect de lichid incolor, siropos, dulce, folosit îndeosebi ca dizolvant; etilenglicol. — Din fr. **glycol**.

GLICOLIZĂ s.f. (Biochim.) Proces de descompunere a glucozei, în cadrul metabolismului general. — Din fr. **glycolyse**.

GLICOMÉTRU, *glicometre*, s.n. Areometru folosit pentru determinarea cantității de zahăr dintr-un lichid; glucometru. — Din fr. **glycomètre**.

GLICOPROTEIDĂ, *glicoproteide*, s.f. (Biochim.) Proteină care conține în moleculă glucide. — Din fr. **glycoprotéides**.

GLICOZIDĂ, *glicozide*, s.f. Substanță de natură vegetală care conține în structura ei hidrați de carbon. — Din fr. **glycoside**.

GLICOZURÍE, *glicozurii*, s.f. Prezența (normală sau patologică a) glucozei în urină; cantitate de glucoză aflată în urină. — Din fr. **glycosurie**.

GLÍE, *glii*, s.f. 1. Pămînt; ogor; fig. patrie. ♦ Expr. *Sub glie* = în mormînt. 2. Brazdă de pămînt (cu iarbă cu tot, câtă se poate desprinde odată cu hărlețul). — Et. nec.

GLIGÁN, *gligani*, s.m. 1. (Înv. și reg.) Porc mistreț. 2. Fig. (Pop. și fam.) Găligan. — Din bg. **gligan**.

GLIÓM, *gliomuri*, s.n. Tumoare localizată la nivelul sistemului nervos. [Pr.: *gli-om*] — Din fr. **gliome**.

GLIPTIC, -*Ă*, *gliciptici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Arta de a grava figuri sau motive decorative pe o piatră prețioasă sau semiprețioasă sau pe mulajele pentru monede și medalii. 2. Adj. Care aparține glicipticii (1), privitor la gliciptică. — Din fr. **glyptique**.

GLIPTOGENÉZĂ s.f. (Geol.) Proces de nivelare a scoarței Pămîntului sub acțiunea agenților externi. — Din fr. **glyptogénese**.

GLIPTOTÉCĂ, *gliciptoteci*, s.f. Colecție de pietre prețioase sau semiprețioase gravate; *p. ext.* muzeu (sau secție într-un muzeu) în care se păstrează asemenea colecții. — Din fr. **glyptothèque**, germ. **Glyptothek**.

GLISĂ, *glisez*, vb. I. Intrans. 1. (Mai ales despre piese tehnice) A aluneca, a se deplasa de-a lungul altei piese (printr-o frecare minimă). 2. (Despre hidroavioane) A aluneca la suprafața apei. — Din fr. **glisser**.

GLISĂDĂ, *glisade*, s.f. Zbor în care un avion înaintează înclinat pe o aripă, astfel încît să se apropie de sol parcurgînd o distanță cît mai mică. — Din fr. **glissade**.

GLISĂNT, -*Ă*, *glisanți*, -*te*, adj. (Tehn.; despre o suprafață) Pe care poate aluneca un corp (printr-o frecare minimă); (despre o piesă) care alunecă (printr-o frecare minimă) de-a lungul altei piese cu care se află în contact. — Din fr. **glissant**.

GLISĂRE, *glisări*, s.f. Faptul de a *glisa*. — V. **glisa**.

GLISIÉRĂ, *glisiere*, s.f. Bară fixă, netedă, de-a lungul căreia alunecă o piesă, un element mobil etc. [Pr.: -*si-e*] — Din fr. **glissière**.

GLISÓR, *glisoare*, s.n. (Tehn.) Cursor. — Din fr. **glissoir**.

GLISSÁNDÓ adv. s.n. 1. Adv. (Muz.); indică modul de executare a unei lucrări) Prin trecerea continuă și treptată de la un sunet la altul. 2. S.n. Lucrare muzicală cîntată astfel. — Din it. **glissando**.

GLOBĂ, *gloabe*, s.f. 1. Cal slab, prăpădit (și bătrîn); mărtoagă. 2. Amendă care se aplica cuiva ca urmare a săvârșirii unor delictive sau crime. ♦ Taxă care se plătea în trecut în scopul interzicerii redeschiderii unui proces. — Din sl. **globa**.

GLOATĂ, *gloate*, s.f. 1. Mulțime (peștriță) de oameni străși la un loc; buluc, adunătură. 2. (În Evul Mediu) Masa poporului, compusă mai ales din țărani aserviți și din orășenimea săracă și mijlocie. 3. (În Evul Mediu) Unitate de infanterie alcătuită din țărani. — Din sl. **gloata**.

GLOB, (1, 2) *globuri*, s.n., (3) *globi*, s.m. 1. S.n. Corp sferic sau sferoidal. ♦ Spec. Corp sferic, de sticlă sau de porțelan, montat la o lampă sau la un bec. ♦ Spec. (Și în sintagmele *glob terestru*, *pămîntesc* sau *geografic*) Obiect sferic pe a cărui suprafață exterioară este reprezentat aspectul continentelor, mării și

oceanelor care alcătuiesc planeta noastră. ♦ *Glob ceresc* = obiect sferic pe a cărui suprafață exterioară este reprezentat aspectul bolții cerești. 2. S.n. Planeta locuită de oameni; Pământul. 3. S.m. (În sintagma) *Glob ocular* (sau *al ochiului*) = parte a ochiului, de formă sferoidală, adăpostită în orbită. — Din fr. **globe**, lat. **globus**.

GLOBÁL, -Ă, globali, -e, adj. Care ia în considerare toate elementele unui ansamblu, care rezultă prin însumarea tuturor elementelor de același fel; total. — Din fr. **global**.

GLOBALITÁTE s.f. Caracter global, de ansamblu. — **Global** + suf. *-itate* (după engl. *globality*).

GLOBALIZÁ, globalizez, vb. I. Tranz. 1. A reuni într-un tot elemente disparate. 2. A judeca o problemă, o situație etc. în ansamblu. — Din fr. **globaliser**.

GLOBALIZÁRE s.f. Acțiunea de a *globaliza*; fenomen de transformare a lumii într-o unitate, care se manifestă la scara întregului glob, prin mijloace specifice. — V. **globaliza**.

GLÓBE-TROTTER, globe-trotteri, s.m. Persoană care face înconjurul lumii pe jos. [Pr.: *glóbtrotâr*] — Din engl. **globe-trotter**.

GLOBÍ, globesc, vb. IV. Tranz. 1. A aplica cuiva o gloabă (2). 2. (Înv.) A prăda, a jefui. — Din **gloabă**.

GLOBIGERINÁ, globigerine, s.f. (La pl.) Gen de foraminifere cu cochilia perforată și împărțită în mai multe camere sferice; (și la sg.) animal care aparține acestui gen. — Din fr. **globigérine**.

GLOBINÁ, globine, s.f. (Biol.) Substanță organică, care, împreună cu hemul, formează hemoglobina. — Din fr. **globine**.

GLOBIRE, globiri, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *globi* și rezultatul ei. — V. **globi**.

GLOBULÁR, -Ă, globulari, -e, adj. 1. Care are formă de glob; sferic. 2. Spec. Care aparține globulelor sângelui, referitor la globulele sângelui. — Din fr. **globulaire**.

GLOBULÁ, globule, s.f. Mic corp de formă sferică. ♦ Spec. Fiecare dintre particulele (sferice) care alcătuiesc sau care se găsesc în diverse lichide organice. ♦ *Globulá roșie* = celulă care intră în compoziția sângelui și care conține hemoglobină; hematie, eritrocit. *Globulá albă* = celulă care intră în compoziția sângelui, având rol în procesul de apărare a organismului; leucocită. — Din fr. **globule**, lat. **globulus**.

GLOBULÍNÁ, globuline, s.f. Proteină care se găsește în plasma sangvină, în lapte, în vegetale. — Din fr. **globuline**.

GLOBULÓS, -OÁSÁ, globuloși, -oase, adj. Care are formă de globule, compus din globule. — Din fr. **globuleux**.

GLOBUȘOR, globușoare, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *glob*. — **Glob** + suf. *-ușor*. **GLÖCKENSPIEL** s.n. Instrument de percuție alcătuit din lame metalice așezate pe un suport, care, lovite cu ciocănele de lemn, scot sunete asemănătoare cu clinchetul de clopoțel; joc de clopoței. [Pr.: *glöcânspil*] — Din germ. **Glöckenspiel**.

GLOD, gloduri, s.n. 1. Noroi!; loc, teren, drum noroios. 2. Bulgăre de pământ uscat sau înghetat. — (1) Cf. magh. *galád*, (2) rus. *gluda*.

GLODÁȘ, glodași, s.m. Lucrător care execută transportul și depozitarea sării din salină la suprafață. — **Glod** + suf. *-aș*.

GLODÁRIE s.f. (Pop.) Glodărie. [Pr.: *-ra-ie*] — **Glod** + suf. *-ărie*.

GLODĂRIE s.f. (Pop.) Noroi mare; loc, drum etc. noroios sau gloduros; glodărie. — **Glod** + suf. *-ărie*.

GLODÍ, pers. 3. *glodește*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A freca, a roade, a înțepa (o parte a corpului), producând o senzație neplăcută, durere etc. — Din sb., rus. **glodati**. Cf. *glod*.

GLODIRE, glodiri, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *glodi* și rezultatul ei. — V. **glodi**.

GLODORÓS, -OÁSÁ adj. v. **gloduros**.

GLODÓS, -OÁSÁ adj. v. **gloduros**.

GLODURÁRIȚÁ, glodurărițe, s.f. Plantă perenă asemănătoare arbuștilor, cu flori minuscule (*Camphorosma monspeliaca*). — **Glodur**[os] + suf. *-ăriță*.

GLODURÓS, -OÁSÁ, gloduroși, -oase, adj. (Pop.) 1. Noroios. 2. Cu gloduri (2). [Var.: *glodorós, -oásá*, (reg.) *glodós, -oásá* adj.] — **Glod** + suf. *-os*.

GLOMERÚL s.n. v. **glomerulá**.

GLOMERULÁR, -Ă, glomerulari, -e, adj. Care aparține glomerulelor, privitor la glomerule, format din glomerule, cu glomerule. — **Glomerulá** + suf. *-ar*.

GLOMERULÁ, glomerule, s.f. 1. Agregat de pământ de mici dimensiuni, format prin alipirea unor particule elementare ale solului. 2. Formațiune anatomică cu aspect de ghem, alcătuită din tuburi glandulare, vase de sânge, nervi etc. 3. Tip de fruct format prin creșterea laolaltă a mai multor fructe provenite din flori independente; tip de inflorescență în care florile par a fi prinse la același nivel de o axă. [Var.: *glomerul* s.n.] — Din fr. **glomérule**.

GLÓNTE s.n. v. **glont**.

GLONT, gloante, s.n. Mic proiectil de oțel, de aramă sau de plumb, pentru unele arme de foc. ♦ (Adverbial) Extrem de repede. *Se duce glont*. [Var.: *glónțe* s.n.] — Et. nec.

GLÓRIE, glorii, s.f. Onoare, mărire, slavă adusă unei persoane, unui eveniment etc.; faimă, renume obținut de cineva sau de ceva pentru fapte ori pentru însușiri excepționale. ♦ Persoană de mare valoare. — Din lat., it. **gloria**.

GLORIFICÁ, glorific, vb. I. Tranz. A preamări, a slăvi. — Din fr. **glorifier**, lat. **glorificare**.

GLORIFICÁRE, glorificări, s.f. Acțiunea de a *glorifica* și rezultatul ei; preamărire, slăvire. — V. **glorifica**.

GLORIOS, -OÁSÁ, glorioși, -oase, adj. Plin de glorie; care aduce glorie. [Pr.: *-ri-os*] — Din fr. **glorieux**, lat. **gloriosus**.

GLOSÁ, glosez, vb. I. Tranz. A explica un cuvânt sau o imbinare de cuvinte (dintr-un text); a adnota un text. — Din fr. **gloser** (după *glosă*).

GLOSÁR, glosare, s.n. Listă sau colecție de cuvinte regionale, învechite sau puțin cunoscute, însoțite de explicația lor, concepută ca operă anexă ori independentă. ♦ (Înv.) Dicționar, vocabular. — Din lat. **glossarium**, fr. **glossaire**.

GLOSÁRE, glosări, s.f. Acțiunea de a *glosa* și rezultatul ei. — V. **glosa**.

GLOSATÓR, -OÁRE, glosatori, -oare, s.m. și f. Persoană care glosează un text. — Din fr. **glossateur**.

GLÓSÁ, glose, s.f. 1. Explicarea sensului unui pasaj sau al unui cuvânt dintr-o scriere; *spec.* comentariu sau notă explicativă făcută pe marginea unui text. ♦ (La pl.) Totalitatea cuvintelor care alcătuiesc un glosar. 2. Formă fixă de poezie în care fiecare strofă, începând de la cea de-a doua, comentează succesiv câte un vers din prima strofă, versul comentat repetându-se la sfârșitul strofei respective, iar ultima strofă reproducând în ordine inversă versurile primei strofe. — Din lat. **glossa**. Cf. fr. *glose*, it. *glossa*, germ. *Glosse*.

GLÓSÉM, gloseme, s.n. (Lingv.) Nume dat în teoria glosematică unității minimale a limbii. — Din fr. **glosème**.

GLOSEMÁTICÁ, glosematică s.f. Ramură a lingvisticii structuraliste care aplică teoria pozitivismului logic, considerând limba ca un sistem de relații interne, ca obiect în sine. — Din fr. **glossématique**. Cf. engl. *glossematics*, germ. *Glossematik*.

GLOSÍTÁ, glosite, s.f. Inflamație a limbii, care însoțește de obicei anumite boli. — Din fr. **glossite**.

GLOSFARINGIÁN, -Ă, glosfaringieni, -e, adj. (Anat.) Care aparține limbii și faringelui, referitor la limbă și faringe. [Pr.: *-gi-an*] — Din fr. **glosso-pharyngien**.

GLOSOLALIE s.f. (Med.) Limbaj neinteligibil în unele boli mintale, alcătuit din silabe și cuvinte fără sens. — Din fr. **glossolalie**.

GLOTÁL, -Ă, glotali, -e, adj. Care aparține glotei, privitor la glotă, din regiunea glotei. — Din fr. **glottal**.

GLOTÁȘ, glotași, s.m. (În Evul Mediu în Țările Române) Soldat pedestraș care făcea partea dintr-o gloată (3). — **Gloată** + suf. *-aș*.

GLÓTÁ, glote, s.f. Orificiu al laringelui cuprins între cele două coarde vocale. — Din fr. **glotte**.

GLUCÍDÁ, glucide, s.f. Substanță organică naturală care conține carbon, hidrogen și oxigen, reprezentând un constituenț fundamental al materiei vii și având un rol important în metabolism; hidrat de carbon, carbohidrat. — Din fr. **glucide**.

GLUCÍNIU s.n. (Chim.) Beriliu. — Din fr. **glucinium**.

GLUCOCORTICÓID, glucocorticoizi, s.m. (Biol.) Hormon secretat de glanda corticosuprarenală, cu rol în reglarea metabolismului glucidelor, lipidelor și proteinelor, precum și în cel al apei și al electroliților. — Din fr. **glucocorticoïde**.

GLUCOMETRIE s.f. Dozarea glucozei în mustul strugurilor sau în derivatele lui. — Din fr. **glucométrie**.

GLUCOMÉTRU, glucometre, s.n. Glicometru. — Din fr. **glucomètre**.

GLUCÓNIC adj. (În sintagma) *Acid gluconic* = acid obținut din glucoză, cu numeroase utilizări în medicină. — Din fr. **gluconique**.

GLUCÓZÁ s.f. Substanță zaharoasă cristalizată, de culoare albă, care se găsește în miere, în fructe, în plante, în organism sau se prepară pe cale industrială, având numeroase folosiri în industrie și în farmacie. — Din fr. **glucose**.

GLUCOZÍDÁ, glucozide, s.f. Nume generic pentru compușii glucozei din plante. — Din fr. **glucoside**.

GLÚGÁ, glugi, s.f. 1. Obiect de îmbrăcăminte în formă de pungă conică (atașat unui palton, unei canadiene etc.), care acoperă capul. 2. Stivă conică de snopi, de coceni de porumb etc. — Cf. bg. *gluga*.

GLÚMÁ¹, glume, s.f. Vorbă de haz sau scurtă poveste plină de haz (și cu un final neașteptat), care provoacă râs și veselie. ♦ Loc. adv. *În glumă* = fără nicio intenție serioasă; fără răutate. *Fără glumă* = în mod serios. *Nu glumă!* = cu adevărat, serios. ♦ Expr. *A se întrece* (sau *a merge prea departe*) *cu gluma* = a-și permite prea mult, a întrece limita admisă în atitudini, comportare. *A lăsa gluma (la o parte)* = a vorbi serios. *A lua (ceva) în glumă* = a nu lua (ceva) în serios, a nu da importanță; a subestima. *A nu ști* (sau *a nu înțelege*) *de glumă*, se spune (ca reproș) despre cineva care se supără când se glumește cu el. *A nu-i arde (cuiva) de glumă* = a fi indispus, supărat, necăjit. *Nu-i (de) glumă* = e lucru serios, îngrijorător. ♦ Faptă hazlie; păcăleală. — Din sl. **glumŭ**, bg. **gluma**.

GLÚMÁ², glume, s.f. (Bot.) Bractee situate la baza fiecărui spiculeț al unei plante graminee. — Din fr. **glume**.

GLUMÉLÁ, glumele, s.f. (Bot.) Frunzișoară verde care acoperă fiecare floare a unui spiculeț de graminee. — Din fr. **glumelle**.

GLUMÉT, -EAȚÁ, glumeți, -e, adj. (Despre oameni) Care face multe glume, căruia îi place să facă glume; vesel, poznaș, hătru. ♦ (Despre manifestări ale oamenilor, întâmplări, glume etc.) Care provoacă râsul; hazliu. — Din bg. **glumec**.

GLUMÍ, *glumesc*, vb. IV. Intrans. A spune glume¹; a vorbi în glumă, fără intenții serioase. ♦ Expr. *A nu glumi cu...* = a) a lua în considerație cu toată seriozitatea; b) a nu arăta niciun fel de îngăduință, a nu face nicio concesie. *Nu-i de glumit cu...* = trebuie luat în serios, trebuie privit cu toată seriozitatea. — Din sl. **glumiti sen**. Cf. *glumă*¹.

GLUTAMÍNĂ, *glutamine*, s.f. (Chim.) Substanță care se găsește în unele plante, se formează în țesuturi și în sânge și are rol important în metabolismul celulelor din țesuturi. — Din fr. **glutamine**.

GLUTEÍNĂ, *glutine*, s.f. Proteină constituantă a glutenului. — Din fr. **gluténine**.

GLUTÉN s.n. Substanță proteică densă, vâscoasă, moale și elastică, prezentă în boabele și în făina cerealelor. — Din fr., lat. **gluten**.

GLUTINÓS, -OÁSĂ, *glutinosi, -oase*, adj. Care conține gluten, care are aspect de gluten. — Din fr. **glutineux**.

GLUTÓN, *glutoni*, s.m. Animal mamifer carnivor cu blana de culoare brună-deschis, răspândit dincolo de Cercul Polar nordic (*Gulo luscus*). — Din fr. **glouton**.

GNAIS, *gnaisuri*, s.n. Rocă metamorfică compusă din cuarț, feldspat și mică. — Din germ. **Gneiss**, fr. **gneiss**.

GNATOSTÓM, *gnatostomi*, s.m. (La pl.) Subîncrengătură de vertebrate acvatice și terestre cu falci mobile; (și la sg.) animal din această subîncrengătură. — Din germ. **Gnathostomen**, engl. **gnathostoms**.

GNOM, *gnomi*, s.m. Spirit despre care se credea că locuiește în interiorul pământului, păzind bogățiile lui ascunse. — Din fr. **gnome**.

GNÓMIC, -Ă, *gnomici, -ce*, adj. **1.** (Despre scrieri) Care cuprinde maxime, sentințe, reflecții, sfaturi morale. ♦ *Poezii gnomici* = poezii din Grecia (și din Roma) antică, autori ai unor opere gnomiche (**1**). **2.** (Lingv.; despre unele timpurii verbale) Care indică acțiunea sub formă generală sau care se îndeplinește indiferent de timp. — Din fr. **gnomique**.

GNOMÓN, *gnoseoane*, s.n. Instrument antic folosit pentru a determina meridianul locului, constituind cel mai vechi tip de cadran solar. — Din fr. **gnomone**.

GNOSEOLÓGIC, -Ă, *gnoseologici, -ce*, adj. Care se referă la gnoseologie, care aparține gnoseologiei. [Pr.: -se-o-] — Din **gnoseologie**.

GNOSEOLOGÍE s.f. (Ieșit din uz) Epistemologie. [Pr.: -se-o-] — Din germ. **Gnoseologie**.

GNÓSTIC, -Ă, *gnostici, -ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține gnosticismului, privitor la gnosticism. **2.** S.m. și f., adj. Adept al gnosticismului. — Din fr. **gnostique**.

GNOSTICÍSM s.n. Curent filosofic-religios care caută să îmbine teologia creștină cu filosofia elenistică târzie și cu unele religii orientale, susținând posibilitatea unei cunoașteri mistice. — Din fr. **gnosticisme**.

GNOZÍE s.f. (Psih.) Recunoaștere a obiectelor cu ajutorul organelor de simț. — Din fr. **gnosie**, engl. **gnosis**.

GNU, *gnu*, s.m. Specie de antilopă africană (*Connochaetes gnu*). — Din fr. **gnu**.

GOANĂ, *goane*, s.f. **1.** Deplasare cu pași mari și rezeși; urmărirea în fugă. ♦ Loc. vb. *A pune (pe cineva) pe goană sau a lua (pe cineva) la goană* = a gonă; a fugări. ♦ Vitează mare cu care se deplasează un vehicul; grabă mare cu care se deplasează o ființă. **2.** Vânătoare (cu gonaci și câini); haită. **3.** (Rar) Prigoană, persecuție. **4.** (Pop.) Împerechere a vacii cu taurul. — Din **goni** (derivat regresiv).

GOANGĂ, *goange*, s.f. (Pop.) Insectă (mică), gănganie. ♦ Expr. (Glumeț) *A spune goange* = a spune fleacuri, minciuni. *A se ține de goange* = a fi nerosier, a face farse, glume (nepotrivite). — Probabil formație onomatopeică.

GOÁRNĂ, *goarne*, s.f. Instrument muzical de suflat din alamă, folosit mai ales în armată; trompetă, trâmbiță. — Din rus. **gorn**.

GOBLÉN, *goblenuri*, s.n. Tapiserie, broderie sau țesătură artistică făcută din fire colorate, reprezentând o imagine plastică. — Din fr. [manufacture des] **Gobelins** (n.pr.).

GOBLIZÁN s.m. v. **coblizan**.

GODÁC, *godaci*, s.m. (Pop.) Purcel (până la un an); godin¹, godânc. — Cf. sl. *godŭ* „an” și rom. *godăna* c.

GODAVÍL s.n. v. **godevil**.

GODÂNÁC, *godânaci*, s.m. (reg.) Godac. — Din bg. **godinak**.

GODÉN s.n. v. **godin**².

GODÉTĂ, *godete*, s.f. Vas mic în care se amestecă culorile pentru pictură. — Din fr. **godet**.

GODÉU, *godeuri*, s.n. **I.** **1.** Cupă de elevator. **2.** Mic recipient din material izolant, folosit pentru realizarea unor legături electrice. **II.** Fald la o rochie, la o draperie etc. — Din fr. **godet**.

GODEVÍL, *godeviluri*, s.n. Dispozitiv pentru ghidarea unui instrument sau a unui aparat în interiorul țevilor de extracție sau al unor conducte la exploatarea petroliere. [Var.: **godavil** s.n.] — Din engl. **go-devil**.

GODÍÁ, *godiez*, vb. I. Intrans. (Mar.) A văslui cu ajutorul unei rame așezate la pupă, făcând ca barca să înainteze în zigzag. [Pr.: -di-a] — Din fr. **godiller**.

GODÍE, *godii*, s.f. (Mar.) Ramă² lungă care servește la godiere. — Din fr. **godille**.

GODÍERE, *godieri*, s.f. Acțiunea de a *godia*. [Pr.: -di-e-] — V. **godia**.

GÓDIN¹, *godini*, s.m. (Reg.) Godac. — Et. nec. Cf. *godăna* c.

GÓDIN², *godinuri*, s.n. Sobă de fier (cilindrică) folosită la încălzit. [Var.: **godén**

s.n.] — Din fr. **Godin** (n.pr.).

GÓDINĂ, *godine*, s.f. (Reg.) Specie de pepene galben cu coaja lucioasă. — Et. nec.

GODRÓN, *godroane*, s.n. Ornament în relief format din proeminențe ovale alungite, dispuse pe un element de arhitectură, pe un vas etc. — Din fr. **godron**.

GODRONÁT, -Ă, *godronați, -te*, adj. (Despre elemente de arhitectură, vase etc.) Care are godroane. — Din fr. **godronné**.

GOELÁND, *goelanzi*, s.m. (Ornit.; rar) Pescăruș. [Pr.: *go-e-*] — Din fr. **goéland**.

GOELÉTĂ, *goelete*, s.f. Navă cu pânze având două până la șase catarge. [Pr.: *go-e-*] — Din fr. **goélette**.

GOETHEÁN, -Ă, *goetheeni, -e*, adj. De Goethe, al lui Goethe; în maniera lui Goethe. [Pr.: *gö-te-an*] — **Goethe** (n. pr.) + suf. *-an*.

GOFRÁ, *gofrez*, vb. I. Tranz. A imprima rânduri de cute paralele (și ondulate) pe o țesătură, pe o tablă, pe o hârtie etc. ♦ A aplica pe o țesătură un desen imprimat în relief. — Din fr. **gouffrer**.

GOFRÁJ, *gofraje*, s.n. Serie de cute paralele (și ondulate) aplicate pe o țesătură, pe o tablă, pe o hârtie etc. ♦ Efect de finisare a unor țesături, constând în aplicarea de desene imprimate în relief. — Din fr. **goufrage**.

GOFRÁT¹, *gofrări*, s.f. Acțiunea de a *gofra* și rezultatul ei. — V. **gofra**.

GOFRÁT², *gofraturi*, s.n. Faptul de a *gofra*. — V. **gofra**.

GOFRÁT³, -Ă, *gofrați, -te*, adj. (Despre o țesătură, o tablă, o hârtie) Pe care s-au imprimat cute paralele (și ondulate) ori desene în relief. — V. **gofra**.

GOFRÉU, *gofreuri*, s.n. (Arhit.) Ornament constituit din adâncituri cu conturul pătrat, alăturare și dispuse în șiruri paralele. — Din fr. **gouffré**.

GOG, *gogi*, s.m. (Reg.) Băiat sau tânăr prost. — Cf. n.pr. *Gogu*.

GOGALȚ interj. Cuvânt care imită zgomotul făcut de cineva care înghite repede, cu lăcomie un aliment sau un lichid. — Onomatopee.

GOGEMITE adj. invar. v. **cogemite**.

GOGÍ, *gogesc*, vb. IV. Intrans. (Pop. și fam.) A fi suferind, bolnav (o perioadă mai lungă), fără a prezenta simptome clare și de obicei fără a cădea la pat; a purta o boală pe picioare timp mai îndelungat. — Et. nec.

GOGÍRE, *gogiri*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a *gogi*. — V. **gogi**.

GOGLEZE s.f. pl. (Înv.) Vorne frumoase (și goale) spuse cuiva; afirmații, declarații lipsite de însemnătate, de consistență. [Var.: **goglézi** s.f. pl.] — Et. nec.

GOGLEZI s.f. pl. v. **gogleze**.

GOGOĂȘĂ, *gogoși*, s.f. **1.** Produs rotund de patiserie făcut din aluat dospit și prăjit în grăsime, peste care se presară zahăr. ♦ Fig. (mai ales la pl.) Minciună (evidentă). **2.** (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de”, care arată felul) Excescență sferică (de mărimea unei alune) care se formează pe ramurile unor specii de stejar. **3.** Înelș protector format din fire (mătăsoase), în care are loc transformarea larvelor unor insecte în nimfe. ♦ *Gogoasă de mătase* = gogoasă (**3**) a viermelui de mătase; cocon². **4.** Nume dat unor obiecte umflate și sferice. [Pl. și *gogoășe*. — Var.: (reg.) **gugoășă** s.f.] — Cf. *gogoșă* ș.

GOGOLÓI, *gogoloaie*, s.n. (Pop. și fam.) Mic obiect (maleabil) de formă sferică. — Et. nec.

GOGOMÁN, -Ă, *gogomani, -e*, s.m., adj. (Fam. și depr.) (Om) prostănc, nătărău. [Var.: **gugumán, -ă** s.m., adj.] — Cf. *gog*.

GOGOMÁNIE, *gogomâni*, s.f. (Fam. și depr.) Prostie, neghiobie (comisă de cineva). [Var.: **gugumânie** s.f.] — **Gogoman** + suf. *-ie*.

GOGONÁT, -Ă, *gogonați, -te*, adj. **1.** (Despre obiecte, părți de obiecte etc.) Care are o formă (relativ) sferică, umflată; gogoneț. **2.** Fig. (Mai ales despre minciuni, gafe) Mare, exagerat. — **Gogon** (reg. „mic obiect sferic”) + suf. *-at*.

GOGONEÁ, *gogonele*, s.f. (Mai ales la pl.) Pătlașe roșii, neajunse la maturitate, de culoare verde sau verde-roșiatică, din care se fac murături. — **Gogon** (reg. „mic obiect sferic”) + suf. *-ea*.

GOGONÉȚ, -EĂȚĂ, *gogoneți, -e*, adj. Gogonat. ♦ *Prune gogonețe* = varietate de prune mici și sferice. — **Gogon** (reg. „mic obiect sferic”) + suf. *-eț*.

GÓGORIȚĂ, *gogorițe*, s.f. Ființă imaginară cu care sunt speriați copiii. ♦ Fig. Amenințare minciunoasă, neîntemeiată (care încearcă să sperie, să intimideze pe cineva). [Acc. și : *gogoriță*] — Et. nec.

GOGOȘÁR, *gogoșari*, s.m. **1.** Specie de ardei gras cu fructe mari, cărnoase, sferice-turtite, de culoare roșie sau verde; *p. restr.* fructul acestei plante. **2.** (Rar) Vânăzător de gogoși. ♦ Fig. Om mincinos, șarlatan. — **Gogoășă** + suf. *-ar*.

GOGOȘEA, *gogoșele*, s.f. Diminutiv al lui *gogoășă*. [Var.: (reg.) **gugoșea** s.f.] — **Gogoășă** + suf. *-ea*.

GOGREN s.n. v. **grogrenă**.

GOGRENĂ s.f. v. **grogrenă**.

GOL¹, *goluri*, s. n. (La unele sporturi) Introducere a mingii în poarta echipei adverse; punct marcat astfel. — Din engl. **goal**.

GOL², GOALĂ, (**I**) *goi, goale*, adj., (**II**) *goluri*, s.n. **I.** Adj. **1.** (Despre oameni) Care nu are pe corp (sau pe o parte a corpului) niciun fel de îmbrăcăminte. ♦ Expr. (*A fi*) *cu coatele goale* = a) (a fi) cu haina ruptă în coate; b) (a fi) îmbrăcat

sărăcăcios; (a fi) sărac. *Adevărul gol (-golu)* = adevăr spus direct, fără menajamente; adevăr evident, de necontestat. *Minciună goală* = minciună evidentă. ♦ Care are haine puține, care este săracăcios (sau prea ușor) îmbrăcat; *p. ext.* sărac. ♦ Expr. *A lăsa (pe cineva) gol* = a jefui (pe cineva) de tot ce are. ♦ (Despre păsări sau alte animale) *Golaș (1)*. ♦ (Despre copaci, crengi) Care este lipsit de frunze. ♦ (Despre pereți) Care nu are agățat sau lipit nimic pe el. **2.** (Despre suprafețe, terenuri, regiuni) Care nu este acoperit cu vegetație, cu case etc. sau care este fără ființe, pustiu. ♦ Care nu are acoperiș sau nu este acoperit. ♦ Expr. *Sub cerul gol = a)* fără adăpost; **b)** afară, în aer liber. *Pe pământul gol sau pe scândura goală* = fără aternut, direct pe pământ sau pe scândurile patului. **3.** (Despre alimente) Care nu este asociat, combinat cu nimic altceva; simplu. *Pâine goală*. **4.** (Despre recipiente, spații închise etc.) Care nu conține nimic în interior; deșert. ♦ (Substantivat) *Sună a gol*. ♦ Expr. *Cu mâna goală = a)* fără niciun dar, fără niciun ban; **b)** care nu are (sau neavând) nicio armă asupra sa. *Pe inima goală* sau *pe stomacul gol* = fără să fi mâncat ceva înainte; pe nemâncate. ♦ (Despre corpuri) Care are o cavitate în interior. **5.** Fig. Care este fără temei, fără fond; neîntemeiat. **II.** S.n. Spațiu liber, cavitate (în interiorul unui corp); vid. ♦ *Gol de aer* = zonă din atmosferă unde o aeronavă întâlnește un curent de aer descendent. *Gol de producție* = stagnare temporară a producției. ♦ Loc. adv. *În gol = a)* în abis sau prin aer (îndreptându-se cu viteză în jos); **b)** cu privirea fixă, fără țintă; **c)** fără folos, zadarnic. ♦ Expr. *A umple un gol* = a completa o lipsă, a satisface o nevoie reală. *A simți un gol la (sau în) stomac* = a avea o senzație neplăcută de la stomac din cauza foamei. *A (se) da de gol = a (se) trăda, a (se) demasca.* (În supestiții) *A(-i) ieși (cuiva) cu gol(tul)* = a ieși înaintea cuiva cu un vas gol (prevestindu-i prin aceasta un succes). ♦ Loc lipsit de vegetație, de așezări. — Din sl. *golŭ*.

GOLÁN, golani, s.m. (Peior.) **1.** Om fără ocupație, care bate toată ziua drumurile fără să facă nimic util; derbedeu. **2.** (Adesea adjectival) Om sărac, zdrențaros, care nu are cu ce se îmbrăca. — *Gol² + suf. -an.*

GOLÂNCĂ, golance, s.f. (Peior.) Fată sau femeie neserioasă, care bate toată ziua drumurile fără să facă nimic util. — *Golan + suf. -că.*

GOLAȘ, -Ă, golași, -e, adj. 1. (Despre păsări) Care este lipsit de pene (pe întregul corp sau pe o parte a lui); (despre animale) care este lipsit de păr; *gol²*. ♦ (Înv.; despre oameni) *Gol² (I 1)*. **2.** (Despre copaci, crengi) Care este lipsit de frunze; *gol²*. **3.** (Despre suprafețe, terenuri, regiuni) Care este lipsit de vegetație; *gol²*. — *Gol² + suf. -aș.*

GOLAVERĂJ, golaveraje, s.n. Raportul sau diferența dintre golurile marcate și cele permise de o echipă la unele jocuri sportive, care departajează între ele două echipe aflate la egalitate de puncte. — Din fr. *goal-average*.

GOLĂNEL, golănei, s.m. (Fam.) Diminutiv al lui *golan*. — *Golan + suf. -el.*

GOLĂNEȘC, -EĂSCĂ, golănești, adj. Care aparține golanului, specific golanului, de golan. — *Golan + suf. -eșc.*

GOLĂNEȘTE adv. În felul golanilor, ca golanii. — *Golan + suf. -ește.*

GOLĂNET, -EĂȚĂ, golăneți, -e, s.m. și f. (Rar) Persoană îmbrăcată prost, săracăcios sau sumar. — *Golan + suf. -eț.*

GOLĂNIE, golării, s.f. Faptă, vorbă, atitudine de golan. — *Golan + suf. -ie.*

GOLĂNIME s.f. Multime de golani, totalitate golanilor. — *Golan + suf. -ime.*

GOLĂTATE s.f. (Rar) Goliciune; sărăcie. — *Gol² + suf. -ătate.*

GOLDÂN, goldani, s.m. Varietate de prun originară din Grecia (*Prunus insititia*). — Din *goldană* (derivat regresiv).

GOLDÂNĂ, goldane, s.f. Fructul goldanului, de formă aproape sferică, cu pielea subțire și cu miezul galben, zemos și dulce. — Et. nec.

GOLF¹ s.n. **1.** Joc sportiv, între două sau patru persoane, care constă în introducerea unei mingi mici și dure în mai multe găuri succesive (aflate pe un teren special) prin lovirea ei cu o crosă. **2.** (În sintagma) *Pantaloni golf* = pantaloni largi, legați strâns dedesubt genunchiului. — Din engl., fr. *golf*.

GOLF², golfuri, s.n. Parte a unui ocean, a unei mări sau a unui lac care pătrunde în uscat. — Din fr. *golfe*.

GOLGHETER, golgheteri, s.m. Sportiv care marchează cele mai multe goluri în cursul unei competiții sportive. — Din engl. *goal-getter*.

GOLÍ, golesc, vb. IV. **1.** Tranz. A scoate sau a consuma întregul conținut dintr-un vas, recipient, spațiu etc.; a deșerta. ♦ Refl. pas. (Despre vase, recipiente, spații etc.) A rămâne *gol²*, fără ființe, pustiu. **2.** Refl. (Fam.; despre ființe) A evacua fecalele sau urina. — Din *gol²*.

GOLIÁRD, goliarzi, s.m. Poet medieval de limbă latină, rătăcitor, care cânta bucuria de a trăi. [Pr.: -li-ard] — Din fr. *goliard*.

GOLIÁRDIC, -Ă, goliardici, -ce, adj. Caracteristic goliarzilor, de goliard. [Pr.: -li-ar-] — *Goliard + suf. -ic.*

GOLICICĂ, golicice, s.f. Plantă cu glabră cu frunzele sinuoase dințate (*Myagrurn perfoliatum*). — *Gol + suf. -icică.*

GOLICIUNE, golicuni, s.f. 1. Starea omului *gol²*; *p. ext.* părțile goale ale trupului. ♦ Starea unui loc *gol²*, lipsit de vegetație, sărac, pustiu. **3.** Fig. Aspectul real (și neplăcut, crud) al unui lucru, al unei soluții etc. — *Gol² + suf. -iciune.*

GOLÍRE, goliri, s.f. Acțiunea de a (*se*) *goli* și rezultatul ei; deșertare. — V. *goli*.

GOLOGÁN, gologani, s.m. (În trecut) Monedă de aramă (în valoare de 10 bani); *p. gener.* (sens curent) monedă de mică valoare; ban. — Et. nec.

GOLOGÁNÍ, gologănesc, vb. IV. Tranz. (Rar) A înșela pe cineva luându-i banii, gologanii. — Din *gologan*.

GOLOMÁT s.m. v. *golomoz¹*.

GOLOMÓZ¹ s.m. Plantă erbacee perenă din familia gramineelor, cu flori roșietice sau violete, cultivată ca plantă furajeră (*Dactylis glomerata*). [Var.: *golomăt* s.m.] — Et. nec.

GOLOMÓZ² s.n. v. *gălămoz*.

GOLÚT, -Ă, goluți, -e, adj. Diminutiv al lui *gol²*. — *Gol² + suf. -uț.*

GOMÁJ s.n. (Tehn.) Blocare a segmentilor în canalele din piston, ca urmare a depunerii reziduurilor de ardere. — Din fr. *gommage*.

GÓMÁ¹, gome, s.f. 1. Tumoare nodulară infecțioasă sau parazită, care apare pe piele, în ficat etc. **2.** Secreție mucilaginoasă produsă de unele plante sub acțiunea bacteriilor parazite. — Din fr. *gomme*.

GÓMÁ² s.f. (Cu sens colectiv) Persoane care aparțin lumii elegante, societății cu pretenții de distincție; (fam.) eleganță excesivă, pretențioasă (în vestimentație). — Cf. *gomá¹*.

GOMENÓL s.n. Lichid medicamentos uleios, incolor sau gălbui, de natură vegetală, întrebuințat ca antiseptic (al căilor nazale). — Din fr. *goménol*.

GOMÓS, -OÁSĂ, gomoși, -oase, s.m. și f., adj. (Fam.) (Persoană) care se remarcă printr-o eleganță excesivă (și plină de pretenții). — Din fr. *gommeux*.

GONÁCI, gonaci, s.m. 1. (Pop.) Hăitaș². **2.** (Rar) Cal sprinten, care fuge repede. **3.** Călăreț ușor înarmat în vechea armată, care de obicei îndeplinea misiuni de cercetare. — *Goni + suf. -aci.* Cf. *bg. gonáč*.

GONÁDĂ, gonade, s.f. Glandă sexuală sau reproducătoare care produce gameți și secretă hormon. — Din fr. *gonade*.

GONADOTRÓP, gonadotropi, adj. (Biol.) (În sintagma) *Hormon gonadotrop* = hormon secretat de hipofiză, cu acțiune stimulatorie asupra glandelor sexuale. — Din fr. *gonadotrope*.

GONÁȘ, gonași, s.m. (Rar) Hăitaș². — *Goni + suf. -aș.*

GONDOLÁ¹, gondolez, vb. 1. Tranz. A bomba (o tablă, un placaj etc.). — Din fr. *gondoler*.

GONDOLÁ², gondolez, vb. 1. Refl. (Rar) A se mișca unduindu-se. — Din *gondolá*.

GONDOLÁRE¹, gondolări, s.f. Acțiunea de a *gondolá¹*. — V. *gondolá¹*.

GONDOLÁRE², gondolări, s.f. Acțiunea de a *se gondolá²*. — V. *gondolá²*.

GONDÓLĂ, gondole, s.f. 1. Barcă lungă, puțin adâncă, cu fundul plat, cu prora și pupa ridicată și încovoiate, manevrată cu o singură vâslă, folosită la Veneția. **2.** Raft, suport în formă de gondolă (**1**) pe care este așezată marfă într-un magazin cu autoservire. **3.** Nacelă în care se află motorul unui dirijabil. — Din it. *gondola, fr. gondole*.

GONDOLÉTĂ, gondolete, s.f. (Rar) Gondolă mică. — Din it. *gondoletta*.

GONDOLIÉR, gondolieri, s.m. Bărbat care conduce o gondolă (**1**). [Pr.: -li-er] — Din it. *gondoliere*.

GONDOLIÉRĂ, gondoliere, s.f. Cântec al gondolierilor. [Pr.: -li-e-] — Din *gondolier*.

GONFALÓN, gonfaloane, s.n. Steag de război în Evul Mediu, cu partea liberă despăcată în trei sau patru cozi. — Din fr. *gonfalon*.

GONFALONIÉR, gonfalomieri, s.m. 1. Purtătorul steagului sau insignelor unui stat, unui oraș, unei instituții în vechile republici italiene. **2.** Numele unor magistrați superiori din vechile republici italiene. — Din it. *gonfaloniere*.

GONFLÁ, gonfléz, vb. 1. Tranz și refl. A (*se*) umfla (**1**). ♦ Refl. (Despre cavități anatomice) A-și mări volumul prin îmbibare cu un lichid organic. — Din fr. *gonfler*.

GONFLÁBIL, -Ă, gonflabili, -e, adj. (Despre obiecte cu pereți elastici sau plianți) Care se poate umfla (**1**). — *Gonfla + suf. -bil*.

GONFLÁNT s.n. Substanță care poate fi absorbită de un material coloidal provocând umflarea acestuia. — Din fr. *gonflant*.

GONFLÁRE, gonflări, s.f. Umflare. — V. *gonfla*.

GONFLÁT, -Ă, gonflați, -te, adj. Umflat. — V. *gonfla*.

GONG, gonguri, s.n. Disc de metal care, lovit cu un ciocănel special, produce un sunet caracteristic, fiind întrebuințat ca instrument muzical sau de chemare, de semnalizare. ♦ Sunet emis (ca semnal) de acest disc. — Din fr., engl. *gong*.

GONGÓRIC, -Ă, gongorici, -ce, adj. Care aparține gongorismului, privitor la gongorism, specific gongorismului. — Din fr. *gongorique*.

GONGORÍSM s.n. Stil afectat, prețios, excesiv metaforic, care caracterizează unele producții literare. — Din fr. *gongorisme*.

GONÍ, gonesc, vb. IV. 1. Tranz. A fugi după cineva, a urmări în fugă (pentru a prinde, pentru a face să se grăbească etc.); a fugări; *spec.* a alunga vânatul spre locul de pândă al vânătorilor. ♦ Refl. recip. *Păsările se goneau printre ramuri*. ♦ Fig. (Înv.) A urmări (o țintă, un ideal). **2.** Tranz. A alunga, a izgoni. **3.** Intrans. A alerga, a fugi. **4.** Refl. și intrans. (Despre vitele cornute) A se împerechea pentru reproducere. — Din sl. *goniti*.

GONIDE, gonidii, s.f. Celulă verde de algele care trăiește în simbioză cu anumite ciuperci, formând împreună licheni. — Din fr. *gonidie*.

GONIOMÉTRIC, -Ă, goniometrici, -ce, adj. Care aparține goniometriei, privitor la goniometrie. [Pr.: -ni-o-] — Din fr. *goniométrique*.

GONIOMETRIE s.f. Ramură a geometriei aplicate care se ocupă cu studiul unghiurilor și cu măsurarea valorii lor. ♦ Tehnică a măsurării valorii unghiurilor cu ajutorul goniometrului. [Pr.: -ni-o-] — Din fr. **goniometrie**.

GONIOMETRU, *goniometre*, s.n. Instrument care servește la măsurarea valorii unghiurilor. [Pr.: -ni-o-] — Din fr. **goniometre**.

GONIRE, *goniri*, s.f. Faptul de a (*se*) *goni*; alungare. — V. **goni**.

GONITOR, **-OĂRE**, *gonitori*, *-oare*, s.m. și f., adj. (Vită cornută) care are vârsta la care se poate împerechea (în vederea reproducerii). — **Goni** + suf. *-tor*.

GONIȚĂ, *gonițe*, s.f. Insectă coleopteră cu aripile negre și abdomenul galben, care înnoată învărtindu-se foarte repede la suprafața apei (*Gyrinus natator*). — **Goni** + suf. *-iță*.

GONOCIT, *gonocite*, s.n. (Biol.) Celulă germinală. — Din engl. **gonocyte**.

GONOCOC, *gonococi*, s.m. Microb patogen care provoacă blenoragia. — Din fr. **gonocoque**.

GONORÉE s.f. (Med.) Blenoragie. — Din fr. **gonorrhée**.

GOPÁC, *gopacuri*, s.n. Numele unui dans popular ucrainean cu mișcări energice, sărituri și fandări; melodie după care se execută acest dans. — Din ukr. **hopak**.

GORDIÁN, *gordiene*, adj. (În sintagma *Nod gordian* = dificultate extrem de mare, greu sau imposibil de rezolvat. [Pr.: -di-an] — Din fr. [noeud] **gordien**.

GORDÍN s.m. Soi autohton de viță-de-vie, cu boabele strugurilor ovoide, verzi-gălbui (cu puncte ruginii), folosit mai ales la producerea vinului. — Et. nec.

GORGÁN, *gorgane*, s.n. Movilă înălțată deasupra unui mormânt străvechi. — Cf. rus. *kurgan*.

GORGÓNĂ, *gorgone*, s.f. Monstru din mitologia greacă, cu înfățișare de femeie cu serpi în loc de păr, a cărei privire împietrea orice ființă. ♦ Ornamet arhitectural reprezentând capul unui astfel de monstru. — Din lat. **Gorgona**, fr. **Gorgones**.

GORILĂ, *gorile*, s.f. Maimuță antropoidă de circa doi metri, care trăiește în pădurile Africii Ecuatoriale (*Gorilla gorilla*). — Din fr. **gorille**. Cf. it. *gorilla*, germ. *Gorilla*.

GORJEÁN, **-Ă**, *gorjeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Gorj. 2. Adj. Care aparține județului Gorj sau gorjenilor (1), privitor la județul Gorj ori la gorjeni. — **Gorj** (n. pr.) + suf. *-ean*.

GORJEANCĂ, *gorjenca*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Gorj. — **Gorjean** + suf. *-că*.

GÓRNIC, *gornici*, s.m. (Reg.) 1. Pădurar; pândar. 2. (Entom.) Croitor. — Probabil din sl. ***gorinikŭ** (< *gora* „munte, pădure”).

GORNIST, *gorniști*, s.m. Soldat (sau persoană) care cântă din goarnă; trompetist. — Din rus. **gornist**.

GORŪN, *goruni*, s.m. Specie de stejar cu trunchiul drept, cu frunze ovale, lobate pe margine și cu fructul o ghindă (*Quercus petraea*). — Din bg., sb. **gorun**.

GORUNÉT, *goruneturi*, s.n. Goruniș, goruniște. — **Gorun** + suf. *-et*.

GORUNIȘ, *gorunișuri*, s.n. Pădure de goruni sau în care predomină gorunii; mulțime de goruni; gorunet, goruniște. — **Gorun** + suf. *-iș*.

GORUNIȘTE, *goruniști*, s.f. Goruniș. — **Gorun** + suf. *-iște*.

GOSPODĂRIE, *gospodări*, s.m., adj. 1. S.m. Om care posedă o gospodărie. 2. S.m., adj. (Om) care dovedește pricepere, chibzuială în conducerea unei gospodării sau a unor activități publice. 3. S.m. (Reg.) Soț (în raport cu soția sa). 4. S.m. (Înv.) Domnitor. — Din bg., sb. **gospodar**.

GOSPODĂRESC, **-EASCĂ**, *gospodărești*, adj. 1. Care aparține sau este specifică unui gospodar priceput. 2. (Rar) Conjugal. — **Gospodar** + suf. *-esc*.

GOSPODĂREȘTE adv. Ca gospodării (buni); cu chibzuială, cu pricepere. — **Gospodar** + suf. *-ește*.

GOSPODĂRI, *gospodăresc*, vb. IV. 1. Tranz., intranz. și refl. A conduce sau a face treburile unei gospodării sau, *p. ext.*, ale unei instituții, organizații etc. 2. Refl. și tranz. fact. A întemeia sau a face pe cineva să-și întemeieze o gospodărie (prin căsătorie); a (*se*) căpătu. — Din **gospodar**.

GOSPODĂRIE, *gospodării*, s.f. 1. Totalitatea bunurilor care constituie averea (imobilă) a unui locuitor, îndeosebi de la țară (și a familiei sale); casă! ♦ Unitate formată dintr-o locuință și din persoanele (înrudite) care o locuiesc, trăind în comun; persoanele (înrudite) care locuiesc împreună, având buget comun și valorificând în comun bunurile dobândite prin munca lor. 2. Activitate casnică (a gospodinei); menaj. 3. (Îleșit din uz) Unitate de producție agricolă, de prestări de servicii etc. (de stat, cooperatistă sau particulară). 4. Conducere, administrare a unui bun, a unei instituții (publice) etc.; instituție sau ansamblu de instituții care asigură această conducere, administrare. *Gospodărie comunală*. — **Gospodar** + suf. *-ie*.

GOSPODĂRIOARĂ, *gospodărioare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *gospodărie* (1). [Pr.: -ri-oa-] — **Gospodărie** + suf. *-ioară*.

GOSPODĂRIRE, *gospodăririi*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *gospodări*; administrare, conducere. — V. **gospodări**.

GOSPODĂRIT, **-Ă**, *gospodăriți*, *-te*, adj. (Despre oameni) Care și-a întemeiat o gospodărie (1) sau care își conduce cu pricepere, cu chibzuială gospodăria. — V. **gospodări**.

GOSPODĂRÓS, **-OĂSĂ**, *gospodăroși*, *-oase*, adj. (Despre oameni) Care dovedește pricepere și chibzuială în conducerea unei gospodării, a unei instituții, organizații etc. — **Gospodar** + suf. *-os*.

GOSPODÍNĂ, *gospodine*, s.f. Femeie care se ocupă cu treburile gospodăriei, ale casei familiale; casnică. ♦ Femeie pricepută în treburile gospodăriei, ale casei familiale. ♦ (Adjectival) Femeie foarte gospodină. ♦ Stăpâna unei gospodării. — Din sl. **gospodini**.

GOSTÁT, *gostaturi*, s.n. (Îleșit din uz) Gospodărie (agricolă) de stat. — **Go**[spodărie agricolă de] **stat**.

GOȘTINĂR, *goștinari*, s.m. Slujbaş însărcinat cu încasarea goștinei. — **Goștină** + suf. *-ar*.

GÓȘTINĂ, *goștini*, s.f. (În Evul Mediu în Țara Românească și în Moldova) Dare care se percepea în oi, porci sau vaci. — Et. nec.

GOT, *goți*, s.m. (La pl.) Popor migrator germanic, originar din Scandinavia, care s-a stabilit în sec. III pe teritoriul dintre Carpați și Don; (și la sg.) persoană aparținând acestui neam. — Din fr. **Goths**, lat. **Gothus**.

GOTCÁN, *gotcani*, s.m. (Ornit.; reg.) Cocos-de-munte. — **Gotcă** + suf. *-an*.

GÓTCĂ, *gotce*, s.f. (Reg.) Femeiușca cocoșului-de-munte; găină-sălbatică.

♦ *Roșu ca* (sau *cum e*) *gotca* sau *roșu gotcă* = foarte roșu. — Din ukr. **gotka**.

GÓTIC, **-Ă**, *gotici*, *-ce*, adj. Al goștilor, privitor la goși. ♦ *Scriere gotică* sau *litere gotice*, *alfabet gotic* = scriere, litere sau alfabet cu caractere ascuțite, întrebunțate, în Evul Mediu, în Apusul Europei, astăzi mai ales în Germania. *Stil gotic* = stil arhitectural apărut în sec. XII în Europa occidentală, caracterizat prin predominarea formelor arhitectonice înalte și zvelte, prin arcuri și bolți ogivale, contraforturi, vitralii și un număr mare de sculpturi în piatră. *Artă gotică* = formă de artă răspândită în Europa începând din sec. XII. ♦ (Construit) în stil gotic. — Din fr. **gothique**, lat. **gothicus**.

GOZ, *gozuri*, s.n. (Reg.; cu sens colectiv) Resturi nefolositoare de materii vegetale; *p. gener.* gunoi, murdărie. [Var.: **gózurá** s.f.] — Din magh. **gaz**.

GÓZURĂ s.f. v. **goz**.

GRĂBĂ s.f. Tendință, intenție, dorință de a face ceva sau de a ajunge undeva cât mai repede; iuteală, viteză (mare) cu care se face ceva; zor!, grăbire. ♦ Loc. adv. *În grabă* sau *în graba mare* = grabnic, repede. — Din **grăbi** (derivat regresiv).

GRĂBEN, *grabene*, s.n. Porțiune scufundată a scoarței terestre, de formă alungită și mărginită de falii paralele. — Din germ. **Graben**, fr. **graben**.

GRĂBNIC, **-Ă**, *grabnici*, *-ce*, adj. (Adesea adverbial) Care se grăbește, care arată grabă; care se întâmplă repede, pe neașteptate; care nu poate aștepta, nu poate întârzi, care trebuie făcut fără întârziere. *Mers grabnic*. *Moarte grabnică*. *Treabă grabnică*. — **Grabă** + suf. *-nic*.

GRAD, *grade*, s.n. 1. Nume dat mai multor unități de măsură pentru diverse mărimi (variabile), în cadrul unor sisteme sau scări de reper. *Grad centesimal*. *Grad de latitudine*. ♦ *Grad de libertate* = indice care arată posibilitățile de mișcare ale (elementelor) unui sistem mecanic. 2. (Mat.) Exponential sau suma exponenților mării literale a unui monom; cel mai mare dintre exponenții monoamelor care alcătuiesc un polinom. ♦ *Ecuatie de gradul întâi* (sau *al doilea etc.*) = ecuație a cărei necunoscută e la puterea întâi (sau a doua etc.). 3. Fiecare dintre diviziunile în care se împarte un sistem sau o scară de reper, de măsură. 4. Valoare a unei mărimi, considerată în raport cu o valoare de referință. ♦ *Grad alcoolic* = fiecare dintre procente de alcool pur din volumul unui lichid alcoolic. 5. Etalon sau criteriu de apreciere a felului cum se realizează un proces tehnic, o însușire a unui material etc. 6. (În sintagma) *Grad de comparație v. comparație*. 7. (Urmat de determinări) Treaptă, nivel, stadiu (într-un proces, într-o situație etc. dată). ♦ *Grad de rudenie* = raportul de apropiere între rude. ♦ Loc. adv. *În ultimul grad* = în stadiul cel mai avansat, cel mai grav. 8. Fiecare dintre treptele sistemului de organizare a unor instituții; fiecare dintre treptele ierarhiei unor funcții; *p. ext.* loc pe care îl ocupă cineva în ierarhia unor funcții; persoană care ocupă o anumită funcție în această ierarhie. — Din fr. **grade**, lat. **gradus**, germ. **Grad**.

GRADĂ, *gradez*, vb. I. Tranz. 1. A marca gradele (3), a împărți în grade (un instrument sau o scară de măsură). 2. A repartiza, a împărți, a eșalona în raport cu o scară, cu un punct de reper, cu un etalon. ♦ Expr. *A gradă o pedeapsă* = a fixa o pedeapsă în raport cu gravitatea culpei. — Din fr. **grader** (după fr. *grader*).

GRADĂRE, *gradări*, s.f. Acțiunea de a *grada* și rezultatul ei. — V. **grada**.

GRADÁT¹, *gradați*, s.m. Militar care are un grad inferior celui de ofițer. — Din fr. **gradé**.

GRADÁT², **-Ă**, *gradați*, *-te*, adj. 1. (Despre aparate, instrumente etc.) Împărțit în grade (3). 2. Care suie sau coboară treptat, care are loc, se produce într-o succesiune ascendentă sau descendentă. — V. **grada**.

GRADĂȚIE, *gradații*, s.f. 1. Creștere sau descreștere treptată, progresivă, înaintare succesivă (a unui proces, a unui fenomen, a unei acțiuni etc.). 2. Fiecare dintre diviziunile care se găsesc pe suportul unui instrument de măsură cu scări gradate. 3. Figură de stil constând în trecerea treptată, ascendentă sau descendentă, de la o idee la alta. ♦ (Pict.) Trecere treptată de la o nuanță la alta. 4. Fiecare dintre treptele de încădrare pe care se află un salariat în cadrul gradului său, acordată pe baza vechimii în serviciu și a aportului în muncă; *p. ext.* spor de salariu care corespunde fiecăreia dintre aceste trepte. — Din fr. **gradation**, lat. **gradatio**.

GRĂDEL s.n. Pânză albă de bumbac cu dungi longitudinale, folosită pentru lenjerie. — Din germ. **Gradel**.

GRADÉN, *gradene*, s.n. 1. Treaptă înaltă, așezată la baza unui edificiu. 2. Fiecare dintre treptele unui amfiteatru, stadion etc., pe care sunt așezate băncile sau scaunele. [Pl. și: *gradenuri*] — Din fr. **gradin**.

GRADIÉNT, *gradiéni*, s.m. 1. (Mat.) Variație pe unitatea de lungime a unei mărimi scalare. 2. Variație a unui element meteorologic (temperatură, presiune) în funcție de distanță. ♦ Mărimă care indică creșterea medie a temperaturii spre centrul Pământului. 3. Mărimă variabilă a unor factori ecologici. [Pr.: *-di-ent*] — Din fr. **gradient**.

GRADIÉR, *gradiere*, s.n. Construcție folosită la răcirea apei necesare instalațiilor energetice. [Pr.: *-di-er*] — Din germ. **Gradier**[werk].

GRADINĂ, *gradine*, s.f. Daltă specială din oțel folosită la cioplirea unor roci pentru realizarea unor elemente de construcție decorative. [Acc. și: *grădină*] — Din it. **gradina**.

GRADUÁL¹, *graduale*, s.n. (Muz.) Cânt gregorian în liturghia catolică. ♦ Carte de cântece pentru liturghie la catolici. [Pr.: *-du-al*] — Din it., lat. **graduale**.

GRADUÁL², *-Ă, graduali, -e, adv.* Care crește sau descrește treptat. [Pr.: *-du-al*] — Din fr. **graduel**, engl. **gradual**.

GRAF¹, *grafi*, s.m. (Rar) Conte (german). — Din germ. **Graf**.

GRAF², *grafuri*, s.n. (Mat.) Ansamblu a două mulțimi disjuncte, între care s-a stabilit o corespondență. ♦ *Teoria grafurilor* = disciplină care studiază proprietățile și aplicațiile grafurilor. [Pl. și: *grafe*] — Din fr. **graphe**, engl. **graph**.

GRAFIȚI s.n. pl. (Arheol.) Inscripție sau desen executat prin zgâriere pe monumentele antice. ♦ (Sens curent) Inscripții sau desene zgâriate pe pereți. — Din it. **graffito**.

GRĂFIC, *-Ă, grafici, -ce, adj.*, s.n., s.f. I. Adj. 1. Referitor la metoda de a reprezenta prin desen (linii, puncte, figuri etc.) o mărime, variația unei mărimi sau raportul dintre două sau mai multe mărimi variabile; care aparține acestei metode. 2. Care ține de sau privitor la felul în care se realizează o tipăritură. II. 1. S.n. Reprezentare prin desen a unei mărimi, a variației unei mărimi sau a raportului dintre două sau mai multe mărimi variabile; reprezentare prin linii, figuri geometrice, hărți etc. a unor date din diverse domenii de activitate. 2. S.f. Ramură a artei plastice la baza căreia se află desenul de sine stătător și care folosește diverse procedee tehnice și diferite materiale. — Din fr. **graphique**.

GRAFÉM, *grafeme*, s.n. Semn vizual al unui sunet. — Din fr. **graphème**.

GRAFICIAN, *-Ă, graficieni, -e, s.m. și f.* Persoană care se ocupă cu grafica. [Pr.: *-ci-an*] — **Grăfic(ă)** + suf. *-ian*.

GRAFIE, *grafii*, s.f. Mod de redare în scris a cuvintelor; scriere. ♦ Fel specific de a scrie al cuiu; scris¹. ♦ Linie specifică a unui desen, care caracterizează pe autorul lui. — Din fr. **graphie**.

GRAFIT s.n. Carbon natural aproape pur, cristalizat în sistemul hexagonal, de culoare cenușie-negru și cu luciu metalic, având numeroase utilizări în industrie. — Din fr. **graphite**.

GRAFITIZĂ, *grafitizez*, vb. I. Tranz. A separa grafitul din combinațiile chimice ale carbonului. — **Grafit** + suf. *-iza*. Cf. germ. *graphitieren*.

GRAFITIZĂRE, *grafitizezi*, s.f. Acțiunea de a **grafitiza**. — V. **grafitiza**.

GRAFITIZĂTĂ, *grafitizezate*, adj. (Despre fontă) Care a fost purificată prin separarea grafitului. — V. **grafitiza**.

GRAFITOS, *-OASĂ, grafitosi, -oase, adj.* Care conține grafit, cu aspect de grafit. — Din fr. **graphiteux**.

GRAFOFÓN, *grafofoane*, s.n. Fonograf la care sunetele erau înregistrate pe cilindri. — Din fr. **graphophone**.

GRAFOLÓG, *-Ă, grafologi, -ge, s.m. și f.* Persoană care se ocupă cu grafologia. — Din fr. **graphologue**.

GRAFOLÓGIC, *-Ă, grafologici, -ce, adj.* Care aparține grafologiei, privitor la grafologie. — Din fr. **graphologique**.

GRAFOLOGIE s.f. Studiul particularităților individuale ale scrisului, pentru stabilirea autenticității unor acte, a unor iscălituri, a caracterului unei persoane etc. — Din fr. **graphologie**.

GRAFOMÁN, *-Ă, grafomani, -e, adj.*, s.m. și f. (Om) stăpânit de grafomanie. ♦ Reclamagiu¹. — Din **grafomanie** (derivat regresiv).

GRAFOMANIE s.f. Tendință patologică de a scrie mult și fără rost. — Din fr. **graphomanie**.

GRAFOMÉTRU, *grafometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea unghiurilor de pe teren, folosit în ridicarea de planuri. — Din fr. **graphomètre**.

GRAFOSPÁSM, *grafospasme*, s.n. (Med.) Crampa scriitorului. — Din engl. **graphospasm**.

GRAF-PLÓTTER, *graf-plottere*, s.n. (Electron., Inform.) Dispozitiv periferic prin intermediul căruia se poate genera o imagine grafică pe un suport material; plotter. [Pr.: *-plotăr*] — Din engl. **graph-plotter**.

GRAHÁM s.n. (În sintagma *Pâine (de) graham* = pâine dietetică făcută din făină integrală (fără sare). [Acc. și: *gráham*] — Din germ. **Graham**[brot].

GRAI, *graiuri*, s.n. 1. Glas, voce. ♦ Loc. adv. *Înt-un grai* = într-un glas, toți deodată. ♦ Expr. *A prinde* (sau *a da*) *grai* = a începe sau a se hotărî să vorbească. *A-i pieri* (sau *a-și pierde*) *graiul* = a nu mai putea să vorbească (de emoție, de frică etc.), a amuți; a nu mai avea ce să spună. 2. Facultatea de a vorbi. ♦ Loc. adv. *Prin*

viu grai = oral. 3. Limbă. ♦ Fel de a vorbi. 4. Unitate lingvistică subordonată dialectului, caracteristică pentru o regiune mai puțin întinsă; *p. ext.* dialect. 5. (Rar) Vorbă, cuvânt. — Din **grăi** (derivat regresiv).

GRÁIFÉR s.n. v. **graifer**.

GRÁIFER, *graifere*, s.n. 1. Organ al unor mașini de cusut care are rolul de a prinde, de a deplasa etc. așa. 2. Benă (de transportat, de ridicat) prevăzută cu cablu. [Var.: *gráifăr* s.n.] — Din germ. **Greifer**.

GRAJD, *grajduri*, s.n. Construcție sau încăpere special amenajată pentru adăpostirea animalelor domestice mari. — Din sl. **grazdĭ**.

GRAM, *grame*, s.n. Unitate de măsură pentru masa (ori greutatea) unui corp, egală cu a mia parte dintr-un kilogram. ♦ *Gram-forță* = unitate de măsură pentru forță, egală cu a mia parte dintr-un kilogram-forță. — Din fr. **gramme**.

GRAMÁJ, *gramaje*, s.n. Masă (ori greutate), exprimată în grame, pe care o are sau trebuie să o aibă o parte dintr-un material. — Din fr. **grammage**.

GRAMÁTIC, *gramatici*, s.m. Gramatician. — Din ngr. **ghrammatikós**, lat. **grammaticus**.

GRAMÁTICAL, *-Ă, gramaticali, -e, adj.* Care aparține gramaticii, privitor la gramatică. — Din fr. **grammatical**, lat. **grammaticalis**.

GRAMÁTICALIZĂ, pers. 3 *gramaticalizează*, vb. I. Refl. (Despre cuvinte cu sens lexical) A ajunge să exprime o relație gramaticală, să capete rolul unui instrument gramatical. — Din fr. **grammaticaliser**.

GRAMÁTICALIZĂRE, *gramaticalizări*, s.f. Faptul de a se **gramaticaliza**. — V. **gramaticaliza**.

GRAMÁTICĂ, *gramatici*, s.f. Ansamblu de reguli cu privire la modificarea formelor cuvintelor și la îmbinarea lor în propoziții; ramură a lingvisticii care studiază structura gramaticală a unei limbi sau, *p. ext.*, elementele constitutive ale unei limbi. ♦ Manual care studiază aceste elemente. — Din lat. **grammatica**.

GRAMÁTICIAN, *-Ă, gramaticieni, -e, s.m. și f.* Persoană specializată în studii de gramatică; autor de manuale, tratate sau studii de gramatică; gramatic. [Pr.: *-ci-an*] — **Gramatică** + suf. *-ian* (după fr. *grammairien*).

GRAMIÉRĂ, *gramiere*, s.f. Balanță specială în formă de sferă de cerc folosită în industria hârtiei și a celulozei la determinarea gramajului. [Pr.: *-mi-e-*] — **Gram** + suf. *-ieră*.

GRAMINÉE, *graminee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee (rar lemnoase) monocotiledonate, cu rădăcina fasciculată, cu tulpina formată din noduri și internoduri, cu inflorescența în formă de spic; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **graminée**.

GRAMOFÓN, *gramofoane*, s.n. Aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe o placă, prevăzut cu o doză de redare cu ac și cu o pâlnie de rezonanță. — Din fr. **gramophone**, germ. **Grammophon**.

GRÁMOLÁ, *gramole*, s.f. Dispozitiv pentru frământarea și omogenizarea mecanizată a aluatului. — Din it. **gramola**.

GRANÁT¹, *granați*, s.m. Plantă erbacee aromatică cu frunze lobate și cu flori albe sau galbene (*Chrysanthemum parthenium*) — Et. nec.

GRANÁT², *granate*, s.n. Silicat natural de calciu, de magneziu, de fier, de mangan, de aluminiu sau de crom, întrebuințat ca piatră de șlefuit sau, în stare pură (de culoare roșie), ca piatră semiprețioasă. — Din germ. **Granat**.

GRANÁTÁ s.f. v. **grenadă**.

GRANDILOCVÉNT, *-Ă, grandilocvenți, -te, adj.* (Despre stil, exprimare, expresii etc.) Plin de emfază; pompos, umflat, bombastic. — Din fr. **grandiloquent**. **GRANDILOCVÉNTĂ** s.f. Folosire afectată de cuvinte sau de fraze bombastice, umflate. — Din fr. **grandiloquence**.

GRANDIÓS, *-OASĂ, grandioși, -oase, adj.* Măreț, impunător (prin proporțiile sale). [Pr.: *-di-os*] — Din fr. **grandiose**, it. **grandioso**.

GRANDIOZITÁTE, *grandiozități*, s.f. (Înv.) Grandoare, măreție. [Pr.: *-di-o-*] — **Grandios** + suf. *-itate*.

GRANDOÁRE, *grandori*, s.f. Aspect măreț, maiestuos, falmic, impunător; măreție, grandiozitate. — Din fr. **grandeur**.

GRANDOMÁN, *-Ă, grandomani, -e, s.m. și f.* Persoană care suferă de grandomanie; megaloman. — Din **grandomanie** (derivat regresiv).

GRANDOMANIE s.f. Mania de a se crede om însemnat, valoros, de a-și acorda o importanță nejustificată; megalomanie. — Cf. fr. *grand*, rom. *manie*.

GRÁNGOR s.m. v. **grangur**.

GRÁNGUR, *granguri*, s.m. 1. Pasăre cântătoare migratoare, cu penele galbene-aurii pe corp și negre pe aripi și pe coadă (la bărbătuș) ori de culoare verzuie pe corp, cu pânțele albe și aripile sure (la femelă) (*Oriolus oriolus*). 2. (Peior.) Persoană care ocupă o poziție socială sau politică înaltă; ștab. [Var.: (pop.) **gángur**, **grángor**, **grángure** s.m.] — Lat. **galgulus** (= *galbulus*).

GRÁNGURE s.m. v. **grangur**.

GRÁNIC, *granice*, s.n. 1. Bigă specială folosită pe șlepuri. 2. Trolui folosit în operațiile de foraj. — Din germ. **Kranich**.

GRÁNIT, (2) *granituri*, s.n. 1. Rocă eruptivă foarte dură, granuloasă, folosită în construcții. 2. Varietate dintr-o astfel de rocă. — Din fr. **granite**.

GRÁNITIC, *-Ă, granitici, -ce, adj.* Care este format din granit, care are înfățișarea (și țaria) granitului. — Din fr. **granitique**.

GRANITIZĂRE s.f. Proces natural de formare a rocilor granitice. — După fr. **granitisation**.

GRĂNIȚĂ, *granițe*, s.f. Limită care desparte două state; frontieră, hotar, limită teritorială. ⇨ *Peste (sau dincolo de) graniță* = în străinătate. ♦ P. gener. Fig. Limită, margine. — Din bg., sb. **granica**.

GRANIVÓR, *-Ă*, *granivori*, *-e*, adj., s.m. și f. (Pasăre) care se hrănește cu semințe și grăunțe. — Din fr. **granivore**.

GRANODIORÍT, (2) *granodiorite*, s.n. 1. Rocă granulară cu structură intermediară între granit și diorit, folosită ca piatră de pavaj și de construcție. 2. Varietate dintr-o astfel de rocă. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **granodiorite**.

GRANULĂ, *granulez*, vb. I. Tranz. A transforma în granule un material compact sau pulverulent. — Din fr. **granuler**.

GRANULĂR, *-Ă*, *granulari*, *-e*, adj. Care se compune din granule, care are aspect de granule, cu granule: granulos. — Din fr. **granulaire**.

GRANULĂRE, *granulări*, s.f. Acțiunea de a *granula* și rezultatul ei. — V. **granula**.

GRANULĂT, *-Ă*, *granulați*, *-te*, adj. Care a fost transformat în granule; compus din granule; care are aspect de granule. — V. **granula**. Cf. fr. *granulé*.

GRANULATÓR, *granulatoare*, s.n. Mașină folosită pentru granulara (și sortarea) materialelor dure. — Din fr. **granulateur**.

GRANULĂȚIE, *granulații*, s.f. 1. Structura în granule a unui material granular. 2. Leziune organică formată din mici tumori, care apar mai ales la suprafața membranelor mucoase și seroase. — Din fr. **granulation**.

GRANULĂ, *granule*, s.f. 1. Particulă solidă mică care intră în componența unui corp solid cu structură eterogenă sau care rezultă din sfărâmarea, tăierea etc. unui corp solid. 2. Pastilă conținând un amestec de substanțe medicamentoase încorporate într-o masă zaharoasă. — Din fr. **granule**.

GRANULĂIE s.f. Formă gravă de tuberculoză acută, generalizată din cauza răspândirii pe cale sangvină a bacilului Koch în diverse organe; tifobaciloză. — Din fr. **granulie**.

GRANULÍT s.n. 1. Rocă metamorfică șistoașă și grăunțoasă, asemănătoare cu gnaisul. 2. Argilă artificială obținută prin arderea granulelor de argilă în cuptoare speciale și folosită ca material de construcție. — Din fr. **granulite**.

GRANULOCÍT, *granulocite*, s.n. Leucocite cu mai multe nuclee. — Din fr. **granulocyte**.

GRANULOCITÓZĂ, *granulocitoze*, s.f. (Med.) Creștere a numărului de granulocite sanguine peste valoarea normală. — Din fr. **granulocytose**.

GRANULÓM, *granuloame*, s.n. Mică tumoră inflamatorie cronică, de formă nodulară, circumscrișă, de dimensiuni reduse, apărută în urma acumulării unui număr variat de celule fagocite mari. ♦ Tesut inflamator care apare la rădăcina unui dinte în urma unui abces cronic. — Din fr. **granulome**.

GRANULOMÉTRIC, *-Ă*, *granulometrici*, *-ce*, adj. Care aparține granulometriei, privitor la granulometrie. — Din fr. **granulométrique**.

GRANULOMETRIE s.f. Determinare a granulozității unui material granular. — Din fr. **granulométrie**.

GRANULÓS, *-OĂȘĂ*, *granuloși*, *-oase*, adj. Granular. — Din fr. **granuleux**.

GRANULOZITĂTE, *granulozități*, s.f. Structura unui material granular din punctul de vedere al repartiției procentuale a granulelor componente după mărimea lor. — Din fr. **granulosité**.

GRĂPĂ¹, *grape*, s.f. Unealtă agricolă în formă de grătar cu dinți, cu discuri, cu roți stelate etc. folosită la mărunțirea, afânarea și netezirea pământului arat, la acoperirea semințelor etc.; boroană. ⇨ Expr. *A se ține grăpă de cineva* = a însoți pretutindeni pe cineva. — Cf. alb. *g rep*, *g ɛ rep ɛ* „undită, cârlig de undită”.

GRĂPĂ², *grape*, s.f. Tip de inflorescență în formă de ciorchine. — Din fr. **grappe**.

GRĂPINĂ, *grapine*, s.f. Mică ancoră cu patru brațe. — Din fr. **grappin**.

GRAPTOLÍT, *graptoliți*, s.m. (La pl.) Clasă de animale fosile care trăiau în colonii marine (*Graptolithina*); (și la sg.) animal din această clasă. — Din fr. **graptolite**, germ. **Graptolithen**.

GRAS, *-Ă*, *grăși*, *-se*, adj., s.f. 1. Adoj. 1. Care are sub piele un strat gros de grăsime; care are forme pline, rotunde, doloфан, durduľiu, rotofei. *Om gras*. ⇨ *Țesut gras* = țesut adipos. ♦ Fig. (Fam.; despre câștiguri bănești, sume de bani) Mare, însemnat. 2. Care conține multă grăsime; cu multă grăsime; gătit cu multă grăsime. *Carne grasă*. 3. (În sintagma *Acid gras* = acid care se combină cu glicerina, formând grăsimi. 4. (Despre fructe) Plin, cărnos; (despre iarbă) cu firul gros și plin de sevă. 5. (Despre pământ) Fertil, roditor. II. S.f. (În sintagma) *Grasă de Cotnari* = specie de viț-de-vie cu strugurii având boabele dese, neomogene, galbene-verzui cu pete ruginii, din care se produce un vin alb superior. III. 1. Adj., s.f. (Caracter sau literă tipografică) care are conturul mai gros decât al literelor aldine. 2. Adj. (Despre texte) Care este cules cu caractere grase (III 1.). — Lat. **grassus** (= *crassus*).

GRASEIĂ, *graseiez*, vb. I. Intranz. A pronunța sunetul „r” în mod uvular sau velar (ca francezii). [Pr.: *-se-ia*] — Din fr. **grasseyer**.

GRASEIĂT, *-Ă*, *graseiați*, *-te*, adj. Cu sunetul „r” pronunțat în mod uvular sau velar (ca francezii). [Pr.: *-se-iat*] — V. **graseia**.

GRASEIÉRE, *graseieri*, s.f. Acțiunea de a *graseia* și rezultatul ei. [Pr.: *-se-ie-*] — V. **graseia**.

GRASÉT, *grasete*, s.n. Regiune a membrului posterior la animalele mari, având ca bază rotula și țesuturile moi din jur. — Din fr. **grasset**.

GRATÉN s.n. Preparat culinar (acoperit cu pesmet) copt în cuptor. — Din fr. **gratin**.

GRĂTIE, *gratii*, s.f. Fiecare dintre verzele care se așază (paralel) în tocul (sau în fața) ușilor, ferestrelor, vitrinelor etc., alcătuind împreună un ansamblu fix sau semimobil, care servește ca măsură de siguranță sau ca motiv arhitectonic. — Lat. ***gratis** (= *cratis*).

GRATIFICĂ, *gratific*, vb. I. Tranz. A acorda cuiva o gratificație, o favoare sau o răsplată. ♦ Fig. A atribui cuiva ceva. — Din fr. **gratifier**, lat. **gratificare**.

GRATIFICĂRE, *gratificări*, s.f. Acțiunea de a *gratifica* și rezultatul ei. — V. **gratifica**.

GRATIFICĂȚIE, *gratificații*, s.f. Sumă de bani ce se acordă unui angajat peste salariu (ca recompensă). — Din fr. **gratification**, lat. **gratificatio**.

GRATINĂ, *gratinez*, vb. I. Tranz. A acoperi unele mâncăruri cu pesmet și a le coace în cuptor. — Din fr. **gratiner**.

GRATINĂRE, *gratinări*, s.f. Acțiunea de a *gratina* și rezultatul ei. — V. **gratina**.

GRATINĂT, *-Ă*, *gratinați*, *-te*, adj. (Despre preparate culinare) Acoperit cu pesmet (copt). — V. **gratina**.

GRĂTIS adj. invar., adv. Fără plată, fără bani, în mod gratuit. ⇨ *Pe gratis* = a) fără plată; b) fig. fără motiv, în mod nejustificat. — Din fr. **gratis**, lat. **gratis**.

GRATITÚDINE, *gratitudini*, s.f. Recunoștință. — Din fr. **gratitude**, lat. **gratitudo**, *-inis*.

GRATUIT, *-Ă*, *gratuiți*, *-te*, adj. Care nu costă nimic, care este dat sau primit fără nicio plată. ♦ Fig. Care se dovedește inutil, nejustificat. — Din fr. **gratuit**, lat. **gratuitus**.

GRATUITĂTE, *gratuități*, s.f. Înșușirea de a fi gratuit, de a nu costa nimic. ♦ (Concr.) Obiect (mai ales cărți) oferit în mod gratuit unei persoane de către instituția sau întreprinderea în care se elaborează sau se confecționează astfel de obiecte. ♦ Fig. (La sg.) Inutilitate, zădărnicie sau netemeinicie a unei acțiuni, a unei fapte etc.; (la pl.) fapte, vorbe, atitudini care se dovedesc inutile sau nejustificate. [Pr.: *-tu-i-*] — Din fr. **gratuité**, lat. **gratuitas**, *-atis*.

GRATULĂ, *gratulez*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. (Rar) A (se) felicita; a (se) lăuda. — Din lat. **gratulari**, it. **gratulare**.

GRATULĂRE, *gratulări*, s.f. (Rar) Felicitare. — V. **gratula**.

GRATULĂȚIE, *gratulații*, s.f. (Rar) Felicitare. — Din lat. **gratulatio**.

GRĂȚIĂ, *grățiez*, vb. I. Tranz. A acorda unui condamnat iertarea, parțială sau totală, în executarea pedepsei, printr-un act emis de șeful statului. [Pr.: *-ți-a-*] — Din fr. **gracier**. Cf. it. *graziare*.

GRĂȚIE, *grății*, s.f. 1. Drăgălășenie, finețe, gingășie demonstrate de o ființă în mișcare, atitudini etc.; atracție particulară pe care o provoacă cineva sau ceva prin aspect, mișcare etc.; farmec. ⇨ (În mitologia romană) *Cele trei grății* sau *grățiile* = cele trei zeițe considerate ca personificări ale frumuseții și gingășiei feminine. ⇨ Expr. (Peior.) *A face grății* = a) căuta să pară fermecător prin gesturi și atitudini afectate; b) a-și manifesta în mod nejustificat nemulțumirea, a face nazuri. 2. Bunăvoință, preferință, favoare de care se bucură cineva. ⇨ Expr. *A intra în grățiile cuiva* = a câștiga încrederea, bunăvoința cuiva. ♦ (Bis.) Dar acordat de Dumnezeu omului pentru mântuirea lui; har. ⇨ *Anul de grăție* ..., formulă emfatică pentru indicarea unui an calendaristic. 3. (Cu valoare de prepoziție) Datorită. — Din lat. **gratia**.

GRĂȚIÉRE, *grățieri*, s.f. Acțiunea de a *grăția* și rezultatul ei. [Pr.: *-ți-e-*] — V. **grăția**.

GRĂȚIÓS, *-OĂȘĂ*, *grățioși*, *-oase*, adj. 1. Plin de grăție (I), de gingășie, de farmec. 2. (Înv.) Binevoitor, prietenos. [Pr.: *-ți-os*] — Din lat. **gratiosus**, it. **grazioso**. Cf. fr. *gracieux*.

GRĂȚIOZITĂTE, *grățiozități*, s.f. (Rar; la sg.; adesea ir.) Politețe plină de bunăvoință; amabilitate; atitudine curtenitoare. ♦ (La pl.) Atitudine, vorbe, fapte pline de afectare; p. ext. nazuri, mofuri. [Pr.: *-ți-o-*] — Din lat. **gratiositas**, *-atis*, it. **graziosità**.

GRĂUR, *grauri*, s.m. Pasăre migratoare cu ciocul ascuțit de culoare gălbuie și cu pene negre-verzui cu pete albe (*Sturmus vulgaris*). ♦ (Adjectival; despre cai) Care are culoarea cenușie (împestritată cu pete albe). [Var.: (pop.) **grăure** s.m.] — Lat. **graulus**.

GRĂURE s.m. v. **graur**.

GRAV, *-Ă*, *gravi*, *-e*, adj. 1. Care este extrem de important prin consecințele neplăcute pe care le poate avea, care poate avea urmări rele; p. ext. important. ♦ (Despre boli, răni) Periculos, primejdios; care poate provoca moartea. 2. (Despre oameni, despre figuri, privirea sau manifestările lor) Foarte serios, sever; solemn. 3. (Despre voce, sunete, ton, timbru) Care se află la registrul cel mai jos; jos, profund, adânc, gros. 4. (În sintagma *Accent grav* = accent (orientat oblic de la stânga la dreapta) purtat în unele limbi de o vocală deschisă. — Din fr. **grave**, lat. **gravis**.

GRAVĂ, *gravez*, vb. I. Tranz. A executa prin așchiere, săpare, zgăriere etc. imagini, ornamente, litere etc. într-un material, cu ajutorul unor instrumente sau al unor mijloace tehnice speciale, pentru a obține un clișeu de imprimare sau în scop decorativ. — Din fr. **graver**.

GRAVĂRE, *gravări*, s.f. Acțiunea de a *grava* și rezultatul ei; gravură. — V. **grava**.

GRAVÁT, -Ă, gravați, -te, adj. Care a fost supus operației de gravare. — V. **grava**.
GRAVE adv. (Muz.); indică modul de executare a unei lucrări) Rar, largo.
 ◆ (Substantivat, n.) Compoziție sau parte dintr-o compoziție muzicală creată în acest tempo. [Pr.: gră-] — Cuv. it.

GRAVELĂ, gravele, s.f. (Med.) Litiază urinară. — Din fr. **gravelle**.

GRAVELÍT s.n. (Constr.) Granulit (2) — După engl. **gravel**.

GRAVID, -Ă, gravide, adj., s.f. (Femeie) care poartă un făt în cavitatea uterină; (femeie) însărcinată, (femeie) borțoasă. — Din lat. **gravidita**, fr. **gravide**.

GRAVIDIE s.f. Gravitate. — Din fr. **gravidie**.

GRAVIDITATE s.f. Starea femeii gravide din momentul concepției fătului și până la nașterea lui; starea de sarcină. — Din lat. **graviditas**, -atis, fr. **gravidité**.

GRAVIMÉTRIC, -Ă, gravimetrici, -ce, adj. Care aparține gravimetriei, privitor la gravimetrie. — Din fr. **gravimétrique**.

GRAVIMÉTRIE s.f. 1. Disciplină a geofizicii care studiază distribuția geografică a câmpului de gravitație. 2. Metodă chimică prin care se determină cantitatea unui element dintr-un amestec prin separarea lui cu ajutorul unui reactiv. — Din fr. **gravimétrie**, germ. **Gravimetrie**.

GRAVIMÉTRU, gravimetre, s.n. (Fiz.) Instrument pentru măsurarea accelerației gravitaționale. — Din fr. **gravimètre**.

GRAVITĂ, gravitez, vb. I. Intranz. A fi sau a se mișca în câmpul de gravitație al unui corp. ◆ Fig. A evolua, a avea loc, a trăi în jurul sau în vecinătatea (și sub influența) cuiva sau a ceva. — Din fr. **graviter**.

GRAVITĂȚE s.f. 1. Aspect extrem de important prin consecințele neplăcute, primejdioase pe care le poate avea. 2. Seriozitate, severitate, sobrietate extremă (în manifestări, atitudini etc.). 3. (Rar) Greutate; asprime. 4. (Impr.) Gravitație. — Din fr. **gravité**, lat. **gravitas**, -atis.

GRAVITAȚIE s.f. (Fiz.) Forță de atracție reciprocă a tuturor corpurilor din Univers, dependentă de masa și de poziția lor relativă; gravitate (4). ◆ *Câmp de gravitație* = spațiul în care un corp își exercită atracția asupra altor corpuri. *Centru de gravitație* = a) punctul de aplicație al rezultantei forțelor de gravitație exercitate asupra părților care alcătuiesc un corp; b) fig. loc în jurul (și sub influența) căruia evoluează, trăiește cineva sau ceva. — Din fr. **gravitation**.

GRAVITAȚIONAL, -Ă, gravitaționali, -e, adj. Care aparține gravitației, care se referă la gravitație, de gravitație. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **gravitationnel**.

GRAVITÓN, gravitoni, s.m. (Fiz.) Particulă ipotetică, considerată a fi cuanta câmpului de gravitație. — Din engl. **graviton**.

GRAVÓR, gravori, s.m. Specialist în gravură, persoană care se ocupă cu gravura. — Din fr. **graveur**.

GRAVŪRĂ, (3) gravuri, s.f. 1. Gravare. 2. Gen al graficii în care imaginea artistică este obținută prin reproducerea după o placă pe a cărei suprafață a fost trasat sau gravat desenul, în adâncime sau în relief. ◆ Arta sau tehnica gravurii. 3. Placă de cupru, de piatră etc. pe care s-a gravat o imagine spre a fi reproduasă; p. ext. imaginea reproduasă după o astfel de placă. — Din fr. **gravure**.

GRAZIÓSO adv. (Muz.); indică modul de executare a unei lucrări) Cu ușurință și grație. [Pr.: -tio-] — Cuv. it.

GRĂBI, grăbes, vb. IV. Refl., intranz. și tranz. A acționa sau a face pe cineva să acționeze (mai) repede; a-și iuți sau a face să-și iuțească mișcările, mersul. ◆ Tranz. A face ca o treabă, un fenomen etc. să se întâmple, să se săvârșească mai repede; a urgenta, a zori, a iuți, a accelera, a devansa. ◆ Refl. A acționa, a face ceva prea în grabă și fără prea multă chibzuială; a se pripri. — Din bg. **grabja** (se).

GRĂBIRE s.f. Acțiunea de a (se) grăbi; grabă. ◆ Loc. adv. (Înv.) *Cu (mare) grăbire* = grabnic, repede. — V. **grăbi**.

GRĂBIT, -Ă, grăbiți, -te, adj. (Despre oameni) Care se grăbește, care merge foarte repede (pentru a ajunge undeva la timp). — V. **grăbi**.

GRĂDEĂ, grădele, s.f. (Reg.) Nuia din care se împletesc unele garduri; p. ext. (la pl.) gard împletit din nuiele. [Var.: **grădelă** s.f.] — Refăcut din **grădele** (pl. lui **grădelă** < sb. **gradela**).

GRĂDELĂ s.f. v. **grădea**.

GRĂDINĂR, grădinari, s.m. Persoană care se ocupă de cultivarea unei grădini. — **Grădină** + suf. -ar.

GRĂDINĂ, grădini, s.f. 1. Suprafață de teren arabil, de obicei îngrădită, pe care se cultivă legume, flori sau pomi fructiferi, în vederea obținerii unor produse; grădinărie. ◆ Expr. *O grădină de om* = om plăcut, simpatic. 2. Suprafață de teren plantată (și amenajată cu alei, bănci etc.) care servește ca loc de agrement sau care are rol decorativ. ◆ *Grădină botanică* = instituție (științifică) dotată cu o suprafață de teren pe care sunt cultivate (în scopul prezentării și studierii) colecții de plante. *Grădină zoologică* = instituție (științifică) dotată cu o suprafață de teren pe care sunt crescute (spre a fi expuse publicului sau studiate) animale din diverse regiuni ale Pământului. ◆ *Grădină de vară* = restaurant amenajat în timpul verii în aer liber. 3. (În sintagmele) (Ieșit din uz) *Grădină de copii* = grădiniță (de copii). *Grădină sezonieră* = grădiniță de copii care funcționează în mediul rural în timpul muncilor agricole. — Din bg., sb. **gradina**.

GRĂDINĂREASĂ, grădinărese, s.f. Femeie care se ocupă de cultivarea unei grădini; soție de grădinar. — **Grădinar** + suf. -easă.

GRĂDINĂRESC, -EĂSCĂ, grădinărești, adj. Care aparține grădinarului sau grădinaritului, privitor la grădinar sau la grădinarit. — **Grădinar** + suf. -esc.

GRĂDINĂRI, grădinăresc, vb. IV. Intranz. (Rar) A se ocupa de cultivarea unei grădini. — Din **grădinar**.

GRĂDINĂRIE, (2) grădinării, s.f. 1. Grădinarit. 2. Grădină (1). — **Grădinar** + suf. -ie.

GRĂDINĂRIȚ, grădinițe, s.f. Diminutiv al lui **grădină**; grădinuță. ◆ *Grădiniță (de copii)* = instituție pentru educarea și instruirea copiilor preșcolari; grădină de copii. — **Grădină** + suf. -iță.

GRĂDINUȚĂ, grădinuțe, s.f. (Rar) Grădiniță. — **Grădină** + suf. -uță.

GRĂDIȘTE, grădiști, s.f. Ridicătură (alungită) de teren formată în lunca unui râu, datorită schimbării către vărsare a meandrelor lui. — Din sl. **gradište** „castru”.

GRĂI, grăiesc, vb. IV. Intranz. și tranz. (Pop.) A zice, a spune; a vorbi. — Din bg. **graja**, sb. **grajati**.

GRĂITÓR, -OĂRE, grăitori, -oare, adj. Care grăiește; (în special) convingător, elocvent, concludent. *Dovadă grăitoare*. [Pr.: gră-i-] — **Grăi** + suf. -tor.

GRĂJDĂR, grăjdari, s.m. Bărbat care se ocupă de îngrijirea animalelor adăpostite într-un grajd. — **Grajd** + suf. -ar.

GRĂMĂDĂ, grămezi, s.f. 1. Cantitate mare de obiecte, de materiale străne ori aflate la un loc (unele peste altele); îngrămădit. ◆ (Adverbial) În mare cantitate (la un loc), formând o grămadă (1). ◆ Expr. *A cădea (sau a se prăbuși) grămadă* = a cădea jos (în nesimțire). *A da (sau a face, a pune etc. pe cineva) grămadă (jos)* = a doborî; p. ext. a omorî (pe cineva). 2. Cantitate, număr mare de ființe (strânse, aflate la un loc); mulțime. ◆ Spec. Îngrămădire organizată de jucători la rugbi; meleu. — Din sl. **gramada**.

GRĂMĂDEALĂ, grămădeli, s.f. (Pop.) Îngrămădeală. — **Grămădi** + suf. -eală.

GRĂMĂDÍ, grămădesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) îngrămădi. — Din **grămadă**.

GRĂMĂDÍRE, grămădiri, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) grămădi și rezultatul ei; îngrămădire. — V. **grămădi**.

GRĂMĂJOARĂ, grămăjoare, s.f. Diminutiv al lui **grămadă** (1); grămăjuie. — **Grămadă** + suf. -ioară.

GRĂMĂJŪIE, grămăjuí, s.f. (Pop.) Grămăjoară. [Pr.: -ju-ie] — **Grămadă** + suf. -iue.

GRĂMĂȚÍC, grămățici, s.m. Secretar sau scriitor într-o cancelarie (domnească sau boierească). ◆ (lr.) Lingvist; gramatician. — Din ngr. **ghrammatikós**.

GRĂMĂȚÍCIE, grămățicii, s.f. (Înv.) Cancelarie. — **Grămățic** + suf. -ie.

GRĂNICÉR, grăniceri, s.m. Militar instruit pentru pază la granița unei țări; cordonas. — **Graniță** + suf. -ar.

GRĂNICERESC, -EĂSCĂ, grănicerești, adj. Care aparține grănicerilor, privitor la grăniceri. ◆ *Ținut grăniceresc* = regiune de graniță a Imperiului Habsburgic, ai cărei locuitori se bucurau de anumite privilegii în schimbul supravieții și apărării hotarelor. — **Grănicer** + suf. -esc.

GRĂPĂ, grăpez, vb. I. Tranz. A mărunți, a afâna și a netezi cu grapa¹ pământul arat (acoperind semințele); a boroni. — Din **grăpă**¹.

GRĂPĂRE, grăpări, s.f. Grăpat. — V. **grăpa**.

GRĂPĂȚ s.n. Faptul de a grăpa; grăpare, grăpătură, boronit. — V. **grăpa**.

GRĂPĂȚŪRĂ, grăpături, s.f. (Rar) Grăpat. — **Grăpa** + suf. -ătură.

GRĂPÍȘ adv. Dificil, anevoie. ◆ Expr. *Târâș-grăpiș* = cu mare greutate, anevoie. — **Grăpa** + suf. -iș.

GRĂSÁN, -Ă, grăsani, -e, adj. (Depr. sau glumeț; adesea substantivat) Augmentativ al lui **gras** (I 1). — **Gras** + suf. -an.

GRĂSÍME, (1) grăsimi, s.f. 1. Substanță unsuroasă răspândită în țesuturile animale și în plante, formând, la om și la unele animale, primul strat de sub piele, care acoperă mușchii. 2. Pată de grăsime (1). 3. Starea, însușirea unei ființe grase (I 1). — **Gras** + suf. -ime.

GRĂSULÍU, -ÍE, grăsulii, adj. Cam gras (I 1), destul de gras. — **Gras** + suf. -uliu.

GRĂSŪN, -Ă, grăsunii, -e, adj., s.m. 1. Adj. Grăsuț. 2. S.m. Porc tânăr (până la un an). — Probabil lat. ***grasso**, -onis. Cf. **gras**.

GRĂSŪȚ, -Ă, grăsuți, -e, adj. Diminutiv al lui **gras** (I 1); dolofan, durduliu, grăsun. — **Gras** + suf. -uț.

GRĂȚĂR, grătare, s.n. 1. Ansamblu de bare metalice paralele ori încrucișate sau placă de tablă găurită, alcătuită din dispozitiv folosit pentru înlesnirea pătrunderii aerului și înlăturarea cenușii (în sau din) instalațiile de ardere, pentru separarea de impurități a unor materii prime, pentru împiedicarea pătrunderii corpurilor străine în instalațiile hidrotehnice, pentru separarea bucăților mari de minereuri după mărime etc. 2. Ustensilă din metal pe care se frige carne, pește, ciuperci etc.; p. ext. friptură astfel preparată. ◆ Loc. adj. *La grătar* = (despre carne, pește, ciuperci etc.) fript pe grătar (2). 3. Obiect alcătuit din bare de lemn sau fier paralele, servind drept ștergătoare pentru talpa încălțămintei. 4. Partea de deasupra ieslei, în formă de scară înclinată fixată de-a lungul peretelui, în care se pune fânul. 5. (Tehn.) Grilă (1). — Probabil lat. ***gratarium** (< ***gratis** = **cratis**).

GRĂUNCIÓR, grăuncioare, s.n. Diminutiv al lui **grăunte**. [Pr.: gră-un-] — **Grăunte** + suf. -cior.

GRĂUNTE, *grăunți*, s.m. 1. Sămânța unor plante, mai ales a cerealelor; bob¹, boabă. ♦ Expr. *Cât un grăunte de muștar* = foarte mic. 2. Mic obiect asemănător cu un grăunte (1), izolat dintr-o masă de obiecte asemănătoare sau desprins dintr-un obiect mai mare. *Grăunte de sare*. 3. Cristal metalic de formă neregulată care rezultă dintr-un cristal elementar în urma solidificării sau a tratamentelor termice. [Var.: **grăunț** s.n., **grăunță** s.f.] — Refăcut din pl. **grăunți** (<lat. **granuceum*).

GRĂUNȚ s.n. v. **grăunte**.

GRĂUNȚĂ s.f. v. **grăunte**.

GRĂUNȚOS, **-OASĂ**, *grăunțoși*, *-oase*, adj. Cu grăunțe, care are aspect de grăunțe; granulos. [Pr.: *gră-un-*] — **Grăunțe** (pl. lui **grăunț** sau **grăunță**) + suf. *-os*.

GRÂNĂR, (1, 2) *grânare*, s.n., (3) *grânari*, s.m. 1. S.n. Magazie de cereale; hambar, jitiță. 2. S.n. Fig. Regiune sau țară care produce grâne din abundență și care aprovizionează cu ele și alte țări sau alte regiuni. 3. S.m. (Înv.) Negustor de cereale. — **Grâne** (pl. lui *grâu*) + suf. *-ar*.

GRĂU, (1) s.m., (2) *grâne*, s.n. 1. S.m. Gen de plante erbacee din familia gramineelor, cu rădăcina adâncă, cu frunzele lanceolate, cu inflorescența în formă de spic, din ale căror boabe se face făină (*Triticum*); plantă care face parte din acest gen. ♦ Sămânța acestei plante. 2. S.n. (Adesea la pl.) Semănătură, lan, holdă de grâu (1) sau, *p. gener.*, de cereale. ♦ (La pl.) Cereale sub formă de boabe. [Pl. și: (2) *grăie*] — Lat. *granum*.

GRĂULĂ s.m. Grăușor (1). [Pr.: *gră-u-*] — **Grâu** + suf. *-uleț*.

GRĂUȘOR s.m. 1. Diminutiv al lui *grâu*; grăuleț. 2. (Bot.; pop.) Unișor. [Pr.: *gră-u-*] — **Grâu** + suf. *-ușor*.

GREĂ, *grecz*, vb. I. Tranz. (Mar.) A echipa o navă cu grementul necesar. [Pr.: *gre-a-*] — Din fr. **gréer**.

GREĂBĂN, *grebene*, s.n. Regiune a corpului unor animale (mari) situată între gât și spinare. ♦ P. anal. Coamă a unui munte. [Pl. și: (m.) *grebeni*] — Din sl. **grebeni** „pieptene”.

GREĂRE, *greări*, s.f. Acțiunea de a *grea* și rezultatul ei. [Pr.: *gre-a-*] — V. **grea**.

GREĂT, **-Ă**, *greaiți*, *-te*, adj. (Despre nave) Care a fost echipat cu grementul necesar. [Pr.: *gre-at-*] — V. **grea**.

GREĂȚĂ, *grețuri*, s.f. 1. Senzație neplăcută, adesea însoțită de vărsături, reprezentând reacția unor receptori nervoși din cavitatea abdominală la diverși agenți. 2. Fig. Sentiment de scârbă, de dezgust, de silă față de cineva sau de ceva. — **Greu** + suf. *-eață*.

GREBĂNĂR, *grebănare*, s.n. Curea a hamului care se trece peste greabănul calului. — **Greabăn** + suf. *-ar*.

GREBĂNÓS, **-OASĂ**, *grebănoși*, *-oase*, adj. Cu greabănul proeminent. ♦ (Despre oameni) Care are spattele adus, încovoiat, cocoșat. — **Greabăn** + suf. *-os*.

GREBLĂ, *greblez*, vb. I. Tranz. A aduna, a strânge ceva cu grebla; a lucra, a lucra la nivelul un teren cu grebla. — Din **greblă**.

GREBLĂRE, *greblări*, s.f. Acțiunea de a *grebla*; greblat. — V. **grebla**.

GREBLĂT, *greblaturi*, s.n. Greblare. — V. **grebla**.

GREBLĂ, *greble*, s.f. 1. Unealtă sau mașină agricolă cu ajutorul căreia se strâng paie, fânul etc. sau cu care se mărunțesc bulgării de pământ, se nivelează solul etc. 2. Construcție orientată transversal pe un curs de apă, servind la oprirea buștenilor. — Din bg. **greblo**.

GREC, **GREACĂ**, *greci*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Greciei sau este originară de acolo. 2. Adj. Grecesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba greacă. — Lat. **graecus**.

GRECESC, **-EĂSCĂ**, *grecești*, adj. Care aparține Greciei sau grecilor (1), privitor la Grecia sau la greci; grec. — **Grec** + suf. *-esc*.

GRECÊȘTE adv. Ca grecii, în felul grecilor; în limba greacă. ♦ Expr. *A ședea* (sau *a se așeza* etc.) *grecește* = a ședea (sau a se așeza etc.) cu genunchii la gură; a ședea (sau a se așeza) cu picioarele încrucișate sub corp; a ședea turcește. — **Grec** + suf. *-ește*.

GRECISM, *grecisme*, s.n. Cuvânt, expresie sau construcție care au fost împrumutate din limba greacă, fără a fi fost asimilate. ♦ Influența limbii (și culturii) grecești asupra altei limbii (și culturii). — Din fr. **grecisme**.

GRECIZĂ, *grecizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și însușească sau a-și însuși limba, obiceiurile etc. grecilor, a (se) asimila grecilor. — **Grec** + suf. *-iza*. Cf. fr. **greciser**.

GRECIZĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *greciza*. — V. **greciza**.

GRECOĂICĂ, *grecoaică*, s.f. Femeie care face parte din populația Greciei sau este originară de acolo. — **Grec** + suf. *-oaică*.

GRECO-CATOLIC, **-Ă**, *greco-catolici*, *-ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de Biserica unită, privitor la Biserica unită. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care a aderat la Biserica unită. — **Grec** + **catolic**.

GRECOMÁN, *grecomani*, s.m. (Peior.) Partizan fanatic al grecilor. — Din **grecomanie** (derivat regresiv).

GRECOMANIE s.f. Manie de a imita obiceiurile, limba etc. grecilor, de a susține tot ce vine de la greci. — Din fr. **grecomanie**.

GRECO-ORIENTĂL, **-Ă**, *greco-orientali*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de religia ortodoxă, privitor la religia ortodoxă; ortodox, greco-răsăritean. 2. S.m. și f.

Persoană care aderă la religia ortodoxă; ortodox, greco-răsăritean. [Pr.: *-ri-en-*] — **Grec** + **oriental**.

GRECO-RĂSĂRITEĂN, **-Ă**, *greco-răsăriteni*, *-e*, adj., s.m. și f. (Rar) Ortodox, greco-oriental. — **Grec** + **răsăritean**.

GRECO-ROMÁN, **-Ă**, *greco-romani*, *-e*, adj. Care ține de epoca vecheii Grecii și a Imperiului Roman, privitor la vechea Grecie și la Imperiul Roman. ♦ *Lupte greco-romane* v. *luptă* — Din fr. **gréco-romain**.

GRECOTÊL, *grecotei*, s.m. (Peior.) Grec. — Din **grec**.

GRECUȘOR, *grecușori*, s.m. (Peior.) Diminutiv al lui *grec*. — **Grec** + suf. *-ușor*.

GRÉDER, *gredere*, s.n. Mașină folosită pentru diverse operații de construire și de întreținere a drumurilor, îndeosebi pentru nivelări. — Din engl. **grader**.

GREEMÊNT, *greemente*, s.n. Ansamblu format din catargele, vecele și paramele unei nave sau ale unei ambarcațiuni cu pânze. [Pr.: *gre-e-*] — Din fr. **gréement**.

GREF, *greferi*, s.n. Veche măsură de lungime egală cu a șaisprezecea parte dintr-un cot. [Pl. și: (m.) *grefi*] — Din bg. **greh**.

GREFĂ, *grefez*, vb. I. Tranz. (Med.) A face o grefă², a aplica o grefă². — Din fr. **greffer**.

GREFĂRE, *grefări*, s.f. Acțiunea de a *grefa* și rezultatul ei. — V. **grefa**.

GRÉFĂ¹, *grefe*, s.f. Serviciu din cadrul unei instanțe judecătorești, care întocmește, păstrează, comunică etc. actele de procedură. — Din fr. **greffe**.

GRÉFĂ², *grefe*, s.f. 1. Fragment de țesut sau organ transplantat dintr-o regiune în alta a corpului aceluiași individ sau de la un organism la altul; grefon, transplant. 2. Operație de refacere a unui țesut sau a unui organ cu ajutorul unei grefe² (1). — Din fr. **greffe**.

GREFIÉR, **-Ă**, *grefierii*, *-e*, s.m. și f. Funcționar judecătorec însărcinat cu înregistrarea dezbaterilor instanței, cu redactarea hotărârilor, cu întocmirea, păstrarea și comunicarea actelor de procedură. [Pr.: *-fi-er-*] — Din fr. **greffier**.

GRÉFÓN, *grefoane*, s.n. (Med.) Grefă² (1). — Din fr. **greffon**.

GRÉGAR, **-Ă**, *gregari*, *-e*, adj. (Despre animale) Care trăiește în grupuri compacte, în turme, cete, cîrduri. ♦ *Instinct gregar* = instinct care determină unele animale să trăiască, să migreze etc. în turme, cete, cîrduri. (Fig.) *Spirit (sau instinct) gregar* = atitudine de supunere oarbă; spirit de turmă. — Din fr. **grégaire**, lat. **gregarius**.

GRÉGARISM s.n. (Rar) Stare a animalelor care trăiesc în turmă; (fig.) instinct, spirit gregar. — Din fr. **grégarisme**.

GRÉGHETÍN, *greghetini*, s.m. Plantă erbacee perenă cu frunze palmate și lobate, cu flori mari, albastre, liliachii sau albe (*Geranium pratense*). — Et. nec.

GRÉGORIÁN, **-Ă** *gregoriani*, *-e*, adj. (În sintagmele) *Calendar gregorian* = calendar întocmit la sfârșitul sec. XVI din ordinul papei Grigore al XIII-lea și adoptat în prezent de toate țările Europei. *Cânt gregorian* = cânt liturgic în Biserica romano-catolică codificat de papa Grigore I cel Mare. [Pr.: *-ri-an-*] — Din fr. **grégorien**.

GRÉIER, *greieri*, s.m. (La pl.) Gen de insecte cu corpul scurt și gros, cu antene lungi și cu ochi mari, cu picioarele posterioare adaptate la sărit, care produc un sunet ascuțit și pătrunzător prin frecarea elitrelor (*Gryllus*); (și la sg.) insectă care face parte din acest gen. [Pr.: *gre-ier-*. — Var.: **gréiere**, (reg.) **grier** s.m.] — Lat. ***grylliolus** (< *gryllus*).

GRÉIERĂȘ, *greierași*, s.m. Greieruș. [Pr.: *gre-ie-*] — **Greier** + suf. *-aș*.

GRÉIERE s.m. v. **greier**.

GRÉIERÊL, *greierei*, s.m. Greieruș. [Pr.: *gre-ie-*. — Var.: (reg.) **grierêl** s.m.] — **Greier** + suf. *-el*.

GRÉIERUȘ, *greieruși*, s.m. Diminutiv al lui *greier*; greieraș, greierel. [Pr.: *gre-ie-*] — **Greier** + suf. *-uș*.

GRÉIME s.f. (Înv.) 1. Greutate (I 1). 2. Mulțime (de ființe); *spec. grosul unei armate*. — **Greu** + suf. *-ime*.

GREJ s.n., adj. invar. 1. S.n. Fir de mătase naturală brută. 2. Adj. invar. (Despre firele de mătase naturală sau despre mătasea naturală) Care are culoarea naturală. — Din fr. **grège**.

GRÉN, *grenuri*, s.n. (Met.) Intensificare bruscă și temporară a vântului, însoțită uneori de ploaie. — Din fr. **grain** [de vent].

GRÉNĂ adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. Roșu-închis. 2. S.n. Culoare roșie-închis. — Din fr. **grenat**.

GRÉNĂDĂ, *grenade*, s.f. 1. Proiectil ușor, alcătuit dintr-un corp metalic alungit, o încărcătură explozivă și un focos, care se aruncă cu mâna sau cu un dispozitiv special. 2. Obiect de forma unei grenade (1), folosit la probele atletice de aruncări; *p. ext.* probă atletică practică cu acest obiect. [Var.: (pop.) **granată** s.f.] — Din fr. **grenade**. Cf. it. *granata*, germ. *Granate*.

GRÉNADIÁN, **-Ă**, *grenadieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Grenada sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Grenadei sau grenadenilor (1), referitor la Grenada ori la grenadieni. [Pr.: *-di-an-*] — **Grenada** (n.pr.) + suf. *-ean*.

GRÉNADIÉR, *grenadieri*, s.m. 1. Soldat infanterist care acționa cu grenada (1). 2. (În trecut, în unele țări) Soldat infanterist dintr-o unitate de elită. [Pr.: *-di-er-*. — Var.: (2) **grenadír** s.m.] — Din fr. **grenadier**. Cf. germ. *Grenadier*.

GRÉNADINĂ, *grenadine*, s.f. (Rar) Fir de mătase naturală folosit la fabricarea dantelelor. ♦ Tesătură subțire și transparentă, de bumbac sau de mătase, din care se confecționează rochii de vară, perdele etc. — Din fr. **grenadine**.

GRENADÎR s.m. v. **grenadier**.

GREOI, -OĂIE, greoi, -oaiie, adj. Care se mișcă, se desfășoară sau pornește greu, încet. ♦ Fig. Lipsit de vioiciune, de suplețe. ♦ Fig. (Despre limbă, stil etc.) Încărcat, complicat, confuz. — **Greu** + suf. *-oi*.

GREP, grepuri, s.n. Grepfrut. — Prescurtare din **grefprut**.

GRÉPFRUT, grefpruturi, s.n. Fruct citric de culoare galbenă, mai mare decât portocala, cu gust plăcut, acrisor-amaru, produs de un arbore subtropical; grep. [Scris și: *grape-fruit*] — Din engl., fr. **grape-fruit**.

GRESĂ, gresez, vb. I. Tranz. A unge piesele cu mișcare relativă și în contact ale unui mecanism, ale unei mașini etc., pentru a reduce frecarea, uzura sau încălzirea lor ori pentru a le proteja împotriva unor agenți externi. — Din fr. **graisser**.

GRESĂJ, gresaje, s.n. Acțiunea de a *gresa* și rezultatul ei; ungere, gresare. — Din fr. **graisage**.

GRESĂRE, gresări, s.f. Gresaaj. — V. **gresa**.

GRESĂT, -Ă, gresați, -te, adj. (Despre piesele cu mișcare relativă și în contact ale unui mecanism, ale unei mașini etc. sau, *p. ext.* despre mecanisme, mașini etc.) Care a fost uns. — V. **gresa**.

GRÉSIE, gresii, s.f. 1. Rocă sedimentară foarte dură, formată prin cimentarea nisipurilor cu diverse materiale. 2. Cute făcută din gresie (1). 3. Olărie dură și opacă, având la bază o argilă plastică. [Var.: **grézie** s.f.] — Cf. alb. *gërësë*.

GRESOR, (1) gresoare, s.n., (2) **gresori**, s.m. 1. S.n. Dispozitiv al unei mașini care servește la gresaaj; ungător. 2. S.m. Muncitor care efectuează operații de gresare. — Din fr. **graisseur**.

GREȘ, (rar) greșuri, s.n. (Înv. și reg.; azi mai ales în loc. și expr.) Greșeală. ♦ Loc. adv. *Fără greș* = în mod perfect, fără a comite vreo eroare. ♦ Expr. *A da greș = a)* a nu nimeri ținta, obiectivul ochit; *b)* a nu izbuti într-o acțiune, într-o întreprindere. (Înv.) *A-i da* (cuiva) *greș = a-i* imputa (cuiva) ceva, a găsi vinovat (pe cineva). (Reg.) *A nu avea greș = a nu* constitui o greșeală, a nu aduce vătămare, a fi nimerit. — Din greși (derivat regresiv).

GREȘĂLĂ, greșeli, s.f. Faptă, acțiune etc. care constituie o abatere (conștientă sau involuntară) de la adevăr, de la ceea ce este real, drept, normal, bun (și care poate atrage după sine un rău, o neplăcere); eroare; (concr.) ceea ce rezultă în urma unei astfel de fapte, acțiuni etc. ♦ Loc. adv. *Fără greșeală* = perfect. *Din greșeală = fără* voie, involuntar, neintenționat. — **Greși** + suf. *-eală*.

GREȘI, greșeală, vb. IV. 1. Intranz. A comite o greșeală; *p. ext.* a se înșela. ♦ Intranz. și tranz. A nu nimeri ținta, obiectivul ochit; a da greș. 2. Tranz. A executa ceva greșit, rău. ♦ A lua un lucru drept altul; a încurca, a confunda. ♦ Expr. *A greși drumul* (sau *calea*) = a (se) rătăci; *p. ext.* a se abate de la regulile morale, de conduită. 3. Intranz. A se face vinovat de ceva față de cineva, a face cuiva un rău, un neajuns; *p. ext.* a păcătui. — Din sl. **grěšiti**.

GREȘIT, -Ă, greșiți, -te, adj. 1. (Înv. și reg.) Care este vinovat pentru o greșeală săvârșită. 2. Eronat, incorect, inexact. — V. **greși**.

GREȘOS, -OASĂ, greșoși, -oase, adj. 1. Care provoacă greață; scârbos, dezgustător. 2. (Rar) Cârnia i se face ușor greață. — **Greață** + suf. *-os*.

GREU, GREA, grei, grele, adj., adv., s.n. I. Adj. 1. Care apasă cu greutate asupra suprafeței pe care stă; care are greutate (mare); care cântărește mult. *Corp greu*. ♦ *Aur greu = aur* mare. *Artileria grea = artilerie* care are în dotarea unităților sale tunuri și obuziere de mare calibru. *Industria grea = totalitatea* ramurilor industriale care produc în general mijloace de producție. (Sport) *Categorie grea = categorie* în care intră boxerii, luptătorii, halterofilii etc. cu cea mai mare greutate. ♦ Expr. *Pas greu = moment* dificil, inițiativă plină de greutate. *Bani grei = sumă* mare de bani. *Cuvânt greu = cuvânt* decisiv. 2. Care este împovărat, îngreuiat, încărcat. *Sac greu*. ♦ *Familie* (sau *casă*) *grea = familie* numeroasă și greu de întreținut. ♦ (Pop.; la f.) Gravidă. ♦ (Despre nori) De culoare neagră, aducător de ploaie și de furtună.

II. Adj. 1. (Despre părți ale corpului) Care pare că apasă (din cauza oboselii, bolii, stării suflatești etc.). *Are capul greu*. ♦ Expr. *A-i fi* (cuiva) *inima grea = a fi* îngrijorat, îndurerat; a avea presimțiri rele. *A avea mână grea = a)* a lovi tare cu palma sau cu pumnul; *b)* (fam.; despre medici) a lucra neîndemânic, grosolan, producând dureri pacienților. 2. (Despre alimente) Care produce ușor indigestie; care se asimilează cu greutate. 3. (Despre mirosuri) Care produce o senzație de neplăcere, de insuficiență respiratorie etc.; (despre aer) care miroase rău; încărcat; *p. ext.* apăsător, copleșitor. ♦ *Atmosfera grea = atmosferă* apăsătoare care precedă declanșarea unei furtuni, unei ploii torențiale; *fig.* situație încordată, plină de griji, de certuri etc. ♦ (Despre somn) Adânc. 4. (Despre întineric, ceață etc.) Dens, compact. III. Adj. 1. Care se face cu greutate, care cere eforturi mari; anevoios. *Muncă grea*. ♦ (Despre drumuri) Care se parcurge cu dificultate. ♦ Care se înțelege, se învață cu eforturi deosebite. *Poezie grea*. 2. (Despre suferințe, necazuri, împrejurări etc.) Care se suportă cu mari suferințe, cu mare greutate; (despre boli) care aduce mari suferințe și se vindecă cu mare greutate sau nu se mai vindecă; *grav*. ♦ *Zile grele sau viață grea = trai* plin de privațiuni și de necazuri. *Lovitură grea = lovitură* morală dureroasă. ♦ Expr. (Adverbial) *Greu la deal cu boii mici sau greu la deal și greu la vale*, se spune când cineva este silit să facă față unei situații dificile cu posibilități (materiale) reduse. ♦ (Despre insulte, pedepse etc.) Serios, grav. ♦ *Vorbă grea = insultă*, jignire. IV. Adv. 1. Cu greutate (mare), cu toată greutatea. *S-a lăsat greu*. ♦ Expr. *A-i cădea* (cuiva) *greu la stomac = a-i* produce (cuiva) indigestie. ♦ Mult (din punctul de vedere al greutății, cantității).

Cântărește greu. 2. În mod dificil, anevoios, cu dificultate, cu trudă; anevoie. *Muncește greu*. ♦ Expr. *A-i fi greu* (să...) = a simți dificultatea inițierii unei acțiuni. *A-i veni* (cuiva) *greu* (să...) = a-i fi neplăcut (să...), a-i dispăcea; a se jena (să...). *A-i fi greu* (de cineva sau de ceva) = *a)* a-i fi silă, a fi sătul (de cineva sau de ceva); *b)* a se rușina (de cineva sau de ceva). *A-i fi* (sau *a o duce*) *greu = a)* a trăi în lipsuri materiale, a avea o situație materială precară. ♦ Încet (și neplăcut). *Orele trec greu*. 3. Rău, grav, tare. *E greu bolnavă*. ♦ Expr. *A ofta* (sau *a suspina*) *greu = a* ofta (sau a suspina) din adâncul inimii, profund (de durere, necaz etc.). *A plăti greu = a)* a plăti scump, cu mari sacrificii; *b)* a nu plăti la timp. V. S.n. 1. Greutate, dificultate; împrejurare dificilă; impas. ♦ Loc. adv. *Din greu = a)* cu mult efort, întâmpinând mari dificultăți; *b)* adânc, profund. *La greu = când* este vorba de o treabă anevoioasă. *A greu = cu* neplăcere. ♦ Expr. *Acu-i greu* = a sosit momentul decisiv. *A da de greu = a* întâmpina dificultăți. 2. Povară, sarcină; *p. ext.* partea cea mai grea, cea mai dificilă a unei munci, a unei situații etc. 3. Partea mai numeroasă dintr-un ansamblu de elemente; gros. *Greul armatei*. — Lat. **grevis** (= *gravis*).

GREUNĂTIC, -Ă, greunatici, -ce, adj. (Reg.; despre oameni) Corpulent și greoi în mișcări. [Pr.: *gre-u-*] — [In]greuna + suf. *-atic*.

GREUTĂTE, greutăți, s.f. I. 1. Apăsare pe care o exercită un corp asupra unei suprafețe (orizontale) pe care se sprijină; însușirea unui corp de a fi greu; forță care se exercită asupra unui corp sau cu care un corp este atras de Pământ; greime. ♦ *Greutate specifică* = greutate a unității de volum dintr-un anumit corp; mărime care indică, în procente, raportul în care se află o parte a unei colectivități față de întreaga colectivitate; *fig.* valoare proprie a unui lucru. *Centru de greutate v. centru*. *Greutate atomică* = număr care arată de câte ori atomul unui element este mai greu decât a 12-a parte din masa atomului de carbon. *Greutate moleculară* = număr egal cu suma greutăților atomice ale elementelor unei molecule. 2. Corp, obiect etc. având o masă (relativ) mare (și cărat de cineva sau de ceva). ♦ Fig. Senzație de apăsare (fiziologică sau morală), de oboseală, de neliniște. ♦ Expr. *A se lua* (sau *a-i cădea* cuiva) *o greutate de pe inimă = a scăpa* de o mare grijă. 3. Bucată de metal de formă caracteristică și cu masa etalonată, care servește la stabilirea masei ori greutății altor corpuri (prin cântărire). ♦ Bucată de metal sau de alt material, care îndeplinește anumite funcții într-un mecanism. 4. Halteră. ♦ Obiect metalic de formă sferică, folosit la probele atletice de aruncări; *p. ext.* probă sportivă în care se aruncă acest obiect. II. 1. Dificultate, piedică în realizarea unui lucru. ♦ Loc. adv. *Cu* (mare) *greutate =* (foarte) greu. 2. (Fam.) Influență, trecere, putere. ♦ Putere de convingere; valoare documentară. 3. Gravitare; asprime. *Greutatea unei pedepse*. [Pr.: *gre-u-*] — **Greu** + suf. *-ătate*.

GREVĂ, greve, vb. I. Tranz. și intranz. A împovăra (o proprietate) cu ipotecă, (un buget) cu cheltuieli; a supune ceva unor condiții grele. — Din fr. **grever**.

GREVĂRE, grevări, s.f. Acțiunea de a *greva* și rezultatul ei. — V. **greva**.

GREVĂ, greve, s.f. Încetare voluntară și colectivă a lucrului de către salariați pentru a obține satisfacerea unor revendicări (economice, sociale, politice). ♦ *Greva foamei = refuzul* de a mânca în semn de protest. — Din fr. **grève**.

GREVIST, -Ă, greviști, -ste, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. Persoană care participă la o grevă. 2. Adj. Care aparține grevei, privitor la grevă. — Din fr. **gréviste**.

GRÉZIE s.f. v. **greie**.

GRI, (2) griuri, adj. invar., s.n. I. Adj. invar. Cenușiu. 2. S.n. Culoare gri (1). — Din fr. **gris**.

GRIDDIPMÉTRU, griddipmetre, s.n. (Elt.) Aparat compus dintr-un undametră cu absorbție și cu oscilator calibrat în frecvență. — Din engl. **grid-dip meter**.

GRIER s.m. v. **greier**.

GRIERÉL s.m. v. **greierel**.

GRIFĂ, grifez, vb. I. Tranz. A marca arborii cu ajutorul grifei. — Din fr. **griffer**.

GRIFĂRE, grifări, s.f. Acțiunea de a *grifa* și rezultatul ei. — V. **grifa**.

GRIFĂT, -Ă, grifați, -te, adj. (Despre arbori) Care a fost marcat cu grifa. — V. **grifa**.

GRIFĂ, grife, s.f. 1. Instrument cu o lamă tăioasă, cu ajutorul căruia se marchează scoarța arborilor din pădure pentru diverse lucrări silvice. 2. Dispozitiv în formă de gheară dublă, care imprimă filmului o mișcare intermitentă în aparatele de filmat. — Din fr. **griffe**.

GRIFON, grifoni, s.m. 1. Monstru mitologic cu corp de leu, cu aripi, cap și gheare de vultur și cu urechi de cal. ♦ Motiv decorativ reprezentând acest monstru. 2. Rasă de câini de vânătoare cu părul aspru și lățos. — Din fr. **griffon**.

GRIJĂNIE, grijanii, s.f. (Bis.; pop.) Cuminecătură, împărțășanie. — **Griji** + suf. *-anie*.

GRIJĂ, griji, s.f. 1. Teamă sau neliniște pricinuită de o eventuală primejdie sau întâmplare neplăcută; îngrijorare. ♦ Expr. *A intra la griji = a începe* să fie îngrijorat. ♦ Cauza îngrijorării cuiva. 2. Interes deosebit, preocupare pentru cineva sau ceva, atenție acordată unei ființe, unei probleme etc. ♦ Loc. vb. *A* (nu) *avea griji* (de cineva sau de ceva) = a (nu) se îngriji (de cineva sau de ceva); a (nu) supraveghea, a (nu) păzi (pe cineva sau ceva). ♦ Expr. *A avea griji* (să...) = a băga de seamă, a fi atent (să...). *A da* (sau *a lăsa*) *în grija* (cuiva) = a da (sau a lăsa) în directă supraveghere (a cuiva); a încredința. — Din bg. **griza**.

GRIJĂ, grijesc, vb. IV. (Pop.) I. Tranz., intranz. și refl. A (se) îngriji (de cineva sau de ceva). 2. Tranz. și refl. (Bis.) A (se) împărțăși, a (se) cumineca. — Din bg. **griza se**.

GRIJIT s.n. (Pop.) Faptul de a (se) griji. — V. **griji**.
GRIJITÓR, -OĂRE, grijitori, -oare, adj. (Reg.) Grijiului. — **Griji** + suf. *-tor*.
GRÍJNIC, -Ă, grijnici, -ce, adj. (Înv.) Grijiului. — **Griji** + suf. *-nic*.
GRIJULIU, -IE, grijului, adj. (Despre ființe și manifestările lor) Plin de atenție, de grijă față de cineva sau de ceva; atent, grijnic, grijitor; prudent, prevăzător.
 ♦ (Reg.) Îngrijit, ordonat. [Var.: (reg.) **grijuiv, -ă** adj.] — Din bg. **griliv**.
GRIJULIV, -Ă adj. v. **grijiului**.
GRILĂJ, grilaje, s.n. Gărduleț făcut din verzele de fier, din stîngii (încrucișate) de lemn, din plasă de sârmă etc., care se montează la o fereastră, la o ușă etc. [Pl. și: *grilajuri*] — Din fr. **grillage**.
GRILĂ, grille, s.f. 1. Electrood în formă de sită sau de spirală, intercalat între anodul și catodul unui tub electronic sau între alți doi electrozi, prin deschiderile căruia poate trece un flux de electroni sau de ioni; grătar (5), sită. 2. Panou format din zăbrele paralele, montat în fața unei uși, a unei ferestre etc. 3. (Mil.) Obstacol făcut din bare de oțel, așezat în fața sau în spatele șanțului unei fortificații sau la deschiderile unei cazemate. 4. Prăjitură în formă de grilă (2), preparată din aluat și unsă cu sirop de zahăr sau miere. 5. Căreu de cuvinte încrucișate — Din fr. **grille**.
GRILL, grilluri, s.n. Grătar (pentru fripturi). [Scris și: *gril*] — Din engl. **grill**, fr. **gril**.
GRIMĂ, grimex, vb. I. Refl. și tranz. A (se) machia pentru scenă sau pentru film în conformitate cu fizionomia cerută de rolul interpretat; *p. gener.* a (se) machia. — Din fr. **grimer**.
GRIMĂRE, grimări, s.f. Acțiunea de a (se) grima. — V. **grima**.
GRIMĂSĂ, grimase, s.f. Schimonosire voită sau spontană a feței (care exprimă o anumită stare sufletească). ♦ Fig. Aparență înșelătoare, mincinoasă; disimulare. — Din fr. **grimace**.
GRIMĂT, -Ă, grimăți, -te, adj. (Mai ales despre actori) Machiat. — V. **grima**.
GRIMĂ, grime, s.f. Machiaj (pentru actori). — Din **grima** (derivat regresiv).
GRIMEĂ, grimele, s.f. (Reg.) Basma cu care femeile (de la țară) își acoperă capul. — Din tc. **derme**.
GRIMELUȚĂ, grimelute, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui **grimea**. — **Grimele** (pl. lui **grimea**) + suf. *-uță*.
GRIMÉR, -Ă s.m. și f. v. **grimeur**.
GRIMEUR, -Ă, grimeuri, -e, s.m. și f. Specialist care se ocupă cu grimarea actorilor; machior. [Pr.: *grimór* — Var.: **grimér, -ă** s.m. și f.] — Din fr. **grimeur**.
GRIND, grinduri, s.n. Mică ridicătură de teren de formă alungită, rezultată din depunerile aluvionare ale unei ape curgătoare sau ale mării. — Din sl. **grendū**.
GRINDĂ, grinză, s.f. Element de construcție din lemn, oțel, beton armat etc., cu lungimea mare în raport cu celelalte dimensiuni, folosit de obicei la asigurarea rezistenței unei construcții. — Din sl. **grenda**.
GRINDÉI, grindeie, s.n. 1. Parte componentă a plugului cu tracțiune animală, pe care se montează trupa, cuțitul lung și coarnele. 2. Grindă mică (fixată la o construcție de-a curmezișul și orizontal). ♦ Bucată de lemn care intră în alcătuirea unor instrumente, mecanisme etc. — **Grindă** + suf. *-ei*. Cf. bg. *gredelj*, sb. *gredelj*.
GRINDÉL, grindei, s.m. Pește mic, asemănător cu țiparul, de culoare verde-gălbui, cu pete mari, negre; molan (*Nemachilus barbatulus*). — Din sâs. **grendel** (= germ. *Grundel*).
GRINDINĂ, pers. 3 *grindinā*, vb. I. Intrans. impers. (Rar) A cădea grindină. — Din **grindină**. Cf. lat. *grandinare*.
GRINDINĂ, grindine, s.f. Precipitație atmosferică alcătuită din particule de gheață având forma unor pietricele; piatră. ♦ Fig. Ceea ce vine, cade, năvălește în mare cantitate. *O grindină de lăcuste*. ♦ Fig. (Adverbial) În mare cantitate (și unul după altul). *Săgețile cădeau grindină*. [Pl. și: *grindini*] — Lat. **grando, -inis**.
GRINDIȘ, grindisuri, s.n. Totalitatea grinzilor unui acoperiș, ale unui tavan etc. — **Grindă** + suf. *-iș*.
GRINDULIȚĂ, grindulițe, s.f. Grinduță. — **Grindă** + suf. *-uliță*.
GRINDUȚĂ, grinduțe, s.f. Diminutiv al lui **grindă**; grinduliță. — **Grindă** + suf. *-uță*.
GRINOTĂ, grinotez, vb. I. Tranz. A decupa o tablă cu poansonul de-a lungul unui contur (trasat). — Din fr. **grignoter**.
GRIPĂ, gripez, vb. I. 1. Refl. și intrans. (Despre piese de motoare și despre motoare; la pers. 3) A se bloca în timpul funcționării. ♦ Tranz. fact. *Ungerea defectuoasă a gripat motorul*. 2. Refl. și tranz. fact. A (se) îmbolnăvi de gripă. — Din fr. **gripper**.
GRIPĂL, -Ă, gripali, -e, adj. Care aparține gripei, privitor la gripă, care provoacă gripa. — Din fr. **grippal**.
GRIPĂRE, gripări, s.f. Acțiunea de a (se) gripa și rezultatul ei. — V. **gripa**.
GRIPĂT, -Ă, gripați, -te, adj. 1. (Despre piese de motoare și despre motoare) Care s-a blocat în cursul funcționării. 2. Bolnav de gripă. — V. **gripa**. Cf. fr. *grippé*.
GRIPĂ, gripe, s.f. Boală infecto-contagioasă, de natură virotică, localizată la nivelul aparatului respirator, care se manifestă prin stare generală proastă, febră, inflamația căilor respiratorii superioare, dureri musculare și de cap etc. ♦ P. gener. Nume dat unor afecțiuni sezoniere care se manifestă prin febră și catar nazal sau bronhial. — Din fr. **grippe**, germ. **Grippe**.

GRÍPCĂ, gripci, s.f. Unealtă care servește la curățarea doagelor (vechi), a grinzilor etc. — Din bg. **ogribka**.
GRIS s.n. v. **gris**.
GRISĂI s.n. v. **grisaille**.
GRISĂILLE, grisaille-uri, s.n. Pictură monocromă (de obicei în tonuri de gri), care dă impresia reliefului și a sculpturii; camaieu (1). [Pr.: *grisăi*. — Var.: **grisăi** s.n.] — Din fr. **grisaille**.
GRİȘ s.n. Produs alimentar granular, obținut din boabe de grâu sau de alte cereale. [Var.: **gris** s.n.] — Din germ. **Griess**.
GRIV, -Ă, grivi, -e, adj. (Pop.; despre câini, păsări etc.) Pătat cu alb și negru; pestriț, grivei. ♦ (Substantivat) Câine sau cățea cu blana de culoare pestriță. ♦ Expr. (E) *departe griva de iepure*, se spune cuiva care se află departe de adevăr. — Din bg. **griv**.
GRIVĂN, grivani, s.m. (Zool.; reg.) Hârciog. — **Griv** + suf. *-an*.
GRIVÉI, grivei, adj. (Reg.; adesea substantivat) Griv. — **Griv** + suf. *-ei*.
GRIZĂ, grizez, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A (se) îmbăta (ușor); a (se) ameți. — Din fr. **griser**.
GRIZĂRE, grizări, s.f. (Livr.) Acțiunea de a (se) griza și rezultatul ei. — V. **griza**.
GRIZĂT, -Ă, grizați, -te, adj. (Livr.) Care s-a îmbătat (ușor); amețit. — V. **griza**.
GRIZONĂNT, -Ă, grizonanți, -te, adj. (Despre păr) Care începe să încăruntă; cărunț, sur, gri. — Din fr. **grisonant**.
GRIZŪ s.n. Amestec natural gazos, inflamabil și explozibil, în care predomină metanul și care se degază în timpul lucrărilor miniere. — Din fr. **grisou**.
GRIZUMETRÍE s.f. Procedeu prin care se determină conținutul de metan din grizul dintr-o mină. — Din fr. **grisoumétrie**.
GRIZUMÉTRU, grizumetre, s.n. Aparat care determină conținutul de metan din gazul existent într-o mină. — Din fr. **grisoumètre**.
GRIZUSCÓP, grizuscoape, s.n. (Min.) Aparat care arată dacă procentul de metan din atmosfera unei exploatare subterane a atins limita periculoasă. — Din fr. **grisouscope**.
GRIZUTINĂ s.f. (Min.) Exploziv antigrizitos pe bază de azotat de amoniu. — Din fr. **grizoutine**.
GRIZUȚÓS, -OĂSĂ, grizutoși, -oase, adj. Care conține grizu. — Din fr. **grizouteux**.
GRÍZZLY, grizzly, s.m. Rasă de urs brun, de talie mare, agresiv, care trăiește în America de Nord (*Ursus arctos* sau *horribilis*). — Cuv. engl.
GROĂPĂ, gropi, s.f. Gaură, cavitate (mai adâncă) în pământ. ♦ Expr. *A da în gropi (de prost ce e)*, se spune despre un om foarte prost. ♦ Mormânt; *p. ext.* moarte. ♦ Expr. *A săpa (cuiva) groapa* = a uneli (împotriva cuiva). *A fi cu un picior în groapă* = a fi aproape de moarte. — Cf. alb. *gropë*.
GROĂZĂ s.f. 1. Emoție puternică și violentă provocată de un lucru înfiorător, de un pericol mare, de o nenorocire etc. ♦ (Concr.) Persoană sau lucru care îngrozește. 2. Fig. (În sintagma) *O groază (de...)* = o mulțime, o cantitate mare (de...). — Din sl. **groza**.
GROĂZNIC, -Ă, groaznici, -ce, adj. 1. Care însuflă groază (prin aspect, manifestări, consecințe); grozav, înfricoșător, înspăimântător, îngrozitor, abominabil. 2. Care este extrem de puternic, de violent, de intens. *Durere groznică*. ♦ (Adverbial) Tare, mult; foarte, extrem de... — Din bg. **grozen**.
GROB, -Ă, grobi, -e, adj. (Livr.) Aspru, dur, grosolan, grobian. — Din germ. **grob**.
GROBIÁN, -Ă, grobieni, -e, adj. (Despre oameni) Prost-crescut; necioplit, grosolan, bătăran, mitocan. [Pr.: *bi-an*] — Din germ., pol. **grobian**.
GROF, grofi, s.m. (Reg.) Titlu de conte purtat în trecut de mari latifundiați din Ungaria. — Din magh. **grof**.
GROFÉSC, -EĂSCĂ, grofești, adj. (Reg.) Care aparține grofilor, privitor la grofi. — **Grof** + suf. *-esc*.
GROFĂȚĂ, grofițe, s.f. (Reg.) Fiică sau soție de grof. — **Grof** + suf. *-iță*.
GROFOAIE, grofoaie, s.f. (Reg.; de obicei depr.) Mare latifundiară maghiară sau germană (având titlul de contesă); soție de grof. — **Grof** + suf. *-oaie*.
GROG, (2) groguri, s.n. 1. Băutură preparată din rom, coniac sau rachiu amestecat cu apă fierbinte îndulcită și cu lămâie. 2. Porție dintr-o astfel de băutură. — Din fr., engl. **grog**.
GROGGY adj. invar. (Despre boxeri) Care a pierdut controlul luptei pentru câteva momente în urma loviturilor primite; *p. gener.* (despre sportivi sau echipe sportive) Amețit în urma unor acțiuni presante ale adversarilor. [Pr.: *gróghi*] — Cuv. engl.
GROGRÉNĂ, grogrene, s.f. Panglică textilă folosită în croitorie pentru întărituri, finisaje etc. [Var.: **gogrén** s.n., **gogrénă** s.f.] — Din fr. **gros-grain**.
GROH interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetele caracteristice scoase de porc. — Onomatopee.
GROHĂI, pers. 3 gróhāie, vb. IV. Intrans. (Despre porci; adesea fig.) A scoate sunete caracteristice speciei. — **Groh** + suf. *-ăi*.
GROHĂIRE, grohăiri, s.f. Acțiunea de a *grohăi* și rezultatul ei. — V. **grohăi**.
GROHĂIT, grohăituri, s.n. Faptul de a *grohăi*; sunet caracteristic, gros și sacadat, pe care îl scot porcii; grohăitură. — V. **grohăi**.

GROHĂITÓR, -OÁRE, *grohăitori*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care grohăie. 2. S.n. (Pop.) Batoză (de păioase). [Pr.: -hă-i-] — **Grohăi** + suf. *-tor*.

GROHĂITURĂ, *grohăituri*, s.f. Grohăit. [Pr.: -hă-i-] — **Grohăi** + suf. *-tură*.

GRÓHOT, *grohote*, s.n. (Reg.) Grohotiș. — Probabil formație onomatopoeică.

GROHOTIȘ, *grohotișuri*, s.n. Îngrămădire de fragmente de rocă colțuroase, de dimensiuni variabile, rezultate din dezagregarea stâncilor și rostogolite de pe munți sau aduse de ghețari; *p. ext.* rocă sedimentară formată din acest material. ♦ Loc, teren acoperit cu acest material. — **Grohot** + suf. *-iș*.

GROM s.m. v. **groom**.

GROMÓVNIC, *gromovnice*, s.n. Carte populară cu caracter astrologic, care cuprinde preziceri privind soarta omului și starea vremii pe baza interpretării tunetelor și fulgerelor în raport cu zodia în care ele se produc. — Din sl. **gromovînă**.

GROOM, *groomi*, s.m. (Livr.) Lacheu, valet (tânăr). [Pr.: *grum*. — Var.: **grom** s.m.] — Din engl., fr. **groom**.

GROP, *gropuri*, s.n. Colet mic cu bani, cecuri în monedă străină etc., care se expediază prin poștă. — Din it. **gropo**.

GROPÂN, *gropane*, s.n. (Reg.) Augmentativ al lui *groapă*. — **Groapă** + suf. *-an*.

GROPĂR, *gropari*, s.m. 1. Persoană care se ocupă cu săparea de gropi pentru morminte. 2. (Entom.) Necrofor. — **Groapă** + suf. *-ar*.

GROPĂREĂSĂ, *gropărese*, s.f. (Rar) Soție de gropar. — **Gropar** + suf. *-easă*.

GROPÎȘ, *gropișuri*, s.n. Loc plin de gropi. — **Groapă** + suf. *-iș*.

GROPÎT, *-Ă*, *gropiți*, *-te*, adj. (Reg.; despre locuri, terenuri) Care are (multe) gropi. — Din **groapă**.

GROPÎȚĂ, *gropițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *groapă*; grupușoară. 2. Mică adăncitură care se formează în obrajii unor oameni când răd sau pe care o au unii oameni (grași) în bărbie, la mâini etc. — **Groapă** + suf. *-iță*.

GRÓPNITĂ, *gropnițe*, s.f. 1. Încăpere situată între pronaosul și naosul unei biserici, care adăpostește mormintele ctitorilor. 2. Cavou, criptă, mormânt sau cimitir situate lângă o biserică. — Din bg. **grobница** (influențat de *groapă*).

GROPUȘOARĂ, *gropușoare*, s.f. Gropiță (1). — **Groapă** + suf. *-ușoară*.

GROS¹, **GROĂSĂ**, *groși*, *groase*, adj., adv., s.n., s.m. 1. Adj. 1. (Despre corpuri cilindrice) Care are diametrul sau circumferința mai mari decât dimensiunile obișnuite. *Trunchi gros*. ♦ *Intestinal gros* = parte a tubului digestiv cu secțiunea mai mare cuprinsă între ileon și anus. ♦ (Despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Dezvoltat mult în lățime. ♦ (Pop.; la f.) Gravidă, însărcinată. 2. Care are un volum mare, care depășește prin volum dimensiunile obișnuite; voluminos. *Carte groasă*. ♦ Expr. *Gros la pungă* = bogat. ♦ (Despre litere) Care este mai lat decât literele obișnuite. 3. Mare, în sens vertical, de la suprafață în adâncime sau de la suprafață până la bază. *Strat gros*. ♦ Expr. *Gros la (sau de) obraz = a)* obraznic; *b)* nesimțit. *Gros la piele sau cu pielea groasă* = nesimțit. *Gros la (sau în) ceață* sau *cu ceață groasă* = bâdăran. ♦ Care este țesut din fire groase (I 1). *Haină groasă*. 4. (Despre fluide) Care curge sau se împrăstie greu; dens. ♦ Fig. (Despre întineric, umbră, ceață etc.) Adânc, compact. II. Adj. Fig. 1. (Despre voce, glas, sunete, adesea adverbial) Adânc, grav. 2. (Înv.) Grosolan, bâdăran; incult; care trădează pe omul bâdăran sau incult. III. Adv. 1. (Pop. și fam.) Mult, din plin, din belșug. *Căstigi gros*. 2. (Înv.) În linii mari, superficial, în mod grosolan. IV. S.n. 1. Partea cea mai numeroasă dintr-o colectivitate, dintr-un ansamblu de obiecte, de fenomene (de același fel); greu. ♦ Loc. adv. *Din gros* = în cantitate mare, din belșug. 2. (Pop. și fam.) Închisoare. V. S.m. (Reg.) Buștean, trunchi; bârnă (groasă). — Lat. **grossus**.

GROS², *groși*, s.m. Măsură folosită în comerț pentru mărfuri sub formă de obiecte mici de același fel, egală cu 12 duzini, adică 144 de bucăți. ♦ *Mic gros* = depozit care livrează mărfuri în cantități comerciale. — Din germ. **Gros**.

GROSCIÓR, -OĂRĂ, *groscióri*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. Grosuț. 2. S.n. (Pop.) Smântâna care se formează deasupra laptelui (de vacă) nefiert. [Var.: **grosciór**, *-oără* adj., s.n.] — **Gros** + suf. *-ciór*.

GROSIÉR, -Ă, *grosieri*, *-e*, adj. Care este lipsit de finețe; care este făcut fără grijă, fără finețe. ♦ Fig. Care este lipsit de educație, de cultură, de bune maniere. [Pr.: *-si-er*] — Din fr. **grossier**.

GROSÍME, *grosimi*, s.f. Diametrul secțiunii transversale a unui corp cilindric; dimensiunea unui corp în sens orizontal, pe secțiune transversală; dimensiunea unui corp în sens vertical; distanța dintre fețele unui corp, unui strat. — **Gros** + suf. *-ime*.

GROSISMÉNT, *grosimente*, s.n. Raportul dintre unghiul sub care se vede un obiect cu ajutorul unui instrument optic și unghiul sub care se vede același obiect cu ochiul liber. — Din fr. **grossissement**.

GROSOLÁN, -Ă, *grosolani*, *-e*, adj. 1. (Despre oameni și manifestările lor) Lipsit de delicatețe; nepolitic, necioplit. 2. (Despre obiecte) Insuficient prelucrat sau prelucrat în mod sumar, primitiv; brut, necizelat. — Din it. **grossolano**.

GROSOLÁNIE, *grosolăni*, s.f. Faptă, vorbă, atitudine de om grosolan; fire de om grosolan; mojiețe, bâdăranie, mitocănie. — **Grosolan** + suf. *-ie*.

GROSOMÁN, *grosomani*, s.m. (Înv.) 1. Om gras și greoi. 2. Om grosolan. — **Gros** + suf. *-oman*.

GROS-PLAN, *gros-planuri*, s.n. (Cin.) Mod de încadrare în tehnica filmării, în care fotografia cuprinde numai un detaliu sau fața personajului. [Pr.: *groplán*] — Din fr. **gros-plan**.

GRÓSSO MÓDO loc. adv. În caracteristicile cele mai generale, judecând în ansamblu; sumar. — Loc. lat.

GROSULÁR s.n. (Min.) Varietate de granat. — Din fr. **grossulaire**.

GROSÚT, -Ă, *grosuți*, *-e*, adj. Diminutiv al lui *gros*; destul de gros; grosior. — **Gros** + suf. *-uț*.

GROȘ, *groși*, s.m. Monedă austriacă de argint, care a circulat în trecut și în Moldova; monedă de argint emisă de unii domni ai Moldovei. — Din germ. **Groschen**, pol. **grosz**.

GROȘCIÓR, -OĂRĂ adj., s.n. v. **grosnior**.

GROȘIȚĂ, *groșițe*, s.f. 1. Monedă austriacă de argint, care a circulat și în Țările Române. 2. Monedă poloneză de aramă, care a circulat și în Țările Române. [Acc. și: *groșiță*] — **Groș** + suf. *-iță*.

GRÓTÁ, *grote*, s.f. (Livr.) Peșteră. — Din fr. **grotte**.

GROTESC, -Ă, *grotești*, adj., s.n. 1. Adj. Care este de un comic excesiv prin aspectul caricatural, neobișnuit de caragios; ridicol, burlesc; bizar. ♦ (Substantivat, n.) *Grotescul unei situații*. ♦ (Substantivat, n.) Categorie, ipostază estetică reflectând realitatea în forme fantastice, bizare, disproporționate, caricaturale. 2. S.n. Corp de literă de tipar fără piciorușe, format din arce și segmente de dreaptă de aceeași grosime. — Din fr. **grotesque**.

GROZAMĂ, *grozame*, s.f. Mic arbust cu flori galbene, din ramurile căruia se fac mături (*Genista sagittalis*). — Et. nec.

GROZÁV, -Ă, *grozavi*, *-e*, adj. 1. Care produce groază (prin aspect, manifestări, consecințe); groaznic, îngrozitor. 2. Care este extrem de puternic, de violent, de intens, de mare. *Vânt grozav*. ♦ (Adverbial) Tare, mult; foarte, extrem de ... 3. Care iese cu totul din comun prin calitățile sale; remarcabil; excepțional. ♦ Expr. *A se crede grozav* = a avea o părere exagerat de bună despre sine. ♦ Curajos. ♦ Expr. (Substantivat) *A face pe grozavul* = a se lăuda, a se mândri (în mod nejustificat) cu calitățile sale, a se grozăvi. — Din bg. **grozav**.

GROZÁVÉNIE, *grozăvenii*, s.f. (Pop. și fam.) 1. Faptul de a fi groaznic; aspect groaznic, situație groaznică. 2. (Concr.) Lucru sau ființă înfricoșătoare. 3. Faptul de a ieși cu totul din comun prin calitățile sale; însușirea unui lucru cu deosebite calități; grozăvie. 4. (Concr.) Lucru sau ființă care întrunește calități deosebite, ieșite din comun; grozăvie. 5. Fig. Număr, cantitate mare; mulțime (de...). — **Grozav** + suf. *-enie*.

GROZÁVÍ, *grozăvesc*, vb. IV. Refl. (Fam. și depr.) A avea o impresie exagerat de bună despre propriile însușiri (și a face caz de ele); a se lăuda. — Din **grozav**.

GROZÁVIE, *grozăvii*, s.f. 1. Faptul de a fi groaznic, de a inspira groază. ♦ Faptă, situație, întâmplare îngrozitoare; oroare, urgie. 2. (Concr.) Lucru sau ființă înfricoșătoare. 3. Faptul de a ieși în evidență prin calitățile sale; însușirea deosebită a unui lucru; grozăvenie. 4. (Concr.) Lucru sau ființă care întrunește calități speciale, neobișnuite; grozăvenie. — **Grozav** + suf. *-ie*.

GROZÁVIRE, *grozăviri*, s.f. (Fam. și depr.) Acțiunea de a se grozăvi și rezultatul ei. — V. **grozăvi**.

GRUI, *gruiuri*, s.n. (Reg.) 1. Pisc sau coastă de deal. 2. Deal mic; colină¹, delușor, movilă. [Pl. și: *gruié*] — Et. nec.

GRÚIE, *gruie*, s.f. 1. Macara folosită la bordul navelor pentru ridicarea unor elemente ale navei (bârci, ancore, scări de bord etc.). 2. Suport mobil care poartă camera de luat vederi și pe operator, pentru înregistrarea unor imagini în mișcare. — Din fr. **grue**.

GRUIÉȚ, *gruiete*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *grui*. [Pr.: *gru-ief*] — **Gru** + suf. *-eț*.

GRUMÁZ, *grumaji*, s.m. 1. (Pop.) Gât; *p. restr.* cerbice, ceață. ♦ Expr. *A-și pleca grumazul* (în fața cuiva) = a se umili; a se lăsa robit. *A-și îndoi grumazul* = a renunța la luptă, a se socoti învins. *A pune piciorul pe grumazul cuiva* = a robi, a subjugă pe cineva. 2. (Rar) Gâtlej. 3. (Rar) Partea mai îngustă a unor obiecte, asemănătoare cu gâtul (1). [Pl. și: (înv.) *grumazi*] — Cf. alb. *gurmaz*, *gërmaz*.

GRUMĂJÉR, *grumăjere*, s.n. (Rar) Parte a armurii care apăra gâtul. — **Grumaz** + suf. *-ar*.

GRUND, *grunduri*, s.n. 1. Primul strat de material special aplicat pe suprafața unei piese, a unui obiect, a unui element de construcție care urmează să fie finisată. 2. Strat de vopsea albă care se aplică pe pânza, pe cartonul sau pe scândura pe care se pictează. 3. Strat de mortar aplicat pe zidărie, servind ca suport pentru tencuiala vizibilă. — Din germ. **Grund**.

GRUNDUÍ, *grunduiesc*, vb. IV. Tranz. A aplica un strat de grund pe suprafața unui obiect. — **Grund** + suf. *-ui*.

GRUNDUÍRE, *grunduirii*, s.f. Acțiunea de a *grundui* și rezultatul ei. — V. **grundui**.

GRUNDUÍT, -Ă, *grunduiți*, *-te*, adj. Pe suprafața căruia s-a aplicat un strat de grund. — V. **grundui**.

GRUNJÓS, -OÁSĂ, *grunjoși*, *-oase*, adj. Cu bulgări, care este în formă de bulgări sau are aspect de bulgări; grunzuros. — **Grunz** + suf. *-os*.

GRUNTURÓS, -OÁSĂ adj. v. **grunzuros**.

GRUNZ, *grunji*, s.m. Bucată dint-o materie tare și sfărâmicioasă; bulgăre. ♦ Spec. Bulgăre de noroi înghețat. [Pl. și: (n.) *grunzuri*] — Cf. alb. *grundë*.

GRUNZURÓS, -OÁSĂ, *grunzuroși*, *-oase*, adj. Grunjos. [Var.: **grunțurós**, *-oásă* adj.] — **Grunz** + suf. *-uros*.

GRUP, *grupuri*, s.n. 1. Ansamblu de obiecte, de animale sau de plante asemănătoare, aflate laolaltă. ♦ Ansamblu de obiecte, de piese etc. de același fel, reunite pe baza caracteristicilor funcționale și alcătuind un tot. *Grup electrogen*. ♦ *Grup sanitar* = încăperea prevăzută cu closet, chiuveță (și, uneori, cu cadă de baie). 2. Ansamblu de persoane reunite (în mod stabil sau temporar) pe baza unei comunități de interese, de concepții etc.; grupă, colectiv. ♦ Loc. adv. *În grup* = mai mulți laolaltă, în colectiv. *În grupuri de câte...* = câte (atâția)..., deodată. ♦ Expr. *Grupuri-grupuri* = (în) mai multe grupuri, adunări. ♦ Spec. Frațiune politică; grupare formată din reprezentanții unui partid sau ai unui curent politic. 3. (Ec.) Asociere între două societăți, pe baza anumitor aranjamente. 4. (Mat.) Mulțime de elemente în care fiecărei perechi de elemente îi corespunde un element din aceeași mulțime, în care este adevărată asociativitatea oricare ar fi elementele mulțimii, în care există un element neutru și un element opus legii de compunere a mulțimii. — Din fr. **groupe**.

GRUPĂ, *grupez*, vb. 1. Tranz. și refl. A (*se*) aduna la un loc, a (*se*) reuni într-un grup. ♦ Tranz. A comasa. 2. Refl. A se alătura unei mișcări, unui curent, unui conducător (militând pentru o idee). 3. Tranz. A împărți, a repartiza în grupuri. — Din fr. **grouper**.

GRUPĂJ, *grupaje*, s.n. Faptul de a grupa; fel în care sunt aranjate articolele pe o pagină de ziar sau de revistă; (concr.) informații privitoare la probleme înrudite, grupate laolaltă într-o publicație periodică. — **Grupa** + suf. *-aj*. Din fr. **groupage**.

GRUPĂRE, *grupări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) grupa și rezultatul ei; (concr.) ceea ce se grupează laolaltă. — V. **grupa**.

GRUPĂT, *-Ă, grupați, -te*, adj. Care formează grupe; strâns (la un loc), adunat. — V. **grupa**.

GRUPĂ, *grupe*, s.f. 1. Colectiv restrâns de oameni, subordonat unei forme organizatorice mai largi. ♦ Unitate administrativă dintr-o întreprindere sau dintr-o instituție, bazată pe specializare, pe diviziunea muncii. ♦ Cea mai mică subunitate militară de instrucție și de luptă. ♦ (Rar) Grup (2). 2. Subdiviziune (în științe) care cuprinde elemente cu trăsături comune. ♦ *Grupă sangvină* = fiecare dintre categoriile de clasificare a sângelui, întemeiată pe ansamblul de caracteristici ale globulelor roșii și ale plasmelor sangvine. ♦ Spec. Fiecare dintre subîmpărțirile care rezultă din așezarea elementelor chimice în sistemul periodic, grupând elementele cu proprietăți înrudite. — Din fr. **groupe**.

GRUPÉT, *grupee*, s.n. Grup format din mai multe note muzicale scurte care se execută într-o singură măsură (împreună cu nota principală). — Din it. **gruppetto**.

GRUPULEȚ, *grupelețe*, s.n. Diminutiv al lui *grup*; grupușor. — **Grup** + suf. *-uleț*.

GRUPUȘOR, *grupușoare*, s.n. Grupuleț. — **Grup** + suf. *-ușor*.

GRUS s.n. (Constr.) Varietate de cribrură. — Din germ. **Grus**.

GRUZIN, *-Ă, gruzini, -e*, s.m. și f., adj. Georgian. — Din rus. **gruzin**.

GUAIAIC, *guaiaci*, s.m. Arbore exotic important pentru lemnul și extractele lui, folosite în medicină (*Guaicum officinale*). [Var.: **gaiac** s.m.] — Din engl. **guayaco**.

GUANIDINĂ s.f. Substanță chimică organică solidă, solubilă în apă, folosită la fabricarea unor medicamente, a unor rășini sintetice etc. — Din fr. **guanidine**.

GUANINĂ s.f. (Chim., Biol.) Bază azotată purinică, prezentă în țesuturi animale și derivate organice. — Din fr. **guanine**.

GUANO s.n. Îngrășământ organic natural, bogat în fosfor (și în azot), care se găsește în mari cantități în America de Sud, provenit din acumularea excrementelor și a cadavrelor de păsări, de lilieci din peșteri, a cadavrelor unor animale marine etc. — Din fr. **guano**.

GUARANA s.f. 1. Liană care crește în Brazilia (*Paullinia cupana*). 2. Pastă preparată din semințe de guarana (1) folosită ca antinevralgic și ca astringent în tratamentul dizenteriei. — Din fr. **guarana**.

GUARANI, (1, 3) *guarani*, s.m., s.f., adj. invar. 1. S.m. și f. Populație indiană din Paraguay și Bolivia; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. 2. Adj. invar. Care aparține guaranilor (1), referitor la guarani. ♦ (Substantivat, f.) Limbă amerindiană vorbită în Brazilia, Argentina, Bolivia și Paraguay, unde este și limbă oficială alături de spaniolă. 3. S.m. Monedă în Paraguay. — Din fr. **Guarani**.

GUARD, *garzi*, s.m. (Inv.) Soldat sau, *p. ext.*, ofițer, agent însărcinat cu paza. — Din it. **guardia**.

GUARDAMĂN, *guardamane*, s.n. (Mar.) Apărătoare de mână folosită de velari la cusutul velor, făcută din piele și având între degetul mare și podul palmei un disc metalic cu care se împinge acul. — Din it. **guardamano**.

GUASĂ s.n. v. **gușa**.

GUȘĂ, (2) *gușe*, s.f. 1. Culoare preparată din pigmenți minerali, gumă arabică și apă, folosită în pictură. 2. Tablou executat cu gușă (1). [Var.: **guas** s.n.] — Din fr. **gouache**.

GUATEMALÉZ, *-Ă, guatemalezi, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Guatemalei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Guatemalei sau guatemalezilor (1), privitor la Guatemala ori la guatemalezi. — **Guatemala** (n. pr.) + suf. *-ez*.

GUBAV, *-Ă, gubavi, -e*, adj. (Reg.) Bolnăvicios; lipsit de putere, slab. — Din sb. **gubav** „lepros”.

GUBĂ, *gube*, s.f. (Reg.) Sarică; suman (mișos). — Din magh. **guba**.

GUBERNIE, *gubernii*, s.f. Unitate teritorial-administrativă în vechea Rusie. [Acc. și: *gubernie*] — Din rus. **guberniia**.

GUDRÓN, *gudroane*, s.n. Lichid vâcos de culoare închisă, cu miros specific, care se obține prin distilarea uscată a unor materii organice; catran. — Din fr. **goudron**.

GUDRONĂ, *gudronez*, vb. I. Tranz. A unge, a acoperi cu gudron. — Din fr. **goudronner**.

GUDRONĂJ, *gudronaje*, s.n. Gudronare. — Din fr. **goudronnage**.

GUDRONĂRE, *gudronări*, s.f. Acțiunea de a *gudrona* și rezultatul ei; gudronaj. — V. **gudrona**.

GUDRONĂT, *-Ă, gudronați, -te*, adj. Care este uns, acoperit cu gudron. — V. **gudrona**.

GUDRONĂTOR, *gudronatoare*, s.n. Mașină folosită pentru gudronaj. — **Gudrona** + suf. *-tor*.

GUDURĂ, *gudur*, vb. I. Refl. 1. (Despre câini; la pers. 3) A-și manifesta bucuria sau atașamentul față de om prin diferite mișcări (dând târcoale și din coadă). 2. Fig. (Depr.; despre oameni) A se ploconi, a se umili fără demnitate în fața cuiva, a lingeși pe cineva (pentru a-i obține favorurile). — Cf. alb. *g u d u t i s*.

GUELF, *guelfi*, s.m. (În sec. XII–XV) Membru al unei grupări politice din Italia, care sprijinea pe papi împotriva împăraților germani și a ghibelinilor. — Din it. **guelfo**, fr. **guelfe**.

GUERILĂ s.f. v. **gherilă**.

GUGIULI vb. IV v. **giugiuli**.

GUGIUMÁN, *gugiumane*, s.n. Căciulă de samur purtată, în trecut, de domni și de boieri, ca semn al demnității lor. — Din tc. **gücemín**.

GUGOĂȘĂ s.f. v. **gogoasă**.

GUGOȘĂ s.f. v. **gogoșea**.

GUGUMÁN, *-Ă* s.m., adj. v. **gogoman**.

GUGUMÁNIE s.f. v. **gogomănie**.

GUGUȘTIUC, *guguștiuci*, s.m. Specie de turturea de culoare cenușie-brună pe spate și pe pânțele, cu o dungă neagră pe gât (*Streptopelia decaocto*). ♦ (Fam.) Epitet dat unei persoane naive, ușor de înșelat. — Din bg. **guguštuk**.

GUINÉE, *guinee*, s.f. Veche monedă engleză (de aur), a cărei valoare a variat în timp. [Pr.: *gu-i*] — Din engl. **guinea**, fr. **guinée**.

GUINEEAN, *-Ă, guineeni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Guineei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Guineei sau guineenilor (1), privitor la Guineea sau la guineeni. [Pr.: *gu-i*] — **Guinea** (n.pr.) + suf. *-ean*.

GUINEOBISSAUÂN, *-Ă, guineobissauani, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Guineea-Bissau sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Guineea-Bissau sau guineobissauanilor (1), privitor la Guineea-Bissau sau la guineobissauani. [Pr.: *gu-i*]. — **Guinea-Bissau** (n.pr.) + suf. *-an*.

GUINEOECUATORIAN, *-Ă, guineoecuatorieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Guineei Ecuatoriale sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Guineei Ecuatoriale sau guineoecuatorienilor (1), privitor la Guineea Ecuatorială sau la guineoecuatorieni. [Pr.: *gu-i*]. — **Guinea Ecuatorială** (n.pr.) + suf. *-an*.

GUIȚ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul scos de porci; coviț. — Onomatopee.

GUIȚĂ, pers. 3 *guiță*, vb. I. Intrans. (Despre porci; adesea fig.) A scoate sunete caracteristice speciei; a covița. [Pr.: *gu-i*] — Din **guiț**.

GUIȚĂRE, *guițări*, s.f. Acțiunea de a *guița* și rezultatul ei. [Pr.: *gu-i*] — V. **guița**.

GUIȚĂT s.n. Faptul de a *guița*; sunet specific scos de porci (când sunt flămânzi, speriați etc.); *guițătură*. [Pr.: *gu-i*] — V. **guița**.

GUIȚĂTURĂ, *guițături*, s.f. *Guițat*. [Pr.: *gu-i*] — **Guița** + suf. *-ătură*.

GUJÓN, *gujoane*, s.n. (Constr.) Bară de oțel așezată paralel cu axa drumului, la rosturile transversale de dilatație ale planșelor unei îmbrăcăminte de beton vibrat. — Din fr. **goujon**.

GÚLAG, (2) *gulaguri*, s.n. 1. Organism sovietic însărcinat cu administrarea lagărelor de reeducare prin muncă, destinate adversarilor politici din toate categoriile sociale și naționale. 2. Sistem concentraționar sau represiv în URSS și în țări cu un regim totalitar.

GĂLAȘ, *gulașuri*, s.n. Tocană de carne cu cartofi sau cu găluște de făină. — Din magh. **gulyás**.

GULDEN, *guldeni*, s.m. 1. Monedă de aur sau de argint, care a circulat în mai multe țări din Europa. 2. Principala unitate monetară din Olanda înainte de introducerea monedei euro. — Din fr. **gulden**.

GULER, *gulere*, s.n. 1. Parte a unor obiecte de îmbrăcăminte care acoperă de jur-împrejur gâtul sau cu care se termină o haină la gât. ♦ Expr. *A lua* (sau *a apuca* pe cineva) *de guler* = a) a prinde, a duce etc. (pe cineva) cu forță; b) a cere cuiva socoteală pentru cele făcute. ♦ Fâșie de pânză, de obicei scrobită, care se pune în jurul gâtului (la bărbați), prinzându-se (cu butoni, nasturi) de cămașă. 2. Spumă care se formează la gura paharului de bere. 3. Porțiune dintr-o piesă cilindrică, conică etc. cu diametrul mai mare decât restul piesei. — Din magh. **gallér**.

GULERĂȘ, *gulerăș*, s.n. Diminutiv al lui *guler* (1); *spec.* mic *guler* detașabil care se pune (ca garnitură) la o rochie, la o uniformă etc. — **Guler** + suf. *-ăș*.

GULERĂȚ, *-Ă, gulerăți, -te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Peior.) (Persoană) care poartă *guler* (scrobii). (Funcționar, militar) care este îmbrăcat în uniformă; *fig.* (persoană) având o atitudine arogantă, sfidătoare. 2. Adj. (Despre animale) Care are o dungă albă în jurul gâtului. — Din **guler**.

GULFSTREAM s.n. Curent cald care pornește din Oceanul Atlantic (Golful Mexic), trece pe la sudul Floridei și se ramifică spre vestul Europei. [Pr.: *gulfstrim*] — Cuv. engl.

GULIE, *gulii*, s.f. Plantă erbacee legumicolă cu frunze mari, dințate și cu tulpina îngroșată, sferoidală, comestibilă (*Brassica oleracea gongyloides*). ♦ (Reg.) Nap porcesc. — Din bg. **gulija**.

GUMĂ, *gumez*, vb. I. Tranz. A aplica un strat de gumă (1) sau de cauciuc pe suprafața unui obiect. ♦ A aplica un strat de clei, lipici etc. pe dosul unei etichete, unei mărci poștale etc., în vederea lipirii acestora pe ceva. — Din **gumă**.

GUMĂJ, *gumaje*, s.n. Gumare. — După fr. **gommage**.

GUMĂRE, *gumări*, s.f. Acțiunea de a *guma* și rezultatul ei; *gumaj*. — V. **guma**. **GUMĂȚ**, *-Ă, gumăți, -te*, adj. Acoperit cu gumă (1), cu cauciuc, cu clei, cu lipici etc. — V. **guma**.

GUMĂ, *gume*, s.f. 1. Substanță vâscoasă, secretată de unele plante sau obținută pe cale sintetică, având proprietatea de a se întări în contact cu aerul, folosită în industrie. ♦ *Gumă arabică* v. *arabic*. 2. (Pop.) Șiret elastic sau fâșie elastică fabricată din gumă (1); elastic. 3. Mic obiect de cauciuc folosit la stergerea urmelor de creion sau de cerneală de pe hârtie; radieră. 4. (În sintagma) *Gumă de mestecat* = pastă de mestecat, aromatizată, obținută din gumă (1). — După fr. **gomme**, it. **gomma**. Cf. lat. *gummi*, germ. *Gummi*.

GUMILĂSTIC, *gumilastice*, s.n. (Pop.) Elastic. — După fr. **gomme élastique**.

GUNGUNI vb. IV v. **gânguri**.

GUNGURI vb. IV v. **gânguri**.

GUNOI¹, *gunoiaie*, s.n. 1. (La sg. cu sens colectiv) Resturi murdare sau inutile care se aruncă. 2. Baligă amestecată cu paiele care au servit vitelor drept ăsternut, întrebunțată ca îngrășământ agricol organic. 3. Fir de pai, scamă, murdărie etc. care se depune pe haine, care cade în lichide etc. 4. Epitet dat unui om de nimic; lepădătură. — Din sl. **gnoi**.

GUNOI², *gunoiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A îngrășa pământul cu gunoi¹ (2). 2. Tranz. și refl. (Despre păsări) A-și depune excrementele (murdărind ceva). 3. Refl. Fig. (Despre oameni) A slăbi extrem de mult (de boală, de muncă). — Din **gunoi¹**.

GUNOIÉRE, *-Ă, gunoieri, -e*, s.m. și f. Persoană din serviciul salubrității publice care ridică periodic gunoiul¹ depozitat în curți și pe străzi. [Pr.: *-no-ier*] — **Gunoi¹** + suf. *-ar*.

GUNOIÓS, *-OĂȘĂ, gunoioși, -oase*, adj. (Rar) Plin de gunoi¹; murdar. [Pr.: *-no-ios*] — **Gunoi¹** + suf. *-os*.

GUNOIRE, *gunoiri*, s.f. Gunoi¹. — V. **gunoi²**.

GUNOIȘTE, *gunoiști*, s.f. 1. Grămadă de gunoi¹; loc unde se strâng gunoiaele¹. 2. Teren agricol îngrășat cu gunoi¹. — Din sl. **gnoište**. Cf. **gunoi¹**.

GUNOIȚ¹ s.n. Faptul de a (se) *gunoi²*; gunoie. — V. **gunoi²**.

GUNOIȚ², *-Ă, gunoiți, -te*, adj. (Despre terenuri agricole) Care este îngrășat cu gunoi¹. — V. **gunoi²**.

GURALIU, *-IE* adj. v. **guraliv**.

GURALIV, *-Ă, guralivi, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care vorbește mult, întruna; limbut, vorbăreț. [Var.: (reg.) **guraliu**, *-ie* adj.] — Din bg. **govorliv** (după *gură*).

GURĂ, *guri*, s.f. I. 1. Cavitate din partea anterioară (și inferioară) a capului oamenilor și animalelor, prin care alimentele sunt introduse în organism; *p. restr.* buzele și deschizătura dintre ele; buze. ♦ Loc. adv. *Gură-n gură* = foarte aproape unul de celălalt. ♦ Expr. *A(-i) da* (cuiva) *o gură* = a săruta (pe cineva). *Cu sufletul la gură* = a) abia mai putând respira (de emoție sau de oboseală); b) foarte bolnav, aproape de moarte. *A uita de la mână până la gură* = a uita repede, a fi uituc. *Parcă se bat lupii la gura lui*, se spune despre cineva care mănâncă lacom sau vorbește repede. *A se duce* (ca) *pe gura lupului* = a dispărea. *A scoate* (sau *a scăpa ca*) *din gura lupului* = a (se) salva dintr-o mare primejdie. *A țipa* (sau *a striga* etc.) *ca din* (sau *ca în*) *gură de șarpe* = a țipa din răsuțeri, deznădăjduit. *A se zvârcoli ca în gură de șarpe* = a se zbate cu disperare. *A avea gura moale* (sau *tare*) *sau a fi moale* (sau *tare*) *în* (sau *de*) *gură* = (despre cai) a se supune ușor (sau greu) la mișcările ce i se fac cu frâul. ♦ Compuse: *gură-cască* (sau *-căscată*) = persoană care-și pierde vremea în zadar sau care dovedește neglijență, dezinteres condamnable; persoană care stă absentă, care nu înțelege ce i se spune; *gură-de-lup* = a) defect congenital de conformație a feței omului, constând dintr-o despicătură la buza și la gingia superioară și în cerul-gurii, și în comunicarea cavității bucale cu fosele nazale; b) ochi dublu al unei parâme; c) unealtă cu care se îndoaie tabla groasă; *gura-leului* = plantă erbacee ornamentală cu flori de diverse culori, asemănătoare cu o gură (1) (*Antirrhinum majus*); *gura-lupului* = plantă erbacee cu flori vinete-violete, având o margine albă sau galbuie (*Scutellaria altissima*). ♦ Sărutare, sărut. 2. Gura (1) considerată ca organ cu care cineva se hrănește. ♦ Expr. *A pune* (sau *a lua*, *a băga*) *ceva în gură* = a mânca (puțin). *A i se face gura pungă* = a avea o

senzație de astringență din cauza unor alimente acre introduse în gură. *A da* (cuiva) *mură-n gură* = a-i da (cuiva) ceva de-a gata, fără să facă cel mai mic efort. *De-ale gurii* = (lucruri de) mâncare. ♦ Îmbucătură, sorbitură, înghițitură. ♦ Expr. *Nicio gură de apă* = nimic. ♦ Membru de familie care trebuie hrănit. 3. Gura (1) considerată ca organ al vorbirii; cloantă. ♦ Expr. *A tăcea din gură* = a nu (mai) vorbi nimic. *A închide* (sau *a astupa*) *cuiva gura* = a face pe cineva să nu mai vorbească, a pune pe cineva în situația de a nu mai putea spune nimic. *A lua cuiva vorba din gură* = a) spune tocmai ceea ce voia să zică altul în clipa respectivă; b) a întrerupe pe cineva când vorbește. *A i se muia* (cuiva) *gura* = a nu mai avea curajul să vorbească; a schimba, a atenua tonul și conținutul celor spuse. *A-l lua* (pe cineva) *gura pe dinainte* sau *a-l scăpa gura* = a destăinui ceva fără voie, a spune ceva ce n-ar fi trebuit să spună. *A avea gura* (sau *a fi gură*) *spartă* = a nu putea ține un secret, a dezvălui orice secret. *A fi slobod la gură* = a vorbi mult și fără sfială, depășind uneori limitele bunecuvinte. *A fi cu gura mare* = a fi certăreț. *A avea o gură cât o șură* = a vorbi mult și tare. *A-și păzi* (sau *ține* etc.) *gura* = a-și impune tăcere; a fi prudent în tot ce vorbește. *A(-i tot) da din gură* (sau *cu gura*) sau *a-i umbla* (ori *a-i merge*, *a-i toca* etc.) *gura* (ca o meliță, ca o moară stricată sau *hodorogită sau ca o pupăză*) = a vorbi repede și fără întrerupere; a flecări. *A fi bun de gură* = (adesea peior.) a vorbi mult și cu ușurință, a se pricepe să-și pledeze cauza, să convingă. *A fi rău de gură* (sau *gură rea*) = a) bărfi, a fi intrigant; b) a prevesti (cuiva) ceva rău, nefavorabil. *A (nu) se uita în* (sau *la*) *gura cuiva* = a (nu) ține seamă de ceea ce spune cineva, a (nu) crede pe cineva. *A vorbi* (sau *a zice*, *a spune* etc.) *cu jumătate de gură* (sau *cu gura jumătate*) = a vorbi (sau a zice etc.) nehotărât, fără convingere. *E numai gura de el*, se spune despre cineva care promite, dar nu se ține de cuvânt, sau care se laudă cu multe, dar nu face nimic. *A-i umbla* (cuiva) *vorba prin gură* = a nu găsi cuvântul potrivit pentru a exprima ceva (dar a fi pe punctul de a-l găsi). *A trece* (sau *a umbla*, *a fi purtat*) *din gură în gură* = (despre vorbe, cântece etc.) a (se) transmite de la om la om, din generație în generație. ♦ Compus: *gură-spărtă* = om flecar, limbut, care nu poate ține un secret. ♦ Ceea ce spune cineva; vorbă, spusă, mărturisire. ♦ Expr. *Gura lumii* = vorbe, bărfeli, scorneli. *Gura satului* (sau *a mahalalei*) = (persoană care născoceste) vorbe, bărfeli, intrigi. *A intra în gura lumii* (sau *a satului*, *a mahalalei*) = a ajunge să fie vorbit de rău. *A te lua după gura cuiva* = a acționa (în mod greșit) după sfatul cuiva. *A se pune* (sau *a sta*) *cu gura pe cineva* = a insista mult pe lângă cineva pentru a-l convinge să facă un lucru; a cicăli pe cineva. ♦ Glas, grai. ♦ Expr. *Nu i se aude gura*, se zice despre un om tăcut, liniștit, potolit. *Cât îl ține* (sau *il ia*) *gura* (sau *în gura mare*) = foarte tare, din răsuțeri. *A nu avea gură* (*să răspunzi sau să spui ceva*) = a nu avea puțința sau curajul (de a mai răspunde sau de a mai spune ceva). ♦ Gălăgie, țipăt, ceartă. ♦ Loc. vb. *A sta* (sau *a sări*, *a începe*) *cu gura pe* (sau *la*) *cineva* = a certa pe cineva, a se răsti la cineva. ♦ Expr. *A da gură la câini* = a striga la câini să nu mai latre. ♦ Persoană care vorbește; vorbitor. ♦ Expr. *Gurile rele* = bărfitorii. 4. Gura (1) considerată ca organ al cântării. II. Deschizătură a unui obiect, a unei încăperi etc., prin care intră, se introduce, se varsă, iese etc. ceva, prin care se stabilește o comunicație etc. *Gura vasului*. *Gura cămășii*. *Gură de canal*. *Gura fluviului*. ♦ *Gură de ham* = ham primitiv, format numai din cureaua de pe piept și din cea care se petrece pe după gâtul calului. *Gură de apă* = instalație care servește pentru a lua apă dintr-o rețea de distribuție. *Gură de incendiu* = gură de apă la care se montează un furtun pentru luarea apei sub presiune în caz de incendiu. *Gură de foc* = nume generic pentru armele de foc (grele). *Gură artificială* = aparat compus, în general, dintr-un difuzor montat într-o incintă acustică, de formă și dimensiuni astfel alese, încât caracteristicile acustice să fie asemănătoare cu acelea ale gurii umane. ♦ Expr. *A lega gura pânzei* = a) a înnoada capetele firelor de urzeală înainte de a oamenii țesutului; b) a se înstări. *A prins pânza gură* = s-a făcut începutul. *A se afla* (sau *a trimite pe cineva*) *în gura tunului* = a fi expus (sau a expune pe cineva) la un mare pericol. — Lat. **gula** „gătlee, gât”.

GURĂ, pers. 3 *gūrāie*, vb. IV. Intranz. (Rar; despre unele păsări) A scoate sunete caracteristice speciei. — **Gură** + suf. *-ăi*.

GÚREȘ, *-Ă, gureși, -e*, adj. (Despre oameni) Guraliv; (despre păsări) care cîrpește mult (și vesel). — **Gură** + suf. *-eș*.

GURGUL, *gurguie*, s.n. 1. Partea din vârf a opinii, strânsă cu nojite. 2. Partea mai strămtă, în formă de cioc, de la gura urciului¹. 3. Vârful sânelui; sfârț, mamelon. 4. Vârful unui deal sau al unui munte. — Cf. lat. *gurgulio* „beregată”.

GURGUIĂ, *gurguiez*, vb. IV. Refl. (Înv.) A se îngâmfa, a se fuduli. — Din **gurgui**.

GURGUIĂȚ, *-Ă, gurguiați, -te*, adj. Care are forma unui gurgui, țuguiat ca un gurgui. [Pr.: *-gu-iat*] — V. **gurguia**.

GURÎȘȚ, *-Ă, guriști, -ste*, s.m. și f. (Fam.) Solist vocal. — **Gură** + suf. *-ist*.

GURÎȚĂ, *gurițe*, s.f. Diminutiv al lui *gură*. ♦ Sărut. — **Gură** + suf. *-iță*.

GURLUÎ, pers. 3 *gŭrluie*, vb. IV. Intranz. (Despre unele păsări, mai ales despre porumbei și turturele) A scoate sunete caracteristice speciei. — Formație onomatopeică.

GURLUÎRE, *gurluiri*, s.f. Acțiunea de a *gurlui* și rezultatul ei. — V. **gurlui**.

GURLUÎT s.n. Faptul de a *gurlui*; sunete caracteristice scoase de unele păsări, mai ales de porumbei și de turturele. — V. **gurlui**.

GURMÁND, -Ă, gurmanzi, -de, adj., s.m. și f. (Persoană) care consumă (în cantitate mare) și apreciază mâncărurile bine găsite, produsele de bună calitate. — Din fr. **gourmand**.

GURMĂ, gurme, s.f. Boală infecțioasă a mînjilor și a cailor tineri, manifestată prin febră, catar nazal și abcese ale unor ganglioni. — Din fr. **gourme**.

GURNĂ, gurne, s.f. (Mar.) Parte curbă a carenei care leagă fundul cu pereții verticali ai unei nave. — Cf. engl. *gurney*.

GURU, guru, s.m. (Livr.) (În tradiția hindusă) Învățător sau maestru spiritual, în special cel care acordă inițierea unor ucenici; *p. ext.* persoană care își inițiază discipolii în tehnicile de realizare a desăvârșirii. ♦ Înțelept, filosof, mentor spiritual; *p. restr.* preot al diverselor secte hinduse. — Din engl. **guru**, fr. **gourou**.

GURÚT s.n. (Reg.) Pastă alimentară făcută din făină de hrișcă și de grâu, cu adaos de brânză, lapte și ouă. — Et. nec.

GUSÉU, guseuri, s.n. (Constr.) Placă de oțel care servește la prinderea barelor ce se unesc într-un nod al unei grinzi. — Din fr. **gouset**.

GUST, gusturi, s.n. I. Simț prin care organismul primește (cu ajutorul limbii și mucoasei bucale) informații asupra proprietăților chimice ale unor substanțe cu care vine în contact; senzație produsă de o substanță (alimentară) prin excitarea limbii și mucoasei bucale; proprietatea unor substanțe (alimentare) de a provoca această senzație. ♦ Loc. adj. *Cu gust = gustos. Fără (niciun) gust = lipsit de gust bun; fad.* ♦ Expr. *A da de (sau a afla) gustul (unui lucru) = a începe să-ți placă (un lucru).* **II. Fig. 1.** Capacitatea de a înțelege sau de a aprecia frumosul (în natură, în artă). ♦ Loc. adj. *De gust = (despre oameni) cu simț estetic sau artistic dezvoltat; (despre manifestări, realizări ale oamenilor) care exprimă, arată un asemenea simț. Fără (sau lipsit de) gust = (despre oameni) lipsit de simț estetic; (despre manifestări sau realizări ale oamenilor) urât. De prost gust = a) care arată lipsa simțului estetic; b) nepotrivit, penibil, jenant.* ♦ Loc. adv. *Cu gust = cu pricepere, în mod estetic. 2. Înclinație, predispoziție, pornire.* ♦ Preferință. **3.** Plăcere, dorință, poftă. — Lat. **gustus**.

GUSTĂ, gust, vb. I. I. Tranz. și intrans. 1. A lua puțin dintr-o mâncare sau dintr-o băutură spre a le afla gustul. **2.** A mânca sau a bea în cantități mici, spre a-și potoli (pentru puțin timp) foamea, setea sau pofta; *p. gener.* a mânca. **II. Tranz. Fig. 1.** A avea parte, a se bucura de ceva. **2.** A prețui, a-i plăcea ceva ceva. — Lat. **gustare**.

GUSTĂR s.m. (Pop.) Luna august. — **Gust** (reg. „august” < rom. *august*) + suf. *-ar*. **GUSTĂRE, gustări, s.f. I.** Faptul de a gusta. **2.** (Concr.) Mâncare (rece, luată în fugă, în cantitate mică, între mesele obișnuite). — V. **gusta**.

GUSTATÍV, -Ă, gustativi, -e, adj. (Fiziol.) Care aparține gustului (I), privitor la gust, care provoacă senzația de gust. — Din fr. **gustatif**.

GUSTĂRÍCĂ s.f. Diminutiv al lui *gustare* (2). — **Gustare** + suf. *-ică*.

GUSTĂTÓR, -OĂRE, gustători, -oare, s.m. și f. Persoană care gustă ceva. — **Gusta** + suf. *-ător*.

GUSTÓS, -OĂSĂ, gustoși, -oase, adj. (Despre mâncăruri și băuturi) Care are gust bun, plăcut. — **Gust** + suf. *-os*.

GUȘĂT, -Ă, gușați, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care are gușă (3). — **Gușă** + suf. *-at*.

GUȘĂ, guși, s.f. I. (La păsări) Porțiune mai dilatată, în formă de pungă, a esofagului, în care alimentele stau câțva timp înainte de a trece în stomac. ♦ **Compus :** *gușa-porumbului* (sau *-porumbelului*) = **a)** plantă erbacee cu frunze opuse și ascuțite, cu flori albe-verzui, cu fructul în formă de boboie negre (*Cucubalus baccifer*); **b)** plantă erbacee cu flori albe, cu fructul o capsulă (*Silene cucubalus*); **c)** odolean. **2.** (La animalele amfibii) Pielea de sub maxilarul inferior, care ajută, împreună cu mușchii respectivi, la respirație. ♦ (La reptile) Bărbie. **3.** (La oameni) Umflătură patologică formată în partea anterioară a gâtului prin mărirea glandei tiroide; boală care provoacă această umflătură. **4.** Cută de grăsime care atarnă sub bărbie la unele persoane. **5.** (Fam.) Gât. ♦ Gâtleej. ♦ Expr. *A râde din gușă = a râde afectat, forțat. A vorbi din gușă = a) a vorbi gros; b) a vorbi afectat.* **6.** Partea de sub gât a unei blăni sau a unei piei. **7.** (În sintagma) *Gușă de conductă =* cută care se formează uneori la curbarea unei țevi. — Lat. **geusiae**.

GUȘTER, (I) gușteri, s.m., (II, III) guștere, s.n. I. S.m. Specie de șopărlă de culoare verde, cu coada lungă, care se hrănește cu insecte (*Lacerta viridis*). **II. S.n.** (Reg.) Gâtleej; esofag. ♦ Omușor. **III. S.n.** (Med.; pop.) Crup. — Din bg., sb. **gušter**.

GUȘULIȚĂ, gușulițe, s.f. Diminutiv al lui *gușă*. — **Gușă** + suf. *-uliță*.

GUTAPÉRCĂ s.f. Substanță plastică și izolantă, extrasă din latexul frunzelor unei plante tropicale, având numeroase întrebuințări în tehnică, în medicină etc. — Din fr. **gutta-percha**.

GUTAȚIE, gutații, s.f. (Bot.) Eliminarea apei din plante prin frunze, în cursul nopții. — Din fr. **guttation**.

GUTĂ¹ s.f. 1. Boală provocată de depunerea sărurilor acidului uric în regiunea unor articulații, care se manifestă prin umflături ale articulațiilor, însoțite de dureri violente; podagră. **2.** (Reg.) Apoplexie; paralizie. — (1) Din fr. **goutte**, (2) lat. **gutta** „picătură”.

GUTĂ², gute, s.f. Fir subțire din material plastic, de care se leagă cârligul undiței. — Din engl. **gut**.

GUTÓS, -OĂSĂ, gutoși, -oase, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de gută¹. — **Gută¹** + suf. *-os*. Cf. fr. **goutteux**.

GUTŪI, gutui, s.m. Pom fructifer cu frunze mari și groase, cu flori albe-roz și cu fructe mari, galbene, acoperite cu puf; măr-gutui (*Cydonia oblonga*). — Et. nec.

GUTŪIE, gutui, s.f. Fructul gutuiului; alămăioară, măr-gutui. [Pr.: *-tu-ie*] — Din **gutui**.

GUTUNĂR s.n. v. guturai.

GUTURĂI, guturării, s.n. Boală contagioasă (cu caracter epidemic) provocată de virusuri, care constă în inflamarea acută a mucoasei nazale, fiind însoțită de o bogată secreție apoasă; coriză. [Pl. și: *guturaie*. — Var.: (reg.) **gutunăr s.n.**] — Lat. ***gutturalium** (< **guttur** „gât, gâtleej”).

GUTURĂL, -Ă, guturali, -e, adj. 1. Adj. (Despre sunete sau voce) Care este emis din fundul gâtului. **2.** (Despre consoane) Velar. ♦ (Substantivat, f.) *Consoana „k” este o guturală*. — Din fr. **gutural**.

GUVERN, guverne, s.n. Organ central al statului care exercită puterea executivă; cabinet, consiliu de miniștri. — Din **guverna** (derivat regresiv).

GUVERNĂ, guvernez, vb. I. Tranz. A conduce, a administra, a dirija un stat, un popor. ♦ (Rar) A conduce, a îndruma conduita cuiva. ♦ (Gram.) A impune, a cere un anumit caz, o anumită construcție. — Din fr. **gouverner**.

GUVERNAMENTĂL, -Ă, guvernamentali, -e, adj. Care aparține guvernului, privitor la guvern, care emană de la guvern; care reprezintă sau care susține guvernul. — Din fr. **gouvernemental**.

GUVERNĂNT, -Ă, guvernanți, -te, adj., s.m., s.f. 1. Adj. (Persoană) care guvernează. **2. S.f.** Femeie angajată pentru creșterea și educarea în familie a copiilor (mai ales pentru învățarea unei limbi străine). — Din fr. **gouvernant**.

GUVERNĂRE, guvernări, s.f. Acțiunea de a guverna; perioadă în care un guvern își exercită activitatea. — V. **guverna**.

GUVERNATOR, guvernatori, s.m. 1. (În unele state) Persoană care conduce, în numele șefului statului, o unitate administrativ-teritorială mai mare sau un teritoriu dependent, o colonie. **2.** Persoană care conduce o instituție de credit depinzând de o autoritate centrală. — **Guverna** + suf. *-tor*.

GUVERNĂMĂNT, (2) guvernăminte, s.n. 1. (În sintagma) *Formă de guvernământ =* formă de conducere politică a unui stat. **2.** (În unele state) Unitate teritorial-administrativă condusă de un împuternicit al șefului statului. — Din fr. **gouvernement**.

GUVERNŌR, guvernori, s.m. (Rar) Persoană însărcinată în trecut cu educația unui tânăr nobil sau a unui fiu de suveran. — Din fr. **gouverneur**.

GUVID, guvizi, s.m. Nume generic dat unor specii de pești mici, cu capul mare, lățit, și cu corpul subțiat spre coadă (*Gobius*). ♦ *Guvîd mare =* strunghil. — Din ngr. **guvîdi**.

GUYANÉZ, -Ă, guyanezi, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Guyanei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Guyanei sau guyanezilor (I), privitor la Guyana ori la guyanezi. — **Guyana** (n.pr.) + suf. *-ez*.

GUZ, guzi, s.m. Nume dat unor animale rozătoare (mari). — Din magh. **güzü**.

GUZGÁN, guzgani, s.m. Șobolan. — Cf. *guz*.

GUZLĂR, guzlari, s.m. Persoană care cântă la guzlă. — **Guzlă** + suf. *-ar*.

GÚZLÁ, guzle, s.f. Instrument muzical popular specific popoarelor slave, făcut dintr-o cutie de lemn plată, cu una sau mai multe coarde. — Din sb. **gusle**, fr. **guzla**.

H

H, *h*, s.m. **1.** A zecea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (fricativă laringală, velară sau palatală). ✧ *Ora H* = oră secretă, legată de momentul în care trupele pornesc la atac; moment stabilit pentru începerea unei acțiuni. [Pr.: *haș, hi*. — Pl. și: (**1**, **n**) *h-uri*].

HA interj. **1.** Exclamație care exprimă: surprindere; mulțumire; satisfacție (răutăcioasă). **2.** (Fam.) Poftim? ce? cum? ✧ Nu-i așa? n-am dreptate? **3.** (Repetat) Cuvânt care imită râsul în hohote. — Onomatopee.

HABÂN, **-Ă**, *habani*, *-e*, s.m. și f. Membru al unei secte baptiste ai cărei adepți au emigrat și în Transilvania în sec. XVI. — Din germ. **Habaner**.

HABÂNĂ adj. (În sintagma) *Ceramică habană* = tip de ceramică fină, smălțuită, cu fond alb, ornamentată cu motive cinegetice, realizată de olarii din Transilvania în sec. XVII. — Et. nec.

HABANERĂ, *habanere*, s.f. Numele unui dans popular de origine cubaneză, cu mișcare moderată și figuri ritmice caracteristice; melodie după care se execută acest dans. — Din sp., fr. **habanera**.

HABĂR s.n. **1.** (În expr.) *A nu avea habar (de sau despre ceva)* = **a**) a nu ști nimic, a nu avea nicio idee despre ceva; **b**) a nu-și face griji, a nu-i păsa de ceva. **2.** (Reg.; în expr.) *Cum (fi-)e habarul?* = cum (îți) merge? cum stau lucrurile? — Din tc. **haber**, „veste, informație”.

HABEAS CORPUS loc. s.n. (În legislația unor țări) Drept care garantează libertatea individuală și îngreudește arestările și reținerea arbitrară a persoanei. [Pr.: *há-be-as còr-pus*] — Expr. lat.

HABITĂCLU, *habitacluri*, s.n. **1.** Locaș special al busolei pe o navă; suport nemagnetic al busolei marine. ✧ Calotă de alamă care acoperă busola. **2.** Spațiu amenajat într-un automobil, într-o aeronavă etc. (pentru echipaj, călători, poștă etc.). [Pl. și: *habitacl*] — Din fr. **habitacl**.

HABITĂT, *habitate*, s.n. Ansamblu de condiții oferite vieții de un biotop; loc care oferă condiții corespunzătoare de viață pentru o anumită specie de plantă sau de animal. — Din fr. **habitat**.

HABITUÁL, **-Ă**, *habituali*, *-e*, adj. (Rare) Obișnuit, frecvent. [Pr.: *-tu-al*] — Din fr. **habituel**.

HABITÚDINE, *habitudini*, s.f. (Livr.) Obișnuință, deprindere, obicei. — Din lat. **habitudo**, *-inis*, fr. **habitude**.

HÁBITUS s.n. **1.** Aspect fizic exterior al unui individ, care poate da indicații asupra stării de sănătate, a existenței unei predispoziții morbide sau a unei boli. **2.** Aspect exterior specific pe care îl capătă cristalele prin dezvoltarea diferită a fețelor. — Cuv. lat.

HABÓCA s.f. (Reg.; în loc. adv.) *Cu haboca* = cu sila, cu forța. — Et. nec.

HABÓTNIC, **-Ă**, *habotnici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Persoană) care respectă cu scrupulozitate prescripțiile religiei; bigot. — Din rus. **habadnik** „membru al sectei religioase evreiești «Habado»”.

HABOTNICIE s.f. Faptul de a fi habotnic; purtare sau deprindere de habotnic; zel exagerat pentru respectarea prescripțiilor religiei; bigotism. — **Habotnic** + suf. *-ie*.

HABSÚRGIC, **-Ă**, *habsburgici*, *-ce*, adj. Al dinastiei Habsburg sau al Imperiului Austro-Ungar condus de împărații din dinastia Habsburg, privitor la această dinastie sau la acest imperiu. — **Habsburg** (n. pr.) + suf. *-ic*.

HAC¹, (**2**) *hacuri*, s.n. **1.** (În expr.) *A-i veni (cuiva sau la ceva) de hac* = a găsi modalitatea, sistemul de a învinge, de a face inofensiv pe cineva sau ceva care supără ori provoacă nemulțumiri. **2.** (Înv.) Salariu, leafă. — Din tc. **hak**.

HAC², *hacuri*, s.n. (Reg.) Cui de fier care se bate iarna în talpa încălțăminteii sau la potcoavele cailor, ca să nu alunece. — Din ucr. **hak**.

HACANÁ adv. (Arg.; la comparativ) Mai la o parte, în lături. [Var.: **acaná** adv.] — Din țig. **hacana**.

HACIÉNDÁ, *haciende*, s.f. Mare proprietate agricolă din America Latină hispanică. [Pr.: *a-si-en-*] — Cuv. sp.

HÁCHITĂ, *hachițe*, s.f. (La pl.; în expr.) *A avea hachițe* sau *a-l apuca* (pe cineva), *a-i veni* (cuiva) *hachițele* = a avea toane, capricii, istericale. [Acc. și: *hachițe*] — Et. nec.

HACKER, *hackeri*, s.m. Persoană care încearcă să obțină, în mod ilegal, controlul unui sistem de securitate, computer sau rețea, cu scopul de a avea acces la informații confidențiale sau avantaje materiale. [Pr.: *hécăr*] — Cuv. engl.

HADARÁG s.m. v. **hădărăg**.

HADÁMB, *hadâmbi*, s.m. (Înv.) Eunuc. — Din tc. **hadim**.

HÁDES n.pr. n. (Livr.) Infern. — Din fr. **hadès**.

HADRÓN, *hadroni*, s.m. (Fiz.) Particulă cu masă superioară sau egală cu protonul supusă unei interacțiuni electromagnetice și gravitaționale foarte slabe. — Din engl., fr. **hadron**.

HADROZÁUR, *hadrozauri*, s.m. Specie de dinozaur care a trăit în urmă cu 70–75 de milioane de ani. [Scris și: *hadrosaur*] — Din engl. **hadrosaur**.

HÁFNIU s.n. Element chimic, metal rar, asemănător cu oțelul, care se găsește în minereurile de zirconiu și care se întrebuințează în electrotehnică; celțiu. [Pr.: *-niú*] — Din fr. **hafnium**, germ. **Hafnium**.

HAGÁDÁ, *hagade*, s.f. Povestire însoțită de cântece tradiționale ebraice, referitoare la exodul evreilor din Egipt. — Din germ. **Haggada**.

HAGIALÁC, *hagialăcuri*, s.n. Pelerinaj făcut de un creștin sau de un musulman la locurile sfinte. — Din tc. **hacılık**.

HAGIOGRÁF, *hagiografi*, s.m. Autor care scrie despre viețile sfinților. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **hagiographe**.

HAGIOGRÁFIC, **-Ă**, *hagiografici*, *-ce*, adj. Care aparține hagiografiei, privitor la hagiografie, de hagiografie; hagiologic. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **hagiographique**.

HAGIOGRAFÍE s.f. Ramură a teologiei care se ocupă cu viețile sfinților; hagiologie. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **hagiographie**.

HAGIOLÓGIC, **-Ă**, *hagiologici*, *-ce*, adj. Hagiografic. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **hagiologique**.

HAGIOLOGÍE s.f. Hagiografie. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **hagiologie**.

HAGIONÍM, *hagionime*, s.n. (Livr.) Nume de sfânt. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **hagionyme**.

HAGÍU, *hagii*, s.m. Creștin sau musulman care a fost în hagialác. — Din tc. **hac**.

HAHALÉRĂ, *hahalere*, s.f. (Fam.) Persoană lipsită de scrupule, fără caracter, neserioasă; pramatie. — Et. nec.

HAHÁM, *hahami*, s.m. **1.** Persoană care taie vite și păsări după prescripții rituale mozaice. **2.** (Înv.) Rabin. — Din tc. **haham**.

HAI interj., s.n. (Fam.) **I.** Interj. **1.** Cuvânt care exprimă un îndemn la o acțiune (comună) cu interlocutorul. **2.** (Cu funcție de imperativ, corespunzând unor verbe de mișcare) *Vino! veniți! să mergem!* ✧ (Repetat, cu accentul frazei pe al doilea element) Cuvânt care exprimă ideea unei înaintări încete sau anevoioase. **3.** Exclamație care exprimă: regret, admirație, o întrebare. **4.** (Repetat) *Ba bine că nu!* **II.** S.n. (Fam. și arg.) Hărmălaie; scandal. ✧ Expr. *A face (un) hai* = a face scandal în semn de protest, de reproș etc. [Var.: (reg.) **ai** interj.] — Onomatopee.

HÁID interj. v. **haide**.

HÁIDA interj. v. **haide**.

HÁIDAMÁC, *haidamaci*, s.m. (Fam.) **1.** Derbedeu, bătaș, tâlhar, haidău (**2**). **2.** Om zdrăvăn, vlâjgan, lungan. — Din tc. **haydamak**.

HÁIDÁU, *haidâi*, s.m. (Reg.) **1.** Păzitor de vite (mari). **2.** Haidamac (**1**). **3.** (Art.) Dans fecioresc dintr-un ciclu de dansuri populare românești din jurul Aiudului, cu mișcare moderată; melodie după care se execută acest dans. — Din magh. **hajtó** „mănător, gonaci”.

HÁIDE interj. **1.** Exclamație care exprimă un îndemn (la o acțiune). ✧ (Cu ton de comandă, exprimând nerăbdarea vorbitorului; adesea repetat) *Haide, haide, vino mai repede!* ✧ Exclamație care exprimă încercarea de a îmbuna pe cineva. **2.** (Cu

funcție de imperativ, corespunzând unor verbe de mișcare) Vino! veniți! să mergem! ⇨ (Imprumutat dinsele verbele de pers. 1 și 2 pl.) *Haidem la plimbare. Haideți la dans.* ⇨ (Adverbial, în compuse) *Haide-hai, haida-hai, haide-ha* = încet, anevoiós. ⇨ (Marchează începutul unei acțiuni) *Luă toporul și haide la treabă.* 3. (În expr.) *Haide-de!*, exclamație prin care se respinge o părere sau se dezaprobă o comportare; *a!* *Haide-haide* sau *haide-hai*, se spune când muștrăm cu indulgență pe cineva care nu ia în seamă sfaturile sau avertismentele noastre. [Var.: **háida, haid, áida, áide** interj.] — Din tc. **haydı**, bg. **haide**, ngr. **áide**.

HÁIDOȘ, -Ă, haidoși, -e, adj. (Reg.: adesea substantiv) Zdrăvăn, voinic, chipeș. [Var.: **háitoș, -ă** adj.] — Cf. *ha idău*.

HÁIDÚC, haiduci, s.m. 1. Răzvrătî împotriva ordinii stabilite, care, trăind singur sau în cete în păduri, jefuia pe bogați și ajuta pe săraci; haramin. 2. (Înv.) Soldat mercenar. — Din bg., sb. **hajduk**.

HÁIDUCÉL, haiducei, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *haiduc*. — **Haiduc** + suf. *-el*.

HÁIDUCÉSC, -EÁSCĂ, haiducești, adj. De haiduc. — **Haiduc** + suf. *-esc*.

HÁIDUCÉȘTE adv. Ca haiducii. — **Haiduc** + suf. *-ește*.

HÁIDUCÍ, haiducesc, vb. IV. Intrans. A duce viață de haiduc. ⇨ Refl. A se face haiduc. — Din **haiduc**.

HÁIDUCÍE, haiducii, s.f. 1. Formă de luptă a haiducilor (1), frecventă la sfârșitul Evului Mediu în Țările Române și în Peninsula Balcanică. 2. Viață sau îndeletnicire de haiduc (1). 3. Purtare, deprindere de haiduc (1). — **Haiduc** + suf. *-ie*.

HÁIHÚI, -IE, haihui, adj. (Adesea substantiv) Zăpăcit, năuc, zănic. ⇨ (Adverbial; determinând verbe ca „a umbla”, „a porni” etc.) Fără rost, fără țintă, fără grijă, razna. — Din tc. **hayhay**.

HÁIKU, haikuuri, s.n. Poezie japoneză alcătuită din trei versuri, primul și ultimul din cinci silabe, al doilea din șapte. — Din fr. **haiku**, engl. **haikku**.

HÁILAIIF s.n. v. **high-life**.

HÁIMANĂ, haimanale, s.f. Om de nimic, fără căpătăi, derbedeu, vagabond. ⇨ Expr. (Adverbial) *A umbla haimana* = a umbla fără rost, a hoinări, a vagabonda. — Din tc. **haymana**.

HÁIMANALÁC, haimanalácuri, s.n. Faptul de a hoinări ca o haimana; hoinăreală, vagabondaj. — **Haimana** + suf. *-lác*.

HÁIN, -Ă, haini, -e, adj. 1. Rău la inimă, fără milă, crud, hapsân, căinos. 2. (Înv.) Trădător, sperjur, necredincios. — Din tc. **hain**.

HÁINĂ, haine, s.f. 1. (La pl.) Termen generic pentru obiectele de îmbrăcăminte (în special) bărbătești. ⇨ *Un rând de haine* = un costum bărbătesc complet, alcătuit din pantaloni, sacou (și vestă). ⇨ (La sg.) Îmbrăcăminte bărbătească pentru partea de sus a corpului; sacou. ⇨ Vesmânt lung și larg care acoperă tot trupul. ⇨ Palton. ⇨ Expr. *A (-și) da și haina de pe el* = a face sau a fi dispus să facă orice sacrificiu (pentru a obține ceea ce dorește). 2. (Biol.; în sintagma) *Haină de nuntă* = înfățișare deosebită pe care o capătă masculii unor pești, batracieni sau păsări în perioada împerecherii. — Din bg. **halina**, sb. **háljina**.

HÁINĂ, hainesc, vb. IV. Refl. 1. A pribegi; *p. ext.* a se înstrăina. 2. A deveni hain, rău, necruțător; a se înrăi. [Pr.: *ha-i-*. — Var.: **hăini** vb. IV] — Din **hain**.

HÁINIE, hainii, s.f. 1. Răutate, cruzime, căinoșenie; dușmănie. 2. (Înv.) Trădare; răzvrătire. [Pr.: *ha-i-*] — **Hain** + suf. *-ie*.

HÁINÍT, -Ă, hainiți, -te, adj. (Rare) Care a devenit hain. [Pr.: *ha-i-*] — V. **haini**.

HÁINLÁC, hainlácuri, s.n. (Înv.) Răzvrătire. [Pr.: *ha-in-*] — Din tc. **hainlik** „perfidie”.

HÁIÓS, -OÁSĂ, haiosi, -oase, adj. (Fam.) Plin de haz, amuzant, simpatic, nostim. [Pr.: *ha-ios*] — **Hai** + suf. *-os*.

HÁIT¹ interj. Exclamație care exprimă o surpriză neplăcută, un sentiment de teamă, o poruncă, ideea unei mișcări repezi sau neașteptate etc. [Var.: **haiti** interj.] Onomatopee.

HÁIT², haituri, s.n. (Reg.) Iaz artificial creat prin colectarea, cu ajutorul unui baraj, a apelor de munte; barajul cu care se deschide sau se închide acest iaz pentru a da drumul plutei; *p. ext.* unda de apă care duce plutele. — Din ucr. **hat'**.

HÁITĂ, haitte, s.f. 1. Grup de câini, de lupi etc. care umblă împreună (după pradă). ⇨ Fig. Bandă (de răufăcători). 2. (Înv.) Vânătoare (cu gonaci și câini); goană. 3. (Reg.) Cățea (rea); *p. ext.* căine (rău). ⇨ Epitet dat unei femei rele sau desfrânată. — Din magh. **hajtó**.

HÁITI interj. v. **hait¹**.

HÁITLÁN, -Ă, haitieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Haiti sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Haiti sau haitienilor (1), privitor la Republica Haiti ori la haitieni. [Pr.: *ha-i-ti-*] — **Haiti** (n.pr.) + suf. *-an*.

HÁITÍC, haiticuri, s.n. (Reg.) Haită de lupi. — Din magh. **hajtek**.

HÁITÍȘ, haitișe, adj. (Reg.; despre picioare) Cu conformație defectuoasă, cu linia pulpelor curbată. ⇨ (Adverbial) În poziție strâmbă, sucită. — Cf. magh. **hajlitani**.

HÁITÓȘ, -Ă adv. v. **haidoș**.

HAL s.n. Stare rea, situație vrednică de plâns. ⇨ Loc. adv. *În așa hal (că)...* = în așa măsură (că)... *Într-un hal...* sau *într-un hal fără (de) hal* = în cea mai proastă stare. ⇨ Expr. *A nu avea hal să...* = a nu fi în stare, a nu putea să... — Din tc. **hal**.

HALAGEÁ, halagele, s.f. (Reg.) 1. Tărăboi, gălgăie. 2. Pățanie. — Et. nec.

HALÁJ s.n. Remorcare a unei ambarcațiuni, a unei plute, a unui șlep etc., executată pe canale, fluvii sau râuri, cu mijloace mecanice, cu oameni sau cu animale. ⇨ *Drum (sau zonă) de halaj* = traseu de-a lungul unei ape rezervat acestui fel de tracțiune. — Din fr. **halage**.

HALÁL interj. Exclamație care exprimă admirația; bravo! ⇨ Expr. (Fam.) *Halal mie (sau ție etc.)* sau *halal să-mi (sau să-ți etc.) fie!* = bravo! te felicit! să-ți fie de bine! — Din tc. **halal**.

HALALÁIE s.f. v. **hălălaie**.

HALANDÁLA adv. v. **alandala**.

HALASTÁNCĂ s.f. v. **alestâncă**.

HALÁT, halate, s.n. 1. Haină lungă de pânză, de molton etc. care se poartă în timpul lucrului, din motive de igienă sau pentru a proteja îmbrăcămintea. 2. Haină comodă, lungă și largă, care se poartă în casă. ⇨ *Halat de baie* = halat confecționat dintr-o țesătură absorbantă și care se îmbracă după baie. ⇨ Haină lungă și largă purtată de orientali. — Din bg., rus. **halat**.

HÁLÁ¹, hale, s.f. 1. Clădire amenajată, cu instalațiile necesare, unde se vând alimente (îndeosebi carne); piață acoperită. 2. Sală de dimensiuni foarte mari, amenajată ca atelier în fabrici sau pentru manifestații sportive, culturale, expoziții etc. — Din fr. **halle**, germ. **Halle**.

HÁLÁ², hale, s.f. (Reg.) 1. Vijelie. 2. Monstru, dihanie, arătare. 3. (La pl.) Păsări de curte. — Din sb., bg. **hala**.

HALÁU, haláie, s. n. (Reg.) Crâsnic (de pescuit). — Din magh. **háló**.

HÁLBÁ, halbe, s.f. Cană specială pentru bere, având o capacitate de o jumătate de litru; *p. ext.* cantitatea de bere dintr-o astfel de cană. — Din germ. **Halbe**.

HALCÁ, halcale, s.f. (Înv.) 1. Verigă, cerc (de metal). ⇨ Scoabă sau legătură de fier la ziduri. 2. Cerc de fier prin care se arunca, din galop, sulita la jocul oriental numit gerid; *p. ext.* jocul însuși. — Din tc. **halka**.

HÁLČÁ, hálci, s.f. Bucată mare de carne sau (mai rar) din alt aliment; hartan. — Din magh. **halk**.

HÁLDÁ, halde, s.f. Loc unde se depozitează sterilul și deșeurile inutilizabile provenite din lucrările miniere, de la prepararea minereurilor sau din uzinele metalurgice; *p. ext.* materialul depozitat pe acest loc. — Din germ. **Halde**.

HALDÉU, haldei, s.m. Poreclă dată de călugări preoților de mir. ⇨ (Rare) Rabin. — Din sl. **haluděinū**.

HALÉALÁ s.f. (Fam.) Faptul de a mânca (cu lăcomie); (concr.) ceea ce se mănâncă, mâncare. — **Hali** + suf. *-ealá*.

HALEBÁRDÁ, halebarde, s.f. Armă medievală în formă de lance cu un vârf de fier ascuțit, prevăzută pe o parte cu o secure, iar pe partea opusă cu un cârlig. [Var.: **alebárdá** s.f.] — Din fr. **hallebarde**.

HALEBARDIÉR, halebardieri, s.m. Soldat înarmat cu o halebardă. [Pr.: *-di-er*. — Var.: **alebardiér** s.m.] — Din fr. **halebardiér**.

HALÉNÁ s.f. Aer care iese din plămâni prin expirație. — Din fr. **haléine**.

HALF, halfi, s.m. (Rare; la fotbal) Mijlocăș. — Din engl. **half**.

HALF-TIME s.n. Repriză sportivă. [Pr.: *hafáim*] — Cuv. engl.

HALĪ, halsec, vb. IV. Tranz. (Fam.) A mânca (repede și cu lăcomie). — Din țig. **halo**.

HÁLICE s.f. v. **alică**.

HÁLEÚTIC, -Ă, halieutici, -ce, adj., s. f. 1. Adj. De halieutică; pescăresc. 2. S.f. Arta pescuitului; pescuit. ⇨ Tratat de pescuit. [Pr.: *-li-e-*] — Din lat. **halieutica**, fr. **halieutique**.

HÁLIMÁ, halimale, s.f. Povestire, întâmplare complicată, cu multe peripetii. ⇨ Fig. (Fam.) Situație încurcată, amestecătură, confuzie. — Din ngr. **halimá** (<tc.). **HÁLIT¹** s.n. (Fam.) Faptul de a hali. — V. **hali**.

HÁLIT² s.n. Sare gemă. — Din fr. **halite**.

HÁLÓ, halouri, s.n. 1. Fenomen optic care constă în apariția unor inele luminoase în jurul Soarelui sau al Lunii care se datorește reflexiei, refracției și dispersiei luminii în cristalele de gheață aflate în atmosferă la mari înălțimi; cearcân (2). 2. Zonă luminoasă care încercuiește imaginea fotografică a unui punct strălucitor. [Var.: **halóu** s.n.] — Din fr. **halo**.

HALOCROMÍE s.f. (Chim.) Fenomen de colorare a unor compuși organici când se transformă în săruri. — Din fr. **halochromie**.

HÁLOFÍL, -Ă, halofili, -e, adj. (Biol.; despre unele organisme) Care se dezvoltă în mediu sărat. — Din fr. **halophile**.

HÁLOFITÁ, halofite, s.f., adj. (Plantă) adaptată condițiilor de viață pe solurile sărate. — Din fr. **halophyte**.

HÁLOGÉN, -Ă, halogeni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Nume generic pentru elementele fluor, clor, brom, iod și astatinii, care se pot combina direct cu metalele, dând săruri. 2. Adj. Care dă naștere la săruri. — Din fr. **halogène**.

HÁLOGENÁ, halogenez, vb. I. Tranz. A supune o substanță reacției de halogenare. — Din fr. **halogéner**.

HÁLOGENÁRE, halogenări, s.f. Reacție chimică de introducere a halogenilor în molecula unui compus organic. — V. **halogena**.

HÁLOGENÚRÁ, halogenuri, s.f. Compus al unui halogen cu un alt element chimic, cu un radical organic sau anorganic. — Din fr. **halogénure**.

HÁLOÍD, -Ă, haloizi, -de, adj. (Chim.; despre săruri) Care este compus dintr-un halogen și un metal. [Pr.: *-lo-id*] — Din fr. **haloïde**.

HALOIZÍT s.n. Silicat natural hidratat de aluminiu din grupa mineralelor argiloase, alb sau divers colorat, cu luciu mat. [Pr.: -lo-i-] — Din fr. **halloysite**.

HALOMÉTRU, *halometre*, s.n. (Ind.) Areometru folosit la stabilirea concentrației de săruri anorganice solubile a substanțelor zaharate. — Din fr. **halomètre**.

HALOMÓRF, -**Ă**, *halomorfi*, -e, adj. (Geol.; despre sol) Bogat în sare. — Din fr. **halomorphe**.

HALÓN s.n. Gaz incolor, inodor și rău conductor de electricitate, folosit la extincătoare. — Din fr. **halon**.

HALOPLANCTÓN, *haloplanctonuri*, s.n. Plancton care trăiește și se dezvoltă în ape sărate de diferite concentrații. — Din engl. **haloplancton**.

HALÓR, *halori*, s.m. (Mar.) Muncitor care lucrează la halajul navelor. — Din fr. **halieur**.

HALÓU s.n. v. **halo**.

HALT interj. Stai! oprește! — Cuv. germ.

HÁLTÁ, *halte*, s.f. 1. Punct de oprire reglementară (de scurtă durată) a trenurilor personale pentru deservirea traficului de călători; gară mică. 2. Oprise, popas. 3. Scurtă oprire a trupelor în marș, pentru odihnă, ajustarea echipamentului și verificarea tehnicii de luptă. — Din germ. **Halte**[stelle], fr. **halte**.

HALTERĂ, *halter*, s.f. 1. Aparat de atletică grea, alcătuit din două rânduri de discuri sau sfere metalice de diferite greutateți, fixate la capetele unei bare; greutate. 2. (La pl.) Ramură sportivă care constă în ridicarea halterelor (1). [Acc. și: (1) *hálteră*] — Din fr. **haltère**.

HALTEROFÍL, -**Ă**, *halterofili*, -e, s.m. și f. Persoană care practică sportul cu haltere. — Din fr. **haltérophile**.

HALTEROFILÍE s.f. (Ieșit din uz) Sportul cu halterele. — Din fr. **haltérophilie**.

HALUCINÁNT, -**Ă**, *halucinați*, -te, adj. Care provoacă halucinații; fig. care impresionează puternic, impresionant, grandios, uluitor. — Din fr. **hallucinant**.

HALUCINÁT, -**Ă**, *halucinați*, -te, s.m. și f. Persoană care are halucinații. — Din fr. **halluciné**, lat. **hallucinatus**.

HALUCINATÓRIU, -**IE**, *halucinatorii*, adj. 1. Care provoacă halucinații; halucinant. 2. Care ține de halucinație. — Din fr. **hallucinoaire**.

HALUCINÁȚIE, *halucinații*, s.f. Tulburare psihică constând în perceperea unui obiect sau a unui fenomen fără ca acesta să existe în realitate. ♦ Produs al acestei stări; nălucire, vedenie. — Din fr. **hallucination**, lat. **hallucinatio**.

HALUCINOGÉN, -**Ă**, *halucinogeni*, -e, adj., s.n. (Substanță, medicament) care provoacă halucinații. — Din fr. **hallucinogène**.

HALUCINÓZĂ, *halucinoze*, s.f. (Med.) Stare patologică caracterizată prin halucinații recunoscute de bolnav ca stări anormale. — Din fr. **hallucinose**.

HALVÁ, (2) *halvale*, s.f. 1. Produs alimentar dulce, cu o mare valoare nutritivă, preparat din tahâș sau din semințe de floarea-soarelui și din zahăr, eventual cu adaos de alviță. 2. Sortiment de halva (1). — Din tc. **halva**.

HALVAGÍU, *halvagii*, s.m. (Ínv.) Persoană care prepară sau care vinde halva. — Din tc. **halvaciu**.

HALVIȚÁR s.m. v. **alvițar**.

HALVÍȚÁ s.f. v. **alviță**.

HAM¹ interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită lătratul câinelui. — Onomatopee.

HAM², *hamuri*, s.n. Ansamblu de curele (sau de frângerii) cu care se înhamă calul sau alte animale (de tracțiune) la un vehicul. ♦ *Gură de ham* = ham rudimentar format numai din curelele de la pieptul și gâtul calului și din cele două șleauri. ♦ Expr. *A trage în (sau la) ham* = a trăi o viață grea; a munci din greu. ♦ (Precedat de prepoziții) Tracțiune (cu cai). *Are cai buni la ham*. — Din magh. **hám**.

HAMÁC, *hamacuri*, s.n. Pânză (de vele) sau plasă dreptunghiulară de sfoară, care se întinde orizontal între doi stâlpi, doi copaci etc. și care servește ca pat mobil sau ca leagăn. [Pl. și: *hamace*] — Din fr. **hamac**.

HAMÁDĀ, *hamade*, s.f. Podiș în deșerturile din zonele intertropicale, în special în Sahara, acoperit cu pietre colțuroase, rezultat al dezagregării. — Din fr. **hamada**.

HAMADRIADĂ, *hamadriade*, s.f. (În mitologia greacă) Nimfă a pădurii, care se naște și murea odată cu arborii în care își avea sălașul. [Pr.: -dri-a-] — Din fr. **hamadryade**.

HAMÁL, *hamali*, s.m. Muncitor care transportă poveri (în porturi și în gări). ♦ Expr. *(A munci) ca un hamal* = (a munci) din greu, până la istovire. — Din tc. **hamal**.

HAMALÁC s.n. 1. (Ínv.) Meseria hamalului; muncă de hamal. 2. Fig. Fam. Muncă grea, istovitoare. — Din tc. **hamallık**.

HAMBÁR, *hambare*, s.n. 1. Magazin în care se păstrează diferite produse agricole, în special cereale; grânar, jitiță. ♦ Magazin mică (în podul morii) în care se toarnă cerealele date ca plată pentru măcinat. 2. (Reg.) Ladă mare de lemn, în care se păstrează făina, mălaiul sau cerealele. 3. Loc pe un vapor unde se depozitează mărfurile transportate; cală. [Var.: *ambár* s.n.] — Din magh. **hambár**, bg. **hambar**.

HÁMBURGER, *hamburgeri*, s.m. Chiftea plată prăjită care se servește într-o chiflă. [Pr.: *hamburgăr*] — Din fr., engl. am. **hamburger**.

HAMÉI s.m. Plantă erbacee agățătoare cu flori galbene-verzui, ale cărei inflorescențe femele aromatice și amare se întrebuințează la fabricarea berii (*Humulus lupulus*). [Var.: *háméi* s.m.] — Din sl. **chŭméli**.

HAMGÉR s.n. v. **hanger**.

HÁMIŞ, -**Ă**, *hamişi*, -e, adj. (Reg.) Şiret, viclean, fals, prefăcut; răutăcios. — Din magh. **hamis**.

HAMÍT, -**Ă**, *hamiți*, -te, s.m. și f. (La pl.) Grup de popoare din nordul și estul Africii, înrudite prin limbă și prin trăsături fizice; (și la sg.) persoană aparținând acestui grup. — Din fr. **Chamites**.

HAMÍTIC, -**Ă**, *hamitici*, -ce, adj. Care aparține vechilor hamiți. ♦ *Limbă hamitice* = grup de limbi vorbite în nordul și estul Africii. — Din fr. **hamitique**.

HAMÍTO-SEMÍTIC, -**Ă**, *hamito-semantic*, -e, adj. (În sintagma) *Limbă hamito-semantică* (și substantivat, f.) = limbă care face parte dintr-o familie de limbi vorbite în nordul și estul Africii, în Peninsula Arabică și în statele de la nordul acesteia. — Din engl. **hamito-semitic**, fr. **chamito-sémitique**.

HAMLETIZÁ, *hamletizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A face din orice lucru o dilemă. — **Hamlet** (n. pr.) + suf. -iza.

HAMSÍE, *hamsii*, s.f. Mic pește marin de culoare argintie, cu gura mare, care trăiește în Marea Neagră, Marea Mediterană și Oceanul Atlantic (*Engraulis encrasicolus*). — Din ngr. **ha(m)psi**.

HÁMSTER, *hamsteri*, s.m. Mamifer din familia rozătoarelor, de talia unui șobolan, cu blana de diferite culori; hârciog (*Cricetus ericetus*). — Din germ. **Hamster**, engl. **hamster**.

HAMÚT, *hamuturi*, s.n. (Ínv.) Gătar (la ham). — Din bg. **hamut**, rus. **homut**.

HAN¹, *hani*, s.m. Titlu purtat, în Evul Mediu, de conducătorii mongoli și preluat de suveranii multor țări din Orient; persoană care avea acest titlu; han-tătar. — Din tc. **hán**.

HAN², *hanuri*, s.n. Local cu ospățarie unde se pot adăposti peste noapte drumeții (cu caii și căruțele lor). — Din tc. **han**.

HANÁP s.n. Cupă din lemn, metal etc. bogat ornamentată, folosită în Evul Mediu pentru băut. — Din fr. **hanap**.

HANÁT, *hanaturi*, s.n. Stat, teritoriul condus de un han. — **Han**¹ + suf. -at.

HANÁMÁ, *hanáme*, s.f. (Ínv.) Femeie din aristocrația turcă. — Din tc. **hanem**.

HÁNDBAL s.n. Joc sportiv de echipă, în care jucătorii, aruncând mingea cu mâna, încearcă să o introducă în poarta echipei adverse. — Din germ. **Handball**, fr., engl. **hand-ball**.

HÁNDBALÍST, -**Ă**, *handbaliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care practică handbalul. — **Handbal** + suf. -ist.

HÁNDBALÍSTIC, -**Ă**, *handbalistici*, -ce, adj. Care se referă la handbal, care aparține handbalului. — **Handbal** + suf. -istic.

HÁNDICÁP, *handicapuri*, s.n. 1. (Sport) Punctaj acordat unui concurent mai slab. ♦ Totalitatea punctelor cu care o echipă a fost pusă în inferioritate de echipa adversă. 2. Fig. Greutate, piedică intervenită în munca cuiva. 3. Deficiență senzorială, motorie, mintală sau orice altă infirmitate a unei persoane. — Din engl., fr. **handicap**.

HÁNDICAPÁ, *handicapez*, vb. I. Tranz. 1. A avea sau a-și crea (printr-o manevră) un avantaj asupra unui adversar, într-o întrecere, într-o competiție sportivă. 2. Fig. A stânjeni activitatea cuiva, a pune pe cineva în stare de inferioritate. — Din fr. **handicaper**.

HÁNDICAPÁRE, *handicapări*, s.f. Acțiunea de a *handicapa* și rezultatul ei. — V. **handicapa**.

HÁNDICAPÁT, -**Ă**, *handicapați*, -te, adj., s.m. și f. 1. (Persoană) care are o infirmitate. 2. (Persoană, echipă etc.) care este în dezavantaj într-o întrecere (sportivă). — V. **handicapa**.

HÁNDRALÁU s.m. v. **hândrălău**.

HANG, (2) *hanguri*, s.n. 1. (În expr.) *A ține hangul* = a) o acompania o melodie; b) fig. a însoți, a întovărăși; c) fig. a ține partea cuiva, aprobând tot ce face și ce spune; a face pe placul cuiva, a cânta cuiva în strună. 2. (Reg.) Nume dat unor instrumente sau unor părți ale instrumentelor muzicale care servesc pentru a ține acompaniamentul. — Din magh. **hang** „sunet, ton, glas”.

HANGÁN, *hangani*, s.m. Soi de porumb de munte cu știuletele mare și cu bobul galben-roșcat. — Din n. pr. **Hangu**.

HANGÁR, *hangare*, s.n. Construcție amplasată în apropierea pistei de decolare și aterizare, destinată adăpostirii, reparării, reviziei și întreținerii avioanelor. — Din fr. **hangar**.

HANGÉR, *hangere*, s.n. Pumnal mare, încovoiat. [Pl. și: *hangeruri*.] — Var.: **hangér** s.n.] — Din tc. **hancer**.

HANGIOAICĂ, *hangioaice*, s.f. (Rar) Hangiță. — **Hangiu** + suf. -oaică.

HANGIȚÁ, *hangię*, s.f. Soție de hangiu; femeie care ține un han²; hangioaică. — **Hangiu** + suf. -iță.

HANGIU, *hangii*, s.m. Persoană care ține un han². — Din tc. **hanci**.

HANORÁC, *hanorace*, s.n. Haină scurtă confecționată din pânză deasă, de obicei impermeabilă, și prevăzută cu glugă, folosită în anumite competiții sportive sau în excursii. — Din fr. **anorak**.

HÁNSÁ, *hanse*, s.f. Asociație, companie comercială occidentală în Evul Mediu. — Din germ. **Hansa**, fr. **hanse**.

HANSEÁTIC, -Ă, hanseatici, -ce, adj. Privitor la hanșă, al hansei, de hanșă. [Pr.: -se-a-] — Din germ. **hanseatisch**, fr. **hanseatique**.

HAN-TĂTĂR, han-tătari, s.m. (Înv. și pop.) Han (al tătarilor). ◊ Expr. *Din vremea lui han-tătar =* de demult, străvechi. ◊ (Fam.) Dracul, naiba. — **Han**¹ + **tătar**.

HANTELĂ, hantele, s.f. Greutate din metal de 1-5 kg, compusă din două sfere unite între ele printr-un mâner, folosită în gimnastică. — Din germ. **Hantel**.

HÂNTRU, hantri, s.m. Unitate de măsură convențională, care reprezintă echivalentul energetic corespunzător executării cu tractorul a unei arături normale pe o suprafață de un hectar de teren. — **H**[ectar] + **a**[rătură] + **n**[ormală] + **tr**[actor].

HÂNȚĂ, hanțe, s.f. (Pop.) 1. Obiect de îmbrăcăminte uzat, zdrențuit, de proastă calitate. 2. Fig. Gură (care vorbește mult și fără rost). ◊ Expr. *Bun de hanțe =* flecar, vorbăreț, guraliv. — Cf. ucr. б а н ц а „mărtoagă”.

HANZELĂ, hanzele, s.f. Instalație de fabricat bomboane, caramelle, având ca elemente principale o mașină de rotat, un dispozitiv de ștanțare și o pompă cu care se introduce umplutura. — Et. nec.

HĂOS s.n. 1. Stare primitivă, de neorganizare, în care, după cum presupuneau cei vechi, s-ar fi aflat materia înainte de apariția universului cunoscut de om; (în unele concepții teogonice) spațiu nemărginit, cufundat în beznă și umplut de „neguri”, în care s-ar fi găsit, într-un amestec confuz, elementele și materia înainte de organizarea lumii; stare de dezordine, primordială a materiei. ◊ Prin semnificarea a acestui spațiu nemărginit sub forma unei divinități. 2. Fig. Stare generală de mare confuzie, dezordine mare, învălmășeală, neorganizare. [Var.: (înv.) **caós** s.n.] — Din fr., lat. **chaos**.

HAÓȚIC, -Ă, haotici, -ce, adj. 1. De haos, care amintește haosul. 2. Fig. Extrem de confuz, de dezorganizat etc. — Din fr. **chaotique**.

HAP¹ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de apucarea sau de înghițirea rapidă a ceva. — Onomatopee.

HAP², hapuri, s.n. (Pop. și fam.) Medicament preparat în formă de pastilă sau de cașetă, pentru a putea fi înghițit ușor. ◊ Expr. *A înghiți (sau a face pe cineva să înghiță) un hap (ori hapul) =* a suporta (sau a face pe cineva să suporte) ceva neplăcut. — Din tc. **hap**.

HĂPCĂ, hăpci, s.f. Cărlig de undiță de 8-10 cm, folosit la pescuitul somnului. ◊ Expr. (Fam.) *A lua cu hăpca =* a lua cu forța, în mod abuziv. — Din bg. **hapka**.

HAPCIÚ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de strănut. [Acc. și: *hapciú*] — Onomatopee.

HĂPLE s.m. v. **haplea**.

HĂPLEA s.m. (Pop. și fam.) 1. Om nătăruș, prostănac. 2. Om lacom la mâncare. [Var.: *hăple* s.m.] — Din bg. **hapljo**.

HAPLOFĂZĂ, haplofaze, s.f. (Biol.) Fază haploidă. — Din fr. **haplophase**.

HAPLOID, -Ă, haploizi, -de, adj. (Biol.; în sintagma *Fază haploidă =* stare în care se află celulele sexuale în nucleele cărora există o jumătate din numărul de cromozomi caracteristic celulelor somatice; haplofază. — Din fr. **haploïde**.

HAPLOIDIÉ s.f. (Biol.) Stare a organismelor haploide. [Pr.: -plo-i-] — Din fr. **haploïde**.

HAPLOLOGIE, haplogologii, s.f. (Lingv.) Suprimare prin disimilație totală a unei silabe identice sau asemănătoare cu o silabă vecină din același cuvânt sau din cuvinte învecinate. *Prin haplogologie, „cucoane” devine „coane”*. — Din fr. **haplogologie**.

HAPPENING, happeninguri, s.n. (Englezism) Spectacol spontan, improvizat. [Pr.: *hépning*] — Cuv. engl.

HAPPY-END, happy-enduri, s.n. Sfârșit, epilog fericit al (acțiunii) unei opere dramatice, cinematografice etc. [Pr.: *hépniend*] — Din engl. **happy-end**[ing].

HAPSÁN, -Ă, hapsáni, -e, adj. (Adesea substantivat) 1. Rău la inimă, hain, căinos. 2. Lacom (de bani, de mâncare etc.); avid, rapace. [Var.: **hapsín, -ă** adj.] — Cf. magh. *h a b z s i*.

HAPSÍN, -Ă adj. v. **hapsán**.

HAR, (2) haruri, s.n. 1. (În religia creștină) Grație divină acordată omului. ◊ Expr. (Cu sensul religios atenuat sau pierdut) *Har Domnului!* exclamație prin care cineva își exprimă satisfacția pentru reușita unui lucru; slavă Domnului! ◊ Puterea sacramentală a preoților de la oficiu actele de cult. 2. Calitate, însușire, dispoziție naturală care face pe cineva sau ceva vrednic de admirație; *p. ext.* talent, vocație. 3. (Înv.) Răsplătită acordată cuiva ca un semn de bunăvoință, ca o favoare deosebită. — Din sl. **chari**.

HARABÁ, harabale, s.f. (Reg.) Căruță mare folosită pentru transportul grânelor și al altor poveri; *p. ext.* cantitatea care intră într-o astfel de căruță. — Din tc. **araba**.

HARABABŪRĂ, harababuri, s.f. Dezordine, învălmășeală, încurcătură; gălăgie, scandal. [Var.: **arababŭră** s.f.] — Cf. tc. *a n a b a b u l l a*.

HARABAGIE s.f. (Reg.) Cărăușie. — **Harabagiu** + suf. *-ie*.

HARABAGÍU, harabagii, s.m. (Reg.) Cărușăș. — Din tc. **arabaci**.

HARABÁIE s.f. v. **hărăbaie**.

HARÁC s.m. v. **arac**.

HARACHÍRI s.n. Sinucidere prin spintecarea pântecelui, practică în Japonia, în special de samurai, în caz de înfrângere, dezonoare sau de condamnare la moarte. — Din fr. **hara-kiri**.

HARÁCI, haraciuri, s.n. Tribut anual pe care țările vasale îl plăteau Imperiului Otoman. ◊ Tribut, dare. ◊ Una dintre cele patru rate în care se achitau dările. — Din tc. **haraç**.

HARÁG s.m. v. **arac**.

HARAIMÁN s.n. (Reg.) Gălăgie, tărăboi, zarvă. — Et. nec.

HARÁM, (1) haramuri, s.n. (Reg.) 1. Vită slabă, prăpădită. 2. Jaf, pradă. ◊ Loc. adj. și adv. *De haram =* (lăsat) la voia întâmplării, fără stăpân, expus jafului. ◊ Loc adv. *De haram =* de pomană, degeaba; pe nedrept. ◊ Expr. *Haramul haram se face* sau *(de) haram vine, (de) haram se duce ori de haram a fost, de haram s-a dus =* lucrul câștigat pe nedrept se pierde precum s-a dobândit. *Haram că... =* păcat că...; degeaba... *Haram de... =* vai de... — Din tc. **haram** „ilicit, prohibit”.

HARAMBÁȘĂ, harambași, s.m. (Înv. și reg.) Căpitan de hoți sau de haiduci. — Din tc. **haram-başı**.

HARAMÍN, haramini, s.m. (Înv. și reg.) Haiduc (1). ◊ Om rău. — Din tc. **harami**, bg., sb. **haramija**.

HARÁNCĂ, harance, s.f. (Reg.) Femeie rea, afurisită. — Et. nec.

HARÁP s.m. v. **arap**.

HÁRA-PÁRA s.f., adv. (Fam.; în expr.) *A face (o) hara-para =* a face, a provoca o învălmășeală, o vânzoleală; a face harcea-parcea. — Formație onomatopeică.

HARÁPNIC, harapnice, s.n. (Reg.) Bici mare împletit din căneapă sau din curele, cu codriștea scurtă și cu șfichi de mătase la vârf (ca să pocnească tare). — Din pol. **harapnik**.

HARBŪZ, harbuji, s.m. (Reg.) Pepene verde. [Var.: **arbúz** s.m.] — Din ucr. **harbuz**.

HARBUZĂRIE, harbužării, s.f. (Reg.) Pepenărie. [Var.: **arbuzărie** s.f.] — **Harbuz** + suf. *-ărie*.

HARBUZÉS, -EÁSCĂ, harbuzești, adj. (Reg.; în sintagmele) *Pere harbuzești =* pere zemoase, gălbui, foarte dulci. *Păr harbuzesc =* păr care face astfel de pere. — **Harbuz** + suf. *-esc*.

HÁRCEA-PÁRCEA adv. (Fam.; în expr.) *A face (pe cineva sau ceva) harcea-parcea =* a tăia (pe cineva sau ceva) în bucăți, a face fărâme; a distruge, a nimici. — Din tc. **parça-parça** „bucată cu bucată”.

HÁRCHINĂ, harchine, s.f. (Reg.) Bucată mare (de mămăligă, de slănină etc.). [Var.: **hárschină** s.f.] — Et. nec.

HARD, harduri, s.n. Hardware. — Abr. din **hard**[ware].

HARD-BACK s.n. Ediție simplă, cartonată, a unei cărți. [Pr.: *hardbek*] — Din engl. **hard-back**.

HARDDISK, harddiskuri, s.n. Dispozitiv care conține unul sau mai multe discuri rigide (acoperite cu un material care permite înregistrarea magnetică a datelor), capuri de citire sau scriere și un motor de antrenare a discurilor, aflate într-o carcasă de protecție, și care este folosit la stocarea în cantitate mare a datelor dintr-un calculator; hard. — Din engl. **hard-disk**.

HÁRDPAN s.n. Strat impermeabil pe care nu-l pot străbate rădăcinile plantelor, format din hidroxi de fier și alți coloizi care se precipită. — Din engl. **hard pan**.

HARD ROCK, (2) hard rock-uri, s.n. 1. Stil în muzica ușoară și de jazz cu sonorități puternice, obsedante. 2. Cântec în stil hard rock (1). — Din engl. **hard rock**.

HARDUGHIE, hardughii, s.f. (Pop.) Clădire, încăpere etc. mare (veche și dărăpănată); șandrama (1). — Din ngr. **hartopia**.

HARDUGHÍT, -Ă, hardughii, -te, adj. (Despre obiecte) Care este hodorogit, rablagit. — **Hardughie** + suf. *-it*.

HÁRDWARE s.n. (Cib.) Structură fizică a unui sistem de calcul electronic; echipamentul propriu-zis; hard. [Pr.: *hårdüer*] — Cuv. engl.

HARÉCI interj. (Înv.) Strigăt cu care conducătorul unei licitații încheie licitația. [Var.: **aréci** interj.] — Din tc. **harcé**.

HARÉM, haremuri, s.n. Totalitatea cadanelor unui mahomedan poligam. ◊ Parte a casei rezervată cadanelor. — Din tc. **harem**.

HÁRES s.n. Hârtie presată impregnată cu rășini fenolice, folosită ca material electroizolant. — Din germ. **Harex**.

HARETÍSM s.n. Concepție sociologică în care se preconiza ridicarea stării materiale și culturale a satului prin activitatea extrașcolară a învățătorilor. — [Spiru] **Haret** (n. pr.) + suf. *-ism*.

HÁRFĂ s.f. v. **harpă**.

HARGHITEÁN, -Ă, harghiteni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Harghita. 2. Adj. Care aparține județului Harghita ori harghitenilor (1), referitor la județul Harghita sau la harghiteni. — **Harghita** (n.pr.) + suf. *-ean*.

HARGHITEÁNCA, harghitenice, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Harghita. — **Harghitean** + suf. *-că*.

HÁRHÁT, hánhate, s.n. (Reg.) Hărmălaie. — Formație onomatopeică.

HARMALÁIE s.f. v. **hărmălaie**.

HARMÁSÁR s.m. v. **armăsar**.

HARNAȘĂ, harnașez, vb. I. Tranz. (Rar) A înhâma, a înșeuca un cal. — Din fr. **harnacher**.

HARNAȘĂMÉNT, harnașamente, s.n. Totalitatea obiectelor necesare la înhâmarea, înșeuarea și conducerea calului. — Din fr. **harnachement**.

HARNAȘĂRE s.f. (Rar) Acțiunea de a *harnașa* și rezultatul ei. — V. **harnașa**.

HÁRNIC, -Ă, *harnici*, -ce, adj. Care muncește mult și cu răvnă, care lucrează iute și cu spor; vrednic. ♦ (Pop.) Capabil, destoinic. — Din sl. ***harinŭ**.

HARPAGÓN, *harpagoni*, s.m. Om avar, zgârcit; zgârie-brânză. [Var.: **arpagón** s.m.] — Din fr. **harpagon**.

HÁRPÁ, *harpe*, s.f. Instrument muzical format dintr-o ramă mare triunghiulară, pe care sunt fixate coarde diferite ca lungime și ca acordaj (dispuse într-o cutie de rezonanță și o consolă) și care sunt puse în vibrație prin ciupire cu degetele de la ambele mâini. [Var.: **hárfá**, **árpá**, **árfá** s.f.] — Din fr. **harpe**, germ. **Harfe**.

HÁRPIE, *harpîi*, s.f. 1. (În mitologia greacă) Monstru fabulos, reprezentat sub forma unei femei înaripate, cu trup și cu gheare de vultur, personificând furtunile și moartea. ♦ Fig. Femeie hrăpăreată, arțăgoasă și rea; zgripturoaică. 2. Specie de vultur din America de Sud. [Acc. și: *harpîe*] — Din fr. **harpie**.

HARPÍST, -Ă, *harpiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă la harpă. — Din fr. **harpiste**.

HARPÓN, *harpoane*, s.n. Unealtă în formă de lance, constituită dintr-o bară metalică sau de lemn și un vârf metalic în formă de săgeată, prinsă cu o frânghie lungă și groasă și întrebunțată la vânarea balenelor, a rechinelor etc. — Din fr. **harpon**.

HARIONIÉR, *harponieri*, s.m. Pescar care folosește harponul. [Pr.: -ni-er] — **Harpon** + suf. -ier.

HARPSICÓRD s.n. (Livr.) Clavecin. [Scris și: *harpsichord*] — Din engl. **harpsichord**.

HÁRȘ interj. v. **hârști**.

HARȘÁ, *harșale*, s.f. (Înv.) Pătură fină de lână (sau bucată de stofă sau de alt material) împodobită cu diverse cusături și ornamente, care se pune pe cal, sub șa. — Din tc. **haša**.

HÁRȘCHINÁ s.f. v. **harchină**.

HARTÁN, *hartane*, s.n. 1. Bucată mare de carne; halcă. 2. (Rar) Zdreanță, ruptură (dintr-un obiect de îmbrăcăminte). [Pl. și: *hartanuri*. — Var.: **hártán** s.n.] — Et. nec.

HÁRTÁ, *hârți*, s.f. Reprezentare grafică în plan orizontal a suprafeței pământului (totală sau parțială), generalizată și micșorată conform unei anumite scări de proporție și întocmită pe baza unei proiecții cartografice. ♦ (În sintagmele) *Harta fusurilor orare* = hartă care indică limitele reale ale fusurilor orare. *Hartă geologică* = hartă pe care este reprezentată răspândirea diferitelor formații geologice. *Hartă hidrologică* = hartă pe care sunt reprezentate repartiția proprietăților fizice și chimice și condițiile de zăcământ ale apelor subterane. *Hartă lingvistică* = hartă rezultată din cartografierea faptelor de limbă. *Hartă sinoptică* = hartă făcută din 6 în 6 ore în care se înscriu principalele elemente meteorologice. *Hartă de anomalii* = hartă care indică abaterile (actuale) ale unor elemente meteorologice, față de valorile medii multianuale. — Din ngr. **hártis**.

HARTÓI, *hartoiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A da la o parte, a cămi din drum carul, sania etc. ♦ Refl. (Despre sănii) A aluneca într-o parte. [Var.: **hartúi** vb. IV] — Din magh. **hartolni**.

HARTŪI vb. IV v. **hartoi**.

HART s.n. v. **hartă**.

HARTÁG s.n. v. **artag**.

HÁRTÁ s.f. Încăierare; ceartă. ♦ (Înv.) Ciocnire între avangărzi sau între (mici) grupuri militare potrivnice. [Var.: **hart** s.n.] — Din magh. **harc**.

HARTÁGÓS, -OÁSÁ adj. v. **artăgos**.

HARTI s.m. pl. (În religia ortodoxă) Perioadă din an când este permis să se mănânce de fruct miercurea și vinerea. [Var.: **hártá** s.f., **hárti** s.m. pl.] — Din ngr. **Artzi**[vurtzi].

HARUSPÍCIU, *haruspicii*, s.m. (În Roma antică) Preot despre care se credea că poate prezice viitorul prin examinarea măruntaielor animalelor jertfite. — Din lat. **haruspex**, -pícis, fr. **haruspice**.

HÁSCÁ s.f. (Reg.) Bucată de piele care se pune la cizmă pentru a lărgi căputa. — Din pol. **haska**.

HASMAŢŪCHI s.m. 1. Plantă erbacee plăcut mirositoare, cu flori albe, cultivată ca plantă culinară (*Anthriscus cerefolium*). 2. (Reg.) Plantă erbacee cu flori albe, rar gălbui, dispuse în mici umbele (*Anthriscus silvestris*). [Var.: **asmăŭchi**, **asmăŭti** s.m., **hașmaciucă** s.f.] — Et. nec.

HÁSPEL, *hăspeluri*, s.n. 1. Mașină folosită la finisarea țesăturilor și a pieilor. 2. Mașină care trece firele de pe țevi sau de pe bobine pe sculuri, pentru a forma pachete de bumbac. — Din germ. **Häspel**.

HASTÁŢI s.m. pl. Numele soldaților veterani, înarmați cu lance, care formau prima linie dintr-o legiune romană. — Din lat. **hastati**.

HÁSCÁ, *hăști*, s.f. (Reg.) Copac uscat, cu trunchiul găunos; trunchi găunos de copac. — Cf. ucr. ч а с ě а „tufiș”.

HÁȘÉ, (2) *hașeuri*, s.n. 1. Conservă preparată sub formă de pastă din ficat, carne de porc și slănină. 2. Sortiment de hașe (1). [Var.: **hașeu** s.n.] — Din fr. **haché**.

HÁȘÉU s.n. v. **hașe**.

HÁȘÍȘ s.n. Substanță narcotică extrasă din vârfurile înflorite ale unei specii de cânepă exotică (*Cannabis indica*), folosită ca excitant psihic, care, consumată sistematic, dă toxicomanii grave. — Din fr. **haschisch**.

HÁȘÍȘISM s.n. Ansamblu de tulburări provocate de intoxicația cu hașiș. — Din fr. **haschischisme**.

HÁȘMACIÚCÁ s.f. v. **hașmaŭchi**.

HÁȘMÁ, *hașme*, s.f. Plantă erbacee cu bulb, cu frunze cilindrice și cu flori albe, roz sau albastre, care se prezintă în inflorescențe sferice (*Allium ascalonicum*). — Din magh. **hagyma** „ceapă”.

HÁȘURÁ, *hașurez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu hașuri o porțiune dintr-un desen, dintr-o hartă etc. — Din fr. **hachurer**.

HÁȘURÁRE, *hașurări*, s.f. Acțiunea de a *hașura* și rezultatul ei. — V. **hașura**.

HÁȘURÁT, -Ă, *hașurați*, -te, adj. Acoperit cu hașuri. — V. **hașura**.

HÁȘURATÓR, *hașuratoare*, s.n. Instrument care servește la trasarea hașurilor. — **Hașura** + suf. -tor. Cf. fr. **hachurateur**.

HÁȘURÁ, *hașuri*, s.f. Fiecare dintre liniile (negre), paralele sau întretăiate, egale ca grosime și tratate la distanțe egale pe o porțiune de desen sau de gravură, pentru a marca semtonurile sau umbrele pe o hartă sau pe un desen tehnic, pentru a da anumite indicații etc. — Din fr. **hachure**.

HAT, *hatúri*, s.n. Fâșie îngustă de pământ nearcă care desparte două ogoare sau două terenuri agricole aparținând unor gospodării diferite; răzor¹, hotar. ♦ Expr. *A fi într-un hat* (cu cineva) = a fi vecin (cu cineva). ♦ (Reg.) Câmp nelucrat; pârloaag, țelină². — Cf. ucr. **hat** „zăgaz”.

HATAIÁ s.f. (Înv.) Numele unei stoffe fine de mătase. [Pr.: -ta-ia] — Din tc. **hatayá**.

HATÁR, *hatăruri*, s.n. (Pop. și fam.) 1. Plăcere, poftă, plac. ♦ Expr. *Pentru* (sau *de*, *în*) *hatărul* (cuiva sau a ceva) = de dragul (cuiva sau a ceva); pentru a face plăcere (cuiva). (Înv.) *De hatărul* (unui lucru) = mulțumită, datorită, grație (unui lucru). 2. Favoare, concesiune; serviciu. ♦ Expr. *A face* (cuiva) *un hatăr* = a acorda (cuiva) o favoare; a satisface (cuiva) o dorință sau un capriciu. — Din tc. **hatir**.

HÁTIE, *hatii*, s.f. (Reg.) Îngrămădire de nuiele, pietre, bolovani etc. executată pentru a amenaja cursul unei ape sau pentru a stăvili revărsarea ei. — **Hat** + suf. -ie.

HATIȘERÍF, *hatişerifuri*, (Înv.) s.n. Ordin sau decret emis de sultan, de un mare demnitar otoman sau de un domn al Țărilor Române. — Din tc. **hatti-şerif**.

HATMÁN, *hatmani*, s.m. (În Evul Mediu) 1. Boier de divan în Moldova, care era însărcinat de domn cu comanda întregii oștiri, având în același timp și funcția de pârcaș și portar al Sucevei; mare spătar; titlu purtat de acest boier. 2. Titlu purtat de marii comandanți ai oștilor polone și ai celor căzăcești; persoană având acest titlu. [Acc. și: *hátman*] — Din pol. **hetman**.

HATMANÍE s.f. v. **hătmănie**.

HATÓRICÁ, *hatorice*, adj. (În sintagma) *Coloană hatorică* = coloană, în arhitectura veche egipteană, având capitelul decorat cu patru capete, aparținând zeiței Hathor. — Din fr. **hathorique**.

HAT interj. Cuvânt care indică o mișcare bruscă și neașteptată, făcută pentru a prinde sau a apuca pe cineva sau ceva. — Onomatopee.

HATEGÁN, -Ă, *hațegani*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Hațeg. 2. Adj. Care aparține Hațegului sau hațeganilor (1), privitor la Hațeg ori la populația lui. 3. S.f. art. Numele unui dans popular românesc, în ritm alert, răspândit în sudul Transilvaniei care se joacă în perechi; melodie după care se execută acest dans. — **Hațeg** (n. pr.) + suf. -an.

HATEGÁNCA, *hațegance*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Hațeg. — **Hațegan** + suf. -că.

HAU interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită lătratul câinelui sau ureletul lupului. — Onomatopee.

HAUSTÓR, *haustori*, s.m. Organ vegetal asemănător cu o ventuză, cu ajutorul căruia unele plante parazite își absorb hrana din plantele pe care parazitează. [Pr.: *ha-us*] — După fr. **haustorie**.

HÁVÁ, *havez*, vb. I. Tranz. A săpa cu haveza făgașe într-un zăcământ în curs de exploatare pentru a ușura desprinderea materialului din masiv. — Din fr. **haver**.

HAVAIÁNÁ, *havaiene*, s.f. Instrument muzical cu coarde asemănător cu chitara, cu sunetul melodios, lîn și tărăgănat. [Pr.: -va-ia-] — Din fr. [guitare] **hawaienne**.

HAVÁÍU, -ÍE, *havaii*, adj. (Înv.) Azurii. — Din tc. **havái**.

HAVÁJ, *havaje*, s.n. (Min.) Havare. — Din fr. **havage**.

HAVALEÁ, *havaléale*, s.f. Îndatorire constând din prestarea de zile de clacă, podvezi etc., pe care o aveau țăranii pe vremea clăcii. ♦ Prestație în bani sau în natură făcută în contul haraciului. — Din tc. **havale**.

HAVÁN, -Ă, *havani*, -e, adj., s.f. 1. Adj. De culoare maro-deschis (ca aceea a tutunului). 2. S.f. Țigară de foi fabricată din tutun de calitate superioară, provenit din Cuba; p. gener. țigară de foi. 3. S.f. Plută de mare alcătuită din trunchiuri de brad dispuse în forma unei țigări de foi și legate cu cabluri. — Din fr. **havane**.

HAVÁRE, *havári*, s.f. Acțiunea de a *hava* și rezultatul ei. — V. **hava**.

HAVÁT s.n. (În sintagma) *Mașină de havat* = haveză. — V. **hava**.

HAVATÓR, *havori*, s.m. Miner care practică havajul. — **Hava** + suf. -tor.

HAVÉZÁ, *haveze*, s.f. Mașină construită special pentru tăiatul straturilor de cărbune sau de minereu dintr-o mină. — Din fr. **haveuse**.

HAVRÁ, *havre*, s.f. (Rar) Sinagogă. — Din tc. **havra**.

HAVÚZ, *havuzuri*, s.n. Bazin de apă descoperit, construit în parcuri, în scuaruri etc., din piatră sau din beton, de obicei cu fântână arteziană în interior; fântână arteziană. [Pl. și: *havuze*] — Din tc. **havuz**.

HAWAIIAN, *-Ă, hawaiieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația insulelor Hawaii sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține insulelor Hawaii sau hawaiienilor (1), privitor la Hawaii ori la hawaiieni. ♦ (Substantivat, f.) Limbă din grupul polinezian, vorbită în insulele Hawaii. [Scris și: *hawaian*] — Din fr. **Hawaïen**.

HAZ s.n. 1. Stare de bună dispoziție, de vioașie; veselie. ♦ *Vorbe de haz* = vorbe spirituale, glume. ♦ Expr. *A face haz* = a se veseli, a petrece glumind; (cu determinări introduse prin prep. „de”) a face glume pe seama cuiva, a-și bate joc, a râde de cineva sau de ceva. *A face haz de necaz* = a-și ascunde necazul, făcând glume sau simulând voia bună. ♦ Calitatea cuiva de a înveseli pe cei din jur prin firea sa veselă, prin glume sau prin vorbe spirituale. ♦ Expr. *A fi cu haz* = a fi plin de duh, a avea umor. 2. (Inv.) Plăcere, bucurie (pe care o simte cineva sau pe care o faci cuiva). ♦ Expr. *A face haz* (de cineva sau de ceva) = a-i plăcea de cineva sau de ceva. *A nu face haz de cineva* (sau de ceva) = a nu da importanță cuiva (sau unui lucru), a nu lua în seamă. 3. Calitatea cuiva de a plăcea (prin veselie, spirit, farmec etc.). ♦ Loc. adj. și adv. *Cu haz* = plăcut, nostim. ♦ Expr. (Ir.) *Știi că ai (sau are) haz?* = știi că-mi plăci (sau că-mi place)? știi că ești (sau că e) bine? — Din tc. **haz**.

HAZÁRD, *hazarduri*, s.n. Împrejurare sau concurs de împrejurări (favorabile sau nefavorabile) a căror cauză rămâne în general necunoscută; *p. ext.* întâmplare neprevăzută. ♦ Soartă, destin. ♦ *Joc de hazard* = joc de noroc. — Din fr. **hasard**.

HAZARDĂ, *hazardez*, vb. I. Refl. A întreprinde o acțiune (riscantă) bazându-se pe întâmplare și pe noroc; a risca, a se expune, a se aventura. — Din fr. **hasarder**.

HAZARDARE s.f. Acțiunea de a se hazarda. — V. **hazarda**.

HAZARDÁT, *-Ă, hazardați*, *-te*, adj. Periculos, riscant, cu rezultate nesigure. — V. **hazarda**.

HAZLÁU, *-ĂIE* adj. v. **hazliu**.

HAZLIU, *-IE, hazlii*, adj. 1. Spiritual, plin de haz, de umor; vesel. 2. Atrăgător, plăcut, simpatic, nostim. [Var.: (rar) **hazláu**, *-ăie, hazuliu*, *-ie* adj.] — **Haz** + suf. *-liu*.

HAZNÁ, *haznale*, s.f. 1. Bazin subteran de dimensiuni relativ mici, folosit pentru colectarea și decantarea apelor impurificate provenite dintr-un număr mic de gospodării; *p. ext.* latrină. 2. (Inv.) Clădire sau încăperea a visteriei în care se păstrau un tezaur, o sumă mai mare de bani sau alte lucruri de preț; *p. gener.* visterie. — Din tc. **hazine, hazne**.

HAZNÁ, *hazne*, s.f. (Reg.) Folos. — Din magh. **haszon**.

HAZULÍU, *-IÉ* adj. v. **hazliu**.

HĂ interj. (Pop.) 1. (De obicei repetat) Cuvânt care redă râsul, mai ales râsul forțat. 2. (Repetat) Cuvânt care redă plânsul. 3. Exclamație care exprimă mirare, neîncredere. 4. Cuvânt care exprimă o afirmație. [Var.: **hî, hi** interj.] — Onomatopee.

HĂBĂÚC, *-Ă, hăbăuci*, *-ce*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Năuc, buimac, zăpăcit; *p. ext.* prost; nebun. ♦ Expr. (Adverbial) *A o lua* (sau a *umbra*) *hăbăuca* = a porni la întâmplare, fără o țintă precisă, a o lua razna. — Contaminare între magh. dial. **habóka** și **năuc**.

HĂBĂÚCÍ, *hăbăucesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) zăpăci, a (se) năuci. [Pr.: *-bă-u-*] — Din **hăbăuc**.

HĂBÚC, *hăbuci*, s.m. (Reg.) Bucată. ♦ Expr. *A (se) rupe* sau a (se) *face hăbuc(i)* = a (se) rupe în bucăți, a (se) distruge; a (se) încurca, a (se) încălci. ♦ (Adjectival) Rupt în bucăți, distrus; încurcat, încălcat. — Et. nec.

HĂBUCÍ, *hăbucesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A strica; a rupe, a distruge. — Din **hăbuc**.

HĂCI s.n. (Reg.; în loc adv.) *Cât hăciul* = nicidecum, deloc. [Var.: **hăci** s.n.] — Cf. tc. **hık**.

HĂCUI, *hăcuiesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A tăia în bucăți (mici); a toca mărunț; a sfărteca, a ciopărți. — Din germ. **hacken**.

HĂCUIRE, *hăcui*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a *hăcui* și rezultatul ei. — V. **hăcui**.

HĂDĂRÁG, *hădărăgi*, s.m. (Reg.) 1. Lemnul gros și mobil al împlăciului cu care se bat cerealele. 2. Piesă de lemn sprâjinită pe piatra de moară, care scutură teica, lăsând să cadă boabele din coșul morii; hădărâu. 3. Fiecare dintre lemnele de care trag pescarii la năvod. 4. Mănerul de lemn cu care se învârtește rășnița. [Var.: **hadarág** s.m.] — Cf. magh. **hadaró**.

HĂDĂRAU, *hădăraie*, s.n. Hădărág (2). — Din magh. **hadaró**.

HĂI¹ interj. 1. (Reg.) Termen familiar cu care te adresezi cuiva; bre, fă. 2. Strigăt cu care se îndeamnă sau cu care se mână boii și vacile. — Onomatopee.

HĂI², *hăiesc*, vb. IV. Intranz. (Reg.) A îndemna boii sau vacile la mers. ♦ A striga pentru a stărni vânatul. — Din **hăi**¹.

HĂIMÁNÍ, *hăimănesc*, vb. IV. Intranz. (RAR) A umbra haimana, a hoinări. — Din **haimana**.

HĂINÁR, *hăinari*, s.m. (Înv.) Negustor de haine. — **Haine** + suf. *-ar*.

HĂINĂRIE, (1) *hăinării*, s.f. 1. (RAR) Magazin în care se vând haine gata confecționate. 2. Cantitate mare de haine. — **Haină** + suf. *-ărie*.

HĂINÍ vb. IV v. **haini**.

HĂINIȘOARĂ, *hănișoare*, s.f. (RAR) Hăinuță. — **Haină** + suf. *-ișoară*.

HĂINÚŢĂ, *hăinuțe*, s.f. Diminutiv al lui *haină*; hănișoară. — **Haină** + suf. *-uță*.

HĂIRE, *hăiri*, s.f. (RAR) Acțiunea de a *hăi*² și rezultatul ei; strigăt de îndemnat pentru vite; hăi¹ — V. **hăi**².

HĂIS interj. Strigăt cu care se mână boii înjugăți pentru a merge spre stânga. ♦ Loc. adj. *Din* (sau *de*) *hăis* (sau *hăisa*) = (despre o vită înjugată) din stânga. ♦ Expr. (Adverbial sau substantivat) *A face hăis* (sau *hăisa*) = a cârmi la stânga. *A trage* (sau *a fi*) *umul la hăis* și *celălalt la cea* sau *a zice unul hăis și celălalt cea*, se spune despre doi oameni care nu se înțeleg. *A trage hăisa* = a nu fi de acord cu alții. [Var.: **hăisa** interj.] — Cf. sb. a. is.

HĂISA interj. v. **hăis**.

HĂIT¹, *hăituri*, s.n. (Reg.) Hăire. — V. **hăi**².

HĂIT², *-Ă* adj. v. **hăit**.

HĂITÁR, *hăitari*, s.m. (Reg.) Hăitaș². — **Hăitá** + suf. + *-ar*.

HĂITÁȘ¹, *hăitașe*, s.n. (Reg.) Acțiunea de stărnire a vânatului. — Din magh. **hajtás**.

HĂITÁȘ², *hăitași*, s.m. Om care, făcând gălăgie mare, stărnește vânatul din ascunzători și îl gonește spre vânători; gonaci. — **Hăitá** + suf. *-aș*.

HĂITUÍ, *hăituiesc*, vb. IV. 1. Intranz. și tranz. A stărni, a goni vânatul spre vânători. 2. Tranz. A goni, a mânia animalele domestice. ♦ Fig. A urmări, a fugări pe cineva (ca pe un animal sălbatic), pentru a-i face rău. 3. Tranz. A cutreiera, a străbate o regiune, un loc, urmărind pe cineva. — Din magh. **hajtani**.

HĂITUIÁLÁ, *hăituieli*, s.f. Acțiunea de a *hăitui* și rezultatul ei; goană după vânat. [Pr.: *-tu-ia-*] — **Hăitui** + suf. *-eală*.

HĂITÚȘCÁ, *hăituște*, s.f. (Fam.) Fată cu purtări rele, desfrânate. — **Hăitá** + suf. *-ușcă*.

HĂLÁCIÚGÁ, *hălăciugi*, s.f. (Reg.) 1. Tufiș, desiș de mărăcini, de lăstari etc. 2. Păr zbârlit, ciufulit. — Et. nec.

HĂLÁDUÍ, *hălăduiesc*, vb. IV. Intranz. 1. (Pop.) A trăi undeva în voie, în libertate, în liniște; *p. ext.* a locui. 2. (Inv.) A scăpa cu viață (de o primejdie). 3. (Reg.) A izbui, a reuși. — Din magh. **haladni** „a propăși, a merge mai departe”.

HĂLÁGIE s.f. v. **gălăgie**.

HĂLÁLÁIE, *hălălái*, s.f. (Pop.) Hărmălaie. [Var.: **halaláie** s.f.] — Din **hălălái**.

HĂLÁLÁÍ, *hălălăiesc*, vb. IV. Intranz. (Pop.) A face gălăgie, larmă. — Formație onomatopeică.

HÁLDÁN s.m. v. **aldan**.

HÁLPÁÍ, *hălpái*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A mânca sau a bea repede și cu lăcomie. — Cf. bg. **hlapam**, sb. **hlapiti**.

HĂMÁÍ, pers. 3 *hămăie*, vb. IV. Intranz. (Despre câini) A lătra. [Prez. ind. și: *hămăiește*. — Var.: **hămái** vb. IV] — **Ham**¹ + suf. *-ái*.

HĂMÁIÁLÁ, *hămăieli*, s.f. Faptul de a *hămăi*; lătrat (al mai multor câini deodată), hămăit, hămăitură. [Pr.: *-mă-ia-*] — **Hămái** + suf. *-eală*.

HĂMÁÍT, *hămăituri*, s.n. Lătrat, hămăială, hămăitură. — V. **hămăi**.

HĂMÁITURÁ, *hămăituri*, s.f. Lătrat, hămăială, hămăit. [Pr.: *-mă-i-*] — **Hămái** + suf. *-tură*.

HĂMÉI s.m. v. **hamei**.

HĂMESEÁLÁ s.f. (Fam.) Foame mare, lihnală; slăbiciune din cauza foamei. [Var.: **hămiseálá** s.f.] — **Hămesi** + suf. *-eală*.

HĂMESÍ, *hămesesc*, vb. IV. Intranz. (Fam.) A flămânzi peste măsură, a fi lihnit de foame. — Cf. alb. **ham ís**.

HĂMESÍT, *-Ă, hămesíți*, *-te*, adj. (Fam.) 1. Foarte flămând, mort de foame; lihnit. 2. Lacom, nesățios, nesăturat. [Var.: **hămísít**, *-ă, hemesít*, *-ă* adj.] — V. **hămesi**.

HĂMISEÁLÁ s.f. v. **hămesală**.

HĂMISÍT, *-Ă* adj. v. **hămesít**.

HĂMIȘLIU, *-IE, hămișlii*, adj. (Reg.) Viclean, șiret. ♦ Expr. (Substantivat) *A se juca de-a hămișliul* = a face pe șiretul. — **Hamiș** + suf. *-liu*.

HĂMUÍ, *hămuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A istovi un animal punându-l să tragă prea mult la ham². — **Ham**² + suf. *-ui*.

HĂMURÁRIE, (1) *hămurării*, s.f. (RAR) 1. Locul unde se fac sau unde se vând hamuri. 2. Meseria celui care face hamuri. — **Ham**² + suf. *-ărie*.

HĂNDRÁLÁU, *hăndrălái*, s.m. (Depr.) Flăcău care umblă după fete. ♦ Expr. (Adverbial) *A umbra hăndrăláu* = a umbra de colo până colo fără nicio treabă; a hoinări. [Var.: **handraláu** s.m.] — Cf. magh. **vándorló**.

HÁPÁÍ, *hăpái*, vb. IV. Tranz. (Fam.) 1. A mânca înghițind repede și cu zgomot. 2. (RAR) A vorbi repede și fără șir (mâncând cuvintele). [Prez. ind. și: *hăpăiesc*] — **Hap**¹ + suf. *-ái*.

HĂRÁBÁIE, *hărábái*, s.f. (Pop.) Casă, încăperea, curte etc. de dimensiuni mari. ♦ Vehicul mare. [Pr.: *-ba-ie*. — Var.: (reg.) **harabáie** s.f.] — Din tc. **harabe**.

HĂRÁCÍ vb. IV v. **aráci**.

HĂRÁCÍT s.n. v. **arácit**.

HĂRÁGÍ vb. IV v. **aráci**.

HĂRÁGÍT s.n. v. **arácit**.

HĂRÁNÍ vb. IV v. **hráni**.

HĂRÁŢÍ, *hărătesc*, vb. IV. 1. Tranz. (Reg.) A ațâța, a întărâta (un câine). 2. Refl. recipr. (Inv.; despre două armate dușmane) A se hărțui. — Et. nec.

HĂRÁU s.m. v. **hărâu**.

HĂRĂZI, *hărăzesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A stabili, a hotărî (ceva) dinainte, în vederea unui scop; a destina (**1**). ♦ (Înv.) A dedica, a închina. **2.** (Înv.) A face cuiva un dar, o cinste, o donație; a acorda un drept, un privilegiu, un titlu, o distincție. — Din sl. *harizati*.

HĂRĂZIRE, *hărăziri*, s.f. Acțiunea de a *hărăzi* și rezultatul ei. — V. *hărăzi*.

HĂRĂZIT, *-Ă, hărăziți, -te*, adj. **1.** Stabilit, hotărât dinainte; destinat (**1**). **2.** (Înv.) Devotat, credincios, fidel. — V. *hărăzi*.

HĂRCĂIT s.n. v. *hărcăit*.

HĂRCĂȚI vb. IV v. *hărhăți*.

HĂRHĂLAIE s.f. (Reg.) Hărmălaie. — Contaminare între *harhăt* și *hărmălaie*.

HĂRHĂȚI, *hărhătesc*, vb. IV Intrans. (Reg.; despre mai multe persoane) A vorbi deodată, a face larmă. ♦ Refl. recipr. A se certa. [Var.: *hărcăți* vb. IV] — Din *harhăt*.

HĂRMĂLAIE s.f. Zgomot mare, larmă (de strigăte, de glasuri); gălăgie, zarvă, târâboi, hălălaie, hărhălaie. [Var.: *harmălaie* s.f.] — Formație onomatopeică.

HĂRNICEL, *-EĂ, -ICĂ, hărnicel, -ele*, adj. Hărnicuț. — *Harnic* + suf. *-el*.

HĂRNICI, *hărnicesc*, vb. IV. **1.** Refl. A se arăta harnic, a se face, a deveni harnic, sărguincios. **2.** Tranz. A stimula, a îndemna la lucru. **3.** Intrans. A lucra cu zel, a munci cu hărnicie. — Din *harnic*.

HĂRNICIE s.f. Zel în muncă, spor la lucru; sărguință, vrednicie; destoinicie. — *Harnic* + suf. *-ie*.

HĂRNICUȚ, *-Ă, hărnicuți, -e*, adj. Diminutiv al lui *harnic*; hărnicel. — *Harnic* + suf. *-uț*.

HĂRSIT, *-Ă* adj. v. *hârșit*.

HĂRSIE s.f. v. *hârșie*.

HĂRSNI, *hârșnesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) **1.** A rețeza, a tăia ceva (dintr-o lovitură scurtă). **2.** A fura ceva (foarte repede, cu abilitate). [Var.: *hârști, hârșni* vb. IV] — Din *harș*.

HĂRȘTI vb. IV v. *hârșni*.

HĂRTAN s.n. v. *hartan*.

HĂRTĂNAȘ, *hărtănașe*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *hartan*. — *Hartan* + suf. *-aș*.

HĂRTĂNI, *hărtănesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) face bucăți; a (se) ferfeniți, a (se) sfâșia, a (se) zdrențui. — Din *hartan*.

HĂRTĂNIȚI, *-Ă, hărtăniți, -te*, adj. (Pop.) **1.** Care este făcut bucăți; ferfeniți², sfâșiat, zdrențuit. **2.** (Rare) Imbrăcat în haine zdrențoase; zdrențuit. — V. *hărtăni*.

HĂRTĂȘ, *hărtăși*, s.m. (Înv.) Soldat care începea lupta, harța. — *Hartă* + suf. *-aș*.

HĂRTĂGOS, *-OĂȘĂ* adj. v. *arțăgos*.

HĂRTUȚI, *hărțuiesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A necăji pe cineva cu tot felul de neplăceri, probleme, întrebări etc., a nu lăsa în pace pe cineva; a cicăli, a săcăi, a pisa. ♦ (Reg.) A întârâta un căine. **2.** Tranz. A desfășura atacuri scurte și repetate asupra inamicului cu scopul de a-i provoca panică și de a nu-i permite deplasarea, pregătirea unor acțiuni de luptă, aprovizionarea etc. **3.** Refl. recipr. A purta discuții repetate și contradictorii cu cineva, a se lua la ceartă sau la bătaie; a se încăiera. [Var.: *hărțui* vb. IV] — *Hartă* + suf. *-ui*.

HĂRTUȚIALĂ, *hărțuțiel*, s.f. Faptul de a (se) *hărțui*. [Pr.: *-tu-ia-*] — *Hărțui* + suf. *-eală*.

HĂRTUȚIRE, *hărțuiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *hărțui* și rezultatul ei. — V. *hărțui*.

HĂRTUȚIT, *-Ă, hărțuți, -te*, adj. Care nu este lăsat în pace, care este tras în toate părțile, care este cicălit, săcăit, pisat; frământat, neliniștit, agitat. [Var.: *hărțuțit, -ă* adj.] — V. *hărțui*.

HĂT adv. (Pop.; însoțite adjective, adverbe și locuțiuni adverbiale cu sens local sau temporal, dându-le valoare de superlativ) De tot, mult, tare, foarte. *Până hăt departe*. ♦ Expr. *Hăt și bine* = mult și bine, fără sfârșit. — Din ucr. *het*¹.

HĂTĂLĂU, *hătălăi*, s.m. (Reg.; peior.) Om, flăcău muieratic; hândrălu. — Et. nec.

HĂTCĂI, *hătcăiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A huidui. [Var.: *hătcăi* vb. IV] — Cf. sb. *hajtati*.

HĂȚI, *hătesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A zăgăzui, a baricada, a opri cursul unei ape, trecerea pe un drum etc. — Din ucr. *hatyty*.

HĂTMĂNEĂȘĂ, *hătmăneșe*, s.f. (Înv.) Nevastă de hatman. — *Hatman* + suf. *-easă*.

HĂTMĂNEȘC, *-EĂȘCĂ, hătmănești*, adj. Privitor la hatman, al hatmanului; care ține de hătmănie. — *Hatman* + suf. *-esc*.

HĂTMĂNIE, *hătmăni*, s.f. Titlu purtat de hatman, demnitate sau rang de hatman; puterea sau conducerea hatmanului. ♦ Organ suprem de conducere și de organizare a oștirii. [Var.: *hatmanie* s.f.] — *Hatman* + suf. *-ie*.

HĂȚ¹, *hățuri*, s.n. **1.** Parte a hamului alcătuită din curele (sau frângerii) lungi, prinse de inelele căpețelei, cu ajutorul cărora se mână caii înhămați. ♦ Expr. *A ține* (pe cineva sau ceva) *în hățuri* = a ține din scurt pe cineva sau ceva; a struni, a stăpâni. *A lua hățurile în mână* = a prelua conducerea, dând dovadă de autoritate (într-o întreprindere, o afacere etc.). *A scăpa hățurile din mână* = a pierde conducerea sau inițiativa (într-o întreprindere, o afacere etc.), a nu mai putea stăpâni spiritele. **2.** (Reg.) Laț, juvăt, ștreang de care este spânzurat cineva. — Cf. *haț*.

HĂȚ² interj. v. *hăț*.

HĂȚĂȘ¹, *hățăș*, s.m. Cal care se mână cu ajutorul hățurilor, înhămat alături de un lăturaș. — *Hăț*¹ + suf. *-aș*.

HĂȚĂȘ², *hățășuri*, s.n. (Reg.) **1.** Cărare făcută de firele sălbătice prin pădure. **2.** Drum răpos, abrupt, cu coaste repezi. [Pl. și: *hățășe*] — Et. nec.

HĂȚI, *hățesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A zgâlțâi, a smuci pe cineva. — Din *hăț*¹.

HĂȚIȘ, *hățișuri*, s.n. Loc plin cu mărăcini, cu arbuști spinoși etc., desigur greu de străbătut; pădure mică și foarte deasă, cu mulți lăstari tineri și arbuști; sîhlă.

♦ Cărare prin pădurile de munte. — Et. nec.

HĂȚUI, *hățuiesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A mâna caii (cu ajutorul hățurilor). ♦ Fig. A frâna, a stăpâni. — *Hăț*¹ + suf. *-ui*.

HĂU¹, *hăuri*, s.n. Prăpastie adâncă; abis, genune, adânc (**II**). ♦ Expr. (Pop.) *Căt (e) hăul* = niciodată; cu nici un preț. — Et. nec.

HĂU², *hăuri*, s.n. Hăuit. — Din *hăui* (derivat regresiv).

HĂUGAȘ s.n. v. *făgaș*.

HĂUI vb. IV v. *auii*.

HĂUIĂLĂ s.f. v. *auială*.

HĂUIT s.n. v. *auit*.

HĂULI, *hăulesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.; despre oameni) A chiui (**I**). ♦ (Despre voce, zgomete etc.) A răsună prelung; a hăui, a hui. ♦ Tranz. (Rare) A cânta ceva (prelung, chiuind). [Pr.: *hă-u-*] — Formație onomatopeică.

HĂULIRE, *hăuliri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *hăui* și rezultatul ei; chiuuit, hăulit. [Pr.: *hă-u-*] — V. *hăui*.

HĂULIT, *hăulituri*, s.n. (Pop.) Hăulire. [Pr.: *hă-u-*] — V. *hăui*.

HĂULITURĂ, *hăulituri*, s.f. (Pop.) Chiuitură. [Pr.: *hă-u-*] — *Hăui* + suf. *-tură*.

HĂC interj. Sunet pe care-l scoate cineva când sughite sau când i se oprește brusc respirația. — Onomatopee.

HĂCĂI, *hăcăi*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A răsufla greu; a icni. — *Hăc* + suf. *-ăi*.

HĂCII¹ interj. v. *hăș*.

HĂCII² s.n. v. *hăci*.

HĂD, *-Ă, hăzi, -de*, adj. Foarte urât, slut. — Cf. ucr. *hyd*.

HĂDOȘENIE, *hădoșeni*, s.f. Urățenie mare, slutenie; hăzenie. ♦ (Concr.) Persoană foarte urâtă. — Contaminare între *hăd* și *hidoșenie*.

HĂI, *hăiesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se apleca într-o parte; a deveni strâmb; a se înclina. ♦ Tranz. și refl. A (se) prăvăli; a (se) năru. — Cf. magh. *hajolni*.

HĂIT, *-Ă, hăiți, -te*, adj. (Pop.) Aplecat, lăsat, prăvălit într-o parte; strâmb. ♦ Surpat, prăbușit. [Var.: *hăit, -ă* adj.] — V. *hăi*.

HĂLPAV, *-Ă* adj. v. *hulpav*.

HĂLPOV, *-Ă* adj. v. *hulpav*.

HĂMĂI vb. IV v. *hămăi*.

HĂNDICHI s.n. v. *hindichi*.

HĂNSĂR, *hănsari*, s.m. (În Evul Mediu, în Moldova) Ostaș călare fără leafă care era răsplătit din prada luată de la dușmani. — Et. nec.

HĂNTĂU, *hântăie*, s.n. (Pop.) Bancă cu clește de fixare, asemănătoare cu scăunoaia, pe care rotarul fixează bucățile de lemn din care face spițele. — Et. nec.

HĂR interj. **1.** Cuvânt care imită mărăitul câinilor. ♦ Expr. *Că(-i) hăr, că(-i) măr* sau *hăr încoace, hăr încolo*, se zice când cineva se incurcă în explicații neconvingătoare, mincinoase. **2.** Cuvânt care imită zgomotul produs de unele mecanisme vechi (defecte). — Onomatopee.

HĂRĂ, *hăre*, s.f. (Reg.) Ceartă, neînțelegere, zăzanie (pentru lucruri mărunte). ♦ Loc. adv. *De-a hăra* = cu spirit de contradicție, cu dorința de a face cuiva în ciudă. — Din *hărâi* (derivat regresiv).

HĂRĂU, *hărâi*, s.m. (Reg.) Specie de uliu. [Var.: *hărâu* s.m.] — Et. nec.

HĂRĂI, *hărâi*, vb. IV. **1.** Intrans. (Despre mecanisme stricate; la pers. 3) A scoate un zgomot dogit. **2.** Intrans. (Despre organele respiratorii; *p. ext.* despre persoane) A scoate sunete aspre, de obicei din cauza unei boli; a respira greu, a hărăci. ♦ (Peior.) A vorbi neclar, mormăit. ♦ A sfârși. **3.** Intrans. (Despre câini; la pers. 3) A mârâi. **4.** Refl. recipr. A se certa, a se ciondăni. ♦ Tranz. (Fam.) A întârâta, a irita pe cineva. **5.** Refl. (Rare) A se freca, a se lovi cu zgomot de ceva. — *Hăr* + suf. *-ăi*.

HĂRĂIALĂ, *hărâieli*, s.f. Zgomot răgușit produs de o respirație grea; hărăcăială, hărăcăt, hărăitură; tuse (din piept). [Pr.: *-ră-ia-*] — *Hărâi* + suf. *-eală*.

HĂRĂIT¹, *hărâituri*, s.n. Zgomot produs de frecarea unui obiect de altul, de un mecanism stricat, de organele respiratorii bolnave etc. — V. *hărâi*.

HĂRĂIT², *-Ă, hărâiți, -te*, adj. **1.** (Despre glas, vorbire, sunet) Care hărăie; hărăitor. **2.** (Despre mecanisme, obiecte etc.) Stricat, hodorigit, uzat. — V. *hărâi*.

HĂRĂITĂTOR, *-OARE, hărâitori, -oare*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre glas, vorbire, sunet) Care hărăie; hărâit². **2.** S.f. Jucărie cu care se produce (prin rotirea unui dispozitiv) un zgomot specific, dogit. [Pr.: *-ră-i-*] — *Hărâi* + suf. *-tor*.

HĂRĂITURĂ, *hărâituri*, s.f. **1.** Hărâială; vorbire răgușită, însoțită de o respirație greoaie, de om bolnav. **2.** Mărâit de câine. [Pr.: *-ră-i-*] — *Hărâi* + suf. *-tură*.

HĂRB, *hărburi*, s.n. **1.** (Pop.) Ciob, spărtură. **2.** Vas (de bucătărie) vechi, uzat, spart sau de proastă calitate; *p. gener.* orice lucru lipsit de valoare, vechi, stricat.

HĂRBĂR, *-Ă, hărburi, -e*, adj. (Pop.; despre câini) Fără stăpân; de pripas. ♦ Fig. (Despre oameni; adesea substantivat) Fără căpătăi, hoinar, vagabond, hărbareț. — *Hărb* + suf. *-ar*.

HĂRBĂREȚ, -Ă, *hărbăreți*, -e, adj. (Reg.) 1. Care gustă din toate mâncărurile; pofcios. 2. Fără căpătâi, haimana; hărbar. — **Hărb** + suf. *-areț*.

HĂRBUÍ, *hărbuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) preface în hărburi; a (se) hodorogi, a (se) uza, a (se) strica. — **Hărb** + suf. *-ui*.

HĂRBUIT, -Ă, *hărbuiți*, -te, adj. (Adesea fig.) Prefăcut în hărburi; stricat, uzat, hodorogit. — V. **hărbui**.

HĂRBŪȚ, *hărbuțe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *hărb*. — **Hărb** + suf. *-uț*.

HĂRCĂ, *hărca*, s.f. 1. Craniu (de mort); țeastă. 2. Epitet depreciativ dat unei femei bătrâne, urâte și rele. — Din ucr. *hryka*.

HĂRCĂI vb. IV v. **hărcâi**.

HĂRCĂI, *hărcâi*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A respira cu greutate, scoțând zgomot răgușite și hărăitoare; a hărăi. [Var.: **hărcâi** vb. IV] — Formație onomatopeică.

HĂRCĂIALĂ, *hărcăieli*, s.f. (Pop.) Hărăială. [Pr.: *-că-ia-*] — **Hărcâi** + suf. *-eală*.

HĂRCĂIT s.n. (Pop.) Faptul de a *hărcâi*; hărăială. [Var.: **hărcăit** s.n.] — V. **hărcâi**.

HĂRCIÓG, *hărciog*, s.m. Mamifer rozător cu blană frumoasă, pufoasă, roșcată-cafenie, cu coada scurtă și cu două pungii de amândouă părțile ale gurii, care servește la transportul proviziilor în galeriile subterane unde hibernează; grivan (*Cricetus cricetus*). — Din magh. *hōresög*.

HĂRDĂIĂȘ, *hărdăiașe*, s.n. Diminutiv al lui *hărdău*. [Pr.: *-dă-iaș-*] — **Hărdău** + suf. *-aș*.

HĂRDĂU, *hărdăie*, s.n. Vas făcut din doage de lemn, dintre care două pot fi mai lungi și găurite, servind ca toarte, folosit la păstrarea sau la transportarea lichidelor; ciubăr. ♦ Expr. *A turna (pe cineva) la hărdău (sau la hărdăul lui Petrache)* = a băga (pe cineva) la închisoare, a aresta (pe cineva). ♦ Conținutul vasului descris mai sus. — Din magh. *hōrdó*.

HĂRJĂI vb. IV v. **hărșâi**.

HĂRJĂIT s.n. v. **hărșâit**.

HĂRJĂITURĂ s.f. v. **hărșăitură**.

HĂRJOANĂ, *hărjoane*, s.f. Încăierare în joacă; hărjoneală. — Din **hărjoni** (derivat regresiv).

HĂRJOANĂLĂ, *hărjoneală*, s.f. Hărjoneală. — **Hărjoni** + suf. *-eală*.

HĂRJOINI, *hărjonesc*, vb. IV. Refl. recipr. A se încăiera cu cineva în glumă. — Cf. magh. *hōrsolni*.

HĂRLĂUAN, -Ă, *hărlăuani*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Hărlău. 2. Adj. Care aparține orașului Hărlău sau hărlăuanilor (1), referitor la orașul Hărlău ori la hărlăuani. — **Hărlău** (n.p.r.) + suf. *-an*.

HĂRLĂUANCĂ, *hărlăuance*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Hărlău. — **Hărlăuan** + suf. *-că*.

HĂRLÉȚ, *hărléțe*, s.n. (Reg.) Cazma. ♦ Lopată. — Din sl. *člęci*.

HĂRLOSTEĂ, *hărlosteale*, s.f. Plan înclinat de scânduri acoperit cu o țesătură de lână scămășată, care servește la reținerea firșoarelor de aur din nisipurile aurifere spălate cu apă. — Et. nec.

HĂRȘI, *hărsesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) 1. A nu se îndura să cheltuiască; a se zgărca, a se scumpi. 2. A se deprinde (cu necazurile, cu nevoile); a se hărșâi (2). — Et. nec.

HĂRȘIT, -Ă, *hărșiți*, -te, adj. (Reg.) Lacom de câștig, avid de bani, cărpănos; p. ext. rău, lipsit de înțelegere. [Var.: **hărșit**, -ă adj.] — V. **hărși**.

HĂRȘI interj. v. **hărșâi**.

HĂRȘĂI, *hărșâi*, vb. IV. I. Intrans. A se freca de ceva, producând zgomot. ♦ Tranz. (Rar) A scrijeii, a zgăria. 2. Refl. A se deprinde (cu necazurile, cu nevoile); a se hărși. [Var.: **hărșii**, **hărșâi**, **hărșăi** vb. IV] — **Hărș** + suf. *-âi*.

HĂRȘĂIRE, *hărșăiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *hărșâi* și rezultatul ei; hărșăit, hărșăitură. [Var.: **hărșăire** s.f.] — V. **hărșâi**.

HĂRȘĂIT s.n. Faptul de a (*se*) *hărșâi*; zgomot produs prin frecarea unui obiect de altul; hărșăire, hărșăitură. [Var.: **hărșăit**, **hărșăit**, **hărșăit** s.n.] — V. **hărșâi**.

HĂRȘĂITURĂ, *hărșăituri*, s.f. 1. Tăietură însoțită de un zgomot caracteristic. 2. Hărșăit. [Pr.: *-șă-i-*. — Var.: **hărșăitură**, **hărșăitură** s.f.] — **Hărșăi** + suf. *-tură*.

HĂRȘCĂI vb. IV v. **hărșăi**.

HĂRȘCĂIT s.n. v. **hărșăit**.

HĂRȘCĂITURĂ s.f. v. **hărșăitură**.

HĂRȘIE, *hărșii*, s.f. (Reg.) Blană (neagră) de miel, cu lână crețată și mărunță, din care se fac căciuli, gulere etc. sau cu care se îmblănesc hainele. [Var.: **hărșie** s.f.] — Cf. magh. *hasker, haskartya* „piele de pe burtă”.

HĂRȘII vb. IV v. **hărșăi**.

HĂRȘIURE s.f. v. **hărșăire**.

HĂRȘIȚ s.n. v. **hărșăit**.

HĂRȘNI vb. IV v. **hărșni**.

HĂRȘOVEAN, -Ă, *hărșoveni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Hărșova. 2. Adj. Care aparține Hărșovei sau hărșovenilor (1), referitor la orașul Hărșova ori la hărșoveni. — **Hărșova** (n.p.r.) + suf. *-ean*.

HĂRȘOVEANCĂ, *hărșovenice*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Hărșova. — **Hărșovean** + suf. *-că*.

HĂRȘTI interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de frecarea sau de zgărirea suprafeței aspre a două obiecte. ♦ Cuvânt care imită zgomotul produs prin

spintecarea cu putere a aerului (lovind, plesnind, rețezând etc. ceva). [Var.: **hărș**, **hărș** interj.] — Onomatopee.

HĂRTAU, *hărtaie*, s.n. (Reg.) Bucată lungă de pământ. — **Hart**[an] + suf. *-ău*.

HĂRTIE, *hărții*, s.f. 1. Produs industrial special pentru scris, tipărit, desenat, împachetat etc., fabricat din celuloză, cu sau fără adaos de fibre sau de materiale de umplură, în formă de foi subțiri și întinse. ♦ Expr. *A pune (sau a așterne) ceva pe hărție* = a scrie, a redacta ceva. 2. Foie de hărție (1) (scrisă sau tipărită). 3. Act, document, scrisoare etc. cu caracter oficial. 4. Ban de hărție (1), bancnotă. *Cinci hărții de câte o sută*. ♦ *Hărție de valoare* = înscris care atestă participarea la formarea unui capital sau la acordarea unui împrumut și care dă proprietarului sau posesorului său dreptul de a primi dividende sau de a încasa dobândă. *Hărțimonedă* = bani de hărție. 5. (Sport) Categorie de greutate în box, la juniori, între 45 și 48 kg. — Din sl. *chartija*.

HĂRTIOARĂ, *hărțioare*, s.f. Diminutiv al lui *hărție* (2); hărțiuță. [Pr.: *-ti-oa-*] — **Hărție** + suf. *-oară*.

HĂRTIȚĂ, *hărțițe*, s.f. Hărțioară. [Pr.: *-ti-u-*] — **Hărție** + suf. *-uță*.

HĂRTOP, *hărtoape*, s.n. 1. Adâncitură, groapă pe un drum. 2. Scobitură lungă și adâncă, de forma unei râpe prăpăstioase, formată de apă. [Pl. și: *hărtopuri*. — Var.: (pop.) **vărtop** s.n.] — Din sl. **vrūtŭpŭ**.

HĂRȚĂ s.f. v. **hărți**.

HĂRȚI¹ interj. (În expr.) *Hărți încoace (sau încolo), scărți încolo*, exprimă o încercare nereușită de a urni din loc un lucru greu. — Onomatopee.

HĂRȚI² s.m. pl. v. **hărți**.

HĂRȚOAGĂ, *hărțoage*, s.f. (Depr.) Hărție scrisă, document, act (vechi sau fără valoare). [Var.: **hărțog** s.n.] — Din **hărție**.

HĂRȚOG s.n. v. **hărțoagă**.

HĂRȚUI vb. IV v. **hărțui**.

HĂRȚUIT, -Ă adj. v. **hărțuit**.

HĂRZOB, *hărzoabe*, s.n. (Reg.) 1. Funie groasă folosită la coborârea sau la ridicarea greutăților din adâncime. ♦ Expr. (Ir.) *(A se crede) coborât cu hărzobul din cer* = (a se crede) mult superior celor din jur, a (fi) mândru, îngâmfat. *A cădea cu hărzobul din cer* = a veni, a pica pe neașteptate; a se realiza de la sine. 2. Ladă care în trecut servea drept scenă și în spatele căreia păpușarii mâniau păpușile; lada păpușilor. 3. Coșuleț din ramuri de brad, în care se păstrează peștii prinși în apele de munte. — Din bg. *vărzop* „legătură”.

HĂȘ interj. Cuvânt cu care se alungă gămile sau alte păsări (de curte). [Var.: **caș**, **hăci** interj.] — Onomatopee.

HĂȘĂI, *hășăiesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A alunga o pasăre cu strigătul „hăș”. [Var.: **hășai**, **cașai** vb. IV] — **Hăș** + suf. *-âi*.

HĂȚCĂI vb. IV v. **hătcâi**.

HĂTRU, -Ă, *hătri*, -e, adj., s.m. și f. (Reg.) 1. (Om) glumeț, mucalit, poznaș. 2. (Om) isteț, deștept. ♦ (Om) șiret, viclean. — Din ucr. *chytryj*.

HĂȚ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o mișcare bruscă și rapidă, când cineva apucă, smucește sau trage ceva. ♦ Expr. *Hăț în sus, hăț în jos sau hăț în dreapta, hăț în stânga*, arată încercările numeroase și diverse pe care le face cineva pentru a îndeplini o acțiune sau pentru a scăpa dintr-o situație neplăcută. [Var.: **hăț** interj.] — Onomatopee.

HĂȚĂ interj. (De obicei repetat; adesea cu valoare de verb) Cuvânt care arată mișcări ritmice repetate, întrerupte sau legănate. ♦ Cuvânt care arată o înaintare greoaie, înceată. — Formație onomatopeică.

HĂȚĂI, *hățâi*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) hățâna. — **Hăț** + suf. *-âi*.

HĂȚĂNĂ, *hățân*, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) scutura puternic; a (se) zgâlțâi; a (se) hățâi. ♦ A (se) mișca încoace și încolo; a (se) legăna, a (se) balansa. — Din **hăț**.

HĂȚĂNIE, *hățânii*, s.f. (Pop.) Hădoșenie; (concr.) persoană hădă. — **Hăd** + suf. *-enie*.

HĂȚI, *hățesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A deveni hăd. — Din **hăd**.

HE interj. v. **hei**.

HEAVY MÉTAL s.n. Muzică rock cu intensități sonore excesive și punere în scenă șocantă. [Pr.: *hēvi métal*] — Cuv. engl.

HEBDOMADĂR, -Ă, *hebdomadări*, -e, adj., s.n. (Publicație) care apare o dată pe săptămână; săptămânal. [Var.: **ebdomadar**, -ă adj., s.n.] — Din fr. **hebdomadaire**.

HEBEFRENIC, -Ă, *hebefrenicii*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de hebefrenie. — Din fr. **hébéphrénique**.

HEBEFRENIE, *hebefrenii*, s.f. Boală psihică, formă de schizofrenie, care apare la pubertate. — Din fr. **hébéphrénie**.

HEBELOGIE s.f. Psihologia adolescenței. — Din fr. **hébélogie**.

HEBETUDINE, *hebetudini*, s.f. Stare maladivă de toropeală, din care cauză bolnavul este confundat într-o amorfie generală, fără delir sau halucinații. — Din lat. **hebetudo**, -inis, fr. **hébétude**.

HEBOÍD, -Ă, *heboizi*, -de, adj. (Despre bolnavi) Care se manifestă în special prin tendința de comitere a unor acte antisociale. [Pr.: *-bo-id*] — Din fr. **héboïde**.

HEC interj. (Reg.) Cuvânt care imită sughițul. — Onomatopee.

HECATÓMBA, *hecatombe*, s.f. Jertfă religioasă (de o sută de animale) care se făcea în Antichitate la greci și la romani. ♦ Denumirea sărbătorii în care se făceau

asemenea jertfe. ♦ Fig. Masacru, măcel; grămadă de cadavre. [Var.: **ecatombă** s.f.] — Din fr. **hécatombe**.

HÉCELĂ, *hecele*, s.f. (Reg.) Darac. — Din magh. **ecselő**.

HECHT s.n. Formă sub care se prezintă pielea animalelor după eliminarea părților cu structura prea rară, pentru a putea fi folosită la croit. [Pr.: *heht*] — Cuv. germ.

HECTĂR, *hectare*, s.n. Unitate de măsură pentru suprafețe agrare, egală cu aria unui pătrat cu latura de 100 de metri. [Scriș și (prescrutat): *ha*] — Din fr. **hectare**.

HÉCTIC, *-Ă, hectici*, *-e*, adj. (Med.; despre febră) Lent și continuu (cu mari oscilații). — Din fr. **hectique**.

HECTIZIE, *hectzii*, s.f. Friguri continue. — Din fr. **hectisie**.

HECTOGRĂF, *hectografe*, s.n. Şapirograf. — Din fr. **hectographe**, germ. **Hektograph**.

HECTOGRAM, *hectograme*, s.n. Unitate de măsură pentru greutate, egală cu 100 de grame. — Din fr. **hectogramme**, germ. **Hektogramm**.

HECTOLÍTRIC, *-Ă, hectolitrici*, *-ce*, adj. 1. Măsurat în hectolitri. 2. (În sintagma) *Greutate hectolitrică* = masa unui hectolitr de material granulos; greutatea unui hectolitr de cereale. — **Hectolitr** + suf. *-ic*.

HECTOLÍTRU, *hectolitri*, s.m. Unitate de măsură pentru volume, egală cu 100 de litri, folosită mai ales pentru măsurarea cerealelor. [Abr.: *hl*] — Din fr. **hectolitre**, germ. **Hektoliter**.

HECTOMÉTRIC, *-Ă, hectometrici*, *-ce*, adj. Care se referă la hectometru; măsurat în hectometri. — Din fr. **hectométrique**.

HECTOMÉTRU, *hectometri*, s.m. Unitate de măsură pentru distanță, egală cu 100 de metri. [Abr.: *hm*] — Din fr. **hectomètre**, germ. **Hektometer**.

HECTOWATT, *hectowați*, s.m. Unitate de măsură a puterii, egală cu 100 de wați. — Din fr. **hectowatt**, germ. **Hektowatt**.

HÉDER, *hedere*, s.n. Parte componentă a combinelor de cereale, constituită dintr-o platformă care are în față aparatul de tăiere, despărțitoare de lan, un transportor, raboratul și mecanismele de acționare ale acestora. — Din rus. **heder**, engl. **header**.

HEDONÍSM s.n. Concepție care proclamă plăcerea drept binele suprem, iar dorința de a o obține, principiu al comportamentului; cultul plăcerii. — Din fr. **hédonisme**.

HEDONÍST, *-Ă, hedoniști*, *-ste*, s.m. și f., adj. (Adept) al hedonismului. — Din fr. **hédoniste**.

HEDONÍSTIC, *-Ă, hedonistici*, *-ce*, adj. Hedonist. — Din fr. **hédonistique**.

HEGELÍAN, *-Ă, hegelieni*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la filosofia lui Hegel. 2. S.m. și f. Adept al filosofiei lui Hegel. [Pr.: *-ghe-li-an*] — Din fr. **hégelien**.

HEGELIANÍSM s.n. Doctrina lui Hegel și a adepților săi; școala lui Hegel. [Pr.: *-ghe-li-a-*] — Din fr. **hégelianisme**.

HEGEMÓN, *-Ă, hegemoni*, *-e*, s.m. și f., adj. Conducător; (persoană) care reprezintă forța principală, conducătoare. [Var.: **heghemón**, *-ă*, s.m. și f., adj.] — Din lat. **hegemon**.

HEGEMÓNIC, *-Ă, hegemonici*, *-ce*, adj. De hegemonie, cu caracter de hegemonie. [Var.: **heghemónic**, *-ă* adj.] — Din germ. **hegemonisch**.

HEGEMONIE s.f. Faptul de a avea rolul de conducere; supremație, dominație, de obicei a unui grup social față de altul sau a unui stat față de alte state. [Var.: **heghemonie** s.f.] — Din fr. **hégémonie**.

HEGEMONÍSM s.n. Supremație politică a unui grup social față de altul sau a unui stat asupra altor state; tendință de hegemonie. [Var.: **heghemonism** s.n.] — **Hegemon** + suf. *-ism*.

HEGHEMÓN, *-Ă*, s.m. și f., adj. v. **hegemon**.

HEGHEMÓNIC, *-Ă* adj. v. **hegemonic**.

HEGHEMONIE s.f. v. **hegemonie**.

HEGHEMONÍSM s.n. v. **hegemonism**.

HEGÍRĂ s.f. Data plecării lui Mahomed de la Mecca la Medina (16 iulie 622), considerată ca începutul erei musulmane. — Din fr. **hégire**.

HEHÉ interj. v. **hei**.

HEHÉI interj. v. **ehéi**.

HEI! interj. 1. Exclamație care exprimă o chemare sau prin care se atrage cuiva atenția. 2. Exclamație care exprimă: voie bună, satisfacție, plăcere, admirație, nerăbdare, rezervă, contrarietate, surprindere, regret etc. ♦ (Adesea repetat) Exclamație care lasă să se înțeleagă că lucrurile sunt mult mai complicate decât par sau decât îi crede cineva. [Var.: **he**, **hehé** interj.] — Onomatopee.

HEÍ!, *heiuri*, s.n. (Reg.) Dependință, acaret. — Din magh. **hely** „loc”.

HEIMATLÓS, *heimatlosi*, s.n. (Jur.) Apatrid. [Pr.: *hai-*] — Din germ. **Heimatlos**.

HELÁNCĂ s.f. Tesătură sintetică supraelastică; obiect confecționat dintr-o astfel de tesătură. — Din fr., it. **helanca**.

HÉLBET interj. (Înv.) Se înțelege! las' pe mine! fii fără grijă! — Din tc. **elbet**.

HELCOZĂ, *helcoze*, s.f. (Med.) Ulcerație. — Din fr. **helcose**.

HELCOLOGÍE s.f. (Med.) Studiu al ulceraițiilor. — Din fr. **helcologie**.

HELCOMÉTRU, *helcometre*, s.n. Aparat de gimnastică folosit pentru dezvoltarea forței musculare, care funcționează pe principiul învingerii rezistenței

unei greutatei reglabile, ridicată și coborâtă cu ajutorul unor scripeți. — Din fr. **helcomètre**.

HELEȘTEÚ, *heleşteie*, s.n. Bazin cu apă sau iaz special amenajat pentru creșterea și reproducerea peștilor. [Var.: **eleșteú** s.n.] — Din magh. **halasztó**.

HELGE, *helgi*, s.f. (Zool.; reg.) Hermină. ♦ Expr. *Alb ca (sau cum e) helgea* = foarte alb. — Din magh. **hölgy** „doamnă”.

HELÍÁC, *-Ă, heliaci*, *-ce*, adj. (Livr.; despre aștri) Care răsare sau pune odată cu soarele. [Pr.: *-li-ac*] — Din fr. **héliaque**.

HELÍANT, *helianți*, s.m. (Livr.) Floarea-soarelui (*Helianthus annuus*). [Pr.: *-li-ant*] — Din fr. **hélianthe**.

HELÍANTÍNĂ s.f. (Chim.) Metiloranj. [Pr.: *-li-an-*] — Din fr. **hélianthine**.

HELÍAST, *heliști*, s.m. Membru al unui cunoscut tribunal din Atena, care-și ținea sediunțele în aer liber la răsăritul soarelui. [Pr.: *-li-ast*] — Din fr. **héliaste**.

HÉLICE s.f. v. **elice**.

HELICÓN, *helicoane*, s.n. Instrument muzical de suflat din alamă, asemănător cu tuba, folosit în fanfarele militare, alcătuit dintr-un tub încovoiat în formă de spirală, prin care trec capul și mâna dreaptă a instrumentistului și cu care sunt emise tonuri grave. — Din fr. **hélicon**.

HELICOPTÉR s.n. v. **elicopter**.

HELIO Element de compunere însemnând „privitor la Soare, la lumina Soarelui”, „care aparține Soarelui”, care servește la formarea unor substantive. — Din fr. **hélio-**.

HELIOCENTRÁLĂ, *heliocentrale*, s.f. Centrală electrică solară. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliocentrale**.

HELIOCÉNTRIC, *-Ă, heliocentrici*, *-ce*, adj. Care aparține heliocentrismului, referitor la heliocentrism; care are Soarele drept centru. ♦ *Sistemul heliocentric* = teorie fundamentată de Copernic, conform căreia Soarele se află în centrul sistemului nostru planetar, iar Pământul și celelalte planete se roteesc în jurul său; heliocentrism. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliocentrique**.

HELIOCENTRÍSM s.n. Sistemul heliocentric. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliocentrisme**.

HELIOCROMÍE s.f. (Poligr.) Tipar adânc, policrom. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliochromie**.

HELIODÓR s.n. Varietate galbenă, transparentă de beril, care conține puțin oxid de fier și este o piatră prețioasă. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliodore**.

HELIOFÍL, *-Ă, heliofilii*, *-e*, adj. (Despre plante) Iubitor de lumină, care se îndreaptă către lumină; care crește în regiuni puternic însorite. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliophile**.

HELIOFIZIOTERÁPIC, *-Ă, heliofizioterapici*, *-ce*, adj. Care se referă la fizioterapia solară. [Pr.: *-li-o-fi-zi-o-*] — **Helio** + **fizioterapic**.

HELIOFÓB, *-Ă, heliofobi*, *-e*, adj. s.m. și f. 1. (Med.) Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de heliofobie. 2. Adj. (Despre plante) Care nu suportă lumina solară, care crește în regiuni umbrite. [Pr.: *-li-o-*]. — Var.: **eliofób**, *-ă* adj., s.m. și f.] — Din **heliofobia** (derivat regresiv).

HELIOFOBÍE, *heliofobii*, s.f. (Med.) Fobie de lumină solară. — Din fr. **héliophobie**.

HELIOGRÁF, *heliografe*, s.n. Nume dat mai multor aparate, servind la: a) reproducerea, prin copiere, a desenelor executate pe hârtie de calc cu ajutorul unei hârtii speciale impregnate cu o soluție sensibilă la lumină, dezvoltarea făcându-se cu vaporii de amoniac; b) transmiterea semnalelor luminoase prin dirijarea, cu ajutorul unei oglinzi, a reflectării razelor solare; c) măsurarea puterii calorice a Soarelui și înregistrarea perioadelor din zi cu timp însorit; d) fotografierea Soarelui. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliographe**.

HELIOGRÁFIC, *-Ă, heliografici*, *-ce*, adj. Referitor la heliografie. ♦ *Hârtie heliografică* = hârtie specială, sensibilă la acțiunea luminii, pe care se copiază la heliograf desene făcute pe hârtie de calc. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliographique**.

HELIOGRAFÍE s.f. 1. Reproducere în mai multe exemplare a unei imagini cu ajutorul heliografului. 2. Procedeu de tipar care folosește clișee pe plăci de cupru obținute pe cale fotochimică și acoperite cu un strat de granule foarte fine de asfalt. ♦ (Înv.) Heliogravură (1). 3. (Rar) Descriere a Soarelui. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliographie**.

HELIOGRÁVÓR, *heliogravori*, s.m. Lucrător specialist în heliogravură. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliographeur**.

HELIOGRÁVURĂ, *heliogravuri*, s.f. 1. Ansamblu de procedee fizice și chimice cu care se execută clișeele de cupru pentru imprimarea heliografică; heliografie. ♦ Gravură obținută printr-un astfel de procedeu. 2. Procedeu fotomecanic de gravare a formelor de tipar adânc; fotogravură. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliographeur**.

HELÍOLITOGRAFÍE, *heliolitografii*, s.f. Procedeu litografic în care formele de tipar sunt obținute prin reproducere fotografică. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliolithographie**.

HELÍOMARÍN, *-Ă, heliomarini*, *-e*, adj. (Despre tratamente medicale) Care utilizează acțiunea simultană a razelor solare și a aerului de mare. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliomarin**.

HELÍOMÉTRIC, *-Ă, heliometrici*, *-ce*, adj. De heliometru; făcut cu heliometru. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **héliométrique**.

HELIOMÉTRU, *heliometre*, s.n. Instrument optic pentru determinarea diametrului aparent al Soarelui și al planetelor sau a distanței unghiulare dintre două stele. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **heliomètre**.

HELIÓN, *heliónt*, s.m. Nucleu al atomului de heliu. [Pr.: -li-on] — Din fr. **hélio**.

HELIOPLASTIE, *helioplastii*, s.f. Procedeu de gravură fotografică prin care se obțin planșe gravate în relief. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **hélioplastie**.

HELIOSCÓP, *heliSCOape*, s.n. Aparat sau dispozitiv optic care se atașează la o lunetă pentru a proteja vederea în timpul observării discului solar. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **hélioscope**.

HELIOSTAT, *heliostate*, s.n. Instrument alcătuit dintr-un sistem optic, pus în mișcare de un mecanism de ceasornic, folosit pentru a transmite un fascicul de raze solare într-o direcție determinată. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliostat**.

HELIOACTIVISM s.n. (Biol.) Heliotropism. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliotactisme**.

HELIOTEHNIC, -**Ă**, *heliotehnici*, -*ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Tehnică de utilizare a energiei solare prin transformarea luminii naturale în curent electric cu ajutorul fotopilelor. **2.** Adj. De heliotehnică (**1**). [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliotechnique**.

HELIOTEHNICIÁN, -**Ă**, *heliotehnicieni*, -*e*, s.m. și f. Specialist în heliotehnică (**1**). [Pr.: -li-o-teh-ni-ci-an] — **Helio** + **tehnician**.

HELIOTERÁPIC, -**Ă**, *helioterapici*, -*ce*, adj. Referitor la helioterapie; care ține de helioterapie. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliothérapie**.

HELIOTERAPIE, *helioterapii*, s.f. Tratamente care constă în expunerea corpului omenească la acțiunea razelor solare ultraviolete, folosit în rahitism, reumatism, tuberculoză osoasă, unele boli de piele etc.; baie de soare. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliothérapie**.

HELIOTERM, -**Ă**, *heliotermi*, -*e*, adj. Heliotermic. [Pr.: -li-o-] — Din **heliotermic** (derivat regresiv).

HELIOTERMIC, -**Ă**, *heliotermici*, -*ce*, adj. Care se referă la heliotermie, care este caracteristic pentru acest fenomen. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliothermique**.

HELIOTERMIE, *heliotermii*, s.f. Fenomen fizic care constă în păstrarea mai mult timp a căldurii înmagazinate în apa sărată a unor lacuri comparativ cu regiunile învecinate, datorită prezenței la suprafața lacurilor a unui strat izolator de apă dulce, care împiedică iradierea căldurii în atmosferă. [Pr.: -li-o-] — Din **heliotermic**.

HELIOTIPIE, *heliotipii*, s.f. Fotocolografie. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliotypie**.

HELIOTRÓP, (**1**, **2**) *heliotrope*, s.n., (**3**) *heliotropi*, s.m. **1.** S.n. Materie colorantă folosită la vopsitul bumbacului. **2.** S.n. Varietate de calcedonie, de culoare verde-închis sau roșie cu pete galbene strălucitoare, folosită ca piatră semiprețioasă din care se fac obiecte ornamentale. **3.** S.m. Numele unei plante aromatice, cu frunze ovale, cu flori de culoare albă sau albastru-deschis, folosite în industria parfumului (*Heliotropium europaeum*). ♦ Ulei eteric extras din planta de mai sus. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliotrope**.

HELIOTRÓPIC, -**Ă**, *heliotropici*, -*ce*, adj. (Biol.) Referitor la heliotropism; de heliotropism. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliotropique**.

HELIOTRÓPINĂ, *heliotropine*, s.f. Substanță chimică cristalină extrasă din heliotrop (**3**), cu miros de violete, utilizată în industria parfumurilor și în cosmetică. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliotropine**, germ. **Heliotropin**.

HELIOTRÓPISM s.n. Proprietate pe care o au unele plante de a se îndrepta spre soare sau spre altă sursă de lumină; fototropism. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliotropisme**.

HELIOZĂ, *helioze*, s.f. (Livr.) Insolatie. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **héliose**.

HELIOZINCOGRAFIE, *heliozincografii*, s.f. Procedeu de reproducere a hărților și a desenelor, care constă în trecerea desenului pe o placă de zinc granulat. ♦ (Concr.) Reproducere obținută prin acest procedeu. [Pr.: -li-o-] — **Helio** + **zincografie**.

HELIPÓRT, *heliporturi*, s.n. Aeroport de dimensiuni reduse, construit special pentru elicoptere. — Din fr. **hélicopt**.

HELIPÓT, *heliporturi*, s.n. (Elt.) Potentiometru de precizie, la care variația totală a valorii se obține printr-un număr mare de rotații. — Din fr. **hélipot**.

HÉLIU s.n. Element chimic din familia gazelor nobile, rar, inert, incolor, inodor și ușor, care se găsește în cantități mici în atmosferă și se folosește la umplerea baloanelor dirijabile, fiind neinflamabil. — Din fr. **hélium**.

HELMÍNT, *helminți*, s.m. (Med.) Nume generic al viermilor paraziți. — Din fr. **helminthe**.

HELMINTIÁZĂ, *helmintiaze*, s.f. Infestare cu viermi paraziți intestinali, întâlnită mai ales la copii. [Pr.: -ti-a-] — Din fr. **helminthiase**.

HELMÍNTIC, -**Ă**, *helmintici*, -*ce*, adj. (Med.) Referitor la helminți, de helminți. — Din fr. **helminitique**.

HELMINTOLOGIE s.f. Disciplină care studiază viermii paraziți și mijloacele de combatere a lor. — Din fr. **helminthologie**.

HELMINTOSPORIÓZĂ, *helmintosporioze*, s.f. Boală a plantelor provocată de unele ciuperci parazite, manifestată prin apariția pe frunze a unor pete brune, în dreptul cărora țesuturile se rup. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **helminthosporiose**.

HELOFÍTĂ, *helofitie*, s.f., adj. (Plantă de mlaștină) cu rizomul în apă sau în nămol, intermediară între plantele terestre și cele de apă. — Din fr. **hélrophyte**.

HELVÉT, *helveți*, s.m. Persoană care aparține unui trib celtic, care trăia în Antichitate în partea de nord-vest a Elveției de azi. — Din lat. **Helvetii**.

HELVÉTIC, -**Ă**, *helvetici*, -*ce*, adj. Care aparține Confederației Helvetice, referitor la Confederația Helvetică. — Din fr. **helvétique**.

HEM, *hemuri*, s.n. Nucleu al hemoglobinei și al altor pigmenți respiratori celulari, de care se leagă un ion de fier. — Din fr. **hème**.

HEMANGIÓM, *hemangioame*, s.n. Anomalie vasculară (congenitală) care constă dintr-o aglomerare de vase capilare nou formate și care se prezintă ca o pată roșie-vioacee de dimensiuni variate, localizată pe mâini, pe față, pe buze etc. [Pr.: -gi-om] — Din fr. **hémangiome**.

HEMARTRÓZĂ, *hemartroze*, s.f. Acumulare de sânge într-o articulație, cauzată de lovituri, fracturi, boli de sânge, scorbut etc. — Din fr. **hémarthrose**.

HEMATEMÉZĂ, *hematemeze*, s.f. Hemoragie pe traiectul tubului digestiv, eliminată pe gură, frecventă în ulcer și în cancerul gastric. — Din fr. **hématemèse**.

HEMÁTIC, -**Ă**, *hematici*, -*e*, adj. (În sintagma) *Organ hematic* = organ care produce globule roșii. — Din fr. **hématique**.

HEMATIE, *hematii*, s.f. Celulă sangvină de culoare roșie, datorită hemoglobinei pe care o conține; globulă roșie, eritrocit. — Din fr. **hématie**.

HEMATIMETRÍE, *hematimetrii*, s.f. (Med.) Numărătoare a hematiilor. — Din fr. **hématimétrie**.

HEMATIMÉTRU, *hematimetre*, s.n. Aparat folosit pentru numărarea globulelor (roșii) din sânge. — Din fr. **hématimètre**.

HEMATÍNĂ, *hematine*, s.f. Pigment care provine din sânge și conține fier. — Din fr. **hématine**.

HEMATÍT s.n. Oxid natural de fier foarte dur, de culoare roșie sau brună, cu luciu semimetalic. — Din fr. **hématite**.

HEMATOCÉL, *hematocele*, s.n. Tumoare formată printr-o revărsare de sânge într-un țesut celular. — Din fr. **hématocèle**.

HEMATOCHERATÓZĂ, *hematocheratoze*, s.f. Dezvoltare excesivă a stratului cornos din epidermă. — Din fr. **hematokératose**.

HEMATOCRÍT, *hematocrite*, s.n. **1.** Aparat care permite separarea prin centrifugare a elementelor celulare din plasmă, pentru stabilirea gradului de diluție sau de concentrare a sângelui; hematoglobinomtru. **2.** Volumul procentual de hematii dintr-o probă de sânge. — Din fr. **hematocrite**.

HEMATOCRÓM s.n. (Biol.) Pigment roșu, portocaliu al unor alge. — Din engl. **h(a)ematochrome**.

HEMATODERMÍE, *hematodermii*, s.f. (Med.) Nume generic al afecțiunilor sistemului hematopoietic însoțite de leziuni cutanate. — Din engl. **hematodermie**.

HEMATOFÁG, -**Ă**, *hematofagi*, -*ge*, adj., s.m. și f. (Animal) care se hrănește cu sângele altui animal. — Din fr. **hématophage**.

HEMATOFAGIE, *hematofagii*, s.f. **1.** (Med.) Fagocitoză a hematiilor. **2.** Faptul de a se hrăni cu sânge. — Din fr. **hématophagie**.

HEMATOFÓBIE, *hematofobii*, s.f. Stare patologică care constă într-o teamă morbidă de sânge. — Din fr. **hématophobie**.

HEMATOGÉN, -**Ă**, *hematogeni*, -*e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre unele medicamente) Care produce sânge, care face să crească numărul globulelor roșii din sânge. **2.** S.n. Produs alimentar concentrat, obținut prin amestecarea sângelui cu lapte și cu diferite substanțe aromatizate și folosit ca tonic puternic în anemii pericioase, slăbiciune anormală etc. — Din fr. **hématogène**.

HEMATOGLOBINOMÉTRU, *hematoglobinometre*, s.n. Hematocrit. — Din fr. **hématoglobinomètre**.

HEMATOLÓG, -**Ă**, *hematologi*, -*oge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în hematologie. — Din fr. **hématologue**.

HEMATOLÓGIC, -**Ă**, *hematologici*, -*ce*, adj. Referitor la hematologie, care aparține hematologiei. — Din fr. **hématologique**.

HEMATOLOGÍE s.f. Ramură a biologiei și a medicinei care se ocupă cu studiul morfologiei, fiziologiei și patologiei sângelui și al organelor hematopoietice. — Din fr. **hématologie**.

HEMATÓM, *hematoame*, s.n. Tumoare care conține o aglomerare de sânge închistat, provocată de ruperea spontană sau traumatică a vaselor sangvine. — Din fr. **hématome**.

HEMATOMETRÍE, *hematometrii*, s.f. Examinare a sângelui în vederea determinării tipurilor și proporției diferitelor elemente constitutive, precum și a cantității de hemoglobină. — Din fr. **hématométrie**.

HEMATOPOIÉTIC, -**Ă**, *hematopoietici*, -*ce*, adj. Care se referă la hematopoieză. — Din fr. **hématopoiétique**.

HEMATOPOIÉZĂ s.f. Proces de formare și de maturare a celulelor sangvine. — Din fr. **hématopoièse**.

HEMATOPORFIRÍNĂ s.f. Substanță provenită din hem prin eliminarea fierului și care apare ca produs de descompunere a hemoglobinei în sânge și în urină. — Din fr. **hematoporphyrine**.

HEMATOSCÓP, *hematoscoape*, s.n. Instrument folosit pentru dozarea hemoglobinei în sânge. — Din fr. **hématoscope**.

HEMATOSCOPIE, *hematocopii*, s.f. (Med.) Examinare a sângelui la microscop. — Din fr. **hématoscopie**.

HEMATOSPECTROSCOPIE, *hematospectroscopii*, s.f. (Med.) Examinare a sângelui cu ajutorul spectroscopului. — Din fr. **hématospectroscopie**.

HEMATOSPERMIE, *hematospermii*, s.f. (Med.) Prezență a sângelui în spermă; hemospermie. — Din fr. **hématospermie**.

HEMATOTERAPIE, *hematoterapii*, s.f. (Med.) Hemoterapie. — Din fr. **hématothérapie**.

HEMATOXILINĂ s. f. Substanță încoloră, solubilă în alcalii și insolubilă în apă, alcool și eter. — Din fr. **hématoxyline**.

HEMATOZĂ, *hemoze*, s.f. Transformare a sângelui venos în sânge arterial prin eliminarea bioxidului de carbon și prin fixarea oxigenului din aerul inspirat; oxigenare (2). — Din fr. **hématose**.

HEMATOZOĂR, *hematozoare*, s.n. Sporozoar parazit, care trăiește în hematii la om și în tubul digestiv al țânțarului anofel și care este agentul patogen al malariei (*Plasmodium malariae*). [Pr.: -zo-ar] — Din fr. **hématozoaire**.

HEMATÚRIC, -Ă, *hematurici*, -ce, adj. (Med.) Cu caracter de hematurie. — Din fr. **hématurique**.

HEMATURIE, *hematurii*, s.f. Prezență a sângelui sau a hematiilor în urină, întâlnită în unele afecțiuni renale, vezicale, uretrale etc. — Din fr. **hématurie**.

HEMERALOP, -Ă, *hemeralopi*, -e, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de hemeralopie; nictalop. — Din fr. **hémeralope**.

HEMERALOPÍE, *hemeralopii*, s.f. Slăbire sau pierdere a vederii în condiții de iluminare redusă, datorită absenței vitaminei A; cecitate nocturnă. — Din fr. **hémeralopie**.

HEMEROLÓG, *hemerologi*, s.m. Autor de calendare; persoană care studiază probleme legate de calendare. — Din fr. **hémerologue**.

HEMEROLÓGIC, -Ă, *hemerologici*, -ce, adj. (Rar) De hemerologie. — Din fr. **hémerologique**.

HEMEROLOGÍE s.f. (Rar) Știința și arta de a alcătui calendare. — Din fr. **hémerologie**.

HEMEROTÉCĂ, *hemerotechi*, s.f. (Rar) Bibliotecă de publicații periodice; secție de periodice a unei biblioteci. — Din fr. **hémérothèque**.

HEMESÍT, -Ă adj. v. **hămesit**.

HEMIALGÍE, *hemialgii*, s.f. (Med.) Durere limitată la o singură parte a corpului. [Pr.: -mi-al-] — Din fr. **hémialgie**.

HEMIANESTEZÍE, *hemianestezii*, s.f. Pierdere a sensibilității unei jumătăți laterale a corpului. [Pr.: -mi-a-] — Din fr. **hémianesthésie**.

HEMIANOPSÍE, *hemianopsii*, s.f. Slăbire sau pierdere a vederii într-o jumătate a fiecărei retine, întâlnită în unele boli neuroase, nepermițând ochilor să cuprindă decât o parte din câmpul vizual. [Pr.: -mi-a-] — Din fr. **hémianopsie**.

HEMIATROFÍE, *hemiatrofii*, s.f. (Med.) Atrofie limitată la o jumătate a corpului sau a unui organ. [Pr.: -mi-a-] — Din fr. **hemiatrophie**.

HEMICELULÓZĂ, *hemiceluloze*, s.f. Polizaharidă complexă, larg răspândită la plantele superioare. — Din fr. **hémicellulose**.

HEMICÍCLU, *hemicicluri*, s.n. Spațiu mare sau construcție în formă de semicerc pentru săli de cursuri, de spectacole etc. [Var.: **emiciclu** s.n.] — Din fr. **hémicycle**.

HEMICRANÍE, *hemicranii*, s.f. Durere a unei jumătăți a capului, constituind unul dintre simptomele migrenei. — Din fr. **hémicranie**.

HEMICRIPTOFÍTĂ, *hemicriptofite*, adj., s.f. (Plantă perenă) la care mugurii de reinnoire apar în dreptul suprafeței solului sau sub stratul de frunze moarte sau de mușchi care acoperă pământul. — Din fr. **hémicryptophyte**.

HEMICRISTALÍN, -Ă, *hemicristalini*, -e, adj. (Despre roci vulcanice) Care are structura parțial cristalizată. — Din fr. **hémicristallin**.

HEMIELÍTRĂ, *hemielitre*, s.f. (Entom.) Aripă a unor insecte jumătate chitinoasă, jumătate membranoasă. [Pr.: -mi-e-] — Din fr. **hémelytre**.

HEMIFONÍE s.f. Incapacitate de a vorbi cu glas tare. — Din fr. **hémiphonie**.

HEMIMÉL, -Ă, *hemimeli*, -e, s.m. și f. (Med.) Monstru care prezintă hemimelie. — Din fr. **hémimèle**.

HEMIMELÍE, *hemimeli*, s.f. (Med.) Malformație congenitală caracterizată prin absența (extremității) unui membru. — Din fr. **hémimélie**.

HEMIMETÁBOLĂ, *hemimetabole*, adj. (Entom.; despre insecte) Cu metamorfoză incompletă (fără stadiul de nimfă). — Din fr. **hémimétabole**.

HEMÍNĂ, *hemine*, s.f. Substanță organică produsă prin încălzirea hemoglobinei cu clorură de sodiu și acid acetic, folosită în medicina judiciară pentru identificarea petelor de sânge. — Din fr. **hémine**.

HEMIÓN, *hémioni*, s.m. Măgar sălbatic de mărimea catărului, care trăiește în Mongolia. [Pr.: -mi-on] — Din fr. **hémione**.

HEMIOPÍE, *hemiopii*, s.f. (Med.) Afecțiune a vederii datorată căreia bolnavul percepe numai o parte a obiectelor pe care le privește. [Pr.: -mi-o-] — Din fr. **hémiope**.

HEMIPARESTEZÍE, *hemiparestezii*, s.f. (Med.) Parestezie a unei jumătăți a corpului. — Din fr. **hémiparesthésie**.

HEMIPARÉZĂ, *hemipareze*, s.f. Diminuare a forței, vitezei și amplitudinii mișcărilor voluntare într-una din jumătățile corpului, din motive organice sau funcționale. — Din fr. **hémiparésie** (după *pareză*).

HEMIPLÉGIC, -Ă, *hemiplegici*, -ce, adj., s.m. și f. (Persoană) bolnavă de hemiplegie. — Din fr. **hémiplégique**.

HEMIPLÉGÍE, *hemiplegii*, s.f. Paralizie a unei jumătăți a corpului, datorată lezării unei părți a căii nervoase motorii. — Din fr. **hémiplegie**.

HEMIPTÉR, *hemiptere*, s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu prima pereche de aripi parțial chitinizată și cu a doua membranoasă; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin; heteropter. — Din fr. **hémiptère**.

HEMISTÍH s.n. v. **emistih**.

HEMOCIANINĂ, *hemocianine*, s.f. Proteină de culoare albastră, conținând cupru, prezentă în hemolimfa unor protozoare și a crustaceelor. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **hémocyanine**.

HEMOCÍT, *hemocite*, s.n. (Biol.) Denumire generică pentru celula sangvină. — Din fr. **hémoocyte**.

HEMOCITOMÉTRU, *hemocitometre*, s.n. (Med.) Dispozitiv de măsurare a hematiilor. — Din fr. **hémoctymètre**.

HEMOCULTÚRĂ, *hemoculturi*, s.f. Cultivare și identificare a unor germeni patogeni din sânge prin însămânțarea sângelui pe un mediu de cultură. — Din fr. **hémoculture**.

HEMODIAGNÓSTIC, *hemodiagnostice*, s.n. Diagnostic pus în urma studierii analizelor sângelui. [Pr.: -di-ag-] — Din fr. **hémodiagnostic**.

HEMODIALÍZĂ, *hemodialize*, s.f. (Med.) Dializă a sângelui. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **hémodialyse**.

HEMODIALIZÓR, *hemodializori*, s.m. (Med.) Rinichi artificial. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **hémodialyseur**.

HEMODINÁMICĂ s.f. 1. Circulație a sângelui în aparatul vascular. 2. Capitol al fiziologiei care studiază circulația sângelui în organism. — Din fr. **hémodynamique**.

HEMODINAMOMÉTRU, *hemodinamometre*, s.n. (Med.) Instrument pentru măsurarea presiunii sângelui. — Din fr. **hémodynamomètre**.

HEMOFÁG, -Ă, *hemofagi*, -ge, adj. (Biol.) 1. (Despre animale) Care se hrănește cu sânge. 2. (Despre celule) Care distruge globulele roșii din sânge. — Din fr. **hémothophage**.

HEMOFILÍE, *hemofilii*, s.f. Boală ereditară, transmisă de mamă numai băieților, care constă într-o predispoziție spre hemoragie, cauzată de prelungirea timpului de coagulare a sângelui. — Din fr. **hémophilie**.

HEMOGÉNIC, -Ă, *hemogenici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. (Med.) Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hemogenie. 2. Adj. Referitor la hemogenie. — Din fr. **hémogénique**.

HEMOGÉNÍE, *hemogenii*, s.f. Boală a sângelui, mai frecventă la femei, caracterizată prin scăderea numărului trombocitelor, purpură hemoragică, creșterea timpului de sângerare etc. — Din fr. **hémogénie**.

HEMOGLOBÍNĂ s.f. Substanță organică feruginoasă care constituie materia colorantă a globulelor roșii din sângele vertebratelor și care, datorată proprietății sale de a se oxida și de a se reduce cu ușurință, are rol în procesul respirator. — Din fr. **hémoglobine**.

HEMOGLOBINEMÍE s.f. (Med.) Prezență a hemoglobinei în sânge datorată distrugerii globulelor roșii; cantitate de hemoglobină prezentă în sânge datorată distrugerii globulelor roșii. — Din fr. **hémoglobininémie**.

HEMOGLOBINOMETRÍE, *hemoglobinometrii*, s.f. (Med.) Determinare a cantității de hemoglobină din sânge. — Din fr. **hémoglobinométrie**.

HEMOGLOBINOMÉTRU, *hemoglobinomètre*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se poate determina cantitatea de hemoglobină din sânge. — Din fr. **hémoglobinomètre**.

HEMOGLOBINOPATÍE, *hemoglobinopatii*, s.f. (Med.) Nume generic al bolilor ereditare datorate hemoglobinei anormale. — Din fr. **hémoglobinopathie**.

HEMOGLOBINURÍE, *hemoglobinurii*, s.f. Simptom care constă în apariția hemoglobinei în urină. — Din fr. **hémoglobinurie**.

HEMOGRÁMĂ, *hemogramme*, s.f. Examen de laborator care stabilește compoziția sângelui (numărul de hematii, leucocite și trombocite dintr-un milimetru cub de sânge, procentul diferitelor tipuri de leucocite și conținutul în hemoglobină al hematiilor); (concr.) buletin care cuprinde rezultatul unui astfel de examen de laborator. — Din fr. **hémogramme**.

HEMOLÍMFĂ, *hemolimfe*, s.f. Lichid organic care are aceleași proprietăți cu ale sângelui și care se găsește în aparatul circulator al nevertebratelor. — Din fr. **hémolymph**.

HEMOLÍTIC, -Ă, *hemolitici*, -ce, adj. (Med.) Care produce hemoliză. — Din fr. **hémolytique**.

HEMOLÍZĂ, *hemolize*, s.f. Distrugere patologică a globulelor roșii din sânge și trecerea lor în plasmă. — Din fr. **hémolyse**.

HEMOLIZÍNĂ, *hemolizine*, s.f. Substanță de origine vegetală, animală sau de natură imună, caracterizată prin proprietatea de a descompune și dizolva globulele roșii, eliberând hemoglobina. — Din fr. **hémolysine**.

HEMOMÉTRU, *hemometre*, s.n. Aparat folosit pentru dozarea hemoglobinei din sânge. — Din fr. **hémomètre**.

HEMOPÁTIC, -Ă, *hemopatici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la hemopatie. — Din fr. **hémopathique**.

HEMOPATIE, *hemopatii*, s.f. Denumire generică dată bolilor sângelui. — Din fr. **hémopathie**.

HEMOPOIÉZĂ s.f. (Med.) Hematopoieză. [Pr.: -po-ie-] — Din fr. **hémostatice**.

HEMOPŢIZIC, -Ă, *hemoptizici*, -ce, adj., s.m. și f. (Bolnav) de hemoptizie. — Din fr. **hémoptysique**.

HEMOPŢIZIE, *hemoptizii*, s.f. Eliminarea de sânge prin tuse, provocată de o hemoragie a căilor respiratorii, mai ales în cazurile de tuberculoză pulmonară. — Din fr. **hémoptysie**.

HEMORÁGIC, -Ă, *hemoragici*, -ce, adj. Cu caracter de hemoragie; provocat de hemoragie. — Din fr. **hémorragique**.

HEMORAGIE, *hemoragii*, s.f. 1. Scurgere abundentă de sânge, internă sau externă, în urma rupei sau tăierii peretului unui vas sangvin; hemoree. ♦ *Hemoragie intestinală* = enterohemoragie. *Hemoragie nazală* = epistaxis. 2. Fig. Curgere, pierdere de capital. — Din fr. **hémorragie**.

HEMORÉE, *hemoree*, s.f. Hemoragie. — Din fr. **hémorrhée**.

HEMOROID, *hemoroizi*, s.m. Dilatație varicoasă internă sau externă a venelor din regiunea rectului, manifestată prin dureri și hemoragii, apărând mai ales la cei ce duc o viață sedentară; trânji. — Din fr. **hémorroïdes**.

HEMOROIDÁL, -Ă, *hemoroidali*, -e, adj. Referitor la hemoroizi. [Pr.: -ro-i-] — Din fr. **hémorroïdal**.

HEMOSIDERINĂ, *hemosiderine*, s.f. Pigment bogat în fier, prezent în ficat. — Din fr. **hémosidéine**.

HEMOSIDERÓZĂ, *hemosideroze*, s.f. Boală care se manifestă prin depunerea hemosiderinei în diverse organe (ficat, plămâni etc.). — Din fr. **hémosidérose**.

HEMOSPERMIE, *hemospermii*, s.f. (Med.) Hematospermie. — Din fr. **hémospemie**.

HEMOSTÁTIC, -Ă, *hemostatici*, -ce, adj., s.n. (Agent mecanic, fizic sau chimic) care are însușirea de a opri o hemoragie. — Din fr. **hémostatique**.

HEMOSTÁZĂ, *hemostaze*, s.f. Oprea unei hemoragii (prin procedee medicale sau chirurgicale), mai ales în timpul unei intervenții chirurgicale. — Din fr. **hémostase**.

HEMOTERAPIE, *hemoterapii*, s.f. Administrare de sânge în scop terapeutic. — Din fr. **hémothérapie**.

HEMOTORÁX s.n. (Med.) Acumulare de sânge în cavitatea pleurală. — Din fr. **hémotorax**.

HEMOTOXIE, *hemotoxii*, s.f. Otrăvire a sângelui. — Din fr. **hémostoxie**.

HEMOTOXINĂ, *hemotoxine*, s.f. (Med.) Substanță care exercită o acțiune nocivă asupra globulelor roșii. — Din fr. **hémostoxine**.

HEMOTRÓP, -Ă, *hemotropii*, -e, adj. (Biol.; despre virusuri) Care se fixează de predilecție pe celulele sangvine. — Din fr. **hémostrope**.

HEMOVACCINÁRE, *hemovaccinări*, s.f. Inoculare de sânge sau de plasmă sangvină în piele. — Cf. fr. **hémost vaccination**.

HENDIÁDĂ, *hendiade*, s.f. Figură de stil care constă în înlocuirea unui substantiv însoțit de un atribut prin două substantive sau a unui atribut adjectival cu unul substantival. [Pr.: -di-a-] — Din fr., lat. **hendiadyds**.

HENGHER s.m. v. **hingher**.

HENOTEÍSM s.n. Formă primitivă de religie, care face trecerea de la politeism la monoteism, în care una dintre divinitățile adorate devine principalul obiect de cult. — Din germ. **Henotheismus**, fr. **hénéothéisme**.

HENŢY s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a inductivității. — Din fr. **henry**.

HENŢ, *henŢuri*, s.n. (La fotbal) Atingere nereglementară a mingii cu mâna de către un jucător de câmp în suprafața de joc, atrăgând după sine o penalizare. — Din engl. **hands**.

HEPÁR s.n. Medicament preparat din extract de ficat, cu acțiune stimulatorie asupra hematopoiezei, având proprietatea de a regenera celula hepatică. — Din fr. **hépar**.

HEPARINĂ, *heparine*, s.f. Medicament care are proprietatea de a împiedica coagularea sângelui și care este folosit în cazul infarctului miocardic, al flebitelor etc. — Din fr. **héparine**.

HEPARINURIE, *heparinurii*, s.f. (Med.) Prezența heparinei în urină; cantitate de heparină prezentă în urină. — Din fr. **héparinurie**.

HEPATALGIE, *hepatalgii*, s.f. (Med.) Durere de ficat. — Din fr. **hépatalgie**.

HEPÁTIC, -Ă, *hepatici*, -ce, adj. Care aparține ficatului, referitor la ficat, care provine de la ficat. — Din fr. **hépatique**.

HEPATICÉE, *hepaticee*, s.f. (La pl.) Familie de plante criptogame cu frunze numai de o parte a tulpinii sau fără frunze; (și la sg.) plantă din această familie. — Din lat. **hepaticeae**.

HEPATITÁ, *hepatite*, s.f. Denumire generică dată afecțiunilor inflamatorii de natură virotică, microbiană sau toxică ale ficatului. — Din fr. **hépatite**.

HEPATOGEN, -Ă, *hepatogeni*, -e, adj. (Med.) Care este produs de ficat. — Din fr. **hépatogène**.

HEPATOGRÁFIE, *hepatografii*, s.f. (Med.) Radiografie a ficatului. — Din fr. **hépatographie**.

HEPATOLÓG, -Ă, *hepatologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în hepatologie. — Din **hepatologie** (derivat regresiv).

HEPATOLÓGIC, -Ă, *hepatologici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la hepatologie, care ține de hepatologie. — Din fr. **hépatologique**.

HEPATOLÓGIE s.f. Disciplină a medicinei interne care se ocupă cu studiul anatomic, fiziologiei și patologiei ficatului. — Din fr. **hépatologie**.

HEPATÓM, *heptoame*, s.n. (Med.) Tumoare hepatică (malignă). — Din fr. **hépatome**.

HEPATOMEGALIE, *hepatomegalii*, s.f. Mărire a dimensiunilor ficatului, întâlnită în sifilis, ciroză, tuberculoză etc. — Din fr. **hépatomégalie**.

HEPATORÁGIC, *hepatopancreeze*, s.n. Glandă digestivă la unele nevertebrate care cumulează funcțiile ficatului și ale pancreasului. [Pr.: -cre-as] — Din fr. **hépatopancréas**.

HEPATORÁGIE, *hepatopatii*, s.f. (Med.) Nume generic al bolilor ficatului. — Din fr. **hépatopathie**.

HEPATOPTÓZĂ, *hepatoptoze*, s.f. (Med.) Cădere a ficatului. — Din fr. **hépatoptose**.

HEPATORÁGIE, *hepatopatii*, s.f. (Med.) Hemoragie hepatică. — Din fr. **hépatopathie**.

HEPATOTOXINĂ, *hepatotoxine*, s.f. (Med.) Toxină exogenă sau endogenă cu efect nociv asupra ficatului. — Din fr. **hépatotoxine**.

HEPTACÓRD, *heptacorduri*, s.n. Liră cu șapte coarde la vechii greci. — Din fr. **heptacorde**.

HEPTAÉDRIC, -Ă, *heptaedrici*, -ce, adj. În formă de heptaedru. [Pr.: -ta-e-] — Din fr. **heptaédrique**.

HEPTAÉDRU, *heptaedre*, s.n. Corp geometric cu șapte fețe. — Din fr. **heptaédre**.

HEPTAGÓN, *heptagoane*, s.n. Poligon cu șapte laturi și cu șapte unghiuri. — Din fr. **heptagone**.

HEPTAGONÁL, -Ă, *heptagonalii*, -e, adj. În formă de heptagon. — Din fr. **heptagonal**.

HEPTAMÉTRU, *heptametre*, s.n. Vers alcătuit din șapte picioare. — Din fr. **heptamètre**.

HEPTÁN, *heptani*, s.m. Hidrocarbură saturată din clasa parafinelor, cu șapte atomi de carbon în moleculă, care se prezintă ca un lichid inflamabil, folosit drept carburant. — Din fr. **heptane**.

HEPTALÓN s.n. Complex de șapte probe atletice selecționate din alergări, sărituri și aruncări. — **Hepta**[edru] + **[pent]atlon**.

HEPTEMIMÉR, -Ă, *heptemimeri*, -e, adj. (Despre cețura unui vers) Care se află după a șaptea jumătate de picior. — După fr. **heptémimère**.

HEPTÓDĂ, *heptode*, s.f. Tub electronic cu vid care are șapte electrozi. — Din fr. **heptode**, germ. **Heptode**.

HERÁLD, *heraldi*, s.m. Dregător la curțile suveranilor din Evul Mediu, care avea sarcina de a purta insignele monarhilor sau ale principilor, de a anunța începutul turnirelor și numele învingătorilor, de a transmite declarațiile de război etc. — Din lat. **heraldus**. Cf. fr. **hérald**.

HERÁLDIC, -Ă, *heraldici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studiul stemelor statelor, cu blazoanele caselor domitoare, familiilor nobiliare, orașelor etc. 2. Adj. Care aparține heraldicii (1), privitor la heraldică. — Din fr. **heraldique**.

HERÁLDÍST, *heraldisti*, s.m. Specialist în heraldică. — Din fr. **heraldiste**.

HERÁSTRÁU s.n. v. **fierăstrău**.

HERB, *herburi*, s.n. (Inv.) Stemă a unei țări, blazon al unei familii nobiliare etc. ♦ Fig. Origine, neam nobil. [Var.: **hierb** s.n.] — Din pol. **herb**.

HERBÁR s.n. v. **ierbar**¹.

HERCÍNIC, -Ă, *hercincici*, -ce, adj. (În sintagma) *Orogeneza hercincică* = totalitatea mișcărilor de cutare a scoarței Pământului manifestate din devonian până în permian, în urma cărora s-au format o serie de munți. ♦ Care s-a format prin (sau în) orogeneza hercincică. — Cf. fr. **hercynien**.

HERCULEEÁN, -Ă, *herculeeni*, -e, adj. Asemenea lui Hercule, caracteristic lui Hercule; foarte puternic; voinic. [Pr.: -le-ean. — Var.: **erculeán**, -ă adj.] — Din fr. **herculeen**.

HÉREFORD s.pr. n. Rasă de taurine de culoare roșcată pe tot corpul, cu excepția capului, abdomenului și extremităților picioarelor. [Pr.: *herford*] — Din engl. **herford**.

HERETISÍ vb. IV v. **hiritisi**.

HERGHELEGIU, *herghelegii*, s.m. Păzitor, îngrijitor al unei herghelii. — Din tc. **hergeleci**.

HERGHELIE, *herghelii*, s.f. 1. Crescătorie de cai, alcătuită din animale de reproducție și din exemplare de diferite vârste, care cresc sau pasc laolaltă; loc unde se află această crescătorie. ♦ (Fam.) Termen de ocară pentru o femeie prea vorbărească. 2. Grup mare de cai de o anumită categorie. — Din tc. **hergele**.

HÉRING, *heringi*, s.m. Pește marin asemănător cu scrumbia, lung de circa 20 cm, cu spinarea verde-albăstrie și cu laturile argintii (*Clupea harengus*). — Din germ. **Hering**.

HERMAFRODÍT, -Ă, *hermafroditi*, -te, adj. (Despre plante și animale) Care are organe de reproducere atât masculine, cât și feminine pe același individ;

androgen, bisexual, bisexual. ♦ (Substantivat) Om având caractere specifice ambelor sexe; făcălău. — Din fr. **hermaphrodite**.

HERMAFRODITISM s.n. Prezența organelor sexuale de ambele sexe la același individ; bisexualitate, androginie. — Din fr. **hermaphroditisme**.

HÉRMĀ, *herme*, s.f. Stâlp de piatră amplasat de-a lungul drumurilor, la răspântii și la intrarea în casele grecești, având săpat în partea superioară capul lui Hermes, zeul comerțului. — Din n. pr. **Hermes**.

HERMELINĂ, *hermeline*, s.f. (Zool.; inv.) Hermină. — Din magh. **hermelin**.

HERMENÉUTIC, -Ă, *hermeneutici*, -ce, adj. Cu caracter de hermeneutică; referitor la hermeneutică. [Var.: **emenéutic**, -ă adj.] — Din fr. **herméneutique**.

HERMENÉUTICĂ s.f. Știința și arta interpretării textelor vechi, în special biblice; știința exegezei. ♦ Știința sau metoda interpretării fenomenelor culturii spirituale. [Var.: **ermenéutică** s.f.] — Din fr. **herméneutique**, germ. **Hermeneutik**.

HERMINĂT, -Ă, *herminați*, -te, adj. (Despre găini) Cu penajul alb mărginit cu negru la coadă și la aripi și negru mărginit cu alb la gât. — Din fr. **herminé**.

HERMÍNĂ, *hermine*, s.f. Animal carnivor asemănător cu nevăstuica, având blana cafenie vara, albă, fină și lucioasă iarna; hermelină, cacom, helge (*Mustela erminea*). ♦ Blana prelucrată sau haina făcută din blana acestui animal. — Din fr. **hermine**.

HERNIĂR, -Ă, *herniari*, -e, adj. Care este în legătură cu hernia. [Pr.: -ni-ar] — Din fr. **herniaire**.

HERNIE, *hernii*, s.f. 1. Umflătură formată prin ieșirea totală sau parțială a unui organ din cavitatea sa naturală printr-un orificiu natural sau artificial; *spec.* ieșire a intestinului subțire din peritoneu; vătămătură, surpătură, boșorogea. ♦ *Hernie de disc* = ieșire a nucleului cartilaginios din discul intervertebral. 2. (Bot.; în sintagma *Hernia verzei* = boală a verzei provocată de o ciupercă și manifestată prin apariția pe rădăcina plantei atacate a unor tumori galbene, apoi brune. — Din fr. **hernie**, lat. **hernia**.

HEROIDĂ, *heroide*, s.f. Epistolă în versuri, în care se celebrează un erou sau un personaj celebru. *Heroidele lui Ovidiu*. — Din fr. **héroïde**.

HEROINĂ s.f. Medicament derivat din morfina, cu acțiune analgezică și stupefiantă, mai toxic decât morfina. — Din fr. **héroïne**.

HEROINOMÁN, -Ă, *heroinomani*, -e, s.m. și f. Persoană care se droghează cu heroină. [Pr.: -ro-i] — Din fr. **héroïnomane**.

HEROINOMANIE, *heroïnomanii*, s.f. (Med.) Drogare cu heroină. [Pr.: -ro-i] — Din fr. **héroïnomanie**.

HÉRPES, *herpesuri*, s.n. Boală de piele virotică cu caracter recidivant, care se manifestă prin apariția, de obicei în jurul buzelor, al nasului sau al organelor genitale, a unor grupuri de bășicuțe pline cu lichid. — Din fr. **herpès**, lat. **herpes**.

HERPÉTIC, -Ă, *herpetic*, -e, adj. De natura herpesului. — Din fr. **herpétique**.

HÉRSĂ, *herse*, s.f. Grătar metalic care închidea intrarea cetăților medievale, servind ca barieră auxiliară a porții. — Din fr. **herse**.

HERTZ, *hertzi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru frecvență, egală cu frecvența unei mișcări periodice a cărei perioadă este de o secundă; ciclu pe secundă. [Pr.: *hert*] — Din germ. **Hertz**, fr. **hertz**.

HERTZIÁN, -Ă, *hertziáni*, -e, adj. Referitor la undele electromagnetice radio. ♦ *Undă* (sau *rază*) *hertziánă* = undă electromagnetică prin care se fac transmisiile radiofonice. *Cablu hertzián* = sistem de transmisie a mesajelor prin unde hertziene. [Pr.: -ți-an] — Din fr. **hertzien**.

HÉRTOG s.m. (Inv.) Duce, voievod. — Din germ. **Herzog**.

HERŪL, -Ă, *heruli*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană dintr-un neam germanic din uniunea de triburi a goților. 2. Adj. Care se referă la heruli (1), care aparține herulilor. — Din fr. **Hérules**.

HERUVÍC, *heruvíce*, s.n. Numele unui imn bisericesc ortodox. — Din ngr. [imnos] **heruvikós**, **heruvikón**.

HERUVÍM, *heruvimi*, s.m. Înger care urmează ierarhic după arhangheli. — Din sl. **cherŭvimu**.

HESPERIDĂ, *hesperide*, s.f. Fruct asemănător cu bacca, moale, care conține uleiuri eterice. — Din fr. **hespéridées**.

HESPERÓRNIS s.m. Pasăre fosilă acvatică, asemănătoare cu pinguinul, cu aripile reduse la două palete, care a trăit în cretacic și care face trecerea de la reptile la păsări. — Din fr. **hesperornis**.

HESSIÁN s.n. Țesătură de iută cu legătură de pânză, folosită în tapietărie, la confecționarea sacilor și ca ambalaj. [Pr.: -si-an] — Din fr. **hessian**.

HETAÍRĂ, *hetaire*, s.f. Nume dat curtezanelor din Grecia antică. — Din fr. **hétaire**.

HETAIRÍSM s.n. Denumire dată raporturilor sexuale extraconjugale ale bărbaților cu femeii de moravuri ușoare. [Pr.: -ta-i-] — Din fr. **hétaïrisme**.

HETEROAUXÍNĂ, *heteroauxine*, s.f. Hormon vegetal de creștere, care se găsește în drojzii, porumb etc. [Pr.: -ro-a-u-] — Din fr. **heteroauxine**.

HETEROCÍCLIC, -Ă, *heterociclici*, -ce, adj. (Chim.; despre compuși organici) Care are în ciclu, pe lângă atomi de carbon, și atomi ai altor elemente. — Din fr. **hétérocyclique**.

HETEROCÍCLU s.n. Compus organic ciclic care conține, pe lângă atomi de carbon, și atomi de azot, sulf, oxigen etc. — Din fr. **hétérocycle**.

HETEROCLÍT, -Ă adj. v. **eteroclit**.

HETEROCROMIE, *heterocromii*, s.f. (Med.) Anomalie congenitală caracterizată prin colorarea diferită a irisurilor. — Din fr. **hétérochromie**.

HETEROCROMOZÓM, *heterocromozomi*, s.m. (Biol.) Cromozom sexual; heterozom. — Din fr. **hétérochromosome**.

HETERODINÁRE s.f. (Rad.) Operație de amestec, într-un element neliniar, a unor semnale cu frecvențe diferite în scopul obținerii unei translații de frecvență. — Cf. engl. **heterodyne**.

HETERODÍNĂ, *heterodine*, s.f. Generator electronic cu ajutorul căruia se produc oscilații de înaltă frecvență. [Var.: **eterodină** s.f.] — Din fr. **hétérodyne**.

HETERODÓNT, -Ă, *heterodonți*, -te, adj., s.m. (Animal) care are dinții diferențiați în canini, incisivi, molari etc. — Din fr. **hétérodont**.

HETERODÓX, -Ă, *heterodocși*, -xe, adj. Care se îndepărtează de la o doctrină sau de un punct de vedere, în special în materie de religie. [Var.: **eterodóx**, -ă adj.] — Din fr. **hétérodoxe**.

HETERODOXÍE s.f. Concepție care se abate de la doctrina oficială a Bisericii ortodoxe [Var.: **eterodoxie** s.f.] — Din fr. **hétérodoxie**.

HETEROFILÍE, *heterofilii*, s.f. Fenomen care constă în existența frunzelor de forme diferite pe aceeași plantă. — Din fr. **hétérophilie**.

HETEROFÓN, -Ă, *heterofoni*, -e, adj. Care este în legătură cu heterofonia. [Var.: **eterofón**, -ă adj.] — Din fr. **hétérophone**.

HETEROFONÍE, *heterofonii*, s.f. Deviere incidentală de la linia melodică de bază în cazul suprapunerii a două sau a mai multor voci care intonează aceeași melodie. [Var.: **eterofonie** s.f.] — Din fr. **hétérophonie**.

HETEROGÁM, -Ă, *heterogami*, -e, adj. (Despre plante) Care are două sau mai multe feluri de flori. — Din fr. **hétérogame**.

HETEROGAMÍE, *heterogamii*, s.f. Formă de înmulțire sexuală prin unirea a doi gameți diferiți ca formă, mărime și structură; anizogamie. — Din fr. **hétérogamie**.

HETEROGONÍE s.f. (Biol.) 1. Formare pe același individ a două sau trei tipuri de flori diferite din punctul de vedere al androceului. 2. Însușire a unor specii de a prezenta una sau mai multe reproduceri patogenetice urmate de una sexuală. — Din fr. **hétérogonie**.

HETEROGRÉFĂ, *heterogrefe*, s.f. (Med.) Operație de refacere a unui țesut sau a unui organ în care grefonul provine de la o altă specie; heteroplastie. [Var.: **eterogrefă** s.f.] — Din fr. **hétérogreffe**.

HETEROMÉR, -Ă, *heteromeri*, -e, adj. (Biol.; despre organisme) Care este format din diferiți constituenți morfologici, anatomici etc. — Din fr. **hétéromère**.

HETEROMETÁBOLĂ, *heterometabole*, adj. (Despre insecte) Care are metamorfoză incompletă, fără stadiul de nimfă; hemimetabolă. — Din fr. **hétérométabole**.

HETEROMÓRF, -Ă, *heteromorfi*, -e, adj. (Despre unele substanțe) Care are două sau mai multe forme cristaline diferite. ♦ (Despre unele animale) Care prezintă, în cursul dezvoltării, mai multe aspecte morfologice. — Din fr. **hétéromorphe**.

HETEROMORFÍE, *heteromorfii*, s.f. 1. Heteromorfism. 2. (Bot.) Sterilitate a florilor generată de existența deosebirilor de lungime între stil și stamine. — Din fr. **hétéromorphie**.

HETEROMORFÍSM s.n. Calitatea a ceea ce este heteromorf; heteromorfie (1). — Din fr. **hétéromorphisme**.

HETERONÍM, -Ă, *heteronimi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Despre opere literare) Publicat sub alt nume decât cel al autorului. ♦ (Despre autori) Care scrie sub nume diferite. 2. S.n. (Lingv.) Corespondent al unui cuvânt într-o altă limbă. 3. S.n. Substantiv care are pereche pentru sexul opus. [Var.: **eteronim**, -ă adj.] — Din fr. **hétéronyme**.

HETERONÓM, -Ă, *heteronomi*, -e, adj. Care se supune unei legi venite din exterior, străină fenomenului respectiv. [Var.: **eteronón**, -ă adj.] — Din fr. **hétéronome**.

HETERONOMÍE s.f. Însușire de a fi heteronom. [Var.: **eteronomie** s.f.] — Din fr. **hétéronomie**.

HETEROPLÁSTIC, -Ă, *heteroplastici*, -ce, adj. (Med.) Care se referă la heteroplastie. — Din fr. **hétéroplastique**.

HETEROPLÁSTÍE, *heteroplastii*, s.f. (Med.) Heterogrefă. — Din fr. **hétéroplastie**.

HETEROPLAZÍE, *heteroplazii*, s.f. Formare a unui țesut anormal în organism. — Din fr. **hétéroplasie**.

HETEROPROTEÍDĂ, *heteroproteide*, s.f. (Biol.) Substanță organică compusă dintr-o proteină și o substanță neproteică. [Var.: **eteroproteidă** s.f.] — Din fr. **hétéroprotéide**.

HETEROPTÉR, *heteroptere*, s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu prima pereche de aripi pe jumătate chitinizată și în rest membranoasă, iar cu a doua pereche în întregime membranoasă; (și la sg.) insectă din acest ordin; hemipter. — Din fr. **hétéroptère**.

HETEROSEXUAL, -Ă, *heterosexuali*, -e, adj. (Med.) Cu caracter de heterosexualitate; atras de sexul opus. [Pr.: -xu-a] — Din fr. **hétérosexuel**.

HETEROSEXUALITĂȚE s.f. (Med.) Sexualitate normală; atracție spre sexul opus. [Pr.: -xu-a-] — Din fr. **hétérosexualité**.

HETEROSFERĂ s.f. (Geogr.) Strat al atmosferei situat deasupra homosferei, în care predomină gazele ușoare. [Var.: **eterosferă** s.f.] — Din fr. **hétrosphere**.

HETEROSUGESTIE, *heterosuggestii*, s.f. Sugestie provocată unei persoane sau unui grup de către altă persoană. — Cf. fr. **hétérosuggestion**.

HETEROTAXIE s.f. (Med.) Poziție anormală sau modificare a poziției unui organ anatomic. — Din fr. **hétérotaxie**.

HETEROTERAPIE, *heteroterapii*, s.f. (Med.) Tratament al unei boli cu mijloace specifice alteia. — Din fr. **hétérothérapie**.

HETEROTERM, -Ă, *heterotermi, -e*, adj. (Biol.; despre animale) Care se caracterizează prin heterotermie. — Din fr. **hétérotherme**.

HETEROTERMIE s.f. Fenomen care constă în pierderea sezonieră a capacității de încălzire, caracteristic animalelor care hibernează. — Din fr. **hétérothermie**.

HETEROTÓPIC, -Ă, *heterotopici, -ce*, adj. (Med.) Referitor la heterotopie. — Din fr. **hétérotopique**.

HETEROTOPIE, *heterotopii*, s.f. (Med.) Ectopie. — Din fr. **hétérotopie**.

HETEROTRANPLANT, *heterotransplanturi*, s.n. (Med.) Transplant recoltat de la un alt individ. — Din fr. **hétérotransplant**.

HETEROTRÓF, -Ă, *heterotrofi, -e*, adj., s.m. și f. (Organism) care se hrănește numai cu substanțe organice, neavând capacitatea de a sintetiza substanțele organice din cele anorganice. — Din fr. **hétérotrophe**, germ. **heterotroph**.

HETEROTROFIE s.f. Mod de hrănire a organismelor heterotrofe. — Din fr. **hétérotrophie**.

HETEROZIGÓT, heterozigoți, s.m. (Biol.) Organism diploid cu două gene diferite, una normală și una transformată prin mutație. — Din fr. **hétérozygote**.

HETERÓZIS s.n. Creștere a vitalității, a puterii de adaptare, a productivității etc. în urma încrucișării dintre două soiuri de plante sau dintre două rase de animale cu ereditate diferită. — Cf. germ. **heterözisch**.

HETEROZÓM, heterozomi, s.m. (Biol.) Heterocromozom. — Din fr. **hétérosome**.

HEVÉA s.m. Arbore exotic din regiunile tropicale, înalt și lipsit de ramuri la partea inferioară, din care se extrage cauciucul (*Hevea brasiliensis*). — Din fr. **hévéa**.

HEXACLORBENZÉN s.m. Compus chimic obținut prin substituirea atomilor de hidrogen din benzen cu atomi de clor, întrebuințat la combaterea mălurii grâului. — Din fr. **hexachlorobenzène**.

HEXACLORCICLOHEXÁN s.m. Compus chimic sintetic, amestec de mai mulți izomeri, folosit ca insecticid; analcid. — Din fr. **hexachlorocyclohexane**.

HEXACORALIÉR, hexacoralieri, s.m. (La pl.) Subclasă de celenterate marine, solitare sau adunate în colonii, cu șase tentacule; (și la sg.) animal care face parte din această subclasă. [Pr.: -li-er] — Din fr. **hexacoraliaire**.

HEXACÓRD, hexacorduri, s.n. 1. Liră cu șase coarde la vechii greci. 2. Ansamblu de șase trepte succesive ale unei scări muzicale. — Din fr. **hexacorde**.

HEXAÉDRIC, -Ă, *hexaedrici, -ce*, adj. Referitor la hexaedru. — Din fr. **hexaédrique**.

HEXAÉDRU, hexaedre, s.n. Poliedru cu șase fețe. [Var.: **exaédru** s.n.] — Din fr. **hexaèdre**.

HEXAGÓN, hexagoane, s.n. Poligon cu șase laturi și cu șase unghiuri. [Var.: **exagón** s.n.] — Din fr. **hexagone**, lat. **hexagonus**.

HEXAGONÁL, -Ă, *hexagonal, -e*, adj. În formă de hexagon; care ține de hexagon. ♦ *Sistem hexagonal* = sistem de cristalizare cu un ax de simetrie de gradul șase. — Din fr. **hexagonal**.

HEXAMETAFOSFÁT s.m. Polimer al metafosfatului de sodiu, folosit la dedurizarea apelor și în industria petrolieră. — Din fr. **hexamétophosphate**.

HEXAMILENTETRAMÍNÁ s.f. Substanță chimică folosită ca antiseptic în infecțiile renale și intestinale și în industria rășinilor sintetice; urotropină. — Din fr. **hexaméthylènetétramine**.

HEXAMÉTRU, hexametri, s.m. (În versificația latină și elenă) Vers dactilic de șase picioare, în care dactilul ocupă locul al cincilea, folosit în compoziții epice, în special în epopei, legende eroice, satire și scrisori. [Var.: **examétru** s.m.] — Din fr. **hexamètre**, lat. **hexameter**.

HEXAMOTÓR, hexamotoare, adj., s.n. (Avion) cu șase motoare. — Din fr. **hexamoteur**.

HEXÁN, hexani, s.m. Hidrocarbură saturată, volatilă, incoloră, insolubilă în apă, cu miros specific, care se obține prin distilare din petrol și care este folosită ca dizolvant. — Din fr. **hexane**.

HEXAPÓD, -Ă, *hexapodi, -de*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre animale) Care are șase picioare. 2. S.n. (La pl.) Clasă de insecte cu șase picioare; *p. ext.* denumire mai veche dată insectelor; (și la sg.) insectă care face parte din această clasă. — Din fr. **hexapode**.

HEXAREACTÓR, hexareactoare, adj., s.n. (Avion) propulsat de șase turboreactoare. [Pr.: -re-ac-] — Din fr. **hexaréacteur**.

HEXÁSTIC, -Ă, *hexastici, -ce*, adj. Compus din șase versuri. — Din fr. **hexastique**.

HEXASTÍL, hexastiluri, s.n. Edificiu sau monument cu șase coloane la fațadă. — Din fr. **hexastyle**.

HEXAVALENT, -Ă, *hexavalenți, -te*, adj. (Despre radicali sau elemente chimice) Care are valența șase. — Din fr. **hexavalent**.

HEXODÁ, hexode, s.f. Tub electronic cu vid, care are șase electrozi. — Din fr. **hexode**, germ. **Hexode**.

HEXOZÁ, hexoze, s.f. Nume generic dat monozaharidelor cu șase atomi de carbon în moleculă. — Din fr. **hexose**.

HI¹ interj. Strigăt cu care se îndeamnă caii la mers. — Onomatopee.

HI² interj. **v. hă**.

HIACÍNT¹, hiacinturi, s.n. Piatră semiprețioasă de culoare roșie sau portocalie, varietate nobilă de zirconiu. [Pr.: hi-a-] — Din fr. **hyacinthe**, lat. **hyacinthus**.

HIACÍNT² s.m. **v. iacint**.

HIADÁ, hiade, s.f. (Mitol.) Nimfă a norilor încărcăți de ploaie. [Pr.: hi-a-] — Din n. pr. **Hyades**.

HIALÍN, -Ă, *hialini, -e*, adj. Care are aspectul, transparența sticlei. ♦ *Țesut hialin* = țesut rezultat din transformarea patologică a substanței țesutului conjunctiv într-o masă sticloasă, omogenă. [Pr.: hi-a-] — Din fr. **hyalin**.

HIALINÓZÁ, hialinoze, s.f. Transformare patologică a țesutului conjunctiv în țesut hialin, frecventă în bolile de inimă, de rinichi etc. [Pr.: hi-a-] — Din fr. **hyalinose**.

HIALÍTÁ, hialite, s.f. 1. Varietate de opal care are transparență. 2. Sticlă neagră de Boemia. 3. Inflamație a corpului vitros al ochiului. [Pr.: hi-a-] — Din fr. **hialite**. **HIALOGRAF, hialografe**, s.n. Instrument cu dispozitive reglabile, cu ajutorul căruia se pot desena mecanic perspective. [Pr.: hi-a-] — Din fr. **hyalographie**.

HIALÓID, -Ă, *hialoizi, -de*, adj. 1. (Livr.) Care are aspect sticlos. 2. (Anat.; în sintagmele) *Umoare hialoidă* = lichid transparent care umple fundul globului ocular. *Membrană hialoidă* = membrană subțire care învelește corpul vitros. [Pr.: hi-a-lo-id] — Din fr. **hialoïde**.

HIALOPLÁSMÁ, hialoplasme, s.f. (Anat.) Ectoplasmă. [Pr.: hi-a-] — Din fr. **hyaloplasme**.

HIÁT, hiaturi, s.n. 1. Întâlnire a două vocale pronunțate succesiv în silabe diferite, acestea făcând parte fie din același cuvânt, fie din cuvinte diferite. 2. Fig. Discontinuitate, pauză, întrerupere, gol. [Pr.: hi-at. — Var.: **hiátus** s.n.] — Din fr. lat. **hiatus**.

HIÁTUS s.n. **v. hiat**.

HÍBÁ, hibe, s.f. (Fam.) Defect, cusur. — Din magh. **hiba**.

HIBERNÁ, hibernez, vb. I. Intrans. (Despre unele animale; adesea fig.) A petrece iarna în hibernare. — Din fr. **hiberner**, lat. **hibernare**.

HIBERNÁCUL, hibernaculi, s.m. (Bot.) Mugure metamorfozat și caduc, care constituie partea de rezistență în timpul iernii a unor plante acvatice. — Din fr. **hibernacle**.

HIBERNÁL, -Ă, *hibernali, -e*, adj. Caracteristic iernii. — Din fr. **hibernal**, lat. **hibernalis**.

HIBERNÁRE, hibernări, s.f. Acțiunea de a hiberna și rezultatul ei; stare de amorțeală, de viață latentă (asemănătoare cu somnul), în care petrec unele animale iarna, când metabolismul este încetinit și temperatura corpului scăzută; hibernație. ♦ *Hibernare artificială* = hibernoterapie. — **V. hiberna**.

HIBERNÁTIE, hibernații, s.f. (Rar) Hibernare. — Din fr. **hibernation**.

HIBERNOTERAPIE, hibernoterapii, s.f. Stare de hibernare realizată pe cale artificială în scop terapeutic sau în unele intervenții chirurgicale. — Din fr. **hibernothérapie**.

HIBÍSCUS, hibiscuși, s.m. Arbore tropical din familia malvaceelor. — Din fr. **hibiscus**.

HIBRÍD, -Ă, *hibrizi, -de*, s.m., adj. 1. S.m., adj. (Organism) provenit din încrucișarea a doi indivizi de specii, de soiuri, de genuri sau de rase diferite. 2. Adj. Fig. (Despre realizări, idei, fapte) Alcătuit din elemente disparate; lipsit de armonie. — Din fr. **hybride**, lat. **hybrida**.

HIBRIDÁ, hibridez, vb. I. Tranz. A obține un hibrid prin procesul de hibridare; a încrucișa prin hibridare două plante, două specii etc.; a hibridiza. — Din fr. **hybrider**.

HIBRIDÁRE, hibridări, s.f. Acțiunea de a hibrida și rezultatul ei; proces, spontan sau provocat artificial, de încrucișare sexuată sau vegetativă între doi indivizi de specii, de soiuri sau de rase diferite; hibridizare. — **V. hibrida**.

HIBRIDÁȚIE s.f. (Rar) Hibridare. — Din fr. **hybridation**.

HIBRIDITĂȚE, hibridități, s.f. Însușirea de a fi hibrid, caracterul a tot ceea ce este hibrid. — Din fr. **hybridité**.

HIBRIDIZÁ, hibridizez, vb. I. Tranz. A hibrida. — Din germ. **hybridisieren**.

HIBRIDIZÁRE, hibridizări, s.f. Acțiunea de a hibridiza și rezultatul ei; hibridare. — **V. hibridiza**. Cf. rus. **ghibridizația**.

HICÁÍ, hicăiesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A bate, a chinui un câine. — Et. nec.

HICLEÁN, -Ă adj. **v. viclean**.

HICLENIE, hiclenii, s.f. (Inv.) Denumire dată în vechiul drept românesc trădării, feloniei. — **Hiclean** + suf. *-ie*.

HÍCORI, *hicoli*, s.m. Arboare din America de Nord, asemănător cu nucul, din al cărui lemn, greu, foarte tare și flexibil, se fac diverse obiecte, mai ales schiuri (*Carya ovata*). — Din fr. **hickory**.

HICSÓS, *hicsosi*, s.m. (La pl.) Triburi nomade asiatice care au invadat Egiptul și l-au stăpânit în sec. XVIII-XVI î.H. — Din fr. **Hyksos**.

HIDÁLGO, *hidalgo*, s.m. Titlu purtat, în Evul Mediu, de unii nobili spanioli; persoană care purta acest titlu. — Din fr., sp. **hidalgo**.

HIDARTRÓZĂ, *hidartroze*, s.f. Acumulare de lichid (purulent sau seros) în articulații. — Din fr. **hyarthrose**.

HIDÁTIC, *hidatice*, adj. (În sintagma) *Chist hidatic* = tumoră benignă plină cu lichid, provocată de dezvoltarea în unele organe (ficat, plămâni etc.) a larvelor de tenie; echinococoză. — Din fr. **hydatique**.

HIDATÍDĂ s.f. (Biol.) Formă larvară a teniei echinococ. — Din fr. **hydatide**.

HIDATIÓZĂ, *hidatioze*, s.f. Contaminare a unui organism cu larvele care provoacă chisturile hidatice, manifestată prin apariția acestor chisturi în diferite organe. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **hydatiose**.

HIDATÓDĂ, *hidatode*, s.f. Formație epidermică a frunzelor, având formă și structură diferite, cu funcția de a elimina apa sub formă de picături. — Din fr. **hydatode**.

HIDÓS, **-OÁSĂ**, *hidoși*, *-oase*, adj. Foarte urât, înfiorător la vedere sau prin comportări; slut, dezgustător, scârbos, hâd. — Din fr. **hideux**.

HIDOȘENIE, *hidoșenie*, s.f. Faptul de a fi hidos; urâtenie foarte mare, slutenie. — **Hidos** + suf. *-enie*.

HIDRACARIÁN, *hidracarieni*, s.m. (La pl.) Acarieni de origini diferite, adaptați la viața acvatică; (și la sg.) animal care face parte din această categorie. [Pr.: -ri-an] — Din fr. **hydracarien**.

HIDRACÍD, *hidracizi*, s.m. Acid compus dintr-un halogen sau un metaloid din grupa oxigenului și unul sau doi atomi de hidrogen. — Din fr. **hydracide**.

HIDRADENÓM, *hidradenoame*, s.n. (Med.) Adenom sudoripar. — Din fr. **hidradénome**.

HIDRAGÓG, **-Ă**, *hidragogi*, *-ge*, adj., s.n. (Medicament) care are efect de purgativ puternic. — Din fr. **hydragogue**.

HIDRAMNÍÓS, *hidramniosuri*, s.n. Prezență a unei mari cantități de lichid în amnios. [Pr.: -ni-os] — Din fr. **hydramnios**.

HIDRÁNT, *hidranți*, s.m. Dispozitiv la conductele de distribuție a apei sub presiune, care permite deschiderea și închiderea unuia sau a mai multor furtunuri în același timp. [Pl. și: (n.) *hidrante*] — Din fr. **hydrante**, germ. **Hydrant**.

HIDRARGILÍT s.m. Hidroxid natural de aluminiu, de obicei alb, care este un important minereu de aluminiu. — Din fr. **hydrargyline**.

HIDRARGÍR s.n. (Chim.) Mercur. — Din fr. **hydrargyre**.

HIDRARGIRÍSM s.n. Intoxicație provocată de vaporii sau sărurile de mercur. — Din fr. **hydrargyrisme**.

HIDRARGIRÓZĂ, *hidrargiroze*, s.f. Boală provocată de intoxicarea cu mercur, care se manifestă prin inflamație și hemoragii gingivale, dureri și contracții ale mușchilor, tulburări psihice etc. — Din fr. **hydrargyrose**.

HIDRÁT, *hidrați*, s.m. 1. Compus chimic anorganic solid, de obicei sare, cristalizat cu una sau cu mai multe molecule de apă de cristalizare. 2. Denumire improprie pentru hidroxid. 3. (În sintagma) *Hidrat de carbon* = glucide, zaharuri. — Din fr. **hydrate**.

HIDRATÁ, pers. 3 *hidratează*, vb. I. Refl. (Despre substanțe chimice) A se combina cu apă. ♦ (Despre corpuri solide) A absorbi apă prin adeziune. — Din fr. **hydrater**.

HIDRATÁBIL, **-Ă**, *hidratabili*, *-e*, adj. Care se poate hidrata. — Din fr. **hydratable**.

HIDRATÁNT, **-Ă**, *hidratanti*, *-te*, adj. Care hidratează. — Din fr. **hydratant**.

HIDRATÁRE, *hidratări*, s.f. Acțiunea de a se hidrata și rezultatul ei. ♦ Interacțiune între particulele unei substanțe dizolvate și moleculele de apă, însoțită de degajare de căldură. ♦ (Med.) Introducere de apă în organism, care se efectuează în caz de hemoragii, vărsături etc. — V. **hidrata**.

HIDRATÁT, **-Ă**, *hidratați*, *-te*, adj. (Despre substanțe chimice) Care s-a combinat cu apa. ♦ (Despre corpuri solide) Care a reținut apa în interiorul său prin adeziune. — V. **hidrata**.

HIDRÁULIC, **-Ă**, *hidraulici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Știință care studiază legile de echilibru și de mișcare ale lichidelor și aplicarea lor în tehnică. 2. Adj. Care aparține hidraulicii (1), referitor la hidraulică. ♦ *Presă hidraulică* = presă al cărei mecanism este alcătuit dintr-un cilindru cu piston acționat de apă sub presiune. — Din fr. **hydraulique**.

HIDRÁZIDĂ, *hidrazide*, s.f. Substanță cristalină, derivat al hidrazinei, incoloră, cu caracter bazic, solubilă în apă, care se folosește în diferite sinteze organice și ca medicament. — Din fr. **hydrazide**.

HIDRÁZINĂ, *hidrazine*, s.f. Combinație chimică a azotului cu hidrogenul, care se prezintă ca un lichid incolor ce fumează în aer și se folosește ca antioxidant, reducător, combustibil pentru rachete etc. — Din fr. **hydrazine**.

HIDRAZOBENZÉN s.m. Derivat al hidrazinei, care se prezintă sub formă de cristale incolor cu miros de camfor și care este folosit ca insecticid. — Din fr. **hydrazobenzène**.

HIDRAZÓNĂ, *hidrazone*, s.f. Substanță organică rezultată din condensarea hidrazinei cu aldehidă sau cetonă. — Din fr. **hydrazone**.

HÍDRĂ, *hidre*, s.f. 1. (La pl.) Gen de celenterate cu corpul de forma unui sac, care au, la un capăt, gura înconjurată de 6-8 tentacule și, la celălalt capăt, un fel de disc cu care se fixează pe un suport (*Hydra*); (și la sg.) animal care face parte din acest gen. 2. (Mitol.) Monstru fabulos închipuit ca un șarpe uriaș cu mai multe capete, care, tăiate, creșteau la loc. [Var.: **idră** s.f.] — Din fr. **hydre**, lat. **hydra**.

HIDREMÍE, *hidremii*, s.f. Creștere a cantității de plasmă sangvină, întâlnită în hemoragii mari, în anemii grave etc. — Din fr. **hydrémie**.

HÍDRIC, **-Ă**, *hidrici*, *-e*, adj. 1. Care aparține apei, care se referă la apă, care provine din apă. 2. (În sintagma) *Regim hidric* = regim medical în care se recomandă numai consumarea (unei cantități mari) de apă. — Din fr. **hydrique**.

HIDRO- Element de compunere cu sensul „(care se referă la) apă”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **hydro-**.

HIDROACÚSTIC, **-Ă**, *hydroacustici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a acusticii care se ocupă cu producerea și propagarea sunetelor în apă. 2. Adj. Referitor la hidroacustică. [Pr.: -dro-a-] — Din fr. **hydroacoustique**.

HIDROAMELIORÁRE, *hidroameliorări*, s.f. Totalitatea lucrărilor de îmbunătățiri funciare care au scopul să mențină în sol un raport favorabil între apă și ceilalți factori ai fertilității solului pe terenurile cu exces sau cu deficit de apă; hidroameliorație. [Pr.: -dro-a-me-li-o-] — **Hidro-** + **ameliorare** (după fr. *hydroamélioration*).

HIDROAMELIORÁTÍV, **-Ă**, *hidroameliorativi*, *-e*, adj. Referitor la ansamblul de lucrări hidrotehnice de ameliorare a solului. [Pr.: -dro-a-me-li-o-] — **Hidro-** + **ameliorativ**.

HIDROAMELIORATÓR, **-OÁRE**, *hidroamelioratori*, *-oare*, s.m. și f. Specialist în hidroameliorații. [Pr.: -dro-a-me-li-o-] — Din fr. **hydroaméliorateur**.

HIDROAMELIORÁȚII s.f. pl. Totalitatea lucrărilor de îmbunătățiri funciare care au scopul să mențină în sol un raport favorabil între apă și ceilalți factori ai fertilității solului pe terenurile cu exces sau cu deficit de apă. [Pr.: -dro-a-me-li-o-] — **Hidro-** + **ameliorație**.

HIDROAVIÁȚIE s.f. Mijloc de locomoție aeriană cu hidroavioane. [Pr.: -dro-a-vi-a-] — Din fr. **hydroaviation**.

HIDROAVIÓN, *hidroavioane*, s.n. Avion înzestrat cu dispozitive de amerizare, care înlocuiesc trenul de aterizare și care îi permit să plutească pe apă. [Pr.: -dro-a-vi-on] — Din fr. **hydroavion**.

HIDROBICICLETÁ, *hidrobiciclete*, s.f. Ambarcațiune sportivă de agrement construită pentru a înainta pe apă. — **Hidro-** + **bicicletă**.

HIDROBIOLÓG, **-Ă**, *hidrobiologi*, *-ge*, s.m. și f. Specialist în hidrobiologie. [Pr.: -bi-o-] — Din **hidrobiologie** (derivat regresiv).

HIDROBIOLÓGIC, **-Ă**, *hidrobiologici*, *-ce*, adj. Care se referă la hidrobiologie. [Pr.: -bi-o-] — Cf. engl. **hydrobiological**.

HIDROBIOLOGÍE s.f. Ramură a biologiei care studiază viața animală și vegetală din mediul acvatic, precum și toate procesele care au loc în apă. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **hydrobiologie**, germ. **Hydrobiologie**.

HIDROBIÓN, *hidrobioane*, s.n. Vas din tablă sau din lemn, de dimensiuni variabile, utilizat pentru transportul peștilor vii. [Pr.: -bi-on] — Et. nec.

HIDROBÚZ, *hidrobuze*, s.n. Navă de mic tonaj, folosită de obicei pentru transportul pasagerilor de-a lungul coastei mării. — **Hidro-** + [auto]**bus**.

HIDROCARBONÁT, *hidrocarbonați*, s.m. Substanță organică constituită din carbon, hidrogen și oxigen, în care hidrogenul și oxigenul se găsesc în același raport ca în molecula de apă; carbohidrat. — Din fr. **hydrocarbonate**.

HIDROCARBŪRĂ, *hidrocarburi*, s.f. Combinație chimică alcătuită din carbon și hidrogen. — Din fr. **hydrocarbure**.

HIDROCEFÁL, **-Ă**, *hidrocefali*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hidrocefalie. — Din fr. **hydrocéphale**.

HIDROCEFALÍE, *hidrocefalii*, s.f. Afecțiune caracterizată prin acumularea excesivă de lichid cefalorahidian în membranele creierului, însoțită de atrofia acestuia, iar la copii și de creșterea progresivă a cutiei craniene, incomplet osificată. — Din fr. **hydrocéphalie**.

HIDROCELULÓZĂ, *hidroceluloze*, s.f. Compus chimic obținut prin hidroliza parțială a celulozei sub acțiunea acizilor minerali. — Din fr. **hydrocellulose**.

HIDROCENTRÁLĂ, *hidrocentrale*, s.f. Centrală hidroelectrică. — Din fr. **hydrocentrale**.

HIDROCĒNTRU, *hydrocentre*, s.n. Regiune geografică bogată în ape și energie hidroelectrică. — Din fr. **hydrocentre**.

HIDROCHÍMIC, **-Ă**, *hidrochimici*, *-ce*, adj. Referitor la hidrochimie. — Din fr. **hydrochimie**.

HIDROCHIMÍE s.f. Disciplină care studiază proprietățile chimice ale apelor. — Din fr. **hydrochimie**.

HIDROCHIMÍST, **-Ă**, *hidrochimisti*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în hidrochimie. — Din fr. **hydrochimiste**.

HIDROCHINÓNÁ s.f. Substanță chimică organică obținută prin reducerea chinonei și folosită ca revelator în fotografie. — Din fr. **hydroquinone**, germ. **Hydrochinon**.

HIDROCICLÓN, *hidrocicloane*, s.n. Aparat de sortare și de concentrare a materialelor granulare, în care separarea granulelor se face sub acțiunea forței centrifuge, exercitată de un curent de apă. — Din fr. **hydrocyclone**.

HIDROCINEMATICĂ s.f. Ramură a hidrodinamicii care studiază mișcarea fluidelor, independent de forțele care se exercită asupra lor. — **Hydro-** + **cinematică**.

HIDROCORĂ, *hidrocore*, adj., s.f. (Plantă) ale cărei fructe sau semințe sunt adaptate pentru răspândirea prin intermediul apei. — Din fr. **hydrochore**.

HIDROCORIE s.f. Mod de răspândire a semințelor prin intermediul apei, caracteristic plantelor hidrocore. — Din fr. **hydrochore**.

HIDROCORTIZON s.n. Hormon secretat de glandele suprarenale, care, preparat sintetic, are acțiune antiinflamatorie și antialergică; cortizon. — Din fr. **hydrocortisone**.

HIDROCOSMETICĂ s.f. Ramură a cosmeticii care folosește cu predilecție apă și preparatele cosmetice hidratante. — Din fr. **hydrocosmétique**.

HIDROCULTURĂ s.f. Cultură a plantelor (industriale) prin menținerea rădăcinilor în soluții nutritive sau în apă, renunțându-se la folosirea pământului; hidroponică. — Din fr. **hydroculture**, germ. **Hydrokultur**.

HIDROCŪȚIE, *hidrocuții*, s.f. (Med.) Sincopă survenită ca urmare a contactului brusc cu apa rece. — Din fr. **hydrocution**.

HIDRODINAMIC, **-Ă**, *hidrodinamici*, **-ce**, s.f., adj. **1.** Ramură a hidromecanicii care studiază legile de mișcare ale fluidelor. **2.** Adj. Care se referă la legile mișcării fluidelor. — Din fr. **hydrodynamique**.

HIDROELÉCTRIC, **-Ă**, *hidroelectrici*, **-ce**, adj. (Despre instalații) Care transformă energia hidroa în energie electrică. ♦ *Centrală hidroelectrică* = ansamblu de instalații, clădiri și amenajări în care se produce energie electromagnetică prin transformarea din alte forme de energie; hidrocentrală. ♦ (Despre centrale electrice) Care folosește debitul și căderea unui râu sau al unui fluviu. [Pr.: *-dro-e-*] — Din fr. **hydroélectrique**.

HIDROELEVATOR, *hidroelevatoare*, s.n. Dispozitiv folosit pentru ridicarea și îndepărtarea apei și a noroiului din săpăturile executate cu mijloace hidromecanice. [Pr.: *-dro-e-*] — Din fr. **hydro-élèveur**.

HIDROENERGETIC, **-Ă**, *hidroenergetici*, **-ce**, adj. Referitor la energia care se produce cu ajutorul apei. [Pr.: *-dro-e-*] — **Hydro-** + **energetic**.

HIDROENERGIE s.f. Energie produsă de apă în mișcare; energie hidroa. [Pr.: *-dro-e-*] — Din fr. **hydroénergie**.

HIDROFIL, **-Ă**, *hidrofilii*, **-e**, adj., s.f. **1.** Adj. Care absoarbe apa în mare cantitate; care se îmbibă ușor cu apă; care are afinitate pentru apă, avid de apă. **2.** Adj., s.f. (Bot.) (Plantă) la care florile se polenizează în apă sau la suprafața apei; hidrogamă. — Din fr. **hydrophile**.

HIDROFILIE s.f. Proprietate a unei substanțe de a fi hidrofili. — Din fr. **hydrophilie**.

HIDROFILIZĂ, *hidrofilizez*, vb. I. Tranz. A trata un material pentru a deveni hidrofili. — Din fr. **hydrophiliser**, engl. **hydrophilize**.

HIDROFILIZARE, *hidrofilizări*, s.f. Acțiunea de a hidrofiliiza. — V. **hidrofiliza**.

HIDROFILIZAT, **-Ă**, *hidrofilizați*, **-te**, adj. (Despre materiale) Care a fost tratat pentru a deveni hidrofili. — V. **hidrofiliza**.

HIDROFINARE, *hidrofinări*, s.f. Operația de eliminare prin hidrogenare catalitică a sulfului sau a unor compuși care conțin sulf din unele produse petroliere. — Cf. engl. **hydrofining**.

HIDROFÍTĂ, *hidrofite*, adj., s.f. (Plantă) adaptată la viața acvatică (dulce sau sărată). — Din fr. **hydrophite**.

HIDROFÓB, **-Ă**, *hidrofobi*, **-e**, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Chim.) Care nu se combină cu apa sub nicio formă; care nu se îmbibă de apă, care nu are afinitate pentru apă; hidrofug. **2.** S.m. și f. (Med.) Persoană care suferă de hidrofobie. — Din fr. **hydrophobe**.

HIDROFOBIE, *hidrofobii*, s.f. **1.** (Chim.) Însușire a unei substanțe de a fi hidrofobă. **2.** (Med.) Teamă patologică de contactul corporal cu apa. ♦ Aversivă pentru consumarea apei sau a altor lichide, caracteristică unor boli ca turbarea, meningita, tetanosul, isteria etc. — Din fr. **hydrophobie**.

HIDROFOBIZAT, **-Ă**, *hidrofobizați*, **-te**, adj. (Rar) Impermeabilizat. — De la **hidrofob**.

HIDROFÓN, *hidrofoane*, s.n. Aparat utilizat pentru semnalizarea sub apă cu ajutorul sunetelor, format din microfoane acționate electromagnetic. — Din fr. **hydrophone**.

HIDROFÓR, *hidrofoare*, s.n. Instalație care asigură presiunea necesară în rețeaua de distribuție a apei dintr-un cartier, dintr-o clădire înaltă etc. — Din fr. **hydrophore**.

HIDROFTÁLMIC, **-Ă**, *hidroftalmici*, **-ce**, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hidroftalmie. — Din fr. **hydrophthalmique**.

HIDROFTÁLMIE s.f. Stare patologică care constă în întinderea globului ocular din cauza unei presiuni interioare prea puternice. — Din fr. **hydrophthalmie**.

HIDROFŪG, **-Ă**, *hidrofugi*, **-ge**, adj. Hidrofob (**1**). — Din fr. **hydrofuge**.

HIDROFUGĂRE, *hidrofugări*, s.f. Operație de finisare a țesăturilor care are ca scop micșorarea capacității de umezire a acestora, realizându-se fie prin apretare, fie prin modificarea structurii chimice a fibrelor. — Cf. fr. **hydrofugation**.

HIDROGĂMĂ, *hidrogame*, adj., s.f. (Bot.) Hidrofil (**2**). — Din fr. **hydrogamme**.

HIDROGÉL, *hidrogeluri*, s.n. (Chim.) Gel în care mediul de dispersie este apă. — Din fr. **hydrogel**.

HIDROGÉN s.n. Element chimic gazos mult mai ușor decât aerul, incolor, inodor, insipid și inflamabil, care, combinat cu oxigenul în anumite proporții, formează o moleculă de apă. ♦ *Hidrogen fosforat* = combinația a fosforului cu hidrogenul, care se prezintă ca un gaz incolor, foarte toxic; fosfină. *Hidrogen greu* = deuteriu. *Hidrogen sulfurat* = combinația a sulfului cu hidrogenul, care se prezintă ca un gaz incolor, cu miros de ouă stricate, toxic; acid sulfhidric. — Din fr. **hydrogène**.

HIDROGENĂ, *hidrogenez*, vb. I. Tranz. A introduce hidrogen în molecula unei combinații chimice. — Din fr. **hydrogéner**.

HIDROGENĂRE, *hidrogenări*, s.f. Acțiunea de a hidrogena și rezultatul ei. — V. **hidrogena**.

HIDROGENÁT, **-Ă**, *hidrogenați*, **-te**, adj. (Chim.) Combinat cu hidrogenul; care conține hidrogen. — Din fr. **hydrogéné**.

HIDROGENERATOR, *hidrogeneratoare*, s.n. Generator electric, în general de curent alternativ, acționat de un motor hidraulic. — **Hidro-** + **generator**.

HIDROGENOLIZĂ, *hidrogenolize*, s.f. Reacție simultană de hidrogenare și de rupere a unei catene de atomi de carbon. — Cf. **hidrogenare**.

HIDROGEOLÓG, **-Ă**, *hidrogeologi*, **-ge**, s.m. și f. Specialist în hidrogeologie. [Pr.: *-ge-o-*] — Din fr. **hydrogéologue**.

HIDROGEOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul distribuției, al regimului dinamicii și genezei apelor subterane. [Pr.: *-ge-o-*] — Din fr. **hydrogéologie**.

HIDROGLISÓR, *hidroglisoare*, s.n. Ambarcațiune cu fundul plat, puțin confundată în apă, care se mișcă extrem de repede, fiind pusă în mișcare de o elice aeriană. — Din fr. **hydroglisseur**.

HIDROGRÁD, *hidrograde*, s.n. (Geogr.) Unitate de măsură a nivelului apelor curgătoare, egală cu a zecea parte din amplitudinea maximă. — **Hidro-** + **grad**.

HIDROGRÁF, **-Ă**, *hidrografi*, **-e**, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Specialist în hidrografie. **2.** S.n. Grafic care indică variația nivelului sau debitului unui curs de apă, egală cu a zecea parte din amplitudinea maximă. — Din fr. **hydrographe**.

HIDROGRÁFIC, **-Ă**, *hidrografici*, **-ce**, adj. Care aparține hidrografiei, care se referă la hidrografie. ♦ *Bazin hidrografic* = regiune, zonă din care își adună afluenții o apă curgătoare mai mare. — Din fr. **hydrographique**.

HIDROGRAFIE s.f. **1.** Ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor de suprafață dintr-o regiune. ♦ Totalitatea apelor curgătoare și stătătoare ale unei regiuni. **2.** Știință care se ocupă cu elaborarea hărților marine. ♦ Totalitatea hărților care reprezintă o mare sau un ocean. — Din fr. **hydrographie**.

HIDROIZOHÍPSĂ, *hidroizohipse*, s.f. (Geol.) Curbă obținută prin unirea punctelor cu același nivel hidrostatic subteran la straturile acvifere cu nivel liber. [Pr.: *-dro-i-*] — Din fr. **hydroisohypse**.

HIDROIZOLĂ, *hidroizolez*, vb. I. Tranz. A izola pentru a împiedica sau reduce infiltrarea sau orice altă acțiune a apei asupra unei construcții. [Pr.: *-dro-i-*] — **Hidro-** + **izola**.

HIDROIZOLĂRE, *hidroizolări*, s.f. Acțiunea de a hidrozola și rezultatul ei. [Pr.: *-dro-i-*] — V. **hidrozola**.

HIDROIZOLÁT, **-Ă**, *hidroizolați*, **-te**, adj. (Despre construcții) Care este protejat împotriva acțiunilor apei. [Pr.: *-dro-i-*] — V. **hidrozola**.

HIDROIZOLÁȚIE, *hidroizolații*, s.f. Hidrozolare. — **Hidro-** + **izolație**.

HIDROLÁZĂ, *hidrolaze*, s.f. Enzimă care catalizează reacțiile de hidroliză. — Din fr. **hydrolase**.

HIDROLÍTIC, **-Ă**, *hidrolitici*, **-ce**, adj. Care se obține prin hidroliză. — Din fr. **hydrolytique**.

HIDROLIZĂ, *hidrolize*, s.f. **1.** Reacție chimică între ionii unei sări și ionii apei, care formează un acid slab sau o bază slabă. **2.** Reacție chimică între un compus organic și apă, produsă în prezența unui catalizator. — Din fr. **hydrolyse**.

HIDROLOCATOR, *hidrolocatoare*, s.n. (Mar.) Aparat hidroacustic care determină direcția și distanța unui obiect aflat sub apă, prin intermediul ultrasunetelor; sonar. — Din engl. **hydrolocator**.

HIDROLÓG, **-Ă**, *hidrologi*, **-ge**, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în domeniul hidrologiei. — Din fr. **hydrologue**.

HIDROLOGIC, **-Ă**, *hidrologici*, **-ce**, adj. Care aparține hidrologiei, care se referă la hidrologie. ♦ *Bilanț hidrologic* = raportul dintre cantitatea de apă primită și cea cedată pe un teritoriu într-un anumit timp din precipitații atmosferice, din scurgerea apei la suprafață și din evaporare. *Regim hidrologic* = variație în timp a unei cantități de apă care trece printr-o secțiune a unui râu. — Din fr. **hydrologique**.

HIDROLOGIE s.f. Știință care studiază proprietățile generale ale apelor de la suprafața sfoarței terestre, legile generale care dirijează procesele din hidrosferă, influența reciprocă dintre hidrosferă, atmosferă, litosferă și biosferă, precum și prognoza evoluției elementelor hidrologice, în vederea folosirilor raționale în economie. — Din fr. **hydrologie**.

HIDROMANIE s.f. (Med.) Tulburare psihică caracterizată prin tendința de sinucidere prin înec. — Din fr. **hydromanie**.

HIDROMASAJ, *hidromasaje*, s.n. Masaj făcut cu ajutorul apei în mișcare. — Din fr. **hydromassage**.

HIDROMECHANIC, -*Ă*, *hidromecanici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Știință care studiază legile echilibrului și ale mișcării fluidelor, precum și acțiunea corpurilor solide cu care vin în contact. 2. Adj. Care aparține hidromecanicii (1), care se referă la hidromecanică. — Din fr. **hydromécanique**.

HIDROMECHANIZARE, *hidromecanizări*, s.f. Ansamblul procedeelelor de mecanizare, cu ajutorul curentilor de apă, a lucrărilor de excavare, transportare și depunere a materialelor rezultate, aplicat în exploatarea din cariere, în mine, la construcția de terasamente, diguri, canale etc. — **Hidro-** + **mecanizare**. Cf. fr. **hydromécanisation**.

HIDROMECHANIZAT, -*Ă*, *hidromecanizați*, -*te*, adj. Care este realizat prin hidromecanizare. — Din **hidromecanizare**.

HIDROMEL, (2) *hidromeluri*, s.n. 1. Băutură alcoolică obținută prin fermentația alcoolică a mierii de albine cu apă; miel; mursal¹. 2. Sort de hidromel (1). — Din fr. **hydromel**.

HIDROMETALURGIE s.f. Ramură a metalurgiei care se ocupă cu extragerea metalelor din minereuri cu ajutorul soluțiilor apoase, prin solubilizare, filtrare, precipitare etc. — Din fr. **hydrométallurgie**.

HIDROMETEOR, *hidrometeori*, s.m. Produs de condensare a vaporilor de apă din atmosferă. [Pr.: -*te-or*] — Din fr. **hydrométéore**, germ. **Hidrometeore**.

HIDROMETEOROLOGIC, -*Ă*, *hidrometeorologici*, -*ce*, adj. Referitor la hidrometeorologie. [Pr.: -*te-o-]* — Din fr. **hydrométéorologique**.

HIDROMETEOROLOGIE s.f. Disciplină care studiază circulația apei în atmosferă. [Pr.: -*te-o-]* — Din germ. **Hydrometeorologie**.

HIDROMETRIC, -*Ă*, *hidrometrici*, -*ce*, adj. Privitor la hidrometrie, care aparține hidrometriei. — Din fr. **hydrométrique**.

HIDROMETRIE s.f. Ramură a hidrologiei care se ocupă cu determinarea cantitativă a debitului unui curs de apă, cu studiul metodelor tehnice pentru determinarea vitezei, a adâncimii unui curs de apă, a unui strat de apă subteran sau a apei dintr-o conductă, în vederea realizării proiectelor de construcție hidrotehnică și a planului de gospodărire a apelor. — Din fr. **hydrométrie**.

HIDROMÉTRU, *hidrometre*, s.n. 1. Aparat pentru măsurarea densității și a vitezei de curgere a lichidelor. 2. Manometru metalic cu scara gradată în unități de coloană de apă, cu care se măsoară nivelul unui curs de apă. — Din fr. **hydromètre**.

HIDROMINERAL, -*Ă*, *hidrominerali*, -*e*, adj. Referitor la apele minerale. — Din fr. **hydrominéral**.

HIDROMODUL, *hidromodule*, s.n. Debit de apă exprimat în litri pe secundă, necesar în timpul unui sezon pentru irigarea suprafeței de un hectar, calculat pentru fiecare cultură agricolă. [Pl. și: (m.) *hidromoduli*] — Din fr. **hydromodule**.

HIDROMONITÖR, *hidromonitoare*, s.n. Instalație pentru săparea pământului, formată dintr-o conductă metalică prin care se proiectează o vână de apă sub presiune. — Din fr. **hydromoniteur**, germ. **Hydromonitor**.

HIDRONEFRÖTIC, -*Ă*, *hidronefrotici*, -*ce*, adj. (Med.) Referitor la hidronefroză. — Din fr. **hydronéphrotique**.

HIDRONEFRÖZĂ, *hidronefroze*, s.f. Acumulare de urină în rinichi datorată unui obstacol pe uretre. — Din fr. **hydronéphrose**.

HIDRONIM, *hidronime*, s.n. Cuvânt care denumește o apă. — Din fr. **hydronyme**.

HIDRONIMIE s.f. Totalitatea numelor de ape (dintr-o regiune). — Din fr. **hydronymie**.

HIDRÖNIU, *hidronii*, s.m. Ion rezultat din unirea protonului cu o moleculă de apă. — Din fr. **hydronium**.

HIDROPÁT, -*Ă*, *hidropați*, -*te*, adj. Care tratează bolile prin hidroterapie. — Din fr. **hydropathe**.

HIDROPATIE, *hidropatii*, s.f. Hidroterapie. — Din fr. **hydropathie**.

HIDROPEDÉZĂ s.f. Transpirație abundentă. — Din fr. **hydropédèse**.

HIDROPIC, -*Ă*, *hidropici*, -*ce*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hidropizie; hidropicos. — Din fr. **hydropique**.

HIDROPICÖS, -*OĂȘĂ*, *hidropicoși*, -*oase*, adj., s.m. și f. (Inv.) Hidropic. [Var.: **idropicös**, -*oășă* adj., s.m. și f.] — **Hidropic** + suf. -*os*.

HIDROPIZIE, *hidropizii*, s.f. Boală cauzată de acumularea patologică de apă în cavitățile naturale ale corpului sau în țesuturi; dropică. [Var.: **idropizie** s.f.] — Din fr. **hydropisie**, lat. **hydropisus**.

HIDROPLANĂ, pers. 3 *hidroplanează*, vb. I. Intrans. (Despre hidroavioane) A se deplasa plutind la suprafața apei. — Din fr. **hydroplaner**.

HIDROPLANARE, *hidroplanări*, s.f. Deplasare a unui hidroavion pe apă prin autopropulsie aerodinamică. — **Hidro-** + **planare**. Cf. fr. **hydroplanage**.

HIDROPNEUMÁTIC, -*Ă*, *hidropneumatici*, -*ce*, adj., s.n. (Aparat) care funcționează cu ajutorul apei sau al unui lichid ori gaz comprimat. [Pr.: -*pne-u-*] — Din fr. **hydropneumatique**.

HIDROPNEUMOTÖRAX s.n. (Med.) Pneumotorax spontan caracterizat prin prezența de lichid în cavitatea pleurală. [Pr.: -*pne-u-*] — Din fr. **hydropneumothorax**.

HIDROPÖNICĂ s.f. Cultură legumicolă sau floricolă în soluții nutritive sau pe un substrat de pietriș sau de nisip prin care circulă permanent apă cu îngrășăminte chimice. — Din fr. **hydroponique**.

HIDRÖRÉE, *hidroree*, s.f. (Med.) Scurgere cronică a unui lichid seros. — Din fr. **hydrorrhée**.

HIDROSADENITĂ, *hidrosadenite*, s.f. Inflamație a glandelor sudoripare, de obicei a celor de la subsoară, care evoluează sub forma unor abcese adânci. — Din fr. **hydrosadénite**.

HIDROSCĂLĂ, *hidroscale*, s.f. Aeroport pe apă destinat decolării sau amerizării hidroavioanelor, pe care se află instalațiile necesare manevrării, adăpostirii și întreținerii acestora. — Din fr. **hydroscale**.

HIDROSEPARATÖR, *hidroseparateoare*, s.n. Instalație de separare acționată cu ajutorul unui curent de apă și folosită la prepararea mecanică a cărbunilor. — **Hidro-** + **separator**.

HIDROSFÉRĂ s.f. Învelișul de apă al globului terestru, alcătuit din oceane, mări, lacuri, ghețari, ape curgătoare, ape subterane, zăpezi și ghețuri. — Din fr. **hydrosphère**, germ. **Hydrosphäre**.

HIDROSÖL, *hidrosoluri*, s.n. Sistem coloidal solubil în care mediul de dispersie este apă. — Din fr. **hydrosol**.

HIDROSÖLÖBIL, -*Ă*, *hidrosolubili*, -*e*, adj. (Despre substanțe) Care se dizolvă în apă. — Din fr. **hydrosoluble**.

HIDROSONICITÄTE s.f. Ramură a fizicii care studiază transmiterea energiei prin unde elastice în medii lichide. — **Hidro-** + **sonicitate**.

HIDROSTÄTIC, -*Ă*, *hidrostatici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a hidromecanicii care studiază legile echilibrului fluidelor și ale corpurilor scufundate în ele. 2. Adj. Care se referă la echilibrul fluidelor. ⇨ *Balanță hidrostatică* = balanță cu care se determină densitatea corpurilor prin cântărirea lor mai întâi în aer, iar apoi confundate într-un lichid. — Din fr. **hydrostatique**.

HIDROTÉHNIC, -*Ă*, *hidrotehnici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu folosirea apei și cu proiectarea și executarea lucrărilor de folosire a apei, a energiei hidraulice și a lucrărilor de prevenire a distrugerilor provocate de ape. 2. Adj. Privitor la hidrotehnică (1), care aparține hidrotehnicii. — Din fr. **hydrotechnique**, germ. **Hydrotechnik**.

HIDROTEHNICIAN, -*Ă*, *hidrotehnicieni*, -*e*, s.m. și f. Specialist în hidrotehnică. [Pr.: -*ci-an*] — **Hidrotehnică** + suf. -*ian*.

HIDROTERAPEÜT, *hidroterapeuți*, s.m. Specialist în hidroterapie. [Pr.: -*pe-ut*] — Din fr. **hydrothérapeute**.

HIDROTERÄPIC, -*Ă*, *hidroterapici*, -*ce*, adj. Care se referă la hidroterapie, care aparține hidroterapiei, de hidroterapie. — Din fr. **hydrothérapie**.

HIDROTERÄPIE, *hidroterapii*, s.f. Folosire terapeutică a apei sub formă de băi, dușuri, aburi etc. la diferite temperaturi; hidroterapi. — Din fr. **hydrothérapie**.

HIDROTERMÄL, -*Ă*, *hidrotermali*, -*e*, adj. Care se referă la ape fierbinți, provenite prin răcirea topiturilor magmatice. ⇨ (Geol.) *Proces hidrotermal sau fază hidrotermală* = ultima etapă a consolidării magmatice. — Din fr. **hydrothermal**.

HIDROTERMOTERÄPIE, *hidrotermoterapii*, s.f. Tratament cu ape termale. — Din fr. **hydrothermothérapie**.

HIDROTIMETRIE, *hidrotimetrii*, s.f. Măsurare a densității unei ape. — Din fr. **hydrotimétrie**.

HIDROTIPIE, *hidrotipii*, s.f. Procedeu de realizare a fotografiilor în culori, folosit mai ales la copierea filmelor cinematografice în culori cu matrice în relief, care se colorează cu coloranți solubili în apă. — Din fr. **hydrotypie**.

HIDROTROPISM, *hidrotropisme*, s.n. Mișcare de orientare a rădăcinilor plantelor superioare și a miceliilor de ciuperci spre locurile mai umede ale solului. — Din fr. **hydrotropisme**.

HIDROXID, *hidroxizi*, s.m. Compus chimic anorganic a cărei moleculă conține în structura sa una sau mai multe grupe hidroxil. — Din fr. **hydroxyde**.

HIDROXIL, *hidroxili*, s.m. Radical monovalent format dintr-un atom de hidrogen și un atom de oxigen; oxidril. — Din fr. **hydroxyle**.

HIDROZOÄR, *hidrozoare*, s.n. (La pl.) Clasă de celenterate marine și de apă dulce, care trăiesc solitare sau în colonii; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Pr.: -*zo-ar*] — Din fr. **hydrozoaire**.

HIDRÖRÄ, *hidruři*, s.f. Combinație a hidrogenului cu alte elemente chimice. ⇨ (Chim.) *Hidruři de bor* = boran. — Din fr. **hydrure**.

HIEÑÄ, *hiene*, s.f. Mamifer carnivor asemănător cu câinele, cu blana cenușie târcată, cu gâtul gros, cu urechile goașe și cu picioarele anterioare mai lungi decât cele posterioare, care trăiește în Africa și în Asia și care se hrănește mai ales cu cadavre (*Hyaena hyaena*). ⇨ Fig. Om ticălos, nemernic, mizerabil. [Pr.: *hi-e-*] — Din fr. **hyène**, lat. **hyaena**.

HIEÑÄDÄ, *hienide*, s.f. (La pl.) Familie de mamifere carnivore din care face parte hiena; (și la sg.) animal din această familie. [Pr.: *hi-e-*] — Din fr. **hyénidés**.

HIERÄTIC, -*Ă*, *hieratici*, -*ce*, adj. 1. Care ține de lucruri sfinte. 2. (În sintagma) *Scrisere hieratică* = scriere cursivă și simplificată a hieroglifelor. 3. (În artă; despre concepții, orientări, realizări etc.) Care reprezintă sau susține reprezentarea personajelor în atitudini convenționale, solemne, rigide, conform regulilor fixate de canoanele religioase. [Pr.: *hi-e-*] — Din fr. **hiératique**, lat. **hieraticus**.

HIERATISM s.n. Spirit sau sistem hieratic; caracterul a ceea ce este hieratic. [Pr.: *hi-e-*] — Din fr. **hiératismes**.

HERB s.n. v. **herb**.

HIEROFANT, *hierofanți*, s.m. Preot antic grec care iniția pe noștii în mistere și în oracole. [Pr.: *hi-e-*] — Din fr. **hierophante**.

HIEROGLIFĂ, *hieroglifă*, s.f. Semn sau caracter din scrierea vechilor egipteni, care reprezenta noțiunile prin figuri stilizate de ființe și de obiecte. ♦ Fig. (ir.) Scris necițet, indescifrabil. [Pr.: *-hi-e-*. — Var.: **ieroglifă** s.f.] — Din fr. **hiéroglyphe**.

HIEROGLIFIC, -**Ă**, *hieroglific*, -*ce*, adj. Scris cu hieroglifă. ♦ Fig. (lr.; despre scris) Care este necițet, indescifrabil, greu de înțeles. [Pr.: *hi-e-*. — Var.: **ieroglific**, -**ă** adj.] — Din fr. **hiéroglyphique**, lat. **hieroglyphicus**.

HIFĂ, *hife*, s.f. Filament din celule care alcătuiește miceliul unei ciuperci. — Din fr. **hyphes**.

HI-FI s.f. invar., adj. invar. **1.** S.f. invar. High fidelity. **2.** Adj. invar. De înaltă fidelitate. [Pr.: *haifi*, *hifi*] — Cuv. engl.

HIGH FIDELITY s.n. invar., adj. invar. (Echipament de) înregistrare și de redare sonoră de înaltă fidelitate. [Pr.: *hai*] — Cuv. engl.

HIGH-LIFE s.n. Denumire dată înaltei societăți. ♦ (Adjectival) De elită. [Pr.: *hâilaf*] — Cuv. engl.

HIGH-TÉCH s.n. High technology. [Pr.: *haitéc*] — Abr. de la **high technology**.

HIGH TECHNOLOGY s.f. Denumire generală pentru tehnologia avansată mai ales în domeniul electronicii, în industria de tehnică de calcul și telecomunicații. [Pr.: *hai*] — Cuv. engl.

HIGIENĂ s.f. v. **igienă**.

HIGIENIC, -**Ă** adj. v. **igienic**.

HIGIENIST, -**Ă** s.m. și f. v. **igienist**.

HIGROFİL, -**Ă**, *higrofil*, -*e*, adj. (Despre plante) Care caută umiditatea, care se dezvoltă în condiții de mare umiditate. — Din fr. **hygrophile**.

HIGROFITĂ, *higrofite*, adj., s.f. (Plantă) care se dezvoltă în locuri cu exces de umiditate. — Din fr. **hygrophyte**.

HIGROGRAF, *higrografe*, s.n. Aparat folosit pentru înregistrarea gradului de umiditate a aerului din atmosferă. — Din fr. **hygrographe**.

HIGROGRAMĂ, *higrograme*, s.f. Diagramă care reprezintă variația umidității aerului. — Din fr. **hyrogramme**.

HIGROLOGIE s.f. Disciplină care studiază umiditatea aerului. — Din fr. **hygrologie**.

HIGRÔMĂ, *higrôme*, s.f. Inflamație a pungilor seroase de sub piele, în dreptul unei articulații. — Din fr. **hygroma**.

HIGROMÉTRIC, -**Ă**, *higrometric*, -*ce*, adj. Care ține de higrometrie, referitor la higrometrie. — Din fr. **hygrométrique**.

HIGROMETRIE s.f. Ramură a meteorologiei care se ocupă cu descrierea metodelor și a aparatelor utilizate în determinarea umidității aerului atmosferic. — Din fr. **hygrométrie**.

HIGROMÉTRU, *higrometre*, s.n. Aparat cu care se măsoară umiditatea atmosferei sau a altor medii gazoase. — Din fr. **hygromètre**.

HIGROSCÓP, *higroscoape*, s.n. Instrument folosit pentru studierea variației umidității aerului atmosferic. — Din fr. **hygroscopie**.

HIGROSCÓPIC, -**Ă**, *higroscopici*, -*ce*, adj. Care are calitatea de a absorbi umiditatea din aer. — Din fr. **hygroscopique**.

HIGROSCOPICITATE s.f. Proprietate a unui corp de a fi higroscop. — Din fr. **hygroscopicité**.

HIGROSCOPIE s.f. (Rar) Higrometrie. — Din fr. **hygroscopie**.

HIGROSTÁT, *higrostate*, s.n. Aparat pentru controlul și supravegherea umidității relative a aerului. — Din fr. **hygrostat**.

HIL, *hiluri*, s.n. **1.** (Anat.) Porțiune la suprafața unui organ pe unde pătrund vasele sanguine și nervii. **2.** (Bot.) Cicatrice aflată pe învelișul seminței, în locul unde aceasta s-a desprins de piciorușul ovulului. — Din fr. **hile**, lat. **hilum**.

HILĂR¹, -**Ă**, *hilari*, -*e*, adj. (Anat.) Care se referă la hil, care aparține hilului. — Din fr. **hilaire**.

HILĂR², -**Ă**, *hilari*, -*e*, adj. Ilariant (1). [Var.: **ilăr**, -**ă** adj.] — Din fr. **hilaire**, lat. **hilaris**.

HILARIANT, -**Ă** adj. v. **ilariant**.

HILARITATE s.f. Explozie de râs colectivă la auzul sau la vederea unui lucru amuzant, caraghios. [Var.: **ilaritate** s.f.] — Din fr. **hilarité**, lat. **hilaritas**, -**atis**.

HILĒA s.f. Denumire a pădurilor tropicale umede. — Et. nec.

HILÓTI s.m. pl. v. **iloți**.

HILÓZOISM s.n. Teorie potrivit căreia întreaga materie ar fi vie, însuflețită, având capacitatea de a simți și de a gândi. — Din fr. **hylozoisme**.

HILÓZOÍST, -**Ă**, *hilozoisti*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al hilozoismului. — Din fr. **hylozoiste**.

HIMEN, *himene*, s.n. Membrană care închide, parțial, vaginul la virgine. [Acc. și: *himén*] — Din fr., lat. **hymen**.

HIMENOPTÉR, *himenoptere*, s.n. (La pl.) Ordin care cuprinde insecte cu două perechi de aripi membranoase, cu metamorfoză completă, femelele având la vârful abdomenului un ac cu venin, și care trăiesc adesea organizate în colonii; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin. — Din fr. **hyménoptère**.

HIMÉRĂ, *himere*, s.f. **1.** Închipuire fără teme, fantezie irealizabilă; iluzie, fantasmă. **2.** Monstru în mitologia antică greacă, cu cap de leu, cu corp de capră, cu aripi de pasăre de pradă și cu coadă de șarpe; *p. ext.* motiv decorativ reprezentând un astfel de monstru. **3.** (Bot.; în sintagma *Himeră de altoire* = plantă ale cărei țesuturi sunt diferite din punct de vedere genetic. **4.** (Biol.) Organism produs prin fuziunea a doi sau mai mulți zigoți distincți. — Din fr. **chimère**, it. **chimera**, lat. **Chimaera**.

HIMÉRIC, -**Ă**, *himerici*, -*ce*, adj. Care se bazează pe himere (1); lipsit de orice temei real; iluzoriu. ♦ (Și adverbial) Ca de himeră, fantastic. — Din fr. **chimérique** (după *himeră*).

HINDI s.f. Limbă indo-europeană din ramura indo-iraniană, grupul indic, astăzi limbă oficială în India. — Din fr., engl. **hindi**.

HINDÍCHI, *hindichiuri*, s.n. (Reg.) Șanț; tranșee. [Var.: **hândichi** s.n.] — Din tc. **hendek**.

HINDUISM s.n. Credință religioasă apărută în India în sec. V-IV î.H., care reprezintă o îmbinare a brahmanismului cu elemente budiste, propunând o nouă cale de mântuire prin iubire și dăruire, accesibilă oricui. — Din fr. **hindouisme**, germ. **Hinduismus**.

HINDUIST, -**Ă**, *hinduisti*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al hinduismului. — Din fr. **hindouiste**.

HINDÚS, -**Ă**, *hinduși*, -*se*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Denumire folosită în trecut pentru populația din India. **2.** Adj. Care aparține Indiei sau hindușilor (1), privitor la India sau la hinduși. **3.** Adj., s.m. și f. Hinduist. — Din fr. **hindou**.

HINDUSTÂNĂ s.f. Limbă indo-iraniană, vorbită în India și în Pakistan. ♦ (Adjectival) Limba hindustană. — Din fr. **hindoustani**.

HINGHER, *hingheri*, s.m. Persoană, în serviciul de ecarisaj, care se ocupă cu prinderea câinilor fără stăpân; hoher (1). [Var.: (inv.) **hengher** s.m.] — Din sâs. **hoenger** (=germ. *Henker*).

HINGHERI, *hingheresc*, vb. IV. Tranz. A se ocupa cu prinderea câinilor fără stăpân. ♦ (Fam.) A chinui. — Din **hingher**.

HINTERLAND, *hinterlanduri*, s.n. **1.** Regiune relativ rigidă din punct de vedere tectonic, situată în spatele unui sistem muntos cutat. **2.** Teritoriu care gravitează spre un centru economic. **3.** Regiune învecinată cu un teritoriu ocupat, folosită ca bază a unor acțiuni expansioniste. **4.** Colonie sau țară slab dezvoltată dependentă economic de metropolă. — Din germ. **Hinterland**.

HINTÉU, *hinteie*, s.n. (Reg.) Trăsură, caleașcă (închisă). — Din magh. **hintó**.

HIOÍD, *hioide*, adj. (În sintagma *Os hioid* (și substantivat, n.) = os mic în formă de potcoavă, așezat în partea anterioară și superioară a gâtului, între baza limbii și laringe. [Pr.: *hi-o-*] — Din fr. **hyoïde**.

HÍOLĂ s.f. (Reg.; în loc. adv.) *În hioală* = târând după sine, împingând cu sine. — Et. nec.

HIPARIÓN, *hiparioni*, s.m. Gen fosil de ecvide, considerat strămoș al calului, care avea la membre câte un deget funcțional. [Pr.: *-ri-on*] — Din fr. **hipparion**.

HIPER- Element de compunere însemnând „peste, excesiv de...”, folosit la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **hyper-**, germ. **hyper-** (**Hyper-**).

HIPERACIDITATE, s.f. (Și în sintagma *hiperaciditate gastrică*) Creșterea excesivă a acidului clorhidric din secreția gastrică, întâlnită la gastrite, ulcer duodenal etc.; hiperclorhidrie. — **Hiper-** + **aciditate**.

HIPERACUZIE, *hiperacuzii*, s.f. Acuitate auditivă ieșită din comun. — Din fr. **hyperacousie**.

HIPERALGÉZIC, -**Ă**, *hiperalgezici*, -*ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de hiperalgie. — Din fr. **hyperalgésique**.

HIPERALGEZIE, *hiperalgezii*, s.f. (Med.) Sensibilitate exagerată la durere; hiperalgie. — Din fr. **hyperalgésie**.

HIPERALGIE, *hiperalgii*, s.f. (Med.) Hiperalgie. — Din fr. **hyperalgie**.

HIPERBÁT, *hiperbate*, s.n. **1.** Figură de stil constând în schimbarea, prin dislocări, a topicii normale. **2.** Adaos pe care îl face scriitorul sau vorbitorul după încheierea unui anunț. [Var.: **hiperbátă** s.f.] — Din fr. **hyperbate**.

HIPERBÁTĂ s.f. v. **hiperbat**.

HIPÉRBOLĂ, *hiperbole*, s.f. **1.** (Mat.) Curbă reprezentând locul geometric al punctelor dintr-un plan pentru care diferența distanțelor față de două puncte fixe, numite focare, este constantă. **2.** Figură de stil care constă în exagerarea dimensiunilor, efectului unui fapt, importanței unui personaj etc. [Var.: **ipérbolă** s.f.] — Din fr. **hyperbole**.

HIPERBÓLIC, -**Ă**, *hiperbolic*, -*ce*, adj. **1.** (Mat.) De forma hiperbolei (1). **2.** Care are caracterul hiperbolei (2), cu hiperbole. ♦ Exagerat. [Var.: **ipérbolic**, -**ă** adj.] — Din fr. **hyperbolique**, lat. **hyperbolicus**.

HIPERBOLIZĂ, *hiperbolizez*, vb. I. Tranz. A exagera dimensiunile, importanța etc. unui lucru, unui fapt etc. — **Hiperbolă** + suf. *-iza*.

HIPERBOLIZARE, *hiperbolizări*, s.f. Acțiunea de a hiperboliza și rezultatul ei. — V. **hiperboliza**.

HIPERBOLIZÁT, -**Ă**, *hiperbolizați*, -*te*, adj. Care este foarte exagerat. — V. **hiperboliza**.

HIPERBOLOÍD, *hiperboloiți*, s.m. (Mat.) Suprafață rezultată din revoluția unei hiperbole în jurul uneia dintre axele sale. — Din fr. **hyperboloïde**.

HIPERBOREEÁN, -*Ă*, *hiperboreeni*, -e, adj. Care se află, care trăiește în extremitatea de miazănoapte a globului pământesc. [Pr.: -re-ean] — Din fr. *hyperboréen*.

HIPERBORÉU, -*ÉE*, *hiperborei*, -ee, adj., s.m. și f. (Persoană) din regiunea extremului nordic; p. gener. (persoană) de la nord; hiperborean. — Din fr. *hyperborée*.

HIPERCALCEMIE, *hipercalcemii*, s.f. (Med.) Creștere anormală a cantității de calciu în sânge; cantitate de calciu anormal de mare prezentă în sânge. — Din fr. *hypercalcémie*.

HIPERCARACTERIZĂRE, *hipercaracterizări*, s.f. Cumul de mijloace morfologice folosite pentru evidențierea unei singure valori lexicale sau gramaticale. — **Hiper-** + **caracterizare**.

HIPERCHEMATOZĂ, *hipercheratoze*, s.f. Îngroșare fiziologică sau patologică a stratului cornos al pielii. — Din fr. *hyperkératose*.

HIPERCHINEZIE, *hiperchinezii*, s.f. Activitate exagerată efectuată de mușchii scheletici sau de mușchii netezi ai unui organ cavitat. — Din fr. *hyperkinésie*.

HIPERCLORHIDRIE s.f. Hiperaciditate. — Din fr. *hyperchlorhydrie*.

HIPERCORÉCT, -*Ă*, *hipercorecți*, -te, adj. (Lingv.; despre forme gramaticale, cuvinte, grafii etc.) Care este eronat din cauză că i s-a aplicat, prin analogie, o regulă lingvistică valabilă pentru alte situații; care conține o greșeală izvorâtă din teama de a nu greși. — Din fr. *hypercorrect*.

HIPERCORECTITUDINE, *hipercorectitudini*, s.f. (Lingv.) Greșeală de limbă care constă în folosirea de forme hipercorecte, datorită efortului conștient al vorbitorilor de a se conforma mecanic normelor limbii literare; hiperurbanism. — **Hiper-** + **corectitudine**.

HIPERÉMIC, -*Ă*, *hiperemici*, -ce, adj. Privitor la hiperemie, de hiperemie; care prezintă fenomene de hiperemie. — Din **hiperemie**.

HIPEREMIE, *hiperemii*, s.f. (Med.) Aflix de sânge într-un organ sau într-o anumită regiune a corpului. — Din fr. *hyperémie*.

HIPEREMOTIV, -*Ă*, *hiperemotivi*, -e, adj. Foarte emotiv, excesiv de impresionabil. — **Hiper-** + **emotiv**.

HIPEREMOTIVITATE s.f. Emotivitate excesivă, bolnăvicioasă. — Din fr. *hyperémotivité*.

HIPERESTEZEIE, *hiperestezii*, s.f. Sensibilitate exagerată a unui organ de simț. — Din fr. *hyperesthésie*.

HIPEREXCITABILITATE s.f. Excitabilitate excesivă, patologică. — **Hiper-** + **excitabilitate**.

HIPERFOLICULINIE s.f. Secreție exagerată de foliculină. — Din fr. *hyperfolliculine*.

HIPERFRECVENȚĂ, *hiperfrecvențe*, s.f. (Fiz.) Frecvență corespunzătoare microundelor. — Din fr. *hyperfréquence*.

HIPERFUNCTIE, *hiperfuncții*, s.f. (Med.) Activitate exagerată a unui organ, aparat sau țesut. [Var.: **hiperfuncțiune** s.f.] — Din fr. *hyperfonction*.

HIPERFUNCȚIUNE s.f. v. **hiperfuncție**.

HIPERGLICEMIE s.f. (Med.) Creștere exagerată a concentrației de glucoză din sânge, frecventă în diabetul zaharat. — Din fr. *hyperglycémie*.

HIPERHIDRÓZĂ, *hiperhidroze*, s.f. Hipersecreție a glandelor sudoripare. — Din fr. *hyperhidrose*.

HIPERINFLĂȚIE, *hiperinflații*, s.f. Situație de accelerare rapidă a inflației. — Din engl. *hyperinflation*.

HIPERINSULINISM s.n. Boală endocrină cauzată de secreția excesivă de insulină. — Din fr. *hyperinsulinisme*.

HIPERÍTĂ s.f. v. **iperită**.

HIPERMÁRKET, *hipermarketuri*, s.n. Supermarket foarte mare. — Din engl. *hypermarket*.

HIPERMENORÉE, *hipermenoree*, s.f. Menstruație foarte abundentă, întâlnită la începutul menopauzei, în unele boli endocrine sau uterine etc. — Din fr. *hyperménorrhé*.

HIPERMETRÓP, -*Ă*, *hipermetropi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hipermetropie. — Din fr. *hypermétrope*.

HIPERMETROPÍE, *hipermetropii*, s.f. Defect de vedere care se datorește faptului că focarul imaginii este situat dincolo de retină; hipermetropism. — Din fr. *hypermétropie*.

HIPERMETROPÍSM s.n. (Med.) Hipermetropie. — Din fr. *hypermétropisme*.

HIPERMÉTRU, *hipermetri*, s.m. Vers antic cu o silabă suplimentară care, în rostire, se elimină înaintea cuvântului următor, dacă acesta începe cu o vocală. — Din fr. *hypermètre*.

HIPERMNEZIE, *hipermnezii*, s.f. Excitație excesivă, patologică a memoriei. — Din fr. *hypermnésie*.

HIPERNEFRÓM s.f. (Med.) Tumoare a rinichiului. ⇨ *Hipernefrom medular* = tumoare localizată în glanda medulosuprarenală. — Din fr. *hypernéphrome*.

HIPERÓN, *hiperoni*, s.m. (Fiz.) Particulă elementară cu masă mai mare decât masa protonului. — Din fr. *hyperon*.

HIPERÓNIC, -*Ă*, *hiperonici*, -ce, adj. (Fiz.) De hiperon. — **Hiperon** + suf. -ic.

HIPEROSMÍE, *hiperosmii*, s.f. Sensibilitate excesivă a simțului mirosului. — Din fr. *hyperosmie*.

HIPEROSTÓZĂ, *hiperostoze*, s.f. (Med.) Dezvoltare anormală a unei zone osoase. — Din fr. *hyperostose*.

HIPERPARATIROIDÍSM s.n. Boală manifestată prin decalcifierea generalizată a oaselor și prin depuneri de săruri de calciu în piele și în diverse organe, determinată de secreția excesivă de hormon paratiroidian. [Pr.: -ro-i-] — Din fr. *hyperparathyroïdisme*.

HIPERPARAZÍT, -*Ă*, *hiperparaziți*, -te, adj., s.m. și f. (Parazit al altor paraziți) care atacă plantele și animalele. — Din fr. *hyperparasite*.

HIPERPLAZÍE, *hiperplazii*, s.f. Creștere excesivă a unui țesut, datorită înmulțirii rapide a celulelor. — Din fr. *hyperplasie*.

HIPERPROSEXÍE s.f. (Psih.) Concentrare exagerată a atenției. — Din engl. *hyperprosexia*.

HIPERPROTEINEMÍE, *hiperproteinemii*, s.f. (Med.) Creștere exagerată a cantității de proteine din sânge; cantitate de proteine care depășește concentrația normală în sânge. [Pr.: -te-i-] — Din fr. *hyperprotéinémie*.

HIPERSECRÉȚIE, *hipersecreții*, s.f. Secreție exagerată a unei glande. — Din fr. *hypersecrétion*.

HIPERSENSIBIL, -*Ă*, *hipersensibili*, -e, adj. Excesiv de sensibil. — Din fr. *hypersensible*.

HIPERSENSIBILITATE s.f. Sensibilitate exagerată. — Din fr. *hypersensibilité*. **HIPERSENSIBILIZĂ**, *hipersensibilizez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) sensibiliza foarte mult. — Din fr. *hypersensibiliser*.

HIPERSENSIBILIZĂRE s.f. 1. Acțiunea de a (se) *hipersensibiliza* și rezultatul ei. 2. Tratamentele emulsiilor fotografice pentru mărirea sensibilității. — V. **hipersensibiliza**.

HIPERSOMNÍE, *hipersomnii*, s.f. (Med.) Tendință de somn prelungit; somnolență. — Din fr. *hypersomnie*.

HIPERSÓNIC, -*Ă*, *hipersonici*, -ce, adj. 1. (Despre viteze) Care depășește viteza supersonică. 2. (Despre aparate de zbor) Care atinge o viteză hipersonică (1). *Avion hipersonic*. — Din fr. *hypersonique*, engl. *hypersonic*.

HIPERSUNET, *hipersunete*, s.n. (Fiz.) Ultrasunet de frecvență foarte înaltă. — **Hiper-** + **sunet** (după engl. *hypersound*).

HIPERSUSTENTĂȚIE, *hipersustentații*, s.f. Mărire a susținerii avioanelor cu ajutorul unor dispozitive manevrabile sau automate, montate la bordurile aripilor sau pe ampenaje. — Din fr. *hypersustentation*.

HIPERTENSÍUNE s.f. Creștere trecătoare sau constantă a presiunii sângelui în sistemul arterial sau în cel venos, datorită unor stări nervoase, boli renale, cardiovasculare, endocrine etc.; hipertonie (3). [Pr.: -si-u-] — Din fr. *hypertension*.

HIPERTENSÍV, -*Ă*, *hipertensivi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hipertensiune. — Din fr. *hypertensif*.

HIPERTERMÁL, -*Ă*, *hipertermali*, -e, adj. (Despre ape minerale) Cu temperatură foarte ridicată. — **Hiper-** + **termal**.

HIPERTERMÍE s.f. Creștere anormală a temperaturii corpului. — Din fr. *hyperthermie*.

HIPERTHMÍE s.f. (Med.) Creștere exagerată a bunei dispoziții în stările maniacale. — Din fr. *hyperthymie*.

HIPERTIROIDIÁN, -*Ă*, *hipertiroidieni*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hipertiroidie. [Pr.: -ro-i-di-an] — Din fr. *hypertyroïdien*.

HIPERTIROIDÍE s.f. Boală endocrină care se datorește secreției excesive a hormonilor tiroidieni și care se manifestă prin creșterea glandei tiroide, slăbire, ridicarea metabolismului bazal etc.; hipertiroidism. [Pr.: -ro-i-] — Din fr. *hyperthyroïdie*.

HIPERTIROIDÍSM s.n. Hipertiroidie. [Pr.: -ro-i-] — Din fr. *hyperthyroïdisme*.

HIPERTÓNIC, -*Ă*, *hipertonici*, -ce, adj. (Despre soluții) Care are o presiune osmotică superioară unei alte soluții. — Din fr. *hypertonique*.

HIPERTONÍE, *hipertonii*, s.f. 1. Stare a unei soluții hipertotonice. 2. Creștere a tonusului mușchilor scheletici sau ai diferitelor organe interne și a sistemului nervos vegetativ. 3. Hipertensiune. — Din fr. *hypertonie*.

HIPERTRICÓZĂ s.f. (Med.) Hirsutism. — Din fr. *hypertrichose*.

HIPERTROFIÁ, pers. 3 *hipertrofiază*, vb. I. Refl. (Despre organe și țesuturi) A-și mări volumul în mod anormal ca urmare a unei funcții nutritive exagerate sau a unui proces patologic. [Pr.: -fi-a] — Din fr. *hypertrophier*.

HIPERTRÓFIC, -*Ă*, *hipertrofici*, -ce, adj. (Med.) Care prezintă hipertrofie. — Din fr. *hypertrophique*.

HIPERTROFÍE, *hipertrofii*, s.f. Dezvoltare excesivă a volumului unui organ sau al unui țesut fără înmulțirea celulelor acestuia, datorită unei funcții nutritive exagerate ori din cauza unui proces patologic. — Din fr. *hypertrophie*.

HIPERTROFÍERE s.f. (Med.) Acțiunea de a (se) *hipertrofia* și rezultatul ei. [Pr.: -fi-e-] — V. **hipertrofia**.

HIPERSENSIBILIZÁT, -*Ă*, *hipersensibilizați*, -te, adj. Care a devenit foarte sensibil. — V. **hipersensibiliza**.

HIPERURBANISM, (2) *hiperurbanisme*, s.n. 1. Hipercorectitudine. 2. Formă de hiperurbanism (1). — Din fr. **hyperurbanisme**.

HIPERVITAMINÓZĂ, *hipervitamineze*, s.f. Tulburare a organismului datorită administrării exagerate a unor vitamine, în special a vitaminelor A sau D. — Din fr. **hypervitaminose**.

HIP-HÓP s.n. Mișcare socioculturală contestată a tineretului urban cu stil de muzică și dans propriu, conturată la sfârșitul anilor '70 din sec. XX la New York. — Din engl. **hip-hop**.

HIPIÁTRIC, -**Ă**, *hipiatrici*, -ce, adj. Referitor la bolile cailor, de hipiatrie. [Pr.: -pi-a-] — Din fr. **hipiatrique**.

HIPIATRÍE s.f. Studiul bolilor la cai. [Pr.: -pi-a-] — Din fr. **hipiatrie**.

HÍPIC, -**Ă**, *hipici*, -ce, adj. De cai, referitor la cai, la care participă cai (de curse). — Din fr. **hippique**.

HIPIOT, -**Ă**, *hipioți*, -te, s.m. și f. Adept al mișcării și al modului de viață hippy. ♦ (Adjectival) Tânăr hipiot. [Pr.: -pi-ot] — Cf. **hippy**.

HÍPISM¹ s.n. Sport practicat cu cai (de curse). — Din fr. **hippisme**.

HÍPISM² s.n. (Rar) Fenomenul hippy. [Scris și: *hippysm*. — Pr.: *hipizm*] — Cf. **hippy**.

HIPNAGÓGIC, -**Ă**, *hipnagogici*, -ce, adj. Referitor la stările care conduc la somn, care sunt intermediare între veghe și somn. — Din fr. **hypnagogique**.

HIPNOGÉN, -**Ă**, *hipnogeni*, -e, adj., s.n. (Substanță, medicament) care provoacă somnul. — Din fr. **hypnogène**.

HIPNONARCÓZĂ, *hipnonarcoze*, s.f. (Med.) Narcoză obținută prin hipnoză profundă. — Din germ. **Hypnonarkose**.

HIPNOPEĐIE s.f. Ansamblu de procedee care permit memorarea în timpul somnului. — Din fr. **hypnopédie**.

HIPNOTERAPIE s.f. (Med.) Tratament prin hipnoză. — Din engl. **hypnoterapy**.

HIPNÓTIC, -**Ă**, *hipnotici*, -ce, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Substanță) care provoacă un somn artificial; hipnotizant, soporific, somnifer. 2. Adj. Provocat de hipnoză.

3. Adj. Fig. Captivant, fascinant. — Din fr. **hypnotique**.

HIPNOTÍSM s.n. Totalitatea fenomenelor caracteristice hipnozei; totalitatea procedeeelor practicate pentru provocarea hipnozei și pentru aplicațiile ei terapeutice. — Din fr. **hypnotisme**.

HIPNOTIZÁ, *hipnotizez*, vb. I. Tranz. A aduce pe cineva în stare de hipnoză.

♦ A exercita o atracție puternică; a captiva, a fascina, a fermeca. — Din fr. **hypnotiser**.

HIPNOTIZÁNT, -**Ă**, *hipnotizánți*, -te, adj., s.n. 1. Adj. (Adesea fig.) Care hipnotizează. 2. Adj., s.n. Hipnotic (1). — **Hipnotiza** + suf. -*ant*.

HIPNOTIZÁRE, *hipnotizări*, s.f. Acțiunea de a *hipnotiza* și rezultatul ei. — V. **hipnotiza**.

HIPNOTIZÁT, -**Ă**, *hipnotizați*, -te, adj. (Adesea fig.) Care este în stare de hipnoză. ♦ Fig. Captivat, fascinat. — V. **hipnotiza**.

HIPNOTIZATOR, -**OÁRE**, *hipnotizatori*, -oare, s.m. și f. adj. (Persoană) care hipnotizează, care provoacă hipnoza; hipnotizor. — **Hipnotiza** + suf. -*tor* (după fr. *hypnotiseur*).

HIPNOTIZÓR, -**OÁRE**, *hipnotizori*, -oare, s.m. și f., adj. (Rar) Hipnotizator. — Din fr. **hypnotiseur**.

HIPNÓZĂ, *hipnoze*, s.f. Stare asemănătoare cu somnul, provocată artificial prin sugestie, în timpul căreia controlul conștient și contactul cu realitatea slăbesc, trăirile și acțiunile celui hipnotizat fiind supuse voinței hipnotizatorului. ♦ Fig. Fascinație. — Din fr. **hypnose**.

HÍPO¹ Element de compunere cu sensul „mai puțin, sub”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **hypo-**.

HÍPO² Element de compunere cu sensul „referitor la cai”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **hippo-**.

HIPOACIDITÁTE s.f. Scădere a acidității gastrice sub valorile normale, întâlnită în unele boli de stomac. [Pr.: -po-a-] — Din fr. **hypoaacidité**.

HIPOACUZIC, -**Ă**, *hipoacuzici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de hipoaucizie. [Pr.: -po-a-] — Din fr. **hypoaousique**.

HIPOACUZÍE, *hipoacuzii*, s.f. Slăbire a acuității auzului. [Pr.: -po-a-] — Din fr. **hypoaousie**.

HIPOALGEZÍE, *hipoalgezii*, s.f. (Med.) Scădere a sensibilității la durere. [Pr.: -po-al-] — Din fr. **hypoalgésie**.

HIPOAZOTÍDĂ s.f. Dioxid de azot. [Pr.: -po-a-] — Din fr. **hypoaotidie**.

HÍPOBÁRIC, -**Ă**, *hipobarici*, -ce, adj. (Fiz.) Care are o presiune inferioară celei atmosferice. — Din engl. **hypobaric**.

HÍPOCALCEMÍE, *hipocalcemii*, s.f. (Med.) Scădere anormală a calciului din sânge. — Din fr. **hypocalcémie**.

HÍPOCÁMP, *hipocampi*, s.m. 1. Animal fabulos, din mitologia greacă, cu cap și corp de cal, cu două picioare și cu coadă de pește, care trăgea carul lui Neptun. 2. (Iht.) Cal-de-mare. — Din fr. **hipocampe**.

HÍPOCÁUST, *hipocauste*, s.n. (La romani) Instalație de încălzire cu aer cald. ♦ Canal subteran care servea la acest fel de încălzire. [Pr.: -caust] — Din fr. **hipocauste**.

HIPOCAUSTÍC, -**Ă**, *hipocaustici*, -ce, adj. De hipocaust, care aparține hipocaustului, referitor la hipocaust. — Din fr. **hipocaustique**.

HIPOCENTÁUR, *hipocentauri*, s.m. (În mitologia greacă) Centaur. [Pr.: -ta-ur] — Din fr. **hipocentaure**, lat. **hipocentaurus**.

HIPOCÉNTRU, *hipocentre*, s.n. Centrul subteran al unui cutremur de pământ, situat acolo unde au avut loc deplasări de straturi. [Pl. și: (m.) *hipocentri*] — Din fr. **hypocentre**.

HIPOCHINEZÍE, *hipochinezii*, s.f. (Med.) Scădere a capacității de mișcare. [Scris și: *hipokinezie*] — Cf. germ. **Hypokinese**.

HIPOCICLOÍDĂ, *hipocicloide*, s.f. Curbă plană descrisă de un punct de pe circumferința unui cerc care se rostogolește, fără să alunece, în interiorul unui cerc cu baza fixă. — Din fr. **hypocycloïde**.

HIPOCÍCLU, *hipocicluri*, s.n. Cerc care se rostogolește fără alunecare în interiorul unui cerc de bază fix. — Din fr. **hypocycle**.

HIPOCLOREMÍE, *hipocloremii*, s.f. (Med.) Scădere anormală a cantității de clor din sânge; cloropenie. — Din fr. **hypochlorémie**.

HIPOCLORHIDRÍE, *hipoclorhidrii* s.f. (Med.) Scădere a acidității sucului gastric sub valorile normale. — Din fr. **hypochlorhydrie**.

HIPOCLORÍT, *hipocloriți*, s.m. Sare a acidului hipocloros, care se obține prin acțiunea clorului asupra hidroxizilor puternic bazici sau pe cale electrolică.

♦ *Hipoclorit de sodiu* = sare de sodiu a acidului hipocloros, folosită ca dezinfectant și ca decolorant; apă de javel. *Hipoclorit de potasiu* = sare de potasiu hipocloros. — Din fr. **hypoclorite**.

HIPOCLORÓS, *hipocloroși*, adj. (În sintagma) *Acid hipocloros* = acid obținut prin acțiunea clorului asupra unei suspensii de oxid de mercur în apă, folosit ca decolorant. — Din fr. **hypochloreux**.

HIPOCÓNDRU, *hipocondre*, s.n. Regiune a peretului abdominal la mamifere și la păsări, situată la dreapta și la stânga regiunii epigastrice, sub ultimele coaste. — Din fr. **hypochondre**.

HIPOCORÍSTIC, -**Ă**, *hipocoristici*, -ce, adj., s.n. (Despre cuvinte sau despre sufixe; adesea substantivat) Care exprimă mângâiere, sentimente de afecțiune; dezmierdător, alintător, tandru. — Din fr. **hypocoristique**.

HIPOCOTÍL, *hipocotile*, s.n. Porțiune din tulpina unei plante cuprinsă între cotiledoane și baza rădăcinii. — Din fr. **hypocotyle**.

HIPOCRÁTIC, -**Ă**, *hipocratici*, -ce, adj. 1. Care aparține hipocratismului, privitor la hipocratism. 2. (Despre degete) Îngroșat mult la capăt, cu unghia lătită și încovoaită. — Din fr. **hipocratique**.

HIPOCRÁTÍSM s.n. 1. Sistem de tratament care are la bază concepția lui Hipocrat. 2. (Anat.; în sintagma) *Hipocratism digital* = anomalie care constă în îngroșarea extremităților degetelor, cu bombarea unghiilor. — Din fr. **hipocratisme**.

HIPOCRISTALÍN, -**Ă**, *hipocristalini*, -e, adj. (Despre structura rocilor eruptive) Care este alcătuit din cristale și din sticlă. — Din fr. **hypocristalin**.

HIPOCROMÍE, *hipocromii*, s.f. (Med.) Scădere a pigmentației pielii. — Din fr. **hypochromie**.

HIPODÉRM s.n. Strat profund al pielii, situat sub dermă, bogat în țesut adipos. — Din fr. **hypoderme**.

HIPODERMÍC, -**Ă**, *hipodermici*, -ce, adj. (Anat.) Subcutanat. — Din fr. **hypodermique**.

HIPODERMÓZĂ, *hipodermoze*, s.f. Boală parazitară a animalelor rumegătoare mari, provocată de larvele unei muște care se localizează în straturile profunde ale pielii. — Din fr. **hypodermose**.

HIPODRÓM, *hipodromuri*, s.n. Teren special amenajat pentru desfășurarea concursurilor hipice, prevăzut cu tribune pentru spectatori. — Din fr. **hippodrome**.

HIPOERGÍE, *hipoergii*, s.f. (Med.) Reducere a capacității organismului de a reacționa la diverși antigeni. [Pr.: -po-er-] — Din fr. **hypoergie**.

HIPOESTEZÍE, *hipoestezii*, s.f. Diminuare a sensibilității cutanate, întâlnită în unele boli nervoase. [Pr.: -po-es-] — Din fr. **hypoesthésie**.

HIPOFÁG, -**Ă**, *hipofagi*, -ge, adj. Care se hrănește cu carne de cal. — Din fr. **hipophage**.

HIPOFÁGÍE s.f. Hrănire cu carne de cal. — Din fr. **hipophagie**.

HIPOFIZÁR, -**Ă**, *hipofizari* -e, adj. Care aparține hipofizei, privitor la hipofiză. — Din fr. **hypophysaire**.

HIPOFIZÁ, *hipofize*, s.f. (Și în sintagma *glandă hipofiză*) Glandă endocrină cu funcții multiple, situată la baza creierului și având o mare influență asupra creșterii organismului, dar și asupra celorlalte glande, în special a glandelor sexuale și a tiroidei; adenohipofiză. — Din fr. **hypophyse**.

HIPOFOLICULÍNÍSM s.n. (Med.) Disfuncție hormonală cu scăderea foliculinei. — Din fr. **hypofolliculinisme**.

HIPOFÓN, -**Ă**, *hipofoni*, -e, adj. Referitor la hipofonie. — Din fr. **hypophone**.

HIPOFONÍE, *hipofonii*, s.f. (Fon.) Amuțire a unui sunet. — Din fr. **hypophonie**.

HIPOFOSFÁT, *hipofosfați*, s.m. Sare a acidului hipofosforic. — Din fr. **hypophosphate**.

HIPOFOSFÍT, *hipofosfiți*, s.m. Sare a acidului hipofosforos. — Din fr. **hypophosphite**.

HIPOFOSFÓRIC, *hipofosforici*, adj. (În sintagma) *Acid hipofosforic* = acid oxigenat al fosforului cristalin. — Din fr. **hypophosphorique**.

HIPOFOSFORÓS, *hipofosforosi*, adj. (În sintagma) *Acid hipofosforos* = acid oxigenat al fosforului, folosit ca agent reductor. — Din fr. **hypophosphoreux**.

HIPOFUNCTIE, *hipofuncții*, s.f. Diminuare a activității unui organ, a unui sistem, a unei funcții. [Var.: **hipofuncțion**.] — Din fr. **hypofonction**.

HIPOFUNCTIUNE s.f. v. **hipofuncție**.

HIPOGALACTIE, *hipogalactii*, s.f. (Med.) Diminuare a secreției glandei mamare. — Din fr. **hypogalactie**.

HIPOGÁSTRIC, -**Ă**, *hipogastrici*, -*ce*, adj. Care aparține hipogastrului, privitor la hipogastru. — Din fr. **hypogastrique**.

HIPOGÁSTRU, *hipogastre*, s.n. Regiune a abdomenului situată sub regiunea ombilicală. — Din fr. **hypogastre**.

HIPOGÉN, -**Ă**, *hipogeni*, -*e*, adj. (Despre roci, procese geologice etc.) Care își are originea în interiorul pământului. — Din fr. **hypogène**.

HIPOGÉU, -**ÉE**, *hipogeii*, -*ee*, s.n. adj. 1. S.n. (În Antichitate) Construcție subterană alcătuită din mai multe încăperi, cu destinație mai ales funerară. 2. Adj. (Zool., Bot.) Care trăiește sub pământ. — Din fr. **hypogée**.

HIPOGLICEMIANT, -**Ă**, *hipoglicemianți*, -*te*, adj. Care provoacă hipoglicemie. [Pr.: -*mi-ant*] — Din fr. **hypoglycémiant**.

HIPOGLICEMIE, *hipoglicemii*, s.f. (Med.) Scădere sub valorile normale a concentrației de glucoză din sânge. — Din fr. **hypoglycémie**.

HIPOGLÓS, *hipogloși*, adj. (În sintagma) *Nerv hipoglos* = nerv situat dedesubtul limbii. — Din fr. **hypoglosse**.

HIPOGRÍF, *hipogrifi*, s.m. Animal fabulos din mitologie, jumătate cal, jumătate vultur. — Din fr. **hipogriffe**.

HIPOHIDRÓZĂ, *hipohidroze*, s.f. (Med.) Diminuare importantă a secreției sudorifice; absență a transpirației. — Din fr. **hypohidrose**.

HIPOLOG, -**Ă**, *hipologi*, -*ge*, s.m. și f. (R. la f.) Specialist în hipologie. — Din fr. **hipologue**.

HIPOLOGIC, -**Ă**, *hipologici*, -*ce*, adj. (Zool.) De hipologie. — Din fr. **hipologique**.

HIPOLOGIE s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu anatomia și cu fiziologia calului, cu descrierea și cu clasificarea raselor de cai, precum și cu metodele de întreținere, de ameliorare și de dresare a cailor. — Din fr. **hipologie**.

HIPOMANȚIE s.f. Practică a prezicerii la vechii celți, care se făcea după nechezatul și după mișcările unor cai sacri. — Din fr. **hippomancie**.

HIPOMENOREE, *hipomenoree*, s.f. Menstruație redusă cantitativ, întâlnită în unele boli endocrine, la începutul sau la sfârșitul menopauzei. — Din fr. **hypoménorrhée**.

HIPOMETRIE s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu clasificarea cailor după anumite măsurători. — Din fr. **hipométrie**.

HIPOMETRÓP, -**Ă**, *hipometropii*, -*e*, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de hipometropie; miop. — Din fr. **hypométrope**.

HIPOMETROPÍE, *hipometropii*, s.f. (Med.) Miopie. — Din fr. **hypométrie**.

HIPOMÉTRU, *hipometre*, s.n. Aparat pentru măsurat dimensiunile părților corpului la animale (mai ales la cai). — Din germ. **Hippometer**.

HIPOMNEZÍE, *hipomnezii*, s.f. (Med.) Slăbire a memoriei. — Din fr. **hypomnésie**.

HIPOMOBÍL, -**Ă**, *hipomobili*, -*e*, adj. (Despre vehicule, tracțiune etc.) Pus în mișcare de cai. — Din fr. **hipomobile**.

HIPONASTÍE, *hiponastii*, s.f. Mișcare provocată de creșterea mai rapidă a suprafeței dorsale a unui organ vegetal plat (frunză, petală) decât a celei ventrale, care devine astfel concavă. — Din fr. **hyponastie**.

HIPOPATOLOGÍE s.f. Disciplină care studiază defectele și bolile cailor. — Din fr. **hipopathologie**.

HIPOPEPSÍE, *hipopepsii*, s.f. (Med.) Digestie gastrică insuficientă. — Din fr. **hypopepsie**.

HIPOPLAZÍE, *hipoplazii*, s.f. Dezvoltare incompletă sau insuficientă a unui organ sau a unui țesut. — Din fr. **hypoplasie**.

HIPOPOTÁM, *hipopotami*, s.m. Mamifer erbivor nerumegător, mare și greoi, cu capul mare, labele scurte, cu pielea groasă și fără păr, care trăiește în fluviile și în lacurile din Africa Ecuatorială (*Hippopotamus amphibius*). — Din fr. **hipopotame**.

HIPOPROTEINEMÍE, *hipoproteinemii*, s.f. (Biol.) Diminuare a cantității de proteine din sânge. [Pr.: -*te-i*] — Din fr. **hypoprotéinémie**.

HIPORCHÉMĂ, *hiporcheme*, s.f. Cântec însoțit de dans, în cinstea zeului Apolo sau a zeiței Artemis. — Din fr. **hyporchème**.

HIPOSCÉNIU, *hiposcenii*, s.n. Zid care susține, în Antichitate, scena unui teatru deasupra orchestrei. ♦ Parte a orchestrei care se afla în fața acestui zid. — Din fr. **hyposcénium**.

HIPOSECRÉȚIE, *hiposecreții*, s.f. Diminuare a secreției unei glande sub valorile normale. — Din fr. **hyposécrétion**.

HIPOSENSIBILITÁTE, *hiposensibilități*, s.f. (Med.) Sensibilitate scăzută. — Din fr. **hyposensibilité**.

HIPOSTÁZĂ, *hipostaze*, s.f. Stagnare a sângelui în vasele capilare ale membrilor inferioare ale corpului sau în plămâni bolnavilor care au stat mult timp în pat. — Din fr. **hypostase**.

HIPOSTÍL, *hipostiluri*, s.n. Încăpere mare din palatele sau templele egiptene, cu plafonul susținut de coloane. ♦ (Adjectival) *Sală hipostilă*. — Din fr. **hypostyle**.

HIPOTALÁMUS, *hipotalamusuri*, s.n. Formație cenușie a creierului, care corespunde părții inferioare a diencefalului, având rol important în reglarea superioară a funcțiilor vegetative ale organismului. — Din fr. **hypothalamus**.

HIPOTÁXA s.f. (Lingv.) Subordonare sintactică. — Din fr. **hypotaxe**.

HIPOTEHNÍE s.f. Creșterea și dresarea calului. — Din fr. **hypotechnie**.

HIPOTENSIUNE s.f. Scădere trecătoare sau menținere constată a tensiunii arteriale sub valorile normale, în stări de șoc sau în condiții obișnuite; hipotonie (2). [Pr.: -*si-u*] — Din fr. **hypotension**.

HIPOTENSÍV, -**Ă**, *hipotensivi*, -*e*, adj., s.m. și f., s.n. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hipotensiune. 2. S.n. Medicament care provoacă scăderea tensiunii arteriale, utilizat în tratamentul hipertensiunii arteriale. — Din fr. **hypotensif**.

HIPOTERMÁL, -**Ă**, *hipotermali*, -*e*, adj. Care se referă la prima etapă a depunerii mineralelor din soluții fierbinți. — Din fr. **hypothermal**.

HIPOTERMÍE s.f. (Med.) Scădere sub limita normală a temperaturii corpului. — Din fr. **hypothermie**.

HIPOTIMÍE, *hipotimii*, s.f. (Med.) Diminuare a tonusului afectiv (în stările depresive). — Din fr. **hypothymie**.

HIPOTIPOZÁ, *hipotipoze*, s.f. Figură de stil care sugerează prin intermediul epitetelor și al comparației imagini vizuale foarte vii. [Var.: **ipotipózá** s.f.] — Din fr. **hypotypose**.

HIPOTIROIDÍAN, -**Ă**, *hipotiroidieni*, -*e*, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de hipotiroide. [Pr.: -*ro-i-di-an*] — Din fr. **hypotiroïdien**.

HIPOTIROIDÍE, *hipotiroidii*, s.f. Stare patologică cauzată de reducerea secreției tiroide și manifestată clinic prin mixedem la adulți și cretinism la copii; hipotiroidism. [Pr.: -*ro-i*] — Din fr. **hypothyroïdie**.

HIPOTIROIDÍSM s.n. Hipotiroidie. [Pr.: -*ro-i*] — Din fr. **hypothyroïdisme**.

HIPOTÓNIC, -**Ă**, *hipotonici*, -*ce*, adj. (Despre o soluție) Care are o presiune osmotică inferioară altei soluții. ♦ *Ser hipotonic* = ser a cărui concentrație moleculară este inferioară celei sanguine. — Din fr. **hypotonique**.

HIPOTONIE, *hipotonii*, s.f. 1. Stare a unei soluții hipotonice. ♦ Diminuare a tonusului muscular. 2. (Med.) Hipotensiune. — Din fr. **hypotonie**.

HIPOTRACȚIUNE, *hipotracțiuni*, s.f. Tracțiune care se face cu ajutorul cailor. [Pr.: -*ți-u*] — **Hipo**² + **tracțiune**.

HIPOTROFÍE, *hipotrofii*, s.f. Dezvoltare insuficientă a volumului unui organ sau a unui țesut, din cauza unei proaste nutriții ori a unui proces malativ. — Din fr. **hypotrophie**.

HIPOVITAMINÓZĂ, *hipovitaminoze*, s.f. Tulburare funcțională sau organică cauzată de insuficiență în alimentație a uneia sau a mai multor vitamine. — Din fr. **hypovitaminose**.

HIPOXEMÍE, *hipoxemii*, s.f. (Med.) Scădere a presiunii și a cantității de oxigen din sângele arterial. — Din fr. **hypoxémie**.

HIPPY, *hippy* s.m., adj. invar. 1. S.m. Tânăr nonconformist, cu părul lung, cu vestimentație neconvențională, făcând parte dintr-o mișcare contestatară apărută în anii '60 în SUA, care respingea societatea de consum și promova libertatea moravurilor și nonviolenta. 2. Adj. invar. Caracteristic unui hippy (1). *Modă hippy*. [Seris și: *hipi*. — Pr.: *hipi*] — Cuv. engl.

HIPSOCRÓM, -**Ă**, *hipsocromi*, -*e*, adj. (Med.; despre anemie) În care scade cantitatea de hemoglobină. — Din fr. **hyposochrome**.

HIPSOCRÓMÍE s.f. 1. (Med.) Diminuare a pigmentației pielii. 2. Proces de deschidere a culorii ca rezultat al modificării structurii unei substanțe prin introducerea unui substituent în molecula corpului colorant. [Var.: **ipsocromie** s.f.] — Din fr. **hyposchromie**.

HIPSOGRAFÍE s.f. Ramură a geomorfologiei care se ocupă cu descrierea reliefului după altitudine. — Din fr. **hypsographie**.

HIPSMÉTRIC, -**Ă**, *hipsometrici*, -*ce*, adj. Referitor la hipsometrie. — Din fr. **hypsométrique**.

HIPSMETRÍE s.f. Ramură a geodeziei care se ocupă cu măsurarea și analiza altitudinilor reliefului continental și oceanic. — Din fr. **hypsométrie**.

HIPSMÉTRU, *hipsometre*, s.n. Instrument pentru determinarea altitudinii unui loc prin măsurarea variației temperaturii de fierbere a apei. — Din fr. **hypsomètre**.

HIPOTERAPIE, *hipsoterapii*, s.f. (Med.) Tratarea unor boli prin folosirea climatului de altitudine. — Din fr. **hypothérapie**.

HIPÚRIC, *hipurici*, adj. (În sintagma) *Acid hipuric* = derivat al acidului benzoic, prezent în vegetale, care se elimină din organism prin urină. — Din fr. **hippurique**.

HIPURÍT, *hipurii*, s.m. Gen fosil de lamelibranchiate care au trăit în cretacic, intrând în compoziția calcarelor; animal din acest gen. — Din fr. **hippurite**.

HIRITISÉALÁ s.f. v. **firitiseală**.

HIRITISÍ vb. IV. v. **firitisi**.

HIRITISÍRE s.f. v. **firitisire**.

HIROTONÍ, *hirotonesc*, vb. IV. Tranz. A hirotonisi. — Din **hirotonie** (derivat regresiv).

HIROTONÍE, *hirotonii*, s.f. Hirotonisire. — Din sl. **hirotonija**.

HIROTONÍRE, *hirotoniri*, s.f. Acțiunea de a *hirotoni* și rezultatul ei; hirotonisire, hirotonie. — V. **hirotoni**.

HIROTONISÍ, *hirotonisesc*, vb. IV. Tranz. A ridica un diacon la rangul de preot; p. ext. a face pe cineva diacon, arhieru etc. după canoanele Bisericii creștine; a hirotoni. [Var.: **hirotonosí** vb. IV] — Din sl. **herotonisati**.

HIROTONISÍRE, *hirotonisiri*, s.f. Acțiunea de a *hirotonisi* și rezultatul ei; hirotonie, hirotonire. — V. **hirotonisi**.

HIROTONISÍT, *hirotonisiți*, adj. (Despre diaconi) Ridicat la treapta preoției; hirotonit. — V. **hirotonisi**.

HIROTONÍT, *hirotoniți*, adj. Hirotonisit. — V. **hirotoni**.

HIROTONOSÍ vb. IV v. **hirotonisi**.

HIRSÚT, -**Ă**, *hirsuți*, -te, adj. **1.** Cu părul și cu barba neîngrijite. **2.** Fig. Aspru, grosolan. ♦ Posac, ursuz, taciturn. **3.** (Bot.; despre frunze, tulpini) Prevăzut cu peri lungi, rigizi; hispíd. — Din fr. **hirsute**, lat. **hirsutus**.

HIRSUTÍSM s.n. Creștere anormală de păr pe față, pe corp și pe membre, în special la femei, din cauza unor tulburări endocrine; hipertricoză. — Din fr. **hirsutisme**.

HÍRTĂ, *hirte*, s.f. (Reg.) Unitate de măsură pentru suprafețe, egală cu un sfert de pogon. — Din germ. **Viertel**.

HIRUDINÉU, *hirudinee*, s.n. (La pl.) Clasă de viermi din încrengătura anelidelor, cu corpul segmentat, turtit dorso-ventral, cu câte o ventuză la extremități, care trăiesc în apă dulce și sug sânge (*Hirudinea*); (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Pl. și: (m.) *hirudinei*] — Din fr. **hirudinée**.

HIRUDINIZÁRE, *hirudinizări*, s.f. Aplicare de lipitori pe corp în scop terapeutic. — Din **hirudineu**.

HIRÚRG s.m. v. **chirurg**.

HIRURGICÁL, -**Ă** adj. v. **chirurgical**.

HIRURGÍE s.f. v. **chirurgie**.

HISPÁNIC, -**Ă**, *hispanici*, -ce, adj. Spaniol. — Din fr. **hispanique**.

HISPANÍSM, *hispanisme*, s.n. Cuvânt, expresie luată din limba spaniolă; fel de a vorbi propriu limbii spaniole. — Din fr. **hispanisme**.

HISPANÍST, -**Ă**, *hispaniști*, -ste, s.m. și f. Specialist în studiul limbii și literaturii spaniole. — Din fr. **hispaniste**.

HISPANÍSTICĂ s.f. Disciplină care studiază limba și culturile spaniole. — Din germ. **Hispanistik**.

HISPANÓFIL, -**Ă**, *hispanofili*, -e, s.m. și f. Admirator a tot ce este de origine spaniolă sau de proveniență spaniolă. — Din fr. **hispanophile**.

HISPÍD, -**Ă**, *hispizi*, -de, adj. (Bot.) Hirsut (3). — Din fr. **hispide**, lat. **hispidus**.

HISTAMÍNĂ, *histamine*, s.f. Amină prezentă în țesuturile vegetale și animale, cu acțiune puternic dilatatoare asupra vaselor sangvine, având un rol important în apariția proceselor alergice. — Din germ. **Histamin**, fr. **histamine**.

HISTAMINEMÍE, *histaminemii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a histaminei în sânge; cantitate de histamină prezentă în sânge. — Din fr. **histaminémie**.

HISTAMÍNIC, -**Ă**, *histaminici*, -ce, adj. (Biol.) Referitor la histamină, de histamină. — Din fr. **histaminique**.

HISTAMINURÍE, *histaminurii*, s.f. (Med.) Prezență a histaminei în urină, cantitate de histamină prezentă în urină. — Din fr. **histaminurie**.

HISTERALGÍE, *histeralgii*, s.f. (Med.) Dureri uterine. — Din fr. **hysteralgie**.

HISTERECTOMÍE, *histerectomii*, s.f. Îndepărtare pe cale chirurgicală a uterului. — Din fr. **hystérectomie**.

HISTERÉZIS s.n. (Fiz.) Fenomen cu caracter ireversibil care constă în faptul că succesiunea stărilor unei substanțe, determinate de variația unui parametru, diferă de succesiunea stărilor determinate de variația în sens contrar a aceluiași parametru. — Din fr. **hystérésis**.

HISTEROGRAFÍE, *histerografii*, s.f. (Med.) Radiografie a uterului. — Din fr. **hystérographie**.

HISTEROLOGÍE s.f. (Med.) Disciplină care se ocupă cu bolile uterine. — Din fr. **hystérologie**.

HISTEROMÉTRU, *histerometre*, s.n. (Med.) Instrument folosit pentru a sonda, a măsura sau a redresa uterul. — Din fr. **hystéromètre**.

HISTEROPTÓZĂ, *histeroptoze*, s.f. (Med.) Cădere a uterului. — Din fr. **hystéropotose**.

HISTERORAGÍE, *histeroragii*, s.f. (Med.) Hemoragie uterină. — Din fr. **hystérorrhagie**.

HISTEROSCOPIE, *histeroscopii*, s.f. (Med.) Examinare vizuală a cavității uterine cu ajutorul unui instrument special. — Din fr. **hystéroscopie**.

HISTEROTOMÍE, *histerotomii*, s.f. Intervenție chirurgicală constând în deschiderea uterului, în vederea extragerii fătului în caz de naștere dificilă. — Din fr. **hystérotomie**.

HISTIDÍNĂ s.f. Aminoacid foarte răspândit în natură, care intră în structura majorității proteinelor și care este prezent în cantități relativ mari în hemoglobină. — Din fr. **histidine**.

HISTIOCÍT, *histiocyte*, s.n. Celulă stelată din țesutul conjunctiv, având un rol determinant în cicatrizarea rănilor și în apărarea organismului față de infecții. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **histiocyte**.

HISTOAUTORADIOGRAFÍE, *histoautoradiografii*, s.f. Metodă modernă de studiu al preparatelor histologice, în care se utilizează o peliculă radiografică marcată cu izotopi radioactivi, fixată în secțiune. [Pr.: -to-a-u-to-ra-di-o-] — Din fr. **histoautoradiographie**.

HISTOCHEMÍC, *histochimici*, -ce, adj. De histochimie. — Din fr. **histochimique**.

HISTOCHEMÍE s.f. Ramură a histologiei care studiază, cu ajutorul unor coloranți, structura chimică a celulelor și a țesuturilor organismului. — Din fr. **histochimie**.

HISTOFIZIOLOGÍE s.f. Ramură a histologiei și a fiziologiei care studiază funcțiile celulei și ale țesuturilor organismului. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **histophysiologie**.

HISTOGÉN, -**Ă**, *histogeni*, -e, adj. (Biol.) Care dă naștere la țesuturi noi. — Din fr. **histogène**.

HISTOGENÉZĂ, *histogeneze*, s.f. Proces de formare a țesuturilor în cursul dezvoltării embrionare a animalelor și plantelor. — Din fr. **histogénese**.

HISTOGRAMĂ, *histogramme*, s.f. Grafic care reprezintă prin dreptunghiuri o distribuție statistică (matematică). — Din fr. **histogramme**.

HISTOÍD, -**Ă**, *histoizi*, -de, adj. (Med.) Care seamănă cu un țesut. [Pr.: -to-id] — Din fr. **histoïde**.

HISTOLÍZĂ, *histolize*, s.f. Dezorganizare a unui țesut organic. — Din fr. **histolyse**.

HISTOLOG, -**Ă**, *histologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în histologie. — Din **histologie** (derivat regresiv).

HISTOLOGÍC, -**Ă**, *histologici*, -ce, adj. De histologie, privitor la histologie. — Din fr. **histologique**.

HISTOLOGÍE s.f. Ramură a biologiei care studiază țesuturile organice, celulele, formațiunile necelulare și structura lor microscopică. — Din fr. **histologie**.

HISTOMONÓZĂ, *histomonoză*, s.f. Boală parazitată a păsărilor, în special a puilor de curcă, provocată de un protozoar care se localizează în intestin și în ficat. — Din fr. **histomonose**.

HISTOPATOLÓGIC, -**Ă**, *histopatologici*, -ce, adj. De histopatologie. — Din fr. **histopathologique**.

HISTOPATOLOGÍE s.f. Ramură a histologiei care studiază aspectul microscopic al organelor sau al țesuturilor bolnave. — Din fr. **histopathologie**.

HISTORIOGRAMĂ, *historiogramme*, s.f. (Statist.) Grafic care consemnează evoluția în timp a unui fenomen; cronogramă. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **historiogramme**.

HISTOTERAPIE, *histeroterapii*, s.f. Tratament efectuat cu ajutorul unor țesuturi organice conservate la rece; terapie tisulară. — Din fr. **histothérapie**.

HISTOTÓM, *histotomuri*, s.n. Instrument folosit pentru disecția țesuturilor. — Din fr. **histotome**.

HISTOTÓXIC, -**Ă**, *histotoxici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) care distruge țesuturile. — Din fr. **histotoxique**.

HISTRIÓN, *histrioni*, s.m. **1.** Actor de comedie la greci și la romani; bufon. **2.** Măscărici, comediant lipsit de talent. ♦ Fig. Om ipocrit, perfid, șarlatan. [Pr.: -tri-on. — Var.: **istrión** s.m.] — Din fr. **histrion**, lat. **histrion**, -onis.

HISTRIÓNIC, -**Ă**, *histrionici*, -ce, adj. Caracteristic histrionilor, referitor la histrioni. ♦ Fig. Ipocrit, fals, șmecher. [Pr.: -tri-o-] — Din fr. **histrionique**.

HIT, *hituri*, s.n. Slăgar care, în urma unei promovări susținute, obține un succes comercial deosebit și apare în topuri. — Din engl. **hit**.

HITIÓN, -**OĂNĂ**, *hitioni*, -oane, adj. (Reg.; despre vite) Slab, prăpădit, jigărit. [Pr.: -ti-o-] — Din magh. **hitvány** „subțire, rău”.

HITÍT, -**Ă**, *hitiiți*, -te, s.m. și f. adj. **1.** S.m. și f. Populație de limbă indo-europeană care a pătruns în milen. II î.H. în Asia Mică; (și la sg.) persoană care facea parte din această populație. **2.** Adj. Care aparține hitiților (**1**), privitor la hitiți. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de hitiți. — Din fr. **hitite**.

HITLERÍSM s.n. Doctrina național-socialistă elaborată de Hitler, întemeiată pe pangermanism și rasism. — Din fr. **hitlérisme**.

HITLERÍST, -**Ă**, *hitleriști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al hitlerismului. — **Hitler** (n. pr.) + suf. -ist.

HIV s.n. Virusul imunodeficienței umane care provoacă SIDA. — Abr. din engl. **H[uman] I[m]munodeficiency V[irus]**.

HÍ interj. v. **hă**.

HLAMÍDĂ, *hlamide*, s.f. **1.** Mantie amplă de stofă albă sau roșie, prinsă cu o agrafă pe umăr, purtată de vechii greci și romani în călătorii, la festivități etc. **2.** Mantie purpurie purtată de împărații și arhierii bizantini. — Din (**1**) fr. **chlamyde**, (**2**) sl. **hlamida**.

HLEAB, *hleaburi*, s.n. (Reg.) Lucru rău, stricat, vechi. — Cf. ucr. **chljabaty** „a se clătina, a fi hodorigit”.

HLEI, *hleiori*, s.n. (Reg.) Pământ argilos. — Din ucr. **hlej**.

HLEIÓS, -**OĂSĂ**, *hleioși*, -oase, adj. (Reg.; despre terenuri) Lutos, clios. [Pr.: *hle-ios*] — **Hlei** + suf. -os.

HLIZÍ, *hlizesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) **1.** A râde mult, prosteste, fără rost. ♦ A se hărjoni, a cocheta. **2.** A se mira, a se holba. — Cf. bg. **hle zjase**.

HLIZÍT, -**Ă**, *hliziți*, -te, adj. (Fam.) Care râde mult, prosteste, fără rost. — V. **hlizi**.

HLUJÁN, *hlujeni*, s.m. (Reg.) Tulpină a unor plante erbacee mari; cocean de porumb (după ce s-au cules stiuileții). — **Hluj** (reg. „tulpină”, et. nec.) + suf. *-an*.
HM interj. Cuvânt care exprimă neîncredere, rezervă, nemulțumire. — Onomatopee.

HO interj. 1. Strigăt cu care sunt oprite vitele, mai ales caii. ♦ (Fam.; de obicei la adresa unui vorbitor) Destul! stai! oprește-te! ♦ (Rare) Strigăt cu care se îndeamnă vitele la mers. 2. (Repetat; cu accentul frazei pe al doilea element) Exclamație prin care se întăresc spusele cuiva. — Onomatopee.

HOĂNGHINĂ, *hoanghine*, s.f. (Rare) Hoașcă. — Et. nec.

HOĂRDĂ, *hoarde*, s.f. 1. Grupare în care erau organizate popoarele nomade mongole primitive. 2. Ceată, bandă de oameni care pradă și pustiesc; *p. ext.* armată cotropitoare. [Var.: **hórdă**, **oárdă** s.f.] — Din pol. **horda**, rus. **orda**.

HOĂSPĂ, *hoaspe*, s.f. (Reg.) Înelșiș al grăuntelui de cereale, al bobului de fasole, de mazăre etc. — Et. nec.

HOĂȘCĂ, *hoaste*, s.f. (Fam.) Denumire injurioasă dată unei femei bătrâne și rele; hoanghină. — Din ucr. **haška** „vipără”.

HOBÁN, *hobane*, s.n. Coardă, de obicei din sârmă de oțel, care servește la legătura aripilor cu fuzelajul unui avion. ♦ Coardă pentru susținerea catargelor. — Din fr. **hauban**.

HOBÁC, *hobăcuri*, s.n. Groapă, scufundătură pe un drum, făcută de ape. — Et. nec.

HÓBBY, *hobby-uri*, s.n. Îndeletnicire plăcută, în afara preocupărilor profesionale, exercitată în timpul liber. [Scris și: *hoby*] — Din engl. fr. **hobby**.

HOBÝIST, *hobbyști*, s.m. Persoană care are un hobby. — Din engl. **hobbyist**.

HÓBOT, *hobote*, s.n. (Reg.) Basma purtată de mireasă; vâl de mireasă. — Din sl. **hoboti**.

HÓCHEI s.n. Joc sportiv pe gheață sau pe iarbă, în care jucătorii, servindu-se de o crosă, caută să introducă în poarta echipei adverse un puc sau o mingă. — Din fr., engl. **hockey**.

HOCHEÍST, *hochești*, s.m. Jucător de hochei. — **Hochei** + suf. *-ist*.

HOCHETÓN, *hochetonuri*, s.n. Vestă de pânză groasă, pe care o purtau ostașii și mai ales arcașii medievali. — Din fr. **hoqueton**.

HÓCHÍM, *hochimuri*, s.n. (Înv.) Ordin scris din partea sultanului. — Din tc. **hüküm**.

HOCHPARTÉR, *hochpartere*, s.n. Parter înalt. [Pr.: *hohparter*] — Cuv. germ.

HÓCUS-PÓCUS s.n. Formulă folosită de scamatori; *p. ext.* scamatorie. — Din lat. **hoc** [est op]us, **hoc**[est cor]pus.

HODÍNĀ s.f. v. **odihnă**.

HODINĪ vb. IV v. **odihni**.

HODINĪT, *-Ā* adj. v. **odihnit**.

HODOLEÁN s.m. v. **odolean**.

HODOMÉTRU, *hodometre*, s.n. Aparat care servește la măsurarea unui drum parcurs. — Din fr. **hodometre**.

HODORÓG¹ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de căderea sau de ciocnirea unor obiecte tari, de mersul zdruncinat al unui vehicul etc. [Var.: **hodoronc** interj.] — Onomatopee.

HODORÓG², *-OÁGĀ*, *hodorogi*, *-oage*, s.n., s.m., s.f. 1. S.n. (Fam.) Lucru (de obicei vehicul) învechit, stricat, hodorogit, care face zgomot la orice mișcare. 2. (Fam.) S.m. și f. Persoană bătrână, neputincioasă, ramolită. 3. S.f. art. (Pop.) Dans popular românesc din sudul Transilvaniei cu ritm vioi; melodie după care se execută acest dans. — Din **hodorogi** (derivat regresiv).

HODORGEÁLĀ, *hodorogeli*, s.f. (Fam.) Faptul de a *hodorogi*; zgomot produs de obiecte lovite între ele sau răsturnate, de mersul zdruncinat al unui vehicul (hodorogit) etc. — **Hodorogi** + suf. *-ealā*.

HODOROGĪ, *hodorogesc*, vb. IV. (Fam.) 1. Intrans. (Despre vehicule uzate, vechi; la pers. 3) A face zgomot (mare) în mers; a hurui. ♦ A face zgomot cotrobăind undeva. 2. Intrans. Fig. A vorbi mult, tare și fără rost. 3. Refl. (Despre lucruri) A se uza, a se strica, a se dărâpăna, a se hârbui. ♦ Fig. (Despre oameni) A se șubrezi, a se ramoli de boală sau de bătrânețe. — Din **hodorog**¹.

HODOROGĪT, *-Ā*, *hodorogĭti*, *-te*, adj. 1. (Despre obiecte) Care funcționează prost; uzat, stricat, hârbuit. 2. Fig. (Despre persoane) Șubrețit, ramolit de boală sau de bătrânețe. ♦ (Despre voce) Răgușit. [Var.: **odorogit**, *-ā* adj.] — V. **hodorogi**.

HODORÓNC interj. v. **hodorog**¹.

HODORÓNC-TRÓNC interj. Exclamație folosită când cineva face un lucru nepotrivit, neașteptat sau când spune o vorbă deplasată. — **Hodoronc** + **tronc**.

HOGÁȘ s.n. v. **făgaș**.

HÓGE, *hogi*, s.m. Preot sau, *p. ext.*, învățător, dascăl la musulmani. [Var.: **hógea** s.m.] — Din tc. **hoca**.

HÓGEA s.m. v. **hoge**.

HÓGEÁC, *hogeacuri*, s.n. 1. (Reg.) Coș (la o casă); horn, fumar. 2. (Înv.; în forma *ogea*) Numele unui corp de trupă; loc sau local unde stătea acest corp. [Var.: **hogeág**, **ogéac** s.n.] — Din tc. **ocak**.

HÓGEÁG s.n. v. **hogeác**.

HÓHÉR, *hoheri*, s.m. (Reg.) 1. Hingher. 2. Călău. — Din magh. **hóhér**.

HÓHOT, *hohote*, s.n. Izbucnire zgomotoasă de râs sau de plâns. ♦ Expr. *A plânge* (sau *a râde*) *cu hohot* (sau *în hohote*) = a plânge (sau a râde) foarte tare, zgomotos. ♦ Fig. Zgomot puternic (cu ecou). — Cf. rus. **hohot**.

HÓHOTĪ, *hohotes*, vb. IV. Intrans. A izbucni zgomotos în râs sau în plâns; a râde sau a plânge tare, zgomotos. ♦ Fig. (Despre o vale, o pădure etc.) A răsună puternic și prelung; a vui. — Din sl. **hohotati**.

HÓHOTĪRE, *hohotiri*, s.f. Faptul de a *hohoti*; hohotit. — V. **hohoti**.

HÓHOTĪT s.n. Hohotire. — V. **hohoti**.

HÓHOTITÓR, *-OÁRE*, *hohotitori*, *-oare*, adj. (Despre râs sau despre plâns) Cu hohote. — **Hohoti** + suf. *-tor*.

HÓINĀR, *-Ā*, *hoinari*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care umblă mult și fără țință, fără căpătași. — **Hoinā** (= *oinā*) + suf. *-ar*.

HÓINĀREÁLĀ, *hoināreli*, s.f. Faptul de a *hoinări*. — **Hoināri** + suf. *-ealā*.

HÓINĀRĪ, *hoināresc*, vb. IV. Intrans. A umbla, a călători mult și fără țință, fără rost. — Din **hoinar**.

HÓIT, *hoituri*, s.n. 1. Cadavru (mai ales al unui animal) intrat în descompunere; mortăciune, stârv, leș¹. 2. Fig. (Pop.) Om mare, gras și greoi în mișcări. — Din magh. dial. **holt** (= *halott*).

HÓITĀR, *hoitari*, s.m. Specie de vultur mic, de culoare albă-gălbuie, cu vârful aripilor negre, cu capul golaș, care se hrănește cu hoituri, excremente și insecte (*Neophron percnopterus*). — **Hoit** + suf. *-ar*.

HÓJBĀI, *hójbái*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A cotrobăi, a scotoci. — Contaminare între **hojma** și **bojbái** (= *bájbái*).

HÓJMA adv. (Reg.) Mereu. [Var.: **hójmā** adv.] — Din ucr. **hozma**.

HÓJMÁLĀU, *hojmalái*, s.m. (Reg.) Om voinic, înalt (și prost). [Var.: **hojmáláu** s.m.] — Et. nec.

HÓJMĀ adv. v. **hojma**.

HÓJMÁLĀU s.m. v. **hojmaláu**.

HOL, *holturi*, s.n. Încăpere (de trecere) care face legătura între intrare și celelalte camere ale apartamentului, clădirii etc. — Din fr., engl. **hall**.

HOLBĀ, *holbez*, vb. I. Tranz. A face ochii mari, a-i deschide larg (de mirare, uimire, spaimă etc.). ♦ Refl. A se uita la cineva sau la ceva cu ochii măriți de curiozitate, de spaimă etc.; a se zgâi. — Lat. **volvare**.

HOLBĀRE, *holbāri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *holba* și rezultatul ei. — V. **holba**.

HOLBĀT, *-Ā*, *holbați*, *-te*, adj. (Despre ochi) Care este larg deschis, boldit, zgâit, bulbucă, boboșit, bolboșat; (despre ființe) cu ochii larg deschiși. — V. **holba**.

HÓLBURĀ s.f. v. **volbură**.

HÓLDĀ, *holde*, s.f. Câmp semănat cu același fel de plante (în special cereale); (mai ales la pl.) semănăturile de pe acest câmp, mai ales de grâu; lan. — Din magh. **hold** „îgâr”.

HÓLDING, *holdinguri*, s.n. Societate care deține o cantitate suficientă din acțiunile altor societăți pentru a putea exercita controlul asupra lor. — Din engl., fr. **holding**.

HÓLDĪĀ, *holdĭe*, s.f. (Rare) Diminutiv al lui *holdā*. — **Holdā** + suf. *-ĭĭā*.

HÓLDUP, *holdupuri*, s.n. Jaf asupra unei bănci, a unui tren care transportă bani etc., efectuat sub amenințarea cu arma; tâlhărie. [Pr.: *hóldap*] — Cuv. engl.

HÓLÉNDER, *holendere*, s.n. 1. Filtru pentru vin, constând dint-un vas cu fundul alcătuit din saci de filtrare. 2. Denumire generică dată unor instalații de rafinare, de înălbire, de spălare etc., mai ales în industria hârtiei. 3. Piuliță care strânge două capete de țevă, înșurubându-se într-unul din ele. 4. Mașină folosită la operațiile de cojire, șlefuire și polizare a cerealelor în procesul de fabricație a crupelor. [Var.: **holéndru** s.n.] — Din germ. **Holländer**.

HÓLÉNDRU s.n. v. **holender**.

HÓLERĀ, *holere*, s.f. 1. Boală epidemică gravă, adesea mortală, provocată de o bacterie și caracterizată prin crampe stomacale foarte dureroase, vărsături și diaree, care duc la o puternică deshidratare a organismului. ♦ Expr. *A da holera în cineva* = a se speria foarte tare, a intra spaima în cineva. 2. Boală infecțioasă a păsărilor, cu evoluție gravă, provocată de un microb; pasteureloză. 3. Epitet dat unei ființe urâte și rele. — Din lat. **cholera**, ngr. **choléra**, ucr. **holera**.

HÓLERCĀ, *holerci*, s.f. (Reg.) 1. Rachiu de proastă calitate. 2. Paha care conține o anumită cantitate de holercă (1). [Var.: **horlică**, **horincă** s.f.] — Din ucr. **horilka** (după *holerā*).

HÓLERĪC, *-Ā*, *holerici*, *-ce*, adj. s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la holera (1). 2. S.m. și f. Persoană bolnavă de holera (1). — Din fr. **cholérique** (după *holerā*).

HÓLERĪNĀ, *holerine*, s.f. Formă ușoară de holera, manifestată numai prin diaree. — Din fr. **cholérine** (după *holerā*).

HÓLĪSM s.n. (Fil.) Concepție care susține ireductibilitatea întregului la suma părților, în sensul că anumite caracteristici ale acestuia nu pot fi explicate în termenii proprietăților și relațiilor componentelor. — Din fr. **holisme**.

HÓLMĪU s.n. Element chimic din grupul pământurilor rare, care formează o serie de săruri de culoare galbenă. — Din fr. **holmium**, germ. **Holmium**.

HÓLOANGĀR, *holoangāri*, s.m. (Reg.) Persoană care se ocupa în trecut cu extragerea clandestină a aurului din mine. — Cf. germ. **H a n d l a n g e r** „pălmas”.

HÓLOCÁUST, *holocausturi*, s.n. 1. (În Antichitate) Jertfă adusă zeilor, în care animalul sacrificat era ars în întregime. ♦ Fig. Ofrandă, sacrificiu. 2. Spec.

Exterminare (prin diferite metode) a unei mari părți a populației evreiești din Europa de către naziști și aliații lor. **3.** (În prezent) Ucidere în masă din cauza unor motive politice, religioase sau ca urmare a unor cataclisme provocate de om. [Pr.: *-ca-ust.* — Var.: **olocăust** s.n.] — Din fr. **olocauste**.

HOLOCÉN, -Ă, holoceni, -e, s.n., adj. 1. S.n. Ultima epocă a perioadei cuaternare; aluviu. **2.** Adj. Care se referă la holocen (**1**). — Din fr. **holocène**.

HOLOCRIȘTALÍN, -Ă, holocristalini, -e, adj. (Despre structura rocilor intruzive și metamorfice) Care este în întregime cristalizat. — Din fr. **holocristalin**.

HOLOFRÁSTIC, -Ă, holofrastic, -ce, adj. (Despre limbi) În care o gândire, o frază se exprimă printr-un singur cuvânt. — Din fr. **holofrastique**.

HOLOGAMIE, hologamii, s.f. (Biol.) Fuzionare a doi indivizi unicelulari nediferențiați sexual. — Din engl. **hologamy**.

HOLOGRÁFIC, -Ă, holografici, -ce, adj. De holografie. — Din fr. **holographique**.

HOLOGRAFIE, holografii, s.f. Procedeu de înregistrare a imaginii spațiale a unui obiect, care folosește lumina laserului atât pentru înregistrarea, cât și pentru privirea hologramei. — Din fr. **holographie**.

HOLOGRÁMĂ, holograme, s.f. Placă fotografică pe care sunt înregistrate, sub forma unor dungii fine și paralele, atât amplitudinile undelor luminoase care vin de la un obiect, cât și fazele acestor unde. — Din fr. **hologramme**.

HOLOMETÁBOLÁ, holometabole, adj. (Despre insecte) Care are metamorfoză completă, trecând prin stadiile de larvă, nimfă și adult. — Din fr. **holométabole**.

HOLOPARAZÍT, -Ă, holoparaziți, -te, adj., s.m. și f. (Plantă lipsită de clorofilă) care trăiește parazită pe o altă plantă, din care extrage hrana necesară. — Din fr. **holoparasite**.

HOLOTURÍD, holoturide, s.n. (La pl.) Clasă de animale marine fără schelet sau cu scheletul redus la plăci calcaroase tegumentare și cu o coroană de tentacule în jurul gurii; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. — Din fr. **holothuride**.

HOLOTÚRIE, holoturii, s.f. Echinoderm cu corpul moale și alungit; castravete-de-mare. — Din fr. **holothurie**, lat. **holothuria**.

HOLTEÍ¹, holtei, s.m. Bărbat necăsătorit; burlac, becher, celibatar. ♦ (Rar) Tânăr bun de însurat; flăcău. — Din ukr. **holtjaj**.

HOLTEÍ², holteiesc, vb. IV. Intrans. (Înv. și reg.) A trăi necăsătorit; a-și petrece viața de holtei¹; a burlăci. — Din **holtei¹**.

HOLTELÁS, holteiași, s.m. Diminutiv al lui **holtei¹**. [Pr.: *-te-iaș*] — **Holtei¹** + suf. *-aș*.

HOLTEÍE s.f. (Înv. și reg.) Viață de holtei¹; timpul cât cineva este holtei¹; burlăcie. — **Holtei¹** + suf. *-ie*.

HOMÁR, homari, s.m. Crustaceu marin cu zece picioare, comestibil, asemănător cu racul (*Homarus vulgaris*). — Din fr. **homard**.

HOMELESS, homeless, s.m. (Englezism) Persoană fără locuință. [Pr.: *hámless*] — Cuv. engl.

HOMEOMORFÍSM s.n. 1. (Mat.) Funcție care aplică unul pe altul două spații. **2.** (Fiz.) Fenomen referitor la analogiile formelor cristaline ale unor compuși. [Pr.: *-me-o-* — Var.: **omeomorfism** s.n.] — Din fr. **homéomorphisme**.

HOMEOPÁT, -Ă, homeopați, -te, s.m. și f. Medic specialist în homeopatie; adept al homeopatiei. [Pr.: *-me-o-*] — Din fr. **homéopathe**.

HOMEOPÁTIC, -Ă, homeopatici, -ce, adj. De homeopatie, privitor la homeopatie. ♦ *Doză homeopatică* = medicament prescris în cantitate foarte mică. [Pr.: *-me-o-*] — Din fr. **homéopathique**.

HOMEOPATÍE s.f. Doctrină terapeutică bazată pe administrarea în doze foarte mici a substanțelor care, în doze mari, ar provoca simptomele bolii respective. [Pr.: *-me-o-*] — Din fr. **homéopathie**.

HOMEOSTÁT, homeostate, s.n. Sistem cibernetic cu autoorganizare pe principiul căutării statistice a regimului de funcționare stabilă. [Pr.: *-me-o-*] — Din fr. **homéostat**.

HOMEOSTAZÁ, homeostaze, s.f. Proprietate a organismului de a menține, în limite foarte apropiate, constantele mediului intern; homeostazie. [Pr.: *-me-o-*] — Din fr. **homéostase**.

HOMEOSTAZIE s.f. (Biol.) Homeostază. [Pr.: *-me-o-*] — Din fr. **homéostasie**.

HOMEOTÉRM, -Ă, homeotermi, -e, adj., s.m. și f. (Organism) care își păstrează temperatura internă constantă, indiferent de variațiile temperaturii externe. [Pr.: *-me-o-*] — Din fr. **homéotherme**.

HOMEOTERMÍE s.f. Proprietate a unor animale de a fi homeotermice. [Pr.: *-me-o-*] — Din fr. **homéothermie**.

HOMÉRIC, -Ă, homerici, -ce, adj. Al lui Homer, privitor la Homer, în genul epopeilor lui Homer; *p. ext.* de proporții neobișnuite, grandioase. ♦ *Râs homeric* = râs puternic, zgomotos. [Var.: **oméric, -ă** adj.] — Din fr. **homérique**, lat. **homericus**.

HOMICÍD¹, -Ă, homicizi, -de, adj. s.m. și f. 1. S.m. și f. Persoană care a omorât (premeditat) pe cineva; ucigaș, asasin. **2.** Adj. Care provoacă (sau poate provoca) moartea cuiva; cu care se poate ucide, ucigaș. — Din fr. **homicide**.

HOMICÍD², homicide, s.n. Omor, crimă, asasinat. [Pl. și: *homicidurii*] — Din fr. **homicide**.

HOMINÍD, hominizi, s.m. (La pl.) Familie de primat cuprinzând omul și precursorii săi fosili din perioada cuaternară (*Hominidae*); (și la sg.) reprezentant al acestei familii. — Din fr. **hominide**.

HOMINIZÁRE s.f. Proces de transformare psihofiziologică a hominidelor superioare în *Homo sapiens*. — După fr. **hominisation**.

HOMOCÉNTRIC, -Ă, homocentrici, -ce, adj. 1. (Despre fascicule de lumină) Ale cărui raze trec toate printr-un singur punct. **2.** (Mat.; despre cercuri) Care au același centru. — Din fr. **homocentrique**.

HOMOCÉNTRU, homocentre, s.n. (Mat.) Centru comun mai multor cercuri. [Var.: **omocéntr** s.n.] — Din fr. **homocentre**.

HOMOCRÓM, -Ă, homocromi, -e, adj. Care manifestă homocromie. — Din fr. **homochrome**.

HOMOCROMÍE s.f. Adaptare a unor specii de animale, prin culoare și forma corpului, la mediul în care trăiesc, folosită ca mijloc de apărare. — Din fr. **homochromie**.

HOMOCRÓN, -Ă, homocroni, -e, adj. (Rar) Simultan, concomitent, sincron. — Din fr. **homochrone**.

HOMOMÓRF, -Ă, homomorfi, -e, adj. (Despre substanțe) Care are aceeași formă. — Din fr. **homomorphe**.

HOMOMORFÍSM s.n. (Mat.) Corespondență univocă între două mulțimi dotate cu aceeași structură algebrică. [Var.: **omomorfism** s.n.] — Din fr. **homomorphisme**.

HOMOPTÉR, homoptere, s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu două perechi de aripi asemănătoare, membranoase; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin. — Din fr. **homoptère**.

HOMOSEXUÁL, -Ă, homosexuali, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care practică homosexualitatea; pederast. [Pr.: *-xu-al*] — Din fr. **homosexuel**.

HOMOSEXUALITÁTE s.f. Atracție sexuală pentru indivizi de același sex; pederastie, inversiune sexuală, invertire sexuală. [Pr.: *-xu-a-*] — Din fr. **homosexualité**.

HOMOSFÉRÁ s.f. Strat al atmosferei situat între suprafața Pământului și altitudinea de 90 km, caracterizat prin proporție constantă de azot și oxigen. [Var.: **omoférá** s.f.] — Din fr. **homosphère**.

HOMOZIGÓT, homozigoți, s.m. Organism alcătuit dintr-un singur tip de gameți. — Din fr. **homozygote**.

HOMÚNCULUS, homuncuși, s.m. Omuleț artificial pe care alchimiiștii pretindeau că au reușit să-l fabrice; *p. ext.* om foarte mic de statură, nedezvoltat, pipernicit. — Din lat. **homunculus**, fr. **homuncule**.

HON, honuri, s.n. Ustensilă așchietoare alcătuită dintr-un corp rotativ de oțel pe care sunt fixate mai multe pietre abrazive și care este utilizată la finisarea suprafețelor cilindrice interioare ale pieselor metalice. — Din engl. **hone**.

HONDRÁNI, hondrânesc, vb. IV. Intrans. (Reg.) A flecări. — Din magh. **hadarni**.

HONIPSÍ, honipsesc, vb. IV. Tranz. (Înv.) A mistui. ♦ Expr. *A nu putea honipsi pe cineva* = a nu simpatiza, a nu putea suferi pe cineva. — Din ngr. **hónveva, -psa** (aor. lui *honévo*).

HONÓRIS CÁUSA loc. adj. (Despre titlul științific de doctor) Onorific (**1**). [Pr.: *-za*] — Loc. lat.

HONÚÍ, honuiesc, vb. IV. Tranz. A netezi suprafața interioară cilindrică a unei piese cu ajutorul unei mașini speciale. ♦ *Mașină de honuít* = mașină-unealtă dotată cu 3-12 bare abrazive, care, printr-o mișcare de rotație și a unei rectilinie, netezește suprafața interioară cilindrică a unor piese metalice. — **Hon** + suf. *-ui*.

HONUÍRE, honuiri, s.f. Acțiunea de a *honuít* și rezultatul ei; honuit. — V. **honuít**.

HONUÍT s.n. Honuire. — V. **honuít**.

HONVÉD, honvezi, s.m. Nume purtat de soldații din infanteria maghiară în Evul Mediu și de soldații din armata pedestră austro-ungară. — Din magh. **honvéd** „militar teritorial”.

HOP, (I) interj., (II) hopuri, s.n. 1. Interj. **1.** Exclamație care însoțește o săritură peste un obstacol, ridicarea unei greutate, căderea, aruncarea sau scăparea (din mână) a unui lucru. ♦ Expr. *Nu zice hop până n-ai sărit* (sau *până nu treci șanțul*) = nu te bucura înainte de a vedea rezultatul, sfârșitul. **2.** (Cu valoare verbală; exclamație care sugerează sosirea neașteptată a cuiva) Iată că vine! ♦ Exclamație care sugerează intervenirea neașteptată a unui fapt, a unei întâmplări. **3.** Exclamație care exprimă o surpriză (neplăcută). **II. S.n. 1.** Ridicătură sau groapă în drum (peste care vehiculele trec zdruncinându-se). ♦ Fig. (Fam.) Dificultate, obstacol, greutate pe care cineva o are de întâmpinat. **2.** Săritură, zguduitură a unui vehicul peste un obstacol. [Var.: **hópa, hópai, hup** interj.] — Onomatopee.

HÓPA interj. v. hop.

HÓPAI interj. v. hop.

HÓPA-MITICÁ, hopa-mitică, s.m. Păpușă din celuloid, care revine întotdeauna în poziție verticală, deoarece are centrul de greutate situat la bază. — **Hopa** + **Mitică** (n.pr.).

HOPÁI, hópái, vb. IV. Intrans. A spune, a striga „hop” (sărind, săltând). ♦ Tranz. A sălta. — **Hop** + suf. *-ái*.

HOPLÍT, hopliti, s.m. Soldat pedestru echipat cu armament greu, la vechii greci. — Din fr. **hoplite**.

HOPLOMAC, hoplomaci, s.m. Gladiatori care era echipat cu arme grele, la vechii greci. — Din fr. **hoplomaque**, lat. **hoplomachus**.

HOPLOMAHIE s.f. Întrecere între gladiatori înarmați cu arme grele, la vechii greci. — Din fr. **hoplomachie**.

HOPURÓS, -OASĂ, hopuroși, -oase, adj. (Rar; despre drumuri sau terenuri) Plin de hopuri. — **Hop** + suf. **-os**.

HOR interj. (Adesea repetat) Cuvânt care redă zgomotul produs de cel care sforăie. [Var.: **horc** interj.] — Onomatopee.

HORĂIȚĂ, horaițe, s.f. (Reg.) Drum format în mod natural, prin circulație, între casele unei localități rurale. [Pr.: **-ra-i-**] — Et. nec.

HORĂ, hore, s.f. **1.** Dans popular românesc cu ritm domol, în care jucătorii se prind de mână, formând un cerc închis; cerc format de cei care execută acest dans; melodie după care se execută acest dans. **2.** (Pop.) Petrecere țărănească la care se dansează jocuri populare. ✦ Expr. *A ieși la horă* = a intra (la vârsta cuvenită) în rândul fetelor și al flăcăilor care joacă la horă. *A se găti ca de horă* = a se îmbrăca foarte frumos, cu hainele de sărbătoare. **3.** (Astron.; reg.; art.) Coroana boreală. [Pl. și: **hori**] — Din bg. **horo**.

HORĂI, hōrăi, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre oameni) A sforăi. — **Hor** + suf. **-ăi**.

HORĂIT s.n. (Reg.) Sforăială. — V. **horăi**.

HORĂITURĂ, hōrăituri, s.f. (Reg.) Sforăială. [Pr.: **-ră-i-**] — **Horăi** + suf. **-tură**.

HÓRBODÁ s.f. v. **horbotă**.

HÓRBOTÁ, hōrboté, s.f. (Reg.) Dantelă. [Var.: **hórbodá, órbotá** s.f., (rar) **hórbot** s.n.] — Din pol. **forbot**.

HORBOTICĂ, horbotice, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui **horbotă**. — **Horbotă** + suf. **-ică**.

HORC interj. v. **hor**.

HORCĂI, hōrcăi, vb. IV. Intrans. **1.** (Despre muribunzi) A respira greu și cu zgomot. **2.** (Reg.) A sforăi. [Var.: **hōrcăni** vb. IV] — **Horc** + suf. **-ăi**.

HORCĂIALĂ, hōrcăieli, s.f. Horcăit. — **Horcăi** + suf. **-eală**.

HORCĂIT s.n. Faptul de a **hōrcăi**; zgomotul produs de cel care hōrcăie; hōrcăială, hōrcăitură. — V. **hōrcăi**.

HORCĂITURĂ, hōrcăituri, s.f. Horcăit. [Pr.: **-că-i-**] — **Hōrcăi** + suf. **-tură**.

HORCĂNI vb. IV v. **hōrcăi**.

HÓRDÁ s.f. v. **hoardă**.

HORÉȚ, horețe, s.n. (Reg.) Împletitură de nulele în formă de coș cilindric, folosită la păstrarea în apă a peștelui prins. — Et. nec.

HOREZEAN, -Ă, horezeni, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Horezu. **2.** Adj. Care aparține orașului Horezu sau horezenilor (**1**), privitor la orașul Horezu ori la horezeni. — **Horezu** (n.pr.) + suf. **-ean**.

HOREZEANCĂ, horezence, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Horezu. — **Horezean** + suf. **-că**.

HORHĂI, hōrhăi, vb. IV. Intrans. (Reg.) A umbla în neștire, a rătăci, a cutreiera (pe drumuri necunoscute sau prin întuneric). — Et. nec.

HORÍ, horesc, vb. IV. **1.** Intrans. și tranz. (Pop.) A cânta un cântec, de obicei o horă (din gură sau din fluier); *p. ext.* a doimi. **2.** Intrans. A juca hora. — Din **horă**.

HORLĂCÁ s.f. v. **holercă**.

HORINCĂ s.f. v. **holercă**.

HORÍȘTE, hōriști, s.f. (Reg.) Rotocol mare de fân, adunat din poloage ori risipit din căpște ca să se usuce; horitură. — **Horă** + suf. **-iște**.

HORITÓR, -OÁRE, hōritóri, -oare, s.m. și f. (Reg.) Persoană care horește (**1**). — **Hori** + suf. **-tor**.

HORITURĂ, hōrituri, s.f. (Reg.) Horiște. — **Hori** + suf. **-tură**.

HORMÍSM s.n. Concepție psihologică potrivit căreia orice comportament este dirijat către un scop de un impuls instinctual. — Din engl. **hormism**.

HORMÓN, hormoni, s.m. Substanță secretată de glandele endocrine sau de alte țesuturi, care stimulează și coordonează activitatea anumitor organe sau a întregului organism. — Din fr. **hormone**.

HORMONÁL, -Ă, hōrmonali, -e, adj. Care se referă la hormoni, de hormoni. — Din fr. **hormonal**.

HORMONOGENÉZÁ s.f. (Biol.) Sinteză a hormonilor în organism; hormonopoeză. — Din fr. **hormonogénèse**.

HORMONOLOGÍE s.f. Ramură a endocrinologiei care studiază originea, structura și activitatea hormonilor. — Din fr. **hormonologie**.

HORMONOPOIÉZÁ s.f. (Med.) Hormonogeneză. [Pr.: **-po-ie-**] — Din fr. **hormonopoièse**.

HORMONOTERAPIÉ, hōrmonoterapii, s.f. Tratament cu hormoni aplicat în diverse boli. — Din fr. **hormonothérapie**.

HORMONURIE s.f. (Med.) Prezență a hormonilor în urină; cantitate de hormoni prezentă în urină. — Din fr. **hormonurie**.

HORN, hornuri, s.n. **1.** Parte a coșului de fum la o casă, constituită din canalul îngropat în zidărie (și din porțiunea ieșită în afară prin acoperiș); *p. ext.* întregul coș de fum al unei case. **2.** Partea de deasupra vetrei țărănești prin care trece fumul în

pod sau direct afară; coș (la clădiri). **3.** (Alpinism) Spațiu îngust dintre doi pereți de stâncă paraleli și înalți. **4.** (Geol.) Relief cu aspect de piramidă triunghiulară caracteristic regiunilor alpine, care se formează în urma intersectării pereților circurilor glaciare. — Din ucr. **horn**.

HORNÁR, hornari, s.m. Coșar² (**1**). — **Horn** + suf. **-ar**.

HORNBLÉNDÁ, hornblende, s.f. Mineral în formă de cristale de culoare verde sau brun-închis, cu luciu sticlos, format din silicați de magneziu, fier, calciu, aluminiu și alte metale. — Din germ. **Hornblende**, fr. **hornblende**.

HORNBLÉNDÍT, hornblendíti, s.m. Rocă grăunțoasă alcătuită în special din hornblendă. — Din fr. **hornblendite**.

HORNÉȚ, hōrnețe, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui **horn**; coș (la o casă). — **Horn** + suf. **-eț**.

HORNPIPE s.n. **1.** Instrument muzical arhaic, cu ancie dublă, făcut din corn de animale. ✦ Fluierul de cimpoi. **2.** Dans popular scoțian dansat după o melodie cântată la cimpoi. [Pr.: **hōrnpaip**] — Cuv. engl.

HORODÍNCA s.f. art. Numele unui dans popular, cu mișcare vioaie, de origine ucraineană; melodie după care se execută acest dans. — Din ucr. **horodjanka**.

HOROPSI vb. IV v. **oropsi**.

HOROPSÍT, -Ă adj. v. **oropsit**.

HOROSCÓP, hōroscoape, s.n. Tablou cu pozițiile stelelor în momentul unui eveniment sau al nașterii unei persoane, pe baza cărui astrologii fac deducții și interpretări asupra trăsăturilor de caracter, a evoluției evenimentului sau persoanei.

— Din fr. **horoscope**.

HORP interj (Reg.) Cuvânt care imită zgomotul pe care îl face cineva când soarbe dintr-o dată și repede. — Onomatopee.

HORPÁI, hōrpái, vb. IV. Tranz. (Reg.) A sorbi cu zgomot mâncarea, mai ales lichidele. [Pres. ind. și: **hōrpáiesc**] — **Horp** + suf. **-ái**.

HORPÁIALÁ, hōrpáieli, s.f. Faptul de a **hōrpái**. [Pr.: **-pá-ia-**] — **Hōrpái** + suf. **-eală**.

HÓRROR, horror, s.n., adj. invar. **1.** S.n. Gen de filme caracterizat prin atmosferă și teme macabre, prin violență, agresivitate etc. **2.** Adj. care este conceput să provoace groază, oroare, teamă. — Cuv. engl.

HORST, hōrsturi, s.n. Regiune a scoarței terestre mărginită de falii, care a rămas ridicată după scufundarea regiunilor vecine. — Din germ. **Horst**.

HORŞÁF, hōrşáfuri, s.n. (Reg.) Ciorbă de prune afumate sau de vișine; un fel de compot cu multă zeamă. — Din tc. **hoşaf**.

HORTATÍV, -Ă, hortativi, -e, adj. (Gram.); despre forme verbale sau despre propoziții) Care exprimă un îndemn, de îndemn. — Din lat. **hortativus**.

HORTÉNSIE, hortensii, s.f. Plantă ornamentală cu flori mari, fără miros, de culoare roz, violetă sau albă (*Hydrangea opuloides*). — Din fr. **hortensia**.

HORTÍCÓL, -Ă, horticoli, -e, adj. Care aparține horticulturii, privitor la horticultură. — Din fr. **horticole**.

HORTICULTÓR, -OÁRE, horticultori, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu horticultura. — Din fr. **horticulteur**.

HORTICULTURÁ s.f. Ramură a agronomiei care cuprinde pomicultura, legumicultura, floricultura și viticultura. — Din fr. **horticulture**.

HORTIVITÍCÓL, -Ă, hortivíticoli, -e, adj. De hortivicultură. — **Horti**[col] + **víticol**.

HORTIVITÍCULTURÁ s.f. Domeniu al agronomiei consacrat studiului cultivării pomilor fructiferi și viței-de-vie. — **Horti**[cultură] + **víticultură**.

HORTÍȘ, -Ă, hōrțiși, -e, adj. (Reg.; adesea adverbial) Pieziș. — **Hōrți** (reg. „a muta ceva din loc”) + suf. **-iș**.

HÓTA, hōtie, hostii, s.f. **1.** Jertfă adusă zeilor, la greci și la romani. ✦ Jertfă (de obicei un animal) adusă lui Dumnezeu. **2.** Azimă pe care catolicii o folosesc la împărțanie. — Din lat. **hostia**, fr. **hostie**.

HOȘTÍNÁ s.f. v. **boștină**.

HOT adj. (Despre modul de executare propriu jazzului din anii 1926–1930) Caracterizat printr-o sonoritate amplă, expresie vibrantă, tensionată și prin exuberanță. [Pr.: **hat**] — Cuv. engl.

HOTÁR, hotare, s.n. **1.** Linie de demarcație care desparte o țară de alta; frontieră, graniță. ✦ *Piatră de hotar* = piatră, stâlp prin care se indică un hotar. ✦ Linie care desparte o proprietate de alta sau o așezare de alta. **2.** Fig. Limită, margine, capăt, sfârșit. **3.** Moșie, proprietate (mare); *p. ext.* regiune, țară. ✦ (Reg.) Teritoriu în proprietatea (locuitorilor) unei comune. — Din magh. **határ**.

HOTÁRNIC, -Ă, hōtárnici, -ce, adj. (Înv.) Care se referă la hotarele unei moșii. ✦ *Înginer hotarnic* = agronom care se ocupa cu măsurătoarea moșiilor. — **Hotar** + suf. **-ie**.

HÓTA, hōte, s.f. Construcție de zidărie, de metal sau de sticlă, așezată deasupra unei surse de substanțe nocive gazeoase pentru a le colecta și a le evacua, printr-un coș sau printr-un canal de ventilație. ✦ Aparat electrocasnic prevăzut cu filtre pentru a absorbi aburul și mirosurile. — Din fr. **hotte**.

HOTĂRĂRE, hotărâri, s.f. **1.** Faptul de a (*se*) **hotărî**; fermite în conduita, în atitudinea cuiva; ceea ce hotărâște cineva; decizie. ✦ Loc adj. (Rar) *De hotărâre* = ferm, neșovăitor. ✦ Loc. adv. *Cu hotărâre* sau *cu toată hotărârea* = în mod hotărât, fără șovăială. *Cu hotărâre* = fără îndoială, sigur. **2.** Dispoziție a unei autorități. ✦ *Hotărâre judecătorească* = act al unei instanțe judecătorești dat în soluționarea

unui litigiu. *Hotărâre definitivă* = hotărâre judecătorească împotriva căreia nu mai există căi ordinare de atac (apel sau recurs). **3.** Act adoptat de organele de conducere ale unor organizații, partide etc. în urma unor dezbateri și a aprobării date de majoritatea membrilor prezenți. — **V. hotărî.**

HOTĂRĂT, -Ă, hotărâți, -te, adj. 1. Care este ferm în hotărârea luată; decis. **2.** (Adesea adverbial) Indiscutabil, neîndoios, sigur. ♦ Expr. *Hotărât lucru* = în mod categoric, sigur. **3.** (Gram.; în sintagma) *Articol hotărât* = articol a cărui funcțiune principală este să arate că obiectul denumit de substantivul pe care îl determină este cunoscut de vorbitor sau individualizat; articol definit. — **V. hotărî.**

HOTĂRĂTOR, -OĂRE, hotărători, -oare, adj. Care hotărâște sau are puterea de a decide; decisiv, determinat. ♦ De importanță capitală; crucială. — **Hotărî** + suf. *-tor*.

HOTĂRÎ, hotărâsc, vb. IV. I. 1. Tranz. și refl. A alege (între mai multe posibilități), a lua sau a face să ia o hotărâre; a (se) decide. ♦ Tranz. (Rar; construit cu dativul) A porunci cuiva să facă ceva. **2.** Tranz. A stabili, a fixa o dată, un termen etc. **3.** Tranz. A destina, a menii pe cineva pentru ceva. **II.** Tranz. (Înv.) A stabili limitele unui teritoriu, a pune hotar. ♦ Refl. A se mărgini cu..., a fi vecin cu... — Din *hotar*.

HOTĂRNICÎ, hotărnicesc, vb. IV. Tranz. A pune sau a constitui hotar unei proprietăți, unei regiuni etc.; a delimita o proprietate, o regiune etc. de alta. — Din *hotarnic*.

HOTĂRNICIE, hotărnicii, s.f. Fixare, pe bază de măsurări, a hotarelor unei regiuni, a unei proprietăți etc. — **Hotarnic** + suf. *-ie*.

HOTDOG, hotdogi, s.m. Crenvurșt fierț, servit cu muștar, într-un corn fierbinte. — Cuv. engl.

HOTÉL, hoteluri, s.n. Clădire mare cu multe camere sau apartamente mobilate, care se închiriază de obicei cu ziua (călătorilor). [Pl. și: *hotele*. — Var.: *otél* s.n.] — Din fr. *hôtel*.

HOTELIER, -Ă, hotelieri, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care ține, administrează un hotel; proprietar al unui hotel. **2.** Adj. Care aparține hotelurilor, privitor la hoteluri. *Întreprindere hotelieră*. [Pr.: *-li-er*] — Din fr. *hôtelier*.

HOTENTÔT, -Ă, hotentoti, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Popor din familia de limbă boșimană, răspândit în trecut în estul și în sudul Africii, iar azi în câteva regiuni din Namibia, Botswana și Republica Africa de Sud; (și la sg.) persoană care aparține acestui popor. **2.** Adj. Care aparține hotentotilor, privitor la hotentoti. ♦ (Substantivat, f.) Limba hotentotilor (1). — Din fr. *hotentot*.

HÓTLINE s.f. 1. Linie telefonică în direct, folosită în perioade de criză diplomatică. **2.** Linie telefonică permițând clienților accesul direct la o companie care furnizează anumite servicii. **3.** Linie telefonică pentru convorbiri confidențiale despre probleme personale. [Pr.: *hotlâin*] — Cuv. engl.

HOTNÓG, hotnogi, s.m. (În Moldova în sec. XVI–XVIII) Comandant peste o sută de ostași; sutaj; persoană care avea acest grad. — Din magh. *hadnagy* „sublocotenent”.

HOȚ, HOĂȚĂ, hoți, hoate, s.m. și f. 1. Persoană care fură. ♦ (Adjectival) Care fură; (cu sens atenuat) viclean. **2.** (Fam.) Om strengar, șiret. — Et. nec.

HOȚESC, -EĂSCĂ, hoțești, adj. De hoț. — **Hoț** + suf. *-esc*.

HOȚEȘTE adv. Ca hoții; *p. ext.* pe ascuns, pe furiș; hoțiș. ♦ Expr. *A frige (carnea) hoțește* = a frige (carnea) înăbușit, acoperind cu jărat. — **Hoț** + suf. *-ește*.

HOȚÎ, hoțesc, vb. IV. Intrans. (Rar) A duce o viață de hoț. ♦ Tranz. A fura. — Din *hoț*.

HOȚIE, hoții, s.f. Faptul de a fura, de a trăi din furturi; faptă săvârșită de hoț, furt, furțișag. ♦ Fraudă. — **Hoț** + suf. *-ie*.

HOȚIȘ adv. (Rar) Hoțește. — **Hoț** + suf. *-iș*.

HOȚÎT s.n. (Rar) Faptul de a hoți. — **V. hoți.**

HOȚOĂICĂ, hoțoaice, s.f. Femeie care fură; hoată. ♦ (Fam.) Ștregăriță, hoțomancă. — **Hoț** + suf. *-oaică*.

HOȚOMÁN, -Ă, hoțomani, -e, s.m. și f. Augmentativ al lui *hoț*. ♦ Om ticălos, șarlatan. ♦ (Fam.) Om ștregar, șmecher, poznaș. — **Hoț** + suf. *-oman*.

HOȚOMÁNCA, hoțomanca, s.f. (Fam.) Ștregăriță; hoțoaică. — **Hoțoman** + suf. *-că*.

HOȚOMĂNEȘTE adv. (Rar) Ca hoțomani. — **Hoțoman** + suf. *-ește*.

HOȚOMĂNIE, hoțomânii, s.f. Faptă sau purtare de hoțoman; tâlhărie, hoție. ♦ Înșelătorie, șarlatanie; șmecherie. — **Hoțoman** + suf. *-ie*.

HOUSE s.m. 1. Curent muzical apărut la începutul anilor '80 la Chicago, care are la bază muzica soul disco. **2.** Stil de dans rapid realizat inițial prin adăugarea de sunete ritmice electronice la înregistrările disco și ulterior de fragmente repetitive sau sunete sintetizate. [Pr.: *hauș*] — Cuv. engl.

HRAM, hramuri, s.n. 1. Patronul unei biserici creștine; *p. ext.* serbarea patronului unei biserici. **2.** (Pop.; în expr.) *Ce hram porți (ori poartă)* sau *ții (ori ține)?* = ce fel de om ești (sau este)? — Din sl. *hramŭ*.

HRÁNÁ s.f. Tot ceea ce servește la nutriția omului, a animalelor sau a plantelor; nutriment; *p. restr.* mâncare, bucate. ♦ Compus: *hrana-vacii* = plantă erbacee de nutreț, cu tulpină păroasă, cu frunze opuse și cu flori albe, mici (*Spergula arvensis*). [Pl.: (rar) *hrane*. — Gen.-dat.: *hranei*] — Din sl. *hrana*.

HRÁNĪ, hrănesc, vb. IV. 1. Tranz. și refl. (Adesea fig.) A da cuiva să mănânce sau a mânca; a (se) nutri, a (se) alimenta. ♦ Expr. (Refl.) *A se hráni cu vânt* = a nu avea ce mânca; a mânca foarte puțin, a ciuguli. **2.** Refl. Fig. (Reg.; despre vinuri) A deveni tare datorită vechimii. [Var.: (pop.) *hărání* vb. IV] — Din sl. *hraniti*.

HRÁNĪRE, hrániri, s.f. Acțiunea de a (se) hráni și rezultatul ei; alimentare. — **V. hráni.**

HRÁNĪT, -Ă, hrániți, -te, adj. 1. (În sintagma) *Bine hránit* = gras, rotofei. **2.** (Reg.; despre vin) Devenit tare prin vechime. — **V. hráni.**

HRÁNĪTOR, -OĂRE, hránitori, -oare, adj. Care hrănește bine; nutritiv. — **Hrání** + suf. *-tor*.

HRÁPĚT, -EĂȚĂ, hrápăreți, -e, adj. Care încearcă prin orice mijloace să se îmbogățească; lacom de avere, avid de câștig; rapace. — **Hrăpi** + suf. *-ăreț*.

HRÁPĪ vb. IV v. răpi.

HRÁPĪRE s.f. v. răpire.

HREĂMÁT s.n. v. freamăt.

HREAN s.m. Plantă legumicolă din familia cruciferelor, cu tulpina subterană cilindrică, groasă, albă (folosită în alimentație drept condiment), cu frunzele mari și cu flori albe (*Armoracia rusticana*). ♦ Expr. *A trăi (sau a se deprinde) ca viermele în hrean* = a trăi, a duce o viață amărâtă, plină de privațiuni. — Din sl. *hrěnu*.

HREĂPCĂ, hrepci, s.f. (Reg.) Greblă mică aplicată la coasă ca să așeze în brazdă grânele cosite; *p. ext.* coasă prevăzută cu o astfel de greblă. — Din ucr. *hrabky*.

HRENĪȚĂ, hrenițe, s.f. 1. Plantă erbacee, aspră la pipăit, cu frunze cu lobi dințiți și cu flori mici, albe (*Lepidium campestre*). **2.** Plantă erbacee cu flori albe, mici, ale cărei frunze se întrebunțează ca salată; creson (*Lepidium sativum*). [Acc. și: *hrěniță*] — **Hrean** + suf. *-iță*.

HRENTUÍ, hrentuiesc, vb. IV. Refl. (Reg.) A se strica; a se hodorigi. ♦ A se împărășia, a se risipi. — Et. nec.

HRENTUÍȚ, -Ă, hrentuții, -te, adj. (Reg.) Stricat, uzat, dărăpănat. — **V. hrentui.**

HREPCUÍ, hrepcuiesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A cosi cu hreapca. — **Hreapcă** + suf. *-ui*.

HRIB, hribi, s.m. Ciupercă comestibilă, cu pălăria de culoare brună-gălbui și cu piciorul alb, gros; mânătară (*Boletus edulis*). — Din ucr. *hryb*.

HRINCĂ, hrinci, s.f. (Reg.) Felie mare de mămăligă sau de pâine. — Din ucr. *hrinka*.

HRINCÚȚĂ, hrincuțe, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *hrincă*. — **Hrincă** + suf. *-uță*.

HRISÓV, hrisoave, s.n. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Act domnesc care servea, ca titlu de proprietate, de privilegiu etc.; ispisoc. — Din ngr. *hrisóvilon* „bulă de aur”.

HRISTOITIE s.f. (Înv.) Viață sau comportare evlavioasă, conformă cu morală (creștină). [Pr.: *-to-i*] — Din ngr. *hristoithia*.

HRISĂR, hriscari, s.m. Gândac mic, asemănător cu cărbușul, care apare în perioada când se seamănă hrîșca (*Rhizotrogus solstitialis*). — **Hrîșcă** + suf. *-ar*.

HRÎȘCĂ s.f. Plantă erbacee meliferă, cu frunze triunghiulare, cu flori roz, roșii sau albe și cu semințe mici, lunguiețe și negricioase (*Fagopyrum esculentum*); *p. ext.* (colectiv) semințele acestei plante, care se folosesc pentru hrana oamenilor și a animalelor. — Din ucr. *hrecka*.

HRÓNIC, hronice, s.n. (Înv.) Cronică (1). — Din ngr. *hronikón*.

HRONICĂR, hronicari, s.m. (Înv.) Cronicar (1). — **Hronic** + suf. *-ar*.

HRONOGRĂF s.n. v. cronograf.

HRUBĂ, hrube, s.f. Încăpere sau galerie subterană care servește la depozitarea produselor (alimentare). ♦ Cavitate subterană (zidită și boltită) care servește ca loc de trecere. ♦ Un fel de casă primitivă cu acoperișul de pământ; bordei îngropat. — Din ucr. *hruba*.

HTONIAN, -Ă, htonieni, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Referitor la divinitățile subpământene. **2.** S.m. și f. Divinitate subpământeană. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. *chthonien*.

HTÓNIC, -Ă, htonici, -ce, adj. (Livr.) Htonian. [Scris și: *chtonic*] — Din germ. *chtonisch*, engl. *chtonic*.

HUBLÓU, hublouri, s.n. Mică deschizătură de formă circulară, care se închide ermetic, făcută în peretele unei nave sau al unui avion, pentru aerisire și iluminat. — Din fr. *hublot*.

HUCEĂG, huceaguri, s.n. (Reg.) Pădure mică, tânără și deasă; tufiș, crâng, huci. — Din ucr. *huščak*.

HUCI, hucuri, s.n. (Reg.) Huceag. ♦ Expr. *A umbla huci-marginea* = a umbla fără rost, fără țintă. — Din ucr. *husca* „desiș”.

HUCIUÍ, huciuiesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A lungă gâinile. — Formație onomatopeică.

HUDĂ, hude, s.f. (Reg.) Gaură, spărțură (în zid, în gard etc.). — Cf. sl. *h a d ũ* „cale, potecuță”.

HUDICIOĂRĂ, hudicioare, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *hudită*. — **Hudită** + suf. *-ioară*.

HUDĪȚĂ, hudite, s.f. (Reg.) Ulicioară. [Acc. și: *hudită*. — Pl. și: *huditi*] — **Hudă** + suf. *-iță*.

HUDUBĂIE, hudubăi, s.f. (Reg.) 1. Casă mare; încăpere foarte spațioasă. **2.** Ființă monstruoasă, fantastică; monstru. [Pr.: *-ba-ie*] — Et. nec.

HUDUBLEĂJĂ, *hudubleje*, s.f. (Reg.) Pasăre mare (răpitoare). — Et. nec.
HUDUDÓI, *hududoaie*, s.n. (Reg.) Vale strămtă și adâncă. — Din sb. **hudoudolje**.

HUDELÉT s.n. v. **huludeț**.
HUGHENÓT, -*Ă*, *hughenoti*, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Nume dat adeptilor din Franța ai curentului protestant calvin din sec. XVI-XVIII. 2. Adj. Care aparține hughenoților (1), privitor la hughenoti — Din fr. **huguenot**.

HUHURÁ, *huhur*, vb. I. Intrans. (Reg.) 1. (Despre bufnițe; la pers. 3) A scoate strigăte caracteristice speciei. 2. A chiui. — Formație onomatopeică.

HUHURÉZ, *huhurezi*, s.m. Numele a două păsări răpitoare de noapte, asemănătoare cu bufnița, fără smocuri de pene pe cap, care scot un strigăt caracteristic și trăiesc în scorburi de copaci; *ciuhurez* (*Strix aluco și urelensis*). ◇ Expr. *A sta ca un huhurez* (sau *ca huhurezul*) = a sta singur, părăsit. *A se scula ca huhurezii* = a se scula foarte devreme dimineața. [Var.: (reg.) **huréz** s.m.] — **Huhura** + suf. -ez.

HUIÍ, pers. 3 *huiuște*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A răsună prelung; a vui. — Formație onomatopeică.

HUIALĂ, *huieli*, s.f. (Reg.) Văjăit prelung; vuiet. [Pr.: -hu-ia] — **Hui** + suf. -eală.

HUIDEÓ interj. (Pop.) Strigăt cu care se alungă porcii; p. ext. strigăt de ocară la adresa cuiva; huó. ◇ Expr. (Substantivat) *A lua pe cineva* (sau *a da cuiva*) *cu huideo* = a huidui (pe cineva). [Pr. și: *húideo*. Acc. și: *húideo* — Var.: **uideó** interj.] — Cf. bg., sb. ujd o.

HUIDUIÍ, *huidui*, vb. IV. Tranz. A alunga pe cineva strigând „huidoé”, a batjocori violent pe cineva cu ocări și cu flutierături: a hătca. [Prez. ind. și: *huiduiesc*] — **Huidoé** + suf. -ui.

HUIDUIÁLÁ, *huiduieli*, s.f. Acțiunea de a *huidui* și rezultatul ei; huiduitură. [Pr.: -du-ia] — **Huidui** + suf. -eală.

HUIDUITURÁ, *huiduituri*, s.f. Huiduiaală. [Pr.: -du-i] — **Huidui** + suf. -turá.

HUIDUMÁ, *huidume*, s.f. (Fam.) Persoană mare și grasă; matahală. — Et. nec.

HÚIET, *huiete*, s.n. Vuiet. [Var.: **úiet** s.n.] — **Hui** + suf. -et.

HUILÁ, (2) *húile*, s.f. 1. Cărbune natural negru, compact, dur, sfărâmișos și lucios, întrebuințat drept combustibil, precum și în industrie, la fabricarea cocșului metalurgic, la extragerea gazului de iluminat și a gudroanelor. — Din fr. **houille**.

HUITÁ, *huit*, vb. I. Refl. (Reg.) A se da în leagăn, în scrânciob. 2. Sortiment de huilă. [Pr.: hu-i] — Din **huit** (reg. „scrânciob”, puțin folosit, et. nec.).

HŪLÁ, *hule*, s.f. (Pop.) Ocară, injurie; ponegrire, calomnie; blasfemie. — Din sl. **hula**.

HŪLÁ², *hule*, s.f. Mișcare ondulatorie a suprafeței mării, urmând după o furtună sau după o briză puternică; p. ext. furtună pe mare. — Din fr. **houle**.

HŪLÁ³, *hule*, s.f. (Reg.) Surpătură de munte sau de deal; p. ext. drum printr-o scobitură de deal; drum care urcă pe o coastă foarte piezișă. — Et. nec.

HULÍ, *hulesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A spune vorbe de ocară sau de batjocură la adresa cuiva, a ocări pe cineva; p. ext. a vorbi de rău, a calomnia, a defăima. — Din sl. **huliti**.

HULIGÁN, *huligani*, s.m. Persoană care comite acte de huliganism. — Din rus. **huligan**.

HULIGÁNIC, -*Ă*, *huliganici*, -ce, adj. De huligan, specific huliganilor sau huliganismului, care ține de huligani sau de huliganism. — **Huligan** + suf. -ic.

HULIGANÍSM, (2) *huliganisme*, s.n. 1. Tulburare a ordinii și moralei publice prin manifestări care arată lipsă de cuviință sau de respect față de regulile de conviețuire socială. 2. Faptă huliganică. — **Huligan** + suf. -ism.

HULÍRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a *huli* și rezultatul ei; calomniere. — V. **huli**.

HULITÓR, -*OARE*, *hulitori*, -oare, s.m. și f. Persoană care hulește; calomniator. — **Huli** + suf. -tor.

HŪLPÁV, -*Ă*, *hulpavi*, -e, adj. (Reg.; adesea adverbial) Foarte lacom la mâncare; mănăcișos. [Var.: **hálpav**, -*Ă*, **hálpov**, -*Ă* adj.] — Cf. bg. *hlapam*, sb. *hlapiti*.

HULPE s.f. v. **vulpe**.

HULTÁN s.m. v. **vultan**.

HULTUÍ vb. IV v. **altoi**².

HULŪB, *hulubi*, s.m., adj. (Reg.) 1. S.m. (Ornit.; reg.) Porumbel. ◇ *Hulub de stepă* = pasăre din ordinul columbiformelor, de mărimea unui porumbel, de culoare galbenă-brună, cu pete sure pe spate (*Syrhaptus paradoxus*). 2. Adj. (Despre animale) Cu părul sau cu penelene cenușii, asemănătoare cu ale porumbelului sălbatic. — Din ucr. **holub**.

HULUBÁȘ, *hulubași*, s.m. (Reg.) Diminutiv al lui *hulub*; hulubel. — **Hulub** + suf. -aș.

HULŪBÁ, *hulube*, s.f. Fiecare dintre cele două prăjini prinse de crucea căruței, a trăsurii etc., între care se înhamă calul. [Var.: **ulubá** s.f.] — Din ucr. **holoblja**.

HULUBĂRIE, *hulubării*, s.f. (Reg.) Adăpost pentru hulubi; porumbar². — **Hulub** + suf. -ărie.

HULUBÉL, *hulubei*, s.m. (Reg.) Hulubaș. — **Hulub** + suf. -el.

HULUBIȚĂ, *hulubițe*, s.f. Diminutiv al lui *hulub*. 1. (Reg.) Porumbiță. 2. Denumire populară dată mai multor specii de ciuperci, de obicei comestibile, cu pălăria de diferite culori vii și atrăgătoare, cu carnea albă, cu gustul dulce-acrișor și cu mirosul plăcut (*Russula*). — **Hulub** + suf. -iță.

HULUDEȚ, *huludețe*, s.n. Fusul țevii de la suveica războiului casnic de țesut. [Var.: **hudulét** s.n.] — Et. nec.

HULUIÍ vb. IV v. **hurui**.

HULUIȚ, -*Ă* adj. v. **hurui**².

HŪMÁ, (2) *hume*, s.f. 1. Numele popular al argilei întrebuințată la spoitul caselor. 2. Sortiment de humă (1). — Din bg. **humá**.

HUMĂRIE, *humării*, s.f. (Rar) Loc de unde se scoate humă. — **Humá** + suf. -ărie.

HUMERÁL, -*Ă*, *humerali*, -e, adj. (Anat.) Care aparține humerusului, referitor la humerus. — Din fr. **huméral**.

HŪMERUS s.n. Os lung, pereche, cuprins între umăr și cot, formând scheletul brațului. — Din fr. **humérus**, lat. **humerus**.

HŪMIC, -*Ă*, *humice*, adj. (Despre sol) Bogat în humus. — Din fr. **humique**.

HUMIFICĂRE s.f. Transformare în humus a materialului organic din sol. — Din fr. **humification**.

HUMOĂRE s.f. v. **umoare**.

HUMÓR s.n. v. **umor**.

HUMOREÁN, -*Ă*, *humoreni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Gura Humorului. 2. Adj. Care aparține orașului Gura Humorului sau humorenilor (1), referitor la orașul Gura Humorului ori la humoreni. — **Humor** (n.pr.) + suf. -ean.

HUMOREÁNCĂ, *humorence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Gura Humorului. — **Humorean** + suf. -că.

HUMORÉSCĂ s.f. Mică compoziție instrumentală cu caracter sprinten și glumeț. — Din germ. **Humoreske**, fr. **humoresque**.

HUMORÍST, -*ĂSĂ* s.m. și f. v. **umorist**.

HUMÓS, -*OASĂ*, *humoși*, -oase, adj. (Rar) Care conține humă, cu humă. — **Humá** + suf. -os.

HUMUIÍ, *humuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A unge, a lipi, a da cu humă. — **Humá** + suf. -ui.

HŪMUS s.n. Amestec de substanțe organice amorfe aflate în sol, care îi condiționează fertilitatea și care este rezultat din transformarea materialului vegetal sub acțiunea microorganismelor. — Din fr., lat. **humus**, germ. **Humus**.

HUN, *huni*, s.m. Persoană dintr-un neam mongolic care, în sec. IV-V, a pătruns până în Apusul Europei, trecând și pe teritoriul românesc. — Din fr. **Huns**, lat. **Hunni**.

HUNEDOREÁN, -*Ă*, *hunedoreni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Hunedoara. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Hunedoara ori hunedorenilor (1), referitor la municipiul sau județul Hunedoara ori la hunedoreni. — **Hunedoara** (n. pr.) + suf. -ean.

HUNEDOREÁNCĂ, *hunedorence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Hunedoara. — **Hunedorean** + suf. -că.

HUNTER, *hunteri*, s.m. Cal de vânatoare, bun săritor la obstacole. [Pr.: *hánter*] — Din engl., fr. **hunter**.

HŪO interj. Strigăt care exprimă indignarea, revolta sau aversiunea față de cineva sau de ceva; huideo. ◇ Expr. *A lua* (pe cineva) *cu huó* = a huidui (pe cineva). — Onomatopee.

HUP interj. v. **hop**.

HURÁL, *hurale*, s.f. Fiecare dintre organele locale ale puterii de stat în Mongolia. ◇ *Marele hural* = parlamentul mongol. — Din rus. **hural**.

HURDLER s.m. Alergător în proba de garduri [Pr.: *hárdlăr*] — Cuv. engl.

HURDŪCÁ, *hurdúci*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A se mișca încoace și încolo cu putere, a (se) clătina, a (se) scutura, a (se) zgâlțâi, a (se) zdruncina. 2. Intrans. (Reg.) A face zgomot mare; a hurui. [Var.: **urducá** vb. I] — Formație onomatopeică.

HURDUCĂRE, *hurdúcári*, s.f. Acțiunea de a (se) *hurduca* și rezultatul ei. — V. **hurduca**.

HURDUCĂÍ, *hurdúcái*, vb. IV. (Pop.) 1. Tranz. și refl. A (se) clătina, a (se) scutura (tare); a (se) zdruncina, a (se) zgzdui. 2. Intrans. A face zgomot, a hodorogi. — Formație onomatopeică.

HURDUCĂÍÁLÁ, *hurdúcáieli*, s.f. (Pop.) Hurducătură. [Pr.: -că-ia] — **Hurdúcái** + suf. -eală.

HURDUCĂTŪRÁ, *hurdúcături*, s.f. (Pop.) Zdruncinătură, zgzduire; zgomot produs de ceva care (se) hurducă; hurdúcáiálá. — **Hurduca** + suf. -ăturá.

HURDUÍ, *hurdúiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A hurui. — Formație onomatopeică.

HURDUITŪRÁ, *hurduituri*, s.f. (Reg.) Huruitură. [Pr.: -du-i] — **Hurdui** + suf. -turá.

HURDŪZ-BURDŪZ adv. (Rar) Ca un obiect care, atârnat de ceva, se bălbănește; p. ext. legat burduf. — Onomatopee.

HURÉZ s.m. v. **huhurez**.

HURICÁN, *hurricane*, s.n. Furtună puternică, uragan în insulele Antile. — Din engl., fr. **hurricane**.

HURÍE, *hurii*, s.f. (În religia musulmană) Fecioară deosebit de frumoasă promisă de Mahomed credincioșilor în paradis. ♦ P. ext. Fecioară sau femeie foarte frumoasă. — Din tc. **huri**. Cf. fr. *hourí*.

HURMŪZ, (1) *hurmuzuri*, s.n., (2) *hurmuzi*, s.m. 1. S.n. Mârgea de sticlă imitând mărgăritarul; (la pl.) sirag de astfel de mărgărele. 2. S.m. Arbust ornamental cu flori trandafirii și cu fructe bace albe de mărimea cireselor (*Symphoricarpus albus*). — Din n. pr. tc. **Hurmuz**.

HURÓN, *huroni*, s.m. (La pl.) Trib de amerindieni care locuia în trecut la marginea lacurilor Huron și Ontario; (și la sg.) persoană care făcea parte din acest trib. — Din fr. **Huron**.

HURSÚZ, -Ă adj. v. **ursuz**.

HURSUZLÁC s.n. v. **ursuzlác**.

HÚRTÁ s.f. (Reg.; în loc. adv.) *Cu hurta* = cu grămada, cu toptanul. *La hurtá* = la întâmplare, fără alegere. [Var.: **vúrtá** s.f.] — Din ucr. **hurt**.

HURUI, pers. 3 *hurúie*, vb. IV. 1. Intrans. A face un zgomot ca acela care se aude când umblă o căruță, când se rostogolește un butoi sau când cad mai multe obiecte tari unul peste altul; a hurdui; a hodorogi. 2. Refl. (Reg.) A se dărâma, a se surpa, a se nărui. [Var.: **hulúí, uruí** vb. IV] — Formație onomatopeică.

HURUIALĂ, *huruieli*, s.f. Huruitură. [Pr.: -ru-ia-] — **Hurui** + suf. -ealá.

HURUIȚ¹ s.n. Faptul de a (se) hurui; huruitură. — V. **hurui**.

HURUIȚ², -Ă, *huruiți, -te*, adj. (Reg.) Dărămat, surpat (cu zgomot mare). [Var.: **hulúí**, -ă adj.] — V. **hurui**.

HURUITÓR, -OÁRE, *huruitóri, -oare*, adj. (Rar) Care huruie. [Pr.: -ru-i-] — **Hurui** + suf. -tor.

HURUITURĂ, *huruituri*, s.f. Zgomot produs de ceva care huruie; huruia, huruit¹, hurduitură. [Pr.: -ru-i-. — Var.: **uruitură** s.f.] — **Hurui** + suf. -turá.

HUSÁR, *husari*, s.m. Ostaș din cavaleria maghiară în Evul Mediu. — Din magh. **huszár**.

HÚSÁ, *huse*, s.f. Înelitoare de stofă, de pânză, de material plastic etc. cu care se acoperă mobilele, unele aparate, mașini sau materiale spre a le proteja, a le feri de praf, umezeală etc. — Din fr. **houssé**.

HUSĂRESC, -EÁSCĂ, *husărești*, adj. (Înv.) Care se referă la husari, care aparține husarilor; de husar. — **Husar** + suf. -esc.

HUSĂREȘTE adv. (Înv.) Ca husarii. — **Husar** + suf. -ește.

HUSĂRÍME s.f. (Înv.) Mulțime de husari. — **Husar** + suf. -ime.

HÚSÁŠ, *husáši*, s.m. (Înv. și reg.) Numele unei vechi monede ungurești de argint, care a circulat și la noi, mai ales în Transilvania, în veacul trecut. [Var.: (reg.) **húsoš** s.m.] — Din magh. **huszas**.

HÚSCÁ, (2) *húšti*, s.f. 1. (Reg.) Sare obținută prin fierberea apei de izvoare sau de bălți sărate. 2. Calup de sare. — Din ucr. **huska** [soly].

HUSÍT, -Ă, *husíti, -te*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține husitismului, privitor la husitism. 2. S.m. și f. Adept al husitismului. — Din fr. **hussite**.

HUSITÍSM s.n. Mișcare religioasă și social-politică, fondată la începutul sec. XV de Jan Hus, îndreptată împotriva Bisericii catolice și a arbitrarului seniorilor feudali germani. — Din fr. **hussitisme**.

HÚSOS s.m. v. **husás**.

HUȘEAN, -Ă, *hușeni, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Huși. 2. Adj. Care aparține municipiului Huși sau hușenilor (1), privitor la municipiul Huși ori la hușeni. — **Huși** (n. pr.) + suf. -ean.

HUȘEANCĂ, *hușence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Huși. — **Hușean** + suf. -că.

HÚȘTE s.f. pl. Tărâțele care rămân în fundul putinei cu borș după acrirea acestuia; drojdie de borș. — Din ucr. **husca**.

HUȘTI interj. 1. Cuvânt care sugerează mișcarea făcută de cineva sau de ceva care iese sau dispare repede, se strecoară repede undeva. 2. Strigăt cu care se alungă păsările de curte. — Onomatopee.

HUȘTIULIÚC interj. (Reg.) Cuvânt care imită zgomotul produs prin căderea unui corp greu în apă. — Onomatopee.

HUTUPÍ, *hutupesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A mânca cu lăcomie (și urât); a înfuleca. — Et. nec.

HUȚA interj. (Adesea repetat) Cuvânt care însoțește datul în leagăn, în scrânciob etc. ♦ Expr. *A (se) da huța* (sau *de-a huța*) = a (se) legăna, a (se) balansa. [Var.: **úta** interj.] — Formație onomatopeică.

HUȚÁN, -Ă, *huțani, -e*, adj., s.m. și f. (Reg.) 1. Adj. Huțănesc. ♦ *Cal huțan* = cal de munte foarte rezistent, răspândit în nordul Moldovei. 2. S.m. și f. Huțul. — **Huț[ul]** + suf. -an.

HUȚÁNCĂ, *huțânci*, s.f. (Reg.) Femeie huțulă. — **Huțan** + suf. -că.

HUȚÁNEȘC, -EÁSCĂ, *huțânești*, adj. (Reg.) Al huțului (1), de huțul; huțan (1). — **Huțan** + suf. -esc.

HUȚÚL, -Ă, *huțuli, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație slavă din regiunea muntoasă de la izvoarele Siretului și Ceremușului din Carpații Păduroși, din Munții Maramureșului și din regiunea Obcinelor Bucovinei și care vorbește un dialect ucrainean; (și la sg.) persoană care face parte din această populație; huțan (2). 2. Adj. Care aparține huțurilor (1), privitor la huțuli. — Din ucr. **hucul**.

HUȚÚLCA s.f. art. Numele unui dans popular românesc; melodie după care se execută acest dans. — **Huțul** + suf. -că.

HUȚÚLÍNCÁ s.f. art. Numele unui dans românesc; melodie după care se execută acest dans. — Cf. **huțulca**.

HUȚUȚÁ, *huțúť*, vb. I. Tranz. (Reg.) A legăna (un copil mic). — Din **huța**.

HUZDÚP interj. (Reg.) Cuvânt care imită căderea rapidă a unui corp greu. — Onomatopee.

HUZDUPÁ, *huzdúp*, vb. I. Tranz. (Reg.) A mânca lacom (și urât). — Din **huzdup**.

HUZMÉT, *huzmeturi*, s.n. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) 1. Dar omagial, plocon; *p. gener.* dar. 2. Slujbă, funcție; *p. ext.* rang. 3. Venitul unor dări, ca vinăriciul, oieritul etc., sau venitul ocnelor și al vânilor. — Din tc. **hizmet**.

HUZMETÁR, *huzmetari*, s.m. (Înv.) Persoană care lua în arendă un huzmet (3). — **Huzmet** + suf. -ar.

HUZÚR s.n. Trai comod și lipsit de griji; *p. ext.* viață de trândăvie și de îmbuibare. — Din tc. **hūzur**.

HUZURÍ, *huzuresc*, vb. IV. Intrans. A trăi comod, în belșug și în trândăvie. ♦ A fi lipsit de griji; a se simți foarte mulțumit, a o duce bine. — Din **huzur**.

HYBRIS s.n. Mândrie nemăsurată a unui individ, supraapreciere în confruntarea cu destinul (considerate ca surse ale tragicului în teatrul antic grecesc). [Pr.: *hūbris, hībris*] — Cuv. gr.

I

I¹, *i*, s. m. **1.** A unsprezecea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (cea mai închisă vocală, nerotunjită, din seria anterioară). ✧ Expr. *A (nu) pune punctul pe i = a* (nu) reda esențialul într-o discuție, a (nu) sublinia faptele semnificative. [Pl. și: (1, n.) *i-uri*].

I² interj. (Adesea prelungit sau repetat) Exclamație care exprimă surprindere, mulțumire, admirație, dezaprobare etc. — Onomatopee.

IA interj. **1.** Cuvânt prin care se atrage atenția ascultătorului asupra unui îndemn care i se va adresa; ian! **2.** Iată! iacă!¹ uite! vezi! ian! ✧ Expr. *Ia așa = numai așa*, fără nicio intenție precisă. **3.** Arată indiferența față de ceea ce urmează. **4.** Introduce un răspuns. *Unde te duci? — Ia, până la colț.* — Cf. bg. j a.

IABRĂȘ, -Ă adj. v. **abraș**.

IAC, *iaci*, s.m. Mamifer rumegător din Tibet, mai mic decât bivolul, cu corpul masiv, acoperit de păr lung de culoare brună și cu o cocoșă pe ceafă (*Poephagus grunniens*). — Din fr. **yack**.

IACĂ¹ s.f. (Înv.) Soi de tutun de cea mai bună calitate. — Et. nec.

IACĂ², *iacale*, s.f. (Înv.) Guler de haină femeiască. ✧ Expr. (Fam.) *A feșteli* (cuiva) *iacaua = a face de rușine* (pe cineva). — Din tc. **yaka**.

IACĂ³ interj. v. **iacă¹**.

IACĂ¹ interj. **1.** Ia! iată! uite! vezi! ✧ Ascultă! *Iacă ce-mi zicea el.* **2.** Deodată, pe neașteptate. **3.** Exprimă mirare, contrarierate, protest. [Var.: **iăca**, **iăcăță** interj.] — Ia + că.

IACĂ² s.f. (Înv. și reg.) Bunică. — Din ngr. **ghiaghia** (după *bunică*).

IACĂTĂ interj. v. **iacă¹**.

IACINT, *iacintfi*, s.m. (Livr.) Zambilă. [Var.: **hiacint** s.m.] — Din fr. **jacinthe**.

IACNIE s.f. v. **iahnie**.

IACOBIN, *iacobini*, s.m., adj. **1.** S.m. Membru al Clubului Iacobinilor, reprezentând aripa republicană intransigentă, în perioada Revoluției Franceze; *p. ext.* democrat cu idei foarte avansate. **2.** S.m. Călugăr dominican. **3.** Adj. Care aparține iacobinilor (1), privitor la iacobini. — Din fr. **jacobin**.

IACOBINISM s.n. Doctrina iacobinilor (2). — Din fr. **jacobinisme**.

IACŢANT, -Ă, *iactanți*, -te, adj. (Livr.) Înfundurat, îngâmfat. — Din lat. **iactans**, -ntis.

IAD, (2) *iaduri*, s.n. **1.** (În multe religii) Loc în care sufletele păcătoșilor sunt supuse la chinuri veșnice pentru a-și ispăși păcatele din timpul vieții; infern, gheenă. **2.** Fig. Situație chinuitoare, greu de suportat. — Din sl. **jadŭ**.

IADĂ, *iede*, s.f. Puilul de sex feminin al caprei. — Din **ied**.

IĂDEȘ, *iădesuri*, s.n. Os, în formă de furcă, de la pieptul păsărilor, format din oasele claviculelor sudate în partea inferioară. ✧ Rămășișag care începe prin ruperea acestui os. — Din tc. **yades**.

IAHNIE, *iahni*, s.f. Mâncare scăzută, preparată din legume (mai ales din fasole boabe), din pește sau din carne. [Var.: **iacnie** s.f.] — Din tc. **yahni**, bg. **iahnija**.

IAHT, *iahturi*, s.n. **1.** Navă mică și elegantă, cu pânze sau cu propulsie mecanică, pentru un număr mic de pasageri, folosită pentru călătoriile de agrement. **2.** Ambarcațiune sportivă cu vele folosită pentru regate. — Din fr. **yacht**.

IAHTING s.n. Sport nautic practicat cu ambarcațiuni cu vele. [Scris și: *yachting*, *iahting*] — Din engl., fr. **yachting**.

IAHTMAN, *iahtmani*, s.m. Sportiv care practică iahtingul. [Scris și: *yachtman*. — Var.: **iahtmen**] — Din fr. **yachtman**, engl. **yachtsman**.

IĂHTMEN s.m. v. **iahtman**.

IĂLOMIȚEAN, -Ă, *ialomițeni*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Ialomița. **2.** Adj. Care aparține județului Ialomița sau ialomițenilor (1), privitor la județul Ialomița ori la ialomițeni. — **Ialomița** (n. pr.) + suf. -ean.

IĂLMIȚEANĂ, *ialomițence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Ialomița. — **Ialomițean** + suf. -că.

IĂLOVIȚĂ, *ialovițe*, s.f. (Înv. și reg.) Vacă mare și grasă. — Din bg., sb. **jalovica**.

IĂMA s.f. art. (În expr.) *A da iama = a da năvală*, a se repezi. *A da iama prin...* = a risipi, a distruge (un bun). — Din tc. **yama**.

IAMB, *iambi*, s.m. Picior de vers compus din două silabe, dintre care, în prozodia antică, prima este scurtă și a doua lungă, iar în prozodia modernă, prima este neaccentuată, iar cea de-a doua accentuată. — Din fr. **iambe**, lat. **iambus**.

IĂMBIC, -Ă, *iambici*, -ce, adj. Care aparține iambilor, privitor la iambi; scris în iambi. ✧ *Metru iambic* = sistem de versificație care are la bază iambul. — Din fr. **iambique**, lat. **iambicus**.

IAN interj. (Pop.) Ia! (1, 2). — Ia + ni (= ne).

IANICÉR s.m. v. **ienicer**.

IANUĂR s.m. v. **ianuarie**.

IANUĂRIE s.m. Prima lună a anului, având 31 de zile; gerar; sărindar. [Pr.: -nu-a-. — Var.: **ianuăr** s.m.] — Din sl. **ijanuarij**.

IĂPĂ, *iepe*, s.f. **1.** Femela calului. ✧ Expr. *A bate șaua (ca) să priceapă* (sau *să înțeleagă*) *iapa = a da să se înțeleagă* ceva în mod indirect, a face aluzie la ceva. **2.** (Reg.) Tâlpig (la războiul de țesut). — Lat. **equa**.

IAPRĂC s.m. (lht.; reg.) Somn mic. — Din tc. **yaprak** „foaie, frunză”.

IAR adv., conj. **I.** Adv. **1.** Încă o dată, din nou; iarăși. **2.** De asemenea, la fel. **II.** Conj. **1.** (Adversativ) Dar, însă. **3.** (Copulativ) Și. [Var.: **iără** adv., conj.] — Et. nec.

IARĂ adv., conj. v. **iar**.

IĂRĂȘI adv. lar (I). — **Iară** + și.

IĂRBĂ, (2) *ierburi*, s.f. **1.** Nume generic dat plantelor erbacee, anuale sau perene, cu părțile aeriene verzi, subțiri și mlădioase, folosite pentru hrana animalelor. ✧ Expr. *Paște, murgule, iarbă verde* = va trebui să aștepți mult până îți se va împlini ceea ce dorești. *Din pământ, din iarbă verde* = cu orice preț, neapărat. ✧ Nutreț verde, proaspăt cosit. **2.** Buruieni de tot felul. ✧ *Iarbă rea = a)* buruienă otrăvitoare; **b)** fig. om rău, primejdios. **3.** Pajiște. **4.** Compușe: *iarbă-de-mare* = plantă erbacee cu frunze liniare și cu flori verzi, care crește pe fundul mării și ale cărei frunze uscate sunt folosite în tapițerie; *zegras* (*Zostera marina*); *iarba-broaștei* = mică plantă acvatică, cu frunze rotunde, luctoase, care (datorită pețiolului lung) plutesc la suprafața apei, și cu flori albe (*Hydrocharis morsus-ranae*); *iarba-ciutei* = plantă perenă din familia compozeelor, cu flori galbene dispuse în capitule (*Doronicum austriacum*); *iarba-fițelor* = **a)** plantă erbacee veninoasă, cu frunze opuse, acoperite cu peri, cu flori albe-gălbui (*Cynanchum vincetoxicum*); **b)** (în basme) iarbă cu putere miraculoasă, cu ajutorul căreia se poate deschide orice ușă încuiată; *p. ext.* putere supranaturală, care poate ajuta să obții ceva greu de obținut; *iarba-gâii* = plantă erbacee cu frunze dințate, acoperite cu peri aspri, cu flori galbene (*Picris hieracioides*); *iarbă-creață* = izmă-creață; *iarbă-deasă* = plantă erbacee cu tulpini subțiri, cu frunze înguste și flori verzi, dispuse în panicule (*Poa nemoralis*); *iarbă-grasă* = plantă erbacee cu tulpina ramificată și întinsă pe pământ, cu frunze cărnoase, lucioase și flori galbene (*Portulaca oleracea*); *iarbă-mare* = plantă erbacee cu tulpina păroasă și ramificată, cu frunze mari și flori galbene (*Inula helenium*); *iarbă-albă* = plantă erbacee ornamentală cu frunzele vărgate cu linii verzi și albe-roșietice sau gălbui (*Phalaris arundinacea*); *iarba-cănărașului* = plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele plane, cu flori verzi și semințele gălbui; mei-lung, meil-canarilor (*Phalaris canariensis*); *iarbă-albastră* = plantă erbacee cu frunzele îngrămădite la baza tulpinii și cu flori violete (*Molinia coerulea*); *iarba-bivolului* = plantă erbacee cu flori verzi sau brune (*Juncus buffonius*); *iarba-câmpului* = plantă erbacee cu tulpinile noduroase și cu flori verzi-alburi sau violet-deschis (*Agrostis stolonifera*); *iarbă-neagră* = **a)** plantă erbacee cu frunze dințate și cu flori brune-purpurii pe dinafară și galbene-verzi pe dinăuntru (*Scrophularia alata*); **b)** arbust cu flori mici liniare și flori trandafirii sau albe (*Calluna vulgaris*); *iarba-osului* = mic arbust cu tulpini ramificate, cu frunze opuse și cu flori galbene (*Helianthemum nummularium*); *iarbă-roșie* = plantă erbacee cu tulpina roșietică, cu frunze

nedivizate, aneolate și cu flori galbene dispuse în capitule; (pop.) cărligioasă (*Bidens cernuă*); *iârba-sarpelui* = **a**) plantă erbacee cu frunze lanceolate, păroase, cu flori albastre, rar roșii sau albe (*Echium vulgare*); **b**) plantă cu tulpina păroasă, cu flori albastre sau roșietice (*Veronica latifolia*); **c**) broscariță; *iârba-sopârelor* = plantă erbacee cu rizom gros, cămos, cu tulpina terminată în spic, cu frunze ovale și flori mici, albe-roz (*Polygonum viviparum*); *iarbă-stelată* = plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pământ, cu frunze pe fața superioară și pe margini păroase și cu flori liliachii (*Sherardia arvensis*); *iarbă-de-Sudan* = plantă cu tulpina înaltă, cu frunze lungi, cultivată ca plantă furajeră (*Sorghum halepense*). **5.** Praf de pușcă. — Lat. *herba*.

IARMAROC, *iarmaroace*, s.n. Târg ținut la date fixe; bălci. — Din ukr. *jarmarok*.

IARNĂ, *ierni*, s.f. **1.** Anotimpul cel mai friguros, care urmează după toamnă și precedă primăvara, cuprins între solstiul de la 22 decembrie și echinocțiul de la 21 martie. ♦ Loc. adj. *De iarnă* = necesar în timpul iernii; care se face iarna. Loc. adv. *De cu iarnă* = fiind încă iarnă. ♦ (Adverbial; în forma *iarna*) În timpul iernii. **2.** Fig. An. — Lat. *hiberna* [tempora].

IAROVIZĂ, *iarovizez*, vb. **I. 1.** Refl. (Despre plante) A trece prin stadiul de iarovizare. **2.** Tranz. A supune semințele procesului de iarovizare. — Din rus. *iarovizirovat'*.

IAROVIZĂRE, *iarovizări*, s.f. **1.** Unul dintre stadiile de dezvoltare individuală a plantelor, care urmează imediat după germinație și care se desfășoară, în afară de alte condiții, la o temperatură specifică fiecărei plante. **2.** Procedeu agrotehnic de tratare a semințelor plantelor de cultură înainte de însămânțare, care face ca plantele să răsară mai devreme, să se dezvolte mai repede și să dea recolte mai bogate. — V. *iaroviza*. Cf. rus. *iarovizația*.

IARTAGÁN s.n. v. *iatağan*.

IASCĂ s.f. Nume dat mai multor ciuperci parazite în formă de copită de cal, uscate și tari, care cresc pe trunchiul arborilor și care, tratate special, erau folosite, în trecut, la aprins focul sau, în medicina populară, ca hemostatic (*Fomes* și *Phellinus*). ♦ Expr. *A se face iască* = **a**) a se usca; **b**) a slăbi foarte mult. — Lat. *esca* „hrană; medicament”.

IASOMIE, *iasomii*, s.f. Mic arbust originar din India, cu ramuri lungi și verzi, cu flori albe plăcut mirositoare, cultivat la noi prin parcuri și grădini (*Jasminum officinale*). ♦ Lemnul arbustului descris mai sus. ♦ *Iasomie sălbatică* = arbust mic, cu ramurile colțuroase, cu frunzele puțin încovoiate și obtuze, cu flori galbene, plăcut mirositoare, cultivat uneori ca plantă decorativă (*Jasminum fretticans*). — Din ngr. *ghiasemi*.

IASMĂC, *iasmăce*, s.n. (Înv.) Vâl cu care turcoaiacele își acopereau fața. — Din tc. *yaşmak*.

IATĂC, *iatacuri*, s.n. **1.** (Înv. și reg.) Cameră (mică) de culcare; dormitor, budoar. **2.** (Înv.) Pat. [Var.: *ietăc* s.n.] — Din tc. *yatak*.

IATAGÁN, *iatagene*, s.n. Sabie turcească, de lungime mijlocie, cu lama curbă și lată, cu două tășuri. [Var.: *iartagán* s.n.] — Din tc. *yatağan*.

IĂTĂ interj. **1.** Ia! iacă! uite! vezi! **2.** Deodată, pe neașteptate, fără veste. — Din bg. *eto*.

IATRALÍPT, *iatralipti*, s.m. (Înv.) Medic care trata bolnavii cu ajutorul alifilor și frecțiilor. — Din fr. *iatralipte*.

IATROCHIMIE s.f. Parte a alchimiei care aplica chimia în medicină, considerând procesele fiziologice numai ca fenomene chimice. — Din fr. *iatrochimie*.

IATROFIZICĂ s.f. (Med.) Concepție materialist-mecanicistă care explică toate procesele fiziologice numai prin legi ale fizicii. — Din fr. *iatrophysique*, engl. *iathysics*.

IATROGÉN, *-Ă, iatrogeni*, -e, adj. (Med.) De iatrogenie, produs prin iatrogenie. — Din fr. *iatrogène*.

IATROGENIE, *iatrogenii*, s.f. (Med.) Stare psihică produsă sau agravată pe cale psihogenă de către medic, ca urmare a unei manevre defectuoase sau a unui tratament medical greșit. — Din fr. *iatrogénie*.

IATROMANȚIE s.f. Precizere a bolilor de care va suferi cineva, a evoluției și tratamentului. — Din fr. *iatromancie*.

IATURGERIE, *iaurgerii*, s.f. Prăvălie unde se prepară sau se vând iaurt și alte produse lactate. [Pr.: *ia-ur*] — *Iaurgiu* + suf. *-arie*.

IATURGIU, *iaurgii*, s.m. Persoană care prepară sau vinde iaurt (și alte produse lactate). [Pr.: *ia-ur*] — Din tc. *yoğurtcu*.

IĂURT, (**2**) *iaurturi*, s.n. **1.** Produs lactat cu un gust acid plăcut și cu aromă specifică, preparat din lapte de vacă, de oaie, de bivoliță sau de capră, prin fermentare cu bacterii lactice din adaosul de maia. **2.** Sortiment de iaurt (**1**). — Din tc. *yoğurt*.

IĂVAȘ adv. (Fam.; în loc.) *Iavaș-iavaș* = încet, binisor, fără grabă. — Din tc. *yavaş*.

IĂVAȘĂ, *iavașale*, s.f. Instrument în formă de clește sau de laț, folosit pentru stăpânirea animalelor, prin strângerea buzei superioare sau urechii, când sunt supuse la anumite tratamente dureroase. — Din tc. *yavaş*.

IAZ, *iazuri*, s.n. **1.** Lac artificial format prin stăvilirea cu baraj de pământ sau prin abaterrea unui curs de apă și destinat creșterii peștilor ori folosit pentru irigații, morărit etc. **2.** Lac mic natural, format în albia unui râu, prin adunarea apei într-o adâncitură de teren. **3.** Zăgaz (la un heleșteu). — Din sl. *jazü*.

IAZÍG, *-Ă, iazigi*, -ge, s.m. și f., adj. (La pl.) Triburi sarmatice stabilite în sec. II d.H. în Câmpia Tisei, la hotarele de vest ale Daciei; (și la sg.) persoană din acest trib. — Din fr. *Iazyges*.

IAZMĂ, *iezme*, s.f. (Pop.) Arătare urată și rea, nălucă, vedenie. ♦ Fig. Persoană slabă, cu înfățișare respingătoare. — Et. nec.

IBĂNCĂ, *ibănci*, s.f. (Reg.) Pătură (care se așterne pe spinarea cailor). — Et. nec.

IBÉRIC, *-Ă, iberici*, -ce, s.m. și f., adj. **1.** Persoană originară sau locuitor din Iberia. **2.** Adj. Care aparține Iberiei ori ibericilor (**1**), privitor la Iberia ori la iberici. — Din fr. *ibérique*, it. *iberico*.

IBÉRIS, *iberiși*, s.m. Plantă erbacee ornamentală din familia cruciferelor, cu flori de diferite culori, dispuse în racem la vârful ramificațiilor; (pop.) limbușoară. (*Iberis umbellata*). — Din fr. *ibérís*.

IBÉRO-AMERICÁN, *-Ă, ibero-americiani*, -e, adj. Latinoamerican. — Din fr. *ibéro-américain*.

IBEROROMÁNIC, *-Ă, iberoromaniți*, -ce, adj. (Despre limbi, dialecte) Care se vorbește în Peninsula Iberică. — Cf. fr. *ibéro-romanin*.

IBEX, *ibecși*, s.m. Gen de capră sălbatică cu coarne mari și curbate (*Capra ibex*). — Din lat. [Capra] *ibex*, denumirea științifică a animalului.

IBÍDEM adv. (Cu privire la un text deja citat) În același loc, tot acolo, în aceeași lucrare. [Abr.: *ibid.*, *ib.*] — Cuv. lat.

IBIS, *ibiși*, s.m. Pasăre asemănătoare cu barza, de culoare albă (*Threskionis aethiopica*) sau roșie (*Guara rubra*), cu cioc lung și curbat în jos, cu penaj alb sau roșu pe corp și negru pe cap și pe coadă, care trăiește în țările calde și se hrănește cu insecte. — Din fr. lat. *ibis*.

IBOVNIC, *-Ă, ibovnici*, -ce, s.m. și f. (Pop.) Iubit?. — Din sl. *Ijubovnikü*.

IBOVNICÉL, *ibovnicéi*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *ibovnic*. — *Ibovnic* + suf. *-el*.

IBOVNICÚȚĂ, *ibovnicuțe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *ibovnică*. — *Ibovnică* + suf. *-uță*.

IBRÍC, *ibrice*, s.n. Vas cilindric, de metal, cu cioc și cu coadă lungă, care servește îndeosebi la fiert cafeaua, ceaiul etc. ♦ Vas de metal sau de pământ în formă de urcior, uneori ornamentat, în care se ține ăpa. — Din tc. *ibrık*.

IBRICÉL, *ibricele*, s.n. Diminutiv al lui *ibrice*. — *Ibrice* + suf. *-el*.

IBRIȘÍM s.n. v. *ibrișin*.

IBRIȘÍMGÍU, *ibrișimgii*, s.m. (Înv.) Fabricant sau negustor de ibrișin. — Din tc. *ibrışimci*.

IBRIȘÍN, *ibrișine*, s.n. Fir de ață albă sau colorată, răscuțită, din bumbac sau din mătase, înfășurat pe un sul subțire de carton și întrebuințat la cusut, la brodat ori la împletit. ♦ Expr. (Reg.) *A-i trage (cuiva) un ibrișin pe la nas* = a ironiza. ♦ Papiotă. [Var.: *ibrișim* s.n.] — Din tc. *ibrışim*.

IBŪM s.n. Lege la vechii evrei, potrivit căreia văduva fără copii trebuia să se căsătorească cu fratele soțului ei. — Din fr. *ibum*.

IC, *icuri*, s.n. (Reg.) Pană de despicat lemne. — Din magh. *ik* (lit. *ék*).

ÍCEA adv. v. *ici*.

ICE TEA s.n. Ceai cu gheață. [Pr.: *aísti*] — Cuv. engl.

ICHI, *ichiuri*, s.n. (La jocul de arșice) Arșic mai mare (și plumbuit) cu care se lovește celelalte arșice în timpul jocului. — Din tc. *yek*.

ICHLÍC, *ichlici*, s.m. **1.** Veche unitate de măsură de capacitate, egală cu 50 de dramuri. **2.** Monedă de argint turcească, care a circulat în Țările Române, în prima jumătate a sec. XIX. — Din tc. *ikilik*.

ICI adv. (Pop.) Aici. ♦ (*Pe*) *ici*, (*pe*) *colo* sau *ici și colo* ori *ici și ici, ba ici, ba colo* = din loc în loc, la distanțe mari. [Var.: *icea* adv.] — Lat. **hic-ce*.

ICIOGLÁN, *icioglani*, s.m. (Înv.) Copil de casă, paj (la sultani și la domnii români). [Var.: *iciolán* s.m.] — Din tc. *icoğlan*.

ICIOLÁN s.m. v. *icioglan*.

ICNEÁLĂ, *icneli*, s.f. Icneta. — *Icni* + suf. *-eală*.

ÍCNET, *icnete*, s.n. Geamăt scurt și adânc; icneală, icnătură. — *Icni* + suf. *-et*.

ICNÍ, *icnesc*, vb. IV. Intrans. **1.** A geme, a găfâi adânc și scurt (din cauza efortului, a unei izbiri, a durerii). **2.** A produce sunetele caracteristice sughițului, vomitării etc. — Din bg. *iknah*.

ICNÍRE, *icniri*, s.f. Faptul de a *icni*; geamăt scurt. — V. *icni*.

ICNITŪRĂ, *icnituri*, s.f. Icneta. — *Icni* + suf. *-tură*.

ICÓANĂ, *icoane*, s.f. **1.** Termen generic pentru orice imagine creștină sacră (reprezentându-l pe Isus Hristos, pe Maica Domnului, un sfânt sau scene cu teme religioase) realizată în diferite tehnici și folosită ca obiect de cult. ♦ P. ext. (Înv.) Tablou, desen, ilustrație. **2.** Fig. Imagine, chip. — Din sl. *ikona*.

ICÓN, *iconuri*, s.n. (Inform.) Mic simbol grafic afișat pe ecranul calculatorului, care permite efectuarea rapidă a unei comenzi speciale. — Cuv. engl.

ICONÁR, *iconari*, s.m. **1.** Persoană care se ocupă cu pictarea icoanelor. **2.** (Rar) Persoană care vinde icoane. — *Icoană* + suf. *-ar*.

ICÓNÍC, *-Ă, iconici*, -ce, adj. Referitor la imagine, care aparține imaginii. ♦ Care are caracter de reproducere figurativă. ♦ (Despre semne) Asemănător cu realitatea pe care o indică. — Din fr. *iconique*, engl. *iconic*.

ICONÍȚĂ, *iconițe*, s.f. Diminutiv al lui *icoană*. — *Icoană* + suf. *-iță*.

ICONOCLĂSM s.n. Curent religios apărut sub influența islamului, dar și a iudaismului, care interzice reprezentarea lui Hristos și a sfinților în icoane sau fresce și adorarea lor, motivând că în acest fel se revenea la idolatrie. — Din fr. **iconoclasme**.

ICONOCLĂST, -Ă, *iconoclaști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Partizan al iconoclastismului; *fig.* persoană care refuză recunoașterea autorității, îndeobște consacrată, a unei valori, concepții, personalități. 2. Adj. Care aparține iconoclaștilor (1), privitor la iconoclaști. — Din fr. **iconoclaste**.

ICONOCLASTIE s.f. Caracter iconoclast; condiție, atitudine de iconoclast. — Din fr. **iconoclastie**.

ICONODŪL, -Ă, *iconoduli*, -e, s.m. și f. Adept al cultului icoanelor. — Din fr. **iconodule**.

ICONOGRĂF, -Ă, *iconografi*, -e, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu iconografia. — Din fr. **iconographe**.

ICONOGRĂFIC, -Ă, *iconografici*, -ce, adj. Care aparține iconografiei, privitor la iconografie. — Din fr. **iconographique**.

ICONOGRAFIE, (3) *iconografii*, s.f. 1. Disciplină care se ocupă cu studiul operelor realizate în arta plastică; studiu al operelor de acest fel privitoare la un anumit subiect. 2. Totalitatea imaginilor legate de o anumită temă, perioadă, problemă, localitate etc. 3. Colecție de portrete ale oamenilor celebri. — Din fr. **iconographie**.

ICONOLATRIE s.f. (Livr.) Adorație a icoanelor — Din fr. **iconolâtrie**.

ICONOLĂTRU, -Ă, *iconolatri*, -e, s.m. și f. (Livr.) Persoană care se închină la icoane. — Din fr. **iconolâtre**.

ICONOLOG, -Ă, *iconologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în iconologie. — Din **iconologie** (derivat regresiv).

ICONOLOGIE s.f. 1. Știință care are ca scop interpretarea simbolurilor, figurilor alegorice, emblemelor etc. 2. Disciplină care se ocupă cu descifrarea și interpretarea semnificației imaginii. 3. Ramură a paleontologiei care studiază urmele (de locomoție) lăsate de vertebrate pe unele sedimente. — Din fr. **iconologie**.

ICONOMETRU, *iconometre*, s.n. 1. Vizor cu ajutorul căruia se poate observa corectitudinea încadrării imaginii unui obiect care urmează să fie fotografiat. 2. (Med.) Aparat pentru măsurarea asimetriei imaginii retiniene dintre cei doi ochi. — Din fr. **iconomètre**.

ICONOMIE s.f. v. **economic**.

ICONOSCOP, *iconoscoape*, s.n. Tub electronic cu ecran fotosensibil care era folosit pentru transmiterea imaginilor în televiziune. — Din fr. **iconoscope**.

ICONOSTĂS, *iconostase*, s.n. 1. Catapeteasmă. 2. Pupitură în biserică, pe care se pune o icoană. — Din sl. **ikonostasŭ**.

ICONOSTRÔF, *iconostroafe*, s.n. Instrument optic cu ajutorul căruia se obține imaginea răsturnată a unui obiect. — Din fr. **iconostrophe**.

ÎCOS, *icose*, s.n. Cântare bisericească la slujba utreniei. [Acc. și: *icôs*. — Pl. și: *icoase*] — Din ngr. **ikos**.

ÎCOSAEDRU, *icosaedre*, s.n. Poliedru cu douăzeci de fețe. — Din fr. **icosaedre**.

ÎCOSĂR, *icosari*, s.m. (Înv.) 1. Irmilic. 2. Cercel sau salbă confecționată din icosari (1). [Var.: *icusăr* s.m.] — Din ngr. **ikosári**.

ÎCOSITETRAEDRU, *icositetraedre*, s.n. Poliedru cu douăzeci și patru de fețe plane. — Din fr. **icositétraèdre**.

ÎCRĂ, *icre*, s.f. (Mai ale la pl.) 1. Denumire generică pentru ovulele de pește. ♦ *Icre negre* = icre de culoare cenușiu-închis sau neagră, produse de morun, nisetur sau păstrugă; *caviar*. *Icre de Mancuria* = icre de culoare roșie-portocalie, produse de unii pești din mările Extremului Orient. 2. (Pop.) Partea moale a pulpei piciorului. — Din sl. **ikra**.

ÎCRIȘOARĂ, *icrișoare*, s.f. Diminutiv al lui *icră*. — **Îcră** + suf. *-ișoară*.

ÎCTER, *ictere*, s.n. Boală a ficatului și a veziculei biliare, care se caracterizează prin colorația galbenă a pielii și a mucoaselor bolnavului, provocată de impregnarea acestora cu pigmenți biliari; gălbănare. — Din ngr. **íkteros**. Cf. lat. **icterus**, fr. **ictère**.

ÎCTERIC, -Ă, *icterici*, -ce, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de icter. — Din fr. **ictérique**.

ICTERIGÉN, -Ă, *icterigeni*, -e, adj. (Med.) Care provoacă sau răspândește icterul. — Din fr. **ictérigène**.

ÎCTUS, *ictusuri*, s.n. 1. Intensificare a pronunțării în versificația antică, care marca partea cea mai reliefată a unei măsurii metrice. 2. (Muz.) Partea cea mai reliefată a unui motiv melodic, asupra căreia cade accentul. 3. (Med.) Stare patologică, manifestată brusc și intens, însoțită de căderea corpului; șoc. ♦ *Ictus apoplectic* = apoplexie. *Ictus epileptic* = criză de epilepsie, manifestată prin pierderea bruscă a cunoștinței și prin convulsii. — Din lat., fr. **ictus**.

ÎCUSĂR s.m. v. **icosar**.

ÎDE s.f. pl. Nume dat zilei a cincisprezecea din lunile martie, mai, iulie și octombrie și zilei a treisprezecea din celelalte luni din calendarul roman. — Din fr. **ides**, lat. **idus**.

IDEĂ, *ideez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A imagina, a concepe scheme, planuri etc. care urmează să fie aplicate. [Pr.: *-de-a*] — Din it. **ideare**.

IDEĂL, -Ă, (1, 2) *ideali*, -e, adj., (3) *idealuri*, s.n. 1. Adj. Care atinge perfecțiunea; perfect, desăvârșit. 2. Adj. Care ține de domeniul ideilor, privitor la

gândire; care există numai în mintea, în închipuirea omului; spiritual, imaterial. 3. S.n. Model, normă, țel suprem care determină felul și caracterul comportamentului indivizilor sau al grupurilor sociale; reprezentare a acestui țel. [Pr.: *-de-a*] — Din fr. **idéal**, lat. **idealis**.

IDEALISM s.n. 1. Atitudine exprimată prin urmărirea dezinteresată a unui ideal social, moral, estetic. 2. (Fil.) Concepție potrivit căreia doar spiritul are existență reală, celelalte domenii fiind descrise ca reprezentări ale spiritului. 3. (Rar) Caracterul omului idealist (2). [Pr.: *-de-a*] — Din fr. **idéisme**.

IDEALIST, -Ă, *idealiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține idealismului (1), privitor la idealism. ♦ (Substantivat) Adept al idealismului (1). 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care aspiră spre un ideal; *p. ext.* (om) lipsit de simțul realității, de spirit practic. [Pr.: *-de-a*] — Din fr. **idéiste**.

IDEALISTIC, -Ă, *idealistici*, -ce, adj. (Rar) 1. (Fil.) Propriu doctrinei idealiste. 2. Care aspiră spre un ideal; *p. ext.* lipsit de simțul realității, de spirit practic. [Pr.: *-de-a*] — **Idealist** + suf. *-ic*.

IDEALITĂTE s.f. (Rar) Însușirea a ceea ce este ideal. [Pr.: *-de-a*] — Din fr. **idéalité**.

IDEALIZĂ, *idealizez*, vb. I. Tranz. A atribui unui lucru sau unei ființe calități excepționale. [Pr.: *-de-a*] — Din fr. **idéaliser**.

IDEALIZĂNT, -Ă, *idealizânți*, -te, adj. (Rar) Care idealizează. [Pr.: *-de-a*] — Din fr. **idéalisant**.

IDEALIZĂRE, *idealizări*, s.f. Acțiunea de a *idealiza* și rezultatul ei; încercarea de a atribui unei ființe sau unui lucru însușiri deosebite. ♦ Transfigurare, în cadrul unei opere de artă, a realității, în vederea realizării unui ideal estetic. [Pr.: *-de-a*] — V. **idealiza**.

IDEĂRE s.f. (Rar) Acțiunea de a *idea*. [Pr.: *-de-a*] — V. **idea**.

IDEĂT, -Ă, *ideați*, -te, adj. (Rar) Imaginat. [Pr.: *-de-a*] — V. **idea**.

IDEĂTIC, -Ă, *ideatici*, -ce, adj. Referitor la idei, de idei. [Pr.: *-de-a*] — Din **ideatic**.

IDEĂTIV, -Ă, *ideativi*, -e, adj. (Rar) 1. Care generează idei. 2. Ideatic. [Pr.: *-de-a*] — Din engl. **ideative**.

IDEĂȚIE s.f. Proces (psihic) de formare și de înlănțuire a ideilor. [Pr.: *-de-a*] — Din fr. **idéation**.

IDEE, *idei*, s.f. 1. Termen generic pentru diferite forme ale cunoașterii logice; noțiune, concept. 2. Principiu, teză cuprinzătoare, teză fundamentală, concepție, gândire, fel de a vedea. ♦ Opinie, părere, gând, convingere, judecată. ♦ Expr. *A (nu) avea idee* = a (nu) avea cunoștințe (sumare), a (nu) fi informat (despre ceva). *Ce idee!* = exclamație de dezaprobare. *Dă-mi o idee* = ajută-mă cu o sugestie sau să găsec o soluție. ♦ Intenție, plan, proiect. ♦ Concepție de bază care determină conținutul unei opere literare, artistice sau științifice; elaborare originală a gândirii în domeniul literar, artistic sau științific. 3. (În expr.) *Idee fixă* = imagine, gând delirant izolat, intens și durabil, lipsit de rațiune. ♦ Teamă, grijă cu privire la ceva, panică. ♦ Expr. (Fam.) *A băga (pe cineva) sau a intra la (o) idee (sau la idei)* = a face să se îngrijoreze, să se teamă sau a se îngrijora, a se teme. 4. (În expr.) *O idee (de...)* = o cantitate mică, redusă etc. *O idee mai mare*. — Din fr. **idée**, lat. **idea**.

IDEM adv. (Folosit în lucrări, indicații bibliografice și acte administrative pentru evitarea repetării unor date, titluri, citate etc.) Același, la fel, tot așa. [Abr.: *id.*] — Cuv. lat.

IDÉNTIC, -Ă, *identici*, -ce, adj. Care coincide într-un tot cu ceva sau cu cineva; la fel cu altceva sau cu altcineva; aidoma, întocmai. — Din fr. **identique**, lat. **identicus**.

IDENTIFICĂ, *identific*, vb. I. Tranz. A constata, a stabili identitatea unei persoane sau a unui lucru; a recunoaște. ♦ A considera mai multe noțiuni, obiecte, ființe etc. diferite ca fiind identice. ♦ Refl. A se transpune în situația cuiva, a simți sau a acționa așa cum ar face-o altul, a deveni același cu... — Din fr. **identifier**, lat. **identificare**.

IDENTIFICĂBIL, -Ă, *identificabili*, -e, adj. Care poate fi identificat, recunoscut. — **Identifica** + suf. *-bil*. Cf. fr. **identifiable**.

IDENTIFICĂRE, *identificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *identifica* și rezultatul ei. — V. **identifica**.

IDENTIFICĂT, -Ă, *identificați*, -te, adj. Căruia i s-a constatat, stabilit identitatea; recunoscut. — V. **identifica**.

IDENTIFICĂȚIE s.f. Proces psihic prin care o persoană se confundă cu o altă persoană. — Din fr. **identification**.

IDENTITĂR, -Ă, *identitari*, -e, adj. Care ține de identitate, care conferă identitate. — Din fr. **identitaire**.

IDENTITĂTE, *identități*, s.f. 1. Faptul de a fi identic cu sine însuși. ♦ *Principiul identității* = principiu fundamental al gândirii care impune ca formele logice să păstreze unul și același sens în decursul aceleiași operații. ♦ Asemănare, similitudine perfectă. 2. Ansamblu de date prin care se identifică o persoană. 3. (Mat.) Relație de egalitate în care intervin elemente variabile, adevărată pentru orice valori ale acestor elemente. — Din fr. **identité**, lat. **identitas**, -atis.

IDEOGENIE s.f. Formare a ideilor. [Pr.: *-de-o*] — Din fr. **idéogénie**.

IDEOGRĂFIC, -Ă, *ideografici*, -ce, adj. Care aparține ideografiei, privitor la ideografie; care este scris cu ideograme. [Pr.: *-de-o*] — Din fr. **idéographique**.

IDEOGRAFIE, *ideografii*, s.f. Sistem de scriere cu ajutorul ideogramelor. [Pr.: -de-o-] — Din fr. **idéographie**.

IDEOGRAMĂ, *ideogramă*, s.f. Semn grafic care notează un cuvânt nu prin litere, ci prin desemnarea noțiunii și care este folosit în unele limbi. [Pr.: -de-o-] — Din fr. **idéogramme**.

IDEOLÓG, *-Ă, ideologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană care formulează, apără și reprezintă ideologia unor categorii sociale, unor curente etc. [Pr.: -de-o-] — Din fr. **idéologue**.

IDEOLÓGIC, *-Ă, ideologici*, -ce, adj. Care aparține ideologiei, privitor la ideologie; care exprimă ideologia cuiva. [Pr.: -de-o-] — Din fr. **idéologique**.

IDEOLOGICĂȘTE adv. (Rar) Din punctul de vedere al ideologiei filosofice, morale, religioase etc. [Pr.: -de-o-] — **Ideologic** + suf. *-ește*.

IDEOLOGIE, *ideologii*, s.f. Totalitatea ideilor și concepțiilor filosofice, morale, religioase etc. care reflectă, într-o formă teoretică, interesele și aspirațiile unor categorii într-o anumită epocă. ♦ P. restr. Totalitatea ideilor și concepțiilor care constituie partea teoretică a unui curent, a unui sistem etc. ♦ Știință care are ca obiect de cercetare studiul ideilor, al legilor și al originii lor. [Pr.: -de-o-] — Din fr. **idéologie**.

IDİL s.n. v. **idilă**.

IDILĂ, *idile*, s.f. Specie de poezie lirică și erotică din sfera poeziei bucolice, în care este prezentată, în formă optimistă sau idealizată, viața și dragostea în cadrul rustic; bucolică. ♦ Iubire curată, naivă și tinerească între persoane de sex opus. [Var.: (inv.) **idil** s.n.] — Din fr. **idylle**. Cf. germ. *Idyll*.

IDILIC, *-Ă, idilici*, -ce, adj. Care se petrece ca într-o idilă; bucolic, pastoral. ♦ (Despre natură) Câmpenesc, rustic; singularic. ♦ (Despre sentimente) Simplu, naiv. ♦ (Despre poezi) Care scrie idile. — Din fr. **idyllique**. Cf. germ. *idyllisch*.

IDILISM s.n. 1. Caracteristică a ceea ce este idilic; caracter rustic-idealizat al unei opere literare sau al unei literaturi. 2. Caracter romanțos, sentimental al unei opere de artă. 3. Preferință pentru elemente idilice. — **Idilă** + suf. *-ism*.

IDILIZĂ, *idilizez*, vb. I. Tranz. A vedea sau a reda un fapt de viață mai frumos sau mai bun decât este în realitate, a prezenta ceva în mod idilic. — **Idilă** + suf. *-iza*. Cf. germ. *idyllisieren*.

IDILIZĂRE, *idilizări*, s.f. Acțiunea de a *idiliza* și rezultatul ei. — V. **idiliza**.

IDILIZĂT, *-Ă, idilizați*, -te, adj. Care este prezentat idilic; înfrumusețat. — V. **idiliza**.

IDIOBLĂST, *idioblaste*, s.n. (Bot.) Celulă vegetală, fără clorofilă, care apare izolată printre celule de alt tip. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idioblaste**, engl. **idioblast**.

IDIOBLĂSTIC, *-Ă, idioblastici*, -ce, adj. (Geol.; despre roci) Cu formă de cristalizare proprie. [Pr.: -di-o-] — Din engl. **idioblastic**.

IDIOCROMĂTIC, *-Ă, idiocromatici*, -ce, adj. (Geol.; despre minerale) Cu idiocromatism. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiocromatique**, germ. **idiocromatisch**.

IDIOCROMATISM s.n. Proprietate a unor minerale de a avea o anumită culoare, caracteristică lor. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiocromatisme**.

IDIOCROMOZOM, *idiocromozomi*, s.m. (Biol.; rar) Nume dat cromozomilor de sex. [Pr.: -di-o-] — Din engl. **idiocromosome**.

IDIOGLOSIE, *idioglosii*, s.f. (Med.) Tulburare de vorbire manifestată prin substituirea cuvintelor prin sunete fără sens. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idioglossie**.

IDIOGRAMĂ, *idiogramă*, s.f. (Biol.) Reprezentare grafică a morfologiei individuale a cromozomilor unui individ. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiogramme**, engl. **idiogram**.

IDIOLALIE, *idiolalii*, s.f. (Med.) Tulburare de vorbire constând în pronunțarea neinteligibilă a unor cuvinte. [Pr.: -di-o-] — Din engl. **idiolalia**.

IDIOLÉCT, *idiolecte*, s.n. (Lingv.) Ansamblu al particularităților verbale ale unui vorbitor. [Pr.: -di-o-] — Din engl. **idiolect**.

IDIOM, *idiomuri*, s.n. Termen general care denumește o unitate lingvistică (limbă, dialect sau grai). [Pr.: -di-om] — Din fr. **idiome**.

IDIOMĂTIC, *-Ă, idiomatici*, -ce, adj. Care aparține unui idiom, privitor la un idiom. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiomatique**.

IDIOMATISM, *idiomatisme*, s.n. Idiotism. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiomatisme**.

IDIOMORF, *-Ă, idiomorfi*, -e, adj. (Despre minerale) Care prezintă forme cristalografice specifice. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiomorphe**.

IDIOMORFISM s.n. Proprietate a unui mineral de a apărea, datorită structurii lui interne și compoziției chimice, delimitat de forme cristalografice plane. [Pr.: -di-o-] — **Idiomorf** + suf. *-ism*.

IDIOPĂTIC, *-Ă, idiopatici*, -ce, adj. Care aparține idiopatiei, privitor la idiopatie. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiopathique**.

IDIOPĂTIE, *idiopatii*, s.f. Boală independentă de alte boli ale organismului. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiopathie**.

IDIOPLASMĂ, *idioplasme*, s.f. Substanță celulară ipotetică, cu rol deosebit în procesele ereditare. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idioplasme**.

IDIOSINCRĂZIE, *idiosincrasii*, s.f. Reacție proprie unor indivizi, caracterizată prin sensibilitate sau intoleranță la unele medicamente, alimente, mirosuri etc. și care se manifestă, de obicei, prin urticarie. [Pr.: -di-o-; scris și: *idiosincrasie*] — Din fr. **idiosyncrasie**.

IDIOSTİL, *idiostiluri*, s.n. (Lingv.) Stil individual. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiostyle**.

IDIOT, *-OATĂ, idioți*, *-oate*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de idioție; tâmpit, cretin, imbecil. 2. Adj. (Despre manifestări ale oamenilor) Care manifestă, care denotă nerozie, stupiditate etc. [Pr.: -di-ot] — Din fr. **idiot**.

IDIOTIP, *idiotipuri*, s.n. (Biol.) 1. Totalitate a materialului genetic din celulă. 2. Genotip. 3. Constituent determinant antigenic situat în regiunea variabilă a moleculei de imunoglobulină. [Pr.: -di-o-] — Din engl. **idiotype**.

IDIOTISM, *idiotisme*, s.n. Expresie sau construcție caracteristică unei limbi, care nu poate fi tradusă în altă limbă cuvânt cu cuvânt. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiotisme**.

IDIOTIZĂ, *idiotizez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) imbeciliza, a (se) tâmpi, a (se) îndobitoci. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiotiser**.

IDIOTIZĂRE, *idiotizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *idiotiza* și rezultatul ei. [Pr.: -di-o-] — V. **idiotiza**.

IDIOTRÓFIC, *-Ă, idiotrofici*, -ce, adj. (Biol.) Care se caracterizează prin idiotrofism. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiotrophique**.

IDIOTRÓFISM, *idiotrofisme*, s.n. (Biol.) Proprietate pe care o au unele organisme de a-și asigura propria nutriție. [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiotrophisme**.

IDIOTÉNIE, *idiotenii*, s.f. 1. Lipsă totală de inteligență; p. ext. atitudine, faptă sau vorbă prostească; neghibie, nerozie, tâmpenie, idioție (2). 2. Idioție (1). [Pr.: -di-o-] — **Idiot** + suf. *-enie*.

IDIOTÍE, (2) *idiotii*, s.f. 1. Debilitate mintală congenitală maximă, caracterizată prin incapacitatea însușirii vorbirii și a deprinderilor elementare, nivelul intelectual neaținând pe cel al unui copil normal, de doi ani; idioțenie (2). 2. Idioțenie (1). [Pr.: -di-o-] — Din fr. **idiotie**.

IDİŞ s.n. Limbă indo-europeană din ramura germanică de vest, rezultată din fuziunea unor elemente diferite (germane, ebraice, slave) și considerată corespondentul germanic al iudeospaniolei. ♦ (Adjectival) *Limba idiş*. — Din fr. **yiddish**, germ. **jüdisch**.

IDO s.f. Limbă internațională, formată prin simplificarea limbii esperanto. — Din fr. **ido**.

IDOL, *idoli*, s.m. Divinitate păgână; (concr.) chip, figură, statuie reprezentând o asemenea divinitate și constituind, în religiile politeiste, obiecte de cult religioase. ♦ Fig. Ființă sau lucru care reprezintă obiectul unui cult sau al unei mari iubiri. — Din sl. **idolŭ**.

IDOLĂȘ, *idolași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *idol*. — **Idol** + suf. *-aș*. **IDOLĂTRIC**, *-Ă, idolatrici*, -ce, adj. Cu caracter de idolatrie. — Din fr. **idolâtrique**.

IDOLĂTRIE s.f. (În religiile politeiste) Adorare a idolilor, închinare la idoli. ♦ Fig. Adorație; iubire exagerată. — Din fr. **idolâtrie**.

IDOLATRIZĂ, *idolatrizez*, vb. I. Tranz. A slăvi pe cineva sau ceva ca pe un idol, a iubi cu pasiune; a adora; a iubi în mod exagerat. — **Idolatrŭ** + suf. *-iza* (după fr. *idolâtrer*).

IDOLATRIZĂRE s.f. Faptul de a *idolatriza*. — V. **idolatriza**.

IDOLĂTRU, *-Ă, idolatru*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care se închină la idoli. ♦ Fig. (Persoană) care iubește pe cineva sau ceva cu pasiune, în mod exagerat, peste măsură. — Din fr. **idolâtre**.

IDOLÍŢĂ, *idolițe*, s.f. (Rar) Divinitate păgână feminină; (concr.) chip, figură, statuie reprezentând o asemenea divinitate. — **Idol** + suf. *-iță*.

IDONEISM s.n. Curent filosofic epistemologic relativist și neoraționalist care își confruntă permanent principiile cu experiența. — Din fr. **idoneisme**.

IDRĂ s.f. v. **hidră**.

IDROPICÓS, *-OASĂ* adj., s.m. și f. v. **hidropicos**.

IDROPIZIE s.f. v. **hidropizie**.

ÎE, *ii*, s.f. 1. Bluză femeiască caracteristică portului național românesc, confecționată din pânză albă de bumbac, de in sau de borangic și împodobită la gât, la piept și la mâneci cu cusături alese, de obicei în motive geometrice, cu fluturi, cu mărgelice etc. 2. (Înv. și pop.) Parte a corpului la unele animale, reprezentată printr-o îndoitură a pielii. — Lat. [vestis] **linea**.

IED, *iezi*, s.m. Puul (de sex bărbătesc al) caprei sau al căprioarei. — Lat. **haedus**.

IEDERĂ, *iedere*, s.f. Specie de arbust târâtor sau agățător, cu frunze verzi strălucitoare și cu flori mici, galbene-verzui, adesea cultivat ca plantă decorativă (*Hedera helix*). ♦ *Iederă albă* = arbust cu tulpina întinsă pe pământ, cu frunze pietroase și cu flori albe-gălbui, aglomerate în capitule (*Daphne blagayana*). — Lat. **hedera**.

IEDŢŢI, *ieduți*, s.m. Diminutiv al lui *ied*; iezișor. — **Ied** + suf. *-uț*.

IEFTEN, *-Ă* adj. v. **ieftin**.

IEFTIN, *-Ă, ieftini*, -e, adj. 1. (Adesea adverbial) Care are un preț (relativ) mic, care nu costă scump; convenabil. ♦ Expr. (Adverbial) *A scăpa ieftin* = a scăpa dintr-o situație dificilă fără urmări serioase sau neplăceri (prea mari). 2. Fig. Lipsă de originalitate; comun, banal; trivial. *Glumă ieftină*. [Var.: **ieften**, *-ă* adj.] — Din ngr. **efthinós**.

IEFTINĂTĂTE s.f. Calitatea de a fi ieftin; situație caracterizată prin prețuri ieftine. — **Ieftin** + suf. *-ătate*.

IEFTINI, *ieftinesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) vinde cu preț mai mic decât înainte; a (se) reduce costul, prețul (mărfurilor, serviciilor, lucrărilor etc.). — V. **ieftin**.

IEFTINIRE, *ieftiniri*, s.f. Faptul de a (*se*) *ieftini*. — V. **ieftini**.
IEFTINIT, **-Ă**, *ieftiniți*, *-te*, adj. (Despre mărfuri, lucrări, servicii etc.) Cu preț redus. — V. **ieftini**.

IEFTIOR, **-OARĂ**, *ieftiori*, *-oare*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui *ieftin*. [Pr.: *-ti-or*] — **ieftin** + suf. *-ior*.

IELCOVÁN, *ielcoveni*, s.m. (Ornit.; reg.) Pescăruș. — Din tc. **yelkovan**.

IELE s.f. pl. (Mai ales art.) Ființe imaginare din mitologia populară românească, înfățișate ca niște fete frumoase, îmbrăcate în alb, care apar numai noaptea, vrăjind, prin cântecul și prin jocul lor, pe bărbați, asupra cărora au puteri nefaste; frumoasele, mândrele, dănele, șoimanele, vântoasele, drăgaicele. — Din **ele** (pl. f. al lui *el*).

IENIBAHÁR s.n. Fructele mici, rotunde și maro-negriceoase, ale unei plante exotice (*Myrthus pimenta*), care se folosesc drept condiment; *p. ext.* planta care produce aceste fructe. — Din tc. **yenibahár**.

INICÉR, *ieniceri*, s.m. Soldat din corpul de elită al vechii infanterii turcești, recrutat la început dintre prizonierii de război, iar mai târziu dintre copiii turciți ai populațiilor creștine. [Var.: (inv.) **ianicér** s.m.] — Din tc. **yenicéri**.

INICERÉSC, **-EASCĂ**, *ienicerești*, adj. Care aparține ienicierilor, privitor la ienicieri; caracteristic ienicierilor. — **Ienicér** + suf. *-esc*.

INICERÍME s.f. (Rar) Armata ienicierilor; mulțime de ienicieri. — **Ieniceri** + suf. *-ime*.

IENUPĂR, *ienuperi*, s.m. Arbust rășinos, foarte ramificat, cu frunzele todeauna verzi, în formă de ace, și cu fructele de culoare neagră-albăstrui; jneapăn (2) (*Juniperus communis*). — Lat. **juniperus**.

IENUPERĂ, *ienupere*, s.f. Fructul ienupărului (folosit în industria farmaceutică și la prepararea unor băuturi spirtoase). [Var.: (reg.) **iniperă** s.f.] — Din **ienupăr**.

IEPȘOARĂ, *iepșoare*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *iapă*. [Var.: **iepușoară** s.f.] — **Iapă** + suf. *-șoară*.

IEPȘUNĂ, *iepșune*, s.f. (Reg.) Iapă tânără (și grasă). — Cf. i a p ă.

IEPURÁN, *iepurani*, s.m. Augmentativ al lui *iepure*. — **Iepure** + suf. *-an*.

IEPURÁR, *iepurari*, s.m. Pasăre răpitoare înrudită cu vulturul, care se hrănește de obicei cu iepuri (*Aquila chrysaetos*). — **Iepure** + suf. *-ar*.

IEPURÁRIȚĂ s.f. (Med. vet.) Tumoră osoasă care se formează la marginea exterioară a jaretului calului. — **Iepure** + suf. *-ariță*.

IEPURÁȘ, *ieपुरași*, s.m. Diminutiv al lui *iepure*; puilul iepurelui. — **Iepure** + suf. *-aș*.

IEPURE, *ieपुरi*, s.m. Gen de mamifere din ordinul rozătoarelor, cu urechile lungi, cu doi dinți incisivi suplimentari pe falca superioară, cu picioarele dinapoi mai lungi decât cele dinainte și cu coada foarte scurtă; animal din acest gen, vânat pentru carnea și blana lui. ✧ Expr. *Nu știi de unde sare iepurele* = nu poți să știi de unde îți vine soluționarea unei probleme. — Lat. **lepus**, **-oris**.

IEPURÉSC, **-EASCĂ**, *ieपुरești*, adj. De iepure, privitor la iepure. — **Iepure** + suf. *-esc*.

IEPURÉȘTE adv. Ca iepurii; *p. ext.* cu frică, cu prudență etc. ✧ Expr. *A dormi iepurește* = a dormi foarte ușor, sculându-se la cel mai mic zgomot. ✧ Repede. — **Iepure** + suf. *-ește*.

IEPURÍME s.f. Mulțime de iepuri; totalitatea iepurilor. — **Iepure** + suf. *-ime*.

IEPUROÁICĂ, *ieपुरoaiice*, s.f. Femela iepurelui. — **Iepure** + suf. *-oaiică*.

IEPURÓI, *ieपुरoi*, s.m. Augmentativ al lui *iepure*; iepure mascul. — **Iepure** + suf. *-oi*.

IEPUȘOARĂ s.f. v. **iepușoară**.

IER, *ieruri*, s.n. Numele a două litere din alfabetul chirilic; vocală scurtă notată cu aceste litere — Din sl. **jerŭ**.

IERÁRH, *ierarhi*, s.m. (Bis.) Arhiereu. — Din bg. **ierarh**.

IERÁRHIC, **-Ă**, *ierarhici*, *-ce*, adj. Conform ierarhiei, pe baza unei ierarhii. ✧ Loc. adv. *Pe cale ierarhică* = în ordinea indicată de ierarhie. — Din fr. **hiérarchique**.

IERARHÍE, *ierarhii*, s.f. Sistem de subordonare a elementelor, a gradelor, a funcțiilor, a autorităților etc. inferioare față de cele superioare. — Din fr. **hiérarchie**.

IERARHIZÁ, *ierarhizez*, vb. I. Tranz. A așeza în ordine ierarhică; a stabili o ierarhie. — Din fr. **hiérarchiser**.

IERARHIZÁRE, *ierarhizări*, s.f. Acțiunea de a *ierarhiza* și rezultatul ei. — V. **ierarhiza**.

IERBÁR¹, *ierbare*, s.n. Colecție de plante uscate, presate între foi de hârtie (sugativă), păstrate în cutii sau în mape etichetate și orânduite pe grupe sistematice, constituind un material pentru studiile de botanică; mapă specială în care se păstrează o astfel de colecție. [Var.: (rar) **herbár** s.n.] — **Iarbă** + suf. *-ar* (după fr. *herbier*).

IERBÁR², *ierbare*, s.n. Una dintre cele patru despărțituri ale stomacului rumegătoarelor; rumen¹. — **Iarbă** + suf. *-ar*.

IERBÁLÚȚĂ, *ierbăluțe*, s.f. Plantă erbacee cu frunze ascuțite și aspre spre margine și cu flori violetice dispuse în spice mici (*Phalaris arundinacea*). — **Iarbă** + suf. *-ăluță*.

IERBÁRIE, *ierbării*, s.f. 1. (Cu sens colectiv) Plante ierboase (crescute spontan); bălării, buruieni. 2. (Inv.) Provizie de praf de pușcă; depozit, magazie în care se păstra praf de pușcă. — **Iarbă** + suf. *-ărie*.

IERBĂRÍT s.n. Impozit perceput în Țara Românească, în sec. XVII-XVIII, de la negustorii de vite și de la măcelari; impozit perceput pentru pășunatul vitelor. — **Iarbă** + suf. *-ărit*.

IERBÓS, **-OASĂ**, *ierboși*, *-oase*, adj. 1. Acoperit cu iarbă, bogat în iarbă. 2. (Despre plante) Erbacee. — Lat. **herbosus** sau **iarbā** + suf. *-os*.

IERBULÍȚĂ, *ierbulițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *iarbă*; ierbuță. — **Iarbă** + suf. *-uliță*.

IERBŪȚĂ, *ierbuțe*, s.f. (Reg.) Ierbuliță. — **Iarbă** + suf. *-uță*.

IEREMIÁDĂ, *ieremiade*, s.f. (Livr.) Plângere, tânguire (fără sfârșit). [Pr.: *-mi-a-*] — Din fr. **Jérémieade**.

IERI adv. 1. În ziua precedentă (față de cea în curs); în ajun. ✧ *Ieri-noapte* (sau *-dimineață*, *-seară* etc.) = în noaptea (sau dimineața, seara etc.) premergătoare celei de astăzi. *De azi, de ieri sau de ieri, de alaltăieri* = de curând, de puțină vreme. (Mai sau ca) *ieri-alaltăieri* sau *mai (ori ca) ieri* = de curând, zilele trecute. ✧ Expr. *A căuta ziua de ieri* = a căuta ceva ce nu mai există, ce nu mai poate fi găsit. 2. În trecut (de obicei în trecutul apropiat). — Lat. **heri**.

IERMONÁC s.m. v. **ieromonah**.

IERNÁ, *iernez*, vb. I. Intrans. A-și petrece iarna undeva. ✧ Tranz. A adăposti și a hrăni vitele în timpul iernii. — Lat. **hibernare** sau din **iarnă**.

IERNÁT, *iernaturi*, s.n. Faptul de a *ierna*; iernatic. — V. **ierna**.

IERNÁTIC, **-Ă**, *iernatici*, *-ce*, adj., s.n. 1. Adj. (Ca) de iarnă, caracteristic iernii.

2. S.n. (Pop.) Iernat. ✧ (Concr.) Adăpost pentru oi în timpul iernii. 3. S.n. (Pop.) Hrană, nutreț pentru animale în timpul iernii. 4. S.n. Loc de adăpost pentru nave în timpul iernii. — **Iarnă** + suf. *-atic*.

IERNÁTÓR, *iernătoare*, s.n. Bazin străbătut la fund de un curent permanent de apă, în care se pun toamna peștii scoși din heleșteie. — **Ierna** + suf. *-ător*.

IERODIÁCON, *ierodiaconi*, s.m. Călugar cu funcție de diacon. [Pr.: *-di-a-*] — Din sl. **ierodijakonŭ**.

IEROGLÍFĂ s.f. v. **hieroglifă**.

IEROGLÍFIC, **-Ă** adj. v. **hieroglific**.

IEROMONÁH, *ieromonahi*, s.m. Călugar cu funcție de preot. [Var.: (rar) **iermonác** s.m.] — Din sl. **ieromonahŭ**.

IERTÁ, *iert*, vb. I. Tranz. 1. A scuti pe cineva de o pedeapsă, a trece cu vederea vina, greșeala cuiva, a nu mai considera vinovat pe cineva. ✧ Expr. *A-l ierta* (pe cineva) *Dumnezeu* = a muri (după o boală grea). *Dumnezeu să-l ierte*, spun cei evlavioși când vorbesc despre un mort. *Doamne, iartă-mă!* spune cel cărui i-a scăpat (sau era să-i scape) o vorbă nepotrivită, necuviințoasă. ✧ A scuza. ✧ Loc. adj. *De neiertat* = condamnabil. ✧ Expr. *Ba să mă ierți!*, formulă cu care contrazică pe cineva; nici vorbă! 2. A scuti, a dispensa pe cineva de o obligație. 3. (Pop. și fam.) A permite, a da voie să... ✧ Expr. (Reg.) *Nu-i iertat* = este interzis. — Lat. **libertare**.

IERTÁRE, *iertări*, s.f. Acțiunea de a *iertat* și rezultatul ei; iertăciune. ✧ Scuză. ✧ Expr. *Să avem iertare!* = a) să ne scuzați! b) cred că nu ai dreptate! — V. **iertat**.

IERTÁT s.n. Faptul de a *iertat*. — V. **iertat**.

IERTÁCIÚNE, *iertăciuni*, s.f. (Inv. și pop.) Iertare. ✧ Expr. *Să fie cu iertăciune*, formulă prin care se cer cuiva scuze pentru un act nepotrivit; nu vă supărați! *A-și lua iertăciune* = a cere iertare de la rude și de la prietenii pe patul de moarte. ✧ (Rar) Îngăduință, permisiune. — **Ierta** + suf. *-ăciune*.

IERTÁTÓR, **-OÁRE**, *iertători*, *-oare*, adj. Care iartă ușor. — **Ierta** + suf. *-ător*.
IERŪNCĂ, *ierunci*, s.f. Pasăre cu penele brune-roșcate împrăștiate cu pene albe, negre și cenușii, cu un cerc roșu în jurul ochilor și cu un moț pe cap, vânată pentru carne (*Tetrastes bonasia*); brădioară. — Cf. sl. **jaręnbŭ**.

IEȘLE, *iesle*, s.f. Igeab în care se dă de mâncare vitelor (în grajd). — Din sl. **jasli**.

IEȘT, **IÁȘTĂ**, *iești*, *ieste*, adj. dem. (Reg.) Acest. [Gen. -dat. sg. *iestui*, *iestei*; gen. -dat. pl. *iestor*. — Var.: (când urmează după substantiv) **ieșta**, **iășta** adj. dem. (gen. -dat. sg. *iestuia*, *iesteia*; gen. -dat. pl. *iestora*] — Lat. ***istus**, **ista** (= *iste*, *-a*).

IEȘTA, **IÁȘTA** adj. dem. v. **iest**.

IEȘEAN, **-Ă**, *ieșeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Iași. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Iași ori ieșenilor (1), referitor la municipiul sau județul Iași ori la ieșeni. — **Iași** (n. pr.) + suf. *-ean*.

IEȘEANCĂ, *ieșence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Iași. — **Ieșean** + suf. *-că*.

IEȘÍ, *ies*, vb. IV. Intrans. 1. A părăsi un loc, o încăpere, un spațiu închis, limitat, plecând afară; a trece din interior în exterior. ✧ Expr. *A ieși afară* = a defeca (2). *A-i ieși* (cuiva) *înainte* sau *a ieși în calea cuiva* = a întâmpina pe cineva. ✧ A se duce, a pleca de acasă. 2. A se ivi, a apărea, a se face văzut sau auzit. ✧ Expr. *A ieși în relief* = a fi mai în afară decât cele din jur, a fi proeminent; b) a se remarca, a se releva. *A-i ieși* (cuiva) *ochii din cap* (sau *sufletul*), se zice când cineva depune un efort extraordinar de mare. ✧ (Despre semănături) A răsări, a crește. ✧ A se naște din..., a-și trage originea; a proveni. 3. A părăsi o poziție, o situație, o stare; a se desprinde, a se elibera. ✧ Expr. *A-și ieși din sărite* (sau *din fire*, *din răbdări*, *din peeni*, *din fățâni*, *din balamale*) = a se enerva foarte tare, a se mânia. ✧ A se abate de la o hotărâre, de la o decizie etc.; a încălca, a nu respecta. 4. A ajunge, a izbuti, a reuși (într-un anumit fel). *A ieși primul*. ✧ Loc. vb. *A ieși biruitor* (sau

învingător) = a birui, a învinge. ◇ Expr. *A-i ieși* (cuiva ceva) *după plac* = a-i reuși (ceva cuiva) așa cum a dorit. *Cum o ieși*, (*numai*) *să iasă*, exprimă diferența sau resemnarea față de un rezultat (nefavorabil) așteptat. ◆ A promova, a avansa, a ajunge. *A ieșiș ofițer*. **5.** A rezulta de pe urma unui efort, a unei activități etc.; a obține un câștig material. ◆ (Despre calcule, socoteli) A da rezultat (bun), a se încheia cu o concluzie. **6.** A se decolora; a se spăläci. — Lat. **exire**.

IEȘIND, *ieșinduri*, s.n. Ieșitură. — V. **ieși**.

IEȘIRE, *ieșiri*, s.f. **I.** Acțiunea de a ieși și rezultatul ei. ◇ *Registru de intrare și ieșire* = registru în care se înscriu hârțile oficiale sosite sau expediate (într-o întreprindere sau instituție). ◇ Expr. *Ieșire la lumină* = apariție, publicare a unei scrieri. ◆ Anulare, ștergere dintr-o evidență (spre a trece în alta). ◆ Fig. Soluție aplicată pentru a scăpa dintr-o situație grea. **2.** Atac, năvală (din interiorul unei fortificații etc. spre inamic). ◆ Fig. Manifestare necontrolată, violentă (prin vorbe) față de cineva sau decora; critică violentă (și nedreaptă). **II.** (Concr.) **1.** Loc. (amenajat) prin care se iese dintr-o încăpere, dintr-o curte etc. **2.** Parte a unei rețele electrice, a unui element de automatizare a unui sistem de transmisiune etc. pe unde sunt transferate, spre exterior, puterea sau semnalul, pe unde se leagă cu un circuit exterior etc. **3.** (Electron.) Punct al unui sistem sau aparat prin care un semnal este transferat spre exterior; output (1). **4.** (Inform.) Transferul informației din memoria calculatorului spre exterior; output (2). — V. **ieși**.

IEȘIT¹ s.n. Faptul de a ieși. — V. **ieși**.

IEȘIT², *-Ă, ieșiți*, *-te*, adj. **1.** Scos în relief; proeminent. **2.** (În expr.) *Ieșit de soare* (sau *la spălat*) = ceva; critică; alături de **3.** (În expr.) *Ieșit din minți* = nebun. — V. **ieși**.

IEȘITURĂ, *ieșituri*, s.f. (Înv.) Partea ieșită în afară (la o construcție, la o piesă etc.); proeminență, ieșind. — **Ieși** + suf. *-tură*.

IETAC s.n. v. **iatac**.

IETACĒL, *ietăcele*, s.n. Diminutiv al lui *iatac*. — **Ietac** + suf. *-el*.

IEZĂTURĂ, *iezături*, s.f. Baraj (de pământ, de piatră etc.) construit de-a curmezeișul unei văi pentru a stăvili apa și a forma un iaz. — **Iezi** + suf. *-ătură*.

IEZER, *iezere*, s.n. Lac adânc (de munte). — Din sl. **jezerŭ**.

IEZĪ, *iezesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A stăvili o apă prin construirea unui baraj.

◆ Refl. (Despre ape) A se aduna, alcătuiind un iaz. — Din sb. **jaziti**.

IEZIȘOR, *iezișori*, s.m. (Rar) Ieșit. — **Ied** + suf. *-ișor*.

IEZUIȚ, *iezuți*, s.m. **1.** Membru al unui ordin de călugări catolici, întemeiat în 1534 de călugărul spaniol Ignatius de Loyola cu rol important în Contrareformă și în modernizarea Bisericii. ◆ (Adjectival) Care aparține iezuiților, care se referă la iezuiți; care provine de la iezuiți. *Atitudine iezuită*. **2.** Fig. Om ipocrit, intrigant, viclean. — Din fr. **jesuite**, germ. **Jeuit**.

IEZUITIC, *-Ă, iezuitici*, *-ce*, adj. Care aparține iezuiților sau iezuitismului, privitor la iezuiți sau la iezuitism. ◆ Fig. Ipocrit, viclean, perfid. — Din fr. **jesuitique**.

IEZUITISM s.n. Concepție morală, religioasă și politică a iezuiților. ◆ Fig. Lipsă de principii morale în alegerea mijloacelor pentru atingerea scopurilor; ipocrizie, perfidie. [Pr.: *-zu-i*] — Din fr. **jesuitisme**.

IEZUȘOR, *iezușoare*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *iaz* (1). — **Iaz** + suf. *-ușor*.

IFIFLIU, *-IE, ififlii*, adj. (Reg. și fam.) Care a rămas fără nici un ban; lefter. — Din tc. **haffli**, „ușor”.

IFOS, *ifose*, s.n. (Fam.) Mândrie neîntemeiată; orgoliu, înfumurare. ◇ Loc. adv. *Cu ifos* = emfatic, arrogant, umflat. ◇ Expr. *A-și da ifose* = a se crede (fără temeii) om important, valoros; a se îngâmfă. — Din ngr. **ifos**.

IFOSĂRD, *-Ă, ifosarzi*, *-de*, adj., s.m. și f. (Fam.) (Persoană) care își dă ifose. — **Ifos** + suf. *-ard*.

İGA interj. v. **inga**.

IGHEMONICÓN, *ighemonicoane*, s.n. (Înv.) **1.** Demnitate, mândrie (emfatică). **2.** Fast, lux, somptuozitate. — Din ngr. **ighemonikón**.

IGHEMONICÓS, *-OĂSĂ, ighemonicoși*, *-oase*, adj. (Înv.) De neam nobil, boieresc. — Din ngr. **ighemonikós**.

IGIENĂ s.f. **1.** Ramură a medicinei care elaborează normele de apărare a sănătății oamenilor și formele de aplicare a acestor norme pe baza studiilor interdependente și interacțiunii dintre om și mediul înconjurător, a condițiilor de trai, precum și a relațiilor sociale și de producție. **2.** Ansamblu de reguli și de măsuri pentru păstrarea sănătății. [Pr.: *-gi-e-*. — Var.: **higiénă** s.f.] — Din fr. **hygiène**.

IGIENIC, *-Ă, igienici*, *-ce*, adj. Conform cu normele de igienă. [Pr.: *-gi-e-*. — Var.: **higiénic**, *-ă*, adj.] — Din fr. **hygiénique**.

IGIENIST, *-Ă, igienisti*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Medic) specialist în igienă (1). [Pr.: *-gi-e-*. — Var.: **higienist**, *-ă* s.m. și f., adj.] — Din fr. **hygiéniste**.

IGIENIZĂ, *igienizez*, vb. I. Tranz. A face să devină igienic. [Pr.: *-gi-e-*] — **Igienă** + suf. *-iza*.

IGIENIZĂRE, *igienizări*, s.f. Acțiunea de a igieniza și rezultatul ei. [Pr.: *-gi-e-*] — V. **igieniza**.

IGIENIZĂT, *-Ă, igienizați*, *-te*, adj. Care a devenit igienic. [Pr.: *-gi-e-*] — V. **igieniza**.

İGLITĂ, *iglită*, s.f. **1.** Croșetă. **2.** Unealtă de metal sau de lemn, de formă alungită și plată, cu vârful ascuțit și scobită la ambele capete, pe care se deapănă ața și care servește la împletirea plaselor, la înodarea ochiurilor etc.; navetă¹ (1). — Din bg. **iglica**.

İGLŪ, *igluuri*, s.n. Colibă făcută din blocuri de gheață sau zăpadă, construită de eschimoși în regiunile polare. — Din fr. **iglou**.

IGNĂM s.m. v. **ignamă**.

IGNĂMĂ, *igname*, s.f. Plantă exotică cu tuberculi foarte mari, bogați în amidon și comestibili (*Cardum gairdneri* sau *Discorea balatas*). [Var.: **ignăm** s.m.] — Din fr. **igname**.

IGNĂR, *-Ă, ignari*, *-e*, adj. (Livr.) Incult, ignorant. — Din fr. **ignare**.

IGNĂT s.m. (Pop.) Nume dat zilei de 20 decembrie, în care țărani obișnuiesc să-și taie porcii îngrășați în vederea sărbătorilor de iarnă. ◇ Expr. *Nu se îngrășă porcul la ignat* = nu se poate face un lucru serios în ultimul moment. — Din sl. **Ignatije**.

IGNIFŪG, *-Ă, ignifugi*, *-ge*, adj. (Despre materiale) Care se aprinde și arde foarte greu sau care nu arde deloc, împiedicând propagarea focului. — Din fr. **ignifuge**.

IGNIFUGĂ, *ignifughez*, vb. I. Tranz. A acoperi sau a impregna un material combustibil (în special lemnos sau textil) cu materiale ignifuge, pentru a-l proteja contra acțiunii focului și a-i mări rezistența la ardere. — Din fr. **ignifuger**.

IGNIFUGĂRE s.f. Acțiunea de a ignifuga și rezultatul ei. — V. **ignifuga**.

IGNIPUNCTURĂ s.f. (Med.) Aplicare a unor puncte de foc pe un țesut cu ajutorul cauterului. — Din fr. **ignipuncture**.

IGNITŌR, *ignitoare*, s.n. (Elt.) Electrode de aprindere la un ignitron. — Din fr. **igniteur**, engl. **ignitor**.

IGNITRŌN, *ignitroane*, s.n. (Elt.) Tub redresor cu un singur anod, cu descărcare în vapori de mercur și cu un electrod auxiliar de aprindere; excitron. — Din engl., fr. **ignitron**.

IGNITUBULĂR, *-Ă, ignitubulari*, *-e*, adj. (Tehn.; despre cazane) Prevăzut cu un cilindru prin care trec mai multe tuburi străbătute de flacără pentru vaporizarea apei. — Din fr. **ignitubulaire**.

IGNIȚIE s.f. (Tehn.) Procedeu de aprindere prin intermediul unui ignitor; (impr.) aprindere (la automobil). — Din fr. **ignition**.

IGNŌBIL, *-Ă, ignobili*, *-e*, adj. (Livr.) Josnic, infam, mârșav, abject. — Din fr. **ignoble**, lat. **ignobilis**.

IGNOMINIE, *ignominii*, s.f. (Livr.) Josnicie, infamie, mârșăvie. — Din fr. **ignominie**, lat. **ignominia**.

IGNORĂ, *ignŃr*; vb. I. Tranz. **1.** A nu ști, a nu cunoaște ceva. **2.** A neglija în mod voit ceva sau pe cineva, a nu lua în seamă, a trece cu vederea, a face abstracție de... [Prez. ind. și *ignorez*] — Din fr. **ignorer**, lat. **ignorare**.

IGNORĂNT, *-Ă, ignoranți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Om) incult, fără cunoștințe elementare; neștiutor — Din fr. **ignorant**.

IGNORĂNȚĂ s.f. **1.** Lipsă de cunoștințe (elementare), de învățătură; incultură. **2.** (Înv.) Faptul de a ignora, de a nu ști ceva. — Din fr. **ignorance**.

IGNORĂRE, *ignorări*, s.f. Faptul de a ignora. — V. **ignora**.

IGNORĂT, *-Ă, ignorați*, *-te*, adj. **1.** Care nu este cunoscut. **2.** Care nu este luat în seamă. — V. **ignora**.

IGNORĂTIO ELĒNCHI loc. s.f. Eroare logică constând în substituirea involuntară sau sofistică a tezei de demonstrat printr-o altă teză. [Pr.: *-fi-o-*] — Loc. lat. **IGRASIE** s.f. Umezeală persistentă a pereților de zidărie ai unei construcții, datorată apei reținute în porii materialelor din care sunt executate. ◇ Expr. (Fam. și arg.) *A avea igrasie la cap* (sau *la mandsardă*) = a fi prost, zăpăcit sau nebun. — Din ngr. **igrasia**.

IGRASİŌS, *-OĂSĂ, igrasioși*, *-oase*, adj. (Despre pereți) Care are igrasie; umed. [Pr.: *-si-os*] — **Igrasie** + suf. *-os*.

İGUANĂ, *iguane*, s.f. (La pl.) Gen de șopârle mari din America de Sud, în regiunile tropicale și subtropicale, viu colorate, cu o creastă dințată pe spate, vâinate pentru carnea și pentru oăile lor (*Iguana*); (și la sg.) animal care face parte din acest gen. — Din fr. **iguane**.

İGUANODŌN, *iguanonodoni*, s.m. (La pl.) Gen de reptile fosile uriașe, bipede, din ordinul dinozaurienilor, cu corpul terminat printr-o coadă enormă, care le servea drept sprijin în timpul sederii pe loc; (și la sg.) animal care facea parte din acest gen. — Din fr. **iguanonod**.

İHA interj. (Adesea cu finala prelungită) Strigăt de mirare sau de bucurie. — Onomatopee.

İHNEUMŌN, *ihneumoni*, s.m. Mic mamifer carnivor din Africa și din Asia tropicală, cu coada lungă, amintind de nevăstuică, ușor de domesticit, utilizat la distrugerea șerpilor și a șoarecilor și considerat animal sfânt de vechii egipteni (*Herpestes ichneumon*). [Pr.: *-ne-u-*] — Din fr. **ichneumon**.

İHNEUMŌNİD, *ihneumonide*, s.n. (La pl.) Familie de insecte himenoptere cu abdomenul lung și pedunculat, ale căror larve parazitează alte insecte (*Pimpla*); (și la sg.) insectă care face parte din această familie. [Pr.: *-ne-u-*] — Din fr. **ichneumonidés**.

İHTİOCŌL s.n. Clei de pește folosit la limpezirea vinurilor. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **ichtyocole**.

İHTİOFĂG, *-Ă, ihtiofagi*, *-ge*, adj. Care se hrănește cu pește. [Pr.: *-ti-o-*] — După fr. **ichtyophage**.

İHTİOFAGİE s.f. Faptul de a se hrăni cu pește. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **ichtiophage**.

IHTIOFĂUNĂ s.f. Totalitatea speciilor de pești care se găsesc în apele de pe un anumit teritoriu sau de pe întreg globul pământesc. [Pr.: -ti-o-fa-u-] — Din fr. **ichtiofaune**.

IHTIOGRAFIE s.f. Ihtologie. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **ichtyographie**.

IHTIOL s.n. Produs obținut prin distilarea șisturilor bituminoase și folosit în medicină ca antiseptic, antipruriginos etc. [Pr.: -ti-ol] — Din fr. **ichtyol**.

IHTIOLIT, **ihthioliti**, s.m. Pește fosil, pietrificat. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **ichtyolithe**.

IHTIOLÓG, **-OGĂ**, **ihthiologi**, **-ge**, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în ihtologie. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **ichtyologue**, germ. **Ichthyolog**.

IHTIOLÓGIC, **-Ă**, **ihthiologic**, **-ce**, adj. Care aparține ihtologiei, privitor la ihtologie. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **ichtyologique**.

IHTIOLOGIE s.f. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studierea peștilor; ihtografie. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **ichtyologie**.

IHTIOMÓRF, **-Ă**, **ihthiomorfi**, **-e**, adj. Cu formă sau aspect de pește. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **ichtyomorphe**.

IHTIOPATOLOGIE s.f. Ramură a ihtologiei care studiază bolile peștilor. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **ichtyopathologie**.

IHTIÓRNIS, **ihthiorniși**, s.m. Pasăre fosilă de mărimea unui porumbel, cu aripi bine dezvoltate. [Pr.: -ti-or-] — Din fr. **ichtyornis**.

IHTIOZÁUR, **ihthiozauri**, s.m. (La pl.) Gen de reptile fosile marine uriașe, cu corpul asemănător cu al peștilor; (și la sg.) animal care făcea parte din acest gen. [Pr.: -ti-o-za-ur] — Din fr. **ichtyosaure**.

IHTIÓZĂ s.f. Boală de piele caracterizată prin uscarea și descumarea tegumentelor sub formă de lamele sau de solzi de pește. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **ichtyose**.

IHTIÓZIC, **-Ă**, **ihthiozici**, **-ce**, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de ihtioză. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **ichtyosique**.

IİȘOARĂ, **ișoare**, s.f. Diminutiv al lui **ie**. — **Ie** + suf. **-ișoare**.

IKEBANA, **ikebane**, s.f. Tehnică artistică de aranjare a florilor (în vase) după anumite principii; *p. ext.* aranjament al florilor după această tehnică. — Din fr. **ikebana**, engl. **ikebana**.

ILÁR, **-Ă** v. **hilar**.

ILARIÁNT, **-Ă**, **ilarianti**, **-te**, adj. **1.** Care stârșește râsul (general); hazliu, hilar. **2.** (În sintagma) *Gaz ilariant* = protoxid de azot, folosit ca anesthetic general. [Pr.: -ri-ant. — Var.: **hilaríant**, **-ă** adj.] — Din fr. **hilarant** (influențat de *ilaritate*). Cf. lat. **hilarans**, **-ntis**.

ILARITÁTE s.f. v. **hilaritate**.

ILATÍV, **-Ă**, **ilativi**, **-e**, adj., s.n. (Livr.) Concluziv. — Din fr. **illatif**.

ILÁU, **ilaie**, s.n. (Reg.) Nicovălă. [Var.: **iléu** s.n.] — Din magh. **ülő**.

ILEÁNĂ, **ilene**, s.f. Insectă coleopteră mare, de culoare verde și arămie cu pete albe, care se hrănește cu sucful florilor (*Cetonia aurata*). — Cf. n. pr. **Ileana**.

ILEGÁL, **-Ă**, **ilegali**, **-e**, adj. **1.** Care nu este în conformitate cu legea, care încalcă legea. **2.** Care nu este recunoscut, admis de lege, aprobat de autoritățile unei țări, care desfășoară în ascuns o activitate (politică); *p. ext.* care servește acestei activități; conspirativ, clandestin. — Din fr. **illégal**.

ILEGÁLÍST, **-Ă**, **ilegaliști**, **-ste**, s.m. și f. Persoană care activează în ilegalitate. ♦ Membru al unui partid ilegal. — **Ilegal** + suf. **-ist**.

ILEGALITÁTE, **ilegalități**, s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este ilegal; faptă ilegală. **2.** Situație ilegală în care se află o persoană. — Din fr. **illégalité**.

ILEGALIZÁ, **ilegalizez**, vb. **1.** Tranz. (Rar) A declara ilegal; a trece în ilegalitate. — **Ilegal** + suf. **-iza**.

ILEGALIZÁRE, **ilegalizări**, s.f. (Rar) Acțiunea de a **ilegaliza** și rezultatul ei. — V. **ilegaliza**.

ILEGÍTÍM, **-Ă**, **ilegítimi**, **-e**, adj. (Livr.) Care nu este legitim; care nu este îndreptățit, întemeiat; nelegitim. — Din fr. **illégitime**.

ILEGÍTÍMITÁTE s.f. (Livr.) Lipsă de legitimitate; caracter nelegitim. — Din fr. **illégitimité**.

ILEÍTÁ, **ileite**, s.f. (Med.) Afecțiune inflamatorie a ileonului. — Din fr. **iléite**.

ILEOCOLÍTÁ, **ileocolite**, s.f. (Med.) Inflamație a ileonului și a colonului. [Pr.: -le-o-] — Din fr. **iléocolite**.

ILEÓN, **ileonuri**, s.n. Porțiunea terminală a intestinului subțire. [Pr.: -le-on] — Din fr. **iléon**.

ILEOSTOMÍE, **ileostomii**, s.f. (Med.) Operație prin care se realizează un anus contra naturii la nivelul ileonului. [Pr.: -le-o-] — Din fr. **iléostomie**.

ILÉU s.n. v. **ilău**.

ILÉUS, **ileusuri**, s.n. (Med.) Ocluziune intestinală. [Pr.: -le-us] — Din fr. **iléus**.

ILFOVEÁN, **-Ă**, **ilfoveni**, **-e**, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Ilfov. **2.** Adj. Care aparține județului Ilfov sau ilfovenilor (**1**), privitor la județul Ilfov ori la ilfoveni. — **Ilfov** (n. pr.) + suf. **-ean**.

ILFOVEÁNCÁ, **ilfovence**, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Ilfov. — **Ilfovean** + suf. **-că**.

ILÍAC, **-Ă**, **iliaci**, **-ce**, adj. Care este așezat în partea de mijloc a corpului, în regiunea soldurilor. ♦ *Os iliac* (și substantivat, n.) = fiecare dintre cele două oase care formează partea anterioară și laterală a bazinului. [Pr.: -li-ac] — Din fr. **iliaque**, lat. **iliacus**.

ILÍC, **ilice**, s.n. Pieptar (țărănesc) fără mâneci, cu revere, încheiat în față, confecționat de obicei din postav roșu sau negru ori din dimie albă (și împodobit cu găitane). — Din tc. **yelek**.

ILICÉL, **ilicele**, s.n. Diminutiv al lui **ilic**. — **Illic** + suf. **-el**.

ILICÍT, **-Ă**, **iliciti**, **-te**, adj. Interzis de lege, contrar unei legi sau unei norme; *p. ext.* necinstit. — Din fr. **illicite**, lat. **illicitus**.

ILICITÁTE s.f. Caracter ilicit; faptă, acțiune ilicită; ilegalitate. — **Illicit** + suf. **-itate**.

ILIMITÁT, **-Ă**, **ilimitați**, **-te**, adj. (Rar) Nemărginit. — Din fr. **illimité**, lat. **illimitatus**.

ILIÓN, **ilonuri**, s.n. Unul dintre oasele care formează osul iliac. [Pr.: -li-on] — Din fr. **ilion**.

ILÍR, **-Ă**, **iliri**, **-e**, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația vechei Ilirii sau era originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Ilirii sau ilirilor (**1**), privitor la Iliria ori la iliri. ♦ (Substantivat, f.) Limbă indo-europeană vorbită în vechea Ilirie. — Din n. pr. **Iliria** (derivat regresiv).

ILÍȘ, **ilișuri**, s.n. Impozit care se percepea în Moldova, în Evul Mediu, asupra cerealelor. — Din magh. **élés** „gustare”.

ILIZÍBIL, **-Ă**, **ilizibili**, **-e**, adj. Care nu se poate citi; necitit, indescifrabil. — Din fr. **ilisible**.

ILIZIBILITÁTE s.f. Caracter ilizibil al scrisului. — Din fr. **ilisible**.

ILLIÚM s.n. Aliaj conținând nichel, crom, fier, cupru, anticoroziv, rezistent la temperaturi înalte, folosit în construirea aparatelor chimice. — Din fr. **illium**.

ILMENÍT s.n. Oxid natural de fier și de titan, care se găsește în unele șisturi cristaline. — Din fr. **ilménite**.

ILÓGIC, **-Ă**, **ilogici**, **-ce**, adj. Care nu este conform cu logica, care contrazice logica; absurd. — Din fr. **illogique**.

ILOGICITÁTE s.f. (Rar) Lipsă de logică, caracter ilogic. — Din fr. **illogicité**.

ILOGÍSM s.n. (Rar) Caracterul a ceea ce este ilogic. — Din fr. **illogisme**.

ILÓT, **iloti**, s.m. **1.** (În vechea Spartă) Persoană care nu avea niciun fel de drepturi cetățenești, cu o situație socială intermediară între omul liber și sclav, aparținând statului și putând fi împrumutată proprietarilor de pământ. ♦ Persoană exploatată, asuprită. **2.** (Rar) Om degradat, decăzut. — Din fr. **ilote**.

ILOTÍSM s.n. (Livr.; în Antichitate) Condiție, stare a unui ilot. ♦ Fig. Stare de aspirare, de ignoranță. — Din fr. **ilotisme**.

ILUMINÁ, **iluminez**, vb. **1.** Tranz. A (produce și a) răspândi lumină (artificială) într-o încăpere, pe o stradă etc. **2.** Refl. Fig. (Despre față, ochi etc. sau despre oameni) A străluci de bucurie, de mulțumire etc.; a se bucura, a se înveseli. — Din fr. **illuminer**, lat. **illuminare**.

ILUMINÁRE, **iluminări**, s.f. Acțiunea de a (*se*) **ilumina** și rezultatul ei. — V. **ilumina**.

ILUMINÁT¹ s.n. Faptul de a (*se*) **ilumina**. ♦ Tehnica (producerii și a) răspândirii luminii (artificiale). ♦ *Iluminat de avertizare* = lumină intermitentă care se declanșează pentru a atrage atenția asupra funcționării defectuoase a unor sisteme, instalații, aparate. *Iluminat de siguranță* = sistem de lămpi electrice, cu generator propriu, care asigură iluminarea în cazul întreruperii alimentării prin rețeaua electrică publică. — V. **ilumina**.

ILUMINÁT², **-Ă**, **iluminați**, **-te**, adj. **1.** (Despre încăperi, străzi, orașe etc.) Luminat cu lumină artificială. **2.** Fig. (Despre oameni) Mulțumit, fericit; *p. ext.* inspirat; (despre față, ochi etc.) care exprimă o astfel de stare. — V. **ilumina**.

ILUMINÁTOR, **-OÁRE**, **iluminatori**, **-oare**, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care iluminează (**1**). **2.** S.m. și f. (Rar) Iluminist (**1**). — **Ilumina** + suf. **-tor**.

ILUMINÁȚIE, **iluminații**, s.f. Iluminare puternică a unui oraș sau a unei străzi etc. cu ocazia unei sărbători, a unei festivități; luminație. [Var.: **iluminațiune** s.f.] — Din fr. **illumination**, lat. **illumination**.

ILUMINÁȚIUNE s.f. v. **iluminație**.

ILUMINÍSM s.n. **1.** Perioadă din gândirea europeană (sec. XVIII) reprezentând emanciparea culturală a noii clase burgheze în ascensiune, prin accentuarea rațiunii și experienței, neîncrederea față de autoritatea tradițională, cristalizarea idealurilor societății liberale și democratice; luminism². **2.** Concepție religioasă care susține existența inspirațiilor directe de la divinitate. — Din fr. **illumínisme**.

ILUMINÍST, **-Ă**, **iluminiști**, **-ste**, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al iluminismului; luminist², iluminator. **2.** Adj. Care aparține iluminismului, privitor la iluminism; luminist². — Din fr. **illumíniste**.

ILUSTRÁ, **ilustrez**, vb. **1.** Tranz. A lămurii mai bine o problemă prin exemple, prin fapte, prin gesturi. ♦ A reprezenta (prin-tr-un desen, prin-tr-o imagine etc.). **2.** Refl. A se remarca, a se distinge într-un anumit domeniu. **3.** Tranz. A împodobi cu ilustrații o carte, un text etc. — Din fr. **illustrer**, lat. **illustrare**.

ILUSTRÁRE, **ilustrări**, s.f. Acțiunea de a (*se*) **ilustra** și rezultatul ei. — V. **ilustra**.

ILUSTRÁT, **-Ă**, **ilustrați**, **-te**, adj., s.f. **1.** Adj. Cu ilustrații. **2.** S.f., adj. (Carte poștală) care are pe una dintre fețe o imagine (fotografiată sau desenată). — V. **ilustra**. Cf. fr. **illustré**.

ILUSTRÁTÍV, **-Ă**, **ilustrativi**, **-e**, adj. Care ilustrează, exemplifică; demonstrativ. — **Ilustrat** + suf. **-iv**. Cf. it. **illustrativo**, germ. **illustrativ**.

ILUSTRÁTÍVÍSM s.n. **1.** Calitatea a ceea ce este ilustrativ; caracter ilustrativ. **2.** Tendință (exagerată) de a folosi exemplificările. — Din fr. **illustrativisme**.

ILUSTRĂTOR, -OĂRE, *ilustratori, -oare*, s.m. și f. Artist plastic care execută ilustrațiile unei cărți, ale unei reviste etc.; desenator de carte. — Din fr. **illustrateur**.

ILUSTRĂȚIE, *ilustrații*, s.f. 1. Imagine desenată sau fotografiată destinată să explice sau să completeze un text. ♦ *Ilustrație de carte* = gen al graficii prin care se prezintă tipuri sau momente esențiale ale unui text literar, având, uneori, și rol ornamental. 2. (În sintagma *Ilustrație muzicală* = a) acompaniament, fond muzical sau efecte sonore care însoțesc un film mut, un spectacol de teatru, o evocare literară etc.; b) (la pl.) fragmente sau bucăți muzicale executate ca exemplificări la o expunere de specialitate. [Var.: **ilustrațiune** s.f.] — Din fr. **illustration**, lat. **illustratio**.

ILUSTRĂȚIUNE s.f. v. **ilustrație**.

ILUSTRĂSIM, -Ă, *ilustrăsimi, -e*, adj. (Ca titlu de onoare sau termen respectuos de adresare pentru unii prelați catolici) Mărit, slăvit. — Din it. **illustrissimo**, fr. **illustrissime**.

ILUSTRU, -Ă, *ilustru, -stre*, adj. Strălucit, celebru, vestit prin calitățile sale deosebite. — Din fr. **illustre**, lat. **illustris**.

ILUZIE, *iluzii*, s.f. 1. Percepție falsă a unui obiect prezent înaintea ochilor, determinată de legile de formare a percepțiilor sau de anumite stări psihice sau nervoase. 2. Fig. Situație în care o aparență sau o ficțiune este considerată drept realitate; speranță neîntemeiată, dorință neîndeplinită; închipuire fără o bază reală, amăgire; himeră. ♦ Expr. *A(-și) face iluzii* = a nădăjdi sau a face să nădăjduiască lucruri irealizabile; a (se) amăgi. *A(-și) pierde iluziile* = a rămâne dezamăgit. [Var.: (inv.) **iluziune** s.f.] — Din fr. **illusion**, lat. **illusio, -onis**.

ILUZIONĂ, *iluzionez*, vb. I. Refl. și tranz. A(-și) face iluzii; a (se) amăgi. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **illusionner**.

ILUZIONABIL, -Ă, *iluzionabili, -e*, adj. Care poate fi iluzionat. [Pr.: -zi-o-] — **Iluziona** + suf. -bil.

ILUZIONĂRE, *iluzionări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *iluziona*. ♦ Fig. Închipuire, visare. [Pr.: -zi-o-] — V. **iluziona**.

ILUZIONISM s.n. 1. Profesiunea iluzionistului; spectacol, număr prezentat de iluzionist; scamatorie. 2. Ansamblu de procedee tehnice în artele plastice menite să creeze iluzia realității până la confundarea operei de artă cu obiectul reprezentat. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **illusionnisme**.

ILUZIONIST, -Ă, *iluzionisti, -ste*, s.m. și f. Scamator. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **illusionniste**.

ILUZIUNE s.f. v. **iluzie**.

ILUZORIC, -Ă, *iluzorici, -ce*, adj. (Rar) Iluzoriu — **Iluzoriu** + suf. -ic.

ILUZORIU, -IE, *iluzorii*, adj. Care nu poate fi realizat, care nu există în realitate; care amăgește, înșelător, amăgitor, himeric. — Din fr. **illusoire**, lat. **illusorius**.

IM¹, *imuri*, s.n. (Reg.) Noroi, murdărie. — Lat. **limus**.

IM² v. **in¹**.

IMACULĂT, -Ă, *imaculați, -te*, adj. (Adesea fig.) Care este fără pată; foarte curat; neatins. — Din fr. **immaculé**, lat. **immaculatus**.

IMAGINĂ, *imaginez*, vb. I. Tranz. A(-și) închipui ceva; p. ext. a concepe, a crea, a inventa, a născoci. — Din fr. **imaginer**, lat. **imaginari**.

IMAGINĂBIL, -Ă, *imaginabili, -e*, adj. Care poate fi imaginat, închipuit (cu ușurință). — Din fr. **imaginable**, lat. **imaginabilis**.

IMAGINĂR, -Ă, *imaginări, -e*, adj. 1. Care există numai în imaginație; închipuit, fictiv, ireal. ♦ (Substantivat, n.) Domeniu al imaginației. 2. (Mat.; despre numere) Care reprezintă rădăcina pătrată a unui număr real negativ. — Din fr. **imaginaire**, lat. **imaginarius**.

IMAGINĂRE, *imaginări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (-și) *imagina* și rezultatul ei. — V. **imagina**.

IMAGINĂT, -Ă, *imaginați, -te*, adj. Care este închipuit. ♦ Conceput, creat. — V. **imagina**.

IMAGINĂȚIV, -Ă, *imaginativi, -e*, adj. Dotat cu o imaginație vie. — Din fr. **imaginatif**.

IMAGINĂȚIE, *imaginații*, s.f. Capacitate omenească de a crea noi reprezentări sau idei pe baza percepțiilor, reprezentărilor sau ideilor acumulate anterior; p. ext. reprezentare produsă de această facultate; închipuire, fantezie. [Var.: (rar) **imaginațiune** s.f.] — Din fr. **imagination**, lat. **imaginatio, -onis**.

IMAGINAȚIUNE s.f. v. **imaginație**.

IMĂGINĂ s.f. v. **imagine**.

IMĂGINE, *imagini*, s.f. 1. Reflectare de tip senzorial a unui obiect în mintea omenească sub forma unor senzații, percepții sau reprezentări; spec. reprezentare vizuală sau auditivă; (concr.) obiect perceput prin simțuri. 2. Reproducerea a unui obiect obținută cu ajutorul unui sistem optic; reprezentare plastică a înfățișării unei ființe, a unui lucru, a unei scene din viață etc., obținută prin desen, pictură, sculptură etc. ♦ Reflectare artistică a realității prin sunete, cuvinte, culori etc., în muzică, în literatură, în arte plastice etc. 3. (Fiz.) Figură obținută prin unirea punctelor în care se întâlnesc razele de lumină sau prelungirile lor reflectate sau refractate. [Var.: (rar) **imăgină** s.f.] — Din lat. **imago, -inis** (cu sensuri după fr. *image*).

IMAGISM s.n. Tendință în poezia și proza modernă de a sugera mesajul prin imagini (vizuale sau auditive) și nu discursiv. ♦ Ansamblu de imagini existente într-o creație literară imagistică. — Din engl. **imagism**, fr. **imagisme**.

IMAGIST, -Ă, *imagiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al imagismului. — Din engl. **imagist**.

IMAGISTIC, -Ă, *imagistici, -ce*, adj. Privitor la imagini, de imagini, cu imagini. ♦ (Substantivat, f.) Gen de poezie sau de proză în care predomină imaginile; ansamblu de imagini care există în asemenea creații. — Din fr. **imagistique**.

IMĂGO s.f. Nume generic pentru stadiul adult al insectelor. — Din fr. **imago**.

IMAGOLOGIE s.f. Ramură a sociopsihologiei care cercetează sistematic reprezentările pe care le au popoarele sau clasele sociale despre ele însele. — Din fr. **imagologie**.

IMĂM, imami, s.m. 1. (În islamul sunnit) Recitator în cadrul rugăcinii colective. ♦ Conducător spiritual al unei școli. 2. (În islamul șii) Căpetenia comunității, fiind moștenitor al substanței divine, care-l face infailibil. [Var.: **imán** s.m.] — Din tc. **imám**.

IMĂMĂT, imamăte, s.n. Stat musulman condus de un imam. — Din fr. **imamat**.

IMAMBAIALDÍ s.n. Mâncare rece pregătită din pătlăgele vinete împănate. — Din tc. **imambayıldı**.

IMAMEĂ, imamele, s.f. Capătul ciubucului, prin care se trage fumul. — Din tc. **imâme**.

IMĂM s.m. v. **imam**.

IMANENT, -Ă, *imaneți, -te*, adj. 1. Care este propriu naturii obiectului, care acționează din interiorul obiectului, condiționat de esența obiectului; intrinsec. 2. (În concepția idealistă) Care există și acționează prin sine însuși, nedeterminat de o cauză din afară. ♦ *Filosofia* (sau *școala*) *immanentă* = filosofie care afirmă că existența, realitatea reprezintă conținutul conștiinței. — Din fr. **immanent**, lat. **immanens, -ntis**.

IMANENTISM s.n. (Fil.) Doctrină idealist-subiectivă care susține că realitatea este reprezentată exclusiv de proiecția conștiinței. — Din fr. **immanentisme**.

IMANENTIST, -Ă, *imanețiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al imanentismului. — Din fr. **immanentiste**.

IMANENȚĂ, imanențe, s.f. Însușirea sau starea a ceea ce este immanent. — Din fr. **immanence**, lat. **immanentia**.

IMĂȘ, imășuri, s.n. Teren necultivat pe care crește iarbă, folosit pentru pășunat; izlaz, pășune, suhat. — Din magh. **nyomás**.

IMATERIAL, -Ă, *imateriali, -e*, adj. Care există numai în conștiință; spiritual; p. ext. lipsit de formă precisă, de contur, de consistență. [Pr.: -ri-al] — Din fr. **immatériel**, lat. **immaterialis**.

IMATERIALISM s.n. (Fil.) Concepție filosofică idealistă după care realitatea există numai ca percepții sau ca idei. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **immatérialisme**.

IMATERIALIST, -Ă, *imaterialiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Fil.) (Adept) al imaterialismului. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **immaterialiste**.

IMATERIALITATE s.f. Însușirea sau starea a ceea ce este imaterial. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **immatérialité**.

IMATERIALIZĂ, imaterializez, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face imaterial, a deveni imaterial. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **immatérialiser**.

IMATERIALIZĂRE, imaterializări, s.f. Acțiunea de a (se) *imaterializa*. [Pr.: -ri-a-] — V. **imaterializa**.

IMATERIALIZĂT, -Ă, *imaterializați, -te*, adj. Care a devenit imaterial. [Pr.: -ri-a-] — V. **imaterializa**.

IMATŪR, -Ă, *imaturi, -e*, adj. Care nu s-a dezvoltat complet, care nu a ajuns la maturitate. — Din fr. **immature**.

IMATURITATE s.f. Stare a ceea ce este imatur. — Din fr. **immaturité**.

IMBATĂBIL, -Ă, *imbatabili, -e*, adj. Care nu poate fi întrecut, învins; de neînving, invincibil. — Din fr. **imbattable**.

IMBECIL, -Ă, *imbecili, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) cu capacități mintale foarte reduse; neghiob, tâmpit. 2. Adj. Care trădează, demonstrează imbecilitate (1). — Din fr. **imbécile**, lat. **imbecillus**.

IMBECILITĂȚIE, (2) *imbecilități*, s.f. 1. Deficiență mentală gravă, caracterizată prin incapacitatea de a depăși nivelul intelectual al vârstei preșcolare; idiotenie, tâmpenie. 2. Comportare sau vorbă de imbecil sau de om necugetat; prostie, ineptie, neghiobie. — Din fr. **imbécillité**, lat. **imbecillitas, -atis**.

IMBECILIZĂ, imbecilizez, vb. I. Tranz. și refl. A aduce sau a ajunge în stare de imbecilitate; a (se) tâmpi, a (se) îndobitoci, a (se) idiotiza. — **Imbecil** + suf. -iza.

IMBECILIZĂRE, imbecilizări, s.f. Acțiunea de a (se) *imbeciliza* și rezultatul ei. — V. **imbeciliza**.

IMBECILIZĂT, -Ă, *imbecilizați, -te*, adj. Care a fost adus sau care a ajuns în stare de imbecilitate. — V. **imbeciliza**.

IMBĚRB, imberbi, adj. (Livr.; adesea substantivat) Căruia nu i-a apărut încă barba; p. ext. (peior.) tânăr. — Din fr. **imberbe**, lat. **imberbis**.

IMBIBIȚIE, imbibiiți, s.f. 1. (Livr.) Îmbibare cu un lichid. 2. (Biol.) Proces fizico-chimic de pătrundere a apei în celulele vegetale, în țesuturi etc. — Din fr. **imbibition**.

IMBLOCĂȚIE s.f. Mod de îngropare a celor excomunicați, prin acoperirea lor cu pământ și cu pietre, în mijlocul unui câmp. — Din fr. **imblocation**.

IMBOLD, imbolduri, s.n. Ceea ce stimulează la o acțiune; îndemn, stimulent, impuls, bold. — Din **imboldi** (derivat regresiv; modificat după *impuls*).

IMBRICĂ, *imbrichez*, vb. I. Tranz. A suprapune parțial, asemenea solzilor de pește, țiglele sau șindrilele de pe un acoperiș. — Din fr. **imbriquer**.

IMBRICĂȚ, -Ă, *imbricați, -te*, adj. Suprapus parțial ca șindrilele, țiglele sau solzii de pește. — Din fr. **imbriqué**, lat. **imbricatus**.

IMBRICĂȚIE, *imbricații*, s.f. Ornaament sculptat în relief, pictat sau traforat, care imită solzii de pește sau țiglele de pe un acoperiș. — Din fr. **imbrication**.

IMBRIFŪG, -Ă, *imbrifugi, -ge*, adj. (Despre materiale) Care nu poate fi pătruns de ploaie. — Din fr. **imbrifuge**.

IMBROGLIO, *imbrogliouri*, s.n. 1. Piesă de teatru sau episod dramatic cu acțiune sau intrigă complicată, voit confuză și cu deznodământ surprinzător și clarificator. 2. (Rar) Încurcătură. [Pr.: -bró-li-o] — Cuv. it.

IMBROHŌR, *imbrohori*, s.m. Persoană trimisă de sultan în Țările Române cu înalte misiuni politice. — Din tc. **imbrohor**.

IMEDIĂȚ, -Ă, *imediăți, -te*, adv., adj. 1. Adv. Fără întârziere, numaidecât, îndată. 2. Adj. Care urmează să se producă fără întârziere; care este de primă necesitate sau urgență; aflat la o distanță foarte mică de cineva sau de ceva. [Pr.: -di-at] — Din fr. **immédiat**, lat. **immediatus**.

IMEDIĂȚEȚE s.f. (Rar) Caracter imediat al unei acțiuni, al unui fapt. ♦ Urgență. [Pr.: -di-a-] — **Imediat** + suf. *-ete* (după fr. *immédiateté*).

IMEMORĂBIL, -Ă, *imemorabili, -e*, adj. Care este foarte îndepărtat în timp. — Din fr. **immémorable**, lat. **immemorabilis**.

IMEMORIĂL, -Ă, *imemoriali, -e*, adj. Care este dintr-o epocă foarte îndepărtată; străvechi. [Pr.: -ri-al] — Din fr. **imémorial**.

IMĒNS, -Ă, *imēnși, -se*, adj. Care este extraordinar de mare, de numeros, de intens, de important; colosal, enorm. ♦ (Adverbial; cu determinări introduse prin prep. „de”, exprimă ideea de superslativ) Foarte, extraordinar. — Din fr. **immense**, lat. **immensus**.

IMENSITĂȚE, *imensități*, s.f. Însușirea a ceea ce este imens; ceea ce copleșește prin proporțiile sale uriașe, prin numărul, intensitatea, importanța extraordinară. ♦ Înțindere uriașă, spațiu imens. — Din fr. **immensité**, lat. **immensitas, -atis**.

IMĒRGE, *imérg*, vb. III. Tranz. (Tehn.) A scufunda parțial sau total un corp într-un mediu fluid; a imersa. — Din fr. **immerger**, engl. **immerge**.

IMĒRGĒNT, -Ă, *imergenți, -te*, adj. (Despre raze luminoase) Care străbate un mediu oarecare. — Din fr. **immergent**.

IMĒRGĒRE, *imergeri*, s.f. (Tehn.) Acțiunea de a imerge. — V. **imerge**.

IMĒRGĒBIL, -Ă, *imergibili, -e*, adj. (Tehn.) Care poate fi imers. — **Imerge** + suf. *-bil*.

IMĒRS, -Ă, *imērși, -se*, adj. (Tehn.) Care este scufundat în lichid. — V. **imerge**.

IMĒRSĂ, *imērsez*, vb. I. Tranz. (Rar) A imerge. — Din **imers**.

IMĒRSĂRE, *imērșări*, s.f. (Rar) Scufundare. — V. **imersa**.

IMĒRSĂȚ, -Ă, *imērșăți, -te*, adj. Care este scufundat în lichid. — V. **imersa**.

IMĒRSIE s.f. v. **imersiune**.

IMĒRSIŪNE s.f. 1. Afundare parțială sau totală a unui corp într-un lichid; stare a unui corp afundat într-un lichid. 2. Pătrundere a unui corp ceresc în conul de umbră al altui corp ceresc. [Pr.: -si-u-. — Var.: **imērsie** s.f.] — Din fr. **immersion**, lat. **immersio, -onis**.

IMĒGRĂ, *imigrez*, vb. I. Intrans. A veni într-o țară străină pentru a se stabili aici. — Din fr. **immigrer**, lat. **immigrare**.

IMĒGRĂNT, -Ă, *imigranți, -te*, s.m. și f. Persoană care imigrează. — Din fr. **immigrant**, lat. **immigrans, -ntis**.

IMĒGRĂRE, *imigrări*, s.f. Acțiunea de a imigra și rezultatul ei; imigrație. — V. **imigra**.

IMĒGRĂȚIE, *imigrații*, s.f. Imigrare; p. ext. situația, starea celui imigrat. ♦ Totalitatea imigrărilor dintr-o perioadă dată. — Din fr. **immigration**.

IMĒNĒU, *iminei*, s.m. Pantofi cu vârful ascuțit, purtați în trecut de țărani; pantofi de modă turcească, cu căputa înconjurând călcăiul, făcuți din marochin și purtați în trecut de boieri. — Din tc. **yemeni**.

IMĒNĒNT, -Ă, *iminenți, -te*, adj. Care este gata să se producă, să se întâmple (și nu se poate amâna sau evita); inevitabil. — Din fr. **imminent**, lat. **imminens, -ntis**.

IMĒNĒNȚĂ s.f. Faptul de a fi iminent; starea unui lucru sau a unei situații iminente. — Din fr. **imminence**, lat. **imminantia**.

IMĒSCĒBIL, -Ă, *imiscibili, -e*, adj. (Livr.) Care nu poate fi amestecat. — Din fr. **imiscible**.

IMĒSCĒBILITĂȚE s.f. (Livr.) Calitatea de a fi imiscibil. — Din fr. **imiscibilité**.

IMĒȚĂ, *imit*, vb. I. Tranz. 1. A adopta întocmai felul de gândire, de comportare etc. al cuiva; a lua pe cineva ca exemplu. ♦ A reproduce felul de a vorbi, de a cânta sau gesturile caracteristice ale cuiva. 2. A lua ca model opera sau felul de a lucra al unui artist, al unui scriitor etc. ♦ A reproduce cu fidelitate; a copia. — Din fr. **imiter**, lat. **imitari**.

IMĒȚĂBIL, -Ă, *imitabili, -e*, adj. Care poate fi imitat. — Din fr. **imitable**, lat. **imitabilis**.

IMĒȚĂRE, *imitări*, s.f. Acțiunea de a imita și rezultatul ei; imitație. — V. **imita**.

IMĒȚĂȚIV, -Ă, *imitativi, -e*, adj. Care imită (sunete). — Din fr. **imitatif**, lat. **imitativus**.

IMĒȚĂȚŌR, -OĂRE, *imitatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care imită pe cineva sau ceva. — Din fr. **imitateur**.

IMĒȚĂȚIE, *imitații*, s.f. Imitare. ♦ (Concr.) Obiect copiat după un model; copie. ♦ Reluare, repetare a unei teme sau a unui motiv muzical pe diferite trepte de înălțime. [Var.: (rar) **imitațiune** s.f.] — Din fr. **imitation**, lat. **imitatio, -onis**.

IMĒȚĂȚIŪNE s.f. v. **imitație**.

IMĒȚĂȚIŪNE, *imixțiuni*, s.f. Amestec nemotivat și nedorit în treburile altuia. [Pr.: -ti-u-] — Din fr. **immixtion**, lat. **immixtio, -onis**.

IMĒN, *immuri*, s.n. Poezie sau cântec solemn compus pentru preamărirea unei idei, a unui eveniment, a unui erou (legendar) etc. ♦ Spec. Cântec religios de preamărire a divinității. ♦ Spec. Cântec solemn apărut odată cu formarea statelor naționale și adoptat oficial ca simbol al unității naționale sau de stat. — Din fr. **hymne**, lat. **hymnus**.

IMĒNIC, -Ă, *imnici, -ce*, adj. Cu caracter de imn, de natura imnului; festiv. — Din fr. **hymnique**.

IMĒOBIL, *imobile*, s.n. Clădire, casă (mare). — Din fr. **immeuble** (modificat după lat. **immobilis**).

IMĒOBIL², -Ă, *imobili, -e*, adj. 1. Care stă în nemiscare; neclintit, fix. 2. Imobilizabil. — Din fr. **immobile**, lat. **immobilis**.

IMĒOBILĂR, -Ă, *imobiliari, -e*, adj., s.n. (Despre bunuri materiale) Care nu poate fi transportat; imobil². 2. Adj. Care se ocupă de bunuri imobile¹. *Agenție imobiliară*. [Pr.: -li-ar] — Din fr. **immobilier**.

IMĒOBILISM s.n. Atitudine de opoziție sistematică și permanentă față de orice inovație, invenție, progres etc.; închistare. — Din fr. **immobilisme**.

IMĒOBILĒȘȚ, -Ă, *imobilști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al imobilismului. — Din fr. **immobiliste**.

IMĒOBILITĂȚE s.f. Stare de nemiscare, de neclintire totală. — Din fr. **immobilité**.

IMĒOBILIZĂ, *imobilizez*, vb. I. Tranz. A aduce pe cineva sau ceva în stare de nemiscare, de neclintire, a face să nu se mai poată mișca, să nu mai poată acționa. ♦ A investi mari disponibilități într-o întreprindere, într-o afacere (scoțându-le din circuitul normal). — Din fr. **immobiliser**.

IMĒOBILIZĂRE, *imobilizări*, s.f. Acțiunea de a imobiliza și rezultatul ei. — V. **imobiliza**.

IMĒOBILIZĂȚ, -Ă, *imobilizați, -te*, adj. (Despre ființe sau părți ale corpului) Care nu se poate mișca. ♦ (Despre bunuri materiale) Care nu este folosit, valorificat (acolo unde trebuie). — V. **imobiliza**.

IMĒORĂL, -Ă, *imorali, -e*, adj. Care este contrar moralei, care calcă principiile ei, care nu are niciun principiu moral. — Din fr. **immoral**.

IMĒORĂLISM s.n. Teorie care contestă valoarea normelor și judecăților morale. — Din fr. **immoralisme**.

IMĒORĂLĒȘȚ, -Ă, *imoralști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al imoralismului. — Din fr. **immoraliste**.

IMĒORĂLITĂȚE, (2) *imoralități*, s.f. 1. Caracterul a ceea ce este imoral. 2. Comportare, faptă, vorbă imorală. — Din fr. **immoralité**.

IMĒORTALIZĂ, *imortalizez*, vb. I. Tranz. A face ca o persoană, o acțiune sau o operă să trăiască veșnic în memoria oamenilor; a face nemuritor. — Din fr. **immortaliser**.

IMĒORTALIZĂRE, *imortalizări*, s.f. Acțiunea de a imortaliza și rezultatul ei. — V. **imortaliza**.

IMĒORTĒLĂ, *imortele*, s.f. (Mai ales la pl.) Numele a două plante erbacee: a) siminoc; b) flori-de-paie. ♦ *Imortelă galbenă* = plantă erbacee ornamentală cu tulpina dreaptă și flori galbene (*Helichrysum orientale*). — Din fr. **immortelle**.

IMĒŌS, -OĂSĂ, *imoși, -oase*, adj. (Reg.) Murdar, mânjit, plin de noroi. — Lat. **limosus** sau **im** + suf. *-os*.

IMĒPACIĒNT, -Ă, *impacienți, -te*, adj. (Livr.) Nerăbdător; neliniștit, îngrijorat. [Pr.: -ci-ent] — Din fr. **impatient**, lat. **impatiens, -ntis**. Cf. it. **impaziente**.

IMĒPACIĒNTĂ, *impacientez*, vb. I. Refl. A-și pierde răbdarea, a deveni nerăbdător. ♦ A se îngrijora, a se neliniști. [Pr.: -ci-en-] — Din fr. **impatienter**.

IMĒPACIĒNTĂRE, *impacientări*, s.f. (Rar) Stare a celui impacientat; nerăbdare. ♦ Neliniște, impacientă. [Pr.: -ci-en-] — V. **impacienta**.

IMĒPACIĒNTĂȚ, -Ă, *impaciențați, -te*, adj. (Livr.) Nerăbdător. ♦ Neliniștit, îngrijorat. [Pr.: -ci-en-] — V. **impacienta**.

IMĒPACIĒNTĂȚE s.f. (Livr.) Nerăbdare. ♦ Neliniște, îngrijorare. [Pr.: -ci-en-] — Din fr. **impatience**, lat. **impatientia**. Cf. it. **impazienza**.

IMĒPĂȚ, *impacturi*, s.n. 1. Ciocnire a două sau mai multor corpuri. 2. Influență, înrăurire a unei idei, a unei lucrări etc. asupra unei persoane, asupra evenimentelor etc. 3. Șoc; surpriză. — Din fr. **impact**, lat. **impactus**.

IMĒPĂȚĂRE, *impactări*, s.f. (Med.) Menținere în contact strâns a două suprafețe, a două fragmente de oase fracturate. *Impactare dentară. Impactare osoasă*. — Din fr. **impaction**.

IMĒPĂȚŌR, *impactoare*, s.n. (Med.) Aparat folosit pentru impactarea fragmentelor osoase prin prinderea în șuruburi. — Din fr. **impacteur**.

IMĒPALPĂBIL, -Ă, *impalpabili, -e*, adj. Care nu poate fi pipăit; p. ext. de dimensiune, intensitate etc. foarte mică; minuscul, imperceptibil. — Din fr. **impalpable**.

IMĒPALPĂBILITĂȚE s.f. (Rar) Calitatea a ceea ce este impalpabil. — Din fr. **impalpabilité**.

IMPALUDĂRE, *impaludări*, s.f. Apariția și înmulțirea cazurilor de malarie într-un teritoriu. — După fr., engl. **impaludation**.

IMPĂR, *-Ă, împari*, -e, adj. (Despre numere întregi) Care nu este divizibil cu doi; care este fără soț. — Din lat. **impar**. Cf. fr. *impar*.

IMPĂRĂBIL, *-Ă, împărabili*, -e, adj. (Sport; despre lovituri, goluri etc.) Care nu poate fi parat. — Din fr. **imparable**.

IMPARDONĂBIL, *-Ă, împardonabili*, -e, adj. De neiertat. — Din fr. **impardonnable**.

IMPĂRICOPITĂT, *-Ă, împăricopitați*, -te, adj. (Despre animale) Care are un număr impar de degete; împaridigitat. ♦ (Substantivat, n. pl.) Ordin de mamifere erbivore care prezintă această caracteristică; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din **copitat** (după **imparidigitat** etc.).

IMPARIDIGITĂT, *-Ă, imparidigitați*, -te, adj. (Rar) Impăricopitat. — Din fr. **imparidigité**.

IMPARIPENĂT, *-Ă, împaripenați*, -te, adj. (Despre frunzele compuse) Care prezintă perechi de frunzulițe de o parte și de alta a unui ax comun, iar în vârf o frunzuliță nepereche. — Din fr. **imparipenné**.

IMPARISILĂBIC, *-Ă, împarisilabici*, -ce, adj. (Despre substantive și adjective) A cărui temă nu are același număr de silabe în cursul declinării. — Din fr. **imparisyllabique**.

IMPARITĂTE s.f. Însușirea, calitatea de a fi impar; inegalitate, nepotrivire. — Din fr. **imparité**.

IMPARTAJĂBIL, *-Ă, impartajabili*, -e, adj. (Rar) Care nu poate fi împărțit, partajat. — Din fr. **impartageable**.

IMPARTĂL, *-Ă, impartălești*, -e, adj. Capabil să facă o apreciere justă, obiectivă; nepărtinitor, obiectiv, drept. [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. **impartial**.

IMPARTĂLITĂTE s.f. Calitatea de a fi imparțial; nepărtinire, obiectivitate. [Pr.: *-ți-a-*] — Din fr. **impartialité**.

IMPĂS, *impasuri*, s.n. Situație dificilă în care se află cineva și din care nu știe cum să iasă. — Din fr. **impasse**.

IMPASIBIL, *-Ă, impassibili*, -e, adj. Nepăsător, indiferent. — Din fr. **impassible**, lat. **impassibilis**.

IMPASIBILITĂTE s.f. Nepăsare, indiferență. — Din fr. **impassibilité**, lat. **impassibilitas**, -atis.

IMPECĂBIL, *-Ă, impeccabili*, -e, adj. Care este fără cusur, ireproșabil, perfect, desăvârșit. — Din fr. **impeccable**, lat. **impeccabilis**.

IMPECABILITĂTE s.f. (Rar) Calitatea sau starea a ceea ce este impecabil; perfecțiune, desăvârșire. — Din fr. **impeccabilité**.

IMPEDANȚĂ, *impedanțe*, s.f. Mărimă electrică egală cu cătul dintre valoarea efectivă a tensiunii electrice aplicate unui anumit circuit și valoarea efectivă a intensității curentului electric absorbit de circuit. ♦ (Fiz.) Mărimă egală cu raportul dintre presiunea sonoră a unui sistem acustic și fluxul acustic corespunzător. — Din fr. **impédance**, germ. **Impedanz**.

IMPEDIMĂNT, *impedimente*, s.n. Piedică, obstacol în calea realizării unei intenții. — Din lat. **impedimentum**. Cf. it. **impedimento**.

IMPENETRĂBIL, *-Ă, impenetrabili*, -e, adj. 1. Care nu lasă să treacă ceva prin el. ♦ Prin care nu se poate pătrunde cu privirea; de nepătruns. ♦ Fig. De neînțeles, de nepătruns; ascuns. *Sentimente impenetrabile*. ♦ Fig. Care își ascunde gândurile sau sentimentele; care nu trădează stările sufletești. *Persoană, fizionomie impenetrabilă*. 2. (Fiz.) Care ocupă un asemenea spațiu încât exclude de acolo prezența oricărui alt corp. — Din fr. **impenétable**, lat. **impenetrabilis**.

IMPENETRABILITĂTE s.f. Însușirea sau starea a ceea ce este impenetrabil. — Din fr. **impenétabilité**.

IMPENETRĂNT, *-Ă, impenetranți*, -te, adj. (Livr.) Care nu este penetrant. — Din fr. **impenétrante**.

IMPENITĂNT, *-Ă, impenitenți*, -te, adj. (Livr.) Care nu se căiește, care nu are remușcări. — Din fr. **impénitent**.

IMPENITĂNTĂ s.f. (Livr.) Lipsă de căință, de remușcări. — Din fr. **impénitence**.

IMPERATIV, *-Ă, imperativi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care ordonează; poruncitor. ♦ *Mod imperativ* (și substantivat, n.) = mod verbal personal prin care se exprimă un ordin, o interdicție, un sfat, un îndemn, o rugămintă etc. a subiectului. *Propoziție imperativă* = propoziție care exprimă un ordin, un îndemn, o rugămintă etc. 2. S.n. Necesitate categorică și necondiționată; obligație. ♦ *Imperativ categoric* = principiu (enunțat de Kant) după care obligația morală are un caracter absolut, necondiționat, spre deosebire de cerințele condiționate ale vieții cotidiene. — Din fr. **impératif**, lat. **imperativus**.

IMPERĂTOR, *imperator*, s.m. Titlu onorific care se conferea generalilor romani de către soldați sau de către senat după repurtarea unei mari victorii; persoană care purta acest titlu. — Din lat. **imperator**.

IMPERCEPTIBIL, *-Ă, imperceptibili*, -e, adj. Care nu poate fi perceput; *p. ext.* care este abia perceptibil, care trece aproape neobservat, insesizabil. — Din fr. **imperceptible**.

IMPERCEPTIBILITĂTE s.f. Însușirea sau starea a ceea ce este imperceptibil. — Din fr. **imperceptibilité**.

IMPERFĂCT, *-Ă, imperfecti*, -te, adj. (Adesea adverbial) Lipsit de perfecțiune; cu defecte, cu lipsuri. ♦ *Țimp imperfect* (și substantivat, n.) = timp verbal care

aparține modului indicativ și care exprimă o acțiune din trecut, neterminată în momentul la care se referă vorbirea. — Din lat. **imperfectus**. Cf. fr. *imparfait*.

IMPERFECTIBIL, *-Ă, imperfectibili*, -e, adj. Care nu este perfectibil. — Din fr. **imperfectible**.

IMPERFECTIV, *imperfective*, adj. (Despre aspectul verbelor; și substantivat, n.) Care arată că acțiunea verbului este în desfășurare sau se repetă, fără să indice termenul sau rezultatul ei. — Din fr. **imperfectif**.

IMPERFECȚIUNE, *imperfectiuni*, s.f. Stare a ceea ce este imperfect; defect, scădere, cusur. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **imperfection**, lat. **imperfectio**, -onis.

IMPERFORĂT, *-Ă, imperforați*, -te, adj. (Anat.; despre unele organe) Care are orificiile închise, obturate. — Din fr. **imperforé**.

IMPERFORĂȚIE s.f. (Anat.) Lipsă a orificiului natural al unui organ. — Din fr. **imperforation**.

IMPERIAL, *-Ă, imperiali*, -e, adj., s.f. I. Adj. Care aparține împăratului sau imperiului, care se referă la împărat sau la imperiu; împărătesc. II. S.f. Etaj (acoperit) al unor vehicule de transport în comun. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. **impérial**, lat. **imperialis**.

IMPERIALISM s.n. Tendință a unui stat dezvoltat de a-și extinde influența politică, economică și culturală asupra altor state mai puțin dezvoltate, impunându-le propriile legi. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. **impérialisme**.

IMPERIALIST, *-Ă, imperialiști*, -ste, adj., s.m. 1. Adj. Care aparține imperialismului sau marilor capitaliști, care se referă la imperialism sau la marii capitaliști. 2. S.m. Mare capitalist; adept al imperialismului. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. **impérialiste**.

IMPERIÓS, *-OĂSĂ, imperioși*, -oase, adj. (Adesea adverbial) Care este neapărat necesar, care cere o rezolvare imediată. [Pr.: *-ri-os*] — Din fr. **impérieux**, lat. **imperiosus**.

IMPERIOZITĂTE s.f. (Livr.) Caracter imperios; urgență [Pr.: *-ri-o-*] — După it. **imperiosità**.

IMPERIU, *imperii*, s.n. 1. Stat monarhic condus de un împărat; împărăție. 2. Teritoriul cuprinzând un stat dominant (marea metropolă) și posesiunile lui coloniale. 3. (În loc.) *Sub imperiu*... = dominat, influențat de..., determinat de... — Din lat. **imperium**.

IMPERMEĂBIL, *-Ă, impermeabili*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care nu lasă să treacă prin el un fluid. 2. S.n. Manta, haină de ploaie confecționată dintr-un material impermeabil (1); fulgarin. [Pr.: *-me-a-*] — Din fr. **impermeable**, lat. **impermeabilis**.

IMPERMEABILITĂTE s.f. Însușirea de a fi impermeabil, starea a ceea ce este impermeabil. [Pr.: *-me-a-*] — Din fr. **impermeabilité**.

IMPERMEABILIZĂ, *impermeabilizări*, s.f. Acțiunea de a (se) impermeabiliza și rezultatul ei. [Pr.: *-me-a-*] — V. **impermeabiliza**.

IMPERMEABILIZĂT, *-Ă, impermeabilizați*, -te, adj. Care a devenit impermeabil, care este impermeabil. [Pr.: *-me-a-*] — V. **impermeabiliza**.

IMPERMUTĂBIL, *-Ă, impermutabili*, -e, adj. (Rar) Care nu poate fi permutat, transferat. — Din fr. **impermutable**.

IMPERSONĂL, *-Ă, impersonali*, -e, adj. Care nu se referă la nicio persoană; *fig.* lipsit de personalitate. ♦ (Despre verbe, forme și construcții verbale) Care exprimă o acțiune ce nu este atribuită niciunei persoane, care nu are subiect propriu-zis și se întrebuițează numai la persoana a treia singular. — Din fr. **impersonnel**, lat. **impersonalis**.

IMPERSONALITĂTE s.f. Caracterul a ceea ce este impersonal. — Din fr. **impersonnalité**.

IMPERSONALIZĂ, *impersonalizez*, vb. I. Tranz. A face ca stilul să devină impersonal, obiectiv. — Din engl. **impersonalize**.

IMPERSONALIZĂRE, *impersonalizări*, s.f. Faptul de a *impersonaliza*. — V. **impersonaliza**.

IMPERSONALIZĂT, *-Ă, impersonalizați*, -te, adj. Care a devenit impersonal. — V. **impersonaliza**.

IMPERTINĂNT, *-Ă, impertinenți*, -te, adj., s.m. și f. (Om) obraznic. — Din fr. **impertinent**, lat. **impertinens**, -ntis.

IMPERTINĂNTĂ, *impertinențe*, s.f. Obrăznicie; insolență, nerușinare. — Din fr. **impertinence**.

IMPETURĂBIL, *-Ă, imperturbabili*, -e, adj. Care nu poate fi tulburat de nimic; care denotă stăpânire de sine; liniștit, calm, flegmatic, placid. — Din fr. **imperturbable**, lat. **imperturbabilis**.

IMPETURABILITĂTE s.f. Însușirea de a fi imperturbabil, starea omului imperturbabil. — Din fr. **imperturbabilité**.

IMPESTĂ, *impestez*, vb. I. Tranz. (Rar) 1. A molpsi de ciumă sau de altă boală contagioasă. 2. A răspândi un miros urât. 3. Fig. A corupe. — Din it. **impestare**, fr. **empester**.

IMPETIGINÓS, *-OĂSĂ, impetiginosi*, -oase, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de impetigo. — Din fr. **impétigineux**.

IMPETÍGO s.n. Boală de piele contagioasă manifestată prin apariția unor pustule cu tendință de extindere, care se acoperă de cruste groase gălbui. — Din fr. **impétigo**.

IMPETRĂȚIE s.f. (Livr.) Acțiune, intervenție prin care cineva obține o favoare, un beneficiu. — Din lat. *impetratio*, fr. *impétration*.

IMPETUÓS, -OASĂ, impetuosi, -oase, adj. Care dovedește o forță sau se manifestă ca o forță de nestăpănit; năvalnic, tumultuos. [Pr.: *-tu-os*] — Din fr. *impetueux*, lat. *impetuosus*.

IMPETUOZITĂȚE s.f. Înșușirea de a fi impetuos. [Pr.: *-tu-o-*] — Din fr. *impétuosité*.

IMPIEGÁT, -Ă, impiegați, -te, s.m. și f. 1. Persoană care organizează și controlează mișcarea trenurilor într-o gară. 2. (Ieșit din uz) Funcționar de stat de grad inferior. [Var.: *impiegát, -ă* s.m. și f.] — Din it. *impiegato*.

IMPIETĂ, impietez, vb. I. Intranz. A interveni în treburile altuia, nesocotindu-i drepturile; a leza. [Pr.: *-pi-e-*] — Din fr. *impiété*, lat. *impietas, -atis*.

IMPIETĂȚE, impietăți, s.f. Lipsă de respect față de ceva considerat sfânt; *p. gener.* atitudine jignitoare, lipsită de respect față de cineva sau de ceva care merită întreaga considerație; sacrilegiu. [Pr.: *-pi-e-*] — Din fr. *impiété*, lat. *impietas, -atis*.

IMPIU, -ÎE, impii, adj. (Livr.) Care este lipsit de evlavie (religioasă) sau de afecțiune plină de respect. — Din lat. *impius*, fr. *impie*.

IMPLACĂBIL, -Ă, implacabili, -e, adj. Care nu poate fi înduplecat, atenuat, îmblânzit; neîndurător, inexorabil. — Din fr. *implacable*, lat. *implacabilis*.

IMPLACABILITĂȚE s.f. Înșușirea de a fi implacabil. — Din fr. *implacabilité*.

IMPLĂNT, implanturi, s.n. (Med.) Material natural sau artificial implantat în organism. — Din fr. *implant*.

IMPLĂNTĂ, implantez, vb. I. Tranz. A introduce pe cale chirurgicală și în scop terapeutic, în țesutul subcutanat sau în mușchi, un medicament sau un țesut străin care se resoarbe treptat. ♦ A stabili, a fixa, a așeza. — Din fr. *implanter*.

IMPLĂNTĂRE, implantări, s.f. Acțiunea de a implanta și rezultatul ei. — V. *implanta*.

IMPLANTĂȚIE, implantanții, s.f. Implantare. — Din fr. *implantation*.

IMPLANTOLOGÍE s.f. Disciplină medicală care studiază implanturile și transplanturile de organe în chirurgia generală, în stomatologie etc. — Din fr. *implantologie*.

IMPLEMENTĂ, implementez, vb. I. Tranz. A pune în practică, în funcțiune, a aplica; a integra; a îndeplini, a realiza. — După engl. *implement*.

IMPLEMENTĂRE, implementări, s.f. Acțiunea de a implementa. — V. *implementa*.

IMPLEMENTĂȚ, -Ă, implementați, -te, adj. Care a fost aplicat, care a fost îndeplinit; care a fost integrat. — V. *implementa*.

IMPLICĂ, implic, vb. I. Tranz. 1. (La pers. 3) A atrage după sine, a include; a avea ceva drept consecință. 2. A amesteca pe cineva într-o afacere neplăcută sau necinstită, într-un proces etc. — Din fr. *impliquer*, lat. *implicare*.

IMPLICĂRE, implicări, s.f. Acțiunea de a implica și rezultatul ei. — V. *implica*.

IMPLICĂȚ, -Ă, implicați, -te, adj. 1. Care este inclus. 2. Care este amestecat într-o acțiune (neplăcută, necinstită). — V. *implica*.

IMPLICĂȚIE, implicații, s.f. Idee, fapt decurgând în mod implicit din altul sau apărând ca o consecință imediată a acestuia. ♦ (Log.) Relație între două concepte în care adevărul ori falsitatea unui concept atrage după sine cu necesitate adevărul ori falsitatea celuilalt concept. — Din fr. *implication*, lat. *implicatio*.

IMPLICĂȚ, -Ă, implicați, -te, adj. (Adesea adverbial) Care este inclus, conținut în altceva (fără a mai fi exprimat direct); care se înțelege de la sine. — Din fr. *implicite*, lat. *implicitus*.

IMPLORĂ, implor, vb. I. Tranz. A ruga pe cineva insistent, cu disperare (și cu umilități). — Din fr. *implorer*, lat. *implorare*.

IMPLORĂRE, implorări, s.f. Acțiunea de a implora și rezultatul ei; implorație, rugămintă, cerere insistentă, fierbinte, disperată. — V. *implora*.

IMPLORĂȚOR, -OĂRE, imploratori, -oare, adj. Care imploră; care exprimă implorarea. — Din fr. *implorateur*.

IMPLORĂȚIE, implorații, s.f. (Rar) Implorare. [Var.: *implorațiune* s.f.] — Din fr. *imploration*.

IMPLORAȚIUNE s.f. v. *implorație*.

IMPLÓZIE, implozii, s.f. 1. Fenomen opus exploziei, care constă în pătrunderea rapidă a aerului într-un spațiu închis fără aer, când pereții acestuia sunt distruși. 2. (Lingv.) Prima fază a articulării unei consoane ocluzive, care constă în închiderea totală a organului fonator. — Din fr. *implosion*.

IMPLOZÍV, -Ă, implozivi, -e, adj. (Lingv.) Care se referă la implozie, relativ la implozie, articulat prin implozie. *Consoană implozivă*. — Din fr. *implosif*.

IMPLÚVIU, impluvii, s.n. Bazin amenajat în atriumul locuințelor romane, în care era colectată apa de ploaie. — Din lat. *impluvium*.

IMPOLITÉȚĂ s.f. v. *impolitețe*.

IMPOLITÉȚE, (2) impoliteți, s.f. 1. Lipsă de politețe. 2. Faptă, atitudine sau comportare nepoliticoasă; necuviință, mojie, bătăranie. [Var.: *impolitétă* s.f.] — Din fr. *impolitesse*.

IMPONDERĂBIL, -Ă, imponderabili, -e, adj. Care nu are greutate; care se află în stare de imponderabilitate. ♦ Fig. Imperceptibil; subtil, insesizabil. — Din fr. *impondérable*.

IMPONDERABILITĂȚE s.f. Caracterul sau starea unui corp a cărui greutate se reduce datorită ieșirii sale din câmpul gravitației terestre sau se anulează datorită intervenției unei forțe de sens contrar. — Din fr. *impondérabilité*.

IMPOPULĂR, -Ă, impopulari, -e, adj. Care nu se bucură de simpatia, de aprobarea poporului; nepopular. — Din fr. *impopulaire*.

IMPOPULARITĂȚE s.f. Lipsă de popularitate a cuiva sau a ceva; nepopularitate. — Din fr. *impopularité*.

IMPÓRT, importuri, s.n. Totalitatea operațiilor cu caracter comercial prin care se introduc într-o țară mărfuri produse și cumpărate din alte țări. ♦ Loc. adj. *De import = a)* care este importat; *b) fig.* străin de realitățile locale. ♦ *Cotă de import =* practică protecționistă care stabilește o limită cantitativă dintr-un produs care poate fi importat. ♦ (Concr.) Totalitatea mărfurilor importate de o țară. ♦ (Inform.) *Import de date =* transfer de date (informații) dintr-un program în altul. — Din *importa*¹ (derivat regresiv). Cf. germ. *Import*.

IMPÓRTĂ¹, împört, vb. I. Tranz. A aduce în țara proprie mărfuri străine prin cumpărare sau prin schimb; *p. ext.* a cumpăra servicii din alte țări. ♦ Fig. A prelua obiceiuri, mode etc. străine. — Din fr. *importer*.

IMPÓRTĂ², pers. 3 împörtă, vb. I. Tranz. și intranz. A prezenta importanță, interes pentru cineva. — Din fr. *importer*.

IMPÓRTĂBIL, -Ă, importabili, -e, adj. Care poate fi importat; care este permis, admis să fie importat. — Din fr. *importable*.

IMPÓRTĂNT, -Ă, importanți, -te, adj. Care are însemnătate, valoare; însemnat. ♦ (Despre persoane) De văză; remarcabil, ilustru. ♦ (Ir.) Care se crede om de seamă; plin de aroganță, îngâmfat. — Din fr. *important*.

IMPÓRTĂNȚĂ s.f. Faptul de a fi important, caracterul unui lucru important; însemnătate; semnificație. ♦ Loc. adv. *Cu importanță =* cu convingerea (nejustificată) că spune sau face ceva important; cu înfumurare. ♦ Expr. *A-și da importanță =* a se îngâmfă, a se crede om de seamă, superior. *Plin de importanță =* înfumurat, îngâmfat, încrezut. — Din fr. *importance*.

IMPÓRTĂRE, importări, s.f. Acțiunea de a importa¹. — V. *importa*¹.

IMPÓRTĂȚ, -Ă, importați, -te, adj. (Despre mărfuri) Adus în propria țară prin cumpărare sau prin schimb. — V. *importa*¹.

IMPÓRTĂȚOR, -OĂRE, importatori, -oare, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană fizică sau juridică care se ocupă cu importul. 2. Adj. Care importă¹. *Țară importatoare de bumbac*. — Din fr. *importateur*.

IMPÓRTĂȚIUNE, importațiuni, s.f. (Inv.) Lucru, bun importat. — Din fr. *importation*.

IMPÓRTUN, -Ă, importuni, -e, s.m. și f., adj. (Livr.) (Persoană) care importunează. — Din fr. *importun*, lat. *importunus*.

IMPÓRTUNĂ, importunez, vb. I. Tranz. (Livr.) A plictisi sau a stingheri pe cineva cu insistențele sau cu prezența sa. — Din fr. *importuner*.

IMPÓRTUNITĂȚE s.f. (Livr.) Insistență, atitudine, prezență care plictisește sau stingherește pe cineva. — Din fr. *importunité*, lat. *importunitas, -atis*.

IMPOSÍBIL, -Ă, imposibili, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care nu e posibil, care nu se poate îndeplini; irealizabil. ♦ Extrem de greu, de dificil. *O muncă imposibilă*. ♦ (Fam.; despre oameni) Nesuferit, insuportabil. 2. S.n. Ceea ce este (aproape) cu neputință de realizat. ♦ Expr. *A face imposibilul =* a face tot ceea ce îți stă în putință pentru a realiza ceva. ♦ (Adverbial) Cu neputință, în niciun caz, cu niciun preț. — Din fr. *impossible*, lat. *impossibilis*.

IMPOSÍBILITĂȚE, s.f. Caracterul sau situația a ceea ce este imposibil; faptul de a nu putea face ceva; neputință. — Din fr. *impossibilité*, lat. *impossibilitas, -atis*.

IMPOSTĂȚIE s.f. (Muz.) Pregătire, antrenare a vocii (înainte de a cânta); vocalizare. — Din it. *impostazione*.

IMPÓSTĂ, imposte, s.f. Plan orizontal ieșit în relief față de nivelul zidăriei, servind de obicei ca sprijin pentru o boltă, un arc etc. — Din fr. *imposte*, it. *imposta*.

IMPÓSTÓR, -OĂRE, impostori, -oare, s.m. și f. Persoană care caută să înșele, profitând de necunoștința sau de buna-credință a oamenilor; șarlatan, mincinos. ♦ Persoană care, prin minciuni și prefăcătorie, își arogă o falsă identitate (și competență), vrând să pară ceea ce nu este; farsor. — Din fr. *imposteur*, lat. *impostor*.

IMPÓSTURĂ, imposturi, s.f. Acțiune, faptă de impostor; șarlatanie, înșelătorie. — Din fr. *imposture*, lat. *impostura*.

IMPÓTENT, -Ă, impotenți, -te, adj. Lipsit de vigoare; neputincios. ♦ Spec. (Despre bărbați) Inapt pentru săvârșirea actului sexual. — Din fr. *impotent*, lat. *impotens, -ntis*.

IMPÓTENTĂ s.f. Lipsă de vigoare; neputință. ♦ Spec. Stare (patologică) a unui bărbat inapt pentru săvârșirea actului sexual. — Din fr. *impotence*, lat. *impotentia*.

IMPOZĂBIL, -Ă, impozabili, -e, adj. Care poate fi sau care este supus la plata unui impozit. — Din fr. *imposable*.

IMPOZĂNT, -Ă, impozanți, -te, adj. Care impune respect sau admirație prin înfățișare, ținută, comportare; impunător, mândru. — Din fr. *imposant*.

IMPÓZIT, impozite, s.n. Prelevare obligatorie, fără prestație și nerambursabilă, efectuată de către administrația publică pentru satisfacerea necesităților de interes general; dare. ♦ *Impozit direct =* impozit stabilit în mod nominal în sarcina

persoanelor fizice și juridice, având ca bază de impozitare veniturile sau averea acestora. *Impozit indirect* = impozit inclus în prețul de vânzare al unor bunuri materiale și servicii, vărsat la bugetul de stat de către agenții economici, dar suportat de consumatori. ♦ (În trecut) Bir. — Din lat. **impositum** (cu sensul fr. *impô*).

IMPOZITĂ, *impozitez*, vb. I. Tranz. A impune (3). ♦ A prevedea perceperea unui impozit. — Din **impozit**.

IMPOZITĂRE, *impozitări*, s.f. Acțiunea de a impozita. — V. **impozita**.

IMPRACTICABIL, *-Ă, impracticabili, -e*, adj. 1. (Despre drumuri) Pe care nu se poate circula; stricat, desfundat. 2. Care nu poate fi pus în practică, care nu se poate aplica. — Din fr. **impracticable** (după *practică*).

IMPRACTICABILITATE s.f. (Rar) Caracterul a ceea ce este impracticabil. — Din fr. **impracticabilité**.

IMPRECĂȚIE, *imprecății*, s.f. Blestem; ocară. ♦ Figură de stil care conține un blestem. — Din fr. **imprecation**, lat. **imprecatio**.

IMPRECÍS, *-Ă, imprecisi, -se*, adj. Care este lipsit de precizie; vag, nesigur. — Din fr. **imprécis**.

IMPRECÍZIE, *imprecizii*, s.f. Lipsă de precizie. — Din fr. **imprécision**.

IMPREGNĂ, *impregnez*, vb. I. Tranz. și refl. (Adesea fig.) A (se) îmbiba cu o substanță (lichidă) pentru a căpăta impermeabilitate, rezistență etc. — Din fr. **impregner**, lat. **impraegnare**.

IMPREGNĂBIL, *-Ă, impregnabili, -e*, adj. Care poate fi impregnat. — Din fr. **imprégnable**.

IMPREGNABILITATE s.f. Calitatea de a fi impregnat. — Din fr. **imprégnabilité**.

IMPREGNĂNT, *-Ă, impregnanți, -te*, adj., s.n. (Produs chimic) care impregnează. — Din **impregna**.

IMPREGNĂRE, *impregnări*, s.f. Acțiunea de a (se) impregna și rezultatul ei; îmbibare. — V. **impregna**.

IMPREGNĂT, *-Ă, impregnați, -te*, adj. Îmbibat cu o substanță (lichidă) spre a căpăta anumite însușiri. — V. **impregna**.

IMPREGNĂȚIE s.f. (Geol.) Distribuție neregulată a unor substanțe minerale în masa rocilor. — Din fr. **imprégnation**.

IMPREGNÓL s.n. Substanță de culoare albă, obținută din parafină, care se folosește la impregnarea materialelor textile. — **Impregna** + suf. *-ol*.

IMPRESĂR, *impresari*, s.m. Persoană care se ocupă de angajamentele, de contractele unui actor, ale unui cântăreț etc. și organizează spectacole, turnee artistice. — Din fr. **impresario**, it. **impresario**. Cf. germ. *Impresario*.

IMPRESARIÁL, *-Ă, impresariali, -e*, adj. (Rar) De impresar sau de impresariat. [Pr.: *-ri-al*] — Din engl. **impresarial**.

IMPRESARIÁT, *impresariate*, s.n. Instituție care mijlocește sau organizează reprezentații teatrale, concerte etc. [Pr.: *-ri-at*] — Din **impresar**.

IMPRESCRITIBIL, *-Ă, imprescriptibili, -e*, adj. Care nu se prescrie, care rămâne valabil totdeauna. — Din fr. **imprescriptible**.

IMPRESCRITIBILITATE s.f. Însușirea de a fi imprescriptibil. — Din fr. **imprescriptibilité**.

IMPRESÍE, *impresii*, s.f. Efect lăsat în conștiința omului de lucruri sau de întâmplări din jurul lui cu care vine în contact; (la pl.) gânduri, imagini întipărite în memorie. ♦ Expr. *A da* (sau *a face, a lăsa*) *impresia că...* = a determina pe cineva să-și formeze o părere despre cineva sau ceva; a părea că... *A face* (sau *a produce*) *impresie* (asupra cuiva) = a atrage atenția (cuiva) asupra sa sau asupra actelor sale, a face efect, a impresiona. (*A fi*) *sub impresia...* = (a fi) stăpânit de imaginile sau de amintirile unei întâmplări trăite. ♦ Senzație; părere. ♦ Expr. *A avea impresie că...* = a bănuși, a crede, a presupune că... ♦ (La pl.) Puncte de vedere, aprecieri (fugitive) asupra unui fapt, asupra unei întâmplări etc. ♦ (În forma *impresiune*) Urmă, amprentă a desenului papilar al degetelor, palmelor și tălpilor picioarelor. [Var.: (inv.) **impresiune** s.f.] — Din fr. **impression**, lat. **impressio**, *-onis*.

IMPRESIONĂ, *impresionez*, vb. I. Tranz. 1. A produce o impresie puternică asupra cuiva; a emoționa, a mișca. 2. (Despre lumină) A acționa asupra substanței sensibile de pe o placă, de pe un film sau de pe o hârtie fotografică, dând naștere unui proces chimic datorită căruia se înregistrează o imagine. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **impressionner**.

IMPRESIONĂBIL, *-Ă, impresionabili, -e*, adj. Care poate fi ușor impresionat; (despre oameni) sensibil, emotiv. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **impressionnable**.

IMPRESIONABILITATE s.f. Însușirea de a fi impresionabil; sensibilitate, emotivitate. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **impressionnabilité**.

IMPRESIONĂNT, *-Ă, impresionanți, -te*, adj. (Adesea adverbial) Care produce o impresie puternică; emoționant, tulburător; uluitor. ♦ Impunător, impozant. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **impressionnant**.

IMPRESIONĂRE, *impresionări*, s.f. Acțiunea de a impresiona și rezultatul ei. [Pr.: *-si-o-*] — V. **impresiona**.

IMPRESIONĂT, *-Ă, impresionati, -te*, adj. 1. Mișcat, emoționat. 2. (Despre materiale fotografice) Care a suferit schimbări chimice sub acțiunea luminii. [Pr.: *-si-o-*] — V. **impresiona**.

IMPRESIONÍSM s.n. Mișcare artistică apărută în a doua jumătate a sec. XIX, caracterizată prin renunțarea la contururile precise, la detalii, la clarobscur spre a

reda cât mai sugestiv lumina (în pictură), prin modelarea fragmentară a suprafețelor (în sculptură), printr-o mare libertate a formelor, lărgirea cadrului tonal și subiectivitatea coloritului (în muzică), prin tendința de a reda impresii fugitive, și cele mai întinse nuanțe personale (în literatură). [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **impressionnisme**.

IMPRESIONÍST, *-Ă, impresionisti, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține impresionismului, privitor la impresionism. 2. S.m. și f. Adept al impresionismului; creator care aparține impresionismului. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **impressionniste**.

IMPRESIÚNE s.f. v. **impresie**.

IMPRESSUM s.n. (Rar) Numele, firma tipografiei (care apare imprimată) pe o carte tipărită. — Cuv. lat.

IMPREVIZIBIL, *-Ă, imprevizibili, -e*, adj. Care nu poate fi prevăzut. — Din fr. **imprévisible**.

IMPREVIZIBILITATE s.f. Caracterul a ceea ce este imprevizibil. — Din fr. **imprévisibilité**.

IMPRIMĂ, *imprim*, vb. I. Tranz. 1. A face, a lăsa urme prin apăsare, deformare etc.; a întipări. ♦ A înregistra sunete pe o bandă, pe un disc etc. 2. A tipări. ♦ A aplica, a fixa pe o țesătură desene colorate. 3. Fig. A comunica; a transmite. ♦ A impune, a determina. — Din fr. **imprimer**.

IMPRIMĂBIL, *-Ă, imprimabili, -e*, adj. De imprimat; care se poate imprima. — Din fr. **imprimable**.

IMPRIMĂNTĂ, *imprimante*, s.f. (Inform.) Echipament utilizat pentru tipărirea informației stocate în format electronic într-o formă direct interpretabilă de către utilizatori (texte, imagini grafice etc.). — Din fr. **imprimante**.

IMPRIMĂRE, *imprimări*, s.f. Acțiunea de a *imprima* și rezultatul ei. — V. **imprima**.

IMPRIMĂT, *-Ă, imprimați, -te*, adj., s.n. 1. Adj. Care este tipărit. ♦ (Despre țesături) Pe care sunt aplicate, fixate desene colorate. 2. S.n. Formular-tip folosit în întreprinderi și instituții pentru întocmirea de acte oficiale; publicație cu caracter administrativ (adresă, registru etc.) folosită în întreprinderi și instituții. 3. S.n. (La pl.) Publicații tipărite; tipărituri. — V. **imprima**. Cf. fr. *imprimé*.

IMPRIMĂTUR s.n. Autorizație indicând bunul de tipar pe o corectură. — Cuv. lat.

IMPRIMERÍE, *imprimerii*, s.f. Tipografie. ♦ Atelier, secție dintr-o întreprindere textilă în care se imprimă țesături. — Din fr. **imprimerie**.

IMPRIMÉÚ, *imprimeuri*, s.n. Țesătură imprimată cu modele colorate. ♦ Desen aplicat pe o țesătură. — Din fr. **imprimé**.

IMPROBĂBIL, *-Ă, improbabili, -e*, adj. Care nu se poate proba, care nu poate fi dovedit, care nu este sigur. ♦ Care are puține șanse de a se produce, puțin probabil; incert, nesigur. — Din fr. **improbable**.

IMPROBABILITATE s.f. Caracterul a ceea ce este improbabil. — Din fr. **improbabilité**.

IMPROBĂNT, *-Ă, improbanți, -te*, adj. Care nu probează ceva, care nu are valoare de probă; incert, nesigur. — Din fr. **improbant**.

IMPROBITĂTE, *improbități*, s.f. (Livr.) Lipsă de probitate. — Din fr. **improbité**.

IMPROMPTU, *impromptu-uri*, s.n. Compoziție muzicală instrumentală (pentru pian) cu caracter de improvizație și de obicei lirică. [Pr.: *empromtú*] — Din fr. **impromptu**.

IMPROPRIETĂTE, *impropriități*, s.f. Lipsă de proprietate în folosirea unui termen, a unei construcții. [Pr.: *-pri-e-*] — Din fr. **impropriété**, lat. **improprietas**, *-atis*.

IMPRÓPRIU, *-IE, improprii*, adj. 1. (Despre cuvinte, expresii etc.; adesea adverbial) Care nu este propriu, potrivit, corect sau indicat. 2. Necorespunzător, nerecomandabil, neindicat (pentru ceva). — Din fr. **impropre**, lat. **improprius**.

IMPROVIZĂ, *improvizez*, vb. I. Tranz. A compune, a alcătui (ocazional) repede, pe nepregătite o poezie, un discurs, o compoziție muzicală etc.; a face, a confecționa, a construi ceva la repezeală (și provizoriu), din ce se găsește la îndemână. — Din fr. **improviser**.

IMPROVIZĂRE, *improvizări*, s.f. Acțiunea de a *improviza* și rezultatul ei; (concr.) ceea ce se improvizează. — V. **improviza**.

IMPROVIZĂT¹ s.n. Faptul de a *improviza*. — V. **improviza**.

IMPROVIZĂT², *-Ă, improvizați, -te*, adj. 1. Compus, alcătuit repede și fără o pregătire prealabilă. 2. Care îndeplinește o funcție, care face o acțiune ocazional și fără a avea pregătirea necesară. — V. **improviza**.

IMPROVIZATÓR, *-OARE, improvizatori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care improvizează; care are însușirea de a improviza. — Din fr. **improvisateur**.

IMPROVIZATÓRIC, *-Ă, improvizatorici, -ce*, adj. (Rar) Care ține de improvizație. — **Improvizator** + suf. *-ic*.

IMPROVIZĂȚIE, *improvizații*, s.f. Faptul de a improviza; (concr.) ceea ce se improvizează. ♦ Executare a unei compoziții muzicale, pe care interpretul o creează pe măsură ce o cântă; compoziție muzicală creată în acest fel. ♦ Lucru făcut la repezeală, pe moment. — Din fr. **improvisation**.

IMPRUDENT, *-Ă, imprudenți, -te*, adj. (Adesea adverbial și substantivat) Care acționează fără prudență; care demonstrează lipsă de prudență; nesocotit. — Din fr. **imprudent**, lat. **imprudens**, *-ntis*.

IMPRUDENȚĂ, *imprudente*, s.f. Lipsă de prudență; nesocotință; neprevedere. ♦ Faptă, vorbă etc. nesocotită, riscantă. — Din fr. **imprudence**, lat. **imprudencia**.
IMPUBER, *-Ă, impuberi*, -e, adj. (Livr.) Care nu a atins vârsta pubertății. — Din fr. **impubère**, lat. **impubes**, -eris.

IMPUDIC, *-Ă, impudici*, -ce, adj. Lipsit de pudoare, de rușine; nerușinat, necuviincios. — Din fr. **impudique**, lat. **impudicus**.

IMPUDICITATE s.f. Impudoare. — Din fr. **impudicité**.

IMPUDOARE s.f. Lipsă de pudoare, de rușine; atitudine, faptă, vorbă lipsită de rușine; nerușinare, impudicitate. — Din fr. **impudeur**.

IMPULS, *impulsuri*, s.n. 1. Îndemn, stimulente, avânt (în realizarea unei acțiuni); (Fiziol.) mișcare bruscă și momentană, determinată de acțiunea stimulenților nervoși și orientată spre executarea unui anumit act. 2. Mărime fizică egală cu produsul dintre masa și viteza unui corp în mișcare. 3. Variație bruscă, intensă și de scurtă durată a unei mărimi variabile; impulsie. *Impulsul curentului electric*. — Din lat. **impulsus**.

IMPULSIE, *impulsii*, s.f. 1. Tendință, pornire spontană, involuntară, adesea cu caracter imperios, provocată de un factor psihologic, emoțional. ♦ (Med.) Forță irezistibilă, nesupusă controlului voinței, care îi determină pe unii bolnavi mintal la efectuarea unei acțiuni violente, periculoase pentru ei sau pentru persoanele din jur, ori la exprimarea unor cuvinte adeseori imorale sau injurioase. 2. Mișcare imprimată unui corp de o forță exterioară. 3. Impuls (3). [Var.: (rar) **impulsiune** s.f.] — Din fr. **impulsion**, lat. **impulsio**, -onis.

IMPULSIONĂ, *impulsionez*, vb. I. Tranz. A da impuls, a produce un impuls; a stimula, a îndemna, a îmboldi. ♦ A imprima o mișcare. [Pr.: -si-o] — **Impuls** + suf. *-iona*. Cf. fr. **impulser**.

IMPULSIONĂRE s.f. Faptul de a *impulsiona*. [Pr.: -si-o] — V. **impulsiona**.

IMPULSIUNE s.f. v. **impulsie**.

IMPULSIV, *-Ă, impulsivi*, -e, adj. Care este înclinat să acționeze sub influența primului impuls; violent, nestăpânit, nestăvilit. — Din fr. **impulsif**.

IMPULSIVITATE s.f. Însușirea de a fi impulsiv; nestăpânire, violență. — Din fr. **impulsivité**.

IMPULSOR, *impulsoare*, s.n. (Tehn.) Rotor de pompă centrifugă. — Din fr. **impulseur**.

IMPUNĂTOR, *-OĂRE, impunători*, -oare, adj. Care impresionează (prin dimensiuni, calități etc.); mareț, fălcnic, impozant, grandios. — **Impune** + suf. *-ător*.

IMPUNE, *impun*, vb. III. 1. Tranz. A face ca o idee, o măsură, o directivă etc. să fie acceptate și urmate; a face necesară îndeplinirea unei acțiuni; a constrânge pe cineva să accepte, să facă ceva; a obliga. 2. Intrans. A însuși cuiva respect, stimă, teamă etc. ♦ Tranz. A face ca cineva să devină respectat, stimat sau temut. ♦ Refl. A căpăta prestigiu, a se afirma; a învinge, a birui. 3. Tranz. A supune pe cineva la plata unui impozit. [Perf. s. *impusei*, part. *impus*] — Din lat. **imponere** (refăcut după *pune*; cu sensuri după fr. *imposer*).

IMPUNERE, *impuneri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *impune* și rezultatul ei. ♦ (Fin.) Operație fiscală care constă în stabilirea persoanei, a termenului și a sumei ce urmează să fie plătită statului ca impozit; (concr.) impozit. — V. **impune**.

IMPUNITATE s.f. Sf. Apărare de pedeapsă a unui infractor determinată de anumite împrejurări speciale, prevăzute de lege. — Din fr. **impunité**, lat. **impunitas**, -atis.

IMPUPĂRE s.f. (Biol.) Trecere din stadiul de larvă în stadiul de pupă². — **Im²** + **pupă²**.

IMPUR, *-Ă, impuri*, -e, adj. 1. Care nu este pur; murdar. ♦ Fig. Corupt, murdar. 2. (Chim.) Amestecat cu altă substanță (nevaloroasă). — Din fr. **impur**, lat. **impurus**.

IMPURIFICĂ, *impurific*, vb. I. Tranz. (Rar) A murdări; a polua. — **Im²** + **purifica**.

IMPURIFICĂRE, *impurificări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *impurifica*. — V. **impurifica**.

IMPURIFICĂT, *-Ă, impurificați*, -te, adj. Care a devenit impur. — V. **impurifica**.

IMPURITATE, *impurități*, s.f. 1. Lipsă de puritate, de curățenie. ♦ Stare a unui mediu cu toxicitate ridicată, cu microbi etc. 2. Corp sau substanță străină care se găsește în masa altui corp sau a unui material (și a cărei prezență determină modificarea proprietăților materialului). — Din fr. **impurété**, lat. **impuritas**, -atis.

IMPUS, *-Ă, impuși*, -se, adj. Care trebuie urmat întocmai; care trebuie făcut, îndeplinit; obligatoriu. — V. **impune**.

IMPUTĂ, *impút*, vb. I. Tranz. și refl. impers. 1. A (i se) reproșa, a (i se) atribui cuiva fapte, atitudini, gesturi nepotrivite, condamnabile. 2. A face pe cineva răspunzător de o pagubă adusă unei instituții, întreprinderi (unde lucrează), obligându-l la despăgubiri. — Din fr. **imputer**, lat. **imputare**.

IMPUTABIL, *-Ă, imputabili*, -e, adj. Care poate fi imputat cuiva. — Din fr. **imputable**.

IMPUTABILITATE s.f. (Jur.) Situație în care se găsește o persoană căreia i se atribuie săvârșirea cu intenție a unei fapte pedepsite de legea penală. — Din fr. **imputabilité**.

IMPUTĂRE, *imputări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *imputa* și rezultatul ei; reproș, muștrare, învinuire. ♦ (Concr.) Imputație. — V. **imputa**.

IMPUTĂȚIE, *imputații*, s.f. Faptul de a atribui cuiva o vină; învinovățire; măsură prin care se dispune reținerea din câștigul unui angajat a despăgubirilor

pentru paguba cauzată de acesta instituției sau întreprinderii unde lucrează; (concr.) sumă care trebuie plătită pentru această pagubă; imputare. — Din fr. **imputation**, lat. **imputatio**.

IMPUTRESCIBIL, *-Ă, imputrescibili*, -e, adj. (Tehn.; despre materiale) Care nu putrezește. — Din fr. **imputrescible**.

IMPUTRESCIBILITATE s.f. (Tehn.) Calitatea unui material de a fi imputrescibil. — Din fr. **imputrescibilité**.

IMPUTRESCIBILIZĂ, *imputrescibilizez*, vb. I. Tranz. A trata materiale textile cu substanțe de protecție împotriva microorganismelor care pot produce degradări biochimice atât fibrelor textile naturale, cât și celor artificiale. — **Imputrescibil** + suf. *-iza*.

IMPUTRESCIBILIZĂRE, *imputrescibilizări*, s.f. Acțiunea de a *imputrescibiliza* și rezultatul ei. — V. **imputrescibiliza**.

IMPUTRESCIBILIZĂT, *-Ă, imputrescibilizați*, -te, adj. (Despre materiale textile) Care au fost tratate cu substanțe de protecție împotriva microorganismelor. — V. **imputrescibiliza**.

IMUABIL, *-Ă, imuabili*, -e, adj. Care rămâne veșnic același, care nu se schimbă; permanent, constant, imutabil. [Pr.: -mu-a] — Din fr. **immuable**.

IMUABILITATE s.f. Calitatea a ceea ce este imuabil; permanență, fixitate, imutabilitate. [Pr.: -mu-a] — Din fr. **immuabilité**.

IMUN, *-Ă, imuni*, -e, adj. Care prezintă imunitate; care nu poate contracta o anumită boală infecțioasă. — Din fr. **immun**, lat. **immunus**.

IMUND, *-Ă, imunzi*, -de, adj. (Livr.; adesea fig.) Foarte murdar; dezgustător la înfățișare. — Din fr. **immonde**, lat. **immundus**.

IMUNDICITATE s.f. (Livr.; adesea fig.) Murdărie foarte mare; imundicie. — Din fr. **immondicité**.

IMUNDIȚIE s.f. (Livr.; adesea fig.) Imunditate. — Din it. **immondizia**.

IMUNITAR, *-Ă, imunitari*, -e, adj. (Biol.) Cu caracter de imunitate. — Din fr. **imunitaire**.

IMUNITATE s.f. 1. Rezistență a organismului față de acțiunea agenților patogeni sau a produsilor toxici ai acestora. 2. (În societatea medievală) Privilegiu acordat sau recunoscut la cerere de către monarh seniorului de a judeca, de a strânge impozite, de a ridica oastea etc. pe domeniile lui în folos propriu. 3. Ansamblu de drepturi sau de privilegii de care se bucură unele categorii de persoane. ♦ *Imunitate parlamentară* = dreptul membrilor unui organ legislativ de a nu fi urmăriți, învinuiți și trimiși în judecată pe durata mandatului decât cu aprobarea organului legislativ. *Imunitate diplomatică* = totalitatea drepturilor de care se bucură în țara în care au fost acreditați sau prin care trec spre acea țară reprezentanții și misiunile diplomatice, familiile lor, personalul administrativ. — Din fr. **immunité**, lat. **immunitas**, -atis.

IMUNIZĂ, *imunizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face sau a deveni imun în urma unui tratament sau prin faptul că a avut în trecut aceeași boală la care este expus în prezent. — Din fr. **immuniser**.

IMUNIZĂNT, *-Ă, imunizanti*, -te, adj. Care imunizează. — Din fr. **immunisant**.

IMUNIZĂRE, *imunizări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *imuniza* și rezultatul ei. — V. **imuniza**.

IMUNIZĂT, *-Ă, imunizați*, -te, adj. Care a devenit imun. — V. **imuniza**.

IMUNOCHIMIC, *-Ă, imunochimici*, -ce, adj. Privitor la imunochimie, de imunochimie. — Din engl. **immunochemical**.

IMUNOCHIMIE s.f. Ramură a biochimiei care se ocupă cu studiul naturii chimice a imunității în vederea preparării de vaccinuri și seruri purificate. — Din fr. **immunochimie**. Cf. engl. **immunochemistry**.

IMUNODEPRESIV, *-Ă, imunodepresivi*, -e, adj. (Med.) Imunosupresiv. — Din fr. **immunodépressif**.

IMUNOELECTROFORĂZĂ s.f. (Med.) Adaptare a tehnicii electroforetice la studiile imunochimice. [Pr.: -no-e] — Din engl. **immunoelectrophoresis**.

IMUNOGEN, *-Ă, imunogeni*, -e, adj. (Biol.; despre substanțe) Care are proprietatea de a da imunitate (1). — Din fr. **immunogène**.

IMUNOGENETIC, *-Ă, imunogenetici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a geneticii care studiază complexitatea proceselor de imunitate (1). 2. Adj. Care ține de imunogenetică (1). — Din fr. **immunogénétique**, engl. **immunogenetic(s)**.

IMUNOGLOBULINĂ, *immunoglobuline*, s.f. (Biol.) Substanță proteică prezentă în sângele persoanelor imune. — Din engl. **immunoglobulin**.

IMUNOLÓGIC, *-Ă, imunologici*, -ce, adj. (Biol.) Care aparține imunologiei, de imunologie. — Din fr. **immunologique**, engl. **immunologic**.

IMUNOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul reacțiilor organismului față de agenți infecțioși și de produsele lor toxice. — Din fr. **immunologie**.

IMUNOPATOLÓG, *-Ă, imunopatologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în imunopatologie. — Din **imunopatologie** (derivat regresiv).

IMUNOPATOLOGIE s.f. Ramură a imunologiei care studiază imunitatea organismului în relație cu boala. — Din engl. **immunopathology**.

IMUNOPROFILAXIE, *immunoprofilaxii*, s.f. Prevenire a unei boli contagioase prin imunizare cu vaccinuri, seruri specifice etc. — Din fr. **immunoprophylaxie**.

IMUNOSUPRÉSIE s.f. (Med.) Scădere sau diminuare a imunității organismului după iradiere, droguri, toxine microbiene. — Din engl. **immunosuppression**.

IMUNOSUPRESÍV, -Ă, *imunopresiv*, -e, adj. (Med.; despre substanțe, tratamente etc.) Care inhibă procesele imunogenetice; imunodepresiv. — Din engl. **immunosuppressive**.

IMUNOTERAPIE s.f. Metodă de tratament care constă în administrarea de seruri și vaccinuri care conțin anticorpi specifici bolii respective. — Din fr. **immunothérapie**.

IMUNOTRANSFŪZIE, *imunotransfuzii*, s.f. (Med.) Transfuzie de sânge recoltat de la donatori vaccinați în prealabil contra unor boli infecțioase. — Din fr. **immunotransfusion**.

IMUTABIL, -Ă, *imutabili*, -e, adj. Imuabil. — Din lat. **immutabilis**.

IMUTABILITÁTE s.f. (Rar) Imuabilitate. — Din fr. **immutabilité**, lat. **immutabilitas**, -atis.

IN¹- Element de compunere cu sens negativ și privativ, formând substantive, adjective, verbe. [Var.: **im²**-] — Din fr., lat. **in-**.

IN² (1) s.m., (2) *inuri*, s.n. 1. S.m. Plantă erbacee textilă și oleaginoasă, cu tulpina subțire, ramificată în partea superioară, fibroasă, cu frunze mici, înguste și cu flori albastre sau albe, care are numeroase utilizări (*Linum usitatissimum*); *p. restr.* sămânța acestei plante. ♦ *In galben* = plantă erbacee cu flori galbene (*Linum flavum*). 2. S.n. Fir obținut prin prelucrarea inului² (1); *p. ext.* pânză făcută din aceste fire. — Lat. **linum**.

INABÍL, -Ă, *inabili*, -e, adj. Neîndemânic, stângaci; neabil. — Din fr. **inhabile**, lat. **inhabilis**.

INABILITÁTE s.f. Lipsă de abilitate; stângăcie. — Din fr. **inhabilité**.

INABORDÁBIL, -Ă, *inabordabili*, -e, adj. Care nu poate fi abordat; inaccesibil, neabordabil. — Din fr. **inabordable**.

INACEPTÁBIL, -Ă, *inacceptabili*, -e, adj. Care nu poate fi acceptat, admis; neacceptabil. — Din fr. **inacceptable**.

INACEPTÁRE s.f. Refuz de a accepta; neacceptare, respingere. — După fr. **inacceptation**.

INACESIBIL, -Ă, *inaccessibili*, -e, adj. Care nu este accesibil, la care nu poți ajunge; neaccesibil, inabordabil. ♦ Care nu poate fi înțeles. — Din fr. **inaccessible**, lat. **inaccessibilis**.

INACESIBILITÁTE s.f. Înșurșirea sau starea de a fi inaccesibil. — Din fr. **inaccessibilité**.

INACOMODÁBIL, -Ă, *inacomodabili*, -e, adj. Care nu se poate acomoda cu o situație, cu o persoană etc.; inadaptabil. — Din fr. **inaccommodable**.

INACORDÁBIL, -Ă, *inacordabili*, -e, adj. Care nu se poate acorda sau atribui. — Din fr. **inacordable**.

INACTÍV, -Ă, *inactivi*, -e, adj. 1. Care nu activează, care este lipsit de activitate; care nu face nimic; pasiv. 2. (Chim.; despre substanțe, elemente) Care nu reacționează. — Din fr. **inactif**.

INACTIVÁ, -Ă, *inactiv*, vb. I. Tranz. 1. A face să devină inactiv; a anihila, a suprima. 2. (Chim.) A face să nu reacționeze; a neutraliza. — Din fr. **inactiver**.

INACTIVÁRE, -Ă, *inactivări*, s.f. Acțiunea de a *inactiva* și rezultatul ei. — V. **inactiva**.

INACTIVÁT, -Ă, *inactivați*, -te, adj. Care a devenit inactiv. — V. **inactiva**.

INACTIVÍSM s.n. (Rar) Accentuare a atitudinii inactive; mod de viață care evită contactul cu lumea exterioară. — Din germ. **Inaktivismus**.

INACTIVITÁTE s.f. Lipsă de activitate; pasivitate. — Din fr. **inactivité**.

INACTUÁL, -Ă, *inactuali*, -e, adj. Care nu este actual; neactual. [Pr.: -tu-al] — Din fr. **inactuel**.

INACTUALITÁTE s.f. Lipsă de actualitate; înșurșirea sau starea de a fi inactual. [Pr.: -tu-a-] — Din fr. **inactualité**.

INACTIÚNE s.f. Lipsă a oricărei acțiuni. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **inaction**.

INACUZÁBIL, -Ă, *inacuzabili*, -e, adj. Care nu poate fi acuzat; nevinovat. — Din fr. **inaccusable**.

INADAPTÁBIL, -Ă, *inadaptabili*, -e, adj. Care nu se poate obișnui, acomoda cu o situație nouă; inacomodabil. — Din fr. **inadaptable**.

INADAPTABILITÁTE s.f. Faptul de a fi inadaptabil; neadaptabilitate. — **Inadaptabil** + suf. -itate.

INADAPTÁRE, -Ă, *inadaptări*, s.f. Imposibilitate de adaptare; neadaptare. — După fr. **inadaptation**.

INADAPTÁT, -Ă, *inadaptați*, -te, adj. Care nu s-a adaptat; neadaptat. — Din fr. **inadapté**.

INADECVÁRE s.f. Lipsă de adecvare; nepotrivire. — După fr. **inadéquation**.

INADECVÁT, -Ă, *inadecvați*, -te, adj. Care nu corespunde, nu este potrivit; nepotrivit, neadecvat. — Din fr. **inadéquat**.

INADERÉNT, -Ă, *inaderenți*, -te, adj. Care nu aderă; neaderent. — Din fr. **inadhérent**.

INADERÉNTĂ, -Ă, *inaderențe*, s.f. Imposibilitate de a adera; neaderență. — **Inader[ent]** + suf. -ență.

INADMISÍBIL, -Ă, *inadmisibili*, -e, adj. Care nu poate fi admis, primit, acceptat; neadmisibil. — Din fr. **inadmissible**.

INADMISIBILITÁTE s.f. Caracterul a ceea ce este inadmisibil. — Din fr. **inadmissibilité**.

INADVERTÉNT, -Ă, *inadvertenți*, -te, adj. Lipsit de atenție; neatenț, distrat.

♦ Care nu se potrivește, nu corespunde; greșit. — Din fr. **inadvertant**.

INADVERTÉNTĂ, -Ă, *inadvertențe*, s.f. Lipsă de atenție; (concr.) greșeală comisă din neatenție. ♦ Nepotrivire. — Din fr. **inadvertance**.

INALIENÁBIL, -Ă, *inalienabili*, -e, adj. (Despre drepturi, bunuri) Care nu poate face obiectul unui act de înstrăinare. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **inaliénable**.

INALIENABILITÁTE s.f. Calitate a unui drept sau a unui bun de a fi inalienabil. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **inaliénabilité**.

INALIENÁRE, -Ă, *inalienări*, s.f. (Jur.) Situația, starea a ceea ce este inalienabil, imposibilitate de alienare. [Pr.: -li-e-] — Din fr. **inaliénation**.

INALTERÁBIL, -Ă, *inalterabili*, -e, adj. (Adesea fig.) Care nu se alterează, nu se strică; nealterabil. — Din fr. **inaltérable**.

INALTERABILITÁTE s.f. Calitatea de a fi inalterabil. — Din fr. **inaltérabilité**.

INAMÍC, -Ă, *inamici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. S.m. și f. Statul beligerant adversar în caz de război; *p. ext.* forțele armate și cetățenii acestui stat. ♦ Dușman în viața de fiecare zi. 2. Adj. Care aparține statului beligerant adversar sau cetățenilor săi.

♦ Dușmănos, ostil. [Var.: (inv.) **inimic**, -ă adj., s.m. și f.] — Din lat. **inimicus** (după *amic*).

INAMISÍBIL, -Ă, *inamisibili*, -e, adj. (Livr.) Care nu se poate pierde; care rămâne. ♦ Care nu ți se poate lua. — Din lat. **inamissibilis**, fr. **inamissible**.

INAMOVÍBIL, -Ă, *inamovibili*, -e, adj. 1. (Despre funcționarii publici) Care nu poate fi transferat, înlocuit sau destituit din funcție fără anumite garanții legale.

♦ (Despre o funcție) Din care nu poate fi destituit cineva. 2. (Despre piese, organe de mașini etc.) Care nu poate fi deplasat din locul în care este montat. — Din fr. **inamovible**.

INAMOVIBILITÁTE s.f. Faptul, calitatea sau dreptul de a fi inamovibil. — Din fr. **inamovibilité**.

INANALIZÁBIL, -Ă, *inanalizabili*, -e, adj. Care nu poate fi analizat; neanalizabil. — Din fr. **inanalysable**.

INANIMÁT, -Ă, *inanimați*, -te, adj. (Adesea substantivat) Neînsuflețit, neanimat; care este fără viață prin structura sau esența lui. — Din fr. **inanimité**.

INANITÁTE s.f. (Rar) Deșertăciune, vanitate, zădărnicie. — Din fr. **inanité**.

INANÍŢIE s.f. Stare patologică a organismului, manifestată prin pierdere în greutate, scăderea forței fizice, amețeli etc. și cauzată de lipsa cronică de hrană. — Din fr. **inanition**, lat. **inanitio**.

INAPELÁBIL, -Ă, *inapelabili*, -e, adj. (Jur.) Care nu poate fi schimbat, modificat; cu caracter definitiv. — Din it. **inappellabile**.

INAPETÉNTĂ s.f. Lipsă de poftă de mâncare, întâlnită în multe boli febrile, digestive, cronice etc.; anorexie. ♦ Fig. Lipsă de interes. — Din fr. **inappétence**.

INAPLICÁBIL, -Ă, *inaplicabili*, -e, adj. Care nu poate fi pus în practică; neaplicabil. — Din fr. **inapplicable**.

INAPLICABILITÁTE s.f. Imposibilitate de a fi pus în practică; neaplicabilitate. — Din fr. **inapplicabilité**.

INAPRECIÁBIL, -Ă, *inapreciabili*, -e, adj. Care, datorită calităților deosebite, nu poate fi prețuit, evaluat; înestimabil. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **inappréciable**.

INÁPŢ, -Ă, *inapți*, -te, adj. Nepotrivit pentru o anumită sarcină, slujbă etc.; lipsit de putere, de forță (fizică) de a face ceva. — Din fr. **inapte**.

INAPTITÚDINE s.f. Lipsă de aptitudine; nepricepere. — Din fr. **inaptitude**.

INÁRIŢĂ, -Ă, *inarițe*, s.f. Numele a două plante erbacee acvatice, asemănătoare cu inul² cu florile verzui; țintar (2) (*Najas minor* și *marina*). — **In²** + suf. -ariță.

INARMONÍE s.f. (Rar) Lipsă de armonie. — Din fr. **inharmonie**.

INARTICULÁBIL, -Ă, *inarticulabili*, -e, adj. Care nu poate fi articulat; care nu poate fi exprimat clar, ușor. — Din fr. **inarticulable**.

INASIMILÁBIL, -Ă, *inasimilabili*, -e, adj. Care nu poate fi asimilat, care nu se asimilează (ușor); neasimilabil. — Din fr. **inassimilable**.

INASORTÁBIL, -Ă, *inasortabili*, -e, adj. Care nu poate fi asortat (la culoare, mărire etc.) — Din fr. **inassortable**.

INATACÁBIL, -Ă, *inatacabili*, -e, adj. Care nu poate fi atacat, contestat; neatacabil. — Din fr. **inattaquable**.

INAUDÍBIL, -Ă, *inaudibili*, -e, adj. Care nu se poate auzi (ușor); *p. ext.* imperceptibil. ♦ Care se aude cu mare dificultate. [Pr.: -a-u-] — Din fr. **inaudible**.

INAUGURÁ, -Ă, *inaugurez*, vb. I. Tranz. A deschide în mod solemn activitatea unui așezământ, a unei expoziții, a unui local etc.; *p. gener.* a marca începutul într-o activitate, într-un domeniu. ♦ Spec. A dezveli (în mod solemn) un monument. — Din fr. **inaugurer**, lat. **inaugurare**.

INAUGURÁL, -Ă, *inaugurali*, -e, adj. De inaugurare, privitor la o inaugurare. — Din fr. **inaugural**.

INAUGURÁRE, -Ă, *inaugurări*, s.f. Acțiunea de a *inaugura* și rezultatul ei. — V. **inaugura**.

INAUGURATÓR, -OÁRE, *inauguratori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care inaugurează o expoziție, un local etc. — Din fr. **inaugurateur**.

INAUTÉNTIC, -Ă, *inautentici*, -ce, adj. Care nu este autentic; neautentic. [Pr.: -a-u-] — Din fr. **inauthentique**.

INAUTENTICITÁTE s.f. Lipsă de autenticitate. [Pr.: -a-u-] — Din fr. **inauthenticité**.

INAVUĂBIL, -Ă, *inavuabili*, -e, adj. (Livr.) Care nu poate fi mărturisit; *p. ext.* rușinos, nedemn. [Pr.: -vu-a-] — Din fr. **inavouable**.

INĂRÎȚĂ, *inârîțe*, s.f. Pasăre mică înrudită cu sticletele, cu fruntea roșie, gusa neagră și pieptul roz, care se hrănește mai ales cu semințe de in²; țintar (2) (*Carduelis flammea*). — In² + suf. -ârîță.

INC, *incuri*, s.n. (Reg.) Pofță de răs, de joc, de zburdălnicii. — Et. nec.

INCA adj. v. **incas**.

INCALCULĂBIL, -Ă, *incalculabili*, -e, adj. Care nu poate fi calculat, apreciat (atât e de mare); necalculabil; imens, considerabil. — Din fr. **incalculable**.

INCALIFICĂBIL, -Ă, *incalificabili*, -e, adj. Care nu poate fi calificat (atât e de rău); care întrece orice măsură. — In¹ + **calificabil**. Cf. fr. *inqualifiable*, it. *inqualificabile*.

INCANDESCENT, -Ă, *incandescenti*, -te, adj. (Adesea fig.) Care se află în stare de incandescență. — Din fr. **incandescent**, lat. **incandescens**, -ntis.

INCANDESCENȚĂ s.f. (Adesea fig.) Stare a unui corp care, datorită temperaturii ridicate, emite lumină (și radiații infraroșii). ♦ *Lampă cu incandescență* = lampă electrică în care lumina este produsă cu ajutorul încălzirii electrice a unui fir metalic la temperaturi înalte și într-un spațiu vid. — Din fr. **incandescence**.

INCANTĂTORIU, -IE, *incantatorii*, adj. (Livr.) Cu caracter de incantație. — Din fr. **incantatoire**.

INCANTĂȚIE, *incantații*, s.f. Formulă magică, cântată sau recitată (pentru a obține un efect supranatural). ♦ Fig. (Stare de) încântare; farmec, delectare. — Din fr. **incantation**.

INCAPĂBIL, -Ă, *incapabili*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care nu este capabil să facă ceva; *p. ext.* nepreput. ♦ Lipsit de capacitatea legală de a se bucura de anumite drepturi. — Din fr. **incapable**.

INCAPACITĂȚE s.f. Lipsă de capacitate, imposibilitate de a face ceva; *p. ext.* nepreputere. ♦ Stare, situație a unei persoane care nu are capacitatea legală de a se bucura de anumite drepturi. — Din fr. **incapacité**.

INCARBONIZĂRE s.f. Ansamblu de procese de natură fizică, chimică sau biologică, în cursul cărora substanțele organice vegetale depuse pe fundul unui bazin de sedimentare se îmbogățesc în carbon, transformându-se în cărbuni. [Var.: **încarbonizare** s.f.] — În + **carbonizare**.

INCARCERĂȚIE s.f. 1. (Livr.) Încarcerare. 2. (Med.) Strangulare a unei hernii. — Din fr. **incarcération**.

INCARNĂ, *incarnez*, vb. I. Refl. și tranz. 1. A (se) intrupa; a (se) transforma în om. ♦ Fig. A lua sau a da o formă concretă, reală. ♦ Tranz. A juca un rol într-o piesă. 2. (Despre unghii) A crește în carne. [Var.: **încarnă** vb. I.] — Din fr. **incarnier**, lat. **incarnare**.

INCARNĂRE, *incarnări*, s.f. Acțiunea de a (se) *incarna* și rezultatul ei; incarnare. [Var.: **încarnare** s.f.] — V. **incarna**.

INCARNĂȚ, -Ă, *incarnăți*, -te, adj. 1. Care a luat formă materială, reală; întrupat. 2. (În sintagma) *Unghie încarnată* = unghie care crește în carne; onixis. [Var.: **încarnăt**, -ă adj.] — V. **incarna**.

INCARNĂȚIE, *incarnății*, s.f. Incarnare. — Din fr. **incarnation**.

INCĂS, -Ă, *incași*, -se, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-un trib indian din America de Sud. 2. Adj. Care aparține incașilor (1), privitor la incași. [Var.: **inca** adj., **incăș**, -ă s.m. și f., adj.] — Din fr. **incas**, **inca**.

INCASĂBIL, -Ă, *incasabili*, -e, adj. Care nu se sparge (ușor). — Din fr. **incassable**.

INCĂSO s.n. Modalitate de plată în schimbulurile economice internaționale care constă într-o obligație de plată a cumpărătorului, asumată prin contract, contra documente comerciale transmise de banca beneficiarului plății la banca plătitorului. — Din it. **incasso**.

INCASTELURĂ s.f. (Med. vet.) Deformare a copitei la animale. [Var.: **încastelură** s.f.] — Din fr. **encastelure**.

INCĂȘ, -Ă s.m. și f., adj. v. **incas**.

INCĂVĂȚIE, *incăvății*, s.f. (Rar) Adâncitură relativ largă, executată la suprafața unei piese prin deformare plastică. — Din engl. **incavation**.

INCENDIĂ, *incendiez*, vb. I. Tranz. A da foc, a provoca un incendiu (cu scopul de a distruge). ♦ Fig. A ațâța la război, la revoltă, a îndemna la acțiuni violente. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **incendier**.

INCENDIĂR, -Ă, *incendiari*, -e, adj. Care provoacă (sau poate provoca) un incendiu. ♦ Fig. Care ațâță, îndeamnă la acțiuni violente. [Pr.: -di-ar-] — Din fr. **incendiaire**, lat. **incendiarius**.

INCENDIĂȚ, -Ă, *incendiați*, -te, adj. Care a suferit un incendiu. [Pr.: -di-at-] — V. **incendia**.

INCENDIĂȚOR, -OĂRE, *incendiatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care provoacă un incendiu. ♦ Fig. Persoană care îndeamnă la acțiuni violente; instigator, provocator. [Pr.: -di-a-] — **Incendia** + suf. -tor.

INCENDIÈRE, *incendieri*, s.f. Acțiunea de a *incendia* și rezultatul ei. [Pr.: -di-e-] — V. **incendia**.

INCENDIU, *incendii*, s.n. Foc mare care cuprinde (și distruge parțial sau total) o clădire, o pădure etc.; pârjol. — Din lat. **incendium**. Cf. it. *incendio*, fr. *incendie*.

INCÈRT, -Ă, *incerti*, -te, adj. Care nu este cert; nesigur, îndoielnic; schimbător. — Din lat. **incertus**.

INCERTITUDINE, *incertitudini*, s.f. Lipsă de certitudine; nesiguranță, îndoielă, ezitare. — Din fr. **incertitude**, lat. **incertitudo**, -inis.

INCESIBIL, -Ă, *incesibili*, -e, adj. (Jur.; despre bunuri) Care nu poate fi cedat. — Din fr. **incessible**.

INCESIBILITĂȚE s.f. (Jur.) Calitate a unui bun de a fi incesibil. — Din fr. **incessibilité**.

INCÈST, *incesturi*, s.n. Infracțiune care constă în întreținerea de relații sexuale între părinți și copii sau între frați și surori. — Din fr. **inceste**, lat. **incestus**.

INCESTUÓS, -OĂSĂ, *incestuoși*, -oase, adj. Cu caracter de incest, vinovat de incest. [Pr.: -tu-os-] — Din fr. **incestueux**, lat. **incestuosus**.

INCH, *inchi*, s.m. Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 2,54 cm, folosită în Marea Britanie și în Statele Unite ale Americii. [Pr.: *inc*] — Cuv. engl.

INCHIETĂȚINE s.f. (Livr.) Neliniște. [Pr.: -chi-e-] — Din fr. **inquiétude**, lat. **inquietudo**, -inis.

INCHIZITÓR, *inchizitori*, s.m. Judecător din tribunalul ecleziastic al Inchiziției. ♦ Fig. Anchetator aspru. — Din fr. **inquisiteur**.

INCHIZITÓRIÁL, -Ă, *inchizitoriali*, -e, adj. De Inchiziție sau de inchizitor, privitor la Inchiziție sau la inchizitor. ♦ Fig. Foarte crud, foarte aspru. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **inquisitorial**.

INCHIZIȚIE s.f. Instituție a Bisericii catolice, creată la sfârșitul sec. XII și începutul sec. XIII, însărcinată cu apărarea credinței creștine și reprimarea ereziei. — Din fr. **inquisition**, lat. **inquisitio**.

INCIDENT, -Ă, *incidenti*, -te, s.n., adj. I. S.n. 1. Întâmplare neașteptată (și neplăcută) care apare în desfășurarea unei acțiuni. ♦ *Incident de frontieră* = ciocnire armată între unități grănicerești care aparțin unor state limitrofe. ♦ Greutate, dificultate. 2. Obiecție (secundară și neașteptată) ridicată în cursul unui proces de a dintre părți. II. Adj. 1. (Despre cuvinte sau propoziții) Care este intercalat între părțile unei propoziții sau fraze. 2. (Fiz.; în sintagma) *Rază incidentă* = rază de lumină care cade pe suprafața unui corp sau pe suprafața care separă două medii. — Din fr. **incident**.

INCIDENTÁL, -Ă, *incidentali*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care intervine întâmplător; accidental. — Din fr. **incidentel**.

INCIDENTĂ, *incidente*, s.f. 1. Întâlnire a razelor de lumină, a fasciculelor de lumină, a particulelor etc. între ele sau cu suprafețele corpurilor. ♦ *Punct de incidență* = punct în care o rază de lumină întâlnește un corp sau suprafața de separare a două medii. *Unghi de incidență* = unghi format de raza incidentă cu perpendiculara în punctul de incidență. 2. (Med.) Totalitatea cazurilor de îmbolnăvire provocate de o anumită boală infecțioasă pe o perioadă dată, raportată la totalul populației. 3. (Biol.) Prezența a unui caracter, normal sau patologic, într-o populație oarecare, cercetată într-o anumită perioadă. — Din fr. **incidence**.

INCINERĂ, *incinerez*, vb. I. Tranz. A arde un cadavru sau altă substanță organică, prefăcându-le în cenușă. — Din fr. **incinérer**, lat. **incinerare**.

INCINERĂRE, *incinerări*, s.f. Acțiunea de a *incinera* și rezultatul ei; incinerare. — V. **incinera**.

INCINERĂȚIE, *incinerații*, s.f. Incinerare. — Din fr. **incinération**.

INCINTĂ, *incinte*, s.f. 1. Spațiu (mare) închis în interiorul unei construcții. 2. Suprafața de teren înconjurată din toate părțile de construcții, de amenajări. 3. (În sintagma) *Incintă acustică* = casetă de lemn de construcție specială în care sunt fixate unul sau mai multe difuzoare în scopul ameliorării caracteristicilor acustice ale acestora; boxă. — Din fr. **enceinte**.

INCIPIENT, -Ă, *incipienti*, -te, adj. Care se află la început; începător. [Pr.: -pi-ent-] — Din lat. **incipiens**, -ntis, it. **incipiente**.

INCIPIT, *incipituri*, s.n. Formulă introductivă dintr-o carte tipărită sau dintr-un manuscris antic ori medieval, care cuprinde titlul lucrării și numele autorului. — Din lat. [hic] **incipit** „aici începe”.

INCISIV¹, *incisivi*, s.m. (Și în sintagma *dinți incisivi*) Fiecare dintre dinții lați, cu rădăcinile neramificate, aflați în planul anterior al arcadei dentare, sus și jos, și folosiți pentru tăierea alimentelor. — Din fr. **incisive**.

INCISIV², -Ă, *incisivi*, -e, adj. Pătrunzător; tăios, mușcător. *Stil incisiv*. — Din fr. **incisif**.

INCISIVITĂȚE, *incisivități*, s.f. Însușirea de a fi incisiv², pătrunzător, tăios, mușcător. — **Incisiv** + suf. -itate.

INCITĂ, *incit*, vb. I. Tranz. A ațâța, a întărâta; a instiga la... — Din fr. **inciter**, lat., it. **incitare**.

INCITĂBIL, -Ă, *incitabili*, -e, adj. Care poate fi incitat. — Din fr. **incitable**.

INCITABILITĂȚE s.f. Stare de incitare; însușirea a ceea ce este incitabil. — Din fr. **incitabilité**.

INCITĂNT, -Ă, *incitanți*, -te, Care incită, incitator; incitativ. — Din fr. **incitant**.

INCITĂRE, *incitări*, s.f. Acțiunea de a *incita* și rezultatul ei; ațâțare, întărâțare, instigare, incitație. — V. **incita**.

INCITĂȚ, -Ă, *incitați*, -te, adj. Ațâțat, întărâțat, instigat. — V. **incita**.

INCITĂȚIV, -Ă, *incitativi*, -e, adj. (Rar) Incitant. — Din fr. **incitatif**.

INCITĂȚOR, -OĂRE, *incitatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care incită; instigator. — Din fr. **incitateur**.

INCITĂȚIE, *incitații*, s.f. Incitare. — Din fr. **incitation**, lat. **incitatio**.

INCIZĂ, *incizez*, vb. I. Tranz. A face o incizie; a ornamenta cu ajutorul inciziilor. — Din fr. **inciser**.

INCIZĂRE, *incizări*, s.f. Acțiunea de a *inciza*; (concr.) incizie (3). — V. **inciza**.

INCIZIE, *incizii*, s.f. 1. (Med.) Tăietură, secționare făcută într-un țesut cu bisturiul sau cu un alt instrument chirurgical. 2. Tăietură făcută în scoarța unui arbore, cu scopul de a opri și de a dirija o cantitate mai mare de substanțe nutritive către inflorescențe, provocând astfel o creștere mai mare a fructelor și grăbirea coacerii lor. 3. Tehnică de ornamentare a unui obiect din lut, piatră, metal prin zgărirea în adâncime cu ajutorul unui instrument special; ornament astfel rezultat. — Din fr. **incision**, lat. **incisio**.

INCIZURĂ, *incizuri*, s.f. 1. (Anat.) Adâncitură pe suprafața unei structuri anatomice. 2. (Med.) Incizie (1). 3. (Tehn.) Crăpătură, creștătură. — Din fr. **incisure**.

INCLASĂBIL, -Ă, *inclasabili*, -e, adj. Care nu se poate clasa. — Din fr. **inclassable**.

INCLEMĂNT, -Ă, *inclemenți*, -te, adj. (Livr.) Neiertător. — Din fr. **inclement**.

INCLEMĂNTĂ s.f. (Livr.) Neîndurare. — Din fr. **inclemence**.

INCLINOGRAMĂ, *inclinograme*, s.f. Grafic în care se reprezintă proiecția pe plan orizontal a poziției axei unei sonde, incluzând variația înclinării sondei cu adâncimea și variația azimutului corespunzător. — Din engl. **inclinogram**.

INCLINOMETRIE s.f. Operație de măsurare și înregistrare a poziției în spațiu a unei găuri de sondă. — Din fr. **inclinométrie**.

INCLINOMÉTRU, *inclinomètre*, s.n. 1. Aparat pentru măsurarea și înregistrarea poziției unei găuri de sondă. 2. Instrument care servește la măsurarea unghiurilor de înclinare a unei nave în raport cu orizontul. 3. Instrument care indică direcția magnetismului Pământului. — Din fr. **inclinomètre**, engl. **inclinometer**.

INCLUDE, *inclúde*, vb. III. Tranz. A cuprinde, a conține, a îngloba. — Din lat. **includere**.

INCLÚDERE, *includeri*, s.f. Acțiunea de a *include* și rezultatul ei; cuprindere, înglobare. — V. **include**.

INCLÚS, -Ă, *inclúși*, -se, adj. Care este cuprins, conținut, înglobat. — V. **include**.

INCLUSIV adv. Împreună cu...; și cu... ♦ Și cel din urmă (dintr-o serie de numere, de date etc.) — Din fr. **inclusif**.

INCLUZIÚNE, *incluziuni*, s.f. 1. Particulă de material străin conținută în masa unui corp solid. ♦ Defect de fabricație al unei piese, constând în prezența în masa metalică a unor particule izolate. 2. (Mat.) Relație între două mulțimi prin care se exprimă faptul că orice element al primei mulțimi îi aparține și celeilalte. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **inclusion**, lat. **inclusio**, -onis.

INCOAGULĂBIL, -Ă, *incoagulabili*, -e, adj. Care nu se coagulează sau nu poate fi coagulat. [Pr.: -co-a-] — Din fr. **incoagulable**.

INCOAGULABILITĂTE s.f. (Med.) Lipsă de coagulare. [Pr.: -co-a-] — Din fr. **incoagulabilité**.

INCOATÍV, -Ă, *incoativ*, -e, adj., s.n. (Verb) Care exprimă începutul unei acțiuni. [Pr.: -co-a-] — Din fr. **inchoatif**, lat. **inchoativus**.

INCOERCÍBIL, -Ă, *incoercibili*, -e, adj. (Livr.) Care nu poate fi constrâns. ♦ (Fiz.) Care nu poate fi reținut, comprimat într-un recipient. [Pr.: -co-er-] — Din fr. **incoercible**.

INCOERCIBILITĂTE s.f. (Livr.) Imposibilitatea de a constrânge, de a stăpâni. [Pr.: -co-er-] — Din fr. **incoercibilité**.

INCOERÉNT, -Ă, *incoerenți*, -te, adj. (Despre oameni) Lipsit de logică în gândire, în exprimare, în manifestări; (despre manifestările oamenilor) lipsit de logică. [Pr.: -co-e-] — Var.: **incoherent**, -ă adj.] — Din fr. **incohérent**.

INCOERÉNTĂ, *incoerențe*, s.f. Lipsă de legătură logică (în gândire, în exprimare sau acțiune). [Pr.: -co-e-] — Var.: **incoerență** s.f.] — Din fr. **incohérence**.

INCÓGNITO adj. invar., adv. (În legătură cu o persoană aflată în călătorie) Fără să fie cunoscut; în ascuns; cu nume fals. — Din fr., it. **incognito**.

INCOGNOSCÍBIL, -Ă, *incognoscibili*, -e, adj. (Fil.) Care nu poate fi cunoscut de rațiunea omenescă (deși se presupune că există în realitate). — Din fr. **incognoscibile**.

INCOGNOSCIBILITĂTE s.f. (Fil.) Însușirea sau starea de a fi incognoscibil. — Din fr. **incognoscibilité**.

INCOHERÉNT, -Ă adj. v. **incoerent**.

INCOHERÉNTĂ s.f. v. **incoerență**.

INCOLÍNISM, *incolinisme*, s.n. (Biol.) Formă de conviețuire a două organisme în care unul folosește gazda numai ca adăpost. — Din fr. **incolinisme**.

INCOLÓR, -Ă, *incolori*, -e, adj. Care nu are culoare, care nu e colorat. ♦ Fig. Fără personalitate, fără strălucire; șters, searbăd. — Din fr. **incolor**, lat. **incolor**.

INCOMBUSTÍBIL, -Ă, *incombustibili*, -e, adj. (Despre corpuri) Care nu poate fi ars, care nu este combustibil; necombustibil. — Din fr. **incombustible**.

INCOMBUSTIBILITĂTE s.f. Proprietatea a unui corp de a fi incombustibil. — Din fr. **incombustibilité**.

INCOMENSURĂBIL, -Ă, *incomensurabili*, -e, adj. 1. Care nu poate fi măsurat; foarte mare, nemăsurat, nelimitat. ♦ Care nu poate fi evaluat, care este foarte valoros. 2. (Mat.; despre mărimi) A căror măsură nu poate fi exprimată de un număr rațional. — Din fr. **incommensurable**.

INCOMENSURABILITĂTE s.f. 1. Însușirea de a fi incomensurabil (1) din cauza dimensiunilor foarte mari. ♦ Imposibilitate de evaluare din cauza valorii

prea mari. 2. (Mat.) Caracteristică a unor mărimi de a fi incomensurabile (2). — Din fr. **incommensurabilité**.

INCOMESTÍBIL, -Ă, *incomestibili*, -e, adj. Care nu este bun de mâncat; necomestibil. — Din fr. **incomestible**.

INCOMÓD, -Ă, *incomodi*, -de, adj. 1. (Despre lucruri, adesea adverbial) Care nu este comod, care stânjenește. 2. (Despre ființe) Care deranjează, supără, stingherește, îndispune. — Din fr. **incommode**, lat. **incommodus**.

INCOMODĂ, *incomodez*, vb. I. Tranz. A tulbura liniștea cuiva; a deranja, a stingheri, a stânjeni. — Din fr. **incomoder**, lat. **incommodare**.

INCOMODĂNT, -Ă, *incomodați*, -te, adj. Supărător, jenant. — Din fr. **incomodant**.

INCOMODĂRE s.f. Acțiunea de a *incomoda* și rezultatul ei. — V. **incomoda**.

INCOMODITĂTE s.f. Lipsă de comoditate. ♦ Neplăcere, jenă. — Din fr. **incomodité**.

INCOMPARĂBIL, -Ă, *incomparabili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu se poate compara cu nimic (prin însușiri); fără pereche, fără seamăn, neasemănat, extraordinar; necomparabil. — Din fr. **incomparable**, lat. **incomparabilis**.

INCOMPATÍBIL, -Ă, *incompatibili*, -e, adj. Care nu poate exista simultan cu altceva, care nu este compatibil cu altceva; incompatibil. ♦ (Despre funcții, profesii etc.) Care se află în raport de incompatibilitate față de alta. 3. (Mat.; despre sisteme de ecuații sau inecuații) Care nu are soluții. — Din fr. **incompatible**.

INCOMPATIBILITĂTE s.f. 1. Faptul de a fi incompatibil; nepotrivire, necompatibilitate. 2. (Jur.) Starea de nepotrivire între două funcții, profesii sau sarcini, care face ca o persoană să nu le poată exercita ori ocupa în același timp. 3. (Med.) Termen folosit de obicei în legătură cu transfuziile de sânge pentru a arăta o nepotrivire de grupă sanguină. 4. (Mat.) Caracteristică a unui sistem de ecuații sau inecuații de a fi incompatibil. 5. (Biol.) Incapacitate a gameților masculini și feminini de a fuziona pentru a forma un zigot viabil. — Din fr. **incompatibilité**.

INCOMPÉTENT, -Ă, *incompetenți*, -te, adj. Care nu este competent; care nu are dreptul de a face ceva; incompetent. ♦ (Despre un organ de stat) Care nu are competența de a judeca, cerceta sau rezolva o anumită problemă. — Din fr. **incompétent**.

INCOMPÉTENȚĂ, *incompetențe*, s.f. Lipsă de competență. [Var.: **incompetință** s.f.] — Din fr. **incompétence**.

INCOMPÉTINȚĂ s.f. v. **incompetență**.

INCOMPLÉCT, -Ă adj. v. **incomplet**.

INCOMPLÉT, -Ă, *incompleți*, -te, adj. Care nu este complet, întreg; căruia îi lipsește una sau mai multe dintre părțile sale componente; cu lipsuri, necomplet. [Var.: **incompléct**, -ă adj.] — Din fr. **incomplet**.

INCOMPREHENSÍBIL, -Ă, *incomprehensibili*, -e, adj. Care nu este comprehensibil, care nu poate fi înțeles, cuprins cu mintea; de neînțeles. — Din fr. **incompréhensible**.

INCOMPREHENSIBILITĂTE s.f. Lipsă de înțelegere; caracterul a ceea ce este incomprehensibil. — Din fr. **incompréhensibilité**.

INCOMPREHENSÍÚNE s.f. (Livr.) Incapacitate de a înțelege sau de a fi înțeles. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **incompréhension**.

INCOMPREHENSÍV, -Ă, *incomprehensivi*, -e, adj. (Livr.) Care nu poate înțelege; neînțelegător. — Din fr. **incompréhensif**.

INCOMPRESÍBIL, -Ă, *incompressibili*, -e, adj. (Fiz.) Care nu este compressibil, care nu se poate comprima sub acțiunea unei presiuni exterioare; necompressibil. — Din fr. **incompressible**.

INCOMPRESIBILITĂTE s.f. Însușirea unui corp de a fi incompressibil; necompressibilitate. — Din fr. **incompressibilité**.

INCOMUNICĂBIL, -Ă, *incommunicabili*, -e, adj. 1. Care nu trebuie sau nu poate fi comunicat; intransmisibil. 2. (Rar) Inexprimabil. — Din fr. **incommunicable**.

INCOMUNICABILITĂTE s.f. Însușirea sau starea de a fi incommunicabil. — Din fr. **incommunicabilité**.

INCOMUTĂBIL, -Ă, *incomutabili*, -e, adj. (Mat.) Care nu poate fi comutat. — Din fr. **incommutable**.

INCOMUTABILITĂTE s.f. (Mat.) Însușirea de a fi incommutable. — Din fr. **incommutabilité**.

INCONCEPTÍBIL, -Ă, *inconceptibili*, -e, adj. (Livr.) Care este de neconceput; imposibil. — Din it. **inconcepitibile**.

INCONCILIĂBIL, -Ă, *inconciliabili*, -e, adj. (Despre idei, concepții etc.) Care nu poate fi conciliat; de neîmpăcat, neconciliabil. [Pr.: -li-a-] — Din fr. **inconciliable**.

INCONÉL s.m. Aliaj pe bază de nichel, rezistent la temperaturi înalte și corozivne, folosit în construcția reactoarelor nucleare, la motoarele rachetelor etc. — Din fr., engl. **Inconel**.

INCONFORMÍSM s.n. (Rar) Nonconformism. — In¹- + **conformism**.

INCONFÓRT s.n. Lipsă de confort. — Din fr. **inconfort**.

INCONFORTĂBIL, -Ă, *inconfortabili*, -e, adj. Neconfortabil. — Din fr. **inconfortable**.

INCONFUNDĂBIL, -Ă, *inconfundabili*, -e, adj. Care este bine individualizat, care nu poate fi confundat, de neconfundat. — In¹- + **confundabil**.

INCONGELĂBIL, -Ă, *incongelabili*, -e, adj. Care nu poate fi congelat, care nu îngheață. — Din fr. **incongelable**.

INCONGRUENT, -Ă, *incongruenți*, -te, adj. Care nu este congruent, care nu se potrivește, care nu este în concordanță cu ceva; nepotrivit, neconcordant. [Pr.: -gru-ent] — Din lat. **incongruens**, -ntis, it. **incongruente**.

INCONGRUENȚĂ, *incongruențe*, s.f. Faptul de a fi incongruent; nepotrivire, neconcordanță, dezaord. [Pr.: -gru-en-] — Din it. **incongruenza**, lat. **incongruentia**.

INCONSECVENT, -Ă, *inconsecvenți*, -te, adj. Lipsit de consecvență, care își schimbă ideile, concepțiile etc.; schimbător, instabil, inconstant, nestatornic, neconsecvent. — Din fr. **inconsequent**, lat. **inconsequens**, -ntis.

INCONSECVENȚĂ, *inconsecvențe*, s.f. Lipsă de consecvență în idei sau în acțiuni; neconsecvență, instabilitate, inconstanță. — Din fr. **inconsequence**, lat. **inconsequentia**.

INCONSISTENT, -Ă, *inconsistenti*, -te, adj. Care este lipsit de consistență, de soliditate; neconsistent; fără tărie; slab, moale. — Din fr. **inconsistent**.

INCONSISTENȚĂ s.f. 1. Lipsă de consistență, de soliditate. 2. (Log.) Caracteristică a unei mulțimi de enunțuri care implică logic o contradicție sau are consecințe contradictorii. — Din fr. **inconsistence**.

INCONSOLABIL, -Ă, *inconsolabili*, -e, adj. Care nu poate fi consolată; nemângâiat, neconsolabil, neconsolat. — Din fr. **inconsolable**, lat. **inconsolabilis**.

INCONSTANT, -Ă, *inconstanți*, -te, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care nu este constant; schimbător, nestatornic, instabil, ușuratic. — Din fr. **inconstant**.

INCONSTANȚĂ, *inconstanțe*, s.f. Lipsă de constanță; nestatornicie. — Din fr. **inconstance**.

INCONSUMABIL, -Ă, *inconsumabili*, -e, adj. Care nu poate sau nu trebuie să fie consumat; de nemâncat, necomestibil. — Din fr. **inconsumable**.

INCONȘTIENT, -Ă, *inconștienți*, -te, adj., s.n. I. Adj. 1. Care nu este conștient, care nu știe ce face, care și-a pierdut cunoștința (ca urmare a unei stări patologice). 2. (Adesea adverbial) Care nu are o atitudine conștientă față de realitatea înconjurătoare; fără minte, fără judecată. ♦ (Despre fenomene psihice) Care scapă conștiinței, de care omul nu-și dă seama; involuntar, automat, instinctiv. II. S.n. 1. (Psih.; la Freud) Instinctele reprimite ale persoanei și dorințele, ideile, imaginile asociate lor și inaccesibile direct conștiinței. 2. (Fil.; la E. von Hartmann) Principiu unic față de care conștiința este numai o manifestare. [Pr.: -ști-ent] — Din fr. **inconscient** (după *conștient*).

INCONȘTIENȚĂ s.f. 1. Lipsă sau pierdere a cunoștinței, care apare în diferite boli neuropsihice. 2. Lipsa unei atitudini conștiente, raționale față de realitatea înconjurătoare; stare sufletească în care omul nu-și dă seama de actele sale. [Pr.: -ști-en-] — Din fr. **inconscience** (după *conștient*).

INCONTESTABIL, -Ă, *incontestabili*, -e, adj. Care nu poate fi contestat, care nu poate fi pus la îndoială; de netăgăduit, indiscutabil, sigur, necontestabil. ♦ (Adverbial) Fără îndoială, fără discuție, indiscutabil. — Din fr. **incontestable**.

INCONTESTABILITATE s.f. Înșușirea sau starea a ceea ce este incontestabil. — Din fr. **incontestabilité**.

INCONTINENT, -Ă, *incontinenți*, -te, adj. Care este lipsit de moderație, care este nerezănit; violent. ♦ Desfrănat. ♦ Care suferă de incontinență. — Din fr. **incontinent**.

INCONTINENȚĂ s.f. Lipsă de continență, eliminare involuntară a urinei sau a materiilor fecale, nepuțință de a reține urina sau materiile fecale. ♦ Nepuțință de a-și înfrâna unele dorințe sau acțiuni. ♦ Fig. (Fam.) Logoree, limbuție. — Din fr. **incontinence**, lat. **incontinentia**.

INCONTINUU adv. v. **incontinuu**.

INCONVENABIL, -Ă, *inconvenabili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu este convenabil; neconvenabil. — Din fr. **inconvenable**.

INCONVENIENT, *inconveniente*, s.n. Neajuns, dezavantaj; dificultate, obstacol, piedică. [Pr.: -ni-ent] — Din fr. **inconvenient**, lat. **inconveniens**, -ntis.

INCONVERTIBIL, -Ă, *inconvertibili*, -e, adj. Care nu este convertibil; neconvertibil. — Din fr. **inconvertible**.

INCOORDONARE s.f. 1. Lipsă de coordonare (1); neordonare. 2. (Med.) Lipsă de coordonare a mișcărilor, cauzată de leziuni ale sistemului nervos sau de stări patologice ale aparatului locomotor; neordonare. — Din fr., engl. **incoordination**.

INCORÉCT, -Ă, *incorecți*, -te, adj. 1. Care nu este corect; greșit, eronat, inexact, necorect. 2. Necinstit, neonest, înșelător. — Din fr. **incorrect**.

INCORECTITUDINE, *incorectitudini*, s.f. Lipsă de corectitudine; purtare sau faptă incorectă; necinste, șarlatanie, înșelătorie, incorecțiune, necorectitudine. ♦ (La pl.) Părți greșite dintr-o lucrare, dintr-un desen etc. — In¹- + **corectitudine**. **INCORECȚIUNE**, *incorecțiuni*, s.f. (Inv.) Incorectitudine. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **incorection**.

INCORIGIBIL, -Ă, *incorigibili*, -e, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care nu poate fi îndreptat, corectat, care persistă în greșeli. — Din fr. **incorrigible**.

INCORIGIBILITATE s.f. (Rare) Nepuțință de a se corija, de a se îndrepta; înșușirea sau starea a ceea ce este incorigibil. — Din fr. **incorrigibilité**.

INCORPORĂ vb. I v. **incorpora**.

INCORPORABIL, -Ă adj. v. **incorporabil**.

INCORPORĂRE s.f. v. **incorporare**.

INCORPORĂȚIE s.f. v. **incorporație**.

INCORUPȚIBIL, -Ă, *incoruptibili*, -e, adj. Care nu poate fi corupt; integru, onest, cinstit. — Din fr. **incorruptible**, lat. **incorruptibilis**.

INCORUPȚIBILITATE s.f. Calitate a celui care nu se lasă corupt; integritate, cinste exemplară, onestitate. — Din fr. **incorruptibilité**, lat. **incorruptibilitas**, s.n.

INCOT s.m. v. **incot**.

INCREĂT s.n. (Livr.) Ceea ce preexistă formei în care urmează să se constituie la un moment dat. ♦ Ceea ce este etern. [Pr.: -cre-at] — Din fr. **incrée**.

INCREDIBIL, -Ă, *incredibili*, -e, adj. Care este de necredut. — Din it. **incredibile**, lat. **incredibilis**.

INCREDIBILITATE s.f. (Rare) Înșușirea de a fi incredibil. — Din fr. **incredibilité**, it. **incredibilità**.

INCREDUL, -Ă, *increduli*, -e, adj. Care nu crede ușor ceva, care este greu de convins; neîncrăzător. — Din fr. **incrédule**, lat. **incredulus**.

INCREDULITATE s.f. Înșușirea de a nu fi credul; lipsă de încredere; neîncrădere. — Din fr. **incrédulité**.

INCREMÉNT s.n. (Rare) Creștere, adaos, spor. — Din lat. **incrementum**.

INCREMENTĂL, -Ă, *incrementali*, -e, adj. (Rare) Care se referă la un increment. — **Increment** + suf. -al.

INCRIMINĂ, *incriminez*, vb. I. Tranz. A învinui o persoană de săvârșirea unei crime; p. gener. a învinovați, a acuza. [Var.: **încrimină** vb. I.] — Din fr. **incriminer**.

INCRIMINABIL, -Ă, *incriminabili*, -e, adj. Care poate fi incriminat, acuzat. — Din fr. **incriminable**.

INCRIMINĂRE, *incriminări*, s.f. Acțiunea de a *incrimina* și rezultatul ei; p. gener. învinuire, învinovățire, acuzație, incriminație. [Var.: **încriminare** s.f.] — V. **incrimina**.

INCRIMINĂȚ, -Ă, *incriminați*, -te, adj. Care este acuzat de crimă; care a dat naștere la o învinuire; care este pedepsit de lege; acuzat. ♦ (Substantivat) Persoană învinuită de o crimă. [Var.: **încriminat**, -ă adj.] — V. **incrimina**.

INCRIMINĂTOR, -OĂRE, *incriminatori*, -oare, adj. Care incriminează; acuzator. [Var.: **încriminător**, -oăre adj.] — **Incrimina** + suf. -tor.

INCRIMINAȚIE, *incriminații*, s.f. Incriminare. [Var.: **incriminațiune** s.f.] — Din fr. **incrimination**.

INCRIMINAȚIUNE s.f. v. **incriminație**.

INCRUSTĂ, *incrutez*, vb. I. I. Tranz. A implanta ornamente pe suprafața unui obiect; a împodobi un obiect cu ornamente înfipte în masa acestuia. 2. Refl. (Despre săruri dizolvate) A se depune sub formă de crustă pe pereții interiori ai unui conducte, ai unui recipient, ai unui rezervor etc. [Var.: **încrustă** vb. I.] — Din fr. **incruster**, lat. **incrutare**.

INCRUSTĂRE, *incrustări*, s.f. Acțiunea de a (se) *incrusta* și rezultatul ei; (concr.) incrustație (2). [Var.: **încrustare** s.f.] — V. **incrusta**.

INCRUSTĂȚ, -Ă, *incrustați*, -te, adj. (Despre obiecte) Împodobit, acoperit cu ornamente înfipte pe suprafață. ♦ (Despre ornamente) Înfipt pe suprafața unui obiect. [Var.: **încrustat**, -ă adj.] — V. **incrusta**.

INCRUSTĂȚIE, *incrustații*, s.f. 1. Procedeu de fixare în suprafața unui material a altui material, de obicei mai prețios. 2. Ornament înfipt pe suprafața unui obiect. 3. Crustă de săruri care s-au depus, în anumite condiții, pe suprafața unui corp. [Var.: **încrustație**, (inv.) **încrustațiune** s.f.] — Din fr. **incrustation**.

IN-CUĂRTO adj. invar., s.n. v. **in-quarto**.

INCŪB s.m. Spirit rău despre care se crede că chinuiește oamenii (mai ales femeile) în timpul somnului. — Din fr. **incube**.

INCUBĂ, *incubez*, vb. I. Tranz. (Med.) A filtra un agent patogen în organism, pentru a urmări reacția organismului la acesta. — Din fr. **incuber**.

INCUBĂRE, *incubări*, s.f. (Med.) Acțiunea de a *incuba* și rezultatul ei. — V. **incuba**.

INCUBĂȚ, -Ă, *incubați*, -te, adj. (Med.; despre organisme) În care a fost infiltrat un agent patogen, pentru a urmări reacția. — V. **incuba**.

INCUBĂTOR, *incubatoare*, s.n. Instalație special amenajată, de clocire artificială, pentru asigurarea condițiilor de temperatură, umiditate etc., necesare dezvoltării embrionului păsărilor; cloșcă artificială. ♦ Cameră special amenajată în care se poate asigura dezvoltarea, în condiții optime, a copiilor născuți prematur. — Din fr. **incubateur**.

INCUBĂȚIE, *incubații*, s.f. 1. Proces de dezvoltare, naturală sau artificială, a embrionului de păsări sub influența anumitor factori fizici (temperatură, umiditate etc.). 2. Timpul cuprins între primul contact al organismului cu microbii sau cu virusurile unei boli și primele simptome ale bolii provocate de aceștia. [Var.: **incubațiune** s.f.] — Din fr. **incubation**, lat. **incubatio**, -onis.

INCUBĂȚIUNE s.f. v. **incubație**.

INCULCĂ, *inculc*, vb. I. Tranz. A întipări în mintea cuiva, prin repetare, o idee, o concepție etc. — Din fr. **inculquer**, lat. **inculcare**.

INCULCĂRE s.f. Acțiunea de a *inculca* și rezultatul ei; întipărire. — V. **inculca**.

INCULPĂ, *inculp*, vb. I. Tranz. A învinui, a acuza pe cineva (în fața unei instanțe judecătorești). — Din fr. **inculper**, lat. **inculpare**.

INCULPĂRE s.f. Acțiunea de a *inculpa* și rezultatul ei; acuzare, învinuire. — V. **inculpa**.

INCULPĂȚ, -Ă, *inculpați*, -te, s.m. și f. Persoană acuzată de o culpă; părât, acuzat, învinuit. — V. **inculpa**. Cf. fr. **in culpé**.

INCULT, -Ă, inculti, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care are o lipsă de cultură elementară, (om) necultivat; *p. restr.* agramat. — Din fr. **inculte**, lat. **incultus**.

INCULTURĂ s.f. Lipsă de cultură a unui om; cultură insuficientă. — Din fr. **inculture**.

INCUMBĂ, pers. 3 *incumbă*, vb. I. Intrans. (Despre sarcini, obligații) A se impune, a reveni cuiva. — Din fr. **incomber**, lat. **incumbere**.

INCUNĂBUL, incunabule, s.n. Exemplar dintr-o carte tipărită în primii ani ai introducerii tiparului (înainte de anul 1500); *p. ext.* carte foarte veche (și prețioasă). — Din fr. **incunabile**, lat. **incunabulum**.

INCURĂBIL, -Ă, incurabili, -e, adj. (Despre boli) Care nu poate fi vindecat, fără leac; (despre ființe) care suferă de o boală nevindecabilă, *p. ext.* de un defect moral ce nu (mai) poate fi vindecat. — Din fr. **incurable**.

INCURABILITATE s.f. Însușirea sau starea a ceea ce este incurabil. — Din fr. **incurabilité**.

INCURBĂ, incurbez, vb. I. Tranz. (Rar) A curba, a îndoi. — Din fr. **incurver** (după *curba*).

INCURIE, incurii, s.f. (Livr.) Neglijență, neîngrijire. — Din fr. **incurie**, lat. **incuria**.

INCURSIUNE, incursiuni, s.f. 1. (Mil.) Acțiune de cercetare, de mică amploare, executată prin surprindere pe teritoriul inamicului de către un grup de militari, în scopul obținerii unor informații, distrugerii unor obiective, capturării de prizonieri, de documente etc. ♦ (Sport) Pătrundere în porțiunea de teren a adversarului. 2. Fig. Cercetare, studiu făcut de cineva într-un subiect străin de preocupările obișnuite, de tema tratată. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **incursion**, lat. **incursio, -onis**.

INCUSĂ, incuse, adj., s.f. (Medalie, monedă veche) care are o față în relief, iar cealaltă scobită. — Din fr. **incuse**.

IN-CVARTO adj. invar., s.n. v. **in-quarto**.

INDAMINĂ, indamine, s.f. (Chim.) Colorant organic albastru sau albastru-verzui. — Din fr., engl. **indamine**.

INDÂN, indani, s.n. (Chim.) Hidrocarbură obținută din gudroane, insolubilă în apă, solubilă în dizolvanți organici. — Din engl. **indan**.

INDANTRÉN, indantreni, s.m. (Chim.) Colorant sintetic albastru, folosit în imprimarea textilă. [Var.: **indantrónă** s.f.] — Din fr. **indanthrone**, engl. **indanthrone**.

INDANTRÓNĂ s.f. v. **indantren**.

INDECENT, -Ă, indecenți, -te, adj. Care calcă sau contrazice legile decenței; lipsit de podoare; necuviincios, nerușinat, impudic, licențios. — Din fr. **indécents**, lat. **indécens, -ntis**.

INDECENȚĂ, indecențe, s.f. Lipsă de decență, de bună-cuviință; vorbă, faptă, purtare necuviincioasă; necuviință, nerușinare. — Din fr. **indécence**, lat. **indécencia**.

INDECÍS, -Ă, indecisi, -se, adj. Care nu este decis, care stă la îndoială; nehotărât, șovăielnic, nedecis. — Din fr. **indécis**.

INDECIZIE, indecizii, s.f. Lipsă de decizie; nehotărâre, șovăială. [Var.: **indeciune** s.f.] — Din fr. **indécision**.

INDECIZIUNE s.f. v. **indecizie**.

INDECLINĂBIL, -Ă, indeclinabili, -e, adj. (Gram.) Care nu se declină; nedeclinabil. — Din fr. **indéclinable**, lat. **indéclinabilis**.

INDEFINIBIL, -Ă, indefinibili, -e, adj. Care nu poate fi definit, care nu se poate explica; nedeterminat, neprecis, nelămurit, nedefinibil. — In¹- + **definibil**.

INDEFINISABIL, -Ă, indefinisabili, -e, adj. (Rar) Nedefinibil. — Din fr. **indéfinissable**.

INDEFINÍT, -Ă, indefiniți, -te, adj. Care nu este definit, care nu are limite sau margini determinate; nedefinit, nelămurit. ♦ (Gram.) Nehotărât. — Din fr. **indéfini**, lat. **indéfinitus**.

INDEFORMABIL, -Ă, indeformabili, -e, adj. (Rar) Nedeformabil. — Din fr. **indéformable**.

INDEFRIȘABIL, -Ă, indefrișabili, -e, adj. (Rar) Nedefrișabil. — Din fr. **indéfrichable**.

INDEHISCENT, -Ă, indehiscenți, -te, adj. (Despre fructe) Care nu se deschide spontan la maturitate, spre a pune în libertate semințele. — Din fr. **indéhiscents**.

INDEHISCENȚĂ s.f. Însușirea a fructelor indehiscente. — Din fr. **indéhiscence**.

INDELEBIL, -Ă, indelebili, -e, adj. (Rar) Care nu poate fi șters din amintire, care nu se poate uita; de neșters. — Din fr. **indélebile**, lat. **indelebilis**.

INDELEBILITATE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi indelebil. — Din fr. **indélebilité**.

INDELICĂT, -Ă, indelicăți, -te, adj. (Rar) Nedelicat. — Din fr. **indélicat**.

INDELICATETĂ s.f. v. **indelicatete**.

INDELICATEȚE, indelicatetei, s.f. Lipsă de delicatete; vorbă, faptă, purtare jignitoare, grosolană; nedelicatete. [Var.: **indelicatétă** s.f.] — Din fr. **indélicatesse**.

INDEMN, -Ă, indemnii, -e, adj. (Jur.) Care nu a suferit pagube, pierderi etc. — Din fr. **indemne**.

INDEMNITATE, indemnități, s.f. (Rar) Indemnizație (1). — Din fr. **indemnité**, lat. **indemnitas, -atis**.

INDEMNIZĂ, indemnizez, vb. I. Tranz. (Rar) A despăgubi (pe cineva) de cheltuieli. — Din fr. **indemniser**.

INDEMNIZĂRE, indemnizări, s.f. (Rar) Indemnizație (1). [Var.: **indemnizare** s.f.] — V. **indemniza**.

INDEMNIZĂȚIE, indemnizații, s.f. 1. Sumă de bani care se acordă cuiva în afara salariului, destinată să acopere cheltuielile făcute de un angajat în scopul îndeplinirii unei sarcini de serviciu; indemnizare. ♦ Despăgubire pentru un prejudiciu, pentru o pagubă suferită etc.; indemnitate. ♦ Convalvoarea în bani a unei plăți în natură. 2. Alocație bănească care nu are caracter de salariu. [Var.: **indemnizăție** s.f.] — Din fr. **indemnisation**.

INDEMONSTRĂBIL, -Ă, indemonstrabili, -e, adj. Nedemonstrabil. — Cf. fr. **indémontrable**.

INDEMONSTRABILITATE s.f. (Rar) Însușirea a ceea ce este indemonstrabil. — Cf. fr. **indémontrabilité**.

INDENTĂȚIE, indentații, s.f. (Geogr.) Adâncitură, creștătură (a coastei marine) cu aspect de mușcătură. — Din fr. **indentation**.

INDEPENDENT, -Ă, independenți, -te, adj. Care nu depinde de cineva sau de ceva; (despre un popor, un stat) care se bucură de independență, liber², autonom. ♦ Loc. prep. *Independent de...* = fără a ține seamă de... indiferent de... 2. (Despre oameni și manifestările lor) Care se bazează pe puterile proprii, cu inițiativă personală. — Din fr. **indépendant**.

INDEPENDENȚĂ s.f. 1. Situație a unui stat sau a unui popor care se bucură de suveranitate națională; stare de neatarnare și drept de a rezolva liber (cu respectarea drepturilor altor state și a principiilor dreptului internațional) problemele sale interne și externe, fără amestec din afară; autonomie. 2. Situație a unei persoane care judecă lucrurile și acționează în mod independent, neinfluențată de alții. — Din fr. **indépendance**.

INDEROGABIL, -Ă, inderogabili, -e, adj. (Jur.; despre legi, regulamente etc.) Care nu permite derogări. — In¹- + **derogabil**.

INDESCRIFĂBIL, -Ă, indescrifabili, -e, adj. (Despre un text sau despre scrisul cuiva) Care nu se poate descrie; de neînțeles, nedescrifabil, necetiv, ilizibil. — Din fr. **indéchiffrable**.

INDESCRIPTIBIL, -Ă, indescritibili, -e, adj. Care nu poate fi descris sau exprimat în cuvinte, de nedescris. — Din fr. **indéscriptible**.

INDESTRUCTIBIL, -Ă, indestructibili, -e, adj. (Adesea fig.) Care nu poate fi distrus, dărâmat, nimicit; traicic, rezistent. — Din fr. **indestructible**.

INDESTRUCTIBILITATE, indestructibilități, s.f. Calitatea, caracterul de a fi indestructibil. — Din fr. **indestructibilité**.

INDEȘIRĂBIL, -Ă, indeșirabili, -e, adj. (Despre țesături, tricotate etc.) Care nu se poate deșira (ușor); neșirabil. — Din fr. **indéshirable**.

INDETERMINĂBIL, -Ă, indeterminabili, -e, adj. Care nu poate fi determinat; de nedeterminat; nedeterminabil. — Din fr. **indéterminable**, lat. **indeterminabilis**.

INDETERMINĂRE, indeterminări, s.f. Lipsă de determinare; nedeterminare. — Din fr. **indétermination**.

INDETERMINISM s.n. Concepție filosofică opusă determinismului, care afirmă că oamenii dispun de o libertate absolută a voinței. — Din fr. **indéterminisme**.

INDETERMINIST, -Ă, indeterminiști, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al indeterminismului. — Din fr. **indéterministe**.

INDEX, (1) indexuri, s.n., (2) *indexi*, s.m. 1. S.n. Listă alfabetică sau pe materii pusă la sfârșitul sau la începutul unei cărți sau apărută în volum separat, cuprinzând materiile, autorii sau cuvintele conținute în ea, cu indicarea paginilor (și a volumelor) unde se găsesc; indice (5). ♦ *Index bibliografic* = lucrare de îndrumare bibliografică, cuprinzând lista principalelor scrieri privitoare la o problemă, însoțită uneori de adnotări asupra conținutului lor. ♦ Expr. *A pune la index = a*) a trece o carte în lista cărților interzise; *b) fig.* (fam.) a scoți, a trata pe cineva ca nedem, nevrednic sau primejdios. 2. S.m. Degetul arătător. [Acc. și: (2) *indéx*] — Din lat., fr. **index**.

INDEXĂ, indexez, vb. I. Tranz. 1. A întocmi un index (1). 2. A introduce un cuvânt, un autor etc. într-un index (1). 3. (Economie) A corela variațiile unei valori, cu valoarea elementului de referință. ♦ Spec. A corela salariile cu nivelul prețurilor. — Din fr. **indexer**.

INDEXĂRE, indexări, s.f. Acțiunea de a *indexa* și rezultatul ei. — V. **indexa**.

INDEXĂT, -Ă, indexați, -te, adj. 1. (Despre cuvinte, autori etc.) Care a fost introdus într-un index. 2. (Despre salarii) Care a fost corelat cu nivelul creșterii prețurilor. — V. **indexa**.

INDEZIRĂBIL, -Ă, indezirabili, -e, adj. Care nu este dorit; nedorit, neplăcut. — Din fr. **indésirable**.

INDIÂN¹ s.n. Țesătură de bumbac subțire și fină, albită, vopsită sau imprimată, din care se confecționează obiecte de lenjerie. [Pr.: -di-an. — Var.: **indiană** s.f.] — Din fr. **indienne**.

INDIÂN², -Ă, indieni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Indiei sau este originară de acolo. ♦ (Impr.) Persoană care face parte din populația indigenă a Americii; amerindian. 2. Adj. Care aparține Indiei sau indienilor (1), privitor la India ori la indieni; indic. ♦ (Impr.) Care aparține populației indigene a Americii, privitor la această populație. ♦ (Substantivat, f.) Limba indiană. [Pr.: -di-an] — Din fr. **indien**.

INDIÂNĂ¹, indiene, s.f. Prăjitură umplută cu frișcă și acoperită cu glazură de ciocolată. [Pr.: -di-a-] — Cf. germ. *Indiander* [krapfen].

INDIÂNĂ² s. f. v. **indian¹**.

INDIÂNĂCĂ, indience, s. f. 1. Femeie care face parte din populația Indiei sau este originară de acolo. 2. (Impr.) Femeie care face parte din populația autohtonă a Americii. — **Indian** + suf. -că.

INDIANISM, (2) indianisme, s. n. 1. Disciplină care se ocupă cu studiul limbilor vorbite în India. 2. Idiotism propriu limbilor vorbite în India. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **indianisme**.

INDIANIST, -Ă, indianiști, -ste, s. m. și f. Persoană care se ocupă cu studiul limbilor și civilizației din India. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **indianiste**.

INDIANISTICĂ s. f. Disciplină care se ocupă cu studiul limbii și al civilizației Indiei de dinaintea venirii europenilor. — Din germ. **Indianistik**.

INDIC, -Ă, indici, -ce, adj. (Rar) Indian² (2). — Din lat. **indicus**.

INDICĂ, indic, vb. I. Tranz. 1. A arăta pe cineva sau ceva; a face cunoscut, a semnala. 2. A recomanda, a prescrie (tratamente, medicamente etc.). — Din fr. **indiquer**, lat. **indicare**.

INDICĂN s. n. Substanță organică ce se găsește în indigo (3). — Din fr. **indican**.

INDICANEMIE, indicanemii, s. f. (Med.) Prezență a indicanelor în sânge; cantitate de indican prezentă în sânge. — Din fr. **indicanémie**.

INDICANURIE, indicanurii, s. f. (Fiziol.) Prezență a indicanelor în urină; cantitate de indican prezentă în urină. — Din fr. **indicanurie**.

INDICĂRE, indicări, s. f. Acțiunea de a *indica* și rezultatul ei; arătare, semnalară; recomandare. — V. **indica**.

INDICĂȚ, -Ă, indicații, -te, adj. Care este arătat, desemnat, anunțat, hotărât, merit. ♦ Care este potrivit, corespunzător. **Medicament indicat**. — V. **indica**.

INDICATIV, -Ă, indicativi, -e, adj., s. n. 1. Adj. (Rar) Care indică, care îndrumă. 2. Adj. (Gram.; în sintagma) *Mod indicativ* (și substantivat, n.) = mod personal care exprimă, de obicei, o acțiune prezentată de către vorbitor ca reală. 3. S. n. Tot ceea ce servește pentru a indica ceva. 4. S. n. Denumire convențională atribuită unităților militare, comandanților și unor ofițeri din statele-majore în scopul păstrării secretului și pentru a nu fi recunoscute de inamic. 5. S. n. Semnal de identificare la începutul sau sfârșitul programului (de radio și de televiziune). ♦ *Indicativ de apel* = apelativ convențional format din litere sau cifre al unei stații de radioemisie care permite ca aceasta să fie identificată de alte stații sau să fie chemată. — Din fr. **indicatif**, lat. **indicativus**.

INDICĂTOR, -OĂRE, indicatori, -oare, adj., s. n., s. m. I. 1. Adj. Care indică, care face cunoscut. II. 1. S. n. Aparat, instrument, dispozitiv care servește la indicarea anumitor mărimi, fenomene, informații etc. ♦ *Indicator de pantă* = inclinometru. *Indicator de acord* = ochi magic. 2. S. n. Semnal, simbol etc. care servește la indicarea direcției, distanței sau etapelor unui drum. 3. S. m. Expresie numerică cu ajutorul căreia se caracterizează cantitativ un fenomen social-economic din punctul de vedere al compoziției, structurii, schimbării în timp, al legăturii reciproce cu alte fenomene etc. 4. S. n. Text tipărit care servește ca îndrumător într-un anumit domeniu. *Indicator de prețuri*. 5. S. m. Substanță cu ajutorul căreia se determină caracterul acid sau bazic al altei substanțe ori sfârșitul unei reacții chimice. — Din fr. **indicateur**.

INDICĂȚIE, indicații, s. f. Îndrumare, lămurire, recomandare; indiciu, informație. [Var.: **indicațiune** s. f.] — Din fr. **indication**, lat. **indicatio, -onis**.

INDICĂȚIUNE s. f. v. **indicație**.

INDICE, (1, 2, 3, 4) indici, s. m., (5) indice, s. n. 1. S. m. Număr, literă sau simbol literal așezat la dreapta sau la stânga (mai sus sau mai jos) față de un număr sau de o literă, cărora le precizează valoarea sau înțelesul. ♦ Cifra din planul economic al statului, al unei întreprinderi sau al unei instituții care arată nivelul de producție cantitativ și calitativ ce trebuie realizat. 2. S. m. Fapt, indicație care, sub forma unui număr, a unei formule sau a unei expresii, înfățișează aspectul unui fenomen, al unei acțiuni, al unei situații etc. ♦ (Fiz.) *Indice de refracție* = mărime optică ce caracterizează materialele transparente, definită ca raportul dintre sinusurile unghiurilor de incidență și cele de refracție ale unei raze de lumină care pătrunde din vid în mediul respectiv. (Biol.) *Indice antropometric* = raport procentual între diferitele dimensiuni ale corpului omenes. 3. S. m. Semn convențional cu care se notează un domeniu de cunoștințe sau o anumită problemă într-un sistem de clasificare după conținut a publicațiilor. *Indice de clasificare zecimală*. 4. S. m. Ac mobil al unui aparat sau instrument care arată pe o scară gradată valoarea mărimii măsurate. 5. S. n. Index (1). — Din it., fr. **indice**, lat. **index, -diciis**.

INDICIBIL, -Ă, indicibili, -e, adj. (Livr.) Care nu se poate spune; inexprimabil, inefabil. — Din fr. **indicible**.

INDICIU, indicii, s. n. Semn (aparent) după care se deduce existența unui lucru, a unui fenomen etc. ♦ Particularitate, semnalară, manifestare, dovadă concretă după care se poate recunoaște un obiect, o ființă sau un fenomen. ♦ (Jur.) Faptă, împrejurare, situație, care, privită în legătură cu alte fapte, împrejurări sau situații, poate servi ca probă într-un proces. — Din lat. **indicium** (cu sensuri după fr. *indice*).

INDICȚIUNE, indicțiuni, s. f. (Livr.) Convocare pentru o zi anumită a unui conciliu; indicație pentru o anumită zi. ♦ *Indicțiune romană* = perioadă de cincisprezece ani care separa în vechea Romă, începând cu domnia împăratului

Constantin, două majorări extraordinare de impozite. ♦ Perioadă convențională de cincisprezece ani. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **indiction**, lat. **indictio, -onis**.

INDIFERENT, -Ă, indiferenți, -te, adj. 1. Care nu arată niciun fel de interes (pentru cineva sau ceva); nepăsător, impassibil. 2. Care nu prezintă nicio însemnătate, care nu trezește interes. ♦ Loc. conj. *Indiferent dacă...* = fără a acorda importanță faptului că...; fie că... ♦ Loc. prep. *Indiferent de...* = fără a ține seamă de..., oricare ar fi... — Din fr. **indifférent**, lat. **indifferens, -ntis**.

INDIFERENTISM, (Rar) Atitudine de nepăsare, de indiferență. — Din fr. **indifférentisme**.

INDIFERENȚĂ s. f. Starea, atitudinea celui indiferent; lipsă de interes față de cineva sau de ceva; nepăsare, impassibilitate, insensibilitate; răceală. — Din fr. **indifférence**, lat. **indifferentia**.

INDIGEN, -Ă, indigeni, -e, adj., s. m. și f. 1. Adj., s. m. și f. (Persoană) care este originară dintr-o anumită țară, născută într-o anumită țară, de baștină; băstinaș, autohton, pământean. 2. Adj. (Despre animale, plante, mărfuri etc.) Care crește sau se produce în propria țară. — Din fr. **indigène**, lat. **indigenus**.

INDIGENĂ, indigenez, vb. I. Tranz. (Înv.) A încetățeni. — Din **indigen**.

INDIGENĂRE, indigenări, s. f. (Înv.) Recunoaștere a dreptului de încetățenire. — V. **indigena**.

INDIGENĂȚ, indigenate, s. n. (Înv.) Dreptul de încetățenire într-un stat; naturalizare, împământenire. ♦ Calitatea a ceea ce este indigen. — Din fr. **indigénat**.

INDIGENȚĂ s. f. (Livr.) Lipsă, sărăcie. — Din fr. **indigence**, lat. **indigentia**.

INDIGEST, -Ă, indigesti, -ste, adj. Care nu poate fi (ușor) digerat, mistuit. ♦ Fig. (Despre scrieri) Greu de înțeles; confuz. — Din fr. **indigeste**, lat. **indigestus**.

INDIGESTIE, indigestii, s. f. Tulburare a digestiei provocată de unele excese alimentare, de frig, de unele stări nervoase etc. și manifestată prin indispoziție, grețuri, vărsături, diaree etc. — Din fr. **indigestion**, lat. **indigestio**.

INDIGNĂ, indignez, vb. I. Refl. și tranz. A fi cuprins sau a stărni indignare; a (se) necăji, a (se) supăra. — Din fr. **indigner**, lat. **indignari**.

INDIGNĂRE, indignări, s. f. 1. Faptul de a (se) indigna. 2. Revoltă sufletească amestecată cu amărăciune, mânie și dispreț, provocată de o faptă nedemnă, nedreaptă sau rușinoasă; indignațiune. — V. **indigna**.

INDIGNĂȚ, -Ă, indignați, -te, adj. Care este cuprins de indignare; revoltat. — V. **indigna**.

INDIGNAȚIUNE, indignațiuni, s. f. (Înv.) Indignare. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **indignation**, lat. **indignatio, -onis**.

INDIGÓ, (1, 3, 4) indigouri, s. n., (2) adj. invar. 1. S. n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, cuprinsă între albastru și violet. 2. Adj. invar. Care are culoarea descrisă mai sus. 3. S. n. Materie colorantă albastru-închis, extrasă din frunzele mai multor plante tropicale sau obținută sintetic din anilină sau din acid antranilic și folosită pentru vopsirea lânii și a bumbacului. 4. S. n. Hârtie-carbon folosită la copiere; plumbagină. [Var.: **indigou** s. n.] — Din fr. **indigo**.

INDIGOFERĂ, indigofere, s. f. (La pl.) Gen de plante din familia leguminoaselor, cu numeroase specii răspândite în țărilor calde, din care se extrage indigoul (3) (*Indigofera*); (și la sg.) plantă din acest gen. — Din lat. **Indigofera**, denumirea științifică a indigoferei.

INDIGOSOL, indigosoli, s. m. (Chim.) Colorant pe bază de indigo (3) cu care se imprimă sau se colorează orice fibră în soluție neutră. — Din fr., engl. **indigosol**.

INDIGOTIER, indigotieri, s. m. Numele unor arbuști și subarbuști tropicali din frunzele cărora se extrage indigoul (3). [Pr.: -ti-er] — Din fr. **indigotier**.

INDIGÓU s. n. v. **indigo**.

INDIRÉCT, -Ă, indirecti, -te, adj. 1. (Adesea adverbial) Care nu este direct, care se produce, apare sau se obține prin mijlocul cuiva sau a ceva. 2. (Lingv.; în sintagmele) *Stil indirect* sau *vorbiire indirectă* = procedeu sintactic de redare a spuselor sau gândurilor cuiva prin subordonarea comunicării față de un verb sau de un alt cuvânt de declarație, caracterizat prin prezența în număr mare a elementelor de relație, prin lipsa afectivității etc. *Complement indirect* = parte de propoziție asupra căreia se răsfrânge în chip indirect (1) acțiunea verbului. *Propoziție complementivă indirectă* = propoziție care îndeplinește în frază funcția de complement indirect. 3. (Fin.; în sintagma) *Impozit indirect* = impozit inclus în prețul anumitor obiecte de consum. 4. (Mil.; în sintagma) *Tragere indirectă* = tragere asupra unor ținte care nu se văd, dirijată cu ajutorul unor calcule matematice. — Din fr. **indirect**, lat. **indirectus**.

INDISCERNABIL, -Ă, indiscernabili, -e, adj. (Rar) Care nu se poate discerne de un lucru de același fel; care nu poate fi înfățișat precis. — Din fr. **indiscernable**.

INDISCIPLINABIL, -Ă, indisciplinabili, -e, adj. (Rar) Care nu poate fi disciplinat. — Din fr. **indisciplinable**.

INDISCIPLINĂȚ, -Ă, indisciplinați, -te, adj. Nedisciplinat. — Din fr. **indiscipliné**.

INDISCIPLINĂ s. f. Lipsă de disciplină; nesupunere; p. ext. dezordine. — Din fr. **indiscipline**.

INDISCRÉT, -Ă, indiscreți, -te, adj. Care nu este discret, care caută să afle și să se amestece în mod nedelicat și cu curiozitate în secretele cuiva (impărțându-le și altora). ♦ Care este lipsit de discreție, de rezervă, de reținere în relațiile cu oamenii. — Din fr. **indiscret**, lat. **indiscretus**.

INDISCRĂȚIE, indiscreții, s. f. Faptul de a destăinui secretele încredințate de cineva; p. ext. lipsă de măsură în vorbă, lipsă de discernământ. ♦ Faptă lipsită de

delicatețe, de rezervă; nedelicatețe, grosolanie. [Var.: **indiscrețiu** s.f.] — Din fr. **indiscretion**, lat. **indiscretio**, -onis.

INDISCREȚIUNE s. f. v. **indiscreție**.

INDISCUTABIL, -Ă, *indiscutabili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu poate stârni obiecții; incontestabil, neîndoiește, evident, sigur. — Din fr. **indiscutable**.

INDISOLUBIL, -Ă, *indisolubili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu poate fi desfăcut, rupt, destrămat, care este de nezdruccinat. — Din fr. **indissoluble**, lat. **indissolubilis**.

INDISOLUBILITATE s. f. Calitatea de a fi indisolubil. — Din fr. **indissolubilité**.

INDISPENSABIL, -Ă, *indispensabili*, -e, adj., s.m. pl. 1. Adj. (Adesea adverbial) Care este absolut necesar, neapărat trebuincios. 2. S.m. pl. Izmene. — Din fr. **indispensable**.

INDISPENSABILITATE s. f. Însușirea sau starea a ceea ce este indispensabil. — Din fr. **indispensabilité**.

INDISPONIBIL, -Ă, *indisponibili*, -e, adj. Care nu poate fi disponibil, care nu poate fi folosit după voie, care nu este liber. ♦ (Jur.; despre un lucru sau despre un drept) De care nu se poate dispune. ♦ (Despre mașini) Care nu este în stare să funcționeze. — Din fr. **indisponible**.

INDISPONIBILITATE, *indisponibilități*, s. f. Faptul de a fi indisponibil; situația unui lucru sau a unei ființe de care nu se poate dispune. — Din fr. **indisponibilité**.

INDISPOZIȚIE, *indispoziții*, s. f. 1. Lipsă de voie bună, de dispoziție; supărare, mâhnire (trecătoare). 2. Stare a celui ușor bolnav; boală ușoară. [Var.: **indispoziție** s.f.] — Din fr. **indisposition**.

INDISPOZIȚIUNE s. f. v. **indispoziție**.

INDISPUNE, *indispun*, vb. III. Tranz. și refl. A(-și) strica buna dispoziție; a (se) supăra, a (se) mâhni (în mod trecător), a (se) întrista. [Perf. s. *indispusei*, part. *indispus*] — Din fr. **indisposer** (după *pune*).

INDISPUNERE, *indispuneri*, s. f. Faptul de a (se) *indispune*. — V. **indispune**.

INDISPUS, -Ă, *indispusi*, -se, adj. Care nu este bine dispus, care este supărat, mâhnit. ♦ Care nu se simte bine, care este ușor bolnav. ♦ (Fam.; despre femei) Care este în perioada de menstruație. — V. **indispune**. Cf. fr. *indispusé*.

INDISTINCT, -Ă, *indistincti*, -te, adj. Care nu se poate distinge bine, care este neclar. — Din fr. **indistinct**, lat. **indistinctus**.

INDIU s.n. Element chimic, metal maleabil, alb-argintiu, care se găsește în cantități mici în blendă și care este folosit la acoperirea suprafețelor metalice, în unele aliaje etc. [Var.: **indium** s.n.] — Din fr. **indium**.

INDIUM s.n. v. **indiu**.

INDIVID, -Ă, *indivizi*, -de, s.m. și f. 1. Persoană privită ca unitate distinctă față de alte persoane; ins. ♦ (Peior.) Om necunoscut, suspect sau vrednic de dispreț. 2. Ființă de origine animală sau vegetală privită ca unitate distinctă a speciei din care face parte; exemplar dintr-o categorie de ființe. — Din fr. **individu**, lat. **individuum**.

INDIVIDUAL, -Ă, *individuali*, -e, adj. 1. Care este propriu unui individ; personal, specific. ♦ Care privește sau aparține unui singur exemplar dintr-o categorie de lucruri sau de ființe. 2. Care este executat de individ. *Muncă individuală*. ♦ (Adverbial) În mod izolat, fiecare în parte, fiecare pentru sine. [Pr.: *-du-a-*] — Din fr. **individuel**.

INDIVIDUALISM s.n. 1. Denumire generică pentru concepțiile etice care iau ca punct de plecare individul izolat, independent de societate. 2. Atitudine a celui care subordonează interesele obștești celor personale, care este preocupat exclusiv de propria persoană. [Pr.: *-du-a-*] — Din fr. **individualisme**.

INDIVIDUALIST, -Ă, *individualiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care se izolează de interesele, de preocupările colective; (adept) al individualismului; *p. ext.* (om) egoist. 2. Adj. Care se referă la individualism, care aparține individualismului. [Pr.: *-du-a-*] — Din fr. **individualiste**.

INDIVIDUALITATE, *individualități*, s. f. 1. Totalitatea particularităților specifice unui individ sau unei persoane, care deosebesc un individ de altul sau o persoană de alta. 2. Persoană cu însușiri morale sau intelectuale deosebite; personalitate. [Pr.: *-du-a-*] — Din fr. **individualité**.

INDIVIDUALIZĂ, *individualizez*, vb. I. Tranz. A scoate în evidență trăsăturile specifice ale unei persoane, ale unui fapt, ale unei situații etc. ♦ A considera pe cineva sau ceva în mod individual, a-i da un caracter propriu, făcându-l să se deosebească de ceilalți. ♦ A determina un lucru prin caracterele sale individuale. [Pr.: *-du-a-*] — Din fr. **individualiser**.

INDIVIDUALIZĂNT, -Ă, *individualizanți*, -te, adj. (Rar) Individualizator. [Pr.: *-du-a-*] — **Individualiza** + suf. *-ant*.

INDIVIDUALIZĂRE, *individualizări*, s. f. Acțiunea de a *individualiza* și rezultatul ei. ♦ Adaptarea și aplicarea unei concepții, a unei legi etc. la cazuri particulare. ♦ Întrupare a ideii artistice în imagini concrete, individuale; întrupare a unei tendințe, a unei relații (sociale) etc. în figuri individuale tipice. [Pr.: *-du-a-*] — V. **individualiza**.

INDIVIDUALIZĂT, -Ă, *individualizați*, -te, adj. Care este conturat prin trăsături specifice. [Pr.: *-du-a-*] — V. **individualiza**. Cf. fr. *individualisé*.

INDIVIDUALIZĂTOR, -OĂRE, *individualizatori*, -oare, adj. Care individualizează; (rar) individualizant. [Pr.: *-du-a-*] — **Individualiza** + suf. *-tor*.

INDIVIZ, -Ă, *indivizi*, -e, adj. (Jur.; despre bunuri) Care se găsește în stare de indiviziune. ♦ (Despre oameni) Care posedă o proprietate în indiviziune. — Din fr. **indivis**, lat. **indivisus**.

INDIVIZIBIL, -Ă, *indivizibili*, -e, adj. Care nu este divizibil, care nu poate fi divizat, împărțit; de neîmpărțit, nedivizibil. — Din fr. **indivisible**, lat. **indivisibilis**.

INDIVIZIBILITATE s. f. Faptul de a fi indivizibil; însușire a unui lucru de a fi indivizibil; nedivizibilitate. — Din fr. **indivisibilité**.

INDIVIZIUNE s. f. (Jur.) Drept de proprietate pe care două sau mai multe persoane îl au, pe cote-părți, asupra unor bunuri privite ca o totalitate nedivizată. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **indivision**.

INDOCIL, -Ă, *indocili*, -e, adj. (Rar) Care nu este docil; nesupus, neînțelegător. — Din fr. **indocile**.

INDOCILITATE s. f. (Rar) Lipsă de docilitate, de supunere; neascultare, nesupunere. — Din fr. **indocilité**.

INDO-EUROPEAN, -Ă, *indo-europeni*, -e, adj., s.m. 1. Adj. (În sintagma) *Limbi indo-europene* (și substantivat, f. sg.) = familie de limbi reprezentând continuarea unei limbi neastatate, dar reconstituită, în esență, cu ajutorul metodei comparativ-istorice. 2. S.m. (La pl.) Denumire dată unui grup de populații care trăiau prin milen. III î.H. în Asia Centrală, de unde au emigrat mai târziu spre vest și sud-vest; (și la sg.) persoană aparținând acestui grup. 3. Adj. Care aparține limbilor indo-europene sau populațiilor care vorbeau aceste limbi, privitor la aceste limbi. — Din fr. **indo-européen**.

INDO-EUROPENISTICĂ s. f. Știință care se ocupă cu studiul limbilor indo-europene. — Cf. germ. *Indoeuropäistik*.

INDO-IRANIAN, -Ă, *indo-iranieni*, -e, adj. (În sintagma) *Limbi indo-iraniene* = grup de limbi al familiei indo-europene, din care face parte sanscrita, limba literară clasică a Indiei, precum și grupul iranian. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. **indo-iranien**.

INDOL, *indoli*, s.m. 1. (Chim.) Compus chimic obținut din indigo și gudroanele cărbunului de pământ, de culoare albă, cristalizat și folosit în industria cosmetică, în chimie ca reactiv etc. 2. (Med.) Produs rezultat prin degradarea triptofanului din alimente sub acțiunea bacteriilor intestinale, eliminat prin materiile fecale și contribuind împreună cu scatoalul la mirosul specific al acestora. — Din germ. **Indol**, fr., engl. **indole**.

INDOLÉNT, -Ă, *indolenți*, -te, adj. Care este lipsit de energie; nepăsător, apatic; leneș, trândav. — Din fr. **indolent**, lat. **indolens**, -ntis.

INDOLÉNȚĂ, *indolențe*, s. f. Lipsă de energie; nepăsare, apatie; lene, trândăvie. — Din fr. **indolence**, lat. **indolentia**.

INDOLINĂ, *indoline*, s. f. (Chim.) Substanță albastră obținută prin hidrogenarea indolului (1), folosită în industria coloranților. — Din germ. **Indolin**, fr., engl. **indoline**.

INDONEZIAN, -Ă, *indonezieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Indoneziei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Indoneziei sau indonezienilor (1), privitor la Indonezia ori la indonezieni. ♦ (Substantivat, f.) Limba indoneziană. ♦ *Limbi indoneziene* = familie de limbi vorbite în sud-estul Asiei și în Malaysia. [Pr.: *-zi-an*] — Din fr. **indonésien**.

INDOOR adj. invar. (Despre competițiile sportive) Care se desfășoară în sală, pe teren acoperit. [Pr.: *indór*] — Cuv. engl.

INDRIȘAIM s.m. v. **indrușaim**.

INDRUȘAIM, *indrușaimi*, s.m. 1. Plantă agățătoare decorativă din familia leguminoaselor, cu flori roșii, violete sau albe; sângele-voinicului (*Lathyrus odoratus*). 2. (Reg.) Mușcată. [Var.: **indrișaim** s.m.] — Din te. **itrișahi**, **itrișahi**.

INDUBITABIL, -Ă, *indubitabili*, -e, adj. Neîndoios, cert, sigur. — Din fr. **indubitable**, lat. **indubitabilis**.

INDUCE, *induc*, vb. III. Tranz. 1. A împinge, a îndemna pe cineva să facă un lucru. ♦ Expr. *A induce în eroare* = a înșela, a amăgi. ♦ (Log.) A face un raționament inductiv. 2. A produce un câmp electric prin inducție electromagnetică. [Part. *indus*] — Din lat. **inducere** (cu sensuri după fr. *induire*).

INDUCERE, *induceri*, s. f. Acțiunea de a *induce* și rezultatul ei. — V. **induce**.

INDUCTANȚĂ, *inductanțe*, s. f. (Fiz.) Mărimă caracteristică unui circuit electric sau unei perechi de circuite electrice alăturate, egală cu raportul dintre fluxul magnetic care străbate suprafața mărginită de conturul unuia dintre circuite și intensitatea curentului electric care produce acest flux; inductivitate. — Din fr. **inductance**.

INDUCTIV, -Ă, *inductivi*, -e, adj. Care procedează prin inducție (1), care se bazează pe inducție. ♦ *Metodă inductivă* = metodă de cercetare care procedează prin ridicarea de la particular la general, prin urmărirea trecerii de la efect la cauză. — Din fr. **inductif**.

INDUCTIVITATE, *inductivități*, s. f. (Fiz.) Inductanță. — Din fr. **inductivité**.

INDUCTOMETRU, *inductometre*, s.n. (Elt.) Aparat pentru măsurarea curenilor de inducție. — Din fr. **inductomètre**.

INDUCTOR, -OĂRE, *inductori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. (Despre procese fizice) Care produce sau influențează un alt proces, cu care evoluează concomitent. *Forță inductoare*. 2. S.n. Organ al unei mașini electrice, al unui aparat electric etc. care produce fluxuri magnetice inductoare. 3. S.n. Mic generator de curent alternativ, cu

magneți permanenți, acționat manual și folosit în instalațiile telefonice pentru producerea semnalului de apel. — Din fr. **inducteur**.

INDUCȚIE, *inducții*, s.f. 1. Formă fundamentală de raționament, care realizează trecerea de la particular la general. 2. Producere sau influențare a unui fenomen de către un alt fenomen altfel decât printr-o acțiune mecanică nemijlocită. ♦ *Inducție magnetică* = mărime fizică vectorială care, împreună cu intensitatea câmpului magnetic, determină macroscopic starea magnetică a câmpului electromagnetic din corpuri. *Inducție electrică* = mărime fizică vectorială care, împreună cu intensitatea câmpului electric, determină macroscopic starea electrică a câmpului electromagnetic din corpuri. *Inducție electromagnetice* = fenomen de apariție a unei tensiuni electromotoare într-un circuit străbătut de un flux magnetic variabil. *Inducție electrostatică* = separare a sarcinilor electrice și redistribuire a lor pe suprafața unui conductor, datorată acțiunii unui câmp electric; electrizare prin influență¹ (2). 3. Mecanism nervos prin care o stare de excitație sau de inhibiție aflată într-un centru nervos favorizează sau determină apariția stării opuse într-un alt centru nervos. — Din fr. **inducton**, lat. **inductio**.

INDULGENT, -**Ă**, *indulgenți*, -te, adj. Care manifestă indulgență; care iartă ușor; iertător, îngăduitor, tolerant. — Din fr. **indulgent**, lat. **indulgens**, -ntis.

INDULGENTĂ, (2) *indulgențe*, s.f. 1. Atitudine îngăduitoare față de greșeli; toleranță, îngăduință, bunățate. 2. Iertare totală sau parțială a păcatelor pe care Biserica catolică o acordă credincioșilor ei în schimbul unei sume de bani; (concr.) document ce conține textul rugăciunilor care trebuie spuse pentru a obține această iertare. — Din fr. **indulgence**, lat. **indulgentia**.

INDULT s.n. Privilegiu acordat de papă, care conferă puteri excepționale. — Din fr. **indult**, lat. **indultum**.

INDUPLICAT, -**Ă**, *induplicați*, -te, adj. (Despre frunze) Cu marginile îndoită înăuntru. — Din fr. **indupliqué**.

INDURĂ, pers. 3 *indurează*, vb. I. Refl. (Med.; despre țesuturi) A se întări. — Din fr. **indurer**.

INDURĂȚIE, *indurații*, s.f. (Med.) Proces patologic caracterizat prin creșterea consistenței unui țesut sau a unui organ. ♦ Bătătură. — Din fr. **induration**.

INDŪS, -**Ă**, *induși*, -se, adj., s.n. I. Adj. (Despre fenomene fizice) Care este produs sau influențat de un alt proces fizic cu care evoluează concomitent. ♦ (Despre tensiuni electromotoare și curenți electrice) Care se produce prin inducție electromagnetică. 2. S.n. Parte componentă a unui sistem electromagnetic în care se produc tensiunile electromotoare induse de câmpul magnetic al inductorului. — V. **induce**.

INDUSTRIAL, -**Ă**, *industriali*, -e, adj. Care ține de industrie sau se bazează pe industrie, care este produs de (sau în) industrie; cu o industrie dezvoltată. ♦ *Chimie industrială* = ramură a chimiei care se ocupă cu aplicarea procedeelor chimice în tehnica fabricației. *Plante industriale* = grup de plante agricole cultivate în vederea prelucrării lor. [Pr.: -tri-a] — Din fr. **industriel**.

INDUSTRIALISM s.n. 1. Orientare în gândirea economică care preconizează dezvoltarea industriei și ridicarea acesteia la nivelul de ramură principală a economiei. 2. Teorie economică care acordă preponderență industriei în activitatea economică. [Pr.: -tri-a] — Din fr. **industrialisme**.

INDUSTRIALIZĂ, *industrializez*, vb. I. Tranz. 1. A dezvolta industria; a da unei țări un caracter industrial, a face să treacă la marea industrie mecanizată. ♦ A introduce tehnica mașinistă în locul tehnicii manuale; a mecaniza. 2. A promova metode, procedee (tehnice, organizatorice) industriale în diverse ramuri. [Pr.: -tri-a] — Din fr. **industrialiser**.

INDUSTRIALIZĂRE, *industrializări*, s.f. Acțiunea de a industrializa și rezultatul ei; proces de transformare a unei țări agrare într-o țară industrială dezvoltată din punct de vedere economic prin crearea marii industrii mecanizate. ♦ Prelucrare industrială a unor materii prime, transformarea lor în produse industriale. ♦ Aplicarea unor metode, procedee (tehnice, organizatorice etc.) specifice industriale în alte ramuri. [Pr.: -tri-a] — V. **industrializa**.

INDUSTRIĂȘ, *industriași*, s.m. Proprietar, conducător al unei întreprinderi industriale; fabricant, industriaș. ♦ (Înv.) Meseriaș, meșteșugar. [Pr.: -tri-aș] — **Industrie** + suf. -aș.

INDŪSTRIE, *industrialii*, s.f. 1. Ramură a producției materiale și a economiei naționale, în cadrul căreia au loc, pe scară largă, activitățile de exploatare a bunurilor naturale și de transformare a acestora, precum și a altora, în mijloace de producție și în bunuri de consum. 2. (Cu determinări) Subdiviziune a industriei (1), cuprinzând un domeniu limitat de activitate. *Industrie textilă*. *Industrie extractivă*. — Din fr. **industrie**, lat. **industria**.

INDUSTRIÓS, -**OĂȘĂ**, *industriași*, -oase, adj., s.m. (Înv.) I. Adj. Hamic, sârguincios; laborios. ♦ Iseuit, îndemânat. 2. S.m. Industriaș. [Pr.: -tri-os] — Din fr. **industrieux**, lat. **industriosus**.

INEĂȚĂ, *inețe*, s.f. Numele a două plante care cresc prin livezi, fânețe, pășuni etc.: a) plantă erbacee cu flori albe; inișor (*Linum catharticum*); b) plantă erbacee cu tulpini numeroase, cu flori albastre (*Linum austriacum*). — **In**² + suf. -eață.

INECHITABIL, -**Ă**, *inechitabili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu este echitabil, neechitabil, nedrept, inic. — Din fr. **inéquitable**.

INECHITĂȚE, *inechități*, s.f. Nedreptate, injustețe, neechitate, inconvitate. — Din fr. **iniquité** (după *echitate*).

INECHIVĂLVĂ, *inechivalve*, adj. (Zool.; în sintagma) *Cochilie inechivalvă* = cochilie formată din două valve inegale. — Din fr. **inéquivalve**, engl. **inequivalve**.

INECUĂȚIE, *inecuății*, s.f. Inegalitate între două expresii algebrice, care este valabilă numai pentru anumite valori date variabilelor. [Pr.: -cu-a] — Din fr. **inéquation**.

INEDIT, -**Ă**, *inediți*, -te, adj. Care nu a mai fost publicat, care se publică pentru prima oară. ♦ Fig. Necunoscut mai înainte; nou, neobișnuit. — Din fr. **inédit**, lat. **ineditus**.

INEFĂBIL, -**Ă**, *inefabili*, -e, adj. Care nu poate fi exprimat în cuvinte; inexprimabil. — Din fr. **ineffable**, lat. **ineffabilis**.

INEFABILITĂȚE s.f. (Rar) Caracter inefabil. — Din fr. **ineffabilité**.

INEFICĂȚE adj. invar. Care nu este eficace, care nu produce efectul dorit; slab, fără efect. — Din fr. **inefficace**, lat. **inefficax**, -acis.

INEFICACITĂȚE s.f. Faptul de a nu fi eficace, lipsă de eficacitate. — Din fr. **inefficacité**.

INEFICIENT, -**Ă**, *ineficienți*, -te, adj. Neeficient. [Pr.: -ci-ent] — **In**¹ + **eficient**.

INEFICIENȚĂ s.f. Lipsă de eficiență; neeficiență. [Pr.: -ci-en] — **In**¹ + **eficient**.

INEGĂL, -**Ă**, *inegali*, -e, adj. Care nu este egal, care nu este la fel; neegal. ♦ Care vadește o lipsă de echilibru între forțe, valori etc. *Luptă inegală*. ♦ Schimbător, nestabil; neconstant. *Caracter inegal*. ♦ Care nu e neted; neuniform. — Din fr. **inégal**.

INEGĂLĂBIL, -**Ă**, *inegalabili*, -e, adj. Care nu poate fi egalat, care nu poate fi comparat cu nimic, cu nimeni (prin calitățile pe care le posedă); neegalabil. — Din fr. **inégalable**.

INEGALITĂȚE, *inegalități*, s.f. 1. Faptul de a fi inegal, lipsă de egalitate; neegalitate; disproporție; imparitate. 2. Relație matematică între două mărimi sau expresii care arată că una este mai mare sau mai mică decât cealaltă; neegalitate. — Din fr. **inégalité**.

INEGALIZĂ, *inegalizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face inegal. — **Inegal** + suf. -iza.

INEL, *inela*, s.n. I. Cerc mic de metal (prețios, cu pietre scumpe) care se poartă ca podoabă pe deget. ♦ *Inel de logodnă* = verighetă. ♦ Expr. *Tras (ca) prin(tr-un) inel* = cu talia subțire; zvelt. ♦ *Inelul lui Saturn* = cerc luminos care înconjoară planeta Saturn. 2. Obiect în formă de cerc, având diverse întrebuințări practice; verigă, belciug. ♦ (La pl.) Aparat de gimnastică format din două cercuri atârinate fiecare de câte o frânghie la o anumită distanță de pământ și la care gimnastul execută exerciții ținându-se de ele; p. ext. probă sportivă care se execută la acest aparat. 3. Arteră de circulație, cu traseu circular sau poligonal, care înconjoară o localitate și leagă capetele șoselelor exterioare care conduc la această localitate. 4. (La pl.) Zone inelare concentrice care se observă într-o secțiune transversală făcută în tulpina sau rădăcina plantelor lemnoase și care indică vârsta acestora și creșterea lor în grosime. ♦ Striuri concentrice pe solzii, operculele și alte formațiuni osoase ale peștilor, care permit evaluarea vârstei acestora. 5. Fiecare dintre segmentele din care este alcătuit corpul unor viermi. — Lat. **anellus**.

INELĂJ, *inelaje*, s.n. Operație de fixare a unor inele cleioase pe trunchiul arborilor pentru a bara calea insectelor sau a omizilor care urcă la coroană. — **Inel** + suf. -aj.

INELĂR, -**Ă**, *inelari*, -e, adj., s.m., s.n. I. Adj. Care are aspectul unui inel (1). 2. S.m. Flutură dăunător, de culoare galbenă-cafenie, care depune ouă în formă de inel (1) pe ramurile pomilor fructiferi și ale stejarilor și a cărui larvă provoacă mari pagube (*Malacosoma neustria*). 3. S.n. Degetul aflat între degetul mijlociu și cel mic, pe care se poartă, de obicei, inelul. 4. S.m. (Rar) Fabricant sau vânzător de inele. — **Inel** + suf. -ar.

INELĂȚ, -**Ă**, *inelăți*, -te, adj. 1. (Despre păr) În formă de inel (1), cu inele; buclat, cărlionțat. ♦ (Rar; despre degete) Împodobit cu inele (1). 2. Care este format din inele. ♦ *Viermi inelăți* = viermi al căror corp este alcătuit dintr-un șir de inele (5). — **Inel** + suf. -at.

INELEGĂNT, -**Ă**, *ineleganți*, -te, adj. Care nu este elegant în vorbire, în purtare etc.; neelegant. — Din fr. **inélégant**.

INELEGĂNȚĂ, *ineleganțe*, s.f. Lipsă de eleganță, de finețe, de tact în vorbire, în purtare; vorbă sau comportare lipsită de finețe, de tact; neeleganță. — Din fr. **inélégance**.

INELIGIBIL, -**Ă**, *ineligibili*, -e, adj. Care nu este eligibil, care nu are calitățile cerute de lege pentru a putea fi ales; neeligibil. — Din fr. **ineligible**.

INELIGIBILITĂȚE s.f. Stare a unei persoane ineligibile; neeligibilitate. — Din fr. **ineligibilité**.

INELUCTABIL, -**Ă**, *ineluctabili*, -e, adj. (Livr.) Care este de neînlăturat, care nu poate fi împiedicat; inevitabil, neeluctabil. — Din fr. **ineluctable**, lat. **ineluctabilis**.

INELUCTABILITĂȚE s.f. (Livr.) Faptul de a fi ineluctabil. — Din fr. **ineluctabilité**.

INELŪȘ, *inelușe*, s.n. Diminutiv al lui *inel*. — **Inel** + suf. -uș.

INEMĂ s.f. v. **inimă**.

INEPT, -**Ă**, *inepți*, -te, adj. Prost, stupid, tâmpit. — Din fr. **inepte**, lat. **ineptus**.

INEPȚIE, *inepții*, s.f. Faptă sau vorbă prostească, stupidă; prostie, stupiditate, absurditate. — Din fr. **ineptie**.

INEPUIZĂBIL, -Ă, *inepuizabili*, -e, adj. (Adesea fig.) Care nu poate fi epuizat, care nu se termină niciodată, neepuizabil; *p. ext.* extrem de abundent, de bogat. [Pr.: -pu-i-] — Din fr. **inépuisable**.

INERENT, -Ă, *inerenți*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care face parte integrantă din ceva, care constituie un element nedespărțit de un lucru sau de o ființă, care aparține în mod firesc la ceva. — Din fr. **inhérent**, lat. **inhaerens**, -ntis.

INERENȚĂ s.f. Calitatea a ceea ce este inerent. — Din fr. **inhérence**.

INERM, -Ă, *inermi*, -e, adj. (Despre plante) Lipsit de spini, de țepi. ♦ (Despre animale) Lipsit de ace, fără dinți ascuțiți. — Din fr. **inerm**.

INERT, -Ă, *inerți*, -te, adj. **1.** Nemiscat, fără viață, neînsuflețit. ♦ Inactiv din fire, lipsit de vigoare, de vioiciune, moale, molău. **2.** (Fiz.; despre corpuri) Care are inerție; (despre masa corpurilor) care se referă la inerție. **3.** (Chim.; despre elemente sau substanțe) Lipsit de reactivitate față de alte elemente sau alte substanțe. — Din fr. **inerte**, lat. **iners**, -tis.

INERTIAL, -Ă, *inerțiali*, -e, adj. (Fiz.; despre un sistem de referință) În raport cu care se verifică principiul inerției (**1**). — **Inerție** + suf. -al. Cf. germ. Inertial [bezugsystem].

INERTIE, *inerții*, s.f. **1.** (Fiz.) Proprietate a corpurilor de a-și păstra starea de repaus sau de mișcare în care se află atât timp cât nu sunt supuse acțiunii unei forțe exterioare. **2.** Proprietate a unui sistem fizico-chimic sau tehnic de a reacționa slab sau cu întârziere la acțiunea factorilor externi. **3.** Fig. Tendința unei persoane sau a unei colectivități de a rămâne în repaus, în inactivitate; lipsă de energie, indolență, apatie. **4.** (Med.; în sintagma) *Inerție uterină* = lipsă de contracție și retractare a mușchului uterin după naștere. — Din fr. **inertie**, lat. **inertia**.

INERVĂ, pers. **3** *inervează*, vb. I. Tranz. (Despre nervi) A produce o stare de excitație a unui organ sau a unui țesut. — Din fr. **innerver**.

INERVĂRE, *inervări*, s.f. Acțiunea de a *inerva* și rezultatul ei. ♦ Inervație. — V. **inerva**.

INERVAȚIE, *inervații*, s.f. **1.** Ansamblul formațiunilor nervoase periferice, care constituie aparatul nervos al unui țesut sau al unui organ; inervare. **2.** Activitate fiziologică caracteristică nervilor. — Din fr. **innervation**.

INENȘIAL, -Ă, *inenșiali*, -e, adj., s.n. (Rare) Neesențial. [Pr.: -ți-al] — Din fr. **inessential**.

INESTÉTIC, -Ă, *inestetici*, -ce, adj. Care nu este estetic; neestetic, urât. — Din fr. **inesthétique**.

INESTIMĂBIL, -Ă, *inestimabili*, -e, adj. Care nu poate fi prețuit, de neprețuit, inapreciabil, neestimabil, foarte valoros. — Din fr. **inestimable**, lat. **inaestimabilis**.

INEVALUĂBIL, -Ă, *inevaluabili*, -e, adj. (Livr.) De neprețuit; inestimabil. [Pr.: -lu-a-] — Din fr. **inévaluable**.

INEVITABIL, -Ă, *inevitabili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu poate fi evitat, care este de neînlăturat, de neocolit; ineluctabil, fatal. — Din fr. **inévitabil**, lat. **inevitabilis**.

INEVITABILITĂTE s.f. Faptul de a fi inevitabil. — Din fr. **inévitabilité**.

INEXACT, -Ă, *inexacti*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care nu este exact; neadevărat, neexact, greșit, incorect. ♦ (Despre oameni) Care nu este punctual. — Din fr. **inexact**.

INEXACTITATE, *inexactități*, s.f. Lipsă de exactitate, neexactitate; (concr.) afirmație inexactă, greșală, eroare, neadevăr. ♦ Lipsă de punctualitate. — **In**¹ + **exactitate** sau **inexact** + suf. -itate.

INEXCITĂBIL, -Ă, *inexcitabili*, -e, adj. (Rare) Neexcitabil. — Din fr. **inexcitable**.

INEXCITABILITATE s.f. (Rare) Neexcitabilitate. — Din fr. **inexcitabilité**.

INEXIGIBIL, -Ă, *inexigibili*, -e, adj. (Livr.) Care nu poate fi pretins. — Din fr. **inexigible**.

INEXIGIBILITATE s.f. (Livr.) Însușirea a ceea ce este inexigibil. — Din fr. **inexigibilité**.

INEXISTENT, -Ă, *inexistenți*, -te, adj. Care nu există; neexistent, nul (**1**). ♦ Fig. (Despre oameni) Care nu se face remarcat, lipsit de importanță, de valoare; șters, neglijabil. — Din fr. **inexistent**.

INEXISTENȚĂ s.f. Faptul de a nu exista; lipsă de existență; neexistență. — Din fr. **inexistence**.

INEXORĂBIL, -Ă, *inexorabili*, -e, adj. Care nu poate fi înduplecat, neînduplecat, implacabil. — Din fr. **inexorable**, lat. **inexorabilis**.

INEXORABILITATE s.f. (Rare) Caracterul a ceea ce este inexorabil. — Din fr. **inexorabilité**.

INEXPERIENȚĂ s.f. (Rare) Lipsă de experiență, de deprindere; neexperiență. [Pr.: -ri-en-] — Din fr. **inexpérience**, lat. **inexperientia**.

INEXPERIMENTĂT, -Ă, *inexperimentați*, -te, adj. (Despre persoane) Căruia îi lipsește experiența, nedeprins; care are experiență insuficientă, neexperimentat. ♦ Care nu a fost încă experimentat, neîncercat. — Din fr. **inexpérimenté**.

INEXPIĂBIL, -Ă, *inexpiable*, -e, adj. (Livr.) Care nu poate fi ispășit; de neispășit. [Pr.: -pi-a-] — Din fr. **inexpiable**.

INEXPLICĂBIL, -Ă, *inexplicabili*, -e, adj. Care nu se poate explica, neexplicabil; de neînțeles; *p. ext.* ciudat, curios, straniu, bizar. — Din fr. **inexplicable**, lat. **inexplicabilis**.

INEXPLOATĂBIL, -Ă, *inexploatabili*, -e, adj. Care nu se poate exploata, neexploatabil. — Din fr. **inexploitable**.

INEXPLORĂBIL, -Ă, *inexplorabili*, -e, adj. (Adesea fig.) Care nu poate fi explorat, cercetat, analizat; neexplorabil. — Din fr. **inexplorable**.

INEXPLORĂT, -Ă, *inexplorați*, -te, adj. (Adesea fig.) Care nu a fost explorat, cercetat, analizat; necercetat, neexplorat. — Din fr. **inexploré**.

INEXPLOZIBIL, -Ă, *inexplozibili*, -e, adj. Care nu este explozibil, care nu poate face explozie; neexplozibil. — Din fr. **inexplosible**.

INEXPRESIV, -Ă, *inexpresivi*, -e, adj. Care este lipsit de expresivitate; neexpresiv, șters. — Din fr. **inexpressif**.

INEXPRIMĂBIL, -Ă, *inexprimabili*, -e, adj. Care nu poate fi redat prin cuvinte; de nespus; indicibil, neexprimabil, inefabil. — Din fr. **inexprimable**.

INEXPUGNĂBIL, -Ă, *inexpugnabili*, -e, adj. (Despre locuri fortificate) Care nu poate fi cucerit; de neînving. — Din fr. **inexpugnable**, lat. **inexpugnabilis**.

INEXPUGNABILITATE s.f. (Rare) Însușirea sau starea a ceea ce este inexpugnabil. — Din fr. **inexpugnabilité**.

INEXTENSIBIL, -Ă, *inextensibili*, -e, adj. Care nu se poate extinde; neextensibil. — Din fr. **inextensible**.

INEXTENSIBILITATE s.f. (Rare) Calitate a ceea ce este inextensibil. — Din fr. **inextensibilité**.

IN EXTENSO loc. adv. Pe larg, în detaliu; în întregime. — Loc. lat.

INEXTINGIBIL, -Ă, *inextingibili*, -e, adj. Care nu poate fi stins; care nu încetează. — Din fr. **inextinguible** (după *stinge*).

IN EXTRÉMIS loc. adv. **1.** Silit de împrejurări, neavând altă posibilitate; în ultimă instanță. **2.** Pe patul de moarte, în ultimul moment al vieții. — Loc. lat.

INEXTRICĂBIL, -Ă, *inextricabili*, -e, adj. (Rare; despre situații, întâmplări etc.) Foarte încurcat și complicat; de neînțeles, de nelămurit. — Din fr. **inextricable**, lat. **inextricabilis**.

INFĂILĂBIL, -Ă, *infailibili*, -e, adj. Care nu poate greși, care nu se poate înșela; perfect, desăvârșit, fără cusur. [Pr.: -fa-i-] — Din fr. **infailible**.

INFĂILIBILITATE s.f. Faptul de a fi infailibil; natura, caracterul sau starea a ceea ce este infailibil. [Pr.: -fa-i-] — Din fr. **infailibilité**.

INFĂM, -Ă, *infami*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care merită disprețul societății, care trebuie înfierat; ticălos, josnic, mârșav. ♦ Fig. Orbil, groaznic. — Din fr. **infâme**, lat. **infamis**.

INFAMĂ, *infamez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A acuza pe nedrept; a defăima. — Din lat., it. **infamare**.

INFAMĂNT, -Ă, *infamanți*, -te, adj. Care atrage înfierarea publică, care aruncă asupra cuiva dezonora, dezaprobarea, oprobiul; rușinos, degradant, dezonorant, infamator. — Din fr. **infamant**, it. **infamante**.

INFAMĂRE, *infamări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *infama*; defăimare. — V. **infama**.

INFAMĂTOR, -OĂRE, *infamatori*, -oare, adj. Infamant, calomniator, defăimător. — Din it. **infamatore**.

INFAMIE, *infamii*, s.f. Caracterul a ceea ce este infam; (concr.) faptă sau vorbă infamă; ticăloșie, josnicie, mârșăvie. ♦ Expr. *A ținui* (sau *a pune pe cineva la stălpul infamiei*) = a supune (pe cineva) oprobiului public; a condamna, a înfiera (pe cineva). — Din fr. **infamie**, lat. **infamia**.

INFANTE, -Ă, *infanți*, -te, s.m. și f. Titlu dat copiilor regelui Spaniei (și al Portugaliei), în afară de primul născut; persoană care poartă acest titlu. — Din sp. **infante**. Cf. it. **infante**.

INFANTERIE s.f. Una dintre armele de bază, caracterizată prin faptul că duce lupta pe jos; pedestrimă. ♦ *Infanterie moto* = infanterie dotată cu autovehicule pentru transportul personalului și al tehnicii de luptă în timpul deplasărilor. *Infanterie marină* = parte din forțele maritime care luptă pe uscat în sprijinul unităților de marină. — Din rus. **infanteriia**, fr. **infanterie**.

INFANTERIST, *infanteriști*, s.m. Militar din infanterie; pedestru, pedestraș, pifan, odovoi. — Din rus. **infanterist**.

INFANTICID, -Ă, *infanticizi*, -de, adj., s.m. și f., s.n. **1.** Adj., s.m. și f. (Părinte) care își ucide propriul copil. **2.** S.n. (Jur.) Ucidere a propriului copil; pruncucidere. ♦ Ucidere a unui copil. — Din fr. **infanticide**, lat. **infanticidium**.

INFANTIL, -Ă, *infantili*, -e, adj. Care ține de copii, pentru copii, referitor la copii, al copiilor. ♦ *Paralizie infantilă* = poliomieliță. ♦ Fig. Copilăresc, pueril, neserios. — Din fr. **infantile**, lat. **infantilis**.

INFANTILISM s.n. Anomalie în dezvoltarea corporală și psihică, caracterizată prin persistența, la vârsta adultă, a unor trăsături morfologice și funcționale specifice copilăriei. — Din fr. **infantilisme**.

INFĂRCT, *infarcte*, s.n. Boală care constă în distrugerea unui organ sau a unei părți dintr-un organ ca urmare a astupării unei artere sau a unei vene terminale. ♦ *Infarct miocardic* = boală datorată producerii infarctului în miocard, în urma obstrucției unei ramuri a arterei coronare. — Din fr. **infarctus**, germ. **Infarkt**.

INFATIGĂBIL, -Ă, *infatigabili*, -e, adj. (Livr.) Neobosit, zelos. — Din fr. **infatigable**.

INFATUĂ, *infatue*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) înfumura, a (se) îngâmfă. [Pr.: -tu-a-] — Din fr. **infatuer**.

INFATUĂRE, *infatuări*, s.f. Acțiunea de a (se) *infatua*; îngâmfare, înfumurare. [Pr.: -tu-a-] — V. **infatua**.

INFATUĂT, -Ă, *infatuați*, -te, adj. Plin de sine însuși, îngâmfat, înfumurat. [Pr.: -tu-at] — Din fr. **infatué**. Cf. it. **infatuato**.

INFECT, -Ă, *infecti*, -te, adj. **1.** (Despre mirosuri) Greu, urât, puturos, rău; (despre aer) stricat, viciat, greu. **2.** (Despre obiecte) Cu aspect respingător, neîngrijit, murdar, urât, de calitate proastă; rău. **3.** (Despre oameni și manifestările lor) Cu caracter josnic, mârșav, oribil. — Din fr. **infect**, lat. **infectus**.

INFECTĂ, *infectez*, vb. I. **1.** Refl. A contracta o infecție (1), a face o infecție, a se umple cu substanțe sau germeni vătămători. **2.** Tranz. A transmite microbi, a răspândi substanțe vătămătoare etc.; a contamina. ♦ Fig. A corupe, a strica moralicește. — Din fr. **infecter**.

INFECTĂNT, -Ă, *infectanți*, -te, adj. Care provoacă infecție; infecțios. — Din fr. **infectant**.

INFECTĂRE, *infectări*, s.f. Acțiunea de a (se) *infecta* și rezultatul ei. — V. **infecta**.

INFECTĂT, -Ă, *infectați*, -te, adj. Care prezintă infecție (1); care este contaminat cu substanțe sau germeni vătămători. — V. **infecta**.

INFECTOCONTAGIOS, -OĂSĂ, *infectocontagioși*, -oase, adj. (Despre boli) Care se răspândește ușor, care contaminează. [Pr.: -gi-os] — **Infect** + **contagios**.

INFECȚIE, *infectii*, s.f. **1.** Proces rezultat din pătrunderea și dezvoltarea în organism a unor agenți patogeni (paraziți, microbi sau virusuri) și din reacția țesuturilor la acest atac, manifestată prin inflamații, supurații, cangrene etc. **2.** Miros urât, duhoare, putoare, miiasmă. ♦ Fig. Contagiune morală. [Var.: **infecțiune** s.f.] — Din fr. **infection**.

INFECȚIOS, -OĂSĂ, *infectioși*, -oase, adj. (Despre boli) Provocat de o infecție; care se transmite de la o ființă la alta, care produce infecție; molipsitor, contagios, infectant. [Pr.: -ți-os] — Din fr. **infectieux**.

INFECȚIOZITATE, *infectiozități*, s.f. Capacitate a unui germen de a pătrunde într-un organism receptiv, de a se menține și înmulți în așa fel încât transmiterea de la organismul invadat la altul să se poată face cu ușurință. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **infectiosité**.

INFECȚIUNE s.f. v. **infectie**.

INFERĂ, *inferez*, vb. I. Intrans. A trage o concluzie generală din mai multe fapte particulare. — Din fr. **inférer**.

INFERENȚĂ, *inferențe*, s.f. Operație logică de trecere de la un enunț la altul și în care ultimul enunț este dedus din primul. — Din fr. **inférence**.

INFERIÓR, -OĂRĂ, *inferiori*, -oare, adj. **1.** Care este așezat dedesubt sau mai jos. ♦ (Despre ape curgătoare sau despre regiuni de pe cursul lor) Situat mai aproape de vărsare decât de izvor. **2.** Care este din punct de vedere numeric mai mic decât altul. **3.** Care are un rang, o funcție sau un grad mai mic decât altul. ♦ (Substantiv) Subaltern, subordonat (într-o funcție). **4.** Care este de calitate mai proastă, valorează mai puțin sau are importanță mai mică decât altul. ♦ (În vechea organizare a școlii) *Curs inferior* = ciclu de învățământ cuprinzând primele patru clase ale liceului. [Pr.: -ri-or] — Din fr. **inférieur**, lat. **inferior**.

INFERIORITĂTE, *inferiorități*, s.f. Faptul de a fi inferior; stare a ceea ce este inferior; slăbiciune, scădere, dezavantaj (în comparație cu altceva). [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **infériorité**.

INFERN s.n. **1.** Loc unde sălășluiesc sufletele celor păcătoși, după moarte, supuse la chinuri veșnice; iad, gheenă, tartar; hades, orc. **2.** Fig. Loc de dezordine și de confuzie; viață plină de chinuri, mizerabilă; situație chinuitoare, greu de suportat, tortură sufletească. [Pl. și: (rar) *infernuri*, *inferne*] — Din lat. **infernus**.

INFERNĂL, -Ă, *infernali*, -e, adj. Referitor la infern, din infern; drăcesc, diabolic. ♦ *Mașină infernală* = bombă cu mecanism de ceasornic, folosită de teroriști pentru a săvârși atentate. ♦ Fig. Înspăimântător, groaznic, teribil. — Din fr. **infernal**, lat. **infernalis**.

INFERTIL, -Ă, *infertili*, -e, adj. **1.** Nefertil. **2.** (Med.) Steril, sterp. — Din fr. **infertile**.

INFERTILITĂTE s.f. **1.** Însușirea sau starea a ceea ce este infertil (1). **2.** (Med.) Imposibilitate a femeii de a concepe un făt viu sau viabil; (impr.) sterilitate. — Din fr. **infertilité**.

INFESTĂ, pers. 3 *infectează*, vb. I. Tranz. A bântui, a pustii, a nimici; a invada. — Din fr. **infester**.

INFESTĂRE, *infestări*, s.f. Acțiunea de a *infesta* și rezultatul ei. ♦ Infestație (1). — V. **infesta**.

INFESTĂȚIE, *infestații*, s.f. **1.** Contaminare a unui organism cu paraziți vegetali sau animali, ducând la apariția unei stări patologice specifice; infestare. **2.** Pătrundere a unor insecte dăunătoare în cereale și în produsele rezultate din prelucrarea acestora, provocând degradarea produselor. — Din fr. **infestation**.

INFIDEL, -Ă, *infideli*, -e, adj. **1.** Care nu este fidel; nestatornic, necredincios în sentimente, care își calcă angajamentele față de cineva, nefidel; (despre soți) care calcă credința conjugală. **2.** Inexact, care nu exprimă sau respectă adevărul, realitatea. — Din fr. **infidèle**, lat. **infidelis**.

INFIDELITĂTE, (2) *infidelități*, s.f. **1.** Lipsă de fidelitate, de credință; nestatornicie în sentimente, nefidelitate; *spec.* încălcare a credinței conjugale. **2.** (Concr.) Faptă care dovedește nestatornicia în dragoste. **3.** Inexactitate, neadevăr. — Din fr. **infidélité**, lat. **infidelitas**, -atis.

INFILTRĂ, *infiltrez*, vb. I. Refl. (Despre lichide, la pers. 3) A pătrunde și a curge, a trece, a străbate, a se strecura treptat într-un mediu poros. ♦ Tranz. și refl. Fig. A pătrunde sau a face să pătrundă undeva, a (se) strecura pe nesimțite, neobservat. [Var.: **infiltră** vb. I.] — Din fr. **infiltrer**.

INFILTRĂRE, *infiltrări*, s.f. Acțiunea de a (se) *infiltra* și rezultatul ei; infiltrație. [Var.: **infiltrare** s.f.] — V. **infiltra**.

INFILTRĂT¹, *infiltrate*, s.n. **1.** (Și în sintagma *infiltrat TBC*) Leziune incipientă a tuberculozei pulmonare, datorată reactivării unor focare vechi de infecție tuberculoasă sau localizării recente a unei noi infecții. **2.** Acumulare într-un organ sau într-un țesut a leucocitelor sau a altor celule ca reacție la pătrunderea unor agenți infecțioși, traumatici, alergici etc. — Din fr. **infiltrat**, germ. **Infiltrat**.

INFILTRĂT², -Ă, *infiltrați*, -te, adj. **1.** Care a pătruns undeva (neobservat). **2.** (În sintagma) *Țesut infiltrat* = țesut în care s-au acumulat elemente celulare pentru a combate un agent vătămător (microbian). — V. **infiltra**.

INFILTRĂȚIE, *infiltrații*, s.f. **1.** Infiltrare. ♦ Pătrundere a apei în roci sau în pământ sub influența gravitației, a forțelor capilare, a presiunii hidrostatice, prin pori, găuri, crăpături etc. ♦ Pătrundere într-un mediu a unui fluid. ♦ Cantitate de apă provenită din precipitațiile atmosferice care pătrunde în pământ. **2.** Pătrundere și localizare a unui agent vătămător într-o celulă, într-un țesut sau într-un organ; boală provocată de acest agent. [Var.: **infiltrațiune**, **infiltrăție** s.f.] — Din fr. **infiltration**.

INFILTRAȚIUNE s.f. v. **infiltrație**.

INFÎM, -Ă, *infimi*, -e, adj. Extrem de mic; minuscul, neînsemnat. — Din fr. **infin**, lat. **infinimus**.

INFÎNÎT, -Ă, (1, 3) *infiniți*, -te, adj., s.m., (2) *infinituri*, s.n. **1.** Adj. Care nu are margini, limite; nesfârșit, nemărginit, nemăsurat; p. ext. foarte mare, considerabil. ♦ (Adverbial) *Infinit mai valoros decât...* **2.** S.n. Categorie care exprimă natura absolută a materiei, proprietatea ei de a fi nelimitată în spațiu și în timp și inepuizabilă pentru cunoaștere; ceea ce nu are sau pare că nu are limită în spațiu sau în timp; nesfârșit¹. ♦ Loc. adv. *La infinit* = în chip nelimitat, fără încetare. **3.** S.m. (Mat.) Mărimă variabilă care poate lua valori mai mari decât orice mărime dată. — Din lat. **infinitus**, fr. **infini**.

INFINITĂTE, *infinități*, s.f. Cantitate, număr foarte mare de... — Din fr. **infinité**, lat. **infinitus**, -atis.

INFINITEZIMĂL, -Ă, *infinitesimali*, -e, adj. **1.** Foarte mic, minuscul, infim. **2.** (Mat.; despre mărimi variabile) Care tinde către zero. ♦ *Calcul infinitesimal* = calcul care operează cu mărimi infinitesimale. — Din fr. **infinitésimal**.

INFINITISM s.n. Concepție metafizică care admite că universul este infinit. — **Infinit** + suf. -ism.

INFINITIV, *infinitive*, s.n. (Gram.; adesea adjectival) Mod nepersonal, considerat drept forma-tip a verbului și care denumește acțiunea exprimată de verb fără referire la nuanțele ei modale, temporale sau personale. — Din fr. **infinitif**, lat. **infinitivus**.

INFINITIVĂL, -Ă, *infinitivali*, -e, adj. Care privește infinitivul, care ține de infinitiv, care provine din infinitiv. — **Infinitiv** + suf. -al.

INFÎRM, -Ă, *infirmi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care are o infirmitate; schilod, neputincios, invalid, beteag. — Din fr. **infirme**, lat. **infirmus**.

INFIRMĂ, *infirm*, vb. I. Tranz. A anula, a respinge, a declara nevalabil, a dovedi ca neadevărat, nefundat. ♦ A desființa un act (sau o măsură) ca fiind nelegal sau netemeinic; a invalida. — Din fr. **infirmier**, lat. **infirmare**.

INFIRMABIL, -Ă, *infirmabili*, -e, adj. Care poate fi infirmat. — Din fr. **infirmable**.

INFIRMĂRE, *infirmări*, s.f. Acțiunea de a *infirmă* și rezultatul ei; invalidare. — V. **infirmă**.

INFIRMATIV, -Ă, *infirmativi*, -e, adj. (Jur.) Care anulează (o sentință). — Din fr. **infirmatif**.

INFIRMIER, *infirmierii*, s.f. Local sau încăpere unde se îngrijesc sau se examinează bolnavii și care funcționează pe lângă formațiuni militare, internate etc. — Din fr. **infirmierie**.

INFIRMIER, -Ă, *infirmieri*, -e, s.m. și f. Persoană calificată care îngrijește bolnavii la infirmerie. ♦ Persoană din personalul sanitar auxiliar care lucrează într-un spital, într-o policlinică, într-un dispensar. [Pr.: -mi-er] — Din fr. **infirmier**.

INFIRMITĂTE, *infirmități*, s.f. Starea celui infirm; defect fizic congenital sau dobândit în urma unui accident, a unei boli etc.; beteșug, betegeală, betegie; invaliditate. ♦ Fig. Slăbiciune morală, imperfecțiune. — Din fr. **infirmité**, lat. **infirmitas**, -atis.

INFÎX, *infixe*, s.n. Element fonetic (de obicei consoană) care se inserează în rădăcina unui cuvânt și are o valoare morfologică. — Din fr. **infixe**.

INFLAMĂ, pers. 3 *inflamează*, vb. I. Refl. (Med.); despre o parte a corpului, un organ) A suferi o inflamație; a se umfla. — Din lat. **inflammare**, fr. **enflammer**.

INFLAMĂBIL, -Ă, *inflamabili*, -e, adj. Care se aprinde ușor, care ia foc și arde repede. ♦ (Chim.) Care produce, la o temperatură relativ joasă, gaze sau vapori care împreună cu aerul atmosferic pot da un amestec de combustibil. — Din fr. **inflammable**.

INFLAMABILITĂTE s.f. Proprietate a unei substanțe, a unui corp de a fi inflamabil. — Din fr. **inflammabilité**.

INFLAMĂRE, *inflamări*, s.f. Acțiunea de a se *inflama* și rezultatul ei; inflamație. — V. **inflama**.

INFLAMĂT, -Ă, *inflamați*, -te, adj. (Despre o parte a corpului, un organ) Care a suferit un proces de inflamație; umflat. — V. **inflama**.

INFLAMATOR, -OĂRE, *inflamatori, -oare*, adj. Care se manifestă printr-o inflamație; care provoacă o inflamație. — Din fr. **inflammatoire**.

INFLAMĂȚIE, *inflamații*, s.f. Proces patologic datorat unui excitant chimic, fizic și mai ales microbian și manifestat prin durere, temperatură, înroșirea și umflarea locului bolnav; umflătură. [Var.: **inflamațiune** s.f.] — Din fr. **inflammation**, lat. **inflammatio**.

INFLAMAȚIUNE s.f. v. **inflamație**.

INFLAȚIE, *inflații*, s.f. Fenomen specific perioadelor de criză economică, constând în deprecierea banilor de hârtie aflați în circulație ca urmare fie a emiterii unei mase bănești peste nevoile reale ale circulației, fie a reducerii volumului producției și circulației mărfurilor, fapt care duce la scăderea puterii de cumpărare a banilor. [Var.: **inflațiune** s.f.] — Din fr. **inflation**.

INFLAȚIONIST, -Ă, *inflaționiști, -ste*, adj. Care are caracter de inflație. [Pr.: **-ți-o-**] — Din fr. **inflationniste**.

INFLAȚIUNE s.f. v. **inflație**.

INFLEXIBIL, -Ă, *inflexibili, -e*, adj. Care nu poate fi îndoit; neflexibil, tare, nemlădios. ♦ Fig. Neimpresionabil; neînduplecat, ferm, intransigent. — Din fr. **inflexible**, lat. **inflexibilis**.

INFLEXIBILITATE s.f. Înșușirea a ceea ce este inflexibil; neflexibilitate. ♦ Fig. Fermitate, tărie, intransigență. — Din fr. **inflexibilité**.

INFLEXIUNE, *inflexiuni*, s.f. 1. Schimbare a înălțimii unui sunet; schimbare a tonului, a accentului în vorbire sau în cânt; ușurința cuiva de a-și schimba tonul. 2. (Mat.; în sintagma) *Punct de inflexiune* = punct în care curba își schimbă sensul concavității. [Pr.: **-xi-u-**] — Din fr. **inflexion**, lat. **inflexio, -onis**.

INFLECȚIUNE, *inflecțiuni*, s.f. Pedepsă. [Pr.: **-ți-u-**] — Din fr. **inflexion**, lat. **inflexio, -onis**.

INFLIGE, *inflig, vb. III. Tranz. (Rar) A pedepsi*. — Din fr. **infliger**.

INFLORESCENȚĂ, *inflorescențe*, s.f. Ansamblu de flori dispuse pe un ax sau pe un complex de axe în diferite moduri, specifice diferitelor familii de plante cărora le aparține. ♦ Totalitate a florilor dispuse pe un lujer. — Din fr. **inflorescence**.

INFLUENT, -Ă, *influenți, -te*, adj. Care are trecere, influență; puternic. — Din fr. **influent**.

INFLUENȚĂ, *influențez, vb. I. Tranz. și intranz. A exercita o influență asupra unei ființe sau a unui lucru; a înrăuri*. ♦ Refl. recipr. *Două forțe care se influențează reciproc*. — Din fr. **influencer**.

INFLUENȚABIL, -Ă, *influențabili, -e*, adj. Care poate fi influențat cu ușurință. — Din fr. **influençable**.

INFLUENȚARE, *influențări*, s.f. Acțiunea de a influența și rezultatul ei. — V. **influența**.

INFLUENȚĂ¹, *influențe*, s.f. 1. Acțiune exercitată asupra unui lucru sau asupra unei ființe, putând duce la schimbarea lor; înrăurire. ♦ Spec. Acțiune pe care o persoană o exercită asupra alteia (deliberat, pentru a-i schimba caracterul, evoluția, sau involuntar, prin prestigiul, autoritatea, puterea de care se bucură). 2. (Fiz.; în sintagma) *Electrizare prin influență* = separare a sarcinilor electrice și redistribuirea lor pe suprafața unui conductor, datorată acțiunii unui câmp electric; inducție electrostatică. [Var.: **influenție, influință** s.f.] — Din fr. **influence**.

INFLUENȚĂ², *influențe*, s.f. (Înv.) Nume dat unei boli epidemice asemănătoare cu gripa; *p. gener.* gripă. — Din fr. it. **influenza**, germ. **Influenza**.

INFLUENȚIE s.f. v. **influență¹**.

INFLUINȚĂ s.f. v. **influență¹**.

INFLUX, influxuri, s.n. 1. (Fiziol.; în sintagma) *Influx nervos* = propagare a unei excitații de-a lungul unei fibre nervoase. 2. (Fiz.) Numărul de particule (produse de acceleratoare) care trec prin unitatea de arie a unei suprafețe perpendiculare pe direcția de mișcare a particulelor. — Din fr. **influx**.

IN-FÓLIO, adj. invar., (2) *in-foliuri*, s.n. 1. Adj. invar. (Despre formatul unei cărți) În care coala de hârtie este îndoită în două, formând patru pagini. 2. S.n. Carte care are acest format. [Pr.: **-li-o-**] — Loc. lat.

INFORM, -Ă, *informi, -e*, adj. Care nu are o formă determinată sau un contur precis, fără formă; care este lucrat grosolan, care are forma nepotrivită, brută, dizgrațioasă. ♦ Fig. Imperfect, nedesăvârșit. — Din fr. **informe**, lat. **informis**.

INFORMĂ, *informez, vb. I. Tranz. A da cuiva informații despre ceva sau despre cineva, a face cunoscut; a înștiința*. ♦ Refl. A căuta să se pună la curent cu ceva, a lua, a strânge informații, a se interesa, a se iniția, a se documenta, a se edifica. — Din fr. **informer**, lat. **informare**.

INFORMĂL, -Ă, *informali, -e*, adj. 1. (În sociologie; despre relații sociale) Care se desfășoară în absența determinărilor și cadrelor instituționale, oficiale, formale; neoficial, neprotocolar, familiar. 2. (Despre pictura abstracționistă) Caracterizat prin lipsa oricărei organizări a materiei picturale; abstract. ♦ (Despre pictori) Care practică arta informală sau abstractă. — Din engl. **informal**, fr. **informel**.

INFORMĂRE, *informări*, s.f. Acțiunea de a (se) informa și rezultatul ei. — V. **informa**.

INFORMĂT, -Ă, *informați, -te*, adj. Care a primit sau și-a procurat informații; care s-a documentat prin cercetări amănunțite. — V. **informa**.

INFORMĂȚICĂ s.f. Știință care se ocupă cu studiul prelucrării informației (3) cu ajutorul sistemelor automate de calcul. — Din fr. **informatique**.

INFORMATICIÂN, -Ă, *informaticieni, -e*, s.m. și f. Specialist în informatică. [Pr.: **-ci-an**] — Din fr. **informaticien**.

INFORMATIV, -Ă, *informativi, -e*, adj. Care are rolul de a informa, care servește ca informator, de informație. — Din fr. **informatif**.

INFORMATÖR, -OĂRE, *informatori, -oare*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care dă sau culege informații. 2. S.m. și f. Persoană care oferă informații pentru instituția securității, în regimul comunist din România. 3. Adj. Care dă, procură informații. — Din fr. **informateur**.

INFORMĂȚIE, *informații*, s.f. 1. Comunicare, veste, știre care pune pe cineva la curent cu o situație. 2. Lămurire asupra unei persoane sau asupra unui lucru; totalitate materialului de informare și de documentare; izvoare, surse. 3. Fiecare dintre elementele noi, în raport cu cunoștințele prealabile, cuprinse în semnificația unui simbol sau a unui grup de simboluri (text scris, mesaj vorbit, imagini plastice, indicație a unui instrument etc.). ♦ *Teoria informației* = teoria matematică a proprietăților generale ale surselor de informație, ale canalelor de transmisie și ale instalațiilor de păstrare și de prelucrare a informațiilor. 4. (Biol.; în sintagma) *Informație genetică* = totalitate a materialului genetic dintr-o celulă capabilă să creeze secvențe de aminoacizi care, la rândul lor, formează proteine active. — Din fr. **information**, lat. **informatio**.

INFORMAȚIONAL, -Ă, *informaționali, -e*, adj. Care conține sau dă informații, de informație. [Pr.: **-ți-o-**] — Din **informație**.

INFRA¹ adv. (În notația bibliografică) Dedesubt, mai jos, mai departe. — Cuv. lat. **INFRA²** - Element de compunere însemnând „dedesubt, sub”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din lat. **infra**, fr. **infra**.

INFRAACŪSTIC, -Ă, *infraacustici, -ce*, adj. (Fiz.; despre vibrații acustice) A cărei frecvență se află sub limita inferioară a domeniului de audibilitate. — Din fr. **infra-acoustique**.

INFRACTÖR, -OĂRE, *infractori, -oare*, s.m. și f. Persoană care a comis o infracțiune. — Din fr. **infracteur**, lat. **infractor**.

INFRAȚIONAL, -Ă, *infracționali, -e*, adj. Referitor la o infracțiune, cu caracter de infracțiune. [Pr.: **-ți-o-**] — **Infracțiune** + suf. **-al**.

INFRAȚIONALITATE s.f. Totalitate infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă de timp; criminalitate. [Pr.: **-ți-o-**] — **Infracțional** + suf. **-itate**.

INFRAȚIUNE, *infracțiuni*, s.f. Faptă care prezintă pericol social, constând în încălcarea unei legi penale, în săvârșirea, cu vinovăție, a unei abateri de la legea penală, și care este sancționată de lege. [Pr.: **-ți-u-**] — Din fr. **infracion**, lat. **infracio, -onis**.

INFRAMICRÖB, inframicrobi, s.m. Microorganism de dimensiuni foarte reduse, puțin evoluat și incomplet organizat, care nu-și poate realiza singur metabolismul și care se găsește ca parazit obligatoriu în celula vie. — **Infra²** + **microb**.

INFRAMICRÖBIÂN, -Ă, *inframicrobieni, -e*, adj. Care aparține inframicrobilor, referitor la inframicrobi, de inframicrobi. [Pr.: **-bi-an**] — **Inframicrob** + suf. **-ian**. Cf. fr. **inframicrobien**.

INFRAMICRÖBİÖLÖG, -Ă, *inframicrobiologi, -ge*, s.m. și f. Specialist în inframicrobiologie. [Pr.: **-bi-o-**] — Din **inframicrobiologie** (derivat regresiv).

INFRAMICRÖBİÖLOGIE s.f. Disciplină a biologiei care se ocupă cu studiul inframicrobilor; virusologie. [Pr.: **-bi-o-**] — **Infra²** + **microbiologie**.

INFRARÖȘU, -IE, *infraroșii*, adj., s.n. 1. Adj. (În sintagma) *Radiații infraroșii* = radiații electromagnetice invizibile, penetrante, cu efect termic pronunțat, situate în spectru între limita roșie a domeniului luminii vizibile și microundele radioelectrice. 2. S.n. Domeniu spectral al radiațiilor infraroșii, situat între limita roșie a spectrului vizibil și radiațiile hertziene. — **Infra²** + **roșu** (după fr. **infrarouge**).

INFRASONÖR, -Ă, *infrasonori, -e*, adj. Referitor la infrasunete, care aparține infrasunetelor. — Din fr. **infra-sonore**.

INFRASCTURĂL, -Ă, *infrastructurali, -e*, adj. Referitor la infrastructură, al infrastructurii. — **Infrastructură** + suf. **-al** (după it. **infrastrutturale**).

INFRASCTURĂ, *infrastructuri*, s.f. 1. Ansamblul elementelor care susțin partea principală a unei construcții, care o fixează de teren și care transmit acestuia forțele. 2. Ansamblul instalațiilor de la sol necesare pentru decolarea, aterizarea, adăpostirea și întreținerea avioanelor. 3. Sistem de relații între elementele fundamentale ale unui macrosistem (social). — Din fr. **infrastructure**.

INFRASÖNET, infrasunete, s.n. Vibrație mecanică a unui mediu nepercepută de urechea omului (ci numai cu ajutorul simțului tactil), care se propagă sub formă de unde, ca și sunetele, dar având o frecvență mai mică decât a acestora. — **Infra²** + **sunet** (după fr. **infra-son**).

INFRAVIRĂL, -Ă, *infravirali, -e*, adj. (Biol.) Referitor la infravirus. — De la **infravirus**.

INFRAVIRÖS, infravirusuri, s.n. (Biol.) Nume dat unor acizi nucleici deveniți autonomi și presupuși a fi capabili să determine anumite afecțiuni. [Pl. și: **infravirăși**] — Din fr. **infravirus**.

INFRUCTUÖS, -OĂȘĂ, *infructuoși, -oase*, adj. Care nu dă rezultatele așteptate, care nu dă roade; zadarnic, inutil, neefectuos. [Pr.: **-tu-os**] — Din fr. **infructueux**, lat. **infructuosus**.

INFUNDÍBUL, *infundibile*, s.n. (Anat.) Canal în formă de pâlnie care se află în diferite organe. — Din fr., lat. **infundibulum**.

INFUZĂ, *infuzez*, vb. I. Tranz. A turna apă clocotită peste o plantă medicinală pentru a obține o infuzie. — Din fr. **infuser**.

INFUZĂRE, *infuzări*, s.f. Acțiunea de a *infuza* și rezultatul ei; infuzie. — V. **infuza**.

INFUZIBIL, *-Ă*, *infuzibili*, *-e*, adj. (Despre unele materiale) Care nu se poate topi sau care se topește extrem de greu din cauza temperaturii sale de topire foarte înalte. — Din fr. **infusible**.

INFUZIE, *infuzii*, s.f. 1. Soluție apoasă obținută dintr-o plantă prin opărire ei cu apă clocotită, în scopul extragerii principiilor active pe care le conține; medicament astfel obținut. 2. Încrucșare a unei rase neameliorate cu o rasă ameliorată timp de una sau două generații. [Var.: **infuziune** s.f.] — Din fr. **infusion**, lat. **infusio**, **-onis**.

INFUZIUŢE s.f. v. **infuzie**.

INFUZÓR¹, *infuzori*, s.m. (La pl.) Clasă de protozoare care au corpul acoperit de cili, cu ajutorul cărora se deplasează; ciliat; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Var.: **infuzóriu** s.m.] — Din fr. **infusoire**, lat. **infusorius**.

INFUZÓR², *infuzoare*, s.n. Recipient de metal, de porțelan etc. cu capac, în care se prepară infuziile. — Din fr. **infusoir**.

INFUZÓRIU s.m. v. **infuzor**¹.

ÍNGA interj. (Pop.) Iată! uită-te! [Var.: **iga!** interj.] — Et. nec.

INGAMBAMÉNT, *ingambamente*, s.n. Procedeu poetic cerut de necesități prozodice sau de dorința de a scoate în relief anumite cuvinte, care constă în trecerea unei părți de frază ori propoziție sau a unor cuvinte dintr-un vers în versul următor. — Cf. fr. enjambement.

INGENÍÓS, *-OÁSĂ*, *ingenioși*, *-oase*, adj. 1. Care are mult spirit inventiv, multă agerime de minte; iscusit, dibaci. 2. Care este alcătuit, elaborat cu inventivitate, cu măiestrie, cu iscusință etc. [Pr.: *-ni-os*] — Din fr. **ingénieux**, lat. **ingeniosus**.

INGENIOZITÁTE, *ingeniozități*, s.f. Calitatea de a fi ingenios; inventivitate, măiestrie, iscusință, dibăcie; (concr.) procedeu, lucru etc. ingenios. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **ingéniosité**.

INGENUITÁTE, *ingenuități*, s.f. Simplitate, naturalețe împletită cu sinceritate și naivitate; puritate, candoare (în comportări). [Pr.: *-nu-i-*] — Din fr. **ingénuité**, lat. **ingenuitas**, **-atis**.

INGÉNUU, *-UĂ*, *ingenui*, *-ue*, adj., s.f. 1. Adj. Care vâdește simplitate, naturalețe împletită cu sinceritate și cu naivitate, plin de ingenuitate; candid. 2. S.f. Rol, personaj, eroină care reprezintă o fată inocentă, pură, candidă; *p. ext.* persoană ingenuă. [Pr.: *-nu-u*] — Din lat. **ingenuus**, fr. **ingénu**.

INGERÁ, *ingerez*, vb. I. Tranz. A înghiți alimente. — Din fr. **ingérer**, lat. **ingerere**.

INGERÁBIL, *-Ă*, *ingerabili*, *-e*, adj. Care poate fi ingerat, înghițit. — Din fr. **ingérable**.

INGERÁRE, *ingerări*, s.f. Acțiunea de a *ingera* și rezultatul ei; ingestie. — V. **ingera**.

INGERÍNTĂ, *ingerințe*, s.f. Amestec ilegal, intervenție în treburile unei persoane sau în viața unui stat, tinzând la știrbirea libertății și a independenței de acțiune și la impunerea unui anumit punct de vedere. — Din fr. **ingérence**.

INGESTIE, *ingestii*, s.f. Înghițire, introducerea pe cale bucală a alimentelor sau a altor substanțe în stomac. — Din fr. **ingestion**.

INGHINÁL, *-Ă*, *inghinali*, *-e*, adj. Care aparține abdomenului, referitor la abdomen, care se găsește în regiunea abdominală; de la vintre, de la stinghii. [Var.: **inguinal**, *-ă* adj.] — Din fr. **inguinal**.

INGINÉR, *-Ă*, *ingineri*, *-e*, s.m. și f. Specialist cu o pregătire tehnică și teoretică obținută într-un institut de învățământ superior, care prestează o activitate tehnică de proiectare, de cercetare, de organizare și de conducere a proceselor tehnologice dintr-o întreprindere; titlu deținut de această persoană. — Din it. **ingegnere**. Cf. rus. **inženér**, fr. **ingénieur**, germ. **Ingenieur**.

INGINERÁȘ, *inginerăși*, s.m. Diminutiv al lui **inginer**; (peior.) inginer (tânăr) insuficient pregătit sau incapabil. — **Inginer** + suf. *-aș*.

INGINERÉSC, *-EÁSCĂ*, *ingineréști*, adj. Care aparține inginerului sau ingineriei, privitor la inginer sau la inginerie, de inginer. — **Inginer** + suf. *-esc*.

INGINERIE, *inginerii*, s.f. 1. Profesia inginerului. 2. (În sintagma) *Inginerie genetică* = modificare a structurii genetice a unui organism prin introducerea de gene noi, aparținând unor organisme din aceeași specie sau din specii diferite, prin inserarea de gene sintetizate artificial sau prin reorganizarea materialului genetic propriu. — **Inginer** + suf. *-ie*.

INGRÁT, *-Ă*, *ingrați*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu-și manifestă recunoștința pentru serviciile și avantajele primite, (om) nerecunoscător. 2. Adj. Fig. Care nu răsplătește, nu satisface, nu corespunde eforturilor făcute; care produce mai puțin decât trebuie; dezavantajos; *p. ext.* anevoios, greu. — Din fr. **ingrater**, lat. **ingratus**.

INGRATITÚDINE, *ingratitude*, s.f. Însușirea de a fi ingrater; purtarea, atitudinea omului ingrater; nerecunoștință. — Din fr. **ingratitude**, lat. **ingratus**, **-inis**.

INGREDIÉNT, *ingrediente*, s.n. Substanță care intră ca accesoriu în compoziția unui medicament, a unui aliment etc., fie pentru a-i conferi anumite calități, ca

material de amputură într-un produs etc.; ingredientă. [Pr.: *-di-ent*] — Din fr. **ingrédient**.

INGREDIÉNTĂ, *ingrediențe*, s.f. (Înv.) Ingredient. [Pr.: *-di-en-*] — **Ingredient** + suf. *-ență*.

INGRESIÚNE, *ingresiumi*, s.f. Înaintare a mării în unele porțiuni mai coborâte ale continentelor, în special prin gurile fluviilor, formând adesea golfuri. — Din fr. **ingression**, lat. **ingressio**, **-onis**.

INGUINAL, *-Ă* adj. v. **inghinal**.

INGURGITÁ, *ingurgitez*, vb. I. Tranz. A înghiți (mai ales un aliment). [Var.: **ingurgită** vb. I.] — Din fr. **ingurgiter**.

INGURGITÁRE, *ingurgități*, s.f. Faptul de a *ingurgita*; (rar) ingurgitație. [Var.: **ingurgitare** s.f.] — V. **ingurgita**.

INGURGITÁȚIE, *ingurgitații*, s.f. (Rar) Ingurgitare. — Din fr. **ingurgitation**.

INHÁLĂ, *inhalez*, vb. I. Tranz. A absorbi pe căile respiratorii vapori, gaze sau lichide, a trage în piept, a inspira gaze, vapori etc. — Din fr. **inhaler**, lat. **inhalare**.

INHÁLÁRE, *inhalări*, s.f. Faptul de a *inhala*. — V. **inhala**.

INHALÁTOR, *inhalatoare*, s.n. 1. Aparat care furnizează piloților de avion oxigenul necesar unei respirații normale în condițiile zborului la înălțimi mari, unde presiunea aerului este scăzută. 2. Aparat cu care se face o inhalație. — Din fr. **inhalateur**.

INHALÁȚIE, *inhalatii*, s.f. Acțiunea de a *inhala*; absorbție pe căile respiratorii a unor vapori, gaze etc. în scopuri curative. — Din fr. **inhalation**, lat. **inhalatio**.

INHIBÁ, *inhib*, vb. I. 1. Tranz. A frâna, a împiedica, a încetini un proces fiziologic, o reacție chimică etc. 2. Refl. A se abține, a se reține, a se stăpâni. — Din fr. **inhiber**, lat. **inhibere**.

INHIBÁNT, *-Ă*, *inhibanți*, *-te*, adj. Care inhibă; inhibitor. — **Inhiba** + suf. *-ant*.

INHIBÁRE, *inhibări*, s.f. Faptul de a (se) *inhiba*; inhibiție. — V. **inhiba**.

INHIBÁT, *-Ă*, *inhibati*, *-te*, adj. 1. (Despre acțiuni, procese fiziologice, reacții chimice etc.) Care este frânat, împiedicat, încetinit în desfășurare. 2. (Despre oameni) Care nu se manifestă spontan, care se abține; reținut. — V. **inhiba**.

INHIBITÍV, *-Ă*, *inhibitivi*, *-e*, adj. Inhibitor. — Din fr. **inhibitif**.

INHIBITÓR, *-OÁRE*, *inhibitori*, *-oare*, adj., s.m. 1. Adj. Care inhibă, inhibitiv. 2. S.m. Substanță chimică care, adăugată în proporții mici, poate încetini sau chiar împiedica anumite reacții chimice. ♦ Preparat sau tratament care frânează sau împiedică dezvoltarea unui agent patogen, un proces fiziologic etc. — Din fr. **inhibiteur**.

INHIBÍȚIE, *inhibiții*, s.f. 1. Proces fundamental al activității nervoase, opus excitației, care se manifestă prin diminuarea, frânarea sau suprimarea efectelor excitației. 2. (Chim.) Fenomen de oprire, de întârziere sau de micșorare a vitezei de desfășurare a unei reacții chimice cu ajutorul inhibitorilor. — Din fr. **inhibition**, lat. **inhibitio**.

INHUMÁȚIE, *inhumații*, s.f. (Rar) Înhumare. — Din fr. **inhumation**.

ÍNIC, *-Ă*, *inici*, *-ce*, adj. (Livr.) Care nu este echitabil; inechitabil, nedrept. — Din fr. **inique**, lat. **iniquus**.

INICUITÁTE s.f. v. **inicuitate**.

INICVITÁTE, *inicvități*, s.f. (Livr.) Inechitate. [Var.: **inicuitate** s.f.] — Din fr. **iniquité**, lat. **iniquitas**, **-atis**.

ÍNIE, *inii*, s.f. (Reg.) Apă amestecată cu gheață; sloi de gheață, mare și sfărâmic, care plutește pe apă. — Din sl. **inije**.

ÍNIMAGINÁBIL, *-Ă*, *inimaginabili*, *-e*, adj. Care întrece orice închipuire, care nu se poate imagina, de neînchipuit, extraordinar, neimaginabil. — Din fr. **inimaginable**.

ÍNIMĂ, *inimi*, s.f. I. Organ intern musculos central al aparatului circulator, situat în partea stângă a toracelui, care are rolul de a asigura, prin contracțiile sale ritmice, circulația sângelui în organism, la om și la animalele superioare; cord¹.

♦ Piept. 2. (Pop.) Stomac, burtă, pânțece, rânză. ♦ Expr. *A (mai) prinde (la) inimă* = a scăpa de senzația de slăbiciune după ce a mâncat, a se (mai) întrea, a (mai) căpăta putere. *Pe inima goală* = cu stomacul gol, fără să fi mâncat ceva. *A (se) simți greu la inimă* = a-i fi greață, a-i veni să verse. 3. (La cărțile de joc) Cupă².

4. Piesă sau organ de mașină care are o formă asemănătoare cu o inimă (I I).

II. Fig. 1. Inima (I I) considerată ca sediu al sentimentelor umane: a) (În legătură cu bucurii, plăceri) *I s-a bucurat inima când a auzit vestea cea bună*. ♦ Loc. adv. *După (sau pe) voia (sau pofta) inimii* = după plac, nestingherit, cum îi e dorința. C) (sau din) *toată inima* sau *cu dragă inimă* = cu tot sufletul, cu foarte mare și sinceră plăcere. ♦ Expr. *A râde inima în cineva* sau *a-i râde inima inima* = a fi bucurat, satisfăcut, mulțumit. *A unge (pe cineva) la inimă* = a face (cuiva) plăcere; a încânta, a bucura (pe cineva). *Cât îi cere (cuiva) inima* = atât cât vrea, cât pofteste, cât are plăcere. *A-i merge (cuiva ceva) la inimă* = a-i plăcea (ceva) foarte mult. *A-și călca pe inimă* = a renunța la propriul punct de vedere, la propria opinie sau plăcere. (A fi) *cu inima ușoară* = (a fi) fără griji, bine dispus, cu conștiința împăcată.

b) (În legătură cu suferințe, dureri, necazuri) *Îl doare la inimă când vede atâta risipă*. ♦ Expr. *A seca (sau a arde, a frige pe cineva) la inimă* = a provoca (cuiva) o durere morală, o supărare mare. *A i se rupe (sau a-i rupe cuiva) inima* = a-i fi milă de cineva. *A i se topi inima* = a suferi foarte tare. *A se sfârși la inimă* = a se îmbolnăvi, a muri de durere, a fi copleșit de durere. *A avea ceva pe inimă* = a fi chinut de un gând neîmpărtășit, a avea o taină în suflet. *A-și răcori inima* = a spune ce

are pe suflet, a-și descărea sufletul. **A pune** (ceva) **la inimă** = a se supăra (pentru ceva) mai mult decât merita. **A-i strica** (cuiva) **inima** = a-i spulbera (cuiva) buna dispoziție, a îndepune (pe cineva), a măhni (pe cineva). **A rămâne cu inima friptă** = a rămâne măhnit, dezolat, îndurerat. **Parcă mi-a trecut** (sau **mi-a dat cu**) **un fier ars** (sau **roșu**) **prin inimă**, se spune când cineva primește pe neașteptate o veste tristă sau când îl cuprinde o durere fizică în mod brusc. **Inimă albastră** = suflet trist, îndurerat; tristețe, melancolie, măhnire, deprimare; furie, ciudă, mânie, necaz. **Inimă rea** = măhnire, durere, amărăciune. **A-și face** (sau **a-i face**) **cuiva** **inimă rea** = a se măhni (sau a măhni pe cineva). **e** (În legătură cu sentimente de iubire) **Inimami zboară la tine**. ♦ Expr. **A avea** (pe cineva) **în** (sau **la**) **inimă** = a iubi (pe cineva). **A-i rămâne** (cuiva) **inima** **la...** = a rămâne cu gândul la cineva sau la ceva care i-a plăcut. **A avea tragere de inimă** (pentru...) sau **a-l trage** (pe cineva) **inima** **să...** = a se simți atras să facă ceva. **d** (În legătură cu bunătatea sau răutatea cuiva, în loc. și în expr.) **Inimă dreptă** = om drept, cinstit, corect. **Inimă de aur** = om bun. **Slab de inimă** = milos, impresionabil, influențabil. **Cu inimă** = bun, milos, înțelegător, uman. **A avea inimă bună** (sau de aur) **sau a fi bun la inimă** (sau **cu inima bună**) = a fi bun, milos, înțelegător, darnic. **A avea inimă deschisă** = a fi sincer, cinstit. **A spune de la** (sau **din**) **inimă** = a spune cu toată sinceritatea, fără reticențe, a vorbi deschis, fără rezerve. **A avea inimă largă** = a fi mărinimos, milos, darnic. **A se muia la inimă** sau **a (i) se înmuia** (cuiva) **inima** = a deveni bun, milos; a se îndupleca. **A nu-l lăsa pe cineva inima să...**, se spune când cineva nu-și poate opri pornirile bune, acțiunile generoase. **(A fi om)** de **inimă** = (a fi om) bun, săritor. **A fi fără inimă** sau **a fi rău** (sau **căinos**, **negru**) **la inimă** = a fi rău, înrăit. **(A avea)** **inimă haină** (sau **sălbatică**) = (a fi) crud, neînțelegător, dușmănos, rău. **(A avea)** **inimă de piatră** (sau **împietrită**) = (a fi) nesimțitor, rău, fără suflet, rece. **A i se împietri** (cuiva) **inima** = a deveni insensibil la orice durere sau bucurie, a fi lipsit de omenie. **e** (În legătură cu instincte sau presimțiri) **Îmi spune inima că s-a întâmplat o nenorocire**. **f** (În legătură cu curajul, cu îndrăzneala sau cu energia, cu puterea de voință sau de acțiune a celui) **Înfruntă pericolul cu inimă rece**. ♦ **Cu inimă** = (loc. adv.) energie, cu viață; (loc. adj. și adv.) inimos, curajos; pasionat. ♦ Expr. **A(-și) pierde inima** = a-și pierde curajul, speranța, a se descuraja. **A-și lua inima în dinți** = a-și face curaj, a se hotărî să întreprindă ceva. **A-i veni** (cuiva) **inima la loc**, se spune când cineva își recapătă calmul, echilibrul și curajul după un moment de emoție sau de spaimă. **A (mai) prinde (la)** **inimă** = a câpăta (din nou) putere, curaj, a se restabili sufletește, a nu-i mai fi teamă. **A-i ține** **cuiva** **inima** = a încuraja, a consola pe cineva. **A i se face** (cuiva) **inima cât un purice** = a-i fi (cuiva) frică de ceva; a se descuraja. **A i se tăia inima** = a-și pierde curajul. **2. Inima (I C)** considerată ca centru și simbol al vieții sufletești. **L-am sters din inimă**. ♦ **Loc** adv. **Din inimă** sau **din toată inima**, **din adâncul inimii** = din tot sufletul, cu toată puterea sufletească. ♦ Expr. **(A fi)** **cu inima împăcată** = (a fi) cu conștiința împăcată, liniștită, curată. **III. Fig. 1.** Caracter, fire. **Seamănă cu tatăl lui la chip și la inimă**. **2.** Ființă, om, individ. **Înflăcărarea a cuprins toate inimile**. **IV. P. anal. 1.** Mijloc, centru, interior. ♦ Expr. **(Ir.) A rupe inima târgului** = a) a cumpăra ce este mai prost, a face o afacere proastă; b) a impresiona cu ceva foarte tare. **2.** Piesă sau element de construcție care ocupă un loc central într-un sistem tehnic sau într-un element al acestuia. ♦ **Inima carului** (sau **a căruței**) = partea din mijloc a carului (sau a căruței), care leagă osia de dinainte cu cea de dinapoi. **3.** Partea din interior a unei plante, a unei lăgăme, a unui fruct; miez. **4.** Partea cea mai importantă, esențială a unui lucru. **[Pl. și: (înv.) inime. — Var.: inemă s.f.] — Lat. anima.**

INIMIC, -Ă adj., s.m. și f. v. **inamic**.
INIMICITIE, **inimicții**, s.f. (Livr.) Dușmănie, vrăjmășie, ură. — Din lat. **inimicitia**.
INIMIOARĂ, **inimioare**, s.f. 1. Diminutiv al lui **inimă**; inimucă, inimuță. **2.** Mistrice mică, ascuțită, folosită la netezirea formelor de turnătorie. — **Inimă** + suf. **-ioară**.
INIMITABIL, -Ă, **inimitabili**, -e, adj. Care nu poate fi (ușor) imitat; neimitabil. — Din fr. **inimitable**.
INIMOI, **inimoaie**, s.n. (Reg.) Inima carului. — **Inimă** + suf. **-oi**.
INIMÓS, -OASĂ, **inimoși**, -oase, adj. 1. Curajos; viteaz. **2.** Bun, mărinimos, generos. **3.** Care suferă, care se consumă pentru ceva mai mult decât ar trebui; pasionat. **4.** (Rare) Făcut cu toată inima. — **Inimă** + suf. **-os**.
INIMOȘIE s.f. Însușirea celui inimos. — **Inimos** + suf. **-ie**.
INIMŪCĂ, **inimuci**, s.f. (Rare) Inimioară. — **Inimă** + suf. **-ucă**.
INIMŪTĂ, **inimuțe**, s.f. (Rare) Inimioară. — **Inimă** + suf. **-uță**.
ININTELIBIL, -Ă, **ininteligibili**, -e, adj. Care nu se poate înțelege; neclar, neinteligibil, confuz. — Din fr. **inintelligible**.
INIÓN, **inioni**, s.m. Protuberanță externă a osului occipital, considerată reper în măsurătorile antropometrice. [Pr.: **-ni-on**] — Din fr. **inione**.
INIPERĂ s.f. v. **ienuperă**.
INIȘOR s.m. Diminutiv al lui **in²**. ♦ Compus: **inișor-de-alior** = linariță. ♦ **Ineață (a)**. — **In²** + suf. **-ișor**.
INIȘTE, **iniști**, s.f. Teren cultivat cu **in²**; cultură de **in²**. — **In²** + suf. **-iște**.
INIȚĂ s.f. (Bot.; reg.) Tortel. — **In²** + suf. **-iță**.
INIȚIĂ, **inițiez**, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) introduce într-un domeniu de activitate în care nu a lucrat; a da cuiva sau a câpăta primele cunoștințe. 2. Tranz. A face începutul, a pune bazele unei acțiuni, a organiza o mișcare, o activitate. [Pr.: **-ți-a**] — Din fr. **initier**, lat. **initiare**.

INIȚIAL, -Ă, **inițiali**, -e, adj., s.f. 1. Adj. (Adesea adverbial) Care este la început, de la început; începător. 2. S.f. Litera cu care se începe un cuvânt. ♦ Abreviere a prenumelui (și a numelui) unei persoane, formată din inițiale (2). [Pr.: **-ți-a**] — Din fr. **initial**.
INIȚIAT, -Ă, **inițiat**, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care posedă cunoștințe suficiente într-un domeniu; cunoscător. [Pr.: **-ți-a**] — V. **iniția**. Cf. fr. **initié**.
INIȚIATIC, -Ă, **inițiatice**, -ce, adj. 1. Care ține de inițiere. 2. Care poate fi înțeles numai de cei inițiați; ezoteric. [Pr.: **-ți-a-**] — Din fr. **initiatique**, it. **iniziatico**.
INIȚIATIVĂ, **inițiative**, s.f. Faptul de a propune, de a organiza sau de a începe o acțiune, antrenând după sine și pe alții; însușirea celui care îndrăznește sau este dispus să întreprindă cel dintâi ceva, din îndemn propriu. ♦ Expr. **Din proprie inițiativă** = fără a fi îndemnat sau silit de altul. [Pr.: **-ți-a-**] — Din fr. **initiative**.
INIȚIATOR, -OĂRE, **inițiatori**, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care inițiază ceva, care are inițiativă într-o acțiune; promotor. [Pr.: **-ți-a-**] — Din fr. **initiateur**.
INIȚIERE, **inițieri**, s.f. Acțiunea de a (se) iniția și rezultatul ei. [Pr.: **-ți-e-**] — V. **iniția**.
INJECTĂ, **injectez**, vb. I. 1. Tranz. A introduce, cu ajutorul seringii, un medicament lichid într-un organism. ♦ A introduce, sub presiune, în masa unui material sau într-un spațiu închis, un fluid sau o suspensie de corp pulverulent. 2. Refl. (Despre ochi) A se colora ușor în roșu; a se înroși, a se congestiona. — Din fr. **injecter**, lat. **injectare**.
INJECTABIL, -Ă, **injectabili**, -e, adj. Care poate fi injectat. — Din fr. **injectable**.
INJECTARE, **injectări**, s.f. Acțiunea de a (se) injecta și rezultatul ei. — V. **injecta**.
INJECTAT, -Ă, **injectați**, -te, adj. (Despre ochi) Congestionat, roșu. — V. **injecta**. Cf. fr. **injecté**.
INJECTOR, **injectoare**, s.n. 1. Aparat care servește la injectarea combustibilului lichid sau pulverulent în camera de ardere a unui motor cu ardere internă sau care, la instalațiile cu focar, servește la amestecarea combustibilului cu aerul carburant și la suflarea acestui amestec în focar. 2. Aparat care servește la alimentarea cu apă a cazanelor de abur în care apa este antrenată de un curent de abur sub presiune; dispozitiv folosit la unele turbine hidraulice. — Din fr. **injecteur**.
INJECȚIE, **injecții**, s.f. 1. Introducere, pe cale intravenoasă, intramusculară etc., sub presiune, a unui medicament în stare lichidă în țesuturile sau în umorile organismului cu ajutorul unei seringi; p. ext. lichidul introdus în acest mod. 2. Introducere sub presiune a unui fluid sau a suspensiilor unui corp pulverulent într-un material sau într-un spațiu închis. [Var.: **injecțiune** s.f.] — Din fr. **injection**.
INJECTIUNE s.f. v. **injecție**.
INJONCTIUNE, **injoncțiuni**, s.f. (Rare) Presiune, intervenție puternică făcută asupra cuiva; ordin precis, formal. [Pr.: **-ți-u-**] — Din fr. **injonction**.
INJURĂ, **injuriez**, vb. I. Tranz. A aduce cuiva o injurie; a insulta, a jigni. [Pr.: **-ri-a**] — Din fr. **injurier**.
INJURĂT, -Ă, **injurat**, -te, adj. Căruia i s-a adus o injurie. [Pr.: **-ri-at**] — V. **injuria**.
INJURIE, **injurii**, s.f. 1. Infrațiune care constă în atingerea onoarei sau reputației unei persoane prin cuvinte, gesturi sau acte jignitoare; insultă, jignire (gravă), invectivă. 2. (Rare) Acțiune cu efect vătămător. — Din lat. **injuria**. Cf. fr. **injure**.
INJURIOS, -OASĂ, **injurioși**, -oase, adj. Care conține o injurie (1) sau care are caracter de injurie; insultător, jignitor. [Pr.: **-ri-os**] — Din fr. **injurieux**, lat. **injurious**.
INJUST, -Ă, **injuști**, -ste, adj. Care nu este just; nedrept, nejust. — Din fr. **injuste**, lat. **injustus**.
INJUSTEȚE, **injusteți**, s.f. Lipsă de justețe; nedreptate; inexactitate, neadevăr. — **In¹** + **justețe** sau **injust** + suf. **-ețe**.
INJUSTIȚIE, **injustiții**, s.f. (Rare) Nedreptate. — Din fr. **injustice**, lat. **injustitia**.
IN MEMORIAM loc. adj., loc. adv. În memoria, în amintirea (cuiva sau a ceva). — Loc. lat.
IN NUCE loc. adj., loc. adv. Scurt și cuprinzător; în forma cea mai restrânsă. — Loc. lat.
INOBSEVĂBIL, -Ă, **inobservabili**, -e, adj. Care nu poate fi observat (decât cu greu); neobservabil. — Din fr. **inobservable**, lat. **inobservabilis**.
INOCENT, -Ă, **inocenți**, -te, adj. Curat la suflet, căruia nu i se poate imputa nimic; care exprimă nevinovăție; candid. ♦ (Ir.) Naiv, simplu; ignorant. — Din fr. **innocent**, lat. **innocens**, -ntis.
INOCENTĂ, **inocentez**, vb. I. Tranz. A declara nevinovat, a dezvinovăți. — Din fr. **innocenter**.
INOCENȚĂ, **inocențe**, s.f. Curățenie sufletească, nevinovăție; candoare. ♦ (Ir.) Naivitate, simplitate; ignoranță. — Din fr. **innocence**, lat. **innocentia**.
IN-OCTĂVO, adj. invar., (2) **in-octavouri**, s.n. 1. Adj. invar. (Despre formatul unei cărți) În care coala de hârtie este doindoită în opt, formând 16 pagini. 2. S.n. Carte care are acest format. — Loc. lat.
INOCUITATE s.f. (Med.) Însușire a unui agent fizic, chimic, biologic de a nu fi un pericol pentru organism. [Pr.: **-cu-i-**] — Din fr. **innocuité**.
INOCULĂ, **inoculez**, vb. I. Tranz. 1. A introduce în organism o substanță, un ser, un vaccin pentru precizarea diagnosticului unei boli, experiențe, imunizare etc. 2. Fig. A introduce (treptat, pe neobservate) în mintea cuiva anumite concepții, idei etc. [Var.: **inoculă** vb. I.] — Din fr. **inoculer**.

INOCULĂBIL, -Ă, *inoculabili*, -e, adj. Care se poate inocula. — Din fr. **inocuable**.
INOCULĂRE, *inoculări*, s.f. Acțiunea de a *inocula* și rezultatul ei; inoculație. — V. **inocula**.

INOCULĂȚI, -Ă, *inoculați*, -te, adj. (Despre seruri, substanțe, vaccinuri) Introdus în organism. — V. **inocula**.

INOCULĂȚIE, *inoculații*, s.f. Inoculare. — Din fr. **inoculation**.

INODOR, -Ă, *inodori*, -e, adj. Care nu emană miros; fără miros. — Din fr. **inodore**, lat. **inodorus**.

INOFENSIV, -Ă, *inofensivi*, -e, adj. Care nu face rău; nevătmător, neofensiv. — Din fr. **inoffensif**.

INOFENSIVITATE s.f. (Rare) Înșușirea de a fi inofensiv. — **Inofensiv** + suf. -itate.

INOMBRĂBIL, -Ă, *inombrabili*, -e, adj. (Rare) Care nu poate fi numărat; nenumărat. — Din fr. **innombrable**.

INOPERĂNT, -Ă, *inoperanți*, -te, adj. Lipsit de efect sau de rezultat; fără urmare, neoperant. — Din fr. **inopérant**.

INOPINĂȚI, -Ă, *inopinați*, -te, adj., adv. 1. Adj. La care nu te gândești; neprevăzut, neașteptat. 2. Adv. Pe neașteptate. — Din fr. **inopiné**, lat. **inopinatus**.

INOPORTUN, -Ă, *inoportuni*, -e, adj. Care nu este sau nu se întâmplă la timpul oportun; nepotrivit, neoportun. ♦ (Despre oameni) Care incomodează; neplăcut; plictisitor. — Din fr. **inoportun**, lat. **inoportunus**.

INOPORTUNĂ, *inoportunez*, vb. I. Tranz. și intranz. (Fam.) A importuna. — Din fr. **inoportun**.

INOPORTUNITATE s.f. Faptul de a fi inoportun; neoportunitate. — Din fr. **inoportunité**.

INOPOZĂBIL, -Ă, *inopozabili*, -e, adj. (Despre un act juridic) Care nu poate fi invocat față de alte persoane și în alte cazuri decât cele determinate de lege; neopozabil. — Din fr. **inopposable**.

INOPOZABILITATE s.f. Înșușirea de a fi inopozabil; neopozabilitate. — Din fr. **inopposabilité**.

INOROG, *inorogi*, s.m. Animal fabulos cu corp de cal și corn în frunte; licorn. ♦ (Rare) Rinocer. [Var.: **inoroh** s.m.] — Din sl. **inorogh**.

INOROH s.m. v. **inorog**.

INOSPITALIER, -Ă, *inospitalieri*, -e, adj. Care nu este ospitalier; neospitalier, neprimitor, rece. [Pr.: -li-er] — Din fr. **inhospitalier**.

INOVĂ, *inovez*, vb. I. Intranz. A face o inovație. ♦ Tranz. A introduce modificări, a face înnoi în ceva; a înnoi. — Din fr. **innover**, lat. **innovare**.

INOVĂRE, *inovări*, s.f. Acțiunea de a *inova* și rezultatul ei; înnoire, inovație. — V. **inova**.

INOVĂTOR, -OARE, *inovatori*, -oare, s.m. și f., adj. (Persoană) care realizează o inovație; (persoană) care inovează ceva. — Din fr. **innovateur**.

INOVĂȚIE, *inovații*, s.f. Noutate, schimbare, modificare. ♦ Rezolvare a unei probleme de tehnică sau de organizare a muncii cu scopul îmbunătățirii (productivității) muncii, perfecționării tehnice etc. [Var.: (inv.) **inovațiune** s.f.] — Din fr. **innovation**, lat. **innovatio**, -onis.

INOVĂȚIUNE s.f. v. **inovație**.

INOX s.n. Metal sau aliaj cu proprietăți inoxidabile; *p. ext.* obiect din acest material. — Din fr. **inox**.

INOXIDĂBIL, -Ă, *inoxidabili*, -e, adj. (Despre substanțe) Care nu se poate combina cu oxigenul; (despre metale sau aliaje) care este rezistent la oxidare în contact cu aerul sau cu apa, care nu ruginește, neoxidabil. — Din fr. **inoxydable**.

IN-PLĂNO, adj. invar., (2) *in planouri*, s.n. 1. Adj. invar. (Despre formatul unei cărți sau al unui ziar) În care coala de hârtie nu este îndoită, alcătuită din două pagini. 2. S.n. Carte sau ziar care are acest format. — Loc. lat.

INPUT, *inputuri*, s.n. 1. (Electron.) Intrare (1). 2. (Inform.) Intrare (2). — Cuv. engl.

IN-QUĂRTO, adj. invar., (2) *in-quartouri*, s.n. 1. Adj. invar. (Despre formatul unei cărți sau al unei file dintr-o carte) În care coala de hârtie imprimată este îndoită în patru, formând patru foi sau opt pagini. 2. S.n. Carte care are acest format. [Var.: **in-cuărto**, **in-cvărto** adj. invar., s.n.] — Din fr. **in-quarto**.

INS, *inși*, s.m. Individ, persoană, om. ♦ *Tot insul* = fiecare; toți oamenii. — Lat. **ipsus** (= *ipse*).

INSALUBRITATE s.f. Caracterul sau starea a ceea ce este insalubru. — Din fr. **insalubrité**.

INSALŪBRU, -Ă, *insalubri*, -e, adj. Care este dăunător sănătății prin nerespectarea regulilor de igienă; nesănătos. — Din fr. **insalubre**, lat. **insalubris**.

INSANITATE, *insanități*, s.f. (Livr.) 1. Nebunie. 2. Faptă sau vorbă de om nebun. — Din fr. **insanité**.

INSATISFĂCȚIE, *insatisfacții*, s.f. Nemulțumire, neplăcere, nesatisfacție. — Din fr. **insatisfaction**.

INSAȚIABIL, -Ă, *insațibili*, -e, adj. Care nu se poate sătura (cu nimic), nesățios, lacom. [Pr.: -ți-a-] — Din lat. **insatiabilis**, fr. **insatiable**.

INSAȚIABILITATE s.f. Insațietate. [Pr.: -ți-a-] — Din fr. **insatiabilité**.

INSAȚIETATE s.f. (Rare) Faptul sau înșușirea de a fi insațibil; insațietate. [Pr.: -ți-e-] — In¹- + **sățietate**.

INSCRIPTIBIL, -Ă, *inscriptibili*, -e, adj. Care poate fi înscris într-un perimetru, într-o suprafață, într-un cerc sau într-o sferă dată. — Din fr. **inscriptible**.

INSCRIPȚIE, *inșcripții*, s.f. 1. Text scurt, de obicei gravat sau sculptat pe piatră, pe metal sau în lemn, pentru a consacra memoria unei persoane, a unui eveniment

etc. 2. Înscrisere, înregistrare, înmatriculare. [Var.: **inșcripțiune** s.f.] — Din fr. **inscription**, lat. **inscriptio**, -onis.

INȘCRIȚIONĂ, *inșcripționez*, vb. I. Tranz. A înregistra, a înșcrie; a înmatricula. — **Inșcripție** + suf. -ona.

INȘCRIȚIUNE s.f. v. **inșcripție**.

INȘCULPĂ, *inșculpez*, vb. I. Tranz. A marca obiectele de metal prețios cu poansonul. — Din fr. **inșculper**.

INȘCULPĂRE, *inșculpări*, s.f. Acțiunea de a *inșculpa* și rezultatul ei. — V. **inșculpa**.

INȘECTĂR, *inșectare*, s.n. Colecție de insecte conservate prin anumite procedee și clasate după anumite criterii; cutie specială în care se păstrează o astfel de colecție. — Din fr. **inșectarium**.

INȘECTĂ, *inșecte*, s.f. (La pl.) Clasă de artropode cu corpul diferențiat în cap, torace și abdomen, cu tegumentul chitinizat și cu trei perechi de picioare; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. ♦ *Inșecte dăunătoare* = insecte care atacă plantele, animalele și oamenii sau produsele vegetale și animale. — Din fr. **inșecte**.

INȘECTICID, -Ă, *inșecticizi*, -de, adj., s.n. 1. Adj. Care ucide insectele. 2. S.n. Substanță chimică, naturală sau sintetică, folosită pentru combaterea insectelor dăunătoare sau parazite. ♦ *Inșecticid remanent* = substanță toxică persistentă un timp oarecare după aplicare, acționând în continuare asupra insectelor. — Din fr. **inșecticide**.

INȘECTIFŪG, -Ă, *inșectifugi*, -ge, adj., s.n. 1. Adj. Care îndepărtează insectele. 2. S.n. Substanță care, prin miros, gust, culoare sau altă proprietate, îndepărtează insectele dăunătoare. — Din fr. **inșectifuge**.

INȘECTIVŌR, -Ă, *inșectivori*, -e, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Animal) care se hrănește cu insecte. 2. S.n. (La pl.) Ordin de mamifere, de talie în general mică, a căror hrană principală o constituie insectele; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. — Din fr. **inșectivore**.

INȘECTOFUNGICID, -Ă, *inșectofungicizi*, -de, adj., s.n. 1. Adj. Care combate insectele dăunătoare și ciupercile parazite. 2. S.n. Substanță chimică folosită pentru combaterea insectelor dăunătoare și a ciupercilor parazite. — **Inșectă** + **fungicid**.

INȘECURITATE s.f. Stare de nesiguranță, lipsă de securitate. — Din fr. **inșecurité**.

INȘECUTOR, *inșecutori*, s.m. Gladiator care lupta cu retiarii. — Din lat. **inșecutor**.

INȘEMINĂ, *inșeminez*, vb. I. Tranz. (Biol.) A fecunda, a însămănța (pe cale artificială). — Din fr. **inșeminer**.

INȘEMINĂRE, *inșeminări*, s.f. (Biol.) Introducere a lichidului seminal masculin în căile genitale feminine; fecundare. ♦ *Inșeminare artificială* = fecundare fără act sexual, practică în cazul animalelor domestice pentru ameliorarea raselor, iar în cazul oamenilor, atunci când fertilizarea naturală nu este posibilă. — V. **inșemina**.

INȘENSIBIL, -Ă, *inșensibili*, -e, adj. (Adesea adverbial) 1. Lipsit de sensibilitate; nesimțitor; *fig.* care nu este impresionat (de nimic), nepăsător, rece, impasibil. 2. Care nu se poate percepe cu simțurile; imperceptibil. — Din fr. **inșensible**, lat. **inșensibilis**.

INȘENSIBILITATE s.f. Lipsa sensibilității generale sau parțiale, întâlnită în unele boli nervoase sau psihice ori provocată cu ajutorul unor substanțe anestezice. ♦ Lipsă de sensibilitate, nesensibilitate, *p. ext.* de emotivitate, de impresibilitate; *fig.* nepăsare, indiferență, răceală. — Din fr. **inșensibilité**, lat. **inșensibilitas**, -atis.

INȘENSIBILIZĂ, *inșensibilizez*, vb. I. Tranz. A face să nu simtă nicio durere, a face insensibil; a amorți. — Din fr. **inșensibiliser**.

INȘEPARĂBIL, -Ă, *inșeparabili*, -e, adj. Care nu se poate separa, despărți de ceva sau de cineva, strâns unit sau legat; de nedespărțit. — Din fr. **inșeparable**, lat. **inșeparabilis**.

INȘERĂ, *inșerez*, vb. I. Tranz. 1. A introduce, a adăuga, a include un adaos într-un text, într-un șir de numere, într-un tabel etc.; a introduce o informație într-un ziar. 2. A fixa, a așeza o piesă într-un locaș din interiorul altei piese sau între alte două piese. 3. (Tehn.) A introduce un material în masa altui material. — Din fr. **inșérer**, lat. **inșerare**.

INȘERĂBIL, -Ă, *inșerabili*, -e, adj. Care se poate insera; de inserat. — Din fr. **inșerable**.

INȘERĂRE, *inșerări*, s.f. Acțiunea de a *inșera* și rezultatul ei; anunț, informație într-un jurnal; inserție (1). — V. **inșera**.

INȘERĂȚI, -Ă, *inșerați*, -te, adj. Care este introdus, adăugat într-un text, într-o serie. — V. **inșera**.

INȘERT, *inșerturi*, s.n. Inserție (1). ♦ Spec. Cadru fix sau scurtă scenă animată inclusă în acțiunea unui film. [Pl. și: *inșerte*] — Din engl., fr. **inșert**, it. **inșerto**.

INȘERTIE, *inșertii*, s.f. 1. Inșerare; (concr.) ceea ce se inșerează. 2. Legare, fixare. 3. (Anat.) Locul de fixare pe os a capătului terminal al unui mușchi. 4. Strat de material (metalic sau textil) inclus în structura altui material sau cuprins între fețele de contact pentru a-i mări rezistența. — Din fr. **inșertion**, lat. **inșertio**.

INȘESIZĂBIL, -Ă, *inșesizabili*, -e, adj. 1. Care nu poate fi sesizat, nesesizabil; *p. ext.* imperceptibil. 2. (Jur.; despre lucruri sau despre drepturi) Care nu poate fi urmărit de către creditorii titularului lucrului sau dreptului. — Din fr. **inșesaisable**.

INȘESIZABILITATE s.f. Înșușire a unui drept sau a unui lucru de a fi inșesizabil (2). — Din fr. **inșesaisabilité**.

INȘIDIÓS, -OĂSĂ, *inșidoși*, -oase, adj. Care caută să înșele; viclean, perfid, șiret. ♦ (Med.; despre o boală) Care apare pe nesimțite, fără manifestări vizibile.

♦ (Despre gaze de luptă) Care își manifestă acțiunea asupra organismului mai târziu. [Pr.: -di-os] — Din fr. **insidieux**.

INSIGNĂ, *insigne*, s.f. Mic obiect, de diverse forme, purtat pe piept sau la șapcă, la bască etc. și care indică, prin imagini simbolice sau indicații grafice, apartenența cuiva la o organizație, la un club etc. — Din fr. *insigne*, lat. *insigne*.

INSIGNIFIANT, -*Ă*, *insignifianti*, -*te*, adj. (Livr.) Care nu înseamnă nimic, fără însemnătate; neînsemnat, neimportant. [Pr.: -fi-ant] — Din fr. **insignifiant**.

INSIGNIFIANTĂ, *insignifiantă*, s.f. (Livr.) Lipsă de însemnătate. [Pr.: -fi-an-. — Var.: **insignifiântă** s.f.] — Din fr. **insignificance**.

INSIGNIFIENȚĂ s.f. v. **insignifiantă**.

INSINUĂ, *insinuez*, vb. I. 1. Tranz. A strecura cu dibăcie o aluzie, o idee calomnioasă, răutăcioasă. 2. Tranz. și refl. A (se) strecura undeva pe nesimțite; a (se) infiltra. [Pr.: -nu-a] — Din fr. **insinuer**, lat. **insinuare**.

INSINUANT, -*Ă*, *insinuanti*, -*te*, adj. Care (se) insinuează; insinuator. [Pr.: -nu-ant] — Din fr. **insinuant**.

INSINUARE, *insinuări*, s.f. Acțiunea de a (se) *insinua* și rezultatul ei; aluzie calomnioasă, răutăcioasă; strecurare, pătrundere, infiltrare, insinuație. [Pr.: -nu-a] — V. **insinua**.

INSINUATOR, -*OĂRE*, *insinuatori*, -*oare*, adj. (Rar) Insinuant. [Pr.: -nu-a] — Din fr. **insinuateur**.

INSINUĂȚIE, *insinuății*, s.f. (Rar) Insinuare. [Pr.: -nu-a] — Din fr. **insinuation**.

INSIPID, -*Ă*, *insipizi*, -*de*, adj. (Despre corpuri chimice, substanțe etc.) Fără gust; (despre alimente) fad, searbăd. ♦ Fig. Fără spirit, fără haz, anost. — Din fr. **insipide**.

INSIPIDITATE, *insipidități*, s.f. (Rar) Calitatea a ceea ce este insipid. — Din fr. **insipidité**.

INSISTĂ, *insist*, vb. I. Intrans. A stăruia, a persista, a persevera într-o acțiune; *spec.* a se ruga insistent pentru ceva. ♦ A scoate în evidență, în relief; a accentua, a sublinia, a reliefa. — Din fr. **insister**, lat. **insistere**.

INSISTENT, -*Ă*, *insistenți*, -*te*, adj. (Adesea adverbial) Stăruitor, perseverent. — Din fr. **insistant**, it. **insistente**.

INSISTENȚĂ, *insistențe*, s.f. Stăruință, perseverență. ♦ Rugămintă, cerere insistentă. — Din fr. **insistance**, it. **insistenza**.

INSOCIABIL, -*Ă*, *insociabili*, -*e*, adj. (Rar) Care nu este sociabil; nesociabil, neprietenos. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **insociable**, lat. **insociabilis**.

INSOCIABILITATE, *insociabilități*, s.f. (Rar) Caracterul celui care este insociabil; nesociabilitate. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **insociabilité**.

INSOLĂȚIE, *insolații*, s.f. 1. Stare patologică provocată de expunerea îndelungată a corpului la acțiunea razelor solare și care se manifestă prin febră, dureri de cap, amețeli, greață, delir etc. (putând provoca moartea). ♦ Vătămare provocată pomilor tineri prin excesul de căldură. 2. Iluminare a unei suprafețe de razele solare. 3. Tratament prin expunere la soare. — Din fr. **insolation**, lat. **insolatio**.

INSOLÉNȚ, -*Ă*, *insolenți*, -*te*, adj. (Adesea adverbial) Obraznic, impertinent; nerușinat; necuviincios. — Din fr. **insolent**, lat. **insolens**, -**ntis**.

INSOLENȚĂ, *insolențe*, s.f. Obraznicie, impertinență, nerușinare; atitudine, faptă sau vorbă obraznică, necuviincioasă. — Din fr. **insolence**, lat. **insolentia**.

INSOLÎȚ, -*Ă*, *insolîți*, -*te*, adj. Care surprinde prin caracterul său neobișnuit; neuzitat. — Din fr. **insolite**, lat. **insolitus**.

INSOLUBIL, -*Ă*, *insolubili*, -*e*, adj. 1. (Despre substanțe) Care nu este solubil, care nu se poate dizolva (într-un anumit lichid). 2. Fig. Fără soluție, de nereșolvat. — Din fr. **insoluble**, lat. **insolubilis**.

INSOLUBILITATE s.f. Înșușirea de a fi insolubil. — Din fr. **insolubilité**.

INSOLUBILIZĂ, *insolubilizez*, vb. I. Tranz. A face ca o substanță să devină insolubilă. — Din fr. **insolubiliser**.

INSOLUBILIZĂRE, *insolubilizări*, s.f. Acțiunea de a *insolubiliza*. — V. **insolubiliza**.

INSOLUBILIZĂȚ, -*Ă*, *insolubilizați*, -*te*, adj. Care a devenit insolubil. — V. **insolubiliza**.

INSOLVABIL, -*Ă*, *insolvabili*, -*e*, adj. Care nu este solvabil, care nu-și poate plăti datoriile, care se află în situația de insolvabilitate; nesolvabil, falit. — Din fr. **insolvable**.

INSOLVABILITATE s.f. Situația unui debitor de a fi în incapacitate de plată a datoriilor scadente. — Din fr. **insolvabilité**.

INSOMNIAC, -*Ă*, *insomniaci*, -*ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (Persoană) care suferă de insomnie. 2. Adj. Care provoacă insomnie. [Pr.: -ni-ac] — Din fr. **insomniaque**.

INSOMNIE, *insomni*, s.f. Tulburare a mecanismului de reglare a centrului nervos somn-veghe, care determină reducerea duratei și a profunzimii somnului și care este întâlnită în astenii, boli psihice, nevroze etc. — Din fr. **insomnie**.

INSONDABIL, -*Ă*, *insondabili*, -*e*, adj. (Despre ape sau despre adâncimea lor) Care nu poate fi sondat (fiind foarte adânc); nesondabil. ♦ Fig. Cu neputință de cercetat sau de clarificat; de nepătruns. — Din fr. **insondable**.

INSONDABILITATE s.f. Înșușirea sau starea a ceea ce este insondabil. — Din fr. **insondabilité**.

INSONOR, -*Ă*, *insonori*, -*e*, adj. (Tehn.) 1. Lipsit de sonoritate. 2. (Despre materiale) Care amortizează sunetele; fonoizolant. — Din fr. **insonore**.

INSONORITATE s.f. (Tehn.) 1. Lipsă de sonoritate. 2. Izolare fonică. — Din fr. **insonorité**.

INSONORIZĂ, *insonorizez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A izola fonic; a reduce intensitatea zgomotelor dintr-un spațiu închis. — Din fr. **insonoriser**.

INSONORIZĂNT, -*Ă*, *insonorizanti*, -*te*, adj. (Tehn.) Care nu transmite unde sonore. ♦ (Despre materiale) Fonoizolant. — Din fr. **insonorisant**.

INSONORIZARE, *insonorizări*, s.f. Totalitate operațiilor și măsururi luate pentru a reduce intensitatea zgomotelor dintr-un spațiu închis. — După fr. **insonorisation**.

IN SPE loc. adj., loc. adv. În viitor. — Loc. lat.

INSPECTĂ, *inspectez*, vb. I. Tranz. A controla, a verifica activitatea unei persoane, a unei instituții etc. pe baza unei însărcinări speciale; *p. ext.* a examina, a cerceta amănunțit și cu atenție ceva. — Din fr. **inspecter**, lat. **inspectare**.

INSPECTĂRE, *inspectări*, s.f. Acțiunea de a *inspecta* și rezultatul ei; control, verificare; *p. ext.* examinare, cercetare. — V. **inspecta**.

INSPECTOR, -*OĂRE*, *inspectori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană împuternicită să inspecteze. — Din rus. **inspector**. Cf. lat. **inspector**, fr. **inspecteur**.

INSPECTORĂȚ, *inspectorate*, s.n. 1. Serviciu care are sarcina de a inspecta activitatea unor unități subordonate; localul în care funcționează un asemenea serviciu. 2. Funcția de inspector; perioadă de timp în care cineva își exercită această funcție. — Din fr. **inspectorat**.

INSPECȚIE, *inspecții*, s.f. Control, verificare autorizată a unei activități, a executării unor dispoziții etc. — Din fr. **inspection**, lat. **inspectio**.

INSPIRĂ, *inspir*, vb. I. 1. Intrans. A inhala aer în plămâni. 2. Tranz. Fig. A provoca cuiva un anumit gând, un anumit sentiment etc.; a sugera. ♦ Spec. A provoca cuiva avântul creației artistice. 3. Refl. Fig. (Cu determinări introduse prin prep. „din”, „de la”) A lua idei, sugestii de undeva sau de la cineva; a se orienta, a se ghida, a se conduce după... — Din fr. **inspirer**, lat. **inspirare**.

INSPIRĂRE, *inspirări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *inspira* și rezultatul ei. — V. **inspira**.

INSPIRĂȚ, -*Ă*, *inspirați*, -*te*, adj. Cuprins, pătruns de inspirație (2). ♦ Expr. *A fi bine (sau rău) inspirat* = a avea o idee, o inițiativă, bună sau rea. — V. **inspira**. Cf. fr. *inspiré*.

INSPIRĂTOR, -*OĂRE*, *inspiratori*, -*oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ajută inspirația aerului în plămâni. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care inspiră (2) pe cineva; *p. ext.* îndrumător, sfătuitor. — Din fr. **inspirateur**.

INSPIRĂȚIE, *inspirații*, s.f. 1. Inhalare a aerului în plămâni, primul timp al respirației. 2. Fig. Stare de tensiune creatoare, forță creatoare. 3. Fig. Gând, idee spontană. [Var.: **inspirațiune** s.f.] — Din fr. **inspiration**, lat. **inspiratio**.

INSPIRĂȚIUNE s.f. v. **inspirație**.

INSTABIL, -*Ă*, *instabili*, -*e*, adj. 1. (Despre sisteme fizico-chimice, tehnice, despre obiecte) Care nu prezintă stabilitate, nestabil. 2. Fig. Variabil; schimbător; nestatic. — Din fr. **instable**, lat. **instabilis**.

INSTABILITATE s.f. Caracterul a ceea ce este instabil; nestatornicie, nestabilitate, inconștență, inconstanță. — Din fr. **instabilité**, lat. **instabilitas**, -**atis**.

INSTALĂ, *instalez*, vb. I. 1. Tranz. A monta, a așeza o instalație, o aparatură tehnică, o mașină etc. 2. Tranz. și refl. A (se) așeza, a (se) stabili într-un loc. 3. Tranz. A pune pe cineva (cu oarecare solemnitate) într-un post de răspundere. — Din fr. **installer**.

INSTALĂRE, *instalări*, s.f. Acțiunea de a (se) *instala* și rezultatul ei. — V. **instala**. **INSTALĂȚ**, -*Ă*, *instalați*, -*te*, adj. 1. (Despre mașini, aparate, instalații etc.) Așezat, montat, fixat. 2. (Despre persoane) Stabilit într-un loc. ♦ Pus într-un post de răspundere. — V. **instala**.

INSTALATOR, -*OĂRE*, *instalatori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană specializată în lucrările de montare și de reparare a unor instalații tehnico-sanitare, conducte, aparate. — Din fr. **installateur**.

INSTALĂȚIE, *instalații*, s.f. 1. Faptul de a (se) instala. 2. Ansamblu de construcții, de mașini etc. montate astfel încât să formeze un tot în scopul executării unei anumite funcțiuni sau operații în procesul de producție. ♦ *Instalație electrică* = ansamblu unitar de conductoare, aparate, mașini etc. destinate producerii sau utilizării energiei electrice. [Var.: **instalațiune** s.f.] — Din fr. **installation**.

INSTALAȚIUNE s.f. v. **instalație**.

INSTANT ADJ. invar. Instantaneu, rapid. ♦ (Despre mâncăruri sau băuturi) Care se prepară repede, de obicei prin dizolvarea unui concentrat. — Cuv. engl.

INSTANTANEITATE s.f. Înșușirea a ceea ce este instantaneu. [Pr.: -ne-i-] — Din fr. **instantanéité**.

INSTANTANÉU, -*ÉE*, *instantanei*, -*ee*, adj., s.n. 1. Adj. (Adesea adverbial) Care se produce brusc și se desfășoară rapid; pe moment. 2. S.n. Imagine sau fotografie obținută printr-o expunere foarte scurtă. 3. Adj. (Fiz.); despre mărimi Care se referă la un anumit moment sau care este definit pentru un anumit moment. — Din fr. **instantané**.

INSTANȚĂ, *instanțe*, s.f. (Și în sintagma *instanță judecătorească*) Organ de jurisdicție însărcinat cu soluționarea litigiilor dintre persoanele fizice sau dintre acestea și persoanele juridice. ♦ Expr. *În ultimă instanță* = în cele din urmă, până la urmă, nemaivădând altă cale. — Din fr. **instance**, lat. **instancia**.

INSTAURĂ, *instaurez*, vb. I. Tranz. 1. A pune bazele unui regim, unui sistem politic, unui guvern etc.; a institui. 2. A introduce pentru prima oară (un obicei, o modă etc.); a stabili. [Pr.: -sta-u-] — Din fr. **instaurer**, lat. **instaurare**.

INSTAURĂRE, *instaurări*, s.f. Acțiunea de a *instaura* și rezultatul ei; instituire, stabilire. [Pr.: -sta-u-] — V. **instaura**.

INSTAURĂT, -Ă, *instaurati*, -te, adj. Care este statomnic, stabilit, instituit. [Pr.: -sta-u-] — V. **instaura**.

INSTAURĂTOR, -OĂRE, *instauratori*, -oare, s.m. și f. Întemeietor, fondator, ctitor. [Pr.: -sta-u-] — Din fr. **instaurateur**.

INSTAURĂȚIE s.f. (Rar) Instaurare; întemeiere. [Pr.: -sta-u-] — Din fr. **instauration**.

INSTIGĂ, *instig*, vb. I. Tranz. A îndemna, a incita, a provoca (la acțiuni dușmănoase, violente). — Din fr. **instiguer**, lat. **instigare**.

INSTIGĂRE, *instigări*, s.f. Acțiunea de a *instiga* și rezultatul ei; îndemn la violență; instigație, întărâtare, provocare, incitare. — V. **instiga**.

INSTIGĂT, -Ă, *instigati*, -te, adj. Ațâțat, îndemnat la acțiuni dușmănoase; întărâtat, incitat. — V. **instiga**.

INSTIGĂTOR, -OĂRE, *instigatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care instigă; ațâțător, provocator, incitator. — Din fr. **instigateur**, lat. **instigator**, -oris.

INSTIGĂȚIE, *instigații*, s.f. (Rar) Instigare. [Var.: **instigațiune** s.f.] — Din fr. **instigation**, lat. **instigatio**, -onis.

INSTIGAȚIUNE s.f. v. **instigație**.

INSTILĂRE, *instilări*, vb. I. Tranz. A administra picătură cu picătură un medicament lichid în scopuri terapeutice sau profilactice, a face o instilație; a pica¹. — Din fr. **instiller**, lat. **instillare**.

INSTILĂTOR, *instilatoare*, s.n. Instrument care servește la instilații. — Din fr. **instillateur**.

INSTILĂȚIE, *instilații*, s.f. Administrare a unui medicament lichid picătură cu picătură într-o cavitate a unui organ bolnav, în scopuri terapeutice sau profilactice. [Var.: **instilațiune** s.f.] — Din fr. **instillation**, lat. **instillatio**, -onis.

INSTILAȚIUNE s.f. v. **instilație**.

INSTINCT, *instincte*, s.n. Complex de reflexe înnăscute, necondiționate, proprii indivizilor dintr-o anumită specie și care le asigură dezvoltarea organismului, alimentarea, reproducerea, apărarea. — Din fr. **instinct**, lat. **instinctus**.

INSTINCTIV, -Ă, *instinctivi*, -e, adj. 1. Care ține de instinct, instinctual. 2. (Adesea adverbial) Făcut din instinct, pe negândite; inconștient. — Din fr. **instinctif**.

INSTINCTIVITATE s.f. Caracter instinctiv; guvernare de către instincte. — Din fr. **instinctivité**.

INSTINCTUAL, -Ă, *instinctuali*, -e, adj. Instinctiv (1). [Pr.: -tu-a] — Din fr. **instinctuel**.

INSTITUÍ, *instituí*, vb. IV. Tranz. A înființa, a întemeia, a funda (prin lege); a stabili. — Din fr. **instituer**, lat. **instituere**.

INSTITUÍRE, *instituiri*, s.f. Faptul de a *instituí*; înființare, întemeiere, fundare. — V. **instituí**.

INSTITUT, *institute*, s.n. 1. Instituție în care se fac cercetări științifice de specialitate. ♦ Instituție de învățământ superior (universitar) în care se pregătesc cadre cu calificare superioară în diferite specialități. ♦ (Concr.) Local în care funcționează astfel de instituții. 2. (În trecut) Școală particulară de grad secundar, de obicei cu internat. 3. (Înv.) Instituție (2). — Din fr. **institut**, lat. **institutum**.

INSTITUTÓR, -OĂRE, *institutoari*, -oare, s.m. și f. (În trecut) Învățător (la oraș); (sens curent) cadru didactic în învățământul primar sau preșcolar, care are (și) studii superioare. — Din fr. **instituteur**, lat. **instituteur**.

INSTITUȚIE, *instituții*, s.f. 1. Organ sau organizație care desfășoară activități cu caracter social, cultural, administrativ etc. 2. Formă de organizare a raporturilor sociale, potrivit normelor juridice stabilite pe domeniul de activitate; institut (3). *Instituția căsătoriei*. 3. Organizație care desfășoară o activitate de interes internațional. [Var.: **instituțiune** s.f.] — Din fr. **institut**, lat. **institutio**, -onis.

INSTITUȚIONAL, -Ă, *instituționali*, -e, adj. Care aparține unei instituții, privitor la o instituție (socială); care se face în cadrul unei instituții; organizat oficial. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **institutionnel**.

INSTITUȚIONALISM s.n. Doctrină economică apărută în decen. 3 și 4 ale sec. XX, care consideră că instituțiile, înțelese în sens larg (statul, proprietatea privată, familia, concurența, tehnologia etc.) influențează decisiv ansamblul economic și creșterea economică. [Pr.: -fi-o-] — Din germ. **Institutionalismus**.

INSTITUȚIONALIZĂ, *instituționalizez*, vb. I. Tranz. A face să dobândească un caracter instituțional, oficial; a oficializa. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **institutionnaliser**.

INSTITUȚIONALIZĂRE, *instituționalizări*, s.f. Acțiunea de a *instituționaliza*. [Pr.: -fi-o-] — V. **instituționaliza**.

INSTITUȚIONALIZĂT, -Ă, *instituționalizați*, -te, adj. Care a primit caracter instituțional, oficial. [Pr.: -fi-o-] — V. **instituționaliza**.

INSTITUȚIONALIZĂRE, *instituționalizări*, s.f. Acțiunea de a *instituționaliza*. [Pr.: -fi-o-] — V. **instituționaliza**.

INSTITUȚIONALIZĂRE, *instituționalizări*, s.f. Acțiunea de a *instituționaliza*. [Pr.: -fi-o-] — V. **instituționaliza**.

INSTITUȚIONALIZĂRE, *instituționalizări*, s.f. Acțiunea de a *instituționaliza*. [Pr.: -fi-o-] — V. **instituționaliza**.

INSTITUȚIONALIZĂRE, *instituționalizări*, s.f. Acțiunea de a *instituționaliza*. [Pr.: -fi-o-] — V. **instituționaliza**.

INSTITUȚIONALIZĂRE, *instituționalizări*, s.f. Acțiunea de a *instituționaliza*. [Pr.: -fi-o-] — V. **instituționaliza**.

INSTITUȚIONALIZĂRE, *instituționalizări*, s.f. Acțiunea de a *instituționaliza*. [Pr.: -fi-o-] — V. **instituționaliza**.

INSTRUCȚĂJ, *instrucțaje*, s.n. Îndrumare, instruire, pregătire dată unei persoane sau unui colectiv în vederea desfășurării unei activități; totalitatea îndrumărilor date prin această instruire. — Din rus. **инструктаж**.

INSTRUCȚĂTIV, -Ă, *instrucțivi*, -e, adj. Care instruește; plin de învățăminte, de informații utile. — Din fr. **instructif**.

INSTRUCȚÓR, -OĂRE, *instructori*, -oare, s.m. și f. Persoană competentă care instruește pe alții. — Din fr. **instructeur**, rus. **инструктор**.

INSTRUCȚÓR, -OĂRE, *instructori*, -oare, s.m. și f. Persoană competentă care instruește pe alții. — Din fr. **instructeur**, rus. **инструктор**.

INSTRUCȚIE s.f. 1. Proces școlar de transmitere și de însușire a cunoștințelor; învățătură; învățământ; instrucțiune (2). 2. Activitate de pregătire teoretică și practică a militarilor. 3. (Jur.) Activitate de cercetare a cauzelor penale. ♦ *Judecător de instrucție* = (în unele țări) magistrat însărcinat cu cercetarea cauzelor penale. — Din fr. **instruction**.

INSTRUCȚIUNE, *instrucțiuni*, s.f. 1. Indicație dată cuiva cu privire la îndeplinirea unui lucru. 2. Instrucție (1). 3. (La pl.) Îndrumări date de către conducerea unui organ ierarhic superior organelor administrative în subordine; textul sau broșura care cuprinde aceste îndrumări. [Pr.: -fi-u-] — Din fr. **instruction**, lat. **instructio**, -onis.

INSTRUI, *instruiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) pregăti într-un domeniu; a învăța, a se cultiva. 2. Tranz. A pregăti ostașii pentru însușirea teoriei și practicii militare. 3. Tranz. (Jur.) A cerceta, a ancheta, a analiza (culegând probe, măturii). — Din fr. **instruire**, lat. **instruere**.

INSTRUIRE, *instruirii*, s.f. Acțiunea de a (se) *instrui* și rezultatul ei, cultivare. — V. **instrui**.

INSTRUIȚ, -Ă, *instruiți*, -te, adj. 1. Învățat², cult², cultivat. 2. (Mil.) Care și-a însușit cunoștințe de teorie și practică militară. — V. **instrui**. Cf. fr. **instruit**.

INSTRUMENT, *instrumente*, s.n. 1. Unealtă sau aparat adecvat executării unei anumite operații. ♦ Aparat construit pentru a produce sunete muzicale. 2. Fig. Persoană, forță, lucru, fapt de care se servește cineva pentru atingerea unui scop. 3. (În sintagmele) *Instrument gramatical* = cuvânt cu funcțiune exclusiv gramaticală și care nu se poate întrebuința singur în vorbire, ci numai împreună cu cuvintele pe care le leagă, exprimând raporturi sintactice; unealtă gramaticală. *Instrument de ratificare* = document special prin care se ratifică un tratat internațional. — Din fr. **instrument**, lat. **instrumentum**.

INSTRUMENTĂ, *instrumentez*, vb. I. Tranz. 1. A aranja o bucată muzicală pe (grupuri de) instrumente. ♦ (Impr.) A executa o bucată muzicală la unul sau la mai multe instrumente. 2. A efectua o instrumentație (3). — Din fr. **instrumenter**.

INSTRUMENTĂL, -Ă, *instrumentali*, -e, adj. 1. Care se execută cu ajutorul instrumentelor. 2. (Gram.; în sintagma; și substantivat, n.) *Complement circumstanțial instrumental* = complement circumstanțial care arată mijlocul prin care se realizează o acțiune. — Din fr. **instrumental**.

INSTRUMENTALISM s.n. Concepție filosofică potrivit căreia noțiunile, categoriile și teoriile științifice nu reflectă realitatea obiectivă, fiind numai niște instrumente pentru săvârșirea unor acțiuni utile individului. — Din fr. **instrumentalisme**. Cf. rus. **инструментализм**.

INSTRUMENTALIST, -Ă, *instrumentaliști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al instrumentalismului. — Din engl., germ. **instrumentalist**.

INSTRUMENTĂR, *instrumentare*, s.n. Totalitatea instrumentelor necesare într-o anumită activitate. — **Instrument** + suf. -ar.

INSTRUMENTĂȚIE, *instrumentații*, s.f. 1. Repartizare a sonorităților unei compoziții orchestrale pe diferite instrumente. 2. Ramură a științei muzicale care se ocupă cu descrierea particularităților instrumentelor. 3. Operație de extragere, cu ajutorul unor dispozitive speciale, a unei unelte sau a unei piese rămase accidental într-un put de petrol. — Din fr. **instrumentation**.

INSTRUMENTÍST, -Ă, *instrumentiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă (ca profesionist) la un instrument muzical (într-un ansamblu). — Din fr. **instrumentiste**.

INSUBMERSIBIL, -Ă, *insubmersibili*, -e, adj. (Rar) Care nu poate fi scufundat; nesubmersibil. — Din fr. **insubmersible**.

INSUBORDONĂRE, *insubordonări*, s.f. Nesupunere la ordinele autorităților superioare; indisciplină, neascultare, nesubordonare. — In¹- + **subordonare** (probabil după fr. *insubordination*).

INSUBORDONĂT, -Ă, *insubordonați*, -te, adj. Care nu este disciplinat; nesupus, nesubordonat, recalcitrant. — Din fr. **insubordonné**.

INSUCCÉS, *insuccese*, s.n. Lipsă de succes; nereușită, înfrângere, eșec. — Din fr. **insuccès**.

INSUFICIÉNT, -Ă, *insuficienți*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care nu este suficient, de ajuns (cantitativ), care nu satisface (calitativ); nesatisfăcător; nemulțumitor. ♦ (Substantivat, m.) Calificativ sub limita de trecere (la un examen). [Pr.: -ci-ent] — Din lat. **insufficiens**, -ntis, it. **insufficiente**.

INSUFICIENȚĂ, *insuficiențe*, s.f. Stare, situație a ceea ce este insuficient. ♦ Incapacitate funcțională a unui organ sau scădere, stare deficitară a unei funcțiuni complexe a organismului. ♦ *Insuficiență cardiacă* = incapacitate a miocardului de a mai asigura un debit cardiac suficient în raport cu nevoile organismului. [Pr.: -ci-en-] — Din lat. **insufficiencia**, it. **insufficienza**.

INSUFLĂ, *insuflu*, vb. I. Tranz. 1. A introduce sub presiune gaze, vapori sau substanțe pulverulente într-o incintă pentru a îmbunătăți desfășurarea proceselor care se produc în instalația respectivă. 2. Fig. A provoca cuiva un anumit gând, un anumit sentiment etc.; a inspira (2). ♦ (Înv.) A însufleți, a îmbărbăta. — Din fr. **insuffler**.

INSUFLĂRE, *insuflări*, s.f. Acțiunea de a *insufla* și rezultatul ei. — V. **insufla**.

INSUFLĂȚIE, *insuflații*, s.f. Introducere sub presiune a unui gaz sau a unei substanțe pulverulente într-o cavitate a organismului în scop terapeutic sau pentru stabilirea diagnosticului. — Din fr. **insufflation**, lat. **insufflatio**.

INSULĂR, -Ă, *insulari*, -e, adj. Care se află pe o insulă; de insulă, caracteristic unei insule. ♦ (Substantivat) Locuitor al unei insule. — Din fr. *insulaire*, lat. *insularis*.

INSULĂ, *insule*, s.f. Porțiune de uscat inconjurată de apă, situată fie într-un ocean, mare sau lac, fie în albia unei ape curgătoare. ♦ *Insulă plutitoare* = v. *plutitor*. ♦ Fig. Grup de obiecte de același fel care se diferențiază de mediul înconjurător. — Din lat. *insula*.

INSULINĂ s.f. Hormon secretat de pancreas, cu acțiune hipoglicemiantă. — Din fr. *insuline*.

INSULIȚĂ, *insulițe*, s.f. Diminutiv al lui *insulă*. — **Insulă** + suf. -iță.

INSULTĂ, *insult*, vb. I. Tranz. A aduce cuiva o insultă; a ofensa, a jigni. — Din fr. *insulter*, lat. *insultare*.

INSULTĂRE, *insultări*, s.f. Acțiunea de a *insulta* și rezultatul ei; insultă. — V. *insulta*.

INSULTĂT, -Ă, *insultați*, -te, adj. Căruia i s-a adus o insultă; jignit, ofensat. — V. *insulta*.

INSULTĂ, *insulte*, s.f. Cuvânt sau faptă injurioasă la adresa cuiva; ofensă, jignire, injurie. — Din fr. *insulte*.

INSULTĂTOR, -OĂRE, *insultători*, -oare, adj. Care insultă; jignitor, ofensator, injurios. — **Insulta** + suf. -ător.

INSUPORTABIL, -Ă, *insuportabili*, -e, adj. Care nu poate fi suportat sau este greu de suportat; (despre oameni) cu caracter nesuferit, urăcios, supărător. — Din fr. *insupportable*.

INSURĂCȚIE, *insurecții*, s.f. Formă de luptă armată, având ca scop înlăturarea regimului politic existent sau a unei armate ocupante. — Din fr. *insurrection*, lat. *insurrectio*.

INSURECȚIONAL, -Ă, *insurecționali*, -e, adj. De insurecție, caracteristic insurecției, al insurecției. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. *insurrectionnel*.

INSURGENT, -Ă, *insurgenți*, -te, s.m. și f. Persoană care participă la o insurecție. ♦ Spec. Nume dat coloniștilor americani care s-au ridicat împotriva Angliei în sec. XVIII. — Din lat. *insurgens*, -ntis, germ. *Insurgent*, engl., fr. *insurgents*.

INSURGENTĂ, *insurgește*, s.f. Insurecție; răscoală. — Din fr. *insurgence*.

INSURMONTABIL, -Ă, *insurmontabili*, -e, adj. (Despre obstacole, dificultăți etc.) Care nu poate fi trecut; care nu poate fi depășit; de neînving. — Din fr. *insurmontable*.

INTABULĂ, *intabulez*, vb. I. Tranz. A înscrie definitiv un drept de proprietate sau un drept real imobiliar în cartea funciară. — Din germ. *intabulieren*.

INTABULĂRE, *intabulări*, s.f. Acțiunea de a *intabula* și rezultatul ei. — V. *intabula*.

INTABULĂT, -Ă, *intabulați*, -te, adj. (Despre drepturi de proprietate) Înscriș în cartea funciară. — V. *intabula*.

INTACT, -Ă, *intacți*, -te, adj. Neatins, nestirbit, întreg; p. ext. (despre ființe) teafăr, nevătămat. — Din fr. *intact*, lat. *intactus*.

INTĂLIE s.f. Piatră dură, gravată în adâncime, folosită mai ales la inele ca sigiliu. — Din fr. *intaille*.

INTANGIBIL, -Ă, *intangibili*, -e, adj. Care nu poate fi atins, de neatins; care trebuie să rămână intact. — Din fr. *intangibile*.

INTĂRSIE, *intarsii*, s.f. Tehnică folosită la ornamentarea mobilierului, care constă din încrustarea în lemn a unor plăcuțe din os, fildeș, sîdef etc. sau din lemn de altă culoare; ornament realizat prin această tehnică. — Din it. *intarsio*.

INTEGRĂ, *integrez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) include, a (se) îngloba, a (se) încorpora, a (se) armoniza într-un tot. 2. Tranz. (Mat.) A calcula dintr-o funcție dată altă funcție a cărei derivată este funcția dată. ♦ A calcula soluția unei ecuații diferențiale sau a unei ecuații cu derivate parțiale. — Din fr. *intégrer*, lat. *integrare*.

INTEGRABIL, -Ă, *integrabili*, -e, adj. Care poate fi integrat. — Din fr. *intégrable*.

INTEGRĂL, -Ă, *integrali*, -e, adj., s.f. 1. Adj. (Adesea adverbial) Întreg, complet. ♦ *Făină integrală* = făină brută obținută prin măcinarea grâului. *Pâine integrală* = pâine fabricată din făină integrală. 2. Adj. (În sintagmele) *Calcul integral* = capitol al analizei matematice care studiază integralele. *Ecuație integrală* = ecuație în care se efectuează o integrare asupra funcției necunoscute. 3. S.f. (Mat.) Funcție care se obține prin integrarea unei funcții date, a unei ecuații diferențiale sau a unei ecuații cu derivate parțiale. ♦ Simbol matematic folosit pentru a indica operația de integrare. — Din fr. *intégral*.

INTEGRALIST, -Ă, *integraliști*, -ste, adj., s.m. și f. Student care a trecut toate examenle unui an (într-o singură sesiune). — Din it. *integralista*.

INTEGRALITATE s.f. Stare, situație a ceea ce este întreg, complet. ♦ Proprietatea unei expresii diferențiale de a admite o integrală. ♦ Înșușirea de a constitui un întreg (care nu poate fi redus la suma părților sale componente), un sistem; caracter de sistem. — Din fr. *intégralité*.

INTEGRAMĂ, *integrate*, s.f. Joc distractiv, asemănător cuvintelor încrucișate, în care definițiile concise sunt cuprinse în pătrățelele ce despart cuvintele cu care se completează un careu. — Din fr. *integramme*.

INTEGRĂNT, -Ă, *integranti*, -te, adj. (În sintagma) *Parte integrantă* = parte care intră în mod necesar în componența unui tot. — Din fr. [partic] *intégrante*.

INTEGRĂRE, *integrări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *integra* și rezultatul ei; integrație. 2. Fuzionarea a unor întreprinderi economice. 3. (Mat.) Calculul unei

integrale; obținerea integralei unei ecuații diferențiale sau cu derivate parțiale. — V. *integra*.

INTEGRĂT, -Ă, *integrați*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Inclus, înglobat într-un tot. 2. S.n. (Electron.; și în sintagma *circuit integrat*) Microcircuit în care un număr de elemente de circuit sunt asociate inseparabil și interconectate electric astfel încât, pentru specificare, testare, întreținere și vânzare, formează un tot indivizibil. — V. *integra*.

INTEGRĂTOR, -OĂRE, *integratori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. s.n. (Aparat) care efectuează calculul numeric al integralelor unei ecuații diferențiale. 2. S.n. Circuit electric caracterizat printr-o constantă de timp ce determină viteza cu care acest circuit răspunde la semnalele aplicate. — Din fr. *intégrateur*.

INTEGRĂȚIE, *integrații*, s.f. (Rar) Integrare. — Din fr. *intégration*.

INTEGRISM s.n. Atitudine, opinie a celor care doresc să mențină integral un sistem doctrinar dat (în special religios). — Din fr. *intégrisme*.

INTEGRIST, -Ă, *integrști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al integrismului. — Din fr. *intégriste*.

INTEGRĂȚIE s.f. 1. Înșușirea de a fi integru; cinste, probitate; incoruptibilitate. 2. Înșușirea de a fi sau de a rămâne intact, întreg. 3. (În sintagma) *Integritate teritorială* = principiu de bază al dreptului internațional potrivit căruia fiecare stat are dreptul să-și exercite deplin și nestingherit suveranitatea asupra teritoriului său. — Din fr. *intégrité*.

INTEGROMĂTRU, *integrometre*, s.n. Aparat pentru calcularea ariei unei figuri plane, a volumului unei figuri de revoluție etc. — Din fr. *integromètre*.

INTEGRU, -Ă, *integri*, -e, adj. Cinstit, onest, corect; incoruptibil. — Din fr. *intégrer*.

INTEGUMENT, *integumente*, s.n. (Biol.) Înveliș al ovulului. — Din fr., lat. *integumentum*.

INTELĂCT, *intelecte*, s.n. Capacitatea de a gândi, de a cunoaște, de a avea o activitate rațională, de a opera cu noțiuni; minte, gândire, rațiune. — Din fr. *intellec*, lat. *intellectus*.

INTELĂCTUAL, -Ă, *intelectuali*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține intelectului, care se referă la activitatea minții, la intelect. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care, prin preocupări sau profesie, folosește creator intelectul; persoană a cărei principală sursă de existență o formează munca intelectuală. [Pr.: -tu-a] — Din fr. *intellectuel*, lat. *intellectualis*.

INTELĂCTUALICĂȘTE adv. Ca intelect; din punct de vedere intelectual. [Pr.: -tu-a-] — **Intelectual** + suf. -icește.

INTELĂCTUALISM s.n. 1. Concepție care absolutizează rolul intelectului, subapreciind rolul motivației, sentimentelor, voinței în activitatea umană. 2. Doctrină potrivit căreia procesele afective și voliționale se reduc la cele intelectuale. 3. Doctrină care reduce actul moral la cunoaștere, considerând că înțelegerea binelui implică săvârșirea lui. [Pr.: -tu-a-] — Din fr. *intellectualisme*.

INTELĂCTUALITATE s.f. 1. Categorie socială neomogenă formată din oameni pentru care munca intelectuală reprezintă sursa principală de existență. 2. Totalitatea intelectualilor; mulțime de intelectuali; inteligență (2). [Pr.: -tu-a-] — Din fr. *intellectualité*, germ. *Intellektualität*.

INTELĂGENT, -Ă, *inteligenți*, -te, adj. Înzeștrac cu inteligență; deștept, ager la minte, pătrunzător. ♦ Care denotă inteligență (1). — Din fr. *intelligent*, lat. *intelligens*, -ntis.

INTELĂGENTĂ, *inteligente*, s.f. 1. Capacitatea de a înțelege ușor și bine, de a sesiza ceea ce este esențial, de a rezolva situații sau probleme noi pe baza experienței acumulate anterior; deșteptăciune. ♦ *Inteligentă artificială* = domeniu al informaticii care dezvoltă sisteme tehnice capabile să rezolve probleme dificile legate de inteligența umană. ♦ Persoană inteligentă. 2. (În forma *inteligentie*) Totalitatea intelectualilor; intelectualitate (2). [Var.: *inteligință*, *inteligihție* s.f.] — Din fr. *intelligence*, lat. *intelligentia*, germ. *Intelligenz*, rus. *intelligencia*.

INTELĂGHENȚIE s.f. v. *inteligință*.

INTELĂGIBIL, -Ă, *inteligibili*, -e, adj. 1. Care poate fi înțeles cu ajutorul gândirii logice; clar, limpede. 2. (Fil.) Care poate fi cunoscut numai de rațiune, de gândire, independent de cunoașterea senzorială. — Din fr. *intelligible*.

INTELĂGIBILITATE s.f. Înșușirea de a fi inteligibil. — Din fr. *intelligibilité*.

INTELĂGINȚĂ s.f. v. *inteligință*.

INTEMERĂNT, -Ă, *intemperanți*, -te, adj. (Livr.) Excesiv, necumpătat. — Din fr. *intempérant*.

INTEMERĂNȚĂ, (2) *intemperanțe*, s.f. (Livr.) 1. Necumpătare, netemperanță. 2. Faptă necumpătată. — Din fr. *intempérance*, lat. *intemperantia*.

INTEMERĂT, -Ă, *intemperati*, -te, adj. (Livr.) Nestăpănit, dezlăntuit, netemperat. — Din fr. *intempéré*.

INTEMERĂRE, *intemperii*, s.f. Stare atmosferică neprielnică, dăunătoare; vreme rea (cu ploaie, vânt, viscol). — Din fr. *intempérie*, lat. *intemperies*.

INTEMPESTIV, -Ă, *intempestivi*, -e, adj. Care se produce pe neașteptate, la timp nepotrivit; neașteptat și nedorit, neprevăzut, inoportun. — Din fr. *intempestif*, lat. *intempestivus*.

INTEMPESTIVITATE s.f. (Livr.) Caracter intempestiv. — Din fr. *intempestivité*.

INTENDĂNT s.m. v. *intendent*.

INTENDÉNT, -Ă, intenđenți, -te, s.m., s.f. 1. S.m. și f. (În unele țări) Persoană însărcinată cu îngrijirea sau administrarea unei instituții, a unei case etc. **2.** S.m. (În trecut) Ofițer din serviciul intenđenței. [Var.: **intendânt** s.m.] — Din fr. **intendant**, lat. **intendens, -ntis.**

INTENDĂȚĂ, intenđențe, s.f. (În trecut) Serviciu din cadrul armatei care asigură aprovizionarea trupelor cu hrană și cu echipament. [Var.: **itindենție** s.f.] — Din fr. **intendance, it. intendenza.**

INTENS, -Ă, intensi, -se, adj. Foarte tare, viu, puternic. — Din fr. **intense.**

INTENSIFICĂ, intensific, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face mai intens, mai puternic, mai viu; a (se) întei, a (se) întări, a (se) mări. — După fr. **intensifier.**

INTENSIFICĂRE, intensificări, s.f. Acțiunea de a (se) intensifica și rezultatul ei. — V. **intensifica.**

INTENSIFICĂȚ, -Ă, intensificați, -te, adj. Mărit, întărit. — V. **intensifica.**

INTENSIFICĂTOR, -OĂRE, intensificatori, -oare, adj. Care intensifică. — **Intensifica** + suf. **-tor.**

INTENSITĂȚE, intensități, s.f. 1. Însușirea de a fi intens; grad de țarie, de putere, de forță. **2.** (Fiz.) Valoarea anumitor mărimi. ♦ (Fon.) **Accent de intensitate** = accent caracterizat prin forța mecanică cu care se rostește un sunet. **3.** (Ec.; în sintagma) **Intensitatea muncii** = gradul de încordare al muncii, căruia îi corespunde un anumit consum de energie musculară și nervoasă a lucrătorului. — Din fr. **intensité.**

INTENSIUȚE s.f. (Log.) Ansamblul proprietăților comune obiectelor ce alcătuiesc clasa referențială; conținut. [Pr.: **-si-u-**] — Din engl. **intension.**

INTENSIV, -Ă, intensivi, -e, adj. 1. Care are (o mare) intensitate; care se face în ritm viu, încordat. ♦ **Agricultură intensivă** = agricultură care folosește mijloace tehnice performante, de mare productivitate. **Cultură intensivă** = cultură care se face după regulile agriculturii intensive. **2.** (Despre mărimi caracteristice unui sistem fizic) Care, prin compunerea mai multor sisteme identice, își păstrează valoarea neschimbată. — Din fr. **intensif.**

INTENTĂ, intentez, vb. I. Tranz. A introduce, a porni o acțiune (juridică). — Din fr. **intenter.**

INTENTĂRE, intențări, s.f. Acțiunea de a **intenta** și rezultatul ei. — V. **intenta.**

INTENȚIE, intenții, s.f. Dorință, gând de a face, de a întreprinde ceva; proiect, plan. ♦ Loc. adv. **Cu intenție** = intenționat, înadins. **Fără intenție** = involuntar. ♦ Loc. conj. **Cu intenția să...** (sau, loc. prep., **cu intenția de a...**) = cu gândul, în dorința de a... ♦ Expr. **A face cuiva proces de intenție** = a învinui pe cineva de gânduri pe care nu le-a avut. **A avea intenții serioase (cu)...** = a) a fi decis să realizeze ceea ce și-a propus; b) a fi decis să contracteze o căsătorie. ♦ (Jur.) Formă a vinovăției unei persoane care își dă seama de caracterul ilicit al faptei sale, prevăzându-i și dorindu-i sau acceptându-i efectele. [Var.: **intențiuțe** s.f.] — Din fr. **intention, lat. intentio, -onis.**

INTENȚIONĂ, intenționez, vb. I. Tranz. A avea intenția; a plănui, a dori, a proiecta, a avea de gând. [Pr.: **-ți-o-**] — Din fr. **intentionner.** Cf. it. **intenzionare.**

INTENȚIONAL, -Ă, intenționali, -e, adj. (Despre fapte penale) Săvârșit cu intenție; deliberat. [Pr.: **-ți-o-**] — Din fr. **intentionnel.**

INTENȚIONALITĂȚE s.f. Caracterul a ceea ce este intenționat, deliberat. [Pr.: **-ți-o-**] — Din fr. **intentionnalité.**

INTENȚIONĂȚ, -Ă, intenționați, -te, adj. Cu intenție, cu un anumit gând; anume plănuit, voit, deliberat. ♦ Expr. **Bine (sau rău) intenționat** = (despre oameni) cu intenții, cu planuri bune (sau rele). [Pr.: **-ți-o-**] — V. **intenționa.** Cf. fr. **intentionné.**

INTENȚIUȚE s.f. v. intenție.

INTER¹. Element de compunere însemnând „între”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din lat. **inter, fr. inter-.**

INTER², interi, s.m. Jucător din înaintarea unei echipe de fotbal sau de handbal, care ocupă locul din dreapta sau din stânga centrului înaintaș. — Din fr. **inter** (abreviere din **intérier**).

INTERACTIV, -Ă, interactivi, -e, adj. Care se referă la interacțiune, care are caracter de interacțiune. — Din engl. **interactive.**

INTERACȚIONĂ, interacționez, vb. I. Intranz. și refl. A fi în raport de interacțiune; a se condiționa reciproc. [Pr.: **-ți-o-**] — Din **interacțiune.**

INTERACȚIUȚE, interacțiuni, s.f. 1. Formă de legătură a obiectelor, a fenomenelor etc., manifestată printr-o influențare, condiționare sau acțiune cauzală reciprocă. **2.** (Fiz.) Acțiune reciprocă între două sau mai multe corpuri, sisteme fizice, fenomene etc. ♦ Formă de legătură între corpuri, realizată fie direct, fie prin intermediul câmpurilor fizice. [Pr.: **-ți-u-**] — Din fr. **interaction.**

INTERALIAȚ, -Ă, interaliați, -te, adj. Comun mai multor aliați, stabilit sau existent între aliați. [Pr.: **-li-ai**] — Din fr. **interallié.**

INTERARTICULAR, interarticulări, -e, adj. (Med.) Dintre articulații. — Din fr. **interarticulaire.**

INTERASISTENȚĂ, interasistențe, s.f. 1. Asistență reciprocă (în școli, universități). **2.** (Rar) Intrajutorare. — **Inter¹ + asistență.**

INTERASTRĂL, -Ă, interastrali, -e, adj. Care se găsește între aștri, dintre aștri. — Din fr. **interastral.**

INTERATOMIC, -Ă, interatomici, -ce, adj. Care se află sau care se exercită între doi sau mai mulți atomi. — Din fr. **interatomique.**

INTERATRACȚIE s.f. (Biol.) Atracție reciprocă. — Din fr. **interattraction.**

INTERBELIC, -Ă, interbelici, -ce, adj. Dintre două războaie (mai ales dintre cele două războaie mondiale). — **Inter¹ + belic** (< lat. **bellicus**).

INTERCALĂ, intercalaz, vb. I. Tranz. și refl. A (se) introduce ceva într-un șir, a (se) adăuga între altele, a (se) așeza ceva printre... — Din fr. (**s**) **intercaler, lat. intercalare.**

INTERCALĂR, -Ă, intercalări, -e, adj. (În sintagma) **Cultură intercalară** = cultura unei plante timpurii printre rândurile de plante târzii ale unei alte culturi. — Din fr. **intercalaire.**

INTERCALĂRE, intercalări, s.f. Acțiunea de a (se) **intercala** și rezultatul ei; intercalaj (I). — V. **intercala.**

INTERCALĂȚ, -Ă, intercalaji, -te, adj. Care este introdus, adăugat, așezat printre. — V. **intercala.**

INTERCALĂȚIE, intercalajii, s.f. 1. Intercalare. **2.** Rocă sterilă într-un zăcământ. — Din fr. **intercalation.**

INTERCAPILĂR, -Ă, intercapilări, -e, adj. (Anat.) Care este situat între vasele capilare. — Din fr. **intercapillaire.**

INTERCARDINAL, intercardinale, adj. (În sintagma) **Punct intercardinal** = fiecare dintre cele patru direcții aflate între punctele cardinale principale, care servesc la determinarea mai precisă a unui punct de pe glob. — Din engl. **intercardinal.**

INTERCEDĂ vb. I v. intercede.

INTERCĂDE, intercăd, vb. III. Intranz. (Rar) A interveni, a stăruii în favoarea cuiva. [Var.: **intercedă vb. I**] — Din fr. **intercéder.**

INTERCĂDERE, intercăderi, s.f. (Rar) Acțiunea de a **intercede**. — V. **intercede.**

INTERCELULĂR, -Ă, intercelulari, -e, adj. Care se află între celulele unui țesut. — Din fr. **intercellulaire.**

INTERCEPTĂ, interceptez, vb. I. Tranz. A prinde, a reține un obiect în timpul mișcării lui. ♦ A surprinde și a controla o convorbire telefonică, o corespondență etc. — Din fr. **intercepter.**

INTERCEPTĂRE, interceptări, s.f. Acțiunea de a **intercepta** și rezultatul ei; interceptie. — V. **intercepta.**

INTERCEPTĂȚ, -Ă, interceptați, -te, adj. Care este prins, reținut. ♦ Care este surprins, controlat, sesizat. — V. **intercepta.**

INTERCĂPTIE, intercăptii, s.f. Interceptare. ♦ (Sport) **Joc de intercăptie** = sistem de joc care se bazează pe interceptarea mingii pe care adversarii și-o pasează între ei. — Din fr. **interception.**

INTERCESIUNE, intercesiuni, s.f. (Rar) Intervenție în favoarea cuiva; mijlocire. [Pr.: **-si-u-**] — Din fr. **intercession.**

INTERCHINĂZĂ, interchineze, s.f. Stare de repaus a nucleului între două diviziuni succesive. [Var.: **intercinăză s.f.**] — Din fr. **intercinèse.**

INTERCINĂZĂ s.f. v. interchineză.

INTERCLĂBURI adj. invar. (Despre partide sportive, competiții) Care este disputat între cluburi. — Din engl. **interclub.**

INTERCOLONAMĂȚ, intercolonamente, s.n. Distanță între două coloane, stâlpi sau pilăstri aparținând aceluiași edificiu. — Din fr. **entrecolonnment** (refăcut după lat. **intercolonnium**).

INTERCĂM s.n. (Tehn.) Interfon. — Din engl. **intercom.**

INTERCOMUNĂL, -Ă, intercomunali, -e, adj. Referitor la mai multe comune; dintre mai multe comune. — Din fr. **intercommunale.**

INTERCOMUNICĂȚIE s.f. Comunicație între două sau mai multe puncte; conexiune. ♦ Conversație între doi sau mai mulți interlocutori. — Din fr. **intercommunication.**

INTERCONDIȚIONĂ, pers. 3 interconđiționează, vb. I. Refl. și intranz. (Despre fenomene, procese, elemente ale unui sistem etc.) A fi într-un raport de interdependență. [Pr.: **-ți-o-**] — **Inter¹ + condiționa.**

INTERCONDIȚIONĂRE, interconđiționări, s.f. Interdependență. [Pr.: **-ți-o-**] — **Inter¹ + condiționare.**

INTERCONNECTĂ, interconectez, vb. I. Tranz. A stabili căi de transferare a energiei electromagnetice între două sau mai multe sisteme care funcționau înainte independent unele de altele. — Din fr. **interconnecter.**

INTERCONNECTĂRE, interconectări, s.f. Acțiunea de a **interconecta** și rezultatul ei. — V. **interconecta.**

INTERCONNECTĂȚ, -Ă, interconectați, -te, adj. Care stabilește conexiuni între mai multe elemente care funcționau înainte independent unele de altele. — V. **interconecta.**

INTERCONEXIUȚE, interconexiuni, s.f. 1. Legătură stabilită între mai multe rețele electrice prin intermediul unor linii de transport de energie electrică; interconectare. **2.** Ansamblul mijloacelor tehnice necesare pentru realizarea interconexiunii (I) unor sisteme energetice. [Pr.: **-xi-u-**] — Din fr. **interconnexion.**

INTERCONFESIONAL, -Ă, interconfesionali, -e, adj. Care se referă la relația dintre mai multe confesiuni sau religii; care are loc între mai multe confesiuni sau religii. [Pr.: **-si-o-**] — Din fr. **interconfessionnel.**

INTERCONSONÁNTIC, -Ă, interconsonantici, -ce, adj. (Fon.) Care este plasat între două consoane. — Din fr. **interconsonnantique.**

INTERCONTINENTĂL, -Ă, intercontinental, -e, adj. Care se află sau are loc între două sau mai multe continente. — Din fr. **intercontinental**.

INTERCOOPERATIST, -Ă, intercooperatiști, -ste, adj. Care are loc între cooperative; care se referă la relațiile dintre cooperative. — **Inter**¹- + **cooperatist**.

INTERCOSTĂL, -Ă, intercostali, -e, adj. Care se referă la spațiul dintre două coaste, așezat între coaste; (despre dureri, nevralgii) localizat în regiunea dintre coaste. — Din fr. **intercostal**.

INTERCURENT, -Ă, intercurenți, -te, adj. (Rar) Care survine în timpul desfășurării altui proces (mai ales o boală). — Din fr. **intercurrent**.

INTERDENTAL, -Ă, interdentali, -e, adj. Între (sau dintre) dinți. — **Inter**¹- + **dental**. Cf. fr. **interdentaire**.

INTERDEPARTAMENTĂL, -Ă, interdepartamentali, -e, adj. Care se stabilește, care are loc între departamente diferite. ♦ Care coordonează activitatea diferitelor departamente. — Din fr. **interdépartemental**.

INTERDEPENDENT, -Ă, interdependenți, -te, adj. Care este (strâns) legat sau condiționat de alt lucru, fenomen sau proces cu care se află în dependență reciprocă. — Din fr. **interdépendant**.

INTERDEPENDENȚĂ, interdependențe, s.f. Legătură și condiționare reciprocă între obiecte, fenomene, procese etc. ♦ Categorie a dialecticii care desemnează totalitatea formelor de legătură dintre obiectele și fenomenele naturii, ale societății și ale gândirii. — Din fr. **interdépendance**.

INTERDICT, interdicate, s.n. Pedepsă dată în Evul Mediu de Biserica catolică, prin care se interzice temporar unei biserici, unei regiuni sau unei țări să officieze cultul divin sau să participe la el. — Din lat. **interdictum**.

INTERDICTIE, interdicții, s.f. 1. Prevedere legală prin care se interzice săvârșirea anumitor fapte sau acte. 2. Măsură legală sau judecătorească aplicată unui răufăcător sau unui alienat mintal, care constă în interzicerea exercitării anumitor acte juridice. 3. Stare în care se află aceste persoane. [Var.: **interdicțiune** s.f.] — Din fr. **interdiction**, lat. **interdictio, -onis**.

INTERDICTIUNE s.f. v. **interdicție**.

INTERDIGITAL, -Ă, interdigitali, -e, adj. Între (sau dintre) două degete. — Din fr. **interdigital**.

INTERDISCIPLINĂR, -Ă, interdisciplinari, -e, adj. Care aparține mai multor discipline, care stabilește relații între ele. ♦ (Despre domenii ale științei) Care este fundamentat pe transferul de concepte și metodologii între două sau mai multe discipline. — Din fr. **interdisciplinaire**.

INTERDISCIPLINARITATE s.f. 1. Caracterul a ceea ce este interdisciplinar. 2. Transfer de concepte și metodologie dintr-o disciplină (2) în alta. — Din fr. **interdisciplinarité**.

INTERES, interes, s.n. 1. Preocupare de a obține un succes, un avantaj; răvnă depusă într-o acțiune pentru satisfacerea anumitor nevoi. 2. Avantaj, folos, câștig, profit. ♦ Loc. adj. *De interes general* (sau *public*) = de importanță socială, util colectivității. ♦ Expr. *A-și face interesele* = a fi preocupat numai de treburile personale. 3. Dobândă. ♦ (Jur.) *Daune interes* = despăgubire bănească pentru repararea unui prejudiciu. 4. Orientare activă și durabilă, dorință arzătoare de a cunoaște și de a înțelege pe cineva sau ceva. 5. Înțelegere și simpatie față de cineva sau de ceva; grijă, simțăminte. 6. Ceea ce atrage, trezește atenția; atracție. [Pl. și: (rar) *interesuri*] — Din it. **interesse**, rus. **интерес**, germ. **Interesse**.

INTERESĂ, interesez, vb. I. 1. Tranz. A stărni, a trezi interesul cuiva; a reține atenția cuiva. ♦ Expr. *Ce te interesează?* = ce-ți pasă? ce importanță are? ce te privește? ♦ A face pe cineva părtaș la o acțiune, la un câștig. 2. Refl. (Cu determinări introduse prin prep. „de”, mai rar „la”) A arăta interes pentru cineva sau ceva, a avea grijă, simpatie. ♦ A căuta să afle, a se informa. — Din fr. (s')**intéresser**, it. **interessare**.

INTERESANT, -Ă, interesanți, -te, adj. Care interesează, care prezintă sau trezește interes; demn de atenție. ♦ Care atrage atenția; puțin obișnuit, ciudat, bizar, aparte. — Din fr. **intéressant**.

INTERESĂRE, interesări, s.f. Faptul de a (se) interesa. — V. **interesa**.

INTERESAȚ, -Ă, interesați, -te, adj. 1. Care are un interes special. 2. Care urmărește numai avantaje personale. 3. Plin de interes, de curiozitate. — V. **interesa**. Cf. fr. **intéressé**, it. **interessato**.

INTERFAȚĂRE, interfațări, s.f. (Electron.) Interconectare a părților unui sistem sau a unor aparate astfel încât ele să își poată îndeplini funcția în mod corect coordonat. — De la **interfață**².

INTERFĂȚĂ¹, interfețe, s.f. Suprafață de separare a componentelor dintr-un amestec chimic, existenți ca faze distincte. — **Inter**¹- + **față**.

INTERFĂȚĂ², interfețe, s.f. (Electron.) Dispozitiv care convertește semnalele electronice astfel încât două aparate sau sisteme să poată comunica între ele. — Din engl., fr. **interface** (după **față**).

INTERFĂZIC, -Ă, interfazici, -ce, adj. Dintre faze. — Din fr. **interphasique**, engl. **interphasic**.

INTERFERĂ, pers. 3 interfează, vb. I. Intrans. (Despre unde) A produce fenomenul interferenței; *p. gener.* a se suprapune, a se încruși, a se combina. — Din fr. **interférer**.

INTERFERENT, -Ă, interferenți, -te, adj. 1. (Despre fenomene, întâmplări, fapte etc.) Care se încrușișează, se suprapune. 2. (Fiz.; despre unde) Care prezintă fenomenul de interferență (2). — Din fr. **interférent**.

INTERFERENȚĂ, interferențe, s.f. 1. Întâlnire, încrușișare, combinare a două sau mai multe fenomene, întâmplări, fapte etc. 2. Fenomen de suprapunere și de compunere a efectelor a două (sau a mai multor) mișcări vibratorii provenite din surse diferite; intensificare (sau slăbire reciprocă) a intensității undelor prin suprapunerea lor. — Din fr. **interférence**.

INTERFERENȚIAL, -Ă, interferențiali, -e, adj. De interferență. [Pr.: -*fi-a*] — Din fr. **interférentiel**.

INTERFEROMETRIC, -Ă, interferometrice, -ce, adj. De interferetrie. — Din fr. **interférométrique**.

INTERFEROMETRIE, interferometrie, s.f. Ansamblul metodelor de măsurare a unor mărimi fizice, care se bazează pe fenomenul de interferență. — Din fr. **interférométrie**.

INTERFEROMETRU, interferometre, s.n. Instrument optic folosit pentru determinarea unor mărimi cu ajutorul fenomenelor de interferență. ♦ Aparat pentru măsurarea vitezei de propagare a undelor sonore și ultrasonore, precum și a absorbției acestora într-un anumit mediu. — Din fr. **interféromètre**.

INTERFERON, interferoni, s.m. (Biochim.) Glicoproteină sintetizată în celulele animale după o infecție virală, având proprietăți antivirale. — Din engl. **interferon**, fr. **interféron**.

INTERFLUVIU, interfluvii, s.n. Porțiune de teren cuprinsă între două văi, care, după unitatea de relief pe care se dezvoltă, se numesc pod, câmp, culme, creastă etc. — Din fr. **interfluve** (după **fluviu**).

INTERFOLIĂ, pers. 3 interfoliază, vb. I. Tranz. A intercala file albe între paginile tipărite ale unei cărți. [Pr.: -*li-a*] — Din fr. **interfolier**.

INTERFOLICULAR, -Ă, interfoliculari, -e, adj. Între (dintre) foliculi. — **Inter**¹- + **folicular**.

INTERFOLIERE, interfolieri, s.f. Acțiunea de a interfolia. [Pr.: -*li-e*] — V. **interfolia**.

INTERFON, interfoane, s.n. Sistem telefonic cu difuzor, folosit în interiorul unui grup de clădiri, al unei clădiri sau al unui apartament. — Din fr. **interphone**.

INTERGALĂCTIC, -Ă, intergalactici, -ce, adj. Între (dintre) galaxii. — Din engl. **intergalactic**, fr. **intergalactique**.

INTERGLACIĂR, -Ă, interglaciari, -e, s.n., adj. 1. S.n. Interglaciație. ♦ Depozit apărut în timpul unei interglaciații. 2. Adj. (Despre perioade geologice) Cuprins între două glaciații, care se referă la interglaciație, care aparține interglaciației. [Pr.: -*ci-ar*] — Din fr. **interglaciaire**.

INTERGLACIĂȚIE, interglaciații, s.f. Interval de timp cu climă caldă în pleistocen, cuprins între două glaciații; interglaciuar. [Pr.: -*ci-a*]. — Var.: **interglaciațiune** s.f.] — Din **interglaciuar**.

INTERGLACIĂȚIUNE s.f. v. **interglaciație**.

INTERIMĂR, -Ă, interimari, -e, s.m., adj. (Persoană) care exercită provizoriu o funcție în locul titularului; ad-interim. — Din fr. **interimaire**.

INTERIMĂT, interimate, s.n. Situația celui care exercită în mod provizoriu o funcție în locul titularului; perioadă de timp în care cineva exercită această funcție. — Din fr. **interimât**.

INTERINDIVIDUĂL, -Ă, interindividuali, -e, adj. Referitor la raporturile dintre indivizi. [Pr.: -*du-a*] — Din fr. **interindividuel**.

INTERINSTITUȚIONAL, -Ă, interinstituționali, -e, adj. Care are loc între instituții, care se referă la relațiile dintre instituții. [Pr.: -*fi-o*] — **Inter**¹- + **instituțional**.

INTERIÓR, -OĂRĂ, interiori, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care este situat înăuntrul unui spațiu limitat; intern. ♦ Fig. Care se referă la partea morală, sufletească a omului; care nu se manifestă în afară; lăuntric. 2. S.n. Partea dinăuntru a unui obiect, a unui spațiu circumscris (și închis), a unei încăperi (împreună cu mobilierul); *spec.* mobilierul sau aranjamentul unei locuințe, al unei camere etc. ♦ Loc. adv. *În interior* = înăuntru, pe dinăuntru. ♦ Tablou care reprezintă partea dinăuntru a unei camere sau, uneori, scene de familie. ♦ (Cin.; la pl.) Scene care se petrec în casă. *Se filmează interioarele*. ♦ Fig. Structura morală, sufletească a omului. 3. S.n. Post telefonic funcționând printr-o centrală care leagă liniile exterioare cu posturile telefonice din camerele, birourile etc. unei clădiri, instituții etc. [Pr.: -*ri-or*] — Din fr. **intérieur**, lat. **interior, -oris**.

INTERIORITĂȚE, interiorități, s.f. Caracterul a ceea ce este interior. ♦ Subiectivitate. [Pr.: -*ri-o*] — Din fr. **intérieurité**.

INTERIORIZĂ, interiorizez, vb. I. 1. Tranz. A reflecta în conștiință, prin prisma propriei sensibilități, fenomene ale realității exterioare. 2. Refl. A-și înăbuși manifestările exterioare; a se refugia în trăiri interioare. [Pr.: -*ri-o*] — Din fr. **intérieuriser**.

INTERIORIZĂRE, interiorizări, s.f. Acțiunea de a (se) interioriza și rezultatul ei. [Pr.: -*ri-o*] — V. **interioriza**.

INTERIORIZĂT, -Ă, interiorizați, -te, adj. 1. Care este reflectat în conștiința cuiva. 2. (Despre oameni) Care-și înăbușă manifestările exterioare, care se refugiază în trăiri interioare. [Pr.: -*ri-o*] — V. **interioriza**.

INTERJECȚIE, *interjecții*, s.f. Parte de vorbire reflexibilă de tip special, care exprimă sentimente și manifestări de voință sau care imită sunete și zgomote. — Din fr. **interjection**, lat. **interjectio**, -onis.

INTERJUDEȚEAN, -*Ă*, *interjudețeni*, -e, adj. Care are loc între județe, care privește mai multe județe. — **Inter**¹ + **județean**.

INTERLINIĂ, *interliniez*, vb. I. Tranz. A despărți prin interlinii. [Pr.: -ni-a] — Din fr. **interligner** (după *linia*).

INTERLINIAR, -*Ă*, *interliniari*, -e, adj. Care este scris sau tipărit între rânduri. [Pr.: -ni-ar. — Var.: **interliniar**, -ă adj.] — Din fr. **interlinéaire**.

INTERLÍNIE, *interlinii*, s.f. Spațiu alb care se lasă între două rânduri de litere scrise sau tipărite ori între două linii ale portativului muzical. — Din fr. **interligne** (după *linie*).

INTERLÓCK s.n. 1. Mașină de tricostat cu două rânduri de ace pe un singur cilindru. ♦ Tricot indeșurabil. 2. (Cin.) Sistem de înregistrare sincronă a imaginii și sunetului aferent. — Din engl., fr. **interlock**.

INTERLOCUTOR, -*OARE*, *interlocutori*, -oare, s.m. și f. Persoană care participă la o discuție, la o conversație. — Din fr. **interlocuteur**.

INTERLOCUȚIE s.f. v. **interlocuțiune**.

INTERLOCUȚIUNE, *interlocuțiuni*, s.f. (Jur.) Hotărâre judecătorească care precedă sentința finală a unui proces. [Var.: **interlocuție** s.f.] — Din fr. **interlocution**.

INTERLÓP, -*Ă*, *interlopi*, -e, adj. Care are o reputație proastă; rău famat, dubios, suspect. ♦ Care aparține traficului ilegal. — Din fr. **interlope**.

INTERLÚDIU, *interludii*, s.n. Episod muzical care face legătura între două momente mai importante ale unei opere muzicale; p. ext. piesă muzicală care leagă între ele două momente ale unei lucrări dramatice. — Din it. **interludio**, fr. **interlude**.

INTERMEDIÁ, *intermediez*, vb. I. Tranz. A fi intermediar, a servi ca intermediar (într-o tranzacție); a mijloci, a înlesni. [Pr.: -di-a] — Din **intermediu** sau **intermediar**.

INTERMEDIÁR, -*Ă*, *intermediari*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se află cuprins între elementele extreme ale unei mulțimi, care este (relativ) la mijloc; care face trecerea de la ceva la altceva. 2. S.m. și f. Persoană fizică sau juridică având atribuția de a asigura o mijlocire între părțile unei tranzacții. 3. Persoană care mijloceste o înțelegere între două părți adverse; mijlocitor. [Pr.: -di-ar] — Din fr. **intermédiaire**, it. **intermediario**.

INTERMÉDIU, *intermedii*, s.n. 1. Ceea ce se află la mijloc, între alte elemente. ♦ Loc. prep. *Prin intermediu (cuiva sau a ceva)* = prin mijlocirea, cu ajutorul (cuiva sau a ceva). 2. Mică lucrare dramatică (de obicei comică), muzicală ori coregrafică, executată ca moment de divertisment în antracte. — Din it. **intermedio**, fr. **intermède**.

INTERMETÁLIC, -*Ă*, *intermetalici*, -ce, adj. (În sintagma *Compus intermetalic* = compus format din componentele unui aliaj. — Din fr. **intermétallique**.

INTERMÉZZO, *intermezzouri*, s.n. 1. Divertisment muzical care se intercalează într-o reprezentație teatrală. 2. Episod orchestral independent într-o operă. 3. Mică piesă instrumentală de formă liberă. [Pr.: -méto] — Cuv. it.

INTERMINÁBIL, -*Ă*, *interminabili*, -e, adj. Care nu se (mai) termină, foarte lung sau exagerat de lung; nesfârșit. ♦ De dimensiuni foarte mari, exagerat de mare. — Din fr. **interminable**, lat. **interminabilis**.

INTERMINISTERIÁL, -*Ă*, *interministeriali*, -e, adj. Care are loc între mai multe ministere, care privește diferite ministere. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **interministériel**.

INTERMITÉNT, -*Ă*, *intermitenți*, -te, adj. Care încetează și reîncepe la anumite intervale, care acționează cu întreruperi; discontinuu. ♦ (Adverbial) Din când în când, la anumite intervale. — Din fr. **intermittent**, lat. **intermittens**, -ntis.

INTERMITÉNTĂ, *intermitențe*, s.f. Întrerupere, lipsă de continuitate în desfășurarea unei acțiuni, a unui proces etc.; discontinuitate. ♦ Loc. adv. *Cu intermitență* = în mod intermitent. — Din fr. **intermittence**.

INTERMODULÁȚIE s.f. (Fiz.) Distorsiune a unui semnal electric în cursul transferării lui printr-un circuit, caracterizată prin apariția unor frecvențe rezultate din combinarea diverselor componente ale semnalului. — Din fr. **intermodulation**.

INTERMOLECULÁR, -*Ă*, *intermoleculari*, -e, adj. Care se află între molecule. *Spațiu intermolecular*. ♦ Care are loc între mai multe molecule. *Proces intermolecular*. — Din fr. **intermoleculaire**.

INTERMUSCULÁR, -*Ă*, *intermusculari*, -e, adj. (Anat.) Situat între mușchi. — Din fr. **intermusculaire**.

INTÉRN, -*Ă*, *interni*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se află înăuntrul unui obiect, al unei ființe, al unui spațiu etc., care este în interior. ♦ *Organe interne* = organe situate în cavitățile abdominală și toracică. *Boli interne* = bolile organelor din interiorul corpului. *Motor cu ardere internă* = motor care folosește energia unui combustibil ars în interiorul cilindrilor. *Unghiuri interne* = fiecare dintre cele două perechi de unghiuri situate în interiorul a două drepte paralele tăiate de o secantă și aflate de aceeași parte a secantei. ♦ Loc. adj. *De (sau pentru) uz intern* = a) (despre medicamente) care se ia oral; b) (despre cărți, documente, acte etc.) care poate fi consultat numai în condiții speciale în interiorul unei instituții. 2. S.m. și f., adj. (Elev sau ucenic) care locuiește într-un internat sau la locul unde învață meseria.

3. S.m. și f. Student în medicină admis pe bază de concurs să facă practică la un spital; medic angajat (prin concurs) la un spital. — Din fr. **interne**, lat. **internus**.

INTERNÁ, *internez*, vb. I. Tranz. 1. A instala un bolnav într-un spital pentru tratament; a spitaliza. ♦ Refl. *S-a internat pentru operație*. 2. A sili pe cineva să stea (închis) într-un ospiciu, într-o școală de corecție, într-un lagăr etc., pentru a-l ține sub supraveghere, pentru a-l reeduca etc. — Din fr. **interner**.

INTERNÁRE, *internări*, s.f. Acțiunea de a (se) interna și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Document pe baza căruia cineva se poate interna într-un spital. — V. **interna**.

INTERNÁT, *internate*, s.n. 1. Așezământ școlar în care elevii primesc locuință și întreținere. 2. Stagiu de practică efectuat în spitale și în clinici de studenții în medicină din ultimii ani. — Din fr. **internat**.

INTERNÁȚIONAL, -*Ă*, *internaționali*, -e, adj. Care are loc între mai multe națiuni, care angajează sau privește mai multe țări, privitor la raporturile dintre națiuni, la care participă reprezentanții mai multor state; care are o importanță ce depășește granițele unei singure țări. ♦ *Limbă internațională* = limbă națională cu largă circulație în afara granițelor unei națiuni și folosită în mod oficial, mai ales în relațiile diplomatice. *Drept internațional* = totalitatea normelor de drept care reglementează raporturile dintre state. ♦ (Substantivat) Sportiv care reprezintă țara sa într-o competiție internațională. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **international**.

INTERNÁȚIONALÍSM s.n. 1. Solidaritate, colaborare, cooperare liber-consimțită între națiuni, popoare, țări etc. egale în drepturi, în scopul sprijinului reciproc. 2. Doctrină potrivit căreia diversele interese naționale trebuie să fie subordonate unui interes general, supranațional. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **internationalisme**.

INTERNÁȚIONALÍST, -*Ă*, *internaționaliști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care are caracterul internaționalismului, care aplică principiile internaționalismului, care aparține internaționalismului. 2. S.m. și f. Adept al internaționalismului. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **internationaliste**.

INTERNÁȚIONALIZÁ, *internaționalizez*, vb. I. Tranz. A face să dobândească un caracter internațional. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **internationaliser**.

INTERNÁȚIONALIZÁRE, *internaționalizări*, s.f. Acțiunea de a internaționaliza. [Pr.: -ți-o-] — V. **internaționaliza**.

INTERNAÚT, -*Ă*, *internaui*, -te, s.m. și f. Persoană conectată la internet, care utilizează frecvent internetul. — Din engl. **internet**.

INTERNÉT s.n. Rețea internațională de calculatoare, formată prin interconectarea rețelilor locale și globale, destinată să faciliteze schimbul de date și informații în diverse domenii. — Abr. din engl. **Inter**[national] **Net**[work].

INTERNÍST, -*Ă*, *interniști*, -ste, s.m. și f. Medic specialist în boli interne. ♦ (Adjectival) *Medic internist*. — Din germ. **Internist**.

INTERNÓD, *internoduri*, s.n. Porțiune a tulpinii unor plante cuprinsă între două noduri. — Din germ. **Internodium**, it. **internodio** (după *nod*).

INTERNÚNCIU s.m. v. **internunțiu**.

INTERNÚNȚIU, *internunții*, s.m. Nunțiu (papal) ad-interim. [Var.: **internúnciu** s.m.] — Din lat. **internuntius**, „sol”, it. **internunzio**.

INTEROCÉNTÁL, -*Ă*, *interoccidentali*, -e, adj. Care are loc între statele din Occident (indeosebi din Occidentul Europei). — **Inter**¹ + **occidental**.

INTEROCÉANIC, -*Ă*, *interoceanici*, -ce, adj. Care este între două oceane; care leagă două oceane. — Din fr. **interocéanique**.

INTEROCÉPTÍV, -*Ă*, *interocceptivi*, -e, adj. (Biol.; despre senzații) Care ia naștere în urma acțiunii impulsurilor de la nivelul organelor interne. — Din fr. **interocéptif**.

INTEROCÉPTÓR, *interocceptori*, s.m. (Fiziol.) Terminație nervoasă senzitivă localizată în organele interne. — Din fr. **interocépteur**, engl. **interocceptor**.

INTEROCULÁR, -*Ă*, *interoculari*, -e, adj. Interpupilar. — Din fr. **interoculaire**.

INTEROGÁ, *interoghez*, vb. I. Tranz. A pune cuiva întrebări insistente; a chestiona; *spec.* a pune întrebări unui martor sau unui inculpat, a supune la un interogatoriu. ♦ A examina, a chestiona un elev, un student, un candidat. — Din fr. **interroger**, lat. **interrogare**.

INTEROGÁRE, *interogări*, s.f. Acțiunea de a interoga și rezultatul ei; întrebare, examinare, chestionare, interogație. — V. **interoga**.

INTEROGATÍV, -*Ă*, *interogativi*, -e, adj. Care exprimă o întrebare; întrebător. — Din fr. **interrogatif**.

INTEROGATÓRIU, *interogatorii*, s.n. Totalitatea întrebărilor puse de judecător unei părți implicate într-un proces și a răspunsurilor de aceasta, care contribuie la rezolvarea cazului; (concr.) act în care sunt consemnate aceste întrebări și răspunsuri. — Din fr. **interrogatoire**.

INTEROGÁȚIE, *interogații*, s.f. Interogare. ♦ (În sintagma *Interogație retorică* = procedeu retoric constând în adresarea unor întrebări, fără a solicita un răspuns, ci pentru a comunica o idee, o atitudine. [Var.: **interogațiune** s.f.] — Din fr. **interrogation**, lat. **interrogatio**.

INTEROGÁȚIUNE s.f. v. **interogație**.

INTEROPERABILITÁTE s.f. Capacitatea unor structuri militare (de regulă ce țin de două sau mai multe state) de a coopera eficient pentru îndeplinirea unor misiuni. — **Inter**¹ + **operabilitate**.

INTERORGÁNIC, -*Ă*, *interorganici*, -ce, adj. Privitor la mai multe organe; dintre organe. — Din fr. **interorganique**.

INTEROSÓS, -OÁSĂ, *interosoși, -oase*, adj. (Anat.) Situat între oase. — Din fr. *interosseux*.

INTERPARLAMENTĂR, -Ă, *interparlamentari, -e*, adj. Care privește mai multe parlamente; care reunește membrii mai multor parlamente. — Din fr. *interparlementaire*.

INTERPELĂ, *interpelez*, vb. I. Tranz. A cere cuiva să dea un răspuns, să dea socoteală asupra unui fapt; *spec.* a cere explicații (în parlament) unui membru al guvernului asupra modului de rezolvare a unor probleme, a unor acte etc. — Din fr. *interpeller*, lat. *interpellare*.

INTERPELĂRE, *interpelări*, s.f. Faptul de a *interpela*; (concr.) conținutul unei interpelări; interpelație. — V. *interpela*.

INTERPELATĂTOR, -OĂRE, *interpelatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face o interpelare. — Din fr. *interpelleur*.

INTERPELĂȚIE, *interpelații*, s.f. (Rar) Interpelare. [Var.: *interpelațiune* s.f.] — Din fr. *interpellation*, lat. *interpellatio*.

INTERPELĂȚIUNE s.f. v. *interpelație*.

INTERPENETRĂȚIE, *interpenetrații*, s.f. Pătrundere reciprocă, întrepătrundere a două sau a mai multe elemente, substanțe, fenomene etc. — Din fr. *interpénétration*.

INTERPLANETĂR, -Ă, *interplanetari, -e*, adj. Care este situat între planete, care are loc între planete. — Din fr. *interplanétaire*.

INTERPÓL s.n. Nume dat organizației internaționale de poliție criminală. — Din fr. *Interpol*.

INTERPOLĂ, *interpolez*, vb. I. Tranz. 1. A introduce, a intercala într-un text cuvinte sau fraze care nu aparțin originalului, pentru a-l explica, a-l completa etc. 2. (Mat.) A intercala într-un șir de valori cunoscute una sau mai multe mărimi determinate sau estimate. — Din fr. *interpoler*, lat. *interpolare*.

INTERPOLĂRE, *interpolar*, s.f. Acțiunea de a *interpola* și rezultatul ei; (concr.) ceea ce se interpolează; interpolație. — V. *interpola*.

INTERPOLĂȚE, -Ă, *interpolații, -te*, adj. (Despre pasaje, capitole, cuvinte) Intercalat, inserat (într-un text). ♦ (Despre un text) În care au fost introduse interpolarii. — V. *interpola*.

INTERPOLĂTOR, -OĂRE, *interpolatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care interpolează (1) un text. — Din fr. *interpoleur*, lat. *interpolator*.

INTERPOLĂȚIE, *interpolații*, s.f. (Rar) Interpolare. [Var.: *interpolațiune* s.f.] — Din fr. *interpolation*, lat. *interpolatio, -onis*.

INTERPOLĂȚIUNE s.f. v. *interpolație*.

INTERPRÉT, -Ă, *interpreți, -te*, s.m. și f. 1. Persoană care traduce pe loc și oral ceea ce spune cineva în altă limbă, mijlocind astfel înțelegerea dintre două sau mai multe persoane; translator, tâlmăci. 2. Fig. Persoană care exprimă năzuințele unei colectivități; persoană care face cunoscute voința, dorința, sentimentele cuiva; exponent, reprezentant. 3. Persoană care interpretează un rol într-un spectacol, o bucată muzicală, o poezie etc. — Din fr. *interpréter*, lat. *interpretare, -etis*.

INTERPRÉTĂ, *interpretez*, vb. I. Tranz. 1. A da un anumit înțeles, o anumită semnificație unui lucru; *spec.* a comenta și a explica un text (vechi). 2. A reda prin mijloace adecvate conținutul unei opere muzicale, dramatice, literare etc.; a juca un rol într-o piesă, într-un film etc., a executa o lucrare muzicală. — Din fr. *interpréter*, lat. *interpretari*.

INTERPRÉTĂBIL, -Ă, *interpretabili, -e*, adj. Care se poate interpreta; *p. ext.* echivoc. — Din fr. *interprétable*.

INTERPRÉTĂRE, *interpretări*, s.f. Acțiunea de a *interpreta* și rezultatul ei; comentare, explicare, explicație, interpretație. — V. *interpreta*.

INTERPRÉTĂRIĂȚ s.n. Activitatea, meseria de interpret. [Pr.: *-ri-at*] — Din fr. *interprétariat*.

INTERPRÉTĂȚIV, -Ă, *interpretativi, -e*, adj. Care servește la interpretare, care poate fi interpretat; care explică. — Din fr. *interprétatif*.

INTERPRÉTĂTOR, -OĂRE, *interpretatori, -oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care interpretează, explică, comentator; exeget. — Din fr. *interpréteur*.

INTERPRÉTĂȚIUNE, *interpretatiuni*, s.f. (Inv.) Interpretare. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *interprétation*, lat. *interpretatio, -onis*.

INTERPROFESIONAL, -Ă, *interprofesionali, -e*, adj. Care interesează mai multe profesii. ♦ Care se bazează pe transferul de tehnici și metode între două sau mai multe profesii. [Pr.: *-și-o-*] — **Inter¹ + profesional** (după fr. *interprofessionnel*).

INTERPSIHOLOGÍE s.f. Domeniu al psihologiei sociale care studiază relațiile dintre indivizi în condițiile imitației considerate ca lege a vieții psihice. — Din fr. *interpsychologie*.

INTERPUNE, *interpun*, vb. III. Refl. A interveni ca mijlocitor între două persoane (spre a le face să ajungă la o înțelegere); a mijloci. ♦ A se amesteca în relațiile dintre două persoane. ♦ Tranz. A pune ceva între... — Din lat. *interponere* (după *pune*).

INTERPUNERE, *interpuneri*, s.f. Faptul de a (se) *interpune*. — V. *interpune*.

INTERPUPILĂR, -Ă, *interpupulari, -e*, adj. Care se află între centrele optice ale celor două cristaline ale ochilor omului; interocular. *Distanță interpupulară*. — **Inter¹ + pupilar**.

INTERPŪS, -Ă, *interpuși, -se*, s.m. și f. Persoană care intervine, ca mijlocitor, între alte două persoane (spre a le face să ajungă la o înțelegere, spre a le ușura o tranzacție etc.); mijlocitor. — V. *interpune*.

INTERRAIONAL, -Ă, *interraionali, -e*, adj. Care privește mai multe raioane, care ține de mai multe raioane; care are loc între mai multe raioane. [Pr.: *-ra-io-*] — **Inter¹ + raional**. Cf. rus. *межрайонный*.

INTERREGIONĂL, -Ă, *interregionali, -e*, adj. Care privește mai multe regiuni, care ține de mai multe regiuni; care are loc între mai multe regiuni. [Pr.: *-gi-o-*] — **Inter¹ + regional**.

INTERREGN, interregnuri, s.n. Interval de timp în care un monarh nu-și poate exercita autoritatea. — Din fr. *interrégne*, lat. *interregnum*.

INTERSCHIMBĂBIL, -Ă, *interschimbabili, -e*, adj. (Despre elementele unui sistem tehnic) Care se poate schimba, care se poate înlocui unul cu altul. — **Inter¹ + schimbabil** + suf. *-bil* (după fr. *interchangeable*).

INTERSCHIMBABILITĂȚE s.f. Calitatea de a fi interschimbabil; (franțuzism) interschimbabilitate. — **Inter¹ + schimbabilitate** (după fr. *interchangeabilité*).

INTERSECTĂ, intersectez, vb. I. Refl. (Despre linii, drumuri etc.) A face o intersecție; a se întretaia, a se încrușișă. ♦ Tranz. *Dreaptă care intersectează două paralele*. — Din fr. *intersecter*.

INTERSECTĂRE, intersectări, s.f. Acțiunea de a (se) *intersecta*. — V. *intersecta*.

INTERSECTÍE, intersectii, s.f. 1. Loc unde se încrușișă două drumuri; întretaiere. 2. (Mat.) Mulțimea punctelor comune a două linii, a două suprafețe ori volume; totalitatea elementelor comune a două mulțimi. — Din fr. *intersection*, lat. *intersectio*.

INTERSEXUALITĂȚE s.f. (Biol.) Formă a hermafroditismului care constă în schimbarea sexului la organisme adulte sau pe cale de maturizare. [Pr.: *-xu-al-*] — Din fr. *intersexualité*.

INTERSÍSTOLĂ, intersistole, s.f. (Med.) Timpul dintre sistola auriculelor și cea a ventriculelor inimii. — Din fr. *intersystole*.

INTERSPĂȚIU, interspații, s.n. (Rar) Spațiu liber sau distanță între două obiecte, două piese etc. — **Inter¹ + spațiu**.

INTERSTADIAL, -Ă, *interstadiale, s.n.*, adj. (Geol.) 1. S.n. Interval de climă mai caldă de durată relativă în cadrul unei glaciații, în timpul regresivității ghețarilor; interstadiu. 2. Adj. Referitor la interstadiu (1). [Pr.: *-di-al*] — Din germ. *Interstadium*, engl. *interstadial*.

INTERSTĂDIU, interstadii, s.n. (Geol.) Interstadiu (1). — Din fr. *interstade*.

INTERSTĂTAL, -Ă, *interstatali, -e*, adj. Care privește mai multe state, care are loc între mai multe state. — **Inter¹ + statal**.

INTERSTELĂR, -Ă, *interstelari, -e*, adj. Care este (așezat) între stele; privitor la spațiul dintre stele. — Din fr. *interstellaire*.

INTERSTÍȚIAL, -Ă, *interstițiali, -e*, adj. Care se află într-un interstițiu, care provine dintr-un interstițiu sau se referă la interstițiu. ♦ *Țesut interstițial* = țesut conjunctiv care se află între elementele în funcție ale unui organ, formând masa lui principală. ♦ (Despre leziuni, inflamații) Care s-a localizat în țesutul conjunctiv al unui organ. [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. *interstițiel*.

INTERSTÍȚIU, interstiții, s.n. Spațiu (gol) situat între părțile unui corp sau ale unui sistem de corpuri aflate unul lângă altul pe o anumită porțiune din suprafața lor, fără a se atinge; luft. — Din fr. *interstice*, lat. *interstitium*.

INTERSANJĂBIL, -Ă, *intersanjabili, -e*, adj. Interschimbabil. — Din fr. *interchangeable*.

INTERSANJĂBILITĂȚE s.f. Interschimbabilitate. — Din fr. *interchangeabilité*.

INTERSCOLĂR, -Ă, *interscolari, -e*, adj. Care are loc între mai multe școli; privitor la mai multe școli. — Din fr. *interscolaire* (după *școală*).

INTERTÍP, intertipuri, s.n. Mașină tipografică de cules și de turnat litere în rânduri, care are matrice cu dinți tăiați pe toată grosimea lor (și cu care se poate culege de la distanță, prin transmitere telegrafică). — Din fr. *intertype*.

INTERTRÍGO s.n. Iritație a cutelor naturale ale pielii; opăreală. — Din fr. *intertrigo*.

INTERTROPICAL, -Ă, *intertropicali, -e*, adj. Care este situat între cele două tropice. — Din fr. *intertropical*.

INTERUMĂN, -Ă, *interumani, -e*, adj. Între (dintre) oameni. — Din engl. *inter-human*.

INTERURBĂN, -Ă, *interurbani, -e*, adj. Care are loc între două sau mai multe orașe; care leagă două sau mai multe orașe; care este situat între două sau mai multe orașe; care servește mai multe localități. ♦ (Substantivat, n.) Telefon care stabilește legătura între două localități. — Din fr. *interurbain* (după *urban*).

INTERVAL, intervale, s.n. 1. Distanță în timp între două fenomene, între două perioade, între două evenimente consecutive; răstimp. 2. Distanță în spațiu între două puncte, între două lucruri. ♦ (Mat.) Ansamblu de puncte, de numere cuprinse între două valori date. 3. Raportul de înălțime între două sunete muzicale. — Din fr. *intervalle*, lat. *intervallum*.

INTERVALOMÉTRU, intervalometre, s.n. Dispozitiv mecanic atașat la un aparat fotografic automat care reglează timpul dintre două expuneri succesive. — Din engl. *intervalometer*.

INTERVENÍ, intervin, vb. IV. Intrans. 1. A veni între..., a veni la mijloc, a intra în acțiune; *spec.* a lua cuvântul, a intra în vorbă. ♦ A se amesteca spre a mijloci

o împăcare, o înțelegere etc., a face un demers în favoarea cuiva sau pentru ceva; a stăruie pe lângă o persoană influentă spre a obține ceva în favoarea cuiva sau a sa. **2.** A se ivi, a surveni, a se întâmpla. *A interveni o schimbare.* — Din fr. **intervenir**, lat. **intervenire**.

INTERVENȚIE, *intervenții*, s.f. **1.** Faptul de a interveni într-o acțiune, într-un proces, într-o discuție etc. ♦ Invasie armată sau amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat sau ale altui popor. ♦ (Med.; și în sintagma *intervenție chirurgicală*) Operație. **2.** Acțiune, efort, demers făcut pentru a obține ceva, mai ales o favoare. — Din fr. **intervention**, lat. **interventio**.

INTERVENȚIONISM s.n. **1.** Amestec al unui stat în afacerile interne ale altui stat (cu scopul de a-l subordona sau de a schimba orânduirea). **2.** Orientare de politică economică constând în intervenția statului în scopul dirijării economiei în funcție de obiectivele stabilite. [Pr.: -*ți-o*] — Din fr. **interventionnisme**.

INTERVENȚIONIST, -*Ă*, *intervenționisti*, -*ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană, stat etc.) care participă la o intervenție armată, care susține sau practică intervenționismul. **2.** Adj. Care aparține intervenționismului, care este specific intervenționismului. [Pr.: -*ți-o*] — Din fr. **interventionniste**.

INTERVERSIUNE, *intersersiuni*, s.f. Intervertire; răsturnare (a unei ordini). [Pr.: -*si-u*] — Din fr. **intervention**.

INTERVERTEBRĂL, -*Ă*, *intervertebrali*, -*e*, adj. (Anat.) Care este situat între vertebre. — Din fr. **intervertebral**.

INTERVERTI, *interversesc*, vb. **IV**. Tranz. A schimba ordinea, locul elementelor dintr-o serie dată. — Din fr. **invertir**, lat. **invertere**.

INTERVERTIRE, *interversiri*, s.f. Acțiunea de a *inverti* și rezultatul ei. — **V. inverti**.

INTERVIEVĂ, *interviewez*, vb. **I**. Tranz. A lua cuiva un interviu. [Pr.: -*vi-e*] — Din fr. **interviewer**.

INTERVIEVĂRE, *interviewări*, s.f. Acțiunea de a *interviewa*. [Pr.: -*vi-e*] — **V. interviu**.

INTERVIU, *interviuri*, s.n. Convorbire între o personalitate politică, culturală etc. și un ziarist, în cursul căreia acesta îi pune întrebări spre a afla părerile personalității în diverse probleme (de actualitate), în vederea publicării lor în presă sau a difuzării lor la radio și televiziune; *p. ext.* text al acestei convorbiri, apărut în presă sau difuzat prin radio și televiziune. — Din engl., fr. **interview**.

INTERVOCĂLIC, -*Ă*, *intervocalici*, -*ce*, adj. (Despre unul sau mai multe sunete) Care se află între două vocale, dintre două vocale. — Din fr. **intervocalique**.

INTERZICE, *interzic*, vb. **III**. Tranz. A opri pe cineva de la ceva, a nu permite să (se) facă ceva, a ordona să nu (se) facă ceva; a prohibi. — Din fr. **interdire** (după *zice*).

INTERZICERE, *interziceri*, s.f. Acțiunea de a *interzice* și rezultatul ei; prohibire. — **V. interzice**.

INTERZIS, -*Ă*, *interziși*, -*se*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este oprit, care nu este permis. **2.** S.m. și f. Persoană căreia i s-a ridicat, prin hotărâre judecătorească, exercitarea drepturilor sale; persoană pusă sub interdicție. — **V. interzice**.

INTERZONAL, -*Ă*, *interzonali*, -*e*, adj. Situat între două zone; care are loc între două zone. — Din fr., germ. **interzonal**.

INTESTIN¹, *intestine*, s.n. Parte a tubului digestiv, la oameni și la mamifere situată între stomac și anus, fiind alcătuită din două părți distincte; maț. — Din fr. **intestin**, lat. **intestinum**.

INTESTIN², -*Ă*, *intestini*, -*e*, adj. Care se petrece într-un organism social; intern, lăuntric. *Frumântări intestine*. — Din fr. **intestin**, lat. **intestinum**.

INTESTINAL, -*Ă*, *intestinali*, -*e*, adj. Care aparține intestinului¹, care se referă la intestin¹, care se produce sau se află în intestin¹; enteric. — Din fr. **intestinal**.

ÎNTIM, -*Ă*, *intimi*, -*e*, adj. **1.** Care constituie partea esențială, profundă, a unui lucru, a unei probleme etc.; lăuntric. ♦ Fig. Strâns, apropiat. *Contactul intim dintre două limbi*. **2.** (Despre oameni; adesea substantivat) Legat de cineva printr-o prietenie strânsă, prin relații foarte apropiate. ♦ (Despre relațiile dintre oameni) Familiar, apropiat, prietenos, afectuos, cordial. **3.** Care se referă la viața particulară sau familială a cuiva; personal, secret. ♦ Caracteristic unui mediu restrâns, unui cadru limitat, familial; care are loc într-un cadru restrâns. [Acc. și: *intim*] — Din fr. **intime**, lat. **intimus**.

INTIMĂ, *intimez*, vb. **I**. Tranz. (Jur.) **1.** A notifica, a face cunoscut, a pune în vedere. **2.** A chema în judecată, a cita în fața unei instanțe superioare. — Din fr. **intimer**, lat. **intimare**.

INTIMĂRE, *intimări*, s.f. (Jur.) Acțiunea de a *intima* și rezultatul ei; avertizare. — **V. intima**.

INTIMĂȚI, -*Ă*, *intimați*, -*te*, s.m. și f. Parte într-un proces care se află în situația unui pârât în caz de recurs sau în altă cale de atac. — **V. intima**. Cf. fr. *intimé*.

INTIMIDĂ, *intimidez*, vb. **I**. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni timid; a insufla cuiva sau a simți teamă, frică; a (se) speria; a (se) încurca, a (se) zăpăci, a (se) făcăci. — Din fr. **intimider**.

INTIMIDABIL, -*Ă*, *intimidabil*, -*e*, adj. Care poate fi intimidat (ușor). — Din fr. **intimidable**.

INTIMIDARE, *intimidări*, s.f. Faptul de a (se) *intimida*. — **V. intimida**.

INTIMIDĂȚI, -*Ă*, *intimidați*, -*te*, adj. Cuprins de timiditate; care exprimă timiditatea; speriat; încurcat, zăpăcit. — **V. intimida**.

INTIMISM s.n. Tendință a unor artiști de a exprima în operele lor sentimente cu caracter strict personal. — Din fr. **intimisme**.

INTIMIST, -*Ă*, *intimiști*, -*ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Artist care exprimă în creația sa sentimente cu caracter strict personal, intime; partizan al intimismului. **2.** Adj. Care exprimă sentimente intime, cu caracter personal. *Poezie intimistă*. — Din fr. **intimiste**.

INTIMITATE, (3) *intimități*, s.f. **1.** Calitatea a ceea ce este intim; prietenie bazată pe legături strânse. ♦ Expr. *A trăi (sau a fi) în intimitate cuiva* = a avea legături strânse (de prietenie) cu cineva, a face parte dintre cunoștințele apropiate ale cuiva. ♦ Profunzime, adâncime (a unui sentiment, a unui gând etc.). **2.** Cadru limitat, cerc restrâns, familial. **3.** (La pl.) Lucruri, chestiuni personale. — Din fr. **intimité**.

INTIMIZĂ, *intimizez*, vb. **I**. Tranz. A crea o ambianță intimă. — **Intim** + suf. *-iza*.

INTIMIZĂRE, *intimizări*, s.f. Acțiunea de a *intimiza* și rezultatul ei. — **V. intimiza**. **INTITULĂ**, *intitulez*, vb. **I**. Tranz. A da, a pune un titlu unei scrieri; a numi într-un anumit fel pe cineva sau ceva. ♦ Refl. A purta un titlu; a se numi. [Var.: (pop.) **întitulă** vb. I] — Din fr. **intituler**, lat. **intitulare**.

INTITULĂRE, *intitulări*, s.f. Acțiunea de a (se) *intitula* și rezultatul ei; titlu, nume. [Var.: (pop.) **întitulare** s.f.] — **V. intitula**.

INTITULĂȚI, -*Ă*, *intitulați*, -*te*, adj. Purtând numele, denumit, numit. [Var.: (pop.) **întitulat**, -*ă* adj.] — **V. intitula**.

INTOLERĂBIL, -*Ă*, *intolerabili*, -*e*, adj. Care nu se poate tolera sau suporta; de neîngăduit, de nesuferit, netolerabil. — Din fr. **intolérable**, lat. **intolerabilis**.

INTOLERANT, -*Ă*, *intoleranți*, -*te*, adj. Care nu e tolerant; neîngăduitor, netolerant. — Din fr. **intolérant**.

INTOLERANȚĂ, *intoleranțe*, s.f. **1.** Lipsă de toleranță, de îngăduință; neîngăduință, netoleranță. **2.** Incapacitate organică de a suporta anumite medicamente. — Din fr. **intolérance**.

INTONĂ, *intonez*, vb. **I**. Tranz. **1.** A cânta începutul unui cântec, a da tonul pentru începerea unui cântec; *p. gener.* a executa un cântec, o melodie solemnă; a cânta. **2.** A accentua, a rosti cu un anumit ton un cuvânt, o frază. [Var.: (pop.) **întonă** vb. I] — Din it. **intonare**.

INTONĂRE, *intonări*, s.f. Acțiunea de a *intonă* și rezultatul ei. [Var.: (pop.) **întonare** s.f.] — **V. intona**.

INTONĂȚIE, *intonății*, s.f. **1.** (Muz.) Emitere (corectă) a înălțimii unui sunet. **2.** Variație de înălțime a vocii în timpul vorbirii, interpretării unui text etc.; inflexiune, ton, accent. [Var.: (rar) **intonățiune** s.f.] — Din fr. **intonation**.

INTONAȚIONAL, -*Ă*, *intonazionali*, -*e*, adj. Referitor la intonație. [Pr.: -*ți-o*] — Din germ. **intonational**.

INTONAȚIUNE s.f. v. **intonăție**.

INTOXICĂ, *intoxic*, vb. **I**. Tranz. și refl. A(-și) introduce în organism substanțe toxice care duc la otrăvirea lui; a (se) otrăvi. ♦ Fig. (Fam.) A (se) plictisi peste măsură; a agasa sau a fi agasat. — Din fr. **intoxiquer**, lat. **intoxicare**.

INTOXICĂRE, *intoxicări*, s.f. Acțiunea de a (se) *intoxica* și rezultatul ei; otrăvire. — **V. intoxica**.

INTOXICĂȚI, -*Ă*, *intoxicați*, -*te*, adj. (Despre ființe) Care s-a otrăvit în urma introducerii în organism a unor substanțe toxice. — **V. intoxica**.

INTOXICĂȚIE, *intoxicații*, s.f. Stare patologică provocată de introducerea sau acumularea în organism a unor substanțe toxice; otrăvire. [Var.: (rar) **intoxicațiune** s.f.] — Din fr. **intoxication**.

INTOXICAȚIUNE s.f. v. **intoxicație**.

INTRA¹ Element de compunere însemnând „în”, „între”, care servește la formarea unor adjective și substantive. — Din fr. **intra-**, lat. **intra**.

INTRĂ², *intru*, vb. **I**. Intrans. **1.** (Despre ființe) **1.** A trece din afară înăuntru, a merge dintr-un loc deschis într-unul închis (sau considerat ca atare); a se introduce, a se băga. ♦ Expr. *A intra în spital* = a se interna. (*Parcă*) *a intrat în pământ* = a dispărut fără urmă. *A intra în pământ (de rușine)* = a-i fi foarte rușine. **2.** Fig. A pătrunde, a se vâri, a ajunge la... *A intra în amănunte*. ♦ Expr. *A-i intra cuiva în voie* = a-i face cuiva (toate) gusturile, a-i face pe plac. (Fam.) *A(-i) intra cuiva (pe) sub piele* = a câștiga bunăvoința cuiva prin fel de fel de mijloace. **3.** A participa, a se băga, a se amesteca; a lua parte la o activitate. ♦ Expr. *A intra într-o belea* (sau *încurcătura*, *împas*, *necaz*) = a avea de îndurat un necaz sau o încurcătură etc.). *A intra în horă* = a începe să ia parte la o acțiune. *A intra în vorbă cu cineva* = a) a începe o discuție cu cineva; b) (pop.) a lega relații de prietenie, de dragoste cu o persoană de sex opus. *A intra de serviciu* = a începe garda la o unitate militară, la un spital etc. *A intra în război* (sau *în luptă*, *în acțiune* etc.) = a începe războiul (sau lupta etc.). ♦ A ajunge, a apuca (sau a fi pe punctul să ajungă, să apuce) o vârstă, o epocă etc. **4.** (Urmat de determinări introduse prin prep. „în” sau „la”) A îmbrățișa o îndeletnicire; a se angaja într-o slujbă. **5.** A adera, a se înscrie, a fi admis într-o organizație, într-o asociație etc. **II.** (Despre lucruri, fenomene, idei etc.) **1.** A pătrunde, a se înfige, a se băga; a străbate. *Acul intră în pânză*. *Lumina intră pe fereastră*. **2.** Fig. A-și face loc, a se strecura; a ajunge în... ♦ Loc. vb. *A intra boala în cineva* (sau *în oasele cuiva*) = a se îmbolnăvi. *A intra frica* (sau *groaza*, *săpăina*) *în cineva* (sau *în oasele*, *în inima cuiva*) = a se înfricoșa, a se îngrozii. ♦ Expr. *N-a intrat vremea* (sau *n-au intrat zilele*) *în sac* = mai este timp, n-a trecut vremea. *A intra în* (sau *sub*) *stăpânirea cuiva* = a ajunge în puterea cuiva.

A-i intra (cuiva ceva) *în sânge* = a deveni un obicei, un act reflex, o necesitate. *A intra în sufletul cuiva* = a) a plictisi pe cineva cu amabilitățile sau cu insistențele; b) a deveni drag cuiva. 3. A avea loc; a încăpea. *Cartea intră în servietă.* ♦ (Mat.) A se cuprinde de un anumit număr de ori în alt număr. 4. (Despre materiale) A fi necesar, a trebui într-o anumită proporție șau a realiza un anumit produs. *La acest palton intră stofă multă.* ♦ A face parte integrantă (din ceva). 5. (În expr.) *A intra la spălat* = (despre țesături sau obiecte textile) a-și micșora dimensiunile prin spălare. *A intra la apă* = a) (despre țesături sau obiecte textile) a-și micșora dimensiunile la muierea în apă; b) (despre oameni) a ajunge într-o situație neplăcută, grea. 6. (Despre o lege, un pact etc.; în expr.) *A intra în vigoare* = a căpăta putere, a deveni aplicabil. 7. A începe executarea unei părți dintr-o bucată muzicală. [Var.: (pop.) **întră** vb. I] — Lat. **intrare**.

INTRAATÓMIC, -Ă, *intraatomici*, -ce, adj. Care există, care se petrece în interiorul atomului. [Pr.: -tra-a-] — Din fr. **intra-atomique**.

INTRACARPÁTIC, -Ă, *intracarpatici*, -ce, adj. Situat în interiorul arcului munților Carpați. — **Intra**¹ + **carpatic**.

INTRACELULĂR, -Ă, *intracelulari*, -e, adj. Care se află, care se petrece în interiorul celulei. — Din fr. **intracellulaire**.

INTRACEREBRĂL, -Ă, *intracerebrali*, -e, adj. Care se află sau se petrece în interiorul creierului. — Din fr. **intracérébral**.

INTRACOLINĂR, -Ă, *intracolinari*, -e, adj. Care este situat între coline; dominat de jur-împrejur de coline. — **Intra**¹ + **colinar**.

INTRACONTINENTAL, -Ă, *intracontinentali*, -e, adj. Situat în interiorul unui continent. — Din fr., engl. **intracontinental**.

INTRACRANIĂN, -Ă, *intracranieni*, -e, adj. (Anat.) În craniu. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **intracrânien**.

INTRĂDĂ, *intrade*, s.f. Introducere în ritm de marș a unei compoziții muzicale din sec. XVI–XVII; *p. gener.* scurtă uvertură. — Din it. **entrata**, germ. **Intrade**, engl. **intrada**.

INTRADÉRMIC, -Ă, *intradermici*, -ce, adj. (Anat.) Situat în dermă. — Din fr. **intradermique**.

INTRADERMOREÁCȚIE, *intradermoreacții*, s.f. Reacție imună folosită pentru stabilirea diagnosticului în bolile infecțioase sau pentru a cerceta susceptibilitatea organismului față de agenți toxici, față de antibiotice etc. [Pr.: -re-ac-] — Din fr. **intradermo-réaction**.

INTRADÓS, *intradosuri*, s.n. Fața interioară (concavă) a unei bolți, a unui arc, a unei construcții etc. — Din fr. **intradós**.

INTRADUCTÍBIL, -Ă, *intraductibili*, -e, adj. Care nu poate fi tradus dintr-o limbă în alta. — **In**¹ + **traductibil**. Cf. fr. **intraduisible**.

INTRADUCTIBILITĂTE s.f. Caracter intraductibil. — **Intraductibil** + suf. *-itate*. **INTRAGEOSINCLINĂL**, *intrageosinclinale*, s.n. (Geol.) Fosă alungită și adâncită a unui geosinclinal în care se acumulează sedimente. [Pr.: -ge-o-] — **Intra**¹ + **geosinclinal**.

INTRAGLANDULĂR, -Ă, *intraglandulari*, -e, adj. Care se află, care se petrece în interiorul glandelor. — **Intra**¹ + **glandular**.

INTRAMAGMÁTIC, -Ă, *intramagmatici*, -ce, adj. (Geol.) Din interiorul magmei; care s-a consolidat în adâncimea scoarței terestre. — **Intra**¹ + **magmatic**.

INTRAMOLECULĂR, -Ă, *intramoleculari*, -e, adj. Care se află sau se petrece în interiorul moleculelor. — Din fr. **intramoléculaire**.

INTRAMONTĂN, -Ă, *intramontani*, -e, adj. (Despre depresiuni, regiuni, drumuri etc.) Care se află înconjurat de munți, care are loc între munți. — Din germ. **intramontan**.

INTRAMUSCULĂR, -Ă, *intramusculari*, -e, adj. Care se află sau se produce în masa musculară. — Din fr. **intramusculaire**.

INTRANAZĂL, -Ă, *intranazali*, -e, adj. Care se introduce prin nas. — Din fr. **intranasal**.

INTRANSIGÉNT, -Ă, *intransigenți*, -te, adj. Care nu se abate de la o anumită linie adoptată, care nu acceptă concilierii sau compromisuri; incoruptibil. — Din fr. **intransigent**.

INTRANSIGÉNȚĂ s.f. Însușirea de a fi intransigent; atitudine intransigentă. — Din fr. **intransigence**, it. **intransigenza**.

INTRANSMISIBIL, -Ă, *intransmisibili*, -e, adj. Care nu poate fi transmis; netransmisibil. — Din fr. **intransmissible**.

INTRANUCLEĂR, -Ă, *intranucleari*, -e, adj. (Fiz.) Din interiorul nucleului. [Pr.: -cle-ar] — Din engl. **intranuclear**.

INTRANZITÍV, -Ă, *intranzitiv*, -e, adj., s.n. (Gram.) (Verb) care nu poate fi construit cu un complement direct din cauză că acțiunea lui nu se exercită în mod nemijlocit asupra unui obiect. — Din fr. **intransitif**, lat. **intransitivus**.

INTRANZITIVITĂTE s.f. Însușirea, calitatea unui verb intranzitiv. — Din fr. **intransitivité**.

INTRAOCULĂR, -Ă, *intraoculari*, -e, adj. Din interiorul ochiului. *Tensiune intraoculară*. [Pr.: -tra-o-] — Din fr. **intra-oculaire**.

INTRAPELVIAN, -Ă, *intrapelviene*, -e, adj. (Anat.) Din interiorul bazinului (3). [Pr.: -vi-an] — Din fr. **intrapelvien**.

INTRARAHIDIĂN, -Ă, *intrarahidieni*, -e, adj. Din interiorul coloanei vertebrale. *Lichid intrarahidian*. [Pr.: -di-an] — Din fr. **intrarachidien**.

INTRĂRE, *intrări*, s.f. 1. Acțiunea de a *intra* și rezultatul ei; loc (special amenajat) prin care se trece din afară înăuntru; permisiune, încuviințare (de a intra²); intrat. ♦ Partea de la început a unei localități, a unei suprafețe circumscrie etc. 2. Momentul intervenției unei voci, a unui instrument sau a unui grupuri de instrumente în desfășurarea unei acțiuni muzicale. 3. Stradă mică (înfundată la un capăt; fundătură). 4. (Cont.) Valoare care se înregistrează în patrimoniul unei instituții sau întreprinderi; încasare. 5. Înregistrare a adreselor, cererilor etc. sosite la o instituție. 6. (Electron.) Punct al unui sistem sau al unui aparat prin care un semnal este introdus în acestea; input (1). 7. (Inform.) Ansamblul influențelor, informațiilor care parvin unui sistem (organism, mecanism) și răspunsul unui element sau al întregului sistem la acestea; input (2). [Var.: (pop.) **întrăre** s.f.] — V. **intra**².

INTRÁT s.n. Faptul de a *intra*; (concr.) intrare (1). — V. **intra**².

INTRATĂBIL, -Ă, *intratabili*, -e, adj. (Cu) care nu se poate trata; netratabil. — Din it. **intrattabile**. Cf. fr. **intraitable**.

INTRATORÁCIC, -Ă, *intratoracici*, -ce, adj. (Anat.) Din cavitatea toracică. — Din fr. **intrathoracique**.

INTRAURBĂN, -Ă, *intraurbani*, -e, adj. Care se află sau are loc în interiorul unui oraș. [Pr.: -tra-ur-] — **Intra**¹ + **urban**. Cf. it. **intraurbano**.

INTRAUTERÍN, -Ă, *intrauterini*, -e, adj. Care are loc, care este în cavitatea uterină. [Pr.: -tra-u-] — Din fr. **intra-utérin**.

INTRAVASCULĂR, -Ă, *intravasculari*, -e, adj. (Anat.) În (sau din) interiorul vaselor sangvine. — Din fr. **intravasculaire**.

INTRAVENÓS, -OASĂ, *intravenoși*, -oase, adj. (Despre injecții, tratamente) Care se face în venă. — Din fr. **intraveineux**, it. **intravenoso**.

INTRAVILĂN, *intravilane*, s.n. Zonă care cuprinde suprafața construită și construitibilă a unui oraș sau a unui sat. ♦ (Adjectival) *Teren, spațiu intravilan*. — **Intra**¹ + **vilan** (< lat. *villanus*).

INTRAZONĂL, -Ă, *intrazonali*, -e, adj. Care se află ori se formează în cadrul aceleiași zone. — Din engl. **intrazoneal**.

INTRĂTŪRĂ, *intrături*, s.f. Adâncitură făcută sau existentă într-un zid, într-o stâncă etc. — **Intra**² + suf. *-ătură*.

INTRĂND, *intrânduri*, s.n. Parte adâncită în zidul unei construcții, la o parcelă de teren etc.; adâncitură, scobitură. — V. **intra**².

INTREPÍD, -Ă, *intrepizi*, -de, adj. (Livr.) Care nu dă înapoi în fața greutăților, care înfruntă pericolul; brav, curajos, îndrăzneț, cutezător. — Din fr. **intrepide**, lat. **intrepidus**.

INTREPIDITĂTE s.f. (Livr.) Însușirea celui intrepid; curaj, cutezanță, îndrăzneală. — Din fr. **intrepidité**.

INTRIGĂ, *intrig*, vb. I. 1. Tranz. (La pers. 3) A deștepta curiozitatea, îngrijorarea, suspiciunea cuiva, punându-l pe gânduri. 2. Intrans. (Înv.) A face sau a băga intrigi (1); a unelti, a complota. — Din fr. **intriguer**, it. **intrigare**.

INTRIGĂNT, -Ă, *intriganți*, -te, s.m. și f., adj. (Persoană) care face sau bagă intrigi (1). — Din fr. **intrigant**.

INTRIGĂT, -Ă, *intrigați*, -te, adj. Care este nerăbdător să afle sau să știe ceva care îl îngrijorează, față de care are suspiciuni. — V. **intriga**.

INTRIGĂ, *intrigi*, s.f. 1. Acțiune (ascunsă) care folosește mijloace nepermise pentru realizarea unui scop; uneltire. 2. Schemă generală de fapte și de acțiuni care reprezintă subiectul unor opere literare. — Din fr. **intrigue**.

INTRINSÉC, -Ă, *intrinseci*, -ce, adj. Care constituie partea lăuntrică, proprie și esențială a unui lucru; care există prin sine însuși (independent de relațiile sale cu alt lucru). — Din fr. **intrinsèque**, lat. **intrinsecus**.

INTRODŪCE, *introduc*, vb. III. Tranz. 1. A face ca ceva sau ceva să intre, să pătrundă în ceva, undeva; a băga, a vâri. ♦ A include, a adăuga, a îngloba. ♦ Refl. A intra undeva (cu forța sau pe furiș). 2. A face ca o persoană să fie primită de cineva sau să fie admisă într-o organizație, într-o asociație etc. ♦ A ajuta pe cineva să se inițieze într-un domeniu de activitate. 3. A pune în practică; a institui, a stabili (un obicei, o practică etc.). [Pef. s. *introdusei*, part. *introdus*] — Din lat. **introducere**. Cf. fr. **introduire**.

INTRODŪCERE, *introduceri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *introduce* și rezultatul ei. 1. Băgare, vârare. ♦ Includere, inserare, înglobare; punere în practică. 2. Capitol al unei lucrări sau parte de la începutul ei, în care se prezintă, în linii generale, intențiile acesteia, elementele sau noțiunile fundamentale necesare înțelegerii ei; introducere. ♦ Partea de la început a unei compoziții (artistice), a unei scrisori etc. 3. Lucrare științifică în care se expun noțiunile generale, elementare sau pregătitoare ale unui domeniu de cunoștințe. — V. **introduce**.

INTRODŪCTÍV, -Ă, *introdactivi*, -e, adj. Care servește ca introducere; de (la) început. — Din fr. **introdectif**.

INTRODŪCȚIE, *introducții*, s.f. (Înv.) Introducere; început. — Din fr. **introduction**, lat. **intductio**.

INTRODŪS, -Ă, *introduși*, -se, adj. (Despre oameni) Care are relații cu multă lume. ♦ Care cunoaște bine și amănunțit o problemă. — V. **introduce**.

INTROGRESIUNE, *introgresuni*, s.f. (Biol.) Formare de noi specii prin hibridare. [Pr.: -si-u-] — Din engl. **introgression**.

INTROIECȚIE, *introtecții*, s.f. (Psih.) Act psihic de asimilare a eului unei alte persoane la propriul eu, manifestat prin imitarea înconștientă a comportamentului

acelei persoane. [Pr.: -tro-iec-. — Var.: **introiectiune** s.f.] — Din fr. **introjection**, it. **introiezione**.

INTROIECTIUNE s.f. v. **introiectie**.

INTROMISIIE s.f. v. **intromisiune**.

INTROMISIUNE s.f. (Rar) Acțiunea de a introduce în..., de a pune în... [Var.: **intromisie** s.f.] — Din fr. **intromission**.

INTROSPECTĂ, **introspectez**, vb. I. Refl. A-și observa propriile trăiri psihice. — Din fr. **introspecter**.

INTROSPECTĂRE, **introspectări**, s.f. Acțiunea de a se *introspecta*; introspecție. — V. **introspectiv**.

INTROSPECTIV, -Ă, **introspectivi**, -e, adj. Care se folosește de introspecție, bazat pe introspecție, care ține de introspecție, care se referă la introspecție. — Din fr. **introspectif**.

INTROSPECȚIE, **introspecții**, s.f. Observare și interpretare a propriilor stări și dispoziții mentale și emoționale; autoobservare. — Din fr. **introspection**.

INTROVERSIUNE s.f. (Psih.) Orientare către propriile gânduri și trăiri, în opoziție cu preocuparea pentru lumea exterioară. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **introversion**.

INTROVERTIT, -Ă, **introvertiți**, -te, adj. (Despre oameni) Care este concentrat sau obsedat de propriile trăiri interioare. — Din fr. **introverti**.

INTRŪS, -Ă, **intruși**, -se, s.m. și f., adj. (Persoană) care se introduce undeva sau la cineva fără a avea vreo calitate, fără a fi chemată, poftită sau dorită; nepoftit, inoportun. — Din fr. **intrus**.

INTRUZIUNE, **intruziuni**, s.f. 1. Faptul de a (se) introduce fără drept într-o societate, într-o funcție etc. 2. Proces de pătrundere și de solidificare a magmei în crăpăturile scoarței terestre sau de-a lungul suprafețelor cu rezistență slabă. ♦ (Concr.) Corp de roci formate în urma acestui proces. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **intrusion**.

INTRUZIV, -Ă, **intruzivi**, -e, adj. (Despre roci eruptive) Care s-a format prin intruziune. — Din fr. **intrusif**.

INTUBĂ, **intubez**, vb. I. Tranz. (Med.) A supune un bolnav acțiunii de intubație. — Din fr. **intuber**.

INTUBĂRE, **intubări**, s.f. Acțiunea de a *intuba* și rezultatul ei. — V. **intuba**.

INTUBĂȚIE, **intubații**, s.f. (Med.) Introducere a unei sonde într-un organ tubular în scopul aplicării unor substanțe medicamentoase, anestezice sau în scopul golirii de conținutul patologic; intubare. — Din fr. **intubation**.

INTUÍ, **intuiesc**, vb. IV. Tranz. A înțelege sau a sesiza ceva prin intuiție; a pătrunde repede în esența problemelor, a fenomenelor etc. pe baza unor cunoștințe temeinice și a experienței anterioare acumulate. — Din it. **intuire**, lat. **intuiri**.

INTUIRE, **intuiri**, s.f. Faptul de a *intui*. — V. **intui**.

INTUITIV, -Ă, **intuitivi**, -e, adj. Care se bazează pe intuiție, pe cunoașterea nemijlocită a realității prin observarea directă a obiectelor sau fenomenelor. ♦ *Metodă intuitivă* = metodă folosită în pedagogie, care îmbină prezentarea teoretică a problemelor cu observarea directă a obiectelor sau fenomenelor. [Pr.: -tu-i-] — Din fr. **intuitif**, it. **intuitivo**.

INTUIȚIE, **intuiții**, s.f. 1. Capacitatea conștiinței de a descoperi, pe cale rațională (în mod spontan), esența, sensul unei probleme, al unui obiect. ♦ Principiu didactic conform căruia procesul predării și însușirii cunoștințelor trebuie să pornească de la reflectarea senzorială nemijlocită a obiectelor și fenomenelor studiate. 2. Descoperire bruscă, neașteptată, a unui adevăr, a unei soluții etc. ♦ *Inspirație, presentiment*. ♦ Pătrundere instinctivă în esența unui lucru. — Din fr. **intuition**, it. **intuizione**.

INTUIȚIONISM s.n. Curent filosofic care opune rațiunii intuiția, concepută ca o facultate analogă cu instinctul, cu simțul artistic sau cu revelația divină, considerând că aceasta ar pătrunde nemijlocit în esența obiectelor. [Pr.: -tu-i-ți-o-] — Din fr. **intuitionnisme**.

INTUIȚIONIST, -Ă, **intuiționiști**, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al intuiționismului. [Pr.: -tu-i-ți-o-] — Din fr. **intuitioniste**.

INTUMESCĒNT, -Ă, **intumescenți**, -te, adj. (Med.) (Despre țesuturi) Care începe să se umfle, care prezintă o tumefacție; umflat. — Din fr. **intumescent**.

INTUMESCĒNTĂ, **intumescențe**, s.f. (Med.) Organ sau porțiune de organ umflată. — Din fr. **intumescence**.

INUMAN, -Ă, **inumani**, -e, adj. Care nu este uman; neomnos, crud, feroce, neuman. ♦ Care nu este caracteristic sau propriu oamenilor; *p. ext.* de proporții monstruoase. — Din fr. **inhumain**, lat. **inhumanus**.

INUNDĂ, **inund**, vb. I. Tranz. 1. (Despre ape; și pers. 3) A ieși din matcă și a se revărsa peste maluri; a acoperi o întindere de pământ (revărsându-se peste maluri); a se revărsa, a îneca, a potopi; *p. ext.* a pătrunde în cantitate mare într-o sondă petrolieră, într-o mină, într-o locuință. 2. A face să pătrundă o cantitate de apă într-un strat petrolier, pentru a produce mărirea presiunii interne a zăcămintului. 3. Fig. (Despre sudoare, lacrimi, lumină etc.) la pers. 3) A umple, a acoperi din abundență; a năpădi, a uda; a copleși. — Din fr. **inonder**, lat. **inundare**.

INUNDABIL, -Ă, **inundabili**, -e, adj. Care poate fi inundat, care e supus inundării sau în pericol să fie inundat. — Din fr. **inondable**.

INUNDĂRE, **inundări**, s.f. Acțiunea de a *inunda* și rezultatul ei; revărsare, înecare. — V. **inunda**.

INUNDĂȚ, -Ă, **inundați**, -te, adj. Acoperit cu apă, sub apă; înecat. — V. **inunda**.

INUNDĂȚIE, **inundații**, s.f. Faptul de a inunda; acoperire a unei porțiuni de uscat cu o mare cantitate de apă (provenită din revărsarea apelor, din ploii); cantitate mare din apa râurilor sau a fluviilor revărsată peste maluri, din cauza creșterii debitului de apă în urma topirii bruste a zăpezilor sau a abundenței ploilor. — Din fr. **inondation**, lat. **inundatio**.

INUTÍL, -Ă, **inutili**, -e, adj. Care nu este folositor, care nu este util, care nu servește la nimic; nefolositor, neutil. ♦ (Adverbial) De prisos, zadarnic, fără folos, degeaba. — Din fr. **inutile**, lat. **inutilis**.

INUTILITĂȚE s.f. Lipsă de utilitate; neutilitate, zădărnicie. — Din fr. **inutilité**, lat. **inutilitas**, -atis.

INUTILIZĂBIL, -Ă, **inutilizabili**, -e, adj. Care nu poate fi folosit; de neîntrebuintă, neutilizabil. — Din fr. **inutilisable**.

INUZITĂȚ, -Ă, **inuzități**, -te, adj. (Rar) Care nu este întrebuintă, care nu se folosește; neîntrebuintă, neuzitat. — Din fr. **inuisit**, lat. **inuisitatus**.

INVADĂ, **invadez**, vb. I. Tranz. 1. A intra prin violență (și cu mari forțe) pe un teritoriu străin (pustiind, prădând); a copleși, a năpădi. ♦ Fig. A pune stăpânire pe...; a cuprinde, a copleși. 2. (Despre plante și animale dăunătoare sau parazite) A apărea undeva rapid și masiv (producând mari pagube sau neajunsuri); a năpădi. — Din lat., it. **invadere**.

INVADĂRE, **invadări**, s.f. (Adesea fig.) Acțiunea de a *invada* și rezultatul ei; copleșire, invazie. — V. **invada**.

INVADĂȚ, -Ă, **invadați**, -te, adj. Care a fost cuprins (repede și violent); împresurat, năpădit. — V. **invada**.

INVADĂȚOR, -OĂRE, **invadatori**, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană, armată, stat etc.) care invadează un teritoriu străin; năvălitor, copleșitor. — **Invada** + suf. -tor.

INVAGINĂ, pers. 3 **invaginează**, vb. I. Refl. (Med.); despre porțiuni ale intestinelor) A se întoarce spre interior prin invaginație. — Din fr. **invaginer**.

INVAGINĂȚIE, **invaginații**, s.f. (Med.) Formă de occluziune intestinală produsă prin pătrunderea unui segment intestinal în segmentul imediat următor. — Din fr. **invagination**.

INVALID, -Ă, **invalidi**, -de, adj., s.m. și f. (Persoană) care are o infirmitate (din cauza căreia este inaptă de muncă); infirm, mutilat, schilod. — Din fr. **invalid**, lat. **invalidus**.

INVALIDĂ, **invalid**, vb. I. Tranz. (Jur.) A constata și a declara nevalabile anumite acte de procedură; a declara nevalabilă alegerea membrilor organelor reprezentative sau împuternicirea delegaților la conferințe sau la congrese interne ori internaționale; a infirma. — Din fr. **invalider**.

INVALIDĂBIL, -Ă, **invalidabili**, -e, adj. Care poate sau trebuie să fie invalidat. — Din fr. **invalidable**.

INVALIDĂRE, **invalidări**, s.f. Acțiunea de a *invalida* și rezultatul ei; anulare, infirmare. — V. **invalida**.

INVALIDITĂȚE, **invalidități**, s.f. 1. Starea celui invalid; infirmitate. 2. (Jur.) Lipsă de validitate (a unui act, a unui mandat etc.). — Din fr. **invalidité**.

INVĂR s.n. Oțel aliat cu mult nichel, caracterizat printr-o dilatare foarte mică și folosit la fabricarea instrumentelor și a aparatelor de precizie. — Din fr. **invvar**.

INVARIABIL, -Ă, **invariabili**, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu este variabil, care nu se schimbă; neschimbător, nevariabil, constant, fix, neschimbător. ♦ Spec. (Gram.; despre cuvinte) Care este lipsit de flexiune; neflexibil. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **invariable**.

INVARIABILITĂȚE, **invariabilități**, s.f. Faptul de a fi invariabil; caracterul a ceea ce este invariabil. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **invariabilité**.

INVARIĂNT, -Ă, **invarianți**, -te, adj., s.m. (Mărire, relație, proprietate etc.) care rămâne neschimbată în urma aplicării sau intervenției unei transformări. [Pr.: -ri-ant, — Var.: **invariántă** s.f.] — Din fr. **invariant**.

INVARIĂNTĂ s.f. v. **invariant**.

INVĂZIE, **invazii**, s.f. 1. Intrare neașteptată, năvălire a unei armate inamice într-o țară (cu scopul de a o cuceri, de a o subjuga); copleșire, invadare; *p. ext.* năvălire, venire neașteptată și în număr mare a cuiva sau a ceva într-un anumit loc.

2. Apariție rapidă și masivă, cu caracter de calamitate, într-o regiune, a unor specii de plante sau de animale dăunătoare sau parazite. 3. (Med.) Stadiu în evoluția ciclică a unei boli infecțioase, care durează de la apariția primelor semne de boală până la instalarea fenomenelor clinice caracteristice. — Din fr. **invasion**, lat. **invasio**.

INVĂZIV, -Ă, **invazivi**, -e, adj. (Med.) Cu caracter de invazie. — Din engl. **invasive**.

INVECTIVĂ, **invectivez**, vb. I. Tranz. (Rar) A spune invective la adresa cuiva; a insulta. — Din fr. **invectiver**.

INVECTIVĂ, **invective**, s.f. Expresie violentă, jignitoare, ofensatoare, vorbă de ocară la adresa cuiva; injurie. ♦ Procedeu stilistic care constă în folosirea expresiei violente, agresive, în scopuri polemice sau satirice. — Din fr. **invective**, lat. **invectivae**.

INVECTIVĂRE, **invectivări**, s.f. Acțiunea de a *invectiva* și rezultatul ei. — V. **invectiva**.

INVENTĂ, **inventez**, vb. I. Tranz. 1. A crea, a realiza ceva nou care nu a existat până atunci, a imagina pentru prima dată; a face o descoperire tehnică. 2. A prezenta drept adevărate lucruri imaginare, care nu există, neadevărate; a scorni, a născoci; *p. ext.* a minți. [Prez. ind. și: *invént*] — Din fr. **inventer**.

INVENTĂR, *inventare*, s.n. Listă, catalog, registru, document în care sunt enumerate (și descrise cantitativ și valoric) toate bunurile care se află, la un moment dat, într-o gospodărie, într-o instituție, într-un magazin etc.; p. ext. totalitatea acestor bunuri. ♦ *Inventar viu* = totalitatea vitelor și păsărilor dintr-o gospodărie. *Inventar mort* = totalitatea uneltelor, a mașinilor, a mijloacelor de transport aparținând unei gospodării sau întreprinderi. ♦ Loc. vb. *A face inventarul* = a inventaria. ♦ P. gener. Listă exactă, amănunțită; înșirare, enumerare (a unor fapte, a unor întâmplări etc.). — Din fr. *inventaire*, lat. *inventarium*.

INVENTĂRE, *inventări*, s.f. Acțiunea de a *inventă* și rezultatul ei; născocire, scormire. — V. *inventă*.

INVENTARIĂ, *inventariez*, vb. I. Tranz. A face, a întocmi un inventar; a înregistra, a trece în inventar; a inventoria. [Pr.: -ri-a] — Din it. *inventariare*.

INVENTARIERE, *inventarieri*, s.f. Acțiunea de a *inventaria* și rezultatul ei. [Pr.: -ri-e.] — V. *inventaria*.

INVENTATĂR, *-OĂRE*, *inventatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care a realizat o invenție (1); inventor. — *Inventa* + suf. *-tor* (după fr. *inventeur*).

INVENTICĂ s.f. Disciplină care studiază sistematic procesul invenției și condițiile stimulării creativității. — Din *inventa* (după *didactică*).

INVENTIV, *-Ă*, *inventivi*, *-e*, adj. (Despre oameni, mintea lor etc.) Care poate inventa, care are talentul de a inventa; ingenios, ager. — Din fr. *inventif*.

INVENTIVITATE, *inventivități*, s.f. Inșușirea de a fi inventiv; imaginație creatoare, ingeniozitate. — *Inventiv* + suf. *-itate*.

INVENTOR, *inventori*, s.m. (Inv.) Inventator. — Din fr. *inventeur*.

INVENTORIALĂ, *inventoriez*, vb. I. Tranz. (Inv.) A inventaria. [Pr.: -ri-a] — Din fr. *inventorier*.

INVENȚIE, *invenții*, s.f. 1. Rezolvare sau realizare tehnică dintr-un domeniu al cunoașterii care prezintă noutate și progres față de stadiul cunoscut până atunci; (concr.) obiect, sistem tehnic etc. inventat. 2. Afirmație care susține ca adevărate lucruri inexistente, imaginare, mincioase; p. ext. minciună. 3. Căutarea și alegerea ideilor și argumentelor adecvate într-un discurs sau a ideilor și temelor corespunzătoare într-o creație artistică. 4. (Muz.; în forma *invențiune*) Mică piesă muzicală în stil contrapunctic, imitativ, specifică barocului. [Var.: *invențiune* s.f.] — Din fr. *invention*, lat. *inventio*, *-onis*.

INVENȚIUNE s.f. v. *invenție*.

INVERS, *-Ă*, *inversi*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Care este, se face într-un sens opus direcției inițiale sau firești, de la sfârșit către început; făcut pe dos, de-a-ndoaselea. ♦ (Mat.) *Raport invers (proporțional)* = raport între două mărimi, cantități, valori care depind în așa fel una de cealaltă încât, dacă una se mărește de un număr de ori, cealaltă scade de același număr de ori. *Mărimi* (sau *valori* etc.) *invers proporționale* = mărimi (sau valori etc.) care se află în raport invers proporțional. *Cantități* (sau *mărimi*, *numere*) *inverse* = cantități (sau mărimi, numere) al cărui produs este egal cu unitatea. — Din fr. *inverse*, lat. *inversus*.

INVERSĂ, *inversez*, vb. I. Tranz. A schimba ordinea inițială sau normală, firească; a face (ceva) invers; a întoarce pe dos; a răsturna. — Din fr. *inverser*.

INVERSĂRE, *inversări*, s.f. Acțiunea de a *inversa* și rezultatul ei; inversiune. — V. *inversa*.

INVERSIE s.f. v. *inversiune*.

INVERSIUNE, *inversiuni* s.f. 1. Inversare. ♦ Schimbare a ordinii obișnuite a anumitor cuvinte în frază (pentru a obține efecte stilistice). ♦ (Mat.) Transformare a unei figuri prin schimbarea punctului de punct a pozițiilor punctelor figurii. ♦ (Med.) Așezarea organelor într-o poziție inversă față de cea normală. 2. (În forma *inversie*) Procedeu de transformare directă a unui negativ fotografic în pozitiv. 3. (În sintagma *Inversiunea zaharozei* = proces de transformare a zaharozii în glucoză prin hidroliză. [Pr.: -si-u-. — Var.: *inversie* s.f.] — Din fr. *inversion*, lat. *inversio*, *-onis*.

INVERSĂR, *inversoare*, s.n. Dispozitiv pentru inversarea sensului mișcării organelor mobile ale unei mașini, ale unui vehicul etc. — Din fr. *inverseur*.

INVERTĂZĂ, *invertaze*, s.f. (Biol.) Enzimă produsă de drojdia de bere și de mucoasa intestinală și care transformă zahărul în glucoză și în fructoză; invertină. — Din fr. *invertase*, germ. *Invertase*.

INVERTĂ, *inverteșc*, vb. IV. Tranz. 1. A realiza, a face o inversiune (simetrică); a schimba, a transforma. 2. (Chim.) A transforma zahărul în glucoză și fructoză cu ajutorul invertazei sau al unor acizi diluți. — Din fr. *invertir*.

INVERTINĂ s.f. (Biol.) Invertază. — Din fr. *invertine*.

INVERTIRE, *invertiri*, s.f. Acțiunea de a *inverti* și rezultatul ei; schimbare, transformare. ♦ *Invertire sexuală* = homosexualitate. — V. *inverti*.

INVERTIT, *invertiții*, s.m. (Livr.) Homosexual. — Din fr. *inverti*.

INVERTĂR, *invertoare*, s.n. (Elt.) Mutator care transformă curentul electric continuu în curent electric alternativ. — Din rus. *invertor*.

INVESTĂ, *investesc*, vb. IV. Tranz. A plasa, a alocă, a cheltui un fond, un capital, diverse mijloace materiale într-o întreprindere; a face o investiție. — Din fr. *investir*, lat. *investire*.

INVESTIGĂ, *investighez*, vb. I. Tranz. A face investigații; a cerceta. — Din lat., it. *investigare*.

INVESTIGĂRE, *investigări*, s.f. Acțiunea de a *investiga* și rezultatul ei; investigație. — V. *investiga*.

INVESTIGĂTIV, *-Ă*, *investigativi*, *-e*, adj. (Livr.) Cu caracter de investigație. — Din engl. *investigative*.

INVESTIGĂTOR, *-OĂRE*, *investigatori*, *-oare*, adj. Care face investigații, care cercetează. — Din fr. *investigateur*, lat. *investigator*.

INVESTIGAȚIE, *investigații*, s.f. Cercetare, studiere minuțioasă, efectuată sistematic, cu scopul de a descoperi ceva. [Var.: (inv.) *investigațiune* s.f.] — Din fr. *investigation*, lat. *investigatio*.

INVESTIGAȚIUNE s.f. v. *investigație*.

INVESTIRE, *investiri*, s.f. Acțiunea de a *investi* și rezultatul ei. — V. *investi*.

INVESTIT, *-Ă*, *investiți*, *-te*, adj. (Despre valori bănești) Plasat, folosit într-o afacere, într-o întreprindere etc. — V. *investi*.

INVESTITĂR, *-OĂRE*, *investitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană fizică sau juridică) care face o investiție. — *Investi* + suf. *-tor*.

INVESTIȚIE, *investiții*, s.f. 1. Plasare de capitaluri în întreprinderi industriale, agricole, comerciale etc., cu scopul obținerii de profituri; (concr.) capitalul plasat. 2. Alocare (de către stat) a unei sume și a altor mijloace materiale pentru crearea de noi fonduri fixe, pentru lărgirea, sumăritarea și modernizarea celor existente; (concr.) suma alocată, fondurile alocate. [Var.: *investițiune* s.f.] — Din germ. *Investion*, rus. *investitiia*.

INVESTIȚIUNE s.f. v. *investiție*.

INVETERĂT, *-Ă*, *inveterați*, *-te*, adj. (Livr.; despre oameni) În care s-a înrădăcinat un anumit defect; (despre defecte, vicii etc.) înrădăcinat. [Var.: *inveterat*, *-ă* adj.] — Din fr. *invétéré*. Cf. lat. *inveteratus*, it. *inveterato*.

INVIDIĂ, *invidiez*, vb. I. Tranz. 1. A fi stăpânit de invidie față de cineva, a privi cu invidie pe cineva sau reușita, bunăstarea, calitățile altuia; a pizmui. 2. A dori, a râvni, a pofti ceva ce aparține altuia. [Pr.: *-di-a*] — Din it. *invidiare*.

INVIDIĂT, *-Ă*, *invidiați*, *-te*, adj. Care provoacă invidie; pizmuit. [Pr.: *-di-at*] — V. *invidie*.

INVIDIE, *invidii*, s.f. Sentiment egoist de părere de rău, de necaz, de ciudă, provocat de succesele sau de situația bună a altuia; pizmă. — Din it., lat. *invidia*. **INVIDIERE** s.f. Faptul de a *invidia*. [Pr.: *-di-e-*] — V. *invidia*.

INVIDIOS, *-OASĂ*, *invidioși*, *-oase*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care simte invidie, stăpânit de invidie, care trădează invidia; pizmaș. 2. S.m. și f. Om invidios (1). [Pr.: *-di-os*] — Din it. *invidioso*, lat. *invidiosus*.

INVINCIBIL, *-Ă*, *invincibili*, *-e*, adj. (Adesea fig.) Care nu poate fi învins; de nebiruit, imbatabil, neînfrânt. — Din fr. *invincible*, lat. *invincibilis*.

INVINCIBILITATE s.f. Calitatea de a fi invincibil. — Din fr. *invincibilité*.

INVIOLABIL, *-Ă*, *inviolabili*, *-e*, adj. Care nu poate fi violat, încălcat, atins.

♦ Care se află în mod legal apărut de orice urmărire, de orice atingere, de orice încălcare sau de orice pedepsire. [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. *inviolable*, lat. *inviolabilis*. **INVIOLABILITATE** s.f. Calitatea de a fi inviolabil. [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. *inviolabilité*.

INVITĂ, *invit*, vb. I. Tranz. A ruga pe cineva să se prezinte undeva sau să participe la ceva; a chema; a convoca; a pofti. ♦ A soma. *Te invit să ieși*. — Din fr. *inviter*, lat. *invitare*.

INVITARE, *invitări*, s.f. Acțiunea de a *invita* și rezultatul ei. — V. *invita*.

INVITĂT, *-Ă*, *invitați*, *-te*, s.m. și f. Persoană chemată, poftită să se prezinte undeva sau să participe la ceva; musafir, oaspete. — V. *invita*. Cf. fr. *invité*.

INVITĂȚIE, *invitații*, s.f. Faptul de a *invita* sau de a fi invitat; chemare; convocare; poftire. ♦ (Concr.) Document special tipărit, bilet sau scrisoare scurtă prin care cineva este invitat undeva. [Var.: *invitațiune* s.f.] — Din fr. *invitation*, lat. *invitatio*.

INVITAȚIUNE s.f. v. *invitație*.

INVITRO loc. adj. și adv. (În legătură cu modul de experimentare a unui proces fiziologic, biofizic etc.) În afara organismului viu; în laborator. — Loc. lat.

INVIVO loc. adj. și adv. (În legătură cu modul de experimentare a unui proces fiziologic, biofizic etc.) În interiorul organismului viu. — Loc. lat.

INVIZIBIL, *-Ă*, *invizibili*, *-e*, adj. Care nu se vede sau nu se poate vedea; (de) nevăzut; nevizibil. ♦ (Prin exagerare sau glumă) Extrem de mic. ♦ *Ac invizibil* (și substantivat, n.) = ac de păr subțire și mic. — Din fr. *invisible*, lat. *invisibilis*.

INVIZIBILITATE s.f. Starea, înșușirea a ceea ce este invizibil; nevizibilitate. — Din fr. *invisibilité*, lat. *invisibilitas*, *-atis*.

INVOCĂ, *invoc*, vb. I. Tranz. 1. A chema în ajutor (mai ales o divinitate). 2. A cita ceva în favoarea sa, a se referi la ceva ce poate servi cuiva ca argument în susținerea unei afirmații. — Din fr. *invocuer*, lat. *invocare*.

INVOCĂRE, *invocări*, s.f. Acțiunea de a *invoca* și rezultatul ei. — V. *invoca*.

INVOCĂTOR, *-OĂRE*, *invocatori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care face o invocație, care invocă. — *Invoca* + suf. *-tor* (după fr. *invocatoire*, *invocateur*).

INVOCĂȚIE, *invocații*, s.f. Faptul de a *invoca*; chemare în ajutor. ♦ Spec. Chemare (cu valoare stilistică) adresată de către un poet muzei pentru a-l ajuta în realizarea creației artistice. ♦ Procedeu stilistic prin care oratorul sau scriitorul interpelează un personaj (de obicei istoric) absent. [Var.: *invocațiune* s.f.] — Din fr. *invocation*, lat. *invocatio*, *-onis*.

INVOCĂȚIUNE s.f. v. *invocație*.

INVOLUĂ, *involueșc*, vb. I. Intrans. A se întoarce de la o stare sau o formă superioară de dezvoltare la una inferioară; a regresa, a decădea. [Pr.: *-lu-a*] — Din *involuție*.

INVOLUĂRE, *involuări*, s.f. Acțiunea de a *involuă* și rezultatul ei; involuție; regres. [Pr.: *-lu-a-*] — V. *involuă*.

INVOLUĂT, -*A*, *involuăți*, -*te*, adj. Care s-a întors la stadiul anterior, care a regresat. [Pr.: *-lu-at*] — V. *involuă*.

INVOLŪCRU, *involucru*, s.n. (Bot.) 1. Totalitatea frunzișoarelor care se găsesc la baza unor flori sau a unor inflorescențe. 2. Lamă care învelește pâliăria tânără a unui ciuperci, înainte ca aceasta să iasă din pământ. — Din fr. *involucru*, lat. *involutum*.

INVOLUNTĂR, -*Ă*, *involutari*, -*e*, adj. (Adesea adverbial) Care este făcut fără voie, neintenționat. — Din fr. *involontaire*, lat. *involutarius*.

INVOLŪT, -*Ă*, *involŭți*, -*te*, adj. (Bot.; despre un organ) Răsucit spre interior. — Din lat. *involutus*.

INVOLUTIV, -*Ă*, *involutivi*, -*e*, adj. (Livr.) Cu caracter de involuție. — Din fr. *involutif*.

INVOLŪȚIE, *involuții*, s.f. 1. Modificare regresivă a unui organ sau a unui organism. ♦ P. gener. Proces de transformare regresivă, de regres. 2. Proces fiziologic care constă în revenirea unui organ ce a suferit o mărire de volum la dimensiunile, poziția și consistența normale. — Din fr. *involution*, lat. *involutio*, -*onis*.

INVULNERABIL, -*Ă*, *invulnerabili*, -*e*, adj. Care nu poate fi rănit; p. ext. care nu poate fi atacat sau învinuit; de care nu te poți atinge cu nimic, nevulnerabil. — Din fr. *invulnérable*, lat. *invulnerabilis*.

INVULNERABILITATE s.f. Înșușirea, starea a ceea ce este invulnerabil; nevulnerabilitate. — Din fr. *invulnerabilité*.

IOANĪT, -*Ă*, *ioaniți*, -*te*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care făcea parte dint-un ordin monaho-cavaleresc înființat în Palestina în sec. XII. 2. Adj. Care aparține ioaniților (1), privitor la ioaniți. [Pr.: *i-oa-*] — Din germ. *Johannit*. Cf. fr. *Joannite* sau *Johannite*.

IOBĂG, *iobăgi*, s.m. Țăran dependent de stăpânul feudal; șerb, rumân, vecin. — Din magh. *jobbágy*.

IOBĂGĪ, *iobăgesc*, vb. IV. Intrans. A face muncă de iobag, a trăi în stare de iobag. — Din *iobag*.

IOBĂGĪE s.f. Instituție specifică feudalismului, caracterizată prin dependența personală a țărânului față de stăpânul feudal, căruia îi presta redevențe în muncă, în natură ori în bani; șerbie, rumânie, vecinătate. — *Iobag* + suf. *-ie*.

IOBĂGĪME s.f. Totalitatea iobagilor; mulțime de iobagi. — *Iobag* + suf. *-ime*.

IOBĂGĪRE s.f. Acțiunea de a *iobăgi* și rezultatul ei; fel de a munci al omului aflat în stare de iobag. — V. *iobăgi*.

IOBĂGĪȚĂ, *iobăgițe*, s.f. (Înv.) Soție sau fiică de iobag. — *Iobag* + suf. *-iță*.

IOC adv. (Pop. și fam.) Nu; nimic; defel; câtuși de puțin. — Din tc. *yok*.

IOD¹ s.n. Element chimic solid cu aspect de cristale lamelare, negre-cenușii, cu luciu metallic și miros pătrunzător, foarte volatil, ușor solubil în alcool, utilizat în medicină. ♦ *Tinctură de iod* = soluție de iod în alcool, folosită la dezinfectarea rănilor. — Din fr. *iode*.

IOD² s.n. (Fon.; rar) Iot. — Din fr. *yod*.

IODĂT, *iodați*, s.m. Sare a acidului iodic. — Din fr. *iodate*.

IODEMIĒ, *iodemii*, s.f. (Fiziol.) Prezența a iodului în sânge; cantitate de iod prezentă în sânge. — Din fr. *iodémie*.

IODHĪDRIC, *iodhidrici*, adj. (În sintagma) *Acid iodhidric* = acid rezultat din combinarea iodului cu hidrogenul. — Din fr. *iodhydrique*.

IODIC, *iodici*, adj. (În sintagma) *Acid iodic* = acid obținut prin oxidarea iodului cu acid azotic concentrat. — Din fr. *iodique*.

IODISM s.n. Intoxicare cu iod sau cu compuși ai iodului. — Din fr. *iodisme*.

IODIZĂ, pers. 3 *iodizează*, vb. I. Refl. (Fon.; rar) A se iotaciza. — *Iod*² + suf. *-iza*.

IODIZĂRE, *iodizări*, s.f. (Fon.) Palatalizare a unei consoane sub influența unui iot; apariția unui iot înaintea unei vocale anterioare la început de cuvânt sau de silabă; iotacizare, iotacism (2). — V. *iodiza*.

IODIZĂT, -*Ă*, *iodizați*, -*te*, adj. (Fon.; despre sunete) Iotacizat. — V. *iodiza*.

IODLER, (1) *iodlere*, s.n., (2) *iodleri*, s.m. 1. S.n. Fel de a cânta specific locuitorilor de munte din Tirol, Bavaria și Elveția, constând dintr-o serie de vocale bazate pe schimbarea de registru a vocii; cântec, melodie compuse cu asemenea vocale. 2. S.m. Cântăreț care practică această tehnică de interpretare. — Din germ. *Jodler*.

IODOFŪRM s.n. Substanță solidă, de culoare galbenă cu miros caracteristic, neplăcut și persistent, foarte puțin solubilă în apă, folosită în medicină ca antiseptic, anesteziec, cicatrizant etc. — Din fr. *iodoforme*, germ. *Iodoform*.

IODOMĒTRIC, -*Ă*, *iodometrici*, -*ce*, adj. Referitor la iodometrie. — Din fr. *iodométrique*.

IODEMETRĪE s.f. (Chim.) Totalitatea metodelor de dozare cantitativă a diferitelor substanțe care reacționează cu o soluție de iod. — Din fr. *iodométrie*.

IODURĂRE, *iodurări*, s.f. (Chim.) Introducere a iodului în molecula unei substanțe organice. — După fr. *ioduration*.

IODURĂ, *ioduri*, s.f. Sare a acidului iodhidric; combinație de iod cu un alt element chimic. — Din fr. *iodure*.

IODURĪE, *iodurii*, s.f. (Med.) Prezența a iodului în urină; cantitate de iod prezentă în urină. — Din fr. *iodurie*.

IOFCĂ, *iofcale*, s.f. Pastă făinoasă în formă de pătrățele. — Din tc. *yufka*.
IOLĂ, *iole*, s.f. Ambarcațiune sportivă îngustă și ușoară, cu o velă prinsă de un catarg, condusă de o singură persoană. — Din fr. *yoile*.

ION, *ioni*, s.m. Atom, moleculă sau grupare de atomi care are un exces de sarcină electrică pozitivă sau negativă. [Pr.: *i-on*] — Din fr. *ion*.

IONATĂN, (1) *ionatani*, s.m., (2) *ionatane*, s.n. 1. S.m. (Adesea adjectival) Specie de măr originar din SUA, cu coroana deasă și voluminoasă, cu frunze cenușii-argintii și cu fructul foarte gustos. 2. S.n. Fructul ionatanului (1), de mărime mijlocie, cu suprafața netedă, de culoare roșie-sângerie cu pete albicioase și dungi carmin, zemos, dulce-acrișor și plăcut aromat. — Din engl. *jonathan*.

IONIĂN, -*Ă*, *ionieni*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Ionia. 2. Adj. Care aparține Ioniei sau ionienilor (1), privitor la Ionia ori la ionieni. ♦ *Școala ioniană* = cea mai veche orientare materialistă în filosofia greacă, apărută în sec. VII–VI î.H. în Ionia. [Pr.: *i-oni-an*] — Din fr. *ionien*.

IONIĆ¹, -*Ă*, *ionici*, -*ce*, adj., s.n., s.m. 1. Adj., s.n. (Stil, ordin etc. arhitectonic) caracterizat prin proporții grandioase, prin coloane zvelte cu capitelul împodobit cu volute. 2. Adj. (Despre construcții sau elemente arhitectonice) Care ține de ionic¹ (1), care se referă la ionic¹; în stil ionic¹. 3. S.m., adj. (Picior de vers antic) format din patru silabe, două lungi și două scurte. [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ionique*.

IONIĆ², -*Ă*, *ionici*, -*ce*, adj. Care aparține ionilor, care se referă la ioni. [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ionique*.

IONIŪ s.n. Izotop radioactiv al toriului, care se obține din uraniu prin dezintegrare. [Pr.: *i-o-*] — Din germ. *Ionium*, fr. *ionium*.

IONIZĂ, *ionizez*, vb. I. Trans. A produce ionizarea unui mediu; a folosi ionizare. [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ioniser*.

IONIZĂT, -*Ă*, *ionizați*, -*te*, adj. (Despre agenți sau factori fizici) Care poate produce ionizarea (1). [Pr.: *i-o-*] — *Ioniza* + suf. *-ant*.

IONIZĂRE, *ionizări*, s.f. 1. Proces fizic al cărui rezultat este formarea de ioni. 2. Tratament medical care constă în introducerea în organism a ionilor, aplicat în reumatism, poliomielită etc.; ionoterapie. [Pr.: *i-o-*] — V. *ioniza*.

IONIZĂTOR, *ionizatoare*, s.n. Generator de ioni. [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ionisateur*.

IONIZĂȚIE, *ionizații*, s.f. (Rare) Ionizare. [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ionisation*.

IONOFŪN, *ionofoane*, s.n. Traductor electroacustic care transformă direct energia electrică în energie acustică. [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ionophone*.

IONOMĒTRU, *ionometre*, s.n. (Fiz.) Instrument pentru determinarea intensității unei radiații radioactive. [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ionomètre*.

IONOSFĒRĂ s.f. Strat superior al atmosferei, cuprins aproximativ între 50 și 500 km, în care gazele componente sunt rarefiate și încărcate cu ioni. [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ionosphère*.

IONOSFĒRIC, -*Ă*, *ionosferici*, -*ce*, adj. Referitor la ionosferă, din ionosferă. [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ionosphérique*.

IONOTĒRĂPIE, *ionoterapii*, s.f. Ionizare (2). [Pr.: *i-o-*] — Din fr. *ionothérapie*.

IORDĂN, *iordane*, s.n. Bobotează; slujbă religioasă care se face la Bobotează. ♦ Expr. (Fam.) *A umbla cu iordane* = a spune vorbe goale; a se ține de lucruri neserioase. — Din sl. *iordanü*.

IORDANIĂN, -*Ă*, *iordanieni*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația iordaniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Iordaniei sau iordanienilor (1), privitor la Iordania ori la iordanieni. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. *jordanien*.

IORGŪVĂN, *iorgovani*, s.m. (Bot.; reg.) Liliac¹. — Din sb. *jorgovan*.

IORTOMĂN, -*Ă* adj. v. *ortoman*.

IORTOMĂNĒSC, -*EĂSCĂ* adj. v. *ortomănesc*.

IORTOMĂNĒȘTE adv. v. *ortomănește*.

IOT, *ioturi*, s.n. Semivocala *i*, numită și „i consonantic”, notată de obicei în diverse alfabet fonetice cu *y*, *j* sau *i*; iod². — Din germ. *Jot*.

IOTACĪSM s.n. (Fon.) 1. Evoluție a unei vocale sau a unui diftong spre *i*. 2. Iodizare. — Din fr. *iotacisme*.

IOTACIZĂ, pers. 3 *iotacizează*, vb. I. Refl. (Despre sunete) A se palataliza sub influența unui iot; a se iodiza. — Cf. *iot* și *iotacism*.

IOTACIZĂRE, *iotacizări*, s.f. (Fon.) Iodizare. — V. *iotaciza*.

IOTACIZĂT, -*Ă*, *iotacizați*, -*te*, adj. (Fon.; despre sunete) Palatalizat sub influența unui iot; iodizat. — V. *iotaciza*.

IOTĂ s.f. (Pop. și fam.; în expr.) (*Nici*) *iotă* = deloc, câtuși de puțin, nimic. — Din ngr. *iota*. Cf. fr., it. *io*.

IOV, *iovi*, s.m. Specie de salcie care crește prin pădurile de la munte (*Salix capreae*). [Var.: (rar) *iövă* s.f.] — Cf. sl. *iva*.

IŪVĂ s.f. v. *ioiv*.

IPĂC adv. (Înv.) De asemenea, așijderea, tot așa. — Din sl. *ipakü*.

IPECACUĂNA s.f. Plantă originară din America de Sud, ale cărei rădăcini se folosesc în medicină ca expectorant și vomitiv (*Uragoga Ipecacuanha*). — Din fr. *ipécacuaná*.

IPĒRBOLĂ s.f. v. *hiperbolă*.

IPĒRBŪLIC, -*Ă* adj. v. *hiperbolic*.

IPĒRĪGE s.f. pl. Plantă erbacee perenă cu tulpina ramificată de la bază, cu frunze liniare sau lanceolate și cu numeroase flori albe-roz mici, grupate în panicule (*Gypsophila paniculata*). — Et. nec.

IPERITĂ s.f. Substanță toxică vezicantă, cu aspect de lichid uleios, folosită ca armă chimică în Primul Război Mondial. [Var.: **hiperită** s.f.] — Din fr. **ypérite**.

IPINGEA, *ipingele*, s.f. (Inv.) Manta bărbătească făcută din dimie sau din postav (cu gluță și împodobită cu găitane). ♦ Material din care se confecționează această haină. [Var.: (reg.) **epingea** s.f.] — Din tc. **yapincak**.

IPISTĂT s.m. v. **epistat**.

IPOCHIMEN, *ipochimeni*, s.n. (Inv. și fam.; azi ir.) Persoană, individ, ins. [Acc. și: *ipochimén*] — Din ngr. **ipokímenon**.

IPOCONDRIE s.f. v. **ipohondrie**.

IPOCONDRIU, -**Ă** adj., s.m. și f. v. **ipohondru**.

IPOCRIT, -**Ă**, *ipocriții*, -*te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se arată altfel de cum este; (om) prefăcut, fățarnic. **2.** Adj. (Despre manifestări ale oamenilor, fizionomie etc.) Care trădează, arată ipocrizie. — Din fr. **hypocrite**.

IPOCRIZIE, *ipocrizii*, s.f. Atitudinea celui ipocrit; prefăcătorie, fățarnicie, falsitate. — Din fr. **hypocrisie**.

IPOHONDRIE, -**Ă**, *ipohondrici*, -*ce*, adj. Referitor la ipohondrie; ipohondru. — După fr. **ipohondriaque**.

IPOHONDRIE, *ipohondrii*, s.f. Stare psihică morbidă, caracterizată prin neliniște continuă, teamă și preocupare obsesivă de starea sănătății proprii; idee fixă a cuiua care crede că suferă de o boală pe care în realitate nu o are. [Var.: **ipochondrie** s.f.] — Din fr. **hypochondrie**.

IPOHONDRIU, -**Ă**, *ipohondri*, -*e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de ipohondrie. [Var.: **ipochondru**, -**ă** adj., s.m. și f.] — Din fr. **hypochondre**.

IPOSTĂS s.n. v. **ipostază**.

IPOSTAZĂ, *ipostaze*, s.f. Stare, situație în care se găsește cineva sau ceva; aspect, înfățișare, chip. [Var.: (inv.) **ipostás** s.n.] — Din fr. **hypostase**.

IPOSTAZIERE, *ipostazieri*, s.f. Transformare (eronată) pe plan mintal a unei relații, a unei însușiri sau a unei noțiuni într-o realitate de sine stătătoare. [Pr.: -*zi-e*] — Din fr. **ipostază**.

IPOTECĂ, *ipotechez*, vb. I. Tranz. A supune un bun imobil unei ipotecă. — Din fr. **hypothéquer**.

IPOTECĂR, -**Ă**, *ipotecari*, -*e*, adj. **1.** (Despre o creanță, un creditor) Care are drept de ipotecă, garantat printr-o ipotecă. **2.** Privitor la o ipotecă. — Din fr. **hypothécaire**.

IPOTECĂRE, *ipotecări*, s.f. Acțiunea de a *ipoteca* și rezultatul ei. — V. **ipoteca**.

IPOTECĂT, -**Ă**, *ipotecați*, -*te*, adj. (Despre un bun imobil) Grevat de o ipotecă. — V. **ipoteca**.

IPOTECĂT, -**Ă**, *ipotecă*, s.f. Drept real pe baza căruia creditorul poate vinde bunul imobil primit în garanție de la debitor, în cazul când acesta nu își plătește în termen datoria. — Din fr. **hypothèque**.

IPOTENUZĂ, *ipotenuze*, s.f. Latură care se opune unghiului drept într-un triunghi dreptunghic. — Din fr. **hypoténuse**.

IPOTÉTIC, -**Ă**, *ipotetic*, -*ce*, adj. Bazat pe o ipoteză; prezumtiv, presupus; nesigur. — Din fr. **hypothétique**.

IPOTEZĂ, *ipoteze*, s.f. Presupunere, enunțată pe baza unor fapte cunoscute, cu privire la anumite (legături între) fenomene care nu pot fi observate direct sau cu privire la esența fenomenelor, la cauza sau la mecanismul intern care le produce; presupunere cu caracter provizoriu, formulată pe baza datelor experimentale existente la un moment dat sau pe baza intuiției, impresiei etc. ♦ (Mat.) Ansamblul proprietăților date într-o demonstrație și cu ajutorul cărora se obțin noi propoziții. — Din fr. **hypothèse**.

IPIPIPOZĂ s.f. v. **hipotipoză**.

IPSILON, *ipsilon*, s.m. Numele celei de a douăzecea litere a alfabetului grecesc (și neogrec), corespunzând sunetului „i”. — Din ngr. **ipsilon**.

IPSO Cromie s.f. v. **hipsocromie**.

IPSO FÓN, *ipsofoane*, s.m. Dispozitiv bazat pe înregistrarea și redarea magnetică a vocii, care primește și înregistrează mesajele telefonice în absența abonatului. — Din germ. **Ipsophon**.

IPSOS s.n. Praf alb obținut prin deshidratarea totală sau parțială a ghipsului măcinat și încălzit în fierbătoare speciale, folosit ca liant. — Din ngr. **ghipsos**.

IQ, *IQ-uri*, s.n. Coeficient care indică nivelul de inteligență al unei persoane, măsurat printr-un test specific. [Pr. *alki*] — Abr. din engl. [i]ntelligence] **q**[uotient].

IR, *iruri*, s.n. (Pop.) Alifie pe care o prepară femeile la țară din diferite grăsimi, plante etc. — Din magh. **ir**.

IRACÁN s.m. v. **sărăcan**.

IRADIĂ, *iradiez*, vb. I. Tranz. și intrans. A trimite, a împrăști raze de lumină, de căldură etc.; a (se) propaga; *p. anal.* a (se) răspândi, a (se) împrăști dintr-un punct central în toate părțile. ♦ Intrans. (Despre radiații) A cădea pe suprafața unui corp. [Pr.: -*dî-a*] — Din fr. **irradiar**, lat. **irradiare**.

IRADIANT, -**Ă**, *iradiantii*, -*te*, adj. Care radiază. [Pr.: -*dî-ant*] — Din fr. **irradiant**.

IRADIĂȚIE, *iradiații*, s.f. Emisie de raze de lumină, de căldură etc. de către un corp; *p. ext.* fascicul de raze luminoase sau calorice emise de o sursă. [Pr.: -*dî-a*. — Var. **iradiațiune** s.f.] — Din fr. **irradiation**, lat. **irradiatio**.

IRADIĂȚIUNE s.f. v. **iradiație**.

IRADIÉRE, *iradieri*, s.f. Acțiunea de a *iradia* și rezultatul ei. ♦ (Fiz.) Expunere a unui corp, a unui material etc. la acțiunea unui flux de fotoni sau de particule.

♦ (Med.) Expunere a organismului la acțiunea unor radiații electromagnetice, radioactive, de obicei în scopuri terapeutice. ♦ Expunere accidentală a organismului la radiațiile substanțelor radioactive, urmată de tulburări organice. ♦ (Med.; Fiziol.) Răspândire a unei excitații sau inhibiții de la un centru nervos la altul. ♦ *Iradiere durerosă* = propagare a durerii de-a lungul unui nerv. [Pr.: -*dî-e*] — V. **iradia**.

IRAKIÁN, -**Ă**, *irakieni*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Irakului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Irakului sau irakienilor (**1**), privitor la Irak ori la irakieni. ♦ (Substantivat, f.) Limba irakiană. [Pr.: -*ki-an*] — Din fr. **irakien**.

IRANIÁN, -**Ă**, *iranieni*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Iranului sau care este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Iranului sau iraniienilor (**1**), referitor la Iran ori la iranieni. ♦ (Substantivat, f.) Limba iraniană. ♦ *Limbi iraniene* = grup de limbi indo-europene vorbite în Iran și în regiunile Mării Caspice. [Pr.: -*ni-an*] — Din fr. **iranien**.

IRANÍST, -**Ă**, *iranisti*, -*ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Specialist în iranică; iranolog. **2.** Adj. (Rar) Iranistic (**2**). — Din germ. **Iranist**.

IRANÍSTIC, -**Ă**, *iranistici*, -*ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Disciplină care studiază comparativ limbile și literaturile iraniene. **2.** Adj. De iranică (**1**); (rar) iranist. — Din germ. **Iranistisch**.

IRANOLÓG, -**Ă**, *iranologi*, -*ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Iranist (**1**). — Din fr. **iranologue**.

IRASCIBIL, -**Ă**, *irascibili*, -*e*, adj. Care se supără, se înfurie ușor, iute la mână; iritabil. — Din fr. **irascible**, lat. **irascibilis**.

IRASCIBILITĂTE, *irascibilități*, s.f. Caracterul, starea celui irascibil; iritabilitate; *spec.* (Med.) stare psihică particulară, manifestată prin reacții intense, violente, agresive, ca răspuns la încordări psihice minime. — Din fr. **irascibilité**.

IRĂSER s.n. Generator cuantic care produce radiații electromagnetice în domeniul infraroșu. [Pr. și: *iréázár*] — Din engl. **eraser**.

IRAȚIONAL, -**Ă**, *iraționali*, -*e*, adj. **1.** Care nu se conduce după gândirea logică, care nu e rațional, care este fără judecată, nerățonal; contrar rațiunii. **2.** (Mat.; în sintagmele) *Număr irațional* = număr real care nu se poate reprezenta printr-un raport între două numere întregi. *Ecuatie (sau expresie etc.) irațională* = ecuație (sau expresie etc.) care conține atât puteri întregi, cât și puterile fracționare ale elementelor ei. [Pr.: -*ți-o*] — Din fr. **irrationnel**, lat. **irrationalis**.

IRAȚIONALISM s.n. Concepție filosofică care postulează primatul intuiției, al instinctului, al trăirii, al inconștientului sau al altor facultăți iraționale, asupra rațiunii. [Pr.: -*ți-o*] — Din fr. **irrationnelisme**.

IRAȚIONALIST, -**Ă**, *iraționaliști*, -*ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al iraționalismului. **2.** Adj. Referitor la iraționalism, propriu iraționalismului. [Pr.: -*ți-o*] — Din fr. **irrationnaliste**.

IRAȚIONALITĂTE s.f. Însușirea a ceea ce este irațional. [Pr.: -*ți-o*] — Din fr. **irrationnalité**.

IRBIS, *irbiși*, s.m. Mamifer carnivora din familia felinelelor, asemănătoare cu pantera; leopardul zăpezilor (*Panthera uncia*). — Din germ. **Irbitis**.

IREÁL, -**Ă**, *ireáli*, -*e*, adj. **1.** Care nu există în realitate; nereal, imaginar, fantastic. ♦ Care pare că nu este real (atât este de neobișnuit). **2.** (Despre moduri verbale sau despre propoziții condiționale, concesive sau comparative) Care prezintă acțiunea ca ipoteză nerealizată sau nerealizabilă. [Pr.: -*re-al*] — Din fr. **irréel**.

IREALITĂTE, *irealități*, s.f. Caracterul a ceea ce este ireal; ceea ce se opune realității; nerealitate. [Pr.: -*re-a*] — Din fr. **irréalité**.

IREALIZĂBIL, -**Ă**, *irealizabili*, -*e*, adj. Care nu poate fi realizat, care nu poate fi îndeplinit; nerealizabil. [Pr.: -*re-a*] — Din fr. **irréalisable**.

IRECONCILIABIL, -**Ă**, *ireconciliabili*, -*e*, adj. Care nu se poate pune de acord, împăca, concilia; care este de neîmpăcat; nereconciliabil. [Pr.: -*li-a*] — Din fr. **irréconciliable**, lat. **irreconciliabilis**.

IRECUPERĂBIL, -**Ă**, *irecuperabili*, -*e*, adj. Care nu este recuperabil. ♦ (Despre ființe) Care suferă de o boală nevindecabilă, *p. ext.* de un defect moral ce nu (mai) poate fi vindecat; nerecuperabil, incurabil. — Din fr. **irrecuperable**.

IRECUZĂBIL, -**Ă**, *irecuzabili*, -*e*, adj. (Livr.) Care trebuie admis, primit, care nu poate fi respins. — Din fr. **irrecusable**, lat. **irrecusableis**.

IREĐENT, -**Ă**, *iredenți*, -*te*, adj. (Rar) Iredentist (**2**). — Din it. **irredento**.

IREĐENTÍSM s.n. Mișcare națională care revendică anexarea patriei-mamă a unor teritorii populate de același grup etnic și care se află sub dominație străină. [Var.: **iredentism** s.n.] — Din it. **irredentismo**, fr. **irredentisme**.

IREĐENTÍST, -**Ă**, *iredentiști*, -*ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Partizan al iređentismului. **2.** Adj. Care aparține iređentismului, privitor la iređentism; care propagă, susține iređentismul; iređent. [Var.: **iredentist**, -**ă** s.m. și f., adj.] — Din it. **irredentista**, fr. **irredentiste**.

IREĐUCTÍBIL, -**Ă**, *ireductibili*, -*e*, adj. Care nu mai poate fi redus, care nu mai poate fi simplificat. — Din fr. **irréductible**.

IREĐUCTIBILITĂTE s.f. Însușirea de a fi ireductibil. — Din fr. **irréductibilité**.

IREFUTĂBIL, -**Ă**, *irefutabili*, -*e*, adj. (Livr.) Care nu poate fi combătut sau respins, de necombătut; absolut convingător. — Din fr. **irréfutable**, lat. **irrefutabilis**.

IREFUTABILITĂTE s.f. (Livr.) Însușirea a ceea ce este irefutabil. — Din fr. **irréfutabilité**.

IREGULARITĂȚE, *iregularități*, s.f. 1. Lipsă de regularitate; neregularitate. 2. Faptă, atitudine care constituie o abatere de la lege, de la regulă. — Din fr. **irrégularité**, lat. **irregularitas**, -atis.

IREMEDIABIL, -Ă, *iremediabil*, -e, adj. Care nu se poate remedia, îndrepta; neremediabil; care este fără leac. ♦ (Adverbial) Cu desăvârșire, categoric, definitiv. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **irremédiable**, lat. **irremediabilis**.

IREMISIBIL, -Ă, *iremisibili*, -e, adj. (Franțuzism) De neiertat. — Din fr. **irrémissible**.

IREMISIBILITĂȚE s.f. (Franțuzism) Însușirea a ceea ce este iremisibil. — Din fr. **irrémissibilité**.

IRENISM s.n. Atitudine de înțelegere manifestată între persoane de opinii diferite, în special între creștinii de confesiuni diferite. — Din fr. **irenisme**.

IRENIST, -Ă, *irenști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al irenismului. — Din fr. **ireniste**.

IRENOLOGIE s.f. Domeniu al politologiei care se ocupă cu studiarea măsurilor pentru menținerea păcii sau pentru restabilirea ei. — Din fr. **irenologie**.

IREPARABIL, -Ă, *ireparabili*, -e, adj. Care nu se mai poate repara, îndrepta sau corecta; nereparabil. — Din fr. **irréparable**, lat. **irreparabilis**.

IREPROȘABIL, -Ă, *ireproșabili*, -e, adj. Căruia nu i se poate reproșa nimic; care este fără cusur, fără greșeli; desăvârșit, impecabil, perfect, nereproșabil. ♦ (Adverbial) Fără cusur, în mod desăvârșit. — Din fr. **irréprochable**.

IREPROȘABILITĂȚE s.f. Însușirea a ceea ce este ireproșabil. — Din fr. **irréprochabilité**.

IRESPIRABIL, -Ă, *irespirabili*, -e, adj. (Despre aer, atmosferă) În care nu se poate respira; sufocant, asfixiant; nerepirabil. — Din fr. **irrespirable**, lat. **irrespirabilis**.

IRESPONSABIL, -Ă, *iresponsabili*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care este în situația de a nu putea răspunde de actele sale (reprobabile); p. ext. care este lipsit de simțul răspunderii; nereponsabil. — Din fr. **irresponsable**.

IRESPONSABILITĂȚE s.f. Însușirea de a fi iresponsabil; stare a celui iresponsabil; nereponsabilitate. — Din fr. **irresponsabilité**.

IREVERENȚĂ, *ireverențe*, s.f. Lipsă de respect, necuviință; nereverență. — Din fr. **irrévérence**.

IREVERENȚIOS, -OĂȘĂ, *ireverențioși*, -oase, adj. (Adesea adverbial) Care dovedește lipsă de respect; nerescuțos, necuviincios, nereverențios. [Pr.: -ți-os] — Din fr. **irrévérencieux**.

IREVERSIBIL, -Ă, *ireversibili*, -e, adj. (Despre fenomene, transformări etc.) Care se poate produce numai într-un singur sens; care nu poate reveni la starea inițială; nereversibil. ♦ (Fiz.) Ale cărui urme nu mai pot fi înlăturate după revenirea la starea inițială. — Din fr. **irréversible**.

IREVERSIBILITĂȚE s.f. Proprietate a unei transformări, a unui proces etc. de a nu se putea produce în natură decât într-un singur sens; nereversibilitate. — Din fr. **irréversibilité**.

IREVOCABIL, -Ă, *irevocabili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu se poate revoca sau schimba, asupra căruia nu se poate reveni; hotărât, definitiv, nerevocabil. — Din fr. **irrévocable**, lat. **irrevocabilis**.

IREVOCABILITĂȚE s.f. Însușirea a ceea ce este irevocabil. — Din fr. **irrévocabilité**.

IREZISTIBIL, -Ă, *irezistibili*, -e, adj. Căruia nu i se poate rezista, căruia nu i se poate împotrivi; nereizistibil. — Din fr. **irrésistible**.

IREZISTIBILITĂȚE s.f. Însușirea de a fi irezistibil. — Din fr. **irrésistibilité**.

IREZOLVABIL, -Ă, *irezolvabili*, -e, adj. Care nu poate fi rezolvat; de nerezolvat. — De la **rezolvaibil** (după fr. **irrésolvable**).

IRIDACÉE, *iridacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee monocotiledonate, cu flori de obicei decorative; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **iridacée**.

IRIDECTOMIE, *iridectomie*, s.f. (Med.) Secționare a unei porțiuni din iris. — Din fr. **iridectomie**.

IRIDENTISM s.n. v. **iredentism**.

IRIDENTIST, -Ă s.m. și f., adj. v. **iredentist**.

IRIDIU s.n. Element chimic, metal greu, alb-argintiu, foarte dur, puțin ductil, cu temperatura de topire foarte înaltă, întrebuințat la confecționarea unor instrumente fizice și chirurgicale, a vârfulurilor de peniță pentru stilouri sau, sub forma aliajelor cu platina, pentru cupluri termoelectrice. [Var.: **iridium** s.n.] — Din fr. **iridium**.

IRIDIUM s.n. v. **iridiu**.

IRIDOSCOP, *iridoscoape*, s.n. (Med.) Instrument folosit pentru examinarea irisului. — Din fr. **iridoscope**.

IRIDOSCOPIE, *iridoscopii*, s.f. Examinare a irisului cu ajutorul iridoscopului. — Din fr. **iridoscopie**.

IRIGĂ, *irig*, vb. I. Tranz. A aplica, a efectua lucrări de irigații pe un teren arabil. ♦ (Despre sânge) A circula într-un organism, într-un organ, într-un țesut. [Prez. ind. și: *irighez*] — Din fr. **irriguer**, lat. **irrigare**.

IRIGABIL, -Ă, *irigabili*, -e, adj. (Despre terenuri) Care poate fi irigat, care poate fi făcut productiv cu ajutorul irigației. — Din fr. **irrigable**.

IRIGĂRE, *irigări*, s.f. Acțiunea de a iriga și rezultatul ei. — V. **iriga**.

IRIGĂȚ, -Ă, *irigați*, -te, adj. (Despre terenuri agricole) Pe care s-au amenajat lucrări de irigație. ♦ (Despre organe, țesuturi) Prin care circulă sânge. — V. **iriga**.

IRIGATĂTOR, *irigatoare*, s.n. (Med.) Aparat cu care se fac clisme sau spălături interne; clistir. — Din fr. **irrigateur**.

IRIGĂȚIE, *irigații*, s.f. Ansamblul lucrărilor efectuate pentru a se asigura aprovizionarea cu apă a culturilor agricole în vederea măririi producției și asigurarea independenței acesteia față de regimul pluviometric. [Var.: **irigațiune** s.f.] — Din fr. **irrigation**, lat. **irrigatio**.

IRIGAȚIUNE s.f. v. **irigație**.

IRIGOSCOPIE, *irigoscopii*, s.f. (Med.) Examen radiologic al colonului după introducerea unei substanțe de contrast pe cale rectală. — Din fr. **irrigoscopie**.

IRIMIC s.n. Produs intermediar rezultat din măcinarea industrială a grâului, folosit ca făină furajeră. — Din tc. **irmik**.

IRIS, (I) *irisuri*, s.n., (II) *iriși*, s.m. I. S.n. 1. Membrană circulară, colorată a ochiului, situată înaintea cristalinului, în mijlocul căreia se găsește pupila. 2. Diafragmă cu diametru variabil, folosită la instrumentele optice pentru a regla fasciculul de lumină care pătrunde în instrument. II. S.n. (Bot.) Stânjenel. — Din fr., lat. **iris**.

IRITĂ, *irit*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A (se) enerva, a (se) înfuria. 2. A (se) produce o ușoară congestie sau o inflamație dureroasă. — Din fr. **irriter**, lat. **irritare**.

IRITABIL, -Ă, *iritabili*, -e, adj. Care se irită, se supără ușor; irascibil, supărăcios. — Din fr. **irritable**, lat. **irritabilis**.

IRITABILITĂȚE, *iritabilități*, s.f. Proprietatea de a se irita (ușor); starea celui iritabil; irascibilitate. ♦ (Fiziol.) Proprietate generală a materiei vii de a reacționa la acțiunea anumitor factori externi prin modificarea metabolismului. — Din fr. **irritabilité**, lat. **irritabilitas**, -atis.

IRITĂNT, -Ă, *iritanți*, -te, adj. 1. Care irită; care supără, care întărită; enervant, agasant. 2. Care produce iritații, inflamații. — Din fr. **irritant**.

IRITĂRE, *iritări*, s.f. Acțiunea de a (se) irita și rezultatul ei; enervare, iritație. — V. **irita**.

IRITĂȚ, -Ă, *irități*, -te, adj. 1. Care se află în stare de enervare, de surescitare nervoasă, de mânie trecătoare; ațățat, surescitat, enervat. 2. Care este inflammat, ușor congestionat. — V. **irita**.

IRITĂȚIE, *irității*, s.f. 1. Stare de enervare, de surescitare nervoasă; iritare. 2. Congestie ușoară sau inflamație (dureroasă) a unui organ, a pielii etc. — Din fr. **irritation**, lat. **irritatio**.

IRITĂ, *irite*, s.f. Inflamație a irisului, care se manifestă prin dureri locale, imposibilitate de a suporta lumina, prin contracția pupilei, decolorarea irisului etc. — Din fr. **iritis**.

IRIZĂ, *irizez*, vb. I. Intrans. A emite culori asemănătoare cu ale curcubului; a scânteia, a luci în lumini multicolore. — Din fr. **iriser**.

IRIZĂRE, *irizări*, s.f. Acțiunea de a iriza și rezultatul ei. — V. **iriza**.

IRIZĂȚ, -Ă, *irizați*, -te, adj. Care reflectă culorile curcubului. — V. **iriza**. Cf. fr. **irisé**.

IRIZĂȚIE, *irizații*, s.f. Colorație similară curcubului, alcătuită dintr-un fragment al spectrului luminii sau dintr-o multitudine de spectre alăturate, neregulate și suprapuse. [Var.: **irizațiune** s.f.] — Din fr. **irisation**.

IRIZAȚIUNE s.f. v. **irizație**.

IRLANDÉZ, -Ă, *irlandezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Irlandei sau este originară din Irlanda. 2. Adj. Care aparține Irlandei sau irlandezilor (1), privitor la Irlanda ori la irlandezi. ♦ (Substantivat, f.) Limba irlandeză. — Din fr. **irlandais**.

IRMILIC, *irmilici*, s.m. Monedă turcească de argint, mai rar de aur, care a circulat și la noi (mai ales în Moldova), în prima jumătate a sec. XIX; icosar. — Din tc. **irmilik**.

IRMÓS, *irmoase*, s.n. Primul vers sau prima strofă dintr-o cântare biserică-cească. — Din sl. **irmosŭ**.

IROCHEZ, -Ă, *irochezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. (La pl.) Amerindieni care trăiau pe malurile fluviului Sf. Laurențiu și în regiunile lacurilor Erie, Huron și Ontario; (și la sg.) persoană care face parte din aceste triburi. 2. Adj. Care aparține irochezilor (1), privitor la irochezi. — Din fr. **iroquois**.

IROZĂD, *irozi*, s.m. 1. (La pl. art.) Veche dramă populară de origine creștină, reprezentând nașterea lui Hristos, pe care tineri costumeți o joacă în perioada Crăciunului; vicleim. 2. Fiecare dintre colindătorii costumeți care umblă cu vicleimul. ♦ Fig. (Ir.) Comedian, paiață; om bobotin. — Din sl. **irodŭ**.

IRONIC, -Ă, *ironici*, -ce, adj. Căruia îi place să facă ironii, să ia în râs; zeflemist, bațjocoritor; care conține, care exprimă o ironie; întepător. — Din fr. **ironique**, lat. **ironicus**.

IRONIE, *ironii*, s.f. Vorbă, frază, expresie, afirmație care conține o ușoară bațjocură la adresa cuiva sau a ceva, folosind de obicei semnificații opuse sensului lor obișnuit; zeflemea, persiflare. ♦ Expr. *Ironia sorții* = joc neașteptat al întâmplării. — Din fr. **ironie**, lat. **ironia**.

IRONIST, -Ă, *ironiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f., adj. (Persoană, scriitor) care cultivă ironia, stilul ironic. 2. Adj. (Rar) Care denotă sau conține o ironie. — Din fr. **ironiste**.

IRONIZĂ, *ironizez*, vb. I. Tranz. A avea o atitudine ironică față de ceva sau de cineva; a spune ironii pe seama cuiva; a zeflemissi, a persifla. ♦ Refl. recipr. Se *ironizau neîncetat*. — Din fr. **ironiser**.

IRONIZĂRE, *ironizări*, s.f. Acțiunea de a (se) ironiza și rezultatul ei. — V. **ironiza**.

IRONIZĂTOR, **-OĂRE**, *ironizatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Rare) (Persoană) care ironizează. — Din fr. **ironisateur**.

ROSEĂLĂ, *irosele*, s.f. Faptul de a (se) irosi; risipă. — **Irosi** + suf. *-eală*.

IROSÍ, *irolesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) consuma făcând risipă, a (se) cheltui în mod uratic, a (se) împărștia în exces; a (se) pierde, a (se) risipi. ♦ Refl. (Despre oameni) A depune eforturi (mari și) inutile într-o anumită direcție. — Cf. **afierosi**.

IROSIRE, *irosiri*, s.f. Acțiunea de a (se) irosi; împărștiere încetul cu încetul; risipire, cheltuire (excesivă și inutilă). — V. **irosi**.

IRÚMPE vb. III v. **irupe**.

IRÚPE, *irup*, vb. III. Intrans. A ieși la iveală sau a se manifesta brusc și cu putere, a izbucni; a năvăli, a năpădi; a intra cu violență. ♦ Fig. A se revărșa, a deborda. [Var.: **irúmpe** vb. III] — Din lat. **irumpere** (după *rupe*).

IRÚPERE, *iruperi*, s.f. Acțiunea de a irupe și rezultatul ei. — V. **irupe**.

IRÚPTIE, *irupții*, s.f. Acțiune violentă, apariție neașteptată și bruscă; revărsare bruscă a apelor unui râu; năpădire, năvălire. [Var.: **irupțiune** s.f.] — Din fr. **irruption**, lat. **irruptio**.

IRUPȚIUNE s.f. v. **irupție**.

ISBN, *ISBN-uri*, s.n. Număr de identificare internațional atribuit fiecărei lucrări publicate. [Pr.: *isebené*] — **I**[nternational] **S**[tandard] **B**[ook] **N**[umber].

ISCĂ, *isc*, vb. I. Refl. A se naște, a lua ființă, a se ivi, a se produce, a apărea (pe neașteptate, deodată). ♦ Tranz. A face să se nască, să se ivească, a scoate la iveală, a provoca (pe neașteptate); *p. ext.* a născoci, a inventa. — Din bg. **iskam** (*iska mi se*).

ISCĂRE, *iscări*, s.f. Acțiunea de a (se) isca și rezultatul ei. — V. **isca**.

ISCĂLI, *iscălesc*, vb. IV. Tranz., intrans. și refl. A(-și) scrie numele pe textul unui act oficial, al unei scrisori, al unei chitanțe etc., a(-și) pune semnătura (pentru a întări, a autentifica etc.); a (se) semna. — Cf. sl. i s k a l j a t i, i s k a l u.

ISCĂLIRE, *iscălriri*, s.f. Acțiunea de a (se) iscăli și rezultatul ei. — V. **iscăli**.

ISCĂLÍT¹ s.n. Faptul de a (se) iscăli. — V. **iscăli**.

ISCĂLÍT², **-Ă**, *iscăliți, -te*, adj. (Despre texte, documente, acte) Care poartă iscălitura autorului sau emitențului. — V. **iscăli**.

ISCĂLITURĂ, *iscălituri*, s.f. Numele unei persoane scris de ea însăși pe un act oficial, pe o scrisoare, pe o chitanță etc. (pentru a le certifica); semnătură; *p. ext.* felul cum iscălește cineva. — **iscăli** + suf. *-tură*.

ISCĂMIC, **-Ă**, *ischemici, -ce*, adj. (Med.) Referitor la ischemie; provocat de ischemie. — Din fr. **ischémique**.

ISCHEMIE, *ischemii*, s.f. (Med.) Întrerupere a circulației sangvine într-un țesut sau organ, datorită unui spasm arterial sau astupării unui vas. — Din fr. **ischémie**.

ISCHIALGIE, *ischialgii*, s.f. (Med.) Nevralgie sciatică. [Pr.: *-chi-al-*] — Din fr. **ischialgie**.

ISCHIÁTIC, **-Ă**, *ischiatice, -ce*, adj. (Med.) Al ischionului. [Pr.: *-chi-a-*] — Din fr. **ischiatique**.

ISCHIÓN, *ischionuri*, s.n. Una dintre cele trei părți care formează osul iliac. [Pr.: *-chi-on*] — Din fr. **ischion**.

ISCHUZĂR, **-Ă**, *ischuzari, -e*, adj., s.m. și f. (Înv.) (Om) dibaci, șiret, șmecher, iscusit. [Var.: **ischuzăr**, **-ă** adj., s.m. și f.] — Din tc. **isgüzar**.

ISCOADĂ, *iscoade*, s.f. Persoană însărcinată să facă, în тайнă, cercetări sau să obțină informații în interesul cuiva; militar trimis în recunoaștere; spion. — Din **iscodi** (derivat regresiv).

ISCODEĂLĂ, *iscodeli*, s.f. 1. Acțiunea de a **iscodi**. 2. Născocire, invenție, scormitură, iscodenie. — **iscodi** + suf. *-eală*.

ISCODÉNIE, *iscodenii*, s.f. (Rare) Iscodeală (2). — **iscodi** + suf. *-enie*.

ISCODÍ, *iscodesc*, vb. IV. Tranz. 1. A cerceta ceva sau pe cineva atent (și în ascuns) pentru a afla un secret, adevărul etc.; a spiona. ♦ Refl. recipr. *Se iscodeau cu privirea*. 2. A pune cuiva întrebări insistente pentru a se informa, pentru a afla un secret etc. 3. A născoci, a inventa un lucru; a scormi, a plăsmui. — Din sl. **ischoditi**.

ISCODÍRE, *iscodiri*, s.f. Acțiunea de a (se) iscodi și rezultatul ei. — V. **iscodi**.

ISCODITÓR, **-OĂRE**, *iscoditori, -oare*, adj. 1. Care caută să pătrundă cu mintea, să afle, să observe cu de-amănuntul; care spionează. ♦ (Adverbial) Bănuitor. 2. Care pune cuiva întrebări insistente pentru a se informa, care caută să descoasă pe cineva. 3. Care inventează; născocitor. — **iscodi** + suf. *-tor*.

ISCODITURĂ, *iscodituri*, s.f. (Rare) Lucru iscodit; invenție, scormitură; minciună. — **iscodi** + suf. *-tură*.

ISCUSÍ, *iscusesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Înv.) A (se) face mai îndemânatic, mai ager, mai isteț; a (se) face mai fin, mai rafinat. — Din sl. **iskusiti**.

ISCUSÍNȚĂ, *iscusințe*, s.f. Îndemănare, dibăcie, pricepere; *p. ext.* talent, artă. — **iscusi** + suf. *-ință*.

ISCUSÍT, **-Ă**, *iscușiți, -te*, adj. 1. Îndemânatic, dibaci, abil, ingenios, priceput; învățat. 2. Făcut cu pricepere, cu măiestrie, cu artă. — V. **iscusi**.

ISHÍE s.f. (Înv.) Liniște, odihnă, tihnă. — Din ngr. **ishia**.

ISLĂM s.n. Religie monoteistă întemeiată, în sec. VII, de Profetul Mahomed și răspândită în Asia și Africa; mahomedanism, islamism; *p. ext.* totalitatea

mahomedanilor; totalitatea țărilor sau popoarelor de religie mahomedană. — Din fr. **islam**.

ISLĂMIC, **-Ă**, *islamici, -ce*, adj. Care aparține islamului, privitor la islam. — Din fr. **islamique**.

ISLAMÍSM s.n. Mahomedanism, islam. — Din fr. **islamisme**.

ISLAMIZĂ, *islamizez*, vb. I. Tranz. și refl. A trece sau a face să treacă la islamism; a da sau a căpăta caracter islamic. — Din fr. **islamiser**.

ISLAMIZĂRE, *islamizări*, s.f. Acțiunea de a (se) islamiza și rezultatul ei. — V. **islamiza**.

ISLAMIZĂT, **-Ă**, *islamizați, -te*, adj. Care a trecut la islamism; care a luat caracter islamic. — V. **islamiza**.

ISLANDÉZ, **-Ă**, *islandezi, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Islandei sau este originară din Islanda. 2. Adj. Care aparține Islandei sau islandezilor (1), privitor la Islanda ori la islandezi. ♦ (Substantivat, f.) Limba islandeză. — Din fr. **islandais**.

ISLĂZ s.n. v. **izlaz**.

ISMAILÍT, *ismailiți*, s.m. Membru al unei secte de musulmani șițiți caracterizată printr-un fanatism extrem. [Pr.: *-ma-i-*] — Din fr. **Ismaïlite**.

ISNĂF, (1) *isnafuri*, s.n., (2) *isnafi*, s.m. (Înv.) 1. S.n. Breașă, corporație. 2. S.m. Breașă, meșeriaș. — Din tc. **esnaf**.

ISOGLÓSĂ s.f. v. **izglogosă**.

ISÓN s.n. Sunet prelungit, folosit în scopul acompanierii unei melodii vocale sau instrumentale. ♦ Expr. *A ține (cuiva) isonul* = a) a acompania o melodie; b) a aproba, a susține vorbele sau faptele cuiva, a-i face pe plac. [Acc. și: *ison*] — Din ngr. **ison**.

ISONĂR, *isonari*, s.m. (Înv.) Persoană care ține isonul (la biserică). — **Ison** + suf. *-ar*.

ISÓP, *isopi*, s.m. Mic arbust exotic cu flori albastre, mai rar roșii sau albe, cultivat la noi ca plantă ornamentală (*Hyssopus officinalis*). — Din sl. **isopŭ**.

ISOSCEL, *isoscele*, adj. (Despre un triunghi) Care are două laturi egale; (despre un trapez) ale cărui laturi neparalele sunt egale. — Din fr. **isoscele**, lat. **isosceles**.

ISPÁS s.n. (Pop.) Numele unei sărbători creștine ortodoxe; Înălțarea (Domnului). — Din sl. **sŭpasŭ** „mântuitor”.

ISPĂȘĂ, *ispășe*, s.f. (Înv.) Despăgubire, amendă plătită pentru stricăciunile făcute de vitele intrate pe un teren (cultivat) străin; *p. ext.* constatarea la fața locului a acestor stricăciuni. — Din **ispăși** (derivat regresiv).

ISPĂȘENIE, *ispășenii*, s.f. (Înv.) Ispășire. — **ispăși** + suf. *-enie*.

ISPĂȘI, *ispășesc*, vb. IV. Tranz. 1. A suferi din cauza unei greșeli, a o răscumpăra prin suferință. ♦ A executa o pedeapsă privativă de libertate în urma condamnării; a expia. 2. (Înv.) A cerceta și a evalua paguba făcută (de vite) pe proprietatea altuia. [Var.: (inv.) **spăși** vb. IV] — Din sl. **sŭpasiti** „a mântui”.

ISPĂȘIRE, *ispășiri*, s.f. Acțiunea de a **ispăși** și rezultatul ei; expiere, spășenie, ispășenie, expiație. — V. **ispăși**.

ISPĂȘITÓR, **-OĂRE**, *ispășitori, -oare*, adj. 1. Care ispășește (o vină, o greșală); expiator. ♦ Expr. *Țap ispășitor* = persoană pusă să suporte consecințele pentru greșelile altora. 2. (În credințele religioase) Care contribuie la iertarea păcatelor cuiva. *Jertfă ispășitoare*. — **ispăși** + suf. *-tor*.

ISPISÓC, *ispisoace*, s.n. (Înv.) Hrisov, document vechi. — Din rus. **spisok**.

ISPÍTĂ, *ispite*, s.f. 1. Ceea ce exercită o mare forță de atracție; îndemn (spre rău), ademenire, tentație, seducție; *p. ext.* păcat. 2. (Înv.) Încercare, probă la care era supus cineva pentru a i se constata iubirea, răbdarea, credința etc. 3. (Înv.) Cercetare, examinare, studiu. 4. (Înv.) Experiență. — Din **ispiti** (derivat regresiv).

ISPÍTÍ, *ispitesc*, vb. IV. Tranz. 1. A atrage (spre rău) a ademeni, a tenta, a momi. ♦ Refl. (Inv.) A se lăsa ademenit, a cădea în ispită, a greși. 2. (Înv.) A pune la încercare sau la o probă pe cineva sau sentimentele, caracterul cuiva. 3. (Înv. și pop.) A cerceta, a examina; *p. ext.* a descoasa. 4. (Înv.) A constata; a descoperi, a afla. — Din sl. **ispytati**.

ISPÍTIRE, *ispitiri*, s.f. I. Acțiunea de a **ispiti** și rezultatul ei. 1. Ademenire, tentație, seducere. 2. (Înv.) Punere la încercare, la probă. ♦ Încercarea prin care trece cineva. 3. (Înv.) Experiență. II. (Înv.) Demers, intervenție; încercare, efortare. — V. **ispiti**.

ISPÍTÍT, **-Ă**, *ispititiți, -te*, adj. 1. Ademenit, sedus. 2. (Înv.; despre oameni) Încercat², experimentat. — V. **ispiti**.

ISPÍTITÓR, **-OĂRE**, *ispititori, -oare*, adj. 1. Care ispitește; ademenitor, tentant; *p. ext.* fermecător. 2. (Înv.) Care cercetează, iscodește. — **ispiti** + suf. *-tor*.

ISPÓL, *ispoale*, s.n. Căus de lemn sau de tablă, folosit pentru scoaterea apei din barcă, din luntre etc. — Din bg. **izpol**.

ISPOVEDÍ vb. IV v. **spovedi**.

ISPOVEDÍ vb. IV v. **spovedi**.

ISPRĂVĂ, *isprăvi*, s.f. 1. Faptă, treabă, acțiune dusă (cu bine) până la capăt, îndeplinită cu succes; *p. ext.* aventură. ♦ Loc. adj. *De ispravă* = (despre oameni) cumsecade, vrednic; (despre acțiuni) bun, remarcabil. *De nicio* (sau *nici de o*) *ispravă* = care nu e bun de nimic, care nu inspiră încredere. ♦ (Ir.) Poznă, năzdrăvanie. 2. Rezultat bun obținut în urma unor eforturi; succes, reușită, izbândă. ♦ Expr. *Fără nicio* (sau *vreo*) *ispravă* = fără niciun rezultat; zadarnic. — Din sl. **isprava**, bg. **izprava**.

ISPRĂVNIC, *ispravnic*, s.m. Dregător care aduce la îndeplinire o poruncă domnească sau (mai târziu) care conducea, ca reprezentant al domnului, un județ sau un ținut. — Din bg. **izpravnik**, rus. **ispravnik**.

ISPRĂVI, *isprăvesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A duce sau a ajunge până la sfârșit, a face să fie sau a fi gata; a (se) termina; a (se) sfârși; a (se) mântui; a (se) înfăptui, a (se) realiza. ♦ Loc. adv. *Pe isprăvite* = aproape de sfârșit, pe sfârșite. ♦ Expr. (Tranz.) *Am isprăvit!* = nu mai stau de vorbă! *Isprăvește odată!* = taci! termină! (Refl.) *S-a isprăvit = a*) ai dreptate, așa e; **b)** nu mai e nimic de făcut. 2. Tranz. A face să se prăpădească, să dispară. ♦ Refl. *S-a isprăvit cu el*. — Din sl. **ispraviti**.

ISPRĂVIRE, *isprăviri*, s.f. Acțiunea de a (se) isprăvi și rezultatul ei. — V. **isprăvi**. **ISPRĂVÍT** s.n. Faptul de a (se) isprăvi; sfârșit¹. — V. **isprăvi**.

ISPRĂVNICEĂSĂ, *isprăvnicese*, s.f. Soția ispravnicului. — **Ispravnic** + suf. *-easă*.

ISPRĂVNICÉL, *isprăvniceii*, s.m. Subaltern al vătafului care supraveghea munca argaților unei moșii. — **Ispravnic** + suf. *-el*.

ISPRĂVNICÉSC, **-EĂSCĂ**, *isprăvnicești*, adj. Care ține de ispravnic sau de isprăvnicie, privitor la ispravnic sau la isprăvnicie. — **Ispravnic** + suf. *-esc*.

ISPRĂVNICIȘ, *isprăvnicesc*, vb. IV. Intrans. A administra, a conduce în calitate de ispravnic. ♦ Tranz. și refl. A face sau a deveni ispravnic. — Din **ispravnic**.

ISPRĂVNICIE, *isprăvnicie*, s.f. 1. Funcția de ispravnic. 2. Instituție condusă de ispravnic; reședința ispravnicului. — **Ispravnic** + suf. *-ie*.

ISRAELIÂN, **-Ă**, *israelieni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care locuiește în statul Israel. 2. Adj. Care aparține statului Israel sau israelienilor (1), privitor la Israel ori la israelieni. [Pr.: *-li-an*] — **Israel** (n.pr.) + suf. *-ian*.

ISRAELIT, **-Ă**, *israeliți*, *-te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană de religie mozaică, care a trăit în Israelul antic, pe vremea regilor; adept al mozaismului; p. ext. evreu. 2. Adj. Referitor la religia mozaică (iudaică); evreiesc. [Pr.: *-ra-e-*. — Scris și: *izraeliti*]. — Din fr. **israélite**.

IST, **IĂSTĂ**, *ști*, *iaste*, adj. pron. dem. (Reg.; după substantiv are forma *ista*, *iasta*) Acest; (despre unități de timp) prezent; de acum sau dintr-un viitor foarte apropiat. [Gen.-dat. sg. *istui*, *istei*, pl. *istor*. — Var.: **iest** adj. dem.] — Lat. ***istus**, **-a**, **-um**.

ISTA, **IĂSTA**, *iștia*, *istea*, pron. dem., adj. dem. (Reg.) Acesta¹. [Gen.-dat. sg. *istuia*, *isteia*, pl. *istora*] — Lat. ***istus**, **-a**, **-um**.

ISTALĂLT, **-Ă** pron. dem. și f. v. **istălalt**.

ISTĂLALT, **IĂSTĂLALTĂ**, *iștălalti*, *istelalte*, pron. dem., adj. pron. dem. (postpus) (Reg.) Cestălalt. [Var.: **istalalt**, **-ă**, **iștălalti**, **istelalte** pron. dem., adj. dem.] — **Ist(a)** + **alalt** (= *ălalalt*).

ISTECIUNE, *isteciuni*, s.f. (Înv.) Istețime. — **Isteț** + suf. *-ciune*.

ISTERIC, **-Ă**, *isterici*, *-ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de isterie. ♦ (Adverbial) *Plânge isteric*. 2. Adj. Privitor la isterie, care aparține isteriei. — Din fr. **hystérique**, it. **isterico**.

ISTERICĂLE s.f. pl. (Fam.) Acces, criză de isterie. — Din ngr. **isteriká**.

ISTERIE, *isterii*, s.f. Tulburare mentală manifestată prin descărcări emoționale, leșin, sugestibilitate, simptome fără bază organică. — Din fr. **hystérie**, it. **isteria**.

ISTEȚ, **-EĂȚĂ**, *isteți*, *-e*, adj. Ager (la minte), deștept, iscusit, priceput. ♦ Vioi, sprinten. — Din sl. **istci**.

ISTEȚĂ, *istețesc*, vb. IV. Refl. (Înv.) A deveni isteț. — Din **isteț**.

ISTEȚIȘTE, *istețiș*, s.f. (Înv.) Istețime. — **Isteț** + suf. *-iște*.

ISTEȚIME, *istețimi*, s.f. Agerime (de minte), iscusință, pricepere, vioiciune, ingeniozitate, isteție, istețenie, perspicacitate. — **Isteț** + suf. *-ime*.

ISTM, *istmuri*, s.n. Fașie îngustă de pământ care leagă două continente sau o peninsulă de un continent și care separă două mări sau două golfuri. — Din fr. **isthme**, lat. **isthmus**.

ISTÓRIC, **-Ă**, *istorici*, *-ce*, adj., s.m., s.n. I. Adj. 1. Care aparține istoriei, privitor la istorie, istoricesc; p. ext. care are o importanță deosebită (în dezvoltarea societății). ♦ **Monument istoric** = construcție care pentru vechimea și valoarea ei artistică este ocrotită de lege. ♦ Care se ocupă cu fapte din istorie, care are ca temă istoria. **Roman istoric**. 2. Care se schimbă în cursul timpului. 3. Care corespunde faptelor istoriei, care a existat în realitate, real². 4. Care studiază problemele sau fenomenele în ordinea cronologică. **Metodă istorică**. II. 1. S.m. Specialist în domeniul istoriei, autor de opere istorice; p. restr. istoriograf. 2. S.n. Expunere (amplă) a unui fapt, a unui eveniment etc., în împrejurările în care s-a produs, în ordinea desfășurării faptelor etc. — Din fr. **historique**, lat. **historicus**, it. **istorico**.

ISTORICÉSC, **-EĂSCĂ**, *istoricesci*, adj. (Înv.) Istoric. — **Istoric** + suf. *-esc*. Cf. rus. **istoriceskii**.

ISTORICÉȘTE adv. (Rar) Din punct de vedere istoric, în mod cronologic. — **Istoric** + suf. *-ește*.

ISTORICISM s.n. (Fil.) 1. Doctrină care recunoaște perspectiva schimbării istorice. 2. Concepție care pune accentul pe înțelegerea empatică în cercetarea fenomenelor umane. 3. Concepție potrivit căreia științele sociale au ca scop descoperirea de legi ale dezvoltării. — Din germ. **Historizismus**, engl. **historicism**.

ISTÓRIE, *istorii*, s.f. 1. Proces de dezvoltare a fenomenelor naturii și societății. 2. Știință care studiază trecutul umanității și al societăților omenești cu scopul de a le reconstitui. ♦ (Concr.) Scriere conținând evenimente și fapte care se încadrează în această știință. 3. (Cu determinarea domeniului) Știință care studiază dezvoltarea

și schimbările succesive dintr-un anumit domeniu. *Istoria limbii*. ♦ (Concr.) Lucrare care tratează probleme din aceste domenii. 4. Povestire, narațiune. 5. (Fam.) Întâmplare, pățanie. ♦ Poznă, încercătură. — Din lat. **historia**, it. **istoria**. Cf. fr. **histoire**.

ISTORIOÁRĂ, *istorioare*, s.f. Scurtă povestire distractivă, moralizatoare, de obicei pentru copii. [Pr.: *-ri-oa-*] — **Istorie** + suf. *-ioară*.

ISTORIOGRĂF, *istoriografi*, s.m. Persoană însărcinată, în trecut, în mod oficial, să scrie istoria unei epoci, a unei domnii etc.; p. ext. istoric. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **historiographe**, lat. **historiographus**.

ISTORIOGRAFIE, *istoriografii*, s.f. 1. Știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul evoluției concepțiilor și al operelor istorice. 2. Totalitatea scrierilor istorice (dintr-o țară, dintr-o anumită perioadă de timp, cu privire la o anumită problemă etc.). [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **historiographie**.

ISTORISÍ, *istorisesc*, vb. IV. Tranz. A povesti, a expune, a nara. — Din ngr. **istória** (aor. lui **istoró**).

ISTORISIRE, *istorisiri*, s.f. Acțiunea de a *istorisi* și rezultatul ei; povestire. ♦ (Concr.) Creație literară în care se istorisește ceva. — V. **istorisi**.

ISTORÍSM s.n. (Fil.) 1. Historicism. 2. Principiu potrivit căruia evenimentele și fenomenele trebuie studiate în procesul apariției și dezvoltării lor istorice. — Din fr. **historisme**, rus. **istorizm**.

ISTÓV s.n. (Înv.) Sfârșit¹, capăt. ♦ Loc. adj. și adv. (Pop.) *De istov* = cu totul, complet, definitiv, perfect. *Fără istov* = fără încetare; nesfârșit, necurmat. — Din sl. **istovŭ** „adevărat”.

ISTOVEALĂ s.f. Faptul de a (se) *istovi*; sleire a puterilor; stare de epuizare fizică. — **Istovi** + suf. *-eală*.

ISTOVÍ, *istovesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) obosi peste măsură, a (se) slei de puteri (din cauza eforturilor depuse, a consumului nervos etc.); a (se) epuiza, a (se) extenua. 2. Tranz. (Pop.) A sfârși, a termina, a epuiza. — Din **istov**.

ISTOVÍRE, *istoviri*, s.f. Faptul de a (se) *istovi*; stare de oboseală extremă, de extenuare. — V. **istovi**.

ISTOVÍT, **-Ă**, *istoviți*, *-te*, adj. (Despre ființe) Extrem de obosit, sleit de puteri; extenuat, epuizat, frânt, sleit², sfârșit². — V. **istovi**.

ISTOVITÓR, **-OÁRE**, *istovitori*, *-oare*, adj. Care *istovește*; epuizant, extenuant. — **Istovi** + suf. *-tor*.

ISTRIÓN s.m. v. **histrion**.

ISTROROMÂN, **-Ă**, *istoromâni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o ramură a popoului român care trăiește în peninsula Istria și în insula Krk. 2. Adj. Care aparține istoromânilor (1), privitor la istoromâni. ♦ Dialect al limbii române vorbit de istoromâni (1). — **Istria** (n. pr.) + **român**.

ISTROROMÂNĂCĂ, *istoromânce*, s.f. Femeie care face parte dintr-o ramură a popoului român care trăiește în peninsula Istria și în insula Krk sau este originară de acolo. — **Istoromân** + suf. *-că*.

ISCHIUZĂR, **-Ă** adj., s.m. și f. v. **ischiuzar**.

IȘLIC, *ișlice*, s.n. (Înv.) Căciulă de blană scumpă sau de postav, de format mare, cilindrică sau cu fundul pătrat (din alt material), purtată de domni, de boieri și uneori de soțiile lor, iar mai târziu de negustori, de lăutari etc. ♦ Expr. *A călea* (pe cineva) *pe colțul ișlicului* sau *a pocni* (pe cineva) *la coada ișlicului* = a jigni (pe cineva). [Var.: (înv.) **ișlic** s.n.] — Cf. tc. başlık.

IȘLICĂR, *ișlicari*, s.m. (Înv.) 1. Persoană care purta ișlic; p. ext. boier conservator, retrograd, refractar la ideile progresiste. 2. Fabricant sau negustor de ișlice. — **Ișlic** + suf. *-ar*.

IȘLICÉL, *ișlicele*, s.n. (Înv.) Diminutiv al lui *ișlic*. — **Ișlic** + suf. *-el*.

ITALIÂN, **-Ă**, *italieni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Italiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Italiei sau italienilor (1), privitor la Italia ori la italieni; italianesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba italiană. [Pr.: *-li-an*] — Din it. **italiano**.

ITALIÂNĂCĂ, *italiențe*, s.f. Femeie care face parte din populația Italiei sau este originară de acolo. [Pr.: *-li-an-*] — **Italian** + suf. *-că*.

ITÁLIC, **-Ă**, *italici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține Italiei antice, privitor la Italia antică. 2. Adj., s.f. (Literă) cu caractere cursive. — Din fr. **italique**, lat. **italicus**.

ITALIENÉSC, **-EĂSCĂ**, *italienești*, adj. Italian (2). [Pr.: *-li-e-*] — **Italian** + suf. *-esc*.

ITALIENÉȘTE adv. În felul italienilor; în limba italiană. [Pr.: *-li-e-*] — **Italian** + suf. *-ește*.

ITALIENÍSM, (1) *italienisme*, s.n. 1. Cuvânt sau expresie împrumutat din limba italiană de o altă limbă și neadaptate la sistemul acesteia. 2. Curent lingvistic din sec. XIX care urmărea să apropie prin mijloace artificiale limba română de italiană. [Pr.: *-li-e-*] — Din it. **italianismo**, fr. **italianisme**.

ITALIENÍȘT, **-Ă**, *italieniști*, *-ste*, adj., s.m., s.f. 1. Adj. Care aparține italienismului (2), privitor la italianism. 2. S.m. Adept al italianismului (2). 3. S.m. și f. Specialist în limba, literatura și cultura italiană. [Pr.: *-li-e-*] — **Italian** + suf. *-ist*.

ITALIÓT, *italioți*, s.m. (La pl.) Populație de limbă indo-europeană care a locuit în Antichitate în centrul Italiei; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. [Pr.: *-li-oți*] — Din fr. **Italiotes**.

ITEM¹ adv. De altfel, în plus. — Cuv. lat.

ITEM², *itemi*, s.m. **1.** Element al unui test care corespunde unui obiectiv bine definit. **2.** (Lingv.) Unitate lexicală de bază; cuvânt. ♦ Unitate gramaticală de bază, categorie gramaticală. [Pl. și: (n.) *itemuri* și *iteme*]. — Din engl. **item**.

ITERATIV, -**Ă**, *iterativi*, -*e*, adj. (Despre forme verbale sau despre propoziții temporale) Care exprimă o acțiune repetată; frecventativ. — Din fr. **itératif**, lat. **iterativus**.

ITERĂȚIE, *iterații*, s.f. Repetare a unui anumit procedeu de calcul, prin aplicarea lui la rezultatul calculului din etapa precedentă. — Din fr. **itération**.

ITINDENȚIE s.f. v. **intendință**.

ITINERANT, -**Ă**, *itineranți*, -*te*, adj. Care se deplasează din loc în loc pentru a desfășura o anumită activitate, pentru a exercita o anumită profesie. — Din fr. **itinerant**.

ITINERĂR, *itinerare*, s.n. Drum pe care se desfășoară o călătorie, cu indicarea localităților parcurse; marșrut. ♦ Indicator care cuprinde stațiile și orele de plecare și de sosire ale unui vehicul pe un parcurs. — Din fr. **itinéraire**, lat. **itinerarius**.

ITĂN, *itani*, s.m. (RAR) Locuitor de la munte. — **Ită** + suf. -*an*.

ITĂRI s.m. pl. Pantaloni țărănești lungi, strâmți și încrêțiți pe picior, confecționați dintr-o țesătură de bumbac sau de lână, specifici portului popular românesc. — **Ită** + suf. -*ar*.

ITĂ, *ite*, s.f. Dispozitiv la războiul de țesut, format dintr-o ramă dreptunghiulară pe care sunt fixate sârme sau sfori paralele, prin ochiurile cărora trec firele de urzeală pentru formarea rostului; fiecare dintre firele cu ochiuri care fac parte din acest dispozitiv. ♦ Expr. *A (i se) încurca (cuiva) itele* = a (i se) strica planul (cuiva); a (se) complica situația. *A (se) descurca itele* = a (se) lămuri o situație. — Lat. **licia** (pl. lui **licium**).

ITĂRAȘI s.m. pl. (RAR) Diminutiv al lui *itari*. — **Itari** + suf. -*aș*.

ITĪ, *ițesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) **1.** A se ivi numai pe capul, a se arăta puțin, pentru un moment sau pe furiș. **2.** A se uita la ceva pe furiș sau în fugă, a arunca o privire fugară și curioasă. — Cf. *iții*.

ITĪI interj. (RAR; în expr.) *A face itii*, se zice despre cel care, într-un joc de copii, scoate puțin capul afară din locul unde s-a ascuns, pentru a da un semnal convențional. [Var.: **itiiu** interj.] — Onomatopee.

ITĪIU interj. v. **itii**.

IU interj. (Repetat) Strigăt pe care îl scot flăcăii la horă și care însoțește strigăturile. ♦ Strigăt care exprimă spaima. — Onomatopee.

IUBĂRĚȚ, -**EĂȚĂ**, *iubăreți*, -*ețe*, adj. (Pop.) Care se îndrăgostește des, care iubește cu pasiune. — **Iubi** + suf. -*ăreț*.

IUBEȘTE, -**EĂȚĂ**, *iubești*, -*e*, adj., s.m. și f. (Pop.) (Persoană) care iubește mult, care este pătimaș în dragoste. ♦ (Inv.) (Persoană) care face pasiune pentru ceva, care își dorește mult un lucru. — **Iubi** + suf. -*eșt*.

IUBI, *iubesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A fi îndrăgostit, a simți o mare afecțiune pentru o persoană (de sex opus). ♦ Refl. recipr. A avea sentimente de dragoste unul față de celălalt; *spec.* a avea relații sexuale cu o persoană (de sex opus). **2.** Tranz. A avea afecțiune deosebită față de cineva sau ceva. **3.** Tranz. A-i plăcea să... — Din sl. **ljubiti**.

IUBIRE, *iubiri*, s.f. Faptul de a (se) *iubi*; sentiment de dragoste pentru o persoană de sex opus; relații de dragoste; amor, iubit¹. ♦ Sentiment de afecțiune (și admirație) pentru cineva sau ceva. — V. **iubi**.

IUBIT¹ s.n. Iubire. — V. **iubi**.

IUBIT², -**Ă**, *iubiți*, -*te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este foarte drag cuiva, pe care cineva îl iubește; drag. **2.** S.m. și f. Persoană care este în relații de dragoste cu o persoană de sex opus; amant, amoroș, iobovnic, draguț. — V. **iubi**.

IUBITĂTOR, -**OARE**, *iubitători*, -*oare*, adj. Care iubește, înclinat să iubească; căruia îi place ceva, plin de dragoste, dragăstos. — **Iubi** + suf. -*tor*.

IUBIȚEL, -**ĂCĂ**, *iubiței*, -*ele*, s.m. și f. (Fam.) Diminutiv al lui *iubit²* (**2**). — **Iubit²** + suf. -*el*.

IUDAIC, -**Ă**, *iudaici*, -*ce*, adj. Care aparține ludeii sau populației ei, privitor la Iudeea sau la populația ei. [Pr.: -*da-ic*] — Din fr. **judaique**, lat. **judaeicus**.

IUDAISM s.n. Mozaism. — Din fr. **judaiisme**.

IUDĂ, *iude*, s.f. Om trădător; om fățarnic, prefăcut. — Din sl. **Ijuda**.

IUDEOSPANIOL, -**Ă**, *iudeospanioli*, -*e*, s.m., s.f., adj. **1.** S.m. și f. Evreu din Spania. **2.** Adj. Care aparține iudeospaniolilor (**1**), care se referă la iudeospanioli. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de iudeospanioli. — Cf. fr. j u d é o - e s p a g n o l.

IUDÉU, *iudei*, s.m. Persoană care făcea parte din populația ludeii antice sau era originară de acolo. ♦ (Inv.) Evreu. — Din sl. **Ijudei**.

IUF s.n. Piele groasă de bovine tăbăcită vegetal cu coajă de stejar și cu mesteacăn și impermeabilizată cu ulei de mesteacăn, întrebuințată pentru fețe de încălțăminte. — Din rus. **iuft**.

IUGĂR, *iugăre*, s.n. Veche unitate de măsură pentru suprafețe agrare, folosită în Transilvania, egală cu 0,5775 ha. [Var.: **jugăr** s.n.] — Din lat. **jugerum**.

IUGOSLĂV, -**Ă**, *iugoslavi*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația fostei Iugoslavii. **2.** Adj. Care aparține fostei Iugoslavii sau iugoslavilor (**1**), privitor la Iugoslavia ori la iugoslavi. — Din **Iugoslavia** (n. pr.) (derivat regresiv). Din fr. **yugoslave**.

IUI, *ui*, vb. IV. Intrans. (RAR) A chiu. [Pr.: -*i-u-*] — **Iu** + suf. -*ui* (după *chiui*).

IUIȚ, *iuituri*, s.n. (RAR) Chiuit. [Pr.: -*i-u-*] — V. **iu**.

IULIAN adj. (În sintagma) *Calendar iulian* = calendar stabilit din ordinul lui Iuliu Cezar în anul 46 î.Hr. [Pr.: -*li-an*] — Din lat. **julianus**, fr. **julien**.

IULIE s.m. A șaptea lună a anului; luna lui cupțor. — Din sl. **Ijulji**.

IUNCĂR s.m. v. **iuncher**.

IUNCHER, *iuncheri*, s.m. **1.** (În vechea terminologie a unor armate) Elev al unei școli militare; cadet. **2.** Mare proprietar de pământ provenit din nobilimea militară germană. [Var.: **iuncăr** s.m.] — Din rus. **iunker**, germ. **Junker**.

IUNCHERIE s.f. (RAR) Calitatea de iuncher; timpul petrecut ca iuncher. — **Iuncher** + suf. -*ie*.

IUNCHERIME s.f. (RAR) Clasa marilor proprietari de pământ germani, care provenea din nobilimea militară. — **Iuncher** + suf. -*ime*.

IUNIE s.m. A șasea lună a anului; ciresar. — Din sl. **Ijunj**.

IURĂȘ s.n. v. **iureș**.

IUREȘ, *iureșuri*, s.n. Asalt, năvală, atac; mers impetuos; fugă, goană. [Var.: (reg.) **iurăș**, (inv.) **iurș** s.n.] — Din tc. **yürügüş**.

IURTĂ, *urte*, s.f. Locuință demontabilă, specifică populațiilor nomade mongole sau turce, de formă conică (la mongoli) sau semisferică (la turci), alcătuită dintr-un schelet din zăbrele de lemn în formă de cerc, acoperit cu păslă. — Din rus. **iurta**.

IURUȘ s.n. v. **iureș**.

IUȘCĂ¹ s.f. (RAR; în expr.) *Lușcă de femeie* = femeie șireată și plină de temperament. — Cf. fem e i u ș c ă.

IUȘCĂ², *iuști*, s.f. (Reg.) Bici; p. ext. lovitură dată cu bicul. — Cf. b i c i u ș c ă.

IUȘTI interj. (Reg.) Cuvânt care imită sunetul produs de plesnitura bicului. — Onomatopee.

IUȚĂ s.f. **1.** Plantă anuală cu tulpina înaltă până la 3 m și groasă de 1-2 cm, cu frunze galbene, ovale, cultivată în regiunile tropicale pentru fibrele textile extrase din tulpină (*Corchorus olitorius* și *capsularis*). **2.** Fibră textilă obținută din tulpina iutei (**1**), întrebuințată la fabricarea pânzei de sac, a covoarelor etc. — Din germ. **Jute**, it. **iuta**.

IUTE, *iuți*, adj. **1.** (Despre oameni) Care acționează sau reacționează repede; expeditiv, prompt; care se produce fără întârziere, rapid. *Om iute. Replică iute.* ♦ Care fuge, aleargă, înaintează cu viteză mare. *Cal iute. Mers iute.* ♦ (Adverbial) În grabă, repede, imediat, îndată. *S-a dus iute acolo.* ♦ Care se produce cu tărie, cu forță. *Ploaie iute.* **2.** Care se enervează, se supără, se mânie ușor; irascibil; violent. **3.** Care are gust înțepător; care produce o senzație gustativă usturătoare; picant. *Mâncare iute. Gust iute.* ♦ Care produce o senzație olfactivă înțepătoare și neplăcută. *Miros iute.* — Din sl. **Ijutū**.

IUTIȘOR adv. (Pop.) Nici prea iute, nici prea încet; potrivit de iute; repejor. — **Iute** + suf. -*șor*.

IUȚĂR, *iuțari*, s.m. (Reg.) Ciupercă comestibilă cu pălăria albă-gălbui, cu carnea albă, iute la gust (*Lactarius piperatus*). — **Iute** + suf. -*ar*.

IUTEĂLĂ, *iuțeli*, s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este iute, grabă cu care se mișcă cineva sau ceva; viteză (mare); repeziciune. ♦ Loc. adv. *Cu iuteala fulgerului* = extrem de repede, fulgerător. **2.** Gust înțepător, usturător, picant. **3.** Mânie; violență. — **Iuți** + suf. -*eală*.

IUȚI, *iuteșc*, vb. IV. **1.** Tranz. și refl. A face să se producă, să meargă etc. sau a se produce, a merge etc. mai repede, mai prompt; a (se) grăbi. *Iși iutește pașii.* ♦ Refl. A deveni mai tare, mai intens. *Vântul s-a iuțit.* **2.** Refl. (RAR) A se enerva, a se supăra, a se mânیا ușor. **3.** Tranz. și refl. A da sau a căpăta un gust înțepător, usturător, picant. *Mâncarea s-a iuțit.* — Din inv.

IUTIRE, *iutiri*, s.f. (RAR) Acțiunea de a (se) *iuți* și rezultatul ei. — V. **iuți**.

IUȚIT, -**Ă**, *iuțiti*, -*te*, adj. **1.** Grăbit, repede. **2.** Usturător, picant, pișcător, înțepător. — V. **iuți**.

IUXTĂ s.f. v. **juxtă**.

IUZLŪC, *iuzulci*, s.m. Veche monedă turcească de argint, valorând o sută de parale. — Din tc. **yüzlük**.

IVAR, *ivăre*, s.n. **1.** Clanță (la ușă). **2.** Încuietoare (la ușă), zăvor. — Cf. sãs. virol (= germ. *Wirbel* „surub”).

IVEĂLA s.f. Ivire. ♦ Expr. *A ieși la iveală* = a apărea, a se înfișa; a se descoperi. *A scoate (sau a da) la iveală* = a da pe față, a face cunoscut, evident; a face să fie văzut; a tipări. — **Ivi** + suf. -*eală*.

IVI, *ivesc*, vb. IV. Refl. A se arăta, a apărea (dintr-odată, pe neașteptate), a ieși la iveală, a se descoperi. — Din sl. **javiti**.

IVIRE s.f. Faptul de a se *ivi*; apariție, iveală. — V. **ivi**.

IVORIN s.n. Fildeş fabricat sintetic. — Din fr. **ivoirin**.

IVORIU s.n. **1.** Fildeş. **2.** (Anat.) Dentină. — Din fr. **ivoire**.

IVRIT s.f. Limba ebraică vorbită în Israel. — Din germ. **Iwrith**, **Ivrit** [h].

IZ, *izuri*, s.n. Miros deosebit, specific, aromă particulară. ♦ Spec. Miros (și gust) neplăcut. — Din magh. **iz**.

IZBĂ, *izbe*, s.f. Căsuță din bărne specifică unor sate rusești. — Din rus. **izba**.

IZBĂVI, *izbăvesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A scăpa sau a face pe cineva să scape (dintr-o primejdie, boală etc.); a (se) salva, a (se) mântui. — Din sl. **izbaviti**.

IZBĂVIRE, *izbăviri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *izbăvi* și rezultatul ei; scăpare, salvare, mântuire. — V. **izbăvi**.

IZBĂVÍT, -Ă, *izbăviți*, -te, adj. (Pop.) Scăpat, salvat; mântuit. — V. **izbăvi**.

IZBĂVITÖR, -OĂRE, *izbăvitori*, -oare, s.m. și f., adj. (Pop.) 1. S.m. și f. Persoană care izbăvește; salvator, mântuitor. 2. Adj. Care izbăvește, vindecă. — **Izbăvi** + suf. -tor.

IZBÂNDĂ, *izbândi*, s.f. Victorie, biruință (în luptă). ♦ Reușită, succes (într-o acțiune). — Din **izbândi** (derivat regresiv).

IZBÂNDI, *izbândesc*, vb. IV. 1. Intrans. A învinge (în luptă), a fi victorios; a birui, a triumfa. 2. Tranz. A reuși într-o acțiune, a izbuti să realizeze ceva. ♦ A duce la îndeplinire; a realiza, a împlini. — Din sl. **izbondon**.

IZBÂNDITÖR, -OĂRE, *izbânditori*, -oare, adj. (Rar) Care izbândeste; biruitor, învingător. — **Izbândi** + suf. -tor.

IZBELIȘTE s.f. (Pop.; în expr. (*A lăsa*) de *izbeliște* = (a lăsa) la voia întâmplării, părăsire de toți, fără supraveghere. — **Izbi** + suf. -eliște.

IZBI, *izbesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) lovi cu putere (de ceva, de cineva sau cu ceva); a (se) rezezi cu violență; a (se) trânti. ♦ Tranz. și refl. A (se) arunca cu putere; a (se) azvârli. 2. Tranz. (Despre lumină) A cădea cu putere, a lovi drept în față, în ochi. 3. Tranz. A ataca. 4. Tranz. Fig. A impresiona puternic pe cineva; a surprinde, a frapa, a bate la ochi. — Din sl. **izbiti**.

IZBIRE, *izbiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *izbi* și rezultatul ei; lovire. — V. **izbi**.

IZBITÖR, -OĂRE, *izbitori*, -oare, adj. Care impresionează puternic; surprinzător, frapant, uimitor. — **Izbi** + suf. -tor.

IZBITURĂ, *izbituri*, s.f. Lovitură puternică. ♦ (Rar) Semn rămas în urma unei lovituri; contuzie. — **Izbi** + suf. -tură.

IZBUC, *izbucuri*, s.n. Izvor de apă cu debit intermitent care se formează în regiunile carstice și funcționează pe principiul sifonului. — Et. nec.

IZBUCNI, *izbucnesc*, vb. IV. Intrans. 1. A se manifesta brusc și cu putere; a se arăta deodată; p. ext. a țâșni. 2. (Despre sunete, zgomote etc.) a se porni deodată și cu intensitate, a se auzi în același timp. [Var.: **zbučni** vb. IV] — Din bg. **izbukna**.

IZBUCNIRE, *izbucniri*, s.f. Acțiunea de a *izbucni* și rezultatul ei; dezlănțuire. — V. **izbucni**.

IZBUTÍ, *izbutesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. A duce ceva la bun sfârșit; a reuși, a izbândi. — Et. nec.

IZBUTIRE s.f. Acțiunea de a *izbuti* și rezultatul ei; succes, reușită, izbândă. — V. **izbuti**.

IZBUTÍT, -Ă, *izbutiți*, -te, adj. Care a fost bine realizat, care s-a bucurat de succes; reușit. — V. **izbuti**.

IZGONÍ, *izgonesc*, vb. IV. Tranz. A sili pe cineva să plece; a da afară; a alunga, a goni. — Din sl. **izgoniti**.

IZGONIRE s.f. Acțiunea de a *izgoni* și rezultatul ei; alungare. — V. **izgoni**.

IZLĂZ, *izlazuri*, s.n. Loc sau câmp nelucrat, pe care crește iarba, folosit ca pășune; imaș, pășune. [Var.: **isláz** s.n.] — Din bg. **izlaz**.

IZMÂNĂ, *izmene*, s.f. (Mai ales la pl.) Obiect de lenjerie bărbătească, asemănător pantalonului, care acoperă corpul de la talie în jos; indispensabili, nădragi. [Var.: (reg.) **izmeănă** s.f.] — Din bg. **izmeni**.

IZMĂ s.f. Plantă erbacee perenă din familia labiatelor, cu frunzele pețiolate și florile roșii-violete dispuse în spice la vârful tulpinilor sau ramurilor, întreaga plantă având un miros plăcut caracteristic; mentă (*Mentha piperita*). ♦ *Izmă creată* = specie de izmă cu frunzele pețiolate și crețe, folosită la prepararea unor medicamente; mentă creată (*Mentha crispa*). *Izma-broaște* = plantă erbacee cu frunze dințate și cu flori roz, care crește prin locurile mlăștinoase (*Mentha aquatica*). — Et. nec.

IZMEÂNĂ s.f. v. **izmană**.

IZMENEĂLĂ, *izmeneli*, s.f. (Fam.) Purtare, atitudine afectată, lipsită de seriozitate, pretențioasă; fandoseală, sclifoseală. ♦ Strămbătură, grimasă. — **Izmeni** + suf. -eală.

IZMENÍ, *izmenesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) 1. A se purta fără naturalețe, cu mofturi; a se fandosi. 2. A se uita urât, a se strămba (la cineva), a se schimonosi, a face mutre. — Din sl. **izmēnti** „a schimba”.

IZMENÍT, -Ă, *izmeníți*, -te, adj., s.m. și f. (Fam.) (Om) afectat, fandosit, mofturos. — V. **izmeni**.

IZNOÁVĂ, *iznoave*, s.f. (Pop.) 1. Lucru nou, nouate; născocire. ♦ Loc. adv. *De iznoavă* = din nou, de la capăt, încă o dată. 2. Poznă, glumă, ghidușie; minciună, scornitură. — Din sl. **izū nova** „din nou”.

IZOBĂR, -Ă, *izobari*, -e, adj., s.m. 1. Adj. (Despre procesele sau transformările unui sistem fizic) Care are loc la o presiune constantă. ♦ *Linie* (sau *curbă*) *izobară* (și substantivat, f.) = linie care unește pe o hartă, pe o diagramă etc. punctele cu aceeași presiune. 2. Adj., s.m. (Fiecare dintre atomii) care au aceeași masă atomică, dar care diferă prin numărul atomic și se găsesc în căsuțe diferite ale tabloului periodic al elementelor. — Din fr. **isobare**.

IZOBĂTĂ, *izobate*, s.f. (Geogr.) Linie care unește, pe o hartă, punctele cu aceeași adâncime față de o suprafață de referință (lac, mare, ocean). — Din fr. **isobathe**.

IZOCLÍNĂ, *izocline*, s.f. Linie care unește, pe o hartă, punctele care au aceeași înclinație magnetică. — Din fr. **isocline**.

IZOCÖR, -Ă, *izocori*, -e, adj., s.f. 1. Adj. (Despre procesele sau transformările sistemelor fizice) Care are loc la un volum constant. 2. S.f. Curbă care reprezintă pe o diagramă o transformare izocoră (1). — Din fr. **isochore**.

IZOCÖRÖN, -Ă, *izocroni*, -e, adj. (Despre procesele sau transformările de stare fizică sau chimică) Care are durată egală. — Din fr. **isochrone**.

IZODINĂMIC, -Ă, *izodinamici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care are aceeași componentă orizontală a câmpului magnetic. 2. S.f. Linie care trece prin punctele de egală intensitate a componentei orizontale a câmpului magnetic pământesc. — Din fr. **isodynamique**.

IZÖEDRIC, -Ă, *izodrici*, -ce, adj. (Despre corpuri geometrice) Care are toate fețele egale. — Din fr. **isoédrique**.

IZOGĂM, -Ă, *izogami*, -e, adj. (Biol.; despre organisme inferioare sau plante) Care prezintă fenomenul de izogamie. — Din fr. **isogame**.

IZOGAMIE s.f. (Biol.) Formă primitivă de înmulțire sexuată, în care cei doi gameți care participă la fecundare sunt asemănători din punct de vedere morfologic. — Din fr. **isogamie**.

IZOGEOTERM, -Ă, *izogeoterme*, -e, adj., s.f. (Geol.) 1. Adj. (Despre puncte din interiorul Pământului) Care au aceeași temperatură. 2. S.f. Linie care unește punctele terestre cu aceeași temperatură medie a solului; geozotermă. [Pr.: *ge-o-*] — Din fr. **isogotherme**.

IZOGLÖSĂ, *izoglose*, s.f. Linie care marchează, pe o hartă lingvistică, limitele răspândirii unui fenomen fonetic, lexical sau morfologic. [Var.: **isoglosă** s.f.] — Din fr. **isoglosse**.

IZOGÖN, -Ă, *izogoni*, -e, adj., s.f. (Figură geometrică) cu (două) unghiuri egale. — Din fr. **isogone**.

IZOHIEĂ, *izohiete*, s.f. Linie care unește, pe hărțile climatice, punctele cu aceeași cantitate de precipitații căzute într-o anumită perioadă de timp. [Pr.: *-hi-e-*] — Din fr. **isohyète**.

IZOLĂ, *izolez*, vb. I. 1. Tranz. A despărți cu totul; a separa unul de altul; *spec.* a despărți un bolnav contagios de oamenii sănătoși, pentru a evita contagiunea. 2. Tranz. A împiedica transmiterea căldurii, a frigului, a umezelii, a zgomotului etc. dintr-un mediu (sau corp) în altul; a separa un corp prin care trece curentul electric de alt corp bun conductor de electricitate. 3. Refl. A se îndepărta de societate, de semeni; a sta retras, departe de alții; a se retrage, a se închista. — Din fr. **isolier**.

IZOLĂNT, -Ă, *izolanți*, -te, adj. 1. (Adesea substantivat, m.) Care izolează (2), care are proprietatea de a izola. 2. (În sintagma *Limbă izolană* = limbă care nu are afixe și în care raportul dintre cuvinte este determinat de ordinea cuvintelor, de accent etc. — Din fr. **isolant**.

IZOLĂRE, *izolări*, s.f. Acțiunea de a (se) *izola* și rezultatul ei; despărțire, separare. ♦ (Med.) Măsură cu caracter profilactic prin care se interzice unui bolnav contagios de a veni în contact cu alte persoane. — V. **izola**.

IZOLĂT, -Ă, *izolați*, -te, adj. (Adesea adverbial) Separat; p. ext. îndepărtat; retras. ♦ Situat la distanță (unul de altul); răzleț. ♦ Care constituie o excepție. *Un caz izolat*. — V. **izola**.

IZOLĂTÖR, -OĂRE, *izolatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care izolează. 2. S.n. Corp, material rău conductor de electricitate sau de căldură; piesă fabricată dintr-un astfel de material, care servește la izolare. — Din fr. **isolateur**.

IZOLĂȚIE, *izolații*, s.f. Faptul de a izola (2); (concr.) strat de material izolant așezat între două medii sau între două sisteme fizice. — Din fr. **isolation**.

IZOLĂȚIONISM s.n. Opinie sau atitudine politică dusă de o țară care se opune participării statului respectiv la soluționarea problemelor vieții politice internaționale. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **isolationnisme**.

IZOLĂȚIONIST, -Ă, *izolaționiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Partizan) al izolaționismului. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **isolationniste**.

IZOMÉR, -Ă, *izomeri*, -e, adj., s.m. (Substanță, combinație, nucleu atomic) care prezintă izomerie. — Din fr. **isomère**.

IZOMERIE s.f. Proprietate a unor substanțe cu aceeași compoziție chimică de a avea însușiri diferite, datorită modului diferit de așezare a atomilor în moleculă. — Din fr. **isomérie**.

IZOMERIZĂ, pers. 3 *izomerizează*, vb. I. Refl. (Despre substanțe chimice) A se transforma într-un izomer în urma unei reacții sau prin acțiunea unui agent fizic. — Din fr. **isomériser**.

IZOMERIZĂRE, *izomerizări*, s.f. Acțiunea de a se *izomeriza* și rezultatul ei. — V. **izomeriza**.

IZOMÉTRIC, -Ă, *izometrici*, -ce, adj. De mărime egală. — Din fr. **isométrique**.

IZOMETRIE, *izometrii*, s.f. Înșurirea, faptul de a fi izometric. — Din fr. **isométrie**, germ. **Isometrie**.

IZOMÖRF, -Ă, *izomorfi*, -e, adj., s.f. (Substanță) care prezintă izomorfism; (cristal) asemănător ca formă. — Din fr. **isomorphe**.

IZOMÖRFIE s.f. Izomorfism (2). — Din fr. **isomorphie**.

IZOMÖRFISM s.n. 1. Relație, corespondență între două obiecte, fenomene etc. care au aceeași structură; identitate de structură. 2. Proprietate a substanțelor cu compoziție chimică diferită, dar cu structură înrudită, de a se prezenta în aceleași forme structurale cristalografice; izomorfie. 3. Termen întrebuințat de unii lingviști structuraliști pentru a denumi paralelismul de structură dintre silabă, cuvânt și propoziție sau frază. — Din fr. **isomorphisme**.

IZOPÓD, *izopode*, s.n. (La pl.) Ordin de crustacee care au un segment toracic unit cu capul și șapte segmente toracice libere, fiecare cu câte o pereche de picioare identic conformate; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. — Din fr. **isopode**.

IZOPRÉN, *izopreni*, s.m. Hidrocarbură nesaturată prin a cărei polimerizare se obține cauciucul. — Din fr. **isoprène**.

IZOTÉRM, -Ă, *izotermi*, -e, adj. (Despre transformările sistemelor fizico-chimice) Care se produce la o temperatură constantă. ♦ *Linie izotermă* (și substantivat, f.) = linie care unește pe o hartă geografică punctele terestre cu aceeași temperatură medie a aerului, a apei sau a solului într-o anumită perioadă. *Curbă izotermă* (și substantivat, f.) = curbă care unește, pe o diagramă, punctele cu aceeași temperatură ale unui proces fizico-chimic. — Din fr. **isotherme**.

IZOTIPIE s.f. Proprietate a unor substanțe chimice de a cristaliza în aceleași forme, fără a forma cristale mixte. — Din fr. **isotypie**.

IZOTÓP, *izotopi*, s.m. Atom sau nucleu atomic care are același număr de ordine ca și alt atom ori nucleu atomic, dar care diferă de acesta prin masa atomică. — Din fr. **isotope**.

IZOTRÓP, -Ă, *izotropi*, -e, adj. (Despre corpuri, substanțe etc.; adesea substantivat, m.) Care are proprietăți independente de direcția în spațiu. ♦ (Despre materiale) Care are, pe toate direcțiile, aceleași proprietăți mecanice. — Din fr. **isotrope**.

IZOTROPÍE s.f. Proprietate a unui corp de a fi izotrop. — Din fr. **isotropie**.

IZVÓD, *izvoade*, s.n. (Înv.) **1.** Însemnare; listă; registru (de cheltuieli), foaie (de zestre); catalog. **2.** Manuscris; text. ♦ Document. **3.** Concept, plan; model. — Din sl. **izvodŭ**.

IZVODÍ, *izvodesc*, vb. IV. (Înv.) **1.** Tranz. A crea, a face, a inventa. ♦ (Rar) A descoperi. **2.** Tranz. A alcătui, a compune, a redacta, a scrie. **3.** Refl. A se contura, a apărea, a lua ființă. — Din sl. **izvoditi** „a extrage, a traduce”.

IZVODÍRE, *izvodiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (*se*) *izvodí* și rezultatul ei. — V. **izvodi**.

IZVODITÓR, *izvoditori*, s.m. (Înv.) Cronicar; *p. gener.* scriitor, autor. — **Izvodi** + suf. *-tor*.

IZVÓR, *izvoare*, s.n. **1.** Apă subterană care iese sau țâșnește la suprafața pământului; fântână. **2.** Loc de unde izvorăște la suprafața pământului un izvor (**1**), o apă curgătoare; începutul unui râu; obârșie. **3.** Sursă de lumină sau de căldură.

4. Fig. Lucru din care provine ceva; origine (a unui lucru); sursă. **5.** Document, text original (istoric, științific). — Din sl. **izvorŭ**.

IZVORÁȘ, *izvorașe*, s.n. Diminutiv al lui *izvor* (**1**). — **Izvor** + suf. *-aș*.

IZVORÍ, pers. **3** *izvorăște*, vb. IV. Intrans. **1.** (Despre apă) A ieși, a țâșni din pământ; *p. ext.* (despre ape curgătoare) a-și începe cursul, a-și avea obârșia. ♦ Fig. (Despre lacrimi, sânge etc.) A începe să curgă cu putere; a șiroi. ♦ Fig. A ieși la iveală; a apărea dintr-odată; a răsări. **2.** Fig. A lua naștere, a-și avea sursa, obârșia; a rezulta, a proveni, a se trage. — Din **izvor**.

Î, *i*, s.m. **1.** A douăsprezecea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (vocală închisă, nerotonjită, din seria medială). [Pl. și: (**1**, n) *i-urii*].

ÎÎ interj. (Pop. și fam.) Cuvânt folosit pentru a exprima o aprobare, un consimțământ; da. – Onomatopee.

ÎMBARCĂ, *îmbărc*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) urca pe o navă pentru o călătorie pe apă; *p. gener.* a (se) urca în orice fel de mijloc de transport pentru a călători. — Din fr. *embarquer*.

ÎMBARCĂRE, *îmbărcări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbarca* și rezultatul ei. — V. *îmbarca*.

ÎMBĂIĂ, *îmbăiez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) scălda sau a (se) spăla (în baie), a face baie; a (se) feređui. [Pr.: *-bă-ia*] — **În + baie**¹.

ÎMBĂIERĂ, *îmbăier*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) lega cu băieri, a (se) prinde în băieri. ♦ Tranz. Fig. A lega, a îmbina. [Pr.: *-bă-ie-*. — Var.: (reg.) *îmbăiră* vb. I] — **În + baieră**.

ÎMBĂIERĂT, *-Ă*, *îmbăierați*, *-te*, adj. Legat cu băieri; atârnat cu o baieră. [Pr.: *-bă-ie-*. — Var.: (reg.) *îmbăirat*, *-ă* adj.] — V. *îmbăiera*.

ÎMBĂIĂRE, *îmbăieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbăia* și rezultatul ei. [Pr.: *-bă-ie-*] — V. *îmbăia*.

ÎMBĂIRĂ vb. I v. *îmbăiera*.

ÎMBĂIRĂT, *-Ă* adj. v. *îmbăiera*.

ÎMBĂLĂ, *îmbălez*, vb. I. Tranz. A umple de bale; a umezi cu salivă; *spec.* a muia cu salivă firul de tors în timpul torsului manual. ♦ Fig. A folosi cuvinte vulgare (la adresa cuiva). — **În + bale**.

ÎMBĂLĂRE, *îmbălări*, s.f. Faptul de a *îmbăla*. — V. *îmbăla*.

ÎMBĂLĂT, *-Ă*, *îmbălăți*, *-te*, adj. Plin de bale; muțiat cu salivă. ♦ Fig. (Despre cuvinte, expresii) Trivial. — V. *îmbăla*.

ÎMBĂLĂTĂTURĂ, *îmbălături*, s.f. Faptul de a fi ud de bale sau de salivă; urmă, pată de salivă. ♦ Fig. Ocară, înjurătură, vulgaritate. — **Îmbăla** + suf. *-ătură*.

ÎMBĂLSĂMĂ, *îmbălsămez*, vb. I. Tranz. **1.** (Despre flori, parfumuri; la pers. 3) A impregna aerul cu miros plăcut (și pătrunzător); a parfuma, a înmiresma, a miresma. **2.** A conserva un cadavru prin introducerea în artere a unor substanțe chimice; balsăma. [Var.: (rar) *îmbălsămi* vb. IV] — **În + balsam**. Cf. it. *imbalsamare*, fr. *embaumer*.

ÎMBĂLSĂMĂRE, *îmbălsămări*, s.f. Acțiunea de a *îmbălsăma*. — V. *îmbălsăma*.

ÎMBĂLSĂMAT, *-Ă*, *îmbălsămați*, *-te*, adj. **1.** Care are și răspândește un miros plăcut; în care s-a răspândit un miros plăcut, plin de miresme; parfumat, înmiresmat, miresmat. **2.** (Despre cadavre) Care este impregnat cu anumite substanțe pentru a împiedica sau pentru a întârzia putrefacția; care este conservat prin îmbălsămare; balsămat. [Var.: (rar) *îmbălsămit*, *-ă* adj.] — V. *îmbălsăma*.

ÎMBĂLSĂMI vb. IV v. *îmbălsăma*.

ÎMBĂLSĂMIT, *-Ă* adj. v. *îmbălsămat*.

ÎMBĂRBĂTĂ, *îmbărbătez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) insufla bărbăție, curaj; a (se) încuraja. — **În + bărbat**.

ÎMBĂRBĂTĂRE, *îmbărbătări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbărbăta*; încurajare. — V. *îmbărbăta*.

ÎMBĂRBĂTĂT, *-Ă*, *îmbărbătați*, *-te*, adj. Căruia i s-a insuflat curaj, bărbăție; încurajat. — V. *îmbărbăta*.

ÎMBĂRBĂTĂTOR, *-OĂRE*, *îmbărbătători*, *-oare*, adj. Care îmbărbătează. — **Îmbărbăta** + suf. *-tor*.

ÎMBĂTĂ, *îmbăt*, vb. I. I. Refl. și tranz. (fact.) A ajunge sau a face pe cineva să ajungă în starea de beție, a (se) ameți cu băutura; a (se) chercheli, a (se) aghesmui. ♦ Expr. A (se) *îmbăta lulea* (sau *tun*, *turtă*, *criță*) = a (se) *îmbăta* foarte tare. A (se) *îmbăta cu apă rece* (sau *chioară*) = a (se) amăgi, a (se) înșela. ♦ Tranz. P. anal. (Despre mirosuri puternice) A produce o stare asemănătoare cu beția; a ameți. **2.** Tranz. și refl. Fig. A (se) încânta, a (se) ameți, a (se) tulbura. — Lat. **imbibitare* (<*bibitus* „beat”).

ÎMBĂTĂRE s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *îmbăta* și rezultatul ei; amețeală. **2.** Fig. Tulburare adâncă (și plăcută); încântare. — V. *îmbăta*.

ÎMBĂTĂT, *-Ă*, *îmbătați*, *-te*, adj. **1.** (Rare) Beat. **2.** Fig. Amețit (de plăcere, de dorințe); încântat; fericit. — V. *îmbăta*.

ÎMBĂTĂTOR, *-OĂRE*, *îmbătători*, *-oare*, adj. **1.** (Rare; despre băuturi alcoolice) Care *îmbată*. ♦ (Curent; despre arome, miresme) Care amețește, care tulbură mintea; amețitor. **2.** Fig. Care farmecă, încântă; deosebit de plăcut; încântător. — **Îmbăta** + suf. *-ător*.

ÎMBĂTRĂNI, *îmbătrănesc*, vb. IV. Intrans. **1.** A deveni bătrân. ♦ Tranz. fact. A face pe cineva să devină bătrân (provocându-i supărări, griji etc.). ♦ Tranz. fact. A face pe cineva să pară mai bătrân decât este în realitate, a-i da înfățișare bătrânicioasă. **2.** (Despre materiale) A-și schimba în mod lent structura și proprietățile caracteristice (prin degradare); a se învechi. — **În + bătrân**.

ÎMBĂTRĂNIRE s.f. Faptul de a *îmbătrâni*; trecere treptată spre bătrânețe. ♦ Spec. (Tehn.) Tratament aplicat unor materiale sau unor produse spre a le da mai repede calitatea de vechime. — V. *îmbătrâni*.

ÎMBĂTRĂNIT, *-Ă*, *îmbătrăniți*, *-te*, adj. Care a devenit bătrân; cu înfățișare de bătrân. — V. *îmbătrâni*.

ÎMBĂTOȘĂ, *îmbătoșez*, vb. I. Refl. (Fam.) A deveni inflexibil, rigid, aspru. — **În + bătos**.

ÎMBĂTOȘĂRE, *îmbătoșări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbătoșa* și rezultatul ei. — V. *îmbătoșa*.

ÎMBĂTOȘĂT, *-Ă*, *îmbătoșați*, *-te*, adj. Care a devenit rigid, inflexibil. — V. *îmbătoșa*.

ÎMBĂCSEĂLĂ, *îmbăcseli*, s.f. Starea a ceea ce este *îmbăcsit*. — **Îmbăcsi** + suf. *-eală*.

ÎMBĂCSII, *îmbăcșesc*, vb. IV. **1.** Tranz. și refl. A (se) umple, a (se) înțesa de praf, de murdărie sau de miasme. ♦ Refl. (Despre aer) A deveni înăbușitor. **2.** Tranz. (Reg.) A umple ceva, îndesând sau înghesuind. — **În + băcsi** (reg. „a umple, a ticsi, a îndesa”, et. nec.).

ÎMBĂCSIRE s.f. Acțiunea de a (se) *îmbăcsi*. — V. *îmbăcsi*.

ÎMBĂCSIT, *-Ă*, *îmbăcșiți*, *-te*, adj. **1.** Care este plin, înțesat de praf, de murdărie sau de miasme. **2.** (Reg.) Care este umplut peste măsură; îndesat. — V. *îmbăcsi*.

ÎMBĂRLIGĂ, pers. 3 *îmbărligă*, vb. I. Tranz. (Despre animale) A-și îndoi coada în formă de arc și a și-o îndrepta în sus; a bărliga. — **În + bărliga**.

ÎMBĂRLIGĂT, *-Ă*, *îmbărligați*, *-te*, adj. (Despre coada sau coamele unor animale) Care este îndoit în formă de arc și, de obicei, îndreptat în sus. — V. *îmbărliga*.

ÎMBELȘUGĂ, *îmbelșughez*, vb. I. Tranz. (Rare) A face pământul să rodească, să devină *îmbelșugat*. — **În + belșug**.

ÎMBELȘUGĂRE s.f. Belșug; abundență, îndestulare. [Var.: (reg.) *îmbielșugăre* s.f.] — V. *îmbelșuga*.

ÎMBELȘUGĂT, *-Ă*, *îmbelșugați*, *-te*, adj. Care are din abundență cele trebuincioase. ♦ Care există din belșug, din abundență. [Var.: (reg.) *îmbielșugat*, *-ă* adj.] — V. *îmbelșuga*.

ÎMBI, *-E* num. col. (Înv.) Amândoi, ambii. — Lat. **ambi, ambae*.

ÎMBIĂ, *îmbii*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. A (se) îndemna (stăruitor) să facă sau să primească ceva; a (se) invita, a (se) pofii. ♦ Refl. (Rare) A se lăsa pofit. ♦ Tranz. Fig. A atrage. [Pr. *-bi-a*] — Lat. **inviaere*.

ÎMBIĂT s.n. Îmbiere. [Pr. *-bi-at*] — V. *îmbia*.

ÎMBIBĂ, *îmbib*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) pătrunde, a (se) impregna de un lichid, de un gaz etc. ♦ Tranz. Fig. (Rare) A face să fie pătruns de o idee, de o teorie etc.; a înodotrîna. — Din fr. *imbiber*, lat. *imbibere*.

ÎMBIBĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *îmbiba* și rezultatul ei. — V. *îmbiba*.

ÎMBIELȘUGĂRE s.f. v. *îmbelșugare*.

ÎMBIELȘUGĂT, *-Ă* adj. v. *îmbelșugat*.

ÎMBIERE, *îmbieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbia* și rezultatul ei; poftire, invitație, îndemn stăruitor; *îmbiat*. [Pr. *-bi-e-*] — V. **îmbia**.

ÎMBIETÓR, **-OÁRE**, *îmbietori*, *-oare*, adj. Care *îmbie*; ademenitor, ispititor, atrăgător; încântător. [Pr. *-bi-e-*] — **îmbia** + suf. *-tor*.

ÎMBIETÚRÁ, *îmbieturi*, s.f. (Rar) Faptul de a *îmbia*; îndemn, invitație. [Pr. *-bi-e-*] — **îmbia** + suf. *-turá*.

ÎMBINÁ, *îmbin*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) *lega*, a (se) *uni*, a (se) *împreuna*, a (se) *asocia* pentru a realiza un tot; a (se) *îngemăna*. — Lat. ***îmbinare**.

ÎMBINÁRE, *îmbinári*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *îmbina* și rezultatul ei; unire într-un tot; *împreunare*, *împletire*, *îngemănare*. ♦ (Concr.) Ansamblu rezultat în urma unirii, *împreunării* sau *asocierii* mai multor elemente. 2. Loc unde se realizează o *îmbinare* (1). — V. **îmbina**.

ÎMBINÁT, **-Á**, *îmbinați*, *-te*, adj. Care este unit cu altul într-un tot, care formează un tot; *împreunat*, *îngemănat*. — V. **îmbina**.

ÎMBLÁ vb. I v. **umbła**.

ÎMBLÁCIU vb. IV v. **îmblăti**.

ÎMBLÁCIU, *îmblăcie*, s.n. (Înv.) Unealtă agricolă rudimentară, formată dintr-o prăjină lungă la capătul căreia sunt legate un băț gros mobil și mai multe curele, cu care se lovește spikele de cereale sau păstăile de legume pentru a li se scoate boabele. [Acc. și: *îmblăciu*] — Cf. *îmblăti*.

ÎMBLÁNI, *îmblănesc*, vb. IV. Tranz. A *căpuși* cu blană un obiect de *îmbrăcăminte*; a *blănu*. — **în** + **blaná**.

ÎMBLÁNIRE s.f. Acțiunea de a *îmblăni*. — V. **îmblăni**.

ÎMBLÁNÍT, **-Á**, *îmblăniți*, *-te*, adj. (Despre *îmbrăcăminte*) *Căpușit* cu blană. — V. **îmblăni**.

ÎMBLÁTÍ, *îmblătesc*, vb. IV. (Înv.) Tranz. A bate cu *îmblăciul* cerealele, plantele cu păstăi etc. pentru a le scoate semințele. ♦ Fig. A bate rău pe cineva; a *ciomăgi*. [Var.: (reg.) *îmblăci* vb. IV] — Cf. sl. *mlatiti*.

ÎMBLÁTÍRE, *îmblătiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *îmblăti*; *îmblătit*. — V. **îmblăti**.

ÎMBLÁTÍT s.n. (Înv.) *îmblătire*; p. ext. timpul când se face *îmblătirea*. [Var.: (reg.) *îmblăcit* s.n.] — V. **îmblăti**.

ÎMBLÁTÍTÓR, **-OÁRE**, *îmblătitori*, *-oare*, s.m. și f. (Înv.) Persoană care *îmblătește*. — **îmblăti** + suf. *-tor*.

ÎMBLÁNZI, *îmblănzesc*, vb. IV. Tranz. A deprinde un animal (sălbatic) să se supună omului, să trăiască în apropierea (și în folosul) omului; a domestici. ♦ Tranz. și refl. A face sau a deveni (mai) blând; a (se) domoli, a (se) liniști, a (se) calma, a (se) potoli. ♦ Refl. Fig. (Despre furtună, vânt etc.) A scădea în intensitate; a se domoli. — **în** + **blánd**.

ÎMBLÁNZIRE s.n. Acțiunea de a (se) *îmblânzi* și rezultatul ei. — V. **îmblânzi**.

ÎMBLÁNZÍT, **-Á**, *îmblânziți*, *-te*, adj. (Despre animale) Deprins să se supună omului și să trăiască în apropierea lui; domesticit. — V. **îmblânzi**.

ÎMBLÁNZÍTÓR, **-OÁRE**, *îmblânzitori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu *îmblânzirea* animalelor sălbatice dând reprezentării publice, mai ales la circ. — **îmblânzi** + suf. *-tor*.

ÎMBLET s.n. v. **umblet**.

ÎMBOBÓCÍ, pers. 3 *îmbobocește*, vb. IV. Intrans. (Despre plante) A face boboci; (despre muguri) a începe să se desfacă. — **în** + **boboc**.

ÎMBOBÓCIRE s.f. Acțiunea de a *îmboboci* și rezultatul ei. — V. **îmboboci**.

ÎMBOBÓCÍT, **-Á**, *îmbobociți*, *-te*, adj. (Despre plante) Care are boboci; (despre flori) care este în stadiul de boboc; (despre muguri) care este pe cale să se desfacă. — V. **îmboboci**.

ÎMBOBORÓJÍ vb. IV v. **îmbolboji**.

ÎMBODOLÍ, *îmbodolesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) *înfofoli*. — Et. nec.

ÎMBODOLÍT, **-Á**, *îmbodoliți*, *-te*, adj. (Reg.) *Înfofolit*. — V. **îmbodoli**.

ÎMBOGÁTÍ, *îmbogățesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină bogat; a (se) *înavuți*, a (se) *înstări*. 2. Tranz. și refl. A (se) *adăuga* noi elemente unui bun material sau spiritual, a face să devină sau a deveni mai numeros, mai cuprinzător, mai complex; a (se) *dezvolta*, a (se) *mări*. — **în** + **bogat**.

ÎMBOGÁTÍRE, *îmbogățiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbogăți* și rezultatul ei. — V. **îmbogăți**.

ÎMBOGÁTÍT, **-Á**, *îmbogățiti*, *-te*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care a acumulat bogății; bogat. 2. (Despre lucruri concrete sau noțiuni abstracte) Care a devenit mai numeros, mai cuprinzător, mai complex; dezvoltat. — V. **îmbogăți**.

ÎMBOLBOJÍ, *îmbolbojesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A *înfășura*. [Var.: *îmboboroji* vb. IV] — Et. nec.

ÎMBOLDÍ, *îmboldesc*, vb. IV. 1. Tranz. A *împunge* un animal cu prăjina, cu bățul, cu nuiua sau, p. ext., a *lovi* un animal cu bățul, cu nuiua pentru a-l *îndemna* la mers, la tras. 2. Tranz. Fig. A *îndemna*, a *împinge* pe cineva la o acțiune; a stimula. 3. Refl. recipr. și tranz. A (se) *lovi* cu coatele, a(-și) *da ghionții* sau *brânci*; a (se) *îmbrânci*. — **în** + **bold**.

ÎMBOLDÍRE, *îmboldiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmboldi* și rezultatul ei; *fig. îndemn*, *stimul*, *îmbold*. — V. **îmboldi**.

ÎMBOLDÍTÓR, **-OÁRE**, *îmbolditori*, *-oare*, adj. (Rar) 1. Care *îmboldește*, *îndeamnă*, *stimulează* la acțiune. 2. Fig. (Despre vorbe) Care *înteapă*; *caustic*, *întepător*, *usturător*. — **îmboldi** + suf. *-tor*.

ÎMBOLNÁVÍ, *îmbolnăvesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină bolnav. — **în** + **bolnăvi**.

ÎMBOLNÁVIRE s.f. Faptul de a (se) *îmbolnăvi*. — V. **îmbolnăvi**.

ÎMBRÁCÁ, *îmbrác*, vb. I. Refl. și tranz. 1. A(-și) *acoperi* corpul cu *veșminte*. ♦ Refl. A purta haine de un anumit fel, de o anumită calitate etc. 2. A(-și) *procura* sau a *procura* cuiva hainele trebuincioase. 3. A (se) *acoperi*, a (se) *înveli*. ♦ Tranz. A *înfăța* perna sau plapuma. ♦ Tranz. A *înveli* cu hârtie, cu material plastic etc. *coperțile* unei cărți, ale unui caiet etc. ♦ Tranz. A fereca *icoane*, *bijuterii* etc. în aur sau în argint. ♦ Tranz. Fig. A *învălu*, a *ascunde* (adevărată *înfățișare*, *adevăratul* aspect etc.). — Lat. ***îmbracare** (< *braca* „pantaloni”).

ÎMBRÁCÁRE s.f. Acțiunea de a (se) *îmbrăca* și rezultatul ei; *îmbrăcat*¹. — V. **îmbrăca**.

ÎMBRÁCÁT¹ s.n. Faptul de a (se) *îmbrăca*; *îmbrăcare*. — V. **îmbrăca**.

ÎMBRÁCÁT², **-Á**, *îmbrăcați*, *-te*, adj. (Despre oameni) Cu corpul *acoperit* de haine; *înevășmântat*. — V. **îmbrăca**.

ÎMBRÁCÁMINTE, (3) *îmbrăcăminți*, s.f. 1. Totalitate obiectelor care *îmbracă* corpul omenes (exceptând *încălțăminte*); *veșminte*, haine, *straie*. 2. Hârtie, material plastic etc. cu care sunt *îvelite* *cooperțele* unui caiet, ale unei cărți etc. 3. Strat de material cu care se *acoperă* o piesă sau o construcție pentru a o *izola*, pentru a o proteja etc. [Gen.: *îmbrăcămintei*, *îmbrăcăminții*] — **îmbrăca** + suf. *-ăminte*.

ÎMBRÁŢÍŞÁ, *îmbrățișez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. recipr. A (se) *cuprinde*, a (se) *înlănui* cu brațele, a (se) *strânge* în brațe (în semn de *afeecțiune*). ♦ Tranz. Fig. A *înconjura* din toate părțile; a *învălu*. 2. Tranz. Fig. A *cuprinde* dintr-o *aruncătură* de ochi. ♦ A include, a cuprinde în sfera *preocupărilor*. 3. Tranz. Fig. A(-și) *însuși* o idee, o doctrină, o concepție. ♦ A se *consacra* unei profesii. ♦ A cuprinde, a conține. [Var.: (reg.) *îmbrătoșá* vb. I] — **în** + **brătiș** (reg.).

ÎMBRÁŢÍŞÁRE, *îmbrățișări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbrățișa* și rezultatul ei; *cuprindere* în brațe; p. ext. *mângăiere*. [Var.: (reg.) *îmbrătoșáre* s.f.] — V. **îmbrățișa**.

ÎMBRÁŢÍŞÁ vb. I v. **îmbrățișa**.

ÎMBRÁŢÍŞÁRE s.f. v. **îmbrățișare**.

ÎMBRÁNCEÁLÁ, *îmbrânceli*, s.f. Faptul de a (se) *îmbrânci*. — **îmbrânci** + suf. *-eală*.

ÎMBRÁNCI, *îmbrâncesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. A (se) *împinge* cu *violență*, a(-și) *da brânci*; a (se) *ghionti*, a (se) *brânci*¹. — **în** + **brâncá**.

ÎMBRÁNCIRE, *îmbrânciri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbrânci* și rezultatul ei. — V. **îmbrânci**.

ÎMBRÁNCIŢURÁ, *îmbrâncituri*, s.f. Faptul de a (se) *îmbrânci*; *împinsătură* (*violență*), *ghiont*, *brânci*. — **îmbrânci** + suf. *-turá*.

ÎMBREBENÁ, *îmbrebez*, vb. I. Tranz. (Rar) A *împodobi* o pânză, o cămașă etc. cu flori țesute sau brodate; a *înfloa*. ♦ Refl. A se *împodobi* cu flori. — **în** + **breadbân**.

ÎMBROBODEÁLÁ, *îmbrobodeli*, s.f. *Îmbrăbodie*; (concr.) obiect care servește la *îmbrăbodie*. — **îmbrăbodi** + suf. *-eală*.

ÎMBROBODÍ, *îmbrobodesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A(-și) *acoperi* capul cu o broboadă, cu o basma etc. ♦ Fig. A (se) *acoperi* ca într-un vâl; a (se) *învălu*. 2. Tranz. Fig. (Fam.) A *înșela*, a *minți* pe cineva. — **în** + **broboadá**.

ÎMBROBÓDIRE, *îmbrobodiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbrăbodi*; *îmbrăbodeală*. — V. **îmbrăbodi**.

ÎMBROBODÍT¹ s.n. *Îmbrăbodie*. — V. **îmbrăbodi**.

ÎMBROBODÍT², **-Á**, *îmbrăbodiți*, *-te*, adj. (Despre oameni) 1. Cu capul *acoperit* cu o broboadă, cu o basma etc. 2. Fig. (Fam.) *Amăgit*, *înșelat*, *păcălit*. — V. **îmbrăbodi**.

ÎMBUCÁ, *îmbuc*, vb. I. 1. Tranz. A *mânca* (în grabă, ce se *nimerește*); a *înghiți* ceva dintr-o dată. 2. Refl. (Despre piese tehnice) A *întra* cu un capăt în altă piesă pentru a forma *împreună* un ansamblu; a se *împreuna*, a se *uni*. — Lat. ***imbuccare** (< *bucca* „gură”).

ÎMBUCÁRE, *îmbucări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbuca*. ♦ (Concr.) Loc unde se *îmbucá* ceva. — V. **îmbuca**.

ÎMBUCÁTÁŢÍ, *îmbucătățesc*, vb. IV. Tranz. A *taia* în bucăți, a face bucăți; a *îmbucăți*, a *fragmenta*. — Contaminare între **îmbucăți** și **înjumătăți**.

ÎMBUCÁTÁŢIRE, *îmbucătățiri*, s.f. Acțiunea de a *îmbucăți*. — V. **îmbucătați**.

ÎMBUCÁTÁŢÍT, **-Á**, *îmbucătățiti*, *-te*, adj. Care este *divizat* în bucăți; *fracționat*. — V. **îmbucătați**.

ÎMBUCÁTÚRÁ, *îmbucături*, s.f. 1. Cantitate dintr-un aliment care poate fi introdusă o dată în gură; *înghițitură*, *dumicac*; p. ext. *mâncare*; *bucătură*. 2. Loc de *asamblare* a două țevi, două *burlane* etc., a unui *știft* care *întră* în locul său etc. — **îmbuca** + suf. *-ăturá*.

ÎMBUCÁŢÍ, *îmbucățesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A *îmbucătați*. — **în** + **bucăti**.

ÎMBUCURÁ, *îmbucur*, vb. I. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) *bucura*. — **în** + **bucura**.

ÎMBUCURÁTÓR, **-OÁRE**, *îmbucurători*, *-oare*, adj. Care *bucură*, care *provoacă bucurie*. — **îmbucura** + suf. *-ător*.

ÎMBUFNÁ, *îmbufnez*, vb. I. Refl. și tranz. (Fam.) A (se) *supăra* (tăcând sau *încruntându-se*); a (se) *bosumfla*. — **în** + **bufná**.

ÎMBUFNÁRE s.f. (Fam.) Acțiunea de a (se) *îmbufna* și rezultatul ei; *bosumflare*. — V. **îmbufna**.

ÎMBUFNÁT, **-Á**, *îmbufnați*, *-te*, adj. (Fam.) *Supărat*, *bosumflat*. — V. **îmbufna**.

ÎMBUIBĂ, *îmbuib*, vb. I. Refl. și tranz. A mânca și a bea sau a da să mănânce și să bea peste măsură, a (se) ghiftui; a (se) îndopa. — Et. nec.

ÎMBUIBĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *îmbuiba* și rezultatul ei; stare de om îmbuibat. — V. **îmbuiba**.

ÎMBUIBĂT, *-Ă, îmbuibăți, -te*, adj. Ghiftuit cu mâncare și băutură. — V. **îmbuiba**.

ÎMBUJORĂ, *îmbujorez*, vb. I. Refl. (Despre obraji) A se înroși, a se aprinde (ca un bujor); (despre oameni) a se înroși la față. ♦ Tranz. fact. (Rar) A face să se înroșească. — **În + bujor**.

ÎMBUJORĂRE, *îmbujorări*, s.f. Acțiunea de a se *îmbujora*. — V. **îmbujora**.
ÎMBUJORĂT, *-Ă, îmbujorați, -te*, adj. (Despre obraji) Roșu, aprins (ca bujorul); (despre oameni) care are obraji roșii; aprins². — V. **îmbujora**.

ÎMBULZEALĂ, *îmbulzeală*, s.f. Îngrămădire de oameni (rar, de obiecte); înghesuială; aglomerație. — **Îmbulzi + suf. -eală**.

ÎMBULZĂ, *îmbulzesc*, vb. IV. 1. Refl. A se îngrămădi în număr mare, a se înghesu în dezordine; a se buluci. 2. Tranz. A face pe cineva să stea înghesuit, a vârî pe cineva sau ceva într-un spațiu strâmt, neîncăpător, aglomerat; a înghesui. ♦ (Despre o mulțime) A înghesui pe cineva din toate părțile. ♦ Fig. A năpădi pe cineva cu stăruințele, cu insistențele. — **În + bulz**.

ÎMBULZIRE s.f. Acțiunea de a (se) *îmbulzi* și rezultatul ei. — V. **îmbulzi**.

ÎMBULZIT, *-Ă, îmbulziți, -te*, adj. Care se îngrămădește, se înghesuie; învâlmășit. — V. **îmbulzi**.

ÎMBUMBĂ, *îmbumb*, vb. I. Tranz. (Reg.) A încheia un nasture, petrecându-l prin cheotoare; a încheia în nasturi un obiect de îmbrăcăminte. [Var.: **îmbumbia** vb. I] — **În + bumb**.

ÎMBUMBĂ vb. I v. **îmbumba**.

ÎMBUNĂ, *îmbunez*, vb. I. Tranz. A face pe cineva să devină (mai) bun. ♦ Tranz. și refl. A (se) îmblânzi. ♦ Tranz. și refl. A face pe cineva să-și uite sau a-și uita un neaz; a (se) împăca, a (se) liniști. [Prez. ind. și: *îmbún*] — **În + bun**.

ÎMBUNĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *îmbuna*; potolire, liniștire. ♦ (Înv.) Lingușire. — V. **îmbuna**.

ÎMBUNĂT, *-Ă, îmbunați, -te*, adj. Împăcat, calmat; (rar) blând, binevoitor. — V. **îmbuna**.

ÎMBUNĂTĂȚĂ vb. I v. **îmbunătăți**.

ÎMBUNĂTĂȚI, *îmbunătățesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A face ca ceva să devină sau a deveni mai bun, a face să capete sau a căpăta o valoare sau o calitate superioară; a (se) ameliora, a (se) îndrepta. [Var.: (înv.) **îmbunătăță** vb. I] — **În + bunăte**.

ÎMBUNĂTĂȚIRE, *îmbunătățiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îmbunătăți* și rezultatul ei; ameliorare, îndreptare. — V. **îmbunătăți**.

ÎMBUNĂTĂȚIT, *-Ă, îmbunătățitiți, -te*, adj. Care a devenit mai bun, care a dobândit o calitate superioară. — V. **îmbunătăți**.

ÎMBURGHEZĂ, *îmburghezesc*, vb. IV. Refl. A deveni burghez; a căpăta deprinderi de burghez; a se burghezi. — **În + burghez**.

ÎMBURGHEZIRE s.f. Faptul de a se *îmburghezi*. — V. **îmburghezi**.

ÎMBURGHEZIT, *-Ă, îmburgheziți, -te*, adj. Devenit burghez; cu obiceiuri de burghez. — V. **îmburghezi**.

ÎMBURUIENĂT, *-Ă, îmburuiești, -te*, adj. (Rar) Plin de buruieni. [Pr.: *-ru-ie-*] — **În + buruienă + suf. -at**.

ÎMBUȘONĂ, *îmbușonez*, vb. I. Tranz. (Rar) A astupa o sticlă cu un bușon. — **În + bușon**.

ÎMBUȘONĂRE, *îmbușonări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *îmbușona* și rezultatul ei. — V. **îmbușona**.

ÎMBUȘONĂT, *-Ă, îmbușonați, -te*, adj. (Rar) Care este astupat cu un bușon. — V. **îmbușona**.

ÎMBUTELIĂ, *îmbutelizez*, vb. I. Tranz. A umple (sub presiune) o butelie, o sticlă, închizând-o apoi ermetic. [Pr.: *-li-a*] — După fr. **embouteiller**.

ÎMBUTELIERE, *îmbuteliere*, s.f. Acțiunea de a *îmbutelia* și rezultatul ei. [Pr.: *-li-e-*] — V. **îmbutelia**.

ÎMPACHETĂ, *împachetez*, vb. I. Tranz. 1. A face pachet; a strânge, a aduna lucruri într-un sac, într-o ladă etc., a ambala (în vederea transportului). 2. A pune comprese cu nămol, cu parafină etc. pe o parte bolnavă a corpului. — **În + pachet**. Cf. fr. **empaqueter**.

ÎMPACHETĂRE, *împachetări*, s.f. Acțiunea de a *împacheta* și rezultatul ei. 1. Ambalare, împachetare. 2. Învăluire cu comprese cu nămol, cu parafină etc. a unei părți bolnave a corpului. — V. **împacheta**.

ÎMPACHETĂT s.n. Împachetare. — V. **împacheta**.

ÎMPAINJINĂT, *-Ă* adj. v. **împăienjenit**.

ÎMPĂCĂ, *împăc*, vb. I. 1. Tranz. și refl. recipr. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „cu”) A restabili raporturi de prietenie, de înțelegere cu cineva; a (se) reconcilia, a (se) împăciui. ♦ Refl. recipr. A se înțelege cu cineva (într-o chestiune bănească), a se învoi, a conveni. ♦ Refl. A se obișnui, a se deprinde cu ceva (de obicei o idee, un gând). 2. Tranz. A liniști, a potoli, a calma pe cineva mulțumindu-l, dându-i satisfacție. 3. Refl. recipr. A trăi în bună înțelegere cu cineva; a se învoi, a se îngădui cu cineva. — Lat. ***împacare**.

ÎMPĂCĂRE, *împăcări*, s.f. Acțiunea de a (se) *împăca* și rezultatul ei; împăciuire, împăcăciune. — V. **împăca**.

ÎMPĂCĂT, *-Ă, împăcați, -te*, adj. Liniștit, mulțumit, satisfăcut. — V. **împăca**.

ÎMPĂCĂCIUNE, *împăcăciuni*, s.f. (Înv.) Împăcare. — **Împăca + suf. -ăciune**.
ÎMPĂCIUI, *împăciuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. (Rar) A convinge pe cineva să facă pace sau a face pace cu cineva; a (se) împăca (1). [Pr.: *-ciu-i-*] — **În + pace + suf. -ui**.

ÎMPĂCIUIRE, *împăciuirii*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *împăciui* și rezultatul ei; împăcare [Pr.: *-ciu-i-*] — V. **împăciui**.

ÎMPĂCIUIT, *-Ă, împăciuiți, -te*, adj. (Rar) Împăcat, liniștit. — V. **împăciui**.

ÎMPĂCIUITOR, *-OĂRE, împăciuitori*, s.f. Care împăciuieste; conciliant. [Pr.: *-ciu-i-*] — **Împăciui + suf. -tor**.

ÎMPĂCIUITORISM s.n. Atitudine de împăcare, de conciliere a unor divergențe; încercare de aplanare a conflictelor sociale, ideologice etc. ♦ P. gener. Îngăduință exagerată față de greșelile cuiva. [Pr.: *-ciu-i-*] — **Împăciuiitor + suf. -ism**.

ÎMPĂCIUITORIST, *-Ă, împăciuitoriști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care manifestă împăciuitorism, care practică împăciuitorismul; conciliator. [Pr.: *-ciu-i-*] — **Împăciuiitor + suf. -ist**.

ÎMPĂDURI, *împăduresc*, vb. IV. Tranz. A planta arbori pentru a forma o pădure. — **În + pădure**.

ÎMPĂDURIRE, *împăduriri*, s.f. Acțiunea de a *împăduri*. — V. **împăduri**.

ÎMPĂDURIT, *-Ă, împăduriți, -te*, adj. Cu păduri. — V. **împăduri**.

ÎMPĂIA, *împăiez*, vb. I. Tranz. A umple cu paie pielea jupuită de pe un animal, spre a-i da acestuia înfățișarea naturală. [Pr.: *-pă-ia*] — **În + paie** (după fr. *empailler*).

ÎMPĂIAT, *-Ă, împăiați, -te*, adj. (Despre animale) A cărui piele jupuită a fost umplută cu paie pentru a-i da înfățișarea naturală. [Pr.: *-pă-iat*] — V. **împăia**.

ÎMPĂIEJENĂ vb. I v. **împăienjeni**.

ÎMPĂIEJENIRE s.f. v. **împăienjenire**.

ÎMPĂIEJENI, pers. 3 *împăienjeneste*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu pânze de păianjen, a (se) umple cu păienjenis. 2. Refl. Fig. (Despre ochi sau vedere) A-și pierde claritatea, a vedea ca prin sită, ca prin ceață; a se încețoșa. ♦ Tranz. și refl. A (se) tulbura. [Pr.: *-pă-ien-*. — Var.: (reg.) **împăiejenă** vb. I, **împăienjini**, **împăijnini**, **împăienjeni** vb. IV] — **În + păianjen**.

ÎMPĂIENJENIRE s.f. Acțiunea de a (se) *împăienjeni* și rezultatul ei; fig. tulburare, încețoșare a vederii. [Pr.: *-pă-ien-*. — Var.: (reg.) **împăienjenire**, **împăiejenire** s.f.] — V. **împăienjeni**.

ÎMPĂIENJENIT, *-Ă, împăienjenitiți, -te*, adj. 1. Acoperit cu fire de păianjen, plin de păienjenis. 2. Fig. (Despre ochi) Care nu mai distinge bine obiectele; (despre vedere) lipsit de claritate; încețoșat. [Pr.: *-pă-ien-*. — Var.: (reg.) **împăienjinit**, **-ă**, **împăienjinit**, **-ă** adj.] — V. **împăienjeni**.

ÎMPĂIENJINI vb. IV v. **împăienjeni**.

ÎMPĂIERE, *împăieri*, s.f. 1. Acțiunea de a *împăia* și rezultatul ei. 2. (Rar) Fază de formare a paiului la cereale. — V. **împăia**.

ÎMPĂIJENI vb. IV v. **împăienjeni**.

ÎMPĂIJENIRE s.f. v. **împăienjenire**.

ÎMPĂIJENIT, *-Ă* adj. v. **împăienjenit**.

ÎMPĂIJINI vb. IV v. **împăienjeni**.

ÎMPĂMĂNTĂ, *împământează*, vb. I. Tranz. A lega fire electrice la pământ. — **În + pământ**.

ÎMPĂMĂNTĂRE, *împământări*, s.f. Acțiunea de a *împământa* și rezultatul ei. — V. **împământa**.

ÎMPĂMĂNTENI, *împământenesc*, vb. IV. 1. Tranz. (În Evul Mediu, în Țările Române) A acorda cuiva (printr-un act domnesc) calitatea și drepturile de pământean. 2. Refl. A se stabili într-un loc, a se integra în viața localnicilor. 3. Tranz. și refl. Fig. (Despre obiceiuri, idei etc.) A face să prindă sau a prinde rădăcini; a (se) introduce, a (se) generaliza. — **În + pământean**.

ÎMPĂMĂNTENIRE, *împământeniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *împământeni* și rezultatul ei. — V. **împământeni**.

ÎMPĂNĂ, *împănez*, vb. I. Tranz. 1. A introduce în creștăturile făcute într-o bucată de carne sau în unele legume bucățele de usturoi, de slănină etc. ♦ Fig. A umple, a înțesa, a împânzi un loc. 2. (Tehn.) A reduce jocul dintre două sau mai multe obiecte, piese etc., introducând între ele pene de lemn sau de metal. — Lat. ***împinnare** sau **în + pană**.

ÎMPĂNĂRE, *împănări*, s.f. Acțiunea de a *împăna* și rezultatul ei. — V. **împăna**.

ÎMPĂNĂT, *-Ă, împănați, -te*, adj. 1. (Despre păsări) Acoperit cu pene. ♦ (Înv.; despre săgeți) Căreia i s-a fixat o pană de pasăre în capătul neascuțit pentru a putea zbura mai ușor la lansare; care este prevăzută cu o pană. ♦ (Reg.) Împodobit cu flori, plin cu flori. 2. (Despre locuri, terenuri etc.) Plin, înțesat, împânzit. 3. (Despre carne sau despre unele legume) În care s-au introdus bucăți de usturoi, de slănină etc. 4. (Rar; despre obiecte sau unelte formate din bucăți) Întepenit, fixat cu o pană de lemn sau de metal. [Var.: (înv.) **împenat**, **-ă** adj.] — V. **împăna**.

ÎMPĂPURI, *împăpuresc*, vb. IV. (Pop.) Tranz. A astupa cu papură interstițiile unui vas cu doage. — **În + papură**.

ÎMPĂRĂT, *împărați*, s.m. Suveran (absolut) al unui imperiu. ♦ Fig. Stăpân, conducător. — Lat. **imperator**.

ÎMPĂRĂTEASĂ, *împărăteasă*, s.f. 1. Soție de împărat sau femeie care conduce un imperiu. 2. Plantă erbacee agățătoare, veninoasă, cu flori albe-verzi (*Bryonia alba*). ♦ (Bot.; reg.) Mutăitoare (*Bryonia dioica*). — **Împărat** + suf. *-easă*.

ÎMPĂRĂTESC, **-EASCĂ**, *împărătești*, adj. De împărat, care aparține împăratului sau împărătesei; imperial; p. ext. mareț, maiestuos. — **Împărat** + suf. *-esc*.
ÎMPĂRĂTEȘTE adv. Ca împărații, în felul împăraților; p. ext. (pe lângă verbe ca „a trăi”, „a mânca”, „a dormi” etc.) foarte bine. — **Împărat** + suf. *-ește*.

ÎMPĂRĂTIȚĂ, *împărătiță*, s.f. (Pop.) Împărăteasă (tânără). ♦ Fată de împărat. — **Împărat** + suf. *-iță*.

ÎMPĂRĂȚI, *împărățesc*, vb. IV. Intrans. (Înv. și pop.) A domni ca împărat. — Din **împărat**.

ÎMPĂRĂȚIE, *împărății*, s.f. 1. Țară condusă de un împărat; imperiu. ♦ *Împărăția cerului* = rai. 2. Faptul de a împărați; stăpânire. 3. (Înv.) Împărat; sultan. ♦ Expr. *Împărăția-ta* (sau *-voastră*), formulă de adresare către un împărat. — **Împărat** + suf. *-ie*.

ÎMPĂRECHEĂ vb. I v. **împerechea**.

ÎMPĂRECHERE s.f. v. **împerechere**.

ÎMPĂROȘĂ, *împăroșez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) acoperi cu păr. — **În** + **păros**.

ÎMPĂROȘAT, **-Ă**, *împăroșați*, *-te*, adj. (Rar) Plin de păr, acoperit cu păr. — **V. împăroșa**.

ÎMPĂRTĂȘANIE, *împărtășanii*, s.f. (Bis.) Cuminecătură. — **Împărtăși** + suf. *-anie*.

ÎMPĂRTĂȘI, *împărtășesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. (Bis.) A da sau a lua împărtășanie; a (se) cumineca, a (se) griji. 2. Tranz. A accepta punctul de vedere al cuiva, a fi de acord cu... 3. Tranz. A împărți cu cineva ceva; a avea parte de același lucru ca și altcineva. ♦ Refl. (Urmă de determinări introduse prin prep. „din”) A se face părtaș la ceva, a lua parte la ceva; a primi din..., a se înfrupta din... 4. Tranz. A comunica, a destăinui cuiva un gând, o idee etc. — **În** + **părtaș**.

ÎMPĂRTĂȘIRE, *împărtășiri*, s.f. Acțiunea de a (se) împărtăși și rezultatul ei; cuminecare; comunicare, destăinuire. — **V. împărtăși**.

ÎMPĂRTEALĂ, *împărțeli*, s.f. Faptul de a împărți ceva. ♦ Spec. (Jur.) Împărțire a unor bunuri prin acord între părți sau prin lege; partaj. — **Împărți** + suf. *-eală*.

ÎMPĂRȚI, *împărț*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) separa în părți, a (se) despărți în grupuri; a (se) diviza, a (se) divifica. ♦ Tranz. (Rar) A clasifica. ♦ Tranz. (Aritm.) A efectua operația de împărțire a unui număr prin altul, a face o împărțire. 2. Tranz. A da mai multor persoane câte o parte din) ceva; a repartiza, a distribui. ♦ Expr. *A nu avea ce împărți* sau *a nu avea nimic de împărțit* (cu cineva) = a nu avea nici o legătură, nimic comun (cu cineva). ♦ Refl. A se răspândi, a se împrăștia. 3. Tranz. (Urmă de determinări introduse prin prep. „cu”) A împărtăși ceva cu cineva. — Lat. **impartire**.

ÎMPĂRȚIRE, *împărțiri*, s.f. Acțiunea de a (se) împărți și rezultatul ei. ♦ (Aritm.) Operație prin care se determină de câte ori un număr se cuprinde în altul. — **V. împărți**.

ÎMPĂRȚIT, **-Ă**, *împărțiți*, *-te*, adj. 1. Care este separat în părți, despărțit în grupuri; divizat. 2. Răspândit, împrăștiat. — **V. împărți**.

ÎMPĂRȚITOR, *împărțitori*, s.m. 1. (Înv.) Factor poștal, poștaş. 2. (Aritm.) Număr prin care se împarte deîmpărțitul; divizor. — **Împărți** + suf. *-tor*.

ÎMPĂTIMĂ vb. I v. **împătimi**.

ÎMPĂTIMI, *împătinesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A face pe cineva să sufere, a provoca cuiva dureri. [Var.: **împătimă** vb. I] — **În** + **patimă**.

ÎMPĂTIMIRE s.f. (Rar) Iubire, pasiune adâncă. — **V. împătimi**.

ÎMPĂTIMIT, **-Ă**, *împătimitiți*, *-te*, adj. (Rar) Pătimaș. — **V. împătimi**.

ÎMPĂTRII, *împătresc*, vb. IV. Tranz. A mări de patru ori; a cvadrupla. — **În** + **patru**.
ÎMPĂTRIT, **-Ă**, *împătritiți*, *-te*, adj. Care este de patru ori mai mare, cvadruplu. — **V. împătrii**.

ÎMPĂTURĂ vb. I v. **împături**.

ÎMPĂTURĂRE s.f. v. **împături**.

ÎMPĂTURĂT, **-Ă** adj. v. **împături**.

ÎMPĂTURI, *împăturesc*, vb. IV. Tranz. A strânge o pătură, o haină, o pânză, o hârtie etc. prin îndoirea de mai multe ori. [Var.: **împătură** vb. I] — **În** + **pătură**.
ÎMPĂTURIRE, *împăturiri*, s.f. Acțiunea de a împături. [Var.: **împăturare** s.f.] — **V. împături**.

ÎMPĂTURIT, **-Ă**, *împăturiți*, *-te*, adj. (Despre pânză, hârtie etc.) Strâns prin îndoire repetată. [Var.: **împăturat**, **-ă** adj.] — **V. împături**.

ÎMPĂUNĂ, *împăunez*, vb. I. Refl. A se făli, a se mândri, a se fuduli. [Pr.: *-pă-u-*] — **În** + **păun** (după fr. *pavaner*).

ÎMPĂUNĂRE, *împăunări*, s.f. Acțiunea de a se împăuna. [Pr.: *-pă-u-*] — **V. împăuna**.

ÎMPĂUNĂT, **-Ă**, *împăunați*, *-te*, adj. 1. (Rar) Împodobit cu pene (de păun). 2. Mândru, înfumurat. [Pr.: *-pă-u-*] — **V. împăuna**.

ÎMPĂCLII, *împălesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A se acoperi cu păclă, a căpăta un aspect tulbure; a-și pierde claritatea. — **În** + **păclă**.

ÎMPĂCLIT, **-Ă**, *împăclitiți*, *-te*, adj. Acoperit cu păclă; întunecat, mohorât. — **V. împăclii**.

ÎMPĂNZI, *împânzesc*, vb. IV. 1. Tranz. A acoperi (ca o pânză) o întindere de loc. ♦ A tulbura, a împăienjenii privirea. 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) întinde, a (se) răspândi. — **În** + **pânză**.

ÎMPĂNZIRE, *împânziri*, s.f. Acțiunea de a (se) împânzi și rezultatul ei. — **V. împânzi**.

ÎMPĂNZIȚI, **-Ă**, *împânziți*, *-te*, adj. (Despre ochi, privire) Care a devenit tulbure; care și-a pierdut claritatea; împăienjenit. ♦ Fig. (Despre o mulțime) Răspândit pe o mare întindere. — **V. împânzi**.

ÎMPĂSLĂ, *împăslesc*, vb. IV. 1. Refl. (Despre tricotate de lână) A deveni îndesat ca păsla, a căpăta aspect de păslă. ♦ Tranz. *Împăsleşte dimia*. 2. Tranz. (Despre păr sau barbă) A acoperi fața, crescând des (ca păsla). — **În** + **păslă**.

ÎMPĂSLIRE s.f. Faptul de a (se) împăsli. — **V. împăsli**.

ÎMPĂSLIT, **-Ă**, *împăsliți*, *-te*, adj. Care a devenit des ca păsla, cu aspect de păslă; (despre păr) des și încâlcit (ca păsla). — **V. împăsli**.

ÎMPĂSLITURĂ, *împăslituri*, s.f. (Rar) Țesătură cu aspect de păslă. — **Împăsli** + suf. *-tură*.

ÎMPELIȚĂ vb. I v. **împelița**.

ÎMPELIȚĂT, **-Ă** adj. v. **împelițat**.

ÎMPENĂT, **-Ă** adj. v. **împenat**.

ÎMPERECHEĂ, *împerechez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) uni pentru a forma o pereche; a (se) asocia. 2. Tranz. A potrivi perechile de animale în vederea monei. ♦ Refl. recipr. A săvârși actul sexual; a se împreuna. [Var.: (reg.) **împerechea** vb. I] — **În** + **perech**.

ÎMPERECHEĂT, **-Ă**, *împerecheați*, *-te*, adj. Împreunat, unit, asociat (în perechi). — **V. împerechea**.

ÎMPERECHERE, *împerecheri*, s.f. Acțiunea de a (se) împerechea și rezultatul ei. [Var.: (reg.) **împerechere** s.f.] — **V. împerechea**.

ÎMPESTRITĂ, *împestritez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face peștriț. — **În** + **peștriț**.

ÎMPESTRITĂRE, *împestritări*, s.f. Acțiunea de a (se) împeștrita și rezultatul ei. — **V. împeștrita**.

ÎMPESTRITĂT, **-Ă**, *împeștritați*, *-te*, adj. Care a devenit peștriț; amestecat. — **V. împeștrita**.

ÎMPESTRITĂTURĂ, *împeștritățuri*, s.f. Amestecătură de culori, p. ext. de elemente străine, eterogene; împeștritare, peștritățură. — **Împeștrita** + suf. *-ătură*.

ÎMPETICĂT, **-Ă**, *împeticați*, *-te*, adj. (Rar) Cu petice; peticic². — **În** + **petic** + suf. *-at*.

ÎMPEȚI, *împețesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A peți. — Din [a merge, a se duce, a veni etc.] **în pețit**.

ÎMPEȚIT s.n. (Pop.) Pețit. — **V. împeți**.

ÎMPIEDECĂ vb. I v. **împiedica**.

ÎMPIEDECĂRE s.f. v. **împiedicare**.

ÎMPIEDECĂT, **-Ă** adj. v. **împiedecat**.

ÎMPIEDECĂTOR, **-OĂRE** adj. v. **împiedecător**.

ÎMPIEDICĂ, *împiedic*, vb. I. 1. Refl. A se lovi (cu piciorul) de ceva sau de cineva care stă în cale (și a cădea); a se poticni. ♦ Expr. *A se împiedica în picioare* = a se împletici. *A i se împiedica* (cuiva) *limba* = a nu putea articula bine sunetele. *A se împiedica la vorbă* = a găngăvi. ♦ Fig. A da mereu peste ceva sau peste cineva care supără, stinghereste. 2. Tranz. A pune unui animal piedică la picioare, a-i lega picioarele ca să nu poată fugi. ♦ A înfrâna roțile unui vehicul (pentru a-l face să meargă greu). ♦ A pune piedica de siguranță la mecanismul armelor de foc. 3. Tranz. Fig. A opri, a ține în loc pe cineva sau ceva; a se pune în calea cuiva sau a ceva. [Var.: (reg.) **împiedecă** vb. I] — Lat. **impedicare**.

ÎMPIEDICĂRE, *împiedicări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) împiedica și rezultatul ei. 2. (Înv. și reg.) Piedică, obstacol. [Var.: (reg.) **împiedecăre** s.f.] — **V. împiedica**.

ÎMPIEDICĂT, **-Ă**, *împiedicați*, *-te*, adj. 1. (Despre animale) Care are picioarele legate (spre a nu putea fugi); (despre vehicule sau despre roțile lor) cu piedică; înțepenit. 2. Fig. (Despre vorbă sau despre vorbire) Greoi, poticnit, încurcat. [Var.: (reg.) **împiedecat**, **-ă** adj.] — **V. împiedica**.

ÎMPIEDICĂTOR, **-OĂRE**, *împiedicători*, *-oare*, adj. (Rar) Care împiedică; fig. care încurcă. [Var.: (reg.) **împiedecător**, **-oare** adj.] — **Împiedica** + suf. *-ător*.

ÎMPIEGĂT, **-Ă** s.m. și f. v. **împiegat**.

ÎMPIELIȚĂ, *împielitez*, vb. I. Refl. (Înv.) A se întrupa, a se încarna. [Var.: (rar) **împeliță** vb. I] — **În** + **pelită** (= *pielită*).

ÎMPIELIȚĂT, **-Ă**, *împielitiți*, *-te*, adj. Afurisit, blestemat. ♦ Expr. *Drac împielit*, se spune despre un copil neastâmpărat, poznaș, obraznic. ♦ (Substantivat, m.; art.) Dracul. [Var.: **împelițat**, **-ă** adj.] — **V. împelița**.

ÎMPIEPTOȘĂ, *împieptoșez*, vb. I. Refl. (Rar) A-și încorda mușchii pieptului; a se optini (din piept). — **În** + **pieptos**.

ÎMPIETRI, *împietresc*, vb. IV. 1. Intrans. și refl. A se prefăce în piatră. ♦ Refl. A deveni tare ca piatra; a se întări. 2. Intrans. Fig. A rămâne pe loc, nemișcat; a încrâmeni, a înlemni, a înmărmuri. ♦ Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină insensibil. — **În** + **piatră**.

ÎMPIETRIRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *împietri* și rezultatul ei. ♦ Fig. Încămenire, înmărmurire, înlemnire. ♦ Fig. Insensibilitate. — V. **împietri**.

ÎMPIETRIT, -Ă, *împietritii*, -te, adj. 1. (În basme) Care a fost prefăcut în piatră; petrificat. 2. Fig. Nemșcat, încremenit, înlemnit. ♦ Nesimțitor, insensibil. — V. **împietri**.

ÎMPIETRUIRE, *împietruiri*, s.f. Așezare a unor straturi de pietre sau de pietriș pe partea carosabilă a unui drum; pietruire. — **În + pietruire**.

ÎMPILĂ, *împilez*, vb. I. Tranz. A asupri, a oprima. — Et. nec.

ÎMPILĂRE, *împilări*, s.f. Acțiunea de a *împila*; asuprire, oprimare. — V. **împila**.

ÎMPILĂT, -Ă, *împilați*, -te, adj. (Adesea substantivat) Asuprit, oprimat. — V. **împila**.

ÎMPILĂTOR, -OĂRE, *împilători*, -oare, adj. (Adesea substantivat, m.) Care împilează; asupritor. — **Împila + suf. -ător**.

ÎMPINGĂTOR, *împingătoare*, s.n. Accesoriu la armele de foc care servește la împinsul proiectilului în țeavă. — **Împinge + suf. -tor**.

ÎMPINGE, *împing*, vb. III. I. Tranz. A mișca, a urni, a deplasa din loc pe cineva sau ceva, exercitând o apăsare. ♦ Intrans. A se lăsa cu toată greutatea sau puterea spre a urni pe cineva sau ceva din loc. 2. Tranz. A face să înainteze; a duce, a purta (până departe). ♦ Fig. (Adesea peior.) A ajuta pe cineva să ajungă la o situație (nemeritată). 3. Tranz. Fig. A îndemna, a îmboldi. 4. Refl. A se înghesui pentru a putea merge înainte. ♦ Tranz. A îmbrânci. 5. Tranz. (Înv.) A izgoni, a alunga. ♦ Fig. A nu accepta, a respinge. 6. Intrans. (Reg.) A cheltui. ♦ Tranz. A plăti. ♦ Expr. *A împinge bani* (cuiva) = a mitui (pe cineva). [Perf. s. *împinsei*, part. *împins*] — Lat. **împingere**.

ÎMPINGERE, *împingeri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *împinge* și rezultatul ei. ♦ Forță de apăsare exercitată de un corp asupra altuia. — V. **împinge**.

ÎMPINSĂTURĂ, *împinsături*, s.f. (Rare) Ghiont, brânci. — **Împins** (part. lui *împinge*) + suf. -ătură.

ÎMPINTENĂ, *împintenez*, vb. I. Tranz. (Rare) A da pinteni calului. — **În + pinten**.

ÎMPINTENĂT, -Ă, *împintenați*, -te, adj. (Rare) Prevăzut cu pinteni. — **În + pinten + suf. -at**.

ÎMPISTRĂ, *împistresc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A împodobi o pânză, o cămașă etc. cu desene, cu motive florale etc. de diverse culori; *spec.* a încondeia ouă de Paști. — Cf. sl. *pīstriti*.

ÎMPISTRIT, -Ă, *împistrīți*, -te, adj. (Reg.) Care este împodobit cu desene sau cu flori, cu ornamente de diverse culori și forme; *spec.* încondeiat. — V. **împistră**.

ÎMPLĂTOȘĂ, *împlătoșez*, vb. I. Refl. (Rare) A se îmbrăca, a se înarma cu o platoșă. — **În + platoșă**.

ÎMPLĂTOȘĂT, -Ă, *împlătoșați*, -te, adj. (Rare) Îmbrăcat, înarmat cu o platoșă. — V. **împlătoșă**.

ÎMPLĂNTĂ, *împlânt*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) înfige, a (se) vâri. ♦ Tranz. (Rare) A fixa, a așeza. — Lat. **implantare**.

ÎMPLĂNTĂRE, *împlântări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *împlânta* și rezultatul ei; înfigere; *p. ext.* fixare, înțepenire. — V. **împlânta**.

ÎMPLE vb. III v. **umple**.

ÎMPLETECĂ vb. IV v. **împletici**.

ÎMPLETECĂT, -Ă adj. v. **împleticit**.

ÎMPLETĂ, *împletesc*, vb. IV. 1. Tranz. A reuni, a împreuna mai multe fire, jurubițe etc. 2. Tranz. A strânge părul în cozi. 3. Tranz. A lucra diferite obiecte din fire textile răscuite sau toarse ori din nuiiele, din flori etc.; *spec.* a face o împletitură din fire de lână, de bumbac etc. prin tricotare cu andrele. ♦ A face colaci din bucați de aluat. 4. Refl. recipr. Fig. A se încrucișa, a se întretaia; a se îmbrina. 5. Intrans. (Rare; în expr.) *A împleți din picioare* = a mișca repede din picioare; a dansa. 6. Tranz. Fig. (Înv.) A unelti, a urzi. — **În + pleată** (pl. *plete*).

ÎMPLETICĂ, *împletesc*, vb. IV. Refl. 1. (Despre picioare) A se lăsa, a se împiedica unul de altul în mers; (despre oameni) a merge clătănându-se, împiedicându-se. ♦ P. anal. (Despre limbă) A se încurca în timpul vorbitului; (despre oameni) a articula greu cuvintele. 2. A se amesteca, a se încurca, a se încălci. ♦ Tranz. și refl. A (se) încolăci. [Var.: (reg.) **împleteci** vb. IV] — Et. nec.

ÎMPLETICĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *împleti* și rezultatul ei. — V. **împletici**.

ÎMPLETICĂT, -Ă, *împleticiți*, -te, adj. 1. (Despre picioare, despre pas sau despre mers) împiedicat, potnicit; (despre oameni) care merge șovăind, clătănându-se. ♦ (Despre limbă) Care articulează greu cuvintele. 2. Amestecat, încurcat, încălciat. ♦ (Despre vorbă, gând) Greu de înțeles, confuz. [Var.: (reg.) **împletecit**, -ă adj.] — V. **împletici**.

ÎMPLETIRE, *împletiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *împleti* și rezultatul ei; împletit¹. ♦ Fig. Amestec, încurcătură, încălceală. — V. **împleti**.

ÎMPLETIT¹ s.n. Împletire. — V. **împleti**.

ÎMPLETIT², -Ă, *împletiti*, -te, adj. 1. (Despre fire, jurubițe etc.) Reunit, încrucișat cu altele într-un anumit fel; (despre obiecte) lucrat din fire de lână, bumbac, cânepă etc. sau din nuiiele, flori etc., dispuse într-un anumit fel. 2. (Despre păr) Strâns în cozi, făcut cozi. 3. (Adesea fig.) Încrucișat, încolăcit. — V. **împleti**.

ÎMPLETITĂTOR, -OĂRE, *împletitori*, -oare, s.m. și f. Persoană care împletește din răchită, nuiiele etc. diferite obiecte. — **Împleti + suf. -tor**.

ÎMPLETITĂTURĂ, *împletituri*, s.f. Fel de a împleti. ♦ (Concr.) Produs obținut prin împletire. — **Împleti + suf. -tură**.

ÎMPLINĂ, *împlinesc*, vb. IV. 1. Tranz. A atinge vârsta de... 2. Refl. (Despre timp sau măsură de timp) A ajunge la soroc, a se scurge, a trece în întregime, a expira.

♦ (Rare; despre noțiuni de cantitate) A ajunge la numărul, la suma dorită, indicată, necesară. 3. Tranz. A face să fieplin sau întreg; a întregi, a completa. ♦ Expr. *A-și împlini somnul* = a dormi suficient. 4. Refl. (Despre ființe) A se dezvolta; a se îngrășa. ♦ Fig. A se desăvârși. 5. Tranz. și refl. A aduce sau a ajunge la îndeplinire, a (se) realiza, a (se) îndeplini. 6. Tranz. A achita, a plăti. ♦ (Înv. și reg.) A obliga pe un datornic să plătească banii datorăți. 7. Tranz. (Reg.; în expr.) *A o împlini* (*cu cineva*) = a o păți (cu cineva), *v. păți*. (Refl.) *I s-a împlinit* = i s-a îmfundat, *v. îmfunda*. — Lat. ***implenire** (< *plenus*) sau **în + plini** (înv. „împlini” < *plin*).

ÎMPLINIRE, *împliniri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *împlini* și rezultatul ei. — V. **împlini**.

ÎMPLINIT, -Ă, *împliniți*, -te, adj. 1. (Despre noțiuni de timp) Întreg, complet. 2. (Despre oameni) Bine făcut, proporțonat. ♦ Durduliu, grăsuț. — V. **împlini**.

ÎMPODOBĂ, *împodobesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) găti, a(-și) pune podoabe. ♦ Tranz. A garnisi, a orna. ♦ Tranz. Fig. (Rare) A da culoare, relief (prin adăugarea unei podoabe); a agrementa. — **În + podoabă**.

ÎMPODOBIRE, *împodobiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *împodobi*; decorare, înfrumusețare; (concr.) podoabă, ornament. — V. **împodobii**.

ÎMPODOBIT, -Ă, *împodobiiți*, -te, adj. Care este gătit, căruia i s-a pus podoabe. ♦ Înfrumusețat. — V. **împodobii**.

ÎMPONCIȘĂ, *împoncișez*, vb. I. (Înv.) 1. Refl. recipr. A veni în conflict cu cineva sau cu ceva, a fi în dezacord; a se contrazice. 2. Tranz. A înfige un obiect ascuțit; a împlânta. — **În + ponciș**.

ÎMPONCIȘĂRE, *împoncișări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (*se*) *împoncișa* și rezultatul ei; conflict; împotrivire. [Var.: **împuncișare** s.f.] — V. **împoncișă**.

ÎMPONCIȘĂT, -Ă, *împoncișați*, -te, adj. (Înv.) Așezat ponciș; încrucișat. — V. **împoncișă**.

ÎMPOPORĂ, *împoporez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A popula un teritoriu. — **În + popor**.

ÎMPOPORĂRE s.f. (Înv.) Acțiunea de a *împopora*; populare. — V. **împopora**.

ÎMPOPOȚĂ, *împopoțez*, vb. I. Refl. și tranz. (Reg.) A (se) împopoțona. — Et. nec.

ÎMPOPOȚONĂ, *împopoțonez*, vb. I. Refl. și tranz. (Fam.) A (se) găti cu (prea) multe podoabe (de prost gust); a (se) înzorzona, a (se) împopota, a (se) înțoțona. — Et. nec.

ÎMPOPOȚONĂRE s.f. (Fam.) Acțiunea de a (*se*) *împopoțona* și rezultatul ei; înzorzonare. — V. **împopoțona**.

ÎMPOPOȚONĂT, -Ă, *împopoțonați*, -te, adj. Împodobit în mod exagerat și de obicei cu lucruri, cu podoabe de prost gust; înzorzonat, înțoțonat. — V. **împopoțona**.

ÎMPOTMOLĂ, *împotmolesc*, vb. IV. Refl. A se înțepeni în nămol, în nisip etc.; a se îngloda, a se înnămoli. ♦ (Despre albia unei ape curgătoare) A se înnămoli, a se îngusta din cauza aluviunilor. ♦ Fig. A nu putea fi dus până la capăt, soluționat, rezolvat. — **În + potmol**.

ÎMPOTMOLIRE, *împotmoliri*, s.f. Acțiunea de a *se împotmoli* și rezultatul ei; înnămolire. — V. **împotmoli**.

ÎMPOTRIVĂ prep. (Construit cu gen.) Contra, în contra, în ciuda. ♦ (Rare) Către, spre. ♦ (Înv.) În față. — Din **împotrivă**.

ÎMPOTRIVĂ adv. În contra, contrar. ♦ Expr. *A fi* (sau *a sta*, *a se pune* etc.) *împotrivă* = a se împotrivi, a rezista. *A zice* (sau *a răspunde*, *a vorbi* etc.) *împotrivă* = a contrazice. ♦ (Rare) În față. [Var.: (reg.) **împotrivă** adv.] — **În + potrivă**.

ÎMPOTRIVEĂLĂ, *împotrivelă*, s.f. (Rare) Faptul de a *se împotrivi*; împotrivire, opoziție, rezistență. — **Împotrivi + suf. -eală**.

ÎMPOTRIVĂ, *împotrivesc*, vb. IV. Refl. A nu fi de acord, a sta, a fi, a se pune împotrivă; a se opune. — Din **împotrivă**.

ÎMPOTRIVIRE, *împotriviri*, s.f. Acțiunea de a *se împotrivi* și rezultatul ei; opoziție, rezistență, opunere, împotriveală. — V. **împotrivi**.

ÎMPOTRIVIT, -Ă, *împotriviți*, -te, adj. (Înv., rare) Opus, contrar. — V. **împotrivi**.

ÎMPOTRIVITĂTOR, -OĂRE, *împotrivitori*, -oare, s.m. și f., adj. (Înv.) (Persoană) care se opune, care este împotrivă; *p. ext.* dușman. [Var.: **împotrivitor**, -oare s.m. și f., adj.] — **Împotrivi + suf. -tor**.

ÎMPOVĂRĂ, *împovărez*, vb. I. Tranz. și refl. A pune o povară pe cineva sau a lua asupra sa o povară, a (se) încărcă din greu; a (se) îngreuna. — **În + povară**.

ÎMPOVĂRĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *împovăra*. — V. **împovăra**.

ÎMPOVĂRĂT, -Ă, *împovărați*, -te, adj. Încărcat cu o povară; îngreunat. ♦ Fig. Coplesit de tristețe, tulburat de frământări sufletești. — V. **împovăra**.

ÎMPOVĂRĂTOR, -OĂRE, *împovărători*, -oare, adj. Care împovărează; coplesitor. — **Împovăra + suf. -ător**.

ÎMPRĂȘTIA, *împrăștii*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A face să plece sau să fugă ori a pleca, a fugi în toate părțile; a (se) risipi, a (se) răspândi, a (se) răzleți. ♦ P. anal. A (se) risipi prin cădere, prin rupere, prin răsturnare. ♦ Tranz. Fig. A face să dispară gândurile, a risipi o stare sufletească (apăsătoare). 2. Refl. (Despre lichide) A se răspândi, a se difuza. ♦ Tranz. și refl. P. gener. (Adesea fig.) A (se) întinde, a (se) difuza, a (se) răspândi. [Pr.: -*ti-a*] — **În + praster**.

ÎMPRĂȘTIAT, -Ă, *împrăștiați*, -te, adj. 1. (Despre oameni) Distrat, zăpăcit; dezordonat, dezorganizat. 2. (Despre lucruri) Aflat în dezordine, risipit. [Pr.: -*ti-at*] — V. **împrăștia**.

ÎMPRĂȘTIÉRE, *împrăștieri*, s.f. Acțiunea de a (se) împrăștia; risipire, răspândire. [Pr.: -ti-e-] — V. **împrăștia**.

ÎMPRĂȘTIETÓR, -OÁRE, *împrăștietori, -oare*, adj. 1. (Rar) Care împrăștie; care difuzează. 2. (Înv.) Risipitor. [Pr.: -ti-e-] — **Împrăștia** + suf. -tor.

ÎMPREJMUIRE, *împrejmuire*, vb. IV. Tranz. A pune, a așeza un gard, pietre etc. de jur-împrejurul unui loc pentru a-l delimita de rest; a îngrădi. ♦ Fig. A înconjura, a împresura. — **În + preajmă** + suf. -ui.

ÎMPREJMUIRE, *împrejmuiri*, s.f. 1. Acțiunea de a împrejmu; împrejmuire¹. 2. (Concr.) Îngrăditură; gard. 3. (Înv.) Împrejurime. — V. **împrejmu**.

ÎMPREJMUÍT¹, s.n. Faptul de a împrejmu; împrejmuire (1). — V. **împrejmu**.
ÎMPREJMUÍT², -Ă, *împrejmuíți, -te*, adj. (Despre locuri, terenuri etc.) Care este închis de jur împrejur (cu gard); îngrădit. — V. **împrejmu**.

ÎMPREJMUÍTÓR, -OÁRE, *împrejmuítori, -oare*, adj. Care împrejmuiește. ♦ Înconjurător. [Pr.: -mu-i-] — **Împrejmu** + suf. -tor.

ÎMPREJÚR adv. În (sau pe) locul înconjurător; în jur. ♦ Loc. adv. (De) jur-împrejur = din (sau în) toate părțile, în jur. ♦ Expr. (La) stânga-mprejur! comandă (militară) de întoarcere înapoi prin învârtire de 180° spre stânga. — **În + pre + jur**.

ÎMPREJURÁ, *împrejúr*, vb. I. Tranz. (Înv. și reg.) A ocoli de jur-împrejur, a cuprinde din toate părțile; a înconjura. ♦ (Reg.) A lega un obiect cu o sfoară etc. trecut împrejur; a încinge. — Lat. pop. **impegyrare** sau din **împrejur**.

ÎMPREJURÁRE, *împrejúrări*, s.f. Situație în care se află cineva; circumstanță; întâmplare. ♦ Loc. adv. După *împrejúrări* = potrivit situației; de la caz la caz. — V. **împrejura**.

ÎMPREJURÍME, *împrejurími*, s.f. Locul sau ținutul dimprejur; preajmă, vecinătate, împrejmuire (3). — **Împrejur** + suf. -ime.

ÎMPREJÚRUL prep. (Construit cu gen.; arată spațiul înconjurător în raport cu cineva sau cu ceva) În jurul... *Se adunase lume împrejurul casei.* — Din **împrejur**.

ÎMPRESURÁ, *împresór*, vb. I. Tranz. 1. A înconjura din toate părțile; a încadra (4). ♦ A cuprinde cu brațele, cu mâinile, a îmbrășa. 2. A încerca pentru a prinde, a cuceri etc. 3. (Înv.) A depozita pe cineva în mod abuziv. [Prez. ind. și: *împresúr*] — Probabil lat. ***impressoriare** (< *pressorium*).

ÎMPRESURÁRE, *împresúrări*, s.f. Acțiunea de a împresura și rezultatul ei. — V. **împresura**.

ÎMPRESURÁT, -Ă, *împresuráți, -te*, adj. Cuprins din toate părțile; învăluit, năpădit. — V. **împresura**.

ÎMPREUNÁ, *împreunez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) aduna la un loc; a (se) uni, a (se) îmbina. ♦ Tranz. (Rar) A întruni, a cumula. 2. Refl. recip. și tranz. fact. A săvârși sau a face să săvârșească actul sexual; a (se) împerechea. [Pr.: -pre-u-] — Prez. ind. și: (reg.) *împreúin*] — Din **împreună**.

ÎMPREUNÁRE, *împreunáři*, s.f. Acțiunea de a (se) împreuna și rezultatul ei. [Pr.: -pre-u-] — V. **împreuna**.

ÎMPREUNÁT, -Ă, *împreunați, -te*, adj. Care este unit cu altul (într-un tot); îmbinat; încheiat². [Pr.: -pre-u-] — V. **împreuna**.

ÎMPREUNÁ adv. La un loc; laolaltă, depreună, delaolaltă. — **În + preună** (< *pre + una*).

ÎMPRICINÁ, *împricinez*, vb. I. Refl. recip. (Pop.) A găsi pricină de judecată (cu cineva); a se judeca cu cineva. — **În + pricină**.

ÎMPRICINÁT, -Ă, *împricinați, -te*, adj., s.m. și f. (Om) care este implicat, acuzat într-un proces; (om) care este parte într-un proces. — V. **împricina**.

ÎMPRIETENÍ, *împrietenesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A deveni prieten cu cineva sau a face pe cineva prieten cu altcineva. [Pr.: -pri-e-] — Var.: (reg.) **împrietiní** vb. IV] — **În + prieten**.

ÎMPRIETENÍRE s.f. Faptul de a (se) împrieteni. [Pr.: -pri-e-] — V. **împrieteni**.
ÎMPRIETINÍ vb. IV v. **împrieteni**.

ÎMPRIMÁVÁRÁ, pers. 3 **împrimávárează**, vb. I. Refl. impers. A se face primăvară. — **În + primăvară**.

ÎMPROPRIETÁRI, *împroprietáresc*, vb. IV. Tranz. (Despre stat) A atribui cuiva drepturi de proprietate asupra unui teren agricol, a unui lot de casă, a unui imobil etc. [Pr.: -pri-e-] — **În + proprietar**.

ÎMPROPRIETÁRIRE, *împroprietáři*, s.f. Acțiunea de a împroprietări și rezultatul ei. [Pr.: -pri-e-] — V. **împroprietări**.

ÎMPROSPÁTÁ, *împrospátez*, vb. I. 1. Tranz. A face să fie din nou proaspăt, prin schimbare, prin înlocuire. 2. Tranz. și refl. A (se) reînnoi. ♦ A (se) înviora. — **În + proaspăt**.

ÎMPROSPÁTÁRE s.f. Acțiunea de a (se) împrós-páta și rezultatul ei; înnoire, înviorare. — V. **împrospáta**.

ÎMPROSPÁTÁT, -Ă, *împrospátați, -te*, adj. Înnoit; înviorat. — V. **împrospáta**.
ÎMPROSCÁ, *împrosc*, vb. I. Tranz. 1. A împrăștia apă sau noroi stropind în toate părțile; (adesea fig.) a stropi pe cineva cu apă, cu noroi etc. ♦ Spec. (Tehn.) A împrăștia sub presiune un lichid sau o pulbere pe suprafața unui obiect. 2. A arunca întruna, a zvârli fără încetare în toate părțile proiectile, pietre etc.; a arunca cu ceva asupra cuiva. — Cf. bg. *práskam*, sb. *prskati*.

ÎMPROSCÁRE, *împroscáři*, s.f. Acțiunea de a împrós-ca; stropire; împrós-cătură (1). — V. **împrósca**.

ÎMPROSCÁTURÁ, *împroscáături*, s.f. 1. Împrós-care. 2. (Concr.) Urmă lăsată prin împrós-care; stropitură, pată. — **Împrós-ca** + suf. -ătură.

ÎMPROTÍVÁ adv. v. **împotrívá**.

ÎMPROTIVÍTÓR, -OÁRE s.m. și f., adj. v. **împotrívitor**.

ÎMPRUMÚT, împrumuturi, s.n. 1. Faptul de a (se) împrumuta; (concr.) obiect sau sumă de bani împrumutată. ♦ Loc. adj. *De împrumut* = care este împrumutat ♦ Loc. vb. *A da (sau a lua) cu împrumut* = a împrumuta (1). ♦ Expr. *A fi (sau a părea) ca de împrumut* = a nu i se potrivea cuiva. 2. Cuvânt, construcție lexicală etc. luată din altă limbă. *Împrumut lingvistic.* — Lat. **in promutuum**.

ÎMPRUMUTÁ, *împrumút*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A da cuiva sau a lua de la cineva un bun care urmează să fie restituit. 2. A adopta cuvinte, obiceiuri etc.; p. ext. a imita. — Lat. ***impromutare** sau din **împrumut**.

ÎMPRUMUTÁRE s.f. Acțiunea de a împrumuta și rezultatul ei. — V. **împrumuta**.

ÎMPRUMUTÁT, -Ă, *împrumutați, -te*, adj. Care este luat sau dat cu împrumut. ♦ (Despre cuvinte, obiceiuri etc.) Care este din altă limbă sau de la alt popor. ♦ Imitat. — V. **împrumuta**.

ÎMPRUMUTÁTÓR, -OÁRE, *împrumutátori, -oare*, s.m. și f. Persoană care împrumută sau de la care se împrumută ceva. — **Împrumuta** + suf. -átor.

ÎMPUIÁ, *împuiez*, vb. I. Tranz. (Fam.; în expr.) *A împuia capul* (sau *urechile*) *cuiva* = a face să intre în mintea cuiva o idee, insistând asupra ei; a ameți pe cineva cu vorbăria. [Pr.: -pu-ia. — Prez. ind. și: (reg.) *împúii*] — **În + pui**.

ÎMPUNCIȘÁRE s.f. v. **împuncișare**.

ÎMPUNGÁCI, -CE, *împungáci, -ce*, adj. (Reg., despre vite cornute) Împungător (2). — **Împunge** + suf. -aci.

ÎMPUNGÁTOR, -OÁRE, *împungátori, -oare*, adj. (Reg.) 1. Care împunge, care are vârful ascuțit. ♦ Fig. (Despre ochi, privire) Pătrunzător, scrutător. ♦ Fig. (Despre vorbe) Înțepător, mușcător. 2. (Despre vite cornute) Care are nărvul de a lovi cu coarnele, care împunge (2); împungaci. — **Împung** (prez. ind. al lui *împunge*) + suf. -átor.

ÎMPUNGE, *împúng*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A (se) înțepa. ♦ Tranz. A îmboldi un animal. ♦ Tranz. Fig. A ironiza, a persifla. 2. Tranz. A lovi cu coarnele. [Perf. s. *împunsei*, part. *împuns*] — Lat. **impungere**.

ÎMPUNGERE, *împungeri*, s.f. Acțiunea de a (se) împunge și rezultatul ei; înțepare. — V. **împunge**.

ÎMPUNSÁTÚRÁ, *împunsáturi*, s.f. 1. Împungere cu acul, la cusături; p. ext. locul unde a pătruns acul (sau vârful ascuțit al altui obiect). ♦ Înțepătură (1). *Degete pline de împunsáturi*. 2. Fig. Înțepătură (2). — **Împuns** (part. lui *împunge*) + suf. -ătură.

ÎMPUPÍ, *împupesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A îmboboci; a înmuguri. — **În + pupí**. Cf. sb. *pupiti* „a îmboboci”.

ÎMPUPÍT, -Ă, *împupíți, -te*, adj. (Reg.) Îmbobocit; înmugurit. — V. **împupí**.

ÎMPURPURÁ, *împúrpurez*, vb. I. Refl. A se înroși în obraji (de emoție). [Prez. ind. și: *împúrpur*] — **În + purpurá**.

ÎMPURPURÁRE, *împurpurári*, s.f. Acțiunea de a se împurpura și rezultatul ei. — V. **împurpura**.

ÎMPUȘCÁ, *împúsc*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) omori sau a (se) răni cu proiectilul tras de o armă de foc. ♦ Expr. (Tranz.; fam.) *A împușca francul* = a fi în mare lipsă de bani; a trăi din expediente. 2. Intrans. A face să iasă prin explozie proiectilul unei arme de foc; fig. a produce pocnete (ca cele) de pușcă. ♦ Compus: *împușcă-n-lună* s.m. și f. = om îndrăzneț, dar nesocotit. ♦ A face să explodeze o încărcătură explozivă. 3. Intrans. și refl. (pers. 3; despre tencuieli) A se degrada (la suprafață) prin umflare, cojire etc.; a se coșcovi, a se coșcovi, a se coji. 4. Tranz. A introduce, cu un aparat special, cuie într-o suprafață betonată. — **În + pușcă**.

ÎMPUȘCÁRE, *împușcáři*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) împușca și rezultatul ei. 2. Operație de rupere în bucăți a unei roci prin exploziunea încărcăturilor de mină. — V. **împușca**.

ÎMPUȘCÁT, -Ă, *împușcați, -te*, adj. 1. Care a fost omorât prin împușcare. ♦ (Expr.) *A fugi (sau a ieși, a se duce) (ca) împușcat* = a fugi, a se duce repede, glonț. 2. (Despre tencuieli) Care s-a degradat (la suprafață) prin umflare, cojire etc.; coșcovit, scorjit, cojit. 3. (Despre pereți de beton) În care s-au introdus, cu un aparat special, cuie. — V. **împușca**.

ÎMPUȘCÁTURÁ, *împușcáături*, s.f. 1. Zgomot produs de explozia încărcăturii unei arme de foc; pocnet de pușcă. 2. Încărcătură explozivă introdusă într-o rocă sau într-un zăcământ de minereu spre a le sfărâma. — **Împușca** + suf. -ătură.

ÎMPUTERNÍCÍ, *împuternícesc*, vb. IV. Tranz. 1. A da cuiva puterea de a face ceva. ♦ (Jur.) A da mandat, a autoriza. 2. Tranz. și refl. (Înv. și pop.) A da sau a prinde putere, al(-și) reface forțele, a (se) face mai puternic; a (se) întări. — **În + puternic**.

ÎMPUTERNÍCIRE, *împuterníciri*, s.f. 1. Acțiunea de a *împuternici* și rezultatul ei. ♦ (Jur.) Mandat, procură. 2. (Rar) Întărire, fortificare. ♦ Intensificare. — V. **împuternic**.

ÎMPUTERNÍCÍT, -Ă, *împuternícíți, -te*, s.m. și f., adj. (Persoană) autorizată a săvârși ceva în numele altcuiva; mandatar. — V. **împuternic**.

ÎMPUȚÍ, *împúț*, vb. IV. 1. Refl. A căpăta miros rău din cauza alterării; a intra în putrefacție. 2. Tranz. A umple o încăpere, un spațiu cu miros greu (de putrefacție, de murdărie). [Prez. ind. și: *împúțesc*] — **În + puțí**.

ÎMPUȚICIÚNE, *împuțiciúni*, s.f. 1. Miros greu; putoare. 2. (Concr.) Lucru urât mirositor; p. ext. murdărie. — **Împuțí** + suf. -ciúne.

ÎMPUȚINĂ, *împuținez*, vb. I. Refl. A se reduce ca număr, ca mărime; a se micșora, a descrește, a diminua, a scădea. ♦ Expr. *A i se împuțina cuiva inima* sau *a se împuțina cu inima* = a se descuraja; a se înfricoșa. — **În + puțin**.

ÎMPUȚINARE, *împuținări*, s.f. Faptul de a se împuțina; reducere, micșorare, descreștere, diminuare, scădere. — V. **împuțina**.

ÎMPUȚINĂȚ, *-Ă, împuținați, -te*, adj. Care a scăzut ca număr sau ca mărime, care s-a micșorat. ♦ Care a scăzut ca intensitate; care este diminuat; slăbit. — V. **împuțina**.

ÎMPUȚÍT, *-Ă, împuțiti, -te*, adj. 1. Care a intrat în putrefacție, care miroase urât din cauza alterării. 2. Murdar, neîngrijit. ♦ (Despre oameni; adesea substantivat) Leneș, trândav. — V. **împuți**.

ÎN prep. 1. (Indică interiorul spațiului unde are loc o acțiune, unde se află ceva, spre care are loc o mișcare) *Intră în casă*. ♦ (Indică suprafața pe care are loc o acțiune sau spațiul dintre obiecte unde se află ceva, unde se produce o mișcare) *Se suie în pom*. ♦ (Indică obiectul de care atarnă ceva) *Pune-ți haina în cuier*. ♦ (Indică o parte a corpului care este acoperită, îmbrăcată etc.) *Și-a tras ghețele în picioare. Nu sta cu căciula în cap*. ♦ La, în dreptul. *Haină roasă în vânt*. 2. (Indică timpul în care se petrece o acțiune) *În iunie se coc cereșele*. ♦ (Indică intervalul de timp care se scurge de la un anumit moment) După, peste. *Plecă de mâine în două zile*. 3. (Indică o cauză) Din pricina...; în urma... *Pomul se clătina în vânt. Ochii-i ard în friguri*. 4. (Indică scopul) *Se duce în peșit*. 5. (Indică instrumentul, relația) *S-au înțeles în scris*. 6. (Indică o comparație) În formă de..., ca... *Fumul se ridică în spirală*. 7. Conform cu..., potrivit cu... *Fiecare în legea lui*. 8. (Introduce un complement indirect) *Adâncit în gânduri. Casă transformată în muzeu*. — Lat. **in**.

ÎNADÎNS adv. Cu un anumit scop, anume, intenționat. — **În + adins**.

ÎNAINȚĂ, *înaintez*, vb. I. 1. Intranz. A merge înainte în spațiu, a se mișca spre cineva sau ceva aflat înaintea; a avansa. ♦ Fig. A progresa. 2. Intranz. A merge înainte în timp; a se desfășura, a se dezvolta. 3. Tranz. A ridica pe cineva într-o funcție mai importantă; a avansa în grad. ♦ Intranz. A obține o funcție mai importantă, un grad mai mare. 4. Tranz. A expedia, a trimite, a da un act, o petiție, o lucrare administrativă etc. 5. Tranz. (Înv.) A avansa o sumă de bani. — Din **înainte**.

ÎNAINȚĂRE, *înaintări*, s.f. Acțiunea de a înainta și rezultatul ei. ♦ Avansare într-o funcție, într-o demnitate. ♦ (Sport; concr.) Totalitatea înaintășilor (4). ♦ Dezvoltare, progres, propășire. — V. **înainta**.

ÎNAINȚĂȘ, *-Ă, înaintași, -e*, adj., s.m. I. Adj. (Despre animale de tracțiune, mai ales despre cai; adesea substantivat) Înhamat înaintea roților. 2. Adj. (Rar) Care merge înainte, care este în față. 3. S.m. Persoană care, prin activitatea sau prin lucrările sale, a pregătit activitatea altora; precursor. 4. S.m. (Sport) Jucător din linia de atac a unei echipe de fotbal, rugby, hochei etc. [Var.: (reg.) **naintăș**, *-ă* adj.] — **Înainte** + suf. *-aș*.

ÎNAINȚĂȚ, *-Ă, înaintați, -te*, adj. 1. Care este situat în față. 2. Care se detașează de ceilalți, situându-se înaintea lor prin cunoștințele și prin nivelul său intelectual; care se conduce după concepția cea mai avansată; progresist. 3. Avansat în timp; târziu. ♦ *Înaintat în vârstă* = bătrân. — V. **înainta**.

ÎNAINȚE adv. I. (Cu sens local) În față. ♦ În locul dintâi, în frunte. ♦ (Cu valoarea de interjecție) Îndemnul de a înainta. II. (Cu sens temporal) 1. Mai devreme, mai întâi. ♦ Expr. *Mai înainte = a) mai demult; b) mai repede* (decât altcineva sau altceva). *De mai înainte* = de mai demult. *Cu... (mai) înainte* sau *(mai) înainte cu...* arată cât timp a trecut de la întâmplarea de care este vorba. *Înainte vreme* = odinioară. ♦ Compus: *înainte-mergător* s.m. = înaintaș (3); precursor; p. ext. om cu vederi înaintate. 2. Mai departe, în continuare. ♦ Expr. *De azi* (sau *aici, acum* etc.) *înainte* = de azi (sau aici, acum etc.) încolo. [Var.: **nainte** adv.] — Lat. **in ab ante**.

ÎNAINȚEA prep. (Construit cu gen.) 1. (Cu sens local) În fața, dinaintea (cuiva sau a ceva). *Înaintea ochilor*. ♦ De față cu..., față de... 2. (Cu sens temporal) Anterior, mai devreme decât... — Din **înainte**.

ÎNĂLBĂSTRĂ vb. IV v. **înălbăstri**.

ÎNĂLT, *-Ă, înalți, -te*, adj. I. Care se ridică mult în sus; foarte ridicat. ♦ *Frunte înaltă* = frunte mare, lată. ♦ (Substantivat, n.) Înălțime. ♦ (Despre ființe) De statură mare. ♦ Care se găsește la înălțime (mare). 2. (Despre sunete) Ascuțit², subțire, acut. 3. (Despre tensiunea curentului electric, despre presiuni) Care are valoare sau măsură mare. ♦ (Despre frecvență) Cu un număr mare de perioade pe unitatea de timp. 4. Fig. Care este situat pe o treaptă ridicată în scara valorilor sau a importanței; superior; deosebit, important; distins, măreț. ♦ *Înaltă fidelitate* = calitate a unor aparate sau sisteme electroacustice de a reda cât mai fidel semnalele sonore (înregistrate); hi-fi. [Var.: **nalt**, *-ă* adj.] — Lat. **in altum**.

ÎNAMORĂ, *înamorez*, vb. I. Refl. A se îndrăgosti. — **În + amor** (după fr. *s'enamourent*).

ÎNAMORĂRE, *înamorări*, s.f. Faptul de a se înamora; îndrăgostire. — V. **înamora**.

ÎNAMORĂȚ, *-Ă, înamorați, -te*, adj. 1. Îndrăgostit. 2. De dragoste. — V. **înamora**.

ÎNĂPOI adv. 1. În direcție contrară înaintării; în spate, îndărăt. ♦ Loc. vb. *A da înapoi = a) a se retrage; b) fig. a ceda* (într-o discuție) într-o acțiune; c) *fig. a fi în declin, a regresa*. ♦ (Înv.; cu trimitere la un pasaj anterior dintr-un text) Mai sus. 2. La locul de proveniență; în locul unde a fost mai înainte. ♦ Loc. vb. *A da* (ceva) *înapoi* = a restitui; a înapoia. ♦ Expr. *A-și lua vorba înapoi* = a-și retrage vorba, făgăduiala făcută; a reveni asupra celor spuse, rectificându-le. 3. Cu o treaptă

îndărăt, într-un loc inferior altora ca valoare. 4. Mai demult, la o dată anterioară celei prezente. — **În + apoi**.

ÎNĂPOIA¹ prep. (Construit cu gen.) În urma, îndărătul cuiva sau a ceva. — Din **înapoi**.

ÎNĂPOIA², *înapoiez*, vb. I. 1. Tranz. A da înapoi; a restitui. ♦ Refl. A reveni, a se întoarce la locul de unde a plecat. 2. Refl. și intranz. Fig. (Înv.) A fi în declin, a regresa; a decădea. [Var.: (reg.) **năpoiă** vb. I] — Din **înapoi**.

ÎNĂPOIĂȚ, *-Ă, înapoiați, -te*, adj. 1. (Despre oameni) Care are mintea insuficient dezvoltată; ariarat. 2. (Despre persoane, popoare, țări etc.) Care a rămas în urmă din punct de vedere politic, social, cultural, economic etc. — V. **înapoia**².

ÎNĂPOIÉRE, *înapoieri*, s.f. Acțiunea de a (se) înapoia². ♦ *Înapoiere mintală* = dezvoltare mintală inferioară la un individ, față de vârsta pe care o are; insuficiență dezvoltare psihică și intelectuală a unui individ. — V. **înapoia**².

ÎNĂRIPĂ, *înăripesz*, vb. I. Refl. A prinde aripi; a-și lua avânt; a întrari. ♦ Tranz. (Poetic) A da avânt, a însufleți. — **În + aripă**.

ÎNĂRIPĂȚ, *-Ă, înăripați, -te*, adj. Care are aripi, cu aripi; aripat, întraripat. ♦ Fig. Plin de elan, avântat. — V. **înăripa**.

ÎNĂRMĂ, *înarmez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) procura arme; a (se) pregăti pentru luptă prin înzestrare cu armament; a (se) înarma, a (se) arma. ♦ Expr. (Refl.) *A se înarma cu răbdare* = a-și impune răbdare, a aștepta cu stăpânire de sine desfășurarea faptelor. — **În + armă**.

ÎNĂRMĂRE, *înarmări*, s.f. Acțiunea de a (se) înarma. — V. **înarma**.

ÎNĂRMĂȚ, *-Ă, înarmați, -te*, adj. (Despre persoane sau despre colectivități) Care este înzestrat cu arme; care are arme asupra sa; care este pregătit pentru luptă. ♦ Expr. *Înarmat până în dinți* (sau *din cap până în picioare*) = foarte bine înarmat. — V. **înarma**.

ÎNAURĂ vb. I v. **inauri**.

ÎNAURÍ, *inauresc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A auri. [Pr.: *-na-u-*. — Var.: (reg.) **inaurá** vb. I] — **În + aur**.

ÎNAURÍT, *-Ă, inauriți, -te*, adj. (Pop.) Care este aurit. [Pr.: *-na-u-*] — V. **inauri**.

ÎNAVUȚÍ, *înavuțesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) îmbogăți (1). — **În + avut** (după *îmbogăți*).

ÎNĂBUȘEĂLĂ, *înăbușeli*, s.f. Zăduf; p. ext. aer greu. — **Înăbuși** + suf. *-eală*.

ÎNĂBUȘÍ, *înăbuș*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A nu mai putea sau a face pe cineva să nu mai poată respira; a (se) sufoca. 2. Tranz. (Despre buruieni) A împiedica creșterea și dezvoltarea plantelor; a năpădi. 3. Tranz. Fig. A potoli, prin violență, manifestări, acțiuni sau mișcări sociale; a reprimă. ♦ A face să nu se vadă, să nu se audă, să nu se simtă; a ascunde. *Și-a înăbușit un ofșat*. 4. Tranz. (În expr.) *A înăbuși focul* = a stinge focul sau a-l face să ardă mocnit. — **În + năbuși**.

ÎNĂBUȘÍRE s.f. Acțiunea de a (se) înăbuși; sufocare; fig. reprimare. — V. **înăbuși**.

ÎNĂBUȘÍȚ, *-Ă, înăbușiți, -te*, adj. I. (Despre sunete, voce) Fără putere, stins, înecat. 2. (Despre alimente) Fiert în aburi, cu foarte puțină apă, în vase bine acoperite. — V. **înăbuși**.

ÎNĂBUȘÍȚÓR, *înăbușitori, -oare*, adj. Care înăbușă (1); sufocant, asfixiant. — **Înăbuși** + suf. *-tor*.

ÎNĂCLĂÍ, *înăclăiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) murdări (cu o substanță lipicioasă). — **În + năclăi**.

ÎNĂCREĂLĂ s.f. (Pop.) Substanță acra cu care se înăcrește o mâncare; mâncare acra sau înăcrită. — **Înăcri** + suf. *-eală*.

ÎNĂCRÍ, *înăcreșc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Pop.) A (se) acri; p. ext. a (se) strica, a (se) altera; fig. (despre oameni) a deveni sau a face pe cineva să devină posac, uruz. ♦ Expr. (Refl.) *A i se înăcri cuiva de cineva* sau *de ceva* = a-i fi (cuiva) lehamite; a se plictisi, a se sătura de cineva sau de ceva. — **În + acru**.

ÎNĂCRÍRE s.f. Acțiunea de a (se) înăcri și rezultatul ei. — V. **înăcri**.

ÎNĂCRÍȚ, *-Ă, înăcriți, -te*, adj. Acrit; p. ext. stricat, alterat. ♦ Fig. (Despre oameni) Posac, uruz. — V. **înăcri**.

ÎNĂDUȘEĂLĂ, *înădușeli*, s.f. (Reg.) Nădușeală. — **Înăduși** + suf. *-eală*.

ÎNĂDUȘÍ, *înădușesc*, vb. IV. Intranz., tranz. și refl. (Reg.) A (se) năduși. — **În + năduși**.

ÎNĂDUȘÍȚ, *-Ă, înădușiți, -te*, adj. (Reg.) Nădușit. — V. **înăduși**.

ÎNĂLBĂSTRĂÍ, *înălbăstresc*, vb. IV. Intranz. și refl. A deveni albastru; p. ext. (despre oameni) a se învineți (de mânie). ♦ Tranz. A da unui obiect culoarea albastră; a colora, a vopsi în albastru. [Var.: (reg.) **înălbăstri** vb. IV] — **În + albăstri**.

ÎNĂLBÍ, *înălbesc*, vb. IV. Tranz. A face să devină alb. ♦ Intranz. și refl. (Rar) A deveni alb, a părea alb. [Var.: (reg.) **nălbít** vb. IV] — **În + albi**.

ÎNĂLBÍRE, *înălbiri*, s.f. Acțiunea de a (se) înălbí și rezultatul ei; înălbít¹. ♦ (Hort.) Creștere forțată a unor legume la întunecuri pentru a obține frunze și pețioluri de culoare albă-gălbăuie, lipsite de amărălă. — V. **înălbí**.

ÎNĂLBÍȚ¹ s.n. Faptul de a (se) înălbí; înălbire. — V. **înălbí**.

ÎNĂLBÍȚ², *-Ă, înălbíți, -te*, adj. Albit². [Var.: (reg.) **nălbít**, *-ă* adj.] — V. **înălbí**.

ÎNĂLBÍȚÓR, *înălbitori*, s.m. Substanță folosită pentru albire și curățarea rufelor în procesul de spălare. — **Înălbí** + suf. *-tor*.

ÎNĂLTICÉL, *-EĂ, -ÍCĂ, înălțicele, -ele*, adj. Înălțut. [Var.: (reg.) **nălticél**, *-eă, -ică* adj.] — **Înalt** + suf. *-icel*.

ÎNĂLTÍȘÓR, *-OĂRĂ, înălțisóri, -oare*, adj. Înălțut. [Var.: **năltíșór**, *-oără* adj.] — **Înalt** + suf. *-șor*.

ÎNĂLTUȚ, -Ă, înălțuți, -e, adj. Diminutiv al lui *înalt*; înălțicel, înălțioșor. [Var.: (pop.) *năltuț, -ă* adj.] — **Înalt** + suf. *-uț*.

ÎNĂLTĂ, înălț, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) îndrepta în sus; a (se) ridica. ♦ Expr. (Tranz.) *A (-și) înălța ochii* = a privi în sus. (Intranz.) *A înălța din umeri* = a ridica din umeri în semn de nedumerire, de neștiință, de nepăsare etc. ♦ Tranz. A face să fie mai înalt prin ridicare și așezare pe un obiect situat mai sus etc. ♦ Refl. (Rar; cu determinarea „pe cal”, „în șa”) A se urca pe cal; a încăleca. 2. Refl. A deveni mai înalt; a crește. 3. Refl. (Despre clădiri, monumente etc.) A apărea, a se ivi (în toată înălțimea). 4. Tranz. A construi, a clădi. *A înălța o casă*. 5. Tranz. A ridica vocea, tonul; a pronunța tare. ♦ Refl. (Despre voce, glas, sunete) A se auzi (limpede). 6. Tranz. A ridica pe cineva în rang. ♦ Fig. A ridica din punct de vedere spiritual. *Poezia înălța sufletul*. ♦ Refl. A se arăta trufaș; a se mândri. [Var.: (reg.) *nălță* vb. I.] — Lat. **inaltiare* (< *altus*).

ÎNĂLTĂRE, înălțări, s.f. Acțiunea de a (se) *înălța* și rezultatul ei. ♦ (Înv.) Urcare a unui monarh pe tron. ♦ *Înălțarea (Domnului)* = numele unei sărbători creștine, care se ține la 40 de zile după Paște; Ispas. ♦ Fig. Progres, dezvoltare. — V. *înălța*.

ÎNĂLTĂT, -Ă, înălțați, -te, adj. (Înv.; ca termen de adresare domnitorilor, demnitarilor, prelaților etc.; de obicei precedat de „prea”) Mărit⁴, slăvit. — V. *înălța*.

ÎNĂLTĂTOR, -OĂRE, înălțători, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care înălță; fig. care ridică din punct de vedere spiritual. 2. S.n. Dispozitiv mecanic sau optic de ochire la puști, la mitraliere și la tunuri, care permite să se dea țevii înclinarea necesară pentru a lovi ținta. — *Înălța* + suf. *-ător*.

ÎNĂLTĂTURĂ, înălțături, s.f. (Rar) Ridicătură (de pământ); înălțime. — *Înălța* + suf. *-ătură*.

ÎNĂLȚIME, înălțimi, s.f. 1. Distanță de la nivelul pământului (sau de la un nivel orizontal) până la un punct situat deasupra lui; dimensiune a unui lucru sau a unei ființe, măsurată de la bază până la partea cea mai ridicată. ♦ (Mat.) Perpendiculară dusă din vârful anumitor corpuri sau figuri geometrice pe bază. 2. Punct ridicat deasupra nivelului pământului; *p. ext.* (la pl.) cer. ♦ Vârf, culme, înălțătură. 3. Numărul de vibrații pe secundă ale unui sunet. ♦ Calitate a unei voci, a unui instrument etc. de a cânta note înalte. 4. Fig. Stare de superioritate intelectuală, morală etc. ♦ Expr. *A fi la înălțimea cerului* (sau *dorită, așteptată* etc.) = a se prezenta așa cum cere situația. ♦ Grad, rang (înalt); *p. ext.* prețuire. 5. (Înv.; urmat de un pronume posesiv) Termen de reverență la adresa unei persoane cu rang înalt. [Var.: (reg.) *nălțime* s.f.] — **Înalt** + suf. *-ime*.

ÎNĂSPRI, înăspresc, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni aspru (la pipăit); a (se) aspri. ♦ Fig. A (se) face mai dur, mai sever, mai închis. ♦ Refl. (Despre trăsăturile feței) A căpăta o expresie de seriozitate, de severitate. 2. Refl. (Despre vreme) A se face mai rece. 3. Tranz. A face ca o situație să devină mai grea, să se înrăutățească. ♦ Refl. A se încorda, a se agrava. 4. Refl. (Despre vin) A căpăta un gust acidulat, a deveni înțepător; a pișca la limbă. — **În** + **aspru**.

ÎNĂSPRIRE s.f. Acțiunea de a (se) *înăspri*; înrăutățire, agravare; încordare, ascuțire. — V. *înăspri*.

ÎNĂSPRIT, -Ă, înăspriți, -te, adj. Care a devenit (mai) aspru. ♦ Fig. Sever, neprietenos, dur. — V. *înăspri*.

ÎNĂUNTRU adv. În interior. [Var.: *năuntru*, (reg.) *înălăuntru, înuntru, înluntru* adv.] — Probabil lat. [in] *illac intro*.

ÎNĂUNTRUL prep. (Construit cu gen.) În interiorul, în mijlocul... [Var.: (reg.) *înălăuntru* prep.] — Din *înăuntru*.

ÎNCADRĂ, încadrez, vb. I. 1. Tranz. A înrâma. 2. Refl. A se potrivi, a se armoniza cu mediul înconjurător. 3. Tranz. (Jur.) A cuprinde într-un text de lege o faptă, *p. ext.* un delinquent. 4. Tranz. (Rar) A înconjura, a impresura (I). 5. Tranz. și refl. A (se) angaja într-o întreprindere, într-o instituție. ♦ Refl. A se integra într-un colectiv, într-o organizație, într-o acțiune etc. 6. Refl. A respecta o anumită limită de timp pentru săvârșirea unei acțiuni. — Din fr. *encadrer*.

ÎNCADRĂBIL, -Ă, încadrabili, -e, adj. Care poate fi încadrat. — **Încadra** + suf. *-bil*.

ÎNCADRĂRE, încadrări, s.f. Acțiunea de a (se) *încadra*. — V. *încadra*.

ÎNCADRĂTURĂ, încadrături, s.f. (Livr.) Ramă. — Din it. *inquadratura*.

ÎNCĂI adv. (Reg.) Cel puțin, măcar, barem. — **În** + **cai** (pl. inv. al lui *cale*).

ÎNCĂILEA adv. v. *încaltea*.

ÎNCĂLTEA adv. v. *încaltea*.

ÎNCĂLTEA adv. (Reg.) Cel puțin, măcar, barem. [Var.: *încâlte, încăile* adv.] — **Încă** + **alta**.

ÎNCAPSULĂ, încapsulez, vb. I. Tranz. A astupa prin procedee mecanice sticle de bere, de apă minerală etc. cu o capsulă. — **În** + **capsulă**.

ÎNCAPSULĂRE, încapsulări, s.f. Acțiunea de a *încapsula*. — V. *încapsula*.

ÎNCARBONIZĂRE s.f. v. *încarbonizare*.

ÎNCARBONIZĂRE, încarbonizez, vb. I. Tranz. A băga pe cineva la carceră; *p. ext.* a întemnița. — Din lat. *incarcerare*, fr. *incarcérer*.

ÎNCARCERĂRE, încarcerări, s.f. Acțiunea de a *încarcera*; întemnițare, detenție. — V. *încarcera*.

ÎNCARNĂ vb. I v. *încarna*.

ÎNCARNĂRE s.f. v. *încarnare*.

ÎNCARNĂT, -Ă adj. v. *încarnat*.

ÎNCARTIRUI, încartiruiesc, vb. IV. Tranz. A stabili locuințele trupei și ofițerilor dintr-o unitate militară într-o localitate; a cartirui. — **În** + **cartirui**.

ÎNCARTIRUIRE, încartiruirii, s.f. Acțiunea de a *încartirui* și rezultatul ei; cartiruire. — V. *încartirui*.

ÎNCASĂ, încasez, vb. I. Tranz. A primi o sumă de bani; a obține valoarea în bani a unei polițe, a unui bilet de bancă etc. ♦ Fig. (Fam.; complementul indică oameni) A primi lovituri, bătaii. — Din it. *incassare*.

ÎNCASABIL, -Ă, încasabili, -e, adj. Care poate fi încasat. — **Încasa** + suf. *-bil* (după fr. *encaissable*).

ÎNCASĂRE, încasări, s.f. Acțiunea de a *încasa* și rezultatul ei. — V. *încasa*.

ÎNCASATOR, -OĂRE, încasatori, -oare, s.m. și f. Persoană care (deplăsându-se pe teren) se ocupă cu primirea banilor datorăți de public unei întreprinderi. ♦ (leşit din uz) Persoană care taxa călătorii unui autobuz, ai unui tramvai etc. — **Încasa** + suf. *-tor*.

ÎNCASTELURĂ s.f. v. *încastelură*.

ÎNCASTRĂ, încastrez, vb. I. Tranz. (Tehn.) A realiza o legătură între două elemente ale unui ansamblu pentru a împiedica mișcarea lor. — Din fr. *encastrer*.

ÎNCASTRĂRE, încastrări, s.f. Acțiunea de a *încastra* și rezultatul ei. — V. *încastra*.

ÎNCAZARMĂ, încazarmez, vb. I. Tranz. A instala ostașii în cazarmă; a reține ostașii ziua și noaptea în cazarmă. — **În** + **cazarmă**.

ÎNCAZARMĂRE s.f. Acțiunea de a *încazarma*. — V. *încazarma*.

ÎNCĂ adv. I. (Cu sens modal) 1. **În** plus, pe deasupra. *Au venit încă două persoane*. ♦ Expr. *Ba încă* (sau *și încă*) = chiar mai mult decât atât. *Dar încă = a)* cu atât mai mult; **b)** (după o propoziție negativă) cu atât mai puțin. *(Și) încă cum = foarte mult*, în mare măsură. *Încă pe atât(a)* = dublu 2. (Reg.) De asemenea. 3. (Reg.) Chiar. II. (Cu sens temporal) 1. (Arată repetarea acțiunii) Din nou, iarăși. 2. Și acum, în continuare, mai. *Încă durează*. 3. (În propoziții negative) Până acum; până atunci. *Încă nu mi-a răspuns*. ♦ Deja. — Lat. *unquam*.

ÎNCĂIBĂRĂ, încăibăr, vb. I. Refl. recipr. (Reg.) A se încăiera. — Et. nec.

ÎNCĂIERĂ, încăier, vb. I. Refl. recipr. A se lua la bătaie, a începe o luptă; a se încăibăra. ♦ Tranz. (Rar) A ataca, a hărțui. — **În** + **caier**.

ÎNCĂIERARE, încăierări, s.f. Acțiunea de a (se) *încăiera* și rezultatul ei; bătaie; încăierat, încăierătură. — V. *încăiera*.

ÎNCĂIERĂT s.n. (Reg.) Încăierare. — V. *încăiera*.

ÎNCĂIERĂTURĂ s.f. (Reg.) Încăierare. — V. *încăiera* + suf. *-ătură*.

ÎNCĂLĂRĂ, încălărez, vb. I. Refl. (Înv.) A se urca pe cal; a încăleca. — **În** + **călăre**.

ÎNCĂLĂRĂRE s.f. (Înv.) Acțiunea de a se *încălăra*; încălecare. — V. *încălăra*.

ÎNCĂLCĂ, încălc, vb. I. Tranz. A ocupa prin violență un teritoriu străin; a cotropi. ♦ Fig. A nu respecta o lege, a nesocoti un drept, o obligație etc. — **În** + **călca**.

ÎNCĂLCĂRE, încălcări, s.f. Acțiunea de a *încălca* și rezultatul ei. — V. *încălca*.

ÎNCĂLECĂ, încălec, vb. I. 1. Tranz. și intranz. A (se) sui pe cal, pe măgar etc.; a pune sau a sta călare; a călări, a încălăra. ♦ Expr. *A încăleca pe nevoie* = a ieși din sărăcie, din lipsuri, din dificultăți economice. ♦ P. anal. A se urca pe un obiect ca pe cal. 2. Refl. A se suprapune. 3. Tranz. Fig. A se face stăpân pe cineva; a domina, a supune. [Var.: (reg.) *încălică* vb. I.] — Lat. *incallicare*.

ÎNCĂLECĂRE, încălecări, s.f. Acțiunea de a (se) *încălca* și rezultatul ei; încălțurare. ♦ (Geol.) Ruptură produsă în scoarța pământului, însoțită de deplasarea unei mase de roci peste alta. — V. *încălca*.

ÎNCĂLECĂT, -Ă, încălecați, -te, adj. Suprapus. — V. *încălca*.

ÎNCĂLICĂ vb. I v. *încălca*.

ÎNCĂLȚĂ, încălț, vb. I. 1. Refl. A-și trage ghetetele, a-și pune încălțăminte. ♦ Tranz. *Încălță copilul*. 2. Tranz. A monta șine de fier pe obada roților unei căruțe, pe tălpile unei sănii etc. 3. Tranz. Fig. A înșela, a păcăli. — Lat. *incalceare*.

ÎNCĂLȚĂRE, (2) încălțări, s.f. 1. Încălțat¹. 2. (Înv. și reg.; la pl.) Încălțăminte. 3. Spec. (Mar.) Afundare a ancorei în mărul de pe fundul apei. — V. *încălța*.

ÎNCĂLȚĂT¹ s.n. Faptul de a (se) *încălța*; încălțare. — V. *încălța*.

ÎNCĂLȚĂT², -Ă, încălțați, -te, adj. (Despre oameni) Care are încălțăminte în picioare; (despre picioare) cu încălțăminte. ♦ Fig. (Despre pasări) Cu tarsul acoperit de pene. — V. *încălța*.

ÎNCĂLȚĂMÎNTE s.f. Nume generic pentru ghetă, pantofi, cizme, bocanci, papuci etc. — Lat. *calciamentum* (după *încălța*).

ÎNCĂLȚĂTOĂRE s.f. v. *încălțător*.

ÎNCĂLȚĂTOR, încălțătoare, s.n. Obiect de metal, de material plastic sau de os în formă de limbă, care servește la introducerea piciorului în pantofi, ghetă etc.; limbă. [Var.: *încălțătoare* s.f.] — **Încălța** + suf. *-ător*.

ÎNCĂLUȘĂ, încălușez, vb. I. Tranz. A pune un căluș. — **În** + **căluș**.

ÎNCĂLUȘĂT, -Ă, încălușați, -te, adj. (Despre coarde sau instrumente cu coarde) Care are coardele ridicate și așezate pe o piesă specială, numită căluș. — V. *încălușa*.

ÎNCĂLZI, încălzesc, vb. IV. 1. Tranz. A face să-i fie cuiva cald. ♦ (Despre surse de căldură) A face ca aerul, apa etc. să-și ridice temperatura. ♦ A expune ceva la o sursă de căldură pentru a-i ridica temperatura. 2. Refl. A i se face (cuiva) cald. ♦ (Despre vreme) A se face (mai) cald. 3. Refl. A se pregăti prin exerciții fizice înaintea unui efort sportiv. 4. Tranz. și refl. Fig. A (se) înflăcăra, a (se) entuziasma. — **În** + **cald**.

ÎNCĂLZIRE, *încălziri*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) încălzi și rezultatul ei. ♦ *Încălzire centrală* = sistem de ridicare a temperaturii aerului dintr-o clădire prin folosirea unei surse unice producătoare de căldură, care difuzează, sub presiune, apă caldă sau aer încălzit în radiatoare special amenajate. ♦ Ansamblu al procedeelor de încălzire. 2. Complex de exerciții fizice efectuate înaintea unui antrenament, a unei competiții etc. pentru adaptarea organismului la potențial maxim. — V. **încălzi**.

ÎNCĂLZIT¹ s.n. Faptul de a încălzi. — V. **încălzi**.

ÎNCĂLZIT², -Ă, *încălziți*, -te, adj. 1. Care a devenit cald. 2. Fig. Înlăcărât, entuziasmat. — V. **încălzi**.

ÎNCĂLZITĂTOR, -OĂRE, *încălzitatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. (Rare; despre surse de căldură) Care răspândește căldură. 2. S.n. (Tehn.) Aparat sau instalație de încălzire. — **Încălzi** + suf. -tor.

ÎNCĂMITE adv. (Pop.) Cu atât mai mult; (după o propoziție negativă) cu atât mai puțin. — **Încă** + **mi** + **te**.

ÎNCĂPĂSTRĂ, *încăpăstrez*, vb. I. Tranz. A pune căpăstru unui cal, a lega un cal cu căpăstrul. [Var.: (reg.) **încăpăstri** vb. IV] — **În** + **căpăstru**.

ÎNCĂPĂSTRĂT, -Ă, *încăpăstrați*, -te, adj. Cu căpăstrul pus. [Var.: (reg.) **încăpăstrit**, -ă adj.] — V. **încăpăstra**.

ÎNCĂPĂSTRĂT vb. IV v. **încăpăstra**.

ÎNCĂPĂSTRĂT, -Ă adj. v. **încăpăstrat**.

ÎNCĂPĂTOR, -OĂRE, *încăpători*, -oare, adj. Care are volum utilizabil mare; în care încape mult; larg, spațios. — **Încăpea** + suf. -ător.

ÎNCĂPĂȚANĂ, *încăpățânez*, vb. I. Refl. A stărui cu îndârjire într-o comportare voluntară, fără a ține seama de împrejurări; a se îndărătnici. ♦ (În sens favorabil) A se ambiționa într-o atitudine, pentru o idee etc. [Var.: (reg.) **încăpățână** vb. I] — **În** + **căpățână**.

ÎNCĂPĂȚANARE, *încăpățânări*, s.f. Faptul de a se încăpățâna; cerbicie. [Var.: (reg.) **încăpăținare** s.f.] — V. **încăpățâna**.

ÎNCĂPĂȚĂNĂT, -Ă, *încăpățânați*, -te, adj. Care stăruește cu îndârjire și fără flexibilitate; îndărătnic. ♦ (În sens favorabil) Ambițios. [Var.: (reg.) **încăpăținat**, -ă adj.] — V. **încăpățâna**.

ÎNCĂPĂȚĂNĂT vb. I v. **încăpățâna**.

ÎNCĂPĂȚĂNĂRE s.f. v. **încăpățânare**.

ÎNCĂPĂȚĂNĂT, -Ă adj. v. **încăpățânat**.

ÎNCĂPEA, *încăp*, vb. II. Intranz. 1. A fi cuprins într-un spațiu. ♦ Expr. *A nu-și (mai) încăpea în piele* sau (tranz.) *a nu-l mai încăpea* (pe cineva) *pielea de gras* (sau *de bucurie, de fericire, de mândrie*) = a fi foarte gras sau a fi foarte fericit, foarte mândru. *Nu (mai) încapă vorba* (sau *îndoială, discuție*) sau (în forma interogativă) *mai încapă vorbă?* = este cert, neîndoielnic. ♦ Tranz. A (putea) cuprinde ceva. ♦ Expr. *A nu-l (mai) încăpea* (pe cineva) *locul (de bucurie, de veselie etc.)* = a fi foarte bucurios, vesel etc. 2. (Fam.; în construcții negative, urmat de determinări introduse prin prep. „de”) A se împiedica de cineva, a fi nemulțumit, stingherit de prezența cuiva sau a ceva. 3. A trece, a străbate, a pătrunde pe undeva. 4. (În expr.) *A încăpea pe mâna* (sau *pe mâinile*) *cuiva* = a ajunge în posesiunea sau la discreția cuiva. — Lat. ***incapere**.

ÎNCĂPĚRE, *încăperi*, s.f. Cameră, odaie. ♦ Volumul, spațiul, cuprinsul unui lucru. — V. **încăpea**.

ÎNCĂPUÎ, *încăpuiesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Refl. A obține, a-și procura ceva; a se căpui. 2. Tranz. A pune mâna pe cineva sau ceva; a prinde, a căpui. — **În** + **căpui**.

ÎNCĂPUIT, -Ă, *încăpuiti*, -te, adj. (Reg.) Care are de toate; care are tot ce-i trebuie, căpuit. — V. **încăpui**.

ÎNCĂPUȘA, pers. 3 *încăpușează*, vb. I. Intranz. (Reg.) A înmuguri. [Var.: **încăpuși** vb. IV] — **În** + **căpușă**.

ÎNCĂPUȘĂT, -Ă, *încăpușați*, -te, adj. (Reg.) Înmugurit. — V. **încăpușă**.

ÎNCĂPUȘI vb. IV v. **încăpușă**.

ÎNCĂPUTĂ, *încăputez*, vb. I. Tranz. A pune căpute la încălțăminte; a căputa. — **În** + **căpută**.

ÎNCĂRCĂ, *încarc*, vb. I. 1. Tranz. A umple un vehicul, un recipient, un agregat de prelucrare etc. cu ceva. ♦ A pune un obiect greu sau mare într-un vehicul sau pe spinarea unei persoane ori a unui animal pentru a fi transportat. ♦ A introduce într-o armă de foc un cartuș sau un proiectil cu material exploziv. 2. Tranz. și refl. A (se) acoperi, a (se) umple (de...). 3. Tranz. Fig. A exagera cu scopul de a înșela. ♦ Spec. A socoti (la o cumpărătură, la o consumație) mai mult decât trebuie (cu scopul de a înșela). 4. Tranz. (În expr.) *A-și încărcă stomacul cu...* = a mânca prea mult. *A-și încărcă sufletul cu...* = a-și împovăra conștiința. *A fi încărcat de ani* = a fi în vârstă. 5. Tranz. A acumula energie într-o baterie electrică; a acumula sarcină electrică pe armăturile condensatoarelor electrice. ♦ (Inform.) *A încărcă sistemul* = a pune calculatorul în stare funcțională prin indicarea parametrilor de lucru. — Lat. ***incarricare**.

ÎNCĂRCĂRE, *încărcări*, s.f. Acțiunea de a (se) încărcă; încărcătură (1). ♦ (Inform.) Indice al gradului de ocupare a subsistemelor unui calculator la un moment dat. ♦ Transferul unui program de pe un suport extern în memoria internă. — V. **încărca**.

ÎNCĂRCĂT¹ s.n. Faptul de a (se) încărcă. — V. **încărca**.

ÎNCĂRCĂT², -Ă, *încărcați*, -te, adj. 1. (Despre un vehicul, un agregat de prelucrare etc.) Umplut, plin cu ceva. ♦ (Despre oameni sau animale) Care poartă o încărcătură. ♦ (Despre o gură de foc) Cu proiectilul introdus în armă. 2. (Despre plante) Plin de fructe sau de flori. 3. Fig. Exagerat, mărit (în scopul de a înșela). 4. (În sintagmele) *Aer încărcat* = aer viciat, greu de respirat. *Atmosferă încărcată* = a) atmosferă plină de electricitate, premergătoare unei furtuni; b) fig. stare de încredere, de tensiune. *Stomac încărcat* = stomac balonat din cauza mănăcării excesive. *Limbă încărcată* = limbă cu înfățișare specifică unei indigestii. 5. (Despre acumuloarele electrice) În care s-a acumulat energie; (despre condensatoare electrice) ale cărei armături au sarcină electrică. 6. Fig. (Despre stil) Exagerat, bombastic. — V. **încărca**.

ÎNCĂRCĂTOR, (1) *încărcători*, s.m., (2, 3) *încărcătoare*, s.n. 1. S.m. Persoană care încarcă un recipient, un cuptor etc., care alimentează cu combustibil o mașină cu aburi etc. 2. S.n. Aparat, dispozitiv, mașină cu care se încarcă un vehicul, un agregat etc. 3. S.n. Dispozitiv care permite să se introducă mai multe cartușe în magazia unei arme de foc cu repetiție. — **Încărca** + suf. -ător.

ÎNCĂRCĂTURĂ, *încărcături*, s.f. 1. Încărcare. 2. (Concr.) Ceea ce transportă sau poate transporta un vehicul, un vapor sau o ființă. ♦ Cantitate de explozibil cu care se încarcă o armă de foc; proiectilul introdus în armă. ♦ Explozibilul introdus într-o gaură de mină. ♦ Materii prime și auxiliare introduse într-un vas, într-un recipient sau într-un cuptor în vederea desfășurării unui proces de fabricație. 3. Capacitate de încărcare a unei nave. — **Încărca** + suf. -ătură.

ÎNCĂRUNȚI, *încărunțesc*, vb. IV. Intranz. (Despre păr) A începe să albească; a deveni cărunț; (despre persoane) a începe să albească la păr; a cărunți; p. ext. a îmbătrâni. — **În** + **cărunt**.

ÎNCĂRUNȚIRE s.f. Faptul de a încărunți. — V. **încărunți**.

ÎNCĂRUNȚIT, -Ă, *încărunțiți*, -te, adj. (Despre păr) Care este cărunț; (despre oameni) cu părul cărunț; p. ext. bătrân. — V. **încărunți**.

ÎNCĂTĂRĂMĂ, *încătărămez*, vb. I. Tranz. A încheia, a prinde îmbrăcăminte sau încălțăminte în catarame. — **În** + **cataramă**.

ÎNCĂTUȘĂ, *încătușez*, vb. I. Tranz. A pune cuiva cătușe; p. ext. a lega pe cineva cu lanțuri; a înlănțui. ♦ Fig. (Despre sentimente, preocupări) A pune stăpânire pe cineva, a-l lipsi de libertatea spirituală. — **În** + **cătușă**.

ÎNCĂTUȘĂRE, *încătușări*, s.f. Acțiunea de a încătușa și rezultatul ei. — V. **încătușa**.

ÎNCĂTUȘĂT, -Ă, *încătușați*, -te, adj. Care este pus în cătușe; p. ext. legat cu lanțuri, înlănțuit. ♦ Fig. Care este lipsit de libertate spirituală. — V. **încătușa**.

ÎNCĂINĂ, *încăinez*, vb. I. Refl. (Înv. și pop.) A deveni rău, căinos. ♦ A se încăpățâna. [Var.: **încăini** vb. IV] — **În** + **căine**.

ÎNCĂINĂT, -Ă, *încăinați*, -te, adj. (Înv. și pop.) Rău, căinos. ♦ Încăpățânat. [Var.: **încăinit**, -ă adj.] — V. **încăina**.

ÎNCĂINĂT vb. IV v. **încăina**.

ÎNCĂINĂT, -Ă adj. v. **încăinat**.

ÎNCĂLCEALĂ, *încălceli*, s.f. Încălcire. — **Încălci** + suf. -eală.

ÎNCĂLCL, *încălcesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) încurca fire de ață, de păr etc. 2. Refl. Fig. (Despre gânduri, idei, acțiuni) A deveni neclar, confuz. — **În** + **călți**.

ÎNCĂLCIRE, *încălci*, s.f. Acțiunea de a (se) încălci și rezultatul ei; încurcătură; încălceală, încălcițură. — V. **încălci**.

ÎNCĂLCIT, -Ă, *încălciți*, -te, adj. (Despre fire de ață, de păr etc.) Încurcat². ♦ Fig. (Despre drumuri, străzi etc.) Întortocheat. ♦ Fig. (Despre gânduri, idei, vorbe etc.) Confuz, neclar, obscur. ♦ (Despre scris) Necițit, ilizibil, neclar. — V. **încălci**.

ÎNCĂLCITURĂ, *încălcițuri*, s.f. Încălcire. — **Încălci** + suf. -tură.

ÎNCĂNTĂ, *încânt*, vb. I. 1. Tranz. A produce o stare de bucurie, de mulțumire, de entuziasm, de satisfacție; a fermeca, a fascina, a vrăji. 2. Tranz. și refl. A (se) amăgi, a (se) înșela, a (se) păcăli. — **În** + **cânta** (după fr. *enchanter*).

ÎNCĂNTĂRE, *încântări*, s.f. 1. Starea celui încântat; sentiment de bucurie, de mulțumire, de entuziasm, de satisfacție; fermec, vrajă. 2. (Concr.) Aspect, fapt, lucru care produce o vie plăcere. — V. **încânta**.

ÎNCĂNTĂT, -Ă, *încântați*, -te, adj. Plin de bucurie, de mulțumire, de entuziasm; fermecat, vrăjit, fascinat. ♦ Expr. *Încântat (de cunoștință)*, formula de politețe prin care o persoană își exprimă mulțumirea când face cunoștință cu cineva. ♦ (Rare) Încântător. — V. **încânta**.

ÎNCĂNTĂTOR, -OĂRE, *încântători*, -oare, adj. Care încântă; atrăgător, fermecător. — **Încânta** + suf. -ător.

ÎNCĂRDOȘĂ, *încărdoșez*, vb. I. Refl. recipr. (Reg.) A se înhăita. — **În** + **cardaș** (înv. „tovarăș” < tc., bg.).

ÎNCĂRDUI, *încărduiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A băga sau a intra în cărd cu cineva, a (se) întovărăși. — Din **în cărd** + suf. -ui.

ÎNCĂRLIGĂ, *încărlig*, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) face ca un cărlig, a (se) îndoii, a (se) încovoia. ♦ A (se) încolăci. — **În** + **cărlig**.

ÎNCĂRLIGĂRE s.f. Acțiunea de a (se) încărliga. — V. **încărliga**.

ÎNCĂRLIGĂT, -Ă, *încărligați*, -te, adj. Îndoit, încovoiat, strâmbat (ca un cărlig). — V. **încărliga**.

ÎNCĂRLIONȚĂ, *încărlionțez*, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) cărlionța. [Pr.: *li-on-*] — **În** + **cărlionța**.

ÎNCĂT conj. Atât de mult că..., în așa măsură că..., de. — **În + căt**.

ÎNCEPĂTOR, -OARE, începători, -oare, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care începe; inițial. **2.** S.m. și f. Persoană care se inițiază lucrând într-un domeniu de activitate oarecare; novice. **3.** S.m. și f. (Rar) Persoană care inițiază ceva; inițiator. — **Începe** + suf. **-ător**.

ÎNCEPĂTURĂ, începături, s.f. (Înv.) Început, origine. — **Începe** + suf. **-ătură**.

ÎNCEPE, *încep*, vb. III. **1.** Tranz. A realiza prima parte dintr-o lucrare, dintr-o acțiune, dintr-o serie de lucrări sau de acțiuni. ♦ A lua, a scoate, a consuma prima porțiune din ceva. **A începu** o pâine. **2.** Intrans. (Despre stări, fenomene) A se arăta, a se ivi, a se manifesta (cu primele semne). ♦ Intrans. și refl. A porni. — Lat. **incipere**.

ÎNCEPERE s.f. Acțiunea de a (se) începe și rezultatul ei. ♦ Loc. adv. *Cu începere de...* (sau de la..., din...) = începând de... (sau de la..., din...). — V. **începe**.

ÎNCEPŪT, începuturi, s.n. **1.** Faptul de a (se) începe; începere. **2.** Punct de plecare, moment inițial; parte care începe sau cu care se începe ceva. ♦ Loc. adv. *De la (bun) început* = din primele momente, din capul locului. *De la (sau pe la, dintru ori întru) început* = în (sau din) momentul inițial; din capul locului, din prima clipă. **3.** (Înv.) Obârșie, origine, începătură. — V. **începe**.

ÎNCERCĂ, încerc, vb. I. Tranz. **1.** A verifica un lucru spre a-i controla însușirile; a proba. ♦ Expr. *Pe încercate* = cu ajutorul, prin mijlocirea unei probe. ♦ Refl. recipr. A-și măsura forțele în luptă cu cineva. **2.** A întreprinde un lucru ca exercițiu, de probă; a face tentative de... ♦ A-și da silința să..., a face sforțări, a căuta să... **3.** A fi cuprins de un sentiment, de o senzație; (despre sentimente, senzații etc.) a se face simțit, a cuprinde pe cineva. **4.** A îmbrăca o haină sau a încălța un pantof pentru a vedea dacă se potrivește. — Lat. pop. **in-circare**.

ÎNCERCĂRE, încercări, s.f. **1.** Acțiunea de a încerca și rezultatul ei; verificare, probă. **2.** Tentativă; străduință, silință. **3.** (La jocul de rugbi) Așezare a mingii cu mâna în terenul de țintă al echipei adverse; punctele obținute în urma acestei acțiuni; eseu. **4.** Lucrare (literară) de debut. ♦ (Rar) Eseau (literar sau științific). **5.** Necaz, suferință, primejdie; dificultate pe care o îndură cineva. **6.** (Înv.) Experiență practică; cunoaștere. — V. **înceca**.

ÎNCERCĂT¹ s.n. Faptul de a încerca; încercare. — V. **înceca**.

ÎNCERCĂT², -Ă, încercați, -te, adj. Priceput, experimentat; care a trecut prin greutăți, prin necazuri; pășit². — V. **înceca**.

ÎNCERCĂNA, încercănează, vb. I. Refl. (Despre ochi) A face cearcăne. — **În + cearcăne**.

ÎNCERCĂNĂT, -Ă, încercănați, -te, adj. (Despre ochi) Care are cearcăne; ceercănat. — V. **încecănă**.

ÎNCERCUI, încercuiesc, vb. IV. Tranz. A strânge (ca) într-un cerc; a înconjura din toate părțile. ♦ A face, a trasa cercuri (în jurul a ceva). — **În + cerc** + suf. **-ui**.

ÎNCERCUIRE, încercuiri, s.f. Acțiunea de a încercui; înconjurare. ♦ (Mil.) Înconjurare a unei grupări inamice în scopul nimicirii sau al capturării ei. — V. **încecuiri**.

ÎNCET, ÎNCĂTĂ, încet, -te, adj., adv. **1.** Adj. Fără viteză; liniștit, lin, domol. ♦ (Despre oameni) Care reacționează cu întârziere, care face ceva în ritm lent. ♦ (Despre judecată, gândire) Care raționează cu greutate; greoi. **2.** Adj. (Despre sunete, melodii etc.) Cu intensitate scăzută, abia auzit. **3.** Adv. Fără grabă, domol, binișor, alene; lin, pe nesimțite. ♦ Expr. *(Încetul cu încetul sau încet-încet = puțin câte puțin, treptat, cu timpul. ♦ (Cu valoare de interjecție) Binișor! nu așa tare! fără zgomot! 4. Adv. Cu glas coborât; molcom, potolit. — Lat. qu(ie)tus.*

ÎNCETĂ, încetez, vb. I. Intrans. și tranz. A se opri dintr-o acțiune, a nu mai continua o acțiune. ♦ Expr. *A înceta din viață* = a muri. [Prez. ind. și: (reg.) *încet*] — Lat. ***quietare** (= *quietare*).

ÎNCETĂRE s.f. Acțiunea de a înceta și rezultatul ei; întrerupere, oprire, sfârșit. ♦ Loc. adv. *Fără (de) încetare* = neconținut, neîncetat. ♦ Expr. *Încetare din viață* = moarte, deces. — V. **înceta**.

ÎNCETĂTENI, încetățenesc, vb. IV. **1.** Tranz. A acorda cuiva o cetățenie; a îndigena. **2.** Refl. Fig. A se înrădăcina, a se statonici. — **În + cetățean**.

ÎNCETĂTENIRE, încetățeniri, s.f. Acțiunea de a (se) încetățeni. — V. **încetățeni**.

ÎNCETĂTENIT, -Ă, încetățeniți, -te, adj. Care s-a înrădăcinat, care s-a statonnicit. — V. **încetățeni**.

ÎNCETINEĂLĂ, încetinelii, s.f. Lipsă de țieală, de vioiciune în acțiuni, în mișcări, în gândire etc. — **Încetini** + suf. **-eală**.

ÎNCETINEL, -Ă, încetinei, -ele, adj., adv. **1.** Adj. Diminutiv al lui *încet*; domol, potolit. **2.** Adv. Încețosor. — **Încet** + suf. **-inel**.

ÎNCETINĂ, încetinesc, vb. IV. Tranz. A reduce viteza, intensitatea etc.; a potoli, a domoli; p. ext. a întârzița, a amâna. — Din **încet** (după *încetinel*).

ÎNCETINIRE, încetiniri, s.f. Acțiunea de a încetini și rezultatul ei; potolire, domolire. — V. **încetini**.

ÎNCETINIT, -Ă, încetiniți, -te, adj. (Rar; despre mișcări, viteze) Micșorat; potolit, domolit. — V. **încetini**.

ÎNCETINITOR, încetinitoare, s.n. Dispozitiv care micșorează viteza unor sisteme tehnice. ♦ (În expr.) *Cu încetinitorul* = procedeu cinematografic de obținere a încetinirii mișcării. — **Încetini** + suf. **-tor**.

ÎNCETIȘOR adv. Diminutiv al lui *încet*; încetinel (**2**). ♦ (Substantivat; în expr.) *(A lua pe cineva sau a o lua) cu încetișorul* = (a lua pe cineva sau a o lua) cu blândete, cu tact, cu binișorul. — **Încet** + suf. **-ișor**.

ÎNCEȚOȘĂ, pers. 3 încețoșează, vb. I. Refl. A se lăsa ceață. ♦ Fig. (Despre ochi sau vedere) A se împăienjeni. — **În + cețos**.

ÎNCEȚOȘARE s.f. Faptul de a se încețoșa. — V. **încețoșa**.

ÎNCEȚOȘĂT, -Ă, încețoșăți, -te, adj. Învăluit în ceață; fig. împăienjenit. — V. **încețoșa**.

ÎNCEȚĂ, încheg, vb. I. **1.** Refl. și tranz. A se face sau a face să devină cheag; a (se) coagula. ♦ Expr. (Tranz.) *Minte de încheagă apele* = minte foarte tare.

♦ Refl. (Rar) A se strânge la un loc, a se uni, a se lipi traamic (cu ceva sau unul cu altul). **2.** Refl. Fig. A prinde contur, a se forma, a lua ființă. — Lat. **in-coagulare**.

ÎNCEȚĂRE, închegări, s.f. Faptul de a (se) închega; coagulare; unire, lipire. ♦ Fig. (Concr.) Întrupare, materializare. — V. **încega**.

ÎNCEȚĂT, -Ă, închegați, -te, adj. **1.** Care a prins cheag, coagulat. **2.** Fig. Care a prins contur, a luat ființă. ♦ Coerent. — V. **încega**.

ÎNCEȚĂTOR, -OĂRE, închegători, -oare, s.f., adj. **1.** S.f. Vas de lemn în care ciobanii pun laptele la închegat. **2.** S.f. (Bot.; reg.) Năprasnică (*Geranium robertianum*). **3.** Adj. Care încheagă. [Pl. și: (**1**) *încegători*] — **Încega** + suf. **-ător**.

ÎNCEȚĂTURĂ, închegături, s.f. (Rar) Încegare; (concr.) locul unde se îmbină două obiecte sau două părți ale unui obiect. — **Încega** + suf. **-ătură**.

ÎNCEȚĂȚICĂ, închegățele, s.f. Plantă erbacee cu florile galbene și cu tulpina roșiatică, păroasă, răsfirată pe pământ (*Potentilla rubens*). — **Încegat** + suf. **-ică**.

ÎNCHIEĂ, închei, vb. I. Tranz. **1.** A prinde în nasturi, în copii etc. un obiect de îmbrăcăminte. ♦ Refl. (Despre persoane) A-și strânge haina, cămașa etc. în nasturi, în copii; a-și lega șireturile de la încălțăminte. **2.** A potrive una într-alta părțile componente ale unui obiect; a îmbina, a uni. **II.** **1.** A termina, a pune capăt, a sfârși o acțiune, o operație etc. ♦ Refl. (Rar) A ajunge la deplina dezvoltare, la maturitate. ♦ A trage concluzia, a conchide. ♦ Refl. (Rar) A se limita, a se rezuma la... **2.** A stabili un acord, a definitiva un tratat etc. ♦ A redacta, a alcătui, a dresa un act oficial. — Lat. **in-clavare**.

ÎNCHIEĂT¹ s.n. Faptul de a (se) încheia. [Pr.: **-che-iat**] — V. **încheia**.

ÎNCHIEĂT², -Ă, încheiați, -te, adj. **I.** **1.** (Despre îmbrăcăminte și încălțăminte) Care este prins, închis în nasturi, în copii, în șireturi etc. ♦ (Despre nasturi) Care este trecut prin butoniere; (despre copii) petrecut una într-alta. **2.** Cu părțile îmbinate, împreunate, fixate una în alta; împreunat. **3.** (Rar; despre persoane) Bine legat, voinic. **II.** Terminat, împlinit; întregit, desăvârșit. — V. **încheia**.

ÎNCHIEIRE, încheieri, s.f. Acțiunea de a (se) încheia și rezultatul ei. ♦ Epilog. ♦ *Încheiere judecătorească* = înscris constatator al măsurilor luate de un organ de jurisdicție, la diferite termene fixate în cursul unui litigiu. — V. **încheia**.

ÎNCHIEIETOR, -OĂRE, încheietori, s.m., s.f. **1.** S.m. (Înv.; în sintagma) *Încheietor de pluton* = frunțas, caporal sau sergent care merge în ultimul rând din pluton. **2.** S.f. Cheotoare (la îmbrăcăminte). **3.** S.f. Plantă erbacee cu florile galbene, pătate cu cafeiniu, rău mirosoare (*Sideritis montana*). ♦ (Bot.; reg.) Vulturică. — **Încheia** + suf. **-tor**.

ÎNCHIEIETURĂ, încheieturi, s.f. **1.** Îmbinare (mobilă) a capetelor oaselor; articulație. ♦ Parte a corpului situată în dreptul unei articulații. **2.** Loc unde se îmbină două sau mai multe obiecte sau părțile unui obiect, ale unei construcții etc. — **Încheiat** + suf. **-ură**.

ÎNCHIDE, închid, vb. III. **1.** Tranz. A mișca (din balamale) o ușă, o fereastră, un capac etc. pentru a acoperi deschizătura corespunzătoare. ♦ A înclui cu cheia, cu zăvorul. ♦ A acoperi, a astupa deschizătura unui spațiu, a unei încăperi. **2.** Tranz. A apropia, a strânge marginile (sau părțile componente ale) unui obiect pentru a nu mai fi desfăcute, deschise. ♦ Expr. *A închide paranteza* = a pune, în scris, partea a doua a semnului parantezei la locul cuvenit; b) a termina o digresiune introdusă în cursul unei comunicări. *A închide mâna* = a strânge degetele, făcând mâna pumn.

A închide gura = a apropia buzele și fălcile una de alta; a nu mai vorbi. *A închide (cuiva) gura* = a face (pe cineva) să tacă, a pune capăt obiecțiilor sau protestelor (cuiva). *A închide ochii* = a cobori pleoapele, acoperind globii oculari; b) a se prefăca că nu observă ceva; a trece cu vederea; c) (de obicei în construcții negative) a dormi; d) a muri. *A închide (cuiva) ochii* = a fi lângă cineva în clipa morții. (Refl.) *A i se închide ochii* = a fi foarte obosit. ♦ Refl. (Despre râni) A se cicatriza.

3. Tranz. A întrerupe, potrivit orarului stabilit, activitatea unei instituții, a unei întreprinderi, a unui local; p. ext. a suspenda activitatea, a desființa. **4.** Tranz. A încheia o acțiune, a-i pune capăt. ♦ A opri funcționarea unui mecanism, a unui aparat, a unui circuit etc. **5.** Tranz. A izola o ființă într-un spațiu închis, îngrădit; a băga la închisoare; fig. a ține departe de lume. ♦ Refl. A se retrage, a se izola. ♦ Fig. A conține, a cuprinde ceva. **6.** Tranz. A îngradi, a împrejmui o curte, un teren etc. spre a delimita sau spre a opri accesul. ♦ A bara o cale de comunicație; a opri, a împiedica trecerea. ♦ Refl. (Despre drumuri) A ajunge la un punct de unde nu mai poate continua, a se infunda. **7.** Refl. (Despre cer, p. ext. despre vreme) A se întuneca, a se înnoira. ♦ (Despre obiecte colorate, p. ext. despre culori) A căpăta o nuanță mai întunecată. — Lat. **includere**.

ÎNCHIDERE, închideri, s.f. Acțiunea de a (se) închide; închis¹. ♦ *Închiderea unui dosar* = scoaterea de pe rol a unei acțiuni judiciare. — V. **închide**.

ÎNCHINĂ, *închin*, vb. I. 1. Refl. A-și manifesta evlavie față de divinitate prin practici religioase, specifice fiecărui cult. ♦ (În Biserica creștină) A-și face semnul crucii; *p. ext.* a se ruga. 2. Refl. A se înclina (sau a-și pleca numai capul) înaintea cuiva, în semn de respect, de devotament, de afecțiune sau ca simplu salut. ♦ Intrans. A ridica paharul plin, în sănătatea cuiva sau în cinstea unui eveniment. 3. Refl. (Înv.) A recunoaște suzeranitatea unui senior; a accepta să devină vasal. ♦ Expr. (Tranz.) *A închina armele* (sau *steagul*) = a capitula. 4. Tranz. (Înv.) A dăru cuiva ceva în semn de evlavie, de supunere, de recunoștință. ♦ Expr. *A închina o mănăstire* = a subordona o mănăstire altei mănăstiri străine sau unei patriarhii. ♦ A face o ofrandă. 5. Tranz. A consacra. ♦ A dedica. 6. A accepta punctul de vedere al altcuiva. — Lat. **inclinare**.

ÎNCHINĂRE, *închinări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) închina; rugăciune. ♦ Semn de respect către cineva, adesea constând dintr-o plecăciune. ♦ Dedicăție. — V. **închina**.

ÎNCHINĂCIUNE, *închinăciuni*, s.f. 1. Faptul de a se închina în fața divinității; (concr.) rugăciune. 2. Aplecare în fața cuiva; plecăciune; salut. — Lat. **inclinatio**, -onis.

ÎNCHINĂTOR, -OĂRE, *închinători*, -oare, s.m. și f. Persoană care se roagă, se închină, își face semnul crucii; *p. ext.* credincios. ♦ (Înv.) Adorator, admirator. — **Închina** + suf. -ător.

ÎNCHINGĂ, *înching*, vb. I. 1. Tranz. A strânge chingile seii pe cal, a pune chinga, a lega cu chinga. ♦ A lega, a fixa șaua, tarnița etc. 2. Refl. A se lega, a se strânge cu o cingătoare; a se încinge². — **În** + **chingă**.

ÎNCHINGĂT, -Ă, *închingați*, -te, adj. (Despre un animal de călărie) Legat cu chinga, strâns în chingi. — V. **închinga**.

ÎNCHIONDORĂ, *închiondorez*, vb. I. Refl. (Reg.) A se uita urât, încrunțat, cruciș. — **În** + **chiondor**(i).

ÎNCHIPUI, *închipui*, vb. IV. Tranz. 1. (Cu pronumele în dativ) A-și face o părere sau o imagine despre cineva sau ceva; a-și imagina. ♦ Refl. A se imagina pe sine însuși într-o situație sau împrejurare. 2. A plăsmui cu mintea, cu fantezia; a imagina. 3. A reprezenta, a simboliza; a forma. 4. (Pop.) A face, a întocmi, a înjgeba. — **În** + **chip** + suf. -ui.

ÎNCHIPUIRE, (2) *închipuirii*, s.f. 1. Faptul, puterea, capacitatea de a (-și) închipui; imaginație, fantezie. 2. Produs al imaginației; plăsmuire, ficțiune; iluzie; halucinație. ♦ Idee, gând, părere, opinie, presupunere (subiectivă, lipsită de temelii). ♦ (Rar) Chip, imagine. ♦ Expr. *O închipuire de...* = un fel de..., ceva asemănător cu... — V. **închipui**.

ÎNCHIPUIT, -Ă, *închipuiri*, -te, adj. 1. Care este produs sau construit de imaginație; imaginar, imaginat, fictiv. ♦ Care nu există în realitate, care are numai aparența a ceva real; fals. 2. (Adesea substantivat) Care are păreri exagerat de bune despre sine; încrezut, infumurat. — V. **închipui**.

ÎNCHIRCĂ, *închircesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se chirci. — **În** + **chirci**.

ÎNCHIRCIRE s.f. (Reg.) Faptul de a se închirci. — V. **închirci**.

ÎNCHIRCIT, -Ă, *închirciți*, -te, adj. (Reg.) Chircit. — V. **închirci**.

ÎNCHIRIĂ, *închiriez*, vb. I. Tranz. A da sau a lua în folosință temporară un bun mobil sau imobil, în schimbul unei chirii. [Pr.: -ri-a] — Din [a da sau a lua] **în chirie**.

ÎNCHIRIÉRE, *închirieri*, s.f. Acțiunea de a închiria și rezultatul ei; locație. ♦ *Contract de închiriere* = contract în temeiul căruia o persoană plătește proprietarului o anumită sumă de bani pentru folosirea temporară a unui obiect, a unui imobil etc. [Pr.: -ri-e-] — V. **închiria**.

ÎNCHIS¹ s.n. Închidere. — V. **închide**.

ÎNCHIS², -Ă, *închiși*, -se, adj. 1. (Despre uși, ferestre, capace etc.) Care acoperă deschizătura în dreptul căreia este așezat sau fixat (prin balamale). ♦ (Despre obiecte care au părți mobile pentru a se închide și deschide) Cu ușa sau cu capacul fixat sau încuiat. ♦ Expr. *Se joacă cu casa închisă*, se spune despre un spectacol la care s-au vândut de mai multă vreme toate biletele. ♦ (Despre vehicule) Fără capotă pliabilă, cu acoperiș și pereți fiși; (despre mijloace de locomoție) acoperit. ♦ *Trăsură închisă* = cupeu. 2. (Despre obiecte care se pot desface) Cu marginile sau cu părțile componente alăturate, împreunate. ♦ Loc. adv. *Cu ochii închiși = a)* fără o cercetare prealabilă; superficial; b) foarte ușor, fără dificultăți. 3. (Despre instituții, întreprinderi, localuri) Care și-a întrerupt temporar sau definitiv activitatea. 4. (Despre curți, terenuri) Îngrădit, împrejmuit. ♦ (Despre căi de comunicație) Cu circulația oprită, întreruptă. 5. Fig. (Despre ședințe, adunări) Care se ține într-un cerc restrâns, fără participarea unor persoane străine de organizația, de societatea etc. respective. 6. (Despre oameni) Care este ținut în închisoare; deținut. 7. Fig. (Despre oameni și despre caracterul lor) Retraș, izolat. ♦ (Despre aer) Stătut, viciat. 8. (Despre cer) Înnoțat, întunecat; (despre vreme) cu cerul înnoțat; urât, ploios. ♦ (Despre culori) Situat, în gama culorilor, mai aproape de negru decât de alb. ♦ (Despre sunete, voce) Lipsit de sonoritate. ♦ *Vocală închisă* = vocală în timpul articulării căreia canalul fonator este strâmtat, limba fiind mai apropiată de cerul gurii decât în timpul articulării unei vocale deschise. *Silabă închisă* = silabă terminată în consoană. — V. **închide**.

ÎNCHISOARE, *închisori*, s.f. 1. Clădire, loc în care o persoană își execută o pedeapsă privativă de libertate; temniță, pușcărie, penitenciar, arest, prisoare. ♦ (Rar) Loc închis sau îngrădit (unde se țin vitele). 2. (Jur.) Una dintre pedepsele principale, constând în privarea de libertate a condamnatului și executarea unui regim impus de lege în închisoare. — **Închis**² + suf. -oare.

ÎNCHISTĂ, *închitez*, vb. I. Refl. (Despre unele organisme animale sau vegetale inferioare sau despre unele tumori) A se acoperi cu o membrană sau a se transforma în chist, izolându-se de mediul înconjurător. ♦ Fig. (Despre oameni) A se izola, a se închide în sine. — Din fr. **enkyster**.

ÎNCHISTĂRE, *închistări*, s.f. Acțiunea de a se închista și rezultatul ei. — V. **închista**.

ÎNCHITUÍRE, *închituirii*, s.f. Operație de îmbinare a două obiecte cu ajutorul chitului. — **În** + **chituire**.

ÎNCHIZĂTOR, -OĂRE, (1) *închizătoare*, s.n., (2) *închizători*, s.f. 1. S.n. Dispozitiv de împingere și închidere a cartușelor în magazia unei arme de foc. 2. S.f. Dispozitiv sau mod de închidere a unui obiect. [Pl. și: (2) *închizătoare*] — **Închide** + suf. -ător.

ÎNCFIRĂ, *încifrez*, vb. I. Tranz. A reda o idee, un sentiment etc. în mod indirect, simbolic, metaforic; a exprima o idee, un sentiment etc. într-un limbaj criptic, care cere o inițiere pentru a fi înțeles. — **În** + **cifru**.

ÎNCFIRĂRE, *încifrări*, s.f. Faptul de a încifra. — V. **încifra**.

ÎNCFIRĂT, -Ă, *încifrați*, -te, adj. Greu de înțeles. — V. **încifra**.

ÎNCINCHÍT, -Ă, *încinchiți*, -te, adj. (Reg.) Strâns, ghemuit. — **În** + **cinchit**.

ÎNCINCĂ, *încincesc*, vb. IV. Tranz. A face de cinci ori mai mult sau mai mare. — **În** + **cinci**.

ÎNCINCÍT, -Ă, *încinchiți*, -te, adj. Înmulțit de cinci ori, devenit de cinci ori mai mare; cvintuplu. — V. **încinci**.

ÎNCINGE, *încing*, vb. III. 1. Refl. (Despre foc) A arde cu flacără mare, a se aprinde bine. ♦ Tranz. fact. *El încinge focul*. 2. Refl. și tranz. A (se) înfierbânta, a (se) încălzi tare. ♦ Tranz. Fig. (Despre un sentiment, o pasiune) A cuprinde, a copleși pe cineva; a consuma, a mistui. ♦ Refl. Fig. A se manifesta puternic; a se aprinde, a se înflăcări. ♦ Refl. și tranz. Fig. (Despre o luptă, o confruntare, o discuție etc.) A (se) înțeți. 3. Refl. (Despre fân, cereale, făină etc.) A începe să se altereze prin fermentare; a se strica; a se aprinde. [Perf. s. *încinsei*, part. *încins*] — Lat. **incendere**.

ÎNCINGERE, *încing*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A (se) înfășura peste mijlocul cu o cingătoare, un brâu etc. 2. Tranz. și refl. A (-și) prinde o armă la brâu (cu o curea). 3. Tranz. Fig. A înconjura (din toate părțile), a împresura. [Perf. s. *încinsei*, part. *încins*] — Lat. **incingere**.

ÎNCINGERE¹, *încingeri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) încinge¹ și rezultatul ei. ♦ Mărire a temperaturii unui obiect sau a unui material ca urmare a unei acțiuni normale de încălzire, ca rezultat al fermentării sau al altor fenomene biologice ori de altă natură. — V. **încinge**¹.

ÎNCINGERE², *încingeri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) încinge² și rezultatul ei. — V. **încinge**².

ÎNCINS¹ s.n. Faptul de a (*se*) încinge². — V. **încinge**².

ÎNCINS², -Ă, *încinși*, -se, adj. 1. (Despre foc) Care arde cu flăcări mari, bine aprins. ♦ Înfierbântat, încălzit foarte tare (de foc, de soare etc.). ♦ Fig. Aprins², înflăcărat, înțețit. 2. (Despre fân, cereale, făină etc.) Care a început să fermenteze, stricat, alterat; aprins², fermentat. — V. **încinge**¹.

ÎNCINS³, -Ă, *încinși*, -se, adj. 1. (Despre oameni sau despre corpul lor) Cu mijlocul cuprins într-o cingătoare. ♦ (Despre cingătoare, brâu etc.) Înfășurat în jurul corpului. 2. (Despre arme) Prins, atârnat de cingătoare; (despre oameni) cu arma prinsă la cingătoare. — V. **încinge**².

ÎNCIOCĂLĂ, *înciocălez*, vb. I. Tranz. (Reg.) A lega împreună, a împreuna ceva. ♦ A aranja, a potrivi. — Probabil **în** + **ciocălău**.

ÎNCIRIPĂ vb. I v. **înfripa**.

ÎNCIUDĂ, *înciudez*, vb. I. Refl. și (rar) tranz. A fi sau a face să fie cuprins de ciudă; a ciudi. — **În** + **ciudă**.

ÎNCIUDĂRE, *înciudări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (*se*) înciuda și rezultatul ei; ciudă. — V. **înciuda**.

ÎNCIUDĂT, -Ă, *înciudați*, -te, adj. Plin de ciudă; ciudos. — V. **înciuda**.

ÎNCLIEĂ, *înclieez*, vb. I. Tranz. 1. A unge, a îmbina și a fixa cu clei piese de lemn, hârtie etc. ♦ Refl. A se lipi. ♦ Refl. A se murdări, a se unge cu clei sau cu ceva cleios. ♦ Refl. A se face, a deveni cleios. ♦ Refl. Fig. (Despre fălci) A se încleșta; (despre limbă) a se înțepeți. 2. A trata diverse produse (semifabricate) cu soluții coloidale sau de amidon pentru a le face impermeabile. [Prez. ind. și: *încléi*] — **În** + **clei**.

ÎNCLIEĂLĂ, *înclieieli*, s.f. Înclieiere. — **Încliea** + suf. -eală.

ÎNCLIEĂT¹ s.n. Faptul de a (*se*) încliea. — V. **încliea**.

ÎNCLIEĂT², -Ă, *înclieați*, -te, adj. 1. Fixat, lipit cu clei. ♦ Unș cu clei. 2. (Despre materiale) Tratat cu o soluție sau cu o emulsie în cursul procesului de fabricație pentru a face impermeabil. — V. **încliea**.

ÎNCLIEÉRE, *înclieeri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) încliea și rezultatul ei; înclieală. — V. **încliea**.

ÎNCLEȘTĂ, *înclăștez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) strânge puternic, ca un clește; a (se) înțepeți. ♦ Expr. (Refl.) *A i se încleșta* (cuiuși) *fălciile* (sau *gura*) = a i se înțepeți maxilarile; *p. ext.* a nu mai putea vorbi, a amuți. ♦ Tranz. A prinde strâns (ca într-un clește) un obiect, un instrument. 2. Refl. A se agăța cu disperare (de ceva), a se prinde puternic (cu mâinile, cu brațele) de ceva; a rămâne prins de ceva (sau de cineva). 3. Refl. recipr. A se lupta cu îndărijire, corp la corp; a se

incăiera. ♦ Refl. Fig. (Despre bătaii, războaie) A deveni crâncen, a se înțeți. — **În + clește.**

ÎNCELEȘTĂRE, *inceleștări*, s.f. Acțiunea de a (se) *incelesta* și rezultatul ei. ♦ Contractie. — V. **incelesta**.

ÎNCELEȘTĂT, -Ă, *inceleștați*, -te, adj. 1. Strâns puternic, ca într-un clește. 2. Fig. (Despre bătaii, războaie) Înverșunat, aprig. — V. **incelesta**.

ÎNCLICHETĂ, *inlichetez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A imobiliza un mecanism într-o anumită poziție. — Din fr. **encliqueter**.

ÎNCLICHETĂJ, *inlichetaje*, s.n. (Tehn.) Dispozitiv care nu permite mișcarea de rotație a unei roți decât într-un singur sens. — Din fr. **encliquetage**.

ÎNCLINĂ, *înclin*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) apleca în jos sau într-o parte; a (se) pleca. ♦ Refl. A face o plecăciune; a saluta; a (se) pleca, a (se) închina. ♦ Refl. Fig. (Despre soare) A coborî către asfințit, a apune; (despre zi) a se apropia de sfârșit. 2. Refl. Fig. A se declara convins; a admite, a accepta. 3. Intrans. Fig. A fi dispus să... ♦ A se simți atras de ceva, a simți vocație, atracție pentru ceva; a se apleca. 4. Refl. recipr. Fig. (Înv.) A avea legături de dragoste cu cineva. — Din fr. **incliner**, lat. **inclinare**.

ÎNCLINĂRE, *înclinări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înclina* și rezultatul ei. ♦ (Geom.) Înclinație. ♦ Fig. Vocație, dispoziție; înclinație. — V. **înclina**.

ÎNCLINĂT, -Ă, *înclinați*, -te, adj. 1. Aplecat în jos sau într-o parte; oblic; încovoiat. 2. Fig. Care are vocație, atracție spre ceva. — V. **înclina**.

ÎNCLINĂȚIE, *înclinații*, s.f. Înclinare. ♦ (Geom.) Unghi format de o dreaptă (sau de un plan) cu o dreaptă (sau cu un plan) de referință; înclinare. ♦ Fig. Vocație, atracție, dispoziție pentru ceva. — Din fr. **inclination**, lat. **inclinatio**.

ÎNCOĂ adv. v. **incoace**.

ÎNCOACE adv. 1. Înspre mine, spre locul unde mă aflu; în direcția mea. ♦ (În loc. adv.) *Încoace și încolo* = dintr-o parte în alta. (Pop. și fam.; substantivat, n.) *A avea pe vino-ncoace* = a avea farmec, a fi cuceritor, atrăgător. ♦ Expr. *Ce mai încoace (și) încolo* = de ce atâta vorbă? e inutilă orice discuție. 2. Înspre momentul de față, mai apropiat de epoca noastră. [Var.: **încoă** adv.] — Lat. **in-eccu(m)-hocce**.

ÎNCOLĂCEALĂ, *încolăceli*, s.f. Încolăcire. — **Încolăci** + suf. *-eală*.

ÎNCOLĂCĂI, *încolăcesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) face ca un cerc, a (se) înfășura în formă de colac; a (se) încovriga; a (se) încârliga, a (se) încolătăci. ♦ Refl. (Despre ape, drumuri) A o coti, a șerpui. ♦ Tranz. A încrușișa brațele sau picioarele. — **În + colac**.

ÎNCOLĂCIRE, *încolăciri*, s.f. Acțiunea de a (se) *încolăci* și rezultatul ei; înfășurare, încolăceală, încolăcitură. — V. **încolăci**.

ÎNCOLĂCÎT, -Ă, *încolăciti*, -te, adj. Învârtit, înfășurat (în formă de colac); încovrigat. — V. **încolăci**.

ÎNCOLĂCITURĂ, *încolăcitură*, s.f. Încolăcire. — **Încolăci** + suf. *-tură*.

ÎNCOLĂȚĂCĂI, *încolățăcesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Înv. și reg.) A (se) încolăci. — Contaminare între **încolăci** și **împletici**.

ÎNCOLEĂ adv. v. **încolo**.

ÎNCOLO adv. 1. În alt loc decât aici; în partea aceea, în direcția aceea, într-acolo. ♦ Expr. *Mai încolo* = mai departe. *Până (mai) încolo* = până nu departe, destul de aproape. (Fam.) *Lasă-l (sau dă-l) încolo!* = nu te mai ocupa de el, nu-i da atenție, nu-l lua în considerare. *Fugi încolo!* = taci din gură! nu mai spune fleacuri. 2. Pe urmă, mai târziu. ♦ Loc. adv. *De aici sau de-acu(m) încolo* = începând din acest moment, de acum înainte. *De astăzi (sau de mâine etc.) încolo* = începând de azi (sau de mâine etc.). *De atunci încolo* = după aceea. 3. În afară de cele arătate înainte. [Var.: **încoleă** adv.] — **În + colo**.

ÎNCOLONĂ, *încolonez*, vb. I. Refl. (Despre un grup de oameni, de vehicule) A se așeza în coloană, a forma o coloană (de marș); (despre o persoană, un vehicul) a se încadra într-o coloană. ♦ Tranz. A așeza, a dispune în coloană. — **În + coloană**.

ÎNCOLONĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *încolona*. ♦ (Art.; cu valoare de interjecție) Exclamație care îndeamnă, comandă ordonarea în coloană a unui grup de oameni. — V. **încolona**.

ÎNCOLȚĂT, -Ă, *încolțati*, -te, adj. (Reg.) Colțuros. — **În + colț** + suf. *-at*.

ÎNCOLȚÎ, *încolțesc*, vb. IV. I. Intrans. (Despre plante; la pers. 3) A da colț, a răsări din pământ; a germina. ♦ Fig. (Despre idei, sentimente) A începe să se dezvolte; a apărea, a se ivi, a se naște. II. Tranz. A înfinge colții pentru a mușca. ♦ A înconjura din toate părțile, fără a mai da posibilitatea de retragere. ♦ Fig. (Despre oameni) A prinde pe cineva la strâmtoare; (despre abstracte) a cuprinde, a copleși. — **În + colț**.

ÎNCOLȚIRE s.f. Acțiunea de a *încolți* și rezultatul ei; germinare; încolțit¹. — V. **încolți**.

ÎNCOLȚIT¹ s.n. Faptul de a *încolți*; încolțire. — V. **încolți**.

ÎNCOLȚIT², -Ă, *încolțiti*, -te, adj. 1. (Despre plante) Răsărit², germinat. 2. Mușcat, prins cu colții. ♦ Fig. Prins la strâmtoare. — V. **încolți**.

ÎNCOMĂT, -Ă, *încomați*, -te, adj. (Rare) Cu coamă bogată. — **În + coamă** + suf. *-at*.

ÎNCONDEIĂ, *încondeiez*, vb. I. Tranz. 1. A împodobi ouăle (de Paște), obiectele de ceramică etc. cu desene (făcute cu condeiul). ♦ Fig. (Pop.) A înnegri sprâncenele sau genele. 2. Fig. A vorbi de rău pe cineva; a defăima, a calomnia, a ponegri. — **În + condei**.

ÎNCONDEIĂT¹ s.n. Faptul de a *încondeia*. — V. **încondeia**.

ÎNCONDEIĂT², -Ă, *încondeiați*, -e, adj. 1. (Despre ouăle de Paște, obiecte de ceramică etc.) Împodobit cu desene (făcute cu condeiul). ♦ Fig. (Pop.; despre sprâncene sau gene) Înnegrit (cu creionul). 2. Defăimat, calomniat. — V. **încondeia**.

ÎNCONDEIÈRE, *încondeieri*, s.f. Acțiunea de a *încondeia* și rezultatul ei. — V. **încondeia**.

ÎNCONDEIETURĂ, *încondeieturi*, s.f. Încondeiat¹; (concr.) desen executat pe ouăle de Paște, pe obiecte de ceramică etc. — **Încondeia** + suf. *-ătură*.

ÎNCÓNJUR, *încónjururi*, s.n. Ocol, ocolire. ♦ Loc. adv. *Fără înconjur* = fără nicio ezitare, fără subterfugii, deschis, direct, pe față; de-a dreptul. *Cu înconjur* (sau *cu înconjururi*) = pe ocolite, pe departe, indirect. [Acc. și: *încónjur*. — Var.: **încúnjur** s.n.] — Din **înconjura** (derivat regresiv).

ÎNCONJURĂ, *încónjor*, vb. I. Tranz. 1. A face ocolul unui lucru, al unui loc.

♦ A fi așezat, a sta de jur-împrejurul (unei ființe sau al unui lucru); a încercui. ♦ A încercui cu forțe armate; a împresura, a asedia. ♦ Refl. A aduna în jurul său, a trăi în societate în tovărășia cuiva. 2. A împrejmui cu gard. ♦ A cuprinde într-un cerc, a trasa o linie împrejur, a încercui. 3. A merge spre o țintă pe un traseu ocolit. [Prez. ind. și: *încónjur*. — Var.: **încunjură** vb. I] — **În + conjura** (înv. „a înconjura” < lat.).

ÎNCONJURĂRE s.f. Faptul de a *înconjura*. — V. **înconjura**.

ÎNCONJURĂTOR, -OARE, *încónjurători*, -oare, adj. Care se află de jur-împrejur, care înconjoară. — **Înconjura** + suf. *-ător*.

ÎNCONTINUU adv. Mereu, întruna, fără încetare. [Pr.: *-nu-u*. — Var.: **încntinuu** adv.] — **În + continuu**.

ÎNCONTRĂ, *încntrez*, vb. I. Refl. (Pop.) A se împotrivi, a se opune; p. ext. a se lua la hartă, a se ciocni în păreri (cu cineva). — **În + contra**.

ÎNCONTRĂRE, *încntăriri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *se încontra*; ceartă, sfadă. — V. **încontra**.

ÎNCOPIĂ, *încopciez*, vb. I. Tranz. 1. (Rare) A închide o copcă; a încheia o haină în copii. 2. A îmbina două piese de tablă, introducând limbile uneia în gurilele corespunzătoare ale celeilalte, după care limbile astfel montate se răsucesc. [Pr.: *-ci-a*] — **În + copcă**.

ÎNCOPIÈRE, *încopieri*, s.f. Acțiunea de a *încopia*. [Pr.: *-ci-e*] — V. **încopia**.

ÎNCORDĂ, *încordez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) contracta mușchii corpului, p. ext. corpul întreg, în vederea unui efort. ♦ Fig. A(-și) concentra atenția, memoria, voința etc. ♦ Tranz. (Rare) A stimula, a întări. 2. Tranz. A întinde (puternic) o coardă, un arc, un cablu etc. ♦ A accorda un instrument muzical cu coarde, prin întinderea coardelor. 3. Tranz. A lega coardele viței-de-vie. 4. Refl. Fig. (Despre raporturile dintre oameni) A ajunge într-o stare de tensiune (maximă); a se înăspri. — **În + coardă**.

ÎNCORDĂRE, *încordări*, s.f. Acțiunea de a (se) *încorda* și rezultatul ei; încordătură. — V. **încorda**.

ÎNCORDĂT, -Ă, *încordați*, -te, adj. 1. Care se află în stare de tensiune. ♦ Fig. Care exprimă o stare de tensiune, de încordare. ♦ Fig. Concentrat, atent, vigilent; înfrigurat, febril. 2. (Despre arcuri) Cu coarda întinsă. ♦ (Despre instrumente muzicale cu coarde) Acordat. ♦ Fig. (Despre raporturile dintre oameni) Ajuns într-o stare de tensiune maximă; înăsprit, neprietenos. — V. **încorda**.

ÎNCORDĂTOR, *încordătoare*, s.n. (Reg.) Întorcător al războiului de țesut. ♦ Întinzător al coardei fierăstrăului; cordar. — **Încorda** + suf. *-ător*.

ÎNCORDĂȚURĂ, *încordățuri*, s.f. (Înv.) Încordare. — **Încorda** + suf. *-ătură*.

ÎNCORNORĂ, *încornorez*, vb. I. Tranz. A pune coarne. ♦ Fig. A exagera, a deforma realitatea; a înflori. ♦ Fig. (Fam.) A(-și) înșela soțul sau soția. — Din **încornorat** (derivat regresiv).

ÎNCORNORĂT, -Ă, *încornorați*, -te, adj. 1. Care are coarne, cu coarne. ♦ Fig. (Despre fapte sau vorbe) Exagerat, neconform cu realitatea; umflat, înflorit. ♦ Fig. (Fam.; despre soți) Înșelat. ♦ (Substantivat, m.; art.) Dracul. — **În + corn** + suf. *-at*.

ÎNCORONĂ, *încoronez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A(-și) pune coroană de monarh; p. ext. a deveni sau a investi pe cineva monarh. 2. Tranz. A împodobi cu ceva (în formă de coroană); a încununa. 3. Tranz. Fig. A desăvârși o lucrare, o operă, o activitate; a reprezenta în activitatea cuiva realizarea cea mai valoroasă; a încununa (2). — Din lat. **incoronare**.

ÎNCORONĂRE, *încoronări*, s.f. Acțiunea de a (se) *încorona*. — V. **încorona**.

ÎNCORONĂT, -Ă, *încoronați*, -te, adj. Care are coroană, cu coroană; investit cu semnele domniei. ♦ *Cap încoronat* = suveran, monarh. — V. **încorona**.

ÎNCORPORĂ, *încorporez*, vb. I. Tranz. 1. A uni, a împreuna mai multe lucruri pentru a face un singur corp, un tot. ♦ A anexa, a subordona un ținut, o provincie la o țară. 2. A încadra recruții într-o unitate militară, pentru efectuarea stagiului militar. [Var.: **încorporă** vb. I] — Din fr. **incorporer**, lat. **incorporare**.

ÎNCORPORABIL, -Ă, *încorporabili*, -e, adj. Care poate fi încorporat. [Var.: **încorporabil**, -ă adj.] — Din fr. **incorporable**.

ÎNCORPORĂRE, *încorporări*, s.f. Acțiunea de a *încorpora* și rezultatul ei; încorporație. [Var.: **încorporare** s.f.] — V. **încorpora**.

ÎNCORPORĂȚIE, *încorporații*, s.f. Încorporare. [Var.: **încorporație** s.f.] — Din fr. **incorporation**.

ÎNCORSETĂ, *încorsetez*, vb. I. Tranz. A strânge într-un corset (medical). ♦ Fig. A împiedica pe cineva în acțiunile sau în gândurile sale; a îngrădi, a încâtușa. — **În + corset**.

ÎNCORSETĂRE, *încorsetări*, s.f. Acțiunea de a încorseta și rezultatul ei. ♦ Fig. Îngrădire, încătușare. — V. **încorseta**.
ÎNCORSETAT, -Ă, *încorsetați*, -te, adj. Strâns în corset. ♦ Fig. Împiedicat în acțiunile sau în gândurile sale; îngrădit, încătușat; rigid. — V. **încorseta**.
ÎNCOT, *încote*, s.n. (Reg.) Chicot. [Var.: *încot* s.n.] — Et. nec.
ÎNCOTOȘMĂ vb. I v. **încotoșmăna**.
ÎNCOTOȘMĂNA, *încotoșmănez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) îmbrăca (prea) gros; a (se) înfoli. [Var.: **încotoșmăni** vb. IV, (reg.) **încotoșmă** vb. I] — Et. nec.
ÎNCOTOȘMĂNAT, -Ă, *încotoșmănați*, -te, adj. Îmbrăcat (prea) gros; înfolit. [Var.: **încotoșmănit**, -ă adj.] — V. **încotoșmăna**.
ÎNCOTOȘMĂNI vb. IV v. **încotoșmăna**.
ÎNCOTOȘMĂNIT, -Ă adj. v. **încotoșmănat**.
ÎNCOTRÔ adv. (Adesea interogativ) În ce direcție, unde; oriunde. ♦ Expr. *Ori încotro* = indiferent în ce direcție, oriunde. *Care încotro (poate)* = care pe unde poate, în toate direcțiile. *A nu (mai) avea încotro* = a nu (mai) avea nicio posibilitate (decât...), a nu putea face altfel, a nu avea altă soluție, altă scăpare. — Lat. *in-contra-ubi*.
ÎNCOTROVĂ adv. (Înv.) Într-o direcție oarecare, undeva. [Acc. și: *încotrova*] — **încotro** + **va**.
ÎNCOVOIĂ, *încovoi*, vb. I. Refl. și tranz. A face să devină sau a deveni curb; a (se) îndoi, a (se) arcuri; *spec.* a (se) curba, a (se) deforma în urma unor solicitări exteriorizate. ♦ Refl. Fig. A se umili. [Prez. ind. și: *încovoiiez*] — Cf. sl. *k o v a t i* „a făuri”.
ÎNCOVOIĂLĂ, *încovoieli*, s.f. Încovoietură. — **încovoiă** + suf. *-eală*.
ÎNCOVOIĂT, -Ă, *încovoiati*, -te, adj. Îndoit, curbat, arcuit. ♦ Adus de spate; cocărat. — V. **încovoiă**.
ÎNCOVOIĚRE, *încovoieri*, s.f. Faptul de a (se) încovoiă. — V. **încovoiă**.
ÎNCOVOIETURĂ, *încovoieturi*, s.f. Partea încovoiată a unui obiect; curbură, sinuozitate, încovoială. — **încovoiă** + suf. *-tură*.
ÎNCOVRIGĂ, *încovrig*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) răsuci, a (se) îndoi ca un covrig; a (se) încolăci; a (se) ghemui. — **în** + **covrig**.
ÎNCOVRIGĂT, -Ă, *încovrigați*, -te, adj. Îndoit în formă de covrig; încolăcit. — V. **încovrigă**.
ÎNCRĂNCENĂ, *încrăncenez*, vb. I. Refl. A se înflora, a se îngrozi, a i se încreți cuiva ca mea de frică, de scârbă, de mânie; a se crâncena. [Prez. ind. și: *încrăncena*. — Var.: (reg.) **încrăncină** vb. I] — **în** + **crâncen**.
ÎNCRĂNCENĂRE, *încrăncenări*, s.f. Acțiunea de a se încrăncena; înflorare. ♦ Încăierare, încleștare sângeroasă. — V. **încrăncena**.
ÎNCRĂNCENĂT, -Ă, *încrăncenați*, -te, adj. Însăpăimântat, înflorat (de frică, de scârbă, de mânie etc.). ♦ Fig. Crâncen, neîndurător. — V. **încrăncena**.
ÎNCRĂNCINĂ vb. I v. **încrăncena**.
ÎNCRĚDE, *încrĚd*, vb. III. 1. Refl. A pune temei pe cinstea, pe sinceritatea cuiva; a se bizui, a conta pe cineva sau pe ceva. ♦ (Pop.) A avea încredere prea mare în sine; a se fuduli. ♦ A crede spusele cuiva, a da crezare. 2. Tranz. (Înv. și pop.) A încredința ceva cuiva. — **în** + **crede**.
ÎNCRĚDERE s.f. Acțiunea de a (se) încrede și rezultatul ei; sentiment de siguranță față de cinstea, buna-credință sau sinceritatea cuiva; credință. ♦ Expr. *Om (sau persoană) de (mare) încredere* = persoană căreia i se poate încredința orice secret, orice misiune. *A da vot de încredere* = a aproba în parlament activitatea sau programul unui guvern. — V. **încrede**.
ÎNCRĚDINȚĂ, *încrĚdineț*, vb. I. 1. Tranz. A da pe cineva sau ceva în grija sau în păstrarea cuiva demn de încredere. ♦ A împărtăși cuiva o taină. 2. Tranz. A confirma, a garanta cuiva ceva. ♦ Refl. A se convinge de ceva. 3. Tranz. și refl. recipr. (Reg.) A (se) logodi. — **în** + **credință**.
ÎNCRĚDINȚĂRE, *încrĚdinețări*, s.f. Acțiunea de a (se) încredința și rezultatul ei. ♦ (Concr., rar) Adevărită. — V. **credință**.
ÎNCREMENEALĂ, *încremeneli*, s.f. (Rar) Încremenire. — **încremenii** + suf. *-eală*.
ÎNCREMENI, *încremenesc*, vb. IV. Intrans. 1. A nu mai putea face nicio mișcare, niciun gest (de mirare, de groază etc.); a înlemni, a împietri. ♦ Tranz. A uimi. 2. (Despre lucruri în mișcare) A sta, a se opri locului. — **în** + **cremen**.
ÎNCREMENIRE s.f. Acțiunea de a încremenii și rezultatul ei; nemışcare, neclintire; înmărmurire, consternare; încremeneală. — V. **încremenii**.
ÎNCREMENIT, -Ă, *încremeniiți*, -te, adj. 1. Care a rămas în nemășcare. 2. Înmărmurit, înlemnit; consternat. — V. **încremenii**.
ÎNCRENGĂTURĂ, *încrengături*, s.f. Diviziune a regnului animal sau a celui vegetal, superioară clasei. — **în** + **creangă** + suf. *-tură* (după fr. *embranchement*).
ÎNCRĚȚI, *încrĚțuri*, s.n. Ornamentație a mâncuții la cămășile naționale femeiești, cuprinsă între alțiță și răuri. — Din **încrĚți** (derivat regresiv).
ÎNCRĚȚI, *încrĚțesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A face crețuri. ♦ Tranz. A strânge pielea (frunții) astfel încât să formeze cute, zbârcituri. 2. Refl. Fig. (Despre pielea, carnea cuiva, *p. ext.* despre oameni) A se încrăncena, a se înflora (din cauza groazei, spaimii etc.). 3. Tranz. A face părul creț; a ondula, a cărlionța. ♦ Refl. (Despre păr) A deveni creț (în urma ondulării). — **în** + **creț**.
ÎNCRĚȚIRE, *încrĚțiri*, s.f. Acțiunea de a (se) încreții și rezultatul ei; zbârcire; încrețit¹. — V. **încrĚți**.

ÎNCRĚȚIT¹ s.n. Încrețire. — V. **încrĚți**.
ÎNCRĚȚIT², -Ă, *încrĚțiiți*, -te, adj. Care are, care face etc. crețuri; cusut cu cute, cu încrețituri. ♦ (Despre piele, în special despre frunte, față) Zbârcit, ridat. — V. **încrĚți**.
ÎNCRĚȚITURĂ, *încrĚțituri*, s.f. Partea încrețită a unui obiect; cută, creț. ♦ Cută pe piele; zbârcitură, rid. — **încrĚți** + suf. *-tură*.
ÎNCREZĂTOR, -OĂRE, *încrezători*, -oare, adj. Care are încredere; credul. ♦ (Adverbial) Cu încredere. — **încrede** + suf. *-ător*.
ÎNCREZUT, -Ă, *încrezuți*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care are o idee foarte bună despre sine; îngâmfat, înfumurat, închipuit, fudul. — V. **încrede**.
ÎNCRIMINĂ vb. I v. **incrimina**.
ÎNCRIMINĂRE s.f. v. **incriminare**.
ÎNCRIMINĂT, -Ă adj. v. **incriminat**.
ÎNCRIMINĂTOR, -OĂRE adj. v. **incriminator**.
ÎNCROPI, *încropesc*, vb. IV. Tranz. 1. A încălzi puțin un lichid. 2. A aduna (cu greu) la un loc, a îngheba, a înfripa. — Din **încrop** (= *uncrop*).
ÎNCROPIT, -Ă, *încropiți*, -te, adj. 1. Caldut; dospit la căldură. 2. Strâns (cu greu) la un loc; înghebat, înfripat. — V. **încropi**.
ÎNCRUCI, *încrucesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se cruci. — **în** + **cruci**.
ÎNCRUCIȘĂ, *încrucieșez*, vb. I. 1. Tranz. A pune, a așeza cruciș; a cruci. ♦ Expr. *A încrucia brațele (pe piept)* = a sta în inactivitate. *A încrucia săbiile* = a începe lupta. 2. Refl. recipr. A trece unul pe lângă altul, venind din direcții diferite. ♦ (Despre drumuri) A se întretaia. 3. Intrans. (Franțuzism, despre nave) A naviga în larg pentru a supraveghea liniile maritime de comunicație; *p. gener.* a naviga. 4. Tranz. A împerechea diferite animale sau plante pentru a obține urmași cu însușiri superioare. — **în** + **cruciș**.
ÎNCRUCIȘARE, *încrucieșări*, s.f. Acțiunea de a (se) încrucia și rezultatul ei; crucișătură, încruciaș¹. — V. **încruciaș**.
ÎNCRUCIȘAT¹ s.n. Încruciașare. — V. **încruciaș**.
ÎNCRUCIȘĂT², -Ă, *încrucieșăți*, -te, adj. 1. Care este așezat cruciș. ♦ (Despre drumuri) Care se întretaie. 2. (Despre ochi sau priviri, *p. ext.* despre oameni) Care se uită cruciș; sașiu. 3. (Despre plante și animale) Împerecheat (artificial) cu un animal sau cu o plantă înrudită. — V. **încruciaș**.
ÎNCRUCIȚI, -Ă, *încruciețiți*, -te, adj. (Pop.) Crucit. — V. **încrucii**.
ÎNCRUNTĂ, *încrunt*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A apropia sprâncenele sau a face cute între sprâncene ori pe frunte (în semn de nemulțumire, de mânie, de îngrijorare etc.); a privi aspru. 2. Refl. (Înv.) A se umple de sânge; a se înroși. — **în** + **crunta**.
ÎNCRUNTĂRE s.f. Acțiunea de a (se) încrunta. ♦ Privire aspră sau posomorâtă. — V. **încrunta**.
ÎNCRUNTĂT, -Ă, *încruntați*, -te, adj. 1. Care are pe frunte sau între sprâncene cute de nemulțumire, de mânie, de îngrijorare etc.; *p. ext.* care are înfățișarea sau privirea aspră, posomorâtă; crunt, cruntat. 2. (Înv.) Însăngerat. — V. **încrunta**.
ÎNCRUNTĂTURĂ, *încrunțături*, s.f. 1. Faptul de a (se) încrunta; înfățișare încrunțată (1); cută pe frunte, între sprâncene. 2. (Înv.) Urmă, pată de sânge. — **încrunta** + suf. *-ătură*.
ÎNCRUSTĂ vb. I v. **incrusta**.
ÎNCRUSTĂRE s.f. v. **incrustare**.
ÎNCRUSTĂT, -Ă adj. v. **incrustat**.
ÎNCRUSTĂȚIE s.f. v. **incrustație**.
ÎNCRUSTAȚIUNE s.f. v. **incrustație**.
ÎNCRUȘI, *încrușesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A argăsi. — **în** + **cruși**.
ÎNCRUȘIT, -Ă, *încrușiți*, -te, adj. (Reg.) 1. (Despre pielea animalelor) Argăsit². 2. Înroșit; *p. ext.* pătat (cu sânge). — V. **încruși**.
ÎNCUIA, *încui*, vb. I. 1. Tranz. A închide cu ajutorul unui zăvor, al unui lacăt, al unei chei etc. ♦ A reține pe cineva într-o încăpere închisă cu cheia. ♦ Refl. A se închide (singur), a se izola într-o încăpere. ♦ Fig. (Fam.) A face pe cineva să nu mai aibă ce să răspundă; a închide gura cuiva, a infunda. 2. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) constipa. — Lat. **incuncare**.
ÎNCUIAT¹ s.n. Încuier. — V. **încuia**.
ÎNCUIAT², -Ă, *încuiați*, -te, adj. 1. Închis cu cheia, cu zăvorul. 2. (Pop.) Constipat. ♦ Fig. (Adesea substantivat; fam.) Care este insensibil la argumente, incapabil de a înțelege noul, care nu iese din părerile lui; *p. ext.* care nu este sociabil. — V. **încuia**.
ÎNCUIBĂ, *încuibez*, vb. I. Refl. A se instala undeva fără să fie dorit. ♦ Fig. A pătrunde adânc; a se înrădăcina. [Prez. ind. și: *încuib*] — **în** + **cuib**.
ÎNCUIBĂRE s.f. Acțiunea de a se încuibă. — V. **încuibă**.
ÎNCUIBĂT, -Ă, *încuibăți*, -te, adj. Care s-a instalat (nedorit și nepoftit) într-un loc. ♦ Fig. Pătruns adânc, înrădăcinat. — V. **încuibă**.
ÎNCUIĚRE, *încuieri*, s.f. Acțiunea de a (se) încuia și rezultatul ei; închidere cu cheia, cu zăvorul; încuiat¹. — V. **încuia**.
ÎNCUIETOĂRE, *încuietori*, s.f., adj. 1. S.f. Dispozitiv care încuie ceva. ♦ Fig. Dificultate, situație grea în care se află cineva. 2. Adj. (Fam.; despre probleme, întrebări) Care este greu de rezolvat, la care este greu de răspuns. — **încuia** + suf. *-toare*.
ÎNCUIETURĂ, *încuieturi*, s.f. (Pop.) Constipație. — **încuia** + suf. *-tură*.

ÎNCUJBĂ, *incujbez*, vb. I. Tranz. și refl. (Înv. și reg.) A (se) încovoia, a (se) îndoi. — **În + cujba**.

ÎNCUJBĂRE s.f. (Înv. și reg.) Acțiunea de a (se) încujba; încovoiere. — V. **incujba**.

ÎNCUJBĂȚI, *-Ă, incujbați, -te*, adj. (Înv. și reg.) Încovoiat; strâmb, cocoșat. — V. **incujba**.

ÎNCUMETĂ, *încumet*, vb. I. Refl. **1.** A îndrăzni; a cuteza. **2.** (Urmat de determinări introduse prin prep. „în”) A se bizui, a se increde în ceva. [Var.: (reg.) **încumete** vb. III] — Cf. lat. *committere*.

ÎNCUMETĂRE s.f. Acțiunea de a se încumeta și rezultatul ei; cutezanță. — V. **încumeta**.

ÎNCUMETE vb. III v. **încumeta**.

ÎNCUMETRĂ, *încumetresc*, vb. IV. Refl. recipr. (Pop.) A se înrudi prin cumetrie; a se cumetri. — **În + cumătru**.

ÎNCUNJUR s.n. v. **înconjur**.

ÎNCUNJURĂ vb. I v. **înconjura**.

ÎNCUNOȘȚINȚĂ, *încunostințez*, vb. I. Tranz. A face cunoscut; a înștiința, a comunica ceva. — **În + cunoștință**.

ÎNCUNOȘȚINȚĂRE, *încunostințări*, s.f. Acțiunea de a încunostința și rezultatul ei; înștiințare; (concr.) aviz, scrisoare care conține o înștiințare. — V. **încunostința**.

ÎNCUNUNĂ, *încununez*, vb. I. Tranz. **1.** A așeza o cunună pe capul cuiva în semn de omagiu, de înaltare la o demnitate etc, a încorona; *p. ext.* a așeza un obiect deasupra altuia în chip de coroană. **2.** Fig. A desăvârși o activitate, o operă etc.; a încorona (3). [Prez. ind. și: *încunun*] — **În + cunună**.

ÎNCUNUNĂRE, *încununări*, s.f. Acțiunea de a încununa și rezultatul ei; fig. ducere la bun sfârșit; desăvârșire. — V. **încununa**.

ÎNCURĂ, *încur*; vb. I. Tranz. (Înv. și reg.) A mâna caii repede; a goni. ♦ Refl. (Despre cai) A porni la fugă, a se întrece alergând; a alege în voie. — Lat. **incurrare (= currere)*.

ÎNCURAJĂ, *încurajez*, vb. I. Tranz. **1.** A da curaj; a îmbărbăta. **2.** A sprijini, a stimula. — **În + curaj** (după fr. *encourager*).

ÎNCURAJĂRE, *încurajări*, s.f. Acțiunea de a încuraja și rezultatul ei; îmbărbătare; sprijinire, stimulare. — V. **încuraja**.

ÎNCURAJĂȚI, *-Ă, încurajați, -te*, adj. Îmbărbătat. — V. **încuraja**.

ÎNCURAJĂTOR, *-OĂRE, încurajatori, -oare*, adj. Care dă curaj, care stimulează. — **Încuraja + suf. -tor**.

ÎNCURĂRE, *încurări*, s.f. (Înv. și reg.) Alergare de cai, cavalcadă; *p. ext.* năvală, incursiune. — V. **încurca**.

ÎNCURCĂ, *încirc*, vb. I. I. Tranz. **1.** A încălci fire, ață etc., a le face noduri astfel încât să nu se mai poată descurca ușor. ♦ (Pop.) A călca în picioare fănețele, sămănăturile. **2.** A schimba mereu drumul, direcția pentru a îngreuna o urmărire, pentru a-și pierde urma. ♦ Refl. și tranz. A (se) rătăci. **II. 1.** Tranz. A stingheri pe cineva la mers, a îngreuna mersul cuiva. ♦ Refl. A se împiedica din mers. ♦ A opri de la o acțiune, a stânjeni. ♦ Expr. *A încurca locul (sau lumea, zilele etc.)* = a stânjeni pe cei din jur. (Refl.; fam.) *A i se încurca limba* = a i se împlețici limba (din cauza băuturii, a unei emoții etc.). ♦ Compus: *încurcă-lume* s.m. și f. = (fam.) om care încurcă pe alții, care nu este bun de nimic. **2.** Tranz. și refl. A face (pe cineva) să-și piardă sau a-și piardă firul ideilor; a (se) zăpăci. ♦ Expr. *Încurcă lucrurile* = (se) creează o situație complicată, confuză. (Tranz.) *A încurca vorba* = a vorbi confuz, pentru a ascunde adevărul. (Tranz.) *A o încurca* = a crea (intenționat) o situație confuză; a face un lucru de mântuială; a nu fi clar în ceea ce spune; a nu mai putea ieși dintr-o situație dificilă. **3.** Tranz. și refl. Fig. A (se) prinde în mreje. ♦ Refl. A se angaja într-o afacere din care nu mai poate ieși (decât cu greutate). **4.** Refl. Fig. A pierde vremea; a zăbovi, a întârzia (mai ales la petreceri). **5.** Refl. (Fam.) A avea relații extraconjugale cu cineva. — Probabil lat. **incolicare* (< *colus* „caier, fir”).

ÎNCURCĂLĂ s.f. (Reg.) Încurcătură. — **Încurca + suf. -ală**.

ÎNCURCĂRE s.f. Acțiunea de a (se) încurca. — V. **încurca**.

ÎNCURCĂȚI s.n. Faptul de a (se) încurca. — V. **încurca**.

ÎNCURCĂȚI, *-Ă, încurcați, -te*, adj. **I. 1.** (Despre fire, ață etc.) Amestecat și înnodat (cu alte fire); încălțit. **2.** (Despre drumuri) Greu de găsit; întortocheat. **II. 1.** (Despre idei, acțiuni etc.) Greu de urmărit; confuz, nelămurit, neclar, nedeslușit. ♦ Expr. *A lăsa (ceva) încurcat* sau *a o lăsa încurcată* = a lăsa o problemă nelămurită; a renunța la rezolvarea unei probleme, a se lăsa păgubaș. **2.** Stingherit, stânjenit, jenat. — V. **încurca**.

ÎNCURCĂTURĂ, *încurcăături*, s.f. **1.** Amestecătură, încălcire de fire, de ață etc. ♦ *Încurcătură de mațe* = ocluzie intestinală. **2.** Situație complicată, neplăcută; bucluc. ♦ Confuzie. ♦ Expr. *A pune (pe cineva) în încurcătură* = a pune pe cineva într-o situație din care nu știe cum să iasă. ♦ Jenă, tulburare. — **Încurca + suf. -ătură**.

ÎNCURELĂ, *încurelez*, vb. I. Tranz. (Pop.) A prinde în curele. — **În + curele** (pl. lui *curea*).

ÎNCUSCRĂ, *încuscresc*, vb. IV. Refl. recipr. A se face cuscură cu cineva; *p. ext.* a fi sau a deveni rudă prin alianță cu cineva. — **În + cuscu**.

ÎNCUSCRĂRE, *încuscări*, s.f. Acțiunea de a se încuscări și rezultatul ei. — V. **încuscări**.

ÎNCUVINIȚĂ, *încuviințez*, vb. I. Intrans. A fi de acord. ♦ Tranz. A consimți, a permite. [Pr.: *-vi-in-*] — **În + cuvință**.

ÎNCUVINIȚĂRE, *încuviințări*, s.f. Acțiunea de a încuviința și rezultatul ei; aprobare, consimțământ, asentiment. [Pr.: *-vi-in-*] — V. **încuviința**.

ÎNDĂRN adv. (Înv.) Zadarnic. — Din *it. darno*.

ÎNDĂTĂ adv. Imediat, numaidecât, acum; acuși, acușica. ♦ Loc. conj. (*De*) *îndată ce* = imediat ce, după ce, când. ♦ Loc. adv. (Reg.) *Îndata-mare* = în cea mai mare grabă. — **În + dată**.

ÎNDATINĂ vb. I v. **îndătina**.

ÎNDATINĂȚI, *-Ă* adj. v. **îndatinat**.

ÎNDATORĂ, *îndatorez*, vb. I. **1.** Tranz. A obliga, a impune ca o datorie. **2.** Tranz. A obliga pe cineva la recunoștință printr-un ajutor dat la nevoie. **3.** Refl. A face datorii; a se împrumuta; a se încurca în datorii. ♦ Tranz. A da un bun în gaj în schimbul unui împrumut. [Var.: **îndatori** vb. IV] — **În + dator**.

ÎNDATORĂȚI, *-Ă, îndatorați, -te*, adj. **1.** Dator (cu bani). **2.** Obligat la ceva, recunoscător pentru ceva. [Var.: **îndatorit, -ă** adj.] — V. **îndatora**.

ÎNDATORĂȚI vb. IV v. **îndatora**.

ÎNDATORÎNȚĂ, *îndatorințe*, s.f. (Rar) Îndatorire. — **Îndatori + suf. -ință**. **ÎNDATORIRE**, *îndatoriri*, s.f. **1.** Obligație bănească. **2.** Obligație morală; sarcină obligatorie, datorie. ♦ (Rar) Faptă sau gest cu care îndatorăm pe cineva; atenție, politețe. — V. **îndatori**.

ÎNDATORIT, *-Ă* adj. v. **îndatorat**.

ÎNDATORITĂTOR, *-OĂRE, îndatoritori, -oare*, adj. **1.** Serviabil, binevoitor. **2.** (Neobișnuit) Obligatoriu. — **Îndatori + suf. -tor**.

ÎNDĂMĂNĂ adv. v. **îndemână**.

ÎNDĂRĂPNIC, *-Ă* adj. v. **îndărâtnic**.

ÎNDĂRĂPT adv. v. **îndărât**.

ÎNDĂRĂȚI adv. **I. 1.** În spate, în urmă, înapoi. ♦ Expr. (*De-a*) *îndărâte(a)* = a) cu spatele înainte; b) pe dos. **2.** La locul de proveniență, în locul unde a fost înainte. **3.** (În expr.) *A da îndărât* = a) a regresa; b) (despre lucruri) a restitui. *A da pe cineva îndărât* = a da pe cineva cu o treaptă mai jos, a retrograda. **II.** Mai demult, (mai) înainte de timpul actual. [Var.: **îndărâpt** adv.] — Lat. *in-de-retro*.

ÎNDĂRĂTNIC, *-Ă, îndărâtnici, -ce*, adj. (Adesca substantivat) Încăpățânat, recalcitrant, nesupus; *p. ext.* stăruitor, perseverent. ♦ (Rar) Rămas în urmă; restanțier. [Var.: (reg.) **îndărâpnic, -ă** adj.] — **Îndărât + suf. -nic**.

ÎNDĂRĂTNICĂ, *îndărâtnicesc*, vb. IV. Refl. A stăru cu încăpățănare într-o atitudine; a se încăpățâna; *p. ext.* a persevera. — Din **îndărâtnic**.

ÎNDĂRĂTNICIE, *îndărâtnicii*, s.f. Încăpățănare; *p. ext.* stăruință, perseverență. — **Îndărâtnic + suf. -ie**.

ÎNDĂRĂȚUL prep. În dosul (cuiva), în urma (cuiva sau a ceva), după (ceva). — V. **îndărât**.

ÎNDĂTINĂ, *îndătinez*, vb. I. Refl. (Reg.) A se obișnui (cu) ceva. ♦ Tranz. A avea obiceiul să..., a obișnui. [Var.: **îndatină** vb. I] — **În + datină**.

ÎNDĂTINĂȚI, *-Ă, îndătinați, -te*, adj. Care a devenit o datină; înrădăcinat. ♦ (Despre oameni) Deprins, obișnuit (cu ceva). [Var.: **îndatinat, -ă** adj.] — V. **îndătina**.

ÎNDĂRĂȚI, *îndărjesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină dărz, a persista sau a determina pe cineva să persiste în ceva; a (se) înverșuna, a (se) înfuria. — **În + dărz**.

ÎNDĂRĂȚIRE s.f. Acțiunea de a (se) îndărji; înverșunare, întărătare. — V. **îndărji**. **ÎNDĂRĂȚIT**, *-Ă, îndărjiți, -te*, adj. Dărz, stăruitor, perseverent; înverșunat, înțărât. — V. **îndărji**.

ÎNDE prep. (Înv. și pop.) **1.** (Înainte a unui pronume la pl. sau între două pronume care se află în raport de reciprocitate) Între, laolaltă, împreună. **2.** Spre, către. — **În + de⁴**.

ÎNDEAIÉVEA adv. (Rar) Aievea. [Pr.: *-de-a-ie-*] — **În + de⁴ + aievea**.

ÎNDEAJŪNS adv. De ajuns, destul, suficient. [Pr.: și: *-de-a-*] — **În + de⁴ + ajuns**.

ÎNDEAPROAPE adv. În mod amănunțit, cu mare atenție. [Pr.: și: *-de-a-*] — **În + de⁴ + aproape**.

ÎNDELÉTE adv. (Mai ales în forma *pe indelete*) Cu încetul, fără grabă. — **În + de⁴ + lete** (reg. „timp liber, liniște”, et. nec.).

ÎNDELETNICĂ, *indeletnicesc*, vb. IV. Refl. A se ocupa cu ceva, a-și petrece vremea cu ceva. — Et. nec. Cf. *indelete*.

ÎNDELETNICĂRE, *indeletniciri*, s.f. Meserie, profesie; ocupație. ♦ Preocupare, grijă. — V. **indeletnici**.

ÎNDELŪNG, *-Ă, îndelungi*, adj. Care durează mult timp; îndelungat. ♦ (Adverbial) Multă vreme; îndelungat. — **În + de⁴ + lung**.

ÎNDELUNGĂ, *îndelung*, vb. I. Tranz. și refl. (Înv.) A (se) prelungi în durată. — Din **îndelung**.

ÎNDELUNGĂȚI, *-Ă, îndelungați, -te*, adj. Care durează (de) mult timp; îndelung. ♦ (În legătură cu noțiuni temporale) Mult, lung; îndelung. ♦ (Adverbial; inv.) Îndelung. — V. **îndelunga**.

ÎNDEMĂNĂTEC, *-Ă* adj. v. **îndemănat**.

ÎNDEMĂNÓS, *-OĂSĂ* adj. v. **îndemănos**.

ÎNDEMÂNĂ, *îndemănez*, vb. I. Refl. (Înv.) A fi în stare să facă un lucru, a-i fi la îndemână să facă ceva; a se înlesni. — V. **îndemână**.

ÎNDEMÂNĂRE s.f. Ușurința de a face un lucru ca urmare a unei bune deprinderi sau a unei înclinații; iscusință, abilitate, pricepere, dibăcie. — V. **îndemâna**.

ÎNDEMÂNĂTEC, **-Ă** adj. v. **îndemânatic**.

ÎNDEMÂNĂTIC, **-Ă**, *îndemânatici*, **-ce**, adj. 1. Care execută bine și ușor orice muncă manuală; iscusit, dibaci. ♦ (Adverbial) Cu îndemănare. 2. De care te folosești cu ușurință; comod. 3. (Înv.) Potrivit, favorabil. [Var.: **îndemânăteac**, **-ă**, **îndemânăteac**, **-ă** adj.] — **Îndemână** + suf. **-atic**.

ÎNDEMÂNĂ adv. Ușor, comod, lesnicios. ♦ Loc. adv. și prep. *La îndemână* (sau *la îndemână*) *cuiva* = accesibil, în imediata apropiere, ușor de folosit, de obținut; la dispoziție sau la dispoziția cuiva. [Var.: **îndămână** adv.] — **În** + **de**⁴ + **mână**.

ÎNDEMÂNÓS, **-OĂSĂ**, *îndemânosi*, **-oase**, adj. (Reg.) Care prezintă comoditate; comod. [Var.: **îndemânós**, **-oasă** adj.] — **Îndemână** + suf. **-os**.

ÎNDEMÂN, *îndemni*, s.n. Faptul de a îndemna. ♦ Ceea ce stimulează la o acțiune; îmbold, impuls, stimulent. ♦ Loc. prep. *Din* (sau *la*, *prin*) *îndemnul*... = îndemnat fiind de..., la stăruință... — Din **îndemna** (derivat regresiv).

ÎNDEMÂNĂ, *îndemn*, vb. I. Tranz. 1. A convinge pe cineva să facă ceva, a chema la o acțiune; a îmboldi, a stimula, a impulsiona; a îmbia. ♦ Refl. A se apuca de ceva (în urma unei stimulări); a se hotărî la ceva. ♦ Refl. recipr. Fig. A se lua la întrecere, a se îmboldi unul pe altul. 2. A sili un animal să pornească sau să meargă mai repede. ♦ Intrans. (Reg.; despre animale) A se sili la drum, a înainta trăgând. — Lat. ***inde-minare**.

ÎNDEMÂNĂRE, *îndemnări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndemna*; îndemn. — V. **îndemna**.

ÎNDEMNIZĂRE s.f. v. **îndemnizare**.

ÎNDEMNIZĂȚIE s.f. v. **îndemnizație**.

ÎNDEOBȘTE adv. De obicei, în mod obișnuit, în general. [Pr.: **-de-ob**] — **În** + **de**⁴ + **obște**.

ÎNDEOSEBI adv. Mai ales, mai cu seamă. [Pr.: **-de-o**] — **În** + **deosebi** (adv. înv. „îndeosebi” < sl.).

ÎNDEPĂRTĂ, *îndepărtez*, vb. I. 1. Tranz. A face să fie sau a ține departe; a înlătura. ♦ A scoate pe cineva din funcție; a concedia. 2. Refl. A pleca din apropierea cuiva sau a ceva; a merge în altă parte. ♦ A se abate, a devia. — **În** + **depărta**.

ÎNDEPĂRTĂRE, *îndepărtări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndepărta* și rezultatul ei; înlăturare, eliminare; destituire; abater, deviere. — V. **îndepărta**.

ÎNDEPĂRTĂT, **-Ă**, *îndepărtați*, **-te**, adj. Care este situat la (mare) distanță; depărtat. ♦ Care vine de departe. ♦ Care s-a pretrecut demult. — V. **îndepărta**.

ÎNDEPLINÍ, *îndeplesc*, vb. IV. Tranz. A săvârși, a face, a înfăptui, a realiza ceva; a duce la bun sfârșit. — **În** + **deplin**.

ÎNDEPLINÍRE, *îndeplescire*, s.f. Acțiunea de a *îndeplini* și rezultatul ei; înfăptuire, executare; realizare. — V. **îndeplini**.

ÎNDESĂ, *îndes*, vb. I. 1. Tranz. A apăsa, a presa ca să încapă cât mai mult într-un spațiu restrâns, a vâri cu forța (într-un spațiu limitat); a înghesui, a bucsi. ♦ A face cât mai compact (un material). 2. Tranz. A-și așeza pălăria, căciula, șapca, trăgându-o cât mai mult pe cap. 3. Refl. (Despre o mulțime de persoane sau de lucruri în mișcare) A se aduna, a se îngrămădi unul lângă altul, unul peste altul; a se înghesui. ♦ (Pop.) A se grăbi, a da zor. — Lat. **in-de(n)sare**.

ÎNDESĂRE, *îndesări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndesa*; înghesuire, îngrămădire. — V. **îndesa**.

ÎNDESĂT, **-Ă**, *îndesați*, **-te**, adj. 1. Foarte plin, cu conținutul presat; îngrămădit, înghesuit². ♦ Loc. adv. *Cu vârf și îndesat* = din belșug, cu prisosință. 2. Greu, puternic, apăsat. 3. Compact, dens, masiv. 4. (Despre ființe) Mic și gros. — V. **îndesa**.

ÎNDEȘÍ, *îndesesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină mai des, mai compact. ♦ A (se) înmulți. — **În** + **des**.

ÎNDEȘÍRE s.f. Faptul de a (se) *îndesi*; sporire; desime. — V. **îndesi**.

ÎNDEȘÍT, **-Ă**, *îndesiți*, **-te**, adj. Care a devenit mai des; p. ext. mai frecvent. — V. **îndesi**.

ÎNDESTÚL, **-Ă**, *îndestui*, **-le**, adj. (Înv.) Destul. ♦ (Adverbial) Cât trebuie, cât se cuvine; de ajuns. — **În** + **destul**.

ÎNDESTULĂ, *îndestulez*, vb. I. Tranz. A da (sau a lua) destul; a satisface, a sătura (cu de-ale mâncării). ♦ Refl. A avea după dorință, a avea tot ce este necesar. — Din **îndestul**.

ÎNDESTULĂRE, *îndestulări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndestula* și rezultatul ei; belșug, abundență. — V. **îndestula**.

ÎNDESTULĂT, **-Ă**, *îndestulați*, **-te**, adj. Care are de ajuns, satisfăcut. — V. **îndestula**.

ÎNDESTULĂTÓR, **-OĂRE**, *îndestulători*, **-oare**, adj. Care este în cantitate suficientă; care îndeștează, satisface. ♦ (Adverbial) Îndeajuns. — **Îndestula** + suf. **-ător**.

ÎNDIGUÍ, *îndiguiesc*, vb. IV. Tranz. A mărgini o apă sau a înconjura o suprafață cu diguri, a zăgăzui; p. gener. a ridica un dig. — **În** + **dig** + suf. **-ui**.

ÎNDIGUIRE, *îndiguiri*, s.f. Acțiunea de a *îndigui*; zăgăzuire. — V. **îndigui**.

ÎNDIGUÍT, **-Ă**, *îndiguíți*, **-te**, adj. Mărginit de diguri; îngrădit cu diguri, zăgăzuit. — V. **îndigui**.

ÎNDOBITOCÍ, *îndobitocesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă facultățile intelectuale și morale; a (se) prosti², a (se) tâmpi, a (se) abrutiza. — **În** + **dobitoc**.

ÎNDOBITOCÍRE s.f. Acțiunea de a (se) *îndobitoci* și rezultatul ei. — V. **îndobitoci**.

ÎNDOBITOCÍT, **-Ă**, *îndobitociți*, **-te**, adj. Care și-a pierdut facultățile intelectuale și morale; prostit. — V. **îndobitoci**.

ÎNDOCĂ, *îndochez*, vb. I. Tranz. A efectua operațiile de ridicare a unei nave pe un doc plutitor. [Var.: **andocá** vb. I.] — Din germ. **eindocken**.

ÎNDOCĂRE, *îndocări*, s.f. Acțiunea de a *îndoca*. — V. **îndoca**.

ÎNDOCĂT, **-Ă**, *îndocați*, **-te**, adj. (Despre nave) Care a fost ridicat pe un doc plutitor. — V. **îndoca**.

ÎNDOCTRINĂ, *îndoctrinez*, vb. I. Tranz. A iniția într-o doctrină, a înarma cu o doctrină. — **În** + **doctrină** (după fr. *indoctriner*).

ÎNDOCTRINĂRE s.f. Acțiunea de a *îndoctrina*. — V. **îndoctrina**.

ÎNDOCTRINĂT, **-Ă**, *îndoctrinați*, **-te**, adj. Inițiat într-o doctrină. — V. **îndoctrina**.

ÎNDOÍ, (I) *îndoi*, (II, III) *îndoiesc*, vb. IV. I. 1. Tranz. A strânge în două o stofă, o hârtie, un material etc.; a strânge ceva de două sau de mai multe ori (punând marginile una peste alta). 2. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni curb; a (se) încovoia, a (se) apleca, a (se) înclina. ♦ Refl. (Despre oameni) A se gărbovi. II. Tranz. 1. A mări ceva de două ori; a dubla; p. ext. a înmulți, a mări (de un număr oarecare de ori). 2. A amesteca (în părți egale) un lichid cu altul; a subția. III. Refl. A fi nesigur în părerea sa, a sta la îndoială; a nu avea încredere (în cineva sau în ceva). — **În** + **doi**.

ÎNDOIALĂ, *îndoieli*, s.f. 1. Neîncredere; ezitare, șovăială; îndoire. ♦ Loc. adv. *Fără îndoială* = desigur, neapărat. ♦ Expr. *A cădea la îndoială* = a începe să se îndoiască de ceva, a fi nesigur. *A pune* (ceva) *la îndoială* = a se îndoii (III) de ceva. 2. (Rar) Îndoire (a corpului). [Pr.: **-do-ia**] — **Îndoi** + suf. **-eală**.

ÎNDOIELNIC, **-Ă**, *îndoielnici*, **-ce**, adj. Care provoacă îndoială, care nu poate fi primit ca sigur; dubios, echivoc, discutabil. ♦ Care pare puțin probabil; nesigur. ♦ Care nu inspiră încredere; suspect, necurat. ♦ Șovăitor, nehotărât. [Pr.: **-do-iel-**] — **Îndoială** + suf. **-nic** sau **îndoi** + suf. **-elnic**.

ÎNDOÍÓS, **-OĂSĂ**, *îndoiosi*, **-oase**, adj. (Rar) Îndoielnic, nesigur, problematic. [Pr.: **-do-ios**] — **Îndoi** + suf. **-os**.

ÎNDOÍRE, *îndoiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndoi*; împăturire; înconvoiere. ♦ (Înv.) Îndoială (I). — V. **îndoi**.

ÎNDOÍT, **-Ă**, *îndoiți*, **-te**, adj. I. 1. Strâns prin îndoire; care păstrează urma unei împăturiri; cu îndoituri. 2. Curbat, încovoiat. II. 1. Care este de două ori mai mare sau mai mult decât altceva; dublu², dublat; p. ext. înmulțit, sporit, mărit. ♦ (Substantivat, n.) *Îndoitul unei sume*. 2. Amestecat (în părți egale) cu alt lichid; subțiat. III. Care este nesigur de părerea sa, care stă la îndoială. — V. **îndoi**.

ÎNDOITURĂ, *îndoituri*, s.f. Partea, locul unde un obiect a fost sau este îndoii. ♦ (Rar) Cotitură. ♦ (Rar) Adâncitură, cută a unui teren. [Pr.: **-do-i-**] — **Îndoi** + suf. **-tură**.

ÎNDOLIĂ, *îndoliez*, vb. I. Tranz. A produce doliu; a pricinui o durere adâncă. [Pr.: **-li-a**] — **În** + **doliu**. Cf. fr. *endeuiller*.

ÎNDOLIĂT, **-Ă**, *îndoliați*, **-te**, adj. Care poartă doliu; de înmormântare. ♦ Trist, îndurerat. [Pr.: **-li-at**] — V. **îndolia**.

ÎNDOLÍERE, *îndolieri*, s.f. Durere adâncă pricinuită de moartea unei rude, a unei ființe iubite. [Pr.: **-li-e-**] — V. **îndolia**.

ÎNDOPĂ, *îndop*, vb. I. 1. Tranz. și refl. (Fam.) A (se) hrăni peste măsură; a (se) supraalimenta, a (se) ghiftui. ♦ Tranz. A hrăni o pasăre vârându-i pe gât mâncare pentru a o îngrășa. 2. Tranz. (Reg.) A îndesa. — **În** + **dup**.

ÎNDOPĂRE, *îndopări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndopa*; îndopat¹. — V. **îndopa**.

ÎNDOPĂT¹, s.n. Îndopare. — V. **îndopa**.

ÎNDOPĂT², **-Ă**, *îndopați*, **-te**, adj. Hrănit peste măsură; ghiftuit; (despre păsări) îngrășat prin îndopare. — V. **îndopa**.

ÎNDOŚARIĂ, *îndosariez*, vb. I. Tranz. A închide, a pune acte într-un dosar. [Pr.: **-ri-a**] — **În** + **dosar**.

ÎNDOŚARIERE, *îndosarieri*, s.f. Acțiunea de a *îndosaria* și rezultatul ei. [Pr.: **-ri-e-**] — V. **îndosaria**.

ÎNDOŚÍ, *îndosesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) *dosi*. — **În** + **dosí**.

ÎNDRĂCÍ, *îndrăcesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) infuria, a (se) înra. — **În** + **drac**.

ÎNDRĂCÍRE s.f. Stare de (extremă) iritare; furie. — V. **îndrăci**.

ÎNDRĂCÍT, **-Ă**, *îndrăciți*, **-te**, adj. Scos din fire; furios; afurisit, al dracului, rău. ♦ Teribil, grozav, înfocat, aprins. ♦ Fig. Drăcos, șmecher; plin de temperament. — V. **îndrăci**.

ÎNDRĂGÍ, *îndrăgesc*, vb. IV. Tranz. A simți atracție, afecțiune, dragoste pentru cineva sau ceva; p. ext. a iubi. ♦ Refl. recipr. (Pop.) A se iubi. — **În** + **drag**.

ÎNDRĂGÍRE s.f. Faptul de a *îndrăgi* pe cineva. — V. **îndrăgi**.

ÎNDRĂGÍT, **-Ă**, *îndrăgiți*, **-te**, adj. 1. Iubit². 2. Îndrăgostit. — V. **îndrăgi**.

ÎNDRĂGÍTOR, **-OĂRE**, *îndrăgitori*, **-oare**, adj. (Rar) Care îndrăgește. — **Îndrăgi** + suf. **-tor**.

ÎNDRĂGOSTI, *îndrăgostesc*, vb. IV. Refl. A prinde dragoste de cineva, a începe să iubească pe cineva; a se amorea; a se înamora. ♦ Tranz. (Neobișnuit) A iubi pe cineva. ♦ Refl. recipr. (Pop.) A se iubi. — **În + dragoste.**

ÎNDRĂGOSTIRE s.f. (Rar) Faptul de a (se) *îndrăgosti*; îndrăgire, înamorare. — V. **îndrăgosti.**

ÎNDRĂGOSTIT, -Ă, *îndrăgostiți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Care iubește pe cineva; amoretz, înamorat. — V. **îndrăgosti.**

ÎNDRĂZNEALĂ, *îndrăzneli*, s.f. Atitudine sau purtare îndrăzneată; curaj, cutezanță, îndrăznire. ♦ Faptă îndrăzneată. — **Îndrăzni** + suf. *-eală*.

ÎNDRĂZNĂȚ, -EĂȚĂ, *îndrăzneți, -e*, adj. Care nu se teme de greutate și de pericole; curajos, cutozător, îndrăznitor. ♦ (Adesea adverbial) Original; excentric. ♦ Care își îngăduie prea multe; obraznic. — **Îndrăzni** + suf. *-eț*.

ÎNDRĂZNI, *îndrăznesc*, vb. IV. Tranz. A avea curaj; a nu se teme, a cuteza să... — **În + drăzni** (înv. „a îndrăzni” < sl.).

ÎNDRĂZNIRE s.f. (Înv.) Îndrăzneală. — V. **îndrăzni.**

ÎNDRĂZNITOR, -OĂRE, *îndrăznitori, -oare*, adj. (Înv.) Care îndrăznește; îndrăzneț. — **Îndrăzni** + suf. *-tor*.

ÎNDRĂS s.m. (Înv. și reg.) Decembrie. — Din n. pr. **Andrei**.

ÎNDRĂPTĂ, *îndrăpt*, vb. I. **1.** Tranz. A face drept ceea ce era îndoit sau strâmb. ♦ Refl. (Despre oameni) A lua o ținută dreaptă. **2.** Tranz. și refl. A (se) schimba din rău în bine; a (se) îmbunătăți, a (se) ameliora. ♦ Refl. (Despre oameni) A se întrea după o boală; a căpăta o înfățișare bună. **3.** Refl. și tranz. A(-și) corecta purtările. **II. 1.** Refl. A pomi într-o anumită direcție. ♦ Tranz. *Îndrăptă mașina spre oraș.* (Expr.) *A(-și) îndrăptă pașii* = a merge spre... **2.** Tranz. A arăta cuiva drumul bun; a îndruma, a conduce în direcția potrivită. ♦ Expr. *A îndrăptă pașii cuiva* = a face pe cineva să meargă spre...; a călăuzi, a conduce (în viață). *A(-și) îndrăptă ochii* (sau *privirile*) *asupra cuiva* (sau *a ceva*) = a se uita la cineva sau la ceva. *A(-și) îndrăptă gândul asupra cuiva* (sau *a ceva*) = a i se duce gândul la cineva sau la ceva. ♦ A ținti cu o armă de foc asupra cuiva sau a ceva. [Prez. ind. și: *îndrăptez*] — **În + drept**.

ÎNDRĂPTĂR, *îndrăptare*, s.n. Colecție de norme, reguli și practici pentru un anumit domeniu; călăuză, ghid. — **În + dreptar** (înv. „îndreptar” < drept).

ÎNDRĂPTĂRE, *îndrăptări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndrepta* și rezultatul ei; corectare, corectiv. ♦ (Înv. și pop.) Dreptate, îndreptățire. ♦ (Înv.; la pl.) Act justificativ, document oficial. — V. **îndrepta.**

ÎNDRĂPTĂȚ, -Ă, *îndrăptăți, -te*, adj. **1.** (Despre obiecte strâmbе, deformatе) Readus la forma, la starea normală, dreaptă. **2.** Corectat, rectificat. ♦ (Rar) Drept, cinstit, corect. — V. **îndrepta.**

ÎNDRĂPTĂTOR, -OĂRE, *îndrăptători, -oare*, adj. (Și substantivat; înv.) Care îndreaptă, îndrumă; călăuzitor. — **Îndrepta** + suf. *-ător*.

ÎNDRĂPTĂȚI, *îndrăptățesc*, vb. IV. Tranz. A da cuiva dreptul la ceva; a autoriza, a justifica (ceva); a îndritui, a îndreptui. — **În + dreptate.**

ÎNDRĂPTĂȚIRE, *îndrăptățiri*, s.f. Acțiunea de a *îndreptăți*; justificare. — V. **îndreptăți.**

ÎNDRĂPTĂȚIT, -Ă, *îndrăptățiți, -te*, adj. Care are dreptul la ceva; autorizat să...; justificat; îndrituit. — V. **îndreptăți.**

ÎNDRĂPTUI, *îndrăptuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A îndreptăți. — **În + drept** + suf. *-ui* (după *îndritui*).

ÎNDRITUI, *îndrituiesc*, vb. IV. Tranz. A îndreptăți. [Prez. ind. și: *îndritui*] — **În + drit** + suf. *-ui*.

ÎNDRITUIȚ, -Ă, *îndrituțiți, -te*, adj. Îndreptățit. — V. **îndritui.**

ÎNDRUGĂ, *îndrug*, vb. I. Tranz. **1.** A toarce lână sau cânepă în fire groase și puțin răscuite, necesare pentru anumite țesături; *p. ext.* a toarce grosolan și în grabă. **2.** (Fam.) A pronunța nedeslușit cuvintele, a îngâlna; a exprima prost ceva; a fi fără șir la vorbă; *p. ext.* a vorbi fără rost, nimicuri. ♦ Expr. *A îndrugă (la) verzi și uscate* = a înșira, a spune fleacuri, micuniuși, vrute și nevrute. ♦ (Rar) A face ceva în pripă; a înjgheba. — **În + drugă.**

ÎNDRUGARE, *îndrugări*, s.f. Acțiunea de a *îndrugă* și rezultatul ei. — V. **îndrugă.**

ÎNDRUMĂ, *îndrum*, vb. I. Tranz. **1.** A arăta cuiva drumul, a îndrepta în direcția potrivită; a călăuzi. ♦ Refl. (Reg.) A se îndrepta spre o țintă, a pleca la drum, a pomi. **2.** A călăuzi pe cineva într-un domeniu, în viață. [Prez. ind. și: *îndrumez*] — **În + drum.**

ÎNDRUMĂR, *îndrumare*, s.n. Îndrumător. — **Îndruma** + suf. *-ar*.

ÎNDRUMĂRE, *îndrumări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndruma*; îndreptare, dirijare; călăuzire. ♦ Indicație, direcție, sfat. — V. **îndruma.**

ÎNDRUMĂTOR, -OĂRE, *îndrumători, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care îndrumă, orientează; călăuzitor. ♦ (Substantivat, n.) Lucrare care îndrumă într-un domeniu; îndrumar. — **Îndruma** + suf. *-ător*.

ÎNDRUIȘĂ, *îndruișez*, vb. I. Refl. și tranz. A fi cuprins sau a face pe cineva să fie cuprins de duioșie, de milă. [Pr.: -du-io-] — Var.: (rar) **îndruiș** vb. IV] — **În + duios.**

ÎNDRUIȘĂRE s.f. Faptul de a (se) *îndruișă*; duioșie. [Pr.: -du-io-] — Var.: **îndruișire** s.f.] — V. **îndruișă.**

ÎNDRUIȘĂȚ, -Ă, *îndruișăți, -te*, adj. Cuprins de duioșie; mișcat, emoționat. ♦ (Rar) Duios. [Pr.: -du-io-] — V. **îndruișă.**

ÎNDRUIȘĂTOR, -OĂRE, *îndruișători, -oare*, adj. Care provoacă duioșie; mișcător, impresionant, emoționant. [Pr.: -du-io-] — **Îndruișă** + suf. *-ător*.

ÎNDRUIȘ vb. IV v. **îndruișă.**

ÎNDRUIȘIRE s.f. v. **îndruișăre.**

ÎNDULCI, *îndulcesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A face ca o mâncare sau o băutură să fie (mai) dulce (prin adaos de zahăr, miere etc.); *p. ext.* (pop.) a face mai gustos. ♦ Refl. A mânca dintr-o mâncare gustoasă; a se înfrupta. ♦ Expr. *A se îndulci la ceva* = a descoperi un lucru bun și a-l căuta mereu; a se deda la... **2.** Refl. A trage folos, a se înfrupta. **3.** Tranz. Fig. A face mai bun, a satisface; a umple de mulțumire; a desfăta. **4.** Tranz. Fig. A face mai puțin aspru, mai puțin dur, mai puțin violent; a domoli, a estompa. ♦ Tranz. și refl. A (se) îmblânda, a (se) îmblânzi. — **În + dulce.**

ÎNDULCIRE s.f. Acțiunea de a (se) *îndulci*. — V. **îndulci.**

ÎNDULCIT, -Ă, *îndulciți, -te*, adj. **1.** (Despre mâncăruri și băuturi) Care a fost făcut (mai) dulce (prin adaos de zahăr, miere etc.). **2.** Fig. Bland, domol. — V. **îndulci.**

ÎNDULCITĂTOR, -OĂRE, *îndulcitori, -oare*, adj. Care îndulcește. ♦ Fig. Care desfată, satisface. — **Îndulci** + suf. *-tor*.

ÎNDRUMNEZEI, *îndrumnezeiesc*, vb. IV. Tranz. A diviniza. ♦ A glorifica, a preamări. — **În + Dumnezeu.**

ÎNDRUMNEZEIRE s.f. (Rar) Faptul de a *îndrumnezei*; divinizare, adorație. — V. **îndrumnezei.**

ÎNDRUMNEZEIT, -Ă, *îndrumnezeiți, -te*, adj. (Rar) Divin, minunat. — V. **îndrumnezei.**

ÎNDRUPLECĂ, *înduplec*, vb. I. Tranz. A face pe cineva să se supună, să cedeze, să consimtă la ceva; a determina, a hotări pe cineva să facă ceva. ♦ Refl. A se arăta milos, bun; a se îndura. — **În + dupleca** (înv. „a îndupleca” < lat.).

ÎNDRUPLECĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *îndupleca*. — V. **îndupleca.**

ÎNDRUPLECĂTOR, -OĂRE, *înduplecători, -oare*, adj. (Înv.) Care înduplecă; convingător. — **Îndupleca** + suf. *-ător*.

ÎNDRURĂ, *îndur*, vb. I. **1.** Tranz. A suporta cu răbdare un necaz, o durere, o boală etc.; a pătimi, a suferi. **2.** Refl. A se arăta milos, bun; a se îndupleca. ♦ A-i fi milă cuiva de cineva. **3.** Refl. A consimți, a-l lăsa pe cineva înima să..., a se hotări. — Lat. **indurare** (1 și după fr. *endurer*).

ÎNDRURĂRE, *îndurări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndura* și rezultatul ei; putere de a răbda; răbdare; milă, compătimire, bunătate. — V. **îndura.**

ÎNDRURĂTOR, -OĂRE, *îndurători, -oare*, adj. (Înv.) **1.** Plin de milă; milostiv. **2.** Care suportă cu răbdare suferințele; răbdător. — **Îndura** + suf. *-ător*.

ÎNDRURERĂ, *îndurerez*, vb. I. Tranz. A provoca cuiva o durere sufletească; a întrista, a amări, a măhni. ♦ (Rar) A pricinui cuiva o durere fizică. — **În + durere** (după fr. *endolorir*).

ÎNDRURERĂRE s.f. Măhnire, întristare. — V. **îndurera.**

ÎNDRURERĂȚ, -Ă, *îndurerați, -te*, adj. Care încearcă, suportă o mare durere sufletească; trist, amărât. ♦ Care exprimă durere, măhnire. — V. **îndurera.**

ÎNDRUȘMĂNI, *îndrușmănesc*, vb. IV. Refl. recipr. (Reg.) A se dușmăni. — **În + dușmăni.**

ÎNDRUȘMĂNIT, -Ă, *îndrușmăniți, -te*, adj. (Reg.) Care nutrește dușmănie împotriva cuiva, învrăjbit cu cineva. — V. **îndrușmăni.**

ÎNEC, *înecuri*, s.n. **1.** Moarte prin sufocare în apă (sau în alt lichid); înecăciune (2). **2.** Revărsare mare de ape; inundare, inundație; puhoi. — Din **îneca** (derivat regresiv).

ÎNECĂ, *înece*, vb. I. **1.** Refl. și tranz. A muri sau a face să moară prin sufocare în apă (sau în alt lichid). ♦ Expr. (Refl.) *A se îneca (ca țigamul) la mal* = a suferi un eșec în ultimul moment. **2.** Refl. (Despre nave) A se scufunda. ♦ Expr. *Parcă i s-au înecat corăbiile*, se spune cuiva când e trist, indispus. ♦ Fig. A se cufunda, a se afunda. **3.** Tranz. (Despre ape) A inunda un loc, o arătură etc. ♦ Fig. A coplesii, a înăbuși. **4.** Refl. și tranz. A (se) sufoca, a (se) înăbuși. ♦ Tranz. (Despre plâns, lacrimi) A podidi (impiedicând respirația). — **În + neca** (înv. „a ucide” < lat.).

ÎNECĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *îneca* și rezultatul ei; inundare, revărsare. — V. **îneca.**

ÎNECĂȚ, -Ă, *înecați, -te*, adj. **1.** Asfixiat prin inec. **2.** (Despre o navă) Scufundat în apă. **3.** Inundat. **4.** Înăbușit, sufocat. — V. **îneca.**

ÎNECĂCIÓS, -OĂSĂ, *înecăcioși, -oase*, adj. Care îneacă (4); sufocat. ♦ (Despre alimente) Care se înghețe cu greutate. [Var.: **înecăcios, -oasă** adj.] — **Îneca** + suf. *-ăcios*.

ÎNECĂCIÚNE, *înecăciuni*, s.f. **1.** Greutate de a respira; asfixie, sufocare, năduf. **2.** (Rar) Înece (1). — **Îneca** + suf. *-ăciune*.

ÎNECĂȚĂTOR, -OĂRE, *înecățători, -oare*, adj. (Rar) Înăbușitor, sufocat. — **Îneca** + suf. *-ător*.

ÎNFĂPTUI, *înfăptuiesc*, vb. IV. Tranz. A aduce la îndeplinire; a realiza, a îndeplini. — **În + făptui.**

ÎNFĂPTUIRE, *înfăptuire*, s.f. Acțiunea de a *înfăptui* și rezultatul ei; realizare, îndeplinire; (concr.) operă realizată. — V. **înfăptui.**

ÎNFĂPTUIȚ, -Ă, *înfăptuțiți, -te*, adj. Care este dus la îndeplinire; realizat, îndeplinit. — V. **înfăptui.**

ÎNFĂPTUITOR, -OĂRE, *înfăptuitori, -oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care înfăptuiește ceva; realizator. [Pr.: -tu-i-] — **Înfăptui** + suf. *-tor*.

ÎNFĂȘĂ, *înfăș*, vb. I. Tranz. A înfășura un copil în scutece (și în feșe); *p. ext.* a înfășura corpul sau o parte a corpului cu o legătură, un bandaj sau o cataplasma. — Lat. **infasciare**.

ÎNFĂȘĂRE, *înfășări*, s.f. Acțiunea de a *înfășa*. — V. **înfășa**.

ÎNFĂȘĂT, *-Ă, înfășați, -te*, adj. Înfașurat în scutece (și în fașă); *p. ext.* bandajat. — V. **înfășa**.

ÎNFĂȘURĂ, *înfășor*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) acoperi strâns de jur împrejur cu o pânză, cu o învelitoare, cu un material izolan etc. 2. Tranz. Fig. A cuprinde, a învălui. 3. Tranz. și refl. A (se) încolăci. ♦ Tranz. A depăna (pe un ghem, pe un fus etc.). 4. Refl. (Fam.) A se învărti de colo până colo; a da târcoale. [Prez. ind. și: *înfășur*] — Lat. **in-fasciolare** (< *fascia*).

ÎNFĂȘURĂRE, *înfășurări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înfășura* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Fiecare dintre ansamblele de bobine sau de bare care alcătuiesc circuitele electrice ale unor mașini și aparate electrice. — V. **înfășura**.

ÎNFĂȘURĂTOR, *-OĂRE, înfășurători, -oare*, adj. (Rar) Care servește la înfașurare, care înfașoară. ♦ (Substantivat, n.) Cilindru pe care se înfașoară hârtia la ieșirea din mașina de fabricat. ♦ (Substantivat, f.) Curbă tangentă la fiecare dintre curbele unui ansamblu. — **Înfășura** + suf. *-ător*.

ÎNFĂȘURĂTURĂ, *înfășurături*, s.f. (Rar) Ceea ce înfașoară ceva sau este înfașurat pe ceva. — **Înfășura** + suf. *-ătură*.

ÎNFĂȚĂ, *înfăț*, vb. I. Tranz. A îmbrăca cu o față de pernă, de plăpumă etc. ♦ Expr. *A înfățta patul* = a schimba lenjeria patului. — **În** + **față**.

ÎNFĂȚĂRE s.f. Faptul de a *înfățta*. — V. **înfățta**.

ÎNFĂȚĂT, *-Ă, înfățtați, -te*, adj. (Despre plăpumi, perne) Îmbrăcat cu rufărie (curată). — V. **înfățta**.

ÎNFĂȚIȘĂ, *înfățieș*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) prezenta; a (se) arăta. ♦ Tranz. A descrie ceva sau pe cineva cu ajutorul cuvintelor, al culorilor etc.; a zugrăvi, a reprezenta. 2. Refl. A-și imagina, a-și închipui. [Var.: (reg.) **înfățoșă** vb. I] — **În** + **fațis**.

ÎNFĂȚIȘĂRE, *înfățisări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *înfăția* și rezultatul ei; prezentare, descriere, zugrăvire. ♦ (Jur.) Prezentare a unei persoane citate în fața unei autorități judiciare, a unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală; dezbateri în fața unei instanțe. ♦ Termen de judecată. 2. (Concr.) Aspect sub care se prezintă un lucru sau o ființă; configurație. [Var.: (reg.) **înfățoșare** s.f.] — V. **înfăția**.

ÎNFĂȚOȘĂ vb. I. v. **înfăția**.

ÎNFĂȚOȘĂRE s.f. v. **înfățiare**.

ÎNFEUDĂ, *înfeudez*, vb. I. Tranz. A supune, a robi. ♦ Refl. A se subordona întru totul unei persoane. [Pr.: *-fe-u-*] — Din fr. **inféoder**, lat. **inféodare**.

ÎNFEUDĂRE, *înfeudări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înfeuda* și rezultatul ei; supunere, robire. [Pr.: *-fe-u-*] — V. **înfeuda**.

ÎNFIĂ, *înfiez*, vb. I. Tranz. A adopta (cu forme legale) un copil. [Pr.: *-fi-a*] — **În** + **fiu**.

ÎNFIĂT, *-Ă, înfiați, -te*, adj. Care devine fiu sau fiică prin înfiere. [Pr.: *-fi-at*] — V. **înfia**.

ÎNFIERĂ, *înfierez*, vb. I. Tranz. 1. A însemna un animal cu ajutorul fierului înroșit. 2. Fig. A condamna cu toată severitatea, a osândi în public; a stigmatiza. — **În** + **fier**.

ÎNFIERĂRE, *înfierări*, s.f. Acțiunea de a *înfierea*; înfierat¹. — V. **înfierea**.

ÎNFIERĂT s.n. Înfiereare. — V. **înfierea**.

ÎNFIERĂT², *-Ă, înfiereați, -te*, adj. 1. (Despre animale) Însemnat cu fierul roșu; (despre semne) aplicat cu fierul roșu. 2. Fig. Osândit în public; stigmatizat. 3. (Pop.) Îmbrăcat în fier; ferecat. — V. **înfierea**.

ÎNFIERĂNTĂ, *înfierbânt*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face fierbinte. ♦ Fig. A (se) aprinde de mânie. ♦ Refl. Fig. A se antrena într-o acțiune; a se înflăcăra. ♦ Tranz. Fig. A însufleă avânt, pasiune. — **În** + **fierbinte**.

ÎNFIERĂNTĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *înfierbânta*; înfierbântat¹. — V. **înfierbânta**.

ÎNFIERĂNTĂT¹ s.n. Înfierbântare. — V. **înfierbânta**.

ÎNFIERĂNTĂT², *-Ă, înfierbântați, -te*, adj. Care s-a încălzit foarte tare; încins². ♦ Fig. Înflăcărat, aprins. — V. **înfierbânta**.

ÎNFIERĂNTĂTOR, *-OĂRE, înfierbântători, -oare*, adj. Care înfierbântă. — **Înfierbânta** + suf. *-ător*.

ÎNFIÈRE, *înfiერი*, s.f. Acțiunea de a *înfia* și rezultatul ei; adoptare, adopție. [Pr.: *-fi-e-*] — V. **înfia**.

ÎNFIETOR, *-OĂRE, înfietori, -oare*, s.m. și f. Persoană care, printr-un act juridic, devine părintele unui copil care nu a fost al lui; adoptator. [Pr.: *-fi-e-*] — **Înfia** + suf. *-tor*.

ÎNFIGĂREȚ, *-EĂȚĂ, înfigăreți, -e*, adj. (Despre oameni) Care se vârfă sau se amestecă în toate; băgăcios, băgăreț. — **Înfige** + suf. *-ăreț*.

ÎNFIGE, *înfig*, vb. III. 1. Tranz. A face ca un obiect cu vârf ascuțit să intre adânc în ceva; a implanta, a vârî. ♦ Expr. *A înfige mâna* sau *mâinile* (în ceva) = a apuca (ceva) cu putere. ♦ A implanta ceva într-un obiect ascuțit. 2. Refl. Fig. (Fam.) A se apuca de ceva (fără dreptul sau priceperea necesară), a intra sau a se amesteca undeva cu obrăznicie. [Pref. s. *înfișpe*, part. *înfipt*] — Lat. **infigere**.

ÎNFIGERE, *înfigeri*, s.f. Acțiunea de a (se) *înfige*; implantare. — V. **înfige**.

ÎNFIINȚĂ, *înființez*, vb. I. 1. Tranz. A face să ia ființă; a crea, a întemeia, a fonda, a alcătui. 2. Refl. (Despre oameni) A se prezenta, a se înfățișa undeva (pe neașteptate). — **În** + **ființă**.

ÎNFIINȚĂRE, *înființări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înființa*; fondare, instituire, întemeiere. ♦ (Rar) Realizare, executare. — V. **înființa**.

ÎNFILTRĂ vb. I. v. **infiltra**.

ÎNFILTRĂRE s.f. v. **infiltrare**.

ÎNFILTRĂȚIE s.f. v. **infiltrație**.

ÎNFIOLĂ, *înfioliez*, vb. I. Tranz. A închide într-o fiolă o substanță medicamentoasă. [Pr.: *-fi-o-*] — **În** + **fiolă**.

ÎNFIOLĂRE, *înfiolări*, s.f. Acțiunea de a *înfiola*. [Pr.: *-fi-o-*] — V. **înfiola**.

ÎNFIORĂ, *înfiór*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A face ca cineva să fie cuprins sau a fi cuprins de fiori; a (se) speria, a (se) înfricoșa. 2. A suferi sau a face pe cineva să suferă o impresie adâncă, a (se) pătrunde de un sentiment adânc; a (se) emoționa, a (se) tulbura. 3. A (se) mișca ușor. [Pr.: *-fi-o-*] — Prez. ind. și: *înfiorez*] — **În** + **flor**.

ÎNFIORĂRE, *înfiorări*, s.f. Faptul de a (se) *înfiora*; frică, spaimă; neliniște, tulburare, emoție. [Pr.: *-fi-o-*] — V. **înfiora**.

ÎNFIORĂT, *-Ă, înfiorați, -te*, adj. 1. Cuprins de fiori; speriat, înfricoșat. 2. Emoționat, tulburat. [Pr.: *-fi-o-*] — V. **înfiora**.

ÎNFIORĂTOR, *-OĂRE, înfiorători, -oare*, adj. Care produce fiori (de spaimă); fioros, înspăimântător, îngrozitor. [Pr.: *-fi-o-*] — **Înfiora** + suf. *-ător*.

ÎNFIPT, *-Ă, înfipti, -te*, adj. 1. Nemișcat, neclintit, țepăan. 2. (Fam.) Îndrăzneț, cutezător; *p. ext.* obraznic. ♦ (Adverbial) De-a dreptul, direct. — V. **înfige**.

ÎNFIRĂ, *înfir*, vb. I. Tranz. (Rar) 1. A coase sau a broda cu fir. 2. A depăna fire toarse. — **În** + **fir**.

ÎNFIRĂT, *-Ă, înfirați, -te*, adj. (Rar) Cusut sau brodat cu fir. — V. **înfiira**.

ÎNFIRIPĂ, *înfiripez*, vb. I. 1. Tranz. A alcătui ceva din elemente puține, dispartate sau necorespunzătoare; a înjgheba. ♦ Refl. Fig. A lua naștere, a prinde consistență. ♦ Refl. A ajunge la o oarecare bunăstare. 2. Refl. A-și reveni în puteri; a se refăce după o boală, a se întrema. [Prez. ind. și: *înfirip*. — Var.: **înciripă** vb. I] — Cf. sl. čerep „oală, hârb”.

ÎNFIRIPĂRE, *înfiripări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înfiripa*; înjghebare; întremare (după o boală). — V. **înfiripa**.

ÎNFIRIPĂT, *-Ă, înfiripați, -te*, adj. 1. Înjghebat, alcătuit (cu greu). 2. Restabilit după o boală, întremat. — V. **înfiripa**.

ÎNFLĂCĂRĂ, *înflăcărez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A (se) aprinde, a (se) înfierbânta, a (se) pasiona, a (se) entuziasma. 2. A face să capete sau a căpăta culoarea flăcării; a (se) înroși, a se îmbujora. — **În** + **flacăra**.

ÎNFLĂCĂRĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *înflăcăra*; ardoare, pasiune. — V. **înflăcăra**.

ÎNFLĂCĂRĂT, *-Ă, înflăcărați, -te*, adj. 1. Avântat, pasionat. 2. Care e aprins, care dogorește; *p. ext.* de culoare roșie ca focul. — V. **înflăcăra**.

ÎNFLORĂ, *înflorez*, vb. I. Tranz. A împodobi cu flori țesute, brodate, pictate, încrustate. — **În** + **flori** (pl. lui *floare*).

ÎNFLORĂT, *-Ă, înflorați, -te*, adj. Ornamentat cu flori țesute, brodate etc.; înflorit. — V. **înflora**.

ÎNFLORI, *înfloresc*, vb. IV. I. Intrans. A face, a da flori; a se acoperi de flori. II. I. Intrans. Fig. A-și face apariția, a se arăta; a se ivi; a se dezvolta, a crește, a prospera. ♦ A fi în toată frumusețea, strălucirea. ♦ (Despre față) A se îmbujora, a se lumina. 2. Tranz. A împodobi (prin cusături, desene, ornamente etc.), a înfrumuseța. ♦ Fig. A exagera. 3. Tranz. (Pop.) A face ca o pânză sau un obiect confecționat din pânză să devină alb-strălucitor (prin spălare și uscare la soare). — Lat. **inflorire**.

ÎNFLORIRE, *înfloriri*, s.f. Acțiunea de a *înflori*. — V. **înflori**.

ÎNFLORIT, *-Ă, înfloriți, -te*, adj. I. (Despre plante) Care a făcut, a dat flori; acoperit de flori, plin de flori; (despre flori) care și-a deschis bobocii. II. I. Fig. (Despre față; *p. ext.* despre oameni) Îmbujorat; luminat. 2. Împodobit cu desene, cu ornamente; înflorat. ♦ Fig. (Despre exprimare) Care este bogat în imagini; care caută să impresioneze prin bogăția imaginilor. — V. **înflori**.

ÎNFLORITÓR, *-OĂRE, înfloritóri, -oare*, adj. Care e în plină dezvoltare, care prosperă. — **Înflori** + suf. *-tor*.

ÎNFLORITÓRĂ, *înfloritóri*, s.f. Podoabă, ornament, broderie. ♦ Fig. Adaos personal (la o povestire, la o expunere); exagerare. — **Înflori** + suf. *-tură*.

ÎNFOCĂ, (rar) *înfóc*, vb. I. (Rar) 1. Tranz. A înfierbânta, a încălzi ceva la foc; a da foc la ceva. 2. Refl. Fig. A se aprinde, a se înflăcăra (ca urmare a unui sentiment puternic). — **În** + **foc**.

ÎNFOCĂRE, s.f. Acțiunea de a (se) *înfoaca*; înflăcărare, entuziasm; ardoare, pasiune. — V. **înfoaca**.

ÎNFOCĂT, *-Ă, înfocați, -te*, adj. 1. Înfierbântat peste măsură; fierbinte, aprins²; care arde și dogorește ca focul. ♦ De culoarea focului, roșu-aprins. ♦ Fig. (Despre ochi) Focos, scânteiitor, viu. 2. Fig. Înflăcărat, însuflețit, pasionat. — V. **înfoaca**.

ÎNFOFOLÍ, *înfofolesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) îmbrăca sau a (se) acoperi cu (prea) multe haine groase și călduroase pentru a (se) feri de frig; a (se) îmbodoli, a (se) încotoșmăna. — Et. nec.

ÎNFOFOLIT, *-Ă, înfofoliți, -te*, adj. Îmbrăcat, acoperit cu (prea) multe haine groase; îmbodolit, încotoșmănat. — V. **înfofoli**.

ÎNFOIĂ, *înfoi*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) desface, a (se) umfla (asemenea foalelor). ♦ Refl. (Despre păsări) A-și umfla, a-și răsfira, a-și zbârlî penele. ♦ Refl. A se învărti de colo-colo, a se roti. ♦ Refl. Fig. (Despre oameni) A-și da ifose, a-și da importanță. 2. Refl. (Despre pământ și alte materiale) A se afâna. [Pr.: -fo-ia. — Prez. ind. și: *înfoiez*] — Lat. *infoliare* (< *folis*) sau *în + foi* (pl. lui *foaie*).

ÎNFOIĂT, -Ă, *înfoiați, -te*, adj. 1. (Rar) Desfăcut, umflat (asemenea foalelor). ♦ (Despre păsări) Cu penele umflate, răsfirate, zbârlite. ♦ (Despre haine) Larg, creț. 2. (Despre pământ) Afânat. — V. **înfoia**.

ÎNFOIÈRE, *înfoieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *înfoia* și rezultatul ei. — V. **înfoia**.
ÎNFOMETĂ, *înfometez*, vb. I. Tranz. A face să flămânzească; a constrânge prin foame. — **În + foamete**.

ÎNFOMETĂRE s.f. Acțiunea de a *înfometă* și rezultatul ei. — V. **înfometă**.
ÎNFOMETĂT, -Ă, *înfometați, -te*, adj. Care suferă de foame; flămând, flămânzit, famelic. — V. **înfometă**.

ÎNFRĂȚI, *înfrățesc*, vb. IV. 1. Refl. recipr. și tranz. A (se) lega printr-o dragoste frățescă, a (se) împrieteni. 2. Intrans. (Despre plante) A da naștere la lăstari, a fi în faza de înfrățire (2). — **În + frate**.

ÎNFRĂȚIRE s.f. 1. Acțiunea de a (se) *înfrăți* și rezultatul ei; prietenie frățescă; fraternizare. 2. Formare a lăstarilor laterali la baza tulpinii principale a cerealelor păioase sau a gramineelor perene din pașiști; lăstărire. — V. **înfrăți**.

ÎNFRĂȚIT, -Ă, *înfrățiți, -te*, adj. 1. Legat de altul prin relații frățesti. 2. (Despre plante) Care a dat lăstari din tulpina principală. — V. **înfrăți**.

ÎNFRĂȚITOR, -OĂRE, *înfrățitori, -oare*, adj. (Rar) Care înfrățeste. — **Înfrăți** + suf. -tor.

ÎNFRÂNĂ, *înfrânez*, vb. I. Tranz. A pune frâu; p. ext. a îmblânzi, a domestici. ♦ Fig. A stăvili, a reține, a potoli. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (se) stăpâni, a (se) domina. — Lat. *infrênare*.

ÎNFRÂNĂRE, *înfrânări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înfrâna*; fig. reținere, abținere, cumpănare. — V. **înfrâna**.

ÎNFRÂNĂT, -Ă, *înfrânați, -te*, adj. 1. (Despre animale de ham) Căruia i s-a pus frâu. 2. (Despre mașini) Care merg cu frâna pusă. — V. **înfrâna**.

ÎNFRÂNGE, *înfrâng*, vb. III. Tranz. A învinge, a birui, a bate (în luptă). ♦ A-și stăpâni o anumită stare sufletească. ♦ (Rar) A nesocoti voința cuiva, a călca o lege, o dispoziție etc. [Perf. s. *înfrânsei*, part. *înfrânt*] — Lat. *infrangere*.

ÎNFRÂNGERE, *înfrângeri*, s.f. Acțiunea de a *înfrânge*; învingere; (rar) călcarea a legii. — V. **înfrânge**.

ÎNFRÂNT, -Ă, *înfrânți, -te*, adj. Învins, biruit, bătut (în luptă). — V. **înfrânge**.

ÎNFRICĂ vb. I. Refl. (Înv.; folosit la timpurile trecute) A se înfricoșa. — **În + frică**.

ÎNFRICĂT, -Ă, *înfricați, -te*, adj. (Înv.) Înfricoșat. — V. **înfrica**.

ÎNFRICOȘĂ, *înfricoșez*, vb. I. Refl. și tranz. A fi cuprins sau a face pe cineva să fie cuprins de frică; a (se) înspăimânta; a (se) îngrozi, a se înfrica. — **În + fricos**.

ÎNFRICOȘĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *înfricoșa*; frică; intimidare. — V. **înfricoșa**.
ÎNFRICOȘĂT, -Ă, *înfricoșați, -te*, adj. Cuprins de frică; speriat², înspăimântat, îngrozit, înfricat. ♦ Înflorător, înspăimântător. ♦ (Reg., cu valoare de superlativ) Teribil, grozav. — V. **înfricoșa**.

ÎNFRICOȘĂTOR, -OĂRE, *înfricoșători, -oare*, adj. Care provoacă sau inspiră frică; îngrozitor, înspăimântător, abominabil, groznic. — **Înfricoșa** + suf. -ător.

ÎNFRIGURĂRE s.f. Stare de încordare nervoasă, de nerăbdare, de emoție. ♦ Loc. adv. *Cu înfrigurare* = cu neliniște, cu emoție. — **Înfrigurat** + suf. -are.

ÎNFRIGURĂT, -Ă, *înfrigurați, -te*, adj. Care tremură de frig, pătruns de frig; fig. cuprins de nerăbdare, de emoție, de zel; febril. — **În + friguri** + suf. -at.

ÎNFRUMOȘĂ, *înfrumosez*, vb. I. Refl. (Reg.) A se înfrumuseța. — **În + frumos**.

ÎNFRUMUȘĂTĂ, *înfrumusețez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face mai frumos; a (se) împodobi, a (se) înfrumuseța. — **În + frumusețe**.

ÎNFRUMUȘĂTĂRE, *înfrumusețări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înfrumuseța*; împodobire. — V. **înfrumuseța**.

ÎNFRUMUȘĂȚĂT, -Ă, *înfrumusețați, -te*, adj. Care a devenit mai frumos; împodobit, ornat. — V. **înfrumuseța**.

ÎNFRUNTĂ, *înfrunt*, vb. I. Tranz. 1. A mostra, a dojeni cu vorbe aspre de față cu alții; a certa, a ocări. 2. A ține piept, a da piept, a rezista cu curaj (în fața unei primejdii). ♦ Refl. recipr. A avea un conflict, un schimb aprins de cuvinte. — Lat. **infrontare* (< *frons*).

ÎNFRUNTĂRE, *înfruntări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înfrunta* și rezultatul ei. 1. Mustrare, dojană aspră; p. ext. jignire, insultă. 2. Rezistență hotărâtă; opunere îndrăznească. ♦ Conflict, ciocnire. — V. **înfrunta**.

ÎNFRUNZĂ, pers. 3 *înfrunzește*, vb. IV. Intrans. A face frunze, a se acoperi cu frunze. — **În + frunză**.

ÎNFRUNZIRE, *înfrunziri*, s.f. Acțiunea de a *înfrunzi* și rezultatul ei. — V. **înfrunzi**.

ÎNFRUNZIT, -Ă, *înfrunziți, -te*, adj. Căruia i-a dat frunza, plin de frunze. — V. **înfrunzi**.

ÎNFRUPTĂ, *înfrupt*, vb. I. Refl. A mânca din ceva deosebit de gustos. ♦ (Pop.) A mânca de dulce în zi de post. ♦ Fig. (Ir.) A trage beneficii (necinstite), a profita de... — **În + frupt**.

ÎNFRUPTĂRE s.f. Acțiunea de a se *înfrupta*. — V. **înfrupta**.

ÎNFULECĂ, *înfulēc*, vb. I. Tranz. A mânca lacon și repede, a înghiți pe nerăsuflate. [Var.: *înfulcă* vb. I] — Lat. *infullicare*.

ÎNFULECĂRE s.f. Acțiunea de a *înfulēc*. — V. **înfulēc**.

ÎNFULICĂ vb. I. v. **înfulēc**.

ÎNFUMURĂ, *înfulmurez*, vb. I. Refl. A se comporta cu îngâmfare, a-și da aere, a se îngâmfă, a se infatua. — **În + fumuri** (pl. lui *fum*).

ÎNFUMURĂRE, *înfulmuri*, s.f. Îngâmfare, mândrie nejustificată; orgoliu, aroganță, infatuare. — V. **înfulmura**.

ÎNFUMURĂT, -Ă, *înfulmurați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Îngâmfat, încrezut, închipuit, infatuat. — V. **înfulmura**.

ÎNFUNDĂ, *înfulnd*, vb. I. 1. Tranz. A pune fund la un butoi, la o putină etc. ♦ A astupa complet un orificiu, o deschizătură. ♦ Expr. *A-i înfundă* (cuiva) *gura* = a obliga (pe cineva) să tacă. ♦ Fig. A înăbuși un sunet, un zgomot. ♦ Loc. adv. *Pe înfundate* = fără zgomot, înăbușit. 2. Refl. (Despre drumuri, suprafețe etc.) A se închide, a se sfârși. ♦ Expr. (Fam.) *A i se înfundă* (cuiva) = a ajunge într-o situație fără ieșire, a nu-i mai merge; a o păți. ♦ (Despre conducte, șanțuri etc.) A se astupa. ♦ Tranz. *A înfundă un șanț*. 3. Tranz. A vârî, a îndesa (undevea la fund, în adâncime). ♦ A umple bine. ♦ Expr. *A înfundă ocnă* (sau *temnița, pușcăriia*) = a fi condamnat la ani grei de închisoare. ♦ A îndesa pe cap pălăria sau căciula. ♦ Refl. A se duce, a intra, a se ascunde într-un loc unde nu poate fi ușor descoperit. ♦ Fig. A pune pe cineva într-o situație grea, fără ieșire. 4. Refl. și tranz. A (se) adânci, a (se) cufunda. ♦ Refl. A intra într-un loc care este (sau pare a fi) fără capăt, fără ieșire. — Lat. *infundare* sau *în + fund*.

ÎNFUNDARE s.f. Acțiunea de a (se) *înfundă*; astupare, înfundat¹; astupat¹. — V. **înfundă**.

ÎNFUNDĂT¹ s.n. Faptul de a (se) *înfundă*. — V. **înfundă**.

ÎNFUNDĂT², -Ă, *înfulndați, -te*, adj. 1. Închis, astupat ermetic. ♦ *Vin înfundat* = vin pus în sticle astupate ermetic. 2. Fig. (Despre sunete) Înăbușit. — V. **înfundă**.

ÎNFUNDĂTOARE, *înfulndători*, s.f. Fiecare dintre părțile care închid carul în față și în spate. — **Înfulnda** + suf. -ătoare.

ÎNFUNDĂTURĂ, *înfulndături*, s.f. Drum, stradă fără ieșire; intrare, fundătură. ♦ Loc (adânci) care pare închis din toate părțile. — **Înfulnda** + suf. -ătură.

ÎNFURCĂ¹, *înfulcesc*, vb. I. Tranz. (Înv. și pop.) A lua fân în furcă. [Prez. ind. și: *înfulc*] — **În + furcă**.

ÎNFURCĂ² vb. I. v. **înfulc**.

ÎNFURCĂT, -Ă adj. v. **înfulc**.

ÎNFURCĂTURĂ s.f. v. **înfulcitură**.

ÎNFURCĂ, vb. IV. (Înv. și pop.) 1. Refl. A se bifurca. 2. Refl. recipr. A se certa, a se încăiera. [Var.: *înfulcă* vb. I] — **În + furcă**.

ÎNFURCĂT, -Ă, *înfulciți, -te*, adj. (Înv. și pop.) Bifurcat. [Var. *înfulcă*, -ă adj.] — V. **înfulc**.

ÎNFURCĂTURĂ, *înfulcitură*, s.f. (Înv.) Bifurcare de drumuri; răspântie. [Var.: *înfulcătură* s.f.] — **Înfulc** + suf. -tură.

ÎNFURIA, *înfulrii*, vb. I. Refl. și tranz. A fi cuprins sau a face pe cineva să fie cuprins de furie; a (se) mânia, a (se) enerva, a (se) irita. [Pr.: -ri-a] — **În + furie**.

ÎNFURIAȚ, -Ă, *înfulriați, -te*, adj. Cuprins de furie; furios, mânios. [Pr.: -ri-a] — V. **înfulria**.

ÎNFURIERE s.f. Acțiunea de a (se) *înfulria*; furie, mânie. [Pr.: -ri-e] — V. **înfulria**.

ÎNFURNICĂ, pers. 3 *înfulnică*, vb. I. Tranz. impers. (Pop.) A fi cuprins de furișă, de fiori, a simți înțepături pe piele. — **În + furnică**.

ÎNGĂDUÎ, *îngădui*, vb. IV. 1. Tranz. A da voie, a permite, a admite, a încuviința, a tolera ceva; a da cuiva permisiunea, a-l lăsa să... ♦ Refl. recipr. (Pop.) A se învoi, a se înțelege unul cu altul, a trăi în armonie. 2. Tranz. și intrans. (Pop.) A avea răbdare; a aștepta; a da răgaz; a amâna, a pășui. ♦ (Reg.) A întârzia, a zăbovi. [Prez. ind. și: *îngăduiesc*] — Din magh. *engedni*.

ÎNGĂDUIALĂ, *îngăduieli*, s.f. Îngăduință. [Pr.: -du-ia] — **Îngădui** + suf. -eală.

ÎNGĂDUINȚĂ s.f. 1. Încuviințare, permisiune, voie; indulgență, toleranță, îngăduială, îngăduire. ♦ Înțelegere, bunăvoință reciprocă. 2. (Fam., rar) Pășuire, răgaz. — **Îngădui** + suf. -ință.

ÎNGĂDUIRE s.f. Îngăduință. — V. **îngădui**.

ÎNGĂDUITOR, -OĂRE, *îngăduitori, -oare*, adj. Care îngăduie (1); p. ext. care iartă ușor, tolerant, răbdător; concesiv, indulgent. ♦ Blând, bun. [Pr.: -du-i] — **Îngădui** + suf. -tor.

ÎNGĂIMA, *îngăim*, vb. I. 1. Tranz. A roști cu greutate, nedeslușit, încurcat; a bolborosi, a îndruga, a îngăla (2); p. ext. a fredona, a cânta. 2. Refl. (Reg.) A sta la îndoială; a zăbovi. [Prez. ind. și: *îngăim, îngăimesc*] — Et. nec.

ÎNGĂIMĂRE, *îngăimări*, s.f. Faptul de a (se) *îngăima*; îngăimeală. — V. **îngăima**.

ÎNGĂIMĂȚ, -Ă, *îngăimați, -te*, adj. (Despre rostire, vorbe etc.) Nedeslușit, bolborosit, târâgănat, șovăielnic; îngălat (2). — V. **îngăima**.

ÎNGĂIMĂTOR, -OĂRE, *îngăimători, -oare*, adj. (Rar) Care îngăimă; confuz. — **Îngăima** + suf. -ător.

ÎNGĂIMEALĂ, *îngăimeli*, s.f. (Rar) Îngăimare. — **Îngăima** + suf. -eală.

ÎNGĂLĂ, *îngălez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. (Pop.) A (se) murdări. 2. Tranz. (Reg.) A îngăima (1). — Et. nec.

ÎNGĂLĂRE, *îngălări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (*se*) *îngăla* și rezultatul ei. — V. *îngăla*.

ÎNGĂLĂT, *-Ă, îngălăți*, *-te*, adj. 1. (Pop.) Murdar, neîngrijit. 2. (Reg.; despre rostire, vorbe etc.) Îngăimat (1). — V. *îngăla*.

ÎNGĂLĂCIUNE, *îngălăciuni*, s.f. (Înv.) Neîngrijire, neglijență. — *Îngăla* + suf. *-ăciune*.

ÎNGĂLBENI, *îngălbenesc*, vb. IV. Intrans., refl. și tranz. A deveni sau a face să devină galben, palid; *p. ext.* a (se) ofili, a (se) vesteji; a (se) gălbeni. [Var.: (pop.) *îngălbini* vb. IV] — *În* + *galben*.

ÎNGĂLBENIRE, *îngălbeni*, s.f. Faptul de a (*se*) *îngălbeni*; *p. ext.* vestejire, ofilire. [Var.: (pop.) *îngălbini* s.f.] — V. *îngălbeni*.

ÎNGĂLBENIT, *-Ă, îngălbeniți*, *-te*, adj. Devenit galben, palid; *p. ext.* ofilit, vestejit; gălbenit. [Var.: (pop.) *îngălbinit*, *-ă* adj.] — V. *îngălbeni*.

ÎNGĂLBINI vb. IV v. *îngălbeni*.

ÎNGĂLBINIRE s.f. v. *îngălbeni*.

ÎNGĂMFĂ, *îngămfz*, vb. I. Refl. A se mândri, a se fuduli, a se făli; a fi încrezut, a fi trușă, a se înfatua. [Prez. ind. și: (înv.) *îngămf*] — *În* + *gâmfă* (înv. și reg. „a se umflă” < lat.).

ÎNGĂMFĂRE s.f. Atitudine de încredere exagerată în propriile sale înșușiri; trufie, orgoliu, fală; înfatuaare. — V. *îngămfă*.

ÎNGĂMFĂT, *-Ă, îngămfăți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care are o părere foarte bună despre sine; încrezut, fudul; vanitos, orgolios, înfatuat. — V. *îngămfă*.

ÎNGĂNĂ, *îngân*, vb. I. 1. Tranz. A imita, a repeta (în bătaie de joc) vorbele, glasul cuiva. 2. Tranz. A rosti sau a cânta ceva încet, șoptit (și neclar); a murmura, a mormăi. 3. Tranz. și refl. A (se) acompaña, a (se) însoți. ♦ Refl. A se amăgi. 4. Refl. A se îmbina; a se confunda, a se amesteca. ♦ Expr. *A se îngăna ziua cu noaptea* = a se ivi zorile; a începe să se întunece. 5. Refl. și tranz. (Rar) A (se) mișca ușor; a (se) legăna. — Lat. **ingannare*.

ÎNGĂNĂRE, *îngănări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *îngăna* și rezultatul ei; cântec (nedeslușit), murmurare. — V. *îngăna*.

ÎNGĂNĂT, *-Ă, îngănați*, *-te*, adj. (Despre vorbe, sunete) Rostit ușor, murmurat, șoptit. — V. *îngăna*.

ÎNGĂNDURĂ, *îngândurez*, vb. I. Refl. și tranz. A cădea sau a pune pe gânduri. ♦ A (se) îngrijora. — *În* + *gânduri* (pl. lui *gând*).

ÎNGĂNDURĂRE, *îngândurări*, s.f. Faptul de a fi îngândurat; cufundare în gânduri. ♦ Îngrijorare. — V. *îngândura*.

ÎNGĂNDURĂT, *-Ă, îngândurați*, *-te*, adj. Cufundat în gânduri; gânditor. ♦ Îngrijorat. — V. *îngândura*.

ÎNGEMĂNĂ, *îngemănez*, vb. I. Refl. și refl. A (se) uni³ strâns; a (se) împreuna, a (se) îmbina; a (se) amesteca. [Prez. ind. și: *îngemăn*] — Lat. *ingeminare*.

ÎNGEMĂNĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *îngemăna*; unire, îmbinare. — V. *îngemăna*.

ÎNGEMĂNĂT, *-Ă, îngemănați*, *-te*, adj. Unit, îmbinat. — V. *îngemăna*.

ÎNGENUNCHEĂ, *îngenunchez*, vb. I. 1. Intrans. A se așeza în genunchi. 2. Tranz. Fig. A supune, a aservi. ♦ (Rar) A da în stăpânire, a închina (unui dușman). [Prez. ind. și: *îngenunchi*] — Lat. *ingenuculare*.

ÎNGENUNCHEĂT, *-Ă, îngenuncheați*, *-te*, adj. 1. Care stă în genunchi. 2. Fig. Supus, aservit. — V. *îngenunchea*.

ÎNGENUNCHERE, *îngenuncheri*, s.f. Acțiunea de a *îngenunchea* și rezultatul ei. — V. *îngenunchea*.

ÎNGER, *îngeri*, s.m. (În creștinism, mozaism și islam) Ființă spirituală creată de Dumnezeu, înzestrată cu calități excepționale (de bunățate, de frumusețe), considerată ca slujitor și messenger al divinității, mediator între acesta și oamenii. ♦ *Înger păzitor* = persoană care veghează asupra cuiva, care are grijă de sănătatea cuiva. ♦ Expr. *Tare de înger* = care nu se lasă ușor intimidat sau înduioșat; curajos, rezistent. *Slab de înger* = care cedează, se descurajează ușor, lipsit de voință; fricos, timid. ♦ Epitet dezmiardător dat unei persoane. — Lat. *angelus*.

ÎNGERĂȘ, *îngerași*, s.m. Diminutiv al lui *înger*; îngerel. — *Înger* + suf. *-aș*.

ÎNGEREA, *îngerele*, s.f. (Rar) Plantă erbacee cu flori albe (*Selinum carvifolia*).

— *Înger*[el] + suf. *-ea*.

ÎNGEREL, *îngerei*, s.m. (Rar) Îngeraș. — *Înger* + suf. *-el*.

ÎNGERESC, *-EASCĂ, îngerești*, adj. 1. Care aparține îngerilor, privitor la îngeri, de îngeri; angelic. ♦ Ca de îngeri; pur, neprihănit; excepțional. 2. (Rar) Călugăresc, monahal. — *Înger* + suf. *-esc*.

ÎNGERÊȘTE adv. Ca îngerii; *p. ext.* foarte frumos sau foarte bun. — *Înger* + suf. *-ește*.

ÎNGHEMUÎ, *înghemuiesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se ghemui. — *În* + *ghemui*.

ÎNGHESUI, *înghesui*, vb. IV. 1. Refl. (Despre ființe) A se îmbulzi, a se îngrămădi (într-un spațiu restrâns); a (se) ghemui. 2. Tranz. A băga, a vâri pe cineva sau ceva într-un loc strâmț. ♦ A înconșura pe cineva din toate părțile, limitându-i spațiul de mișcare. [Prez. ind. și: *înghesuiesc*] — *În* + *ghes* + suf. *-ui*.

ÎNGHESUIALĂ, *înghesuiali*, s.f. Îngrămădire de ființe sau de lucruri într-un loc; îmbulzeală, aglomerație. [Pr. *-su-ia-*] — *înghesui* + suf. *-eală*.

ÎNGHESUIRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *înghesui*; *înghesuit*¹. — V. *înghesui*.

ÎNGHESUIT¹ s.n. *înghesuire*. — V. *înghesui*.

ÎNGHESUIT², *-Ă, înghesuiți*, *-te*, adj. 1. Strâns, îngrămădit (în număr mare într-un spațiu restrâns); ghemuit². ♦ Expr. (Adverbial, rar) *A răde înghesuit* = a răde înfundat. 2. În care este mare înghesuiaală; aglomerat. — V. *înghesui*.

ÎNGHÊT, *înghețuri*, s.n. Treccere a apei în stare de gheață; înghețare; *p. ext.* ger mare. ♦ Fig. Fior de frig, răceală. — Din *îngheța* (derivat regresiv).

ÎNGHÊȚĂ, *înghêt*, vb. I. 1. Intrans. (La pers. 3) A se preface în gheață. ♦ Expr. *A-i îngheța cuiva inima* (sau *sângele în vine*) = a înlemni, a încremeni. ♦ (Despre sol) A se întări, a se învârtoșa din cauza înghețului. 2. Intrans. și tranz. fact. A degera, a amorți sau a face să degere, să amorțească de frig. 3. Intrans. Fig. A încremeni, a înlemni, a înmărmuri (de frică, de emoție). — Lat. *inglaciare*.

ÎNGHETĂRE s.f. 1. Acțiunea de a *îngheța* și rezultatul ei; îngheț. 2. (În sintagma) *Înghețarea salariilor* = măsură economică de menținere neschimbată a salariilor într-o perioadă de urcare a costului vieții. — V. *îngheța*.

ÎNGHETĂT, *-Ă, înghețați*, *-te*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre lichide) Transformat în gheață; acoperit cu o pojghiță de gheață; (despre sol) întărit, învârtoșat din cauza înghețării. ♦ (Despre legume, fructe, carne etc.) Congelat. ♦ Înțepenit, amorțit de ger; degerat. 2. S.f. Cremă de fructe, de ouă, de cacao etc., răcită până la solidificare. 3. Adj. Fig. Înămămurit, împietrit (de emoție). ♦ (Despre ochi) Cu privirea fixă, lipsită de expresie. — V. *îngheța*.

ÎNGHIMPĂ, *înghimp*, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) înțepa, a (se) împunge.

♦ Tranz. Fig. A îmboldi. — *În* + *ghimpe*.

ÎNGHIMPĂT, *-Ă, înghimpați*, *-te*, adj. (Pop.) Plin de ghimpi. — V. *înghimpa*.

ÎNGHIOLDEALĂ s.f. v. *înghionteală*.

ÎNGHIOLDI vb. IV v. *înghionti*.

ÎNGHIOLDIRE s.f. v. *înghiontire*.

ÎNGHIONTEALĂ, *înghionteli*, s.f. Înghiontire. [Var.: *înghiondeală* s.f.] — *Înghionti* + suf. *-eală*.

ÎNGHIONTI, *înghiontesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recip. A (se) lovi cu cotul sau cu pumnul, a(-și) da ghionți; a (se) ghionti. [Var.; *înghioldi* vb. IV] — *În* + *ghionti*.

ÎNGHIONȚIRE, *înghionțiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *înghionti* și rezultatul ei; *înghionteală*. [Var.: *înghioldire* s.f.] — V. *înghionti*.

ÎNGHIȚI, *înghiți*, vb. IV. Tranz. 1. A face să treacă mâncarea, băutura etc. în stomac prin faringe și esofag; *p. ext.* a mânca, a devora. ♦ Expr. *A înghiți* (sau *a face să înghiță*) *hapul* (sau un *hap, gălușca*) sau *a o înghiți* = a suporta (sau a face să suporte) o neplăcere (fără să crâncească). *A-și înghiți lacrimile* (sau *plânsul*) = a-și stăpâni plânsul; a reprimă izbucnirea unui sentiment. (Pop.) *A-i veni* (cuiva) *să înghiță* (pe cineva) (*de bucurie*), se spune când o persoană își manifestă o mare bucurie, mulțumire. (Fam.) *A înghiți* (pe cineva) *din ochi* (sau *cu ochii*) = a nu se mai sătura privind pe cineva. *A nu înghiți pe cineva* = a nu putea suferi pe cineva.

♦ P. anal. A trage în plămâni, a inhala adânc aer, fum etc. II. Fig. 1. (Despre pământ, apă etc.) A face să dispară ceva (cuprinzând în sine); a cuprinde, a învălui din toate părțile. ♦ Expr. *L-a înghițit pământul* = a murit; a dispărut. *Parcă l-a înghițit pământul*, se spune despre cineva sau ceva care a dispărut fără urmă. ♦ A se îmbiba de un lichid; a absorbi. 2. A citi repede și cu lăcomie o carte, un text scris. 3. A răbda, a îndura fără ripostă o necuviință, o insultă etc. 4. A omite cuvinte sau silabe (din cauza unui defect de vorbire). ♦ A nu spune ce ar fi vrut să spună, a se abține de a spune ceva. — Lat. *inglutire*.

ÎNGHIȚIRE, *înghițiri*, s.f. Acțiunea de a *înghiți*; deglutire. — V. *înghiți*.

ÎNGHIȚITOARE, *înghițitori*, s.f. (Reg.) Gâtleej. — *Înghiți* + suf. *-toare*.

ÎNGHIȚITURĂ, *înghițituri*, s.f. Înghițire. ♦ Expr. (*A bea*) *dintr-o înghițitură* = (a bea) sorbind toată băutura dintr-o singură dată. ♦ (Concr.) Cantitatea de mâncare sau de băutură care se poate înghiți dintr-o dată. — *Înghiți* + suf. *-tură*.

ÎNGLOBĂ, *înglobez*, vb. I. Tranz. A introduce ca parte integrantă într-un tot; a include, a cuprinde. — Din fr. *englobier*.

ÎNGLOBĂRE, *înglobări*, s.f. Acțiunea de a *îngloba*; cuprindere, includere într-un tot. — V. *îngloba*.

ÎNGLOBĂT, *-Ă, înglobați*, *-te*, adj. Care este cuprins într-un tot. — V. *îngloba*.

ÎNGLODĂ, *înglodez*, vb. I. Refl. A se înfunda în noroi (fără a mai putea ieși); a se înmămoli, a se împotmoli. ♦ Fig. A face multe datorii. [Var.: (înv.) *înglodî* vb. IV] — *În* + *glod*.

ÎNGLODĂRE, *înglodări*, s.f. Acțiunea de a *se îngloda* și rezultatul ei. — V. *îngloda*.

ÎNGLODĂT, *-Ă, înglodați*, *-te*, adj. Plin de noroi, înmămolit. — V. *îngloda*.

ÎNGLODI vb. IV v. *îngloda*.

ÎNGLOTI, *înglotesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A aduna gloatele, oastea (în vederea unei acțiuni militare). ♦ Refl. A se îngrămădi. — *În* + *gloată*.

ÎNGLOTIRE, *înglotiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (*se*) *îngloti* și rezultatul ei; îngrămădire; concentrare. — V. *îngloti*.

ÎNGRĂDI, *îngrădesc*, vb. IV. 1. Tranz. A împrejmuia un teren (cu gard, cu uluci, cu zid etc.); *p. ext.* a hotărâni. ♦ Refl. Fig. A se pune la adăpost, a se apăra cu ajutorul cuiva sau a ceva. 2. Tranz. Fig. A pune limite, a stăvili. 3. Refl. recip. (Înv.) A se înțelege, a cădea de acord. — Cf. sl. *graditi*.

ÎNGRĂDIRE, *îngrădiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *îngrădi* și rezultatul ei. — V. *îngrădi*.

ÎNGRĂDÍT, -Ă, *îngrădiți*, *-te*, adj. **1.** Care a fost înconjurat cu gard pentru a izola. ♦ Fig. Care se află la adăpost, apărat cu ajutorul cuiva sau a ceva. **2.** Fig. Căruia i s-au impus limite de acțiune; stăvilit. — V. **îngrădi**.

ÎNGRĂDITOR, -OĂRE, *îngrăditori*, *-oare*, adj. (Rar) Care limitează, restrânge. — **Îngrădi** + suf. *-tor*.

ÎNGRĂDITURĂ, *îngrădituri*, s.f. Împletitură de nuiele (sau gard, zid, grilaj etc.) cu care se împrejmuiește un teren. — **Îngrădi** + suf. *-tură*.

ÎNGRĂMĂDEALĂ s.f. Aglomeratie, înghesuală; grămădeală. — **Îngrămădi** + suf. *-eală*.

ÎNGRĂMĂDÍ, *îngrămădesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) strânge la un loc în număr mare, a (se) aduna grămădi; a (se) grămădi. ♦ A (se) înghesui, a (se) îmbulzi; a (se) grămădi. — **În** + **grămădi**.

ÎNGRĂMĂDIRE, *îngrămădiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îngrămădi* și rezultatul ei; înghesuală, grămădi, morman; grămădire. — V. **îngrămădi**.

ÎNGRĂMĂDÍT, -Ă, *îngrămădiți*, *-te*, adj. **1.** Care este adunat laolaltă în număr prea mare; înghesuit, îndesat, învâlmășit. **2.** (Fam.; despre oameni) Prost (**1**); nepricteput. — V. **îngrămădi**.

ÎNGRĂȘĂ, *îngrăș*, vb. I. **1.** Refl. A deveni (mai) gras, a prinde grăsime. ♦ Tranz. *Mâncarea bună l-a îngrășat*. ♦ Tranz. fact. Spec. A face un animal să devină gras, hrănindu-l bine. ♦ Expr. *Îngrășă porcul în așun* = încearcă să facă ceva serios în ultimul moment. **2.** Tranz. A îmbunătăți fertilitatea unui teren prin îngrășăminte; a gunoi? — Lat. ***îngrassiare** (< *grasus* = *crassus*).

ÎNGRĂȘĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *îngrășa*; îngrășat¹. — V. **îngrășa**.

ÎNGRĂȘĂT¹ s.n. Îngrășare. — V. **îngrășa**.

ÎNGRĂȘĂT, -Ă, *îngrășăți*, *-te*, adj. **1.** (Despre ființe) Care a devenit (mai) gras. **2.** (Despre sol) Fertilizat prin îngrășăminte chimice sau naturale. — V. **îngrășa**.

ÎNGRĂȘĂMĂNT, *îngrășăminte*, s.n. Gunoi organic, bălăgar de vite sau produs mineral, folosite pentru a mări fertilitatea solului agricol. — **Îngrășa** + suf. *-ământ* (după fr. *engraisement*).

ÎNGRĂȘĂTOR, -OĂRE, *îngrășători*, *-oare*, adj., s.f. **1.** Adj. Care îngrășă. **2.** S.f. Numele a două plante erbacee cu frunze cărnose, dintre care una are flori albastre-violette, iar cealaltă flori albe cu pete galbene (*Pinguicula vulgaris* și *alpina*). **3.** S.f. Plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pământ și cu flori albe, grupate în formă de cârlig (*Sagina procumbens*). — **Îngrășa** + suf. *-ător*.

ÎNGRĂȘĂTORÍE, *îngrășătorii*, s.f. Construcție, unitate zootehnică etc. în care sunt îngrășate animalele destinate consumului. — **Îngrășător** + suf. *-ie*.

ÎNGREȚOȘĂ, *îngrețoșez*, vb. I. Refl. și tranz. A avea sau a produce cuiva o senzație de greață. ♦ Fig. A (se) scărbi, a (se) dezgusta. — **În** + **grețos**.

ÎNGREȚOȘĂRE s.f. Faptul de a (se) *îngrețoșa*; senzație de greață, scărbi, dezgust. — V. **îngrețoșa**.

ÎNGREUIĂ, *îngreuiuez*, vb. I. (Rar) **1.** Tranz. și refl. A (se) face mai greu; a (se) îngreuna. ♦ Fig. A produce sau a avea o senzație de greutate, de apăsare. *I se îngreuiază pleoapele*. **2.** Tranz. Fig. A face ca ceva să devină mai anevoios; a îngreuna, a pricinui cuiva greutate. [Pr.: *-gre-u-*. — Prez. ind. și: *îngreuiú*] — **În** + **greoi**.

ÎNGREUIĂT, -Ă, *îngreuiăți*, *-te*, adj. Devenit mai greu sau mai anevoios; îngreunat. [Pr.: *-gre-u-*] — V. **îngreuia**.

ÎNGREUIÉRE s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *îngreuia*. [Pr.: *-gre-u-*] — V. **îngreuia**.

ÎNGREUNĂ, *îngreunuez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) face mai greu; a (se) îngreuia, a (se) împovăra. ♦ Tranz. Fig. A produce o senzație de greutate, de apăsare. **2.** Tranz. Fig. A face ca ceva să devină anevoios, greu de îndeplinit; a îngreuia. [Pr.: *-gre-u-*. — Prez. ind. și: *îngreuin*] — Probabil lat. ***in-greuinare**.

ÎNGREUNĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *îngreuna*. [Pr.: *-gre-u-*] — V. **îngreuna**.

ÎNGREUNĂT, -Ă, *îngreunați*, *-te*, adj. Care a devenit mai greu sau mai anevoios; îngreuiat. [Pr.: *-gre-u-*] — V. **îngreuna**.

ÎNGRIJĂ, *îngrijez*, vb. I. Refl. (Înv.) A se îngriji, a se neliniști. — **În** + **grijă**.

ÎNGRIJĂRE s.f. (Rar) Îngrijorare. — V. **îngrija**.

ÎNGRIJĂT, -Ă, *îngrijați*, *-te*, adj. (Înv.) Îngrijorat, neliniștit. — V. **îngrija**.

ÎNGRIJÍ, *îngrijesc*, vb. IV. **I. 1.** Tranz., intranz. și refl. A avea grijă de cineva sau de ceva, a purta de grijă cuiva. ♦ Tranz. A păstra ceva în bună stare. ♦ Tranz. A avea grijă de sănătatea cuiva. ♦ Refl. A-și căuta de sănătate; a urma un tratament medical. **2.** Refl. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de”) A-și procura ceva (din vreme), a face pregătirile necesare. **II.** Refl. și tranz. (Înv.) A (se) îngriji, a (se) face grijă. — **În** + **grijă**.

ÎNGRIJIRE, *îngrijiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îngriji* și rezultatul ei. **I. 1.** Grijă purtată unei ființe, unui lucru; sollicitudine. ♦ *Personal de îngrijire* = personal care se ocupă de curățenia dintr-o instituție. ♦ Expr. *A da primele îngrijiri* = a da primul ajutor unui accidentat, unui bolnav etc. **2.** Băgare de seamă, atenție. **II.** (Înv.) Îngrijorare, teamă. — V. **îngriji**.

ÎNGRIJÍT, -Ă, *îngrijíți*, *-te*, adj. **I. 1.** Căruia i se poartă de grijă; care este păstrat cu grijă. ♦ Curat; dichisit. **2.** Făcut cu grijă, cu meticulozitate. **II.** (Înv.) Plin de grijă; neliniștit. — V. **îngriji**.

ÎNGRIJITÓR, -OĂRE, *îngrijitori*, *-oare*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care îngrijește pe cineva, care poartă cuiva de grijă. ♦ (La f.) Femeie care îngrijește un bolnav. **2.** S.m. și f. Persoană însărcinată cu menținerea curățeniei și a supraveghearea unei instituții, a unui imobil, a unei locuințe etc. **3.** Adj. (Înv.) Îngrijitor — **Îngriji** + suf. *-ător*.

ÎNGRIJORĂ, *îngrijorez*, vb. I. Tranz. și refl. A inspira sau a simți neliniște, grijă, teamă; a (se) neliniști, a (se) alarma, a (se) îngriji, a se îngrija. [Var.: (inv.) **îngrijurá** vb. I] — **În** + **grijă** + suf. *-ura*.

ÎNGRIJORĂRE, *îngrijorări*, s.f. Starea omului îngrijorat; grijă; temere, neliniște, îngrijorare. — V. **îngrija**.

ÎNGRIJORÁT, -Ă, *îngrijorați*, *-te*, adj. Cuprins de griji; neliniștit, alarmat, îngrijat. — V. **îngrija**.

ÎNGRIJORĂTOR, -OĂRE, *îngrijorători*, *-oare*, adj. Care îngrijorează, care produce neliniște; alarmant, neliniștitor. — **Îngrija** + suf. *-ător*.

ÎNGRIJURĂ vb. I v. **îngrija**.

ÎNGROPĂ, *îngrop*, vb. I. **I.** Tranz. A băga un mort în groapă (respectând un anumit ceremonial); a înmormânta, a înhuma, a astruca. **II.** Tranz. și refl. **1.** A (se) băga în pământ, a (se) acoperi cu pământ. ♦ Tranz. A mușuroi o plantă. **2.** Fig. A (se) cufunda în ceva sau undeva astfel încât să fie acoperit din toate părțile; a (se) înfunda. ♦ Refl. A se instala într-un loc retras, întrerupând legăturile obișnuite cu lumea; a se înmormânta. — **În** + **groapă**.

ÎNGROPĂRE, *îngropări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îngropa*. — V. **îngropa**.

ÎNGROPÁT s.n. Faptul de a (se) *îngropa*. ♦ A doua prășilă a viei și a porumbului; mușuroit; acoperire cu pământ a viței-de-vie, toamna. — V. **îngropa**.

ÎNGROPĂCIUNE, *îngropăciuni*, s.f. (Pop.) Însmormântare; ceremonie de însmormântare. ♦ Loc. adj. *De îngropăciune* = trist; cernit, funebru. — **Îngropa** + suf. *-ăciune*.

ÎNGROȘĂ, *îngroș*, vb. I. Refl. **1.** (Despre corpuri solide) A deveni mai gros, mai voluminos. ♦ Expr. *Se îngroășă gluma* (sau *treaba, lucrul*) = situația ia o întorsătură îngrijorătoare, neplăcută. ♦ Tranz. A face ca un corp solid să devină mai gros, să-și mărească volumul (adăugându-i material la suprafață); a accentua o linie, un punct, o literă etc. (pentru a le face mai evidente). **2.** (Despre lichide, vapori etc.) A deveni mai dens. ♦ Tranz. A face ca o soluție să devină mai concentrată prin adaos de materii solide, prin fierbere etc. ♦ A-și spori numărul; a se îndesi. **3.** (Despre voce) A căpăta un timbru mai coborât, mai grav. — Lat. ***ingrossiare** (< *grossus*) sau din **în** + **gros**.

ÎNGROȘĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *îngroșa*. — V. **îngroșa**.

ÎNGROȘÁT, -Ă, *îngroșați*, *-te*, adj. Care a devenit mai gros, mai dens sau mai voluminos. — V. **îngroșa**.

ÎNGROZÍ, *îngrozes*, vb. IV. Tranz. și refl. A produce sau a simți spaimă, groază; a (se) însăpămâta, a (se) înfricoșa. — **În** + **groază**.

ÎNGROZIRE s.f. Acțiunea de a (se) *îngrozi* și rezultatul ei; groază, spaimă. ♦ (Înv.) Amenințare. — V. **îngrozi**.

ÎNGROZÍT, -Ă, *îngroziți*, *-te*, adj. Cuprins de groază; însăpământat, înfricoșat. ♦ (Înv.) Îngrozitor. — V. **îngrozi**.

ÎNGROZITÓR, -OĂRE, *îngrozitori*, *-oare*, adj. Care îngrozește; însăpământător, înfricoșător, înfiorător, îngrozit, grozav, groznic. ♦ (Adverbial) **a)** Foarte mult, foarte intens. *Suferă îngrozitor*. **b)** (Înainte de un adjectiv sau a unui adverb, de care se leagă prin prep. „de”) Foarte. *Îngrozitor de zgârcit*. — **Îngrozi** + suf. *-tor*.

ÎNGRUZI vb. IV v. **îngurzi**.

ÎNGURGITĂ vb. I v. **îngurgita**.

ÎNGURGITĂRE s.f. v. **îngurgitare**.

ÎNGURLUÍ, *îngurluiesc*, vb. IV. Refl. recipr. (Reg.) A intra în relații de dragoste cu cineva; a se giugiuli. [Prez. ind. și: *îngurlui*] — **În** + **gurlui**.

ÎNGURLUIRE, *îngurluirii*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a se *îngurlui* și rezultatul ei. — V. **îngurlui**.

ÎNGURZÍ, *îngurzesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A strânge, a încreți marginile unei opinci, ale unei pânze, ale unui sac etc. cu o sfoară, cu o curelușă trecută prin mai multe găuri. ♦ Fig. A desena în linii curbe, în zigzaguri. [Var.: **îngruzi** vb. IV] — **În** + **gurgui**.

ÎNGURZÍT, -Ă, *îngurziți*, *-te*, adj. (Reg.) Strâns, adunat în crețuri (cu ajutorul unei sfori, al unei curelușe); încrețit². — V. **îngurzi**.

ÎNGURZITURĂ, *îngurzituri*, s.f. (Reg.) Încrețitură, creț. — **Îngurzi** + suf. *-tură*.

ÎNGŪST, -Ă, *înguști*, *-ste*, adj. **1.** Care are lățime mică (în raport cu lungimea). **2.** Subțire, delicat. **3.** Strămt, neîncăpător, mic, limitat. *Spațiu îngust*. ♦ Fig. (Despre oameni, adesea cu determinarea „la minte”; despre viața sau manifestările oamenilor) Lipsit de orizont; mărginit, mediocr. — Lat. **angustus**.

ÎNGŪSTĂ, *înguste*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face (mai) îngust. ♦ Fig. A (se) reduce, a (se) limita, a (se) mărgini. — Lat. **angustare**.

ÎNGŪSTĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *îngusta* și rezultatul ei. — V. **îngusta**.

ÎNGŪSTĂT, -Ă, *îngustați*, *-te*, adj. Care a devenit îngust, căruia i s-a redus lățimea. — V. **îngusta**.

ÎNGŪSTÍME, *îngustimi*, s.f. Însușirea de a fi îngust. ♦ Fig. (Cu determinările „de spîrit”, „de vederi”, „de orizont” etc.) Lipsă de orizont, mărginire, mediocritate (în gândire, concepții etc.). — **Îngust** + suf. *-ime*.

ÎNHĂITĂ, *înhățez*, vb. I. Refl. recipr. (Fam.) A se întovărăși, a intra în cădrășie cu unul sau cu mai multe persoane decăzute (pentru a săvârși împreună fapte reprobabile); a se încărdoșa. [Prez. ind. și: *înhăit*] — **În** + **haită**.

ÎNHĂMĂ, *înhăm*, vb. I. **1.** Tranz. A pune hamurile pe cal sau pe alte animale de tracțiune; a pune calul sau un alt animal de tracțiune în ham la un vehicul. **2.** Tranz.

și refl. Fig. A (se) angaja la realizarea unui lucru care cere mari eforturi; a (se) înjuga. — **În + ham.**

ÎNHĂMĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *inhăma*; înhămat¹. — **V. inhăma.**

ÎNHĂMAT¹ s.n. Înhamare. — **V. inhăma.**

ÎNHĂMAT², -Ă, inhămați, -te, adj. 1. Cu hamurile puse; prins la căruță, la trăsură, la samie etc. ♦ (Rar; despre vehicule) La care s-au înhămat caii sau alte animale de tracțiune; tras de cai sau de alte animale de tracțiune. 2. Fig. Angajat la realizarea unui lucru dificil. — **V. inhăma.**

ÎNHĂTĂ, inhăt, vb. I. Tranz. A apuca (pe cineva sau ceva) cu violență, repede și pe neașteptate; a înșfăca. — **În + haț.**

ÎNHĂTĂRE s.f. Acțiunea de a *inhăta*; înșfăcare. — **V. inhăta.**

ÎNHUMĂ, inhumez, vb. I. Tranz. A înmormânta, a îngropa. — Din fr. *inumer*, lat. *inhumare*.

ÎNHUMĂRE, inhumări, s.f. Acțiunea de a *inhuma*; înmormântare, inhumăție. — **V. inhuma.**

ÎNIERBĂ, ierbez, vb. I. Tranz. 1. A planta cu ierburi un teren sterp. 2. (Înv.) A pune într-un loc praful de pușcă, pentru a provoca o explozie. — **În + iarbă.**

ÎNIERBĂRE, ierbări, s.f. Acțiunea de a *ierba* și rezultatul ei. — **V. ierba.**

ÎNJGHEBĂ, injheb, vb. I. Tranz. A alcătui, a face ceva (la repezeală, improvizând din materiale puține, întâmplătoare și disparate); a înfripa. ♦ P. gener. A construi, a întemeia. ♦ A face rost de...; a încropi. [Prez. ind. și: *injghebez*] — **În + jgheab.**

ÎNJGHEBĂRE, injghebări, s.f. Acțiunea de a *injgheba* și rezultatul ei; înfripare. — **V. injgheba.**

ÎNJOSI, injosesc, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) umili; a (se) dezonora. — **În + jos.**

ÎNJOSIRE, injosiri, s.f. Acțiunea de a (se) *injos* și rezultatul ei; umilire, dezonorare, degradare. — **V. injosi.**

ÎNJOSIT, -Ă, injosiți, -te, adj. Care este umilit; dezonorat. — **V. injosi.**

ÎNJOSITOR, -OARE, injositori, -oare, adj. Care înjosește; umilitor; dezonorant, degradant. — **Înjosi + suf. -tor.**

ÎNJUGĂ, injug, vb. I. 1. Tranz. A pune o vită (mai ales boii) la jug. 2. Refl. și tranz. Fig. A (se) angaja, a (se) inhăma la o acțiune care cere eforturi stăruitoare. — Din [a pune] **în jug.**

ÎNJUGĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *injuga*; injugat¹. — **V. injuga.**

ÎNJUGĂT¹ s.n. Înjugare. — **V. injuga.**

ÎNJUGĂT², -Ă, injugați, -te, adj. (Despre vite, mai ales despre boi) Pus la jug. ♦ (Despre care sau plug) La care vitele au fost puse în jug. — **V. injuga.**

ÎNJUMĂTĂȚI, injumătățesc, vb. IV. Tranz. A împărți, a tăia, a desface etc. în două; a reduce la jumătate, a jumătăți. ♦ A amesteca pe din două cu altceva, a îndoi cu... — **În + jumătate.**

ÎNJUMĂTĂȚIRE s.f. Acțiunea de a *injumătăți*. — **V. injumătăți.**

ÎNJUMĂTĂȚIT, -Ă, injumătățiti, -te, adj. Împărțit în două; redus la jumătate. — **V. injumătăți.**

ÎNJUNGHIĂ, injunghii, vb. I. Tranz. 1. A împlânta un cuțit, un pumnal sau alt obiect cu lamă ascuțită în cineva; a junghia; *spec.* a tăia, a ucide un animal. ♦ Refl. A se sinucide cu o armă ascuțită. ♦ Refl. recipr. *S-au injunghiat la beție*. 2. (La pers. 3) A simți sau a provoca o durere ascuțită, un junghi. [Pr.: *-ghi-a*] — **În + junghi.**

ÎNJUNGHIAT, -Ă, injunghiați, -te, adj. Rănit prin injunghiere. [Pr.: *-ghi-at*] — **V. injunghia.**

ÎNJUNGHIERE, injunghieri, s.f. Acțiunea de a (se) *injunghia*; junghiere. [Pr.: *-ghi-e*] — **V. injunghia.**

ÎNJUNGHIEȚOR, -OARE, injunghietori, -oare, adj., s.m., s.n. 1. Adj. Care injunghie, ucide, omoară, sacrifică; junghietor. ♦ Care produce junghiuri. 2. S.m. Persoană care injunghie animale; junghietor. 3. S.n. Altar pe care se face sacrificarea; junghietor. [Pr.: *-ghi-e*] — **Înjunghia + suf. -tor.**

ÎNJUNGHIEȚURĂ, injunghieturi, s.f. 1. Senzație dureroasă vie (ca de injunghiere); junghi. 2. Rană produsă prin injunghiere; locul unde a pătruns o armă ascuțită. [Pr.: *-ghi-e*] — **Înjunghia + suf. -ătură.**

ÎNJURĂ, injur, vb. I. Tranz., intranz. și refl., recipr. A rosti cuvinte injurioase sau de ocară la adresa cuiva; a (se) sudui. — Lat. *injurare*.

ÎNJURĂRE, injurări, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *injura*. — **V. injura.**

ÎNJURĂȚURĂ, injurături, s.f. Vorbă sau expresie injurioasă, de ocară; sudalmă. — **Înjura + suf. -ătură.**

ÎNLĂCRĂMĂ vb. I v. **înlăcrima.**

ÎNLĂCRĂMAT, -Ă adj. v. **înlăcrimat.**

ÎNLĂCRIMĂ, înlăcrimesc, vb. I. 1. Intranz. (Despre oameni) A plânge, a lăcrima. 2. Intranz. și refl. (Despre ochi) A se umple de lacrimi; a lăcrima. [Var.: **înlăcrămă** vb. I] — **În + lăcrima.**

ÎNLĂCRIMĂȚI, -Ă, înlăcrimați, -te, adj. Plin de lacrimi; plâns² cu ochii scăldați în lacrimi, lăcrămos, lăcrimat. ♦ Îndurerat, trist. [Var.: **înlăcrămăt, -ă** adj.] — **V. înlăcrima.**

ÎNLĂNȚUI, înlănțui, vb. IV. Tranz. 1. A pune, a lega în lanțuri; a încătușa. 2. A cuprinde pe cineva (cu brațele). 3. Fig. A captiva, a subjugă, a încânta, a fermeca. 4. A așeza în rând, a lega unul de altul, a coordona, a împreuna (în mod logic). ♦ Refl. A urma unul după altul (în șir neîntrerupt). [Prez. ind. și: *înlănțuiesc*] — **În + lanț + suf. -ui** (după fr. *enchaîner*).

ÎNLĂNȚUIRE, înlănțuire, s.f. Acțiunea de a (se) *înlănțui* și rezultatul ei. — **V. înlănțui.**

ÎNLĂNȚUIT, -Ă, înlănțuiți, -te, adj. 1. Pus, legat în lanțuri; încătușat. ♦ (Despre oameni) Îmbrățișat. 2. Legat (logic) unul de altul într-o succesiune continuă. — **V. înlănțui.**

ÎNLĂTURĂ, înlătur, vb. I. Tranz. A da la o parte, a îndepărta; a delătura; *p. ext.* a face să dispară. — **În + laturi** (pl. lui *latură*).

ÎNLĂTURĂRE s.f. Acțiunea de a *înlătura*; îndepărtare, eliminare, excludere. — **V. înlătura.**

ÎNLĂUNTRU adv. v. **înauntru.**

ÎNLĂUNTRUL prep. v. **înauntru.**

ÎNLEMNÎ, înlennesc, vb. IV. Intranz. și tranz. A rămâne sau a face să rămână nemișcat de frică, de spaimă sau de uimire; a încremeni, a înmărmuri, a împietri. ♦ Refl. Fig. (Rar) A deveni insensibil, neîndurător; a se împietri. — **În + lemn.**

ÎNLEMNIRE s.f. Acțiunea de a *înlenni*. — **V. înlenni.**

ÎNLEMNIT, -Ă, înlenniți, -te, adj. Care a rămas nemișcat de frică, de spaimă, de uimire; încrămurit, înmărmurit, împietrit. — **V. înlenni.**

ÎNLESNÎ, înlennesc, vb. IV. Tranz. 1. A face ca ceva să fie ușor de realizat, de obținut; a ușura, a facilita. 2. A ajuta pe cineva; a ușura cuiva o muncă, o acțiune.

♦ Refl. (Reg.) A-și îmbunătăți situația materială. — **În + lesne.**

ÎNLESNIRE, înlenniri, s.f. Acțiunea de a *înlenni* și rezultatul ei; facilitare, ușurare. ♦ Loc. adv. *Cu înlennire* = lesne, ușor. ♦ Ajutorare, ajutor. — **V. înlenni.**

ÎNLOCUI, înlocuiesc, vb. IV. Tranz. 1. A pune ceva sau pe cineva în locul altuia. 2. A îndepărta pe cineva dintr-un post, numind pe altcineva în locul lui. 3. A ține cuiva locul într-o funcție, într-o muncă etc. — Din loc. adv. **în loc** + suf. *-ui*.

ÎNLOCUIRE s.f. Acțiunea de a *înlocui* și rezultatul ei. — **V. înlocui.**

ÎNLOCUITOR, -OARE, înlocuitori, -oare, adj., s.m. și f., s.n. (Persoană sau produs, material etc.) care înlocuiește sau cu care poate fi înlocuit cineva sau ceva. [Pr.: *-cu-i*] — **Înlocui + suf. -tor.**

ÎNLMINĂ, înluminez, vb. I. Tranz. A împodobi o carte cu miniaturi, viniete, litere colorate. — Din fr. **enluminer**.

ÎNLUNTRU adv. v. **înauntru.**

ÎNMAGAZINĂ, înmagazinez, vb. I. Tranz. A pune, a așeza mărfuri, produse etc. într-o magazie (pentru a le păstra); a depozita. ♦ P. gener. (Adesea fig.) A aduna, a acumula (cunoștințe, învățătură, energie etc.). — Din fr. **emmagasiner**.

ÎNMAGAZINĂRE s.f. Acțiunea de a *înmagazina* și rezultatul ei. — **V. înmagazina.**

ÎNMATRICULĂ, înmatriculez, vb. I. Tranz. și refl. A (se) înscrie, a (se) trece într-o matricolă; a matricula. — Din fr. **immatriculer**, lat. **immatriculare**.

ÎNMATRICULĂRE, înmatriculări, s.f. Acțiunea de a (se) *înmaticula*; înscriere într-o matricolă. — **V. înmatricula.**

ÎNMĂNUNCHEĂ, înmănunchez, vb. I. 1. Tranz. A strânge, a lega în mănunchi. 2. Refl. Fig. A se aduna la un loc. — **În + mănunchi.**

ÎNMĂNUNCHERE s.f. Faptul de a (se) *înmănunchea*. — **V. înmănunchea.**

ÎNMĂNUȘĂȚI, -Ă, înmănușați, -te, adj. Care poartă mânuși; cu mânuși. — **În + mănășă** (după fr. *ganté*).

ÎNMĂRMURI, înmărmuresc, vb. IV. Intranz. și tranz. A rămâne sau a face să rămână încrămurit de frică, de groază, de uimire; a încremeni, a împietri.

♦ (În basme) A (se) transforma în piatră. — **În + marmură.**

ÎNMĂRMURIRE, înmărmuriri, s.f. Faptul de a *înmărmuri*; încrămenire, înlennire, împietrire. — **V. înmărmuri.**

ÎNMĂRMURIT, -Ă, înmărmuriți, -te, adj. Care a rămas nemișcat de frică, de groază, de uimire; înlennit, încrămurit. ♦ (În basme) Care a fost transformat în piatră. — **V. înmărmuri.**

ÎNMĂRMURITĂ, -Ă, înmărmuritori, -oare, adj. (Rar) Care te lasă înmărmurit. — **Înmărmuri + suf. -tor.**

ÎNMĂNĂ, înmănez, vb. I. Tranz. A da², a remite, a preda un obiect în mâna cuiva. — **În + mână.**

ÎNMĂNĂRE s.f. Acțiunea de a *înmăna*; remitere, predare. — **V. înmăna.**

ÎNMIÎ, înmiesc, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) mări de o mie de ori; *p. ext.* a (se) înmulți, a spori (ceva) foarte mult. — **În + mie.**

ÎNMIIRE, înmiri, s.f. Acțiunea de a *înmii* și rezultatul ei. — **V. înmii.**

ÎNMIȚ, -Ă, înmiiți, -te, adj. (Adesea adverbial) De o mie de ori mai mare sau mai mult; *p. ext.* foarte mare, foarte mult. — **V. înmii.**

ÎNMIRESMĂ, înmiresmez, vb. I. Tranz. A parfuma, a îmbălsăma, a miresma. — **În + mireasmă.**

ÎNMIRESMĂRE, înmiresmări, s.f. Miros plăcut, parfum. — **V. înmiresma.**

ÎNMIRESMĂȚI, -Ă, înmiresmați, -te, adj. Care produce sau conține o mireasmă; parfumat, frumos mirositor. — **V. înmiresma.**

ÎNMLĂDIA, îmlădiez, vb. I. Refl. și tranz. (Pop.) A (se) mlădia. [Pr.: *-di-a*] — **În + mlădie.**

ÎNMLĂDIERE, îmlădieri, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *îmlădia*; mlădiere. [Pr.: *-di-e*] — **V. îmlădia.**

ÎNMLĂDIÓS, -OĂSĂ, îmlădioși, -oase, adj. (Rar) Mlădios. [Pr.: *-di-os*] — **În + mlădios.**

ÎNMOINĂ, pers. 3 *înmoinează*, vb. I. Refl. impers. (Pop.) A se mai încălzi vremea, a se face moină, a se moina. — **În + moină**.

ÎNMORMĂNTĂ, *înmormântez*, vb. I. 1. Tranz. A așeza un mort în mormânt; a îngropa, a înhuma, a struica, a mormânta. 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) îngropa (II 2). ♦ Tranz. A da ceva uitării. — **În + mormânt**.

ÎNMORMĂNTĂRE, *înmormântări*, s.f. Ceremonia, ritualul așezării în mormânt; îngropare, înhumare, îngropăciune, mormântare. — V. **înmormânta**.

ÎNMUGURĂ, pers. 3 *înmugurește*, vb. IV. Intrans. A face muguri; a muguri, a încăpuși. ♦ Fig. (Despre idei, soluții etc.) A lua naștere, a prinde contur în mintea cuiva. — **În + mugur**.

ÎNMUGURĂRE, *înmuguriri*, s.f. Faptul de a *înmuguri*; mugurire. — V. **înmuguri**.

ÎNMUGURĂT, -Ă, *înmugurăți*, -te, adj. Care a făcut muguri; mugurit, încăpușat. — V. **înmuguri**.

ÎNMULĂ, *înmoi*, vb. I. 1. Tranz. A băga, a introduce într-un lichid, a muia. ♦ Refl. *Rufe*le s-au *înmuiat*. ♦ A uda, a umezi. ♦ Fig. (Rare) A împodobi cu cusături, cu broderii de mătase, de fir (aurit) etc. 2. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni mai moale, prin încălzire sau prin subțiere cu un lichid. ♦ Expr. *A (i se) înmuia* (cuiva) *inima* = a (se) înduioșa. ♦ Fig. A (se) potoli, a (se) calma; a (se) liniști. ♦ Refl. (Despre ger, despre vreme) A fi mai blând; a se domoli, a se potoli. 3. Tranz. și refl. Fig. A face să fie sau a deveni mai blând; a (se) îmblânzi. — **În + muia**.

ÎNMUIAT, -Ă, *înmuiată*, -te, adj. 1. Introdus în apă sau în alt lichid; umezit, îmbibat cu un lichid. ♦ (Despre ochi) Înlăcrimat. 2. Devenit moale (prin încălzire sau prin adăos de lichid). ♦ Fig. Fără vlagă, fără putere. 3. Fig. (Despre oameni și stările lor sufletești) Potolit, calmat, liniștit; p. ext. îmblânzit. ♦ Înduioșat, mișcat. — V. **înmuia**.

ÎNMUIERE, *înmuieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *înmuia* și rezultatul ei. — V. **înmuia**.

ÎNMUIETOR, *înmuietore*, s.n. Vas în care se înmoaie cerealele înainte de a fi puse la încolțit. — **Înmuia + suf. -ător**.

ÎNMULTI, *înmultesc*, vb. IV. Refl. și tranz. 1. A spori, a (se) mări în număr sau cantitativ. ♦ Tranz. A face operația înmulțirii; a multiplica. 2. A (se) mări prin reproducere numărul indivizilor din aceeași specie. — **În + mult**.

ÎNMULȚIRE, *înmulțiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *înmulți* și rezultatul ei. ♦ Operație aritmetică fundamentală care constă din mărirea unui număr (deînmulțit) de atâtea ori cât alt număr (înmulțitorul), pentru obținerea unui rezultat numit produs; multiplicare. ♦ *Tabla înmulțirii* = tablou care conține produsele înmulțirii între ele a primelor zece numere. — V. **înmulți**.

ÎNMULȚIT, -Ă, *înmulțit*, -te, adj. Sportit, mărit^d (numeric sau cantitativ). — V. **înmulți**.

ÎNMULȚITOR, *înmulțitori*, s.m. Unul dintre factorii înmulțirii, care arată (în cazul numerelor) de câte ori se înmulțește deînmulțitul. — **Înmulți + suf. -tor**.

ÎNMURGĂ, pers. 3 *înmurgește*, vb. IV. Intrans. și refl. impers. (Pop.) A (se) însera. ♦ Loc. adv. *Pe înmurgie* = în amurg. — Din loc. adv. **în amurg**.

ÎNMURGĂT s.n. (Pop.) Amurg. — V. **înmurgi**.

ÎNNAVETĂRE s.f. Operația de a încărca și de a transporta cu navele. — Din **navetă**¹.

ÎNNĂDÍ, *înnădesc*, vb. IV. 1. Tranz. A-i adăuga unui obiect (cosând, înnodând, lipind etc.) o bucată, o porțiune (de același fel), pentru a-l mări, a-l lungi etc.; a pune o nadă. ♦ Expr. (Refl.) *A se înnădi la vorbă* = a se porni la vorbă, a se pune pe taifas. 2. Refl. Fig. A prinde poftă de ceva bun, a lua obiceiul, năravul; a (se) năravi. ♦ Expr. *A se înnădi la cașcaval* = a se obrăznic, a-și lua nasul la purtare. ♦ A se obișnui să meargă prea des undeva, să facă ceva (nepermis). — **În + nadă**.

ÎNNĂDIRE, *înnădiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *înnădi* și rezultatul ei. — V. **înnădi**.

ÎNNĂDÍȚI, -Ă, *înnădíte*, -te, adj. Cusut, înnodat, sudat etc. cu o bucată (de același fel) pentru a deveni mai mare, mai lung. — V. **înnădi**.

ÎNNĂDITURĂ, *înnădituri*, s.f. Bucată înnădită, nadă; locul unde s-a înnădit. — **Înnădi + suf. -tură**.

ÎNNĂMOLÍ, *înnămolesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) înfunda în nămol; a (se) murdări de nămol. 2. Refl. (Despre albia unei ape curgătoare) A se împotmoli, a se îngusta din cauza aluviunilor. [Var.: **înnomoli** vb. IV] — **În + nămol**.

ÎNNĂMOLÍRE, *înnămoliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *înnămoli* și rezultatul ei; împotmolire. [Var.: **înnomolire** s.f.] — V. **înnămoli**.

ÎNNĂMOLÍȚI, -Ă, *înnămolíte*, -te, adj. Înfundat în nămol, acoperit cu nămol; înglodat. [Var.: **înnomolít**, -ă adj.] — V. **înnămoli**.

ÎNNĂRĂVÍ, *înnărvesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Reg.) A (se) năravi. — **În + năravi**.

ÎNNĂSCÚȚI, -Ă, *înnăscuți*, -te, adj. Care aparține cuiva din naștere, cu care se naște cineva; congenital, nativ. — **În + născut** (după fr. *inné*).

ÎNNEBUNÍ, *înebbunes*, vb. IV. Intrans. A-și pierde facultățile mintale; a deveni nebun; a se aliena; (prin exagerare) a-și pierde calmul, stăpânirea de sine. ♦ Tranz. *Durerea l-a înebbunit*. ♦ Expr. (Tranz.) *Nu mă-inebbuni!*, se spune cuiva pentru a exprima mirarea sau neîncrederea față de cele auzite. ♦ Tranz. A face pe cineva să-și piardă stăpânirea de sine; a agasa, a enerva. — **În + nebun**.

ÎNNEBUNÍRE s.f. (Rare) Faptul de a *inebbuni*. — V. **inebbuni**.

ÎNNEBUNÍȚI, -Ă, *inebbuníte*, -te, adj. Care și-a pierdut facultățile mintale; nebun; (prin exagerare) sursucitat, agitat. — V. **inebbuni**.

ÎNNEBUNÍȚOR, -OĂRE, *inebbunitori*, -oare, adj. Care te face să înebbunești; exasperant. — **inebbuni + suf. -tor**.

ÎNNEGREĂLĂ, *înegreli*, s.f. (Rare) Înegrire. — **Înegru + suf. -eală**.

ÎNNEGRI, *înegresc*, vb. IV. 1. Tranz. A vopsi, a da cu negru; a negri; p. ext. a face să devină de culoare închisă, a întunece. ♦ Expr. (Fam.) *A înegru hârtia* = a scrie. ♦ Intrans. și refl. A deveni negru; p. ext. a căpăta o culoare închisă, a se întunece. ♦ Refl. (Despre oameni) A se bronză. ♦ A murdări, a păta. 2. Intrans. A apărea, a se detașa ca o pată întuneceată pe un fond de culoare deschisă. 3. Tranz. Fig. A prezenta în culori sumbre, defăimătoare; a ponegri. — **În + negru**.

ÎNNEGRIRE s.f. Acțiunea de a (se) *înegru*; înegrală. — V. **înegru**.

ÎNNEGRIȚI, -Ă, *înegríte*, -te, adj. 1. Vopsit în negru, devenit negru. 2. (Despre oameni) Bronzat. — V. **înegru**.

ÎNNEGURĂ, *înegurez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu negură, cu ceață; a (se) întunece. ♦ Fig. (Despre oameni, despre chipul sau despre privirea lor) A căpăta o expresie tristă; a se întunece. — **În + negură**.

ÎNNEGURĂRE, *înegurări*, s.f. Faptul de a (se) *înecura*; întuneceare. — V. **înecura**.

ÎNNEGURĂȚI, -Ă, *înegurați*, -te, adj. Acoperit de negură sau de ceață; întunecat; fig. (despre oameni, despre chipul sau despre privirea lor) întunecat, posomorât. — V. **înecura**.

ÎNNEMURÍ¹, *înnemuresc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A face nemuritor, a imortaliza. — **În + ne + muri** (după fr. *immortaliser*).

ÎNNEMURÍ², *înnemuresc*, vb. IV. Refl. recipr. (Reg.) A se înrudi. — **În + neamuri** (pl. lui *neam*).

ÎNNEMURIRE, *înnemuriri*, s.f. (Reg.) Înrudire. — V. **înnemuri**².

ÎNNISIPĂ, pers. 3 *înnisipează*, vb. I. Refl. (Despre căi de comunicație) A se acoperi cu un strat de nisip; (despre canale, conducte etc.) a se astupa cu nisip. — **În + nisip**.

ÎNNISIPĂRE, *înnisipări*, s.f. Acțiunea de a se *înnisipa*. — V. **înnisipa**.

ÎNNISIPĂȚI, -Ă, *înnisipați*, -te, adj. (Despre drumuri, canale etc.) Care este acoperit sau astupat cu nisip. — V. **înnisipa**.

ÎNNOBILĂ, *înnobilez*, vb. I. 1. Tranz. A investi o persoană cu un titlu de noblete. ♦ Tranz. și refl. Fig. A face ca cineva să devină sau a deveni mai distins, mai rafinat; a (se) înălța. 2. Tranz. și refl. (pas.) A îmbunătăți calitatea unei rase de animale sau a unei specii de plante; a (se) îmbunătăți proprietățile unor substanțe, unor materiale prin procedee fizice sau chimice. — **În + nobil** (după fr. *anoblir și ennoblir*).

ÎNNOBILĂRE, *înnobilări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înnobilă*. — V. **înnobilă**.

ÎNNOBILĂȚI, -Ă, *înnobilăți*, -te, adj. 1. Care a primit un titlu de noblete; fig. devenit mai distins, mai rafinat. 2. (Despre animale sau plante) Care și-a îmbunătățit calitatea. ♦ (Despre substanțe sau materiale) Care și-a îmbunătățit proprietățile prin procedee fizice sau chimice. — V. **înnobilă**.

ÎNNODĂ, *înnod*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) face un nod la ceva; a (se) lega, a (se) uni printr-un nod. ♦ Expr. (Refl.) *A se înnoda la vorbă* = a se porni pe vorbă; a se așterne la vorbă, la taifas. 2. Tranz. Fig. A agonisi. ♦ A improviză, a înjgheba. — **În + nod**.

ÎNNODĂRE, *înnodări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înnoda*. — V. **înnoda**.

ÎNNODĂȚI, -Ă, *înnodați*, -te, adj. (Despre fire) Care este legat, unit printr-un nod. ♦ Care a făcut nod; care are unul sau mai multe noduri. — V. **înnoda**.

ÎNNODĂȚURĂ, *înnodături*, s.f. Înnodare; nod; lucru înnodat. — **înnoda + suf. -ătură**.

ÎNNOÍ, *înnoesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) face ca nou (înlocuind ce era vechi, uzat); a (se) reface, a (se) repara. ♦ Tranz. A pune un lucru nou în locul altuia vechi; a primi, a schimba. ♦ Refl. A se îmbrăca cu ceva nou. 2. Refl. Fig. A se împrosăta, a se rededeștepta, a se regenera. 3. Tranz. A face încă o dată, a relua o acțiune. ♦ A prelungi valabilitatea unei autorizații, a unui document. — **În + nou**.

ÎNNOÍRE, *înnoiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *înnoi* și rezultatul ei; refacere, reparare; fig. transformare, prefacere; regenerare. ♦ Repetare, reluare. — V. **înnoi**.

ÎNNOÍȚI, -Ă, *înnoiți*, -te, adj. 1. Făcut din (sau ca) nou; reparat. ♦ Îmbrăcat cu ceva nou. 2. Fig. Schimbat, primitiv, împrosătat. — V. **înnoi**.

ÎNNOÍȚOR, -OĂRE, *înnoiitori*, -oare, adj. Care înnoiește, inovează, regenerează; novator. [Pr.: *no-i*] — **înnoi + suf. -tor**.

ÎNNOMOLÍ vb. IV v. **înnămoli**.

ÎNNOMOLÍRE s.f. v. **înnămolire**.

ÎNNOMOLÍȚI, -Ă adj. v. **înnămolít**.

ÎNNOPTĂ, *înnoptez*, vb. I. 1. Intrans. și refl. impers. A se face noapte, a se întunece. ♦ Loc. adv. *Pe înnoptat* (sau *înnoptat*) = la căderea nopții. 2. Intrans. A fi surprins de noapte; a petrece noaptea undeva. — **În + noapte**.

ÎNNOPTĂRE s.f. Faptul de a (se) *înnopta*; cădere a nopții, înnoptat¹. — V. **înnopta**.

ÎNNOPTAT¹ s.n. 1. Înnoptare. 2. Rămânere undeva peste noapte. — V. **înnopta**.

ÎNNOPTAT², -Ă, *înnoptați*, -te, adj. Peste care s-a lăsat noaptea; fig. întunecat, posomorât. — V. **înnopta**.

ÎNNORĂ, *înnorez*, vb. I. 1. Intrans. și refl. impers. (La pers. 3) A se ivi (mulți) nori pe cer. ♦ (Pop.; despre vreme, cer, lună, soare) A se întunece din cauza norilor. 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) întrista, a (se) posomori. [Var.: **înnoură** vb. I] — **În + nor**.

ÎNNORĂRE, *înnorări*, s.f. Faptul de a (se) *înnora*; acoperire a cerului cu nori. ♦ Fig. Tristețe, mâhnire. [Var.: **înnourăre** s.f.] — V. **înnora**.

ÎNNORĂT, -Ă, *înnorăți*, -te, adj. (Despre cer) Acoperit, umbrît de nori; noros. ♦ Fig. Trist, posomorât. [Var.: **înnourăt**, -ă adj.] — V. **înnora**.
ÎNNOROÎ, *înnoroiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) umple de noroi, a (se) înfunda în noroi. [Var.: **înnoroia** vb. I] — **În + noroi**.
ÎNNOROIA vb. I v. **înnoroia**.
ÎNNOROIAȚ, -Ă adj. v. **înnoroit**.
ÎNNOROIRE s.f. Acțiunea de a (se) *înnoroia*. — V. **înnoroia**.
ÎNNOROÎȚ, -Ă, *înnoroîți*, -te, adj. Umplut de noroi; înfundat în noroi. [Var.: **înnoroiaț**, -ă adj.] — V. **înnoroia**.
ÎNNOURĂ vb. I v. **înnora**.
ÎNNOURĂRE s.f. v. **înnorare**.
ÎNNOURĂȚ, -Ă adj. v. **înnorat**.
ÎNOCULĂ vb. I v. **inocula**.
ÎNÔT s.f. Plutire și înaintare (a unor ființe) la suprafața sau în interiorul apei, deplasare în apă prin mișcări ritmice cu brațele și cu picioarele. ♦ Loc. adv. *De-a înotul* = înotând. ♦ (Adverbial) Înotând. — Din **înota** (derivat regresiv).
ÎNOTĂ, *înot*, vb. I. Intranz. 1. A se deplasa în apă cu mișcări ritmice. ♦ A pluti. 2. A fi cufundat într-un lichid; a fi înconjurat din toate părțile de un lichid. ♦ Fig. A fi copleșit, apăsat de ceva. ♦ Fig. A înainta cu greu (prin noroi, prin zăpadă etc.). ♦ Fig. A avea ceva din abundență. — Lat. pop. **înotare**.
ÎNOTĂRE, *înotări*, s.f. Acțiunea de a *înota*; înotat. — V. **înota**.
ÎNOTĂȚ s.n. Înotare. — V. **înota**.
ÎNOTĂTOR, -OĂRE, *înotători*, -oare, adj., s.m., s.f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană, ființă) care înotă, care știe să înoate. ♦ Sportiv care practică înotul. 2. S.f. Arpătoară a peștelui sau a altor animale acvatice, care servește ca organ de propulsie și de stabilitate; arpă. — **Înota + suf. -ător**.
ÎNRĂDĂCINĂ, *înrădăcinez*, vb. I. Refl. A se fixa în pământ prin rădăcini; a prinde rădăcini. ♦ Fig. A pătrunde adânc (în conștiință, în obișnuință etc.). — **În + rădăcină**.
ÎNRĂDĂCINĂRE s.f. Acțiunea de a se *înrădăcina*. — V. **înrădăcina**.
ÎNRĂDĂCINĂȚ, -Ă, *înrădăcinați*, -te, adj. Fixat în pământ prin rădăcini. ♦ Fig. Pătruns adânc (în conștiință, în obișnuință etc.). — V. **înrădăcina**.
ÎNRĂI, *înrăiesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină (mai) rău, (mai) răutăcios (mai) grav. — **În + rău**.
ÎNRĂIRE s.f. Faptul de a (se) *înrăi*. — V. **înrăi**.
ÎNRĂIT, -Ă, *înrăiți*, -te, adj. Care a devenit (mai) rău, (mai) grav, (mai) vicios. — V. **înrăi**.
ÎNRĂMĂ, *înrămez*, vb. I. Tranz. A pune un obiect în ramă; a încadra. — **În + ramă**.
ÎNRĂUTAȚI, *înrăuțățesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) face (mai) rău, a (se) agrava. [Pr.: -ră-u-] — **În + răutate**.
ÎNRĂUTAȚIRE, *înrăuțățiri*, s.f. Faptul de a (se) *înrăuțăți*; agravare. [Pr.: -ră-u-] — V. **înrăuțăți**.
ÎNRĂUTAȚIT, -Ă, *înrăuțățiti*, -te, adj. Care a devenit (mai) rău; care s-a agravat. [Pr.: -ră-u-] — V. **înrăuțăți**.
ÎNRĂURÎ, *înrăuresc*, vb. IV. Tranz. și intranz. A exercita o influență asupra cuiva sau a ceva; a influența. — Cf. fr. *influer*, *influence*, germ. *beeinflussen*.
ÎNRĂURIRE, *înrăuriri*, s.f. Acțiunea de a *înrăuri* și rezultatul ei; influență. — V. **înrăuri**.
ÎNREGIMENTĂ, *înregimentez*, vb. I. Refl. și tranz. A intra sau a face să intre într-o grupare, într-un partid etc.; a (se) înrola. — Din fr. **enrégimenter**.
ÎNREGIMENTĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *înregimenta* și rezultatul ei. — V. **înregimenta**.
ÎNREGISTRĂ, *înregistrez*, vb. I. Tranz. 1. A înscrie într-un registru. 2. A reține prin scris un fapt, un eveniment; a imprima (cu mijloace tehnice) sunetele, fenomenele luminoase etc. ♦ Fig. A întipări în minte, a memora. 3. A obține un anumit rezultat, o anumită realizare etc. *A înregistra un succes important*. — Din fr. **enregistrer**.
ÎNREGISTRĂRE, *înregistrări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înregistra* și rezultatul ei; (concr.) ceea ce a fost înregistrat. ♦ Fixarea pe un suport a sunetelor, imaginilor, datelor în vederea păstrării lor un timp nedeterminat și a redării lor ulterioare — V. **înregistra**.
ÎNREGISTRĂTOR, -OĂRE, *înregistratori*, -oare, adj., s.n. (Aparat, dispozitiv) care înregistrează. — **Înregistra + suf. -tor**.
ÎNROBÎ, *înrobesc*, vb. IV. Tranz. A supune, a robi, a subjuca, a aservi. — **În + rob**.
ÎNROBIRE, *înrobiri*, s.f. Acțiunea de a *înrobi* și rezultatul ei. — V. **înrobi**.
ÎNROBIT, -Ă, *înrobiți*, -te, adj. Subjugat, aservit. — V. **înrobi**.
ÎNROBITOR, -OĂRE, *înrobitori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care înrobește pe cineva. — **Înrobi + suf. -tor**.
ÎNROLĂ, *înrolez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) înscrie în rândurile armatei; p. ext. a (se) înscrie într-o organizație, într-un partid; a (se) înregimenta. — Din fr. **enrôler**.
ÎNROLĂRE, *înrolări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înrola* și rezultatul ei. — V. **înrola**.
ÎNROȘI, *înroșesc*, vb. IV. I. Refl. și tranz. A face să capete sau a căpăta culoarea roșie; a (se) face roșu; a (se) îmbujora, a (se) înflăcăra, a (se) impurpura. ♦ A (se) încinge în foc. 2. Tranz. (Rar) A colora, a vopsi în roșu; a roși. 3. Refl. (Despre fructe) A se coace. — **În + roșu sau roși**.

ÎNROȘIRE s.f. Faptul de a (se) *înroși*. — V. **înroși**.
ÎNROȘIT, -Ă, *înroșiți*, -te, adj. Colorat în roșu; devenit roșu; roșit. — V. **înroși**.
ÎNROURĂ, pers. 3 *înrouează*, vb. I. Refl. A se acoperi cu rouă. [Pr.: -ro-u-] — **În + roua**.
ÎNROURĂȚ, -Ă, *înrouați*, -te, adj. Acoperit, plin de rouă. [Pr.: -ro-u-] — V. **înroua**.
ÎNRUDI, *înrudesc*, vb. IV. Refl. recipr. 1. A fi sau a deveni rudă cu cineva; a se înnemuri. 2. Fig. A avea caractere (esențiale) comune cu cineva sau cu ceva. — **În + rudă**.
ÎNRUDIRE, *înrudiri*, s.f. Faptul de a se *înruți*; rudire. — V. **înruți**.
ÎNRUDIȚ, -Ă, *înruțiți*, -te, adj. 1. Care este sau a devenit rudă cu cineva. 2. Fig. Care prezintă caractere (esențiale) comune cu cineva sau cu ceva; care are afinitate cu cineva sau cu ceva. — V. **înruți**.
ÎNS, **ÎNSĂ**, **însi**, **însă**, pron. 1. (Pronume personal, azi art., precedat de prep. „întru”, „printru”) El, ea, dânsul, dânsa. 2. (Pronume de întărire, de obicei adjectival, astăzi numai la f. pl.) Însuși. *Ele însăle*. — Lat. **ipsus**, **ipsa** (= *ipse*, *ipsa*).
ÎNSĂ conj. 1. (Adversativ, leagă două propoziții sau două părți de propoziție) Cu toate acestea, totuși, dar. 2. (Arată trecerea la altă idee) Dar, pe de altă parte. — Lat. **ipsa**.
ÎNSĂCUIȚ, -Ă, *însăcuiți*, -te, adj. Care este pus în saci. — De la **sac**.
ÎNSĂILĂ, *însăilez*, vb. I. Tranz. A coase în mod provizoriu cu împunsături depărtate; a prinde cu un fir de ață (albă) locurile pe unde se va coase apoi definitiv. ♦ Fig. A face superficial un lucru; a înjgheba; a improviza, a înșira. [Pr.: -să-i-] — Var.: **însăilă** vb. I] — Cf. s.a.ia.
ÎNSĂILĂRE, *însăilări*, s.f. Acțiunea de a *însăila* și rezultatul ei. [Pr.: -să-i-] — Var.: **însăilare** s.f.] — V. **însăila**.
ÎNSĂILĂȚ s.n. Însăilare. [Pr.: -să-i-] — Var.: **însăilăț** s.n.] — V. **însăila**.
ÎNSĂILĂȚ², -Ă, *însăilați*, -te, adj. Cusut provizoriu. ♦ Fig. Făcut în mod superficial, provizoriu; înjghebat, improvizat. [Pr.: -să-i-] — Var.: **însăilăț**, -ă adj.] — V. **însăila**.
ÎNSĂILĂȚURĂ, *însăilături*, s.f. Cusătură provizorie, cu împunsături rare. [Pr.: -să-i-] — **Însăila + suf. -ătură**.
ÎNSĂMĂNȚĂ, *însămânțez*, vb. I. Tranz. 1. A pune în pământ semințele unei culturi; a semăna. 2. A pune în apă ıcre sau pești de reproducție, în vederea obținerii unei culturi artificiale. ♦ A introduce pe cale artificială gameți masculi în organele genitale femele, în vederea reproducției. ♦ A introduce într-un mediu nutritiv propice bacterii, germeni microbieni etc. — **În + sămânță** (după fr. *ensemencer*).
ÎNSĂMĂNȚĂRE, *însămânțări*, s.f. Acțiunea de a *însămânța* și rezultatul ei; însămânțat. ♦ *Însămânțare artificială* = inseminare artificială. — V. **însămânța**.
ÎNSĂMĂNȚĂȚ s.n. Însămânțare. — V. **însămânța**.
ÎNSĂMĂNȚĂȚ², -Ă, *însămânțăți*, -te, adj. Care a fost semănat; în care s-au făcut însămânțări. — V. **însămânța**.
ÎNSĂNĂTOȘĂ vb. I v. **însănătoși**.
ÎNSĂNĂTOȘĂRE s.f. v. **însănătoșire**.
ÎNSĂNĂTOȘĂȚ, -Ă adj. v. **însănătoșit**.
ÎNSĂNĂTOȘI, *însănătoșesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) face sănătos, a (se) vindeca de o boală; a (se) lecu. [Var.: **însănătoșă** vb. I] — **În + sănătos**.
ÎNSĂNĂTOȘIRE, *însănătoșiri*, s.f. Faptul de a (se) *însănătoși*; vindecare, înzdrăvenire, întremare, lecuire. [Var.: **însănătoșare** s.f.] — V. **însănătoși**.
ÎNSĂNĂTOȘIT, -Ă, *însănătoșiți*, -te, adj. Vindecat, înzdrăvenit, lecut. [Var.: **însănătoșăț**, -ă adj.] — V. **însănătoși**.
ÎNSĂNĂTOȘITOR, -OĂRE, *însănătoșitori*, -oare, adj. (Rar) Care însănătoșește. — **Însănătoși + suf. -tor**.
ÎNSĂRCINĂ, *însărcinez*, vb. I. Tranz. 1. A încredința cuiva îndeplinirea unei acțiuni; a da cuiva o sarcină. ♦ Refl. A lua asupra sa o sarcină. 2. A face ca o femeie să devină gravidă. — **În + sarcină**.
ÎNSĂRCINĂRE, *însărcinări*, s.f. Acțiunea de a (se) *însărcina* și rezultatul ei; misiune, îndatorire. — V. **însărcina**.
ÎNSĂRCINĂȚ, -Ă, *însărcinați*, -te, adj., (3) *însărcinați*, s.m. 1. Adj. Care a primit o sarcină. 2. Adj. (Despre femei) Care poartă un făt în pânțe; gravidă. 3. S.m. (În sintagma *Însărcinat cu afaceri* = consilier, secretar etc. care conduce misiunea diplomatică în absența șefului permanent. — V. **însărcina**.
ÎNSĂNGERĂ, *însăngerez*, vb. I. Tranz. A face să curgă sânge, a umple de sânge. ♦ A păta ceva cu sânge. ♦ Fig. A înroși. — **În + sânge**.
ÎNSĂNGERĂȚ, -Ă, *însăngerăți*, -te, adj. Plin de sânge; care sângerează. ♦ (Despre ochi) Injectat. ♦ Fig. De culoarea sângelui; roșu. — V. **însăngera**.
ÎNSCĂUNĂ, *înscăunez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) urca pe tron ca domn al țării; a (se) încorona, a (se) întrona. ♦ Tranz. A numi, a alege un arhieru; p. gener. a numi într-o funcție, a instala într-un post. [Pr.: -scă-u-] — **În + scaun**.
ÎNSCĂUNĂRE, *înscăunări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înscăuna* și rezultatul ei. [Pr.: -scă-u-] — V. **înscăuna**.
ÎNSCĂUNĂȚ, -Ă, *înscăunați*, -te, adj. Care s-a urcat pe tron; care a primit demnitatea de arhieru; p. gener. ajuns la putere, instaurat. [Pr.: -scă-u-] — V. **înscăuna**.

ÎNSCENĂ, *înscează*, vb. I. Tranz. **1.** A regiza un spectacol, a pune în scenă. **2.** Fig. A pune la cale acțiuni rău intenționate spre a aduce cuiwa prejudicii. — Din it. **înscenare**.

ÎNSCENĂRE, *înscenări*, s.f. Acțiunea de a *însceza* și rezultatul ei. — V. **însceza**.
ÎNSCORTOȘĂ, *înscoțoșez*, vb. I. Refl. și tranz. (Rar) A prinde sau a face ca ceva să prindă scoarță. — **În + scoțos**.

ÎNSCRIE, *înscriu*, vb. III. **1.** Tranz. și refl. A(-și) scrie, a(-și) trece numele într-un catalog, într-o condică etc.; a (se) înregistra, a (se) înmatricula. ◊ Expr. (Refl.) *A se înscrie în fals* = a susține în fața unei instanțe judiciare că dovada (scrisă) adusă de partea adversă este falsă. ◊ Tranz. A consemna ceva în scris. **2.** Tranz. A construi o figură geometrică în perimetrul alteia, astfel încât unele puncte ale celei dintâi să fie tangente la cealaltă. **3.** Tranz. (Sport) A marca unul sau mai multe puncte adversarului. [Perf. s. *înscrisei*, part. *înscriși*] — **În + scrie** (după fr. *inscrire*).

ÎNSCRIERE, *înscrieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *înscrie* și rezultatul ei. ◊ (În sintagma *Înscriere în fals* = procedură prin care se urmărește stabilirea de către instanța penală și, drept consecință, înlăturarea actului falsificat și sancționarea celui vinovat. ◊ (Înv.) Inscripție. — V. **înscrie**.

ÎNSCRIS¹, *înscrișuri*, s.n. Act, dovadă, document. ◊ (Jur.) Declarație în scris care poate servi ca mijloc de probă sau care contribuie la aflarea adevărului în cauză. — V. **înscrie**.

ÎNSCRIS², **-Ă**, *înscriși*, *-se*, adj. (Despre poligoane) Cu vârfulurile situate pe circumferința unui cerc; (despre poliedre) cu vârfulurile situate pe suprafața unei sfere, a unui con sau a unui cilindru. — V. **înscrie**.

ÎNSEILĂ vb. I v. **însăila**.

ÎNSEILĂRE s.f. v. **însăilare**.

ÎNSEILĂT¹ s.n. v. **însăilat¹**.

ÎNSEILĂT², **-Ă** adj. v. **însăilat²**.

ÎNSEMN, *însēmne*, s.n. Semn distinctiv al unei demnități, al unui rang; insignă. ◊ Stema, sigiliul, drapelul și imnul de stat al unei țări. — Din fr. **insigne** (după *semm*).

ÎNSEMNĂ, (I) *însēmni*, (II) *însēmnez*, vb. I. I. Tranz. **1.** A aplica, a pune un semn caracteristic de recunoaștere. ◊ Expr. *A însēmna cu fierul roșu* = a înfiera. **2.** A nota (prin scris sau prin alte semne grafice), a face o însēmnanță. **3.** A delimita. II. Intrans. unipers. A avea un anumit înțeles, o anumită semnificație; a marca, a arăta. ◊ (Despre cuvinte) A avea accepția de..., a exprima un anumit înțeles. ◊ A avea o anumită importanță, o anumită valoare. — Lat. **insignare** sau **in + semn**.

ÎNSEMNĂRE, *însēmări*, s.f. Acțiunea de a *însēmna* și rezultatul ei. ◊ (Concr.) Notă, mențiune scrisă. — V. **însēmna**.

ÎNSEMNĂT, **-Ă**, *însēmnați*, *-te*, adj. **1.** Care poartă un semn distinctiv. ◊ (Despre oameni) Care are un defect fizic, o infirmitate. **2.** Important, de seamă; însemnător. **3.** Înregistrat, menționat în scris. ◊ (Înv.) Desenat, pictat; imprimat. — V. **însēmna**.

ÎNSEMNĂRICĂ, *însēmănărele*, s.f. (Fam.) Notiță, bilețel. — **Însēmnanță** + suf. *-ică*.

ÎNSEMNĂTĂTE s.f. **1.** Importanță, valoare. **2.** (Rar) Semnificație, sens, înțeles. — **Însēmnat** + suf. *-ătate*.

ÎNSEMNĂTĂTOR, **-OĂRE**, *însēmnațori*, *-oare*, adj. (Înv.) Important, însemnat (2). — **Însēmna** + suf. *-ător*.

ÎNSENINĂ, *înseninez*, vb. I. I. Refl. (Despre cer, vreme etc.); la pers. 3) A deveni senin. **2.** Refl. și tranz. Fig. (Despre oameni, p. ext. despre psihicul lor) A deveni sau a face să devină senin, liniștit, vesel; a (se) înveseli, a (se) lumina. [Prez. ind. și: *însenin*] — Lat. **inserenare**.

ÎNSENINĂRE s.f. Faptul de a (se) *însenina*; fig. bună dispoziție; veselie. — V. **însenina**.

ÎNSENINĂT, **-Ă**, *înseninați*, *-te*, adj. Fără nori, senin; fig. liniștit, vesel. — V. **însenina**.

ÎNSERĂ, *înserez*, vb. I. **1.** Intrans. și refl. impers. (La pers. 3) A se face seară, a amurg. ◊ Loc. adv. *Pe (sau la) înserate* (sau *înserat*) = în amurg. **2.** Intrans. A rămâne undeva până seara, a-1 surprinde pe cineva seara undeva. — **În + seară**.

ÎNSERĂRE, *înserări*, s.f. Faptul de a (se) *însera*; crepuscul, înserat. — V. **însera**.

ÎNSERĂT s.n. Amurg, crepuscul, înserare. — V. **însera**.

ÎNSERĂ, *înserez*, vb. I. Tranz. A așeza în serie; a da număr de serie. [Pr.: *-ri-a*] — **În + serie**.

ÎNSERĂT, **-Ă**, *înserati*, *-te*, adj. Care a fost inclus într-o serie, care a primit număr de serie. [Pr.: *-ri-at*] — V. **înseria**.

ÎNSERIERE, *înserieri*, s.f. Acțiunea de a *înseria*. [Pr.: *-ri-e-*] — V. **înseria**.

ÎNSETĂ, *înserez*, vb. I. Intrans. **1.** A se face sete; a însetoșa. **2.** Fig. A fi dormic, avid de... — **În + sete**.

ÎNSETĂRE s.f. Faptul de a *înseta*; sete, însetoșare. — V. **înseta**.

ÎNSETĂT, **-Ă**, *însetați*, *-te*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care suferă de sete, căruia îi este sete; însetoșat. **2.** Fig. Dormic de..., avid de... — V. **înseta**.

ÎNSETOȘĂ, *însetoșez*, vb. I. Intrans. (Înv. și reg.) A înseta. — **În + setos**.

ÎNSETOȘĂRE s.f. (Înv. și reg.) Faptul de a *însetoșa*; însetare. — V. **însetoșa**.

ÎNSETOȘĂT, **-Ă**, *însetoșati*, *-te*, adj. (Înv. și reg.) Însetat. — V. **însetoșa**.

ÎNSILOZĂ, *însilozez*, vb. I. Tranz. A depozita (cereale, furaje, etc.) într-un siloz. — **În + siloz**.

ÎNSILOZĂRE, *însilozări*, s.f. Acțiunea de a *însiloză* și rezultatul ei. — V. **însiloză**.
ÎNSILOZĂT, **-Ă**, *însilozati*, *-te*, adj. Depozitat într-un siloz. — V. **însiloză**.

ÎNSINGURĂ, *însingurez*, vb. I. Refl. A se izola de lume, de oameni. — **În + singur**.

ÎNSINGURĂRE s.f. Acțiunea de a se *însingura* și rezultatul ei; izolare de lume, de oameni. — V. **însingura**.

ÎNSINGURĂT, **-Ă**, *însingurați*, *-te*, adj. Izolat de lume, de oameni. — V. **însingura**.

ÎNSORÎ, *însorec*, vb. IV. Refl. **1.** A se însenina, a apărea soarele. **2.** A sta la soare, a se încălzi sau a se bronză la soare. — **În + soare**.

ÎNSORIRE, *însoriri*, s.f. Acțiunea de a se *însori* și rezultatul ei. — V. **însori**.

ÎNSORÎT, **-Ă**, *însoriți*, *-te*, adj. (Despre locuri, clădiri etc.) Luminos. ◊ (Despre timp) Cu soare; senin. ◊ Fig. Vesel, luminos. — V. **însori**.

ÎNSOȚI, *însotec*, vb. IV. **1.** Tranz. A merge împreună, a întovărăși, a petrece pe cineva pe un drum, într-o călătorie etc.; a acompania. ◊ (Rar) A acompania pe cineva la un instrument. ◊ Refl. recipr. (Pop.) A se întovărăși, a se asocia cu cineva. **2.** Tranz. A adăuga ceva (spre completare sau lămurire). *Însotec vorbele cu gesturi energice*. **3.** Refl. recipr. (Pop.) A se căsători. ◊ A se împerechea. — **În + soț**.

ÎNSOȚIRE, *însotiri*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *însoti*; întovărășire, însoțit. **2.** (Pop.) Căsătorie; cununie; nuntă. ◊ Împerechere. — V. **însoti**.

ÎNSOȚIT s.n. Însoțire. — V. **însoti**.

ÎNSOȚITOR, **-OĂRE**, *însotitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care însoțește, care întovărășește pe cineva sau ceva. ◊ *Însotitor de vagoane* = funcționar la căile ferate însărcinat cu supravegherea unui vagon de la stația de pornire până la stația de destinație. — **Însoti** + suf. *-tor*.

ÎNSPĂIMĂNTĂ, *înspăimânt*, vb. I. Refl. A fi cuprins de spaimă. ◊ Tranz. A inspira spaimă, groază, a băga spaima în cineva. — **În + spăimânta**.

ÎNSPĂIMĂNTĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *înspăimânta* și rezultatul ei; spaimă. — V. **înspăimânta**.

ÎNSPĂIMĂNTĂT, **-Ă**, *înspăimântați*, *-te*, adj. Cuprins de spaimă; îngrozit, înfricoșat, speriat. — V. **înspăimânta**.

ÎNSPĂIMĂNTĂTOR, **-OĂRE**, *înspăimântători*, *-oare*, adj. Care provoacă spaimă; îngrozitor, înfricoșător, fioros, groaznic, înfiorător. ◊ (Adverbal, urmat de prep. „de”) Extrem de... — **Înspăimânta** + suf. *-ător*.

ÎNSPICĂ, pers. 3 *înspică*, vb. I. Intrans. (Pop.) A face spic, a da în spic. — Lat. **inspicare** sau **in + spic**.

ÎNSPICĂRE, *înspicări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *înspică* și rezultatul ei. — V. **înspică**.

ÎNSPICĂT, **-Ă**, *înspicati*, *-te*, adj. (Pop.) **1.** Care a dat în spic; care are spice. **2.** (Despre păr) Cu fire albe; cărunt; p. ext. (despre părul sau blana unor animale) cu vârful de culoare mai deschisă; cu vârful în formă de spic. ◊ (Despre țesături, p. ext. despre obiecte confecționate din țesături) Cu fire de altă culoare, împes- trit. — V. **înspică**.

ÎNSPIȚĂ, *înspițez*, vb. I. Tranz. (Pop.) A pune spițe la o roată. — **În + spiță**.

ÎNSPIȚĂRE, *înspițări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *înspița* și rezultatul ei. — V. **înspița**.

ÎNSPRE prep. **1.** (Cu sens local) Spre, către, la. **2.** (Temporal și modal) Spre, către, pe (la). — **În + spre**.

ÎNSPUMĂ, *înspumez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) umple de spumă; a (se) înspumega. **2.** Tranz. A transforma (un material) în spumă; a introduce o spumă în masa unui material. — **În + spumă**.

ÎNSPUMĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *înspuma* și rezultatul ei. — V. **înspuma**.

ÎNSPUMĂT, **-Ă**, *înspumați*, *-te*, adj. Plin de spumă, cu spumă; înspumegat. — V. **înspuma**.

ÎNSPUMEGĂ, *înspumeg*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) înspuma. — **În + spumega**.

ÎNSPUMEGĂT, **-Ă**, *înspumegați*, *-te*, adj. (Rar) Înspumegat. — V. **înspumega**.

ÎNSTĂPĂNĂ, *înstăpănesc*, vb. IV. Refl. A se face stăpân pe ceva. — **În + stăpâni**.

ÎNSTĂRI, *înstăresc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) îmbogăți. — **În + stare**.

ÎNSTĂRIT, **-Ă**, *înstăriți*, *-te*, adj. Cu stare, bogat, avut, chivernisit. — V. **înstări**.

ÎNSTELĂ, pers. 3 *înstelează*, vb. I. Refl. (Despre cer) A se acoperi cu stele. — **În + stele** (pl. lui *stea*).

ÎNSTELĂT, **-Ă**, *însteleți*, *-te*, adj. (Despre cer, p. ext. despre noapte) Cu stele, plin de stele, constelat. — V. **înstele**.

ÎNSTRĂINĂ, *înstrăinez*, vb. I. **1.** Tranz. A trece cuiwa (prin vânzare) stăpânirea unui lucru; a aliena un bun material. ◊ A sustrage, a fura. **2.** Refl. A-și părăsi familia, locul de naștere sau de reședință, stabilindu-se în altă parte. ◊ Fig. A se îndepărta sufletește; a pierde afecțiunea, simpatia cuiwa. [Pr.: *-stră-i*. — Var.: **înstrăina**]

ÎNSTRĂINĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *înstrăina* și rezultatul ei. ◊ (Rel.) Acțiunea călăuzărilor care părăsește deliberat viața socială pentru a se consacra definitiv, în mănăstire sau în pustnicie, rugăciunii și slujirii lui Dumnezeu. [Pr.: *-stră-i*. — Var.: **înstrăinare** s.f.] — V. **înstrăina**.

ÎNSTRĂINĂT¹ s.n. Înstrăinare. [Pr.: *-stră-i*. — Var.: **înstrăinat** s.n.] — V. **înstrăina**.

ÎNSTRĂINĂT², -Ă, *înstrăinați*, -te, adj. **1.** Care a ajuns pe mâna altcuiva decât a posesorului inițial. **2.** Îndepărtat sau plecat definitiv de acasă în altă localitate sau într-o țară străină; *fig.* îndepărtat, rupt sufletește de cineva. [Pr.: -*sără-*. — Var.: **înstreinat**, -ă adj.] — V. **înstrăina**.

ÎNSTREINĂ vb. I v. **înstrăina**.

ÎNSTREINĂRE s.f. v. **înstrăinare**.

ÎNSTREINĂT¹ s.n. v. **înstrăinat¹**.

ÎNSTREINĂT², -Ă adj. v. **înstrăinat²**.

ÎNSTRUNĂ, *înstrună*, vb. I. Tranz. **1.** A acorda un instrument muzical cu coarde. **2.** A strânge un animal de călărie cu chingile sau cu frâul; a struni. ♦ Fig. A reține de la o acțiune; a stăvili, a înfrâna, a struni. [Prez. ind. și: *înstrunesc*] — **În + strună**.

ÎNSTRUNĂRE, *înstrunări*, s.f. Acțiunea de a *înstruna* și rezultatul ei. — V. **înstruna**.

ÎNSTRUNĂT, -Ă, *înstrunați*, -te, adj. **1.** Acordat. **2.** Strâns în chingă, în frâu; strunit. ♦ Fig. Potolit; înfrânat; strunit. — V. **înstruna**.

ÎNSUFLEȚÍ, *însuflețesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A da viață. ♦ Fig. A stimula, a da impuls, avânt. ♦ Refl. A prinde viață; a se învia, a se anima. **2.** Fig. A preface ceva inert în ceva viu, dinamic. — **În + suflet**.

ÎNSUFLEȚÍRE, *însuflețiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *însufleți* și rezultatul ei; avânt, entuziasm; animație. — V. **însufleți**.

ÎNSUFLEȚÍT, -Ă, *însufleții*, -te, adj. **1.** Care trăiește; viu. **2.** Plin de viață; animat, vioi. ♦ (Adverbial) În mod avântat, cu căldură. — V. **însufleți**.

ÎNSUFLEȚÍTÓR, -OĂRE, *însuflețitori*, -oare, adj. Care însuflețește. — **Însufleți + suf. -tor**.

ÎNSUMĂ, *însumez*, vb. I. Tranz. A aduna laolaltă, a totaliza, a cuprinde. — **În + sumă**.

ÎNSUMĂRE, *însumări*, s.f. Acțiunea de a *însuma* și rezultatul ei. — V. **însuma**.

ÎNSUMI, **ÎNSĂMI**, adj. pron., pron. de întărire. **1.** Adj. pron. (Pe lângă un substantiv sau un pronume) Chiar, tocmai. **2.** Pron. de întărire (Înv.) Eu (sau tu, el etc.) singur, personal, fără ajutorul altuia. [Forme gramaticale: pers. 2 sg. *însuși*, *însăși*, pers. 3 sg. *însuși*, *însăși*, pers. 1 pl. *însine*, *însene*, pers. 2 pl. *însivă*, *înevă*, pers. 3 pl. *însiși*, *îneși*] — **Îns(ul) + -mi, -ți, -și**.

ÎNSURĂ, *însor*; vb. I. Refl. și tranz. fact. (Despre bărbați) A (se) căsători. — Probabil lat. ***inuxorare** (< *uxor* „soție”).

ÎNSURĂRE, *însurări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (se) *însura*. Însurătoare. — V. **însura**.

ÎNSURĂT¹ s.n. Faptul de a (se) *însura*; însurătoare. — V. **însura**.

ÎNSURĂT², *însurați*, adj. (Despre bărbați) Căsătorit. — V. **însura**.

ÎNSURĂCIÚNE, *însurăciumi*, s.f. (Înv.) Însurătoare. — **Însura + suf. -ăciune**.

ÎNSURĂTOĂRE, *însurători*, s.f. Căsătorie a unui bărbat; însurat¹, însurăciune, însurare. — **Însura + suf. -ătoare**.

ÎNSURĂȚEL, *însurăței*, s.m. Bărbat (tânăr) însurat de curând; (la pl.) soți (tineri) de curând căsătoriți. — **Însurat² + suf. -el**.

ÎNSUȘÍ, *însușesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A pune stăpânire pe ceva, a lua în stăpânire, a-și apropria. ♦ A-și aroga un drept. **2.** A asimila, a dobândi cunoștințe, idei, opinii (temeinice) într-un domeniu; a învăța. ♦ A fi de acord cu opinia cuiva, a ține seama de părerea cuiva. — Din pron. **însuși**, v. **însuși**.

ÎNSUȘÍRE, *însușiri*, s.f. **1.** Acțiunea de a-și *însuși* și rezultatul ei. **2.** Trăsătură distinctivă; caracteristică. ♦ Talent, înclinație. — V. **însuși**.

ÎNSUȘÍT, -Ă, *însușiți*, -te, adj. (Înv.) Propriu, caracteristic. — V. **însuși**.

ÎNSUTÍ, *însutesc*, vb. IV. Tranz. A spori, a mări de o sută de ori; *p. ext.* a face mult mai mare, mult mai numeros. — **În + sută**.

ÎNSUTÍT, -Ă, *însutiți*, -te, adj. De o sută de ori mai mare sau mai numeros, centuplu; *p. ext.* mult mai mare, mult mai numeros. — V. **însuti** sau **în + sută + suf. -it**.

ÎNSELĂ, *însel*, vb. I. **1.** Tranz. (Înv.) A pune șaua pe cal, a înșeua. **II. 1.** Tranz. A induce în eroare, a abuza de buna-credință a cuiva; a amăgi. ♦ Expr. *A înșela așteptările* = a dezamăgi. ♦ (Despre simțuri, facultăți psihice) A nu (mai) funcționa bine, a da o imagine eronată, neconformă realității. *Mă înșală memoria*. **2.** Refl. A-și forma o părere eronată despre cineva sau ceva; a greși. **3.** Tranz. A încălca fidelitatea conjugală; *p. gener.* a fi necredincios în dragoste. ♦ A ademeni, a seduce o fată, o femeie. — Lat. **in-sellare**.

ÎNSELĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *înșela* și rezultatul ei; înșelăciune; iluzie. — V. **înșela**.

ÎNSELĂT, -Ă, *înșelați*, -te, adj. **I.** (Înv.) Îșeuat, cu șaua pusă. **II. 1.** Indus în eroare; păcălit, amăgit. **2.** Trădat în fidelitatea conjugală; *p. gener.* trădat în dragoste. ♦ (Despre fete, femei) Ademenit, sedus. — V. **înșela**.

ÎNSELĂCIÚNE, *înșelăciumi*, s.f. Inducere în eroare, înșelătorie; *p. ext.* escrocherie, fraudă. — **Înșela + suf. -ăciune**.

ÎNSELĂTÓR, -OĂRE, *înșelători*, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care induce în eroare, care amăgește, iluzoriu, deluzoriu; care abuzează de buna-credință a cuiva; amăgitor. — **Înșela + suf. -ător**.

ÎNSELĂTÓRIE, *înșelătorii*, s.f. Faptă a celui care înșală; înșelăciune. — **Înșelător + suf. -ie**.

ÎNSESÍT, -Ă, *înșesiți*, -te, adj. De șase ori mai mare; sextuplu. — **În + șase + suf. -it**.

ÎNȘEUĂ, *înșeuez*, vb. I. Tranz. A pune șaua pe un animal de călărie; a înșela (**I**). — **În + șa**.

ÎNȘEUĂRE s.f. Acțiunea de a *înșeua* și rezultatul ei. — V. **înșeua**.

ÎNȘEUĂT, -Ă, *înșeuați*, -te, adj. (Despre animale de călărie) Căruia i s-a pus șaua. — V. **înșeua**.

ÎNȘFĂCA, *înșfăc*, vb. I. Tranz. A apuca brusc, a prinde cu putere și cu violență; a înhăța. — Cf. *bg.* hvăștam.

ÎNȘFĂCĂRE s.f. Acțiunea de a *înșfăca*; apucare bruscă, violență; înhățare. — V. **înșfăca**.

ÎNȘÍRĂ, *înșir*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) așeza în șir, a (se) alinia. **2.** Tranz. A trece un fir prin mărgelă, pentru a face un șirag; a face șirag. ♦ Expr. (Refl.) *Înșiră-te* (sau *înșir-te*) *mărgărite*, formulă prin care se arată că un basm continuă. **3.** Refl. Fig. A se succeda, a se perinda. **4.** Tranz. Fig. A expune, a povesti urmând un anumit șir de idei, de fapte etc.; a enumera. ♦ Expr. *A înșira moși pe groși* (sau *verzi și uscate*) = a spune tot felul de lucruri fără importanță și fără o succesiune logică; a pălăvrăgi. **5.** Tranz. A trece, rând pe rând, prin diferite locuri, situații etc.; a lua la rând, la șir. — Din loc. adv. **în șir**.

ÎNȘÍRĂRE, *înșirări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înșira* și rezultatul ei; șir; *fig.* succedare, perindare; expunere (a unui șir de idei, de fapte), enumerare. — V. **înșira**.

ÎNȘÍRĂT, -Ă, *înșirați*, -te, adj. Așezat în șir; aliniat; făcut șirag. — V. **înșira**.

ÎNȘÍRUÍ, *înșirui*, vb. IV. Tranz. **1.** A înșira mărgelă. ♦ A așeza în șir, la rând. **2.** Fig. A expune pe rând, a enumera. — **În + șir + suf. -ui**.

ÎNȘÍRUÍRE, *înșiruirii*, s.f. Acțiunea de a *înșirui* și rezultatul ei; șir. — V. **înșirui**.

ÎNȘTIÎNĂ, *înștiințez*, vb. I. Tranz. A aduce la cunoștință, a da de știre, a anunța; a informa. ♦ Refl. (Înv.) A lua cunoștință, a prinde de veste, a afla. — **În + știință**.

ÎNȘTIÎNĂRE, *înștiințări*, s.f. Acțiunea de a *înștiința* și rezultatul ei; știre, informație, anunț, încunoștințare. ♦ (Concr.) Comunicare scurtă făcută de obicei în scris de o instituție, care cuprinde o știre, un anunț etc.; adresă, notă. [Pr.: -*ști-in-*] — V. **înștiința**.

ÎNȘTIÎNĂT, -Ă, *înștiințați*, -te, adj. Căruia i s-a comunicat ceva; avertizat, avisat, somat. [Pr.: -*ști-in-*] — V. **înștiința**.

ÎNȘURUBĂ, *înșurubez*, vb. I. Tranz. A strânge un șurub prin învârtire pentru a fixa, a prinde ceva; *p. ext.* a fixa în loculul ei o piesă cu ghivent. ♦ A asambla două piese prevăzute cu ghivent. — **În + șurub**.

ÎNȘURUBĂRE, *înșurubări*, s.f. Acțiunea de a *înșuruba* și rezultatul ei. — V. **înșuruba**.

ÎNȚĂRĂ vb. I v. **întărita**.

ÎNȚĂRĂTĂ, *întărat*, vb. I. **1.** Tranz. A aduce pe cineva în stare de enervare, de surescitare (a agita, a instiga un grup de oameni; a ațâța, a asmuți, a zădări (un animal)). **2.** Tranz. A incita pe cineva să facă un lucru. ♦ Refl. A se însufleți, a se înteziasma, a se înflăcăra. **3.** Refl. A se porni cu violență, a se intensifica, a se întepi. [Var.: (pop.) **întără**, **întărtă** vb. I] — Lat. ***interritare**.

ÎNȚĂRĂTĂRE, *întăratări*, s.f. Acțiunea de a (se) *întărita*; iritare; surescitare; agitație, incitare. — V. **întărita**.

ÎNȚĂRĂTĂT, -Ă, *întărați*, -te, adj. Iritat, surescitat, agitat; infuriat. [Var.: **întărtat**, -ă adj.] — V. **întărita**.

ÎNȚĂRÍ, *întăresc*, vb. IV. **1.** Refl. A se face (mai) tare, (mai) rigid, a (se) îndura; a deveni (mai) dens. **2.** Tranz. A mări rezistența unei piese, a unui sistem tehnic etc. ♦ A fortifica un loc, o poziție strategică; a baricada. **3.** Tranz. și refl. A face să prindă sau a prinde puteri (de obicei după o boală), a face să-și recapete sau a-și recăpăta puterile; a (se) întrema, a (se) îndrăveni. ♦ A deveni mai mare, mai puternic; a se dezvolta. ♦ Fig. A reconforta, a da puteri fizice sau morale. **4.** Tranz. și refl. A (se) consolida. **5.** Tranz. A confirma, a adevări (o convingere, o bănuială). ♦ A accentua o linie, un contur etc. **6.** Tranz. A legaliza o acțiune, un act. **7.** Refl. (Despre fenomene atmosferice) A se întepi, a se intensifica. — **În + tare**.

ÎNȚĂRÍRE, *întăriri*, s.f. Acțiunea de a (se) *întări* și rezultatul ei. ♦ *Pronume de întărire* = pronume care însoțește un substantiv sau un pronume cu scopul de a preciza obiectul determinat. ♦ (Înv.) Act legalizat. — V. **întări**.

ÎNȚĂRÍT, -Ă, *întăriți*, -te, adj. **1.** (Despre un sistem tehnic) Făcut (mai) rezistent; (despre un material) devenit (mai) rigid, (mai) dens. ♦ (Despre un teren, o poziție strategică, o cetate etc.) Fortificat. **2.** Fig. Care a prins puteri; întremat, îndrăvenit; reconfortat. **3.** Care a devenit puternic, consolidat. **4.** Legalizat. — V. **întări**.

ÎNȚĂRÍTÓR, -OĂRE, *întăritori*, -oare, adj. (Despre medicamente) Care dă puteri, care fortifică organismul; tonic, fortifiant. ♦ (Substantivat, n.) *Medicul i-a dat un întăritor*. — **Întări + suf. -tor**.

ÎNȚĂRÍTÓRĂ, *întărituri*, s.f. **1.** Loc fortificat, fortificație; *p. gener.* orice sistem de baricadare. **2.** Element care consolidează o construcție, un element al ei etc. **3.** (Înv.) Iscălitură, pecete prin care se certifica un drept, o învoială etc. — **Întări + suf. -tură**.

ÎNȚĂRÍȚĂ, *întărnițez*, vb. I. (Reg.) Tranz. A pune tarnița pe cal, pe măgar sau pe catâr. — **În + tarniță**.

ÎNȚĂRÍȚĂT, -Ă, *întărnițați*, -te, adj. (Reg.; despre cai, măgari și catâr) Cu tarniță, înșeuat. — V. **întărnița**.

ÎNȚĂRÍTĂ vb. I v. **întărita**.

ÎNȚĂRÍTĂT, -Ă adj. v. **întăratat**.

ÎNTĂI, **ÎNTĂIA** adv., num. ord. I. Adv. 1. La început. ♦ (Precedat de „mai”) Mai demult. 2. Înainte de toate, în primul rând. *Să ne-asezăm întâi la masă.* ♦ (Pentru) prima oară. II. Num. ord. (Adesea adjectival; când precedă substantivul, în forma articulată *întăiul, întâia*) Care se află în fruntea unei serii (în ceea ce privește spațiul, timpul, calitatea); prim². *Întăiul, întâia în clasă. E în clasa întâi.* ♦ Loc. adv. (Pentru) *întăia dată* (sau *oară*) = (pentru) prima dată. ♦ Expr. *Mai întâi și-năi (de toate)* = în primul rând. ♦ (Înv., precedat de „cel”, „cea”) Dintăi. ♦ (Substantivat, m.; în sintagma) *Întăiul născut* = cel mai mare dintre fii. — Lat. **antaneus* (< *ante* „înainte”).

ÎNTĂIAȘI num. ord. f. (Pop.; în loc. adv.) *Întăiași dată* = prima dată, întâia dată. [Pr.: -tă-iași] — **Întăia** + **și**.

ÎNTĂIETATE s.f. Înșușirea de a fi primul; prioritate. ♦ Expr. *A avea* (sau *a da etc.*) *întăietate* = a avea (sau a da etc.) primul loc, prioritate. [Pr.: -tă-ie-] — **Întăi** + suf. *-ătate*.

ÎNTĂLNÍ, *întălnesc*, vb. IV. I. Tranz. și refl. recipr. A da întâmplător de cineva sau de ceva; a se încrucișa în drum cu cineva. ♦ (Despre linii geometrice sau topografice) A (se) atinge, a (se) intersecta într-un punct. 2. Refl. recipr. A se vedea cu cineva în urma unei înțelegeri prealabile; a avea întrevedere cu cineva. 3. Tranz. A găsi; a descoperi. ♦ (De obicei în construcții negative) A da peste... a avea parte de... 4. Tranz. și refl. A (se) găsi, a (se) afla. 5. Tranz. și refl. recipr. A avea pe cineva drept adversar într-o competiție sportivă; a se lupta, a se confrunta cu cineva într-o competiție sportivă. — **În** + **tألنی** (inv. „a întâlni”, probabil < magh.).

ÎNTĂLNÍRE, *întألنiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *întألni*. ♦ Mec. — V. **întألni**.
ÎNTĂLNÍȘ, *întألnișuri*, s.n. (Pop.; în expr.) *Bun întألnișul!* formulă de salut adresată cuiva pe care îl întâlnești în drum. — **Întألni** + suf. *-iș*.

ÎNTĂLNITURĂ, *întألniture*, s.f. Nume dat în popor unor boli a căror cauză este atribuită întâlnirii cu un duș rău. — **Întألni** + suf. *-tură*.

ÎNTĂMPINĂ, *întألpin*, vb. I. 1. Tranz. A-i ieși cuiva înainte pentru a-l primi. ♦ Tranz. și refl. recipr. (Înv. și reg.) A (se) *întألni*. 2. Tranz. Fig. A i se ivi cuiva necazuri, obstacole în calea unei realizări. 3. Tranz. Fig. A suporta; a face față unor cheltuieli, unor obligații. 4. Tranz. (Înv.) A ieși cu oaste în calea dușmanului pentru a-l ataca. 5. Intrans. și tranz. (Înv.) A replica, a răspunde. [Var.: **întألpină** vb. I] — **În** + **tألpină**.

ÎNTĂMPINĂRE, *întألpinări*, s.f. 1. Acțiunea de a *întألpina* și rezultatul ei. ♦ Expr. *A ieși sau a veni în (sau întru) întألpinarea cuiva* = a ieși în calea cuiva (pentru a-l primi). 2. Spec. Constație, obiecție în justiție. [Var.: **întألpinare** s.f.] — V. **întألpina**.

ÎNTĂMPLĂ, pers. 3 *întألplă*, vb. I. Refl. unipers. 1. (Despre fapte, evenimente) A se petrece, a se produce, a avea loc. ♦ (Urmat de determinări introduse prin prep. „cu” sau determinat printr-un substantiv sau un pronume în dativ, indicând persoana sau obiectul la care se referă acțiunea exprimată de verb) *Ce i s-a întألplat?* *Ce se întألplă cu cartea promisă?* 2. A (i) se ivi (cuiva) prilejului; a se nimeri să fie într-un anumit loc (incidental). *Mi s-a întألplat să fiu de față.* — Probabil lat. ***întألplare**.

ÎNTĂMPLĂRE, *întألplări*, s.f. Acțiunea de a se *întألpla* și rezultatul ei. 1. Ceea ce se *întألplă*; fapt, eveniment. ♦ Peripeție; aventură (neplăcută). 2. Ceea ce se petrece în mod incidental; hazard. ♦ Loc. adv. *Din întألplare* = incidental. *La întألplare* sau *la (ori în) voia întألplării* = în voia sorții; într-o doară, la nime-reală. (Pop.) *La toată întألplarea* = în orice caz. (Pop.) *De o (sau pentru orice) întألplare* = pentru orice eventualitate. — V. **întألpla**.

ÎNTĂMPLĂTOR, **-OĂRE**, *întألplători*, *-oare*, adj. (Adesea adverbial) Care se produce din *întألplare*, care survine în mod neprevăzut; incidental, accidental, aleatoriu. — **Întألpla** + suf. *-ător*.

ÎNTĂRTĂ vb. I v. **întألtări**.

ÎNTĂRTĂ, *întألrtii*, vb. I. Intrans. 1. A veni, a sosi (unde) după timpul la care era așteptat sau la care era necesar. 2. A face ceva după termenul obișnuit sau fixat; a apărea, a se ivi după timpul prevăzut. ♦ Tranz. A împiedica pe cineva să săvârșească la timp o acțiune, a face ca ceva să nu se îndeplinească în termen. 3. A rămâne, a zăbovi (unde) mai mult decât este necesar sau prevăzut. [Pr.: -zi-a] — **În** + **tألrtii**.

ÎNTĂRTĂ, *întألrtii*, vb. I. Intrans. 1. A veni, a sosi (unde) după timpul la care era așteptat sau la care era necesar. 2. A face ceva după termenul obișnuit sau fixat; a apărea, a se ivi după timpul prevăzut. ♦ Tranz. A împiedica pe cineva să săvârșească la timp o acțiune, a face ca ceva să nu se îndeplinească în termen. 3. A rămâne, a zăbovi (unde) mai mult decât este necesar sau prevăzut. [Pr.: -zi-a] — **În** + **tألrtii**.

ÎNTĂRTĂ, *întألrtii*, vb. I. Intrans. 1. A veni, a sosi (unde) după timpul la care era așteptat sau la care era necesar. 2. A face ceva după termenul obișnuit sau fixat; a apărea, a se ivi după timpul prevăzut. ♦ Tranz. A împiedica pe cineva să săvârșească la timp o acțiune, a face ca ceva să nu se îndeplinească în termen. 3. A rămâne, a zăbovi (unde) mai mult decât este necesar sau prevăzut. [Pr.: -zi-a] — **În** + **tألrtii**.

ÎNTEMEIĂ, *întemeiez*, vb. I. 1. Tranz. A înființa, a funda (un stat, o instituție etc.). ♦ (Rar) A zidi, a clădi. ♦ Fig. A pune temelii durabile; a consolida. 2. Refl. Fig. A avea ca temelie; a se sprijini, a se baza (pe ceva). [Pr.: -me-ia] — **În** + **temei**.

ÎNTEMEIĂT, *întemeiat*, *-te*, adj. 1. (Despre abstracte) Sprijinit pe argumente solide, potrivit cu regulile logicii, just, logic, rațional. 2. (Înv.) Întărit, puternic, consolidat. [Pr.: -me-iat] — V. **întemeia**.

ÎNTEMEIĖRE s.f. Acțiunea de a (se) *întemeia* și rezultatul ei; înființare, instituire, fundare. ♦ Fig. Consolidare. [Pr.: -me-ie-] — V. **întemeia**.

ÎNTEMEIETÓR, **-OĂRE**, *întemeietóri*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care a întemeiat ceva; fondator, ctitor. [Pr.: -me-ie-] — **întemeia** + suf. *-ător*.

ÎNTEMNITĂ, *întemnițez*, vb. I. Tranz. A băga pe cineva în temniță. — **În** + **temniță**.

ÎNTEMNITĂRE, *întemnițări*, s.f. Acțiunea de a *întemnița* și rezultatul ei. — V. **întemnița**.

ÎNTEMNITĂT, *întemnițati*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Închis în temniță. — V. **întemnița**.

ÎNTEŢĖ, *înteŢesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) face mai puternic, mai intens; a (se) intensifica, a (se) încinge¹. 2. Tranz. (Pop.) A cuprinde cu violență, cu frecvență crescută. 3. Tranz. A săcăi cu insistențe repetate. — Lat. ***întiteari** (< *titio*).

ÎNTEŢĖRE s.f. Acțiunea de a (se) *înteŢi*. — V. **înteŢi**.

ÎNTEŢĖT, *înteŢiti*, *-te*, adj. Devenit mai puternic, mai intens. — V. **înteŢi**.

ÎNTEMPINĂ vb. I v. **întألpină**.

ÎNTIMPINĂRE s.f. v. **întألpinare**.

ÎNTINĂ, *întinez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) murdări de noroi. ♦ Fig. A (se) pألgări; a (se) pألta. [Prez. ind. și: *întin*] — **În** + **tină**.

ÎNTINĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *întina*. — V. **întina**.

ÎNTINĂT, *întinati*, *-te*, adj. Murdar de noroi. ♦ Fig. Pألtat, pألgărit. — V. **întina**.

ÎNTINDE, *întind*, vb. III. I. 1. Tranz. și intrans. A îndrepta, a desfășura, trăgând de unul sau de ambele capete un lucru care este strâns, încolăcit, înfășurat. ♦ Expr. *A întinde* (cuiva) *o cursă* (sau *lațul, un laț*) = a întinde o cursă, un laț pentru a prinde un animal; *fig.* a pregăti cuiva o capcană. *A întinde la jug* = a munci din greu. ♦ Refl. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A se lărgi sau a se lungi, deformându-se. ♦ Refl. (Despre unele lichide) A curge ca o dără vألcoasă, din cauza alterării. 2. Tranz. A lungi, trăgând de capete, un lucru elastic. 3. Tranz. A lungi mâna, brațul etc. (într-o direcție oarecare). ♦ Expr. *A întinde mâna* (sau o *mână*) = a face un gest cu brațul pentru: **a**) a indica ceva; **b**) a cere de pomană. *A întinde* (cuiva) *mána* (sau *máinile*) = **a**) a îndrepta brațul către o persoană pentru a-i strânge mâna în semn de salut; **b**) *fig.* a veni în ajutorul cuiva. *A întinde pasul* = a merge cu pași mari și grألbiți. *A o întinde (la drum)* = a pleca repede, în grabă (la drum); a o șterge. 4. Refl. A-și destinde corpul, membrele (din cauza oboselii, a plictiselii etc.). ♦ A se înălța în vârful picioarelor ridicând brațele pentru a atinge un lucru așezat mai sus decât nivelul corpului. ♦ Expr. *A se întinde după ceva* = a fi lipsit de ceva; a avea mare nevoie de ceva și a nu avea mijloace necesare pentru a-l obține. ♦ Fig. A se încumeta, a îndrألzi; a se beáznici. 5. Refl. A se culca, a se lungi pentru a se relaxa ori pentru a dormi. ♦ Expr. *A se întinde mai mult decât îi e plألpuma* = a se lansa în acțiuni, în cheltuieli care îi depășesc posibilitățile. (Refl. recipr.) *A se întinde cu cineva* = a avea relații sexuale, a se culca cu cineva. (Tranz.) *A întinde pe cineva la pألmânt* = a doborî pe cineva la pألmânt. 6. Tranz. A înmána, a da. 7. Tranz. A îndrepta, a ținti (o armă) spre... 8. Tranz. Fig. A trage în toate părțile de cineva, a hألrui. II. 1. Tranz. A desfăce, a desfășura pe toată suprafața, lungimea etc. un obiect strâns, împألurit. ♦ Expr. *A întinde masa* (sau *masă*) = a așterne masa pentru mâncare; a da o masă (cu oaspeți mulți). ♦ A etala (o marfă). ♦ A așeza o pastă, un aluat etc. pe o suprafață mai mare, subțind-o, nivelând-o. 2. Refl. A ocupa un spațiu (întins); a se extinde. ♦ Expr. *A se întinde ca o pomană țigألescă* = a se desfășura, a se extinde pe un spațiu mai mare decât ar fi necesar; a dura prea mult în timp. ♦ (Despre grupuri de oameni) A se desfășura (într-o direcție), a se extinde. ♦ Expr. (Tranz.) *A întinde hora* = a forma o horă. ♦ (Despre suprafețe, teritorii etc.) A ajunge până la...; a se delimita. ♦ (Despre plante) A se răspândi; a se înmulți. 3. Tranz. Fig. A mألri, a spori o putere, o stألpănire. ♦ Refl. (Despre idei, zvonuri; despre boli, epidemii) A se răspândi, a se extinde. ♦ Expr. (Tranz.) *A întinde vorba* = a divulga un lucru care ți-a fost încredințat ca un secret. ♦ Refl. (Despre acțiuni, mișcări sociale) A se dezvolta, a lua proporții. 4. Refl. A se prelungi în timp; a dura, a dألni. ♦ Expr. *A se întinde la vorbă* sau (tranz.) *a o întinde la vorbă* = a se porni la vorbă, a se pune la taifas; a lungi vorba. ♦ A insista, a stألruii asupra... [Perf. s. *întinsei*, part. *întins*] — Lat. **intendere**.

ÎNTINDERE, (2) *întinderi*, s.f. 1. Faptul de a (se) *întinde*; extensiune în spațiu; dezvoltare, creștere; răspândire. ♦ (Med.; și în sintagma *întindere musculară*) Solicitare a fibrelor musculare (de obicei de la membre) peste posibilitățile lor de întindere, ajungând până la ruptură. 2. (Concr.) Suprafață a unui lucru sau a unui loc; loc, spațiu întins. ♦ Distanță. ♦ (Muz.) Ambitus. — V. **întinde**.

ÎNTINERĖ, *întineresc*, vb. IV. Intrans. A redeveni tânăr (ca vitalitate, aspect etc.); a căpألta (din nou) un aspect de tinerețe, de prospețime, de vitalitate. ♦ Tranz. A da o înfățișare (mai) tânără; a da vitalitate, prospețime, strălucire. ♦ Tranz. și refl. A (se) declara mai tânăr decât este în realitate. — **În** + **tألnăr**.

ÎNTINERĖRE s.f. Acțiunea de a *întineri* și rezultatul ei; stare a ceea ce este sau pare întinerit. ♦ Revitalizare a organismului — V. **întineri**.

ÎNTINERĖT, *întineriți*, *-te*, adj. Care a redevenit sau care pare (mai) tânăr. — V. **întineri**.

ÎNTINERITÓR, **-OĂRE**, *întineritóri*, *-oare*, adj. (Rar) Care produce întinerire. — **întineri** + suf. *-tor*.

ÎNȚINGE, *înting*, vb. III. Tranz. (Pop.) A muia pâine sau mămăligă într-o mânăre. ♦ A muia ușor într-un lichid. [Perf. s. *întinsei*, part. *întins*] — Lat. *intingere*.

ÎNȚINSI¹, *întinsuri*, s.n. Spațiu larg; suprafață; întindere. — V. **întinde**.

ÎNȚINSI², *-Ă, întinși, -se*, adj. 1. Încordat, lungit (prin tragere de unul sau de ambele capete). 2. Desfășurat în lungime sau pe toată suprafața. ♦ Loc. adv. *Cu brațe(le) întinse* = cu mare dragoste. *Cu pânzele întinse* = (despre ambarcațiuni) cu pânzele desfășurate. ♦ (Despre corturi; p. ext. despre tabere) Așezat, fixat. 3. (Despre piei, țesături etc.) Fără crețuri sau indoituri; netezit, neted. 4. (Despre mers, zbor etc.; adesea adverbial) Care duce direct la țintă; p. ext. încordat, grăbit, zorit². 5. (Despre elemente care formează un șir) Care prezintă o succesiune neîntreruptă. 6. Cu suprafață mare, vast. ♦ Loc. adv. *Pe scară întinsă* = în proporții foarte mari. — V. **întinde**.

ÎNȚINSOĂRE, *întinsori*, s.f. (Înv. și reg.) 1. Loc întins, spațiu larg. 2. Mers zorit, fără oprire. ♦ Loc. adv. *Într-o înținsoare* = a) întruna, fără întrerupere; b) repede, în goană. — **Întins**² + suf. *-oare*.

ÎNȚINSURĂ, *întinsuri*, s.f. Limita de jos, de adâncime mică, a unei ape, în prelungirea malului. — **Întins**² + suf. *-ură*.

ÎNȚINZĂTOR, *întinzătoare*, s.n. 1. Nume dat mai multor dispozitive folosite pentru a întinde unele obiecte elastice sau flexibile. 2. Băț, lemn la războiul de țesut, cu ajutorul căruia se răsuțește țesătura pe sulul dinainte; întorcător, încordător. — **Întinde** + suf. *-ător*.

ÎNȚIPĂRI, *întipăresc*, vb. IV. Refl. A se imprima, a lăsa urmă într-un material prin apă sare; *fig.* a se fixa în mintea, în conștiința cuiva, lăsând o urmă puternică. — **În** + **tipări**.

ÎNȚIPĂRIRE, *întipăriri*, s.f. Acțiunea de a se **întipări** și rezultatul ei. — V. **întipări**.

ÎNTITULĂ vb. I v. **întitula**.

ÎNTITULĂRE s.f. v. **întitulare**.

ÎNTITULĂT, *-Ă* adj. v. **întitulat**.

ÎNȚOĂRCE, *întorc*, vb. III. I. 1. Refl. și tranz. A se înapoia² sau a face să se înapoieze de unde a fost plecat; a reveni² sau a face să revină. ♦ Tranz. (Despre o stare afectivă sau maladiivă) A-l cuprinde din nou pe cineva (abia vindecat). ♦ Refl. A se îndrepta spre un punct, schimbând radical direcția inițială. 2. (Pop.) A-și schimba sau a face pe cineva să-și schimbe părerea, a se răzgândi sau a face pe cineva să se răzgândească. ♦ Tranz. A retrage o vorbă, o promisiune etc., a reveni asupra... 3. (Pop.) A (se) transforma, a (se) modifica, a (se) preface. *S-a întors ploaia în ninsoare*. ♦ Expr. (Refl.) *A i se întoarce* (cuiva) *mânia* = a-i trece supărarea. *A i se întoarce cuiva inimă* = a i se schimba dispoziția, a se îmblânzi, a se muia. ♦ Tranz. (Înv.) A traduce un text dintr-o limbă în alta; p. ext. a interpreta.

II. I. Tranz. A învăți, a suci, a răsuți (de pe o parte pe alta). ♦ Expr. Tranz. și refl. *A (se) întoarce pe dos* = a) a (se) nemulțumi profund; a (se) supăra foarte tare, a (se) tulbura; b) a(-și) strica buna dispoziție, a (se) bosumfla. ♦ Spec. A învăți, a răsuți resortul unui mecanism. *A întoarce ceasul*. ♦ Tranz. (Pop.) A jugăni (un animal). 2. Tranz. și refl. A(-și) mișca, a(-și) orienta corpul sau o parte a corpului, p. ext. privirea în altă direcție decât cea inițială. ♦ Expr. (Tranz.) *A întoarce cuiva spatele* = a pleca în mod ostentativ de lângă cineva; a părăsi pe cineva, a nu se mai interesa de soarta cuiva. (Refl.; fam.) *A i se întoarce* (cuiva) *mațele sau stomacul pe dos* = a i se face scârbă, greață; *fig.* a fi dezgustat, scârbit.

III. Tranz. 1. A schimba poziția unui obiect, așezându-l invers față de poziția anterioară sau față de poziția firească ♦ Expr. *A întoarce casa pe dos* = a răscoli totul în casă. *A (o) întoarce și pe o parte* (sau *față*) *și pe alta* = a examina amănunțit, a discuta în detaliu. ♦ A da filele unei cărți, ale unui caiet etc. înainte sau înapoi; a rășfoi. ♦ Expr. *A întoarce foaia* = a-și schimba atitudinea devenind mai ferm, mai sever.

♦ A pune, a îmbrăca un obiect vestimentar pe dos; a preface un obiect vestimentar transformându-i dosul în față. ♦ Expr. *A(-și) întoarce cojocul (pe partea cealaltă sau pe dos)* = a-și schimba comportarea, atitudinea în rău față de cineva. ♦ A învăța paiele, fânul etc. astfel încât partea umedă de la pământ să ajungă deasupra. ♦ A ara din nou un ogor. 2. A da îndărăt, a restitui. ♦ Expr. *A întoarce vizita* = a răspunde printr-o vizită la o vizită primită anterior. ♦ Fig. A răsplăti pe cineva pentru o faptă bună sau rea. ♦ (Determinat prin „cuvânt”, „vorbă” etc.) A răspunde, a replica (cu ostentație, cu impertinență). — Lat. *intorquere*.

ÎNȚOĂRCERE, *întorcări*, s.f. Acțiunea de a (se) **întoarce** și rezultatul ei. — V. **întoarce**.

ÎNȚOCMA adv. v. **întocmai**.

ÎNȚOCMAI adv. 1. Exact, la fel, chiar. 2. Da, desigur. [Var.: (pop.) **întocma** adv.] — **În** + **tocmai**.

ÎNȚOCMI, *întocmesc*, vb. IV. Tranz. A elabora, a alcătui¹. ♦ A face, a constitui; a organiza. — Cf. *întocmai* și *tocmai*.

ÎNȚOCMIRE, *întocmiri*, s.f. Acțiunea de a **întocmi** și rezultatul ei. — V. **întocmi**.

ÎNȚOMNĂ, pers. 3 *întomnează*, vb. I. Intrans. și refl. (Rar) A se face toamnă. — **În** + **toamnă**.

ÎNȚOMNĂRE, *întomnări*, s.f. (Rar) Faptul de a se **întomna**. — V. **întomna**.

ÎNȚOMNĂT, *-Ă, întomnați, -te*, adj. (Rar) Peste care s-a lăsat toamna. — V. **întomna**.

ÎNȚONĂ vb. I v. **întona**.

ÎNȚONĂRE s.f. v. **întonare**.

ÎNȚORCĂTOR, *întorcătoare*, s.n. Piesă la războiul de țesut, constând dintr-un băț lung cu care se strânge, pe sulul dinainte, pâna țesută; întinzător, încordător. — **Întoarce** + suf. *-ător*.

ÎNȚORLOCĂ vb. I v. **întroloca**.

ÎNȚORLOCĂRE s.f. v. **întrolocare**.

ÎNȚORLOCĂT, *-Ă* adj. v. **întrolocat**.

ÎNȚORSI¹ s.n. 1. Înapoiere, revenire (la punctul de plecare). 2. Răsturnare.

Întorsul fânului. ♦ Arătură (de toamnă) — V. **întoarce**.

ÎNȚORSI², *-OĂSĂ, întorși, -oase*, adj. 1. Revenit la locul de plecare. ♦ Expr. *A face* (sau *a apuca*) *cale(a) întoarsă* = a se întoarce din drum. *A merge până la calea întoarsă* = a nu merge departe și a reveni la locul de plecare. 2. (Despre obiecte) Răsucit, încovoiat, strâmb. ♦ (Despre ceasuri) Cu arcu încordat. 3. (Pop.) Jugănit, castrat. 4. Fig. (Rar, despre persoane sau despre firea, caracterul lor) Sucit, ciudat. ♦ (Fam.; și în loc. adj. *întors pe dos*) Profund nemulțumit, foarte supărat, tulburat; bosumflat. 5. Fig. (Rar, despre cuvinte sau despre vorbire) Meșteșugit. — V. **întoarce**.

ÎNȚORSĂTURĂ, *întorsături*, s.f. 1. Cotitură, curbă (a unui drum, a unei ape); întorsură (1), cot (1 2). ♦ Fig. Schimbare esențială în mersul, în dezvoltarea unei întâmplări; curs nou, înfățișare nouă. 2. Fig. (Rar) Întorsură (2). 3. Fig. Fel de a așeza cuvintele, propozițiile într-o frază. — **Întors**² + suf. *-ătură*.

ÎNȚORSURĂ, *întorsuri*, s.f. (Rar) 1. Întorsătură (1). 2. Fig. Mlădiere, modulație, intonație (nouă); întorsătură (2). — **Întors**² + suf. *-ură*.

ÎNȚORSUREAN, *-Ă, întorsureni, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Întorsura Buzăului. 2. Adj. Care aparține orașului Întorsura Buzăului sau întorsurenilor (1), privitor la orașul Întorsura Buzăului ori la întorsureni.

ÎNȚORSUREANCĂ, *întorsurence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Întorsura Buzăului. — **Întorsurean** + suf. *-că*.

ÎNȚORTOCHEĂ, *întortochez*, vb. I. 1. Refl. (Despre drumuri, ape etc.) A avea o linie sinuoasă, cotită. 2. Tranz. A complica, a încălci un lucru, o idee. — Lat. **intorticolare*.

ÎNȚORTOCHEĂT, *-Ă, întortocheați, -te*, adj. (Despre drumuri, ape etc.) Sinuos, cotit. ♦ (Despre drumuri) Greu de găsit; încurcat² (1 2). ♦ (Despre linii, fire etc.) Orientat în sensuri diverse; încălțit. ♦ (Despre grafie; *fig.* despre modul de a vorbi, de a scrie) Complicat, cu reveniri, cu digresiuni. ♦ (Despre clădiri) Cu multe cotituri, cu împărțire complicată. — V. **întortochea**.

ÎNȚORTOCHERE, *întortocheri*, s.f. Acțiunea de a (se) **întortochea** și rezultatul ei; cotitură, sinuozitate. ♦ Fig. Complicație, încurcătură. — V. **întortochea**.

ÎNȚORTOCHEȚURĂ, *întortocheturi*, s.f. Cotitură, sinuozitate (a unui drum). ♦ Fig. Complicație, încurcătură. — **Întortochea** + suf. *-ătură*.

ÎNȚOTDEAŪNA adv. 1. În tot timpul, mereu, oricând. 2. De fiecare dată, în orice ocazie; p. ext. de obicei. — **În** + **totdeauna**.

ÎNȚOVĂRAȘI, *întovărășesc*, vb. IV. 1. Tranz. A însoți, a acompaña pe cineva pe un drum, într-o călătorie etc. ♦ (Despre fenomene, evenimente) A avea loc simultan cu..., a apărea concomitent cu... 2. Refl. recipr. A se împrieteni. 3. Refl. recipr. A face tovrărășie; a se asocia cu cineva, a se însoți. — **În** + **tovarăș**.

ÎNȚOVĂRAȘIRE, *întovărășiri*, s.f. Acțiunea de a (se) **întovărăși** și rezultatul ei. — V. **întovărăși**.

ÎNȚRĂ vb. I v. **întra**².

ÎNȚRĂCOACE adv. (Pop.) Înceoace. — **Întru** + **acoace**.

ÎNȚRAJUTORĂ, *întrajutoresc*, vb. I. Refl. recipr. A se ajuta unul pe altul. — Din **întrajutorare** (derivat regresiv).

ÎNȚRAJUTORĂRE s.f. Ajutorare reciprocă, ajutor mutual. — **Întru** + **ajutorare**.

ÎNȚRĂRE s.f. v. **întrare**.

ÎNȚRARIPĂ, *întarapez*, vb. I. Tranz. (Înv. și pop.) A înaripa. — **Întru** + **aripa**.

ÎNȚRARIPĂT, *-Ă, întarapeți, -te*, adj. (Înv. și pop.) Înaripat — V. **întaripa**.

ÎNȚRARMĂ, *întaramez*, vb. I. Tranz. și refl. (Înv. și pop.) A (se) înarma. — **Întru** + **armă**.

ÎNȚRĂURĂ, *întaruresc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și pop.) A auri. [Pr.: *-tra-u-*] — **Întru** + **auri**.

ÎNȚRĂURIT, *-Ă, întaruiți, -te*, adj. (Înv. și pop.) De aur; aurit. [Pr.: *-tra-u-*] — V. **întauri**.

ÎNȚRE¹ Element de compunere care arată reciprocitatea, îmbinarea, amestecul și care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. — Lat. *inter*.

ÎNȚRE² prep. 1. În locul dintre... *Între munți*. ♦ Expr. *A fi între ciocan și nicovală* v. *ciocan*. *A pleca* (sau *a fugi*, *a ieși*, *a se duce*, *a se întoarce* etc.) *cu coada între picioare* v. *coadă*. ♦ Printre, în mijlocul... *Între străni*. ♦ (Reg.) Pe. 2. În intervalul scurs de la o întâmplare la alta. *L-a vizitat între două călătorii*. ♦ Expr. *Între acestea sau între timp* = în răstimp... 3. Dintre, printre. *S-a dovedit cel mai iscusit între toți*. 4. (Arată reciprocitatea) Unul cu altul (sau unul cu alții). *S-au sfătuit între ei*. 5. (În legătură cu verbul „a împărți”) *La². Câștigul s-a împărțit între participanți*. 6. (Indică o aproximare) *Să vii între 12 și 13*. — Lat. *inter*.

ÎNȚREBĂ, *întreb*, vb. I. 1. Tranz. și refl. (recipr.) A(-și) pune întrebări, în scopul de a afla un răspuns. ♦ Expr. (Tranz.) *Întrebă-mă să te întreb*, se spune cuiva care cere o informație despre un lucru asupra căruia nici cel întrebant nu știe mai mult. 2. Tranz. și intrans. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de” sau „despre”) A cere (cuiva) vești sau lămuriri despre..., a se interesa, a se informa de..., a cerceta.

◆ Expr. (Tranz.) *A întreba* (pe cineva) *de sănătate* = a se interesa de starea în care se află cineva; a intra în vorbă cu cineva. **3.** Tranz. A pune cuiva întrebări pentru a-i evalua, din răspunsuri, nivelul cunoștințelor; a chestiona, a examina. — Lat. **interrogare* (= *interrogare*).

ÎNTREBĂRE, -OĂRE, întrebări, -oare, adj. (Adesea adverbial) Care întreabă, care exprimă o întrebare; interogativ. — **Întreba** + suf. *-ător*.

ÎNTREBUIȚĂ, întrebuițez, vb. I. Tranz. A folosi, a utiliza. ◆ Refl. pas. *Acest produs se întrebuițează în industria chimică.* [Pr.: *-bu-i-*] — **În** + **trebuița**.

ÎNTREBUIȚĂRE, întrebuițări, s.f. Acțiunea de a *întrebuița* și rezultatul ei; folosire. [Pr.: *-bu-i-*] — **V. întrebuița**.

ÎNTREBUIȚĂT, -Ă, întrebuițaiți, -te, adj. De care s-a făcut (mult) uz; care a fost folosit; uzat, purtat². [Pr.: *-bu-i-*] — **V. întrebuița**.

ÎNTRĂCE, întréc, vb. III. Tranz. **1.** A depăși pe cineva în mers, a lăsa în urmă. **2.** A dovedi superioritate față de cineva într-o anumită privință; a depăși. ◆ Refl. recipr. A căuta să se depășească unul pe altul. ◆ Loc. adv. *Pe întrecute* = căutând să se depășească unul pe altul; care mai de care. **3.** A trece peste o anumită limită; *p. ext.* a fi (sau a avea) mai mult decât trebuie, a prisosi ◆ Loc. adv. (Pop.) *De întrecut* = mai mult decât trebuie, de prisos. ◆ Expr. (Refl.) *A se întrece cu gluma* (sau *cu șaga, rar, cu vorba*) = a depăși limitele buneii-cuviințe; a împinge lucrurile prea departe, a exagera. — **În** + **trece**.

ÎNTRĂCERE, întrecri, s.f. Acțiunea de a (*se*) *întrece* și rezultatul ei; concurs, competiție, emulație. ◆ (Leșit din uz) *Întrecere socialistă* = mișcare cu caracter de masă specifică orânduirii socialiste. ◆ Loc. vb. *A se lua la întrecere* = a se întrece. ◆ Expr. (leșit din uz) *A fi în întrecere* = a fi angajat într-o întrecere socialistă. — **V. întrece**.

ÎNTRĂDEȘCHIDE, întredeschid, vb. III. Tranz. A deschide incomplet, a crăpa o ușă, o fereastră etc. — **Între**- + **deschide** (după fr. *entrouvrir*).

ÎNTRĂDEȘCHIDERE, întredeschideri, s.f. Acțiunea de a *întredeschide* și rezultatul ei; (concr.) spațiu îngust dintre două elemente întredeschise; crăpătură. — **V. întredeschide**.

ÎNTRĂDEȘCHÍS, -Ă, întredeschíși, -se, adj. Care este deschis incomplet, crăpat². ◆ (Despre ochi) Mijit. — **V. întredeschide**.

ÎNTRĂDEȘCHIZĂTURĂ, întredeschizături, s.f. Întredeschidere. — **Între**- + **deschizătură**.

ÎNTRĂFIÉR, întreferieri, s.n. Porțiune neferomagnetică a unei laturi de circuit magnetic, mărginită de fețele apropiate ale unor porțiuni feromagnetice ale laturii. — **Între**² + **fier** (după fr. *entrefer*).

ÎNTRĂG, -EĂGĂ, întregi, adj. **1.** Tot, complet, din care nu s-a luat nimic. ◆ Loc. adv. *Pe de-a-ntregul* = în întregime; peste tot, pe toată suprafața. ◆ (Mat.; substantivat, m.) Unitate nfracționată. ◆ Neînțep, neatins, din care nu lipsește nimic. **2.** Teafăr, sănătos, nevătmăat. ◆ Fig. Neclintit, integru. **3.** (Despre noțiuni temporale) Deplin, complet. **4.** (Mat.) Care se poate obține prin adunarea repetată a numărului unu cu el însuși. — Lat. **integer, -gra**.

ÎNTRĂGÍ, întregec, vb. IV. Tranz. și refl. A (*se*) face între (I), deplin, unitar; a (*se*) completa. — **V. întregec**.

ÎNTRĂGÍME, întregeimi, s.f. Calitatea de a fi între; totalitate, plenitudine. ◆ Loc. adv. *În întregeime* = de tot, complet. ◆ (Concr.) Ansamblul elementelor care constituie un tot. — **Întreg** + suf. *-ime*.

ÎNTRĂGÍRE, întregeri, s.f. Acțiunea de a (*se*) *întregi* și rezultatul ei. — **V. întregi**.

ÎNTRĂGÍT, -Ă, întregeții, -te, adj. Făcut sau devenit între; completat. — **V. întregi**.

ÎNTRĂGÍTÓR, -OĂRE, întregețori, -oare, adj. Care întregește, care completează. — **Întregi** + suf. *-tor*.

ÎNTRĂGÓL, întregeoluri, s.n. (Constr.) Porțiuni de perete care se găsește între două uși, două ferestre etc. — **Între**² + **gol**.

ÎNTRĂGULÉȚ, întregeleți, adj. (Pop., întărind pe „întreg”) Diminutiv al lui *întreg*. — **Întreg** + suf. *-uleț*.

ÎNTRĂGULIȚĂ, întregeuliță, adj. (Pop., întărind pe „întregă”) Diminutiv al lui *întregă*. — **Întregă** + suf. *-uliță*.

ÎNTRĂGÚȚ, -Ă, întregeuți, -te, adj. (Pop., întărind pe „întreg”, „întregă”) Diminutiv al lui *întreg*. — **Întreg** + suf. *-uț*.

ÎNTRĂI, întreiesc, vb. IV. Tranz. A face de trei ori mai mare, mai numeros; a tripla. — **În** + **trei**.

ÎNTRĂIȚ, -Ă, întreiești, -te, adj. **1.** Înmulțit, mărit de trei ori. **2.** (Înv.) Care e compus din trei părți de același fel. — **V. întrei** sau **în** + **trei** + suf. *-it*.

ÎNTRĂMĂ, întremez, vb. I. Refl. A-și recăpăta sănătatea sau puterile; a se înzdrăveni. ◆ Tranz. *Tratamente l-a întremat*. ◆ Fig. A se întări. — Et. nec.

ÎNTRĂMĂRE, s.f. Acțiunea de a (*se*) *întrema* și rezultatul ei; înzdrăvenire. — **V. întrema**.

ÎNTRĂMĂT, -Ă, întremați, -te, adj. Restabilit, refăcut după o boală, după o oboseală; înzdrăvenit. — **V. întrema**.

ÎNTRĂMĂTÓR, -OĂRE, întremători, -oare, adj. Care întremează, care înzdrăvenește. — **Întrema** + suf. *-ător*.

ÎNTRĂPĂTRUNDE, întrepătrund, vb. III. Refl. recipr. A se pătrunde reciproc. — **Între**¹ + **pătrunde**.

ÎNTRĂPĂTRUNDERE, întrepătrunderi, s.f. Acțiunea de a *se întrepătrunde* și rezultatul ei. — **V. întrepătrunde**.

ÎNTRĂPÍD, -Ă, adj. **v. întrepid**.

ÎNTRĂPRÍNDE, întreprind, vb. III. Tranz. A se apuca de făcut ceva, a se angaja la ceva; a face un lucru, a efectua. [Perf. s. *întreprinsei, part. întreprins*] — **Între**¹ + **prinde** (după fr. *entreprendre*).

ÎNTRĂPRÍNDERE, întreprinderi, s.f. **1.** Orice formă de organizare a unei activități economice, autonomă patrimonial și autorizată potrivit legilor în vigoare să facă acte și fapte de comerț, în scopul obținerii de profit prin producerea de bunuri materiale și vânzarea acestora pe piață sau prin prestări de servicii, în condiții de concurență. **2.** Acțiune pornită din inițiativă personală. — **V. întreprinde**.

ÎNTRĂPRINZĂTÓR, -OĂRE, întreprinzători, -oare, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care are spirit de acțiune; care are inițiativă. **2.** S.m. și f. Persoană fizică autorizată sau persoană juridică având sarcina înființării, gestionării, organizării și conducerii unei afaceri, la care participă cu capitalul său și (sau) cu capital atras. — **Întreprinde** + suf. *-ător*.

ÎNTRĂPRÍNTE, întreprunți, s.f. (Mar.) Punte situată sub puntea superioară; *p. ext.* spațiul dintre punți. — **Între**² + **punte** (după fr. *entrepont*).

ÎNTRĂRÚMPE, vb. III **v. întrerupe**.

ÎNTRĂRÚMPERE, s.f. **v. întrerupe**.

ÎNTRĂRÚPĂTÓR, -OĂRE, întreropători, -oare, adj., s.n. (Aparat, dispozitiv) care servește la întreruperea sau la restabilirea unui circuit electric, hidraulic etc. [Var.: **întreruptór, -oăre, adj., s.n.**] — **Între** + suf. *-ător* (după fr. *interrupteur*).

ÎNTRĂRÚPĂT, -Ă, întreropiți, -te, adj. **1.** Tranz. și refl. A (*se*) opri, a (*se*) suspenda temporar cursul, desfășurarea unei acțiuni, a unui lucru; a opri pe cineva sau a se opri în cursul unei lucrări, al unei activități; *p. gener.* a (*se*) opri, a (*se*) suspenda. ◆ Tranz. A opri pe cineva în timp ce vorbește, a tăia vorba cuiva. [Perf. s. *întrerupsei, part. întrerupt* — Var.: (înv.) **întrerúmpe** vb. III] — **Între**¹ + **rupe** (după fr. *interrompre*).

ÎNTRĂRÚPERE, întreroperi, s.f. Acțiunea de a (*se*) *întrerupe* și rezultatul ei. ◆ Loc. adv. *Fără întrerupere* = permanent, neconținut, continuu. [Var.: (înv.) **întrerúmpe** s.f.] — **V. întrerupe**.

ÎNTRĂRÚPT, -Ă, întreropiți, -te, adj. Care este temporar oprit, suspendat. ◆ (Adverbial) Cu întreruperi. ◆ Care are continuitatea oprită; rupt, tăiat. *Fir întrerupt*. — **V. întrerupe**.

ÎNTRĂRÚPTÓR, -OĂRE, adj., s.n. **v. întreropător**.

ÎNTRĂTĂIĂ, întrețai, vb. I. Refl. recipr. (Despre linii, drumuri etc.) A se intersecta, a se încruși. [Pr.: *-tă-ia*] — **Între**¹ + **tăia** (după fr. *entrecoincer*).

ÎNTRĂTĂIĂT, -Ă, întrețaiți, -te, adj. Care se intersectează, se încrușițează cu altul. ◆ (Despre vorbire, plâns, respirație etc.) Întrerupt, cu întreruperi. [Pr.: *-tă-ia*] — **V. întrețaiă**.

ÎNTRĂTĂIÉRE, întrețaieri, s.f. Acțiunea de a *se întrețaiă* și rezultatul ei. ◆ (Concr.) Loc unde se întrețaiă două elemente; intersecție. — **V. întrețaiă**.

ÎNTRĂTĂÉSE, întrețes, vb. III. Tranz. A îmbina într-o țesătură fire de altă culoare sau din alt material decât țesătura de bază. ◆ Refl. recipr. Fig. A se amesteca, a se îmbina (ca într-o țesătură); a se împleți strâns cu... — **Între**¹ + **țese**.

ÎNTRĂTĂÉSÚT, -Ă, întrețesuți, -te, adj. Care este țesut amestecat, unit într-o țesătură. — **V. întrețese**.

ÎNTRĂTĂÉINE, întrețin, vb. III. **1.** Tranz. A păstra în stare bună, în condiții de funcționare; a face să dureze, a menține. **2.** Tranz. și refl. A(-și) procura, a(-și) asigura mijloacele necesare traiului; a (*se*) hrăni. **3.** Refl. recipr. A sta de vorbă cu cineva; a conversa. — **Între**¹ + **ține** (după fr. *entretenir*).

ÎNTRĂTĂÉINERE, întrețineri, s.f. Acțiunea de a (*se*) *înține* și rezultatul ei. Sumă plătită de locatarul unui imobil pentru acoperirea cheltuielilor (comune). — **V. întreține**.

ÎNTRĂTĂÉINÚT, -Ă, întreținuți, -te, s.m. și f. Persoană căreia o altă persoană (de sex opus, cu care trăiește în concubinaj) îi asigură mijloacele de existență. — **V. întreține**.

ÎNTRĂVĂZÚT, -Ă, întrevăzuți, -te, adj. Care de-abia se vede; întrezărit. ◆ Fig. Văzut în perspectiva timpului; prevăzut, bănuít. — **V. întrevedea**.

ÎNTRĂVEDEĂ, întrevedă, vb. II. Tranz. A întrezări. ◆ Fig. A vedea în perspectiva timpului, a prevedea, a bănuí. — **Între**¹ + **vedea** (după fr. *entrevoir*).

ÎNTRĂVEDÉRE, întrevederi, s.f. Întâlnire între două sau mai multe persoane în scopul de a discuta chestiuni de interes comun. — **Între**¹ + **vedere** (după fr. *entrevue*).

ÎNTRĂVORBÍRE, întreverbiri, s.f. (Înv. și reg.) Convorbire. — **Între**¹ + **vorbire**.

ÎNTRĂZĂRI, întrezăresc, vb. IV. Tranz. A zări, a vedea în chip vag, a desluși anevoie (printre alte lucruri sau în treacăt); a întrevedea. — **Între**¹ + **zări** (după fr. *entrevoir*).

ÎNTRĂZĂRÍRE, s.f. Acțiunea de a *întrezări* și rezultatul ei. — **V. întrezări**.

ÎNTRĂZĂRIȚ, -Ă, întrezăriți, -te, adj. Zărit, deslușit anevoie sau în treacăt, fugitiv; întrevăzut. — **V. întrezări**.

ÎNTRISTĂ, întristez, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină trist; a (*se*) măhni; a (*se*) îndurera. — **În** + **trist**.

ÎNTRISTĂRE, *întristări*, s.f. Faptul de a (*se*) *întrista*; tristețe, mâhnire, amărăciune; îndurerare. — V. **întrista**.

ÎNTRISTĂT, *-Ă, întristați, -te*, adj. Cuprins de tristețe. ♦ Care exprimă tristețe. — V. **întrista**.

ÎNTRISTĂTOR, *-OĂRE, întristători, -oare*, adj. Care întristează. — **Întrista** + suf. *-ător*.

ÎNTRIOENI, *întrioenesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu troiene; a (se) înzăpezi. [Pr.: *-tro-ie-*] — **în** + **troian**.

ÎNTRIOENIRE, *întrioeniri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (*se*) *întrioeni* și rezultatul ei; înzăpezire. [Pr.: *-tro-ie-*] — V. **întrioeni**.

ÎNTRIOENIT, *-Ă, întrioeniiți, -te*, adj. Cufundat, imobilizat în zăpadă, înzăpezit. [Pr.: *-tro-ie-*] — V. **întrioeni**.

ÎNTRULOCĂ, *întruloc, vb. I*. (Reg.) 1. Refl. A se strânge la un loc, a se întruni, a se reuni. 2. Tranz. și refl. A (se) forma, a (se) închea, a (se) înjgheba. 3. Tranz. A uni; a împerechea. [Var.: **întrulocă, întrulocă** vb. I] — Din **într-un loc**.

ÎNTRULOCĂRE s.f. (Reg.) Acțiunea de a (*se*) *întruloca* și rezultatul ei. [Var.: **întrulocăre, întrulocăre** s.f.] — V. **întruloca**.

ÎNTRULOCĂT, *-Ă, întrulocați, -te*, adj. (Reg.) Strâns la un loc, întrunit, reunit. [Var.: **întrulocăt, -ă, întrulocăt, -ă** adj.] — V. **întruloca**.

ÎNTRONĂ, *întronez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A (se) așeza pe tron ca domn, rege, împărat; a (se) încorona, a (se) înscăuna. 2. Fig. A deveni sau a face să devină stăpân; a (se) statornici. ♦ A (se) instala, a (se) instala. — **în** + **tron**.

ÎNTRONĂRE, *întronări*, s.f. Acțiunea de a *întrona*. — V. **întrona**.

ÎNTRONĂT, *-Ă, întronați, -te*, adj. 1. Care a fost uns pe tron. 2. Fig. Care a fost stabilit, introdus, instaurat. — V. **întrona**.

ÎNTRU prep. (Mai ales urmat de „un”, „o” etc.; cu elidarea vocalei finale) În. I. (Introduce un complement circumstanțial de loc) 1. (Arată starea sau acțiunea în interiorul unui spațiu) *A locui într-un sat*. 2. (Arată intrarea sau mișcarea în interiorul unui spațiu) *A intra într-o pădure*. 3. (Arată direcția sau ținta mișcării) *A se da într-o parte*. II. (Introduce un complement circumstanțial de timp) 1. (Arată momentul, răstimpul, epoca în care se petrece o acțiune) *Într-un timp scurt*. ♦ Loc. adv. (Înv.) *Întru-ntâi* = la început. (Înv.) *Întru-acea* = în acel timp. 2. (Arată timpul cât durează o acțiune) *Va plăti datoria într-un an*. ♦ Expr. *Întru mulți ani!* = la mulți ani! III. (Înv.; introduce un complement circumstanțial de scop) *Iese întru întâmpinarea musafirului*. IV. (Introduce un complement circumstanțial de mod) *A alerga într-un suflet*. ♦ Loc. adv. *Întru-adins* = intenționat, în mod voit. *Întru cântă* = în oarecare măsură. V. (Introduce un complement circumstanțial instrumental) *Este îmbrăcat într-o scurtă de piele*. VI. (Introduce un complement circumstanțial de relație) *A fi de acord într-un tot cu cineva*. VII. (Introduce un complement indirect care arată obiectul unei prefăceri) *Râul s-a prefăcut într-un pod de gheață*. — Lat. **intro**.

ÎNTRUCĂT conj. Deoarece; pentru că, fiindcă. ♦ (Adverbial) De vreme ce. — **întru** + **căt**.

ÎNTRUCHIPĂ, *întruchipez*, vb. I. Tranz. 1. A înfățișa în forme concrete, a reprezenta. ♦ Refl. A-și găsi o expresie concretă în cineva sau în ceva, a lua formă concretă, a se realiza. 2. A întocmi; a forma, a alcătui. — **întru** + **chip** sau **într-un chip**.

ÎNTRUCHIPĂRE, *întruchipări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *întruchipa* și rezultatul ei. — V. **întruchipa**.

ÎNTRULOCĂ vb. I v. **întruloca**.

ÎNTRULOCĂRE s.f. v. **întrulocare**.

ÎNTRULOCĂT, *-Ă* adj. v. **întrulocăt**.

ÎNTRUNA adv. Mereu, neîncetat, continuu. *Vorbește întruna*. — **întru** + **una**.

ÎNTRUNI, *întrunesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) uni la un loc, a (se) strânge laolaltă, a (se) aduna, a (se) însuma. 2. Tranz. A obține (un anumit număr de voturi); a totaliza. — Din **întruna**.

ÎNTRUNIRE, *întruniri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *întruni* și rezultatul ei; reuniune, adunare (de oameni). — V. **întruni**.

ÎNTRUPĂ, *întrupez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A lua sau a da formă concretă (de trup omenesc), a (se) concretiza; a (se) încarna. 2. Tranz. (Înv.) A uni, a încorpora într-un singur tot. — **în** + **trup**.

ÎNTRUPĂRE, *întrupări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *întrupa* și rezultatul ei; concretizare, personificare; (concr.) trup, ființă. ♦ Doctrină creștină esențială, potrivit căreia Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat în Isus Hristos, devenind astfel și Dumnezeu și Om, cele două naturi, divină și umană, îngemănate într-o unitate personală. — V. **întrupa**.

ÎNTRUPĂT, *-Ă, întrupați, -te*, adj. Care a căpătat trup, care a luat ființă. — V. **întrupa**.

ÎNTUNECĂ, *întunec*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) face întunecos, obscur; a (se) lipsi de lumină. ♦ Refl. impers. A se însera, a se înnopta, a se înnegura. 2. Refl. (Despre corpuri cerești; la pers. 3) A-și pierde strălucirea, a suferi o eclipsă. ♦ Tranz. Fig. A eclipsa, a umbri; a face să nu se mai vadă (bine). ♦ Refl. Fig. A-și micșora sau a-și pierde capacitatea de a gândi. 3. Tranz. și refl. Fig. A (se) posomori; a (se) întrista. 4. Refl. A se închide la culoare. — Probabil lat. **intunicare** „a acoperi cu o tunică”.

ÎNTUNECĂRE, *întunecări*, s.f. 1. Acțiunea de a (*se*) *întuneca* și rezultatul ei. 2. (Cin.) Fonduri. — V. **întuneca**.

ÎNTUNECAT, *-Ă, întunecați, -te*, adj. 1. Întunecos (1). 2. Fig. Posac, trist, sumbru. 3. (Despre culori, p. ext. despre lucruri colorate) Care are o nuanță închisă; închis. — V. **întuneca**.

ÎNTUNECIME, *întunecimi*, s.f. Întuneric adânc, de nepătruns; beznă, obscuritate. ♦ (Pop.) *Întunecime de soare* = eclipsă de soare. — **întuneca** + suf. *-ime*. **ÎNTUNECÓS**, *-OĂSĂ, întunecoși, -oase*, adj. 1. Lipsit de lumină, cufundat în întuneric; obscur, întunecat. ♦ (Rar) De culoare închisă. 2. Fig. Întunecat, posomorât, sumbru, trist. — **întuneca** + suf. *-os*.

ÎNTUNEREC s.n. v. **întuneric**.

ÎNTUNERIC s.n. 1. Lipsă de lumină; obscuritate, beznă. 2. Fig. Incultură, ignoranță. [Var.: (reg.) **întunerec** s.n.] — **în** + **tuneric** (inv. „întunecime” < lat.).

ÎNTURNĂ, *înțorn*, vb. I. (Reg.) Refl. și tranz. 1. A veni sau a face pe cineva să vină înapoi; a (se) înapoia², a (se) întoarce. ♦ Tranz. (Despre o stare afectivă sau maladiivă) A cuprinde pe cineva din nou. 2. A (se) îndrepta în altă direcție. 3. A (se) întoarce de pe o parte pe alta; a (se) învărti, a (se) suci. — **în** + **turna**.

ÎNTURNĂRE s.f. (Reg.) Acțiunea de a (*se*) *înturna* și rezultatul ei; întoarcere, revenire, înturnat. — V. **înturna**.

ÎNTURNĂT s.n. (Reg.) Înturnare. — V. **înturna**.

ÎNȚĂRCĂ, *înțarc*, vb. I. 1. Tranz. A înceta alăptarea copiilor sau puilor de mamifere, a dezvăța de supt. ♦ Expr. *L-a înțarcat dracul*, se spune despre un om foarte șriet. 2. Intrans. (Despre mamifere) A pierde laptele, a nu mai avea lapte. 3. Tranz. Fig. (Fam.) A dezobișnui, a dezvăța, a lipsi pe cineva de ceva. — **în** + **țarc**.

ÎNȚĂRCĂRE s.f. Acțiunea de a *înțarca*; încetarea alăptării; înțarcă¹. — V. **înțarca**.

ÎNȚĂRCĂT¹ s.n. Faptul de a *înțarca*; înțarcare. — V. **înțarca**.

ÎNȚĂRCĂT², *-Ă, înțarcați, -te*, adj. (Despre copii sau pui de mamifere) Care nu mai sugă. — V. **înțarca**.

ÎNȚĂRCĂTOĂRE, *înțarcători*, s.f. Loc de pășune, de obicei depărtat de stână, unde se țin micii după înțarcare. — **înțarca** + suf. *-ătoare*.

ÎNȚĂRCUÎ, *înțarcuiesc*, vb. IV. Tranz. A înconjuura cu un țarc. — **în** + **țarc** + suf. *-uî*.

ÎNȚELEGĂTOR, *-OĂRE, înțelegători, -oare*, adj. Care are înțelegere pentru situația cuiva; p. ext. bun, mărinimos. — **înțeleg** (prez. ind. al lui *înțelege*) + suf. *-ător*.

ÎNȚELEGE, *înțeleg*, vb. III. 1. Tranz. A-și face, a avea o idee clară și exactă despre un lucru, a pătrunde, a cuprinde cu mintea; a pricepe. ♦ Expr. *Așa (mai) înțeleg și eu* = așa da, așa e pe placul meu. *A înțelege pe cineva* = a) a pricepe ce spune cineva; b) a pricepe (și a aproba) cauzele comportării cuiva. (*Mă înțelege?*), se spune cuiva pentru a verifica înțelegerea celor spuse. (*Mă înțelege!*, marchează o situație în care există un substrat. (Refl.) *Se înțelege de la sine* = este evident. (Intrans.) *A înțelege de glumă* = a nu se supăra pentru o glumă făcută pe socoteala lui. ♦ A-și da seama de ceva. ♦ A pricepe o limbă străină. ♦ A constata, a vedea, a observa, a băga de seamă. ♦ A gândi, a reflecta, a concepe. 2. Refl. recip. A ajunge la învoială, a cădea de acord, a se împăca, a conveni cu cineva. ♦ A convingei în bună învoială, a se înțelege, a se învoi. 3. Tranz. (În expr.) *A nu înțelege nimic din ceva* = a nu se alege cu nimic din ceva, a nu profita din ceva. [Perf. s. *înțelesei*, part. *înțeles*] — Lat. **intelligere**.

ÎNȚELEGERE, *înțelegeri*, s.f. 1. Acțiunea de a (*se*) *înțelege* și rezultatul ei. ♦ Pricepere, înțelegere, înțelegerea, rațiune. 2. Bunăvoință, compasiune față de situația (grea a) cuiva. 3. Comuniune de idei, de sentimente; acord, învoială, învoire. ♦ Tratat, document încheiat între două sau mai multe state, organisme etc. 4. Pace, armonie¹. — V. **înțelege**.

ÎNTELENI, *înțelenesc*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre pământ, la pers. 3) A se întări, a se preface în țelină (prin necultivare, prin uscarea în timp de secetă etc.) ♦ Tranz. *Soarele a înțelenit pământul*. 2. Tranz. și refl. A lăsa sau a sta în nemiscare, în inactivitate; a (se) înțepenii, a (se) fixa. ♦ Intrans. Fig. A rămâne nemiscat, împietrit; a încremeni. — **în** + **țelină**.

ÎNTELENIRE, *înțeleniri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *înțeleni* și rezultatul ei. — V. **înțeleni**.

ÎNTELENIT, *-Ă, înțeleniți, -te*, adj. 1. (Despre pământ) Întărit, uscat din cauza secetei sau a necultivării. 2. Fig. Încremeni, împietrit, nemiscat. — V. **înțeleni**.

ÎNTELEPCIUNE s.f. Capacitate superioară de înțelegere și de judecare a lucrurilor. ♦ Cumpătare, prudență, moderație determinată de experiență; spirit de prevedere. — Lat. **intellectio, -onis**.

ÎNTELEPT, *-EĂPTĂ, înțelepți, -te*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care este înzestrat cu înțelepciune, care are mintea clară; cuminte, deștept. ♦ (Substantivat) Gânditor (antic), învățat, savant. ♦ (Despre înfățișarea, acțiunile sau manifestările cuiva) Care exprimă înțelepciune; izvorât din înțelepciune. 2. Prevăzător, chibzuit, stăpânit. — Lat. **intellectus**.

ÎNTELEPTÊȘTE adv. (Rar) În mod înțelept; cu judecată, cu chibzuială. — **înțelept** + suf. *-ește*.

ÎNTELÉS¹, *înțelesuri*, s.n. Semnificație (a unui lucru, a unei vorbe, a unui gest etc.); sens, tâlc, noimă. ♦ Loc. adj. și adv. *Pe înțeles* sau *pe înțelesul tuturor* = putând fi priceput de oricine, lămurit. *Cu înțeles* = cu o semnificație adâncă, sugerând o anumită concluzie. — V. **înțelege**.

ÎNTELÉS², -EASĂ, înțeleși, -se, adj. 1. Care a fost pătruns, cuprins cu mintea. \diamond Loc. adj. și adv. *De la sine înțelese* = fără îndoială, sigur. 2. Care a stabilit o înțelegere cu cineva; învoit. — V. **înțelege**.

ÎNTEPĂ, înțep, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) împunge ușor cu un ac, cu un ghimpe, cu o țepă, cu orice obiect cu vârf ascuțit. \blacklozenge In tranz. A produce o senzație dureroasă ca de înțepătură. \blacklozenge In tranz. (Despre băuturi) A pișca la limbă. 2. Tranz. Fig. A face aluzii răutăcioase la adresa cuiva; a ironiza. 3. Tranz. (Înv.) A trage în țepă. — **În + țepă**.

ÎNTEPĂRE, înțepări, s.f. Acțiunea de a (se) înțepa; împungere, înțepătură. — V. **înțepa**.

ÎNTEPĂT, -Ă, înțepați, -te, adj. I. În care a intrat un vârf ascuțit. \blacklozenge Fig. Neplăcut surprins, jignit. 2. (În expr.) *Înțepat la vorbă* = care înțepă cu vorba; ironic, sarcastic. 3. Fig. Îngâmfat, măndru, fudul, înfumurat. \blacklozenge Îmbufnat, țâfnos, 4. (Înv.) Tras în țepă. — V. **înțepa**.

ÎNTEPĂTOR, -OARE, înțepători, -oare, adj. I. Care înțepă (I); care produce o senzație dureroasă ca de înțepătură. \blacklozenge (Despre băuturi, mâncăruri, mirosuri etc.) Care dă senzația de înțepătură, care pișcă. 2. Fig. Sarcastic, ironic. — **Înțepa + suf. -ător**.

ÎNTEPĂTURĂ, înțepături, s.f. I. Înțepare; efectul produs de o înțepare; locul unde s-a produs aceasta; furnicătură, împunsătură. 2. Fig. Aluzie răutăcioasă, vorbă ironică; împunsătură. — **Înțepa + suf. -ătură**.

ÎNTEPENEALEĂ, s.f. Stare a unui lucru sau a unei ființe țepene; înțepenire. — **Înțepeni + suf. -eală**.

ÎNTEPENI, înțepenesc, vb. IV. I. In tranz. A deveni țepă, a nu-și mai putea mișca membrele, a rămâne imobil, rigid, inert; a încremeni, a înlemni. 2. Tranz. și refl. A (se) prinde bine în ceva; a (se) fixa. \blacklozenge Refl. Fig. A rămâne neclintit într-o hotărâre, a se încăpățâna. 3. Tranz. A face ca un obiect să nu mai aibă joc în locașul lui, a-l fixa, a-i asigura stabilitatea; a întări. — **În + țepăni**.

ÎNTEPENIRE, s.f. Faptul de a (se) înțepeni. — V. **înțepeni**.

ÎNTEPENIT, -Ă, înțepeniți, -te, adj. I. Care este sau a devenit țepăni; încremenit; inert. 2. Fixat, întărit. — V. **înțepeni**.

ÎNTEPÓS, -OASĂ, înțepoși, -oase, adj. (Rar) Înțepător. — **Înțepa + suf. -os**.

ÎNȚESĂ, înțes, vb. I. Tranz. A vârî, a băga o cantitate mare într-un spațiu redus; a îndesa, a ticsi. \blacklozenge Refl. Fig. (Rar) A se înțepi. — Cf. sl. čestŭ „gros, des”.

ÎNȚESĂRE, înțesări, s.f. Acțiunea de a (se) înțesa. — V. **înțesa**.

ÎNȚESĂT, -Ă, înțesați, -te, adj. I. Înghesuit, îndesat; plin, ticsit. — V. **înțesa**.

ÎNȚINĂ, înținez, vb. I. Tranz. (Reg.) A sprijini slab (ca să poată cădea, ușor). — Lat. *in-tenuare.

ÎNȚINĂT, -Ă, înținați, -te, adj. (Reg.) Care este prins sau sprijinit prea ușor, care abia se ține, gata să cadă, să se dărâme. — V. **înțina**.

ÎNȚOLĂ, înțolesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Fam.) A (se) îmbrăca în haine noi; a (se) îmbrăca bine, elegant; fig. a parveni. — **În + țol**.

ÎNȚOLIT, -Ă, înțoliți, -te, adj. (Fam.) Care este bine îmbrăcat, care are haine noi; fig. parvenit. — V. **înțoli**.

ÎNȚOPONĂ, vb. I. v. înțopona.

ÎNȚOPONĂT, -Ă, adj. v. înțoponat.

ÎNȚOPONĂ, înțoponez, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) împopoțona. [Var.: **înțoponă** vb. I.] — Cf. *î m p o p o t a*.

ÎNȚOPONĂT, -Ă, înțoponați, -te, adj. (Rar) Împopoțonat. [Var.: **înțoponăt, -ă** adj.] — V. **înțopona**.

ÎNȚUNTRU, adv. v. înăuntru.

ÎNȚĂLĂTUCI, învălătuesc, vb. IV. I. Tranz. și refl. A (se) face ghem¹, vălăcut; a (se) înfășura, a (se) încolăci. 2. Tranz. A construi un perete din vălătuci. — **În + vălăcut**.

ÎNȚĂLĂTUCIRE, învălătuciri, s.f. Acțiunea de a (se) învălătuci și rezultatul ei; vălătuceală. — V. **învălătuci**.

ÎNȚĂLĂTUCIT, -Ă, învălătuciți, -te, adj. I. Înășurat, încolăcit; (despre fire) făcute ghem; (despre pânză, covoare etc.) strâns sul sau val¹. — V. **învălătuci**.

ÎNȚĂLMĂȘĂG, învălămășăguri, s.n. Învălămășeală (2). — **În + vălmășăg**.

ÎNȚĂLMĂȘĂT, -Ă, adj. v. învălămășit.

ÎNȚĂLMĂȘEALĂ, învălămășeli, s.f. I. Îngrămădire dezordonată de lucruri sau de ființe; forțoteală a unei mulțimi; neorânduială; p. ext. zgomet mare, zarvă. \blacklozenge Fig. Confuzie, zăpăceală. 2. Luptă, încăierare, învălămășag. — **Învălămăși + suf. -eală**.

ÎNȚĂLMĂȘI, învălămășesc, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) amesteca de-a valma; a pune, a arunca sau a se afla pus, aruncat la întâmplare, în dezordine. \blacklozenge Refl. Fig. (Rar) A se încurca, a se zăpăci, a se tulbura. — Cf. [de-a] v a l m a și v a l m â ș a g.

ÎNȚĂLMĂȘIRE, învălămășiri, s.f. Acțiunea de a (se) învălămăși și rezultatul ei; învălămășeală. — V. **învălmăși**.

ÎNȚĂLMĂȘIT, -Ă, învălămășiti, -te, adj. I. Aruncat de-a valma, în dezordine, îngărâdit, îmbulzit. 2. Fig. Zăpăcit, încurcat, tulburat; dezorientat, confuz. [Var.: **învălmășăt, -ă** adj.] — V. **învălmăși**.

ÎNȚĂLUI, învălui, vb. IV. I. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu un vâl, cu o învelitoare; a (se) înveli, a (se) înfășura. \blacklozenge Tranz. Fig. A cuprinde ceva cu privirea. \blacklozenge Tranz. Fig. A năpădi. \blacklozenge (Despre foc) A arde sau a face să ardă mocnit; a (se)

micșora. 2. Tranz. A înconjura, a încercui o unitate inamică. [Prez. ind. și: *învăluiesc*] — **În + val + suf. -ui** (influențat semantic de *vâl*).

ÎNȚĂLUIĂLĂ, învăluieli, s.f. (Înv.) I. Învălămășeală, îmbulzeală. 2. Fig. (Rar) Necaz, supărare; p. ext. asuprire. — **Învălui + suf. -eală**.

ÎNȚĂLUIRE, învăluiuri, s.f. Acțiunea de a (se) învălui și rezultatul ei; înveliure, acoperire; fig. revărsare. \blacklozenge Încercuire a inamicului. — V. **învălui**.

ÎNȚĂLUIT, -Ă, învăluiți, -te, adj. I. Înășurat, învelit², acoperit; fig. (despre voci, sunete etc.) voalat. 2. Încercuit, înconjurat, împresurat. \blacklozenge Fig. Copleșit (de griji); absorbit (de treburi), foarte ocupat. — V. **învălui**.

ÎNȚĂLUITOR, -OARE, învăluitori, -oare, adj. I. Care înfășoară, învelește, acoperă; care cuprinde, care înconjoară din toate părțile. 2. (Mil.) Care încercuiește, care împresoară inamicul. [Pr.: -lu-i-] — **Învălui + suf. -tor**.

ÎNȚĂLURĂ, învălurez, vb. I. Tranz. A mișca în valuri, a ondula; a agita. \blacklozenge Refl. și in tranz. A face valuri. — **În + valuri** (pl. lui val).

ÎNȚĂLURĂRE, învălurări, s.f. Acțiunea de a (se) învălura și rezultatul ei; ondulare, frământare. — V. **învălura**.

ÎNȚĂLURAT, -Ă, învălurați, -te, adj. I. Care se mișcă, se clatină ca valurile, care face valuri; unduios; agitat. 2. (Despre un teren) Cu ridicături multe; accidentat. [Var.: **învălurit, -ă** adj.] — V. **învălura**.

ÎNȚĂLURIT, -Ă, adj. v. învălurat.

ÎNȚĂPĂIĂ, învăpăiez, vb. I. Refl. A se aprinde ca o văpaie; p. ext. (despre fața omului) a se înroși (din cauza unui aflus de sânge). \blacklozenge Fig. A se înflăcăra, a se entuziasma. [Pr.: -pă-ia] — **În + văpaie**.

ÎNȚĂPĂIĂT, -Ă, învăpăiați, -te, adj. I. Care arde cu văpăi, aprins (ca o văpaie); p. ext. (despre fața omului) înroșit ca focul; fig. (despre ochi sau privire) scânteietor; arzător. 2. Fig. Înflăcărat, entuziasmat; pasionat. \blacklozenge Lute, aprig. — V. **învăpăia**.

ÎNȚĂPĂIERE, învăpăieri, s.f. Acțiunea de a se învăpăia și rezultatul ei; aprindere; fig. înflăcărare, ardoare, însuflețire. — V. **învăpăia**.

ÎNȚĂSCUT, -Ă, învăscuți, -te, adj. (Înv.) Care este îmbrăcat, acoperit, înășurat, învelit. — V. **învește**.

ÎNȚĂT, s.n. I. Obicei, obișnuință, nărav, deprindere (rea). 2. Povață, sfat, îndemn. — Din **învăța** (derivat regresiv).

ÎNȚĂTĂ, învăt, vb. I. I. Tranz. A transmite cuiva (sistematic) cunoștințe și deprinderi dintr-un domeniu oarecare; a iniția pe cineva într-o meserie, știință, artă etc. 2. Tranz. A sfătui, a povățui pe cineva să facă ceva (arătându-i cum să procedeze). 3. Tranz. A dobândi cunoștințe prin studiu, a ajunge prin muncă sistematică să cunoști o meserie, o artă, o limbă etc.; a studia. \blacklozenge A-și întipări în minte ceva pentru a putea reproduce; a memora. 4. Tranz. și refl. A (se) deprinde, a (se) obișnui, a (se) familiariza. 5. Tranz. A trage o învățătură, a căpăta experiență.

\blacklozenge Expr. (Tranz. și refl.) A (se) învătă minte = a câștiga sau a face să câștige experiență, a trage sau a face să tragă învățăminte dintr-o întâmplare neplăcută. — Lat. *invitiare (< vitium „viciu”).

ÎNȚĂTĂRE, învătări, s.f. Acțiunea de a (se) învătă și rezultatul ei; instruire, învățătură, studiu, învățat¹. — V. **învăța**.

ÎNȚĂTĂT¹, s.n. Învățare. — V. **învăța**.

ÎNȚĂTĂT², -Ă, învătăți, -te, adj. Care știe multă carte; instruit, cult², erudit, doct; p. ext. priceput. \blacklozenge (Substantivat) Savant. 2. (Despre texte, cunoștințe, deprinderi) Care este studiat și reținut în memorie. 3. Deprins, obișnuit cu ceva. 4. (Despre animale) Care este dressat, domesticit, îmblânzit. — V. **învăța**.

ÎNȚĂTĂCĂL, învătăcei, s.m. (Fam.) Școlar, elev, discipol; ucenic. — **Învățat + suf. -el**.

ÎNȚĂTĂMĂNT, (I) învățăminte, s.n. I. Precept din care se deduce un mod de a acționa, de a gândi etc.; învățătură. 2. Domeniul și activitatea de instruire și de educare (prin școli); p. ext. totalitatea instituțiilor școlare. \blacklozenge *Învățământ la distanță* = formă de învățământ superior, care nu implică prezența la cursuri, fiind destinat în primul rând persoanelor încadrate în muncă. — **Învăța + suf. -ământ** (după fr. *enseignement*).

ÎNȚĂTĂTOR, -OARE, învătători, -oare, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. I. Persoană care predă cunoștințe și face educația civică a copiilor în primele clase de școală; institutor. \blacklozenge Persoană care învață sau instruește pe cineva; maestru, preceptor, dascăl. 2. Inițiator, autor sau propagator al unei doctrine; îndrumător, sfătuitor, povățuitor. II. Adj. (Înv.) Care învătă, face sfătuieste. — **Învăța + suf. -ător**.

ÎNȚĂTĂTORIME, s.f. Totalitatea învățătorilor; mulțime de învățători. — **Învățător + suf. -ime**.

ÎNȚĂTĂTURĂ, (I, 4) învățături, s.f. I. Sistem de îndrumări teoretice și practice într-un anumit domeniu de activitate; doctrină; principiu teoretic sau practic, precept. 2. Cunoștințe, cultură; erudiție, înțelepciune. 3. Pregătire, studiu, școală; ucenicie. 4. Precept la care se ajunge prin experiență practică sau pregătire teoretică; învățământ, povață, sfat. \blacklozenge Expr. *A-i fi cuiva (de sau spre) învățatură* = a-i servi ca experiență pentru a nu mai greși. — **Învăța + suf. -ătură**.

ÎNȚĂTORIĂ, pers. 3 învătoarește, vb. IV. Refl. (Reg.) A se ridica în vârtejuri; a se învolbura. — **În + văltore**.

ÎNȚĂTORIRE, învăltoriri, s.f. (Reg.) Acțiunea de a se învăltori; învolburare. — V. **învăltori**.

ÎNVÂRSTĂ, *învârstez*, vb. I. Tranz. (Pop.) A face dungii de culori diferite pe o țesătură sau cusătură; *p. ext.* a îmbina între ele lucruri de diferite culori. [Var.: **învârstată** vb. I] — Din **învârstat** (derivat regresiv).

ÎNVÂRSTARE, *învârștări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *învârsta* și rezultatul ei. [Var.: **învârștăre** s.f.] — V. **învârsta**.

ÎNVÂRSTĂT, *-Ă, învârștați*, *-te*, adj. (Pop.) Cu dungii, vărgat; *p. ext.* împeștriat, pestriț. [Var.: **învârștat**, *-ă* adj.] — **În + vârșta** („dungă”) + suf. *-at*.

ÎNVÂRTEALĂ, *învârțeli*, s.f. 1. Învârtire, întoarcere, răscucire. 2. (Fam.; mai ales la pl.) Manevră (necinstită) folosită pentru obținerea unor profituri (individuale). — **Învârți** + suf. *-eală*.

ÎNVÂRTECĂȘ, (2) *învârțecușuri*, s.n. 1. (În sintagma) *Ineluş-învârțecuș* = numele unui joc de copii în care unul dintre jucători trebuie să ghicească la cine se găsește un inel care trece din mână în mână. 2. (Rar) Întortochetură. [Var.: (reg.) **învârțicuș** s.n.] — **Învârțeci** (înv. „a învârți”) + suf. *-uş*.

ÎNVÂRTEJ, *învârțesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) mișca, a (se) învârti repede în cerc, în vârtejuri; a (se) învolbură. 2. Refl. A se întoarce (grabnic) din drum. — **În + vârtej**.

ÎNVÂRTEJIRE, *învârțejiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *învârteji* și rezultatul ei; învârtire; învârtitură, rotație; *p. ext.* agitație. — V. **învârteji**.

ÎNVÂRTEJIT, *-Ă, învârțejii*, *-te*, adj. Care este luat de vârtej, învârtit în cerc; învolburat. — V. **învârteji**.

ÎNVÂRTI, *învârt*, vb. IV. 1. Tranz. refl. și intrans. A (se) mișca în cerc, a (se) întoarce de jur împrejur, a determina sau a face o mișcare de rotație; a (se) roti, a (se) răsuca. ♦ Expr. (Refl.) *A se învârți casa* (sau *locul, pământul*) *cu cineva*, se spune când cineva are ametele sau când se simte foarte rușinat. (Tranz.) *A-și învârți ochii* = a mișca ochii în toate direcțiile pentru a privi (în jur). (Refl. și tranz.) *A se învârți în horă* sau *a învârți hora* = a dansa, a juca. (Refl.) *A se învârți pe lângă cineva* (sau *în jurul, împrejurul cuiva*) = a căuta să câștige simpatia, bunăvoința cuiva. (Tranz.) *A învârți* (pe cineva) *pe* (sau *după*) *deget(e)* = a conduce (pe cineva) după plac. ♦ Tranz. A răsuca pe deget, între degete sau cu degetele. ♦ Tranz. A întoarce în toate felurile, a privi pe toate părțile. 2. Tranz. A mânui (cu dibăcie) o unealtă, o armă. ♦ Intrans. A amesteca în ceva (cu lingura). 3. Refl. A umbra de colo până colo fără scop; a se mișca de jur împrejur, a se întoarce (într-un spațiu îngust); a se foi. 4. Tranz. și refl. Fig. (Fam.) A se îndeletnici cu afaceri (dubioase) a câștiga, a dobândi ceva, a profita (pe căi lăturalnice) de un concurs de împrejurări favorabile. [Prez. ind. și: *învârțesc*] — Cf. sl. *vrvŕŕeti*.

ÎNVÂRTICUȘ s.n. v. **învârțecuș**.

ÎNVÂRTIRE, *învârțiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *învârți*; mișcare circulară; rotire, răscucire, învârtitură, învârțejire, învârțit¹. — V. **învârți**.

ÎNVÂRTIT¹ s.n. Faptul de a (se) *învârți*; învârtire. — V. **învârți**.

ÎNVÂRTIT², *-Ă, învârțitii*, *-te*, adj., s.m., s.f. 1. Adj. Înfășurat, răscucit. 2. S.m. Fig. (Fam.) Persoană care s-a eschivat (prin favoritism, dare de mită etc.) de la obligațiile militare (în timp de război); persoană care a ajuns la o situație materială sau socială bună, prin mijloace dubioase. 3. S.f. Numele unui dans popular cu învârtituri; melodie după care se execută acest dans. 4. S.f. Prăjitură făcută dintr-o foaie subțire de aluat, umplută cu nuci, mere sau brânză. — V. **învârți**.

ÎNVÂRTITOR, *-OARE, învârțitori*, *-oare*, adj. Care (se) învârtește. — **Învârți** + suf. *-tor*.

ÎNVÂRTITURĂ, *învârțituri*, s.f. 1. Faptul de a (se) *învârți*; mișcare în cerc, învârtire. ♦ (Pop.) Întorsătură, cotitură. 2. Fig. manevră, șiretlic. — **Învârți** + suf. *-tură*.

ÎNVÂRTOȘĂ, *învârțoșez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) face vârtos, tare; a (se) întări, a (se) solidifica. ♦ (Pop.) A (se) face puternic, rezistent, voinic; a (se) fortifica. 2. Refl. Fig. A deveni neîndurător; a se împietri. — **În + vârtos**.

ÎNVÂRTOȘĂRE, *învârțoșări*, s.f. Acțiunea de a (se) *învârtoșa* și rezultatul ei; întărire. — V. **învârtoșa**.

ÎNVÂRTOȘĂT, *-Ă, învârțoșăți*, *-te*, adj. 1. Care este sau a devenit vârtos; întărit, îngroșat. 2. Tare, rezistent. — V. **învârtoșa**.

ÎNVECHİ, *înevchesc*, vb. IV. Refl. A deveni vechi; a se uza, a se degrada. ♦ A deveni inactual, anacronic; a nu se mai folosi. ♦ (Despre vin) A se îmbunătăți cu trecerea timpului suferind un proces de maturizare, în urma căruia capătă buchet și însușiri gustative deosebite. — **În + vechi**.

ÎNVECHIRE s.f. Acțiunea de a se *înevchi*. — V. **înevchi**.

ÎNVECHIT, *-Ă, înevchiți*, *-te*, adj. Care a devenit vechi; degradat, uzat. ♦ Expr. (A fi) *înevchit în rele* = (a fi) deprins cu practicarea unor fapte sau obiceiuri rele; (a fi) înrăit. ♦ Leșit din actualitate, anacronic, depășit, perimat; care nu se mai folosește. ♦ Care are concepții vechi, depășite. — V. **înevchi**.

ÎNVECINĂ, *înevchinez*, vb. I. Refl. A fi vecin cu cineva sau cu ceva; a fi alături de cineva sau de ceva, a avea hotar comun. — **În + vecin**.

ÎNVECINĂRE s.f. Faptul de a se *înevchina*; vecinătate. — V. **înevchina**.

ÎNVECINĂT, *-Ă, înevchinați*, *-te*, adj. Care se înevchiază cu cineva sau cu ceva; vecin. — V. **înevchina**.

ÎNVECINICI vb. IV v. **înevchinesc**.

ÎNVEDERĂ, *înevderez*, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A (se) face vizibil, clar, evident. ♦ Tranz. (Rar) A prezenta, a face cunoscut. — **În + vedere**.

ÎNVEDERĂT, *-Ă, înevderați*, *-te*, adj. (Și adverbial) Care se poate vedea sau înțelege bine; vizibil, evident. — V. **înevdera**.

ÎNVELI, *înevlesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu ceva, a (se) înfășura în ceva. ♦ Tranz. A acoperi scoarțele unei cărți sau ale unui caiet cu hârtie, cu material plastic etc.; a îmbrăca. ♦ Tranz. A acoperi o casă cu țigle, cu tablă etc. ♦ Tranz. A acoperi focul (sau jarul etc.) cu pământ sau cu cenușă pentru a-l face să ardă moctin. 2. Tranz. A înfășura urzeala pe sulul dinapoi al războiului. — Cf. sl. *valiti*.

ÎNVELIRE, *îneliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *îneli*; învelit¹. — V. **îneli**.

ÎNVELIȘ, *înelișuri*, s.n. 1. Obiect care servește la învelit; învelitoare. ♦ Scoarță, copertă, de carte. ♦ Învelitoare (de tablă, de țiglă etc.) de pe acoperișul unei case. 2. Stratul exterior al unui obiect, al unui organism etc. — **Îneli** + suf. *-iș*.

ÎNVELIT¹ s.n. Faptul de a (se) *îneli*; învelire. — V. **îneli**.

ÎNVELIT², *-Ă, îneliți*, *-te*, adj. Înfășurat, acoperit. ♦ (Despre cărți, caiete) Care este cu scoarțele îmbrăcate în hârtie, cu învelitoare. ♦ (Despre case) Care este acoperit cu tablă, cu țiglă etc. — V. **îneli**.

ÎNVELITOĂRE, *înelitori*, s.f. Ceea ce servește la învelit; înveliș. ♦ (Pop.) Plapumă, cuvertură. ♦ Copertă; hârtie, material plastic etc. cu care se acoperă o carte. ♦ Țiglă, tablă etc. cu care se acoperă o clădire. ♦ (Pop.) Față de masă. [Pl. și: *înelitoare*] — **Îneli** + suf. *-toare*.

ÎNVENINĂ, *îveninez*, vb. I. 1. Tranz. A otrăvi (cu venin); a face ca ceva să devină otrăvitor. 2. Refl. și tranz. Fig. A deveni sau a face să devină neplăcut, greu de suportat; a (se) înrăi, a (se) înrăutăți. ♦ A (se) umple de supărare, de amărăciune, de ciudă, de invidie, de ură; a (se) înrăi. — Lat. **îvenenare**.

ÎNVENINĂRE, *îveninări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îvenina* și rezultatul ei; otrăvire. — V. **îvenina**.

ÎNVENINĂT, *-Ă, îveninați*, *-te*, adj. Care conține venin; purtător de venin, otrăvit². ♦ Fig. Plin de amărăciune, amărit; plin de ură și invidie, veninos. — V. **îvenina**.

ÎNVERGĂ, *îverg*, vb. I. Tranz. (Mar.) A fixa pânza pe o vergă. — Din it. **îvergare**.

ÎNVERGĂRE, *îvergări*, s.f. Acțiunea de a *îverga*. — V. **îverga**.

ÎNVERȘUNĂ, *îverșunez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină necruțat, neînduplecat; a (se) îndârji. — Cf. magh. *verseny* „luptă”.

ÎNVERȘUNĂRE, *îverșunări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îverșuna* și rezultatul ei; îndârjire. — V. **îverșuna**.

ÎNVERȘUNĂT, *-Ă, îverșunați*, *-te*, adj. Îndârjit, necruțat, neînduplecat; aprig. — V. **îverșuna**.

ÎNVERZ, *îverzesc*, vb. IV. 1. Tranz. A colora în verde; a păta, a murdări cu verde. 2. Intrans. și refl. A deveni, a se face verde. ♦ Intrans. (Despre arbori; la pers. 3) A înfrunzi; (despre natură sau locuri din natură) a se acoperi cu verdeață. ♦ Fig. (Despre oameni) A deveni foarte palid de frică, de furie sau de mânie. — **În + verde**.

ÎNVERZIRE s.f. Faptul de a (se) *îverz*. — V. **îverz**.

ÎNVERZIT, *-Ă, îverziiți*, *-te*, adj. (Despre copaci, frunze etc.) Care a devenit verde; (despre locuri, câmpuri etc.) acoperit cu verdeață. — V. **îverz**.

ÎNVERZITOR, *-OĂRE, îverzitori*, *-oare*, adj. Care îverzeste. — **Îverz** + suf. *-tor*.

ÎNVESEL, *înevlesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A deveni sau a face să fie vesel, voios, bine dispus. ♦ Tranz. Fig. A face să fie mai puțin mohorât, întunecat, monoton; a însenina, a deschide, a lumina. — **În + vesel**.

ÎNVESELIRE, *îveseliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *înevseli* și rezultatul ei; veselie, bună dispoziție. — V. **înevseli**.

ÎNVESELIT, *-Ă, înevseliți*, *-te*, adj. Care a devenit vesel, bine dispus. — V. **înevseli**.

ÎNVESELITĂTOR, *-OĂRE, îveselitori*, *-oare*, adj. Care înveselește, care produce veselie, bună dispoziție. — **Înevseli** + suf. *-tor*.

ÎNVEȘMÂNTĂ vb. I v. **înevșmânta**.

ÎNVEȘMÂNTĂRE s.f. v. **înevșmântare**.

ÎNVEȘMÂNTĂT, *-Ă*, adj. v. **înevșmântat**.

ÎNVESTI, *îvestesc*, vb. IV. Tranz. A accorda cuiva în mod oficial un drept, o autoritate, o demnitate, o atribuție. ♦ (În Evul Mediu) A da cuiva investițura. — Din fr. **investir**, lat. **investire**.

ÎNVESTIRE, *îvestiri*, s.f. Acțiunea de a *investi*; împuternicire dată cuiva spre a exercita un drept, o autoritate, o atribuție etc.; confirmare într-o demnitate. — V. **investi**.

ÎNVESTIT, *-Ă, îvestiți*, *-te*, adj. Care a primit oficial un drept, o autoritate, o demnitate, o atribuție. — V. **investi**.

ÎNVESTITURĂ, *îvestituri*, s.f. Act prin care cineva este investit cu o demnitate. ♦ (În societatea medievală) Ceremonie solemnă prin care o persoană era investită cu o demnitate, cu un drept etc. de către seniorul său. — **Învesti** + suf. *-tură* (după fr. *investiture*).

ÎNVEȘMÂNTĂ vb. I v. **înevșmânta**.

ÎNVEȘMÂNTĂRE s.f. v. **înevșmântare**.

ÎNVEȘMÂNTĂT, *-Ă* adj. v. **înevșmântat**.

ÎNVEȘMÂNTEZ, *înevșmântez*, vb. I. Tranz. A îmbrăca pe cineva, a pune cuiva un veșmânt (cu pompă, în vederea unei solemnități, a unui ritual etc.). ♦ Refl. *S-a înevșmântat în grabă*. [Prez. ind. și: *înevșmânt*. — Var.: **înevșmântă**, **înevșmântă** vb. I] — **În + veșmânt**.

ÎNVEȘMÂNTĂRE, *înveșmântări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înveșmânta*; îmbrăcare. ♦ (Rar) Îmbrăcăminte. [Var.: **înveșmântăre**, **înveșmântăre** s.f.] — V. **înveșmânta**.

ÎNVEȘMÂNTĂT, -Ă, *înveșmântați*, -te, adj. Îmbrăcat² (cu solemnitate). [Var.: **înveșmântăt**, -ă, **înveșmântăt**, -ă adj.] — V. **înveșmânta**.

ÎNVEȘNICI, *înveșnesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A face ca ceva să devină veșnic, să dureze nelimitat; a eterniza, a perpetua. [Var.: **înveșnicii** vb. I] — **În + veșnic**.

ÎNVEȘTE, *înveșc*, vb. III. Tranz. și refl. (Înv. și reg.) A (se) îmbrăca. [Perf. s. *învăscui*, part. *învăscut*. — Var.: **învești** vb. IV] — Lat. **investire**.

ÎNVEȘTI vb. IV v. **învește**.

ÎNVETERĂT, -Ă adj. v. **inveterat**.

ÎNVIĂ, *învii*, vb. I. Intrans. și tranz. 1. A reveni sau a readuce la viață după ce a murit. ♦ Fig. A reveni sau a face să revină în minte, a (se) trezi în amintire. ♦ Intrans. (Despre vegetație) A naște după sfârșitul iernii, a începe să se dezvolte din nou. 2. Fig. A da sau a căpăta putere, vlagă, a (se) umple de viață; a (se) învia, a (se) anima. [Pr.: -vi-a. — Prez. ind. și: *înviez*] — **În + viu**.

ÎNVIERE s.f. Acțiunea de a *învia*. ♦ Cea mai mare sărbătoare creștină, de Paște, care celebrează învierea din morți a lui Isus Hristos, după răstignirea pe cruce; slujba din noaptea premergătoare acestei sărbători. [Pr.: -vi-e-] — V. **învia**.

ÎNVIETOR, -OĂRE, *învietori*, -oare, adj. (Rar) Care dă viață, energie, care face să renască, care regenerează; înviorător. [Pr.: -vi-e-] — **Învia + suf. -ător**.

ÎNVIFORĂ, pers. 3 *înviforează*, vb. I. (Pop.) 1. Intrans. (Despre vifor) A bate cu putere; a vifori. ♦ Tranz. A sufla pe cineva viforul. 2. Tranz. Fig. A tulbura, a zbuciuma, a răscoli; a îndărji. [Var.: (reg.) **învifori** vb. IV] — **În + vifor**.

ÎNVIFORĂT, -Ă, *înviforați*, -te, adj. (Pop.) 1. Bătut, cuprins de vifor; p. ext. furtunos, înverșunat ca viforul; năvalnic, vijelios. 2. Fig. Tulburat, zbuciumat. [Var.: **înviforit**, -ă adj.] — V. **învifora**.

ÎNVIFORĂT, -Ă adj. v. **învifora**.

ÎNVIFORĂT, -Ă adj. v. **învifora**.

ÎNVIGORĂ, *învigorez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face viguros; a (se) însănătoși. — **În + vigoare**.

ÎNVIGORĂRE, *învigorări*, s.f. Faptul de a (se) *învigora*. — V. **învigora**.

ÎNVIGORĂT, -Ă, *învigorați*, -te, adj. Înzdăvenit, întărit. — V. **învigora**.

ÎNVINETI, *învinețesc*, vb. IV. Refl. și intrans. A deveni, a se face vânat (de frig, de mânie etc.) ♦ Tranz. A acoperi cu vânătaie prin lovire. — **În + vână**.

ÎNVINETIRE, *învinețiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *învineți* și rezultatul ei. — V. **învineți**.

ÎNVINETIT, -Ă, *învinețiti*, -te, adj. Care a devenit vânat. — V. **învineți**.

ÎNVINGĂTOR, -OĂRE, *învingători*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care a învins; biruitor, câștigător. — **Înving** (prez. ind. al lui *învinge*) + suf. -ător.

ÎNVINGE, *învîng*, vb. III. Tranz. și intrans. 1. Tranz. A birui, a înfrânge, un adversar (în război); a triumfa, a doborî. ♦ A câștiga o întrecere sportivă, a ieși învingător într-o competiție. 2. A stăpâni, a înfrâna, a domina o dorință, o pasiune, o slăbiciune etc. ♦ A înlătura greutăți, obstacole; a doborî, a birui. 3. Intrans. A reuși să ducă ceva la bun sfârșit; a o scoate la capăt; a răzbi. — **În + vince** (înv. „a învinge” < lat.).

ÎNVINGERE, *învîngeri*, s.f. Acțiunea de a *învinge* și rezultatul ei. — V. **învinge**.

ÎNVINOVĂTI, *învinovățesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) considera sau a (se) declara vinovată; a (se) învinui, a (se) acuza. — **În + vinovat**.

ÎNVINOVĂTIRE, *învinovățiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *învinovăți* și rezultatul ei; învinuire, acuzare. — V. **învinovăți**.

ÎNVINS, -Ă, *învinși*, -se, adj. (Adesea substantivat) Biruit, înfrânt; p. ext. supus. — V. **învinge**.

ÎNVINUÎ, *învinuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) considera vinovată; a (se) învinovăți; a (se) acuza. ♦ Tranz. Spec. A acuza pe cineva în fața unei instanțe judecătorești; a inculpa. — **În + vină** + suf. -ui.

ÎNVINUIRE, *învinuiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *învinuî* și rezultatul ei; învinovățire, acuzare, acuzație, inculpare. ♦ Vină; culpă. — V. **învinuî**.

ÎNVINUIT, -Ă, *învinuîți*, -te, adj. Care este sau a fost învinuit. ♦ (Substantivat) Persoană aflată sub urmărire penală; acuzat, inculpat, pârât. — V. **învinuî**.

ÎNVIORĂ, *învioresc*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face (mai) viu; a (se) trezi din amoroasă; a (se) dezmorți, a reveni sau a face să-și revină în simțiri; p. ext. a (se) însufleți, a (se) înveseli; a (se) îmbărbăta. [Pr.: -vi-o-] — Et. nec.

ÎNVIORĂRE, *înviorări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înviora* și rezultatul ei; dezmorțire, însuflețire. [Pr.: -vi-o-] — V. **înviora**.

ÎNVIORĂT, -Ă, *înviorați*, -te, adj. Care a devenit viu; însuflețit, îmbărbătat. [Pr.: -vi-o-] — V. **înviora**.

ÎNVIORĂTOR, -OĂRE, *înviorători*, -oare, adj. Care înviorază, care însuflețește; care îmbărbătează. [Pr.: -vi-o-] — **Înviora + suf. -ător**.

ÎNVOIȘĂ, *învoiașez*, vb. I. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) înviora. [Pr.: -vi-o-] — Cf. v. i. u.

ÎNVOIȘĂRE, *învoiașări*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) *învoiașă*; înviorare. [Pr.: -vi-o-] — V. **învoiașă**.

ÎNVOIȘĂT, -Ă, *învoiașati*, -te, adj. (Reg.) Învioret. [Pr.: -vi-o-] — V. **învoiașă**.

ÎNVOI, *învoiesc*, vb. IV. I. Refl. recipr. A ajunge la o înțelegere, a cădea de acord, a se învoi cu cineva. ♦ Refl. (Pop.) A se angaja, a se tocni. 2. Refl. A se declara

de acord cu ceva, a consimți la ceva. 3. Refl. recipr. (Pop.) A trăi în bună înțelegere cu cineva, a se înțelege, a se împăca. 4. Tranz. A acorda cuiva ceea ce cere; a permite, a îngădui. ♦ A permite cuiva să lipsească (pentru scurt timp) de la serviciu, de la școală, de la cazarmă etc. — **În + voie**.

ÎNVOIALĂ, *învoieli*, s.f. 1. Înțelegere, convenție, aranjament, acord. 2. Târg, tocmeală; p. ext. angajare. ♦ *Învoială agricolă* = tocmeală agricolă. 3. Permisie, îngăduire. — **Învoi + suf. -eală**.

ÎNVOINICI, *învoinesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A deveni vonic, a se înzdăveni. — **În + voinic**.

ÎNVOIRE, *învoiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *învoi* și rezultatul ei. ♦ Permisie acordată cuiva. — V. **învoi**.

ÎNVOIȚ, -Ă, *învoiați*, -te, adj. (Rar) Care s-a stabilit în urma unei înțelegeri; convențional. — V. **învoi**.

ÎNVOLBURĂ, *învolvez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. (La pers. 3, despre ape, furtuni etc.) A (se) mișca în vârtejuri; a (se) învârteji. 2. Tranz. Fig. (Rar) A învăli, a cuprinde, a împresura. [Prez. ind. și: *învolvez*] — **În + volbură**.

ÎNVOLBURĂRE, *învolveări*, s.f. Acțiunea de a (se) *învolvez*; rotire, mișcare în vârtej. — V. **învolvez**.

ÎNVOLBURĂT, -Ă, *învolveați*, -te, adj. Care se mișcă în vârtej, învârtit, prins în vârtej; p. ext. agitat, tulburat. — V. **învolvez**.

ÎNVOLT, **ÎNVOALTĂ**, *învolti*, *învoalte*, adj. (Rar) 1. (Despre flori) Cu petale multe și dese; bățut², înfioat, bogat. ♦ (Despre păr, pene, coamă) Des, îmbelșugat, bogat. 2. Rotunjit, plin, umflat, înfioat. [Var.: (înv.) **învoltă** adj.] — Lat. ***involutus** (< *involvere*).

ÎNVOLTĂ, *învolt*, vb. I. 1. Intrans. și refl. (Rar; despre flori) A se deschide învolt, a înflori bogat. ♦ Refl. (Despre părul capului etc.) A se revărsa bogat, îmbelșugat. 2. Refl. Fig. (Despre manifestările oamenilor) A crește în intensitate. — Din **învolt**.

ÎNVOLTĂ adj. v. **învolt**.

ÎNVRĂJBI, *învrăjbesc*, vb. IV. I. Refl. recipr. A intra în vrăjbă cu cineva, a se dușmăni cu cineva, a se învrăjmăși. ♦ Tranz. A semăna vrăjbă, a face să se dușmănească, a învrăjmăși. 2. Tranz. și refl. A (se) înfuria, a (se) mânia, a (se) întărâta. — **În + vrăjbă**.

ÎNVRĂJBIRE, *învrăjbiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *învrăjbi* și rezultatul ei; dușmănie, vrăjbă. — V. **învrăjbi**.

ÎNVRĂJBIT, -Ă, *învrăjbiți*, -te, adj. Care este în vrăjbă, certat cu cineva; înfuriat, mâniat, întărâtat. — V. **învrăjbi**.

ÎNVRĂJBITOR, -OĂRE, *învrăjbitori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care seamănă vrăjbă, dușmănie, care ațâță la ură. — **Învrăjbi + suf. -tor**.

ÎNVRĂJMĂȘI, *învrăjmășesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. (Înv.) A (se) învrăjbi. — **În + vrăjmăș**.

ÎNVRĂSTĂ vb. I v. **învrăsta**.

ÎNVRĂSTĂRE s.f. v. **învrăstare**.

ÎNVRĂSTAT, -Ă adj. v. **învrăstat**.

ÎNVREDNICI, *învrednicesc*, vb. IV. Refl. 1. A se dovedi vrednic să înfăptuiască ceva, să ajungă la ceva; a fi capabil, a reuși. 2. A avea norocul, cinstea să..., a avea parte de... ♦ Tranz. (Rar) A acorda favoarea, cinstea de a... 3. A găsi de cuviință; a binevoi, a catadicsi. — **În + vrednic**.

ÎNZĂPEZI, *înzăpezesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu zăpadă; a deveni sau a face să devină impracticabil din cauza zăpezii; a (se) troieni, a (se) întroiieni. ♦ (Despre vehicule; p. ext. despre călători) A rămâne imobilizat, blocat, a (se) înfunda în zăpadă. — **În + zăpadă**.

ÎNZĂPEZIRE s.f. Acțiunea de a (se) *înzăpezi* și rezultatul ei; troienire, întroiienire. — V. **înzăpezi**.

ÎNZĂPEZIT, -Ă, *înzăpeziți*, -te, adj. (Despre drumuri sau locuri) Care este acoperit cu zăpadă; care a devenit impracticabil din cauza zăpezii; troienit, întroiienit. ♦ (Despre vehicule; p. ext. despre călători) Care este imobilizat, înfundat, blocat în zăpadă. — V. **înzăpezi**.

ÎNZĂUAT, -Ă, *înzăuați*, -te, adj. Îmbrăcat în zale, cu platoșă. [Var.: **înzăuat**, -ă adj.] — De la **za**.

ÎNZĂVORARE, *înzăvorări*, s.f. (Tehn.) Acțiunea de a *înzăvori*. — V. **înzăvori**.

ÎNZĂVORĂT, -Ă, *înzăvorați*, -te, adj. (Tehn.; despre piese) Care este împiedicat să se miște printr-un mecanism de închidere. — V. **înzăvori**.

ÎNZĂVORI, *înzăvoresc*, vb. IV. Tranz. (Tehn.) A împiedica intenționat mișcarea unei piese față de alta cu ajutorul unor mecanisme de închidere. — **În + zăvori**.

ÎNZDRĂVENI, *înzdrăvenesc*, vb. IV. Refl. A se însănătoși (după o boală), a deveni (iarăși) puternic, zdravăn; a se întrema, a se întări, a se învoicini. ♦ Tranz. *Tratamentul l-a înzdăvenit*. — **În + zdravăn**.

ÎNZDRĂVENIRE s.f. Acțiunea de a (se) *înzdrăveni*; însănătoșire, întremare, întărire. — V. **înzdrăveni**.

ÎNZDRĂVENIT, -Ă, *înzdrăveniți*, -te, adj. Însănătoșit; întremat, întărit. — V. **înzdrăveni**.

ÎNZECI, *înzecesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A face sau a deveni de zece ori mai mare, mai mult; p. ext. a (se) mări mult. — **În + zec**.

ÎNZECIRE s.f. Acțiunea de a (se) *înzeci*. — V. **înzeci**.

ÎNZECÍT, -Ă, *înzeciți, -te*, adj. De zece ori mai mare sau mai mult; *p. ext.* mult mai mult, mult mai mare. — V. **înzeci**.

ÎNZESTRĂ, *înzestrez*, vb. I. Tranz. **1.** A da zestre unei fete (când se mărită). ♦ A acorda cuiva un bun, o sursă de venituri etc. **2.** A prevedea cu cele necesare o întreprindere, o instituție etc.; a dota. **3.** Fig. A dota pe cineva cu calități morale, fizice etc. — **În + zestre**.

ÎNZESTRĂRE, *înzestrări*, s.f. Acțiunea de a *înzestra* și rezultatul ei. ♦ Fig. Sumă de calități; capacitate, talent. — V. **înzestra**.

ÎNZESTRĂT, -Ă, *înzestrați, -te*, adj. Prevăzut cu cele necesare. ♦ Fig. Dotat cu calități deosebite, talentat. — V. **înzestra**.

ÎNZEUĂT, -Ă adj. v. **înzăuat**.

ÎNZIDÍ, *înzidesc*, vb. IV. Tranz. A fixa o piesă, un element de construcție într-un masiv de zidărie. — **În + zid**.

ÎNZIDÍRE, *înzidiri*, s.f. Acțiunea de a *înzidi*. — V. **înzidi**.

ÎNZIDÍT, -Ă, *înzidiți, -te*, adj. Fixat într-un masiv de zidărie. — V. **înzidi**.

ÎNZILÍ, *înzilesc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Tranz. A face să trăiască mult. **2.** Refl. A-și ține zilele cu greu, a o duce de azi pe mâine. — **În + zile** (pl. lui *zi*).

ÎNZORZONĂ, *înzorzonez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) împodobi peste măsură și fără gust, a (-și) pune zorzoane; a (se) împopoțona. — **În + zorzoane**.

ÎNZORZONĂRE, *înzorzonări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înzorzona* și rezultatul ei; împopoțonare. — V. **înzorzona**.

ÎNZORZONĂT, -Ă, *înzorzonați, -te*, adj. Împodobit peste măsură și fără gust; împopoțonat. — V. **înzorzona**.

ÎRA interj. (Pop.; rostit cu *i* prelungit) Exclamație care exprimă mirare, uimire, ciudă etc. [Var.: **ăra** interj.] — Onomatopee.

ÎRACÁN s.m. v. **sărăcan**.

J

J, j, s.m. **1.** A treisprezecea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (consoană fricativă prepalatală sonoră). [Pr.: *je, jî*. — Pl. și: (1, n.) *j-uri*].

JAB, *jaburi*, s.n. Lovitură repetată la box, plasată în regiunea nasului, prin care se urmărește agasarea și dezorientarea adversarului. [Pr.: *geb*]. — Din engl. **jab**.

JABIRŪ, *jabiruri*, s.n. Pasăre din regiunile tropicale din familia ciconiide, asemănătoare cu barza. — Din fr. **jabiru**.

JABŌU, *jabouri*, s.n. Accesoriu de îmbrăcăminte (astăzi femeiască), care constă dintr-unul sau mai multe volane de dantelă, de mătase etc. fixate la baza gâtului unei bluze, al unei rochii etc. și care se etalează pe piept ca o cravată. — Din fr. **jabot**.

JÁBRĀ s.f. v. **javră**.

JAC¹ s.n. v. **jack¹**.

JAC² s.n. v. **jac**.

JACÁRD, (1) *jacarde*, (2) *jacarduri*, s.n. **1.** Dispozitiv special, montat la războaiele de țesut, care servește la obținerea unor țesături cu anumite desene complicate. **2.** Țesătură obținută cu ajutorul acestui dispozitiv. — Din fr. **jacquard**.

JACÁȘ, *jacași*, s.m. (Reg.) Om jefuitor, hrăpăret. [Var.: **jácáš** s.m.] — **Jac²** + suf. *-as*.

JÁCĀ, *jăci*, s.f. (Reg.) Sac, traistă, săculeț de pânză rară, în care se pune (la scurs) cașul, urda sau brânza de vacă. — Din magh. **zsák**.

JACHĚTĀ, *jachete*, s.f. Haină (tricotată) femeiască încheiată în față, care acoperă partea de sus a corpului și care se poartă peste bluză sau peste rochie. ♦ Haină bărbătească de ceremonii, croită pe talie, lungă până aproape de genunchi. — Din fr. **jaquette**.

JACHETŪŤĀ, *jachetuțe*, s.f. (Rar) Jachetiță. — **Jachetă** + suf. *-uță*.

JACHEŤĪCĀ, *jachetele*, s.f. Diminutiv al lui *jachetă*; jachetuță. — **Jachetă** + suf. *-ică*.

JACK¹, *jackuri*, s.n. **1.** Dispozitiv, folosit mai ales în telefonია manuală, care permite, prin introducerea unei fișe, stabilirea unei legături între două linii. **2.** Dispozitiv de interconectare electrică a unor magnetofone și casetofone. [Pr.: *gec*. Seris și: **jac**] — Din engl., fr. **jack**.

JACK² s.n. v. **geac**.

JACKPOT, *jackpoturi*, s.n. Potul cel mare la jocurile mecanice. ♦ Fig. Profit mare obținut într-un timp scurt. [Pr.: *gécpot*] — Din engl. **jackpot**.

JACQUERĪE s.f. Răscoală țărănească antifeudală care a avut loc în provinciile din nordul și nord-vestul Franței la jumătatea sec. XIV. [Pr.: *jacherie*] — Cuv. fr.

JACŪZZI s.n. Cadă, piscină mică cu hidromasaj. [Pr.: *ġacūzī*] — Din engl. **jacuzzi**.

JAD, *jaduri*, s.n. Piatră semiprețioasă compusă din silicat natural de aluminiu, calciu și magneziu, de culoare albă-verzuie până la verde închis, cu luciu sticlos, folosită la confecționarea unor obiecte de artă. ♦ Obiect de artă făcut din această piatră. — Din fr. **jade**.

JADEĪT, *jadeite*, s.n. Varietate de jad compusă din silicat natural de sodiu și aluminiu compact, verziu sau albicios, folosită în arta decorativă. — Din fr. **jadéite**.

JAF, *jafuri*, s.n. **1.** Furt săvârșit prin violență; jefuire, jecmăneală. ♦ Loc. vb. *A face jaf* = a jefui, a prăda. ♦ (Înv.; concr.) Lucruri jefuite, pradă. **2.** (Fam.) Consum, cheltuială fără măsură, risipă; distrugere. ♦ Expr. *Jaf în ciuperci!* se spune pentru a arăta nepăsare față de o pagubă considerată neînsemnată. [Var.: (înv.) **jac** s.n.] — Din pol. **zak**.

JAGUÁR, *jaguari*, s.m. Animal carnivor feroce din familia felidelor, cu blana galbenă-roșcată și cu pete negre circulare, care trăiește în America Centrală și în America de Sud (*Felis onca*). [Pr.: *-gu-ar*] — Din fr. **jaguar**.

JAINISM s.n. Religie și școală filosofică indiană, opusă brahmanismului și sistemului de castă al acestuia, întemeiată în sec. VI î.H. [Pr.: *ja-i*] — Din fr. **jainisme**.

JAINIST, *-Ă, jainiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al jainismului. [Pr.: *ja-i*] — Din fr. **jainiste**.

JAIS s.n. Varietate de antracit, foarte dură, sticloasă, de culoare neagră, folosită la confecționarea unor mărgel. [Pr.: *je*] — Din fr. **jais**.

JALÁPĀ s.f. Rășină extrasă din rădăcina plantei *Exogonium purga*, folosită sub formă de pulbere în farmacie pentru proprietățile ei purgative. — Din fr. **jalap**, sp. **jalapa**.

JÁLBĀ, *jalbe*, s.f. (Pop.) Plângere, reclamație (făcută în scris). ♦ Expr. (Fam.) *A umbla* (sau *a merge, a veni* etc.) *cu jalba în proțap* = a cere insistent (și ostentativ) un drept sau o favoare. [Pl. și: *jálbi*. — Var.: **jálobă** s.f.] — Din sl. **žaliba**. Cf. bg. *žalba*.

JÁLE¹ s.f. **1.** Tristețe, mâhnire, durere adâncă; jelanie (2). ♦ Loc. adj. *De jale* = trist, jalnic, de plâns; plin de dor. ♦ Loc. adv. *Cu jale* = cu amărăciune, dureros, jalnic. **2.** (Înv.) Doliu. [Var.: (reg.) **jéle** s.f.] — Din sl. **žalī**.

JÁLE² s.f. Nume dat mai multor plante din familia labiatelor (*Salvia*); spec. mic arbust cu tulpina semilemoasă, aromată, cu frunze opuse, cu flori albastre, violete, galbene sau albe, cultivat ca plantă ornamentală și medicinală, salvie (*Salvia officinalis*). — Din magh. **zsálya**.

JÁLEȘ, *jaleși*, s.m. **1.** Gen de plante erbacee din familia labiatelor, cu frunze mari, opuse, dințate și cu florile viu colorate (*Salvia*); plantă care face parte din acest gen. **2.** Plantă erbacee meliferă din familia labiatelor, cu frunze ovale și cu flori purpuri dispuse în spice (*Stachys germanica*). — **Jale²** + suf. *-eș*.

JÁLET, *jalete*, s.n. (Rar) Valet, bocet. — **Jale¹** + suf. *-et*.

JÁLNIC, *-Ă, jalnici, -ce*, adj. (Adesea adverbial) Foarte trist, dureros. ♦ Care provoacă milă; nenorocit; vrednic de compătimit; lamentabil, deplorabil. — **Jale¹** + suf. *-nic*.

JÁLOBĀ s.f. v. **jalbă**.

JALÓN, *jaloane*, s.n. **1.** Bară lungă de lemn sau de metal, care servește la marcarea și la semnalizarea punctelor de pe teren în diverse lucrări topografice. **2.** Fig. Element care marchează un punct sau o etapă în desfășurarea unei activități. — Din fr. **jalón**.

JALONÁ, *jalonez*, vb. I. Tranz. **1.** A marca pe teren punctele unui traseu, ale unei alinieri etc. prin jaloane (1). **2.** Fig. A indica punctele principale ale unei probleme sau etapele în desfășurarea unei activități, a da o direcție, a trasa în linii mari un plan. — Din fr. **jalonneur**.

JALONÁRE, *jalonări*, s.f. Acțiunea de a *jalona* și rezultatul ei; trasare. — V. **jalona**.

JALONÉR, *jaloneri*, s.m. Persoană care face jalonări. — Din fr. **jalonneur**.

JALUZEÁ, *jaluzele*, s.f. (De obicei la pl.) Un fel de stor alcătuit din lamele subțiri de lemn, de aluminiu, de material plastic etc., așezate paralel și orizontal pe două chingi sau lăntișoare în așa fel încât, atunci când sunt trase în jos, să împiedice pătrunderea luminii în încăperi; persiană. — După fr. **jalousie**.

JALUZĪE s.f. (Înv.) Gelozie. — Din fr. **jalousie**.

JAMAICÁN, *-Ă, jamaicani, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din statul Jamaica. **2.** Adj. Care aparține statului Jamaica sau jamaicanilor (1), referitor la Jamaica ori la jamaicani. — Din fr. **Jamaïquain**.

JAMÁICĀ, (2) *jamaice*, s.f. **1.** Varietate de rom. **2.** Porție de jamaică (1). — Din fr. [rhum de la] **Jamaïque**.

JÁMBĀ, *jambe*, s.f. Fiecare dintre cele două picioare ale trenului de aterizare de care sunt prinse roțile avionului. — Din fr. **jambe**.

JAMBĚTĀ, *jambete*, s.f. Mișcare a calului care constă în ridicarea la orizontală a unui picior îndărăt, calul stând pe loc. — Din fr. **jambette**.

JAMBIÉRĂ, *jambiere*, s.f. Îneltoare de piele, de lână sau de postav, care acoperă și protejează piciorul de la gleznă până aproape de genunchi. [Pr.: -bi-e-] — Din fr. **jambière**.

JAMBON, *jamboane*, s.n. Produs alimentar obținut din pulpă de porc preparată prin sărare și afumare sau fierbere cu mijloace tehnice speciale; șuncă. — Din fr. **jambon**.

JANDĂR s.m. v. **jandarm**.

JANDĂRM, *jandarmi*, s.m. Militar din corpul jandarmeriei. [Var.: (pop.) **andăr** s.m.] — Din fr. **gendarme**.

JANDARMERIE, *jandarmerii*, s.f. Poliție militară care are sarcina de a păzi și de a menține ordinea. — Din fr. **gendarmérie**.

JANGHINÓS, **-OĂSĂ**, *janghinoși*, *-oase*, adj. (Pop.) Murdar, neîngrijit; jerpelit. — **Janghină** (înv. „boală de cai”, et. nec.) + suf. *-os*.

JANILIE s.f. Fir gros de catifea, cu care se împodobesc hainele sau din care se confecționează unele obiecte. [Var.: **jenilie** s.f.] — După fr. **chenille**.

JANSENISM s.n. Mișcare reformatoare în Biserica catolică apărută în Olanda și Franța la mijlocul sec. XVII, care susținea predestinarea și propovăduia o morală austeră. — Din fr. **jansénisme**.

JANSENIST, **-Ă**, *jansenisti*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține jansenismului, privitor la jansenism. 2. S.m. și f. Adept al jansenismului. — Din fr. **janséniste**.

JĂNTĂ, *jante*, s.f. Partea exterioară periferică a unei roți de autovehicul, de bicicletă etc., construită astfel încât să permită montarea pe roată a unui pneu. ⇨ Expr. *A rămâne (sau a fi) pe jantă* = a avea cauciucul dezumflat; b) (fam.) a rămâne fără bani, a fi lefter. [Var.: **geantă** s.f.] — Din fr. **jante**.

JANȚ s.n. 1. Zer untos care se scurge la fabricarea cașcavalului, în urma opăririi cașcului cu apă clocotită, constituind materia primă pentru obținerea untului de cașcaval. 2. Partea lichidă rămasă după coagularea laptelui. 3. Zară fiartă rămasă de la prepararea urdei. — Et. nec.

JAP interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o lovitură dată cu rezechiuene; jnap. — Onomatopee.

JAPANOLÓG, **-Ă** v. **japonolog**.

JAPANOLOGIE s.f. v. **japonologie**.

JĂPĂ, *jape*, s.f. (Reg.) Nuia subțire și elastică. ⇨ Bătaie dată cu o astfel de nuia. — Din **jap**.

JĂPCA s.f. (În expr.) *A lua cu japca* = a lua cu forța și pe nedrept. — Din bg. **žabka** „laț, cursă”.

JAPON s.n. (Rar) Porțelan sau mătase fină din Japonia. — Din fr. **japon**.

JAPONÉZ, **-Ă**, *japonezi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Japoniei sau este originară de acolo; nipon. 2. Adj. Care aparține Japoniei sau japonezilor (1), privitor la Japonia ori la japonezi; nipon. ⇨ (Substantivat, f.) Limba vorbită de japonezi (1). — Din fr. **japonais**.

JAPONOLÓG, **-Ă**, *japonologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în japonologie [Var.: **japanológ**, *-ă* s.m. și f.] — Din fr. **japonolog**.

JAPONOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul culturii și civilizației japoneze. [Var.: **japanologie** s.f.] — Din fr. **japonologie**.

JĂPSĂ, *jașe*, s.f. Depresiune de mică adâncime din bălțile sau din Delta Dunării, cu contur circular sau alungit, acoperită de apă numai în timpul revărsărilor, în care se dezvoltă o bogată vegetație de apă. ⇨ (Pop.) Băltă mică. [Pl. și: *jăpsii*] — Et. nec.

JAR¹ s.n. Grămadă de cărbuni în stare de incandescență care ard fără flacără; jărătic, jărăgai (1), jeg (2), jariște. ⇨ *P. ext.* Arșiță, dogoare. ⇨ Fig. Fierbințeală, febră; suferință arzătoare. — Din sl. **žarŭ**.

JAR² s.n. Părul scurt de pe partea din față a capului și de pe extremitățile membrilor la ovine. — Din fr. **jarre**.

JARCALÉTE, *jarcaleți*, s.m. (Reg.) Vlăjgan; haimana. — Cf. *jarcă*.

JĂRCĂ, *jărci*, s.f. (Reg.) Piele de oaie (în stare proastă); *p. ext.* oaie bătrână și slabă. — Et. nec.

JĂRCHILĂ, *jarchile*, s.f. (Reg.) Haină uzată; jococ de piele proastă. — **Jărcă** + suf. *-ilă*.

JĂRCHINĂ, *jarchine*, s.f. (Reg.) 1. Ciomag. 2. Bucată (de ceva). — Et. nec. Cf. *jarcă*.

JĂRDĂ, *jarde*, s.f. Os mort care se dezvoltă pe fața din afară a jaretului. — Din fr. **jarde**.

JARDINIÉRĂ, *jardiniere*, s.f. Etajeră de lemn, suport de metal etc. pe care se țin ghivece cu plante ornamentale; cutie în care se pune pământ pentru flori, așezată sub ferestre sau pe balcoane. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **jardinière**.

JARÉT, *jarete*, s.n. Articulație a membrului posterior la animalele patrupede, situată între gambă și fluier. — Din fr. **jarret**.

JARGÓN, *jargoane*, s.n. 1. Limbaj specific anumitor categorii sociale, care reflectă dorința celor ce-l vorbesc de a se distinge de masa mare a vorbitorilor și care se caracterizează prin abundența cuvintelor și expresiilor pretențioase, de obicei împrumutate din alte limbi. 2. (Înv., azi împr.) Dialect, grai. — Din fr. **jargon**.

JĂRIȘTE, *jariști*, s.f. 1. (Înv.) Jar¹; foc; *p. ext.* vatră. 2. Loc pustiu de foc. ⇨ Pădure arsă pe locul căreia se dezvoltă o nouă vegetație lemnoasă. — **Jar**¹ + suf. *-iște*.

JART interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o palmă dată cuiva. — Onomatopee.

JARTEĂ, *jartele*, s.f. (Pop.) Jartieră. [Var.: (reg.) **jartelă** s.f.] — Din fr. **jarretelle**. **JARTÉLĂ** s.f. v. **jartea**.

JARTIÉRĂ, *jartiere*, s.f. Accesoriu de îmbrăcăminte, confecționat dintr-o panglică de elastic care menține ciorapul întins pe picior; jartea, calțavetă. ⇨ Fiecare dintre bucățile de elastic ale unui portjartier, prevăzute la un capăt cu un dispozitiv special pentru fixat ciorapii. [Pr.: *-ti-e-*] — Din fr. **jarretière**.

JASMÍN s.m. Iasomie (*Jasminum officinale*). — Din fr. **jasmin**.

JASP s.n. Rocă silicioasă compactă, variat colorată, alcătuită din calcedonie și compuși ai fierului, folosită ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **jaspe**.

JAVANÉZ, **-Ă**, *javanezi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din insula Java. 2. Adj. Care aparține Javei sau javanezilor (1), privitor la Java ori la javanezi. [Pr.: *javanez*] — Din fr. **Javanais**.

JAVÁRT s.n. Tumoare care constă în mortificarea unei părți din cartilajul copitei la cai și la boi. — Din fr. **javart**.

JAVÉL s.n. (În sintagma) *Apă de Javel* = soluție apoasă de hipoclorit de sodiu, folosită ca dezinfectant. — Din fr. [eau de] **Javel**.

JAVELÍNĂ, *javeline*, s.f. (Înv.) Suliță lungă și subțire. — Din fr. **javeline**.

JAVELIZĂ, *javelizez*, vb. I. Tranz. A supune (apa) procesului de javelizare. — Cf. fr. **javeler**.

JAVELIZĂRE s.f. Procedeu de sterilizare a apei prin tratare cu apă de Javel, pentru a o face potabilă. — După fr. **javellisation**.

JAVELIZĂTĂ adj. (Despe apă) Care a fost sterilizată cu apă de Javel pentru a deveni potabilă. — V. **javeliza**.

JĂVRĂ, *javre*, s.f. 1. Căine slab și prăpădit; jigodie, potaie, cotarlă; *p. gener.* (depr.) căine. 2. Epitet pentru un om lipsit de caracter. [Var.: (reg.) **jăvră** s.f.] — Din **Javarra** (numele unei rase de câini fără păr).

JAZZ s.n. 1. Muzică profană din America de Nord, practică în principal de afro-americani și impusă la sfârșitul sec. XIX în SUA, extinsă ulterior în întreaga lume. 2. Orchestră formată de obicei din instrumente de suflat și de percuție care execută această muzică; jazzband. [Scriș și: *jaz*. — Pr.: *gez, găz*] — Din engl., fr. **jazz**.

JĂZZBAND, *jazzbanduri*, s.n. Jazz (2). [Scriș și: *jazz-band, jazband*. — Pr.: *gézband, găzband*] — Din engl., fr. **jazz-band**.

JAZZISTIC, **-Ă**, *jazzistici*, *-ce*, adj. Care ține de jazz, privitor la jazz. [Scriș și: *jazistic*] — **Jazz** + suf. *-istic*.

JAZZ-ROCK s.n. (Muz.) Stil aflat la confluența dintre jazz și rock. [Pr.: *gézroc, găzroc*] — Din engl. **jazz-rock**.

JĂCĂȘ s.m. v. **jacaș**.

JĂCHILĂ s.f. (Reg.) Povară purtată de un animal sau de un om; bagaj. — Din germ. **Säckel**.

JĂCMĂNEĂLĂ s.f. v. **jecmăneală**.

JĂCMĂNI vb. IV v. **jecmăni**.

JĂLBĂR, *jălbări*, s.m. (Înv.) Persoană care se ocupa cu scrisul jalbelor. [Var.: **jelbăr** s.m.] — **Jalbă** + suf. *-ar*.

JĂPCĂNI, *jăpcani*, s.m. (Pop.) Om hrăpăret, care jefuiește (2). — **Japcă** + suf. *-an*.

JĂRĂTEC s.n. v. **jărătic**.

JĂRĂTIC s.n. Jar¹ ⇨ Loc. adj. *De jărătic* = care pare că arde; arzător. ⇨ Expr. *A sta (sau a șede) ca pe jărătic* = a fi extrem de nerăbdător și de neliniștit sau a fi foarte grăbit. [Var.: **jărătec, jeratic, jerătec** s.n.] — Din sl. **žarătŭkŭ**.

JĂRĂGĂI, *jărăgaiuri*, s.n. (Pop.) 1. Jar¹ 2. Senzație de arsură pe gât și pe esofag; jeg (3). [Var.: (reg.) **jeregăi** s.n.] — Et. nec.

JĂRDIE s.f. v. **jordie**.

JĂRÍ, *jăresc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A răscoli jarul¹ pentru a aprinde mai bine cărbunii; a jerui. — Din **jar**¹.

JĂRPÁN, *jărpani*, s.m. (Reg.) 1. Cal slab; mărtoagă. 2. Fig. Termen de batjocură pentru oameni. — Formație onomatopeică.

JĂRÚÍ, *jăruiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A răscoli jarul¹ pentru a aprinde mai bine cărbunii; a jări. [Var.: **jarúi** vb IV] — **Jar**¹ + suf. *-ui*.

JDER, *jderi*, s.m. Mic animal carnivor din familia mustelidelor, asemănător cu dihorul, cu blana prețioasă, de culoare brună închis (*Martes martes*). ⇨ Blana acestui animal. — Cf. sb. *z d e r o* „mare mănăcioc”.

JEANS s.m. pl. Blue-jeans. [Pr.: *gins*. — Var.: **jeanși**] — Din **blue-jeans**.

JEANȘI, s.m. pl. v. **jeans**.

JEB, *jeburi*, s.n. (Reg.) Buzunar. — Din magh. **zseb**.

JECMĂNEĂLĂ, *jecmăneli*, s.f. Acțiunea de a **jecmăni** și rezultatul ei; jaf, jefuire. [Var.: (înv. și reg.) **jăcmăneală** s.f.] — **Jecmăni** + suf. *-eală*.

JECMĂNI, *jecmănesc*, vb. IV. Tranz. A jefui (2). [Var.: **jăcmăni** vb. IV] — Din **jăcman** (înv. și reg. „jaf mare” < magh.).

JECUÍ vb. IV v. **jefui**.

JECUÍRE s.f. v. **jefuire**.

JEEP, *jeepuri*, s.n. Tip de mașină mică (de campanie). [Pr.: *gip*] — Din fr. **jeep**.

JEFUÍ, *jefuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A fura bani sau obiecte în cantități mari (făcând uz de violență); a săvârși un jaf (1), a pradă. 2. A storce pe cineva de bani sau de alte bunuri materiale prin forță sau prin înșelăciune; a jecmăni. [Var.: (înv.) **jecuí** vb. IV] — **Jaf** + suf. *-ui*.

JEFUÍRE, *jefuiri*, s.f. Acțiunea de a **jefui** și rezultatul ei; jaf, pradă, jecmăneală. [Var.: (înv.) **jecuíre** s.f.] — V. **jefui**.

JEFUÍT s.n. Faptul de a jefui. — V. **jefui**.

JEFUITÓR, -OÁRE, jefuitori, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care săvârșește un jaf (1), (persoană) care jefuiește. [Pr.: *-fu-i-*] — **Jefui** + suf. *-tor*.

JEG, jeguri, s.n. 1. Strat de murdărie pe pielea omului sau a animalelor; jip¹, lip¹. 2. (Reg.) Jar¹. 3. (Reg.) Senzație de arsură pe gât și pe esofag; jărăgai (2). — Din bg. *žeg*.

JEGÓS, -OÁSĂ, jegosi, -oase, adj. Plin de jeg (1); murdar. — **Jeg** + suf. *-os*.

JEJŪN, jejunuri, s.n. Parte a intestinului subțire cuprinsă între duoden și ileon. — Din fr. *jejunum*, lat. *jejunum*.

JEJUNÁL, -Ă, jejunali, -e, adj. (Anat.) Al jejunului. — Din fr. *jejunal*.

JEJUNITĂ, jejunite, s.f. Inflamație a jejunului, manifestată prin dureri abdominale, tulburări digestive etc. — **Jejun** + suf. *-ită*.

JEJUNOSTOMÍE, jejunostomie, s.f. (Med.) Deschidere operatorie a unei anse jejunale la piele. — Din fr. *jejunostomie*.

JELÁNIE, jelanii, s.f. 1. Plângere, tânguire, jeluire. ♦ Cântec trist. 2. Jale¹ (1), durere adâncă. 3. Doliu, durere mare. — Din sl. *želanije*.

JELBÁR s.m. v. *jalbar*.

JÉLE s.f. v. *jale¹*.

JELÉR, jeleri, s.m. Nume dat în Evul Mediu țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin din Transilvania, care munceau pe moșile nobililor, dar care nu aveau regimul juridic al iobagilor. — Din magh. *zselér*.

JELÉU, jeleuri, s.n. 1. Peltea. 2. Preparat de cofetărie sub formă de gel, obținut din jeleu (1) amestecat cu sucuri de fructe și acoperit cu un strat de zahăr tos. — Din fr. *gelée*.

JELÍ, jelesc, vb. IV. 1. Refl. A se plânge, a se văita; a se tângui, a se căina, a se jeli (1). 2. Tranz. și intranz. A boci un mort. 3. Tranz. A deplânge, a compătîmi; a regreta, a jeliu. — Din sl. *žaliti*.

JELÍRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *jeli*; plângere, tânguire. — V. *jeli*.

JELÍT¹ s.n. Faptul de a (*se*) *jeli*. — V. *jeli*.

JELÍT², -Ă, jeliți, -te, adj. Deplânș, compătîmit; întristat, trist. — V. *jeli*.

JELITÓR, -OÁRE, jeltori, -oare, adj. Care (*se*) jelește; care inspiră jale; jalnic. — **Jeli** + suf. *-tor*.

JELT s.n. v. *jilt*.

JELTURÉL, jelturele, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *jelt*. — **Jelt** + suf. *-urel*.

JELUÍ, jeluiesc, vb. IV. 1. Refl. (adecea fig.) A se jeli (1). ♦ Refl. și intranz. A cere dreptate, a adresa o plângere (cuiva); a se plânge (la...). 2. Tranz. A deplânge, a compătîmi, a jeli (3). [Prez. ind. și: *jelúji*] — Din sl. *žalovati*.

JELUIÁLÁ, jeluiei, s.f. Jeluire. [Pr.: *-lu-ia-*] — **Jelui** + suf. *-ealá*.

JELUIRE, jeluiri, s.f. Acțiunea de a (*se*) *jeliu* și rezultatul ei; plângere, tânguire, jeluială. ♦ (Concr.) Reclamație, jalbă. — V. *jelui*.

JELUÍT, -Ă, jeluíți, -te, adj. (Pop.) Cuprins de jale¹, plin de jale¹; îndurerat, întristat, trist, jeli². — V. *jelui*.

JELUITÓR, -OÁRE, jeltori, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se jeluiește (1); tânguitor. ♦ (Substantivat, f.; rar) Bocitoare. 2. S.m. și f. (Ínv.) Persoană care prezintă o jalbă; reclamant, petitor. [Pr.: *-lu-i-*] — **Jelui** + suf. *-tor*.

JENÁ, jenez, vb. I. 1. Tranz. (Despre obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte) A strânge, a apăsa, a roade; a supăra. ♦ Fig. A stânjeni, a deranja, a incomoda. 2. Refl. A avea un sentiment de reținere față de ceva; a se rușina; a se sfii. — Din fr. *gêner*.

JENÁNT, -Ă, jenanți, -te, adj. Care provoacă jenă; supărător, neplăcut; penibil. — Din fr. *gênant*.

JENÁT, -Ă, jenați, -te, adj. Stânjenit, stingherit; încurcat²; penibil, rușinat. ♦ (Rar) Care dovedește jenă. — V. *jena*. Cr. fr. *g ê n é*.

JENÁ, jene s.f. 1. Sentiment de sfială de care este cuprins cineva când se află într-o situație penibilă; stinghereală. ♦ Situație grea, neplăcută; încurcătură, strâmtoare. ♦ *Jenă financiară* = lipsă de bani. 2. Senzație supărătoare, durere organică ușoară; săcăială. — Din fr. *gêne*.

JENÍLIE s.f. v. *janilie*.

JEP, jepi, s.m. Arbust din familia pinului, cu tulpini ramificate flexibile, adesea culcate la pământ, cu frunze în formă de ace, răspândit în regiunea alpină sub formă de tușuri; jneapăn (1) (*Pinus mugo*). — Et. nec.

JERÁTEC s.n. v. *járatic*.

JERÁTIC s.n. v. *járatic*.

JÉRBÁ, jerbe, s.f. 1. Buchet mare de flori, așezate în așa fel încât să aibă față orientată în aceeași parte. 2. (Fiz.); în sintagma *Jerbă nucleară* = fascicul de urme ale particulelor provenite din dezintegrarea unui nucleu atomic în nenumerate fragmente, ca urmare a ciocnirii sale de o particulă cosmică cu energia foarte mare. — Din fr. *gerbe*.

JEREGAI s.n. v. *jărăgai*.

JERPELÍ, jerpelesc, vb. IV. Refl. (Despre îmbrăcăminte, cărți etc.) A se învechi și a se rupe, a se uza; a se zdrențui. ♦ Tranz. A purta rău; a degrada, a strica. — Et. nec.

JERPELÍRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *jerpeli* și rezultatul ei. — V. *jerpeli*.

JERPELÍT, -Ă, jerpeliți, -te, adj. (Despre îmbrăcăminte, cărți etc.) Învechit și rupt²; uzat; degradat, zdrențuit, jigărit. ♦ (Despre oameni) Zdrentăros. — V. *jerpeli*.

JERSÉ s.n. v. *zreșeu*.

JERSÉU, jersée, s.n. 1. Obiect de îmbrăcăminte tricatat sau împletit, din lână, din bumbac etc., de obicei cu mâneci lungi și deschis în față, care acoperă partea

de sus a corpului. 2. Tesătură elastică tricotată, de lână, de bumbac, de mătase etc., din care se fac obiecte de îmbrăcăminte; tricot. [Pl. și: *jerseuri*. — Var.: **jersé** s.n.] — Din fr. *jersey*.

JERTFÁ, jertfe, s.f. 1. Ceea ce se aduce ca dar divinității (mai ales viații sacrificate pe altar); ofrandă. ♦ Fig. Victimă. ♦ Expr. *A cădea jertfă* = a fi sacrificat; a muri. 2. Sacrificiu, jertfire. 3. (Pop.) Prisos, beșug (de bucate, de vin etc.). — Din sl. *žrtytva*.

JERTFÉLNIC, jertfelnice, s.n. (Ínv.) Loc destinat aducerii jertfelor; (în Biserica creștină) masa din altar. — Din sl. *žrtyvnikú*.

JERTFÍ, jertfesc, vb. IV. 1. Tranz. A aduce (o) jertfă (1). 2. Tranz și refl. A (*se*) sacrifica. ♦ Tranz. (Rar) A omori. — Din *jertfá*.

JERTFIRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *jertfi*. — V. *jertfi*.

JERUI vb. IV v. *jăruí*.

JET¹, jeturi, s.n. Curent de lichid sau de gaz care țâșnește cu presiune printr-un orificiu. — Din fr., engl. *jet*.

JET², jeturi, s.n. Avion cu reacție [Pr.: *get*] — Din engl. *jet* [plane].

JETÉLÁ, jetele, s.f. Dig care se construiește la intrarea într-un port maritim sau la gura unui fluviu care se varsă într-o mare fără marea, pentru a evita înnisiparea sau pentru a ușura transportul aluviunilor. — Cf. fr. *jetée*.

JETÉU, jeteuri, s.n. (În tricotaș) Ochi¹ (II 4) obținut prin înfășurarea firului o singură dată pe andrea, apucându-l din față spre spate. — Din fr. *jeté*.

JETÓN, jetoane, s.n. 1. Fisă. 2. Sumă plătită membrilor unui consiliu de administrație al unei întreprinderi pentru fiecare ședință la care iau parte. — Din fr. *jeton*.

JET³ s.n. v. *jilt*.

JGHEAB, jgheaburi, s.n. 1. Conductă sau canal deschis în partea superioară, făcute în piatră, într-un trunchi de copac etc., permițând (prin înclinarea sa) scurgerea unui lichid sau a unui material pulverulent. ♦ Canal de scurgere pentru apă sau apă potabilă pentru vite. ♦ Streășină. 2. Crestătură, scobitură, adâncitură. 3. Făgaș, răpă făcută la munte de șuvoiul ploilor; *p. ext. vale*. 4. Șanțuleț, canal mic care servește la udatul semănăturilor (în grădinile de zarzavat); rigolă. 5. Scoală morii. — Din sl. *žlebú*.

JGHEBULÉŢ, jghebulețe, s.n. Diminutiv al lui *jgheab*. — **Jgheab** + suf. *-uleț*.

JIÁN, -Ă, jieni, -e, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Locuitor din regiunea Jiului. 2. S.f. art. Dans popular românesc cu mișcare vioaie, răspândit în jurul Sibiului și în nordul Olteniei; melodie după care se execută acest dans; jieneasca, jianca. [Pr.: *ji-an*]. — **Jiu** (n. pr.) + suf. *-an*.

JIÁNCÁ, (1) jience, s.f. 1. Locuitoare din regiunea Jiului. 2. (Art.) Jiana, v. *jian* (2). [Pr.: *ji-an*] — **Jian** + suf. *-că*.

JICLÓR, jicloare, s.n. Parte a carburatorului, de forma unui dop, cu un orificiu care dozează debitul de combustibil necesar formării amestecului carburant la motoarele cu ardere internă. — Din fr. *gicleur*.

JICNÍ vb. IV v. *jigni*.

JICNICÉR s.m. v. *jitnicer*.

JIDÁN, jidani, s.m. (Fam.) Evreu. — **Jid** (reg. „evreu” < sl.) + suf. *-an*.

JIDÁNCÁ, jidânci, s.f. (Fam.) Evreică. — **Jidan** + suf. *-că*.

JIDÁNCUŢÁ, jidâncuțe, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *jidancă*; evreică tânără. — **Jidancă** + suf. *-uță*.

JIDÁNEŠC, -EÁSCÁ, jidânești, adj. (Fam.) Evreiesc. — **Jidan** + suf. *-esc*.

JIDOV, jidovi, s.m. (Fam.) Evreu. — Din sl. *židovínú*.

JIDOVÉŠC, -EÁSCÁ, jidovești, adj. (Fam.) Evreiesc. — **Jidov** + suf. *-esc*.

JIENEÁSCA s.f. art. Jiana v. *jian* (2). [Pr.: *ji-e-*] — **Jian** + suf. *-ească*.

JIGÁLÁ, jigale, s.f. (Ínv. și reg.) Cui întors la vârf și înroșit în foc, cu care se găuresc ciubucele sau se decorează diverse obiecte de lemn. [Var.: *juválá* s.f.] — Din ukr. *žyhalo*.

JIGÁNIE, jigánii, s.f. (Pop.) Animal sălbatic; jivină, lighioană; *p. ext.* animal domestic. — Contaminare între *jivină* și *gânganie*.

JIGÁRIÁE, jigárai, s.f. (Pop.) 1. Boală a animalelor care constă în inflamarea faringelui. 2. Căine slab, prăpădit; jigodie. [Pr.: *-ra-ie*] — Cf. magh. *zsigora* „boală de căine” și (2) bg. *žegari*.

JIGÁREALÁ, jigáreli, s.f. Slăbiciune fizică, lipsă de vlagă. ♦ Stare de degradare; dărăpănare. — **Jigári** + suf. *-ealá*.

JIGÁRI, jigáresc, vb. IV. Refl. (Pop.) 1. A-și pierde vlagă; a slăbi; a se sfriji. 2. A se degrada, a se strica, a se jerpeli, a se învechi. — Din *jigárit* (derivat regresiv).

JIGÁRIT, -Ă, jigáriți, -te, adj. (Pop.) 1. Lipsit de vlagă; slabă; sfrijit. 1. Cu aspect jerpelit, învechit, degradat. — Cf. magh. *szigár*.

JIGHER, jigheruri, s.n. 1. (Text.) Mașină pentru vopsit pânza. 2. (Elt.) Transformator pentru cuplarea circuitelor radioelectrice. [Pl. și: *jighere*. — Scris și: *jigger*] — Din engl. *jigger*.

JIGHIŢÁ, jighițe, s.f. (Reg.) Jurubiță de treizeci de fire. [Pr.: *-ghi-u-*] — Cf. *jirebie¹*.

JIGLÁ, jigle, s.f. (Reg.) Stinghie care se află la jug între gâtul bouului și cuiul care intră prin jug și proțap. — Din bg. *žegla*.

JIGNÍ, jignesc, vb. IV. Tranz. 1. A atinge pe cineva în onoarea sau în demnitatea sa; a ofensa, a insulta. 2. (Ínv.) A aduce un prejudiciu. [Var.: **jicni** vb. IV] — Din sb. *žignuti*.

JIGNICÉR s.m. v. **jitnicer**.
JIGNIRE, *jigniri*, s.f. Acțiunea de a *jigni* și rezultatul ei; ofensă, insultă; (concr.) vorbă, faptă care jignește. — V. **jigni**.
JIGNÍT, -*Ă*, *jigniți*, -*te*, adj. Care a suferit o jignire; ofensat, insultat. — V. **jigni**.
JIGNITÓR, -*OÁRE*, *jignitori*, -*oare*, adj. Care jignește; ofensator. — **Jigni** + suf. -*tor*.
JIGODIE, *jigodii*, s.f. Boală infecțioasă, de natură virotică, a căminilor tineri, care se manifestă prin tulburări generale, atrofia mușchilor etc. (și se termină cu moartea animalului). ♦ Căine jigărit; potaie, javră, jigăraie. ♦ *P. ext.* Animal, lighioană, jiganie. — Cf. magh. *zsigora*.
JIGODIÓS, -*OÁSÁ*, *jigodiosi*, -*oase*, adj. Care este bolnav de jigodie. [Pr.: -*di-os*] — **Jigodie** + suf. -*os*.
JIGÓU, *jigouri*, s.n. 1. Denumire dată regiunilor coapsei, gambei și fesei unor animale, împreună cu mușchii din aceste regiuni. 2. Friptură preparată din pulpă de berbec. — Din fr. **gigot**.
JILAV, -*Ă*, *jilavi*, -*e*, adj. Umed; revăun; [Acc. și: *jiláv*] — Din bg. **žilav**.
JILÁVEÁLÁ, *jiláveli*, s.f. Umezeală; reveneală. — **Jilávi** + suf. -*ealá*.
JILÁVÉTE, *jiláveți*, s.m. (Reg.) Ciomag, reteveți. — Et. nec.
JILÁVÍ, *jilávesc*, vb. IV. Tranz și refl. A (se) umezi. — V. **jilav**.
JILÁVIRE, *jiláviri*, s.f. Acțiunea de a (se) *jilávi*. — V. **jilávi**.
JILÁVÍT, -*Ă*, *jiláviți*, -*te*, adj. Umezit, umed. — V. **jilávi**.
JILÉTCÁ, *jiletci*, s.f. (Înv.) Vestă. — Din rus. **жилетка**.
JILÍP, *jilipuri*, s.n. Construcție în formă de jgheab, făcută din pământ, din bărne, din beton etc. pe versantele cu pante ale munților și dealurilor, folosită pentru scoaterea, prin alunecare, a buștenilor tăiați din pădure. — Din magh. **zsilip**.
JILȚ, *jilțuri*, s.n. Scaun înalt cu spetează și brațe. [Var.: (inv. și reg.) **jelt**, **jeț** s.n.] — Din germ. **Sitz**.
JIMBÁ, *jimbez*, vb. I. (Reg.) 1. Tranz. și refl. (Despre oameni) A-și strâmba gura, a (se) schimonosi, a rănji. 2. Refl. Fig. (Despre suprafața unei ape) A se încreți; a se tulbura. — Din **jimb** (inv. „strâmb la gură”, et. nec.).
JIMBÁT, -*Ă*, *jimbați*, -*te*, adj. (Reg.; despre gură) Cu buzele îndepărtate una de alta (din cauza unui defect de conformație), lăsând să se vadă mereu dinții; *p. ext.* (despre oameni) cu gura strâmbă. — V. **jimba**.
JIMBÁTÚRÁ, *jimbáturi*, s.f. (Reg.) 1. Defect de conformație a guri; schimonosire. 2. Fig. Încręțituri la suprafața unei ape. — **Jimba** + suf. -*áturá*.
JIMBLÁR, *jimblari*, s.m. (Înv.) Brutar. — **Jimblá** + suf. -*ar*.
JIMBLÁ, *jimble*, s.f. (Înv.) Franzelă. — Din magh. **zsemlye**.
JIMBLÁREÁSÁ, *jimblárese*, s.f. (Înv.) Brutăreasă. — **Jimblar** + suf. -*reasá*.
JIMBLÁRIÉ, *jimblării*, s.f. (Înv.) Brutărie. — **Jimblar** + suf. -*ie*.
JIND s.n. Dorință adâncă, poftă (de ceva greu de obținut). ♦ Loc. adv. *Cu jind* = cu ardoare, plin de dorință. ♦ Loc. vb. *A duce jind(ul)* = a duce dorul de ceva...; a jindui (1), a tânji după... — Din **jindui** (derivat regresiv).
JINDUI, *jinduiesc*, vb. IV. 1. Tranz și intrans. A dori ceva în mod intens; a râvni, a pofti. 2. Refl. (Înv.) A regreta. — Din sl. **žendati**.
JINDUIÁLÁ, *jinduieli*, s.f. Jinduire. — **Jindui** + suf. -*ealá*.
JINDUIRE, *jinduirei*, s.f. Faptul de a *jindui*; dorință intensă, poftă, jinduială. — V. **jindui**.
JINDUIȚ, -*Ă*, *jinduiți*, -*te*, adj. Pofit, râvnit; jinduitor. — V. **jindui**.
JINDUITÓR, -*OÁRE*, *jinduitoři*, -*oare*, adj. Care jinduieste; râvnitor, pofitor; jinduit. [Pr.: -*du-i*] — **Jindui** + suf. -*tor*.
JINTIȚÁ, s.f. Produs lactat preparat prin încălzirea lentă a zerului provenit de la scurgerea cașului. — Et. nec.
JINTUI, *jintuiesc*, vb. IV. Tranz. A frământa cașul pentru a-l storce de zer. [Prez. ind. și: *jintuí*] — Cf. *jintiță*.
JINTUIÁLÁ, *jintuiei*, s.f. Jintuire. ♦ (Concr.) Zer gras stors din caș; zer rămas de la urdă; jintuit! [Pr.: -*tu-ia*] — **Jintui** + suf. -*ealá*.
JINTUIRE, *jintuirei*, s.f. Acțiunea de a *jintui*; jintuială, jintuit! — V. **jintui**.
JINTUIȚ s.n. Jintuire. ♦ (Concr.) Zer gras stors din caș după frământare; jintuială. — V. **jintui**.
JINTUIȚ, -*Ă*, *jintuiți*, -*te*, adj. (Despre caș) Care este frământat și stors de zer. — V. **jintui**.
JIP s.n. (Reg.) Jeg (1). — Et. nec.
JIP², *jipi*, s.m. (Reg.) Copac tânăr, lung și subțire. — Din magh. **zsup**.
JIPÁN, *jipani*, s.m. (Bot.; reg.) Tufan, stejar. — **Jip**² + suf. -*an*.
JIPÁT, -*Ă*, *jipați*, -*te*, adj. (Reg.) Care are bube pe piele. — **Jip**¹ + suf. -*at*.
JIR s.n. Fructul fagului, alcătuit dintr-o cupă ruginie ghimpoasă care conține două-trei semințe, folosit ca hrană pentru porci. ♦ Expr. (Pop.) *A mâna* (sau *a duce*) porcii *la jir* = a dormi sforăind (tare). — Din bg., sb. **žir**.
JIRÁVIRE, *jiráviri*, s.f. (Pop.) Tehnică de ornamentare a ceramicii, prin scurgerea culorilor de pe marginile vaselor spre centru, cu ajutorul gaței (3). — Et. nec.
JIRÉBIE¹, *jirebii*, s.f. (Reg.) Grup de treizeci de fire de tort, formând o unitate de măsură la urzit, la depănă etc. — Cf. magh. *zseréb*.
JIRÉBIE², *jirebii*, s.f. (Reg.) Bucată, fașie îngustă de pământ. — Din ucr. **žerëbij**.
JIRIȘTE, *jiriști*, s.f. (Reg.) Pădure în care predomină fagul; loc (dintr-o pădure) cu mult jir. — **Jir** + suf. -*ște*.

JIROVÍNĀ, *jirovine*, s.f. (Înv.) Învoială prin care se accorda dreptul de a trece porcii să mănânce jir în pădure. — Din sb. **žirovina**.
JITÁR, *jitari*, s.m. (Reg.) Persoană angajată să păzească semănăturile. — Din bg., sb. **žitar**.
JITÁRI, *jitáresc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A îndeplini funcția de jitar. — V. **jitar**.
JITÁRIE, *jitării*, s.f. (Reg.) 1. Ocupația jitarului. ♦ Plata cuvenită jitarului. 2. Locuința jitarului. — **Jitar** + suf. -*ie*.
JÍTIE, *jítii*, s.f. (Reg.) 1. Poveste, anecdotă, snoavă. 2. Boală cronică; defect, cusur. — Din sl. **žitje**.
JITNICÉR, *jitniceri*, s.m. (În Evul Mediu, în Moldova) Dregător care avea grijă de magaziiile cu grâne ale Curții domnești. [Var.: **jicnicér**, **jignicér** s.m.] — **Jitniță** + suf. -*ar*.
JITNIȚÁ, *jitnițe*, s.f. (Înv.) Magazie de grâne; grănar, hambar. — Din sl. **žitnica**.
JITRÁT, -*Ă*, *jivráti*, -*te*, adj. (Despre semnale) Care este caracterizat prin incertitudinea frecvenței în timp. [Pr.: *gi-tár*] — Cuv. engl.
JIU-JITSU s.n. Gen de lupte în stil liber, de origine japoneză, cu o tehnică specială, în care sunt folosite procedee brutale de atac și de autoapărare, mergând până la loviturile mortale. [Pr.: *jiujítu*] — Din fr. **jiu-jitsu**.
JIVNÁ, *jivine*, s.f. Animal sălbatic; fiară, dihanie, lighioană, jiganie; *p. gener.* vietea, ființă. [Pl. și: *jivini*] — Din bg. **živina**.
JIVRÁJ s.n. Strat de gheață sau de chiciură care se depune la temperaturi joase pe avioane în timpul zborului. [Var.: **givráj** s.n.] — Din fr. **givrage**.
JIVRÁT, -*Ă*, *jivráti*, -*te*, adj. (Despre sticlă, geamuri etc.) Care are suprafața mată și neregulată. [Var.: **givrát**, -*ă* adj.] — Din fr. **givré**.
JNAP interj. Jap. — Onomatopee.
JNÁPÁI, *jnapái*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A bate. — **Jnap** + suf. -*ái*.
JNEÁPÁN, *jnepeni*, s.m. 1. Jep. 2. Ienupăr. [Var.: **jnepen** s.m.] — Lat. **juniperus**.
JNEPEN s.m. v. **jneapán**.
JNEPENIȘ, *jnepenișuri*, s.n. Desiș de jnepeni, loc cu mulți jnepeni. — **Jneapán** + suf. -*iș*.
JOACĂ s.f. Joc (1), distracție (copilărească). — Din **juca** (derivat regresiv).
JOÁGÁR, *joagáre*, s.n. 1. Fierăstrău cu mai multe pânze drepte, verticale, care funcționează cu o mișcare alternativă, fiind acționat de forța apei curgătoare prin intermediul unei roți. 2. Fierăstrău mare având o pânză lungă cu dinți mari și două mâner, acționat de doi lucrători; beschie. — Cf. germ. *Säg er*.
JOÁNTÁ, *joante*, s.f. 1. Legătură făcută la capetele șinelor de cale ferată pentru a asigura continuitatea căii de circulație. 2. Legătură între două bare de oțel din armătura unui element de beton armat. — Din fr., engl. **joint**.
JOÁRDÁ, *joarde*, s.f. 1. Nuia lungă, subțire și flexibilă; vargă, jordine. 2. (La pl.; reg.) Bețeale vârate între firele nătrei la războiul de țesut. — Din magh. **zorda**. Cf. sl. *žrūdī*.
JOB, *joburi*, s.n. Slujbă, serviciu. ♦ Afacere cu caracter privat sau oficial. [Pr.: *job*] — Din engl. **job**.
JOBÉN, *jobene*, s.n. Pălărie bărbătească înaltă, de formă cilindrică, tare, de obicei de culoare neagră, purtată astăzi numai la ceremonii; cilindru. [Pl. și: *jobenuri*] — Din n. pr. **Jobin**.
JOBENÁT, -*Ă*, *jobenați*, -*te*, adj. (Rar) Care poartă joben; cu joben. — **Joben** + suf. -*at*.
JOC, *jocuri*, s.n. 1. Acțiunea de a se juca (1) și rezultatul ei; activitate distractivă (mai ales la copii); joacă. ♦ *Joc de societate* = distracție într-un grup de persoane care constă din întrebări și răspunsuri hazlii sau din dezlegarea unor probleme amuzante. *Joc de cuvinte* = glumă bazată pe asemănarea de sunete dintre două cuvinte cu înțeles diferit; calambur. 2. Acțiunea de a juca (5); dans popular; *p. ext.* petrecere populară la care se dansează; horă. ♦ Melodie după care se joacă. ♦ Fig. Mișcare rapidă și capricioasă (a unor lucruri, imagini etc.); tremur, vibrație. 3. Competiție sportivă de echipă căreia îi este proprie și lupta sportivă (baschet, fotbal, rugby etc.). ♦ Mod specific de a juca, de a se comporta într-o întrecere sportivă. 4. Acțiunea de a interpreta un rol într-o piesă de teatru; felul cum se interpretează. ♦ *Joc de scenă* = totalitatea mișcărilor și atitudinilor unui actor în timpul interpretării unui rol. 5. (Și în sintagma *joc de noroc*) = distracție cu cărți, cu zaruri etc. care angajează de obicei sume de bani și care se desfășoară după anumite reguli respectate de parteneri, câștigul fiind determinat de întâmplare sau de calcul. ♦ Expr. *A juca un joc mare* (sau *periculos*) ori *a-și pune capul* (sau *viața, situația* etc.) în *joc* = a întreprinde o acțiune riscantă. *A descoperi* (sau *a pricepe*) *jocul cuiva* = a surprinde manevrele sau intențiile ascunse ale cuiva. *A face jocul cuiva* = a servi (conștient sau nu) intereselor cuiva. *A fi în joc* = a se afla într-o situație critică, a fi în primejdie. ♦ (Concr.) Totalitatea obiectelor care formează un ansamblu, un set folosit la practicarea unui joc (5). 6. (Tehn.) Deplasare relativă pe o direcție dată între două piese asamblate, considerată față de poziția de contact pe direcția respectivă. 7. Model simplificat și formal al unei situații, construit pentru a face posibilă analiza pe cale matematică a acestei situații. ♦ *Teoria jocurilor* = teorie matematică a situațiilor conflictuale, în care două sau mai multe părți au scopuri, tendințe contrare. 8. (Muz. în sintagma) *Joc de clopoței* = glockenspiel. — Lat. **jocus**.
JOCHÉI s.m. v. **jocheu**.

JOCHÉU, jochéi, s.m. Călăreț specialist în conducerea cailor la alergările de galop și de obstacole de pe hipodrom. [Var.: **jochéi** s.m.] — Din fr., engl. **jockey**.

JOCOT, jocote, s.n. (Reg.) Săritură; joc. — Din **joc**.

JOCȘOR s.n. v. **jocușor**.

JOCULÉȚ, joculețe, s.n. Diminutiv al lui **joc**; jocușor, jocuț. — **Joc** + suf. *-uleț*.
JOCUȘOR, jocușoare, s.n. (Rar) Joculeț. [Var.: (pop.) **jocșor** s.n.] — **Joc** + suf. *-ușor*.

JOCUȚ, jocuțuri, s.n. (Reg.) Joculeț. — **Joc** + suf. *-uț*.

JÓFRÁ, jofre, s.f. Prăjitură de formă cilindrică din cremă de ciocolată acoperită cu glazură. — Din fr. **joffre**.

JÓGGING s.n. Alergere ușoară practică pentru întreținerea sănătății. [Pr.: *gógging*] — Cuv. engl.

JOI, joi, s.f. Ziua a patra a săptămânii, care urmează după miercuri. ♦ (Pop.) *Joi Mare* = ultima joi din postul Paștelor. ♦ Expr. *De joi până mai (de-)apoi* = la nesfârșit, mereu; niciodată. *Din joi în Paște* = din când în când, foarte rar. ♦ (Adverbial, în forma *joi*) În cursul zilei de joi; în fiecare joi. — Lat. [dies] **Jovis**.

JOIÁNA s.f. arti. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *jo-ia-*] — Cf. *j* i a n.

JOIÁNA s.f. Plantă erbacee cu flori albe, ale cărei rădăcini conțin un suc galben-portocaliu (*Oenanthe silaifolia*). [Pr.: *jo-ia-*] — Et. nec.

JOIMÁRÍȚĂ, joimărițe, s.f. Ființă imaginară cu înfățișare de femeie respingătoare, despre care se credea în popor că pedepsește, în noaptea care precedea Joi Mare, pe fetele și femeile tinere lenese la tors sau la dărcit. ♦ Fig. (Pop.) Femeie foarte urată. — **Joi** + **mare** + suf. *-iță*.

JOIMÍR, joimiri, s.m. (Înv.) Mercenar polonez. ♦ (La pl.) Corp de oaste din armatele Țărilor Române. — Din pol. **żolnierz**.

JÓINT-VENTURE, joint-venture, s.n. Contract prin care două sau mai multe părți se angajează într-o activitate economică, care este supusă controlului comun, în scopul valorificării în activitatea de producție sau de comercializare a avantajelor deținute de părțile asociate. [Pr.: *góintvenčăr*] — Din engl. **joint-venture**.

JÓJÁ, joje, s.f. **1.** Indicator cu ajutorul căruia se verifică nivelul uleiului dintr-un recipient. **2.** Scară gradată pentru măsurarea capacității unui rezervor. — Din fr. **auge**.

JÓKER, jokeri, s.m. Carte de joc cu cea mai mare valoare în unele jocuri de noroc, care poate înlocui orice carte în jocul respectiv. [Scriș și: *jocher*. — Pr.: *gócăr*] — Din fr., engl. **joker**.

JÓNCĂ, jonci, s.f. Mică ambarcațiune rudimentară din lemn, cu mai multe catarge și cu pânze, folosită în bazinul apusean al Oceanului Pacific la transportul de mărfuri și la pescuit. — Din fr. **jonque**.

JONCTÓR, jonctori, s.m. Muncitor specialist în legarea cablurilor electrice. — **Jonct**[iune] + suf. *-tor*.

JONCTIÚNE, jonctiuni, s.f. Legătură, unire; (concr.) locul unde se realizează legătura, unirea unor părți, unor elemente etc. ♦ (Electron.) Zonă de contact între două regiuni cu mecanisme diferite de conducție ale unui semiconductor, între doi semiconductori sau între un metal și un semiconductor. ♦ (Lingv.) Mijloc de exprimare a raporturilor sintactice de coordonare sau de subordonare dintre elementele unei propoziții sau fraze, care constă în legarea lor prin cuvinte ajutoare. ♦ (Mil.) Loc unde se realizează legătura dintre flancurile dispozitivelor de luptă a două unități militare. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **jonction**.

JONGLĂ, jonglez, vb. **1.** Intranz. A arunca în aer și a prinde cu repeziune și cu abilitate mai multe obiecte unul după altul. ♦ Fig. A folosi prompt și cu abilitate idei, cuvinte etc. — Din fr. **jongler**.

JONGLÉR, jongleri, s.m. Artist de circ sau de variații iscusit în arta de a jongla. — Din fr. **jongleur**.

JONGLERIE, jonglerii, s.f. **1.** Îndeletnicirea jonglerului; arta de a jongla. ♦ (Concr.) Figură, număr executat de un jongler. **2.** Fig. Abilitate și promptitudine în folosirea cuvintelor, expunerea ideilor. ♦ Mașinație, uneltire, intrigă. — Din fr. **jonglerie**.

JÓRDIE, jordii, s.f. Joardă (1). [Var.: (reg.) **járdie** s.f.] — **Joardă** + suf. *-ie*.

JORDIȚĂ, jordite, s.f. Diminutiv al lui **joardă**. — **Joardă** + suf. *-iță*.

JOS, JOÁSĂ, josi, joase, adv., adj. **1.** Adv. **1.** Aproape de pământ, la nivelul pământului; într-un loc mai puțin ridicat (decât altul). ♦ *De sus până jos* = în întregime. *De sus în jos* = în direcție verticală coborâtoare. *Cu fața în jos* = (culcat) pe burtă. *Cu capul în jos* = a) cu capul plecat; b) atârnat sau spânzurat de picioare; c) pe dos, alandala, anapoda. *Cu nasul în jos* = supărat, trist; umilit, rușinat. ♦ Loc. adj. (Pop.) *Din jos = a)* care se află într-o regiune așezată mai la vale sau mai la sud; b) care vine din mase, din popor; c) care face parte din mulțimea oamenilor de rând. ♦ Loc. prep. (Substantivat) *În (sau din) josul = în (sau din) partea inferioară, de la baza unui loc, a unui obiect. În josul apei = în direcția curgerii apei; la vale; în aval.* ♦ Expr. *A (se) da jos = a (se) coborî. A lăsa jos = a lăsa din mână, punând în altă parte. A lăsa ochii în jos = a privi spre pământ (rușinat, timid etc.). A nu fi (sau a nu se lăsa, a nu rămâne) mai pe jos (sau prejós) = a nu fi întrecut, a nu rămâne în urmă. A privi (sau a măsura) pe cineva de sus în jos = a privi pe cineva cu dispreț. ♦ (Cu valoare de interj.) Exprimă o comandă de așezare sau ostilitatea, dezaprobarea etc. față de cineva sau de ceva. ♦ Fig. În stare de decădere morală, materială sau socială. ♦ (Ironie) *Muncă de jos* = muncă la care este trimis cineva retrogradat dintr-o funcție de răspundere. **2.** La nivelul locului pe*

care umblă cineva; la picioarele cuiva. ♦ *Pe jos = a)* pe pământ; b) cu piciorul. ♦ Loc. adj. *De pe jos = care se află pe pământ sau pe dușumele.* **II.** Adj. **1.** Care este puțin ridicat de la pământ; scund. ♦ (Despre frunte) Îngust. **2.** (Despre terenuri) Așezat într-un loc mai coborât, în vale; *p. ext.* apăsător, micriros. **3.** (Despre glas și despre sunetele muzicale) Care are o tonalitate coborâtă; grav, gros, adânc, profund. **4.** (Fiz.; despre temperatură, presiune etc.) Scăzut, mic, coborât. **5.** (Fiz.; despre frecvențe) Cu un număr mic de perioade pe unitatea de timp. — Lat. **deor[is]um**.

JOSEÁN, -Ă, joseni, -e, s.m. (Înv. și reg.) Locuitor din Țara de Jos a Moldovei. — **Jos** + suf. *-ean*.

JOSEÁNCĂ, josence, s.f. Locuitoare din Țara de Jos a Moldovei. — **Josean** + suf. *-că*.

JÓSNIC, -Ă, josnici, -ce, adj. Lipsit de demnitate; mârșav, abject. — **Jos** + suf. *-nic*.
JOSNICIE, josnicii, s.f. Faptul de a fi josnic; (concr.) faptă josnică; mârșăvie, ticăloșie. — **Josnic** + suf. *-ie*.

JÓTĂ, jote, s.f. Dans popular spaniol cu mișcări reperi și cu acompaniament de castaniete, la care perechile dansează față în față pe loc. [Pr.: *ho-*] — Din sp. **jota**.

JOULE, jouli, s.m. Unitate de măsură a energiei, egală cu lucrul mecanic efectuat de forța de un newton, când punctul ei de aplicație se deplasează cu un metru în direcția și în sensul forței. [Pr.: *ju/*] — Din fr., engl. **joule**.

JOVIÁL, -Ă, joviali, -e, adj. Bine dispus, vesel, voios, glumeț, comunicativ. [Pr.: *-vi-al*] — Din fr. **jovial**.

JOVIALITÁTE s.f. Însușirea de a fi jovial; veselie, voieșie, bună dispoziție. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **jovialité**.

JUBILÁ, jubilez, vb. **1.** Intranz. A simți o mare satisfacție (exteriorizând-o), a se bucura din plin de ceva; a triumfa. — Din fr. **jubiler**, lat. **jubilare**.

JUBILÁRE, jubilări, s.f. Satisfacție însoțită de veselie mare; (rar) jubilație. — **V. jubila**.

JUBILÁTÍV, -Ă, jubilatívi, -e, adj. (Rar) Triumfător, vesel. — Din **jubila**.

JUBILÁȚIE, jubilații, s.f. (Rar) Jubilare. — Din fr. **jubilation**.

JUBILÉU, jubilee, s.n. Sărbătorire a împlinirii unui număr de ani (de obicei cincizeci) de la producerea unui eveniment important. — Din fr. **jubilé**, lat. **jubilaus**.

JUBILÍÁR, -Ă, jubiliári, -e, adj. De jubileu, făcut pentru un sau cu ocazia unui jubileu. ♦ *An jubiliar* = an în care are loc un jubileu. [Pr.: *-li-ár*] — Din **jubileu** (după fr. *jubilaire*).

JUCÁ, joc, vb. **1.** Refl. A-și petrece timpul amuzându-se cu diferite jocuri sau jucării; a se distra. ♦ Expr. *A se juca cu focul* = a trata în mod ușuratic un lucru primejdios sau o problemă gravă. **2.** Refl. Fig. A-și bate joc, a nu da importanța cuvenită, a nu lua în serios pe cineva sau ceva; a glumi. ♦ Expr. *A se juca cu sănătatea* (sau cu *viața*) = a-și neglija sănătatea, a se expune primejdiei. ♦ Tranz. (Rar) A-și bate joc de cineva; a păcăli, a hărțui, a șicana. ♦ Expr. *A juca festa* (sau *renghiul*) *cuiva* = a face cuiva o farsă, a-l păcăli. **3.** Intranz. A-și petrece timpul cu jocuri de noroc sau de societate. ♦ Tranz. A pune în joc, a miza pe o carte, pe un număr etc.; *fig.* a-și asuma un mare risc. **4.** Intranz. A participa ca jucător la o competiție sportivă. ♦ Tranz. A practica un anumit joc sportiv. **5.** Intranz. și tranz. (Pop.) A dansa. **6.** Intranz. Fig. (Despre lucruri văzute în mișcare) A se mișca (sau a da impresia că se mișcă) repede și tremurat; a vibra. ♦ Expr. *A-i juca* (cuiva) *ochii (în cap)*, se spune despre un om șiret sau despre un om isteț, cu privire așezată, inteligentă. ♦ Tranz. A mișca repede, a clătina. **7.** Intranz. A interpreta un rol într-o piesă sau într-un film; (despre trupe de teatru) a da o reprezentanție. ♦ Tranz. A reprezenta o piesă, a prezenta un spectacol. ♦ Expr. *A juca un rol (important)* = a avea însemnătate mare, a fi decisiv pentru cineva sau ceva. **8.** Intranz. A nu sta bine fixat, a se mișca; (despre piesele unei mașini, ale unui angrenaj etc.) a se deplasa într-un spațiu restrâns. — Lat. pop. **jocare**.

JUCÁBIL, -Ă, jucabili, -e, adj. (Rar) Ușor de jucat; care se pretează reprezentării (3). — **Juca** + suf. *-bil*.

JUCÁT s.n. Faptul de a (se) juca. — **V. juca**.

JUCÁREÁ, -ICÁ, jucárele, s.f. Jucărioară. — **Jucărie** + suf. *-ea*. — **Jucărică**: cu schimbare de suf.

JUCÁRÍE, jucării, s.f. **1.** Obiect cu care se joacă copiii. ♦ Fig. Persoană sau lucru ajuns la discreția cuiva; păpușă, marionetă. **2.** Fig. Lucru neînsemnat; fleac, bagatelă, nimic. — **Juca** + suf. *-ărie*.

JUCÁRÍOÁRĂ, jucărioare, s.f. Diminutiv al lui **jucărie**; jucărică. [Pr.: *-ri-oa-*] — **Jucărie** + suf. *-ioară*.

JUCÁTÓR, -OÁRE, jucători, -oare, s.m. și f. **1.** Persoană care practică un joc sportiv, de societate, de noroc etc. **2.** (Pop.) Dansator. ♦ (Adjectival) Jucăuș, zglobiu. — **Juca** + suf. *-ător*.

JUCÁÚȘ, -Ă, jucăuși, -e, adj. **1.** Căruia îi place să se joace. ♦ Căruia îi place să danseze. **2.** Fig. Care se mișcă repede și capricios; vioi, neastâmpărat, zglobiu. — **Juca** + suf. *-uș*.

JUDE, juți, s.m. **1.** (În vechea organizare a Țărilor Române) Demnitar cu atribuții judecătorești și administrative; stăpân de rumâni. ♦ Principe, cneaz. **2.** (În vechea organizare a Țării Românești) Țăran devenit liber după răscumpărarea din rumânie. **3.** Cărmuitor și judecător al mai multor sălașe de țigani. **4.** (Înv.) Judecător (1). **5.** (Reg.; inv.) Primar. [Var.: (2) **judec**, pl. *judeci*, s.m.] — Lat. **judex, -icis**.

JUDEC s.m. v. **jude**.

JUDECĂ, judec, vb. I. 1. Tranz. A-și forma o opinie despre ceva sau ceva, examinând argumentele, luând în considerare împrejurările, urmările etc.; a discerne, a chibzui. 2. Tranz. A aprecia, a prețui, a califica. ♦ A considera, a socoti drept... 3. Tranz. și refl. (recipr.) A (se) critica, a (se) condamna, a (se) muștra. 4. Tranz. A examina o cauză sau o persoană în calitate de judecător și a da o hotărâre judiciară; p. ext. a hotărî, a decide ca arbitru, a soluționa un litigiu. ♦ *Lucru judecat* = caz asupra căruia s-a dat o hotărâre judiciară definitivă. ♦ Refl. recipr. A fi în proces, în litigiu cu cineva. — Lat. **judicare**.

JUDECĂRE, judecări, s.f. Acțiunea de a (se) judeca și rezultatul ei; părere sau judecată formată asupra cuiva sau a ceva. — V. **judeca**.

JUDECĂTĂ, judecăți, s.f. 1. Facultatea de a gândi logic; rațiune, inteligență, gândire. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu judecată* = cu bun-simț, cu tact; serios, temeinic. ♦ Părere, idee, socoteală. 2. Formă logică fundamentală exprimată printr-o propoziție în care se afirmă sau se neagă ceva. 3. Acțiunea de a judeca (4); dezbateră judiciară; proces, județ (I 3); soluție dată într-un litigiu. ♦ Loc. vb. *A face judecată* = a judeca. ♦ Expr. *A da în* (sau *a trage, a chema, a trimite* etc. în ori *la*) *judecată* = a intenta cuiva un proces, a chema în fața justiției. (În unele religii) *Judecata de Apoi* = judecată divină la care Dumnezeu va chema pe toți oamenii, la sfârșitul lumii, pentru a le hotărî soarta (fericirea sau osânda veșnică). — Lat. **judicata** (pl. lui **judicatum**).

JUDECĂTOR, -OARE, judecători, -oare, s.m. și f. I. Funcționar de stat, numit sau ales, care soluționează pe calea justiției procesele prin pronunțarea unei hotărâri; județ (I 2), jude (4). 2. Persoană solicitată să-și spună părerea într-o chestiune în vederea stabilirii adevărului. ♦ (Sport) Arbitru. — **Judeca** + suf. **-ător**.

JUDECĂTORĂȘ, judecătorăși, s.m. (Fam.) Diminutiv al lui **judecător**; judecător obscur, fără însemnătate. — **Judecător** + suf. **-aș**.

JUDECĂTOREĂȘĂ, judecătoreșe, s.f. (Rar) Soția judecătorului. — **Judecător** + suf. **-easă**.

JUDECĂTOREȘC, -EĂȘCĂ, judecătorești, adj. Judiciar. — **Judecător** + suf. **-esc**.

JUDECĂTORIE, judecătorii, s.f. Instituție judecătorească având competența de a soluționa (în primă sau în ultimă instanță) anumite pricini prevăzute de lege; clădire unde se află sediul acestei instanțe. ♦ Autoritate judiciară. — **Judecător** + suf. **-ie**.

JUDECĂ, judecesc, vb. IV. Tranz. și refl. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) A (se) elibera din rumânie, a (se) transforma în țăran liber. — Din **judec**.

JUDECIRE s.f. (Înv.) (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Acțiunea de a (se) judeci. — V. **judeci**.

JUDEȚ, (I 1, 2) județi, s.m. (I 3, 4, II) *județe*, s.n. I. 1. S.m. (În vechea organizare a Țării Românești) Denumire dată cărmutorului unui oraș; primar. 2. S.m. (Învechit și regional) Judecător (I). 3. S.n. Judecată (3). 4. S.n. (Înv.; în religia creștină) Judecata de Apoi. II. S.n. 1. (În vechea organizare a Țării Românești) Împărțire administrativ-teritorială, corespunzătoare ținutului în Moldova. 2. Unitate administrativ-teritorială, în România, în componența căreia intră mai multe orașe și comune. — Lat. **judicium**.

JUDEȚEAN, -Ă, județeni, -e, adj. Care aparține unui județ (II 2), privitor la un județ. — **Județ** + suf. **-ean**.

JUDICIAR, -Ă, judiciari, -e, adj. 1. Care ține de justiție, privitor la justiție; judecătorec. ♦ *Cronică judiciară* = dare de seamă asupra proceselor și dezbaterilor care au loc înaintea justiției. 2. Făcut prin autoritatea justiției. [Pr.: *-ci-ar*] — Din fr. **judiciaire**, lat. **judiciarius**.

JUDICIÓS, -OĂȘĂ, judicioși, -oase, adj. Care judecă cu pătrundere și cu discernământ; înțelept. ♦ (Despre acțiuni, idei etc.) Bine gândit, chibzuit, socotit. [Pr.: *-ci-os*] — Din fr. **judicieux**.

JUDICIOZITATE, judiciozități, s.f. Calitatea de a fi judicios; cumpănire justă a lucrurilor; chibzuintă. [Pr.: *-ci-o-*] — **Judicios** + suf. **-itate**.

JUDO s.n. Sport originar din Japonia, asemănător cu jiu-jitsu, dar cu unele trăsături caracteristice (eliminarea loviturilor). [Pr.: *gudo*] — Din fr. **judo**.

JUDOCAN, judocani, s.m. Sportiv care practică judo. [Pr.: *judocan*. — Var.: **judoka** s.m.] — După fr. **judoka**.

JUDÓKA s.m. v. **judocan**.

JUG, juguri, s.n. I. Dispozitiv de lemn care se pune pe grumazul animalelor comute care trag la car, la plug etc. sau, în unele țări, se fixează de coamele lor. ♦ Expr. *A trage la jug = a)* a trage carul, căruța, plugul etc.; *b)* fig. (despre oameni) a munci din greu, peste puteri. ♦ Muncă grea, neplăcută; robie, tiranie. 2. Jueju. ♦ Colac de lemn îmbrăcat în piele care se pune uneori la gâtul cailor și prin care se trec hamurile. 3. Piesă în formă de cadru sau de inel, care servește la susținerea altor piese ale unei mașini sau ale unei unelte. ♦ Grindă sau riglă de lemn folosită la construcția acoperșurilor. 4. Parte componentă a circuitului magnetic al unui aparat sau al unei mașini electrice, care nu are înfășurări electrice. — Lat. **jugum**.

JUGĂN, jugani, s.m. (Reg.) Armăsar sau taur castrat, folosit la muncă. — Et. nec. Cf. j u g.

JUGASTRU, jugaștri, s.m. Arbore de lemn alb și tare, înalt până la 15 m, cu scoarța roșiată, cu frunze palmate și cu flori verzi, care crește în regiunile de câmpie și de dealuri (*Acer campestre*). — Lat. ***jugaster** (< *jugum* „jug”).

JUGĂNĂR, jugașnari, s.m. (Pop.) Persoană care castrază animalele. — **Jugăni** + suf. **-ar**.

JUGĂNĂȘ, jugașni, s.m. (Reg.) Diminutiv al lui **jugan**; jugănel. — **Jugan** + suf. **-aș**.

JUGĂNĚL, jugașnei, s.m. (Reg.) Jugașnaș. — **Jugan** + suf. **-el**.

JUGĂNÍ, jugașnesc, vb. IV. Tranz. (Pop.) A castra. — Cf. j u g a n.

JUGĂNIRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a **jugăni**; castrare. — V. **jugăni**.

JUGĂNÍT, jugașniți, adj. (Pop.) Castrat. — V. **jugăni**.

JUGĂR s.n. v. **iugăr**.

JUGĂRÍT s.n. Taxă care se plătea pentru un car de lemne cărate din pădure.

♦ Loc la ieșirea din pădure unde se plătea această taxă. — **Jug** + suf. **-ărit**.

JUGENDSTIL s.n. Curent artistic ilustrat în grafică, arta decorativă, arhitectură, pictură, apărut la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX în Germania și ulterior în restul Europei, caracterizat prin importanța acordată forme și prin bogăția ornamentației cu motive vegetale. [Pr.: *üügândstil, iügândstil*] — Cuv. germ.

JUGLANDACÉE, juglandacee, s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase, cu frunze compuse, cu flori unisexuate (cele masculine în formă de amentii, cele femele solitare sau în grupe mici) și cu fructe nucule sau drupe; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **juglandacée**.

JUGULĂ, jugulez, vb. I. Tranz. A sugruma, a strangula, a înăbuși. — Din fr. **juguler**, lat. **jugulare**.

JUGULĂR, -Ă, jugulari, -e, adj. Care aparține gâtului, privitor la gât, din regiunea gâtului. ♦ *Venă jugulară* (și substantivat, f.) = venă a gâtului care colectează sângele din regiunea capului și a gâtului. — Din fr. **jugulaire**.

JUGULĂRE, jugulări, s.f. Acțiunea de a **jugula** și rezultatul ei; sugrumare, strangulare. ♦ Fig. Împiedicare bruscă a dezvoltării. — V. **jugula**.

JUICE s.n. Suc de fructe; p. gener. băutură răcoritoare. [Pr.: *gús*] — Cuv. engl.

JUISĂ, juissez, vb. I. Intrans. (Livr.) A se bucura de plăcerile vieții. ♦ A simți plăcerea sexuală maximă, a avea orgasm. [Pr.: *ju-i-*] — Din fr. **jouir** (după **juisor**).

JUISĂRE, juisări, s.f. (Livr.) Acțiunea de a **juisa** și rezultatul ei. [Pr.: *ju-i-*] — V. **juisa**.

JUISÓR, -OĂRE, juisori, -oare, s.m. și f. (Livr.) Om petrecăreț. [Pr.: *ju-i-*] — Din fr. **jouisseur**.

JUJĂU s.n. v. **jujeu**.

JUJEU, juejie, s.n. Jug mic, triunghiular, pus la gâtul porcilor și al altor animale spre a le împiedica să treacă prin garduri și să intre în locurile cultivate; jug (2). ♦ Bucată de lemn atârnată la gâtul câinilor, spre a-i împiedica să alerge după vânat sau să treacă prin anumite locuri. [Var.: **jujău** s.n.] — Din sb. **žežej**.

JUKE-BOX, juke-boxuri, s.n. Tonomat. [Pr.: *guk(-)box*] — Din engl., fr. **juke-box**.

JULÉP, julepuri, s.n. (Fam.) Soluție de gumă arabică în apă, care se adaugă în poțiuni. — Din fr. **julep**.

JULFĂ, julfе, s.f. (Reg.) Sămânță de cânepă. ♦ Mâncare de post făcută din sămânța de cânepă pisată cu apă și amestecată cu miere; zeamă care se obține prin fierberea seminței de cânepă. — Din magh. **zsufa**.

JULÍ, julesc, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) răni ușor, jupuindu-și pielea; a (se) zdreli. — Din bg. **жуља**.

JULÍRE, juliri, s.f. Acțiunea de a (se) **juli** și rezultatul ei; zdrelire. — V. **juli**.

JULÍT, -Ă, juliți, -te, adj. Cu pielea jupuită; zdrelit, jupuit². — V. **juli**.

JULITÚRA, julituri, s.f. Rană ușoară produsă prin julirea pielii; julire, zdrelitură. — **Juli** + suf. **-tură**.

JUMĂ s.f. v. **jumătate**.

JUMĂRĂ, jumări, s.f. 1. (Mai ales la pl.) Resturile (comestibile) rezultate din topirea slăninii, a osânzei sau a seului. 2. (La pl.) Mâncare făcută din ouă bătute și prăjite în grăsime; papară, scrob. [Pl. și: (I) *jumere*] — Cf. bg. **жумерки**, germ. **Schmarren**.

JUMĂTE s.f. v. **jumătate**.

JUMĂTĂTE, jumătăți, s.f. 1. Fiecare dintre cele două părți egale în care se poate diviza un întreg; parte dintr-un întreg divizat în două părți aproximativ egale. ♦ *Jumătate de măsură* = măsură fragmentară, incompletă, numai pe jumătate. ♦ Loc. adv. *Pe* (sau *în*) *jumătate* = în două părți egale, pe din două; parțial, incomplet; p. ext. segmentat, trunchiat. ♦ Expr. *A face* (ceva) *pe jumătate* = a nu duce (ceva) până la capăt. (*O dată*) *și jumătate*, exprimă ideea de superlativ. *Cu jumătate de gură* (sau *de glas*) ori *cu jumătate gura* (sau *gură*) sau *cu gura* (*pe*) *jumătate* = cu glas scăzut, fără convingere sau entuziasm. *Cu jumătate de inimă* sau *cu inimă pe jumătate* = fără curaj, fără hotărâre, fără avânt. ♦ (Adverbial) În parte, într-o câțva. 2. (Glumet) Soție. 3. Punctul care marchează mijlocul unei distanțe în spațiu sau al unui interval de timp. 4. (Eliptic) Măsură de capacitate sau de greutate reprezentând o doime dintr-un litru sau dintr-un kilogram. 5. (Reg.) Clăie mică formată din snopi așezați în formă de cruce. [Var.: (fam. și reg.) **jumă, jumăte** s.f.] — Et. nec.

JUMĂTĂȚÍ, jumătațesc, vb. IV. Tranz. (Pop.) A înjumătăți. — Din **jumătate**.

JUMELĂ, jumele, s.f. Piesă de articulație pentru arcurile lamelare de suspensie, prin intermediul căreia arcul se leagă de șasiul unui vehicul. — Din fr. **jumelle**.

JUMPING s.n. Concurs hipic de sărituri cu obstacole. [Pr.: *gămping*] — Cuv. engl.

JUMULEĂLĂ, *jumuleli*, s.f. Jumulire, jumulit¹. ♦ Fig. (Fam.) Ceartă zdravă, bătaie. — **Jumuli** + suf. *-eală*.

JUMULĂ, *jumulesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A smulge fulgi de pe o pasăre; a curăța de pene, de fulgi o pasăre tăiată. ♦ Expr. (Fam.) *Gâscă (bună) de jumulit* = om naiv și încrezător, de pe urma căruia se poate profita. ♦ P. ext. A smulge părul din rădăcină. **2.** Fig. A extorca pe cineva (de bani); a jefui, a escroca. — Cf. bg. *žmulja*, magh. *gyomlálni*.

JUMULIRE, *jumuliri*, s.f. Acțiunea de a *jumuli*; jumuleală, jumulit¹. — V. **jumuli**.

JUMULIT¹ s.n. Jumulire, jumuleală. — V. **jumuli**.

JUMULIT², *-Ă*, *jumuliti*, *-te*, adj. **1.** (Despre păsări) Curățat de pene sau de fulgi; cu penele căzute, năpărlit. ♦ (Despre oameni și animale) Cu părul smuls.

2. Fig. Extorcat (de bani), jefuit, escrocat. — V. **jumuli**.

JUNC, *junci*, s.m. Bou sau taur tânăr (între doi și trei ani) nepus la jug. — Lat. **juvencus**.

JUNCÂN, *juncani*, s.m. Junc mai mare (între trei și patru ani). — **Junc** + suf. *-an*.

JUNCÂNĂ, *juncane*, s.f. Vacă tânără (între trei și patru ani); juncancă. — **Juncan** + suf. *-ă*.

JUNCÂNCĂ, *juncance*, s.f. (Rar) Juncană. — **Juncan** + suf. *-că*.

JUNCĂ, *junci*, s.f. Vacă tânără (între doi și trei ani) care nu a avut încă vițel. — Lat. **juvenca**.

JUNCÂNĂȘ, *juncănași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *juncan*. — **Juncan** + suf. *-aș*.

JUNCTURĂ, *juncturi*, s.f. (Rar) Joncțiune; *spec.* locul de unire a două formațiuni anatomice. — Din lat. **junctura**, fr. **joncture**.

JUNCUȘOR, *juncușori*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *junc*; juncuț. — **Junc** + suf. *-ușor*.

JUNCUȚ, *juncuți*, s.m. (Rar) Juncușor. — **Junc** + suf. *-uț*.

JUNCUȚĂ, *juncuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *juncă*. — **Juncă** + suf. *-uță*.

JUNE, *-Ă*, *juni*, *-e*, adj., s.m., s.f. **1.** Adj., s.m. și f. (Înv. și fam.) Tânăr. ♦ *June-prim* = actor care interpretează roluri de tânăr îndrăgostit. **2.** S.m. (Reg.) Holtei, burlac, becher. — Lat. **juvenis**.

JUNEL, *junei*, s.m. (Înv. și reg.) Diminutiv al lui *june*; tinerel, adolescent, junelaș. — **June** + suf. *-el*.

JUNELĂȘ, *junelași*, s.m. (Înv.) Junel. — **Junel** + suf. *-aș*.

JUNETE, *juneți*, s.f. (Rar) Tinerete. [Pl. și: *junețe*] — **June** + suf. *-ete* (după fr. *jeunesse*).

JUNGHER, *junghere*, s.n. Pumnal, stilet, junghi (2). — **Junghia** + suf. *-ar*.

JUNGHI, *junghiuri*, s.n. **1.** Durere vie, pătrunzătoare, de scurtă durată, mai ales în spate, în regiunea intercostală, la piept sau la încheieturi; junghietură, înjunghietură. **2.** Jungher. — Din **junghia** (derivat regresiv).

JUNGHIĂ, *jünghii*, vb. I. Tranz. (Pop.) A înjunghia. [Pr.: *-ghi-a*] — Lat. **jugulare**.

JUNGHIERE, *junghieri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *junghia*; înjunghiere. [Pr.: *-ghi-e*] — V. **junghia**.

JUNGHIETOR, *-OĂRE*, *junghietori*, *-oare*, adj. (Pop.) Înjunghietor. [Pr.: *-ghi-e*] — **Junghia** + suf. *-tor*.

JUNGHIETURĂ, *junghieturi*, s.f. (Pop.) **1.** Junghi (1). **2.** Articulația coloanei vertebrale cu baza craniului; *p.ext.* gât, grumaz. [Pr.: *-ghi-e*] — **Junghia** + suf. *-ătură*.

JUNGLĂ, *jungle*, s.f. Pădure tropicală sau subtropicală deasă, greu de străbătut, cu numeroase tufișuri și liane, situată adesea în regiuni mlăștinoase. — Din fr. **jungle**.

JUNIE s.f. (Înv.) Tinerete. — **June** + suf. *-ie*.

JUNIME s.f. (Înv.) Tinerime, tineret. ♦ Tinerete. — **June** + suf. *-ime*.

JUNIMISM s.n. Mișcare culturală, literară și politică din a doua jumătate a sec. XIX, formată în jurul societății Junimea din Iași. — **Junimea** (n. pr.) + suf. *-ism*.

JUNIMIST, *-Ă*, *junimiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de junimism, privitor la junimism. **2.** S.m. și f. Adept al junimismului. — **Junimea** (n. pr.) + suf. *-ist*.

JUNINCĂ, *junicinci*, s.f. Vițea tânără (între un an și doi ani). — Lat. **junix**, **-cis**.

JUNIÓR, *-OĂRĂ*, *juniori*, *-oare*, s.m., s.f., adj. **1.** S.m. și f., adj. (Sportiv) care are vârsta între circa 13 și 19 ani, limitele de vârstă variind de la o specialitate sportivă la alta. **2.** S.m. (Pe lângă un nume propriu de persoană, în opoziție cu *senior*) Fiul (considerat în raport cu tatăl). [Acc. și: (2) *junior*. — Pr.: *-ni-or*] — Din fr., lat. **junior**.

JUNIORÁT s.n. Vârstă anterioară majoratului, cuprinsă aproximativ între 13 și 18 ani. [Pr.: *-ni-o-*] — **Junior** + suf. *-at*.

JUNT, *junturi*, s.n. (Pop.) Armă de foc. — Et. nec.

JUNTA, *junte*, s.f. Nume dat unor organe de stat sau unor organizații politice în Spania și în unele țări din America de Sud. [Pr.: *huntă*] — Din sp. **junta**, fr. **junte**.

JUPÂN, *jupani*, s.m. Titlu dat în Evul Mediu, în Țările Române, celor mai de seamă boieri și dregători; persoană care avea acest titlu. — Din sl. **županŭ**.

JUPÂNITĂ, *jupanițe*, s.f. Soția jupanului. — Din sl. **županica**.

JUPĂ, *jupe*, s.f. **1.** Fustă. **2.** Fustă care se îmbracă pe sub rochie sau altă fustă. — Din fr. **jupe**.

JUPÂN, *jupâni*, s.m. (Înv.) **1.** Titlu de politețe dat în Țările Române persoanelor care ocupau anumite demnități sau funcții înalte. ♦ Titlu de politețe dat unei persoane, echivalând cu „domn”, „cucon”. **2.** Patron, stăpân (considerat în raport cu angajații săi). — Et. nec.

JUPÂNEASĂ, *jupâneșe*, s.f. **1.** Soție de jupân (1); boieroaică. **2.** (Înv.) Soție de negustor, de om înstărit. ♦ Orășeancă, târgoveț; precupeață. **3.** (Înv.) Menajeră, femeie de serviciu într-o casă particulară; madamă. — **Jupân** + suf. *-easă*.

JUPÂNEȘICĂ, *jupâneșele*, s.f. (Înv.) Diminutiv al lui *jupâneasă*. — **Jupâneasă** + suf. *-ică*.

JUPÂNITĂ, *jupânițe*, s.f. (Înv.) Boieroaică tânără; fiica (sau soția tânără a) unui boier. — **Jupân** + suf. *-ită*.

JUPÍ vb. IV v. **jupui**.

JUPÍRE s.f. v. **jupuire**.

JUPÍT, *-Ă* adj. v. **jupuit²**.

JUPITÓR, *-OĂRE* adj., s.m. și f. v. **jupitor**.

JUPÓN, *jupoane*, s.n. Fustă (de obicei cu volane și apretată) care se îmbracă pe sub rochie. — Din fr. **jupon**.

JUPUI, *jupói*, vb. IV. Tranz. **1.** A îndepărta pielea de pe corp sau de pe o parte a corpului; a beli. ♦ Spec. A separa pielea de corpul animalului sacrificat printr-un proces tehnologic la abator. ♦ Refl. A se descuama. ♦ Tranz. și refl. A (se) juli. ♦ A curăța un arbore de coajă. **2.** Fig. A lua cuiva tot ce are; a jefui, a prăda. [Var.: (reg.) **jupi** vb. IV] — Din bg. **župia**.

JUPIALĂ, *jupuieli*, s.f. Jupuitură. [Pr.: *-pu-ia-*] — **Jupui** + suf. *-eală*.

JUPIURE, *jupuirii*, s.f. Acțiunea de a *jupui* și rezultatul ei; jupuit¹ [Var.: (reg.) **jupuire** s.f.] — V. **jupui**.

JUPIUIT¹ s.n. Jupuire. — V. **jupui**.

JUPIUIT², *-Ă*, *jupuiți*, *-te*, adj. (Despre piele) Luat, tras de pe corp; (despre oameni sau animale ori despre părți ale corpului) cu pielea luată; belit. ♦ Descuemat. ♦ Julit. ♦ (Despre arbori) Cojit. ♦ (Despre lucruri) Ros, uzat. [Var.: (reg.) **jupit**, *-ă* adj.] — V. **jupui**.

JUPUITÓR, *-OĂRE*, *jupuitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Adesea fig.) (Persoană) care jupoie. [Pr.: *-pu-i-* — Var.: (reg.) **jupitór**, *-oăre* adj., s.m. și f.] — **Jupui** + suf. *-tor*.

JUPUITURĂ, *jupuituri*, s.f. Rană produsă prin jupuirea pielii; jupuială. [Pr.: *-pu-i-*] — **Jupui** + suf. *-tură*.

JUR¹, *jury*, s.m. (Înv.) Jurat¹. ♦ (În vechea organizare judecătorească) *Curte cu jury* = organ de jurisdicție pentru procese criminale, delictive politice sau de presă, în componența căruia intrau jurați¹. — Din fr. **jury**.

JUR² s.n. Spațiu în mijlocul căruia se află cineva sau ceva; împrejurime; vecinătate. ♦ Loc. adv. *În (sau prin) jur* = în (sau prin) preajmă, alături, prin apropiere, împrejur. *Din jur* = din împrejurimi, dimprejur. (*De jur-împrejur* = din (sau în) toate părțile. ♦ Loc. prep. *În jurul ... = a*) în preajma...; **b**) relativ la...; despre; **c**) aproximativ în ..., cam pe la ... *Prin jurul ... =* în apropiere de...; cam pe la... *Din jurul ... =* pe lângă, din preajma... (*De jur-împrejurul ... =* în preajma... — Lat. **gyrus**).

JUR³, *jururi*, s.n. (Pop.) Jurământ. — Din **jura** (derivat regresiv).

JURĂ, *jur*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A afirma, a declara ceva sub jurământ, a depune un jurământ. ♦ Tranz. A întări, a confirma la judecată, prin jurământ, o depozitie sau o mărturie. ♦ Refl. A promite prin jurământ. **2.** Refl. (Pop.) A se afurisi, a se blestema (pentru a întări cele afirmate). **3.** Tranz. (Pop.) A ruga pe cineva cu stăruință; a implora, a conjura. — Lat. **jurare**.

JURĂRE, *jurări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (*se*) *jura* și rezultatul ei; jurământ. ♦ Blestem. — V. **jura**.

JURÁSIC, *-Ă*, *jurásici*, *-ce*, s.n., adj. **1.** S.n. A doua perioadă a mezozoicului, în care predomină gimnospermele și apar angiospermele, iar fauna este reprezentată prin aproape toate tipurile de viețuitoare. ♦ Grup de roci formate în această perioadă. **2.** Adj. Care ține de jurasic (1), privitor la jurasic. — Din fr. **jurassique**.

JURÁT¹, *jurați*, s.m. (În unele state și în România în trecut) Cetățean ales să ia parte la judecarea unor procese penale și uneori a unor procese civile; jur¹. ♦ *Curte cu jurați* = Curte cu juri. — Din fr. **juré**, lat. **juratus**.

JURÁT², *-Ă*, *jurați*, *-te*, adj. (Pop.; adesea substantivat) Blestemat, afurisit; rău, hain. — V. **jura**.

JURĂMÂNT, *jurăminte*, s.n. **1.** Afirmare, promisiune, făgăduială solemnă făcută de o persoană (adesea printr-o anumită formulă în care este invocată divinitatea) de a spune adevărul în legătură cu anumite fapte; jur³. **2.** Angajament solemn, exprimat de obicei printr-o anumită formulă, prin care cineva se obligă să-și facă datoria (față de popor, de stat etc.). **3.** Promisiune, făgăduială fermă de a face ceva. — Lat. **juramentum**.

JURĂTOR, *-OĂRE*, *jurători*, *-oare*, s.m. și f. (Înv.) Persoană care jură în calitate de martor în fața unei instanțe judecătorești. — **Jura** + suf. *-ător*.

JUR-FIX s.n. Zi de primire la unele familii (aristocrate); petrecere care are loc într-o astfel de zi. — Din fr. **jour fixe**.

JURÍDIC, *-Ă*, *juridici*, *-ce*, adj. Care ține de drept, privitor la drept. ♦ *Persoană juridică* = organizație cu patrimoniu propriu și administrație de sine stătătoare, care

se bucură de capacitatea de a avea drepturi și obligații. — Din fr. **juridique**, lat. **juridicus**.

JURIDICĂȘTE adv. Din punct de vedere juridic. — **Juridic** + suf. **-ește**.

JURISCONSULT, **-Ă**, **jurisconsulți**, **-te**, s.m. și f. Specialist în științele juridice, de mare autoritate, care este consultat în problemele dificile de drept. — Din fr. **jurisconsulte**, lat. **jurisconsultus**.

JURISDICȚIE, **jurisdicții**, s.f. **1.** Putere, competență de a judeca a unui judecător sau a unei instanțe. **2.** Totalitatea instanțelor judecătorești de același grad. **3.** Ansamblul organelor care au competența de a judeca pricini de aceeași categorie. **4.** Teritoriul în care un judecător sau o instanță judecătorească își exercită puterea. — Din fr. **juridiction**, lat. **jurisdicatio**.

JURISDICTIONĂL, **-Ă**, **jurisdicțional**, **-e**, adj. Care ține de jurisdicție, privitor la jurisdicție. [Pr.: **-ți-o-**] — Din fr. **jurisdictionnel** (după **jurisdicție**).

JURISPRUDENȚĂ, **jurisprudențe**, s.f. **1.** Totalitatea hotărârilor pronunțate de organele de jurisdicție într-un anumit domeniu; *spec.* ansamblu de decizii ale unui tribunal; felul în care judecă în mod obișnuit un tribunal un litigiu. **2.** Analiza naturii dreptului și a sistemelor juridice; filosofia dreptului. — Din fr. **jurisprudence**, lat. **jurisprudentia**.

JURISPRUDENȚIAL, **-Ă**, **jurisprudențial**, **-e**, adj. (Livr.) Care aparține jurisprudenței, de jurisprudență. [Pr.: **-ți-al**] — Din fr. **jurisprudentiel**.

JURIST, **-Ă**, **jurisți**, **-ste**, s.m. și f. Specialist în științele juridice. ♦ (Înv.) Student în drept. — Din fr. **juriste**, lat. **jurista**.

JURIU, **jurii**, s.n. **1.** Comisie de specialiști desemnată pentru clasificarea și promovarea candidaților sau a concurenților și pentru decernarea unor premii la examene, competiții sportive etc. **2.** (În unele state) Totalitatea juraților care intră în componența Curților cu juri. — Din fr. **jury**.

JURIZĂ, **jurizez**, vb. I. Tranz. A analiza și a stabili o ierarhie între candidații, concurenții la un concurs, examen etc. — **Juriu** + suf. **-iza**.

JURIZĂRE, **jurizări**, s.f. Acțiunea de a **juriza** și rezultatul eu. — V. **juriza**.

JURNADĂ, **jurnade**, s.f. Haină cu mâneci lungi purtată sub armură în sec. XV. — Din fr. **journalade**.

JURNĂL, **jurnale**, s.n. **1.** Publicație periodică având apariție zilnică; ziar, gazetă. **2.** (De obicei în sintagma *jurnal de modă*) Publicație periodică în care se dau desene și tipare de îmbrăcăminte și accesorii. **3.** Însemnări zilnice ale cuiva despre anumite evenimente legate, de obicei, de viața sa; însemnări zilnice ale unor observații științifice. ♦ *Jurnal de călătorie* = relatate în scris, zi de zi, a unei călătorii. *Jurnal de bord* = registru în care se consemnează cronologic faptele survenite în timpul călătoriei unei nave. *Jurnalul acțiunilor de luptă* = document militar în care sunt descrise zilnic pregătirea și desfășurarea acțiunilor de luptă. **4.** (Ieșit din uz) Emisiune de radio și televiziune sau film de scurt metraj, rulat de obicei înaintea filmului artistic de lung metraj, care prezintă evenimente, știri, informații de strictă actualitate. **5.** (Cont.) Registru în care sunt înscrise cronologic operațiile bănești, evenimentele supuse evidenței etc. — Din fr. **journal**.

JURNALIER, **-Ă**, **jurnalieri**, **-e**, adj. Cotidian, zilnic. [Pr.: **-li-er**] — Din fr. **journalier**.

JURNALISM s.n. Ziaristică, gazetărie, publicistică. — Din fr. **journalisme**.

JURNALIST, **-Ă**, **jurnaliști**, **-ste**, s.m. și f. **1.** Ziarist, gazetar. **2.** Vânzător de ziare. — Din fr. **journaliste**.

JURNALISTIC, **-Ă**, **jurnalistici**, **-ce**, adj. Care ține de presă, privitor la presă; ziaristic, gazetăresc. — Din fr. **journalistique**.

JURNALISTICĂ s.f. Ziaristică, gazetărie; (rar; cu sens colectiv) ziare, reviste. — Din germ. **Journalistik**.

JURUBÎȚĂ, **jurubițe**, s.f. Scul mic din fire textile înfășurate în spire de o anumită lungime, constituind unități de măsură în filatură. — **Jirebie**¹ + suf. **-iță**.

JURUI¹, **juruiesc**, vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) A făgădui, a promite în mod solemn. ♦ A făgădui ca soț (sau soție). ♦ Refl. A se lega prin jurământ. — Din magh. **gyűrűzni** „a logodi”.

JURUI², **juruiesc**, vb. IV. Tranz. (Rare) A face să se rotească, să se învârtască în cercuri. — **Jur**² + suf. **-ui**.

JURUINȚĂ, **juruiște**, s.f. (Înv. și reg.) Făgăduială solemnă, jurământ. [Pl. și **juruiinți**] — **Jurui**¹ + suf. **-ință**.

JURUIȚ, **-Ă**, **juruiți**, **-te**, adj., s.f. **1.** Adj. (Înv. și reg.) Care este făgăduit, promis; făgăduit ca soț (sau soție). **2.** S.f. (Reg.) Făgăduială, promisiune; (concr.) lucru promis. — V. **jurui**¹.

JUST, **-Ă**, **juști**, **-ste**, adj. (Adesea adverbial) **1.** Conform cu adevărul sau cu echitatea; drept, adevărat, echitabil. ♦ (Despre oameni) Care acționează și judecă în conformitate cu dreptatea. ♦ Fundat, legitim, legal. **2.** Potrivit², corespunzător. — Din fr. **juste**.

JUSTEȚĂ s.f. v. **justețe**.

JUSTEȚE s.f. Însușirea a ceea ce este just (**1**); adevăr; dreptate. ♦ Precizie, exactitate. [Var.: **justeță** s.f.] — Din fr. **justesse**.

JUSTIFICĂ, **justific**, vb. I. **1.** Tranz. A arăta că ceva este just (**1**), legitim, a demonstra justetea unui lucru; a îndreptăți; a motiva. **2.** Refl. A da explicații cu privire la o atitudine, o acțiune etc.; a se dezvinovați. **3.** Tranz. A dovedi întrebuințarea legală a unor sume de bani, a unor materiale etc. — Din lat. **justificare**, fr. **justifier**.

JUSTIFICABIL, **-Ă**, **justificabili**, **-e**, adj. Care poate fi justificat, motivat. — **Justifica** + suf. **-bil**. Cf. fr. **justifiable**.

JUSTIFICARE, **justificări**, s.f. Acțiunea de a (*se*) **justifica** și rezultatul ei; justificare, îndreptățire, motivare. — V. **justifica**.

JUSTIFICĂȚ, **-Ă**, **justificăți**, **-te**, adj. Dovedit ca just (**1**), îndreptățit, legitim. — V. **justifica**.

JUSTIFICĂȚIV, **-Ă**, **justificățivi**, **-e**, adj. Care servește pentru a justifica ceva. — Din fr. **justificatif**.

JUSTIFICĂȚIE, **justificății**, s.f. (Rare) Justificare. [Var.: **justificațiune** s.f.] — Din fr. **justification**, lat. **justificatio**, **-onis**.

JUSTIFICĂȚIUNE s.f. v. **justificație**.

JUSTIFIABIL, **-Ă**, **justifiabili**, **-e**, s.m. și f. Persoană care apare ca parte într-un proces, care trebuie să răspundă înaintea instanțelor judecătorești. [Pr.: **-ți-a-**] — Din fr. **justiciable**.

JUSTIȚIAL, **-Ă**, **justițiali**, **-e**, adj. (Livr.) Referitor la justiție, al justiției. [Pr.: **-ți-al**] — Din fr. **justiciel**.

JUSTIȚIAR, **-Ă**, **justițiar**, **-e**, adj. Care face dreptate, care urmărește să facă dreptate. [Pr.: **-ți-ar**] — Din fr. **justicier**.

JUSTIȚIE s.f. **1.** Totalitatea organelor de jurisdicție dintr-un stat; ansamblul legilor și al instanțelor judecătorești; sistemul de funcționare a acestor instanțe. **2.** Activitate fundamentală a statului, care constă în soluționarea litigiilor. ♦ Expr. *A chema* (sau *a se prezenta*) *în fața justiției* = a cita (sau a se prezenta) la judecată. **3.** Dreptate, echitate. — Din fr. **justice**, lat. **justitia**.

JUVAIER s.n. v. **giuvaier**.

JUVALĂ s.f. v. **jigală**.

JUVĂȚ, **juvețe**, s.n. Laț la capătul unei funii; ștreang. [Pl. și: **juvățuri**] — Din ucr. **жывец**.

JUVĚLNIC, **juvelnice**, s.n. **1.** Construcție de scânduri, nuiele sau stof, folosită pentru păstrarea peștelui viu în apă. **2.** Unealtă de pescuit confecționată din plasă sau din nuiele, în formă de coș sau sac. — Et. nec.

JUVENİL, **-Ă**, **juvenili**, **-e**, adj. Care aparține tineretii; tineresc. — Din fr. **juvenile**, lat. **juvenilis**.

JUVENILITATE s.f. (Rare) Caracter juvenil. — Din fr. **juvénilité**.

JUVĚTE, **juveți**, s.m. Nume generic dat peștilor mărunți. ♦ (Fam.) Epitet dat otenilor. — Et. nec.

JUSTALINEĂRĂ adj. f. v. **juxtaliniară**.

JUSTALINIĂRĂ, **juxtaliniare**, adj. (În sintagma *Traducere juxtaliniară* = traducere literală a unui text, cu reproducerea paralelă a textului original. [Pr.: **-ni-a-**] — Var.: **juxtalineără** adj. f.] — Din fr. **juxtalinaire**.

JUSTAPOZȚIE, **juxtapoziții**, s.f. (Rare) Juxtapunere. — Din fr. **juxtaposition**.

JUSTAPUNE, **juxtapun**, vb. III. Tranz. A pune mai multe obiecte alături, unul lângă altul; a alătura. ♦ Refl. și tranz. (Gram.) A (*se*) îmbina prin juxtapunere. — Din fr. **juxtaposer** (după **pune**).

JUSTAPUNERE, **juxtapuneri**, s.f. Acțiunea de a **juxtapune** și rezultatul ei; alăturare, juxtapoziție. ♦ (Gram.) Mijloc de exprimare a raporturilor sintactice de coordonare sau de subordonare dintre elementele alcătuitoare ale unei propoziții sau fraze, care constă în simpla lor alăturare, fără ajutorul vreunui cuvânt de legătură; parataxic. — V. **juxtapune**.

JUSTAPUNE, **-Ă**, **juxtapuși**, **-se**, adj. Pus alături unul de altul; alăturat. ♦ (Gram.) Legat prin juxtapunere; paratactic. — V. **juxtapune**.

JÚXTĂ, **juxte**, s.f. Traducere juxtaliniară a textelor grecești și latinești. [Var.: **iúxtă** s.f.] — Din lat. **juxta** „aproape, lângă”. Cf. **j u x t a** [liniară].

K

K, *k*, s.m. **1.** A paisprezecea literă a alfabetului limbii române, folosită în scrierea numelor proprii și în neologisme cu caracter internațional. **2.** Numele sunetelor notate cu această literă: **a)** consoană ocluzivă palatală surdă, cu valoarea grupului de litere *ch* înainte de *e* și *i*; **b)** consoană ocluzivă velară surdă, cu valoarea literei *c*. [Pr.: *ca, capa*. — Pl. și: (1, n.) *k-uri*].

KABÍL, -**Ă**, *kabîli*, -*e*, s.m. și f. (La pl.) Populație din regiunile muntoase ale Algeriei; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. — Din fr. **Kabyle**.

KABŪKI s.n. Gen de teatru tradițional japonez în care dialogurile alternează cu părți psalmodiate sau cântate și balet. ♠ (Adjectival) *Teatru kabuki*. — Din engl., fr. **kabuki**.

KAINÍT s.n. Sare naturală dublă, compusă din sulfat de magneziu și clorură hidratată de potasiu, folosită la fabricarea îngrășămintelor artificiale pentru soluri. [Pr.: *ka-i*] — Din fr. **kainite**.

KÄIZER¹, *kaizeri*, s.m. Denumire dată împăraților Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană și apoi împăraților Germaniei; persoană care purta acest titlu. [Scriș și: *kaiser*. — Pr.: *kaizär*] — Din germ. **Kaiser**.

KÄIZER² s.n. Piept de porc fiert și afumat. [Pr.: *kaizär*] — Din germ. **Kaiser**[fleisch].

KAKEMÓNO s.n. Pictură japoneză executată în culori de apă sau în tuș de China, pe rulouri lungi de formă dreptunghiulară, de mătase, de pai de orez sau de hârtie, care se atarnă în lung pe pereți. — Din fr. **kakémono**.

KAKÍ adj. invar., s.n. **1.** Adj. invar. De culoare galbenă-cafenie cu nuanțe verzui. **2.** S.n. Culoare kaki (1). [Var.: **kakiu**, -**ie** adj.] — Din fr. **kaki**.

KAKÍU, -**IE** adj. v. **kaki**.

KÁLA-AZÁR s.n. Boală gravă, endemică în regiunile tropicale, provocată de un parazit care se localizează și se multiplică în celulele endoteliale din splină și din ficat. [Pr.: *-la-a-*] — Din fr. **kala-azar**.

KALÁŠNIKOV, *kalašnikovuri*, s.n. Pușcă mitralieră de fabricație rusească. — Din rus. **kalašnikov**.

KALIPATRÓN, *kalipatroane*, s.n. Cutie de tablă umplută cu hidroxid de potasiu și încorporată în masca de protecție, care servește la regenerarea aerului (prin reținerea dioxidului de carbon și a apei) și care este folosită în mine. — Din germ. **Kalipatron**.

KÁLIU s.n. (Chim.) Potasiu. — Din germ. **Kalium**.

KALMÁC, -**Ă**, *kalmáci*, -*ce*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Populație de rasă mongolă răspândită în Rusia, Mongolia și nord-vestul Chinei, stabilită în sec. XVII în regiunea de la vărsarea Volgăi; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Kalmăkia sau este originară de acolo. **3.** Adj. Care aparține Republicii Kalmăkia sau kalmăcilor (1), privitor la Kalmăkia sau la kalmáci. ♠ (Substantivat, f.) Limba kalmăcă, [Var.: **calmuc**, -**ă** s.m. și f., adj.] — Din rus. **kalmýk**. Cf. fr. **Kalimouk**.

KAMÁLA s.f. Pulbere de culoare roșie-portocalie obținută din perii recoltați de pe fructele unui arbore din India, folosită ca vermifug și colorant. — Din fr. **kamala**.

KAMIKÁZE, *kamikaze*, s.m., s.n. **1.** S.m. Luptător (japonez) care se sacrifică într-o acțiune de atac. **2.** S.n. Avion de luptă încărcat cu exploziv, pilotat de un kamikaze (1), care cădea asupra țintei, folosit de japonezi în al Doilea Război Mondial. — Din fr. **kamikaze**.

KAMPUCHIÁN, -**Ă**, *kampuchieni*, -*e*, adj., s.m. și f. (Înv.) (Persoană) din Kampuchia (astăzi Cambodgia); cambodgian. [Pr.: *-ci-*] — **Kampuchia** (n. pr.) + suf. *-an*.

KANTIÁN, -**Ă**, *kantieni*, -*e*, adj., s.m. **1.** Adj. Care aparține filosofiei lui Kant, privitor la această filosofie. **2.** S.m. Adept al filosofiei lui Kant. [Pr.: *-ti-an*] — Din fr. **kantien**.

KANTIANÍSM s.n. Sistem filosofic inițiat de Kant; kantism. [Pr.: *-ti-a-*] — **Kantian** + suf. *-ism*.

KANTÍSM s.n. (Fil.) Kantianism. — Din fr. **kantisme**.

KÁPPA, *kappa*, s.m. **1.** Numele celei de a zecea litere a alfabetului grecesc (și neogrec), corespunzând sunetului *k*. **2.** Sunet notat cu această literă. — Din gr. **káppa**.

KARÁTE s.n. Metodă japoneză de luptă care folosește în atac sau apărare mișcări rapide și violente, fără a apela la vreo armă. [Acc. și: *karaté*]. — Din fr. **karaté**.

KÁRLING, *karlinguri*, s.n. (Geol.) Creastă de munte stâncoasă, ascuțită; costură (2). — Din germ. **Karling**.

KÁRMA s.f. (În hinduism și religii orientale, jainism, budism) Forță impersonală care cântărește toate faptele în decursul vieții și care determină, în ciclul de transmigrare a sufletelor, calitatea vieții următoare. — Din engl., fr. **karma**.

KASÍDÁ, *kaside*, s.f. Specie a liricii clasice turce și persane, asemănătoare cu oda. — Din fr. **kasside**.

KASOLÍT s.n. (Min.) Silicat de plumb și de uraniu hidratat. — Din fr. **kasolite**.

KAZÁH, -**Ă**, *kazahi*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Kazahstanului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Kazahstanului sau kazahilor (1), privitor la Kazahstan ori la kazahi. — Din rus. **kazah**.

KÁRGÁZ, *kârgâzi*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din statul Kârgâzstan. **2.** Adj. Care aparține statului Kârgâzstan și kârgâzilor (1), referitor la Kârgâzstan ori la kârgâzi. [Var.: **kirghíz**, -**ă** s.m. și f., adj.] — Din fr. **kirghise**.

KEDÍV, *kedivi*, s.m. Titlu purtat de vicereșii Egiptului între 1867 și 1914; persoană care avea acest titlu. — Din fr. **khédive**.

KÉLVIN s.m. (Fiz.) Unitate fundamentală pentru măsurarea temperaturii în sistemul internațional. [Abr.: *K*] — Din engl., fr. **kelvin**.

KENOTRÓN, *kenotroane*, s.n. Tub electronic cu doi electrozi, folosit pentru redresarea curentilor alternativi de înaltă tensiune. — Din fr. **kénotron**.

KENYÁN, -**Ă**, *kenyeni*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Kenyei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Kenyei sau kenienilor (1), privitor la Kenya ori la kenieni. [Pr.: *-ny-an*] — **Kenya** (n. pr.) + suf. *-an*.

KERAMÍT s.n. Gresie ceramică obținută prin arderea amestecului de argilă refractară cu mamă dolomitică, folosită la fabricarea dalor de pavaj. — Din fr. **kéramite**.

KÉTA s.f. Pește înrudit cu păstrăvul, dar mult mai mare ca acesta, care trăiește în mările din Extremul Orient și din care se obțin icrele de Mancuria (*Oncorhynchus keta*). — Din rus. **keta**.

KÉTCHUP s.n. Sos picant preparat din suc de roșii, oțet și mirodenii. [Pr.: *chécap*] — Cuv. engl.

KEVLÁR[®] s.n. Material compozit foarte ușor, foarte rezistent la șoc și la coroziune, neinflamabil, care nu permite propagarea fisurilor și amortizează vibrațiile, folosit în aeronautică. — Denumire comercială.

KHMER, -**Ă**, *khmeri*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație care trăiește în Cambodgia, sudul Vietnamului, sudul Laosului și sudul Tailandei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține khmerilor (1), privitor la Cambodgia sau la khmeri. [Pr.: *emer*] — Din fr. **khmer**.

KIBBŪTZ, *kibbutzuri*, s.n. Organizație cooperatistă lucrativă autonomă (mai ales agricolă) în Israel. [Pr.: *chibuț*] — Din fr. **kibboutz**.

KÍDNAPPING s.n. Răpire de persoane, făcută pentru a șantaja sau pentru a teroriza. — Din engl. **kidnapping**.

KIESELGŪR s.n. Rocă sedimentară silicioasă, formată prin depunerile cochiliilor unor alge microscopice monocelulare; diatomit, pământel. [Pr.: *chiz-*] — Din germ. **Kieselgur**.

KIESERÍT s.n. (Min.) Sulfat natural hidratat de magneziu, utilizat la prepararea sării amare. [Pr.: *chiz-*] — Din germ. **Kieserit**, fr. **kiesérite**.

KÍL, *kile*, s.n. (Pop.) Kilogram. [Var.: **kilo** s.n.] — Din fr. **kil**.

KÍLO¹ s.n. v. **kil**.

KÍLO² Element de compunere care intră în denumirea unităților de măsură pentru a exprima multiplicarea de o mie de ori. — Din fr. **kilo**, gr. **kilioi** „mie”.

KILOAMPÉR, *kiloamperi*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu o mie de amperi. [Pr.: -lo-am-. — Abr.: *kA*] — Din fr. **kiloampère**.

KILOAMPERMÉTRU, *kiloampermetre*, s.n. (Fiz.) Instrument folosit pentru măsurarea curenților electrici de mare intensitate. [Pr.: -lo-am-] — Din fr. **kiloampèremètre**.

KILOCALORIE, *kilocalorii*, s.f. Unitate de măsură pentru energia termică, egală cu o mie de calorii; calorie mare. [Abreviat: *kcal*] — Din fr. **kilocalorie**.

KILOCUVÂNT, *kilocuvinte*, s.n. (Inform.) Multiplu al cuvântului egal cu 1024 de cuvinte. [Abr.: *kcu*v.] — **Kilo**² + **cuvânt**.

KIOELECTRÓNOLT, *kioelectronvolți*, s.m. (Fiz.) Unitate (tolerată) de măsură pentru energie, egală cu o mie de electronvolți. [Pr.: -lo-e-. — Abr.: *keV*] — Din fr. **kioelectronvolt**.

KIOGRÁM, *kilogramme*, s.n. 1. Unitate de măsură pentru masă în sistemul metric; (sens curent) unitate de măsură pentru greutate, egală cu o mie de grame; kil. ♠ (Fiz.) *Kilogram-forță* = unitate de măsură a forței, a cărei valoare este egală cu greutatea prototipului internațional de masă, măsurată în vid, la accelerația gravitațională normală. ♠ Etalon metalic egal cu un kilogram (1). 2. (Impr.) Litru. [Scris și: *chilogram*. — Abreviat: *kg*] — Din fr. **kilogramme**.

KIOGRÁM-MÉTRU, *kilogram-metri*, s.m. Unitate de măsură pentru lucrul mecanic, egală cu lucrul mecanic efectuat pentru ridicarea unei greutăți de un kilogram la înălțimea de un metru. [Scris și: *kilogrammetru*, *chilogrammetru*] — Din fr. **kilogrammètre**.

KIOHÉRTZ, *kiloherti*, s.m. Unitate de măsură pentru frecvență, egală cu o mie de herti. [Pr.: -herț. — Abr.: *kHz*] — Din fr. **kilohertz**.

KIOJOULE, *kilojouli*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru energie, egală cu o mie de jouli. [Pr.: -jil. — Abr.: *kJ*] — Din fr., engl. **kilojoule**.

KIOLÍTRU, *kilolitri*, s.m. Unitate de măsură pentru capacități, egală cu o mie de litri. [Scris și: *chilolitru*. — Abr.: *kl*] — Din fr. **kilolitre**.

KIOMETRÁ, *kilometrez*, vb. I. Tranz. A marca cu borne kilometrice distanțele de-a lungul unei căi de comunicație. [Scris și: *chilometra*] — Din fr. **kilomètre**.

KIOMETRÁJ, *kilometraje*, s.n. Distanța în kilometri dintre un punct al unei căi de comunicație și un punct de plecare, măsurată în lungul acestei căi. ♠ Distanța în kilometri parcursă de un vehicul într-un anumit timp. ♠ Instrument de măsură montat la unele vehicule pentru a înregistra distanțele parcurse de vehicul sau viteza de deplasare. [Scris și: *chilometraj*] — Din fr. **kilométrage**.

KIOMETRÁRE, *kilometrări*, s.f. Acțiunea de a *kilometra* și rezultatul ei. [Scris și: *chilometrare*] — V. **kilometra**.

KIOMÉTRIC, -**Á**, *kilometrici*, -*ce*, adj. Care se referă la kilometru, de kilometru, care indică kilometri. ♠ Fig. Foarte lung, interminabil. [Scris și: *chilometric*] — Din fr. **kilométrique**.

KIOMÉTRU, *kilometri*, s.m. Unitate de măsură pentru lungime, egală cu o mie de metri. ♠ *Kilometru pe oră* = unitate de măsură pentru viteză, egală cu viteza unui mobil care parcurge 1 kilometru într-o oră. *Kilometru lansat* = probă sportivă (cu bicicleta, cu motocicletă etc.) în care performanța constă în timpul realizat pe distanța de un km din momentul în care sportivul trece în viteză linia de start și până la linia de sosire. [Scris și: *chilometru*. — Abr.: *km*] — Din fr. **kilomètre**.

KIOMÓL, *kilomoli*, s.m. (Chim.) Cantitate de substanță a cărei masă, exprimată în kilograme, este numeric egală cu masa moleculară. [Scris și: *chilomol*. — Abr.: *kmo*l] — **Kilo**² + **mol**.

KIOÓHM, *kiloohmi*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru rezistența electrică, egală cu o mie de ohmi. [Pr.: -o-om. — Abr.: *kΩ*] — Din germ. **Kiloohm**.

KIOOTÓNÁ, *kilotone*, s.f. (Fiz.) Unitate de măsură pentru masă, egală cu o mie de tone. [Abr.: *kt*] — Din fr. **kilotone**.

KIOVÁR, *kilovari*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru puterea reactivă, egală cu o mie de vari. [Abr.: *kVAR*] — Din fr., engl. **kilovar**.

KIOVÓLT, *kilovolți*, s.m. Unitate de măsură pentru tensiunea electrică sau diferența de potențial electric, egală cu o mie de volți. [Abr.: *kV*] — Din fr. **kilovolt**.

KIOVOLT-AMPÉR, *kilovolți-amperi*, s.m. Unitate de măsură pentru puterea electrică aparentă, egală cu o mie de voltamperi. [Abr.: *kVA*] — Din fr. **kilovoltampère**.

KIOWÁTT, *kilowați*, s.m. Unitate de măsură a puterii, egală cu o mie de wați. ♠ Compus: *kilowatt-oră* = unitate de măsură a energiei, egală cu energia produsă într-o oră de o sursă cu puterea de un kilowatt. [Abr.: *kW*] — Din fr. **kilowatt**.

KILT, *kilturi*, s.m. Fustă scurtă și plisată din stofă cadrilată, care face parte din costumul național al scoțienilor. — Din engl., fr. **kilt**.

KIMBERLÍT, *kimberlite*, s.n. Rocă ultrabazică alcătuită din olivină, piroxeni, granat, cromit, adesea cu diamante, formată în coșurile vulcanice. — Din fr. **kimberlite**.

KINETOTERAPEÚT, -**Á**, *kinetoterapeuți*, -*te*, s.m. și f. Specialist în kinetoterapie. — **Kineto**[terapie] + **terapeut**.

KINETOTERAPIÉ s.f. Ansamblu de tratamente pentru redarea funcției unor părți ale corpului prin mobilizare, la persoanele accidentate sau bolnave. — Din fr. **kinetothérapie**.

KINORÁMÁ, *kinorame*, s.f. Procedeu de filmare și de proiecție pentru ecran panoramic. — Din germ. **Kinorama**.

KIRIBATIÁN, -**Á**, *kiribatieni*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Kiribati sau este originară de acolo. 2. Adj. care aparține statului Kiribati sau kiribatienilor (1), referitor la Kiribati ori la kiribatieni. — **Kiribati** (n.pr.) + suf. -*ian*.

KIRGHÍZ, -**Á** s.m. și f., adj. v. **kârgâz**.

KIȘ-MIȘ s.n. Soi de viță-de-vie originară din Asia, cu ciorchini răsfirați și boabe alungite, albe sau negre, fără semințe, folosit la producerea stafidelor. — Cuv. rus.

KIT, *kituri*, s.n. 1. Set de instrumente, unelte, materiale necesare pentru un anumit scop. 2. Ansamblu pieselor detașabile componente ale unui obiect, însoțite de o schemă de montaj. — Din engl. **kit**.

KITSCH, (2) *kitsch-uri*, s.n. 1. Termen folosit pentru a desemna un obiect decorativ de prost gust. 2. Reproducere sau copie pe scară industrială a unor opere de artă, multiplicare și valorificate comercial. [Pr.: *chicți*] — Din germ. **Kitsch**.

KITSCHIZÁRE, *kitschizări*, s.f. (Rar) Falsificare, denaturare a artei. [Pr.: *chiczare*] — De la **kitsch**.

KITTSIÁN, -**Á**, *kittsieni*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Saint Kitts-Nevis sau este originară de acolo. 2. Adj. care aparține statului Saint Kitts-Nevis sau kittsienilor (1), referitor la Saint Kitts-Nevis ori la kittsieni. — [Saint] **Kitts** [-Nevis] (n.pr.) + suf. -*ian*.

KÍWI, *kiwi*, s.f., s.n. 1. S.f. Pasăre acarinată din Noua Zeelandă, pe cale de dispariție, înaltă de 30 cm, cu aripile atrofiate, lipsită de claviculă, care se hrănește cu larve de insecte și duce o viață nocturnă (*Apteryx australis*). 2. S.n. Fruct comestibil al plantei *Actinidia chinensis* din Asia, cu formă ovală, de mărimea unui măr mijlociu, cu miezul verde, cărnos, acrișor și cu coaja pufoasă, verde-maronie. — Din fr. **kiwi**, engl. **kiwi** [fruit].

KNESSÉT s.n. Parlament unicameral al statului Israel. [Scris și: *knesseth*] — Din engl. **knesset**.

KNÓCKDAUN, *knockdaunuri*, s.n. Stare a unui boxer care, în urma unei lovituri regulamentare, este scos din luptă până la zece secunde. [Pr.: *cnóckdaun*, *nóckdaun*. — Scris și: *cnockdaun*. — Abr.: *k.d.*] — Din engl., fr. **knock-down**.

KNÓCKOUT, *knockouturi*, s.n. Stare a unui boxer care, în urma unei lovituri regulamentare, nu se poate ridica de pe ring timp de peste zece secunde; victorie obținută astfel. [Pr.: *cnócaut*, *nócaut*. — Scris și: *cnocaut*. — Abr.: *k.o.*] — Din fr., engl. **knock-out**.

KNÓCKOUTÁ, *knocoutez*, vb. I. Tranz. A-și învinge adversarul prin knock-out. [Pr.: *cnocaută*. — Scris și: *cnocaută*] — Din **knockout**.

KNOW-HOW s.n. Patrimoniu de cunoștințe și experiențe tehnice privitoare la reproducerea unui produs sau proces existent, a căror dezvoltare către alte persoane ne este permisă fără o autorizare prealabilă. [Pr.: *náuhau*] — Cuv. engl.

KOBLENZIÁN, -**Á**, *koblenzieni*, -*e*, adj., s.n. 1. S.n. Al treilea etaj al devonianului inferior. 2. Adj. Care aparține koblenzianului (1), referitor la această perioadă. 3. S.n. Serie de strate geologice din koblenzian (1). [Pr.: *koblențian*] — Din fr. **coblenzien**.

KOINÉ s.f. (Lingv.) Variantă lingvistică ce servește comunicării între vorbitori de dialecte sau graiuri diferite; limbă comună (b). — Din fr. **koiné**.

KOSOVÁR, -**Á**, *kosovari*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din provincia Kosovo. 2. Adj. Care aparține provinciei Kosovo sau kosovarilor (1), referitor la Kosovo ori la kosovari. — **Kosovo** (n.pr.) + suf. -*ar*.

KRENNÉRÍT s.n. (Min.) Mineriu aurifer. — Din engl. **krennerit**, fr. **krennérite**.

KRIPTÓN s.n. Element chimic din familia gazelor nobile, incolor, fără miros și fără gust. — Din fr. **krypton**.

KRONPRÍNZ s.m. (În trecut, în Germania și în Imperiul Habsburgic) Titlu purtat de moștenitorul tronului; persoană care purta acest titlu. [Pr.: -prînt] — Cuv. germ.

KURD, -**Á**, *kurzi*, -*de*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care aparține unui popor care trăiește preponderent în Kurdistan, dar și în regiuni din Irak, Siria, Turcia și Iran, sau care este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține kurzilor (1), privitor la kurzi. ♠ (Substantivat, f.) Limba vorbită de kurzi (1). — Din fr. **kurde**.

KUWAITIÁN, -**Á**, *kuwaitieni*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Kuwait sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Kuwait ori kuwaitienilor (1), referitor la Kuwait ori la kuwaitieni. [Pr.: -veitian. — Var. **kuweitián**, -*ă* adj., s.m. și f.] — Din fr. **kuweïtien**.

KUWEITIÁN, -**Á** adj., s.m. și f. v. **kuwaitian**.

KYRIE s.f. 1. (Și în sintagma *kyrie eleison*) Chiraleisa (2). 2. (Muz.) Parte a misei polifonice sau corale (care se deschide prin *kyrie* 1). [Pr.: *chi*] — Cuv. gr.